SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI

KIRGIZCA LATİN YAZIMI · TÜRKÇE EDEBÎ ÇEVİRİ

CİLT I · DÜŞMAN OTAĞINDA DOĞAN ARSLAN

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI

Kırgızca Latin yazımı ve Türkçe edebî çevirisiyle
karşılıklı iki sütun hâlinde

CİLT I

Bölüm 1 · Düşman Otağında Doğan Arslan
Bölüm 2 · Bozkırın Sırrı: Yetim Arslan ile Tutsak Çoro
Bölüm 3 · Kavuşma ve İlk Öç: Kırılan Kanadın Şahlanışı

Bu kitaptaki metin, telif korumasına tabi olmayan halk edebiyatı (folklor) niteliğindeki destan mısralarından ibarettir.

Kaynak baskı: «Сейтек» эпосу — Саякбай Каралаевдин айтымында. «Turar» Yayınevi, Bişkek (haz. A. Jaynakova; genel red. A. Akmataliev). Kaynak baskının telifli editoryal katmanları — ön söz ve son söz, bilimsel açıklamalar, sözlük bölümü ve Theodor Herzen'in illüstrasyonları — bu yayına alınmamıştır.

Kırgızca Latin transliterasyonu, Türkçe edebî çeviri, ön söz, bölüm özetleri, kapak ve iç tasarım bu yayın için özgün olarak üretilmiştir. © Gazâ'nın Neferi, 2026. Kaynak gösterimi, folklor eserlerinin kullanımına ilişkin dürüst uygulama gereğince yapılmıştır.

Bu cilt, üçlemenin yaklaşık 90.000 mısralık «Seytek» bölümünün 1–10.292 mısralarını kapsar.

ÖN SÖZ

Semetey sır oldu; ama soy tükenmedi. Düşman otağında, ustura gölgesinde doğan bir çocuk, üçlemenin son sözünü söylemek için büyüdü: Seytek. «Seytek», öksüzlüğün, sabrın ve geri alınan yurdun destanıdır; Manas'ın ocağına üçüncü kez düşen közün yeniden aleve dönüşüdür.

Sayakbay Karalaev'in dilinden yazıya geçirilen bu varyantta hikâye, Kıyaz'ın elindeki tutsak Ayçürök'ün doğurduğu bebeğin ölümden kıl payı kurtuluşuyla açılır. Kürek kemikleri oyulmuş Külçoro'nun kulluk yılları, on üç yaşında soyunu öğrenen Seytek'in ilk öcü, Kanıkey ile Bakay'ın gözyaşıyla ödenen bedeli, kara mağarada büyülenmiş Semetey'in dile gelişi ve Celmoguz oğlu Sarıbay'a karşı verilen son büyük savaş — hepsi, dişi arslan Kuyalı'nın mızrağıyla taçlanan bir kurtuluşa doğru akar.

Bu dizide Karalaev varyantının «Seytek» bölümünü, Kırgızca aslının Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyoruz. Transliterasyonda Türk okurunun gözüne yatkın bir yazım benimsendi; çeviride ise mısra bütünlüğü korunarak destanın epik sesi Türkçede yeniden kuruldu. Her bölümün başında iki paragraflık bir özet ve okuru bekleyen olayları toplayan kısa bilgi kutuları yer alıyor.

Ata göçtü, oğul kaldı; söz sustu, destan kaldı.

Gazâ'nın Neferi
Antalya, 2026

KİTABIN PLANI

I	**Düşman Otağında Doğan Arslan**	Cilt I — bu ciltte
2	**Bozkırın Sırrı: Yetim Arslan ile Tutsak Çoro**	Cilt I — bu ciltte
3	**Kavuşma ve İlk Öç: Kırılan Kanadın Şahlanışı**	Cilt I — bu ciltte

BİRİNCİ BÖLÜM

Düşman Otağında Doğan Arslan

Semetey'in ardında bıraktığı emanet, düşman otağında filizlenir: Talas baskınından ganimet olarak alınan Ayçürök, karnında Semetey'in üç dört aylık çocuğunu taşıyarak Cediger hanı Kıyaz'ın eline düşer. Sihir gücüyle namusunu koruyan, ak kuğu donuna girip gökleri dolaşan Çürök'ün doğum sancısı gelince Kıyaz'ın içine kurt düşer; ihtiyar Kutu ay hesabıyla çocuğun Kıyaz'ın öz oğlu sayılacağını ilan etse de, han gizlice yedi cadı kocakarıyı hazineyle satın alır ve onlara "ses etmez" ejder zehrine batırılmış yedi ustura verir: doğan erkekse göbeği kesilirken öldürülecektir. Kuyudaki tuzağı Karaçaç duyar ve can dostuna yetiştirir; Ayçürök cadıların gözünü bağlar, usturalar dipsiz kuyuya atılır, yedi kocakarı zehirli kımızla susturulup ocak başına gömülür.

Tan yıldızı doğarken dünyaya gelen oğlan, Semetey'in tıpatıp benzeridir; Kıyaz bebeği kucağına aldığında mezar taşı gibi ağırlaşan bu "düşman tohumunu" pençeli taşla ezmeye davranır. Ak tinte hançerini kuşanan Ayçürök hanın bileğini yakalar, Akun Han'ın, Kalday'ın ve Alabek'in ordularını başına yıkmakla tehdit ederek çocuğu söker alır; köşeye sıkışan Kıyaz "yiğitliğini sınadım" diye işi tatlıya bağlayıp ad toyu kurdurur. Zalim handan korkan halk çocuğa ad koymaya cesaret edemezken öğle vakti beliriveren yırtık hırkalı bir divane — Hızır'ın ta kendisi — bebeğin alnını üç kez sıvazlar, Manas'a uzanan ata soyunu bir bir sayar ve oğlana Seytek adını verip gözlerin önünde kaybolur.

KÜNYE — KEY FACTS

- Ayçürök, Semetey'den üç dört aylık hamileyken Cediger hanı Kıyaz'a (Bagış oğlu) ganimet düşer ve Ceti-Özön'e götürülür; sihriyle kendini Kıyaz'a teslim etmez.
- Kıyaz, doğacak çocuk erkekse öldürülmesi için yedi cadı kocakarıya "ses etmez" ejder zehrine batırılmış yedi ustura verir; planı Karahan kızı Karaçaç duyup Ayçürök'e ulaştırır.
- Ayçürök cadıları kör edip usturaları dipsiz kuyuya attırır; Kanıkey'den kalma zehri kımıza katarak yedi kocakarıyı öldürür ve ocak çukuruna gömer.
- İhtiyar Kutu'nun "on iki ay hesabı" ve akıl vermesiyle Kıyaz, çocuğu halka kendi öz oğlu olarak ilan edip doksan baş hayvan kestirerek toy verir.
- Toy sırasında bebeği taşla ezmeye kalkan Kıyaz'ı, Ak tinte hançerini kuşanan Ayçürök babası Akun Han'ın ve müttefik orduların tehdidiyle dize getirir.
- Kimsenin ad koyamadığı çocuğa, divane kılığında gelen Hızır, Manas'a uzanan soy kütüğünü sayarak Seytek adını verir ve kalabalığın gözü önünde sırra kadem basar.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI

SEYTEKTIN TÖRÖLÜŞÜ

A nı mınday taştaylı,
Bıyagınan baştaylı:
Kayra tartpas çın caydı
Kadırlaş murda kördü – dep,
Ay böksörüp, kün ötüp,
Aradan mınça cıl ötüp,
Keçee Çüröktü Kıyaz alganda,
Talaska taloon salganda,
Akundun kızı beytaalay
Ölöyün degen oyunda,
Ölböy tirüü kalganı –
Kalgan eken baatırdan
Tört aylık bala boyunda.
Keyigen keter oyunda
Ketpey tirüü kalganı,
Semeteyden kalıptır
Üç aylık talgak boyunda.
Ölöyün deptir arınan
Ölböy ceñeñ kalganı,
Kursakta kalgan kuu coltoy,
Kurdaştan belgi barınan.
Bereninen acırap,
Beybak dolu Ayçürök
Bezildep bozdop küyüptür.
Berenden belgi kaldı – dep,
Bu berizaada örttöngür
Kursakta üç ay balaga
Meder kılıp cürüptür.
Öksöp ıylap çıñırıp
Ölöyün deptir arınan
Ölböy tirüü kalıptır,
Kursakta meder barınan.
«Kankor töröm öldü» – dep,

Çıñırıp ıylap çırkırap

TÜRKÇE ÇEVİRİ

SEYTEK'İN DOĞUŞU

O nu şöyle bırakalım,
Bu yanından başlayalım:
Dönüşü olmayan gerçek yurdu
Can dostu önceden gördü – diye,
Ay eksilip, gün geçip,
Aradan bunca yıl geçip,
Hani Çürök'ü Kıyaz aldığında,
Talas'a yağma saldığında,
Akun'un kızı bahtı kara
Öleyim demişti gönlünde,
Ölmeyip sağ kalması –
Kalmış meğer bahadırdan
Dört aylık çocuk karnında.
Kederlenip gitmekti niyeti,
Gitmeyip sağ kalması,
Semetey'den kalmıştı
Üç aylık yükü karnında.
Öleyim demişti arından
Ölmeyip yengen kaldı ya,
Karnında kalan talihli yavru,
Yoldaştan nişan var diye.
Yiğidinden ayrılıp,
Bahtsız kadın Ayçürök
Sızlanıp bozlayıp yanmıştı.
Yiğitten nişan kaldı – diye,
Bu peri kızı, yanası,
Karnındaki üç aylık çocuğa
Umut bağlayıp gezmişti.
Hıçkırıp ağlayıp feryat edip
Öleyim demişti arından
Ölmeyip sağ kalmıştı,
Karnında umudu var diye.
«Hunhar beyim öldü» – diye,

Feryat edip ağlayıp çığlık atıp

Koşulup ölsöm burkurap	*Katılıp ölsem hıçkırarak*
Özön boylop konor – dep,	*Vadi boyunca konar – diye,*
Berenden kalgan meder cok.	*Yiğitten kalan umut yok.*
Kayrandan kalgan tuyak cok,	*Merhumdan kalan evlat yok,*
Kökcaldan kalgan belgi cok,	*Bozkurttan kalan nişan yok,*
Uşunday karaan düynö bok.	*Böylesi kara dünya bir hiç.*
Özöndüü cayga konor – dep,	*Vadili yurda konar – diye,*
Kölökö cok, karaan cok,	*Gölge yok, karaltı yok,*
Art caktan belgi baraañ cok.	*Ardından nişan, iz yok.*
Ört öçköndöy bolor – dep,	*Ateş sönmüş gibi olur – diye,*
Olco kılıp bul baştı	*Ganimet edip bu başı*
Küçögön Kıyaz alsın – dep,	*Azgın Kıyaz alsın – diye,*
Kümüş közdüü, kün cüzdüü,	*Gümüş gözlü, gün yüzlü,*
Er tutkası erenden,	*Erin dayanağı yiğitten,*
El baştıgı berenden,	*El başbuğu koç erden,*
Artınan tukum kalsın – dep,	*Ardından soy kalsın – diye,*
Kazdı kuşka cegizip,	*Kazı kuşa yedirip,*
Bir botonun ayınan	*Bir yavrucak uğruna*
Olco katın dedirtip,	*Ganimet kadın dedirtip,*
Bul üçün olco keliptir,	*Bunun için ganimet gelmişti,*
Kalday* başın too kılıp,	*Kalday* başını dağ edip,*
Katın başın er kılıp,	*Kadın başını er edip,*
Kıyazga köönün beriptir.	*Kıyaz'a gönlünü vermişti.*
Kayran katın Ayçürök	*Zavallı kadın Ayçürök*
Küügüm kire, kün bata,	*Alacakaranlık çöküp, gün batınca,*
Kalık uktap dım cata	*Halk uyuyup sessiz yatınca*
Arka çaçın kerçü eken,	*Arka saçını yayarmış,*
Er Kıyazdın koynuna	*Er Kıyaz'ın koynuna*

Al canında cökörü*	*Onun yanındaki cökörü**
Altımış kelin, seksen kız,	*Altmış gelin, seksen kız,*
Özü kılıp kubultup,	*Kendi suretine sokup,*
Kıyaz kandın koynuna	*Kıyaz Han'ın koynuna*
Künügö birden berçü eken.	*Her gün birini verirmiş.*
Adal başın ak saktap,	*Helal başını ak saklayıp,*
Ar nemeden tak saktap,	*Her şeyden temiz saklayıp,*
Kayran candı Ayçürök	*Zavallı canı Ayçürök*
Momintip saktay berçü eken.	*Böylece koruya dururmuş.*
Kasiettüü beytaalay	*Kerametli bahtı kara,*

Keremeti bir dalay,
Keñ köynöktüü zayıptan
Artıla çıkkan can eken,
Berizaada beybaktın
Tilinde möörü bar eken.
At boroyun sıdırgan
Ay-aalamdın baarısın
Uçup cürüp kıdırgan,
Duvakeyi bar eken.
Uçkanın cuma kün bilgen
Cürgönün kadır tün bilgen
Bir kubulup uçkanda
Munun bir uçkanın kim bilgen.
Irañduu tüzdü caylagan,
Köz booçular dubalap,
Adamdın közün baylagan.
Adamga bütkön akıldan,
Kılday neme kalbagan,
Kargışı caman zaarı küç
Kargagandı kılat tüz.
Bedelin körgön çoçugan
Köz baylagan sıykırdı,
Köbüröök daana okugan.
Ak kuu bolup kubulsa,
Uçkanın küügüm tün bilgen,
Munun ketkenin bölök kim bilgen.
Artık caylap ciberse,
Caydın künün kış kılat,
Cayloonun baarın muz kılat.
Kopşongondo doluga

Koktudan tuman tabılat,
Çın kutursa beybakka,
Çın amal miñi tabılat.
Arabça okup köz baylayt,
Ak kuu bolup kün caylayt.
Tegin dep aytpa Çüröktü
Degi balaa dümöktü,
Beker debe Çüröktü

Kerameti pek çoktu,
Geniş gömlekli kadınlardan
Üstün çıkmış bir candı,
Peri kızı bahtsızın
Dilinde mührü var idi.
At tozunu sıyırıp geçen,
Ay-âlemin tamamını
Uçup gezip dolaşan,
Büyücülüğü var idi.
Uçtuğunu cuma günü bilirdi,
Gezdiğini Kadir gecesi bilirdi,
Bir dönüşüp uçtuğunda
Onun uçtuğunu kim bilirdi.
Yeşil ovayı yurt edinen,
Göz bağcılar dua okuyup,
İnsanın gözünü bağlardı.
İnsana verilen akıldan,
Kıl kadar eksiği yoktu,
Bedduası kötü, zehri güçlü,
Lanetlediğini dümdüz eder.
Heybetini gören ürkerdi,
Göz bağlayan sihiri,
Pek çok, iyice okumuştu.
Ak kuğu olup dönüşse,
Uçtuğunu alaca gece bilirdi,
Onun gittiğini başka kim bilirdi.
Büyüsünü fazla salıverse,
Yazın gününü kış eder,
Yaylanın hepsini buz eder.
O çılgın bir kabarınca

Vadiden duman bulunur,
Sahiden kudurursa bahtsızda,
Bin türlü gerçek çare bulunur.
Arapça okuyup göz bağlar,
Ak kuğu olup göğü büyüler.
Sıradan deme Çürök'e,
Tam bir bela, afettir,
Boş deme Çürök'e,

Beyli mınday dümöktün.	*Huyu böyledir bu afetin.*
Suluulugu sımbatı	*Güzelliği, endamı*
Mendede cok beybaktın,	*Kulda yok bu bahtsızın,*
Beyilsigen kımbatı.	*Naz içinde kıymeti.*
Kündüzündö Kıyazdı	*Gündüzünde Kıyaz'ı*
Can kubantıp caldaptır,	*Canını sevindirip avutmuştu,*
Tün kirgende Kıyazdı	*Gece girince Kıyaz'ı*
Köz booçu salıp aldaptır,	*Göz bağı salıp aldatmıştı,*
Munu menen Kıyazda	*Böylece Kıyaz'da*
Kenedey aram kalbaptır.	*Zerre kadar kuşku kalmamıştı.*
Çuulganduu Ayçürök	*Ünü çalkalanan Ayçürök*
Bagıştın uulu Kıyazdı	*Bagış'ın oğlu Kıyaz'ı*
Kündüzündö kıltıldap,	*Gündüzleri salınıp,*
Candap kalgan kezi eken.	*Yanında dolandığı çağ idi.*
Tün içinde Kıyazdı	*Gece içinde Kıyaz'ın,*
Közün baylap berendi,	*O yiğidin gözünü bağlayıp,*
Aldap salgan kezi eken.	*Aldatıp durduğu çağ idi.*
Arkalıgın körçü eken,	*Ondan destek görürmüş,*
Ar bir künü Kıyazga	*Her bir gün Kıyaz'a*
Özü kılıp kubultup,	*Kendi suretine sokup,*
Canındagı cökörü	*Yanındaki cökörü*
Kelinderden berçü eken.	*Gelinlerden verirmiş.*
Özöndüü bulak tik kıya	*Vadili pınar, dik yamaç*
Ölsö boorun berebi,	*Ölse bağrını verir mi,*
Al öñdöngön şurkuya	*O soydan bir düzenbaz,*
Kün böksörüp, ay ötüp,	*Gün eksilip, ay geçip,*
Er Kıyaz Çüröktü alganga	*Er Kıyaz Çürök'ü alalı*
Toguz ayga toluptur,	*Dokuz aya dolmuştu,*
On ayga çama boluptur.	*On aya yaklaşmıştı.*
Iç cetilip kün bütüp,	*Karın olgunlaşıp gün dolup,*
Ubakıt cetip, kün ötüp,	*Vakit erişip, gün geçip,*
Ayday katın Çürökkö	*Ay yüzlü kadın Çürök'e*

Tolgoo cetken minetip.	*Sancı erişti böylece.*
Cumanın kadır tünündö,	*Cumanın kadir gecesinde,*
Beyşembinin künündö,	*Perşembenin gününde,*
Ayday katın Çürökkö	*Ay yüzlü kadın Çürök'e,*
Akılga dıykan dümökkö,	*Akılda usta o afete,*
Toluk tolgoo cetiptir.	*Tam sancı erişmişti.*

Köön buzulup et oorup,
Çürökkö tolgoo cetiptir,
Bala belgi kan ketip
Belgini körüp bezildep,
Ayçüröktön al ketip,
Beli sızdap, bek oorup
Altımış müçö kırk bir söök
Birin koyboy cep oorup.
Otura kalsa Çüröktün
Eki kara sanı oorup,
Kıymıldatpay kurgurdun
Tabarsığı dagı oorup.
Calpı dene baarı oorup,
Can cerinin özü oorup,
Caman dart boldu tolgoosu
Çıñırıp ıylap çırkırayt,
Çıday albay burkurayt.
Kabırga söögü bölünüp,
Közünön caşı tögülüp,
Kızıtalak şum ölüm
Közünö cakın körünüp,
Burkurap katın Ayçürök
Çımınday candı ürödü
Çıñırıp ıylap çırkırap,
Kanıman kalgan çunaktı,
Kankordon kalgan tuyaktı,
Ayzaga takkan celekti,
Ataşkan bergen belekti,
Tulpardan kalgan tuyaktı,
Tuygundan kalgan çunaktı
Tuptuura Kuday körgöz – dep,
Küyüttüü darttı basılt – dep,
Küzgüdöy cüzdü açılt – dep,
Köñül – kapa, cürök – dart,

Küyükköndü basılt – dep,
Aldadan surap çaranı,
Kudaydan surap beytaalay
Kursaktagı balanı.

Gönlü bozulup eti ağrıyıp,
Çürök'e sancı gelmişti,
Çocuk nişanı kan gelip
Nişanı görüp sızlanıp,
Ayçürök'ten güç gidip,
Beli sızlayıp, pek ağrıyıp
Altmış uzuv, kırk bir kemik
Birini koymadan ağrı kemirip.
Oturuverse Çürök'ün
İki kara uyluğu ağrıyıp,
Kıpırdatmadan zavallının
Mesanesi dahi ağrıyıp.
Bütün beden hep ağrıyıp,
Can yerinin kendisi ağrıyıp,
Kötü dert oldu sancısı,
Feryat edip ağlayıp çığlık atar,
Dayanamayıp hıçkırır.
Kaburga kemiği ayrılıp,
Gözünden yaşı dökülüp,
Kahrolası sinsi ölüm
Gözüne yakın görünüp,
Hıçkıran kadın Ayçürök
Sinek kadar canı tüketti,
Feryat edip ağlayıp çığlık atıp,
Hanımdan kalan öksüzü,
Hunhardan kalan yadigârı,
Mızrağa takılan flamayı,
Adaklının verdiği hediyeyi,
Küheylandan kalan tırnağı,
Şahinden kalan yavruyu
Dosdoğru göster Tanrım – diye,
Yakıcı derdi dindir – diye,
Ayna gibi yüzü açtır – diye,
Gönül – keder, yürek – dert,

Yanan yüreği dindir – diye,
Allah'tan isteyip çareyi,
Tanrı'dan isteyip bahtı kara
Karnındaki çocuğu.

«Bere kör» – dep bezildep,
Köy duşmandın içinde
Körgönüñ kanday bolor – dep,
Acal cetip, kün bütsö
Ölgönüm kanday bolor – dep.
Mañdaydagı barandı
Belgilüü kökcal özünön,
Kanımın kara közünön,
Kaalap kalgan çunaktı
Kantip körör ekemin,
Çirkin bölünttü eçen sanaamdı,
Böyröktön çıkkan balamdı.
Duşmanga şegin bilgizbey
Amanat kılıp alambı?
Zorduk kılsañ okustan
Zombuluk kılsañ kokustan,
Tiktegen közdön oyobu?
Arstandan kalgan çunakka
Duşmandık kılıp koyobu?
Kemeline keltirbey
Keçiktirbey soyobu?
Köödöngö batpay köp sanaa,
Közünön caş miñ talaa,
Köbüröök ıylayt beçara.
Iylay turgan sebebi
Başı olco boldu ele,
Cabıgıp ıylap beytaalay
Caman atka kondu ele,
Iylay turgan sebebi –
Bel baylooçu beli cok,
Bekip atkan ceri cok
Kaçıp kirçü tokoy cok,
Karaldı kılçu Nogoy cok,
Baykuştugu sında cok.
Mederi toodoy dañkaygan,
Belgilüü kırgız eli cok.

Sanaası sandap sögülüp,
Akılı ayran bölünüp,

«Ver, ne olur» – diye sızlanıp,
Yığın düşmanın içinde
Göreceğin nasıl olur – diye,
Ecel erişip, gün dolsa
Ölmem nasıl olur – diye.
Karşımdaki karaltıyı,
Namlı bozkurdun kendinden,
Hanımın kara gözünden,
Dileyip kaldığım yavruyu
Nasıl görecek miyim ki,
Ah, nice düşüncemi böldürdü,
Böğrümden çıkan yavrumu.
Düşmana sırrını sezdirmeden
Emanet edip alayım mı?
Ansızın zorbalık ederlerse,
Kazara cebir ederlerse,
Bakan gözü oyarlar mı?
Arslandan kalan yavruya
Düşmanlık ediverirler mi?
Kemaline erdirmeden
Geciktirmeden boğazlarlar mı?
Göğsüne sığmaz çok kaygı,
Gözünden yaşı bin pınar,
Daha çok ağlar biçare.
Ağlamasının sebebi:
Başı ganimet olmuştu,
Kederlenip ağlayıp bahtı kara
Kötü ada konmuştu,
Ağlamasının sebebi –
Bel bağlayacak dayanağı yok,
Sığınıp saklanacak yeri yok,
Kaçıp girecek ormanı yok,
Kol kanat gerecek Nogoy yok,
Zavallılığının benzeri yok.
Umudu dağ gibi yükselen,
Namlı Kırgız halkı yok.

Kaygısı sayısız sökülüp,
Aklı şaşkın bölünüp,

	Astı bütöö kara cer	*Altı kapalı kara yer*
	Aman kalsa bul baştı	*Sağ kalsa bu başı*
	Aluuçuday körünüp,	*Alacakmış gibi görünüp,*
	Bödönödöy közünön	*Bıldırcın gözü gibi gözünden*
230	Bölökçö dolu baykuştun,	*Apayrı deli zavallının,*
	Bölök-bölök caş ketet,	*Bölük bölük yaş akar,*
	Karagattay közünön,	*Kuş üzümü gibi kara gözünden,*
	Kaltırap kurgan dolunun	*Titreyen zavallı kadının*
	Kamçı boyu caş ketet.	*Kamçı boyu yaş akar.*
	Köñüldü taktap arta albay	*Gönlünü durultup toparlayamaz,*
	Muñkanıp ıylap muñ üçün	*Dertlenip ağlar derdi için,*
	Murundun suusun tarta albayt.	*Burnunun suyunu çekemez.*
	Muñkanganda doluga	*Dertlenince o çılgının*
	Muunu boşop bölünüp,	*Eklemleri gevşeyip çözülüp,*
240	Cedigerdin er Kıyaz	*Cediger'in er Kıyaz'ı*
	Artıgınça közünö	*Fazlasıyla gözüne*
	Calañkıç sınduu körünüp,	*Azrail suretinde görünüp,*
	Altın eşik darbaza	*Altın eşikli kapı,*
	Kaalgası som kalay.	*Kanadı som kalay.*
	Kan Kıyazga barganı	*Han Kıyaz'a varması,*
	Kañgıragan karaandın,	*Boşta kalan karaltının,*
	Sölökötü momunday.	*Görünüşü işte böyle.*
	Ak saraydın özünö	*Ak sarayın kendisinde,*
	Kara bulak közünö	*Kara pınarın gözünde,*
250	Kak çınardın özündö,	*Kuru çınarın dibinde,*
	Aylanası şer korgon	*Çevresi yiğit dolu hisar,*
	Adamda mınday kim bolgon.	*İnsanda böylesi kim olmuş.*
	Meltiregen Çürögüñ	*Süzülüp duran Çürök'ün,*
	Beyli kıyın dümögüñ,	*Huyu çetin bu afetin,*
	Ayday suluu katınıñ	*Ay gibi güzel kadının,*
	Akılga dıykan kapırıñ	*Akılda usta o çılgının,*
	Kalk eskirtip, curt kütüp,	*El içinde yıllanıp, yurt edinip,*
	Taanılıp kalgan kapırıñ.	*Tanınıp kalmış o çılgının.*
	Umay ene* Zuuraga	*Umay Ana* ile Zühre'ye,*
260	Uyalbay için oñdotup,	*Utanmadan karnını düzelttirip,*
	Şek bilgizbey eç kimge	*Kimseye sezdirmeden*
	Ceti kün dolu tolgotup,	*Yedi gün o çılgın sancılanıp,*
	Çımınday candı üröptür.	*Sinek kadar canı tüketmişti.*

Çın Kudaydan bu katın
Çındap bala tileptir.
Ceti kün udaa tolgon soñ,
Çın tolgoosu Çüröktün
Ceti künçö bolgon soñ,
Kan tügönüp al ketip,
Çama çarçap dem ötüp,
Bala üçün bozdop kuuragır
Aylası ketti minetip,
Mına oşondo Ayçürök,
Çıñırıp ündü salganda
Cansız çıkkan tal ıylap,
Caratkandın baarı ıylap,
Makuluktun baarı ıylap,
Çüröktün işi cönöptür.
Altımış cıldız, ceti arkar,
Töbödö turgan samsaalap,
Ay menen cıldız ortokçul,
Töbögö koşo töröptür.
Aylanasın çogultup,
Ar uruunun bakşısı –
Samsaalap koşo töröptür,
Mına oşondo Ayçürök
Segiz kün tınbay tolgotup,
Kanı kaldı bir kaşık,
«E-e» – dey albay es ketip,
Eti kaldı kök caşık.
«Üü» deerine ün kalbay,
Cedigerdin Kıyazdan
Caşınarga tür kalbay,
Çın tolgoo bolup küyünüp,
Çıday albay beçara
Çımınday candan tüñülüp,
Toguz küngö tolgondo,
Toktonoorgo ayla cok,
Tolgon curtu mında cok,
Tañ kaşkayıp sürgöndö,
Tañ supası bülbüldöp,
Cerge carık tiygende

Gerçek Tanrı'dan bu kadın
Gerçekten çocuk dilemişti.
Yedi gün art arda sancılandıktan sonra,
Çürök'ün gerçek sancısı
Yedi günce sürdükten sonra,
Kanı tükenip gücü gidip,
Takati bitip nefesi geçip,
Çocuk için bozlayan zavallının
Çaresi tükendi böylece,
İşte o zaman Ayçürök,
Feryat edip ses saldığında
Cansız biten söğüt ağlayıp,
Yaratılmışın hepsi ağlayıp,
Mahlûkatın hepsi ağlayıp,
Çürök'ün işi yola girmişti.
Altmış yıldız, yedi arkar,
Tepede duran salkım saçak,
Ay ile yıldız ortak olup,
Tepede birlikte doğurmuştu.
Çevresini toplayıp,
Her boyun baksısı –
Salkım saçak birlikte doğurmuştu,
İşte o zaman Ayçürök
Sekiz gün durmadan sancı çekip,
Kanı kaldı bir kaşık,
«E-e» – diyemez oldu, bilinci gidip,
Eti kaldı gök çelimsiz.
«Üü» demeye sesi kalmayıp,
Cediger'in Kıyaz'ından
Saklanacak hali kalmayıp,
Gerçek sancıyla kavrulup,
Dayanamayıp biçare
Sinek kadar candan umut kesip,
Dokuz güne dolduğunda,
Durup dinlenmeye çare yok,
Kalabalık yurdu burada yok,
Tan ağarıp söktüğünde,
Tan yeri belli belirsiz ışıyıp,
Yere aydınlık değdiğinde

Asmandan cıldız kuyulup,

Cerge şookum urunup,
Töbödön cıldız birindep,
Cerge carık zirildep,
Köktön cıldız carkırap,
Kıbıla közdöp çırkırap,
Tañ zaardın celi zırkırap,
Kamıştın başı dırkırap,
Balapan torgoy çurkurap,
Cerge cetik carık tiydi ele,
Tañ kaşkayıp sürdü ele.
Can-canıbar makuluk
Cerden çuulap ün sala
Too-toonun başına
Nur tögülüp kün çala,
Munardagı saraydan
Altın tayak kolgo alıp,
Ak coolugun bulgalap,
Endegey içik camınıp,
Caynay basıp beytaalay
Caratkanga calınıp,
Bosogoluu munardan
Bolcolu cok beytaalay
Çın tolgotup turdu ele
Tolgotkonun ceñeñdin
Toodoy Kıyaz kördü emi,
Körüp alıp er Kıyaz
Karçıgaday kamındı,
Er Kıyazdın özünö
Kayıptan akıl tabıldı.
Küñgürötüp küülönüp,
Kalıñ kara cediger
«Kan cıynal» – dep süylönüp,
Kan Kıyaz kaarın baştadı.
Kan Kıyaz kaarın körgöndö
Coo kelgendey cediger:
«Colu bolsun curtum» – dep,
Ürküp kete taştadı.

Gökten yıldız dökülüp,

Yere parıltısı vurup,
Tepeden yıldız tek tek kayıp,
Yere ışık titreyip,
Gökten yıldız parlayıp,
Kıbleye yönelip çığrışıp,
Seher yeli keskin esip,
Kamışın başı hışırdayıp,
Yavru tarlakuşu cıvıldaşıp,
Yere tam aydınlık değmişti,
Tan apak ağarıp sökmüştü.
Can taşıyan mahlûkat
Yerden çığrışıp ses salıp,
Dağ dağın başına
Nur dökülüp güneş vurup,
Kuleli saraydan
Altın asayı ele alıp,
Ak yazmasını sallayıp,
Bol kürk kaftanı örtünüp,
Salına basıp bahtı kara,
Yaradan'a yalvarıp,
Eşikli kuleden,
Vakti belirsiz bahtı kara,
Gerçek sancıyla duruyordu.
Yengenin sancılandığını
Dağ gibi Kıyaz gördü işte,
Görüp alınca er Kıyaz
Atmaca gibi hazırlandı,
Er Kıyaz'ın kendisine
Gaipten bir akıl bulundu.
Gümbürdeyip coşup,
Kalabalık kara Cediger'e
«Hana toplanın» – diye seslenip,
Han Kıyaz kahrını saçmaya başladı.
Han Kıyaz'ın kahrını görünce
Düşman gelmiş gibi Cediger:
«Yolu açık olsun yurdum» – deyip,
Ürküp dağılıverdi.

Kan belgisi munara –
Munaranı suraba,
Tolgon kımbat biyigi

Al munara üstünön
Tolgon curtka bakırdı.
«Tolkup catkan cediger
Kel, baarıñ» – dep çakırdı.
«Kalıñ kara cediger,
Kan eşigi kıyamat
Basıp kirçü ep kerek.
Han köñülü zom temir
Eritüügö ep kerek
Belgilüü curt cediger
Eki-ekiden keñeşsin
Cana kanday dediñer
Şumduktuu sözdü körüñör,
Berizaada beybakka
Bek tolgoo kirip kalıptır,
Azabın sındap körüñör.
Kalk eskirgen karıñ kel,
Uzun kulak, köp körgön,
Ukma sözdüü baarıñ kel.
Aydı esepke salçuñ kel,
Ay esebin alçuñ kel,
Esepke dañgıl eriñ kel,
Sındoo söz aytam körüñör.
Akundun kızı Ayçürök
Kokustan tuusa balası
Kimdiki bolot karaçı?» –
Ayday katın Çüröktün
Bügün tapsa balası
Kimdiki bolot karaçı?
Munu ukkanda cediger
Kündü katka saldı ele,
Kün esebin aldı ele.
Aydı katka saldı emi,
Aydı eseptep aldı emi.
Kıyın dañgıl karısı,

Han nişanıdır kule –
Kuleyi hiç sorma,
Baha biçilmez yüksekliği,

O kulenin üstünden
Dolu yurda bağırdı.
«Dalgalanıp yatan Cediger,
Gel, hepiniz» – diye çağırdı.
«Kalabalık kara Cediger,
Han kapısı kıyamettir,
Basıp girmeye usul gerek.
Han gönlü som demirdir,
Eritmeye usul gerek.
Namlı yurt Cediger,
İkişer ikişer danışsın,
Hadi, ne dersiniz,
Şaşılası sözü görün,
Peri kızı bahtsıza
Şiddetli sancı girmiştir,
Azabını tartıp görün.
Halk içinde kocamış yaşlın gel,
Uzun kulaklı, çok görmüş,
Söz dinlemiş hepiniz gelin.
Ayı hesaba vuran gel,
Ay hesabını tutan gel,
Hesapta usta erin gel,
Sınayıcı söz diyeceğim, görün.
Akun'un kızı Ayçürök
Kazara doğursa çocuğu
Kimin olur, bakın hele?» –
Ay yüzlü kadın Çürök'ün
Bugün doğsa çocuğu
Kimin olur, bakın hele?
Bunu duyunca Cediger
Günü yazıya vurdu,
Gün hesabını aldı.
Ayı yazıya vurdu işte,
Ayı hesaplayıp aldı işte.
Çetin usta yaşlısı,

Kırgın tiygen nemedey
Kıstoo körgön cediger
Kıcıldagan baarısı.
Üyrülmö döbö sazına
Üç kün cıyın kıldı ele,

Kırgına uğramış gibi,
Sıkıntı görmüş Cediger'in
Kaynaşan hepsi.
Üyrülmö Tepe çayırına
Üç gün toplantı yaptı,

Çogulmanın sazına
Çoguluşup turdu ele.
Kündü katka salışıp
Kün esebi mınday – dep,
Tapkıçtaşıp kalışıp
Aydı katka salışıp,
Ay esebin mınday – dep
Kuugaştaşıp kalışıp.
Kün esebin eseptep,
Kündü katka saldı ele.
Ay esebin eseptep,
Anıktap bilip aldı ele.
Akırın süylöp, bek taştap
Sakalduusu er Kutu
Er Kıyazga kep baştap:
«Aydı eseptep kelgende
On eki ayga toluptur,
Katındın tuuçu balası
Özüñdün balañ boluptur.
Katın bala törösö
Toyuna tokson soyuñuz,
Anıktap atın koyuñuz.
Bölünbösün sanaañız,
Köödöndön çıkkan anıktap
Özüñüzdün balañız.
Egerde erkek uul bolso
Tabılgan attan koyolu,
Balaluu Kıyaz boldu – dep,
Köñüldögü kapanın
Birin koyboy coyolu.
Kaarduu duşman el kelse
Elge karşı körgözüp,
Çokmor kılıp alalık

Çogulma çayırına
Toplaşıp durdular.
Günü yazıya vurup,
Gün hesabı böyle – diye,
Buluş yarıştırıp,
Ayı yazıya vurup,
Ay hesabı böyle – diye
Çekişip tartışıp durdular.
Gün hesabını hesaplayıp,
Günü yazıya vurdular.
Ay hesabını hesaplayıp,
Kesinleştirip bildiler.
Alçak sesle söyleyip, sağlam bağlayıp,
Sakallısı er Kutu
Er Kıyaz'a söz başlattı:
«Ayı hesaplayıp gelince
On iki aya dolmuştur,
Kadının doğuracağı çocuk
Senin öz çocuğun olmuştur.
Kadın çocuk doğurursa
Toyuna doksan kurban kesiniz,
Adını belleyip koyunuz.
Bölünmesin kaygınız,
Bağrınızdan çıkma, kuşkusuz,
Sizin öz çocuğunuzdur.
Eğer erkek oğul olursa
Bulunup yakışan adı koyalım,
Çocuklu Kıyaz oldu – diye,
Gönüldeki kederin
Birini koymadan giderelim.
Kahırlı düşman el gelirse
Ele karşı gösterip,
Topuz edip alalım,

El içine ee kılıp,
Cediger curtka döö kılıp,
Koçkor kılıp alalık.
Kündölük işi oñolso,
Kündön küngö çoñoyso,
Al askar toodoy barbaytıp,
Baraan kılıp alalık.

El içine sahip kılıp,
Cediger yurduna dev kılıp,
Koç edinip alalım.
Günlük işi yoluna girse,
Günden güne büyüse,
O yüce dağ gibi heybetlenip,
Dayanak edinip alalım.

Körüp koyso köñül tok,
Handan tuugan uul – dep,
Karap tursak kanım tok,
Karaldı kıldık arman cok.
Ereşen tartıp er bolso,
Er uulu menen teñ bolso
Ordo eeletip han kılıp,
Oruntuktuu er kılıp,
Paana kılıp köröbüz
Uşu bala çoñoyso.
Cetip buzaar Oogandı,
Cet-Kayt kaydan soo kalsın.
Ok ötpös tondu kiyişet,
Adam ugup el körgüs
Elge barıp tiyişet.
Kulak ugup curt körbös
Cerge barıp cürüşör.
Aman bolso balañız
Karagay nayza boolaşaar,
Tiygen cerden coolaşaar,
Aman cürsö sizdin uul
Ceti-Özöndö cediger,
Cetip olco cegizer.
Cer üstünö atagın
Kıyazdın uulu degizer,
Oñolgon eken bizdin tüş
Olco katın erkek tuup
Caman bolbos bizdin iş.
Bu katın tuugan balañız
Telegeyi teñ bolor,
Temingen duşman kem bolor,

Görüverse gönül tok,
Handan doğma oğul – diye,
Bakıp dursak kanımız tok,
Göz bebeği edindik, hasret yok.
Serpilip yetişip er olursa,
Er oğluyla denk olursa,
Ordaya sahip kılıp han yapıp,
Makam sahibi er yapıp,
Sığınak edinip görürüz,
Şu çocuk büyürse.
Erişip bozar Afgan'ı,
Cet-Kayt nasıl sağ kalsın.
Ok geçmez kaftanı giyerler,
İnsan duymamış, el görmemiş
Ellere varıp saldırırlar.
Kulak duymamış, yurt görmemiş
Yerlere varıp yürürler.
Sağ olursa çocuğunuz
Çam mızrağa bağ dolarlar,
Değdiği yerde savaşırlar,
Sağ yürürse sizin oğul
Ceti-Özön'deki Cediger'e,
Erişip ganimet yedirir.
Yeryüzüne şanını
Kıyaz'ın oğlu dedirtir,
Hayra dönmüş talihimiz,
Ganimet kadın erkek doğurup
Kötü olmaz bizim işimiz.
Bu kadından doğan çocuğunuz
Her yanı denk, kusursuz olur,
Diş bileyen düşman eksilir,

Karaşı tolkun sel bolor,	*Bakışı dalgalı sel olur,*
Karmaşkan adam kem bolor.	*Tutuşan adam eksik olur.*
Bettegen cagı çok bolor,	*Yöneldiği yan kor olur,*
Betteşpey duşman toktolor,	*Yüzleşmeden düşman durulur,*
Beleske küygön çok bolor,	*Yamaçta yanan kor olur,*
Munu menen betteşpey duşman toktolor!	*Bununla yüzleşmeden düşman durulur!*
Aman bolso balañız	*Sağ olursa çocuğunuz*
Erdigin mınday karañız,	*Yiğitliğine bakın böylece,*
Çalışkandı çarçatar,	*Çelmeleşeni yorar,*
Alışkandı soylotor!	*Tutuşanı yere serer!*
Kezikkendi ment kılar	*Rastlayanı sersem eder*
Katılgandı tüz kılar.	*Sataşanı dümdüz eder.*
Bettep adam kele albas	*Karşısına adam gelemez*
Aman bolso bul uuluñ	*Sağ olursa bu oğlun*
Sombuktun suusun boyloyt ko,	*Sombuk'un suyunu boylar ya,*
Soluşkan bende soyloyt ko,	*Soluyan kul yere serilir ya,*
Közdöşkön birdi köröt ko,	*Göz göze gelen fena görür ya,*
Ereşen bolso uuluñuz	*Serpilip yetişse oğlunuz*
Kagışkan adam soyloyt ko.	*Çarpışan adam serilir ya.*
Burulsa çatak baştaşat,	*Dönse kavga başlatırlar,*
Munu körgön kıyladan	*Bunu gören nicesi*
Buzulup kete taştaşat.	*Bozulup dağılıverirler.*
Oynoo kezde balanın	*Oyun çağında çocuğun*
Moynuna kılıç tagalı,	*Boynuna kılıç takalım,*
Kanattuuga kaktırbay	*Kanatlıya çarptırmadan*
Tumşuktuuga çektirbey	*Gagalıya dokundurtmadan*
Kirdüü ayaktan içirbey	*Kirli çanaktan içirmeden*
Kirdüü kiyim kiygizbey,	*Kirli giysi giydirmeden,*
Beren Kıyaz uulu – dep,	*Yiğit Kıyaz'ın oğlu – diye,*
Aşkere erdin özü – dep,	*Apaçık erin ta kendisi – diye,*
Paana kıla bagalık.	*Koruyup kollayıp besleyelim.*
Okus erkek törösö	*Kazara erkek doğurursa*
Anday-mınday degendin,	*Şöyle böyle diyenin,*
Uşaktap boktu cegendin	*Dedikodu edip pislik yiyenin*
Kılıçtap başın alalı,	*Kılıçlayıp başını alalım,*
Kılça koyboy düynösün	*Kıl kadar koymadan malını*
Bülündürüp salalı!	*Talan edip dağıtalım!*

Bılcırasa okustan,
Curt döörüsö kokustan
El buzardın özü – dep,
Bul atakka koyolu.
Kelciregen can bolso,
Karmap közün oyolu.
Kıylasın bulap alalı
Kıyla ayıp salalı,
Eselek biröö tantısa
Col üstünö süyrötüp,
Dañgıttarga caralı.

Erez uşul boldu – dep,
Sözgö kulak koyolu,
Erkek tuusa cediger
Toyuna san saat* soyolu,
Bılcıragan, tantıgan
Anday sözdü koyolu.
Kay kıyşıktı sabaylı,
Bılcırap uşak aytpaska
Curtum, kılıçtın mizin
calaylı!» –
Ok öbüşüp ant kılıp,
Munu ukkanda cediger:
«Boldu, Kutu, baatır» – dep,
Aytkanıñ tuura akıl – dep,
Sizdin tildi albastın
Ceti atası kapır dep,
Bılcıraba cediger,
El atası Kutumun
Bul aytkanı akıl – dep.
El içinde neler cok
Bılcırasa okustan,
Döörüp iyse kokustan,
Talkalap sabap kireli
Cazasın caman bereli.
Calınsa ukpay sözdörün
Cazalap çukup közdörün,
Cayıttan tiyip beesin,

Kazara saçmalarsa,
Yurt kazara sayıklarsa
El bozanın ta kendisi – diye,
Bu adı ona koyalım.
Zırvalayan bir can olursa,
Tutup gözünü oyalım.
Nicesini yağmalayıp alalım
Nice ceza salalım,
Ahmak biri saçmalarsa
Yol üstünde sürükleyip,
Azgın itlere yem edelim.

Ant işte bu oldu – diye,
Söze kulak koyalım,
Erkek doğurursa, Cediger
Toyuna san saat keselim,*
Zırvalayan, saçmalayan
Öyle sözü bırakalım.
Hangi eğriyse dövelim,
Zırvalayıp dedikodu etmemeye
Yurdum, kılıcın keskin ağzını
yalayalım!» –
Ok öpüşüp ant içip,
Bunu duyunca Cediger:
«Tamam, Kutu, bahadır» – deyip,
Dediğin doğru akıl – deyip,
Sizin sözünü dinlemeyenin
Yedi atası kâfirdir deyip,
Zırvalama, Cediger,
El atası Kutu'mun
Bu dediği akıldır – deyip.
El içinde neler yok
Kazara zırvalarsa,
Kazara sayıklarsa,
Ezip döve döve girişelim
Cezasını fena verelim.
Yalvarsa da sözünü dinlemeden
Cezalandırıp oyup gözlerini,
Otlaktan kısrağına el koyup,

Cayma söz aytkan andaydın
Çıgarsa bolot keesin» –
Cediger çuulap, curt dürböp,
Ubadanı bek kıldı.
Kutuñ aytıp mınday söz
Cediger tarkap ketti ele.
Kalk birindep curt ketip,
Cediger tarkap minetip,
Cediger mintip turganda
Cedigerdin er Kıyaz,
Artık eren can eken,
Al Kıyazdın aramı
Ala-Toodoy bar eken.

Boşboğazlık eden öylesinin
Çıkarılsa yeridir diyeti» –
Cediger çığrışıp, yurt dalgalanıp,
Sözü sağlam bağladılar.
Kutu'n böyle söz söyleyip
Cediger dağılıp gitti.
Halk birer birer yurda gidip,
Cediger böylece dağılıp,
Cediger böyle dururken
Cediger'in er Kıyaz'ı,
Üstün yiğit bir can idi,
O Kıyaz'ın hilesi
Ala-Too kadar var idi.

Zıykırçı ceti kempirin
Kempirdin cayı uşunday,
Toksongo çıgıp ölbögön
Cer azabın körbögön,
Celmoguzday zıykırçı
Buzukka curtu corogon.
Ceti kempir saatınan
Eçen öşçü caş baldar,
Imırkay bala dedirgen,
Köbüröök ölüp korogon.
Araga cürör arakkor,
Düynögö çapçu barakor,
Zıykırçı ceti kempirdin
Ölsö közü toybogon,
Başı cerge kirse da
Curt buzguçun koybogon.
Bassa-tursa oylonup,
Çoñ buzugun koybogon.
Atagın körgön çoçugan,
Çoñ kızırçı dubaköy
Çılgıy balaa bu cetöö,
Acayıptan okugan,
Ceti buzguçtun közü ele,
Çılgıy balaa özü ele.
Çın balaket bir ele,

Büyücü yedi kocakarısını –
Kocakarıların hali şöyleydi:
Doksanına çıkıp ölmemiş,
Yer azabını görmemiş,
Celmoguz gibi büyücü,
Yurdu fesada yormuş.
Yedi kocakarının uğursuzluğundan
Nice büyüyecek yavrular,
Kundaktaki bebek denilenler,
Çokça ölüp kırılmıştı.
Araya giren ayyaş,
Dünya malına saldıran obur,
Büyücü yedi kocakarının
Ölse de gözü doymamış,
Başı yere girse de
Yurt bozuculuğunu bırakmamış.
Otursa kalksa düşünüp,
Büyük fesadını bırakmamış.
Namını duyan ürkmüş,
Koca efsuncu üfürükçü,
Katıksız bela bu yedisi,
Acayip ilimler okumuş,
Yedi bozguncunun gözüydü,
Katıksız belanın kendisiydi.
Gerçek musibetin biriydi,

Ar tolgotkon katındın
Közün baylap salçu ele,
Balasın bende alçu ele.
Caş eken dep oyloboy,
Kudaydan korkor kün bolboy,
Tındım kıla salçu ele.
El ketken soñ er Kıyaz
Bir kişige körgözböy,
Bir adamga bilgizbey,
Tegeregi çınar bak
Ortosunda surasañ
Er Kıyazdın altın tak.
Altın taktuu ordogo,
Er Kıyazdın korgongo,
Zıykırçı ceti kempirdi,

Her sancılanan kadının
Gözünü bağlayıverirdi,
Yavrusunu alıp giderdi.
Küçücük demeden, düşünmeden,
Tanrı'dan korkar günü olmadan,
Sessizce yok ediverirdi.
El gittikten sonra er Kıyaz
Bir kişiye göstermeden,
Bir adama bildirmeden,
Çevresi çınar bahçesi
Ortasında, sorarsan,
Er Kıyaz'ın altın tahtı.
Altın tahtlı ordaya,
Er Kıyaz'ın hisarına,
Büyücü yedi kocakarıyı,

Keltirgen eken başına,
Cakın alıp kaşına
Akırın aytıp bek taştap,
Eren Kıyaz kep baştap:
«Ceti tam eken kazına» –
Cedigerdin er Kıyaz,
Kazına oozun açtı ele
Arkagı cibek buluñ oor
Ar bir puldu kempirge,
Zarıp kılıp çaçtı ele,
Degenine köndü ele.
Agar altın, ak kümüş,
A dedirbey er Kıyaz
Kempirlerge kuturgur,
Dorbogo salıp berdi ele.
Kurgan Kıyaz kanetet,
Duşmandık kılbay kalbadı,
Mizderine uu çaçıp
Ceti ustara kamdadı.
Ustaranın mizinde
Tiyse bolot uusu bar:
«Kız törösö Ayçürök
Appak orop algıla,

Getirtmişti başına,
Yakınına alıp karşısına
Alçak sesle söyleyip sağlam bağlayıp,
Yiğit Kıyaz söz başlattı:
«Yedi ev dolusu imiş hazine» –
Cediger'in er Kıyaz'ı,
Hazine ağzını açtı
Argacı ipek, paha ağır
Her bir parayı kocakarıya,
Harcayıp saçtı,
Dediğine kandılar.
Parlak altın, ak gümüş,
«A» dedirtmeden er Kıyaz
Kocakarılara, kudurası,
Torbaya koyup verdi.
Zavallı Kıyaz ne yapsın,
Düşmanlık etmeden duramadı,
Ağızlarına zehir saçıp
Yedi ustura hazırladı.
Usturanın ağzında
Değince öldüren zehri var:
«Kız doğurursa Ayçürök
Apak kundaklayıp alın,

Tileginñ berdi kanım – dep,
Süyünçülöp salgıla!
Tilegenim kız ele
Tilegime cetkirseñ,
Atañdın körü ceti ene
Degeniñe könörmün.
Çın ınansañ sözümö,
Çın kızmat kılsañ özümö,
Egerde erkek uul bolso,
Kolu buyga tübünö
Akırı duşman zilinde.
Cakşılık kılbas tübündö,
Esepsiz duşman zilinde.
Egerde erkek uul bolso
Kindigin kesip alam, – dep,
«Uu tögülgön ustara»
Tutangırdın tukumu,

Dileğini verdi hanım – diye,
Müjdeleyip koşun!
Dilediğim kız idi
Dileğime erdirirsen,
Atanın körü, yedi ana,
Dediğinize razı olurum.
Gerçekten inanırsan sözüme,
Gerçek hizmet edersen bana,
Eğer erkek oğul olursa,
Eli kolu bağında da sonunda
Ahir düşmandır mayasında.
İyilik etmez aslında,
Hesapsız düşmandır mayasında.
Eğer erkek oğul olursa
Göbeğini keserim, – diye,
«Zehir dökülmüş ustura»
Tutuşasıcanın soyu,

Tübündö birdi kılar – dep,
Ustaradan aldırdım,
Bul ustara mizine,
Acıdaardın uusunan,
Çık etpes uunun buusunan
Mizine mıktap saldırdım.
Azemdetip orottum,
Balasın ölüm kıluuga
Ilayıktap corottum,
Kara maldın carımın
Ustara üçün korottum.
Adamdan artık ceti enem,
Ayçürök tapsa erkek uul
Kindigin kesip kala kör,
Bilgizbey kırıp balasın
Tındım kılıp sala kör!
Eptüülügüñ bilgizseñ
Ebin taap ustara –
Kindigine tiygizip,
Talkalap boorun küygüzüp,
Tındım kılıp salıñız.

Sonunda bir iş eder – diye,
Ustura getirttim,
Bu ustura ağzına,
Ejderhanın zehrinden,
Ses etmez zehrin buğusundan
Ağzına sağlamca sürdürdüm.
Süsletip sardırdım,
Çocuğunu öldürmeye
Uygun görüp yordum,
Kara malın yarısını
Ustura için harcadım.
İnsandan üstün yedi anam,
Ayçürök doğurursa erkek oğul
Göbeğini kesiveresin,
Sezdirmeden kırıp çocuğunu
Sessizce yok ediveresin!
Hünerini gösterirsen
Yolunu bulup usturayı –
Göbeğine değdirip,
Parçalayıp bağrını yakıp,
Sessizce yok ediniz.

Balanın közün cogotup,
Kıyazdın işin oñoltsoñ,
Degeniñe könörmün,
Buttap algan kızıl zeer*
Ceti enem saa berermin!
Mañdayımdan ketirbey
Mömö kılıp alamın,
Eneke, senin özüñdü
Ene kılıp alarmın!
Ögöömdü taştap bülöömdü al,
Ekööndü koyup biröömdü al,
Ber aşka-toygo minüügö
Kıltıldatıp cürüügö,
Kılıgı cakşı mal ele,
Tootoru tulpar malımdı al.
Tolgon düynö baarın al.
Kıymıldagan mülkümdü al,
Kımbatım mınday bilip al.
Kılça düynö ayabaym

Çocuğun izini yok edip,
Kıyaz'ın işini düzeltirsen,
Dediğine razı olurum,
*Batman batman kızıl zeer**
Yedi anam, sana veririm!
Alnımın önünden ayırmadan
Meyvem bilip bağrıma basarım,
Anacığım, senin kendini
Ana edinip alırım!
Eğemi bırakıp bileğitaşımı al,
İkisinden birini koy, birini al,
Ver, aşa toya binmeye,
Salınıp yürütmeye,
Huyu güzel mal idi,
Tootoru küheylan malımı al.
Dolu dünyalık, hepsini al.
Kımıldayan mülkümü al,
Kıymetim böyledir, bil de al.
Kıl kadar malı esirgemem

Aylaker enem tilimdi al.
Erkek bolso balası
Balası mınday karaçı,
Ölöñdüü cerge ört koygon
Tulañduu cerge tuu saygan,
Cer üstünö çuu salgan
Arkı atası er Manas,
Altayga barıp tuulgan,
Aalamga salgan çuulgan,
Kalk baştagan şer bolgon,
On eki döö ok atıp,
Kara kıtay mancunun
Cürögünö çer bolgon.
Kakandan altın pul algan,
Ordoluu kıtay opsuz curt,
Köptügün körsöñ kara kurt,
Oşonun curtu ıylagan.
Aytkanım uşul bilip al,
Kıyla tartuu mal berem.

Hilebaz anam, sözümü tut.
Erkek olursa çocuğu
Çocuğu şöyledir, bak hele:
Çayırlı yere yangın salan
Çimenli yere tuğ diken,
Yeryüzüne velvele salan
Öte atası er Manas,
Altay'a varıp doğmuş,
Âleme velvele salmış,
Halka baş olan arslan olmuş,
On iki dev ok atıp,
Kara Hıtay Mançu'nun
Yüreğine dert olmuş.
Kakan'dan altın para almış,
Ordalı Hıtay, ölçüsüz yurt,
Çokluğuna baksan kara kurt,
Onun bile yurdu ağlamış.
Dediğim budur, bil de al,
Nice armağan mal veririm.

Aylanayın ceti enem,
Kızmatıma carasañ
Kızıl kuyruk nar berem,
Kıl ayabay zar berem,
Topozuñ tokson san kılam,
Tolturup düynöñ cay kılam,
Eneler, köönüñ cay kılam.
Kızıldan kete* kiygizem,
Keteçenin etegin
Keñ kılıp cerge tiygizem.
Ceti-Özöndö cediger,
Cergelüü curtum baarısın
Şu ceti enem, saa bilgizem!
Ölüp kalsañ okustan,
Murun ölsöñ kokustan
Altından kümböz saldıram,
A kümbözdün başına
Cakut taştan cazdıram.
Körgön elge duu kılam,
Kalayıkka çuu kılam.
Eñkeyiçtüü bulaktan

Kurbanın olayım yedi anam,
Hizmetime yararsan
Kızıl kuyruklu nar deve veririm,
Kıl esirgemem, altın veririm,
Yaklarını doksan sürü ederim,
Dünyalığını doldurup düzene koyarım,
Analar, gönlünüzü hoş ederim.
Kızıldan kete giydiririm,*
Kete kaftanın eteğini
Geniş kılıp yere değdiririm.
Ceti-Özön'deki Cediger'i,
Yurtlu ilimin tamamını
Şu yedi anam, sana bildiririm!
Kazara ölüp kalırsan,
Erken ölürsen ansızın
Altından kümbet yaptırırım,
O kümbetin başına
Yakut taştan yazdırırım.
Gören ele şan ederim,
Halka nam salarım.
Eğimli inişteki pınardan

Erikpey atıñ sugarıp,
Elge atagıñ çıgarıp,
Kalkka köönüñ cay kılıp,
Katın badışa – kan kılam –
Aylanayın ceti ene,
Degen sözgö könögör,
Tilegenim bere gör» –
Dep, oşentip er Kıyaz
Düynönü tökpöy kalbadı,
Al Ayçürök katından
Balasın soyup kelüügö,
Ceti kempir şayladı.
Ceti kempir buzguçtar
Degenine könüügö,
Caş balanı düynödön
Tındım kılıp berüügö,
Booruna uu saluuga,

Üşenmeden atını sulayıp,
Ele adını çıkarıp,
Halk içinde gönlünü hoş edip,
Kadın padişah – han ederim –
Kurbanın olayım yedi ana,
Dediğim söze razı olun,
Dilediğimi veriverin» –
Deyip, böylece er Kıyaz
Dünyalığı dökmeden durmadı,
O Ayçürök kadının
Çocuğunu boğazlayıp gelmeye,
Yedi kocakarıyı seçip koştu.
Yedi kocakarı bozguncular
Dediğine razı olmaya,
Körpe çocuğu dünyadan
Sessizce yok edivermeye,
Bağrına zehir salmaya,

Kıyazdan altın aluuga:
«Botom, Kıyaz, makul – dep,
Corup turgan tüşüñön,
Caraylık anday işiñe.
Kızmat kılıp cüröbüz,
Balam sendey zarıl kişige.
Aytkanıña könölü,
Balam, tilegeniñ bereli.
Oorugan dartıñ basalı,
Umaçtay közüñ açalı.
Ketkeniñdi keltirip
Keyigeniñ cogoltup,
Işiñdi kılıp berbesek
Kılıçtap baştı alıñız.
Kılça candı taştabay
Kırgın kılıp salıñız.
Al balanı cogotsok,
Kıyazdın işin oñoltsok,
Karıgan ceti eneñdin
Degenine könüñüz,
Tilegendi beriñiz.
Tilek uşul han Kıyaz
Tiktep cakşı körüñüz,

Kıyaz'dan altın almaya:
«Yavrum, Kıyaz, peki – deyip,
Yorup durduğun düşünden,
Yarayalım öyle işine.
Hizmet edip yürürüz,
Yavrum, senin gibi gerekli kişiye.
Dediğine razı olalım,
Yavrum, dilediğini verelim.
Ağrıyan derdini dindirelim,
Umaç gibi gözünü açalım.
Gideni getirip
Kederini yok edip,
İşini yapıp vermezsek
Kılıçlayıp başımızı alınız.
Kıl kadar can bırakmadan
Kırıp geçiriniz.
O çocuğu yok edersek,
Kıyaz'ın işini düzeltirsek,
Kocamış yedi ananın
Dediğine razı olunuz,
Dilediğini veriniz.
Dilek şudur, han Kıyaz,
Dikkatle bakıp iyi görünüz,

Ceti kargan eneñe
Adam közün salıñız.
Ceti-Özöndö cediger
Cetip cıyıp turuñuz,
Balam Kıyaz aldında
Ceti eneñ köönü cay ele
Caratkan calgız Kudaydan,
Ceti eneñdey karıptın
Tilegeni bala ele:
Öksögön sözdü kılıñız,
Otuzdagı cigitke
Makul kılıp eliñe
Buyruk kılıp ceriñe
Bizdi nike kıyıñız.
Altın da taş, taş da taş,

Yedi kocamış anana
İnsan gözüyle bakınız.
Ceti-Özön'deki Cediger'i
Erişip toplayıp durunuz,
Yavrum Kıyaz'ın önünde
Yedi ananın gönlü hoş idi
Yaratan tek Tanrı'dan,
Yedi anan gibi garibin
Dilediği çocuk idi:
Hasret kalınan sözü ediniz,
Otuzundaki yiğide
Eline uygun görüp
Yerine buyruk kılıp
Bizi nikâh ediniz.
Altın da taş, taş da taş,

Artık bolor eribiz.
Araga kalbay çın bolsun,
Aytılgan uşul kebibiz.
Tutanıp ölgön beybaktın
Erkek bolso balasın
Eptep uurdap alarbız.
Barsa-kelbes çın cayga,
Al balanı salarbız.
Ooluksak anın balasın
Oynosok da, çındasak
Köktöyündö sororbuz,
Köptön çıkçu çunaktın
Kanına ortok bolorbuz» –
Ceti kempir munu aytıp,
Celmoguzday şumdu aytıp,
Er Kıyazga epti aytıp,
Ayçüröktün başında
Artıkça müşkül kepti aytıp.
Kep uşunday boldu – dep,
Köp orduna kondu – dep,
Ubada kılıp salgıça
Tolgoo tartkan Çürökkö,
Tozoku cetöö bargıça,
Kan Kıyazdın üyündö
Otun alıp, suu kuygan

Üstün olur erimiz.
Arada kalmadan gerçek olsun,
Söylenen budur sözümüz.
Tutuşup ölen bahtsızın
Erkek olursa çocuğunu
Bir yolunu bulup çalarız.
Varılıp dönülmez gerçek yurda,
O çocuğu göndeririz.
Coşarsak onun çocuğunu
Oynasak da, ciddiye bindirsek de
Körpeyken kanını emeriz,
İleride sivrilecek yavrunun
Kanına ortak oluruz» –
Yedi kocakarı bunu söyleyip,
Celmoguz gibi sinsice söyleyip,
Er Kıyaz'a uygununu söyleyip,
Ayçürök'ün başına
Fazlasıyla çetin sözü söyleyip.
Söz böyle oldu – diye,
Çoğu yerine oturdu – diye,
Vaatleşip bitirinceye dek
Sancı çeken Çürök'e,
Cehennemlik yedisi varıncaya dek,
Han Kıyaz'ın evinde
Odun taşıyıp, su döken

Karaçaç katın bar eken.
«Denekũ̃» bolup kün körüp,
Kordukta cürgön can eken,
Al Ayçürök kelgeni –
Arıgan canı oñolup,
Ar kapası cogolup,
Süyrüsünö süt tolup,
Iyrisine et tolup,
Üzülgönü ulanıp,
Çaçılganı cıynalıp,
Korluk-zarlık cogolup,
Ayçürök menen beçara
Kuday degen kep kılıp,

Karaçaç kadın var idi.
«Cariye» olup gün görüp,
Horluk içinde yürüyen bir can idi,
O Ayçürök geleli –
Yorgun canı düzelip,
Her kederi yok olup,
Süzülmüş yüzüne süt dolup,
Çöküк yerine et dolup,
Kopanı ulanıp,
Saçılanı toplanıp,
Horluk ve zillet yok olup,
Ayçürök ile biçare
Tanrı diyerek söz edip,

Ölö turgan şert kılıp,
Oturuşsa kaş birge,
Casaganda aş birge,
Otursa-tursa kep kılgan
Keñ Talaska ketüügö,
Bir muraska cetüügö
Ubadanı bek kılgan,
Üyündö katın-karçaga
Adam ölöör şert kılgan.
Ayta berçü Ayçürök,
Karaçaçtın özünö
Elin maktay berçü ele,
Cılgındı Keñ-Kol, keñ Talas
Cerin maktay berçü ele.
«Bizdin Talas mınday – dep,
Bizdin kırgız kayran curt,
Keleñker çaçpak, keñ sooru
Kelini suluu bizdin curt.
Kızıl köynök, ayça bel
Kızı suluu bizdin el,
Kara çepken, ak kalpak
Cigiti sonun bizdin el.
Bizdin eldi surasañ
Erikse elik atışat,
Erikpese Talasta
Elkin oynop catışat.
Kımız içip, kız oynop,

Kızıkka mintip batışat.
Bizdin eldi surasañ –
Baatırlar menen cüröktöş,
Balbandar menen bilekteş,
Erender menen mañdaylaş,
Çeçender menen tañdaylaş!
Börü colduu kabılan
Bötönçö el-curt oluya,
Bettep adam barbagan,
Ar duşman ceñip albagan
Erdin eri bizderde

Ölümüne ant edip,
Otursalar baş başa,
Yemek yapsalar aş bir,
Otursa kalksa söz eder
Geniş Talas'a gitmeye,
Bir mirasa ermeye
Sözü sağlam bağlamıştı,
Evinde kadın kısmının önünde
Ölümüne ant içmişti.
Anlata dururdu Ayçürök,
Karaçaç'ın kendisine
Elini öve dururdu,
Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas,
Yerini öve dururdu.
«Bizim Talas şöyledir – diye,
Bizim Kırgız, canım yurt,
İpekli saç bağı, geniş sağrı
Gelini güzel bizim yurt.
Kızıl gömlek, ay gibi ince bel
Kızı güzel bizim el,
Kara cepken, ak kalpak
Yiğidi şahane bizim el.
Bizim eli sorarsan
Canları sıkılsa karaca avlarlar,
Sıkılmazlarsa Talas'ta
Özgürce oynayıp yatarlar.
Kımız içip, kızla oynayıp,

Zevke böyle dalarlar.
Bizim eli sorarsan –
Bahadırlarla yürekteş,
Pehlivanlarla bilekteş,
Erenlerle alın alına,
Söz ustalarıyla damaktaş!
Kurt uğurlu kaplan,
Bambaşka bir el, evliya yurdu,
Karşısına adam varmamış,
Hiçbir düşman yenememiş
Erin eri bizdedir,

Eli sonun kayran curt!
Kara eginden kürüç köp,
Bizdin el cayı uşunday,
Kalayınan kümüş köp,
Kara maldan töösü köp,
Çabalınan döösü köp,
Eli sonun bizdin curt!
Kurbudan kulan toptogon,
Adırın arkar ottogon,
Askasın teke boktogon,
Böksödö börü coylogon,
Çıbırdan tülkü oynogon.
Talında bulbul sayragan,
Bizdin Talas keñ özön
Tamaşa bir tal kalbagan,
Badaldan maral bakırgan,
Çınardan kükük çakırgan,
Taşında bürküt talpıngan,
Tuurdan şumkar alkıngan
Candarı bar, canıbar
Cana Talas bizdin cer –
Can bütköndün baarı bar.
Kök ala maydan keñ özön
Cerge ceter kün kayda?!
Köñülgö daana Karaçaç,
Elge ceter kün kayda?!»
Muraaga birge cetüügö,
Kayrılıp cakşı kün kelse
Talaska kayra ketüügö,

Halkı şahane, canım yurt!
Kara ekinden pirinci çok,
Bizim elin hali şöyledir,
Kalayından gümüşü çok,
Kara maldan devesi çok,
Cılızında bile devi çok,
Halkı şahane bizim yurt!
Tepelerinde kulan toplanır,
Kırlarında arkar otlar,
Yalçın kayasında teke yatar,
Yamaçta kurt dolanır,
Patikada tilki oynar.
Söğüdünde bülbül şakır,
Bizim Talas, geniş vadi,
Şensiz tek dal kalmamış,
Çalılıktan maral böğürür,
Çınardan guguk öter,
Taşında kartal çırpınır,
Tünekten sungur atılır,
Nice canlısı var, hayvanatı
Hem Talas bizim yer –
Can taşıyanın hepsi var.
Yemyeşil meydan, geniş vadi,
O yere varacak gün nerede?!
Gönlümce vefalı Karaçaç,
Ele varacak gün nerede?!»
Murada birlikte ermeye,
Dönüp güzel gün gelirse
Talas'a geri gitmeye,

Akılman Çürök can eken,
Karaçaç menen ekөönün
Ubadası bar eken.
Kıyaz müşkül kılganın,
Ceti kempir Kıyazga
Ubada kılıp turganın
Ukkan eken Karaçaç.
Tizesi cerge bügülüp,
Tolgoo tartkan Çürökkö

Akıllı Çürök bir can idi,
Karaçaç ile ikisinin
Sözleşmesi var idi.
Kıyaz'ın kötülük kurduğunu,
Yedi kocakarının Kıyaz'a
Söz verip durduğunu
Duymuş idi Karaçaç.
Dizi yere bükülüp,
Sancı çeken Çürök'e

	Keldi cetip cügürüp,	*Koşarak erişip geldi,*
	Köñülü ketken bölünüp,	*Gönlü paramparça olup,*
	Közünün caşı tögülüp,	*Gözünün yaşı dökülüp,*
	Ayta-buyta degiçe	*Şöyle böyle deyinceye dek*
	Antañdap şaşıp Karaçaç	*Soluk soluğa telaşla Karaçaç*
	Ayçürökkö bardı ele:	*Ayçürök'e vardı:*
	«Aylanayın eceke,	*«Kurbanın olayım ablacığım,*
880	Körüp koysom köönüm tok,	*Görüversem gönlüm tok,*
	Özüñön başka karaan cok.	*Senden başka dayanağım yok.*
	Men körgöndü kördüñbü?	*Benim gördüğümü gördün mü?*
	Men bilgendi bildiñbi?	*Benim bildiğimi bildin mi?*
	Men bilgendi bilbeseñ,	*Benim bildiğimi bilmezsen,*
	Bagıştın uulu er Kıyaz	*Bagış'ın oğlu er Kıyaz –*
	Ceti-Özön sizge cer emes,	*Ceti-Özön size yer değil,*
	Cediger sizge el emes,	*Cediger size el değil,*
	Er Kıyaz saa er emes.	*Er Kıyaz sana koca değil.*
	Erkek tuusañ özüñdün	*Erkek doğurursan, senin*
890	Dubalap közüñ oyuuga,	*Büyüleyip gözünü oymaya,*
	Balañdı alıp soyuuga	*Çocuğunu alıp boğazlamaya*
	Kempirdin baarı kep kıldı,	*Kocakarıların hepsi söz etti,*
	Ubadanı bek kıldı.	*Sözü sağlam bağladılar.*
	Urgaaçı arstan şer eleñ.	*Dişi arslan, kaplan idin.*
	Kıdır Alla Kudaydan	*Hızır'dan, yüce Allah'tan*
	Kaalaganım sen eleñ.	*Dilediğim sen idin.*
	Ceti zulum kempirdin	*Yedi zalim kocakarının*
	Ebin tapkın sen ece,	*Çaresini bul sen abla,*
	Kaarluu Kıyaz kapırdın	*Kahırlı Kıyaz kâfirin*
900	Kebin tapkın sen ece» –	*Yolunu bul sen abla» –*
	Dep, oşentip, Karaçaç	*Deyip, böylece, Karaçaç*
	Aytıp oozun cıygıça,	*Söyleyip ağzını toplayıncaya dek,*
	Ceti kempir dubaker	*Yedi kocakarı büyücü*
	Ayçüröktün üstünö	*Ayçürök'ün üstüne*
	Köz budalap balasın	*Göz boyayıp çocuğunu*
	Alganı kirip bardı ele,	*Almaya girip vardılar,*
	Bir şumdukka Çüröktü	*Bir sinsiliğe Çürök'ü*
	Salganı kirip bardı ele.	*Düşürmeye girip vardılar.*
	Duşmandıgın bilgen soñ	*Düşmanlığını bildikten sonra*
910	Ayday katın Ayçürök	*Ay yüzlü kadın Ayçürök –*

At boroyun sıdırgan,
Uçup cürüp şurkuya
Uçkandı bilgen şurkuya
Duşmandı bilbey koyobu,
Bilbese Çürök bolobu!
Akılga daana kaşka küñ,
Berizaada başka küñ
Kirgende zulum kempirge
Suuk duba* saldı ele,
Cadıgöyü* bolcolsuz
Ceti birdey kempirdin
Közün baylap kaldı ele.
Ceti ustara cabdıgın
Karaçaç uurdap aldı ele,
Tübü cok kara kudukka
Alıp barıp saldı ele:
Kuduguna ustara
Salgan zamat cetti ele,
Uusuna çıdabay,
Suu tübündö kara taş
Kak carılıp ketti ele.
Del bolup kempir kañgıdı,
Cindi da emes, soo da emes,
Ereni bergen ustara,
Ustaradan ayrıldı.
Keçee korduktu koydoy salganda

Ordonu talap alganda,
Beren enem Kanıkey
Beylebey koysoñ camanat,
Kas sanaşkan duşmanga
Kıstalış cerge kulunum
«Bergin» degen amanat –
Keçee Küncütkö tozok salganda,

Kürküröp Manas kabılan
Keçee Küncüttü çaap alganda,
Ayabagan dümöktü sala kelgen bul ele,
Adam soyçu şum ele,

At tozunu sıyırıp geçen,
Uçup gezen o kurnaz,
Uçanı bilen o kurnaz
Düşmanı bilmez olur mu,
Bilmese Çürök olur mu!
Akılda seçkin, yıldız alınlı cariye,
Peri kızı, bambaşka cariye,
Zalim kocakarılar girince
Suuk duba saldı,*
Cadıgöyü ölçüsüzdü,*
Yedi kocakarının birden
Gözünü bağlayıverdi.
Yedi ustura takımını
Karaçaç çalıp aldı,
Dibi yok kara kuyuya
Götürüp attı:
Kuyusuna ustura
Atar atmaz ulaştı,
Zehrine dayanamayıp,
Su dibindeki kara taş
Çat diye yarılıverdi.
Sersemleyip kocakarılar şaşkın dolandı,
Deli de değil, ayık da değil,
Erlerinin verdiği ustura –
Usturadan oldular.
Hani horluğu koyun sürer gibi
saldıklarında,
Orda'yı yağmalayıp aldıklarında,
Yiğit anam Kanıkey
Gözetmezsen kötü olur,
Kin güden düşmana,
Dara düşülen yerde yavrum,
«Ver» dediği emanet –
Hani Küncüt'e cehennemi saldığında,

Kükreyip Manas kaplan
Hani Küncüt'ü vurup aldığında,
Amansız belayı salıp getirdiği buydu,
İnsan öldüren sinsi zehirdi,

«Çık etpes» degen uu ele.
Iskegen adam ölçü ele,
Barsa-kelbes çın caydı,
Tatkan adam körçü ele.
Adamga cıtı cetüüçü
Adam cıttap alganda,
Çıday albay öt carılıp ketüüçü.
Cıtına bargan ölüüçü,
Kara sanap kelgen can
Öz cazasın körüüçü.
Çın tolgotkon Ayçürök
Belen kılgan uusu bar
Ceti mastan kempirge
Beybaktın salçu çuusu bar,
Buyruk kıldı kelinge:
«Tur, Karaçaç, turçu – dep,
Suusap kelgen eneler,
Sarı saamal kımızdan
Eneñerge kuyçu – dep.
Suusunu basılsın
Umaçtay közü açılsın,
Açkadan ooru kabılar,
Tok bolsoñ akıl tabılar
Azapka sebep eneler,
Çoñ cakşılık salçular
Acal menen azaptı,
Koyboy suurup alçular.
Bilek karmap iş bilgen
Açık eki közdüülör,
Aytkanga tuura sözdüülör,
Candı Kuday caratat
Amalın cetööñ taba gör,
Canım çıgıp baratat.
Közüm cetti caldırap
Söögüm turat şaldırap,
Çımınday canım çırkırayt.

Say-sööktün baarısı
Ketmek boldu bırkırap,

«Ses etmez» denen zehirdi.
Koklayan adam ölürdü,
Varılıp dönülmez gerçek yurdu,
Tadan adam görürdü.
İnsana kokusu erişirdi,
İnsan koklayıverdiğinde,
Dayanamayıp ödü patlayıverirdi.
Kokusuna varan ölürdü,
Kötülük kurup gelen can
Kendi cezasını görürdü.
Gerçek sancıdaki Ayçürök'ün
Hazır ettiği zehri var,
Yedi mastan kocakarıya
Bahtsızın salacağı velvelesi var,
Buyruk etti geline:
«Kalk, Karaçaç, kalksana – diye,
Susamış gelen analara,
Sarı taze kımızdan
Analarına doldursana – diye.
Susuzlukları dinsin,
Umaç gibi gözleri açılsın,
Açlıktan hastalık bulaşır,
Tok olursan akıl bulunur,
Derde derman analar,
Büyük iyilik edenler,
Ecel ile azabı
Bırakmadan söküp alanlar.
Bilek tutup iş bilen
Açık iki gözlüler,
Söyleyene doğru sözlüler,
Canı Tanrı yaratır,
Çaresini yediniz buluverin,
Canım çıkıp gidiyor.
Gözüm dalıp yalvarır oldu,
Kemiğim kaldı takatsiz,
Sinek kadar canım çığlık atar.

İlik ve kemiklerin hepsi
Ufalanıp gitmek üzere,

Körgönü sonun kolu may
Bübüdön keldiñ cetööñör.
Oorugan cerdi baskıla
Sebep eesi eneler,
Umaçtay közdü açkıla» –
Dep, oşentip, Ayçürök
Aytıp oozun cıydı ele,
Uu koşulgan kımızdan
Ceti karkıt* kımızdı,
Cetkileñ eptüü Karaçaç
Kempirlerge kuydu ele.
Şamdagayı bolcolsuz
Şıpıldagan beytaalay,
Karçıgaday kamınıp,
Kalp kempirge calınıp,
Kalakka çenep uu berip,
Kaşık menen suu berip,
Cetöönö birdey şart berip,
Şek bilgizbey bat berip,
Küügüm kire kün bata,
Kalayık uktap dım cata
Saadaktın baarın ok kılıp,
Saattuu ceti kempirdi
Dünüyödön cok kılıp,
Kolomtonun çekesin
Oroo kılıp oydu emi
Cetkileñ katın Ayçürök
Bu cetöön eptep soydu ele,
Büktöy salıp belinen
Kolomtonun ceegine
Tundurma sala koydu ele.
Bir kişige bilinbey,
Bir adamga körünböy
Ceti mastan öldü emi,
Kayra tartpas çın caydı
Buzuku cetöö kördü emi,
Cetöönün canı tındı ele
Cetöönön katar ayrılıp,

Görgüsü güzel, eli şifalı,
Bübü'den geldiniz yediniz.
Ağrıyan yeri bastırın,
Şifa sahibi analar,
Umaç gibi gözü açın» –
Deyip, böylece, Ayçürök
Söyleyip ağzını topladı,
Zehir katılmış kımızdan
Yedi karkıt kımızı,*
Becerikli, hünerli Karaçaç
Kocakarılara doldurdu.
Çevikliği ölçüsüz,
Eli tez bahtı kara,
Atmaca gibi davranıp,
Yalancıktan kocakarılara yalvarıp,
Kepçeyle ölçüp zehir verip,
Kaşık ile su verip,
Yedisine birden çabucak verip,
Kuşku sezdirmeden tez verip,
Alacakaranlık çöküp gün batarken,
Halk uyuyup sessiz yatarken,
Sadaktakinin hepsini ok edip,
Uğursuz yedi kocakarıyı
Dünyadan yok edip,
Ocak yerinin kıyısını
Çukur edip oydu işte,
Becerikli kadın Ayçürök
Bu yedisini ustaca boğazladı,
Belinden büküp katlayıp
Ocak yerinin kenarına
Gömüp sindiriverdi.
Bir kişiye bilinmeden,
Bir adama görünmeden
Yedi mastan öldü işte,
Dönüşü olmayan gerçek yurdu
Bozguncu yedisi gördü işte,
Yedisinin canı sustu,
Yedisinden birden kurtulup,

Cedigerdin er Kıyaz
Catkan eken kaygırıp,
Kördüñbü bul işti?!
Taraza cıldız batkanda,
Tañ sögülüp atkanda
Dolunun işi cönöptür,
Töbödön Çolpon koşulup
Belgi bolup töröptür.
Törölgöndö balası
Irımı mınday karaçı:
Oñ çekeden Kün çıgıp,
Sol çekeden Ay çıgıp,
Togool bolup bul eköö
Belgi bolup alıptır,
Ayday katın Ayçürök
Erkek töröp salıptır.
Atasınan balasın
Artıktıgın karaçı,
Aman cürsö bu bala
Kudaydın süygön kulu – dep,
Kurgan kökcal uulu – dep,
Belgilüü öndür bulaktın
Berenden kalgan çunak – dep,
Kayrandan kalgan meder – dep,
Berenden kalgan tumar – dep,
Oyron kökcal baatırdın
Ordunan çıkkan çınar – dep,
Çınarga candar korgolop,
Aman bolso turar – dep,
Baykap adam körgöngö
Mañdayga saygan celek – dep,
Baatırdan kalgan belek – dep,
Tulpardan kalgan tuyak – dep,
Tuu kazına çunak – dep,
Öndürdö altın ordom – dep,
Beecayım ötkön törödön
Belekke kalgan korgon – dep,
Talıkpay çölgö çurkaçu
Altın tuyak tulpar – dep,

Cediger'in yiğidi Kıyaz
Yatarmış kaygılanıp,
Gördün mü bu işi?!
Terazi yıldızı batarken,
Tan sökülüp atarken
Çılgın kadının işi rast gitmiş,
Tepeden Çolpan katılıp
Nişan olup doğurmuş.
Doğduğunda çocuğu
Alameti şöyle, bak hele:
Sağ şakaktan Güneş doğup,
Sol şakaktan Ay doğup,
Kavuşup bu ikisi
Nişan olup durmuşlar,
Ay gibi kadın Ayçürök
Bir erkek doğuruvermiş.
Babasından oğlunun
Üstünlüğüne bak hele,
Sağ kalırsa bu çocuk
Hüda'nın sevgili kulu – diye,
Yiğit bozkurdun oğlu – diye,
Belli yamaçtaki pınarın
Erenden kalan yavrucak – diye,
Merhumdan kalan medet – diye,
Erenden kalan tılsım – diye,
Yaman bozkurt bahadırın
Yerinden biten çınar – diye,
Çınara canlar sığınıp,
Sağ olursa durur – diye,
Dikkatle bakıp görene
Alna dikilmiş bayrak – diye,
Bahadırdan kalan armağan – diye,
Tulpardan kalan tırnak – diye,
Tuğ hazinesi yavrucak – diye,
Yamaçta altın ordam – diye,
Huzurla göçüp giden beyden
Armağan kalan kale – diye,
Yorulmadan çölde koşan
Altın tırnaklı tulpar – diye,

Talkalap köldön kuu alçu	*Gölden kuğu kapıp parçalayan*
Bolot teköör şumkar» – dep,	*Çelik mahmuzlu sungur» – diye,*
Kubangandan Ayçürök	*Sevincinden Ayçürök*
Iraazı bolup bolkuldap,	*Hoşnut olup çarpınıp,*
Süyüngöndön solkuldap,	*Sevincinden sarsılıp,*
Çılgıy cibek oronup,	*Ham ipeğe sarınıp,*
Çılka kanga boyonup,	*Sırf kana boyanıp,*
Törölgöndö bu bala	*Doğduğunda bu çocuk*
Baladan başka körünüp,	*Çocuktan başka görünüp,*
Arkasında kara cal	*Sırtında kara yele*
Eki ayrılıp tögülüp,	*İkiye ayrılıp dökülüp,*
Oyronu kökcal şerinin	*O yaman bozkurt aslanın*
Dal özündöy körünüp:	*Tıpkı kendisi gibi görünüp:*
«Kirpigi calın, közü çok,	*«Kirpiği alev, gözü kor,*
Caralgan anday bala cok,	*Yaratılmış öyle çocuk yok,*
Cazı mañday, keñ dalı,	*Yassı alınlı, geniş omuzlu,*
Calayak ooz, car kabak,	*Geniş ağızlı, sarp bakışlı,*
Can canınan baykap bak!	*Her yanından dikkatle bak!*
Murununa murunu	*Burnuna burnu*
Bulgap koygon emedey,	*Basıp koymuş gibi tıpkı,*
Kulagına kulagı	*Kulağına kulağı,*
Kurgan kökcal sıyagı,	*Yiğit bozkurdun sûreti,*
Karagan kara közündöy	*Bakan kara gözü gibi,*
Kadimki kanzaadanın özündöy,	*Tıpkı han-zadenin kendisi gibi,*
Özü turmak baatırdın	*Kendisi şöyle dursun, bahadırın*
Ölçölüü kara közündöy,	*Ölçülü kara gözü gibi,*
Kabılandın özündöy.	*Kaplanın ta kendisi gibi.*
Sıyagı biröö alganday,	*Yüzü ondan alınmış gibi,*
Can caralgan ar kanday,	*Can türlü türlü yaratılır,*
Tiktese cürök canganday,	*Baksa yürek tutuşur gibi,*
Körsö suusun kanganday,	*Görse susuzluk kanar gibi,*
Kabılan kökcal baatırdın	*Kaplan bozkurt bahadırın*
Oozunan tüşö kalganday.	*Ağzından düşmüş gibi.*
Kündölük küyüt cogolso,	*Günlük dert yitip gitse,*
Aman bolup çoñoyso,	*Sağ salim büyüse,*
Ereşen* tartıp er bolup,	*Ergenlik* çağına erip er olup,*
Er uulu menen teñ bolup,	*Er oğluyla denk olup,*
Cetim cürüp cetilip,	*Yetim gezip yetişip,*

Cergege eptep koşulup,	*Yurduna bir yol kavuşup,*
Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas	*Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas*
Cerin tabar beken – dep,	*Yerini bulur mu ola – diye,*
Cırgalduu argın, köp kırgız	*Mutlu Argın, kalabalık Kırgız*
Elin tabar beken – dep,	*Elini bulur mu ola – diye,*
Ar kıyadan tayangan	*Her geçitte dayanak olan*
Köçün alar beken – dep,	*Göçünü alır mı ola – diye,*
Kançoro menen Kıyazdan	*Kançoro ile Kıyaz'dan*
Aman cürsö bu balam	*Sağ kalırsa bu yavrum*
Öçün alar beken – dep,	*Öcünü alır mı ola – diye,*
Keñ-Koldon buzdu ordomdu.	*Keñ-Kol'dan bozdular ordamı.*
Kesirettüü kakşaldar	*Uğursuz belalı zalimler*
Kermeden mindi corgomdu,	*Kermeden bindi yorgama,*
Talastan buzdu artımdı	*Talas'tan bozdu ardımı,*
Talkalanıp kayran baş,	*Parçalanıp zavallı baş,*
Alalbay keldim dartımdı.	*Alamadan geldim derdimi.*
Talastan örttöp pulumdu	*Talas'ta yakıp malımı,*
Katındıgı kurusun,	*Kadınlığım kurusun,*
Ulup-uñşup kayran can	*Uluyup inleyip zavallı can,*
Alalbay keldim munumdu.	*Alamadan geldim şu hakkımı.*
Cılkıda kaynim, uulumdu,	*Yılkıda kaynım, oğlumu,*
Bügün körgözdü Kuday közümö	*Bugün gösterdi Hüda gözüme*
Aman-esen bul eköö	*Sağ esen bu ikisi*
Öç aluuçu uulumdu,	*Öç alacak oğlumu,*
Ak buudaydın ununday	*Ak buğdayın unu gibi*
Uşul kursakta uulum bolboso	*Şu karnımdaki oğlum olmasa*
Cuuruluşar kün bolso,	*Yoğrulacak gün olsa,*
Kim kubalayt kunumdu.	*Kim kovar kan bedelimi.*
Çıñırıp bozdop ıylasam,	*Çığlık atıp bozlayıp ağlasam,*
Kimder ugat muñumdu.	*Kimler duyar derdimi.*
Taloongo alıp malımdı,	*Yağmaya alıp malımı,*
Agızdı suuday kanımdı.	*Su gibi akıttılar kanımı.*
Sarı adırmak belimdi	*Sarı tepeli yaylamı,*
Sandalttı kırgız elimdi.	*Sersefil etti Kırgız elimi.*
Talkan kılıp barımdı,	*Paramparça etti varımı,*
Küyüp ölgön bul eköö	*Yanıp ölesice bu ikisi*
Küygüzdü belem canımdı.	*Yaktı besbelli canımı.*
Beş kökül örüp çaçımdı,	*Beş perçem örüp saçımı,*

Olcolop keldi başımdı.
Kor kıldı kayran enemdi,
Kıyrattı çınar mömömdü,
Belinen büktöp ayzamdı
Talaan kılıp talkalap,
Ketirdi mintip aylamdı.
Bereke berse artımdı
Katındıgı kurusun,
Aramdardan alalbay keldim
dartımdı.

Tileyin cakşı ugumdu,
Çabışaar kaynim cogunan
Kuuy albay keldim kunumdu.
Kuduret can dep caratsa,
Kup uga gör, munumdu!
Kurdaştan kalgan belegim,
Kayrandan kalgan keregim,
Aman-esen çoñoyso,
Kantip kuuym kunumdu.
Cergelüü kanat cetilse
Cetip tozom köçümdü,
Cetesi cok aramdan
Aldırçı Kuday öçümdü!
Olcogo kelgen kunumdu,
Aman koyso munumdu,
Esen koyso kuduret
Ak bököndün kılınday
Suuruluşar kün bolso,
Obodo Çolpon cıldızday
Coşuluşar kün bolso
Ak cılkıday boz ulan,
Oo düynölük dos bolup,
Birlikti koyup bir cerge
Koşuluşar kez bolso,
Kançoro menen Kıyazga
Mañdaylaşıp turuşsa
Bakırıp nayza sunuşsa,
Kelte atıp, caa tartıp

Yağmalayıp geldi başımı.
Hor etti zavallı anamı,
Kırdı çınar meyvemi,
Belinden büküp mızrağımı
Yağma edip parçalayıp,
Böylece bitirdi çaremi.
Ardıma bereket verse de
Kadınlığım kurusun,
Haramlardan alamadan geldim
derdimi.

Dileyeyim hayırlı soyumu,
Savaşacak kaynım olmadığından
Kovalayamadan geldim kan bedelimi.
Kudret can diye yaratmışsa,
İşitiver şu niyazımı!
Yoldaştan kalan armağanım,
Merhumdan kalan direğim,
Sağ esen büyürse,
Nasıl da kovarım kan bedelimi.
Yurtlu kanadım yetişse,
Yetip karşılarım göçümü,
Soysuz haramdan
Aldır Hüda'm öcümü!
Ganimet düşen bedelimi,
Sağ bırakırsa şunumu,
Esen bırakırsa Kudret,
Ak ceylanın kılı gibi
Sıyrılışacak gün olsa,
Gökte Çolpan yıldızı gibi
Coşuşacak gün olsa,
Ak yılkı gibi boz oğlan,
Öte dünyalık dost olup,
Birliği koyup bir yere
Kavuşacak çağ olsa,
Kançoro ile Kıyaz'a
Karşı karşıya dursalar,
Bağırıp mızrak uzatsalar,
Tüfek atıp, yay çekip

Mıktanışıp uruşsa!
Munun atasınan babası
Şumdugu mınday karaçı.
Caman katın birindey,
Bozdoy bersem çırkırap,
Iylay bersem burkurap,
Ot bilgizip Kıyazga
Oroyluk kılıp neteyin,

Kep bilgizip Kıyazga
Kecirlik kılıp neteyin,
Özüñön tuugan bala – dep,
Andan körö Kıyazga
Şek bilgizbey ceteyin.
Altımış tanap*, miñ akıl
Cakşı oylonup alayın,
Erkek tuup berdim – dep,
Agıştın uulu Kıyazga
Ayabay mildet salayın.
Aram saktap okustan,
Aybandık kılsa kokustan,
Ak kuu kebim kieyin
Aalam caktı kıdırıp,
Balamı katıp koynuma,
Can bagar cerge cüröyün.
Erdik-şerdik körgözböy,
Caman katın birindey
Cabıgıp kaydan turayın,
Cadaaldık kılsa er Kıyaz
Bel baylagan bel ele
Belgilüü erdin özü ele
Belimdi taap izdeyin,
Atam Akundun kolun cıynayın.
Elden murda Kıyazdın
E degenin ugayın,
Duşmandık kılsa Kıyazdı
Akun han elin cıyayın.
Belgilüü cerden bel izdep,
Bel baylaçu cer izdep,

Yiğitlenip vuruşsalar!
Bunun babasından dedesinin
Yamanlığına bak hele.
Kötü kadınların biri gibi
Bozlayıp durursam çığrışıp,
Ağlayıp durursam hıçkırıp,
Ateşi sezdirip Kıyaz'a
Kabalık edip nideyim,

Sözü sezdirip Kıyaz'a
İnatçılık edip nideyim,
Kendinden doğma çocuk – diye,
Ondan ise Kıyaz'a
Şüphe sezdirmeden varayım.
Altmış tanap, bin akıl*
İyice düşünüp alayım,
Erkek doğurup verdim – diye,
Agış'ın oğlu Kıyaz'a
Esirgemeden minnet yükleyeyim.
İçinde haram saklayıp ansızın,
Hayvanlık ederse kazara,
Ak kuğu donumu giyeyim,
Âlem yönünü dolaşıp,
Yavrumu saklayıp koynuma,
Can besler yere gideyim.
Erlik-şirlik göstermeden,
Kötü kadınların biri gibi
Kederlenip nasıl durayım,
Zalimlik ederse er Kıyaz,
Bel bağladığım bel idi,
Belli erin kendisi idi,
Dayanağımı bulup arayayım,
Atam Akun'un ordusunu toplayayım.
Elden önce Kıyaz'ın
İlk sözünü dinleyeyim,
Düşmanlık ederse, Kıyaz'a
Akun Han'ın elini toplayayım.
Belli yerden dayanak arayıp,
Bel bağlanacak yer arayıp,

Beypaydı bekem salayın,
Bek bekitip canımdı
Bu cañgızım bagayın».
Katın başın er kılıp
Karaluu başın tuu kılıp,
Ayday katın Ayçürök
Kirin özü cuudu ele,
Kindigin kesip dagı özü,
Ak köynökkö saldı emi,
Anıktap orop aldı ele,

Tedbiri sağlam kurayım,
Sıkıca koruyup canımı,
Bu biriciğimi besleyeyim».
Kadın başını er edip,
Yaslı başını tuğ edip,
Ay gibi kadın Ayçürök
Kirini kendi yıkadı,
Göbeğini de kendi kesip,
Ak gömleğe koydu şimdi,
İyice sarıp sarmaladı,

Bagıştın uulu Kıyazga
Alıp cetip bardı ele.
Oşo kezde er Kıyaz
Ordo kütüp kan bolgon,
Oluyazaada can bolgon.
Cürgönünön çañ çıkkan,
Dobuşunan can çıkkan
Mingeni altın tak bolup,
Kanıp turgan kezegi
Karmaşkandı karañga
Salıp turgan kezegi,
Kezikkendi börüdöy
Carıp turgan kezegi,
Dünüyögö al Kıyaz
Kanıp turgan kezegi.
Kezikken cerdi buy kılıp
Alıp turgan kezegi.
Belgisinen Kıyazdın
Bek canınan tüñülöt.
Karaanın körüp Kıyazga
Kalayık çuulap bügülöt.
Körsöñ Kıyaz uşunday,
Eki beti salañdap,
Eki dañgıt toygondoy,
Baykap cini karmasa
Barça candı soyguday.
Bala tügül kılımdı
Çındap cini karmasa

Bagış'ın oğlu Kıyaz'a
Alıp götürüp vardı.
O çağda er Kıyaz
Orda kurup han olmuş,
Evliyazâde can olmuş.
Yürüdüğünden toz çıkan,
Sesinden can çıkan,
Bindiği altın taht olup,
Doyup durduğu çağıydı,
Karşı geleni karanlığa
Saldığı çağıydı,
Rast geleni kurt gibi
Yardığı çağıydı,
Dünyaya o Kıyaz
Kandığı çağıydı.
Rast geldiği yeri viran edip
Aldığı çağıydı.
Kıyaz'ın heybetinden
El, canından umut keser.
Karaltısını görünce Kıyaz'a
Halk çığrışıp eğilir.
Görsen Kıyaz şöyledir,
İki yanağı sarkmış,
İki azman köpek doymuş gibi,
Bakarsın öfkesi tutarsa
Bütün canları boğazlayacak gibi.
Çocuk şöyle dursun, âlemi
Sahiden öfkesi tutarsa

Kırgın kılıp koyguday.
Kılıçı calın, öñü çok,
Kızılday balaa er Kıyaz
Kılımda mınday kapır cok.
Kabagı biyik, köönü tar,
Körsöñüz mınday kebi zaar.
Tak üstündö Kıyazga
Balasın salıp etekke
Baykuş ceñeñ Ayçürök
Arkarday közü coodurap,
Çılgıy cibek şoodurap,
Eñ mustayıp sögülüp,

Kırıp geçirecek gibi.
Kılıcı alev, yüzü kor,
Kıpkızıl bela er Kıyaz,
Âlemde böyle kâfir yok.
Kabağı yüce, gönlü dar,
Görseniz, sözü böyle zehir.
Taht üstündeki Kıyaz'a
Çocuğunu koyup eteğe,
Zavallı yengen Ayçürök,
Arkar gibi gözü ışıldayıp,
Ham ipeği hışırdayıp,
Pek boynu bükük, çözülüp,

Tiygen Ayday körünüp,
Badanaday balkıldap,
Basa tüşüp carkıldap,
Caş balasın kötörüp,
Ak emçegin bulaytıp,
Akırın süylöp munu aytıp,
Tili çeçen, sözü bal,
Adamda bolboyt anday can,
Erkeçtey moynun burdu ele,
Ay tiygendey Ayçürök
Akundun kızı Çürögüñ
Çürök emes dümögüñ
Bagıştın uulu Kıyazga
Epsiz katın Ayçürök
Süyünçülöp turdu ele:
«Iraazı bol sözümö,
Süyünçü Kıyaz, özüñö!
Irıskıñ köldöy toluptur,
Kuyruguñ kulaç boluptur.
Irısıñ ıras cönöptür,
Ayday katın Çürögüñ
Erkek uul töröptür!
Obodon cıldız bolcoşuñ
Ayçürök senin coldoşuñ,
Cetilgen mıktuu sanaañdı
Körgözgönü turamın

Doğan Ay gibi görünüp,
Zırh pulu gibi balkıyıp,
Salınarak yürüyüp parıldayıp,
Körpe yavrusunu kaldırıp,
Ak memesini uzatıp,
Usulca söyleyip şunu deyip,
Dili düzgün, sözü bal,
İnsanda olmaz öyle can,
Erkeç gibi boynunu büktü,
Ay doğmuş gibi Ayçürök,
Akun'un kızı Çürök'ün,
Çürök değil, baş belan,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'a
Emsalsiz kadın Ayçürök
Müjde verip durdu:
«Hoşnut ol sözüme,
Müjde Kıyaz, sana!
Rızkın göl gibi dolmuş,
Kuyruğun kulaç olmuş.
Bahtın gerçekten yürümüş,
Ay gibi kadının Çürök'ün
Erkek oğul doğurmuş!
Gökte yıldızla sözleşenin,
Ayçürök senin yoldaşın,
Olgunlaşan sağlam dileğini
Göstermeye durmuşum,

Baatır kan Kıyaz «balañdın».
Moynuna tumar tagıñız,
Belgilüü katın tuudu – dep
Berenim Kıyaz bagıñız.
Muraga kelgen balañdı
Muraapı kılıp alıñız.
Ceti-Özön eken ceriñiz,
Ceti-Özöndü cerdegen
Cediger eken eliñiz.
Cergelüü curtuñ çogultup,
Cakşılık toyun berbepsiz,
Eçen katın-zayıp alıpsız
Baştatan bala körböpsüz.
Aldıñkı coldu çubaltıp,

Bahadır han Kıyaz, «oğlunun».
Boynuna tılsım takınız,
Belli kadın doğurdu – diye,
Erenim Kıyaz, besleyiniz.
Miras gelen oğlunu
Mirasçı edip alınız.
Ceti-Özön imiş yeriniz,
Ceti-Özön'ü yurt tutan
Cediger imiş eliniz.
Yurtlu halkını toplayıp
Hayır toyunu vermemişsiniz,
Nice kadın, zevce almışsınız,
Öteden beri çocuk görmemişsiniz.
Öndeki yolu katar edip,

At carışıp bala oynop,
Aytkan eldi kubantıp,
Adamga toy kılbapsız.
Süyünçü Kıyaz, sözümö,
Amanatıñ atayı
Arstan Kıyaz er çirkin
Baatır, alıp keldim özüñö!
Keñiptir keñ coluñuz,
Aman bala çoñoyso
Aalamga ceter koluñuz.
Durustap cakşı sanaañdı,
Baatır, bagıp al Kıyaz, balañdı» –
Ayçürök mınday degen soñ
Tutanıp ölgön er Kıyaz
Köp süylöböy, til kakpayt.
Tuura şumduk ekenin
Balanıkın bildi ele.
Bile koyup er Kıyaz
Tuura azap emi boldu – dep,
Atayı duşman keldi – dep,
Kadır Alda Caratkan
Kaygını azır berdi – dep,
Tabılgan bügün baladır,
Bala tügül bu müşkül

At yarışıp çocuk oynayıp,
Çağrılan eli sevindirip,
İnsanlara toy kılmamışsınız.
Müjde Kıyaz, sözüme,
Emanetini mahsus,
Arslan Kıyaz, er yaman,
Bahadır, alıp geldim sana!
Genişlemiş geniş yolunuz,
Sağ olup çocuk büyürse
Âleme yeter kolunuz.
Düzgünce, iyi niyetle,
Bahadır, besleyiver Kıyaz, oğlunu» –
Ayçürök böyle dedikten sonra
Tutuşup yanan er Kıyaz
Çok söylemez, dil oynatmaz.
Gerçek bir yaman iş olduğunu,
Çocuğunkini bildi.
Hemen bilip er Kıyaz,
Gerçek azap şimdi oldu – diye,
Mahsus düşman geldi – diye,
Kadir Allah, Yaradan,
Kaygıyı şimdi verdi – diye,
Bugün bulunan çocuktur,
Çocuk değil bu müşkül,

	Kara tacaal balaadır!	*Kara deccal beladır!*
1330	Sıykırçı ceti kempirim,	*Büyücü yedi kocakarım,*
	At köönünö karabay,	*At gönlüne bakmadan,*
	Atımdı berdim ayabay,	*Atımı verdim esirgemeden,*
	Ton köönünö karabay,	*Kürk gönlüne bakmadan,*
	Tonumdu berdim ayabay,	*Kürkümü verdim esirgemeden,*
	Para bergen kempirler	*Rüşvet verdiğim kocakarılar*
	Kalgan eken carabay,	*İşe yaramaz kalmışlar,*
	Balasın uurdap ala albay,	*Çocuğunu çalıp alamadan,*
	Tındım kılıp sala albay!	*Yok edip bırakamadan!*
	Kulcuñdagan kuturgur	*Kasılıp duran kudurasıca,*
1340	Kuptap cıyıp albasam,	*Toplayıp derleyip almazsam,*
	Kuturgur senin baarıña	*Kudurasıcalar, hepinize*
	Kırgındı kızık salbasam,	*Kırgını hoşça salmazsam,*
	Kılıçtap başıñ albasam,	*Kılıçla başını almazsam,*
	Col üstünö süyrötüp,	*Yol üstünde sürükleyip,*
	Dañgıttarga carbasam!	*Azman itlere yarmazsam!*
	Akıl kılbay, kep aytpay,	*Akıl etmeden, söz demeden,*
	Oyunda munu oylonup,	*İçinden bunu düşünüp,*
	Ak colborstoy tolgonup,	*Ak kaplan gibi kıvranıp,*
	Kök kübösün camınıp,	*Gök zırhını bürünüp,*
1350	Körsöñ mınday er Kıyaz	*Görsen böyledir er Kıyaz,*
	Kök ayuuday çamınıp,	*Boz ayı gibi atılıp,*
	Añ-tañ kaldı er Kıyaz.	*Şaşakaldı er Kıyaz.*
	Sanın mıkçıp küülönüp	*Uyluğunu sıkıp hışımlanıp,*
	Kesiri mınça Kıyazdın	*Kıyaz'ın kahrı bunca,*
	Töbö çaçı sekseyip,	*Tepe saçı diken diken,*
	Töröñüz Kıyaz üksöyüp,	*Beyiniz Kıyaz kabarıp,*
	Cadaaldanıp çamınıp,	*Zalimleşip atılıp,*
	Kayran Kıyaz özünö	*Zavallı Kıyaz kendine*
	Kaymana akıl tabılıp,	*Dolaylı bir akıl bulunup,*
1360	Kür-kür etip küülönüp,	*Gürül gürül hışımlanıp,*
	Kalıñ kara cediger	*Kalabalık kara Cediger*
	Kalbay kel – dep süylönüp,	*Kalmadan gel – diye söylenip,*
	Çıday albay sanaadan	*Dayanamayıp düşünceden,*
	Aram oylop a Kıyaz	*Haram düşünüp o Kıyaz,*
	Karından çıkkan baladan,	*Karından çıkan çocuktan,*
	Kapçaldan akkan bulaktan	*Kayalıktan akan pınardan*

Aram sanayt kuturgur
Çaraynada çunaktan.
Ottoy közü bek caynap,
Kan içmesi çın karmap,
Denesinen küç çıgıp,
Kara saat cılastın
Kalk büldürgön Kıyazdın
Betinen kara tük çıgıp
Eki köz soolup çın caynap
Kadoosunda kaşka tiş
Karsıldata bek çaynap.
Öñgöçün tartıp mıkçıyıp,
Demin alıp kürüldöp,
Kalıñ kara cediger
Kayran candan tüñülüp,
Kaçıp şaşıp dürüldöp.
Köp süylöböy til aytpay,
Tilden kaldı er Kıyaz

Haram düşünür kudurasıca,
Zırh aynasındaki yavrucaktan.
Ateş gibi gözü fıldır fıldır,
Kan içiciliği sahiden tutup,
Bedeninden güç fışkırıp,
Kara uğursuz meymenetsizin,
Halkı kırıp geçiren Kıyaz'ın
Yüzünden kara tüy çıkıp,
İki gözü çukurlaşıp fıldır dönüp,
Yuvasında bembeyaz diş
Çatır çutur sıkıca çiğneyip.
Gırtlağını çekip kasılıp,
Soluğunu alıp gürleyip,
Kalabalık kara Cediger
Zavallı candan umudu kesip,
Kaçıp telaşla uğuldayıp.
Çok söylemeden, dil demeden,
Dilden kaldı er Kıyaz,

Tüsün üyrüp oloñdop,
Türdön ketti er Kıyaz.
Al kün Kıyaz kürköröp,
Kaardı katuu baştadı.
Kaltırbay eldin cangızın
Kaarın çaçıp bu Kıyaz,
Cutup ie taştadı.
Katını tuusa er Kıyaz
Kaar salıp bakırıp,
Ayla bilgiç ıktuusun,
Akılga çeçen mıktuusun,
Koyboy curtun çakırıp,
Ceti-Özöndün karısın,
Kaltırbay cıynap baarısın.
Kalayık dürböp keliptir,
Kararganın Kıyazdın
Kayran Kutu körüptür.
Kutu curttun kutmanı,
Caagı açılgan çeçeni,
Öpkö çapçu bakşısı,

Benzi atıp gözü dönüp,
Suretten çıktı er Kıyaz.
O gün Kıyaz gürleyip,
Kahrı şiddetle başlattı.
Elin tekini bile bırakmadan,
Kahrını saçıp bu Kıyaz,
Yutuverdi âdeta.
Karısı doğurunca er Kıyaz,
Kahır salıp bağırıp,
Çare bilir becerikli olanını,
Akılda usta sağlamını,
Bırakmadan halkını çağırıp,
Ceti-Özön'ün yaşlısını,
Bırakmadan topladı hepsini.
Halk telaşla gelmiş,
Kıyaz'ın karardığını
Zavallı Kutu görmüş.
Kutu, yurdun kutlusu,
Çenesi açılmış hatibi,
Ciğerle sağaltan bahşısı,

Öydö kılçu cakşısı,
Kepke çeçen dañgılı,
Kelişken mıktı kambılı.
Kelip Kutu al turdu.
Bayagı balban Kara döö
Oylongon eken al künü
Atam Kutu er menen
Caaktaşa kalışsa,
Bozala bolup çabışsa
Kılıçtı kından alganı
Kıyındap dümök salganı.
Talkan sınduu talkalap,
Öydö-tömön çalganı,
Öltürböstön balanı
Kıyazdan tartıp alganı.
Erte sözü keç boldu,
Bakma atası er Kutu
Araga salıp Kara döö
Eki közü tört boldu.
Kutu catat izdenip

Yükselten iyisi,
Sözde usta bilgesi,
Yakışıklı sağlam ustası,
Gelip Kutu orada durdu.
O eski pehlivan Kara dev
Düşünmüş o gün:
Atam Kutu er ile
Ağız dalaşına girseler,
Bozarıp da vuruşsalar,
Kılıcı kından almaya,
Zorlayıp kavga salmaya,
Talkan gibi ufalayıp,
Yukarı aşağı biçmeye,
Öldürtmeden çocuğu
Kıyaz'dan çekip almaya.
Erken sözü geç oldu,
Manevi babası er Kutu,
Araya girip Kara dev,
İki gözü dört oldu.
Kutu yatar çare arayıp,

Kara döö cüröt tiştenip,
Kutman kalıs er Kutu
Bala kazday barkıldap,
Abañ Kutu kurgurdun
Ak sakalı carkıldap,
Kebi nuskaluu, sözü bal,
Keyise çıkpayt anday can.
Catık süylöp, bek taştap,
Kayran Kutu söz baştap,
Er Kutu aytat mınday kep,
Er Kıyazga mınday dep:
«Balam Kıyaz, barkıñ bar,
Kutman aytsın bir sözdü
Ugup kökcal bilip al,
Uulum Kıyaz, tilimdi al!
Kandı Kuday urganda
Katını menen kabışat,
Kalkı menen çabışat.

Kara dev gezer diş bileyip,
Kutlu, tarafsız er Kutu,
Yavru kaz gibi öterek,
Ağan Kutu zavallının
Ak sakalı parıldayıp,
Kelamı öğütlü, sözü bal,
Yerinse de bulunmaz öyle can.
Yumuşak söyleyip, sağlam koyup,
Zavallı Kutu söze başlayıp,
Er Kutu der böyle söz,
Er Kıyaz'a şöyle diyerek:
«Oğlum Kıyaz, değerin var,
Kutlu desin bir sözü,
Dinleyip bozkurt, bilesin,
Oğlum Kıyaz, öğüdümü al!
Hanı Hüda çarptığında
Karısıyla dalaşır,
Halkıyla vuruşur.

Ayza karmap boolaşat,	*Mızrak tutup boğazlaşır,*
Cakını menen cat bolup,	*Yakınıyla yad olup,*
Öz eli menen coolaşat.	*Öz eliyle düşmanlaşır.*
Kandı balaa basarda	*Hanı bela basarken,*
Cumşagan kulun kezekteyt,	*Buyurduğu kulunu sıralar,*
Üyündö aşın esepteyt.	*Evinde aşını hesaplar.*
Kan başınan bak ketet,	*Han başından baht gider,*
Astınan altın tak ketet,	*Altından altın taht gider,*
Al askarday bel ketet,	*O yüce dağ gibi bel gider,*
Alakanday çurkurap	*Avuç içi kadar çığrışıp*
Andan kiyin el ketet!	*Ondan sonra el gider!*
Cakşının başı soo bolot.	*İyinin başı sağ olur.*
Kandı Kuday urarda,	*Hanı Hüda çarpacakken,*
Kalkı turmak koynunda	*Halkı şöyle dursun, koynundaki*
Katını menen coo bolot.	*Karısıyla düşman olur.*
Baatır Kıyaz, sen eleñ,	*Bahadır Kıyaz, sen idin,*
Curt çeçeni men elem.	*Yurdun hatibi ben idim.*
Bölüptürsüñ sanaañdı,	*Bölmüşsün düşünceni,*
Bölöktün uulu depsiñ go,	*Elin oğlu demişsin ya,*
Böyröktön çıkkan balañdı.	*Böğründen çıkan oğlunu.*
Cat körüpsüñ er Kıyaz,	*Yad görmüşsün er Kıyaz,*
Kadır tün akkan bulaktı,	*Kadir gecesi akan pınarı,*
Biröönün uulu depsiñ go,	*Başkasının oğlu demişsin ya,*
Öz içiñden çıkkan çunaktı.	*Öz içinden çıkan yavrucağı.*
Alganıñ on bir ay bolup,	*Aldığın on bir ay olup,*
Baktı-döölöt konuptur,	*Baht ile devlet konmuş,*
Zayıbıñ erkek törögön	*Zevcen erkek doğurmuş,*
Ölçöösün körçü er Kıyaz,	*Ölçüsünü görsene er Kıyaz,*
Öz balañdı caylasañ	*Öz çocuğunu öldürürsen,*
Ayçüröktün köönünö	*Ayçürök'ün gönlüne*
Çeçilbey tüyün kep ketse,	*Çözülmez düğüm söz girerse,*
Köñülgö aram şek ketse	*Gönlüne haram şüphe düşerse,*
Ak kuu kebin kiybesin,	*Ak kuğu donunu giymesin,*
Akun kan közdöp cürbösün,	*Akun Han'a doğru gitmesin,*
Akundan cıynap kol alıp,	*Akun'dan toplayıp asker alıp,*
Koldu cıynap mol alıp,	*Orduyu toplayıp bol alıp,*
Caydın künü bolgondo	*Yazın günü olduğunda*
Calduu baytal minilbey,	*Yeleli kısrak binilmeden,*

	Küzdün künü bolgondo	*Güzün günü olduğunda*
	Kuyruktuu kozu celdirbey,	*Kuyruklu kuzu yeldirtilmeden,*
	Mañday-teskey turuşup,	*Karşı karşıya duruşup,*
	Barsıldaşıp uruşup,	*Güm güm vuruşup,*
	Başkaça cañcal bolboylu!?	*Bambaşka kavgaya düşmeyelim!?*
	Narga cüktü artpaylı,	*Deveye yük yüklemeyelim,*
	Balasına katılıp,	*Çocuğuna dokunup,*
	Baatırım, başkaça azap tartpaylı!	*Bahadırım, bambaşka azap çekmeyelim!*
	Balasına katılsak,	*Çocuğuna dokunursak,*
1490	Balaaga böödö çatılsak,	*Belaya boşuna bulaşırsak,*
	Bu beytaalay Çüröktün	*Bu bahtsız Çürök'ün,*
	Keremettüü dümöktün,	*Keramet dolu gailenin,*
	Bel baylagan beli bar,	*Bel bağladığı beli var,*
	Bekip catkan ceri bar,	*Gizlenip yattığı yeri var,*
	Bu kançanı bilgen karkıbar,	*Bu nicesini bilen ulu kişi,*
	Bu kalayıkka barkı bar.	*Bu halka değeri var.*
	Bütkül cerdi suragan,	*Bütün yeri yöneten,*
	Eenin baarın cıybaybı,	*Issızın hepsini toplamaz mı,*
	Balbansıgan, döösüngön	*Pehlivanlık taslayan, devlik taslayan*
1500	Erdin baarın cıybaybı,	*Erlerin hepsini toplamaz mı,*
	Cañcaldı caman kılbaybı,	*Kavgayı fena kılmaz mı,*
	Can ayabay bu katın	*Can esirgemeden bu kadın*
	Cañcaldaşkan turbaybı!?	*Kavgaya tutuşmaz mı!?*
	Aalamga cetken atagı	*Âleme yeten ünü,*
	Balasına katılsak,	*Çocuğuna dokunursak,*
	Ezelinde basılbas	*Ezelden dinmez*
	Bu kapırdın çatagı.	*Bu kâfirin kavgası.*
	Ölçösöñ Kıyaz caman tüş	*Ölçersen Kıyaz, kötü düş,*
	Öz balasın öltürgön,	*Öz çocuğunu öldüren,*
1510	Kılımda bolboy mınday iş.	*Âlemde olmaz böyle iş.*
	Şek bilgizbey Çürökkö	*Şüphe sezdirmeden Çürök'e,*
	Baatır Kıyaz sen bolsoñ,	*Bahadır Kıyaz, sen isen,*
	Başıñdı salba dümökkö.	*Başını sokma gaileye.*
	Katıldıñ kökcal kankorgo	*Dokundun bozkurt hunhara,*
	Buygattı kurba ayılıña.	*Pusuyu kurma avulına.*
	Baatır buzuktu salba ayılıña	*Bahadır, fesadı salma avulına,*
	Berizaada beybaktın	*Peri-zade biçarenin*
	Bek agaraar oyun kıl,	*İçini iyice ağartacak işi kıl,*

Bul balanın toyun kıl!
Toyuna tokson kara soy,
Menin uulum boldu – dep,
Balanın atın özüñ koy!» –
Dep, oşentip, er Kutu
Kara tilin kayradı,

Bu çocuğun toyunu kıl!
Toyuna doksan kara baş kes,
Benim oğlum oldu – diye,
Çocuğun adını kendin koy!» –
Deyip, böylece, er Kutu
Kara dilini biledi,

KIYaZDIN SEYTEKKE TOY BERIŞI
Kalıñ maldı soyuuga
Kamındı Kıyaz kurguruñ.
Balanın atın koyuuga
Toyuna tokson soydu ele,
Topoloñdop el dürböp,
Toy kılar kezi boldu ele.
Elin cıynap bakırıp,
El-curtun Kıyaz çakırıp,
Zıykırçısın, bilgiçin
Köptü körgön karısın,
Köp bilgiçtin baarısın
Uzun kulak erenin
Kıylanı bilgen erendin
Kıyırduu elin cıydı ele.
Kıyın düynö köp mülkün
Çıgımga mıktap kıydı ele.

KIYAZ'IN SEYTEK'E TOY VERİŞİ
Sürüyle malı kesmeye
Hazırlandı Kıyaz zavallın.
Çocuğun adını koymaya,
Toyuna doksan kesti,
Curcunayla el kaynaşıp,
Toy kılma çağı geldi.
Elini toplayıp bağırıp,
El ile yurdunu Kıyaz çağırıp,
Büyücüsünü, bilicisini,
Çok görmüş yaşlısını,
Çok bilenlerin hepsini,
Uzun kulaklı erenini,
Niceyi bilen erenin
Uçsuz bucaksız elini topladı.
Nice dünyalık çok mülkünü
Harcamaya iyice kıydı.

Kayran Kutu sayradı.
Söz süylödü ar kanday,
Anık aytkan tuura söz
Ayza menen sayganday.
Cügürmö çeçen can eken,
Cazı caak, calpak til,
Catık kıyal, tuura söz
Çeçendigi bar eken.
Keler menen keterdi
Keñiri bilgen can eken.
Kankorgo tiygen Kıyazga
Karasañ mınday Kutunun,
Çoñ kastıgı bar eken,
Elge eptüü kep salıp

Zavallı Kutu şakıdı.
Söz söyledi türlü türlü,
Açıkça dediği doğru söz,
Mızrakla dürtmüş gibi.
Akıcı, usta bir canmış,
Yassı çeneli, yayvan dilli,
Yumuşak huylu, doğru sözlü,
Hatipliği var imiş.
Geleceği ile gideceği
Enine boyuna bilen canmış.
Hunhara dokunan Kıyaz'a,
Baksana, böyle Kutu'nun
Büyük garezi var imiş,
Ele uygun söz atıp,

El til alıp çurkurap,
Kurgurduku akıl – dep,
Aytkanına makul – dep,
Kalayıkka ep bolup,
Kalayık makul körgöndö
Kanday kılat er Kıyaz.
Kalık içinde munara
Munara cayın suraba!
Kıyla kulaç biyigi,
Kıyın eken ol kezde
Bereniñ Kıyaz bilimi.
Munaradan er Kıyaz
Kıykırık saldı arıldap,
Kıyla curttun baarına
Car çakırdı zarıldap,
Çürök bala tuuganın
Cediger curtka dayındap:
«Kalıñ kara kalkım uk,
Berizaada Çüröktü
Ike baylap alganım,
Kün esebin eseptep
Kündü katka salganım,

El söz dinleyip çığrışıp,
Zavallınınki akıldır – diye,
Dediğine peki – diye,
Halka uygun düşüp,
Halk uygun görünce
Ne yapsın er Kıyaz.
Halkın içinde bir kule,
Kulenin halini sorma!
Nice kulaç yüksekliği,
Zormuş o çağda
Erenin Kıyaz'ın bilgisi.
Kuleden er Kıyaz
Nara saldı gürleyip,
Nice yurdun hepsine
Tellal çağırttı inleyip,
Çürök'ün çocuk doğurduğunu
Cediger yurduna bildirip:
«Kalabalık kara halkım, duy,
Peri-zade Çürök'ü
Nikâh bağlayıp aldığım,
Gün hesabını sayıp,
Günü kayda geçirdiğim,

Kün bolcolu uşunday
Algandıgım beybakka
On bir ayga toluptur,
Bügünkü tuugan balası
Curtum, oylop karaçı,
Özümdün uulum boluptur!
Kubangan köñül sanaaga,
Dünüyöm çaçıp toy kılam
Cañıdan tuulgan balama.
Kup dep oylo, cediger,
Kubanıç tüştü sanaama.
Köñül tolkup, köz caynap,
Körüngön bügün balama.
Curtum, Kıyaz-Kıyaz bolgonu,
Kıyaz atka kongonu,
Ereşen tartıp er bolup,

Gün vadesi şöyledir:
Biçareyi alalı
On bir aya dolmuştur,
Bugün doğan çocuğu,
Yurdum, düşünüp baksana,
Kendi öz oğlum olmuştur!
Sevinen gönül düşünceyle,
Dünyalığımı saçıp toy kılarım
Yeni doğan yavruma.
Peki deyip düşün, Cediger,
Sevinç düştü gönlüme.
Gönül coşup, göz parlayıp,
Bugün nasip oldu yavruma.
Yurdum, Kıyaz Kıyaz olalı,
Kıyaz adını alalı,
Ergenliğe erip er olup,

	Er uulu menen teñ bolup	*Er oğluyla denk olup,*
	Ak kübö tondu kiygeni,	*Ak zırh kürkü giyeli,*
	Alçayıp atka mingeni	*Apışıp ata bineli,*
	Tootorunu mingende,	*Tootoru'ya bindiğimde,*
	Toorulga çıgıp cürgöndö,	*Akına çıkıp yürüdüğümde,*
	Keçee karmaştı katuu salganda,	*Hani çarpışmayı şiddetli saldığımda,*
1600	Kayıpkan kızı Akbermet	*Kayıphan kızı Akbermet,*
	Kalk çogulup, curt dürböp,	*Halk toplanıp, yurt kaynaşıp,*
	Kagıştan eçen er ölüp,	*Çatışmadan nice er ölüp,*
	Karmap algan katınım.	*Tutup aldığım kadınım.*
	Moynuna tumar takkamın,	*Boynuna tılsım takmışım,*
	Betine endik capkanım,	*Yüzüne allık sürdüğüm,*
	Köñül ooru söz aytpay	*Gönül inciten söz demeden,*
	Erkelete bakkanım,	*Nazlandırıp beslediğim,*
	Mından bala körbödüm,	*Bundan çocuk görmedim,*
	Maa etken ünün ukpadım.	*Bana seslenen ününü duymadım.*
1610	Küncüttün kanı Karakan,	*Küncüt'ün hanı Karahan,*
	Kündöy suluu burañ bel	*Gün gibi güzel, ince bel,*
	Oşo curttan taragan	*O yurttan türemiş,*
	Kündöy bolgon suluudan,	*Gün gibi olan güzelden,*
	Bolumduu şeker sözdüüdön,	*Alımlı, şeker sözlüden,*
	Moymoygon kara közdüüdön	*Süzgün kara gözlüden,*
	Oşondoy suluu aluuga,	*Öylesi güzeli almaya,*
	Bir kumarga kanuuga,	*Bir sevdaya kanmaya,*
	Tamaşaga batuuga,	*Eğlenceye dalmaya,*
	Talıkpay oynop catuuga	*Yorulmadan oynayıp yatmaya,*
1620	Kündüz catıp, tün cürüp,	*Gündüz yatıp, gece yürüyüp,*
	Ceti-Özöndö cediger	*Ceti-Özön'de Cediger,*
	Capanı caman tarttırıp,	*Cefayı fena çektirip,*
	Kızıl kuyruk kırk narga	*Kızıl kuyruk kırk deveye*
	Kızıl altın arttırıp,	*Kızıl altın yükletip,*
	Ay köñülün bölüntüp,	*Ayın gönlünü çelip,*
	Alaçıktay ak bula	*Alaçık kadar ak ipeği*
	Ayban surday külüktün	*Boz hayvan yüğrüğün*
	Kökülündö köruntüp,	*Perçeminde gösterip,*
	Kuda bolup mal aydap,	*Dünür olup mal sürüp,*
1630	«Kulduktaşıp» may çaynap,	*«Kulluklaşıp» yağ çiğneyip,*
	Karakan kızı Karaçaç	*Karahan kızı Karaçaç,*

Düynö tögüp, mal çaçıp,
Kaalap algan katınım,
Mından tuyak körbödüm.
Kara too boyloy kar ötkön,
Bala süyüp carkıldap
Alban türlüü can ötkön,
Erkek tügül kızım cok
Maa balanın zarı ötkön!
Toy kılganga tokson soy,
Kagışıp algan katınım,
Kılpıldagan kapırıñ
Berizaada Ayçürök
Berenim erkek töröptür,
Balamdın atın koyup ber!
Toyuna tokson soydursun
Balanın atı koyulsun» –
Dep, oşentip, er Kıyaz
Tokson semiz bee soyup,
Tolup atkan koy soyup,
Toluktap kıyla tay soyup,
Kep kılbay kızık salışıp,
El çuu turup kalışıp:
«Baatır uulduu boldu» – dep,
Baykasañ kalıñ cediger
Çuu turuşup kalışıp.
Kalk çogulup, el dürböp,

Dünyalık döküp, mal saçıp,
İsteyip aldığım kadınım,
Bundan da evlat görmedim.
Kara dağ boyunca karlar geçti,
Çocuk sevip şen şakrak,
Türlü türlü canlar geçti,
Erkek şöyle dursun, kızım yok,
Bana çocuk hasreti işledi!
Toy kılmaya doksan kesimlik,
Çarpışıp aldığım kadınım,
Fıkırdayan kâfiriniz,
Peri-zade Ayçürök,
Erenim, erkek doğurmuş,
Yavrumun adını koyuver!
Toyuna doksan kestirsin,
Çocuğun adı konulsun» –
Deyip, böylece, er Kıyaz
Doksan semiz kısrak kesip,
Sayısız koyun kesip,
Üstüne nice tay kesip,
Laf etmeden şenlik salıp,
El gürültüyle ayaklanıp:
«Bahadır oğullu oldu» – diye,
Baksana, kalabalık Cediger
Çığlık çığlığa kalkışıp.
Halk toplanıp, el kaynaşıp,

Kalıñ bolgon tamaşa.
Korozdoy bolgon er Kıyaz
Kolun alıp artına,
Koybogon turat balanı,
Korkup turat azıraak
Ayçüröktün dartınan.
Kep süylöböy, til aytpay,
Oylop turat er Kıyaz,
Balanın duşman ekenin,
Ketirbey kegin aların,
Kerişti kenen saların,
Cetim cürüp cetilse

Koyu oldu eğlence.
Horoz gibi olan er Kıyaz,
Elini alıp arkasına,
Rahat bırakmaz çocuğu,
Korkup durur birazcık
Ayçürök'ün derdinden.
Söz söylemeden, dil demeden,
Düşünüp durur er Kıyaz,
Çocuğun düşman olduğunu,
Kaçırmadan öcünü alacağını,
Kavgayı enine boyuna salacağını,
Yetim gezip yetişirse

Öç alıp tüpkö ceterin,
Belsenişip salışıp,
Bılçıldaşa keterin
Bilip turat er Kıyaz.
Balası tüpkö ceterin.
Küyüp-canıp çok bolup,
Azganakey Çüröktön
Çoçugandan toktolup,
Oşo künü er Kıyaz
Tim ele oylop küyünüp,
Ayçüröktün aldına
Kirdi Kıyaz cügürüp.
Ayday katın Çürökkö,
Azabı kalıñ dümökkö,
Berizaada beybakka
Kiriptir Kıyaz sabılıp,
Kalp söz menen katkırıp,
Ooz uçu menen oñbogur
Kalp balaga calınıp,
Balanı kolgo aluuga,
At koydura saluuga,
Imırkay kezde balanın
Eki közün oyuuga,
Ebin tapsa soyuuga,
Dünüyödön balanı
Tındım kılıp koyuuga,
Bötönü bar sözündö,
Bagıştın uulu er Kıyaz

Öç alıp kökünü kurutacağını,
Kollarını sıvayıp kapışıp,
Ete kemiğe girişeceğini
Bilip durur er Kıyaz.
Çocuğun kökünü kurutacağını.
Yanıp tutuşup kor olup,
Bir parça Çürök'ten
Ürktüğünden duraklayıp,
O gün er Kıyaz
Boyuna düşünüp yanıp,
Ayçürök'ün önüne
Girdi Kıyaz koşarak.
Ay gibi kadın Çürök'e,
Azabı koyu gaileye,
Peri-zade biçareye
Girmiş Kıyaz süklüm püklüm,
Yalan sözle kahkaha atıp,
Ağız ucuyla, onmayasıca,
Yalandan çocuğa yalvarıp,
Çocuğu ele almaya,
Ad koydurtuvermeye,
Kundaktayken çocuğun
İki gözünü oymaya,
Fırsat bulsa boğazlamaya,
Dünyadan çocuğu
Sessizce yok etmeye,
Sözünde başkalık var,
Bagış'ın oğlu er Kıyaz

Coo körünöt abıdan
Ayçüröktün közünö.
Uluktarın, kandarın
Cıynap turdu er Kıyaz,
Balanı maa bergin – dep
Surap turdu er Kıyaz:
«Ayday katın Çürögüm,
Köödöndö ısık cürögüm,
Alla Taala Kudaydan
Uşunday ele tilegim,

Düşman görünür iyiden iyiye
Ayçürök'ün gözüne.
Ulularını, hanlarını
Toplayıp durdu er Kıyaz,
Çocuğu bana ver – diye
İsteyip durdu er Kıyaz:
«Ay gibi kadınım Çürök'üm,
Göğsümde sıcak yüreğim,
Allahu Teala Hüda'dan
İşte buydu dileğim,

	Berizaada beytaalay	*Peri-zade bahtsızım,*
	Taptıñ artık sanaamdı,	*Buldun yüce muradımı,*
1710	Taap berdiñ kurgurum	*Bulup verdin zavallım,*
	Kabagım açaar balamdı.	*Yüzümü güldürecek yavrumu.*
	Adırga akkan bulaktı,	*Kıra akan pınarı,*
	Artımda belek çunaktı,	*Ardımda armağan yavrucağı,*
	Alıp kel uuldu köröyün,	*Getir oğlu, göreyim,*
	Açıp oozum öböyün!	*Ağzımı açıp öpeyim!*
	Mañdayın carık açamın	*Alnını aydınlık açarım,*
	Booruma basamın	*Bağrıma basarım,*
	Karaanım uşul balam – dep,	*Dayanağım işte bu yavrum – diye,*
	Kapanın baarın coyduram,	*Kederin hepsini dağıtırım,*
1720	Ak sakalduu karıga,	*Ak sakallı yaşlıya,*
	Köp uzak caşap barganga	*Çok uzun yaşayıp varana*
	Añgeme oyun salamın,	*Sohbet, oyun düzenlerim,*
	At koydurup alamın!» –	*Ad koydurup alırım!» –*
	Dep, oşentip, er Kıyaz	*Deyip, böylece, er Kıyaz*
	Kaarın salıp kuturup,	*Kahrını salıp kudurup,*
	Kıyazdı Kuday urdu ele,	*Kıyaz'ı Hüda çarpmıştı,*
	Balanı surap turdu ele.	*Çocuğu isteyip durdu.*
	Kalk mıktısı Kıyazga	*Halkın güçlüsü Kıyaz'a*
	Imırkay caştuu balanı	*Kundak yaştaki çocuğu*
1730	Berbey turgan çara cok	*Vermemenin çaresi yok,*
	Uşunday bolot düynö bok.	*Böyledir işte, dünya bok.*
	Perizaada beybaktın	*Peri-zade biçarenin,*
	Balanı kapır kantet – dep,	*Çocuğu kâfir ne yapar – diye,*
	Kanetse tüpkö cetet – dep,	*Ne etse kökünü kurutur – diye,*
	Iktap koyso booruna	*Bağrına bastırıverse,*
	Kapırdı Kuday urat – dep,	*Kâfiri Hüda çarpar – diye,*
	Caş külgündü soyot – dep,	*Körpe fidanı boğazlar – diye,*
	Karaldımdan ayırıp	*Göz nurumdan ayırıp*
	Kaşayta közüm oyot – dep,	*Köreltip gözümü oyar – diye,*
1740	Ölgürdü, Kuday urar – dep,	*Ölesiceyi Hüda çarpsın – diye,*
	Calgızımdan ayırıp,	*Biriciğimden ayırıp,*
	Ört öçköndöy kılat – dep,	*Ocağım sönmüş gibi eder – diye,*
	Asmandan Aldanın künü bürkölüp,	*Gökten Allah'ın günü bulutlanıp,*
	Baykuş Çürök başına	*Zavallı Çürök'ün başına*
	Altımış sanaa bir kelip,	*Altmış düşünce bir gelip,*

Köñülü saylap bölünüp,
«Bala ber» degen Kıyazdın
Acıdaar türü körünüp.
Anı körgön Çüröktün
Közünön caşı tögülüp,
Er Kıyaz turdu kuturgur
Bala aluuga kamınıp,
Körsöñ Kıyaz er mınday
Kök arstanday çamınıp.
Ayçürök turat çırkırap,
Sanaa tartıp sabılıp,
Şek aldırbay Kıyazga.
Köñülü ketip bölünüp,
Alapayın taba albay
Közünün caşı tögülüp,
Közdün caşın artalbay,
Murundun suusun tarta albay
Kazgaldak degen kayran kuş
Kayrılbay uçar talaa – dep,
Kançanı kördü Ayçürök
Kanınan kalgan bala – dep,
Bezbeldek degen kayran kuş
Bezdigip uçat tal üçün,
Meenet şor tarttı şurkuyañ,
Begimen kalgan bala – dep,
Boz ala şumkar bolpoñgo
Bozdop turat kuuragır,
Boorunan çıkkan Çolpongo.
Kapadar bolup bularga,
Kakşap turat Ayçürök
Kanınan kalgan kuuragır,
Kara kaşka tınarga.

Elge tutka erenge
Talasta kırgız köp curtka,
Karaan bolçu berenge.
Beren Kıyaz surasa,
Bezildep küyüp Ayçürök:
«Berbeymin» – dep aytalbay,

Gönlü sızlayıp bölünüp,
«Çocuğu ver» diyen Kıyaz'ın
Ejderha sureti görünüp.
Onu gören Çürök'ün
Gözünden yaşı dökülüp,
Er Kıyaz durdu, kudurasıca,
Çocuğu almaya davranıp,
Görsen Kıyaz er böyle,
Boz arslan gibi atılıp.
Ayçürök durur çığrışıp,
Düşünceye dalıp perişan,
Şüphe sezdirmeden Kıyaz'a.
Gönlü gidip bölünüp,
Ne yapacağını bilemeyip,
Gözünün yaşı dökülüp,
Gözün yaşını silemeyip,
Burnunun suyunu çekemeyip,
Kazgaldak denen zavallı kuş
Dönmeden uçar kıra – diye,
Nicesini gördü Ayçürök,
Hanından kalan çocuk – diye,
Bezbeldek denen zavallı kuş
Çırpınıp uçar dal için,
Mihnet, çile çekti karayazılın,
Beyimden kalan çocuk – diye,
Boz ala sungur yavrusuna,
Bozlayıp durur kurumasıca,
Bağrından çıkan Çolpan'a.
Bunlara kederlenip,
İnleyip durur Ayçürök,
Hanından kalan, kurumasıca,
Kara sakar doğana.

Ele destek erene,
Talas'ta Kırgız çok yurda
Dayanak olacak erene.
Eren Kıyaz isteyince,
Sızlanıp yanıp Ayçürök,
«Vermem» – diye diyemez,

	Belgilüü baatır Kıyazdın,	*Belli bahadır Kıyaz'ın*
	Bedelinen can çıgar	*Heybetinden can çıkar,*
	Mına oşondo Çüröktün	*İşte o zaman Çürök'ün*
	Çımınday canı çırkırap,	*Sinek kadar canı çığrışıp,*
	Dene söögü bırkırap,	*Ten kemiği sızlayıp,*
	Erte sözü keç bolup,	*Erken sözü geç olup,*
1790	Cılgınduu Keñ-Kol, Talastı	*Ilgınlı Keñ-Kol'u, Talas'ı*
	Kayrılıp cetip körsöm – dep,	*Dönüp varıp görsem – diye,*
	Kanınan kalgan çunaktı	*Hanından kalan yavrucağı*
	Karaldı kılıp alsam – dep,	*Göz nuru edip alsam – diye,*
	Karıganda Bakayga	*Kocamışken Bakay'a,*
	Kartayganda eneme	*Yaşlanmışken anama,*
	Berenden kalgan belgi – dep,	*Erenden kalan nişan – diye,*
	Bettep çunak keldi – dep,	*Yavrucak yüz tutup geldi – diye,*
	Bir körgözö salsam – dep.	*Bir gösterivereyim – diye.*
	Kara niet çorodon	*Kara niyetli çorodan*
1800	Kaçankı kegim alsam – dep,	*Nicedir öcümü alsam – diye,*
	Karaldı kılıp balanı	*Göz nuru edip çocuğu,*
	Kança oyloyt şumduk sanaanı.	*Nice kurar yaman düşünceyi.*
	Kıyaz tümön, bizder az	*Kıyaz tümen, bizler az,*
	Orgo salar beken – dep,	*Zindana atar mı ola – diye,*
	Imırkay caştuu balanı –	*Kundak yaştaki çocuğu –*
	Düynödön közün cogoltup,	*Dünyadan gözünü yok edip,*
	Colgo salar beken – dep,	*Yola koyar mı ola – diye,*
	Kayrattuu katın Ayçürök	*Yürekli kadın Ayçürök,*
	Carkılday basıp beytaalay,	*Parıldayarak yürüyüp bahtsız,*
1810	Ezilip ıylap turguça,	*Ezilip ağlayıp duracağına,*
	Er kayrattı salayın.	*Er yürekliliğini takınayım.*
	Erlik türün körgözüp,	*Erlik yüzünü gösterip,*
	Baana kılgan calgızdı,	*Sığınak kıldığım biriciği*
	Aman alıp kalayın.	*Sağ kurtarıp alayım.*
	Otko caksa kül bolboy,	*Ateşe atsa kül olmadan,*
	Şorgo malsa, küñ bolboy	*Çileye bansa, cariye olmadan,*
	Küçötöyün kebimdi,	*Pekiştireyim sözümü,*
	Aldırbayın belimdi.	*Kaptırmayayım belimi.*
	Ezelten şorduu kurgan can,	*Ezelden karayazılı zavallı can,*
1820	Erdikti epsiz salayın.	*Erliği görülmedik salayım.*
	Ezilden kalgan calgızım,	*Esilden kalan biriciğim,*

Eptep alıp kalayın.
Cayına koyboy Kıyazga
Cañcaldı caman salayın,
Karaldı kılgan calgızdı
Eptep alıp kalayın.
Kıyaz surap turganda
Tacaaldık kılıp er Kıyaz,
Artık kılıp turganda
Degenine köndü emi.
Çılk cibekke oronup,
Caş balanı kolgo alıp,
Badanaday balkıldap,
Tiygen Ayday carıgıñ
Ak Çolpondoy carkıldap,
Köp oylop müşkül sanaanı,
Atañdın körü, müşkül – dep,
Etegine saldı emi,
Bagıştın uulu Kıyazga
Amalsız berdi balanı.
Balanı Kıyaz alganı,
Aksakalduu karıga
At koydura salganı,
Etegine salganı
Tüp atası Tügöl kan
Tüz bolgurdun tukumu,
Başkı atası baarı kan –
Badırektin tukumu.
Etekke alıp balanı,
Kıyazdın kalbay armanı
Bolcolu cok balanın
Molo taştay salmagı.
Salmagı taştay cürüptür,
Bagıştın uulu Kıyazdın
Takası cerge kiriptir,
Tutkagı karmap er Kıyaz
Coo bolorun biliptir,

Bile koyup er Kıyaz
Mıyınan külüptür.

Bir yolunu bulup kurtarayım.
Rahat bırakmadan Kıyaz'a
Kavgayı fena salayım,
Göz nuru kıldığım biriciği
Bir yolunu bulup kurtarayım.
Kıyaz isteyip dururken,
Zorbalık edip er Kıyaz,
Aşırıya varıp dururken,
Dediğine razı oldu şimdi.
Halis ipeğe sarınıp,
Körpe çocuğu ele alıp,
Zırh pulu gibi balkıyıp,
Doğan Ay gibi ışığın,
Ak Çolpan gibi parıldayıp,
Çok düşünüp müşkül düşünceyi,
Atanın körü, müşkül – diye,
Eteğine koydu şimdi,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'a
Çaresiz verdi çocuğu.
Çocuğu Kıyaz aldı,
Ak sakallı yaşlıya
Ad koydurtuverdi,
Eteğine koydu,
Kök atası Tügöl Han,
Doğru olasının soyu,
Baş ataları hepsi han –
Yaman oğlanın soyu.
Eteğe alıp çocuğu,
Kıyaz'ın kalmadı hasreti,
Ölçüsü yok çocuğun,
Mezar taşı gibi ağırlığı.
Ağırlığı taş gibiymiş,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'ın
Ökçesi yere girmiş,
Titremesi tutup er Kıyaz,
Düşman olacağını bilmiş,

Hemen bilip er Kıyaz,
Bıyık altından gülmüş.

Kandarına munu aytat,
Karasañ mınday şumdu aytat:
«Aylanayın kandarım,
Akılga dıykan candarım,
Kerişse coo çabarım,
Kep kılsam akıl tabarım,
Öydö çıksa öbögüm,
Ildıylasam cölögüm,
Koyum birge korooloş,
Aşım birge coroloş,
Baatırlık birge cüröktöş,
Karuu birge bilekteş,
Tabılgan ookat cıygandaş,
Sanaa birge kurbaldaş,
Etekte caştoo balanı,
Bala emes kızıl balaanı,
Özü bölök türündö,
Bizge duşman zilinde.
Kündölük ar bir atagı,
Bu kızıtalak coltoydun
Kılımga tier çatagı.
Salmagı toonun teñindey,
Ereşen tartıp er bolso
Calpı özöndö cediger
Canıñdı koyboy cegidey.
Kabagı karış bıtkılday,
Karasaat kuturgur
Kaçırgandı cutkuday.
Salmagı oor balbanday,
Adam, tuulat eken ar kanday!
Salmagınan can çıgıp
Bel zırkırap bölünöt,
Aman cürüp çoñoyso
Kılımga tatır körünöt.
Özü ımırkay baladır
Bala emes, kızıl balaadır,
Badırekti karaçı,
Cüröktö uuru caradır.

Hanlarına bunu der,
Baksana, böyle şom söz der:
«Kurbanınız olayım hanlarım,
Akılda üstat canlarım,
Kavgada düşman kıranım,
Söz açsam akıl bulanım,
Yokuş çıksam desteğim,
İniş insem dayanağım,
Koyunum bir, ağıldaşım,
Aşım bir, sofradaşım,
Bahadırlıkta yürekdaşım,
Kuvvette bilekdaşım,
Kazanılan malda ortağım,
Düşüncede yaşıtdaşım,
Etekteki körpe çocuğu,
Çocuk değil, kızıl belayı,
Kendisi başka surette,
Bize düşman özünde.
Gündelik her bir ünü,
Bu kahrolası uğursuzun
Âleme değer kavgası.
Ağırlığı dağın yarısı kadar,
Ergenliğe erip er olsa,
Bütün vadideki Cediger'i
Canını komadan yiyecek gibi.
Kaşı karış, dağ kovuğu gibi,
Kara uğursuz kudurasıca,
Saldırdığını yutacak gibi.
Ağırlığı ağır pehlivan gibi,
İnsan, türlü türlü doğarmış!
Ağırlığından can çıkıp,
Bel sızlayıp bölünür,
Sağ kalıp büyürse,
Âleme bedel görünür.
Kendisi kundakta çocuktur,
Çocuk değil, kızıl beladır,
Yaramaza baksana,
Yürekte gizli yaradır.

Örttöngürdün özüdür,
Kara saattın közüdür,
Ölöñdüü cerge ört koygon,
Tulañduu cerdi tutantkan.
Kara suuga kan kılgan
Börk al dese, baş algan,
Kan tök dese, cin tökkön,
Suu iç dese, uu içken,
Ak maral aydap, uy kılgan,
Ay-aalamdı buy kılgan,
Kök maral kuup, uy kılgan,
Körüngön cerdi buy kılgan.
Alıska ketken atagı,
Cerdin üstün buy kılıp,
Kılımga tiygen çatagı.
Çabılgırdın tukumu
Çabış kılbay catabı?
Könül saylap bölünöt,
Tuulganda balanın
Duşmandık türü körünöt.
Kökcal Manas tukumu,
Körünöö kökcal öz uulu.
Kaarı mınday sanaası
Oşo çabılgırdın balası
Örttöngürdün özü eken,
Özü turmak baçagar
Karagan kara közü eken.
Munun arkı atası zor Manas –
On eki caşka kelgende
Ordo buzup olco alıp,
Orçun curtka kol salıp,
Çorodon kırktı cıynagan,
Betteşkeni kıyragan.
Çın kabarın ukkanda
Nur tögülgön Beecinden
Kakandın kanı ıylagan,
Kabılgan duşman kıyragan
Arstandıgı körüngön
Kabılışkan duşmandın

Yanasıcanın kendisidir,
Kara uğursuzluğun gözüdür,
Otlu yere ateş salan,
Çayırlı yeri tutuşturan.
Kara suyu kan eden,
Börk al dese, baş alan,
Kan dök dese, cin döken,
Su iç dese, ağı içen,
Ak maralı sürüp inek eden,
Ay ile âlemi viran eden,
Gök maralı kovup inek eden,
Göründüğü yeri viran eden.
Uzağa varmış ünü,
Yerin üstünü viran edip,
Âleme değmiş kavgası.
Kırılasıcanın soyu
Vuruşmadan yatar mı?
Gönül sızlayıp bölünür,
Doğduğunda çocuğun
Düşmanlık yüzü görünür.
Bozkurt Manas soyu,
Besbelli bozkurdun öz oğlu.
Kahrı böyledir düşüncesi,
O kırılasıcanın çocuğu,
Yanasıcanın kendisiymiş,
Kendisi şöyle dursun, edepsiz,
Bakan kara gözüymüş.
Bunun öteki atası ulu Manas –
On iki yaşına geldiğinde
Orda bozup ganimet alıp,
Koca yurda el salıp,
Çorodan kırkını toplayan,
Karşısına çıkan kırılan.
Gerçek haberini duyduğunda,
Nur dökülen Beecin'den
Kakan'ın hanı ağlayan,
Rast gelen düşman kırılan,
Arslanlığı görünen,
Karşılaşan düşmanın

Kabırgası sögülgön.	*Kaburgası sökülen.*
Kandarı suuday tögülgön	*Kanları su gibi dökülen,*
Erendin başı kesilgen,	*Erenin başı kesilen,*
1940 Eselek naadan kezikken.	*Rastlayan, akılsız cahildi.*
Tüpöktüü nayza ırgagan	*Püsküllü mızrak savuran,*
Türtüşkön bende kulagan.	*İtişen kul devrilen.*
Kagış kılgan kalk ölüp,	*Çatışan halk ölüp,*
Kabılıp dalay alp ölgön,	*Rast gelip nice alp ölmüş,*
Kecirden dalay kan ölüp,	*İnat eden nice han ölüp,*
Tutangırdın tukumu	*Tutuşasıcanın soyuna*
Tuş kelgendin baarı ölgön.	*Denk gelenin hepsi ölmüş.*
Caydın kün taştap küz kılgan	*Yaz gününü bırakıp güz eden,*
Bettep kelgen duşmandın	*Yüz tutup gelen düşmanın*
1950 Bek kalaasın tüz kılgan,	*Sağlam kalesini düz eden,*
Beylime ketti uşu söz:	*İçime işledi şu söz:*
Beypaydı bekem kılalı,	*Tedbiri sağlam kılalım,*
Ubalı bolso, köönü arı	*Vebali varsa da, gönlü öteye,*
Balanın canın kıyalı!	*Çocuğun canına kıyalım!*
Esebin eptep tabayın,	*Hesabını bir yol bulayım,*
Kara tacaal karandın	*Kara deccal uğursuzun*
Meesin cara çabayın,	*Beynini yarıp vurayım,*
Baltırkandın tamırın	*Baldıranın kökünü*
Suuruganday kılayın,	*Söker gibi edeyim,*
1960 Tukumduk kara taruunu	*Tohumluk kara darıyı*
Kuuruganday kılayın!	*Kavurur gibi edeyim!*
Başı-közün talkalap,	*Başını gözünü parçalayıp,*
Oymok boldu balanı,	*Oymaya durdu çocuğu,*
Kolunda çeñgel taşı bar	*Elinde pençe taşı var,*
Soymok boldu balanı.	*Boğazlamaya durdu çocuğu.*
Eptep catıp esebin	*Uğraşıp durup hesabını*
Tapmak boldu balanı,	*Bulmaya durdu çocuğun,*
Kerilip çeñgel taş menen	*Gerilip pençe taşla*
Çapmak boldu balanı.	*Vurmaya durdu çocuğa.*
1970 Kereettüü katın Ayçürök	*Kerametli kadın Ayçürök,*
Kep kılbagın dolunu,	*Söz etme o çılgını,*
Er müçölüü Çüröktün	*Er yapılı Çürök'ün*
Iktuulugu dagı bar.	*Becerikliliği dahi var.*
Urgaaçı arıstan kançıktın	*Dişi arslan kancığın*

Mıktuulugu dagı bar,
Kebi şirin, sözü bal
Adamdan çıkpayt anday can.

Sağlamlığı dahi var,
Kelamı şirin, sözü bal,
İnsandan çıkmaz öyle can.

Kaarlanıp Ayçürök
Cay-caragın şaylanıp,
Altı miñ nar, miñ tayga
Artıktap algan ak tinte,
Toltosu kauhar, sabı altın
Sabın çiyip kat koygon.
Casalganda karanga
«Ak tinte» – dep at koygon.
Taştan kayra tartpagan,
Temirdi çapsa bu karan
Maytarılıp tartpagan.
Şiberge koyso ört ketken,
Şiltegeni mert ketken,
Mizi mizdüü calcaygan
Muştagan cerden kan caygan.
Şiltegende uç cetken,
Uçu tiyse can ketken.
Kıyaz kan olco kılganda
Ordonu talap turganda,
Cedigerdin ceteerin
Caylay kelgen emespi.
Tirüü canga payda – dep,
Iç etine şurkuya
Cangız canga bilintpey,
Cadaalduuga körgözböy,
Ayabagan çoñ dümök
Sala kelgen emespi.
Bereniñdin ak tinte,
Belek kılıp bu dolu
Ala kelgen emespi.
Eeligip Ayçürök
Eki caktı karabay,
«Erte öldüm» – dep bu Çürök
Esil candı ayabay,
Kıdırata karabay

Kahırlanıp Ayçürök,
Pusatını kuşanıp,
Altı bin deve, bin taya
Fazlasıyla alınmış ak hançer,
Balçağı cevher, sapı altın,
Sapına çizip yazı koymuşlar.
Yapıldığında o yamana
«Ak tinte» – diye ad koymuşlar.
Taştan geri dönmeyen,
Demire çalsa bu yaman,
Eğilip bükülmeyen.
Çayıra koysa yangın giden,
Salladığı anda öldüren,
Ağzı keskin, ışıl ışıl,
Vurduğu yerden kan yayan.
Savurduğunda ucu yeten,
Ucu değse can giden.
Kıyaz han ganimet kıldığında,
Ordayı yağmalayıp durduğunda,
Cediger'in sonunu
Getirmeye gelmiş değil mi.
Diri cana faydadır – diye,
Ten içine, karayazılın,
Tek bir cana sezdirmeden,
Zalime göstermeden,
Görülmedik büyük gaileyi
Salmaya gelmiş değil mi.
Ereninin ak hançerini,
Armağan edip bu çılgın,
Alıp gelmiş değil mi.
Coşup Ayçürök,
İki yana bakmadan,
«Erken öldüm» – deyip bu Çürök,
Aziz canı esirgemeden,
Çevresine bakmadan,

Kılçalık candı ayabay,	*Kıl kadar canı esirgemeden,*
Er müçölüü epsiz küñ	*Er yapılı görülmedik hatun,*
Berenden kalgan ak tinte,	*Erenden kalan ak hançeri*
Karmay kalıp sabınan,	*Sapından kavrayıp,*
Suurup alıp kabınan.	*Kınından sıyırıp.*
Ak cibekten karandın	*Ak ipekten o yamanın*
Cılan boor çalgan boosu bar.	*Yılan karnı örgülü bağı var.*
Bilekke oroy çalıptır,	*Bileğine dolayıp bağlamış,*
Er Kıyazga cetüügö,	*Er Kıyaz'a yetişmeye,*
Balaga tiyse Kıyazdı	*Çocuğa dokunursa Kıyaz'ı*
Ölüm kılıp ötüügö,	*Öldürüp geçmeye,*
Cañgızga tiyse Kıyazdı	*Biriciğe dokunursa Kıyaz'ı*
Ak tinte menen salganı	*Ak hançerle vurmaya,*
Kanınan cutup alganı,	*Kanından yutup almaya,*
Karargan eken bu Çürök.	*Gözü kararmış bu Çürök.*
Dümöktü tüptüz baştaptır,	*Gaileyi dosdoğru başlatmış,*
Çımınday bolgon kayran can,	*Sinek kadar olan zavallı canı,*
Bala üçün kıyıp taştaptır.	*Çocuk için gözden çıkarmış.*
Kökcal katın Ayçürök	*Bozkurt kadın Ayçürök*
Kökcaldıktı baştaptır,	*Bozkurtluğu başlatmış,*
Arstanday közü caynaptır,	*Arslan gibi gözü alevlenmiş,*
Tiştegende şurkuya	*Dişlediğinde karayazılı,*
Erindi kese çaynaptır.	*Dudağını kesercesine çiğnemiş.*
Kaalgaday kaşka tiş	*Kapı kanadı gibi bembeyaz diş,*
Katındardan başka tiş,	*Kadınlardan başka diş,*
Tiştengende cön ele	*Dişlendiğinde düpedüz*
Taruudaydan bırkırap,	*Darı kadar kırıntı saçıp,*
Beybak türün körgöndö.	*Biçarenin yüzünü görünce.*
Han Kıyazdın köy törö	*Han Kıyaz'ın nice beyi*
Kak carıldı çurkurap	*Çat yarıldı çığrışıp,*
Coloy albay cediger,	*Yaklaşamayıp Cediger,*
Coluna kirdi dırkırap	*Yoluna girdi tabana kuvvet,*
Koş oloñduu katındın,	*Çift örgülü kadının,*
Dümögü mınday kapırdın,	*Gailesi böyledir kâfirin,*
Bet aldınan ooz açıp,	*Önünden ağzını açıp,*
Koldogonu sur colbors.	*Koruyucusu boz kaplan.*
Keñ köynöktüü katından,	*Geniş gömlekli kadından*
Kelbettüü mınday can bolbos.	*Böyle endamlı can olmaz.*

Urgaaçıdan şer eken,
Suluulugu, erdigi
Birdey kelgen küñ eken,
Mına oşondo Ayçürök:
«Kazgaldak degen kayran kuş
Kayrılbay uçat cem üçün.
Kanımdı tögüp ieyin,

Kardıman çıkkan sen üçün.
Teligin degen kıraan kuş
Telpildep uçat cem üçün,
Kurman bolup keteyin
Kursaktan çıkkan sen üçün!»
Dacaal eken Kıyazga,
Eñ esebin taptırbay
Kül botosun çaptırbay,
Taş menen bir da koydurbay,
Kül botosun soydurbay,
Küülönüp cetti Ayçürök.
Er Kıyazga cetti emi,
Taş karmagan oñ kolun
Cetip karmap turdu emi,
Mına oşondo Kıyazga
Ayçürök kepti kıldı emi:
«Ceti-Özön kaykı ceriñdi
Cer eken – dep kelgemin!
Ceti-Özöndö cediger
El eken – dep kelgemin!
Cedigerdin er Kıyaz
Baatır Kıyaz men desem,
Katın Kıyaz ekensiñ!
Aram beyil, çoñ cukuy
Kapır Kıyaz ekensiñ!
Ceti san kara cediger
Cemişten curtuñ tok beken,
Olcogo kelip törögön
Eliñizde er Kıyaz,
Men öñdüü küñüñ cok beken?!
Kulaalı degen asıl kuş

Dişiden arslan imiş,
Güzelliği, erliği
Denk gelmiş hatun imiş,
İşte o zaman Ayçürök:
«Kazgaldak denen zavallı kuş
Dönmeden uçar yem için.
Kanımı döküvereyim,

Karnımdan çıkan sen varsın diye.
Teligin denen alıcı kuş
Çırpınıp uçar yem için,
Kurban olup gideyim
Karnımdan çıkan senin uğruna!»
Deccal kesilip Kıyaz'a,
Hiç hesabını buldurmadan,
Boz yavrusunu vurdurmadan,
Taşla bir kez bile dokundurtmadan,
Boz yavrusunu boğazlatmadan,
Hışımla yetişti Ayçürök.
Er Kıyaz'a yetişti işte,
Taş kavramış sağ elini
Yetişip yakalayıverdi işte,
İşte o anda Kıyaz'a
Ayçürök söz söyledi işte:
«Yeti-Özön kavisli yerini
Yurt imiş diye gelmiştim!
Yeti-Özön'de cediger
El imiş diye gelmiştim!
Cediger'in eri Kıyaz,
Bahadır Kıyaz derken ben,
Kadın Kıyaz imişsin sen!
Haram niyetli, koca sinsi
Kâfir Kıyaz imişsin sen!
Yedi tümen kara cediger,
Yemişten yurdun tok mudur,
Ganimet gelip doğuran,
Elinizde, er Kıyaz,
Benim gibi bir cariye yok mudur?!
Kulaalı denen soylu kuş

	Kubulup uçat talaaga,	*Renkten renge girip uçar kırlara,*
2090	Canımdı kurman kılamın	*Canımı kurban ederim*
	Catından çıkkan balaga!	*Rahmimden çıkan yavruya!*
	Ezelki canım ayabaym,	*Ezelî canımı esirgemem,*
	Eser Kıyaz, uk munu,	*Sersem Kıyaz, dinle bunu,*
	Seni kılam sadaga!	*Seni ederim sadaka!*
	Acıldasañ er Kıyaz,	*Hır çıkarırsan, er Kıyaz,*
	Ak tinteni* malamın,	*Ak hançeri* saplarım,*
	Olcogo kelgen men kançık	*Ganimet düşmüş ben kancık,*
	O, Kıyaz seni caramın!	*Ey Kıyaz, seni yararım!*
	Tıypıl kılıp eliñdi,	*Kökünü kazıyıp elinin,*
2100	Öçüröm bügün otuñdu,	*Söndürürüm bugün ocağını,*
	Çukuymun eki közündü!	*Oyarım iki gözünü!*
	Çımınday canım ölüülü,	*Sinek kadar canım ölümlü,*
	Çın öltüröm özündü!	*Gerçekten öldürürüm seni!*
	Çaraynada balanın	*Zırh içindeki çocuğun*
	Çatagın kantip sen bildiñ?	*Fesadını nereden bildin sen?*
	Karından çıkkan balanın	*Karından çıkan çocuğun*
	Kay bolorun bilesiñ?!	*Ne olacağını bilir misin?!*
	Kaarlanıp kakayıp,	*Hiddetlenip kabararak,*
	Ceñiñde çeñgel kara taş	*Yeninde bir avuç kara taş*
2110	Emine katıp cürösüñ?	*Neden saklayıp gezersin?*
	Kuuragan Kıyaz, oñboy kal,	*Kahrolası Kıyaz, onmayasın,*
	Er emestir, cerdirsiñ,	*Er değilsin, alçaksın,*
	Egerde eki bolboy kal!	*Asla iflah olmayasın!*
	Kursaktan çıkkan bu bala	*Karından çıkan bu çocuk*
	Kulañdı kuuy kaçtıbı?	*Kulunu mu kovup kaçırdı?*
	Senin kurcunda mülküñ çaçtıbı?	*Heybendeki malını mı saçtı?*
	Alañdı ala kaçtıbı?	*Alanını mı alıp kaçtı?*
	Ak altın cıygan kazınañ,	*Ak altın yığdığın hazinen,*
	Kazınañdı çaçtıbı?	*Hazineni mi saçtı?*
2120	Cediger elin op tartıp,	*Cediger elini yutup*
	Acıdaarça sordubu?	*Ejderha gibi mi emdi?*
	Buygat coluñ çaldıbı?	*Pusulu yolunu mu kesti?*
	Munu öltürüp soyguday,	*Bunu öldürüp boğazlayacak,*
	Tındım kılıp koyguday,	*Kökünü kurutup bırakacak kadar,*
	Kandarıñdı soydubu?	*Hanlarını mı boğazladı?*
	Kalkıñı biylep çuu salıp,	*Halkına hükmedip kargaşa salıp,*

Canıñ çıkkan kapır kul,
Caş bala duşman boldubu?
Kuday bardır, kuu Kıyaz,
Arabça süylöp, duba okup,
Ak kuu kebim kiybesem,
Atakem Akun şaarına
Talıkpay uçup cürbösöm!
Keñ Ürgönçtön kol alıp,
Cer caynata mol alıp,
Ayzası uçtuu ıktuu alıp,
Ar usta cıyıp kol kurap,

Canı çıkasıca kâfir kul,
Küçücük çocuk düşman mı oldu?
Hüda vardır, kurnaz Kıyaz,
Arapça söyleyip dua okuyup,
Ak kuğu kisvemi giymezsem,
Atam Akun'un şehrine
Yorulmadan uçup varmazsam!
Geniş Ürgenç'ten asker alıp,
Yeri dolduracak kadar bol alıp,
Mızrağı sivri, işbilir alıp,
Her ustayı toplayıp ordu kurup,

Alban türlüü kalk cıyıp,
Zulpukordu taptaşıp,
Ceti-Özön tolgon cediger
Cergeñdi buzup kaptatıp,
Bulañdı bulap aldırıp,
Buzuktu caman saldırıp,
Ceti-Özön senin ceriñe
Topoloñdu salbasam,
Tobuña topot kılbasam,
Toktoosuz üç cıl salışıp,
Tobuñdu buzup kırbasam!
Tamıñdı türtüp uratıp,
Talkan kılıp tagıñdı,
Talap alıp baarıñdı,
Kapkanday çaap beliñdi,
Kıcıldagan cediger,
Kırgın kılıp eliñdi,
Kıyın dümök salbasam!
Canaalı, Karaç botosu,
Kanga toybos çoñ balban
Kalday kan kolun cıybasam,
Karap turgun er Kıyaz
Kaltırbay kalkıñ kırbasam!
Atam Akun şaarınan
Çoñ Ürgönçtün ayılınan,
Bel baylagan belimen
Bekip atkan cerimden,

Türlü türlü halkı derleyip,
Zülfikâr'ı biletip,
Yeti-Özön'ü dolduran cediger
Yurduna çiğnetip bozdurmazsam,
Malını yağmalatıp aldırmazsam,
Fesadı fena salıvermezsem,
Yeti-Özön, senin yurduna
Kargaşayı salmazsam,
Topluluğunu darmadağın etmezsem,
Durmaksızın üç yıl vuruşup
Obanı bozup kırmazsam!
Damını itip yıkarak,
Tahtını un ufak edip,
Yağmalayıp varını yoğunu,
Kapan gibi belini kırıp,
Kaynaşan cediger,
Kırgına uğratıp elini,
Zorlu bir belaya salmazsam!
Canaalı, Karaç yavrusu,
Kana doymaz koca pehlivan
Kalday Han'ın ordusunu toplamazsam,
Bak da gör, er Kıyaz,
Kimseyi komadan halkını kırmazsam!
Atam Akun'un şehrinden,
Büyük Ürgenç'in obasından,
Bel bağladığım belimden,
Sığınıp yattığım yerimden,

	Cañı uruktuu alkımdan,	*Yeni soylu boğazdan,*
	Caynagan Oogan kalkımdan.	*Kaynaşan Afgan halkımdan.*
	Cön tur dese küyüngön	*Rahat dur dense yanıp tutuşan,*
	Coo degende süyüngön,	*Düşman denince sevinen,*
	Kazanday kara börk kiygen,	*Kazan gibi kara börk giyen,*
2170	At kuyrugun şart tüygön,	*At kuyruğunu sımsıkı düğümleyen,*
	Kacıbay coogo bir tiygen.	*Yılmadan düşmana bir dalan.*
	Baatırlıgı başkaça,	*Bahadırlığı bambaşka,*
	Cadaaldıgı bir kança.	*Yamanlığı bir hayli.*
	Oroy kıyal sözü bar	*Sert huylu sözü var,*
	Oñdurbay turgan kıyın can,	*Onulmaz belalı bir can,*
	Oogan degen elim bar.	*Afgan denen elim var.*
	Keñ Ürgönç colun çalbasam,	*Geniş Ürgenç yolunu gözlemezsem,*
	Kelcireysiñ sen Kıyaz,	*Boşboğazlık edersin sen, Kıyaz,*
	Atam Akundun kolun cıybasam.	*Atam Akun'un ordusunu toplamazsam.*
2180	Bir çıgarıp daynıñdı,	*Bir açığa vurup izini,*
	Bülündürüp aylıñdı,	*Perişan edip obanı,*
	Otunça büktöp beliñdi,	*Odun gibi bükmezsem belini,*
	Oyron kılıp eliñdi,	*Viran edip elini,*
	Kaltırbay kalkıñ kırbasam.	*Kimseyi komadan halkını kırmazsam.*
	Mañdaylaşıp turuşup,	*Alın alına dikilip,*
	Cekeleşip uruşup,	*Teke tek vuruşup,*
	Celeden aygır minişip,	*Yılkıdan aygır binişip,*
	Cerden bakan alışıp,	*Yerden sırık kapışıp,*
	Ceti cıl tınbay salışıp,	*Yedi yıl durmadan çarpışıp,*
2190	Mañdaylaşıp turuşup,	*Alın alına dikilip,*
	Barsıldaşıp uruşup,	*Güm güm vuruşup,*
	Agızıp kanıñ koybosom,	*Kanını akıtıp koymazsam,*
	Aylıñdı çaap toybosom.	*Obanı talayıp doymazsam,*
	Tobuña tozok salbasam,	*Topluluğuna cehennemi salmazsam!*
	Adal Kıyaz er desem,	*Helal Kıyaz, er desem,*
	Aram Kıyaz ekensiñ!	*Haram Kıyaz imişsin sen!*
	Akıl bilbes, el bilbes	*Akıl bilmez, el bilmez*
	Caman Kıyaz ekensiñ!	*Kötü Kıyaz imişsin sen!*
	Bölökkö burduñ sanaañdı,	*Başka yöne çevirdin düşünceni,*
2200	Kılıç kamdap, taş alıp,	*Kılıç hazırlayıp, taş alıp,*
	Bölüptürsüñ sanaañdı	*Bölmüşsün fikrini,*
	Öltürmök bolgon ekensiñ,	*Öldürmeye niyetlenmişsin*

Özüñdön çıkkan balañdı.	*Kendinden çıkan yavrunu.*
Öz balaña katılsañ,	*Öz çocuğuna el kaldırırsan,*
Cañcalga özüñ çatılsañ,	*Kavgaya kendin bulaşırsan,*
Ak tinte menen kespesem,	*Ak hançerle kesmezsem,*
Er Kıyaz senden bezbesem!	*Er Kıyaz, senden bezmezsem!*
Kara mürtöz Kıyaz saa	*Kara yürekli Kıyaz, senin için*
Kazına cıyıp neteyin,	*Hazine yığıp neyleyeyim,*
2210 Ertelep uçup er kamdap,	*Erkenden uçup er hazırlayıp,*
Eselek Kıyaz tübüñö	*Sersem Kıyaz, senin köküne*
Tak uşintip ceteyin!	*Tam da böyle ereyim!*
At boroyun sıdırıp,	*Atın yelesini sıvazlayıp,*
Altı-Şaar boylop kıdırıp,	*Altı-Şaar boyunca dolaşıp,*
Keñ Ob dayra ceeginen	*Geniş Ob ırmağının kıyısından,*
Uygur curttun elinen,	*Uygur yurdunun elinden,*
Altı-Şaar kanı Alabek	*Altı-Şaar hanı Alabek'in*
Kalkına kabar salbasam.	*Halkına haber salmazsam.*
Kurun selde çalıngan,	*Beline sarık dolanan,*
2220 Kuduretke calıngan	*Kudret'e yalvaran,*
Tegerek bışkan danı bar,	*Yuvarlak pişmiş tanesi var,*
Tört buluñ salgan tamı bar.	*Dört köşe kurulmuş damı var.*
Isıktuu çöldü caylagan	*Sıcak çölü yurt tutan,*
Küzündö kürüç aydagan	*Güzün pirinç eken,*
Karış bassa adatı	*Bir karış yürüse âdeti,*
Beline ketmendey tokoç baylagan.	*Beline çapa gibi somun bağlayan.*
Oozun açıp araanday,	*Ağzını hızar gibi açıp,*
Öz ırı kılıp kaylagan.	*Kendi türküsünü çağıran.*
Baltasın malday taptagan,	*Baltasını mal gibi bileyen,*
2230 Butuna şiri kaptagan.	*Ayağına gön geçiren.*
Uçmaktuu kalaa uluu curt	*Uçmak misali kent, ulu yurt,*
Köptügü kıyla kara kurt,	*Çokluğu kara kurt gibi kaynaşan,*
Uygurdan koldu köp alıp,	*Uygur'dan bolca asker alıp,*
Alabek erdi cıybasam.	*Alabek yiğidi toplamazsam.*
Ceti-Özöndö cediger	*Yeti-Özön'de cediger*
Cergeñdi buzup kırbasam.	*Yurdunu bozup kırmazsam.*
Aymagıñdı çappasam,	*Diyarını talamazsam,*
Acalıñ eptep tappasam.	*Ecelini bir yolunu bulup getirmezsem.*
Tentiretip eliñdi,	*Sürgün edip elini —*
2240 Tegi, Kıyaz, tura tur,	*Hele, Kıyaz, dur bakalım —*

Büktöbösöm beliñdi.
Öz balañdı öltürsöñ,
«Er» – dep, seni neteyin,
Eselek Kıyaz tura tur,
Tübüñö mintip ceteyin.
Curt bülünüp, er ölmök,
Eselek kandın kılıgı.
Kalk buzulup, curt kaçmak,
Sen öñdöngön esi cok kandın buzugu.
Ceti-Özön eelep cer kılıp,
Eteyin degen ekensiñ.
Cañcaldaşıp curt kırıp,
Cedigerdin tübünö
Cerge kirgen er Kıyaz,
Ceteyin degen ekensiñ.
Buzuktuu çırım kılbasam,
Er Kıyaz senin ayıñdan

Bükmezsem belini.
Öz çocuğunu öldürürsen,
«Er» deyip seni neyleyeyim,
Sersem Kıyaz, dur bakalım,
Köküne böylece ereyim.
Yurt bozulup er ölmesi,
Sersem hanın marifetidir.
Halk dağılıp yurdun kaçması,
Senin gibi akılsız hanın fesadıdır.
Yeti-Özön'ü kapıp yurt edinip
Geçineyim demişsin sen.
Kavga çıkarıp yurt kırıp,
Cediger'in köküne —
Yerin dibine giresice er Kıyaz —
Ereyim demişsin sen.
Fesatlı kavgayı koparmazsam,
Er Kıyaz, senin yüzünden

Cediger curtun kırbasam.
Coolasañ Kıyaz çınıñdı ayt,
Uu açıtam kübüñö,
Aramdık kılsañ sen Kıyaz
Akırı cetem tübüñö.
Katılasıñ çırıma,
Kezigesiñ sırıma,
Çalınasıñ toruma,
Bagıştın uulu er Kıyaz
Tüşösüñ azır koluma
Köp öpkölöp çın küysöm,
Köödöndön çıkkan sanaama.
Köbüröök duşman bolupsuñ,
Deneñen çıkkan balaga
Buzuluptur körgön tüş,
Öz balasın coo körüp,
Kızıtalak oñbogur,
Kılımda bolboyt uşul iş.
Say-saylatıp sanaamdı,
Duşman kördüñ balañdı.
Balam duşman, men açuu

Cediger yurdunu kırmazsam.
Düşmanlık edersen, Kıyaz, doğrunu söyle,
Zehir katarım küpüne,
Haramlık edersen sen, Kıyaz,
Sonunda ererim köküne.
Bulaşırsın kavgama,
Rastlarsın sırrıma,
Takılırsın tuzağıma,
Bagış'ın oğlu er Kıyaz,
Düşersin şimdi elime.
Çok içlenip gerçekten yanarsam,
Bağrımdan kopan derdime.
Bir hayli düşman olmuşsun
Bedeninden çıkan yavruya;
Bozukmuş gördüğün düş,
Öz çocuğunu düşman görmek —
Kahrolası, onmayası —
Asırlar boyu olmaz bu iş.
Yer yer oyup gönlümü,
Düşman gördün yavrunu.
Oğlum düşman, ben acılı —

Buzultup iydiñ sanaamdı.	*Bozuverdin gönlümü.*
Bügün too-toonun başına,	*Bugün dağ dağ başına*
Tumanduu bulut kabıltıp,	*Dumanlı bulut kondurup,*
Koktudan bolot tabıltıp,	*Koyaktan çelik buldurup,*
Kıymıldatıp tilimdi	*Kımıldatıp dilimi*
Bürköbösöm er Kıyaz,	*Karartmazsam, er Kıyaz,*
Körüüçü senin künüñdü.	*Gününü görürdün sen.*
Ak kuu kebin kiybesem,	*Ak kuğu kisvesini giymezsem,*
Bel baylagan bel izdep,	*Bel bağlanacak bel arayıp,*
Beypay salıp şer izdep	*Telaş salıp arslan arayıp,*
Caratılgan Cer üstün	*Yaratılmış Yer'in üstünü*
Talıkpay uçup kıdırıp,	*Yorulmadan uçup dolaşıp,*
Coolaşarım tappasañ	*Savaşacağımı bulamazsan —*
Eselek Kıyaz tura tur,	*Sersem Kıyaz, dur bakalım —*
Ezelki ciniñ kakpasam.	*Ezelî cinini kakmazsam.*
Kaga turgan sebebim,	*Kakmamın sebebi şu:*
Küygüzdüñ Kıyaz, çok kıldıñ,	*Yaktın beni Kıyaz, kor ettin,*
Talpakka sabap cün kıldıñ,	*Posta döver gibi dövüp yün ettin,*
Talap alıp küñ kıldıñ.	*Yağmalayıp cariye ettin.*
Külüp-oynop catuuga,	*Gülüp oynayıp yatmaya,*
Cergesi bütün cediger	*Yurdu bütün cediger,*
Cediger köönü tok beken?	*Cediger'in gönlü tok mudur?*
Eliñizde er Kıyaz	*Elinizde, er Kıyaz,*
Talanıp kelgen mençelik,	*Yağmalanıp gelmiş benim gibi*
Koluñda küñüñ cok beken?	*Elinin altında cariyen yok mudur?*
Süylösöm oozum şok beken,	*Söylesem ağzım mı haşarı —*
Kalkınan kelip kordolgon,	*Halkından kopup horlanan,*
Eliñizde er Kıyaz	*Elinizde, er Kıyaz,*
Men öñdöngön olco katın cok beken.	*Benim gibi ganimet kadın yok mudur?*
Öküm eçen sözdü aytıp,	*Nice keskin sözler söyleyip,*
Baatır Kıyaz kökcalga	*Bahadır Kıyaz bozkurta*
Balakettüü kezdi aytıp,	*Belalı vakti anlatıp,*
Kaarlanıp kakayıp,	*Hiddetlenip kabararak,*
Katılmak boldu birine.	*Birine saldırmak üzereydi.*
Kak carıldı cediger	*İkiye yarıldı cediger*
Kaarluu Çürök türünö.	*Öfkeli Çürök'ün heybetinden.*
Minetseñ Çürök oñboysuñ.	*Böyle yaparsan, Çürök, onmazsın.*
Kan tögüüdön tartınbayt,	*Kan dökmekten çekinmez,*

Sınasam kebim bilbeysiñ,
Tolgon Ayday balkıldap,
Sırtı kara nemedey
Aşıp-şaşıp carkıldap,
Bolotuñ karmap imerdiñ,
Bagıştın uulu Kıyazga
Kayrattanıp cüyö aytıp,
Ar bir kebi Kıyazdın
Söögünö tie aytıp,
Aç bilekten aldı emi,
Etekte erkek balanı
Toodoy bolgon Kıyazdan
Tolgono basıp Ayçürök
Kolunan suurup aldı emi.
Iç etine saldı ele,
Berenden kalgan belgini
Bezildep küyüp Ayçürök
Booruna kısıp aldı ele.
Çüröktün dümök ekenin,
Balanı saktap kaların,
Balaga tiyse kol cınap
Bir şaytandı kıların,
Kuturgan beybak cülügün,
Bilgen eken al Kıyaz
Bu katından bülügün.
Uurdansa uçup keterin,

Sınasam sözümü bilmezsin,
Dolunay gibi ışıldayıp,
Dışı kara bir şey gibi
Telaşla parıldayıp,
Çeliğini kavrayıp savurdun.
Bagış'ın oğlu Kıyaz'a
Yüreklenip gerekçe söyleyip,
Her bir sözünü Kıyaz'ın
Kemiğine işleterek söyleyip,
İnce bileğinden tuttu işte;
Etekteki erkek çocuğu,
Dağ gibi olan Kıyaz'dan,
Kıvrılıp yürüyen Ayçürök
Elinden çekip aldı işte.
Koynunun içine koyuverdi,
Yiğitten kalan nişanı,
Sızlanıp yanan Ayçürök
Bağrına basıverdi.
Çürök'ün bela olduğunu,
Çocuğu koruyup kalacağını,
Çocuğa dokunulsa ordu toplayıp
Bir şeytanlık edeceğini,
Kudurmuş bahtsızın iliğini,
Bilirmiş o Kıyaz —
Bu kadının fitnesini.
Çalınsa uçup gideceğini,

Uçup ketse kol cınap,
Uruşup tüpkö ceterin,
Beren Kıyaz bildi ele.
Bile koyup al cuukuy,
Karsa-karsa küldü ele.
«Sırttan katın Ayçürök,
Sınagandı bilbeysiñ,
Sırtkı coogo körgözüp,
Balañan beter tildeysiñ!?
Oynogondu bilbeysiñ,
Oroy caman katınça
Oduraňdap tildeysiñ!

Uçup gitse ordu toplayıp,
Savaşıp köke ereceğini,
Yiğit Kıyaz bilmişti.
Bilir bilmez o sinsi,
Kahkahayla gülüvermişti:
«Yaman kadın Ayçürök,
Sınamadan anlamazsın,
Dışarıdaki düşmana gösterip,
Çocuğundan beter sövüyorsun!?
Şakadan anlamazsın,
Kaba, kötü bir kadın gibi
Hırçınlaşıp sövüyorsun!

Oñbogon Çürök oñboysuñ,	*Onmaz Çürök, onmazsın,*
Ar ubaktan bir ubak,	*Her vakitten bir vakit,*
Ar dayımdan bir dayım	*Her daimden bir daim*
Kayratıñdı koyboysuñ,	*Çılgınlığından vazgeçmezsin,*
Söögümdü örttöp ciberdiñ.	*Kemiğimi yakıverdin.*
Botom, tuura tapkan balama	*Yavrum, hakça bulduğum çocuğuma*
Duşmandık kılsam oñombu,	*Düşmanlık etsem onar mıyım,*
Cañıdan tuugan uuluma	*Yeni doğmuş oğluma*
Cadaaldık kılsam bolobu?!	*Zalimlik etsem olur mu?!*
Berizaada barkıñ bar,	*Peri soylu, itibarın var;*
Meltiregen kurgurdun	*Süzülüp duran zavallının*
Erdigi kança boldu – dep,	*Yiğitliği ne kadarmış diye*
Sınadım ele karkıbar.	*Sınamıştım, ey devletlim.*
Ayday katın Çürögüm,	*Ay gibi kadınım Çürök'üm,*
Kıylanı kılgan dümögüm,	*Nicesini yapan belalım,*
Kööndö ısık cürögüm,	*Göğsümdeki sıcak yüreğim,*
Canıma catar öbögüm,	*Yanıma yatan dayanağım,*
Can cırgatar ermegim,	*Can şenlendiren eğlencem;*
Katın alıp, üy kütüp,	*Kadın alıp ev kurdum,*
Kaadasın sendey körbödüm.	*Senin gibi hatırlısını görmedim.*
Suluulukka suktanıp,	*Güzelliğe imrenilse,*
Çırayıña kim ceter,	*Cemaline kim erişir;*
Kayrattansañ kakayıp,	*Yüreklenip kabarsan,*
Kaarıñan kim ötör.	*Kahrından kim geçebilir.*
Koydum Çürök, köndüm – dep.	*Vazgeçtim Çürök, boyun eğdim, deyip,*
Eki tizgin, bir çılbır	*İki dizgin, bir yular,*
Ay, suluum, saga berdim – dep,	*Ey güzelim, sana verdim, deyip,*
Arsañdap külüp er Kıyaz:	*Sırıtarak gülüp er Kıyaz:*
«Ölgöndö körgön balañdın	*«Öle öle kavuştuğun oğlunun*
Toyuna tokson soydur – dep,	*Toyuna doksan hayvan boğazlat, deyip,*
Baybiçe katın Ayçürök	*Baş hatun Ayçürök,*
Balañdın atın koydur – dep,	*Oğlunun adını koydur, deyip,*
Arbın düynö, karan mal	*Bunca dünyalığı, kara malı*
Toktotpoy baarın çaçkın – dep,	*Durdurmadan tümünü saç, deyip,*
Tügöl örttö düynönü.	*Tümden yak dünyalığı.*
Bülündürgün bu maldı	*Talan et bu malı;*
Tiybe desem oñombu,	*Dokunma desem onar mıyım?*
Kündöy katın Çüröktön	*Güneş gibi kadın Çürök'ten*

Kürkürögön men Kıyaz,
Köp düynömdü ayasam
Egerde eki bolombu?
Ceti-Özön tolgon cediger
Akılsız bolsoñ çettep iy,
Kaarıñ kelse kalkımdı
Kanı Kıyaz munusun

Gürleyen ben Kıyaz,
Çok dünyalığımı esirgersem
Hiç adam olur muyum?
Yeti-Özön'ü dolduran cediger —
Akılsızsan kov gitsin,
Kahrın gelirse halkımı...»
Hanı Kıyaz bu sözünü —

SEYTEKKE AT KOYULUŞU

«Balanın atın koygun» – dep,
Kalkın cıyıp er Kıyaz
Katuulap caalın saldı ele.
Curt cıyılıp, el dürböp,
Kara sakal şaşışıp,
Ak sakaldar enteñdep,
Kıyazga cakın basışıp.
Adam kaynap topurap,
Asmanga uçup topurak.
Kıyazga cakın bolgonu,
Balanın atın koygonu,
Erkek-ayal urgaaçı
E degen attuu bolor – dep,
Emine dep koyor – dep,
Curt tañdanıp aldı ele.

SEYTEK'E AD KONULUŞU

«Çocuğun adını koyun» deyip,
Halkını toplayıp er Kıyaz
Şiddetle öfkesini salmıştı.
Yurt toplanıp, el kaynaşıp,
Kara sakallılar telaşlanıp,
Ak sakallılar soluyarak,
Kıyaz'a yakın yürüyüp.
İnsan kaynayıp itişerek,
Göğe savrulup toz toprak.
Kıyaz'a yakın olmaları,
Çocuğun adını koymaları için;
Erkek, kadın, dişi —
Söze girenin adı çıkar deyip,
Acep ne ad koyar deyip,
Yurt şaşakalmıştı.

Kaltırbay çoguu örttöp iy.
Örttödü dese oñbosun,
El buylası men elem,
Egerde eki bolboyun.
Eki tizgin, bir çılbır,
Berdim Çürök alıñız.
Eldi colgo salıñız,
Degen sözgö könüñüz,
Caykı ısıkta kan kalçu
Mömö bolup beriñiz,
Cedigerge sen Çürök,
Ene bolup beriñiz.
Katın kanı boluñuz,

Kimseyi komadan hepsini ateşe ver.
Yaktı diyen onmasın,
Elin yuları bendim,
Asla ikilik etmeyeyim.
İki dizgin, bir yular,
Verdim Çürök, alınız.
Eli yola koyunuz,
Dediğim söze uyunuz,
Yaz sıcağında kanı serinleten
Meyve olup veriniz,
Cediger'e sen, Çürök,
Ana olup veriniz.
Kadın hanı olunuz,

Karşılık kelse Kıyazdı
Koluñuz menen soyuñuz.
Uyat bolot uçam – dep,
Urgaaçı şeri Ayçürök
Mına oşo sözdü koyuñuz» –
Dep, oşentip er Kıyaz,
Ayçürökkö kan Kıyaz
Ep bolor kepten saldı ele.
Kıyaz turdu bakırıp:
«At koygun» – dep kuturgur
Cediger kalkın çakırıp,
Cedigerdin baarısın,
Caşı menen karısın,
Çabılgan çöptöy capırıp,
«Balanın atın ata» – dep,
Kalıñ curttun baarısın
Bakırıp Kıyaz capırıp.
Ökürüp Kıyaz car salıp,
Katuu buyruk baştaptır.
Kaarına çıdabay
Kayran Kıyaz baatırdın
Bedelin karap tura albay,
Kaçıp bere taştaptır.

Karşı çıkan olursa Kıyaz'ı
Kendi elinizle boğazlayınız.
Ayıp olur, uçarım demeyi —
Dişi arslan Ayçürök,
İşte o sözü bırakınız» —
Deyip, böylece er Kıyaz,
Ayçürök'e han Kıyaz
Yakışık alır sözler söylemişti.
Kıyaz dikilip bağırdı:
«Ad koyun» deyip, kudurmuş,
Cediger halkını çağırıp,
Cediger'in tümünü,
Genciyle yaşlısını,
Biçilmiş ot gibi yatırıp,
«Çocuğun adını söyleyin» deyip,
Kalabalık yurdun tümünü
Bağırarak Kıyaz sindirip.
Böğürerek Kıyaz tellal salıp,
Sert buyruk vermeye koyulmuş.
Kahrına dayanamayıp,
Zavallılar, Kıyaz bahadırın
Heybetine bakıp duramayıp,
Kaçıp bırakıvermişler.

Munaradan er Kıyaz
Kabara çıktı bakırıp,
«Kalba» – dep kalkın çakırıp:
«Bar akılman bolsoñor,
Balanın atın koysoñor,
Tuura sözdü körömün,
Bee baştagan beş toguz
Begilikke beremin!
Cakşı atasañ balanı,
Kıyşıgı cok tüz bolso,
Atın aytkan bendege
Kıñır örköç nar berem.
Kıñır kuyruk bee berem,
Alban türlüü mal berem.
Almaç* örköç töö berem,

Minareden er Kıyaz
Kabararak çıktı bağırıp,
«Geri durmayın» deyip halkını çağırıp:
«Aranızda bilge varsa,
Çocuğun adını koyarsanız,
Doğru sözü görürüm;
Kısrak başlı beş dokuz
Beylik olarak veririm!
Güzel ad koyarsanız çocuğa,
Eğrisi olmayan düz bir ad olursa,
Adını söyleyen kula
Eğri hörgüçlü buğra veririm,
Eğri kuyruklu kısrak veririm,
Türlü türlü mal veririm.
Almaç hörgüçlü deve veririm,*

Celesi menen bee berem.
Azır koygun cediger
Kıyla kızık mal berem!» –
Dep, oşentip, er Kıyaz
Kök güldüü ton camınıp,
Köpkök bolot salınıp,
Kök colborstoy çamınıp,
Epsiz da eken, döö da eken,
Kalıñ kara cediger
Kalk biylegen ee eken.
Kabılan Kıyaz döö eken,
Karçıgaday kamınıp,
Kan Kıyazga cön ele
Kayıptan akıl tabılıp,
Kıyaz mintip turganda
Tilden kaldı cediger.
Bılkıldagan bir can cok
Cerge başın saldı ele,
Kep süylöböy, til aytpay,
Keyip kayran cediger
Cer çukuşup kaldı ele.
Er Kıyazdın başında
Kazanday kara börkü bar
Balanın atın koyboso,
Kalayıktın baarısın

Yılkısıyla kısrak veririm.
Hemen koyun, cediger,
Nice değerli mal veririm!» —
Deyip, böylece er Kıyaz,
Gök çiçekli kürk bürünüp,
Masmavi çelik kuşanıp,
Gök kaplan gibi atılıp —
Hem azman imiş, hem dev imiş,
Kalabalık kara cediger
Halkına hükmeden sahip imiş.
Kaplan Kıyaz dev imiş,
Atmaca gibi davranıp,
Han Kıyaz'a durup dururken
Gaipten akıl geliverip,
Kıyaz böyle dikilince
Dili tutuldu cediger'in.
Kımıldayan tek can yok,
Yere başını eğmişti;
Söz söylemeden, dil dökmeden,
Dertlenip zavallı cediger
Yeri eşeleyip kalmıştı.
Er Kıyaz'ın başında
Kazan gibi kara börkü var;
Çocuğun adını koymazlarsa,
Ahalinin tümünün

Soroyun degen erki bar.
Kıyaz turdu kıykırıp,
Kış çildedey ışkırıp,
Kök colborstoy bışkırıp.
Türü kaynap, can çıgıp,
Tügöngön Kıyaz turdu ele.
Baatır tuugan Kıyazdın
Isıgına bata albay
Kayratına cetalbay
Zaarına çıdap tura albay,
Ak sakalı akşıñdap,
Kara sakalı caradı.
Kara sakal birigip

Kellesini uçurmaya niyeti var.
Kıyaz dikilip haykırdı,
Kış zemherisi gibi ıslık çalıp,
Gök kaplan gibi soluyup.
Yüzü kaynayıp, can çekişip,
Tükenmiş Kıyaz dikilmişti.
Bahadır doğan Kıyaz'ın
Sıcaklığına sokulamayıp,
Yiğitliğine erişemeyip,
Zehrine dayanıp duramayıp,
Ak sakallıları göz süzüp,
Kara sakallıları çatlayacak hale geldi.
Kara sakallılar bir olup:

Botom, altın taşta deçü ele
Akıl caşta deçü ele.
Boz balalar bolgula,
Balanın atın koygula,
Atagın atap salgıla,
Arbın dünüyö, kıyla mal
Öösüldükkö algıla.
Kandan algan belgi – dep,
Armanın artık coygula,
Uluk eken Kıyazdın
Uulunun atın koygula,
Arbın düynö kıyla mal
Möösüldükkö algıla.
Balanın atın koyduk – dep
Berilgen malga toyduk – dep,
Bir maktanıp kalgıla.
Kara sakal mınday – dep,
Boz balanı karadı.
Kan kaarına çıdabay
Boz baldardın baarısı
Astasınan antañdap,
Kaçıp-kaçıp taradı.
Kaçkandı baldar baştadı,
Mal almak turmak, canınan
Cediger keçip taştadı.
Kalıñ kara cediger
Kaşınan Kıyaz kıykırıp,

Yavrum, altın taştadır derlerdi,
Akıl gençtedir derlerdi.
Delikanlılar, haydi olun,
Çocuğun adını koyun,
Adını söyleyiverin,
Bunca dünyalığı, nice malı
Ödül olarak alın.
Handan alınmış nişandır deyip,
Hasretini fazlasıyla giderin,
Ulu imiş Kıyaz'ın —
Oğlunun adını koyun,
Bunca dünyalığı, nice malı
Mükâfat olarak alın.
Çocuğun adını koyduk deyip,
Verilen mala doyduk deyip,
Bir güzel övünedurun.
Kara sakallılar «böyle» deyip,
Delikanlılara baktı.
Han kahrına dayanamayıp,
Delikanlıların tümü
Sessizce soluk soluğa,
Kaça kaça dağıldı.
Kaçmayı gençler başlattı;
Mal almak şöyle dursun, canından
Cediger vazgeçiverdi.
Kalabalık kara cediger'e
Karşısından Kıyaz haykırıp,

Uluk bolup turdu ele.
Cedigerdin baarısı
Kim? – dep atın koyo albay,
At koyuuga bolo albay,
Duduk bolup turdu ele.
Curt tañ kalıp çuu turup.
Kalk çurkurap küyünüp,
Kadır Alda kuduret
Kan kaarı kanday boldu – dep,
Curt kapası bilinip,
Kamoo körüp til aytpay,

Ulu kesilip dikilmişti.
Cediger'in tümü,
Kim koyar deyip ad koyamayıp,
Ad koymaya varamayıp,
Dilsiz olup kalakalmıştı.
Yurt şaşırıp gürültüyle ayaklanıp,
Halk çığrışıp yanıp yakılıp,
Kadir Allah, ey Kudret,
Han kahrı nasıl da tuttu deyip,
Yurdun kederi belli olup,
Kuşatılmış gibi dil söylemeden,

	Curt kaltıldap turdu ele,	*Yurt titreyip duruyordu,*
	Başın cerge salışıp.	*Başlarını yere eğerek.*
	Öydö bolboy uşul curt,	*Doğrulamadan bu yurt,*
	Cer boortoktop kalışıp.	*Yere yüzükoyun kapanıp.*
	Bol baçım – dep, bir birin	*Çabuk ol deyip birbirini*
	Muştum menen ukuşup.	*Yumrukla dürtüşüp.*
	Kıyrap cattı cediger	*Kırılıp gidiyordu cediger,*
	Bılkıldap cer çukuşup.	*Kıpırdayıp yeri eşeleyerek.*
2550	Kaş kaytargan bir can cok	*Karşı koyan tek can yok,*
	Kandaysıñ degen adam cok	*«Sen de kimsin» diyen adam yok;*
	Tekşi baarı cıyılıp	*Hep birden toplanıp*
	Uluktarı caştarı,	*Ululuları, gençleri,*
	Kıyla curtka baştaarı.	*Nice yurda baş olanları,*
	Kıyırdı tüzör ıktuusu	*Diyarı düzeltecek işbiliri,*
	Kıylanı bilçü mıktuusu	*Nicesini bilen seçkini,*
	Ulugun körüp çaçılıp,	*Ulusunu görüp dağılıp,*
	Ubara boldu kayran curt,	*Perişan oldu zavallı yurt,*
	Uu içkendey basılıp.	*Zehir içmişçesine sinip.*
2560	At koyuuga kep tappay,	*Ad koymaya söz bulamayıp,*
	Duduk boldu kayran curt.	*Dilsiz oldu zavallı yurt.*
	Aylasın astı tabalbay	*Çaresinin ucunu bulamayıp,*
	Atın koyup sala albay,	*Adını koyuveremeyip,*
	Tilsiz boldu kayran curt.	*Suskun oldu zavallı yurt.*
	Kıyşık koysok okustan,	*Eğri koysak kazara,*
	Teskeri aytsak kokustan,	*Ters söylesek kazara,*
	Kırgındı kızık salar – dep,	*Kırgını hınçla salar deyip,*
	Kıyındap cini karmasa	*Zorlanıp cini tutarsa*
	Kızıtalak örttöngür,	*Kahrolası yanası,*
2570	Kılıçtap baştı alar – dep,	*Kılıçlayıp baş alır deyip,*
	Col üstünö süyrötüp,	*Yol üstünde sürükletip,*
	Uluksugan bu çirkin	*Ululuk taslayan bu zavallıyı*
	Dañgıttarga carar – dep.	*İt sürülerine yem eder deyip.*
	Cana cini karmasa,	*Yine cini tutarsa,*
	Caman müşkül salar – dep.	*Yaman bela salar deyip.*
	Kim teñelip kep surap,	*Kim denk gelip söz sorar,*
	Koyuñuz baatır – dep surap.	*«Bırakın, bahadır» deyip yalvarır?*
	Kaarı katuu erendin	*Kahrı katı erenden,*
	Kalık büldürgön berendin,	*Halkı perişan eden yiğitten,*

Çın zordukçu ıktuudan,
Curt büldürgön mıktuudan,
Kaarı başka kapırdan,
Kalk buzuuçu baatırdan,
Kılımdan ozgon antkordon,
Kıyalı tentek kankordon,
At koyçu bala bul emes,
Bul Kıyazdın uulu emes.
Çalgayluu bolso okustan
Cediger döösü er Kıyaz,
Ceeligip ketet kokustan.
Çüröktön korkup bu caman,
Cediger cöölöp kök kaman.
Caragın alıp kamınsa
Caman müşkül iş bolor.
Atın koygon adamdın
Kıyılıp canı tüz bolor.
Kaarlansa karıga
Kara coltoy cutkuçtun
Çatagı tier baarıga.
Kulcuñdasa kuturgur
Kuu can aman kalbas – dep,
Aybatına koy-koylop
Cangız daap barbas – dep,
Ceeligip ketse bu Kıyaz
Cediger tirüü kalbas – dep,
Kara sakal, ak sakal
Eederine es tappay,
Cerge kirip baradı.
Oynoo sımak boz bala
Kırılıp karı ölsün – dep,

Gerçek zorba işbilirden,
Yurt bozan güçlüden,
Kahrı bambaşka kâfirden,
Halk bozucu bahadırdan,
Asrı aşmış hilekârdan,
Huyu azgın hunhardan.
Ad konacak çocuk bu değil,
Bu, Kıyaz'ın oğlu değil.
İşkilli olursa kazara
Cediger'in devi er Kıyaz,
Cinlenip gider ansızın.
Çürök'ten korkup bu alçak,
Cediger'i itip kakan gök domuz.
Silahını alıp davransa,
Yaman belalı iş olur.
Adı koyan adamın
Canı kıyılıp yere serilir.
Hiddetlense yaşlıya,
Kara uğursuz obur canavarın
Belası dokunur herkese.
Kudurup saldırırsa azgın,
Kurnaz can sağ kalmaz deyip,
Heybetine «dur dur» çekip
Tek başına kimse varamaz deyip,
Cinlenip giderse bu Kıyaz,
Cediger sağ kalmaz deyip,
Kara sakallı, ak sakallı,
Yerlerinde akıl bulamayıp,
Yerin dibine giriyordu.
Oyunbaz gibi delikanlılar:
Kırılıp yaşlılar ölsün deyip,

Kıyınınan korduktu
At koyom dep körsün –dep,
Tırmap adam çeçe albas
Tüyün bolup ketsin – dep,
Ketmendep adam teşe albas
Iyin bolup ketsin – dep.
Cazaluusu ölsün – dep,

Zorbadan horluğu
Ad koyacağım diye görsün deyip,
Tırmalayıp insanın çözemeyeceği
Düğüm olup gitsin deyip,
Çapalayıp insanın delemeyeceği
Yenik olup gitsin deyip,
Cezalısı ölsün deyip,

	At koyom dep çirkinder	*Ad koyarım diyen zavallılar —*
	Tetigi ak ala sakal ölsün – dep.	*Şuradaki ak-kır sakallı ölsün deyip.*
2620	El baştıgı eserden	*El başı sersemden,*
	Kıyalı çorkok balbandan,	*Huyu hoyrat pehlivandan,*
	Oroy kıyal kandardan	*Kaba huylu hanlardan —*
	Oşol oñbogurlar ölsün – dep,	*O onmazlar ölsün deyip,*
	Baştıgı mıktuu Kıyazdın	*Başları güçlü Kıyaz'ın*
	Bar çatagın körsün – dep.	*Var belasını görsün deyip.*
	Boz balalar munu aytıp,	*Delikanlılar bunu söyleyip,*
	Bolso uşunday şumdu aytıp,	*Böylesi şom sözü söyleyip,*
	Karıga kaydan karadı,	*Yaşlıya nereden bakacaklardı;*
	Kaçıp-ürküp boz baldar	*Kaçıp ürküp delikanlılar*
2630	At koyboston taradı.	*Ad koymadan dağıldı.*
	Kırgın tiyçü nemedey	*Kırgına uğrayacakmış gibi*
	Kıyın curt kaçıp baradı.	*Zorlu yurt kaçıp gidiyordu.*
	Curttun türün körgöndö	*Yurdun halini görünce*
	Çamınıp Kıyaz kürköröp,	*Atılıp Kıyaz gürleyip,*
	Kaşındagı adamdar	*Önündeki insanların*
	Kımbat boyu dürköröp,	*Değerli bedenleri ürperip,*
	El-curt ketip çaçılıp,	*El, yurt gidip dağılıp,*
	Abışka oozu basılıp,	*İhtiyarın ağzı kapanıp,*
	Boz bala ketti kutulup,	*Delikanlılar kurtulup gitti;*
2640	Kara sakal, ak sakal	*Kara sakallı, ak sakallı —*
	Kalıptır bular tutulup.	*Bunlar tutulup kalıvermiş.*
	Kök börüdöy köz caynap,	*Gök kurt gibi gözleri parlayıp,*
	Kalgan elge çın sayrap,	*Kalan ele gerçekten haykırıp,*
	Er Kıyaz turdu kuturup.	*Er Kıyaz kudurup dikildi.*
	Es bilgender çaçılıp,	*Aklı erenler dağılıp,*
	Karıya oozu basılıp.	*İhtiyarın ağzı kapanıp,*
	El çuu turup cıyılıp,	*El gürültüyle ayaklanıp toplanıp,*
	Estüünün oozu tıyılıp,	*Akıllının ağzı bağlanıp,*
	Bagıştın uulu er Kıyaz	*Bagış'ın oğlu er Kıyaz*
2650	«At koy» – dep curtka urunup,	*«Ad koy» deyip yurda çullanıp,*
	Aylası barbı kalıñ el	*Çaresi var mı kalabalık elin;*
	Tışka batpay cıyılıp,	*Dışarıya sığmadan toplanıp,*
	Kamoo kördü Kıyazdan	*Kuşatma gördü Kıyaz'dan,*
	Kalıñ el oozu tıyıldı.	*Kalabalık elin ağzı bağlandı.*
	Caman-cakşı uluu curt	*İyisi kötüsü, ulu yurt*

Kan Kıyazga cıyıldı.
At koyuuga can çıkpay
Karı tili kıyıldı.
Kayra aytsak kayra kep,
Kantip bir can unçuksun
Cedigerdin Kıyazdın
Tolkunu bölök, zaarı küç
Öz curtuna kılat küç.
Aytkan tilin albasa,
Aydagan colgo barbasa,
Cer maylagan bu Kıyaz
Cediger curttu kılat tüz.
Tüptüz kılgan sebebi:
Ceti-Özöndö cediger
Cer caynagan kırgızdın
Öydö kılçu cakşısı,
Öpkö çapçu bakşısı.
Atka mineer ıktuusu,
Ayza alıp coogo kol salçu
Ayabagan mıktuusu.
Cekege çıkçu dañkılı,
Eki tizgin, bir çılbır,
Ebin taap karmap turçusu,
Cekege coogo çıkçusu.
Ayzakerden dañgılı,
Aylına mıktuu kambılı.
Karuusu bar kapırı,
Kalk baatırı akırı
Koburtunan can çıkkan,
Ceti-Özöndü eelegen
Cetkileñ başın döö körgön,
Bereni Kıyaz baş bolup
Uluktarı karısı,
Uşunça curttun baarısı,
Uypalanıp curt dürböp,

Curt cıyını çaçılıp,
El-curt oozu basılıp.
Barkıldap attı koyo albay,

Han Kıyaz'a toplandı.
Ad koymaya can çıkmadan,
Yaşlının dili kesildi.
Yeniden söylesek yine söz;
Nasıl bir can ses çıkarsın —
Cediger'in Kıyaz'ının
Dalgası başka, zehri güçlü,
Öz yurduna zulmeder.
Dediği dili tutmazsa,
Sürdüğü yola varmazsa,
Yeri yağlayan bu Kıyaz
Cediger yurdunu dümdüz eder.
Dümdüz etmesinin sebebi:
Yeti-Özön'de cediger,
Yeri kaplayan Kırgız'ın
Yükselten iyisi,
Ciğerine işleyen baksısı,
Ata binen işbiliri,
Mızrak alıp düşmana saldıran
Eşsiz güçlüsü,
Teke tek meydana çıkan namlısı,
İki dizgin, bir yular,
Ustaca kavrayıp tutanı,
Teke tek düşmana çıkanı,
Mızrakçıların üstadı,
Obasına yararlı becerikli eri,
Kuvveti yerinde kâfiri,
Halkın bahadırı nihayet —
Gürlemesinden can çıkan,
Yeti-Özön'e sahip olan,
Kudretli başını dev gören,
Yiğidi Kıyaz baş olup,
Ululları, yaşlıları,
Bunca yurdun tümü,
Örselenip yurt kaynaşıp,

Yurt meclisi dağılıp,
El ile yurdun ağzı kapanıp.
Bağıra bağıra ad koyamayıp,

	At koyuuga bolo albay,	*Ad koymaya varamayıp,*
	Curt sandalıp kamalıp.	*Yurt bocalayıp sıkışıp kalıp.*
	At koyuuga kalıñ el	*Ad koymaya kalabalık el —*
	Asili oozgo kirbeyt – dep,	*Asla ağza girmiyor deyip,*
	Akılı ayran tañ kalıp,	*Aklı hayran, şaşakalıp,*
	Döölör dürböp cıyılıp,	*Devler telaşla toplanıp,*
2700	Cediger oozu tıyılıp.	*Cediger'in ağzı bağlanıp.*
	Balanın atın koyordo,	*Çocuğun adını koyarken*
	Dümöktüü müşkül iş körüp,	*Belalı, çetin iş görüp,*
	Cediger kanı Kıyazdan	*Cediger hanı Kıyaz'dan*
	Cetkileñ caman küç körüp.	*Fazlasıyla ağır zulüm görüp.*
	Toydun etin toñ körüp,	*Toyun etini donuk görüp —*
	Toyu topot çır bolsun,	*Toyu kargaşayla kavga olsun —*
	Tozoktu caman çoñ körüp.	*Cehennemi kötü, büyük görüp.*
	Atın koyup barkıldap,	*Adını koyup böbürlenmeye,*
	Muraska bul curt cete albay,	*Mirasa bu yurt eremeyip,*
2710	Özüñ atın koygun – dep,	*Sen kendin adını koy deyip,*
	Öröpkügön ölgön curt,	*İçlenmiş, bitkin yurt,*
	Öz erkinçe basıp kete albay	*Kendi keyfince yürüyüp gidemeyip,*
	Büt cediger baarısı	*Bütün cediger'in tümü,*
	Tañılıp kelgen pulga okşop,	*Denk edilip gelmiş kumaşa benzeyip,*
	A künü tilden kalıptır,	*O gün dilden düşmüş,*
	Satılıp kelgen kulga okşop.	*Satılıp gelmiş kula benzeyip.*
	Tak üstündö çamınıp,	*Taht üstünde atılıp,*
	Kan Kıyaz turdu kürküröp.	*Han Kıyaz dikilip gürlüyordu.*
	At koyuuga can tappay,	*Ad koymaya can bulamayıp,*
2720	Kalıñ kara cediger	*Kalabalık kara cediger'in*
	Azat boyu dürküröp.	*Tepeden tırnağa bedeni ürperiyordu.*
	At koyup malımdı algın – dep,	*Ad koyup malımı alın deyip,*
	Er Kıyaz turat çamınıp,	*Er Kıyaz atılıp duruyor,*
	Kalıñ el turat cer çukup,	*Kalabalık el yeri eşeleyip duruyor,*
	Kapa bolup sabılıp.	*Kederlenip çırpınarak.*
	Curt aylanı tabalbay,	*Yurt çareyi bulamayıp,*
	Cedigerdin er Kıyaz	*Cediger'in er Kıyaz'ı*
	Uluk bolup caralıp,	*Ulu olarak yaratılıp,*
	Uuluna atın tabalbay.	*Oğluna ad bulamayıp,*
2730	Mokop, çarçap cediger	*Yılıp yorulan cediger*
	Turgan eken kamalıp.	*Sıkışıp kalmış duruyormuş.*

A dep atın tabalbay,
Antip turgan cediger
Munu mınday taştaylı,
Bıyagınan baştaylı.
Oyloso müşkül iş bolup,
Kün çekede tüş bolup,
Tolukşup Kün tolgondo,
Can-canıbar akaktap,
Kölöködö bolgondo,
Kündün carık tüşündö,
Kürdöölüü Kıyaz, cediger,
Cedigerdin içinde
Seldesi bar kazanday,
Kıykırsa ünü azanday,
Bir karasa bul işti,
Öñgöçün tartıp al tüştü.
Cılañaylak, cılañbaş
Alınbay öskön kara çaç.
Oroyun körsöñ oolak kaç,
Sıyagı bölök türündö,
Cumanın Kadır tünündö,
Asaluu tayak* kolunda,
Özü adamzat colunda,
Karçıgaday kamınıp,
Kayıptan bir can tabılıp,
Bir sıyagın karasa –
Tamak içpey, aş içpey,
Arık bolgon türü bar.
Bir kıyalın karasa –
Erdi aşka cetpegen,
Eptep kılgan kuur tonu
Tizesinen ötpögön.
Özü bakır, kursagı aç,
Anday can körsöñ oolak kaç.
Zikir çalıp, ak urgan
Caratkanga calıngan
Oroyu suuk al keldi.
Ayta-buyta degiçe,
Açıp közdü-cumguça,

«A» deyip adını bulamayıp,
Öylece duran cediger'i —
Bunu böylece bırakalım,
Bu yanından başlayalım.
Düşünülse çetin iş olup,
Gün tepede öğle olup,
Dolgunlaşıp Güneş dolunca,
Can, canavar soluyup,
Gölgeye sığındığında,
Günün aydınlık öğlesinde,
Kudretli Kıyaz, cediger —
Cediger'in içinde,
Sarığı var kazan gibi,
Haykırsa sesi ezan gibi;
Bir bakılsa bu işe —
Boğazını uzatıp o iniverdi.
Yalınayak, başı kabak,
Kesilmeden uzamış kara saç.
Suratını görsen uzağa kaç,
Kılığı başka türlü,
Cumanın Kadir gecesinde,
Asalı değnek elinde,*
Kendisi âdemoğlu yolunda,
Atmaca gibi davranıp,
Gaipten bir can beliriverip;
Bir kılığına bakılsa —
Yemek yemeden, aş içmeden
Zayıf düşmüş hali var.
Bir huyuna bakılsa —
Dudağı aşa değmemiş,
Yamayıp yaptığı kavruk kürkü
Dizinden aşağı inmemiş.
Kendisi yoksul, karnı aç,
Öyle bir can görsen uzağa kaç.
Zikir çekip, hakka vuran,
Yaradan'a yalvaran,
Sureti soğuk, o geldi.
«Şu, bu» deyinceye dek,
Göz açıp kapayıncaya dek,

Cedigerdin bagına,
Kan Kıyazdın tagına,
Bolot korgon sarayga,
Tolkup atkan dalayga,
Cedigerdin eline,
Cer caynagan köbünö,
Kaarduu Kıyaz baatırga,
Kalk büldürgön kapırga,
Kandan kasap köp körüp,
Kamalıp turgan bakırga
Şapa-şupa cügürüp,
Körgön candan tüñülüp,
Asasın alıp akırın,
Adamdın baarın capırıp,
«Alda kuulap» bakırıp.
Kalk içinde kalender –
Coksuzunan kuuragan
Kalktan tokoç suragan
Kalenderdin özü – dep,
Özü tügül oşonun
Karargan kara közü – dep,
Kalıs oylop mınday – dep:
«Kalk içinde oşol can
Kazır cetti cügürüp,
Kıbılanı bet alıp
Alla – dep koldu kötörüp,
Dubana koldu caydı ele
Cedigerdin karısı
Kamalıp turgan kayran curt,
Koşo koldu kötördü.
Akırın aytıp bek taştap,
Dubana kirdi köp baştap
Kelip turgan oşo can
Ata Kızır özü eken,
Özü turmak Kızırdın
Karargan kara közü eken,
Kalk içinde boluuga,
Balanın atın koyuuga

Cediger'in bahtına,
Han Kıyaz'ın tahtına,
Çelik korunaklı saraya,
Dalgalanıp duran nicesine,
Cediger'in eline,
Yeri kaplayan çoğuna,
Kahırlı Kıyaz bahadıra,
Halk perişan eden kâfire,
Handan çok kıyım görüp
Sıkışıp kalmış zavallıya,
Alelacele koşup,
Gördüğü candan ümit kesip,
Asasını alıp usulca,
İnsanların hepsini yararak,
«Allah» çağırıp bağırarak.
Halk içinde kalender —
Yokluğundan kurumuş,
Halktan ekmek dilenen
Kalenderin ta kendisi deyip,
Kendisi şöyle dursun, onun
Kararmış kara gözü deyip,
İnsaflıca düşünüp şöyle deyip:
«Halk içindeki o can» —
Şimdi koşup yetişti,
Kıbleye yüzünü dönüp,
«Allah» deyip elleri kaldırıp,
Divane el açıvermişti;
Cediger'in yaşlıları,
Sıkışıp duran zavallı yurt,
Birlikte el kaldırdı.
Usulca söyleyip sıkı bağlayıp,
Divane girişti, çokça başlayıp.
Gelip duran o can
Ata Hızır'ın ta kendisiymiş;
Kendisi şöyle dursun, Hızır'ın
Kararmış kara gözüymüş;
Halk içinde bulunmaya,
Çocuğun adını koymaya

Kelip kalgan kezi eken.
Berenden kalgan çunaktı

Oñdogonu kelgen beym,
Oyu cetse koş koldop
Koldogonu kelgen beym.
Üzgültügün balanın
Ulaarga kelgen kezi eken,
Al-abalın beybaktın
Suraarga kelgen kezi eken.
Köründö müşkül kapanı
Coygonu kelip turgan beym,
Arstandın balasın
Atın aytıp daanalap,
Koygonu kelgen kezi eken,
Curt kabagın küzgüdöy
Açkanı kelgen kezi eken,
Küülöngön Kıyaz baatırdı
Baskanı kelgen kezi eken.
Öydö bolso cetimge
Öbök bolup berüügö,
Ildıylasa cetimge
Cölök bolup berüügö,
Möndürdöy caagan ok bolso,
Kürküröp küygön çok bolso,
Kazılgan çuñkur or bolso,
Kaynatıp koygon şor bolso,
Kaptap ketken kol bolso,
Çalınçı müşkül tor bolso,
Özü koştop alganı,
Koldomoluu çunaktı
Koştop colgo salganı,
Atasının babası
Koldogonu uşunday
Berendin cayın karaçı!
Colgo çıksa baatırdı
Col Baabedin coldogon,
Atı Kızır dumana
Oozduktan alıp koştogon.

Gelip çattığı an imiş.
Yiğitten kalan garibi

Onarmaya gelmiş besbelli,
Aklı ererse iki elle
Kollamaya gelmiş besbelli.
Çocuğun kopan bağını
Ulamaya geldiği an imiş,
Bahtsızın halini hatırını
Sormaya geldiği an imiş.
Göz göre çetin kederi
Dağıtmaya gelmiş besbelli;
Arslanın yavrusunun
Adını söyleyip apaçık
Koymaya geldiği an imiş,
Yurdun çatık kaşını ayna gibi
Açmaya geldiği an imiş,
Coşmuş Kıyaz bahadırı
Yatıştırmaya geldiği an imiş.
Yükselirse yetime
Destek olup vermeye,
Alçalırsa yetime
Dayanak olup vermeye;
Dolu gibi yağan ok olsa,
Gürleyip yanan kor olsa,
Kazılmış derin çukur olsa,
Kaynatılıp konmuş çorak olsa,
Basıp geçen ordu olsa,
Takılınan çetin ağ olsa,
Kendisi yedeğine alması,
Himayeli garibi
Yedekleyip yola koyması —
Atasının atalarının
Kollayışı işte böyledir;
Yiğidin haline bir bak!
Yola çıksa bahadıra
Yol Baabedin yoldaşlık etmiş,
Adı Hızır divane
Geminden tutup yedeklemiş.

Kıylada mınday can bolbos,
Oñ cagında cürçü eken –
Cer kaykıgan sur colbors,
Karşı aldında turçu eken –

Nicelerinde böylesi can olmaz;
Sağ yanında yürürmüş —
Yeri kamburlaştıran boz kaplan,
Tam karşısında durup —

Kara çaar kabılan
Kak aldında çamınıp,
Koldogonu uşu eken.
Atasınan babası
Cölöörünün özü eken,
At koyuuga balanı
Atı Kızır dubana
Azır kelgen kezi eken.
Ayday katın Çüröktön
Asta basıp al adam
Akırın surap aldı ele,
Ezilip cakşı körçüdöy.
Imırkay caştoo balaga,
Ençi bölüp berçüdöy.
Koşomat kılıp dardaktap,
Koluna alıp salmaktap,
«Karaandı» deñiz, bulak – dep,
Kalk atası kayrandan
Karaanga kalgan çunak – dep,
Bek aytsak bul curt ne deer – dep,
Kalk korgogon kayrandan
Karanga kalgan meder» – dep,
Kocurap mınday sözdü aytıp,
Mañdayınan üç sılap,
Koluna algan cetimdin
Bütkön boyun küç çılap,
Ustukan söögün büt sılap,
Kasietin bilgizip,
Çekesine çekesin
Irım kılıp tiygizip:
«Aman cürsö balanın
Alışkan coosu ketpesin!
Karmaş kılgan duşmanı
Artık uzap ötpösün!

Kara benekli pars
Tam önünde atılıp —
Kollayanı işte buymuş.
Atasından atalarının
Dayanağının ta kendisiymiş;
Ad koymaya çocuğa,
Adı Hızır divane,
Şimdi geldiği an imiş.
Ay gibi kadın Çürök'ten,
Ağır yürüyüp o adam,
Usulca isteyip aldı,
İçi eriyip pek sevecekmiş gibi.
Süt kokan körpe çocuğa
Pay ayırıp verecekmiş gibi.
İltifat edip coşarak,
Eline alıp tartarak,
«Karaltı» deyiniz, pınardır deyip,
Halk atası merhumdan
Karaltıya kalmış gariptir deyip,
Sert söylersek bu yurt ne der deyip,
Halkı koruyan merhumdan
Karanlığa kalmış umuttur» deyip,
Söylenip böylesi sözler edip,
Alnından üç kez sıvazlayıp,
Eline aldığı yetimin
Bütün bedenini güçle ovup,
Bütün ilikli kemiğini sıvazlayıp,
Kutlu hasletini bildirip,
Şakağına şakağını
Uğur sayıp değdirip:
«Sağ esen yürürse, çocuğun
Tutuştuğu düşmanı kurtulmasın!
Cenkleştiği düşmanı
Fazla uzaklaşıp geçmesin!

Aman cürüp zor bolso,	*Sağ esen yürüyüp ulu olursa,*
Kapçaldı buzup, col salar,	*Kayalığı yarıp yol açar,*
Kas duşmanga kol salar!	*Hain düşmana el atar!*
Toguzdap tulpar oynotor,	*Dokuzar küheylan oynatır,*
Betteşkendi soylotor,	*Karşısına dikileni süründürür,*
2890 Cürümünön çañ çıgar,	*Yürüyüşünden toz kopar,*
Kocurunan can çıgar!	*Gürleyişinden can çıkar!*
Okçontoy ogun solotkon,	*Sadağına ok soldurtan,*
Betteşkendi kolotkon	*Karşısına dikileni koyaklara sindiren*
Belgilüünün özüdür,	*Namlının ta kendisidir,*
Berendin kara közüdür,	*Yiğidin kara gözüdür;*
Toy kubanıçı bololu,	*Toy sevinci sürelim,*
Toptop curtum koluñ cay,	*Toplan yurdum, el aç,*
Balanın atın koyolu.	*Çocuğun adını koyalım.*
Munun tüp atası Tügöl kan,	*Bunun kök atası Tügöl Han —*
2900 Tüz bolgon curtum, omiyin!	*Doğrul yurdum, âmin!*
Tübünön Kıdır daarıgan,	*Kökünden Hızır dokunmuş,*
Başkı atası Baarı kan,	*Baş atası Baarı Han,*
Başınan Kıdır daarıgan,	*Başından Hızır dokunmuş;*
Akcoltoydun özünön,	*Akcoltoy'un ta kendisinden,*
Beregeçtin közünön,	*Beregeç'in gözünden,*
Cer menen suunun eesinen,	*Yer ile suyun sahibinden,*
Ala-Toonun döösünön!	*Ala-Too'nun devinden!*
Surap içse toybogon,	*İsteyip içse doymayan,*
Sugalagın koybogon	*Açgözlülüğünü bırakmayan,*
2910 Karañgıda coo dese	*Karanlıkta düşman denince*
Kabılan sınduu coylogon	*Kaplan misali sinsice sokulan,*
Cese mayga toybogon,	*Yese yağa doymayan,*
Kımız içip mayda öskön,	*Kımız içip yağla büyümüş,*
Bölökçö beyiş cayda öskön.	*Bambaşka cennet yerde büyümüş.*
Teñdeşip bende barbagan,	*Denk olup kul varamamış,*
Temingen tirüü kalbagan,	*Üzengileyeni sağ kalmamış;*
Arkı atası Akcoltoy,	*Öteki atası Akcoltoy,*
Andan kiyin Sankoldoy,	*Ondan sonra Sankoldoy,*
Sankoldoydon can çıkkan.	*Sankoldoy'dan can çıkmış.*
2920 Can çıkkan kandın balası,	*Can çıkan hanın oğlu,*
San kol cıygan Tümön kan.	*Sayısız ordu toplayan Tümön Han.*
Tümön kandan Böyön kan,	*Tümön Han'dan Böyön Han,*

Çayanday çagıp coo kırgan,
Opsoloñ baatır Nogoy kan.
Munun arkı atası Nogoydur
Nogoy kan kaydan oñoydur,
Sombuktun suusun boylogon,
Soguşkan duşman soylogon.
Nogoy kandan Karakan
Karakandan Balakan,

Akrep gibi sokup düşman kıran,
Heybetli bahadır Nogoy Han.
Bunun öteki atası Nogoy'dur —
Nogoy Han nereden kolay ola;
Sombuk'un suyu boyunca konan,
Savaştığı düşmanı süründüren.
Nogoy Han'dan Karakan,
Karakan'dan Balakan,

Balakandan taragan
Kara niet Cakıptan,
Kara kökcal baatırdan,
Kak baatırdın özünön,
Kara suuga kan kuygan
Kankordun kara közünön
Tak oşondon tuulgan,
Aalamga salıp çuulgan.
Atı Seytek bolsun – dep,
Alışkan candı soysun – dep,
Kabılgan candı kaysagan,
Kezikkendi mert kılgan,
Koburt salıp kelgende
Koroodoy kızıl tal bütkön
Bet alıp coogo kirgende
Coo könülü bölünsün,
Al askar toodoy körünsün,
Alışkan kanı tögülsün,
Kabılgandı kaysagan,
Kayran Seytek bolsun – dep,
Omiyin! – dep, bataga
Kalender koldu cayganda –
Kalayık kolun caydı ele,
Cakşı-caman makuluk
Kanı kolun caydı ele,
Kan, kalayık-kalıñ el
Baarı kolun caydı ele.
Kapanın baarın coydu emi,
Atın Seytek koydu emi.
Uşintip Seytek tuulgan

Balakan'dan türeyen
Kara niyetli Cakıp'tan,
Kara bozkurt bahadırdan,
Öz bahadırın ta kendisinden,
Kara suya kan döken
Hunharın kara gözünden —
Tam ondan doğdu,
Âleme velvele saldı.
Adı Seytek olsun deyip,
Tutuştuğu canı boğazlasın deyip;
Karşısına çıkan canı çiğneyen,
Rastladığını yere seren;
Gürültü koparıp geldiğinde
Ağıl kadar kızıl söğüt bitmiş gibi,
Yüz tutup düşmana daldığında
Düşmanın yüreği bölünsün,
O, sarp dağ gibi görünsün,
Tutuştuğunun kanı dökülsün;
Karşısına çıkanı çiğneyen
Yiğit Seytek olsun deyip,
Âmin! deyip duaya
Kalender el açtığında —
Ahali elini açmıştı,
İyi kötü tüm mahlûkat,
Hanı da elini açmıştı;
Han, ahali, kalabalık el,
Hepsi elini açmıştı.
Kederin tümünü dağıttı işte,
Adını Seytek koydu işte.
Böylece Seytek doğmuş;

Kalıñ kara cediger
Tuulganda tutangır
Elge salgan çuu kılgan
Kaygı kapa coyulup
Atı Seytek koyulup
Kalender döörüp sandalıp,
Kalıñ el boo tañ kalıp.
Ukumunan tukumu
Uşunday mıktuu er degen,
Bul azaptın tukumun

Kalabalık kara cediger —
Doğduğunda tutuşasıca —
Ele saldığı velveleyi koparan;
Kaygı ve keder dağılıp,
Adı Seytek konulup,
Kalender coşup dolanıp,
Kalabalık el büsbütün şaşakalıp.
Soyundan sopundan
Böylesine güçlü er denen,
Bu çilenin dölünü

Alışıp adam ceñbegen.
Arslan şerdin özü – dep,
Özü turgay dümöktün
Karagan kara közü – dep,
Belgilüü şerdin balası.
Kıdır çalıp momuntip
Artınan erkek uul bolup,
Akırı işi balanın
Cönögönün karaçı
Curt çurkurap tañdanıp,
Kıyaz çıktı kamınıp.
Attı koygon kalender,
Kalenderdi karata
Kalıñ kara cediger,
Kalmak boldu cabılıp.
Er Kıyaz çıktı küülönüp,
El-curtuna süylönüp:
«Kurun selde çalınıp,
Bu kuturgan döörüktün
Cok sözü kelip tabılıp,
Coburap kalat turbaybı!
Cok nemeni köp aytıp,
Kocurap kalat turbaybı!
Attı koygon kocogo
Koydoy korduk salgıla,
Koondoy için cargıla,
Süylögön tilin keskile,
Eki közün teşkile,

Tutuşup insan yenememiş.
Arslan şirin ta kendisi deyip,
Kendisi şöyle dursun, belanın
Bakan kara gözü deyip —
Namlı arslanın yavrusu.
Hızır dokunup böylece,
Ardından erkek oğul olup,
Sonunda çocuğun işinin
Yoluna girişine bir bak!
Yurt çığrışıp şaşırıp,
Kıyaz çıktı davranıp.
Adı koyan kalendere —
Kalendere doğru
Kalabalık kara cediger
Üşüşüp kalmak üzereydi.
Er Kıyaz çıktı hışımla,
El ile yurduna söylenip:
«Beline sarık dolayıp,
Bu kudurmuş sayıklayanın
Olmadık sözü gelip bulunup,
Gevezelik edip duruyor ya!
Olmayan şeyi çok söyleyip,
Zırvalayıp duruyor ya!
Adı koyan hocaya
Koyun gibi horluk edin,
Kavun gibi karnını yarın,
Söyleyen dilini kesin,
İki gözünü delin,

Korduk menen öltürüp,
Kocuragan koconun
Koyboy başın algıla.
Ebiregen akmaktın
Erdin teşip ilgile,
Conunan kayış tilgile!
Esebin epsiz tapkıla
Caynata meesin çapkıla
Esebin mintip tapkıla
Başına balta çapkıla
Bu tıpıldagan koconun
Tındım kıla salgıla,

Horlukla öldürüp,
Zırvalayan hocanın
Komadan başını alın.
Saçmalayan ahmağın
Dudağını delip asın,
Sırtından kayış yüzün!
Hakkından esaslıca gelin,
Beynini yayarak parçalayın,
Hakkından böylece gelin,
Başına balta çalın,
Bu mırıldanan hocayı
Susturuverin temelli,

«Koco» dese cönü cok
Kocurap kalat eken go.
Kep ayt dese kesiriñ
Kırga kiret turbaybı.
Cok nemeni coburap,
Çıga beret turbaybı.
Alakan caysa aşkere,
Duuga kiret turbaybı.
Adam tapkıs bir ülkön
Çuuga kiret turbaybı,
Tim koybo mınday koconu
Tirseginen ilgile.
Conunan kayış tilgile,
Mıcıgıp boorun ezgile!
Mından kiyin kılcırap,
Süylöbösün bılcırap,
Alsız kılıp çamanı,
Ar kayda burup balanı,
Köp ketirip çamanı,
Köp burmalap balanı,
Corgologon «koconu»,
Coburatıp oşonu,
Emi curt karmap alıñar.
Kırk arkan boyu zındanga
Emi tirüü salıñar.
Ezelki cinin kagıñar,

«Hoca» dense yolu yordamı yok,
Zırvalayıp duruyormuş ya.
Söz söyle dense küstahlığın
Kıra ağıyor ya!
Olmayan şeyi gevezeleyip
Çıkıp duruyor ya.
Avuç açsa apaçık
Duaya girişiyor ya.
İnsanın bulamayacağı bir kocaman
Velveleye girişiyor ya.
Rahat bırakmayın böyle hocayı,
Topuğundan asın.
Sırtından kayış yüzün,
Sıkıştırıp bağrını ezin!
Bundan sonra sırıtıp
Söylemesin saçmalayıp;
Gücü dermanı tükettirip,
Her yana çevirip çocuğu,
Çok yitirtip dermanı,
Çok saptırıp çocuğu,
Yorga yürüyen «hocayı»,
Gevezelettirip onu —
Şimdi, yurt, yakalayıverin.
Kırk urgan boyu zindana
Şimdi diri diri atın.
Ezelî cinini kakın,

El büldürgön mitaamdın
Esebin mintip tabıñar!» –
Dep, oşentip, er Kıyaz
Aç buuraday kürküröp,
Kaarına çıdabay,
Kalıñ kara cediger
Kaltañ urup dürküröp,
Kurçap kirip çuu turup,
Balbanı karmap alarda,
Kan buyrugun kılarda,
Kalender canın kıyarda,
Tıypıl kaptap balbanı,
Tegerektep kalganı.
Kurçoo salıp cediger

El perişan eden düzenbazın
Hakkından böylece gelin!» —
Deyip, böylece er Kıyaz,
Aç buğra gibi gürleyip,
Kahrına dayanamayıp,
Kalabalık kara cediger
Sendeleyip ürpererek,
Kuşatıp girip gürültüyle,
Pehlivanı yakalayacakken,
Han buyruğunu yerine getirecekken,
Kalenderin canını kıyacakken,
Hepten üşüşüp pehlivanlar
Çepeçevre sarıp kaldılar.
Kuşatma kurup cediger,

Kurttay kaynap toldu ele,
«Balañın atı – Seytek» – dep,
Bakırıp turgan al kişi
Kıyaz karmap alarda,
Çoñ çataktı salarda,
Tirüüçülük çagına
Korduk kılar bolgondo,
Çımırkanıp balbanın
Cıya turgan bolgondo,
Çımınday canın adamdın
Kıya turgan bolgondo.
Ayta-buyta degiçe,
Açıp közdü-cumguça,
Kalk kamınıp toldu ele,
Karasa közgö ilinbey,
Kayda ekeni bilinbey,
Közdön kayım boldu ele.
Kayıp boldu al adam
Atı Kızır «dubana»,
El aytkandın özü eken
Özü turgay oşonun,
Karagan kara közü eken.
Koldogonun baatırdı,
At koyçunun özü eken.

Kurtçasına kaynayıp dolmuştu;
«Çocuğunun adı Seytek'tir» deyip
Bağırıp duran o kişiyi
Kıyaz yakalayacakken,
Büyük kavgayı koparacakken,
Diriliğinin çağına
Horluk edecek olduğunda,
Zorlanıp pehlivanını
Toplayacak olduğunda,
Sinek kadar canını o adamın
Kıyacak olduğunda —
«Şu, bu» deyinceye dek,
Göz açıp kapayıncaya dek,
Halk davranıp dolmuştu ki,
Bakılsa göze ilişmeden,
Nerede olduğu bilinmeden,
Gözden kayboluvermişti.
Gaip oldu o adam —
Adı Hızır «divane»;
Elin söylediğinin ta kendisiymiş;
Kendisi şöyle dursun, onun
Bakan kara gözüymüş.
Bahadırı kollayanın,
Ad koyanın ta kendisiymiş.

Balanın atın koyuuga,
Kelip cürgön kezi eken,
Koldooçunun özü eken.
Mına oşondo Kalender,
Bir muraga cetken soñ,
Bir adamga bilinbey,
Kayıp bolup ketken soñ,
Curttun baarı duu kılıp:
«Arstandın tukumu,
Atı Seytek boldu – dep,
Kızır çalıp balanı,
Atın özü koydu» – dep,
Kalıñ kara cediger
Balanın toyun cep ketti.
Aman bolso bu bala
Aalamga tatır dep ketti.

Çocuğun adını koymaya
Gelip dolaştığı an imiş,
Koruyucunun ta kendisiymiş.
İşte o zaman Kalender,
Bir murada erdikten sonra,
Tek bir insana sezdirmeden
Gaip olup gittikten sonra,
Yurdun tümü uğuldayıp:
«Arslanın dölü,
Adı Seytek oldu deyip,
Hızır dokunup çocuğun
Adını kendisi koydu» deyip,
Kalabalık kara cediger
Çocuğun toyunu yiyip gitti.
Sağ esen kalırsa bu çocuk,
Âleme değer deyip gitti.

İKİNCİ BÖLÜM

Bozkırın Sırrı: Yetim Arslan ile Tutsak Çoro

Ayçürök, çelik kapılı ak sarayda gözünden sakınarak büyüttüğü Seytek'i on üç yaşına getirir: boynunda tumar, başında ananın uykusuz nöbeti, karşısında ona el süremeyen ama diş bileyen Kıyaz vardır. Issız bozkırda tek başına ava çıkan delikanlı, "ilk avım" diye üstüne yürüdüğü heybetli atlının — Semetey'in eski yoldaşı Kara döö'nün — dilinden gerçeği öğrenir: babası Semetey'dir, onu Kıyaz ile hain Kançoro devirmiştir; Almambet oğlu Külçoro kırk yılkıcının elinde köle, Bakay ile Kanıkey esarette inlemektedir. Kara döö çare ustası Kızılsart'ı bulmaya yollanırken Ayçürök'e de haber salar: dualar hazırlansın, Kıyaz'dan zülfikar kılıç, ok geçmez kaftan ve Tootoru at el oyunuyla koparılsın.

Bu sırada iki kürek kemiği oyulmuş Külçoro, yılkıcı başı zalim Karagul'un elinde odun kölesi olarak sürünmekte, gündüz deri sepileyip gece "Kalmuk gibi" oynatılmaktadır. Tek dostu genç çoban Bozbala'dan Ayçürök'ün Seytek adında bir arslan doğurduğunu işitince sönmüş ateşi tutuşur; ölüm tehditleriyle kopardığı yedi günlük izinle, kendisini tanıyan yaşlı kuğu kısrağın sırtında Kıyaz'ın ordasına varır. Han onu aybaltayla yere serip başını kesmeye davranırken kapıdan kasırga gibi giren Ayçürök, "dağ sanırdım, aşık kemiği kadarmışsın" diye hanı itip Çoro'yu ak saraya alır;

on iki yıl sakladığı ok geçmez kaftanı giydirir, gök demir tulgayı başına geçirir ve bitkin yiğidi besleyip yeniden cana getirir.

KÜNYE — KEY FACTS

- Ayçürök, Seytek'i çelik kapılı sarayda gizleyerek büyütür; on üç yaşına gelen çocuk Cediger yiğitlerini dövecek kadar yaman çıkar, Kıyaz ise Çürök korkusundan ona dokunamaz.
- Bozkırda karşılaştığı Kara döö, Seytek'e ata soyunu açıklar: babası Semetey'dir ve onu Kıyaz ile Kançoro öldürmüştür; Bakay ve Kanıkey esarette, Akbala zorla alınmıştır.
- Kara döö, Külçoro'ya şifa bulmak için Küncüt taraflarındaki usta Kızılsart'ı aramaya çıkar ve Külçoro'yu Seytek'e emanet eder.
- Ayçürök'e gizli tembih gönderilir: Kıyaz'dan zülfikar kılıcı, ok geçmez kaftanı ve Tootoru atı kurnazlıkla koparması istenir.
- Kürek kemikleri oyulan Külçoro, Bagış'ın kuma oğlu zalim Karagul'un kölesidir; tek dostu Bozbala'dan Seytek'in doğduğunu öğrenip yaşama umudunu tazeler.
- Yedi günlük izinle Kıyaz'ın ordasına gelen ve az kalsın başı kesilecek olan Külçoro'yu Ayçürök kurtarır; on iki yıl sakladığı Semetey'in ok geçmez kaftanı ile gök demir tulgayı ona giydirip gücünü geri kazandırır.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Kıyla curt toyun cep ketti.	*Nice halk toyunu yiyip gitti.*
Aman bolso bu çunak,	*Sağ kalırsa bu yavrucak,*
Kılımga tatır dep ketti.	*Bir asra bedeldir deyip gitti.*
Tulañduu cerdi tutantar,	*Otlu yeri tutuşturur,*
Ölöñdüü cerge ört koyor,	*Çayırlı yere ateş salar,*
Kara suuga kan kuyar,	*Kara suya kan döker,*
Basıgınan çañ çıgar,	*Bastığı yerden toz kalkar,*
Alışkan cerden kan çıgar.	*Tutuştuğu yerden kan çıkar.*
Ak maraldı kubalap,	*Ak maralı kovalayıp,*
Uy kılgandın tukumu	*Boyun eğdirenin dölüdür,*
Ay-aalamdın baarısın,	*Ay-âlemin tümünü*
Buy kılgandın tukumu	*Perişan edenin dölüdür.*
Curt uşaktap, el dürböp,	*Halk dedikodu edip, el çalkalanıp,*
Küñküldöşüp kaldı emi	*Homurdanıp kaldı şimdi,*
Kalayık çuulap minetip,	*Ahali böyle çığrışıp,*
Bülküldöşüp kaldı ele.	*Fısıldaşıp kalmıştı.*
Açık aytpay bülküldöp,	*Açık demeyip fısıldaşıp,*
Ayıñ kılıp küñküldöp,	*Kem söz edip homurdanıp:*
Ereşen tartıp er bolso,	*«Serpilip de er olursa,*
Er uulu menen teñ bolso,	*Er oğluyla denk olursa,*
Ceti-Özöndö cediger	*Yedi-Özön'de Cediger*
Cerge kirsin Kıyazdın,	*Yere girsin, Kıyaz'ın*
Ezelki cinin kagat ko.	*Ezelden gelen kinini çıkarır ya.*
Tügün koyboy bu curttu	*Tüyünü komaz bu yurdun,*

AYÇÜRÖKTÜN SEYTEKTI TARBIYALAŞI

AYÇÜRÖK'ÜN SEYTEK'İ BÜYÜTMESİ

Baya ayday katın Ayçürök,	*O ay yüzlü kadın Ayçürök,*
Atı Seytek balanı	*Adı Seytek olan çocuğu*
Bir adamga bilgizbey,	*Bir adama sezdirmeden,*
Bir kişige körgözböy,	*Bir kişiye göstermeden,*
Bolot eşik sarayga,	*Çelik kapılı saraya,*
Bolcolu cok dalayga,	*Hesapsız nice zamana,*
Moynuna tumar taktırıp,	*Boynuna muska taktırıp,*
Aldeyletip baktırıp,	*Ninniletip baktırıp,*

Kir ayaktan içirbey,	*Kirli kaptan içirmeden,*
Kirdüü kiyim kiygizbey,	*Kirli giysi giydirmeden,*
Kanattuuga kaktırbay,	*Kanatlıya değdirtmeden,*
Kamçıluuga çaptırbay,	*Kamçılıya vurdurmadan,*
Tün kötörö çabat ko.	*Gece boyunca akın eder ya.*
Kanga karıp salat ko,	*Kana bular da salar ya,*
Kalgan candı kıyratıp	*Kalan canı kırıp geçirip,*
Kapkayda öçün alat ko.	*Ta nerelerde öcünü alır ya.*
Koldogonu bötönçö,	*Koruyucusu bambaşka,*
El içinde koldodu,	*El içinde korudu,*
Mınday kızık çoñ dürböñ	*Böyle tuhaf büyük kargaşa*
Caratkan kaldıkta bolbodu.	*Yaradan'ın kullarında olmadı.*
Ee... Kadır Alda, kuduret	*Ee... Kadir Allah, kudret,*
Bu kadim ele balanı	*Bu kadim çocuğu ta kendisi,*
Atasınça koldodu.	*Babası gibi korudu.*
Koldogon mınça bolbodu.	*Böylesine korunan görülmedi.*
Sebildüü tonu seksen tört	*Zırhlı kürkü seksen dört,*
Atası artık kökcaldın,	*Babası üstün bozkurdun,*
Serp alganı kızıl ört.	*Bakışı kızıl yangın.*
Belgilüü şerdin tukumu,	*Belli arslanın soyudur,*
Belgisi mınday boldu – dep	*Nişanı böyle oldu – diye,*
Kızır çalıp balanın	*Hızır dokunup çocuğun*
Atın Seytek koydu – dep,	*Adını Seytek koydu – diye,*
Aşkere çını çunaktın	*Apaçık gerçeği: yavrucağın*
Atası kökcal Semetey –	*Babası bozkurt Semetey –*
Anık uulu boldu – dep,	*Öz oğlu oldu – diye,*
Kalk birindep, curt tarkap,	*Halk birer birer, yurt dağılıp,*
Kalgan eken cayında.	*Kalmışlar yerli yerinde.*
Cetimdigin bilgizbey,	*Yetimliğini sezdirmeden,*
Cediger tilin tiygizbey,	*Cediger dilini değdirtmeden,*
Beyşarkıt* üygö kirgizbey,	*Beyşarkıt'ı* eve sokmadan,*
Boz ala tuygun bolpoñ – dep,	*Boz ala doğanım, tombulum – diye,*
Kökcaldan kalgan Çolpon – dep,	*Bozkurttan kalan Çolpan'ım – diye,*
Tulpardan kalgan tuyak – dep,	*Küheylandan kalan toynak – diye,*
Tuu kazına çunak – dep.	*Kutlu hazine yavrucak – diye,*
Keçigip çaçım ördüm – dep,	*Gecikip saçımı ördüm – diye,*
Kelin kezde kördüm – dep,	*Gelinken gördüm onu – diye,*
Belesten akkan bulak – dep,	*Yamaçtan akan pınar – diye,*

Begimden kalgan çunak – dep,
Mintip baktı balanı.

Bu Akundun kızı beytaalay
Oynop cürgön çunaktın
Tübünö biröö cetet – dep,
Kokusunan kaşaytıp
Biröö öltürüp ketet – dep,
Erdikke salıp Ayçürök
Kündüzündö uyku albay,
Tünüçündö tınç albay,
Eptep baktı balanı.
Katından mıktuu beytaalay
Eptep bagıp er kılıp,
Er uulu menen teñ kılıp,
Ötkön iştin cayınan,
Ayçüröktün ayınan
Küdüñ söz kılıp cürö albay,
Çüröktön korkup er Kıyaz
Al balaga tie albay,
Kazıdan kesip cedirip,
Kıyazdın uulu dedirip,
Bakkan eken balanı.
Kazdı kuşka cegizbey,
Kalk caylagan köp elge
Semetey uulu dedirbey.
Keçee karaluu kalıp Ayçürök,
Olco bolup omolup,
Cediger kirip kün körüp,
Terbip cürüp oñolup,
Talanıp barıp çoñ bolup,
Ay böksörüp Kün ötüp,
Aradan eçen cıl ötüp,
Korduk körüp minetip,
Kapkaluu altın sarayga
Er Seytekti tünötüp,
Sınçı körüp caktırıp,
Sakçı koyup baktırıp,
Irçılarga ırdatıp,

Beyimden kalan yavrucak – diye,
Böylece baktı çocuğa.

Bu Akun'un kızı bahtı kara,
Oynayıp duran yavrucağın
Ocağına biri kast eder – diye,
Ansızın kahredip
Biri öldürüp gider – diye,
Yiğitliğe vurup Ayçürök,
Gündüzleri uyku almadan,
Gecelerinde rahat bulmadan,
Uğraşıp baktı çocuğa.
Kadınların yamanı, bahtı kara,
Uğraşıp bakıp er kılıp,
Er oğluyla denk kılıp,
Geçmiş işin yüzünden,
Ayçürök'ten ötürü,
Kuşkulu söz söyleyemeden,
Çürök'ten korkup er Kıyaz,
O çocuğa dokunamadan,
Kazıdan kesip yedirip,
Kıyaz'ın oğlu dedirtip,
Bakmış meğer çocuğa.
Kazı kuşa yedirtmeden,
Halkın konduğu çok ele
Semetey oğlu dedirtmeden.
Hani yaslı kalıp Ayçürök,
Ganimet olup devrilip,
Cediger'e girip gün görüp,
Derlenip toplanıp düzelip,
Yağmalanıp da büyüyüp,
Ay eksilip, Gün geçip,
Aradan nice yıl geçip,
Horluk görüp bu şekilde,
Kapılı altın saraya
Er Seytek'i geceletip,
Sınçıya gösterip beğendirip,
Bekçi koyup baktırıp,
Ozanlara söyletip,

Sınçılarga sınatıp,	*Sınçılara sınatıp,*
Erdikke salıp Ayçürök	*Yiğitliğe vurup Ayçürök,*
Eptep bagıp balanı,	*Uğraşıp bakıp çocuğa,*
Ereşen tartkan er kılıp,	*Serpilip yetişen er kılıp,*
Er uulu menen teñ kılıp,	*Er oğluyla denk kılıp,*
Tilegin Kuday beriptir,	*Dileğini Kuday vermiş,*
On üçkö bala keliptir.	*On üçüne çocuk gelmiş.*
Bala on üçkö kelgende	*Çocuk on üçe geldiğinde,*
Kanga toyup katıgıp,	*Kana doyup katılaşıp,*
Kalkka Seytek atıgıp,	*Halka Seytek diye ün salıp,*
Küyüp turgan çok çıgıp,	*Yanıp duran kor çıkıp,*
Mınday tentek cok çıgıp,	*Böylesi haşarı yok çıkıp,*
Kalk büldürgön şok çıgıp,	*Halkı bezdiren yaman çıkıp,*
Kança erenin sabadı,	*Nice ereni dövdü,*
Kaarına çıdabay	*Kahrına dayanamayıp*
Cediger curtu cadadı.	*Cediger yurdu bezdi.*
Sıyagın körsöñ balanın,	*Görünüşünü görsen çocuğun:*
Kirpigi calın, közü çok,	*Kirpiği alev, gözü kor,*
Kişiden mınday balaa cok.	*Kişide böylesi bela yok.*
Calayak ooz, car kabak	*Geniş ağızlı, uçurum kaşlı,*
Cana erdigin sınap bak,	*Hele yiğitliğini sına da bak,*
Közü calın, kebi tik,	*Gözü alev, sözü dik,*
Murunu borçuk señirdey,	*Burnu sarp kaya burnu gibi,*
Bu kara saat kuturgur	*Bu kara saat kudurası,*
Bulkuşkandı cegidey.	*Çekişeni yutacak gibi.*
Çamınganı colborstoy,	*Atılışı kaplan gibi,*
Çatılgan tirüü bolbostoy.	*Sataşan sağ kalmayacak gibi.*
Eki közü kıpkızıl	*İki gözü kıpkızıl,*
Tabılgının çogunday,	*Tabılgı közü gibi,*
Şartıldaşı balanın	*Şakırtısı çocuğun*
Çagılgandın ogunday.	*Yıldırımın oku gibi.*
Ötkürlügü balanın	*Keskinliği çocuğun*
Söksölünün çogunday.	*Sazak korunun tıpkısı.*
Alaysa közü çolpondoy,	*Belerse gözü Çolpan gibi,*
Kaldaygan kulak kalkanday,	*Kepçe kulağı kalkan gibi,*
Kara saat balanın	*Kara saat çocuğun*
Daarıganı çalkanday,	*Dokunuşu ısırgan gibi,*
Er kayratı balanın	*Er gayreti çocuğun*

Bolumduu bolot kabınday,
Ötkürlügün karasañ
Bukarlıktın şabınday.
Buzuktaşa ketkendin
Tübünö çoguu cetkidey.
Körkömdügü balanın

Kögörgön calın ordunday,
Çın kayratı balanın
Özöndüü kapçal oozunday,
Oolukkanın bu bala
Ordu menen sorguday.
Oñ dalısı keñ çıktı,
On eki müçö teñ çıktı,
O düynö ketken kankordon
Artıgıraak er çıktı.
Bassa-tursa balanın
Kök askar toodoy karaanı.
Tolkunu köldün selindey,
Toktotpoy candı cegidey,
Baladan çıktı artık şok,
Çılgıy balaa mınday cok,
Koldogonu sur colbors,
Badırek mınday can bolbos.
Kara başıl ak buura
Kalcañ urat astınan,
Çaynasa tüpkö cetçüdöy,
Alp kara kuş döökör çoñ
Arbaytıp butun sunuptur,
Azır ilip ketçüdöy.

Sağlam çelik kını gibi,
Keskinliğine bakarsan,
Buhara işi pala gibi.
Bozuşup gidenin
Kökünü toptan kurutacak gibi.
Görkemi çocuğun

Göğermiş alev yatağı gibi,
Gerçek gayreti çocuğun
Vadili derin boğazın ağzı gibi,
Coştuğunda bu çocuk,
Yeriyle birlikte yutacak gibi.
Sağ küreği geniş çıktı,
On iki âzâsı denk çıktı,
Öbür dünyaya giden kan içiciden
Daha üstün bir er çıktı.
Yürüse dursa çocuğun
Karaltısı gök yalçın dağ gibi.
Dalgası gölün seli gibi,
Durdurmadan can yutacak gibi,
Çocuktan yaman haşarı çıktı,
Böylesi katıksız bela yok,
Koruyucusu boz kaplan,
Yamanın böylesi can olmaz.
Kara başlı ak buğra
Önü sıra sallanıp yürür,
Çiğnese kökünü kurutacak gibi,
Alp kara kuş, dev gibi büyük,
Pençesini gererek uzatmış,
Şimdi kapıp gidecek gibi.

KARA DÖÖ SEYTEKKE TALAADAN IZDEP KELIP

KARA DÖÖ'NÜN SEYTEK'İ BOZKIRDA ARAYIP GELİP

KEZIGIP, AGA ATA TEGIN AYTIŞI

ONA RASTLAYIP, ATA SOYUNU ANLATMASI

Kutkulduu toonun señirge
Mıltık atıp, caa tartıp,
Añ uulagan cerinde –
Kızıl ceerde at minip,
Kıl kuyrugun çart tüyüp,
Kını cok kılıç baylanıp,
Kaarı betine aylanıp,
Cay-caragın şaylanıp,
Erki menen bolturup,
Orolmo toonun ak iyin,
Ak iyindey bürküttü

Kutlu dağın sırtında,
Tüfek atıp, yay çekip,
Av avladığı yerinde –
Kızıl doru at binip,
Kıl kuyruğunu sımsıkı düğümleyip,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Kahrı yüzüne vurup,
Pusatını kuşanıp,
Gönlünce at koşturup,
Dolambaç dağın ak ininde,
Ak in kartalı misali kuşu

Koldogonu bir toguz
Kozgolboy coldoş boluptur,
Cölögönü bir toguz –
Sıyagın körgön şaşkıday,
Kayratın kaalap körgön can
Kara saat baladan
Kaltañ urup kaçkıday.
Tübü curttun şerindey,
Türtüşsö candı cegidey.
Karaanı toonun belindey,
Karmasa candı cegidey.
Erge ılayık közü tik,
Körsöñ bala çirkindin
Köp adamdan sözü tik.
Içse kanga toygusuz,
Çalışsa candı koygusuz.
Cediger emes aalamdı
Celikse ceke kütküdöy,
Astı kalıñ tüktüü cer
Kalıñınan tütküdöy!

Koruyucusu bir dokuz,
Kımıldamadan yoldaş olmuş,
Destekçisi bir dokuz –
Kılığını gören şaşakalası,
Gayretini isteyip gören can,
Kara saat çocuktan
Titreyerek kaçası.
Aslı yurdun arslanı gibi,
İtişse canı yutacak gibi.
Karaltısı dağın beli gibi,
Tutsa canı yutacak gibi.
Ere yaraşır gözü dik,
Görsen şu çocukcağızın
Çok adamdan sözü dik.
İçse kana doymayası,
Çarpışsa can komayası.
Cediger değil, âlemi
Coşarsa tek başına güdesi,
Altındaki kalın tüylü yer
Kalınından tütecek gibi!

Kezikken adam oñguday,
Kabılışkan erender
Kazır kırgın bolguday.
Baldagı cok kondurup,
Urunarga too tappay,
Uruşarga coo tappay,
Kirerine çañ tappay,
Tiyişerge can tappay
Ayuu karap, arstan kuup
Añ izdöögö çıktı ele,
Erdiginen ooluktu,
Een cerge coluktu.
Ceti-Özön talaa cer eken:
Çırpıgı bar çınarday,

Rastlayan adam sağ kalır mı,
Karşılaşan erenler
Hemen kırgına uğrayası.
Baldaksız kola kondurup,
Çarpmaya dağ bulamadan,
Vuruşmaya düşman bulamadan,
Dalmaya toz bulamadan,
Sataşmaya can bulamadan,
Ayı gözleyip, arslan kovup,
Av aramaya çıkmıştı,
Yiğitliğinden coştu,
Issız yere rast geldi.
Yedi-Özön bozkır yermiş:
Çalısı var çınar gibi,

Çımçıktarı ularday,
Kulundarı kunanday,
Cılandarı arkanday,
Can caralgan ar kanday!
Elkin catkan cer eken,
Kurkuldap uçkan kuzgun cok,
Kakıldap uçkan karga cok.
El cürböstün een talaa,
Elsiz talaa deer eken.
Basıp bala barganda,
Adır-küdür döbönü
Aşıp bala barganda
Kara kula at mingen,
Karagayday ayza algan,
Kını cok kılıç baylangan,
Kayra caaçu buluttay
Kaarı betine aylangan,
Bilegi coon, taş cürök,
Özü pil müçölüü badırek*,
Komokoyluu sır nayza.
Koloytup öydö aştagan,
Koygulaşkan duşmanga
Korkunup koltuk açpagan,
Kıcırına tiygendi

Serçeleri dağ tavuğu gibi,
Kulunları kunan gibi,
Yılanları urgan gibi,
Türlü türlü can yaratılmış!
Başıboş yatan yermiş,
Gaklayıp uçan kuzgun yok,
Gakıldayıp uçan karga yok.
El yürümezin ıssız kırı,
Elsiz bozkır derlermiş.
Çocuk yürüyüp vardığında,
Engebeli inişli tepeyi
Aşıp çocuk vardığında,
Kara kula at binmiş,
Çam gibi kargı almış,
Kınsız kılıç kuşanmış,
Yeniden yağacak bulut gibi
Kahrı yüzüne vurmuş,
Bileği kalın, taş yürek,
Kendi fil gövdeli badirek,*
Komokoylu sırlı kargısını
Heybetle yukarı dikmiş,
Cenkleşen düşmana
Korkup koltuk açmayan,
Damarına basanı

Koyondoy cerge cançtagan,
Azar tümön coo kelse
Añ-tañ urup şaşpagan,
Eki közdön ot çıkkan,
Iyni salak, özü zor,
Cazı mañday, cayık töş,
Kırça murun, kızıl köz,
Kızıl kürööñ dañkaygan
Kıyın baatır can çıktı.
Candı körüp er Seytek
Canı kalbay kubanıp:
«Begireek döönün biri eken,
Bet alıp ayza sayayın
Kıyınsıngan berendin
Kılıçtap başın alayın,
Astında mingen Aydayboz

Tavşan gibi yere çalan,
Binlerce tümen düşman gelse,
Şaşıp kalmayan, telaşlanmayan,
İki gözünden od çıkan,
Omzu düşük, kendi iri,
Yassı alınlı, yayvan göğüslü,
Kesik burunlu, kızıl gözlü,
Kızıl yağız, heybetli,
Çetin bahadır bir can çıktı.
Canı görüp er Seytek,
Canı çıkarcasına sevinip:
«Devlerin irice biri imiş,
Yüz tutup kargı saplayayım,
Çetinlik taslayan yiğidin
Kılıçlayıp başını alayım,
Altında bindiği Aydayboz'u

Olco kılıp kalayın,
Tırmak aldım uşu – dep,
Ceti-Özön tolgon elime
Süyünçülöp barayın!
Ceti-Özöndün kandıgın,
Kalkıman surap alayın –
Dep, oşentip, er Seytek,
Cabuulagan ürküttöy,
Cana erdigi çirkindin
Cañgız tuugan bürküttöy,
Şamdagayı bolcolsuz,
Ilaaçınday balanın
Iktuulugu dagı bar.
Bet algan coodon kaytpagan,
Acal menen azaptan
Akırı kayra tartpagan,
Küygön örttön kaytpagan,
Külüstön şerdin tukumu
Astınan çıkkan adamdı
Coo eken dep bildi ele,
Bile koyup bu çirkin
Mıkıyında küldü ele.

Ganimet edip kalayım,
İlk avım budur – diye,
Yedi-Özön dolusu elime
Müjdeleyip varayım!
Yedi-Özön'ün hanlığını
Halkımdan isteyip alayım –
Diye, böylece, er Seytek,
Çullanmış kartal gibi,
Hem de yiğitliği şu canın
Tek doğmuş kartal gibi,
Çevikliği ölçüsüz,
Laçın gibi çocuğun
Ustalığı dahi var.
Yüz tuttuğu düşmandan dönmeyen,
Ecel ile azaptan
Sonunda geri durmayan,
Yanan ateşten dönmeyen,
Gösterişli arslanın soyu,
Karşısına çıkan adamı
Düşmandır diye bilmişti,
Böyle bilince bu cancağız,
İçin için gülmüştü.

Kızıl-tazıl kiyinip,
Coo degende örttöngür
Kız kaynın körgön emedey
Carkıldap külüp süyünüp,
Baatırdıgı, şerdigi
Atası ayköl berendin
Dal özündöy körünüp,
Cazayıl* kamdap, caa alıp,
Aybaltasın barbaytıp,
Ayzaların uñkuytup,
Sarı cargak şım kiyip,
Ayçık* altın tuu alıp,
Azırkı kelgen adamdın
Astınan çıktı er Seytek.
Ayırmaçtay akızdan
At ötkööldün capızdan,
Astınkı erdi közdötö
Aybattı artık saldı ele.

Rengârenk giyinip,
Düşman deyince, yanası,
Kız kaynını görmüşçesine,
Parıldayıp gülüp sevinip,
Bahadırlığı, arslanlığı,
Babası ayköl yiğidin
Tıpkı kendisi gibi görünüp,
Cazayıl hazırlayıp, yay alıp,*
Ay baltasını kaldırıp,
Kargılarını doğrultup,
Sarı sahtiyan şalvar giyip,
Ayçık altın tuğ alıp,*
Şimdi gelen adamın
Karşısına çıktı er Seytek.
Çatal ağızlı yalçından,
At geçidinin alçağından,
Alt dudağına göz dikip,
Heybeti aşırı salmıştı.

Can koybostoy celigip,
Calañkıçtay eeligip,
Cakın kirip barganda
Ayzasın taştap arbayıp,
Atınan tüştü dardayıp,
Kara döönün özü eken,
Karagan kara közü eken,
Aman körüp balanı,
Uçuraşıp tartuuga,
Kıyla sırın aytuuga,
Kezikken cürgön kezi eken,
Kara döö abañ özü eken,
Özü turmak abañdın
Karagan kara közü eken.
Irdap aytıp ırların,
Imanday aytıp sırların
Aytkanı cürgön kezi eken,
Ayta salıp Talaska
Kaytkanı cürgön kezi eken.
Kara döö baykuş kanetet

Can komazcasına coşup,
Cellat gibi azıp,
Yakınına girip vardığında,
Kargısını bırakıp kollarını açıp,
Atından indi koca gövdesiyle,
Kara döö'nün ta kendisiymiş,
Bakan kara gözü imiş,
Çocuğu sağ esen görüp,
Buluşup armağan sunmaya,
Nice sırrını söylemeye,
Karşılaştığı demi imiş,
Kara döö ağan ta kendisiymiş,
Kendisi şöyle dursun, ağanın
Bakan kara gözü imiş.
Irlayıp söyleyip ırlarını,
İman gibi dosdoğru sırlarını
Söylemeye geldiği demi imiş,
Söyleyiverip Talas'a
Dönmeye durduğu demi imiş.
Kara döö zavallı, ne etsin,

Içi menen bir kapa
Cıynap cürgön kezi eken,
Bir çımındıy kuu candı
O, botom, kıynap cürgön kezi eken!
Bilbegendi bilgizip,
Tuybagandı tuyguzup
Aytkanı cürgön çagı eken,
Ayta salıp Kara döö
Kaytkanı cürgön kezi eken.
On üçtögü Seytekti
Körgönü cürgön kezi eken,
Kölökö bolso bu bala
Köp cediger kolunan
Ölgönü kelgen kezi eken!
Beleske çıga kelgende
Berendin cayın aytalı,
Berendin uulu er Seytek
Erendin cayın aytalı:
Korozdoy bolgon kayran şer,
Kozgolboy turgan kayran er

İçinde bir dert, kederi
Biriktirip gezdiği demi imiş,
Sinek kadar kuru canı,
Ah yavrum, üzüp gezdiği demi imiş!
Bilmediğini bildirip,
Duymadığını duyurup
Söylemeye geldiği çağı imiş,
Söyleyiverip Kara döö,
Dönmeye durduğu demi imiş.
On üçündeki Seytek'i
Görmeye geldiği demi imiş,
Gölgelik olursa bu çocuk,
Çok Cediger elinden
Ölmeye geldiği demi imiş!
Yamaca çıkageldiğinde,
Yiğidin hâlini söyleyelim,
Yiğidin oğlu er Seytek,
Erenin hâlini söyleyelim:
Horoz gibi kabaran koca arslan,
Kımıldamadan duran koca er,

Kara kıyak sonunga,
Kayrılgan eken er Seytek
Kara döögö baruuga.
Korozdoy bolgon Kara döö
Kol kuuşurup balaga
Ak tulpar oozun buruptur,
Añgeme salıp turuptur.
Bala cakın bararda,
Aykırıp ayza salarda,
Mıktap balta çabışıp
Bılçıldaşıp kalarda,
Coldu içkelep tötölöp,
Al askar toodoy Kara döö
Ak tulpardı cetelep,
Kol kuuşurup sabılıp,
Okoro tüygön çoñ çılbır
Moyununa salınıp,
Atın tartıp, baş kalap

Kara kıyaklı düzlüğe,
Dönüvermiş er Seytek,
Kara döö'ye varmaya.
Horoz gibi duran Kara döö,
El kavuşturup çocuğa,
Ak tulparın başını çevirmiş,
Söze girişip durmuş.
Çocuk yakına varırken,
Haykırıp kargı salarken,
Sıkıca balta çarpışıp,
Boğaz boğaza gelirken,
Yolu daraltıp kestirmeden,
O yalçın dağ gibi Kara döö,
Ak tulparı yedeğine alıp,
El kavuşturup yalvarıp,
Kement gibi düğümlü koca yuları
Boynuna geçirip,
Atını çekip, baş eğip,

Seytekke turdu calınıp:
«Kaduudan akkan bulagım,
Kayrandan kalgan çunagım!
Ayzaga belgi celegim,
Ayköldön kalgan belegim!
Uu kılıp çalsañ cer mına,
Baatır, uşalap iyseñ men mına!
Baatır, kırkalap aşsañ bel mına,
Kızırkansañ calgızım,
Kıyratıp iyseñ men mına!
Kandasañ celek-tuu mına,
Kagışsañ cañcal çuu mına!
Kayguulga çıktıñ cer sındap,
Olcolonup kul bolgon,
Kutmanga bakma uul bolgon,
Kalkınan ozup kaygırgan,
Kankor şerden ayrılgan,
Elinen azıp kañgıgan,
El-curtunan ayrılgan,
Añdasañ sonun cer mına,
Kazır töksöñ kanımdı
Kara döö abañ men mına

Seytek'e durdu yalvarıp:
«Sırttan akan pınarım,
Koca yiğitten kalan yavrucağım!
Kargıya nişan flamam,
Ayköl'den kalan armağanım!
Ağı katıp çalarsan, yer işte,
Bahadır, ezip geçersen, ben işte!
Bahadır, sıra sıra aşarsan, bel işte,
Hınçlanırsan biriciğim,
Kırıp geçirirsen, ben işte!
Kanatırsan, flama-tuğ işte,
Çarpışırsan, kavga şamata işte!
Keşfe çıktın yeri sınayarak,
Ganimet olup kul olan,
Kutluya besleme oğul olan,
Halkından öte kederlenen,
Kan içici arslandan ayrılan,
Elinden azıp başıboş kalan,
El ve yurdundan ayrılan,
Anlarsan, güzel yer işte,
Şimdi dökersen kanımı,
Kara döö ağan, ben işte.

Keçe tilek kıldım calgızım,
Oluyat bergen batañdın
Oroyun sıylap turamın.
O düynö ketken atañdın
Kıdır çalgan batañdın
Kızmatında cürömün, balam,
Kıyamat ketken atañdın.
Belgilüü atañ şer ele,
Atañdan kalgan Kara döö
Balam, artıkça muraa men elem.
Burulup ukkun sözümdü,
Körüp ket, balam, közümdü,
Irdayın ukkun ırımdı,
Irastap aytam sırımdı:
Bügün kaşatçaga toktoymun,
Baatırdan kalgan badırek

Dün dilek diledim biriciğim,
Evliyanın verdiği duanın
Hatırını sayıp dururum.
Öbür dünyaya giden babanın,
Hızır'ın değdiği duanın
Hizmetinde yürürüm, yavrum,
Kıyamete giden babanın.
Ünlü baban arslandı,
Babandan kalan Kara döö,
Yavrum, üstün bir yadigâr bendim.
Dönüp de dinle sözümü,
Görüp git, yavrum, gözümü,
Irlayayım, dinle ırımı,
Doğrulayıp söylerim sırrımı:
Bugün seki başında dururum,
Bahadırdan kalan badirek,

Kaçankı dartım coktoymun.
Sızdatayın tilimdi
Sınap tur, balam, türümdü,
Sırttanım saa keziktim.
Sındap otur munumdu,
Çıgarayın muñumdu.
Kayrandan kalgan kereezim,
Asıldan kalgan som baltam,
Ayköldön kalgan çoñ arkam,
Batkalda çalkak baraanım
Baatırdan kalgan karaanım.
Karaanıñ körüp er Seytek
Küygöndön bışıp baramın.
Beylep turgan erenim,
Erenim saa aytamın,
Ayta salıp calgızım,
Kayra tartıp kaytamın.
Kızıtalak Kıyazga
Ar kaçandan bir kaçan,
Denekul bolup netemin,
Ayta salıp amanat
Aylıma kirip ketemin.
Bekzaadanın cangızı
Bezip cürör kün barbı?

Nicedir derdimi dökerim.
Sızlatayım dilimi,
Sına dur, yavrum, hâlimi,
Yiğidim, sana rast geldim.
Süz de otur şu hâlimi,
Çıkarayım kederimi.
Koca yiğitten kalan vasiyetim,
Asilden kalan som baltam,
Ayköl'den kalan koca dayanağım,
Vadide dimdik karaltım,
Bahadırdan kalan karaltım.
Karaltını görüp, er Seytek,
Yana yana pişip giderim.
Gözleyip duran erenim,
Erenim, sana söylerim,
Söyleyiverip biriciğim,
Geri dönüp giderim.
Kahrolası Kıyaz'a,
Her zamandan bir zaman,
Ten kulu olup nideyim,
Emaneti söyleyiverip,
Obama girip giderim.
Beyzadenin biriciği,
Kaçıp gezecek gün var mı?

Berenim cetim el kayda?
Kanzaadanın calgızı
Kaçıp cürör cön barbı,
Katıgün Seytek el kayda?
Sandap adam caylagan,
Sarı özön Talas ceriñdi.
Sagıngan Kırgız eliñdi,
Körgözö turgan kün barbı?
Kaarlanıp kakaysañ
Kazıp iyseñ or mına,
Kalkınan azıp tentigen
Kara döö abañ men mına.
Keçee Kançoro kan, Kıyaz kan
Kapırlar eköö birigip,

Yiğidim, yetim, el nerede?
Hanzadenin biriciği,
Kaçıp gezmenin yolu var mı,
Vah Seytek, el nerede?
Binlerce insanın konduğu,
Sarı vadili Talas yerini,
Özleyen Kırgız elini,
Gösterecek gün var mı?
Kahırlanıp dikilirsen,
Kazıverirsen, çukur işte,
Halkından azıp sürünen,
Kara döö ağan, ben işte.
Hani Kançoro han, Kıyaz han,
Kâfirler ikisi birleşip,

Belin bekem buuganda,
Beren Kıyaz er Toltoy
Munun kunun kuuganda
Eki aram çoguu birigip,
Agızdı suuday kanımdı,
Olcogo aldı malımdı,
Örttödü küldöy canımdı.
Talatıp soyup beemdi,
Kul kılıp ketti Külçoro
Aç arstan şerimdi!
Cal-kuyruktan ayırtıp,
Sopol kıldı bul ekööö,
Müyüz sınıp, baş kalıp,
Tokol kıldı bul ekööö.
Dalını kesip, cük artıp,
Kölük kıldı bul ekööö.
Köykaşkanı olcolop,
Ölük kıldı bul ekööö!
Agızdı suuday kanımdı,
Keyipsiz caman kul kıldı –
Karıgan Bakay, Kanıkey
Kartayıp ketken çalımdı.
Aramdap ketti aşımdı,
Kırıp ketti başımdı!
Kabılan senden ayrılıp,
Cediger curtka kul bolup,

Bellerini pekçe bağlayınca,
Yiğit Kıyaz, er Toltoy'un
Kanını güttüğü o demde,
İki haram toptan birleşip,
Akıttılar su gibi kanımı,
Ganimete aldı malımı,
Kül gibi yaktı canımı.
Yağmalatıp kesti kısrağımı,
Kul edip gitti Külçoro'yu,
Aç arslan yiğidimi!
Yeleyle kuyruktan ayırtıp,
Güdük etti bu ikisi,
Boynuz kırılıp, baş kalıp,
Boynuzsuz koydu bu ikisi.
Kürek etini kesip, yük vurup,
Yük hayvanı etti bu ikisi.
Gökkaşkayı ganimet edip,
Ölüye çevirdi bu ikisi!
Akıttılar su gibi kanımı,
Suretsiz sefil kul ettiler –
Kocamış Bakay'ı, Kanıkey'i,
İyice yaşlanmış ihtiyarımı.
Haram etti aşımı,
Kırıp geçti başımı!
Kaplan, senden ayrılıp,
Cediger yurduna kul olup,

Balasız çalga uul bolup,
Örttönüp-canıp küygömün,
Murunku kandan buyla – dep,
Bu Seytek senin özüñdü
Muraa kılıp cürgömün!
Kapçal-kıya bek caydan,
Küç alar dep cürgömün,
Amızga tuulgan şer bolso
Öç alar dem cürgömün!
Ugup ber, balam, kebimdi,
Atakeñ Semetey soygon Kıyazdan
Alıp ber, balam, kegimdi!

Çocuksuz ihtiyara oğul olup,
Tutuşup yanıp kavruldum,
Önceki handan kalan buyla – diye,
Bu Seytek, senin kendini,
Yadigâr bilip yaşadım!
Sarp boğazlı berk yerden,
Güç alır diye yaşadım,
Ar için doğmuş arslan olsa,
Öç alır diye yaşadım!
Dinleyiver, yavrum, sözümü,
Atacığın Semetey'i boğazlayan Kıyaz'dan,
Alıver, yavrum, öcümü!

Balam, kan Bakay cüröt taloodo,
Kanıkey cüröt, kulunum,
Kançoro kandın kamoodo.
Akbala cüröt zordukta,
Balam, Kara döö abañ kordukta.
Ölöyün dedim arıman,
Ölböy tirüü cürgönüm –
Özüñ çunak barıñdan!
Keteyin degen arıman,
Ketpey cüröm er Seytek
Karaldı senin barıñdan!
Catsam-koysom küyömün,
Belime tañuu kılsam – dep,
Betteşken coonu kırsam – dep,
Ölçögönüm Kudaydan
Oşonu surap cürömün!
Talanıp ketken cıyganım,
Meder kılgan Külçorom,
Belek kılgan er Seytek,
Ekööñdü küyüp cürömün!
Cürögüm kaynap iç sızdayt,
Çıgaram kaçan muñumdu?!
Oylop al Seytek munumdu.
Beliñdi kaçan buvasıñ,
Beren atakeñdi caylagan
Cediger uulu Kıyazdan
Kaçan kunun kuvasıñ?
Erkek bolsoñ, şer bolsoñ,

Yavrum, han Bakay yağma elindedir,
Kanıkey gezer, kulunum,
Kançoro hanın kuşatmasında.
Akbala gezer zorbalıkta,
Yavrum, Kara döö ağan horluktadır.
Öleyim dedim arımdan,
Ölmeyip sağ gezmem –
Sen yavrucak var olduğundan!
Gideyim dedim arımdan,
Gitmez dururum, er Seytek,
Gözbebeğim, sen var olduğundan!
Yatsam kalksam yanarım,
Belime destek edinsem – diye,
Yüzleşen düşmanı kırsam – diye,
Kuday'dan umduğum budur,
Hep onu isteyip dururum!
Yağmalanıp giden birikimim,
Medet bildiğim Külçoro'm,
Armağan bildiğim er Seytek,
İkinize yanıp dururum!
Yüreğim kaynar, içim sızlar,
Ne zaman dökerim derdimi?!
Düşün, Seytek, şu hâlimi.
Belini ne zaman bağlarsın,
Yiğit atacığını katleden,
Cediger oğlu Kıyaz'dan,
Ne zaman kanını güdersin?
Erkek isen, arslan isen,

Kökcaldın uulu sen bolsoñ,
Uga gör beylep kebimdi,
Karacoltoy Kançoro –
Kalk büldürgön mitaamdan
Alsañ bolo kegiñdi!
Bölökçö bolot daynıñız,
Celigip ketseñ cetimim
Cediger curtun çabıñız.
Celikken Kıyaz kökmöönün
Esebin eptep tabıñız!

Bozkurdun oğlu sen isen,
Dikkatle dinleyiver sözümü,
Uğursuz Kançoro'dan –
Halkı bezdiren o düzenbazdan,
Alsana öcünü!
Bambaşka olur şanınız,
Coşup gidersen, yetimim,
Cediger yurduna akın edin.
Azgın Kıyaz inatçının,
Hesabını bir yolunu bulup görün!

Kalk büldürgön mitaamdı
Kaptap curtun çabıñız.
Atıştı arbın salagör
Koluñ cetse Kıyazdı
Col üstünö caragör.
Kırk cılkıçı kuludur
Atakeñ erdin sırdaşı
Asıl kökcal kurdaşı
Öydö çıksa öbögü,
Kan atañdın cölögü.
Astına cürsö ak colu,
Aydap cürsö san kolu.
Erkeletse sıyagı
Aalamdı tepçü kıraanı.
Bolot tuyak tulparı
Bolumduu kıraan şumkarı
Kanzaadanın birisi
Kan atañ Semeteydin inisi
Ulamadan uladım,
Bilgiçterden suradım.
Kerbenderden kep uktum,
Kırk cılkıçı içinde
Kılayıp canıp çok bolup,
Kolu cokton toktolup,
Bügün tirüü dep uktum.
Cılañaylak, cılañ baş
Kızmat kılat dep uktum.
Cumasında abaña
Korduk kılat dep uktum,
Cılkıçı başı Karagul

Halkı bezdiren düzenbazı,
Basıp yurdunu vurun.
Ok yağmurunu bolca yağdırıver,
Elin yeterse Kıyaz'ı,
Yol üstünde yarıver.
Kırk yılkıcının kuludur,
Atacığın erin sırdaşı,
Asil bozkurdun yaşıtı,
Yokuş çıksa desteği,
Han babanın dayanağı.
Önünde yürüse ak yolu,
Sürüp gitse sayısız ordusu.
Sevip okşasa göz bebeği,
Âlemi çiğneyen şahbazı.
Çelik toynaklı tulparı,
Yaman şahbaz sungur kuşu,
Hanzadelerin birisi,
Han baban Semetey'in kardeşi.
Kulaktan kulağa ulaştım,
Bilgelerden sordum.
Kervanlardan söz duydum,
Kırk yılkıcı içinde,
Kıvılcım gibi yanıp kor olup,
El yokluğundan eğlenip,
Bugün sağdır diye duydum.
Yalınayak, yalın baş,
Hizmet eder diye duydum.
Her hafta senin ağana,
Horluk eder diye duydum,
Yılkıcı başı Karagul,

Korduk kılat dep uktum.
Kırk kulaç boyu kötörmö –
Arkan alat dep uktum.
Al arkanga toltura
Otun tañat dep ugam.
Otun tañıp kelgende
Al otundu körgöndö,
Kaarlanıp Karagul

Horluk eder diye duydum.
Kırk kulaç boyunda taşıma –
Urgan alır diye duydum.
O urgana dolduruncaya dek,
Odun bağlar diye duyarım.
Odun bağlayıp geldiğinde,
O odunu gördüğünde,
Kahırlanıp Karagul,

	Kasaptayt eken mına bul.	*Kasap gibi kıyarmış işte bu.*
3640	Bul oñbogon çoro oñboyt – dep,	*Bu onmaz çoro onmaz – diye,*
	Er kayratın koyboyt – dep,	*Er gayretini bırakmaz – diye,*
	Cılkıçıga talatıp,	*Yılkıcılara hırpalatıp,*
	Balbandarga sabatıp,	*Pehlivanlara dövdürüp,*
	Eserlerge tıttırıp,	*Sersemlere parçalatıp,*
	Toguz könök muzdak suu	*Dokuz kova buz gibi suyu,*
	Külçorogo cutkuzup,	*Külçoro'ya yutturup,*
	Korduk kılıp kerdirip,	*Horlayıp gerdirip,*
	Suu artınan kuturgur	*Su ardından, kudurası,*
	Toguz tomuk berdirip,	*Dokuz tomuk yutturup,*
3650	Çın korduk salıp cadatıp,	*Gerçek horluk edip bezdirip,*
	Kılçıldatıp kıraandı	*Şahbazı inim inim inletip,*
	Tikenek menen sabatıp,	*Dikenle dövdürüp,*
	Kuykalangan kuu kuldun	*Kavlak kafalı kurnaz kulun,*
	Kordugu mınday dep uktum.	*Horluğu böyledir diye duydum.*
	Cılkıçı başı Karagul	*Yılkıcı başı Karagul,*
	Cılma kalgan kuu kuldun	*Sinsi kalmış kurnaz kulun,*
	Zordugu mınday dep uktum.	*Zorbalığı böyledir diye duydum.*
	Küügüm kire, kün bata,	*Alacakaranlık çöküp gün batarken,*
	Eldin astı dım cata	*El daha sessizce yatarken,*
3660	Zorduk kılıp baatırga	*Zorbalık edip bahadıra,*
	Tokson teri iyletip,	*Doksan deriyi sepiletip,*
	Erteñ menen Çoronu	*Sabahleyin Çoro'yu,*
	Tamaşa kılıp kuturgur	*Eğlence edip, kudurası,*
	Kalmaktarday biyletip	*Kalmuklar gibi oynatıp,*
	Azaptı artık saldı – deyt,	*Azabı fazlasıyla saldı – der,*
	Kapkayda kegin aldı – deyt.	*Ta nerelerin öcünü aldı – der.*
	Kurgan Külçoro abañdın	*Zavallı Külçoro ağanın,*
	Kanı kalıp bir kaşık,	*Kanı kalıp bir kaşık,*
	Eti kalıp kök caşık,	*Eti kalıp mosmor çürük,*
3670	Kayra tartpas çın caydı	*Dönüşü olmayan gerçek yeri,*
	Körmök boldu dep uktum.	*Görecek oldu diye duydum.*
	Korduk müşkül balaadan,	*Horluktan, müşkül beladan,*
	Dalısında caradan	*Küreğindeki yaradan,*
	Ardıkkandan köp ıylap,	*Arlandığından çok ağlayıp,*
	Aykölüm abam – dep ıylap,	*Ayköl'üm ağam – diye ağlayıp,*
	Ölmök boldu dep uktum.	*Ölecek oldu diye duydum.*

	Kayra tartpas çın caydı	*Dönüşü olmayan gerçek yeri,*
	Kayran abañ uşintip,	*Koca ağan böylece,*
	Körmök boldu dep ugam.	*Görecek oldu diye duyarım.*
3680	Çımınday candı uşintip,	*Sinek kadar canı böylece,*
	Üröp cüröt dep ugam.	*Harcayıp gezer diye duyarım.*
	Abaman kalgan tuyak – dep,	*Ağamdan kalan toynak – diye,*
	Arka kılgan çunak – dep,	*Arka bildiğim yavrucak – diye,*
	Artıkçası özüñdü	*Hepsinden çok seni,*
	Tilep cüröt dep ugam.	*Dileyip gezer diye duyarım.*
	Özöndüü dayra bulagım	*Vadili ırmağın pınarı,*
	Ee ölgöndö körgön çunagım.	*Ah, ölürken gördüğüm yavrucağım.*
	Keçee obodon cıldız kozgolgon,	*Hani gökten yıldız oynamıştı,*
	Tüp atañ Manastan beri dos bolgon,	*Kök atan Manas'tan beri dost olan,*
3690	Kıyla kerben baştıgı	*Nice kervanın başı,*
	Oorugandın kıldatı,	*Hastalananın usta hekimi,*
	Ayaş atam Momuncan	*Ayaş atam Momuncan,*
	Ebep, sebep darı bar,	*Çare var, sebep var, ilaç var,*
	Momuncandın kolunda	*Momuncan'ın elinde,*
	Adamga sebep baarı bar.	*İnsana şifa her şey var.*
	Aman bolso Momunga,	*Sağ olursa Momun'a,*
	Adamga sebep sonunga,	*İnsana şifalı o güzele,*
	Altı külük at menen	*Altı yürük at ile,*
	Alakanday kat menen,	*Avuç içi kadar mektupla,*
3700	Cetik kabar salayın,	*Tez elden haber salayım,*
	Muraa bolçu Külçoro	*Yadigâr olacak Külçoro'yu,*
	Bul baykuştu azaptan	*Bu zavallıyı azaptan,*
	Ayıktırıp alayın.	*İyileştirip alayım.*
	Kündöp-tündöp toktoboy,	*Gündüz gece durmadan,*
	Momuncan erge barayın.	*Momuncan ere varayım.*
	Ulamadan ulasam,	*Söylenenden sorup ulaşsam,*
	Uzun kulak karıdan	*Uzun kulaklı ihtiyardan,*
	Uşunça caydan surasam,	*Bunca yerden sorup öğrensem,*
	Kırk künçülük cerde – deyt,	*Kırk günlük yoldadır – der,*
3710	Urum degen elde – deyt.	*Urum denen eldedir – der.*
	Aşuusu biyik too aşam,	*Geçidi yüksek dağ aşarım,*
	Agını katuu suu keçem,	*Akıntısı sert su geçerim,*
	Mee kaynagan çöl basıp,	*Beyin kaynatan çölü aşıp,*
	Belgisiz cerge tün katam.	*Bilinmez yerde gecelerim.*

	Künü bolor ceti kün,	*Gündüzü olur yedi gün,*
	Tünü bolor ceti kün,	*Gecesi olur yedi gün,*
	On beş kündö kelermin.	*On beş günde gelirim.*
	On beş kündön men kalsam,	*On beş günü geçirirsem,*
	Oyron bolup ölörmün.	*Perişan olup ölürüm.*
3720	Momuncan alıp kelbesem,	*Momuncan'ı getirmezsem,*
	Gül abam közün körbösöm,	*Gül ağamın gözünü görmezsem,*
	Tuulbay tuna çögörmün,	*Doğmamışa dönüp çökerim,*
	Kederi ketip ölörmün.	*Bahtım dönüp ölürüm.*
	Ölümdön bu den sak bolso,	*Ölümden bu beden sağ kalırsa,*
	Aylanayın cetimim,	*Kurbanın olayım yetimim,*
	Keçikpey basıp kelermin.	*Gecikmeden yürüyüp gelirim.*
	Ayday bolgon Ayçürök	*Ay gibi olan Ayçürök,*
	Ceñekeme salam de!	*Yengeciğime selam söyle!*
	Seksen duba, kırk amal,	*Seksen dua, kırk tılsım,*
3730	Berenim ceñem salsın de,	*Yiğit yengem yapsın de,*
	Olcogo kelgen zulpukor*,	*Ganimetle gelen zülfikar*,*
	Ok ötpögön sup çepken,	*Ok geçmeyen sof cepken,*
	Ok cetpegen Tootoru,	*Ok yetişmeyen Tootoru,*
	Oroy Kıyaz kuu kuldan	*Kaba Kıyaz kurnaz kuldan,*
	Ol üçöön aldap alsın de!	*O üçünü kandırıp alsın de!*
	Tabılbas eki buyumdu	*Bulunmaz iki eşyayı,*
	Kök kurcunga tabıştap,	*Gök heybeye emanet edip,*
	Kökcal ceñem salsın de!	*Bozkurt yengem koysun de!*
	Kömülgön Kıyazdın Tootoru	*Saklanan Kıyaz'ın Tootoru'sunu,*
3740	Kökcal ceñem şurkuya,	*Bozkurt yengem, o kurnaz kadın,*
	Ebi menen Kıyazdan	*Ustalıkla Kıyaz'dan,*
	Eptep aldap minsin de!	*Bir yolunu bulup kandırıp binsin de!*
	Cañcaldın cayı uşunday,	*Kavganın hâli böyledir,*
	Kamdanıp ceñem tursun de!	*Hazırlanıp yengem dursun de!*
	Çırkırap küysün canıbız,	*Çığrışıp yansın canımız,*
	Bagıştın uulu Kıyazdan	*Bagış'ın oğlu Kıyaz'dan,*
	Ayanbasın kanıbız,	*Esirgenmesin kanımız,*
	Kagıştı katuu sala albay,	*Çarpışmayı sertçe salamadan,*
	Kankor baatır abamdın	*Kan içici bahadır ağamın,*
3750	Kunun kuup alalbay,	*Kanını güdüp alamadan,*
	Korduktu kantip köröbüz.	*Horluğu nasıl görürüz?*
	Koygulaşıp uruşup,	*Göğüs göğüse vuruşup,*

Mıktap ayza sunuşup,
Kılıç şiltep caa atıp,
Kıyrakan tüşüp körölü,
Kıl ayabay bul candı
Kırılışa bereli.
Töböñön tiygen Kıyazdın
Törö ekenin bileli,
Töbösünön kireli.
Kıyşıgın kıyın tabalı,
Kılça körböy kuu candı
Kıcırluu cinin kagalı.
Bilegi coon Kıyazdın
Bir esebin tabalı,
Menin atım Kara döö,
Atañ kökcal er menen,
El korgonu şer menen,
Er Semetey er menen
Koyubuz bolgon koroolоş,
Aşıbız bolgon coroloş,
Tapkanıbız cıygandaş,
Ölüm ortok ıymandaş.
Barmaktayda baş koşup,
Kenedey kezde kezigip,
Çalgındı birge çalışıp,
Çampañdan cılkı alışıp,
Tulañ örttöp, tuu sayıp,
Kezikkenge çuu salıp,
Birigip ayza sunuşup,
Duunu birge duulaşıp,
Çuuga kirip, er saydık,
Alptı saysak teñ saydık.
Alımdı birge salıştık,
Kabak kagıp köz buzup,
Kapalanıp söz buzup,
Kayserde köñül kalıştık!
Menin cayım uşunday –
Kara döö dep men atım,
Kubat kılsañ sözümö,

Sıkıca kargı uzatışıp,
Kılıç sallayıp yay atıp,
Kıyamet koparıp görelim,
Kıl kadar esirgemeden bu canı,
Kırışalım durmadan.
Tependen inen Kıyaz'ın,
Töre olduğunu bilelim,
Tepesinden girelim.
Eğrisini zorlu bulalım,
Kıl kadar görmeden kuru canı,
Hınçlı cinini dökelim.
Bileği kalın Kıyaz'ın,
Bir hesabını bulalım.
Benim adım Kara döö,
Baban bozkurt er ile,
Elin koruyucusu arslan ile,
Er Semetey er ile,
Koyunumuz ağıl ortağıydı,
Aşımız sofra ortağıydı,
Kazandığımız ortak birikimdi,
Ölümde ortak, imanda eştik.
Parmak kadarken baş birleştirip,
Küçücükken karşılaşıp,
Keşfe birlikte çıkışıp,
Çampañ'dan yılkı alışıp,
Kuru otu yakıp, tuğ dikip,
Rastlayana şamata salıp,
Birleşip kargı uzatışıp,
Gürültüyü birlikte koparıp,
Kavgaya girip er sapladık,
Alpı saplarsak denk sapladık.
Haracı birlikte saldık,
Kaş çatıp göz bozup,
Kederlenip söz bozup,
Hangi demde gönül kırıştık!
Benim hâlim böyledir –
Kara döö derler adıma,
Kuvvet bilirsen sözümü,

Muraa bolom özüñö,
Kubattan, balam, sözümö.
Kurgan atañ şer ele,
Telegeyi teñ ele
Keçee karasa közgö ilinbey,
Kayda ekeni bilinbey,
Taybuuruldan ayrılıp,
Bölök at cürböy kaygırıp,
Kurçap duşman toldu ele.
Kurgan atañ er sultan,
Talaadan kayıp boldu ele.
Cetkileñ atañ cogolup,
Duşmandın işi oñolup,
Ölgönün bu köz körbödü,
Kalk çurkurap, çuu turup,
Ketmendep cerdi kömbödü.
Beren atañ cogolup
Bagıştın uulu er Kıyaz
Talaska töktü kanımdı,
Talap aldı malımdı.
Kordop Bakay döömdü,
Keñ-Koldon tiydi beemdi,
Olco kılıp döömdü,
Çıgardı belem er Kıyaz
Kapkaydagı keemdi.
Tatıttı çıktay tuzumdu,
Talap ketken kızımdı.
Ooluksa carıp başımdı,
Suradı belem caşımdı.
Sarı kandı cayladı
Kaşık kan bizde kalbadı.
Cılkıçı kılıp boyumdu,
Kıldı belem toyumdu.
Bekitti belem oyumdu,
Bayladı bazar bagımdı,
Özölöntüp çuulatıp,
Örttödü altın tagımdı.
Çındaganda er Kıyaz
Çınarım kırktı kordolop,

Yadigâr olurum sana,
Güç al, yavrum, sözümden.
Zavallı baban arslandı,
Her yanı denkti, kusursuzdu,
Hani bakılsa göze ilişmeden,
Nerede olduğu bilinmeden,
Taybuurul'dan ayrılıp,
Başka at yürümez, kederlenip,
Düşman kuşatıp dolmuştu.
Zavallı baban er sultan,
Kırda kayıp olmuştu.
Yetkin baban yitip,
Düşmanın işi yoluna girip,
Öldüğünü bu göz görmedi,
Halk çığrışıp, figan kopup,
Çapalayıp toprağa gömmedi.
Yiğit baban yitince,
Bagış'ın oğlu er Kıyaz,
Talas'a döktü kanımı,
Yağmalayıp aldı malımı.
Horladı Bakay devimi,
Keñ-Kol'dan aldı kısrağımı,
Ganimet etti devimi,
Er Kıyaz çıkardı besbelli,
Ta nerelerdeki hıncını.
Zehir etti tuzumu,
Yağmalayıp götürdü kızımı.
Coşunca yarıp başımı,
Sordu mu sanki yaşımı?
Sarı kanımı heder etti,
Bir kaşık kan bizde kalmadı.
Yılkıcı etti bedenimi,
Yaptı mı sanki toyumu?
Kilitledi sanki düşüncemi,
Bağladı pazar bahtımı,
İnletip çığrıştırıp,
Yaktı altın tahtımı.
İşi azıtınca er Kıyaz,
Çınarımı kesti horlayıp,

3830	Tiygen Ayday Çüröktü	*Kocaya varan Ayday Çürök'ü,*
	Tim ele aldı olcolop.	*Düpedüz aldı ganimet edip.*
	Baskan cer çuñkur koo bolup,	*Bastığı yer çukur oyuk olup,*
	Çubaktın uulu Kançoro	*Çubak'ın oğlu Kançoro,*
	Koltuk açkan coo bolup,	*Koltuk açan düşman olup,*
	Kezeñge çıga konuşup	*Sırta çıkıp konup,*
	Kebi buzuk ant urgur,	*Sözü bozuk, kahrolası,*
	Er Kıyazga boluşup,	*Er Kıyaz'dan yana olup,*
	Köökörlöp töktü kanımdı,	*Köökör dolusu döktü kanımı,*
	Köp ketirdi arımdı.	*Çok giderdi onurumu.*
3840	Körünö kordop karımdı,	*Göz göre horladı ihtiyarımı,*
	Köp küygüzdü canımdı.	*Çok yaktı canımı.*
	Calınsam ukpay kebimdi,	*Yalvarsam dinlemedi sözümü,*
	Sındırdı akmak demimdi,	*Kırdı ahmak soluğumu,*
	Kazıgın suurup celemdi,	*Söktü kazığını yele ipimin,*
	Artık küñ kılıp aldı – deyt,	*Düpedüz halayık etti – der,*
	Kanıkey sınduu eneñdi.	*Kanıkey gibi anneni.*
	Muñaysa ukpay kebiñdi,	*Dertlense de dinlemez sözünü,*
	Kuykalangan kuturgur	*Kavlak kafalı kudurası,*
	Suuttu mintip deminñdi.	*Söndürdü böyle soluğunu.*
3850	Kıyla müşkül dümök bar,	*Nice müşkül dert var,*
	Ugup tur, cetim, kebimdi.	*Dinleye dur, yetim, sözümü.*
	Muñkansam içte muñum bar,	*Dertlensem içimde derdim var,*
	Aytsa kızık munum bar.	*Söylense ilginç hâlim var.*
	Beylep cetim ugup al.	*Dikkatle, yetim, dinleyiver.*
	Atakeñdin sırdaşı,	*Atacığının sırdaşı,*
	Ölüm ortok kurdaşı.	*Ölümde ortak yaşıtı.*
	Astına salsa ak colu	*Önüne katsa ak yolu,*
	Artındagı san kolu,	*Ardındaki sayısız ordusu,*
	Öydö çıksa öbögü,	*Yokuş çıksa desteği,*
3860	Kayran atañ cölögü	*Koca babanın dayanağı,*
	Er Külçoro böbögü.	*Er Külçoro, körpe kardeşi.*
	Kökcal atañ ereni,	*Bozkurt babanın ereni,*
	Alası toluk bereni.	*Her şeyi tam olan yiğidi.*
	Kankor atañ ketkende,	*Kan içici baban gidince,*
	Torgo tüştü dep uktum,	*Tuzağa düştü diye duydum,*
	Kançoro menen Kıyazga	*Kançoro ile Kıyaz'a,*
	Kolgo tüştü dep uktum.	*Ele düştü diye duydum.*

Zor Kançoro, er Kıyaz –
Anıgın bilgen adam cok,
Kee bir adam kep aytat:

– Er Külçoro baatırdın
Kılıçtap başın aldı – dep,
Col üstünö süyrötüp,
Dañgıttarga cardı – dep.
Kanına karga kondu – dep,
Cılma bolup soyulup,
Etine cırtkıç toydu – dep.
Ulamadan ulasak,
Bilgiçterden surasak,
Kuykalangan kuturgur
Öltürböstön citirbey,
Tirüü karmap aldı – deyt,
Korduktu koyboy saldı – deyt.
Oolukkandan Kançoro,
Al Külçoro baykuştun
Oñ dalısın oydu – deyt,
Kem kılıp aydap cerine
Kemitip aydap bardı – deyt,
Er Kıyazdın eline.
Sol dalısın oyuptur,
Kırk cılkıçı balbanga
Kımbattuu Çoro baatırdı
Cılkıçı kılıp koyuptur.
Kartayganda Bakaydı
Kuzgunday közün kızartıp,
Kuu sakalın çubaltıp,
Kökcal Bakay karının
Közünün baarı iriñdep,
Muñayıp muunu zirildep,
Ölöyün dep ölö albay,
Öz canın özü kıya albay.
Dünüyödön kete albay,
Tilegine cete albay,
Karıgan Bakay babañız
Çorodon korduk kördü – deyt,

Koca Kançoro, er Kıyaz –
Aslını bilen adam yok,
Kimi adam söz eder:

– Er Külçoro bahadırın,
Kılıçlayıp başını aldı – diye,
Yol üstünde sürükletip,
İt sürüsüne yardı – diye.
Kanına karga kondu – diye,
Çırılçıplak soyulup,
Etine yırtıcı doydu – diye.
Söylenenden sorup ulaşsak,
Bilgelerden sorsak,
Kavlak kafalı kudurası,
Öldürmeden, yitirmeden,
Diri tutup aldı – der,
Horluğu eksik etmedi – der.
Azgınlığından Kançoro,
O Külçoro zavallının,
Sağ küreğini oydu – der,
Sakat edip sürüp yerine,
Eksiltip sürüp vardı – der,
Er Kıyaz'ın eline.
Sol küreğini oymuş,
Kırk yılkıcı pehlivana,
Kıymetli Çoro bahadırı,
Yılkıcı edip koymuş.
Kocamışken Bakay'ı,
Kuzgun gibi gözünü kızartıp,
Kır sakalını süründürüp,
Bozkurt Bakay ihtiyarın,
Gözleri hep irinlenip,
Dertlenip eklemleri titreyip,
Öleyim deyip ölemeden,
Öz canına kendi kıyamadan,
Dünyadan gidemeden,
Dileğine eremeden,
Kocamış Bakay atanız,
Çoro'dan horluk gördü – der,

Balbandan taloo cedi – deyt.
Alaçıkta kamalıp,
Balbandarga talanıp,
Olco boldu dep uktum.
San koldon korkpos kan Bakay

Pehlivandan dayak yedi – der.
Alaçıkta kapatılıp,
Pehlivanlarca hırpalanıp,
Ganimet oldu diye duydum.
Sayısız ordudan korkmaz han Bakay,

Bir adam körsö corgolop,
Alaçıkta korgolop,
Taza erenden tayak cep,
Taz katından til ugup,
Tütük menen suu içip,
Tüyşük menen kün körüp,
Kaygılanıp burkurap,
Kündö bozdop zırkırap,
Ustukan söögü bırkırap,
Baatırlarga sabalıp,
Balbandarga talanıp,
Müşkül tozok artılıp,
Balbandarga kökbörü bolup tartılıp,
Başındagı suusar börk –
Kazambaktay çöp bolup,
Koñgurap Bakay abañdın
Kordugu baştan küç bolup,
Keñ dünüyö tar bolup,
Baatır Bakay kar bolup
Bolboy kaldı dep uktum.
Oşo Bakay ölgöndür
Kıylagandan al baykuş,
Çımınday candı kıygandır.
A bolboso, oy Seytek,
Cedigerdin Kıyazga
Atıştı kaçan salabız.
Karıganda Kanıkey,
Kartayganda Bakaydı
Aç aykırık çuu kılıp,
Asman cargan duu kılıp
Kara kiyip duşmanga
Kaçan kırgın salabız?
Ebin tapsak şorduunu

Bir adam görse sinip büzülüp,
Alaçıkta saklanıp,
Has erenden dayak yiyip,
Kel karısından laf işitip,
Kamışla su içip,
Zahmetle gün görüp,
Kaygılanıp hıçkırıp,
Her gün bozlayıp sızlayıp,
İri kemikleri çatırdayıp,
Bahadırlarca dövülüp,
Pehlivanlarca hırpalanıp,
Müşkül cehennem yüklenip,
Pehlivanlara gökbörü olup çekiştirilip,
Başındaki samur börk –
Devedikeni gibi çöp olup,
İnleyip duran Bakay ağanın,
Horluğu başından aşkın olup,
Geniş dünya dar olup,
Bahadır Bakay hor olup,
Bitkin düştü diye duydum.
O Bakay ölmüştür belki,
Onca çile çekmekten o zavallı,
Sinek kadar cana kıymıştır.
Yok değilse, ey Seytek,
Cediger'in Kıyaz'ına,
Ok yağmurunu ne zaman salarız?
Kocamışken Kanıkey'i,
Yaşlanmışken Bakay'ı,
Aç nara ile figan koparıp,
Göğü yaran gürültü koparıp,
Karalar giyip düşmana,
Ne zaman kırgın salarız?
Yolunu bulsak, çilekeşi,

Acıratıp alabız!
Acalduu adam ölböybü,
Ölbögön künün körböybü.
Balam, Cılgındı, Keñ-Kol
ceriñdi –
Kara çepken, ak kalpak,
Kaçan taap alasıñ

Cırgalduu Kırgız eliñdi?
Bul Kara döö agañdın
Ayza karmap, top buzgan
Iktuulugu bar ele,
Ay-aalamdı buy kılgan
Mıktuulugu bar ele.
Altı ayga çeyin oy, Seytek,
At boroyun sıdıram,
Ay-aalamdı kıdıram!
Tomuraygan too koyboym,
Toltura çuñkur koo koyboym,
Kıymıldagan el koyboym,
Kıyası, müşkül cer koyboym!
Kırdın baarın kıdırıp,
Cerdin üstün sıdırıp,
At arıtıp, cer çalıp,
Nar kuyrugun örbösöm,
Ooruga sebep, eñ kıldat
Kızılsarttı tappasam
Tuura Kuday meni ursun!
Kızılsart cayın aytayın,
Köktön cıldız kozgolgon,
Arkı atañ Manas şer menen
A düynölük dos bolgon.
Ooruga sebep Kızılsart,
Kızılsart alıp kelermin.
Kara döö abañ ölbösö,
Al Kızılsart berendi
Körgözömün közüñö,
Alıp kelem özüñö!»
Kolunan karmap kep aytıp,

Ayırıp kurtarırız!
Eceli gelen adam ölmez mi,
Ölmeyen gününü görmez mi?
Yavrum, Cılgın'ı, Keñ-Kol
yerini –
Kara cepkenli, ak kalpaklı,
Ne zaman bulup kavuşursun,

Mutlu Kırgız eline?
Bu Kara döö ağanın,
Kargı tutup saf bozan,
Ustalığı vardı,
Ay-âlemi perişan eden,
Yamanlığı vardı.
Altı aya dek, ey Seytek,
At sırtında yel gibi süzülürüm,
Ay-âlemi dolaşırım!
Yumrulaşan dağ komam,
Dopdolu çukur oyuk komam,
Kımıldayan el komam,
Sarpı, müşkül yeri komam!
Kırların hepsini dolaşıp,
Yerin üstünü tarayıp,
At yorup, yer arayıp,
Nar devesinin kuyruğunu örmezsem,
Hastalığa çare, en usta,
Kızılsart'ı bulmazsam,
Doğrusu Kuday beni çarpsın!
Kızılsart'ın hâlini söyleyeyim,
Gökten yıldız oynamıştı,
Ulu atan Manas arslan ile,
Öbür dünyalık dost olmuştu.
Hastalığa çare Kızılsart,
Kızılsart'ı alıp gelirim.
Kara döö ağan ölmezse,
O Kızılsart yiğidi,
Gösteririm gözüne,
Alıp gelirim sana!»
Elinden tutup söz söyleyip,

Koşkun, cetim – dep, aytıp,
Al Kara döö baatırdın
Agarıp öñü suyulup,
Eki közdön akkan caş
Akırek ıldıy kuyulup,
Kolun karmap alıstap,
Al Külçoro kıraandı
Er Seytekke tabıştap:
«Caraluu abañ Külçoro –

Cedigerdin Kıyazga
Öltürtüp salsañ caman at,
Külçoro sagan amanat!
Atañ kökcal şer ele,
Atadan kalgan muraapı
Arıstanım Seytek sen eleñ.
Arka körüp bel tutup,
Kütüp cürgön men elem.
Kütüp cürgön sebebim –
Tulpardagı tuyaksıñ,
Tuu kazına çunaksıñ.
Ayzada bolot celeksiñ,
Bulakka çıkkan tereksiñ,
Buudanım aman cürsün – dep,
Bul özümö kereksiñ.
Içse suusun kandırgan
Kerüüdön akkan bulagım,
A düynö ketken asıldan
Alıp kalgan çunagım.
Er Kıyaz salgan çuulgan,
Erteñki ketken baatırdan
Kursakka kelip tuulgan,
Ereşen tartıp er bolduñ,
Baatır, er uulu menen teñ bolduñ,
Cetim tuulup cetildiñ,
Cergege eptep koşulduñ.
Aytsam kızık munum bar,
Kara döö abam ayttı – dep,
Karangün, cetim, ugup al.

Elveda, yetim – deyip söyleyip,
O Kara döö bahadırın,
Benzi ağarıp solup,
İki gözünden akan yaş,
Köprücükten aşağı dökülüp,
Elini tutup uzaklaşıp,
O Külçoro şahbazı,
Er Seytek'e emanet edip:
«Yaralı ağan Külçoro –

Cediger'in Kıyaz'ına,
Öldürtüverirsen, kötü ad kalır,
Külçoro sana emanet!
Baban bozkurt arslandı,
Babadan kalan yadigârı,
Arslanım Seytek, sendin.
Arka bilip bel bağlayıp,
Bekleyip duran bendim.
Bekleyip durma sebebim –
Tulpardan kalan toynaksın,
Kutlu hazine yavrucaksın.
Kargıdaki çelik flamasın,
Pınar başında biten kavaksın,
Küheylanım esen gezsin – diye,
Sen bana gereksin.
İçince susuzluk gideren,
Yamaçtan akan pınarım,
Öbür dünyaya giden asilden,
Alıp kaldığım yavrucağım.
Er Kıyaz'ın saldığı kargaşada,
Erkenden giden bahadırdan,
Karına düşüp doğan,
Serpilip yetişip er oldun,
Bahadır, er oğluyla denk oldun,
Yetim doğup yetiştin,
Yurduna güçbela katıldın.
Söylesem ilginç hâlim var,
Kara döö ağam söyledi – diye,
Kara bahtlı yetim, dinleyiver.

4020	Bekzaadanın tukumu	*Beyzadenin soyu,*
	Bezip cürör cön barbı?	*Kaçıp gezmenin yolu var mı?*
	Beytaalay Seytek el kayda,	*Bahtı kara Seytek, el nerede?*
	Kanzaadanın calgızı	*Hanzadenin biriciği,*
	Kaçıp cürör cön barbı,	*Kaçıp gezmenin yolu var mı?*
	Karangün Seytek el kayda,	*Kara bahtlı Seytek, el nerede?*
	Elge ceter kün kayda?	*Ele erecek gün nerede?*
	Men kayrılıp kelgende,	*Ben dönüp geldiğimde,*
	Kara bolot zulpukor	*Kara çelik zülfikarı,*
	Karmaganda köölöşüp,	*Kavrayınca omuz omuza,*
4030	Er Kıyaz menen cöölöşüp,	*Er Kıyaz ile itişip,*
	Tobuna tozok salalı,	*Topuna cehennem salalım,*
	Toktotpoy çaap alalı,	*Durdurmadan vurup alalım,*
	Törösüngön cediger	*Törelik taslayan Cediger'in,*
	Törösün tömön tüşürüp,	*Töresini aşağı indirip,*
	Karmaşıp çatak salalı.	*Tutuşup kavga salalım.*
	Kılça körböy bul candı	*Kıl kadar görmeden bu canı,*
	Kırgın bolup kalalı,	*Kırgına girip kalalım,*
	Kıyırluusun kıyratıp	*Uçtakini bucaktakini kırıp,*
	Kırgındı kızık salalı.	*Kırgının alasını salalım.*
4040	Mına kıyamat ketken ataŋdın	*İşte, kıyamete giden babanın,*
	Uşintip öçün alalı!	*Böylece öcünü alalım!*
	Baştıktarın baylaylı	*Başlarını bağlayalım,*
	Balam, Seytek, kebimdi uk!	*Yavrum Seytek, sözümü dinle!*
	Baatırların caylaylı.	*Bahadırlarını tepeleyelim.*
	Bere asmandagan Kıyazga	*Göklere kabaran Kıyaz'a,*
	Aykırıp ayza sunalı,	*Haykırıp kargı uzatalım,*
	Ayılına azap salalı,	*Obasına azap salalım,*
	Mına ayday katın eneŋdi	*İşte ay gibi kadın anneni,*
	Aşkere tartıp alalı.	*Açıkça çekip alalım.*
4050	Cañcal salıp körölü	*Kavga salıp görelim,*
	Cazabız cetse ölölü.	*Ecel yazımız gelmişse ölelim.*
	Keçee Kara-Buura, Çatkalda,	*Hani Kara-Buura'da, Çatkal'da,*
	Kaykalap kırgız catkanda.	*Kırgız kaygısız yatarken,*
	Cırgaldın aman tabında	*Mutluluğun esen çağında,*
	Kabılan Semeteydin barında,	*Kaplan Semetey varken,*
	Kazını kertip cep cürdük,	*Kazıyı doğrayıp yerdik,*
	Kunan minip kuş salıp,	*Kunan binip kuş salıp,*

Bizge balaket kayda dep cürdük.
Eriksek elik atıştık,
Erikpesek elkin oynop catıştık.
Kımız içip kızışıp,
Çekeden terdi sızışıp,
Arakka toyup alkınıp,
Aç kıraanday talpınıp,
Irıs ösüp dürköröp,
Aç arıstanday kürköröp,
Ala-Toonu cerdedik,
Alışıp adam ceñbedi.
Kök colborstoy tolgonup,
Kök caldıgın bilgende

Bize bela nerede derdik.
Canımız sıkılsa karaca avlardık,
Sıkılmazsak başıboş oynayıp yatardık.
Kımız içip kızışıp,
Şakaktan teri silişip,
Rakıya doyup coşup,
Aç şahbaz gibi çırpınıp,
Kısmet büyüyüp gürleyip,
Aç arslan gibi kükreyip,
Ala-Too'yu yurt edindik,
Güreşip kimse yenemedi.
Gök kaplan gibi kıvranıp,
Bozkurtluğunu bildiğinde,

Tetigi Kakandın kanı oygonup,
Coo dese moyun burbagan,
Tigi çoñ atañ Manas barında,
Betteşe keter beken – dep,
Beykapa tüşüp içine
Te Beecindin kanı ıylagan.
Tüp atañ tüptüü kan bolgon,
Anı menen türtüşkön mende
cay bolgon.
Başkı atañ başka kan bolgon,
Bastaşkan mende cay bolgon.
Arkı atañdan tüp atañ –
Sombuktun suusun boylogon,
Soguşkan duşman soylogon.
Kirpigi calın çok bolgon,
Aykırık bolot ok bolgon.
Arsılan atañ barında
Aykırgan daşman cok bolgon.
Kabılgandı karmagan,
Karmaşkandı çaynagan,
Kagışam dep atañdan
Koñurbay aman kalbagan.
Atañ artık şer ele,
Atañ öñdüü bir Kuday
Can caratıp atañday

Ta Kakan'ın hanı uyanıp,
Düşman dese boyun çevirmeyen,
O büyük atan Manas varken,
Yüzleşmeye gelir mi ola – diye,
İçine kaygı düşüp,
Ta Beecin'in hanı ağlamıştı.
Kök atan köklü han olmuştu,
Onunla itişen kula,
yer çoktan hazır olmuştu.
Baş atan başka bir han olmuştu,
Çekişen kula yer hazır olmuştu.
Ulu atandan kök atan –
Sombuk'un suyunu boylamıştı,
Savaşan düşman yerde sürünmüştü.
Kirpiği alev, kor olmuştu,
Haykırışı çelik ok olmuştu.
Arslan atan varken,
Haykıran düşman yok olmuştu.
Rast geleni yakalamıştı,
Tutuşanı çiğnemişti,
Çarpışırım diye atanla,
Koñurbay sağ kalmamıştı.
Baban üstün arslandı,
Baban gibisini bir Kuday,
Can yaratıp baban gibi,

	Bendege berbeyt degele.	*Kula vermez asla.*
	Atañ kankor Semetey,	*Baban kan içici Semetey,*
	Orto Keñ-Kol caylagan,	*Orta Keñ-Kol'da yaylamıştı,*
	On tört tulpar baylagan,	*On dört tulpar bağlamıştı,*
4100	Atışa çıga coo kelse	*Ok atışarak düşman gelse,*
	Astıga salıp aydagan.	*Önüne katıp sürmüştü.*
	Açuusuna tiygendi,	*Öfkesine dokunanı,*
	Azuuga salıp çaynagan.	*Azı dişine vurup çiğnemişti.*
	Erdigi canga duu bolgon,	*Yiğitliği cana destan olmuştu,*
	Belsenip atañ kirgende	*Kuşanıp baban girdiğinde,*
	Tee... Beecindin curtu çuu bolgon.	*Ta... Beecin'in yurdu figan olmuştu.*
	Tuygun atañ turganda,	*Doğan gibi atan dururken,*
	Duşman moynun burbagan.	*Düşman boynunu çevirmemişti.*
	Açuusuna tiygende	*Öfkesine dokunulduğunda,*
4110	Aygandın curtu ıylagan.	*Aygan'ın yurdu ağlamıştı.*
	Okçontoy ogun kolotkon,	*Sadağındaki oku boşaltan,*
	Kılıçı ötkür bolotton,	*Kılıcı keskin çeliktendi,*
	Kıykırganda sen atañ	*Haykırdığında senin baban*
	Tetigi kıtaydın curtun kolotkon.	*Ta şu Hıtay'ın yurdunu bomboş bırakırdı.*
	Eñçegey boyluu atañdın	*Upuzun boylu babanın*
	Oñ dalısı keñ ele,	*Sağ küreği genişti,*
	Oolugup atañ ketkende	*Coşup köpürdüğünde baban*
	Oyrottun curtun ceer ele.	*Oyrat'ın yurdunu yer bitirirdi.*
	Atañ arıstandın cayı uşunday,	*Arslan babanın hâli işte böyleydi,*
4120	El karmagan zarlarday,	*El tutan hakanlar gibiydi,*
	Aalamdı buzçu balbanday,	*Âlemi sarsan pehlivan gibiydi,*
	Ay caratkan bendesin	*Ay'ın yarattığı kulunu*
	Caratat eken arganday.	*Meğer böyle yaman yaratırmış.*
	Kirpigi tuman, közü çok,	*Kirpiği duman, gözü kor,*
	Kişide anday şumduk cok.	*İnsanda öyle heybet olmaz.*
	Calayak ooz, car kabak,	*Koca ağızlı, yar kabaklı,*
	Aç arıslan töştöngön,	*Aç arslan göğüslü,*
	Algır kıraan közdöngön,	*Avcı şahin bakışlı,*
	Eki közdün kıçıgı	*İki gözünün çukuru*
4130	Soolgon köldün butkulday,	*Kurumuş gölün bataklığı gibi,*
	Kıymıldasa kılımdı	*Kımıldasa koca çağı*
	Kıl orduna cutkuday.	*Kıl yerine yutacak gibi.*
	Murutunun bir kılı	*Bıyığının bir teli*

Mayluu balta sabınday,
Burulup çıkkan murutu
Buharlıktın şabınday.
Oozunan çıkkan ilebi,
Orto beldin celindey.
Ooluksa adamdın
Tügün koyboy cegidey.
Ötüp ketken şer atañ –
Özöndüü taypañ kerüünün
Çatkalınday er ele.
Adır-budur kaykañdın
Batkalınday er ele.
Ayza sungan erendin,
Baatır ele er atañ.
Aybalta çapkan berendin,
Too tügöngön belestin,
Urçugunday er atañ.

Yağlı balta sapı gibi,
Kıvrılıp çıkan bıyığı
Buharalının filizi gibi.
Ağzından çıkan soluğu
Orta geçidin yeli gibi.
Coştu mu, insanın
Tüyünü komadan yiyecek gibi.
Göçüp giden arslan baban –
Vadili düz yaylanın
Dar boğazı gibi bir erdi.
Engebeli bayırın
Derin geçidi gibi bir erdi.
Mızrak uzatan erenlerin
Bahadırıydı er baban.
Aybalta çalan yiğitlerin,
Dağın bittiği yücenin
Sivri burcu gibiydi er baban.

Oyda, Seytek kulunum,
Senin oşondoy atañ ölgöndö –
Kursaktasıñ sen cetim,
Kurçap tüşüp cediger,
Atañan kalgan san düynö –
Kamçıga çenep bölgöndö,
Camgır sınduu caa tartıp,
Möndürdöy bölüp ok atıp,
El çurkurap kol tolup,
Müşkül arbıp şor tolup,
Çalınıp duşman toruna
Kabıldık Kıyaz koluna.
Talastan buzdu cılkımdı,
Talkalap ketken curtumdu
Esepsiz kırdı elimdi,
Sındırıp salgan belimdi.
Olco kılgan elimdi,
Öltürdü mıktuu hanımdı.
Talastan buzdu şaarımdı,
Kızıtalak cediger
Kılıçtap kırktı celemdi,

Vay, Seytek kulunum, tayım,
Senin öyle baban öldüğünde –
Karındaydın sen, yetim,
Çepeçevre sarıp Cediger,
Babandan kalan sayısız malı –
Kamçıyla ölçüp bölüştüğünde,
Yağmur misali yay çekip,
Dolu gibi bölük bölük ok atıp,
El çığrışıp, asker dolup,
Müşkül artıp, kahır dolup,
Düşman tuzağına takılıp
Düştük Kıyaz'ın eline.
Talas'tan bozdu yılkımı,
Yurdumu talan edip gitti,
Hesapsız kırdı halkımı,
Kırıverdi belimi.
Halkımı ganimet etti,
Öldürdü kudretli hanımı.
Talas'tan bozdu şehrimi,
Kahrolası Cediger
Kılıçlayıp kesti tay bağımı,

Kıyratıp kırdı elimdi,
Belgilüü kırgız bizdin el
Olcogo tüşüp azaydı.
Kıyın atañ ötkön soñ,
Kızıtalak cediger
Uşuntip bergen cazañdı.
A kezekte Kara döö –
Ara kürmöy can elem,
Baatırlık cok, şerlik cok,
Özüm bostoñ bala elem.
Beleske çıgıp uruşup,
Bereniñ atañ ölüptür
Olco bolup Kutuga
Oyron abañ keliptir.
Balalıktan oñolup,
Kor bolup cürüp çoñoyup,
Kulduk caktan kutuldum.
Bagıştın uulu Kıyazga
Alışsam dep cutundum.

Kırıp geçirdi halkımı,
Namlı Kırgız, bizim el
Tutsak düşüp azaldı.
Yaman baban göçtükten sonra,
Kahrolası Cediger
İşte böyle verdi cezanı.
O zamanlar Kara dev –
Yarım yamalak bir candım,
Bahadırlık yok, arslanlık yok,
Kendim toy bir çocuktum.
Yücelere çıkıp vuruşulmuş,
Yiğit baban ölmüş,
Ganimet olup Kutu'ya
Yaman ağan gelmiş.
Çocukluktan sıyrılıp,
Hor görülerek büyüyüp,
Kulluk yakasından kurtuldum.
Bagış oğlu Kıyaz'la
Kapışayım diye yutkundum.

Beyli müdöö Kara döö
Baatırdın uulu Seytekti
Belime tañuu kılsam – dep,
Belsenip çıksa cediger
Bir beypayluu çırdı kılsam – dep,
Tuura tartıp turuşup,
Tuugandaşıp uruşup,
Atıştı arbın salsam – dep,
Asıl kökcal Semetey
Uşunun kegin alsam – dep,
Çama cetse çalışıp,
Ölbögön cerde kalışıp,
Atıştı arbın salsak – dep,
Ötkörö şer Külçoro
Öçkön otun tamızıp,
Ölgön canın tirgizip,
Belge tañuu kılsak – dep,
Betteşkeniñ cediger
Betteşip beypay salsak – dep,

Gönlü muratlı Kara dev:
Bahadırın oğlu Seytek'i
Belime destek kılayım – diye,
Cediger bel bağlayıp çıkarsa
Bir belalı kavga koparayım – diye,
Karşı karşıya durulup,
Boy boya girip vuruşulup,
Ok yağmurunu bolca yağdırayım – diye,
Asil bozkurt Semetey'in,
Onun öcünü alayım – diye,
Gücüm yetse çarpışıp,
Ölmezsek meydanda kalıp,
Ok yağmurunu bolca yağdırsak – diye,
Yaman arslan Külçoro'nun
Sönmüş ateşini tutuşturup,
Ölmüş canını diriltip,
Bele destek kılsak – diye,
Karşına dikilen Cediger'le
Yüzleşip kargaşa salsak – diye,

Kapkayda kekti alsak – dep,
Altı tulpar at kamdap,
Kamdanıp çıkkan cer uşul.
Külazık kamdap, mal alıp,
Kara döö abañ kep uşul
Cakası altın ton alıp,
Izdegenim Kızılsart
Bargan eken Kara döö.
Sebepkor alıp kelermin,
Kırk kerben başı Kızılsart
Sebepkordu tappasam
Catkan eken dañkayıp,
Acaldan murun ölörmün.
Ak kulcaday mañkayıp,
Kayra tartpas çın caydı
Kayran canım körörmün» –
Dep, oşentip, Kara döö
Altı tulpar at menen,
Alakanday kat menen,
At boroyun sıdırıp,
Izdegeni – Kızılsart,
Ay-aalamdı kıdırıp,
Colgo tüştü Kara döö.
Cer cogolup say bolup,
At arıktap tay bolup,
Tünündö tınım uyku albay,
Kündüz tınıp tınç albay,

Nerde kaldıysa öcü alsak – diye,
Altı küheylan at hazırlayıp,
Hazırlanıp çıktığı yer budur.
Yol azığı hazırlayıp, mal alıp,
Kara dev ağanın sözü budur:
Yakası altın kaftan alıp,
Aradığım Kızılsart'a
Varmış meğer Kara dev.
Derman olanı alıp gelirim,
Kırk kervan başı Kızılsart,
Derman olanı bulamazsam,
Yatıyormuş kurulup,
Ecelden önce ölürüm.
Ak koç gibi göğsünü gerip,
Dönüşü olmayan gerçek yurdu
Zavallı canım, görürüm» –
Deyip, böylece, Kara dev
Altı küheylan at ile,
Avuç içi kadar mektup ile,
Atı dolu dizgin sürüp,
Aradığı – Kızılsart,
Ay-âlemi dolaşıp,
Yola düştü Kara dev.
Yer yitip dere oldu,
At zayıflayıp tay oldu,
Gecesinde bir dirhem uyku almadan,
Gündüz durup soluklanmadan,

Maldan açıp baardı,
Kıstoo körüp Kara döö
Kıdırıp kıyla şaardı,
Kelfun, Hotten kelgen şaar
Keliptir eköön kıdırıp,
Andan ötüp ketiptir.
Kakır-sayın cakalap,
Kayra baştan buudandı
Bolot menen takalap,
Kün ketpestin Küncütkö
Kündöp-tündöp col cürüp,

Maldan yana aç, darda kalıp,
Sıkıntı görüp Kara dev,
Nice şehri dolaşıp,
Kelfun, Hoten denen şehirlere
Gelmiş, ikisini de gezip,
Oradan da geçip gitmiş.
Kıraç dereleri boylayıp,
Yeni baştan küheylanı
Çelik ile nallayıp,
Gün batmazın Küncüt'üne
Gece gündüz yol alıp,

Cetken eken Kara döö.	*Ulaşmış meğer Kara dev.*
A Küncüttün boyunda	*O Küncüt'ün boyunda*
Cerdep turgan Kızılsart.	*Yurt tutmuştu Kızılsart.*
Atasınan balası	*Babasından öte oğlu*
Köktön cıldız boz eken,	*Gökte yıldız gibi seçkinmiş,*
Manas kan menen dos eken,	*Manas Han ile dostmuş,*
Kıyan arka belde eken,	*Kıyan ardı geçitteymiş,*
Kızılsartı kurusun,	*Şu Kızılsart, yolu kurusun,*
Kırk künçülük cerde eken.	*Kırk günlük yerdeymiş.*
Başında selde kazanday,	*Başında sarık kazan gibi,*
Süylösö sözü azanday	*Konuşsa sözü ezan gibi,*
Kızılsartka kat berdi,	*Kızılsart'a mektup verdi,*
Kattı ayabay bat berdi.	*Mektubu hemencecik verdi.*
Bergen katın karasa,	*Verilen mektuba bakılsa,*
Kalk amanın kaalasa	*Halkın esenliğini dileyen*
Ayçüröktün katı eken,	*Ayçürök'ün mektubuymuş,*
Korduk-calaa köp körgön	*Horluğu, iftirayı çok görmüş*
Külçoro şorduu atı eken,	*Külçoro'nun, kara bahtlının adıymış:*
Bereni kankor ölüptür,	*Yiğidi, kan içen ölmüş,*
Kayra kelbes çın caydı	*Geri dönülmez gerçek yurdu*
Kayran dostum körüptür,	*Vah dostum görmüş,*
Tuygundu Kuday alıptır,	*Doğanı Hüda almış,*
Tuurunda Seytek kalıptır,	*Tüneğinde Seytek kalmış,*
Baatırdı Kuday alıptır.	*Bahadırı Hüda almış.*
Balası Seytek kalıptır».	*Oğlu Seytek kalmış».*
Kızılsart oylop baruuga,	*Kızılsart düşündü gitmeyi,*
Ölsöñ azap tartuuga,	*Ölmüşse yasını tutmaya,*
Ölböy tirüü bar bolso,	*Ölmeyip sağ ise,*
Ayday katın Çürökkö	*Ay yüzlü kadın Çürök'le*
Amandaşıp kaytuuga,	*Esenleşip dönmeye,*
Tirüü bolso Çorogo	*Sağ ise Çoro'ya*
Tirilçü darı berüügö,	*Diriltici ilaç vermeye,*
Semeteydin Seytegin	*Semetey'in Seytek'ini*
Tirüü bolso körüügö,	*Sağ ise görmeye,*
Eki dalısın kestirip salıp, kırk cılkıçının başçısı Karagul	*İki kürek kemiğini kestirip, kırk yılkıcının başı Karagul*

degenge Külçoronu otun kötörö turgan
kul kılıp bergen eken. Erteñ me-
nen bolgondo çılgıy teri iyletken. Keç
kirgende ittey korduk kılıp,
kalmaktarday biyletken. Tonu tozup bit
bolup, kementay kancıgada ti-
linip, korduk körüp, Ayçürökkö bir
barıp keleyin dep, Karagulday törögö
calınıp turgan ceri eken. Oşondo
Karaguldun kordugu: – Kaarına çı-
day albay, kırk kündük otunun bir
kündö kötörüp kelip, colum üydün
aldına taştap ciberse, cer başı menen
solk dey tüşkön eken. Açuula-
nıp taştaganda aldı katkan Külçoro
caraluu dalısına çegedek kirgi-
zip alıp, oşondo:

*denen adama, Külçoro'yu odun taşıyan kul
diye vermişler. Sabah ol-
duğunda ham deri işletirmiş. Akşam
çökünce itçe horlayıp,
Kalmuklar gibi oynatırmış. Kaftanı
eskiyip bit dolmuş, kepeneği kayışta di-
lim dilim, horluk görüp, Ayçürök'e bir
varıp geleyim diye, Karagul denen beye
yalvarıp durduğu yermiş. O sırada
Karagul'un horluğu şuydu: – Öfkesine da-
yanamayıp, kırk günlük odunu bir günde
taşıyıp getirip, yol üstü evin
önüne bırakıverince, yer başıyla birlikte
sarsılıvermiş. Öfkele-
nip fırlattığında, bitkin düşmüş Külçoro
yaralı küreğine diken batır-
mış, işte o zaman:*

Çımınday canı çırkırap,
Say-söögü zırkırap,
Köñülü ketip bölünüp,
Közünün caşı tögülüp,
Itelgidey kayran köz
Irmegende caş ketip,
Kapkataşka toktodu.
Kaygılanıp Külçoro,
Kaçankı darttı kozgodu.
Külçoro kaydan ayandı,
Kara caak aybalta
Sol böyrökkö tayandı.
«On eki birge kol bergen
Oyronum abam ölböy kal.
Oñ dalısın oydurup,
Sol dalısın soydurup,

*Sinek kadar canı çığrışıp,
İliği kemiği sızlayıp,
Gönlü gidip bölünüp,
Gözünün yaşı dökülüp,
Delice doğan gibi güzelim göz
Kırpıldıkça yaş akıp,
Kapkataş'ta durakladı.
Kaygılanıp Külçoro
Nicedir yatan derdi depreştirdi.
Külçoro kendini nasıl esirgesin,
Kara çeneli aybaltayı
Sol böğrüne dayadı.
«On iki boya birden el veren
Yamanım ağam, ölmez olaydın.
Sağ küreğini oydurup,
Sol küreğini soydurup,*

Altımış kızıl nar aydap,
Asasına berüügö,
Cetimiş kızıl nar aydap,
Kızıkka töö, mal aydap,

*Altmış kızıl deve sürüp,
Yas aşına vermeye,
Yetmiş kızıl deve sürüp,
Şölene deve, mal sürüp,*

Arttırganı ak çatır
Artkanı kazan kol bakır,
Arbak sıylap Kızılsart
Kırgızga cürüp baratır.
Asalap çıktı Kızılsart
Anı mınday taştaylı,
Armanduu bolgon Külçoro
Oşondon kabar baştaylı.
Olcogo Çoro kelbey kal!
Bul öñdöngön küyüttü
Bendesine berbey kal,
Cogotkonum Ak şumkar,
Coolaşkanım Çınkoco.
Kabılan abam barında
Uçurganım Ak şumkar,
Uruşkanım er Toltoy.
Toltoydu karmap kırganda –
Kalıñ kara cediger
Ölüp albay ne boldum,
Kamçıga çenep kalaanı,
Bölüp albay ne boldum.
Tirüü kalbay oşondo
Ölüp albay ne boldum!
Berenim abam ölböy kal,

Yüklettiği ak çadır,
Yüklediği kazan, el bakracı,
Ruhları sayarak Kızılsart
Kırgız'a doğru yol alıyor.
Selam verip yola çıktı Kızılsart,
Onu şimdilik bırakalım,
Hasret yüklü Külçoro'dan,
Ondan haber başlatalım.
Tutsaklığa Çoro düşmez olaydı!
Bu türlü yürek yangısını
Tanrı kuluna vermez olaydı,
Yitirdiğim Ak sungur,
Düşmanlaştığım Çınkoco.
Kaplan ağam sağken
Uçurduğum Ak sungur,
Vuruştuğum er Toltoy.
Toltoy'u tutup kırdığımızda –
Kalabalık kara Cediger'i,
O zaman ölmedim de nettim,
Kamçıyla ölçüp kaleyi
Bölüşmedim de nettim.
Sağ kalmayıp o zaman
Ölmedim de nettim!
Yiğidim ağam, ölmez olaydın,

Beypaydı Çoroñ körböy kal,
Taalayluu abam ölböy kal,
Taloondu Çoro körböy kal.
Otogot kiygen mancunu
Sabap turgan kezimde,
Oşondon ölböy ne boldum,
Ok ötpögön ak olpok
Kiyip turgan kezimde,
Kaykalagan Kakançın
Kamap turgan kezimde,
Karsıldatıp kıtaydı
Sabap turgan kezimde,
Oşondon ölböy ne boldum.
Kara-Kıya kapçalga

Bu kargaşayı Çoro'n görmez olaydı,
Bahtlı ağam, ölmez olaydın,
Talanı Çoro görmez olaydı.
Tuğ düğmesi takınan Mançu'yu
Dövüp durduğum çağımda,
O zaman ölmedim de nettim,
Ok işlemez ak zırh kaftanı
Giyip durduğum çağımda,
Kurumlanan Kakançın'ı
Kuşatıp durduğum çağımda,
Çatır çatır Hıtay'ı
Dövüp durduğum çağımda,
O zaman ölmedim de nettim.
Kara-Kıya boğazına

Col salganda bir ölböy,
Kaynap atkan duşmanga
Kol salganda bir ölböy,
Argın, kırgız oy tartıp,
Konup atkan kezinde,
Kündüzü kımız, tünü kız
Bolup atkan kezinde,
Oşondo ölböy ne boldum.
Ayza karmap, top buzup,
Atışkan adam okko uçup,
Cetiktep beldi kurçanıp,
Ceti tümön kol sanga
Tiyip turgan kezimde,
Mında ölböy ne boldum?
Tüpöktüü ayza kolgo alıp,
Tümön coogo kol salıp,
Koburtuman can çıgıp,
Dübürtümön can çıgıp,
Aç bilekke zulpukor
Ilip turgan kezimde,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Tiyip turgan kezimde.
Kambıl ayza zulpukor
Köölöp turgan kezimde,
Kez bolgondu bagıntıp,
Eelep turgan kezimde.

Yol açtığımda bir ölmeyip,
Kaynayıp duran düşmana
Saldırdığımda bir ölmeyip,
Argın, Kırgız ovaya inip
Konup oturduğu çağda,
Gündüzü kımız, gecesi kız
Olup durduğu çağda,
O zaman ölmedim de nettim.
Mızrak tutup, saf bozup,
Atışan adam okla uçup,
Sımsıkı beli kuşanıp,
Yedi tümen asker sayısına
Dalıp durduğum çağımda,
O demde ölmedim de nettim?
Püsküllü mızrağı ele alıp,
Tümen düşmana saldırıp,
Uğultumdan canlar çıkıp,
Nal sesimden canlar çıkıp,
Çıplak bileğe Zülfikar'ı
Asıp durduğum çağımda,
Ay-âlemi perişan edip,
Dalıp durduğum çağımda.
Usta mızrağı, Zülfikar'ı
Savurup durduğum çağımda,
Rast geleni baş eğdirip,
Egemen olduğum çağımda.

Dünüyö kenen barında,
Kabılan kökcal çagında,
Kayra tartpas çın caydı
Körüp albay ne boldum.
Kas acal cetip can tınıp,
Ölüp albay ne boldum!
Kanduu bolot zulpukor
Köölöp turgan kezimde,
Körüngöndü buy kılıp
Cöölöp turgan kezimde,
El tutkası döö bolup,
Eelep turgan kezimde,

Dünya genişken, her şey varken,
Kaplan bozkurt çağımdayken,
Dönüşü olmayan gerçek yurdu
Görmedim de nettim.
Hak ecel erişip can dinlenip,
Ölmedim de nettim!
Kanlı çelik Zülfikar'ı
Savurup durduğum çağımda,
Görüneni perişan edip
Ezip geçtiğim çağımda,
Elin direği dev olup,
Egemen olduğum çağımda,

	Baatırlık aman çagında	*Bahadırlığım esenken çağımda,*
	Mında ölböy ne boldum!	*O demde ölmedim de nettim!*
4390	Müyüz sınıp, baş kalıp	*Boynuz kırılıp, baş kalıp,*
	Tokol bolgon ekenbiz,	*Boynuzsuz kalmışız meğer,*
	Karuu ketip, kol sınıp,	*Kuvvet gidip, kol kırılıp,*
	Oñboy kalgan ekemin.	*Onmaz olmuşum meğer.*
	Kankoruman ayrılıp,	*Kan içenimden ayrılıp,*
	Bolboy kalgan ekemin.	*Hiç olmuşum meğer.*
	Abakem aman barında	*Ağacığım esen, sağken*
	Caya kesip ceçü elek,	*Yağrın etini kesip yerdik,*
	Calpı duşman kaçırsa,	*Topyekûn düşman saldırsa,*
	Can tartkıç calpı asılsa	*Can yoldaşları hep birden sarılsa,*
4400	Canalgıç kayda deçü elek.	*Azrail nerde derdik.*
	Tayangan belim kulaptır,	*Dayandığım belim yıkılmış,*
	Taalayım kökcal sulaptır.	*Bahtım bozkurt serilmiş.*
	Özöndün baarın ört alıp,	*Vadinin hepsini ateş sarıp,*
	Kıyaga cetip konupmun,	*Yamaca varıp konmuşum,*
	Kımbattuu şerden ayrılıp,	*Kıymetli arslandan ayrılıp,*
	Ört öçköndöy bolupmun.	*Sönen ateşe dönmüşüm.*
	Keñ dünüyöm tar bolup,	*Geniş dünyam dar olup,*
	Ata, kelbersigen şorduu can,	*Ah, kurumlanan kara bahtlı can,*
	Kemirçekke zar bolup,	*Kıkırdağa muhtaç olup,*
4410	Er cöölögön asıl baş	*Erler deviren asil baş,*
	Karagul kanga kar bolup,	*Karagul hana hor olup,*
	Tulpar minbes şorluu baş,	*Küheylan binemez kara bahtlı baş,*
	Bir baytalga zar bolup.	*Bir kısrağa muhtaç olup.*
	Oolugup aytar söz ketip,	*Coşup söyleyecek söz gidip,*
	Başımdan çırak köz ketip,	*Başımdan çıra gibi göz gidip,*
	Zarlanıp colgo kete albay.	*Ağlayıp sızlayıp yola çıkamadan.*
	Külküsü kündü batırgan,	*Gülüşü güneşi batıran,*
	Tamaşa tañdı atırgan,	*Şakası tanı attıran,*
	Talasta curtka cete albay.	*Talas'taki yurda eremeden.*
4420	Karıp bolup kalcaktap,	*Garip düşüp sendeleyip,*
	Arkalap otun balcaktap,	*Sırtlayıp odunu yalpalayıp,*
	Küyüp-canıp can saktap,	*Yanıp yakılıp can besleyip,*
	Çöldön ölmök ekemin.	*Çölde ölecekmişim.*
	Karuusu kımbat, zaarı küç,	*Kuvveti pahalı, zehri güçlü*
	Kançoro, Kıyaz eki döö	*Kançoro, Kıyaz iki dev,*

	Kördön ölmök ekemin.	*Mezar yüzünden ölecekmişim.*
	Kırsık baylap, dem ketip,	*Felaket bağlayıp, soluk gidip,*
	Cerden ölmök ekemin.	*Yerde ölecekmişim.*
	Cılkıçı başı Karagul	*Yılkıcı başı Karagul,*
4430	Oroy tentek it kıyal,	*Kaba, taşkın, it huylu,*
	Itten ölmök ekemin.	*İtten ölecekmişim.*
	Ölböy-citpey çok bolup,	*Ölmeden yitmeden kor olup,*
	Küyüp ölmök ekemin.	*Yanarak ölecekmişim.*
	Arkalap otun kötörüp,	*Sırtlayıp odun taşıyıp,*
	Cürüp ölmök ekemin.	*Yürüyerek ölecekmişim.*
	Küyüp-canıp çok bolup,	*Yanıp yakılıp kor olup,*
	Cürüp ölmök ekemin.	*Yürüyerek ölecekmişim.*
	Kapçıgay elem col boldum,	*Boğazdım, çiğnenen yol oldum,*
	Kanzaadamdan ayrılıp,	*Han-zâdemden ayrılıp,*
4440	Karangün kuu baş kor boldum.	*Karagün kuru baş, hor oldum.*
	Alaskar elem col boldum,	*Yüce dağdım, yol oldum,*
	Ayköl şerden ayrılıp,	*Ayköl arslandan ayrılıp,*
	Artıkça caman kor boldum.	*Büsbütün beter hor oldum.*
	Bolot elem süzüldüm,	*Çeliktim, körelip inceldim,*
	Bolbogur elem üzüldüm,	*Olmaz olasıydım, kopuverdim,*
	Baatır elem duuladım,	*Bahadırdım, gürledim,*
	Başkaça çerden acırap	*Bambaşka arslandan ayrılıp,*
	Bakaça caman kuuradım.	*Kurbağa gibi beter kurudum.*
	Kayrat kılçu kolum cok,	*Gayret edecek kolum yok,*
4450	Menin kabılan abam çoñum cok.	*Benim kaplan ağam, büyüğüm yok.*
	Bel baylaçu belim cok,	*Bel bağlayacak belim yok,*
	Bekip catkan cerim cok,	*Sığınıp yatacak yerim yok,*
	Kaz aylanbas toom cok,	*Kazın dönemediği dağım yok,*
	Kargıluu kökcal çoñum cok,	*Heybetli bozkurt büyüğüm yok,*
	Çapçışarga al ketip,	*Çarpışacak derman gidip,*
	Kubattuu eki kolum cok.	*Kuvvetli iki kolum yok.*
	Bu kündü körsöñ erteñ cok,	*Bugünü görsen, yarın yok,*
	Uşunday beleñ düynö bok.	*Böyle miydin be, boktan dünya.*
	Iç örttönöt çama cok,	*İçim yanar, derman yok,*
4460	Cılkıçı başı Karagul	*Yılkıcı başı Karagul'u*
	Cılma kılıp kıruuga	*Dümdüz edip kırmaya*
	Külçorodo ayla cok!	*Külçoro'da çare yok!*
	Cılkıçı çokmor sunganda,	*Yılkıcı çomak uzattığında,*

	«Kulsuñ» – dep süylöp Karagul,	*«Kulsun» – diye söylenip Karagul,*
	Kuturup çoçko turganda,	*Domuz kudurup dikildiğinde,*
	Çalışa keter çama cok,	*Kapışacak derman yok,*
	Çarkım ketti ayla cok,	*Gücüm gitti, çare yok,*
	Çarkıldagan it menen	*Havlayıp duran it ile*
	Çalışa turgan çamam cok.	*Kapışacak dermanım yok.*
4470	Kanım kaldı bir kaşık,	*Kanım kaldı bir kaşık,*
	Et köbüktöp kök caşık,	*Etim köpük köpük, gömgök sulu,*
	Közdör ketti alaktap,	*Gözler gitti bulanıp,*
	Muun boşodu şalaktap.	*Eklemler gevşedi sallanıp.*
	Kayrat kaçıp küç ketti,	*Gayret kaçıp güç gitti,*
	Darman çarçap büt ketti,	*Derman yorulup büsbütün gitti,*
	Keñ dünüyö tar boldu.	*Geniş dünya dar oldu.*
	Kelbersigen kayran can	*Kurumlanan zavallı can*
	Cılkıçıga kor boldu.	*Yılkıcıya hor oldu.*
	Amal çarçap cötölüp,	*Çare tükenip öksürüp,*
4480	Azaptuu müşkül iş boldu.	*Azaplı müşkül iş oldu.*
	Arkalap otun kötörüp,	*Sırtlayıp odun taşıyıp,*
	Arıstan elem kamaldım,	*Arslandım, kıstırıldım,*
	Cılkıçıga sabaldım,	*Yılkıcıya dövüldüm,*
	Kürdööldüü müşkül iş boldu.	*Ağır müşkül iş oldu.*
	Cılkıçı başı Karagul,	*Yılkıcı başı Karagul*
	Çekeme müşkül küç boldu.	*Başıma çetin yük oldu.*
	Kankor abam barında	*Kan içen ağam sağken,*
	Kayratı toluk çagında,	*Gayreti tam çağındayken,*
	Arak içpes kayran can	*Rakı içmez zavallı can,*
4490	Açkıl suuga zar boldum.	*Ekşimsi suya muhtaç oldum.*
	Kımız içpes kayran baş,	*Kımız içmez zavallı baş,*
	Kıygıl suu tappay kar boldum.	*Kekre su bulamayıp perişan oldum.*
	Abakem kökcal barında,	*Ağacığım bozkurt sağken,*
	Tüpöktüü ayza kolgo algan	*Püsküllü mızrağı ele alıp*
	Irgap turgan şer elem.	*Sallayıp duran arslandım.*
	Belsenip coogo kol salgan,	*Bel bağlayıp düşmana saldıran,*
	Bendeden artık er elem.	*Kullardan üstün bir erdim.*
	Cediger turmak aalamdı,	*Cediger şöyle dursun, âlemi,*
	Cetkileñ abam barında	*Yetkin ağam sağken,*
4500	Celikçi bolsom ceer elem.	*Coşsam yer yutardım.*
	Kazılıp catkan kalıñ or,	*Kazılıp yatan derin çukur,*

Üyrüdön tüştü eki kol.
Üzülböy çırmap bizdi tor» –
Dep, oşentip, Külçoro,
Armanın aytıp çırkırap,
Bolkuldap ıylap kayran er
Bozdop cüröt burkurap.
Ökürüp ıylayt Külçoro,
Ölöyün dep ölö albay,
Ölgüçö caman ardıgıp,
Öz canın özü kıya albay.
Öksöp ıylap zarlanıp,
Abasın coktop añgırap,
Artıkça küyöt kañgırap.
Köñülü çögöt bölünüp,
Köp şumduk tüşöt içine
Közünün caşı tögülüp:
«Ata-a, belgilüü abam Semetey,
Eerçitip cürüp er kıldı,
Er uulu menen teñ kıldı,
Salıp cürüp tam kıldı,
Sayıp cürüp bak kıldı.
Üzülgöndü uladı,
Çaçılgandı cınadı,
Öçkön ottu tamızıp,
Ölgön candı tirgizip,
Menin abam Semetey –
Kazı menen kartanı
Teñ böldürüp cedirdi.
Kalıñ argın, kırgızga
Kaycerde balañ dedirdi.
Enekem Kanıkeydin emçegin,
Eki kulga emizdi.
Abakem töröm bakkanı,
Arkar ayak, cez bilek

Attan tulpar mingizip,
Cakası altın, ceñi cez,
Ok ötpös tondu kiygizdi.
Argın menen kırgızdın,

Sürüden koptu düştü iki kol.
Kopmadan sardı bizi ağ» –
Deyip, böylece, Külçoro,
Hasretini söyleyip çığrışıp,
Hıçkıra hıçkıra ağlayıp zavallı er
Bozlayıp gezer feryat ederek.
Hıçkırıp ağlar Külçoro,
Öleyim der, ölemez,
Ölesiye beter içlenip,
Öz canına kendi kıyamaz.
Hıçkırıp ağlayıp sızlanıp,
Ağasına ağıt yakıp inleyip,
Büsbütün yanar avare kalıp.
Gönlü çöker bölünüp,
Çok kuruntu düşer içine,
Gözünün yaşı dökülüp:
«Ah, namlı ağam Semetey,
Peşine takıp er kıldı,
Er oğluyla denk kıldı,
Kura kura ev kıldı,
Dike dike bağ kıldı.
Kopanı uladı,
Saçılanı topladı,
Sönen ateşi tutuşturup,
Ölen canı diriltip,
Benim ağam Semetey –
Kazı ile kartayı
Eşit böldürüp yedirdi.
Kalabalık Argın'a, Kırgız'a
'Nerede oğlun?' dedirtti.
Anacığım Kanıkey'in memesini
İki kula emzirtti.
Ağam beyimin beslediği,
Arkar ayaklı, tunç bilekli

Attan küheylan bindirip,
Yakası altın, yeni tunç,
Ok işlemez kaftanı giydirdi.
Argın ile Kırgız'ın

Içki sırın bilgizdi.
Kımbat abam barında
Kını cok kılıç baylanıp,
Car-caraktı caylanıp,
Tuyuktu tepsep col salıp,
Çoñ-Beecinge kol salıp,
Sarı-Suu, Dıñşa cerdi alıp,
Er Koñurbay şerdi alıp,
Esi-kardın eşkende,
Kara cagal Boronçu
Karmap başın keskende,
Keçilge keyiş salganda,
Kelbersigen Kalçanın,
Başın kesip alganda.
Col üstünö süyrötüp,
Dañgıttarga carganda,
Mında ölböy ne boldum!?
Beecindi buzup, kündö alıp,
Kerikke cüktöp dilde alıp,
Altın menen kümüştön
Ayda olcolop, kündö alıp
Cüktöy albay turganda.
Agaça kelin, suluu kız
Üptöy albay turganda,
Mında ölböy ne boldum?!
Oogandı çaap kündö alıp
Pilge cüktöp dilde alıp,
Kara közdön miñdi alıp,
Koştop kiyip suusar börk
Irgap turgan kezimde,
Koşoktolup birigip,
Cırgap turgan kezimde,
Mında ölböy ne boldum?!
Tüpöktüü ayza kolgo alıp,
Tuş-tuş coogo kol salıp,
Tuştap turgan kezimde,

Tuşukkan coonu buy kılıp,
Muştap turgan kezimde,

İç sırrını bildirdi.
Kıymetli ağam sağken,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Cephaneyi, pusatı takınıp,
Çıkmazı çiğneyip yol açıp,
Çong-Beecin'e saldırıp,
Sarı-Suu, Dıñşa yerini alıp,
Er Koñurbay arslanı alıp,
Aklını başından savurup,
Kara yağız Boronçu'nun
Tutup başını kestiğinde,
Keçil'e yas saldığında,
Kurumlanan Kalça'nın
Başını kesip aldığında,
Yol üstünde sürütüp,
Azgın itlere parçalattığında,
O demde ölmedim de nettim!?
Beecin'i bozup, her gün alıp,
Gergedana yükleyip altın alıp,
Altın ile gümüşten
Ayda ganimet, günde vurgun alıp,
Yükleyemez olduğumuzda.
Hanım gelini, güzel kızı
Devşiremez olduğumuzda,
O demde ölmedim de nettim?!
Afgan'ı vurup günde alıp,
File yükleyip altın alıp,
Kara gözlüden binini alıp,
Kat kat giyip samur börkü
Sallanıp durduğum çağımda,
Katar katar birleşip,
Sefa sürdüğüm çağımda,
O demde ölmedim de nettim?!
Püsküllü mızrağı ele alıp,
Dört yandan düşmana saldırıp,
Karşılayıp durduğum çağımda,

Rast gelen düşmanı perişan edip,
Yumruklayıp durduğum çağımda,

Sebil ton kiyip seksen tört,
Serpişken coogo kızıl ört,
Biz kızıl ört elek ketildik.
Kımbatımdan acırap,
Kana, kıykırsak kaydan cetiştik?
Çama çarçap kaygırdık,
Çalkar köldön ayrıldık,
Ak bolot elek ketildik,
Ayköl şerden acırap,
Azaptan kantip ötündük» –
Dep, oşentip, Külçoro,
Agarıp öñü suyulup,
Eki betten akkan caş
Akırek ıldıy kuyulup,
Arık koydoy cötölüp,
Amalsız otun kötörüp,
Oşo kezde Çoronun
Kordolgon mınday bolobu,
Üp etkendey ünü cok,
Üksöygön çeñgel cünü cok,
Tirüü bolçu türü cok,
Buulum kiybes Külçoro
Buurul baytal tay tappay
Uşunday eken düynö bok!
Cılkıçı kulu çoronun
Eçki tonu etinde,
Cargak şımı kötündö,
Kötörmö arkan conunda,
Almambet uulu Külçoro
Cılkıçının kolunda.
Semetey erdin barında,
Şamdagayı bolcolsuz
Şakıldagan er Çoro,
Şay koldogon şer bolgon,
Keçee kankordun közü ötköndö,
Arkalap otun kötörüp,
Adamdan caman kem bolgon,
Olcolonup kul bolgon,

Zırh kaftan giymiş seksen dört,
Çarpışan düşmana kızıl yangın,
Biz kızıl yangındık, söndük gittik.
Kıymetlimden ayrılıp,
Hani, haykırsak nereye yetiştik?
Derman tükenip kaygılandık,
Engin gölden ayrıldık,
Ak çeliktik, körelip gittik,
Ayköl arslandan ayrılıp,
Azaptan nasıl geçtik» –
Deyip, böylece, Külçoro,
Benzi ağarıp solup,
İki yanaktan akan yaş
Köprücükten aşağı dökülüp,
Cılız koyun gibi öksürüp,
Çaresiz odun taşıyıp,
O zamanlar Çoro'nun
Horlanmışı böyle mi olur,
Bir 'hık' diyecek sesi yok,
Kabaran pençede tüyü yok,
Sağ kalacak hâli yok,
İpekli giymez Külçoro,
Kır kısrak, tay bulamaz,
Böyleymiş işte, boktan dünya!
Yılkıcının kulu çoronun
Keçi kürkü sırtında,
Meşin şalvarı kıçında,
Taşıma urganı omzunda,
Almambet oğlu Külçoro
Yılkıcının elinde.
Er Semetey sağken,
Çevikliği ölçüsüz,
Şakıldayan er Çoro,
Pirlerin koruduğu arslandı,
Dün kan içenin gözü göçünce,
Sırtlayıp odun taşıyıp,
İnsandan beter düşkün oldu,
Ganimet edilip kul oldu,

Öksüp ıylayt Külçoro,
Ölöyün dep arınan,
Ölböy aman cürgönü –
Baya, ölçölüü Seytek barınan.
Keteyin deyt arınan,
Ketpey, ölböy cürgönü –
Canagı Seytek barınan.
Öksöp ıylayt Külçoro,
Küyüp-bışıp çok bolot,
«Eptep öçüm alsam» – dep,
Oşonu oylop toktonot.
Semetey uulu Seytekti
Ereşen tartıp er bolup,
Er uulu menen teñ bolso,
Belime tañuu kılsam – dep,
Kagışa ketip Kıyazga
Kalaymandı salsam – dep,
Töröbeyil Kançoro
Töbösünön bassam – dep,
Töböñdön tiygen çoçkonun
Tört tülügün çaçsam – dep,
Kıcıldagan cediger
Kıcırıma kaptalsa,
Kırgındı kızık salsam – dep,
Kırgın kılıp çoñdorun
Tirüü baylap alsam – dep,
Oylop cüröt oşonu.
Kaalap cüröt barıştı,
Tiktegen eri çoñoyso
Tilep cüröt salıştı.
Karmaştı katuu salsak – dep,
Kañgırap cürgön kayran baş
Talaska kayra barsak – dep,
Buzuktu murda salsak – dep,
Burulup cetip Talastı
Eptep taap alsak – dep,
Kıyamat ketken kımbat er
Şerdi sanap bir ıylayt,
Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas

Hıçkırıp ağlar Külçoro,
Arından öleyim der,
Ölmeden sağ gezmesi –
Hani, o biricik Seytek'in varlığından.
Gideyim der arından,
Gitmeden, ölmeden durması –
Demin dediğim Seytek'in varlığından.
Hıçkırıp ağlar Külçoro,
Yanıp pişip kor olur,
«Bir yolunu bulup öcümü alsam» – diye,
Onu düşünüp durulur.
Semetey oğlu Seytek'i,
Serpilip er olup,
Er oğluyla denk olsa,
Belime destek kılsam – diye,
Kıyaz'la çarpışmaya girip
Kıyameti koparsam – diye,
Bey bozuntusu Kançoro'nun
Tepesinden bassam – diye,
Tependen inen domuzun
Dört tülük varını saçsam – diye,
Kaynaşan Cediger
Hışmıma kapılırsa,
Kırgını seyirlik salsam – diye,
Kırıp geçirip büyüklerini
Diri diri bağlasam – diye,
Bunu düşünüp gezer.
Varıp gitmeyi diler gezer,
Gözlediği eri büyüse,
Kapışmayı diler gezer.
Kavgayı sert koparsak – diye,
Avare gezen zavallı baş,
Talas'a yine varsak – diye,
Fitneyi önce salsak – diye,
Dönüp yetişip Talas'ı
Bir yolunu bulup bulsak – diye,
Kıyamete göçen kıymetli eri,
Arslanı sayıp bir ağlar,
Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas,

Cerdi sanap bir ıylayt,	*Yeri sayıp bir ağlar,*
Ökçölüü* ötük, cargak şım,	*Ökçeli* çizme, meşin şalvar,*
Eldi samap bir ıylayt.	*Eli özleyip bir ağlar.*
Eelikse elik atuuçu,	*Coştu mu karaca vuran,*
Erikpese elkin oynop catuuçu	*Sıkılmadan başıboş oynayıp yatan*
Cerdi sanap bir ıylayt.	*Yeri sayıp bir ağlar.*
Bagalak* oynop dañ salgan,	*Bagalak* oynayıp şenlik salan,*
Orompoy teep çañ salgan,	*Orompoy tepip toz koparan,*
Uzun sanap bir ıylayt,	*Uzun uzun sayıp bir ağlar,*
Kırmızı köynök, ayça bel	*Kırmızı gömlekli, ay gibi ince belli,*
Kıltıldagan eñ suluu	*Salınıp yürüyen en güzel*
Kızın sanap bir ıylayt.	*Kızları sayıp bir ağlar.*
Oşo kezde Külçoro	*O zamanlar Külçoro'nun*
Eçki ton sandap bölüngön,	*Keçi kürkü dilim dilim bölünmüş,*
Eñkeygende Çoronun	*Eğildiğinde Çoro'nun*
Caman ceri köröngön.	*Ayıp yeri görünürmüş.*
Otun alıp kelgende	*Odun alıp geldiğinde*
Cılkıçılar talagan.	*Yılkıcılar talan edermiş.*
Küügüm kirip, kün batsa,	*Alacakaranlık çöküp gün batınca,*
Çındap sabap abañdı	*Ağanı adamakıllı dövüp*
Çılgıy teri iyletet,	*Ham deri işletirler,*
Keç kirgende şıldıñdap,	*Akşam çökünce alay edip,*
Keşigi cok abañdı	*Nasipsiz kalmış ağanı*
Kalmaktarday biyletet.	*Kalmuklar gibi oynatırlar.*
Kaarlansa cer sabap,	*Öfkelense yeri döver,*
Karagul çıgat şokşoktop,	*Karagul çıkar homurdanıp,*
Buyruk kılsa ulugu –	*Ulusu buyruk verince –*
Özüñ körgön abañdı	*Senin gördüğün ağanı*
Cılkıçı sabayt tokmoktop,	*Yılkıcı döver tokmaklayıp,*
Tayak cegen abañdın	*Dayak yiyen ağanın*
Eti ketet bırkırap,	*Eti gider parça parça,*
Çıkpay canı çırkırap,	*Canı çıkmaz, çığrışır,*
Say-sööktün baarısı	*İliğinin kemiğinin hepsi*
Ketet eken zırkırap.	*Sızım sızım sızlarmış.*
Üp etkendey ünü cok,	*Bir 'hık' diyecek sesi yok,*
Keşigi cok abañdın	*Nasipsiz ağanın*
Tirüü kalçu türü cok.	*Sağ kalacak hâli yok.*
Cılkıçı tokmok urganda	*Yılkıcı tokmak vurduğunda*

Kabırga ketet bırkırap,	*Kaburga gider çatırdayıp,*
Çımınday canı çırkırap.	*Sinek kadar canı çığrışıp.*
Çoronun türün körgöndö	*Çoro'nun hâlini görünce*
Kayıñ ıylayt, tal ıylayt,	*Kayın ağlar, söğüt ağlar,*
Karagan candın baarı ıylayt.	*Bakan canların hepsi ağlar.*
Iylagandın baarısı	*Ağlayanların hepsi*
Öz kaygısın cep ıylayt.	*Kendi kaygısını yiyip ağlar.*
«Erge müşkül iş tüşsö	*«Erin başına müşkül iş düşse*
Uşunday bolor» – dep ıylayt.	*Böyle olur» – deyip ağlar.*
Kaarlansa Karagul,	*Öfkelense Karagul,*
Kara tacaal mına bul.	*Kara Deccal işte bu.*
Kuykalangan kuturgur,	*Yüzü kavruk kuduruk,*
Katuu cini karmasa	*Sert öfkesi tuttu mu*
Kökbörü kılıp abañdı,	*Ağanı gökbörü oğlağı yapıp,*
Şıldıñ kılıp talatıp,	*Alaya alıp kapıştırıp,*
Cılkıçıga kerdiret.	*Yılkıcıya çektirir.*
Kündö cılkı tomugun,	*Her gün yılkı aşık kemiğini*
Aş orduna berdiret.	*Aş yerine verdirir.*
Bendeden bölök kıstırat,	*Kullardan ayrı sıkıştırır,*
Toguz künü kara suu	*Dokuz gün kara suyu*
Suusunuñ dep cutkuzat,	*'Suyun budur' diye yutturur,*
Oşo suunu cutkanda	*O suyu yuttuğunda*
Kurup kalgan Çoronun	*Kuruyup kalan Çoro'nun*
Eti köbük kök caşık,	*Eti köpük, gömgök sulu,*
Kanı kalat bir kaşık,	*Kanı kalır bir kaşık,*
Közü keter alaktap,	*Gözü gider bulanıp,*
Muunu boşop şalaktap,	*Eklemi gevşer sallanıp,*
Akıldan tantıp Külçoro	*Aklından sayıklayıp Külçoro*
Keede ketet karaptap.	*Kimi zaman gider sersemleyip.*
Moynu kılday şılkıldap,	*Boynu kıl gibi sarkıp,*
Togolonso Külçoro	*Yuvarlanınca Külçoro,*
Çımınday canı çırkırap,	*Sinek kadar canı çığrışıp,*
Karaskar toodoy Külçoro	*Karaskar dağı gibi Külçoro*
Kamçı saptay körünöt.	*Kamçı sapı gibi görünür.*
Imerme tooday Külçoro,	*İmerme dağı gibi Külçoro*
Iynelik öñdüü körünöt.	*İğne misali görünür.*
Cılkıçı başı Karagul,	*Yılkıcı başı Karagul,*
Cılas bolgur mına bul.	*Kahrolası işte bu.*

Kaarlanat Karagul,
Kara şaytan mına bul.
Çılgıy içi ört calın,
Külçoronu körgöndö
Çıday albayt mına bul.

Öfkelenir Karagul,
Kara şeytan işte bu.
İçi baştan başa ateş alev,
Külçoro'yu görünce
Dayanamaz işte bu.

Kürsüldögön Karagul
Bagıştın salbar uulu eken,
Balaket baskır bul eken.
Enesi salbar batasız
Bu çoñoygon eken atasız.
Munun celboosu cerge cetpeptir,
Cerge kirgen akmaktın
Beşigi törgö ötpöptür.
Enenin ak emçegi iybeptir,
Atasının aşkere beti tiybeptir.
Al teñ kılbay aşına,
Açuulansa abañdı
Kamçı salat başına,
Kol tokmogu kolunda,
Kuturup kelse Karagul,
Kurup kalgan abañdın
Kuu soyul tiet conuna.
Açuulanıp bakırsa,
Kayra bolgon şamalday
Külçoro baykuş kanetet.
Alapayın taba albay,
Cana turup kıykırsa,
Tügöngön kuldu kördüñbü,
Tokoydogu kamanday,
Tolkup ötsö kuturgur,
Tolup catkan cılkıçı
Alapayın taba albay,
Kök kementay camınıp,
Körçü bolsoñ kuturgur
Kök kamanday çamınıp,
Eki beti salañdap,
Ebi ketken çoçkonun
Eki dañgıt toyguday.

Gümbürdeyen Karagul,
Bagış'ın kuma oğluymuş,
Belaya batası buymuş.
Anası gözden düşmüş, duasız,
Bu, babasız büyümüş meğer.
Bunun beşik bağı yere ermemiş,
Yere giresi ahmağın
Beşiği başköşeye geçmemiş.
Ananın ak memesi süt indirmemiş,
Babasının yüzü açıkça değmemiş.
O, aşına denk saymadan,
Öfkelendi mi ağanın
Başına kamçı çalar,
El tokmağı elinde,
Kudurup geldi mi Karagul,
Kuruyup kalan ağanın
Kuru sopası iner sırtına.
Öfkelenip bağırınca,
Ters dönen rüzgâr gibi,
Külçoro zavallı, ne yapsın.
Ne yapacağını bilemez,
Yine kalkıp haykırınca,
Tükenmiş kulu gördün mü,
Ormandaki yaban domuzu gibi,
Dalgalanıp geçse kuduruk,
Dolup taşan yılkıcılar
Ne yapacağını bilemez,
Gök kepeneği bürünüp,
Görsen şu kudurmuşu,
Gök domuz gibi saldırıp,
İki yanağı sarkıp,
Biçimi kaçmış domuzun
İki azgın itini doyuracak kadar.

Bu cılmaygan Karagul,
Cılmaygan doñuz mına bul.
Kuturgurdun kaarına,
Körgön adam şaşkıday,
Aybatınan aramdın
Ar kim körsö şaşkıday.
Murunu butkul señirdey,

Bu sırıtan Karagul,
Sırıtan domuz işte bu.
Kudurmuşun hışmından
Gören adam şaşakalır,
Haramın heybetinden
Kim görse şaşakalır.
Burnu koca dağ burnu gibi,

Buzulup ölgön Karagul,
Bulkuşsa candı cegidey.
Kabagı señir muştumday,
Karasañ candı kıskıday,
Mına Karagul türü uşunday.
Özü Bagış uulu eken,
Kuturup atkan kul eken.
Eçkinin toñgon mayın cep,
Cılkının kısır tayın cep,
Körsöñ türü mına bul
Örttönüp ölgön Karagul.
Kaarınan kapırdın
Tili cok ayban kaçkıday.
Tiktep turgan kalayık,
Akılın tappay şaşkıday,
Camınışı colborstoy,
Çalışkan aman bolbostoy,
Kaarlansa Karagul
Kara şaytan mına bul.
Bul Karagul kapırdı
Mınday taştap salıñar,
Muñduu baykuş Külçoro
Oşondon kabar alıñar.
Kara caka kementay,
Kat-katınan bölüngön,
Katuu tozok çoñ müşkül
Külçorogo körüngön,
«Ölömün» – dep arınan
Ölböy turat er çirkin,
Ötkörö namıs barınan.
Şay koldogon Külçoro

Bozulup ölesi Karagul,
Çekişse canı yiyecek gibi.
Kaş çatığı dağ burnu, yumruk gibi,
Baksan canı kıskaç gibi sıkar,
İşte Karagul'un hâli böyle.
Kendisi Bagış oğluymuş,
Kudurup duran kulmuş.
Keçinin donmuş yağını yiyip,
Yılkının kısır tayını yiyip,
Görsen, hâli işte bu,
Yanıp ölesi Karagul.
Kâfirin hışmından
Dilsiz hayvan bile kaçası gelir.
Bakıp duran ahali
Aklını bulamaz, şaşakalır,
Bürünüşü kaplan gibi,
Kapışan sağ kalmaz gibi,
Öfkelense Karagul,
Kara şeytan işte bu.
Bu Karagul kâfirini
Şimdilik bir yana bırakın,
Dertli zavallı Külçoro'dan,
Ondan haber alın.
Kara yakalı kepenek
Kat katından bölünmüş,
Ağır cehennem, büyük müşkül
Külçoro'ya görünmüş,
«Ölürüm» – der arından,
Ölmeden durur er çilekeş,
Aşkın namusu var ya, ondan.
Pirlerin koruduğu Külçoro

Karıp bolgon abıdan.
Cılkıçıdan Bozbala,
Külçorogo dos bala.
Bozbaladan kep ugup,
Ayday katın Ayçürök
«Erkek tuudu» – dep ugup,
Toyuna tokson soydu – deyt,
Atın Seytek koydu – deyt.
Kaygının baarı çaçılıp,

Büsbütün garip düşmüş.
Yılkıcılardan Bozbala,
Külçoro'ya dost oğlan.
Bozbala'dan söz işitip,
Ay gibi kadın Ayçürök
«Erkek doğurdu» – diye işitip,
Toyuna doksan kesti – der,
Adını Seytek koydu – der.
Kaygının hepsi dağılıp,

Kapaluu cürök basılıp,
Köñülü carkıp açılıp,
Saktap sarı talaanı,
Sagıngan eken Külçoro,
Kökcal Seytek balanı.
Burulgan toodon bulak – dep,
Abaman kalgan çunak – dep,
Ayzadagı celek – dep,
Abaman kalgan belek – dep,
Körüp koyso köönü tok,
Kökcaldan kalgan muraapı,
Mına oşondon başka karaan cok,
Peyli tüştü Külçoro.
Külçoro korduk körgöngö,
Kabılan töröñ ölgöngö
On eki cılga toluptur.
Ay böksörüp kün ötüp,
Aradan eçen cıl ötüp,
Erden kalgan er Seytek
Ereşen tartıp er bolup,
Er uulu menen teñ bolup,
Olcogo ketip oñolup,
Kordukta cürüp çoñoyup,
On eki müçö teñ çıgıp,
Atasın tartaar şer çıgıp,
Uñgusu bolot, uçu kurç
Komokoyluu* sır nayza
Koloytup öydö aştaptır,
Koygulaşkan duşmanga

Kederli yürek yatışıp,
Gönlü parlayıp açılıp,
Sarı bozkırı bekleyip,
Özlemiş meğer Külçoro
Bozkurt Seytek çocuğu.
Dağdan kıvrılan pınar – diye,
Ağamdan kalan yadigâr afacan – diye,
Mızraktaki flama – diye,
Ağamdan kalan armağan – diye,
Bir görse gönlü tok,
Bozkurttan kalan irası,
İşte ondan başka karaltısı yok,
Gönlü ona aktı Külçoro'nun.
Külçoro'nun horluk görüşüne,
Kaplan beyinin ölüşüne
On iki yıl dolmuş.
Ay eksilip gün geçip,
Aradan nice yıl geçip,
Erden kalan er Seytek
Serpilip er olup,
Er oğluyla denk olup,
Tutsaklıkta bile onup,
Horlukta gezip büyüyüp,
On iki âzâsı denk gelişip,
Babasına çeker arslan çıkıp,
Sapı çelik, ucu keskin,
Komokoylu sırlı mızrağı*
Kocaman sapına geçirmiş,
Çarpışan düşmana

Korkup koltuk açpaptır.
Kobutuna* kelgendi
Koyondoy cerge cançtaptır.
Katılgan balban ölüptür,
Kaarına tiygen eçenin
Cazasın kolgo beriptir.
Baykuş asıl Külçoro
Bozbaladan kep ugup:
«On ekide er Seytek
Oyron çıktı dep ugup,
Cetim-cesir, miskinge*,

Korkup koltuk açmamış.
Menziline geleni*
Tavşan gibi yere çakmış.
Sataşan pehlivan ölmüş,
Hışmına dokunan nicesinin
Cezasını eline vermiş.
Zavallı asil Külçoro
Bozbala'dan söz işitip:
«On ikisinde er Seytek
Yaman çıktı diye işitip,
Yetime, dula, miskine,*

Kor bolgon Çoro baatırga
Korgon çıktı» – dep ugup,
Mına oşondo Külçoro
Baladan kabar kep ugup,
Baatır çıktı – dep ugup,
Bozbaladan kep ugup,
Tilegeni er Seytek
Kusadar bolup cürögü,
Kubangan eken bir özü.
Ay-talaada Külçoro
Bir kişige bilinbey,
Baabedinin bat aytıp,
Barsañ aman Talaska
Ay tuyakka at aytıp,
Ayrı örköçtüü töö aytıp,
Çını menen çırkırap,
Çın kubanıp burkurap,
Kökcal erdin belegi
Er Seytekti körsöm – dep,
Andan kiyin kurgan can
Kaza cetse ölsöm – dep,
Çırkırap ıylap sabılıp,
Çın Kudayga calınıp,
Köñülü ketken bölünüp,
Közünön caşı tögülüp,
Akıl iylep, oy oylop,
Cılkıçıga baruuga,

Hor olan Çoro bahadıra
Kale çıktı» – diye işitip,
İşte o zaman Külçoro,
Oğlandan haber söz işitip,
Bahadır çıktı – diye işitip,
Bozbala'dan söz işitip,
Dilediği er Seytek'e
Yüreği hasretle dolup,
Kendi kendine sevinmiş.
Ay-bozkırda Külçoro,
Bir kişiye sezdirmeden,
Baabedin'e adak deyip,
Sağ varırsan Talas'a,
Ay toynaklıya at adayıp,
Çatal hörgüçlü deve adayıp,
Gerçekten çığrışıp,
Gerçekten sevinip gözyaşı döküp,
Bozkurt erin armağanı
Er Seytek'i görsem – diye,
Ondan sonra bu kavruk can,
Ecel erişirse ölsem – diye,
Çığrışıp ağlayıp çırpınıp,
Gerçek Hüda'ya yalvarıp,
Gönlü gitmiş bölünüp,
Gözünden yaşı dökülüp,
Akıl yoğurup, düşünce düşünüp,
Yılkıcıya varmaya,

	Möönöt surap aluuga,	*Mühlet isteyip almaya,*
	Ayçürökkö baruuga,	*Ayçürök'e varmaya,*
	Ayday katın ceñeden	*Ay gibi kadın yengeden*
	Ebin taap kabar aluuga,	*Yolunu bulup haber almaya,*
	Şay koldogon Külçoro	*Pirlerin koruduğu Külçoro,*
	Karuusu toluk kapırdın,	*Kuvveti yerinde kâfirin,*
	Kan içeer Kıyaz baatırdan	*Kan içici Kıyaz bahadırdan,*
4890	Talkandı taza salsam – dep,	*Paramparça edip tozunu atsam – diye,*
	Talkalaşıp uruşup,	*Parçalaşırcasına vuruşup,*
	Abamdın kegin alsam – dep,	*Ağamın öcünü alsam – diye,*
	Erte sözü keç bolup,	*Erken sözü geç olup,*
	Eki közü tört bolup,	*İki gözü dört olup,*
	Kerettüü katın Ayçürök	*Kerametli kadın Ayçürök,*
	Ayçürökkö baruuga,	*Ayçürök'e varmaya,*
	Çüröktön kabar aluuga,	*Çürök'ten haber almaya,*
	Kuldukta cürgön Çoronun samaganı	*Kullukta gezen Çoro'nun özlediği:*
	Ayday ceñeñ Ayçürök,	*Ay gibi yengen Ayçürök,*
4900	Çolpondoy közü caynagan,	*Çolpan yıldızı gibi gözleri ışıldayan,*
	Ene orduna karmagan,	*Ana yerine tuttuğu,*
	Eş tutkan dolu ceñeme,	*Yoldaş bildiğim delişmen yengeme,*
	Tüptüü çınar mömömö,	*Köklü çınarım, meyveme,*
	Düynögö carık kelgenge,	*Dünyaya aydınlık gelene,*
	Emçek sütün berbese,	*Meme sütünü vermese de,*
	Elik süt bergen ceñeme,	*Karaca sütü veren yengeme,*
	Tuu tübündö beybakka,	*Tuğ dibindeki bahtsıza,*
	Olcolop ketken ceñeme,	*Ganimet edilip götürülen yengeme,*
	Kankordon kalgan eneme,	*Kan içenden kalan aname,*
4910	Daknır cetse ölöyün,	*Takdir erişirse öleyim,*
	Bıyıl cüzün köröyün,	*Bu yıl yüzünü göreyim,*
	Ayla tapçu Çüröktün	*Çare bulan Çürök'ün,*
	Akılga dıykan dümöktün,	*Akıl tarlası o hünerlinin,*
	Üzülgöndü ulardın,	*Kopanı ulayanın,*
	Çaçılgandı cınardın.	*Saçılanı toplayanın.*
	Berizaada Çüröktün,	*Peri-zâde Çürök'ün,*
	Bepbelgilüü dümöktün,	*Apaçık belli o hünerlinin,*
	Kıyalı altın katındın,	*Huyu altın kadının,*
	Kılpıldagan kapırdın,	*Işıl ışıl salınan kâfirin,*
4920	At boroyun sıdırgan	*At dörtnalını geride bırakan,*

On segiz miñ aalamdı	*On sekiz bin âlemi*
Uçsa bir kün kıdırgan.	*Uçsa bir günde dolaşan.*
Cürgönün cuma kün bilgen,	*Gittiğini cuma günü bilen,*
Uçkanın kadır tün bilgen,	*Uçtuğunu Kadir gecesi bilen,*
Dünüyösü sıdırgan,	*Dünyayı baştan başa geçen,*
Aalamdın baarısın	*Âlemin hepsini*
Uçup cürüp kıdırgan.	*Uçarak dolaşan.*
Berenim abam ölgön beym,	*Yiğidim ağam öldü galiba,*
Cana beytaalay katın Ayçürök	*Hem de bahtsız kadın Ayçürök*
4930 Kıyazga köönün bölgön beym.	*Kıyaz'a gönlünü verdi galiba.*
Urganı sıydın özübü,	*Vurgun mu yedi kendisi,*
Köñülü bölök bölünüp,	*Gönlü başkaca bölünüp,*
Unutup koygon kezibi,	*Unutuverdiği çağı mı,*
Er tattuu dep turganbı,	*'Koca tatlı' der mi oldu,*
Kerettüü ceñem dolunun	*Kerametli delişmen yengemin*
Keypin Kuday urganbı,	*Kılığını Hüda mı çarptı,*
Urgaaçı dolu özübü,	*Dişi delişmenin kendisi mi,*
Uul kanday dep coktoboy,	*'Oğul nasıl' diye sormadan,*
Urgansay ceñem Ayçürök	*Çarpılası yengem Ayçürök*
4940 Unutup koygon kezibi?	*Unutuverdiği çağı mı?*
Kökcaldan artık eken – dep,	*Bozkurttan üstünmüş – diye,*
Er Kıyazdı tapkan beym,	*Er Kıyaz'ı buldu galiba,*
Ceñemdi Kuday urgan beym,	*Yengemi Hüda çarptı galiba,*
Er Kıyazga barganda	*Er Kıyaz'a vardığında*
Kazını kertip cegen beym,	*Kazıyı dilip yedi galiba,*
Kaynim ele Külçoro	*'Kaynımdı Külçoro,*
Ölsö meyli degen beym,	*Ölse de olur' dedi galiba,*
Köñülün berip Kıyazga	*Gönlünü verip Kıyaz'a,*
Ceñemdi Kuday urgan beym,	*Yengemi Hüda çarptı galiba,*
4950 Çarktuu bolso balasın,	*Gücü yetse oğlunu,*
«Çalgın çal» – dep cürgüzböy,	*«Keşfe çık» – diye yollamayıp,*
Kuldukta cürgön abasın	*Kullukta gezen ağasını*
Balaga aytıp bilgizbey,	*Oğlana söyleyip bildirmeden,*
Ukpagan eken sözümdü.	*Sözümü hiç işitmemiş.*
Berizaada beytaalay,	*Peri-zâde bahtsız,*
Unutkan eken özümdü.	*Beni unutmuş meğer.*
Kazgan okşoyt orumdu,	*Çukurumu kazmış olmalı,*
Kaynatkan okşoyt şorumdu,	*Kahrımı kaynatmış olmalı,*

Kılgan okşoyt sonundu,
Estese bolo beytaalay
Cırtılıp ketken tonumdu.
Boşotso bolo Kıyazdan
Baylanuu cürgön kolumdu.
Kol boşonup sergisem,
Kaarluu duşman aldına,
Kanatım cayıp ergisem,
Çier elem sızıktı,
Cedigerdin Kıyazga
Kılbayt belem kızıktı.
Cetkileñ dalım cetilse,
Cetimim kelip kezikse,
Körböyt belem çaranı.
Bagıştın uulu Kıyazga,
Saktatsam sarı talaanı,
Mañday-teskey turuşsam,

Görülmedik işi etmiş olmalı,
Bir ansa ya bahtsız,
Yırtılıp giden kaftanımı.
Bir çözse ya Kıyaz'dan
Bağlı gezen kolumu.
Kolum çözülüp canlansam,
Hışımlı düşman önüne
Kanadımı açıp süzülsem,
Çizerdim ben o çizgiyi,
Cediger'in Kıyaz'ına
Görülmedik işi etmez miydim.
Yetkin küreğim yetişse,
Yetimim gelip rast gelse,
Çaresine bakmaz mıydım.
Bagış oğlu Kıyaz'a
Sarı bozkırı bekletsem,
Yüz yüze karşı dursam,

Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruşsam.
Aykırıp ayza sunuşup,
Kan tögüşüp uruşup,
Keñ-Koldon tiygen köçümdü,
Kelbersigen Kıyazdan
Kaçan alam öçümdü?
Talastan buzdu artımdı,
Dardañdagan aramdan
Alalbay keldim dartımdı.
Buzultup iydim muñumdu,
Burulup çamam kele albay,
Alalbay cüröm kunumdu.
Öksöp bozdop sabılıp,
Öpkölöp ıylayt Külçoro,
Ayçürökkö taarınıp.
Küyüp-canıp çok bolup,
Uşunday küygön şorduu can
Kantip tursun toktolup.
Kaygılanıp sabılıp,
Küyüp-canıp kamıgıp,

Tüfek atıp, yay çekip,
Göğüs göğüse vuruşsam.
Haykırıp mızrak uzatışıp,
Kan dökülüşüp vuruşup,
Keñ-Kol'dan kalkan göçümü,
Kurumlanan Kıyaz'dan
Ne zaman alırım öcümü?
Talas'tan bozdu ardımı,
Kasılıp gezen haramdan
Öcümü alamadan geldim.
Derdimi azdırıverdim,
Dönüp dermanım gelmeden,
Kan bedelimi alamadan gezerim.
Hıçkırıp bozlayıp çırpınıp,
İçlenip ağlar Külçoro,
Ayçürök'e gücenerek.
Yanıp yakılıp kor olup,
Böylesi yanan kara bahtlı can
Nasıl dursun sakin durup.
Kaygılanıp çırpınıp,
Yanıp yakılıp dertlenip,

Kün kılkıldap batkanda,
Eldin astı catkanda,
Tün tünörüp caylanıp,
Can-canıbar makuluk
Körböy közü baylanıp.
Kuldukta Çoro baykuşuñ,
Türlönüp köñül bürkölüp,
Külçoronun başına
Altımış sanaa bir kelip,
Kaarlanıp çırkırap,
Kapadar bolup oy oylop,
Kabırga katuu sögülüp,
Köñülü çirkin bölünüp,
Kamçı saptay talaalap,
Közünün caşı tögülüp,
Murundun suusu bulaktap,
Burulup ıylay baştadı,
Kızıtalak kuu candı
Kızır çalgan Külçoro

Gün kızarıp battığında,
Elin önde gideni yattığında,
Gece kararıp yerleşince,
Canlı cansız mahluk
Gözü bağlanıp görmez olunca.
Kullukta Çoro zavallın,
Gönlü türlü türlü bulutlanıp,
Külçoro'nun başına
Altmış kuruntu bir gelip,
Öfkelenip çığrışıp,
Kederlenip düşünce düşünüp,
Kaburgası ağır sökülüp,
Gönlü çilekeş bölünüp,
Kamçı sapı misali kırda kalıp,
Gözünün yaşı dökülüp,
Burnunun suyu pınar gibi akıp,
Dönüp ağlamaya başladı,
Kahrolası kuru canı
Hızır'ın dokunduğu Külçoro

Kılga baylay taştadı.
«Ölüp kalgan kezimde,
Koy terisi kul elem.
Ölböy tirüü cürgöndö
It terisi şum elem.
Dagdırım cetse ölöyün,
Barsa-kelbes çın caydı,
Baçımıraak köröyün.
Cılkıçı başı Karagul
Karaguldun kolunan,
Bir möönöt surap köröyün.
Çındap iyse çoçkogo
Çımınday candı bereyin.
Çımırkanıp men özüm,
Çoçkodon, ceti kün möönöt
surap köröyün» –
Dep, oşentip, Külçoro,
Tañ kaşkayıp sürgöndö,
Cerge carık tiygende,

Kıla bağlayıverdi.
«Öldüğüm zamanda,
Koyun derisi kuldum.
Ölmeyip sağ gezerken
İt derisi uğursuzdum.
Takdirim erişirse öleyim,
Varılıp dönülmez gerçek yurdu
Bir an önce göreyim.
Yılkıcı başı Karagul,
Karagul'un elinden
Bir mühlet isteyip göreyim.
Sahiden azarsa, domuza
Sinek kadar canı vereyim.
Bütün gücümü toplayıp ben kendim,
Domuzdan, yedi gün mühlet
isteyip göreyim» –
Deyip, böylece, Külçoro,
Tan ağarıp söktüğünde,
Yere ışık değdiğinde,

Tañ sögülüp turganda,
Tañ atardın salkın cel
Şıkıldatıp urganda.
Kamıştın başı zırkırap,
Can-canıbar makuluk
Ordunan turup kozgolup,
Cana balapan torgoy çırkırap,
Tañ dümpöyüp açılıp,
Cerge carık çaçılıp,
Külüstön tuugan Külçoro,
Cacaandan çıkkan şok ele,
Caynagan kızıl çok ele.
Cumuru baştuu bendeden,
Çorodoy kökcal cok ele.
Zamanında Külçoro,
Oñ dalısı keñ ele.
Uruktu buzgan şer ele,
Baranı toonun belindey,
Oozunan çıkkan ilebi
Orto beldin celindey.
Aybatı artık şer ele

Tan sökülüp durduğunda,
Tan atımının serin yeli
Tıkırdatıp vurduğunda.
Kamışın başı sızlayıp,
Canlı cansız mahluk
Yerinden kalkıp kımıldayıp,
Hem yavru tarla kuşu cıvıldayıp,
Tan kabarıp açılıp,
Yere ışık saçılıp,
Yiğit doğmuş Külçoro,
Yamanların yamanı, afacandı,
Işıl ışıl kızıl kordu.
Yumru başlı kullar içinde
Çoro gibi bozkurt yoktu.
Zamanında Külçoro'nun
Sağ küreği genişti.
Düşman soyunu bozan arslandı,
Heybeti dağın beli gibi,
Ağzından çıkan soluğu
Orta geçidin yeli gibi.
Heybeti üstün arslandı,

Adamzat bendeden,
Artıla tuugan neme ele.
Arsılan sınduu şer Çoro
Artıgı kökcal ölgön kez,
Eti kaçıp, söögü bar,
Bilgenge mınça barkı bar,
Köbü ketip, azı bar,
Tuuganı ölüp, kası bar.
Ataa, çaması ketip karkıbar,
Külüstön tuugan Külçoroñ
Uykudan çoçup oygonup,
Oñ cagına tolgonup,
Çımırkanıp okunup,
Çımınday candan çoçunup,
Karçıgaday kamınıp,
Kayran Çoro kökcalga
Kayıptan akıl tabılıp,

Âdemoğlu kullardan
Üstün doğmuş biriydi.
Arslan yapılı er Çoro'nun
En üstünü bozkurt ölmüştü o çağ,
Eti kaçmış, kemiği var,
Bilene bunca değeri var,
Çoğu gitmiş, azı var,
Akrabası ölmüş, hasmı var.
Ah, dermanı gitmiş o heybetli,
Yiğit doğmuş Külçoro'n
Uykudan irkilip uyanıp,
Sağ yanına dönüp,
Gücünü toplayıp hayıflanıp,
Sinek kadar canından ürküp,
Atmaca gibi davranıp,
Zavallı Çoro bozkurda
Gaipten akıl bulunup,

Aç arıstan türlönüp,
Aluuçu kıraan sürdönüp,
Ölör caktı kamdanıp,
Cılkıçı başı cılastan
Möönöt surap burkurap,
Cılkıçı başı Karagul
Cılmaygan azap mına bul.
Tutanıp ölgön Karagul
Çın balaket mına bul.
Çılgıy içi ört-calın
Balaket cayın karap tur.
Salam aytıp bügülüp,
Karaguldun aldına
Turgan eken Külçoro
Katındarday cügünüp:
«Saloodon saloomalekim,
Sandırgaluu kan abam,
Kuluñ aytat bir sözdü
Kulagıñ salıp kör, aba!
Eçki tonum etimde,
Cargak şımım kötümdö.
Kementay ketti bölünüp,
Eñkeysem etim körünüp,

Moynuna kurun salınıp,
Kuluñuz keldi calınıp.
Taman akı, mañday ter
Adam bolsoñ könüñüz,
Kan üyünö baruuga
Kiyim kiyip, aş içip,
Can kubantıp kaluuga
Ceti kün miyzat* beriñiz!
Ceti kündön keçiksem
Kıynoonu kızık salıñız.
Kılıçtap baştı alıñız,
Col üstünö süyrötüp,
Dañgıttarga carıñız.
Koydoy baştı kesiñiz,
Eki közdü oyuñuz,

Aç arslan gibi kabarıp,
Avını kapan şahin gibi heybetlenip,
Ölüme gider yanını hazırlayıp,
Yılkıcı başı kahrolasıdan
Mühlet isteyip feryat edip,
Yılkıcı başı Karagul,
Sırıtan azap işte bu.
Tutuşup ölesi Karagul,
Gerçek bela işte bu.
İçi baştan başa ateş-alev,
Belanın hâline bak dur.
Selam verip iki büklüm,
Karagul'un önünde
Durmuş meğer Külçoro,
Kadınlar gibi diz kırıp:
«Selamdan selamünaleyküm,
Devletli han ağam,
Kulun söyler bir sözü,
Kulak verip gör, ağa!
Keçi kürküm sırtımda,
Meşin şalvarım kıçımda.
Kepenek gitti bölünüp,
Eğilsem etim görünüp,

Boynuna kuşağını asıp,
Kulunuz geldi yalvarıp.
Taban hakkı, alın teri,
Adamsan razı olun,
Han evine varmaya,
Giyim giyip, aş içip,
Canı sevindirip dönmeye,
Yedi gün mühlet verin!*
Yedi günden gecikirsem
İşkenceyi seyirlik edin.
Kılıçlayıp başı alın,
Yol üstünde sürütüp,
Azgın itlere parçalatın.
Koyun gibi başı kesin,
İki gözü oyun,

Kaarlanıp kakaysañ,
Karmap alıp soyuñuz.
Ötkörö şumduk uşu – dep,
Baatır ötkörö soyup koyuñuz.
Er ekeniñ çın bolso,
Emi aytkan sözgö könüñüz,
Maa bir altı kün möönöt beriñiz?
Men bir çımınday candı
kıynayın,
Kan zayıbı Çüröktön
Men bir kiyim-keçek surayın!»
Kaarlanıp iş bütüp,
Korduk körüp Külçoro
Kañırıgı bek tütöp,
Baştagısın surasañ
Baatır Çoro atanıp,
Itelgidey kayran köz
Irmebey közgö caş alıp,
Keyip Çoro turgan soñ
Kaarlandı Karagul,
Katuu duşman mına bul.
Kaar salıp bakırıp,
Cılmañ çabıl, çabılgır,
Cılkıçısın çakırıp:
«Kuturgan eken sasık kul,

Kan üyünö baram – dep,
Munun it ekenin karap tur!
Cılkıçılar, balbandar
Esirip kalgan bu kuldun
Kamçılap boorun ezgile,
Tübünö tüptüü cetkile!
Koluñ cetet bu kuldu,
Kökbörü tartıp ötkülö!
Bir esebin tapkıla,
Ezelki cinin kakkıla,
Esebin çındap tapkıla!
Buyruk algan cılkıçı
«Tuyt» – degende, «ayt» koyup,

Öfkelenip dikilirseniz,
Yakalayıp boğazlayın.
'Aşırı kurnazlık bu' – deyip,
Bahadır, adamakıllı kesiverin.
Er olduğun gerçekse,
Şimdi denen söze razı olun,
Bana bir altı gün mühlet verin?
Ben bir sinek kadar canı
zorlayayım,
Han zevcesi Çürök'ten
Ben bir giyim kuşam isteyeyim!»
Öfkeyle iş bitip,
Horluk görüp Külçoro,
İçi sımsıkı tütüp,
Öncesini sorarsan,
'Bahadır Çoro' diye anılıp,
Delice doğan gibi güzelim göz
Kırpmadan göze yaş alıp,
Çoro böyle dertlenip durunca,
Öfkelendi Karagul,
Katı düşman işte bu.
Hışım salıp bağırıp,
Sinsi sırıtkan, kahrolası,
Yılkıcısını çağırıp:
«Kudurmuş meğer kokmuş kul,

Han evine varırım der ha,
Bak şunun it olduğuna!
Yılkıcılar, pehlivanlar,
Azgınlaşmış bu kulun
Kamçılayıp bağrını ezin,
Kökünü kazıyıp bitirin!
Eliniz yeter bu kula,
Kökbörü çeker gibi çekiştirin!
Bir hesabını görün,
Ezelki cinini kakıp çıkarın,
Hesabını iyice görün!
Buyruk alan yılkıcı,
«Tuyt» deyince «ayt» diyerek,

Turbay çırdı saldı ele,
Almambet uulu Çoronu
Talap catıp kaldı ele.
Cılkıçının kencesi,
Caratkandın bendesi,
Otun cakçu Bozbala –
Külçoro menen dos bala,
Aybalta kolgo alganı,
Araçalap al baykuş
Küyünüp atkan Çoronun
Üstünö tüşö kalganı:
«Araça, erler araça,
Araçaga könbösöñ,
Akırı salar saga tamaşa.
Erendi eren kordoso,
Erendin colu bolobu?
Arstanga katılıp,
Akırı cigit oñobu?
Bügün körgön erteñ cok,
Uşunday bolor düynö bok.
Başındagı suusar börk
Kimder ırgap kiybegen?!
Döölötü başta bar tursa,
Kim kürküröp cürbögön?!
Belsenip çıkkan kırgında
Munun berendigin körgöndö
Beecindin kanı dürbögön.

Durmadan kavgayı kopardı,
Almambet oğlu Çoro'yu
Talan edip dövmeye koyuldu.
Yılkıcıların en küçüğü,
Yaradan'ın bir bendesi,
Odun yakan Bozbala —
Külçoro ile dost olan çocuk,
Aybaltayı eline aldı,
Araya girip o zavallı,
Acı çeken Çoro'nun
Üstüne kapanıverdi:
«Aman, erler, araya girin,
Araya girene uymazsanız,
Sonu size oyun olur.
Yiğit yiğidi hor görürse,
Yiğidin yolu açık olur mu?
Arslana sataşan
Yiğit sonunda onar mı?
Bugün görülen yarın yok,
Böyledir işte, dünya bok.
Baştaki samur börkü
Kimler sallayıp giymedi?!
Devleti başında dururken,
Kim gürleyip yürümedi?!
Bel bağlayıp çıktığı kırgında
Bunun yiğitliğini görünce
Beecin'in hanı bile ürperdi.

Ala-Toonu cerdegen,
Munu alışıp adam ceñbegen.
Bul Ala-Too ele, col boldu,
Bu baatır arstan ele, kor boldu.
San cıyılgan top bele,
Bu sargarıp kulga kul bolgon,
İçiñerde cılkıçı
Uşunday kemigen adam cok bele?
Minte berbe Karagul,
Minte berseñ okustan
Salış kılsañ kokustan,

Ala-Too'yu yurt edinen,
Onunla tutuşup yenen adam çıkmayan,
Bu Ala-Too idi, yol oldu,
Bu bahadır arslan idi, hor oldu.
Sayısız toplanmış kalabalıkta,
Sararıp kula kul olmuş,
İçinizde, ey yılkıcılar,
Böyle düşkün bir adam yok muydu?
Böyle yapıp durma Karagul,
Böyle yapıp dursan ansızın,
Kavgaya girişirsen kazara,

Bel baylagan beliñdi ayt,
Bu kayratıñ koybosoñ
Bul cılkıñdı çaçamın.
Ceti-Özöndö cediger
Cediger senden kaçamın.
Adır-küdür bel aşıp,
Ara col menen celbesem,
Keñ Talasta kırgızga
Cetip kabar berbesem,
Kırgızdan cıyıp kol alıp,
Koldu cıynap mol alıp,
Töböñdön kirip baspasam,
Törösüngön Karagul
Tört tülügüñ çappasam,
Kamçı süyröy kirbesem,
Kak kuykañdı tilbesem!
Örüştön tiyip beeñdi,
Baylap Kıyaz döödñdü,
Çımırkanıp uruşsañ
Çıgara muştap meeñdi,
Calınsa ukpay sözüñdü,
Caldıratıp közüñdü,
Cabışa berbe cönü cok
Kırk cılkıçı, Karagul,
Caldıratam közüñdü!
Tolkugan kara cediger,
Tobuña tozok salarbız,
Toktotpoy kekti alarbız,
Tobuña tozok salarbız!

Bel bağladığın dayanağını söyle,
Bu hoyratlığı bırakmazsan
Bu yılkını darmadağın ederim.
Yedi-Özön'deki Cediger,
Cediger, senden kaçarım.
Engebeli belleri aşıp,
Ara yoldan dörtnala gitmezsem,
Geniş Talas'taki Kırgız'a
Ulaşıp haber vermezsem,
Kırgız'dan asker toplayıp,
Orduyu derleyip bol alıp,
Tependen inip basmazsam,
Beylik taslayan Karagul,
Dört tülüğünü vurmazsam,
Kamçı sürüyerek dalmazsam,
Kafa derini dilmezsem!
Otlaktan kısraklarına saldırıp,
Devin Kıyaz'ı bağlayıp,
Var gücünle vuruşursan
Beynini yumruklayıp dağıtmazsam,
Yalvarsan da sözünü dinlemeden,
Gözünü yalvartıp süzdürmezsem!
Yok yere yapışıp durmayın,
Kırk yılkıcı ve Karagul,
Yalvartırım gözünü!
Dalgalanan kara Cediger,
Topunuza cehennem salarız,
Durdurmadan öcü alırız,
Topunuza cehennem salarız!

Bel baylagan beliñdi,
Bek sındırar kün bolor,
Senin bekip atkan ceriñdi.
Camandık künü cogolor,
Eptep Çoro oñolor» –
Dep, oşentip, Bozbala
Araçalap turdu ele.
Al añgıça Külçoro
Keyip-caşıp, sabılıp,

Bel bağladığın belini,
Sımsıkı kıracak gün gelir,
Senin sığınıp yattığın yeri de.
Kötülük günü yiter gider,
Bir yolunu bulup Çoro onulur» —
Deyip, böylece Bozbala
Araya girip durdu.
O sırada Külçoro,
Yanıp yakılıp, çırpınıp,

Karagulga calınıp:
«Cılkıçı başı Karagul
Kan ekeniñ dagı çın,
Kıdır döölöt başıñda
Bar ekeni dagı çın,
Al askaday zañkaygan
Bel ekensiñ Karagul,
Cılkıçıga sen özüñ
Er ekensiñ Karagul.
Baatırlık kılsañ bekersiñ,
Kayrattanıp kaçırsañ,
Kayran baştı kesersiñ.
Cılkıçı başı sen eleñ
Degen sözgö könörsüñ,
Açuulanbay cindenbey,
Alban türlüü türlönböy,
Suragandı berersiñ.
Kabılan başım kor boldum,
Ak bolot elem mokodum,
Erlik-şerlik çak ketti,
Ölö turgan tap cetti.
Söögüm kaldı şaldırap,
Közüm kaldı caldırap,
Esten talıp kün ötüp,
Ölgönü turam minetip.
Kıyın bolsoñ Karagul
Aytkan tildi alasıñ,
Kıstoo salbay bul başka
Kıynabay soyup salasıñ.
Eren bolsoñ, şer bolsoñ,
Muñkantpay tildi alasıñ,

Kan aldına baruuga,
Kiyim kiyip aluuga,
Ayçürök cüzün körüügö,
Kaarluu Kıyaz kanıma
Amandaşıp kelüügö,
Bir uuna küçün beresiñ?
Uluk elek, şer da elek,

Karagul'a yalvardı:
«Yılkıcıbaşı Karagul,
Han olduğun da gerçek,
Hızır devletinin başında
Var olduğu da gerçek,
O yalçın kaya gibi yükselen
Bir belsin sen Karagul,
Yılkıcılara sen kendin
Bir ersin sen Karagul.
Bahadırlık taslarsan boşunadır,
Hışımla saldırırsan,
Zavallı başı kesersin.
Yılkıcıbaşı sendin,
Denen söze uyarsın,
Öfkelenmeden, cinlenmeden,
Bin bir türlü kılığa girmeden,
İsteneni verirsin.
Kaplan başımla hor oldum,
Ak çelik idim, köreldim,
Erlik şirlik çağı geçti,
Ölecek dem gelip çattı.
Kemiklerim kaldı takırdayıp,
Gözlerim kaldı yalvarıp,
Aklım baygın, günler geçti,
Böylece ölmek üzereyim.
Yaman isen Karagul,
Söylenen sözü tutarsın,
Bu başa baskı kurmadan,
İşkencesiz kesip atarsın.
Yiğit isen, şir isen,
İnletmeden sözü tutarsın,

Han önüne varmam için,
Giyim kuşam almam için,
Ayçürök'ün yüzünü görmem için,
Öfkeli hanım Kıyaz'a
Esenleşip gelmem için,
Bir binitlik gücü verir misin?
Ulu idik, şir de idik,

Bir zamana barında
Balaket kayda deer elek,
Biz taylak basıp ceer elek.
Talkan salçu börü elek,
Kara bolot zulpukor
Köölögön erdin özü elek,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Cöölögön erdin özü elek.
Tuyuktu buzup col salıp,
Kanga toyup katıgıp,
Kabılan bolup atıgıp,
Too cogolgon kezeñdin
Urçugunday er elek,
Ay-aalamdı buy kılgan,
Alışsa elge şum kılgan,
Coo kaçırsa çettegen,
Coloso coonu örttögön,
Taş cüröktün özü elek,
Arstandın kara közü elek,
Köykaşkanın özü elek.
Koşton silkip suusar börk
Kiyip turgan kezimde.
Karmaşkandı buy kılıp,
Tiyip turgan kezimde,
Kan agızıp çañ kılıp,
Karmaşkandı dañ kılıp,
Beecin menen bet bolup,
Betteşken adam mert bolup,
Cöölögöndün özü elem,
Baatırdın kara közü elem,
Kubat çarçap, al ketken
Kançoro, Kıyaz eki kan,
Kordop meni cüdötkön.

Bir devir elde var iken,
Bela nerede der idik,
Biz deve yavrusunu basıp yer idik.
Kırıp geçiren kurt idik,
Kara çelik Zülfikâr'ı
Sallayan erin ta kendisiydik,
Ay-âlemi darmadağın edip,
Çiğneyip geçen erin ta kendisiydik.
Çıkmazı bozup yol açıp,
Kana doyup katılaşıp,
Kaplan diye ad alıp,
Dağı yiten geçidin
Çıkıntısı gibi er idik,
Ay-âlemi darmadağın eden,
Tutuşunca ele afet kesilen,
Düşman saldırdı mı püskürten,
Yanaşırsa düşmanı yakıp kavuran,
Taş yüreğin ta kendisiydik,
Arslanın kara gözüydük,
Namlı yiğidin ta kendisiydik.
Ganimetten silkip samur börkü
Giyip durduğum çağımda,
Kapışanı darmadağın edip,
Vurup durduğum çağımda,
Kan akıtıp toz koparıp,
Kapışanı destan edip,
Beecin ile yüz yüze gelip,
Karşılaşan adam telef olup,
Çiğneyip geçenin ta kendisiydim,
Bahadırın kara gözüydüm,
Kuvvet tükendi, derman gitti;
Kançoro ile Kıyaz, iki han,
Hor görüp beni süründürdü.

Kurgan çama barında,
Caynagan kızıl çok elek,
Caralgan bolot ok elek.
Kırgızga kızıl tuu elek,
Duşmanga ızı-çuu elek.

Zavallı gücüm yerindeyken,
Işıl ışıl kızıl kor idik,
Yaratılmış çelik ok idik.
Kırgız'a kızıl tuğ idik,
Düşmana feryat figan idik.

Ilep tartsa öt carçu
Çık etpes kızıl uu elek.
Uu tügönüp, al ketti,
Çama çarçap, kan ketti,
Men Külçorodon al ketti,
Cakası altın, ceñi cez
Üstümdön çopkut ton ketti.
Kıykırsa kırgın saluuçu
Külçorodon kol ketti.
Etim bolgon kök caşık,
Kanım bolgon bir kaşık,
Üdeerime ünüm cok,
Ürpöysöm çeñgel cünüm cok,
Aytarıma tilim cok.
Añdıgan kırsık düynö bok!
Bel baylagan belim cok,
Bekip atkan cerim cok,
Kargıluu kara toom cok,
Aylangan kara zoom cok,
Tayanıp keter toom cok,
Çapçıp salçu çama cok,
Çalışa keter darman cok,
Ay-aalamdı buy kılgan,
Kezdeşkendi şum kılgan,
Bayırkı kezde baatırbız.
Tirüülüktön soyulgan,
Oñ, sol dalı oyulgan,
Otun alıp kul bolgon,
Ölböy tirüü tul bolgon,
Kañgırlagan bakırbız,
Bek ırakım kılsın – dep,
Unaa surap catırbız.
Baatırdıgıñ çın bolso,
Degen sözgö könösüñ,
Bir cılkı küçün beresiñ.

Soluğu değse öd yaran,
Ses etmez kızıl zehir idik.
Zehir tükendi, derman gitti,
Güç yoruldu, kan gitti,
Ben Külçoro'dan hal gitti,
Yakası altın, yeni tunç
Üstümden savaş kaftanı gitti.
Haykırınca kırgın salan
Külçoro'dan el kol gitti.
Etim oldu mosmor pelte,
Kanım kaldı bir kaşık,
Karşılık vermeye sesim yok,
Kabarsam pençemde tüyüm yok,
Söyleyecek dilim yok.
Pusuda bekleyen kazalı dünya bok!
Bel bağladığım belim yok,
Sığınıp yattığım yerim yok,
Sarp kara dağım yok,
Dolandığım kara kayam yok,
Dayanıp gideceğim dağım yok,
Pençe atacak gücüm yok,
Çarpışacak dermanım yok,
Ay-âlemi darmadağın eden,
Karşılaşana afet kesilen,
Eski çağlarda bahadırız.
Diri diri boğazlanan,
Sağ, sol küreği oyulan,
Odun taşıyıp kul olan,
Ölmeden diri dul kalan,
Avare gezen zavallıyız,
Bey merhamet etsin diye,
Binek isteyip duruyoruz.
Bahadırlığın gerçekse,
Denen söze uyarsın,
Bir yılkının gücünü verirsin.

Kan aldına barayın,
Surap kiyim alayın,
Oylongondo er baatır,

Han önüne varayım,
İsteyip giyim alayım,
Düşündükçe, er bahadır,

Ot-calınga küyömün.
Cılkıçılar özüñö,
Otun alıp cürömün,
Olcogo kelgen tuluñmun,
Otun alçu kuluñmun.
Kuuratpay sözgö köngünüñ,
Suradım bir at berginiñ,
Muñduu söz ayttım algınıñ,
Buzuk deseñ munumdu
Col üstünö süyrötüp,
Dañgıttarga cargınıñ.
Kıyşık deseñ munumdu
Tındım kıla salgınıñ.
Kulga booruñ açısa
Degen sözgö köngünüñ,
Adamdıkka sanasañ
Bir attın küçün berginiñ.
Bayloodogu tuluñmun,
Koluñda turgan kuluñmun.
Kılarıña işiñmin,
Öz koluñda kişiñmin.
Olco kuldun özümün,
Karakan kara közümün» –
Bu kabarın ukkanda
Cılkıçı başı Karagul
Cılma kalgır mına bul,
Kayratı bar Karagul,
Kanı Kıyaz baatırdan
Örnök algan mına bul.
Ötkörö kaarluu Karagul,
Kaarlanıp kamınıp,
Kargış tiygen kuturgur
Karşı çıgıp çamınıp,
Bu kuturgur kuu kuldun
Kuturganın karaçı.
Sebil tonu seksen tört,
Serp algan cagı kızıl ört.

Kirpigi calın, közü çok,

Ateşe aleve yanarım.
Yılkıcılar, sizin için,
Odun taşıyıp dururum,
Ganimetle gelmiş tutsağınım,
Odun taşıyan kulunum.
Kurutup mahvetmeden söze uy,
İstedim, bir at ver bana,
Dertli söz söyledim, kabul et,
Bozgunculuk dersen bu işime,
Yol üstünde sürütüp,
Azgın itlere parçalat.
Eğrilik dersen bu işime,
Bir vuruşta sustur beni.
Kula bağrın acırsa,
Denen söze uyuver,
İnsanlıktan sayarsan,
Bir atın gücünü veriver.
Bağdaki tutsağınım,
Elinin altındaki kulunum.
Ne yaparsan yap, işinim,
Öz elindeki kişinim.
Ganimet kulun ta kendisiyim,
Karahan'ın kara gözüyüm» —
Bu haberi işitince,
Yılkıcıbaşı Karagul,
Şu yılışık kalası,
Hoyratlığı var Karagul'un,
Hanı bahadır Kıyaz'dan
Örnek almış işte bu.
Aşırı gazaplı Karagul,
Öfkelenip davranıp,
Kargış değmiş kudurgan,
Karşı çıkıp saldırmaya yeltenip,
Bu kudurası kurnaz kulun
Kudurmasına bak hele.
Zırh kaftanı seksen dört,
Baktığı yan kızıl alev.

Kirpiği yalım, gözü kor,

Kişiden mınday kapır cok,
Keçee Şıgaydın uulu Çınkoco,
Anın kılgan işi tıñ koco.
Kıyratıp soyup taştagan
Er Çınkoco şerimdi,
Ört öçköndöy kıyrattı
Baatır Toltoy erimdi,
Sındırgan eçen belimdi.
Kaysagan kalıñ şerimdi,
Cañcaldı caman baştagan
Altımış katın tul ceñe,
Ayıldı karan taştagan,
Katın ıylap tul bolup,
Olcodo baldar kul bolup,
Sındırıp iygen belimdi,
Sızdatkan eçen şerimdi.
Cakkan ottu öçürüp,
Ceti-Özön tolgon cediger,
Calpı olcolop köçürgön.
Katılganın kaysagan,
Kezikkenin kemirgen,
Alışkanın buy kılıp,
Kattaganın cemirgen.
Oogandı buzup çettegen,
Cedigerdi örttögön,
Cetim çuulap, uul kalgan,
Kızıl köynök, ayça bel,
Kılpıldap kelin tul kalgan.
Beli kıyrap, döö kalıp,
Berendin baarı cöö kalıp,
Kıyla kırgan karını
Kıyratıp ketken barımdı,
Darıya suuday agızıp,
Cediger senin kanıñdı.
Cergeñi buzup tul kılıp,
Cetkileñ erkek balanı
Olcogo denekul kılıp.
Tulpardan sınap attı alıp,
Tuugan elek zilinde,

İnsandan böylesi kâfir yok,
Hani Şıgay'ın oğlu Çınkoco,
Onun yaptığı iş sağlamdı hani.
Kırıp kesip yere seren —
Er Çınkoco şirimi,
Ateş söner gibi kırıp geçirdi
Bahadır Toltoy erimi,
Kırdı nice belimi.
Çiğnedi nice yaman şirimi,
Kavgayı kötü başlatıp,
Altmış kadın dul yenge,
Obayı karanlıkta bırakıp,
Kadınlar ağlayıp dul kaldı,
Ganimette çocuklar kul oldu,
Kırıverdin belimi,
Sızlattın nice şirimi.
Yanan ateşi söndürüp,
Yedi-Özön dolusu Cediger'i,
Toptan yağmalayıp göçürdün.
Sataşanı çiğneyen,
Rast geleni kemiren,
Tutuştuğunu darmadağın eden,
Uğradığını yerle bir eden.
Afgan'ı bozup süren,
Cediger'i yakıp kavuran,
Yetim çığlık attı, oğullar kaldı,
Kızıl gömlekli, ince belli,
Süzülen gelinler dul kaldı.
Beli kırılıp devler kaldı,
Yiğitlerin hepsi yaya kaldı,
Nice kırdığın yaşlıyı,
Kırıp geçtiğin varımı,
Irmak suyu gibi akıttın,
Cediger, senin kanını.
Yurdunu bozup dul koydun,
Yetkin erkek çocuğunu
Ganimete beden kulu ettin.
Tulpardan seçip at aldın,
Aslında hısım idik özünde,

Argın kırgız attanıp,
Erendi soyup oy kılıp.
Eçen kelin, eçen kız
Eçen cılga boy kılıp,
Kabılgan adam tüz bolup,
Kayran başka küç bolup,
Door-kıyamat bendege
Unutulgus iş bolup.
Kıyırdı buzup küç kıldıñ,
Kırgız ele zilinde
Kızıl cagal kiyingen.
Baatır Kıtaydan caman iş kıldıñ.
Arkı atañ duşman zilinde,
Almambetten tuulduñ.
Arbın salıp çuu kılgan,
Artıkça caman iş kıldıñ.
Kaçırganıñ kaysadıñ,
Kököydön kalgıs iş kıldıñ,
Kezikkendi urattıñ,
Kabılgandı sulattıñ.
Tuşukkandı mayladıñ,
Kez bolgondu cayladıñ,
Köp sındırdıñ belimdi,
Köbüröök kırdıñ elimdi.
Kalıñ kara cediger
Kaptap barsa kayırdıñ,
Kalk baştıgın cogotup,
Kayrandardan ayırdıñ.
Sındırdıñ büktöp belimdi,
Sıypap saldıñ erimdi.
Caynattıñ dalay meemdi,
Belgilüümdü kul kıldıñ,
Alkımım buzup col kıldıñ,
Kalkımdı kırıp kor kıldıñ,
Tüptüümdü kırıp cok kıldıñ.
Cay kılbadıñ, küz kıldıñ,
Caydarımdı tüz kıldıñ
Cana tiydiñ koluma,

Argın'la Kırgız atlanıp,
Yiğidi kesip yere serdin.
Nice gelin, nice kız
Nice yıllara boy verdi,
Rast gelen adam dümdüz oldu,
Zavallı başa zulüm oldu,
Devir kıyamete dek kula
Unutulmaz iş oldu.
Diyarı bozup zorbalık ettin,
Aslında Kırgız'dı özünde,
Kızıl alaca giyinen.
Bahadır, Kıtay'dan beter iş ettin.
Öte atan düşmandı özünde,
Almambet'ten doğdun.
Bolca saldırıp gürültü koparan,
Fazlasıyla kötü iş ettin.
Saldırdığını çiğnedin,
Yürekten çıkmaz iş ettin,
Rast geleni yıktın,
Karşına çıkanı serdin.
Denk geleni hakladın,
Rast geleni devirdin,
Çok kırdın belimi,
Daha çok kırdın halkımı.
Yoğun kara Cediger
Üşüşüp varsa geri çevirdin,
Halkın başını yok edip,
Nice yiğitten ayırdın.
Büküp kırdın belimi,
Silip süpürdün erimi.
Nice beynimi saçtın,
Seçkinimi kul ettin,
Boğazımı bozup yol ettin,
Halkımı kırıp hor ettin,
Köklümü kırıp yok ettin.
Yaz etmedin, güz ettin,
Güleç yüzlümü yerle bir ettin,
Yine düştün elime,

Çalındıñ temir toruma,
Muñkansañ ukpaym kebiñdi,

Almak boldum Külçorom –
Öltürböy ata kegimdi.
Talastan buzdum köçüñdü,
Tak uşintip alam öçümdü.
Tulañduu cerdi tutanttıñ,
Ölöñdüü cerge ört koyduñ.
Kara suuga kan kuyduñ,
Kırañdı ölçöp cıl kıldıñ,
Kıyla caman kor kıldıñ.
Örttöp iydiñ özümdü,
Öröpkügön cindi kul,
Uşintip çukuym közüñdü.
Kan aldına baram – dep,
Kandın zayıbı Çüröktön
Barıp kiyim alam – dep,
Kulcuñdagan kuu kuldun
Adam kuturganın bu kuldun,
Barsañ kuluñ barsın – dep,
Dagdırı cetse ölsünçü,
Bagıştın uulu Kıyazdan
Korduktu koydoy körsünçü!
«Barsañ, kulum, barıp kel,
Belgi dep belek albay kel,
Ümüt kılsañ canıñdan,
Bee saanınan kalbay kel!
Bee saanınan keçikseñ,
Kultuñdagan kuturgur,
Öltürömün özüñdü,
Tirüülöy çukuym közüñdü!
Keçigip kalsañ okustan,
Kelbey kalsañ kokustan,
Tübüñö çoguu cetemin,
Kaarlanıp kaçırsam
Akırı başıñ kesemin!
Baçım barıp, baçım kel,
Baatırdıgım azır kör,

Takıldın demir tuzağıma,
İnlesen de dinlemem sözünü,

Almaya karar verdim Külçorom —
Öldürmeden ata öcümü.
Talas'tan bozdum göçünü,
Tam böyle alırım öcümü.
Otlu yeri tutuşturdun,
Çayırlı yere ateş saldın.
Kara suya kan döktün,
Yamaçları ölçüp yıl ettin,
Pek çok fenalıkla hor ettin.
Yakıverdin beni,
Kabaran deli kul,
İşte böyle oyarım gözünü.
Han önüne varırım deyip,
Hanın hatunu Çürök'ten
Varıp giyim alırım deyip,
Kasılan kurnaz kulun,
Şu kulun kudurmasına bak,
Varacaksa kulun varsın deyip,
Kaderi yetmişse ölsün bari,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'dan
Horluğu koyun gibi görsün bari!
«Gidersen, kulum, gidip gel,
Nişan diye armağan almadan gel,
Canından umudun varsa,
Kısrak sağımından geç kalmadan gel!
Kısrak sağımına gecikirsen,
Sinsi sinsi kudurgan,
Öldürürüm seni,
Diri diri oyarım gözünü!
Ansızın gecikirsen,
Kazara gelmezsen,
Kökünü toptan kuruturum,
Gazaplanıp saldırırsam,
Sonunda başını keserim!
Tez git, tez gel,
Bahadırlığımı o an gör,

Keçigip kalsañ kuturgur,
Çapçıp iem okustan,
Öltürömün kokustan.
Kementaydı kiyip bar,

Gecikirsen, kudurgan,
Çarpıveririm ansızın,
Öldürüveririm kazara.
Kementayı giyip git,

Karan kalgan cılkının
Karmatkanın minip bar.
Ubadadan tanbay kel,
Kañırsıgan sasık kul,
Men aytkan sözdön kalbay kel!» –
Dep, oşentip, Karagul
Kaarın töktü mına bul.
Şay koldogon Külçoro
Artıkça caman kar bolup,
Tulpar minbes kayran er
Baytal tappay zar bolup,
Kayra tartıp turganı,
Eki közdön akkan caş
Akırek ıldıy kuladı.
Muunu boşop keç bolup,
Burkurap ıylap ölüügö
Eki közü tört bolup,
«Asıl şer abam ölbö» – dep,
Bul öñdöngön küyüttü
Bendesine berbe – dep,
Kabırga söök bölünüp,
Mına oşondo Külçoro
Kara oktonu kötörüp,
Cılkını közdöy bet alıp,
Çındap ıylap çırkırap,
Cılkıga bastı burkurap.
Cılkıga cakın kalganda
Tüp kötörö köp cılkı
Tügöl ürktü çurkurap.
Ölböy-citpey sandaltıp,
Albay tirüü koyduñbu?
Aylanayın kuduret,
Adam emes aybanga
Koşo şıldıñ boldumbu?

Karanlık kalası yılkının
Tutulanına binip git.
Verdiğin sözden dönmeden gel,
Küflenmiş kokmuş kul,
Dediğim sözden kalmadan gel!» —
Deyip, böylece Karagul
İşte böyle döktü gazabını.
Şay'ın koruduğu Külçoro
Fazlasıyla düşkün, zelil oldu,
Tulpara binemez zavallı er,
Kısrak bulamayıp zar oldu,
Geri dönüp durdu,
İki gözden akan yaş
Köprücükten aşağı yuvarlandı.
Dermanı çözüldü, vakit geçti,
Hıçkıra hıçkıra ağlayıp ölmeye
İki gözü dört oldu,
«Asil şir ağam ölme» deyip,
Bu türlü yürek yangısını
Kuluna verme Tanrım deyip,
Kaburga kemiği parçalanıp,
İşte o zaman Külçoro,
Kara kemendi omuzlayıp,
Yılkıya doğru yönelip,
İçten ağlayıp çığrışıp,
Hıçkırarak yılkıya yürüdü.
Yılkıya yaklaştığında,
Kökünden kalkıp bütün yılkı
Toptan ürktü çığrışıp.
Ölüp gitmeden sürüdürüp,
Canımı almadan diri mi koydun?
Kurban olayım kudret,
İnsan değil, hayvana bile
Ben de mi alay konusu oldum?

Ardıkkandan ölö albay,
Öz canın özü kıya albay,
Kızıtalak ölümgö
Özü basıp bara albay,
Tügöl ürküp dürküröp,
Tüz bolgurdun cılkısı

Tüp kötörö kürküröp,
Takaluudan tay kalbay,
Takır ürküp aldı ele,
Oşo kezde Külçoro
Köñülü çöktü bölünüp,
Köp müşkül közgö körünüp,
Kapka taşka toktodu,
Kaçankı darttı coktodu.
Ardandı Çoro ölüügö,
Kayra tartpas çın caydı
Kayran başı körüügö.
Keñ dünüyö tar bolup,
Bir baytalga zar bolup,
Aalamdın hanı Kül abam
Köp müşkül tartıp kar bolup,
«Ölöyün» – dep ölö albay,
Öz canın özü kıya albay,
Baltır eti zırkırap,
Taman ettin baarısı
Taşka tiyip bırkırap,
Bolkuldap basıp ayanıp,
Boztok tordu tayanıp,
Bolkulday basıp Külçoro
Çaması çarçap, al ketti.
Eer beldey koş kaşat
Eñkeye barıp turdu ele.
Kalıñ cılkı içinen
Kankoruñdun boz baytal,
Olcogo kelgen al baytal,
Külçoronu körgöndö
Kökülün kökkö zırgıtıp,
Tuyagın cerge mılgıtıp,

Utançtan ölemeyip,
Öz canına kendi kıyamayıp,
Kahrolası ölüme
Kendi yürüyüp varamayıp,
Toptan ürküp gümbürdeyip,
Kahrolasının yılkısı,

Kökünden kalkıp gürleyip,
Nallıdan tay bile kalmadan,
Hepten ürküp kaçıştı,
O zaman Külçoro'nun
Gönlü çöktü, parçalanıp,
Bunca sıkıntı gözüne görünüp,
Kaya taşa yaslanıp durdu,
Ne zamanki derdini andı.
Ölmeye utandı Çoro,
Geri dönüşü olmayan gerçek yurdu
Zavallı başı görecekti.
Geniş dünya dar oldu,
Bir kısrağa muhtaç oldu,
Âlemin hanı Kül ağam
Bunca çile çekip zelil oldu,
«Öleyim» deyip ölemedi,
Öz canına kendi kıyamadı,
Baldır eti sızım sızım,
Taban etinin tamamı
Taşa değip param parça,
Sallana sallana, sakınarak basıp,
Boz sırığa dayanıp,
Sallanarak yürüyen Külçoro'nun
Gücü tükendi, dermanı gitti.
Eyer beli gibi çifte sırta
Eğilerek varıp durdu.
Yoğun yılkı içinden,
Kanhor'unun boz kısrağı,
Ganimetle gelen o kısrak,
Külçoro'yu görünce,
Perçemini göğe savurup,
Tırnağını yere gömüp,

Abası kankordon kalgan mal eken,
Okuranıp kuu baytal,
Tegerenip turganda:
Kayıñ ıylap, tal ıylap,
Karagan candın baarı ıylap,
Aytayın dese tili cok,
Baytal mintip turganda
Eren Çoroñ koşo ıylap,

Ağası Kanhor'dan kalma maldı,
Kişneyip kuğu kısrak,
Dönenip durduğunda:
Kayın ağladı, söğüt ağladı,
Bakan canların hepsi ağladı,
Söylemek istese dili yok,
Kısrak böyle dururken,
Yiğit Çoro'n birlikte ağladı,

Aza kütüp canıbar
Kuu baytalı koşo ıylap,
Kabar ukkan kan ıylap,
Kalayıktın baarı ıylap,
Okto katıp baytalga,
Çoro ekeni bilindi.
Şamdagayı bolcolsuz,
Koyço tuylap cügürdü.
Mına oşondo Külçoro
Ayanbastan col cürüp,
Adır-küdür beldi aşıp,
Adırmak aşuu cerdi aşıp,
Ceti-Özöndün boyuna
Darbazaluu korgongo,
Kan Kıyazdın ordogo
Barıp cetip kaldı ele,
Er Kıyazdın mamıga
Kuu baytaldı çaldı ele.
Şay koldogon şer Çoro,
Acaldan kaçpas er Çoro,
Tegeregin karanıp,
Körsöñ Çoro uşunday –
Kök arıstanday calanıp,
Köödönün kakkılap,
Tal cibektey kuyrugun
Çatkayakka çapkılap,
Okuranıp okşoktop,
Kara cerdi tokmoktop,
Için tartıp bulkuldap,
Cerdi çapçıp solkuldap,

Yas tutup o canım hayvan,
Kuğu kısrağı birlikte ağladı,
Haber alan han ağladı,
Ahalinin hepsi ağladı,
Kement kısrağa değince,
Çoro olduğu anlaşıldı.
Çevikliği ölçüsüz,
Kuzu gibi sıçrayıp koştu.
İşte o zaman Külçoro,
Esirgemeden yol yürüyüp,
Engebeli belleri aşıp,
Sarp geçitli yerleri aşıp,
Yedi-Özön boyundaki
Kapılı hisara,
Han Kıyaz'ın ordosuna
Varıp ulaştı,
Er Kıyaz'ın direğine
Kuğu kısrağı bağladı.
Şay'ın koruduğu şir Çoro,
Ecelden kaçmaz er Çoro,
Çevresini kollayıp,
Görsen, Çoro işte böyle —
Boz arslan gibi yalanıp,
Göğsünü döverek,
Dal ipeği gibi kuyruğunu
Apış arasına çarparak,
Kişneyip homurdanıp,
Kara yeri tokmaklayıp,
İçini çekip silkinip,
Yeri eşeleyip sarsılıp,

	Aza kütüp añgırap,	*Yas tutup böğürüp,*
	Kulunun körgön nemedey	*Tayını görmüş gibi,*
	Moynun tosup zañgırap,	*Boynunu uzatıp yankılanıp,*
	Kuu baytaldı körgöndö	*Kuğu kısrağı görünce,*
5610	El kaytargan törödöy,	*El güden bir bey gibi,*
	Baykuş Çoro kanetet,	*Zavallı Çoro n'etsin,*
	Enesin körgön emedey.	*Anasını görmüş gibiydi.*
	Tulpar eken başında,	*Aslında tulpardı,*
	Ozo keldi kuu baytal,	*Öne geçip geldi kuğu kısrak,*
	Külçorogo moyunun	*Külçoro'ya boynunu*
	Toso berdi kuu baytal.	*Uzatıverdi kuğu kısrak.*
	Iyıgına baş artıp,	*Omzuna başını yaslayıp,*
	Iktap turdu kuu baytal.	*Sokulup durdu kuğu kısrak.*
	Aytayın dese tili cok,	*Söylemek istese dili yok,*
5620	Ar cışana iş kılıp,	*Türlü işaretler edip,*
	Cıttap turdu kuu baytal.	*Koklayıp durdu kuğu kısrak.*
	Kuyrugu bar, calı bar,	*Kuyruğu var, yelesi var,*
	Mına oşondoy canıbar.	*İşte öyle bir hayvan.*
	Ar kimdin süygön malı bar,	*Herkesin sevdiği malı var,*
	Ay kuu baytal canıbar,	*Ah kuğu kısrak, canım hayvan,*
	Öçkön otum tamızçı,	*Sönmüş ateşimi tutuşturan,*
	Ölgön canım tirgizçi.	*Ölmüş canımı dirilten.*
	Aşkere tulpar al eken,	*Besbelli bir tulparmış o,*
	Oşo künü er Kıyaz	*O gün er Kıyaz*
5630	Döböçödön körünüp,	*Tepecikten göründü,*
	Kaarlansa oozunan	*Gazaplansa ağzından*
	Kapkara calın tögülüp,	*Kapkara yalım dökülüp,*
	Kaysaçuday körünüp,	*Çiğneyip yutacak gibi görünüp,*
	Kabaktarı butkulday,	*Kabakları bataklık gibi,*
	Karasa candı cutkuday,	*Baksa canı yutacak gibi,*
	Közü köldün butkulday,	*Gözü göl bataklığı gibi,*
	Körsö candı cutkuday,	*Görse canı yutacak gibi,*
	Murunu urçuk señirdey,	*Burnu çıkık dağ burnu gibi,*
	Kayratı katuu temirdey,	*Hoyratlığı katı demir gibi,*
5640	Kanga toybos candarday,	*Kana doymaz canlar gibi,*
	Kalk başkargan balbanday.	*Halk yöneten pehlivan gibi.*
	Bilegi coon, taş cürök,	*Bileği kalın, taş yürek,*
	Körsöñ Kıyaz kıraanıñ	*Görsen o kıran Kıyaz'ı,*

Bil müçölüü badırek.
Burulup çıkkan murutu
Bukardıktın şabınday*,
Astıñkı eerdi alcayıp,
Aştıkçının kabınday,
Eki közü ört bolup,
Iştıktan çıkkan calınday,
Kör cemeçi Kıyazdın
Körsöñ türü uşunday.
Kan Kıyazdı körgöndö
Kabılan tuugan Çoronun
Bileginen sap ketip,

Fil gövdeli edepsiz.
Kıvrılıp çıkan bıyığı
Buharalının şabı gibi,*
Alt dudağı sarkık,
Ekincinin çuvalı gibi,
İki gözü alev kesilip,
Bacadan çıkan yalım gibi,
Gözü doymaz Kıyaz'ın
Görsen, sureti işte böyle.
Han Kıyaz'ı görünce,
Kaplan doğan Çoro'nun
Bileğinden derman gidip,

Cürögünön kap ketip,
Kaarlanıp küyünüp,
Kayran candan tüñülüp,
Özölöndü küyünüp,
Öldük dep, candan tüñülüp,
Külçoronu körgöndö
Cedigerdin er Kıyaz,
Kaardı katuu baştadı,
Çımın candan Külçoro
Çın ele keçip taştadı.
Karçıgaday kamınıp,
Kayran Çoro kanetet
Kayıptan akıl tabılıp,
Er Kıyazdı körgöndö,
Elteñdedi Külçoro.
Bileginen sap ketip,
Cürögünön kap ketip,
Butu ketip salaktap,
Közü ketip alaktap,
Kol kuuşurup sabılıp,
Bagıştın uulu Kıyazga
Salam berdi sabılıp:
«Saloodon saloomalekim,
Sancırgaluu Kıyaz er!
Kuluñ keldi kamınıp,
Bayım, saga calınıp!»

Yüreğinin zarı yarılıp,
Öfkelenip yanıp yakılıp,
Zavallı candan umut kesip,
İçin için kavruldu,
Öldük deyip candan umut kesip,
Külçoro'yu görünce,
Cediger'in er Kıyaz'ı
Gazabı şiddetle başlattı,
Sinek kadar canından Külçoro
Gerçekten vazgeçiverdi.
Atmaca gibi davranıp,
Zavallı Çoro n'etsin,
Gaipten bir akıl bulunup,
Er Kıyaz'ı görünce,
Şaşkın şaşkın bakındı Külçoro.
Bileğinden derman gidip,
Yüreğinin zarı yarılıp,
Bacağı gidip sarkarak,
Gözü gidip fıldır fıldır,
El kavuşturup yalvara yakara,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'a
Selam verdi çırpınarak:
«Selamdan selamünaleyküm,
Görkemli Kıyaz er!
Kulun geldi hazırlanıp,
Beyim, sana yalvarıp!»

Külçoronu körgöndö
Duşmandıgın bildi emi,
Öltürgönü al Kıyaz
Mıkıyında küldü emi.
Kürkürödü küülönüp,
Karagulga süylönüp:
«Ata-a, seni Karagul,
Bu kuturgan kuu kulga
Kalaymandı baştabay,
Emgiçe soyup bu kuldu
Tındım kılıp taştabay!
Aytpadım bele men baya,
Ukpadı bele al baya!
Kaşayta közün oyboston,

Emgiçe karmap soyboston.
Acalıñ cetken bu kuldun
Azır başın alayın,
Col üstünö süyrötüp,
Dañgıttarga carayın!
Kaşayta közün oyoyun,
Kuturgan kuldu soyoyun!» –
Dep, oşentip, er Kıyaz
Kara caak aybalta
Karmay kalıp imerdi,
Şay koldogon Çoronu
Cıga çaap ciberdi.
Artık Kıyaz çapkanda
Aldan tayıp alsırap,
Baatır Çoro cıgıldı.
Kıyaz kandın aldına
Alsız Çoro kuladı,
Kabırganın baarısı
Muştum tiyip kıyradı,
Küşüldötüp tepkilep,
Çoronu Kıyaz kıynadı.
Bagıştın uulu er Kıyaz
Emi aybatın salarda,
Esten ketken Çoronun

Külçoro'yu görünce,
Düşmanlığını bildi artık,
Öldürmek için o Kıyaz
İçin için güldü artık.
Gürledi coşarak,
Karagul'a söylenerek:
«Vay, seni Karagul,
Bu kudurmuş kurnaz kula
Kıyameti koparmadan,
Şimdiye dek bu kulu kesip
Susturup atmadan durdun ha!
Demedim miydi ben demin,
Duymadı mıydı o demin!
Gözünü kör edercesine oymadan,

Şimdiye dek tutup kesmeden.
Eceli yetmiş bu kulun
Şimdi başını alayım,
Yol üstünde sürütüp,
Azgın itlere yem edip yarayım!
Kör edercesine gözünü oyayım,
Kudurmuş kulu keseyim!» —
Deyip, böylece er Kıyaz,
Kara çeneli aybaltayı
Kavrayıp savurdu,
Şay'ın koruduğu Çoro'yu
Vurup yere yıktı.
Güçlü Kıyaz vurunca,
Dermandan düşüp güçsüzleşip,
Bahadır Çoro yıkıldı.
Kıyaz Han'ın önüne
Güçsüz Çoro yuvarlandı,
Kaburgaların tamamı
Yumruk değip kırıldı,
Hırlata hırlata tekmeleyip,
Çoro'ya Kıyaz işkence etti.
Bagış'ın oğlu er Kıyaz
Tam heybetini salarken,
Kendinden geçmiş Çoro'nun

Başın kesip alarda,
Ordodo katın Ayçürök
Kelgenderden kep ugup,
Almambettin Çorosun
Özüñ körgön Kıyaz kan
Öltürgön atat dep ugup,
Könülü ketip bölünüp,
Ceñeñdin közünün caşı tögülüp,
Bödönödöy közünön
Bölök-bölök caş ketip,
Karagattay közünön
Kamçı boyu caş ketip,
Murdunun suusun tarta albay,
Közünün caşın arta albay,
Iylap iyip çırkırap,
Bozdop iyip burkurap,

Başını kesip alacakken,
Ordodaki kadın Ayçürök,
Gelenlerden söz işitip,
Almambet'in Çoro'sunu
Senin bildiğin Kıyaz Han
Öldürüyor diye duyup,
Gönlü gidip parçalanıp,
Yengenin gözünün yaşı dökülüp,
Bıldırcın gibi gözünden
Bölük bölük yaş gidip,
Kara üzüm gibi gözünden
Kamçı boyu yaş gidip,
Burnunun suyunu çekemeden,
Gözünün yaşını silemeden,
Çığlık çığlığa ağlayıp,
Bozlayıp hıçkırıp,

Tizesi cerge bügülüp,
Küyüp canıp çok bolup,
Ayçürök cetti cügürüp:
«Küyböstön murun küygüzdüñ,
Küyüp ölgün, er Kıyaz!
Bışpastan murun bışırdıñ
Bışıp ölgün, er Kıyaz!
Kul-kutanga kol salgan
Eren sendey bolobu?!
Kuturganday culkunduñ,
Seni er adam degen oñobu!?
Ata, oñbogon Kıyaz, oñboy kal,
Egerde eki bolboy kal!
Ar kaçandan bir kaçan
Küñ-kuluñdu kordoduñ,
Oñbogon Kıyaz oñboduñ.
San cıyılgan top bele,
Sandap atkan eliñde
Olcogo kelgen bizçelik
Küñü-kuluñ cok bele?
Bışpastan murun bışırdıñ,
Bışıp ölgün oy Kıyaz!» –

Dizi yere bükülüp,
Yanıp tutuşup kor olup,
Ayçürök koşup yetişti:
«Yanmadan önce yaktın,
Yanarak öl, er Kıyaz!
Pişmeden önce pişirdin,
Pişerek öl, er Kıyaz!
Kula kölemene el kaldıran
Yiğit senin gibi mi olur?!
Kudurmuş gibi saldırdın,
Sana er diyen onar mı?!
Vay, onmaz Kıyaz, onmaz ol,
Bir daha iki olmayasın!
Öteden beri her seferinde
Cariyeni kulunu horladın,
Onmaz Kıyaz, onmadın.
Sayısız toplanmış kalabalık mıydı,
Sayısız çoğalan elinde
Ganimetle gelmiş bizim gibi
Cariyen kulun yok muydu?
Pişmeden önce pişirdin,
Pişerek öl, ey Kıyaz!» —

	Kayrattanıp Ayçürök	*Yüreklenip Ayçürök,*
	Toodoy bolgon Kıyazdı	*Dağ gibi olan Kıyaz'ı*
5760	Togoloto türttü ele,	*Yuvarlayıp itiverdi,*
	Tomuktay bolgon Çoronu	*Aşık kemiği kadar Çoro'yu*
	Astınan suurup aldı ele.	*Altından çekip aldı.*
	Toodoy Kıyaz men desem,	*Dağ gibi Kıyaz sanırdım,*
	Tomuktay Kıyaz ekensiñ!	*Aşık kemiği kadar Kıyaz'mışsın!*
	Kayra tartpas çın caydı	*Geri dönüşü olmayan gerçek yurdu*
	Körçü Kıyaz ekensiñ!	*Görecek Kıyaz'mışsın!*
	Ay-talaada dardayıp	*Bozkırın ortasında serilip*
	Sen, ölçü Kıyaz ekensiñ!	*Ölecek Kıyaz'mışsın sen!*
	Toktoy turgun, er Kıyaz	*Dur hele, er Kıyaz,*
5770	Er Kıyaz, senin ayıñdan	*Er Kıyaz, senin yüzünden*
	Ak kuu kebim kiybesem,	*Ak kuğu donumu giymezsem,*
	Asmandap uçup cürbösöm,	*Göklere uçup gitmezsem,*
	Tügötö çırım kılbasam,	*Tüketesiye yaygara koparmazsam,*
	Atam Akundun kolun cıybasam.	*Atam Akun'un ordusunu toplamazsam.*
	Camgır kılıp caa tartıp,	*Yağmur gibi yay çekip,*
	Möndür kılıp ok atıp,	*Dolu gibi ok atıp,*
	Senin tobuñdu bekem kırbasam!	*Senin topunu sıkıca kırmazsam!*
	Tobuña tozok salbasam,	*Topuna cehennem salmazsam,*
	Toktotpoy öçüm albasam,	*Durdurmadan öcümü almazsam,*
5780	Senin kıyrıña kırgın salbasam,	*Senin diyarına kırgın salmazsam,*
	Senin kılıçtap başıñ albasam!	*Senin başını kılıçla almazsam!*
	Aştıgıñ köpkök orbosom,	*Ekinini yemyeşilken biçmezsem,*
	Ayılıñ menen sorbosom!	*Obanla birlikte kanını emmezsem!*
	Atam kan Akun kolun cıybasam,	*Atam Han Akun ordusunu toplamazsam,*
	Camgırday kılıp caa tartıp,	*Yağmur gibi yay çekip,*
	Möndürdöy kılıp ok atıp,	*Dolu gibi ok atıp,*
	Ölsöñ bar go er Kıyaz	*Öl de gör, er Kıyaz,*
	Aşkere çırdı kılbasam,	*Apaçık kavgayı koparmazsam,*
	Ayılduu curtuñ kırbasam!	*Obalı yurdunu kırmazsam!*
5790	Balaanı başka salbasam,	*Belayı başına salmazsam,*
	Armanıñ bolso er Kıyaz	*Hasretin varsa er Kıyaz,*
	Senden kapkayda kegim albasam!	*Senden nice öcümü almazsam!*
	Akundun elin çakırıp	*Akun'un elini çağırıp*
	Baylatpasam döödü,	*Devini bağlatmazsam,*
	Çıgarayın er Kıyaz	*Çıkarayım er Kıyaz,*

Kapkayda ötkön keeñdi!»
Akundun kızı Çüröktün
Ayday katın dümöktün,
Urgaaçıdan erendin
Urgaaçı colbors berendin,
Kayran ceñeñ dolunu,
Katın degen oñobu,
Uşunday ceñeñ dolunu,
Urgaaçı degen oñobu.
Munu ukkanda er Kıyaz
Bokono söögü bolk etti,
Kılsa katın kılat – dep,
Eçen türdüü kılar – dep,
Oşondo Kıyaz munu aytat:
«Oñbogon Çürök oñboysuñ,
Ar kaçandan bir kaçan
Kayratıñdı koyboysuñ.
Tındırat elem munuñdu,
Ayday Çürök bolboso,
Öltüröt elem kuluñdu!»

Ta ne zamandan kalma kinini!»
Akun'un kızı Çürök'ün,
Ay gibi kadın, o afetin,
Dişilerin yiğidinin,
Dişi kaplan bahadırın,
Zavallı yengen delişmenin,
Ona kadın diyen onar mı,
Böylesi yengen delişmene,
Dişi diyen onar mı.
Bunu duyunca er Kıyaz'ın
İğreti kaburgası hop etti,
Yaparsa bu kadın yapar deyip,
Nice türlüsünü eder deyip,
O zaman Kıyaz şunu söyler:
«Onmaz Çürök, onmazsın,
Öteden beri hiçbir zaman
İnadından vazgeçmezsin.
Susturuverirdim şu işini,
Ay yüzlü Çürök olmasa,
Öldürüverirdim kulunu!»

Irsañdap külüp er Kıyaz,
Emi açuusun koydu ele,
Mına oşondo Ayçürök:
«Naadan Kıyaz kebimdi uk!
Tuyagı bütün tulpar cok,
Kanatı bütün şumkar cok,
Minte berseñ oy Kıyaz,
Suu caybasam üyüñö
Karangün Kıyaz tura tur,
Ölbösöm bir cetermin tübüñö!
Kızıl-tazıl kımbattın
Kırgagın tıtsam bölünböyt,
Kırgızdan tiyse koluña
Kılçayar türüñ körünböyt.
Akundan ayla cok bolso
Kuulup kebim kiybesem,
Kurkuldap uçup er karap,
Cer üstündö cürbösöm.

Sırıtarak gülüp er Kıyaz,
Artık öfkesini bıraktı,
İşte o zaman Ayçürök:
«Cahil Kıyaz, sözümü dinle!
Tırnağı sağlam tulpar yok,
Kanadı sağlam sungur yok,
Böyle sürdürürsen ey Kıyaz,
Evine su salmazsam
Kara günlü Kıyaz, dur hele,
Ölmezsem bir gün kökünü kuruturum!
Rengârenk değerli kumaşın
Kıyısını yolsam bölünmez,
Kırgız'dan eline geçse,
Dönüp bakacak halin görünmez.
Akun'dan çare gelmezse,
Kuğulaşıp donumu giymezsem,
Ötüşerek uçup er arayıp,
Yeryüzünde dolaşmazsam.

Aşuusu biyik askarday,
Belden cıynap kelbesem,
Ay-aalam curttu buy kılgan,
Şerden cıynap kelbesem.
Olco bolup, kor bolup,
Kul cıysañ köönüñ tok bele,
Bizdey bir küñüñ, kuluñ cok bele?
Ar kaçandan bir kaçan,
Aldıñdı temir tor kıldıñ,
Kaarlanıp curt kırıp,
Mınça sen nege kor kıldıñ?
Kulcuñdaysıñ er Kıyaz,
Kulga tiygen oñorbu.
Baatır baarıdan caman iş kıldıñ,
Baatır sendey bolobu» –
Beli tutam, beti ayday,
Belgilüü Çürök ceñeñ ay,
Berendigin bilgizdi,
Acıratıp Kıyazdan,
Aylası ketken Çoronu
Ceñeñ ak ordogo kirgizdi.
Ak ordogo kirgende

Geçidi yüce sarp dağ gibi,
Bellerden toplayıp getirmezsem,
Ay-âlem yurdu darmadağın eden
Şirlerden toplayıp getirmezsem.
Ganimet olup, hor olup,
Kul toplayınca gönlün tok muydu,
Bizim gibi cariyen, kulun yok muydu?
Öteden beri her seferinde,
Önünü demir tuzak ettin,
Gazaplanıp yurt kırıp,
Neden bunca hor ettin?
Kasılıyorsun er Kıyaz,
Kula el kaldıran onar mı.
Bahadır, hepsinden kötü iş ettin,
Bahadır senin gibi mi olur?» —
Beli bir tutam, yüzü ay gibi,
Namlı Çürök yengen ah,
Yiğitliğini gösterdi,
Kıyaz'dan ayırıp,
Çaresi tükenmiş Çoro'yu
Yengen ak ordoya soktu.
Ak ordoya girince,

Köñülü ketti bölünüp,
Közünün caşı tögülüp,
Olcogo ketip kar bolup,
Kıyın müşkül Çoronu
Bir körüügö zar bolup.
Küñdük menen minetip,
Kulduk menen kün ötüp,
Kol bekinip baylanıp,
Korduk körüp zarlanıp,
Akıl ketip tün bolup,
Ayabay müşkül kün bolup.
Kürköröp Kıyaz zor bolup,
Külçoro şorduu kor bolup,
Tüşkönü temir tor bolup,
Keçkeni kalıñ şor bolup.
Cedigerdin er Kıyaz

Gönlü gitti parçalanıp,
Gözünün yaşı döküldü,
Ganimete gidip zelil olan,
Ağır dertli Çoro'yu
Bir görmeye hasretti.
Cariyelikle böylece,
Kullukla günler geçip,
Eli sıkıca bağlanıp,
Horluk görüp inleyip,
Akıl gidip gece olup,
Amansız çileli gün olup.
Kıyaz gürleyip güçlü oldu,
Bahtsız Külçoro hor oldu,
Düştüğü demir kafes oldu,
Geçtiği koyu kara bahttı.
Cediger'in er Kıyaz'ı

Tereñ kazgan or bolup,
Amalın tappay kaygırıp,
Kalgan eken Külçoro
Altı sandan ayrılıp.
Başında Çoro zor bolup,
Balaaluu şumduk uşunday
Zorduktan Çoro kor bolup,
«Ölöyün» – dep ölö albay,
Öz canın özü kıya albay,
Kulduk menen kün körüp,
Azap menen suu içip,
Küçtön tayıp aldırap,
Kürkürögön çat ketip,
Kalgan eken caldırap.
Ança Çoro kelbese
Kayra tartpas çın caydı,
Körö turgan kezi eken,
Kas acal cetip Külçoro
Ölö turgan kezi eken,
Körkömü ketip Çoronun
Közü kalgan alañdap,
Butu kalgan salañdap,
Ölböy canı çırkırap,

Derin kazılmış çukur oldu,
Çaresini bulamayıp dertlendi,
Kalmıştı Külçoro,
Altı azasından kesilip.
Önceleri Çoro güçlüyken,
Belalı şumluk işte böyle,
Zorbalıktan Çoro hor oldu,
«Öleyim» deyip ölemedi,
Öz canına kendi kıyamadı,
Kullukla gün gördü,
Azapla su içti,
Güçten düşüp bunaldı,
Gürleyen heybeti gitti,
Kalmıştı boynu bükük.
Öylesi Çoro gelmeseydi,
Geri dönüşü olmayan gerçek yurdu
Göreceği dem imiş,
Amansız ecel yetip Külçoro'nun
Öleceği dem imiş,
Güzelliği gitmiş Çoro'nun,
Gözü kalmış fıldır fıldır,
Bacağı kalmış sarkık,
Ölmeden canı çığlık çığlığa,

Toltura söykö taş kayrat
Takır ketken bırkırap,
Çamaa çarçap küçü cok.
Bagıştın uulu Kıyazga
Celigip kılar işi cok,
Tirüü dese canda cok.
Aalamga balban Çoronun,
Kıyazga kılçu alı cok.
Bir kezekte Külçoro –
Şay koldogon şer ele,
Bilegi coon taş cürök,
Bil müçölü badırek,
Bilseñiz mınday er ele.
Sarı ooru bolup sargarıp,
Körö turgan kezi eken.

Dopdolu taş gibi o kuvvet
Hepten gitmiş paramparça,
Takati tükenmiş, gücü yok.
Bagış'ın oğlu Kıyaz'a
Coşup yapacak işi yok,
Diri dense, canı yok gibi.
Âleme pehlivan Çoro'nun
Kıyaz'a edecek dermanı yok.
Bir zamanlar Külçoro —
Şay'ın koruduğu şirdi,
Bileği kalın, taş yürek,
Fil gövdeli yamandı,
Bilseniz, böyle bir erdi.
Sarı hastalığa tutulup sararıp,
Göreceği dem imiş.

Köp müşkül körüp Külçoro,
Ölö turgan kezi eken.
Kara caka kementay,
Kat-katınan bölüngön.
Cakadan biti tögülgön.
Cazayıl korduk çoñ müşkül
Oşoyaktan körüngön,
Ayday katın Çüröktün,
Miñ amalduu dümöktün,
Kıyalı tentek katından,
Kay amalın bilebiz,
Kılpıldagan kapırdın.
Belgilüü cerde ak saray,
Anın bekemdigi bir dalay.
Dañgıragan çoñ saray,
Anın kançalıgı bir dalay.
Aylanası sepilden,
Darbazası temirden,
Mamıları kırdaluu,
Añgıragan karandın
Aylanası sırdaluu.
Bekemin adam bilgidey,
Üstü menen katarlap
Üç araba cürgüdöy,

Bunca çile görüp Külçoro'nun,
Öleceği dem imiş.
Kara yakalı kementay,
Kat katından lime lime,
Yakasından bit dökülmüş.
Ceza gibi horluk, büyük çile
O yandan görünmüştü,
Ay gibi kadın Çürök'ün,
Bin oyunlu afetin,
Huyu haşarı kadının,
Hangi oyununu bilelim,
Süzüm süzüm süzülen kâfirin.
Belli yerde ak saray,
Onun sağlamlığı bir hayli.
Görkemle yankılanan büyük saray,
Onun büyüklüğü bir hayli.
Çevresi surdan,
Kapısı demirden,
Direkleri yontulu,
Uğuldayan o yapının
Çevresi nakışlı boyalı.
Sağlamlığını insan anlar,
Üstünden yan yana dizilip
Üç araba geçebilirdi,

Zañgıragan sarayga
Kaalap kiyirdi Çoronu.
A sarayga kirgen soñ
Oozun opsuz bekitip,
Çoronu canga aldı ele.
Kündöy katın Ayçürök
Eçendi bilgen eski küñ,
Berizaada bereniñ,
Ayday beti cıltıldap,
Altımış topçu, kırk açkıç
Könçögündö* şarkıldap,
Körsöñ ceñeñ Ayçürök
Kündöy beti cıltıldap,
Küdörüdöy* bılkıldap,

Heybetle yükselen saraya
İsteyerek soktu Çoro'yu.
O saraya girdikten sonra,
Ağzını sımsıkı kapatıp,
Çoro'yu yanına aldı.
Güneş gibi kadın Ayçürök,
Nicesini bilen eski cariye,
Perizade yiğidin,
Ay gibi yüzü ışıldayıp,
Altmış düğme, kırk anahtar
Şalvarında şakırdayıp,*
Görsen yengen Ayçürök,
Güneş gibi yüzü ışıldayıp,
Güderi gibi yumuşak salınıp,*

Çoronu körüp çırkırap,
Bolukşugan beytaalay
Bolkuldap ıylap burkurap,
Kabırga söögü sögülüp,
Közünün caşı tögülüp,
Çırkırap ıylap sabılıp,
Küyüp-bışıp Ayçürök
Külçorogo calınıp:
«Karaldı eleñ, şer eleñ,
Olcogo bu baş ketkende
Karaldıbız sen eleñ.
«Ölöyün» – dep, arıman,
Ölböy tirüü cürgönüm,
Uuluke senin barıñan.
«Keteyin» – dep arıman,
Ketpey aman cürgönüm,
Olcogo Kıyaz alganda –
Başıma müşkül salganda,
Esebim caman tapkanda,
Kaptalım cara çapkanda,
Kündöy ceñeñ Ayçürök –
Künöökör bolup baylanıp,
Aylanı tappay zarlanıp,
Kapçalday başım col bolup,
Kayran başım kor bolup,

Kañgırap beri çıkkanda
Cin ooruday del bolup,
Caratkan calgız Capardan –
Tilegenim sen bolup,
Kaldım çaçpay kanımdı,
Kıybay kaldım canımdı.
Öltürbödüm özümdü,
Özölöngön er uulum,
Bügün kördüm közüñdü,
Keçiktiñ kelbey camanat,
Kerekten kalgan calgızıñ
Bügün berem amanat.
Tulpardan kalgan tuyaktı,

Çoro'yu görüp çığlık atıp,
Dolgun endamlı o bahtsız,
Hıçkıra hıçkıra ağlayıp,
Kaburga kemiği sökülüp,
Gözünün yaşı dökülüp,
Çığlıkla ağlayıp çırpınıp,
Yanıp pişip Ayçürök,
Külçoro'ya yalvarıp:
«Gözbebeğimdin, şirdin,
Bu baş ganimete gittiğinde,
Gözbebeğimiz sendin.
«Öleyim» derdim, ah ki ah,
Ölmeden diri kalışım,
Oğulcuğum, senin varlığından.
«Gideyim» derdim, ah ki ah,
Gitmeden sağ kalışım,
Kıyaz ganimet diye aldığında —
Başıma çile saldığında,
Hesabımı fena gördüğünde,
Böğrümü yarıp vurduğunda,
Güneş gibi yengen Ayçürök —
Suçlu sayılıp bağlanıp,
Çareyi bulamayıp inleyip,
Dar boğaz gibi başım yol oldu,
Zavallı başım hor oldu,

Avare buraya çıktığımda,
Cin çarpmış gibi sersem oldum,
Yaradan tek Cebbar'dan —
Dilediğim sen oldun,
Kanımı dökmeden kaldım,
Canıma kıyamadan kaldım.
Öldürmedim kendimi,
İçin için yanan er oğlum,
Bugün gördüm gözünü,
Gecikip gelmedin, ne yazık,
Gerekten kalan biriciğini
Bugün emanet veririm.
Tulpardan kalan yadigârı,

Bagıp cürüp çoñoyttum,
Tuygundan kalgan çunaktı.
Coboloñduu iniñdi
Coldoş kılıp alıñız,
Coogo dümök salıñız!
Kapanın baarın coyuñuz,
Uuluke, kadimkidey boluñuz!
Keleñkor* çaçpak, keñ sooru,
Kerilgen ceñeñ men elem,
Ak maral aydap, uy kılgan,
Ay-aalamdı buy kılgan.
Kezdeşkendi ment kılgan,
Tar cerdi buzup col salgan,
Dalay cerge kol salgan,
Tabılbas kıraan sen eleñ.
Abakeñdi sanasak,
Cetkileñ bozdop küyöbüz,
Tuurunda Çoro kaldı – dep,
Tilegin tilep cüröbüz.
El Çolponu sen eleñ,
El enesi men elem!
Uuluke, senin barıñda
Örttönüp, canıp küyçübüz.
Uulukem kaçan kelet – dep,
Men kara bet Ayçürök
Seni kaalap cürçü elem.

Besleyip büyüttüm,
Sungurdan kalan yavrucağı.
Gözü pek kardeşini
Yoldaş edinip alınız,
Düşmana kargaşa salınız!
Kederin hepsini dağıtınız,
Oğulcuğum, eskisi gibi olunuz!
Keleñkor saç bağı, geniş sağrı,*
Gerilip salınan yengen bendim,
Ak maralı güdüp inek eden,
Ay-âlemi darmadağın eden.
Karşılaşanı sersemleten,
Dar yeri bozup yol açan,
Nice yere ordu salan,
Bulunmaz kıran sendin.
Ağabeyini andıkça,
İyice bozlayıp yanarız,
Tüneğinde Çoro kaldı deyip,
Dileğini dileyip dururuz.
Elin Çolpan'ı sendin,
Elin anası bendim!
Oğulcuğum, senin varlığında,
Alev alev yanıp tutuşurduk.
Oğulcuğum ne zaman gelir deyip,
Ben kara yüzlü Ayçürök,
Seni isteyip dururdum.

Belesti buzup col saldıñ,
Beecindi buzup kol saldıñ.
Taştı buzup col saldıñ,
Ay-aalamga kol saldıñ.
Arbagıñ biyik şer eleñ,
Uulukem Çorom barında
Balaket kayda deçü elem.
Kaçırgan aman ketpegen
Kabılan kökcal sen eleñ.
Kan kazına ketpes mülk
Kakşagan ceñeñ men elem.
Tügönüp kalsın kuu düynö –

Sırtları bozup yol açtın,
Beecin'i bozup ordu saldın.
Taşı bozup yol açtın,
Ay-âleme ordu saldın.
Ruhu yüce şirdin,
Oğulcuğum Çorom varken,
Bela nerede derdim.
Saldırdığı sağ kurtulmayan
Kaplan kökcal sendin.
Han hazinesinden eksilmez mülk,
Dövünüp duran yengen bendim.
Tükenip gitsin kahpe dünya —

Tübünön buzduñ Oogandı,
Tüptüü curt kaydan soo kaldı.
Küncüt, Koton cerdi aldıñ,
Industanga kol saldıñ.
Burulup tulpar baspagan,
Cerde bütün kalbagan,
Külçoro ayza saybagan
Elde bütün kalbagan.
Baatır da eleñ, şer da eleñ,
Suza berse tügönbös,
Darıya çalkar köl eleñ,
Ottoso çöbü tügönbös,
Dardaygan öröön tör eleñ.
Boz cerge toodak toktotpos,
Boz ala tınar kuş eleñ
Er sultanga kez bolgon,
Bolcolsuz bolot kurç eleñ.
Dobul kelse cel tiybes
Buluñça tokoy çep eleñ
Duşmanga moyun berbegen,
Aç arstan şer eleñ,
«Arıstan uul kaçan kelet» – dep,
Tilegen ceñeñ men elem.
Olco bolup Kıyazda
Omuroo körüp köp cürdüm.
Oyuman ketpey sen uulum,
Kaçan keler – dep cürdüm.

Kökünden bozdun Afgan'ı,
Köklü yurt nereden sağ kaldı.
Küncüt'ü, Hotan yerini aldın,
Hindistan'a ordu saldın.
Tulparın dönüp basmadığı
Yer kalmadı bütün,
Külçoro'nun mızrak saplamadığı
El kalmadı bütün.
Hem bahadırdın, hem şirdin,
Avuçlansa tükenmez
Irmak gibi engin göldün,
Otlansa otu tükenmez
Uçsuz bucaksız ova, baş köşeydin.
Boz kırda toy kondurmaz,
Boz ala dinlenmez kuştun,
Er sultana denk gelen,
Ölçüsüz keskin çeliktin.
Bora gelse yel değmez
Kuytu orman siperdin,
Düşmana boyun eğmeyen,
Aç arslan şirdin,
«Arslan oğul ne zaman gelir» deyip,
Dileyen yengen bendim.
Ganimet olup Kıyaz'da,
Sille horluk görüp çok yaşadım.
Aklımdan çıkmadın sen oğlum,
Ne zaman gelir deyip durdum.

Baktımdı Kuday açkan beym,
Cogolgon eren tabılıp,
Cok kişim kayra kabılıp,
Ketkenim kayra tabılıp,
Keyigenim cabılıp,
Körünö Kuday bergen beym!
Körünböy ketken cogolup,
Kökcalım uulum kelgen beym,
Tilep cürdüm çırkırap,
Ketkeniñ bilip kalgamın,
Abakeñdin ok ötpös

Bahtımı Tanrı açtı galiba,
Yiten yiğit bulundu,
Yok kişim yine karşıma çıktı,
Gidenim yeniden bulundu,
Yakındığım örtüldü,
Göz göre Tanrı verdi galiba!
Görünmeden yitip giden
Kökcalım oğlum geldi galiba,
Çığlık çığlığa dileyip durdum,
Gittiğini öğrenmiştim,
Ağabeyinin ok geçmezini

Çoguusu menen kayran can
Çoñ kurcunga salgamın.
Çoguusu menen tüygömün
Kelseñ uulum kiysin – dep,
Kacıbay coogo tiysin – dep,
Kırgındı kızık salsın – dep,
Cedigerdin Kıyazın
Uzununan salsa – dep,
Ketpegen kegin alsa – dep,
Ceti-Özöndö cediger
Col üstünö süyrötüp,
Dañgıttarga carsa – dep,
Kımbattuu kızık munum bar,
Kızıtalak, uulum, ugup al:
Kaalap koydum bir çepken –
Arkagı temir, ceñi cez,
Kalıñdıgı carım kez,
Tuştap okton solodum,
Tuura uruşka corogon,
Kazına abdan korogon,
Carabasa söktürgön,
Bolot egep, celimdep
Tuş-tuşuna töktürgön.
Bolotton kılgan şibege
Bolcolu cok balbandar
Küpüldötüp kayıgan,
Ayza menen muştasa
Buzulup uçu tayıgan.

Takımıyla birlikte, zavallı can,
Büyük heybeye koymuştum.
Takımıyla birlikte düğümledim,
Gelirse oğlum giysin deyip,
Yılmadan düşmana saldırsın deyip,
Kırgını görkemle salsın deyip,
Cediger'in Kıyaz'ını
Boylu boyunca serse deyip,
Gitmemiş öcünü alsa deyip,
Yedi-Özön'de Cediger'i
Yol üstünde sürütüp,
Azgın itlere parçalatsa deyip,
Değerli, hoş bir şeyim var,
A kahrolası, oğlum, dinle bak:
Sana ayırdım bir kaftan —
Atkısı demir, yeni tunç,
Kalınlığı yarım arşın,
Her yanını oka karşı ördüm,
Tam savaşa yaraşan,
Hazineden çokça harcanan,
Yaramazsa söktüren,
Çeliği eğeleyip, tutkallayıp,
Her yanına döktüren.
Çelikten yapılmış bizini
Ölçüsüz pehlivanlar
Güm güm vurup dikmişti,
Mızrakla vurulsa,
Ucu bozulup kayardı.

Duşman menen salışsa,
Mañdaylaşıp alışsa,
Ok cañılar beken – dep,
Munu bilbey koysoñ beker – dep.
Aldırıp iyip camanat,
Kımbat baa ok ötpös,
Kıyrımdı Kıyaz alganda,
Buzdurup iydim camanat.
Muñ çeçer uulum kiysin – dep,
Ala keldim amanat,

Düşmanla vuruşulsa,
Karşı karşıya tutuşulsa,
Ok şaşar mı ola deyip,
Bunu bilmeden kalırsan yazık deyip.
Kaptırmak ne kötü, ne yazık,
Pahası ağır bu ok geçmezi,
Diyarımı Kıyaz aldığında,
Bozdurup sakladım, ne yazık.
Derdimi çözecek oğlum giysin deyip,
Emanet olarak alıp geldim,

Belekke berdim kiyip bak!
Belsenip coogo tiyip bak!
Kaalap bergen ok ötpös
Kadırlaş uulum kie kör,
Kaçırıp coogo tie kör!
Ceti-Özöndö cediger
Öndürdön tiygin beesin,
Çıgara körgün kuldardın
Kapkaydagı keesin.
Kanın karan sala kör!
Kapkayda kekti ala kör!» –
Dep, oşentip, Ayçürök
Arañ can kelgen kuu kuldun
Örttöp canın küygüzüp,
Ok ötpös tondu kiygizip,
Türlöntüp türün baştantıp,
Baya kuldukka kiygen kementay
Anın baarın taştatıp,
Baatırsıngan er Kıyaz
Bakırık salıp ceter – dep,
Ooluga ketse okustan
Beren Çoro başına
Aybalta tiyip keter – dep,
Alsıragan Çoronun
Acalı böydö ceter – dep,
Bilbey koysom beker – dep,

Armağan verdim, giyiver!
Bel bağlayıp düşmana saldırıver!
Gönülden verilen ok geçmezi,
Değerli oğlum, giyiver,
Saldırıp düşmana vuruver!
Yedi-Özön'de Cediger'in
Yamaçtan saldır kısrağına,
Çıkarıver kulların
Ta nerelerdeki öcünü.
Kanına karanlık salıver!
Ta nerdeki öcü alıver!» —
Deyip, böylece Ayçürök,
Canı zor gelen çilekeş kulun
Canını ateşleyip tutuşturdu,
Ok geçmez kaftanı giydirdi,
Kılık kıyafetini yenileyip donattı,
Demin kullukta giydiği kementayın
Hepsini attırdı,
Bahadır taslayan er Kıyaz,
Nara atıp yetişir deyip,
Ansızın azgınlığı tutarsa,
Yiğit Çoro'nun başına
Aybalta değip gider deyip,
Güçsüz düşmüş Çoro'nun
Eceli boş yere yetişir deyip,
Bilmeden kalırsam yazık deyip,

Ceñe katın Ayçürök
Cetiktigin bilgizdi,
Külçoronun başına
Kök temirden tuulga*
Kömkörüp başka kiygizdi.
Kiygen tondo bölüm cok,
Ata kurup kalgan Çorodo
Kudaydan acal bolboso,
Kişi caktan ölüm cok.
Ceñesinen Külçoro,
Ok ötpögön sup kiyip,

Yenge kadın Ayçürök,
Olgunluğunu gösterdi,
Külçoro'nun başına
*Gök demirden tulgayı**
Kapatıp başına giydirdi.
Giydiği kaftanda gedik yok,
Soyu kurusası Çoro'ya
Tanrı'dan ecel olmazsa,
İnsan elinden ölüm yok.
Yengesinden Külçoro,
Ok geçmez giysiyi giyip,

	Oylonso kiymin kup kiyip,	*Düşünse, giyimini tastamam giyip,*
	Mına oşondo Ayçürök	*İşte o zaman Ayçürök,*
	Ok ötpöstü kiygizip,	*Ok geçmezi giydirip,*
6140	Kayran ceñeñ Ayçürök	*Canım yengen Ayçürök,*
	Suusaganda bal berip,	*Susayınca bal verip,*
	Aş-tamagın cay berip,	*Aşını yemeğini ağır ağır verip,*
	Kızıktuu kepten baştatıp,	*Tatlı sözden başlatıp,*
	Bagılan* kozu, şirin baş	*Bagılan* kuzuyu, tatlı kelleyi*
	Bor kaynatıp taştatıp,	*Kaynatıp haşlatıp,*
	Kantın karday opurup,	*Şekeri kar gibi kütürdetip,*
	Sarı maydan tomurup,	*Sarı yağdan koca koca kesip,*
	Kardın çayga tolturup.	*Karnını çayla doldurup.*
	Kaygı ketip süyünüp,	*Kaygı gidip sevindi,*
6150	Ok ötpös kiyim kiyinip,	*Ok geçmez giyimi kuşandı,*
	Oorugan darttar basılıp,	*Ağrıyan dertler yatıştı,*
	Umaçtay közdör açılıp,	*Gözleri umaç gibi açıldı,*
	Çer kumarlar cazılıp,	*İç sıkıntıları dağıldı,*
	Üzülgöndör ulanıp,	*Kopanlar ulandı,*
	Çaçılgandar cıynalıp,	*Saçılanlar toplandı,*
	Ceñesin körüp Külçoro	*Yengesini görüp Külçoro,*
	Cetilgen şer bolup,	*Yetkin bir şir oldu,*
	Celigip kubat kan tolup,	*Coşup kuvvet, kan doldu,*
	Kulduktan başı oñolup,	*Kulluktan başı kurtuldu,*
6160	Suusun kanıp kan tolup,	*Suya kandı, kanı doldu,*
	Külçoro cayı uşunday	*Külçoro'nun hali işte böyle*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kavuşma ve İlk Öç: Kırılan Kanadın Şahlanışı

Ak sarayda Külçoro, on iki yaşındaki Seytek'le — Semetey'in canlı sureti ile — yüz yüze gelir; gözyaşları içindeki kavuşmada Çoro, Kançoro'nun ihanetini, Kanıkey'in sol memesinden kara kan emen hainle sağ memeden ak süt emen kendisinin kaderini, Semetey'in katlini bir bir döker. Seytek, Kıyaz ile Kançoro'yu devirmeye, Bakay ile Kanıkey'i kurtarmaya, dağılan Kırgız'ı derleyip Külçoro'yu tahta oturtmaya ant içer. Ayçürök on iki yıl işlediği altın pekiştirmeli ok geçmez kaftanı, sarı çakşırı ve gök demir tulgayı iki yiğide kuşatır; kırk çilten, Hızır İlyas ve boz kaplan gibi koruyucu ruhların gölgesinde Seytek, "öz oğlum" diye sakındığı Kıyaz'dan yılkıya gitme iznini koparır. Yılkı başında "Manas!" narasıyla kopan ilk öç kavgasında Seytek zalim Karagul'u ve yılkıcıların yarısını kırar, Bozbala'nın köstekleri çözülür, Külçoro yılkının sultanı olur.

Bu arada Kara döö altı ay yol tepip Bağdat'ta bulduğu kervan başı Kızılsart'a Ayçürök'ün mektubunu ulaştırır; Semetey'in ölümünü öğrenip yasa boğulan Kızılsart, altmış pehlivan, binlerce kızıl nar ve hazineyle Ceti-Özön'e, Çuk-Terek boyuna gelir. En şifalı ilaçların bile kâr etmediği Külçoro'ya usta hekim, Semetey'den kalan gök dağıt itin kirişini kürek kemiklerine kalıbınca biçip yerleştirir; kırk kez sıvanan kızıl ilaçla yiğidin bedenine kan yürür, gücü eskisinden kat kat taşar. Şahlanan

Çoro, Seytek'in ısrarıyla geçmiş seferlerin destanını, gömülemeyen Bakay'ın ve cariye düşen Kanıkey'in hazin halini anlatır; söz biterken pençesi bilenmiş genç arslan, atasının öcünü almadan yaşamamaya — Kıyaz'ı ve Kançoro'yu yok etmeye — bir kez daha ant içer.

KÜNYE — KEY FACTS

- Külçoro ile Seytek ak sarayda kavuşur; Çoro, Kançoro'nun ihanetini ve Kanıkey'in iki çoroyu emzirirken aldığı kara kan – ak süt kehanetini anlatır.
- Seytek, Kıyaz ile Kançoro'dan öç almaya, Bakay ile Kanıkey'i esaretten kurtarmaya ve Külçoro'yu han yapmaya ant içer: "Yapamazsam Seytek olmayıp öleyim."
- Ayçürök'ün on iki yılda hazırladığı ok geçmez altın kaftan, sarı çakşır ve gök demir tulga kuşanılır; kırk çilten, Hızır İlyas, boz kaplan ve Zümrüdüanka gibi koruyucular Seytek'e eşlik eder.
- Yılkıya varan ikili ilk öcü alır: Seytek "Manas!" narasıyla zalim yılkıcı başı Karagul'u ve adamlarının yarısını öldürür, Bozbala'yı çözer; Külçoro yılkıcılara sultan olur.
- Kara döö altı ay süren yolculukla Bağdat'ta kervan başı Kızılsart'ı bulur; Kızılsart altmış pehlivan, altı bin kızıl nar ve hazineyle Ceti-Özön'deki Çuk-Terek'e gelir.
- İlaçların iyileştiremediği Külçoro'yu Kızılsart, gök dañgıt itin kirişini oyulmuş kürek kemiklerine yerleştirerek sağaltır; gücü eskisinden kat kat artan Çoro, Seytek'le birlikte Kıyaz'a karşı büyük hesaplaşmaya hazırlanır.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI | TÜRKÇE ÇEVİRİ

AYÇÜRÖK SEYTEKTI KÜLÇOROGO KÖRGÖZÜP TURGAN CERI

AYÇÜRÖK'ÜN SEYTEK'İ KÜLÇORO'YA GÖSTERDİĞİ YER

Mına oşondo Külçoro,
Kanatınan kayrılıp,
Kankorunan ayrılıp,
Kulduk menen kün ötüp,
Kuurap kalgan minetip.
Ceñesi kiyim kiygizip,
Can kubantıp turganda,
Ubaktuu sözü keç bolup,
Kökcaldan kalgan Seytekti
Bir körüügö Çoronun
Eki közü tört bolup.
Küyüp-canıp cürögü,
Kuurayday bolup bilegi,
Baatırdan kalgan cetimdi
Baykap turup körsöm – dep,
Oşondo turat tilegi!
Küyüp-canıp kar bolup,
Er Seytekti körüügö
Erte aytkan sözü keç bolup,
Akıldan tantıp aldırap,
Ustukan söögü şaldırap,
Eki közü tört bolup
Külçoro turat caldırap.
Caldıragan sebebi:
Öydö tartsa öbögü,
Ildıy tartsa cölögü,
Adırdan akkan bulagı,
Armanduu candın ınagı,
Ayköldön kalgan çunagı.
Ölçögöndö öbögü,
Kankordon kalgan böbögü,

İşte o zaman Külçoro,
Kanadından kırılıp,
Hunhârından ayrılıp,
Kullukla günü geçip,
Böylece kuruyup kalmıştı.
Yengesi giysi giydirip,
Canını sevindirirken,
Vakitli sözü geç kalıp,
Bozkurttan kalan Seytek'i
Bir görmeye Çoro'nun
İki gözü dört oldu.
Yüreği yanıp tutuşup,
Bileği kuru ot gibi kuruyup,
Bahadırdan kalan yetimi
"Bakıp durup görsem" deyip,
İşte budur o an dileği!
Yanıp tutuşup perişan olup,
Er Seytek'i görmeye
Erken dediği söz geç kalıp,
Aklı şaşıp bocalayıp,
İri kemikleri takırdayıp,
İki gözü dört olup,
Külçoro yalvaran gözlerle durur.
Yalvarışının sebebi:
Yukarı çekse dayanağı,
Aşağı çekse desteği,
Tepelerden akan pınarı,
Hasretli canın sırdaşı,
Ayköl'den kalan yavrusu.
Ölçülse eğer dayanağı,
Hunhârdan kalan bebeği,

Baatırıñ böbögün körböy ölörbü.	*Bahadırın, bebeğini görmeden ölür mü?*
Aylanıp uçar kanatı,	*Dönüp başında uçan kanadı,*
Bir körüügö çoñ kumar	*Bir görmeye büyük hasret*
Külçoronun adatı.	*Külçoro'nun âdeti.*
Içi örttönüp çok bolup,	*İçi tutuşup kor olup,*
Kulduk tartıp kar bolup,	*Kulluk çekip hor olup,*
Baya kurgandan kalgan balaga	*Yiğitten kalan o çocuğu*
Bir körörgö zar bolup,	*Bir görmeye zâr olup,*
Köñülü saylap bölünüp,	*Gönlü parça parça bölünüp,*
Köp müşkül közgö körünüp,	*Nice zorluk gözüne görünüp,*
Aşıp-şaşıp sabılıp,	*Aceleyle telaşlanıp,*
Karçıgaday kamınıp,	*Atmaca gibi davranıp,*
Kayıptan akıl tabılıp,	*Gaipten akıl bulunup,*
Ayçürökkö calınıp:	*Ayçürök'e yalvarıp:*
«Oyron ceñem Ayçürök,	*"Canım yengem Ayçürök,*
Özöndön akkan bulaktı,	*Vadiden akan pınarı,*
Körgözsöñ bolo közümö	*Gözüme göstersen olmaz mı,*
Berenden kalgan çıraktı!	*Yiğitten kalan çerağı!*
Bozala tuygun bolpoñdu,	*Boz-ala doğan yavruyu,*
Boz karçıga çolpondu,	*Boz atmaca Çolpan'ı,*
Alıp kel, ceñe, özümö,	*Getir, yenge, bana onu,*
Közümdü açıp köröyün,	*Gözümü açıp göreyim,*
Oozumdu açıp öböyün,	*Ağzımı açıp öpeyim,*
Booruma basayın,	*Bağrıma basayım,*
Kapanın baarın çaçayın!	*Kederin hepsini dağıtayım!*
Kayra tuulup kayran can	*Yeniden doğup şu garip can,*
Cön ölgöndöy kılayın,	*Hiç ölmemiş gibi olayım,*
Alakeñ kandan Külçoro	*Han Alake'den Külçoro*
Törölgöndöy boloyun,	*Yeni doğmuş gibi olayım,*
Oy-toodon eren cügürsün,	*Ovada dağda yiğit koşsun,*
Bügün oyronum abam tirilsin!	*Bugün canım ağam dirilsin!*
Eki betten akkan caş,	*İki yanaktan akan yaş,*
Etekke agıp sel bolsun,	*Eteğe akıp sel olsun,*
Köñül tolkup köl bolsun,	*Gönül coşup göl olsun,*
Bügün kömülüp cürgön Külçoro	*Bugün ezilip gezen Külçoro,*
Ala-Toodoy zañkayıp,	*Ala-Too gibi yükselip,*
Arman kaçıp, er bolsun!	*Hasret kaçıp, er olsun!*
Berenden tuulgan Seytekti	*Yiğitten doğan Seytek'i*

Belime tañuu kılayın,
Betteşerim er Kıyaz,
Berenim abamdın kunun kubayın!

Belime kuşak edeyim,
Karşılaşacağım er Kıyaz,
Yiğit ağamın kanını arayayım!

Kıcıldagan cediger
Kıyındap tuusun cıgayın,
Bagıştın uulu Kıyazdın
Çama kelip, küç cetse,
Añgekke başın tıgayın.
Çataktaşsa minteyin
Çalkalagan çoçkonun
Bir bokçosun tinteyin,
Aştıgın köpkök oroyun,
Aylam kelse Kıyazdı
Aydap cürüp soroyun.
Talaadan tiyip beesin,
Talkalayın meesin,
Olco kılıp töösün,
Oñşoytup soyup döösün,
Eşektey kardın eşüüdö
Esim turak akmakka,
Eptep başın kesüüdö,
Uruşkanım er Kıyaz,
Uçurkanım Semetey,
Coolaşarım Kançoro,
Cogotkonum Semetey.
Oyum ketet ceñeke,
Ardıktan azap körüüdö,
Armanım kalıñ, dartım küç
Alışıp cürüp ölüüdö,
Kaşıkça körböym kanımdı,
Kan abam kökcal şer üçün
Kaşıkça tögöm kanımdı,
Tük ayabaym canımdı.
Bagıştın uulu Kıyazdın
Eptep cinin kaksam – dep,
Ceti-Özön tolgon cediger
Cetkileñ aydap çapsam – dep,
Erenderin soysom – dep,

Kaynaşan Cediger'in
Zorlayıp tuğunu yıkayım,
Bagış oğlu Kıyaz'ın,
Gücüm yetip el verirse,
Başını çukura tıkayım.
Kavgaya kalkarsa şöyle edeyim:
Kasılıp gerinen o domuzun
Bir heybesini yoklayayım,
Ekinini yemyeşilken biçeyim,
Elimden gelirse Kıyaz'ı
Sürüp götürüp kanını emeyim.
Kısrağına kırda saldırayım,
Beynini parçalayayım,
Devesini ganimet edeyim,
Devini yere serip boğazlayayım,
Eşek gibi karnını deşerken,
Aklım fikrim o ahmakta,
Bir yolunu bulup başını kesmekte,
Dövüşeceğim er Kıyaz,
Uçup giden Semetey'im,
Düşman olduğum Kançoro,
Yitirdiğim Semetey.
Aklım gider, yengeciğim,
Horluktan azap çekmekte,
Hasretim yoğun, derdim güç,
Boğuşa boğuşa ölmekte,
Kanımı bir kaşık kadar görmem,
Han ağam bozkurt aslan için
Kanımı kaşık kaşık dökerim,
Canımı hiç esirgemem.
Bagış oğlu Kıyaz'ın
Bir yolla belasını versem deyip,
Ceti-Özön dolusu Cediger'i
Toptan sürüp vursam deyip,
Yiğitlerini boğazlasam deyip,

Iylap aytar kebim bar,
Içimen ketkis kegim bar.
Çabışıp çatak salışsam,
Çalkalagan it menen
Körbögön cerden kalışsam.

Ağlayıp söyleyecek sözüm var,
İçimden gitmez öcüm var.
Vuruşup kavga koparsam,
Kasılıp gerinen o itle
Görülmedik yerde kalsam.

Talastan çaap köçümdü,
Tarçılık müşkül karan iş,
Alalbay turam öçümdü.
Dalımda caram cogolso,
Dardaygan Çoroñ oñolso,
Çier belem sızıktı,
Baştar elem buzuktu.
Kıyazdı Çoro aldı – dep,
Baştaar elem çataktı,
Bilinter elem ataktı.
Kursak kaynap iç küyüp,
Körüp turgan kezegim.
Çama çarçap al ketip,
Ölüp turgan kezegim.
Kıraan elem cer bolup,
Arslan elem kayran baş,
Kazılgan kara kör bolup,
Körüp kalgan kezegim
Tirüü deseñ sanda cok,
Ölüp kalgan kezegim.
Oşol ölgön candı tirgizçi,
Ceñeligiñ bilgizçi.
Cetkileñ abam barında,
Cetik elem kubaarı
Omuroom çırmap ok tiyip,
Orolo albay turamın.
Kolum sınıp, but kalıp,
Torolo albay turamın.
Keçirim coogo kestirip,
Çoñoyo albay turamın.
Arkalap otun kötörüp,
Kaarluu elge kabılıp,
Bet alalbay turamın.

Talas'tan göçümü vurup kaçırdı,
Darlık, müşküllük, kara iş,
Öcümü alamıyorum.
Sırtımdaki yaram kapansa,
Şu koca Çoro'n iyileşse,
Çizerdim savaş çizgisini,
Başlatırdım kargaşayı.
"Kıyaz'ı Çoro yendi" diye,
Kavgayı ben açardım,
Adımı duyururdum.
Karnım kaynayıp içim yanıp,
Görüp durduğum çağımdır.
Takatim tükenip gücüm gidip,
Ölmekte olduğum çağımdır.
Şahin idim, yerle bir oldum,
Aslan idim, vah garip başım,
Kazılmış kara mezar olup,
Görüp kaldığım çağımdır.
Diri desen sayıda yokum,
Ölmüş olduğum çağımdır.
O ölmüş canı diriltiver,
Yengeliğini gösteriver.
Yiğit ağam sağken,
Onun kıvancıydım, eksiksizdim,
Göğsümü sarıp ok saplanıp,
Dönüp kımıldayamaz hâldeyim.
Kolum kırılıp, bacağım sakat,
Kendime gelemez hâldeyim.
Kirişimi düşmana kestirip,
Boy atamaz hâldeyim.
Sırtımda odun taşıyıp,
Zalim ele düşüp,
Karşı koyamaz hâldeyim.

Karagul boldu bayıbız,
Kıykırsa ketet cayıbız.
Ayday ceñem Ayçürök,
Adamga saldıñ çoñ dümök.
Bölüntüp iybe sanaañdı,
Bölöktün uulu degizbe,
Böyröktön çıkkan balañdı.

Karagul oldu beyimiz,
Bağırsa gider rahatımız.
Ay yüzlü yengem Ayçürök,
İnsana büyük dert saldın.
Kaygını bölük bölük etme,
"Elin oğlu" dedirtme,
Böğründen çıkan oğluna.

Arman kılıp ır kıldım,
Uk, Ayçürök, muñumdu!
Közümdü açıp köröyün,
Oozumdu açıp öböyün,
Alıp kel cañgız uuluñdu!
Eren bolso calgızıñ
Belime tañuu kılayın,
Berendin kunun kubayın!
Kerege-talın kıyratıp,
Çuu kılganı çunaktın
Kelin-kızın ıylatıp,
Tobuna tozok salayın,
Tolgontup Kuday körgözsö,
Tolukşup atkan Kançoro
Öpkösün suurup, öt alıp,
Kaçankı cinin kagayın.
Menin kayran enem Kanıkey,
Kartayganda eneme,
Baatır Bakay törögö
Bir sadaga çabayın!
Kaşayta közün oyoyun,
Talastan basıp soyoyun!
Içindegi kara kan
Şimirip cutup toyoyun!» –
Dep, oşentip, Külçoro
Kaarlanıp kalganı,
Kalbagan kılça darmanı,
Kurup kalgan baykuştun
Içinde dalay armanı.
Aytıp oozun cıygıça
Açıp közün-cumguça,

Hasret edip türkü yaktım,
Dinle, Ayçürök, derdimi!
Gözümü açıp göreyim,
Ağzımı açıp öpeyim,
Getir biricik oğlunu!
Yiğitse eğer biriciğin,
Belime kuşak edeyim,
Yiğidin kanını arayayım!
Keregesini, direğini kırıp,
Çığlık koparan o edepsizin
Gelinini kızını ağlatıp,
Topluluğuna cehennem salayım,
Hüdâ döndürüp gösterirse,
Semirip kabaran Kançoro'nun
Ciğerini söküp, ödünü alıp,
Nicedir azan cinini dökeyim.
Benim garip anam Kanıkey,
Kocamış hâldeki anama,
Bahadır Bakay töreye,
Kurban olayım bir kez!
Gözünü kör edip oyayım,
Talas'a varıp boğazlayayım!
İçindeki kara kanı
Emip yutup doyayım!"
Deyip, böylece, Külçoro
Öfkeyle kükredi,
Kıl kadar dermanı kalmamış,
Kuruyup kalmış zavallının
İçinde nice hasreti.
Sözünü ağzından toplayınca,
Gözünü açıp yumuncaya,

Anday-mınday degiçe,
Eliktey çurkap tüyülüp,
Esebi cok beybaktın
Eptüülügü bilinip,
Bölüntüp müşkül sanaanı,
Ak sarayga cügürüp,
Alıp kelse balanı,
Özöndön akkan bulaktı,
Ölgöndö körgön çunaktı,

Şöyle böyle diyinceye dek,
Karaca gibi sekerek koşup,
Zavallı kadının sonsuz
Becerisi belli olup,
Zor kaygıyı bölüp atıp,
Ak saraya koşup,
Çocuğu alıp gelince,
Vadiden akan pınarı,
Güçbela kavuştuğu yavruyu,

Keyise çaçın örgönü,
Keçigip cürüp körgönü,
Mañdayında baraanı
Körgönündö köönü tok,
Baatır ötkön kökcaldan
Kaalap algan belegi.
Adırdan akkan bulagı,
Ayköldön kalgan çunagı,
Kolundagı celegi,
Tuu kazanat baatırdan
Alıp kalgan keregi.
Olcogo kelip tuulgan,
Aalamga salat çuulgan.
Tilegin Kuday bergen kez,
Ay böksörüp kün ötüp,
Aradan kança cıl ötüp,
Küyüt menen kün körüp,
Tütük menen suu içip,
Küygüp körgön er Seytek,
Tilegin Kuday bergen kez.
Uşu bıyıl çunagıñ
On eki caşka kelgen kez.
Ceti-Özön cer dep kayrılıp,
Keñ Talastan ayrılıp,
Cılgındı Talas cer kalıp,
Cırgalduu kırgız el kalıp,
Talanga tüşüp kaygırıp,
Kursakta kalıp kuu çunak,
Atasınan ayrılıp

Kederlense saçını örüşü,
Gecikip de kavuşup görüşü,
Karşısında karaltısını
Gördüğünde gönlü tok,
Göçüp giden bozkurt bahadırdan
Dileyip aldığı armağanı.
Tepelerden akan pınarı,
Ayköl'den kalan yavrusu,
Elindeki bayrağı,
Tuğlu küheylanlı bahadırdan
Alıp kaldığı yâdigârı.
Ganimet düşüp de doğan,
Âleme salar velvele.
Hüdâ'nın dileği verdiği çağ,
Ay eksilip gün geçip,
Aradan nice yıl geçip,
Dert ile gün görüp,
Kamışla su içip,
Yana yakıla kavuşulan er Seytek,
Hüdâ'nın dileği verdiği çağ.
İşte bu yıl yavrucuğun
On iki yaşına geldiği çağ.
Ceti-Özön'ü yurt bilip dönüp,
Geniş Talas'tan ayrılıp,
Ilgınlı Talas yurt kalıp,
Mutlu Kırgız eli kalıp,
Yağmaya düşüp kederlenip,
Ana karnında kalan kuzu yavru,
Babasından ayrılıp,

	Ceti-Özön kaçıp cer kılıp,	*Ceti-Özön'e kaçıp yurt edip,*
	Atasınan acırap,	*Babasından yoksun kalıp,*
	Enesi Ayçüröktü dem kılıp,	*Anası Ayçürök'ü destek bilip,*
	Ceti-Özöndöy kayran cer	*Ceti-Özön gibi güzel yeri*
	Ebi menen cer kılıp,	*Usulüyle yurt edinip,*
	Ceti-Özöndö cediger	*Ceti-Özön'de Cediger'i*
	Ebi menen el kılıp,	*Usulüyle el edinip,*
6390	Kordolup cürüp oñolup,	*Horlanarak düzelip,*
	Atasız kalıp çoñoyup,	*Babasız kalıp büyüyüp,*
	Ketilip cürüp cetilip,	*Örselene örselene yetişip,*
	Toyuna tokson soyulup,	*Toyunda doksan kurban kesilip,*
	Atı Seytek koyulup,	*Adı Seytek konulup,*
	Enesinen kep ugup,	*Anasından söz işitip,*
	Eli kırgız dep ugup,	*Elinin Kırgız olduğunu duyup,*
	Ataktuu Talas ceri – dep,	*"Ünlü Talas yurdundur" diye,*
	A Talastı cerdegen	*O Talas'ı yurt tutan,*
	Talaşıp duşman ceñbegen,	*Düşmanın çekişip yenemediği,*
6400	Önögün canga berbegen,	*Üstünlüğünü kimseye vermeyen,*
	Öñgöçö kırgız eli – dep.	*"Bambaşka Kırgız elidir" diye.*
	Üç-Koşoy, Talas, keñ Çatkal	*Üç-Koşoy, Talas, geniş Çatkal*
	Ceri bolot dep ugup,	*Yurdu olur diye duyup,*
	Cerdep turgan kayran curt	*Orada oturan aziz halkın*
	Eli bolot dep ugup,	*Eli olur diye duyup,*
	Eelikse elik atışkan,	*Coşunca karaca avlayan,*
	Erikpese cön ele	*İşi yoksa da öylece*
	Elkin oynop catışkan.	*Özgürce oynayıp yatan,*
	El kazıgı kayran curt	*Elin direği aziz yurdun*
6410	Eli bolot dep ugup,	*Eli olur diye duyup,*
	Oymoluu kilem, on cagdan	*Nakışlı kilim, sağ yanda*
	Celesi bolot dep ugup,	*Tay bağı olur diye duyup,*
	Cer soorusu Ala-Too	*Yeryüzünün göbeği Ala-Too*
	Toosu bolot dep ugup,	*Dağı olur diye duyup,*
	Bul Ala-Too mömösü –	*Bu Ala-Too'nun meyvesi,*
	Olco katın Ayçürök,	*Ganimet gelin Ayçürök,*
	Enesi bolot dep ugup,	*Anası olur diye duyup,*
	Kara döödön kep ugup,	*Kara devden söz işitip,*
	Kalkı kırgız dep ugup,	*Halkının Kırgız olduğunu duyup,*
6420	Oroy döödön kep ugup,	*Kaba devden söz işitip,*

	Oroyuñ bölök dep ugup,	*"Soyun sopun başkadır" diye duyup,*
	Manas baatır çoñ ata,	*Manas bahadır dedesi,*
	A Semetey öz ata.	*Semetey ise öz babası.*
	Adırduu Talas, Keñ-Koldo	*Engebeli Talas'ta, Keñ-Kol'da*
	Ayılı bolot dep ugup,	*Obası olur diye duyup,*
	Surap içse toybogon,	*İsteyip içse doymayan,*
	Sugalagın koybogon.	*Açgözlülüğünü bırakmayan,*
	Karañgıda aydasa,	*Karanlıkta sürseler,*
	Kabılanday coylogon,	*Kaplan gibi sinsi yürüyen,*
6430	Atışka salsa akcoltoy	*Atışmaya girse uğurlu,*
	Alaman salsa san koldoy,	*Akına girse sayısız ordu gibi,*
	Çamıngandı cazbastay,	*Saldırdığını ıskalamayan,*
	Çapkanı aman bolbostoy,	*Vurduğu sağ kalmayan,*
	Çamınganı colborstoy,	*Saldırışı kaplan gibi,*
	Kaysaganı kamanday,	*Parçalayışı yaban domuzu gibi,*
	Kabılışı şamalday.	*Karşılaşması rüzgâr gibi.*
	Oñcoñdogon şerdigi	*Kükreyip kabaran aslanlığı*
	Atasınan babası,	*Babasından, atasından,*
	Şer ekenin karaçı,	*Aslan olduğuna bir bak,*
6440	Sekiden akkan bulaktı,	*Kayadan akan pınarı,*
	Atası kökcal baatırdan	*Babası bozkurt bahadırdan*
	Artıla tuulgan çunaktı,	*Üstün doğan yavruyu,*
	Alıp ceñeñ cetelep	*Yengen elinden tutup alarak,*
	Muñkanıp turgan Çorogo,	*Dertlenip duran Çoro'ya,*
	Burulup alıp kirdi ele.	*Dönüp içeri girdi işte.*
	El biylegen törödöy.	*El yöneten töre gibi.*
	Kulagına kulagın,	*Kulağına kulağı*
	Kuyup koygon nemedey.	*Kalıptan dökülmüş gibi.*
	Murununa murunu,	*Burnuna burnu*
6450	Bulgaganday körünüp,	*Tıpkısı imiş gibi görünüp,*
	Baş terige baş teri	*Baş derisine baş derisi*
	Kaptaganday nemedey,	*Geçirilmiş gibi âdeta,*
	Calayak ooz, car kabak,	*Geniş ağızlı, yar kaşlı,*
	Aldıñkı eerdi balbayıp,	*Alt dudağı dolgun sarkıp,*
	Kaldayçının kabınday.	*Kalday Çin'in kını gibi.*
	Kirpigi calın, közü çok,	*Kirpiği alev, gözü kor,*
	Kişide mınday şumduk cok.	*Kimsede böyle acayiplik yok.*
	Körkömü bölök közü tik,	*Görünüşü başka, bakışı dik,*

Köp adamdan sözü tik,
Kabagı kalıñ butkulday,
Karasaat kuu bala
Karmaşsa candı cutkuday.
El biylegen balbanday,
Kuday Taala bendesin
Caratat eken ar kanday.
Çımırkanıp çamınsa,
Çındap coonu alganday.
Kabagı biyik, zaarı küç,
Katılgandı kılar tüz.
Erdigin körsöñ balanın,
Esildüü caydan küdör üz.
Boy-kelbeti bölökçö
Bolcoso toodoy körünöt.

Çok kişiden sözü dik,
Kaşları kalın çalılık gibi,
Netameli kurnaz çocuk,
Tutuşsa canı yutacak gibi.
El yöneten pehlivan gibi,
Hüdâ Teâlâ kulunu
Türlü türlü yaratırmış.
Gerinip de saldırsa,
Düşmanı sahiden alacak gibi.
Kaşı yüksek, zehri güçlü,
Sataşanı yerle bir eder.
Çocuğun yiğitliğini görsen,
Aziz canından umudu kes.
Boyu posu bambaşka,
Kestirsen dağ gibi görünür.

Karap turgan adamdın,
Akılı ayran bölünöt.
Abası kökcal Semetey
Dal özündöy körünöt.
Çımınday canga kerektin
Çın ele Manas kökcaldın
Özünön kalgan belekti,
Arışı cetip ekööläp,
Asıldan kalgan çunaktı,
Küyüttüü Çoroñ üstünö
Alıp kirdi cetelep.
Cetelep kirip karasa,
Kökcaldın kara közündöy,
Semeteydin özündöy!
Kökürögü kolottoy,
Kaşkayıñkı kayran tiş
Taptap koygon bolottoy.
Oozundagı ilebi
Orto beldin celindey,
Ooluksa bul bala
Ay-aalamdı cegidey,
Balbandıgı başkaça
Baatırdıgı bir kança,

Bakıp duran insanın
Aklı hayrete düşüp bölünür.
Babası bozkurt Semetey'in
Tıpkı kendisi gibi görünür.
Sinecik cana gerekli olan,
Gerçekten bozkurt Manas'ın
Kendinden kalan armağanı,
Uzun adımlarla ikisi birlikte,
Asilden kalan yavruyu,
Dertli Çoro'nun yanına
Elinden tutup getirdiler.
Getirip girip bakınca,
Bozkurdun kara gözü gibi,
Semetey'in tıpkı kendisi!
Göğsü vadi gibi geniş,
Bembeyaz parlayan dişleri
Dövülüp su verilmiş çelik gibi.
Ağzındaki soluğu
Orta belin yeli gibi,
Coşarsa bu çocuk
Ay-âlemi yiyecek gibi,
Pehlivanlığı bambaşka,
Bahadırlığı kat kat,

	Balanın cayı uşunday.	*Çocuğun hâli böyledir.*
	Kirpigi calın, közü çok,	*Kirpiği alev, gözü kor,*
	Kişide mınday şumduk cok,	*Kimsede böyle acayiplik yok,*
6500	Ooluksa cön ele	*Coşarsa öylece*
	Oluşkandı cegidey,	*Karşı geleni yiyecek gibi,*
	Karasaat balanı	*Netameli çocuğa*
	Semetey uulu degidey,	*"Semetey oğlu" denecek gibi,*
	Küyüp turgan çok çıgıp,	*Yanıp duran kor çıkıp,*
	Calındagan ot çıgıp,	*Alevlenen ateş çıkıp,*
	Caralgan adam uulunan	*Yaratılmış âdemoğlundan*
	Mınday tentek cok çıgıp,	*Böyle yaman çıkmamış,*
	Baatırdıgı şerdigi,	*Bahadırlığı, aslanlığı,*
	Karasaat balanın	*Netameli çocuğun*
6510	Atasın tartat erdigi.	*Yiğitliği babasına çekmiş.*
	Curt korkutkan balbanday,	*Yurdu korkutan pehlivan gibi,*
	El biylegen zarlarday,	*El yöneten hanlar gibi,*
	Eñişken aman kalabı,	*Güreşe tutuşan sağ kalır mı?*
	Külçoronun kaşına	*Külçoro'nun önüne,*
	Içke colun tötölöp,	*İçeriye yolu doğrultup,*
	Bozala tuygun bolpoñ – dep,	*"Boz-ala doğan, tombulum" deyip,*
	Bolumduu tuulgan Çolpon – dep,	*"Yaraşıklı doğmuş Çolpan'ım" deyip,*
	Kara kaşka tınar – dep,	*"Kara kaşka şahinim" deyip,*
	Ölgöndö körgön çunaktı	*Güçbela kavuştuğu yavruyu*
6520	Alıp üygö kirgende,	*Alıp eve girdiğinde,*
	Er Semetey kökcaldın	*Er bozkurt Semetey'in*
	Balası Seytek özündöy,	*Oğlu Seytek tıpkı kendisi,*
	Özü tügül baatırdın	*Kendisi şöyle dursun, bahadırın*
	Karagan kara közündöy.	*Bakan kara gözünün aynısı.*
	El başkargan törödöy,	*El yöneten töre gibi,*
	Baş-terige baş-teri	*Baş derisine baş derisi*
	Kaptap koygon nemedey.	*Geçirilmiş gibi âdeta.*
	Eñ cañırtıp kökcaldı,	*Bozkurdu yeniden diriltip,*
	Kaptap koygon nemedey.	*Kalıba dökülmüş gibi âdeta.*
6530	Mañday tişi kaşkayıp,	*Ön dişleri ak parlayıp,*
	Somdop çapkan küröktöy,	*Yontulup yapılmış kürek gibi,*
	Kaçırganı balanın	*Çocuğun saldırışı*
	Coo baatırı dümöktöy,	*Düşman yiğidine bela gibi,*
	Çamınışı colborstoy,	*Atılışı kaplan gibi,*

Çalışkan aman bolbostoy.
Eki iynine erendin
Eki adam azır kongondoy,
Eki beti eñ şumduk,
Eki dañgıt toygondoy.
Ooluksa Kıyaz, Kançoro
Kattap cutup koygondoy.
Çalgınınan balanın
Çatırap san kol kaçkanday,
Kaarlansa cüz candı
Kutkarbay çoguu baskanday,
Abaylagan duşmandar
Közü köldün ordunday,
Körsö candı sorguday,
Aybatın körgön adamzat
Akıldan tanıp kaçkıday,
Ar adamdın baarısı
Amalın tappay şaşkıday,
Boy-kelbetim karasa

Çarpışan sağ kalmayacak gibi.
Yiğidin iki omzuna
Şimdi iki adam konacak gibi,
İki yanağı pek acayip,
İki azgın köpek doyacak gibi.
Coşarsa Kıyaz'ı, Kançoro'yu
Üst üste yutuverecek gibi.
Çocuğun akınından
Çatırdayıp sayısız ordu kaçacak gibi,
Öfkelense yüz canı
Kurtarmadan topluca ezecek gibi,
Dikkat kesilen düşmanlara,
Gözü göl çukuru gibi,
Görse canı emecek gibi,
Heybetini gören âdemoğlu
Aklını yitirip kaçacak gibi,
Her insanın hepsi
Çaresini bulamayıp şaşacak gibi,
Boyu posu görülse,

Orto kırañ belindey,
Ooluksa cön ele
Betteşkendi cegidey,
Er müçölüü şer eken.
Ay-aalamdı buy kılgan,
Adamdan aşık er eken.
Çaktap çama kelgisiz,
Çabışsa candı cegidey,
Katuusu bolot temirdey,
Kaçırsa candı cegidey,
Boyu ornotkon çınarday,
Bolbogurdun tukumu
Kırgın salbay turalbay,
Tolkunu köldün şarında,
Köp süylösö calında.
Ört oozunan bölüngön,
Kara bolot kaysarday,
Ötkürlügü körüngön.
Bet alışsa san kolgo,

Orta yayla beli gibi,
Coşarsa öylece
Karşısına çıkanı yiyecek gibi,
Er yapılı aslanmış.
Ay-âlemi kasıp kavuran,
İnsandan üstün ermiş.
Ölçülüp gücüne yetişilmez,
Vuruşsa canı yiyecek gibi,
Sertliği çelik, demir gibi,
Saldırsa canı yiyecek gibi,
Boyu dikilmiş çınar gibi,
Ele avuca sığmazın soyu,
Kırgın salmadan duramaz,
Dalgası gölün çağıltısı gibi,
Çok söylese alev gibi.
Yangın ağzından kopmuş,
Eğilmez kara çelik gibi,
Keskinliği görünür.
Sayısız orduya yönelse,

	Barçu sını körünöt.	*Varacak hâli görünür.*
	Karmaşkanga kalayman,	*Tutuşana kıyameti*
	Salçu sını körünöt.	*Salacak hâli görünür.*
	Katılgandı buy kılıp,	*Sataşanı perişan edip,*
	Karmaşkandı şum kılıp,	*Boğuşanı bitirip,*
	Köz bolgondu çuu kılıp,	*Göz dikeni feryada boğup,*
	Salçu sını körünöt.	*Salacak hâli görünür.*
6580	Kıyaz turmak kılımdı,	*Kıyaz şöyle dursun, çağı,*
	Kıtay kılım Urumdu	*Çin'i, koca Urum'u*
	Alçu sını körünöt.	*Alacak hâli görünür.*
	Kastaşkanga dürbölöñ	*Düşmanlık edene kargaşa*
	Salçu sını körünöt.	*Salacak hâli görünür.*
	Komdongonu arstanday,	*Çömelip gerilmesi aslan gibi,*
	Koygulaşa ketkendi	*Kapışmaya kalkışanı*
	Bettese kırıp catkıday,	*Karşılaşsa kırıp geçirecek gibi,*
	Ay kulagı kalkanday	*Ay kulağı kalkan gibi,*
	Alagay közü çolpondoy	*İri gözleri Çolpan yıldızı gibi,*
6590	Bettep bende barabı?	*Karşısına kul varır mı?*
	Bereniñdin uuluna	*Yiğidinin oğluna*
	Betteşken tirüü kalabı?	*Karşı çıkan sağ kalır mı?*
	Boyu tegiz çınarday,	*Boyu düzgün çınar gibi,*
	Bolcolu cok erendin	*Ölçüye sığmaz yiğidi,*
	Can caratıp caratkan,	*Can yaratıp yaratan Tanrı,*
	Casagan eken berendi.	*Yiğidi böyle yapıp koymuş.*
	Kara çaar kabılan	*Kara benekli kaplan,*
	Kazır cara tartçuday.	*Şimdi avını yaracakmış gibi.*
	Çolok kökcal arıstan	*Çolak bozkurt aslan,*
6600	Candaganı sur colbors,	*Yanındaki boz kaplan,*
	Cakında mınday can bolbos,	*Yakın zamanda böyle can olmaz,*
	Berendigin karañar	*Yiğitliğine bakın,*
	Bet aldınan çamınıp,	*Önünden saldırıp,*
	Altımıştay kara nar	*Altmış kadar kara deve gücünde,*
	Kayratı katuu, zaarı küç,	*Gayreti sert, zehri güçlü,*
	Kaldayga kırgın salgıday,	*Kalday'a kırgın salacak gibi,*
	Kabılgandın baarısın,	*Önüne çıkanın hepsini*
	Tük çıgarbay algıday,	*Tek bırakmadan alacak gibi,*
	Adamzat bendeden	*Âdemoğlu kullardan*
6610	Caralat eken ar kanday.	*Türlü türlü yaratılırmış.*

Tuura boyun karasa
Tuu karmagan balbanday,
Curt biylegen zardalday.
Boyu toonun señirdey,
Ar kayratı balanın
Köörüktün ooz celindey.
Körkömdügü balanın,
Orto aşuunun belindey.
Eki közdün çuñkuru
Sazdak suunun bıtkılday,
Kaçırganın cön ele
Kaysap büktöp cutkuday.
Keñ-kesiri mañdayı
Kerilüü toonun çalkaktay,
Bolcolu toonun teñindey,
Bolumduusun kördü emi.
Öksöp turgan Külçoro
Balanı körüp alganda,
Dene boyu çok bolup,
Közü küygön ot bolup,
Erte sözü keç bolup,
Törönün uulu çunakka
Eki közü tört bolup,

Düz boyuna bakılsa,
Tuğ tutan pehlivan gibi,
Yurt yöneten vezir gibi.
Boyu dağın doruğu gibi,
Çocuğun her gayreti
Körüğün ağız yeli gibi.
Çocuğun görkemi
Orta geçidin beli gibi.
İki gözünün çukuru
Bataklık suyun burgacı gibi,
Saldırdığını öylece
Çiğneyip büküp yutacak gibi.
Geniş ferah alnı
Gerilmiş dağın yamacı gibi,
Ölçüsü dağın dengi gibi,
Yaraşıklısını gördü şimdi.
Hıçkırıp duran Külçoro
Çocuğu görüverince,
Bütün bedeni kor olup,
Gözü yanan ateş olup,
Erken sözü geç kalıp,
Törenin oğlu yavruya
İki gözü dört olup,

Ebedeyi ezilip,
Et tırmagı sozulup,
İçi örttönüp çok bolup,
Öçkön otu tamganday,
Ölçü canı tirilip,
Tilegin Kuday bergendey,
Cogolgonu Semetey
Tirilip bügün kelgendey.
Bakır bolgon Çoronun
Agarıp öñü suyulup,
Eki közdön akkan caş
Omuroo ıldıy kuyulup,
Armanduular kezigip,
İçi örttönüp ezilip,
Cogolgondor tabılıp,

Yüreği eriyip ezilip,
Etine tırnağına dek gerilip,
İçi tutuşup kor olup,
Sönmüş ateşi tutuşmuş gibi,
Ölecek canı dirilip,
Hüdâ dileğini vermiş gibi,
Yitirdiği Semetey
Bugün dirilip gelmiş gibi.
Zavallı düşen Çoro'nun
Yüzü ağarıp süzülüp,
İki gözünden akan yaş
Göğsünden aşağı dökülüp,
Hasretliler kavuşup,
İçi tutuşup ezilip,
Yitikler bulunup,

Colu katkan Çoronun
Abiyiri bügün cabılıp,
A balanı körgöndö
Külçoro küyböy turabı,
Eki betten akkan caş
Omuroo ıldıy kuladı.
Kıykırgandan ökürüp,
Kudayga ünü uguldu,
Özölöngön Külçoro
Balanı basa cıgıldı.
Kuçaktap alıp Külçoro,
Iylap turat çırkırap.
Boorgo basıp cetimdi,
Iylap turat burkurap.
Külçoro karmap turganda –
Kayıñ ıylap, tal ıylap,
Karagan candın baarı ıylap,
Al ıylagan köp adam
Öz kaygısın cep ıylap,
Erenge müşkül kün tuusa
Uşunday bolor dep ıylap,
Aga-inilüü kezigip,
Cuuruluşup turdu ele,
Ak bököndün kılınday
Suuruluşup turdu ele.

Bahtı kararan Çoro'nun
Yüz akı bugün yerine gelip,
O çocuğu gördüğünde
Külçoro yanmadan durur mu?
İki yanaktan akan yaş
Göğsünden aşağı yuvarlandı.
Haykırarak hıçkırıp,
Sesi Hüdâ'ya duyuldu,
İçi parçalanan Külçoro
Çocuğun üstüne kapanıverdi.
Külçoro kucaklayıp,
Çığlık çığlığa ağlıyor.
Yetimi bağrına basıp,
Hüngür hüngür ağlıyor.
Külçoro onu tutarken,
Kayın ağladı, söğüt ağladı,
Bakan canların hepsi ağladı,
O ağlayan nice insan
Kendi derdini anıp ağladı,
Yiğide zor gün doğunca
"Böyle olur" diye ağladı,
Ağa ile ini kavuşup,
Birbirine yoğrulup durdular,
Ak ceylanın kılı gibi
Sıyrılıp çekilircesine durdular.

Koktudan akkan bulaktay,
Kezigişip turdu ele.
Aşık bolup bışışıp,
Ezilişip turdu ele.
Körgön bende kubanıp
Korgoşunday köykölüp,
Arıstanday ündü çıgarıp,
Boorgo kısıp bolkuldap,
Başı, muunu Külçoro
Bozdop atat solkuldap,
Tilep cürgön munarbı?
Abaman kalgan çınarbı?
Baatırdan kalgan bar kegim

Koyaktan akan pınar gibi
Kavuşup buluştular orada.
Sevgiyle pişip kaynaşıp,
Birbirine eriyip durdular.
Gören kul sevinip,
Kurşun gibi eriyip salınıp,
Aslan gibi ses çıkarıp,
Bağrına basıp güm güm atarak,
Başı, dizleri titreyerek Külçoro
Sarsıla sarsıla inliyor:
"Dileyip durduğum bu muydu?
Ağamdan kalan çınar mı?
Bahadırdan kalan öcüm var,

	Törömdön kalgan aynegim,	*Törömden kalan aynam var,*
	Kuurap abañ minetip,	*Ağan böyle kuruyup,*
	Kulduk menen kün ötüp,	*Kullukla gün geçirip,*
6690	Tütük menen suu içip,	*Kamışla su içip,*
	Ölöyün dep ölö albay,	*Öleyim deyip ölemeyip,*
	Öz canım özüm kıyalbay,	*Öz canıma kendim kıyamayıp,*
	Özüm acal alalbay,	*Kendi ecelimi bulamayıp,*
	Ötkörö korduk çın müşkül	*Aşırı horluk, gerçek müşkül*
	Kayran başım körgöndö,	*Garip başım görünce,*
	Bışıp-canıp köp cürdüm,	*Pişip yanıp çok gezdim,*
	Törömdön kalgan karaldım,	*Törömden kalan biriciğim,*
	Kaçan köröm dep cürdüm?	*"Ne zaman görürüm?" der dururdum.*
	Cakaluu kara kementay,	*Yakalı kara kepenek giyip,*
6700	Otun alsam bölünüp,	*Odun toplarken ayrı düşüp,*
	Azaptuu cak kezigip,	*Azaplı yana rastlayıp,*
	Keçirim coogo kesilip,	*Kirişim düşmanca kesilip,*
	Kazganım kalıñ or bolup,	*Kazdığım derin çukur olup,*
	Kaygırıp abañ kor bolup,	*Kederlenip ağan hor olup,*
	Öksösöm Kuday alalbay,	*Hıçkırsam Hüdâ canımı almayıp,*
	Ökürük saldım kurgan can	*Feryat kopardım, bitkin can,*
	Özüm basıp bara albay,	*Kendim yürüyüp varamayıp,*
	Kireyin desem cer katuu,	*Gireyim desem yer katı,*
	Ölöyün desem can tattuu,	*Öleyim desem can tatlı,*
6710	Ölböy-citpey kün körüp,	*Ölmeden yitmeden gün görüp,*
	Neteyin dep cürgönüm.	*"Ne edeyim?" der gezerdim.*
	Bir karaanın balanın	*Çocuğun bir karaltısını*
	Köröyün dep cürgömün,	*Göreyim diye yaşıyordum,*
	Andan kiyin düynödön	*Ondan sonra dünyadan*
	Ölöyün dep cürgömün,	*Göçeyim diye yaşıyordum,*
	Kördüm cetim közüñdü	*Gördüm yetim gözünü,*
	Berenden kalgan çunagım,	*Yiğitten kalan yavrucuğum,*
	Kaalap kördüm özüñdü.	*Özleyip gördüm seni.*
	Körüügö şaştım enteñdep,	*Görmeye koştum soluyarak,*
6720	Kötördüm otun temteñdep,	*Odun taşıdım sendeleyerek,*
	Cılkıçıdan keltek cep,	*Yılkıcıdan sopa yiyip,*
	Taloon körüp sabılıp,	*Yağma görüp perişan olup,*
	Conuma keltek cabılıp,	*Sırtıma sopa yağıp,*
	Taksır ayla kılgın – dep,	*"Efendim, bir çare kıl" deyip,*

	Karga kulga calınıp.	*Kara kula yalvarıp.*
	Abakeñ cürdü soyulup,	*Ağacığın derisi yüzülürcesine gezdi,*
	Çapçışkanga çama cok,	*Kapışmaya güç yok,*
	Dalımda keçir oyulup.	*Sırtımda kirişim oyulup.*
	Buudansıngan abakeñ	*Küheylanlık taslayan ağacığın*
6730	Bulgaarıday iy bolup,	*Sahtiyan gibi yumuşayıp,*
	Körgönüm ızı-çuu bolup.	*Gördüğüm hep feryat figan oldu.*
	Aş orduna içkenim	*Aş yerine içtiğim*
	Toguzdan çaka suu bolup,	*Dokuzar kova su oldu,*
	Talpak sınduu kerilip,	*Kuru deri gibi gerilip,*
	Cılkının bodur tomugu	*Yılkının pürtüklü aşık kemiği*
	Aş orduna berilip,	*Aş yerine verilip,*
	Abañ kördü taloondu,	*Ağan yağmayı gördü,*
	Kayran can cedi saboonu.	*Garip can sopayı yedi.*
	Kol tokmok tiyip conuma,	*El tokmağı değip sırtıma,*
6740	Çegedek kirip sooruma,	*Diken batıp sağrıma,*
	Otun alıp cönödüm,	*Odun almaya yürüdüm,*
	Ar kününö üç ubak	*Her günün üç öğününde*
	Tikenekke bölöndüm.	*Dikene belendim.*
	Balbandarga talandım,	*Pehlivanlarca yağmalandım,*
	Cılkıçıga sabaldım,	*Yılkıcılarca dövüldüm,*
	Otun alıp köp cürdüm,	*Odun taşıyıp çok gezdim,*
	Belekke kalgan cetimdi,	*Armağan kalan yetimi*
	Ölbösöm körsöm dep cürdüm,	*"Ölmezsem görürüm" der dururdum,*
	Menin körgön kordugum,	*Benim gördüğüm horluğu*
6750	Bendesine berbesin,	*Tanrı kuluna vermesin,*
	Balam, töbömö tüşkön zordugun.	*Yavrum, tepeme inen zulmü.*
	Müyüzüm sınıp multuyup,	*Boynuzum kırılıp küt kalıp,*
	Tokol bolup kelgemin.	*Boynuzsuz olup geldim.*
	Kulagımdan acırap,	*Kulağımdan olup,*
	Kopol bolup kelgemin.	*Kaba saba olup geldim.*
	Cal kuyruktan acırap,	*Yeleden kuyruktan olup,*
	Sopol bolup kelgemin.	*Güdük olup geldim.*
	Eki közüm oyulup,	*İki gözüm oyulup,*
	Eki dalım soyulup,	*İki kürek kemiğim soyulup,*
6760	Kolgo tüşüp kaygırıp,	*Ele düşüp kederlenip,*
	Karaldımdan ayrılıp,	*Biriciğimden ayrılıp,*
	Kaydagı cinim kagılıp,	*Eski kudretim silkilip,*

	Moldo bolup kelgemin.	*Molla olup geldim.*
	Kolgo tüşüp kor bolup,	*Ele düşüp hor olup,*
	Korduk menen kün ötüp,	*Horlukla gün geçip,*
	Corgo bolup kelgemin.	*Yorga olup geldim.*
	Kol baylanıp köz caynap,	*Elim bağlanıp gözüm belerip,*
	Tordo bolup kelgemin	*Ağda tutsak olup geldim,*
	Kayrılıp adam çıga algıs	*Dönüp insanın çıkamayacağı*
6770	Ordo bolup kelgemin	*Çukur zindanda kalıp geldim,*
	Karuusu toluk kapırga,	*Gücü yerinde kâfire,*
	Kayran Kıyaz baatırga,	*Şu Kıyaz bahadıra*
	Men olco bolup kelgemin.	*Ben ganimet olup geldim.*
	Men sındırıp keldim mömömdü,	*Meyvemi kırıp geldim,*
	Men berip keldim olcogo.	*Ganimete verip geldim.*
	Karıganda Kanıkey,	*Kocamışken Kanıkey'i,*
	Kartayganda Çıyırdı	*Yaşlanmışken Çıyırdı'yı,*
	Kündö öltürüp törömdü,	*Her gün töremi öldürüp,*
	Tartıp kaldı Talastan	*Talas'tan çekip aldılar*
6780	Eki tügöy enemdi,	*İki eş anamı,*
	Olcolop kaldı elimdi,	*Elimi ganimet ettiler,*
	Sındırıp kaldı belimdi,	*Belimi kırdılar,*
	Keñ-Koldon çaptı aylımdı.	*Keñ-Kol'dan obamı vurdular.*
	Alıp kaldı Kançoro,	*Kançoro alıp kaldı,*
	Camgırçı kızı Akbala	*Camgırçı kızı Akbala'yı,*
	Akbala öñdüü zayıbımdı,	*Akbala gibi karımı,*
	Öltürüp saldı çoçkolor	*Domuzlar öldürüverdi*
	Er Sarıkan döömdü,	*Er Sarıkan devimi,*
	Talkaladı meemdi,	*Beynimi parçaladılar,*
6790	Çıgardı dalay keemdi,	*Nice derdimi depreştirdiler,*
	Bayırkımdı sanasam	*Geçmiş günlerimi sayarsam,*
	Uşu turgan kabırgam,	*Şu duran kaburgam*
	Kat-katınan bölünöt.	*Kat katından ayrılır.*
	Kaşaygan müşkül kımbat iş,	*İnatçı müşkül, ağır iş,*
	Kan abañda körünöt.	*Han ağanda görünür.*
	Celigip kirdi cediger,	*Cediger azıp girdi,*
	Ulugu Kıyaz er çıktı,	*Ulusu Kıyaz er çıktı,*
	Aradan duşman Kançoro	*Aradan düşman Kançoro,*
	Kançoro attuu cer çıktı,	*Kançoro adlı yaman çıktı,*
6800	Sındırıp iydi bagımdı,	*Bahtımı kırıverdi,*

	Kıyrattı altın tagımdı.	*Altın tahtımı yıktı.*
	Eñgiretti elimdi,	*Elimi inletti,*
	Sındırdı menin belimdi.	*Belimi kırdı benim.*
	Talımdı kesip sulatıp,	*Söğüdümü kesip devirip,*
	Tamımdın baarın uratıp,	*Evimin hepsini yıkıp,*
	Tulumduunu tul kıldı,	*Ocaklıyı ocaksız kıldı,*
	Solkuldagan mırzanı	*Salınan genç mirzayı*
	Tamanga taptap cün kıldı.	*Tabanında ezip yün etti.*
	Kapkamın oozun kan kılıp,	*Kapımın ağzını kan edip,*
6810	Kara colum çañ kıldı.	*Kara yolumu toz etti.*
	Kıyla balban şerlerdi,	*Nice pehlivan aslanları*
	Takır kaysap kem kıldı,	*Toptan çiğneyip eksiltti,*
	Talasta soyup taştadı,	*Talas'ta boğazlayıp attı*
	Semetey attuu döömdü.	*Semetey adlı devimi.*
	Caynata muştap meemdi,	*Beynimi ezercesine yumruklayıp,*
	Çıgardı dalay keemdi,	*Nice derdimi depreştirdi,*
	Maanisiz curtum talandı,	*Çaresiz yurdum yağmalandı,*
	Ölüübü-tirüü bilbeymin	*Ölü mü diri mi bilmem*
	Baatır Bakay abamdı.	*Bahadır Bakay ağamı.*
6820	Sargarttı Talas cerimdi,	*Talas yurdumu sararttı,*
	Sapırdı kırgız elimdi,	*Kırgız elimi savurdu,*
	Calınsam ukpay kebimdi,	*Yalvarsam sözümü dinlemeden,*
	Kılıçtap kırdı kemimdi,	*Kılıçla kırdı yakınlarımı,*
	Zamanında Külçoroñ	*Vaktiyle Külçoro'n*
	Beecindi buzup zor bolup,	*Beecin'i bozup ulu olmuştu,*
	Bereninen acırap	*Yiğidinden yoksun kalıp,*
	Beytaalay abañ kor bolup,	*Bahtsız ağan hor oldu,*
	Atañ kankor Semetey	*Baban hunhâr Semetey*
	Şay koldogon şer ele,	*Erenler koruyan aslandı,*
6830	Atañ öñdüü bir Kuday	*Baban gibisini bir Hüdâ,*
	Can caratıp bendesin,	*Can yaratıp kulunu,*
	Cakında berbes degele.	*Kolay kolay vermez asla.*
	Beldüü kıyın bel ele,	*Sağlam, çetin bir beldi o,*
	Bendeden çıypayt degele.	*Kuldan asla çıkmaz öylesi.*
	Telegeyi teñ ele,	*Her şeyi tamamdı, dengeliydi,*
	İçiñ karap otursañ	*İçini yoklayıp otursan,*
	Cer cüzünön keñ ele.	*Yeryüzünden genişti gönlü.*
	Atañday kılıp adamdı	*Baban gibi bir insanı*

Caratıp berbeyt degele,
Atañ kökcal kabılan,
On tört atın baylagan,
Orto Keñ-Kol caylagan,
Atışa çıga coo kelse
Astıga salıp aydagan.
Açuusuna tiygendi,
Azuuga salıp çaynagan,
Balam, menin cayım uşunday.
Atakeñin sırdaşı,
Asıl Çoro kurdaşı,
Altayga minse buudanı,
Atakeñdin tuuganı,
Tay-kunanday tebişken,
Talaşıp emçek emişken,
Kazı menen kartanı
Teñ böldürüp cegizip,
Kalıñ nogoy, köp kırgız
Kayserde balan degizgen.
Enebiz Kanıkeydin emçegin
Aşkere tuugan bolsun – dep,
Ekööbüzgö emizgen.
Kançoro emgen sol emçek,
Kara koçkul kan çıkkan,
Külçoro emgen oñ emçek,
Bulaktap appak süt çıkkan.
Baldardan belgi kördüm – dep,
Şorduu eneñ ıylagan,
Bulak süt çıkkan Külçoro
Enem Kanıkey aytkan kebi ele –
Aman bolso Külçoro,
Murun uksañ sözümdü,
Muraa bolot özüñö.
Uşu turgan Kançoro
Tuura aytkanda sözümö,

Duşman bolor özüñö,
Enekem aytkan kebi ele
Duşman bolçu Çoronu,

Yaratıp vermez asla,
Baban bozkurt kaplandı,
On dört atını bağlardı,
Orta Keñ-Kol'da yaylardı,
Atışa çıkıp düşman gelse,
Önüne katıp sürerdi.
Öfkesine dokunanı
Azı dişine vurup çiğnerdi,
Yavrum, benim hâlim böyledir.
Babacığının sırdaşı,
Asil Çoro yoldaşı,
Altay'a binse küheylanı,
Babacığının öz yakını,
Tay-kunan gibi tepişen,
Çekişip meme emişen,
Kazıyı, kartayı bile
Eşit bölüştürüp yediren,
Kalabalık Nogay'a, çok Kırgız'a
"Ne yaman oğlan" dedirtendi.
Anamız Kanıkey'in memesini,
"Apaçık kardeş olsun" diye,
İkimize emzirmişti.
Kançoro'nun emdiği sol meme,
Kara koyu kan çıkmıştı,
Külçoro'nun emdiği sağ meme,
Pınar gibi apak süt çıkmıştı.
"Çocuklardan işaret gördüm" diye,
Dertli anan ağlamıştı,
"Pınar süt çıkan Külçoro" —
Anam Kanıkey'in dediği söz idi —
"Sağ olursa Külçoro,
Önceden dinlersen sözümü,
Sana dayanak olur.
Şu duran Kançoro,
Sözümün doğrusu şu ki,

Sana düşman olur" demişti,
Anacığımın dediği söz idi,
"Düşman olacak Çoro'yu

	Közdön cogot dedi ele.	*Gözden yok et" demişti.*
	Kımbat enem Kanıkey	*Kıymetli anam Kanıkey,*
	Kılıçtap başın al degen,	*"Kılıçla başını al" demişti,*
6880	Kıylaga tier çatagı	*"Belası çoklarına dokunur,*
	Tındım kıla sal degen.	*Sustur, yok ediver" demişti.*
	Keyitip işin oñolt – dep,	*"Canını yakıp işini düzelt" diye,*
	Kep kılgan muñ cogolt – dep,	*"Söz konusu derdi gider" diye,*
	Oñbogon abam oñbogon,	*Onmadık ağam dinlemedi,*
	Oñuraňdap bolbogon,	*Kükreyip razı olmadı,*
	Tuugan bolso bul calgız	*"Kardeş olursa bu yalnız,*
	Ne cakşılık cıyar – dep,	*Ne iyilik derer ki?" diye,*
	Duşman bolso bu bala	*"Düşman olsa bu çocuk,*
	Ne camandık kılar – dep,	*Ne kötülük yapar ki?" diye,*
6890	Kaarlansam ölör – dep,	*"Öfkelensem ölür" diye,*
	Kastarın tikse bu bala	*"Kastını dikse de bu çocuk,*
	Ayaş atam Çubagın,	*Ayaş babam Çubak'ın,*
	Çubaktan kalgan çunagın,	*Çubak'tan kalan yavrusu" deyip,*
	Oñuraňdap oñbogon,	*Kükreyip söz dinlemedi,*
	Oñbogon abam bolbogon.	*Onmadık ağam razı olmadı.*
	Uu açıtıp kübümö,	*Küpüme zehir mayaladı,*
	Kançoro cetti tübümö,	*Kançoro köküme yetti,*
	Tel kulun soyup cep koydu,	*İkiz emen tayı kesip yedi,*
	Tegerektep coo kelse	*Çepeçevre düşman gelse,*
6900	Teñ tuugan bolom dep koydu.	*"Öz kardeş olurum" deyiverdi.*
	Akırında Kançoro	*Sonunda Kançoro,*
	Aragın içti kuturup,	*Rakısını içti kudurup,*
	Abamdı soydu cutunup,	*Ağamı boğazladı saldırıp,*
	Kımızın içip kuturup,	*Kımızını içip kudurup,*
	Kıyrımdı urdu kuturup,	*Ocağımı vurdu kudurup,*
	Calıngan menen bolgon cok,	*Yalvarmakla olmadı,*
	Calınsam canım koygon cok,	*Yalvarsam canımı bağışlamadı,*
	Calbargan menen bolgon cok.	*Yakarmakla da olmadı.*
	Aydap aldı malımdı,	*Malımı sürüp aldı,*
6910	Agızdı suuday kanımdı,	*Kanımı su gibi akıttı,*
	Tügöttü menin arımdı,	*Arımı, onurumu tüketti,*
	Olcogo kıyıp celemdi,	*Tay bağımı ganimete kıyıp,*
	Baltalap kesip mömömdü,	*Meyvemi baltayla kesip,*
	Küñ kılıp kaldı Talaska,	*Talas'a cariye kıldı*

Kanıkey öñdüü enemdi.
Olcolop kaldı oñbosun,
Çaçıkey öñdüü ceñemdi.
Aydap tiydi malımdı,
Arıktap töktü kanımdı.
Tatıtıp koydu tuzumdu,
Talatıp saldı kızımdı.
Eselek itter eeligip,
Eesin kaptı ceeligip,
Kerilgen aram çogulup,
Keñ-Koldon çaptı köçümdü.
Keyip caman kor bolup,
Alalbay keldim öçümdü.
Talan kıldı kartımdı,
Dardañdagan itterden
Özüm calgız bolgon soñ,
Alalbay keldim dartımdı.
Belimdi bekem buuganga,
Berenim abamdın kunun kuuganga,
Tilim süylöyt darman cok,
Tiktegen menen aylam cok,
Çapçışıp çatak saluuga,
Bilegim coon taş cürök
Murunkuday künüm cok.
Kıymıldap eki kolum cok,
Menin altı sanım çoguu cok,
Menin terige batpas kanım cok,
Teñir urgan it menen
Menin teminişer alım cok.
Cılkıdan tulpar kergitip,
Abañdan baştagı erdik şer ketip,
Ölömün dep ölö albay,
Cüdöp turam minetip.
Cayloodon ırañ gül ketip,
Cahanam şeri abakeñ
Cüdöp turat minetip.
Teñelişip uruşsam,
Kaykalagan boyum cok.
Bet alışıp uruşsam,

Kanıkey gibi anamı.
Ganimet etti, onmasın,
Çaçıkey gibi yengemi.
Malıma saldırıp sürdü,
Ark ark döktü kanımı.
Tuzumu bozup heder etti,
Kızımı yağmalattı.
Akılsız itler azıp,
Kudurup sahibine saldırdı,
Kasılan haramlar toplanıp,
Keñ-Kol'dan göçümü vurdu.
Yanıp yakılıp pek hor olup,
Öcümü alamadan geldim.
Yaşlımı yağma etti,
Kasıla kasıla gezen itlerden,
Kendim yalnız olduktan sonra,
Dert öcümü alamadan geldim.
Belimi sıkı kuşanmaya,
Yiğit ağamın kanını gütmeye,
Dilim söyler, derman yok,
Baksam da elden çare yok,
Kapışıp kavga koparmaya,
Kalın bilekli, taş yürekli
Eski günüm yok artık.
Kımıldayan iki kolum yok,
Altı âzam bir arada yok,
Deriye sığmaz kanım yok,
Tanrı'nın vurduğu itle
Tepişecek hâlim yok.
Yılkıdan kübeylan çektirip,
Ağandan eski yiğitlik, aslanlık gidip,
Ölürüm deyip ölemeyip,
Böyle bitkin duruyorum.
Yayladan renk, çiçek gidip,
Cehennem aslanı ağacığın
Böyle bitkin duruyor.
Denk olup dövüşsem,
Dimdik duran boyum yok.
Yüz yüze gelip vuruşsam,

Elpildep eki kolum cok.
Çama çarçayt alım cok,
Kıymıldadı debeseñ
Bir kaşıktay kanım cok,
Içim calın boorum çok.
Çartıldagan er Kıyaz,
Çabışa turgan çamam cok.
Özüñdü kördüm düynödön
Caratkanga köönüm tok».
Külçoro mınday degende
Köñülü ketip bölünüp,
Körüp turgan Seytektin
Közünön caşı tögülüp,
Akıl aray iş bolup,
Uşunday müşkül kün bolup,
Mına oşondo er Seytek
Örttönüp közü caynadı,
Kaarlanıp balanın,
Kan içmesi karmadı.
Kaalgaday kaşka tiş,
Kadiktüüdön* başka tiş,
Ötkürdügü kılıçtay,
Calpaktıgı bilektey,
Bölö-bölö çaynadı.
Bötönçö bala kurgurdun
Kan içmesi karmadı.
«Ceti-Özön maa cer emes,
Cediger maa el emes,
Kañgırap cürgön ekemin,
Kankor atam kökcaldan
Ayrılıp cürgön ekemin!
Ata orduna Kıyazdı
Körüp cürgön ekemin,
Tirüü turbay kayran can
Ölüp cürgön ekemin!
Tuunu cıkkan Kançoro,
Tuu örttögön Kıyazga
Turbay kırgın salayın,

Çevik oynayan iki kolum yok.
Takat tükenir, gücüm yok,
"Kımıldadı" demezsen,
Bir kaşık kadar kanım yok,
İçim alev, bağrım kor.
Çatır çatır gürleyen er Kıyaz'la
Vuruşacak takatim yok.
Seni gördüm ya dünyada,
Yaradan'a gönlüm tok."
Külçoro böyle deyince,
Gönlü gidip bölünüp,
Bakıp duran Seytek'in
Gözünden yaşı dökülüp,
Akıl almaz iş olup,
Böylesi müşkül gün olup,
İşte o zaman er Seytek,
Gözleri tutuşup alev saçtı,
Çocuk öfkelenince,
Kan içiciliği tuttu.
Kapı kanadı gibi ak dişler,
Sıradan olandan başka diş,*
Keskinliği kılıç gibi,
Yassılığı bilek gibi,
Parça parça çiğnedi.
Bu bambaşka yaman çocuğu
Kan içiciliği tuttu:
"Ceti-Özön bana yurt değil,
Cediger bana el değil,
Başıboş dolaşır olmuşum,
Hunhâr babam bozkurttan
Ayrı düşmüş gezmişim!
Baba yerine Kıyaz'ı
Görür olmuşum,
Diri durmadan garip can,
Ölü gezer olmuşum!
Tuğu deviren Kançoro'ya,
Tuğu yakan Kıyaz'a
Durmadan kırgın salayım,

A düynö ketken atamdın
Azır kegin alayın!

Biröönü soysom kanınan,
Şimirip cutup kalayın.
Kek albasam ölöyün,
Ölüşüp öçüm albasam,
Tuulbay tuna çögöyün,
Küçögön eken bul ekköö
Küpüldöşüp köröyün.
Alışıp karan salayın,
Kapkayda kekti alayın.
Kaza cetse ölölü,
Karmaş kılıp körölü.
Bıyıl kırgındı kızık salbasam,
Kıyabıma ilindi,
Kıcıldagan cediger
Duşmandıgı bilindi.
Talkan sınduu çalbasam,
Bagıştın uulu Kıyazga
Karandı müşkül salbasam.
Tirüü bolboy ölöyün,
Tiktegenim er Kıyaz
Bir salışıp köröyün.
Mañday-teskey turuşup,
Aybalta şiltep, ayza urup
Bılçıldaşıp uruşup,
Koncoñdogon ayzanı
Kozgop karmap mıktaşıp,
Komuttuu cerge ıktaşıp,
Ayzanı kanga çıktaşıp,
Ayabay başın carbasam,
Ayza sayıp mıktaşıp
Uñgusu bolot uçu kurç,
Uñuraygan sır nayza,
Uşintip kanga çıktaşıp,
El çurkurap bülünüp,
Erender uruş kıldı – dep,
Körgöndün köönü bölünüp,

Öte dünyaya giden babamın
Öcünü şimdi alayım!

Birini boğazlarsam kanından
Emip yutup kalayım.
Öç almazsam öleyim,
Ölüşüp öcümü almazsam,
Doğmamış olup dibe çökeyim,
Azıtmış bu ikisi,
Gümbürdeşip bir göreyim.
Boğuşup karanlık salayım,
Nerde olsa öcü alayım.
Ecel yetse ölelim,
Tutuşup bir görelim.
Bu yıl kırgını hızlı salmazsam —
Tam kıvamına geldi,
Kaynaşan Cediger'in
Düşmanlığı belli oldu.
Talkan gibi öğütmezsem,
Bagış oğlu Kıyaz'a
Kara müşkülü salmazsam,
Diri olmadan öleyim,
Göz diktiğim er Kıyaz'la
Bir çarpışıp göreyim.
Karşı karşıya duruşup,
Aybalta sallayıp, mızrak vurup,
Göğüs göğüse vuruşup,
Oynayan uzun mızrağı
Depredip tutup perçinleşip,
Korunaklı yere yanaşıp,
Mızrağı kana bandırıp,
Acımadan başını yarmazsam,
Mızrak saplayıp perçinleşip —
Sapı çelik, ucu keskin,
Kovuk gövdeli sırlı kargı —
Böylece kana bandırıp,
El çığrışıp bozulup,
"Yiğitler savaş etti" diye,
Görenin gönlü bölünüp,

Cügürgöndöy kılbasam.
Körgön adam canınan,
Tüñülgöndöy kılbasam.
Baatır adam ayza alıp,

Koşuşturur etmezsem,
Gören insanı canından
Umut kestirir etmezsem,
Bahadır insanı mızrak alıp,

Çettegendey kılbasam.
Ay-aalamdı bir adam
Örttögöndöy kılbasam,
Çamam kelse çabışıp,
Çarkım cetse çalışıp,
Dagdır cetse ölbösöm.
Aylam ketse cediger,
San dünüyö mülküñdü
Kamçıga çenep bölbösöm.
Erenderiñ, canıñdı
Toktotpoy baylap albasam,
Baatırıñan şeriñe
Topoloñdu salbasam.
Kayratıñdı körbösöm,
Ceti-Özöndö cediger
Cetkileñ tiyse koluma,
Kamçıga çenep bölbösöm.
Kırgındı kızık salbasam,
Kıltıldagan kızdarın
Kırgızga aydap barbasam.
Kan kayratın körbösöm,
Oroy eken cediger
Olco kılıp kelbesem.
Begine beypay salbasam,
Bek arıstan törö atamdın
Uşintip öçün albasam.
Beytaalay enem mekemsiñ,
Olco bolup cediger
Oyron bolgon bu baştı,
Alıp kelgen ekensiñ.
Bekzaadanın tukumu
Bezip cürör cön barbı?
Beytaalay enem el kayda?
Elge keter kün barbı?

Kaçınır etmezsem,
Ay-âlemi bir insan
Yakmış gibi etmezsem,
Gücüm yetse vuruşup,
Kudretim yetse çarpışıp,
Kader yetse ölmezsem,
Çarem biterse, Cediger,
Sayısız dünya malını
Kamçıyla ölçüp bölmezsem,
Yiğitlerini, canını
Durdurmadan bağlayıp almazsam,
Bahadırından aslanına
Kargaşayı salmazsam,
Gayretini görmezsem,
Ceti-Özön'de Cediger,
Hepten elime geçerse,
Kamçıyla ölçüp bölmezsem,
Kırgını hızlı salmazsam,
Salınan nazlı kızlarını
Kırgız'a sürüp varmazsam,
Han gayretini görmezsem,
Kaba imiş Cediger,
Ganimet edip gelmezsem,
Beyine keşmekeş salmazsam,
Bey aslan töre babamın
Öcünü böyle almazsam...
Bahtsız anam, dayanağımsın,
Cediger'e ganimet olup,
Perişan olan bu başı
Alıp gelmişsin buraya.
Beyzadenin soyu
Kaçıp gezer olur mu?
Bahtsız anam, el nerede?
Ele gidecek gün var mı?

Kanzaadanın öz uulu	*Hanzadenin öz oğlu*
Kaçıp cürör cön barbı?	*Kaçıp gezer olur mu?*
Karabet enem el kayda?	*Kara bahtlı anam, el nerede?*
Murun aytpay caşırıp,	*Önceden söylemeyip gizleyip,*
Kankor Manas babamdı,	*Hunhâr Manas atamı*
Ne caşırdıñ, eneke!?	*Niye sakladın, anacığım!?*
Kor bolgon Çoro agamdı,	*Hor olan Çoro ağamı,*
Miñgizbey kattıñ buudandı,	*Küheylana bindirmeden sakladın,*
Ne aytpadıñ, eneke	*Niye söylemedin, anacığım,*
Ölüüçü kurgan tuugandı!?	*Ölüme giden zavallı yakınımı!?*
Kıraanı canga sınaakım,	*Şahinlerin cana yakınım,*
Kımbat abam muraapım,	*Kıymetli ağam, yâdigârım,*
Talas kayda, cer kayda,	*Talas nerede, yurt nerede,*
Talasta kırgız el kayda?	*Talas'taki Kırgız eli nerede?*
Bek arıstandın tukumu	*Bey aslanın soyu*
Bezip cürör cön barbı?	*Kaçıp gezer olur mu?*
Berenim abam o kayda	*Yiğidim ağam, o nerede,*
Elge barar col kayda?	*Ele varan yol nerede?*
Eñişe ketçü zor kayda,	*Güreşip kapışacak ulu nerede,*
Karaldı kılar cer kayda?	*Sığınak edecek yer nerede?*
Karmaşa ketçü coo kayda?	*Tutuşup dövüşecek düşman nerede?*
Karaldıñ aba kökcalım,	*Biriciğim, bozkurt ağam,*
Kaynamak boldu çın kanım!	*Kanım gerçekten kaynadı!*
Tuura özöngö caygan mal,	*Düz vadiye yayılan mal gibi,*
Tutam boldu bizdin can.	*Canımız bir tutam oldu.*
Argıtıp artık basuuga	*Koşturup ferahça basmaya,*
Ala-Too özön cer kayda?	*Ala-Too vadili yurt nerede?*
Ayıldaş kongon el kayda?	*Komşu konan el nerede?*
Aynışta ne payda,	*Caymakta ne fayda var,*
Ayangan adam ölböybü.	*Esirgenen insan ölmez mi?*
Alda başka salganın	*Allah'ın başa yazdığını*
Çirkin bu baş körböybü.	*Şu garip baş görmez mi?*
Batırbaybı kazgan kör,	*Kazılan mezar sığdırmaz mı,*
Ay-aalamdın baarısın.	*Ay-âlemin hepsini?*
Sorup turgan kara cer,	*Emip duran kara yer,*
Çındap buyruk kelgende,	*Gerçek buyruk geldiğinde,*
Berişte beş kol sunganda.	*Melek beş elini uzattığında,*
Can algıçı can algıç,	*Can alıcı Azrail*

	Cakındap kirip turganda.	*Yaklaşıp girdiğinde,*
	Cazı ayıldı körgöndö,	*Geniş obayı gördüğünde,*
	Bende çirkin ölböybü.	*Kul dediğin ölmez mi?*
	Caratkan çiygen buyrukka,	*Yaradan'ın çizdiği buyruğa*
7110	Tirüü bende könböybü.	*Diri kul boyun eğmez mi?*
	Tektüü cerdin tukumu,	*Soylu yerin tohumu*
	Tentip cürüp oñobu?	*Sürtüp gezmekle onar mı?*
	Kanzaadanın çıragı	*Hanzadenin çerağı*
	Kaçıp cürgön bolobu?	*Kaçıp gezer olur mu?*
	Erkek tuulup koy soyup,	*Erkek doğunca koyun kesip,*
	El erendep toy soyup,	*El yiğitleyip toy kesip,*
	Kalk çurkurap at koyup,	*Halk çığrışıp ad koyup —*
	Kanzaadanın calgızı	*Hanzadenin biriciği*
	Karmalıp cürüp kün ötpöyt.	*Tutsak gezerek gün geçirmez.*
7120	Bekzaadanın tukumu	*Beyzadenin soyu*
	Bezip kaçıp minetpeyt,	*Kaçıp bezerek böyle etmez,*
	Kaarlanıp kakaysam,	*Öfkelenip dikilirsem,*
	Kas duşmandı kırarmın.	*Hasım düşmanı kırarım.*
	Kayran abam Külçorom,	*Aziz ağam Külçoro'm,*
	Beren ataman kalgan muraanı,	*Yiğit babamdan kalan mirası*
	Belime tañuu kılbasam.	*Belime kuşak etmezsem,*
	Kankordun uulu dedirip,	*"Hunhârın oğlu" dedirtip,*
	Kas duşmandın kalıñ mal.	*Hasım düşmanın yığın malını*
	Talasta curtka cedirip,	*Talas'ta halka yedirip,*
7130	Kerüünü çalıp köç alıp,	*Yamacı kolaçan edip göç alıp,*
	Kerişip cürüp öç alıp,	*Çekişe çekişe öç alıp,*
	Uçmaktı çalıp köç alıp,	*Uçmağı kolaçan edip göç alıp,*
	Uruşup cürüp öç alıp,	*Vuruşa vuruşa öç alıp,*
	Kaarlanıp kakaydım,	*Öfkelenip dikildim,*
	Bıyıl kastaşıp kırgın salbasam.	*Bu yıl düşmanlaşıp kırgın salmazsam,*
	Kıcırıma tiyse coo	*Düşman damarıma basarsa,*
	Kılıçtap başın albasam.	*Kılıçla başını almazsam,*
	Tuunu sayıp bakırıp,	*Tuğu dikip haykırıp,*
	Tulpar oozun burbasam,	*Tulparın başını çevirmezsem,*
7140	Tuşugup duşman coo çıksa	*Karşıma hasım düşman çıksa,*
	Turguzbay çoguu kırbasam.	*Ayakta komadan hepsini kırmazsam,*
	Kını cok kılıç albasam,	*Kınsız kılıç almazsam,*
	Kılımga kırgın salbasam,	*Çağa kırgın salmazsam,*

Kastaşkandı talkalap,	*Düşmanlık edeni parçalayıp,*
Bıyıl başın albasam,	*Bu yıl başını almazsam,*
Seytek bolboy ölöyün,	*Seytek olmayıp öleyim,*
Tuulbay tuna çögöyün.	*Doğmamış olup dibe çökeyim.*
Kankor atam sırdaşı,	*Hunhâr babamın sırdaşı,*
Kanzaadanın kurdaşı,	*Hanzadenin yoldaşı,*
Koyu birge korooloş,	*Koyunu bir, ağılı ortak,*
Aşı birge coroloş,	*Aşı bir, sofrası ortak,*
Tapkandarı cıygandaş,	*Bulduklarını birlikte deren,*
Semetey menen kurbaldaş,	*Semetey ile yaşıt olan,*
Alıska cürsö col birge,	*Uzağa gitse yolu bir,*
Atışka kirse kol birge,	*Atışa girse kolu bir,*
Asıl abam Külçoro	*Asil ağam Külçoro,*
Türlöşkön coonun kıraanı.	*Türlü düşmanın şahini.*
Asıl atam bereni,	*Asil babamın yiğidi,*
Artıgımdın közölü,	*Üstünlerimin seçkini,*
Kıraanım kökcal abamdı	*Şahinim bozkurt ağamı*
Belime tañuu kılbasam,	*Belime kuşak etmezsem,*
Bıyagın Keñ-Kol çet kılıp,	*Bu yanını Keñ-Kol'a sınır edip,*
Bet algan cagın ört kılıp,	*Yöneldiği yanı ateşe verip,*
Capaa salıp top buzup,	*Cefa salıp topluluk bozup,*
Çın dagdır cetse okko uçup,	*Gerçek kader yetse okla uçup,*
Culkuşup kırgın salbasam,	*Çekişe boğuşa kırgın salmazsam,*
Babaman kalgan Bakaydı,	*Atamdan kalan Bakay'ı,*
Baykuş enem Kanıkey	*Zavallı anam Kanıkey'i*
Acıratıp cıybasam.	*Kurtarıp derlemezsem,*
Artık ceñem Akbala	*Üstün yengem Akbala'yı*
Abama ike kıybasam!	*Ağama eş kılmazsam!*
Azgan nogoy, köp kırgız	*Dağılan Nogay'ı, çok Kırgız'ı*
Taamaylap takır cıybasam!	*Tastamam derleyip toplamazsam!*
Ketkenimi keltirip,	*Gideni geri getirip,*
Kemigimi tolturup,	*Eksiğimi doldurup,*
Aldı katkan abama	*Bahtı kuruyan ağama*
Altın taacım kiygizip,	*Altın tacımı giydirip,*
Ay-aalamdı buy kılıp,	*Ay-âlemi kasıp kavurup,*
Kalkka kabar salbasam	*Halka haber salmazsam,*
Kança ittin baarına	*Nice itin hepsine*
Kan kötörüp albasam!	*Han kaldırıp koymazsam!*

Kara cerge çep kılıp,
Kalk başkargan bek kılıp,
Kasiettüü can kılıp,
Köz körgön elge kan kılıp,
Beren abam Külçorom
Çegee* kılıp albasam!
Çegin buzup duşmanga
Çenebey kırgın salbasam!
Kastık kılgan Kançoro
Karmaşıp közün oybosom,
Kastaşkandın baarısın
Aydap cürüp sorbosom

Kara yere kale kılıp,
Halk yöneten bey kılıp,
Kutlu bir can kılıp,
Göz gören ele han kılıp,
Yiğit ağam Külçoro'mu
Çegee edinmezsem!*
Sınırını bozup düşmana
Ölçüsüz kırgın salmazsam!
Düşmanlık eden Kançoro'yla
Tutuşup gözünü oymazsam,
Düşmanlık edenlerin hepsini
Sürüp götürüp ezmezsem

Baatırdan tuulbay ölöyün,
Kızıkkan duşman coo menen
Kızıgışıp köröyün.
Kuturgan eken kuu Kıyaz,
Oñ taptırbay kıylanı
Olco kılgan bul Kıyaz.
Han atama kazat baştaptır,
Caman katın, caş bala
Capanı caman baştaptır.
Maldı tiyip pul kılıp,
Baykuştardı tul kılıp,
Abakem şerdi kul kılıp,
Toodoydun baarın tüz kılıp,
Toktobos müşkül iş kılıp,
Tolgon curtka küç kılıp,
Belgilüünü kul kılıp,
Eren başım barında
Eselek Kıyaz çoçkogo
Enemdi kantip bereyin.
Kuturgan eken al çoçko
Kulcuñdaşıp köröyün!
Berendik başım barında
Belsenişip köröyün,
Capaanı caman salayın,
Carday abam şer menen
Carıbagan Kıyaz çoçkonun

Bahadırdan doğmadan öleyim,
Azıtan düşman, yağıyla
Boy ölçüşüp göreyim.
Kudurmuş meğer kurnaz Kıyaz,
Nicesine rahat yüzü göstermeden
Ganimet etmiş bu Kıyaz.
Han babama sefer açmış,
Zavallı kadına, körpe çocuğa
Cefayı fena başlatmış.
Malı sürüp pul eylemiş,
Zavallıları dul eylemiş,
Amcam aslanı kul eylemiş,
Dağ gibileri düz eylemiş,
Durmaz belaları iş eylemiş,
Dolu yurda zulüm eylemiş,
Adı bellileri kul eylemiş,
Er başım sağ oldukça
Akılsız Kıyaz domuzuna
Anamı nasıl vereyim?
Kudurmuş meğer o domuz,
Kabararak bir göreyim!
Yiğit başım sağ oldukça
Bileğimi sıvayıp göreyim,
Cefayı fena salayım,
Koca amcam aslanla
Onmamış Kıyaz domuzunun

Cılkısına barayın.	*Yılkısına varayım.*
Semiz beesin carayın.	*Semiz kısrağını yarayım.*
Arbın düynö, kalıñ mal	*Bol dünyalığı, kalın malı*
Muruntan eelep alayın.	*Baştan zapt edip alayım.*
Karap koysom kardım tok,	*Bakıversem karnım tok,*
Içim – calın, boorum – çok,	*İçim alev, bağrım kor,*
Menin abamdan başka karaan cok!	*Amcamdan başka bana bir karaltı yok!*
Korduk körüp zarlanıp,	*Horluk görüp inleyen,*
Kor bolup cürgön abamdı	*Hor olup gezen amcamı*
Mayga bölöp çıktaymın,	*Yağa belemeden çıkmam ben,*
Koluma tiyse duşmandı	*Elime düşse düşmanı*
Koyondoy cerge ıktaymın!	*Tavşan gibi yere yıkarım ben!*
Tikteşe çıgaar coo bolso,	*Karşı çıkacak yağı olsa,*
Çamam kelip çapçışsam,	*Gücüm yetip çarpışırsam,*
Con terisin tileyin.	*Sırt derisini dileyim.*
Çamam kelbey baratsa,	*Gücüm yetmez giderse,*
Tirüü kalbay kayran baş	*Diri kalmadan bu garip baş*
Tigimen cerge kireyin.	*Şuracıkta yere gireyim.*
Altın töksün, kayrılbaym,	*Altın dökse dönmem geri,*
Kayrılgısız kün tuusun,	*Dönülmez gün doğsun,*
Kan abaman ayrılbaym!	*Han amcamdan ayrılmam!*
Karıp bolgon abamdın	*Garip düşmüş amcamın*
Taamaylap uktum sözdörün,	*Sözlerini apaçık işittim,*
Körgözdü Kuday közdörün,	*Gösterdi Hüda gözlerini,*
Aalamdı buzçu kıraanım,	*Âlemi bozacak kıranım,*
Tilek kılgan sıyagım,	*Dileğim olan sevdiğim,*
Abakem menin kıraanım.	*Amcam benim kıranım.*
Bolotton sokkon aybaltam,	*Çelikten dövülmüş ay baltam,*
Bolcogondo çoñ arkam,	*Umduğumda büyük arkam,*
Dobul tiybes kırañım	*Bora değmez yüce sırtım,*
Tabılbay turgan kıraanım.	*Bulunmaz kıranım benim.*
Mal caylagan kolotum,	*Mal yaylattığım koyağım,*
Baykap coogo şilteçü	*Gözleyip düşmana savrulan*
Eki mizdüü bolotum.	*İki ağızlı çeliğim.*
Cetige çıgıp kelgende,	*Yedi yaşıma girdiğimde,*
Köynögüm çeçip topogo,	*Gömleğimi çıkarıp toprakta*
Soylop catkan kezimde,	*Sürünüp yattığım çağda,*
Cılañaylak, cılañ baş,	*Yalınayak, baş açık,*

Öz takımga kamçı urup,
Oynop catkan kezimde,
Çıbık minip, kunan çaap,
Oynoo bala çagımda
Ayday dolu Ayçürök
Enekemen kep ugup,
Kıyın duşman cediger
Kıyrıñ bölök dep ugup,
On eki birge kol caygan,
Batañ bölök dep ugup,
Tüp atañ Kıdır daarıgan
Atañ bölök dep ugup,
Beren atañ Semetey
Ölgön eken dep ugup,
Atañan kalgan san maldı
Kaarduu Kıyaz, Kançoro,

Kendi kalçama kamçı vurup
Oynayıp durduğum çağda,
Çubuğa binip, tay koşturup
Oyuncu çocuk çağımda,
Ay gibi delişmen Ayçürök
Anamdan söz işitip,
Çetin düşman Cediger'den
Soyun ayrıdır diye işitip,
On iki boya el açanın
Duası ayrıdır diye işitip,
Ulu atana Kıdır uğramış,
Baban ayrıdır diye işitip,
Yiğit baban Semetey
Ölmüş imiş diye işitip,
Babandan kalan sayısız malı
Kahırlı Kıyaz, Kançoro

Bölgön eken dep ugup,
Azaptuu müşkül bir karaan
Salgan eken dep ugup,
Keçe ölüp keter oyunda,
Ataman altı ay boyunda,
Olco kılıp enesin
Algan eken dep ugup,
Olcolop kelip tuulgan,
Tuulganda er Kıyaz
Kaardı katuu baştaptır,
Kastarın tigip örttöngür
Kaysap sala taştaptır.
Bala üçün bolup çırkırap,
Baykuş enem ubara
Meni tuup turganda,
Atımdı koyup ketiptir,
Ak sakalçan dubana.
Kıyırluu curt toluptur,
Kün esebin eseptep,
Kutman kişi Kutakem
Kıyazdın uulu boldu – dep,
Atımdı Seytek koyuptur.

Bölüşmüşler diye işitip,
Azaplı, çetin bir karaltı
Salmışlar diye işitip,
Daha dün ölüp gider aklında,
Babadan altı aylıkken karnında,
Ganimet edip anasını
Almış imiş diye işitip,
Ganimet gelip doğmuşum,
Doğduğumda er Kıyaz
Kahrı katı başlatmış,
Kinini dikip, yanası,
Kemirip bırakıvermiş.
Çocuk için çırpınıp,
Zavallı anam perişan
Beni doğurduğunda,
Adımı koyup gitmiş
Ak sakallı bir derviş.
Uçsuz bucaksız yurt dolmuş,
Gün hesabını sayarak,
Kutlu kişi Kutake'm,
Kıyaz'ın oğlu oldu deyip,
Adımı Seytek koymuş.

Atım Seytek atalgan,
Arstan çaldan bata alıp,
Imırkay bala kezimde.
Kaşayta közüm bir künü,
Oyo turgan boluptur.
Kança kün añdıp özümdü,
Kaarduu Kıyaz bu çoçko
Toyo turgan boluptur,
Moynuma tumar tagıptır,
Közün baylap Kıyazdın,
Beren enem beytaalay
Bek colotpoy bagıptır.
Kee bir kündö enekem
Çın kordukka batçu eken,
Kee bir kündö şorduu enem
Tündükkö alıp catçu eken.
Çımınday canı çırkırap,
Keede ıylap zırkırap,

Adım Seytek denilmiş,
Arslan ihtiyardan dua alıp,
Kundaktaki çağımda.
Kör edip gözümü bir gün
Oyacak olmuş meğer.
Nice gün pusup beni,
Kahırlı Kıyaz bu domuz
Doyacak olmuş meğer.
Boynuma muska takmış,
Gözünü bağlayıp Kıyaz'ın,
Yiğit anam bahtı kara
Sıkı sıkı yaklaştırmadan bakmış.
Kimi günde anacığım
Gerçek horluğa batarmış,
Kimi günde dertli anam
Beni tündüğe asıp yatarmış.
Sinek kadar canı çırpınıp,
Kimi zaman ağlayıp sızlayıp,

Keede ugup şorduu enem
Katınsıñ degen kemdikti.
Keede enem baştaptır,
Ayabagan erdikti,
Esil enem beytaalay
Ebin taap, bagıp er kıldı,
Er uulu menen teñ kıldı.
Uktum şeker sözüñdü,
Şer Külçoro abakem,
Bügün kördüm közüñdü.
Armanım cok Kudayga,
Ata kılam özüñdü.
Muruntan ugup sözüñdü,
Körgözüp cakşı közüñdü,
Murap kılam özüñdü.
Bilbegendi bilgizgin,
Mintip coogo kirgizgin,
Tuybagandı tuyguzgun.
Abıdan kördüm közüñdü,
Asılım abam köykaşka

Kimi zaman işitirmiş dertli anam
Kadınsın diyen aşağılamayı.
Kimi zaman anam girişmiş
Görülmedik yiğitliğe,
Canım anam bahtı kara
Yolunu bulup, besleyip er kıldı,
Er oğluyla denk kıldı.
İşittim şeker sözünü,
Aslan Külçoro amcam,
Bugün gördüm gözünü.
Hüda'ya bir hasretim yok,
Baba bilirim seni ben.
Önceden işitip sözünü,
Görüp güzel gözünü,
Yol başım kılarım seni ben.
Bilmediğimi bildir bana,
Böylece düşmana daldır beni,
Sezmediğimi sezdir bana.
Doyasıya gördüm gözünü,
Değerlim, amcam yiğidim,

Azır kördüm közüñdü.
Kıraanım abam tabılıp,
Abiyirim kenen cabılıp,
Kaz aylanbas kara kır
Toodoy abam tabılıp,
Abiyirim güldöy cabılıp,
Özölönüp köp cürdüm,
Kabılan kankor abam şer
Kas aldıman tabılıp.
Cerdegenim Ceti-Özön,
Ceti-Özöngö kayrılbaym,
Cetim kalıp cetilip,
Cetigimen ayrılbaym!» –
Dep, oşentip, er Seytek
Iylap turdu çırkırap,
Bozdop turdu burkurap
Mına oşondo Külçoro:
«Cılkıçıga kul bolup,
Cılmayıp kalar men belem,
Cedigerge uul bolup,

Şimdi gördüm gözünü.
Kıranım amcam bulunup,
Yüz akım geniş örtülüp,
Kaz dolanmaz kara sırt,
Dağ gibi amcam bulunup,
Yüz akım çiçek gibi örtülüp,
İnleyerek çok gezdim,
Kaplan, kan içici amcam aslan
Ta karşımda bulunup.
Yurt tuttuğum Ceti-Özön,
Ceti-Özön'e dönmem geri,
Yetim kalıp yetişip,
Yetişenimden ayrılmam!» –
Deyip, böylece er Seytek
Ağlayıp durdu çırpınıp,
Bozlayıp durdu hıçkırıp.
İşte o zaman Külçoro:
«Yılkıcıya kul olup,
Sırıtıp kalır mıydım ben,
Cediger'e oğul olup,

Cetimim el unutar sen beleñ.
Oñ dalım sasıp oyulup,
Tirüü boydon soyulup,
Caldırap kalçu men belem.
Calpı duşman köp elge,
Olcogo kelçü sen beleñ.
Özöndön akkan bulagım,
Ökürömün arganday,
Ölgöndö körgön çunagım,
Başında çolpon bar kegim
Menin baatırdan kalgan aynegim.
Atañ şer eske tüşköndö
Örttönüp canıp küyömün,
Seytegim aman bolsun – dep,
Muraa kılıp cürömün.
Atakeñ kankor barında
Cetip aldık Oogandı
Bizdin kol çoguu tiybegen

Yetimimi el unutur muydu sen olmasan?
Sağ kürek kemiğim kokuşup oyulup,
Diri diri yüzülüp,
Yalvarıp kalır mıydım ben.
Kalabalık düşman, koca ele
Ganimet düşer miydin sen.
Vadiden akan pınarım,
Böğürürüm çaresizce,
Ölümden sonra gördüğüm yavrucuğum,
Başında çobanyıldızı, öcümsün,
Bahadırdan kalan aynamsın benim.
Aslan baban aklıma düştükçe
Tutuşup, yanıp kavrulurum,
Seytek'im esen olsun diye
Onu bir emanet bilirim.
Baban kan içici sağken
Varıp aldık Oogan'ı,
Bizim ordunun toptan değmediği

Cet-Kayt kaydan soo kaldı?	*Cet-Kayt nereden sağ kaldı?*
Tuygunuñ atañ barında	*Sungurun baban sağken*
Kara suuga kan kuyduk,	*Kara suya kan döktük,*
Özöndüü cerge ört koyduk,	*Vadili yere ateş saldık,*
Alkımduu cerdi mayladık.	*Boğazlı yeri yağladık.*
Açuuga kıyın tiygende,	*Öfkemize fena dokununca*
Atanı koşo cayladık.	*Babayı da birlikte gömdük.*
Kök bolottu mayladık,	*Gök çeliği yağladık,*
Köp açuuga tiygende,	*Çok öfkeye dokununca*
Köböş kandı cayladık.	*Köböş han'ı gömdük.*
Ak bolottu mayladık,	*Ak çeliği yağladık,*
Açuubuzga tiygende	*Öfkemize dokununca*
Abıkeni cayladık.	*Abıke'yi gömdük.*
Köböştü körgö kirgizip,	*Köböş'ü mezara sokup,*
Kökcaldıktı bilgizip,	*Bozkurtluğu bildirip,*
Cakıp kandı calmadık.	*Cakıp han'ı yuttuk.*
Kıcırga kıyın tiygende,	*Hıncımıza fena dokununca*
Kırk çoronu kırganbız,	*Kırk çorayı kırdık biz,*
Alarıñ kılgan üçün kırganbız.	*Onların ettiği yüzünden kırdık biz.*
Camgırday kılıp caa tartıp,	*Yağmur gibi yay çekip,*
Möndürdöy kılıp ok atıp,	*Dolu gibi ok atıp,*
Kırgın coldon tozgondo	*Kırgın yoldan karşılayınca*
Kıyadan karmap alganbız,	*Yamaçtan yakalayıvermişiz,*
Kırgın kılıp salganbız.	*Kırgına uğratıvermişiz.*
Senin atañ Semetey	*Senin baban Semetey*
Ombunu buzup olco algan,	*Ombu'yu bozup ganimet almış,*
Ortosun buzup col salgan,	*Ortasını yarıp yol salmış,*
Beren atañ Semetey	*Yiğit baban Semetey*
Beecindi buzup olco algan,	*Beecin'i bozup ganimet almış,*
On ekige kelgende	*On ikisine geldiğinde*
Orçun curtka kol salgan.	*Ulu yurda el salmış.*
Kırañdı buzup köç algan,	*Sırtları bozup göç almış,*
Kılımdı buzup öç algan,	*Asırları bozup öç almış,*
Ordonu buzup köç algan,	*Orduyu bozup göç almış,*
Oorçun curttan öç algan.	*Ulu yurttan öç almış.*
Atañız mınday şer ele	*Babanız böyle bir aslandı,*
Can caratıp atañday	*Can yaratıp baban gibisini*
Cakında berbeyt degele.	*Yakın zamanda vermez asla.*

Atakeñ kökcal ölgöndö,
Men Külçoro abañan
Erlik-şerlik teñ ketti.
Altı sandan ayırıp,
Tebelep duşman cüdöttü» –
Dep, oşentip Külçoro –
«Süyrölömün arman köp,
Süldörüm bar, darman cok.
Kaşık sınduu kan kaldı,
Kıstoo körüp al kaldı.
Kayranım abam barında,
Kalıñ curtka bek boldum.
Han abam közüñ ötköndö,
Katuulap cel bolgondo,
Kaldaktap cerge urulçu
Bir kamgak kuuray çöp boldum.
Arstanımdın barında,
Arkıragan şer boldum.
Arstanım közü cumulup,
Men bir azaptı tartkan kör boldum.
Almambet atam kuuganda,
Aruuke enem tuuganda,
Asman cargan er boldum
Atañ asıldın közü ötkön soñ,

Baban bozkurt öldüğünde,
Ben Külçoro amcandan
Erlik de aslanlık da birlikte gitti.
Altı bölükten ayırıp,
Çiğneyip düşman süründürdü» –
Deyip, böylece Külçoro –
«Sürüklenirim, hasret çok,
Gövdem var da derman yok.
Kaşık kadar kan kaldı,
Sıkıntı görüp hal kaldı.
Kıymetlim amcam sağken
Kalın yurda bey oldum.
Han amcam, gözün kapanınca,
Sertleşip yel esince
Savrulup yere çalınan
Bir kavgak çalı çöp oldum.
Aslanım sağ iken
Kükreyen bir şir oldum.
Aslanımın gözü yumulup,
Ben azap çeken bir kör oldum.
Almambet atam kovunca,
Aruuke anam doğurunca,
Göğü yaran bir er oldum.
Baban değerlinin gözü kapandıktan sonra

Aylamı tappay kem boldum.
Kordukka karmap alganda,
Kokuyga candı salganda,
Acırap Talas cerimen,
Ayrılıp kırgız elimen,
Adırmak Keñ-Kol bel kaldı.
Surap içse toybogon,
Sugalagın koybogon,
Sultan kırgız el kaldı.
Kıyradı çınar mömöbüz,
Küñ boldu karıgan enebiz,
Aylanı tappay catabız,
Anda kor boldu atabız.
Ayabay caman kaygırıp,

Çaremi bulamadan kem oldum.
Horluğa tutup aldıklarında,
Feryada canı saldıklarında,
Ayrı düşüp Talas yerimden,
Ayrılıp Kırgız elimden,
Engebeli Keñ-Kol bel kaldı.
İsteyip içse doymayan,
Açgözlülüğü bırakmayan
Sultan Kırgız eli kaldı.
Yıkıldı çınar meyvemiz,
Cariye oldu kocamış anamız,
Çaresini bulamadan yatarız,
O gün hor oldu babamız.
Alabildiğine kahrolup,

Altı sandan ayrılıp,
Duşmanga berer coobum cok,
Turamın el biylegen kolum cok» –
Kelseñ, uulum, alsın – dep,
Külçoro mınday degen soñ,
Coldoş kıla salsın – dep,
Küülönüp turup Ayçürök
Ok ötpöstön kiysin – dep,
Timele süylöp bakıldap,
Kayra tartpay salışıp
Tiygen Ayday carkıldap.
Akırın basıp muñayıp,
Arkarday tañı kılayıp,
Sülöösündöy kerilip,
Süylörgö sözdön erinip,
Kıyal kütpöy kıygaçtap,
Kapıray, kıyalduu ceñeñ muñ taştap,
Iştüü ceñeñ kabılıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Kaynisi menen balası,
Kak aldınan kabılıp,
Mına oşondo Ayçürök:
Özöndüü zoñkol bulaktar,
Ölgöndö körgön çunaktar.
Cetim baykuş birigip,
Baş koşoruñ bilgemin,
Baş koşuşsa karaandar
Duşmanga kırgın salar – dep,
Ereşen bolso eki şer,
Kapkayda kegin alar – dep,

Uguttuu kalıñ şer bolso
Uyalbay kantip kalar – dep,
Karmaşsa coogo kiysin – dep,
Kacıbastan tiysin – dep,
Mañdaylaşıp uruşsa
Çoçunuşpay tursun – dep,
Kıykırışıp kıraandar

Altı bölükten ayrılıp,
Düşmana verecek cevabım yok,
Dururum, eli yöneten elim yok» –
Gelirsen, oğlum, alsın diye,
Külçoro böyle dedikten sonra,
Yoldaş ediversin diye,
Coşup kalkan Ayçürök,
Ok geçmezi giysin diye,
Durmadan söyleyip coşkuyla,
Geri dönmeden vuruşup
Değen Ay gibi parlayarak.
Usulca yürüyüp mahzunca,
Dağ koyunu gibi tanı ağarıp,
Vaşak gibi gerinip,
Söylemeye sözden üşenip,
Naz etmeden yan çizip,
Şaşılası, huylu yengen kederi bırakıp,
Hünerli yengen çıkagelip,
Gaipten akıl bulunup,
Kayını ile oğlu
Tam önüne çıkagelip,
İşte o zaman Ayçürök:
Vadili gür pınarlar,
Ölümden sonra görülmüş yavrucaklar.
Yetim, zavallı birleşip,
Baş koşacağınızı bilmiştim,
Baş koşarsa karaltılar
Düşmana kırgın salar diye,
Ergin olsa iki aslan,
Nerede olsa öcün alır diye,

Mayalı, güçlü aslan olsa
Utanmadan nasıl kalır diye,
Kapışırsa düşmana giysin diye,
Yılmadan saldırsın diye,
Yüz yüze vuruşursa
Ürkmeden dursun diye,
Haykırışıp kıranlar

Kıyındap ayza sunsun – dep,
Kıyla bülük, çoñ cañcal,
Cedigerge salsın – dep,
Koygulaşıp uruşup,
Ezelki kegin alsın – dep,
Kılıp cürgön munum bar,
Kımbatım, uulum, ugup al.
Abasının kereezin,
Aykölünün berenin
Karsıldaşa tiysin – dep,
Turbay köpkö uruşup,
Tuusun sayıp cıksın – dep,
Bagıştın uulu Kıyazdı
Sayışsa cerge tıksın – dep,
Kündüzündö tınç albay,
Tünüçündö uyku albay,
Cakasın altın kayıttım.
Karmaşa ketken duşmandın
Kagışına sıyıntıp,
Akundun şaarın çaldırdım,
Atam Akundun şaarınan
Akkula menen cibertip
Aralaşa aldırdım,
Ok cañılıp ketpeske
Bolotton egep saldırdım.
Köy makmal menen iştetip,
Körüp kalsa cımıldap,
Adamdın közün tayıttım.
Bolcolu cok ustaga

Küpüldötö kayıttım.
Kıyşıgın özüm oñdodum,
Arkagı bolot, ceñi altın
Atışka bolcop corodum.
Kayranım kıraan keler – dep,
Kacıbay coogo tier – dep,
Uşuyakka corudum.
Kök temirden tuulga,
Körsöñ kızık munum bar,

Yiğitçe mızrak sunsun diye,
Nice kargaşa, büyük fitneyi
Cediger'e salsın diye,
Vura kıra savaşıp
Ezelki öcünü alsın diye,
Yapageldiğim şudur işte,
Kıymetlim, oğlum, dinleyiver.
Amcasının vasiyetini,
Ayköl'ünün yiğidini
Çatır çatır çarpışsın diye,
Uzun boylu vuruşmadan
Tuğunu dikip yıksın diye,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'ı
Mızraklaşınca yere tıksın diye,
Gündüzünde rahat almadan,
Gecesinde uyku almadan,
Yakasını altınla pekiştirdim.
Kapışmaya gelen düşmanın
Çarpışmasına dayansın diye
Akun'un şehrini gözlettim,
Babam Akun'un şehrinden
Akkula ile gönderip
Dokusuna kattırdım,
Ok saplanıp geçmesin diye
Çelikten bileyip koydurdum.
Sırma kadifeyle işletip,
Görüverenin, ışıldayıp,
İnsanın gözünü kamaştırdım.
Ölçüye sığmaz ustaya

Güm güm döverek pekiştirttim.
Eğrisini kendim düzelttim,
Argacı çelik, yeni altın,
Atışmaya uygun biçtim.
Kıymetlim kıran gelir diye,
Yılmadan düşmana değer diye,
Bu yana yordum.
Gök demirden tolga,
Görsen ilginçtir bu işim,

Körünöö baldar kiysin – dep,
Kacıbay coogo tiysin – dep,
Kılınuu kızık munum bar,
Kımbatım baldar, ugup al.
Munun büçülügü bir toguz,
Büçülügün bursañar,
Betteşkeniñ er Kıyaz
Kıykırıp ayza sunsañar», –
Dep oşentip Ayçürök
Irañı caşıl kök kurcun,
Atandık emes lök kurcun,
Munu kötörgön köp balban
Duşmanga salsañ çoñ cañcal,
Körgöndö bolboyt eç arman,
Tondun mınça barkı bar.
On eki cılı bütküçö
Casaptır ceñeñ karkıbar
Munun büçülügü çoktoluu,
Bir çepkendin kert başı
Altı miñ narga toktoluu.
Kayran ceñeñ Ayçürök,
Ceñeligin bilgizip,
Alıp kelip Çorogo
Ok ötpös çepken kiygizip,
Al añgıça bolgon cok,
Cana çıktı sarı şım.
Cetkileñ katın Ayçürök,
Cerdin baarın çaldırgan,
Buttap altın zer berip,
Dañdın-Başı zoo teke
Terisi kalıñ tört eli

Tak oşondon aldırgan.
Aşatkıga saldırgan,
Kün aptabın ötkörböy,
Iyin mıktap kandırgan.
Artık bışık bolsun – dep,
Alma kabık saldırgan.
Çın küdörü bolsun – dep,

Gözler önünde çocuklar giysin diye,
Yılmadan düşmana saldırsın diye,
Yapılışı ilginçtir bu işim,
Kıymetlim çocuklar, dinleyiverin.
Bunun kopçası tam dokuz,
Kopçasını çözerseniz,
Karşına çıkan er Kıyaz'a
Haykırıp mızrak sunarsanız», –
Deyip böylece Ayçürök,
Rengi yeşil, gök heybe,
Adı sanı yok değil, koca yük heybesi,
Bunu kaldıran nice pehlivan,
Düşmana salsan büyük kavga,
Görende kalmaz hiç hasret,
Kaftanın bunca değeri var.
On iki yıl doluncaya dek
Yapmış yengen ulu hatun.
Bunun kopçası püsküllü,
Bir tek cepkenin kendi başı
Altı bin ere baha biçili.
Kıymetli yengen Ayçürök,
Yengeliğini bildirip,
Getirip Çoro'ya
Ok geçmez cepken giydirip,
O ara çok geçmedi,
Bir de çıktı sarı çakşır.
Yetkin kadın Ayçürök,
Yerin hepsini gözletmiş,
Batmanla altın, mücevher verip,
Dañdın-Başı kaya tekesinin
Derisi kalın dört parmak,

Tam ondan aldırmış.
Sepiye yatırtmış,
Gün sıcağına bırakmadan,
Omzunu iyice kandırmış.
Fazlasıyla pişkin olsun diye
Elma kabuğu koydurmuş.
Gerçek güderi olsun diye

	Balbandarga talatkan.	*Pehlivanlara didiktirmiş.*
	Toguz ay tınbay karandı	*Dokuz ay durmadan karartıyı*
	Tokson kıyın balbanga	*Doksan zorlu pehlivana*
	Tokmok menen sabatkan.	*Tokmak ile dövdürtmüş.*
	Bolot egep ciberip,	*Çeliği bileyiverip,*
	Tülögön betke çaçtırgan.	*Tüyü dökülen yüze serptirmiş.*
	Kelişimdüü balbanga	*Yakışıklı pehlivana*
	Kese catıp bastırgan,	*Kesip yatıp bastırtmış,*
7570	Kelin bıçıp, kız tikken,	*Gelin biçip, kız dikmiş,*
	Kempir sınap uz tikken,	*Koca karı sınayıp, usta kadın dikmiş,*
	Cılan boor büktürgön.	*Yılan karnı gibi kıvrım kıvrım büktürmüş.*
	Cılas bolgon karandı	*Yok olası karartıyı*
	Cımıldata tiktirgen.	*Işıl ışıl diktirtmiş.*
	Tiktegende tim ele	*Baktığında düpedüz*
	Kişinin közün tayıtkan.	*Kişinin gözünü kamaştırmış.*
	Beren ceñeñ Ayçürök	*Yiğit yengen Ayçürök*
	Belsenip salıp kayıgan,	*Bel bağlayıp koyulup pekiştirmiş,*
	Kayışına tim ele	*Kayışına bakan*
7580	Kişinin közü tayıgan,	*Kişinin gözü düpedüz kamaşmış,*
	Bagalegin başkalap,	*Paçasını başka tutup,*
	Keliştire büktürgön,	*Yakıştırarak büktürmüş,*
	Körüp koygon kişige	*Görüveren kişinin,*
	Adam közün taldırgan.	*İnsanın gözünü yormuş.*
	Bütün kunduz terisin	*Bütün bir kunduz derisini*
	Cara tartıp ciberip	*Yarıp çekiverip*
	Bagalekke saldırgan.	*Paçasına koydurmuş.*
	Kaşatı kımbat kıymaluu,	*Kenarı pahalı sırmalı,*
	Karasaat coltoydun	*Karasaat yiğidin*
7590	Bagalegi saymaluu,	*Paçası nakışlı,*
	Ok cañılıp ketpeske,	*Ok saplanıp geçmesin diye*
	Eçen kıldap orogon.	*Nice kat kat sarmış.*
	Körsöñ türü uşunday	*Görsen biçimi böyledir,*
	Baldarına kup berip,	*Çocuklarına layığıyla verip,*
	Cetik katın Ayçürök	*Yetkin kadın Ayçürök,*
	Cetiktigin bilgizip,	*Yetkinliğini bildirip,*
	Coo kiyimin kiygizip,	*Cenk giysisini giydirip,*
	Burala bastı sabılıp.	*Kırıla döküle yürüdü.*
	Muratına cetüügö,	*Muradına ermek için,*

Agası menen ketüügö,
Baatır Seytek kamındı.
Cılkıdan çıkkan Telkızıl –
Telkızıldı minüügö,
Agası menen cürüügö,
Erte sözü keç bolup,
Eki közü tört bolup,
On ekide al balañ
Cay-caragın şaylanıp,
Kını cok kılıç baylanıp,
Kayra caaçu buluttay
Kaarı betine aylanıp,
Uñgusu bolot, uçu kurç,
Uçuna salgan kara kurç.
Komokoyluu sır nayza
Koroytup kolgo aldı ele,
Altın caak aybalta
Aç bilekke çaldı ele.
Körsö köñül bölünüp,
Kök arstanday körünüp,
Ala-Toodoy arbayıp,
Alaskar toodoy dardayıp,
Arbak konup alıptır,
Kırk çilten, kızır Iliyas
Kıyın koldop salıptır.
Çiltendin biröö – sur colbors,
Adamda mınday can bolbos.
Alañ urup kamıngan,
Kapıray, kara çaar kabılan,
Kak canınan çamıngan.
Koldogonun karanar.
Oktos berip ışkırıp,
Bet aldında berendin
Acıdaar – kara mar*,

Altı taş cerden op tartkan,
Bul azaptı karañar.
Bet alsa bende dürküröyt,
Alp kara kuş Zumuruk*,

Ağasıyla gitmek için,
Bahadır Seytek hazırlandı.
Yılkıdan çıkan Telkızıl –
Telkızıl'a binmek için,
Ağasıyla yürümek için,
Erken sözü geç olup,
İki gözü dört olup,
On ikisinde o çocuğun,
Pusatını kuşanıp,
Kınsız kılıç bağlanıp,
Yeniden yağacak bulut gibi
Kahrı yüzüne vurup,
Sapı çelik, ucu keskin,
Ucuna kara çelik su verilmiş,
Temrenli sırlı mızrağı
Dikeltip ele aldı,
Altın yanaklı ay baltayı
Çıplak bileğe taktı.
Görenin gönlü bölünüp,
Gök arslan gibi görünüp,
Ala-Too gibi heybetlenip,
Alaskar dağı gibi gerinip,
Ruhlar konuvermiş üstüne,
Kırk çilten, Hızır İlyas
Güçlü destek olmuşlar.
Çiltenin biri – boz kaplan,
İnsanda böyle can olmaz.
Çevreye göz atıp davranan,
Şaşılası kara benekli pars,
Tam yanı başından atılmış.
Koruyanına bakınız.
Şaha kalkıp ıslık çalan,
Yiğidin tam önünde
Ejderha – kara yılan,*

Altı taş öteden yutuveren,
Şu azaba bakınız.
Yönelse kul tir tir titrer,
Ulu kara kuş Zümrüdüanka,*

	Azır eñip ketçüdöy,	*Şimdi kapıp gidecekmiş gibi*
	Asmandan butun salıp kürküröp.	*Gökten ayağını salıp kükreyip.*
7640	Anı körgön bendenin	*Onu gören kulun*
	Azat boyu dürküröp.	*Bütün bedeni ürperip.*
	Kaarlansa koyguday,	*Kahırlansa koyuverecek gibi,*
	Kaçırgandı soyguday,	*Saldıranı boğazlayacak gibi,*
	Çolok kökcal arstan	*Güdük kuyruk bozkurt arslan*
	Canday salıp kürküröp,	*Yanı sıra kükreyip,*
	Caruuçuday çamınıp,	*Parçalayacakmış gibi atılıp,*
	Kösöö kuyruk kök arstan	*Kösev kuyruk gök arslan*
	Art cagınan çamınıp,	*Ardından atılıp,*
	Koldop algan kezi eken,	*Destek olduğu çağıymış,*
7650	Manastan baştap ceti atañ	*Manas'tan başlayıp yedi atanın*
	Oñdop algan kezi eken.	*Yoluna koyduğu çağıymış.*
	Kıymıldasa balaga	*Kımıldarsa çocuğa*
	Kılım çaktı kele algıs,	*Asırlar boyu yaklaşamaz,*
	Kırgız turmak çunaktı	*Kırgız şöyle dursun, yavrucağı*
	Kıyraşsa kıtay ceñe algıs,	*Çarpışsa Hıtay yenemez,*
	Börü colduu balanı	*Kurt yollu çocuğu*
	Bölüp kişi alalgıs.	*Ayırıp kimse alamaz.*
	Eki közü caltıldap,	*İki gözü çakmak çakmak,*
	Cazayıldın ogunday,	*Fitilli topun güllesi gibi,*
7660	Kirpigin körsöñ balanın	*Kirpiğine baksan çocuğun*
	Söksöölünün çogunday.	*Sazak çalısının koru gibi.*
	Oozundagı calını	*Ağzındaki alevi*
	Köörüktön çıkkan calınday.	*Körükten çıkan alev gibi.*
	Kolu-butu señirdey,	*Eli ayağı dağ sırtı gibi,*
	Koygulaşsa cegidey.	*Kapışsa yiyecek gibi.*
	Bettep adam baralbay,	*Karşısına insan varamaz,*
	Artı menen baskanday,	*Ardı sıra gerileyecek gibi,*
	Al balanı körgön can	*O çocuğu gören can*
	Akılınan şaşkanday.	*Aklını şaşıracak gibi.*
7670	Kol salışkan duşmandar	*El uzatan düşmanlar*
	Uu içkendey tırayıp,	*Zehir içmişçesine kaskatı,*
	Karşı-terşi catkanday.	*Darmadağın serilecek gibi.*
	Karmaşkanın eñgendey,	*Kapışanı devirecek gibi,*
	Karasaat örttöngür,	*Karasaat, yanası,*
	Alışkandı cegendey.	*Tutuşanı yiyecek gibi.*

Koñutu señir kerüüdöy,
Kozgolgonu balanın
Koygo tiygen börüdöy.
Kıyaz turmak kuu çunak,
Kılım kara cediger
Kaptap ketse cegidey.
Ceti-Suudan attanıp,
Aç arstanday taptanıp,
Bedelinen küç çıgıp,
Betti körsöñ baladan
Bir baypaktık tük çıgıp,
Kaarlanıp tiş kayrap,
Kalcañ urup köz caynap,
Basarga kerüü too tappay,
Bastaşarga coo tappay,
Cutarına uu tappay,
Kırılışa ketüügö
Kıyın müşkül çuu tappay.
Körsö köñül bölünüp,
Sölökötü-sölbötü
Atasınça körünüp,
Bala ordodon çıgarda
Atı Kızır dubana
Oozduktan koştop eköölöp,
Akçılanıp Kıyazga,
Al ordogo Ayçürök
Alıp kirdi cetelep.
Kıyazga bargan sebebi:
Iç kozgolup Ayçürök
Iylap atat çırkırap,
Bozdop cüröt burkurap,
Kaduudan akkan bulagı,
Kanınan kalgan er Seytek
Karaan kılgan çunagı.
On ekiden ötö elek,
On beşke caşı cete elek,

Baltır eti tolo elek,
Balbandık çagı bolo elek,

Burnu dağ yamacı gibi,
Kımıldanışı çocuğun
Koyuna dalan kurt gibi.
Kıyaz şöyle dursun, kurnaz haylaz,
Asırlık kara Cediger
Üşüşüp gelse yiyecek gibi.
Ceti-Suu'dan atlanıp,
Aç arslan gibi bilenip,
Bedeninden güç fışkırıp,
Yüzüne baksan çocuğun
Bir çoraplık tüy çıkıp,
Kahırlanıp diş bileyip,
Söylenip, gözleri alev saçıp,
Basmaya sarp dağ bulamadan,
Çarpışmaya düşman bulamadan,
Yutmaya zehir bulamadan,
Kırışıp dövüşmeye
Çetin, güç kavga bulamadan.
Görenin gönlü bölünüp,
Endamı, heybeti
Babası gibi görünüp,
Çocuk ordudan çıkarken
Atını Hızır derviş,
Geminden iki yandan yedekleyip,
Aklanmak için Kıyaz'a,
O saraya Ayçürök
Yedeğinde alıp girdi.
Kıyaz'a varmasının sebebi:
İçi burkulup Ayçürök
Ağlar durur çırpınıp,
Bozlar gezer hıçkırıp,
Öz kanından akan pınarı,
Kanından kalan er Seytek,
Karaltı bildiği yavrucuğu.
On ikisinden geçmiş değil,
On beşe yaşı ermiş değil,

Baldır eti dolmuş değil,
Pehlivanlık çağı gelmiş değil,

	Çarayna ton kie elek,	*Zırh kaftan giymiş değil,*
	Çalkalap coogo tie elek.	*Kabarıp düşmana değmiş değil.*
	Kanduu kılıç, kurç bolot	*Kanlı kılıcı, keskin çeliği*
	Karmap kolgo bura elek.	*Elde tutup bükmüş değil.*
	Duşman menen betteşip,	*Düşmanla yüzleşip,*
	Kaçırıp ayza suna elek.	*Saldırıp mızrak sunmuş değil.*
7720	Eerçigeni – Külçoro,	*Peşinden gittiği – Külçoro,*
	Aram saktap er Kıyaz	*Haince gizleyip er Kıyaz*
	Kokusunan koyor – dep,	*Ansızın kıyıverir diye,*
	Kozgolup ketse soyor – dep,	*Kımıldarsa boğazlar diye,*
	Bu bilegi coon, taş cürök	*Bu bileği kalın, taş yürek,*
	Bul bil müçölüü badırek,	*Bu fil gövdeli edepsiz,*
	Aram sanap balamdı	*Kötülük kurup çocuğumu*
	Kokus ment kılıp koyor – dep,	*Bir kazayla telef eder diye,*
	Tegeregi çınar bak,	*Çevresi çınar bağ,*
	Er Kıyazdın altın tak,	*Er Kıyaz'ın altın tahtı,*
7730	Eşigi biyik, şer korgon	*Kapısı yüksek, aslan kalesi,*
	Balaket mınday kün bolgon.	*Bela böylesi gün olmuş.*
	Kaarı müşkül eşikke,	*Kahrı çetin kapıya,*
	Kalk baspaçu teşikke	*Halkın basmadığı gediğe,*
	Içke colun tötölöp,	*İnce yolunu kısaltıp,*
	Eelendirip balanı	*Yüreklendirip çocuğu,*
	Er Kıyazga Ayçürök	*Er Kıyaz'a Ayçürök*
	Alıp keldi cetelep.	*Yedeğinde alıp geldi.*
	Baş eşigi kıyamat,	*Baş kapısı kıyamet,*
	Bat kirüügö ep kerek.	*Tez girmeye yordam gerek.*
7740	Kan eşigi zom temir,	*Han kapısı som demir,*
	Eritüügö kep kerek.	*Eritmeye söz gerek.*
	Berenim Kıyaz, kebimdi uk,	*Yiğidim Kıyaz, sözümü dinle,*
	Can çıdabayt kurçuña,	*Can dayanmaz keskinliğine,*
	Ölgöndö körgön Seytegiñ	*Ölümden sonra gördüğün Seytek'in*
	Barayın deyt cılkıña.	*Varayım der yılkına.*
	Eç adam kelbeyt canıña,	*Hiçbir insan gelmez yanına,*
	Aldeylegen çunagıñ	*Nazla büyüttüğün yavrucağın*
	Barayın deyt malıña.	*Varayım der malına.*
	Barganı kanday balañdın,	*Varması nasıl olur çocuğunun,*
7750	Koygonu kanday balañdın?	*Bırakman nasıl olur çocuğunu?*
	San tümöndüü saan beeni	*Sayısız tümen sağmal kısrağı*

Sanatıp tüzdön köröm – deyt,
Say tulpardın baarısın
Bölök-bölök bölöm – deyt.
Eesizdey kılbay kuu maldı
Közüm menen köröm – deyt.
Cedigerdin er Kıyaz
Celikken cakşı can eken.
Añgir kıyal, ak köñül
Köödöktügü bar eken:
«Ay, baybiçem Ayçürök,
Kıylaga Kıyaz bolgonu,
Ereşen tartıp er bolup,
Er uulu menen teñ bolup,
Ordo kütüp kan bolup,
Oruntuktuu can bolup,
Özüm Kıyaz bolgonu,
Kıyaz atka kongonu,
Aykırıp coogo tiygeni,
Alçayıp atka mingeni,
Capaanı cakşı salgamın,
Canaalı kızı Caynake,
Küncü kızı Karaköz,
Bul ekөönü algamın.
Sarp kıldım azıkka,
Azar tümön malımdı
Kırdırdım kıyla barımdı.
Ayza karmap top buzup,
Erenden kança okko uçup,
Kaalap algan katınım
Solbup çaçın tarabay,
Murut buurul bolguça
Sogonçogu kanabay.
Arkayıp toodon kar ketip,
Ay böksörüp kün ötüp,
Bir balanın zarı ötüp,
Turbay köñül bölgömün,
Bala üçün kakşap ölgömün.
Karsıldaşıp curt ölüp,

Saydırıp düzden göreyim der,
Soylu küheylanların hepsini
Bölük bölük böleyim der.
Sahipsiz komadan çilekeş malı
Gözümle göreyim der.
Cediger'in er Kıyaz'ı
Coşkun, iyi bir canmış.
Saf huylu, ak gönüllü,
Bönlüğü de varmış:
«Ey, hanımım Ayçürök,
Nicesine Kıyaz olalı,
Erginleşip er olup,
Er oğluyla denk olup,
Saray kurup han olup,
Makam sahibi can olup,
Kendim Kıyaz olalı,
Kıyaz adını alalı,
Haykırıp düşmana değeli,
Bacak açıp ata bineli,
Cefayı iyi salmışım,
Canaalı kızı Caynake,
Küncü kızı Karaköz,
Bu ikisini almışım.
Sarf ettim azığa,
Binlerce tümen malımı,
Kırdırdım nice varımı.
Mızrak tutup alay bozup,
Erlerden nicesi okla düşüp,
İsteyip aldığım karım,
Sarkan saçını taramadan,
Bıyığım kırlaşıncaya dek
Topuğu kanamadan.
Heybetli dağdan kar gidip,
Ay eksilip, gün geçip,
Bir çocuğun hasreti işleyip,
Durmadan gönül vermişim,
Çocuk diye inleyip ölmüşüm.
Çatır çatır vuruşup yurt ölüp,

Kaalap aldım Ayçürök,
Ayçürök seni alganda
Kubanıp köñül bölgömün,
Kuurap cürüp Seytekti
Kurdaşım senden körgömün!
Er Seytekti körgöndö
Toyuna tokson soygomun,
Atın Seytek koygomun.
Arbın düynö, kalıñ mal
Zarıp kılıp çaçkanım,
Cüröktün örtün baskanım.
Ölgöndö körgön arstanım,
Oozumdu açıp öpkönüm,
Közümdü açıp körgönüm,
Cılgaluu ak say baraanım
Cırgalduu Seytek karaanım.
Karaanımdı körbösöm,
Örttönüp bışıp kalamın,
Körgönümdö köönüm tok
Caralgan calgız uulum bul,
Çürök mından başka balam cok.
Seytek kündö körbösöm,
Iç örttönüp, boorum çok.
Kaduudan akkan bulagım,
Karaldı kılgan çunagım.
Salamat barıp sak kelsin,
Sagındırbay bat kelsin,
Esen barıp, soo kelsin,
Eriktirbey bat kelsin.
Maldın eesi balaga
Barba – dep aytıp neteyin,
Balanı tozup oturup,
Ne muraska ceteyin.
Adır-küdür cılgaça,
Cılgaçanı çalbasın,
Kuldun tilin albasın,
Cetkileñ balam er Seytek
Ceti küngö kalbasın!
Cılkıdan çıgıp bölünüp,

İsteyip aldım Ayçürök,
Ayçürök seni aldığımda
Sevinip gönül vermişim,
Kavrulup gezerken Seytek'i
Yoldaşım, senden görmüşüm!
Er Seytek'i gördüğümde
Toyuna doksan kesmişim,
Adını Seytek koymuşum.
Bol dünyalığı, kalın malı
Harcayıp saçtığım,
Yüreğin ateşini bastığım.
Ölümden sonra gördüğüm arslanım,
Ağzımı açıp öptüğüm,
Gözümü açıp gördüğüm,
Dereli ak vadim, karaltım,
Devletli Seytek, gözbebeğim.
Karaltımı görmezsem
Tutuşup kavrulup kalırım,
Gördüğümde gönlüm tok,
Yaratılmış tek oğlum bu,
Çürök, bundan başka çocuğum yok.
Seytek'i her gün görmezsem
İçim tutuşur, bağrım kor.
Öz kanımdan akan pınarım,
Gözbebeğim ettiğim yavrucuğum.
Selametle varıp sağ gelsin,
Özletmeden tez gelsin,
Esen varıp, sağ gelsin,
Sıkılmadan tez gelsin.
Malın sahibi çocuğa
Varma deyip de ne edeyim,
Çocuğu engelleyip oturup
Hangi mirasa ereyim.
Engebeli dere tepe,
Dereciği dolaşmasın,
Kulun sözüne kanmasın,
Yetkin çocuğum er Seytek
Yedi güne kalmasın!
Yılkıdan çıkıp ayrılıp,

Baatırdık sını körünüp,
Altımış alış çalbasın,
Altı ay, ceti ay cogolup,
Salbuurun* ketip kalbasın,
Anday şumduk kılbasın,
Altı kündön keçikpey
Kelsin uulum özümö,
Körünsün menin közümö.
Köñüldö dalay buşman bar,
Köralbagan duşman bar.
Kır cagımda kıtay bar,
Mañdayımda Barañ bar,
Bastaşar duşman dalay bar.
Kaduusu biyik too da köp,
Kastaşa ketçü coo da köp.
Tiliñdi alsın, keçigip
Köp müşkülgö salbasın,
Körüügö calgız uuluñdun
Kolu-butu üşüp kalbasın.
A kılıkka turbasın,
Anday tentek kılbasın», –
Örttöngürdün tukumu
Dep, oşentip, er Kıyaz
Cetet ko deyt tübümö.
Ölgöndö körgön balaga,
Küñkü kebi basılıp,
Ayanbagın malıñdı,
Küyüt tartat er Kıyaz.
Ayabay bergin barıñdı,
Çüröktü körsö bülküldöp,
Celbegey torko kiygizip,
Çürök cok bolso küñküldöp,
Üşübögön ton berip,
Kaarlanıp çamınıp,
Külazıktı mol berip,
Anan ciber balanı.
Cılkıga balañ barbasın,
Düülöp koyso cılkıçı

Bahadırlık çalımı görünüp,
Altmış vadiyi dolaşmasın,
Altı ay, yedi ay kaybolup,
Uzak ava çıkıp gitmesin,*
Öyle uğursuzluk etmesin,
Altı günden gecikmeden
Gelsin oğlum bana,
Görünsün benim gözüme.
Gönülde nice tasa var,
Çekemeyen düşman var.
Sırt yanımda Hıtay var,
Karşımda Baran var,
Çarpışacak düşman nice var.
Yamacı yüksek dağ da çok,
Düşmanlığa kalkacak yağı da çok.
Sözünü dinlesin, gecikip
Çok belaya salmasın,
Görmek için tek oğlunun
Eli ayağı üşüyüp kalmasın.
O huya durmasın,
Öyle yaramazlık etmesin», –
Yanasının dölü,
Deyip, böylece, er Kıyaz,
Erişir sonunda köküme der.
Ölümden sonra görülen çocuğa,
Cariyenin sözü kesilip,
Esirgeme malını,
Dert çeker er Kıyaz.
Esirgemeden ver varını,
Çürök'ü görse yüreği hoplayıp,
Omuza atılan ipek giydirip,
Çürök yoksa homurdanıp,
Üşütmeyen kürk verip,
Kahırlanıp davranıp,
Kavrulmuş azığı bol verip,
Ondan sonra gönder çocuğu.
Yılkıya çocuğun varmasın,
Coşuverirse yılkıcıyı

Cılas kılıp cılkısın,	*Yılkısını yok edip,*
Cılma kırıp salbasın,	*Sıyırıp kırıp koymasın,*
Semizderin soybosun,	*Semizlerini kesmesin,*
Kaktooçtorun koybosun,	*Kurutmalıklarını komasın,*
Anday tentek kılbasın.	*Öyle yaramazlık etmesin.*
Özöngö çıgat bayterek,	*Vadide biter kavak,*
Ölgöngö da mal kerek,	*Ölene de mal gerek,*
Tikkenden önöt bayterek,	*Dikilenden yeşerir kavak,*
Tirüügö da mal kerek,	*Diriye de mal gerek,*
Kan Kıyaz aytıp kança kep,	*Han Kıyaz söyleyip nice söz,*
Ciberbeske çara cok	*Göndermemeye çare yok,*
Balanı tozup çıguuga,	*Çocuğun önünü kesmeye*
Er Kıyazda ayla cok.	*Er Kıyaz'da imkân yok.*
Külümüş bolot küpüldöp,	*Gülümser gibi yapar gürleyip,*
Çüröktön korkup er Kıyaz,	*Çürök'ten korkup er Kıyaz,*
Süylömüş bolot küpüldöp.	*Söyler gibi yapar gürleyip.*
Çınday albay çır salıp	*İnanamayıp, kavga çıkarıp*
Çındaganga ayla cok,	*Doğrusunu demeye çare yok,*
Kagışarga payda cok.	*Çatışmaya fayda yok.*
Beri karap zürpüldöp	*Beri bakıp irkilip,*
Ayla tappay er Kıyaz	*Çare bulamadan er Kıyaz*
Arı karap künüldöyt.	*Öte bakıp homurdanır.*
Içi örttönüp çok bolup,	*İçi tutuşup kor olup,*
Uu taştaar deyt kübümö	*Zehir katar der ayranıma,*
Çılgıy içi ört bolup,	*Ham içi ateş olup,*
Çıday albay er Kıyaz	*Dayanamayıp er Kıyaz,*
Kaldı Kıyaz oñşoyup.	*Kaldı Kıyaz büzülüp.*
Aydagan maldın artınan,	*Sürülen malın ardından,*
Artık korkot er Kıyaz	*Fazlasıyla korkar er Kıyaz,*
Ayçüröktün dartınan	*Ayçürök'ün derdinden*
Kalıp kalgan er Kıyaz.	*Geride kalmıştır er Kıyaz.*
SEYTEKTIN KARAGULDU ÖLTÜRGÖNÜ	*SEYTEK'İN KARAGUL'U ÖLDÜRMESİ*
Cılkıga tarttı Külçoro,	*Yılkıya yollandı Külçoro,*
Bel baylagan beldi alıp,	*Bel bağladığı beli alıp,*
Berenden tuugan erdi alıp,	*Yiğitten doğma eri alıp,*
Küyüttüü baarı çamınıp,	*Yaslıların hepsi davranıp,*

Abiyirdin baarı cabılıp,
Eerçitkeni er Seytek
Aytılgan arman arılıp,
Açılgan uyat cabılıp,
Armandın baarı cogolup,
Arstan Çoro oñolup,
Tulpar minip carışıp,
Okoro* tüygön ak tizgin,
Tulpar atka çak tizgin
Eki koldo karışıp,
Ezelten tulpar kuu baytal
Seytek menen carışıp,
Cılkıga cetip keldi ele,
Baatır eken er Seytek
Atının oozun burdu ele.
Eer beldey belesten,
Añ-tañ kalıp abasın
Bala karap turdu ele.
Cılkıçı başı Karagul
Cılas bolgur mına bul,
Örttöngürdün özü ele,
Kaardın kara közü ele,
Tozoku kuldun biri ele,
Külçoronu körgöndö
Aç börüdöy cutunup,
Kırk cılkıçı balbandar
Kıykırık saldı kuturup.
Adamdan ayban tuulgan
A Külçoro baykuştu
Artıkça saldı çuulgan.
Kıtaydan coo kelgensip,
Cılma bolgon cılkısın
Duşman tie bergensip,
Alasın ala kaçkansıp,
Ak teñge pulun çaçkansıp,

Kulasın kuuy kaçkansıp,
Kuturgur cayı uşunday,
Kurcunda bulun çaçkansıp.

Yüz akının hepsi örtülüp,
Peşine taktığı er Seytek,
Söylenen hasret dağılıp,
Açılan ayıp örtülüp,
Hasretin hepsi yok olup,
Arslan Çoro düzelip,
Küheylan binip yarışıp,
Sağlam düğümlü ak dizgin,*
Küheylan ata denk dizgin,
İki elde kavuşup,
Ezelden küheylan çevik kısrak
Seytek ile yarışıp,
Yılkıya yetip geldiler,
Bahadırmış er Seytek,
Atının ağzını çevirdi.
Eyer beli gibi tepeden,
Hayran kalıp amcasını
Çocuk seyredip durdu.
Yılkıcı başı Karagul,
Yok olası işte bu,
Yanasının ta kendisiydi,
Kahrın kara gözüydü,
Cehennemlik kuldan biriydi,
Külçoro'yu gördüğünde
Aç kurt gibi yutkunup,
Kırk yılkıcı pehlivan
Kudurup nara attı.
İnsandan hayvan doğmuş,
O Külçoro zavallıya
Gürültüyü alabildiğine kopardı.
Hıtay'dan düşman gelmişçesine,
Sıyrılıp bitmiş yılkısına
Düşman dokunuvermişçesine,
Alacasını kaçırıvermişçesine,
Ak akçe pulunu saçmışçasına,

Kulasını kovalayıp kaçmışçasına,
Kuduranın hali böyledir,
Heybedeki malını saçmışçasına.

Tüp kötörö baarısı
Kol salgan eken çorogo.
Karagul kelet küülönüp,
Külçorogo süylönüp:
«Aytpadık bele biz baya,
Ukpadıñ bele sen baya!
Otun alıp, ot cakpay,
Kuturgan çoçko mal bakpay,
Oñbogon sasık oñboysuñ,
Kesiriñdi koyboysuñ.
Dardañdagan sasık kul,
Atañ Kıtay Almambet –
Uulu ekeniñ bilbeysiñ,
Cedigerdin er Kıyaz
Kulu ekeniñ bilbeysiñ.
Ölböy tirüü cürgöndö
It terisi kul eleñ,
Ölüp kalgan çagıñda
Koy terisi kul eleñ,
Beliñdi teñ buuşkan,
Kankor Semetey menen tuuşkan,
Kayran eneñ dolunun
Catının cara teep çıgışkan,
Tuygun ayköl Manastın
Nak belinen sızışkan,
Kaçan Manas uulu eleñ?
Kıtaydan kelgen bir kul – dep,
Bu kuldun kunu bir pul – dep,
Bekem ıylap caldırap,
Bee saam möönöt alasıñ,
Beylebey* koysom kuturgur
Beş künü catıp kalasıñ.
Kara küçkö arızdanıp,
Bek aldına barasıñ.
Mintip cürsöñ kuturgur,
Begime beypay salasıñ!

Kara küçkö daldaktap,
Kan aldına barasıñ.

Topunu kaldırıp hepsi
El salmışlar Çoro'ya.
Karagul gelir hız alıp,
Külçoro'ya söylenip:
«Dememiş miydik biz demin,
İşitmedin miydi sen demin!
Odun alıp, ateş yakmadan,
Kudurmuş domuz, mal bakmadan,
Onmaz kokuşuk, onmazsın,
Küstahlığını bırakmazsın.
Kasılıp gezen kokuşuk kul,
Baban Hıtay Almambet'in
Oğlu olduğunu bilmezsin,
Cediger'in er Kıyaz'ının
Kulu olduğunu bilmezsin.
Ölmeden diri gezerken
İt derisi kuldun sen,
Ölüp gittiğin çağda
Koyun derisi kuldun sen.
Belini birlikte kuşanan,
Kan içici Semetey'le kardeş olan,
Zavallı anan delişmenin
Rahmini tekmeleyip yarıp çıkan,
Sungur, ayköl Manas'ın
Tam belinden süzülüp gelen,
Ne zaman Manas oğluydun sen?
Hıtay'dan gelmiş bir kul deyip,
Bu kulun kanı bir pul deyip,
Sıkı ağlayıp yalvararak
Kısrak sağımı kadar mühlet alırsın,
Aldırmayıversem, kuduruk,*
Beş gün yatıp kalırsın.
Kaba kuvvetten yakınıp
Beyin önüne varırsın.
Böyle gidersen, kuduruk,
Beyime sıkıntı salarsın!

Kaba kuvvetle bocalayıp
Hanın önüne varırsın.

Mintip cürsöñ kanımdı
Bir tozokko salarsıñ!
Kesirettüü kuturgur,
Keñ-Kolgo saygan bagıñ cok,
Senin kerilip catar çagıñ cok!
Talaska kurgan bagıñ cok,
Taltayıp catar çagıñ cok!
Baytal karmap küç berse,
Barbaganın karaçı,
Baçım kel dese, ceti kün
Bul çoçkonun aldaganın karaçı!
Katar kirip cılkıçı,
Kapkayda cinin kakkıla!
Ukuruk salıp tokmoktop,
Bir esebin tapkıla!
Ceñesinen kiyiptir
Tonuna tonoo salgıla,
Munu toktotpoy talap algıla.
Eki kolun teñ baylap,
Eki közün teñ çukup,
It ölümü kılgıla,
Kıynap canın kıygıla.
Karmap alıp booruna
Tirüülöy kazık kakkıla,
Kuturgan okşoyt bu kuldun
Esebin epsiz tapkıla,
Esirgen okşoyt bu kuldun
Ezelki cinin kakkıla!
Çın kök börü tartkıla,
Kılıçtap başın keskile,
Celkeden közün teşkile,
Cetseñer başın keskile!
Buulumun bulap algıla,
Buzuktu çoguu salgıla!» –
Dep, oşentip, Karagul
Kayrattandı mına bul,
Katının kara baskanday,
Aykırık saldı Karagul.
Kuugunu azır kaçkanday,

Böyle gidersen hanımı
Bir cehenneme salarsın!
Musibetli kuduruk,
Keñ-Kol'a dikilmiş bağın yok,
Senin gerinip yatacak çağın yok!
Talas'ta kurulmuş bağın yok,
Bacak uzatıp yatacak çağın yok!
Kısrak tutup güç verse,
Varmadığına bir bak sen,
Tez gel dese, yedi gün,
Bu domuzun aldattığına bir bak sen!
Sıra sıra girin, yılkıcılar,
Nerdeyse cinini çıkarın!
Ukuruk vurup tokmaklayıp
Bir hesabını görün!
Yengesinden giyinmiş,
Kürküne yağma salın,
Bunu durdurmadan yağmalayın.
İki elini birden bağlayıp,
İki gözünü birden oyup,
İt ölümüyle öldürün,
İşkenceyle canını alın.
Yakalayıp bağrına
Diri diri kazık çakın,
Kudurmuşa benzer bu kulun,
Hesabını amansız görün,
Azmışa benzer bu kulun,
Ezelki cinini çıkarın!
Gerçek gökbörü çekin,
Kılıçlayıp başını kesin,
Ensesinden gözünü deşin,
Yetişirseniz başını kesin!
Değerli kumaşını yağmalayın,
Bozguncuya hep birden salın!» –
Deyip, böylece, Karagul
Yüreklendi işte bu,
Karısını karabasan basmışçasına
Nara attı Karagul.
Kovalananı şimdi kaçacakmışçasına,

Kulculuñdap kuturup,
Kara booluu ukuruk
Karmap kolgo tükürüp,
Aygır minip kaldaktap,
Cılkıçının baarısı
Cılma kirdi dardaktap,
Er Karagul anısı.
Kayrattuusu Karagul,
Kara tacaal mına bul
Tozoku kuldun özü ele.
Kıykırıgı baş carıp,
Ökürügü taş carıp,
Dardalañdap bakırıp,
Körüp tursañ bu çoçko
«Kıyazdap» uraan çakırıp,
Kasaba kaynap, tuu tolup,
Aygaylagan çuu bolup,
Cılkıçılar kamınıp,
Tüp kötörö Çorogo
Tügöl cetti cabılıp.
Cılkıçı kol salarda,
Cılma kılıp taptakır
Çoronun başın alarda,
Semetey uulu er Seytek
Örttöy közü caynadı,
Kan içmesi karmadı.
Aykırıgı taş carıp,
Kıykırıgı baş carıp,
Çamıngandan bakırıp,
«Manastap» uraan çakırıp,
Cebeden murun cetti ele,
Cetken cerde er Seytek
Tuyugun buzup col salıp,
Cılkıçıga kol salıp,
Opsuz şerdin tukumu
Oynop-oynop alganda,
Onu öldü bir cerge.

Böbürlenip kudurup,
Kara bağlı ukuruğu
Ele tutup avucuna tükürüp,
Aygıra binip sallanıp,
Yılkıcının hepsi
Sıyrılıp girdi böbürlenip,
Er Karagul o dediğin.
Yürekli olanı Karagul,
Kara deccal işte bu,
Cehennemlik kulun ta kendisiydi.
Haykırışı baş yarıp,
Böğürüşü taş yarıp,
Sağa sola sallanıp bağırıp,
Görüp dursan bu domuz,
«Kıyaz!» diye savaş narası atıp,
Sancak kaynayıp, tuğ dolup,
Bağrışan bir kavga kopup,
Yılkıcılar davranıp,
Topunu kaldırıp Çoro'ya
Tümüyle yetti üşüşüp.
Yılkıcı el salacakken,
Silip süpürüp tümden
Çoro'nun başını alacakken,
Semetey oğlu er Seytek'in
Ateş gibi gözü çakıp yandı,
Kan içiciliği tuttu.
Haykırışı taş yarıp,
Narası baş yarıp,
Atıldığından bağırıp,
«Manas!» diye savaş narası atıp,
Okun temreninden önce yetişti,
Yetiştiği yerde er Seytek,
Çıkmazını bozup yol salıp,
Yılkıcıya el salıp,
Ölçüsüz aslanın dölü
Oynaya oynaya alınca,
Onu öldü bir yerde.

Belsenişip kol salsa	*Bel bağlayıp el salınca*
Beş-altoosu belde öldü	*Beş altısı belde öldü,*
Bir beşöösü çogulup,	*Bir beşi toplanıp,*
Baya bet alışkan cerde öldü.	*Demin yüz yüze geldikleri yerde öldü.*
Karagul baştap kayrattuu,	*Karagul başta olmak üzere yürekli*
Cılkıçının teñi öldü,	*Yılkıcının yarısı öldü,*
Kayrattuusu köp öldü,	*Yüreklisi çok öldü,*
Altoo-cetöö birigip,	*Altısı yedisi birleşip,*
Añıraygan sayda öldü.	*Yarılmış vadide öldü.*
Cılkıçının baarısın,	*Yılkıcının hepsini*
Kırgan eken er Seytek.	*Kırmış meğer er Seytek.*
Karagul baştık karısın,	*Karagul başta, yaşlısını,*
Kaltırbay kırıp baarısın,	*Bırakmadan kırıp hepsini,*
Ayza sayçu ıktuusun,	*Mızrak saplayan becerikliyi,*
Aybalta çapçu mıktuusun,	*Ay balta çalan yamanı,*
Berenderin şerlerin,	*Yiğitlerini, aslanlarını,*
Bel baylagan belderin,	*Bel bağladığı bellerini,*
Bekip catkan cerlerin,	*Gizlenip yattıkları yerlerini,*
Baatırsıngan karısın,	*Bahadır taslayan yaşlısını,*
Külçoro işin oñoltup,	*Külçoro işini düzeltip,*
Kaarın katuu baştaptır,	*Kahrını katı başlatmış,*
Künülöşün cogoltup,	*Kıskananını yok edip,*
Kılça koyboy biröönü	*Kıl kadar komadan birini,*
Kayrandın işin oñoltup,	*Kıymetlinin işini düzeltip,*
Kızır çalgan er Seytek,	*Hızır'ın dokunduğu er Seytek,*
Kastaşkandı cogoltup,	*Düşmanlık edeni yok edip,*
Kırgın kılıp taştaptır.	*Kırgına uğratıp bırakmış.*
Aybat kılgan er ölüp,	*Heybet satan er ölüp,*
Cılkıçılar teñi ölüp,	*Yılkıcıların yarısı ölüp,*
Surasa berbes külükkö	*İstense verilmez yüğrüğe*
Suuk ukuruk salıptır,	*Soğuk ukuruğu salmış,*
Suktansa berbes kara mal	*İmrenilse verilmez kara malı*
Taptakır tartıp alıptır.	*Tümüyle çekip almış.*
Alduuların soyuptur,	*Güçlülerini boğazlamış,*
Alsız naçar baykuşun	*Güçsüz, çelimsiz zavallısını*
Öltürböy aman koyuptur.	*Öldürmeden sağ komuş.*

Külçoro, Seytek barıp, cılkıçılardı
talkalap, cılkıçının kence-
si Bozbalanın tuşoosun çeçip, Kızılsart,
Kara döö kelip Külçoronu
darılap turgan ceri:

Külçoro ile Seytek varıp yılkıcıları
darmadağın eder; yılkıcıların
küçüğü Bozbala'nın kösteğini çözerler;
Kızılsart ile Kara dev gelip
Külçoro'yu sağalttıkları yerdir:

Cılkıçıga bakırıp, –
«Ölgönüñön kalganıñ
Öödö bol» – dep çakırıp,
«Karagıla cılkıçı –
Kaarı toluk Karagul,
Karagul çoçko ölüptür,
Ölböy aman turganga,

Yılkıcıya bağırıp, –
«Ölenden geri kalanın
Ayağa kalk» diye çağırıp,
«Bakın hele yılkıcılar –
Kahrı dolu Karagul,
Karagul domuz ölmüştür,
Ölmeden sağ kalanınız,

Kamandarın karmaptır,
Kara köñül çoçkosun
Kaltırbay takır caylaptır.
Oroylorun ordu ele,
Opsuz duşman Karagul,
Kılça koyboy calgızın
Kırgın kılıp soydu ele.
Tıypıl kırıp baarısın,
Cılkıçıdan Karagul
Cılma kılıp baarısın
Takıraytıp soydu emi,
Kökcal şerdin tukumu
Tıypıl kırıp koydu emi.
Belgilüüsün cayladı,
Belsengen biröö kalbadı.
Cılkıçının kencesi –
Külçoro dosu Bozbala
Küptüüsü ketip çaçılıp,
Kumar dartı basılıp,
Umaçtay közü açılıp,
Oorugan ceri basılıp,
Baabedinin bat aytıp,
Ay tuyakka* at aytıp,
Ayanbastan Bozbala
Tört tülügün bat aytıp,

Yaban domuzlarını yakalamış,
Kara gönüllü domuzunu
Bırakmadan tümden gömüvermiş.
Kabalarının yeriydi,
Ölçüsüz düşman Karagul,
Kıl kadar komadan yalnızını
Kırgına uğratıp boğazlamıştı.
Silip süpürüp hepsini,
Yılkıcıdan Karagul'u,
Sıyırıp hepsini
Dümdüz edip boğazladı işte,
Bozkurt aslanın dölü
Silip süpürüp kırıverdi işte.
Adı bellisini gömdü,
Bel bağlamış kimse kalmadı.
Yılkıcının küçüğü –
Külçoro'nun dostu Bozbala,
İç sıkıntısı gidip dağılıp,
Tutku derdi yatışıp,
Umaç gibi gözü açılıp,
Ağrıyan yeri dinip,
Baabedin kurbanını tez adayıp,
Ay tuynağa at adayıp,*
Esirgemeden Bozbala,
Dört çeşit malını tez adayıp,

Kıdırluu şerdin çunagı,
Kımbattuu candın ınagı,
Olcogo kelip oñolgon,
Kordukta cürüp çoñoygon,
Ereşen tartıp er bolgon,
Er uulu menen teñ bolgon,
Kan içip cürüp katıkkan,

Kıdır'lı aslanın yavrucuğu,
Kıymetli canın sırdaşı,
Ganimete düşüp düzelen,
Horlukta gezip büyüyen,
Erginleşip er olan,
Er oğluyla denk olan,
Kan içe içe katılaşan,

Atasınan babası
Arstan kökcal atıkkan.
Kırgızga kıyın tuu bolgon
Kızır çalgan kökcalıñ,
Bet algan duşman çuu bolgon,
Ak bolottun tukulu,
Altıluu Manas tukumu.
Külçoro abañ sanaası,
Semetey şerdin balası,
Bereniñ Seytek keliptir.
Kaarına çıdabay,
Kas duşmandar ölüptür,
Kayra kelbes çın cayın
Karagul çoçko körüptür,
Al Karagul ölgöngö
Baabediniñ baçım soy,
Agarıp tañıñ atıptır,
Kızarıp künüñ tiyiptir.
Küyüttün baarı çaçılıp,
Küzgüdöy cüzdör açılıp,
Öçkönü tama beriptir,
Samaganıñ keliptir,
Abiyiriñ artık cabılıp,
Aşkere kerek tabılıp,
Açılgan ceriñ cabılıp,
Üzülgöndör ulanıp,
Çaçılgandar cıynalıp,
Bacikti Kuday beriptir,
Cılkıçılar, süyünçü!
Baatırdın uulu keliptir,
Aykırsa candı kutkarbas,

Babasından, atasından
Arslan bozkurt diye ün salan.
Kırgız'a yaman tuğ olan,
Hızır'ın dokunduğu bozkurdun,
Yöneldiği düşman kaçışıp kavga olan,
Ak çeliğin soyu,
Altı boylu Manas'ın dölü.
Külçoro amcanın düşüncesi,
Semetey aslanın çocuğu,
Yiğidin Seytek gelmiştir.
Kahrına dayanamadan
Azılı düşmanlar ölmüştür,
Geri dönülmez gerçek yurdu
Karagul domuz görmüştür,
O Karagul öldü diye
Baabedin kurbanını tez kes,
Ağarıp tanın atmıştır,
Kızarıp günün doğmuştur.
Yasların hepsi dağılıp,
Ayna gibi yüzler açılıp,
Sönenin damlayıvermiştir,
Özlediğin gelmiştir,
Yüz akın fazlasıyla örtülüp,
Apaçık gereken bulunup,
Açılan yerin örtülüp,
Kopanlar eklenip,
Saçılanlar toplanıp,
Muradı Hüda vermiştir,
Yılkıcılar, müjde!
Bahadırın oğlu gelmiştir,
Haykırsa can kurtulmaz,

	Şeriñ kelip kalıptır!	*Aslanın gelivermiştir!*
	Ay-aalamga kol salgan,	*Ay-âleme el salan*
	Erim kelim kalıptır!	*Erim gelivermiştir!*
	Cakşı abiyir bolcoluñ,	*İyi yüz akı umudun,*
	Astıña salsañ ak coluñ,	*Önüne sersen ak yolun,*
	Aydap cürsö san koldoy,	*Sürüp gitse sayısız ordu gibi,*
8170	Sarı adırmak kaykañça	*Sarı engebeli yokuşa dek*
	Belim kelip kalıptır!	*Belim gelivermiştir!*
	Sandırgaluu san koldoy	*Şanlı, sayısız ordu gibi*
	Şerim kelip kalıptır!	*Aslanım gelivermiştir!*
	Dobul kelse cel tiybes,	*Bora gelse yel değmez,*
	Ayza alganga can berbes,	*Mızrak alana can vermez,*
	Erim kelip kalıptır!	*Erim gelivermiştir!*
	Karan kalgan eesiz mal,	*Öksüz kalmış sahipsiz mal,*
	Ayban, adam teñ kuurap,	*Hayvan, insan birlikte kavrulup,*
	Azaptı caman kördü ele,	*Azabı fena görmüştü,*
8180	Opot bolup Semetey	*Telef olup Semetey,*
	Olcolonup keldi ele,	*Ganimet olup gelmişti,*
	Karan kalgan boş maldın	*Öksüz kalmış başıboş malın*
	Eesi kelip kalıptır!	*Sahibi gelivermiştir!*
	Kaytarıp kütüp aluuçu,	*Geri çevirip gözetecek,*
	Kagışsa karan saluuçu,	*Çatışılsa karaltı salacak,*
	Kalk aşpagan kapçıgay	*Halkın aşmadığı dar geçit,*
	Beliñ kelip kalıptır.	*Belin gelivermiştir.*
	Ay-aalamdı buy kılgan	*Ay-âlemi buyruğuna alan*
	Arstan erdin calgızı	*Arslan erin bir tanesi,*
8190	Eriñ kelip kalıptır!	*Erin gelivermiştir!*
	Cılkıdan karmap tay soyup,	*Yılkıdan tutup tay kesip,*
	Aş-tamaktı cay koyup,	*Aşı yemeği ağır ağır koyup,*
	Kazıdan kesip topurup,	*Kazıdan kesip yığıp,*
	Cayadan kesip opurup,	*Cayadan kesip kütür kütür yiyip,*
	Adam tappas oy kılıp,	*İnsanın akıl ermez düşüncesince,*
	Cılkıçıdan Bozbala	*Yılkıcılardan Bozbala*
	Artık kaalap toy kılıp,	*Fazlasıyla dileyip toy kılıp,*
	Kalk-kalayık duu kılıp,	*Halkı ahaliyi coşturup,*
	Asman cargan çuu kılıp,	*Göğü yaran kavga koparıp,*
8200	Baatırdın uulu Seytek – dep,	*Bahadırın oğlu Seytek deyip,*
	Irakmatın aytışıp,	*Şükranını söyleşip,*

Topoloñ tüşüp toy kılıp,
Toydon toyup kaytışıp,
Erikse elik atışıp,
Erikpese kayran curt
Elkin oynop catışıp,
Kımız içip kızışıp,
Çekeden terdi sızışıp,
Arak içip alkınıp,
Aç bürküttöy talpınıp,
Ölgön candan kalganı
Koştop kiyip suusar börk,

Kıyamet koparıp toy kılıp,
Toydan doyup dönüşüp,
Sıkılsa karaca avlayıp,
Sıkılmasa kıymetli yurt,
Serbestçe oynaşıp,
Kımız içip kızışıp,
Şakaktan teri süzülüp,
Rakı içip coşup,
Aç kartal gibi çırpınıp,
Ölen candan geri kalanı

Irgap catıp kaldı ele.
Koşoktoşup kayran curt,
Cırgap catıp kaldı ele.
Ceti-Özön suuga cılkıçı
Tolup catıp kaldı ele,
Kününö kımız, tünü kız
Bolup catıp kaldı ele,
Şabiet oynop, çañ salıp,
Orompoy teep dañ salıp,
Kırk bir taman ordonu
Ölçöö kılıp çiyişip,
Ordo salıp kalışıp,
Ordo oynuna kırk baytal
Möröy kılıp sayışıp,
Utkanı soyup alışıp,
Duuga kirip kaldı ele,
Kalk çurkurap, el süygön
Çuuga kirip kaldı ele.
Erendin baarı canaşa,
Epsiz saldı tamaşa,
Uktasa körgüs tüş bolup,
Uşunday cakşı iş bolup,
Semetey uulu er Seytek
Şer ekenin bilgizip,
Almambet uulu Çoronu
Ak sarayga kirgizip,
Kantın karday kemirtip,

Coşup yatıp kalmıştı.
Türkü söyleşip kadim halk,
Sefa sürüp yatmıştı.
Ceti-Özön suyuna yılkıcı
Dolup yatıp kalmıştı,
Gündüzü kımız, gecesi kız
Olup yatıp kalmıştı,
Şabiet oynayıp toz koparıp,
Orompoy tepip nam salıp,
Kırk bir taban ordoyu
Ölçü kılıp çizişip,
Ordo kurup kalışıp,
Ordo oyununa kırk kısrak
Ödül koyup yarışıp,
Kazananı kesip yiyişip,
Şenliğe dalıp kalmıştı,
Halk çağıldayıp, elin sevdiği
Şamataya dalmıştı.
Yiğitlerin hepsi yan yana,
Eşsiz eğlence kurdular,
Uyusan görülmez düş olup,
Böylesine güzel iş olup,
Semetey oğlu er Seytek
Arslan olduğunu bildirip,
Almambet oğlu Çoro'yu
Ak saraya girdirip,
Şekeri kar gibi kemirtip,

8240	Azıp ketken Çoronu	*Bitkin düşen Çoro'yu*
	Almak boldu semirtip.	*Semirtip almak oldu.*
	Külçorodoy abasın	*Külçoro gibi ağasına*
	Karta soyup cölödü,	*Karta kesip destek oldu,*
	Ak boz beeden köp soyup,	*Ak boz kısraktan çok kesip,*
	Kazısına bölödü.	*Kazısına beledi.*
	Kımız menen cuudurup,	*Kımız ile yıkatıp,*
	Kımça* menen buudurup,	*Kımça* ile buğulandırıp,*
	Kıyındap baktı Çoronu.	*Özenle besledi Çoro'yu.*
	Köñülün güldöp cay kılıp,	*Gönlünü güldürüp hoş edip,*
8250	Catkanın kazı may kılıp,	*Yattığı yeri kazı-yağ kılıp,*
	Cılkıdan kısır tay soyup,	*Yılkıdan kısır tay kesip,*
	Ar düynösün cay koyup,	*Var dünyasını serip koyup,*
	Astına ceer may koyup,	*Önüne yiyecek yağ koyup,*
	Alı ketken Çoronu	*Gücü tükenen Çoro'yu*
	Arak menen sugarıp,	*Rakı ile sulayıp,*
	Tübündö kıraan kökcaldın	*Aslında alp doğan bozkurdun*
	Baatırlıgın çıgarıp,	*Bahadırlığını çıkarıp,*
	Belgilüü mıktı iş kılıp,	*Belli, yaman iş kılıp,*
	Kastaşkanı Karagul,	*Düşman olduğu Karagul'u,*
8260	Tügöl kırıp, tüz kılıp,	*Tümden kırıp düz kılıp,*
	Kıyamattık bendege	*Kıyamete dek kullara*
	Unutulgus iş kılıp.	*Unutulmaz iş kılıp.*
	Külçoronu tuu kılıp,	*Külçoro'yu tuğ kılıp,*
	Kastaşkanga çuu kılıp,	*Kastedene velvele salıp,*
	Er Seytek cayı uşunday,	*Er Seytek'in hali böyleydi,*
	Türü suuktu tüz kılıp,	*Çirkin yüzlüyü düz kılıp,*
	Unutulgus iş kılıp	*Unutulmaz iş kılıp,*
	Arkagı kımbat sarala,	*Atkısı pahalı sarı alaca,*
	Azemdetip Çoronun	*Süsletip Çoro'nun*
8270	Aldırıp belin buudurup,	*Getirtip beline sardırıp,*
	Abası baatır Çoronu	*Ağası bahadır Çoro'yu*
	Calañ may menen cuudurup,	*Salt yağ ile yıkatıp,*
	Bala mintip turganda	*Çocuk böyle dururken*
	Munu mınday taştaylı,	*Bunu böylece bırakalım,*
	Kutman bolgon Kara döö,	*Kutlu olan Kara dev,*
	Oşondon kabar baştaylı.	*Ondan haber başlayalım.*
	Kara döö cayın surasañ –	*Kara dev'in aslını sorarsan –*

Çın atası Kutubiy,
Kutubiy cürüp kat bilgen.
Kurdaş tuulup Manaska
Kudaydın atın cat bilgen,
Muruntan aytkan sözünö,
Buudan Manas şerine,
Ukumunan tukumu
Muraa bolgon özünö.
Külçoro alsız bolgonun
Tübünön beri bilüüçü.
On eki küyüt bir tartıp,
Artık balban Kara döö
Aylasın tappay cürüüçü
Belge tañuu Çoronun
Berendigin bilüüçü.

Öz atası Kutubiy,
Kutubiy yaşamış, yazı bilmiş.
Manas'la yaşıt doğup
Hüda'nın adını ezber bilmiş,
Önceden söylediği söze,
Küheylan Manas arslana,
Soyundan sopuna dek
Miras olmuş kendine.
Külçoro'nun güçsüz kaldığını
Ta baştan beri bilirdi.
On iki kaygıyı bir çekip,
Üstün pehlivan Kara dev
Çaresini bulamaz gezerdi,
Bele destek Çoro'nun
Yiğitliğini bilirdi.

Küyüp-bışıp ört bolup,
Külçoro coldoş kıluuga,
Bagıştın uulu Kıyazga
Artıkça kırgın kıluuga,
Aylasın tappay cürüüçü.
Koştoşkonu er Seytek
Ötkön eken Kara döö
Çorogo sebep tabuuga
Altı ay, ceti ay cogolup,
Ketken eken Kara döö.
Cerdin cüzün sıdırıp,
Tögöröktün tört burçun
Tört aylana kıdırıp,
Mediynanın beş burçun
Beş aylana basıptır,
Meke menen Mediyna
Beş kıdıra basıptır,
Kerbençiden kep ugup,
Kerbençi başı Kızılsart,
Misir basıp Bagdadga
Ketken eken dep ugup,
Çın kızıktı baştaptır,
Kerbençi taap aluuga,

Yanıp pişip alev olup,
Külçoro'ya yoldaş olmaya,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'a
Fazlasıyla kırgın salmaya,
Çaresini bulamaz gezerdi.
Vedalaştığı er Seytek'ten
Geçip gitmişti Kara dev,
Çoro'ya çare bulmaya
Altı ay, yedi ay kaybolup,
Gitmişti Kara dev.
Yeryüzünü baştan başa dolaşıp,
Dünyanın dört bucağını
Dört dolanıp gezerek,
Medine'nin beş bucağını
Beş dolanıp basmıştı,
Mekke ile Medine'yi
Beş kez dolaşıp geçmişti,
Kervancıdan söz duyup,
Kervancı başı Kızılsart,
Mısır'ı geçip Bağdat'a
Gitmiş diye duyup,
Gerçek merakla işe girişmiş,
Kervancıyı bulup almaya,

Çımınday candı taştaptır,
Azıkka attan soyuptur,
Arbın düynö kara mal
Takır keçip koyuptur,
Altı külük at alıp,
Aşkere suluu Çüröktön
Alakanday kat alıp,
Kerektüüdön kep ugup,
Kerben başı Kızılsart –
Atasının babası
A düynölük kökcalga
Dos boluşkan dep ugup,
Çalgın çalsa çañ birge,
Ölüm ortok can birge
Ötkörö kıyın dep ugup,
Cıgılganga Kızılsart
Cölök bolor dep ugup,

Sinek kadar canı hiçe saymış,
Azık diye atından kesmiş,
Bol dünyalık kara malı
Tümden gözden çıkarmış,
Altı yürük at alıp,
Eşsiz güzel Çürök'ten
Avuç kadar mektup alıp,
Gerekenden söz duyup,
Kervan başı Kızılsart –
Atasının babasıyla,
Öte dünyalık bozkurda
Dost olmuşlar diye duyup,
Keşfe çıksa tozu bir,
Ölüme ortak, canı bir,
Pek çetindir diye duyup,
Yıkılana Kızılsart
Destek olur diye duyup,

Ölüüçü canga Kızılsart,
Öbök bolor dep ugup,
Aylasızga Kızılsart
Ayla bolor dep ugup,
Keçiri cok Çorogo
Kelip kalsa bir sebep,
Payda bolor dep ugup», –
Dep, oşentip, Kara döö
At boroyun sıdırıp,
Ataktuu kalaa Kömbaydı
Tübünö çeyin kıdırıp,
Maldan açıp baardı,
Kıdırıp kıyla şaardı,
El aşpagan Celpiniş,
Belge çeyin kıdırıp,
Belgilüü Bagdad, keñ Misir
Cerge çeyin kıdırıp,
Kulak ugup, köz körbös
Elge çeyin kıdırıp,
Çöl kıdırıp cakalap,
Say tulparı sandalsa

Ölecek cana Kızılsart,
Dayanak olur diye duyup,
Çaresize Kızılsart
Çare olur diye duyup,
Kirişi kesik Çoro'ya
Gelirse eğer bir çare,
Fayda olur diye duyup», –
Deyip, öylece, Kara dev
Atın yelesini yatırıp,
Ünlü şehir Kömbay'ı
Dibine kadar dolaşıp,
Malını tüketip tümüyle,
Dolaşıp nice şehri,
El aşmayan Celpiniş'i,
Beline kadar dolaşıp,
Ünlü Bağdat, geniş Mısır
Yerine kadar dolaşıp,
Kulak duyup göz görmez
Ellere dek dolaşıp,
Çöl dolaşıp kıyılayıp,
Say tulparı sendelese

Bolottop kayra takalap,
Attın baarın arıtıp,
Çama çarçap, al ketip,
Aradan mınça kün ötüp,
Azap tartıp minetip,
Aylasız candı cüdötüp,
Küyüp-bışıp çok bolup,
Turalbay canıp ot bolup,
Amalsızdın ayınan,
Kaarluu Kıyaz cayınan,
Altı ay tınbay col cürüp,
At ayabay mol cürüp,
Çoñ dayranı cakalap,
Çımınday candı kapalap,
Tulparların tülötüp,
Kayran candı cüdötüp,
Artık cüdöp minetip,
Ü deerine ün kalbay,
Ürpöygön çeñgel cün kalbay.

Çelikle yeniden nallayıp,
Atların hepsini yorup,
Takat bitip, güç gidip,
Aradan bunca gün geçip,
Azap çekip böylece,
Çaresiz canı bunaltıp,
Yanıp pişip kor olup,
Duramayıp yanıp od olup,
Çaresizin yüzünden,
Gazaplı Kıyaz yüzünden,
Altı ay durmadan yol yürüyüp,
At esirgemeden çok yürüyüp,
Büyük ırmağı boylayıp,
Sinek kadar canı hırpalayıp,
Tulparlarını tüy döktürüp,
Zavallı canı yıprandırıp,
Fazlaca yıpranıp böylece,
"Ü" diyecek ünü kalmayıp,
Ürperen çengel tüyü kalmayıp.

Atının baarı ırgayday,
Biti bittep torgoydoy,
Can kaşayıp iç küyüp.
Körsöñ cürök büt küyüp,
Korduk tartıp zar bolup,
Kıyla azap körüp Kara döö
Kızıl koco, Çoñ eşen,
Bir körüügö zar bolup,
Közünün baarı alaktap,
Çama çarçap al ketip,
Butu ketip salaktap,
Çöldön suusap küyünüp,
Çımınday candan tüñülüp,
Çöldöp meykin talaadan,
Kırk kerben başı Kızılsart
Tabılgan eken sıypalıgı
Bagdad degen kalaadan.
Ordoluu şayık, kök cökör
Orçunduu tümön kalaadan,

Atlarının hepsi ırgay dalı gibi,
Biti üreyip tarla kuşu gibi,
Canı kavrulup içi yanıp.
Görsen yüreği tümden yanık,
Horluk çekip zâr olup,
Nice azap görüp Kara dev,
Kızıl hocayı, Çoñ işanı,
Bir görmeye zâr olup,
Gözlerinin hepsi fıldır fıldır,
Takat bitip güç gidip,
Ayakları sarkıp sallanıp,
Çölde susayıp yanarak,
Sinek kadar candan umut kesip,
Çölleşmiş engin bozkırdan,
Kırk kervanın başı Kızılsart
Bulunuvermiş meğer izi nihayet
Bağdat denen şehirden.
Otağlı şeyhler, gök kaftanlı maiyet,
Ulu, tümenlik şehirden,

Selde orongon kocodon,
Tabılgan eken Kızılsart
Bayagı kapkası temir ordodon.
Ordo oozunda sakçısı,
A sakçının ar cagı
Darbazanı bakçusu,
Bakçuların karasa
Balbanı bar başkaça,
Baatırları bir kança.
Kömütün* körgön bagıngan,
Kişinin murdu, kulagın
Tumar* kılıp tagıngan,
Buyruk alsa kanınan
Can alçuday cabılgan.
Cazayıl, çokmor, çoyun baş,
Coo kelgendey kamıngan.
Kızık eken celdeti,
Temirden kıncı salıngan.
Kızıgın körüp oylonsoñ,
Kıncıda turgan balbanı –
Balbandın biröö boşonso,

Sarık saran hocadan,
Bulunmuş meğer Kızılsart
O demir kapılı otağdan.
Otağ ağzında bekçisi,
O bekçinin ardında
Kapıyı gözetenleri,
Gözetenlere bakarsan
Pehlivanı var bambaşka,
Bahadırları bir hayli.
Kömüt'ünü gören baş eğmiş,*
Kişinin burnunu, kulağını
Muska edip takınmış,*
Buyruk alsa hanından
Can alırcasına üşüşen.
Fitilli tüfek, topuz, demir gürz,
Düşman gelmiş gibi kuşanmış.
İlginçtir cellâdı,
Demirden pranga vurulmuş.
İlgincini görüp düşünsen,
Prangada duran pehlivanı –
Pehlivanın biri boşansa,

Adamdın çıgaar daldalı,
Darbazanın eşikke
Kara döö barıp kalganı,
Aytsa tili bilinbes
Ayabagan balbanı.
Calmap salçu nemedey,
Kara döögö karata
Cabılıp catıp kalganı,
Balbandarı cabılıp,
Baatır eken Kara döö
Balaketke kabılıp,
Balban karmap alarda,
Kazılgan orgo cazalap,
Karmap alıp salarda,
Eeligip kelgen Kara döö
Emi esebin tabarda,
Altı külük atı bar,

İnsanın çıkar hesabı,
Büyük kapının eşiğine
Kara dev varıp kaldı,
Söylese dili anlaşılmaz
Amansız pehlivanları.
Yutuverecek gibi,
Kara dev'e doğru
Üşüşüp yatıp kaldılar,
Pehlivanları üşüşüp,
Bahadır olan Kara dev
Belaya çatıp,
Pehlivan yakalayıp alırken,
Kazılmış çukura ceza diye
Yakalayıp atarlarken,
Coşup gelen Kara dev
Tam hesabını görürken,
Altı yürük atı var,

Kızılsartka cazdırgan
Ayçürök suluu katı bar,
Sakçı karmap alarda
Bergen eken karkıbar.
Katın alıp celdetter
Tizeleri bügülüp,
Ayta-buyta degiçe,
Açıp közdü-cumguça,
Anday-mınday degiçe
Kızılsartka kat berdi,
Kattı çurkap bat berdi.
Katın okup karasa,
Kalk amanın kaalasa,
Ayçüröktün katı eken.
Kat artına karasa,
Kalıñ curttun türkügü
Er Semetey atı eken.
Atın okup karasa
Beren kökcal ölüptür,
Kayra kelbes çın caydı
Kayran neme körüptür.
Oyron dosu Semetey
Eçak opat boluptur.

Kızılsart'a yazdırılmış
Ayçürök güzelin mektubu var,
Bekçi yakalayıp alırken
Vermişti o muhterem.
Mektubu alıp cellatlar
Dizleri bükülüp,
"Ayta-buyta" deyinceye,
Göz açıp yumuncaya,
Şöyle-böyle deyinceye
Kızılsart'a mektubu verdi,
Mektubu koşup tez verdi.
Mektubu okuyup baksa,
Halk esenliğin dilese,
Ayçürök'ün mektubuymuş.
Mektubun ardına baksa,
Kalabalık yurdun direği
Er Semetey'in adıymış.
Adını okuyup baksa,
Yiğit bozkurt ölmüş,
Geri dönülmez gerçek yurdu
Zavallıcık görmüş.
Kadim dostu Semetey
Çoktan yitip gitmiş.

Berendi Kuday alıptır,
Berenden tuulup er Seytek
Kursakta coltoy kalıptır.
Olcogo barıp törölüp,
On ekige toluptur.
Esen cürsö al cetim
Er bolor çagı boluptur.
Karçıgaday kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Şer bolor çagı boluptur.
Semeteydi ukkanda
Kızılsart baykuş turabı,
Eki közdön akkan caş
Omuroo ıldıy kuladı.
Semeteyge küygöndön

Yiğidi Hüda almış,
Yiğitten doğup er Seytek
Ana karnında nasip kalmış.
Esarette varıp doğup,
On ikisine dolmuş.
Esen kalırsa o yetim
Er olacak çağı gelmiş.
Çakır doğan gibi davranıp,
Gayıptan akıl bulunup,
Arslan olacak çağı gelmiş.
Semetey'i duyunca
Kızılsart zavallı durur mu,
İki gözden akan yaş
Göğsünden aşağı yuvarlandı.
Semetey'e yandığından

	Kızılsart baykuş turabı,	*Kızılsart zavallı durur mu:*
	Ata kayran can dosum	*"Ah kadim can dostum,*
8470	Ovodon cıldız kozgolgon	*Gökte yıldızlar kaynaşırken*
	O düynölük dos bolgon,	*Öte dünyalık dost olan,*
	Ak buuday unun çaynaşkan,	*Ak buğday ununu birlikte çiğneyen,*
	Keleme şarıp karmaşkan.	*Kelâm-ı Şerif'i tutuşan.*
	A düynö ketken Manastan	*Öte dünyaya giden Manas'tan*
	Arstan tuulgan kerigim,	*Arslan doğmuş biriciğim,*
	Acayıp talak künöönü	*Nice ağır günahı*
	Artışıp tartar şerigim.	*Birlikte çekecek şerikim.*
	Obodo cıldız bolcoşum,	*Gökteki yıldız sözleşmem,*
	Oy, Semetey coldoşum!	*Oy, Semetey yoldaşım!*
8480	Beren dostum ölgön soñ	*Yiğit dostum öldükten sonra*
	Aalamga kabar salayın,	*Âleme haber salayım,*
	A dostuma barayın,	*O dostuma varayım,*
	Bel baylagan belim cok,	*Bel bağlayan belim yok,*
	Belgilüü baatır şerim cok,	*Ünlü bahadır arslanım yok,*
	Uşunday okşoyt düynö bok.	*Böyleymiş demek: dünya bok.*
	Içi örttönüp, booru çok,	*İçi tutuşup, bağrı kor,*
	Mından başka sözü cok,	*Bundan başka sözü yok,*
	Kündön kaldı Kızılsart.	*Gün yüzünden oldu Kızılsart.*
	Kep süylöböy, söz aytpay	*Laf söylemez, söz demez,*
8490	Tilden kaldı Kızılsart,	*Dilden kesildi Kızılsart,*
	Murutun bulkup ırgıtıp,	*Bıyığını yolup fırlatıp,*
	Burkuradı Kızılsart,	*Hüngürdedi Kızılsart,*
	Buudan dosum öldü – dep,	*"Küheylan dostum öldü" – deyip,*
	Çırkıradı Kızılsart,	*Çığlık attı Kızılsart,*
	Dostugun cañı ukkanda,	*Dostluğu yeni duyunca,*
	Kantip turup ayandı.	*Nasıl durup dayansın.*
	Altın caak aybalta	*Altın yanaklı aybaltaya*
	Oñ böyrökkö tayandı,	*Sağ böğrüyle dayandı,*
	Bolkuldap ıylap kep baştap,	*Hıçkıra hıçkıra söz başlayıp,*
8500	Oyron dostum dep baştap,	*"Kadim dostum" diye başlayıp,*
	Sol böyrögün tayanıp,	*Sol böğrüne dayanıp,*
	Solkuldadı kep baştap,	*Sarsıla sarsıla söz başladı,*
	Soltonum dostum dep baştap,	*"Sultanım dostum" diye başlayıp:*
	Altın caak aybalta	*"Altın yanaklı aybaltayı*
	Duşman közdöy burbadım,	*Düşmana doğru çevirmedim,*

Kayran dostum kankorgo
Karaldı bolup turbadım.
Öödölöp ayza sunganda
Öbök bolup ölbödüm,
Eç bolboso dostuma
Cölök bolup ölbödüm.
Kaar salıp bakırıp
Kaygılanıp kısılsak
Kara döönü çakırıp,
Caaday uçup celdetter
Kara döögö keldi ele.
Kızılsarttın aldına
Kara döönü berdi ele.
Kayran tildi kayradı,
Kayra tartpay Kara döö
Kalk aldına sayradı.
Atı cürböy kor bolup,
Kapa tartıp kaygırıp,
Taybuuruldan ayrılıp,
Kalganın ayttı Kara döö
Tegerektep cediger,
Alganın ayttı Kara döö,
Kayra tartpas çın cayın
Körgönün ayttı Kara döö,
Özü baştap olcogo
Kelgenin ayttı Kara döö,
Kay ketkeni daynı cok,

Zavallı dostum hunhara
Siper olup durmadım.
Yukarı mızrak uzatıldığında
Payanda olup ölmedim,
Hiç olmazsa dostuma
Destek olup ölmedim."
Gazap salıp bağırıp,
Kaygılanıp daralınca,
Kara dev'i çağırıp,
Yay gibi uçup cellatlar
Kara dev'e geldiler.
Kızılsart'ın önüne
Kara dev'i getirdiler.
Zavallı dilini biledi,
Geri durmadan Kara dev
Halk önünde şakıdı.
Atı yürümez hor olup,
Kahır çekip kaygırıp,
Taybuurul'dan ayrılıp,
Kaldığını anlattı Kara dev,
Çepeçevre sarıp cedigerin,
Aldığını anlattı Kara dev,
Geri dönülmez gerçek yurdu
Gördüğünü anlattı Kara dev,
Kendi önden esarete
Geldiğini anlattı Kara dev,
Nereye gittiği belirsiz,

Ketkenin ayttı Kara döö.
Aytıp oozun cıygıça,
Aldan tayıp solkuldap,
Eki közdön akkan caş
Omuroo ıldıy kuladı.
Küyüp-bışıp toktoboy,
Külçoronu sınadı.
Baatırlardan ayrılgan,
Başka kelgen zamanbı?
Baarısının baası
Bagdagüldün Çolponu,

Gittiğini anlattı Kara dev.
Söyleyip ağzını toplayana dek,
Güçten düşüp sarsılıp,
İki gözden akan yaş
Göğsünden aşağı yuvarlandı.
Yanıp pişip durmadan,
Külçoro'yu bir bir andı:
"Bahadırlardan ayrılan,
Başa gelen zaman mı bu?
Hepsinin baş tacı,
Bagdagül'ün Çolpan'ı,

Kıraandardın kıyını
Aylaluunun ıktuusu,
Ayzakerdin mıktuusu,
Kökmaral kuusa uy kılgan,
Körüngöndü buy kılgan,
Kas sanaşkan duşmandın
Katındarın tul kılgan,
Ak bolottun tukulu,
Alakem kandın tukumu,
San adamdın ereni,
Ökçölötüp cargak şım
Almambettin balası,
Arstan Çorom amanbı?
Aman bolso Külçoro
Caynap turgan çok ele,
Caanamda cok ele.
Duşman közdöy bet alsa,
Er aluuçu kul ele,
Ayza karmap, top buzup,
Cer aluuçu uul ele.
Ölböy cürsö duşmandan
Kek aluuçu kul ele,
Börktölüü bolot çok ele,
Aalamdan aşkan şok ele,
Duşmanga bolot ok ele,
Erkek karap, katın tuup,
Caralgan adam uulunan
Caralgan anday cok ele.
Uzun boyluu, keñ dalı,

Alp doğanların çetini,
Çare bilenin en ustası,
Mızrakçının en yamanı,
Gök maralı kovsa inek eden,
Görüneni perişan eden,
Kastını güden düşmanın
Kadınlarını dul koyan,
Ak çeliğin soyundan,
Alake han'ın soyundan,
Sayısız adamın ereni,
Topuğa dek deri şalvarlı,
Almambet'in oğlu,
Arslan Çoro'm esen mi?
Esen ise Külçoro
Işıldayıp duran kordu,
Cihanımda eşi yoktu.
Düşmana doğru yöneldi mi,
Er alacak kuldu,
Mızrak tutup, saf bozup,
Yer alacak oğuldu.
Ölmeden yaşarsa düşmandan
Öç alacak kuldu,
Başı börklü, çelik kordu,
Âlemden aşkın gözüpekti,
Düşmana çelik oktu,
Erkeğe varıp kadın doğurup,
Yaratılmış âdemoğlundan
Onun gibisi doğmamıştı.
Uzun boylu, geniş omuzlu,

Arı balban, arı şer,
Ayzaga kambıl şer ele,
Özü coonun aylasın
Aşkere bilgen eme ele.
Kırgın kılıp kıyratkan,
Kançoro çoçko camanbı?
Baarısın aytıp neteyin
Bayagı Külçoro baykuş amanbı?» –
Dep oşentip Kızılsart,

Hem pehlivan, hem arslan,
Mızrağa usta arslandı,
Kendisi düşmanın hilesini
Apaçık bilen kimseydi.
Kırgın salıp yok eden,
Kançoro domuz — yaman mı?
Hepsini söyleyip ne edeyim,
O eski Külçoro zavallı esen mi?» –
Deyip öylece Kızılsart,

Kabarga bargan Kara döö	*Habere varan Kara dev'e,*
Al Kara döö baatırga	*O Kara dev bahadıra*
Kumganga kuyup çay koyup,	*İbriğe koyup çay koyup,*
Aş-tamagın cay koyup,	*Aş-yemeğini serip koyup,*
Kantın karday topurup,	*Şekeri kar gibi ufalayıp,*
Sarı maydan opurup,	*Sarı yağdan avuçlatıp,*
Bölökçö coruk baştatıp,	*Başkaca bir âdet başlatıp,*
Bagılan kozu, şirin baş	*Besili kuzu, tatlı baş,*
8590 Bor kaynatıp taştatıp,	*Kazan kaynatıp bıraktırıp,*
Kabarga bargan Kara döö	*Habere varan Kara dev'in*
Karını aşka toldu ele,	*Karnı aşa doydu,*
Karçıgaday kamınıp,	*Çakır doğan gibi davranıp,*
Kayıptan akıl tabılıp,	*Gayıptan akıl bulunup,*
Aytar kezi boldu ele.	*Söyleme vakti geldi.*
Uluu tozok, çoñ müşkül	*Ulu azabı, büyük çileyi*
Körgönün ayttı Kara döö,	*Gördüğünü anlattı Kara dev,*
Kançorodon kaza taap	*Kançoro'dan ecel bulup*
Ölgönün ayttı Kara döö.	*Öldüğünü anlattı Kara dev.*
8600 Ceti-Özön suuga kul bolup,	*Ceti-Özön suyuna kul olup,*
Kelgenin ayttı Kara döö.	*Geldiğini anlattı Kara dev.*
Almambet uulu Çoronun	*Almambet oğlu Çoro'nun*
Armanın ayttı Kara döö,	*Hasretini anlattı Kara dev,*
Keçirin coogo kestirip,	*Kirişini düşmana kestirip,*
Kalganın ayttı Kara döö.	*Kaldığını anlattı Kara dev.*
Cılkıçıga kul bolgon	*Yılkıcıya kul olanın*
Armanın ayttı Kara döö.	*Hasretini anlattı Kara dev:*
Iyıktap otun kötörüp	*"İnleyip odun taşıyıp,*
Ölgönü cüröt Külçoro.	*Ölmek üzre gezer Külçoro.*
8610 Bıyıl acal müşküldü,	*Bu yıl ecel çilesini,*
Körgönü cüröt Külçoro.	*Görmek üzre gezer Külçoro.*
Uşu bügün Çoronun,	*İşte bugün Çoro'nun,*
Kanı kalgan bir kaşık,	*Kanı kalmış bir kaşık,*
Eti kalgan kök caşık,	*Eti kalmış gök ezik,*
Darman ketip alı cok,	*Derman gitmiş, gücü yok,*
Kuturtçu kubat kanı cok.	*Kudurtacak kuvvet kanı yok.*
Kül abamdın alı cok,	*Kül ağamın gücü yok,*
Cılkıçı kulu barkı cok,	*Yılkıcı kulun değeri yok,*
Kürdöldüü kırgız kalkı cok,	*Şanlı Kırgız halkı yok,*

Ayaş ata Kızılsart,
Özüñdön ayla bolboso,
Bagıştın uulu Kıyazga
Çapçışa keter çarkı cok,
Uşu bügün Külçoro
Emgek tartıp minetip,
Bıyıl ölör kezegi.
Kulduk tartıp kaygırıp,
Kurup cüröt Kül abam.
Ayaş ata Kızılsart,
Aylaluu özüñ barbasañ,
Kül abamdı ölümdön
Acıratıp albasañ,
Törönün uulu Seytekti
Bilbegendi bilgizip,
Bilip colgo kirgizip,
Arka bolup abıdan,
Ata bolup cañıdan
Özüñ colgo salbasañ,
Karıgan Bakay abañdın,
Kalk atası babamın
Üküldörgö ünü cok,
Korduk kördü muunu cok.
Arman katuu alı cok,
Aylaluu Bakay babaman
Acırarga çama cok.
Erteñ menen bolgondo
Ölüüçü candın oyu – deyt,
Ulak bolup tartılıp,
Balbandardın toyu – deyt,
Karıgan enem Kanıkey
Çıñırıp ıylap küyöör – deyt,
Kançoro kanga küñ bolup,

Muzoo bagıp cüröt – deyt.
Ayday ceñem Ayçürök,
Ayçürök aytkan kebi ele:
«Ayaş ata Kızılsart,
Azap menen müşküldön,

Ayaş ata Kızılsart,
Senden çare olmazsa,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'a
Çarpışmaya gidecek gücü yok,
İşte bugün Külçoro
Emek çekip böylece,
Bu yıl ölecek çağıdır.
Kulluk çekip kaygırıp,
Kuruyup gezer Kül ağam.
Ayaş ata Kızılsart,
Çare bilen — kendin varmazsan,
Kül ağamı ölümden
Kurtarıp almazsan,
Törenin oğlu Seytek'e
Bilmediğini bildirip,
Bildirip yola girdirip,
Arka olup adamakıllı,
Ata olup yeniden
Kendin yola koymazsan,
Yaşlanan Bakay abanın,
Halk atası babamın
Feryada sesi yok,
Horluk gördü, mecali yok.
Hasret ağır, gücü yok,
Çare bilen Bakay babamdan
Ayrılmaya takat yok.
Sabah olduğunda
Ölecek canın düşüncesi – der,
Oğlak olup çekiştirilip,
Pehlivanların toyu – der,
Yaşlanan anam Kanıkey
Çığlık atıp ağlar, yanar – der,
Kançoro hana cariye olup,

Buzağı güder durur – der.
Ay gibi yengem Ayçürök,
Ayçürök'ün söylediği söz şuydu:
«Ayaş ata Kızılsart,
Azap ile çileden,

Tozok menen korduktan,
Azap menen çoñduktan
Acıratsın» – dedi ele.
Acıratıp albasa,
Kurga tüygön kantına,
Kudaylaşkan antına,
Ceñekem aytkan kebi ele:
«Ayaş atam berendi
Antka koygun dedi ele».
Dep, oşondoy degen soñ,
Ayçürök aytsa mınday kep,
Arbagı artık Manastın
Atın sıylap barayın,
Ayday katın Çüröktün,
Ayaşım ele başınan,
Katın sıylap barayın.
Ceti miñ kızıl nar aydap,
Nar kuyrugun öröyün,
Ay tiygendey çoñ kanga
Kuran okup keleyin.
Ölgöndö körgön bereni
Barıp bala Seytektin
Bıyıl cüzün köröyün.
Şerdin şeri Külçoro
Azarım anık salayın,
Aylam cetse kurgurdu
Ayıktırıp alayın.
Almambet uulu Çorogo
Üzürlüü kebim aytayın,
Öçkön otun tamızıp,
Ölgön canın tirgizip,
Andan kiyin kaytayın.
Buttan altın zeer menen,
Miñdep kızıl nar menen,
Azar tümön mal menen,

Ötkön kökcal baatırga
Azasın okup kaytayın,
Artında kalgan cetimge

Cehennem ile horluktan,
Azap ile zorbalıktan
Kurtarsın» – demişti.
Kurtarıp almazsa,
Kuşağa düğümlenmiş şekerine,
Tanrı adına içilmiş andına,
Yengemin dediği söz şuydu:
«Ayaş atam yiğidi
Anda çağırsın demişti».
Deyip, öyle dedikten sonra,
Ayçürök böyle söz söylerse,
Ruhu yüce Manas'ın
Adını sayıp varayım,
Ay gibi kadın Çürök'ün,
Baştan beri ayaşımdı,
Kadını sayıp varayım.
Yedi bin kızıl nar sürüp,
Nar kuyruğunu öreyim,
Ay değmiş gibi ulu hana
Kur'an okuyup geleyim.
Ölürken gördüğü biriciği,
Varıp çocuk Seytek'in
Bu yıl yüzünü göreyim.
Arslanlar arslanı Külçoro'ya
Hezar malımı gerçekten koyayım,
Elimden gelirse zavallıyı
İyileştirip alayım.
Almambet oğlu Çoro'ya
Gönül alan sözümü söyleyeyim,
Sönmüş ateşini tutuşturup,
Ölmüş canını diriltip,
Ondan sonra döneyim.
Ayağa dek altın zer ile,
Binlerce kızıl nar ile,
Hezar tümen mal ile,

Göçüp giden bozkurt bahadıra
Yasını okuyup döneyim,
Ardında kalan yetime

Üzür-nazır aytayın.
Alakan cayıp bata okup,
Azgana düynö tümön mal
Çürökkö berip tartayın.
Asıl candan kem bolgon
Aalamdın şeri Külçoro,
Cüz körüşüp, öñ körüp,
Bir süylöşüp kaytayın.
Alaluu cılkı boz ele,
Atası ayköl Almambet
Üç anttaşkan dos ele.
Öñ körüp sözüm aytayın,
A düynö ketken abañdın
Altı san kolduk balbandın,
Karuusu toluk erendin,
«Kakaylatıp» kıtaydın
Kanın tökkön berendin,
Ayzaga kambıl ıktuunun
Şay koldogon mıktuunun,
Arbayın sıylap kaytayın», –
Dep, oşentip, Kızılsart
Kastuu tümön kapkaçı,
Kapkaçıda bakmaçı,
Ayzakerdin erenin
Baarın cıyıp aldı ele,
Akılga dıykan berenin.
Kerilip balta çapçuusun,
Kep aylasın tapçuusun,
Eñ kücürmön dañgılın,
Kayratı toluk kambılın,
Alaman koyçu ıktuusun,
Akılga çeçen mıktuusun,
Keñ kökürök dardañın,
Kerişten kaçpas balbanın,
Çoguu cıynap aldı ele,
Çubatuuga saldı ele.
Ar çubatıp mal alıp,

Altımış balban can alıp,

Taziye ile teselli söyleyeyim.
Avuç açıp dua okuyup,
Az buçuk dünyalık, tümen malı
Çürök'e verip sunayım.
Asil canı eksilmiş,
Âlemin arslanı Külçoro'yla,
Yüz görüşüp, çehresin görüp,
Bir söyleşip döneyim.
Alacalı yılkısı boz idi,
Atası aykol Almambet
Üç ant içmiş dost idi.
Yüz görüp sözümü söyleyeyim,
Öbür dünyaya giden abanın,
Altı san askerlik pehlivanın,
Bileği dolu erenin,
«Kakaylatıp» Hıtay'ın
Kanını döken yiğidin,
Mızrağa usta becerikliyi,
Şah-ı Merdan koruduğu yamanın,
Ruhunu sayıp döneyim», –
Deyip, öylece, Kızılsart
Nice tümen kapıcısını,
Kapıcıdaki bakıcısını,
Mızrakçının erenini,
Hepsini toplayıp aldı,
Akılca zengin yiğidini.
Gerinip balta çalanını,
Söze çare bulanını,
En güçlü ustasını,
Gayreti dolu becerikliyi,
Akına önder ustasını,
Akılda hatip yamanını,
Geniş göğüslü heybetliyi,
Vuruştan kaçmaz pehlivanı,
Hep birlikte topladı,
Geçit resmine dizdi.
Sıradan geçirip mal verip,

Altmış pehlivan can alıp,

Kara döödön kep ugup,
Karaluu kalıp Ayçürök,
Cetim kalıp er Seytek,
Cediger keldi dep ugup,
Kalk çogulgan çuu bolup,
Asman cargan duu bolup,
Pilge artkan kol bakır,
Kıyazda cürdü köp baatır.
Kızılsart tandap kol alıp,
Altımış balban köp baatır
Atpagan altı muraapı,
El çalgan elüü kıraakı,
Eçen türkün er aydap,
Eñkeyip colgo kirdi ele.
Balbanının baarına
Cekeyboz tonun kiygizip,
Tegiz külük süt boto
Celmayan töödön mingizip,
Beş adamga bir adam,
Bakşı koyup salıptır.
On adamga bir candı
Cakşı koyup salıptır,
Altımıştın esebin
Elüü başı alıptır.
On başısı oroktop,
Elüü başı koroktop,
Baatırları bölünüp,
Ayzaları koroyup,
Kol-kolunda körünüp,
Kasaba celek tuu tolup,
Aygaylagan çuu bolup.
Kurun selde çalınıp,
Kup cönöptür Kızılsart
Kuduretke calınıp,
Argımagın şaylaşıp,
Altımış balban beline
Ketmendey tokoç baylaşıp,
Oozun açıp asmanga
Darttarın coktop kaylaşıp»,

Kara dev'den söz duyup,
Yasta kalıp Ayçürök,
Yetim kalıp er Seytek,
Cediger geldi diye duyup,
Halk toplanıp velvele olup,
Göğü yaran gürültü olup,
File yükletilmiş el bakırı,
Kıyaz'da gezdi çok bahadır.
Kızılsart seçip asker alıp,
Altmış pehlivan, çok bahadır,
Ok atmamış altı mirabı,
El gözetleyen elli keskin gözü,
Nice türlü er sürüp,
Eğilip yola girdi.
Pehlivanının hepsine
Cekeyboz kaftanını giydirip,
Hepsi yürük süt botası,
Yel gibi celmayan deveye bindirip,
Beş adama bir adam,
Bakşı koyup salmıştı.
On adama bir canı
Güzelce koyup salmıştı,
Altmışın hesabını
Ellibaşı almıştı.
Onbaşısı orak salıp,
Ellibaşısı höykürüp,
Bahadırları bölünüp,
Mızrakları dikilip,
Her kolda görünüp,
Alem, bayrak, tuğ dolup,
Haykıran velvele olup.
Kuşağına sarık dolayıp,
Güzelce yola koyuldu Kızılsart,
Kudrete yalvarıp,
Argımaklarını hazırlayıp,
Altmış pehlivan beline
Ketmen gibi çörek bağlayıp,
Ağzını açıp göğe
Dertlerini anıp yakarıp»,

Bilge ok-darı arttırıp,
Bayakı artı kuçak çoñ komuz
Dutarların tarttırıp,
Altımıştay balbanga
Tegiz akuş* ayttırıp,
Argımagın caylatıp,
Demdeme kürüç, şirüün aş
Kongon cerge kaynatıp,
At-attarın çekeytip,
Kök kepiçin tepeytip,
Epsiz endüü ton alıp,
Altımış balban çoguu alıp,
Azır çıgıp col cürüp,
At ayabay mol cürüp,
Kıyası kıyın bel aşıp,
Kıyın dayra, köl basıp,
Kıyla künü çöl basıp,
Kızılsart kelip kalıptır.
Asker caynap, kol tolup,
Añgıça kıyla kol bolup,
Kelgen kolu mol bolup,
Baarısı baatır can bolup,
Baştaganı Kara döö,
Sebepker kurgur al bolup,
Aydap alıp artınan,
Kaarluu Kıyaz dartınan
Asman cargan ızı-çuu
Salıp kelgen kezi eken,
Kastaşarı Kançoro,
Kabar berip balbandı
Alıp kelgen kezi eken.
Cetkileñ külük ıktuunu
Ayaş atañ Kızılsart
Alıp kelgen kezi eken.
Asman cargan ızı-çuu
Salıp kelgen kezi eken,
Kıyın müşkül çoñ cañcal
Kılıp kelgen kezi eken.

Terkiye ok ve barut yükletip,
O koca, kucak dolusu büyük komuzu,
Dutarlarını çaldırıp,
Altmış kadar pehlivana
Hep birden akuş söyletip,*
Argımaklarını rahatlatıp,
Buğulu pirinç, tatlı aş,
Konduğu yerde kaynatıp,
Atlarını süsleyip diklendirip,
Gök kepiçini sivriltip,
Eşsiz enli kaftan alıp,
Altmış pehlivanı birlikte alıp,
Hemen çıkıp yol yürüyüp,
At esirgemeden çok yürüyüp,
Sarpı çetin bel aşıp,
Çetin ırmak, göl geçip,
Nice gün çöl basıp,
Kızılsart gelip ulaştı.
Asker kaynaşıp, kol dolup,
Derken hayli kol olup,
Gelen ordusu bol olup,
Hepsi bahadır can olup,
Başlayanı Kara dev,
Sebepçi zavallı o olup,
Sürüp alıp ardından,
Gazaplı Kıyaz derdinden
Göğü yaran gürültüyü
Salıp geldiği vakit imiş,
Düşman kesileni Kançoro,
Haber verip pehlivanı
Alıp geldiği vakit imiş.
Yetkin yürük ustayı
Ayaş atan Kızılsart
Alıp geldiği vakit imiş.
Göğü yaran gürültüyü
Salıp geldiği vakit imiş,
Çetin çileyi, büyük kavgayı
Kılıp geldiği vakit imiş.

Cedigerdin er Kıyaz	*Cediger'in er Kıyaz'ı,*
Isıgına bata albay,	*Sıcağına giremeyip,*
Suuguna cata albay,	*Soğuğuna yatamayıp,*
Cılkı bettep Çorogo	*Yılkıya doğru Çoro'ya*
Alıp kelgen kezi eken.	*Alıp geldiği vakit imiş.*
Karap közgö ile albay,	*Bakıp gözle seçemeyip,*
Almambet uulu arstandın	*Almambet oğlu arslanın*
Kayda ekenin bile albay,	*Nerede olduğunu bilemeyip,*
Kabarçıdan kep ugup,	*Haberciden söz duyup,*
8820 Cılkıga ketti dep ugup,	*Yılkıya gitti diye duyup,*
Çuk-Terektin oyuna,	*Çuk-Terek'in ovasına,*
Ceti-Özöndün boyuna,	*Ceti-Özön'ün boyuna,*
Too cogolgon urçukka,	*Dağ yitmiş çıkıntıya,*
Tomuraygan tumşukka	*Tümsecik burna,*
Erender cetip kondu ele.	*Erenler yetişip kondu.*
Çıkanaktap uyku alıp,	*Dirsek dayayıp uyku alıp,*
Çırım uktap tınç alıp,	*Kestirip rahat alıp,*
Catıp cambaş taldırıp,	*Yatıp yanbaş dinlendirip,*
Cambaştap uyku kandırıp,	*Yan yatıp uykuya kanıp,*
8830 Col baskan tulpar buudan at,	*Yol yürümüş tulpar küheylan at,*
Bul eldin döösü Kızılsart,	*Bu elin devi Kızılsart,*
Çatıraş* oynop dañ salıp,	*Çatıraş* oynayıp nam salıp,*
Çuk-Terek konok boldu ele.	*Çuk-Terek'e konuk oldu.*
Tañ sögülüp sürgöndö,	*Tan sökülüp süzüldüğünde,*
Cerge carık tiygende,	*Yere aydınlık değdiğinde,*
Töbödön cıldız sögülüp,	*Tepeden yıldız sökülüp,*
Cerge carık tögülüp,	*Yere aydınlık dökülüp,*
Tañ sögülüp turganda,	*Tan sökülüp durduğunda,*
Celpildetip cekendi	*Yelpirdetip hasır otunu*
8840 Ceti uruu şamal urganda,	*Yedi soy rüzgâr vurduğunda,*
Çöp kıymıldap şıbırap,	*Ot kımıldayıp fısıldayıp,*
Asmandan cıldız kıbırap,	*Gökten yıldız kıpırdayıp,*
Tak oşentip turganda	*Tam öylece durduğunda,*
Kadırman kökcal Kara döö	*Muhterem bozkurt Kara dev'in*
Koñurugu basılıp,	*Horultusu kesilip,*
Umaçtay közü açılıp,	*Umaç gibi gözü açılıp,*
Uykudan çoçup oygonup,	*Uykudan irkilip uyanıp,*
Aç arstanday tolgonup,	*Aç arslan gibi dönenip,*

Kolu suuga malınıp,
Kol daaratın aldı ele.
Şaşıp namaz okunup,
Ker kürööndü tokunup,

Elini suya daldırıp,
El abdestini aldı.
Aceleyle namaz kılıp,
Ker Kürööñ'ü eyerleyip,

Künü emne boldu – dep,
Külçorodon çoçunup,
Mına oşondo Kara döö
Aşıp-şaşıp tez bolup,
Külüstöndü körüügö
Eki közü tört bolup.
Kapadan döö çıdabay,
Karaanım ele Külçoro,
Kayaşa berse okustan
Karagul karmap soydubu?
Kabılan tuugan arstanım,
Karganın bogu boldubu!
Er Külçoro mederim
Telegeyi teñ ele,
Acaldan kayra tartpagan
Kabılan tuugan er ele.
Kuturgan kuldar soydubu,
Kuuragan şerim Kül abam
Kuzgundun bogu boldubu?!
Aylasın tappay urunup,
Eki közdön akkan caş
Omuroo ıldıy kuyulup,
Közü örttönüp, ört bolup,
Asılkeçti körüügö
Eki közü tört bolup,
Eer beldey boz moynok,
Akıl sınap, iş oylop,
Aylasın tappay boy-boylop,
Akılı ayran bölünüp,
Ar bir sanaa, miñ müşkül
Töbösündö körünüp,
Döbögö çıgıp karasa,
Kalk amanın kaalasa
Köktön tütün bölünüp,

"Günü ne oldu?" – deyip,
Külçoro için ürperip,
İşte o zaman Kara dev
Telaşla acele edip,
Külüstön'ü görmeye
İki gözü dört olup.
Kederden dev dayanamayıp:
"Dayanağım idi Külçoro,
Karşılık verse ansızın
Karagul yakalayıp kesti mi?
Kaplan doğan arslanım,
Karganın boku mu oldu!
Er Külçoro umudum,
Her yanı denkti, tamdı,
Ecelden geri dönmeyen
Kaplan doğan er idi.
Kudurmuş kullar kesti mi,
Zavallı arslanım Kül ağam
Kuzgunun boku mu oldu?!"
Çaresini bulamayıp çırpınıp,
İki gözden akan yaş
Göğsünden aşağı dökülüp,
Gözü tutuşup, alev olup,
Kıymetlisini görmeye
İki gözü dört olup,
Eyer beli gibi boz geçitte,
Akıl yorup, iş düşünüp,
Çaresin bulamayıp dövünüp,
Aklı ayran gibi bölünüp,
Her bir düşünce, bin çile
Tepesinde görünüp,
Tepeye çıkıp baksa,
Halk esenliğin dilese,
Gökten duman yükselip,

Bir cañı ordo körünüp,	*Bir yeni otağ görünüp,*
Al ordogo baruuga,	*O otağa varmaya,*
Oyu ketti Kara döö	*Aklı gitti Kara dev'in,*
Ordogo kabar saluuga,	*Otağa haber salmaya,*
Ot cakçu baykuş Külçoro	*Ateş yakan zavallı Külçoro'yu*
Coldoş kılıp aluuga,	*Yoldaş edinip almaya,*
Cılkıçı başı Karagul	*Yılkıcı başı Karagul'a,*
Kılça canın ayabay	*Kıl kadar canını esirgemeden,*
Kırgındı kıyın saluuga.	*Kırgını yaman salmaya.*
Barıp cetip karasa	*Varıp yetip baksa,*
Kalk amanın kaalasa,	*Halk esenliğin dilese,*
Köktö tütün bölünöt,	*Gökte duman yükselir,*
Ordosu çukul körünöt.	*Otağı yakın görünür.*
Ordo aldında ak mamı,	*Otağ önünde ak direk,*
Saykaşkaga çak mamı.	*Akıtmalı ata denk direk.*
Köktö tütün bölünöt,	*Gökte duman yükselir,*
Ayuu köpçük, ak bıştan	*Ayı minderli, ak kementli,*
Azamat atı körünöt.	*Yiğidin atı görünür.*
Tuugan bolso tuura özü	*Soydaş ise tam kendisi,*
Tuugandıgın bilüügö,	*Soydaşlığını bilmeye,*
Duşman bolso momunu	*Düşman ise şuncağıza*
Cer-cerine tiyüügö,	*Yerli yerinden vurmaya,*
Celke cagın karabay,	*Ense yanını kollamadan,*
Ölümdön canın ayabay,	*Ölümden canın esirgemeden,*
Salıp cetip ordogo	*Salıp yetip otağa*
Sandırgaluu Kara döö	*Şevketli Kara dev,*
Salıp cetip karasa,	*Salıp yetip baksa,*
Kalayık aman, kalk aman,	*Ahali esen, halk esen,*
Kalıñ eldin baarı aman.	*Kalabalık elin hepsi esen.*
Tegiz kurçoo cer aman,	*Çepeçevre yer esen,*
Er Külçoro şer aman.	*Er Külçoro arslan esen.*
Tilegin Kuday beriptir,	*Dileğini Hüda vermiş,*
Abasına arkalap,	*Ağasına arka çıkıp,*
Beren Seytek keliptir.	*Yiğit Seytek gelmiş.*
Idırı ketken cılkıçı	*Darmadağın olan yılkıcılar,*
Oşo Seytek kelgende,	*O Seytek geldiğinde,*
Kırılgan eken baarısı,	*Kırılmış hepsi,*
Er Seytek kelip Çoronu	*Er Seytek gelip Çoro'yu*

Cetip sultan koyuptur,
Cılkıçıga Külçoro
Cetik sultan boluptur.
Külçoronun ordodon
Kazı kaynap may akkan,
Kalıñ düynö baarı akkan.
Kazılarga kömülgön,
Kazılarga bölöngön,

Yetip sultan koymuş,
Yılkıcıya Külçoro
Yetkin sultan olmuş.
Külçoro'nun otağından
Kazı kaynayıp yağ akmış,
Kalın dünyalık hep akmış.
Kazılara gömülüp,
Kazılara belenip,

Tumşugu cok Çoronun
Ooruganı basılbay,
Umaçtay közü açılbay,
Oylonso köñül cazılbay,
Oorup catkan kezi eken.
Çoro oorup catkanda
Kabarga bargan Kara döö:
«Saloodon saloomalekim
Sandırgaluu şerim – dep
Adamzat pendege
Tabılbay turgan erim – dep,
Dartıña şıpaa kıluuga
Sebepkor alıp keldim – dep,
Kan atanın sırdaşı,
Abakeñdin kurdaşı,
Tuu tübünö turuuçu,
Ildetke şıpaa kıluuçu,
Ayaş atañ Kızılsart
Azır alıp keldim – dep,
Tilegen dartıñ kökcalım,
Koluñuzga berdim – dep,
Kara döö kelip turdu ele,
Altımış balban, Kızılsart,
Attan tüştü albayıp,
Arstanday balbayıp,
Altı miñdey kızıl nar,
Kızıl narga arttırgan.
Kızıl altın zeri bar,
Kıyamat ketken kökcaldı
Azalap kelgen çeni bar.

Burnu kesik Çoro'nun
Ağrıyanı dinmeyip,
Umaç gibi gözü açılmayıp,
Düşünse gönlü açılmayıp,
Hasta yattığı vakit imiş.
Çoro hasta yatarken
Habere varan Kara dev:
«Selamdan selamünaleyküm,
Şevketli arslanım – deyip,
Âdemoğlu kullar içre
Bulunmaz erim benim – deyip,
Derdine şifa kılmaya
Sebepçiyi alıp geldim – deyip,
Han atanın sırdaşı,
Ağacığının yaşıtı,
Tuğ dibinde durucu,
İllete şifa kılıcı,
Ayaş atan Kızılsart'ı
Şimdi alıp geldim – deyip,
Dilediğin dermanı, bozkurdum,
Elinize verdim – deyip,
Kara dev gelip durdu,
Altmış pehlivan, Kızılsart,
Attan indi gerine gerine,
Arslan gibi kurula kurula,
Altı bin kadar kızıl nar,
Kızıl nara yükletilmiş.
Kızıl altın zeri var,
Kıyamete giden bozkurdu
Yas tutup gelmiş töresi var.

Altımıştay canı bar,
Baarısı balban abıdan.
Attan tüşüp albayıp,
Karan kalgan ordogo
Baarısı kirdi balpayıp.
Külçoronu körgöndö
Muunu boşop burkurap,
Buudan eken Kızılsart,
Ökürüp kirdi çurkurap.
Kızılsart ıylap turganda

Altmış kadar canı var,
Hepsi pehlivan adamakıllı.
Attan inip gerine gerine,
Kara bahtlı otağa
Hepsi girdi heybetle.
Külçoro'yu gördüğünde
Eklemleri gevşeyip hıçkırıp,
Küheylan imiş Kızılsart,
Böğürerek girdi feryat edip.
Kızılsart ağlayıp durduğunda,

Tili cok kayıñ-tal ıylap,
Tiktep turgan can ıylap,
Belgilüüdön bel ıylap,
Atadan cetim er Seytek
Aldı katkan şer ıylap,
Arman kılıp Külçoro
Al baykuşuñ teñ ıylap,
Dümöktüü sözdön baştadı,
Malı tügül canınan
Balbandar keçip taştadı.
Mına oşondo Külçoro
Kocuragan konogun,
Kozgoy berdi comogun,
Kan ölüp kara kiygenin,
Aytıp berdi bilgenin:
«Ayaş ata Kızılsart,
Çama çarçap al ketti,
Abakem sultan minetti,
Olco boldu şum karıp,
Oyron boldu tulparım.
Bel baylagan bel ketip,
Beren abam şer ketip,
Özöngö boyloy kongomun,
Ötkörö korduu bolgomun,
Karaanım cok kaygırıp,
Kankoruman ayrılıp,
Oyron bolgon aşıbız,
Olcogo ketken başıbız.

Dili yok kayın ve söğüt ağlayıp,
Bakıp duran can ağlayıp,
Belli başlı dağ beli ağlayıp,
Atadan yetim er Seytek,
Gözyaşı kurumuş arslan ağlayıp,
Hasret çekip Külçoro,
O zavallın da birlikte ağlayıp,
Dertli sözden başladı,
Malı şöyle dursun canından,
Pehlivanlar vazgeçip attı.
İşte o zaman Külçoro
Söyleşen konuğuna
Deşmeye durdu destanını,
Han ölüp kara giydiğini,
Anlatıp verdi bildiğini:
«Ayaş ata Kızılsart,
Takat bitti, güç gitti,
Ağacığım sultan çile çekti,
Esir oldu şom garip,
Berbat oldu tulparım.
Bel bağlanan bel gitti,
Yiğit ağam arslan gitti,
Özen boyuna kondum,
Aşırı horluğa uğradım,
Dayanağım yok, kaygırıp,
Hunharımdan ayrılıp,
Berbat oldu aşımız,
Esarete gitti başımız.

	Kötörgön otun munubuz,	*Taşıdığımız odundur bizim,*
	Bir könök suu kunubuz,	*Bir kova su — kan bedelimiz,*
	Karagul bolgon kanıbız,	*Karagul olmuş hanımız,*
	Kaşık kalgan kanıbız,	*Kaşıkta kalmış kanımız,*
	Kapilet ölüp töröbüz,	*Ansızın ölüp töremiz,*
	Küyüttö kaldı enebiz.	*Kahırda kaldı anamız.*
	Een kalgan Talas ceribiz,	*Issız kalmış Talas yerimiz,*
	Eçak sıngan belibiz.	*Çoktan kırılmış belimiz.*
	Köl-dayradan ayrılıp,	*Göl ve ırmaktan ayrılıp,*
9010	Balçık bolup turabız,	*Balçık olup dururuz,*
	Ulukman şerden ayrılıp,	*Lokman arslandan ayrılıp,*
	Tantık bolup turabız,	*Peltek olup dururuz,*
	Ayköl şerden ayrılıp,	*Aykol arslandan ayrılıp,*
	Alsız bolup turabız,	*Güçsüz olup dururuz,*
	Kabılan abam barında	*Kaplan ağam sağken*
	Arstan elek cetildik.	*Arslan idik, yetiştik.*
	Abakem Semetey közü ötkön soñ,	*Ağacığım Semetey göçtükten sonra,*
	Ak bolot elek ketildik,	*Ak çelik idik, gedildik,*
	Beren elek kaygırdık,	*Yiğit idik, kaygılandık,*
9020	Belgilüü şerden ayrıldık.	*Ünlü arslandan ayrıldık.*
	Ayaş ata Kızılsart	*Ayaş ata Kızılsart,*
	Condor coorup Kıyazga,	*Sırtlar yağır olup Kıyaz'a,*
	Corgo bolup kelgenbiz,	*Rahvan olup gelmişiz,*
	Irıstan çoguu acırap,	*Kısmetten toptan ayrılıp,*
	Ceti-Özöndö cediger	*Ceti-Özön'de cedigere,*
	Bagıştın uulu Kıyazga,	*Bagış'ın oğlu Kıyaz'a,*
	Olco bolup kelgenbiz.	*Esir olup gelmişiz.*
	Talaanga tüştü malıbız,	*Kırlara düştü malımız,*
	Takır öldü kanıbız,	*Tümden öldü hanımız,*
9030	Altı sandan acırap,	*Altı san askerden ayrılıp,*
	Eçak ketken alıbız	*Çoktan gitmiş halimiz.*
	Kazılgan kalıñ orum bar,	*Kazılmış derin çukurum var,*
	Kaynagan kalıñ şorum bar,	*Kaynayan koyu çilem var,*
	Ölöyün dep ölö albay,	*Öleyim desem ölemem,*
	Öz candı özüm kıya albay,	*Öz canıma kendim kıyamam,*
	Taloongo tüşüp malıbız,	*Yağmaya düştü malımız,*
	Kaşıkça kaldı kanıbız,	*Kaşık kadar kaldı kanımız,*
	Cogolup bara catamın,	*Yitip gitmekteyim,*

Ayaş ata Kızılsart
Bizdi coldoş kılıp alıñız.
Asmandan cıldız boz bolgon,
Atakem Alakem menen dos bolgon.
Suukka toñdum tonuñ ber,
Tilendim eki kolum ber.
Darman ketti darıñ ber,
Kocozaada kan ata,
Darıñızdın baarın ber.
Tilendim, ata, sonun ber
Bölünüp ketpes koluñ ber» –
Dep, oşentip, Külçoro
Baykuş mınday degen soñ,
Ayaş ata Kızılsart

Ayaş ata Kızılsart,
Bizi yoldaş edinip alınız.
Gökten yıldız boz olmuş,
Atacığım Alakem ile dost olmuş.
Soğukta dondum, kürkünü ver,
Diledim, iki elini ver.
Derman gitti, ilacını ver,
Hocazade han ata,
İlaçlarının hepsini ver.
Diledim, ata, güzelini ver,
Bölünüp gitmez kolunu ver» –
Deyip, öylece, Külçoro
Zavallı böyle dedikten sonra,
Ayaş ata Kızılsart

Sebepkerdin özü ele,
Karagan kara közü ele,
Kızılsarttın özündö
Koşmo kızıl darı bar,
Darısının baarı bar.
Çoñ-Bagdaddı çaldırgan,
Epsiz degen darıdan
Een cerden aldırgan.
Çoñ-Misirdi çaldırgan,
Ebep-sebep darını
Tak oşondon aldırgan.
Bir bergende darısı
Oorugan ceri basılat.
Bir bergende darıga
Umaçtay közü açılat.
Arı ebep darıdan,
Darısının baarınan,
Acalga sebep özünön,
Darının kara közünön,
Kıl ayabay Kızılsart
Kıyındap darı saldı ele,
Mında darı bolgon cok,
Ayıgıp Çoro oñgon cok.
Çını menen küyünüp,

Sebepçinin ta kendisiydi,
Bakan kara gözüydü,
Kızılsart'ın kendisinde
Katışık kızıl ilaç var,
İlaçların hepsi var.
Çoñ-Bağdat'ı yoklatmış,
"Epsiz" denen ilaçtan
Issız yerden aldırmış.
Çoñ-Mısır'ı yoklatmış,
Ebep-sebep şifalı ilacı
Tam ondan aldırmış.
Bir verişte ilacı,
Ağrıyan yeri diner.
Bir verişte ilaca,
Umaç gibi gözü açılır.
Hem şifalı ilaçtan,
İlaçlarının hepsinden,
Ecele çare kendinden,
İlacın kara gözünden,
Kılını esirgemeden Kızılsart
Ustaca ilaç saldı,
Bunda ilaç kâr etmedi,
İyileşip Çoro onmadı.
Gerçekten yanıp yakınıp,

Çımınday candan tüñülüp,
Ardanıp Çoro küyünüp,
Amanat candan tüñülüp,
Çoro mintip turganda
Ayaş atañ Kızılsart,
Sebepkerdin özü eken,
Kıldattın kara közü eken,
Akıl oylop, kep iylep
Añgıldıgı* dagı bar,
Ar ooruga sebepkor,
Kambıldıgı dagı bar.
Kün kılkıldap batkanda.
Eldin aldı catkanda,
Könöçök baştuu kök dañgıt,
Kökcaldan kalgan it eken,
Ulup-uñşup küyçü eken,

Sinek kadar candan umut kesip,
Utanıp Çoro yanıp,
Emanet candan umut kesip,
Çoro böyle dururken,
Ayaş atan Kızılsart,
Sebepçinin ta kendisiymiş,
İnce işin kara gözüymüş,
Akıl yorup, söz yoğurup,
Sezgirliği dahi var,*
Her hastalığa çareci,
Becerikliliği dahı var.
Gün kıpırdayıp battığında,
Elin önde gelenleri yattığında,
Kova kafalı gök dañgıt,
Bozkurttan kalan itmiş,
Uluyup inleyip yanarmış,

Baana kılıp Çoronu
Baykuşuñ eerçip cürçü eken.
Baatırdan kalgan kök dañgıt,
Basa kalıp Kızılsart
Kök dañgıttı soydu ele,
Kesip alıp keçirin
Külçorogo saldı ele.
Kıldat eken Kızılsart
Kızık eken kep kıyıp,
Külçoronun dalıga
It keçirin ep kıyıp,
Kırma kızıl darını
Kırk colu sıypap salganda,
Kaynatma kara darını
Kança colu sıypap alganda,
Ata baykuş Çoronun
Oorugan ceri basılıp,
Umaçtay közü açılıp,
Denege çurkap kan tolup,
Kayrat aşar kün bolup,
Ay böksörüp, tün ötüp,
Aradan eçen kün ötüp,

Sığınak edinip Çoro'yu,
Zavallın izleyip gezermiş.
Bahadırdan kalan gök dañgıt,
Üstüne çullanıp Kızılsart
Gök dañgıtı kesti,
Kesip alıp kirişini
Külçoro'ya koydu.
Usta imiş Kızılsart,
Şaşılasıdır — kalıbınca biçip,
Külçoro'nun kürek kemiğine
İt kirişini denk biçip,
Kırma kızıl ilacı
Kırk kez sıvayıp saldığında,
Kaynatma kara ilacı
Nice kez sıvayıp aldığında,
Ata zavallı Çoro'nun
Ağrıyan yeri dinip,
Umaç gibi gözü açılıp,
Bedene koşup kan dolup,
Gayret aşan gün olup,
Ay eksilip, gece geçip,
Aradan nice gün geçip,

Kubat kaynap küç tolup,
Çama kaynap iç bolup,
Kazıga catıp kün bolup,
Körgönü Kadır tün bolup,
Boşogon muunu oñolup,
Kapanın baarı cogolup,
Oyu kadır tün bolup
Iderlüü cigit, külük at
Baydası tolor kün bolup,
Mına oşondo Külçoro
Orduna kelip oñolup,
Sebepkeri Kızılsart,
Dartının baarı cogolup,
Kayrat küçöp, küç tolup,
Oylonsoñ Çoro uşunday
Urunarga too tappay,
Uruşaarga coo tappay.
Çaynarına taş tappay,

Kuvvet kaynayıp güç dolup,
Derman kaynayıp öz olup,
Kazıya yatıp gün olup,
Gördüğü Kadir gecesi olup,
Gevşeyen eklemi onulup,
Kederin hepsi yok olup,
Düşü Kadir gecesi olup,
Becerikli yiğit, yürük at,
Faydası dolacak gün olup,
İşte o zaman Külçoro
Yerine gelip onulup,
Sebepçisi Kızılsart,
Derdinin hepsi yok olup,
Gayret coşup, güç dolup,
Düşünsen Çoro işte böyle:
Çarpışacak dağ bulamaz,
Vuruşacak düşman bulamaz.
Çiğneyecek taş bulamaz,

Culup salar baş tappay,
Kayratı kaşat belindey,
Karasaat Külçoro
Karmaşsa adam cegidey.
Aybatınan Çoronun
Al cediger kaçkıday
Ceti san ilek coo kelse,
Ceke özü cançkıday,
Oozunan çıkkan ilebi
Özöndü örttöp ketçüdöy,
Kıymıldasa cön ele
Kılımdı kırıp ötküdöy.
Keñ beyildüü kolottoy,
Kelişimdüü kaşka tiş
Taptap koygon bolottoy,
Kır murunun karasañ,
Selebe kılıç kabınday.
Burulup çıkkan murutu,
Bukarlıktın şabınday.
Eki közdün ısıgı

Koparıp atacak baş bulamaz,
Gayreti sarp yar beli gibi,
Karasaat Külçoro,
Tutuşsa adam yiyecek gibi.
Heybetinden Çoro'nun
O cediger kaçacak gibi,
Yedi san yüz bin düşman gelse,
Tek başına ezecek gibi,
Ağzından çıkan soluğu
Özeni yakıp geçecek gibi,
Kımıldasa öylece
Yüzyılı kırıp geçecek gibi.
Geniş gönüllü, koyak gibi,
Yakışıklı, akıtma dişleri
Tavlanmış çelik gibi.
Kemerli burnuna bakarsan,
Pala kılıç kını gibi.
Burulup çıkan bıyığı,
Buharalının kamışı gibi.
İki gözünün ateşi

	Özöngö çıkkan calınday,	*Özene vurmuş alev gibi,*
	Köz kıçıgın karasañ,	*Göz pınarına bakarsan,*
	Soolgon kuduk ordunday.	*Kurumuş kuyu yeri gibi.*
	Kıymıldasa karasaat	*Kımıldasa karasaat,*
	Kılımdı uurtap sorguday,	*Yüzyılı yudumlayıp emecek gibi,*
	Ketilgenden cetilip,	*Gedilmişken yetkinleşip,*
	Kankor Çoro boluptur,	*Hunhar Çoro olmuş,*
9160	Kayra baştan kubatı	*Yeni baştan kuvveti*
	Kök kenedey toluptur,	*Gök kene gibi dolmuş,*
	Kökcaldıgı, şerdigi	*Bozkurtluğu, arslanlığı*
	Baştagıday boluptur.	*Eskisi gibi olmuş.*
	Sürümdüü kıraan baykuştun	*Heybetli alp doğan zavallının*
	Süyrüsünö süt tolup,	*Sivrisine süt dolup,*
	Iyrisine et tolup,	*Eğrisine et dolup,*
	Etteşer kezi boluptur.	*Kapışacak çağı gelmiş.*
	Bagıştın uulu Kıyazga	*Bagış'ın oğlu Kıyaz'la*
	Betteşer kezi boluptur.	*Yüzleşecek çağı gelmiş.*
9170	Kelbeti toonun teñindey,	*Endamı dağın dengi gibi,*
	Kez bolso candı cegidey,	*Denk gelse canı yiyecek gibi,*
	Şay koldogon Külçoro	*Şah-ı Merdan koruduğu Külçoro,*
	Cañcal salbay turabı,	*Kavga salmadan durur mu,*
	Cañcaldaşıp öç albay,	*Kavgalaşıp öç almadan,*
	Çoronu Kuday urabı?	*Çoro'yu Tanrı mı çarpar?*
	Altın caak çoyun baş,	*Altın yanaklı demir gürz,*
	Zaarın körsöñ oolak kaç.	*Zehrini görsen uzağa kaç.*
	Karmap kolgo imerip,	*Tutup elde evirip,*
	Colum üydöy kara taş	*Çadır kadar kara taşı*
9180	Koş koldop tartıp ciberdi.	*Çift elle çekip fırlattı.*
	Çokmorunan çok çıktı,	*Topuzundan kor çıktı,*
	Bırkıranıp ot küyüp,	*Çatırdayıp od yanıp,*
	Kara taştan ot çıktı.	*Kara taştan od çıktı.*
	Çapkanınan çañ çıktı,	*Vuruşundan toz çıktı,*
	Körgön elden can çıktı.	*Gören elden can çıktı.*
	Küçtü Çoro baştadı,	*Gücü Çoro başlattı,*
	Kastarın tikken köp duşman,	*Kastını diken çok düşman,*
	Malı tügül canınan	*Malı şöyle dursun canından,*
	Takır keçip taştadı.	*Tümden vazgeçip attı.*
9190	Mına oşondo er Seytek,	*İşte o zaman er Seytek,*

Abasınan kep surap,
Kırga kirip alıptır,
Ayıkpagan bir ülkön
Çuuga kirip alıptır.
Basılbay turgan balaket,
Duuga kirip alıptır.
«Karalduu abam, kankor şer,
Irdap aytkın ırıñdı,
Imanday aytkın çınıñdı,
Süylöp ber, aba, sırıñdı,
Döölötüñ aman çagında,
Kökcal abañ barında,
Cetip çaptıñ Oogandı.
Senin koluñ urunbay,
«Ceyt-Kayt» kaydan soo kaldı.
Barıp buzduñ Oogandı,
Basıp talkan salbagan,
Bagındırıp albagan,
Bakünçö kaydan soo kaldı?
Korcoygon kökcal barında
Kurçtan bolot köölödüñ,
Kez kelgen cerdi eelediñ,

Ağasından söz sorup,
Kıra çıkıp almış,
İyileşmez bir ulu
Velveleye girip almış.
Dinmeyecek belaya,
Şamataya girip almış:
«Dayanağım ağam, hunhar arslan,
Türkü söyleyip de yırını söyle,
İman gibi söyle gerçeğini,
Söyleyiver, ağa, sırrını,
Devletin esen çağında,
Bozkurt ağan sağken,
Yetip vurdun Oogan'ı.
Senin elin dokunmadan,
"Ceyt-Kayt" nereden sağ kaldı?
Varıp bozdun Oogan'ı,
Basıp talan salmadığın,
Boyun eğdirip almadığın,
Bakün dahi nereden sağ kaldı?
Kabaran bozkurt sağken,
Keskin çeliği salladın,
Denk gelen yeri eyledin,

Belgilep beldi kurçandıñ,
Betteşkenge çır saldıñ,
Kakandı kamap, cerdi aldıñ,
Baygambar basıp kire albas,
Başaluu kıtay eldi aldıñ.
Cetip buzup cerdi aldıñ
Baatır, Cerkendi buzup kol saldıñ.
Cetik türüñ barında,
Cet-Kayttı çaap olco aldıñ,
Tümöndü buzup tüz kıldıñ,
Kara-Şaar, Kambıldı,
Kamap tüşüp col kıldıñ,
Soloon şive mancunu,
Cündöy sabap kor kıldıñ.
Sır nayza sunup köölödüñ,
Sırttanıñdın barında

Belleyip beli kuşandın,
Yüzleşene kavga saldın,
Kakan'ı kuşatıp yeri aldın,
Peygamber basıp giremez,
Başaluu Hıtay elini aldın.
Yetip bozup yeri aldın,
Bahadır, Cerken'i bozup el saldın.
Yetkin görünüşün varken,
Cet-Kayt'ı vurup ganimet aldın,
Tümen'i bozup düz kıldın,
Kara-Şaar'ı, Kambıl'ı,
Kuşatıp inip yol kıldın,
Solon'u, Şive'yi, Mançu'yu,
Yün gibi dövüp hor kıldın.
Sır mızrak uzatıp salladın,
Sırttanın sağken,

Sızdatıp eldi eelediñ,
Mıktuu ekeniñ bilindi.
Bir atıñız Beecindin
Biçigine çiyildi.
Asılıñ töröñ barında,
Ak maral aydap uy kıldıñ,
Ay-aalamga çır kıldıñ,
Okçontoy okton solottuñ,
Bereniñdin barında
Bet algan coonu kolottuñ.
Asmandan tüşkön altı kurç,
Atadan kalgan muraa dep,
Kınay belge bayladıñ,
Kılımdı ceke cayladıñ.
Kabılan eleñ kañgıdıñ,
Kayranıñdan ayrıldıñ.
Küydüñ-candıñ bul bolduñ,
Külüstöndön acırap,
Cılkıçıga kul bolduñ.
Beles eleñ col bolup,
Belgilüü şerden acırap,
Bet alıp caman kor bolduñ.
Bügün kıyşañdabay kınıñdı ayt,
Kıdır çalgan kabılan,

İnleterek eli eyledin,
Yaman olduğun bilindi.
Bir adınız Beecin'in
Yazıtına çizildi.
Asilin, töre'n sağken,
Ak maralı sürüp inek kıldın,
Ay-âleme kavga saldın,
Sadağını okla donattın,
Yiğidin sağken,
Karşı gelen düşmanı koyağa sürdün.
Gökten inmiş altı keskini,
Atadan kalan miras diye,
Sımsıkı bele bağladın,
Yüzyılı tek başına yayladın.
Kaplan idin, başıboş kaldın,
Kıymetlinden ayrıldın.
Yandın, tutuştun, bu oldun,
Külüstön'den ayrılıp,
Yılkıcıya kul oldun.
Geçit idin, yol olup,
Ünlü arslandan ayrılıp,
Yüz tutup fena hor oldun.
Bugün eğip bükmeden hasını söyle,
Hızır'ın el sürdüğü kaplan,

Bügün kıyın müşkül çınıñdı ayt!
Tokunup çıkkan terdikti ayt,
Bayagı toptu buzgan erdikti ayt!»
Seytek kıstap turganda,
Aytpasa Çoro bolobu,
Aytpay koyso Külçoro
Egerde eki bolobu?
«Ata, cetim er Seytek,
Irdatmak bolduñ ırımdı,
Suramak bolduñ çırımdı.
Baştatmak bolduñ kalanı,
Baatır, küçötmök bolduñ balaanı.
Ukmak bolduñ kebimdi,
Baatır, çıgarmak bolduñ celimdi!

Bugün o çetin, müşkül gerçeğini söyle!
Eyerlenip çıkılan terliği anlat,
O gün orduyu bozan erliği anlat!»
Seytek böyle sıkıştırınca,
Söylemese Çoro olur mu,
Söylemeden dursa Külçoro
Sözü hiç iki olur mu?
«Ah, yetim er Seytek,
Söyletmek oldun türkümü,
Sormak oldun kavgamı.
Başlatmak oldun savaşı,
Bahadır, büyütmek oldun belayı.
Dinlemek oldun sözümü,
Bahadır, kabartmak oldun yelimi!

Kaygı bolgon bu baştı
Kapka-Taşka toktottuñ,
Sen kaçankı cindi coktottuñ!
Bayırkımdı men aytsam,
Balam, Seytek, tura tur,
Maktanganday bolormun.
Erteñkimdi men aytsam,
Eelikkendey bolormun.
Eçen müşkül oy oylop,
Celikkendey bolormun,
Berenim kökcal barında
Kapçaldı buzup col saldık,
El cınabay, kol cıybay
Kakançınga kol saldık
Beecindi çaap cılkı aldık.
Kızıl altın, cakut taş,
Kımbat köhar taş aldık,
Teytey buttan uz aldık,
Opsuz suluu kız aldık.
Ayzalap buzup maldı aldık,
Kebez belboo, keñ ötük,
Keçildin kanı çoñ uluk
Eskara kanday kandı aldık,
Kıyasın buzup, köç aldık,
Kıykırıp altı ay uruşup,
Kıcıldagan kıtaydı

Kaygıya batan bu başı
Kapka-Taş'ta durdurdun,
Nicedir sönmüş cinimi depreştirdin sen!
Eski günlerimi söylesem,
Balam Seytek, dur hele,
Övünmüş gibi olurum.
Yarınımı söylesem,
Coşmuş gibi olurum.
Nice müşkül düşünce düşünüp,
Azmış gibi olurum,
Yiğidim gök yeleli varken
Dar geçidi bozup yol açtık,
El toplamadan, ordu dermeden
Kakançın'a el saldık,
Beecin'i vurup yılkı aldık.
Kızıl altın, yakut taş,
Değerli cevher taş aldık,
Minik ayaklıdan usta kızlar aldık,
Ölçüsüz güzel kız aldık.
Mızraklayıp bozup malı aldık,
Pamuk kuşaklı, geniş çizmeli,
Keçil'in hanı, büyük ulug,
Eskara gibi hanı tutsak aldık,
Yaylasını bozup göç aldık,
Haykırıp altı ay vuruşup,
Kaynaşıp duran Hıtay'ı

Kıyratıp buzup, öç aldık.
Altayın buzup, say aldık,
Kerbençi buzup çay aldık,
Kabılan abam barında
Kanga toyup katıktık,
Aalamga «kankor» atıktık,
Börk al dese, baş kestik,
Suu iç dese, uu içtik,
Kan tök dese, cin töktük,
Özöndün suusun mayladık,
Öçöşkö çoguu tiygende
Öz atanı cayladık.

Kırıp geçirip bozup öç aldık.
Altay'ını bozup vadi aldık,
Kervancıyı bozup çay aldık,
Kaplan ağam varken
Kana doyup katıklandık,
Âleme «hunhar» diye ün saldık,
Börk al dese baş kestik,
Su iç dese ağı içtik,
Kan dök dese cin döktük,
Irmağın suyunu yağladık,
Hınç hepimizi birden sarınca
Öz atayı bile öldürdük.

Ayabay cinge tiygende,
Kan Manastın kırk çoro
Kırk çoro emes, kırk coro,
Kırkının cönü kırk başka
Kırkı – kılımdı buzgan köy kaşka.
At semirip ık bolgon,
Aralaş konup Manaska
Atagı çıgıp kırk bolgon.
Bek nayza sunsa ok kılgan,
Bet alsa candı cok kılgan,
Kırk çoronu kırganbız,
Özünün kılganı üçün kılganbız.
Calınsa candı tük koyboy,
Cabıla ketken kırk çoro,
Cadaası kelse soyuuga.
Kamına ketken kırk çoro,
Kıyındap cinge tiygende
Kırk caysañdı kıyrattık,
Kız-kelinin ıylattık.
Kırk çoronun kırk ordo,
Şamaldap çıgıp condu aldık,
Kırgındı kıyla mol saldık.
Açuuga çındap tiygende,
Abıkeni añtardık,
Köböştü körgö kirgizip,
Köy duşmandın baarına
Kökcaldıktı bilgizdik.
Ak bolottu mayladık,

Cinimiz iyice tepince,
Han Manas'ın kırk çorosu,
Kırk çoro değil, kırk yâren,
Kırkının yolu kırk başka,
Kırkı — âlemi bozan seçkin kaşka.
At semirip kıvama gelmiş,
Manas'la iç içe konup
Ünü çıkıp kırk olmuş.
Pek mızrak sunsa ok etmiş,
Yöneldi mi canı yok etmiş,
Kırk çoroyu kırmışız,
Kendi ettiği yüzünden etmişiz.
Yalvarsa da can hiç komadan,
Hep birden yürüyen kırk çoro,
Canı çekince kesmeye.
Hazırlanıp giden kırk çoro,
Cinimiz iyice azınca
Kırk caysanı kırıp geçirdik,
Kızını gelinini ağlattık.
Kırk çoronun kırk ordası,
Yel gibi çıkıp sırtları aldık,
Kırgını hayli bol saldık.
Öfke iyice tutunca,
Abıke'yi devirdik,
Köböş'ü mezara sokup,
Cümle düşmanın hepsine
Gök yelelilik nedir gösterdik.
Ak çeliği yağladık,

Açuuga çındap tiygende,
Adıbay, Kölbay cayladık.
Kök bolottu mayladık,
Çın açuuga tiygende
Çıybıl, Koçkor eki aram,
Eki aramdı cayladık.
Kıyaptuu cinge tiygende,
Alardan çoguu bezgenbiz,
Altı aram emes, kırk çoro
Kılıçtap başın keskenbiz.

Öfke iyice tutunca,
Adıbay'ı, Kölbay'ı öldürdük.
Gök çeliği yağladık,
Gerçek öfke tutunca
Çıybıl, Koçkor iki haram,
İki haramı öldürdük.
Cinimiz amansız tepince,
Onlardan topluca bezmişiz,
Altı haram şöyle dursun, kırk çoro,
Kılıçlayıp başını kesmişiz.

Kotondu kamap ordo aldık,
Orçun curtka kol saldık
Sızdatıp kamap cerdi alıp,
Küncütün çaap, eldi aldık.
Abakem sultan barında,
Ak maral kuup uy kıldık,
Ay-aalamdı buy kıldık,
Kök maral kuup uy kılıp,
Körünö cerdi buy kılıp,
Duşman dese celiktik,
Ceyt-Kayttı buzup eeliktik.
Kıyanı buzup, saydı aldık,
Kıyratıp eçen kandı aldık.
Keçe köödöktüktön kaygırıp,
Aylanıp uçar kanatı
Taybuuruldan ayrılıp,
Özöktön küygön ört çıgıp,
Öz tuugandan cat çıgıp,
Tay-kunanday tebişken,
Talaşıp emçek emişken.
Kançoro çoçko kas çıgıp,
Sındırıp eki kolumdu,
Çıgara tepti boorumdu.
Duşmandan beter kuturgur,
Tuugandan kördük sonundu.
Tuugan bolup duşmanım,
Içimen ketpey too boldu.
Eribeyt menin buşmanım,
Kızıtalak Kançoro
Tiktegen menen duşmanım.

Talaadan soydu kanımdı,
Talkaladı canımdı,
Tirüülöy kıldı sonundu,
Karıdan kesip kolumdu,
Agızgan suuday kanımdı,
Ketirgen menin alımdı,
Suuday tökkön kanımdı.
Kurgurum abam barında

Koton'u kuşatıp orda aldık,
Ulu yurda el saldık,
İnleterek kuşatıp yeri alıp,
Küncüt'ü vurup eli aldık.
Ağam sultan varken,
Ak maralı kovup sığır ettik,
Ay-âlemi tarumar ettik,
Gök maralı kovup sığır edip,
Göz gören yeri tarumar edip,
Düşman dendi mi coştuk,
Ceyt-Kayt'ı bozup şahlandık.
Yamacı bozup vadiyi aldık,
Kırıp geçirip nice hanı aldık.
Hani toyluk yüzünden kaygıya düşüp,
Dönüp uçan kanadı
Taybuurul'dan ayrılıp,
Özden yanan yangın çıkıp,
Öz kardeşten yad çıkıp,
Tay ile kunan gibi tepişen,
Yarışıp bir meme emişen
Kançoro domuz, hasım çıkıp,
Kırıp iki kolumu,
Bağrımı söke tekmeledi.
Düşmandan beter kudurası,
Kardeşten gördük görülmedik işi.
Kardeş olup düşmanım,
İçimden gitmez dağ oldu.
Erimez benim tasam,
Kahrolası Kançoro
Baktıkça gördüğüm düşmanım.

Kırda boğazladı hanımı,
Paramparça etti canımı,
Sağ sağına etti bu zulmü,
Pazıdan kesip kolumu,
Su gibi akıttı kanımı,
Kesti benim dermanımı,
Su gibi döktü kanımı.
Garibim ağam varken

Bet algan cagım kızıl ört,
Bendeden aşkan şer boldum
Berendin közü ötkön soñ,
Şer emes kara cer boldum,
Törö-şerden ayrılıp,
Töbösü tüşkön kör boldum.
Kaarga caman kaptaldım,
Kara cerge taptaldım,
Kıyazga olco bul boldum,
Cılkıçıga kul boldum.
On eki cılı bolguça
Çılgıy teri iyledim.
Kalmaktarday biyledim,
Kaarı katuu tün kördüm,
Ölböy-citpey kün kördüm.
Menin tüp atam kıtay Çılaba,
Bu korduktu suraba.
Erendin közü cogolup,
Eki dalım oyuldu.
Aalamdın şeri Kül abañ,
Ar müşkül tartıp soyuldum.
Basarım çuñkul or bolgon,
Başaabız Kıyaz çoñ bolgon.
Künöökör bolup kor bolup,
Külüstön tuugan Külçoro,
Abañız mınday kor bolgon.
Erteñkini biz sanap
Esten tanıp küyöbüz,
Esilden cetim kaldı – dep,
Kubat kılıp cüröbüz.
Atasın tartkan şer bolso,
Atıştı arbın salar – dep,

Amızga kelse uruşup,
Cesir, cetim, miskildi
Acıratıp alar – dep,
Oşonu surap cüröbüz.
Olcogo keldik kañgırıp,
Oyron şerden ayrılıp,

Yöneldiğim yan kızıl yangın,
Kul katından aşkın arslan oldum,
Yiğit dünyadan göçünce,
Arslan değil, kara yer oldum,
Töre arslandan ayrılıp,
Tepesi çökmüş mezar oldum.
Kahra fena kapıldım,
Kara yerde çiğnendim,
Kıyaz'a ganimet mal oldum,
Yılkıcıya kul oldum.
On iki yıl dolunca dek
Ham deri sepiledim.
Kalmuklar gibi raksettim,
Kahrı katı gece gördüm,
Ölmeden yitmeden gün gördüm.
Benim kök atam Hıtaylı Çılaba,
Bu horluğu hiç sorma.
Erenin gözü yitince,
İki kürek kemiğim oyuldu.
Âlemin arslanı Kül ağan,
Her müşkülü çekip ezildim.
Bastığım derin çukur olmuş,
Başbuğumuz Kıyaz kesilmiş.
Suçlu sayılıp hor olup,
Levent doğmuş Külçoro,
Ağanız böyle hor olmuş.
Yarınları biz sayıp
Kendimizden geçip yanarız,
Merhumdan yetim kaldı diye,
Onu kuvvet bilip yürürüz.
Babasına çeken arslan olsa,
Çarpışmayı bolca salar diye,

Er çağına gelip vuruşup,
Dulu, yetimi, miskini
Kurtarıp alır diye,
Onu dileyip yürürüz.
Ganimet olup geldik avare,
Yaman arslandan ayrılıp,

	Karmoogo tüştük kamaldık,	*Yakalanıp düştük, kuşatıldık,*
9420	Kaarı katuu duşmanga	*Kahrı katı düşmana*
	Arkansız, cipsiz baylandık,	*Urgansız, ipsiz bağlandık,*
	Aylanı tappay sandaldık.	*Çare bulamayıp sürüklendik.*
	Kıyazgan carlık kılar – dep,	*Kıyaz ferman kılar diye,*
	Ayla tappay turabız.	*Çare bulamayıp dururuz.*
	Baatırdan baanay kaldı – dep,	*Bahadırdan dayanak kaldı diye,*
	Özüñdü baana kılabız.	*Seni kendimize penah kılarız.*
	Öksöp-öçüp kul kelip,	*Hıçkırıp sönüp kul gelip,*
	Olcogo tüşüp küñ kelip,	*Ganimete düşüp cariye gelip,*
	Ölöyün dep arıman,	*Öleyim derim arımdan,*
9430	Ölböy turam kulunum,	*Ölmeyip dururum yavrum,*
	Ölçömdüü Seytek barınan.	*Ölçülü Seytek var diye.*
	Keteyin dep arıman,	*Gideyim derim arımdan,*
	Ketpey aman turganım.	*Gitmeden sağ durduğum,*
	Keregim Seytek barınan.	*Gereğim Seytek var diye.*
	Törö atañ kökcal Semetey,	*Töre baban gök yeleli Semetey,*
	Kabılan atañ özünön,	*Kaplan babanın kendisinden,*
	Karakan kara közünön,	*Kapkara olan gözünden,*
	Cılgındı Keñ-Kol cer kaldı,	*Ilgınlı Keñ-Kol yer kaldı,*
	Cırgalduu kırgız el kaldı.	*Mutlu Kırgız eli kaldı.*
9440	Kunan minip, kuş salıp,	*Kunan binip kuş salıp,*
	Kuturup cırgap catuuçu,	*Coşup safa süren*
	Kurgan kırgız el kaldı,	*Zavallı Kırgız eli kaldı,*
	Kurulgan Talas cer kaldı.	*Kurulu Talas yeri kaldı.*
	Kurugan argın el kaldı.	*Bitkin Argın eli kaldı.*
	Kızıl altın, kıyla mülk,	*Kızıl altın, hayli mülk,*
	San kazına teñ kaldı.	*Sayısız hazine olduğu gibi kaldı.*
	Zarlangan eçen er kaldı,	*İnleyen nice er kaldı,*
	Sakalı kuuday agında,	*Sakalı kuğu gibi ağarmışken,*
	Saparı çukul barında,	*Seferi yakına gelmişken,*
9450	Emi attanıp ölördö,	*Şimdi atlanıp öleceği demde,*
	Kayra tartpas çın caydı	*Geri dönülmez gerçek yurdu*
	Kadır Alda bererde,	*Kadir Mevlâ verirken,*
	Kalk çogulup kömördö,	*Halk toplanıp gömecekken,*
	Asılının sırdaşı,	*Asilinin sırdaşı,*
	Arkı atañ Manas kurdaşı,	*Ulu atan Manas'ın yoldaşı,*
	Armanduu Bakay er kaldı.	*Hasretli Bakay er kaldı.*

	Törö atañ sultan barında	*Töre baban sultan varken*
	Karıya Bakay ölbödü.	*İhtiyar Bakay ölmedi.*
	Kalk çurkurap, curt çuulap,	*Halk çığrışıp, yurt uğuldayıp,*
9460	Kan abamdı kömbödük.	*Han ağamı gömmedik.*
	Asmanga uçup topurak,	*Göğe uçup toprak,*
	Badışa Bakay öldü – dep,	*Padişah Bakay öldü diye,*
	Asker kaynap topurap,	*Asker kaynaşıp üşüşerek,*
	Bee baştagan beş san mal,	*Kısrak başta beş tümen mal,*
	Bek aşına kırbadık,	*Beyin aşına kesmedik,*
	Beren Bakay dübürtün	*Yiğit Bakay'ın yoğ törenini*
	Kökötöy kança kılbadık.	*Kökötöy'ünki gibi yapmadık.*
	Aksakalın çüştöytüp,	*Ak sakalını tarayıp,*
	Asılduu söögün misteytip,	*Aziz naaşını arıtıp,*
9470	Zamzam menen cuudurup,	*Zemzem ile yıkatıp,*
	Zarbar menen buudurup,	*Zerbaft ile sardırıp,*
	Kımız menen cuudurup,	*Kımız ile yıkatıp,*
	Kımkap menen buudurup,	*Kemha ile sardırıp,*
	Kelinge kete kiygizip,	*Geline kete giydirip,*
	Keteçe tondun etegin	*Kete kürkün eteğini*
	Keñ kılıp cerge tiygizip,	*Geniş kılıp yere değdirip,*
	Kızga kızıl kiygizip,	*Kıza kızıl giydirip,*
	Kımça tondun etegin	*Dar kaftanın eteğini*
	Kıygaçtap colgo tiygizip,	*Verev kesip yola değdirip,*
9480	Kabılan Bakay ölbödü,	*Kaplan Bakay ölmedi,*
	Ölgönün kalk körbödü.	*Öldüğünü halk görmedi.*
	Nar baştagan altı san,	*Nar deve başta altı tümen,*
	Baygesine saydırıp,	*Yarış ödülüne koydurup,*
	Kızıl-tazıl kırmızı,	*Rengârenk kırmızıyı*
	Zıynatına caydırıp,	*Ziynetine serdirip,*
	San karaça, ilek mal	*Sayısız kara mal, yığın yığın hayvanı*
	Sanatına saldırıp.	*Hesabına kattırıp.*
	Bababız Bakay ölbödü,	*Atamız Bakay ölmedi,*
	Baatır atañ Semetey,	*Bahadır baban Semetey,*
9490	Bakay kandı kömbödü.	*Bakay Han'ı gömmedi.*
	Törönü koyup kalbadık,	*Töreyi toprağa koymadık,*
	Baatır Bakay abama	*Bahadır Bakay ağama*
	Uuçtap topo salbadık,	*Avuçlayıp toprak atmadık,*
	Bir kızıgın körbödük,	*Bir şenliğini görmedik,*

Kankor Bakay abamdı
Tereñ kazıp tepkilep,
Curt atası öldü – dep,
Kolubuz menen kömbödük.
Kol-ayak cıyıp kalbadık,
Kankor Bakay abama
Uuç topurak salbadık.
Sırttan Bakay abamdın
Sıpaalap aşın berbedik.
Altı tulpar at menen,
Alakanday kat menen,
Tögöröktün tört burçun
Tört aylana celbedik.
Törölüü curttu çuulatıp,
Bakay kan aşın berbedik.
Tuusunun bayrak celegin
Kızıl-tazıl kıybadık,
Kan atam Bakay öldü – dep,
Kapır menen busulman
Biröön koyboy cıybadık.
Bolkoyup Bakay aşına,
Kapır menen busulman
Kalk cıynalgan kaşına,
Han atam Bakay aşına,
Cay-caraktı caylanıp,
Calañ kılıç baylanıp,
Cazayıl belge çalınıp,
Aç arstanday çamınıp,
Curt çurkurap basılıp,
Kırañı toodoy Semetey
Ak keltesin asınıp,
Ak keltenin miltesi,
Ar kanday türgö bölünüp,
Abaylagan duşmanga
Alaskar toodoy körünüp,
Araanday oozun açkanda,
Kökcalıñdın oozunan
Kök calın çıgıp tögülüp,

Hunhar Bakay ağamı
Derin kazıp sıkılayıp,
Yurt atası öldü diye,
Kendi elimizle gömmedik.
Elini ayağını düzleyip kalmadık,
Hunhar Bakay ağama
Bir avuç toprak atmadık.
Yavuz Bakay ağamın
Usulünce aşını vermedik.
Altı tulpar at ile,
Avuç içi kadar mektup ile,
Yeryüzünün dört bucağını
Dört dönüp koşmadık.
Töreli yurdu çığrıştırıp,
Bakay Han'ın aşını vermedik.
Tuğunun bayrak flamasını
Rengârenk biçmedik,
Han atam Bakay öldü diye,
Kâfir ile Müslüman
Birini komadan toplamadık.
Heybetle Bakay aşına,
Kâfir ile Müslüman
Halk toplanmış önüne,
Han atam Bakay aşına,
Silahları kuşanıp,
Yalın kılıç bağlanıp,
Fitilli tüfeği bele asıp,
Aç arslan gibi atılıp,
Yurt çığrışıp yatışıp,
Sırtı dağ gibi Semetey
Ak keltesini kuşanıp,
Ak keltenin fitili
Türlü türlü renge bölünüp,
Dikkat kesilen düşmana
Alaskar dağı gibi görünüp,
Ejder gibi ağzını açınca,
Gök yelelinin ağzından
Gök alev çıkıp dökülüp,

Körsö türü bir bölök,
Soruuçuday türü körünüp,
Arday bolgon Buuruldun,
Tartıp oozun burgan cok,
«Kan atam Bakay aşı» – dep,
Aş başkarıp turgan cok,
San kazına, tümön mülk,
Baltalap oozun açpadık.
Kan Bakaydın aşına
Zarıp kılıp çaçpadık.
Astıñkı coldu çubatıp,
Kapır menen busulman
Kan Bakay dep çuulatıp,
Kastarlap aşın berbedik,
Kapır menen busulman
Takır cıyıp körbödük,
Badışa Bakay abamdın
Barıktap aşın berbedik.
Duşmandın bolot ogunda
Capanın caman torunda,
Kaardı tartıp karıyam
Kançoronun kolunda.
Balbandan taloo köp körüp,
Arıp Bakay kalgandır,
Akıl kaçıp, es ketip,
Karıp Bakay kalgandır.
Ölö turgan ölçöögö
Barıp Bakay kalgandır,
Cal-kuyruktan ayrılıp,
Kayran Bakay karıya
Sopol bolup kalgandır,
Müyüzü sınıp kor bolup,
Tokol bolup kalgandır.
Kalk çuuldap, el dürböp,
Kayran Bakay abamdın
Kastarlap aşın berbedi.
Curt kürküröp, el çuulap,
Babam Bakay karıya
Anday kızık körbödü.

Görene sureti bambaşka,
Yutacakmış gibi görünüp,
Yağız kesilen Buurul'un
Dizginini çekip çevirmedi,
«Han atam Bakay'ın aşı» diye,
Aş yönetip durmadı,
Sayısız hazine, tümen mülkün
Baltalayıp ağzını açmadık.
Han Bakay'ın aşına
Harcayıp saçmadık.
Alt yoldan katar katar yürütüp,
Kâfir ile Müslümanı
Han Bakay deyip çığrıştırıp,
Saygıyla aşını vermedik,
Kâfir ile Müslümanı
Hepten toplayıp görmedik,
Padişah Bakay ağamın
İhtişamla aşını vermedik.
Düşmanın çelik oku altında,
Yabanın kötü tuzağında,
Kahrı çeken ihtiyarım
Kançoro'nun elinde.
Pehlivandan yağma çok görüp,
Arıklaşıp Bakay kalmıştır,
Akıl kaçıp us gidip,
Garip Bakay kalmıştır.
Ölecek kerteye
Varıp Bakay kalmıştır,
Yeleden kuyruktan ayrılıp,
Zavallı Bakay ihtiyar
Güdük olup kalmıştır,
Boynuzu kırılıp hor olup,
Boynuzsuz kalmıştır.
Halk uğuldayıp, el dalgalanıp,
Zavallı Bakay ağamın
Saygıyla aşını vermedi.
Yurt gürleyip, el çığrışıp,
Atam Bakay ihtiyar
Öyle şenlik görmedi.

Öçüp-canıp küygöndür
Sönüp yanıp tutuşmuştur,

Balbandarga Bakay er
Pehlivanlara Bakay er
Kökbörü bolup cürgöndür.
Gökbörü oğlağı olup sürülmüştür.
Beren enem Kanıkey
Yiğit anam Kanıkey
Kaarduu kandın ogunda
Gazaplı hanın oku altında
Olcogo tüşüp küñ bolup,
Ganimete düşüp cariye olup,
Örttönüp canıp, kül bolup,
Tutuşup yanıp kül olup,
Tıtılgan daakı cün bolup,
Didilmiş eski yün gibi olup,
Kançorogo küñ bolup,
Kançoro'ya cariye olup,
Beli ıçkınıp bekçeyip,
Beli incinip kamburlaşıp,
Muzoo bagıp çekçeyip,
Buzağı güdüp gözleri belerip,
Bışbastan murun bışkandır,
Vakti gelmeden çöküp pişmiştir,
Korduktan basıp çıga albay,
Horluğun altından kalkamayıp,
Aman-soo dep al baykuş,
Sağ mı esen mi diye o zavallı,
Bizden kabar uga albay.
Bizden haber alamayıp.
Öksöp ıylap tura albay,
Hıçkırıp ağlayıp duramayıp,
Ölüp candı kıya albay,
Ölüp cana kıyamayıp,
Akılı ayran bölünüp,
Aklı hayran bölünüp,
Karargan közdü kal basıp,
Kararan gözü perde basıp,
Ayban mal menen uruşup,
Hayvan mal ile uğraşıp,
Kayran beti bırışıp,
Zavallı yüzü buruşup,
Küyüp cürgön çagıdır.
Yanıp gezdiği çağdır.
Calındap küyüp çok bolup,
Alevlenip yanıp kor olup,
Can kaşayıp top bolup,
Canı kavrulup yumak olup,
Öçüp-canıp ot bolup,
Sönüp yanıp ateş olup,
Özü mınday bolgondur.
Kendisi böyle olmuştur.
«Balam Seytek ugup al,
«Balam Seytek, dinleyiver,
Abakeñ baykuş süylösö,
Zavallı ağan söyleyince,
Alban türlüü şumu bar.
Türlü türlü acısı var.
Aytkanga kızık muñu bar,
Söyleyene garip hüznü var,
Tuugandan kördük korduktu,
Akrabadan gördük horluğu,
Cakından körüp kor bolduk,
Yakınımızdan görüp hor olduk,
Capaluu müşkül zorduktu.
Cefalı müşkül zorbalığı.
Keçee Kara-Buura, Çatkalda
Hani Kara-Buura'da, Çatkal'da
Kankor atañ baş bolup,
Hunhar atan baş olup,
Kaykalap kırgız catkanda
Kırgız kurumlanıp yatarken
Tüp atañ tüptüü cak bolgon,
Kök atan köklü soy olmuş,
Tügöl atañ kan bolgon,
Bütün atan han olmuş,

Kagışkan adam cay bolgon.
Arkı atañ atı Nogoydur,
Nogoy kaydan oñoydur.

Çarpışan adam yerle bir olmuş.
Ulu atanın adı Nogoy'dur,
Nogoy hiç kolay lokma mıdır.

Sombuktun suusun boylogon,
Soguşkan adam soylogon,
Bet algan tirüü bolbogon.
Arkı atañdan tüp atañ
Kabılgandı kaysagan
Kez bolgondu kent kılgan,
Bet algandı ment kılgan,
Atışkan adam kalbagan,
Atañ mınday kan bolgon,
Al atañdın inisi –
Aytıluu Şıgay bar bolgon.
Şıgaydın uulu Çınkoco,
Esirkep cürüp el buzgan,
Kalayık çaykap, curt buzup,
Karagay nayza boolaşıp,
Kan atañ menen coolaşıp,
Kaçıp kirip Toltoygo
Tuyuktu keçip kır baştap,
Tutanıp ölgön kuturgur
Kalk çogultup kol baştap,
Atakeñe çır baştap,
Camgır kılıp caa tartıp,
Möndür kılıp ok atıp,
Kalaymandı saluuga
Kan Akun kızı eneñdi,
Atañan tartıp aluuga,
Kılım caylap kol tolup,
Kırılıp buzuk çoñ bolup,
Kırk kün tınbay uruşup,
Cediger kırgız betteşip,
Şay koldogon şer ölüp,
Kıçıragan er ölüp,
Ayzaker dañgıl ıktuu ölüp,
Alımı Toltoy mıktuu ölüp,
Alaman koyup turuşup,

Sombuk'un suyunu boylamış,
Savaşan adam yerde sürünmüş,
Karşısına çıkan sağ kalmamış.
Ulu atandan kök atan:
Rast geleni çiğneyip yutan,
Denk geleni dize getiren,
Yöneldiğini perişan eden,
Atışan adam kalmamış,
Atan böyle han olmuş,
O atanın küçüğü —
Namlı Şıgay var olmuş.
Şıgay'ın oğlu Çınkoco,
Azgınlaşıp eli bozmuş,
Ahaliyi çalkalayıp yurdu bozup,
Karaçam mızrak kuşanıp,
Han atanla düşmanlaşıp,
Kaçıp Toltoy'a sığınıp,
Boğazı geçip sırtlar aşıp,
Tutuşup ölesi o kudurmuş,
Halk toplayıp ordu derip,
Atacığına kavga açıp,
Yağmur gibi yay çekip,
Dolu gibi ok atıp,
Kıyameti koparmaya,
Han Akun kızı ananı
Babandan çekip almaya,
Âlemi kaplayıp ordu dolup,
Kırılıp fitne büyüyüp,
Kırk gün dinmeden vuruşup,
Cediger ile Kırgız yüzleşip,
Şay'ın koruduğu arslan ölüp,
Çelik gibi gıcırdayan er ölüp,
Mızrakçı usta mahir ölüp,
Zorlusu Toltoy, pek yavuz, ölüp,
Akın salıp duruşup,

Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruştuk.
Şıgaydın uulu Koconu
Cañcal saldı, biz soyduk.
Keçee kırgındı kızık baştadık,

Tüfek atıp yay çekip,
Göğüs göğüse vuruştuk.
Şıgay'ın oğlu Koco'yu,
Fitne saldı, biz kestik.
Hani kırgını şenlikçe başlattık,

Kıyını Toltoy, Çınkoco
Kırgın kılıp taştadık.
Betteşip uruş kılganda,
Erenderin kırganda,
Ayzaga kambıl ıktuu ölgön,
Aalamdan çıkkan mıktuu ölgön.
Kelgen eçen kan ölüp,
Kez bolgondun baarı ölüp,
Ayrı beles, kaykañdı
Çala cürgön col ele,
Çabışkandı abakeñ
Ala cürgön kol ele.
Kankorunun barında
Külüstön abañ şer ele,
Ay-aalamdı buy kılgan
Arslan kökcal şer ele.
Katılgandı kaysagan
Kayran Çoro men ele,
Bagım tayıp bel ketip,
Kabılan kökcal şer ketip,
Kulduk menen kün ötüp,
Emi balam, er Seytek,
Kurup turam minetip.
Kabılandın barında,
Kazını kertip cep cürdüm.
Baarıdan tozok, çoñ müşkül,
Balaket kayda dep cürdüm.
Aykölümdün barında,
Aalamdı bildim duuladım,
Aykölümdön ayrılıp,
Azap tarttım kuuradım.
Kagışka çıksam kamsıkpay,
Kazını kesip ceçü elem,

Zorlusu Toltoy'u, Çınkoco'yu
Kırıp geçirip bıraktık.
Yüzleşip savaş kılınca,
Erenlerini kırınca,
Mızrağa usta mahir ölmüş,
Âlemde eşsiz yavuz ölmüş.
Gelen nice han ölüp,
Denk gelenin hepsi ölüp,
Çatal beli, yokuşu
Aşıp geçtiğimiz yoldu o,
Vuruşup geleni ağanın
Alıveren koldu o.
Hunharı sağ iken
Levent ağan arslandı,
Ay-âlemi tarumar eden
Arslan gök yeleli erdi.
Sataşanı çiğneyip yutan
O yaman Çoro bendim,
Bahtım kayıp belim gidip,
Kaplan gök yeleli arslan gidip,
Kullukla günler geçip,
Şimdi balam, er Seytek,
Böylece kuruyup duruyorum.
Kaplan varken
Kazıyı dilim dilim yerdim.
Hepsinden beter cehennem, büyük müşkül,
Bela nerede diye gezerdim.
Ayköl'üm varken
Âlemi bildim, gürledim,
Ayköl'ümden ayrılıp,
Azap çektim, kurudum.
Çarpışmaya çıksam kaygılanmadan,
Kazıyı kesip yerdim,

Kıyınım abam barında
Kırgız turmak kılımga,
Kırgın salam deçü elem.
Bel baylagan belim cok,
Berenim ayköl şerim cok,
Bügün körgön erteñ cok.
Uypalanat bir künü

Zorlum ağam varken
Kırgız şöyle dursun, âleme
Kırgın salarım derdim.
Bel bağladığım belim yok,
Yiğidim, ayköl arslanım yok,
Bugün görülen yarın yok.
Bir gün gelir örselenir,

Uşunday bolot düynö bok», –
Dep, oşentip, Külçoro
Kapalanıp iş bütöp,
Kañırıgı bek tütöp,
Baatır kökcal attanıp,
Itelgidey kayran köz
Irmebesten caş alıp,
Kaygılanıp kol kurap,
Caşıp ketti koñgurap.
Külçoro caşıp turganda
Kızılsart baştap karı ıylap,
Kıyla curttun baarı ıylap,
Eeligip Seytek er ıylap,
Es bilgendin baarı ıylap,
Erde müşkül karan iş
Uşunday bolor dep ıylap,
Mına oşondo er Seytek
Arslanday köz caynap,
Açuulanıp tiş çaynap,
Kaarlanıp kamınıp,
Açuulangan Seytekke
Kayıptan akıl tabıldı.
Cetik kökcal celigip,
Cetilgen Seytek küülönüp:
«Tartınbastan kayran baş
Tayküröñ kaalap minbesem,
Bıyıl tartınbay coogo kirbesem!
Kas sanaşkan duşmandın
Kaşayta cinin kakpasam,
Kırgındı kızık salbasam,
Kıyamat ketken atamdın

Böyle olur, beş para etmez dünya», —
Deyip, böylece Külçoro
Kederlenip sözü bitirip,
İçi buram buram tütüp,
Bahadır gök yeleli atlanıp,
Aladoğan gibi o keskin göz
Kırpılmadan yaşla dolup,
Kaygılanıp ordu derip,
Boğuk boğuk ağlayıverdi.
Külçoro ağlayıp dururken
Kızılsart başta, yaşlılar ağlayıp,
Nice yurdun hepsi ağlayıp,
Coşup Seytek er ağlayıp,
Aklı erenin hepsi ağlayıp,
Erdeki müşkül, kara iş
Böyle olur diye ağlayıp,
İşte o zaman er Seytek
Arslan gibi gözü parlayıp,
Öfkelenip diş gıcırdatıp,
Kahırlanıp davranıp,
Öfkelenen Seytek'e
Gaipten akıl bulundu.
Olgun gök yeleli coşup,
Yetişmiş Seytek hızlanıp:
«Çekinmeden, koca başımla
Tayküröñ'ü dileyip binmezsem,
Bu yıl çekinmeden düşmana girmezsem!
Kastımı güden düşmanın
Cinini kudurta kudurta dökmezsem,
Kırgını şenlikçe salmazsam,
Ahirete giden atamın

	Bıyıl kegin albasam,	*Bu yıl öcünü almazsam,*
	Tuulbastan ölöyün,	*Doğmadan öleyim,*
	Tuulbay tuna çögöyün!	*Doğmadan dibe çökeyim!*
	Kanzaadanın balası	*Hanzadenin oğlu*
	Kıyanı buzup köçalbay,	*Yamacı bozup göçmeden,*
	Kılımdı buzup öç albay,	*Âlemi bozup öç almadan,*
9730	Kaldaydı buzup kan albay,	*Kalday'ı devirip hanını almadan,*
	Kagış kılıp can albay,	*Çarpışıp can almadan,*
	Ayza sunup top buzbay,	*Mızrak uzatıp alay bozmadan,*
	Dagdır cetip okko uçpay,	*Kader yetip okla uçmadan,*
	Kantip tirüü turalı!	*Nasıl diri duralım!*
	Beyli kara Kıyazga	*Huyu kara Kıyaz'a*
	Bet alışıp uruşpay,	*Yüz yüze gelip vuruşmadan,*
	Karmaşıp catıp kan albay,	*Boğuşup yatıp kan almadan,*
	Karmaşıp cürüp can albay,	*Boğuşup gidip can almadan,*
	Tirüü bolboy ölöyün	*Diri kalmaktansa öleyim,*
9740	Tuura cañcal salbasam,	*Doğruca kavga salmazsam,*
	Tuulbay tuna çögöyün.	*Doğmadan dibe çökeyim.*
	Kızıkkan eken er Kıyaz	*Heveslenmiş demek er Kıyaz,*
	Kırılışıp köröyün!	*Kırışıp bir göreyim!*
	Kuturgan okşoyt kuu Kıyaz	*Kudurmuş besbelli kurnaz Kıyaz,*
	Men bir kup uruştu kılayın,	*Ben bir güzel savaş kılayım,*
	Belsenip alıp kol salıp,	*Bileğimi sıvayıp saldırıp,*
	Beecinge çeyin kubayın.	*Beecin'e kadar kovayım.*
	Kaltırbay hanın soyoyun,	*Bırakmadan hanını keseyim,*
	Kabırgasın sögöyün,	*Kaburgasını sökeyim,*
9750	Köökörlöp kanın tögöyün!	*Kanını tulum tulum dökeyim!*
	Alıştı arbın salbasam,	*Boğuşmayı bolca salmazsam,*
	A düynö ketken atamdın	*Öbür dünyaya giden atamın*
	Bıyıl kegin albasam,	*Bu yıl öcünü almazsam,*
	Ceti-Özöndö cediger	*Yedi-Özön'de Cediger'i,*
	Ceti-Özön kütüp cer kılıp,	*Yedi-Özön'ü tutup yer kılıp,*
	Cedigerdi el kılıp,	*Cediger'i kendime el kılıp,*
	Kaşatın örttöp çok kılıp,	*Yamacını yakıp kor kılıp,*
	Han Kıyazın cok kılıp,	*Han Kıyaz'ını yok kılıp,*
	Özöndün suusun burbasam,	*Irmağın suyunu çevirmezsem,*
9760	Öñgöçö kara cediger	*O koyu kara Cediger'i*
	Ört öçköndöy kılbasam,	*Sönmüş yangın yerine çevirmezsem,*

Baatırların baspasam,	*Bahadırlarını ezmezsem,*
Bastaşkanın öltürüp,	*Karşı duranını öldürüp,*
Kektep kegim açpasam,	*Kin güdüp öcümü çıkarmazsam,*
Tuulbay tuna çögörmün,	*Doğmamış gibi dibe çökeyim,*
Kastaşarım kan Kıyaz,	*Düşman bellediğim Han Kıyaz,*
Bir uruşup körörmün,	*Bir vuruşup görürüm,*
Çımçışarım Kançoro,	*Didişeceğim Kançoro,*
Çın duşmanım mına uşul!	*Gerçek düşmanım işte bu!*
Karaldı kılgan kan abam,	*Dayanak kıldığım han ağam,*
Ata orduna atasıñ,	*Ata yerine atamsın,*
Asılıñdan ayrılıp,	*Asilinden ayrılıp,*
Armanıñ aytıp catasıñ.	*Hasretini söyleyip duruyorsun.*
Kayaşa bergen duşmandı	*Karşılık veren düşmanı*
Meelep turgan keziñde,	*Nişanlayıp durduğun çağında,*
Ay-aalamdı buy kılıp,	*Ay-âlemi tarumar edip,*
Eelep turgan keziñde,	*Egemen olup durduğun çağında,*
Tuyuktu buzup col salıp,	*Çıkmazı bozup yol açıp,*
Tuşukkanga kol salıp,	*Rast gelene el salıp,*
Eelep turgan keziñde,	*Egemen olup durduğun çağında,*
Iç etiñden ok ötpös	*İç etinden ok geçmez zırhı*
Kiyip turgan keziñde,	*Giyinip durduğun çağında,*
Kara-Şaar, Kambıl, Beecinge	*Kara-Şaar'a, Kambıl'a, Beecin'e*
Tiyip turgan keziñde,	*Saldırıp durduğun çağında,*
Kök kunduzdan suusar börk,	*Gök kunduzdan, samurdan börkü*
Kiyip turgan keziñde,	*Giyip durduğun çağında,*
Ay-aalamdı buy kılıp,	*Ay-âlemi tarumar edip,*
Tiyip turgan keziñde,	*Vurup durduğun çağında,*
Ay-aalamdı kamırday,	*Ay-âlemi hamur gibi*
Cuurup turgan keziñde,	*Yoğurup durduğun çağında,*
Çın düynönü çımınday,	*Koca dünyayı sinek gibi*
Kuurup turgan keziñde,	*Kavurup durduğun çağında,*
San koldu carıp ayza alıp,	*Sayısız orduyu yarıp mızrak alıp,*
Iyrip turgan keziñde,	*Önüne katıp sürdüğün çağında,*
Çöl tüşürüp aalamdı	*Âlemi çöle çevirip*
Bilip turgan keziñde,	*Hükmedip durduğun çağında,*
Tulpar minip ayza alıp,	*Tulpar binip mızrak alıp,*
Kınsız kılıç baylanıp,	*Kınsız kılıç kuşanıp,*
Kanat uçup cete algıs	*Kanatlı kuşun eremeyeceği*

Kakandın şaarın aylanıp,
Kamap turgan keziñde,
Kalday menen şiveni,
Sabap turgan keziñde,
Kubatıñız küçüñüz,
Çapçışka kirgen çamañız,
Kanday ele aylañız?
Kubat-darman büttüñüz,
Kurdaşıñ abañ barında,
Kanday ele küçüñüz?
Alıñızdı sınañız,
Küçüñüzdü biliñiz,
Bayırkıday küç bolso,

Kakan'ın şehrini dolanıp,
Kuşatıp durduğun çağında,
Kalday ile Şive'yi
Dövüp durduğun çağında,
Kuvvetiniz, gücünüz,
Çarpışmaya giren dermanınız,
Nasıldı çareniz?
Kuvvetin dermanın tamdı,
Yoldaşın ağan varken,
Nasıldı gücünüz?
Dermanınızı sınayın,
Gücünüzü bilin,
Eskisi gibi güç varsa,

Anan coogo kiriñiz.
Al-abalıñ büt bolso,
Anan coogo tiyiñiz,
Anan çamañ biliñiz.
Çama menen alıñız,
Erlik küçtü salıñız.
Kubat menen alıñdı
Emi sınap kalıñız.
Erdik kılıp küç sına,
Abalkı alıñ büt sına,
Mına oşondo Külçoro
Baatırdın aman barında,
Bardık küçüm çagında,
Kum kuykalap taş örttöp,
Kuturup turgan kezimde,
Can kıyratıp kan tögüp,
Cutunup turgan kezimde,
Kılıç karmap ayza alıp,
Caylap turgan kezimde.
Bet algandı buy kılıp,
Aydap cürgön kezimde,
Kızıl kılıç zulpukor
Kayrap turgan çagında,
Kas duşmandı talkalap,
Çaynap turgan kezimde.

Ondan sonra düşmana girin.
Halin dermanın tamamsa,
Ondan sonra düşmana saldırın,
Ondan sonra çapınızı bilin.
Dermanınızı da gücünüzü de,
Erlik gücünü ortaya koyun.
Kuvvet ile dermanını
Şimdi sınayıverin.
Erlik edip güç sına,
Önceki dermanını hep sına.»
İşte o zaman Külçoro:
«Bahadır sağ iken,
Bütün gücüm çağındayken,
Kumu kavurup taşı yakıp,
Kudurup durduğum çağımda,
Can kırıp kan döküp,
Yutunup durduğum çağımda,
Kılıç tutup mızrak alıp,
Öldürüp durduğum çağımda.
Yöneldiğimi tarumar edip,
Sürüp gittiğim çağımda,
Kızıl kılıç Zülfikar'ı
Bileyip durduğum çağımda,
Has düşmanı parçalayıp,
Çiğneyip durduğum çağımda.

Cetken cerge duu kılıp,
Kerişken candı çuu kılıp,
Iç etimden ot ötpös,
Kiyip turgan kezimde,
Atışkan coonu buy kılıp,
Iyrip turgan kezimde.
Abañ arıstan küçtüü ele,
Abakeñ şorduu Çoronun
Çalışkan çama büt ele.
Külüstön abam barında
Aybalta karmap burçu elek,
Küç sınaşıp turçu elek,
Alışka kaçan tiyçü elek!
Cazayıl caanı kolgo alıp,
Katarınan küç sınap,

Vardığım yeri velveleye verip,
Çekişen canı çığlığa boğup,
İç etimden ateş geçmez zırhı
Giyip durduğum çağımda,
Atışan düşmanı tarumar edip,
Önüme katıp sürdüğüm çağımda.
Ağan arslan güçlüydü,
Ağacığın, bahtsız Çoro'nun
Güreşecek dermanı tamdı.
Levent ağam varken
Aybalta tutup bükerdik,
Güç sınaşıp dururduk,
Boğuşmaktan ne zaman geri durduk!
Cazayıl yayını ele alıp,
Sırayla güç sınayıp,

Tokson ketmen koyçu elek,
Küç sınaşıp kürpüldöp,
Çuuga kirip alçu elek,
Ayıkpay turgan eñ kızık
Duuga kirip alçu elek.
Oyronuñdun barında
Oyunga kanıp tunçubuz,
Tüzöñgö çıkkan kayıñdı,
Tübü menen culçubuz.
Töö kökbörü tartçu elek,
Törö kökcal barında,
Küülönsök coogo barçubuz,
Küçtü sınap alçubuz.
Dañduu-Baştın too teke,
Terisi kalıñ zoo teke,
Aşatkıga salçubuz.
Taalayluu enem aldında,
Tamandaşıp tartışıp,
Üzüp-üzüp salçubuz,
Bulçuñ etter muştumday,
Murdakı küç uşunday.
Tañ-tamaşa salçubuz,
Kımız içip kız oynop,

Doksan ketmeni dizerdik,
Güç sınaşıp gümbürdeyip,
Curcunaya dalardık,
Dinmek bilmeyen en tatlı
Şamataya dalardık.
O yaman yiğidin varken
Oyuna kanıp doyardık,
Düzlükte biten kayını
Köküyle sökerdik.
Deveyle gökbörü çekerdik,
Töre gök yeleli varken,
Coştuk mu düşmana varırdık,
Gücü sınayıverirdik.
Dañduu-Baş'ın dağ tekesini,
Derisi kalın kaya tekesini
Sepi çukuruna yatırırdık.
Talihli anamın önünde,
Taban tabana çekişip,
Kopara kopara atardık,
Kas etleri yumruk gibi,
Önceki güç işte böyleydi.
Şenlik şamata salardık,
Kımız içip kızla oynayıp,

	Orompoy teep olco alıp,	*Orompoy tepip ödül alıp,*
	Opsuz oyun salçu elek.	*Ölçüsüz oyun kurardık.*
	Cırgaldın aman çagıñda,	*Sefanın esen çağında,*
	Cırgalduu kökcal barında,	*Mutlu gök yeleli varken,*
9880	Kalıñ curt cırgap, oy tartıp	*Kalabalık yurt sefa sürüp murat alıp*
	Konup atkan kezinde,	*Konup oturduğu demde,*
	Kündüzü cırgal, tünü oyun,	*Gündüzü sefa, gecesi oyun*
	Bolup atkan kezinde.	*Olup durduğu demde.*
	Kımız içip tunganda	*Kımız içip kanınca,*
	Kızıl köynök, tasma bel,	*Kızıl gömlekli, kayış belli,*
	Kıltıldagan eñ suluu	*Salınan en güzel*
	Keçee kız-kelin karap turganda,	*Kızlar gelinler hani bakıp dururken,*
	Eriksek elik atçu elek,	*İçimiz sıkıldı mı karaca vururduk,*
	Tokson katar ketmendi	*Doksan sıra ketmeni*
9890	Caa ogu menen atçu elek,	*Yay okuyla delerdik,*
	Kızıkka mınday batçu elek.	*Keyfe böyle dalardık.*
	Kubattın aman çagında,	*Kuvvetin esen çağında,*
	Kurugan abam barında,	*Garip ağam varken,*
	Külkü salbay turbagan	*Gülüşsüz hiç durmayan,*
	Küyünüp coogo kirüügö,	*Yanıp düşmana girmek için*
	Küç-kubattı sınagan.	*Güç kuvveti sınardı.*
	Arslan abam şer ele,	*Arslan ağam yiğitti,*
	Abam öñdüü bendeni	*Ağam gibi bir kulu*
	Can caratıp casatkan,	*Can yaratan var edip,*
9900	Cakında berbeyt degele.	*Yakın zamanda bir daha hiç vermez.*
	Opsoloñ abam uluk şer,	*Heybetli ağam ulu arslan,*
	Ataganat kuu düynö,	*Ah gidi kahpe dünya,*
	Adamdan çıkpayt anday er.	*İnsandan çıkmaz öyle er.*
	Telegeyi teñ bolçu,	*Her yanı denkti, kusursuzdu,*
	Için körsöñ baatırdın	*İçini görsen bahadırın*
	Cer cüzünön keñ bolçu.	*Yeryüzünden genişti.*
	Koldogonu sur colbors,	*Koruyucusu boz kaplan,*
	Kozgolgon anday can bolbos.	*Öylesi bir can bir daha çıkmaz.*
	Eerçigeni acıdaar,	*Ardınca gelen ejderha,*
9910	Koştogonu kabılan,	*Yanı sıra giden kaplan,*
	Bet alsa bende ceñbegen,	*Yöneldi mi kul yenmemiş,*
	Betteşip duşman kelbegen.	*Yüzleşmeye düşman gelmemiş.*
	Serpişip adam barbagan,	*Çarpışmaya insan varmamış,*

	Çındagan tirüü kalbagan,	*Ciddiye aldığı sağ kalmamış,*
	Bettese cerdi çettegen,	*Yöneldi mi yer önünden çekilmiş,*
	Betteşken aman ketpegen.	*Yüzleşen sağ gitmemiş.*
	Kaarlanıp kaçırsa,	*Kahırlanıp saldırdı mı,*
	Karmaşsa candı örttögön,	*Boğuştu mu canı yakmış,*
	Astı aybattuu törönün	*Önü heybetli törenin,*
9920	Astın sala bergende,	*Önden atılıverdiğinde*
	Acıdaardın türü ele.	*Ejderhanın suretiydi.*
	Arkasın salsa baatırda	*Sırtını dönse bahadırda*
	Altı miñ erdin sürü ele.	*Altı bin erin heybeti vardı.*
	Kokuy kökcal barında	*Aman, gök yeleli varken*
	Caa tartçu elek küç sınap,	*Yay çekerdik güç sınayıp,*
	Al-abaldı büt sınap.	*Hal dermanı hep sınayıp.*
	Cazayıl atıp, caa tartıp,	*Cazayıl atıp yay çekip,*
	Caanamdı kıyratıp,	*Cehennemi kırıp geçirip,*
	Çın kürküröp turçu elek,	*Sahiden gürleyip dururduk,*
9930	Çındaşkandı kırçu elek.	*Karşı koyanı kırardık.*
	Koybosko korduk salçubuz,	*Vazgeçmeyene horluk salardık,*
	Koygulaşkan coo bolso,	*Vuruşmaya duran düşman olursa,*
	Koyboy ceke alçubuz.	*Komadan tek tek alırdık.*
	Kabılan abam barında,	*Kaplan ağam varken,*
	Kalk kaytargan biz elek,	*Halkı koruyan bizdik,*
	Kanzaadanın türü elek,	*Hanzadenin suretiydik,*
	Kaynardın kara közü elek	*Kaynağın kara gözüydük,*
	Kabılan erdin özü elek.	*Kaplan erin ta kendisiydik.*
	Kımbat kökcal barında	*Kıymetli gök yeleli varken*
9940	Kızılduu bolot börk elek,	*Kızıl işli çelik börktük,*
	Kıykırgan cerge çır salgan	*Haykırdığı yere kavga salan,*
	Kızarıp küygön ört elek.	*Kızarıp yanan yangındık.*
	Kabılandın barında	*Kaplan varken*
	Kara kurç bolot börkü elek,	*Kara sert çelik börküydük,*
	Kaçırsa coonun körkü elek,	*Saldırdı mı savaşın görküydük,*
	Kapıstan basıp öçürgüs	*Ansızın basılıp söndürülmez,*
	Karara küygön ört elek.	*Kararak yanan yangındık.*
	Kankorumdun barında	*Hunharım varken*
	Kapçalduu şamal bel elek.	*Boğazından yel esen beldik.*
9950	Kagışkanga boy berbes,	*Çarpışana boyun eğmez,*
	Aç arstan şer elek,	*Aç arslan kesilmiş erdik,*

Kökcaldın anık közü elek,
Köykaşkanın özü elek.
Tuyuktu buzup col salgan,
Tuşuksa coogo kol salgan,
Ala-Too boylop cerdegen,
Kakandan kelip Koñurbay,
Kankorum aman çagında
Karmaşıp catıp ceñbegen.
Kan, bek mancu kıyragan,
Bettegen türüm körgöndö
Bendeden bölök eken – dep,
Beecinden sınçı ıylagan.
Soguşka çıgıp çoñ kalday
Koñurbay koşo kıyragan,
Kankoruma can tütpöy,
Kakandın curtu ıylagan.
Burgan suunu burganda
Busurman curtun suusatıp,
Kara mancu, köp şibe
Kaldayı kıstap turganda,
Tuurasın aşıp col kıldım,

Gök yelelinin öz gözüydük,
Seçkin kaşkanın ta kendisiydik.
Çıkmazı bozup yol açan,
Denk düşse düşmana el salan,
Ala-Too boyunca yurt tutan
Hunharımı, esen çağında,
Kakan'dan gelen Koñurbay
Boğuşup durup yenememiş.
Han, bey, Mançu kırılmış,
Yöneldiğim andaki suretimi görünce,
Kuldan başkaymış bu diye,
Beecin'den sınçılar ağlamış.
Savaşa çıkıp koca kalday
Koñurbay da birlikte kırılmış,
Hunharıma can dayanmayıp,
Kakan'ın yurdu ağlamış.
Çevrilen suyu çevirince,
Müslüman yurdunu susatıp,
Kara Mançu, kalabalık Şibe,
Kalday sıkıştırıp dururken,
Enlemesine aşıp yol kıldım,

Tuurasın kırıp kor kıldım,
Mancuların çuulattım,
Kürmö kiygen kıtaydın
Küçtüülörün kıyrattım.
Takka mingen kan ölgön,
Tazasının baarı ölgön,
Belgilüü külük buuruldu
Berenden surap mingemin,
Bet alganım buy kılıp,
Beecinge aydap kirgemin.
Eren ötkön atañdı,
Balam, Seytek, ugup al,
Eerçip cürüp er boldum,
Er uulu menen teñ boldum.
Cetim kalıp cetildim,
Cergege eptep koşuldum,
Kenedey kalıp zor boldum,

Karşımdakini kırıp hor kıldım,
Mançularını çığrıştırdım,
Cepken giyen Hıtay'ın
Güçlülerini kırıp geçirdim.
Tahta çıkan han ölmüş,
Seçkinlerinin hepsi ölmüş,
Namlı yürük Buurul'u
Yiğitten isteyip binmişim,
Yöneldiğimi tarumar edip,
Beecin'e kadar sürüp girmişim.
Yiğit göçüp giden atanı,
Balam Seytek, dinleyiver,
Ardınca gidip er oldum,
Er oğluyla denk oldum.
Yetim kalıp yetiştim,
Yurda güç bela katıldım,
Kene kadarken ulu oldum,

Kılımdan Çoro çoñ boldum.
Uksañ cayım uşunday,
Kanatımdan kayrıldım,
Karanı toodoy kabılan
Kankoruman ayrıldım.
Öpköm tüşüp oozuman,
Cötölö albay turamın.
Omuroom çırmap ok tiyip,
On eki dürmöt, seksen ok
Kötörö albay turamın.
Bel baylarga belim cok,
Bekip catkan cerim cok,
Karaldı çalkak toom cok,
Karaldı kılıp oturgan
Kankor abam zorum cok.
Kızmat kılıp taş carçu
Can birge eki kolum cok.
Kulduktan abañ kaygırgan,
Karaldı kılıp oturgan,
Kankorunan ayrılgan.
Ayrılganda küygömün,
Balam, Seytek, badırek
Esilden tukum kaldı – dep,

Âlemden büyük Çoro oldum.
Duyarsan halim işte böyle:
Kanadımdan kırıldım,
Karaltısı dağ gibi kaplan
Hunharımdan ayrıldım.
Ciğerim ağzımdan düşüp,
Öksüremeden duruyorum.
Göğsüme saplanıp ok değip,
On iki fişek, seksen oku
Kaldıramadan duruyorum.
Bel bağlayacak belim yok,
Saklanıp yatacak yerim yok,
Dayanacağım yüce dağım yok,
Dayanak edinip oturduğum
Hunhar ağam, ulum yok.
Hizmet edip taş yaran,
Canla bir iki kolum yok.
Kulluktan ağan kaygılanmış,
Dayanak edinip oturduğu
Hunharından ayrılmış.
Ayrılınca yanmışım,
Balam Seytek, koçağım,
Merhumdan soy kaldı diye,

Seni kütüp cürgömün.
Abaylap uktum sözümdü,
Asıldan kalgan muraa – dep,
Baana kıldım özüñdü.
Kaalap uktum sözüñdü,
Kankordon kalgan muraa – dep,
Karaldı kıldım özüñdü.
Beylep kördüm özüñdü,
Bek arstandan kalgan calgızdı
Belime tañuu kılsam – dep,
Beren abam kökcaldın
Bet alıp kunun kuusam – dep,
Bagıştın uulu Kıyazdın
Töbösünön bassam – dep,
Tört tülügün çaçsam – dep,

Seni bekleyip durmuşum.
Sözü dikkatle dinledim,
Asilden kalan miras diye,
Seni kendime penah kıldım.
İsteyerek dinledim sözünü,
Hunhardan kalan miras diye,
Seni kendime dayanak kıldım.
Seni gözleyip gördüm,
Pek arslandan kalan biriciği
Belime kuşak kılayım diye,
Yiğit ağam gök yelelinin
Karşı varıp kan bedelini kovalayayım diye,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'ın
Tepesine basayım diye,
Dört tür malını saçayım diye,

	Törünö kuduk kassam – dep,	*Baş köşesine kuyu kazayım diye,*
	Atıştı arbın saluuga,	*Çatışmayı bolca salmaya,*
10030	Añtara serpsem, kanınan	*Devirip savursam, kanından*
	Koçuştap cutup alsam – dep,	*Avuçlayıp yutayım diye,*
	Estegen coom Kançoro	*Aklımdaki düşmanım Kançoro'nun*
	Eki közün oysom – dep,	*İki gözünü oyayım diye,*
	Tübübüz tuugan birge elek,	*Kökümüz kardeşti, birdik,*
	Etine eptep toysom – dep.	*Etine bir doyayım diye.*
	Kaşıktay kanın şimirip,	*Kaşık kadar kanını sömürüp,*
	Öksögön darttı coysom – dep,	*İçimi yakan derdi gidereyim diye,*
	Cañcaldı caman saluuda,	*Kavgayı fena salmakta,*
	Catsa-tursa tilegim –	*Yatsam kalksam dileğim —*
10040	Kökcal abamdın öçün aluuda.	*Gök yeleli ağamın öcünü almakta.*
	Tuuraga tolgon kalıñ mal,	*Ovaya dolan kalabalık mal,*
	Tuygun abam Semetey	*Doğan ağam Semetey*
	Tuura esime tüşköndö,	*Dosdoğru aklıma düşünce,*
	Tutanıp canıp ört bolup,	*Tutuşup yanıp yangın olup,*
	Tutamga kelbeyt bizdin can.	*Canımız yerinde durmaz olur.*
	Carday kökcal barında	*Yar gibi gök yeleli varken*
	Caynagan kızıl çok elem,	*Işıl ışıl kızıl kordum,*
	Cahanamda cok elem,	*Cehennemde bile eşim yoktu,*
	Atışsa bolot ok elem,	*Atışılsa çelik oktum,*
10050	Ay-aalamdı buy kılgan,	*Ay-âlemi tarumar eden,*
	Bendeden aşkan şok elem.	*Kul katından aşkın yamandım.*
	Berenim cok kar boldum,	*Yiğidim yok, düşkün oldum,*
	Kımız içpes kayran baş	*Kımız içmez bu zavallı baş,*
	Kıygıl suuga zar boldum,	*Bulanık suya muhtaç oldum,*
	Ayköldün közü ketkende,	*Ayköl'ün gözü göçünce,*
	Al tügönüp kar boldum,	*Derman tükenip düşkün oldum,*
	Asıl kökcal barında,	*Asil gök yeleli varken*
	Arak içpes uşul baş	*Rakı içmez bu baş,*
	Açkıl suuga zar boldum.	*Ekşi suya muhtaç oldum.*
10060	Kökcalım abam barında,	*Gök yelelim ağam varken,*
	Kökcal abam bak berdi.	*Gök yeleli ağam baht verdi.*
	Taruu batpas oozuma	*Darı sığmaz ağzıma*
	Tananın başı çak keldi.	*Dananın başı denk geldi.*
	Buudan abam kabılan,	*Küheylan ağam kaplandı,*
	Buhardı buzup bak berdi.	*Buhara'yı bozup baht verdi.*

	Buudan abam ötkön soñ,	*Küheylan ağam göçtükten sonra,*
	Buuday batpas oozuma	*Buğday sığmaz ağzıma*
	Bukanın başı çak keldi.	*Boğanın başı denk geldi.*
	Körgönüm tayak uu bolup,	*Gördüğüm dayak ağı olup,*
10070	Cegenim tomuk bul bolup,	*Yediğim kemik nimet sayılıp,*
	Darman çarçap al ketken,	*Derman yorulup güç gitmiş,*
	Külüstön külgön abañdan,	*Güleç levent ağandan sonra,*
	Çama çarçap kan ketken,	*Takat düşüp kan gitmiş,*
	Tüşkönü temir tor bolgon,	*Düştüğü demir kafes olmuş,*
	Tartkanı meenet şor bolgon,	*Çektiği mihnet, kara baht olmuş,*
	Tüşkönü çuñkur or bolgon,	*Düştüğü derin çukur olmuş,*
	Berenim cetim kelgen soñ,	*Yiğit yetimim geldikten sonra,*
	Ezelki dartım kozgolgon.	*Ezelî derdim depreşti.*
	Öçkön otum tamgan soñ,	*Sönmüş ateşim tutuşunca,*
10080	Ölçöömdü Kuday bergen soñ,	*Nasibimi Hüda verince,*
	Tilegenim kelgen soñ,	*Dilediğim gelince,*
	Kapanı carık açayın,	*Kederi aydınlığa açayım,*
	Ceelikken cürök basayın,	*Coşan yüreği yatıştırayım,*
	Umaçtay közüm açayın.	*Umaç açar gibi gözümü açayım.*
	Kırsık kesken erenim,	*Kazanın kestiği erenim,*
	Kımbattan kalgan berenim,	*Kıymetliden kalan yiğidim,*
	Asıldan kalgan aybatım,	*Asilden kalan heybetim,*
	Aldıma tüşçü kayratım,	*Önüme düşen gayretim,*
	Çañkasam suusun kandırçu,	*Susadımsa suyumu kandıran,*
10090	Tuuradan akkan bulagım,	*Yamaçtan akan pınarım,*
	Tuu ornogon çunagım,	*Tuğ dikilen yavrucuğum,*
	Boz ala tartkan bolpoñum,	*Boz alaya çalan tombulum,*
	Belgilüü ayköl kökcaldan	*Namlı ayköl gök yeleliden*
	Belekke kalgan Çolponum,	*Armağan kalan Çolpan'ım,*
	Ölçöp cürgön öbögüm,	*Üstüne titrediğim desteğim,*
	Belime tañuu cölögüm.	*Belime kuşak dayanağım.*
	A düynö ketken asıldan,	*Öbür dünyaya giden asilden*
	Aşkere kalgan böbögüm.	*Apaçık kalan bebeğim.*
	Kara-Kıya batkalda,	*Kara-Kıya boğazında*
10100	Kalıñ duşman ok atıp,	*Kalabalık düşman ok atıp,*
	Ayköldü kamap catkanda,	*Ayköl'ü kuşatıp yatarken,*
	Abamdın aytkan kebi ele,	*Ağamın söylediği sözdü:*
	Ölböy-citpey cetimdi,	*Ölmeden yitmeden yetimi*

Arka kılgın – dedi ele.
Cılgındı Keñ-Kol, keñ Talas,
Karaan kılgın – dedi ele,
Kalgan Seytek balanı
Bala kılgın – dedi ele.
Aytıp abam ketkende
Örttönüp canıp küygömün,
Murunku ketken abamdan
Muraaga kalgan er Seytek,
Özüñdü küyüp cürgömün.
Keçee kabılan cokson bolgondo,
Kakşap-bozdop küygömün,
Karaldım Seytek keler – dep,
Özöndüü dayra bulagım,
Ölgöndö körgön çunagım,
Özüñdü kaalap cürgömün,
Öñköy korduk müşkülgö
On eki cıl küygömün.
Oylonup calgız keler – dep,
Kelip kalsa cetimim,
Bet alganın basar – dep,
Bek müşkül tartkan bakırdın
Bir tuşoosun açar – dep.
Kaarduudan bezer – dep,
Duşman başın keser – dep,
Kırgındı kızık salar – dep,
Kıyın duşman zalimden
Kıyratıp kegin alar – dep,
Özüñdü kütüp cürgömün.

Arka edin — demişti.
Ilgınlı Keñ-Kol'u, geniş Talas'ı
Sığınak edin — demişti,
Kalan Seytek çocuğu
Evlat edin — demişti.
Ağam böyle deyip gidince
Tutuşup yanıp kavrulmuşum,
Önceden göçen ağamdan
Mirasa kalan er Seytek,
Senin için yanıp durmuşum.
Hani kaplan yok olduğunda,
Sızlayıp bozlayıp yanmışım,
Gözbebeğim Seytek gelir diye,
Vadiden akan ırmak pınarım,
Ölümlük günümde kavuştuğum yavrum,
Seni dileyip durmuşum,
Sırf horluk ile müşküle
On iki yıl yanmışım.
Düşünüp tek başına gelir diye,
Gelirse yetimim,
Yöneldiğini ezer diye,
Pek müşkül çeken bu garibin
Bir köstek bağını çözer diye.
Kahırlıyı bezdirir diye,
Düşman başını keser diye,
Kırgını şenlikçe salar diye,
Zorlu düşman zalimden
Kırıp geçirip öcünü alır diye,
Seni bekleyip durmuşum.

On eki cılı bolguça
Otun alıp arkalap,
Taza adamdan tayak cep,
Dinsiz itten til ugup,
Örttönüp bışıp küygömün.
Ölbösö karaan bolor – dep,
Köy duşmandı soyor – dep,
Kırgındı kızık salar – dep,
Duşmandan kek alar – dep,

On iki yıl dolana dek
Odun alıp sırtlayıp,
Elin adamından dayak yiyip,
Dinsiz itten söz işitip,
Tutuşup pişip yanmışım.
Ölmezse dayanak olur diye,
Cümle düşmanı boğazlar diye,
Kırgını şenlikçe salar diye,
Düşmandan öç alır diye,

	Özüñdü küyüp cürgömün.	*Senin için yanıp durmuşum.»*
	Sıngan kanat cetilip,	*Kırılan kanat yetişip,*
	Cırgalım calgız kezigip,	*Sevinci, biriciği karşısına çıkıp,*
	Kaygırgan sanaa ketilip,	*Kaygılı düşünce dağılıp,*
	Kuyrugum kuçak cetilip,	*Kuyruğu kucak dolusu gürleşip,*
	Kunum kelip kalgan soñ	*Değeri yerine gelince,*
	Kırsıktın baarı kesilip,	*Felaketin hepsi kesilip,*
	Kaygım kaçıp oñolup,	*Kaygısı kaçıp düzelip,*
10150	Kayra baştan zor bolup,	*Yeni baştan ulu olup,*
	Kızılsarttan kat alıp,	*Kızılsart'tan mektup alıp,*
	Kızırdan çoguu bata alıp,	*Hızır'dan birlikte dua alıp,*
	Kımbattuu ceñem Çüröktön	*Kıymetli yengesi Çürök'ten*
	Ok cetpegen at alıp,	*Ok yetişmez at alıp,*
	Sasıgım cuup tim cürüp,	*Kirini pasını yıkayıp sessiz durup,*
	Oyron ceñem doludan	*Yaman yengesinden, o çetinden,*
	Ok ötpögön ton kiyip,	*Ok geçmez kaftan giyip,*
	Arıgan alım semirip,	*Zayıflayan gücü semirip,*
	Aç kursagım toyunup,	*Aç karnı doyup,*
10160	Ceerime kısırak	*Yemesine kısır kısrak,*
	Cetimim kelip soyulup.	*Yetimi gelince, kesilip.*
	Ayaş ata Kızılsart	*Ayaş ata Kızılsart*
	Kırk kerben menen tabılıp,	*Kırk kervanla bulunup,*
	Muñkangan muñduu Çoronun	*İnleyen dertli Çoro'nun*
	Abiyiri azır cabılıp,	*Onuru şimdi örtülüp,*
	Astıga salsa ak colu,	*Önüne katsa yolu ak,*
	Artka tüşsö san kolu,	*Ardına düşse sayısız ordu,*
	Kereezi cetim tabılıp,	*Vasiyetteki yetim bulunup,*
	Keyişke tuugan Çoronun	*Kedere doğan Çoro'nun*
10170	Abiyiri mintip cabılıp.	*Onuru böylece örtülüp.*
	Uñgusu bolot, uçu kurç	*Sapı çelik, ucu keskin,*
	Uñuraygan sır nayza,	*Kovuk gövdeli sır mızrağa*
	Karadan tüpök taktırıp,	*Karadan püskül taktırıp,*
	Caş balaça Çoronu	*Küçük çocuk gibi Çoro'yu*
	Kazıga bölöp baktırıp.	*Kazıya sarıp besletip,*
	Ebep-sebep darıdan,	*Türlü türlü emden ilaçtan*
	Kayra-kayra captırıp,	*Tekrar tekrar sardırıp,*
	Denenin baarı kıymıldap,	*Bedenin hepsi kımıldayıp,*
	Alga kirip alıptır.	*Derman gelivermiş.*

Baştagıdan cüz ese
Alga kelip kalıptır,
Baştagıdan beşbeter,
Şay koldogon Külçoro
Canga kirip kalıptır.
Kayradan küçü toktolup,
Kagışar duşman cok bolup,
Ayrıp-sayrıp eeligip,
Arstanıñ Çoro celigip,
Küçkö kelip kalıptır.
Berelenip belsenip,
Beri urganday teñselip,
Semizi bildin arınday,
Tolkunu seldin şarınday,
Kayratına köz salsañ
Özöndüü toonun calınday,
Ok ötpös topçu muştumday,
Şay koldogon Külçoro
Körsöñ türü uşunday.
Başka kiygen suusar börk,
Kimder ırgap kiybegen,
Döölöt koştop turganda
Kim kürküröp cürbögön,
Kabılan şerdi körgöndö
Kaçıp duşman dürbögön.
Kök temirden ton kiygen,
Kökcalıñ coogo bir tiygen,
Kılıçın kınga kınagan,
Bu Kıdır çalgan kurgurga
Kezikken duşman kulagan.
Cürüp ketse çañ çıkkan,
Kagışka kirse kan çıkkan,
Bu karasaat Çoronun

Kañırtınan can çıkkan,
Sırttandıgı uşunday –
Sır nayza alıp oynogon,
Kez bolgon duşman soylogon,
Kelbeti artık şer bolgon,

Öncekinden yüz kat
Güce gelivermiş,
Öncekinden beş beter,
Şay'ın koruduğu Külçoro
Cana girivermiş.
Yeniden gücü yerleşip,
Çarpışacak düşman kalmayıp,
Yarıp deşip coşarak,
Arslanın Çoro şahlanıp,
Güce gelivermiş.
Gerinip bileğini sıvayıp,
Beriye vurur gibi salınıp,
Semizliği fil gövdesi gibi,
Dalgası selin çağıltısı gibi,
Gayretine göz atsan
Vadili dağın yalımı gibi,
Ok geçmez, düğmesi yumruk gibi,
Şay'ın koruduğu Külçoro,
Görsen sureti işte böyle.
Başa giyilen samur börkü
Kimler sallanıp giymemiş,
Devlet yâr olup dururken
Kim gürleyip yürümemiş,
Kaplan arslanı görünce
Düşman kaçışıp ürkmüştür.
Gök demirden kaftan giymiş,
Gök yelelin düşmana bir vurmuş,
Kılıcını kına yerleştirmiş,
Bu Hızır değmiş koçağa
Rastlayan düşman devrilmiş.
Yürüyüp gitse toz çıkmış,
Çarpışmaya girse kan çıkmış,
Bu belalı Çoro'nun

Bir kanırtışında can çıkmış,
Yavuzluğu işte böyle —
Sır mızrak alıp oynamış,
Denk gelen düşman yerde sürünmüş,
Endamı üstün arslan olmuş,

Kabılan kökcal er bolgon,
Külçoro cayı uşunday.
Küçkö tolup barbaktap,
Şay koştogon şer Çoroñ,
Aalamdan aşkan er Çoroñ,
Altı ayga mineer buudanı
Ayköl kandın tuuganı,
Aşkandın biröö bu dagı.
Arstan kökcal turabı,
Kızılsart, Seytek, Kara döö
Kızıktan üçöön çakırıp,
Oyron salbay turabı,
Obolku küçün çıñadı.
Bilegime zulpukor
Ilip turgan kezimde,
Ok ötpögön kandagay
Kiyip turgan kezimde,
Ay-aalamdı uşalap,
Bilip turgan kezimde,
Bilegime aç albars,
Çalıp turgan kezimde,
Ay-aalamdı uşalap,
Alıp turgan kezimde,
Coluksa coogo coboloñ,
Salıp turgan kezimde,
Colukkandı cogotup,
Alıp turgan kezimde,
On eki müçöm büt ele,
Bilegim coon, taş cürök
Bil müçölüü badırek,
Talaalap akkan dalay kan,
Taş kayrat ele bizdin al.
Badışam aman çagında,
Menin bayırkı küçüm barında,
Adamzat bendeden,

Kaplan gök yeleli er olmuş,
Külçoro'nun hali işte böyle.
Güce dolup kabarıp,
Şay'ın yoldaşı arslan Çoro'n,
Âlemi aşan er Çoro'n,
Altı ay binilecek küheylanı,
Ayköl hanın hısımı,
Üstünlerin biridir bu dahi.
Arslan gök yeleli durur mu,
Kızılsart'ı, Seytek'i, Kara devi,
Üçünü keyifle çağırıp,
Kıyamet salmadan durur mu,
Eski gücünü pekiştirdi:
«Bileğime Zülfikar'ı
Asıp durduğum çağımda,
Ok geçmez kandagayı
Giyip durduğum çağımda,
Ay-âlemi avucumda ufalayıp,
Hükmedip durduğum çağımda,
Bileğime aç elmas kılıcı
Çalıp durduğum çağımda,
Ay-âlemi avucumda ufalayıp,
Alıp durduğum çağımda,
Rast gelirse düşmana felaketi
Salıp durduğum çağımda,
Rast geleni yok edip,
Alıp durduğum çağımda,
On iki uzvum tamdı,
Bileğim kalın, taş yürek,
Fil gövdeli koçaktım,
Kırlara akan nice kan,
Taş gayretti bizim güç.
Padişahım esen çağında,
Benim eski gücüm varken,
Âdemoğlu kullardan

Ar corugum artçu elem,
Katar koyup ketmendi
Caa menen atçu elem.

Her hünerim üstün gelirdi,
Sıraya koyup ketmeni
Yay ile vururdum.

Atkan ogum coyulup,
Ketmendin beti oyulup,
Kızıl bolot kınagan,
Kılımga alı ceteer – dep,
Kımbat kan Bakay sınagan.
Biröönün tili bolor – dep,
Kayran enem Kanıkey,
Irımdatıp baktırgan,
Balbandıgı başka – dep,
Kalk baştagan oluya,
Kımbattuu tondun cakası,
Kılım curttun atası,
Şay koldogon karıya,
Köp cerdi körgön oluya,
Abam Koşoy caktırgan.
«Erdigi çoñ, küçü artık,
Epsiz eken Çoro» – dep,
Er Koşoy körüp caktırgan.
Baatırdıgım bilingen,
«Epsiz baatır eken» – dep,
Erligimdi körgöndö
Eçen er candan tüñülgön.
Çoñuraak baatır beken – dep,
Çoñ atabız Çılaba
Sıykırçıdan suragan,
Er ekenim ukkanda
Ayrañ kalıp tañ kalgan,
Beecindin kanı Lo ma
Baatırdıgım başkaça,
Balbandıgım bir kança,
Almambet kandın uulu – dep,
Atagım curtka bilingen.
Cazayıldı oktogon,
Bılkıldabay kara cer
Mıktuusunan toktogon.
Tikken cerim çep bolgon,
Kez bolgon duşman ment bolgon.

Attığım ok körelip,
Ketmenin yüzü oyulup,
Kızıl çelik gibi bilenmiş,
Âleme gücü yeter diye,
Kıymetli Han Bakay sınamış.
Birinin nazarı değer diye,
Canım anam Kanıkey
Türlü ırım yaptırıp baktırmış,
Pehlivanlığı bambaşka diye,
Halka baş olan evliya,
Kıymetli kaftanın yakası,
Cümle yurdun atası,
Şay'ın koruduğu ihtiyar,
Çok yer görmüş evliya,
Ağam Koşoy beğenmiş.
«Erliği büyük, gücü üstün,
Eşsizmiş Çoro» diye,
Er Koşoy görüp beğenmiş.
Bahadırlığım bilinmiş,
«Eşsiz bahadırmış» diye,
Erliğimi görünce
Nice er canından ümit kesmiş.
Daha mı büyük bahadır diye,
Büyük atamız Çılaba
Büyücüden sormuş,
Er olduğumu duyunca
Hayran kalıp şaşırmış,
Beecin'in hanı Lo ma.
Bahadırlığım bambaşka,
Pehlivanlığım bir hayli,
Almambet Han'ın oğlu diye,
Ünüm yurda bilinmiş.
Cazayılı doldurunca,
Kımıldamadan kara yer
En yavuzuna dayanıp durmuş.
Diktiğim yer siper olmuş,
Denk gelen düşman perişan olmuş.

Birinci cildin sonu.

İkinci cilt, kuğunun fendi ve Kıyaz'ın sonuyla sürer.

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI · CİLT I

Dünyanın en uzun destanı Manas, yirminci yüzyılın Homeros'u sayılan Sayakbay Karalaev'in dilinden 500.553 mısra olarak yazıya geçirildi. Bu dizi, üçlemenin üçüncü ve son parçası olan «Seytek» destanını Kırgızca Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyor.

Birinci cilt, ustura gölgesinde doğan Seytek'in kurtuluşundan Hızır'ın ad koyuşuna; bozkırda soyunu öğrenen yetim arslandan kürek kemikleri oyulmuş Külçoro'nun kavuşmasına ve ilk öce uzanır.

SEYTEK · KARALAEV VARYANTI · CİLT I

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI

KIRGIZCA LATİN YAZIMI · TÜRKÇE EDEBÎ ÇEVİRİ

CİLT II · KUĞUNUN FENDİ VE KIYAZ'IN SONU

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI

Kırgızca Latin yazımı ve Türkçe edebî çevirisiyle
karşılıklı iki sütun hâlinde

CİLT II

Bölüm 1 · Kuğunun Fendi, Tulparın Dili
Bölüm 2 · Ay Baltanın Şafağı: Kıyaz'ın Sonu
Bölüm 3 · Buurul'un Gözyaşı, Talas'ın Çağrısı

Bu kitaptaki metin, telif korumasına tabi olmayan halk edebiyatı (folklor) niteliğindeki destan mısralarından ibarettir.

Kaynak baskı: «Сейтек» эпосу — Саякбай Каралаевдин айтымында. «Turar» Yayınevi, Bişkek (haz. A. Jaynakova; genel red. A. Akmataliev). Kaynak baskının telifli editoryal katmanları — ön söz ve son söz, bilimsel açıklamalar, sözlük bölümü ve Theodor Herzen'in illüstrasyonları — bu yayına alınmamıştır.

Kırgızca Latin transliterasyonu, Türkçe edebî çeviri, ön söz, bölüm özetleri, kapak ve iç tasarım bu yayın için özgün olarak üretilmiştir. © Gazâ'nın Neferi, 2026. Kaynak gösterimi, folklor eserlerinin kullanımına ilişkin dürüst uygulama gereğince yapılmıştır.

Bu cilt, üçlemenin yaklaşık 90.000 mısralık «Seytek» bölümünün 10.292–20.680 mısralarını kapsar.

ÖN SÖZ

Semetey sır oldu; ama soy tükenmedi. Düşman otağında, ustura gölgesinde doğan bir çocuk, üçlemenin son sözünü söylemek için büyüdü: Seytek. «Seytek», öksüzlüğün, sabrın ve geri alınan yurdun destanıdır; Manas'ın ocağına üçüncü kez düşen közün yeniden aleve dönüşüdür.

Sayakbay Karalaev'in dilinden yazıya geçirilen bu varyantta hikâye, Kıyaz'ın elindeki tutsak Ayçürök'ün doğurduğu bebeğin ölümden kıl payı kurtuluşuyla açılır. Kürek kemikleri oyulmuş Külçoro'nun kulluk yılları, on üç yaşında soyunu öğrenen Seytek'in ilk öcü, Kanıkey ile Bakay'ın gözyaşıyla ödenen bedeli, kara mağarada büyülenmiş Semetey'in dile gelişi ve Celmoguz oğlu Sarıbay'a karşı verilen son büyük savaş — hepsi, dişi arslan Kuyalı'nın mızrağıyla taçlanan bir kurtuluşa doğru akar.

Bu dizide Karalaev varyantının «Seytek» bölümünü, Kırgızca aslının Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyoruz. Transliterasyonda Türk okurunun gözüne yatkın bir yazım benimsendi; çeviride ise mısra bütünlüğü korunarak destanın epik sesi Türkçede yeniden kuruldu. Her bölümün başında iki paragraflık bir özet ve okuru bekleyen olayları toplayan kısa bilgi kutuları yer alıyor.

Ata göçtü, oğul kaldı; söz sustu, destan kaldı.

Gazâ'nın Neferi
Antalya, 2026

KİTABIN PLANI

I	Kuğunun Fendi, Tulparın Dili	Cilt II — bu ciltte
2	Ay Baltanın Şafağı: Kıyaz'ın Sonu	Cilt II — bu ciltte
3	Buurul'un Gözyaşı, Talas'ın Çağrısı	Cilt II — bu ciltte

BİRİNCİ BÖLÜM

KUĞUNUN FENDI, TULPARIN DILI

Ayçürök, oğlu Seytek'i yılkıdan getirme bahanesiyle Kıyaz'dan tulparı Tootoru'yu ister. Önce "ata binen kadın mı olur" diye küplere binen ve onun Talas'a kaçmasından korkan han, kuğu kızının yedi iklimi ayağa kaldıracak tehditleri karşısında pes eder: Tootoru'yu kendi eliyle eyerler, paha biçilmez gök kaftanı da verir. Ne var ki yola çıkar çıkmaz Tootoru insan diliyle konuşup Kıyaz'ı "kadın kulu" diye aşağılayınca, sırrının açığa çıkmasından korkan Ayçürök mercan saç boncuğuyla atın alnına vurup dilini bağlar; küçük düşen Kıyaz özür dileyip onları uğurlarken, kinlenen tulpar yolda sahibesini uçurumlarda parçalamak için deli gibi koşmaya başlar.

KÜNYE — KEY FACTS

- Külçoro'nun gücü geri gelmiştir: Seytek'in sınamasında dizilen doksan ketmeni tek okla delerek eski seksenlik rekorunu aşar.
- Ayçürök, Semetey'in kayboluşundan sonra Kıyaz tarafından zorla alınmış, oğlu Seytek ise ele "Kıyaz'ın oğlu" diye tanıtılmıştır.
- Ayçürök on iki yıl boyunca gizlice dokuz düğmeli ok geçmez kaftan, güçlendirilmiş kalpak ve Köy-Kap dağ tekesi derisinden kandagay hazırlamış, bunları ak heybesinde saklamıştır.
- Ayçürök, Seytek'i yılkıdan getirme bahanesiyle Kıyaz'ı rakıyla ağırlayıp tulpar Tootoru'yu ister; Kıyaz önce reddeder, fitne diye suçlar.
- Kuğu gömleğini giyip Ceti-Özön'ü yerle bir etme ve babası Akun Han'ın ülkesini ayağa kaldırma tehditleri üzerine Kıyaz boyun eğer; Tootoru ile birlikte gök kaftanı da verir.
- Tootoru insan diliyle konuşup Kıyaz'ı aşağılayınca Ayçürök mercan saç boncuğuyla atın dilini bağlar; yolda öfkeli tulpar onu öldürmek için deli gibi koşar.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Keçee Cılgındının oyunda,	*Geçende Cılgındı'nın düzünde,*
Keñ Talastın boyunda,	*Geniş Talas'ın boyunda,*
Oyron töröm barında	*Yaman yiğit beyim sağken*
Buuluksam bugu atçu elem.	*İçim daraldı mı geyik vururdum.*
Burulup oynop catçu elem.	*Dönüp dolaşıp oynar yatardım.*
Kürdöölüü şer barında	*Heybetli aslan sağken*
Küçümdü sınap men şorduu,	*Gücümü sınardım ben bahtsız,*
Katar koyup caa menen	*Sıraya dizip yay ile*
Seksenden katar atçu elem.	*Sekseninden birden vururdum.*
Bayırkı türüm uşunday», –	*Eski hâlim işte böyleydi», –*
Dep, oşentip, Külçoro	*Deyip, böylece, Külçoro*
Bayırkı önör çoñ cañcal,	*Eski hünerini, büyük kavgayı,*
Irın aytıp turdu ele,	*Türküsünü söyleyip durdu,*
Ayıkpay turgan çoñ dümök,	*Onulmaz büyük derdinin,*
Çırın aytıp turdu ele.	*Çilesini anlatıp durdu.*
Sırın ugup er Seytek,	*Sırrını dinleyip er Seytek,*
Karçıgaday kamınıp,	*Atmaca gibi davranıp,*
Kabılan şerdin oozuna	*Kaplan aslanın ağzına*
Kapkaydan akıl tabılıp,	*Nereden ise akıl gelip,*
Kınsız kılıç baylanıp,	*Kınsız kılıç kuşanıp,*
Kıdır çalgan kurguruñ	*Hızır'ın dokunduğu yiğit,*
Aytuuga çıktı şaylanıp:	*Söz söylemeye çıktı hazırlanıp:*
«Menin abam Külçoro	*«Benim ağam Külçoro*
Başımdagı baanayım.	*Başımın üstündeki sığınağım.*
Baatırdık kılgan taalayım.	*Yiğitlik eden talihim.*
Ulamadan ulasam,	*Bilenlerden sorup izlesem,*
Bilgiçterden surasam,	*Bilgelerden sorup öğrensem,*
San cıyılgan çoguu eken,	*Sayısızın derlendiği yığın imiş,*
Munara küygön çok eken,	*Minare yakan kor imiş,*
Ay-aalamdın baarında	*Ay-âlemin tamamında*
Abakem öñdüü cok eken.	*Ağam gibisi yok imiş.*
Beren eken, bel eken,	*Yiğit imiş, dayanak imiş,*
Mendeden aşkan şer eken.	*İnsandan aşkın aslan imiş.*
Atışkanga azaptı	*Atışana azabı*
Salgan erdin biri eken,	*Salan erlerden biri imiş,*
Ay-aalamga çoñ cañcal	*Ay-âleme büyük kavga*

Salgan candın biri eken.	*Salan canlardan biri imiş.*
Kirpigi calın, közü çok,	*Kirpiği alev, gözü kor,*
Kişiden mınday şumduk cok!	*İnsanda böyle dehşet yok!*
Abakeñ coogo kirgende	*Ağan düşmana girdiğinde*
Ak kelteni oktoptur.	*Ak kelteyi doldurmuş.*
Kaarınan baatırdın	*Bahadırın gazabından*
Töşü tüktüü kara cer	*Bağrı tüylü kara yer*
Kalıñınan toktoptur.	*Kalınlığı sayesinde durabilmiş.*
Kaarlanıp çamınsa,	*Öfkelenip davrandığında,*
Ay-aalamdı kütüptür,	*Ay-âlemi çekip çevirmiş,*
Astı kalıñ kara cer	*Altı kalın kara yer*
Kan abamdın kaarınan,	*Han ağamın gazabından,*
Kalıñınan tütüptür.	*Kalın yerinden tütüp durmuş.*
Kızırluu şerdin barında,	*Hızırlı aslan sağken,*
Kızıl bolot börk algan,	*Kızıl çelik börkü giymiş,*
Kıcırına tiygenge,	*Öfkesine dokunana,*
Kılımdı buzup ört salgan.	*Âlemi bozup yangın salmış.*
Tulañduu cerdi tutantıp,	*Otlu yeri tutuşturup,*
Ölöñdüügö ört koygon.	*Çayırlığa ateş koymuş.*
Ötkürö sultan abamdın	*Keskin mi keskin sultan ağamın*
Er ekeni dagı çın,	*Er olduğu dahi gerçek,*
Adamzat bendege	*Âdemoğlu kullar içinde*
Anık algır kıraandın	*Gerçek alıcı şahinin*
Şer ekeni dagı çın.	*Aslan olduğu dahi gerçek.*
Tuyuktu buzup col salgan,	*Çıkmazı bozup yol açmış,*
Tuygun abam kıraanım	*Doğan ağam, şahinim*
Tuş-tuştu buzup col salgan,	*Dört bir yanı bozup yol açmış,*
Tuşukkanga kol salgan.	*Karşısına çıkana el atmış.*
Kezikkendi çettegen,	*Rastladığını savurup atmış,*
Colukkandı örttögön,	*Karşılaştığını yakmış,*
Top cetpegen çoñ colgo,	*Kalabalığın ulaşamadığı büyük yolda,*
Toburçagın oynotkon,	*Küheylanını oynatmış,*
Kezikkenin buy kılıp	*Rastladığını perişan edip*
Coolagandı soylotkon,	*Düşmanlık edeni yerde süründürmüş,*
Çepti buzup, kan algan,	*Kaleyi bozup kan almış,*
Çenebegen duşmanga	*Sayıya gelmez düşmana*
Kişi körbös çañ salgan,	*Kimsenin görmediği tozu koparmış,*
Kaarınan baatırdın	*Bahadırın gazabından*

Karmaşkan duşman tañ kalgan.
Buurukması karmasa,
Buzuktu kıyın baştagan.
Katılışkan duşmandın
Başın kesip buy kılgan,
Çındagan zor bel eken,

Tutuşan düşman şaşa kalmış.
Öfke nöbeti tuttuğunda,
Kargaşayı fena başlatmış.
Sataşan düşmanın
Başını kesip perişan etmiş,
Gerçekten ulu dayanak imiş,

Çındap kirgen duşmandı.
Karmaşsa salgan coluna,
Cazasın bergen koluna,
Bettep bende kelbegen,
Bet alıp duşman ceñbegen,
Ayza sunsa çok bolgon,
Katılsa duşman cok bolgon.
Ürgönçtü çalıp col kılgan.
Baatır Koco, er Toltoy,
Ekөönü soyup kor kılgan.
Kaardı katuu baştagan,
Baatırsıngan erlerdin
Baarın soyup taştagan.
Kapçal buzup, col salgan,
Ay-aalamga kol salgan,
Colbors sınduu kabılan,
Ayzakerden abamdın
Iktuulugu dagı çın.
Ay-aalamga bek maalım
Mıktuulugu dagı çın.
Körünөö dañgıl köy kaşka,
Kökcaldıgı bir başka.
Colbors abam Külçoro
Köp adam colbors deer eken,
Kez bolgondu ceer eken.
Carsa kanga toybogon,
Abakem sorgok börü eken,
Menin Şay koldogon abamdı
Curt korgonu deer eken.
Kır dalının barında.
Sur koyonun oynotkon,
Sandagan tümön coo kelse,

Ciddi girişen düşmanı.
Tutuştuğunda yoluna sermiş,
Cezasını eliyle vermiş,
Karşısına kul çıkamamış,
Yüz tutup düşman yenememiş,
Mızrak uzatsa kor olmuş,
Sataşan düşman yok olmuş.
Ürgenç'i vurup yol etmiş.
Bahadır Koco, er Toltoy,
İkisini boğazlayıp hor etmiş.
Gazabı sert başlatmış,
Yiğit geçinen erlerin
Hepsini kesip atmış.
Kayalık geçidi bozup yol açmış,
Ay-âleme el uzatmış,
Kaplan görünüşlü pars,
Mızrakçılar içinde ağamın
Ustalığı dahi gerçek.
Ay-âlemce pek malûm
Yamanlığı dahi gerçek.
Besbelli usta, seçkin yiğit,
Bozkurtluğu bir başka.
Kaplan ağam Külçoro'ya
Çok kişi kaplan der imiş,
Rast geleni yer imiş.
Yarsa kana doymayan,
Ağam obur bir kurt imiş,
Benim Şay'ın koruduğu ağama
Yurdun kalesi der imiş.
Geniş sırtı yerindeyken.
Boz tavşanını oynatmış,
Sayısız tümen düşman gelse,

Kılıçtap sabap buy kılgan,
Kılıçın kanga çıktagan,
Kıyabına tiygendi
Öltürüp cerge ıktagan.
Bilegi coon, taş cürök,
Bil müçölüü badırek,
Cetkenge salgan çoñ dümök.
Toonu buzup, cer kılgan,

Kılıçlayıp döve döve perişan etmiş,
Kılıcını kana bandırmış,
Karşısına denk düşeni
Öldürüp yere bastırmış.
Bileği kalın, taş yürek,
Fil gövdeli o yaman,
Yetiştiğine büyük belâ salmış.
Dağı bozup yer etmiş,

Tokoydu örttöp çöl kılgan,
Bet alsa duşman küyüngön,
Berendigi şerdigi,
Ay-aalamga bilingen.
Kezigişken duşmanı
Boo tüşüp attan uragan,
Kaarlansa abamdan
Kakandın curtu kulagan.
Betteşkenge çuu salgan,
Kez bolgongo çır salgan,
Arkayganda Ala-Too
Ebi menen cer kılgan,
Ala-Toonun kırgızın
Azaptan tozup el kılgan.
Salıp cürüp tam kılıp,
Sayıp cürüp bak kılıp,
Talastı kütüp cer kılgan.
Aalam curtka kayran baş
Ataktuu çoro şer kılgan.
Menin abam Semetey
Telegeyi teñ ele,
Için karap otursañ
Cer cüzünön keñ ele
Abamın cayı uşunday –
Cerdegeni keñ Talas.
Atası ayköl zor Manas.
Tögöröktün tört burçun
Cıynap turgan kezimde,
Ay-aalamdı buy kılıp
Surap turgan kezimde,

Ormanı yakıp çöl etmiş,
Yöneldiğinde düşman yanıp yakılmış,
Yiğitliği, aslanlığı,
Ay-âlemce bilinmiş.
Karşısına çıkan düşmanı
Demet demet attan yıkılmış,
Ağam gazaba geldiğinde
Hakan'ın yurdu devrilmiş.
Yüzleşene velvele salmış,
Rast gelene kavga salmış,
Heybetle yükselen Ala-Too'yu
Ustalıkla yurt etmiş,
Ala-Too'nun Kırgız'ını
Azaptan kurtarıp el etmiş.
Yapa yapa dam kurup,
Dike dike bağ yetiştirip,
Talas'a bakıp onu yurt etmiş.
Âlem yurduna aziz baş olan
Ünlü çoroyu aslan etmiş.
Benim ağam Semetey
Her şeyiyle eksiksizdi,
İçine bakıp otursan
Yeryüzünden genişti
Ağamın hâli işte böyle –
Yurt tuttuğu geniş Talas.
Babası cömert ulu Manas.
Dünyanın dört bucağını
Derleyip durduğum çağda,
Ay-âlemi perişan edip
Hükmedip durduğum çağda,

	Kara bolot zulpukor	*Kara çelik Zülfikar'ı*
	Köölöp turgan kezimde,	*Savurup durduğum çağda,*
	Ay-aalamdın baarısın	*Ay-âlemin tamamını*
	Cöölöp turgan kezimde.	*Çiğneyip geçtiğim çağda.*
	Muzdu buzup col kılıp,	*Buzu kırıp yol edip,*
	Buzukunu kor kılıp,	*Bozguncuyu hor edip,*
	Taştı buzup col kılıp,	*Taşı kırıp yol edip,*
10450	Talaşkandı kor kılıp,	*Çekişeni hor edip,*
	Kaçırgandı kaltırbay	*Kaçanı hiç bırakmadan*
	Alıp turgan kezekte,	*Yakalayıp durduğum demde,*
	Ay-aalamga çoñ dürböñ	*Ay-âleme büyük kargaşa*
	Salıp turgan kezekte.	*Salıp durduğum demde.*
	Kızıl kılıç zulpukor	*Kızıl kılıç Zülfikar'ı*
	Sabınan karmap imerip,	*Sapından tutup çevirip,*
	Kapçaldı tepse buratıp,	*Geçidi tepip un ufak edip,*
	Kastaşkandı sulatıp,	*Kast edeni yere serip,*
	Muzdu tepse uratıp,	*Buzu tepip devirip,*
10460	Buzulgandı sulatıp,	*Bozgun vereni yere serip,*
	Cöölöp turgan kezekte,	*Çiğneyip geçtiğim demde,*
	Ay-aalamdın baarısın	*Ay-âlemin tamamını*
	Eelep turgan kezekte,	*Elimde tuttuğum demde,*
	Tolkup sanaa togunda,	*Gönül taşkın, tasa yok iken,*
	Tozokton bir kıl cogunda,	*Cehennemden kıl kadar iz yokken,*
	Caya kesip ceçü elek,	*Yağrın etini kesip yerdik,*
	Caza kayda deçü elek,	*'Ceza nerede?' derdik,*
	Aç bilekke zulpukor	*Çıplak bileğe Zülfikar'ı*
	Ilip turgan kezekte,	*Asıp durduğum demde,*
10470	Ay-aalamdı buy kılıp,	*Ay-âlemi perişan edip,*
	Sürüp turgan kezekte,	*Sürüp durduğum demde,*
	Kutulgandı böktörüp,	*Kurtulanı terkiye vurup,*
	Meelep turgan kezekte,	*Nişan alıp durduğum demde,*
	Ay-aalamdın baarısın	*Ay-âlemin tamamını*
	Eelep turgan kezekte,	*Elimde tuttuğum demde,*
	Kaldaygan kana Kara-Şaar –	*Heybetli koca Kara-Şaar'ı –*
	Eelep turgan kezekte,	*Ele geçirip tuttuğum demde,*
	Karmaşkandı buy kılıp,	*Tutuşanı perişan edip,*
	Meelep turgan kezekte.	*Nişan alıp durduğum demde.*
10480	Tuuranı buzup tul kılıp,	*Otağı bozup ıssız koyup,*

Tuşukkan coonu buy kılıp,
Kaptaldı buzup tul kılıp,
Kaçırgandı buy kılıp,
Eelep turgan kezekte.
Cılgınduunun oyunda,
Keñ Talastın boyunda,
Darbazaluu ordodo
Üç-Koşoyluu korgondo,
Kaynardın kara közündö,
Kak çınardın özündö.
Kaptal cagı Kötörmö,
Kötörmönün oyunda,

Karşılaşan düşmanı perişan edip,
Yamacı bozup ıssız koyup,
Saldıranı perişan edip,
Hükmedip durduğum demde.
Cılgındı'nın düzünde,
Geniş Talas'ın boyunda,
Kapılı han otağında
Üç-Koşoy'lu hisarda,
Kaynar'ın kara gözesinde,
Tam çınarın dibinde.
Yan tarafı Kötörmö,
Kötörmö'nün düzünde,

Üç-Koşoydun boyunda,
Talastın kuygan betinde,
Kaptal cagı Kan-Cayloo –
Kan-Cayloonun çetinde.
Kara kapçal Aça-Say,
Balam, Seytek, ugup al,
Armanım bar bir dalay!
Argın, kırgız oy tartıp,
Çubap atkan kezekte,
Balbandık, erdik, şerdikti,
Sınap atkan kezinde,
Menin abam Semetey,
Kısırdan karmap soyçu ele,
Keñ bagalek, cayık töş
Keñ kökürök eçendin,
Kelişimdüü berendin
Küçün sınap koyçu ele.
Altımış kısır, kırk baytal
Möröy kılıp sayçu ele.
Bukanı soyup alçu ele,
Bolotko degen eçendin,
Coogo kirçü berendin,
Ayzaga kambıl ıktuunun,
Coonun aylasın bilçü mıktuunun,
Akıl ayla tapçuunun,
Amanat canım kurman – dep,

Üç-Koşoy'un boyunda,
Talas'ın döküldüğü yüzde,
Yan tarafı Kan-Cayloo –
Kan-Cayloo'nun kıyısında.
Kara geçit Aça-Say,
Oğlum Seytek, dinleyiver,
Nice hasretim, derdim var!
Argın, Kırgız ova boyu dizilip,
Sıra sıra geçtiği demde,
Pehlivanlığı, erliği, aslanlığı,
Sınayıp durduğu demde,
Benim ağam Semetey,
Kısır kısraktan tutup keserdi,
Geniş paçalı, yayvan göğüslü
Geniş bağırlı nicesinin,
Yakışıklı yiğidin
Gücünü sınayıverirdi.
Altmış kısır, kırk kısrağı
Ödül koyup adardı.
Boğayı kesiverirdi,
Çeliğe adanmış nicesinin,
Düşmana dalan yiğidin,
Mızrakta becerikli ustanın,
Düşmanın çaresini bilen yamanın,
Akıl ve çare bulanın,
'Emanet canım kurban' – deyip,

Canın koyup kurmanga
Coo üçün karşı çapçuunun,
Coo colotpoy curtun bakçuunun,

Abakem sınap alçu ele.
Kara köñül eçenden,
Kalayık sınaar berenden,
Tuura kökcal bulardan,
Tuu tübünö turardan,
Tuygun kara curt üçün
Candı kurman kılçudan,
Asıl abam Semetey
Eçenden tandap alçu ele.
Ayzaga dañgıl ıktuunu,
Adamdan artık tuulgan

Çap köykaşka mıktuunu,
Bendeden artık tınardı,
Kalayman tüşüp, kas kelse,
Topurak uçup terbelse,
Er başına bir müşkül
Tozoktuu müşkül iş kelse,
Ölbögöndön kalışçu,
Zarıp kılıp bul candı
Duşman menen salışçu.
Karmaştı katuu salçudan,
Ayzaga dañgıl ıktuudan,
Ayla tapkıç akcoltoy,
Aybatı türü san koldoy,
Közü adırmak butkulday,
Körünsö coonu cutkuday,
Balbandıgı bir başka,
Baatırdıgı bir kança,
Kelbersigen erenden,
Keñ kökürök berenden,
Kerişse candı cegenden,
Buura kökül, taykı cal,
Buudan oozun burçu ele,
Mınday candı köp cıynap,

Canını kurban koyup
Düşmana karşı at süren erin,
Düşman yaklaştırmadan yurdunu koruyanın,
Ağam gücünü sınayıp seçerdi.
Kara gönüllü nicesinden,
Halkın sınadığı yiğitten,
Doğru bozkurt olanlardan,
Tuğ dibinde durandan,
Doğan gibi, kara yurt için
Canını kurban edenden,
Asil ağam Semetey
Nicesi içinden seçip alırdı.
Mızrakta usta mahiri,
İnsandan üstün doğmuş

Çevik, seçkin yamanı,
Kuldan üstün genç doğanı,
Kıyamet kopup düşman gelse,
Toprak uçup yer sarsılsa,
Er başına bir müşkül,
Cehennemî çetin iş gelse,
Ölmedikçe geri durmayanı,
Bu canı harcayıp
Düşmanla çarpışanı seçerdi.
Kavgayı sert vurandan,
Mızrakta usta mahirden,
Çare bulucu, uğuru ak,
Heybeti, görünüşü ordu gibi,
Gözü sarp kaya gibi,
Görünse düşmanı yutacak gibi,
Pehlivanlığı bir başka,
Bahadırlığı bir nice,
Kurumlu duran erenden,
Geniş bağırlı yiğitten,
Dövüşünde can yiyenden,
Buğra perçemli, kısa yeleli
Küheylanın ağzını çevirirdi,
Böyle canları çok toplayıp,

	Kaarlanıp şer abam	*Gazaba gelip aslan ağam,*
	Kürdöölüü balban, küçtüü curt,	*Heybetli pehlivan, güçlü yurt,*
	Baatır abam Semetey –	*Bahadır ağam Semetey –*
	Küçün sınap turçu ele.	*Güçlerini sınayıp dururdu.*
10560	Keñ Talastın batkalda	*Geniş Talas'ın koyağında*
	Karaldım abam, şer abam,	*Gözbebeğim ağam, aslan ağam,*
	Kalıñ kırgız el aman,	*Kalın Kırgız eli esen,*
	Keñ Talasta catçu elek.	*Geniş Talas'ta yatardık.*
	Mañdayga tınıp bir künü	*Bir gün olsun dinlenip*
	Catpay turgan kezinde,	*Yatmadığı o demde,*
	Bagalegim butuma	*Paçam ayağıma*
	Batpay turgan kezimde,	*Sığmadığı o demde,*
	Uçup ölör zoo tappay,	*Uçup ölecek kaya bulamayıp,*
	Uruşup ölör coo tappay,	*Vuruşup ölecek düşman bulamayıp,*
10570	Aşuularga too tappay,	*Aşıtlara dağ bulamayıp,*
	Atışarga ok tappay,	*Atışacak ok bulamayıp,*
	Bastırarga col tappay,	*Sürecek yol bulamayıp,*
	Bastaşarga kol tappay,	*Çarpışacak ordu bulamayıp,*
	Tüpöktüü ayza, sır kılıç	*Püsküllü mızrak, sırlı kılıç*
	Irgap turgan kezimde,	*Sallayıp durduğum demde,*
	Ay-aalamdı buy kılıp	*Ay-âlemi perişan edip*
	Cırgap turgan kezimde,	*Sefa sürdüğüm demde,*
	Can birgem abam barında	*Can yoldaşım ağam sağken*
	Cazayıl caa alçu elem,	*Cazayıl yayımı alırdım,*
10580	Külcüñdögön kurgan can	*Gülümseyip duran bu garip can*
	Küçtü sınap kalçu elem.	*Gücü sınar dururdum.*
	Ayköl abam barında	*Cömert ağam sağken*
	Kızıkka kımbat batçubuz,	*Zevke doyasıya dalardık,*
	Çamaa sınap, al körüp,	*Kuvvet sınayıp hâl görüp,*
	Seksenden koyup ketmendi,	*Sekseninden ketmeni dizip,*
	Caa menen atçu elek.	*Yay ile atardık.*
	Kürdöölüü abam barında,	*Heybetli ağam sağken,*
	Küpüldöşkön kayran can	*Gürleyip coşan aziz canlar*
	Küçtü sınap catçu elek.	*Gücü sınayıp yatardık.*
10590	Ilgerki küçüm uşu ele,	*Eski gücüm işte buydu,*
	Kabılan kökcal, kankor şer,	*Pars bozkurt, hunhar aslan,*
	Kayran abam tuşu ele.	*Aziz ağamın çağıydı.*
	Kaarluu Beecin kakandı	*Gazaplı Beecin hakanını*

Çettep turgan kezimde,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Örttöp turgan kezimde.
Bagalegim butuma
Batpay turgan kezekte,
Bardık küçüm deneme
Catpay turgan kezinde,
Ketmen atıp, küç sınap,
Çarpışıp çama büt sınap,
Çalkalagan abañdın
Sırı mınday boluuçu.
Bölünböstön-carılbay,
Bütün mınday boluuçu.
Ilgerki ketken abañdın
Küçü mınday boluuçu,
Baygesine kırk kısır
Cılkıdan karmap soyçu elek,
Küçtü sınap koyçu elek.
Tokson bee kısır soydurup,

Bir yana sürdüğüm demde,
Ay-âlemi perişan edip,
Yakıp durduğum demde.
Paçam ayağıma
Sığmadığı o demde,
Bütün gücüm bedenime
Sığmayıp taştığı demde,
Ketmen atıp güç sınayıp,
Çarpışıp kuvveti hep sınayıp,
Kurulup coşan ağanın
Sırrı işte böyleydi.
Bölünmeden, yarılmadan,
Bütünlüğü işte böyleydi.
Vaktiyle göçüp giden ağanın
Gücü işte böyleydi,
Ödülüne kırk kısırı
Yılkıdan tutup keserdik,
Gücü sınayıverirdik.
Doksan kısır kısrak kestirip,

Seksen ketmen koydurup,
Çamasın sınap alçu elek,
Andan kiyin kurgan can
Çabışkan coogo barçu elek» –
Dep, oşondoy degende,
Berendin uulu er Seytek
Çamasın sınap aluuga,
Baatırdın uulu Kıyazga
Ölçöp coogo saluuga,
Kaçankı kegin aluuga,
Kırk kısırak teltaydı
Cılkıdan karmap soydu ele,
Külçoro küçün sınoogo,
Tokson mıktuu ketmendi
Katar çoguu koydu ele.
Şay koldogon Külçoro
Möröydön kaçıp turabı,
Bayırkı küçtü sınadı.
Ayzaga kambıl çoronun

Seksen ketmen dizdirip,
Kuvvetini sınardık,
Ondan sonra bu garip can
Vuruşulan düşmana giderdik» –
Deyip böyle söyleyince,
Yiğidin oğlu er Seytek
Kuvvetini sınamak için,
Bahadır oğlu Kıyaz'a
Ölçüp cenge salmak için,
Nicedir yatan öcü almak için,
Kırk kısırakla besili tayı
Yılkıdan tutup kesti,
Külçoro gücünü sınasın diye,
Doksan sağlam ketmeni
Sıraya toplu dizdi.
Şay'ın koruduğu Külçoro
Ödül yarışından kaçar mı,
Eski gücünü sınadı.
Mızrakta becerikli çoronun

Iktuulugu dagı bar,
Aalamga atı bilingen
Bir atı bar Beecindin,
Dañzasına çiyilgen.
Balbandıgı başkaça,
Baatırdıgı bir kança,
Bilegi coon, taş cürök
Bil müçölüü badırek,
Çamınganı colborstoy,
Çabışkan aman bolbostoy,
Kaçırganı kamanday,
Ilgiçtigi ilbirstey.
Columduusu colborstoy,
Colukkan aman bolbostoy.
Serpişçü tonu seksen tört,
Serp alganı kızıl ört,
Sıyagın körsöñ momunday,
Körünöö müşkül-balaket
Aybatı kalıñ, zaarı küç,
Nar müçölüü balaket,
Alışkandı kılgan tüz.

Ustalığı dahi var,
Âlemce adı bilinen,
Beecin'de bir adı var,
Defterine çizilmiş.
Pehlivanlığı başkaca,
Bahadırlığı bir nice,
Bileği kalın, taş yürek,
Fil gövdeli o yaman,
Atılışı kaplan gibi,
Vuruşanı sağ komaz gibi,
Saldırışı azgın domuz gibi,
Kapışı pars gibi.
Uğurlu yürüyüşü kaplan gibi,
Karşılaşan sağ kalmaz gibi.
Serpip savurduğu kürk seksen dört,
Serpip aldığı kızıl yangın,
Görünüşünü görsen işte şöyle,
Besbelli müşkül, tam belâ,
Heybeti kalın, zehri güçlü,
Ner gövdeli belâ,
Kapışanı dümdüz etmiş.

Kaçırsa candı kaysagan,
Orgoktugu dagı bar
On sap canga toybogon,
Oñolbogon Çoronun,
Çorkoktugu dagı bar.
Aydıñ darıya çatırı,
Adamzattın baatırı,
Çıñıroon tartkan keñ caydan,
Çımçık uçpas keñ saydan, –
Dep, oşentip er Seytek,
Tokson katar ketmendi
Katar koyo saldı ele.
«Uluk da eleñ, şer da eleñ,
Uşunday kökcal er da eleñ!
Bazarıñan, çagıñan
Öttü beken kan abam,
Küyüttü müşkül kün körüp,

Saldırdığında canları çiğneyen,
Orak gibi biçiciliği de var,
On sıra cana doymayan,
Islah olmaz Çoro'nun
Hoyratlığı dahi var.
Aydın derya çadırı,
Âdemoğlunun bahadırı,
Çığlıkların yükseldiği geniş yazıdan,
Serçe uçmaz geniş vadiden, –
Deyip, böylece er Seytek,
Doksan sıra ketmeni
Sıraya koyuverdi.
«Ulu da idin, aslan da idin,
Böylesi bozkurt er de idin!
Pazarından, çağından
Geçtin mi ola, han ağam,
Yaslı müşkül günler görüp,

Kaarduudan küç körüp,
Kança müşkül iş körüp,
Dene boşop, küç ketip,
Çama çarçap büt ketip,
Kettiñ beken kan abam.
Çamaluu bolsoñ, er bolsoñ,
Bayırkı küçkö salıñız,
Karmaşar cooñ Kançoro
Kara askar too señirdey,
Çındaşarıñ er Kıyaz –
Çıñooluu kızıl temirdey.
Çaması ketip, Külçoro
Alardan öldü dedirbey,
Kürdöölüü müşkül salıñız,
Külüstön abam köykaşka,
Küçüñdü sınap kalıñız.
Çama kaynap küç tolso,
Baştakıday iş bolso,
Anan soguş salıñız» –
Dep, oşentip, er Seytek,
«Kecirlik kılıp Kançoro,
Keñ-Koldon çapsa köçüñdü,
Kelbersigen aramdan

Zalimden zulüm görüp,
Nice çetin iş görüp,
Beden gevşeyip güç gidip,
Derman yorulup hep tükenip,
Gittin mi ola, han ağam.
Dermanlıysan, er isen,
Eski gücünü ortaya koyun,
Tutuşacağın düşman Kançoro
Kara sarp dağ sırtı gibi,
Ciddi kapışacağın er Kıyaz –
Su verilmiş kızıl demir gibi.
'Dermanı bitip Külçoro
Onların elinde öldü' dedirtmeden,
Heybetli müşküle girişin,
Görklü ağam, seçkin yiğit,
Gücünü sınayıver.
Derman kaynayıp güç dolarsa,
Eskisi gibi iş olursa,
Ondan sonra cenge girin» –
Deyip, böylece, er Seytek,
«İnat edip Kançoro,
Keñ-Kol'dan göçünü vururs a,
Kurumlanan o haramdan

Uşintip algın öçüñdü» –
Dep, oşentip, er Seytek,
Buudan şerdin tukumu
Buudan oozun burdu ele,
Kürdöölüü abañ çoronun
Küçün sınap turdu ele.
Almambet uulu Külçoro
Caynap kızıl çok ele,
Caralganda cok ele.
Uzun boyluu, keñ dalı,
Arı balban, arı şer,
Adamdan çıkpayt mınday er.
Keñ kökürök, cayık töş,
Kelbettüü suluu, kara köz,
Beren tuulgan Külçoro

Öcünü işte böyle al» –
Deyip, böylece, er Seytek,
Küheylan aslanın soyu
Küheylanın ağzını çevirdi,
Heybetli ağan çoronun
Gücünü sınayıp durdu.
Almambet oğlu Külçoro
Işıl ışıl kızıl kordu,
Yaratılışta eşi yoktu.
Uzun boylu, geniş sırtlı,
Hem pehlivan, hem aslan,
İnsandan çıkmaz böyle er.
Geniş bağırlı, yayvan göğüslü,
Endamlı güzel, kara göz,
Yiğit doğmuş Külçoro.

	Kızılsart bar Kara döö,	*Kızılsart var, Kara dev,*
	Kımbattuu çoro eçenin	*Değerli çoro nicesi*
10710	Tokson katar ketmendi	*Doksan sıra ketmeni*
	Katar koyup saldı ele.	*Sıraya koyup dizdiler.*
	Baatırdın barmagınan may çıgıp,	*Bahadırın başparmağından yağ çıkıp,*
	Tamagınan kan çıgıp,	*Boğazından kan çıkıp,*
	Bilek söök mayışıp,	*Bilek kemiği bükülüp,*
	Kabırga bölök kayışıp,	*Kaburgası ayrı esneyip,*
	Ustukan söögü bırkırap,	*İri kemikleri çatırdayıp,*
	Kaalgaday kaşka tiş	*Kapı kanadı gibi bembeyaz diş,*
	Kalayıktan başka tiş,	*Halkınkinden başka diş,*
	Tiştegen sayın bırkırap,	*Her ısırışta çatırdayıp,*
10720	Şay koldogon kurgurdun	*Şay'ın koruduğu garibe*
	Tokson kıyın ketmenden,	*Doksan çetin ketmeni*
	Katar koyup berişip,	*Sıraya koyup verdiler,*
	Şay koldogon kurgurdun	*Şay'ın koruduğu garibin*
	Baatırdıgın körüşüp,	*Bahadırlığını gördüler,*
	Kalayık kördü carlanıp,	*Halk üşüşüp seyre durdu,*
	Berenime tañ kalıp.	*Yiğidime şaşa kaldı.*
	Curt çurkurap, çuu bolup,	*Yurt çığrışıp velveleye verdi,*
	Asman cargan duu bolup,	*Göğü yaran uğultu koptu,*
	Köp kalayık carlanıp,	*Nice halk üşüşüp,*
10730	Ataktuu kökcal berenge	*Ünlü bozkurt yiğide*
	Kalayıktar tañdanıp.	*Halklar hayran kaldı.*
	Cay çaması büt ele	*Bütün dermanı yerindeydi,*
	Calañ boyu küç ele,	*Baştan başa gövdesi güçtü,*
	Belgilüü ele, bel ele,	*Namlıydı, dayanaktı,*
	Beren da ele, şer da ele.	*Hem yiğitti, hem aslandı.*
	Kargıluu kara too ele,	*Karlı kara dağ idi,*
	Karaanı biyik zoo ele,	*Karaltısı yüce kaya idi,*
	Duşmanga bolot ok ele,	*Düşmana çelik ok idi,*
	Caralgan bende uulunan	*Yaratılmış kul oğlundan*
10740	Öçpögön kızıl çok ele.	*Sönmeyen kızıl kor idi.*
	Tuulgan adam uulunan	*Doğmuş âdem oğlundan*
	Berenden mınday cok ele,	*Böylesi yiğit yok idi,*
	Kudaydın çındap kulu ele,	*Tanrı'nın gerçek kulu idi,*
	Kankor Manas kıraanı	*Hunhar Manas şahininin,*
	Arstan albañ uulu ele.	*Arslan Almambet'in oğlu idi.*

Kınsız kılıç baylanıp,
Ay-aalamdı aylanıp,
Tuyuktu buzup col salgan,
Tuş-tuş cakka kol salgan.
Kanga toyup katıkkan
Kalayıktın baarına
Kabılan çoro atıkkan.
Öçpögön munar çok ele,
Adamzat bendede –
Oyronu mınça cok ele,
Törösü kökcal ölgönü,
Azaptı artık körgönü.
Eki kolu oyulup,
Kordukka tüşüp soyulup,
Künü tutam tar bolup,
Körörü müşkül kan bolup,
Şumduktu bala saldı ele,
Muunu ketip bılkıldap,
Sarı suu basıp aldı ele.
Çaması kança boldu – dep,
Eñgir-deñgir curt oylop,
Kalayık mintip turdu ele,
Almambet uulu şer Çoro
Şay koldogon er Çoro –
At arıtıp cer körgön,
El arıtıp el körgön,
Baatırdıgı bir kança

Kınsız kılıç kuşanıp,
Ay-âlemi dolanıp,
Çıkmazı bozup yol açmış,
Dört bir yana el salmış.
Kana doyup pekişmiş,
Halkın tamamınca
Pars çoro diye ün salmış.
Sönmeyen yalım kor idi,
Âdemoğlu kullarda –
Böylesi yaman yok idi,
Beyi bozkurt öleli,
Azabı fazlasıyla görmüştü.
İki eli oyulup,
Horluğa düşüp soyulup,
Günü bir tutam dar olup,
Göreceği müşkül, kan olup,
Oğlan dehşetli işe girişti,
Eklemleri gevşeyip titredi,
Sarı su bastı bedenini.
'Dermanı ne kadar kaldı?' – deyip,
Uğul uğul yurt düşünüp,
Halk böylece bakıp durdu,
Almambet oğlu aslan Çoro,
Şay'ın koruduğu er Çoro –
At yorup yer görmüş,
El dolaşıp el görmüş,
Bahadırlığı bir nice,

Balbandıgı bir mınça.
Calayak ooz, car kabak,
Kökcaldıgın oylop bak.
Aşuunu buzup col salgan,
Tügönörün oyloboy,
Altı san kolgo kol salgan.
El kazıgı er Çoro
Kazı kertip, may berip,
Aş-tamagın cay berip,
Cetim öskön er Seytek
Bötön kızık saldırıp,

Pehlivanlığı bir bunca.
Geniş ağızlı, yalçın kaşlı,
Bozkurtluğunu düşünüp gör.
Geçidi bozup yol açmış,
Tükeneceğini düşünmeden,
Altı san orduya dalıvermiş.
Elin direği er Çoro'ya
Kazı doğrayıp yağ verip,
Aşını yemeğini bolca verip,
Yetim büyüyen er Seytek
Başka bir şenlik kurdurup,

Bagılan kozu, şemin baş
Bor kaynatıp aldırıp,
Kantın karday kemirtip,
Karkıttan arak şimirtip,
Cakşılap bakkan abam – dep,
Şer ekenin bilem – dep,
Aman cürsö abamdın
Bir paydası tier – dep,
Kalayık aytkan kep ele,
Kayran abam kökcaldı.
Aalamda cok dedi ele
Közü körgön alıstan
Asman cargan çataktan,
Ceke çıkkan carıştan.
Bel ekeni çın bolso,
Ataman kalgan muraapı –
Şer ekeni çın bolso,
Kayratı kurçup tolgondur,
Bagıştın uulu Kıyazga
Çalışar kezi bolgondur.
Çamasın sınap kaluuga,
Ceti-Özön tolgon cediger –
Cetilip kalsa abası,
Kıyazdan kegin aluuga,
Kırgındı kızık saluuga
Kara suuga kan kuyup,
Özöndüü cerge ört koyup,
Tüzöñ cerge kır baştap,
Tügötüp coogo çır baştap,

Besili kuzu, semiz baş,
Kazan kazan kaynattırıp,
Şekeri kar gibi kemirtip,
Karkıt rakısını içirtip,
'Beni güzelce büyüten ağam' – deyip,
'Aslan olduğunu bilirim' – deyip,
'Sağ gezerse ağamın
Bir faydası dokunur' – deyip,
Halkın söylediği söz idi,
Aziz ağam bozkurdu.
Âlemde eşi yok dediydi
Gözüyle görmüştü uzaktan
Göğü yaran kavgadan,
Tek başına çıktığı yarıştan.
Dayanak olduğu gerçekse,
Atamdan kalan emaneti –
Aslan olduğu gerçekse,
Gayreti bilenip dolmuştur,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'la
Kapışacak çağı gelmiştir.
Kuvvetini sınamak için,
Ceti-Özön dolusu cediger –
Ağası kemale erdiyse,
Kıyaz'dan öcünü almak için,
Kırgını şenlik gibi salmak için,
Kara suya kan döküp,
Vadili yere ateş koyup,
Düz yerde sırt kabartıp,
Düşmanı tüketircesine kavga açıp,

Kılçaybay kırgın saluuga.
Muununa kirse abası
Kökcaldın kunun aluuga,
Tokson katar ketmendi
«Atkınıñ» dep çorogo,
Erdigin sınap koydu ele.
A ketmendi atuuga,
Şay koldogon Külçoro
Çamanı çaktap körüügö.

Dönüp bakmadan kırgın salmak için.
Ağası güç kuvvete gelirse
Bozkurdun kan bedelini almak için,
Doksan sıra ketmeni
«Atıver» deyip çoroya,
Erliğini sınayıverdi.
O ketmeni atmak için,
Şay'ın koruduğu Külçoro
Dermanı tartıp görmek için.

Çamasız bolso ardanıp,
Acaldan murun ölüügö
Çaması bolso atayın
Bir balaanı kıluuga,
Çamasız bolso bu kurgur
Çımınday candı kıyuuga.
Koluna bolot caa alıp,
Içi örttönüp, köz caynap,
Erin tiştep, tiş çaynap,
El korgonu kurgurdun
Eki közü teñ caynap.
Karçıgaça kamınıp,
Kayrattan akıl tabılıp,
Dümöktüü kurgur baatırdın
Deneden kurçu tabılıp,
Cazayıldı salınıp.
Küçün cıynap oyuna,
Kayratın kamdap boyuna,
Caa tartuuga kamınıp,
Caratkanga calınıp,
Körgön can köönü bölünüp,
Şerlik türü körünüp,
Sıyagı korum butkulday,
Sırtı kalıñ kıraanıñ
Sıyrışkandı cutkuday.
Ay-aalamdı kökcal kul
Abaylasa algıday,
Cediger emes kılımga,
Kıykırsa kırgın salgıday.
Kıyabına kelgenin
Çöl tüşürüp cargıday.

Dermansızsa utanıp,
Ecelden önce ölmek için,
Dermanı varsa bile bile
Bir belâyı koparmak için,
Dermansızsa bu garip
Sinek kadar canına kıymak için.
Eline çelik yay alıp,
İçi tutuşup, gözü yanıp,
Dudak ısırıp diş gıcırdatıp,
Elin kalesi garibin
İki gözü birden alev saçıp.
Atmaca gibi davranıp,
Gayretten akıl doğup,
Dertli garip bahadırın
Bedeninde keskinlik bulunup,
Cazayılını kuşanıp.
Gücünü aklında derleyip,
Gayretini gövdesine yığıp,
Yay çekmeye davranıp,
Yaradan'a yalvarıp,
Görenin gönlü ürperip,
Aslanlık hâli görünüp,
Görünüşü kaya yığını tepe gibi,
Dışı kalın şahinin
Sataşanı yutacak gibi.
Ay-âlemi bozkurt kul
Gözüne kestirse alacak gibi,
Cediger değil, cümle âleme,
Haykırsa kırgın salacak gibi.
Karşısına denk geleni
Çöle çevirip yaracak gibi.

Uzun boyluu, keñ dalı
Arı balban, arı şer,
Buurukkanda aalamdı
Buy kıluuçu kurgan er
Boy kelbeti çınarday,
Kaçırışı tınarday,
Kayratı düynö celindey

Uzun boylu, geniş sırtlı,
Hem pehlivan, hem aslan,
Coştuğunda âlemi
Perişan eden garip er,
Boyu endamı çınar gibi,
Saldırışı genç doğan gibi,
Gayreti dünyayı saran yel gibi,

Kaçırsa candı cegidey.
Tolkuganda Çorogo
Too turuştuk bergisiz,
Tobun çeçpey kaçırıp,
Dünüyö kaptap ceñgisiz.
Erenden kalgan bilgiç kul,
Aalamdan aşkan ilgiç kul.
Caa tartuuga kamdanıp,
Badana kiyip balkıldap,
Ayday beti carkıldap,
Boz kiseni kurçanıp,
Küñgürönüp ün salıp,
Bolot caanı kolgo alıp,
Ketmendi tiktep turdu ele.
Beli iyilip bekçeyip,
Köz tumandap çekçeyip,
Barmagınan may çıgıp,
Bileginen Çoronun
Çıpıldap kara kan çıgıp.
Kayrattanıp iştenip,
Küçtü cıynap tiştenip,
Omurtka söök bırkırap,
Ardangandan kuturgur
Aram ölör beken – dep,
Kalayık çuulap çurkurap,
Karap turdu cardanıp.
Kantip ketmen atat – dep,
Kalayık turdu cardanıp,
Külçorogo tañ kalıp.
Şay koldogon kurgurdun
Şer ekeni bilinip,
Çülüktöy beli iyilip,
Murutunun bir kılı –

Mayluu balta sabı okşop,
Murununun çoñdugu –
Selebe kılıç kabı okşop.
Karasaat Çoronun
Kamınışı colborstoy,

Saldırsa canları yiyecek gibi.
Coştuğunda Çoro'ya
Dağ bile karşı duramaz,
Bölüğü dağıtmadan saldırıp,
Dünya kaplasa yenilmez.
Erenlerden kalma bilgiç kul,
Âlemi aşan çevik kul.
Yay çekmeye hazırlanıp,
Zırh gömleği giyip salınıp,
Ay gibi yüzü parlayıp,
Boz kemer kuşağı bağlanıp,
Boğuk boğuk ses salıp,
Çelik yayı ele alıp,
Ketmene dikip baktı.
Beli bükülüp kamburlaşıp,
Gözü dumanlanıp belerip,
Başparmağından yağ çıkıp,
Çoro'nun bileğinden
Sızım sızım kara kan çıkıp.
Gayrete gelip işe asılıp,
Gücü derleyip dişini sıkıp,
Omurga kemiği çatırdayıp,
'Ar edip kudurası gelmiş,
Boş yere ölür mü ola?' – deyip,
Halk çığrışıp gürüldeyip,
Üşüşüp bakıp durdu.
'Ketmeni nasıl atacak?' – deyip,
Halk üşüşüp durdu,
Külçoro'ya şaşa kalıp.
Şay'ın koruduğu garibin
Aslan olduğu belli olup,
Çubuk gibi beli bükülüp,
Bıyığının tek kılı –

Yağlı balta sapına benzeyip,
Burnunun büyüklüğü –
Pala kılıcının kınına benzeyip.
Kara belâ Çoro'nun
Davranışı kaplan gibi,

Katılgan aman bolbostoy,
Caasın karmap kamınıp,
Almambet Manas kökcaldın
Arbagına calınıp,
Talıbay caanı tarttı ele.
Şakıldagan kurgurdun
Şamdagayı bolcolsuz,
Ketmendi Çoro attı ele...
Tokson katar ketmenden
Toktolboston ötüptür,
Ketmenden ötüp caa ogu
Katar cerge cetiptir.
Munu körüp Külçoro –
Baabedin dep bat aytıp,
Atası kandın coluna
Ay tuyaktı bat aytıp,
Üşüntüp çoro süyünüp:
«Bayırkı bala caş kezde,
Arakka toygon mas kezde,
Cılgınduu batkalda,
Cırgap kırgız catkanda,
Eriksek elik atçu elek.
Erikpesek Talasta
Elkin oynop catkanda,
Aşuu tör caylap, too boylop,
Konup atkan kezekte,
Kündüzü oyun, tünü kız
Bolup atkan kezekte,
Coonu buzup, olco alıp,
Sandagan tümön koldu alıp,
Samagan şerden olco alıp,
Bolup atkan kezekte,
Döölöt aman çagında,
Kökcal abam barında,
Iderlüü külük bolgon er

Küçün sınap turganda.
Argın, kırgız aralaş,
Küçün sınap turganda,

Sataşan sağ kalmaz gibi,
Yayını tutup davranıp,
Almambet'le Manas bozkurdun
Ruhuna yalvarıp,
Yorulmadan yayı çekti.
Şakırdayan garibin
Çevikliği ölçüsüz,
Çoro ketmeni attı...
Doksan sıra ketmenden
Durmaksızın geçmiş,
Ketmeni delip yay oku
Ötedeki yere varmış.
Bunu görünce Külçoro –
Baabedin duasını tez edip,
Han babasının yoluna
Ay tuynaklıyı tez adayıp,
Böylece çoro sevinip:
«Eskiden çocuk, genç çağda,
Rakıya doymuş sarhoş çağda,
Cılgındı koyağında,
Kırgız sefayla yatarken,
Canımız sıkılsa karaca vururduk.
Sıkılmazsak Talas'ta
Başıboş oynayıp yatarken,
Aşıt, yayla başı yurt tutup, dağ boylayıp,
Konup göçtüğümüz demde,
Gündüzü oyun, gecesi kız
Olup durduğu demde,
Düşmanı bozup ganimet alıp,
Sayısız tümen orduyu alıp,
İmrenilen aslandan ganimet alıp,
Olup durduğu demde,
Devlet esen çağında,
Bozkurt ağam sağken,
Kıvrak, yürük olan er

Gücünü sınayıp durduğunda.
Argın, Kırgız karışık,
Gücünü sınayıp durduğunda,

	Mañdaydagı bugunu	*Karşıdaki geyiği*
	Atpay turgan kezinde,	*Vurmadan geçmediğim demde,*
	Bagalegim butuma	*Paçam ayağıma*
	Batpay turgan kezinde,	*Sığmadığı o demde,*
10940	Kagış cañcal kayda – dep,	*'Çarpışma, kavga nerede?' – deyip,*
	Catpay turgan kezinde.	*Yerimde yatmadığım demde.*
	Örttöy küyüp, çok bolup,	*Ateş gibi yanıp kor olup,*
	Caynap turgan kezinde,	*Işıldayıp durduğum demde,*
	Keñ bagalek kandagay	*Geniş paçalı kandagayı*
	Kiyip turgan kezinde,	*Giyip durduğum demde,*
	Betteşkendi buy kılıp,	*Yüzleşeni perişan edip,*
	Sürüp turgan kezinde,	*Sürüp durduğum demde,*
	Buura kökül, taykı cal	*Buğra perçemli, kısa yeleli,*
	Buluttay uçkan Buuruldu,	*Bulut gibi uçan Buurul'a*
10950	Minip turgan kezinde,	*Binip durduğum demde,*
	Kırgın salıp duşmandı	*Düşmana kırgın salıp*
	Tiyip turgan kezinde,	*Vurup durduğum demde,*
	Döölöt tolgon mas kezde,	*Devletin dolup taştığı mest çağda,*
	Keñ bagalek caş kezde,	*Geniş paçalı genç çağda,*
	Ketmen koyup atçu elek,	*Ketmen dizip atardık,*
	Küç kenenin bilçü elek,	*Gücün bolluğunu bilirdik,*
	Ilgerki atkan ketmendin	*Eskiden attığım okum ketmenin*
	Seksenine kirçü ele.	*Sekseninden içeri girerdi.*
	Küçöp atsam ketmendin	*Var gücümle atarsam ketmenin,*
10960	Kabırga söögüm kayışıp,	*Kaburga kemiğim esneyip,*
	Sekseninen ötçümün.	*Sekseninden geçerdim.*
	Andagıdan bu kezde,	*O zamankinden bu demde,*
	Eki dalım oydurup,	*İki kürek kemiğim oyulup,*
	Böydö bolgon ekemin,	*Daha da berkimiş olmuşum,*
	Murunkudan elüü ese	*Öncekinden elli kat*
	Öydö bolgon ekenmin.	*Üstün olmuşum.*
	Bokono söögüm bolkoyup,	*Kaburga ucum kabarıp,*
	Bolup kalgan ekemin.	*Olgunlaşıp yetmişim.*
	Cetimim kelip cetilip,	*Yetimim gelip yetişip,*
10970	Tolup kalgan ekemin	*Ben de dolup taşmışım,*
	Basıp çıgaar tañdayım,	*Üste çıkaran bahtım,*
	Baana kılgan taalayım.	*Sığınak kıldığım talihim.*
	Kezeñdüü kayrık bulagın,	*Geçitli kıvrım pınarında*

Keyip körgön çunagım,
Çunagım kelip cetilip,
Kök kenedey tolupmun,
Añdışkanım er Kıyaz –
Kıyaz turmak kılımga,
Kılım turmak Urumga,
Tiyişeer kezim boluptur,
Tilegim Kuday beriptir.
Baştakıdan cüz ese
Bolcosom küçüm toluptur,
Kançoro, Kıyaz eki aram
Öç alar çagım boluptur.
Emi Keñ-Koldon tiem köçüñdü,
Kelbersigen kuldardan
Keyitip alam öçümdü.
Emi Talastan alam köçümdü,
Dardañdagan kuldardan
Talaşıp alam öçümdü.
Altı ay kalıp kursaktan
Tuulbay cetim bolgonum,
Karaldı kılgan oyronum,
Astıma salsam ak colum,
Aydap cürsöm san kolum.
Tondon kımbat bulbulum,
Asıl abaman kalgan kulunum.
Kulunum senin ayıñdan,
Emineni körbödüm,
Ne müşkülgö tüşpödüm,
Ne şumduktu içpedim.
Keçkenim calın ot bolup,
Cegenim tomuk top bolup,
Çunagım senin ayıñdan,
Cılkıçıdan kuuldum.
Ermegim tiyip koluma,
Ee, balam, eneden bügün tuuldum.
Döölöt tolkup büt keldi,
Kayran abañ başına
Kabılıp kança küç keldi,
Tün coo bolup, kün keldi,

Kahır görmüş yavrucuğum,
Yavrucuğum gelip yetişip,
Gök kene gibi dolmuşum,
Pusuda gözlediğim er Kıyaz –
Kıyaz şöyle dursun, cümle âleme,
Âlem şöyle dursun, Urum'a,
Sataşacak çağım gelmiş,
Dileğimi Tanrı vermiş.
Eskisinden yüz kat,
Hesaplasam, gücüm dolmuş,
Kançoro, Kıyaz iki haramdan
Öç alacak çağım gelmiş.
Şimdi Keñ-Kol'dan göçünü vururum,
Kurumlanan kullardan
İnleterek alırım öcümü.
Şimdi Talas'tan alırım göçümü,
Böbürlenen kullardan
Çekişe çekişe alırım öcümü.
Karında altı ay kala
Doğmadan yetim kalanım,
Gözbebeğim ettiğim yamanım,
Önüme katsam ak yolum,
Sürüp gitsem sayısız ordum.
Kürkten değerli bülbülüm,
Asil ağamdan kalan kulunum.
Kulunum, senin uğrunda
Neleri görmedim,
Ne müşküle düşmedim,
Ne dehşeti yudum yudum içmedim.
Geçtiğim yalın ateş oldu,
Yediğim kemik topağı oldu,
Yavrucuğum, senin uğrunda
Yılkıcılıktan kovuldum.
Sevincim, avuncum elime değdi,
Ey oğlum, anadan bugün doğdum.
Devlet dalgalanıp hep geldi,
Aziz ağanın başına
Çatıp nice güç geldi,
Gece düşman oldu, gün geldi,

Talaaga kurgan bak keldi
Cedigerdin Kıyazga
Talkalaşaar çak keldi» –
Dep, oşentip, Külçoro,
Baabedinin bat koyup,
Ay tuyakka at soyup,
Komuttu cerge koy soyup,
Cetpegen miskin bakırga
Kızık kılıp tay soyup.
Kızıktan suunu baştaşıp,
Malı tügül, canınan
Takır keçip taştaşıp,
Üzülgönü ulanıp,
Çaçılganı cıynalıp,
Cañırıp can oñolup,
Capaluu zaman, karan kün
Kalbay baarı cogolup.
Çoñ Kızılsart karı bar,
Çoñ Kara döö dagı bar,
Kımız içip kızışıp,
Sööktön terdi sızışıp,
Arak içip alkınıp,
Aç kıranday talpınıp,
Ay böksörüp, kün ötüp,
Almambet uulu Külçoro
Küçünö kelip minetip.
Başınan korduk cogolup,
Baatırdın işi oñolup,
Kapanın baarı cogolup,
Kayrandın işi oñolup.
Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas
Cerin sanap celigip,
Cırgalduu kırgız, köp argın
Elin sanap eeligip,
Çatıraş oynop, dañ salıp,
Orompoy baştap çañ salıp.
Ok ötpögön badana
Kurcundan alıp kiyişip,

Bozkıra kurulan baht geldi,
Cediger'in Kıyaz'ıyla
Kapışıp kırışacak çağ geldi» –
Deyip, böylece, Külçoro,
Baabedin adağını tez koyup,
Ay tuynak uğruna at kesip,
Adak yerine koyun kesip,
Eli ermez yoksul fakire
Şenlik edip tay kesip.
Şenlikle suyu başlatıp,
Malı şöyle dursun, canından
Tümden geçip vazgeçip,
Kopanı ulanıp,
Saçılanı derlenip,
Canlar yenilenip onulup,
Cefalı zaman, kara gün
Kalmadan hepsi yok olup.
Koca Kızılsart ihtiyar var,
Koca Kara dev dahı var,
Kımız içip kızışıp,
Kemikten teri sızdırıp,
Rakı içip coşup,
Aç doğan gibi çırpınıp,
Ay eksilip, gün geçip,
Almambet oğlu Külçoro
Gücüne gelip böylece.
Başından horluk yok olup,
Bahadırın işi onulup,
Kederin hepsi yok olup,
Azizin işi yoluna girip.
Cılgındı'lı Keñ-Kol, geniş Talas,
Yerini sayıp coşup,
Mutlu Kırgız, çok Argın,
Elini sayıp kabarıp,
Satranç oynayıp şenlik salıp,
Orompoy başlatıp toz koparıp.
Ok geçmez zırh gömleği
Heybeden alıp giyişip,

Ok cetpegen tuu çunak
Cılkıdan karmap minişip.

Eşen çaldan bata alıp,
Cılkıdan kaalap at alıp,
Kee bir külük taap alsa,
Kara bayır kazanat
Kerişke miner tay go – dep,
Berende tiyçü can go – dep,
Kee bir külük taap aldı,
Buura kökül, kapkan bel,
Kermege asa bayladı.
Iderlüü cigit, tulpar at
Cooker atın kamdadı.
Cana külük taap alsa,
Kara bayır kazanat –
Cana kamdap turganda,
Kalbır öpkö, cez bilek,
Tulpardan kaalap at alıp,
Cay-caragın şaylanıp,
Aybalta, kılıç, aç albars,
Uşunun baarın kamdanıp,
Ceti-Özöndö cediger
Ceelikse kırgın saluuga,
A düynö ketken kökcaldın
Karmaşıp öçün aluuga.
Coboloñduu Çoronun
Cogotkonu Semetey
Coolaşarı – eç Kıyaz,
Uçurganı – Semetey,
Uruşarı – Kançoro.
Kança calgan sonunay,
Kagıştın cayı momunday,
Serpilip kalgan er Seytek.
Semirgeni Külçoro,
Mayga bölöp darılap,
Baştakıday boluptur,
Kökcalıñız Külçoro
Kök kenedey toluptur.

Ok yetişmez o yaman atı
Yılkıdan tutup binişip.

İhtiyar şeyhten dua alıp,
Yılkıdan dileyip at alıp,
Kimi bir yürük bulduğunda,
'Kara bayır soylu kazanat,
Cenkte binilecek tay bu' – deyip,
'Yiğide yaraşır can bu' – deyip,
Kimi yürükler bulup aldı,
Buğra perçemli, kapan belli,
Germeye asıp bağladı.
Kıvrak yiğit, tulpar at,
Cenk atını hazırladı.
Yine bir yürük bulduğunda,
Kara bayır soylu kazanat –
Yine hazırlayıp dururken,
Kalbur ciğerli, tunç bilekli,
Tulpardan dileyip at alıp,
Pusatını kuşanıp,
Ay balta, kılıç, keskin albars,
Bunların hepsini hazırlayıp,
Ceti-Özön'deki cedigere
Coşarsa kırgın salmak için,
Öte dünyaya giden bozkurdun
Kapışıp öcünü almak için.
Belâlı Çoro'nun
Yitirdiği – Semetey,
Düşman bileceği – er Kıyaz,
Uçurup kaybettiği – Semetey,
Vuruşacağı – Kançoro.
Nicesi yalan, ne acayip,
Çarpışmanın hâli işte şöyle,
Silkinip doğrulan er Seytek.
Semirip gelen ise Külçoro,
Yağa belenip sağaltılıp,
Eskisi gibi olmuş,
Bozkurdunuz Külçoro
Gök kene gibi dolmuş.

Bu Külçoro kökcalıñ
Urunarga too tappay,
Uruşarga coo tappay,
Tişterine taş tappay,

Keserine baş tappay,
Boyonuuga çañ tappay,
Tiyişerge can tappay,
İçerine kan tappay,
Er kayratı sonunday,
Külçoro cayı momunday.
Uruşaarı Cediger,
Öçümdü ala ketsem – dep,
Öröpkügön Kıyazdın
Tübünö çoguu cetsem – dep,
Akır-takır kan agıp,
Er Kıyaz başın kessem – dep,
Karuusu toluk kapırdın,
Kankor Kıyaz baatırdın,
Baatırdıgın şerdigin,
Mañdaylaşıp körsöm – dep,
Tolkutmak boldu elderdi.
Bastaşıp elin bölsöm – dep,
Er Külçoro baatırdın
Buulumun bulap alsam – dep,
Abiyiri mından tabılıp,
Buzuku tuugan akmakka
Açılgan artı cabılıp,
Buy kılıp kırgın salsam – dep,
Kıyla döösün kırsam – dep,
Kıylasın olco kılsam – dep,
Er Külçoro munu oylop.
Catkan eken caykalıp,
Caa askar toodoy kampayıp.
Murunu kerüü señirdey,
Buka moyun, er kayrat
Bulkuşsa candı cegidey,
Külçoro cayı uşunday.
Oozunan çıkkan ilebi,

Bu Külçoro bozkurdun,
Çarpacak dağ bulamayıp,
Vuruşacak düşman bulamayıp,
Dişlerine taş bulamayıp,

Kesecek baş bulamayıp,
Bulanacak toz bulamayıp,
Sataşacak can bulamayıp,
İçecek kan bulamayıp,
Er gayreti ne acayip,
Külçoro'nun hâli işte şöyle.
Vuruşacağı Cediger,
'Öcümü alıp gitsem' – deyip,
'Kabaran Kıyaz'ın
Kökünü toptan kurutsam' – deyip,
'Çağıl çağıl kan akıtıp,
Er Kıyaz'ın başını kessem' – deyip,
'Gücü kuvveti tam kâfirin,
Hunhar Kıyaz bahadırın,
Bahadırlığını, aslanlığını,
Yüz yüze gelip görsem' – deyip,
Elleri coşturmak istedi.
'Üstüne varıp elini bölsem' – deyip,
'Er Külçoro bahadırın
Şanlı ipeğini çekip alsam' – deyip,
Onuru bundadır denilip,
Fesat çıkaran ahmağa
Açılan ardı kapanıp,
'Perişan edip kırgın salsam' – deyip,
'Nice devini kırsam' – deyip,
'Nicesini ganimet etsem' – deyip,
Er Külçoro bunu düşünüp.
Salınıp yatıyormuş,
Sarp dağ gibi heybetle kabarıp.
Burnu yamaç sırtı gibi,
Boğa boyunlu, er gayretli,
Çekişse canları yiyecek gibi,
Külçoro'nun hâli işte böyle.
Ağzından çıkan soluğu,

Kışkı çilde kaarınday,
Aybatı katuu Çoronun
Aybatınan can çıgar.
Acıdaardın zaarınday,
Köz tikteşi Çoronun
Şakardan çıkkan calınday.
Kabagı toonun kerüüdöy,
Karasaat kuu Çoro
Kagışsa candı cegidey,
Bilseñ Çoro uşunday.

Kış zemherisinin kahrı gibi,
Heybeti sert Çoro'nun
Heybetinden can çıkar.
Ejderhanın zehri gibi,
Çoro'nun göz dikişi
Külhandan fışkıran yalım gibi.
Kaşları dağın yamacı gibi,
Kara belâ, kurnaz Çoro,
Çarpışsa canları yiyecek gibi,
Bilesin, Çoro işte böyle.

Balban da oşol, şer da oşol.
Balası kelip, kün körüp,
Baatırdık kelgen cer oşol.
Külçoro cayı uşunday.
Catıp cambaş taldırıp,
Cambaştap uyku kandırıp,
Çiymek boldu sızıktı,
Ceti-Özön tolgon cediger –
Eñ baatırı Kıyazga
Akıl iylep, oy-oylop
Kılmak boldu kızıktı,
Baştamak boldu buzuktu.
Çañdatıp özön, talaanı,
Baştamak boldu balaanı.
Topurak kılıp cerlerdi,
Öñümbü ce tüşpü – dep,
Baştakıdan miñ ese
Keldi go emi küçüm – dep,
Cılkının tandap mayın cep,
Kısırdın semiz tayın cep,
Zıñ-zıñ etip kenebey,
Murdakı müşkül balaanı
Buçkagına teñebey
Erdik menen şerdikti
Esepsiz Çoro berenge
Bergen eken çenebey
Saymaluu saadak, cargak şım,
Er müçösü sonun ay,

Pehlivan da odur, aslan da odur.
Çocuğu gelip gün görüp,
Bahadırlığın geldiği yer işte orası.
Külçoro'nun hâli işte böyle.
Yatıp yanbaşını uyuşturup,
Yan gelip uykuya kanıp,
Sınırı çizmeye niyetlendi,
Ceti-Özön dolusu cedigerin –
En bahadırı Kıyaz'a,
Akıl yoğurup düşüne düşüne,
Görülmedik işi etmeye niyetlendi,
Kargaşayı başlatmaya niyetlendi.
Vadiyi, kırı tozutup,
Belâyı başlatmaya niyetlendi.
Yerleri toprağa katıp,
'Gerçek mi, düş mü?' – deyip,
'Eskisinden bin kat
Geldi ya şimdi gücüm' – deyip,
Yılkının seçme yağını yiyip,
Kısırın semiz tayını yiyip,
Zınk zınk gerilip aldırmadan,
Önceki müşkül belâyı
Topuğuna denk saymadan,
Erlik ile aslanlığı
Hesapsız Çoro yiğide
Vermiş meğer Yaradan ölçüsüz.
İşlemeli sadak, meşin şalvar,
Er endamı ne güzel,

Özüñ körgön Çoronun
Erdigin körsöñ momunday.
Külçoronu surasañ,
Semetey kökcal kıraandın
Kolunda kıraan kuşunday,
Külçoro cayı uşunday,
Baatırdıgı başkaça ay,

Kendin gördüğün Çoro'nun
Erliğini görsen işte şöyle.
Külçoro'yu sorarsan,
Semetey bozkurt şahinin
Elindeki alıcı kuşu gibi,
Külçoro'nun hâli işte böyle,
Bahadırlığı bambaşka hey,

Balbandıgı bir kança
Keyigeni törösü,
Keñeşeeri ceñesi.
Boolaganı sır nayza,
Coolagını er Kıyaz,
Capa salbay eline
Cañgız Kıyaz kelse – dep,
Bagalekten alışıp,
Balbandarday çalışıp,

Pehlivanlığı bir nice,
Yandığı, beyi içindir,
Danıştığı ise yengesidir.
Kuşandığı sırlı mızrak,
Düşman bildiği er Kıyaz,
Eline cefa çektirmeden,
'Yalnız Kıyaz gelse' – deyip,
Paçadan kapışıp,
Pehlivanlar gibi çelmeleşip,

Ayçürök Kıyazdan: «Balañ Seytekke barıp keleyin» – dep, Kıyazdın tulparı Tootoru atın Kıyazdan Ayçürök aldap surap alganda: «Katınga atıñdı aldattıñbı» – dep, Tootorunun süylöp salganı, Tootoruga açuulanıp er Kıyazga Ayçüröktün erdik salıp turganı:

Ayçürök'ün Kıyaz'dan: «Oğlun Seytek'e varıp geleyim» – diyerek, Kıyaz'ın tulparı Tootoru atını Kıyaz'dan kandırarak istemesi üzerine: «Karıya atını mı kaptırdın» – diye Tootoru'nun dile gelivermesi, Tootoru'ya öfkelenip er Kıyaz'a karşı Ayçürök'ün yiğitlik gösterip durması:

Oşo kezde Ayçürök
Küdörüdöy bılkıldap,
Külüp süylöp şıñkıldap,
Altımış topçu kırk açkıç,
Artık suluu beybaktın
Köñçögündö şarkıldap,
Köhardan kılgan tüymöçö
Omuroodo carkıldap
Arkarday tañı kılayıp,
Akırın süylöp muñayıp,
Artık suluu çirkindin
Ak emçegi bulayıp.
Külümsüröp süylösö,

O sırada Ayçürök,
Güderi gibi kıvrılıp,
Cıvıl cıvıl gülüp söyleyip,
Altmış düğme, kırk anahtar,
Emsalsiz güzel kadıncağızın
Eteklerinde şakırdayıp,
Gevherden yapılmış düğmecik
Göğsünde parıldayıp,
Arkar misali tanı belirip,
Usulca söyleyip hüzünlenip,
Emsalsiz güzel çilekeşin
Ak memesi salınıp.
Gülümseyip söylediğinde,

Күндöй beti carkıldap,
Ezilgenden Kıyazdın
Et cürögü kaltıldap.
Külümsüröp bılkıldap,
Külüp süylöp şıñkıldap,
«Çın ele carım uşu» – dep,
Bagıştın uulu Kıyazdın
Çımınday canı zırpıldap.
Kara coltoy Çüröktün,
Amalı artık dümöktün,
Ayday katın Çüröktün,
Keremettüü keskinin

Balbandıgın körsöm – dep,
Cana Kıyaz baatırdın
Baatırdıgın körsöm – dep,
Kankor kandın dümögü
Karmaşıp cürüp ölsöm – dep,
Küçkö tolup, can bagıp,
Külçoronun konogun.
Emi baştap aytalı,
Dümöktüü ceñeñ comogun.
Kıylanı körgön eskinin,
Kıltıldagan Çüröktün,
Kıyın balaa dümöktün,
Saatı oor kapırdın
Esi-dartı elinde,
Saat baskan kapırdın.
Olcogo tüşüp kaygırıp,
Oyron şerden ayrılıp,
Kün bozdogon çırkırap,
Küyüt tartıp burkurap,
Olco bolup tardıgıp,
Oyunda müşkül karan iş
Oyronunan ayrılıp,
Talaska çınar bak tolgon,
Tartıp Kıyaz kelgeni –
Köñülünö tak bolgon.
Öksöp, ıylap çırkırap,

Güneş gibi yüzü parlayıp,
Eriyip giden Kıyaz'ın
Et yüreği titreyip.
Gülümseyip kıvrılıp,
Gülüp söyleyip cıvıldayıp,
«Gerçekten yârim budur» – deyip,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'ın
Sinek kadar canı hop hop edip.
Kara talihli Çürök'ün,
Hilesi bol o belânın,
Ay gibi kadın Çürök'ün,
Keramet ehli o kurnazın,

'Pehlivanlığını görsem' – deyip,
'Hem de Kıyaz bahadırın
Bahadırlığını görsem' – deyip,
'Hunhar hanın belâsıyla
Kapışa kapışa ölsem' – deyip,
Güce dolup can besleyip,
Külçoro'nun konukluğunu.
Şimdi başlayıp söyleyelim,
Belâlı yengenin destanını.
Nicesini görmüş eskinin,
Salınan nazlı Çürök'ün,
Zorlu belâ, dert küpünün,
Bahtı ağır çilekeşin,
Aklı fikri elindedir,
Kara saat basmış çilekeşin.
Ganimet düşüp kaygılanıp,
Yaman aslandan ayrılıp,
Günlerce bozlayıp çığlık atıp,
Yas çekip hıçkırıp,
Ganimet olup daralıp,
Aklında müşkül, kara iş,
Yamanından ayrılıp,
Talas'a çınar bağı dolmuş,
Kıyaz'ın çekip getirişi –
Gönlüne leke olmuş.
Hıçkırıp ağlayıp çığrışıp,

Bozdop cüröt burkurap. — *Bozlayıp geziyor inleyip.*
Köñülü cürçü bölünüp — *Gönlü hep bölük pörçük gezip,*
Közünün caşı tögülüp — *Gözünün yaşı dökülüp,*
Karaldı kılgan Külçoro — *Gözbebeği ettiği Külçoro*
Közünö murun körüngön, — *Gözünün önünden gitmeyen,*
Meder kılgan çoromo — *Medet bildiği çorosuna*
Belgi kılgan balanı — *Nişan kıldığı çocuğu,*
Ayday katın Çürögüñ, — *Ay gibi kadın Çürök'ün,*

Akılga dıykan dümögüñ, — *Akıl tarlası belâlının,*
Berizaada katınıñ, — *Peri kızı kadının,*
Meltiregen kapırıñ, — *Süzülüp bakan çilekeşin,*
Asmandan Aldanın künü bürkölüp, — *Gökten Allah'ın günü kararıp,*
Ayçürök katın başına — *Ayçürök kadının başına*
Altımış müşkül bir kelip. — *Altmış müşkül bir gelip.*
Köñülü saylap bölünüp, — *Gönlü sızlayıp bölünüp,*
Közünün caşı tögülüp, — *Gözünün yaşı dökülüp,*
Agargan öñü kubulup, — *Ağarmış beti benzi değişip,*
Aldı katkan şorduunun — *Bahtı katılaşmış zavallının*
Kudayga ünü ugulup. — *Sesi Tanrı'ya işitilip.*
Köñülü köp-köp bölünüp, — *Gönlü kat kat bölünüp,*
Çolpon sınduu kayran köz — *Çolpan misali aziz gözden*
Çoguu caş agıp tögülüp. — *Toplu yaş akıp dökülüp.*
Murunkunu sanasa, — *Geçmişi bir bir andığında,*
Buudan ceñeñ baykuştun — *Küheylan yengen zavallının*
Karagattay közünön — *Kara üzüm gibi gözünden*
Kamçı boyu caş ketip, — *Kamçı boyu yaş gidip,*
Bödönödöy közünön — *Bıldırcın gibi gözünden*
Bölök-bölök caş ketip, — *Bölük bölük yaş gidip,*
Kaygırsa sanaa bölünüp, — *Kaygılandıkça düşüncesi bölünüp,*
Altımış sanaa miñ müşkül — *Altmış tasa, bin müşkül*
Töbödö cakın körünüp. — *Tepesinde yakın görünüp.*
Oşo künü Ayçürök — *O gün Ayçürök*
Kaygırgan eken çırkırap, — *Kaygılanmış çığlık çığlığa,*
Bozdogon eken burkurap, — *Bozlamış hıçkıra hıçkıra:*
Kazılgan kalıñ orum ay — *«Kazılmış derin çukurum ah,*
Kaynattı şorum ay, — *Kaynattı çilemi ah,*
Kankordun közü ötköndö — *Hunharın gözü göçünce,*
Taloon körüp Kıyazdan, — *Kıyaz'dan yağma görüp,*

	Kördüm men mınday sonundu.	*Gördüm ben böyle görülmedik şeyi.*
	Kankorum közüñ ötköndö,	*Hunharım, gözün göçünce,*
	Cedigerdin er Kıyaz	*Cediger'in er Kıyaz'ı*
	Arkama ördü çaçımdı,	*Saçımı arkama ördü,*
	Olco kıldı başımdı,	*Başımı ganimet etti,*
	Beypayladı belimdi,	*Belimi zahmete koştu,*
11280	Olco kıldı elimdi.	*Elimi ganimet etti.*
	Kuu kılıp ördü çaçımdı,	*Soldurup ördü saçımı,*
	Künöölödü başımdı.	*Suçlu çıkardı başımı.*
	Olcolop soydu toyumdu,	*Ganimet edip toyumu bozdu,*
	Ketirdi mintip sanaamdı,	*Böylece huzurumu kaçırdı,*
	Kıyazdın uulu dedirtti	*Kıyaz'ın oğlu dedirtti*
	Kerdenge bütkön balamdı.	*Gerdanda can bulmuş yavruma.*
	Eselek itter birigip,	*Akılsız itler birleşip,*
	Talastan soydu toyumdu,	*Talas'ta toyumu bozdular,*
	Talaadan baylap kolumdu,	*Kırda ellerimi bağlayıp,*
11290	Oloñdoy örgön çaçımdı,	*Sicim gibi örülmüş saçımı,*
	Olcolop aldı başımdı.	*Başımı ganimet aldılar.*
	Kuturgan itter birigip,	*Kudurmuş itler birleşip,*
	Arkama tañdı kolumdu,	*Ellerimi arkama bağladılar,*
	Ayabay kıldı sonundu,	*Ettiler bana olmadık işi,*
	Öküm kıldı özümdü,	*Özüme zorbalık ettiler,*
	Eñ kordodu sözümdü.	*Sözümü alabildiğine hor gördüler.*
	Ordomo saldı taloondu,	*Otağıma yağma saldılar,*
	Kıyazdın uulu dedirdiñ –	*Kıyaz'ın oğlu dedirttin –*
	Kıyından kalgan balamdı.	*Yamandan kalma çocuğumu.*
11300	Catsam, tursam çırkırap,	*Yatsam kalksam çığlık çığlığa,*
	Kıyınga burdum belimdi,	*Zora büktüm belimi,*
	Körgözör künü bolobu,	*Gösterecek gün olur mu,*
	Ak kappak kırgız elimdi?	*Apak Kırgız elimi?*
	Ordo tiger kün barbı,	*Otağ kurulacak gün var mı,*
	Kadimki Talas cerime?	*O eski Talas yerime?*
	Bee baylatar kün barbı,	*Kısrak bağlatacak gün var mı,*
	At çabım uzun celeme?	*At koşusu boyu uzun yeleme?*
	Kayrılıp barar kün barbı,	*Dönüp varacak gün var mı,*
	Kartayganda Kanıkey	*Kocamışken Kanıkey'e,*
11310	Kanıkey şorduu eneme?	*Kanıkey bahtsız anama?*
	Kötörböskö çara cok,	*Katlanmamaya çare yok,*

Caratkan başka salganga.	*Yaradan başa saldıktan sonra.*
Kuday Taala kılgandı,	*Kuday Teala'nın ettiğini,*
Kayrılıp körör kün barbı?	*Dönüp görecek gün var mı?*
Kaynardın kara közünön,	*Kaynar'ın kara gözesinden,*
Kak çınardın özünön,	*Tam çınarın dibinden,*
Üç-Koşoydun başınan,	*Üç-Koşoy'un başından,*
Ordo tigip can cırgap,	*Otağ kurup can sefa sürüp,*
Bakaydın kızıl taşınan.	*Bakay'ın kızıl taşından.*
Kaygıga burdum köönümdü,	*Kaygıya çevirdim gönlümü,*
Körgözör kün bar beken	*Gösterecek gün var mı ola,*
Kadimki Talas cerimdi.	*O eski Talas yerimi.*
Bizdin Talas kayran cer,	*Bizim Talas, aziz yer,*
Töbösündö karı bar,	*Tepesinde karı var,*
Tokoyunda çarı bar,	*Ormanında sık çalısı var,*
Çırpıktarı çınarday,	*Çırpıları çınar gibi,*
Çınarları munarday,	*Çınarları kule gibi,*
Çımçıktarı ularday,	*Kuşçukları ular gibi,*
Bulagı kaynap taşıgan,	*Pınarı kaynayıp taşan,*
Bulbuldarı tañşıgan,	*Bülbülleri şakıyan,*
Buygattan bulbul sayrasa,	*Kuytudan bülbül öterse,*
Muñkanıp bende caşıgan.	*Hüzünlenip kul yaşaran.*
Alma çirip köñ bolgon,	*Elma çürüyüp gübre olmuş,*
Adamzat bendege	*Âdemoğlu kullara*
Ilayıktuu cer bolgon,	*Lâyık bir yer olmuş,*
Ciyde bışıp, say bolgon,	*İğde pişmiş, dere dolmuş,*
Cerdegen kırgız bay bolgon,	*Yurt tutan Kırgız bay olmuş,*
Kunduzu suuda oynogon,	*Kunduzu suda oynayan,*
Toosunan karsak coylogon.	*Dağında karsak dolaşan,*
Tögöröktön cel bolgon,	*Dört yanından yel esen,*
Canıbarım keñ Talas,	*Canım benim geniş Talas,*
Adamga ata – cer bolgon.	*İnsana ata yurt olmuş.*
Cırgalduu peyili keñ Talas,	*Sefalı, gönlü geniş Talas,*
Cılgındı Keñ-Kol, keñ Talas,	*Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas,*
Cerin samap bir ıylap,	*Yerini özleyip bir ağlayıp,*
Cırgalduu kırgız köp argın	*Sefalı Kırgız, kalabalık Argın —*
Elin sanap bir ıylap,	*Elini anıp bir ağlayıp,*
Kaygılanıp Ayçürök	*Kaygılanıp Ayçürök,*
Kapaga çıdap tura albay,	*Kedere dayanıp duramayıp,*

Aybandan tulpar Tootoru
Kıyazdan surap ala albay,
Kılaygan ayla tabalbay,
Akılı ayran-tañ kalıp,
Astına çıdap bara albay,
Berizaada Çürögüñ
Meltiregen dümögüñ,
Zayıptan artık katınıñ,
Kıyın suluu kapırıñ,
Akıl iylep, oy oylop,
Badanaday balkıldap,
Meltirep öñü carkıldap,
Oluyaday nurdanıp,
Oylop ceñeñ surdanıp,

Hayvandan küheylan Tootoru'yu
Kıyaz'dan isteyip alamayıp,
Zerrece çare bulamayıp,
Aklı hayran, şaşıp kalıp,
Huzuruna varmaya katlanamayıp,
Peri kızı Çürök'ün,
Süzgün bakan afetin,
Kadınlardan üstün hatunun,
Zorlu güzel kâfirin,
Akıl yoğurup, fikir kurup,
Ay parçası gibi balkıyıp,
Süzülüp yüzü parıldayıp,
Evliya gibi nurlanıp,
Düşünüp yengen sertleşip,

Kayrat-küçü çıñdanıp,
Ceñeñdin cayı uşunday.
Üyrülgön çaçtın ıktuusu,
Kesirettüü beytaalay,
Keñ köynöktün mıktuusu,
Belgilüünün tazası,
Urgaaçının başası.
Şekerden tattuu kebi bar,
Urgaaçının şeri al,
Al ayçılık kelerdi,
Kereettüü katın Ayçürök
Bilip turçu ceri bar,
Oolak kaçkan camandan,
Oluya çalış adamdan,
Bolcolu cok katındın
Borumu bölök kapırdın.
Kayran katın Çüröktün,
Kasiettüü dümöktün.
Şekerdi kör, sözün kör,
Çolpondu kör, közün kör,
Alkımın kör, aydı kör,
Añgemelüü beybaktın,
Ay tamagı körünüp,
Adamdın köönü bölünüp,

Gayreti, gücü pekişip —
Yengenin hâli işte böyle.
Dolanmış saçın en düzgünü,
Afet yüzlü bahtı kara,
Geniş entarilinin sağlamı,
Namlıların en arısı,
Kadın kısmının başı.
Şekerden tatlı sözü var,
Kadınların aslanı o,
O, bir aylık ötesini —
Kerametli hatun Ayçürök —
Bilip duran yanı var,
Kötüden uzak kaçan,
Evliyaya çalan insandan,
Misli benzeri yok hatunun,
Endamı başka kâfirin.
Aziz hatun Çürök'ün,
Kutlu, görülmedik afetin.
Şekere bak, sözüne bak,
Çolpan'a bak, gözüne bak,
Gerdanına bak, aya bak,
Dillere destan biçarenin
Ay gerdanı görünüp,
İnsanın gönlü bölünüp,

Beri kızınday buralıp,
Bende cüzü uyalıp,
Borumdap aytkan tattuu söz,
Bolcolu cok cal-cal köz,
Cedigerdin er Kıyaz
Köödöndö köñül bölüüçü,
Akundun kızı Çüröktü,
Azaptuu cañcal dümöktü,
Düynösündöy körüüçü.
Ayday katın Çüröktü
Körbösö dümök baştaçu,
Malı tügül canınan
Takır keçip taştaçu.
Kapır katın Ayçürök
Akıl menen iş kılıp,
Al Kıyazga küç kılıp.

Peri kızı gibi kıvrılıp,
Gören kulun yüzü utanıp,
Edayla söylenen tatlı söz,
Misli yok, ışıl ışıl göz.
Cediger'in eri Kıyaz
Göğsünde gönül ayırırdı,
Akun'un kızı Çürök'ü,
Azaplı, kavgalı afeti,
Dünyası gibi görürdü.
Ay gibi hatun Çürök'ü
Görmese kıyamet koparırdı,
Malı şöyle dursun, canından
Büsbütün geçiverirdi.
Kâfir hatun Ayçürök
Akıl ile iş görüp,
O Kıyaz'a üstün gelirdi.

Al añgıça bolgon cok
Küügüm kirip, kün batıp,
Kalayık aldı cup catıp,
El uykuga kirgende
Ayanıp dolu kalbaptır,
Beren çoroñ kiysin – dep,
Betteşip coogo tiysin – dep,
Karmaşkanga coo bolso,
Azaptuu şorun kaynatıp,
Bettegende sürsün – dep,
Bilbey koysom beker – dep,
Çaması ketken kökcalga
Ok cañılar beken – dep,
Arkagın kerip maşagan,
Tınuu körböy beytaalay
On eki cılga casagan.
Erişin cibek taldırıp,
Bolot egep ciberip,
Tökmölötüp saldırıp,
Için buulum iştegen.
Küröktöy tiştüü şurkuya
Özü tınbay tiştegen.

O arada çok geçmedi,
Alacakaranlık çöküp, gün batıp,
Halk çift çift yatıp,
El uykuya girince,
Deli hatun canını esirgememiş:
Yiğit çoron giysin diye,
Yüz yüze düşmana çatsın diye,
Tutuşacak düşman çıkarsa,
Azaplı çilesini kaynatıp,
Karşılaşınca sürsün diye,
Bilmeden kalırsam yazık diye,
Dermanı kesilmiş bozkurda
Ok değiverir mi ola diye,
Argacını gerip işlemiş,
Durup dinlenmeden bahtı kara,
On iki yılda yapmış.
Çözgüsünü ipekten eğirtip,
Çeliği eğeleyip katıp,
Saçaklandırıp koydurup,
İçini has kumaşla işlemiş.
Kürek gibi dişli şirret,
Kendisi durmadan dişlemiş.

Cılan boor büktürüp,
Cılma kalgan karañdı
Cımıldata tiktirip,
Bolottotup kayıtkan.
Kayıgına karandın
Adamdın közü tayıgan.
Kurap eptep kınatkan,
Amal menen bolottu
Arkı-terki sulatkan.
Topçulukka kurç tartkan,
Tokson bolot uçtatkan,
Toguz kıyın balbanga
Sınoo kılıp muştatkan.
Muştasa ayza ötpögön,
Cebenin ogu cetpegen,
Tabılgı çogu ötpögön.
Cakasın altın ornotkon,
Maanisin kımbat bolcogon,

Yılan karnı deseniyle büktürüp,
Dümdüz kalan kaftanı
İnce ince diktirip,
Çelik katıp suvarmış.
Kaftanın su verişine
İnsanın gözü kamaşmış.
Derleyip ustaca kaynattırmış,
Hünerle çeliği
Bir enine, bir boyuna yatırmış.
Düğmeliğe keskin çelik çekmiş,
Doksan çeliğe uç yaptırmış,
Dokuz zorlu pehlivana
Sınamak için yumruklatmış.
Vursa da mızrak işlemez,
Yayın oku yetişmez,
Tabılgı koru bile geçmez.
Yakasına altın oturtmuş,
Değerini pahalı biçmiş,

Kayran Çürök dolu küñ
Bu kızmatım bilsin – dep,
Bulkuş kılgan duşmanga
Bura tartpay tiysin – dep,
Belgilüü kaynim kiysin – dep,
Bilbey koysom beker – dep,
Oroñdoşup okustan,
Ok cañılsa kokustan,
Bilbestigim bilebi,
Tañdın manşar künündö
Aytılgan mış-mış çın bolso,
Kara eşek kılıp cürbösün,
Bilbey koysom camanat,
Bir kişige bilgizbey,
Bir adamga körgözböy,
Kündüz tınıp, tınç albay,
Tünüçündö uyku albay,
Kıyşık cerin oñdogon,
Tondon mınday bolbogon,
Belgilüü ceñeñ beytaalay,

Aziz Çürök, deli kadın,
Bu hizmetimi bilsin diye,
Boğuşmaya kalkan düşmana
Dizgin çevirmeden çatsın diye,
Namlı kayınım giysin diye,
Bilmeden kalırsam yazık diye,
Ansızın hırlaşıp dalaşınca,
Kazara ok değiverirse,
Bilmezliğim bilinir mi,
Tanın mahşer gününde
Söylenen fısıltı gerçekse,
Kara eşeğe bindirmesinler,
Bilmeden kalırsam kara leke —
Bir kişiye bildirmeden,
Bir insana göstermeden,
Gündüz rahat yüzü görmeden,
Gecesinde uyku almadan,
Eğri yerini düzeltmiş,
Kaftanların böylesi olmamış,
Namlı yengen bahtı kara

Ton casagan uşunday,
Büçüsün toguz taktırıp,
Can körbös cerge baktırıp,
Büçülügü bir toguz –
Büçüsün kayra tüysün – dep,
Karmaşkan coogo kiysin – dep.
Kiygen cerde çamınıp,
Coogo kırgın salsın – dep,
Betteşkendi buy kılıp,
Cogolup ketken Ayköldün
Uşintip kunun alsın – dep.
Kayran katın Ayçürök
Berizaada beytaalay,
Berendigi uşunday.
Kara başıl kedik koy
Taza cerge cıktırıp,
Kımbattatıp kırktırıp,
Kelinge kese bastırgan,
Bolot egep bolcoldop,
Bolcop turup çaçtırgan.

Kaftanı işte böyle yapmış:
Düğmesini dokuz taktırıp,
Can görmez yerde beklettirip,
Düğme takımı tam dokuz —
Düğmesini yeniden iliklesin diye,
Tutuştuğu düşmana karşı giysin diye.
Giydiği yerde şahlanıp,
Düşmana kırgın salsın diye,
Karşı geleni perişan edip,
Yitip giden Ayköl'ün
Böylece kanını alsın diye.
Aziz hatun Ayçürök,
Perizade bahtı kara —
Yiğitliği işte böyle.
Kara başlı toklu koyunu
Temiz yere yıktırıp,
Değerince kırktırıp,
Gelinlere keçe bastırmış,
Çeliği eğeleyip ölçerek,
Ölçüp durup saçtırmış.

Kempir basıp, uz tigip,
Kelişimdüü kız tigip,
Mañdaylaşıp turuşsa,
Aybalta şiltep, ayza urup,
Bılçıldaşıp uruşsa,
Kokustan balta ötör – dep,
Acalga böydö ceter – dep.
Aybalta salsa ötpöskö,
Töbösü buroo çoktoluu
Baaları karandın
Bir kalpaktın ceke özü,
Tokson arga toktoluu.
Içi temir çarayna,
Kalpaktın conun karasañ,
Tışı kımbat, eñ sırtı
Kalpaktın cayı mına uşul,
Öç aluuga can kaynim
Şer Külçoro kiysin – dep,

Koca karı basmış, usta kadın dikmiş,
Endamlı kızlar dikmiş,
Karşı karşıya dursalar,
Aybalta sallayıp, mızrak vurup,
Çatır çutur dövüşseler,
Kazara balta işler diye,
Ecele boşuna varır diye,
Aybalta vursa geçmesin diye,
Tepesi burma püsküllü,
O karanın pahası —
Bir kalpağın tek başı
Doksan hünerle pekili.
İçi demirden çarayna,
Kalpağın sırtına baksan,
Dışı pahalı, en üstü —
Kalpağın hâli işte bu.
Öç almaya can kayınım
Aslan Külçoro giysin diye,

	Kacıbastan kaçırıp,	*Yılmadan saldırıp,*
	Kabılgan coogo tiysin – dep	*Önüne çıkan düşmana çatsın diye,*
	Aybatın çaçıp aalamga,	*Heybetini âleme saçıp,*
	Alışı cetip dalayga,	*Gücü nicesine yetip,*
	Baskanınan çañ çıgıp,	*Bastığı yerden toz çıkıp,*
	Koburtunan can çıgıp,	*Gürlemesinden can çıkıp,*
	Beren uul kiysin – dep,	*Yiğit oğul giysin diye,*
	Caaktıgın tüşürüp,	*Yanaklığını indirip,*
11510	Aykaştırıp büçüsün	*Düğmesini çaprazlayıp*
	Alkımına tüysün – dep,	*Gerdanına iliklesin diye,*
	Kabılgan duşman er çıksa,	*Önüne çıkan düşman er çıksa,*
	Balta urup cerge kiyirsin – dep,	*Balta vurup yere soksun diye,*
	Baatırdıgın, şerdigin	*Bahadırlığını, aslanlığını*
	Bastaşkan duşman bilsin – dep,	*Çatışan düşman bilsin diye,*
	Kızıl örttöy çamınıp,	*Kızıl yangın gibi şahlanıp,*
	Zulpukor suurup kamınıp,	*Zülfikar'ı sıyırıp davranıp,*
	Aybattanıp cetsin – dep,	*Heybetlenip yetişsin diye,*
	Körgön duşman kırılıp,	*Gören düşman kırılıp,*
11520	Cürögü tüşüp ketsin – dep.	*Yüreği düşüversin diye.*
	Sarı ooru bolup duşmandar	*Düşmanlar sarı derde tutulup,*
	Alapayın taba albay,	*Ne yapacağını bilemeyip,*
	Aybatınan küçünön	*Heybetinden, gücünden*
	Kırgın bolup ketsin – dep,	*Kırılıp gitsinler diye,*
	Kezikken duşman toktolboy,	*Rast gelen düşman durmadan*
	Çın cayına ketsin – dep,	*Gerçek yerine gitsin diye,*
	Tikteşe kelgen duşmandar	*Dikleşip gelen düşmanlar*
	Tiginen cerge kirsin – dep	*Dikine yere girsin diye,*
	Berendin beren ekenin	*Yiğidin yiğit olduğunu*
11530	Betteşkende bilsin – dep,	*Karşılaşınca bilsin diye,*
	Belgilüü katın Ayçürök	*Namlı hatun Ayçürök,*
	Cel cetpesti mingizip,	*Yel yetmezi bindirip,*
	Cey bostondu kiygizip,	*Zırh kaftanı giydirip,*
	Uzun kulak sarıdan,	*Uzun kulaklı haberciden,*
	Ulukman caştuu karıdan,	*Lokman yaşındaki ihtiyardan,*
	Köptü körüp cürgöndön,	*Çok görmüş geçirmişten,*
	Köp caşagan bilgenden,	*Çok yaşamış bilenden,*
	Kebi şeker sözdüüdön,	*Lakırdısı şeker sözlüden,*
	Daanışman eki közdüüdön,	*Bilge iki gözlüden,*

Bir caralıp kelgenden,
Közgö atuuçu mergenden,
Industandı çaldırıp,
Mından kabar aldırıp,
Ulamadan ulaptır,
Bilgenderden suraptır
Kelişimdüü kep ugup,
Kep ayagın bek ugup,
Körgöndördön kep ugup,
Köy-Kap toonun too teke,
Özü kara zoo teke,
Terisi kalıñ eki eli
Mıktuu eken dep ugup,
Ceti-Özöndö cediger
Cetigin cıynap aldırıp,
Maşaa tartçu mergendi
Közgö atuuçu erendi,
Atı cok cöö külüktü,
Arkaygan toonun kayıpka
Çöl tüşürgön bülüktün,
Karoolgo dañgıl közdüünü,
Kalp süylöböy çın aytkan
Eñ kücürmön sözdüünü,
Çubatuuga saldırıp,

Eşsiz yaratılıp gelmişten,
Göze atan nişancıdan —
Hindistan'ı yoklatıp,
Oradan haber aldırıp,
Ulemadan ulamış,
Bilenlerden sormuş,
Yerli yerinde söz işitip,
Sözün sonunu iyice dinleyip,
Görenlerden lâf işitip:
Köy-Kap Dağı'nın dağ tekesi,
Kendisi kara kaya tekesi,
Derisi iki parmak kalın,
Pek sağlammış diye duyup,
Ceti-Özön'deki Cediger'in
Seçkinini toplatıp,
Tetik çeken nişancıyı,
Göze atan ereni,
Atı yok yaya yüğrüğü,
Yüce dağın geyiğini
Kıra indiren yamanı,
Nişangâha usta gözlüyü,
Yalan söylemez, doğru konuşan,
En güçlü sözlüyü
Geçit sırasına dizdirip,

Altımış balban artıktı
Zorduk menen aldırıp,
Akısına at berip,
Ar düynönü bat berip,
Buttap altın zer berip,
Külazıgın cay berip,
Külazık koşup may berip,
Karkıttap arak büktöşüp,
Karanar töögö cüktötüp,
Kıyalı tentek mergender
Kızışıp içip alsın – dep,
Kılça körböy kuu candı
Talaaga taştay salsın – dep,
Tamaşaga batsın – dep,

Altmış üstün pehlivanı
Zorla getirtip,
Hakkına at verip,
Türlü malı tez verip,
Batman batman altın verip,
Yol azığını hazır edip,
Azığa katıp yağ verip,
Sert rakıyı denk edip,
Kara ner deveye yükletip,
Huyu delişmen nişancılar
Kızışıp içsinler diye,
Kuru canı kıl kadar görmeyip
Kırlara atıversinler diye,
Eğlenceye dalsınlar diye,

Таş-talkanın tüşürüp,
Toonun kayıp tekesin
Toktolboston atsın – dep,
Köy-Kap toonu çaldırgan.
Köy-Kap toodon cüz teke
Terisin soyup aldırgan,
Aşatkıga saldırgan,
Cetik iyin kandırgan,
Talkuulatıp burdurgan,
Tolup catkan balbanga
Toguz ay tınbay karandı
Tokmok menen urdurgan.
Kün aptabın ötkörböy,
Kabıkka ölöp batkızgan,
Eçen bir cılı karandı
Ak sandıkka catkızgan,
Keñeş menen uz bıçkan,
Carabas cerin söktürgön,
Bolot egep ciberip,
Bolcolduu cerge töktürgön.
Kaşatı büktöö kaymaluu,
Karan kalgan kızıktın
Bagalegi saymaluu,
Körsö köñül kandırgan,
Bütün kunduz terisin
Bagalekke saldırgan.

Taşını talkanını indirip,
Dağın kayıp tekesini
Durmaksızın vursunlar diye,
Köy-Kap dağını yoklatmış.
Köy-Kap dağından yüz tekenin
Derisini yüzüp aldırmış,
Sepiye yatırtmış,
Sepisini iyice kandırmış,
Tokaçlatıp çevirtmiş,
Sürüyle pehlivana
Dokuz ay durmadan o karayı
Tokmak ile dövdürmüş.
Gün sıcağını geçirmeden,
Kabuk suyuna batırtmış,
Nice yıl boyu o karayı
Ak sandıkta yatırtmış,
Danışıkla usta biçmiş,
Yaramaz yerini söktürmüş,
Çeliği eğeleyip ekleyip,
Ölçülü yere döktürmüş.
Kenarı kıvrım kaytanlı,
Kahrolası güzel şeyin
Paçası nakışlı,
Gören gönlü kanmış,
Bütün kunduz derisini
Paçasına koydurmuş.

Бүтүн тигип кыйыткан,
Маанисин тиктеп өлчөгөн,
Şay koldogon Külçoro
Külçorogo өлчөгөн.
Bet algan coogo kirsin dep,
Betteşkendi kıyratıp,
Körsö coonu sürsün – dep,
Belgilep kılgan kandagay
«Beren uul kiysin» – dep,
Beren ceñeñ casagan.
Cez kempir körüp sındagan,
Ceti cıl kirse uruşka

Бүтүнүнү дикип кыйламыш,
Деңерине бакып өлчмүш,
Şah'ın koruduğu Külçoro'ya —
Külçoro'ya göre өлчмүш.
Yöneldiği düşmana dalsın diye,
Karşı geleni kırıp geçirip,
Görse düşmanı sürsün diye,
Nişanlayıp yaptığı kandagayı
"Yiğit oğul giysin" diye,
Yiğit yengen yapmış.
Cez kempir görüp sınamış,
Yedi yıl savaşa girse

Cemirilbey çıdagan,
Kayran ceñeñ Ayçürök
Tolukşugan çorogo
Tonun casap alıptır.
Er Kıyazga körgözböy
Cay-caraktın baarısın,
Sonun casap alıptır.
Çoguusu menen al tondu
Ak kurcunga salıptır.
Ayçüröktün ak kurcun,
Ar nemege çak kurcun,
Atandık emes lök kurcun,
Dünüyösü köp kurcun,
Eptep oozun bekitken.
Bılcırap birööñ aytpa – dep,
Cedigerdin kelin-kız –
Kelin-kızdı zekitken.
Kalkka çiyki iş koyboy,
Katındar oozun bekitken.
Oozu kilit oktonu –
Ayçüröktün ak kurcun
Kılımga baası toktoluu.
Cay-caragın şaylaptır,
Külçorogo baruuga
Büt düynösün kamdaptır.
Kayran katın Ayçürök –
Katın başın er kılıp,
Kalday başın tuu kılıp,

Yıpranmadan dayanmış,
Aziz yengen Ayçürök
Serpilip yetişen çoroya
Kaftanını yapıp koymuş.
Er Kıyaz'a göstermeden
Silâh pusatın hepsini
Güzelce yapıp hazırlamış.
O kaftanı tümüyle
Ak heybeye koymuş.
Ayçürök'ün ak heybesi,
Her şeye denk heybe,
İğdiş devenin değil, lök heybesi,
Malı mülkü çok heybe,
Ustaca ağzını berkitmiş.
"Gevezelik edip biriniz söylemeyin" diye,
Cediger'in gelini kızı —
Gelin kıza çıkışmış.
Elde çiğ iş bırakmadan,
Kadınların ağzını mühürlemiş.
Ağzı kilitli, sürgülü —
Ayçürök'ün ak heybesi,
Yüzyıla değeri biçilmiş.
Silâh pusatını hazırlamış,
Külçoro'ya varmak için
Bütün varını derlemiş.
Aziz hatun Ayçürök —
Kadın başını er edip,
Koskoca başını tuğ edip,

Ceti-Özöndö cediger –
Cetkileñi Kıyazga
Bilgizbesten çuu kılıp.
Cay-caragın şaylanıp,
Kılıçtan kırkın kamdanıp,
Kırk kılıç kamdap koygonu –
Kıyalı tentek şurkuya
Er Kıyazdı soygonu,
Ötkürö cinden saluuga,
Öçmöltöy öçün aluuga,

Ceti-Özön'deki Cediger'in
Yetkini Kıyaz'a
Sezdirmeden işi yürütüp.
Silâh pusatını kuşanıp,
Kılıçtan kırkını hazırlayıp,
Kırk kılıç hazır koyması —
Huyu delişmen şirretin
Er Kıyaz'ı boğazlaması içindi,
Şiddetle öfkesini dökmeye,
Sönmez öcünü almaya,

Belendenip şaylanıp,
Beldemçini bügüügö.
Kınsız kılıç baylanıp,
Kılmak boldu kızıktı,
Baatır Kıyaz köödökkö
Salmak boldu buzuktu.
Temirden kurçoo tor tüyüp,
Kıyazdın çarkın bolcoptur.
Kırılıp cañcal bolsun – dep,
Kıyazdı Külçoro basıp soysun – dep,
Kayran ceñeñ oyloptur.
Oyun bilbey er Kıyaz –
Eçkinin toñgon mayın cep,
Eçendin kısır tayın cep,
Catkan eken caykalıp,
Tagına minip dardayıp,
Kudaysıngan Kıyaz kul
Catkan eken barbayıp.
Seyilge kurgan bagında,
Bak içinde tagında,
Aylanası şer korgon –
Aylası mınça can bolgon.
Ceti-Özöndö cediger
Ceeligip ceke can bolgon.
Cedigerdin er Kıyaz
Arıptap okton sologon,
Taktı casap turganda,
Cedigerdin köp düynö
Arbınıraak korogon.
Mamısı temir şer korgon,

Cedigerdin Kıyazı
Baykasañ mınday er bolgon.
Calayak ooz, car kabak,
Köbünçö zaar, közü tik,
Köp adamdan sözü tik,
Kirpigi tuman, közü çok,
Kişiden mınday sürdüü cok.
Murunu sabaa borodoy,

Hazırlanıp kuşanıp,
Eteğini beline dolamaya.
Kınsız kılıç kuşanıp,
Görülmedik işi etmek oldu,
Bahadır Kıyaz bön kafalıya
Fesadı salmak oldu.
Demirden çember, ağ düğümleyip,
Kıyaz'ın gücünü ölçüp biçmiş,
Kırılıp kavga kopsun diye,
Kıyaz'ı Külçoro bastırıp boğazlasın diye,
Aziz yengen düşünmüş.
Niyetini bilmeden er Kıyaz —
Keçinin donmuş yağını yiyip,
Nicesinin kısır tayını yiyip,
Yayılıp yatıyormuş,
Tahtına kurulup kabararak,
Tanrılık taslayan Kıyaz kulu
Gövdesini serip yatıyormuş.
Gezinti için kurduğu bağında,
Bağ içindeki tahtında,
Çevresi yalçın hisar —
Gücü kudreti bunca can olmuş.
Ceti-Özön'de Cediger —
Azıp tek hâkim can olmuş.
Cediger'in eri Kıyaz
Uğraşıp oymalar dizdirmiş,
Tahtı yaptırdığı sırada
Cediger'in çok malı
Epeyce eksilip gitmiş.
Direği demir, yalçın hisar,

Cediger'in Kıyaz'ı,
Bakarsan böyle bir ermiş:
Yayvan ağızlı, yar kaşlı,
Çoğu zehir, gözü dik,
Çok adamdan sözü dik,
Kirpiği duman, gözü kor,
İnsanda böyle heybetlisi yok.
Burnu tulum boğazı gibi,

Közü açılgan oroodoy,
Catkan ittey kaşı bar,
Can çıkkan beycaydın
Can kazanday başı bar.
Eelense candı soyguday,
Eki beti salañdap,
Eki dañgıt toyguday.
Burula çıkkan murutu
Bukarlıktın şabınday,
Oozunan çıkkan orto cel
Köörüktüü ottun calınday.
Bir kulaktın ceke özü –
Kaldayçının kabınday,
Eñ kayratı Kıyazdın
Tüktüü kaman calınday.
Kozgoluşu Kıyazdın –
Kobuuga bütkön serüüdöy,
Oktoluşu Kıyazdın –
Orto toonun celindey,
Oodarılsa kuturgur
Tuşukkandı cegidey.
Ayday katın Ayçürök,
Akundun kızı şurkuya
Oymok ooz, boto köz,
Beli tutam, beti ayday,
Sölökötü uşunday.
Eki kaşı suluunun
Kol menen oñdop çiygendey,
Menin zayıbım bolso – dep,
Karasaat katınga
Kalayık körüp küygöndöy.
Suluulugu, sımbatı –

Gözü açılmış kuyu gibi,
Yatan it gibi kaşı var,
Canı çıkasıca densizin
Koca kazan gibi başı var.
Cin tutsa canı boğazlar gibi,
İki yanağı sarkmış,
İki azman iti doyurur gibi.
Kıvrılıp çıkan bıyığı
Buharalının kamışı gibi,
Ağzından çıkan orta yel
Körüklü ateşin alevi gibi.
Bir kulağının tek kendisi
Kalaycının torbası gibi,
Kıyaz'ın hele gayreti
Tüylü yaban domuzu yelesi gibi.
Kıyaz'ın kımıldanışı —
Koyağı dolduran serin yel gibi,
Kıyaz'ın atılışı —
Orta dağın yeli gibi,
Devrilse o kudurası
Rast geleni yiyecek gibi.
Ay gibi hatun Ayçürök,
Akun'un kızı şirret —
Yüksük ağızlı, boto gözlü,
Beli bir tutam, yüzü ay gibi,
Endamı işte böyle.
Güzelin iki kaşı
Elle düzeltip çizilmiş gibi,
"Benim karım olsa" diye,
O kara bahtlı hatuna
Halk bakıp yanar gibi.
Güzelliği, endamı —

Adamzat bendeden
Azır da çıkpayt kıldatı.
Içi örttönüp, çok bolup,
Kayratı aşık oktolup,
Çıday albay sabılıp,
Çın Aldaga calınıp,

Âdemoğlu kullardan
Şimdi bile çıkmaz dengi.
İçi tutuşup kor olup,
Gayreti taşkın gerilip,
Dayanamayıp çırpınıp,
Gerçek Allah'a yalvarıp,

Cetim Seytek, Külçoro
Barayın dep kamınıp,
Kıyaz kanga bara albay
Kıyla müşkül, çoñ korduk
Tootoru surap alalbay,
Sanaasına cetalbay,
Kaarluudan kutulup,
Kayran katın Ayçürök
Muratına cetalbay,
Er Kıyazga kirüügö
Isıgına batalbay,
Suuguna catalbay,
Kaarına can cetpey,
Er Kıyazga tişi ötpöy,
Tozoku kulga baralbay,
Tootoru surap alalbay,
Ay böksörüp kün ötüp,
Cedigerdin er Kıyaz
Celikken katın Ayçürök
Kıyazga çıdap baralbay.
Aram oylop okustan,
Açuulansa kokustan,
Kaşayta közüm oyobu?
Küçöp ketse al kapır
Ölüm kılıp koyobu?
Kara murun buzulup,
Col bolgonu kurusun.
Kanzaadanın tukumu
Olcogo tüşüp küñ bolup,
Kor bolgonu kurusun.
Asıl töröm ölgöndö
Argın menen kırgızdı
Bölüp albay ne boldum,
Alardan murun men şorduu

Yetim Seytek'le Külçoro'ya
Varayım diye davranıp,
Kıyaz Han'a varamayıp,
Nice müşkül, büyük horluk —
Tootoru'yu isteyip alamayıp,
Muradına eremeyip,
Kahırlıdan kurtulup,
Aziz hatun Ayçürök
Dileğine yetemeyip,
Er Kıyaz'ın huzuruna girmeye —
Sıcağına giremeyip,
Soğuğuna yatamayıp,
Kahrına can dayanmayıp,
Er Kıyaz'a dişi geçmeyip,
Cehennemlik kula varamayıp,
Tootoru'yu isteyip alamayıp,
Ay eksilip, gün geçip,
Cediger'in eri Kıyaz —
Coşkun hatun Ayçürök
Kıyaz'a katlanıp varamayıp.
Ansızın hainlik düşünüp,
Kazara öfkelenirse,
Kör edip gözümü mü oyar?
Azıtırsa o kâfir,
Öldürüverir mi beni?
Kara yüzüm bozulup,
Bu yola düşmüşlük kurusun.
Han soyunun dölünün
Ganimete düşüp cariye olup,
Hor olması kurusun.
Asil beyim öldüğünde
Argın ile Kırgız'ı
Ayırıp götürmedim, ne oldum?
Onlardan önce ben çileli,

Ölüp albay ne boldum?
Oloñdoy bolgon kayran çaç
Omuroomo tarattıñ,
Ee, atañdın körü, kuu düynö

Ölüp gitmedim, ne oldum?
Urgan gibi gür aziz saçı
Göğsüme dağıttın,
Ah, kahrolası kuru dünya,

	Kıynoogo salıp canımdı	*Canımı işkenceye salıp*
	Kıyazdın közün karattıñ.	*Kıyaz'ın gözüne baktırdın.*
11770	Öksöp-ıylap uşintip,	*Böyle hıçkıra hıçkıra ağlayıp,*
	Çüröktün köönü bölünüp,	*Çürök'ün gönlü bölünüp,*
	Eki közdön akkan caş	*İki gözden akan yaş*
	Omuroo ıldıy tögülüp,	*Göğsünden aşağı dökülüp,*
	Kapa tartıp kaygırıp,	*Keder çekip kaygılanıp,*
	Kanduu beti boz bolup,	*Kanlı yüzü boz olup,*
	Kayran katın dolunun	*Aziz hatun delinin*
	Kaçankı cini kozgolup,	*Nicedir yatan öfkesi depreşip,*
	Kabırga söök bırkırap,	*Kaburga kemiği çatırdayıp,*
	Kem taalaylık uşu – dep,	*"Talihsizlik işte bu" diye,*
11780	Iylap turdu çurkurap.	*Çığlık çığlığa ağlayıp durdu.*
	Bolumduu katın beybakka	*Değerli hatun biçareye*
	Bozdoo tüşüp burkurap,	*Bozlayış düşüp hıçkırarak,*
	Al añgıça bolgon cok	*O arada çok geçmedi —*
	Tañ kılayıp kilteyip,	*Tan ışıyıp ağarıp,*
	Tañdın artı dümpöyüp,	*Tanın ardı kabarıp,*
	Tañ sögülüp turganda,	*Tan söküp durduğunda,*
	Tañ ataardın muzdak celi urganda –	*Tan atımının buz gibi yeli vurduğunda —*
	Ceektüü tañ sürgöndö,	*Ufku çizgili tan süzülünce,*
	Cerge carık tiygende,	*Yere aydınlık değince,*
11790	Asmandan cıldız bırkırap,	*Gökten yıldız saçılıp,*
	Kıbıla közdöp çurkurap,	*Kıbleye yönelip akışıp,*
	Töbödön cıldız bölünüp,	*Tepeden yıldız ayrılıp,*
	Kün batarga tögülüp,	*Gün batıya dökülüp,*
	Asınadan munar kooldop	*Enginden pus dalgalanıp,*
	Tañ atardın muzdak celi şooldop,	*Tan atımının buz yeli uğuldayıp,*
	Kamıştın başı zırkırap,	*Kamışın başı sızlayıp,*
	Balapan torgoy çurkurap,	*Yavru tarla kuşu cıvıldayıp,*
	Düynödö carık bölünüp,	*Dünyada aydınlık seçilip,*
	Cer zañkayıp körünüp.	*Yeryüzü apaçık görünüp.*
11800	Akundun kızı Çürögüñ	*Akun'un kızı Çürök'ün —*
	Cedigerdin bagına,	*Cediger'in bağına,*
	Kıyazdın altın tagına,	*Kıyaz'ın altın tahtına,*
	Mına oşondo Ayçürök	*İşte o zaman Ayçürök,*
	Kımbatı kımkap gülündöy,	*Değeri kemha kumaşın gülü gibi,*
	Kıyaldangan beybagıñ	*Nazlanan biçaren*

Kırmızı cibek türündöy,
Beli kımbat cıldızday,
Kılığı suusar kunduzday.
Baskanı başka ür kızday,
Körsö köñül bölünüp,
Köp düynödöy körünüp,
Baatır Kıyaz aldına
Basıp çıktı balkıldap,
Ayday beti carkıldap.
Ker maralday kerilip,
Süylörgö sözdön erinip,
Kızıktuu Çürök katından
Kaykılıgın aytalı,
Kıltıldagan kapırdın,
Kıygaçtagan kızıktın,
Kıyalı tentek buzuktun,
Berizaada Çüröktün,
Beyili bölök dümöktün,
Arka çaçı samsaalap,
Totu kuştun cünündöy.
Kobulduu kolu cımıldap,
Berizattın birindey.
Albırgan cüzü kıpkızıl
Cazgının kızıl gülündöy,
Kıyaldansa kızık küñ –
Kızgaldaktın gülüñdöy,
Kıyalduu cigit tiktese,
Turabı içi bülünböy.
Ar kıyalın karasañ
Appak kuunun türündöy,
Kaadaluu katın Çüröktün
Kargış tiygen dümöktün,
Çögörülgön kumar köz,
Kamçıday beli iyilip,
Cumşak kıyal tattuu söz.
Küdörüdöy kıygaçtap,
Külüp süylöp töröm – dep,
Er Kıyazga söz baştap,

Kırmızı ipeğin görünüşü gibi,
Beli değerli yıldız gibi,
Edası samur, kunduz gibi.
Yürüyüşü başka, huri kız gibi,
Gören gönlü bölünüp,
Dünyalar kadar mal görünüp,
Bahadır Kıyaz'ın önüne
Salınarak çıkıverdi,
Ay gibi yüzü parlayıp.
Yağız maral gibi gerinip,
Söz söylemeye nazlanıp,
Alımlı Çürök hatunun
Salınışını söyleyelim —
Kırıtan kâfirin,
Yan bakışlı dilberin,
Huyu delişmen fettanın,
Perizade Çürök'ün,
Gönlü başka afetin —
Arka saçı salkım salkım,
Tuti kuşunun tüyü gibi.
İnce parmaklı eli pırıldayıp,
Peri soylunun biri gibi.
Al al yanan yüzü kıpkızıl,
Baharın kızıl gülü gibi,
Nazlansa o alımlı cariye —
Gelinciğin çiçeği gibi,
Hayalli yiğit baksa,
İçi yıkılmadan durur mu?
Her edasına baksan,
Apak kuğunun görünüşü gibi.
Töreli hatun Çürök'ün,
Kargış değmiş afetin —
Süzülmüş mahmur göz,
Kamçı gibi beli bükülüp,
Yumuşak huy, tatlı söz.
Güderi gibi kıvrılıp,
Gülüp söyleyip "beyim" diye,
Er Kıyaz'a söz başlayıp.

Kapşıttagı kara arak,
Kalmaktarça karkıt menen bir arak,
Belen turgan tagında.
Uy baş kara canayak
Toltura arak kuydu ele,
Sımbatı başka bilinip,
Suluuga suktanbay adam kalabı.
Suurulup ırgıp tüyülüp,
Azamat kanı araktan
Caytalama kuydu ele,
Cadıgöy katın Ayçürök
Calooruy basıp telmirip,
Er Kıyazga sundu ele.
Kızıkkandan er Kıyaz,
Çürök sungan araktan
Üç canayak urdu ele.
Ayçürök arak sunganda
Akırın süylöp, bek taştap,
Katkırıgı taş carıp,
Kayran Kıyaz söz baştap,
Armanı içten çaçılıp,
Ayçüröktü körgöndö
Umaçtay közü açılıp,
Amal kurup, ep tappay,
Ayçüröktü körgöndö
Cedigerdin er Kıyaz
Aytarına kep tappay:
«Berinin kızı kıraakı
Beren Çürök muraapım!
Özüm Kıyaz bolgonu,
Botom, Kıyaz atka kongonu,
Oñ tizeñdi bügültüp,
Aş bergeniñ cok ele.
Ar kaçandan bir kaçan,
Baş bergeniñ cok ele.
Bügün Çürök ubarlaş
Tarçılık kandın kolunan
Tartıp algan kurbaldaş» –
Dep, oşentip, er Kıyaz,

Duvar dibindeki kara rakı,
Kalmukçasına karkıt ile bir rakı,
Tahtında hazır duruyordu.
Öküz başı kadar kara ağaç çanağa
Doldurup rakı koymuştu,
Endamı başkaca belli olup —
Güzele imrenmeden insan kalır mı?
Süzülüp sekip derlenip,
Yiğit han için rakıdan
Tekrar tekrar doldurmuştu,
Büyülü hatun Ayçürök
Yalvarır gibi yürüyüp süzülüp,
Er Kıyaz'a sunmuştu.
İştahlanan er Kıyaz,
Çürök'ün sunduğu rakıdan
Üç çanak devirmişti.
Ayçürök rakı sunduğunda,
Usulca konuşup, ağır oturup,
Kahkahası taş yarıp,
Aziz Kıyaz söze başlayıp,
Derdi içinden saçılıp,
Ayçürök'ü görünce
Gözü fal taşı gibi açılıp,
Çare kurup, yolunu bulamayıp,
Ayçürök'ü görünce
Cediger'in eri Kıyaz
Söyleyecek söz bulamayıp:
"Perinin kızı ferasetli,
Yiğit Çürök, muradım!
Kendim Kıyaz olalı,
Yavrum, Kıyaz adını alalı,
Sağ dizini büküp
Aş verdiğin yoktu.
Hiçbir zaman, bir kez olsun,
Baş eğdiğin yoktu.
Bugün Çürök, dert ortağım,
Darlık hanının elinden
Çekip alınmış yaşıtım" —
Deyip, böylece er Kıyaz,

Çeçekeyi çeç bolup,	*Neşesi yerine gelip,*
Çeçkap menen bir bolup.	*Sevinciyle bir olup.*
Iraazı bolup kubanıp,	*Razı olup sevinip,*
Belgilüü Çürök kapırdın	*Namlı Çürök kâfirin*
Suluusuna suktanıp,	*Güzelliğine imrenip,*
Baatır Kıyaz turdu ele.	*Bahadır Kıyaz durmuştu.*
Uy baş kara canayak	*Öküz başı kara çanağı*
11890 Birdi tügül er Kıyaz	*Bir değil, er Kıyaz*
Törttü katar urdu ele.	*Dördünü peş peşe devirmişti.*
Arak içip alkınıp,	*Rakı içip coşup,*
Aç arstanday talpınıp,	*Aç aslan gibi atılıp,*
Kımız içip kızışıp,	*Kımız içip kızışıp,*
Söök terin sızışıp,	*İliğinden ter sızıp,*
Kurgan Kıyaz er çirkin	*Zavallı Kıyaz, hey gidi er,*
Uuga kirip alıptır,	*Zehre dalıp gitmiş,*
Artık cañcal, çoñ kızık	*Aşırı kavga, büyük hengâme —*
Çuuga kirip alıptır,	*Gürültüye dalmış,*
11900 Kişi körböy eñ ülkön	*Kimseyi görmeden en büyük*
Duuga kirip alıptır.	*Şamataya dalmış.*
Bayırkı kepten baştaptır,	*Eski sözlerden başlamış,*
Arbın düynö, kalıñ mal	*Bol dünyalık, yığın mal —*
Takır keçip taştaptır.	*Hepsinden büsbütün geçmiş,*
Ceti-Özön kütüp cer kılgan,	*Ceti-Özön'ü tutup yurt edinmiş —*
Cerin maktap alıptır,	*Yerini övmüş,*
Ceti-Özöndö cediger	*Ceti-Özön'deki Cediger —*
Elin maktap alıptır,	*Elini övmüş,*
Karargan kara er Kıyaz	*Kararmış kara er Kıyaz*
11910 Özün maktap alıptır.	*Kendini övmüş.*
Manastın uulu baatırdı	*"Manas'ın oğlu bahadırı*
Balança kılıp saydım – dep,	*Şöyle şöyle edip mızrakladım" diye,*
Erdik kılıp saldım» – dep,	*"Yiğitlik edip vurdum" diye,*
Maktançı kılıp salıptır.	*Övüngenlik edip durmuş.*
Oşo kezde Ayçürök:	*O sırada Ayçürök:*
«Baatırımsıñ, şerimsiñ,	*"Bahadırımsın, aslanımsın,*
Boz döbödöy dañkaygan	*Boz tepe gibi heybetle yükselen*
Bel ekeniñ dagı çın!	*Dayanak olduğun da gerçek!*
Bolcolu cok köykaşka	*Misli yok seçkin yiğit —*
11920 Er ekeniñ dagı çın!	*Er olduğun da gerçek!*

Bettep coogo baralbas,
Bet alıp ayza saya albas,
Beyli boştun özüsüñ,

Çorkoktun kara közüsüñ.
Erdigiñ kalıñ, esiñ cok,
Epsizdin biri sen eleñ.
Akılıñ kor, alıñ cok,
Azırkı sözgö könüñüz,
Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,
Beren Kıyaz sen bolsoñ,
Aytkanım mınday bilip al,
Kökcal Kıyaz tilimdi al!
Kan eşigi zım temir,
Eritüügö ep kerek.
Caralgan eki bendege
Basıp kirer col kerek.
Er ekeniñ çın bolso,
Kolgo tüşüp bergenbiz,
Kalender elek karmalıp,
Olco bolup kelgenbiz.
Degen sözgö könüñüz,
Biz öñdöngön miskinge
Kanım, suraganın beriñiz.
Özöndön akkan bulagıñ,
Canagı turgan er Seytek
Senin özüñdön tuulgan çunagıñ.
Acıga takkan celegiñ,
Aldeylep turgan belegiñ,
Boz ala tuygun bolpoñuñ,
Boz karçıga çolponuñ.
Keçigip cürüp körgönüñ,
Toyuna tokson soygonuñ,
Atın Seytek koygonuñ.
Bıyıl kezde Seytegiñ
On ekige keliptir,
Tilegiñ Kuday beriptir.
Ereşen tartıp, er bolup,
Çoñoygondon döö bolup,

Yüz tutup düşmana varamayan,
Karşısına geçip mızrak saplayamayan,
Gevşek huylunun ta kendisisin,

Beceriksizin kara gözüsün.
Yiğitliğin kalın, aklın yok,
Densizin biri sendin.
Aklın kıt, gücün yok,
Şimdiki söze uyunuz:
Bahadırsan, aslansan,
Yiğit Kıyaz sensen,
Dediğim şudur, bilesin,
Bozkurt Kıyaz, sözümü tut!
Han kapısı tel demir,
Eritmeye hüner gerek.
Yaratılmış iki kula
Basıp girecek yol gerek.
Er olduğun gerçekse —
Ele düşüp teslim olmuşuz,
Kalender idik, yakalanıp
Ganimet olup gelmişiz.
Denen söze uyunuz,
Bizim gibi miskine,
Hanım, istediğini veriniz.
Vadiden akan pınarın,
Şurada duran er Seytek —
Senin kendinden doğma yaramazın.
Sancağına taktığın flâman,
Ninniyle sevdiğin armağanın,
Boz ala doğan yavrun,
Boz atmaca çolpanın.
Gecikip de gördüğün,
Toyuna doksan baş kestiğin,
Adını Seytek koyduğun.
Bu yıl Seyteğin
On ikisine gelmiş,
Dileğini Tanrı vermiş.
Boy atıp er olup,
Büyüdükçe dev olup,

Mal-başıña ee bolup.
Erkin catkan san kara
Esebi tümön cılkıga,
Barıp körüp kelüügö,
Özöndön çıkkan oyonuñ

Malına başına sahip olup.
Başıboş yatan sayısız kara mal,
Hesabı tümen yılkıya —
Varıp görüp gelmek için,
Vadiden çıkan beyzaden —

Balañ malga ketiptir,
Uuluñ malga ketkeni
Bir dalay kündör ötüptür.
Ay böksörüp, kün ötüp,
Calgızıñ malga ketiptir.
Özöndön akkan bulaktı,
Eptep alıp keleyin
Ölgöndö körgön çunaktı,
Keçigip çaçıp örgöndü,
Kelin kezde körgöndü,
Bölünüp turgan sanaamdı,
Azır alıp keleyin,
Ölgöndö körgön balañdı.
Mañdaydan akkan bulaktı,
Baana kılgan çunaktı,
Artınan izdep barbasak,
Balanı aldap albasak,
Isıkka bala küyböybü,
Suukka bala toñboybu,
Közgö basar balasın
Körüp bakpay koydu – dep,
Kuday bizdi urbaybı!
Men balaña barayın,
Sandap algan cılkıdan
Kança dep sanın alayın.
Tümöndögön karan mal
Türmögün cıyıp alayın,
Tüp kötörö al maldı
Çubatuuga salayın.
Kazatka miner at izdep,
Tulpardan cetik köröyün,
Balañdı alıp keleyin
Degen sözgö könüñüz,

Oğlun sürüye gitmiş,
Oğlunun sürüye gideli
Epey günler geçmiş.
Ay eksilip, gün geçip,
Biriciğin sürüye gitmiş.
Vadiden akan pınarı —
Kolayını bulup getireyim
Öle yite gördüğüm yaramazı,
Gecikip saç çözüp ördüğümü,
Gelin çağında gördüğümü,
Bölünüp duran kaygımı —
Şimdi alıp geleyim
Öle yite gördüğün oğlunu.
Alnından akan pınarı,
Sığınak edindiğim yaramazı,
Ardından arayıp varmazsak,
Oğlanı dilleyip getirmezsek,
Sıcakta çocuk yanmaz mı,
Soğukta çocuk donmaz mı?
Göz bebeği çocuğunu
"Görüp bakmadı" diye,
Tanrı bizi çarpmaz mı?
Ben oğluna varayım,
Sayıyla alınmış yılkıdan
Kaç diye sayısını alayım.
Tümenlenen sayısız kara mal —
Sürüsünü derleyip toplayayım,
O malı kökünden kaldırıp
Geçit sırasına sokayım.
Cenge binilecek at arayıp,
Küheylandan yetkinini göreyim,
Oğlunu alıp geleyim —
Denen söze uyunuz,

Ürtüktöp bakkan Tootoru,
Tootoru attı beriñiz.
Toluktap tondon kieyin,
Katın da bolsom kayran baş
Tootoru berçi, mineyin!
Cılkıga ketken balanı
Aman alıp keleyin!

Çullayıp beslediğin Tootoru —
Tootoru atı veriniz.
Üstüne kaftan da giyineyim,
Kadınsam da aziz başım,
Tootoru'yu versene, bineyim!
Yılkıya giden çocuğu
Sağ esen alıp geleyim!

Obodogu cıldızday,
Bolcoş bolup bereyin.
Çalgındı birde çalışıp,
Kuugundu birge kuuşup,
Ayza karmap boolaşıp,
Ay-aalamdı coolaşıp,
Coldoş bolup bereyin!
Kalday başım tuu kılıp,
Kança cerdi çuu kılıp,
Üzülgönüñ köp ulap,
Çaçılgandı köp cıynap,
Kazınañ bolup berüügö
Karalduu bolup körüügö,
Buudanıñ bergin mineyin,
Buulumuñ bergin kieyin.
Kayguulga ketken balañdın
Kayda ekenin bileyin.
Cer kaşatın çalbayın,
Tootoru berseñ kayran can
Ceti küngö kalbayın.
Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,
Badışa Kıyaz sen bolsoñ,
Kan ele bolsoñ bekersiñ,
Kan ekeniñ çın bolso
Tulparıñ berer bekensiñ?
Kan ekeniñ kalp bolso
Kayran baştı kesersiñ,
Bek ekeniñ çın bolso
Men degen sözgö könörsüñ,
Tootorunu berersiñ!
Tüpöktüü ayza zulpukor

Gökteki yıldız gibi
Ahitli yoldaş olayım.
Keşfe kimi kez birlikte çıkıp,
Kovmayı birlikte kovalayıp,
Mızrak tutup bağlaşıp,
Ay-âlemle savaşıp,
Yoldaş olayım sana!
Koca başımı tuğ edip,
Nice yeri velveleye verip,
Kopanını çokça ulayıp,
Saçılanı çokça derleyip,
Hazinen olup vermeye,
Dayanağın olup görünmeye —
Küheylanını ver, bineyim,
Has kumaşını ver, giyeyim.
Gözcülüğe giden oğlunun
Nerede olduğunu bileyim.
Yerin kıyısını bucağını dolaşmayayım,
Tootoru'yu verirsen, aziz can,
Yedi güne kalmayayım.
Bahadırsan, aslansan,
Padişah Kıyaz sensen,
Han isen, boşuna hansın —
Han olduğun gerçekse,
Küheylanını verir misin?
Hanlığın yalansa,
Aziz başı kesersin,
Bey olduğun gerçekse,
Benim dediğim söze uyarsın,
Tootoru'yu verirsin!
Püsküllü mızrak, Zülfikar —

Koluma alsam ırgayın,
Tootoru berseñ badışam –
Katın da bolso cırgayın!» –
Dep, oşentip, Ayçürök
Tootoru at surap turganda,
Kıyazdı Kuday urganı:
«Tü-tü, Çürök, kantesiñ?
Erkeleer ebiñ tabalbay,
Antesiñ da, mintesiñ!

Elime alsam sallayayım,
Tootoru'yu verirsen, padişahım,
Kadın da olsam sefa süreyim!" —
Deyip, böylece Ayçürök
Tootoru atı isteyip durduğunda,
Kıyaz'ı Tanrı çarpmıştı:
"Tüh tüh, Çürök, ne yaparsın?
Nazlanacak yolunu bulamayıp,
Öyle dersin, böyle dersin!

Atı katın urgaaçı
Atka minse bolobu!?
Katın tulpar mingende
Başın cebey oñorbu!?
Kandın zayıbı talpıldap
Tulparga mingen bolorbu!?
Katın degen adamdın
Kazan menen işi bar.
Kan tulparın minem – dep,
Kay caktan algan küçüñ bar?
Urgaaçı degen kazına,
Üyü menen işi bar.
Ok ötpös tonuñ bergin – dep,
Kay caktan algan küçüñ bar?
Bekzaadanın zayıbı
Tulpar mingen bolobu!?
Kanzaadanın katını
Başı cok cürgön oñorbu!?
Koygun, Çürök, kebiñdi,
Kim uksun mınday sözüñdü,
Kim körsün mınday közüñdü!
Bötönüñ turat sözüñdö,
Bölögüñ turat közüñdö,
Çalgırtıñ turat sözüñdö,
Çatagıñ turat közüñdö.
Degeniñe köngöndö,
Tootoru attı bergende
Kerige butuñ artpagın,
Kerineyiñ tartpagın!?

Adı kadın olan dişi
Ata binse olur mu?!
Kadın küheylana bindiğinde
Başını yemeden onar mı?!
Hanın karısı koşturup
Küheylana binmiş olur mu?!
Kadın dediğin kişinin
Kazanla işi vardır.
"Han küheylanına binerim" diye,
Nereden aldığın gücün var?
Dişi dediğin hazinedir,
Eviyle işi vardır.
"Ok geçmez kaftanını ver" diye,
Nereden aldığın gücün var?
Beyzadenin karısı
Küheylana binmiş olur mu?!
Hanzadenin hatunu
Başıboş gezse onar mı?!
Bırak, Çürök, lâfını,
Kim dinlesin böyle sözünü,
Kim görsün böyle gözünü!
Sözünde yabanlık duruyor,
Gözünde başkalık duruyor,
Sözünde şaşılık duruyor,
Gözünde fesadın duruyor.
Dediğine uyduğumda,
Tootoru atı verdiğimde —
Ters yola ayak dolama,
Kerneyini öttüreyim deme!

Adır-küdür ak kaykañ,
Ak kaykañdı aşpagın,
Ceriñdi közdöy kaçpagın!?
Cılgınduu, Keñ-Kol, keñ Talas
Ceriñe kabar berbegin,
Çabılgan kırgız, köp argın
Eliñe kabar berbegin!
Oyum turat uşunda,
Oñbogon katın Çüröksüñ,
Oyrottu buzgan dümöksüñ,
Zıñkıygan suluu katınsıñ,

Sırtıñ bölök kapırsıñ!
Ok ötpös tondu kiygizsem,
Ok cetpegen Tootoru at,
Tootoru attı mingizsem,
Ceti-Özön cıygan dünüyö,
Dünüyönü çaçpagın,
Ceriñdi közdöy kaçpagın!
Kalıñ kazıp orumdu,
Kaynatıp cürbö şorumdu?
Tozup cürbö columdu,
Körgözüp cürbö sonundu!?
Mintip turgan sebebim:
Olcolop seni alganda –
Tegiz kara cediger
Tegerektep barganda –
Ak seldeçen koco öldü,
Dars okugan moldo öldü,
Balbansıgan şer öldü,
Düynö tüşüp çuu boldu,
Asman cargan duu boldu,
Ayçıgı altın tuu boldu.
Unutkusuz çır boldu,
Koygulaştan er öldü,
Kozgolbos eren teñ öldü.
Ukpaym Çürök kebiñdi,
Berizaada sen bolsoñ,
Beren Kıyaz men bolsom,

Engebeli ak yokuş —
Ak yokuşu aşma,
Yurduna doğru kaçma!
Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas —
Yurduna haber verme,
Vurulmuş Kırgız, çok Argın —
Eline haber verme!
Düşüncem şudur:
Onmaz hatun Çürök'sün,
Cihanı bozan fitnesin,
Alımlı güzel bir kadınsın,

Dışı başka kâfirsin!
Ok geçmez kaftanı giydirsem,
Ok yetişmez Tootoru at —
Tootoru ata bindirsem,
Ceti-Özön'ün derlediği dünyalık —
Dünyalığı saçma,
Yurduna doğru kaçma!
Derin kazıp çukurumu,
Çilemi kaynatıp durma!
Yolumu kesip durma,
Bana görülmedik günü gösterme!
Böyle davranışımın sebebi:
Seni ganimetle aldığımda,
Tekmil kara Cediger
Çepeçevre vardığında —
Ak sarıklı hoca öldü,
Ders okuyan molla öldü,
Pehlivanlık taslayan aslan öldü,
Cihan ayaklanıp velvele oldu,
Gök yaran uğultu oldu,
Hilâli altın tuğ dikildi.
Unutulmaz kavga oldu,
Çarpışmadan er öldü,
Yerinden oynamaz eren de öldü.
Dinlemem, Çürök, lâfını,
Perizade sensen,
Yiğit Kıyaz bensem —

Katın turup at surap,
Kadırluu Çürök turasıñ.
Kaadaluunun özüsüñ,
Dümöktün kara közüsüñ,
Başınan çıkkan balaket
Balaket küçöp ala ket,
Eki türlüü curt buzguç
Too arasın suu buzup,
El arasın çuu buzup,
Obolkusun karadık.
Ogoy, Şıgay bir tuugan –
Şıgaydın uulu Çınkoco,
Aşa tuugan çır koco.

Kadın başınla at isteyip,
İtibarlı Çürök, duruyorsun.
Törelinin ta kendisisin,
Fitnenin kara gözüsün,
Baştan çıkan belâ âfet —
Belân azsın, alıp gitsin!
İki türlü yurt bozan:
Dağ arasını su bozar,
El arasını fitne bozar,
Öncesine bakalım:
Ogoy ile Şıgay kardeşti —
Şıgay'ın oğlu Çınkoco,
Azgın doğmuş kavgacı hoca.

Üyüñ küygön kuturgur
Öz elinen ayrılıp,
Tentip kelip kañgırap,
Özön boyloy konuptur,
Cetkileñ buzuk boluptur.
Eki süylöp curt çaykap,
Esebi cok çır kılıp,
Manastın uulu köödökkö
Basıp kırgın salgın – dep,
Katının tartıp algın – dep,
Kança cerge çır saldım –
Eren da öldü, han öldü,
Eçen erdin baarı öldü,
Katınıñda kalk buzgan
Karacoltoy Çürköksüñ,
Oşentken katın Çürköksüñ,
Ay-aalamdı buy kılgan.
Tulparım bar, atım bar,
Baatır Kıyaz barkım bar,
Katın başıñ çır kılıp,
Tootoru surap turasıñ.
Tootoru at, tonuñ bergin – dep,
Çürök kimdi şıldıñ kılasıñ?!
Degeniñe köngöndö,
Tootoru attı bergende,

Evi yanası kudurmuş,
Öz elinden ayrılıp,
Sürtüp gelip avare,
Vadi boyunca konmuş,
Alabildiğine fesat olmuş.
İki yüzlü konuşup yurdu çalkalayıp,
Hesapsız kavga çıkarıp,
Manas'ın oğlu bön kafalıya:
"Bas, kırgın sal!" diye,
"Karısını çekip al!" diye —
Nice yere kavga saldım:
Eren de öldü, han da öldü,
Nice erin hepsi öldü.
Kadınlar içinde halk bozan
Kara uğursuz Çürök'sün,
Öyle yapan hatun Çürök'sün,
Ay-âlemi perişan eden.
Küheylanım var, atım var,
Bahadır Kıyaz'ım, itibarım var,
Kadın başınla kavga çıkarıp,
Tootoru'yu isteyip duruyorsun.
"Tootoru atı, kaftanını ver" diye,
Çürök, kimi alaya alırsın?!
Dediğine uyduğumda,
Tootoru atı verdiğimde —

Ceti-Özön boyu çañ bolup,
At bergen Kıyaz kar bolup,
Curt kırılıp, er ölüp,
Buzuk murda bolbosun.
Oçogor mıltık atılıp,
Oñbogon çuuga katılıp,
Acalduubuz ölböylü?
Barsa-kelbes çın caydı,
Kayran bu baş körbösün.
Kasaba kaynap çuu tolup,
Kazat müşkül çır bolup,
Duuga kirip cürböylü?
Tootorudan ayrılıp,
Curt buzulup kañgırıp,
Esepsiz cañcal bolbosun.

Ceti-Özön boyu toz olup,
At veren Kıyaz hor olup,
Yurt kırılıp, er ölüp,
Fesat bundan böyle olmasın.
Fitilli tüfek atılıp,
Onmaz gürültüye karışıp,
Eceli gelenimiz ölmeyelim.
Varılıp dönülmez gerçek yeri
Bu aziz baş görmesin.
Sancaklar kaynaşıp velvele dolup,
Cenk müşkül, kavga olup,
Şamataya girip durmayalım.
Tootoru'dan ayrılıp,
Yurt bozulup başıboş kalıp,
Hesapsız kavga olmasın.

Erendin baarı kañgırap,
Körbögöndü körböylü,
Acaldan murun ölböylü?»
Kıykırıp Kıyaz munu aytıp,
Kızık baştap turdu ele.
At suragan Çürökkö
Ardemeni köp süylöp,
Cedigerdin er Kıyaz
Buzuk baştap turdu ele.
Oşo kezde Ayçürök
Köñülü ketip bölünüp,
Közünön caşı tögülüp,
Murundun suusun tarta albay,
Közdün caşın arta albay,
Sanaası caman bölünüp,
Altımış sanaa, miñ kıyal
Töbösünö körünüp.
Mına oşondo Ayçürök,
Er müçölüü dümök küñ
Karçıgaday kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Mına oşondo Ayçürök,
Ölöyün dep ölö albay,

Erenlerin hepsi avare kalıp,
Görülmedik günü görmeyelim,
Ecelden önce ölmeyelim!"
Haykırıp Kıyaz bunu söyleyip,
Hengâmeyi başlatmıştı.
At isteyen Çürök'e
Olur olmaz çok şey söyleyip,
Cediger'in eri Kıyaz
Fesadı başlatmıştı.
O sırada Ayçürök,
Gönlü gidip bölünüp,
Gözünden yaşı dökülüp,
Burnunun suyunu çekemeyip,
Gözünün yaşını silemeyip,
Düşüncesi fena bölünüp,
Altmış kaygı, bin hayal
Tepesinde görünüp.
İşte o zaman Ayçürök,
Er yapılı afet kadın,
Atmaca gibi davranıp,
Gaipten akıl bulunup,
İşte o zaman Ayçürök,
Öleyim deyip ölemeyip,

Ölçölüü candı kıyalbay:
«Mıktuusungan er Kıyaz
Şer ekeniñ bilindi.
Çıñap koygon temirdey,
Kök ekeniñ bilindi.
Ay-aalamdı arbayıp,
Algandıgıñ bilindi.
Bendeden ceke caralıp,
Kalgandıgıñ bilindi.
Ay-aalamdı buy kılgan,
Balbandıgıñ bilindi.
Aykırıgıñ taş cargan,
Bek ekeniñ bilindi.
Azır baatır bolupsuñ,
Baatır, şer ekeniñ bilindi.
Balbandıgıñ başkaça,
Balbandıgıñ bir kança,

Ölçülü cana kıyamayıp:
"Sağlamlık taslayan er Kıyaz,
Aslan olduğun belli oldu.
Su verilmiş demir gibi
Katı olduğun belli oldu.
Ay-âlemi kasıla kasıla
Aldığın belli oldu.
Kullardan tek yaratılıp
Kaldığın belli oldu.
Ay-âlemi perişan eden
Pehlivanlığın belli oldu.
Haykırışın taş yaran —
Bey olduğun belli oldu.
Şimdi bahadır olmuşsun,
Bahadır, aslan olduğun belli oldu.
Pehlivanlığın bambaşka,
Pehlivanlığın bir hayli,

Çoñduguñ toonun teñindey.
Kez bolgondu cegidey,
Köñül çögöt, ubay bar.
Kürsüldögön it Kıyaz
Çoñduguña Kuday bar!
Oñbogon Kıyaz oñboy kal,
Oyuñdu berdim oñboysuñ.
Oylooçu Kıyaz bu sözdü
Buzuguñdu koyboysuñ.
Köñülüm berdim oñboysuñ,
Kaçan da bolso sen Kıyaz,
Aramıñdı koyboysuñ.
Koybosoñ, Kıyaz, koybogun,
Kulañdı kuuy kaçpasam.
Kulcuñdagan Kıyaz kul,
Kurcunda puluñ çaçpasam.
Alañdı ala kaçpasam,
Alañdagan Kıyaz kul,
Ak kurcun puluñ çaçpasam,
Ata-a, Kıyaz tura tur
Özöndüü cayga konbosom,

Büyüklüğün dağın yarısı kadar.
Rast geleni yiyecek gibi,
Gönül çökkün, tasa var.
Gümbürdeyen it Kıyaz,
Büyüklüğüne karşı Tanrı var!
Onmaz Kıyaz, onmayasın,
Niyetini bildim, onmazsın.
Düşün, Kıyaz, bu sözü —
Fesadını bırakmazsın.
Gönlümü verdim, onmazsın,
Ne zaman olsa sen, Kıyaz,
Hainliğini bırakmazsın.
Bırakmazsan, Kıyaz, bırakma —
Kulanını kovup kaçmazsam,
Kasılan Kıyaz kul,
Heybendeki pulunu saçmazsam!
Malını alıp kaçmazsam,
Şaşkın bakan Kıyaz kul,
Ak heybendeki pulunu saçmazsam!
Hele, Kıyaz, dur bakalım —
Vadili yere konmazsam,

Ölbösöm sendik bolbosom,
Toktoy tur Kıyaz han töröm
Boyumdu salsam bolboysuñ,
Ar ubaktan, bir ubak
Aramıñdı koyboysuñ,
Kıyalduu tentek er Kıyaz
Kılımı malıñ tok bele,
Kıyrasınan ayrılgan
Kıyırınan tentip kaygırgan,
Mençelik küñüñ cok bele?
Oñbogon Kıyaz oñboduñ,
Ar dayım süylöp aram kep,
Mınakey meni kordoduñ.
Küygüzüp meni cok kıldıñ,
Kürsüldögön Kıyaz kul,
Küñ dep cürüp cok kıldıñ,
Eren Kıyaz dep cürsöm,
Eselek Kıyaz ekensiñ!
Baatır Kıyaz men desem,

Ölmedikçe senin olmazsam,
Dur hele, Kıyaz han beyim,
Boyun eğsem de uslanmazsın,
Her vakitten bir vakit,
Hainliğini bırakmazsın.
Huyu delişmen er Kıyaz,
Yüzyıllık malın bol muydu,
Varından yurdundan ayrılmış,
Sınırından sürülüp dertlenen,
Benim gibi cariyen yok muydu?
Onmaz Kıyaz, onmadın,
Her daim haram söz söyleyip,
İşte, beni horladın.
Yakıp beni yok ettin,
Gümbürdeyen Kıyaz kul,
"Cariye" deyip yok ettin.
"Eren Kıyaz" deyip dururken,
Akılsız Kıyaz imişsin!
"Bahadır Kıyaz" der isem,

Aram Kıyaz ekensiñ!
Darıya Kıyaz dep cürsöm,
Takır Kıyaz ekensiñ.
Ceti atañ törgö ötpögön
Cakır Kıyaz ekensiñ.
Tuu tübünö bılk etpey
Turuuçu Kıyaz ekensiñ.
Öz curtun duşman dey bergen,
Kuruuçu Kıyaz ekensiñ.
Taz töböñdön taamaylap,
Uruuçu Kıyaz ekensiñ.
Közü açık Kıyaz dep cürsöm,
Kokuy Kıyaz ekensiñ.
Köödönü cok kömülgür,
Sokur Kıyaz ekensiñ!
Baatır eleñ oy Kıyaz,
Aramdıgıñ koy Kıyaz!
Aramdıgıñ koybosoñ,
Aytkan tildi albasañ,

Hain Kıyaz imişsin!
"Derya Kıyaz" deyip dururken,
Kupkuru Kıyaz imişsin.
Yedi atan baş köşeye geçmemiş,
Fakir Kıyaz imişsin.
Tuğ dibinde kıpırdamadan
Duran Kıyaz imişsin.
Öz yurdunu düşman sayagelen,
Yok olası Kıyaz imişsin.
Kel tependen nişanlanıp
Vurulası Kıyaz imişsin.
"Gözü açık Kıyaz" deyip dururken,
Belâlı Kıyaz imişsin.
Yüreği yok, gömülesice,
Kör Kıyaz imişsin!
Bahadırdın, ey Kıyaz,
Haramlığını bırak, Kıyaz!
Haramlığını bırakmazsan,
Söylenen öğüdü tutmazsan,

	Aydagan colgo baspasañ,	*Gösterilen yoldan yürümezsen —*
	Bulañdı buzup albasam,	*Pınarını bozup dağıtmazsam,*
	Buzuktu çoguu salbasam.	*Fesadı toptan salmazsam,*
	Töböñdön karmap baspasam,	*Tependen tutup basmazsam,*
	Tört tülügüñ çaçpasam.	*Dört tülük malını saçmazsam!*
	Mıktuu ekensiñ mintpeseñ,	*Pek yamanmışsın — böyle etmezsem,*
	Añıldagan kul Kıyaz,	*Uluyan kul Kıyaz,*
12270	Bir bokçoñdu tintpesem,	*Bohçanı bir yoklamazsam,*
	Miñden altın tagıña	*Binlik altın tahtına*
	Kaarluu cinden salbasam,	*Kahırlı öfkemi salmazsam,*
	Kaçankı kegim albasam!	*Nicedir güttüğüm öcümü almazsam!*
	Arıptay açık til okup,	*Harf gibi açık büyü okuyup,*
	Ak kuu kebim kiybesem.	*Ak kuğu donumu giymezsem,*
	On segiz miñ aalamga	*On sekiz bin âleme*
	Kıdırıp uçup cürbösöm!	*Dolanıp uçup gitmezsem!*
	Buka moyun, buura san	*Boğa boyunlu, buğra butlu,*
	Bulkuşsa candı kuuratkan,	*Boğuşunca canı kurutan,*
12280	Artık kıraan almañdan,	*Senden üstün kıran yiğide,*
	Aalamdan aşkan balbandan	*Âlemden aşkın pehlivana,*
	Tandap cürüp tiybesem!	*Seçe seçe varmazsam!*
	Talaadan basıp köçüñdü,	*Kırdan göçünü basıp,*
	Ölbösöm alıp öçümdü,	*Ölmezsem öcümü alıp,*
	Tandap erge tiybesem.	*Seçtiğim ere varmazsam.*
	Ceti-Özön boyloy col alıp,	*Ceti-Özön boyunca yol alıp,*
	Cer mayışkan kol alıp,	*Yeri ezen ordu alıp,*
	Ceti-Özön suunu baspasam	*Ceti-Özön suyunu basmazsam,*
	Cer mayışkan cediger	*Yeri ezen Cediger'in*
12290	Cergeñdin baarın çaçpasam!	*Yurdunun hepsini saçmazsam!*
	Celkeñden közüñ oydurup,	*Ensenden gözünü oydurup,*
	Ceti-Özöndö cediger	*Ceti-Özön'de Cediger'in*
	Tulumuñdu tul kılıp,	*Ocağını söndürüp,*
	Tuura kıyın mıktuuñdu	*Düpedüz zorlu yeğinini*
	Olco kılıp, kul kılıp,	*Ganimet edip, kul edip,*
	Kıyırıña kırgın salbasam,	*Sınırına kırgın salmazsam,*
	Kıyla esebin tappasam,	*Nicesinin hesabını görmezsem,*
	Kapkayda ciniñ kakpasam!	*Nerede olsa cinini kovmazsam!*
	Cakşı bolsoñ o Kıyaz,	*İyi olursan, ey Kıyaz,*
12300	Dünüyöñdü cıybasam,	*Dünyalığını dermezsem,*

	Caman bolsoñ er Kıyaz,	*Kötü olursan, er Kıyaz,*
	Bir müşkülgö kıybasam!	*Bir müşküle kıymazsam!*
	Azabıñ artık albasam,	*Azabını fazlasıyla almazsam,*
	Bir müşkülgö salbasam.	*Bir müşküle salmazsam.*
	Keñ-Opoldun oyunan,	*Keñ-Opol'un ovasından,*
	Çoñ Ürgönçtün boyunan	*Büyük Ürgenç'in boyundan,*
	Kebez-Toonu cerdegen,	*Kebez-Too'yu yurt edinen,*
	Kerişip bende ceñbegen,	*Çarpışıp kulun yenemediği,*
	Bastaşkan aman kalbagan,	*Çatışanın sağ kalmadığı,*
12310	Uruşup duşman albagan,	*Vuruşup düşmanın alamadığı —*
	Aalamga kabar salbasam.	*Âleme haber salmazsam,*
	Atakem Akun suragan	*Babacığım Akun'un hüküm sürdüğü*
	Oogan curtun albasam!	*Afgan yurdunu almazsam!*
	Tüzöñdön tiyip beeñdi,	*Düzlükten kısrağına basıp,*
	Olcolop baylap dööñdü,	*Devini ganimet edip bağlayıp,*
	Calpıldagan er Kıyaz,	*Böbürlenen er Kıyaz,*
	Caynata muştap meeñdi,	*Beynini ezercesine yumruklayıp,*
	Çıgararmın ölbösöm	*Ölmezsem çıkarırım*
	Bu sözüñdün keesin.	*Bu sözünün acısını!*
12320	Balban döönü cıybasam,	*Pehlivan devleri dermezsem,*
	Tobuna topot kılbasam.	*Güruhunu darmadağın etmezsem,*
	Kerege-uuguñ kıyratıp,	*Keregeni uğu kırıp,*
	Kelin-kızıñ ıylatıp,	*Gelinini kızını ağlatıp,*
	Baktarıña suu burup,	*Bağlarına su çevirip,*
	Bakça tamıñ uratıp,	*Bahçeni damını yıkıp,*
	Bardigerin kıyratıp,	*Bağbanını kırıp geçirip,*
	Tobuña tozok salbasam.	*Topuna cehennem salmazsam,*
	Toktotpoy çaap urbasam,	*Durdurmadan vurup kırmazsam,*
	Kızırluuñdu kırbasam!	*Kutlularını kırmazsam!*
12330	Kıyla cañcal salbasam,	*Nice kavga salmazsam,*
	Kol çıkırıp, çet salıp,	*Ordu çıkarıp, sınırdan girip,*
	Komutuña ört salıp,	*Otağına od salıp,*
	Tulañduu cerge tuu açtap,	*Otlu yere tuğ dikip,*
	Tuuganıña çır baştap,	*Hısımına kavga başlatıp,*
	Özön suusun burbasam,	*Vadinin suyunu çevirmezsem,*
	Ört öçköndöy kırbasam.	*Yangın yeri gibi kırmazsam!*
	Atañdın körü, er Kıyaz,	*Kahrolası, er Kıyaz,*
	Cañcal baştap mintpesem,	*Kavga başlatıp böyle etmezsem,*

Canıñ çıkkan kuturgur,
Bir bokçoñdu tintpesem,
Karargan coluñ kan kılıp,
Kapkaluuñdu çañ kılıp,
Katındarıñ tul kılıp,
Belgilüüñdü kul kılıp,
Kerişti kenen salbasam.
Kesirlendiñ sen Kıyaz,
Kaçankı kegim albasam.
Çalkagıñdı baspasam,
Umaçtay közüñ açpasam.
Düynöñdü tüptüz kılbasam,
Üyürüñdü kırbasam,
Uruguñdu çaçpasam,
Umaçtay közüñ açpasam.
Erişiñdi sürbösöm,
El-curtuñdu tiybesem,
Eselek Kıyaz buzugum,
Izdegeniñ çatakpı?
Bir tüşüñö kirbesem,
Asılıñ aydap albasam,
Azaptuu müşkül ızı-çuu
Üy üstünön körörsüñ
Boz ala celek – kızıl tuu
Bolcoboy aram sanadıñ,

Canı çıkası kudurmuş,
Bohçanı bir yoklamazsam —
Kararan yolunu kan edip,
Kale kapılını toz edip,
Kadınlarını dul edip,
Namlını kul edip,
Cengi enine boyuna salmazsam!
Küstahlaştın sen, Kıyaz,
Nicedir güttüğüm öcümü almazsam,
Kasılışını basmazsam,
Gözünü fal taşı gibi açmazsam,
Dünyalığını dümdüz etmezsem,
Sürünü kırmazsam,
Soyunu saçmazsam,
Gözünü fal taşı gibi açmazsam!
Düzenini söküp sürmezsem,
El-yurduna dokunmazsam!
Akılsız Kıyaz, fesadım,
Aradığın kavga mı?
Bir rüyana girmezsem,
Değerlini sürüp almazsam —
Azaplı müşkül, feryat figan
Evinin üstünde görürsün:
Boz ala flâma — kızıl tuğ,
Ölçüp biçmeden hainlik kurdun,

Ayılıña salam ızı-çuu!
Kaarlanıp kakaydım,
Katılbay cürböym biriñe.
At surasam er Kıyaz
Katuu tiydiñ cinime.
Kaarlandım karsıldap,
Bügün katılbay kalbaym biriñe.
Katıla turgan sebebim:
Ceti-Özön suuñdu bölbödüñ,
Ardaktuu atım tulpar – dep,
Bir tayıñça körbödüñ.
Tüş carım küçün berbediñ,
Duşmandan beter körgönüñ,

Köyüne selâm — kızılca kıyamet!
Öfkelenip dikildim,
Sataşmadan geçmem birinize.
At istesem, yiğit Kıyaz,
Fena dokundun sinirime.
Öfkelendim çatır çatır,
Bugün sataşmadan kalmam birinize.
Sataşmamın sebebi şu:
Ceti-Özön suyunu pay etmedin,
«Şanlı atım küheylandır» diye,
Bir tayın kadar görmedin.
Yarım gün olsun gücünü vermedin,
Düşmandan beter gördün beni,

Çamañ kança bileyin
Çarkıñız kança kireyin?
Komutta kalbay kol cıyna,
Kol cıynasañ mol cıyna.
Mañday-teskey turuşup,
Mıltık atıp, caa çoyup,
Bılçıldaşıp uruşup,
Mıktap uruş kılbasam.
Kuudan kebim kiybesem,
Çınmanın curtun çalbasam,
Kaynap catkan Kakançın
Munun kadırman şaarı Bakburçun.
Bakburçundun balbanı,
Sızañşandın baldarı –
Atası kıtay doludan,
Ar türkündön albasam.
Atañdın körü, er Kıyaz,
Ayılıña tozok salbasam.
Kor bolup ıylap burkurap,
Bozdop cürüp neteyin,
Senin bir tübüñö ceteyin!
Ardanıp canıp, küyöyün,
Olcogo kelgen katın – dep,
Sanaası aram kapır – dep,
Kantip tirüü cüröyün.
Berbese berbe atıñdı,
Bu beycayluu şaytan katındı.

Gücün ne kadar, bileyim,
Kudretin nedir, göreyim?
Gafil durma, asker topla,
Asker toplarsan bol topla.
Karşı karşıya dikilip,
Tüfek atıp, yay gerip,
Göğüs göğüse vuruşup,
Sıkı bir savaş etmezsem,
Kuğu donumu giymezsem,
Çınma'nın yurdunu basmazsam,
Kaynayıp duran Kakançın,
Onun ulu şehri Bakburçun.
Bakburçun'un pehlivanı,
Sızanşan'ın oğulları —
Babası azgın Kıtay'dan,
Her türünden almazsam...
Kahrolası, yiğit Kıyaz,
Köyüne cehennem salmazsam!
Hor olup hüngür hüngür ağlayıp,
İnleyip gezip nideyim,
Senin kökünü kurutayım!
Arlanıp yanıp tutuşayım,
«Ganimetten gelme kadın» diye,
«Niyeti bozuk kâfir» diye,
Nasıl sağ dolaşayım?
Vermezsen verme atını,
Bu densiz şeytan karıya!

Dep, uşintip kordoduñ,
Bala tuudum, üy küttüm,
Aramdıgıñ koyboduñ.
Kor bolup kantip cüröyün,
Tak uşunu kılbasam –
Kan atam Akun kanga tieyin!
Buulumuñ bulap albasam» –
Dep, oşentip, Ayçürök
Karargandan tünörüp,
Katuu açuusu keldi ele.
Bagıştın uulu er Kıyaz

Deyip, böylece horladın,
Çocuk doğurdum, ev tuttum,
Haramlığını bırakmadın.
Hor olup nasıl gezeyim,
Tam da şunu yapmazsam —
Han babam Akun Han'a varayım!
Ağır kumaşını yağmalamazsam!» —
Deyip, böylece, Ayçürök
Karardıkça kararıp,
Şiddetli öfkesi gelmişti.
Bagış'ın oğlu yiğit Kıyaz

Çüröktön kayrat körgöndö –
Bileginen sap ketti,
Cürögünön kap ketti,
Kabırga söögü sögüldü,
Akundun kızı Ayçürök
Közünö şumduk körünüp,
Akıl oylop, kep sanap,
Akundun kızı Çüröktön
Açık aytpay kıñkıldap,
Aylası ketip al Kıyaz
Cerdi çukup bılkıldap,
Bul özöndüü kolot tik kıya,
Akundun kızı Ayçürök –
Katından çıkkan şurkuya.
Uçkanın cuma kün bilet,
Cürgönün Kadır tün bilet.
At boroyun sıdırat,
Ay-aalamdın baarısın
Uçup cürüp kıdırat.
Beles aşıp, bel körgön,
Belgilüü eçen er körgön.
Bekip atkan beli köp,
Tierine eri köp.
Bel baylagan beli bar,
Ayçürök beycay katındın,
Kıltıldagan kapırdın
Tiyüüçü eçen eri bar.
Kaptoo-Belin bakalap,
Uçkandıgı dagı çın.

Çürök'ten böyle hışım görünce —
Bileğinden derman gitti,
Yüreğinden takat gitti,
Kaburga kemiği söküldü,
Akun'un kızı Ayçürök
Gözüne felaket görünüp,
Akıl yorup, söz sayıp,
Akun'un kızı Çürök'ten
Açık demeyip mızıldanıp,
Çaresi tükenip o Kıyaz
Yeri eşeleyip kıpırdanıp,
Bu vadili koyak, dik yamaç,
Akun'un kızı Ayçürök —
Kadından çıkma bir şirret.
Uçtuğunu cuma günü bilir,
Gezdiğini Kadir gecesi bilir.
Boranı sıyırıp geçer,
Ay-âlemin hepsini
Uçup uçup dolaşır.
Tepeler aşıp bel görmüş,
Nice namlı er görmüş.
Gizlenip yattığı beli çok,
Varacağı eri çok.
Bel bağladığı beli var,
Ayçürök densiz kadının,
Kırıtıp duran kâfirin
Varacağı nice eri var.
Kaptoo-Bel'i boylayıp,
Uçtuğu dahi gerçek.

Kaspañdın Kara-Toosun cakalap,
Uçmagı bar uluu curt,
Köptügü tümön kara kurt,
Kıncıluu Dañ-şa Beecinden,
Kaynagan Kıtay elinen,
Karuusu toluk kapırdan,
Kayratı kenen baatırdan,
Kıtaydan cıyıp kol alıp,
Kıyırluu curtum kırabı?

Kaspan'ın Kara-Too'sunu yanlayıp,
Uçup varacağı ulu yurt,
Kalabalığı tümen, karakurt,
Hınçlı Dan-şa Beecin'den,
Kaynaşan Kıtay elinden,
Pazusu dolu kâfirden,
Yüreği geniş bahadırdan,
Kıtay'dan asker derleyip,
Uçsuz yurdumu kırar mı?

Kıylanı kırgın kılabı?
Uçmakka uruş salbasın,
Uypalgan katın bu Çürök
Uşintip kegin albasın!
A bolboso bu katın,
Aalamdan çıkkan kuu katın,
Kayra tartıp sıdırsa,
Altay, Kangay-aalam cer,
Tolkup atkan oşo el.
Toktoboy tozok salbasın,
Top tartıp ıldıy kıdırıp,
Suugu bar kırañ beldi aşıp,
Çoñ Sarı-Arka cer basıp,
Taruusun taştay aktagan,
Katının kızday maktagan,
Şıldır ayran kök kurut,
Sırttap köçkön köp curt.
Azıkka taruu alışkan,
Alıska ölçöp carışkan.
Üç cüzdün uulu kazaktan,
Kaynap catkan azaptan,
Tiem dep cıynap kol alıp,
Koldu aydap mol alıp,
Töbömdön okus basabı,
Tört tülügüm çaçabı?
Bel baylagan beli bar,
Bekip catkan ceri bar,
Kazıp koygon oru bar,
Kaynatıluu şoru bar,
Kamdalgan eçen kolu bar.
Ökçölüü ötük, cargak şım,

Niceleri kırıma uğratır mı?
Uçtuğu yere savaş salmasın,
Hırpalanmış kadın bu Çürök
Böylece öcünü almasın!
Yoksa bu kadın,
Âlemden çıkma kurnaz kadın,
Geri dönüp süzülse,
Altay, Kangay — âlem kadar yer,
Dalgalanıp duran şu el.
Durmadan cehennem salmasın,
Bölük çekip aşağı dolaşıp,
Suyu olan sırtı, beli aşıp,
Koca Sarı-Arka'yı çiğneyip,
Darısını taş gibi ağartan,
Karısını kız diye öven,
Şırıl ayranı, gök kurutu,
Dışta göçüp konan nice yurt.
Azığa darı almışlar,
Uzağa ölçüp yarışmışlar.
Üç yüzün oğlu Kazak'tan,
Kaynayıp duran azaptan,
«Saldırayım» diye asker toplayıp,
Orduyu sürüp bol alıp,
Tepemden ansızın basar mı,
Dört türlü malımı saçar mı?
Bel bağladığı beli var,
Gizlenip yattığı yeri var,
Kazıp koyduğu çukuru var,
Kaynayıp duran çilesi var,
Hazırlanmış nice ordusu var.
Ökçeli çizme, deri şalvar,

Coruktuu kılıç, kızıl kın,
Kazambaktay börkü bar.
Karmaşıp adam barbagan,
Karmaşkan tirüü kalbagan,
Keñ-Opoldu cerdegen,
Kerişip bende ceñbegen.
Oogandan aydap kol alıp,

Marifetli kılıç, kızıl kın,
Koca kazan gibi börkü var.
Tutuşmaya kimse varmamış,
Tutuşan sağ kalmamış,
Ken-Opol'u yurt edinmiş,
Çekişip kimse yenememiş.
Oogan'dan sürüp asker alıp,

Kol çıkırıp, mol aydap,
Camgır kılıp caa tartıp,
Möndürdöy kılıp ok atıp,
Olcolop algan Çürök – dep,
Oogandan körgön dümök – dep,
Çala-bula til bilgen.
Calgan sözdü bilbegen,
Çüröktü olco kıldı – dep.
Cet-Kayttı buzup, olco alıp,
Ceti-Özöngö kol salıp,
Mañdaylaşıp turuşup,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruşup.
Caanın ogu dırkırap,
Tiygen ceri bırkırap,
Katın çuulap, curt kuurap,
Katuu dümök bolbosun!
Curt kırılıp, el çuulap,
Dümök salıp cürbösün.
Kıltıldagan katından,
Kıyalı tentek kapırdın,
Akundun kızı Çüröktün,
Aytkanına cön ele
Tootorunu berüügö
Kayran Kıyaz kanetsin,
Obolu murun çır baştap,
Ayçürökkö sır baştap:
«Sınap-sınap kep salsañ,
Surdanıp Çürök bolboysuñ,
Mintseñ Çürök oñboysuñ.
Ar kaçandan bir kaçan
Kayratıñdı koyboysuñ,
Kayratıñdı tıybaysıñ,

Kaarlanıp ketkende
Kan Akun curtun cınaysıñ.
Oñbogurum oñboysuñ,
Oydo coktu oyloysuñ,
Başı boldu aram söz –

Asker çıkarıp bol sürüp,
Yağmur gibi yay çekip,
Dolu gibi ok atıp,
«Ganimet alınmış Çürök» diye,
«Oogan'ın gördüğü bela» diye,
Yarım yamalak dil bilen.
Yalan sözü bilmeyen,
«Çürök'ü ganimet etti» diye.
Cet-Kayt'ı bozup ganimet alıp,
Ceti-Özön'e ordu salıp,
Karşı karşıya durup,
Tüfek atıp, yay çekip,
Göğüs göğüse vuruşup.
Yayın oku vızıldayıp,
Değdiği yer paramparça,
Kadın çığrışıp, yurt kavrulup,
Ağır bir bela olmasın!
Yurt kırılıp, el çığrışıp,
Bela salıp durmasın.
Kırıtıp duran kadının,
Huyu haşarı kâfirin,
Akun'un kızı Çürök'ün,
Dediğine öylece
Tootoru'yu verivermeye
Zavallı Kıyaz ne etsin,
Önce baştan kavga açıp,
Ayçürök'e sır açıp:
«Sınaya sınaya söz atarsan,
Surat asarsan, Çürök, olmaz,
Böyle yaparsan, Çürök, onmazsın.
Öteden beri her zaman
Hışmını bırakmazsın,
Hışmını dizginlemezsin,

Öfkelenip coştuğunda
Han Akun'un yurdunu toplarsın.
Onmazım benim, onmazsın,
Akılda olmayanı düşünürsün,
Haram sözün başı oldu —

Cañgızın koyboy oyloysuñ.
Kol çakırıp el kamdap,
Kayratıñdı koyboysuñ.
Kantip tulpar ayayın,
Artık tulpar Tootoru at –
Kumga tuulup, taşka öskön,
Cılkıdan cılas başka öskön,
Kulan menen kuuşkan,
Tulpar menen tuuşkan.
Añgekten ırgıp çuragan,
Artık tulpar eken – dep,
Ceztumşuk kempir sınagan.
Cetkileñ külük Tootoru –
Aygay salsa şaşpagan,
Ay karañgı tündördö
Bir izin eki baspagan.
Çuu ukkanda sögülgön,
Çurkaganda kara cer
Kat-katınan bölüngön,
Karasaat coltoydun,
Tulpardık sını körüngön.
Taygalanbayt biyikten,
Taştı bassa kem emes,
Toodo cürgön kiyikten.
Totuday kuyruk çubagan,
Bolbogon cerge çıdagan.
Arkarça arış uzartkan,
Kulcaday közün kızartkan,
Tuu kuyrugun çubagan.
Kırk künçülük çöl bolso,
Kımbattuu müşkül bel bolso,
Kum örttönüp caynagan,
Kezikken şoru kaynagan,
Mına oşondoy er bolso,
Çıp etip irmep suu cutpay,

Çım degizip çöp cebey,
Çıdap berçü mal ele,
Tuura kıyın çoçkonun

Bir tekini komadan düşünürsün.
Asker çağırıp el hazırlayıp,
Hışmını bırakmazsın.
Küheylanı nasıl esirgeyeyim,
Eşsiz küheylan Tootoru at —
Kumda doğmuş, taşta büyümüş,
Yılkıdan apayrı yetişmiş,
Kulanla kovalaşmış,
Küheylanla kardeş doğmuş.
Hendekten sıçrayıp aşan,
«Eşsiz küheylanmış» diye,
Bakır gagalı kocakarı sınamış.
Yetkin yörük Tootoru —
Nara atılsa şaşmayan,
Ay karanlık gecelerde
Bir izine iki basmayan.
Gürültü duysa ileri atılan,
Koşunca kara yer
Kat katından ayrılan,
Kara talihli haylazın
Küheylanlık vasfı görünmüş.
Yükseklerden kaymaz,
Taşa bassa geri kalmaz,
Dağda gezen geyikten.
Tavus gibi kuyruk süzen,
Olmadık yere dayanan.
Arkar gibi adım uzatan,
Yaban koçu gibi göz kızartan,
Tuğ kuyruğunu süzen.
Kırk günlük çöl olsa,
Çetin, zorlu bel olsa,
Kum tutuşup kaynayan,
Rastlayanın çilesi kaynayan,
İşte öylesi bir er olsa,
Bir yudumcuk su yutmadan,

Bir tutamcık ot yemeden,
Dayanıveren hayvandı,
Şu belalı haşarının

Тулпардыгы бар ele.
Кеñ көкүрөк, таygан төş,
Келки туyак, кеñ sooru
Келişимдүү Тootoru at –
Ботом, keyigenden bereyin,
Кecирлик кылбay минip бak!
Eелikмesi бar ele,
Eсepsиз тулпар мал ele,
Катын минбes мал ele,
Карасаат çоçконун
Кayыптыгы бar ele,
Кasиettүү мал ele.
Аygыр cүрүп at bolgon,
Eçen cакын сөөк-тамыр
Тootoru үçүн cat bolgon.
Буguday moynun буragan,
Бута boyu тataaldan
Бура тартpay çuragan.
Буudandыгын bilgende
Canaaлы, Карач eki döö –
Тagabыз eken suragan.
Suraganga berbegen,
Bermek turmak karandы,
Beyli caman минbegen.
Bedelin көргön çоçugan,
Беş ubak oñdop tokugan.
Тулпарлыгы bilingen,
Baylap koyso мамынын
Başынан алыс түyүлгön.
Cetik тулпар eken – dep,
Көзү açыктар caktыrgan,
Алты ubak арpa ildirip,
Asemdetip baktыrgam.
Ar көргөндөр caktыrgan,
Бugudan çылбыр сүyрөтүп,
Kuyun көтөн Kayып çал –
Кurugan кişi үyрөткөн.

Asыy bolup, ars emdep,

Küheylanlığı vardı.
Geniş göğüs, tazı döş,
Yekpare tırnak, geniş sağrı,
Endamlı Tootoru at —
Kuzum, dert etme, vereyim,
İnat etmeden bin de gör!
Coşkunluğu vardı,
Hesapsız küheylan maldı,
Kadın binmez maldı,
Kara talihli haşarının
Gaipten gelmişliği vardı,
Kerametli maldı.
Aygır gezip at olmuş,
Nice yakın hısım akraba
Tootoru yüzünden yad olmuş.
Geyik gibi boynunu buran,
Ok atımı çetin yerden
Sapmadan sıçrayıp aşan.
Küheylanlığını bilince
Canaalı, Karaç iki dev —
«Dayımız ya» deyip istemiş.
İsteyene vermemiş,
Vermek şöyle dursun, yağıza,
Huyu bozuk binememiş.
Heybetini gören ürkmüş,
Beş vakit düzeltip eyerlemiş.
Küheylanlığı bilinmiş,
Bağlayıp koysan, kazığın
Başından öteye fırlamış.
«Olgun küheylanmış» diye,
Gözü açıklar beğenmiş,
Altı vakit arpa astırıp,
Süsleyip baktırmışım.
Her görenler beğenmiş,
Geyik derisi yular sürütüp,
Kasırga yürüyüşlü Kayıp koca —
O kurumuş ihtiyar eğitmiş.

Beş yaşına basıp azı sürüp,

Kara söögü kesilgen,
Tulpar bolup cetilgen.
Kökülgö ükü taktırgan,
Kömüsköy cerge karandı
Biröönün közü tier – dep,
Can körbös cerge baktırgan.
Maanisin körüp kubanıp,
Baabedin ata caktırgan.
Kabırgaluu kazanat –
Kadırman külük Tootoru at,
Buudaydı cara çaynatkan,
Bir tündö altı karatkan.
Aygır aşıp, bee tuugan,
Telegeyin teñ tuugan
Tegi tulpar Tootoru.
Ayday katın Ayçürök,
Salamat bar, sak kelgin,
Sagındırbay bat kelgin.
Esen barıp, soo kelgin,
Eriktirbey bat kelgin.
Etine kelgen mal ele,
Esebi cok Tootoru
Tulparlıgı bar ele.
Özöngö calgız cürbögön,
Beydaarat can minbegen,
Çılbırdan zayıp albagan,
Kıyazdan bölök cañgız can
Canına çıdap barbagan.
Körgöndö sonun mal ele,
Tulparlıgı bar ele,
Aytayın dese tili cok,
Akılı artık mal ele.
Cetkileñ külük çoçkonu
Üstümö katın mindi – dep,
Zayıbı sapar cürdü – dep,
Oozduk tiştep, baş çaykap,
Buguday moynun burbasın.
Bulta koyup añgekke,
Ala kaçıp urbasın,

Kara kemiği pekişmiş,
Küheylan olup yetişmiş.
Perçemine puhu taktırmış,
Kuytu yerde yağızı,
«Birinin gözü değer» diye,
Can görmez yerde baktırmış.
Halini görüp sevinip,
Baabedin ata beğenmiş.
Kaburgalı soylu at —
Kadri yüce yörük Tootoru at,
Buğdayı yarıp çiğneten,
Bir gecede altı kez baktıran.
Aygır aşmış, kısrak doğurmuş,
Her yanı denk doğmuş,
Soyu küheylan Tootoru.
Ay gibi kadın Ayçürök,
Selametle git, sağ gel,
Özletmeden tez gel.
Esen varıp sağ gel,
Bekletmeden tez gel.
Etine gelmiş maldı,
Eşi benzeri yok Tootoru,
Küheylanlığı vardı.
Irmağa yalnız inmemiş,
Abdestsiz can binmemiş,
Yularından kadın tutmamış,
Kıyaz'dan gayrı tek bir can
Yanına dayanıp varamamış.
Görene şahane maldı,
Küheylanlığı vardı,
Söyleyeyim dese dili yok,
Aklı üstün maldı.
Yetkin yörük haşarı,
«Üstüme kadın bindi» diye,
«Karısı sefere çıktı» diye,
Gem ısırıp, baş sallayıp,
Geyik gibi boynunu burmasın.
Çalım atıp hendeğe,
Alıp kaçıp çarpmasın,

Ayagına sak bolgun,
Mınday müşkül kılbasın.
Artık külük Tootoru at –
Adırga salsa çuragan,
Toktoo berbey soyulgur
Tozoñu toodoy buragan,
Açuulansa kara cer
Kañtarılıp uragan.
Ala kaçıp okustan,
Añgekke urup kokustan,
Kazbasın kalıñ orumdu,
Acıratıp Çüröktön
Kaynatpasın şorumdu.
Kılbasın kızık sonundu,
Ugup tur Çürök coobumdu.
Dalay mıktuu sapatın,
Dalay can ukkan kanatın.
Tootoru menin can atım
Taştuu cerde tarta kör,
Cılkıçı başı Karagul
Begime kabar ayta bar.
Tümöndöp catkan karan mal
Tük koyboy cıyıp alsın de.
Say kaşkanı külüktü
Tügöl cıyıp kalsın de,
Degen sözgö könsün de,
Tuura tulpar külüktön
Tuulgan uulum Seytekke
At ençilep bersin de!
Uruulu cılkım Kulaça,
Mañdayı kaşka tumarça,
Baarı tulpar köykaşka.
Ceti-Özön cerlüü cılkını
Cetkileñ cıyıp körsün de,
Ölgöndö körgön balama
At ençilep bersin de.
Cılkıga ketken al Seytek –
Mañdayımda bar kegim,

Ayağından sakın, tetik dur,
Böyle bir bela etmesin.
Eşsiz yörük Tootoru at —
Kıra sürsen sıçrayıp koşan,
Durmak bilmez geberesice,
Tozunu dağ gibi savuran,
Öfkelense kara yer
Altüst olup çöken.
Ansızın alıp kaçıp,
Kazara hendeğe çarpıp,
Derin mezarımı kazmasın,
Çürök'ten ayırıp
Çilemi kaynatmasın.
Görülmedik işler etmesin,
Dinle, Çürök, cevabımı.
Nice üstün vasfını,
Nice can duymuş kanadını.
Tootoru benim can atım,
Taşlı yerde dizgin çekiver,
Yılkıcıbaşı Karagul —
Beyime varıp haber ver.
Tümen tümen yatan yağız malı
Hiç komadan derleyip alsın de.
Seçme akıtmalı yörüğü
Tümünü derleyip alsın de,
Denen söze uysun de,
Has küheylan yörüklerden
Doğma oğlum Seytek'e
Pay edip at versin de!
Soylu yılkım Kulaça,
Alnı akıtmalı, muska gibi,
Hepsi küheylan, gök akıtma.
Ceti-Özön yurtlu yılkıyı
Eksiksiz derleyip görsün de,
Güç bela kavuştuğum yavruma
Pay edip at versin de.
Yılkıya gitmiş o Seytek —
Alnımda yazılı nasibim,

Cangız tuuma aynegim,
Oozumdu açıp öpkönüm,

Közümdü açıp körgönüm.
Ölgöndö körgön Seytekti
Talaaga bala konboybu,
Balama muzdak suu ötüp,
Bala ooruluu bolboybu?
Bargın, Çürök, barıp kel,
Talaaga uuluñ cürbösün,
Aldeylegen çunakka
Ay salkını tiybesin.
Küngö balam küybösün,
Kaalap körgön çunakka,
Kün aptabı cetpesin.
Anı menen cangızım,
Ooruluu bolup ketpesin» –
Dep, oşentip, er Kıyaz,
Ok ötpögön kök küpü,
Etegi cayık bek küpü,
Büçülügü bir toguz,
Burulsa ayza cetpegen.
Cazayıl atıp, caa tartsa,
Kılt etip bir tal ötpögön.
Kımbat baa kök küpü
Çürökkö çeçip berdi ele.
Bagıştın uulu er Kıyaz
Arı karap bılkıldap,
Ber cakka külüp kıltıldap,
Çıday albay, al Kıyaz
Çılgıy içi ört bolup,
Atası Bagış ölgönsüp,
Kalk çogulup curt çuulap,
Kan atasın kömgönsüp.
Tünörgöndön kararıp,
Tügöngön közdön kan agıp,
Köñül çögöt bölünüp,
Kagışka minçü Tootoru at
Kayrılbastay körünüp.

Biricik doğma aynam,
Ağzımı açıp öptüğüm,

Gözümü açıp gördüğüm.
Güç bela kavuştuğum Seytek'i,
Kırda çocuk konaklar mı,
Yavruma soğuk su işleyip,
Çocuk hastalıklı olmaz mı?
Git, Çürök, varıp gel,
Kırda oğlun kalmasın,
Ninnilediğim yaramaza
Ay serinliği değmesin.
Güneşte yavrum yanmasın,
Özleyip kavuştuğum yaramaza
Gün sıcağı erişmesin.
Hem de biriciğim,
Hastalanıp gitmesin» —
Deyip, böylece, yiğit Kıyaz,
Ok işlemez gök kaftan,
Eteği yayvan, berk kaftan,
Düğme bağı bir dokuz,
Dönünce mızrak yetişmez.
Fitilli tüfek atılıp yay çekilse,
Kıl kadar bir ok geçmemiş.
Paha biçilmez gök kaftanı
Çürök'e çıkarıp vermişti.
Bagış'ın oğlu yiğit Kıyaz
Öteye bakıp kıvranıp,
Beriye dönüp gülümseyip,
Dayanamayıp, o Kıyaz,
İçi baştan başa yangın olup,
Babası Bagış ölmüşçesine,
Halk toplanıp yurt çığrışıp,
Han babasını gömmüşçesine.
Karardıkça kararıp,
Sönmüş gözden kan akıp,
Gönlü çöküp bölünüp,
Savaşta bindiği Tootoru at
Dönmezmiş gibi görünüp.

Cürök kaynap, iç bışıp,
Bek ooru bolup er Kıyaz.
Berbeymin dep ayta albay,
Belgilüü katın Çüröktün

Ölsö köönün kaytarbay,
Kaynarı dep ayta albay,
Koş oloñ çaç Çüröktün
Koy dep köönün kaytarbay,
Abaylap çoçup artınan,
Ayçürök katın dartınan.
Şaştı, korktu Çüröktön,
Çaması ketip dümöktön.
Akıl iylep, kep oylop,
Arday bolgon taykı cal,
«Aylanayın Tootoru at,
Ayrıldım senden» – dep oylop,
Aylasın tappay al Kıyaz
Arı karay bergende,
Köñülü saylap bölünüp,
Köp müşkül başka körünüp,
Berensigen Er Kıyaz
Kaarlanıp iş bütöp,
Kañırıgı bek tütöp,
Örttöy közü bek caynap,
Kapalanıp Kıyazdın
Kan içmesi bek karmap,
Kayaşayak berüügö
Çüröktön korkup şor kaynap.
Baatırıñ – baatır Kıyaz atanıp,
Itelgidey tunuk köz,
Irmebesten caş alıp:
«Bulkuşka kiygen kök küpö
Kiybey kalar bekemin?
Ötkön iştin cayınan,
Şurkuya Çürök ayınan,
Kagışka minçü Tootoru at
Minbey kalar bekemin?
Aydoo tüşüp artıman,

Yürek kaynayıp, iç pişip,
Ağır dertli oldu yiğit Kıyaz.
«Vermem» deyip diyemeden,
Namlı kadın Çürök'ün

Ölse de gönlünü çeviremeden,
«Bela kaynar» deyip diyemeden,
Çifte örgü saçlı Çürök'ün
«Bırak» deyip gönlünü kırmadan,
Sakınıp ürküp ardından,
Ayçürök kadın derdinden.
Şaşırdı, korktu Çürök'ten,
Beladan dermanı kesilip.
Akıl yoğurup, söz düşünüp,
Kısa yeleli, aygır gibi,
«Kurbanın olayım Tootoru at,
Ayrıldım senden» diye düşünüp,
Çaresini bulamayıp o Kıyaz
Öteye doğru dönünce,
Gönlü sızlayıp bölünüp,
Nice dert başa görünüp,
Yiğitlenen Er Kıyaz
Hışımla işini görüp,
İçi tüte tüte yanıp,
Ateş gibi gözü çakıp,
Kederlenip Kıyaz'ın
Kan içiciliği depreşip,
Karşılık verivermeye
Çürök'ten korkup çilesi kaynayıp.
Bahadırın — bahadır Kıyaz diye anılıp,
Aladoğan gibi duru göz,
Kırpmadan yaş dolup:
«Boğuşta giydiğim gök kaftanı
Giymez mi olurum acep?
Olup bitenin yüzünden,
Şirret Çürök yüzünden,
Savaşta bindiğim Tootoru atı
Binmez mi olurum acep?
Ardımdan sürgün düşüp,

Ayçürök katın dartınan,
Kanatım ketip kañgırap,
Aybandan artık muraapat
Tootorudan ayrılıp,
Aram ölör bekemin.
Katınga atım aldatıp,

Caman ölör bekemin?
Çakçayıp suusun tabalbay,
Belde kalar bekemin,
Çıp etken suu taba albay,
Çöldö kalar bekemin,
Kapalanıp kaygırıp,
Tootorudan ayrılıp,
Cerde kalar bekemin» –
Dep, oşentip, er Kıyaz,
Kan atası ölgönsüp,
Kan atasın kalk çuulap,
Kalayık el kömgönsüp,
Kan akeñ Kıyaz munu oylop,
Kapa bolup tura albay,
Burulup üşüp ketpe – dep,
Ok ötpögön bolumduu
Kök küpönü kiygizdi,
Ok cetpegen Tootoru at
Bulgaarı terdik, kök tokum,
Kök tokumdun üstünö
Aldıñkı kaşı ak altın,
Artkı kaşı çılk kümüş,
Eki kaptal en temir,
Alakeñ kılgan ak kañkı,
Sayışkan erge çak kañkı,
Tootoruga tokudu.
Içke basıp tötölöp,
Kolu menen er Kıyaz
Tootoru atın cetelep,
Ayday katın Çürökkö
Ay-künüm Çürök mingin – dep,
Cedigerdin er Kıyaz

Ayçürök kadın derdinden,
Kanadım gidip bomboş kalıp,
Hayvandan üstün vefalı
Tootoru'dan ayrılıp,
Murdar mı ölürüm acep?
Kadına atımı kaptırıp,

Kötü mü ölürüm acep?
Şaşkın bakıp su bulamadan,
Belde mi kalırım acep,
Bir damlacık su bulamadan,
Çölde mi kalırım acep,
Kederlenip kaygılanıp,
Tootoru'dan ayrılıp,
Yerde mi kalırım acep?» —
Deyip, böylece, yiğit Kıyaz,
Han babası ölmüşçesine,
Han babasına halk çığrışıp,
Kalabalık el gömmüşçesine,
Han ağan Kıyaz bunu düşünüp,
Kederinden duramayıp,
«Dönerken üşüyüp gitme» diye,
Ok işlemez, sağlam,
Gök kaftanı giydirdi,
Ok yetişmez Tootoru ata
Sahtiyan terlik, gök keçe,
Gök keçenin üstüne,
Ön kaşı ak altın,
Art kaşı som gümüş,
İki yanı boydan boya demir,
Alake ustanın yaptığı ak eyer,
Mızraklaşan ere denk eyer,
Tootoru'ya kuşatıp vurdu.
Kolanı sıkıca bastırıp,
Eliyle yiğit Kıyaz
Tootoru atını yedeğe alıp,
Ay gibi kadın Çürök'e
«Ayım günüm Çürök, bin» diye,
Cediger'in yiğit Kıyaz'ı

Tuura tartıp bardı ele,
Kımbat baa ak kurcun
Kıyın balban Ayçürök,
Şamdagayı bolcolsuz,
Şakıldagan şurkuya
Şapa-şupa saldı ele.
Eptüü katın Ayçürök,
Eselek Kıyaz Tootoru at

Doğruca çekip varmıştı,
Paha biçilmez ak heybeyi
Zorlu pehlivan Ayçürök,
Çevikliği ölçüsüz,
Şakırdayan şirret,
Çarçabuk yüklemişti.
Becerikli kadın Ayçürök,
Bön Kıyaz'dan Tootoru atı

Ebi menen suradı,
Altın taman üzöñgü
Teppey ırgıp çuradı.
Er müçölüü şurkuya,
Ebi bar beybak turabı.
Kaadası cetik, akıl küç,
Katından mınday bolobu.
Ulukman ceñeñ Ayçürök
Urgaaçı degen oñobu?
Kara örüm çaçtın ıktuusu,
Katındardın mıktuusu,
Kazınanın tazası,
Zayıpzattın başaası.
Keñ çaçpaktın urluusu,
Kerilgen katın Ayçürök
Kelbettüünün suluusu,
Bagıştın uulu Kıyazdı
Ayla menen ürkütüp,
Amal menen korkutup,
Söz salıp, başın mañ kılıp,
Bir cak çetin añ kılıp,
Bir cagın buzup çañ kılıp,
Toodoy Kıyaz aldınan
Tootorusun suradı
Toktolup Çürök turabı –
Narday bolgon Toru atka,
Er müçölüü beytaalay,
Emi ceñeñ mindi emi,
Okoro tüygön ak tizgin –
Tootoru atka çak tizgin,

Usulüyle istedi,
Altın tabanlı üzengiye
Basmadan sıçrayıp bindi.
Er yapılı şirret,
Hünerli kadın durur mu.
Töresi tam, aklı güç,
Kadından böylesi olur mu.
Lokman misali yengen Ayçürök,
Kadın kısmı böyle mi olur?
Kara örgü saçlıların uzu,
Kadınların en yamanı,
Hazinenin en arısı,
Kadın kısmının baş tacı.
Bol saçbağlıların soylusu,
Gerinip salınan kadın Ayçürök,
Endamlıların güzeli,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'ı
Hileyle ürkütüp,
Düzenle korkutup,
Söz atıp başını sersem edip,
Bir yan ucunu çukur edip,
Bir yanını bozup toz edip,
Dağ gibi Kıyaz'ın önünden
Tootoru'sunu istedi,
Duraklar mı Çürök hiç —
Nar deve gibi Toru ata,
Er yapılı bahtı kara,
İşte yengen bindi işte,
Sımsıkı düğümlü ak dizgin —
Tootoru ata denk dizgin,

Orop kolgo aldı ele.
Er müçölüü beytaalay,
Kara caak buldursun
Çapsa kulak tundursun,
Astı asıy ögüzdün terisin,
Özökkö ölçöp kerdirgen,
Altı erkeçtin terisin
Şıkap catıp ördürgön.
Alakanga çok koygon,
Tüşkünön karandın

Dolayıp ele almıştı.
Er yapılı bahtı kara,
Kara çeneli örme kamçı,
Vursa kulak çınlatır,
Altı, beş yaşlı öküz derisi,
Özüne ölçüp gerdirilmiş,
Altı erkecin derisini
Sıkıştıra sıkıştıra ördürmüş.
Uç kayışına kor koymuş,
Vurduğunda zavallının

Elige çenep ok koygon.
Adeyi kılgan kamçını
Ala koyup imerip,
Kañ degizip karandı
Kasıga tartıp ciberip,
Döñköñ-döñköñ celdirip,
Maral sınduu bastırıp,
Kulcaday közün kızartıp.
Er Kıyazdın aldınan
Ebi menen uzatıp,
Bura tartıp alganda
Kün böksörüp, tün ötüp
Tootoru atka til bütüp,
Duuga kirdi Tootoru.
Bilgenge cañcal çoñ müşkül
Çuuga kirdi Tootoru,
Bura tartsa uçuuçu
Kırga kirdi Tootoru.
Akılsız köödök Kıyazga
Sırga kirdi Tootoru.
Kulanday kulak capırıp,
Kuyunday cerdi sapırıp,
Baskan ceri bırkırap,
Için tartıp Kıyazga
Oñurañdap oñkoñdop,
Oncoñdogon çoñ Toru at
Uçuuçuday culkunup,
Oñurañdap bulkunup,

Etine ölçüp kurşun koymuş.
Özene bezene yapılmış kamçıyı
Alıverip çevirip,
Şaklatarak yağıza,
Sağrısına indiriverip,
Hopur hopur yeldirip,
Maral misali yürütüp,
Yaban koçu gibi göz kızartıp.
Yiğit Kıyaz'ın önünden
Usulünce uğurlanıp,
Dizgin çevirip aldığında,
Gün eksilip, gece geçip,
Tootoru ata dil bitip,
Velveleye girdi Tootoru.
Bilene kavga büyük beladır,
Şamataya girdi Tootoru,
Dizgin çevrilse uçacak,
Sırta çıktı Tootoru.
Akılsız toy Kıyaz'a
Sırrını açtı Tootoru.
Kulan gibi kulak yatırıp,
Kasırga gibi yeri savurup,
Bastığı yer un ufak,
İçini çekip Kıyaz'a,
Homurdanıp hoplayıp,
Kasıla oynayan koca Toru at,
Uçacakmış gibi silkinip,
Homurdanıp çırpınıp,

Кıyazga aytat ayban kep –
Cedigerdin Кıyazga
Süylöp turat mınday dep:
«Baatır Кıyaz, sen, eren,
Tootoru tulpar men elem.
Bitteyinde biriktik,
Barmaktayda baş koştuk,
Kenedey kündö keziktik.
Oynoo bala sen bolup,
Ooz carma tay men bolup,
Men kazanat at bolup,
Suragan kişi cat bolup,

Kanattuu tulpar men boldum.
Ceti-Özön suuda cediger
Cerdegen baatır sen bolup,
Uşu bügün sen Кıyaz,
Kara cer menen teñ bolup,
Erdigiñ bar, esiñ cok,
Eselek Кıyaz sen bolup,
Кıyaz bolboy ölüp al,
Tuulbay tuna çögüp al!
Katınga atın aldatkan
Kara bet Кıyaz ölüp al!
Cakası altın badana
Kagıp-silkip kiybeysiñ,
Belgilüü külük Tootoru at
Oñbogon Кıyaz minbeysiñ.
Kara Кıya kesen bol,
Katınga atın aldatkan
Kayran Кıyaz, esen bol!
Baatır Кıyaz dep cürsöm,
Katın Кıyaz ekensiñ!
Bagıştın uulu dep cürsöm,
Katındın kulu ekensiñ!
Eselek Кıyaz ölgönüñ,
Barsa-kelbes çın caydı,
Körçü Кıyaz ekensiñ,
Katın dese kınıña

Кıyaz'a söyler hayvan sözü —
Cediger'in Кıyaz'ına
Söyleyip durur şöyle diye:
«Bahadır Кıyaz, sen, koçak,
Tootoru küheylan ben idim.
Bit kadarken birleştik,
Parmak kadarken baş koştuk,
Kene kadarken karşılaştık.
Oyunbaz çocuk sen olup,
Ağzı süt kokan tay ben olup,
Ben soylu at olup,
İsteyen kişi yad olup,

Kanatlı küheylan ben oldum.
Ceti-Özön suyunda Cediger
Yurt tutan bahadır sen olup,
İşte bugün sen, Кıyaz,
Kara yerle bir olup,
Yiğitliğin var, aklın yok,
Bön Кıyaz sen olup,
Кıyaz olma da öl daha iyi,
Doğma da dibe bat daha iyi!
Kadına atını kaptıran
Kara yüzlü Кıyaz, öl daha iyi!
Yakası altın zırh gömleği
Silkip çırpıp giyemezsin,
Namlı yörük Tootoru ata,
Onmaz Кıyaz, binemezsin.
Kara Кıya'da yolun kesile,
Kadına atını kaptıran
Zavallı Кıyaz, esen kal!
«Bahadır Кıyaz» der idim,
Kadın Кıyaz imişsin!
«Bagış'ın oğlu» der idim,
Kadının kulu imişsin!
Bön Кıyaz, öldüğün gündür,
Varılıp dönülmez gerçek yeri
Görecek Кıyaz imişsin,
Kadın deyince kınına

Batçu Kıyaz ekensiñ,
Kak töböñdön bir Kuday
Atçu Kıyaz ekensiñ!
At aldatıp katınga
Cürçü Kıyaz ekensiñ,
Kak töböñdön bir cerge
Kirçü Kıyaz ekensiñ,
Katın dep cürüp, bir müşkül
Körçü Kıyaz ekensiñ.
El kıdırıp, curt biylep,
Balban Kıyaz ekensiñ,
Bir katınga kul bolup,
Kalgan Kıyaz ekensiñ!
Erdigiñ bar, esiñ cok

Sığıveren Kıyaz imişsin,
Tam tependen bir Tanrı
Vuracak Kıyaz imişsin!
Kadına at kaptırıp
Gezen Kıyaz imişsin,
Tam tependen bir yere
Girecek Kıyaz imişsin,
«Kadın» diye diye bir bela
Görecek Kıyaz imişsin.
El dolaşıp, yurt yönetip,
Pehlivan Kıyaz imişsin,
Bir kadına kul olup,
Kalan Kıyaz imişsin!
Yiğitliğin var, aklın yok,

Eçteme menen işiñ cok,
Dardañ Kıyaz ekensiñ.
Katınga atıñ aldatıp,
Kalgan Kıyaz ekensiñ.
Kan müşkül tartıp kaygırdıñ,
Eselek Kıyaz oñboy kal,
Tootoru attan ayrıldıñ!
Kanatıñ sınıp kaptaldan,
Okus bolduñ, er Kıyaz!
Tulparıñdan ayrılıp,
Kokus bolduñ, sen Kıyaz!
Kagıştuu kıya, kesken col,
Kayran Kıyaz esen bol!
Müşkül tartıp, caman bol,
Kayran Kıyaz aman bol!
Olcolop alar özüñdü,
Bu katın çukuur közüñdü,
Tügötör közdön kaşıñdı,
Erkeletken bu katın
Tübündö keser başıñdı!
Kalıñdap kazar oruñdu,
Körgözör közgö sonundu.
Calınsañ ukpay kebiñdi,
Suu kuyganday suutar

Hiçbir şeyle işin yok,
Şapşal Kıyaz imişsin.
Kadına atını kaptırıp,
Kalan Kıyaz imişsin.
Kanlı dert çekip kaygılandın,
Bön Kıyaz, onmayasın,
Tootoru attan ayrıldın!
Kanadın kırıldı yanından,
Kazaya uğradın, yiğit Kıyaz!
Küheylanından ayrılıp,
Belaya düştün, sen Kıyaz!
Çarpışmalı yamaç, kesilen yol,
Zavallı Kıyaz, esen kal!
Dert çekip perişan ol,
Zavallı Kıyaz, sağ esen kal!
Seni de ganimet eder,
Bu kadın oyar gözünü,
Gözden kaşını tüketir,
Nazlandırdığın bu kadın
Sonunda keser başını!
Derin kazar çukurunu,
Göze görülmedik gösterir.
Yalvarsan dinlemez sözünü,
Su döker gibi soğutur,

Er Kıyaz senin deminđi!
Calınsañ ukpay kebiñdi,
Tirüülöy büktöp beliñdi,
Kulcuñdagan Kıyaz kul
Bu katın keser deminđi
Aytkan tildi albagan,
Aydagan colgo barbagan,
Kecel Kıyaz ekensiñ.
Baatır Kıyaz, er kökcal,
Kanatıñdan kayrıldıñ,
Karaldı kılgan tulparıñ
Tootorudan ayrıldıñ!
Belgilüü tulpar kuyrugun
Beş-beşten karmap örçü ele,
Berensigen şer kişi
Katınga atın berçibi?

Yiğit Kıyaz, senin soluğunu!
Yalvarsan dinlemez sözünü,
Diri diri büker belini,
Kasılıp duran Kıyaz kul,
Bu kadın keser soluğunu.
Söylenen öğüdü almayan,
Sürülen yola varmayan,
İnatçı Kıyaz imişsin.
Bahadır Kıyaz, er bozkurt,
Kanadından oldun,
Göz bebeğin ettiğin küheylanın,
Tootoru'dan ayrıldın!
Namlı küheylan kuyruğunu
Beşer beşer tutup örerdi,
Yiğitlenen arslan kişi
Kadına atını verir mi?

Ceti-Özön suuga kan bolup,
Ceeligesiñ cürböysüñ.
Cerge kir Kıyaz, aman bol,
Emi celkelep meni minbeysiñ!
Ceeligip coogo tiybeysiñ,
Emi Ceti-Özöndö cürböysüñ! –
Tootoru aytat mınday kep,
Adamça süylöp Tootoru at
Aytıp turat mınday – dep
Berinin kızı Ayçürök
Kıyaz uksa okus – dep,
Çatak salar kokus – dep.
Çüröktün cayı uşunday –
Atagın körgön çoçugan,
Acayıptan okugan.
Seksen duba, miñ okuu –
Catka alıp baarın okugan.
Cadıgöyü canda cok,
Carkıldagan kapırdın,
Amalı artık eñ bilgiç,
Cadıgöylüü kapırdın
Artındagı çaçmonçok,

Ceti-Özön suyuna han olup,
Şahlanıp gezemezsin.
Yere gir Kıyaz, sağ kal,
Artık enseme binemezsin bana!
Coşup düşmana saldıramazsın,
Artık Ceti-Özön'de gezemezsin! —
Tootoru söyler böyle söz,
İnsanca konuşup Tootoru at
Söyleyip durur böyle diye.
Perinin kızı Ayçürök,
«Kıyaz duyarsa kaza olur» diye,
«Ansızın kavga çıkarır» diye.
Çürök'ün hali şöyledir —
Namını duyan ürkmüş,
Acayipten ilim okumuş.
Seksen dua, bin okuma —
Ezbere alıp hepsini okumuş.
Büyücülükte eşi yok,
Şakıyıp duran kâfirin,
Düzeni üstün, en bilgiç,
Büyücü kâfirin
Ardındaki saç boncuğu,

Çaçmonçoktun özündö,
Sapsalgaluu sarı açkıç,
Calañ baarı bar açkıç.
Körkömdüüsü köp dalay,
Körsöñ Çürök beçara ay.
At süylösö okus – dep,
Artık beren er Kıyaz –
Cañcal kılar kokus – dep,
Bilip koyso çır kılıp,
Karuusu kabat er Kıyaz
Cañcal salıp kıykırsa,
Cakanam buzar beken – dep,
Bilbey koysom beker – dep,
Şamdagayı bolcolsuz,
Şuru buuluu çaçmonçok
Karmay kalıp imerip,
Kañ degize Tootoru at
Mañdayga salıp ciberip.

Saç boncuğunun içinde,
Püskül saplı sarı anahtar,
Hepsi bir arada anahtar.
Süslüsü pek çoktur,
Görsen Çürök'ü, zavallı ah.
«At konuşursa iş fena» diye,
Eşsiz yiğit er Kıyaz —
«Ansızın kavga eder» diye,
Bilirse kavga çıkarıp,
Pazusu kat kat yiğit Kıyaz
Kavga salıp haykırırsa,
«Yakamı yırtar mı ki» diye,
«Bilmez kalsam boşuna» diye,
Çevikliği ölçüsüz,
Mercan bağlı saç boncuğunu
Kavrayıp çevirip,
Şak ettirip Tootoru atın
Alnına indiriverip.

Mañdayga açkıç tiygende,
Tulpar eken Tootoru at
Tegerenip temteñdep,
Temteñ bolgon nemedey,
Tamtañday tüşüp cıgılbay,
Ürgüp barıp oñolup,
Süylöp turgan Toru attın,
Aytuuga tili cogolup.
Kökülü közgö cabılıp,
Mañdayınan kere sööm
Çaçmonçok tiyip carılıp,
Tayak körüp caylanıp,
Karan kalgan Toru attın
Aytuuga tili baylanıp,
Kayran katın Ayçürök,
Kalday başın tuu kılıp,
Katın başın er kılıp,
Süylöp turgan tulpardı
Kara cer menen teñ kılıp,
Kulagın ukkus kör kılıp,

Alnına anahtar değince,
Küheylandır Tootoru at,
Dönenip sendeleyip,
Sersemlemiş bir şey gibi,
Tökezleyip de yıkılmadan,
İrkilip gidip doğrulup,
Konuşup duran Toru atın
Söylemeye dili yitip.
Perçemi göze kapanıp,
Alnından bir karış,
Saç boncuğu değip yarılıp,
Dayak görüp yatışıp,
Çaresiz kalan Toru atın
Söylemeye dili bağlanıp,
Yaman kadın Ayçürök,
Koca başını tuğ edip,
Kadın başını er edip,
Konuşup duran küheylanı
Kara yerle bir edip,
Kulağını duymaz sağır edip,

Tilin baylap saldı ele.
Cedigerdin er Kıyaz
Ceti-Özöndö çınar bak,
Seyilde korgon bagında
Oturgan eken al künü,
Kalk başkargan tagında.
Körsöñ Kıyaz momunday,
Kögala tüymö muştumday,
Körsöñ türü uşunday.
Kök arstanday çamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Açuulanıp bakırıp,
Ayçürök dep çakırıp,
Ökürügü baş carıp,
Kıykırıgı taş carıp:
«Azap Çürök, tura tur –
Dars okusa sabatım,
Tootoru menin kanatım.
Kadırman başka iş kelse,
Karan kün canga küç kelse,

Dilini bağlayıvermişti.
Cediger'in yiğit Kıyaz'ı
Ceti-Özön'de çınar bağ,
Seyirlik hisar bağında
Oturuyormuş o gün,
Halkı yönettiği tahtında.
Görsen Kıyaz şöyledir,
Gök ala düğmesi yumruk kadar,
Görsen kılığı böyledir.
Gök arslan gibi atılıp,
Gaipten akıl bulunup,
Öfkelenip bağırıp,
«Ayçürök» diye çağırıp,
Böğürtüsü baş yarıp,
Haykırışı taş yarıp:
«Azap Çürök, dur hele —
Ders okunsa yoldaşım,
Tootoru benim kanadım.
Aziz başa iş gelse,
Kara gün cana güç gelse,

Til süylögön adatı.
Belgilüü tulpar mal ele,
Altı ayçılık müşküldü
Adamça süylöp Tootoru at
Aytıp turçu can ele.
Tüşsö çıkpas tor bolso,
Tirüü can keçkis şor bolso,
Kanattuu kaçıp kutulbas,
El kurçagan kol bolso,
Kagışka minse kanatım,
Kaçan bolso Tootoru at,
Ayta cürgön adatı.
Aytıp kalgan sebebi –
Uşu turgan Tootoru at,
Kayıbınan kabılgan,
Mediyandın çölünön,
It-Kıyandın belinen,
Kakıldagan karga cok,

Dil konuşmak âdetidir.
Namlı küheylan maldı,
Altı aylık belayı
İnsanca konuşup Tootoru at
Söyleyiveren candı.
Düşse çıkılmaz tuzak olsa,
Diri can geçmez çorak olsa,
Kanatlı kaçıp kurtulmaz,
Eli kuşatan ordu olsa,
Savaşa binsem kanadım,
Ne zaman olsa Tootoru at,
Söyleyegelmek âdetidir.
Söyler olmasının sebebi —
Şu duran Tootoru at,
Gaipten rast gelmiş,
Mediyan'ın çölünden,
İt-Kıyan'ın belinden,
Gaklayan karga yok,

Kurkuldap uçkan kuzgun cok,
Ayban çaynaar çöbü cok,
Adam cutaar suusu cok,
It baspastın çölünön,
Can cürböstün ceeginen,
Kunanında kabılgan,
Bıştısında tabılgan.
Karañgı cayga baktırgan,
Başına tumar taktırgan,
Kan içme kempir cez tumşuk
Oşo sınap caktırgan,
Bölök can minse bolbogon,
Til süylöböy koybogon.
Atımdın oozun bura tur,
Emi emne deyt Tootoru at
Alatkün, Çürök, tura tur!
Adam aytpayt mınday kep,
Ayban Torum emne deyt» –
Mına oşentip er Kıyaz,
Kaarlanıp caylanıp,
Kını cok kılıç baylanıp,
Kaarlanıp kan Kıyaz –

Gurklayıp uçan kuzgun yok,
Hayvan çiğner otu yok,
İnsan yutar suyu yok,
İt basmazın çölünden,
Can gezmezin kıyısından,
Üç yaşında rast gelmiş,
Dört yaşında bulunmuş.
Karanlık yerde baktırmış,
Başına muska taktırmış,
Kan içen kocakarı bakır gaga,
İşte o sınayıp beğenmiş,
Başka can binse olmamış,
Dile gelmeden durmamış.
Atımın ağzını çevire dur,
Şimdi ne der Tootoru at,
Kara gün Çürök, dur hele!
İnsan demez böyle söz,
Hayvan Toru'm ne diyor?» —
İşte böylece yiğit Kıyaz,
Hışımlanıp hazırlanıp,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Öfkelenip han Kıyaz —

Kan içmesi karmanıp,
Kaarına Kıyazdın
Kara cer çaktı kele albay,
Açuulanıp barbaktap,
«Ata emne dedi» – dep,
Cedigerdin er Kıyaz
Çurkap kelet dardaktap.
Akundun kızı Ayçürök
Aytıp turat mınday kep:
«Atıñ aytsa tilin uk,
Atañdın körü, er Kıyaz!
Attın küçün berbegen,
Ak nikelüü carına
Akmak Kıyaz ekensiñ!
Orolmo cagdan kırk kilem,
Bul attın cayın men bilem.

Kan içiciliği depreşip,
Kıyaz'ın kahrına
Kara yer dayanamayıp,
Öfkeyle debelenip,
«Hay aksi, ne dedi?» diye,
Cediger'in yiğit Kıyaz'ı
Koşup gelir paldır küldür.
Akun'un kızı Ayçürök
Söyleyip durur şöyle söz:
«Atın söylerse dilini dinle,
Kahrolası, yiğit Kıyaz!
Atın gücünü vermeyen,
Ak nikâhlı eşine,
Ahmak Kıyaz imişsin!
Orolmo yandan kırk kilim,
Bu atın halini ben bilirim.

Astınan basıp çıgalı,
Atım tildi süylöyt – dep,
Oluya bolgon ekensiñ.
Süylötçü atıñ er Kıyaz,
Katın da bolsok ugalı.
Mal ötkörüp, üy kütkön
Baatır sendey bolobu?
Sen öñdöngön aramdı
Baatır degen oñobu?
Baatır, kara kılıç, zulpukor,
Karmaşıp duşman kelgensip,
Kaptalıña tayadıñ.
Algan arbak carıñdan,
Atıñdın küçün ayadıñ,
Kan ele bolsoñ bekersiñ,
Açuulanıp aykırsañ,
Kayran baştı kesersiñ.
Ceti-Özön tolgon curtuñda
San cıyılgan top bele,
Eliñizde ee baatır,
Ermek şıldıñ kıluuga
Bizdey küñüñ cok bele?
Kan tögüüçü ar kesken
Bilegiñe ilinttiñ.

Önüne varıp duralım,
«Atım dile gelir» diye,
Evliya olmuşsun meğer.
Konuştur atını, yiğit Kıyaz,
Kadın isek de dinleyelim.
Mal güdüp ev tutan
Bahadır senin gibi mi olur?
Senin gibi bir harama
«Bahadır» demek yakışır mı?
Bahadır, kara kılıç, Zülfikar,
Düşman tutuşmaya gelmiş gibi,
Böğrüne dayadın.
Ervah tanık aldığın eşinden,
Atının gücünü esirgedin,
Han isen de boşsun,
Öfkelenip haykırırsan,
Zavallı başı kesersin.
Ceti-Özön dolusu yurdunda
Sayısız yığılmış kalabalıkta,
Elinizde, ey bahadır,
Eğlenip alay etmeye
Bizim gibi cariyen yok muydu?
Kan dökücü keskin çeliği
Bileğine iliştirdin.

Olcodon kelgen biz küñgö
Erdigiñdi bilgizdiñ.
Şamal barbas kıyanday
Bel ekeniñ bilindi.
Aalam curttu buy kılgan
Şer ekeniñ bilindi.
Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,
Aybatıñ çokmor muştumday.
Ala çaptıñ bakırdıñ,
Ayçürök dep çakırdıñ.
Balban bolsoñ, şer bolsoñ,
Baatır Kıyaz sen bolsoñ,
Kılat beleñ uşunday?
Kıykırasıñ mınday – dep,

Ganimetten gelme biz cariyeye
Yiğitliğini gösterdin.
Yel varmaz sarp yamaç gibi
Bel olduğun belli oldu.
Âlem yurdu perişan eden
Arslan olduğun belli oldu.
Bahadırsan, arslansan,
Heybetin topuz yumruk kadar.
Telaşla koştun, bağırdın,
«Ayçürök» diye çağırdın.
Pehlivansan, arslansan,
Bahadır Kıyaz isen sen,
Böyle yapar mıydın hiç?
«Böyle haykırılır mı?» diye,

Ayılga barsam ataylap.
Töröm, kılımda barbı mınday – dep.
Soyup salsañ baş mına,
Kılmış kılsa katındın
Süylötüp al atıñdı» –
Dep oşentip Ayçürök
Oncoñdogon Tootoru at
Oozun tartıp burdu ele,
Uşunday dep Çürögüñ
Kıyazga süylöp turdu ele.
Ar kaçandan bir kaçan
Beren sen Kıyaz, oñboduñ,
Ar ubaktan bir ubak
Küñ dep bizdi kordoduñ.
Başıñdagı suusar börk –
Kimder ırgap kiybegen,
Başında döölöt barında
Kim kürküröp cürbögön,
Sırttandıktı körgöndö
Eçen duşman dürbögön.
Oşo Çürök men elem,
Olcogo başım kor boldu,
Bizde oluya Kıyaz zor boldu.
Baatır, koluñdagı koyonbuz,
At baylagan takırbız,
Kolgo tüşkön bakırbız.

Bile isteye köye varsam,
«Beyim, âlemde var mı böylesi?» derler.
Kesip atarsan baş işte,
Kadının suçu varsa eğer,
Konuştur da al atını!» —
Deyip böylece Ayçürök,
Kasılıp duran Tootoru atın
Ağzını çekip çevirmişti,
İşte böyle deyip Çürök,
Kıyaz'a söyleyip durmuştu.
Öteden beri her zaman,
Yiğit sen, Kıyaz, onmadın,
Her vakitten bir vakit,
«Cariye» diye bizi horladın.
Başındaki samur börkü —
Kimler sallayıp giymemiş,
Başında devlet varken
Kim gürleyip gezmemiş,
Yaman yiğitliği görünce
Nice düşman ürküşmemiş.
İşte o Çürök ben idim,
Ganimete başım hor oldu,
Bize evliya Kıyaz zor oldu.
Bahadır, elindeki tavşanız,
At bağlanan çıplak toprağız,
Ele düşmüş zavallıyız.

Bastırbasañ col mına,
Türtüp iyseñ or mına,
Baylap alsañ kol mına.
Köñüldö dalay ubay bar,
Senin çoñduguña Kuday bar.
Kıyaz, kaarlandıñ oñboduñ,
Ar ubaktan bir ubak
Kayratıñdı koyboduñ.
Aybanım kep saldı – dep,
Açuulanıp ketesiñ.
Astıñdan basıp çıgalı,
Aybanıñan kep surap,

Sürmezsen, yol işte,
İtiverirsen, çukur işte,
Bağlarsan, el işte.
Gönülde nice yara var,
Büyüklüğünün üstünde Tanrı var.
Kıyaz, kahırlandın, onmadın,
Her vakitten bir vakit,
Hışmını bırakmadın.
«Hayvanım söz etti» diye,
Öfkelenip gidersin.
Önüne varıp çıkalım,
Hayvanından söz sorup,

Baatır, biz katın da bolsok
ugalı» –
Tootoru oozun burdu ele,
Er Kıyazga Toru attın
Kayran ceñeñ Ayçürök
Oozun tartıp turdu ele.
Kök güldüü ton camınıp,
Körçü bolsoñ er Kıyaz
Kök arstanday çamınıp,
Oñurañdap cügürüp,
Tizesi cerge bügülüp,
Cay-caragın caylanıp,
Calañ kılıç baylanıp,
Talıkpas tulpar Toru attın,
Tartıp oozun burdu ele.
Körsöñ Kıyaz er mınday,
Oncoñdotup Toru attın
Kökülün sılap turdu ele.
Okurangan çoñ Toru at
Kökülü bölök bölünböyt,
Kep aytçu türü körünböyt.
Arı imerip sıladı,
Aytkanı cok çoñ Toru at.
Toru attın aytkan kebi cok,
Kaarlanıp er Kıyaz,
Ayday katın Çürökkö
Uyat boldu ebi cok.
«Tootoru süylöp iydi – dep,

Bahadır, biz kadın isek de
dinleyelim» —
Tootoru'nun ağzını çevirmişti,
Yiğit Kıyaz'a Toru atın,
Yaman yengen Ayçürök,
Ağzını çekip durmuştu.
Gök çiçekli kürk bürünüp,
Görsen yiğit Kıyaz'ı,
Gök arslan gibi atılıp,
Homurdanıp koşup,
Dizi yere bükülüp,
Pusatını kuşanıp,
Yalın kılıç bağlanıp,
Yorulmaz küheylan Toru atın,
Çekip ağzını çevirmişti.
Görsen, Kıyaz er böyledir,
Kasıla oynatıp Toru atın
Perçemini okşayıp durmuştu.
Homurdanan koca Toru at,
Perçemi bir yana ayrılmaz,
Söz söyler hali görünmez.
Öte çevirip okşadı,
Bir şey demez koca Toru at.
Toru atın dediği söz yok,
Öfkelenip yiğit Kıyaz,
Ay gibi kadın Çürök'e
Rezil oldu, çaresiz.
«Tootoru dile geldi» deyip,

Okuy bolgon ekemin,
Abaylabay barbaktap,
Kokuy bolgon ekemin.
Ayday zalim Ayçürök,
Kımbatımsıñ, belimsiñ,
Ayday suluu kelinsiñ.
Keçikseñ müşkül camanat –
Tootoru sizge amanat.
Cılkıdan kaalap mal berdim,
Tootoru tulpar malımdı al.

Maskara olmuşum meğer,
Düşünmeden telaşlanıp,
Rezil olmuşum meğer.
Ay gibi zalim Ayçürök,
Kıymetlimsin, belimsin,
Ay gibi güzel gelinsin.
Gecikirsen iş fena —
Tootoru size emanet.
Yılkıdan dileyip mal verdim,
Tootoru küheylan malımı al.

Az uyat boldum Ayçürök,
Menin köökörgö kuyup kanımdı al!
Cılkıçıga barıp kel,
Ölgöndö körgön çunaktı
Menin özümö baçım alıp kel.
Körgözö kör közümö,
Alıp kel baçım özümö» –
Dep, oşentip, er Kıyaz
Çatak baştap, sır kılıp,
Köbüröök müşkül çır kılıp:
«Köl eleñ, Çürök, keçip koy!
Salamat barıp, sak kelgin,
Sagındırbay bat kelgin» –
Dep, oşentip, Çürökkö
Aram oylop arıştap,
Ayday katın beybakka
Tootoru attı tabıştap,
Kayra tarttı er Kıyaz
Muruttu buzuk Kıyaz er,
Murutuna karasañ –
Bukarlıktın kabınday.
Eki iyini bir bötön –
Eki kişi kongondoy,
Eki betin karasa,
Eki dañgıt toygondoy.
Elesin körsöñ momunday,
Kanga toybos kandarday,
Kalk başkargan balbanday.
Kayrılıp Kıyaz kalganı,
Amanat kılıp Toru atın

Az mı utandım Ayçürök,
Kanımı tuluma doldur da al!
Yılkıcıya varıp gel,
Güç bela kavuştuğum yaramazı
Kendime çabucak getiriver.
Göster gözüme n'olur,
Getir tezce kendime!» —
Deyip, böylece, yiğit Kıyaz,
Kavgayı örtüp sır edip,
Nice derdini çekişme edip:
«Göl gibisin, Çürök, bağışlayıver!
Selametle varıp sağ gel,
Özletmeden tez gel!» —
Deyip, böylece, Çürök'e,
Kötü düşünüp adımlayıp,
Ay gibi kadın zavallıya
Tootoru atı ısmarlayıp,
Geri döndü yiğit Kıyaz.
Bıyığı yaman Kıyaz er,
Bıyığına bakarsan —
Buhara işi kın gibi.
İki omzu bambaşka —
İki kişi konmuş gibi,
İki yanağına bakılsa,
İki azman it doymuş gibi.
Suretini görsen şöyledir,
Kana doymaz hanlar gibi,
Halk yöneten pehlivan gibi.
Dönüp Kıyaz kaldı geride,
Emanet edip Toru atını,

Tagına Kıyaz barganı.
Oşo kezde Ayçürök
Buluttay uçkan Toru atka
Olbuy-solbuy kamçı urup,
Oñ-tetiri teminip,
Colgo kirip baratat.
Baskan izi bırkırap,
Bargan sayın dırkırap,

Tahtına Kıyaz vardı.
O sırada Ayçürök,
Bulut gibi uçan Toru ata,
Sağlı sollu kamçı vurup,
Sağlı tersli mahmuzlayıp,
Yola girip gitmekte.
Bastığı iz un ufak,
Gittikçe hızlanıp,

Tamanı cerde tarsıldap,
Kara bolot oozduk
Kömököydö karsıldap.
Ayban da bolso çoñ Toru at
Uçkan kuş menen carışıp,
Okoro tüygön, ak tizgin
Esi çıkkan katındın
Koş koldop koldo karışıp,
Onconñdogon Toru attın
Oozdugu menen alışıp,
Aybandan estüü al Toru at:
«Buguday moynum burbasam,
Ala kaçıp okustan,
Añgekke alıp urbasam,
Akırı bıt-çıt kılbasam!
Köökörlöp tögüp kanıñdı,
Çın ketirip alıñdı,
Akundun kızı şurkuya,
Çıgarbasam canıñdı!
Cıgıp salıp tökpösöm,
Köökörlöp kara kanıñdı!
Eren sınduu ton kiygen,
Eren dep mıktuu at mingen.
Özönüñ çuñkur, tik kıya,
Örttönüp ketken şurkuya,
Tasip kalgan katındı,
Er Kıyazdı aldagan
Artıkça mitaam kapırdı,
Buguday moynum burayın.
Buta boyu zoo kelse,
Bura tartpay çurayın.
Talpak-taşın çıgarıp,

Talkalap cerge urayın!
Adır-küdür kerüüdön,
At baspastın señirden,
Arkarday arış kereyin.
Aldamçı katın mitaamdın
Cazasın kolgo bereyin!

Tabanı yerde takırdayıp,
Kara çelik gem,
Gırtlağında şakırdayıp.
Hayvan da olsa koca Toru at,
Uçan kuşla yarışıp,
Sımsıkı düğümlü ak dizgin,
Aklı başından gitmiş kadının
Çift elle elinde kenetlenip,
Kasılıp oynayan Toru atın
Gemiyle boğuşup,
Hayvandan akıllı o Toru at:
«Geyik gibi boynumu burmazsam,
Ansızın alıp kaçıp,
Hendeğe çalıp vurmazsam,
Sonunda paramparça etmezsem!
Tulum tulum döküp kanını,
İyice kesip dermanını,
Akun'un kızı şirret,
Çıkarmazsam canını!
Yıkıp devirip dökmezsem,
Tulum tulum kara kanını!
Er kılıklı kürk giymiş,
Er diye yaman ata binmiş.
Vadin çukur, dik yamaç,
Yanıp gidesi şirret,
Azgınlaşmış kadını,
Yiğit Kıyaz'ı aldatan,
Fazlasıyla düzenbaz kâfiri,
Geyik gibi boynumu burayım.
Ok atımı kayalık gelse,
Sapmadan sıçrayayım.
Postunu paçavrasını çıkarıp,

Paralayıp yere vurayım!
Engebeli inişli yamaçtan,
At basmazın sırtından,
Arkar gibi adım açayım.
Aldatıcı kadın düzenbazın
Cezasını ele vereyim!

Carluu kolot koo kelse,
Can çıgarçu too kelse,
Burulup moynum burayın.
Anday suluu katındı,
Akılga dıykan kapırdı,
Şıñkıldagan katındı,
Çıyraksıngan kapırdı,
Oyt berip moynum burbasam,
Astı kalıñ kara cer,
Alıp kelip urbasam!
Korcoytup kol sındırıp,
Koyşoñdogon beybaktın
Uşintip canın tındırıp,
Çalkañan cerge salbasam,
Cana çaap iygen kegiñ albasam.
Koydoy etim bölünüp,
Koyondoy colum tüzölüp,
Araanday oozum açpasam,
Kan aralaş ak köbük
Omuroomo çaçpasam,
Tögöröktün tört burçun
Tört kırkalay baspasam.
Kaykaybay belim basılıp,
Bürüşüp kalgan tuyagım,
Çoñ kazanday cazılıp.
Tarttırbay oozum kerbesem,
Cazañdı kolgo berbesem,
Baş-ayagım bügültüp,
At suragan katındı
Çımınday candan tüñültüp,
Açpasam anık közüñdü,
Ala kaçıp buy kılıp,
Öltürbösöm özüñdü,
Cügürüp cürüp çukuyun

Badıraygan közüñdü,
Öltüröyün özüñdü!
Esebiñdi tappasam,
Eelengen katın şurkuya,

Yarlı koyak dere gelse,
Can çıkaran dağ gelse,
Dönüp boynumu burayım.
Öyle güzel kadını,
Akılca zengin kâfiri,
Şıkır şıkır gülen kadını,
Çeviklik taslayan kâfiri,
Çalım atıp boynumu burmazsam,
Altı kalın kara yer,
Getirip yere çalmazsam!
Çarpıp kolunu kırıp,
Kırıtıp duran zavallının
Böylece canını dindirip,
Sırtüstü yere sermezsem,
Demin vurduğu öcü almazsam.
Koyun gibi etim bölünüp,
Tavşan gibi yolum düzelip,
Ejder gibi ağzımı açmazsam,
Kan karışık ak köpüğü
Göğsüme saçmazsam,
Yeryüzünün dört bucağını
Dört sıra dolanıp basmazsam.
Bel kırmadan belim oturup,
Büzüşüp kalan tırnağım,
Koca kazan gibi açılıp.
Çektirmeden ağzımı germezsem,
Cezanı ele vermezsem,
Baş ayağımı büküp,
At isteyen kadını
Sinek kadar canından bezdirip,
Açmazsam iyice gözünü,
Alıp kaçıp perişan edip,
Öldürmezsem seni,
Koşa koşa oyayım,

Fal taşı gözünü,
Öldüreyim seni!
Hesabını bulmazsam,
Azmış kadın şirret,

Kaydagı ciniñ kakpasam,
Talpagıñ taşka çappasam!
Bu katındı buy kılıp,
Ala kaçıp alayın.
Çıyraksıngan katındın
Arka-moynun büktöyün,
Acalın böydö cetkizip,
Amalın takır ketkizip,
Kalaymanga salayın,
Kapkayda kekti alayın! –
Dep, oşentip, bu tulpar
Başın cerge saldı ele,
Başkaça arış aldı ele.
Tamanı cerde tarsıldap,
Kara bolot oozduk
Kömököydö karsıldap,
Cal-kuyrugu cayılıp,
Kolu cerge sayılıp,
Mañdaydan kökül bölünüp,
Arkıragan karandın
Tulpardık sını körünüp.
Kabırgası matalıp,
Tuyagı cerde kadalıp,
Omurtkası orcoyup,
Ustukan söögü korcoyup,
Uşintip çurkap aldı ele.
Buguday moynun buruuga,
Buta boyu añgekke
Bura tartıp uruuga,
Ayday katın Çüröktü
Aşkere ölüm kıluuga.
Bir esebin tabuuga,
Kapkayda cinin kaguuga,
Aybandan estüü Tootoru
Tört tuyak cerge kagılıp,
Kuçak bolgon kuyrugu

Çatkayakta çabılıp.
Uçup Toru at cügürüp,

İçindeki cinini silkmezsem,
Postunu taşa çalmazsam!
Bu kadını perişan edip,
Alıp kaçıvereyim.
Çeviklik taslayan kadının
Sırtını boynunu bükeyim,
Ecelini vaktinden eriştirip,
Düzenini kökten giderip,
Kıyamete salayım,
Nice öcü alayım! —
Deyip, böylece, bu küheylan,
Başını yere salmıştı,
Bambaşka adım almıştı.
Tabanı yerde takırdayıp,
Kara çelik gem,
Gırtlağında şakırdayıp,
Yele kuyruğu yayılıp,
Ön ayağı yere saplanıp,
Alnından perçemi ayrılıp,
Homurtulu yağızın,
Küheylanlık vasfı görünüp.
Kaburgası gerilip,
Tırnağı yere çakılıp,
Omurgası çıkık çıkık,
İri kemiği fırlak fırlak,
Böylece koşmaya koyulmuştu.
Geyik gibi boynunu burmaya,
Ok atımı hendeğe,
Dizgin kırıp vurmaya,
Ay gibi kadın Çürök'ü
Göz göre ölüm etmeye.
Bir hesabını bulmaya,
Nice cinini silkmeye,
Hayvandan akıllı Tootoru,
Dört tırnağı yere çakılıp,
Kucak dolusu kuyruğu,

Apış arasında savrulup.
Uçarak Toru at koşup,

Üstündögü Ayçürök
Çımınday candan tüñülüp.
Okoro tüygön ak tizgin
Tartsa koldo karışıp,
Eeñ ölgön karandın
Duşmandıgı bilinip,
Buluttay uçup dırkırap,
Tuyak tiyse kara cer
Tuş-tuşunan bırkırap,
Çını menen Çüröktün
Çımınday canı çırkırap.
Ala kaçıp acıldap,
Aşkere çurkap buy kılıp,
Tuura balaa çoñ Toru at
Buluttay uçup cügürüp.
Bura tartsañ öldüm – dep,
Kayra tartkıs çın caydı
Tootorudan kördüm – dep,
Canı çıktı Çüröktün.
Ala kaçıp Tootoru
Capa salgan dümöktün,
Bura tartpay cügürüp,
Ayban eken Tootoru at
Üstündögü Ayçürök,
Kayran candan tüñülüp.
Er Kıyazdın Tootoru at
Duşmandıgı bilinip,
Oyuna koyso bu Toru at
Keçip ketse, but küygön
Korgo alparıp urar – dep,
Keçip adam kutulgus,
Şorgo alparıp urar – dep,
Çalınsa adam çıga algıs
Torgo alparıp urar – dep,
Asman açık cer bürköö
Kolgo alparıp urar – dep,
Berizaada beytaalay,
Bek akıl oylop bir dalay,

Üstündeki Ayçürök,
Sinek kadar canından umut kesip.
Sımsıkı düğümlü ak dizgin,
Çekse elde kenetlenip,
Sahibi ölesice yağızın
Düşmanlığı belli olup,
Bulut gibi uçup hızlanıp,
Tırnak değse kara yer,
Dört bir yandan un ufak,
Gerçekten de Çürök'ün,
Sinek kadar canı çığrışıp.
Alıp kaçıp azgınlaşıp,
Alabildiğine koşup perişan edip,
Tam bela koca Toru at,
Bulut gibi uçup koşup.
«Dizgin kırarsan öldüm» diye,
Dönülmez gerçek yeri,
«Tootoru'dan gördüm» diye,
Canı çıktı Çürök'ün.
Alıp kaçıp Tootoru,
Cefa salan belaya,
Dizgin dinlemez koşup,
Hayvandır Tootoru at,
Üstündeki Ayçürök,
Aziz canından umut kesip.
Yiğit Kıyaz'ın Tootoru atı,
Düşmanlığı belli olup,
Keyfine kalsa bu Toru at,
Geçit geçse, ayak yakan
Kora götürüp çalar diye,
Geçip insan kurtulmaz,
Çorağa götürüp çalar diye,
Takılsa insan çıkamaz,
Tuzağa götürüp çalar diye,
Göğü açık, yeri kapalı,
Koyağa götürüp çalar diye,
Peri kızı bahtı kara,
Bir hayli derin düşünüp,

İKİNCİ BÖLÜM

Ay Baltanın Şafağı: Kıyaz'ın Sonu

Dokuz yolun kavşağında Külçoro'yla yüzleşen Kıyaz'ın mızrağı ay baltayla ikiye biçilir; eski sahibinin kokusunu alan Kılkürön hanı üstünden fırlatır ve iki yiğit altı gün altı gece yaya dövüşür — kılıçlar parçalanır, baltalar sapından çıkar, zırhlar lime lime olur. Sonunda dedesinin altı kat dövme kılıcını kapan Seytek, "beni evlat edindim, seni ben büyüttüm" diye yalvaran Kıyaz'ın başını keser; Külçoro Börütil hançeriyle hanın kara kanını içerek yıllarının acısını dindirir. Bütün Cediger'i kırmak isteyen Seytek'i Külçoro ile Kara dev "han domuzdu, kalabalığın ne suçu var" diyerek yatıştırır; Kıyaz'ın hazinesi yoksullara dağıtılır, davulbaz gümbürtüsüyle toplanan halkın başına Kutubiy oğlu Kara dev han olarak geçirilir. Şölenlerin ortasında Seytek, düşman elinde inleyen ninesi Kanıkey'i hatırlatıp büyüklerine acı bir sitem yöneltir.

KÜNYE — KEY FACTS

- Ayçürök, kendisini öldürmeye çalışan Tootoru'yu efsunla yavaşlatıp dize getirir ve obaya sağ ulaşır.
- Kara dev'in getirdiği otacı Kızılsart, Manas soyunun ata dostu olarak Külçoro'yu tamamen iyileştirmiştir.
- Seytek gerçek babasının Semetey olduğunu bu bölümde öğrenir; Semetey'in cesedi hiç bulunmadığı için "kayıp" sayılmaktadır.
- Uğursuz düşler gören Kıyaz, düşlerini kimse yormayınca öfkeyle tek başına, Talas ganimeti olan Kılkürön atına binip yola çıkar; at eski sahibinin safını tanıyıp onu üstünden atar.
- Kıyaz ile Külçoro altı gün yaya dövüşür; sonunda Seytek, yalvarışlara kulak asmadan Kıyaz'ın başını atalardan kalma kılıçla keser, Külçoro da Börütil hançeriyle hanın kanını içer.
- Külçoro ile Kara dev'in öğüdüyle Cediger halkı bağışlanır, hazine yoksullara dağıtılır ve Kutubiy oğlu Kara dev altın taçla Cediger hanı ilan edilir.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Çiymek boldu sızıktı,	*Çizmek oldu çizgiyi,*
Tootoru ayban tulparga	*Tootoru denen hayvan küheylana*
Kılmak boldu kızıktı,	*Bir tuhaflık etmek oldu,*
Beren katın Ayçürök	*Yiğit kadın Ayçürök*
Kasiettüü can ele,	*Keramet sahibi bir candı,*
Tilinde möörü bar ele,	*Dilinde mührü var idi,*
13410 Kargışı kata ketpegen,	*Bedduası boşa gitmezdi,*
Dubası beker ötpögön,	*Duası boşuna geçmezdi,*
Kız kezinde bu Çürök	*Kızlık çağında bu Çürök*
Acayıp duba okugan,	*Acayip dualar okurdu,*
Atagın körgön çoçugan –	*Ününü duyan ürkerdi –*
Cürgönün körgön tañ kalgan,	*Yürüyüşünü gören şaşardı,*
Bilgenin bir can bilbegen,	*Bildiğini bir can bilmezdi,*
Duba okubay cürbögön.	*Dua okumadan gezmezdi.*
Çoñ sıykırçı cadaaçı,	*Büyük sihirbaz, yadacı,*
Akundun kızı beybaktın	*Akun'un kızı bahtsızın*
13420 Bul önörün karaçı.	*Şu hünerine bak hele.*
Kıyın tulpar Toru atka	*Zorlu küheylan Toru ata,*
Kıymıldagan tuyakka,	*Kıpırdayan tuynağa,*
Suuk duba urdu ele,	*Soğuk bir dua okuyuverdi,*
Ala kaçkan aybanga	*Alıp kaçan hayvana*
Bul öñdüü kızık kıldı ele.	*Böylesi bir oyun etti.*
Ayta-buyta degiçe,	*Şöyle böyle deyinceye,*
Açıp közdü-cumguça,	*Göz açıp kapayıncaya,*
Koşoloñduu Toru attı	*Heybetli Toru atı*
Koygo cetkis kıldı ele.	*Koyuna yetişmez kıldı.*
13430 Uşunday tulpar Toru attı	*Böylesi küheylan Toru atı*
Uyga cetkis kıldı ele.	*Sığıra yetişmez eyledi.*
Basıp tuura cele albay,	*Doğru dürüst koşamadı,*
Bayakı küçkö kele albay,	*Önceki gücüne gelemedi,*
Koygo cetkis boldu ele.	*Koyuna yetişmez oldu.*
Ala kaçıp çoñ Toru at	*Alıp kaçan koca Toru at*
Ayçüröktü buy kılıp,	*Ayçürök'ü bunaltmıştı,*
Kerettüü katın Ayçürök	*Kerametli kadın Ayçürök*
Çenebegen tulpardı	*O ölçüsüz küheylanın*
Külügün baylap uy kıldı.	*Yüğrüklüğünü bağlayıp sığır etti.*

Baştakıday cele albay,
Bayakı küçkö kele albay,
Ala kaçıp saat bolup,
Sogonçogu bir tutam

Eskisi gibi koşamadı,
Önceki gücüne gelemedi,
Alıp kaçıp uğursuz olup,
Topuğu bir tutam kalıp,

Çoçkodon tömön at bolup,
Kolu-butun bek baylap,
Korduk kıldı Toru atka.
Koygo cetpes bir dompuş
Çobur kıldı Toru attı,
Kolun baylap, kor kılıp,
Butun baylap, uy kılıp,
Mına oşondo Ayçürök
Aramdık kılgan Toru atka
Olbuy-solbuy kamçı urup,
Oñ-tetiri teminip,
Opsuz Çürök col cürüp,
At ayabay mol cürüp,
Tilegin Kuday berdi ele,
Balası menen kaynisin
Al künü aman kördü ele.
Küügüm kirip kün bata,
Eldin astı cup cata,
Too tügöngön urçukka,
Tomuraygan tumşukka,
Toktoboy cetip Ayçürök
Elkin catkan çınarga,
Oncoñdogon Toru attın
Eerin alıp caydaktap,
Çider urup baymaktap,
Ak kañkını cazdanıp,
Kıbılanı baştanıp,
Bulgaarı terdik, kök tokum,
Cambaşına cazdanıp,
A künü katın Ayçürök
Alp uykunu saldı ele.
Çıkanaktap uyku alıp,
Çırım etip tınç alıp,
Cambaştap candı tındırıp,

Domuzdan aşağı at olup,
Elini ayağını sıkı bağlayıp,
Eziyet etti Toru ata.
Koyuna yetişmez bir bodur
Beygir etti Toru atı,
Elini bağlayıp hor edip,
Ayağını bağlayıp sığır edip,
İşte o zaman Ayçürök
Haramlık eden Toru ata
Sağlı sollu kamçı vurup,
Sağlı tersli mahmuzlayıp,
Ölçüsüz Çürök yol yürüyüp,
Atı esirgemeden bol yürüyüp,
Dileğini Hüda verdi,
Oğlu ile kayınını
O gün sağ esen gördü.
Alacakaranlık çöküp gün batarken,
El uykuya yeni yatarken,
Dağın bittiği çıkıntıya,
Tümsekleşen burna,
Durmadan varıp Ayçürök
Issız yatan çınara,
Yalpalayan Toru atın
Eyerini alıp çıplak bırakıp,
Köstek vurup bağlayıp,
Ak kaltağı yastık edip,
Başını kıbleye verip,
Sahtiyan terlik, gök keçe,
Yanbaşına yaslanıp,
O gün kadın Ayçürök
Alp uykusuna daldı.
Dirseğine yaslanıp uyku alıp,
Kestirip soluklanıp,
Yan yatıp canı dinlendirip,

Catıp uyku kandırıp,
Tañ mezgili bolgondo
Uykudan çoçup oygonup,
Oñ cagına tolgonup,
Er Kıyazdan çoçunup,
Tootoru attı tokunup,

Yatıp uykuya kanıp,
Tan vakti olduğunda
Uykudan irkilip uyanıp,
Sağ yanına dönüp,
Er Kıyaz'dan ürküp,
Tootoru atı eyerleyip,

Kaynisi çoro, Seytekten
Kaygı cep katın çoçunup.
Eer beldey belesti
Emi eñkeyip aştı ele,
Küröşö çardoo tokoydun
Keñ özönün bastı ele,
Ayrı-beles taypañda,
Alakanday kaykañda,
Kızarıp tuman körünüp,
Kırdan tütün bölünöt.
Kızıl-tazıl tañılçak
Kızılsart catkan körünöt.
Asmandan tütün bölünüp,
Agarıp çatır körünüp,
Ayuu talpak, ak kuştan.
Kara döö atı körünüp.
Munu körgön Çüröktün,
Süyüngönü beybaktın
Közünün caşı tögülüp,
Çoñ daarıker Kızılsart
Köktön cıldız kozgolgon,
Atasınan babası
Ayköl menen dos bolgon.
Ak buuday danın çaynaşkan,
Karalaşa cürüügö
Kelmem şarıp karmaşkan,
Kılıçtın mizin calaşıp,
Kıyın kılgan ubada.
Çoñ darıkerdin özü eken,
Karagan kara közü eken,
Arbak sıylap bu baykuş
Kelip kalgan kezi eken.

Kayını çoro ile Seytek için
Kaygı yiyip kadın ürkerek.
Eyer beli gibi yokuşu
Şimdi eğilip aştı,
Gür ve ulu ormanın
Geniş vadisini geçti,
Çatal yokuşlu düzlükte,
Avuç içi gibi sırtta,
Kızarıp duman görünüp,
Tepeden tütün yükselir.
Rengârenk denkleriyle
Kızılsart'ın yattığı görünür.
Göğe doğru duman süzülüp,
Ağarıp çadır görünüp,
Ayı postundan, ak kuş tüyünden.
Kara devin atı görünüp.
Bunu gören Çürök'ün,
Sevincinden o bahtsızın
Gözünün yaşı döküldü,
Büyük hekim Kızılsart,
Gökte yıldızı kımıldamış,
Babasından, dedesinden
Ayköl ile dost olmuş.
Ak buğday tanesini birlikte çiğnemiş,
Kara günde omuz vermeye
Kelâm-ı şerif üzre tutuşmuş,
Kılıcın ağzını yalaşıp
Çetin bir söz vermişlerdi.
Büyük hekimin ta kendisiymiş,
Gözeten kara gözü imiş,
Ervaha saygıyla bu zavallının
Gelip çattığı dem imiş.

Tilegin Kuday bergen go,
Erdin eri Külçoro
Sebepkoru kelgen go.
Murunku muraa Kutubiy
Kan törö atam közünö,
Murunku ötkön babamın
Muraa bolgon özünö,
Uyaluunun ukumu,

Er Kutubiy tukumu,
Berendin öz köz daanası,
Muraapı erdin balası,
Olcogo kelgen Kara döö
Sebep izdep kalıptır,
Kızılsart taap alıptır.
Muraa bolgon bul kurgur
Üzülgöndü ulaptır,
Çaçılgandı cıynaptır.
Tögöröktün tört burçun
Tört aylana celgen go,
Artık darıker Kızılsart
Kara döö taap kelgen go.
Tilekti Kuday bergen go!
Çatırga kelip karasa,
Berinin kızı Çüröktün
Köñülü ketip bölünöt,
Kökcaldın dosu Kızılsart
Al çatırda körünöt.
Ayçüröktü körgöndö,
Köñülü ketip bölünüp,
Ayaşın körüp Kızılsart
Közünün caşı tögülüp:
«Ayaş katın Ayçürök
Aykölüñdön ayrılıp,
Azıp-tentip kañgırıp,
Ton buuçuday kumtunup,
Ölböçüdöy cutunup,
Olcogo tüşkön can bolup,
Kıyazga tutkun kar bolup,

Dileğini Hüda vermiş ya,
Erin eri Külçoro'nun
Şifa sebebi gelmiş ya.
Eski yadigâr Kutubiy,
Han töre atamın gözünde,
Önceden geçen dedemin
Kendine miras kalmıştı,
Soylu yuvanın soyu,

Er Kutubiy'in dölü,
Yiğidin öz gözbebeği,
Mirasçı erin oğlu,
Ganimet düşen Kara dev
Derman arayıp durmuş,
Kızılsart'ı bulup çıkarmış.
Yadigâr kalan bu garip
Kopmuş olanı ulamış,
Saçılmış olanı toplamış.
Yerin dört bucağını
Dört dolanıp koşmuş ya,
Üstün hekim Kızılsart'ı
Kara dev bulup getirmiş ya.
Dileği Hüda vermiş ya!
Çadıra gelip bakınca,
Perinin kızı Çürök'ün
Gönlü gidip bölünür,
Gök yelelinin dostu Kızılsart
O çadırda görünür.
Ayçürök'ü gördüğünde,
Gönlü gidip bölünüp,
Ayaşını görüp Kızılsart'ın
Gözünün yaşı dökülüp:
«Ayaş kadın Ayçürök,
Ayköl'ünden ayrılıp,
Azıp sürtüp avare kalıp,
Kürküne sıkı sarınıp,
Ölmeyecekmiş gibi yutkunup,
Ganimete düşmüş can olup,
Kıyaz'a tutsak, hor olup,

Altı san arbın kırgızdı
Bir körüügö zar bolup.
Teñiz kökcal barında
Temirden kurçoo tor bolup,
Teñizdin közü ötkön soñ –
Kıyazga olco kor bolup,
Ak ölöñ küldöy oñupsuñ,
Aykölüñdön ayrılıp,
Kıyazga olco bolupsuñ.
Kübülüptür cüzüñdön,

Altı sanlık kalabalık Kırgız'ı
Bir görmeye hasret kalıp.
Deniz misali gök yeleli varken
Demirden çember, ağ olup,
Denizin gözü göçtükten sonra –
Kıyaz'a ganimet, hor olup,
Ak çayır çiçeği gibi solmuşsun,
Ayköl'ünden ayrılıp,
Kıyaz'a ganimet olmuşsun.
Dökülüvermiş yüzünüzden,

Beyiştey urluu türüñüz.
Küñdük menen kün ötüp,
Bir tutam bolgon künüñüz.
Bügün körgön erteñ cok,
Içiñ kaygı, booruñ çok,
Arış kılıp bendesin
Aldap cürüp düynö bok,
Alışarga alıñ cok,
Küröşörgö küçüñ cok,
Kopol bolgon ekensiñ.
Küñdük menen kün ötüp,
Tokol bolgon ekensiñ.
Men kelgeni ayaşım,
Sıngan koluñ tañıldı,
Çın abiyiriñ cabıldı.
Tilek kılgan Külçoroñ
Ereşen tartıp, er boldu,
Ar ildeti cogoldu,
Baştakıday oñoldu.
Kara döö balban baatırdan
Altı külük at barıp,
Alakanday kat barıp,
Kesirden keyip ker ugup,
Akırettik can dostum
Semetey öldü dep ugup,
Kabırgam çoguu kıyradı.
Kakaygan belim sınganı,
Taptakır Kuday urganı,

Cennet misali nurlu çehreniz.
Cariyelikle gün geçip,
Bir tutam olmuş gününüz.
Bugün var olan yarın yok,
İçin kaygı, bağrın köz,
Kulunu koşumuna koşup
Aldata aldata, dünya boktur,
Tutuşmaya mecalin yok,
Güreşmeye gücün yok,
Hantallaşmışsın sen.
Cariyelikle gün geçip,
Kuma olmuşsun sen.
Ben geleli ayaşım,
Kırık kolun sarıldı,
Gerçek onurun örtüldü.
Dilek dilediğin Külçoro'n
Serpilip yiğit oldu,
Her illeti yok oldu,
Eskisi gibi düzeldi.
Kara dev pehlivan bahadırdan
Altı yüğrük at varıp,
Avuç içi kadar mektup varıp,
Beladan yanıp kem haber duyup,
Ahiretlik can dostum
Semetey öldü diye duyup,
Kaburgalarım hep birden kırıldı.
Dimdik belim işte o gün kırıldı,
Hüda'nın büsbütün vurduğuydu,

Karaldı kılgan belimden,
Ayrılıp kökcal şerimden,
Karguluu toom uraptır,
Kayran dosum sulaptır.
Uruuçu Kuday uruptur,
On eki kuyruk, kırk çalgın
Bel-belinen sınıptır.
Karaldı kılgan belimden,
Ayrılıp çın dos şerimden,
Keñ Misirden kep ugup,
Bu düynödön Semetey
Ketken eken dep ugup,

Akıl ayran bölündü.
Ayday suluu ayaşım,
Atayı keldim körüügö,
Carday bolgon kabılan,
Canakı kökcal ölüüdö
Cetim bala, tul katın,
Atayı keldim körüügö.
Şay koldogon Külçoro
Sebebin taap berüügö.
Cetim-cesir, miskindi
Körüp köönüm kamındı,
Köp abiyirim tabıldı,
Körüngön cerim cabıldı.
Üzülgönüm ulanıp,
Çımınday canım kubanıp,
Kaptaldan akkan bulaktı
Kördü közüm arman cok,
Kankordon kalgan Seytekti,
Bügün kördüm, köñül tok.
Cetim bala, tul katın –
Baarısın kördüm arman cok» –
Dep, oşentip, Kızılsart
Kaldaydı buzup kol kurap,
Altın caak aybalta
Oñ böyrökkö tayanıp,
«Can dostulap» ökürüp,

Dayanak edindiğim belimden,
Gök yeleli şirimden ayrılıp,
Yaslandığım dağım yıkılmış,
Vah dostum serilip kalmış.
Vuran Hüda vurmuş,
On iki kuyruk, kırk telek
Bel yerinden kırılmış.
Dayanak edindiğim belimden,
Gerçek dost şirimden ayrılıp,
Geniş Mısır'dan söz duyup,
Bu dünyadan Semetey
Göçüp gitmiş diye duyup,

Akıl şaşıp bölündü.
Ay gibi güzel ayaşım,
Özellikle geldim görmeye,
Yalçın yar kesilen kaplan,
O gök yeleli ölmüşken
Yetim çocuk, dul kadın,
Özellikle geldim görmeye.
Şah'ın kolladığı Külçoro'ya
Dermanını bulup vermeye.
Yetimi, dulu, miskini
Görünce gönlüm burkuldu,
Nice onurum geri geldi,
Açık kalan yerim örtüldü.
Kopmuşum eklendi,
Sinek kadar canım sevindi,
Yamaçtan akan pınarı
Gördü gözüm, hasret yok,
Hunhardan kalan Seytek'i
Bugün gördüm, gönlüm tok.
Yetim çocuk, dul kadın –
Hepsini gördüm, hasret yok» –
Deyip, böylece, Kızılsart,
Kalday'ı bozup asker toplayan,
Altın yanaklı aybaltayı
Sağ böğrüne dayanıp,
«Can dostum!» diye böğürüp,

Iylap turdu koñgurap.
Ayaş atañ asılkeç
Kızılsart süylöp mınday dep,
Baarı oñurkurap, çın keyip,
Aytıp turdu mınday dep –
Dostusu eken Kızılsart
Tübünön baatır atalıp,
Itelgidey kayran köz
Irmebey közgö caş alıp.
Aksakalı suyulup,
Eki közdön akkan caş
Akırek ıldıy kuyulup.
Kızılsart mintip turganda,
Ayday katın Ayçürök

Ağlayıp durdu gür sesle.
Ayaş atan, o asil kişi
Kızılsart söyleyip böyle dedi,
Hepsi hıçkırıp, candan yanıp,
Söyleyip durdu böyle diye –
Dostuymuş Kızılsart,
Öteden beri bahadır anılıp,
Doğan gibi keskin vah o göz
Kırpmadan göze yaş alıp.
Ak sakalı seyrelip,
İki gözden akan yaş
Köprücükten aşağı boşanıp.
Kızılsart böyle dururken,
Ay gibi kadın Ayçürök

Köñülü köp-köp bölünüp,
Köp müşkül başka körünüp,
Tarak tiybes kara çaç
Talıgıp ıylap Ayçürök,
Tal-talınan caydı ele,
Oloñdoy bolgon kayran çaç
Omuroogo caydı ele.
Ayaş akeñ Kızılsart –
Kızılsarttı körgöndö
Kayranı sultan ölgönsüp,
Kalk çurkurap, el dürböp,
Kankorun bügün kömgönsüp,
Çıñırıp ündü saldı ele,
Çınarday bolgon ak betti
Alda, katındıgı kurusun
Culup-culup aldı ele.
Culganda kara kan ketip,
Ayçüröktön al ketip,
Agarıp öñü suyulup,
Eki betten akkan kan
Omuroo ıldıy kuyulup.
Arıktay siyip kan ketip,
Ayçüröktön al ketip,
Burkurap ündü salganın,

Gönlü kat kat bölünüp,
Nice müşkül başa görünüp,
Tarak değmez kara saçı
Bitkin düşüp ağlayıp Ayçürök,
Tel tel yaydı,
Yele gibi gür vah o saçı
Göğsüne yaydı.
Ayaş ağan Kızılsart –
Kızılsart'ı gördüğünde
Sanki vah sultanı ölmüş gibi,
Halk çığrışıp, el kaynaşıp,
Hunharını bugün gömmüş gibi,
Çığlık atıp ses saldı,
Çınar misali ak yüzünü,
Ah, kadınlığı kurusun,
Yolup yolup aldı.
Yolunca kara kan gidip,
Ayçürök'ten derman gidip,
Ağarıp benzi solup,
İki yanaktan akan kan
Göğsünden aşağı boşanıp.
Ark gibi akıp kan gidip,
Ayçürök'ten derman gidip,
Hıçkıra hıçkıra ses saldı,

Buudanın koşup alganın:
«Altı ay minse arıbas,
Tulpar ele kan töröm.
Tapsız salsa börü algan,
Şumkar ele kan töröm.
On miñ dayra koşulsa,
Kuyuluşu kan töröm.
On miñ zoolor koşulsa,
Urunuştay kan töröm.
Asman menen kögüñün
Tiröösü eleñ kan töröm.
Aç arstan şerlerdin
Bir özü ele kan töröm.
Tiktegendi buy kılıp,
Üsçü beleñ kan töröm.
Tikteşkendi bagıntıp,

Kütçü beleñ kan töröm!
Altı aşuu, çalkak bel ele,
Ala-Toonu cerdegen,
Alışıp adam ceñbegen,
Kırgızda bütkön şer ele.
Erkek karap, katın tuup,
Emki bende uulunan
Caratılbayt dedi ele.
Dayraga salgan köpüröñ,
Köpüröm sınıp kuladı.
Men oşol işke ökünöm» –
Dep, oşentip, çırkırap
Kayran ceñeñ dolu küñ,
Kankordu koşup burkurap,
Ayçürök antip turganda,
Kayıñ ıylap, tal ıylap,
Karagan candın baarı ıylap,
Kıçıragan şer ıylap,
Küñgüröp kara cer ıylap,
Iylagandın baarısı
Öz kaygısın cep ıylap.
Erenden katın tul kalsa,

Ağıtına yiğidini kattı:
«Altı ay binilse yorulmaz,
Küheylandı han törem.
Vakitsiz salınsa kurt alan,
Sungurdu han törem.
On bin ırmak birleşse,
Kavuşup çağlayışıydı han törem.
On bin kayalık birleşse,
Çarpışması gibiydi han törem.
Gök ile semanın
Direğiydin han törem.
Aç arslan şirlerin
Ta kendisiydi han törem.
Dik bakanı bunaltıp,
Ezip geçerdin han törem.
Karşı bakana boyun eğdirip,

Güder değil miydin han törem!
Altı geçit, yalçın beldi,
Ala-Too'yu yurt edinen,
Tutuşup insan yenemeyen,
Kırgız'da yetişmiş şirdi.
Erkek bakıp, kadın doğursa,
Bundan böyle kul oğlundan
Yaratılmaz demişlerdi.
Irmağa kurulan köprüm,
Köprüm kırılıp yıkıldı.
Ben o işe yanarım» –
Deyip, böylece, feryat edip
Vah yengen, o deli cariye,
Hunharı ağıta katıp hıçkırdı,
Ayçürök böyle dururken,
Kayın ağladı, söğüt ağladı,
Bakan canların hepsi ağladı,
Gıcırdayan şir ağladı,
İnleyip kara yer ağladı,
Ağlayanların her biri
Kendi kaygısını yiyip ağladı.
Erden kadın dul kalırsa,

Een kalgan kuu düynö,
Atanı körböy uul kalsa,
Dayra soolup, say kalsa,
Adamdın közü baylansa,
Müşkül uşul dep ıylap,
Kalayık çuulap burkurap,
Kara döö menen Kızılsart
Kabılan bügün ölgönsüp.
Ketmendep cerdi oygondoy,
Canazasın cakşı okup,
Camagat bügün koygondoy.
Tabıtına salgansıp,
Curt küñgüröp, el çuulap,
Körünö alıp bargansıp.
Kara döö menen Kızılsart
Kaygırıp eki kan ıylap,
Kan-kalayık baarı ıylap,
Al Ayçürök katınga

Issız kalan kuru dünya,
Atayı görmeden oğul kalırsa,
Irmak kuruyup dere kalırsa,
İnsanın gözü bağlanırsa,
Müşkül budur deyip ağladı,
Ahali çığrışıp hıçkırdı,
Kara dev ile Kızılsart,
Kaplan bugün ölmüş gibi.
Çapayla yeri oymuş gibi,
Cenaze namazını hoş kılıp,
Cemaat bugün gömmüş gibi.
Tabutuna koymuş gibi,
Yurt inleyip, el çığrışıp,
Mezara götürmüş gibi.
Kara dev ile Kızılsart
Kaygılanıp iki han ağladı,
Han da ahali de hep ağladı,
O Ayçürök kadına

Kalk çurkurap, el ıylap,
Kalayık mintip turganda –
Berendin uulu er Seytek
Elden uşak kep ugup,
Enesi keldi dep ugup,
Mına oşondo er Seytek
Külçorodon kep ugup,
A düynö ketken Semetey
Atası eken dep ugup,
Açuulanıp tünörüp,
Aybattanıp kararıp,
Kara közü kan bolup,
Kanduu beti kal bolup,
Içi örttönüp, çok bolup,
Oodarılsa kuturgur
Calındap küygön ot bolup,
Cay-caragın şaylanıp,
Kızırkanıp kıraan uul
Kını cok kılıç baylanıp,
Dümöktüü katın Çüröktün

Halk çığrışıp, el ağlayıp,
Ahali böyle dururken –
Yiğidin oğlu er Seytek
Elden fısıltı söz duyup,
Anası geldi diye duyup,
İşte o zaman er Seytek
Külçoro'dan söz duyup,
Öbür dünyaya giden Semetey
Atasıymış diye duyup,
Öfkelenip kararıp,
Heybetlenip morarıp,
Kara gözü kan olup,
Kanlı yüzü benek olup,
İçi tutuşup köz olup,
Bir dönse o azgın,
Alevlenip yanan od olup,
Silah pusatını kuşanıp,
Hızır'ı anıp kıran oğul
Kınsız kılıcı bağlanıp,
Dertli kadın Çürök'ün

Ünün ugup, bek keyip,
Körünböy ketip cogolgon
Arstan atam dep keyip.
Elteñ urup al Seytek –
Eki beti boz bolup,
Esepsiz kökcal er çirkin,
Ezelki dartı kozgolup.
Kaşkaygan tiş kabışıp,
Açuulansa berendin
Adırga salgan korgondoy,
Kıymıldasa cön ele,
Kılım eldi sorgondoy.
Aç albarstı tayanıp,
Arbaygan tize bügülüp,
Enesine er Seytek
Kelgen eken cügürüp:
«Kagılayın enekem,
Aldeylegen urmekem.
Beş arkar cıldız batkıça
Beş kayra col emizip,

Sesini duyup pek yanıp,
Görünmeden gidip yiten
Arslan atam deyip yandı.
Bakınıp durdu o Seytek –
İki yanağı boz olup,
Eşsiz gök yeleli er yaman,
Ezelki derdi depreşip.
Bembeyaz dişleri kenetlenip,
Öfkelense yiğidin hâli
Kıra kurulmuş kale gibi,
Kımıldasa öylece,
Cümle âlemi yutacak gibi.
Keskin çeliğine dayanıp,
Kavruk dizleri bükülüp,
Anasına er Seytek
Koşarak gelmişti:
«Kurbanın olayım anacığım,
Ninniyle sallayan hörmetlim.
Beş-arkar yıldızı batıncaya
Beş kez daha emzirip,

Obodon cıldız kozgolgon,
Bir tündö miñdey oygongon,
Appak sütün emizgen,
Ak buuday danın cegizgen.
Moynuma tumar taktırgan,
Duşmandın kaarı tier – dep,
Erkeletip baktırgan.
Ereşen tartıp, er kılgan,
Er uulu men teñ kılgan,
Tuulganda çuu kılgan.
Ak baybiçe enekem,
Kanzaadanın calgızı
Kañırıp cürör cön barbı,
Karan kün enem, el kayda?
Elge ceter kün kayda?
Bekzaadanın calgızı
Bezip cürör cön barbı,
Beytaalay enem, el kayda?

Semadan yıldız kımıldarken,
Bir gecede bin kez uyanan,
Apak sütünü emziren,
Ak buğday tanesini yediren.
Boynuma muska taktıran,
Düşmanın kahrı değer – diye,
Nazlandırıp baktıran.
Serpiltip er kılan,
Er oğluyla denk kılan,
Doğduğumda şenlik koparan.
Ak hatun anacığım,
Han soylunun biriciği
Avare gezmesi reva mı,
Kara gün anam, el nerde?
Ele ulaşır gün nerde?
Bey soylunun biriciği
Kaçıp gezmesi reva mı,
Bahtsız anam, el nerde?

Sarı adırmak zoñkokto
Belge barar kün kayda,
Cılgındı Keñ-Kol, keñ Talas
Cerge barçu kün kayda?
Kaçan aşam, oy ene,
Kara-Buura, keñ Çatkal,
Kalk caylagan beliñdi
Kaçan köröm eneke,
Atadan kalgan muraapım,
Argın, kırgız elimdi
Ordo kütüp, too caylap,
Belge kaçan ketebiz?
Orompoy teep, ordo atkan,
Ata catak muraapı,
Elge kaçan ketebiz?
Küyük, Çakmak eki aşuu –
Belin kaçan basabız?
Kürdöölüü kırgız, köp argın
Ayıl konup, aykalıp,
Külkünü kaçan açabız?
Ceti-Özöndü talkalap,
Muraaga kaçan cetebiz?

Sarı kırların yücesinde
Bele varılır gün nerde,
Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas
O yurda varılır gün nerde?
Ne zaman aşarım, ah ana,
Kara-Buura, geniş Çatkal,
Halkın yayladığı belini
Ne zaman görürüm anacığım,
Atadan kalan mirasım,
Argın, Kırgız elimi
Orda kurup, dağ yaylayıp,
Bele ne zaman gideriz?
Aşık tepilen, ordo atılan,
Ata yatağı mirasına,
Ele ne zaman gideriz?
Küyük, Çakmak iki geçit –
Belini ne zaman aşarız?
Güçlü Kırgız, çok Argın
Oba konup, kucaklaşıp,
Gülüşü ne zaman açarız?
Ceti-Özön'ü darmadağın edip,
Mirasa ne zaman ereriz?

Kokuy, ene, el kayda,
Elge kaçan cetebiz?
Agargan karluu Ala-Too
Atadan kalgan muraabız,
Etegin kaçan caylaybız?
Eçen tulpar kısır bee,
Kaysı künü baylaybız?
Koş sülöösün suusar börk,
Kaçan kiyip ırgaybız?
Kunan minip, kuş salıp,
Kay ubakta cırgaybız?
Kalayık çuulap, kol kurap,
Beldi kaçan buubabız?
Beren atam şer ötkön
Kaçan kunun kubabız?» –
Dep, oşentip, er Seytek,

Aman, ana, el nerde,
Ele ne zaman ereriz?
Ağaran karlı Ala-Too
Atadan kalan mirasımız,
Eteğinde ne zaman yaylarız?
Nice küheylan, kısır kısrak,
Hangi gün bağlarız?
Çift vaşak kürkü, samur börkü
Ne zaman giyip salınırız?
Tay binip, kuş salıp,
Ne vakit sefa süreriz?
Ahali coşup, ordu kurup,
Beli ne zaman kuşanırız?
Yiğit atam, göçen şirin
Kanını ne zaman güderiz?» –
Deyip, böylece, er Seytek,

Enesine koşulup,
Eldi surap turdu ele.
Surap oozun cıygıça,
Aytıp kebin kılgıça,
Cosunsuz sözgö köngüçö,
Cogolup ketken kankordun
Corugun aytıp bergiçe,
Mına oşondo Ayçürök
Cer maanisin köp aytıp:
«Cetkileñ babañ zor Manas,
Cerdegeni keñ Talas.
Babañan kalgan ceriñiz,
Cogolgon muraa atañdan
Muraaga kalgan eliñiz.
Çunagım senin ayıñdan,
Karmaganım çok bolup,
Keçkenim kızıl ot bolup,
Cegenim bolot ok bolup,
Artıma kolum baylanıp,
Amal ketip, korduktan
Çın ölgönü zarlanıp.
Karmap miner buudan cok,
Karaan kılar tuugan cok.
Kabırgamdı kaşatı

Anasına katılıp,
Eli sorup durdu.
Sorup ağzını toplayıncaya,
Söyleyip sözünü bitirinceye,
Görülmedik söze alışıncaya,
Yitip giden hunharın
Yaptığını anlatıncaya,
İşte o zaman Ayçürök
Yurdun ahvalini çok anlatıp:
«Yetkin deden ulu Manas,
Yurt tuttuğu geniş Talas.
Dedenden kalan yeriniz,
Yiten mirastır atandan,
Miras kalan eliniz.
Yavrucuğum, senin yüzünden
Tuttuğum köz olup,
Geçtiğim kızıl od olup,
Yediğim çelik ok olup,
Arkama elim bağlanıp,
Çare bitip, horluktan
Ölesiye figan edip.
Tutup binecek küheylan yok,
Sığınılacak akraba yok.
Kaburgamın sırtları

Kamçı tiyip sögülüp,
Kararıp kanım tögülüp.
Esebimdi taptırıp,
Emçegim cara çaptırıp.
Dünüyömdü utturup,
Kerettüü köynök, keñ çalbar –
Enekeñ şorduu da bolot köp arman.
Kıylalarım tıttırıp,
Ordodon ok cep kamalıp,
Oylosom cündöy sabalıp,
Köp müşkül tartıp satılıp,
Azapka bu baş çatılıp,
Ketip köñül bölünüp,
Köbüröök bışıp kayran can,

Kamçı değip söküldü,
Kararıp kanım döküldü.
Hesabımı sordurup,
Mememi yara vurdurup.
Varımı yoğumu yitirip,
Kerametli gömlek, geniş şalvar –
Anan kara bahtlı, hasreti çoktur.
Nicelerimi yırttırıp,
Ordada ok yiyip kuşatılıp,
Düşünsem, yün gibi dövülüp,
Çok müşkül çekip satılıp,
Azaba bu baş dolanıp,
Gidip gönül bölünüp,
İyice pişip vah bu can,

Kökbörü bolup tartılıp,
Cılañaylak, cılañ baş,
Ölböy-citpey kamalıp,
Kökbörü bolup talanıp,
Köp olco bolup sabalıp.
Kündüzü künüm tün bolup,
Ayday suluu enekeñ
Sabalgandan cün bolup,
Körörüm karan kün bolup,
Ölüm müşkül oyumda
Oyrondon kalgan sen Seytek,
Törölö elek kurgan can,
Altı aylık mezgil boyumda.
Kerben atañ ölgöndö
Keteyin dedim arıman.
Ketpey kaldım kulunum,
Kurdaştan kalgan muraa – dep,
Kursakta kalgan altı aylık,
Kurgan bala barınan.
Ceti-Özöndö cediger
Celkemen tartıp cün kılıp,
Çenebey talap, küñ kılıp,
Korluk-zarlık bilinip,
Kasiettüü kaptalım
Kamçı tiyip sögülüp,
Kararıp kanım tögülüp.

Gökbörü olup çekiştirilip,
Yalınayak, yalın baş,
Ölmeden yitmeden kapanıp,
Gökbörü olup yağmalanıp,
Çok ganimet olup dövülüp.
Gündüzde günüm gece olup,
Ay gibi güzel anan
Dövüle dövüle yün olup,
Gördüğüm kara gün olup,
Ölüm müşkülü aklımda,
O yiğitten kalan sen Seytek,
Daha doğmamış zavallı can,
Altı aylıktın karnımda.
Ulu atan öldüğünde
Gideyim dedim arımdan.
Gitmedim kaldım kulunum,
Yoldaştan kalan miras – diye,
Karında kalan altı aylık,
Zavallı yavru var diye.
Ceti-Özön'de Cediger
Ensemden çekip yün edip,
Ölçüsüz yağmalayıp cariye edip,
Horluk, figan görülüp,
Kutlu böğrüm de
Kamçı değip söküldü,
Kararıp kanım döküldü.

Köynögüm bıt-çıt tilinip,
Köp korduk başka bilinip.
Olcogo başım katılıp,
Taloongo başım çatılıp,
Dalay müşkül iş körüp,
Ordo örttönüp, tul bolup,
Eren başım küñ bolup,
Küyüp-canıp çok bolup.
Ölöyün dep arıman,
Ölböy kaldım Seytegim,
Altı ay boydo barıman,
Çunak, senin ayıñdan

Gömleğim paramparça dilindi,
Nice horluk başa geldi.
Ganimete başım karıştı,
Yağmaya başım dolandı,
Nice müşkül iş görüp,
Orda yanıp, dul olup,
Er başım cariye olup,
Yanıp tutuşup köz olup.
Öleyim dedim arımdan,
Ölmeden kaldım Seytek'im,
Altı aylık yüküm var diye,
Yavrum, senin yüzünden

Dalay mülküm bülünüp,
Ayday bolgon kayran et
Kancıgaday tilinip,
Bozdosok bolboy alıbız,
Olcogo ketip karıbız.
Körünböstön közübüz,
Köp müşkül körüp elibiz.
Birööbüz kaçıp kazakka,
Coluktuk müşkül azapka.
Bezildedik kaygırıp,
Ayıl aymak ubar curt,
Atakeñden ayrılıp.
Bolotumdu mokotup,
Kabılan tuugan kankor şer
Kan atañdı cogotup.
Karasa közgö ilinbey,
Oşo kündön uşu kün
Amal cok eken, can bölök,
A bargan cerge bara albay.
Öldübü, barbı bilbeybiz,
Kayda ekenin tabalbay.
Ölüübü, barbı kim bilet,
Ölçöösün algan bir can cok.
Kara-Buura, Çatkalda,
Kalıñ duşman çuu turup,
Dobulbasın kars urup,
Cazayıl şiltep, caa tartıp,
Caman cañcal küç bolup.

Nice malım telef oldu,
Ay gibi olan vah bu ten
Kayış gibi dilindi,
Bozlaşsak da çare yok hâlimize,
İhtiyarımız ganimet gitti.
Görünmez oldu gözümüz,
Çok müşkül gördü elimiz.
Birimiz Kazak'a kaçıp,
Müşkül azaba uğradık.
Sızlanıp durduk kaygıyla,
Oba, bölge, perişan yurt,
Atacığından ayrılıp.
Çeliğimi körelttiler,
Kaplan doğmuş hunhar şir
Han atanı yitirdik.
Bakılsa göze ilişmez,
O günden bugüne
Çare yokmuş, can ayrı,
O vardığı yere varamadık.
Öldü mü, sağ mı bilmeyiz,
Nerde olduğunu bulamadık.
Ölü mü, diri mi kim bilir,
Kestirebilen bir can yok.
Kara-Buura'da, Çatkal'da,
Yoğun düşman çığrışıp,
Davulunu güm güm vurup,
Cezayil sallayıp, yay çekip,
Kötü kavga zorlu oldu.

Caman cañcal bolgondo,
Ceti-Özöndö cediger
Cetigi Kıyaz kanı bar,
Celigip kaptap ötköndö
Törö ataña cetkende,
Ay kasaba tuu tolup,
Asman cargan çuu bolup,
Cañcal bolup turganda,
Kün kararıp, tün tüşüp,
Küyüttüü müşkül kün tüşüp,

Kötü kavga koptuğunda,
Ceti-Özön'de Cediger,
Başlarında Kıyaz hanı var,
Azıp basıp geçtiğinde,
Töre atana eriştiğinde,
Ay tuğralı tuğlar dolup,
Göğü yaran çığlık koptu,
Kavga sürüp giderken,
Gün kararıp, gece çöküp,
Dertli müşkül gün çöküp,

Karasa közdö ilinbey,
Kabılan atañ kankor şer
Kayda ekeni bilinbey,
Baykasa közgö ilinbey,
Ölüübü, barbı baatırdın
Kayda ekeni bilinbey.
Atı baspay, cöö kalıp,
Aldı kiyimin el alıp,
Kalayık kurçap, ayza urup,
Curt çurkurap kelgende,
Karasa közgö ilinbey,
Kayda ekeni bilinbey,
Ayıp bolup ketiptir.
Ölüp catkan özü cok,
Kankor atañ közü cok,
Kayıp bolup ketiptir.
Ulamadan ulasak,
Bilgiçterden surasak,
Eñgir-deñgir kep aytat,
El buzugun köp aytat,
Kördüm degen biröö cok,
Köp bozdoduk kaygırdık,
Kökcaldan mintip ayrıldık.
Ölügün körüp asıldın,
Zarbar menen buubadık,
Zamzam menen cuubadık.
Kızıl kanduu kan cutup,
Kara kiyip bet tıtıp,
Kayran atañ kökcaldın
Zıynatına turbadık.

Bir corugun karasam,
Kayıp bolup ötköndöy.
Bir corugu atañdın
Colooçulap ketkendey.
Keñ dünüyö tar bolup,
Kelbersigen ataña
Kaldık mintip zar bolup.
Kalk atası kan Bakay,

Bakılsa gözde ilişmez,
Kaplan atan hunhar şir,
Nerde olduğu bilinmez,
Gözlense göze ilişmez,
Ölü mü, sağ mı bahadırın,
Nerde olduğu bilinmez.
Atı yürümez, yaya kalıp,
Üstündeki giysiyi el alıp,
Ahali kuşatıp, kargı vurup,
Yurt çığrışıp geldiğinde,
Bakılsa göze ilişmez,
Nerde olduğu bilinmez,
Kayıp olup gitmişti.
Ölüp yatan bedeni yok,
Hunhar atanın izi yok,
Kayıplara karışmıştı.
Söylentiye söylenti eklesek,
Bilgelere sorsak,
Karman çorman söz söylerler,
El bozgunluğunu çok söylerler,
Gördüm diyen kimse yok,
Çok bozladık, kaygılandık,
Gök yeleliden böyle ayrıldık.
Asilin ölüsünü görüp,
Zerbaftla saramadık,
Zemzemle yuyamadık.
Kızıl kanlı kan yutup,
Kara giyip yüz yırtıp,
Vah atanın, gök yelelinin
Törenine duramadık.

Bir hâline bakarsam,
Kayıp olup göçmüş gibi.
Bir hâli atanın
Yolculuğa çıkmış gibi.
Geniş dünya dar olup,
Kurumlu heybetli atana
Böylece hasret kaldık.
Halkın atası han Bakay,

Küyörünön ayrılıp,
Künöölüü boldu kaygırıp.
Küyüt tartıp çoñ eneñ,
Botosunan ayrılıp.
Beli sınıp bekçeyip,
Beren enem dolunun
Eki közü çekçeyip.
Kökürögü iriñdep,
Dene boyu zirildep,
Körgülüktü körgöndür,
«Kulunum» – dep köp bozdop,
Şoru kalıñ baybiçe
Ölböstün künün körgöndür.
Öçpöstün otun cakkandır,
Kançoronun muzoosun
Can ayladan bakkandır.
Keñ dünüyö tar bolup,
Keyip-bozdop kar bolup,
Öydö bolor şayman cok,
Ketkendir şordo kar bolup.
Körgülüktü körgöndür,
Kulagı ker, közü kör,
Oylosoñ mınday bolgondur.
Beren atañ cok bolup,
Körgülüktü körgönbüz,
Cabılgan duşman kolunan
Caza tartıp ölgönbüz.
Ay-aalam kalkı cıyılıp,
Asıldın baarı kırılıp,
Sarı kan baştap kan ölüp,
Sandırga curttun koyçusu
Berenderdin baarı ölüp,

Kayıranından ayrılıp,
Suçlu gibi kaldı kaygıyla.
Dert çekip büyük anan,
Botasından ayrılıp.
Beli kırılıp kamburlaşıp,
Yiğit anamın, o dolunun
İki gözü belerip.
Göğsü irinleyip,
Bedeni tir tir titreyip,
Görülecekleri görmüştür,
«Kulunum» deyip çok bozlayıp,
Çilesi bol hatun,
Ölmezin gününü görmüştür.
Sönmezin odunu yakmıştır,
Kançoro'nun buzağısını
Can derdiyle gütmüştür.
Geniş dünya dar olup,
Yanıp bozlayıp hor olup,
Doğrulacak dermanı yok,
Çilede hor olup gitmiştir.
Görülecekleri görmüştür,
Kulağı sağır, gözü kör,
Düşünsen böyle olmuştur.
Yiğit atan yok olup,
Görülecekleri gördük biz,
Üşüşen düşman elinden
Ceza çekip öldük biz.
Ay-âlem halkı toplanıp,
Asillerin hepsi kırıldı,
Sarı han başta, hanlar öldü,
Şanlı yurdun çobanı,
Yiğitlerin hepsi öldü,

Kırkıldı kızık çaçıbız,
Olco bolup başıbız.
Kımbat elek oñgonbuz,
Kıyınsıngan kayran baş,
Kızıtalak atka kongonbuz.
Toodoy atañ közü ötüp,

Kırkıldı güzelim saçımız,
Ganimet oldu başımız.
Kıymetliydik, solup gittik,
Yamanım diyen vah bu baş,
Kahrolası ada konduk.
Dağ gibi atanın gözü göçüp,

Caman attuu bolgonbuz.
Çırkırap ıylap kaygırıp,
Çın kıraandan ayrılıp,
Ordonu buzup talkalap,
Kızıl köynök, ayça bel
Kıltıldagan kızdardı
Olco kıldı çalkalap.
Kalamın oozun kan kılıp,
Kadırluumdu dan kılıp.
Cibegimdi cün kılıp,
Kankorumdu kul kılıp,
Agaça kelin aksaykal
Karmap alıp eneñdi,
Tutkundadı küñ kılıp.
Küñdükkö kelip oñolup,
Tentip tuulup çoñoyduñ,
Toyuña tokson soyulup,
Atıñ Seytek koyulup.
Baatır bolduñ, şer bolduñ,
Paana kılgan sen bolduñ,
Keñ-Koldon buzgan köçüñdü
Kelbersingen cediger
Ala körgün öçüñdü.
Talastan buzdu sartımdı,
Çıgara kör, Kıyazdan
Kaçankı dümök dartımdı.
Beren abañ Külçoro
Beliñe tañuu kıla kör,
Bet algandı buy kılıp,
Berendin öçün kuba kör,
Beypaydı bekem sala kör.
Şay koldogon Külçoro,
Karaan kılıp ala kör.
Külçoro cayın surasañ –

Kötü adlı olduk biz.
Feryat edip ağlayıp kaygılanıp,
Gerçek kırandan ayrılıp,
Ordayı bozup darmadağın edip,
Kızıl gömlekli, ince belli,
Salınan kızları
Ganimet etti kurula kurula.
Kalemimin ucunu kan edip,
İtibarlımı un ufak etti.
İpeğimi yün etti,
Hunharımı kul etti,
Ak yüzlü gelini, ak saçlı hanımı,
Yakalayıp ananı,
Tutsak etti cariye kılıp.
Cariyelik içinde doğrulup,
Sürgünde doğup büyüdün,
Toyunda doksan kesilip,
Adın Seytek konuldu.
Bahadır oldun, şir oldun,
Sığınağımız sen oldun,
Keñ-Kol'dan bozulan göçünün
Kurumlanan Cediger'den
Öcünü alıver.
Talas'tan sürdü obamı,
Çıkarıver, Kıyaz'dan
Nicedir dert olan belamı.
Yiğit ağan Külçoro'yu
Beline destek ediver,
Karşına çıkanı bunaltıp,
Yiğidin öcünü kovala,
Hesabı sağlam soruver.
Şah'ın kolladığı Külçoro'yu
Kendine dayanak ediver.
Külçoro'nun hâlini sorarsan –

Atañ kökcal baatırdın
Astına salsa ak colu,
Aydap cürsö san kolu.
Karaanı biyik toodoyu

Atan gök yeleli bahadırın
Önü sıra ak yol açardı,
Sürerdi sayısız kolunu.
Karaltısı yüce dağ gibiydi,

	Kakandı buzgan tınarı.	*Kakan'ı bozan doğanıydı.*
	Ölgön sayın tarabayt,	*Öldürdükçe dinmez,*
14050	Külçoro abañ kumarı.	*Külçoro ağanın hırsı.*
	Bel baylagan beliñiz,	*Bel bağladığın beliniz,*
	Bekip catkan ceriñiz,	*Berkitilmiş yeriniz,*
	Tuyuk buzup, col bolçu	*Çıkmazı bozup yol açan*
	Çegirlüü kara kurç uşul,	*Damgalı kara çelik budur,*
	Baana kılıp, kalk catkan	*Sığınak edip halkın yattığı*
	Kalkaktuu askar bel uşul,	*Siperli yalçın bel budur,*
	Curt korgonu şer uşul.	*Yurt kalesi şir budur.*
	Atañdan kalgan muraapı –	*Atandan kalan mirasçısı –*
	Artıgı curtka sınaakı.	*Yurda sınanmış üstünüdür.*
14060	Ay-aalam curttun baarınan	*Ay-âlem yurdunun hepsinden*
	Artık tuugan sınaakı.	*Üstün doğmuş sınanmışı.*
	Alakeñ kandan tuulgan,	*Alake'n handan doğmuştu,*
	Duşmanga salgan çuulgan.	*Düşmana salmıştı velveleyi.*
	Talaska kurgan tam bolgon,	*Talas'a kurulan kale olmuştu,*
	Tartışkan duşman cay bolgon.	*Çekişen düşman sinmişti.*
	Kakan curtun çettegen.	*Kakan yurdunu uzak tutmuştu.*
	Talastı tartıp alam – dep,	*Talas'ı çekip alırım – diye,*
	Taş sayıngan kıtaydın,	*Taş kuşanan Hıtay'ın,*
	Tazaları örttöngön.	*Seçkinleri yanıp kül olmuştu.*
14070	Kabılgandı kaysagan,	*Önüne düşeni çiğneyen,*
	Kezikkendi kemirgen,	*Rast geleni kemiren,*
	Tuuranıkı tuuratkan,	*Doğrayanı doğratan,*
	Tuş bolgondu kuuratkan,	*Denk geleni kurutan,*
	Külçoro cayı uşunday.	*Külçoro'nun hâli böyledir.*
	Kara kurttay kapırga,	*Kara karınca gibi kâfire,*
	Kagıştı katuu baştagan,	*Çarpışmayı sert başlatan,*
	Kan abası Koñurbay	*Han ağababası Koñurbay'ı*
	Özü soyup taştagan.	*Kendi eliyle boğazlayıp atmıştı.*
	Kan atañ kankor barında,	*Han atan hunhar sağken,*
14080	Kıraandıgı şerligi,	*Kıranlığı, şirliği,*
	Kıyladan aşkan erdigi,	*Nicelerini aşan erliği,*
	Aytışkan coonu bettese	*Meydan okuyan düşmanla yüzleşse*
	Arstanday tolgongon.	*Arslan gibi kabarırdı.*
	Berendigin ukkanda,	*Yiğitliğini duyduğunda,*
	Beecindin kanı kozgolgon.	*Beecin'in hanı yerinden oynardı.*

Kagışsa karap turbagan,
Çın balaket eken – dep,
Tigi Çınmaçın curtu ıylagan.
Börk al dese, baş kesken,
Kan tök dese, cin tökkön,
Suu iç dese, uu içken.
Çın balaket Külçoro,
Arstanımdın sırdaşı,
Ayköl atañ kurdaşı,
Koyu birge koroolоş,
Aşı birge coroloş,
Tabılgan ortok cıygandaş.
Beren atañ şer menen
Ölüm ortok ıymandaş.
Keçee Kara-Buura, Çatkalda
Kalıñ kırgız oy tartıp,
Kaykalaşıp catkanda,
Agarıp toodon tañ sürüp,
Tañı bolup turganda,
Aytıluu Talas kırgızdın –
Kanı bolup turganda,
Aytılbayt sözdün bekeri,
Arıstan atañ cökörü
Temirdüü kapkak koroosu,
Kabılan atañ corosu,
Sandırgaluu say kaşka,
Salımduu kıraan köykaşka,
Katılganı tüz bolgon,
Saygandarı miñ bolgon.
Kımbattuunu küzögön,
Kıyşıktı karmap tüzögön,
Belgilüü oşol, bel oşol,
Bendeden artık şer oşol,
Kürdöñdü tapçu bel oşol.
Külküsü tañdı atırgan,
Kürdöñdü tapçu şer oşol.
Üñkür bolot som balka
Uşul turgan Külçoro,

Çarpışınca seyirci kalmayan,
Gerçek bir bela imiş – diye,
Şu Çınmaçın yurdu ağlardı.
Börk al dense, baş kesen,
Kan dök dense, can döken,
Su iç dense, ağı içen.
Gerçek bela Külçoro,
Arslanımın sırdaşı,
Ayköl atanın yoldaşı,
Koyunu bir, ağılı ortak,
Aşı bir, sofrası ortak,
Bulunanı paylaşan, birlikte derleyen.
Yiğit atan şir ile
Ölümü ortak, iman kardeşi.
Dün Kara-Buura'da, Çatkal'da
Kalabalık Kırgız ovaya inip,
Salınıp yatarken,
Ağarıp dağdan tan sökerken,
Tanı ağarıp dururken,
Namlı Talas Kırgız'ının –
Hanı olup dururken,
Sözün boşu söylenmez,
Arslan atanın yaveri,
Demir kapılı kalesi,
Kaplan atanın yârânı,
Şanlı, seçkin akıncı,
Heybetli kıran, namlı yiğit,
Sataşan dümdüz olurdu,
Mızrakladıkları bini bulurdu.
Değerliyi gözeten,
Eğriyi tutup düzelten,
Belli olan odur, bel odur,
Kuldan üstün şir odur,
Devleti bulan bel odur.
Gülüşü tanı attıran,
Devleti bulan şir odur.
Oyuk delen çelik, som balyoz,
İşte şu duran Külçoro,

Baarıga toodoy çoñ arka.
Tüp atañız Tügöl kan –
Oluya çalgan batañız,
Uşu turgan Külçoro –
Oylosoñ uulum atañız.
Teñizdüü kırañ bel oşol,
Duşmanga kirseñ oyuña,
Örtkö kirseñ çoguña,
Akılga kirseñ aylaña,
Atışka kirseñ ayzaga,
Çıdap berçü şer oşol.
Bilbegendi bilgizçü,
Bilimdüü çoçmor pil oşol.
Coogo kirseñ kaskagıñ,
Duşmanga bettep şilteseñ,
Uñgusu bolot, uçu kurç
Eñkeyip coogo şilteseñ,
Emilden çokmor aspabıñ.
Taptap salsañ tabılgıs,
Kıraan barçın kuştayıñ,
Kütüp alsañ bel oşol,
Kütüp algın sen oşol.
Enesi Çürök Seytekke –
Duunu baştap turdu ele,
Ayıkpagan bir şumduk
Çuunu baştap turdu ele.
Ayçürök aytıp turguça,
Aytıp oozun cıygıça,
Şay koldogon Külçoro
Kaçuuçuday kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Küdörüdöy tastayıp,
Küröktöy tişi kaşkayıp,
Caynagan kızı çok eken,
Caralganda cok eken,
Pendeden çıkkan şok eken,
Cigitten mınday cok eken.
Külük attay kıygaçtap,
Külkü menen söz baştap,

Herkese dağ gibi büyük arka.
Kök atanız Tügöl han –
Evliya sunmuş duanız,
İşte şu duran Külçoro –
Düşünsen oğlum, atanızdır.
Deniz gibi engin bel odur,
Düşmana girsen – tasana,
Yangına girsen – közüne,
Akla girsen – çarene,
Vuruşmaya girsen – kargına,
Dayanıp veren şir odur.
Bilmeyene bildiren,
Bilgili çokmar, fil odur.
Düşmana girsen siperindir,
Düşmana doğru sallarsan,
Sapı çelik, ucu keskin,
Eğilip düşmana sallarsan,
Emil'den çokmar pusatındır.
Terbiyeleyip salsan bulunmaz,
Kıran tavşancıl kuşun gibidir,
Yanına alsan bel odur,
Yanına al sen onu.
Anası Çürök Seytek'e –
Velveleyi başlatıp durdu,
Onmaz bir fitneyle
Kavgayı başlatıp durdu.
Ayçürök söyleyip dururken,
Söyleyip ağzını toplayıncaya,
Şah'ın kolladığı Külçoro
Atılacakmış gibi davranıp,
Gaipten akıl bulunup,
Güderi gibi gerilip,
Kürek gibi dişi bembeyaz parlayıp,
Işıl ışıl közü ateşmiş,
Yaratılışta eşi yokmuş,
Kuldan çıkma bir gözü pekmiş,
Yiğitte böylesi yokmuş.
Yüğrük at gibi kıvrılıp,
Gülüşle söze başlayıp,

Badana kiyip balkıldap,

Başkaça cüzü carkıldap,
Kümüş kemer kurçanıp,
Kürkürögön kıraandın
Kündöy beti nur çalıp,
Altından kemer kurçanıp,
Arıştuu kıraan kurgurdun
Ayday beti nur çalıp.
Körsöñ çoro kıraandın,
Köktömödöy toluptur,
Sölökötü-sölbötü,
Ar coruktuu kelbeti,
Murunkuday boluptur.
Külçoro cayı mına uşul –
Adamdan bölök barkı bar,
Cediger turmak, kılımdı
Kıyrata turgan karkıbar.
Ceñesin körüp Külçoro,
Meder kılıp süyünüp,
Ok ötpös tondu kiyinip,
Cay-caragın şaylanıp,
Kınsız kılıç baylanıp,
Kayra caaçu buluttay,
Kaarı betine aylanıp.
Bilegi coon, taş cürök,
Pil müçölüü badırek,
Ceti-Özöndö cediger
Cetilgen eken kıraanıñ,
Salmak boldu çoñ dümök.
Kara kırdan köçalbay,
Kan tögültüp baş kesip,
Kantip tursun öç albay.
Içse kanga toybogon,
Balban sını körünüp,
Keñ kökürök, cayık töş,
Zarlar sını körünüp.
Kabılganın kamanday,
Çalçu sını körünüp.

Zırhını giyip salınıp,

Bambaşka yüzü parlayıp,
Gümüş kemer kuşanıp,
Kükreyen kıranın
Gün gibi yüzüne nur vurup,
Altından kemer kuşanıp,
Adımı geniş kıran yamanın
Ay gibi yüzüne nur vurup.
Görsen çoro kıranın,
İlkbahar gibi dolmuş,
Endamı ve heybeti,
Her hâliyle görkemli boyu posu,
Eskisi gibi olmuş.
Külçoro'nun hâli işte budur –
İnsandan öte değeri var,
Cediger şöyle dursun, cihanı
Yıkacak güçte heybetli.
Yengesini görüp Külçoro,
Medet bilip sevinip,
Ok geçmez kürkü giyinip,
Silah pusatını kuşanıp,
Kınsız kılıcı bağlanıp,
Yeniden yağacak bulut gibi,
Kahrı yüzüne vurup.
Bileği kalın, taş yürek,
Fil yapılı gözü pek,
Ceti-Özön'de Cediger'e,
Yetişip olgunlaşmış kıranın,
Ağır bela oldu başlarına.
Kara sırttan göçemeden,
Kan döktürüp baş kesip,
Nasıl dursun öç almadan.
İçse kana doymayan,
Pehlivan yapısı görünüp,
Geniş göğüs, yayvan döş,
Heybetli sıfatı görünüp.
Önüne düşeni yaban domuzu gibi,
Deviren yapısı görünüp.

Kez bolgondu buy kılıp,
Alçu sını körünüp.
Katılgandı karanga

Rast geleni bunaltıp,
Alıveren yapısı görünüp.
Sataşanı karanlığa

Salçu sını körünüp.
Çamınganı colborstoy,
Çalışkan aman bolbostoy.
Kıymıldaşı kerüüdöy,
Acarı ak kar señirdey,
Aybatı çuñkul butkulday,
Cediger turmak aalamdı,
Celigip ketse cutkuday.
Çamınışı colborstoy,
Çabışkan aman bolbostoy.
Araanday oozdu açkanda
Oozunan çıkkan zırkaarı
Orto beldin celindey,
Eki bettin cayıgı
Cayılgan kök bet kerüüdöy.
Karasaat Külçoroñ,
Kabılgandı cegidey,
Burula çıkkan murutu –
Bukarlıktın şabınday.
Eki közdün ızgaarı –
Öndürdön küygön calınday.
Murununun kısıgı –
Selebenin kabınday,
Köz çuñkurun karasañ,
Soolgon dayra ordunday.
Karasaat kuturgur
Kabılgandı sorguday,
Kelbeti er çoronun
Keñ dayranı burguday.
Kecirlik cini karmasa,
Keyiştüü dümök kılgıday,
Karpı kelse Kıyazdı
Karmap cerge urguday.
Ceke Kıyaz er tügül,
Cediger sandap kaptana,

Salan yapısı görünüp.
Saldırışı kaplan gibi,
Tutuşanı sağ kalmaz gibi.
Kımıldayışı dağ yamacı gibi,
Yüzünün alı ak karlı doruk gibi,
Heybeti derin uçurum gibi,
Cediger şöyle dursun, âlemi,
Coşup giderse yutacak gibi.
Atılışı kaplan gibi,
Vuruşanı sağ kalmaz gibi.
Kocaman ağzını açtığında,
Ağzından çıkan buğusu
Orta belin yeli gibi,
İki yanağının düzlüğü
Yayılan gök çayırlı yamaç gibi.
Bela kesilen Külçoro'n,
Önüne düşeni yiyecek gibi,
Kıvrılıp çıkan bıyığı –
Buhara işi kama gibi.
İki gözünün soğuk ateşi –
Yamaçta yanan alev gibi.
Burnunun dar kanadı –
Pala kını gibi,
Göz çukuruna bakarsan,
Kurumuş ırmak yatağı gibi.
Bela kesilmiş o azgın,
Önüne düşeni somuracak gibi,
Er çoronun endamı
Geniş ırmağı döndürecek gibi.
İnat cini tutarsa,
Acıklı bela edecek gibi,
Fırsat düşse Kıyaz'ı
Tutup yere vuracak gibi.
Yalnız Kıyaz er değil,
Cediger on binlerle saldırsa,

Kıl taştabay kırgıday.
Kıymıldasa kıraanga
Kılım bettep kelebi,
Kıcıldap kılım kol salsa,
Çoronu kişi ceñebi?

Kıl bırakmadan kıracak gibi.
Kımıldasa, kırana
Cihan karşı gelebilir mi,
Kaynaşıp cihan el atsa,
Çoroyu insan yenebilir mi?

Adamdan suluu Külçoro,
Altın türkük çatırdan
Ayday katın ceñeñe
Akırın basıp keldi ele.
Ayçürök anın ceñesi,
Arı çeti enesi,
Kenedey kezde kelgeni,
Ene orduna eş tutup,
Elik sütün bergeni.
Enedey körgön ceñege,
Basıp Çoro munu aytat:
«Ceñe, menin çındaganım cediger,
Çırdaşkanım er Kıyaz,
Çıñooluu kızıl temirdey,
Çın kırgın bolup Külçoroñ,
Ölüp kaldı dedirbey.
Belgilüü kayniñ men elem,
Beren ceñem sen eleñ.
Men kiyüügö ton barbı?
Belsenip tonuñ kieyin,
Betteşerim er Kıyaz
Bir betteşip körömün,
Dagdır cetse ölömün.
Kayra tartpas çın caydı,
Caratkan çiyse körömün.
Acal cetip, kün bütsö,
Keyibe mendey kuluña.
Ölüp kalsam egerde
It terisi uul elem,
Ölböy kalsam egerde
Koy terisi kul elem.
Belin bekem buuşkan,
Kıraan menen bir tuuşkan,

İnsandan güzel Külçoro,
Altın direkli çadırdan
Ay gibi kadın yengene
Usulca yürüyüp geldi.
Ayçürök onun yengesi,
Öte yanı anasıdır,
Minicikken geldiğinde,
Ana yerine yoldaş tutup,
Karaca sütünü vermişti.
Ana bildiği yengeye,
Yürüyüp Çoro şunu söyler:
«Yenge, benim kastettiğim Cediger,
Çekiştiğim er Kıyaz,
Su verilmiş kızıl demir gibi,
Külçoro'n gerçek kırgında,
Öldü kaldı dedirtmeden.
Belli kayının ben idim,
Yiğit yengem sen idin.
Benim giyecek kürküm var mı?
Kuşanıp kürkünü giyeyim,
Yüzleşeceğim er Kıyaz'dır,
Bir yüzleşip göreyim,
Kader ererse ölürüm.
Dönüşü olmayan gerçek yurdu,
Yaradan çizdiyse görürüm.
Ecel erip, gün biterse,
Benim gibi kulun için yanma.
Ölüp kalırsam eğer,
İt derisi oğuldum,
Ölmez kalırsam eğer,
Koyun derisi kuldum.
Beli sıkı kuşanmış,
Kıranla bir doğmuş kardeş,

Ayday bolgon Manastın
Ak belinen sızışkan.
Kayran enem Kanıkey
Catının cara teep çıgışkan,
Kaçan Manas uulu elem?
Çama çarçap al ketse,
Er Kıyazdan ölörmün,

Ay gibi olan Manas'ın
Ak belinden süzülmüş,
Vah anam Kanıkey'in
Rahmini tepip yarıp çıkmış,
Ne zaman Manas oğluydum?
Takat tükenip derman giderse,
Er Kıyaz elinden ölürüm,

Çımınday candı berermin.
Acal dagdır cetpese –
Bagıştın uulu Kıyazdı,
Kızık kılıp berermin,
Kabılganın karmarmın
Katılganın caylarmın.
Kezikkenin soyomun,
Kerişçü Kıyaz tamırdın,
Kez keltirse kuduret,
Kanınan cutup koyormun.
Çaçılganım cıyganım,
Kaalaganım ıymanım.
Karmaşarım er Kıyaz,
Kastarım tigip turganım.
Kara bel aşıp kele albay,
Er adamdın belgisi –
Karmaşıp catıp öç albay,
Baş kesişip, kan tögüp,
Ayza uruşup, cin tögüp,
Mañdaylaşıp cetişpey,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp ketişpey.
Azuuların arkaytıp,
At ölügü cıyılbay,
Kıl murutun şıypaytıp,
Kıyla azamat kırılbay.
Kızık iş anan bolobu.
Kırgından korkkon er cigit
Egerde eki bolobu!
Karşılaşıp kalışıp,
Katıluu kurç zulpukor

Sinek kadar canı veririm.
Ecel, kader ermezse –
Bagış'ın oğlu Kıyaz'ı,
İbretlik ederim,
Önüme düşeni yakalarım,
Sataşanı yere sererim.
Rast geleni boğazlarım,
Çekişen Kıyaz soyunun,
Kudret denk getirirse,
Kanından yutuveririm.
Saçılmışımı toplarım,
Dilediğim imanımdır.
Tutuşacağım er Kıyaz'dır,
Kin bağlayıp durduğum odur.
Kara beli aşıp gelemeden,
Er kişinin nişanı –
Tutuşup dururken öç almadan,
Baş kesişip, kan döküp,
Kargı vuruşup, hınç döküp,
Karşı karşıya varamadan,
Tüfek atıp, yay çekip,
Göğüs göğüse boğuşmadan.
Azı dişlerini gösterip,
At ölüsü yığılmadan,
Kıl bıyığı burulmadan,
Nice yiğit kırılmadan,
Yaman iş ondan sonra olur mu.
Kırgından korkan er yiğit,
Dünyada hiç iki olur mu!
Karşı karşıya kalışıp,
Keskin, su verilmiş Zülfikar'ı

Kak cürökkö malışpay,
Erende erdik bolobu,
Şu eki kündük düynödö
Eren korkkon oñobu.
Çapçışarım er Kıyaz –
Ayday suluu ceñeke,
Çabışka kier ton barbı?
Beren enem Kanıkey –
Belekke kança ton bergen,

Tam yüreğe daldırmadan,
Erde erlik olur mu,
Şu iki günlük dünyada
Korkan er iflah olur mu.
Çarpışacağım er Kıyaz'dır –
Ay gibi güzel yengeciğim,
Vuruşta giyilecek kürk var mı?
Yiğit anam Kanıkey –
Armağan diye nice kürk vermişti,

Beren töröm cogolup,
Eki tizem büktölüp,
Emgektüü canga küç kelip,
Çımınday canım çırkırap,
Denemdin baarı bırkırap
Sekirse üzüp çıgalgıs,
Torgo tüşüp turganda.
Eki kolum bayloodo,
Eki közüm caynoodo,
Kolgo tüşüp turganda.
Kıcıldagan cediger
Kaptap barıp cetkende,
Cediger, miñ san, men calgız,
Kolgo tüşüp ketkende.
Olcolop çeçip tonumdu,
On ayra çaap moynumdu.
Kuuratıp talap kunumdu,
Olcolop çeçip kandagay
Ok ötpöy turgan şımımdı.
Köp körgözüp sonundu,
Şal kılıp eki kolumdu,
Olcogo çeçip tonumdu,
Körgözdü menin közümö,
Kişi körbös sonundu» –
Dep, oşentip, Külçoro
Oozun cıyıp algıça,
Ayçüröktün kök kurcun
Irañı caşıl, lök kurcun.
Dünüyösü köp kurcun,

Yiğit törem yitip,
İki dizim büküldü,
Çilekeş cana zor geldi,
Sinek kadar canım feryat etti,
Bedenimin hepsi parçalandı,
Sıçrasa koparıp çıkamayacağı,
Tora düşüp dururken.
İki elim bağdaydı,
İki gözüm belermişti,
Ele düşüp dururken.
Kaynaşan Cediger
Basıp varıp eriştiğinde,
Cediger bin sayı, ben yalnız,
Ele düşüp gittiğimde.
Ganimet diye soyup kürkümü,
On yerinden vurup boynumu.
Kurutup yağmalayıp değerimi,
Ganimet diye çıkarıp kandagay,
Ok geçmez şalvarımı.
Çok gösterdiler görülmedik şeyi,
Felç ettiler iki kolumu,
Ganimete soydular kürkümü,
Gösterdiler benim gözüme,
Kişinin görmediği ibreti» –
Deyip, böylece, Külçoro
Ağzını toplayıncaya dek,
Ayçürök'ün gök heybesi,
Rengi yeşil, koca heybe.
Varlığı çok heybe,

Atandık emes lök kurcun –
A kurcunda bedel cok,
Bu kurcundun içinde
Nemine bar da, neler cok.
Kalıypa kirip kat alıp,
Karabet dolu atalıp:
«Bayakı aytkan kandagay,
Uulum kaynim kiysin – dep,
Kacıbay coogo tiysin – dep,
Kaçırsa cooga tiysin – dep,
Bilbey koysom beker – dep,

Mañdaylaşsa baldarga
Ok cañılar beken» – dep.
Için cibek iştegen,
Iştüü beybak tiştegen,
Kabattap mıktap kayıgan,
Karaganda karandan
Adamdın közü tayıgan.
Arıptap kurçtan sologon,
Atışka bolcop turganda
Arbın düynö korogon.
Bolumsuz cerin söktürüp,
Bolotton egep töktürgön,
Altındap milte taldırgan,
Bütün kunduz terisin
Bagalekke saldırgan.
Kaşatı büktöö kaymaluu,
Bagalegin kargılap,
Altın menen saymaluu.
Keltenin ogu kespegen,
Barañdın ogu batpagan,
Ar kurç menen kayıgan,
Karmaşkanda karandan
Adamdın kolu tayıgan.
Ceñeligin bilgizip,
Kandagay menen ok ötpös
Külçorogo kiygizip.
Külçoro kiygen coo kiyim

Alelade değil koca heybe –
O heybenin dengi yok,
Bu heybenin içinde
Neler var da neler yok.
Kalıypa girip mektup alıp,
Kara yüzlü şirret anılıp:
«Deminden dediğim kandagay,
Oğlum, kayınım giysin – diye,
Yılmadan düşmana değsin – diye,
Hücumda düşmana geçsin – diye,
Bilmezlik edersem yazık – diye,

Karşı karşıya gelince yavrulara
Ok şaşar mı ola» – diye.
İçini ipekle işlemiş,
Hünerli bahtsız dişlemiş,
Kat kat sağlamca dikmiş,
Karartısına bakanın,
İnsanın gözü kamaşmış.
Harf harf çelikten işlemiş,
Vuruşmaya niyetlenip dururken,
Bol dünyalık harcanmış.
Kusurlu yerini söktürüp,
Çelikten eğeletip döktürmüş,
Altınlı fitil bükdürmüş,
Bütün bir kunduz derisini
Paçasına koydurmuş.
Kıyısı kıvrımlı, kaymalı,
Paçasını sırmayla bağlayıp,
Altın ile nakışlı.
Kısa tüfek kurşunu kesmez,
Yivli tüfek oku işlemez,
Türlü çelikle dikilmiş,
Tutuşulduğunda karartısından
İnsanın eli kaymış.
Yengeliğini belli edip,
Kandagay ile ok geçmezi
Külçoro'ya giydirip.
Külçoro'nun giydiği cenk giysisi,

Kılaygan cerde teşik cok,
Topçulugu bir toguz,
Topçulanıp şaylanıp,
Kılıçın kınga baylanıp,
Cay-caragın şaylanıp,
Çın acal cetse ölüügö,
Cedigerdin er Kıyaz
Cañcaldaşıp berüügö,
Karmalaşıp kalışıp,
Karsıldaşıp salışıp,
Dagdır cetse ölüügö,
Buzuku Kıyaz çoçkonun
Azabın kolgo berüügö,

Görünürde delik yok,
Düğmesi tam dokuz,
Düğmelenip kuşanıp,
Kılıcını kına bağlayıp,
Silah pusatını kuşanıp,
Gerçek ecel ererse ölmeye,
Cediger'in er Kıyaz'ıyla
Kavgaya tutuşup vermeye,
Boğuşup kalışmaya,
Çatır çutur vuruşmaya,
Kader ererse ölmeye,
Bozguncu Kıyaz domuzun
Cezasını eline vermeye,

Baatır çoroñ çıdabay,
Toodoy Kıyaz toktoboy,
Ayçürökkö keler – dep,
«Kulsuñ» dep kordoy berer – dep,
Kuldu Kuday berer – dep,
Kıyazdın kelçü coluna,
Baatırdıgı şerdigi,
Ozo çıkkan kezi eken.
Bagıştın uulu Kıyazdı
Ata kıraan külüstön,
Toso çıkkan kezi eken.
Küülönüp küröş saluuga,
Törönün kegin aluuga,
Cay-caragın şaylanıp,
Calañ kılıç baylanıp,
Altın caak aybalta
Aç bilekke çalınıp,
A düynö ketken Manastın
Arbagına calınıp.
Bagıştın uulu Kıyazga
Katuulap karmaş salganı.
Çama kaynap al cetse,
Kanınan cutup kalganı.
Dagdırı cetip kün bütsö,
Er Kıyazdan ölsöm – dep,

Bahadır çoron dayanamayıp,
Dağ gibi Kıyaz durmayıp,
Ayçürök'e gelir – diye,
«Kulsun» deyip hor görür – diye,
Kula da Hüda yetişir – diye,
Kıyaz'ın geleceği yola,
Bahadırlığı, şirliği,
Öne çıkıp beklediği dem imiş.
Bagış'ın oğlu Kıyaz'ı,
Ata kıran, o levent,
Karşılamaya çıktığı dem imiş.
Hız alıp cenge girmeye,
Törenin öcünü almaya,
Silah pusatını kuşanıp,
Yalın kılıç bağlanıp,
Altın yanaklı aybalta
Çıplak bileğe dolanıp,
Öbür dünyaya giden Manas'ın
Ruhuna yalvarıp.
Bagış'ın oğlu Kıyaz'a
Şiddetle kapışmaya vardı.
Takati kaynayıp gücü yeterse,
Kanından yutacaktı.
Kaderi erip günü biterse,
Er Kıyaz elinden ölürsem – diye,

Çalışa ketip okustan,
Çamam cetse kokustan,
Içindegi kara kan
Kımızça cutup sorsom – dep,
Baabedinin bat aytıp,
Atası Manas coluna
Aytuyak dep at aytıp,
Arstan tuugan er çirkin
Ar tilegin bat aytıp,
Kıyazdın kelçü coluna –
Karandı kapçal oozuna,
Tuu cogolgon urçukka,
Tomuraygan tumşukka,
Buzulgan Aksay kerüügö,
Oñuraygan señirde,

Ansızın boğuşup giderken,
Gücüm yeterse kazara,
İçindeki kara kanı
Kımız gibi yutup emsem – diye,
Baabedin adağını tez deyip,
Atası Manas yoluna
Aytuyak diye at adayıp,
Arslan doğmuş er yaman,
Her dileğini tez söyleyip,
Kıyaz'ın geleceği yola –
Karanlık boğaz ağzına,
Tuğ yiten kaya burnuna,
Tümsekleşen çıkıntıya,
Yıkık Aksay yamacına,
Heybetli sarp dorukta,

Kaşatçının oyuna,
Kan Kıyazdın coluna,
Cañı arıktın canına,
Cañırıktın car kıya,
Cangız attın çuboogo,
Toguz coldun toomuna,
Börü koydun tarpına,
Too tügöngön señirge,
Kıyazdın kelçü cerine,
Şay koldogon Külçoro
Ak kañkını cazdanıp,
Kıbılanı baştanıp,
Ok ötpöstü camınıp,
Cay-caragın kamınıp,
Sungan butu tartılbay,
Cumgan közü açılbay,
Koñurugu basılbay,
Zıñ-zıñ etip kenebey,
Baatır Kıyaz kelerin
Buçkagına teñebey.
Erlik menen şerdikti,
Şay koldogon Çorogo
Bergen eken çenebey.

Kaşatçı'nın ovasına,
Han Kıyaz'ın yoluna,
Yeni arkın yanına,
Canırık'ın yar yamacına,
Yalnız Atın sıra geçidine,
Dokuz yolun kavşağına,
Kurdun boğduğu koyun leşine,
Dağın tükendiği burun yamaca,
Kıyaz'ın geleceği yere,
Pîrler koruyan Külçoro
Ak eyerini yastık edip,
Kıbleye baş verip yatıp,
Ok geçmezi örtünüp,
Tüm pusatını hazır edip,
Uzattığı ayağı çekilmeden,
Yumduğu gözü açılmadan,
Horultusu kesilmeden,
Hor hor uyur, aldırmaz,
Bahadır Kıyaz'ın geleceğini
Tırnak ucu kadar saymaz.
Yiğitliği, aslanlığı
Pîr koruyan Çoro'ya
Vermiş meğer Yaradan ölçüsüz.

Baatır tuugan er Kıyaz,
Bastırıp tüşüp kelerin,
Buçkagına teñebey.
Erdik menen kesirdi,
Egem Taala kuduret –
Arstan kökcal çorogo,
Ayabay bergen çenebey.
Cedigerdin Kıyazın
Şer eken dep oyloboy,
Ölümdön kapar bolcoboy,
Çın müşküldü sanabay,
Çımınday canın ayabay:
«Akır-takır küyüttü
Er Kıyazga salsam – dep,
Talanıp talkan bolgondo
Talıkpay altı ay salışıp,
Eptep kegim alsam – dep,

Bahadır doğmuş er Kıyaz'ın
Atını sürüp geleceğini
Tırnak ucu kadar saymaz.
Yiğitliği ve cüreti
Kadir Mevlâ Teâlâ –
Arslan bozkurt Çoro'ya
Esirgemeden vermiş, ölçüsüz.
Cediger'in Kıyaz'ını
Aslandır diye düşünmez,
Ölümü hesaba katmaz,
Gerçek belayı saymaz,
Sinek kadar canını esirgemez:
«Yakıp bitiren acıyı
Er Kıyaz'a salsam – der,
Talan olup ezildiğimde
Yorulmadan altı ay vuruşup,
Bir yolunu bulup öcümü alsam – der,

Çama kelbey, al cetpey,
Çarpıştan tayıp baratsam,
Elde cok müşkül körsöm – dep,
Cedigerdin Kıyazdan
Tirüü kalbay ölsöm – dep.
Kayra tartkıs çın caydı
Kapırdan erte körsöm – dep,
Çama kelip, al cetse,
Çamaluu Kıyaz baatırdı
Çalkasınan salsam – dep,
Col üstünö süyrötüp,
Dañgıttarga carsam – dep,
Içki cürök kara kan
Koçuştap cutup toysom – dep,
Kor bolgon zarlık müşküldü
Andan kiyin koysom – dep,
Çapçışkanda Kıyazdı
Çalkasınan salsam – dep.
Çartıldap olco kıldı ele,
Çamaluumdu kırdı ele,
Erendin baarın soydu ele,

Gücüm yetmez, halim kalmazsa,
Çarpışmada kayıp gidersem,
Elde olmadık bela görürsem – der,
Cediger'in Kıyaz'ından
Sağ kalmayıp ölürsem – der.
Dönüşü olmayan gerçek yurdu
Kâfir elinden erken görürsem – der,
Gücüm yeter, halim olursa,
Güçlü Kıyaz bahadırı
Sırtüstü yere sersem – der,
Yol üstünde sürükleyip,
Azgın itlere parçalatsam – der,
Yüreğindeki kara kanı
Avuçlayıp içip doysam – der,
Hor olmuş ağıtlı derdi
Ondan sonra bıraksam – der,
Kapıştığımda Kıyaz'ı
Sırtüstü yere vursam – der.
Çatır çatır yağmalamıştı,
Güçlü kuvvetlimi kırmıştı,
Erlerin hepsini boğazlamıştı,

Eñ solkuldak kırçın caş
Eçenin kırıp koydu ele.
Kökcaldarın bastı ele,
Köp adam kanın çaçtı ele,
Tuygunum tuura kırdı ele,
Tuştuk katın, karı-caş
Turguzbay olco kıldı ele.
Talap algan köçümdü
Arkandaşıp salışıp,
Taamaylap ayza sunuşup,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bırkıraşıp uruşup,
Aydıñdan buzgan köçümdü,
Acıdaarday Kıyazdan
Ata Kuday kuduret –
Alsam dep turam öçümdü.
Ata, Kıyaz kuturgur,
Tekşerip alsam tegiñdi,
Kaarluu ittin özünön

En körpe fidan gençlerin
Nicesini kırıp geçmişti.
Bozkurtlarımı ezmişti,
Çok insanın kanını saçmıştı,
Doğanlarımı dosdoğru kırmıştı,
Dört yandan gelini, kocayı, genci
Ayırt etmeden tutsak etmişti.
Yağmalayıp aldığı göçümü
Kement atıp bağlayarak,
Nişanlayıp mızrak uzatıp,
Tüfek atıp, yay çekip,
Paramparça vuruşup,
Aydınlıktan bozduğu göçümün,
Ejderha gibi Kıyaz'dan
Kadir Ata Tanrı hakkı için –
Alayım diyorum öcünü.
Hey, kudurası Kıyaz,
Soyunu sopunu bir yoklasam,
O kahırlı itin kendisinden

Kantip alam kegimdi?
Buygatın burup çalbasam,
Buzuktu murda salbasam,
Altımış kelin, tul katın,
Alıp ketken olcogo
Bir kalayman salbasam.
Arbın acal, köp korduk,
Kayradan kegim albasam.
Tuulbay tuna çögöyün,
Tirüü cürböy ölöyün,
Tikteşkenim Kıyazdın
Kabırgasın sögöyün.
Korduktu koydoy salayın,
Koygulaşıp uruşup,
Korduk körüp turuşup,
Kulaktan karmap culkuşup,
Kulcuñdaşıp bulkuşup,
Koydoy baştı kesişip,
Koondoy içti carışıp,

Nasıl alırım öcümü?
Pusu kurup yolunu çelmesem,
Kargaşayı önce ben salmasam,
Altmış gelin, dul kadın,
Sürüp götürdüğü tutsaklar için
Bir kıyamet koparmasam.
Bunca ecel, bunca horluk,
Dönüp de öcümü almasam.
Doğmaz olaydım, yere geçeyim,
Sağ gezmeden öleyim,
Karşı durduğum Kıyaz'ın
Kaburgasını sökeyim.
Horluğu koyun boğazlar gibi yere sereyim,
Göğüs göğüse vuruşup,
Horluk görüp direşip,
Kulağından tutup çekişip,
Hırlaşarak silkişip,
Koyun gibi baş kesişip,
Kavun gibi karın yarışıp,

Koygulaşıp salışıp,
Cadaaldaşıp turuşup,
Candı taştap uruşup,
Cadaaldı caman salayın.
Baatırsıngan Kıyazdan
Baştakı kegim alayın.
Kürdöölüü başım barında,
Olco kılıp elimdi,
Omkorup tuura belimdi,
Örtt öçköndöy öçürüp,
Oylop cürgön demimdi,
Korduktan ıylap kaygırıp,
Ordoluu curttan ayrılıp,
Cumuru başım barında
Curtumu kantip bereyin.
Kuturgan Kıyaz er menen
Kup uruşup salışıp,
Kulcuñdaşıp köröyün.
Tiktep ayza sayayın,
Kaarluu Kıyaz baatırdan,
Kalk büldürgön kapırdan,

Vura vura kapışıp,
İnatlaşıp direnişip,
Canı ortaya koyup vuruşup,
Amansız bir kavga salayım.
Bahadır geçinen Kıyaz'dan
Baştaki öcümü alayım.
Bu gürbüz başım var iken,
Elimi tutsak eyleyip,
Belimi ortasından kırıp,
Sönen yangın gibi söndürüp,
İçimde taşıdığım soluğumu,
Horluktan ağlatıp kederlendirip,
Ordalı yurdumdan ayırdı diye,
Şu yumru başım var iken
Yurdumu nasıl vereyim.
Kudurmuş Kıyaz er ile
Adamakıllı vuruşup,
Boy ölçüşüp göreyim.
Nişan alıp mızrak saplayayım,
Kahırlı Kıyaz bahadırdan,
Halkı kırıp geçiren kâfirden,

Kaçankı öçüm alayın.
Er Kıyazdın kordugu,
Esimen ketpeyt zordugu.
Oyronumdu soygonu,
Oñ dalımdın keçirin
Oyo kesip koygonu,
Keçirim cok, çamam cok,
Kul boldum eçen düynö bok.
Içim küyüp, boorum çok,
Cetimim keldi cetildim.
Aytuuga arman açılıp,
Açılgan artım cabılıp,
Abiyirim mından tabılıp.
Keñ tigişim oñolup,
Berenim Seytek çoñoyup,
Oorugan dartım basılıp,
Umaçtay közüm açılıp,

Nicedir beklediğim öcümü alayım.
Er Kıyaz'ın horlaması,
Zulmü aklımdan çıkmaz.
Aslanımı boğazladığı,
Sağ küreğimin etinden kayışı
Oyarak kesip koyduğu...
Bağışlamak yok, dermanım yok,
Kul oldum; şu dünya beş para etmez.
İçim yanar, bağrım köz,
Yetimim geldi, güce erdim.
Dile geldi içimdeki hasret,
Açık kalan ardım örtüldü,
Onurum böylece kurtuldu.
Sökülen dikişim onarıldı,
Yiğidim Seytek büyüdü,
Ağrıyan derdim dindi,
Gözüm umaç gibi açıldı,

Aydıñga tikken zañkaygan	*Düzlüğe dikilen heybetli*
Çatır bolgon kezegim.	*Çadır olacak çağımdır.*
Culkuşkandan öç alıp,	*Çekişenden öç alıp,*
Baatır bolçu kezegim.	*Bahadır olacak çağımdır.*
Aydıñ kapçal tar cerden	*Aydın boğazın dar yerinden*
Köç aluuçu ubagım.	*Göçü geri alacak vaktimdir.*
Acıdaarday tar cerden	*Ejderha gibi dar yerden*
Öç aluuçu ubagım.	*Öç alacak vaktimdir.*
Bokono söögüm boluptur,	*Kaburgam kemiğe durmuştur,*
Baştagıdan bir katar,	*Eskisinden bir kat daha*
Borbuy etim toluptur.	*Etim budum dolmuştur.*
Cedigerdin Kıyazga	*Cediger'in Kıyaz'ıyla*
Kabırga sööktü sögüşüp,	*Kaburga kemiği söküşüp,*
Möndürdöy kandı tögüşüp,	*Dolu gibi kan döküşüp,*
Karuusu toluk kapırga,	*Bileği güçlü kâfire,*
Kankor Kıyaz baatırga,	*Kan içici Kıyaz bahadıra,*
Karmaş kılıp körüşüp,	*Kapışıp bir görüşüp,*
Karmalaşıp ölüşüp,	*Boğuşarak ölüşüp,*
Ölgönü ketip baratam.	*Ölmeye gidiyorum işte.*
Barsa-kelbes tar coldu	*Varılıp dönülmez dar yolu*
Körgönü ketip baratam».	*Görmeye gidiyorum işte».*
Mintip aytıp er Çoro.	*Böyle söyledi er Çoro.*
On eki müçö teñ Çoro,	*On iki âzâsı denk Çoro,*
Arbagı ketken Alayga,	*Şanı Alay'a yayılan,*
Atı ugulgan dalayga,	*Adı nicelere duyulan,*
Çoñ daanışman kıraanıñ,	*Büyük bilge kartalın,*
Çuu kılgandı çumagıñ	*Kavga koparanı ezip geçenin*
Baatırdıgı, şerdigi	*Bahadırlığı, aslanlığı*
Bendeden bölök ozuuga,	*Kul beniâdemden üstün gelmeye,*
Beren Kıyazdın colun tosuuga	*Yaman Kıyaz'ın yolunu kesmeye,*
Kayrat kılıp körüügö,	*Yürek koyup denemeye,*
Acal cetse ölüügö,	*Ecel yeterse ölmeye,*
Amalı bolso Kıyazdı	*Çaresi olursa Kıyaz'ı*
Kızık kılıp berüügö,	*Herkese ibret kılmaya,*
Kılça canı kül bolup,	*Kıl kadar canı kül olup,*
Kıyalı tolkup cin bolup,	*İçi kabarıp cin kesilip,*
Ölömün dep sanabay,	*Ölürüm diye düşünmeden,*
Ölümdön candı ayabay,	*Ölümden canını sakınmadan,*

Şay koldogon şer Çoro
Kıyın kayrat baştadı.
Kızıtalak tattuu can –
Kılga baylap taştadı.
Altın caak aybalta,
Aybalta cayı uşunday,
Karış mizi kalcaygan,
Tiygen cerden kan caygan,
Töbösü çokmor muştumday,
Cabdıktın cayı uşunday.
Aybalta cayın surasañ –
Taştan kayra tartpagan,
Temirdi çapsa bukaran
Tegerenip kaytpagan.
Bettep coogo şiltese,
Mizi örttönüp kızargan.
Tutkagın karmap şiltese,
Kırk kulaç sabı uzargan.
Şiberge koyso ört ketken,
Şiltegeni mürt ketken,
Taştı çapsa çok çıkkan,
Talkalanıp ok çıkkan,
Aşagandan maşagan.
Tökör usta Bölökbay –
Çoñ Döötü usta casagan.

Pîr koruyan aslan Çoro
Çetin bir yiğitliğe girişti.
Kahrolası tatlı canı –
Kıl ucuna bağlayıp bıraktı.
Altın yanaklı ay balta,
Ay baltanın hali şöyledir:
Bir karış ağzı ışıldar,
Değdiği yerden kan yayılır,
Tepesi topuz, yumruk gibi,
Pusatın hali böyledir işte.
Ay baltayı sorarsan –
Taştan geri dönmemiş,
Demire çalınsa körelmeden,
Yalpalayıp geri kaçmamış.
Düşmana doğru sallansa,
Ağzı tutuşup kızarır.
Sapından tutup sallansa,
Sapı kırk kulaç uzar.
Otluğa değse yangın yürür,
Savurduğu ânda öldürür,
Taşa çalsa köz çıkar,
Ufalanıp kurşun gibi saçılır,
Ustalıkta hepsinden aşkındır.
Topal usta Bölökbay –
Ulu Döötü usta yapmıştı.

Cer aylanıp kozgolgon,
Cetik usta Bölökbay,
Döötü menen dos bolgon,
Ögöö alıp temir egeşken.
Akıl cetpes kımbattı,
Döötü eköö keñeşken.
Aybaltanı casagan,
Ar borumun arttırıp,
Uñgusu bolot, uçu kurç,
Coodon kayra tartpaska
Mizine bolot tarttırıp,
Döötü imerip caktırıp,
Eesi Çoro bolsun – dep,

Dünyayı dolaşıp gelen,
Usta mı usta Bölökbay,
Döötü ile dost olmuş,
Eğe alıp demir eğelemiş.
Akıl ermez o değerliyi,
Döötü'yle baş başa danışmış.
Ay baltayı yapmışlar,
Her endamını artırıp,
Gövdesi çelik, ucu keskin,
Düşmandan geri dönmesin diye
Ağzına çelik çektirip,
Döötü evirip çevirip beğenmiş,
Sahibi Çoro olsun – diye,

	Oluya çalga baktırıp,	*Evliya ihtiyara okutup,*
	Munu casap turganda	*Bunu yapıp dururken*
	Köörügünö çıdabay,	*Körüğüne dayanamayıp,*
14660	Alman tüşüp kırgızga,	*Kırgız'a salma salınıp,*
	Köp bukaçar soyulgan.	*Nice tosun boğazlanmış.*
	Köörügünö çıdabay,	*Körüğüne dayanamayıp,*
	Kök buluñ tokoy oyulgan.	*Yemyeşil koca orman oyulmuş.*
	Balkalap mizin çıgarıp,	*Çekiçleyip ağzını çıkarıp,*
	Tiygen ceri tim kalbay,	*Değdiği yer sağ kalmasın,*
	Kabuuldap ölüp ketsin – dep,	*Kıvranıp ölüp gitsin – diye,*
	Kazası kalbay cetsin – dep,	*Eceli şaşmadan yetişsin – diye,*
	Darı tappay sargarıp,	*Derman bulamayıp sararıp,*
	Düynödön baçım ketsin – dep,	*Dünyadan tez göçsün – diye,*
14670	Adamdın köz caşı menen sugargan.	*İnsanın gözyaşıyla su vermişler.*
	Ar cabdıgın şay kılıp,	*Her pusatını hazır edip,*
	Aybaltasın baylanıp,	*Ay baltasını kuşanıp,*
	Çiymek boldu sızıktı	*Kader çizgisini çizmeye durdu;*
	Colugarı er Kıyaz	*Karşılaşacağı er Kıyaz'dır,*
	Colu bolgon er Çoro,	*Yolu açık er Çoro,*
	Señirlüü toonun urçukka,	*Sarp dağın çıkıntısında,*
	Sekiçektin tumşukka,	*Sekiçek'in burnunda,*
	Balbandıgı erdigi,	*Pehlivanlığı, yiğitliği*
	Ozup kalgan kezi eken.	*Üstün geldiği çağıymış.*
14680	Cedigerdin er Kıyaz,	*Cediger'in er Kıyaz'ı,*
	Erendin colu uşu – dep,	*Erin yolu budur – diye,*
	Tosup kalgan kezi eken.	*Yolunu kestiği demmiş.*
	Çabışıp çama körüügö,	*Vuruşup gücü sınamaya,*
	Çabışıp catıp ölüügö,	*Vuruşa vuruşa ölmeye,*
	Kastarlagan kan Kıyaz	*Diş bilediği han Kıyaz,*
	Kagışkan coosu uşu eken.	*Çarpışacağı düşman buymuş.*
	Karmaş kılıp körüügö	*Kapışıp bir denemeye*
	Bereniñ cattı col tosup,	*Yiğidin yattı yol keserek,*
	Beren mintip turganda,	*Yiğit böyle dururken,*
14690	Bezelenip Ayçürök	*Yana yakıla Ayçürök:*
	Aldı katkan kaynimdin,	*Önden düşüp giden kaynımın,*
	Ay karañgı bürkölsö,	*Ay karanlığa bürünürse,*
	Tünü emne bolot – dep,	*Gecesi nice olur – diye,*
	Kayran kökcal Çoronun	*Kahraman bozkurt Çoro'ya*

Kaarluu Kıyaz kaçırsa,
Künü emne bolor – dep.
Kolgo tüşüp er kaynim,
Kanı kalgan bir kaşık,
Eti kalgan kök caşık.
Çaması cok, alı cok,
Çarkı kanday bolor – dep,
Şumduktu Kuday baştasa,
Okus kılıp Çoronu
Kan Kıyaz soyup taştasa,
Kıyazga kıybat cin tolor,
Kıyın müşkül kün bolor.
Cedigerdin er Kıyaz
Korgolorgo can koyboy,
Calınsa kaşık kan koyboy,
Tüpkö çoguu ceter – dep,
Tügöl kırıp ötör – dep,
Tirüülöy közdü oyor – dep,
Bir candı tirüü taştabay
Barça candı soyor – dep,
Kılça körböy bu candı,
Kırgın kılıp koyor – dep.
Ayçürök ıylap çırkırap,
Sanaası saylap bölünüp,
Tilegin tilep Çoronun,
Közünün caşı tögülüp.
Köñülü köp-köp bölünüp,
Kokustan Çoro caylanıp,
Kayradan Kuday urabı,

Kaltırbay candı kırabı?
Balamı karmap soyor – dep,
Kılça koyboy bir candı
Kızıtalak bul Kıyaz
Kırgın kılıp koyor – dep.
Kaza berbe orumdu
Kaynata körbö şorumdu.
Muñkanta körbö kebimdi,
Öksütö körbö özümdü,

Kahırlı Kıyaz saldırırsa,
Günü nice olur – diye.
Tutsak düşen er kaynımın
Kanı kalmış bir kaşık,
Eti kalmış mosmor pelte.
Dermanı yok, gücü yok,
Hali nice olur – diye,
Tanrı bir uğursuzluk başlatırsa,
Bir kaza olup da Çoro'yu
Han Kıyaz boğazlayıp atarsa,
Kıyaz'a kat kat cin dolar,
Çetin, belalı gün olur.
Cediger'in er Kıyaz'ı
Sığınana can komaz,
Yalvarana bir kaşık kan komaz,
Hepimizin köküne yeter – diye,
Tümünü kırıp geçer – diye,
Diri diri göz oyar – diye,
Bir canı sağ bırakmadan
Bütün canları boğazlar – diye,
Bu canı kıl kadar görmeden,
Kırıma uğratır – diye.
Ayçürök ağlar, çığrışır,
Düşüncesi dilim dilim bölünüp,
Çoro'nun muradını dileyip,
Gözünün yaşı dökülüp.
Gönlü paramparça bölünüp,
Ya kazara Çoro can verir de,
Tanrı yine mi vurur bizi,

Bir can komadan kırar mı?
Yavrumu tutup boğazlar – diye,
Kıl kadar can bırakmadan
Şu kahrolası Kıyaz
Kırıp geçirir – diye.
«Mezar çukurumu kazdırma,
Çilemi kaynatıp taşırma.
Sözümü inleyişe döndürme,
Beni boynu bükük koyma,

Sındıra körbö belimdi» –
Dep, oşentip, Ayçürök,
Toktoboy köönü bölünüp,
Közünün caşı tögülüp,
Karagattay kayran köz –
Kamçı boyu caş ketip,
Bötüröygön kara köz –
Bölök-bölök caş ketip
Oyuna tüşüp şumduk iş,
Oyloso müşkül karan iş,
Oloñdoy bolgon kara çaç
Omuroodon tögülüp,
On eki müşkül miñ sanaa
Başında çukul körünüp.
Akılı ayran tañ bolup,
Ar şumduk başta bar bolup,
«Oluya özüñ oñdo» – dep,
«Oñdosoñ uşu coldo» – dep,
O düynö ketken şer atam,
Arbagıñda koldo!» – dep,
Ak coolugun salınıp,
Çıday albay a kurgur
Çın Kudayga calınıp,
Çırkırap ıylap sabılıp.
Beren ele, şer ele,
Atasınan babası
Artılgan kökcal neme ele.
Balanı Kuday saktay kör,
Özü kabılan kökcal şer ele.
Külüstönüm Külçoro,
Küçöp soguş sala kör,

Belimi kırdırma sakın» –
Deyip böylece Ayçürök,
Durmadan gönlü bölünüp,
Gözünün yaşı dökülüp,
Karadut gibi güzelim göz –
Kamçı boyu yaş akıp,
Dolu dolu kara göz –
Bölük bölük yaş akıp,
Aklına düşüp korkunç iş,
Düşünse belalı kara iş,
Yele gibi gür kara saç
Göğsünden aşağı dökülüp,
On iki dert, bin kaygı
Başına üşüşmüş görünüp.
Aklı şaşkın, hayran kalıp,
Türlü felaket başına toplanıp,
«Evliya, sen yoluna koy» – der,
«Düzelteceksen bu yolda düzelt» – der,
«Öte dünyaya göçen aslan atam,
Ruhunla koru bizi!» – der,
Ak yazmasını örtünüp,
Dayanamayıp o zavallı
Gerçek Tanrı'ya yalvarıp,
Çığlık çığlığa ağlayıp döğünüp.
Yiğitti, aslandı,
Atasını, dedesini
Aşan bir bozkurt idi.
Çocuğu Tanrım koru, gör,
Kendisi kaplan, bozkurt aslandı.
Görklü yiğidim Külçoro,
Var gücünle savaş ver,

Küyüttüü kırgız köp curttu
Kaarluunun kolunan
Acıratıp ala kör,
Kıyazdı Kuday astın kıl,
Çoronu Kuday üstün kıl.
Sapar tartkan say kaşka,
Saparga cürüp kalıptır.

Dertli Kırgız'ı, kalabalık yurdu
Zalimin elinden
Kurtarıp almaya bak,
Tanrım, Kıyaz'ı alta getir,
Tanrım, Çoro'yu üstün kıl.
Sefere çıkan seçkin yiğit,
Yola düşüp gitmiş bile.

Aldırıp salsa camanat,
Kıyazga ketti Külçoro
Caratkan bir özüñö amanat.
Öç alsak baatır Kıyazdan,
Talastı esen körörbüz,
Aldırıp koyso Kıyazga
Acaldan murun ölörbüz.
Artık korduk, müşkül kaar
Al Kıyazdan körörbüz.
Barmak tiştep, baş çaykap,
Başkaça korduk körörbüz.
Eñkeytse Kıyaz doñuzdu,
Egem Taala kuduret
Bir cakşılık körörbüz.
Kokustan eñkeyip ketse Kıyazdan,
Eñ müşkül tartıp ölörbüz».
Akundun kızı ceñeñdin
Başına balaa küç kelip,
Altı miñ müşkül üç kelip,
Abıdan canga küç kelip.
Saruulap Çürök sabılıp,
Çoronun boosun bek kıl – dep,
Kurgan Çürök kanetsin,
Kuduretke calınıp.
Çımınday canga küç kelip,
Çıday albay çırkırap,
Çın Kudayga calınıp,
Çındap ıylayt burkurap.
Çürögüñ tartıp turat köp ubay,
Çoro emne bolor – dep,
Calınganı bir Kuday.
Artıkça cakşı talabı,

Yenilirse felakettir,
Kıyaz'a gitti Külçoro,
Yaradan, sana emanettir.
Bahadır Kıyaz'dan öç alırsak,
Talas'ı esen görürüz,
Kıyaz'a kaptırırsak eğer
Ecelden önce ölürüz.
Ağır horluk, belalı kahır
O Kıyaz'dan görürüz.
Parmak ısırıp, baş sallayıp,
Görülmedik horluk görürüz.
Kıyaz domuzunu yere eğerse,
Kadir Mevlâ'nın izniyle
Bir iyilik görürüz.
Ya kazara Kıyaz'a yenik düşerse,
En ağır derdi çekip ölürüz».
Akun'un kızı yengenin
Başına bela çöküp,
Altı bin dert üçer üçer gelip,
Canına iyice ağır gelip.
Sararıp solup Çürök döğünüp,
Çoro'nun bağını berk kıl – diye,
Zavallı Çürök n'eylesin,
Kadir Tanrı'ya yalvarıp.
Sinek kadar canına güç gelip,
Dayanamayıp çığrışıp,
Gerçek Tanrı'ya yalvarıp,
Hüngür hüngür ağlar sahiden.
Çürök'ün çeker durur çok kaygı,
Çoro nice olur – diye,
Yalvardığı bir Tanrı'dır.
Pek güzeldir dileği,

Oyunan ketpeyt köp sanaa
Oylongonu azabı,
Tileyt kıraan erendi,
Tilegin tilep berendin.
«Ay kıyadan tayangan
Köçün alar beken» – dep,

Aklından çıkmaz bin kaygı,
Düşündüğü hep azaptır,
Diler şahin yiğidi,
Yiğidin muradını dileyerek.
«Ay yamaçtan aşıp giden
Göçü kurtarır mı ola» – diye,

«Kaarı küçtüü kakmardan
Öçün alar beken» – dep.
Ceti-Özöndö cediger,
Altın menen kümüşün
Artıp alar beken dep,
Agaça suluu ceñesin,
Aramzaada Kıyazdan
Tartıp alar beken – dep,
Kırañça kaptal tataal col,
Köçün alar beken – dep,
Kırgın bolgon kırgızdın,
Öçün alar beken – dep.
Altın menen kümüşün
Artıp alar beken – dep.
Kalaaluu argın kalıñ curt,
Kayradan elin çogultup,
Tartıp alar beken – dep.
Eñgil-deñgil iş körüp,
Eseptüü başka küç körüp,
Baatırdıgı, şerdigi
Ozo çıkkan kezi eken.
Baatır Çoro Kıyazdı
Toso çıkkan kezi eken.
Capa körsö ölüügö,
Ölbögön kündö Kıyazga
Cañcaldaşıp körüügö,
Şay koldogon er Çoro,
Telegeyi teñ Çoro,
Eñ dalısı keñ Çoro,
Obolkusun sanasañ
Aalam buzgan er Çoro,
Erlik-şerdik ozdu ele
Cañırıktın Car-Kıya,

«Kahrı güçlü zalimden
Öcünü alır mı ola» – diye.
Ceti-Özön'deki Cediger'in
Altını ile gümüşünü
Yükleyip alır mı ola diye,
Apak güzel yengesini
Haramzade Kıyaz'dan
Çekip alır mı ola – diye,
Sırtlar, yamaçlar, çetin yol,
Göçü alır mı ola – diye,
Kırgına uğrayan Kırgız'ın
Öcünü alır mı ola – diye.
Altını ile gümüşünü
Yükleyip alır mı ola – diye.
Şehirli Argın, kalabalık yurt,
Yeniden elini toplayıp,
Geri alır mı ola – diye.
Karman çorman işler görüp,
Değerli başı zora düşüp,
Bahadırlığı, aslanlığı
Öne çıktığı çağıymış.
Bahadır Çoro'nun, Kıyaz'ı
Karşılamaya çıktığı demmiş.
Cefa görürse ölmeye,
Ölmezse eğer Kıyaz'la
Kapışıp bir görmeye,
Pîr koruyan er Çoro,
Her yanı denk, tam Çoro,
Omzu kürek gibi geniş Çoro,
Öncesini sayarsan
Âlemi sarsan er Çoro,
Yiğitlikte, aslanlıkta üstündü.
Canırık'ın Car-Kıya'sında,

Calgız maldın çubama
Er Kıyaz colun tostu emi,
Een cerden kezikse,
Tüzün burup ötüügö,
Tügönüşö ketüügö.

Tek malın geçit yolunda
Er Kıyaz'ın yolunu kesti şimdi,
Issız yerde karşılaşırsa,
Düpedüz yolunu çevirmeye,
Birbirini tüketip bitirmeye.

Erte aytkan sözü keç bolup,
Kenendigi uşunday.
Eki közü tört bolup,
Çamaa körüp ötüügö,
Çalkıldaşa ketüügö,
Kökcal tuugan er Çoro,
Köptü körgön şer Çoro,
Öödö-ıldıyga karabay,
Ölömün dep sanabay,
Kaardı katuu baştadı.
Kayran candı er çirkin
Kılga baylap taştadı.
Dagdır cetse ölüügö,
Bagıştın uulu Kıyazga,
Bir betteşe berüügö.
Külçoronun tilegi
Küyütü curttun dümögü.
Ok ötpögön ton kiyip,
Opsuz bolot ayza alıp,
Canına carak baylanıp,
Bürkök caaçu buluttay,
Kaarı betine aylanıp,
Cay-caragın şaylanıp,
Calañkıç sınduu er çirkin
Cana dümök saluuga
Karuusu toluk kapırdan,
Kayran Kıyaz baatırdan,
Keçikpey kegin aluuga.
Artık dümök çoñ cañcal,
Kamındı Çoro saluuga.
Cogolgon kökcal baatırdın

Erken söylenen sözü geç kalıp,
Genişliği işte böyleydi.
İki gözü dört olup,
Gücünü sınayıp geçmeye,
Boy ölçüşüp bitişmeye,
Bozkurt doğmuş er Çoro,
Çok şey görmüş aslan Çoro,
Yukarı aşağı bakmadan,
Ölürüm diye düşünmeden,
Kahrını çetin şahlandırdı.
Kahraman canını, o zavallı er,
Kıl ucuna bağlayıp bıraktı.
Takdir yeterse ölmeye,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'la
Bir kez göğüs göğüse gelmeye.
Külçoro'nun dileği,
Derdi, yurdun kavgasıydı.
Ok geçmez zırh giyip,
Kıyas kabul etmez çelik mızrak alıp,
Yanına pusatını bağlanıp,
Yağmur yükleyen bulut gibi
Kahrı yüzüne vurup,
Tüm pusatını hazır edip,
Cellat suratlı o zavallı er
Yine bir kavga salmaya,
Bileği güçlü kâfirden,
Zavallı Kıyaz bahadırdan,
Gecikmeden öcünü almaya.
Ağır kavga, büyük çatışma
Salmaya hazırlandı Çoro.
Yok olan bozkurt bahadırın

Momintip kegin aluuda.
Catıp kaldı col tosup,
Er Çoronun konogun
Emi salıp bereli.
Emi baştap bereli,
Baatır Kıyaz comogun,
Kaarluu Kıyaz baatırıñ,

Böylece öcünü almaya.
Yol keserek yatakaldı,
Er Çoro'nun konağını
Şimdi anlatıp verelim.
Şimdi başlayıp verelim,
Bahadır Kıyaz'ın destanını;
Kahırlı Kıyaz bahadırın,

Kalk büldürgön kapırıñ.
El kurutup, curt buzgan,
Dümbökünün özü ele,
Cañcaldın kara közü ele.
Çılgıy balaa mına bul,
Çın balaket özü ele,
Cañcaldın kara közü ele.
Kabılgandı kaysagan,
Kara tacaal özü ele,
Içse kanga toybogon,
Ezelden buzuk oylogon,
Cargıçtıgı börüdöy,
Kabılgandı soo koyboy,
Kaysap-kuysap cegidey.
Kayratı biyik, zaarı küç,
Katılgandı kılar tüz.
Çılgıy balaa Kıyazdın,
Coylogonu colborstoy,
Colukkan aman bolbostoy,
Kaçırganı kamanday,
Aybatı milte çogunday,
Kaçırışın karasañ
Tartılgan caanın ogunday.
Kabagı kaşat señirdey,
Kayratı köpkök temirdey.
Kaarluunun coluna
Barıp cattı Külçoro
Balaaluu müşkül, çoñ cañcal
Salıp cattı Külçoro.

Halkı kırıp geçiren kâfirin.
El kurutup yurt bozan,
Belanın kendisiydi,
Kavganın kara gözüydü.
Katmerli bela işte buydu,
Gerçek felaketin kendisiydi,
Kavganın kara gözüydü.
Karşısına geleni kemiren,
Kara deccalin kendisiydi,
İçse kana doymayan,
Ezelden bozgun düşünen,
Parçalayışı kurt gibi,
Karşısına geleni sağ komadan,
Ezip çiğneyip yiyesi.
Yüreği yüksek, zehri güçlü,
Sataşanı yere serer düpedüz.
Katmerli bela Kıyaz'ın
Sinsi yürüyüşü kaplan gibi,
Karşılaşan sağ kalmayasıca,
Saldırışı yaban domuzu gibi,
Heybeti fitil közü gibi,
Saldırışına bakarsan
Çekilmiş yayın oku gibi.
Kaşı sarp yamaç gibi,
Yüreği mavi çelik gibi.
Kahırlı olanın yoluna
Varıp yattı Külçoro,
Belalı dert, büyük kavga
Salıp yattı Külçoro.

KIYaZ AYÇÜRÖKTÜ CANA TOOTORUNU IZDEP, CILKIGA KELGENDIGI. KÜLÇOROGO KABILIP, KIYaZDIN ÖLGÖNDÜGÜ

KIYAZ'IN AYÇÜRÖK'Ü VE TOOTORU'YU ARAYIP YILKIYA GELİŞİ. KÜLÇORO'YA RASTLAYIP KIYAZ'IN ÖLÜŞÜ

Munu mınday taştaylı,
Bagıştın uulu Kıyazdın
Añgemesin baştaylı.

Bunu böylece bırakalım,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'ın
Hikâyesine başlayalım.

Oşo künü er Kıyaz
Akıl iylep, oy oylop,
Turgan eken boyboylop.
Tañ kaşkayıp sürgöndö,
Asmandan cıldız cogolup,
Cerge carık tiygende,
Uykudan çoçup oygonup,
Oñ cagına tolgonup,
Kılkürööñün tokunup,
Kızıtalak candan çoçunup.
Türün buzdu bakırıp,
Kalıñ kara cediger
Tük koyboy baarın çakırıp.
El çogultup, curt cıynap,
Eldi Kıyaz cıynaptır.
Tüz kayratka salıptır,
Kalıñ kara cediger
Tük koyboy cıynap alıptır.
Kalıñ kara cediger
Kanga kanday boldu – dep,
Asmanga uçup topurak,
Adam kaynap topurap,
Ak ala sakal çaldarı,
Antañdaşıp şaşışıp,
Kan Kıyazga cetüügö
Kelgen eken baldarı.
Ayzaga dañgıl ıktuusu,
Al künü cıyın kuraptır,
Cedigerdin ıktuusu.
Cer carılıp, çuu bolup,
El çurkurap duu bolup,

O gün er Kıyaz
Akıl yorup, düşünceye dalıp,
Bir aşağı bir yukarı gezinmiş.
Tan ağarıp söktüğünde,
Gökten yıldızlar silinip,
Yere aydınlık düştüğünde,
Uykudan ürküp uyanıp,
Sağ yanına dönerek,
Kılkürööñ'ünü eyerleyip,
Kahrolası canından ürkerek.
Suratı bozuldu, bağırdı,
Kalabalık kara Cediger'i
Tek kişi komadan çağırdı.
El toplayıp, yurt derip,
Halkı Kıyaz bir araya devşirdi.
Doğrudan zora başvurdu,
Kalabalık kara Cediger'i
Tek kişi komadan toplayıp aldı.
Kalabalık kara Cediger
Hana ne oldu ki – diye,
Göğe savrulup toz duman,
İnsan kaynayıp gürül gürül,
Ak kırçıl sakallı yaşlıları,
Şaşkın şaşkın telaşlanıp,
Han Kıyaz'a yetişmek için
Gelmişler oğulları da.
Mızrağa usta becerikliler,
O gün divan kurmuş meğer,
Cediger'in seçkin yiğitleri.
Yer yarılıp gürültü kopup,
El çığrışıp uğultu olup,

Kalayık kaynap cin tolup,
Kalk çogulup turdu ele.
Mına oşondo er Kıyaz,
Kalk çogulup kelgende,
Akırın aytıp, bek taştap,
Aybattanıp er Kıyaz
Cedigerge kep baştap

Kalabalık kaynayıp cin dolup,
Halk toplanmış duruyordu.
İşte o zaman er Kıyaz,
Halk toplanıp geldiğinde,
Yavaşça söyleyip, sağlam basıp,
Heybetlenerek er Kıyaz
Cediger'e söz açtı.

	Kaarlangan Kıyazdın	*Kahra gelen Kıyaz'ın*
	Kazanday kara börkü bar,	*Kazan gibi kara börkü var,*
14960	Kalayıktın baarısın	*Bütün kalabalığı*
	Sorup ier erki bar,	*Emip alacak iradesi var,*
	Kalkka kaarluu barkı bar,	*Halka kahırlı itibarı var,*
	Bolgon adam uulunan	*Doğmuş insan oğullarından*
	Caratılgan karkıbar.	*Yaratılışı ayrı bir varlık.*
	Tüzüñ ketken Kıyazdın	*Düzeni bozulmuş Kıyaz'ın*
	Tügönbögön kegi bar,	*Tükenmeyen öcü var,*
	Kuturgur cayın karasañ	*Kudurasının haline bakarsan:*
	Tünündö uktap, tüş körüp,	*Gece yatıp rüya görüp,*
	Tüyşüktüü başka iş körüp,	*Sıkıntılı bir iş görüp,*
14970	Tügöngön candan küç körüp,	*Tükenen candan güç görüp,*
	Tün uykudan küyünüp,	*Gece uykusundan yanıp,*
	Tügöngön candan tüñülüp,	*Tükenen candan umut kesip,*
	Adam ukkus kebi bar,	*İnsan işitmez sözü var,*
	Canınan korkkon çeni bar.	*Canından korktuğu ölçü var.*
	Tüsü suuk Kıyazdın	*Yüzü soğuk Kıyaz'ın*
	Tügönbögön kebi bar.	*Tükenmeyen sözü var.*
	Kaarlanıp kan Kıyaz,	*Kahırlanıp han Kıyaz,*
	Kalıñ elin cınadı:	*Kalın halkını topladı:*
	«Atañdın körü, cediger	*«Hey babanın körü, Cediger,*
14980	Kalkım dürböp, kanıñ kel,	*Halkım dürülüp gel, hanın gel,*
	Kalıñ elim baarıñ kel.	*Kalabalık elim, hepiniz gel.*
	Surasa berbes tulparga	*Dilense verilmeyen tulpara*
	Suuk ukuruk salganbız.	*Soğuk kement atmıştık.*
	Sumsaygan suluu Çüröktü	*Somurtkan güzel Çürök'ü*
	Körünöö tartıp alganbız.	*Göz göre göre çekip almıştık.*
	Akundun kızı Çüröktür,	*Akun'un kızıdır Çürök,*
	Aşkere balaa dümöktür,	*Katmerli bela, tam bir dert,*
	Ayday suluu katındır,	*Ay gibi güzel bir kadındır,*
	Ay-aalamdı buy kılgan	*Ay ile âlemi bezdiren,*
14990	Başınan dümök kapırdın,	*Baştan beri dert olan kâfirin,*
	At boroyun sıdırgan,	*At uçarı gibi dolaşan,*
	Tögöröktün tört burçun,	*Dört bir yanı yuvarlağın,*
	Ak kuu bolup kubulup,	*Ak kuğu olup dönüşerek,*
	Uçup cürüp kıdırgan.	*Uçup gezip taradığı.*
	Belesi biyik bel körgön,	*Belesi yüksek beli görmüş,*

Curt eskirtip el körgön,
Sıdırbagan beli cok,
Tük körbögön eli cok,
Çın belgilüü kapırdın,
Kalk büldürgön katındın,
Kayratı toluk, zaarı küç
Kara müşkül kapırdın.
Eren atpay cardı attım.
El baştıgı er Kıyaz
Katınga atım aldattım,
Çın buzuldu körgön tüş,
Katınga atın aldatkan,
Uruuda bolbos uşul iş.
Kalıñ kara, köp curtum,
Öydö kılçu cakşılar,
Öpkö çapçu bakşılar,
Akılga dıykan erender,
Akılı toluk berender,
Ayzaga çeçen dañgıldar,
Ayla tapkıç kambıldar,
El eskirtip, curt körgön
Eçendi körgön kambıldar.
Uzun kulak sarılar,
Köptü körgön karılar,
Birligi cok san tümön,
Curt buzulup taragan,
Egerde kişi soo bolbos
Eline kara sanagan.
Buzukuga işenip,

Yurt eskitip el görmüş,
Aşmadığı bel yok,
Bir bakıp da görmediği el yok,
Adı belli o kâfirin,
Halkı kırıp geçiren kadının,
Yüreği tam, zehri güçlü,
Kara bela kâfirin.
Er atmaz yerden yoksula ok attım.
El başbuğu er Kıyaz
Bir kadına atımı aldattım,
Gerçekten bozuldu gördüğüm düş,
Bir kadına atını aldatmak,
Boyda görülmez bir iş bu.
Kalın kara, çok yurdum,
Yükselten yüce kişiler,
Göğüs döven bahşılar,
Akılda dirayetli erenler,
Aklı tam olan yiğitler,
Mızrak sözünde çetin dâhiler,
Çare bulucu vezirler,
El eskitip yurt görmüş,
Nicesini görmüş vezirler.
Uzun kulak sarılar,
Çok şey görmüş kocalar,
Birliği yok sayısız tümen,
Yurt bozulup dağıldı,
Kişi elbet sağ kalmaz
Eline kötülük düşünen.
Bozguncuya güvenip,

Ayabagan müşküldü
Körmök bolgon ekenmin.
Acaldan murun kayran baş,
Ölmök bolgon ekenmin.
Keçee kabarıñdan bar beken,
Kalaymandı salganda,
Manastın uulu kökcaldın
Katının tartıp alganda,
Kayran curt aytar kebim bar –

Esirgemeden bir belayı
Görecek olmuşum meğer.
Ecelden önce şu kahraman baş,
Ölecek olmuşum meğer.
Geçen gün haberiniz var mıydı,
Kıyameti kopardığımızda,
Manas'ın oğlu bozkurdun
Karısını çekip aldığımızda,
Zavallı yurdum, diyeceğim var –

	Balası menen katını	*Oğluyla karısı,*
	Uşularda şegim bar.	*Şunlardan kuşkum var.*
	Olco katın Çüröktün,	*Tutsak kadın Çürök'ün,*
	Oydologon dümöktün,	*O oynak belanın,*
	Aytsam dalay kebi bar,	*Anlatsam çok sözü var,*
	Ar müşkül salçu çeni bar.	*Her belayı salacak ölçüsü var.*
15040	Ar teskeri ceri bar.	*Her ters yanı var.*
	Altımış cıl baksak da,	*Altmış yıl besleseydik de,*
	Agar altın, ak kümüş,	*Akan altın, ak gümüş,*
	Başına kınap capsak da,	*Başına kakıp örtseydik de,*
	Ketpey turgan kegi bar.	*Gitmeyecek öcü var.*
	Kapçaldan muzdak sözü bar,	*Boğaz gibi buz soğuğu sözü var,*
	Balakettin özü bar.	*Belanın kendisi var.*
	Kerigi bar, pili bar,	*Gergedanı var, fili var,*
	Keñiri tiyse koluna	*Bolca eline geçse*
	Keskilep salçu türü bar,	*Doğrayıp atacak hali var,*
15050	Ayıkpas cañcal cini bar.	*İyileşmez kavga cini var.*
	Bu katın duşman ekenin,	*Bu kadının düşman olduğunu*
	Kaalap kalkım bilip al.	*Halkım, iyice bilip al.*
	Ayday carık katındın	*Ay gibi apaydın kadının*
	Acıdaar cılan türü bar.	*Ejderha yılan hali var.*
	Abaylasam balaanın,	*İyi bakarsam belanın*
	Ayıkpay turgan cini bar.	*İyileşmeyecek cini var.*
	Ayday suluu katındın,	*Ay gibi güzel kadının,*
	Artı duşman kapırdın,	*Ardı düşman kâfirin,*
	Çalgayı bar sözündö,	*Kancası var sözünde,*
15060	Çatagı turat özündö,	*Kavgası durur özünde,*
	Çalımı bar közündö,	*Çelmesi var gözünde,*
	Çaması kelse kuturgur	*Gücü yetse o kudurası*
	Çalganı turat özümdü.	*Beni devirmeye durur.*
	Buzugu turat sözündö,	*Bozgunu durur sözünde,*
	Buruluş turat közündö.	*Sapması durur gözünde.*
	Cañcalı turat özündö,	*Kavgası durur özünde,*
	Körbödüm mınday kapırdı,	*Görmedim böyle bir kâfir,*
	Köp sözdü aytıp neteyin,	*Çok söz söyleyip ne edeyim,*
	Aldap ketti atımdı.	*Aldatıp götürdü atımı.*
15070	Surap kiydi tonumdu,	*Dileyip giydi zırhımı,*
	Salıp ketti başıma	*Salıp gitti başıma*

Kalayık körgüs sonundu.
Törümö çiydi sızıktı,
Tootorunu berbeseñ
Akundun kalkın cıyam – dep,
Aytıluu curtuñ kıram – dep,
Al katın kıldı sonundu.
Kızıl-tazıl kırmızı
Kırgagın tartsak bölünböyt.
Cana kızıtalak Seytektin,
Cediger tiyse koluna
Kılçayar türü körünböyt.
On beşke çıksa oñ kılbayt,
On altı caşka ilinse,
Cediger, seni soo kılbayt!
Buurusundu burdurbayt,
Ceti-Özöngö turguzbayt.
Olcogo alat malıñdı,
Uşintip tögöt kanıñdı.
Çırkıratıp canıñdı,
Agızat suuday kanıñdı.
Imırkay bala kezinde
Öltüröm desem bolboysuñ.
Kalıñ kara cediger,
Körünöö colum torgoysuñ,
Süylöy bersem bolboysuñ.
Tüşürdüñ coonun tobuna,
Kalıñ kara cediger,
Uşintip çıçtıñ şoruma.
Eçen uruu kımbattın
Etegin çoysom bölünböyt.
Canakı turgan Seytektin
El bolçu türü körünböyt.
Kazılgan çuñkur orum bar,

Kalabalığın görmediği hâli.
Başköşeme çizgi çizdi,
Tootoru'yu vermezsen
Akun'un halkını toplarım – diye,
Adı bilinen yurdunu kırarım – diye,
O kadın bu işi yaptı.
Kızıl kırmızı ipek gibi,
Kıyısını çeksek yırtılmıyor.
Hem de o kahrolası Seytek'in,
Cediger, eline geçerse
Dönüp bakacak hali görünmüyor.
On beşine varsa iyilik etmez,
On altı yaşa ilişirse,
Cediger, seni sağ bırakmaz!
Sabanı sürdürmez,
Ceti-Özön'de durdurmaz.
Malını yağma olarak alır,
Böylece kanını döker.
Canını çığlığa boğar,
Kanını su gibi akıtır.
Kucakta bebek çağında
Öldürelim desem razı olmadınız.
Kalabalık kara Cediger,
Göz göre göre yolumu kesersiniz,
Söyleyip dursam dinlemezsiniz.
Düşürdünüz düşmanın topuna,
Kalabalık kara Cediger,
Böyle sıçtınız kaderime.
Nice boyun değerlisinin
Eteğini çeksem yırtılmıyor.
Şu duran Seytek'in
Elleşecek hali görünmüyor.
Kazılmış çukur mezarım var,

Kaynatıluu şorum bar,
Bügün duşmandan körör sonun bar.
Tündö catıp tüş kördüm,
Tüyşügü müşkül iş kördüm,
Kayıp külük Tootoru at

Kaynatılmış çilem var,
Bugün düşmandan görecek hâlim var.
Gece yatıp rüya gördüm,
Sıkıntısı belalı bir iş gördüm:
Gayipten gelen küheylan Tootoru at

Külügü toluk aşsın – dep,
Kürüçtön kürmök cem bergen.
Kulan menen kuuşkan,
Özüm menen tuuşkan,
Kulununda birikken,
Tay çagında birikken.
Kenedeyde kezigip,
Barmaktayda baş koşkon,
Başkaça tulpar Tootoru at
Kuyruk-calı kesilip,
Kup müşkülgö kezigip,
Kolgo tüşüp ketiptir.
Cal-kuyrugu takır cok,
Türgö kelip kalıptır.
Tulparlıktan ayrılgan,
Küngö kelip kalıptır.
Argın, kırgız aralaş,
Otun cüktöp alıptır.
Beş colu beli cooruptur,
Beylesem müşkül tooruptur.
Kırçañgı conun çalıptır,
Kızıktuu tulpar Tootoru at
Botom, kırsık çalıp alıptır.
Koygo cetpes bir dompuş
Kobur bolup kalıptır,
Koygo cetpes bir eşek
Çobur bolup kalıptır.
Tootoru at azap tartıptır,
Tootoruga kerbençi,
Toluktap cügün artıptır.
Bu emne bolçu?
Kasiettüü kalk eleñ,
Kalıñ kara cediger,
Bu tüşümdü coruçu!
Cana aytam iş kıyın,

Altın cagoo ak şumkar,
Boosun cibek tıtıptır.
«Po» desem konboy koluma,

Yürüyüşü tam olsun – diye,
Pirinçten karışık yem verdiğim.
Kulanla yarışan,
Benimle kardeş olan,
Kulunluğunda kaynaşan,
Taylığında birleşen.
Küçücükken karşılaşıp,
Parmak kadarken baş koşan,
Bir başka tulpar Tootoru at
Kuyruğu yalı kesilmiş,
Katmerli bir derde uğramış,
Ele düşüp gitmiş meğer.
Yalı kuyruğu takır yok,
Şöyle bir hâle gelmiş.
Tulparlıktan ayrılmış,
Şu güne düşmüş meğer.
Argın, Kırgız karışık
Odun yükleyip almışlar.
Beş kez beli yaralanmış,
Düşününce belalı bir iş çıkmış.
Uyuz sırtını sarmış,
O gözde tulpar Tootoru at,
Vah, kaza çarpmış meğer.
Koyuna yetmez bir topaç
Yük hayvanı olmuş meğer,
Koyuna yetmez bir eşek
Kötürüm olmuş meğer.
Tootoru at azap çekmiş,
Tootoru'ya kervancı
Yükünü tepeleme yüklemiş.
Bu ne olacak?
Kutlu halk idiniz,
Kalabalık kara Cediger,
Bu düşümü yorun bakalım!
Yine diyeyim, iş çetin,

Altın tasmalı ak sungur,
Bağını ipek gibi yırtmış.
«Po» desem konmadı elime,

Aydı közdöy sızıptır.
Al emne boluçu,
A tüşümdü coruçu?
Kolumda bolot kalkanım,
Meenet dat çırmap cetiptir,
Talkalanıp mınçası
Takır kıyrap ketiptir.
Bul emne boluçu?
Munu oylonup cediger,
Bu tüşüm kanday coruçu?
Üstümdö kımbat kök küpö,
Ok ötpöy turgan bek küpö,
Tabılgı caksa çok ötpös,
Oçogor atsa ok ötpös,
Karmaganda kol ötpös,
Kagışka kier kol cetpes,
Cakası çirip küyüptür.
Koy duşmandar tonumdu
Olco kılıp kiyiptir.
O örttöngürdün tukumu
Er Seytek kiyip cürüptür.
Bul emne boluçu?
Uşu tüşüm bek şumduk,
Bu tüşümü coruçu!
Bolotton kılgan sır nayzam,
Taş muştasam tayıbagan,
Coo sayganda kayıbagan,
Bir muştasam cazbagan,
Sumsayganda çañ çıkkan,
Sungan cerden kan çıkkan.
Muştaganda karandın
Bolottugu bilingen.
Tuura sayıp muştasa,
Tüpküç bolup iyilgen,
Kolumdagı sır nayza
Seksen kıyrap sınıptır,
Uşuntip Kuday uruptur.

Kasabam kıyrap çok bolup,

Ayı gözleyip süzülüp gitmiş.
O ne olacak,
O düşümü yorun bakalım?
Elimdeki çelik kalkanım,
Meşakkat pası sarıp yetişmiş,
Parçalanıp bunca yeri
Baştan aşağı kırılıp gitmiş.
Bu ne olacak?
Bunu bir düşünün Cediger,
Bu düşüm nasıl yorulacak?
Üstümdeki değerli mavi zırh,
Ok geçmez, sapasağlam zırh,
Tavlağı yaksan köz geçmez,
Ağır tüfek atsa ok geçmez,
Tuttuğunda el geçmez,
Kapışmada giyer, el yetmez;
Yakası çürüyüp yanmış.
Şu düşmanlar zırhımı
Yağma edip giymişler.
O yanası soyun tohumu
Er Seytek giyip gezmiş.
Bu ne olacak?
Şu düşüm pek uğursuz,
Bu düşümü yorun bakalım!
Çelikten dövme sırlı mızrağım,
Taşa vursam eğilmeyen,
Düşmana saplansa dönmeyen,
Bir kez vursam şaşmayan,
Somurttuğunda toz kaldıran,
Saplandığı yerden kan çıkaran.
Vurduğunda o karanın
Çelikliği belli olan.
Doğrudan saplayıp vursa,
Dip demiri gibi eğilen,
Elimdeki sırlı mızrak
Seksen parça kırılmış,
Böylece Tanrı vurmuş bizi.

Tuğum parçalanıp köze dönüp,

Karaşar biröö cok bolup,
Kalcayıp calgız kalıpmın.
Kıyın kımbat başımdı,
Uşunday çuuga salıpmın.
Bul emne boluçu?
Kalık kara cediger
Bu tüşüm kanday coruçu!» –
Ak sakalduu cediger
Aytkan tüşün corubay,
Coruuga çarkı bolo albay,
Baş kötörböy kılkıldap,
Cerdi çukup şılkıldap.
Ak sakalduu karısı
Boz baldarın karadı.
Tüş coruybu boz baldar
Birindep kaçıp taradı.
Cedigerdin er Kıyaz
Curtu mintip turganda,
Kayran Kıyaz kanetsin.
Kazanday kara börkü bar,
Kalayıktın baarısın
Soro turgan erki bar:
«Baştagı bolgon cediger –
Baatırga çalış ekensiñ.
Emikiñer cediger –
Katınga çalış ekensiñ.
Asker cıynap kol albay,
Cediger seni çoguu albay,
Ceke özüm barbasam,
Cer aalamdın üstünö
Bir cañcaldı salbasam.
Aytıluu Kıyaz atım bar,
Kılım duşman kozgolso,
Ceke kırçu alım bar.
Ata, cerge kirgen cediger –
Karaanıñ cok, beliñ cok,
Kaçan da bolso cediger –
Kayratıñdın özü cok,
Kaça berdiñ cediger.

Bakıp gözetecek kimse kalmayıp,
Bön bön yalnız kalmışım.
Şu çetin, değerli başımı
Böyle bir gürültüye salmışım.
Bu ne olacak?
Kalabalık kara Cediger,
Bu düşüm nasıl yorulacak!» –
Ak sakallı Cediger
Söylediği düşü yoramadı,
Yormaya güçleri yetmedi,
Baş kaldırmadan sallanıp,
Yeri kazıp boyun büküp.
Ak sakallı ihtiyarı
Boz yiğitlerine baktı.
Düş yorar mı boz yiğitler,
Birer birer kaçıp dağıldı.
Cediger'in er Kıyaz'ı,
Yurdu böyle dururken,
Zavallı Kıyaz n'eylesin.
Kazan gibi kara börkü var,
Bütün kalabalığı
Emip yutacak iradesi var:
«Eski zamanın Cediger'i –
Bahadıra çalar bir soydunuz.
Şimdiki siz Cediger –
Kadına çalar bir soy olmuşsunuz.
Asker toplayıp kol almadan,
Cediger, seni topluca almadan,
Tek başıma varmasam,
Şu yer yüzünün üstüne
Bir kavga salmasam.
Adı bilinen Kıyaz adım var,
Kıyamet gibi düşman kalksa,
Tek başıma kırar gücüm var.
Hey, yere geçesi Cediger –
Karan yok, belin yok,
Ne zaman olsa Cediger –
Yüreğinin kendisi yok,
Kaçıp durdun Cediger.

Ayday katın Çüröktü
Kurmandıkka çalbasam,
Kuturgan bala Seytekti
Kılıçtap başın albasam.
Cılkıdagı Külçoro
Cılmaytıp közün cogoltup,
Dañgıttarga carbasam.
Öydölörün kırbasam,
Tak ört öçköndöy kılbasam!
Er Kıyaz bolboy ölöyün,
Tuulbay tuna çögöyün!
Akundun kızı Çüröktün,
Ayday suluu can eken.
Aldap ketip tulpardı,
Duşmandıgı bar eken.
Karmap kalkın kırbasam,
Kaltırbastan kırbasam,
Tirüü cürböy ölöyün,
Çın kayratım barında,
Tulparım kantip bereyin.
Kuturgan belem dep turam,
Ketkeni ceti kün boldu.
Üstündögü ok ötpös,
Astındagı ok cetpes –
Ekөönü surap teñ alıp,
Candap ketken türü bar.
Cana uşintip bul Çürök,
Aldap ketken çeni bar.
Karmap cinin kakpasam,
Esebiñdi tappasam,
Ezelki ciniñ kakpasam!» –
Dep, oşentip, er Kıyaz,
Kaarlandı kamınıp,
Kara arstanday çamınıp.
On eki dürmöt büt alıp,
Ok cılanday küç alıp.
Araanday oozu açılıp,
Ört aralaş şilekey

Ay gibi kadın Çürök'ü
Kurban olarak boğazlamasam,
Kudurgan çocuk Seytek'i
Kılıçlayıp başını almasam.
Yılkıdaki Külçoro'yu
Gözünü sıyırıp yok edip,
Azgın itlere parçalatmasam.
Yukarıdakilerini kırmasam,
Sönen yangın gibi kılmasam!
Er Kıyaz olmayıp öleyim,
Doğmaz olup yere geçeyim!
Akun'un kızı Çürök'ün,
Ay gibi güzel canı varmış.
Aldatıp götürüp tulparı,
Düşmanlığı da varmış.
Yakalayıp halkını kırmasam,
Bir tek can bırakmadan kırmasam,
Sağ gezmeden öleyim,
Gerçek gücüm var iken,
Tulparımı nasıl vereyim.
Kudurdum sanırım diyorum,
Gideli yedi gün oldu.
Üstündeki ok geçmezi,
Altındaki ok yetmezi –
İkisini de dileyip alıp,
Yanına katıp gitmiş hali var.
Hem de böylece bu Çürök,
Aldatıp gitmiş ölçüsü var.
Yakalayıp cinini kırmasam,
Hesabını bulmasam,
Ezelî cinini kırmasam!» –
Deyip böylece er Kıyaz,
Kahırlandı, hazırlandı,
Kara arslan gibi kabardı.
On iki dürmötü tümden alıp,
Ok yılan gibi güç alıp.
Arslan ağzı gibi ağzı açılıp,
Ateşe karışık salyası

Omuroogo çaçılıp,
Kaar tögülüp kamınıp.

Kayıptan cañcal tabılıp,
Karargandan tünörüp,
Kürkürödü küülönüp,
Küpüldödü er Kıyaz,
Ayçürökkö süylönüp:
«Kıyırluuñdu kırbasam,
Kıyla cañcal kılbasam,
Baktarına suu burup,
Bakçalatıp salbasam.
Karıganda Akundu
Otunga aydap salbasam.
Acıbay menen Tümönbay,
Eki agasın soybosom.
Kalgan curtun sandaltıp,
Otunçu kılıp koybosom!
Kalganın karmap sındırıp,
Kaltırbay canın tındırıp,
Ay kasaba cün kılıp,
Aytkan Akun atasın
Körgönün müşkül kün kılıp,
Köp-köp cañcal salbasam,
Öçörkügön katınga,
Sanaası buzuk kapırga,
Özüm ceke barbasam,
Akır-takır müşküldü
A katınga salbasam!
Ötkön iştin ayınan,
Tootorunun cayınan,
Çıday albay Kıyazıñ
Çılgıy içi ört bolup,
Çımınday canı çırkırap,
Katınga atın aldatkan,
Karangün mendey bolobu?
Erdigim kalıp, esim cok,
Eçteme menen işim cok,
Er dep aytkan oñobu?

Göğsüne doğru saçılıp,
Kahır dökülüp hazırlanıp.

Gayipten kavga bulunup,
Kararıp gitgide kaşları çatılıp,
Gürledi coşup köpürdü,
Köpürdü durdu er Kıyaz,
Ayçürök'e söylenip:
«Kıyını sınırını kırmasam,
Bir hayli kavga kılmasam,
Bağlarına su çevirip,
Bahçelerini sel edip yıkmasam.
Kocamışlığında Akun'u
Odun taşımaya sürmesem.
Acıbay ile Tümönbay'ı,
İki ağabeyini boğazlamasam.
Kalan yurdunu şaşkın koyup,
Oduncu edip komasam!
Kalanını yakalayıp kırıp,
Bir can komadan susturup,
Ay tuğunu yün gibi ufalayıp,
Adı geçen Akun atasını
Gördüğü günü belaya çevirip,
Kat kat kavga salmasam,
Öç güden o kadına,
İçi bozuk kâfire,
Kendim tek başıma varmasam,
Yakıp bitiren derdi
O kadına salmasam!
Geçmiş işin yüzünden,
Tootoru'nun hâli yüzünden,
Dayanamayıp Kıyaz'ın
Katmerli içi ateş olup,
Sinek kadar canı çığrışıp,
Kadına atını aldatan,
Kara günlü ben gibisi olur mu?
Yiğitliğim kalmış, aklım yok,
Hiçbir şeyle işim yok,
Bana er demek doğru mudur?

Katın küñdüü kayran can,

Körmök bolgon ekemin.
Katın dep cürüp kayran can,
Ölmök bolgon ekemin» –

Dep, oşentip, er Kıyaz
Oçogorun oktoptur,
Kalıñ kara cediger –
Kaltırbay curtun boktoptur.
Er Kıyazdın kaarınan,
Kalkka çaçkan zaarınan,
Kaltıldagan kara cer
Kalıñınan toktoptur.
Küñgürönüp küülönüp,
Kürküröp Kıyaz süylönüp,
Kaşatka salgan korgondoy,
Kaarlansa kuturgur
Kalayıktı sorgondoy.
Er emespi zor Kıyaz,
Cedigerdi çoçutup,
Cel cetpegen corgonu
Cetik Kıyaz tokutup.
Badana kiyip balkıldap,
Kasabaday kalkıldap.
Cana Kıyaz kamdanıp,
Cay-caragın şaylanıp,
Oozunan ilep açılıp.
Közünün zaarı çaçılıp,
Cer caynagan cediger
Kep süylöböy, til aytpay,
Cediger çoguu basılıp,
Körsö köñül bölünüp,
Körsöñ baatır Kıyazdı
Kök askar toodoy körünüp.
Cay-caragın şaylanıp,
Calañkıç türlüü er baatır,
Kını cok kılıç baylanıp,
Körgöndö köñül bölünüp,

Kadın yüzünden, cariye yüzünden şu kahraman baş,
Görecek olmuşum meğer.
Kadın deyip gezerken şu kahraman baş,
Ölecek olmuşum meğer» –

Deyip böylece er Kıyaz
Ağır tüfeğine kurşun sürdü,
Kalabalık kara Cediger'i –
Bir kişi komadan yerin dibine soktu.
Er Kıyaz'ın kahrından,
Halka saçtığı zehrinden,
Titreyip duran kara yer
Kalınlığından dolayı durdu.
Homurdanıp coşarak,
Gürleyip Kıyaz söylenerek,
Yamaca kurulmuş kale gibi,
Kahırlansa o kudurası
Kalabalığı emip yutacak gibi.
Er değil mi koca Kıyaz,
Cediger'i ürkütüp,
Yel yetmeyen yorgasını
Usta Kıyaz eyerletip.
Zırh giyip parıldayıp,
Tuğ gibi dalgalanıp.
Yine Kıyaz hazırlanıp,
Tüm pusatını kuşanıp,
Ağzından solukları açılıp.
Gözünün zehri saçılıp,
Yer kaplayan Cediger
Söz söylemeden, dil çıkarmadan,
Cediger topluca sinip,
Görünce gönül bölünüp,
Görsen bahadır Kıyaz'ı
Gök yalçın dağ gibi görünüp.
Tüm pusatını kuşanıp,
Cellat suratlı er bahadır,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Görüldüğünde gönül bölünüp,

Körsöñ türlüü er Kıyaz
Kökcaldıgı körünüp.
Oktolgondo er Kıyaz
Ok cılan ayban türündöy,
Katılgandı buy kılıp
Aluuçunun birindey.
Çaması toluk zaarı küç,

Çalışar Kıyaz uşunday
Öldüm dep candan küdör üz.
Ak maralday zañkayıp,
Ala-Toodoy dañkayıp,
Körsöñ Kıyaz baatırıñ
Çaması arbın çarkı küç,
Çalışkandı kılar tüz.
Ölçöösü mınday Kıyazdın,
Öldüm dep candan küdör üz.
Beren da eken, er da eken,
Belgilüü Kıyaz şer da eken,
Karmaşıp adam barbagan,
Katılgan tirüü kalbagan,
Aylası kenen akıl köp,
Ayzaga kambıl ıktuu eken.
Coonun aylasın bilgen köykaşka,
Ayabagan mıktuu eken.
Kıyazdın cayı uşunday,
Attanıp çıgıp artınan
Ayçüröktün dartınan,
Bölünö çıgıp şaarınan,
Sur corgosun cılcıtıp,
Bölünüp çıktı aylınan,
Cañcal çıgıp artınan,
Tolukşugan Kıyaz kul
Tootoru attın dartınan.
Kezigeri Ayçürök,
Keyiteri Külçoro,
Kamınganı Ayçürök,
Kaysap salçu er Seytek.
Ceti-Özöndö cediger,

Görsen o heybetli er Kıyaz'ı
Bozkurtluğu belli olup.
Kurşun sürdüğünde er Kıyaz
Ok yılan denen hayvan gibi,
Sataşanı bezdirip
Alıp götürenlerin biri gibi.
Gücü tam, zehri güçlü,

Boy ölçüşür Kıyaz işte böyle,
Öldüm de canından umut kes.
Ak maral gibi heybetlenip,
Ala-Too gibi kabarıp,
Görsen Kıyaz bahadırı
Gücü bol, dermanı güçlü,
Karşı gelenlerini yere serer.
Ölçüsü böyledir Kıyaz'ın,
Öldüm de canından umut kes.
Yiğit de imiş, er de imiş,
Adı bilinen Kıyaz aslan da imiş,
Kapışıp adam varmamış,
Sataşan sağ kalmamış,
Çaresi geniş, aklı çok,
Mızrağa becerikli, usta imiş.
Düşmanın çaresini bilen seçkin er,
Esirgemeden sağlam bir yiğit imiş.
Kıyaz'ın hâli işte böyle,
Atlanıp çıktı ardından,
Ayçürök'ün derdinden,
Şehrinden ayrılıp çıkıp,
Kır yorgasını yürütüp,
Ayrılıp çıktı köyünden,
Kavga çıkıp ardından,
Gücünü tamamlamış Kıyaz kul
Tootoru atın derdinden.
Karşılaşacağı Ayçürök,
Perişan edeceği Külçoro,
Hazırlandığı Ayçürök,
Çiğneyip ezeceği er Seytek.
Ceti-Özön'deki Cediger,

Celigip Kıyaz attanıp,
Arıstanday taptanıp,
Çıday albay er Kıyaz
Çılgıy için ört çalıp,
Urunarga too tappay,
Uruşarga coo tappay,
Çırdaşuuga doo tappay,
Çılgıy balaa er Kıyaz
Çın ayabay celigip,

Kulcuñdasa cön ele,
Kuturganday eeligip.
Arak içip alkınıp.
Duuga kirip alıptır,
Ayabagan bir ülkön,
Çuuga kirip alıptır.
Baatırsınıp ersinip,
Köödönündö bel Kıyaz,
Kara kulak şersinip,
Eti kızuu er Kıyaz,
Kay adamdı teñsinsin.
Belsöölönüp belsinip,
Beren Kıyaz kökcal er,
Beri urganday teñselip.
Odurañdap barbañdap,
Cumuru baştın baarısın,
Cutuuçuday dardañdap.
Oñolbogon er Kıyaz,
Oynoşkondu orguday,
Kagışkandı cön ele
Karmap soyup koyguday.
Artıktıgı arstanday,
Alışkandı bul Kıyaz
Albarstıday baskıday,
Közü köldün ordunday,
Körsöñ Kıyaz kökcaldın
Karmaşkan canın soyguday.
Altın kerden aybalta
Al bilekte çalıluu.

Coşup Kıyaz atlanıp,
Arslan gibi kızışıp,
Dayanamayıp er Kıyaz
Katmerli içini ateş sarıp,
Vuracak dağ bulamadan,
Vuruşacak düşman bulamadan,
Çekişecek dava bulamadan,
Katmerli bela er Kıyaz
Hiç esirgemeden coşup,

Hırlaşsa hiç değilse,
Kudurmuş gibi kabarıp.
Rakı içip kızışıp.
Uğultuya girmiş meğer,
Esirgemeden bir kocaman,
Gürültüye girmiş meğer.
Bahadır geçinip, er geçinip,
Göğsünde güç olan Kıyaz,
Kara kulak aslan geçinip,
Eti kızgın er Kıyaz,
Hangi adamı denk sayar ki.
Bel bağlayıp güvenip,
Yiğit Kıyaz bozkurt er,
Beri vuracak gibi yalpalayıp.
Ödürgeyip böbürlenip,
Yumru başların hepsini,
Yutacakmış gibi kabarıp.
Yola gelmez er Kıyaz,
Oynaşanı yerinden koparacak gibi,
Çarpışanı hiç değilse
Yakalayıp boğazlayacak gibi.
Üstünlüğü arslan gibi,
Dövüşene bu Kıyaz
Albastı gibi basacak gibi,
Gözü göl yatağı gibi,
Görsen Kıyaz bozkurdun
Kapıştığının canını alacak gibi.
Altın kayışta ay balta
O bilekte asılı durur.

Cay-caraktın baarısı,
Ordu-ordunda salınuu.
Oloñdosoñ oktonup,
Esteseñ mınday er Kıyaz
Eki közü çok bolup,
Abaylap körsöñ çatagı
Ay-aalamda cok bolup.
Calınduu közü carkıldap,
Kasaba tuusu kalkıldap.
Kanga toybos kök kılıç,
Oñ cagında carkıldap.

Tüm pusatının hepsi,
Yerli yerinde kuşanılı durur.
Doğrulup kurşun sürdüğünde,
Andığında böyle er Kıyaz
İki gözü köz olup,
Dikkatle görsen kavgası
Ay ile âlemde eşi olmayıp.
Alevli gözü parıldayıp,
Tuğunun püskülü dalgalanıp.
Kana doymaz mavi kılıç,
Sağ yanında parıldayıp.

Körsö köñül bölünüp,
Sölököttüü sölpöttüü,
Atka mingen kelbeti
Kök askarday körünüp.
Körk-kelbetin karasa,
Adamdın köönü bölünüp,
Sıyagı bötön, zaarı küç,
Kez bolgondu kılar tüz,
Kezikseñ candan küdör üz!
Körgön can arstan degidey,
Kabılgandı al Kıyaz
Kamança kaysap cegidey,
Korkkonunan kıyla can
Cılas bolgon Kıyazdı
Aalam şeri degidey.
Eki tizgin, bir çılbır,
Aylasın tappay körgön can,
Koluña al dep bergidey.
Ar sözünö cön ele
Adamdın uulu köngüdöy,
Curt korgonu candarday,
El biylegen zarlarday,
Aalamdı buzçu balbanday.
Okçontoy baştık içine
Arıptar ok sologon.
Aybatına çıdabay,
Eçen can ayran bolguday,

Görünce gönül bölünüp,
Görkemli, heybetli,
Ata binmiş duruşu
Gök yalçın dağ gibi görünüp.
Görkünü, duruşunu görse
İnsanın gönlü bölünüp,
Görünüşü bambaşka, zehri güçlü,
Karşısına geleni yere serer,
Karşılaşsan canından umut kes!
Gören can arslan diyesi,
Karşısına geleni o Kıyaz
Kamış gibi çiğneyip yiyesi,
Korkusundan bir hayli can
Yok olduğu Kıyaz'ı
Âlemin aslanı diyesi.
İki dizgin, bir yular,
Çaresini bulamayıp gören can,
Eline al deyip veresi.
Her sözüne hiç değilse
İnsanoğlu boyun eğesi,
Yurdun korunağı canlar gibi,
El yöneten hükümdarlar gibi,
Âlemi bozacak pehlivan gibi.
Okluk torbasının içine
Zavallılar kurşun doldurmuş.
Heybetine dayanamayıp,
Nice can hayran kalası,

Kezikkendi bul Kıyaz
Keyitip cançıp sorguday,
Kelbetin körsöñ uşunday,
Kök ala maydan taş kaşat,
Körünöö çıga kalganday.
Ar maydanı ceke özü –
Bir oodarıp salganday.
Baatırdıgı başkaça,
Balbandıgı bir kança,
Kaarlansa al Kıyaz
Darıyanı burguday,
Kabılgan coonun kançasın,
Karaptuu ölüm kılgıday.

Karşılaşanı bu Kıyaz
Perişan edip ezip emesi,
Duruşunu görsen işte böyle,
Gök ala meydanda taşlı yamaç,
Göz göre göre çıkagelmiş gibi.
Her meydanı tek başına –
Bir devirip atacak gibi.
Bahadırlığı başka türlü,
Pehlivanlığı bir hayli,
Kahırlansa o Kıyaz
Deryayı yolundan çevirecek gibi,
Karşılaştığı düşmanın nicesini,
Bakar bakmaz ölüme yollayacak gibi.

Kirpigi bölök, közü çok,
Artınganı batman ok,
Adamdan mınday şumduk cok.
Ceti-Özöndön attanıp,
Ceke colgo kirgende
Küñgürönüp küülönüp,
Eçen türkün süylönüp,
Calpı türü kıraandın,
Can algıçtay körünüp.
Adam aşıp çıgalbas,
Biyik çalkar belge okşop,
Ar borumu Kıyazdın
Aalamga buzuk saluuçu
Ak boroon şamal celge okşop.
Kaarı kelip sumsayıp,
Aalamdı alıp salçuday,
Buttay temir kurçanıp,
Körkömdüü kökcal Kıyazdın
Baskanınan can çıgıp,
Küldürögön kıraandın
Dübürtünön can çıgıp,
Oozunan kökcalın,
Oktos berip şırkırap,
Kaalgaday kaşka tiş
Çaynagan sayın bırkırap.

Kirpiği ayrı, gözü köz,
Sırtına yüklediği batman kurşun,
İnsandan böyle uğursuzu yok.
Ceti-Özön'den atlanıp,
Tek başına yola koyulduğunda
Homurdanıp coşarak,
Nice türlü söylenerek,
Şahin yiğidin tüm hâli,
Can alıcı gibi görünüp.
İnsan aşıp geçemez,
Yüksek, sarp bir bel gibi,
Kıyaz'ın her endamı
Âleme bozgun salacak
Ak boran, sağanak yel gibi.
Kahrı gelip somurtup,
Âlemi alıp götürecek gibi,
But kalınlığında demir kuşanıp,
Görkemli bozkurt Kıyaz'ın
Yürüyüşünden can çıkıp,
Gürleyip duran şahinin
Nal dübüründen can çıkıp,
Ağzından bozkurdun soluğu,
Kurşun gibi savrulup şırıldayıp,
Kanat gibi apak dişi
Çiğnedikçe kıvılcım saçıp.

Suluu katın Çürökkö
Biröö cetip azgırıp,
Suuk kolun salgansıp,
Körkömdüü katın Çürögün,
Körünöö tartıp algansıp.
Cedigerdin elinen
Ceke attandı bölünüp.
Cekeybozdoy körünüp,
Oozunan kaarı tögülüp.
Aldındagı Kılküröñ
Arı külük, arı tınç
Acıldagan karaanıñ,
Kanatı barday körünüp,
Körgöndün köönü bölünüp.
Oozun caysa Kılküröñ

Güzel kadın Çürök'e
Biri varıp aldatıp,
Soğuk elini atmış gibi,
Görkemli kadını Çürök'ü,
Göz göre göre çekip almış gibi.
Cediger'in elinden
Tek başına atlandı ayrılıp.
Tek başlı dev gibi görünüp,
Ağzından kahrı dökülüp.
Altındaki Kılküröñ
Hem küheylan, hem sakin,
Hırıldayıp duran o karaltı,
Kanadı varmış gibi görünüp,
Görenlerin gönlü bölünüp.
Ağzını açsa Kılküröñ

Baskan ceri bırkırap,
Colum üydöy dañkanı
Açuulangan Kıyazdın,
Töbösündö çırkırap.
Sürdügüp tuyak tiygen cer
Kolu arıktay soyulup,
Tuyaktın tuura tiygen cer
Kemegedey oyulup,
Uşunday tulpar Kılküröñ,
Ala kaçıp dırkırap,
Ketmen sınduu tuyakka
Kezige tüşkön kara taş
Talkan bolup bırkırap.
Azili tulpar soyulgur,
Obu cok tulpar mal eken,
Argın, kırgız elinen,
Aytıluu Talas cerinen
Kunanında kuu coltoy
Olcogo kelgen mal eken.
Oñolbogon karandın
Tulpardıgı bar eken.
Karabayır kazanat,
Ketmen tuyak, keñ sooru

Bastığı yerler toz duman,
Çadır büyüklüğünde kesekler
Öfkelenen Kıyaz'ın
Tepesinde vızıldar.
Sürçüp tırnağın değdiği yer
Kol arkı gibi yarılıp,
Tuyağın tam bastığı yer
Ocak çukuru gibi oyulup,
İşte böyle küheylan Kılkürön,
Alıp kaçar dörtnala,
Kazma misali tuyağa
Rast gelen kara taş
Un ufak olup dağılır.
Aslında küheylandı, kahrolası,
Ölçüsüz bir küheylan hayvanmış,
Argın, Kırgız elinden,
Ünlü Talas yerinden
Tayken, kurnaz uğurlu,
Ganimet olarak gelen malmış.
Onmaz zavallının elinde
Küheylanlığı varmış.
Karabayır, kazanat soylu,
Kazma tuyaklı, geniş sağrılı,

Kerişke minçü cılkı eken.
Kılküröñ menen argıtıp,
Colgo kirdi er Kıyaz.
Colgo tüşüp çañdatıp,
Tootoru menen ok ötpös,
Ayçürökkö aldatıp,
Çıday albay Kıyazdın
Çılgıy içi ört bolup,
Ayçürök cetip körüügö
Eki közü tört bolup.
Kürkürögön köödöktün,
Eçteme menen işi cok,
Oloysoñ türü uşunday,
Özünön bölök kişi cok.
Baatırsınıp, şersinet,
Balbansınıp kuturgur,
Baarı cokton ersinet.

Cenkte binilecek yılkıymış.
Kılkürön'ü koşturarak,
Yola girdi er Kıyaz.
Yola düşüp toz koparıp,
Tootoru ile ok geçmezini,
Ayçürök'e kaptırıp,
Dayanamayıp Kıyaz'ın
İçi baştan başa yangın olup,
Ayçürök'e ulaşıp görmeye
İki gözü dört olup.
Kükreyen o kaba yiğidin,
Hiçbir şeyle işi yok,
Baksan hâli işte böyle,
Kendinden başka kimse yok.
Bahadırlanır, aslanlanır,
Pehlivanlanır kudurası,
Yoktan yere erlenir.

Törösünöt kansınat,
Törösüngön kuturgur,
Kılımdı buzgan kansınat.
Kıyalında er Kıyaz –
Kalayıktın törösü,
Kalk biylegen kansınat.
Oylosoñ mıktuu şersinip,
Kıraandıktan er Kıyaz
Kılımdın curtun çalçuday,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Azır ceñip alçuday.
Kayaşayak bergendi
Takır kırıp talkalap,
Baştıgına salçuday.
Baykasañ türü uşunday,
Baatır Kıyaz çoñ köödök
Küñgürönüp, küülönüp,
Özünçö bölök türlönüp,
Özü kelet süylönüp:
«Kaarlanıp kaçırsa,
Kabılışkan coo kelse,

Beylenir de hanlanır,
Beylenen o kudurası,
Çağı bozan hanlanır.
Hayalinde er Kıyaz –
Kalabalık halkın beyi,
Halk yöneten han sanır kendini.
Düşünsen, yaman aslanlanıp,
Yiğitlik davasıyla er Kıyaz
Çağın yurdunu talan edecek gibi,
Ay-âlemi darmadağın edip,
Şimdi yenip alacak gibi.
Karşılık vereni
Tümden kırıp parçalayıp,
Torbasına koyacak gibi.
Baksan hâli işte böyle,
Bahadır Kıyaz, koca sersem,
Homurdanıp coşarak,
Kendince bambaşka hâle bürünüp,
Kendi gelir söylenip:
«Kükreyip saldırırsa,
Karşıma çıkan düşman gelse,

Kas acalın cetkizem. / *Kesin ecelini yetiririm.*
Çımırkanıp kol salsam, / *Gerilip bir saldırsam,*
Çın düynödön ötköröm! / *Hak dünyaya geçiririm!*
Ay kasaba tuu kılam, / *Ay tuğralı tuğ dikerim,*
Açuulanıp aykırsam, / *Öfkelenip haykırsam,*
Asman-köktü çuu kılam! / *Gökyüzünü velveleye veririm!*
Toktolboston kol salsam, / *Durmaksızın saldırsam,*
Too kezikse talkalap, / *Dağ rast gelse parçalayıp,*
Topoloñun toz kılam! / *Kargaşasını toz ederim!*
Tokoydu buzup col salıp. / *Ormanı yarıp yol açıp,*
Cologongo kol salıp, / *Yaklaşana el atıp,*
Kaptal buzup küç alam, / *Yamaç yarıp güç alırım,*
Katılgandan öç alam! / *Sataşandan öç alırım!*
Karmaşa çıga coo kelse, / *Dövüşe çıkıp düşman gelse,*
Kayran başka doo kelse, / *Aziz başa dava gelse,*
Degenine könbösmün. / *Dediğine boyun eğmem.*
Başım barda men Kıyaz, / *Başım sağken ben Kıyaz,*
Eç zordukka könbösmün! / *Hiçbir zorbalığa boyun eğmem!*
Kaarım kelip kakaysam, / *Öfkem gelip dikilsem,*

Kaçırgandı caylarmın. / *Saldıranı hallederim.*
Kezikkendi kent kılıp, / *Rast geleni ezerim,*
Kelgenderdi ment kılam. / *Geleni serseme çeviririm.*
Kılıç alıp bakırsam, / *Kılıç alıp bağırsam,*
Kılımdın curtun sapırıp, / *Çağın yurdunu savurup,*
Kıyındarın bilermin, / *Yamanlarının hakkından gelirim,*
Kıyıgıma tiygendi / *Bana ilişeni*
Kılımga çeyin sürörmün! / *Kıyamete dek sürerim!*
Baatır dese, baatırmın, / *Bahadır dersen, bahadırım,*
Baatır şerdin özümün, / *Bahadır aslanın ta kendisiyim,*
Bar düynölük baatırdın / *Bütün dünya bahadırlarının*
Karagan kara közümün. / *Bakan kara gözüyüm.*
Kabılgandı kaysagan, / *Rast geleni çiğneyen,*
Kak kıraandın özümün. / *Tam yiğidin ta kendisiyim.*
Berendirmin, kandırmın, / *Berenim ben, hanım ben,*
Belsene çıksam karmaşka, / *Kuşanıp çıksam dövüşe,*
Bir baatırday bardırmın. / *Bir bahadır kadar varım.*
Açuulanıp aykırsam, / *Öfkelenip haykırsam,*
Akmaral tosup, uy kılam. / *Ak maralı çevirip inek ederim.*

Asıl Kıyaz bul başım,
Ay-aalamdı buy kılam.
Kök maral tosup, uy kılam,
Körüngön cerdi buy kılam!
Baatır Kıyaz mendirmin,
Bastaşkandı soo kılbay,
Basıp ceçü şerdirmin.
Ay-aalamdı buy kılçu,
Artık kökcal şerdirmin» –
Dep, oşentip, er Kıyaz
Colgo tüşüp kürküröp.
Körüp turgan adamdın,
Azat boyu dürküröp.
Kıyazdın cayın suraba,
Açılbas kündöy bürkölüp,
Ar caragın baylanıp,
Atı külük er çirkin
Kök coruday aylanıp,
Kabagı kerüü butkulday,
Kaçırgandı cutkuday,
Karkıbar kökcal Kıyazdın

Asil Kıyaz'dır bu başım,
Ay-âlemi darmadağın ederim.
Gök maralı çevirip inek ederim,
Görünen yeri darmadağın ederim!
Bahadır Kıyaz benim ben,
Karşı durana aman vermez,
Basıp yutan aslanım.
Ay-âlemi dize getiren,
Üstün bozkurt aslanım» –
Deyip, böylece, er Kıyaz
Yola düşüp kükreyip.
Görüp duran adamın,
Bütün bedeni ürperip.
Kıyaz'ın hâlini hiç sorma,
Açılmaz gün gibi bulutlanıp,
Her silahını kuşanıp,
Atı yüğrük yaman er
Gök akbaba gibi dönenip,
Kaşları yamaç çalılığı gibi,
Saldıranı yutacak gibi,
Heybetli bozkurt Kıyaz'ın

Kaarın körsöñ uşunday.
Bek çamınıp caylanıp,
Kını cok kılıç baylanıp,
Colum üydöy çoyun baş,
Colu katkan Kıyazdın
Corugun körsöñ oolak kaç!
Kıyalı kırça belindey,
Kayratı kapçal celindey,
Murunu kılıç kañkaday,
Burulup çıkkan murutu –
Ötökkö çıkkan çalkanday.
Aldıñkı eerdi salañdap,
Kembagaldın kabınday,
Didarının ısıgı –
Köörüktön çıkkan calınday.
Körüp turgan bendesi,
Köp canınan tüñülüp,

Öfkesini görsen işte böyle.
Sıkı davranıp yerine yerleşip,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Çadır büyüklüğünde demir topuz,
Yolu kurusası Kıyaz'ın
Gidişini görsen, uzağa kaç!
Huyu sarp geçit beli gibi,
Kuvveti boğaz yeli gibi,
Burnu kılıç kabzası gibi,
Kıvrılıp çıkan bıyığı –
Gübrelikte biten ısırgan gibi.
Alt dudağı sarkarak,
Yoksulun dağarcığı gibi,
Yüzünün sıcaklığı –
Körükten çıkan alev gibi.
Görüp duran kul bende,
Çokça canından umut kesip,

	Akılınan şaşkanday,	*Aklını şaşırmış gibi,*
	Kaarlansa kuturgur	*Kükrese o kudurası*
	Ay-aalamdı baskanday.	*Ay-âlemi basacak gibi.*
	Aldındagı Kılküröñ,	*Altındaki Kılkürön,*
	Semirgeni sümbödöy,	*Semizliği sümbe gibi,*
	Sekirgeni bürgödöy.	*Sıçrayışı pire gibi.*
	Kuturgurdun mingeni,	*Kudurasının bindiği,*
	Buluttay uçup burkurap,	*Bulut gibi uçup toz koparıp,*
15650	Başındagı dañkanı,	*Başındaki toprak kesekleri,*
	Çakmak taştay zırkırap,	*Çakmak taşı gibi vızıldayıp,*
	Buudan eken kuu çirkin.	*Yüğrükmüş kurnaz hayvan.*
	Bukaday moynu bultuldap,	*Boğa gibi boynu oynayıp,*
	Caaday uçup zakımdap,	*Yay gibi uçup ışıldayıp,*
	Kelçü cerge cakındap,	*Varacağı yere yaklaşıp,*
	Ereniñ kirip kelgende.	*Erenin girip geldiğinde.*
	Aldındagı Kılküröñ	*Altındaki Kılkürön*
	Kulanday kulak capırıp,	*Kulan gibi kulak yatırıp,*
	Kuyunday cerdi sapırıp.	*Kasırga gibi yeri savurup.*
15660	Tuyak cerge kadalıp,	*Tuyak yere çakılıp,*
	Totuday kuyruk taralıp.	*Tavus gibi kuyruk taranıp.*
	Cabıktay conu körünüp,	*Perde gibi sırtı görünüp,*
	Kazanday sooru bölünüp,	*Kazan gibi sağrısı bölünüp,*
	Kökülün kökkö zırgıtıp,	*Perçemini göğe savurup,*
	Körkömdü buudan soyulgur,	*Görklü yüğrük, kahrolası,*
	Tuyagın cerge mılgıtıp.	*Tuyağını yere değdirir gibi yapıp.*
	Adır-küdür aska taş	*Engebeli sarp kayalıkta*
	Belge minçü mal eken.	*Bele binilecek hayvanmış.*
	Kırk künçülük munarık,	*Kırk günlük pusarık*
15670	Çölgö minçü mal eken.	*Çöle binilecek hayvanmış.*
	Burup ayza sundurgan	*Çevirip mızrak uzattıran*
	Topko minçü mal eken.	*Kalabalığa binilecek hayvanmış.*
	Buzulbagan munarık,	*Bozulmayan pusarıkta,*
	Çokko minçü mal eken.	*Kora binilecek hayvanmış.*
	Mañday-teskey ayza alıp,	*Karşı karşıya mızrak alıp,*
	Salışka minçü mal eken.	*Vuruşmaya binilecek hayvanmış.*
	Öpkö carıp, baş kesip,	*Ciğer deşip, baş kesip,*
	Carışka minçü mal eken.	*Yarışa binilecek hayvanmış.*
	Kılküröñ menen kıygaçtap,	*Kılkürön ile çaprazlayıp,*

Kıyalı kızıp er Kıyaz,
Kılım curtka çır baştap.
Öpkösü kööp ceeligip,
Ölböçüdöy eeligip.
Kasabası körünüp,
Kalkınan cañgız bölünüp,
Körsöñ Kıyaz kökcalıñ,
Arak içip alkınıp,
Ölör cakka talpınıp.
Ölçölüü moynok karagır
Belde kelet er Kıyaz,
Kak etip karga uçpagan,
Cerde kelet er Kıyaz.
Küñgürönöt küülönöt,
Küp-küp etip süylönöt.
Altı ilek coo kelse,
Ayzalap calgız süröm – dep,
Aybattanıp aykırsam,
Ay-aalamga kirem – dep,
Körsöñ Kıyaz kökcal şer,
Köp ersinip kayran er,
Cañırıktuu kıyaga,
Carduu kaşat batkalga,
Caynap cılkı catkanga,
Karool çoku Taş-Moynok

Huyu kızıp er Kıyaz,
Çağın yurduna kavga başlatıp.
Ciğeri kabarıp azgınlaşıp,
Ölmeyecekmiş gibi coşup.
Tuğu görünüp,
Halkından yalnız ayrılıp,
Görsen Kıyaz bozkurdunu,
Rakı içip taşkınlaşıp,
Ölüm yönüne atılıp.
Ölçülü Moynok kara kırdan,
Belden gelir er Kıyaz,
Karganın kanat çırpıp uçmadığı
Yerden gelir er Kıyaz.
Homurdanır, coşar,
Küp küp edip söylenir.
Altı kere yüz bin düşman gelse,
Mızrakla yalnız sürerim – der,
Heybetlenip haykırsam,
Ay-âleme girerim – der,
Görsen Kıyaz bozkurt aslan,
Çokça erlenip aziz er,
Yankılı yamaca,
Yarlı uçurumlu vadiye,
Kaynaşıp yılkı yatan yere,
Gözcü tepe Taş-Moynok

Karasa Kıyaz munu oylop,
Karaganı Tootoru,
Kaalaganı Ayçürök.
Meelegeni Tootoru at,
Bek kapası Ayçürök.
Kara kaşat toosuna,
Karool taştın boyuna,
Çıgıp Kıyaz kaalasa,
Kalk amanın karasa,
Kırdan tütün bölünöt.
Kızıl cuurkan, kuçmaç eer,
Çürök eeri körünöt,
Ayçüröktün dümögü,

Bakınca Kıyaz bunu düşünüp,
Baktığı Tootoru,
İstediği Ayçürök.
Nişanladığı Tootoru at,
Büyük kederi Ayçürök.
Kara yamaç dağına,
Gözcü taşın yanına,
Çıkıp Kıyaz istese,
Halkın esenliğine baksa,
Sırttan duman yükselir.
Kızıl yorgan, kuçmaç eyer,
Çürök'ün eyeri görünür,
Ayçürök'ün velvelesi,

Asman tirep bölünöt. *Göğe direnip yükselir.*
Çirkep koygon kızıl nar, *Katar bağlanmış kızıl ner,*
Cük artkan seksen töösü bar. *Yük vurulmuş seksen devesi var.*
Kantse Çürök katın da, *Ne de olsa Çürök kadındır,*
Kalk büldürgön kapır da, *Halk perişan eden kâfirdir,*
Alganı catkan küyöö bar, *Kendini almış güvey var,*
Añdıp cürgön biröö bar» – *Pusuda gezen biri var» –*
Dep, oşentip, oy-oylop, *Deyip, böylece düşünüp,*
Başın çaykap boy-boylop. *Başını sallayıp dertlenip.*
Balaaluu müşkül kepti oylop: *Belalı zorlu sözü düşünüp:*
«Maa kalganda Çüröktün *«Bana kaldığında Çürök'ün*
Orgu-bargı boroondoy *İnişli çıkışlı boran gibi*
Oroyu suuk kebi bar. *Yüzü soğuk sözü var.*
Köönü kelse, katındın *Gönlü isterse, kadının*
Ar kaçandan bir kaçan, *Her zamandan bir zaman,*
Alam dep cürgön eri bar. *Alırım diye gezdiği eri var.*
Kayrat kılıp at surap, *Gayret edip at isteyip,*
Kamdap koygon eri bar. *Hazırlayıp koyduğu eri var.*
Katuu kayrat, çoñ buzuk, *Katı gayretli, büyük fesat,*
Karacoltoy şurkuya *Kara uğursuz cadının*
Sala turgan çeni bar, *Türlü oyun edecek hâli var,*
Kaarlanıp oñbogon. *Kükreyip onmaz olan.*
Ar kaçandan bir kaçan, *Her zamandan bir zaman,*
Oroyluk cinin koybogon, *Kabalık huyunu bırakmayan,*
Uşintip Çürök oñbogon. *Böyledir Çürök, onmayası.*
Bel baylagan beli bar, *Bel bağladığı beli var,*
Bekip catkan ceri bar. *Gizlenip yattığı yeri var.*

Köönü kelse kamdanıp, *Gönlü isterse hazırlanıp,*
Erin katkan çeni bar. *Erini sakladığı hâli var.*
Eski cindüü Çüröktün *Eski deli Çürök'ün*
Ayıkpay turgan cini bar. *İyileşmez cini var.*
Açuusu çukul kapırdın, *Öfkesi tez kâfirin,*
Alkıldagan katındın *Dilbaz taşkın kadının*
Altı külük at menen, *Altı yüğrük at ile,*
Alakanday kat menen *Avuç kadar mektup ile*
Erin algan çeni bar. *Erini aldığı hâli var.*
Ezelden beri Çüröktün *Ezelden beri Çürök'ün*
Eski uşunday kegi bar. *Eski böyle kini var.*

At aldagan kapırdın,
Aşkan antkor katındın
Bel baylagan beli bar,
Bekip catkan ceri bar.
Kazılgan kuduk colu bar,
Kamdagan mıktı çoñu bar.
Kabılgan erdin şoru bar» –
Dep, oşentip, er Kıyaz
Aram oylop turdu ele.
Ar bir müşkül, çoñ şumduk,
Caman oylop turdu ele.
Asmandan tütün bölünöt,
A tütündün aldınan
Agarıp çatır körünöt.
Ayuu talpak, ak bıştan
Erendin atı körünöt.
Ayza kırgıç sımpoçtuu,
Azamat atı körünöt.
Kıyazdın köönü bölünöt.
Köktön tütün bölünüp,
Kögörüp çatır körünüp,
Ordoluu şayık kök cöökör
Sarttın curtu körünöt.
Kök kıyan kır zakım cok,
Attarının baarı aygır,
Kuyuşkanı takır cok,
Coldogusu körünöt.
Kıylasında eeri cok,
Çomdogusu körünöt.

At aldatan kâfirin,
Aşırı ikiyüzlü kadının
Bel bağladığı beli var,
Gizlenip yattığı yeri var.
Kazılmış kuyu yolu var,
Hazırladığı yaman ulusu var.
Rast gelen erin çilesi var» –
Deyip, böylece, er Kıyaz
Haram düşünüp durmuştu.
Her bir zorluğu, büyük fesadı,
Kötü düşünüp durmuştu.
Göğe duman yükselir,
O dumanın önünden
Ağarıp çadır görünür.
Ayı postlu, ak nişanlı,
Erenin atı görünür.
Mızrak sıyıran süslü koşumlu,
Yiğidin atı görünür.
Kıyaz'ın gönlü bölünür.
Gökten duman ayrılıp,
Gövermiş çadır görünüp,
Otağlı şeyhli, gök maiyetli
Sart'ın yurdu görünür.
Gök selinde, sırtta pusarık yok,
Atlarının hepsi aygır,
Kuskunları hiç yok,
Yoldakisi görünür.
Nicesinde eyer yok,
Çul vurulmuşu görünür.

Kök kepiçin tepeytip,
Argımagın kekeytip,
Koroolop atın baylatıp,
Kızıl bakır can kazan
Kürüçün tegiz kaynatıp,
Artı kuçak çoñ komuz,
Duutar komuz tarttırıp,
Altımıştay cigitke
Tegiz akuş ayttırıp,

Gök pabucunu dikleştirip,
Küheylanının başını kaldırtıp,
Ağıl kurup at bağlatıp,
Kızıl bakır can kazanda
Pirincini hep kaynatıp,
Arkası kucak dolusu koca kopuz,
Dutar kopuz çaldırıp,
Altmış kadar yiğide
Hep bir ağızdan nağme söyletip,

Kup oyunun bolcotup,
Altı mıktuu balbanga
Dagıra çalıp oynotup,
Düñküldök kulak tundurup,
Ceti mıktuu balbanga
Dobulbasın urdurup.
Baraban ünü bakıldap,
Ceznay ünü takıldap,
Kerney-surnay tarttırıp,
Kelip oyun salgan beym.
Ayday katın Çüröktü
Ike kıyıp algan beym.
Adır-büdür munardın
Oyu bolup atkan beym,
Ayday katın beybaktın
Toyu bolup catkan beym!
Munu oylop, er Kıyaz
Çıday albay oktoldu,
Kaynap içi çok boldu,
Kayranıñ kaydan toktoldu.
Tutamday boldu kayran can,
Kaynap ketti körgön kan,
Katuulap canı örttönüp,
Katuu küydü Kıyaz kan
Çılgıy içi ört bolup,
Çın kayratın baştadı,
Çımınça körböy kuu canın,
Kılga baylap taştadı.
Kagıştan kayra tartpaym – dep,
Ayday katın Ayçürök
Acalga salsa kaytpaym – dep,

Tam oyununu düzenletip,
Altı yaman pehlivana
Dağıra çaldırıp oynatıp,
Gümbürtüyle kulak sağır edip,
Yedi yaman pehlivana
Davulunu vurdurup.
Davul sesi gümbürdeyip,
Ceznay sesi takırdayıp,
Borular, zurnalar çaldırıp,
Gelip oyun kurmuş meğer.
Ay yüzlü kadın Çürök'e
Nikâh kıyıp almış meğer.
Engebeli pusarıklı kırın
Oyunu olup gitmede meğer,
Ay yüzlü kadın bahtsızın
Düğünü olup yatmakta meğer!
Bunu düşünüp er Kıyaz
Dayanamayıp ok gibi gerildi,
Kaynayıp içi kor oldu,
Aziz nerede durabildi ki.
Tutam kadar oldu aziz can,
Gördükçe kaynadı hanın kanı,
Şiddetle canı tutuşup,
Katı yandı Kıyaz han
İçi baştan başa yangın olup,
Gerçek gayretine başladı,
Sinek kadar saymadan tatlı canını,
Kıla bağlayıp bıraktı.
Çarpışmadan geri dönmem – der,
Ay yüzlü kadın Ayçürök
Ecele de salsa dönmem – der,

Ceti-Özöndö cediger
Cediger kanı er Kıyaz,
Zorlugu toonun teñindey,
Çapçışıp çama kelbesten,
Olcolop algan katının
Alıstan kelgen duşmanga
Aldırıp iydi dedirbey,

Ceti-Özön'de Cediger,
Cediger hanı er Kıyaz,
Zorbalığı dağ dengi,
Çarpışmaya gücü yetmeden,
Yağmalayıp aldığı karısını
Uzaktan gelen düşmana
Kaptırıverdi dedirtmeden,

Bul küyüttü ukkuça,
Tirüü cürböy ölöyün,
Tuulbay tuna çögöyün!
Kütüp atkan erine,
Kamdap kelgen cerine,
Küröştü mıktap kılayın.
Kümüröytüp kul kılıp,
Küröşüp talkan kılayın!
Arım üçün bul candı
Akırı bügün kıyayın,
Katın alçu zorunun
Töbösünön basayın.
Bergen toyun aş kılıp,
Ayçürögün baş kılıp,
Kıyırluusun kırayın,
Kızık çırdı kılayın.
Ardagım aşkan koruma,
Ölböy kantip turayın.
Cediger kanı – kan Kıyaz
Zorlugu toonun teñindey,
Artık zayıbı Çüröktü,
Añdıp turgan duşmanga
Aldırıp iydi dedirbey
Dagdır cetse ölöyün,
Dardaygan başım barında
Katınım kantip bereyin!
Kuturgan okşoyt kim bolso,
Kuptap ayza sunuşup,
Kün bolcoboy uruşup,
Kulcuñdaşıp köröyün!
Karaluu cinin kagayın,
Uskaluu başın öltürüp,
Akundun kızı Çüröktün,

Curt büldürgön dümöktün,
Keremettüü katındın,
Keciri artık kapırdın
Ulaktay başın çabayın,
Uşintip cinin kagayın!

Bu yürek yangısını duymaktansa,
Diri gezmeden öleyim,
Doğmadan batıp gideyim!
Beklediği erine,
Hazırlanıp geldiği yerine,
Güreşi sağlamca edeyim.
Boynunu büküp kul edip,
Güreşip un ufak edeyim!
Namusum için bu canı
Nihayet bugün kıyayım,
Kadın alan zorbanın
Tepesinden basayım.
Verdiği toyu yas aşı edip,
Ayçürök'ü baş ödül edip,
Dört bir yanını kırayım,
Görülmedik kavgayı edeyim.
Şanıma sürülen bu lekeyle,
Ölmeden nasıl durayım.
Cediger hanı – han Kıyaz
Zorbalığı dağ dengi,
Üstün karısı Çürök'ü,
Pusuda duran düşmana
Kaptırıverdi dedirtmeden
Kader yeterse öleyim,
Koskoca başım dururken
Karımı nasıl vereyim!
Kudurmuş besbelli, kim ise,
Karşılıklı mızrak uzatıp,
Gün kararlaştırmadan vuruşup,
Boy ölçüşüp göreyim!
Kara cinini silkeyim,
Süslü başını öldürüp,
Akun'un kızı Çürök'ün,

Yurt perişan eden fitnenin,
Keremetli kadının,
İnadı aşkın kâfirin
Oğlak gibi başını keseyim,
Böylece cinini silkeyim!

Karargan közün oyoyun,
Karmaşa çıkkan duşmandı
Kaltırbay baarın soyoyun,
Kıl taştabay cañgızın,
Kılıçtap başın çabayın!
Kıyın antkor Çüröktün
Kıyla cinin kagayın.
Çatırın biylep çalayın,
Duşmanın meelep barayın» –
Dep, oşentip, er Kıyaz
Kabagına kar caadı.
Burulbastan Kıyazdın,
Murutuna muz toñdu.
Çımınday canga küç keldi,
Altımış bala, miñ müşkül,
Er Kıyazga büt keldi.
Cadaal cinden baştadı,
Aalamdan kımbat kayran can
Kılga baylap taştadı.
Çıñıroon kaçpas keñ maydan,
Çımçık uçpas keñ saydan,
Cortuulman ketpes erenden,
Coo kutulbas berenden,
Kuş erikpes asmandan,
Cer arbıbas baskandan,
Cer menen kökkö bir tiyip,
Celikti Kıyaz barçuday.
Cer caynagan köp koldu,
Ceke baylap alçuday.
Cer düynönü buy kılıp,
Baştıkka büktöp salçuday.
Katuu kayrat muştumday,
Baatır Kıyaz kökcaldın
Er kayratı uşunday.
Erdi eşiktüü señirdey,

Eñişse candı cegidey.
Kayratı bolot kurçunday,
Karasañ Kıyaz uşunday.

Kararan gözünü oyayım,
Dövüşe çıkan düşmanı
Bırakmadan hepsini boğazlayayım,
Kıl kadar komadan tekini,
Kılıçla başını uçurayım!
Yaman ikiyüzlü Çürök'ün
Nice cinini silkeyim.
Çadırını çiğneyip yıkayım,
Düşmanını nişanlayıp varayım» –
Deyip, böylece, er Kıyaz'ın
Kaşlarına kar yağdı.
Dönmeden Kıyaz'ın,
Bıyığına buz dondu.
Sinek kadar cana güç geldi,
Altmış bela, bin zorluk,
Er Kıyaz'a hep birden geldi.
Azgın öfkeden başladı,
Âlemden kıymetli aziz canı
Kıla bağlayıp bıraktı.
Çığlığın kaçmadığı geniş meydandan,
Serçe uçmaz geniş vadiden,
Akından geri kalmaz erenden,
Düşman kurtulmaz berenden,
Kuş usanmaz gökyüzünden,
Yürüdükçe yol bitmez yerden,
Yere göğe bir değip,
Coştu Kıyaz varacakmış gibi.
Yeri kaplayan çok orduyu,
Tek başına bağlayacak gibi.
Yeryüzünü darmadağın edip,
Torbaya katlayıp koyacak gibi.
Katı gayreti yumruk gibi,
Bahadır Kıyaz bozkurdun
Er gayreti işte böyle.
Dudakları kapı eşiği gibi,

Güreşse can yiyecek gibi.
Gayreti çelik keskini gibi,
Baksan Kıyaz işte böyle.

Buura töödöy kürküröp,
Munu körgön bendenin
Azat boyu dürküröp.
Karaanın körüp Kıyazdın
Kaygırdı Çürök küyünüp,
Kayran candan tüñülüp.
Çıñırıp ıylap çırkırap,
Çın Kudaylap burkurap:
«Oloñdoy kara çaçımdı,
Olco kıldıñ Kıyazga.
Aalamdan altın başımdı,
Kayratı katuu, zaarı küç,
Kan Kıyaz eldi kaysasa,
Kayran candan küdör üz!
Kazgaldak degen kayran kuş,
Kayrılbay uçkan talaadan.
Ayrılıp kalar bekemin,
Kardımdan çıkkan balamdan.
Aldeylegen Seytegim,
On ekiden ötö elek,
Enesi şorduu emçegi,
Tañdayınan kete elek,
Başına baktı kono elek.
Balbandık çarkı tolo elek,
Balam kanday bolor – dep,
Baykuş Çürök anı oylop,
Bozdop turat boyboylop.
Sanaası sandap bölünüp,
Sarı ooru bolup katından
Közünön caşı tögülüp.
Kazgaldak degen kayran kuş,
Karçıga kuşka cegizbe.
Eelikkenden Ayçürök,
Kıyazdan öldü dedirbe!
Aldı, can dep caratsañ
Kup sıylasañ sözümdü,
Koluna kordop tüşürüp,

Kuuratpasañ özümdü!

Buğra deve gibi kükreyip,
Bunu gören kulun
Bütün bedeni ürperip.
Karaltısını görüp Kıyaz'ın
Kaygılandı Çürök yanarak,
Aziz candan umut kesip.
Çığlık atıp ağlayıp sızlayıp,
Gerçek Hüda'ya yakarıp:
«Urgan gibi kara saçımı,
Ganimet ettin Kıyaz'a.
Âlemden altın başımı,
Gayreti katı, zehri güçlü,
Han Kıyaz halkı çiğnerse,
Aziz candan umudu kes!
Kazgaldak denen aziz kuş,
Dönmeden uçtu ovadan.
Ayrılır mıyım acaba,
Karnımdan çıkan yavrumdan.
Ninniler söylediğim Seytek'im,
On ikiyi geçmemiş,
Kara bahtlı anasının sütü,
Damağından gitmemiş,
Başına baht konmamış.
Pehlivanlık çağı dolmamış,
Yavrum nasıl olur – diye,
Zavallı Çürök onu düşünüp,
Bozlar durur ağıt yakıp.
Düşüncesi bin bir bölünüp,
Sarı dert olup kadının
Gözünden yaşı dökülüp.
Kazgaldak denen aziz kuşu,
Atmaca kuşuna yedirme.
Azgınlıktan Ayçürök,
Kıyaz'dan öldü dedirtme!
Haydi, can diye yarattınsa,
Hoş tutarsan sözümü,
Eline horlanıp düşürüp,

Perişan etmesen özümü!

Tutam kılba tilimdi,
Kürmöbö Kuday künümdü!
Atı-tonun teñ aldap,
Burup keldim cüzümdü.
Alda Taalam koş körsö,
Körgözör kırgız çetiñdi.
Küçtüü bolso kuturgur,
Kararta körbö betiñdi.
Bereber Kuday özüñdü,
Kuday can dep caratsañ,
Iylata körbö közümdü.
Işengen kaynim Külçoro –
Telegeyi teñ ele,
Şay koldogon şer ele,
On eki müçö kem ele,
On eki cılı zar kılıp,
Karagul çokmor berdi ele.
Katuu müşkül, çoñ korduk
Cedigerden kördü ele.
Alı ketip, muun boşop,
Arık bolup kaldı ele.
On eki cılga al kaynim,
Karıp bolup kaldı ele.
Kaarluu Kıyaz kapırdı,
Kalk büldürgön baatırdı,
Kaynime Kuday bererbi,
Kaarluu Kıyaz ölörbü!
Karıpka Kuday bererbi
Kayradan kol-but çeçilip,
Cana Kuday bererbi,
Agarıp anık tañ sürüp,
Kıynalgan başka kün tiyip,
Tuşoo buttan çeçilip,
Çırmagan kırsık kesilip,
Er Kıyaz uuldan ölöbü?
Egem Taala kuduret
Eserdi Kuday berebi» –
Dep, oşentip, Ayçürök,
Eñgil-deñgil oy oylop,

Tutam etme dilimi,
Düğümleme Tanrım günümü!
Atını donunu birlikte aldatıp,
Çevirip geldim yüzümü.
Allah Taalâm hoş görse,
Gösterir Kırgız elinin ucunu.
Güçlü ise o kudurası,
Kara çıkarma yüzünü.
Kâdir Hüda, sen kendin,
Hüda, can diye yarattınsa,
Ağlatma sakın gözümü.
Güvendiğim kaynım Külçoro –
Her yanı tamamdı,
Erenlerin koruduğu aslandı,
On iki uzvu sakattı,
On iki yıl inletip,
Karagul çomağı vermişlerdi.
Katı zorluk, büyük horluk
Cediger'den görmüştü.
Gücü gidip, eklemi çözülüp,
Arık olup kalmıştı.
On iki yıldır o kaynım,
Garip olup kalmıştı.
Öfkeli Kıyaz kâfirini,
Halk perişan eden bahadırı,
Kaynıma Hüda verir mi,
Öfkeli Kıyaz ölür mü!
Garibe Hüda verir mi,
Yeniden eli ayağı çözülüp,
Yine Hüda verir mi,
Ağarıp gerçek tan atıp,
Bunalan başa gün değip,
Köstek ayaktan çözülüp,
Saran kaza kesilip,
Er Kıyaz o oğuldan ölür mü?
Egem Taalâ kudretli,
Sersemi Hüda verir mi» –
Deyip, böylece, Ayçürök,
İnişli çıkışlı düşünceye dalıp,

Bozdop turat boyboylop,
Murundun suusun tarta albay,
Közünün caşın arta albay,
Kıyazdı körüp küyünüp,
Kızıtalak candan tüñülüp.
Kabırga söögü körünüp,
Közünün caşı tögülüp,
Cana Kıyaz bereniñ
Calañkıçtay körünüp.
Ayçürök baykuş burkurap,
Iylap turat çırkırap,
Kaarluu Kıyaz katuu şer
Kayrat kılgan uşu cer!
Catkan döböt kaştanıp,
Tülögön coru baştanıp,
Oñdop karmap ayza alıp,
Kuyka çaçı üksöyüp,
Algır kara bürküttöy,
Kayran Kıyaz tüksöyüp,
Kırgaktan ayza kolgo alıp,
Kılküröñdü bir salıp,
Tozoñun toodoy uratıp,
Kılküröñ menen çuratıp.
Kaykı kaşat taş maydan,
Er Kıyaz çıga keldi ele,
Kısık coldun urçukta,
Çılbırdan alçu tumşukta,
Karasam köñül bölünöt,
Külçoro kul körünöt.
Bokonosu bolkoyup,
Bolup kalgan körünöt.
Bagalçak bolup baltayıp,
Tolup kalgan körünöt,
Erlik baktı başına
Konup kalgan körünöt.
Külçoronu körgöndö,
Azır kaysap saluuçu
Türü keldi Kıyazdın.

Bozlar durur ağıt yakıp,
Burnunun suyunu çekemeyip,
Gözünün yaşını dindiremeyip,
Kıyaz'ı görüp yanarak,
Kahrolası candan umut kesip.
Kaburga kemiği görünüp,
Gözünün yaşı dökülüp,
Yine Kıyaz berenin
Hortlak gibi görünüp.
Ayçürök zavallı hıçkırıp,
Ağlar durur çığlık atıp,
Öfkeli Kıyaz katı aslan
Gayrete geldiği yer burası!
Yatan köpek gibi hırlayıp,
Tüy döken akbaba gibi kabarıp,
Düzeltip tutup mızrak alıp,
Kafa derisinde saçı diken diken,
Avcı kara kartal gibi,
Aziz Kıyaz kabararak,
Kıyıdan mızrağı ele alıp,
Kılkürön'e bir vurup,
Tozunu dağ gibi savurup,
Kılkürön ile koşturup.
Eğri yamaçlı taş meydana,
Er Kıyaz çıkageldi,
Dar yolun çıkıntısında,
Yularından tutulacak burunda,
Baksam, gönül bölünür,
Külçoro kul görünür.
Böğür kemiği dolgunlaşıp,
Güçlenmiş olduğu görünür.
Baldırları kalınlaşıp,
Dolmuş olduğu görünür,
Erlik bahtı başına
Konmuş olduğu görünür.
Külçoro'yu gördüğünde,
Hemen çiğneyip ezecek
Hâli geldi Kıyaz'ın.

Azır soyup ketüüçü
Cini keldi Kıyazdın.

Kuturgan kul, seni – dep,
Tirüü turbay öldüñ – dep,
Kayra tartpas çın caydı
Kuturgurum, kördüñ – dep.
Oñ dalıñ on col oybosom,
Kıñırak berip koluna
Kıyıktap kempir koybosom.
Kırk bir künü keskilep,
Kuturgur seni soybosom!
Közüñdü çukup albasam,
Köp kayrattuu koluñdu
Karuuñdan kesip salbasam!
Col üstünö süyrötüp,
Çımınday canıñ kıybasam!
Kuuragan kul kap seni,
Kuzgun toyu kılbasam.
Kestik menen öltürböy,
Korduk menen öltürüp,
Öltürbösöm özüñdü,
Cogotposom közüñdü!
Esil başıñ çappasam,
Esebiñdi tappasam.
Kul aldında kuturup,
Kuu börüdöy cutunup,
Kaarlanıp dardaktap,
Semirip-sergip barbaktap,
Kuturgan kuldu karasañ,
Baatırsınıp, şersinip
Coboloñduu kızıtalak,
Coldo catat ersinip.
Körünöö çıgıp közümö,
Columduunun birindey,
Colugat menin özümö.
Kızıtalak Kançoro –
Kuturgan dostum oñbodu.
Caylayın desem men munu,

Hemen boğazlayıp gidecek
Öfkesi geldi Kıyaz'ın.

Kuduran kul, seni – der,
Diri durmadan öldün – der,
Geri dönülmez gerçek yurdu
Kudurasım, gördün – der.
Sağ küreğini on kez oymazsam,
Kıñırak verip eline
Kocakarıya kıydırmazsam.
Kırk bir gün doğrayıp,
Kudurası, seni boğazlamazsam!
Gözünü oyup almazsam,
Çok gayretli kolunu
Pazından kesip atmazsam!
Yol üstünde sürükleyip,
Sinek kadar canını kıymazsam!
Kurumuş kul, hele seni,
Kuzgun toyu etmezsem.
Bıçakla öldürmeden,
Horlukla öldürüp,
Öldürmezsem seni,
Yok etmezsem gözünü!
Aziz başını uçurmazsam,
Hesabını bulmazsam.
Kul, huzurumda kudurup,
Kurnaz kurt gibi yutkunup,
Kükreyip böbürlenip,
Semirip dinçleşip kabarıp,
Kuduran kula bir baksan,
Bahadırlanıp, aslanlanıp
Belalı kahrolası,
Yolda yatar erlenip.
Apaçık çıkıp gözüme,
Yolu açığın biri gibi,
Rast gelir benim özüme.
Kahrolası Kançoro –
Kuduran dostum onmadı.
Halledeyim desem ben bunu,

Canın kıybay koygonu.
Kapılet tilin men alıp,
Kazıptırmın orumdu.
Katılbay koyup duşmanga,

Canına kıymadan bıraktı.
Ansızın sözüne ben uyup,
Kazmışım kendi çukurumu.
Düşmana ilişmeden bırakıp,

Kördüm mınday sonundu,
Olcolotup tonumdu.
Bilbeptirmin munumdu,
Ukuruk berip duşmanga,
Kim kubar menin kunumdu.
Astınan çıkkan Külçoro –
Aybaş mıktuu dañkayıp,
Baatırsınıp kalıptır.
Kul da bolso, bu kuldu
Birdeme daarıp çalıptır.
Ok ötpösün camınıp,
Coolaşarga kamınıp,
Cok cerden cañcal tabılıp,
Semirip, sergip algan beym.
Olutuma kelgendin
Kaşayta közün oyoyun.
Ne da bolso bu kuldu
Kaçırıp kirip soyoyun!
Kanduu kılıç sunayın,
Baatırsıngan bu kuldun
Uşintip canın kıyayın!
Tüpöktüü ayza, sır cebe,
Tüzdöp sunup er Kıyaz.
Agam, atam teñ ölüp,
Kulun kalgan Tootoru,
Epteşip cürüp er bolduk,
Er uulu menen teñ bolduk.
Kan içip cürüp katıgıp,
Kayran Kıyaz atıgıp.
Belgilüü bolup bel bolup,
Bendeden çıkkan şer bolup,
Dünüyönü teñseltken,
Baatır Kıyaz men bolup.
Kaygıga başım candatıp,

Gördüm böyle görülmedik şeyi,
Yağmalatıp donumu.
Bilmemişim bu ettiğimi,
Ukuruk verip düşmana,
Kim öder benim kanımı.
Önümden çıkan Külçoro –
At başı gibi iri, heybetlenip,
Bahadırlanıp kalmıştır.
Kul da olsa, bu kula
Bir şey dokunmuş, konmuştur.
Ok geçmezini bürünüp,
Düşmanlığa hazırlanıp,
Yok yerden kavga bulunup,
Semirip dinçleşmiş meğer.
Karşıma dikilenin
Kör edip gözünü oyayım.
Ne olursa olsun bu kulu
Saldırıp girip boğazlayayım!
Kanlı kılıcı uzatayım,
Bahadırlanan bu kulun
Böylece canını kıyayım!
Püsküllü mızrak, sırlı ok,
Doğrultup uzattı er Kıyaz.
Ağam, babam birden ölüp,
Tay kalan Tootoru,
Uğraşıp didinip er olduk,
Er oğluyla denk olduk.
Kan içerek katılaşıp,
Aziz Kıyaz diye ün alıp.
Belli olup bel olup,
İnsandan çıkma aslan olup,
Dünyayı sarsan,
Bahadır Kıyaz ben olup.
Kaygıyla başımı yandırıp,

Katınga at-ton aldatıp,
Kaarım kelip turganda
Kagışarga coo tappay,
Zaarım kelip turganda.
Bügün kızıl bolot sır nayza,
Kıltaytıp cerge tayabaym.

Öz atam Bagış coolaşsa,
Kılaygan canın ayabaym.
Özöndüü bulak kuugan tör,
Ördötö salar mal da cok.
Öz uyalaş kas bolso,
Ölümdön ayar can da cok» –
Dep, oşentip, er Kıyaz,
Kara caak buldursun
Karmay kalıp imerip.
Kayıp sınduu Kılkürön,
Takımga salıp ciberip.
Kıykırıp ayza sundu ele,
Ayza menen uraarda,
Adis bolgon Külçoro –
Kança coo menen kagışıp,
Duşman ıgın bek bilgen,
Daanış bolgon Külçoro.
Közü körgön alıstan,
Köp duşmanga kol salsa,
Ceke çıkkan carıştan
Cetkileñi bolcolsuz.
Baatır da oşo, şer da oşol,
Ay-aalamdı buy kılgan,
Aytıluu kökcal er da oşol,
Eçen körgön eñişten,
Aalam curttu buy kılıp,
Ceke çıkkan ceñişten.
Amızga tuugan şer çoro,
Ay-aalamdı buy kılgan,
Aşkere kökcal er Çoro,
Cekeni belge kurçangan,
Cetkenderge kol salgan.

Kadına at ile don kaptırıp,
Öfkem gelip dururken
Çarpışacak düşman bulamayıp,
Zehrim gelip dururken.
Bugün kızıl çelik sır mızrağı,
Ucunu yere dayamam.

Öz babam Bagış düşman olsa,
Işıldayan canını esirgemem.
Vadili pınar kovalayan yaylada,
Yukarı sürülecek mal da yok.
Öz kardeşim düşman olsa,
Ölümden esirgenecek can da yok» –
Deyip, böylece, er Kıyaz,
Kara yanaklı örme kamçıyı
Kavrayıp havada çevirdi.
Kayıp misali Kılkürön'e,
Sağrısına vurup gönderiverip.
Haykırıp mızrak uzattı,
Mızrak ile vuracakken,
Usta olmuş Külçoro –
Nice düşmanla çarpışıp,
Düşman yordamını iyi bilen,
Bilge olmuş Külçoro.
Gözü görür uzaktan,
Çok düşmana el atsa,
Teke tek çıktığı yarıştan
Erişkinliği ölçüsüz.
Bahadır da o, aslan da o,
Ay-âlemi dize getiren,
Ünlü bozkurt er de o,
Nice görmüş güreşten,
Âlem yurdunu dize getirip,
Teke tek çıktığı zaferden.
Ar için doğmuş aslan çoro,
Ay-âlemi dize getiren,
Apaçık bozkurt er Çoro,
Cenk kılıcını bele kuşanan,
Yetişene el atan.

Kapçal buzup col salgan,
Ay-aalamga kol salgan.
Şumduk ele, şer da ele,
Kıyaz turmak kılımdı
Kıymıldatkan er ele.
Caynagan kızıl çok ele,
Casalgan bolot ok ele,
Cananam kezçü şok ele.

Boğaz yarıp yol açan,
Ay-âleme el atan.
Şaşılasıydı, aslandı da,
Kıyaz şöyle dursun, çağı
Yerinden oynatan erdi.
Kaynaşan kızıl kordu,
Dövülmüş çelik oktu,
Cehennemi gezecek yamandı.

Cumuru baştuu bendeden,
Casalgan mınday cok ele.
Baatırdıgı, şerdigi, –
Baykasañ mınday erdigi.
Kıyaz ayza salarda,
Aylasın Çoro tarttı ele.
Altın kerden aybalta,
Aşkere sungan ayzasın
Ortosun bölö çaptı ele.
Ok ötpögön ak bula –
Şapa-şupa Külçoro –
Şamdagayı bolcolsuz,
Ak bula tondu kaktı ele.
Olcodo cürgön Kılküröñ,
Külçoro cıtın körgöndö
Aytayın dese tili cok.
Aybandan estüü carıktık
Bura tartıp, bult koyup,
Buluttay uçup canıbar
Kayrılıp kayra kılt koydu.
Burulganda karandın,
Buluttay uçup zırgıdı.
Zırgıganda Kılküröñ,
Üstündögü er Kıyaz
Üzöñgüdön but tayıp,
Eerden artı kıltayıp
Iyık caldan alalbay,
Kayran buttu salalbay,
Coruday uçup barbayıp,
Attan kulap dardayıp,

Yuvarlak başlı kuldan,
Böyle yaratılmışı yoktu.
Bahadırlığı, aslanlığı, –
Bir baksan böyledir erliği.
Kıyaz mızrak vuracakken,
Çaresini Çoro buldu.
Altın gerdanlı ay baltayla,
Apaçık uzanan mızrağın
Ortasını böle vurdu.
Ok geçmeyen ak bula –
Çevik davranan Külçoro –
Çevikliği ölçüsüz,
Ak bula donunu silkti.
Ganimette gezen Kılkürön,
Külçoro'nun kokusunu aldığında
Söyleyeyim dese dili yok.
Hayvandan akıllı yaratık
Dizgin kırıp, kaçamak yapıp,
Bulut gibi uçtu hayvancık,
Dönüp geri kıvrılıverdi.
Döndüğünde çaresizin,
Bulut gibi uçup fırladı.
Fırladığında Kılkürön,
Üstündeki er Kıyaz
Üzengiden ayağı kayıp,
Eyerden arkası kaykılıp
Kutlu yeleden tutamayıp,
Aziz ayağı basamayıp,
Akbaba gibi uçup yayılıp,
Attan düşüp serilip,

Kanatınan kayrıldı.
Kagışka minçü Kılküröñ,
Küröñdön Kıyaz ayrıldı.
Bura tartıp bul Küröñ,
Buguday moynun buradı.
Opol-toodoy er Kıyaz,
Kılküröñdön kuladı.
Kulagandan turbadı,
Arbayıp attan cıgılıp,
Añgekke başı tıgılıp,

Çakçelekey çañ bolup,
Başı-közü kan bolup,
Ömgöktüü curt cediger –
Bir körüügö zar bolup.
Attan tüşüp albayıp,
Orolmo-Toodoy dardayıp,
Oturdu Kıyaz oñşoyup,
Aç börüdöy şoñşoyup.
Körgönü karan kün bolup,
Içi örttönüp, tün bolup.
Cıgılgan ceri añ bolup,
Er Kıyaz başı mañ bolup.
Cadaal salıp turuşup,
Kıyın tacaal er Kıyaz
Kılküröñ menen uruşup:
«Aram ölgön Kılküröñ –
Zilinde duşman mal ele,
Aybanı duşman kankordun
Kay eldigi bar ele.
Aram ölgön Kılküröñ –
Kılküröñ emes çır küröñ.
Bir körgözdü közümö,
Kişi kılgıs sır küröñ.
Ayban da bolso çoçkonun
Corugun beylep bilgemin.
Colu katuu Ayçürök
Coolaşa keter beken – dep,
Oşondon çoçup cürgömün.

Kanadından kırıldı.
Cenge binilen Kılkürön,
Kürön'den Kıyaz ayrıldı.
Dizgin kırıp bu Kürön,
Geyik gibi boynunu burdu.
Ulu dağ gibi er Kıyaz,
Kılkürön'den yuvarlandı.
Düştüğüyle kalkamadı,
Kollarını açıp attan yıkılıp,
Çukura başı saplanıp,

Karman çorman toz olup,
Başı gözü kan olup,
Emektar Cediger yurdu –
Bir görmeye hasret olup.
Attan düşüp yayılıp,
Orolmo Dağı gibi serilip,
Oturdu Kıyaz büzülüp,
Aç kurt gibi süzülüp.
Gördüğü kara gün olup,
İçi tutuşup gece olup.
Yıkıldığı yer çukur olup,
Er Kıyaz'ın başı sersem olup.
Öfkeyle dikilip,
Yaman azgın er Kıyaz
Kılkürön ile dalaşıp:
«Haram ölesi Kılkürön –
Aslında düşman malıydı,
Kan içici düşmanın hayvanı da düşman,
Nerde eldaşlığı vardı ki.
Haram ölesi Kılkürön –
Kılkürön değil, fesat kürön.
Bir gösterdi gözüme,
Adam etmez sır kürön.
Hayvan da olsa domuzun
Gidişini sezip bilmiştim.
Yolu katı Ayçürök
Düşman kesilir mi ola – diye,
Ondan ürküp gezmiştim.

Asıyında Kılküröñ
Azdap karmap aldırbay,
Abam Toltoy aşına
Arınatıp çaldırbay.
Arbaktan ayap kuu doñuz,

Arbaygan Kıyaz baatırdı
Armanduu kıldı bu doñuz.
Kuday bardır, Kılküröñ,
Kuzgun kuran okugur,
Coru közüñ çokugur.
Karışkır cesin kardıñdı,
Kök coru tartkır tarpıñdı!

Bir balaaga kuturgur,
Alganı kelgen eken go.
Bir şumdukka bul baştı,
Salganı kelgen eken go.
Bende körbös şum korduk,
Körgönü kelgen ekemin.
Kılküröñ minip col tartıp,
Ölgönü kelgen ekemin.
Kıyın müşkül, çoñ cañcal,
Körgönü kelgen ekemin.
Külügünön tizginin,
Cıyganı kelgen ekemin.
Küyüttüü candı ölümgö
Kıyganı kelgen ekemin.
Çılgıy içi ört bolup,
Çıday albay bakırıp,
Coo mına dep kuturgur,
Cediger curtun çakırıp.
Aylası ketip er Kıyaz,
Ebi ketip ayanıp,
Korduk keldi başına.
Korcoñdogon Kıyaz kul
Aybaltanı tayanıp,
Aylası ketip bakırıp,
Atası Bagış, er Toltoy

Beşli çağında Kılkürön'ü
Az tutup, yakalatmayıp,
Ağam Toltoy'un aşında
Yorup koşturtmayıp.
Ata ruhlarından esirgediğim kurnaz domuz,
Serilmiş Kıyaz bahadırı
Hasrette kodu bu domuz.
Hüda vardır, Kılkürön,
Kuzgun sana Kur'an okusun,
Akbaba gözünü gagalasın.
Kurt yesin karnını,
Gök akbaba çeksin leşini!

Bir belaya bu kudurası,
Beni almaya gelmiş meğer.
Bir şumluğa bu başı,
Salmaya gelmiş meğer.
Kul görmedik şum horluğu,
Görmeye gelmişim meğer.
Kılkürön binip yola çıkıp,
Ölmeye gelmişim meğer.
Yaman zorluğu, büyük kavgayı,
Görmeye gelmişim meğer.
Yüğrüğümden dizginimi,
Devşirmeye gelmişim meğer.
Dertli canı ölüme
Kıymaya gelmişim meğer.
İçi baştan başa yangın olup,
Dayanamayıp bağırıp,
Düşman işte diye kudurası,
Cediger yurdunu çağırıp.
Çaresi tükenip er Kıyaz,
Düzeni gidip yerinip,
Horluk geldi başına.
Böbürlenen Kıyaz kul
Ay baltasına dayanıp,
Çaresi gidip bağırıp,
Babası Bagış, er Toltoy

Eköönü katar çakırıp,
Ayzanın baarı übölüp,
Aylanın baarı tügönüp.
Cok nemesin çakırıp,
Er Kıyazga cin kelip,
Kılküröñdön ayrılıp,
Er Kıyazdın başına,
Akır zaman kün kelip.
Ay böksörüp, kün ötüp,
Aylasın tappay al Kıyaz,
Turgan eken minetip.
Kıyaz, Kıyaz bolgonu,
Kıyaz atka kongonu,
Kıylaga uluk kan bolup,
Baatırıñ Kıyaz bolgonu,

İkisini birden çağırıp,
Mızrakların hepsi ufalanıp,
Çarelerin hepsi tükenip.
Olmayanı çağırıp,
Er Kıyaz'a cin gelip,
Kılkürön'den ayrılıp,
Er Kıyaz'ın başına,
Ahir zaman günü gelip.
Ay eksilip, gün geçip,
Çaresini bulamayıp o Kıyaz,
Duruyormuş böylece.
Kıyaz'ın Kıyaz olalı,
Kıyaz adını alalı,
Nicesine ulu han olup,
Bahadırın Kıyaz olalı,

Kılaytıp kılıç suna elek,
Kıltaytıp Kuday ura elek.
Ar balaaga barbagan,
Arbayıp cöö kalbagan.
Beren Kıyaz bolgonu,
Bende karböyt bul işti,
Başına Kuday salbagan.
Attan tüşüp arbayıp,
Kotur narday dardayıp,
Külçoronun canında
Turdu Kıyaz barbayıp.
Kapalanıp, kaygırıp,
Tulparınan ayrılıp,
Turbay Kıyaz turganda,
Mına oşondo Külçoro
Karçıgaday kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Örttöy közü bek caynap,
Kan içmesi bek karmap.
Tegeregin karabay,
Teñiz tuugan kurguruñ
Tegele canın ayabay.
Börü sınduu kabılan

Ona kılıç uzatan çıkmamıştı,
Sersemletip Hüda vurmamıştı.
Böyle belaya düşmemişti,
Serilip yaya kalmamıştı.
Beren Kıyaz olalı,
Kul görmez bu işi,
Başına Hüda salmamıştı.
Attan düşüp serilip,
Uyuz deve gibi kabarıp,
Külçoro'nun yanında
Durdu Kıyaz apışıp.
Kederlenip, kaygılanıp,
Küheylanından ayrılıp,
Kalkmadan Kıyaz dururken,
İşte o zaman Külçoro
Atmaca gibi davranıp,
Gaipten akıl bulunup,
Ateş gibi gözü parlayıp,
Kan içiciliği pek tutup.
Çevresine bakınmadan,
Deniz gibi doğmuş, kahrolası,
Hiç canını esirgemeden.
Kurt misali kaplan

Kırçındı tepsep col salıp,
Kıykırığı taş carıp,
Er Kıyazga kol salıp,
Botom, oñ dalım oyup kul kılgan,
Ordoluumdu pul kılgan.
Şerim Kıyaz sensiñbi?
Abamdı kuup cogotkon,
Erim Kıyaz sensiñbi?
Kıylaga kırgın baştagan,
Talastı elsiz taştagan,
Kaldayıp karmap çettegen,
Karıyamdı örttögön.
Kerege-uugum kıyratkan,
Karı-kartañ, cesirdi
Kaltırbay tegiz ıylatkan,
Adamdıgı basılgan,
Aalamga örtü çaçılgan,

Fidanlığı çiğneyip yol açıp,
Haykırışı taş yarıp,
Er Kıyaz'a el atıp,
«Bre, sağ küreğimi oyup kul eden,
Otağımı pula satan.
Aslanım Kıyaz sen misin?
Ağamı kovup yok eden,
Erim Kıyaz sen misin?
Nicesine kırgın başlatan,
Talas'ı elsiz bırakan,
Heybetle tutup sürgün eden,
İhtiyarımı ateşe veren.
Kerege ile uğumu kırıp döken,
Yaşlıyı, dul kadını
Bırakmadan hep ağlatan,
İnsanlığı sönmüş,
Âleme ateşi saçılmış,

Ayban Kıyaz sensiñbi?
Ay-aalamdı talkanday,
Çalgan Kıyaz sensiñbi?
Aşıra cañcal çoñ müşkül,
Salgan Kıyaz sensiñbi?
Cibegimdi cup kılıp,
Cigitim kırıp tul kılıp,
Katınım tiyip küñ kılıp,
Ordomdu örttöp kül kılıp,
Künümdü kara tün kılıp,
Koygon Kıyaz sensiñbi?
Esepsiz ebim ketirip,
Tapkan Kıyaz sensiñbi?
El büldürüp kırgındap,
Çapkan Kıyaz sensiñbi?
Ezelki cindi kaltırbay,
Kakkan Kıyaz sensiñbi?
Cılgındının oyunan,
Keñ Talastın boyunan
Kaptamaluu kol cıyıp,
Ayza sayıp imerdiñ,

Hayvan Kıyaz sen misin?
Ay-âlemi un ufak edip,
Vuran Kıyaz sen misin?
Aşırı kavgayı, büyük zorluğu,
Salan Kıyaz sen misin?
İpeğimi denk edip,
Yiğidimi kırıp dul edip,
Kadınımı alıp halayık edip,
Otağımı yakıp kül edip,
Günümü kara gece edip,
Koyan Kıyaz sen misin?
Hesapsız düzenimi bozup,
Bulan Kıyaz sen misin?
El perişan edip kırgınlayıp,
Vuran Kıyaz sen misin?
Eski cini bırakmadan,
Döven Kıyaz sen misin?
Cılgındı'nın ovasından,
Geniş Talas boyundan
Kaplayan ordu toplayıp,
Mızrak saplayıp çevirdin,

Aylımdı örttöp ciberdiñ.
Kapçalım tepsep col kıldıñ,
Kanımdı soyup, kor kıldıñ,
Kıyın Talas cerime,
Kızırluu kırgız elime,
Kırk miñ koluñ caynattıñ.
Kıyrımdı soyup cok kılıp,
Kıyla şorum kaynattıñ.
Bolotumdu mokottuñ,
Bolumduumdu cogottuñ.
Kara kerüü cayloogo,
Kas buudanıñ tokuduñ.
Kapkaluumdu kan kılıp,
Kara közüm çukuduñ,
Surasa berbes Kılküröñ,
Suuk ukuruk salbasam,
Kuturup ölgön Kıyaz kul,
Kerişip kegim albasam!
Dagdır cetse ölbösöm,

Obamı ateşe verdin.
Boğazımı çiğneyip yol ettin,
Hanımı boğazlayıp hor ettin,
Yaman Talas yerime,
Hızırlı Kırgız elime,
Kırk bin askeri kaynattın.
Dört yanımı boğazlayıp yok edip,
Nice çilemi kaynattın.
Çeliğimi körelttin,
İşe yararımı yok ettin.
Kara yamaç yaylağa,
Has yüğrüğünü eyerledin.
Kaleli obamı kana bulayıp,
Kara gözümü oydun.
İstense verilmez Kılkürön'e,
Soğuk ukuruğu salmazsam,
Kudurup ölen Kıyaz kul,
Vuruşup öcümü almazsam!
Kader yeterse ölmezsem,

Cazañdı carık berbesem,
Karmaşıp kanga batpasam,
Çama-çarkıñ kelbese,
Alakel Albam şer menen,
Aalamdı buzgan er menen
Ayaktaşa catpasam,
Tirüü turbay ölöyün,
Tuulbay tuna çögöyün.
Kulcuñdagan kuturgur,
Seni menen kup alışıp köröyün.
Arbaktuu Manas atam şer,
Arbagı cıga çaptıbı?
Aylañdı Kuday taptıbı?
Köçmö kezek keldibi?
Tilekti Kuday berdibi?»
Oşentip, çoro bakırıp,
Manastap uraan çakırıp,
Arstanday çamınıp,
Tilegeni tabılıp.

Cezanı apaçık vermezsem,
Boğuşup kana batmazsam,
Gücün çapın yetmezse,
Alakel Albam aslan ile,
Âlemi bozan er ile
Bir kâseden içip yatmazsam,
Diri durmadan öleyim,
Doğmadan batıp gideyim.
Çalım satan kudurası,
Seninle bir güzel boğuşup göreyim.
Ervahlı Manas atam aslan,
Ruhu mu yere çaldı seni?
Çareni Hüda mı buldu?
Göç sırası geldi mi?
Dileği Hüda verdi mi?»
Böylece çoro bağırıp,
Manas diye uran çağırıp,
Arslan gibi atılıp,
Dileği bulunup.

Kaman sınduu tiş kayrap,
Kara arstanday köz caynap,
Uzun boyluu, keñ dalı
Artık balban, arı şer,
Algır tınar, ötkörö er,
Külçoro karap turabı?
Karap turup çoronu
Uşintip Kuday urabı?
Er Kıyaz menen Külçoro
Berender cöö turuştu,
Bet alışıp uruştu,
Kim körgön mınday cumuştu?
Mañdaylaşıp turuşup,
Kılıç şiltep, balta çaap,
Bılçıldaşıp uruştu.
Kılıç menen salışıp,
Kılıç kıyrap bıt bolup,
Kabı koldo kalıştı,
Aybalta menen salışıp,
Sabı koldo kalıştı.
Cakanın baarı utulup,

Yaban domuzu gibi diş bileyip,
Kara arslan gibi gözü parlayıp,
Uzun boylu, geniş omuzlu
Üstün pehlivan, hem aslan,
Alıcı doğan, aşırı er,
Külçoro bakıp durur mu?
Bakıp dururken çoroyu
Böyle mi çarpar Hüda?
Er Kıyaz ile Külçoro
Berenler yaya durdular,
Yüz yüze gelip vuruştular,
Kim görmüş böyle işi?
Karşı karşıya durup,
Kılıç sallayıp, balta çalıp,
Şakırdayarak vuruştular.
Kılıç ile vuruşup,
Kılıç kırılıp parça olup,
Kabzası ellerinde kaldı,
Aybalta ile vuruşup,
Sapı ellerinde kaldı.
Yakaların hepsi söküldü,

Tondor tozup tıtılıp,
Atañdın körü, eki arstan
Şer ekeni bilinip.
Kımbat baa kırmızı,
Ok ötpögön çopkuttar
Kül bolup büttay tıtılıp,
Körgön eren kaygırıp,
Karmaşka kiyçü ok ötpös
Kancıgadan ayrılıp,
Tondor tozup bölünüp.
El korgonu eki döö
Er ekeni bilinip.
Tabılgı caksa çok ötpös,
Oçogor atsa ok ötpös,
Mıktuu kılgan kımbat ton
Kancıgaday tilinip,
Katuu cañcal kılışıp,

Donlar eskiyip yırtılıp,
Atanın körü, iki arslan
Aslan oldukları bilinip.
Pahası ağır kırmızı,
Ok geçmeyen kaftanlar
Kül olup büsbütün yırtılıp,
Gören eren kaygılanıp,
Cenge giyilen ok geçmezler
Terki bağından ayrılıp,
Donlar dağılıp bölünüp.
El koruyan iki dev
Er oldukları bilinip.
Tabılgı yakılsa koru geçmez,
Oçogor atılsa ok geçmez,
Sağlam yapılmış pahalı don
Terki bağı gibi dilinip,
Katı kavgaya girişip,

Mañday-teskey turuşup,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruşup,
Mından ayla bolboso
Mañdaylaşıp barıştı,
Bagalekten alıştı,
Balbandarday çalıştı,
Cöö karmaştı salıştı.
Kayran candı kuuruştu,
Kabırganı culuşup,
Körüngön cerin üzüşüp,
Körsöñ kızık tamaşa –
Kök bukaday süzüşüp,
Kabılgan cerin çoyuşup,
Kabılgan cerin oyuşup,
Altı kün tınbay karmaşıp,
Aç buuraday çaynaşıp,
Artık alış kıldı ele.
Bulçuñdarın buluşup,
Bulkuşup uruş kılışıp,
Kulcuñdaşıp çalışıp,
Kulaktan karmay kalışıp,
Kaarlanıp karmaşıp,

Karşı karşıya durup,
Tüfek atıp, yay çekip,
Şakırdayarak vuruşup,
Bundan çare olmayınca
Yüz yüze varıştılar,
Paçalarından tutuştular,
Pehlivanlar gibi çelme takıştılar,
Yaya boğuşmaya tutuştular.
Aziz canı kavurdular,
Kaburgaları yoluşup,
Denk gelen yeri koparıp,
Görsen ilginç temaşa –
Gök boğa gibi süsüşüp,
Tuttukları yeri çekiştirip,
Tuttukları yeri oyuşup,
Altı gün durmadan boğuşup,
Aç buğra gibi dişleşip,
Üstün bir güreş ettiler.
Kaslarını koparışıp,
Silkişip dövüşe girişip,
Çalım satıp çelme takışıp,
Kulaklardan tutuşup,
Kükreyerek boğuşup,

Kabılgan cerin çaynaşıp,
Katuulap karmaş boldu ele.
Tize tiyse kara cer
Tiptik bolup oyulup,
Eki buttar tiygen cer
Kemege bolup soyulup.
Karşılaşıp eki arstan,
Biri-birin boktoptur,
Buzulup ketpey kara cer
Kalıñınan toktoptur.
Döbö kulap, tüz bolup,
Kaşat kulap, say tolup,
Kalıñ cañcal küç bolup,
Katuu küröş kılıptır,
Öngön çınar çırpık tal,

Tuttukları yeri dişleyip,
Şiddetli bir boğuşma oldu.
Diz değince kara yer
Dimdik olup oyulup,
İki ayağın bastığı yer
Ocak çukuru gibi yarılıp.
Karşılaşıp iki arslan,
Birbirine sövmüştür,
Bozulup gitmeden kara yer
Kalınlığından dayanmıştır.
Tepe yıkılıp düz olup,
Yar yıkılıp dere dolup,
Koyu kavga güç olup,
Katı bir güreş etmişler,
Biten çınarı, körpe söğüdü,

Tebelep takır kırıptır.
Semetey uulu er Seytek
Er karmaşın körgöndö.
Çımınday canı çırkırap,
Çıday albay, cetim kul
Tiştengende kayran tiş
Taruudaydan bırkırap.
Erikpey sözü keç bolup,
Kıyazga cañcal saluuga,
Kılıçtap başın aluuga
Eki közü tört bolup,
Karçıgaday kamınıp,
Kara mürtöz çoñ kıyal
Kabılanga tabılıp,
Atasınan babası –
Arstandıgın karaçı!
Kara suuga kan kuygan,
Kayran erdin tukumu,
Özöndüügö ört koygon,
Ötkörö şerdin balası.
Ak bolotun maylagan,
Açuusuna tiygende
Altı agasın caylagan.
Kök bolotun maylagan,
Köp cinine tiygende,

Çiğneyip tümden kırmışlar.
Semetey oğlu er Seytek
Erlerin boğuşmasını gördüğünde.
Sinek kadar canı çırpınıp,
Dayanamayıp, yetim kul
Dişlerini sıktığında aziz dişler
Darı gibi ufalanıp.
Sabrı taşıp, an gecikip,
Kıyaz'a kavga salmaya,
Kılıçla başını almaya
İki gözü dört olup,
Atmaca gibi davranıp,
Kara, acımasız büyük niyet
Kaplanda bulunup,
Atasından dedesine dek –
Arslanlığına bir bak sen!
Kara suya kan döken,
Aziz erin soyudur,
Vadiliyi ateşe veren,
Aşkın aslanın oğludur.
Ak çeliğini yağlayan,
Öfkesine dokunulduğunda
Altı ağasını tepeleyen.
Gök çeliğini yağlayan,
Çok cinine dokunulduğunda,

Köp agasın caylagan.
Kökcal şerdin öz uulu,
Körsöñ kıraan er Seytek,
Arstanday közü caynaptır,
Çoñ tutkagı karmaptır.
Karabay cañcal bir kılıp,
Kırı karmap alıptır,
Kaarlansa kan iççü
Çırı karmap kalıptır.
Tutkagı karmap köz caynap,
Zulpukor kılıç baylanıp,
Kayra caaçu buluttay,
Kaarı betine aylanıp,

Nice ağasını tepeleyen.
Bozkurt aslanın öz oğlu,
Görsen yiğit er Seytek,
Arslan gibi gözü parlamıştır,
Büyük kabzayı kavramıştır.
Aldırmadan kavgayı bir sayıp,
Keskin ağzından kavramıştır,
Kükrese kan içecek
Öfkesi tutup kalmıştır.
Kabzayı tutup gözü parlayıp,
Zülfikar kılıcı kuşanıp,
Yeniden yağacak bulut gibi,
Öfkesi yüzüne vurup,

Aşıp-şaşıp enteñdep,
Baatır Seytek keldi ele.
Kaarlansa kan iççü
Kapilet Seytek keldi ele.
Kıyaz turdu sabılıp,
Kulcuñdagan kuturgur
Al Seytekke calınıp.
Anda Kıyaz munu aytat,
Aytkanga cañcal şumdu aytat:
«Ee, aylanayın er Seytek,
Kul kuturup, küç ketti,
Atañan kubat büt ketti.
Çama çarçap, al ketti,
Boluşpasañ kulunum,
Er atañan al ketti!
Kul kuturup küç kıldı,
Kayrılgıs müşkül iş kıldı.
Oozumdu kaptap çañ cetti,
Denemdi kaptap kan ketti,
Çımınday canım çırkırap,
Darman-kubat baarısı,
Atañdın ketti karuusu,
Aylanayın Seytegim,
Közümdü açıp körgönüm,
Oozumdu açıp öpkönüm.
Çiygezeñdi çaldırdım,
Altı külük at berip,

Aceleyle koşup soluyarak,
Bahadır Seytek geldi.
Kükrese kan içecek
Ansızın Seytek geldi.
Kıyaz durdu bitkin düşüp,
Çalım satan kudurası
O Seytek'e yalvarıp.
O zaman Kıyaz şunu söyler,
Söyledikçe şum kavga sözü söyler:
«Ey, döneyim başına er Seytek,
Kul kudurdu, güç gitti,
Atandan kuvvet büsbütün gitti.
Çaba yoruldu, derman gitti,
Yardım etmezsen kulunum,
Er atandan derman gitti!
Kul kudurup zorbalık etti,
Dönülmez zorlu iş etti.
Ağzımı kaplayıp toz yetti,
Bedenimi kaplayıp kan gitti,
Sinek kadar canım çırpınıp,
Derman ile kuvvetin hepsi,
Atanın gitti pazısı,
Döneyim başına Seytek'im,
Gözümü açıp gördüğüm,
Ağzımı açıp öptüğüm.
Beşik toyunu kutlattım,
Altı yüğrük at verip,

Alakanday kat berip,
Cekeyboz ton kiygizip,
Celmayandı miñgizip,
Koco, eşendi çaldırıp,
Alıskı kandın şaarınan
Ak eşendi aldırdım.
Toyuña tokson soygomun,
Atıñdı Seytek koygomun.
Kıştın toluk çildede,
Batmaldatıp üstüñö,
Kündün suugu tiet – dep,

Avuç kadar mektup verip,
Cekeyboz kaftan giydirip,
Celmayan'a bindirip,
Hocaya, işana haber salıp,
Uzak hanın şehrinden
Ak işanı getirttim.
Toyunda doksan davar kestim,
Adını Seytek koydum.
Kışın tam zemheride,
Kat kat örtüp üstüne,
Günün soğuğu değer – diye,

Toguzdan torko captırdım.
Caydın ısık çildede,
Kün aptabı tiybeske,
Kölökö cayga baktırdım.
Ukkun aytkan sözümdü,
Kaarluu duşman kolunan
Kagılayın Seytegim,
Kutkarıp algın özümdü.
Kürsüldögön kuu kuldun
Esebin eptep taba kör,
Ezelki cinin kaga kör.
Buzuktu murun sala kör,
Burulup başın ala kör.
Kul kutursa uşunday
Malımdı kırıp col salıp,
Mayga toyup kuturgur,
Baş ataña kol salıp,
Bir cañcaldı salbasañ,
Acıratıp albasañ.
Kaygı tartıp düynödön,
Ölmök boldum Seytegim,
Kayra-kelbes çın caydı
Körmök boldum Seytegim.
Özüñ ayla kılbasañ,
Atakeñen al ketet,
Köödöndön çımın can ketet.
Aylanayın Seytegim,
Atalıkka sanasañ,
Balam dep seni karasam,

Tootoru atka bara kör,
Er ekeniñ bilgizgin,
Emgek tartkan ataña
Çılbırın kolgo tiygizgin.
At çılbırın alayın,
Kulcuñdagan kul menen
Anan karmaş salayın,
Esebin eptep tabayın.
Balalıgıñ bilgizseñ,

Dokuzar kat ipek örttürdüm.
Yazın sıcak temmuzunda,
Gün sıcağı değmesin diye,
Gölge yerde baktırdım.
Dinle söylediğim sözümü,
Öfkeli düşman elinden
Kurban olayım Seytek'im,
Kurtarıver beni sen.
Gümbürdeyen kurnaz kulun
Hesabını bir yolla buluver,
Eski cinini silkiver.
Fesatçıya önce sen davran,
Çevirip başını alıver.
Kul kudurunca böyle işte
Malımı kırıp yol açıp,
Yağa doyup kudurası,
Baş atana el atıp,
Bir kavgaya girmezsen,
Ayırıp beni almazsan.
Kaygı çekip dünyadan,
Ölecek oldum Seytek'im,
Geri gelinmez gerçek yurdu
Görecek oldum Seytek'im.
Kendin çare bulmazsan,
Atacığından derman gider,
Göğüsten sinek can gider.
Döneyim başına Seytek'im,
Atalık yerine sayarsan,
Yavrum diye sana bakarsam,

Tootoru ata sen var da,
Er olduğunu bildir sen,
Emek çekmiş atana
Yularını eline ulaştır.
At yularını alayım,
Kasılıp duran kul ile
Sonra bir kapışayım,
Hesabını bir yolunu bulup göreyim.
Oğulluğunu bildirsen,

	Tootorunu tiygizseñ» –	*Tootoru'yu eriştirsen» –*
	Dep, oşentip, turganda	*Deyip, öylece dururken,*
	Atçanduu Kıyaz akmaktın,	*Atlı Kıyaz ahmağın,*
	Al amalın biliptir.	*O hilesini bilmişti.*
	Körgöndö katın Ayçürök,	*Görünce kadın Ayçürök,*
	Kökülü menen kulagın	*Perçemiyle kulağını*
16560	Koşo karmap alıptır.	*Birlikte kavrayıvermişti.*
	Kan Kıyazdın Toru atın	*Han Kıyaz'ın Toru atını*
	Kaynatam Manas colu – dep,	*Kayınbabam Manas yolu – deyip,*
	Koborup turup çalıptır.	*Coşup durup boğazlamıştı.*
	Cıkpay turup cılastın	*Yıkılmadan o alçağın*
	Başın kesip alıptır.	*Başını kesip almıştı.*
	Mına oşondo er Seytek	*İşte o zaman er Seytek:*
	Toru attın közü cogoldu,	*Toru atın gözü yok oldu,*
	Abamın işi oñoldu.	*Ağamın işi yoluna girdi.*
	Mına oşondo er Seytek,	*İşte o zaman er Seytek,*
16570	Kep süylöböy, til aytpay,	*Söz söylemez, dil dökmez,*
	Kereñ-duduk biröödöy,	*Sağır-dilsiz biri gibi,*
	Kelip cetti küülönüp,	*Hışımla gelip yetişti,*
	«Emgiçe ceksen kılbayt» – dep,	*«Şimdiye dek yerle bir etmemiş» – deyip,*
	Külçorogo süylönüp.	*Külçoro'ya söylenip.*
	Atasınan babası	*Atasından, dedesinden*
	Muraaga kalgan altı kurç,	*Miras kalan altı keskin çelik,*
	Kurç ekenin karaçı.	*Ne keskindir bir bak sen.*
	Şiberge koyso ört ketken,	*Otluğa koysan alev alan,*
	Şiltegeni mürt ketken,	*Savurduğu anda can alan,*
16580	Tartsa mizi kızargan,	*Çekilince ağzı kızaran,*
	Kıcırluu coogo şiltese	*Kızgın düşmana savrulsa*
	Kırk kulaçtay uzargan.	*Kırk kulaç boyu uzayan.*
	Kıykırıp kından suursa,	*Nara atıp kından çekilse,*
	Kan içpey kuru cürbögön,	*Kan içmeden boş dolaşmayan,*
	Bölönüp kanga toyboso,	*Kana bulanıp doymadıkça,*
	Katsa kınga kirbegen.	*Kınına geri girmeyen.*
	Taştıkka çapsa tayıbas,	*Taşa vursan kaymayan,*
	Adamdan kayra kayıbas,	*İnsandan geri dönmeyen,*
	Ayabagan kurç bolot.	*Görülmedik keskin çelik.*
16590	Karmay kalıp sabınan,	*Sapından kavrayıverip,*
	Suurup alıp kabınan,	*Kabından sıyırıp alıp,*

Taktap karmap imerip,
Kıya tartıp Kıyazdı
Moyunga tartıp ciberip,
Kızuu kılıç tiygende,
Arstan Kıyaz baatırdın,
Curt büldürgön kapırdın
Başı ketti bırkırap,
Canı ketti çırkırap,
Can ketkende kan ketip,
Kuladı Kıyaz barbayıp,
Cıgılgan eken dardayıp,
Mına oşondo Külçoro:
«Kokuy, inim er Seytek,
Tañdı makşar künündö,
Karöpkö Kıyaz kapırdı
Körünöö Kuday urbasın,
Kanın doolap turbasın.
Agası menen inisi
Ekööläp ketti debesin,
Ayabay candı buy kılıp,
Cekelep ketti debesin.
Karözgöy süylöp kapırdı,
Kalk büldürgön baatırdı,
Urgandı Kuday urbasın.
Artık eköö birigip,
Cekelep kandı töktü – dep,
Korduk kılıp turbasın.
Koyo bergin maa ceke,
Kuturgurdu soyoyun,
Kursagında kara kan
Kımızça içip toyoyun,
Añtarıp cerge basayın,
Aybatın tömön cançayın.

Balaaluu korduk salayın,
Üyüñ küygön doñuzga
Tirüülöy capa salayın.
Ketken kektin baarısın,
Bul çoçkodon alayın» –

Sıkıca tutup çevirip,
Yandan çalıp Kıyaz'ın
Boynuna çekip savurup,
Kızgın kılıç değince,
Arslan Kıyaz bahadırın,
Yurt yıkan o kâfirin
Başı gitti parçalanıp,
Canı gitti çırpınıp,
Can çıkınca kan akıp,
Yıkıldı Kıyaz yayılıp,
Serilmişti boylu boyunca,
İşte o zaman Külçoro:
«Vah, kardeşim er Seytek,
Mahşerin koptuğu o günde,
Kara yürekli Kıyaz kâfir
Göz göre Tanrı çarpmasın,
Kanını dava edip durmasın.
Ağasıyla kardeşi
İkisi birden vurdu demesin,
Acımadan canını ezip,
Tek tek kıydı demesin.
Garezle konuşan kâfiri,
Halkı yıkan zorbayı,
Vuranı Tanrı çarpmasın.
Üstelik ikisi birleşip,
Tek tek kanını döktü – deyip,
Baş kakınç edip durmasın.
Bırak beni tek başıma,
Kudurmuşu boğazlayayım,
Karnındaki kara kanı
Kımız gibi içip doyayım,
Ters çevirip yere basayım,
Heybetini yere çalayım.

Belalı zulmü salayım,
Evi yanası domuza
Diriyken cefa çektireyim.
Geçmiş öcün hepsini,
Bu domuzdan alayım» –

Dep, oşentip, Külçoro
Esebin cakşı taptı ele,
Kıyazdı cerge çaptı ele.
Altı miñ nar miñ tayga
Arnap kılgan ak tinte
Börütil dep somdogon,
Duşmanın mıktap carsın – dep,
Kaçankı kegin alsın – dep,
Bölökbay baykuş oñdogon.
Coogo ılayık ak tinte,
Kından suurup aldı emi,
Kıyın baatır Külçoro
Kıy süböögö maldı ele,
Kırılış cayı uşunday
Cara tartıp saldı ele.
İçten çıkkan kara kan,
Kan içme kankor Külçoro
Suusunga cutup kaldı ele.
Kıyazdın kanın içkende
Oorugan çeri cazılıp,
Umaçtay közü açılıp,
İçinen dartı cazılıp,
Sızdagan cürök basılıp,
Cutup alıp otursa,
Közünön calın şırkırap,
Oozunan tütün burkurap.
Köñülüm toyup, köönüm tok,
Azır ölsöm arman cok,
Kenedey arman kalgan cok.
Taştı buzdum köç aldım,
Kas duşmandan öç aldım,
Kiriçim kalbay cazıldı,
Umaçtay közüm açıldı.
Celikken köödön basıldı,
Küyütü müşkül küptü oorum,

Küyüt baarı cazıldı,
Degdegen cürök basıldı.
Işimdi Kuday oñdodu,

Deyip, öylece, Külçoro
Çaresini iyi bulmuştu,
Kıyaz'ı yere çalmıştı.
Altı bin deve, bin taya
Adanıp yapılmış ak hançer,
Börütil deyip biçim verilen,
Düşmanını iyice yarsın – diye,
Ne zamanki öcünü alsın – diye,
Zavallı Bölökbay onarmıştı.
Cenge yaraşır ak hançeri,
Kınından sıyırıp aldı şimdi,
Çetin bahadır Külçoro
Eğe kemiğine saplamıştı,
Kırım yeri işte böyledir,
Yarıp deşivermişti.
İçten çıkan kara kanı,
Kan içici hunhar Külçoro
Susamışça yutuvermişti.
Kıyaz'ın kanını içince
Sızlayan derdi yatışıp,
Gözü ışıl ışıl açılıp,
İçindeki dert dağılıp,
Sızlayan yürek durulup,
Yutup yutup otururken,
Gözünden alev fışkırıp,
Ağzından duman savrulup.
Gönlüm doyup, içim tok,
Şimdi ölsem tasam yok,
Zerre kadar hasret kalmadı.
Taşı kırdım, göçü aldım,
Has düşmandan öç aldım,
Gerilen kirişim gevşedi,
Gözüm ışıl ışıl açıldı.
Kabaran göğsüm duruldu,
Kahrı müşkül gizli derdim,

Kahrın hepsi dağıldı,
Çırpınan yürek yatıştı.
İşimi Tanrı düzeltti,

Arstan Manas, ayköl şer –
Arbagında koldodu.
Berendi Kuday berdi – dep,
Bet algan duşman öldü – dep,
Kayra tartkıs çın cayın
Kaarluu çoçko kördü – dep,
Kündölük küyüt basıldı,
Küzgüdöy cüzüm açıldı.
Azır ölsöm arman cok,
Küyüttüü dartım basıldı» –
Dep, oşentip, Külçoro
Er Kıyazdı soygondo,
Kanına mıktap toygondo,
Kancarlap için cardı ele,
Kaygırgan kegin aldı ele.
Tiktegen coosu ölgön soñ,
Tilegin Kuday bergen soñ,
Er Kıyazdın san kara
Adırda cılkı alabaş,
Argımak, buudan aralaş.
Er Kıyazdın sur cılkı,
Tekşi semiz, kur cılkı,
Aygır calduu, bee kursak,
A cılkını sındap bak.
Olcogo tiyip keldi ele,
Ayaş ata Kızılsart –
Kızılsartka cılkını
Üyürün bölböy berdi ele,
Sandap atkan tümön mal
Kırk kerben başı Kızılsart
Kamçıga çenep böldü ele.
Kee cılkısı Kıyazdın
Öñdöş okşoş kulaça,
Mañdayı kaşka tumarça,
Baarı tulpar köykaşka,
Bagılgan maldan bir başka.
Uşunçalık mal berdi,

Kırk kerben başı Kızılsart

Arslan Manas, aköl şir –
Ruhuyla arka çıktı.
Yiğidi Tanrı verdi – diye,
Yüz tutan düşman öldü – diye,
Geri dönülmez hak yerini
Kahırlı domuz gördü – diye,
Gündelik kahrım yatıştı,
Ayna gibi yüzüm açıldı.
Şimdi ölsem tasam yok,
Kahırlı derdim yatıştı» –
Deyip, öylece, Külçoro
Er Kıyaz'ı boğazlayınca,
Kanına iyice doyunca,
Hançerle karnını yarmıştı,
Yasını tuttuğu öcü almıştı.
Göz diktiği düşman ölünce,
Dileğini Tanrı verince,
Er Kıyaz'ın sürü sürü malı,
Kırlarda alaca başlı yılkı,
Argımak, küheylan karışık.
Er Kıyaz'ın boz yılkısı,
Baştan başa semiz, kısır yılkı,
Aygırı yeleli, kısrağı gebe,
O yılkıya değer biçip bak.
Ganimet olarak alınıp gelmişti,
Ayaş baba Kızılsart –
Kızılsart'a yılkıyı
Sürüsünü bölmeden vermişti,
Sayısız duran tümen malı
Kırk kervanın başı Kızılsart
Kamçıyla ölçüp bölmüştü.
Kıyaz'ın kimi yılkısı
Birbirine eş, kula donlu,
Alnı akıtmalı, muska gibi,
Hepsi küheylan, gök sakarlı,
Beslenen maldan bir başka.
Bunca çok mal verdi,

Kırk kervanın başı Kızılsart,

Abdan köönü cay bolup,
Kerbenge başçı, kan bolup,
Olcogo kerben bay bolup,
Abıdan tulpar külük at
Baylay albay cönödü.
Olcogo tiygen san cılkı
Ayday albay cönödü.
Abıdan mıktı kerbençi,
Altı miñden at alıp,
Abıdan caman ayagı,
Altı cüzdön cılkı alıp,
Altın, kümüş zer alıp,
Bokço añtarıp bula alıp,
Er Kıyazdan kun alıp.
Köñül müldö cay bolup,
Köp kerbençi bay bolup,
Köp kızıkka köndü ele.
Kıyazdı soyup cok kılıp,
Kıyındar mintip turdu ele.
Al añgıça bolgon cok,
Baatır Seytek celigip,
Ceti-Özöndö cediger
Celigip elin çabuuga,
Kapkayda cinin kaguuga,
Kastarın tigip çunayıp,
Katuulap Seytek turdu ele.
Kara döö menen Külçoro
Eki agasın çakırıp.
Kara döö menen Külçorom,
Ekööteñ menin abamsıñ,
Abam emes, babamsıñ.
Kaynardın kara közüsüñ,
Karaldının özüsüñ.
Bel baylagan belimsiñ,
Bekip catkan şerimsiñ.
Astıga salsam akcoltoy,
Artımda cürsö san koldoy.
Baanaluu şerdin özüsüñ,
Karmaşkanıñ Kakançın,

Gönlü iyice rahatlayıp,
Kervana başbuğ, han olup,
Ganimetle kervanı zengin olup,
Nice küheylan yürük atı
Bağlayamadan yola koyuldu.
Ganimet düşen sayısız yılkıyı
Süremeden yola koyuldu.
En yaman kervancısı,
Altı binden at alıp,
En düşkün olanı bile,
Altı yüzden yılkı alıp,
Altın, gümüş, cevher alıp,
Bohça devirip kumaş alıp,
Er Kıyaz'dan kan bedeli alıp.
Gönüller büsbütün rahatlayıp,
Nice kervancı zengin olup,
Nice sevince kavuşmuştu.
Kıyaz'ı boğazlayıp yok edip,
Yiğitler böyle durmuştu.
O sırada çok geçmedi,
Bahadır Seytek coşuverdi,
Yedi-Özön'deki cediger
Coşup halkını vurmaya,
Nerdeyse hıncını çıkarmaya,
Kinini kuşanıp kaşları çatık,
Sertleşip Seytek durmuştu.
Kara dev ile Külçoro,
İki ağasını çağırıp:
Kara dev ile Külçoro'm,
İkiniz de benim ağamsınız,
Ağam değil, atamsınız.
Kaynar pınarın kara gözüsünüz,
Göz bebeğimin ta kendisisiniz.
Bel bağladığım belimsiniz,
Saklı yatan şirimsiniz.
Öne salsam uğurlu yol açan,
Ardımda yürüse sayısız asker gibi.
Sığınılacak şirin ta kendisisiniz,
Kapıştığınız Kakançın,

Bekilüü şaar Dıñşaga
Bereniñden ayrılıp,
Meenet şor tarttıñ mınçaga.
Agalar tozbo columdu,
Karmap koybo kolumdu,
Ceti-Özön tolgon cediger
Cer caynagan tümön el,
Cetip cıyıp alayın.
Cangızın tirüü taştabay,
Kılıçtap kırgın salayın,
Kıyratıp baarın alayın,
Ayzakerden ıktuusun.
Döbögö buta koyoyun,
Kılıçka kıyın ıktuusun.
Kıl taştabay kıyratıp,
Kızıp kapçal soyoyun.
Kayrattuusun kıyratıp,
Katın-kızın çuulatıp,
Berenin kırıp koyoyun.
Ak seldeçen moldosun,
Daanışman bilgiç moldosun,
Agala sakal karısın
Aydap catıp kırayın,
Cedigerdin baarısın.
Kanga kolu tiydi – dep,
Kıyırına taloon salayın.
Kırgın sonun mına – dep,
Kızdarın talap alalı,
Kırgındı kızık salalı.
Kızıl toru kız alıp,
Kızıkka çoguu kanalı.
Kız-katının olcolop,
Argın menen kırgızga,
Olco kılıp bereli.
Kayrandarın kamaylı,
Ceti-Özön tolgon cediger
Cedigerdi talaylı!
Tulumduusun tul kılıp,

Sur şehir Dıñşa'da
Yiğidinden ayrılıp,
Bunca mihnet, çile çektin.
Ağalar, yolumu kesmeyin,
Elimi tutup durmayın,
Yedi-Özön'ü dolduran cediger,
Yeri kaynatan tümen halkı,
Varıp derleyip toplayayım.
Bir tekini sağ bırakmadan,
Kılıç çekip kırgın salayım,
Kırıp geçirip hepsini alayım,
Mızrakta ustasını.
Tepeye nişan diye dikeyim,
Kılıçta yaman ustasını.
Kıl kadar bırakmadan kırıp,
Kızışıp geçitte boğazlayayım.
Yüreklisini kırıp geçirip,
Kadınını kızını inletip,
Yiğitlerini biçip koyayım.
Ak sarıklı mollasını,
Bilgin, arif mollasını,
Ak-kır sakallı ihtiyarını
Önüme katıp kırayım,
Cedigerlerin hepsini.
Hana el kaldırdı – diye,
Dört bir yanını yağmalayayım.
Kırgın ne hoş, işte – diye,
Kızlarını yağma edelim,
Kırgını seyrine sürelim.
Kızıl doru kızlar alıp,
Zevkine hep birlikte kanalım.
Kızını, karısını ganimet edip,
Argın ile Kırgız'a,
Ganimet olarak verelim.
Değerlilerini kuşatalım,
Yedi-Özön'ü dolduran cediger,
Cedigeri yağmalayalım!
Tulumlusunu dul koyup,

Tuura açuuluu berenin
Tutkunga salıp kul kılıp,

Doğrudan öfkeli yiğidini
Tutsak edip kul kılıp,

Köp talanduu salalı
Köykaşkasın kıyratıp,
Tamanga salıp cün kılıp,
Töböñdön tiygen bul eldin,
Bu cediger şum eldin
Töbösünön basalı,
Tört tülügün çaçalı.
Cañcaldaşıp minteli,
Kıcıldagan kuu curttun,
Bir bokçosun tinteli!
«Cake, kulduk!.. – dedirtip,
Tuş-tuşka aydap sürölü,
Tuşuksa beesin tieli.
Aylınan tiyip beesin,
Aralaş baylap döösün,
Abıdan kıynap cöösün,
Çındap tutkak karmadı,
Çıgara muştap meesin.
Çıgaralı bu curttun,
Kapkaydagı keesin,
Törünö kuduk kazalı,
Tört tülügün çaçalı,
Törönü soygon bul curttun
Talkalap közün açalı.
Ceti-Özöndö cediger
Celikse kırsa sebebim,
Ulamadan uladım,
Bilgenderden suradım.
Kan Kıyazı er bolup,
Ceke Kıyaz er emes,
Cer caynagan el bolup.
Kılım özü kozgolup,
Kırk eki miñ kol bolup,
Az gana tügül mol bolup,
Alban türlüü kol bolup.
Balbandan tümön miñdi alıp.

Nice yağma salalım,
Gök sakarlısını kırıp geçirip,
Tabana serip yün edip,
Tependen çöken bu halkın,
Bu cediger düzenbaz halkın
Tepesinden basalım,
Dört tülüğünü saçalım.
Kavgaya tutuşup böyle edelim,
Kaynaşan kurnaz yurdun,
Bir bohçasını yoklayalım!
«Cake, kulunuz!.. – dedirtip,
Dört bir yana sürüp kovalayalım,
Denk gelirse kısrağını alalım.
Obasından kısrağını alıp,
Devini karışık bağlayıp,
Yayasını iyice kıvrandırıp,
Sahiden yakalayıp tuttu,
Beynini fırlatırcasına yumruklayıp.
Çıkaralım bu yurdun,
Nerdeyse tüm hıncını,
Baş köşesine kuyu kazalım,
Dört tülüğünü saçalım,
Töreyi boğazlayan bu yurdun
Ezip gözünü açalım.
Yedi-Özön'deki cediger
Coşarsa kırmamın sebebini,
Ulemadan aldım,
Bilenlerden sordum.
Hanları Kıyaz er olup,
Yalnız Kıyaz er değil,
Yeri kaynatan halk olup.
Bütün il yerinden oynayıp,
Kırk iki bin asker olup,
Az değil, pek bol olup,
Türlü türlü asker olup.
Pehlivandan tümen bin alıp.

Ceti-Özöndö cediger
Celigip kolgo barıptır.
Cer mayışkan tümön kol,
Atam kökcal kankorgo

Artık koldu salıptır.
Kıcıldap Kıtay kelgensip,
Kıyın duşman körgönsüp,
Kıcıldap kırgız cediger –
Camgır kılıp, caa tartıp,
Bölüntüp möndür ok atıp,
Adırdan çubap col salıp,
Kızır çalgan atama
Kıtaydan beter kol salıp,
Kırgındı kızık baştaptır.
Kıyşañduu kelin, tul katın,
Kıylasın cesir taştaptır.
Baatırların kırıptır,
Baldardı cetim kılıptır.
Cetim-cesir, baldarga
Cetik müşkül küç kılıp,
Celemi kırkıp, tul kılıp,
Celkesin kırkıp eçendi,
Ceti satkan kul kılıp.
Ordo talap kandı alıp,
Olco kılıp maldı alıp,
Kagıştı katuu kılıptır,
Kaltırbay eldi kırıptır.
Kıtaydan beter duşmandık,
Bu cediger kılıptır.
Uk, agalar, kebimdi,
Alarmın azır kegimdi.
Korduk kılgan cediger
Koyup ketip neteyin,
Kozgoloñ cinim karmadı,
Korduk kılgan bul curttu
Koşup ketip neteyin,
Kaarım keldi kakaydım,
Tübünö çoguu ceteyin.

Yedi-Özön'deki cediger
Coşarak sefere varmış.
Yeri ezen tümen asker,
Babam bozkurt hunhara

Üstün orduyla saldırmış.
Kaynaşan Hıtay gelmişçesine,
Çetin düşman görmüşçesine,
Kaynaşıp Kırgız'a cediger –
Yağmur gibi ok yağdırıp, yay çekip,
Bölük bölük dolu misali ok atıp,
Kırlardan dizilip yol açıp,
Hızır'ın dokunduğu babama
Hıtay'dan beter el kaldırıp,
Kırgını seyirlik diye başlatmış.
Salınan gelini, dul kadını,
Nicesini yaslı dul bırakmış.
Bahadırlarını kırmış,
Çocukları öksüz koymuş.
Öksüze, dula, çocuklara
Bin türlü müşkül güç edip,
Bağını kesip, dul edip,
Nicesinin ensesini kırkıp,
Yedi kez satılan kul edip.
Ordayı yağmalayıp hanlığı alıp,
Ganimet edip malı alıp,
Vuruşmayı çetin kılmış,
Halkı bırakmadan kırmış.
Hıtay'dan beter düşmanlığı,
Bu cediger etmiştir.
Dinleyin, ağalar, sözümü,
Alırım şimdi öcümü.
Zulmeden cedigeri
Bırakıp gidip nedeyim,
Kavga cinim tuttu benim,
Zulmeden bu yurdu
Katıp gidip nedeyim,
Kahrım geldi, dikildim,
Kökünün topluca dibine ereyim.

Tüp korgonun tügötüp,
Tügöl kırıp keteyin.
Buurukkan eken cediger,
Bulasın bulap alayın,
Buzuktu çoguu salayın.
Muruntan arman, kalgan kek

Kök korganını tüketip,
Toptan kırıp gideyim.
Kabarmış meğer cediger,
Kumaşını yağma edeyim,
Kargaşayı topluca salayım.
Öteden beri hasret, kalan kin,

Cediger curttan alayın!
Acıdaar türlüü öç albay,
Tuulbay tuna çögöyün.
Semetey uulu dedirbey,
Tirüü cürböy ölöyün!
Atasın soyup cediger,
Kaman boldu debeybi.
Atanın öçün ala albay,
Baatırdun uulu er Seytek
Caman boldu debeybi!
Orduna tuulup bir tukum,
Tirüü cürdü debeybi,
Kökcal ele Semetey
Taşka siydi debeybi!
Özök söz ukpay ölöyün,
Özön tolgon cediger
Argın menen kırgızga
Kamçıga çenep bölöyün!
Aydamaluu mal aydap,
Agaça kiygen cubanın,
Baarın cesir tul aydap,
Cagılgan otun öçürüp,
Calpı kara cediger
Olcolop aydap köçürüp,
Ökümdörün kırayın.
Öz kılganım uşu – dep,
Cediger curttu kırayın» –
Dep, oşentip, celigip,
Kürküröp Seytek eeligip,
Kamança kayrat karmadı,
Taştı kese çaynadı.
Kaardı katuu baştadı,

Cediger yurdundan alayım!
Ejderha misali öç almadan,
Doğmadan dibe çökeyim.
Semetey oğlu dedirtmeden,
Diri gezmeden öleyim!
Babasını boğazladı cediger,
Yaban domuzu oldu demez mi.
Babasının öcünü alamadan,
Bahadırın oğlu er Seytek
Yaman çıktı demez mi!
Yerine doğup bir soy,
Diri gezdi demez mi,
Bozkurt idi Semetey,
Taşa işedi demez mi!
Öz sözü duymadan öleyim,
Özeni dolduran cedigeri
Argın ile Kırgız'a
Kamçıyla ölçüp böleyim!
Sürülecek malı sürüp,
Ak kayın gibi giyinen gelinin,
Hepsini dul, yaslı sürüp,
Yakılan ateşini söndürüp,
Topyekûn kara cedigeri
Ganimet edip sürüp göçürüp,
Beylerini kırayım.
Öz yaptığım budur – diye,
Cediger yurdunu kırayım» –
Deyip, öylece, coşarak,
Kükreyip Seytek şahlanıp,
Kabza gibi gayrete sarıldı,
Taşı kesercesine çiğnedi.
Kahrı şiddetle başlattı,

	Cediger turmak aalamdı	*Cediger şöyle dursun, âlemi*
	Sorup iye taştadı.	*Sömürüp yutuverecekti.*
	Kanduu cüzün ur çalıp,	*Kanlı yüzünü hışım kaplayıp,*
16900	Kara közün kan çalıp	*Kara gözünü kan bürüyüp,*
	Katuu kayrat kıluuga,	*Şiddetli gayret kılmaya,*
	Kaltırbay elin kıruuga,	*Bırakmadan halkını kırmaya,*
	Arstanday çamınıp,	*Arslan gibi davranıp,*
	Arstan şerdin tukumu,	*Arslan şirin soyu,*
	Ak bolottun tukulu,	*Ak çeliğin dölü,*
	Kankorlugun karaçı,	*Hunharlığına bir bak,*
	Kayran şerdin balası,	*Kahraman şirin oğlu,*
	Alban türü buzulup,	*Bin bir türlü bozulup,*
	Kayran erdin sanaası.	*Kahraman erin düşüncesi.*
16910	Tiktese közdön kan çıgıp,	*Baksa gözünden kan çıkıp,*
	Kayratınan can çıgıp,	*Gayretinden can çıkıp,*
	Kaarlanıp üksöyüp,	*Kahırlanıp kabarıp,*
	Karaganga çoñ müşkül,	*Bakana büyük müşkül,*
	Töbö çaçı süksöyüp.	*Tepe saçı dikleşip.*
	Arstanday közü caynaptır,	*Arslan gibi gözü parlamış,*
	Kan içmesi karmaptır,	*Kan içiciliği tutmuş,*
	Çarayna körkün çürkönüp,	*Zırhının görkü dikilip,*
	Açılbas kündöy bürkölüp,	*Açılmaz gün gibi kararıp,*
	Cay-caragın şaylanıp,	*Silah pusatını kuşanıp,*
16920	Canına carak baylanıp.	*Yanına yarak bağlanıp.*
	Kayra caaçu buluttay,	*Yeniden yağacak bulut gibi,*
	Kaar cüzünö aylanıp,	*Kahır yüzüne dönüşüp,*
	Bilegi coon, taş cürök,	*Bileği kalın, taş yürek,*
	Atasınan babası	*Atasından, dedesinden*
	Pil müçölüü badırek.	*Fil gövdeli koca yiğit.*
	Kiygeni cekey kara börk,	*Giydiği sade kara börk,*
	Erdigi epsiz kara kök.	*Erliği eşsiz, kara azgın.*
	Tüpkü atası kan bolgon,	*Kök atası han olmuş,*
	Tügönüp duşman cay bolgon,	*Tükenip düşman yatışmış,*
16930	Başkı atası kan bolgon,	*Baş atası han olmuş,*
	Bastaşkan duşman cay bolgon.	*Baş kaldıran düşman yatışmış.*
	Arstan şerdin tukumu,	*Arslan şirin soyu,*
	Aybatı katuu, zaarı küç,	*Heybeti sert, zehri güçlü,*
	Alışkandı kılat tüz.	*Kapıştığını düz eder.*

Alışıp duşman ceñbegen,
Önögün coogo berbegen.
Şamdagayı bolcolsuz,
Şakıldagan er Seytek
Kılıçın kıya baylanıp.
Uñgusu bolot, uçu kurç,
Uçuna salgan kara kurç,
Sır nayzasın şaylanıp.
Sırtın salıp tünörüp,
Sırt salıp kökcal turdu ele.

Kapışıp düşman yenmemiş,
Sırasını düşmana vermemiş.
Çevikliği ölçüsüz,
Şakırdayan er Seytek
Kılıcını yan kuşanıp.
Sapı çelik, ucu keskin,
Ucuna kara çelik konmuş,
Sır mızrağını kuşanıp.
Yüzünü asıp kararıp,
Sırt dönüp bozkurt durmuştu.

Külçoro menen Kara döö
Eki agası kep baştap,
Akırın süylöp bek taştap:
«Kurcunga salıp kum artsa,
Arıbas da coorubas,
Kara löktün tanası
Öydö-tömön kep salsa,
Orduna keler akırı,
Arstan şerdin balası.
Altı aylık kalıp kursakta,
Armanduu cetim sen eleñ,
Azır tentip kuldukta,
Armanduu baykuş men elem.
Aytkan söz uşu bilip al,
Bozala tulpar bolpoñum
Bolumduu kıraan çolponum.
Nökörlöp saygan celegim,
Kayrandan kalgan belegim,
Cetim öskön kıraanım,
Cetikten kalgan muraapım.
Akıl söz aytam bilip al,
Asılım uulum, tilimdi al.
Ötüp ketken zamanda,
Kökcal abam amanda,
Atışka san kol barçı ele,
Katarlaş öskön birgeleş,
Sen emes, balam er Seytek
Kan atañ tilim alçu ele.

Külçoro ile Kara dev,
İki ağası söze başlayıp,
Usulca söyleyip pekçe koyup:
«Heybeye koyup kum yüklense,
Yorulmaz da yağır olmaz,
Kara lök devenin tanası,
Yukarı aşağı söz edilse,
Yerine gelir sonunda,
Arslan şirin oğlu.
Altı aylık kalıp karında,
Hasretli öksüz sendin,
Şimdi sürgün kullukta,
Hasretli garip bendim.
Söylenen söz budur, bil,
Boz kula küheylan toramım,
Yaraşıklı doğan çobanyıldızım.
Yoldaş edip diktiğim bayrağım,
Kahramandan kalan armağanım,
Öksüz büyüyen doğanım,
Yetkinden kalan mirasım.
Akıl sözü söylerim, bil,
Asilim oğlum, sözümü tut.
Geçip gitmiş zamanda,
Bozkurt ağam sağken,
Savaşa sayısız asker giderdi,
Sıra sıra büyümüş yoldaşlar,
Sen değil, oğlum er Seytek,
Han baban sözümü tutardı.

Topon suu cetpes Beecinge
Toltura kazat kılganda,
Bilekke kılıç ilçübüz.
A düynö ketken atañdı
Koşubuz menen bilçübüz.
Bir keñeşken ooz uşul,
Bir körüşkön köz uşul,
Birge aytışkan söz uşul.
Çalgındı birge çalışıp,
Çabuuldan olco alışıp,
Biz urunup tiybegen,
Too da bütün bar beken?

Kıykırıp ayza tiybegen,
Coo da bütün bar beken?
Ay-aalamdı buy kılıp,
Eelegende ölbödüm.
Aç albars karmap duşmandı,
Cöölögöndö ölbödüm.
Atañ ötkön Semetey,
Alçu ele tilim abam – dep,
Abam tügül tim ele,
Arka kılgan babam – dep.
Akıl aytıp Külçoro
Agaman kalgan balam – dep.
Aytkan akıl bilip al,
Kulunum, Seytek, tilimdi al.
Kup caylap kalk köçköndö
Kurbuda kalar kuu kazık,
Baştıgı akmak emespi,
Kuuragan curtta ne cazık.
Ceti-Özöndö cediger
Celikken boydon kırganda,
Cetesiz bul el çabılar
Cetim kaldıñ atadan,
Bizge cerge curt kaydan tabılar.
Kaarlanıp kakaysañ,
Kılımdın curtu çabılar,
Bizge kalıñ el kaydan tabılar.

Tufan suyu ulaşmaz Beecin'e
Dopdolu gaza kıldığımızda,
Bileğe kılıç asardık.
O dünyaya göçen babanı
Katarımızla bilirdik.
Bir danıştığımız ağız budur,
Bir görüştüğümüz göz budur,
Birlikte söylenen söz budur.
Keşfe birlikte çıkışıp,
Akından ganimet alışıp,
Bizim vurup değmediğimiz,
Dağ da bütün var mıdır?

Nara atıp mızrak değmedik,
Düşman da bütün var mıdır?
Ay-âlemi darmadağın edip,
Zapt ettiğimizde ölmedim.
Aç albarsı kavrayıp düşmanı,
Kovaladığımda ölmedim.
Baban rahmetli Semetey,
Sözümü tutardı ağam – diye,
Ağam değil, düpedüz,
Arka bildiğim babam – diye.
Akıl verip Külçoro,
Ağamdan kalan oğlum – diye.
Söylenen aklı bil,
Kulunum, Seytek, sözümü tut.
Hoşça konup halk göçünce
Yamaçta kalır kuru kazık,
Başları ahmak değil mi,
Bitkin yurdun ne suçu var.
Yedi-Özön'deki cedigeri
Coşmuş hâlde kırarsan,
Köksüz bu halk vurulur,
Öksüz kaldın babadan,
Bize bu yerde yurt nerden bulunur.
Kahırlanıp dikilirsen,
Bütün ilin yurdu vurulur,
Bize kalabalık halk nerden bulunur.

Eldi kırıp kor kılsak,
Eñkeyişteyt azıgıñ,
Balam, estebe curttun cazıgın.
Caman curtka öçöşüp,
Kalıktı kırıp ciberseñ,
Kıyrayt tayoo kazıgıñ,
Kırdan Kıtay kol salsa,
Balam Seytek, tilimdi al,
Baatırıñ sözün bilip al,
Kim bolot senin azıgıñ?
Kanı buzuk emespi,
Kalıñ elde ne cazık,
Aman bolso kalıñ el
Kaynagan çöldö bir kerek,

Halkı kırıp hor kılarsak,
Azığın yokuş aşağı gider,
Oğlum, anma yurdun suçunu.
Kötü yurda diş bileyip,
Ahaliyi kırıp atarsan,
Yıkılır dayak kazığın,
Sırttan Hıtay saldırırsa,
Oğlum Seytek, sözümü tut,
Bahadırının sözünü bil,
Kim olur senin azığın?
Kanı bozuk değil mi,
Kalabalık halkta ne suç var,
Sağ olursa kalabalık halk,
Kaynayan çölde bir gün gerek,

Tirek bolor oşo curt.
Kastaşıp müşkül coo kelse,
Kerek bolor uşu curt.
Uksañ sonun kebim bar,
Aytkanımdı bilip al,
Ata, balam, tilimdi al.
Kır cagıñda kıtay bar.
Mañday tolgon barañ bar,
Bastaşkan duşman dalay bar.
Tuyuktu buzup col salsa,
Turbay duşman kol salsa,
Baatırı kerek sırtıñdın,
Maanayı bolot curtuñdun,
Kayratı bolot sırtıñdın,
Karaanı bolot curtuñdun.
Öküldöp ayza sunuşsak,
Öyüz-büyüz turuşsak,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruşsak,
Asmanga uçsa topurak,
Asker caynap topurap.
Asker caynap kol tolup,
Ayabagan şor bolup,
Abalkı darttar kozgolup,

Direk olur işte o yurt.
Kastedip müşkül düşman gelirse,
Gerek olur işte bu yurt.
Dinlersen güzel sözüm var,
Söylediğimi bil,
Hadi, oğlum, sözümü tut.
Sırt yanında Hıtay var.
Alın dolusu tüfek var,
Baş kaldıran düşman nice var.
Çıkmazı bozup yol açarsa,
Durmadan düşman saldırırsa,
Bahadırı gerek sırtının,
Umudu olur yurdunun,
Gayreti olur sırtının,
Görünüşü olur yurdunun.
Öne çıkıp mızrak uzatsak,
Karşı karşıya dursak,
Tüfek atıp, yay çekip,
Göğüs göğüse vuruşsak,
Göğe uçarsa toprak,
Asker kaynaşıp toz duman.
Asker kaynaşıp ordu dolup,
Görülmedik çile olup,
Eski dertler depreşip,

Uruk kuup bastaşıp,
Upurak bolgon şorduu can
Kılga baylap taştaşıp,
Kıyın cañcal iş bolso.
Kızıtalak başka küç bolso,
Karaan bolot, bel bolot,
Karaanı bar cediger
Birge, akırı kol bolot.
Baydası başka mol bolot,
Balam Seytek, tilimdi al,
Aytkanım kımbat bilip al.
Ceti-Özöndö cediger –
Cergelüü curtum kıram – dep,
Bu kebiñdi kim uksun,
Köz körbögön tün uksun,
Töbösü bütöö kök uksun,

Töşü tüktüü cer uksun.
Kanı çoçko emespi,
Kalıñ elde ne cazık.
Baştıgı akmak emespi,
Baarı curtta ne cazık.
Çatak kılsa kokustan,
Cañcaldaşsak kokustan,
Ak asaba tuu bolso,
Asman cargan çuu bolso,
Buzukka murun barışsak,
Calañkıçtay coo çıgıp,
Caman müşkül doo çıgıp,
Kırañdı tüzöp col salba,
Kır caktan kıtay kol salsa,
Karaan uşul, bel uşul,
Karaanı tiyçü el uşul,
Cok çatakka çatılba,
Cediger curtka katılba,
Ceti-Özöndö cediger –
Karaan da oşol, bel da oşol,
Karaan bolçu el oşol.
Karaanduu curtka katılıp,

Soy sop kovup baş kaldırıp,
Ufalanmış çilekeş can,
Kıla bağlayıp bırakışıp,
Çetin kavga iş olursa.
Kahrolası yaman güç olursa,
Görünüş olur, bel olur,
Görünüşü olan cediger,
Birlikte, sonunda ordu olur.
Faydası başkaca bol olur,
Oğlum Seytek, sözümü tut,
Söylediğim değerlidir, bil.
Yedi-Özön'deki cedigeri –
Yurt tutmuş halkımı kırarım – deyip,
Bu sözünü kim duysun,
Göz görmedik gece duysun,
Tepesi kapalı gök duysun,

Bağrı tüylü yer duysun.
Hanı domuz değil mi,
Kalabalık halkta ne suç var.
Başları ahmak değil mi,
Bütün yurtta ne suç var.
Kavga çıkarsa kazara,
Dalaşırsak kazara,
Ak alemli tuğ olsa,
Göğü yaran çığlık kopsa,
Fesada önce biz varırsak,
Azrail gibi düşman çıkıp,
Yaman müşkül dava çıkıp,
Sırtı düzleyip yol açma,
Sırt yandan Hıtay saldırırsa,
Görünüş budur, bel budur,
Gölgesi değecek halk budur,
Yok kavgaya bulaşma,
Cediger yurduna sataşma,
Yedi-Özön'deki cediger –
Görünüş de odur, bel de odur,
Görünüş olacak halk odur.
Gölgeli yurda sataşıp,

Kapadar kılba sen oşol.
Curt tolkugan köl bolor,
Tolkugan curttan ayrılıp,
Erenge kanday kün bolor.
Berenim Seytek, tilimdi al» –
Dep, oşentip, Külçoro
Kara arstanday kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Cügürmö çeçen tilge usta,
Dañgıldıgı dagı bar.
Ayzakerden eñ mıktuu
Kambıldıgı dagı bar.
Mına oşondo er Seytek,
Aytkan tilin aldı ele,
Aydagan colgo bastı ele,
Beren tuugan oyronuñ,
Belgilüü aba korgonum,
Astıga salsa akcoltoy,

Kederli kılma sen onu.
Yurt dalgalanan göl olur,
Dalgalanan yurttan ayrılıp,
Yiğide nasıl gün doğar.
Yiğidim Seytek, sözümü tut» –
Deyip, öylece, Külçoro,
Kara arslan gibi davranıp,
Gaipten akıl bulunup,
Seğirten hatip, dile usta,
Bilgeliği dahi var.
Mızrakçıdan en yaman,
Beceriklilik dahi var.
İşte o zaman er Seytek,
Söylenen sözü tutmuştu,
Gösterilen yola basmıştı:
Yiğit doğan kudretlim,
Belli ağam, korunağım,
Öne salsa uğurlu yol açan,

Aybatı bir top san koldoy.
Sıyınıp çıgar belimsiñ,
Murdagı ketken atamdan
Muraaga kalgan şerimsiñ,
Atamdı Aldam alganda,
Şorduu enemdin içinde
Altı aylık cetim kalganda,
Tolukşup köp can cerdebes,
Elinen kalıp erksizden,
Mendey şorduu bar beken?
Atadan didar körbögön,
Mendey şorduu bar beken?
Teñsiz kaldım batadan,
Cerge körböy, kalk körböy,
Cetim kaldım atadan.
Beren atam bar bolup,
Col üyrötüp, el körböy,
Kadimki Talas cer körböy,
Oyron atam bar bolup,
Çarayna topu kiybedim,

Heybeti bir alay sayısız asker gibi.
Sığınıp çıkacağım belimsin,
Önceden göçen babamdan
Miras kalan şirimsin,
Babamı Allah'ım aldığında,
Çilekeş anamın karnında
Altı aylık öksüz kaldığımda,
Serpilip nice can yurt tutmaz,
Halkından kalıp zorla,
Bencileyin çilekeş var mıdır?
Babadan yüz görmemiş,
Bencileyin çilekeş var mıdır?
Densiz kaldım duadan,
Yerimi görmeden, halkı görmeden,
Öksüz kaldım babadan.
Yiğit babam var iken,
Yol öğrenip, halk görmeden,
Bildik Talas yerini görmeden,
Kudretli babam var iken,
Zırhlı tulga giymedim,

Çalkalap coogo tiybedim.
Uñgusu bolot, uçu kurç
Uçmaktuu tüpök ayza alıp,
Kasaba kaynap, tuu tolup,
Kalıñ dümök çuu bolup,
Ayza karmap bölüşüp,
Kas acal cetse ölüşüp,
Kagılgan kandı tögüşüp,
Ok ötpögön ton kiyip,
Ok cetpegen at minip.
Orolmo toonu aylanıp,
Kını cok kılıç baylanıp,
Bilekke balta ilbedik,
Belsenip coogo kirbedik.
Col üyrönüp, el körüp,
Coogo ketken el körüp,
Erge aykırıp coo bölüp,
Arman ay mintip ötpödük,
Ayköl atam bar bolup,
Bu tilekke cetpedik» –

Şaha kalkıp düşmana çatmadım.
Sapı çelik, ucu keskin,
Uçkun püsküllü mızrak alıp,
Alem kaynayıp, tuğ dolup,
Koyu hengâme çığlık olup,
Mızrak tutup bölüşüp,
Has ecel yetince ölüşüp,
Vuruşulan kanı döküşüp,
Ok geçmez kaftan giyip,
Ok yetişmez ata binip.
Dolambaç dağı dolanıp,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Bileğe balta asmadık,
Bel bağlayıp düşmana girmedik.
Yol öğrenip, halk görüp,
Savaşa giden halkı görüp,
Ere haykırıp düşman bölüp,
Ah hasret, böyle geçemedik,
Aköl babam var iken,
Bu dileğe eremedik» –

Dep, oşentip, er Seytek
Altın caak aybalta,
Aldı karmap imerip,
Böyrökkö tayap ciberip,
Kaarlanıp koñgurap,
Kayran er ıylap koñgurap,
Ubayım, kap-cep ıylap,
Uşunça curttun buylası
Kökcalım atam dep ıylap.
Balañ ıylap turganda,
Kayıñ ıylap, tal ıylap,
Karagan candın baarı ıylap,
Appak sakal karı ıylap,
Körgön eldin baarı ıylap.
Iylagandın baarısı
Öz kaygısın cep ıylap.
Ata körböy uul kalsa,
Uşunday bolor dep ıylap.

Deyip, öylece, er Seytek,
Altın yanaklı aybaltayı,
Önünden kavrayıp çevirip,
Böğrüne dayayıverip,
Kahırlanıp inleyip,
Kahraman er ağlayıp inleyip,
Vah tasam, dert yiyip ağlayıp,
Bunca yurdun yuları,
Bozkurdum babam deyip ağlayıp.
Balan ağlayıp dururken,
Kayın ağlayıp, söğüt ağlayıp,
Bakan canların hepsi ağlayıp,
Apak sakallı yaşlı ağlayıp,
Gören halkın hepsi ağlayıp.
Ağlayanların hepsi,
Öz kaygısını yiyip ağlayıp.
Baba görmeden oğul kalırsa,
Böyle olur deyip ağlayıp.

Kasaba celek tuu bolup,
Asman cargan çuu bolup,
Aalamdın baarı kozgolup,
Az gana emes mol bolup,
El çogulup curt dürböp,
Emi kanday bolor – dep,
Curt çurkurap turganda,
Uşunday kızık bolgondo.
Cedigerdin baarısın,
Caşı menen karısın,
Cetim-cesir açarın,
Tökör menen muncusun,
Bakır menen miskinin
Tegiz cıynap aldı ele.
Koş-Döbödö munarık,
Munarıktın oyunda
Aylanası nık çarbak,
Er Kıyazdın altın tak,
Altın takta kazına –
Kazına oozun açtı ele.
Kalıñ kara köp curtka
Zarıp kılıp çaçtı ele,

Alemli bayrak tuğ olup,
Göğü yaran çığlık kopup,
Âlemin hepsi yerinden oynayıp,
Az değil, pek bol olup,
Halk toplanıp yurt telaşlanıp,
Şimdi nasıl olur – diye,
Yurt çığrışıp dururken,
Böylesi ilginç iş olduğunda.
Cedigerlerin hepsini,
Genciyle yaşlısını,
Öksüzünü, dulunu, açını,
Topalıyla çolağını,
Fakiriyle miskinini,
Baştan başa toplamıştı.
Koş-Döbö'de pusarık,
Pusarığın çukurunda,
Çevresi sıkı bağ bahçe,
Er Kıyaz'ın altın tahtı,
Altın tahtta hazine –
Hazinenin ağzını açmıştı.
Kalabalık kara nice yurda
Harcayıp saçmıştı,

Buttap altın kızıl zeer,
Tolup atkan san düynö,
Algan adam kark bolup,
Arkagı kımbat sarala,
Kalıñ curt, misir, köp pulga,
Muştumday altın kezikti,
Cetpegen naçar küñ-kulga.
Bökçöñdögön çal da alıp,
Oynogon bala al da alıp.
Oyun salıp catışıp,
Olcolop algan altının,
Balalık kıyal caş ömür
Cañgak körsö satışıp,
Ondon-beşten toptoşup,
Tamaşa salıp atışıp.
Kökcal tuugan Seytektin

Batmanla altın, kızıl cevher,
Dolup taşan sayısız dünyalık,
Alan adam ganimete boğulup,
Argacı değerli sarı alaca kumaş,
Kalabalık yurda, Mısır malı, çok pula,
Yumruk kadar altın denk geldi,
Ermemiş düşkün cariyeye, kula.
Kamburu çıkmış ihtiyar da alıp,
Oynayan çocuk, o da alıp.
Oyuna dalıp yatışıp,
Ganimet aldıkları altını,
Çocukluk hayali, taze ömür,
Ceviz görünce satışıp,
Onar beşer öbekleşip,
Şakalaşıp duruşup.
Bozkurt doğan Seytek'in

Er ekeni bilinip,
Tüptüü kandın uulu – dep,
Abışka alkap süyünüp:
«Ak bolottun tukulu,
Arstan erdin tukumu,
Curtka mamı sanaası.
Ömürlüü bolsun ılayım,
Ayköl şerdin balası.
Arkı atası artık kan,
Ak peyil eken sanaası,
Kabılan şerdin balası.
Telegeyi teñ bolor,
Bu kökcaldın kulunu,
Ölböy-citpey çoñoyso,
Atasın tartkan er bolor.
Bo bastaşkan duşman kem bolor,
Aman cürüp zor bolso,
Kılgan işi oñ bolor,
Katılgan duşman kor bolor» –
Dep, oşentip, curt çuulap,
Er ekenin kördü ele.
Er Kıyazga karaştuu,
Adırda cılkı altı san,
Altı san cılkı ala baş,

Er olduğu anlaşılıp,
Köklü hanın oğlu – diye,
İhtiyar övüp sevinip:
«Ak çeliğin dölü,
Arslan erin soyu,
Yurda direktir düşüncesi.
Uzun ömürlü olsun ilahi,
Aköl şirin oğlu.
Öte atası üstün han,
Ak gönüllüymüş düşüncesi,
Kaplan şirin oğlu.
Varı yoğu denk olur,
Bu bozkurdun kulunu,
Ölmeden yitmeden büyürse,
Babasına çeken er olur.
Baş kaldıran düşman eksilir,
Sağ gezip ulu olursa,
Yaptığı işi rast gider,
Sataşan düşman hor olur» –
Deyip, öylece, yurt çığrışıp,
Er olduğunu görmüştü.
Er Kıyaz'a bağlı,
Kırlarda yılkı altı sürü,
Altı sürü yılkı alaca başlı,

Argımak, buudan aralaş,
Olcogo kuup keldi ele.
Cetim-cesir baykuşka
Ülöştürüp berdi ele.
Köñüldörü cay bolup,
Ceti-Özöndö cediger
Kaarluu Kıyaz cay bolup,
Kara alaman kalıñ curt
Kadimkidey bay bolup.
Adam bilbes oy kılıp,
Ceti-Özöndö cediger –
Cetkileñ cıyın toy kılıp.
Kalıktın köönü cay bolup,
Altın talap, mal alıp,

Argımak, küheylan karışık,
Ganimet diye kovup gelmişti.
Öksüze, dula, garibe,
Üleştirip vermişti.
Gönülleri rahatlayıp,
Yedi-Özön'de cediger,
Kahırlı Kıyaz gidip huzur bulup,
Kara ayaktakım kalabalık yurt,
Eskisi gibi zengin olup.
İnsanın akıl ermez düşüncesiyle,
Yedi-Özön'de cediger –
Yetkin bir toplantı, toy edip.
Ahalinin gönlü rahatlayıp,
Altını yağmalayıp, mal alıp,

	Cediger curtu bay bolup,	*Cediger yurdu zengin olup,*
17240	Kalık mintip turganda,	*Ahali böyle dururken,*
	Kalayık çuulap tunganda,	*Halk çığrışıp coşarken,*
	Altın alıp zer alıp,	*Altın alıp, cevher alıp,*
	Kalayık mintip turganda.	*Halk böyle dururken.*
	Tuurdugu may bolup,	*Keçe örtüsü yağ olup,*
	Tuşugup curtuñ bay bolup,	*Denk gelip yurdun zengin olup,*
	Ceti-Özöndö cediger	*Yedi-Özön'de cediger,*
	Keregesi may bolup,	*Çadır kanadı yağ olup,*
	Kankordun uulu er Seytek	*Hunharın oğlu er Seytek,*
	Kez bolgondo bay bolup,	*Vakti gelince zengin olup,*
17250	Adam tapkıs oy bolup,	*İnsanın bulamaz düşüncesi olup,*
	Er Kıyaz ölüp toy bolup,	*Er Kıyaz ölüp toy olup,*
	Calañ kaynap curt tolup,	*Salt kaynayıp yurt dolup,*
	Cetegi sandan ar bolup,	*Yedeği sürüyle katar olup,*
	Munaranın üstünön,	*Minarenin üstünden,*
	Beren tuugan Külçoro –	*Yiğit doğan Külçoro –*
	Car çakırgan al bolup,	*Halka çağrı salan o olup,*
	Tak tübündö munara	*Taht dibinde minare,*
	Munara cayın suraba.	*Minarenin hâlini sorma.*
	Munarada Külçoro –	*Minarede Külçoro –*
17260	Curt çıkırgan dobulbas,	*Yurdu inleten davulbaz,*
	Ünün uksañ ookum bas,	*Sesini duyarsan yavaş bas,*
	Taykı cürök korkok can,	*Küçük yürekli korkak can,*
	Takır turbay oolak kaç.	*Hiç durmadan uzağa kaç.*
	Coondugu üç kulaç,	*Kalınlığı üç kulaç,*
	Özü pildin terisi,	*Kendisi fil derisinden,*
	Dobulbastı bir salsa,	*Davulbaza bir vursa,*
	Bütkül köçö dañgırap,	*Bütün sokak gümbürdeyip,*
	Ceti-Özön suunun kerüüsü.	*Yedi-Özön suyunun yamacı.*
	Çabarda kagat balbanı,	*Vurucu vurur pehlivanı,*
17270	Kulak tunup, can da ukpay,	*Kulak sağırlaşıp, can bile duymaz,*
	Ukkandın çıgat daldalı.	*Duyanın ödü kopar.*
	Dobulbastı urdu ele,	*Davulbaza vurmuştu,*
	Ceti-Özöndö cediger	*Yedi-Özön'deki cediger,*
	Cer mayışkan köp eldi,	*Yeri ezen nice halkı,*
	Cetip Çoro cıydı ele.	*Yetişip Çoro toplamıştı.*
	Akırın süylöp, bek taştap,	*Usulca söyleyip, pekçe koyup,*

Şay koldogon Külçoro –
Cedigerge kep baştap,
Car çakırıp turdu ele.
Tüpkü atası Çılaba –
Tügöngür cayın suraba,
Sarı altın salık cıynagan,
Atası kökcal Almambet
Tolkup catkan kakandı
Tolgon cılı suragan.
El başkarıp, curt kütkön,
Kökcalıñdın tukumu,
Barabandı urdu ele.
Tüp kötörö al curttu
Düñgürötö cıydı ele.
Mına oşondo Külçoro –
Akırın süylöp, bek taştap,
Kökcal çoro kep baştap:
«Kalıñ kara cediger,
Kalk çogulup keliñer!
Aytkanımdı bilip al,
Ay, cediger, tilimdi al,
Kara kökcal şeriñ kel,
Kalbastan curtum keliñer,
Aksakalduu karıñ kel,
Azır çuulap baarıñ kel,
Kara sakal, kök sakal,
Kızık söz salam körüñör.
Ayzaga kambıl ıktuuñ kel,

Eelüü üygö cakşı mıktuuñ kel.
Süylögöndö sözü açık,
Artık körgüç közü açık,
Aylaga toluk şarıñ kel,
Kalıñ kara cediger –
Kalbastan curtum baarıñ kel,
Curtka kaşaa cakşıñ kel,
Kürsüldögön bakşıñ kel,
Ala köödön eriñ kel,
Birööñdü taştap, köbüñ kel.

Şah'ın koruduğu Külçoro –
Cedigere söze başlayıp,
Halka çağrı salıp durmuştu.
Kök atası Çılaba –
Tükenmişin hâlini sorma,
Sarı altın vergiyi toplayan,
Babası bozkurt Almambet,
Dalgalanıp yatan hakanı,
Dolu dolu yıl yönetmişti.
İl yöneten, yurt gözeten,
Bozkurdunun soyu,
Davula vurmuştu.
Kökünden kaldırıp o yurdu,
Gümbürdeterek toplamıştı.
İşte o zaman Külçoro –
Usulca söyleyip, pekçe koyup,
Bozkurt çoro söze başlayıp:
«Kalabalık kara cediger,
Halk olup toplanıp gelin!
Söylediğimi bil,
Ey cediger, sözümü tut,
Kara bozkurt şirin gel,
Kalmadan yurdum gelin,
Aksakallı ihtiyarın gel,
Şimdi çığrışıp hepiniz gelin,
Kara sakal, kır sakal,
İlginç söz söylerim, görün.
Mızrağa becerikli ustan gel,

Isılı eve iyi yamanın gel.
Konuştuğunda sözü açık,
Fazlasını gören gözü açık,
Çareye ermiş bilgin gel,
Kalabalık kara cediger –
Kalmadan yurdum hepiniz gelin,
Yurda kale iyi adamın gel,
Gürleyen baksın gel,
Ala göğüslü erin gel,
Birinizi bırakıp, çoğunuz gelin.

	Kalkım kabar salamın!	*Halkım, haber salıyorum!*
	Kara döödöy kökcaldı	*Kara dev gibi bozkurdu*
	Kan kötörüp kalamın.	*Han kaldırıp koyacağım.*
	Uşu turgan Kara döö	*İşte duran Kara dev,*
	Cediger senin kanıñ – dep,	*Cediger, senin hanın – deyip,*
17320	Ar aytkan tilin alıñar	*Her söylediği sözü tutun,*
	Kayra tartpay bul erdi	*Geri durmadan bu eri*
	Kan kötörüp salıñar.	*Han kaldırıp koyun.*
	Cediger kaptap coo kelse,	*Cedigeri düşman basıp gelirse,*
	Cer mayışkan döö kelse,	*Yeri ezen dev gelirse,*
	Duşmanga bettep uruuçu,	*Düşmana yüz tutup vuran,*
	El kaytarıp turuuçu,	*Halkı koruyup duran,*
	Çokmor bolor Kara döö	*Topuz olur Kara dev.*
	Karşılaşa coo çıksa	*Karşı koyup düşman çıkarsa,*
	Kanattuuga kaktırbay,	*Kanatlıya çarptırmayan,*
17330	Kamçıluuga çaptırbay,	*Kamçılıya vurdurmayan,*
	Tumşukçanga çektirbey,	*Gagalıya gagalatmayan,*
	Çoñ buttuuga teptirbey,	*Koca ayaklıya teptirmeyen,*
	Çoñ çeñgelge eñdirbey,	*Koca pençeye kaptırmayan,*
	Çoñ aytkanga ceñdirbey,	*Koca laf edene yendirmeyen,*
	Kütüp alçu er uşul,	*Gözetip alacak er budur,*
	Kürdööñdü tapçu şer uşul.	*Gücünü bulacak şir budur.*
	Cel ölpös koroo tam bolor,	*Yel işlemez ağıl dam olur,*
	Aman bolso Kara döö	*Sağ olursa Kara dev,*
	Cediger saa kan bolor,	*Cediger, sana han olur,*
17340	Ulanduu dayra köl bolor,	*Irmaklı derya göl olur,*
	Cediger saa bel bolor,	*Cediger, sana bel olur,*
	Ceti-Özöndö cediger	*Yedi-Özön'deki cediger,*
	Kara döö saa kan bolor,	*Kara dev sana han olur,*
	Burulup uksañ sözümö	*Dönüp dinlersen sözümü,*
	Aman bolso Kara döö,	*Sağ olursa Kara dev,*
	Muruntan uksañ sözüñö,	*Baştan dinlersen sözünü,*
	Muraa bolor özüñö,	*Miras olur kendine,*
	Kara döö emes, mülk uşul,	*Kara dev değil, mülktür bu,*
	Curt kabagın açuuçu,	*Yurdun çehresini açan,*
17350	Tügönbös şayır külkü uşul,	*Tükenmez şen kahkaha budur,*
	Kürdüüsün tapsañ Kara döö	*Gücünü bulursan Kara dev,*
	Tabılbay turgan mülk uşul,	*Bulunmaz bir mülktür bu,*

Kara döö cayın suraba,
Astıga salsa akcoltoy,
Arkada cürsö san koldoy,
Atışıp duşman coo çıksa
Kabılgandı kaysagan.
Kara tınar kurç uşul,
Ustalarga kezikkis
Kara argesken kurç uşul,
Bozdon toodak kutkarbas,
Bozala şumkar kuş uşul.
Boroy-boroy kün caasa,
Boz kerişke Kara döö
Bolcolu cok şer uşul,
Tulparıñdı coorutpas,
Tük köñülüñ oorutpas,
Kürdööñdü tapçu er uşul.
Kütüp alsañ Kara döö
Kürdöölüü arstan bel uşul,
Kan kötördüñ Kara döö
Bul Kara döö ulukkan,
Dobul kelse cel tiybeyt,
Küçösö duşman can berbeyt.
Algırlıgı bir başka,
Açuusuna tiygende
Ay-aalamdı buy kılgan,
Kara döö mınday köykaşka.
Kara döö cayın surasañ,
Kalıypadan kat algan,
Kanzaadan bata alıp,
On eki birge kol berip,
Bu da kalkka balban atalgan,
Sungandan kayra tartpagan,

Sumsayganın cazbagan.
Cekege kaalap barıştan,
Cer ayrılgan çataktan,
Ceke çıkkan carıştan,
Ar nemeni baykagan,
May menen oozun çaykagan.

Kara dev'in hâlini sorma,
Öne salsa uğurlu yol açan,
Arkada yürüse sayısız asker gibi,
Atışıp düşman çıkarsa,
Rast geleni çiğneyip yutan.
Kara tınar çeliği budur,
Ustalara nasip olmaz,
Kara argesken çeliği budur,
Bozkırdan toy kuşunu kaçırmayan,
Boz kula sungur kuş budur.
Boran boran gün yağarsa,
Boz çekişmeye Kara dev,
Ölçüye sığmaz şir budur,
Küheylanını yağır etmez,
Hiç gönlünü incitmez,
Gücünü bulacak er budur.
Gözetip alırsan Kara dev,
Güçlü kudretli arslan bel budur,
Han kaldırdın Kara dev'i,
Bu Kara dev ulu handır,
Bora gelse yel değmez,
Azarsa düşman can vermez.
Alıcılığı bir başka,
Öfkesine dokunulunca,
Ay-âlemi darmadağın eden,
Kara dev böyle gök sakarlı.
Kara dev'in hâlini sorarsan,
Halifeden icazet almış,
Han oğlundan dua alıp,
On iki mürşide el verip,
Bu da halkça pehlivan sayılmış,
Uzattığından geri dönmeyen,

Somurttuğunu bozmayan.
Teke tek dövüşe isteyerek varmaktan,
Yerin yarıldığı kavgadan,
Tek başına çıktığı yarıştan,
Her şeyi sezip gözleyen,
Yağ ile ağzını çalkalayan.

Kök ademi ton kiygen,
Kökala kalkan oynogon,
Köbüröök çıkkan carıştan,
Kılçalık canın ayabayt,
Curt üçün ölüp kalıştan.
Bu dagı boz kıraañdın talaası,
Manas handın Kutubiy –
Kutubiydin balası.
Munun enesi eptüü toy-toylop,
Munun arkı atası oy oylop,
Közü körgön alıstan,
Bu kökcaldın uulu Kara döö,
Köptü körgön daanışman.
Atası Manas corosu,
Özü arstan şerdin Çorosu,
Cük kötörgüç kambılı,
Ay-haylap kıtay kelgende,
Ayza uruuçu dañgılı.
Balban da uşul, şer da uşul,
Kütüp alsañ Kara döö –
Ceti-Özön tolgon cediger,
Ata bolçu şer da uşul!
Aytıştırıp doogo sal,
Müdürülsö tilin kes,
Ayza berip coogo sal,
Caltanıp ketse közün teş.
Muruntan aytkan sözünö,
Aman bolso Kara döö
Muraa bolor özüñö.
Salmaktaşkan ceriñe,
Sarı adırmak bel uşul,
Salışkan coogo san koldoy,
Emil çokmor er uşul.
Salmaktuu kapçal şer uşul,

Kaarlanıp kaçırsa,
Kaarı kımbat er uşul» –
Dep, oşentip, Külçoro
Cedigerge munu aytsa,

Gök demirden kaftan giymiş,
Gök ala kalkan oynatmış,
Fazlasıyla çıkmış yarıştan,
Kıl kadar canını esirgemez,
Yurt uğruna ölüp gitmekten.
Bu da boz doğanın kırındandır,
Manas Han'ın Kutubiy'i –
Kutubiy'in oğludur.
Bunun anası becerikli, toy toylamış,
Bunun öte atası derin düşünmüş,
Gözü uzaktan görmüş,
Bu bozkurdun oğlu Kara dev,
Çok görmüş geçirmiş bilgedir.
Babası Manas'ın yoldaşı,
Kendisi arslan şirin Çorosu,
Yük kaldırır becerikli eri,
Ay-haylayıp Hıtay geldiğinde,
Mızrak vuran ustasıdır.
Pehlivan da budur, şir de budur,
Gözetip alırsan Kara dev'i –
Yedi-Özön'ü dolduran cediger,
Baba olacak şir de budur!
Atıştırıp davaya sal,
Tökezlerse dilini kes,
Mızrak verip düşmana sal,
Yılıp kaçarsa gözünü deş.
Baştan söylediği sözüne,
Sağ olursa Kara dev,
Miras olur kendine.
Tartıştığın yerde,
Sarı engebeli bel budur,
Kapışılan düşmana sayısız asker gibi,
Emil topuzlu er budur.
Ağırlıklı geçit şiri budur,

Kahırlanıp saldırırsa,
Kahrı değerli er budur» –
Deyip, öylece, Külçoro,
Cedigere bunu söyleyince,

Kalıñ kara cediger
Makul körüp çoronu,
Ayçıgı altın tuu bolup,
Asker caynap duu bolup,
Ceti-Özöndö cediger –
Cediger curttun baarısı,
Curt çurkurap çuu bolup,
Cer carılgan duu bolup,
Baabedinin bat aytıp,
Koroşongo koy aytıp,
A Kara döö baatırdı
Kalıñ curt çuulap munu aytıp:
«Bul Kara döö baatırdı,
Kalk baştap cürgöndö,
Koçkor kılıp alalı.
Kaçırıp coogo çaluuga
Çokmor kılıp alalı.
Attanıp coogo kol salsa,
Ayçıgı altın kerene
Celek kılıp alalı.
Degenine könölü,
Eki tizgin, bir çılbır
Kara döö kanga bereli.
Taş ırgıtçu kuduk – dep,
Taalay kılgan uluk – dep,
Bende keçkiç koobuz – dep,
Curt tayançu toobuz – dep,
Karaan kılgan belim – dep,
Curt koyçusu şerim – dep.
Cediger curtu çuu turup,
Dobulbastı kars urup,
Adam bilbes oy kılıp,
Kalıñ kara cediger –
Kanıbız cañı boldu – dep,
Kaygının baarı cogolup,
Kardıbız azır toydu – dep,

Bee baştagan beş toguz,
Beküürünö soyuşup,

Kalabalık kara cediger,
Uygun görüp çoroyu,
Hilali altın tuğ olup,
Asker kaynaşıp uğultu kopup,
Yedi-Özön'de cediger –
Cediger yurdunun hepsi,
Yurt çığrışıp velvele olup,
Yer yarılan gümbürtü olup,
Baabedin'e adak adayıp,
Koroşon'a koç deyip,
O Kara dev bahadıra,
Kalabalık yurt çığrışıp bunu söyleyip:
«Bu Kara dev bahadırı,
Halkın başında yürüdüğünde,
Koç başı edinelim.
Saldırıp düşmana çalmaya,
Topuz edinelim.
Atlanıp düşmana el salarsa,
Hilali altın sancağı,
Bayrak edinelim.
Dediğine uyalım,
İki dizgin, bir yular,
Kara dev hana verelim.
Taş atılan kuyu – diye,
Talih bahşeden ulu – diye,
Kul geçecek köprümüz – diye,
Yurdun dayandığı dağımız – diye,
Görünüş kıldığım belim – diye,
Yurdun çobanı şirim – diye.
Cediger yurdu çığrışıp,
Davulbaza güm güm vurup,
İnsanın bilmez düşüncesiyle,
Kalabalık kara cediger –
Hanımız yeni oldu – diye,
Kaygının hepsi yok olup,
Karnımız şimdi doydu – diye,

Kısrak başta beş dokuz,
Kurbanına boğazlaşıp,

Malı tügül canınan
Cön ele keçip koyuşup.
Bakandarı mayışıp,
Balbanı atçan sayışıp,
Ceti-Özön suunun oyu – dep,
Kara döö tak minerde,
Cedigerdin toyu – dep,
Öröpkügön kayran er,
Öpkö alıp tazdar salışıp,
Salışkan tazdın başına,
Tompoydoy öpkö cabışıp,
Curt çurkurap, çuu bolup,
Katkırıp külüp kalışıp.
Al Kara döö baatırdı
Altın türdüü kilemge
Oturguzup kaldı emi,
Ar burçunan balbandar
Kötörüşüp alışıp,
Altın taacı kiygizip,
Altın takka mingizip,
Kalkka kabar saldı ele.
Kalk atası uşu – dep,
Al Kara döö kökcaldı
Kan kötörüp saldı ele.
Kapaluu köödön cay bolup,
Kara döö kaldı kan bolup,
Anı mınday taştaylı,
Bıyaktan kabar baştaylı.
Keçee Semetey uulu er Seytek,
Ereşen tartıp, er bolup,
Er uulu menen teñ bolup,
Kursakta çakta kuulup,
Cediger barıp tuulup,
Karında tentip kañgırap,
Kursakta çakta kuu coltoy,
Atasınan ayrılıp,
Tuulbastan çabılıp,
Kursakta küyüp kamıgıp,

Malı şöyle dursun, canından,
Öylece vazgeçip koyuşup.
Sırıkları bükülüp,
Pehlivanı atlı mızraklaşıp,
Yedi-Özön suyunun koyağı – diye,
Kara dev tahta binerken,
Cedigerin toyu – diye,
Coşup kabaran kahraman er,
Ciğer kapmaca kellerle oynaşıp,
Oynaşan kelin başına,
Tümsekçe ciğer yapışıp,
Yurt çığrışıp, velvele olup,
Kahkahayla gülüşüp.
O Kara dev bahadırı,
Altın işlemeli halıya
Oturttu işte şimdi,
Her köşesinden pehlivanlar
Kaldırışıp tutuşup,
Altın tacı giydirip,
Altın tahta bindirip,
Halka haber salmıştı.
Halk atası budur – diye,
O Kara dev bozkurdu,
Han kaldırıp koymuştu.
Kederli göğüs rahatlayıp,
Kara dev kaldı han olup,
Onu böylece bırakalım,
Bu yandan habere başlayalım.
Hani Semetey oğlu er Seytek,
Ergenliğe erip, er olup,
Er oğluyla denk olup,
Karındayken kovulup,
Cedigere varıp doğup,
Karında sürgün, avare,
Karındayken kuğu talihli,
Babasından ayrılıp,
Doğmadan vurulup,
Karında yanıp kederlenip,

Beyli beypay buulup,
Kuugunduu çırda tuulup,
Çarkı ketken Kıyazga,
Çaraynada kuulup.
Enesi bagıp cadalıp.
Kaygı müşkül taralıp,
Kaygıda cürüp çoñoyup,
Kaçıp cürüp zor bolgon.
Berendin uulu er Seytek,
Kaarlanıp sabılıp,
Ayçürök menen Külçoro
Ekööcaman taarınıp,
Buguluu Talas, keñ Keñ-Kol
Burulup aşar bel kayda?
Kündüzü külkü, tünü oyun,
Cırgalduu kırgız el kayda?
Enekem menen abakem
Elge ceter kün kayda?
Kıyalap aşıp col tartsak,
Kırka adırmak bel kayda?
Kıraanım abam, el kayda?
Karaandı şerdin balası,
Mañdaydan basıp ötalbay,
Öz curtuna cete albay,
Kayrılıp elge cete albay,
Kañgırap cürüş cön barbı?
Karan kün abam, el kayda?
Teñiz şerdin balası,
Tentip ötör cön barbı?
Kündüzü kımız tünü kız,
Kürdööldüü külkü el kayda?
Küñgöyündö kümüş bar,
Adırında altın bar,
Toosunda karı bar,
Tokoyunda çarı bar,
Can bütköndün baarı bar.
Kükügü toodo tañşıgan,
Külgünü bulbul kañşıgan,
Ataman kalgan cer kayda?

Huyu huzursuz boğulup,
Kovgunlu kavgada doğup,
Çarkı dönmüş Kıyaz'a,
Zırh içinde kovalanıp.
Anası bakıp yorulup.
Kaygı, müşkül yayılıp,
Kaygıyla yürüyüp büyüyüp,
Kaçıp gezerek ulu olmuş.
Yiğidin oğlu er Seytek,
Kahırlanıp yaslanıp,
Ayçürök ile Külçoro'ya,
İkisine fena gücenip:
Buğulu Talas, geniş Keñ-Kol,
Dönüp aşılacak bel nerede?
Gündüzü gülüş, gecesi oyun,
Sefalı Kırgız halkı nerede?
Anacığımla ağacığım,
Halka kavuşacak gün nerede?
Kıvrılıp aşıp yola koyulsak,
Sıra sıra engebeli bel nerede?
Doğanım ağam, halkım nerede?
Gölgeli şirin oğlu,
Alnından basıp geçemeden,
Öz yurduna eremeden,
Dönüp halkına yetemeden,
Avare gezmek yol mudur?
Kara gün ağam, halkım nerede?
Deniz misali şirin oğlu,
Sürgün geçmek yol mudur?
Gündüzü kımız, gecesi kız,
Gürül gürül gülüşlü halk nerede?
Güneyinde gümüş var,
Kırlarında altın var,
Dağında karı var,
Ormanında yaban malı var,
Can taşıyanın hepsi var.
Gugukçusu dağda öten,
Al yeşili bülbül şakıyan,
Babamdan kalan yer nerede?

Artık kandın balası,	*Üstün hanın oğlu,*
Azıp cürör cön barbı,	*Azıp gezmek yol mudur,*
Alat kün, enem, el kayda,	*Alacakaranlık gün, anam, halkım nerede,*
Elge ceter kün kayda?	*Halka kavuşacak gün nerede?*
Cergeñizden ayrılıp,	*Yurdunuzdan ayrılıp,*
Ceti-Özön koñşu konupsuz,	*Yedi-Özön'e komşu konmuşsunuz,*
Ar kimge cetim dedirtip,	*Herkese öksüz dedirtip,*
Caman attuu boluppuz.	*Kötü adlı olmuşuz.*
Kaalaganda bu başka	*Dilediğinde bu başa,*
Kadır tün, carık kün barbı?	*Kadir gecesi, aydın gün var mı?*
Eriş kayda, bel kayda?	*Sarp geçit nerede, bel nerede?*
Menin enekem kayda el kayda?	*Benim anacığım nerede, halkım nerede?*
Ayçüröksüñ enemsiñ,	*Ayçürök'sün, anamsın,*
Mañdayımda mekemsiñ.	*Karşımda mekânımsın.*
Artık cañcal çoñ müşkül,	*Fazla kavga, büyük müşkül,*
Baştap kelgen ekensiñ.	*Başlatıp gelmişsin sen.*
Menin kartaygan enem Kanıkey –	*Benim kocamış ninem Kanıkey'i –*
Kaarluu duşman koluna,	*Kahırlı düşmanın eline,*
Taştap kelgen ekensiñ.	*Bırakıp gelmişsin sen.*
Beş arkar cıldız batkıça,	*Beş argalı yıldızı batıncaya dek,*
Beş kayra col emizgen,	*Beş kez dönüp yol emziren,*
Tar kursagın keñitip,	*Dar karnını genişletip,*
Taş emçegin boşotkon.	*Taş memesini boşaltan.*
Üzülgöndü ulagan,	*Kopanı ulayan,*
Çaçılgandı cıynagan,	*Saçılanı toplayan,*
Öçkön ottu tamızgan,	*Sönen ateşi tutuşturan,*
Ölgön candı tirgizip,	*Ölen canı diriltip,*
Kemtik işti bolturgan,	*Gedik işi tamamlayan,*
Kemisek kayra tolturgan.	*Eksileni yeniden dolduran.*
Beren enem dolunu,	*Yiğit anam delişmeni,*
Beypay kılıp enemdi,	*Perişan edip anamı,*
Saamay çaçı agında,	*Zülüf saçı ağarmışken,*
Saparı çukul barında,	*Seferi yakına gelmişken,*
Kayır tartçu çın caydı	*Hayra çekilen hak yerini*
Körö turgan kezinde,	*Göreceği çağında,*
Kaza bolup düynödön,	*Ecele erip dünyadan,*
Ölö turgan kezinde.	*Öleceği çağında.*
Artık cañcal, çoñ dümök,	*Fazla kavga, büyük hengâme,*

Baştap kelgen ekensiñ,
Berenim enem beyişti
Beycay tüşkön koluna

Başlatıp gelmişsin sen,
Yiğit anam cenneti

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Buurul'un Gözyaşı, Talas'ın Çağrısı

Külçoro'nun "birlikte gidelim" ısrarını on üç yaşındaki Seytek gururla geri çevirir: Talas'a tek başına gidecektir. Ayçürök oğluna baba yadigârı emanetlerin — ok geçmez Akolpok kaftanın, kendiliğinden ateşlenen Akkelte tüfeğin ve gökten inen Zülfikar kılıcın — Kançoro'nun elinde olduğunu anlatır; kavga çıkarmadan istemesini, Bakay'ı sağsa kurtarmasını, ölmüşse kendi eliyle gömmesini tembihler ve altı gün içinde dönmezse ecelinden önce öleceğini söyler. Çatkal'ı aşıp cennet misali Talas'a inen Seytek, atalar yurdunun güzelliği karşısında ağlar; ama onu bekleyen manzara yürek dağlar: Kançoro, ninesi Kanıkey'i iki buzağının arasına bağlamıştır. Buzağıların başını kesen torununu tanımayan Kanıkey ona saldırır; az ötede, on altı yıldır kıbleye dönüp sahibini bekleyen boz maya, Seytek'i görünce gözyaşlarını boşandırır.

KÜNYE — KEY FACTS

- Seytek, Kançoro'nun kölesi yapılan Kanıkey ile Karınbay'ın işkencesinde beli kırılan Bakay'ı kurtarmak için Talas'a gitmeye ant içer.
- Külçoro yedi yüz kızıl deveye altın ve hazine yükletir; kurtulan halk şölenlerle Talas'a doğru göç eder.
- Semetey'in küheylanı Buurul, Ümötöy'ün kan bedeli olarak verilip yıllarca horlandıktan sonra kervancıların elinden kaçıp Seytek'e kavuşur; kavuşma ardından dağları aşıp gözden kaybolur.
- Buurul'u geri almak isteyen kervanbaşı Karasart ile altmış pehlivan kervancının tümünü Seytek ay baltası ve Coybolot'la kırar.
- Ayçürök, Kançoro'nun elindeki üç ata yadigârını sayar — Akolpok kaftan, Akkelte tüfek ve Zülfikar kılıç — ve oğluna kavgasız isteyip altı günde dönmesini tembihler.
- Çatkal'ı aşıp Talas'a ulaşan Seytek, iki buzağı arasına bağlanmış Kanıkey'i bulur; kendisini tanımayan ninesi ona saldırır, on altı yıldır bekleyen boz maya ise onu gözyaşlarıyla karşılar.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Taştap kelgen ekensiñ.	*Bırakıp gelmişsin öylece.*
Eptüülüktön canıñdı,	*Beceriklikle canını*
Alıp kelgen ekensiñ.	*Kurtarıp gelmişsin.*
Enemdi müşkül kordukka,	*Anamı ağır horluğa*
Salıp kelgen ekensiñ.	*Salıp gelmişsin.*
Çumugan adam çıga algıs,	*Dalanın çıkamayacağı*
Orgo salgan ekensiñ.	*Çukura atmışsın.*
Keçip adam çıkkısız,	*Geçenin çıkamayacağı*
Şorgo salgan ekensiñ.	*Belaya salmışsın.*
Möñküsöñ üzüp çıgalgıs,	*Çırpınsan da kurtulunmaz*
Kartaygan enem baykuştu	*Tuzağa düşürmüşsün*
Torgo salgan ekensiñ.	*Kocamış zavallı anamı.*
Ölböy-citpey korduktu,	*Ölmeden yitmeden horluğu*
Körüp kelgen ekensiñ.	*Göre göre gelmişsin.*
Beren enem dolunu,	*Yiğit anamı, o yavuzu,*
Bek azaptuu kordukka,	*Pek azaplı horluğa*
Berip kelgen ekensiñ.	*Verip gelmişsin.*
Asıl enem dolunun,	*Asil anam, o yavuz,*
Azap menen kün körüp,	*Azap ile gün görüp*
Örttönüp canıp küygöndür,	*Tutuşup yanıp kavrulmuştur,*
Küñdük menen kün körüp,	*Cariyelikle gün görüp*
Küyüt tartıp cürgöndür,	*Dert çekip durmuştur,*
Kerettüü enem Kanıkey –	*Kerametli anam Kanıkey –*
Kereeti ketip taygandır,	*Kerameti gidip kaymıştır,*
Ölçömü ketip şorduu enem	*Dermanı tükenip bahtsız anam*
Ölüüçü cakka bargandır.	*Ölüm yanına varmıştır.*
Kaygını sanap koygondur,	*Kaygıyı saya saya oturmuştur,*
Aşa keçip canınan,	*Canından büsbütün geçip,*
Çımınday candan şorduu enem,	*Sinek kadar candan bahtsız anam*
Çın tüñülüp koygondur.	*İyice umudunu kesmiştir.*
Kapalanıp, kaygırıp	*Kederlenip, kaygılanıp,*
Kayran akıl, köp oydon	*Yazık, akıldan, çok düşünceden*
Kalgandır enem ayrılıp,	*Anam ayrı düşüp kalmıştır,*
Öksöp-bozdop ölö albay,	*Hıçkırıp inleyip ölemeden,*
Çırkıragan şorduuñuz	*Çığlık atan bahtsızınız*
Çımınday candı kıyalbay.	*Sinek kadar cana kıyamadan.*

Küyüp-bışıp cok bolup,
Bozdop şorduu çok bolup,
Kara kılgan Külçoro
Karaldı uulu cok bolup,

Yanıp pişip yok olup,
İnleyip bahtsız kor olup,
Gözbebeği kıldığı Külçoro,
Biricik oğlu yok olup,

Muunu boşop zirildep,
Kökürögü kirildep,
Köñülü saylap bölünüp,
Közünün caşı tögülüp,
Ay-aalam tutkan kara cer
Ayaktay ceri körünüp.
Oyron eneñ dolunun
Eki koldon küç ketip.
Badıraygan köz ketip,
Bal-cekerdey söz ketip,
Oydologon küç ketip,
Oozunan otuz tiş ketip,
Bozdogondur kaygırıp.
Balam ay, – dep çırkırap,
Kubatı ketip bırkırap,
Kayra tartpas çın caydı
Körö turgan bolgondur.
Uşu bıyıl barbasak,
Kayran enem dolunu,
Kaarluu balaa, müşküldön,
Acıratıp albasak.
Belsengen duşman kordugun,
Bet alışıp körbösök,
Dagdır cetip, kün bütsö
Alışıp cürüp ölbösök,
Kabırgasın sökpösök,
Kanın suuday tökpösök,
Bekem beypay salbasak,
Bek kor bolgon enemdi
Acıratıp albasak,
Tuulbay tuna çögölü,
Tukum bolup neteli,
Azır ölüp keteli.
Karmaşarım Kançoro –

Eklemleri gevşeyip titreyerek,
Göğsü hırıldayarak,
Gönlü sızlayıp bölünüp,
Gözünün yaşı dökülüp,
Ay-âlemi tutan kara yer
Ona bir çanak kadar görünüp.
Yiğit anamın, o yavuzun,
İki kolundan güç gidip.
Işıl ışıl gözü gidip,
Bal-şeker gibi sözü gidip,
Coşup taşan gücü gidip,
Ağzından otuz dişi gidip,
Kaygılanıp inlemiştir.
«Ah yavrum!» diye çığlık atıp,
Kuvveti gidip perişan olup,
Dönüşü olmayan gerçek yurdu
Görecek hale gelmiştir.
Bu yıl gitmezsek eğer,
Yazık anamı, o yavuzu,
Kahırlı beladan, mihnetten
Kurtarıp almazsak.
Kuşanmış düşman zulmüne
Yüz yüze gelip durmazsak,
Kader erişip gün biterse,
Boğuşa boğuşa ölmezsek,
Kaburgasını sökmezsek,
Kanını su gibi dökmezsek,
Başına sıkı bela salmazsak,
Pek hor olan anamı
Kurtarıp almazsak,
Doğmadan yiter gibi çökelim,
Soy olup da nideriz,
Şimdi ölüp gidelim.
Kapışacağım Kançoro –

Kan tögüşçü oşogo,
Atıştı arbın salalı,
Armanduu korduk baarısın
Acıratıp alalı.
Kaalaganım Kançoro,
Kayran enem Kanıkey

Kan dökeceğim işte ona,
Atışmayı bolca salalım,
Hasretli horlukların hepsinden
Kurtarıp alalım.
Dilediğim Kançoro'yu,
Yazık anam Kanıkey

Sol emçegin emizip,
Kazı-karta cegizip.
Çır etip çıbık tiygizbey,
Oturup cerge siygizbey,
Ürpüktötüp cürgüzüp,
Bakkan eken badırek,
Moyununa miñgizip.
Akırında Kançoro
Tütünsüz örttöp küygüzüp,
Sabap, kordop cün kılıp,
Emçek bergen enesin
Cıñaylak aydap küñ kılıp,
Kaptal etin coorutup,
Sogonçogun oorutup,
It katarluu korduktap,
Mal katarduu zorduktap,
Tebelep-tepsep cün kılıp,
Teñirsingen al çoçko
Şorduu enemdi küñ kılıp,
Kuturgan çoçko oñboptur.
Atam Manas sırdaşın,
A düynölük kurdaşın,
Arstan Bakay erendi
Kıymılsız canın tındırıp,
Büktöp belin sındırıp,
Kaarı katuu Karınbay,
Karınbayga urdurup,
Kargandarga sabatıp,
Köpkön uul, boz bala
Bir kündö üç col talatıp,
Tozogum toodoy arttırıp,
Balbandarga al çoçko

Sol memesini emzirip,
Kazı-karta yedirip.
Cız edip çubuk değdirmeden,
Oturtup yere işetmeden,
El üstünde nazlı gezdirip,
Beslemiş o soysuzu,
Boynuna bindirerek.
Sonunda o Kançoro,
Dumansız ateşte yakıp kavurup,
Döverek, horlayıp yün gibi ezip,
Meme veren anasını
Yalınayak sürüp cariye kılıp,
Böğrünün etini yara edip,
Topuklarını sızlatıp,
İt yerine koyup horlayıp,
Mal yerine koyup zorlayıp,
Çiğneyip ezip yün gibi kılıp,
Tanrılık taslayan o domuz,
Bahtsız anamı cariye kılıp,
Kudurmuş domuz, onmamıştır.
Atam Manas'ın sırdaşını,
Öbür dünyalık yoldaşını,
Arslan Bakay ereni
Kımıltısız, soluğunu kesip,
Bükerek belini kırıp,
Kahrı katı Karınbay –
Karınbay'a dövdürüp,
Kocamışlara sopalatıp,
Şımarık oğlana, toy delikanlıya
Günde üç kez yağmalatıp,
Azabımı dağ gibi artırıp,
Pehlivanlara o domuz

Kök börü kılıp tarttırıp.
Kıstap belin sındırıp,
Şoru kalıñ Bakaydın
Kıymılsız canın tındırıp.
Kuu kementay kiygizip,
Kuu baytalga mingizip,
Otun alıp, ot cakpay,
Oluya Bakay abamdı

Gökbörü diye çektirip.
Sıkıştırıp belini kırıp,
Derdi katmerli Bakay'ın
Kımıltısız soluğunu kesip.
Eski kepenek giydirip,
Çelimsiz kısrağa bindirip,
Odun alıp ateş yakmadan,
Evliya Bakay ağamı

Tütünsüz örttöp küygüzüp.
Esten talıp zor Bakay,
Eçendi körgön oluya ay
Cıyılgan curttun atası,
Cırgalduu Bakay karıya ay,
Keñ dünüyö tar bolup,
Ordogo kirbes oluyam
Alaçıkka zar bolup.
Kapadar bolup kaygırıp,
Karaldı kılıp oturgan
Kankor atam Külçoro –
Eköönön katar ayrılıp.
Ebinen tayıp, tul bolup,
Esten talıp, kul bolup,
Agar altın, köp düynö
Aramga olco kıldırıp.
Çüçtödöy appak sakalı,
Kançorogo culdurup.
Arkagı kımbat sarala,
Ar kımbat baa düynösün
Eselekke talatıp,
Kubarısın kan Bakay
Kurgan karı soygonsup,
Maderisin Bakay kan
Baarın kırıp koygonsup,
Cergesinen köçü cok,
Cetkileñ Bakay karıda
Kara köñül Kançoro –
Kalcıragan al itte
Ceti atanın öçü cok,

Dumansız ateşte yakıp kavurup.
Bayılıp kendinden geçti ulu Bakay,
Nicesini görmüş evliya, ah,
Toplanmış halkın atası,
Devletli Bakay ihtiyar, ah,
Geniş dünya dar olup,
Ordaya girmez evliyam
Alacığa muhtaç olup.
Kederlenip kaygılanıp,
Gözbebeği edip bağrında tuttuğu,
Hunhar atamın Külçoro'su –
İkisinden birden ayrılıp.
Düzeni bozulup kimsesiz kalıp,
Kendinden geçip kul olup,
Saf altını, çok malı mülkü
Harama ganimet ettirip.
Patiska gibi apak sakalını
Kançoro'ya yoldurup.
Atkısı pahalı sarı-ala kumaşı,
Her pahalı, değerli varını
Akılsıza yağmalatıp,
Solgun benizli han Bakay'ı
Zavallı ihtiyarı boğazlar gibi,
Bakay han'ın soyunu sopunu
Tümünü kırıp geçirmiş gibi,
Yurdundan göçü yok,
Yetkin Bakay ihtiyarda,
Kara gönüllü Kançoro'nun –
O zırvalayan itin,
Yedi atadan kalma öcü yok,

Kubarının kunu cok.
Kuday bardır, Kançoro
Bakaydı baylap alıptır,
Babam go debey, Bakaydı
Tereñ şorgo salıptır.
Baygambarday Bakaydı
Basımçalap kul kılıp,
Kaarın tögüp korduktap,
Kaarlap, sabap, zorduktap
Şumduk kıldı dep uktum.

Ak saçlının ödenmiş kanı yok.
Tanrı vardır ya, Kançoro
Bakay'ı bağlayıp almıştır,
«Dedemdir» demeden Bakay'ı
Derin belaya salmıştır.
Peygamber gibi Bakay'ı
Zorbalıkla kul kılıp,
Kahrını döküp horlayıp,
Kahredip, döverek, zorlayıp,
Kötülük etti diye duydum.

Ayında sabap turgun – dep,
Cumada taloon kılgın – dep,
Buyruk kıldı dep uktum.
Kökbörü bolso Bakay kan,
Kökcal babam oluya,
Köptü körgön karıya,
Sabamak turmak mañdayga
Tumar bolgon oluya.
Ayla ketip, kün ötüp,
Babam Bakay minetip,
Kattooçudan kep ugup,
Tirüülük ketip, sanda cok,
Ölüp bütpöy, kördö cok.
Zamanı ketip kuurulup,
Cumasında Bakaydın
Kabırga söögü suurulup,
Çımınday canı kuurulup,
Baladay bolgon çakmak et
Balbandar tartsa kökbörü
Koluna ketip bölünüp.
Karıp Bakay kurgurdun
Közünün caşı tögülüp.
Ölböy-citpey Bakay er
Koldo cüröt dep ugam,
Kozgolso bolup kökbörü
Zordo cüröt dep ugam,
Kelgenderden kep uktum,
Karıya Bakay, Kanıkey

«Ayda bir döv onu» diye,
«Haftada bir yağmala» diye,
Buyruk verdi diye duydum.
Gökbörü edilse de Bakay han,
Bozkurt dedem evliyadır,
Çok görmüş ihtiyardır,
Dövmek şöyle dursun, alınlara
Muska olmuş evliyadır.
Çare gidip, gün geçip,
Dedem Bakay bu hale gelip,
Gidip gelenden söz duyup:
Diriliği gitmiş, sayıda yok,
Ölüp bitmemiş, mezarda yok.
Devri gidip kavrulup,
Haftasında Bakay'ın
Kaburga kemiği sıyrılıp,
Sinek kadar canı kavrulup,
Çocuk gövdesi kadar çakmak eti,
Pehlivanlar gökbörü diye çekince,
Ellerinde kalıp bölünüp.
Garip Bakay zavallının
Gözünün yaşı dökülüp.
Ölmeden yitmeden Bakay er
Tutsak elde yaşıyor diye duyarım,
Kımıldasa gökbörü olup
Zorda yaşıyor diye duyarım,
Gelenlerden söz duydum,
İhtiyar Bakay ile Kanıkey'in

Keypi uşunday dep uktum.
Atadan kalgan muraa – dep,
A Talaska barbasak,
Azaptık küñdük, kulduktan
Kanıkey, Bakay babañdı
Acıratıp albasak.
Balam dep bozdop ölüşsö,
Kayra tartpas cer aldın
Al kayrandar körüşsö,
Ot bolup canıp ötöt ko,
«Badırekter» – dep boktop,
Balalıktan keçet ko.

Hali böyleymiş diye duydum.
Atadan kalan mirastır diye,
O Talas'a varmazsak,
Azaplı cariyelikten, kulluktan
Kanıkey'i, Bakay dedeni
Kurtarıp almazsak.
«Yavrum!» diye inleyip ölürlerse,
Dönüşü olmayan yeraltını
O yazık canlar görürlerse,
Ateş olup yanar geçer ya,
«Soysuzlar!» diye söverek,
Evlatlıktan geçer ya.

Kubarıp közü cumulup,
Kuldukta cürgön bul ekööö
Dünüyödön ketet ko.
Bügün körgön erteñ cok,
Upası cok aldamçı.
Uşunday bolor düynö bok.
Cüzgö çıkkan aalam cok,
Acal izdep tapkanday,
Ar maktangan bendeni
Kubalap cetse kup ölüm,
Ayıp ketet eken go,
Kapkan menen çapkanday.
Upaası tar kuu düynö –
Ölçöösü beker bu düynö,
Arstan Bakay, Kanıkey
Casalgan bende tınarı,
Ölgüçöktü tarabayt
Uşu düynö kumarı.
Kelgenderden kep ugam,
Kanıkey, Bakay karının
Keypi uşunday dep ugam.
Çın körögöç alıstan
Çın kor bolgon daanışman.
Tirüüsündö barbasak,
Kaarı kıyın Kançoro
Kagıştı mıktap salbasak.

Sararıp gözleri yumulup,
Kullukta yaşayan bu ikisi
Dünyadan gider ya.
Bugün gördüğün yarın yok,
Vefası yok, aldatıcı.
Böyledir işte, dünya boktur.
Yüz yaşına varan âlemde yok,
Ecel arayıp bulmuş gibi,
Her övünen kulu
Kovalayıp yetince tez ölüm,
Ayıplı gider imiş ya,
Kapanla vurulmuş gibi.
Vefası dar, kurnaz dünya –
Ölçüsü boş bu dünya,
Arslan Bakay, Kanıkey,
Yaratılmış kul huzur bulunca da,
Ölünceye dek dağılmaz
Bu dünyanın tutkusu.
Gelenlerden söz duyarım,
Kanıkey ile ihtiyar Bakay'ın
Hali böyleymiş diye duyarım.
Uzağı gören gerçek bilgeymiş
Gerçekten hor olan o bilge kişi.
Sağlıklarında varmazsak,
Kahrı çetin Kançoro'yla
Çarpışmayı sıkıca vermezsek.

	Karaanı toodoy enemdi	*Karaltısı dağ gibi anamı*
	Kaarluu duşman kolunan	*Kahırlı düşman elinden*
	Acıratıp albasak,	*Kurtarıp almazsak,*
	Baldarım alsız eken – dep,	*«Çocuklarım güçsüzmüş» diye,*
	Camandıktı bilet ko,	*Kötülüğü anlar ya,*
	Bir paydasın tiygizbey	*«Bir faydası dokunmadan,*
	Karaansız kaçıp ketti – dep,	*İz bırakmadan kaçıp gitti» diye,*
	Baldarga naalat kılat ko.	*Çocuklara lanet eder ya.*
	Alardan mınday kep çıksa	*Onlardan böyle söz çıkarsa,*
17820	Çoguu ele Kuday urat ko.	*Hepimizi birden Tanrı çarpar ya.*
	Arkın tartıp atanın,	*Atanın soyunu çekip de,*
	Colun coldop baralbay,	*Yolunu izleyip varamadan,*
	Coonsungan duşmandan	*Kabadayılanan düşmanla*
	Colugup öçün alalbay,	*Karşılaşıp öcünü alamadan,*
	Baldarı akmak boldu – dep,	*«Oğulları ahmak oldu» diye,*
	Körgön curt ösök kılat ko,	*Gören halk dedikodu eder ya,*
	Körünöö Kuday urat ko,	*Apaçık Tanrı çarpar ya,*
	Tuulbay tuna çögöt ko,	*Doğmadan yiter gibi çöker ya,*
	Uşaktan ar kim ölöt ko.	*Dedikodudan herkes ölür ya.*
17830	Meyliñ cakşı, meyliñ şer,	*İster iyi ol, ister arslan,*
	Meyliñ caman, meyliñ cer,	*İster kötü ol, ister toprak,*
	Caralgan adam balası	*Yaratılmış insanoğlu,*
	Tübündö kökcal bolsoñ da,	*Sonunda bozkurt olsan da,*
	Kök kenedey tolsoñ da,	*Gök kene gibi dolsan da,*
	Tagdır cetip kün bütsö,	*Kader erişip gün bitince,*
	Cer kuçaktap catarbız.	*Yeri kucaklayıp yatarız.*
	Booru muzdak kara cer,	*Bağrı soğuk kara yer,*
	Kara cerge batarbız.	*Kara yere gireriz.*
	Kalkıñ duşman kırganda,	*Halkını düşman kırdığında,*
17840	Katuu zaarın kılganda,	*Katı zehrini saçtığında,*
	Keçee Talaska taloon koygondo,	*Dün Talas'a yağma saldığında,*
	Dalayıñdı soygondo,	*Nicenizi boğazladığında,*
	Bel baylagan bel ketip,	*Bel bağlanan bel gidip,*
	Belgilüü tutka şer ketip,	*Belli dayanak arslan gidip,*
	Dalayıñ talkan talanıp,	*Niceniz darmadağın yağmalanıp,*
	Kayratıñ ölüp, sabalıp,	*Gayretiniz ölüp, dövülüp,*
	Curt çurkurap bülünüp,	*Halk çığrışıp perişan olup,*
	Erendin kanı tögülüp,	*Erlerin kanı dökülüp,*

Kıyındın baarı baylanıp,
Kız olcogo aydalıp,
Columduu balban erendin
Kuldukka kolu baylanıp.
Kurup turgan kezekte,
Candı kıyıp ölümgö
Barbay kelgen ekensiñ.
Kanıkey enem, Bakaydı
Tirüü taştap duşmanga
Albay kelgen ekensiñ.
Çiyilgen buyruk, dagdırdı,
Körböy kelgen ekensiñ.
Koluñ menen eköönü,
Kömböy kelgen ekensiñ.
Baatırlıktı, şerdikti,
Körböy kelgen ekensiñ.

Yamanların hepsi bağlanıp,
Kızlar ganimete sürülüp,
Talihli pehlivan erin
Kulluğa eli bağlanıp.
Kırılıp mahvolduğu demde,
Cana kıyıp ölüme
Varmadan gelmişsin.
Kanıkey anamı, Bakay'ı
Düşmana diri bırakıp,
Almadan gelmişsin.
Yazılmış buyruğu, kaderi,
Görmeden gelmişsin.
Kendi elinle o ikisini
Gömmeden gelmişsin.
Bahadırlığı, arslanlığı,
Göstermeden gelmişsin.

Bakay kan, karı enemdi
Koluñ menen bir cerge
Kömböy kelgen ekensiñ.
Oñbogon enem Ayçürök,
Oñbogurum oñbossuñ,
Kalk maktap, curt çuulayt,
Urgaaçının uzu – dep,
Belgilüü peri kızı – dep
Ak kuu kebin kiet – dep,
Caralgan cerdin baarısın
Kıdırıp uçup cüröt – dep,
Uçsañ da enem oñbossuñ,
Badışa enem Kanıkey
Buçkagınça bolbopsuñ,
Çın kazanat tuu bolup,
Tuu tübünö turbapsıñ,
Beren enem Kanıkey
Miñ kılganın bir özüñ
Bir kılışın kılbapsıñ.
Arıstan atam ölgöndö,
Kalk çogulup kömgöndö.
Karaluu kalıp şorduu enem,

Bakay han'ı, koca anamı
Kendi elinle bir yere
Gömmeden gelmişsin.
Onmaz anam Ayçürök,
Onmazım benim, onmayasın,
Halk över, el çığrışır:
«Kadınların en hünerlisi» diye,
«Belli peri kızı» diye,
«Ak kuğu donunu giyer» diye,
«Yaratılmış yerlerin hepsini
Dolaşıp uçup gezer» diye,
Uçsan da anam, onmayasın,
Padişah anam Kanıkey'in
Topuğunca olamamışsın,
Gerçek soylu tuğ olup,
Tuğ dibinde durmamışsın,
Yiğit anam Kanıkey'in
Bin yaptığının birini sen,
Bir kez olsun yapmamışsın.
Arslan atam öldüğünde,
Halk toplanıp gömdüğünde,
Yaslı kalıp bahtsız anam,

Tübünö tüptüz ceterde,
Asıl atam Semetey
Bir öltürüp keterde,
Ölçösöñ ölüm özündö,
Baltır beşik kezinde,
Ataman kalgan san dilde,
Kül orduna sanabay,
Küyüttüü enem çaçıptır.
Baltır beşik balanı
Booruna basıptır.
Erdigin epsiz bilgizip,
Tokson beşte Çıyırdı
Oluya çalış karını
Aydalıga mingizip,
Talak kılıp Talastı,
Dünüyösün çaçıptır.
Kaynenesin taştabay,
Meenet enem kaçıptır.

Kökünden yıkılıp giderken,
Asil atam Semetey'i
Öldürüp de gidecekler derken,
Ölçsen, ölüm başındayken,
Kundakta bebek çağında,
Atamdan kalan sayısız altını
Kül yerine bile saymadan,
Dertli anam saçmıştır.
Kundaktaki bebeği
Bağrına basmıştır.
Yiğitliğini emsalsiz gösterip,
Doksan beşinde Çıyırdı'yı,
O evliya soylu kocakarıyı,
Sırtına bindirip,
Talas'ı terk edip,
Varını yoğunu saçmıştır.
Kaynanasını bırakmadan,
Cefakâr anam kaçmıştır.

Oñbogon enem oñbopsuñ,
Kanat casap uçsañ da,
Çoñ enem Kanıkeyçe bolbopsuñ.
Aylanıp oylop ukumdu,
Aman saktap enekem
Alıp kalgan tukumdu.
Aralap Bukar kalaanı,
Aman saktap çoñoytkon
Ayköldön kalgan balanı.
Al aytkanım dagı çın,
Ayköl atam ölgöndö
Dünüyöñdü çaçpapsıñ.
Ak kuu kebin kiybepsiñ,
Kereetiñdi bilgizip,
Bakay kan menen Kanıkey
Aydalıña mingizip,
Adır-küdür talaa-tüz
Talaa-tüz basıp şaşpapsıñ.
Atañ Akun şaarına
Arstandı ala kaçpapsıñ.

Onmaz anam, onmamışsın,
Kanat takıp uçsan da,
Büyük anam Kanıkey'ce olamamışsın.
Dolanıp düşün soyumu,
Anacığımın sağ esen koruyup
Kurtardığı o soyu düşün.
Buhara şehrini dolaşıp,
Sağ esen koruyup büyüttü,
Ayköl'den kalan çocuğu.
Bu dediğim de gerçek:
Ayköl atam öldüğünde,
Malını mülkünü saçmamışsın.
Ak kuğu donunu giymemişsin,
Kerametini gösterip,
Bakay han ile Kanıkey'i
Sırtına bindirip,
Engebeli kırları, düzü,
Kırı düzü aşıp seğirtmemişsin.
Baban Akun'un şehrine
Arslanı kaçırıp götürmemişsin.

Erendik işti kılbapsıñ,
Tayatam Akun şaarına
Cesir Çürök dedirtip,
Canıñdı bagıp turbapsıñ.
Ebi cok erdik çın kılıp,
Uşunday işti kılbapsıñ.
Kaarlangan duşmandın
Toruna tüşüp kelipsiñ.
Kaarduu Kıyaz kapırdın
Koluna tüşüp beripsiñ.
Kılıgıñ oylop karasañ,
Kalık amanın kaalasam,
Tutkunga başıñ çatılıp,
Kapırlık kılgan ekensiñ.
Tuura erdikti kıla albay,
Katındık kılgan ekensiñ.
Oluyazaada sen bolsoñ,
Olcogo tüşkön oñorbu,
Korduktuu duşman koluna
Kor bolgon adam bolobu.

Erlik işini yapmamışsın,
Dedem Akun'un şehrinde
«Dul Çürök» dedirtip,
Canını besleyip durmamışsın.
Emsalsiz erliği hakkıyla edip,
Böylesi bir işi yapmamışsın.
Kahırlanan düşmanın
Tuzağına düşüp gelmişsin.
Kahırlı Kıyaz kâfirin
Eline düşüvermişsin.
Ettiğini düşünüp baksan,
Halkın esenliğini dilerim ya,
Tutsaklığa başın dolanıp,
Kâfirlik etmişsin.
Doğru erliği yapamadan,
Karılık etmişsin.
Evliyazade isen sen,
Ganimete düşen onar mı,
Zalim düşman eline
Hor olan adam olur mu?

Ee, kokuy kün, enem oñboy kal,
Teñizim enem, kebimdi uk,
Ketem Talas cerime,
Bargım kelet badırek
Kalıñ kırgız elime» –
Dep, oşentip, er Seytek
Açuulanıp artınan
Arstan Bakay, Kanıkey
Bul ekөönün dartınan.
Ermek çaldan kep ugup,
Eren Bakay, Kanıkey
Olcogo kaldı dep ugup,
Kan içmesi karmadı,
Kaalgaday kaşka tiş,
Bölö-bölö çaynadı.
Bala mintip turganda,
Şay koldogon Kül abañ
Ceti cüz kızıl nar aydap,

Ey, kara gün! Anam, onmaz kal,
Denizim anam, sözümü dinle,
Giderim Talas yerime,
Varasım gelir, be soysuz,
Kalabalık Kırgız elime» –
Deyip, böylece, er Seytek
Öfkelendi onların ardından,
Arslan Bakay ile Kanıkey,
Bu ikisinin derdinden.
Ermek ihtiyardan söz duyup,
Er Bakay ile Kanıkey
Ganimet kaldı diye duyup,
Kan içesi tuttu hiddetten,
Kapı kanadı gibi ak dişini
Parça parça gıcırdattı.
Çocuk böyle dururken,
Erenlerin koruduğu Kül ağan,
Yedi yüz kızıl deve sürüp,

	Ar komuna büktödü.	*Her havutuna katlayıp koydu.*
	Agar altın, köp düynö,	*Saf altını, çok malı,*
	Ceti cüz narga cüktödü,	*Yedi yüz deveye yükledi,*
	Kızıl kımbat pul büktöp,	*Kızıl kıymetli kumaş katlayıp,*
	Kızıl altın, zer cüktöp,	*Kızıl altın, ziynet yükleyip,*
	Cakkan otun öçürüp,	*Yanan ateşini söndürüp,*
	Olcolongon kalıñ el	*Ganimet edilen kalabalık halkı*
17970	Talastı közdöy köçürüp.	*Talas'a doğru göçürüp.*
	Talastı közdöy köçköndö,	*Talas'a doğru göçünce,*
	Olcogo ketken kayran curt	*Ganimete gitmiş yazık halkın*
	Tilegi tuura cetilip,	*Dileği doğruca yerine gelip,*
	Çın kırsıgı kesilip,	*Gerçek kazası kesilip,*
	Kabaktın baarı açılıp,	*Çatık kaşlar hep açılıp,*
	Kaygının baarı çaçılıp,	*Kaygıların hepsi dağılıp,*
	Tuura kırsık kesilip,	*Düpedüz kaza kesilip,*
	Tuşoonun baarı çeçilip.	*Kösteklerin hepsi çözülüp.*
	Mingeni tulpar at bolup,	*Bindiği küheylan at olup,*
17980	Berendin köönü şat bolup,	*Yiğidin gönlü şen olup,*
	Bolcolu cok cigitter	*Sayısı belirsiz yiğitler*
	Kazına bölüp alışıp,	*Hazine bölüşüp alıp,*
	Bütün kunduz terisin	*Bütün kunduz derisini*
	Kesir bolot debesten,	*«İsraf olur» demeden,*
	Carıp tilip ciberip,	*Yarıp dilip atıp,*
	Bagalekke salışıp,	*Paça bağına koyuşup,*
	Baatırsınıp barbaktap,	*Bahadırlanıp kabararak,*
	Baatırıbız Seytek – dep,	*«Bahadırımız Seytek» diye,*
	Bay ölgön kulday dardaktap.	*Beyi ölmüş kul gibi hoplayıp.*
17990	Boz torko kiyip kulpuntup,	*Boz ipek giyip süslenip,*
	Boz corgosun cılcıtıp,	*Boz yorgasını süzdürüp,*
	Boz kıraan kuşun ırgıtıp.	*Boz doğan kuşunu salıp.*
	Kunan minip, kuş oynop,	*Tay binip, kuş oynatıp,*
	Kaygının baarı çaçılıp	*Kaygıların hepsi dağılıp,*
	Iderlüü cigit, külük at	*Dinç yiğit, yüğrük at,*
	Kabagı carık açılıp,	*Çehresi aydın açılıp,*
	Kayra köçtü Talaska.	*Yeniden göçtü Talas'a.*
	Kindik kesken cerine,	*Göbeğinin kesildiği yerine,*
	Keñirek ötük keñ çalbar,	*Genişçe çizme, geniş şalvar,*
18000	Kiştelüü kiyim, cargak şım,	*Samur süslü giyim, sahtiyan don,*

Tolkugan kırgız eline.
Kubanıçın kozgoşup,
Kubalaşmay oynoşup,
Erikse elik atışıp,
Erikpese bir cerge
Elkin oynop catışıp.
Erdemeni taştaşıp,
Ata-cata oyundan
Asıl curtuñ baştaşıp.
Kırk tamandan ordonu
Kıyaptuu cerge salışıp,
Kırktan kısırak sayışıp.
Kızık uşul kayrandar
Utkanın soyup alışıp,
Kıyın kızık, uluu duu
Duulap oyun salışıp.
Kalk çurkurap, el külüp,
Çuulap oyun salışıp.
Koştop törttön suusar börk,
Irdap oyun salışıp.
Koşoktoşup tört-törttön,
Irdap oyun salışıp.
Koñutunda kıraandar
Cırgap oyun salışıp,

Dalgalanan Kırgız eline.
Sevincini coşturup,
Kovalamaca oynaşıp,
Sıkılınca karaca avlaşıp,
Sıkılmayınca bir yerde
Başıboş oynayıp yatışıp.
Yiğitler birbirini yere atışıp,
Ata yadigârı oyunlara
Asil halkın başlayıp.
Kırk taban genişlikte ordoyu
Uygun yere kuruşup,
Kırkar kısır kısrak koyuşup.
Ne hoştur bu yazık canlar,
Yenen kazandığını kesip alıp,
Çetin eğlence, ulu şamata,
Coşup oyun kuruşup.
Halk çığrışıp, el gülüp,
Gürleyip oyun kuruşup.
Dörder samur börk katışıp,
Türkü söyleyip oyun kuruşup.
Dörder dörder koşuklaşıp,
Türkü söyleyip oyun kuruşup.
Ardı sıra kıraan yiğitler,
Sefa sürüp oyun kuruşup,

Köçö cürdü Talaska.
Suptan tondu kiygizip,
Surdan corgo mingizip,
Torko tondun etegin
Toluktap cerge tiygizip,
Kızıl kırçın caştarga
Kımçama ton kiygizip,
Kımçamanın etegin,
Kıygaçtap cerge tiygizip,
Kızır çalgan kökcaldın
Uulu ekenin bilgizip,
Kıyındap köçtü Talaska.
Cük cüktögön narlarga,
Azemdetip maldarga,

Göç yürüdü Talas'a.
İnce kumaştan kürk giydirip,
Boz kıra, yorgaya bindirip,
İpek kürkün eteğini
Uzatıp yere değdirip,
Kıpkızıl körpe gençlere
Dar belli kürk giydirip,
Dar kürkün eteğini
Çaprazlayıp yere değdirip,
Hızır dokunmuş bozkurdun
Oğlu olduğunu bildirip,
Görkemle göçtü Talas'a.
Yük yüklenen develere,
Süsleyerek hayvanlara,

Kıldırooçton taktırıp,
Kımbat baa kilemden
Kıygaçtata captırıp.
Kıldırlagan küldürööç,
Ar başına taktırıp.
Azemdetip kilemdi,
Ardaktardı captırıp.
Agar altın, ak dilde,
Ar başına arttırıp,
Ayçıgı altın kızıl tuu,
Azamattar kötörüp,
Ata kongon Talaska,
Arstan Seytek bet alıp,
Aytıp köçtü Talaska.
Keçee kursakta tuulup cetilip,
Mına kuuşkan duşman ketilip,
Ereşen tartıp er bolup,
Balañ er uulu menen teñ bolup.
Ak bolot ele ketilip,
Azıp cürüp cetilip,
Ceti-Özöndün özünö
Kara döönü kan kılıp,
Kızırluu şerdin tukumu
Kördüñbü, kastaşkandı cay kılıp.
Eeligip Bakay törö izdep,
Töröñüz, Talas cer izdep,

Çıngıraklar taktırıp,
Pahalı kıymetli halıdan
Çaprazlama örttürüp.
Şıngırdayan çıngırağı
Her birinin başına taktırıp.
Süsleyerek halıyı,
Değerlilere örttürüp.
Saf altını, ak sikkeyi
Her birine yükletip,
Hilali altın kızıl tuğu
Yiğitler kaldırıp,
Atanın konduğu Talas'a,
Arslan Seytek yönelip,
Destan söyleyip göçtü Talas'a.
Dün karında doğup yetişip,
İşte kovalayan düşman kırılıp,
Serpilip büyüyüp er olup,
Oğlun er oğullarla denk olup.
Ak çelikti, körelmişti,
Sürgün gezip yetişip,
Ceti-Özön'ün tam özünde
Kara Döö'yü han kılıp,
Hızırlı arslanın soyu,
Gördün mü, düşmanlık edeni yere serip.
Coşup Bakay beyi arayıp,
Beyiniz Talas yurdunu arayıp,

Oluya çalış Kanıkey –
Kartayıp ketken ene izdep,
Semetey uulu er Seytek
Köçö çıktı Talaska.
Munun tüp atası tümön kan,
Tübünön Kıdır daarıgan.
Munun babasının baarı kan,
Munu başınan Kıdır daarıgan.
Kaarlana kelgende
Ölöñdüü cerge ört koyup,
Kara suuga kan kuygan.
Özöndü örttöp maylagan,

Evliya soylu Kanıkey'i –
Kocamış anayı arayıp,
Semetey oğlu er Seytek
Göç edip çıktı Talas'a.
Bunun kök atası tümen han,
Kökünden Hızır dokunmuş.
Bunun atalarının hepsi han,
Buna baştan Hızır dokunmuş.
Kahırlanıp geldiğinde,
Otlu yere ateş koymuş,
Kara suya kan katmış.
Vadiyi yakıp yağlamış,

Öküm şerdin tukumu. *Hükmü keskin arslanın soyudur.*
Öçöşünö tiygende, *Öfkesine dokunulduğunda,*
Öz atasın caylagan. *Öz atasını yere sermiş.*
Kanga toyup katıkkan, *Kana doyup katılaşmış,*
Atası Böyön şer çıgıp, *Atası Böyön arslan çıkıp,*
Kan içer dep atıkkan. *«Kan içer» diye ad almış.*
Babası kandın coldogon, *Ataları hanları yolda korumuş,*
Aç arstan artık şer *Aç arslandan üstün arslan,*
Ukumunan tukumun, *Soyundan gelen dölünü*
Coldon çıgıp koldogon. *Yola çıkıp kollamış.*
Colukkan eki bolbogon, *Karşısına çıkan iki olmamış,*
Kirpigi calın, çañ çıkkan, *Kirpiği alev, toz saçan,*
Beren kandın tukumu, *Yiğit hanın soyudur,*
Betteşkende can çıkkan. *Yüzleşince can çıkmış.*
Berendik cayı uşunday, *Yiğitlik hali böyledir:*
Colun col Baabedin coldogon, *Yolunu Baabedin gözetmiş,*
Cortkonun Kızır oñdogon, *Akınını Hızır rast getirmiş,*
Colukkan eki bolbogon. *Karşısına çıkan iki olmamış.*
Talastı közdöy köçköndö, *Talas'a doğru göçünce,*
Asmanga uçup topurak, *Göğe uçup toprak,*
Asker cürdü topurap, *Asker yürüdü kaynaşıp,*
Kögala maydan kızıl tuu, *Gök-ala meydanda kızıl tuğ,*
Asmandatıp aştaşıp, *Göklere doğru yükseltip,*
El çabılgan tozoktu *Elin kırıldığı cehennemi*
Kıyal kalbay taştaşıp, *Anmaz olup geride bırakıp,*
Kızıktın cayı uşunday *Eğlencenin hali böyledir,*
Bir kızıktuu cırgal baştaşıp. *Pek hoş bir sefaya başlaşıp.*
Ölöñ baştap, ır ırdap, *Koşuk düzüp, türkü söyleyip,*

Erikpey köçüp kır-kırlap, *Usanmadan göçüp sırt sırt aşıp,*
Tamaşa tañga salışıp, *Eğlenceyi tana dek sürüp,*
Bugu maral torpogun *Geyiğin maralın yavrusunu*
Ulandar kuup alışıp, *Delikanlılar kovalayıp tutup,*
Ar azamat ayza alıp, *Her yiğit mızrak alıp,*
Altı altıdan canaşa *Altışar altışar yan yana,*
Artık kılık çoñ dürböön, *Eşsiz görkem, büyük curcuna,*
Bu köçüştü karasa. *Bu göçe bir bakan görürdü.*
El tolkundap, curt dürböp, *El dalgalanıp, halk kaynaşıp,*
Ardaktuu külük tulpar at, *Değerli yüğrük küheylan at,*

	Oozu menen alışıp,	*Ağız ağıza dalaşıp,*
	Okoro tüygön ak tizgin,	*Sımsıkı düğümlü ak dizgin,*
	Buudandarga çak tizgin,	*Küheylanlara denk dizgin,*
	Koş koldop koldo karışıp.	*Çift elle avuçta kenetlenip.*
	Boz bala cigit aralaş,	*Toy delikanlı, yiğit karışık,*
18120	Kız-kelin menen carışıp.	*Kızlarla gelinlerle yarışıp.*
	Kızık özön boyloşup,	*Hoş vadi boyunca gidip,*
	It agıtıp, kuş salıp,	*Tazı salıp, kuş uçurup,*
	Kızıgışıp kıraandar	*Coşup kıraan yiğitler,*
	Urunarga too tappay,	*Çarpacak dağ bulamayıp,*
	Kız kuuşmay oynoşup.	*Kız kovalamaca oynaşıp.*
	Uruşarga coo tappay,	*Vuruşacak düşman bulamayıp,*
	Talıkpay keçip bee baylap,	*Yorulmadan geçip kısrak bağlayıp,*
	Çaynarına taş tappay,	*Çiğneyecek taş bulamayıp,*
	Taraza boyloy konuşup,	*Dümdüz sıralanıp konup,*
18130	Kündüzü kımız, tünü kız,	*Gündüzü kımız, gecesi kız,*
	Tamaşa mından boluşup.	*Eğlence bundan ibaret olup.*
	Ceti-Özöndön köçköndö,	*Ceti-Özön'den göçünce,*
	Talastı közdöy bet alıp,	*Talas'a doğru yönelip,*
	El çurkurap, çuu bolup,	*El çığrışıp, şamata olup,*
	Er kubanıp duu bolup,	*Er sevinip gümbür gümbür olup,*
	Kindik kesip kir cuugan,	*Göbeğinin kesilip kirinin yıkandığı*
	Cerine köçüp kelatat.	*Yerine göçüp gelmekte.*
	Barmaktayda baş koşkon,	*Parmak kadarken baş koşulan*
	Eline köçüp kelatat	*Eline göçüp gelmekte.*
18140	Ceti atası köz cumaar	*Yedi atasının göz yumup*
	Ötkön cerge kelatat.	*Geçtiği yere gelmekte.*
	Kalk atası Manas kan,	*Halk atası Manas han,*
	Kankordun közü cumulup,	*Hunharın gözü yumulup,*
	Ketken cerge kelatat.	*Gittiği yere gelmekte.*
	Kalayık coktop çuu turup,	*Ahali yas tutup çığrışıp*
	Ötkön cerge kelatat.	*Göçtüğü yere gelmekte.*
	Munu mınday taştaylı,	*Bunu böylece bırakalım,*
	Bıyagınan baştaylı.	*Şu yanından başlayalım.*
	Köbü calgan köbü çın,	*Çoğu yalan, çoğu gerçek,*
18150	Körüp kelgen bir can cok,	*Görüp gelmiş bir can yok,*
	Carımı tögün, carımı çın,	*Yarısı uydurma, yarısı gerçek,*
	Canınan kelgen adam cok.	*Yanından gelmiş adam yok.*

	Cogolup ketken erlerdi,	*Yitip gitmiş erleri*
	Comok kıldım ermekke	*Masal ettim eğlenceye,*
	Corugun aytıp bermekke,	*Yaptıklarını anlatıvermeye,*
	Ilgerki ketken erlerdi	*Eskiden göçüp gitmiş erleri*
	Oolugup turup sır kıldım,	*Coşa coşa sırra döktüm,*
	Ukkan can muraa kılsın – dep,	*«Duyan can miras kılsın» diye,*
	Uşulardı ır kıldık.	*Bunları türkü kıldık.*
18160	Ceti-Özön köçüp col tartıp,	*Ceti-Özön'den göçüp yola koyulup,*
	Celdüünü bastı ele,	*Celdüü'yü geçmişti,*
	Moynokçonu aştı ele.	*Moynokço'yu aşmıştı.*
	Oşondon çıksañ iş kıyın,	*Oradan çıkarsan iş çetin,*
	El aldında er Seytek,	*Elin önünde er Seytek,*
	At arıtıp, cer çalıp,	*At yorup, yer kolaçan edip,*
	Çabarına baş tappay,	*Vuracağına baş bulamayıp,*
	Kirerine cer tappay,	*Girecek yer bulamayıp,*
	Katılgan duşman can tappay,	*Sataşacak düşman can bulamayıp,*
	Belendini bastı ele.	*Belendi'yi geçmişti.*
18170	Beş kuyum suu, tört moynok,	*Beş dolambaç su, dört geçit,*
	Tört moynoktu bastı ele.	*Dört geçidi geçmişti.*
	Ar kanday zordoo iş kıyın	*Her türlü zorlu iş çetindir,*
	Atanın uulu kıraanga,	*Ata oğlu kıraana,*
	Kabılmak boldu bir buyum.	*Bir şeye rastlamak vardı kaderde.*
	Oşo buyum kez kelse,	*O şey karşısına gelirse,*
	Tooday muraa cügürör,	*Dağ gibi miras koşup gelir,*
	Atası ayköl Semetey,	*Atası ayköl Semetey,*
	Astınan bügün tiriler.	*Önünde bugün dirilir.*
	Köñül köp-köp bölünör,	*Gönül kat kat bölünür,*
18180	Çoñ kızık közgö körünör.	*Büyük şaşılası şey göze görünür.*
	Üzülgönü ulanıp,	*Kopan ulanıp bağlanır,*
	Çamıngan candar kubanıp,	*Çabalayan canlar sevinir,*
	Oylor erip, too kulap,	*Düşünceler erir, dağ devrilir,*
	Oşondoy bir iş körünör.	*Öylesi bir iş görünür.*
	Oşol işti körgöndö,	*O işi gördüğünde,*
	Köñül köp-köp bölünör.	*Gönül kat kat bölünür.*
	Kelip kalsa al buyum,	*Gelip çatarsa o şey,*
	Atası kökcal, ayköl şer,	*Atası bozkurt, ayköl arslan*
	Semetey kança körünör.	*Semetey sanki görünür.*
18190	Külügü canga sınaakı,	*Yüğrüğü canla sınanmış,*

Külüktön minseñ cılkı oşol –
Kökcal atadan kalgan muraapı.
Cürök degdep, iç kaynap,
Boy dürküröp, tiş kaynap,
Dene balkıp köz caynap,
Delooru tiygen emedey,
Degdep Seytek col tartıp,
Adır-küdür bel basıp.
Munarık tüşüp burçtangan,
Munarıktap uçtangan,
Bulut tuman ketpegen
Munarıktuu cer basıp.
Bura tartpay bulkuntup,
Aldındagı Kılküröñ
Eleñdegen karandı

Yüğrükten binersen, at odur –
Bozkurt atadan kalan miras mı?
Yürek çarpıp, iç kaynayıp,
Beden ürperip, diş kamaşıp,
Ten gevşeyip, göz parlayıp,
Deliliğe tutulmuş gibi,
Özlemle Seytek yola koyulup,
Engebeli belleri aşıp.
Pus çöküp köşelenmiş,
Pus içinde uçlanmış,
Bulutu dumanı gitmeyen
Puslu yerlerden geçip.
Dizgin çevirmeden şahlandırıp,
Altındaki Kılkürön,
Tetikte duran karaltıyı,

SEYTEK BUURUL ATKA KEZİGİP, BUURUL ATTI KÖRGÖNDÖ SEMETEY TİRİLİP

SEYTEK'İN BUURUL ATA RASTLADIĞI, BUURUL ATI GÖRÜNCE SEMETEY DİRİLİP

KELGEN NEMEDEY, KÜLÇORO, AYÇÜRÖK ÇURU-ÇUU TÜŞÜP, IYLAŞIP TURGAN CERİ:

GELMİŞ GİBİ KÜLÇORO İLE AYÇÜRÖK'ÜN FERYAT KOPARIP AĞLAŞTIKLARI YER:

Eer beldey belesten,
Eñkeyip aşıp kelgende
Uzun boyluu, keñ dalı,
Arı balban, arı şer,
Atası arstan çirkin er
Eki cagın karanıp,
Erdi-murdun calanıp,
Alıskı caydı karanıp,
Babası baatır kurgan er
Aç börüdöy calanıp.
Beles boylop, beldi aşıp,
Begireek een cer basıp,
Een talaa, elkin çöl –
Esteseñ şumduk oşo cer.

Eyer beli gibi yamaçtan,
Eğilip aşıp geldiğinde,
Uzun boylu, geniş omuzlu,
Hem pehlivan, hem arslan,
Atası arslan olan yaman er,
İki yanına bakınıp,
Dudağını burnunu yalanıp,
Uzaktaki yeri gözleyip,
Dedesi bahadır, garip er,
Aç kurt gibi yalanıp.
Yamaç boylayıp, beli aşıp,
Daha ıssız yerlere basıp,
Issız bozkır, boş çöl –
Ansan tüyler ürpertir o yer.

Kakıldap uçkan karga cok,
Kukuldap uçkan kuzgun cok,

Er ölgönsüp culkuntup,
Aldında tulpar Kılkürön̈
Köküldü kökkö zırgıtıp,
Tuyagın cerge mılgıtıp.
Corgolop basıp kıltıldap,
Altın taka, kümüş mık,
Törт ayakta cıltıldap.
Baltırı bala belindey,
Aybandan artık karandın,
Basıgı sırttın celindey.
Cügürgönü kulanday,
Soylogonu cılanday,
Cürümü sırttın celindey,
Semirgeni sümbödöy,
Sekirgeni bürgödöy.
Aygay salsa şaşpagan,
Çuñkurdu caza baspagan,
Taykı kökül, kulan cal,
Tartınbas tulpar at minip,
Talaska Seytek bardı ele.
Een talaa çöl eken,
Karakçı, uuru kesepter,
Meken kılgan cer eken,
Bülünüp dalay talanıp,
Müşküldün çölü deer eken.
Uuru müşkül can kıygıç,
Meken kılgan cer eken.
Een çöldü baskanda,
Dümöktüü başka iş kıyın.
Karasaat kuu coltoy
Kabılmak boldu bir buyum,
Too coksonduu urçuktan,
Tomuraygan tumşuktan.
Oylosoñ balaa çır çıkkan,
Çır çıgıştın sebebi –
Karmaş kılıp kaygırgan.

Gaklayıp uçan karga yok,
Guklayıp uçan kuzgun yok,

Er ölmüş gibi silkinip,
Altında küheylan Kılkürön,
Perçemi göğe savurup,
Toynağını yere gömüp.
Yorgalayıp yürüyüp salınıp,
Altın nal, gümüş çivi,
Dört ayakta parıldayıp.
Baldırı çocuk beli gibi,
Hayvandan üstün karaltının,
Yürüyüşü yayla yeli gibi.
Koşması kulan gibi,
Süzülmesi yılan gibi,
Gidişi yayla yeli gibi,
Semizliği sümbe gibi düzgün,
Sıçraması pire gibi.
Nara atılsa şaşmayan,
Çukura yanlış basmayan,
Kısa perçemli, kulan yeleli,
Çekinmez küheylan ata binip,
Talas'a Seytek varmıştı.
Issız bozkır, çölmüş,
Haydutların, hırsız musibetlerin
Mekân tuttuğu yermiş,
Nicesi bozulup yağmalanıp,
«Mihnet çölü» denirmiş.
Hırsız, belalı can kıyıcıların
Mekân tuttuğu yermiş.
Issız çölü geçerken,
Belalı başa iş çetindir.
Kara saatli kör talih,
Bir şeye rastlamak vardı,
Dağ gibi yüksek çıkıntıdan,
Tümsekleşen kayalık burundan.
Düşünsen, bela, kavga çıkmıştı,
Kavga çıkışının sebebi –
Çarpışıp kaygı çekmişlerdi.

Kökçönun uulu Ümötöy,
Karın bölö kul eken,
Ak nayza kopşop boolaptır,
Beecinde Kıtay öltürsö,
Atamın kunun bergin – dep,
Özöndön çañı burkurap,
Özüñ körgön köp kazak
Ölöñün aytıp çurkurap.
Aytkan sözgö köngün – dep,
Atabız Kökçö çoñ kunun
Bılkıldabay bergin – dep,
Camgır kılıp, caa tartıp,
Möndürdöy bölök ok atıp,
Kasaba celek tuu tolup,
Aç aykırık kuu süröön
Kulak tungan çuu bolup.
Katuu cañcal bolgondo,
Ümötöy menin bölömdür,
Bölöm sayış boldu – dep,
Beren çıgıp barıptır,
Bet alıp ayza salıptır,
Ümötöy beren ölüptür,
Kayra tartpas çın caydı
Kayran kişi körüptür.
Öz cakının öltürgön
Ökümdön sendey barbı – dep,
Kanıkey ıylap çırkırap,
Toktoboy ıylay beriptir.
Öz bölösün öltürüp,
Çoñ uyalıp keliptir.
Kanıkey köönün kıybastan,
Arday bolgon buuruldu,
Ümötöy attuu bölönün
Söögün cüktöp beriptir.
Taruusun taştay aktagan,
Katının kızday maktagan,
Sararkanı cerdegen,
Salışıp adam ceñbegen,

Kökçö'nün oğlu Ümötöy,
Ana yandan bölesiymiş, kul,
Ak mızrağın bağını pekiştirmiş,
Beecin'de Hıtay öldürmüşken,
«Atamın kan bedelini ver!» diye,
Vadiden tozu tütüp,
Kendin gördüğün çok Kazak,
Koşuğunu söyleyip çığrışıp.
«Denen söze boyun eğ» diye,
«Atamız Kökçö'nün büyük kununu,
Kıpırdamadan ver» diye,
Yağmur gibi yay çekip,
Dolu gibi başka ok atıp,
Sancak, flama, tuğ dolup,
Aç nara, kuru gulgule,
Kulak sağır eden şamata olup.
Katı kavga koptuğunda,
«Ümötöy benim bölemdir,
Bölemle vuruş oldu» diye,
Yiğit çıkıp varmıştır,
Yönelip mızrak salmıştır,
Ümötöy yiğit ölmüştür,
Dönüşü olmayan gerçek yurdu
Yazık kişi görmüştür.
«Öz yakınını öldüren
Zorbadan senin gibisi var mı?» diye,
Kanıkey ağlayıp çığlık atıp,
Durmadan ağlayıvermiştir.
Öz bölesini öldürüp,
Büyük utançla gelmiştir.
Kanıkey'in gönlünü kıramadan,
Dev gibi olan buurulu,
Ümötöy adlı bölenin
Cenazesini yükleyip vermiştir.
Darısını taş gibi ağartan,
Karısını kız gibi öven,
Sarı-Arka'yı yurt edinen,
Güreşte kimsenin yenemediği,

Opurañdap kazak curt,	*Heybetli gürültücü Kazak halkı,*
Arday bolgon buuruldu	*Dev gibi olan buurula,*
Aybanga korduk kılıptır.	*Hayvana zulüm etmiştir.*
Kulagına korgoşun,	*Kulağına kurşunu,*
18300 Kuturgan kazak kuyuptur.	*Kudurmuş Kazak dökmüştür.*
Bolumdan oktoo katıptır,	*Gemine demir çubuk katmıştır,*
Soodager kerben cükçügö,	*Tüccar kervan yükçüsüne,*
Kerbençige satıptır.	*Kervancıya satmıştır.*
Arkaların coorutup,	*Sırtlarını yara edip,*
Cük-cüktöp köönün oorutup,	*Yük yükleyip gönlünü incitip,*
Korduktan Buurul kaygırıp,	*Horluktan Buurul kaygılanıp,*
Cayı-kışı cük ketpey,	*Yazı kışı yükü eksilmeden,*
Cal-kuyruktan ayrılıp,	*Yeleden kuyruktan ayrılıp,*
Kuçak bolgon sanı cok,	*Kucak dolan butları yok,*
18310 Cal-kuyruktun baarı cok,	*Yele kuyruğun hepsi yok,*
Coor cortok boluptur,	*Yağır, sölpük olmuştur,*
Cal-kuyruktan ayrılıp,	*Yeleden kuyruktan ayrılıp,*
Caman attuu boluptur,	*Kötü ad sahibi olmuştur,*
Arday bolgon al Buurul	*Dev gibi olan o Buurul,*
Çolok atka konuptur.	*«Güdük at» adını almıştır.*
Carday bolgon carıktık,	*Yar gibi heybetli mübarek,*
Caman attuu boluptur.	*Kötü ad sahibi olmuştur.*
Cük cüktölüp tınç albay,	*Yük yüklenip rahat yüzü görmeden,*
Arka eti kaçıp buudandın	*Sırt eti eriyip küheylanın,*
18320 Arkanın baarı cooruptur,	*Sırtının hepsi yara olmuştur,*
Altımış kırsık, miñ balaa,	*Altmış kaza, bin bela,*
Canıbardı tooruptur.	*Zavallıyı pusuda beklemiştir.*
Kırk kerbençi cükçüdön,	*Kırk kervancı yükçünün içinden,*
Berendin uulu Seytektin,	*Yiğidin oğlu Seytek'in*
Cıtın cıttap alıptır.	*Kokusunu koklayıp almıştır.*
Baylap salsa toktoboy,	*Bağlayıp koysalar durmadan,*
Koyo berse ottoboy,	*Salıverseler otlamadan,*
Aza kütüp kalıptır.	*Yas tutup kalmıştır.*
Cük cüktölüp kar bolup,	*Yük yüklenip perişan olup,*
18330 Semetey uulu Seytekti	*Semetey oğlu Seytek'i*
Bir körüügö zar bolup,	*Bir görmeye hasret olup,*
Arañ cürgön al buudan	*Güçbela yürüyen o küheylan,*
Kayranıñdın tukumu,	*Yazığının soyunu, dölünü,*

Seytekti körüp alıptır.	*Seytek'i görüvermiştir.*
Kırk kerbenge kızık çır,	*Kırk kervana hoş bir kavga,*
Arday bolgon al buudan	*Dev gibi olan o küheylan*
Ayabay cañcal salıptır,	*Amansız kavga salmıştır,*
Kerbençiler karmasa	*Kervancılar tutmaya kalksa,*
Kee biröösün ar buudan,	*Kimini o soylu küheylan*
18340 Tiştep-kacap ırgıtıp,	*Isırıp kemirip fırlatıp,*
Tak-tak dep taamay karmasa,	*«Tak tak!» deyip tam tutsalar,*
Kömö teep zırgıtıp.	*Tekmeyle devirip savurup.*
Kerbendin baarı carışıp,	*Kervancıların hepsi koşuşup,*
Ayban cindi boldu – dep,	*«Hayvan delirdi» diye,*
Ar buudanga alışıp,	*Soylu küheylanla boğuşup,*
Daldañdatıp kerbendi	*Kervancıyı sersemletip,*
Togolotup süyrötüp,	*Yuvarlayıp sürükleyip,*
Kee bir mıktuu kerbendi,	*Kimi usta kervancı,*
Kerbençi kelet üyrötüp.	*Gelir onu terbiye etmeye.*
18350 Elüü, kırkı baş bolup,	*Elli, kırkı bir olup,*
Bir çılbırga süyrölüp.	*Bir yulara asılıp sürüklenip.*
Süyrölüp kerben tırışıp,	*Sürüklenip kervancılar direnip,*
Ar kaçandan bir kaçan	*Ne zamandır her seferinde,*
Azoolugun koyboyt – dep,	*«Azgınlığını bırakmıyor» diye,*
Buurul at menen uruşup.	*Buurul atla dövüşüp.*
Keñ Sarı-Arka özöndön	*Geniş Sarı-Arka vadisinden,*
Aytıluu kazak köp elden,	*Namlı Kazak çok halkından,*
Kazaktardın kanınan	*Kazakların hanından,*
Buttap altın, zer berip,	*Batmanla altın, ziynet verip,*
18360 Satıp algan mal ele,	*Satın alınmış maldı,*
Ardın cügün kötörgön	*En ağır yükü kaldıran,*
Ayabay küçtüü mal ele,	*Son derece güçlü maldı,*
Tak-tak çoçko, tak-tak, dep,	*«Tak tak, domuz, tak tak!» deyip,*
Kerben boktop süylönüp,	*Kervancı sövüp söylenip,*
Altımış kerben soodager	*Altmış kervan tüccarı*
Kele catat çoguu ele	*Gelmekteydi hep birlikte,*
Bir çılbırga süyrölüp.	*Bir yulara dizilip sürüklenip.*
Kerbender keyip tırışıp,	*Kervancılar dertlenip gerilip,*
Buurul at menen uruşup,	*Buurul atla dövüşüp,*
18370 Kerben başı Karasart	*Kervanbaşı Karasart*
Kele catat küülönüp.	*Gelmekte köpürerek.*

Buurul atka süylönüp,
Süylönsöñ at toktoybu,
Adamdan beter aybandın
Ene-atasın boktoybu?

Buurul ata söylenip,
Söylensen at durur mu,
İnsandan beter, hayvanın
Anasına atasına sövülür mü?

«Cer çımırap köpköndö,
Kanduu cayloo bolgondo,
Ikşalıp ırañ tolgondo,
Kolotton sandap suu cürüp,
Caykı mezgil bolgondo,
Cayloogo erkin koybosom,
Küzgö maal boz kıroo,
Aram, seni soybosom!
Etiñe mıktap toybosom,
Eki közüñ oybosom».
Karasart kelet küülönüp.
Arday bolgon Buurulga,
Adamdan beter kürsüldöp,
Algan eken süylönüp,
Bakırışı uşunday
Baçagarlap küülönüp,
Altı-ceti kerbençi
Talaada kaldı süylönüp,
Kee biröösün añgekke
Urup ketti ar buudan
Kerbençinin kol-butun
Culup ketti ar buudan,
Baş ayrılıp, kol sınıp,
Bozdogonu mından köp.
Çılbırdı koldon çıgarıp,
Kaygırganı mından köp,
Kol-butunan taptakır
Ayrılganı mından köp.
At toktotpoy, cöölö cep
Kerbençi közü çaçırap,
Arday bolgon ar buudan
Çıkkan eken acırap.
Azapka kerben tutulup,
Aytayın dese tili cok,

«Yer gürleyip kabardığında,
Yaylalar coşup kanlandığında,
Otlar boy verip renk dolduğunda,
Vadiden bol bol su akıp,
Yaz mevsimi olduğunda,
Yaylaya salıvermezsem seni,
Güz vakti boz kırağıda,
Haram, seni boğazlamazsam!
Etine doyasıya doymazsam,
İki gözünü oymazsam!»
Karasart gelir köpürerek.
Dev gibi olan Buurul'a,
İnsandan beter gürleyip,
Başlamış söylenmeye,
Bağırışı böyleydi,
«Alçak!» diye köpürüp,
Altı yedi kervancı
Bozkırda kaldı söylenip,
Kimini hendeğe
Vurup gitti soylu küheylan,
Kervancının elini ayağını
Koparıp gitti soylu küheylan,
Baş yarılıp, kol kırılıp,
İnleyeni bundan çoktu.
Yuları elden kaçırıp,
Kaygılananı bundan çoktu,
Elinden ayağından büsbütün
Olanı bundan çoktu.
Atı durduramadan, sille yiyip,
Kervancının gözü yuvasından fırlayıp,
Dev gibi olan soylu küheylan
Kurtulup çıkmış aralarından.
Azaba kervan tutulup,
Söyleyeyim dese dili yok,

Arday bolgon ar buudan
Kerbençinin kolunan,
Moylop Buurul kutulup,
Okto, çılbır, çomu bar,
Kır arkanın üstündö
On eki cerde cooru bar.

Dev gibi olan soylu küheylan,
Kervancının elinden,
Zorla koparıp Buurul kurtulup,
Burunduruğu, yuları, havudu var,
Sırtının omurgası üstünde
On iki yerde yağırı var.

Aybandan asıl barkı bar,
Karıp bolup ar buudan,
Kalgan eken karkıbar.
Kabırgası kalcaygan,
Kalaktay sanı tartaygan,
Omurtka söök orkoygon,
Karçıt eti bölüngön.
Ar kabırga üstünön,
Salañdap iriñ tögülgön.
Kuyak tukul kayrılgan,
Carday bolgon carıktık,
Cal-kuyruktan ayrılgan.
Kerbençi kordop cük artıp,
Karıp bolup ketiptir.
Baştakıday söögü cok
Arık bolup ketiptir,
Körüp turat ar buudan.
Kum sirke basıp alıptır,
Okuranıp okşoktop,
Kırsıktın kırkı çalıptır.
Için cıyıp canıbar
Ölö turgan kezinde
Kara cerdi tokmoktop,
Carıktık buudan barıptır.
Bödönödöy bökçöyüp,
Cük kötörüp elteñdep,
Eesinen keltek cep,
Cük cüktösö okşoktop,
Kerbençi sabap tokmoktop,
Arık bolgon ar buudan
Aytılgandan ayrılıp,
Aykölünön acırap,

Hayvandan üstün değeri var,
Garip düşüp soylu küheylan,
Kalakalmış o devletli.
Kaburgaları çıkık sırtmış,
Kürek gibi butları kurumuş,
Omurga kemiği fırlamış,
Omuz başı eti ayrılmış.
Her kaburganın üstünden
Sarkıp irin dökülmüş.
Toynağı güdük, kıvrılmış,
Yar gibi heybetli mübarek,
Yeleden kuyruktan olmuş.
Kervancı horlayıp yük vurup,
Garip düşüp gitmiştir.
Eskisi gibi endamı yok,
Arıklayıp gitmiştir,
Bakıp durur soylu küheylan.
Kum gibi sirke basmıştır,
Kişneyip tıknefes soluyup,
Kazanın kırkı birden çarpmıştır.
İçini toplayıp zavallı hayvan,
Öleceği demde,
Kara yeri döverek,
Mübarek küheylan varmıştır.
Bıldırcın gibi büzülüp,
Yük taşıyıp sendeleyip,
Sahibinden sopa yiyip,
Yük vurulsa tıknefes kalıp,
Kervancı dövüp sopalayıp,
Arıklaşan soylu küheylan,
Anılan namından ayrılıp,
Aykölünden koparılıp,

Karıp bolgon ar buudan,
Kezen toonun urçuktan,
Kelip cetti Seytekke,
Oñuraygan tumşuktan
Tuura tartıp coluna,
Tulpar buudan turdu ele,
Tuyak menen kara cer
Cemire basıp urdu ele.
Baskan ceri bırkırap,
Colum üydöy çoñ dañkan
Colugup turgan buudandın
Töbösündö çırkırap,

Ulutunup iç tartıp,
Tuylap turdu Buurul at.
Aytıp süylöör tili cok
Iylap turat Buurul at.
Aybanda bolso Seytekti
Kıynap turat Buurul at,
Iyıgına eek artıp
Uktap turat Buurul at.
Tegerenip oncoñdop,
Cıttap turat Buurul at.
Aytayın dese tili cok,
Kabılgan cerden şur cıttap,
Körüp turat ar buudan,
Möndürdöy bölök köz caşın
Tögüp turat ar buudan,
Balası Seytek ekenin
Bögüp turat ar buudan,
Bölök-bölök köz caşın,
Tögüp turat ar buudan.
Okuranıp kişinep,
Tuylap turat ar buudan.
Çımınday canın Seytektin,
Kıynap turat ar buudan.
Kuyruk calı bölünüp,
Astınan çıkkan ar buudan.
Atası kökcal ayköl şer,

Garip düşen soylu küheylan,
Kezen dağının çıkıntısından,
Gelip yetişti Seytek'e,
Yalçın kayalık burundan,
Doğruca yoluna çıkıp,
Küheylan durdu karşısında,
Toynağıyla kara yeri
Göçerte basıp vurmuştu.
Bastığı yer un ufak olup,
Çadır kadar büyük toz bulutu,
Karşısında duran küheylanın
Tepesinde burgaçlanıp,

İçini çekip ah ederek,
Şaha kalkıp durdu Buurul at.
Söyleyecek dili yok,
Ağlayıp durur Buurul at.
Hayvan da olsa Seytek'in
Yüreğini dağlar Buurul at,
Omzuna çenesini dayayıp,
Uyuklayıp durur Buurul at.
Dönenip sıçrayıp,
Koklayıp durur Buurul at.
Söyleyeyim dese dili yok,
Rastladığı yerden derin derin koklayıp,
Bakıp durur soylu küheylan,
Dolu tanesi gibi iri gözyaşını
Döküp durur soylu küheylan,
Oğlu Seytek olduğunu
Sezip içine gömer soylu küheylan,
Bölük bölük gözyaşını
Döküp durur soylu küheylan.
Homurdanıp kişneyip,
Şaha kalkıp durur soylu küheylan.
Sinek kadar canını Seytek'in
Dağlayıp durur soylu küheylan.
Kuyruğu yelesi seyrelip,
Önüne çıkan soylu küheylan.
Atası bozkurt, ayköl arslan,

	Kak özündöy körünüp,	*Tıpkı kendisi gibi görünüp,*
	Oktosun üzüp zırgıtıp,	*Burunduruğunu koparıp fırlatıp,*
	Tuyagın cerge mılgıtıp,	*Toynağını yere gömüp,*
	Kuyruk-calı suyulup,	*Kuyruğu yelesi seyrekleşip,*
18490	Közdün caş kuyulup,	*Gözünün yaşı boşanıp,*
	Omurtka menen kabırga,	*Omurgası ile kaburgası*
	Acırayıp bılkıldap,	*Ayrık ayrık oynayıp,*
	Arday bolgon ar buudan,	*Dev gibi olan soylu küheylan,*
	Balanı cıttap solkuldap,	*Çocuğu koklayıp hıçkıra sarsılıp,*
	Tegerenip burkurap,	*Dönenip feryat edip,*
	Körüp turat buurul at,	*Bakıp durur buurul at,*
	Bölök-bölök köz caşın,	*Bölük bölük gözyaşını*
	Tögüp turat ar buudan.	*Döküp durur soylu küheylan.*
	Buurul mintip turganda,	*Buurul böyle dururken,*
18500	Baatırdın uulu Seytektin	*Bahadırın oğlu Seytek'in*
	Köñülü ketti bölünüp,	*Gönlü gitti bölünüp,*
	Közünün caşı tögülüp,	*Gözünün yaşı döküldü,*
	Kaykayıñkı kabırga	*Kavisli kaburgaları*
	Kat-katınan bölünüp,	*Kat katından ayrılıp,*
	Aybandan tulpar Buurul at	*Hayvandan üstün küheylan Buurul at,*
	Atası Semetey kanday körünüp,	*Atası Semetey nasıl da görünüp,*
	Çımınday canı çırkırap,	*Sinek kadar canı çığlık atıp,*
	Say-söögü bırkırap,	*İliği kemiği sızlayıp,*
	Korcoñdogon Buurul at,	*Kemikleri sayılan Buurul at,*
18510	Atası kanday körünüp,	*Atası gibi görünüp,*
	Koynuna caşı tögülüp,	*Koynuna yaşı dökülüp,*
	Arday bolgon Buuruldu,	*Dev gibi olan Buurul'u,*
	Atadan kalgan malım – dep,	*«Atadan kalan malım» diye,*
	Malım emes bu buurul	*«Malım değil bu buurul,*
	Köödöndö ısık canım – dep.	*Göğsümdeki sıcak canım» diye.*
	Buurul kelip colugup,	*«Buurul gelip kavuştu,*
	Buzuldu bügün kanım – dep,	*Bozuldu bugün kanım» diye,*
	Örttönüp küydü canım – dep,	*«Tutuşup yandı canım» diye,*
	Özüm cetim, mal tentip,	*«Kendim yetim, mal başıboş sürünüp,*
18520	Bolupturmun camanat.	*Olmuşum adı kötü rezil.*
	On eki birge kol bergen,	*On iki pîre el vermiş,*
	Oyron atam ala cat,	*Yaman atam, al beni de yat,*
	Cerdegeni keñ Talas	*Yurt tuttuğu geniş Talas,*

Altından türkük tayaluu,
Atı mintip turganda
Atakemen ayrılıp,
Bu canım kaydan ayaluu,
Aykölünön acırap.
Kerbençige satılgan,
Keyişke çoguu katılgan.
Aybandan çıkkan tumşuksuz,
Sendey şorduu kayda bar,
Ata cıtın körbögön,
Arkada cangız karaanın

Altından direkle payandalı,
Atı böyle dururken,
Atacığımdan ayrılıp,
Bu canım nasıl esirgensin,
Aykölünden koparılmış.
Kervancıya satılmış,
Derde birlikte düşülmüş.
Hayvanların bahtı kara çıkanı,
Senin gibi bahtsız nerede var,
Ata kokusunu tatmamış,
Ardındaki biricik karaltısını

Azamat kılıp körbögön,
Atakelep erkelep,
Aşınıp oynop cürbögön.
Atası kökcal berendin,
Kanday türün bilbegen,
Enem tentip kuulup,
Kursakta kalıp tuulgan.
Karası altın sayda bar,
Mendey şorduu kayda bar,
Beren atam ölböy kal,
Meenetti katın körböy kal.
Buurul da cetim, men cetim,
Buga okşogon azaptı
Bendesine berbey kal,
Kalayık eldin türkügü
Kabılan atam, ölböy kal!
Kanatıñ Buurul kar bolup,
Kankor atam kökcaldı,
Uuluñ Seytek kar bolup,
Uluu katın kökcaldı
Bir körüügö zar bolup,
Mendey şorduu kayda bar?
Aza kütüp aybanı
Artında mintip kalganı.
Upası tar bu düynö –
Kızıtalak boktun calganı,
Teñiz atam köykaşkam,

Yiğit olmuş görememiş,
«Atacığım» deyip nazlanıp,
Doyasıya oynayıp gezmemiş.
Atası bozkurt yiğidin
Nasıl bir yüzü olduğunu bilmeyen,
Anam sürgün olup kovulup,
Karnında kalıp doğmuşum.
Karası altın dere bulunur,
Benim gibi bahtsız nerede var,
Yiğit atam, ölmez olaydın,
Cefayı kadın görmez olaydı.
Buurul da yetim, ben yetim,
Buna benzer azabı
Kuluna vermez olaydın,
Ahali elin direği,
Kaplan atam, ölmez olaydın!
Kanadın Buurul perişan olup,
Hunhar atam bozkurdu,
Oğlun Seytek perişan olup,
Ulu kadın, bozkurdu
Bir görmeye hasret olup,
Benim gibi bahtsız nerede var?
Yas tutup hayvanı
Ardında böyle kalakalmış.
Vefası dar bu dünya –
Kahrolası bok yalanı,
Deniz atam, gök perçemlim,

	Tentip kettik caman at,	*Başıboş kaldık, adımız kötü,*
	On eki birge kol bergen	*On iki pîre el vermiş,*
	Oyron atam ölböy kal.	*Yaman atam, ölmez olaydın.*
	Buuruldu körüp er Seytek,	*Buurul'u görüp er Seytek,*
	Atasın coktop burkurap,	*Atasını anıp feryat edip,*
	Iylap turdu çırkırap,	*Ağlayıp durdu çığlık çığlığa,*
	Köñül ketti bölünüp,	*Gönlü gitti bölünüp,*
	Közünün caşı tögülüp.	*Gözünün yaşı döküldü.*
18570	Ataman kalgan ar Buurul,	*Atamdan kalan soylu Buurul,*
	Ayban mintip turganda	*Hayvan böyle dururken,*
	Tukumu elem uuldun,	*Oğlunun dölüydüm ben,*
	Kayra tartkıs çın caydı	*Dönülmez gerçek yurdu*
	Közüm menen körsöm beym,	*Gözümle görseymişim keşke,*
	Atam şerdin aldına	*Arslan atamın önünde*
	Kurman bolup ölsöm beym.	*Kurban olup ölseymişim keşke.*
	Ayban mintip turganda	*Hayvan böyle dururken,*
	Adam elem uul elem,	*İnsandım, oğuldum,*
	Kantip çıdap turamın	*Nasıl dayanıp durayım,*
18580	Ayban kelse añgırap,	*Hayvan gelmişken böğürerek,*
	Astıman coktop zañgırap,	*Önümde yas tutup gümbürdeyerek,*
	Ayban kıldı bir sözdü	*Hayvan bir söz söyledi:*
	Aykölüm atam ölböy kal.	*Ayköl atam, ölmez olaydın.*
	Köödöngö saldı bir sözdü	*Göğsüme bir söz saldı:*
	Tirüü bolup şer atam	*Sağ olup arslan atam,*
	Col körgözüp coo coolap,	*Yol gösterip düşman kırıp,*
	Kankor atam bar bolup,	*Hunhar atam var olup,*
	Çarayna topu kiybedim,	*Zırh göğüslük, tolga giymedim,*
	Çalkalap coogo tiybedim.	*Kurulup düşmana dalmadım.*
18590	Ayköl atam şer menen,	*Ayköl atam arslan ile*
	Coldoş bolup ölbödüm	*Yoldaş olup ölmedim,*
	Cologon coonu buy kılıp,	*Yaklaşan düşmanı perişan edip,*
	Bıt-bıt kılıp bölbödüm.	*Paramparça edip bölmedim.*
	Atam asıl baatırdın	*Asil atam bahadırın*
	Belekke kiyçü tonu – dep,	*«Armağanda giydiği kürküdür» diye,*
	Ok ötpös tondu kiybedim.	*Ok geçmez kürkü giymedim.*
	Atakem tirüü bar bolup,	*Atacığım sağ olup da,*
	Ok cetpegen Buurulum	*Ok yetişmez Buurul'umun*
	Atın surap minbedim,	*Atını isteyip binmedim,*

Aykırıp coogo tiybedim.
Atam arstan şer menen,
Coldoştoşup cürbödüm.
Kaldım cetim caman at,
Kabılan atam ala cat.
Aybanıñ turat añıldap.
Cetimiñ turat dañıldap.
Cogoldu atam caman at,
On eki birge kol bergen
Menin oyronum atam ala cat!
Alaman kalgan malım – dep,
Ayban da bolso canım – dep,
Kökürögün kur cıttap
Kökülün karmap şur cıttap,
Kuçaktap alıp buudandı

Nara atıp düşmana dalmadım.
Arslan atam, o arslan ile
Yoldaşlık edip gezmedim.
Kaldım yetim, adım kötü,
Kaplan atam, al beni de yat.
Hayvanın durur inleyerek.
Yetimin durur haykırarak.
Yitti atam, adım kötü kaldı,
On iki pîre el vermiş,
Benim yamanım atam, al beni de yat!
«Başıboş kalan malım» diye,
«Hayvan da olsa canım» diye,
Göğsünü doya doya koklayıp,
Perçemini tutup derin derin koklayıp,

Kurkurata bek cıttap,
Murunku ötkön atamdan,
Muraaga kaldıñ dep cıttap,
Seytek ıylap turganda
Ayçürök keldi zırkırap.
Ar Buuruldu körgöndö
Beren ceñeñ beytaalay
Betin tıttı çırkırap:
«Atı kalıp, özü cok,
Aykölümdün közü cok,
Uşunday beleñ düynö bok» –
Dep, oşentip, Ayçürök,
«Asılımdın ar buudan
Çalgın minse çarçabas,
Altı ayga minse arıbas,
Altımış asıy bolguça
Azuu sayıp karıbas,
Karmaşka minse kamsıkpas.
Oorukka minse oorubas
Özüñ mında beren cok,
Oylosom müşkül caman at,
Oyron töröm, ala cat» –
Dep, oşentip, Ayçürök

Gürül gürül derin derin koklayıp,
Önceden geçip giden atamdan,
Miras kaldın bana diye koklayıp,
Seytek ağlayıp dururken
Ayçürök geldi feryat ederek.
Küheylan Buurul'u görünce
Yiğit yengen, o bahtsız,
Yüzünü yırttı çığlık atarak:
«Atı kalmış, kendisi yok,
Ayköl'ümün gözü yok,
Böyle miymişsin, kahpe dünya!» –
Diye, böyle deyip, Ayçürök,
«Asilimin küheylanı,
Keşfe binilse yorulmaz,
Altı ay binilse zayıflamaz,
Altmış yaşını buluncaya dek
Azı dişi çıksa da kocamaz,
Kavgaya binilse kaygılanmaz.
Ağır yüke koşulsa incinmez,
Kendin burada yoksun, yiğidim yok,
Düşününce müşkül, uğursuz at,
Yiğit beyim, al yanına yat!» –
Diye, böyle deyip, Ayçürök

Çıñırıp ündü saldı ele,
Çınarday bolgon ak betti
Culkup-culkup aldı ele,
Culganda kara kan ketip,
Ceñekeñen al ketip,
Boz corgosu corgolop,
Eki betten akkan kan
Boz corgonun calınan,
Kamçı boyu şorgolop.
Cazayılduu müşküldü,
Körüp ala taştadı.
Buuruldu körüp çırkırap,
Kayran katın Ayçürök
Ölüp ala taştadı.
Car konuşka konuptur,
Aykölünön ayrılıp,
Caman attuu boluptur.

Çığlık koparıp ses saldı,
Çınar gibi olan ak yüzünü
Yolup yolup parçaladı,
Yolunca kara kan akıp,
Yengeciğin dermanı kesilip,
Boz yorgası rahvan gidip,
İki yanaktan akan kan
Boz yorganın yelesinden,
Kamçı boyu şarıl şarıl aktı.
Cezayir tüfekli müşkülü,
Görüp yığılıp kaldı.
Buurul'u görüp feryat edip,
Zavallı kadın Ayçürök
Ölür gibi yığılıp kaldı.
Yar başına konmuştu,
Ayköl'ünden ayrılıp,
Kötü ün ile kalmıştı.

Kögala köldöy köynögüm,
Bölüp ala taştaptır,
Ar buuruldu körgöndö
Asıl eneñ Ayçürök –
Ölüp ala taştaptır.
Ayçürök turdu çırkırap,
Seytek ıylap burkurap,
Tili cok Buurul at ıylap,
Tiktegen candın baarı ıylap,
Körüp turgan el ıylap,
Töşü tüktüü cer ıylap,
Agarıp öñü suyulup,
Eki közdön akkan caş
Omuroo ıldıy kuyulup,
Car konuş boyloy konuşup,
Opol-toodoy, oyron şer
Cañı ölgöndöy boluşup,
Kursak kaynap, can küyüp,
Dene boşop, kan küyüp,
Zaman tarıp bütöşüp,
Kañırıgı tütöşüp,

Gök ala göl gibi gömleğimi,
Bölüp paramparça etmişti,
Küheylan Buurul'u görünce
Asil anan Ayçürök –
Ölür gibi yığılıp kalmıştı.
Ayçürök durdu çığlık atıp,
Seytek ağladı hıçkıra hıçkıra,
Dili yok Buurul at ağladı,
Bakan canların hepsi ağladı,
Görüp duran halk ağladı,
Bağrı tüylü yer ağladı,
Benzi ağarıp soluklaşıp,
İki gözden akan yaş
Göğsünden aşağı döküldü,
Yar boyunca konup yerleşip,
Ulu dağ gibi yiğit aslan
Yeni ölmüş gibi oldular,
İçleri kaynayıp, canları yanıp,
Beden gevşeyip, kan tutuşup,
Zaman daralıp tükenip,
Genizleri tütüp sızlayıp,

Kankor kök cal ölgönsüp,
Karandı bügün körgönsüp,
Öksöp-ıylap ölö albay,
Öz candı özü kıya albay,
Murdunan bulak suu ketip,
Öpkölöp ıylap minetip,
Turgan eken al ketip,
Köñüldün köbü bölünüp,
Kökcal şerdin Buurulu
Atası arstan Semetey
Öz közündöy körünüp.
Muundun baarı bırkırap,
Muñkanıp cetim çırkırap,
Atanın uulu arstan er
Atasının buragı,
Arday Buurul körünüp,
Anı körüp cetimdin
Közünün caşı tögülüp.
Ölöyün dep ölö albay,

Hunhar boz yeleli ölmüş gibi,
Kara günü bugün görmüş gibi,
Hıçkırıp ağlayıp ölemeyip,
Öz canına kıyamayıp,
Burnundan pınar gibi su akıp,
İçin için ağlayıp böylece,
Dermanı kesilmiş duruyordu,
Gönlünün çoğu bölünüp,
Bozkurt aslanın Buurul'u
Babası arslan Semetey'in
Öz gözü gibi görünüp.
Eklemleri hep çözülüp,
Yetim inleyip feryat edip,
Atanın oğlu arslan er
Babasının Burak'ı,
Küheylan Buurul görününce,
Onu görüp yetimin
Gözünün yaşı döküldü.
Öleyim dese ölemeyip,

Çımınday candı kıyalbay,
Kapalıktı korduktu
Kankordun uulu er Seytek,
Kayrat kılıp tıya albay,
Kapalıktı tıygıla.
Süylöngön kepti cıygıça,
Ayta-buyta degiçe,
Açıp közdü-cumguça,
Altımış balban kerbençi
At kaçırgan tozoku,
Aykırıgı taş carıp,
Kıykırıgı baş carıp,
«Coo kaydalap» bakırıp,
«Cekege çık» – dep çakırıp,
Aybalta karmap belsenip,
Ar kaysısın karasañ –
Alışçuday teñselip.
Kınsız kılıç karmaşıp,
Küröktöy tişti cön ele

Sinek kadar cana kıyamayıp,
Kederi ve horluğu
Hunharın oğlu er Seytek,
Gayret edip dindiremedi,
«Bu kederi dindirin hele!»
Söylenen sözü toplayana dek,
Şöyle böyle diyene dek,
Göz açıp kapayana dek,
Altmış pehlivan kervancı,
At ürküten cehennemlikler,
Haykırışı taş yarıp,
Bağırışı baş yarıp,
«Düşman nerde!» diye bağırıp,
«Teke tek çık!» diye çağırıp,
Ay balta tutup kuşanıp,
Hangisine baksan –
Güreşecekmiş gibi sallanıp.
Kınsız kılıç tutuşup,
Kürek gibi dişlerini boş yere

Bölö-bölö çaynaşıp,
Çamınışı colborstoy,
Çabışkan aman bolbostoy,
Altımış balban kerbençi
Ayzaların arbaytıp,
Ay-baltasın barbaytıp.
Çoyun başın çokçoytup,
Borsoñdoşup küülönüp.
Kaygıda turgan Seytekke,
Karakçı dep süylönüp,
Kele catat balbandar
Kerip sabap ketçüdöy,
Kebi buzuk, türü suuk,
Tük koyboy tüpkö cetçüdöy,

Oloñdogon oroylor
Opsuz tentek çogoldor,
Oyuna koyso cön ele
Orup-cıyıp alçuday,
Tompoñdogon kerbender
Tozogu çıktı betinen,
Çır kılmak boldu ar kanday,

Kayratı katuu belindey.
Aykırıgın añdasa –
Suuk kapçal celindey.
Tim koyso tüpkö cetkidey,
Karıp bolgon Buuruldu
Kaytadan tartıp ketkidey,
Tıtma sakal Karasart
Tim aldında belsenip,
Coru kuyruk coon kerben,
Colu katuu baçagar
Algan eken belsenip.
Altımış balban kerbençi
Tüzü suuk bölünüp,
Duşmandık türü körünüp,
Döbölöp çaap küülönüp,
Eñ ele caman süylönüp,

Gıcırdata gıcırdata çiğneyip,
Saldırışları kaplan gibi,
Çarpışan sağ kalmazmış gibi,
Altmış pehlivan kervancı
Mızraklarını doğrultup,
Ay baltasını savurup.
Demir topuzu havaya dikip,
Hoplaya zıplaya hızlanıp.
Kaygı içindeki Seytek'e,
Haydut diye söylenip,
Geliyordu pehlivanlar,
Gerip döver gibi,
Sözü bozuk, yüzü soğuk,
Hiç bırakmadan kökünü kurutacakmış gibi,
Homurdanan kaba adamlar,
Ölçüsüz azgın kabadayılar,
Kendi hâline bıraksan hemen
Biçip devşirecekmiş gibi,
Paldır küldür kervancılar,
Yüzlerinden cehennem fışkırdı,
Her türlü kavga çıkarmak istediler,

Gayretleri sarp bel gibi katı.
Haykırışına kulak versen –
Soğuk boğaz yeli gibi.
Bıraksan kökünü kurutacak gibi,
Garip kalan Buurul'u
Yeniden çekip götürecek gibi,
Yolunmuş sakallı Karasart
Tam önünde kuşanıp,
Akbaba kuyruklu iri kervancı,
Uğursuz, katı yürekli alçak,
Bel bağlayıp girişmişti.
Altmış pehlivan kervancı
Soğuk yüzle ayrılıp,
Düşmanlık yüzü görünüp,
Tepeleyip koşturup hızlanıp,
En kötü sözler söylenip,

Colum üydöy çoyunbaş
Imere karmap öttü ele,
Er Seytekke cetti ele.
Komuttuu çokmor aybalta
Koş koldop karmap imerip,
Oluyazaada Seytekti
Cetkende salıp ciberdi,
Bir çapkandan ölgön cok,
Atası kökcal artık er
Çımın katar körgön cok,
Açuusu keldi albayıp.
Atasın coktop, bek küyüp,
Buzarına çañ tappay,
Cutarına kan tappay,
Tüzötörgö too tappay,
Tügönüşkö coo tappay,
Türü suuk er Seytek,
Kılküröñ sanga bir salıp,
Kıl bolottu kolgo alıp,
Tuyuktu buzup col saldı.
Turbay kıraan kürküröp,
Kerbenderge kol saldı.
«Atañdın körü, kerbençi,
Aştıgıñ çiyki ordumbu,

Küçük çadır kadar topuzu
Çevirip kavrayıp geçti,
Er Seytek'e ulaştı.
Saplı çomağı, ay baltayı
Çift elle kavrayıp çevirip,
Evliyazade Seytek'i
Yetişince vurup indirdi,
Bir vuruşta ölmedi,
Babası bozkurt, üstün er
Sinek kadar bile saymadı,
Öfkesi kabarıp coştu.
Babasını anıp, pek yanıp,
Yıkacak toz bulamayıp,
Yutacak kan bulamayıp,
Düzleyecek dağ bulamayıp,
Tüketecek düşman bulamayıp,
Çehresi soğuk er Seytek,
Kılkürön'ün sağrısına bir vurup,
Kıl kesen çeliği ele alıp,
Çıkmazı bozup yol açtı.
Durmadan şahbaz gürleyip,
Kervancılara el saldı.
«Kahrolası kervancı,
Ekinini ham mı biçtim,

Alañdı alıp koydumbu?
Kulañdı kuuy kaçtımbı,
Kulcuñdagan kerbençi
Kurcunda puluñ çaçtımbı.
Özüñ saldıñ buzuktu,
Öröpkügön kerbender,
Menden körgün kızıktı!
Tañılçak puluñ bergin – dep,
Aytkanga azır köngün – dep,
Zorduk kıldım kimiñe,
Azır kılgan ayıbım cok,
Altımış balban kerbençi
Emine tiydiñ cinime?
Puluñdun teñin bergin – dep,

Tarlanı mı aldım elinden?
Kulanını kovup mu kaçtım,
Kasılıp duran kervancı,
Heybedeki paranı mı saçtım?
Fesadı kendin çıkardın,
Kabarıp coşan kervancılar,
Asıl seyri benden görün!
Denkteki paranı ver – diye,
Dediğime hemen boyun eğ – diye,
Hanginize zorbalık ettim,
Şu an işlediğim suçum yok,
Altmış pehlivan kervancı,
Neden dokundunuz cinime?
Paranın yarısını ver – diye,

Kaçan tiydim ciniñe.
Kaarım keldi kakaydım,
Katılbay koyboym biriñe.
Kıcırıma ne tiydiñ
Kıyalıma bek tiydiñ,
Baykabay koydum kerbender.
Cañcaldı caman kılasıñ,
Cayıña koysom cön ele
Çoyunbaş menen urasıñ.
Altımışıñ birigip,
Ar kaysı cerge toktoysuñ,
Ene, kızdı boktoysuñ.
Kuturduñ kerben ceeligip,
Kulcuñdaysıñ çeligip.
Tim cürgön candı tim koyboy,
Emine tiydiñ cinime?
Kaarım keldi kakaydım,
Mına emi, katılbay koyboym biriñe!
Talatayın malıñdı,
Takır kıyıp canıñdı,
Kıyın kırgın tiygendey
Kıyratayın baarıñdı!
Öröpkügön kerbender
Öz ubalıñ özüñö,
Emgegiñ kara töböñö» –

Ne zaman dokundum cinine?
Kahrım geldi, dikildim,
Sataşmadan durmam birinize.
Hıncıma neden dokundun,
Huyuma pek dokundun,
Gafil davrandım, kervancılar.
Kavgayı fena azdırırsın,
Hâline bıraksam hemen
Demir topuzla vurursun.
Altmışınız birleşip,
Her yerde konak tutarsınız,
Anaya kıza söversiniz.
Kudurdun kervancı, azıp,
Kasılırsın taşkınlıkla.
Sessiz yürüyen canı rahat bırakmayıp,
Neden dokundun cinime?
Kahrım geldi, dikildim,
İşte şimdi, sataşmadan durmam birinize!
Yağmalatayım malını,
Tümden kıyayım canına,
Çetin kırgın değmiş gibi
Kırıp geçireyim hepinizi!
Kabarıp coşan kervancılar,
Vebaliniz kendi boynunuza,
Emeğiniz kara tepenize!» –

Munu aytkan soñ er Seytek,
Arstanday közü caynadı.
Kan içmesi karmadı,
Deneden kubat, küç çıktı,
Eki bettin otunan
Bir baypaktık tük çıktı.
Colukkandı koyobu,
Colbors şerdin tukumu
Coluksa kanga toyobu,
Karmaşkandı koyobu,
Kabılandın tukumu
Katılsa kanga toyobu.

Bunu dedikten sonra er Seytek'in,
Arslan gibi gözü parladı.
Kan içiciliği tuttu,
Bedeninden kuvvet, güç fışkırdı,
İki yanağın ateşinden
Bir çorap dolusu tüy bitti.
Rast geleni bırakır mı,
Kaplan aslanın soyu,
Rastlarsa kana doyar mı,
Tutuşanı bırakır mı,
Kaplanın soyu,
Sataşırsa kana doyar mı.

Altın caak aybalta
Ala koyup imerip,
Kerben başçı Karasart,
Töbögö salıp ciberdi.
Kerben başı Karasart
Baladan balta cetti ele.
Başı ketti bırkırap,
Canı ketti çırkırap,
Altımış balban kerbençi
A cañcaldı körgöndö,
Cürögünön kap ketip,
Bileginen sap ketip,
Köz çekçeyip alaptap,
Altımış balban kerbender
Çımınday canı çırkırap,
Tuş-tuşka kaçtı dırkırap.
Kaçkan cooñu koyobu,
Katılgan coogo kol salbay,
Kabılan Seytek oñobu,
Coybolottu kolgo alıp,
Kılküröñ sanga bir salıp,
Er Manastap ün salıp,
Kerbenderge kol salıp,
Oynop-oynop ketti ele.
Oynogon cerde onu öldü,
Bet alışıp belde öldü,
Beş-altısın karasañ –
Baya bek uruş kılgan cerde öldü.

Altın yanaklı ay baltayı
Kaptığı gibi çevirip,
Kervanbaşı Karasart'ın,
Tepesine indiriverdi.
Kervanbaşı Karasart'a
Çocuktan balta ulaştı.
Başı gitti paramparça,
Canı gitti feryat ile,
Altmış pehlivan kervancı
O kavgayı görünce,
Yürekleri hoplayıp yerinden,
Bileklerinden derman gidip,
Gözler fal taşı gibi açılıp,
Altmış pehlivan kervancı,
Sinek kadar canları feryat edip,
Dört bir yana kaçıştı hızla.
Kaçan düşmanı bırakır mı,
Sataşan düşmana el salmadan,
Kaplan Seytek rahat eder mi,
Coybolot'u eline alıp,
Kılkürön'ün sağrısına bir vurup,
«Er Manas!» diye nara atıp,
Kervancılara saldırıp,
Oynaya oynaya daldı.
Oynadığı yerde onu öldü,
Yüz yüze gelen belde öldü,
Beş altısına baksan –
Demin sert dövüşülen yerde öldü.

Seytek koldu salganda,
Balbandar kaldı sırayıp,
Öröpküp kelgen balbandar
Ölüp cattı tırayıp.
Balban kaçpay toktolup,
Altımış kerben balbandar
Munu menen cok bolup.
Arstan şerge katışıp,
Aldı kattı balbandar
Acalga özü çatılıp.

Seytek saldırıya geçince,
Pehlivanlar kaskatı kaldı,
Kabarıp gelen pehlivanlar
Öldü yattı boylu boyunca.
Pehlivan kaçmayıp durunca,
Altmış kervan pehlivanı
Böylece yok olup gitti.
Arslan yiğide sataşıp,
Karşı duran pehlivanlar
Ecele kendileri dolandı.

	Belgilüü şerge katılıp,	*Namlı aslana sataşıp,*
	Beypayga özü çatılıp.	*Belaya kendileri bulaştı.*
	Tañılçak pulu top bolup,	*Denk denk paraları yığılıp,*
	Munu menen ee çirkin,	*Böylece, ah zavallılar,*
	Altımış balban cok bolup,	*Altmış pehlivan yok olup,*
18870	Kırgındı kıyın saldı ele.	*Çetin bir kırgın salmıştı.*
	Kılça koyboy calgızın,	*Kıl kadar bırakmadan tekini,*
	Kılıçtap başın aldı ele,	*Kılıçla başlarını almıştı,*
	Kızır çalgan kıraanıñ	*Hızır'ın dokunduğu şahbazın,*
	Kılday tügün taştabay,	*Kıl kadar tüyünü koymadan,*
	Kırgın kılıp saldı ele.	*Kırgın edip savurmuştu.*
	Sarpayı pulu cıyılıp,	*Kaftanı, parası toplanıp,*
	Balbandın baarı kırılıp.	*Pehlivanların hepsi kırılıp.*
	Telegeyi teñ çıgıp,	*Her yanı denk, kusursuz çıkıp,*
	Şay koldogon er çıgıp,	*Pirlerin kolladığı er çıkıp,*
18880	Kirpigi calın çok boldu,	*Kirpiği yalın kor oldu,*
	Kabılan şerdin uuluna	*Kaplan aslanın oğluna*
	Kayra aytarı cok boldu.	*Karşı söz eden kalmadı.*
	Atasının muraası	*Babasının mirası*
	Arday buurul tabılıp,	*Küheylan Buurul bulunup,*
	Atanın uulu çirkindin,	*Ata oğlu yiğidin, ah,*
	Abiyiri mından cabılıp.	*Şanı böylece perçinlendi.*
	Batalaşkan balbanı	*Ant içmiş pehlivanı*
	Baarıdan küçtüü iş bolup,	*Hepsinden güçlü iş olup,*
	Baatırıñdın cañcalı,	*Bahadırının kavgası,*
18890	Baarısınan küç bolup,	*Hepsinden çetin olup,*
	Kayıbınan kabılıp,	*Gaipten karşısına çıkıp,*
	Atası kandın ar buudan,	*Babası hanın küheylanı,*
	Cortso coldon tabılıp.	*Yol alırken yolda bulunup.*
	Buudan oozun burguça,	*Küheylan ağzını çevirene dek,*
	Agası beren Külçoro	*Ağası yiğit Külçoro*
	Süyünçülöp turguça,	*Müjde verip durana dek,*
	Şay koldogon Külçoro	*Pirlerin kolladığı Külçoro'nun*
	Közünö buurul körünüp,	*Gözüne Buurul görünüp,*
	Közünün caşı tögülüp,	*Gözünün yaşı döküldü,*
18900	Arday bolgon Buuruldun	*Küheylan olan Buurul'un*
	Kökülünön kur cıttap,	*Perçeminden doya doya koklayıp,*
	Kuçaktap alıp bek cıttap,	*Kucaklayıp sıkıca koklayıp,*

Atadan kaldıñ dep cıttap,
Ayban da bolso canıbar,
Külügüñ canga sınaakı,
Kökcal atam kan Manas,
Taştap ketken muraapı.
Bittey kezde birigip,
Barmaktay kezde baş koşkon,
Añgek körö attagan,
Ata bolup saktagan,
Artıgı curtka sınaakı,
Atamdan artık muraapım.
Keñ kökürök, taykı cal,
Kerişke minse kebelbes,
Çalgınga barsa çarçabas,
Totuday kuyruk çubagan,
Tokson kündük çöl kelse,
Adamga müşkül cer kelse,
Ar tüyşükkö çıdagan.
Aylanayın Buurulum,
Karañgı cayga baktırgan,
Moynuna tumar taktırgan,
Bolcolsuzun körgöndö
Cez tumşuk sınap caktırgan.
Narday bolgon Taybuurul –
Aşuusu biyik aska taş,
Belge mingen Buurul at,
Bekem müşkül çoñ cañcal,
Cerge mingen Buurul at,
Kızıl kırgın buduñ-çañ
Çetke mingen buurul at.
Öpkö carıp, baş kesken
Cerge mingen buurul at.

Atadan kaldın diye koklayıp,
Hayvan da olsa, ah yaratık,
Yürüğün cana yoldaş, denenmiş,
Bozkurt atam Han Manas'ın,
Bırakıp gittiği mirası.
Minicikken bir araya gelip,
Parmak kadarken baş koşan,
Çukur görünce atlayan,
Ata olup koruyan,
Üstünlüğü halkça bilinen,
Atamdan kalan üstün mirasım.
Geniş göğüslü, kısa yeleli,
Cenge binilse sarsılmaz,
Keşfe gitse yorulmaz,
Tavus gibi kuyruk süzen,
Doksan günlük çöl gelse,
İnsana müşkül yer gelse,
Her zahmete dayanan.
Kurban olayım Buurul'um,
Karanlık damda beslenen,
Boynuna muska taktıran,
Umulmadığı görüverince
Tunç gagalı sınayıp beğenmiş.
Nar deve gibi Taybuurul –
Geçidi yüksek kayalıkta,
Belde binilen Buurul at,
Çetin müşkül, büyük kavgada,
Yerde binilen Buurul at,
Kızıl kırgın, toz duman,
Uçta binilen Buurul at.
Ciğer yarıp, baş kesilen
Yerde binilen Buurul at.

Kızılday kırgın cañcalga
Kınap bergen ar buudan.
Kıyın müşkül cañcalga
Çıdap bergen ar buudan.
Arpa berse çaynagan,
Arkarday közü caynagan,

Kıpkızıl kırgın kavgaya
Kılı kılına uyan küheylan.
Çetin müşkül kavgaya
Dayanıp duran küheylan.
Arpa verilse çiğneyen,
Dağ koyunu gibi gözü parlayan,

Buudaydı cara çaynagan,
Buguday közü caynagan.
Kerişke minse kebelbes,
Keñ kazanat carıktık
Mee örttöngön ısıkka,
Bok cıttangan sasıkka,
Kırk bir artuu belderge,
Kırk künçülük çöldörgö,
Çıdap bergen mal eleñ
Tulpardıgı bar ele.
Atadan artık can eleñ» –
Dep, oşentip, Külçoro
Köküldön karmap bek cıttap,
Muraapım Buurul dep cıttap,
Akıl kaçıp iç küyüp,
Cürök küyüp kamıgıp,
Narday buurul tabılıp
Artık ıylap burkurap,
Kuday betin körgözbö,
Külçoronu körgöndö
Narday bolgon ar buudan,
Okuranıp okşoktop,
Kara cer kazıp tokmoktop,
Köküldü kökkö zırgıtıp,
Tuyaktı cerge mılgıtıp,
Oozdugun kakkılap,
Olup cerdi tartkılap,
Iktap turdu ar buurul,
Külçoronun moynunan
Cıttap turdu Taybuurul,
Cal-kuyrugu bölünüp,
Ulutunup canıbar
Közdün caşı tögülüp,
Buurul ıylap turganda,

Aytayın dese tili cok,
Ayban mintip turganda:
Kayıñ ıylap, tal ıylap,
Karagan candın baarı ıylap,

Buğdayı yara yara çiğneyen,
Geyik gibi gözü parlayan.
Cenge binilse sarsılmaz,
Geniş gövdeli soylu mübarek,
Beyin kavuran sıcağa,
Pislik kokan çirkefe,
Kırk bir aşımlı bellere,
Kırk günlük çöllere,
Dayanan bir hayvandın sen,
Tulparlığın vardı senin.
Atadan üstün candın sen» –
Diye, böyle deyip, Külçoro
Perçeminden tutup sıkıca koklayıp,
Mirasım Buurul diye koklayıp,
Aklı kaçıp içi yanıp,
Yüreği yanıp kederlendi,
Nar deve gibi Buurul bulununca
Daha beter hıçkıra hıçkıra ağladı,
Tanrı yüzünü göstermesin,
Külçoro'yu görünce
Nar deve gibi küheylan,
Kişneyip hıçkırır gibi,
Kara yeri eşip tepindi,
Perçemi göğe savurup,
Tırnağını yere gömüp,
Gemini şakırdatıp,
Toprağı çekiştirip durup,
Sokulup durdu küheylan Buurul,
Külçoro'nun boynundan
Koklayıp durdu Taybuurul,
Yele kuyruğu darmadağın,
İç çekip zavallı hayvan,
Gözünün yaşı döküldü,
Buurul ağlayıp dururken,

Söyleyeyim dese dili yok,
Hayvan böyle dururken:
Kayın ağladı, söğüt ağladı,
Bakan canların hepsi ağladı,

Şay koldogon şer ıylap,
Kara köñül er ıylap,
Iylagandın baarısı
Öz kaygısın cep ıylap.
Eesinen karan mal kalsa,
Uşunday bolor dep ıylap
Al Külçoro baykuştun
Taybuuruldu körgöndö –
Abası kökcal tirilip,
Atına cetip kelgensip.
Ölgön kökcal tirilip,
Bügün közü körgönsüp.
Agarıp öñü suyulup
Eki betten akkan caş
Omuroo ıldıy kuyulup,
Közdün caşın tıya albay,
Çımınday candı kıya albay,
Örttönüp, bışıp kül bolup,
Çogunan öçüp cok bolup,
Taybuuruldu körgöndö
Şay koldogon Külçoro
Kantip tursun toktolup.
Toktolbogon sebebi
Abası ayköl barında
Adır-küdür aska taş,
Kırga mingen mal ele.
Kıtay, kırgız cañcalı,
Çırga mingen mal ele.
Aalamga çıgıp atagı,
Arbıgan kıyla çatagı,
Çırga mingen mal ele.
Öçkön ottu tamızıp,
Ölçü candı tirgizip,
Üzülgöndü köp ulap,
Çaçılgandı köp cıynap,
Añgekten alıs attagan,

Ata-ene bolup saktagan,
Atasınday mal ele.

Pirlerin kolladığı aslan ağladı,
Kara gönüllü er ağladı,
Ağlayanların hepsi
Kendi derdini yiyip ağladı.
Sahipsiz kalan mal görse,
Böyle olur diye ağladı,
O zavallı Külçoro'nun
Taybuurul'u gördüğünde –
Ağası bozkurt dirilip,
Atına kavuşup gelmiş gibi.
Ölen bozkurt dirilip,
Bugün gözü görmüş gibi.
Benzi ağarıp soluklaştı,
İki yanaktan akan yaş
Göğsünden aşağı döküldü,
Gözünün yaşını dindiremedi,
Sinek kadar cana kıyamadı,
Tutuşup, pişip kül oldu,
Korundan sönüp yok oldu,
Taybuurul'u görünce
Pirlerin kolladığı Külçoro
Nasıl dursun kendini tutup.
Kendini tutamayışının sebebi:
Ağası Ayköl sağken
Engebeli sarp kayalıklarda,
Kırlarda binilen attı bu.
Kıtay ile Kırgız kavgasında,
Cenkte binilen attı bu.
Âleme yayılıp şöhreti,
Çoğalan nice kavgasında,
Çatışmada binilen attı bu.
Sönen ateşi tutuşturup,
Ölecek canı diriltip,
Kopanı nice kez ulayıp,
Saçılanı nice kez derleyip,
Çukurdan uzağa atlayan,

Ana baba olup koruyan,
Babası gibi bir attı bu.

Cortuulga minse coorubas,
Coldoştugu bar ele.
Cayılgan coonu kemedey,
Semetey körgön emedey,
Bozorup öñü suyulup,
Eki közdön akkan kan,
Omuroo ıldıy kuyulup.
Muunu boşop bırkırap,
Kayrat kaçıp zırkırap,
On eki müçö kırk süyök
Bıt-çıt boldu bırkırap.
Atı kalıp eesi cok,
Alakçı müşkül oñboy kal,
Uşunday beleñ düynö bok,
Can kaşaydı içim çok.
Buuruldu minip bulkuntup,
Buudanım abam mında cok.
Atı kalıp özü cok,
İçime tüştü calın çok.
Caydarı abam şerim cok,
Uşunday beken düynö bok.
Keyip-kepçip sabılıp,
Ölöyün dep ölö albay,
Öz canın özü kıya albay,
Sanaa tartıp iç küyüp,
Sarı ooru boldu bırkırap.
Abası bügün kelgensip,
Tilegin Kuday bergensip,
Iylap çoro turdu ele.
Külçoro ıylap turganda,
Erip kara taş ıylap,
Töşü tüktüü cer ıylap,
Töbösü bütöö kök ıylap.
Karagan kalıñ el ıylap,
Kara köñül şer ıylap,
Iylagandın baarısı
Öz kaygısın cep ıylap.
Ölgöndön öksüp can kalsa,

Akına binilse yara olmaz,
Yoldaşlığı vardı onun.
Yayılan düşmanı gemi gibi,
Semetey'i görmüş gibi,
Benzi bozarıp soluklaşıp,
İki gözden akan kan,
Göğsünden aşağı döküldü.
Eklemleri gevşeyip çözüldü,
Gayreti kaçıp sızladı,
On iki uzuv, kırk kemik
Paramparça oldu, dağıldı.
«Atı kalmış, sahibi yok,
Dönek felek, onmayasın,
Böyle miydin, kahpe dünya,
Canım kavruldu, içim kor.
Buurul'a binip şahlandıran,
Küheylanlı ağam burada yok.
Atı kalmış, kendisi yok,
İçime düştü yalın kor.
Güler yüzlü ağam, aslanım yok,
Böyle miymiş, kahpe dünya.
Yanıp yakılıp perişan,
Öleyim dese ölemedi,
Öz canına kıyamadı,
Tasa çekip içi yandı,
Sarı derde düştü, çözüldü.
Ağası bugün gelmiş gibi,
Dileğini Tanrı vermiş gibi,
Ağlayıp durdu çoro.
Külçoro ağlayıp dururken,
Eriyip kara taş ağladı,
Bağrı tüylü yer ağladı,
Kubbesi kapalı gök ağladı.
Bakan kalabalık halk ağladı,
Kara gönüllü aslan ağladı,
Ağlayanların hepsi
Kendi derdini yiyip ağladı.
Ölenden geriye hıçkıran can kalırsa,

Ökümü ketip kolunan,
Ayban adam sandalsa.
Adamdı kaar müşkülgö,
Ar bir candar karmalsa –
Kün uşunday bolor – dep,
Sarı adırmak kaykı taş,
Bel uşunday bolor – dep.
Sargarıp başka kün tüşsö –
El uşunday bolor – dep,
Çılbırdan karmap çırkırap,
Çındap ıylap burkurap.
Cekeni belge kurçangan
Cetimiş ilek coo kelse,
Ceke aralap kol salgan
Men uşunday boldumbu.
Arka etiñdi oorutup,
Kaptalıñdı coorutup,
Kagışka minse kamsıkpas,
Sen uşunday bolduñbu?» –
Dep, oşentip, Külçoro
Öksöp ıylap turguça,
Süylöp oozun cıygıça,
Köñülü saylap bölünüp,
Mına oşondo Taybuurul,
Için cıyıp okşoktop,
Kara cerdi tokmoktop,
Köktön cıldız tutuldu,
Körsöñ şumduk müşkül iş
Körünöö kaçıp kutuldu.
Arkarday arış keriltip,
Ayıp boldu ar buudan,
Karasa közgö ilinbey,
Kayda ekeni bilinbey,
Kayıp boldu ar buudan.
Arkarday arış uzarsa,
Cetken eken canıbar,
Kayıp bolup acırap,
Ketken eken canıbar.
Karasa közgö ilinbey,

Hükmü gidip elinden,
Hayvan da insan da sürünürse.
İnsanı kahırlı müşküle,
Her bir can yakalanırsa –
Gün böyle olur – diye,
Sarı engebeler, çukur taşlar,
Bel böyle olur – diye.
Sararan kara gün başa düşerse –
El böyle olur – diye,
Yularından tutup feryat edip,
Sahiden hıçkıra hıçkıra ağladı.
«Cenk pusatını bele kuşanan,
Yetmiş lek düşman gelse,
Tek başına dalıp saldıran
Ben böyle mi oldum şimdi?
Sırtının etini ağrıtıp,
Böğrünü yara edip,
Çarpışmaya binilse kaygılanmaz,
Sen böyle mi oldun şimdi?» –
Diye, böyle deyip, Külçoro
Hıçkırıp ağlayıp durana dek,
Söyleyip ağzını toplayana dek,
Gönlü dilim dilim bölünüp,
İşte o anda Taybuurul,
İçini çekip hıçkırır gibi,
Kara yeri döverek,
Gökte yıldız tutuldu,
Görsen, şaşılası müşkül iş,
Göz göre göre kaçıp kurtuldu.
Dağ koyunu gibi adımı gerip,
Kayıplara karıştı küheylan,
Baksan göze ilişmez,
Nerede olduğu bilinmez,
Gaip oldu küheylan.
Dağ koyunu gibi adımı uzayınca,
Varmış gitmiş zavallı hayvan,
Gaip olup ayrılıp,
Çekip gitmiş zavallı hayvan.
Baksan göze ilişmez,

Kayda ekeni bilinbey.	*Nerede olduğu bilinmez.*
Külçoro turat bakırıp,	*Külçoro durur bağırıp,*
Taybuuruldap çakırıp.	*«Taybuurul!» diye çağırıp.*
Akıl boşop, iç küyüp,	*Aklı boşalıp, içi yanıp,*
Örttönüp cürök büt küyüp,	*Tutuşup yüreği büsbütün yanıp,*
Kapa bolup kaygırdı.	*Kederlenip kaygılandı.*
Karaldı kılıp oturgan,	*Göz bebeği edip baktığı*
Buurul attan ayrıldı.	*Buurul attan ayrıldı.*
Adır-küdür belesti,	*Engebeli sarp tepeleri*
Aşıp ketti ar buudan.	*Aşıp gitti küheylan.*
Kayıp bolup kutulup,	*Gaip olup kurtulup,*
Kaçıp ketti ar buudan.	*Kaçıp gitti küheylan.*
Baykasa közgö ilinbeyt,	*Baksa göze ilişmez,*
Al baçagar kızıtalak	*O uğursuz, o kahrolası,*
Kayda ekeni bilinbeyt.	*Nerede olduğu bilinmez.*
Müşkül tartıp kaygırıp,	*Müşkül çekip kaygılanıp,*
Taybuuruldan ayrılıp,	*Taybuurul'dan ayrılıp,*
Azap tartıp Külçoro	*Azap çeken Külçoro*
Kapka taşka toktodu,	*Sarp kayada durakladı,*
Kaçankı darttı coktodu.	*Eski derdini yâd etti.*
Añıraygan kapçıgay,	*Ağzı açık uçurumlu boğazda,*
Armanın aytıp bir dalay,	*Hasretini söyledi bir hayli:*
Buuruldu minip bulkuntup,	*«Buurul'a binip şahlandırıp,*
Eri ölgöndöy culkuntup,	*Yiğidi ölmüşçesine debelenip,*
Çaraynanı kiygende	*Zırh aynasını giydiğinde,*
Çalkalap coogo tiygende,	*Göğüs gerip düşmana daldığında,*
Mında ölböy ne boldum?	*O anda ölmeyip ne oldum ben?*
Köp düynö aman çagında,	*Bunca dünya esenken,*
Kökcal abam barında,	*Bozkurt ağam sağken,*
Çımçışkandı buy kılıp,	*Sataşanı perişan edip,*
Çettep turgan kezimde.	*Kıyıda beklediğim çağımda.*
Kakançını buy kılıp,	*Kakançın'ı perişan edip,*
Örttöp turgan kezimde.	*Yakıp durduğum çağımda.*
Kayra tartpas çın cayım	*Dönüşü olmayan gerçek yurdumu*
Körüp albay ne boldum.	*Görmeyip de ne oldum.*
Kapadar bolup kaygırdım,	*Kederlenip kaygılandım,*
Karaldımdan ayrıldım.	*Göz bebeğimden ayrıldım.*
Arstan abam özü cok,	*Arslan ağamın kendisi yok,*

Külçoronun bagı cok,
Özündöy körüp oturgan
Ar buurulu koşo cok,

Ar buyumu dagı cok.
Aba orduna karmagan
Buurul atı dagı cok.
Buurul attan ayrılıp,
Külçoronun bagı cok.
Ee, berenim, abam ölböy kal,
Beypaydı Çoro körböy kal.
Bul öñdöngön müşküldü
Can dep Kuday caratsa,
Bendesine berbey kal,
Başındagı suusar börk
Kimder ırgap kiybesin.
Döölötü başta barında
Kim kürküröp cürbögön.
Berenin beylep körgöndö,
Bet algan duşman dürbögön.
Tutkunga tüştüm kaygırıp,
Karaldı kılıp oturgan
Kan abamdan ayrılıp.
Beren abam barında
Belesten biyik zor bolup,
Berenimen ayrılıp,
Bendeden bölök kor bolup,
Tegerenip kurgan baş
Temteñdedim kaygırdım.
Abakem kandın kereezi,
Ar buudandan ayrıldım.
Döölötüm aman barında
O buragım oor can boldum.
Abakemen ayrılıp,
Ar buuruldu cogotup,
Özöngö boyloy konupmun.
Öksögöndön çok bolup,
Ört öçköndöy bolupmun.
Kökcal töröm ölbösün.

Külçoro'nun bahtı yok,
Kendi gibi görüp baktığı
Küheylan Buurul'u da yok,

Her eşyası dahi yok.
Ağam yerine tuttuğum
Buurul atı dahi yok.
Buurul attan ayrılıp,
Külçoro'nun bahtı yok.
Ey yiğidim, ağam, ölmez olaydın,
Bu belayı Çoro görmez olaydı.
Bu türlü müşkülü
Tanrı can diye yaratmışsa,
Kuluna vermez olaydı,
Başındaki samur börkü
Kimler sallanıp giymesin.
Devleti başındayken
Kim gürleyip yürümemiş.
Yiğidi yakından görünce,
Yüz tutan düşman dağılırdı.
Tutsak düştüm kaygıyla,
Göz bebeğim bilip durduğum
Han ağamdan ayrıldım.
Yiğit ağam sağken
Tepelerden yüksek, ulu idim,
Yiğidimden ayrılınca,
Kullardan ayrı hor oldum,
Dönüp dolaşıp zavallı başım
Sendeleyip kaygılandım.
Ağam hanın vasiyeti,
Küheylandan ayrıldım.
Devletim esen dururken,
Ah Burak'ım, dertli can oldum.
Ağacığımdan ayrılıp,
Küheylan Buurul'u yitirip,
Vadi boyunca konmuşum.
Hıçkırmaktan kor olup,
Sönmüş yangına dönmüşüm.
Bozkurt beyim ölmesin.

Küyüttü Çoro körbösün,
Burkuradık kaygırdık,
Buuruldan bügün ayrıldık.
Kapadar bolup kaygırıp,
Ar buuruldan ayrılıp,

Kırk aşuunu aşırıp,
Kıyın müşkül, çoñ cañcal
Buurul attı kaçırıp» –
Dep oşentip, Çoronun
Köñülü çögöt bölünüp,
Köñülü say-say bölünüp,
Tilegen sanaa bırkırap,
Ayçürök menen Külçoro
Tegiz ıylap çurkurap.
Kögörgön bulut tutulup,
Körsöñ şumduk uşul iş
Kankor erdin ar buurul,
Körünöö kaçıp kutulup.
Buurul dümök baştadı,
Körünüp koyup cogolup,
Kökcal tuugan Külçoroñ,
Köp kapaga çıdabay
Ölüp kala taştadı.
Baatır Seytek ceeligip,
Kılküröñ menen col cürüp,
Kanzaadanın çunagı
Erendin biröö bu dagı.
Mına oşondo er Seytek:
«Enekem menen abakem,
Dagdır cetse ölöyün
Beren enem Kanıkey,
Kayda ekenin köröyün.
Enekeme katılsa,
Kaarduu duşman Kançoro
Karmaşıp kanın tögömün.
Kay maanisin körömün.
Cılgındı, Keñ-Kol cerime
Kalaaluu kırgız elime,

Bu yası Çoro görmesin,
Hıçkırdık, kaygılandık,
Buurul'dan bugün ayrıldık.
Kederlenip kaygılanıp,
Küheylan Buurul'dan ayrılıp,

Kırk geçidi aşırtıp,
Çetin müşkül, büyük kavga
Buurul atı kaçırttı» –
Diye, böyle deyip, Çoro'nun
Gönlü çöküp bölündü,
Gönlü dilim dilim bölündü,
Dilediği umut darmadağın,
Ayçürök ile Külçoro
Birlikte ağladı feryat ile.
Gökçe bulut tutulup,
Görsen, şaşılası şu iş,
Hunhar erin küheylanı Buurul,
Göz göre göre kaçıp kurtuldu.
Buurul bir gaile başlattı,
Görünüp görünüp kayboldu,
Bozkurt soylu Külçoro'n,
Bunca kedere dayanamayıp
Ölür gibi yığılıp kaldı.
Bahadır Seytek coşup,
Kılkürön ile yola koyulup,
Hanzadenin küçük aslanı,
Erlerden biri bu dahi.
İşte o anda er Seytek:
«Anacığım ile ağacığım,
Kader yeterse öleyim,
Yiğit anam Kanıkey
Nerededir göreyim.
Anacığıma sataşırsa,
Kahırlı düşman Kançoro,
Tutuşup kanını dökeyim.
Ne mene şeymiş göreyim.
Ilgınlı Ken-Kol yurduma,
Şehirli Kırgız halkıma,

Konuşun eelep konbosom,
Atadan kalgan muraa cer
Meken kılıp turbasam,
Barıp mazar kılbasam,
Kalkıma kabar salbasam,
Kadimki Talas, Keñ-Koşoy
Babaman kalgan cer eken,

Konağına konup yerleşmezsem,
Atadan kalan miras yeri
Mesken tutup oturmazsam,
Varıp mazar kılmazsam,
Halkıma haber salmazsam,
O eski Talas, Ken-Koşoy
Dedemden kalan yermiş,

Argın, kırgız atı uykaş
Atamdan kalgan el eken.
Karalduu kandın balası,
Kaçıp cürüş bolobu.
Beren kandın calgızı,
Bezip cürgön bolorbu.
Talastan alam köçümdü,
Dardaktagan duşmandan
Ölbösöm alıp öçümdü.
Körgözöyün duşmanga,
Kaarı katuu kırımdı
Küçötöyün men barıp,
Duşmanga kaar çırımdı.
Eçkinin toñgon mayın cep,
Cılkının kısır tayın cep,
Esirip atkan kuu kulga
Barıp kabar salayın.
Alışka kiyçü Akolpok,
Atışka salçu Akkelte
Azır bizge bergin – dep,
Buyumdun baarın surayın.
Çaçılgandı cıynayın.
Ketkenim cıyıp alayın,
Ketkenimdi berbese,
Men aytkan sözgö könbösö,
Ataman kalgan amanat
Buyumumdu berbese,
Bokçosun çeçip çaçayıp
Cañcaldı caman açayın.
Adırdan tiyip beesin,
Ayıldan baylap döösün,

Argın, Kırgız adı uyumlu,
Atamdan kalan elmiş.
Ulu hanın oğlu olan,
Kaçıp gezmek olur mu?
Yiğit hanın biriciği,
Sürgün gezen olur mu?
Göçümü Talas'a çekerim,
Böbürlenen düşmandan,
Ölmezsem alırım öcümü.
Göstereyim düşmana,
Kahrı katı kırgınımı
Varıp güçlendireyim,
Düşmana kahırlı cengimi.
Keçinin donmuş yağını yiyen,
Yılkının kısır tayını yiyen,
Azıp esen kurnaz kula
Varıp bir haber salayım.
Cenkte giyilen Akolpok'u,
Atışta kullanılan Akkelte'yi,
Şimdi bize ver – diye,
Eşyanın hepsini isteyeyim.
Saçılanı toplayayım.
Gideni derleyip alayım,
Gidenimi vermezse,
Dediğim söze uymazsa,
Atamdan kalan emanet
Eşyamı geri vermezse,
Bohçasını çözüp saçayım,
Kavgayı fena açayım.
Kırlardan kısrağına dokunup,
Köyünden devini bağlayıp,

Çıgarayın keesin.
Cadool cinin karmasa,
Caynata muştap meesin,
Cañcal salıp minteyin,
Karasa toluk kapırdı,
Tuzu aram çoro baatırdı,
Töbösünön basayın,
Töp taalayın çaçayın.
Kandın uulu menmin – dep,

Söküp alayım gücünü.
Cadı cini tutarsa,
Beynini yumruklayıp ezeyim,
Kavga salıp böyle edeyim,
Bakınca o koca kâfiri,
Tuzu haram çoro bahadırı,
Tepesinden basayım,
Bütün bahtını saçayım.
Hanın oğlu benim – diye,

Kamçı süyröy kireyin,
Kayratı kança bileyin,
Kıyın-kıyın söz salıp,
Kıçıgına tieyin.
Kaarlanıp kakayıp,
Töbösünön baspasam,
Törölügün çaçpasam.
Begine beypay salamın,
Sala albasam men Seytek
Tuulbay tuna çögörmün,
Tirüü cürböy ölörmün.
Tiktegenim Kançoro –
Kastaşarım dagı oşo,
Arstan bolso, şer bolso,
Atıştı arbın salbasam,
Beş arkar cıldız batkıça,
Beş kayradan emizgen.
Beren enem Kanıkey
Korduk-azap tutkundan,
Kor bolup cürgön küñdüktön
Acıratıp albasam!
Cetkileñ ayza sunuşup,
Cer carılgan çuu kılıp,
Kançoro menen uruşup,
Baatırdıktı, erdikti
Körgözbösöm duşmanga,
Balbandıktı şerdikti.
Arbın düynö köp malın
Kan Bakayga bilgizip,

Kamçı sürüyerek gireyim,
Gayreti ne kadarmış bileyim,
Ağır ağır sözler söyleyip,
Can evine dokunayım.
Kahırlanıp dikilip,
Tepesinden basmazsam,
Beyliğini dağıtmazsam.
Beyine bela salarım,
Salamazsam ben Seytek,
Doğmamış gibi yiteyim,
Diri gezmeden öleyim.
Gözüme kestirdiğim Kançoro –
Düşman bellediğim de o,
Arslan ise, kaplan ise,
Bol bol atışmazsam onunla,
Beş-Arkar yıldızı batana dek,
Beş kez döne döne emziren,
Yiğit anam Kanıkey'i
Horluk, azap tutsaklığından,
Hor görülen halayıklıktan,
Kurtarıp almazsam!
Yaman mızrak uzatışıp,
Yer yarılırcasına çığlık koparıp,
Kançoro ile vuruşup,
Bahadırlığı, erliği
Göstermezsem düşmana,
Pehlivanlığı, aslanlığı.
Bol dünyalığı, çok malı
Han Bakay'a bildirip,

Artık ordo üyünö
Kanıkey enem kirgizip,
Semetey uulu dedirtip,
Erdigim curtka bilgizip,
Karmaştı katuu salbasam.
Bir atam emes, ceti atam,
Maderim öçüm albasam.
Caratılbay ölöyün,
Cadalduu kaarduu Külçoro
Kança eken küçün köröyün.
Cetik abiyir kün berse,

Yüce orda evine
Kanıkey anamı sokup,
Semetey oğlu dedirtip,
Erliğimi ele bildirip,
Kavgayı sert salmazsam.
Bir atam değil, yedi atam,
Anamın öcünü almazsam.
Yaratılmamış olup öleyim,
Zalim, kahırlı Külçoro
Ne kadarmış gücünü göreyim.
Tanrı yetkin onurlu gün verirse,

Celpingen kaarduu duşmandın
Celkesinen oyoyun,
Altımış canı bar bolsun,
Tirüü koyboy soyoyun!
Baatırdıgın, erdigin
Basa kirip köröyün,
Bar düynösün bölöyün,
Kaarı katuu çoçkogo
Karmalaşa bereyin,
Karmaşkanın Kançoro
Baatır bolso, er bolso
Aalamdı buzgan şer bolso,
Dagdır cetse ölöyün,
Kayra tartpas çın caydı
Külgün başım köröyün.
Kelbersip canım tuuganga
Amısım kantip bereyin.
Baatırsıngan Kançoro
Acalıñ cetip okustan,
Kasa bolso kokustan,
Cetkileñ enem Ayçürök
Karmaştan uulum öldü – dep,
Kapalıktan ötüp koy.
Ak emçektin sütünön
Arstan enem keçip koy.
Cadaal salgan kordugum,
Tirüüdö kantip köröyün.

Kasılan kahırlı düşmanın
Ensesinden oyayım,
Altmış canı olsa dahı,
Diri koymadan boğazlayayım!
Bahadırlığını, erliğini
Üstüne varıp göreyim,
Var dünyalığını üleşeyim,
Kahrı katı domuza
Tutuşup durayım,
Tutuştuğum Kançoro
Bahadırsa, er ise,
Âlemi bozan aslansa,
Kader yeterse öleyim,
Dönüşü olmayan gerçek yurdu
Körpe başım göreyim.
Kasılan o öz soyduğuma
Onurumu nasıl vereyim.
Bahadır taslayan Kançoro,
Ecelin ansızın yetince,
Ola ki hasımlık ederse,
Yetkin anam Ayçürök,
Kavgada oğlum öldü – diye,
Kederi aşıver sen.
Ak memenin sütünü
Arslan anam, helal ediver.
Zalimin saldığı horluğu,
Sağken nasıl göreyim.

Kordukka korduk salbasam,
Koyboston öçüm albasam,
Tuulbay tuna çögöyün.
Baatırsıngan, şersingen,
Artık buzuk köt açar
Adalsınıp ersingen.
Akılga dıykan Kançoro
Erikpey çıga col cürüp,
Esebin eptep tappasam.
Ak şaytanduu çoçkonun
Aylanta cinin kakpasam.
Adamdık kılbay ölöyün,
Tuulbay tuna çögöyün.

Horluğa horluk salmazsam,
Durmadan öcümü almazsam,
Doğmamış gibi yiteyim.
Bahadır taslayan, aslan taslayan,
Azgın bozguncu, yüzsüz rezil,
Temiz görünüp erlik taslayan.
Akılda usta Kançoro'nun,
Üşenmeden yola çıkıp,
Hesabını bir yolla bulmazsam.
Ak şeytanlı domuzun
Cinini döne döne kovmazsam.
İnsanlık etmeden öleyim,
Doğmamış gibi yiteyim.

Çardaktın colun çalayın,
Çaması kança alayın,
Kürdöösü kança bileyin,
Köp mülkünö kireyin.
Atıştı arbın salamın.
Armanduu Bakay abamı,
Atamdan kalgan babamdı,
Arkası toodoy kanımdı,
Baygambar sınduu çalımı,
Kök sülöösün börktüünü,
Köp adamdan körktüünü,
Kasiettüü karımdı,
Kan abam Bakay anıñdı,
Adırın kıygay çalbasam,
Acıratıp albasam.
Muraapı Bakay karıñdı,
Buzbay, tökpöy albasam.
Kançoro hanga barbasam,
Surap berbes düynögö
Suuk bülük salbasam.
Keñeşse berbes buyumdu,
Kep kılbay tartıp albasam» –
Dep, oşentip, er Seytek
Kaarın tögüp kamınıp,
Arstanday çamınıp,

Çardak'ın yolunu kollayayım,
Gücü ne kadarmış anlayayım,
Kudreti ne kadarmış bileyim,
Çok mülküne gireyim.
Atışı bol bol salarım.
Hasretli Bakay ağamı,
Atamdan kalan dedemi,
Arkası dağ gibi hanımı,
Peygamber yüzlü ihtiyarımı,
Gök vaşak börklüyü,
Çok adamdan gösterişliyi,
Keramet ehli yaşlımı,
Han ağam Bakay'ı, onu,
Kırını dolanıp kollamazsam,
Kurtarıp almazsam.
Miras kalan Bakay ihtiyarını,
Bozmadan, dökmeden almazsam.
Kançoro hana varmazsam,
İsteyince vermediği mala
Soğuk bir kargaşa salmazsam.
Danışsan vermez eşyayı,
Söz etmeden çekip almazsam» –
Diye, böyle deyip, er Seytek
Kahrını döküp hazırlandı,
Arslan gibi atıldı,

Köñülü türlüü bölünüp,
Kök askarday körünüp,
Körgöndö mintip turdu ele.
Şay koldogon Külçoro,
Akırın aytıp bek taştap,
Er Seytekke kep baştap:
«Ee-y, karanımsıñ, belimsiñ,
Kankordon kalgan şerimsiñ.
Ayzaga takkan celeksiñ,
Amanat canga demöörüñ
Aldeylegen beleksiñ.
Mañdayımda maanayım,
Baladan Seytek taalayım.
Karaganda kardım tok,
Karaldım sensiz künüm cok.

Gönlü türlü türlü bölündü,
Gök zirvesi gibi göründü,
Görenlere böyle duruyordu.
Pirlerin kolladığı Külçoro,
Usulca deyip sağlam bağlayıp,
Er Seytek'e söz başladı:
«Ey, direğimsin, belimsin,
Hunhardan kalan aslanımsın.
Mızrağa takılmış tuğumsun,
Emanet cana destek olan,
Ninniyle gelen armağansın.
Alnımda parlayan neşemsin,
Evlattan Seytek, bahtımsın.
Sana bakınca karnım tok,
Göz bebeğim, sensiz günüm yok.

Arkı atañ kökcal şer ele,
Ooruk menen çalgındı
Atış menen şerdikti,
Ar türlüü kılgan erdikti,
Külüstön abam barında
Külçorom bilsin deçü ele,
Külüstöndön ayrılıp,
Şıypanarga kuyruk cok,
Kulanga çalış bolgomun.
Basarıma butum cok,
Cılanga çalış bolgomun.
Öksöp bozdop kaygırıp,
Kankor şerden ayrılıp,
Tokol bolup kalgamın.
Can kurbudan ayrılıp,
Kapıl bolup kalgamın.
Özöndüü bulak keñ Talas,
Ördöşün kaalap çalalı.
Ökümsünbö Seytegim,
Ekööbüz birge baralı.
Barıp Talas cerdi eelep,
Ak kalpak kırgız eldi eelep,
Körgön canga duu kılıp.

Büyük atan bozkurt aslandı,
Ağırlık ile keşif işini,
Atış ile aslanlığı,
Türlü türlü yapılan erliği,
Yiğit ağam sağken,
Külçorom bilsin derdi hep,
O yiğitten ayrılınca,
Sallayacak kuyruğum yok,
Kulana benzer oldum ben.
Basacak ayağım yok,
Yılana benzer oldum ben.
Hıçkırıp bozlayıp kaygılandım,
Hunhar aslandan ayrılıp,
Boynuzu kırık kalmışım.
Can yaşıttan ayrılıp,
Gafil kalakalmışım.
Vadili pınarlı geniş Talas,
Yamacını dileyip dolaşalım.
Buyruk taslama Seytek'im,
İkimiz birlikte gidelim.
Varıp Talas yerini alalım,
Ak kalpaklı Kırgız halkını alalım,
Gören cana şenlik koparıp,

	Kök asmandı çuu kılıp.	*Gök semayı çınlatıp.*
	Ekööbüz birge baralı.	*İkimiz birlikte gidelim.*
19400	Özüñ ceke col çalsañ,	*Kendin tek başına yol gözlersen,*
	On üçtön caşıñ ötö elek,	*On üçünden yaşın geçmedi,*
	Enekeñ dolu emçegi	*Delişmen ananın memesi*
	Tañdayıñdan kete elek.	*Damağından gitmedi henüz.*
	Kurçup kubat tolo elek,	*Bilenip kuvvet dolmadı henüz,*
	Bastırıp ceke col çalıp,	*Tek başına at sürüp yol gözleyip,*
	Baruuçu keziñ bolo elek.	*Gidecek çağın gelmedi henüz.*
	Tañ mezgilin bolcoş kıl,	*Tan vaktini buluşma kıl,*
	Kül abañdı coldoş kıl,	*Kül ağanı yoldaş kıl,*
	Coldoş kılsañ abañı	*Yoldaş kılarsan ağanı,*
19410	Körgözör Bakay babañı.	*Gösterir sana Bakay atanı.*
	Körüşüp önör ızatıñdı	*Görüşünce hünerin, izzetin,*
	Köp erdik kılsañ kulunum,	*Çok erlik edersen kulunum,*
	Kömüşkön cerge kez bolsoñ,	*Boğuşulan yere düşersen,*
	Kul abañ karmar atıñdı.	*Kul ağan tutar atını.*
	Külçoro abañ uşunday,	*Külçoro ağan işte böyledir,*
	Öydölösöñ öbögüñ,	*Yokuş çıkarsan desteğin,*
	Ildıyga salsa cölögüñ.	*İnişe salarsan dayanağın.*
	Adırga çapkan ak coluñ,	*Kırlara koşan ak yolun,*
	Aydap cürsö san koluñ.	*Sürünce sayısız ordun.*
19420	Bozdon toodak kutkarbas,	*Bozkırdan toy kuşu kaçırmaz,*
	Bozum tülök kuştayıñ.	*Tüyü pişkin boz kuşunum.*
	Ustalarga tabılbas,	*Ustalarda bulunmaz,*
	Kozu boor kara kurçtayıñ.	*Kuzu bağırlı kara çeliğinim.*
	Baatırıñ erge sınaakıñ,	*Bahadırın, erce denenmişin,*
	Baştakını men salsam,	*İlk hamleyi ben salarsam,*
	Bayagı çoro kıraakıñ.	*O eski keskin gözlü çoronum.*
	Kıraakı tügül Külçoro,	*Keskin gözlü olmakla kalmaz Külçoro,*
	Kıyla curtka sınaakıñ.	*Nice ele sınanmışındır.*
	Bolbogon coogo sundursañ,	*Olmadık düşmana uzatırsan,*
19430	Bolottuu ayza kurçtaymın,	*Çelik mızrak gibi bilenirim,*
	Bolcoluñduu tuştaymın.	*Tam vaktinde karşılarım.*
	Bolcon coogo agıtsañ,	*Belli düşmana salıverirsen,*
	Oykuç kara kurçtaymın.	*Oymalı kara çelik gibiyim.*
	Men Külçoro mendirmin,	*Ben Külçoro'yum, benim ben,*
	Bet alsa coonu buy kılgan,	*Yüz tutunca düşmanı perişan eden,*

Belgilüü arstan şerdirmin.	*Namlı arslan yiğidim ben.*
Tañga bolcop bolcoş al,	*Tanı vakit belle, sözleş,*
Kül abañdı coldoş al.	*Kül ağanı yoldaş al.*
Bilbegendi bilgizem,	*Bilmediğini bildiririm,*
19440 Bilip coogo kirgizem.	*Bilerek düşmana sokarım.*
Tuuganıña tuu bolom,	*Soyduğuna tuğ olurum,*
Duşmanıña agıtsañ,	*Düşmanına salıverirsen,*
Öpkö carıp, öt tökkön,	*Ciğer yaran, öd döken,*
Öñgöçö kara uu bolom.	*Gırtlağa kara zehir olurum.*
Colbors atañ barında	*Kaplan atan sağken,*
Kırda catkan kıtayga	*Kırda yatan Kıtay'a*
Kırgındı mıktap salçu ele.	*Kırgını adamakıllı salardı.*
Kıyapat cerde cöö kalsam,	*Yaman yerde yaya kalsam,*
Kımbat atañ kökcal şer	*Kıymetli atan bozkurt aslan*
19450 Uçkaştırıp alçu ele.	*Terkisine alıverirdi.*
Uçkaştırsam batpayt – dep,	*Terkiye alsam sığmaz – diye,*
Aman-esen bu kedey	*Sağ esen bu yoksul,*
At kaytarıp catpayt – dep,	*At gözetip yatmasın – diye,*
Atışka alım bar ele.	*Atışa gücüm vardı.*
Kayda da bolso şer atañ,	*Nerede olsa aslan atan,*
Coldoş kılıp alçu ele.	*Beni yoldaş edinirdi.*
Men da koşo barayın,	*Ben de birlikte varayım,*
Ataktuu Keñ-Kol, çoñ Talas –	*Şanlı Ken-Kol, büyük Talas –*
Bababız ötkön er Manas.	*Dedemiz geçmiş er Manas.*
19460 Taap bergen cer eken,	*Bulup verdiği yermiş,*
Aragın suuday şimirgen,	*Rakısını su gibi içen,*
Irısman kırgız el eken.	*Kısmetli Kırgız elmiş.*
Tolukşup atam kuugan cer,	*Serpilip atamın at koşturduğu yer,*
Tolgotup enem tuugan cer.	*Sancılanıp anamın doğurduğu yer.*
Köynögüm kanın cuugan cer,	*Gömleğimin kanı yıkanan yer,*
Kindigim kanın buugan cer.	*Göbeğimin kanı bağlanan yer.*
Tıbırçılap topogo	*Çırpınıp toz toprakta*
Soylogonum keñ Talas.	*Emeklediğim geniş Talas.*
Çıbık minip cılañaç,	*Çıplak, çubuğa binip,*
19470 Oynogonum keñ Talas.	*Oynadığım geniş Talas.*
Tañkı Çolpon cıldızday	*Tan vaktinin Çolpan yıldızı gibi*
Bolcoş bolup barayın,	*Sözleşip birlikte varayım,*
Taalayım Seytek özüñö	*Bahtım Seytek, sana*

Coldoş bolup barayın.
Ak buudaydın ununday,
Cuuruluşa bereyin.
Ak bököndün kılınday,
Suuruluşa bereyin.
Dagdırga bolboyt çama – dep,
Akır aytıp turamın.
Kulunum Seytek saga – dep,
Saga kerek aga – dep.
Balam, amanıñ kerek maga – dep,
Balam, tabalap közün kıskan bar,
Dalay kaarı duşman bar.
Kır cagımda kıtay bar.
Mañday cakta barañ bar,
Bastaşkan duşman dalay bar.
A duşmanga ne kerek?
Bel baylarga bel kerek.
Bekip atkan cer kerek?
Kayratı arbın, zaarı küç,
Katılgandı kılgan tüz,
Keler-keter oylogon,

Yoldaş olup varayım.
Ak buğdayın unu gibi,
Seninle yoğrulayım.
Ak ceylanın kılı gibi,
Birlikte sıyrılıvereyim.
Kadere çare olmaz – diye,
Sonunu söyleyip duruyorum.
Kulunum Seytek, sana – diye,
Sana ağabey gerek – diye.
Balam, esenliğin gerek bana – diye,
Balam, sevinip göz kısan var,
Nice kahırlı düşman var.
Kır yanımda Kıtay var.
Karşı yanda tüfekli var,
Çekişen düşman nice var.
O düşmana ne gerek?
Bel bağlamaya bel gerek.
Sağlam sığınılacak yer gerek.
Gayreti bol, zehri güçlü,
Sataşanı dümdüz eden,
Geleni gideni düşünen,

San kolgo ceke toybogon,
Bet alsa candı koybogon,
Kara kökcal şer kerek.
Karmaşıp duşman kezikse,
Men öñdöngön şer kerek.
Tañ cıldızday bolcoş kıl,
Kül abañdı coldoş kıl.
Kep salsam tilim ala cür,
Emil çokmor bolot – dep
Beliñe meni çala cür».
Külçoro mintip turganda,
Berendin uulu cetimdin
Berendigi bilinip,
Bezge saygan emedey
Ketken eken tüyülüp.
Semeteyden badırek
Çın tuulgan er Seytek,

Sayısız orduya tek doymayan,
Yüz tutunca can koymayan,
Kara bozkurt aslan gerek.
Tutuşacak düşman çıkarsa,
Benim gibi aslan gerek.
Tan yıldızını buluşma kıl,
Kül ağanı yoldaş kıl.
Söz söylersem dilimi dinleyegör,
Sağlam çomak çelik olur – diye,
Beline beni dolayagör».
Külçoro böyle deyince,
Yiğidin oğlu yetimin
Yiğitliği belli oldu,
Beze iğne saplanmış gibi
Kasılıp gerilivermişti.
Semetey'den olma o gözü pek,
Hakça doğan er Seytek,

Bolboy kaldı debeybi.
Atasın tartpay kuu cetim,
Oñboy kaldı debeybi.
Uşak-ayıñ duu kılıp,
Ayıkpas uluu çuu kılıp,
Kapka tıksa kaşaygan,
Saman boldu debeybi.
Atanı tartpay kem kayrat,
Caman boldu debeybi.
Asmanda munar cıldızday,
Bolcoş aldı debeybi.
Kıtayga kol salçuday,
Karaanı toodoy abası
Coldoş aldı debeybi,
Curt uşagı cebeybi.
Atasın tartpay al ketip,
Töbödön tiyip can ketip,
Tuyuktap coldu çala albay,
Tötölöp cüröt debeybi.
Külüstönü Külçoro
Cetelep cüröt debeybi,
Sabasa eren aşkısız
Sarı adırmak too barbı,

Razı olmadı demez mi el.
Babasına çekmemiş kurnaz yetim,
Onmaz kaldı demez mi el.
Dedikoduyu alevlendirip,
Dinmez büyük gürültü koparıp,
Çuvala tıksan inatlaşan,
Saman oldu demez mi el.
Ataya çekmemiş, gayreti kıt,
Kötü çıktı demez mi el.
Gökteki puslu yıldız gibi,
Sözleşti demez mi el.
Kıtay'a saldıracakmış gibi,
Karaltısı dağ gibi ağasını
Yoldaş aldı demez mi el,
Elin lafı yemez mi adamı.
Babasına çekmeyip gücü gitmiş,
Tepeden vurulup canı gitmiş,
Çıkmaz yolu gözleyemeyip,
Kestirmeden gider demez mi el.
Yiğitler yiğidi Külçoro
Yedeğinde götürüyor demez mi el,
Er koştursa aşılmayacak
Sarı engebeli dağ mı var,

Ekööbüz katar bargıday,
Kıcıldap kıtay coo barbı.
Mañday terdep, til coorup,
Aytışa turgan doo barbı.
Karangün, aba, ne deysiñ,
Bul kebiñdi kim uksun,
Bir karañgı tün uksun.
Kazıp koygon kör uksun,
Katılgan kara cer uksun,
Andan bölök kim uksun.
Cañgız baram cerime,
Özüm baram elime» –
Dep, oşentip, er Seytek,
Külüstön tuugan Külçoro –
Külçoro kaldı toktolup.

İkimizin yan yana varacağı,
Kaynaşan Kıtay düşmanı mı var.
Alın terleyip, dil yorulup,
Çekişilecek dava mı var.
Ah karagün ağam, ne dersin,
Bu sözünü kim duysun,
Bir karanlık gece duysun.
Kazılıp konmuş mezar duysun,
Katı kara toprak duysun,
Ondan başka kim duysun.
Yalnız giderim yurduma,
Kendim giderim elime» –
Diye, böyle dedi er Seytek,
Yiğit soylu Külçoro –
Külçoro kaldı duraksayıp.

Oodarılıp al karan,
Kızarıp közü çok bolup,
Ok cılanday oktolup,
Kambıldarday kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Kaarlanıp kamdanıp,
Kını cok kılıç baylanıp.
Körsö köñül bölünüp,
Kök askar toodoy körünüp,
Tolkunduu kara bel bolup,
Aybatı aşkan şer bolup,
Aybatı toluk er bolup,
Azap salıp kürköröp,
Körüp turgan pendenin
Azat boyu dürköröp,
Seytektin cayı momunday,
Şaşıp-buşup oygonup,
Surayılday er çirkin
Sur colborstoy komdonup.
Şaşıp amaz okunup,
Kılköröñdü tokunup,
Cay-caraktı şaylanıp,
Calañ kılıç baylanıp.
Atasının babası,
Arstandıgın karaçı,

Yıkılıp döndü o yiğit,
Kızarıp gözü kor oldu,
Ok yılanı gibi gerilip,
Tetikte er gibi hazırlanıp,
Gaipten akıl bulunup,
Kahırlanıp donanıp,
Kınsız kılıç kuşanıp.
Görse gönül bölünür,
Gök zirveli dağ gibi görünüp,
Dalgalı kara bel olup,
Heybeti aşkın aslan olup,
Heybeti tam bir er olup,
Azap salıp gürleyip,
Görüp duran kulların
Bütün bedeni ürperip,
Seytek'in hâli şöyleydi:
Telaşla apar topar uyanıp,
İsrafil misali er, ah yiğit,
Boz kaplan gibi çömelip.
Aceleyle namaz kılınıp,
Kılkürön'ü eyerleyip,
Pusatını kuşanıp,
Yalın kılıç bağlanıp.
Babasının atasına bak,
Arslanlığına bir bak,

Bedeli bölök beyli tok,
Bendeden bölök küygön ot.
Kirpigi calın közü çok,
Kişiden mınday baatır cok.
Aytıp turgan çoronun,
Akılı ayran bölünüp,
Adamdan artık kıraandın,
Talastı közdöy bet alsa,
Kayran eneñ dolunun,
Uçup cürgön kaşkanın,
Urgaaçıdan başkanın,
Berizaada Çüröktün,
Meltiregen dümöktün,

Değeri başka, gönlü tok,
Kuldan ayrı yanan ateş.
Kirpiği alev, gözü kor,
İnsanda böyle bahadır yok.
Söyleyip duran çoronun,
Aklı hayran, bölündü,
İnsandan üstün şahbazın,
Talas'a doğru yönelince,
Zavallı delişmen ananın,
Uçup gezen o sunanın,
Dişiden bambaşka olanın,
Peri kızı Çürök'ün,
Süzülüp bakan o afetin,

Ak didarduu calcal köz,	*Ak yüzlü, süzgün gözlü,*
Ar çolpondoy kara köz,	*Her biri Çolpan gibi kara gözlü,*
Kara közdön caş ketip,	*Kara gözden yaş gitti,*
Çın küyügüp sabılıp,	*Sahiden yanıp perişan,*
Çın caralgan Seytekke	*Hakça yaratılan Seytek'e*
Ayçürök keldi calınıp.	*Ayçürök geldi yalvarıp.*
Çılbırdan karmap çırkırap,	*Yularından tutup feryat edip,*
Coboloñduu şurkuyañ,	*Dertli o güzel kadıncağız,*
Cobop ıylap burkurap.	*Bitkin, hıçkıra hıçkıra ağladı.*
Kaygılanıp sabılıp,	*Kaygılanıp perişan oldu,*
Çılbırdan karmap balanı	*Yularından tutup çocuğa*
Çırkırap ıylap calınıp:	*Feryat edip ağlayıp yalvardı:*
«Özöndüü dayra bulagım,	*«Vadili ırmağım, pınarım,*
Ölgöndö körgön çunagım,	*Can pahasına gördüğüm yavrum,*
Ayzaga belek celegim,	*Mızrağıma armağan tuğum,*
Altaylık kalıp boyumda	*Altay'da karnımda kalıp,*
Asıldan kalgan belegim!	*Asilden kalan armağanım!*
Tüptüü çınar mazarım,	*Köklü çınarım, mazarım,*
Karasa kabak cazarım,	*Baktıkça yüzümü güldürenim,*
Ornoluu terek çınarım,	*Yerleşik kavağım, çınarım,*
O düynö ketken kökcaldan,	*Öte dünyaya giden bozkurttan,*
Alıp kalgan tınarım.	*Alıp kaldığım soluğum.*
Tınarım saa kep aytam,	*Soluğum, sana söz söylerim,*
Cılgındı Keñ-Kol, keñ Talas,	*Ilgınlı Ken-Kol, geniş Talas,*
Ceriñe ketip barasıñ.	*Yurduna gidiyorsun işte.*
Cırgalduu kırgız, az argın,	*Mutlu Kırgız'a, az Argın'a,*
Eliñe ketip barasıñ.	*Eline gidiyorsun işte.*

Oymoluu cagdan, on kilem,	*Oymalı örtüden on kilim,*
Ogoydun cayın men bilem.	*Oranın hâlini ben bilirim.*
Kıymaluu cagdan kırk kilem,	*İşlemeli örtüden kırk kilim,*
Balam, kırgızdın cayın men bilem.	*Balam, Kırgız'ın hâlini ben bilirim.*
Bizdin Talas kayran cer,	*Bizim Talas, aziz yer,*
Budurda bugu bakırat,	*Bayırda geyik böğürür,*
Küñgöydön kükük çakırat,	*Güneyli yamaçta guguk öter,*
Kızarıp gülü küldögön,	*Kızarıp gülü gülümseyen,*
Kızıgım meni bilbegen.	*Tadına doyamadığım yerim.*
Bulagı orgup taşıgan,	*Pınarı fışkırıp taşan,*
Bulbulu sayrap tañşıgan,	*Bülbülü şakıyıp öten,*

	Oşo Talas ceribiz.	*İşte o Talas yerimiz.*
	Kürüçün küzdük aydagan,	*Pirincini güzlük eken,*
	Kükügü talda sayragan,	*Guguğu söğütte şakıyan,*
	Kulanı tüzdö toptogon,	*Kulanı düzde toplanan,*
19630	Adırdan arkar ottogon,	*Kırında dağ koyunu otlayan,*
	Aytılgan Talas ceribiz.	*Adı söylenen Talas yerimiz.*
	Ölgöndö körgön çunagım,	*Can pahasına gördüğüm yavrum,*
	Eliñe barsañ köönüñüz,	*Eline varırsan gönlünce kal,*
	Esen barıp, soo kelgin,	*Esen git, sağ gel,*
	Eriktirbey bat kelgin.	*Bekletmeden tez gel.*
	Kezikseñ babañ Bakayga	*Rastlarsan atan Bakay'a,*
	Keyişten suurup ala kör!	*Dertten çekip alıver!*
	Senin çın duşmanıñ Kançoro,	*Senin gerçek düşmanın Kançoro,*
	Kançoro kanga bara kel.	*Kançoro hana varıp gel.*
19640	Atañdan kalgan tümön mülk,	*Atandan kalan tümen mülkü,*
	Belekke surap ala kör!	*Armağan diye isteyiver!*
	Beteşip sözgö könbösö,	*Yüzleşip söze uymazsa,*
	Belegiñi berbese,	*Armağanını vermezse,*
	Camandaşpay kayta kel,	*Kavga etmeden dönüp gel,*
	Eneke, berbey koydu – dep,	*Anacığım, vermedi – diye,*
	Men beybakka ayta kel!	*Ben zavallıya söyleyiver!*
	Bulamdı bulap alganda,	*Varımı yağmalayıp aldığında,*
	Keçee buzuktu caman salganda,	*Geçende fesadı fena saldığında,*
	Azapka baştı çatkanda,	*Başı azaba soktuğunda,*
19650	Erendi kırıp catkanda,	*Erleri kırıp geçirdiğinde,*
	Kızırluumdu kırganda,	*Hızır'ın kolladığımı kırdığında,*
	Kıylamdı kırgın kılganda,	*Nicemi kırgına uğrattığında,*
	Buygatım buzup alganda.	*Sığınağımı bozup aldığında.*
	Buzuku tuugan kakılaaldar	*O fesat soylu kahrolasılar*
	Buzuktu caman salganda,	*Kötü fitneyi saldığında,*
	Atañ kandın Akolpok,	*Baban hanın Akolpok'u,*
	Arstanıña çak olpok,	*Arslanına denk zırh kaftan,*
	Keçee bu kara öskön altı aram,	*Dün bu kara soylu altı haram,*
	Bulay kiyip salganda,	*Böyle giyip attığında,*
19660	Bulgap kiyip alganda,	*Kirletip giyip aldığında,*
	Cerdin üstün çaldırgan.	*Yeryüzünü dolaştırmıştı.*
	Cekeyboz ton kiygizip,	*Cekeyboz kaftanı giydirip,*
	Celmayandı mingizip,	*Celmayan'a bindirip,*

Maldan tögüp baardı,
Kıdırtıp kıyla şaardı,
Ar komdotup tizdegen,
Şaardan bula izdegen.
Bombey şaardı çaldırıp,
Bakburçundun bulasın
Altın berip aldırıp,
Buzulganın septetken,
Ketilgenin eptetken.
Carabasa söktürüp,
Bolot egep ciberip,
Ortosuna septirgen.
Bolotton kılgan şibege,
Kayıgandan kıyragan,
Kadır Alla kuduret,
Katuu bülük boldu – dep,
Karımbay körüp ıylagan.
Ceñe arkagın buragan,
Barça candın balbanı
Baatırlar körüp sınagan.
Arkaktarın septegen,
Kayran enem Kanıkey,
Tünüçündö uyku albay,
Künün tınıp tınç albay,
Enekeñ şorduu eptegen.
Arkagın altın madagan,
Altımış katın, tul ceñe
Aylası ketip cadagan.
Took közü şıbırap,
Torgoy közü kıbırap,
Maşaanın murdu batpagan,

Maldan döküp varını,
Nice şehri dolaştırıp,
Her yükü semerletip dizen,
Şehirden kumaş arayan.
Bombey şehrini gezdirip,
Bakburçun'un kumaşını
Altın verip aldırıp,
Bozulanını onartmış,
Gediğini düzelttirmiş.
Yaramazsa söktürüp,
Çelik eğeleyip gönderip,
Ortasına işletmiş.
Çelikten yapılma tığı,
Dikilirken kırılıp giden,
Kadir Allah, ey kudret,
Büyük kargaşa koptu — diye,
Karımbay görüp ağlamış.
Yenge atkısını burmuş,
Bütün canların pehlivanı,
Bahadırlar görüp sınamış.
Atkılarını onaran,
Yiğit anam Kanıkey,
Gecesinde uyku almadan,
Gündüz dinlenip soluklanmadan,
Bahtsız anacığın düzeltmiş.
Atkısını altınla kaplamış,
Altmış kadın, dul yenge,
Çaresi tükenip bezmiş.
Tavuk gözü gibi ilmeklenip,
Tarla kuşu gözü kıpırdayıp,
Fitilli tüfeğin ucu batmamış,

Keltenin ogu kespegen,
Ayzanın uçu teşpegen,
Tabılgı caksa çok ötpös.
Oçogor atsa ok ötpös,
Cakası altın, ceñi cez,
Çın badana, torgoy köz,
Kalıñdıgı carım kez,

Kelte tüfeğin oku kesmemiş,
Mızrağın ucu deşmemiş,
Tavolgayla yaksa kor geçmez.
Oçogor atsa ok geçmez,
Yakası altın, yeni tunç,
Gerçek zırh halkalı, tarla kuşu gözlü,
Kalınlığı yarım arşın,

	Ordonu kamap alganda,	*Ordayı kuşatıp aldıklarında,*
	Oyronduu balaa, çoñ cañcal,	*Yıkımlı bela, büyük kavga,*
	Oyulgan itter salganda.	*Azgın itler saldırdığında.*
	Dünüyönü buy kılıp,	*Dünyayı talan edip,*
	Ordonu talap atkanda,	*Ordayı yağmaladıklarında,*
	Aldı katkan men eneñ,	*Bahtı kararan ben anan,*
	Karargan çaçım cayıluu,	*Kararan saçım dağınık,*
	Kanap betim tıtıluu.	*Kanayan yüzüm yırtık.*
19710	Esten talıp, köñül çok,	*Aklım baygın, gönlüm kor,*
	Ermekke erkek balam cok.	*Avunacak erkek evladım yok.*
	Esebim epsiz tapkanda,	*Derdim sayısız arttığında,*
	Eselek kapır Kançoro	*Akılsız kâfir Kançoro,*
	Enekeñ cıga çapkanda,	*Anacığını yere çaldığında,*
	Darman boşop, al ketip,	*Derman boşalıp güç gidip,*
	Kaptaldan kara kan ketip,	*Böğrümden kara kan gidip,*
	Men enekeñ beytaalay	*Ben anacığın bahtı kara,*
	Kaptalımdın baarısı,	*Böğrümün her bir yanı,*
	Kamçı tiyip çañ bolup,	*Kamçı değip toz olup,*
19720	Ayday eneñ ak cüzü	*Ay gibi ananın ak yüzü,*
	Beş tırmak tiyip kan bolup,	*Beş tırnak değip kan olup,*
	Belektüü kurcun conumda	*Armağanlı heybe sırtımda,*
	Olco bolup kurcunum,	*Ganimet olup heybem,*
	Kalıp kaldı Akolpok	*Kalıverdi Akolpok,*
	Kançoro kuldun kolunda.	*Kançoro kulun elinde.*
	Kiyçü bolsoñ ok ötpös,	*Giyersen ok geçmez,*
	Atışka kirçü ton oşol,	*Savaşa girilecek kaftan odur,*
	Talaandı körüp kor bolgon,	*Yağmayı görüp hor olan,*
	Enekeñ cayın bile kel,	*Anacığının hâlini öğrenip gel,*
19730	Aldap-soolap abalap,	*Kandırıp avutup oyalayıp,*
	Meenettüü kuldun kolunan	*Mihnetli kulun elinden,*
	Akolpok tondu kie kel.	*Akolpok kaftanı giyip gel.*
	Berbey koyso okustan	*Vermezse olur da ansızın,*
	Caası katuu çoçkogo,	*Öfkesi sert o domuzla,*
	Camandaşpa kokustan.	*Sakın kötüleşme birden.*
	Aldap-saldap abalap,	*Kandırıp savıp oyalayıp,*
	Bal tiliñe sala kör.	*Bal diline düşürüver.*
	Kuturgan ittin kolunan	*Kudurmuş itin elinden,*
	Akolpok tondu ala kör.	*Akolpok kaftanı alıver.*

Beycaylık kılsa okustan,
Berbey koyso kokustan,
Eneke, berbey koydu – dep,
Men şorduuga ayta kel,
Beyli kara it menen
Camandaşay kayta kel.
Babañan kalgan badırek,
Baştap atsa çoñ dümök,
Cazayıl tüşüp moynuma,
Kan tögülüp koynuma.
Köp azap bolup başıbız,
Kökbörü bolup culunup,
Kömürdöy kara çaçıbız,
Bülküldöp basıp körünüp,
Büldürkön ala köynöktör,
Büktöösünön sögülüp,
Bülküldöp kankor tögülüp,
Çaç tıtılıp çırkırap,
Çımınday kuu can bırkırap.
Alar tümön, biz calgız,
Küçkö salıp kelgende,
Çıñırdık ıylap kaygırıp,
Atakeñdin Akkelte,
Akkelteden ayrıldık.
Akkelte cayın surasañ,
Alışkan coogo sunganda
Özünön özü atılgan,
Bet alışkan köy duşman
Azapka özü çatılgan,
Acalduu duşman katılgan.
Kıyuusuna kelgende
Sunganda oozdon ok ketken.
Ok kabılgan duşmandar
Tütündön murun top etken,
Ok cetkende al ketken.

Kabılıp cetse kan ketken,
Kanga aralaş can ketken.
Okçontoy ogun sologon,

Uygunsuzluk ederse ansızın,
Vermezse olur da birden,
Anacığım, vermedi — diye,
Ben bahtsıza söyleyiver,
Huyu kara o itle,
Kötüleşmeden dönüp gel.
Dedenden kalan o yaman,
Başlatırsa büyük gaile,
Cazayıl boynuma binip,
Kan dökülüp koynuma.
Başımız çok azaba düşüp,
Bozkurt gibi atılıp,
Kömür gibi kara saçımız,
Dalgalanıp basıp görünüp,
Böğürtlen alacası gömlekler,
Kıvrımından sökülüp,
Fışkırıp kanlar dökülüp,
Saç yolunup çığlık çığlığa,
Sinek gibi kuru can çırpınıp.
Onlar tümen, biz yalnız,
Güce başvurup geldiklerinde,
Çığlık attık ağlayıp kederle,
Atacığının Akkelte'si,
Akkelte'den ayrıldık.
Akkelte'nin hâlini sorarsan,
Tutuşan düşmana doğrultulunca,
Kendiliğinden ateşlenirdi,
Karşı gelen nice düşman,
Azaba kendisi dolanırdı,
Eceli gelen düşman sataşırdı.
Tam sırası geldiğinde,
Doğrultulunca ağzından ok çıkardı.
Oka çarpılan düşmanlar,
Dumandan önce yere serilirdi,
Ok ulaşınca gücü giderdi.

Çarpıp erişse kan giderdi,
Kana karışıp can giderdi.
Fişekliğe okunu dolduran,

	Betteşe kirgen duşmandar,	*Karşı koyup giren düşmanlar,*
	Meenetin tartıp kologon.	*Cezasını çekip devrilirdi.*
19780	Coonu közdöy sundursa,	*Düşmana doğru uzatılsa,*
	Cer buzulup, kan ketken.	*Yer bozulup kan giderdi.*
	Sundurganda bars etken,	*Doğrultulunca gümbürderdi,*
	Iştıktan tütün buragan,	*Namludan duman burardı,*
	Betteşken duşman uragan.	*Karşılaşan düşman yıkılırdı.*
	Aybattuu mıltık Akkelte,	*Heybetli tüfek Akkelte,*
	Ot bolot ogu muştumday,	*Ateş çelik oku yumruk kadar,*
	Akkelte cayı uşunday.	*Akkelte'nin hâli işte böyle.*
	Bet alışıp sundurgan,	*Yüz yüze gelip doğrultulan,*
	Sundursa candı tındırgan.	*Doğrultulsa canı dindirirdi.*
19790	Közdösö ogu kabılgan	*Nişan alsa oku isabet ederdi,*
	Kabıla tiygen duşmanı	*İsabet alan düşmanı,*
	Karan tün körüp çabılgan.	*Karanlık gece görüp kırılırdı.*
	Tuurasınan tiyse ok,	*Ok yandan değse,*
	Duşman ayla taba albay,	*Düşman çare bulamadan,*
	Çımınday söögü kabılbay,	*Sinek kadar kemiği sağ kalmadan,*
	Kezige kalsa oguna.	*Okuna rast gelirse.*
	Keyip söögün taba albay,	*Yanıp kemiğini bulamadan,*
	Alıska tiygen Akkelte	*Uzağa erişen Akkelte,*
	Akkelte ünün ukkanda,	*Akkelte'nin sesi duyulunca,*
19800	Kabılsa ogu bırkırap.	*Oku çarpsa paramparça.*
	Kayrat kılbay oñ duşman,	*Direnemeden koca düşman,*
	Kaçuuga kirgen dırkırap,	*Kaçmaya koyulurdu tabana kuvvet,*
	Aytsa bolboy baş berbey,	*Söz dinlemez, baş vermez,*
	Tamtıgı çıkkan bırkırap,	*Parça pinçik olup dağılırdı,*
	Miltesi cibek kızıl çok,	*Fitili ipek, kızıl kor,*
	Kılında mınday mıltık cok,	*Asırda böyle tüfek yok,*
	Içi bolot, tışı altın,	*İçi çelik, dışı altın,*
	On eki saylap buragan.	*On iki yivle burulmuş.*
	Sundurgan coosu kulagan,	*Doğrultulan düşmanı devrilirdi,*
19810	Betteşip duşman turbagan,	*Karşısında düşman duramazdı,*
	Borumdap sayın bolcogon,	*Biçimleyip her dem nişan tutturan,*
	Az kıyşıgın Döötü usta	*Az eğriliğini Davut usta,*
	Bölökbay baykuş oñdogon,	*Bölökbay zavallı düzeltmiş,*
	Kurçtan mınday bolbogon.	*Keskin çelikten böylesi olmamış.*
	Asılıp çıksa carıktık,	*Omuza asılıp çıksa o mübarek,*

Aydaluunun aynegi,
Alıska atsa Akkelte,
Amanat candın ermegi.
Akkelte cayı uşunday.
Artık bolot Almabaş,
Iraak-cuuk ılgabas.
Çaktasañ alıs cürüüçüñ.
Çarpıp ötsö köy duşman
Aylası ketip dürbögön.
Karoolun altın ornotkon,
Kabarın ukkan kologon.
Kabıla kelgen soylogon,
Kelteden mınday bolbogon,
Kerişe ketken oñbogon.
Kokondogu koconu,
Kokuylatıp oşonu,
Kordop turgan kezinde,
Buzuk cañcal kıyşıktı,
Aalam şeri çoñ atañ,
Oñdop turgan kezinde,
Kara bolot zulpukor,
Kadırlap taptap buy kılıp,
Bagıp turgan kezinde,
Ay-aalamga çoñ dürböön,
Salıp turgan kezinde –
Çoñ atañ kökcal barıptır,
Almaktuu üzön konuştan,
Araba tartkan orustan,
Aşık dep tartıp alıptır.
Babañan kalgan muraapı,
Barlık elge sınaakı,
Ermegi aşık, çın coldoş.
Egerde mınday mülk bolbos.
Alıska atsa bolcoşu,
Amanat candın coldoşu,
Atıp kirse mülk oşol,
Babañan kalgan kurç oşol,
Köp düynö tepsep çaçkanda,
Kazınamdı açkanda,

Sefere sürülenin aynası,
Uzağa atsa Akkelte,
Emanet canın avuntusu.
Akkelte'nin hâli işte böyle.
Üstün çelik Almabaş,
Uzak yakın ayırt etmez.
Ayarlarsan uzağa giderdi.
Çarpıp geçse nice düşman,
Çaresi tükenip telaşa düşerdi.
Nişangâhı altından takılmış,
Haberini duyan yıkılırdı.
Karşısına çıkan yerde sürünürdü,
Kelte tüfekten böylesi olmamış,
Onunla çekişen onmamış.
Hokand'daki hocayı,
Feryat ettirip onu,
Hor tuttuğu zamanda,
Bozgunu, kavgayı, eğriyi,
Âlem aslanı büyük atan,
Düzelttiği zamanda,
Kara çelik Zülfikar'ı,
El üstünde tutup besleyip,
Baktığı zamanda,
Ay-âleme büyük kargaşa,
Saldığı zamanda —
Büyük atan o bozkurt varmış,
Almalı vadi konağından,
Araba çeken Rus'tan,
Fazladır deyip çekip almış.
Dedenden kalan mirası,
Bütün halka nişane,
Avuntusu aşık, gerçek yoldaş.
Asla böyle mal olmaz.
Uzağa atınca nişanı şaşmaz,
Emanet canın yoldaşı,
Atışa girince o maldır,
Dedenden kalan keskin odur,
Çok malı çiğneyip saçtıklarında,
Hazinemi açtıklarında,

Töbömdön kerip baskanda,
Tört tülügüm çapkanda,
Altınım alıp küygöndö,
Ordonu talap kirgende,
Kök köynök kaldı conumda.
Arkada erkek balam cok,
Çapçışarga çamam cok,
Uşunday bolup düynö bok,
Kalıp kaldı Akkeltem,
Kançoro ittin kolunda.
Uypaladı künümdü,
Ukkun, uulum, muñumdu.
Kuturgan kulga bara kel,
Bek kökcal atañ buyumun,
Belekke surap ala kel.
Belekke bettep berbese,
Cadaaldaşpay kayta kel,
Kançoroñ berbey koydu – dep,
Men çirkinge ayta kel.
Kep kılsam kızık munum bar,
Keyibey uulum ugup al,
Bir buyumdun kert başı,
Ay-aalam maldın kunu bar,
Ardaktuu buyum mına uşul,
Karaanım cetim ugup al.
Tüpkü babañ çoñ atañ
Altayda önüp tuulgan,
Aalamga salgan çuulgan
Kızıl-caşıl ört küyüp,
Kımbatı curtka bilingen.
Kıyındıgı kökcaldın
Kılım curtka çiyilgen.
On ekide ordo çaap,
Ordoluu curtka attangan,
Kabarı cetip aalamga,
Kakan şaardın kanının,
Dañzasına kattalgan.
Ak tulpar kütüp at cıyıp,

Tepemden gerip bastıklarında,
Dört tür malımı vurduklarında,
Altınımı alıp yaktıklarında,
Ordayı yağmalamaya girdiklerinde,
Sırtımda mavi gömlek kaldı.
Arkamda erkek evladım yok,
Çarpışacak dermanım yok,
Böyle olunca dünya bir hiç,
Kalıverdi Akkelte'm,
Kançoro itin elinde.
Günümü perişan etti,
Dinle, oğlum, derdimi.
Kudurmuş kula varıp gel,
Bey bozkurt atanın eşyasını,
Armağan diye isteyip al gel.
Armağan diye yüzleyip vermezse,
İnatlaşmadan dönüp gel,
Kançoro'n vermedi — diye,
Ben zavallıya söyleyiver.
Söz etsem ilginç derdim var,
Üzülmeden oğlum dinleyiver,
Tek bir eşyanın kendisinin,
Ay-âlem malınca pahası var,
Aziz eşya işte budur,
Gözbebeğim yetimim, dinleyiver.
Kök atan, büyük atan,
Altay'da yeşerip doğmuş,
Âleme salmış şanlı ünü,
Kızıl yeşil yangın yanıp,
Değeri yurda bilinmiş.
Bozkurdun yamanlığı,
Asırlık yurda yazılmış.
On ikisinde orda basıp,
Ordalı yurda sefere çıkmış,
Haberi âleme ulaşıp,
Kakan şehrinin hanının,
Defterine kaydolmuş.
Ak küheylan besleyip at toplayıp,

Azamattan bat cıyıp,
Toyuna tokson soydurup,

Cıyıp algan cigitin
Kırk coro dep koydurup,
Basıp cortor cer tappay,
Kakandın beri ceeginde,
Kaspan-Too talaa señirde,
Altın-Toonun belinde,
Can cürbös betpak çölündö.
Kayıbınan kabılgan,
Asmandan tüşüp zulpukor,
Babañ kökcal baatırga
Kez kelip oşol tabılgan.
Kırgınduu bolot eken – dep,
Koozdop altın kat koygon,
Oluya çaldın er Bakay
Zulpukor dep at koygon,
Zulpukor ötkür ört kılıç,
Betteşip coogo kol salsa,
Beren coogo kol salsa,
Özü örttönüp kızargan,
Colukkan coogo şiltese
Kırk kulaç bolup uzargan.
Mizi tiyse al ketken,
Şiltep körsö can ketken,
Çapkanda mizi ilinbey,
Tiygendigi bilinbey,
Kaşkaya tüşüp kan ketken.
Taştı çapsa çañ çıkkan,
Kumdu çapsa ot çıkkan.
Betteşip duşman kelbegen,
Berensigen köy duşman,
Bettep kokus kol salsa
Urugun aman körbögön.
Kıykırıp kından çıgarsa,
Kan içsem dep degdegen,
Kabılışa ketken can,
Esen üyrün körbögön.

Yiğitlerden çabuk derleyip,
Toyuna doksan baş kestirip,

Topladığı yiğitlerini,
Kırk yoldaş diye adlandırıp,
Basıp akın edecek yer bulamayıp,
Kakan'ın beri kıyısında,
Kaspan Dağı, bozkır sırtında,
Altın Dağ'ın belinde,
Can yürümez çorak çölünde.
Gaipten rast gelen,
Gökten inip Zülfikar,
Deden bozkurt bahadıra,
Denk gelip işte bulunmuş.
Kan dökücü olurmuş — diye,
Süsleyip altın yazı koymuş,
Evliya ihtiyar er Bakay,
Zülfikar diye ad koymuş,
Zülfikar keskin, alev kılıç,
Yüzleşip düşmana saldırılsa,
Yiğitçe düşmana el atılsa,
Kendisi tutuşup kızarırdı,
Rastlayan düşmana savrulsa,
Kırk kulaç olup uzardı.
Ağzı değse güç giderdi,
Savursa can giderdi,
Vururken ağzı takılmadan,
Değdiği bilinmeden,
Apaçık yarılıp kan giderdi.
Taşa vursa toz çıkardı,
Kuma vursa ateş çıkardı.
Karşısına düşman gelmezdi,
Yiğitlenen nice düşman,
Yüzleşip kazara el atsa,
Soyunu sağ görmezdi.
Nara atıp kından çıkarılsa,
Kan içeyim diye can atardı,
Ona çatıp tutuşan can,
Obasını sağ esen görmezdi.

Çabuuçu bolsoñ kurç oşol,
Babañdan beri kıdırıp
Muraaga kalgan mülk oşol.
Murunku kalgan kurç oşol.

Vuracaksan keskin odur,
Dedenden beri elden ele,
Mirasa kalan mal odur.
Önceden kalan keskin odur.

Erenge anday kabılbas,
Eç adamga tabılbas,
Bolottugu körüngön,
Betteşken eki bölüngön.
Mañdaylaşa kelgende,
Duşman kanı tögülgön,
Baykasañ mınday zulpukor,
Kalaymandı salganda
Kayıp bolup kert başı,
Ton-tonobu köy duşman,
Olco kılıp alganda.
Keñ Talastın conunda,
Kalgan eken kurç bolot
Kançoro kakşaal kolunda.
Muraapıñ cıynar ala kel,
Ataman kalgan mülküm – dep,
Buzulgan itten suray kel.
Degen sözgö könbösö,
Alarıñdı berbese,
Eneke, berbey koydu – dep,
Men baykuşka ayta kel,
Camandaşpay kayta kel.
Babañ Bakay karıga,
Kelse çamañ bara kel,
Belekke kalgan muraa – dep,
Baykuş babañ kargandı
Beri karay ala kel.
Ölüp kalsa okustan,
Düynönü taştap kokustan,
Ölüp kalsa babañdı
Baatır Bakay abañdı,
Belinen karmap büktöy kel.
Boz aybanga cüktöp kel.
Koluñ tiyse okustan,

Ere öylesi rast gelmez,
Hiçbir insana bulunmaz,
Çelikliği görünürdü,
Karşılaşan ikiye bölünürdü.
Yüz yüze geldiğinde,
Düşman kanı dökülürdü,
Bakarsan böyledir Zülfikar,
Kızılca kıyamet koptuğunda,
Kendisi kayıplara karışıp,
Yağmacı nice düşman,
Ganimet edip aldığında.
Geniş Talas'ın sırtında,
Kalmış o keskin çelik,
Kançoro zalimin elinde.
Mirasını derleyip alıp gel,
Atamdan kalan malım — diye,
Bozulmuş itten isteyiver.
Denen söze uymazsa,
Alacaklarını vermezse,
Anacığım, vermedi — diye,
Ben zavallıya söyleyiver,
Düşmanlaşmadan dönüp gel.
Deden ihtiyar Bakay'a,
Gücün yeterse varıp gel,
Armağan kalan miras — diye,
Zavallı deden kocamışı,
Beri yana alıp gel.
Ölmüşse eğer ansızın,
Dünyayı bırakmışsa birden,
Ölüp kalmışsa dedeni,
Bahadır Bakay amcanı,
Belinden tutup katlayıp gel.
Boz hayvana yükleyip gel.
Elin değerse ansızın,

Eençilik bolso kokustan,
Cetik körüp, oyup kel,
Boz ayban atap soyup kel.
Koluñ menen babañdı
Belgilep cayga koyup kel.
Babañ Bakay karıya –

Adamdan başka oluya.
Boz aybanın soyup kel,
Kara aşına cetimim,
Kampaya tartıp toyup kel,
Bir kaadaluu cerge koyup kel.
Belgi söz uşul bilip al,
Berenim, uulum, tilimdi al.
Çoñ enekeñ Kanıkey,
Çoñ oluya kişi ele,
Oluyadan ayrılgan
Kudaydın salgan işi ele.
Kor bolup ıylap kaygırıp,
Karaldım enem mekenden
Kalıp kaldık ayrılıp,
Kapkaluu kara şaarıman
Kaşatka tikken aylımdan,
Meder kılgan mekenden,
Berişteday aktıgı –
Berenim enekemden
Çırkırap ıylap kaygırıp,
Çımın can tattuu ölgüçö
Çın enemden ayrılıp.
Çıñırıp ıylap cayloo cep,
Korduk körüp bayloo cep.
Esepti caman taptırıp
Emçekti cara çaptırıp.
Eki közüm alaktap,
Kolu-butum şalaktap,
Enekeñ dolu baylanıp,
Eki közüm cayloo cep.
Kanım kaçıp cutulup,
Karıpçı tonum tıtılıp,

Issızlık olursa birden,
İyice görüp mezar oyup gel,
Boz hayvanı adayıp kesip gel.
Kendi elinle dedeni,
Belirleyip yerine gömüp gel.
Deden Bakay ihtiyar —

İnsandan öte bir evliya.
Boz hayvanını kesip gel,
Ölü aşına, yetimim,
Doyasıya çekip doyup gel,
Bir saygın yere gömüp gel.
Nişan söz budur, bilip al,
Yiğidim, oğlum, sözümü tut.
Büyük anan Kanıkey,
Büyük evliya kişiydi,
Evliyadan ayrılmak,
Hüda'nın saldığı işti.
Hor olup ağlayıp kederle,
Gözbebeğim anamdan, vatandan,
Kalakaldık ayrılıp,
Kapılı kara şehrimden,
Yamaca kurduğum obamdan,
Medet bildiğim vatandan,
Melek gibi aklığı —
Yiğit anacığımdan,
Çığlık çığlığa ağlayıp kederle,
Sinek can tatlı, ölünceye dek,
Öz anamdan ayrılıp.
Çığlıkla ağlayıp yaylım yedim,
Horluk görüp bağ yedim.
Kötü hesap sordurup,
Mememi yara yara vurdurup.
İki gözüm fıldır fıldır,
Elim ayağım sarkıp,
Deli anacığın bağlanıp,
İki gözüm yaylım yedi.
Kanım çekilip yutulup,
Kolçaklı kaftanım yırtılıp,

Çıñırgandan kaygırıp,
Kaldaygan karam ayrılıp,
Taloon körüp turganda
Kılıçtap kıydı celemdi.
Baltalap kıyıp mömömdü,
Tebelep tepsep tirüümdü,
Karabay kagıp cinimdi,
Tutam kılıp künümdü.

Çığlık atmaktan kederlenip,
Heybetli karaltımdan ayrılıp,
Yağma görüp dururken,
Kılıçla kıydı yele ipimi.
Baltalayıp kıydı meyvemi,
Tepeleyip çiğnedi dirliğimi,
Aldırmadan kaktı canımı,
Günümü bir tutam etti.

Çıñırsam ukpay ünümdü,
Çın kıyınım kırganda,
Kızırluum kırgın kılganda,
Tügötüp kökcal törömdü,
Tartıp algan bereni
Men eneñ şorduu kolunan
Mekedey muraa enemdi.
Calınsam ukpay tiliñdi,
Bir tutam kılgan künümdü
Kuçaktap süyüp mömömdü,
Emçeginen bir cıttap,
Ak baybiçe eneñdi,
Culunup çaçım suyulgan.
Eki közdön akkan kan,
Omuroom ıldıy kuyulgan,
Çırkıradım kaygırıp.
Çın enemden ayrılıp.
Aramdar sabap turganda,
Bu korduktu kılganda,
Kireyin desem cer katuu,
Ölöyün deym can tattuu.
Köp küygüzdü mömömdü,
Talkanım taza çıgarıp,
Tartıp ketti enemdi,
Keñ baybiçe enekem,
Keñ beyildüü urmekem.
Tirüü kantip turam – dep,
Uşundan arı ee ene,
Kimdi meke kılam – dep,
Ölümgö moynum burgamın,

Çığırsam duymaz sesimi,
Gerçek yamanlarımı kırdığında,
Hızırlımı kırıma verdiğinde,
Tüketip bozkurt beyimi,
Çekip alıp gittiler,
Ben bahtsız ananın elinden,
Mekke gibi miras anamı.
Yalvarsam dinlemez sözümü,
Günümü bir tutam eden,
Kucaklayıp sevip meyvemi,
Memesinden bir koklayıp,
Ak baybiçe anamı,
Yolunup saçım seyreldi.
İki gözden akan kan,
Göğsümden aşağı döküldü,
Çığlık attım kederle.
Öz anamdan ayrılıp.
Haramlar döverken,
Bu horluğu ettiklerinde,
Gireyim desem yer katı,
Öleyim derim, can tatlı.
Çok yaktılar meyvemi,
Unumu tümden savurup,
Çekip götürdüler anamı,
Gönlü geniş baybiçe anacığım,
Cömert huylu hürmetlim.
Diri nasıl dururum — diye,
Bundan öte, ey ana,
Kimi Mekke edinirim — diye,
Ölüme boynumu çevirdim,

Talkalap çaçım culgamın.	*Parçalayıp saçımı yoldum.*
Ötkön iştin cayınan,	*Geçmiş işin hâlinden,*
Enekemdin ayınan,	*Anacığımın yüzünden,*
Çırkırap ündü salgamın,	*Çığlık koparıp ses saldım,*
Çımınday canım ayabay.	*Sinek gibi canımı esirgemeden.*
Çın düynö ketsem meylim – dep,	*Öbür dünyaya gitsem razıyım — diye,*
Ak baybiçe enemdi	*Ak baybiçe anamı,*
Talaşıp ölsöm köönüm – dep,	*Uğrunda vuruşup ölsem gönlüm hoş — diye,*
Altı miñ nar, miñ tayga,	*Altı bin deve, bin taya,*
Buyurtup algan aç albars	*Ismarlatıp alınmış aç albarsı,*
Kınınan suurup algamın.	*Kınından sıyırıp aldım.*
Kıstoo salıp başıma,	*Başıma darlık salıp,*
Kızıtalak cediger	*Kahrolası Cediger,*
Kıcıldap cetip kelgende,	*Kaynaşıp yetişip geldiğinde,*
Taalayluumdu talkalap,	*Bahtlımı parçalayıp,*
Dalayım örttöy bergende,	*Nicemi yakıp durduğunda,*
Aç albars kolgo algamın.	*Aç albarsı ele aldım.*
Ötkön iştin cayınan.	*Geçmiş işin hâlinden.*
Şorduu eneñdin ayınan,	*Bahtsız ananın yüzünden,*
Cedigerdin cüz balban	*Cediger'in yüz pehlivanını,*
Cara tartıp salgamın.	*Yara yara devirdim.*
Kara niet Kançoro	*Kara niyetli Kançoro'yu,*
Kara şaytan buzuktu	*Kara şeytan bozguncuyu,*
Katındıgı kurusun,	*Kadınlığım kurusun,*
Caza muştap kalgamın,	*Yanlış vurup ıskaladım,*
Möltüröp közüm kayrılıp,	*Sulanıp gözüm dönüp,*
Karaldı kılgan enemden,	*Gözbebeği edindiğim anamdan,*
Kalıp kaldım tirüülöy	*Kalakaldım diri diri,*
Korduk menen ayrılıp.	*Horlukla ayrılıp.*
Oñ kaptalım sol eti	*Sağ böğrümün sol eti,*
Oçogor tiyip bölünüp,	*Oçogor değip bölünüp,*
On eki müşkül, miñ zorduk,	*On iki müşkül, bin zorluk,*
Töbömdö çukul körünüp,	*Tepemde yakın görünüp,*
Öksöp-ıylap kaygırıp,	*Hıçkırıp ağlayıp kederle,*
Öñgöçö korduk, dümök iş	*Türlü horluk, gaile iş,*
Enekemden ayrılıp.	*Anacığımdan ayrılıp.*
Tökpöy kaldım kanımdı,	*Dökemeden kaldım kanımı,*

Kursakta altay kümön bar,
Kıybay kaldım uşintip,
Kızıtalak canıñdı.
Bezildep ıylap kaygırıp,
Karaldı kılıp oturgan,
Enekeñden ayrılıp.
İç örttönüp kan ketip,
Men şorduudan al ketip,
Katındıgı kurusun
Belesi biyik belim cok,
Bek müşkül körüp düynö bok.
Katındıgı kurusun,
Karmaşa keter çarkım cok.

Karnımda altı aylık umut var,
Kıyamadan kaldım böylece,
Kahrolası, senin canına.
Sızlanıp ağlayıp kederle,
Gözbebeği edinip oturduğum,
Anacığından ayrılıp.
İçim tutuşup kan gidip,
Ben bahtsızdan güç gidip,
Kadınlığı kurusun,
Yüce tepeli dayanağım yok,
Ağır müşkül görünce dünya bir hiç.
Kadınlığı kurusun,
Kapışmaya gücüm yok.

Baykuştugum sında cok,
Atıştı arbın saluuçu
Aygay artık balaadan
Acıratıp aluuçu
Asıl uulum mında cok,
Bel baylagan belimden,
Meder kılıp oturgan
Berenim uulum anda cok.
İç örttönüp boorum cok.
Kanatım coogo culdurup,
İç örttönüp kalıñ kök
Oşondo uulum sen bolsoñ,
Buzbayt belem kanımdı,
Çaçpayt belem malımdı.
Kıcıldagan cediger,
Kıybayt belem canımdı,
Talastın tömön oyuna
Çiybeyt belem sızıktı.
Betteşip kirip uruşup,
Salbayt belem buzuktu.
Keçee kamap duşman kelgende,
Karıp bolup bizdin el
Katuu müşkül körgöndö
Kılbadam iştin durusun,
Katındıgı kurusun,

Zavallılığım tarifsiz,
Atışı bolca salıveren,
Feryadı aşkın beladan,
Ayırıp kurtarıveren,
Asil oğlum burada yok,
Bel bağladığım belimden,
Medet bilip oturduğum,
Yiğidim oğlum orada yok.
İçim tutuşur, bağrım yok.
Kanadımı düşmana yoldurup,
İçim tutuşup mosmor,
O zaman oğlum sen olsaydın,
Kanım böyle bozulur muydu,
Malım böyle saçılır mıydı.
Kaynaşan Cediger'e,
Canımı kıydırır mıydım,
Talas'ın aşağı düzlüğüne,
Çizgiyi çizmez miydim.
Yüzleşip girip vuruşup,
Bozgunu salmaz mıydım.
Dün kuşatıp düşman geldiğinde,
Garip düşüp bizim el,
Ağır müşkül gördüğünde,
Yapamadım işin doğrusunu,
Kadınlığı kurusun,

Aldırıp iydim malımdı,
Olcolottum canımdı.
Kıydırdım cibek celemdi,
Tarttırıp iydim men oşol
Taalayga bütkön enemdi.
Enekeme kezikseñ,
Amandaşa bara kel,
Meder kılıp aluuga,
Beren eneñ taalaydı
Beri karay ala kel.
Körgözö körgün közümö,
Adamdan artık mekendi
Balam, ala kelgin özümö.
Taştap salsañ camanat,
Eren uulum, ugup al,

Kaptırıverdim malımı,
Ganimet ettirdim canımı.
Kestirdim ipek yele ipimi,
Çektiriverdim ben işte,
Bahta yaratılmış anamı.
Anacığıma rastlarsan,
Selamlaşıp varıp gel,
Medet edinip almak için,
Yiğit anamı, o talihi,
Beri yana alıp gel.
Göster gözüme mutlaka,
İnsandan üstün sığınağı,
Yavrum, getir bana kendime.
Bırakıp gelirsen yazıktır,
Er oğlum, dinleyiver,

Enekem saa amanat!
Ala kelseñ özümö,
Ak baybiçe enemdi
Körgözö kör közümö.
Körünö tiktep köröyün,
Emçeginen bir cıttap,
Andan kiyin ölöyün!
Kaz aylanbas kara zoom,
Kayrandan kalgan uluu toom,
Körgön közdün karası,
Cürögümdün barası,
Cangızım, balam, aman cür,
Eneñdin bolboyt çaması.
Salamat barıp, sak kelgin,
Şorduu eneñ baykuştu
Sagındırbay bat kelgin,
Esen barıp, soo kelgin.
Cetim uulum özüñdü
Ceti kündün birinde
Aman körsöm közüñdü
Karaldım cetim kelet – dep,
Altı küngö küyörmün
Altı kündö kelbeseñ,

Anacığım sana emanet!
Getirirsen bana,
Ak baybiçe anamı,
Göstere gör gözüme.
Göz göre bakıp göreyim,
Memesinden bir koklayıp,
Ondan sonra öleyim!
Kaz dönmez kara kayam,
Yiğitten kalan ulu dağım,
Gören gözün karası,
Yüreğimin varı yoğu,
Bir tanem, yavrum, esen yürü,
Ananın gücü yetmez olur.
Selametle varıp sağ gel,
Bahtsız anamı, zavallıyı,
Özletmeden tez gel,
Esen varıp sağ gel.
Yetim oğlum, senin,
Yedi günün birinde,
Sağ görsem gözünü,
Gözbebeğim yetim gelir — diye,
Altı gün boyu yanarım,
Altı günde gelmezsen,

	Ak didarıñ körbösöm,	*Ak yüzünü görmezsem,*
	Acaldan murun ölörmün».	*Ecelden önce ölürüm».*
20160	Ayday katın Ayçürök	*Ay gibi kadın Ayçürök,*
	Ölgöndö körgön balasın,	*Öle yite gördüğü yavrusu için,*
	Köp bölüntüp sanaasın,	*Kaygısını nice bölüp,*
	Calpı müşkül kıyın iş,	*Toptan müşkül, çetin iş,*
	Cañgızdın cönün karaçı.	*Yalnızın hâline bir bak.*
	Köñülü köp-köp bölünüp,	*Gönlü kat kat bölünüp,*
	Közdün caşı tögülüp,	*Gözünün yaşı dökülüp,*
	Kayrılbay bala kalçuday,	*Çocuk dönmeyip kalacakmış gibi,*
	Kaygılanat Ayçürök,	*Kaygılanır Ayçürök,*
	Cön ele bir kazatka cortup	*Sanki düpedüz bir gazaya akın edip*
20170	barçuday.	*gidecekmiş gibi.*
	Köp kapası kuuragır,	*Çok tasası, kahrolası,*
	Körüşüşpöy kalçuday,	*Bir daha görüşemeyecekmiş gibi,*
	Çıñırdı katın çırkırap,	*Çığırdı kadın çığlık çığlığa,*
	Çınday albay burkurap.	*Kendini tutamayıp hüngür hüngür.*
	Kayrattanıp sabılıp,	*Yüreklenip çırpınıp,*
	Kaynatası kankordun	*Kayınatası o hunharın,*
	Arbagına calınıp.	*Ruhuna yalvarıp.*
	Köñül çögüp bölünüp,	*Gönlü çöküp bölünüp,*
	Körsöñ şumduk uşul iş,	*Görsen dehşettir bu iş,*
20180	Közünön caşı tögülüp.	*Gözünden yaşı dökülüp.*
	Bödönödöy közünön	*Bıldırcın gibi gözünden,*
	Bölök-bölök caş agıp,	*Bölük bölük yaş akıp,*
	Karagattay közünön	*Frenküzümü gözünden,*
	Kamçı boyu caş ketip.	*Kamçı boyu yaş gidip.*
	Murundun suusun tarta albay,	*Burnunun suyunu çekemeden,*
	Közdün caşın arta albay,	*Gözünün yaşını dindiremeden,*
	Iylap turat çırkırap,	*Ağlar durur çığlık çığlığa,*
	Bolboy oylop sanaanı	*Durmadan düşünüp kaygıyı,*
	Bolcoboy sanap balanı,	*Yavrusunu sayıp kestiremeden,*
20190	Bışıp-canıp küyünüp,	*Pişip yanıp dertlenip,*
	Col körö elek calgız uul	*Yol görmemiş yalnız oğul,*
	Corugu kanday bolor – dep,	*Gidişi nasıl olur — diye,*
	Ceñekeñ turat küyünüp.	*Yengeciğin durur yanarak.*
	Enesi mintip turganda,	*Anası böyle dururken,*
	Kaarlanıp er Seytek	*Öfkelenip er Seytek,*

Kaarlanıp kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Küñgürönüp küülönüp,
Eren tuugan bu kurgur
Enesine süylönüp,
«Kokuy, enem» ne deysiñ
Acalduu kişi ölböybü,
Alda cassa buyruktu,
Bende çirkin körböybü,
Acalı cetken ölböybü.
Berişte beş kol sunganda
Bende bizge kerek – dep,
Buyruk kılıp turganda
Süylöödön kuu til tutular,
Cebireyil calañkıç
Bettep karşı celgende,
Beş kolun suna bergende,
Can ketip adam ölgöndö,
Kirgizbeybi kazgan kör,

Öfkelenip hazırlanıp,
Gaipten akıl bulunup,
Homurdanıp coşup,
Er doğan bu yaman,
Anasına söylenip,
«Vah anam, ne diyorsun,
Eceli gelen kişi ölmez mi,
Allah yazdıysa buyruğu,
Kul zavallı görmez mi,
Eceli yeten ölmez mi.
Melek beş parmağını uzattığında,
Kul bize gerek — diye,
Buyruk kılıp durduğunda,
Söylemekten kuru dil tutulur,
Cebrail, o can alıcı,
Yüzleyip karşı estiğinde,
Beş parmağını uzatıverdiğinde,
Can gidip insan öldüğünde,
Kazılan mezar içine almaz mı,

Opat bolso aalamdı
Batırbaybı kara cer.
Kaygırbagın, ene sen,
Eren kandın tukumu
Elin tappay tınabı?
El tappay koyup cigitti
Uşintip Kuday urabı?
Kulalı uçat cerine,
Kurgan er ketet eline
Telik kuş uçat cerine,
Tentigen ketet eline.
Karaldı kılıp oturgan
Kayran elge ketemin.
Kanzaadanın calgızı,
Kaçıp cürüp netemin.
Meder kılıp oturgan,
Belgilüü elge ketemin.
Bekzaadanın balası,
Curttan bezip netemin.

Yok olup gitse âlemi,
Kara yer sığdırmaz mı.
Kaygılanma, ana sen,
Er hanın soyu,
Elini bulmadan durur mu?
Yiğidi elsiz bırakıp,
Böyle Tanrı vurur mu?
Çaylak uçar yerine,
Dertli er gider eline,
Telek kuş uçar yerine,
Başıboş gezen gider eline.
Gözbebeği edinip oturduğum,
Yiğit ele giderim.
Han oğlunun bir tanesi,
Kaçıp gezip nideyim.
Medet edinip oturduğum,
Namlı ele giderim.
Beyzadenin evladı,
Yurttan bezip nideyim.

Küñgöyündö kümüş bar,
Sarı adır çalkak beline,
Sagındım ketem elime.
Adırında altın bar,
Aska too küdür belime,
Sanadım ketem elime» –
Dep, oşentip, er Seytek
Enesin koştop munu aytıp,
Eçen bölök şumdu aytıp,
Ayçıgı altın tuu kılıp,
Ok ötpöstön ton kiyip,
Ok cetpes külük at minip,
Kılküröñdün kuyrugun
Kıygaçınan bir tüyüp,
Elkin Keñ-Kol, keñ Talas,
Cerine ketti er Seytek.
Argın, kırgız kayran curt
Eline ketti er Seytek.
Adırmak ala beldi aşıp,
Aşuusu kımbat too basıp,
Bet algandan col cürüp,

Güneyinde gümüş var,
Sarı kırlar, engin beline,
Özledim, giderim elime.
Kırlarında altın var,
Sarp dağ, tümsek belime,
Andım, giderim elime» —
Deyip, böylece, er Seytek,
Anasına böyle deyip avutup,
Nice başka acayip söz söyleyip,
Hilali altın tuğ yapıp,
Ok geçmez kaftan giyip,
Ok yetmez yüğrük ata binip,
Kılküröñ'ün kuyruğunu,
Çaprazından bir düğüp,
Özgür Keñ-Kol, geniş Talas,
Yerine gitti er Seytek.
Argın, Kırgız, yiğit yurt,
Eline gitti er Seytek.
Engebeli ala beli aşıp,
Geçidi zorlu dağı basıp,
Yöneldiği yönden yol yürüyüp,

At ayabay mol cürüp,
Tınıp tulpar çaldırbay,
Cambaştap uyku kandırbay,
Çıkanaktap tınç albay,
Çırım etip uyku albay,
Aşıp-şaşıp celigip,
Arstanday eeligip,
Toktoo kılbay col cürüp,
Al ayabay mol cürüp,
Bereniñ kaydan ayandı,
Eer beldey munarık,
Munarıktı tayandı.
Munarıktın ber cagı,
Askası artık kerüü eken.
Kara-Buura, çoñ Çatkal
Talaska tuştaş çerüü eken,
Kıyası kıybat tar eken,

Atı esirgemeden bol yürüyüp,
Durup küheylanı otlatmadan,
Yanlayıp uykuya kanmadan,
Dirsek dayayıp dinlenmeden,
Kestirip uyku almadan,
Aşıp koşup coşup,
Arslan gibi şahlanıp,
Duraklamadan yol yürüyüp,
Gücü esirgemeden bol yürüyüp,
Yiğidin hiç mi hiç esirgemedi,
Eyer beli gibi bir pus,
O pusa dayandı.
Pusun beri yanı,
Kayası yüce yamaçmış.
Kara-Buura, büyük Çatkal,
Talas'a karşı ormanmış,
Yamacı zorlu, darmış,

Kırka cagı car eken,
Toosu kemer kerüü eken.
Keñ Çatkal toosu deer eken
A Çatkaldı aştı ele,
Aldı cagı keñ Talas –
Keñ Talastı bastı ele.
Canıbarım keñ Talas –
Catkan eken çalkayıp,
Munun toosu biyik dañkayıp.
Bulagı aşıp-taşıptır
Bulbul sayrap tañşıptır,
Muñu bar kişi caşıptır.
Calbıragı cargaktay,
Kara kurtu barmaktay,
Baltırkan çöbü bilektey,
Maralı kaçıp çu dese,
Mala kaşka inektey,
Çırpıktarı çınarday.
Çımçıktarı ularday,
Keskeldirigi cılanday.
Kulandarı kunanday,
Cılandarı cılastın,
Büktöp türgön arkanday.

Sıradağ yanı uçurummuş,
Dağı kemer gibi yamaçmış.
Geniş Çatkal dağı derlermiş,
O Çatkal'ı aştıydı,
Ön yanı geniş Talas —
Geniş Talas'a bastıydı.
Canım benim geniş Talas —
Yatarmış boylu boyunca,
Bunun dağı yüksek, heybetli.
Pınarı aşıp taşmış,
Bülbül ötüp şakımış,
Derdi olan kişi yaş dökmüş.
Yaprağı yarğak derisi gibi,
Kara kurdu başparmak gibi,
Baldırgan otu bilek gibi,
Maralı kaçıp 'çü' dese,
Açık donlu akıtmalı inek gibi,
Fidanları çınar gibi.
Serçeleri ular gibi,
Kertenkelesi yılan gibi.
Kulanları kunan tay gibi,
Yılanları — kör olasıca —
Katlanıp dürülmüş urgan gibi.

Alda Taala candardı
Caratat eken ar kanday.
Özön taypak çalkayıp,
Öndürlüü toosu dañkayıp,
Canıbarım Talastın
Too kurçagan karı bar,
Tolgon candın baarı bar.
Can caratkan makuluk,
Tolgon eken abıdan
Adırdan kükük küülönüp,
Tokoydogu bulbulu
Muñkanıp eçen süylönüp,
Muñduu bulbul süylönsö
Muñu bar kişi ukkusuz,
Muñayıp adam kıyla can

Allah Teala canları,
Yaratırmış türlü türlü.
Vadisi düz, alabildiğine,
Verimli dağı heybetli,
Canım Talas'ın,
Dağı kuşatan karı var,
Dolu dolu canın hepsi var.
Can verilmiş mahluktan,
Dolmuş epeyce her yanı,
Kırlardan guguk coşup,
Ormandaki bülbülü,
İnleyip nice söylenip,
Dertli bülbül söylenince,
Derdi olan dayanıp dinleyemez,
Mahzunlaşıp insan, nice can,

Kızıgına çıkkısız. *Zevkine doyulmaz.*
Taldarı bar iyilip, *Söğütleri var eğilip,*
Adırdan arkar tüyülüp. *Kırlardan arkar sıçrayıp,*
Budurdan bugu buyugup, *Tepelerden geyik ürküp,*
Mına tektirinde tekesi, *İşte sekisinde tekesi,*
Karşı-terşi kuyulup. *Karşılıklı çaprazlama dökülüp.*
Kulaktarın çunaytıp, *Kulaklarını dikleştirip,*
Böksösün börü coyloptur. *Yamacını kurt kollamış.*
Kuyruktarın çubaltıp, *Kuyruklarını sürüyüp,*
Tüzündö tülkü oynoptur. *Düzünde tilki oynamış.*
Corgo toodak, çoñ toodak, *Yorga toy kuşu, büyük toy,*
Adırın ottop bölünüp, *Kırını otlayıp bölünüp,*
Ar ırıskı çın cırgal, *Her rızık gerçek safa,*
Öndürdön agı tögülüp. *Yamaçtan bereketi dökülüp.*
Canıbarım keñ Talas, *Canım geniş Talas,*
Alması attın başında, *Elması at başı gibi,*
Cañgagı saydın taşında, *Cevizi derenin taşı gibi,*
Betege belden buralıp, *Ayrık otu belden kıvrılıp,*
Kızgaldak çöp, kımızdık *Gelincik otu, kuzukulağı,*
Belden burap çubalıp, *Belden kıvrılıp uzayıp,*
Taraşaluu kerüüdön *Çakıl taşlı yamaçtan,*
Tarap bulak bölünüp, *Dağılıp pınar bölünüp,*
Tañ kaldı belem Talaska *Şaştı mı ne Talas'a,*
Balanın köönü bölünüp, *Çocuğun gönlü bölünüp,*
Beylep körsö keñ Talas *Dikkatle baksa geniş Talas,*

Beyişke katar körünüp. *Cennete denk görünüp.*
Aşuusun tozgon karı bar, *Geçidini bekleyen karı var,*
Adamga kızık düynönün *İnsana ilginç dünyanın,*
Abaylap körsöñ baarı bar. *Dikkatle baksan hepsi var.*
Tülkü murut, conkuçka *Tilkibıyığı, yumak otu,*
Kökömeren, ak sokto, *Gök meren, ak filiz,*
Türlüü çöptün baarı bar. *Türlü otun hepsi var.*
Körgön bende toyguday, *Gören kul doyacak gibi,*
Körsöñ mınday Talastı. *Görsen böylesi Talas'ı.*
Urluu baktuu kilemdi, *Nakışlı, bahtlı kilimi,*
Talaska cayıp koygondoy, *Talas'a serilmiş gibi,*
Körgön candın köönü tok, *Gören canın gönlü tok,*
Körsöñ Talas bek kızık. *Görsen Talas pek ilginç.*

Kermege külük keriltip,
Baylap catçu cer eken,
Kün tamaşa, tün oyun
Caylap catçu cer eken,
Koşton kiyip suusar börk,
Irgap catçu cer eken,
Kunan minip, kuş salıp,
Cırgap catçu cer eken.
Erikse elik atışıp,
Eçen kızık tamaşa
Erikpey oynop catışıp,
Kargılap taygan it alıp,
Kara barçın kuş alıp,
Salbay turgan cer beken.
Öñgöçö oyun kızıkka
Batpay turgan cer beken,
Köp tamaşa oyunga
Kanbay turgan cer beken,
Kaduu cerdin iz izdep,
Çalbay turgan cer beken?
Öñgöçö oyun kızıkka
Batpay turgan cer beken.
Bölünüp orto çın möröy,
Atpay turgan cer beken.
Elkin oynop kızıkka,
Batpay turgan cer beken.
Elkin oynop, el külüp,

Germe ipe küheylan gerdirip,
Bağlanıp yatılası yermiş,
Gündüz temaşa, gece oyun,
Yaylanıp yatılası yermiş,
Üstüne giyip zerdeva börkü,
Sallanıp keyfedilesi yermiş,
Kunan binip kuş salıp,
Sefa sürüp yatılası yermiş.
Canı sıkılsa karaca avlayıp,
Nice ilginç temaşayla,
Usanmadan oynayıp yatışıp,
Tasmalayıp tazı it alıp,
Kara tavşancıl kuş alıp,
Salmadan durulur yer miymiş.
Türlü oyun eğlenceye,
Dalmadan durulur yer miymiş,
Çok temaşa oyuna,
Kanmadan durulur yer miymiş,
Uğrak yerin izini arayıp,
Kolaçan etmeden durulur yer miymiş?
Türlü oyun eğlenceye,
Dalmadan durulur yer miymiş.
Bölünüp ortaya gerçek ödül koyup,
Atışmadan durulur yer miymiş.
Serbestçe oynayıp eğlenceye,
Dalmadan durulur yer miymiş.
Serbest oynayıp, el gülüp,

Cer kadırın el bilip,
Catpay turgan cer beken.
Alaman oyun kökbörü
Tartpay turgan cer beken,
Ar kızıkka cigitter
Batpay turgan cer beken,
Adır çalıp, altın taap,
Tuu kuyruk tüyüp atın çaap,
Abiyir bergen er ozup,
Ak bolot alıp, col tosup,
At arıtıp cer çalıp,

Yerin kadrini el bilip,
Yatmadan durulur yer miymiş.
Yağma oyunu gökbörü,
Çekilmeden durulur yer miymiş,
Her eğlenceye yiğitler,
Dalmadan durulur yer miymiş,
Kır dolaşıp altın bulup,
Tuğ kuyruk düğüp atını koşturup,
Şeref kazanan er öne geçip,
Ak çelik alıp yol kesip,
At yorup yer dolaşıp,

	It agıtıp, kuş salıp,	*İt salıp kuş uçurup,*
	Oñcoñdontup tulpardı	*Hoplata zıplata küheylana,*
	Minbey turgan cer beken?	*Binilmeden durulur yer miymiş?*
	Kınay beldi buunup,	*Sıkıca beli bağlayıp,*
20390	Kırgızga korgon tuulup,	*Kırgız'a kale doğup,*
	Kınay beldi kurçanıp,	*Sıkı beli kuşanıp,*
	Kırışkan coogo kol salıp,	*Çekişen düşmana el atıp,*
	Tiybey turgan cer beken	*Saldırılmadan durulur yer miymiş,*
	Kımızga toyup, kız oynop,	*Kımıza doyup kızla oynayıp,*
	Kızıkka batıp er cırgap	*Eğlenceye dalıp er sefa sürüp,*
	Cırgabay turgan cer beken,	*Sefa sürülmeden durulur yer miymiş,*
	Kazanbaktay kara börk	*Kazan kapağı gibi kara börk,*
	Kalık korgonu tuu kılıp,	*Halkın kalesini tuğ edip,*
	Irgabay turgan cer beken.	*Sallanmadan durulur yer miymiş.*
20400	Koşoktoşup teñ külüp,	*Koşuklaşıp birlikte gülüp,*
	Cırgabay turgan cer beken?	*Sefa sürülmeden durulur yer miymiş?*
	Canıbarım Talastın	*Canım Talas'ın,*
	Adırı bar, beli bar.	*Kırı var, beli var.*
	Alban türlüü çöbü bar,	*Envai türlü otu var,*
	Adamga kerek köbü bar.	*İnsana gerekli çoğu var.*
	Betege ösüp, çöp ösüp,	*Ayrık bitip ot bitip,*
	Ar bir mıktuu çalkaktan	*Her bir sağlam yamaçtan,*
	Altınday bulak kuyulgan.	*Altın gibi pınar dökülür.*
	Kumar bolup, er külüp,	*Keyfe dalıp er gülüp,*
20410	Cigit catar cer eken.	*Yiğit yatası yermiş.*
	Kulundap, töldöp mal ösüp,	*Kulunlayıp yavrulayıp mal çoğalıp,*
	Cırgap catar cer eken,	*Sefa sürüp yatılası yermiş,*
	Canıbarım keñ Talas –	*Canım geniş Talas —*
	Tokoyu bar, çeri bar,	*Ormanı var, sık çeri var,*
	Tolkugan eçen çebi bar.	*Dalgalanan nice kalesi var.*
	Tolup catkan tamaşa	*Dolup yatan temaşanın,*
	Bütkül cırgal köbü bar.	*Bütün sefanın çoğu var.*
	Cılgın, kayıñ-talı bar,	*Ilgını, kayını, söğüdü var,*
	Karagay, kayıñ kök tirep,	*Çam, kayın göğe direnip,*
20420	Ar sonundun baarı bar.	*Her güzelin hepsi var.*
	Al çerinin içinde	*O ormanının içinde,*
	Ay arstan dagı bar,	*Ay yeleli arslan dahi var,*
	Çagarak kuyruk çaar con,	*Halka kuyruk, alaca sırt,*

Colborstoru dagı bar,
Can caratkan makuluk,
Kulak ugup, köz körgön
Adam aytkan, baarı bar.
Dünüyö kaynap, nık tolup,
Canıbarım Talaska
Bütkön eken abıdan.
Cer soorusu turbaybı,
Cerdegen kırgız tunbaybı!
Ata konuş keñ Talas –
Arkı atam tapkan turbaybı!
Ataganat dünüyö ay,
Buga catkan adam tunbaybı.
Tektir adır cerine
Teke-kulca toktoptur,
Tegiz tokoy içine
Toropoy kaman ottoptur.
Candarı bar canıbar,
Canıbarım Talasta
Can bütköndün baarı bar,
Too cagın karasañ,
Ilayım ketpes karı bar,
Tokoy için karasañ,
Koko tamak, çarı bar.
Caratılgan makuluk –
Makuluktun baarı bar.
Karçıga, çeke kuştarı
Kamçılanat uçkanı.
Kulalı, çekir kuştarı,
Kup kamıngan kuştarı.
Üydöy-üydöy çınarı,

Kaplanları dahi var,
Can verilmiş mahluktan,
Kulağın duyduğu, gözün gördüğü,
İnsanın dediği hepsi var.
Dünya kaynayıp tıka basa dolup,
Canım Talas'a,
Konmuş yerleşmiş epeyce.
Yerin sağrısı değil mi,
Yurt tutan Kırgız gönenmez mi!
Ata yurdu geniş Talas —
Uzak atamın bulduğu değil mi!
Ah be dünya, hey,
Buraya yatan insan gönenmez mi.
Sekili kır yerine,
Teke, yaban koçu konaklamış,
Düz orman içine,
Domuz yavrusu, yaban domuzu otlamış.
Canlıları var, canım,
Canım Talas'ta,
Can taşıyanın hepsi var,
Dağ yanına bakarsan,
İnşallah erimez karı var,
Orman içine bakarsan,
Gıdık boğazlısı, çakırı var.
Yaratılmış mahluk —
Mahlukun hepsi var.
Atmaca, çakır kuşları,
Uçuşu kamçı gibi hızlanır.
Çaylağı, şahin kuşları,
İyice donanmış kuşları.
Ev gibi ev gibi çınarı,

Cer soorusu Talasta
Tolup atat buları.
A çınardı karasa,
Canıbardı kaalasa,
Bir butagın baykasa,
Samsañdagan sartuugan
Bir butagın karasa,

Yerin sağrısı Talas'ta,
Bunlar dolup taşar.
O çınara baksa,
Canım varlığı dilese,
Bir dalını gözlese,
Kabarık tüylü sar doğan konmuş,
Bir dalına baksa,

Ala karga a tuugan,
Bir butagın karasa –
Ala moyun taan tuugan.
Bir butagın karasa,
Üksöyüp ükü al turgan,
Bir butagın karasa,
Kımpıy kırgıy bu tuugan.
Bir çınardın özünö,
Alban türlüü can tuugan.
Canıbarı Keñ Talas,
Cerdin kürü turbaybı,
Cerdegen kırgız, az argın,
Eldin gülü turbaybı.
Kalıñ kırgız ay tartıp,
Konboy turgan cer beken,
Kündüz şapar, tünü oyun
Bolboy turgan cer beken,
Kök sülöösün kımbat börk
Irgabay turgan cer beken,
Koşoktoşup köp oynop,
Cırgabay turgan cer beken,
Tirüülük kamı uşu – dep,
Oyloboy turgan cer beken,
Oymok ooz, boto köz,
Oykuçtagan kumar köz,
Kırmızı köynök, ayça bel,
Kıltıldagan suluuga
Catpay turgan cer beken?
Kıyın oyun, külkügö
Batpay turgan cer beken?
Tüzöñ too keñ çalkak
Konboy turgan cer beken?
Kündüzü kelin, tünü kız,

Bolboy turgan cer beken?
Möröy tigip, bayge atıp,
Batpay turgan cer beken,
Bay erteñden ordonu
Atpay turgan cer beken?

Ala karga oraya konmuş,
Bir dalına baksa —
Ala boyunlu cüce karga konmuş.
Bir dalına baksa,
Kabarıp baykuş orada durmuş,
Bir dalına baksa,
Süzülmüş atmaca buraya konmuş.
Bir tek çınarın üstüne,
Envai türlü can konmuş.
Canım işte Geniş Talas,
Yerin gözdesi değil mi,
Yurt tutan Kırgız, az Argın,
Elin gülü değil mi.
Kalabalık Kırgız halka kurup,
Konmadan durulur yer miymiş,
Gündüz gezinti, gecesi oyun,
Olmadan durulur yer miymiş,
Gök vaşak kürklü değerli börk,
Sallanmadan durulur yer miymiş,
Koşuklaşıp çok oynayıp,
Sefa sürülmeden durulur yer miymiş,
Dirliğin kaygısı budur — diye,
Düşünülmeden durulur yer miymiş,
Yüksük ağızlı, boto gözlü,
Süzülen sevdalı gözlü,
Kırmızı gömlekli, ince belli,
Salınan güzelle,
Yatılmadan durulur yer miymiş?
Çetin oyuna, gülüşe,
Dalınmadan durulur yer miymiş?
Düz dağ, geniş yayvan,
Konulmadan durulur yer miymiş?
Gündüzü gelin, gecesi kız,

Olmadan durulur yer miymiş?
Ödül dikip, bahis atıp,
Dalınmadan durulur yer miymiş,
Zengin sabahtan ordoyu,
Atmadan durulur yer miymiş?

Çatıraş oynop dañ salıp,
Catpay turgan cer beken.
Ee, canıbar keñ Talas,
Aybanında porum bar,
Alban türlüü sonun bar.
Bu canıbar Talasta
Kara eginden kürüç köp,
Kalayınan kümüş köp,
Boz koyondon tülkü köp,
Bosogo cıygan mülkü köp,
Cañcalınan külkü köp,
Can cırgatar mülkü köp.
Cılgınduu Keñ-Kol cer eken,
Çın caralıp taalayga
Caralıp kalgan cer eken.
Miñdey bölök çöbü bar,
Canıbarım Talasta
Ar sonundun baarı bar,
Adırında arpa baş,
Ar türdüü çöptün baarı bar.
Adamga kerek caralıp,
Bütkön eken abıdan
Buduru bar, çatı bar,
Altından kımbat taşı bar,
Canıbarım Talasta
Ar kızıktın başı bar.
Cılgını bar, talı bar,
Abaylasañ Talastın
Adamga kızık baarı bar.
Köhardan kımbat barkı bar,
Körüp kaalap cerdegen,
Kökcalım atam karkıbar.
Çalkaygan adır tüzöñgö
Cakalap kalkı caylagan.
Eñ karısı elinin

Satranç oynayıp şamata salıp,
Yatılmadan durulur yer miymiş.
Ey, canım geniş Talas,
Hayvanında endam var,
Envai türlü güzellik var.
Bu canım Talas'ta,
Kara ekinden pirinç çok,
Kalayından gümüş çok,
Boz tavşandan tilki çok,
Eşiğe yığılan malı çok,
Kavgasından gülüşü çok,
Can sevindiren malı çok.
Ilgınlı Keñ-Kol yermiş,
Gerçekten bahta yaratılıp,
Yaratılıp kalmış yermiş.
Bine yakın başka otu var,
Canım Talas'ta,
Her güzelin hepsi var,
Kırında arpa başağı,
Her türlü otun hepsi var.
İnsana gerekli yaratılıp,
Var olmuş epeyce,
Tümseği var, koyağı var,
Altından pahalı taşı var,
Canım Talas'ta,
Her eğlencenin başı var.
Ilgını var, söğüdü var,
Dikkat etsen Talas'ın,
İnsana ilginç hepsi var.
Cevherden pahalı değeri var,
Görüp isteyip yurt tutan,
Bozkurdum atam, o ulu.
Uzanan kır düzlüğü,
Boylayıp halkı yaylamış.
Elinin en yaşlısı,

Miñden kısır baylagan,
Kempiri kuyruk çaynagan.
Kerüüsün adam caylagan,

Binden kısır kısrak bağlamış,
Kocakarısı kuyruk yağı çiğnemiş.
Yamacını insan yaylamış,

Adırı tokson bölüngön,
Abaylap körsöñ bu Talas
Kırgızga taalay köründgön.
Kindigin kesip, kirin cuup,
Öndürlüü suuga tögüşkön,
El köböyüp, curt ösüp,
Uşerden köktöp önüşkön.
Botom, şorduudan bizdey bar beken,

Tentip cürüp körüşkön,
Özönü dañkak çalkaygan,
Cerdey sonun bar beken,
Bitteyinde birigip,
Kenedeyde kezikken,
Barmaktayda baş koşup,
Kindikteş bolup tuulgan,
Eldey sonun bar beken,
Elden tentip kañgırap,
Atasınan ayrılgan,
Mendey şorduu bar beken?
Sarı adırmak kırka tal,
Cerdi körüp bir ıylap,
Argın, kırgız atı uykaş
Eldi körüp bir ıylap.
Atası Manas karoolu
Tuunu körüp bir ıylap,
Altınday taza tuptunuk
Suunu körüp bir ıylap,
Kaptal cagı Kapka-Taş
Çepti körüp bir ıylap,
Atası çıkkan Kan-Caylak
Bekti körüp bir ıylap,
Tuura cagın karasa
Bakay kandın kazına –
Üñkürdü körüp bir ıylap,
Ar kızıgı şayma-şay
Cerdi körüp bir ıylap,
Aytıluu kırgız, az argın

Kırı doksana bölünmüş,
Dikkatle baksan bu Talas,
Kırgız'a baht görünmüş.
Göbeğini kesip kirini yıkayıp,
Bereketli suya dökmüşler,
El çoğalıp yurt büyüyüp,
Buradan yeşerip türemişler.
Yavrum, bahtsızlardan bizim gibisi var mıdır,
Sürgün gezip görüşen,
Vadisi apaçık uzanan,
Bu yer gibi güzeli var mıdır,
Bit kadarken birleşip,
Kene kadarken karşılaşan,
Parmak kadarken baş koşup,
Göbekteş olup doğan,
Bu el gibi güzeli var mıdır,
Elden sürülüp avare,
Atasından ayrılan,
Benim gibi bahtsız var mıdır?
Sarı engebeli sıra söğüt,
Yeri görüp bir ağlayıp,
Argın, Kırgız adı uyumlu,
Eli görüp bir ağlayıp.
Atası Manas'ın gözcü yeri,
Tuğu görüp bir ağlayıp,
Altın gibi temiz, dupduru,
Suyu görüp bir ağlayıp,
Yan tarafı Kapka-Taş,
Kaleyi görüp bir ağlayıp,
Atasının çıktığı Kan-Caylak,
Sığınağı görüp bir ağlayıp,
Karşı yanına baksa,
Bakay hanın hazinesi —
Mağarayı görüp bir ağlayıp,
Her güzelliği eksiksiz,
Yeri görüp bir ağlayıp,
Namlı Kırgız, az Argın,

Eldi körüp bir ıylap,
At ayabay col cürüp,
Ayanbastan mol cürüp,
Çoñ Keñ-Koldu cakalap,
Batkendin boyun bakalap,
Cılgındını sıdırıp,
Üç Koşoydun böksösün
Boyu menen kıdırıp,
Adır-adır bel aşıp,
Arımak kızık cer basıp,
Kötörmölüü urçukka
Salınıp kirgen tumşukka,

Eli görüp bir ağlayıp,
Atı esirgemeden yol yürüyüp,
Sakınmadan bol yürüyüp,
Büyük Keñ-Kol'u boylayıp,
Batken'in boyunu kıyılayıp,
Ilgınlığı sıyırıp geçip,
Üç Koşoy'un yamacını,
Boyunca dolaşıp,
Kır kır bel aşıp,
Nice ilginç yerden geçip,
Yükseltili çıkıntıya,
Sokulup girilen buruna,

Seytek enesin izdep cerine kelgeni Kanıkeyge kezigişip, eldin, cerdin maanisin surap turgan ceri. Kançoro eki muzoonun ortosuna Kanıkeydi korduk kılıp baylap koygon ceri. Kanıkey Seytekke sözün aytıp bütö elekte, eki muzoonun başın Seytektin kesip alganı cana Kanıkey Seytekti, Kançoro kandan ölgönçö senden ölöyün dep, Seytekti taanıbastan etekten alıp, oodara tartıp algan ceri. Emnesi bolso dagı eneme korduk kılıp catkan koyçukoloñdun biröö eken dep, kanımdı içkizip, ce kanın tögöyün dep, ar kaçandan bir kaçan uşulardın kordugu ötüp ketti dep, Akbalanın: «Karma, ene, karma» – dep Akbaltanı kolуna karmap kelgen ceri.

Seytek'in anasını arayıp yurduna gelişi, Kanıkey'le karşılaşıp elin, yerin ahvalini sorduğu yerdir. Kançoro'nun iki buzağının arasına Kanıkey'i horlayıp bağladığı yerdir. Kanıkey Seytek'e sözünü söyleyip bitirmeden, Seytek'in iki buzağının başını kesip aldığı ve Kanıkey'in, Kançoro handan öleceğime senden öleyim deyip, Seytek'i tanımadan eteğinden tutup yere çekip devirdiği yerdir. Ne olursa olsun anama horluk eden çoban çoluğun biridir deyip, ya kanımı içirteyim ya kanını dökeyim deyip, ne zamandır bunların horluğu canımıza tak etti deyip, Akbala'nın: «Tut, ana, tut» deyip Akbalta'yı eline alıp geldiği yerdir.

Çın Kırçındın oyunda,
Çoñ çınardın boyunda
Cakın cetip kelgende,
Körsöñ sonun iş kıyın
Bet aldınan burkurap,
Bozdop çıktı bir buyum,

Çın Kırçın'ın düzlüğünde,
Büyük çınarın boyunda,
Yakınına yetişip geldiğinde,
Görsen olağanüstü, iş çetin,
Tam önünden inleyip,
Bozlayıp çıktı bir varlık,

Al buyumdu karasa –
Oysul ata boz ingen,
Baatırdan kalgan töö eken,
Cüktöp aydar cügü cok,
Aytayın dese tili cok,
Oysul ata mal eken.
Adamdın süygön malı bar,
Ay boz ingen canıbar.
Mañ-mañ basıp, mañ basıp,
Tört ayagın teñ basıp,

O varlığa baksa —
Oysul Ata soylu boz maya,
Bahadırdan kalan deveymiş,
Yükleyip sürecek yükü yok,
Söyleyeyim dese dili yok,
Oysul Ata malıymış.
İnsanın sevdiği malı var,
Ay boz maya, canım hayvan.
Ağır ağır basıp, salına basıp,
Dört ayağını denk basıp,

Munarıktap burçtangan,
Munarık bolup uçtangan,
Cöö tuman tüşüp uçtangan,
Köz cetpegen señirge
Üç-Koşoydun ceegine.
Tört-Küldün tömön cagına
Törö Sultan kayran şer,
Manastın saygan bagına
Bala cetip keldi ele,
Sarı kerüü kaykañga
Özönü cılgın taypañga,
Bala cetip keldi ele.
Çuudaların çañ basıp,
Eki közün kal basıp,
Töö enesi boz kaymal
Cıl on altı bolguça
Bögüp kalgan kezi eken,
Öydö turbay ordunan
Çögüp kalgan kezi eken.
Közdün caşın irgiltip,
Tögüp turgan kezi eken.
Kıbılanı bet alıp,
Eki örköçün koykoytup,
Ördöktöy moynun orkoytup,
Çögüp kalgan kezi eken.
Tüzöñdön basıp çöp çalbay,
Çık etkizip suu içpey,
Moyun cerge salıptır.

Pusa bürünüp köşelenmiş,
Pus olup uçlanmış,
Alçak sis inip sivrilmiş,
Göz yetmeyen sırta,
Üç-Koşoy'un kıyısına.
Tört-Kül'ün aşağı yanına,
Töre Sultan, yiğit aslan,
Manas'ın diktiği bağına,
Çocuk yetişip gelmişti,
Sarı yamaç sırta,
Vadisi ılgınlı düzlüğe,
Çocuk yetişip gelmişti.
Yapağısını toz basıp,
İki gözünü perde basıp,
Deve anası boz kaymal,
Yıl on altı oluncaya dek,
Bekleyip kaldığı zamanmış,
Yerinden doğrulmadan,
Çöküp kaldığı zamanmış.
Gözünün yaşını damlatıp,
Döküp durduğu zamanmış.
Kıbleye yüz tutup,
İki hörgücünü dikleştirip,
Ördek gibi boynunu uzatıp,
Çöküp kaldığı zamanmış.
Düzlükte yürüyüp ot koparmadan,
Bir yudum su içmeden,
Boynunu yere salmış.

On altı cılga boz kaymal
Bozdop catıp alıptır.
Eegin taşka artıptır,
Boz kaymaldın azabın
Akbala şorduu tartıptır.
Ködöödön culup çöp berip,
Könök menen suu berip,
Çıñırıp ıylap çırkırap,
Ayban mintip turganda
Adımdın canı kanday – dep,
Opsuz ıylap burkurap,
Seytek keyip turdu ele,
Keyişti mıktap kıldı ele.
Ölömün dep ölö albay,
Kerektüü candı kıyalbay,
Keyigenden al bala
Közdün caşın tıya albay.
Kımbat başka küç bolup,
Aybandan belgi iş bolup,
Ataman kalgan malım – dep,
Talaada kalgan barım – dep,
Talaanga tüşkön canım – dep,
Talıkpay keyip turdu ele.
Adamdı Kuday albaybı,
Artında mal-baş kalbaybı» –
Dep, oşentip, er Seytek,
Kubarıp öñü bölünüp,
Kan iççü türü körünüp,
Aydasa baspay boz kaymal,
Közünün caşı tögülüp.
Kıbılanı bet alıp,
Çögüp aldı boz kaymal,
Közdün caşın kuyultup,
Tögüp aldı boz kaymal.
Çuuda cünü bölünüp,
Kabırga söögü sögülüp,
Aza kütüp canıbar
Armanduu maldın özü eken,

On altı yıl boyunca boz kaymal,
Bozlayıp yatakalmış.
Çenesini taşa dayamış,
Boz kaymalın azabını,
Akbala zavallı çekmiş.
Çayırdan yolup ot verip,
Kovayla su verip,
Çığırıp ağlayıp feryat edip,
Hayvan böyle dururken,
İnsanın canı nasıl dayanır — diye,
Ölçüsüz ağlayıp hüngür hüngür,
Seytek yanıp duruyordu,
Yası adamakıllı tuttuydu.
Öleyim deyip ölemeden,
Gerekli cana kıyamadan,
Dertlenmekten o çocuk,
Gözünün yaşını tutamadan.
Değerli başa güç olup,
Hayvandan bir alamet belirip,
Atamdan kalan malım — diye,
Kırda kalan varım — diye,
Yağmaya düşen canım — diye,
Yorulmadan yanıp duruyordu.
İnsanı Tanrı almaz mı,
Ardında mal mülk kalmaz mı» —
Deyip, böylece, er Seytek,
Sararıp benzi atıp,
Kan içecek hâli görünüp,
Sürse yürümez boz kaymal,
Gözünün yaşı dökülüp.
Kıbleye yüz tutup,
Çöküverdi boz kaymal,
Gözünün yaşını boşandırıp,
Döküverdi boz kaymal.
Yapağı yünü dökülüp,
Kaburga kemiği sökülüp,
Yas tutup, canım hayvan,
Hasretli malın ta kendisiymiş,

Uulu Seytek kelse – dep,
Tosup cürgön kezi eken,

Oğlu Seytek gelirse — diye,
Karşılamaya çıktığı zamanmış,

İkinci cildin sonu.

Üçüncü cilt, pınar başındaki cariye ve ak hançerin öcüyle sürer.

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI · CİLT II

Dünyanın en uzun destanı Manas, yirminci yüzyılın Homeros'u sayılan Sayakbay Karalaev'in dilinden 500.553 mısra olarak yazıya geçirildi. Bu dizi, üçlemenin üçüncü ve son parçası olan «Seytek» destanını Kırgızca Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyor.

İkinci cilt, Ayçürök'ün Kıyaz'dan hileyle kopardığı konuşan tulpar Tootoru'dan Külçoro'nun pususuna; altı günlük düellodan Kıyaz'ın devrilişine ve Buurul'un gözyaşıyla Talas'a dönen yola uzanır.

SEYTEK · KARALAEV VARYANTI · CİLT II

SEYİTEK
SAYAKBAY KARALAEV
KIRGIZCA LATİN YAZIMI · TÜRKÇE EDEBİ ÇEVİRİ
CİLT III · PINAR BAŞINDAKI CARIYE VE AK HANÇER

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI

Kırgızca Latin yazımı ve Türkçe edebî çevirisiyle
karşılıklı iki sütun hâlinde

CİLT III

Bölüm 1 · Pınar Başındaki Cariye: Kavuşmanın Gözyaşları
Bölüm 2 · Talas'a Dönen Göç: Zorbanın Gölgesinde Yüzleşme
Bölüm 3 · Ak Hançerin Öcü: Zulmün Sonu, Şafağın Doğuşu

Bu kitaptaki metin, telif korumasına tabi olmayan halk edebiyatı (folklor) niteliğindeki destan mısralarından ibarettir.

Kaynak baskı: «Сейтек» эпосу — Саякбай Каралаевдин айтымында. «Turar» Yayınevi, Bişkek (haz. A. Jaynakova; genel red. A. Akmataliev). Kaynak baskının telifli editoryal katmanları — ön söz ve son söz, bilimsel açıklamalar, sözlük bölümü ve Theodor Herzen'in illüstrasyonları — bu yayına alınmamıştır.

Kırgızca Latin transliterasyonu, Türkçe edebî çeviri, ön söz, bölüm özetleri, kapak ve iç tasarım bu yayın için özgün olarak üretilmiştir. © Gazâ'nın Neferi, 2026. Kaynak gösterimi, folklor eserlerinin kullanımına ilişkin dürüst uygulama gereğince yapılmıştır.

Bu cilt, üçlemenin yaklaşık 90.000 mısralık «Seytek» bölümünün 20.680–31.029 mısralarını kapsar.

ÖN SÖZ

Semetey sır oldu; ama soy tükenmedi. Düşman otağında, ustura gölgesinde doğan bir çocuk, üçlemenin son sözünü söylemek için büyüdü: Seytek. «Seytek», öksüzlüğün, sabrın ve geri alınan yurdun destanıdır; Manas'ın ocağına üçüncü kez düşen közün yeniden aleve dönüşüdür.

Sayakbay Karalaev'in dilinden yazıya geçirilen bu varyantta hikâye, Kıyaz'ın elindeki tutsak Ayçürök'ün doğurduğu bebeğin ölümden kıl payı kurtuluşuyla açılır. Kürek kemikleri oyulmuş Külçoro'nun kulluk yılları, on üç yaşında soyunu öğrenen Seytek'in ilk öcü, Kanıkey ile Bakay'ın gözyaşıyla ödenen bedeli, kara mağarada büyülenmiş Semetey'in dile gelişi ve Celmoguz oğlu Sarıbay'a karşı verilen son büyük savaş — hepsi, dişi arslan Kuyalı'nın mızrağıyla taçlanan bir kurtuluşa doğru akar.

Bu dizide Karalaev varyantının «Seytek» bölümünü, Kırgızca aslının Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyoruz. Transliterasyonda Türk okurunun gözüne yatkın bir yazım benimsendi; çeviride ise mısra bütünlüğü korunarak destanın epik sesi Türkçede yeniden kuruldu. Her bölümün başında iki paragraflık bir özet ve okuru bekleyen olayları toplayan kısa bilgi kutuları yer alıyor.

Ata göçtü, oğul kaldı; söz sustu, destan kaldı.

Gazâ'nın Neferi
Antalya, 2026

KİTABIN PLANI

1	Pınar Başındaki Cariye: Kavuşmanın Gözyaşları	Cilt III — bu ciltte
2	Talas'a Dönen Göç: Zorbanın Gölgesinde Yüzleşme	Cilt III — bu ciltte
3	Ak Hançerin Öcü: Zulmün Sonu, Şafağın Doğuşu	Cilt III — bu ciltte

BİRİNCİ BÖLÜM

Pınar Başındaki Cariye: Kavuşmanın Gözyaşları

Yiğitleşen Seytek, yolunu kesen boz mayayı öldürüp Talas'a, ulu çınarın dibindeki kaynağa vardığında yürek burkan bir manzarayla karşılaşır: kısır tosunların arasına bağlanmış, taşlarda sürüklenen bir kara kocakarı. Bu, Kançoro Han'ın zulmüyle cariyeliğe düşürülmüş Kanıkey'dir — Kaplan Manas'ın hatunu, Semetey'in anası. Kendini Hindistanlı bir hanzade olarak tanıtan çocuğun sorularına Kanıkey, Talas'ın her tepesini, her ordasını "öncekini sorarsan Semetey'in, şimdikisini sorarsan Kançoro'nun" diyerek anlatır; yıkılan ak sarayı, hor olan Bakay'ı, cariyelikte tükenen ömrünü döker.

Kanıkey'in tek umudu Ayçürök'ün karnında kalan çocuktur. Seytek müjdeyi verir: Ayçürök erkek doğurmuş, derviş çocuğa Seytek adını koymuştur. Anasını sürükleyen tosunların başını kılıçla uçuran çocuğa Kanıkey önce beddua eder; Külçoro'nun karısı Akbala da öfkeyle yetişir. O zaman Seytek kimliğini açıklar: "Öz kuzun Seytek benim!" Kıyaz'ı yere serdiğini, Külçoro'yu kurtardığını, babasının öcünü aradığını anlatır. Kanıkey hıçkıra hıçkıra torununa kavuşur; yanan yüreği yatışır, dileğini Hüda vermiştir. Seytek ise baş düşmanı Kançoro'yla çarpışmaya ant

içer; bu arada Külçoro ile Ayçürök Ceti-Özön'den ganimetle Talas'a doğru yola çıkmıştır.

KÜNYE — KEY FACTS

- Seytek, kaynak başında kısır tosunlara bağlanıp sürüklenen cariye kocakarıyı bulur; bu, Kançoro'ya cariye olmuş Kanıkey'dir.
- Kanıkey, Talas'ın yerlerini "öncekini sorarsan Semetey'in, şimdikisini sorarsan Kançoro Han'ın" diye anlatır; ak saray yıkılmış, Bakay hor olmuştur.
- Seytek kendini önce Hindistan'dan gelen bir hanzade olarak tanıtır ve müjdeyi verir: Ayçürök erkek doğurmuş, toyunda doksan kesilmiştir.
- Ak sakallı bir derviş toy günü çocuğa "Semetey'in oğlu" diyerek Seytek adını koymuş ve dua edip gözden kaybolmuştur.
- Seytek anasını sürükleyen iki tosunun başını kesince Kanıkey Kançoro'nun gazabından korkup ona beddua eder; Akbala da öfkeyle koşup gelir.
- Seytek "Öz kuzun Seytek benim!" diyerek kimliğini açıklar; Kıyaz'ı devirdiğini anlatır ve tanışma sevince döner, Külçoro ile Ayçürök ise Talas'a doğru göç yoluna çıkar.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Tosup cürgön boz kaymal,	*Yolu kesip duran boz maya,*
Attan tüşüp cügürüp,	*Attan inip koşarak,*
Ak kancar kolgo aldı ele.	*Ak hançeri eline aldı,*
Celmayandı çaldı ele,	*Yel mayayı biçiverdi,*
Cıkpay turup cılastın	*Durup dinlenmeden o melunun*
Başın kesip aldı ele.	*Başını kesip alıverdi.*
Örttönüp içi çok bolup,	*İçi yanıp kor kesilip,*
Bolugup Seytek balanın	*Yiğitleşen Seytek çocuk,*
Ok cılanday oktolup,	*Ok yılanı gibi gerilip,*
20690 Urunup uçu too tappay,	*Çarpınacak dağ bulamaz,*
Uruşa ketçü coo tappay.	*Vuruşacak düşman bulamaz.*
Kıyla mıktuu balbanday,	*Nice güçlü pehlivan gibi,*
Kılımga kırgın salganday,	*Cihana kırgın salar gibi,*
Casalıp adam uulunan	*İnsanoğlundan yaratılıp,*
Caralat bende ar kanday,	*Kul türlü türlü yaratılır;*
Alagay közü Çolpondoy,	*İri gözleri Çolpan yıldızı gibi,*
Aybatı askar kalkanday.	*Heybeti yüce kalkan gibi.*
Kayratı mıktuu, zaarı küç,	*Gayreti sağlam, zehri güçlü,*
Katılgandı kılar tüz,	*Sataşanı yola getirir,*
20700 Oroylongon coo kelse	*Kabaran düşman gelirse,*
Oyonuñ bala orguday.	*Beyin oğlu coşup taşar.*
Oñutuna kelgenin,	*Denk düşürdüğünü,*
Oñdolboy tiyip soyguday.	*Doğrulamadan vurup boğazlar.*
Kıylasına örttöngür,	*Nicesini yakıp kavurur,*
Kıyratıp kırgın salganday,	*Kırıp kırgına uğratır,*
Kıylaların talkalap,	*Nicelerini paramparça edip,*
Duşmanın ceñip alganday.	*Düşmanını yenip alır.*
Caralıp adam uulunan	*İnsanoğlundan yaratılıp,*
Bolot eken ar kanday,	*Türlü türlüsü olurmuş.*
20710 Kaynardın kara közünö,	*Kaynağın kara gözüne,*
Kak çınardın özünö,	*Ulu çınarın dibine,*
Bala cetip bardı ele,	*Çocuk varıp ulaştı,*
Körgöndö köñül bölündü.	*Görünce gönlü burkuldu:*
Küñdük menen kün körgön,	*Cariyelikle gün gören,*
Bir kara kempir köründü.	*Bir kara kocakarı göründü.*
Ustukan söögü caylangan,	*İri kemikleri sızlamış,*

Artına kolu baylangan,
Artıkça şoru kaynagan,
Kısır emdi torpoktun
Ortosuna baylangan.

Elleri ardına bağlanmış,
Çilesi büsbütün kaynamış,
Kısır emen tosunların
Ortasına bağlanmış.

Torpoktor ketet saygaktap,
Süyrölüp kempir çırkırap,
Tamanı taşka bırkırap.
Etinin baarı bölünüp,
Kanının baarı tögülüp,
Köynöktün baarı tıtılıp,
Korduktan kaçan kutultup.
Torpok toktoy kalganda,
Armanın aytıp çırkırap,
Bozdop atat burkurap:
«Mañday söögüm kaykı eken,
Baldarımdan ayrılıp,
Kün körörüm taykı eken.
Kecige çaçım çöp eken,
Cırgalımdan cılasım
Ayza salım köp eken.
Alda Taala kuduret,
Ne üçün adam dedi eken.
Adam bende azabın
Artıkça tarttım, kuu düynö iy,
Emçegin berip emizgen,
Kançoronun azabın
Ordo karmap, üy kütüp,
Oluyanı teñ kütüp,
May caynatıp, kant alıp,
Baybiçe bolup atalıp,
Üzülgöndü köp ulap,
Çaçılgandı köp cıynap,
Ordo karmap, üy kütüp,
Kaalagan Kadır tün bolup,
Kan baybiçe men bolup,
Kımbat cagdan, kişiçik,
Irgap turgan kezimde.
Kızır çalıp bir kıyın,

Büvelenmiş tosunlar fırlar,
Sürüklenen kocakarı feryat eder,
Tabanı taşta parçalanıp,
Etinin hepsi yarılıp,
Kanının hepsi dökülüp,
Gömleğinin hepsi yırtılıp,
Bu zulümden kurtuluş bilmez.
Tosunlar durakladığında,
Derdini döküp feryatla,
Bozlayıp inleyip durur:
«Alın kemiğim eğriymiş,
Yavrularımdan ayrılıp,
Göreceğim gün kısaymış.
Ense saçım çöp gibiymiş,
Sevincimden kahrımın payı
Bir mızrak boyu fazlaymış.
Kadir Allah Taala,
Niçin insan dedi ki?
İnsan kulun azabını
Fazlasıyla çektim, kahpe dünya vay!
Memesini verip emzirdiğim
Kançoro'nun azabını çektim.
Orda tutup, ev bakıp,
Erenleri eş ağırlayıp,
Yağ kaynatıp, şeker alıp,
Baybiçe diye anılıp,
Kopanı çokça ulayıp,
Saçılanı çokça derleyip,
Orda tutup, ev bakıp,
Dilediğim Kadir gecesi olup,
Han baybiçesi ben olup,
Değerli yandan, el içinde,
Salınıp durduğum çağımda,
Hızır dokunmuş bir yaman,

Cırgap turgan kezimde,
Mında ölböy ne boldum?
Kımız içpes şorduu baş,
Kıygıl suu tappay zar boldum,
Arak içpes şorduu men,
Açkıl suuga zar boldum.

Sefa sürdüğüm çağımda,
O zaman ölmeyip ne oldum?
Kımız içmez kara bahtlı baş,
Kekre suya hasret kaldım,
Rakı içmez bahtsız ben,
Ekşi suya muhtaç oldum.

Buuday batpas oozuma,
Bukanın başı çak keldi,
Taruu batpas oozuma,
Tananın başı çak keldi.
Kayrat kaçıp, kün ötüp,
Karıp boldum minetip.
Kulundar boto barında,
Kurulgan şaar zor boldum.
Kulundun közü ötkön soñ,
Muzoo bagıp, uy cayıp,
Uşunday cayda oñbodum.
Köp müşkülgö çatıldım,
Kısır emdi torpokko,
Kökbörü bolup tartıldım.
Tamanım taşka çor boldu,
Ölböy-citpey kayran baş,
Kançoro kanga kor boldu.
Eki kolum şal boldu,
Eki közüm kal boldu.
Külçoro menen Ayçürök,
Bir körüügö zar boldum.
Saamay çaçım agında,
Saparım cakın barında,
Korduk körüp artıldım.
Adam emes, şorduu baş
Aybanga kökbörü tartıldım.
Azapka mınday çatıldım».
Öpkölöp ıylap zırkırap,
Bozdop turdu burkurap,
Közdün caşın karasañ –
Köl-dayraday kuyulup,
Murundun suusun karasañ,

Buğday sığmaz ağzıma
Boğanın başı denk geldi,
Darı sığmaz ağzıma
Dananın başı denk geldi.
Gayret kaçıp, günler geçip,
Böylece garip düştüm ben.
Taylarım, botalarım varken,
Kurulu şehir gibi uluydum;
Tayımın gözü kapandıktan sonra,
Buzağı güdüp, inek yayıp,
Böyle bir yerde onmadım.
Çok müşküle dolandım,
Kısır emen tosuna
Gökbörü olup sürüklendim.
Tabanım taşta nasır oldu,
Ölmeden yitmeden zavallı baş,
Kançoro Han'a hor oldu.
İki elim felç oldu,
İki gözüme perde indi.
Külçoro ile Ayçürök'ü
Bir görmeye hasret kaldım.
Zülüf saçım ağarmışken,
Seferim yakına gelmişken,
Zulüm görüp yüklendim.
İnsana değil, bahtsız baş,
Hayvana gökbörü çekildim,
Azaba böyle dolandım.»
Hıçkıra hıçkıra ağlayıp,
Bozlayıp durdu inleyerek;
Gözünün yaşına baksan —
Göl gibi, ırmak gibi boşanır;
Burnunun suyuna baksan,

Bulakta suuday çurkurap,
Bozdop turat çırkırap,
Iylap turat burkurap.
Ölöyün dep ölö albay,
Ölçöösü ketken ölümgö,
Özü basıp baralbay.
Kül botom dep çırkırap,
Külçoro menen Semetey

Pınar suyu gibi çağıldar;
Bozlayıp durur feryatla,
Ağlayıp durur hıçkırıkla.
Öleyim der, ölemez,
Ölçüsü kaçmış ölüme
Kendi yürüyüp varamaz.
«Kül botam!» diye feryat eder,
Külçoro ile Semetey'e,

Caş botolop burkurap.
Kempir mintip turganda –
Kaarlanıp kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Karçıgaday çamınıp,
Kerüü toodoy zalkayıp,
Adırmak toodoy zañkayıp,
Akırın süylöp, bek taştap,
Al kempirge söz baştap:
«Karıp bolgon eneke –
Sandagan malıñ köp beken?
Muzoo-torpok kaytarçu
Aylıñda caşıñ cok beken?
Irdap bergin ırıñdı,
Uşu bügün eneke,
Süylöp bergin çınıñdı.
Aytıluu Talas ceriñdi,
Aytıp bergin kebiñdi.
Bereki munarık bolup burçtangan,
Buluñgur bolup uçtangan,
Kaysı kandın kerüüsü?
Ak ala borçuk, zoñkok taş,
Emnenin beli ele?
Tetigi budur-budur buyulgan,
Budurdan bugu kuyulgan,
Budurdan bugu kuyulsa,
Tigi budurdun çöbü suyulgan.
Boz adırmak sarı kır,
Kanday kandın kerüüsü?
Tigi kararıñkı Kapka-Taş,

«Yavru botalarım!» diye inler.
Kocakarı böyle dururken —
Öfkelenip davranıp,
Gaipten akıl bulunup,
Çakır doğan gibi atılıp,
Yamaçlı dağ gibi heybetlenip,
Engebeli dağ gibi yükselip,
Usulca söyleyip, sağlam basıp,
O kocakarıya söz başladı:
«Garip düşmüş anacığım —
Sayısız malın çok mudur?
Buzağı tosun güdecek
Obanda gencin yok mudur?
Türkü gibi söyle türkünü,
İşte bugün, anacığım,
Söyleyiver gerçeğini.
Adı ünlü Talas yerini,
Anlatıver sözünü.
Şuradaki pusa bürünüp köşelenen,
Buğulanıp sivrilen,
Hangi hanın yaylası?
Ak alaca sarp kaya, ulu taş,
Neyin beliydi?
Şu tepe tepe kıvrılan,
Tepelerinden geyik dökülen —
Tepelerinden geyik dökülse,
Şu tepenin otu seyrelen —
Boz engebe, sarı sırt,
Nasıl hanın yaylası?
Şu karamsı Kapka-Taş,

Kanday kandın beli ele?
Bu Kaldayıñkı körüngön,
Kaysı kandın eli ele?
Boz munarık, küygön çap,
Kaysı kandın ordosu?
Tegeregi çınar bak,
Kaysı kandın bagı ele?
Ortosunda altın tak,
Kanday kandın tagı ele?
Cergeleşe kalıñ el,

Nasıl hanın beliydi?
Şu heyula gibi görünen,
Hangi hanın eliydi?
Boz pus, yanık bayır,
Hangi hanın ordası?
Çevresi çınar bahçe,
Hangi hanın bağıydı?
Ortasında altın taht,
Nasıl hanın tahtıydı?
Sıra sıra kalabalık el,

Kanday kandın eli ele?
Tetigi tügöngön toonun uçukça,
Dümüröygön tumşukça,
Kaysı kandın eli ele?
Kırka tikken sarı bak,
Kıyalduu korgon salgan tak,
Kaysı kandın özönü?
Cergesi koroo ceti bak,
Kanday kandın ordosu?
Belesi korgon beliñdin,
Bel koroogo ee bolup,
Baarıñızga döö bolup,
Munu eelep turgan eriñ kim?
El biylegen şeriñ kim?
Kaarı toluk kanıñ kim?
El büldürüp, curt sorgon,
Bu kaarı kalıñ zoruñ kim?
Ay-aalamdı buy kılıp,
Curtka dümök, şum kılıp,
Cetimdi koldop cürgüzüp,
Cetkileñ curttun baarına
Kaarın kalıñ bilgizip,
Kalıñ eldi tütünsüz,
Tuura örttöp küygüzüp,
Kordop turgan çoñuñ kim?
El kordogon zoruñ kim?
Karı-caştı kor kılgan,
Elge kaarduu çoñuñ kim?

Nasıl hanın eliydi?
Şu biten dağın ucu gibi,
Kütükçe çıkmış burun gibi,
Hangi hanın eliydi?
Sıra sıra dikilmiş sarı bağ,
Nakışlı hisar kurulmuş taht,
Hangi hanın vadisi?
Yurdu ağıllı yedi bahçe,
Nasıl hanın ordası?
Beli hisar olan bu belin,
Bel ağıla sahip olup,
Hepinize dev kesilip,
Burayı tutan eriniz kim?
El yöneten aslanınız kim?
Kahrı dolu hanınız kim?
Eli bozup, yurdu sömüren,
Bu kahrı katı zorbanız kim?
Ay-âlemi kasıp kavurup,
Yurda bela, fitne salıp,
Yetimi kayırıp yürüten,
Yetkin yurdun hepsine
Kahrını iyice bildiren,
Kalabalık eli dumansız
Doğruca yakıp kavuran,
Horlayıp duran büyüğünüz kim?
Eli horlayan zorbanız kim?
Kocayı genci hor eden,
Ele kahırlı büyüğünüz kim?

Aytkan tildi alıñız,
Aytıp turgan bu kepti,
Kabarın ayta salıñız!
Bul kabardı aytpasañ,
Azır cinge tiesiñ» –
Kabar aytpay, cay aytpay,
Atası kankor er neme,
Ay-aalamdı buy kılgan
Şay koldogon şer neme.
Kılküröñ oozun burdu ele,
Cerdi surap turdu ele.
Kalıñ kırgız, köp argın,

Söylenen sözü dinleyin,
Söyleyip durduğum bu lafın
Haberini veriverin!
Bu haberi söylemezsen,
Şimdi öfkeme çarpılırsın» —
Haber beklemeden, hal sormadan,
Babası hunhar er kişi,
Ay-âlemi kasıp kavuran,
Şay'ın koruduğu şir kişi,
Kılküröñ'ün ağzını çevirdi,
Yeri sorup durdu;
Kalabalık Kırgız'ı, çok Argın'ı,

Eldi surap turdu ele.
Mına oşondo Kanıkey:
«Balam, sölökötüñ sölbötüñ,
Adamdan artık körünöt,
Senin atka mingen kelbetiñ.
Balam, bir müçöñdü karasam,
El biylegen zarlarday,
Balam, bir müçöñdü karasam,
Kalık biylegen adamday.
Baatır, bir müçöñdü karasam,
Maydan bagıp, ayza alıp,
Kınsız kılıç baylanıp,
Kalayık bakkan balbanday,
Bu Kuday Taala bendesin
Balam, caratat eken ar kanday.
Balam, torpok bakkan kempirge,
Tozoktu tartkan eneñe,
Azap körgön ceñeñe,
Balam, moynuñ burup turasıñ,
Uraanıñ kim, daynıñ kim?
Uluguñ kim, aylıñ kim?
Çekeñ tiygen ceriñ kim?
Kindigiñ kesip, kiriñ cuup,
Seni çoñuraak kılgan ceriñ kim?
Balam, menin cayım surasañ –
Kalayık eldin dayını –

Eli sorup durdu.
İşte o zaman Kanıkey:
«Balam, endamın boy posun
İnsandan üstün görünür,
Senin ata binmiş heybetin.
Balam, bir yanına baksam,
El yöneten beyler gibi;
Balam, bir yanına baksam,
Halka hükmeden adam gibi;
Bahadır, bir yanına baksam,
Meydan gözleyip, mızrak alıp,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Halkı koruyan pehlivan gibi.
Bu Kadir Tanrı kulunu,
Balam, türlü türlü yaratırmış.
Balam, tosun güden kocakarıya,
Cehennem çeken anana,
Azap görmüş yengene,
Balam, boynunu çevirip dursun.
Uranın kim, deyişin ne?
Ulun kim, oban ne?
Alnının değdiği yer neresi?
Göbeğini kesip, kirini yıkayıp,
Seni büyütüveren yerin neresi?
Balam, benim halimi sorarsan —
Kalabalık elin bildiği —

Kabılan Manas zayıbı.
Semeteydin enesi –
Darıya köldün kemesi.
Keñ köynöktün tazası,
Urgaaçının baaşası.
Kapkaluu şaardın kulpusu,
Kalıñ curttun mamısı,
Urgaaçının törösü,
Kılım curttun enesi,
Kudaydın süygön bendesi,
Oluyanın erkesi.
Zamanında zor bolgon,
Botosunan ayrılıp,
Kançoro kanga kor bolgon,

Kaplan Manas'ın hatunu,
Semetey'in anası —
Derya gölün gemisi,
Geniş gömleklinin en temizi,
Kadınların padişahı,
Kapılı şehrin kilidi,
Kalabalık yurdun direği,
Kadınların ulu beyi,
Cümle yurdun anası,
Tanrı'nın sevdiği kulu,
Evliyanın nazlısı;
Zamanında ulu olan,
Botasından ayrılıp,
Kançoro Han'a hor olan,

Ölümdön öksüp kaygırgan.
Küyör menen bışardan
Tıptıypıl çoguu ayrılgan.
Muzoo cayı kañgıgan.
Kanıkey enem eken – dep,
Körgön bende kaygırgan.
Kordolup kara cer bolgon,
Eki közü kör bolgon,
Kulagı ukpay ker bolgon.
Kaptal etin coorutkan,
Bagalçak söögün oorutkan,
Çaçı tüydök cün bolgon,
Kançorogo küñ bolgon.
Korduktan kıyal bölüngön,
Közünün caşı tögülgön,
Aylantıp balaa kalıñ şor
Kartayganda çömültkön.
Balaa torgop çırmagan,
Küyütkö bışpay turbagan.
Mañday söögü kaykıraak,
Körüüçü künü taykıraak,
Kecige çaçı or bolgon,
Keçkeni kalıñ şor bolgon,
Tüşkönü temir tor bolgon.

Ölüme hasret, kederlenen;
Kendine yanandan, kayırandan,
Tümünden birden ayrılan;
Buzağı otlağında sersem gezen.
«Kanıkey anammış» deyip,
Gören kul kederlenmiş.
Horlanıp kara yer olmuş,
İki gözü kör olmuş,
Kulağı duymaz, sağır olmuş,
Böğrünün etini yara eden,
İncik kemiğini sızlatan;
Saçı yumak yün olmuş,
Kançoro'ya cariye olmuş.
Zulümden aklı dağılmış,
Gözünün yaşı dökülmüş;
Dolanıp bela, koyu kahır,
Kocayınca batırmış onu.
Bela ağ örüp sarmalamış,
Kaygıyla pişmedik yeri kalmamış.
Alın kemiği eğrice,
Göreceği günü kısaca,
Ense saçı keçe olmuş,
Geçtiği yer koyu kahır olmuş,
Düştüğü demir tuzak olmuş,

	Tirüülöy tozok ker bolgon.	*Diri diri cehennem çekmiş,*
	Tiştegeni ok bolgon.	*Isırdığı kurşun olmuş,*
	Keçkeni kalıñ çok bolgon,	*Geçtiği yer koyu kor olmuş,*
	Keyip-bışıp cok bolgon.	*Yanıp pişip yok olmuş.*
	Ölümdön tirüü cürbögön,	*Ölüden farkı kalmamış,*
20950	Tirüülöy körgö kirbegen.	*Diri diri mezara girmemiş sade;*
	Baltır etin coorutkan,	*Baldır etini yara eden,*
	Sogonçogun oorutkan.	*Topuğunu sızlatan;*
	Kasiet sözdön ukpagan,	*Kutlu sözden nasipsiz,*
	Küñdüktön başı çıkpagan,	*Cariyelikten başı çıkmayan,*
	Otun alıp, ot cakkan,	*Odun alıp, ateş yakan,*
	Kısır muzoo mal bakkan.	*Kısır buzağı, mal güden;*
	Saamayı törttön örülgön,	*Zülüfü dörderden örülen,*
	Cazayı kolgo berilgen.	*Cezası eline verilen —*
	Bu düynönün kordugu	*Bu dünyanın zulmü,*
20960	Ölböy-citpey tiptirüü,	*Ölmeden yitmeden dipdiri,*
	Eki kolgo berilgen.	*İki eline verilmiş.*
	Küñdük menen kün körüp,	*Cariyelikle gün görüp,*
	Müşkül tartıp, suu içip,	*Müşkül çekip, su içip,*
	Karıptıkka üyröngön.	*Garipliğe alışmış.*
	Kısır emdüü muzoogo,	*Kısır emen buzağıya —*
	Kılganım barbı Kudayga,	*Tanrı'ya suçum mu var ki —*
	Kök mee bolup süyrölgön,	*Sersemleyip sürüklenen,*
	Kanıkey şorduu men bolom,	*Bahtsız Kanıkey ben olurum.*
	Karday boldu kayran çaç,	*Kar gibi oldu güzelim saç,*
20970	Kademi katkan şorduu baş,	*Uğuru kurumuş bahtsız baş,*
	Bozdop ıylap, kaygırıp	*Bozlayıp ağlayıp, kederlenip,*
	Botolordon ayrılıp,	*Botalarımdan ayrılıp.*
	Caralgan bende baldarı,	*Yaratılmış kul evlatlarından*
	Caş kişisi ölbösün,	*Genç kişisi ölmesin,*
	Kargan kalıp kor bolgon,	*Kocamışı kalıp hor olmasın —*
	Bul öñdöngön müşküldü,	*Bu türlü müşkülü*
	Bendesine berbesin!	*Kuluna vermesin!*
	Calpını kırsa kee bolot,	*Toptan kırsa bir olur;*
	Kor körgözçü bendesin,	*Hor göreceği kulunu,*
20980	Caratkanı çın bolso,	*Yarattığı gerçekse,*
	Casabay koyso ne bolot?	*Hiç yaratmasa ne olur?*
	Bolottun artı ton bolot,	*Çeliğin ardı kaftan olur;*

Balam, bolbogon başım kor bolup,
Baştıkta çeñgel cün bolup.
Kayran baldar barında,
Kazı cebes kayran baş,
Kançoro kanga küñ bolup.
Ört bolup canıp küyöbüz,
Cılañaylak, cılañ baş,
Al Kançoro baatırdın
Muzoosun cayıp cüröbüz.
Küñdük korduk kılabız,
Ölböy, citpey turabız.
Ayçürök menen Külçorom
Adamdan aşkan can ele,
Ayçüröktün boyunda
Altı aylık perzent bar ele.
Egerde erkek uul bolso,
Enesin izdep doluga
Körünüp kalar çagı ele.

Balam, olmadık başım hor olup,
Torbada bir tutam yün olup.
Güzelim evlatlar varken
Kazı yemez zavallı baş,
Kançoro Han'a cariye olup,
Ateş olup yanıp tutuşuruz;
Yalınayak, başı kabak,
O Kançoro bahadırın
Buzağısını yayıp dururuz.
Cariyelik hizmeti görürüz,
Ölmeden yitmeden dururuz.
Ayçürök ile Külçoro'm
İnsandan üstün candı;
Ayçürök'ün karnında
Altı aylık bir evlat vardı.
Eğer erkek oğul olduysa,
Anasını arayıp o zalime
Görünüverecek çağıydı,

Kelip kalar tabı ele
Ölöyün deym arıman,
Ölböy tirüü cürgönüm,
Oşondoy kabar barınan.
Çaçalbay turam kanımdı,
Kıyalbay turam canımdı.
Küñ kılıp tutup özümdü.
Uşundan kabar bolor – dep,
Kıyalbay turam özümdü.
Ölgönü ketem arıman,
Ölö albay turam kulunum,
Oşondoy kabar barınan.
Balam, sen arak içpes massıñ go,
Akıldan boştoo caşsıñ go,
Baştakımdı kep salsam,
Mastık köönüñ bölörsüñ.
Kordugumu men aytsam,
Ört bolup canıp ölörsüñ,
Balam, közüñdün caşın tögörsüñ.
Baştakımdı kep salsam,

Gelivereceği demdi.
Öleyim derim arımdan;
Ölmeyip diri gezdiğim,
Öyle bir umut var diyedir.
Dökemem kanımı bir türlü,
Kıyamam canıma bir türlü;
Cariye edip tutsalar da beni,
«Bundan haber gelir» deyip,
Kıyamam kendime bir türlü.
Ölmeye giderim arımdan;
Ölemem, tayım, bir türlü,
Öyle bir haber var diyedir.
Balam, sen rakı içmez sarhoşsun ya,
Aklı toy bir gençsin ya;
Başımdan geçeni anlatsam,
Esrik gönlün dağılır;
Gördüğüm zulmü söylesem,
Ateş olup yanıp ölürsün,
Balam, gözünün yaşını dökersin;
Başımdan geçeni anlatsam,

	Balam, maktanganday körörsüñ.	*Balam, övünüyor sanırsın.*
	Tokoy elem can ötpös,	*Orman idim, can geçmez,*
	Ört kaptap, kara col boldum,	*Ateş sarıp, kara yol oldum;*
	Çalkaygan kara too elem,	*Heybetli kara dağ idim,*
	Kulap ketip, kor boldum.	*Yıkılıp gidip, hor oldum.*
	Balam, cal-kuyruktan ayrılıp,	*Balam, yeleden kuyruktan ayrılıp,*
	Sopol bolup turamın.	*Güdük kalıp dururum;*
	Müyüzüm sınıp başımdan,	*Boynuzum kırılıp başımdan,*
	Tokol bolup turamın.	*Boynuzsuz kalıp dururum.*
21030	Artık elem aşındım,	*Üstün idim, aşındım,*
	Ak tulpar elem basındım.	*Ak tulpar idim, ezildim,*
	Kara lök elem coorudum,	*Kara buğra idim, yara oldum,*
	Baybiçe elem oorudum.	*Baybiçe idim, dert buldum.*
	Kan Manastın zayıbı –	*Han Manas'ın hatunu —*
	Kan Semetey enesi,	*Han Semetey'in anası,*
	Kanıkey baykuş men elem,	*Zavallı Kanıkey ben idim,*
	Kıraandardın enesi,	*Kıranların anası,*
	Kılım curttun törösü.	*Cümle yurdun ulusu.*
	Kırk çoro emes, kırk coro,	*Kırk çora değil, kırk yaren,*
21040	Kırkının cönü kırk başka,	*Kırkının yolu kırk başka,*
	Kırk cerden kelgen köy kaşka,	*Kırk yerden gelmiş seçkin kaşka;*
	Kılım curttun törösü,	*Cümle yurdun ulusu,*
	Kırk kıraandın enesi –	*Kırk kıranın anası —*
	Ortolop Keñ-Kol caylagan,	*Keñ-Kol'un ortasında yaylayan,*
	Ok ötpös tonun kamdagan.	*Ok geçmez kaftanı hazırlayan,*
	Kara kişi urluusu,	*Kara kişinin soylusu,*
	Urgaaçının suluusu,	*Kadınların güzeli,*
	Altın söömöy, ak kıyal	*Altın parmaklı, ak huylu,*
	Adimi candın biri elem,	*Nadide canların biriydim;*
21050	Maktansam kadır tün elem,	*Övünsem Kadir gecesiydim,*
	Keler menen keterdi	*Geleceği ile gideceği*
	Abaylap murda bilüüçü,	*Önceden sezip bilici,*
	Kanıkey beybak men elem.	*Bahtsız Kanıkey ben idim.*
	Kapalıktan kaygırıp,	*Kederden kahırlanıp —*
	Kankor uulum Semetey,	*Hunhar oğlum Semetey,*
	Kadırman uulum Külçoro,	*Kadirli oğlum Külçoro,*
	Ayday balam Ayçürök,	*Ay yüzlü balam Ayçürök —*
	Alardan katar ayrılıp,	*Hepsinden sırayla ayrılıp,*

Ay böksörüp, kün ötüp,
Küñdüktö turam minetip.
Kançoro bizdin kanıbız,
Artıkça ketken alıbız.
Añgemeni kurasız,
Balam, abaldı surap turasız.
Surasa köñül bölünöt,
Küñ bolup cürgön kempirge
Tegerenip ört caynap,
Kuu zaman başka körünöt.
Öltürböstön, citirbey
Tamtañdatıp alakçı
Kor bolgon bizdey miskindi,
Şıldıñ kılat körünöt.
Can örttönüp, içim çok,
İçimden canat kalıñ çok,
Töbömdö turat möndür ok,
İçim calın, boorum çok,
Oşo baldarım aman keler – dep,
Kordukta başım körör – dep,
Caratkanga köönüm tok.
Cılgındı, Keñ-Kol, keñ Talas,

Ay eksilip, gün geçip,
Cariyelikte dururum böyle.
Kançoro bizim hanımız,
Büsbütün gitmiş halimiz.
Sohbeti kurarsınız,
Balam, ahvali sorup durursunuz;
Sorulsa gönül parçalanır,
Cariye olmuş kocakarıya
Çepeçevre ateş kaynayıp,
Kahpe zaman başka görünür.
Öldürmeden, yitirmeden,
Sendeletip o hilekâr,
Hor olmuş bizim gibi miskini
Alaya alır besbelli.
Can tutuşup, içim kor,
İçimden yanar koyu kor,
Tepemde durur dolu gibi ok,
İçim alev, bağrım kor.
«O yavrularım sağ gelir» deyip,
«Zulümde başım görecek» deyip,
Yaradan'a gönlüm tok.
Ilgınlı Keñ-Kol'u, geniş Talas'ı,

Cerdi surap turasıñ.
Cırgalduu argın, köp kırgız,
Eldi surap turasıñ.
Balam, añıraygan kapçıgay,
Ataganat kuu düynö,
Armanım aytam bir dalay,
Tetigi törtkülçö bolup körüngön,
Belgisi kırk tam çiygen,
Altımış cigit, seksen uul,
Ordo salıp catışkan.
Kızıkka kımbat batışıp,
Kadırman kalıs kan şaylap,
Möröygö tokson bee baylap,
Bölünüşüp atışıp,
Utturgan cagı utkanın
Şıldıñdap külüp kalışıp,

Yeri sorup durursun;
Mutlu Argın'ı, çok Kırgız'ı,
Eli sorup durursun.
Balam, uçurumca açılan kapçal —
Ah kahpe dünya —
Derdimi dökeyim bir hayli.
Şu dörtgen gibi görünen,
Nişanı kırk ev çizilen yerde,
Altmış yiğit, seksen oğul
Ordo kurup yatarlardı;
Keyfe doyasıya dalıp,
Saygın, adil han seçip,
Ödüle doksan kısrak bağlayıp,
Bölük bölük atışıp,
Kaybeden yana kazananlar
Takılıp gülüşüp dururlardı;

Seksen kısır tokson bee,
Alımdap salgan möröydü
Utkanı soyup alışkan.
Bayırkısın surasañ,
Balbanı bar, eri bar,
Bar kızıktar teñi bar,
Semetey kandın ordosu.
Emdigisin surasañ –
Kayratı buzuk, zaarı küç,
Kalayıktı kılgan tüz,
Balam, Kançoro kandın ordosu.
Tetigi tegiz tikken çınar bak –
Ortosu ompol altın tak,
Keçee iç etinen ok ötpös,
Kiyip turgan keziñde.
Ok cetpegen ar buurul
Minip turgan keziñde,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Tuşukkan coonu tuş-tuşka,
Tiyip turgan kezinde,
Köz körgöndü kökcal şer,
Sürüp turgan kezinde.
Ay-aalamdı bir cerge
Iyrip turgan kezinde.

Seksen kısır, doksan kısrak,
Pay biçilen ödülü
Kazanan kesip alırdı.
Eskisini sorarsan —
Pehlivanı var, eri var,
Türlü eğlencenin dengi var,
Semetey Han'ın ordası;
Şimdikisini sorarsan —
Gayreti bozuk, zehri güçlü,
Halkı dize getirmiş,
Balam, Kançoro Han'ın ordası.
Şu düzgün dikilmiş çınar bahçe —
Ortası yığma altın taht;
Dün iç etinden ok geçmez giyimi
Giyinip durduğun çağında,
Ok yetişmez er Buurul'a
Binip durduğun çağında —
Ay-âlemi kasıp kavurup,
Rast gelen düşmanı dört yana
Vurup durduğu çağında,
Göz göreni gökyeleli şir
Sürüp durduğu çağında,
Ay-âlemi bir yere
Derleyip durduğu çağında,

Keçee ogoydon çıkkan on tört at,
Baylap turgan kezinde,
Kol salgandı buy kılıp,
Caylap turgan kezinde,
Tuyuktuu kara özöndön
Col çıgarıp turganda,
Asmandan cıldız kozgolup,
Alışkan curttar dos bolup,
Bir özöndön kol çıgıp,
Bir cakadan baş çıgıp,
Zulpukor kolgo ilişip,
Duşmanga tegiz kirişip.
Barıp çappas el kalbay,
Bazarın çalbay cer kalbay,

Dün Ogoy'dan çıkan on dört atı
Bağlayıp durduğu çağında,
Saldıranı perişan edip
Yere serip durduğu çağında,
Çıkmaz kara vadiden
Yol çıkarıp durduğunda —
Gökten yıldız kımıldayıp,
Boğuşan yurtlar dost olup,
Bir vadiden ordu çıkıp,
Bir yakadan baş çıkıp,
Zülfikar ele takılıp,
Düşmana hep birden girişip,
Varıp vurmadık el kalmadan,
Pazarı basılmadık yer kalmadan,

Arday külük Buuruldu
Minip turgan kezinde,
Ay-aalamdın baarısın
Surap turgan kezinde,
Köykaşkanı erlerdi,
Köz cetpegen cerlerdi,
Surap turgan kezinde,
Atanıp törö, kan bolup,
Askeri altı san bolup,
Atagı curtka dañ bolup,
Katılgan bende kan bolup,
Karmaşkan duşman dan bolup,
Bet alışkan çañ bolup,
Beren uulum Semetey
Iyrip turgan kezinde,
El başkarıp, curt surap,
Kalayık körüp kalk çubap,
Ilgerkisin surasañ
Semetey kandın tagı oşol.
Balam emikisin surasañ:
Aktı buzup col kılgan,
Ay-aalamdı kor kılgan,
Kançoro degen kan çıkkan,
Al Kançoro kapırdın,
Kalk büldürgön takırdın,
Kaarı küç zaman akırdın

Küheylan yürük Buurul'a
Binip durduğu çağında,
Ay-âlemin hepsini
Yönetip durduğu çağında,
Seçkin kaşka erleri,
Göz yetmeyen yerleri
Yönetip durduğu çağında —
Töre atanıp, han olup,
Askeri altı tümen olup,
Ünü yurda şan olup,
Sataşan kul kana bulanıp,
Tutuşan düşman tane gibi savrulup,
Karşı gelen toz olup,
Yiğit oğlum Semetey
Derleyip durduğu çağında,
El yönetip, yurt güdüp,
Halk görüp, kalabalık akıp —
Öncekini sorarsan,
Semetey Han'ın tahtı odur.
Balam, şimdikisini sorarsan:
Akı bozup yol eden,
Ay-âlemi hor eden,
Kançoro derler bir han çıktı;
O Kançoro kâfirin,
Halkı perişan eden o çıplağın,
Kahrı güçlü ahir zamanlının,

Minip turgan tagı oşol.
E, balam, tetigi kaynardın kara közündö,
Kak çınardın özündö,
Tört-Küldün tömön cagında,
Aytam sözdün emkisin,
Artımda balam eeler – dep,
Sayıp koygon çınar, tal,
Belgige koygon kan Manas
Çeti kırka bak ele.
Curt başkarıp, el kütkön,
Atadan kalgan muraası

Binip oturduğu taht odur.
Ey balam, şu kaynağın kara gözünde,
Ulu çınarın dibinde,
Tört-Kül'ün aşağı yanında —
Sözün şimdikisini söyleyeyim —
«Ardımda balam sahip çıkar» deyip
Dikip koyduğu çınarı, söğüdü,
Han Manas'ın nişan diye koyduğu,
Kıyısı sıra sıra bağ idi.
Yurt yöneten, el tutan,
Atadan kalan mirası,

Asıl çıkkan cılası
Semeteydin tagı ele.
El çurkurap, curt çuulap,
Kurçap turçu al ele,
Kudaydın bergen çagı ele
Al ordodo ak saray
Kanıkeydin ordo dep,
Curt atagan çagı ele.
Cılma kalgan bu candan,
Erteñkimdi surasañ,
Epir kızık bar ele.
Er uulum sultan barında,
Uşu turgan Talastı
Bet alıp bende kelbegen,
Bettep kirip, köp kıtay
Bet alıp kirip ceñbegen.
Artık koygon Ala-Too
Ala-Toodo bee baylap,
Aşuusun eelep curt caylap,
Bo, kayran kırgız cerdegen,
Kagışıp duşman kelbegen,
Askeri altı san bolgon,
Añdıp kelip, köy duşman
Körüp, başı mañ bolgon.
Ok ötpös kiygen oyronuñ,
Oy, Külçoro kulunum –
Uşul eldin korgonu,
Bozdop ıylap kañgırap,

Asil çıkan tek incisi,
Semetey'in tahtı idi.
El çağıldayıp, yurt uğuldayıp,
Kuşatıp dururlardı onu,
Tanrı'nın verdiği çağ idi.
O ordadaki ak sarayı
«Kanıkey'in ordası» diye
Yurdun andığı çağ idi.
Bu candan sıyrılıp giden
Yarınımı sorarsan,
Görülmedik şenlik vardı.
Er oğlum sultan varken,
Şu duran Talas'a
Yüz dönüp kul gelmezdi;
Yüzleşip girip, çok Kıtay
Saldırıp girip yenemezdi.
Yüce tutulan Ala-Too —
Ala-Too'da kısrak bağlayıp,
Geçidini tutup yurt yaylayıp,
Ah, aziz Kırgız yurt edinmiş,
Çarpışmaya düşman gelmezdi.
Askeri altı tümen idi,
Pusuya gelen nice düşman
Görüp, başı sersem olurdu.
Ok geçmez giymiş o yıkıcın,
Oy, Külçoro kulunum —
Şu elin kalesiydi;
Bozlayıp ağlayıp avare,

Karaanı toodoy muraapı,
Kıraanı curtka sınaakı.
Kurçu bulgun, sözü köp,
Kup muraapı özümö.
Kızıl bolot celegim,
Kızırluu alban kökcaldan
Kankor kara közünön,
Kabılan Albam özünön,
Alıp kalgan muraapım.
Bu baldardan ayrıldım,

Karaltısı dağ gibi yadigârım,
Kıranı yurtça sınanmış,
Keskinliği çelik, sözü çok,
Tam yadigârdır kendime;
Kızıl çelik bayrağım,
Hızırlı ulu gökyeleden,
Hunharın kara gözünden,
Kaplan albanımın özünden
Alıp kaldığım yadigârım.
Bu yavrulardan ayrıldım,

Buyruk uşul kulunum,
Muzoo bagıp kaygırdım.
Ayrıldım eki botomon,
Ölbösö süylöyt tilibiz,
Küñdük menen kün körüp,
Uşunday boldu künübüz.
Muñduu boldu sözübüz,
Karargandan tünörüp,
Kal boldu eki közübüz.
Kübülüp ketken tişibiz,
Küñdük-korduk işibiz,
Buzulgan mintip işibiz.
Bekçeydi bizdin belibiz
Buudan baldar barında,
Kanıkey ene dedirgen
Kalk kazına zor bolduk,
Kayran baldar közü cok,
Kökbörü bolup torpokko
Köz kaşayıp kor bolduk.
Oñduu kiygen tonubuz,
Kazık boldu kolubuz.
Eç kimge ötpöy sözübüz,
Kökbörü bolduk özübüz.
Ikçınat kündö belibiz,
Elge ötpöyt kebibiz.
Küñdük menen kün körüp,
Ee, atañdın körü, alakçı ay,
Emi sındı demibiz.
Tirüülük cayın uguñuz,
Künümdük tirüü kün körgön,

Buyruk budur, kulunum,
Buzağı güdüp kahırlandım.
Ayrıldım iki botamdan;
Ölmedikçe söyler dilimiz,
Cariyelikle gün görüp,
Böyle oldu günümüz.
Dertli oldu sözümüz,
Karardıkça kararıp,
Perdelendi iki gözümüz.
Döküldü gitti dişimiz,
Cariyelik, zulüm işimiz,
Bozuldu böyle işimiz,
Büküldü bizim belimiz.
Küheylan oğullar varken,
«Kanıkey ana» dedirten,
Halka hazine, ulu olduk;
Güzelim evlatlar göçünce,
Tosuna gökbörü olup,
Gözümüz kararıp hor olduk.
Adamca giyilen kaftanımız yok,
Kazığa döndü kolumuz;
Kimseye geçmez sözümüz,
Gökbörü olduk kendimiz;
Her gün burkulur belimiz,
Ele geçmez lafımız.
Cariyelikle gün görüp —
Ee, atanın körü, hilekâr ey —
Şimdi kırıldı dermanımız.
Diriliğin halini dinleyin:
Günü gününe diri gün gören,

Olco boldu munubuz.
Kalıñ eldin korgonu,
Kançoro bizdin kanıbız,
Kalbay küyöt canıbız.
Balam, baş-teriñ başka körünöt,
Korduktan körgön baykuştu
Acıratıp alıñız!
Moynu coon boz baldar,

Yağma oldu varlığımız.
Kalabalık elin kalesi
Kançoro bizim hanımız,
Durmadan yanar canımız.
Balam, senin baş tenin başka görünür;
Zulüm görmüş zavallıyı
Ayırıp kurtarınız!
Boynu kalın boz oğlanlar,

Eselegi tokmoktop.
Ölböy cürgön kapır – dep,
Eçeni sırdı kılçu ele,
Kança biröö urçu ele,
Oyunga şıldıñ kılçu ele.
Kançoro kandan bek müşkül,
Kaar salıp turçu ele.
Balam, sölökötüñ-sölbötüñ,
Atka mingen kelbetiñ,
Adamdan bölök körünöt
Uruguñ kim, cayıñ kim?
Uraanıñ kim, daynıñ kim?
Kindigiñ buugan ceriñ kim?
Tuulup öskön eliñ kim?
Astıñdagı mingeniñ
Kara küröñ, taykı cal,
Karasak çıkpayt sendey can.
Aybandan asıl minipsiñ,
Curt kıdırıp, cer çardap,
Kögörö cortup cürüpsüñ.
Bala, kundagıñ artı bir kuçak –
Cıgaçtın mülkün ilipsiñ.
Urunarga too izdep,
Uruşarga coo izdep,
Kınsız kılıç baylanıp,
Cay-caragıñ caylanıp.
Cabdıgıñdın baarısın
Cay-cayıña baylanıp.
Toodon bolgon şamalday,
Tolkuganıñ dayraday,
Komdongonuñ colborstoy,
Koygulaşkan duşmanıñ,

Şaşkını sopalayıp,
«Ölmeyip gezen kâfir» deyip,
Nicesi alaya alırdı,
Kaç kişi vururdu,
Oyunda maskara ederdi;
Kançoro Han'dan beter müşkül,
Kahır salıp dururdu.
Balam, endamın boy posun,
Ata binmiş heybetin,
İnsandan başka görünür.
Soyun kim, yerin ne?
Uranın kim, deyişin ne?
Göbeğinin bağlandığı yer neresi?
Doğup büyüdüğün elin kim?
Altındaki bindiğin —
Kara doru, kısa yeleli —
Baksak, senin gibi can çıkmaz.
Hayvanın asilini binmişsin,
Yurt dolaşıp, yer gözleyip,
İnatla koşturup durmuşsun.
Bala, kundağının ardı bir kucak —
Ağacın malını asmışsın.
Çarpışmaya dağ arayıp,
Vuruşmaya düşman arayıp,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Pusatın yerli yerinde,
Donatının hepsini
Yerli yerine bağlamışsın.
Dağdan kopan rüzgâr gibi,
Dalgalanışın ırmak gibi,
Sinip gerilişin kaplan gibi;
Vuruşmaya duran düşmanın,

Betteşse aman bolbostoy.
Kenendigiñ kerüüdöy,
Keñ kayratıñ temirdey.
Baatırdıgıñ señirdey,
Uskatıñ bölök körünöt.
Ustukanıñ körgöndö,

Yüzleşse sağ kalmayacak gibi.
Genişliğin yayla gibi,
Geniş gayretin demir gibi,
Bahadırlığın yüce doruk gibi,
Endamın başka görünür.
Boyunu kemiğini görünce,

Men Kanıkey baykuştun
Köñülü ketip bölünöt,
Közünün caşı tögülöt
Çımınday canı çırkırayt.
Say-söögümdün baarısı,
Bıt-bıt bolup bırkırayt».
Korduk tartkan karıya
Iylap turdu çırkırap,
Bozdop turdu burkurap.
Kep baştadı armandan,
Ar bir kebi ar başka,
Muñduu kebi ar kanday.
Burulup turup söz aytsa,
Bolot menen sayganday.
Mına oşondo er Seytek
Ugup turdu tañdanıp,
Süt kımıran tañ kalıp.
Akırın aytıp, bek taştap,
Korduktagı çoñ eneñ
Kanıkey şorduu kep baştap,
Oyron eneñ Kanıkey
Oluyazaada bu dagı
Canındagı balanın
Ata-tegin suradı.
El başkarıp, curt kütkön
Enekeñ kurgur kolunan
Eçen kılım iş ötkön.
Eneñ cayı uşunday.
Ar bir kebi eñ kımbat,
Akılman adam tapkanday,
Kıyşıktuu kebi uşunday,
Kılıç menen çapkanday.
Baatırdıgı başkaça –
Dünüyögö caralıp

Ben zavallı Kanıkey'in
Gönlü gidip bölünür,
Gözünün yaşı dökülür,
Sinek kadar canı çırpınır;
İliğimin kemiğimin hepsi
Paramparça olup sızlar.»
Zulüm çekmiş o koca,
Ağlayıp durdu feryatla,
Bozlayıp durdu hıçkırıkla.
Söze başladı dertlerden,
Her bir sözü başka başka,
Dertli sözü türlü türlü;
Dönüp durup söz söylese,
Çelikle saplar gibiydi.
İşte o zaman er Seytek
Dinleyip durdu şaşarak,
Süt ile kımran gibi donakalıp,
Usulca söyleyip, sağlam basıp.
Zulümdeki büyük ana —
Bahtsız Kanıkey söze başlayıp,
Yaman ana Kanıkey,
Evliyazade bu dahi,
Yanındaki çocuğun
Ata soyunu sordu.
El yöneten, yurt tutan
Anacığın garibin elinden
Nice devrin işi geçmiş;
Ananın hali böyledir.
Her bir sözü pek değerli,
Bilge insan bulmuş gibi;
Dokunaklı sözü böyledir,
Kılıçla çalar gibidir.
Bahadırlığı bambaşka —
Dünyaya gelip yaratılalı,

Bilgiçtigi bir kança.
Kasiettüü can eken,
Oñ iyninde beybaktın,
Aytuuçusu bar eken.

Bilgeliği bir hayli.
Kutlu bir can imiş,
Zavallının sağ omzunda
Söyleyicisi var imiş.

Anda Seytek munu aytıp,
Aalamdan başka şumdu aytıp:
«Ata, kokuy, eneke,
Elsiz adam deysiñbi!
Caratılıp can bolgon
Cersiz adam deysiñbi!
Töögö minip ayza algan,
Törölüü curt tañ kalgan
Töp Küncüt bizdin ceribiz,
Industan bolot elibiz.
At arıtıp, cer çalıp,
It agıtıp, kuş salıp,
Cer kezip önör kılabız.
Torpok bakkan karıya,
Özüñö kelip turabız.
Ara cerde baş koşup,
Añgemeni kuradık.
Indiyanın sultanı
Ataktuu kandın uulu elek,
Kalktın kara közü elek,
Kanzaadanın özü elek,
Eren da elek, şer da elek,
Ebegeydin biri elek.
Kandın kara közübüz,
Kanzaadanın özübüz,
Dene boşop, kan kaynap,
Cürök tolkup köz caynap,
Kapa bolduk iç kaynap.
Çaçıñ kuuday agıñda,
Saparıñ çukul çagıñda,
Ört bolup, canıp küyüpsüz,
Ötköndön öksüp carıktık,
Muzoo cayıp cürüpsüz.
Irdap aytkın ırıñdı
Baatır kökcal enesi,
Urgaaçının törösü,

Baçım aytkın baybiçe,
Içiñdegi sırıñdı!

O zaman Seytek şunu deyip,
Âlemde olmadık düzmece söyleyip:
«Vay ana, aman, anacığım,
Elsiz insan mı sandın!
Yaratılıp can olmuş,
Yersiz insan mı sandın!
Deveye binip mızrak alan,
Töreli yurdun şaştığı
Töp Küncüt bizim yerimiz,
Hindistan olur elimiz.
At yorup, yer gezip,
İt salıp, kuş uçurup,
Yer dolaşıp hüner gösteririz.
Tosun güden ihtiyar,
Sana gelip durmaktayız;
Ara yerde baş kavuşturup,
Sohbeti kurduk.
Hindiya'nın sultanı,
Ünlü hanın oğluyduk,
Halkın kara gözüydük,
Hanzadenin ta kendisiydik;
Eren de idik, şir de idik,
Yamanların biriydik.
Hanın kara gözüyüz,
Hanzadenin kendisiyiz.
Beden gevşeyip, kan kaynayıp,
Yürek coşup, göz parlayıp,
Kederlendik, içimiz kaynayıp.
Saçın kuğu gibi ağarmışken,
Seferin yaklaşmış çağında,
Ateş olup yanıp tutuşmuşsunuz;
Geçenlere yanmışsınız, canım,
Buzağı yayıp durmuşsunuz.
Türkü gibi söyle türkünü,
Bahadır gökyelenin anası,
Kadınların ulusu,

Tez söyle, baybiçe,
İçindeki sırrını!

Cılgınduu, Keñ-Kol ceriñdi ayt,
Cerdep turgan eliñdi ayt,
Arkaytıp salgan tamıñdı ayt!
El başkarıp, curt kütkön,
Eren bolsoñ anıñdı ayt!» –
Dep, oşentip, er Seytek
Cerin surap turganda
Akırın aytıp, bek taştap
Kanıkey şorduu kep baştap:
«Bayırkımdı men aytsam
Maktanganday bolormun.
Arı cok kempir balpıldap,
Aşık aytıp koyormun.
Eki tizem çor bolup.
Esepsiz müşkül kor bolup
Cürgönümö küyömün.
Küñ bolup ketti Ayçürök,
Kul bolup ketti Külçoro
Eköönön kabar bolor – dep,
Bu kezde küyüp cürömün.
Ölgönü turam arıman,
Ayçüröktün boyunda
Üç aylık bala bar ele,
Kaygılanıp küyüp çok,
Oşol aman bolso – dep,
Caratkanga köönüm tok.
Kabar bolup alardan,
Cetilip baldar kelse – dep,
Közün körüp Kanıkey,
Al baldardı körsöm – dep,
Kayra-kelbes çın cayga,
Baldardı körüp ölsöm – dep.
Kuuray bolup bilegim,
Kup oşondo tilegim.
Küñdük menen kün körüp,
Müşkül tartıp, suu içip
Uşinetip cürömün.
Balam, ırdayın azır ırımdı,

Ilgınlı Keñ-Kol yerini söyle,
Yurt tutmuş elini söyle,
Yükseltip kurduğun evini söyle!
El yöneten, yurt tutan
Eren isen aslını söyle!» —
Deyip, böylece er Seytek
Yerini sorup durduğunda,
Usulca söyleyip, sağlam basıp,
Bahtsız Kanıkey söze başladı:
«Eskimi ben söylesem,
Övünüyor gibi olurum;
Arsız kocakarı lakırdayıp,
Fazlasını söyleyiveririm.
İki dizim nasır olup,
Hesapsız müşküle hor olup
Gezdiğime yanarım.
Cariye olup gitti Ayçürök,
Kul olup gitti Külçoro;
«İkisinden haber olur» deyip,
Bu demde yanıp dururum.
Ölmeye dururum arımdan;
Ayçürök'ün karnında
Üç aylık çocuk var idi,
Kaygılanıp kor gibi yanıp,
«O sağ olsa» deyip,
Yaradan'a gönlüm tok.
Onlardan haber gelip,
«Yetişip yavrular gelse» deyip,
Gözünü görüp Kanıkey,
«O yavruları görsem» deyip,
Dönüşü olmayan gerçek yurda
«Yavruları görüp ölsem» deyip.
Kuru çöpe döndü bileğim,
İşte tam budur dileğim.
Cariyelikle gün görüp,
Müşkül çekip, su içip,
Böyle böyle dururum.
Balam, şimdi söyleyeyim türkümü,

Imanday aytıp çınımdı,
Tegeregi çınar bak –
Ortosu belgi altın tak.
Añgeme kızık bar ele,
Bayırkısın surasañ,
Askeri altı san bolgon,
Arbaktuu curtka kan bolgon,
Cürgönünön çañ çıkkan,
Koburtunan can çıkkan,
Asker kütüp kol tolgon,
Aalam curtka zor bolgon,
Semetey mingen tak oşol.
Camgır kılıp, caa tartıp
Möndürdöy bölök ok atıp,
Keñ-Koldu buzup col salıp,
Kalıñ kara cediger
Kaptap kirip kol salıp,
Kaarman eçen kan ölüp,
Kayrattuu erdin baarı ölüp.
Atkan ok küyüp, ot bolup,
Kayda ketken daynı cok –
Semetey uulum cok bolup.
Kayıp bolup ketkende,
Kartayganda kan Bakay
Zorgo tüşüp ketkende
Ayçürök menen Külçorom
Kolgo tüşüp ketkende,
Körgön adam döö degen
Kançoro kalıktı eelegen,
Önögün canga berbegen
Kançoro kandın tagı uşul
Kıymaluu cagdan, kırk kilem,
Kılımdın cayın çın bilem.
Kermege tulpar baylagan,
Kerüügö köçüp caylagan,
Kempiri kuyruk çaynagan.
Ilgerkisin surasañ –
Balam, Semetey kandın eli ele,
Emikisin surasañ,

İman gibi söyleyip gerçeğimi:
Çevresi çınar bahçe —
Ortası nişan altın taht.
Sohbeti şenliği çok idi;
Eskisini sorarsan —
Askeri altı tümen olmuş,
Ervahlı yurda han olmuş,
Yürüdüğünden toz çıkan,
Gürültüsünden can çıkan,
Asker tutup ordu dolan,
Âlem yurduna ulu olan,
Semetey'in bindiği taht odur.
Yağmur gibi yay çekip,
Dolu gibi başka ok atıp,
Keñ-Kol'u bozup yol açıp,
Kalabalık kara Cediger
Basıp girip saldırıp,
Kahraman nice han ölüp,
Gayretli erin hepsi ölüp,
Atılan ok yanıp, ateş olup,
Nereye gittiği belirsiz —
Semetey oğlum yok olup.
Kayıplara karışıp gittiğinde,
Kocamışken Han Bakay
Zorluğa düşüp gittiğinde,
Ayçürök ile Külçoro'm
Ele düşüp gittiğinde,
Gören adamın dev dediği
Kançoro halkı ele geçirdi,
Üstünlüğü kimseye vermedi;
Kançoro Han'ın tahtı budur.
Nakışlı yaygı, kırk kilim,
Devrin halini iyi bilirim:
Urgana tulpar bağlayan,
Yamaca göçüp yaylayan,
Kocakarısı kuyruk yağı çiğneyen —
Öncekini sorarsan,
Balam, Semetey Han'ın eli idi;
Şimdikisini sorarsan,

Kançoro kandın elidir.

Alkım cagı acayıp,
Tübü tüşüp türü cok.
Bayırkısın surasañ,
Colbors on beş töldögön,
Colu katuu a cayga
Colop adam kelbegen.
Askeri altı san bolgon,
Adam barbas cay bolgon,
Acayıp kurgan cer ele
Semetey kanga ordo – dep,
Körgön can mınday deer ele.
Ilgerkini surasañ –
Semeteydin acayıp
Kalıgı çubap cöö bolgon,
Emdigisin surasañ,
Kançoro kakmar ee bolgon.
Tetigi alkımdagı ak saray,
Ilgerkisin surasañ –
Kalık çubap çuu bolgon.
Kalayıkka duu bolgon.
Askeri altı san bolup,
Aalam curtka kan bolup,
Katılbay duşman dal bolup,
Bayırkısın surasañ,
Semeteydin ak saray
Kermeden tulpar mönkügön.
Kelişimdüü caylatkan,
Ogoydon çıkkan on tört at,
On tört attın içinde
Orçunu buudan Buurul at,
Kara kaşka argımak,
Bakay kandın Kök tulpar,
Ak sarayda bobular
Buguday moynun buragan,
Bulkunuşup çuragan.
Buudandıgın bilgende,
Buy kılıp ar kim suragan.

Kançoro Han'ın elidir.

Boğaz yanı acayip,
Dibi çökmüş, biçimi yok.
Eskisini sorarsan —
Kaplan on beş kez yavrulamış,
Yolu çetin o yere
Yanaşıp insan gelmemiş;
Askeri altı tümen olmuş,
İnsan varmaz yer olmuş,
Acayip kurulmuş yer idi;
«Semetey Han'a orda» diye,
Gören can böyle der idi.
Öncekini sorarsan —
Semetey'e acayip,
Halkı dizilip yaya yürürdü;
Şimdikisini sorarsan,
Kançoro melun sahip olmuş.
Şu boğazdaki ak saray —
Öncekini sorarsan —
Halk dizilip uğultu olurdu,
Ahaliye şenlik olurdu;
Askeri altı tümen olup,
Âlem yurduna han olup,
Sataşamadan düşman şaşkın olup.
Eskisini sorarsan —
Semetey'in ak sarayında
Urganda tulpar şahlanırdı;
Yakışıklı yerleştirilmiş,
Ogoy'dan çıkan on dört at,
On dört atın içinde
Başı küheylan Buurul at,
Kara kaşka argımak,
Bakay Han'ın Kök tulparı —
Ak sarayda işte bunlar,
Geyik gibi boynunu burup,
Silkinip kişnerlerdi.
Küheylanlığını bilince,
Yalvarıp herkes istemiş;

Suraganga berbegen,
Karan kalgan sarayga
Kattap adam kelbegen.

A saraydın oozuna
Celdetteri cetimiş,
Cañcal dese cabılgan,
Darbazada sakçısı,
Kişinin murdu, kulagın,
Tumar kılıp tagıngan.
Balbandarın körgöndö
Baykagan duşman bagıngan.
Bul kezekte ak saray
Türkügü sınıp kuladı.
Tulpar turmak, eşek cok,
Saray bir emes cılma tam,
Mına cılma tam bolup kuuradı.
Tulpar buudan cogolup,
Kançoro kan ee boldu.
Kaçanda bolso kankordun atı
kalbayt – dep,
Talın kesip sulatıp,
Tamın cıgıp kulatıp,
Üstün koroo top kılıp,
Ak saraydı talkalap,
Kançoro kan cok kılıp.
Tuş-tuşu urap ketilgen,
Dümüröyüp körüngön,
Körgöndün köönü bölüngön,
Çataktuu koroo dalayı.
Emdigisin surasañ –
Uragan korgon Tört-Kül cer
Anın canınan kaçkan kırgız el.
Al tigi Kançoro kandın sarayı,
Tetigi bozala zoñkok kara kır,
Toodon biyik baraanı.
Ilgerkisin surasañ –
Tigi Semetey kandın karoolu.
A karooldogu celdetter –

İsteyene vermemiş,
Kara yıkık kalmış saraya
Uğrayıp insan gelmemiş.

O sarayın kapısında
Cellatları yetmiş kişi,
Kavga dense üşüşen,
Kapıda bekçisi,
Adamın burnunu, kulağını
Muska yapıp takınmış;
Pehlivanlarını görünce,
Sezen düşman boyun eğmiş.
Bu demde ak sarayın
Direği kırılıp yıkıldı;
Tulpar şöyle dursun, eşek yok,
Saray değil, dümdüz dam,
İşte dümdüz dam olup kurudu.
Tulpar küheylan yitip,
Kançoro Han sahip oldu.
«Ne olsa hunharın adı
kalmasın» diye,
Söğüdünü kesip devirip,
Evini yıkıp devirip,
Üstünü ağıl, yığın edip,
Ak sarayı paramparça edip,
Kançoro Han yok etti.
Dört yanı göçüp gedilmiş,
Kütük gibi görünen,
Görenin gönlü parçalanan,
Belalı ağılın nicesi.
Şimdikisini sorarsan —
Yıkık hisar Tört-Kül yeri,
Onun yanından kaçmış Kırgız eli;
İşte şu Kançoro Han'ın sarayı.
Şu boz alaca ulu kara sırt,
Dağdan yüksek karaltısı —
Öncekini sorarsan —
Şu Semetey Han'ın karakolu.
O karakoldaki muhafızlar —

Maanisi candan bir başka,
Anın baarısı baatır köykaşka.
Alar tüz karmap ayza sunçular,
Duşmanga tiyse kırçular.
Anın kirpigi kızıl çok bolgon,

Alardın atkanı bolot ok bolgon.
Suu iç dese, uu içken,
Börk algın dese, baş kesken,
May keskin dese, taş kesken.
Tataaldı tepsep col kılgan,
Talaşkan erin kor kılgan.
Kırgızga temir tor bolgon,
Kıyındıgın körgöndö,
Kıtaydın kanı oygongon.
Tigi şerdigi canga bilingen,
El dübürtün ukkanda
Kara kıtay mancu curt,
Tigi kandarı candan tüñülgön,
Çındaşsa duşman kıyragan,
Al emes, Çınmaçın kanı ıylagan.
Atası arstan kökcaldan
Artıla çıkkan şer bolgon,
Aybatın körgön cön bolgon,
Ala-Toonu cerdegen,
Alışıp adam ceñbegen,
Bu önögün elge berbegen.
Kılıçın coogo kınagan.
Bu cinine tiygen köp duşman,
Kızıl ört körüp kulagan.
Arkaygan döbö, aça kır,
Askeri caynap, kol kütkön,
Berender catıp, bel bakkan,
Beren uulum Semetey mintip
el bakkan.
Semeteydin karoolu,
Emi karooldun beli col boldu,
Çetinen kalıñ kol kaçıp,
Körgöngö kızık dem boldu.

Manası candan bir başka,
Hepsi bahadır, seçkin kaşka;
Onlar dosdoğru tutup mızrak uzatır,
Düşmana değse kırarlar;
Onların kirpiği kızıl kor olmuş,

Onların attığı çelik ok olmuş.
«Su iç» dense, ağı içen,
«Börk al» dense, baş kesen,
«Yağ kes» dense, taş kesen;
Çetini çiğneyip yol eden,
Çekişen eri hor eden,
Kırgız'a demir kale olmuş;
Yamanlığını görünce,
Kıtay'ın hanı irkilmiş.
Şu şirliği herkesçe bilinmiş;
El gümbürtüsünü duyunca,
Kara Kıtay, Mançu yurdu,
Şu hanları candan bezmiş;
Ciddiye binse düşman kırılmış,
Dahası, Çınmaçın hanı ağlamış.
Babası arslan gökyeleden
Aşkın çıkmış şir olmuş,
Heybetini gören uslanmış;
Ala-Too'yu yurt edinmiş,
Boğuşup insan yenememiş,
Üstünlüğünü kimseye vermemiş,
Kılıcını düşmanda bilemiş;
Öfkesine dokunan çok düşman
Kızıl ateş görüp devrilmiş.
Sıralanan tepe, çatal sırt,
Askeri kaynaşıp, ordu tutmuş,
Yiğitler yatıp, bel beklemiş,
Yiğit oğlum Semetey böyle
el beslemiş.
Semetey'in karakolu —
Şimdi karakolun beli yol oldu,
Ucundan kalabalık ordu kaçıp,
Görene ibretlik hal oldu;

Karooldor kañgıp cogolup,
Emdigisin surasañ,
Kançoro kanga cem boldu.
Tetigi bozorgon moynok bozordo,
Al altın eşik bek ordo,
A karagaydan noo kılgan,
A taştan cıyıp too kılgan,

Gözcüler dağılıp yitip —
Şimdikisini sorarsan —
Kançoro Han'a yem oldu.
Şu bozaran boyun belde,
O altın kapılı berk orda —
O çamdan oluk yapılmış,
O taştan yığılıp dağ yapılmış,

Ayza saysa madagan.
Anı al albay duşman cadagan.
Temirlep kurçap oo kılıp,
Taştan tokup too kılgan.
Munu Alda Taala kuduret,
Arstandın başın soo kılgan.
Ar borumdap maşagan,
Bu Bayçoro usta casagan.
Bul altın menen sırdagan,
Anı kümüş menen kırdagan.
Eki kişi unçuksa,
Bu karasaat sıypalgır,
Bu özünön özü ırdagan.
Munun türkügü cakut taş bolgon.
Al ordonun eesi Semetey,
Ak ordo curtka baş bolgon.
Munun mañdayı ketik uragan,
Bu aalamdın eesi sulagan,
Bu eesi cok kalgan boz ordo.
Emdigisin surasañ,
Kançoro kan suragan.
Munun bolcolu kara taş bolgon,
Kan Semetey cogolup,
Kançoro curtka baş bolgon,
Murunkusun surasañ,
Semeteydin ordosu.
Emdigisin surasañ,
Kançoro kandın ordosu,
Bügün körgön erteñ cok,
Uşunday aldamçı bolot düynö bok,
Menin içim calın, boorum çok!

Mızrak saplansa işlemez,
Onu alamayıp düşman bıkmış.
Demirle kuşatıp ağ yapıp,
Taştan örüp dağ yapmış;
Bunu Kadir Allah Taala,
Arslanın başını sağ kılmış.
Her biçimi ustaca işlenmiş,
Bunu usta Bayçoro yapmış;
Bunu altınla boyamış,
Onu gümüşle kaplamış.
İki kişi seslense,
Bu kara saat yıkılası,
Bu kendi kendine öterdi;
Bunun direği yakut taş olmuş.
O ordanın sahibi Semetey,
Ak orda yurda baş olmuş.
Bunun alnı gedik, yıkılmış,
Bu âlemin sahibi serilmiş,
Bu sahipsiz kalmış boz orda;
Şimdikisini sorarsan,
Kançoro Han yönetir.
Bunun nişanı kara taş olmuş;
Han Semetey yitince,
Kançoro yurda baş olmuş.
Öncekini sorarsan,
Semetey'in ordası;
Şimdikisini sorarsan,
Kançoro Han'ın ordası.
Bugün görülen yarın yok,
Böyle aldatıcıdır şu boktan dünya,
Benim içim alev, bağrım kor!

Muzoo bakkan bir küñmün,
Menin sırımdı biler bir can cok!
Balam bayırkı kündü sanasam.
Kabırgam kat-kat bölünöt,
Közümdün caşı tögülöt.
Sanaam ketip say-saylap,
Sarı ooru bolom bay-paylap,
Baylanuu kızıl torpogum,
Bu karan kalgan aybandan

Buzağı güden bir cariyeyim,
Benim sırrımı bilir bir can yok!
Balam, eski günü ansam,
Kaburgam kat kat bölünür,
Gözümün yaşı dökülür;
Düşüncem dağılıp gider,
Sarı derde düşerim vay vaylayıp:
Bağlı kızıl tosunum,
Bu kahrolası hayvan,

Katuu süyröp ketet – dep.
Baş berbey, süyröp karan mal –
Balam, ölçösöñ mınday bizdin al.
Bu kuu düynögö kar boldum,
Bu kaykalagan çunak can
Kayra iyrektey can boldum.
Bul baldardan kabar uga albay,
Bu küñdüktü körüp kar boldum.
Torpok süyröp dırkırap,
Denem taşka bırkırap,
Ustukan söögüm bölünüp,
Bu Kançoro kandın muzoosu
Can tartçuday körünüp,
Bu köñülüm say-say bölünüp,
Közümün caşı tögülüp.
Muun zırpıldap, al ketip
Arkan kesip baçagar,
Belimden kara kan ketip.
Ustukan söögüm kül bolup,
Tirüülük tozok kün bolup,
Tirüülöy küyöm kül bolup.
Tamanım taşka bırkırap,
Öksöymün bozdop çırkırap.
Tilinip agat kanıbız,
Bu tim koyboy süyröyt malıbız.
Biz baybiçe Kadır tün elek,
Baatır uul ketti cogolup,
Biz kaçan Kançoro kanga küñ elek.
Kalıkka mömö cem elek,

«Sert sürükleyip gider» diye.
Baş eğmez, sürükler kara mal —
Balam, ölçersen böyledir halimiz.
Bu kahpe dünyaya hor oldum;
Bu kasılıp giden zavallı can,
Yeniden iki büklüm can oldum.
Bu yavrulardan haber alamadan,
Bu cariyeliği görüp hor oldum.
Tosun sürükler hızla,
Bedenim taşta paralanır,
İri kemiklerim bölünüp —
Bu Kançoro Han'ın buzağısı
Sanki candan yana görünüp —
Bu gönlüm dilim dilim bölünüp,
Gözümün yaşı dökülüp.
Eklemler sızlayıp, güç gidip,
Urgan kesip belimi, o alçak,
Belimden kara kan gidip;
İri kemiğim kül olup,
Dirilik cehennem günü olup,
Diri diri yanarım kül olup.
Tabanım taşta paralanıp,
Hıçkırırım bozlayıp feryatla;
Dilinip akar kanımız,
Bu rahat durmaz, sürükler malımız.
Biz baybiçe, Kadir gecesiydik;
Bahadır oğul gitti yitip —
Biz ne zaman Kançoro Han'a cariyeydik?
Halka meyve, azık idik;

Biz kara bet Kanıkey –
Uşu Kançoro kanga ene elek.
Kayrılıp koldon Külçorom,
Kele turgan kün barbı?
Kal sokur bolgon kayran köz,
Şay koldogon uulumdu
Körö turgan kün barbı?
Köñülüm çögöt karan kün,
Bizge bir kaçan süröt Kadır tün?
Mına, kayruuga kelbeyt bizdin til,
Bir muzooçu kempir baraanım,

Biz kara yüzlü Kanıkey —
Şu Kançoro Han'a ana idik.
Külçoro'mun elden dönüp
Geleceği gün var mı?
Perdeli kör olmuş zavallı gözün,
Şay'ın koruduğu oğlumu
Göreceği gün var mı?
Gönlüm çöker, kara gün;
Bize ne zaman doğar Kadir gecesi?
İşte, dilimiz dönmez olmuş,
Bir buzağıcı kocakarı karaltım,

Murdagını köp estep,
Balam, buzulup ketip baramın.
Bir burulup keler kün barbı,
Muñumdu çeçer karaanım.
Menin köödönüm ketti kirildep,
Eki köz ketti iriñdep,
Menin söögüm ketti şaldırap,
Köödöndö ısık kanım bar,
Süylöp turam baldırap.
Tigi bozorup turgan boz ordo,
Ilgerkisin surasañ – Semeteydin ordosu.
Balam, emdigisin surasañ,
Kançoro kandın ordosu.
Kalıñ kırgız cerdegen
Üç-Koşoy menen Talastı,
Aalam aytıp, kep kılat
Ataktuu sultan Manastı.
Kapkaluu koroo kapçal taş,
Mında argın, kırgız aralaş,
Boldum curttun mömösü.
Bu kakşanıp turgan karıya
Balam, kabarıñda bar beken,
Semetey kandın enesi.
Bu kakşagan menen al cetpeyt,
Kançoro boldu törösü.
Tetigi kerilgen bulak keñ çoku,

Öncekileri çok anıp,
Balam, bozulup gitmekteyim.
Bir dönüp gelecek gün var mı,
Derdimi çözecek karaltım?
Benim göğsüm hırıldar oldu,
İki göz irinlenir oldu,
Benim kemiğim takırdar oldu;
Göğsümde sıcak kanım var,
Konuşup dururum sayıklayıp.
Şu bozarıp duran boz orda —
Öncekini sorarsan — Semetey'in ordası;
Balam, şimdikisini sorarsan,
Kançoro Han'ın ordası.
Kalabalık Kırgız'ın yurt tuttuğu
Üç-Koşoy ile Talas'ı,
Âlem söyler, söz eder,
Ünlü sultan Manas'ı.
Kapılı ağıl, kapçal taş,
Burada Argın, Kırgız karışık,
Oldum yurdun meyvesi.
Bu sızlanıp duran ihtiyar —
Balam, haberin var mıdır —
Semetey Han'ın anasıdır;
Bu sızlanmakla güç yetmez,
Kançoro oldu töresi.
Şu gerilen pınarlı geniş doruk,

Tigi Keñ-Koldun kuygan çatı oşol,
Oşo Çatkaldı cerdep oturgan
Bu kabılan Bakay kanzaada,
Al baykuş kalıñ bir elge baş oşol.
Tigi booru üñkür, koroo tal
Tigi Bakaydın üñkür taşı oşol.
Tigi üñkürdön altın sap aldı,
Beli bir sınık er Bakay,
Tigi balbandarga talandı,
Ca, badırek duşman Kançoro,
Uşunday bolup caraldı.
Tigi agala kumay, koroo tam,
Tigi Bakay kandın kum arık.

Şu Keñ-Kol'un döküldüğü çatal odur;
O Çatkal'ı yurt edinip oturan
Bu kaplan Bakay hanzade,
O zavallı, kalabalık bir ele baştır.
Şu bağrı mağara, ağıl gibi söğütlük,
Şu Bakay'ın mağara taşı odur;
O mağaradan altın saplısı alındı,
Beli kırık er Bakay
Şu pehlivanlarca yağmalandı —
Ya, soysuz düşman Kançoro,
Böyle olup yaratıldı.
Şu ak alaca kumluk, ağıl ev,
Şu Bakay Han'ın kum arkı.

Tigi koroodoy bolgon çınar tal,
Emdigisin surasañ,
Kançoro kandın çınarı.
Tetigi kaşatça koroo çınar bak,
Kaynardın kara közü ele,
Tigi kak çınardın özü ele.
Bu sarala taypak öndür tüz,
Munun tuurası kıraň terüü ele.
Bu tamaşa kılıp Semetey,
Bayırkısın surasañ,
Bu ordo atuuçu cer ele.
Buga kırk taman ordo çiyişip,
Tigi kıyla döö oyun salışıp,
Möröyünö tuu böyrök,
Kırk kısırak sayışıp,
Munu utkanı soyup alışıp,
Çuuga kirip turçu ele,
Bu ayıkpagan bir ülkön,
Duuga kirip turçu ele.
Erdigin aytıp çuu turup,
Bu baraban belgi kars urup.
Bagalek oynop, çañ salıp,
Orompoy oynop, dañ salıp,
Semetey kandın barında
Oyun mınday boluçu,

Şu ağıl kadar çınar söğüt —
Şimdikisini sorarsan,
Kançoro Han'ın çınarı.
Şu yamaçtaki ağıl gibi çınar bahçe,
Kaynağın kara gözü idi,
Şu ulu çınarın kendisi idi.
Bu sarı alaca yayvan düz bayır —
Bunun karşısı yamaç sırt idi;
Burada eğlence edip Semetey —
Eskisini sorarsan —
Burası ordo atılan yer idi.
Buna kırk adım ordo çizip,
Şu nice dev oyuna girişip,
Ödülüne tuğ böbrek koyup,
Kırk kısrak ortaya sürüp,
Bunu yutan kesip alıp,
Şamataya girip dururdu;
Bu bitip tükenmez bir büyük
Gürültüye girip dururdu.
Erliğini söyleyip çığlık kopup,
Bu davul nişan güm güm vurup,
Paça oyunu oynayıp, toz salıp,
Orompoy oynayıp, şan salıp —
Semetey Han varken
Oyun böyle olurdu;

	Bu ordoluu kırgız kalıñ curt,	*Bu ordalı Kırgız kalabalık yurt,*
	Munun toyu mınday boluçu.	*Bunun toyu böyle olurdu.*
	Andagıday zaman cok,	*O günkü gibi zaman yok,*
	A zaman kelbeyt düynö bok.	*O zaman gelmez, boktan dünya!*
21710	Anın ordosu uyday taş bolup,	*Onun ordası inek gibi taş olup,*
	Kançoro curtka baş bolup.	*Kançoro yurda baş olup.*
	Bayırkısın surasañ,	*Eskisini sorarsan —*
	Semetey oynop aş tolgon,	*Semetey oynayıp aş dolan;*
	Emi çükösü kamır taş bolup,	*Şimdi aşığı hamur taş olup,*
	Kançoro curtka baş bolup,	*Kançoro yurda baş olup.*
	Tigi bozala moynok kara kır,	*Şu boz alaca boyun, kara sırt,*
	Tigi Kançoro kandın ceri oşol.	*Şu Kançoro Han'ın yeridir;*
	Tetigi bozala moynok zoñko taş,	*Şu boz alaca boyun, ulu taş,*
	Karoolgo çıkçu bel oşol,	*Gözcüye çıkılan bel odur.*
21720	Tiginde kaptagan kırgız el oşol.	
	Kalıñ kol kaldı kaygırıp,	*Kalabalık ordu kaldı kederlenip,*
	Karaldı kılıp oturgan,	*Göz bebeği bilip oturduğu*
	Semeteyden ayrılıp.	*Semetey'den ayrılıp.*
	Kançoro kan döö bolup,	*Kançoro han olup dev kesilip,*
	Kalıñ el çuulap döö bolup,	*Kalabalık halk çığrışıp yaya kalıp,*
	Öksögön köp kol kaygırıp,	*Hıçkıran nice ordu kederlenip,*
	Kökcalınan ayrılıp,	*Bozkurdundan ayrılıp,*
	Irkı ketken el oşol.	*Dirliği bozulan el işte odur.*
	Uul tolgotup, şer tuugan,	*Oğul sancısı çekip aslan doğuran,*
21730	Çınarluu terek mömösü,	*Çınarlı kavağın meyvesi,*
	Kankor erdin enesi.	*Kan içici yiğidin anası.*
	Kaptalınan col bolgon,	*Yamacından yol geçen,*
	Karıganda kor bolgon,	*Kocayınca hor görülen,*
	Kanıkey beybak men bolom.	*Bahtsız Kanıkey benim işte.*
	Kelin kezde kurgan can,	*Gelinlik çağda bu zavallı can,*
	Ordo kütüp, curt bilgen,	*Orda kurup, yurdu yöneten,*
	Abroyum artık can elem,	*İtibarı üstün bir candım,*
	Çın Kanıştın özü elem.	*Gerçek hanışın ta kendisiydim.*
	Kecige çaçım çöp bolup,	*Ensemde saçım çöpe dönüp,*
21740	Kanıştıktan kıraanım,	*Hanışlıktan düştüm, kıraanım,*
	Ayza salım köp bolup,	*Mızrak boyu derdim çok olup,*
	Müşkül başka artılıp,	*Müşkül başıma yüklenip,*
	Kısır emdüü muzoogo	*Kısır emen buzağıya*

Kök börü bolup tartılıp,
Kartayıp kelgen kezimde,
Müşkülgö mintip çatılıp.
Tüşkönüm kalıñ or bolup,
Kalk başkarıp curt kütkön,
Kançoro kan zor bolup,
Al Kançoro baatırga,
Karuusu toluk kapırga,
Buzuku mitaam özünö,
Karşı söz aytsak oñboybuz.
Muzoonun biröön cogotsok,
Egerde tirüü bolboybuz.
Sokur boldu közübüz,
Ölmök bolduk özübüz.
Keçkuranda barganda,
Keşigi cok şor candı
Balbandarga sabatat.

Gökbörü gibi sürüklenip,
Kocayıp geldiğim çağımda,
Müşküle böyle dolanıp.
Düştüğüm derin bir çukur olup,
Halkı yöneten, yurt güden
Kançoro han ulu olup,
O Kançoro bahadıra,
Bileği güçlü kâfire,
Fesatçı düzenbazın kendisine,
Karşı söz söylesek onmayız.
Buzağının birini yitirsek,
Asla sağ kalmayız.
Kör oldu gözümüz,
Ölecek olduk kendimiz.
Akşam vakti vardığımızda,
Nasipsiz, kara bahtlı canı
Pehlivanlara dövdürür.

Uykanaga kamatat,
Dañgıttarga talatat.
Suusunga suu berdiret,
Termeçik otun terdiret.
Küügüm kire, kün bata,
Çılgıy teri iyletet,
El cata mezgil bolgondo,
Tamaşaga biyletet.
Emçek emgen Kançoro
Çın cetkizdi kazanı,
Berip cüröt cazanı.
Körgözdü eçen çoñduktu,
Eçen kıldı korduktu.
Kançoro kan döö boldu,
Bu Talaska ee boldu.
Üyrü menen çañ çıktı,
Koburtunan can çıktı.
Bozala moynok ülkön zoo,
Te melmildegen Kara-Too.
Ilgerkisin surasañ,
Oozun tarlap oydurgan,

İnek damına kapattırır,
Azgın itlere dalatır.
İçimlik suyu taşıttırır,
Çalı çırpı odun toplatır.
Alacakaranlık çöküp gün batarken,
Ham deriyi yoğurtturur,
El yatacak vakit olunca,
Eğlence diye oynattırır.
Memem emen Kançoro
Gerçekten eriştirdi kazayı,
Verip durur cezayı.
Gösterdi nice büyüklenmeyi,
Nice etti horluğu.
Kançoro han dev oldu,
Bu Talas'a sahip oldu.
Sürüsünden toz koptu,
Gümbürtüsünden can çıktı.
Boz ala geçitli ulu kaya,
Ta ötede uzanan Kara-Too.
Eskisini sorarsan,
Ağzını daraltıp oydurmuş,

Altın, kööhar, cakut taş,
Kazına kılıp koydurgan.
Aalam cerge çır salıp,
Attangan cerden mülk alıp,
Üñkür toogo tapşırgan.
Al kazına mülktörün,
Tökör usta kırk Kalça,
Bölökbayga baktırgan.
Bolotun bolcop imerdi,
Tökör usta Bölökbay –
Kaarduu çıgıp Kançoro,
Takır kırıp ciberdi.
Arstan tuugan Semetey,
Kayran uulum ne boldu.
Beren uulum cogolup,
Kançoro kan zor boldu.
Kazına talap alıptır,
Buzuktu mıktap saldı ele,
Bütün kunduz terisin,

Altın, cevher, yakut taş,
Hazine yapıp koydurmuş.
Cihanın yerine kavga salıp,
Sefer ettiği yerden mülk alıp,
Mağaralı dağa emanet etmiş.
O hazine mülklerini,
Topal usta, kırk Kalça,
Bölökbay'a baktırmış.
Çeliği ölçüp bükerdi,
Topal usta Bölökbay'ı –
Gazaba gelip Kançoro,
Kökünü kazıyıp kırıverdi.
Aslan doğan Semetey,
Vah oğlum, ne oldu.
Yiğit oğlum yitip,
Kançoro han güçlendi.
Hazineyi yağmalayıp almış,
Fesadı adamakıllı salmıştı,
Bütün kunduz derisini,

Cara tilip ciberip,
Bagalekke saldı ele.
Bayı ölgön kulday barbaktap,
Argın menen kırgızga
Müşkül salıp dardaktap.
Döbögö çıgıp bakırıp,
Kançoro elge paşaa – dep,
Atagın aytıp çakırıp,
Kançoro kandın kaarınan
Oluya öldü, çal öldü,
Oylosoñ eçen can öldü.
Kırgındı kızık baştadı,
Ayza sunçu ıktuunu,
Ayılga cakşı mıktuunu,
Tuu tübünö turardı,
Turguzbay kırıp ciberdi.
Kızıl moyun tınardı.
Kançoro kan döö bolup,
Kalayıkka ee bolup.

Yarıp dilip atarak,
Paçasına koymuştu.
Beyi ölmüş kul gibi kabararak,
Argın ile Kırgız'a
Müşkül salıp böbürlenerek.
Tepeye çıkıp bağırıp,
"Kançoro ele padişah" diye,
Adını anıp çağırtıp,
Kançoro hanın gazabından
Evliya öldü, koca öldü,
Düşünsen nice can öldü.
Kırgını kızıştırıp başlattı,
Mızrak uzatan ustayı,
Köye hayırlı yiğidi,
Tuğ dibinde duracak olanı,
Ayakta koymayıp kırıverdi.
Al boyunlu körpe çınarı.
Kançoro han dev olup,
Ahaliye sahip olup.

Aalamdan aştı dayını,
Şaatemir kızı Çaçıkey,
Kançoro kandın zayıbı.
Tañ-tamaşa çoñ oyun,
Uşu kezde batkan kez,
Altın taktın üstünön
Astı tüşpöyt künü-tün.
Kançoro eköö catkan kez.
Çınar küyüp, ört bolup,
Bozala zoñkok tal bolup,
Kançoro curtka kan bolup,
Baldar keler beken – dep,
Bışıp-canıp cürömün,
Ölöyün dep arıman,
Ölböy tirüü cürgönüm,
Ayday katın Çüröktün,
Üç ay talgak boyunda
Oşondoy meder barınan
Tökpöy ayap kanımdı,
Esen bolso keler – dep,
Kuurasa kıybay canımdı,

Şöhreti âlemi aştı,
Şaatemir kızı Çaçıkey,
Kançoro hanın karısı.
Şenlik, eğlence, büyük oyun,
Şimdi doya doya sürülen çağ,
Altın tahtın üstünden
Gece gündüz aşağı inmez.
İkisi Kançoro'yla yattığı çağ.
Çınar yanıp yangın olup,
Boz ala kupkuru söğüt kalıp,
Kançoro yurda han olup,
"Çocuklar gelir mi ki?" diye,
Pişip yanıp dururum,
Arımdan öleyim derim,
Ölmeyip sağ gezişim,
Ay yüzlü kadın Çürök'ün,
Üç ay aş ermiş karnında
Öyle bir umut var diye,
Kanımı dökmeyip esirgeyişim,
"Sağ olursa gelir" diye,
Kurusam da kıyamayışım canıma,

Öltürböstön özümdü.
Uulum, ukkun sözümdü.
Altın, kümüş, köhar taş,
Taştan çıgat deçü ele,
Ergigen önör, kelçü akıl,
Sen öñdüü caştan çıgat deçü ele!
Mañday cagıñ Indistan,
Balam, uruguñ kaysı kırgızdan.
Ceti-Özöndön çıktıñbı,
Zordukta ketken Ayçürök,
Bayloodo ketken Külçoro,
Olcogo ketken oyrondor,
Oylonsok çınar korgondor.
Kımbat baa sınaakı,
Kordukka ketken kıraakı,
Balam, baş-teriñ başka körünöt.
Balbandıgıñ başkaça,

Kendimi öldürmeyişim bundandır.
Oğlum, dinle sözümü.
Altın, gümüş, cevher taş,
Taştan çıkar derlerdi,
Coşan hüner, gelen akıl,
Senin gibi gençten çıkar derlerdi!
Alnının yönü Hindistan,
Balam, soyun hangi Kırgız'dan?
Ceti-Özön'den mi çıktın,
Zorbalıkla giden Ayçürök,
Bağlı götürülen Külçoro,
Ganimet olup giden yiğitler,
Düşününce çınar gibi kalelerimiz.
Paha biçilmez seçkinimiz,
Horluğa giden keskin bakışlımız,
Balam, başın yüzün başka görünür.
Pehlivanlığın bambaşka,

	Baatırdıgıñ bir kança,	*Bahadırlığın bir hayli,*
	Balbandık sınıñ körünöt.	*Pehlivanlık heybetin görünür.*
21860	Curt suragan kandarday,	*Yurt yöneten hanlar gibi,*
	El biylegen zarlarday.	*El buyuran ulular gibi.*
	Muñayganıñ colborstoy,	*Hüzünlenişin kaplan gibi,*
	Bulkuşkan aman bolbostoy.	*Boğuştuğun sağ kalmaz gibi.*
	Kabagıñ biyik, dalıñ keñ,	*Alnın yüce, omzun geniş,*
	Aybatıñ oor, özüñ şer,	*Heybetin ağır, kendin aslan,*
	Bilegiñ coon, taş cürök,	*Bileğin kalın, taş yürek,*
	Bil müçölüü badırek.	*Fil endamlı koçaksın.*
	Körkömdügüñ kıyınday,	*Güzelliğin müthiş,*
	Kökcal kandın uulunday,	*Bozkurt hanın oğlu gibisin,*
21870	Erge ılayık balasıñ.	*Yiğitliğe lâyık evlatsın.*
	Kay saka sapar barasıñ?	*Ne yana sefer edersin?*
	Ceti-Özöndön çıktıñbı,	*Ceti-Özön'den mi çıktın,*
	Sen baldardan kabar uktuñbu?	*Sen çocuklardan haber duydun mu?*
	Tutulup alar ketkenge,	*Onlar tutsak gideli,*
	On üç cılga toldu ele.	*On üç yıl olmuştu.*
	Boyuna ketken balasın,	*Karnında giden çocuğunu,*
	Töröp alsa Ayçürök,	*Doğurduysa Ayçürök,*
	On eki caşka toldu ele.	*On iki yaşını doldurmuştu.*
	Idirektüü şer bolso,	*Gayretli bir aslansa,*
21880	Atasın tartkan er bolso,	*Babasına çeken bir yiğitse,*
	On ekige toldu ele.	*On ikisini doldurmuştu.*
	Cetim-cesir, miskindi,	*Yetimi, dulu, yoksulu,*
	Ata konuş cerlerdi,	*Ata yurdu toprakları,*
	Babası Manastan kalgan elderdi,	*Atası Manas'tan kalan elleri,*
	Tabar kezi boldu ele.	*Bulma çağı gelmişti.*
	Kara niet Kançoro,	*Kara niyetli Kançoro'yu,*
	Curt büldürgön çoçkonu	*Yurdu mahveden domuzu*
	Çabar kezi boldu ele.	*Vurma çağı gelmişti.*
	Bir esebin zulumdun,	*Zalimin bir hesabını,*
21890	Tabar kezi boldu ele.	*Görme çağı gelmişti.*
	Kırdaluu bolot sır nayza,	*Keskin çelikli sırlı mızrağı,*
	Sunar kezi boldu ele.	*Uzatma çağı gelmişti.*
	Kaarlansa aalamdı,	*Gazaba gelse âlemi,*
	Burar kezi boldu ele.	*Döndürme çağı gelmişti.*
	Kursak kaynap cürök çok,	*İçim kaynar, yürek kor,*

Balası erkek bolso – dep,
Caratkanga köönüm tok.
Eñkeyip ketse kömüüçü,
Iyba kılgan elim cok,
Kayrıla turgan kalkım cok.
Kartayganda küñ bolup,
Cıñaylak çurkap küyömün,
Balamdan tukum kalsa – dep,
Oşondo cüröt tilegim.
Koçuş arpa azıgım,
Muzoo bagar cazıgım».
Anda Seytek munu aytat,
Bilgenge müşkül şumdu aytat:
«Ay, eneke, süyünçü,
Duşmanga bolor küyünçü!
Olco katın Ayçürök
Erkek töröp, el çuulap,
Toyuna tokson soydu – deyt,
Atın Seytek koydu – deyt.
Köñüldögü kapanın
Birin koyboy coydu – deyt.
Kün esebin alganda,
Semetey uulu boldu – deyt.
Seytekti töröp turganda,
Orus toyun cep ketti,

Aman cürsö bu bala,
Oyrottu buzat dep ketti.
Kıyındar toyun cep ketti,
Aman bala çoñoyso,
Kıylanı kılar dep ketti.
Adır-küdür tutkuydan,
Cer çalışar dep ketti.
Bagıştın uulu Kıyazga
Çañ salışar dep ketti.
Argın, kırgız atı uykaş,
Elin izder dep ketti.
Cılgındı Keñ-Kol, keñ Talas,
Cerin izder dep ketti.

"Çocuğu erkekse" diye,
Yaradan'a gönlüm tok.
Eğilip gitsem gömecek,
Hatır sayan elim yok,
Dönüp bakacak halkım yok.
Kocayınca cariye olup,
Yalınayak koşup yanarım,
"Oğlumdan soy kalsa" diye,
Dileğim hep ondadır.
Bir avuç arpa azığım,
Buzağı gütmek yazgım."
O zaman Seytek şunu söyler,
Bilene müşkül, müthiş haberi söyler:
"Ey anacığım, müjdemi ver,
Düşmana kalsın yası!
Ganimet kadın Ayçürök
Erkek doğurmuş, el çığrışmış,
Toyunda doksan kesti derler,
Adını Seytek koydu derler.
Gönüldeki kederin
Birini koymadan giderdi derler.
Gün hesabı tutulduğunda,
Semetey'in oğlu oldu derler.
Seytek'i doğurduğunda,
Orus, toyunu yiyip gitti,

Sağ kalırsa bu çocuk,
Oyrot'u bozar deyip gitti.
Yamanlar toyunu yiyip gitti,
Çocuk sağ büyürse,
Nicesini yapar deyip gitti.
Engebeli sarp yamaçtan,
Yer yoklar deyip gitti.
Bagış'ın oğlu Kıyaz'a
Toz koparır deyip gitti.
Argın, Kırgız adı uyumlu,
Elini arar deyip gitti.
Ilgınlı Keñ-Kol'u, geniş Talas'ı,
Yerini arar deyip gitti.

	Kulduktagı Külçoro,	*Kulluktaki Külçoro'yu,*
	Şerin izder dep ketti.	*Aslanını arar deyip gitti.*
	Ubar küröñ tulparı,	*Ubar doru tulparı,*
	Uçurganı şumkarı,	*Uçurduğu şahini,*
	Uruşaarı Kançoro,	*Vuruşacağı Kançoro,*
	Cogotkonu tulparı,	*Yitirdiği tulparı,*
21940	Coktoo salçu şumkarı.	*Yasını tutacağı şahini.*
	Coolaganı Kançoro,	*Düşman bellediği Kançoro,*
	Ay kıyadan tayangan,	*Ay geçidine dayanıp,*
	Köçün alar dep ketti.	*Göçünü alır deyip gitti.*
	Aman bolso duşmandan	*Sağ olursa düşmandan*
	Öçün alar dep ketti.	*Öcünü alır deyip gitti.*
	Çoñ sınçı kelip sınaptır,	*Ulu sınçı gelip sınamış,*
	Kalayık köp el çuulaptır.	*Ahali, nice el çığrışmış.*
	Belgisin beren aytıptır,	*Nişanını yiğit söylemiş,*
	Baldarıñ cayı uşunday.	*Çocuklarının hali böyledir.*
21950	Eneke, tetigi Karool döbö, kara taş,	*Anacığım, şu Karool tepe, kara taş,*
	Kankoruñ sultan barında,	*Kan içici sultanın sağken,*
	Kaysı kandın karoolu?	*Hangi hanın gözcü yeriydi?*
	Ee, kulunum, balam ugup al,	*Ey kulunum, balam, dinleyiver,*
	Kup ıraazı sözüñö,	*Sözüne pek razıyım,*
	Aylanayın özüñön,	*Kurban olayım kendine,*
	Alardı körgön közüñön!	*Onları görmüş gözüne!*
	Taş üyülgön bizdin col,	*Taş yığılıdır bizim yol,*
	Tañ atpay kaynap bizdin şor,	*Tan atmadan kaynar bizim çile,*
	Balam, kazık bolgon eki kol.	*Balam, kazığa dönmüş iki kol.*
21960	Bayırkını ayttırsañ,	*Eskiyi söyletirsen,*
	Balam, kabırga söök bölünöt,	*Balam, kaburga kemik bölünür,*
	Muñduu köz caş tögülöt.	*Dertli gözyaşı dökülür.*
	Uşu düynö aldamçı,	*Şu dünya aldatıcı,*
	Aldap ketet körünöt.	*Aldatıp gider, görünür.*
	A tigi Karooldun cayın surasañ,	*Ha, şu Karool'un halini sorarsan,*
	Kankor şerdin sırdaşı,	*Kan içici aslanın sırdaşı,*
	Kan Manastın kurdaşı,	*Han Manas'ın yaşıtı,*
	Kayran Bakay sırdaşı.	*Vah, Bakay'ın sırdaşı.*
	Özü ömürlüü karıya,	*Kendisi uzun ömürlü ihtiyar,*
21970	Dalaydı körgön oluya.	*Nicesini görmüş evliya.*
	Murun ukkan sözünö,	*Önceden duyduğu söze,*

Murunku ketken şerlerge,
Muraa bolgon özünö,
Kök sülöösün börk kiyip,
Kögala kalkan oynogon.
Ayagın altın tiregen,
Ar oluya menen tünögön.
Közü körgön alıstan,
Körünö çıkkan carıştan.
Süylögönü çeki emes,
Oylogon oyu eki emes.
Baatır Bakay karıya,
Tigi Bakay kandın Karool taş,
Anda altın, dilde aralaş.
Buduru-budur kerüü ele,
Anı Bakay kan karool deer ele.
Azır oşol Bakay karıya,
Kartaygandan kaygırıp,
A dagı azaptı körgön oluya.
Bakay şerdi körgöndö,
Kızır çalgan şer ele,
Kımbat Bakay er ele.
Kılım katın Bakaydı,
Kılaytıp tuubayt degele.
Oşo Bakay karıya,
Kapa bolup kaygırıp,
Karaldı kılgan Semetey,
Karmanganı Külçoro,
Uulu cangız Baytaylak,
Uşulardan ayrılıp,

Ölöyün dep ölö albay,
Ölüp alçu çın cayga,
Özü basıp bara albay,
Artık bozdop kaygırıp,
Karaanınan ayrılıp,
Söögü kalıp tırışıp,
Emgiçe albay koydu – dep,
Caratkan menen uruşup.
Ilgerkisi er Bakay –

Önceden göçen aslanlara,
Kendisi onlara yadigâr kalan,
Gök vaşak börkü giyip,
Gök-ala kalkan oynatan.
Ayağını altına dayayan,
Her evliya ile geceleyen.
Gözü uzaktan gören,
Yarışta açıkça öne çıkan.
Söylediği yanlış değil,
Düşündüğü düşünce iki değil.
Bahadır Bakay ihtiyar,
Şu, Bakay hanın Karool taşı,
Onda altın, sikke karışık.
Engebe engebe bir yamaçtı,
Ona Bakay han gözcü yerim derdi.
Şimdi o Bakay ihtiyar,
Kocadığından kederlenip,
O da azabı görmüş evliya.
Bakay aslanı görüldüğünde,
Hızır dokunmuş aslandı,
Değerli Bakay bir yiğitti.
Asrın kadını Bakay'ın
Bir eşini asla doğurmaz.
O Bakay ihtiyar,
Kederlenip tasalanıp,
Göz bebeği kıldığı Semetey,
Tutunduğu Külçoro,
Biricik oğlu Baytaylak,
Bunlardan ayrılıp,

Öleyim deyip ölemeyip,
Ölüp varılacak gerçek yurda
Kendi yürüyüp varamayıp,
Fazlasıyla inleyip kederlenip,
Karaltısından ayrılıp,
Kemiği kalıp büzüşüp,
"Hâlâ canımı almadı" diye,
Yaradan ile çekişip.
Eskiden yiğit Bakay –

Aalam baştap bel bolup,
Aytıluu curtka şer bolup,
Kazır kezde Bakay kan
Kara cer menen teñ bolup,
Korduk tartıp kongon kez,
Çın tirüü arbak bolgon kez.
Bayırta Bakay şer ele,
Barça kırgız köp argın,
Bakay Karool deer ele.
Azırkı kezde bu Karool,
Kançoro kandın karoolu,
Kayran Bakay kökcaldın,
Kalgan cok tirüü baraanı,
Kögala güldüü ok ötpös,
Kim kubanıp kiybegen,
Bakay şerdi körgöndö,
Aalamdın baarı dürbögön.
Azırkı kezde Bakay kan,
Müşkülü başta köp bolgon.
Catakana çöp bolgon,
Alaçıkka kamalgan,
Balbandarga talangan.
Korduk baştan artılgan,
Azapka başı çatılgan,
Cumasında üç sapar
Kökbörü bolup tartılgan,
Abam Bakay şer karıp.
Kaadam elge bilingen,
Kanıkey şorduu men karıp.
Kalbay çuulap, çuu turat.
Kalıñ kara el karıp,

Öçüp canıp kaygırıp,
Şer Semetey, Külçoro
Eköönön katar ayrılıp,
Bozdop ıylap kaygırıp.
Ölböy bir can bırkırap,
Öksöp ıylap çurkurap.
Tirüübüz mintip turabız,

Âleme baş olup bel olup,
Namlı yurda aslan olup,
Şimdiki çağda Bakay han
Kara yerle bir olup,
Horluk çekip konduğu çağ,
Sağken ruha döndüğü çağ.
Eskiden Bakay aslandı,
Bütün Kırgız, nice Argın,
"Bakay Karool'u" derdi.
Şimdiki çağda bu Karool,
Kançoro hanın gözcü yeri,
Vah Bakay bozkurdun,
Kalmadı diri karaltısı,
Gök-ala nakışlı, ok geçmez giysiyi,
Kim sevinip giymedi ki,
Bakay aslanı gördüğünde,
Âlemin hepsi kaynaşırdı.
Şimdiki çağda Bakay han,
Müşkülü başında çok oldu.
Yattığı yer kuru ot oldu,
Alaçığa kapatıldı,
Pehlivanlara çiğnetildi.
Horluk başından aştı,
Azaba başı dolandı,
Haftasında üç sefer
Gökbörü olup sürüklendi,
Amcam Bakay aslan, garip düştü.
Törem ele bilinmişti,
Çilekeş Kanıkey, ben garip.
Herkes çığrışır, feryat kopar.
Yığın yığın kara halk garip,

Sönüp yanıp kederlenip,
Aslan Semetey, Külçoro,
İkisinden birden ayrılıp,
İnleyip ağlayıp kederlenip.
Ölmeyen can parça parça,
Hıçkırıp ağlayıp feryat ederek.
Diriyiz, böyle dururuz,

Cazılıp kalgan buyrukka
Kantip ayla kılabız,
Baana kılıp oturgan,
Bariktüü çınar kuladı.
Karıya kempir, miskin çal,
Ak kalpak kırgız çuuladı.
Kançoro bizdin kanıbız,
Kaşaya küydü canıbız.
Kaşıkça kaldı kanıbız,
Ketken eken epalak
Kayrat kılçu alıbız,
Bozdop turduk kaygırıp,
Bolumduudan ayrılıp,
Taştay katıp bizdin kol,
Mürüdön sınıp eki kol.
Kandı körsök kaltaktap.
Muzoo bagıp, uy tozup,
Cüröbüz eptep cansaktap.
Arkanga tüşüp bel coorup,
Cıñaylak basıp but oorup,
Muzoo süyröp ketkende,
Denem taşka bırkırap.
Caralgan Kuday künündö,
Miñ colu ıylaym burkurap.
Muñumdu Kuday ukkan cok.
Muñkanıp kalgan bul başka,
Astımdan baldar çıkkan cok.
Bozdop-ıylap küyömün,
Örttönüp canıp cürömün,
Koş eleçek, keñ çaçpak,
Irgap turgan kezimde.
Curt toyguzup, el kütüp,
Mömö bolup turganda.

Yazılıp kalmış buyruğa
Nasıl çare buluruz,
Sığınak edinip oturduğumuz
Yapraklı çınar devrildi.
İhtiyar kocakarı, yoksul koca,
Ak kalpaklı Kırgız çığrıştı.
Kançoro bizim hanımız,
Cayır cayır yandı canımız.
Kaşık kadar kaldı kanımız,
Yitip gitmiş büsbütün
Gayret edecek gücümüz,
İnleyip durduk kederlenip,
Değerliden ayrılıp,
Taş kesilip elimiz kolumuz,
Omuzdan kırıldı iki kol.
Hanı görsek titreriz.
Buzağı güdüp, inek toplayıp,
Güç bela can sürükleriz.
Urgan çekmekten bel yağır olup,
Yalınayak basıp ayak ağrıyıp,
Buzağı sürükleyip gittiğinde,
Bedenim taşta parçalanır.
Hüda'nın yarattığı günde,
Bin kez ağlarım hüngür hüngür.
Derdimi Hüda duymadı.
Dertlenip kalan bu başa,
Önümden çocuklar çıkmadı.
İnleyip ağlayıp yanarım,
Tutuşup yanıp gezerim,
Çifte hotoz, geniş saç bağı,
Salınıp durduğum çağımda.
Yurdu doyurup, el ağırlayıp,
Meyve olup durduğumda.

Kalıñ elge Kanıkey,
Ene bolup turganda.
Kımbat cakut kişiçik,
Kiyip turgan kezimde.
Ak baybiçe men bolup,

Kalabalık ele Kanıkey,
Ana olup durduğumda.
Değerli, yakutlu samur kürkü,
Giyip durduğum çağımda.
Ak hanım ana ben olup,

	Aalam surap curt biylep,	*Âlemi yönetip yurda buyurup,*
	Bilip turgan kezimde,	*Hüküm sürdüğüm çağımda,*
	Döölötüm aman çagında,	*Devletim esen çağında,*
	Kayran cırgal barında,	*O güzelim safa varken,*
22090	Ölüp albay ne boldum?	*Ölüp gidemedim de ne oldum?*
	Bar döölötüm barında,	*Tüm devletim varken,*
	Tünögön aştı içpedim,	*Gecelemiş aşı yemedim,*
	Tündüktü arttan tartpadım.	*Tünlüğü ardımdan çekmedim.*
	Kesir müşkül karabay,	*Kahra müşküle bakmadan,*
	Koldo turgan kırk çoro.	*Elimin altında kırk çora.*
	Cırtıktarın camabay,	*Yırtıklarını yamamadan,*
	Kasirettüü beybaktın,	*Kederli bahtsızın,*
	Beyli cetken başına,	*Muradına ermiş başına,*
	Taş tüşkön içken aşına,	*İçtiği aşına taş düştü,*
22100	Tüptüü tozok ornogon,	*Köklü cehennem yerleşti,*
	Men şorluunun başına.	*Ben çilekeşin başına.*
	Caş kezekte bak bergen,	*Genç çağda baht veren,*
	Buuday batpas oozuna,	*Buğday sığmaz ağzına,*
	Bukanın başı çak kelgen.	*Boğanın başı denk gelen.*
	Tuuru batpas oozuna,	*Tünek sığmaz ağzına,*
	Tananın başı çak keldi.	*Dananın başı denk geldi.*
	Öksöp ıylap ölö albay,	*Hıçkırıp ağlayıp ölemeyip,*
	Öz baldardı körö albay,	*Öz çocukları göremeyip,*
	Kol baylanıp, şor kaynap,	*El bağlanıp, çile kaynayıp,*
22110	Til baylanıp, köz caynap,	*Dil bağlanıp, göz yanıp,*
	Çımınday can çırkırap,	*Sinek kadar can çırpınıp,*
	Dene ört bolup burkurap,	*Beden ateş olup tüterek,*
	Karaan kılgan baldar cok.	*Arka olacak çocuklar yok.*
	Karıya – miskil ele – dep,	*"İhtiyardır, yoksuldur" diye,*
	Booru oorugan bir can cok.	*Bağrı sızlayan bir can yok.*
	Tartkan tozok – kaar bolup,	*Çektiği cehennem kahır olup,*
	Ulugubuz Kançoro	*Ulumuz Kançoro,*
	Uypalgan çoçko al bolup,	*Azman domuz, güç bulup,*
	Eki tize çor bolup,	*İki diz nasır olup,*
22120	Turabız bozdop, kor bolup,	*Dururuz inleyip, hor olup,*
	Tirüülöy kara cer bolup,	*Diri diri kara yer olup,*
	Kulak ukpay, ker bolup,	*Kulak duymaz, sağır olup,*
	Eki köz körböy kör bolup,	*İki göz görmez, kör olup,*

	Bışıp, canıp kaygırıp,	*Pişip yanıp kederlenip,*
	Küyöör menen bışardan	*Kayıran ile koruyandan*
	Taptaza bolduk ayrılıp,	*Tümüyle yoksun kaldık ayrılıp,*
	Cal-kuyruktan ayrılıp,	*Yeleden kuyruktan ayrılıp,*
	Sopol bolgon baykuşpuz.	*Kırpılıp kalan zavallılarız.*
	Baş müyüzdön ayrılıp,	*Baştaki boynuzdan ayrılıp,*
22130	Tokol bolgon baykuşpuz.	*Boynuzsuz kalan zavallılarız.*
	Kan kaarlap aykırsa,	*Han gazaplanıp haykırsa,*
	Colgo tüşkön baykuşpuz,	*Yola düşen zavallılarız,*
	Ergisek attap çıga albas,	*Coşsak da atlayıp çıkamayacağımız*
	Korgo tüşkön baykuşpuz.	*Çukura düşmüş zavallılarız.*
	Karandardan ayrılıp,	*Karaltılardan ayrılıp,*
	Kaygırıp ıylap taba albay	*Kederlenip ağlayıp bulamayıp,*
	Kolgo tüşkön baykuşpuz.	*Ele düşmüş zavallılarız.*
	Öksöp ıylap çırkırap,	*Hıçkırıp ağlayıp feryat edip,*
	Ayla tappay turabız.	*Çare bulamayıp dururuz.*
22140	Kaarluu duşman kolunan,	*Gazaplı düşman elinden,*
	Acıratar baldar cok,	*Kurtaracak çocuklar yok,*
	Kanday ayla kılabız?	*Nasıl çare buluruz?*
	Kül oyron elek kül bolduk,	*Gürbüz yaman idik, kül olduk,*
	Cibek elek cün bolduk,	*İpek idik, yün olduk,*
	Kanış elek küñ bolduk,	*Hanış idik, cariye olduk,*
	Bozdop ıylap kaygırdık,	*İnleyip ağlayıp kederlendik,*
	Kayrandardan ayrıldık.	*Vah o güzellerden ayrıldık.*
	Kündüz elek tün bolduk,	*Gündüz idik, gece olduk,*
	Kançoro kaarın salganda,	*Kançoro gazabını saldığında,*
22150	Alsırap ıylap tim bolduk.	*Takatsiz ağlayıp sustuk.*
	Kızıl gül elek cel sogup,	*Kızıl gül idik, yel vurup,*
	Türdön ketip turabız.	*Renkten düşmüş dururuz.*
	Kadır tün elek ayla cok,	*Kadir gecesi idik, çare yok,*
	Baylangan koş muzoo	*Bağlı duran çift buzağı*
	Saygak tiyse dırkırayt.	*Sığır sineği değse fırlar.*
	Taşka söögüm bırkırayt,	*Taşta kemiğim parçalanır,*
	Köñüldüü dartım bölünöt,	*Gönüldeki derdim depreşir,*
	Söögüm taşka bırkırap,	*Kemiğim taşta parçalanıp,*
	Korduk köröm çırkırap.	*Feryat ederek horluk görürüm.*
22160	Torpok süyröp cügürüp,	*Dana sürükleyip koşarak,*
	Caratkan candan tüñülüp,	*Yaradan'ın verdiği candan umut kesip,*

Miñ colu bozdop küyünüp,
Ayabay müşkül iş körüp,
Aylamı tappay turamın.
Acıratar uulum cok,
Müşküldü kanday kılamın.
Çındasa çımın can kızık,
Közdü açkıça tirüülük,
Caralganga al kızık.
Çıñırıp ıylaym turalbaym,
Çımınday canım kıyalbaym.
Erteñkimdi estesem,
Çırkırap ıylap bolom çok.
Uuluman kalgan mederim,
Koluma tier beken – dep,
Caratkanga köönüm tok.
Karagattay kayran köz,
Kaygıluu boldu balday söz.
Kayrat kaçıp iş boşop,
Ölölük dedik uşu kez,
Ar kaçandan bir kaçan,
Ar dayımdan bir dayım,
Burulbay koygon bizdin tuş,
Buzulup ketken sizdin iş.
Taştay katkan colubu,
Bayırkı sözdön baştatsañ,
Balam, talıkpayt bizdin sözübüz.
Uraanıñ kim, cayıñ kim,
E balam ayta koysoñ özüñüz?
Karıya dep kordosoñ,
Akırı uulum oñbossuñ,
Cortolman bolsoñ col mına,
Cerdeseñ Talas cer mına,
Çabışsañ Kançoro attuu er mına!
Uksañ şeker kep mına,
Kütsöñ kırgız el mına,
Acıratsañ azaptan
Köksöö kempir men mına!
Muñum buruş ak saray,
Muñkanganım uşunday.

Bin kez inleyip yanıp,
Alabildiğine müşkül iş görüp,
Çaremi bulamayıp dururum.
Kurtaracak oğlum yok,
Müşkülü nasıl ederim.
Doğrusu, sinek kadar can tatlı,
Göz açıp kapayıncaya dek dirlik,
Yaratılana o tatlı gelir.
Çığlık atıp ağlarım, duramam,
Sinek kadar canıma kıyamam.
Yarınımı andıkça,
Feryat edip ağlayıp kor olurum.
Oğlumdan kalan umudum,
"Elime değer mi ki?" diye,
Yaradan'a gönlüm tok.
Kara üzüm gibi güzelim göz,
Kederli oldu bal gibi söz.
Gayret kaçıp iş gevşeyip,
"Ölelim" dedik şu çağda,
Her ne zamandan bir zaman,
Her daimden bir daim,
Bize bir türlü dönmeyen talih,
Bozulup gitmiş sizin iş.
Taş kesilmiş yolu bu,
Eski sözden başlatırsan,
Balam, yorulmaz bizim sözümüz.
Savaş naran kim, yerin yurdun ne,
Ey balam, kendin söyleyiver?
"İhtiyardır" diye hor görürsen,
Sonunda, oğlum, onmazsın,
Akıncıysan işte yol,
Yurt tutacaksan işte Talas toprağı,
Vuruşacaksan işte Kançoro adlı er!
Dinlersen işte şeker söz,
Güdersen işte Kırgız eli,
Azaptan kurtaracaksan,
İşte ben, beli bükük kocakarı!
Derdim kıvrım kıvrım ak saray,
Dertlenişim işte böyledir.

Köbüröök sındı bilebiz,
Balam, köp kapadar elibiz,
Balam, ardeme dese könüñüz!» –
Dep, oşentip Kanıkey,
Armanın aytıp turguça,
Aytıp oozun cıygıça,
Koşoktoluu koş muzoo
Saygak tiyip möñküdü,
Kakşap turgan kempirdi
Süyröp alıp cönödü.
Muzoo barat dırkırap,
Kempir barat çırkırap,
Denesi taşka bırkırap,
Kanı kaynap, iç küyüp,
Karap turgan Seytektin
Köñülü ketti bölünüp,
Közünün caşı tögülüp.
Çımınday canı çırkırap,
Çındap küydü burkurap,
Kapaluu köñül bölünüp,
Közünün caşı tögülüp.
Mına oşondo Seytekten,
Babası baatır atanıp,
Itelgidey kayran köz
Irmebesten caş alıp,
Tegeregin karabay,
Tegi canın ayabay,
Kıdırata karabay,
Kılça canın ayabay,
Erdin kese çaynadı,
Buuraday tişin kayradı,
Örttöy közü caynadı.
Kirpigi calın çok bolup,
Içi kaynap ot bolup,
Enesin torpok süyrösö,
Bala kantip tursun toktolup,
Canındagı aç albars,
Karmay kalıp sabınan,

Çokça sınamadan geçtik, biliriz,
Balam, çok kederliyiz biz,
Balam, her ne dense boyun eğin!" –
Deyip, böylece Kanıkey,
Hasretini söyleyip dururken,
Söyleyip ağzını toplayıncaya dek,
Koşulu duran çift buzağı
Sığır sineği değince şahlandı,
Ağıt yakıp duran kocakarıyı
Sürükleyip alıp gitti.
Buzağı gider fırlayıp,
Kocakarı gider feryat ederek,
Bedeni taşta parçalanıp,
Kanı kaynayıp, içi yanıp,
Bakıp duran Seytek'in
Gönlü gitti bölünüp,
Gözünün yaşı dökülüp.
Sinek kadar canı çırpınıp,
Gerçekten yandı tüterek,
Kederli gönlü bölünüp,
Gözünün yaşı dökülüp.
İşte o zaman Seytek,
Atası gibi bahadır kesilip,
Çakır doğan gibi güzelim göz
Kırpmadan yaş alıp,
Çevresine bakmadan,
Hiç canını esirgemeden,
Sağa sola bakınmadan,
Kıl kadar canını esirgemeden,
Dudağını ısırıp çiğnedi,
Buğra gibi dişini biledi,
Ateş gibi gözü alevlendi.
Kirpiği yalım kor olup,
İçi kaynayıp ateş olup,
Anasını dana sürüklerken,
Çocuk nasıl dursun duraksayıp,
Belindeki keskin elmas kılıcı
Kabzasından kavrayıp,

Tartıp çıgıp kabınan,
Kırgındı kızık baştadı,

Süyrögön eki muzoonun
Başın çaap taştadı.
Mına oşondo Kanıkey
Közü örttönüp caynadı.
Çıñırıp ıylap çırkırap,
Er Seytekti kargadı.
Cılgındı, Keñ-Kol, keñ Talas
Talaa ekenin bile elek?
Cer kezip kelgen Seytektin
Alda şorduu Kanıkey
Bala ekenin bile elek.
Tilegenin Caratkan
Bergendigin bile elek.
At arıtıp cer çalıp,
It agıtıp kuş salıp,
Talastın boyun aylanıp,
Kını cok kılıç baylanıp
Kayra burgak caaçuday,
Kaar betine aylanıp,
Kelgendigin bile elek.
Al muñduunun tilegin
Bergendigin bile elek.
Tozogun tün bir bölök,
Çaçkandıgın bile elek.
Umaçtay közün al çirkin,
Açkandıgın bile elek.
Kayıp cırgal kabılıp,
Kaygırgan uulu tabılıp,
Köp küyükkön öksüktü
Baskandıgın bile elek,
Kez boluşup er Seytek
Catkandıgın bile elek.
Tilegen oyun caratkan
Bergendigin bile elek.
Semetey uulu Seytektin
Kelgendigin bile elek.

Kınından çekip çıkarıp,
Kırgını kızıştırıp başlattı,

Sürükleyen iki buzağının
Başını vurup attı.
İşte o zaman Kanıkey'in
Gözü tutuşup alevlendi.
Çığlık atıp ağlayıp feryat ederek,
Er Seytek'e beddua etti.
Ilgınlı Keñ-Kol'un, geniş Talas'ın
Kırı olduğunu bilmezdi henüz.
Yer gezip gelen Seytek'in,
Vay çilekeş Kanıkey,
Balası olduğunu bilmezdi henüz.
Dilediğini Yaradan'ın
Verdiğini bilmezdi henüz.
At yorup yer yoklayıp,
İt salıp kuş uçurup,
Talas boyunu dolanıp,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Yeniden boran yağacakmış gibi,
Çehresi kahra bürünüp,
Geldiğini bilmezdi henüz.
O dertlinin dileğini
Verdiğini bilmezdi henüz.
Cehennemini, kara gecesini,
Dağıttığını bilmezdi henüz.
Umaç gibi kısık gözünü o garibin,
Açtığını bilmezdi henüz.
Gayıptan safaya erişip,
Kederlendiği oğlu bulunup,
Nice yanıp hıçkırdığı yası
Bastırdığını bilmezdi henüz,
Er Seytek ile karşılaşıp
Yüz yüze durduğunu bilmezdi henüz.
Dilediği muradı Yaradan'ın
Verdiğini bilmezdi henüz.
Semetey oğlu Seytek'in
Geldiğini bilmezdi henüz.

Keyip bozdop burkurap,
Körgöndügün bile elek,
Mına oşondo Kanıkey
Karçıgaday kamınıp,

Kayran dolu beybakka,
Karıganda kurgurga
Er kayratı tabılıp,
Tuura buzdu sanaanı.
Duşman kördü kördüñbü,
Başın algan balanın
Açuulanıp bakırıp,
Tuura bölüp sanaanı
El körgön cok balanı,
Karçıgaday kamınıp
Itelgi kuştay çamınıp,
Içi küyüp baybiçe
Kayıptan akıl tabılıp,
Tayak alıp küülönüp,
Cakşılık kılgan balaga
Çamınıp kempir süylönüp:
«Buka köödön, çort kıyal
Buzukka tuugan sen bala,
Kabattap kazıp orumdu,
Çın kaynattıñ şorumdu!
Öröpkütüp özümdü,
Çukup ket eki közümdü,
Öltürdüñ uulum özümdü!
Küügüm kire kün bata,
Eldin astı dım cata,
Kün uyaga kirerde,
Muzoo çubap, uy mööröp,
Kan ordogo kirgende
Acaldan murun ölömün.
Kaarluu kan kelgende,
Kakçañdagan celmoguz,
Kayda muzoom degende,
Döbödön töröm bakırsa,
Kakçañdagan celmoguz,

Yanıp inleyip hüngürdeyip,
Onu gördüğünü bilmezdi henüz,
İşte o zaman Kanıkey
Atmaca gibi davranıp,

Vah o çılgın bahtsıza,
Kocamışken zavallıya
Er gayreti bulunup,
Düşünceyi yarıda kesti.
Düşman gördü, gördün mü,
Başları kesen çocuğu,
Öfkelenip bağırıp,
Düşünceyi ikiye bölüp,
El görmemişti çocuğu,
Atmaca gibi davranıp,
Çakır doğan kuşu gibi atılıp,
İçi yanıp hanım ana,
Gayıptan akıl bulunup,
Sopa alıp hızlanıp,
İyilik eden çocuğa
Atılıp kocakarı söylenip:
"Boğa göğüslü, ters huylu,
Fesat için doğmuş sen çocuk,
Kat kat kazıp çukurumu,
İyice kaynattın çilemi!
Kendimi umutlandırıp,
Oyup git iki gözümü,
Öldürdün, oğul, beni!
Alacakaranlık çöküp gün batarken,
El daha yeni yatarken,
Gün yuvasına girerken,
Buzağı dizilip, inek böğürüp,
Han ordaya girdiğinde,
Ecelden önce ölürüm.
Gazaplı han geldiğinde,
Kakırdayan canavar,
"Nerede buzağım?" dediğinde,
Tepeden beyim bağırsa,
Kakırdayan canavar,

Bergelçi dep çakırsa,
Kaarın katuu cınasa,
Muzoosun menden surasa
Dagdır cetpey ölömün,
Acıdaarday kakşaalga
Emine coobum beremin?!

Keskiletip kolumdu,
Muzoosu cok barganda
Kançoro salat sonundu.
Kıynap surap caşıñdı
Kılıçtap alıp başıñdı,
Calınsañ ukpayt sözüñdü,
Çukuyt eki közümdü.
Kandın kaarın tartkıça
Senin kaarıñ tartayın,
Kançorodon ölgüçö,
Balam, senden ölöyün.
Muzoosu cok barganda
Kırgındı kızık salbaybı,
Kılıçtap başım albaybı,
Culup çaçım örböybü,
Masten muzoo kayda – dep,
Tirüülöy cerge kömböybü,
Kılıçtap başım albaybı!
Kaardansa Kançoro
Col boyuna süyrötüp,
Dañgıttarga carbaybı!
Kayra kelbes çın caydı
Kazırınça köröyün,
Kançorodon ölgüçö
Badırek senden ölöyün» –
Aykırık salıp çañırıp,
Arstanday beli iyilip,
Şamdagayı bolcolsuz,
Şapa-şupa cügürüp,
Kartaysa da baybiçe
Cebeden murun cetti ele.
Anday-mınday degiçe,

"Getirsene" diye çağırsa,
Gazabını sıkı toplarsa,
Buzağısını benden sorarsa,
Ecel yetmeden ölürüm,
Ejderha gibi zalime
Ne cevap veririm?!

Kestire kestire kolumu,
Buzağısız vardığımda
Kançoro görülmedik eder.
Yaşını işkenceyle sorup,
Kılıçla alıp başını,
Yalvarsan dinlemez sözünü,
Oyar iki gözümü.
Hanın gazabını çekene dek
Senin gazabını çekeyim,
Kançoro'dan ölmektense,
Balam, senden öleyim.
Buzağısız vardığımda,
Kırgını kızıştırıp salmaz mı,
Kılıçla başımı almaz mı,
Saçımı yolup savurmaz mı,
"Cadı, buzağı nerede?" diye,
Diri diri yere gömmez mi,
Kılıçla başımı almaz mı!
Gazaba gelirse Kançoro,
Yol boyunca sürükletip,
Azgın itlere parçalatmaz mı!
Geri dönülmez gerçek yurdu
Şimdiden göreyim,
Kançoro'dan ölmektense,
Gidi, senden öleyim" –
Haykırıp çığlık koparıp,
Aslan gibi beli eğilip,
Çevikliği ölçüsüz,
Apar topar koşup,
Kocasa da hanım ana
Oktan önce yetişti.
Şöyle böyle deyinceye dek,

Bala oñdono bergiçe,
At üstünön kulatıp,
Al balanı arbaytıp,
Astıga basıp kaldı ele.
Camgırçı kızı Akbala –
Ötkörö suluu dayıma,
A da olcodo kuuragır,
Külçoronun zayıbı.

Çocuk toparlanana dek,
At üstünden düşürüp,
O çocuğu yere serip,
Altına basıp kalmıştı.
Camgırçı kızı Akbala –
Her zaman fazlasıyla güzel,
O da ganimetlikte, zavallı,
Külçoro'nun karısı.

Kööddöngö batpay köp sanaa,
Köbüröök ıylap beçara,
Koyçunu Kuday urdu – dep,
Köpköndön biröö kabılıp,
Köykaşka enem şorduunu
Zorduk kılıp turdu – dep,
Tize cerge bügülüp,
Akbala kelet cügürüp,
Oloñdoy kara uzun çaç,
Ortoço boyluu kara kaş
Bosogo mañday boto köz,
Moymolcugan kara köz.
Bolcogondo caş ketip,
Bölökçö surma közünön
Bölök-bölök kan ketip,
Akbala kelet bakırıp,
Enekelep çakırıp:
«Kagılayın enekem,
Karaan kılgan urmekem!
Körüp koyso köönüm tok,
Karaan kılgan karıyam
Kagılayın oluyam,
Senden bölök eşim cok.
Caratkandın kordugun,
Kançoro kandın zordugun.
Kul-küñ bolso katılgan,
Uşul öñdüü eneke,
Kördük bele uşunday,
Kuturgandın zordugun?
Bek karma, ene, bek karma,

Göğsüne sığmaz nice düşünce,
Çokça ağlayıp biçare,
"Çobanı Hüda çarptı" diye,
Azmışın biri musallat olup,
"Canım akıtmalım, çilekeş anama
Zorbalık edip durdu" diye,
Diz yere bükülüp,
Akbala gelir koşarak,
Urgan gibi kara uzun saçlı,
Orta boylu, kara kaşlı,
Geniş alınlı, bota gözlü,
Süzgün kara gözlü.
Bakınca yaşlar boşanıp,
Sürmeli apayrı gözünden
Parça parça kan gidip,
Akbala gelir bağırarak,
"Anacığım" diye çağırarak:
"Kurban olayım anacığım,
Arka bildiğim ulu anam!
Görüverse gönlüm tok,
Arka bildiğim ihtiyarım,
Kurban olayım evliyam,
Senden başka eşim dostum yok.
Yaradan'ın verdiği horluğu,
Kançoro hanın zorbalığı.
Kula cariyeye bile sataşan,
Bunun gibi, anacığım,
Görmüş müydük böylesini,
Kudurmuşun zorbalığını?
Sıkı tut, ana, sıkı tut,

Içine bıçak salayın,
Ketirbey kegim alayın!
Karmay tur, ene, tiygendi,
Töbösünön basalı,
Albarstay kanın çaçalı!
Kep kılbay közün oyolu,
Özü tiygen kakşaaldı
Acaldan murun soyolu!
Bek karma, ene, bek karma,
Töbösünön basalı,

İçine bıçak salayım,
Kaçırmadan öcümü alayım!
Tutuver, ana, sataşanı,
Tepesinden basalım,
Albastı gibi kanını saçalım!
Laf etmeden gözünü oyalım,
Kendi sataşan zalimi
Ecelden önce boğazlayalım!
Sıkı tut, ana, sıkı tut,
Tepesinden basalım,

Köpköndörün çaçalı» –
Akbala kelet cügürüp,
Tizesi cerge bügülüp,
Kele catat cügürüp,
Akbalanı körgöndö,
Alak-balak katındın,
Karuusu toluk katındı,
Kıyalı tentek kapırdı.
Sır aytpasam ökünüp,
Kargaday közümdü oyor – dep,
Katıldıñ dep soyor – dep,
Torpogum – dep, Kanıkey
Balanı basıp küyünüp,
Aybattanıp Akbala
Kele catat tüyülüp,
Bulardın türün körgöndö,
Oylop turup er Seytek
Çımınday candan tüñülüp,
Seytek turdu sabılıp,
Kartayganda Kanıkey
Enesine calınıp:
«Ee, kagılayın eneke,
Ereşen tartıp, er bolgom,
Egiziñ Seytek men bolom!
Menin oyum sen bolgon,
Cetim kalıp cetilgen,
Cergege eptep koşulgan,
Olcogo ketip tuulgan,

Şımarıklığını dağıtalım" –
Akbala gelir koşarak,
Dizi yere bükülüp,
Gelmektedir koşarak,
Akbala'yı gördüğünde,
Telaş içindeki kadının,
Bileği güçlü kadını,
Huyu delişmen kâfiri.
"Sırrı söylemezsem pişman olup,
Karga yavrusu gibi gözümü oyar" diye,
"Sataştın diye boğazlar" diye,
"Danam!" deyip Kanıkey,
Çocuğu bastırıp yanıp,
Heybetlenip Akbala
Gelmektedir yumulup,
Bunların halini gördüğünde,
Düşünüp durup er Seytek,
Sinek kadar candan umut kesip,
Seytek durdu çırpınıp,
Kocamışken Kanıkey
Anasına yalvarıp:
"Ey, kurban olayım anacığım,
Ergenliğe erişip er oldum,
Öz kuzun Seytek benim!
Benim düşüncem hep sendin,
Yetim kalıp yetişen,
Yurduna güç bela kavuşan,
Ganimet gidip doğan,

Aalamga salgan çuulgan.
Kök kırañdın talmızı
Kulca Semeteydin calgızı!
Kursakta kalıp atadan,
Kurup, tentip katardan,
Alakan cayıp, kol berbey,
Ayrılgan kökcal atadan.
Kuunu kuşka cedirip,
On ekige kelgiçe
Kıyaz uulu dedirip,
Kursakta kalıp kul bolgon,
Cedigerge uul bolgon,

Kırgızdardın ortosu,
Semeteydin botosu,
Munarıktın talaası,
Ayçürök katın balası,
Tüp atam tüptüü şer bolot,
Tügöngön sayın şer bolot.
Kabılandın calgızı
Kayran Seytek men bolom!
Enemden ugup sözümdü,
Izdep keldim özüñdü,
Korduktan kördüm közüñdü.
Ölböy-citpey tirüülöy
Coldon kördüm közüñdü.
Kara surdun suluusu,
Urgaaçının nurluusu,
Keñ köynöktün tazası,
Uzun çaçtın başaası,
Alıstan ugup sözüñdü,
Beren ene beytaalay,
Aman kördüm közüñdü» –
Dep, oşentip, er Seytek:
«Ceti-Özöndö cediger
Cetkileñ cañcal baştadım,
Bagıştın uulu Kıyazdı
Cer aldına cançtadım.
Beren abam Külçoro,

Âleme velvele salan.
Gök yamacın fidanı,
Dağ koçu Semetey'in biriciği!
Babadan karında kalıp,
Sıradan düşüp perişan gezip,
Avuç açıp el veremeden,
Bozkurt babadan ayrılan.
Kuğuyu kuşa yedirip,
On ikisine gelene dek
Kıyaz'ın oğlu dedirtip,
Karında kalıp kul olan,
Cediger'e oğul olan,

Kırgızların ortası,
Semetey'in botası,
Puslu ufkun ovası,
Ayçürök kadının balası,
Kök atam köklü aslandır,
Tükendikçe aslan çıkar.
Kaplanın biriciği,
Vah, Seytek benim işte!
Anamdan duyup sözümü,
Arayıp geldim seni,
Horluk içinde gördüm gözünü.
Ölmeden yitmeden, diri diri,
Yolda gördüm gözünü.
Kara yağızın güzeli,
Dişilerin nurlusu,
Geniş gömleğin temizi,
Uzun saçlının pahası,
Uzaktan duyup sözünü,
Yiğit ana, bahtı kara,
Sağ esen gördüm gözünü" –
Deyip, böylece, er Seytek:
"Ceti-Özön'de Cediger'e
Yaman kavga başlattım,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'ı
Yerin dibine mıhladım.
Yiğit amcam Külçoro'yu,

Belime tañuu kılgamın.
Cetkileñ Kıyaz cediger
Atamdın kunun kuugamın.
Kança tümön karısın,
Kanın töktüm baarısın.
Kıyasın salıp köç alıp,
Kıcıldagan cediger
Kıylasın kırıp öç aldım.
Kasaptadım karısın,
Kaşayta kırdım baarısın,
Cay-caragım şaylanıp,
Calañ kılıç baylanıp,
Cırgalduu kırgız eldi izdep,
Cılgınduu Talas cerdi izdep,

Belime destek kıldım.
Azılı Kıyaz Cediger'den
Babamın kan bedelini aradım.
Nice tümen ihtiyarının,
Kanını döktüm hepsinin.
Geçidine düşüp göç alıp,
Kaynaşan Cediger'in
Nicesini kırıp öç aldım.
Kasapladım yaşlısını,
Kökünü kurutup kırdım hepsini,
Silah pusatım kuşanılıp,
Yalın kılıç bağlanıp,
Mutlu Kırgız elini arayıp,
Ilgınlı Talas yerini arayıp,

Kanıkey, Bakay erdi izdep,
Cogotup colun baştadım,
Atadan kalgan çirkin can
Kılga baylap taştadım.
Sarı adırmak beldi izdep,
Salışçu kaarduu erdi izdep,
Cılgınduu, Keñ-Kol cerdi izdep,
Urunarga too tappay,
Uruşarga coo tappay,
Beren enem dolunun
Ayday cüzün körsök – dep,
Aramı kança curtumdun
Kimi duşman, kimisi el
Akıl menen bölsök – dep.
Bababızdın sırdaşı,
Ok ötpös tondun cakası,
Körbögöndü körgözgön
Köbüröök curttun agası –
Izdep çıktım baarısın,
Kabılan Bakay karısın.
Kaltırbay izdep baarısın,
Öltürsöñ öltür, eneke!
Ölböy kördüm közüñdü,
Tirüülöy kördüm özüñdü.

Kanıkey'i, Bakay eri arayıp,
Yitiğin yolunu tuttum,
Babadan kalan şu garip canı
Kıla bağlayıp bıraktım.
Sarı engebeli beli arayıp,
Vuruşacak gazaplı eri arayıp,
Ilgınlı Keñ-Kol yerini arayıp,
Çarpacak dağ bulamayıp,
Vuruşacak düşman bulamayıp,
Yiğit anamın, o çetinin,
Ay gibi yüzünü görsek diye,
Yurdumun ne kadarı haram,
Kimi düşman, kimi el,
Akılla ayırsak diye.
Atamızın sırdaşını,
Ok geçmez giysinin yakasını,
Görülmedik gösteren,
Nice yurdun ağasını –
Arayıp çıktım hepsini,
Kaplan Bakay ihtiyarı.
Kalmadan arayıp hepsini,
Öldürürsen öldür, anacığım!
Ölmeden gördüm gözünü,
Diri diri gördüm seni.

Ulamadan ulasam,
Bilgiçterden surasam,
Kökcal atam berendin
Özönünön ört çıgıp,
Özögünön dart çıgıp,
Cürgönü çuñkur koo bolup,
Öz cakını coo bolup,
Tüzöñdü buzup kır baştap,
Tutangan buzuk çır baştap,
Kaarın kalıñ çaçıptır.
Tutanıp ölgön kuturgur
Duşmanga etek açıptır.
Bir tuuganı Kançoro
Cürgönü munar çok kılıp,
Beren atam kökcaldı
Eptep cürüp cok kılıp,

Rivayetten sürüp gitsem,
Bilenlerden sorsam,
Bozkurt babam yiğidin
Vadisinden yangın çıkıp,
Özünden dert çıkıp,
Gezdiği çukur dere olup,
Öz yakını düşman olup,
Düzü bozup kıra yönelip,
Tutuşan fesat kavga başlatıp,
Gazabını yoğun saçmış.
Tutuşup ölesi kudurmuş,
Düşmana etek açmış.
Öz kardeşi Kançoro,
Gezdiği yeri duman, kor edip,
Yiğit babam bozkurdu
Düzenle yürüyüp yok edip,

Kalgandarın bölüptür
Kulduk menen kün körüp,
Tirüüsü künün körüptür.
Talastan kırgız beziptir,
Külçorodoy abamdın
Dalıların kesiptir.
Olcogo opsuz toyuptur,
Baykuş atam kökcaldın
Mal-başı taloon boluptur,
Atam közü cogolup,
Duşman işi oñolup,
Buzuktu murda salıptır.
Kançoro Kıyaz eki kan
Tüz kılıp talap alıptır.
Kayrattuular ölüptür,
Kaarın çaçıp bul eköö –
Kalganının baarısın,
Caşı menen karısın,
Kamçıga çenep bölüptür.
Caş kelinin tul kılıp,
Erendin baarın kul kılıp,
Körörün karan tün kılıp,

Kalanları bölüşmüş,
Kullukla gün görüp,
Sağ kalanı öyle gün görmüş.
Talas'tan Kırgız kaçışmış,
Külçoro gibi amcamın
Kürek etlerini kesmiş.
Ganimete ölçüsüz doymuş,
Zavallı babam bozkurdun
Malı başı yağma olmuş,
Babamın karaltısı yitince,
Düşmanın işi düzelmiş,
Fesadı önceden salmış.
Kançoro, Kıyaz iki han,
Dümdüz edip yağmalamış.
Gayretliler ölmüş,
Gazabını saçıp bu ikisi –
Kalanının hepsini,
Genciyle yaşlısını,
Kamçıyla ölçüp bölüşmüş.
Genç gelinini dul edip,
Erenlerin hepsini kul edip,
Göreceğini karanlık gece edip,

Köp karganın küñ kılıp,
Kıyanı buzup, köç alıp,
Kıyın müşkül bu dümök
Kıylasın kırıp öç alıp,
Tabılbay turgan uz alıp,
Talap çaap kız alıp,
Capanı caman salıptır,
Cabıluu ayal, caş bala
Olco kılıp alıptır.
Altaylık kalıp bu Seytek
Enesi şorduu içinde,
Atası kandan beregi
Altı aylık cetim kalıptır.
Kolgo tüşüp Ayçürök,
Şorlongon enem barıptır,
Nikesin kıyıp ırımdap,
Enemdi Kıyaz alıptır.
Perizaaday şorduu enem

Nice kocakarıyı cariye edip,
Geçidi bozup göç alıp,
Çetin müşkül bu bela,
Nicesini kırıp öç alıp,
Bulunmaz hünerli kadınları alıp,
Yağmalayıp vurup kız alıp,
Eziyeti fena salmış,
Örtülü kadını, küçük çocuğu
Ganimet edip almış.
Altı aylık kalıp bu Seytek,
Çilekeş anasının karnında,
Han babasından, işte bu,
Altı aylıkken yetim kalmış.
Ele düşüp Ayçürök,
Çilekeş anam varıp gitmiş,
Nikâhını kıyıp töresince,
Anamı Kıyaz almış.
Peri kızı gibi çilekeş anam,

Karmaganı tok bolup,
Keçkeni kalıñ çok bolup,
Körbögöndü körüptür.
Añgeme tuuga salıptır,
Artık cañcal kılıptır,
Bagıştın uulu Kıyazdı
Başkaça Kuday uruptur.
Kaarluu cini karmaptır,
Tolgotup enem turganda
Köp baybiçe kargan çal,
Men şorduunun ayınan
Kırılgan eken kıyla can.
Tolgotup enem turganda,
Bilgen çırın kılıptır,
Eneme kelgen eçendi
Köralbay Kıyaz kırıptır.
Kız bolso tirüü koyuuga,
Erkek bolso kokustan
Tirüü koyboy soyuuga,
Tört tülük malın aydaptır,

Tutunduğu kaskatı kaya olup,
Geçtiği kalın kor olup,
Görülmedik görmüş.
Olup biteni destan etmiş,
Fazlaca kavga koparmış,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'ı
Tanrı bir başka çarpmış.
Gazaplı öfkesi tutmuş,
Anam doğum sancısındayken,
Nice hanım ana, koca ihtiyar,
Ben çilekeşin yüzünden
Kırılmış meğer nice can.
Anam sancı çekip dururken,
Bildiği kavgayı çıkarmış,
Anama gelen nicesini,
Çekemeyip Kıyaz kırmış.
Kız olursa sağ koymaya,
Erkek olursa aniden,
Sağ koymayıp boğazlamaya,
Dört tür malını sürmüş,

Ustara menen mülk berip,
Tokson kempir şaylaptır.
Elçige kelgen kempirin,
Esil enem Ayçürök
Dubalap közün baylaptır.
«Çık etpes» degen uu berip,
Dalayların caylaptır.
Belestüü colgo ukum – dep,
Berenden kalgan tukum – dep,
Kırgızga baana orto – dep,
Kıyından kalgan Çolpon – dep,
Tulpardagı tuyak – dep,
Belgilüü kütkön kökcaldan
Belekke kalgan çunak – dep.
Beren enem Ayçürök,
Bir kişige bilgizbey,
Bir adamga körgözböy,
Kindigin kesip buuptur,
Kirin özü cuuptur.
Oy kılgan eken ötüügö,

Ustura ile mülk verip,
Doksan kocakarı görevlendirmiş.
Elçi gelen kocakarıların,
Canım anam Ayçürök,
Büyüleyip gözünü bağlamış.
"Çıt çıkarmaz" denen ağıyı verip,
Nicelerini haklamış.
"Beller aşan yolda soyum" diye,
"Yiğitten kalan tohum" diye,
"Kırgız'a sığınak, destek" diye,
"Yamandan kalan Çolpan" diye,
"Tulpardan kalan toynak" diye,
"Nam salmış bozkurttan
Armağan kalan yavrucak" diye.
Yiğit anam Ayçürök,
Bir kişiye bildirmeden,
Bir adama göstermeden,
Göbeğimi kesip bağlamış,
Kirimi kendi yıkamış.
Meğer geçip gitmeyi kurmuş,

Ayla çındap ketkende,
Atası Akun şaarına
Ala kaçıp ketkenge.
Dünüyösün çaçalbay,
Şorluu enem Ayçürök
Şorlonup ala kaçalbay,
Ketmek bolup arınan
Kan içer Kıyaz zaarınan.
Kaçpay enem kalganı
Karaldı kılgan muraapı,
Külüstön avam er çirkin,
Külçoro şorduu barınan.
Akıl iylep, oy oylop,
Aylası ketip boy-boylop,
Köñülü köpkö bölünüp,
Közünün caşı tögülüp,
Say-söögü zırkırap,
Ölalbay bozdop çırkırap,

Çare iyice tükendiğinde,
Babası Akun'un şehrine
Alıp kaçıp gitmeye.
Malını mülkünü saçamayıp,
Çilekeş anam Ayçürök,
Çile çekip alıp kaçamayıp,
Arından gitmek istemiş,
Kan içici Kıyaz'ın zehrinden.
Anamın kaçmayıp kalması,
Göz bebeği bildiği dayanağı,
Görklü amcam, o er garip,
Çilekeş Külçoro'nun varlığındandır.
Akıl yoğurup, düşünce düşünüp,
Çaresi tükenip ah vah edip,
Gönlü nicesine bölünüp,
Gözünün yaşı dökülüp,
İliği kemiği sızlayıp,
Ölemeden inleyip feryat edip,

	Atama kaçsam okustan,	*"Babama kaçsam ansızın,*
22620	Asıldan kalgan berendi	*Asilden kalan yiğidi*
	Ala kaçsam kokustan,	*Alıp kaçsam aniden,*
	Atama kaçıp men barsam,	*Babama kaçıp ben varsam,*
	Kuldukta kaynim al kalsa,	*Kullukta kayınım o kalırsa,*
	Tübümö çoguu cetet – dep,	*Kökümüze topluca kıyar" diye,*
	Karalduu kaynim muraapı	*"Göz bebeğim kayınımı, dayanağımı,*
	Kan Kıyaz soyup ketet – dep.	*Han Kıyaz boğazlar gider" diye.*
	Enekem şorduu dem kılıp,	*Anacağızım çilekeş güç toplayıp,*
	Katın başın er kılıp,	*Kadın başını er edip,*
	Azaka kalıp baylanıp,	*Azaba düşüp bağlanıp,*
22630	Bılçıldasa Kıyazga	*Sululanırsa Kıyaz'a*
	Bir şumduktu saluuga,	*Bir fenalık salmaya,*
	Kını cok kılıç baylanıp.	*Kınsız kılıç kuşanıp.*
	Ayday enem Ayçürök,	*Ay gibi anam Ayçürök,*
	Tacaaldıktı salıptır.	*Yamanlığını göstermiş.*
	Çımınday candı kıyuuga,	*Sinek kadar cana kıymaya,*
	Çın altın kanın çaçuuga,	*Halis altın kanını saçmaya,*
	Kılıçtı kolgo aluuga,	*Kılıcı ele almaya,*
	Bılcırasa Kıyazga	*Yılışırsa Kıyaz'a,*
	Kırgındı kızık saluuga.	*Kırgını kızıştırıp salmaya.*
22640	Kayrat oylop, dem kılıp,	*Gayret düşünüp güç toplayıp,*
	Cediger curtun el kılıp,	*Cediger yurdunu el edip,*
	Ayga asaba too kılıp,	*Sancağı aya, dağa dikip,*
	Ayabay curtu çogulup,	*Yurdu hepten toplanıp,*
	Enekem kayrat kılıptır.	*Anacağızım gayret etmiş.*
	Kalk çogulup, curt dürböp,	*Halk toplanıp yurt kaynaşıp,*
	Enem baykuş şorduunun	*Zavallı çilekeş anamın*
	Kayratına çıdabay,	*Gayretine dayanamayıp,*
	Kıyazdı Kuday uruptur.	*Kıyaz'ı Tanrı çarpmış.*
	Ayday enem a şorduu	*Ay gibi anam, o çilekeş,*
22650	Kıyazga kayrat kılıptır,	*Kıyaz'a direnmiş,*
	Buzulçu bolsom, o Kıyaz,	*"Bozacaksan beni, ey Kıyaz,*
	Burulbay uçup ketem – dep,	*Dönmeden uçup giderim" diye,*
	Bura tartıp kayrılbay,	*"Dizgin çevirip dönmeden,*
	Atam Akun kanga cetem – dep,	*Babam Akun hana ulaşırım" diye,*
	Tentegin küülöp top alıp,	*"Yaman erlerini coşturup toplayıp,*
	Atam Akun şaarınan	*Babam Akun'un şehrinden*

	Altı san cıyıp kol alıp,	*Altı san toplayıp ordu alıp,*
	Tübüñö tüptüz cetem – dep,	*Köküne dosdoğru inerim" diye,*
	Tügüñdön bir tal kaltırbay,	*"Tüyünden bir tel bırakmadan,*
22660	Ceti-Özön tolgon cediger,	*Ceti-Özön dolusu Cediger'i,*
	Tük koyboy kırıp ketem – dep.	*Hiç koymadan kırar giderim" diye.*
	Orolu şumduk kep baştap,	*Dolambaçlı kurnaz söz başlatıp,*
	Köödök Kıyaz eserdi	*Toy Kıyaz sersemi,*
	Mına oşonu menen cep taştap,	*İşte bununla kandırıp,*
	Enekem erdik salıptır.	*Anacağızım yiğitlik göstermiş.*
	Menin çımınday canım kıydırbay,	*Benim sinek kadar canıma kıydırmadan,*
	Aytkanına tük könböy,	*Dediğine hiç boyun eğmeden,*
	Kaarluu duşman kebine	*Gazaplı düşman sözüne,*
	Menin enem Ayçürök,	*Benim anam Ayçürök,*
22670	Er Kıyazga boy berbey,	*Er Kıyaz'a boyun vermeden,*
	Öltürö turgan oy berbey,	*Öldürtecek yol vermeden,*
	Atımdı koyor kezekte,	*Adımı koyacağı sırada,*
	Meenet enem berenim	*Emektar anam, yiğidim,*
	Altı ayga çeyin toy berbey.	*Altı aya dek toy vermeden.*
	Keçee Ceti-Özöndün oyunda,	*Geçende Ceti-Özön düzünde,*
	El çogulup, curt dürböp,	*El toplanıp yurt kaynaşıp,*
	Kulunuñ Seytek toyunda,	*Kulunun Seytek'in toyunda,*
	Carıbagan Kıyaz er çirkin	*Onmamış Kıyaz, er garip,*
	Cadaalın salıp bakırıp,	*Yamanlığını salıp bağırıp,*
22680	Calpı kara cediger	*Bütün kara Cediger'i,*
	Kaltırbay cıyıp kuturgur,	*Kalmadan toplayıp kudurmuş,*
	Cadıköyün çakırıp,	*Büyücüsünü çağırıp,*
	Öödö kılçu cakşısın,	*Yükseltecek iyisini,*
	Kaltırbay cıyıp kuturgur,	*Kalmadan toplayıp kudurmuş,*
	Öpkö çapçu bakşısın,	*Ciğer yoklayan baksısını,*
	Cügürmö çeçen ıktuusun,	*Ayaklı hatip ustasını,*
	Cürök örttüü mıktuusun,	*Yüreği ateşli yiğidini,*
	Bilegi küçtüü balbanın.	*Bileği güçlü pehlivanını.*
	Tukurganga kirüüçü,	*Kışkırtmaya girişen,*
22690	Alaköödön dardañın.	*Boşboğaz kabadayısını.*
	Sakalduusun, karısın,	*Sakallısını, yaşlısını,*
	Bozbalanın anısın,	*Delikanlının alasını,*
	Kaltırbay cınap er Kıyaz	*Kalmadan toplayıp er Kıyaz,*
	Ceti-Özöndö cediger	*Ceti-Özön'de Cediger'in*

Cıynagan eken baarısın.	*Toplamış meğer hepsini.*
Baltanı başka çapçusun,	*Baltayı başa vuranını,*
Kıtmır oylop, iş iştep,	*Sinsi düşünüp iş işleyip,*
Kıyladan akıl tapçusun,	*Nicesinden akıl bulanını,*
Sınap közün körçüsün,	*Sınayıp gözüyle göreni,*
22700 Iraaktan közün körçüsün,	*Iraktan gözüyle göreni,*
Curtun cıynap alıptır.	*Yurdunu toplayıvermiş.*
Anıktap atın koygun – dep,	*"Sağlamca adını koyun" diye,*
Toy kılıp tokson soyuptur,	*Toy edip doksan kesmiş,*
Ceti-Özöndö cediger	*Ceti-Özön'de Cediger,*
Ala-Toodoy et tartıp,	*Ala-Too kadar et çekip,*
Ala-Köldöy çık içip,	*Ala-Göl kadar et suyu içip,*
Köp añgeme salışıp.	*Nice sohbet kurup.*
Toluk balban, kayrattuu er,	*Dolgun pehlivan, gayretli er,*
Toyumdan bayge tabışıp.	*Toyumdan ödül kazanıp.*
22710 Atımdı balañ koyo albay,	*Balanın adı konulamayıp,*
At koyuuga bolalbay,	*Ad koymaya kimse yeltenemeyip,*
El kıynalıp curt dürböp,	*El bunalıp yurt kaynaşıp,*
Eçen can bolup ubara,	*Nice can olup avare,*
Kün tüş ubak bolgondo,	*Gün öğle vakti olduğunda,*
Cılañaylak, cılañ baş	*Yalınayak, başı kabak,*
Kelgen eken özümö.	*Gelmiş meğer bana.*
Ak sakalçan dubana	*Ak sakallı derviş,*
Kalk içinde kol cayıp,	*Halk içinde el açıp,*
Dubana moyun buruptur,	*Derviş boyun çevirmiş,*
22720 Kalayık çuulap tañ kalıp,	*Ahali çığrışıp şaşakalıp,*
Kanday şumduk sonun – dep,	*"Ne acayip şey, ne güzel" diye,*
Kee adam karap turuptur,	*Kimi insan bakıp durmuş,*
Dubana anda boluptur.	*Derviş o an söze durmuş.*
Tüp atamdı türö aytıp,	*Kök atamı sırayla söyleyip,*
Başkı atamdı bat aytıp,	*Baş atamı çabucak söyleyip,*
Başkaça şumduk kep aytıp,	*Bambaşka acayip söz söyleyip,*
Bu kursakta kalgan kuu coltoy	*"Bu, karında kalan gök doğan,*
Semetey uulu dep aytıp.	*Semetey'in oğlu" deyip söyleyip.*
Çalsa Kıdır konsun – dep,	*"Değince Hızır konsun" diye,*
22730 Arstanıñdın tukumu	*"Aslanının tohumu,*
Akbolottun tukulu,	*Ak çeliğin özü,*
Kımbattuunun kıyagı	*Değerlinin seçkini,*

Kızırluu erdin çunagı,
Arbaktuu erdin sanaası.
Başınan Kıdır daarıgan,
Arstan erdin balası
Atı Seytek bolsun – dep,
Keseldüü cini karmasa
Kerseygendi çapsın – dep,
Ölböy-citpey çoñoyup,
Atasın tartkan zor bolup,
Cetim kalıp cetilip,
Cergege eptep koşulup,
Duşmanga munar uu bolup,
Tuuganına tuu bolup,
Duşmanga cañcal çuu bolup,
Cergeleri tolsun – dep,
Semetey uulu er Seytek
Kıraan kandın tukumu
Atı Seytek bolsun – dep,
Alakan cayıp, kol urup,
Kapıray, kanday şumduk – dep,
Kalktan kalıp çogulup,
Kalayık çuulap toluptur,
Bata berip dubana
Bir adam körgön kişi cok,
Közdön kayım boluptur.
Kazıdan kesip cedirdi,
Caşım on ekige kelgiçe,
Seytek uulu dedirdi.

Hızırlı erin yavrusu,
Ervahlı erin umudu.
Başına Hızır dokunmuş,
Aslan erin balası,
Adı Seytek olsun" diye,
"Çetin öfkesi tutarsa,
Kasılanı vursun" diye,
"Ölmeden yitmeden büyüyüp,
Babasına çekip ulu olup,
Yetim kalıp yetişip,
Yurduna güç bela kavuşup,
Düşmana duman, ağı olup,
Soydaşına tuğ olup,
Düşmana kavga, velvele olup,
Yurtları dolsun" diye,
"Semetey oğlu er Seytek,
Kıraan hanın tohumu,
Adı Seytek olsun" diye,
Avuç açıp el kaldırıp,
"Hayret, ne acayip şey" diye,
Halktan kimse kalmadan toplanıp,
Ahali çığrışıp dolmuş,
Dua verip derviş,
Bir insan gören kişi yok,
Gözden kaybolmuş.
Kazıdan kesip yedirdi,
Yaşım on ikiye gelene dek,
Beni oğlu Seytek dedirtti.

Kaarluunun kordugu,
Kan Kıyazdın zordugu,
On ekige kelgende
Cılkıdagı Kül abam,
Külçorodon kep ugup,
Eliñ kırgız dep ugup,
Cılgınduu Keñ-Kol, çoñ Talas
Mömöñ kaldı dep ugup,
Kuurap ıylap Kanıkey
Eneñ kaldı dep ugup,

Kahredenin ettiği zulüm,
Han Kıyaz'ın zorbalığı,
On ikime bastığımda
Yılkıdaki Kül ağam,
Külçoro'dan söz işitip,
«Halkın Kırgız'dır» diye işitip,
«Ilgınlı Keñ-Kol, koca Talas'ta
Meyven kaldı» diye işitip,
«Kuruyup ağlayan Kanıkey
Anan kaldı» diye işitip,

Kelgendigim dagı çın!
Enekebayım, can sooga
Özüñüzdön çoñ cañcal –
Körgöndögüm dagı çın!
Karañgı aman, tün aman,
Kaalaganıñ Ayçürök
Keliniñ beybak küñ aman!
Arstan-colbors şer aman!
Beş arkar cıldız batkıça,
Beş kayrılıp emizgen
Beren uuluñ Külçoro,
Beyli süttöy er aman!
Kursakta kalıp tuulgan,
Aalamga salgan çuulgan.
Balañan kalgan cetimiñ
Eneke, balañ Seytek men aman!» –
Munu ukkanda Kanıkey
Çımınday canı çırkırap,
Söögü boşop bırkırap,
Iylap turdu burkurap:
«Alıska ketken carıgım,
Köñülgö tötö karaanım,
Iç zırkırap, köñül çok –
Köp müşkül salgan düynö bok.
Karaldı balam muraapım,
Özüñdön başka belgim cok.
Muzoo bagıp köp cürdüm
Külçoro uulum, Ayçürök,
Seytegim kelse dep cürdüm.
Öñümbü, ce tüşümbü,

Buraya geldiğim de gerçek!
Anacığım, aman diliyorum,
Sizden kopan büyük kavgayı –
Gözümle gördüğüm de gerçek!
Karanlık esen, gece esen,
Dilediğin Ayçürök,
Gelinin, bahtsız cariye, esen!
Arslan-kaplan yiğit esen!
Beş Arkar yıldızı batıncaya dek,
Beş kez dönüp emziren,
Yiğit oğlun Külçoro,
Huyu süt gibi er, esen!
Karında kalıp doğan,
Âleme velvele salan,
Oğlundan kalan yetimin,
Anacığım, oğlun Seytek, ben esenim!» –
Bunu duyunca Kanıkey,
Sinek kadar canı çırpınıp,
Kemikleri gevşeyip sızlayıp,
Hıçkıra hıçkıra ağladı:
«Uzaklara giden ışığım,
Gönlüme en yakın karaltım,
İçim sızlar, gönlüm köz –
Nice mihnet salan dünya bir hiç.
Gözbebeğim oğlum, mirasçım,
Senden başka nişanım yok.
Buzağı güdüp çok dolaştım,
Külçoro oğlum, Ayçürök,
Seytek'im gelse diye yaşadım.
Gerçek mi bu, yoksa düş mü,

Ölçögön Seytek kişimbi!
Bozala çınar bolpoñbu
Booruma basayın,
Alıskı Seytek çolponbu!
Tilegim Kuday bergen beym,
Tiktegen uulum kelgen beym,
Men kara bet dolunun
Kuuraganın bilgen beym,

Beklediğim Seytek kişim mi!
Bozca çınar fidanı mı,
Bağrıma basayım,
Uzaktaki Seytek çolpanım mı!
Dileğimi Hüda vermiş meğer,
Yolunu gözlediğim oğlum gelmiş meğer,
Ben kara yüzlü delinin
Kuruduğunu bilmiş meğer,

Kıraakım kolgo tiygen beym!
Üzülgönüm ulanıp,
Çaçılganım cıynalıp,
Ketkenim bügün kabılıp,
Çın abiyirim cabılıp,
Tilegimdi bergen beym!
Közü kurgur köp tartkan,
Bolup catkan cışanam,
Balamdı köröm degen beym!
Küyükkön cürök basılıp,
Küptü ooru cazılıp,
Kabagım carık açılıp,
Kaygırgan çerim cazılıp,
Tuuruk butum ak bolup,
Kem taalay başka bak konup,
O, botom, küñdük atım cogolup,
Künöölüü işim oñolup,
Tilegenim bergen beym!
Katuu saydın talmızı,
Kankor uuldun calgızı
Canıbız Seytek kelgen beym,
Tilekti Kuday bergen beym!
Kursaktan küyük çaçılıp,
Örttöngön ört basılıp,
Umaçtay köz açılıp,
Menin ulugum uulum kelgen beym,
Uşintip Kuday bergen beym!
Kölökölöp catuuçu
Cayım uulum kelgen beym,
Açkanda kursak toyguzgan,
Öksögöndü koyguzgan.
Çaçılgandı cıynagan,

Kartalım elime değmiş meğer!
Kopan bağım ulanıp,
Saçılanım derlenip,
Gidenim bugün karşıma çıkıp,
Gerçek şerefim örtünüp,
Dileğimi vermiş meğer!
Kör olası gözüm çok seğirdi,
Olagelen alametim,
Oğlumu görürüm demekmiş meğer!
Yanan yürek yatışıp,
Gizli dert açılıp,
Kaşım aydınlığa açılıp,
Kaygılı tasam dağılıp,
Nasırlı ayağım ak olup,
Kem talihli başa baht konup,
Ah yavrum, cariyelik adım silinip,
Suçlu sayılan işim düzelip,
Dilediğimi vermiş meğer!
Sarp derenin söğüt dalı,
Hunhar oğlumun biriciği,
Canımız Seytek gelmiş meğer,
Dileği Hüda vermiş meğer!
Karnımdan yanık dağılıp,
Tutuşan ateş yatışıp,
Umaç gibi göz açılıp,
Benim ulum oğlum gelmiş meğer,
Hüda böyle vermiş meğer!
Gölgesinde yatacağım
Barınağım oğlum gelmiş meğer,
Acıkınca karın doyuran,
Hıçkıranı durduran,
Saçılanı derleyen,

Üzülgöndü ulagan,
Sanın, sabın bolturgan,
San kazına tolturgan,
Kemigen iştin kıraanı
Kaygırgandın munarı,
Köp bakırdın çıragı,

Kopanı ulayan,
Sayısını sapını tamamlayan,
Sayısız hazine dolduran,
Eksilen işin kartalı,
Kaygılananın kulesi,
Nice yoksulun çırası,

Kökcal uulum kelgen beym» –
Al Kanıkey baykuşuñ
Balası Seytek körgöndö,
Köñülü köpkö bölündü,
Közünün caşı tögüldü.
Kara közdön kan agıp,
Dene söögü bırkırap,
Süyüngöndön karıya
Iylap turat çırkırap.
Karıya ıylap turganda,
Añgek da ıylap, koo da ıylap,
Adam turgay too da ıylap,
Bozdop turat çırkırap,
Enesi şorduu Kanıkey.
Baatır Seytek kökcaldı,
Booruna baskanda,
Kete cazdap bırkırap,
Kabırga kıyrap cok bolup,
Ölgöndö körgön calgızım,
Ölöm dep cürgön Kanıkey,
Kuçaktabay kurguruñ
Kantip tursun toktolup,
Seytek bozdop sabılıp,
Bala catat aldında,
Enekelep calınıp.
Akbala kelet ar caktan:
«Bek karma» – dep kamınıp,
Kelini eken Akbala
Belgilüü eken dayını –
Urgaaçı candın uzu eken,
Camgırçının kızı eken.
Bendeden bölök dayını,
Meltiregen beytaalay
Külçoronun zayıbı.

Bek karmalıp tüyülüp,
Kele catat cügürüp.
Karçıgaday kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,

Bozyele oğlum gelmiş meğer» –
O Kanıkey zavallın,
Oğlu Seytek'i görünce,
Gönlü nicesine bölündü,
Gözünün yaşı döküldü.
Kara gözden kan akıp,
Beden kemiği sızlayıp,
Sevincinden o ihtiyar,
Feryat ederek ağlıyor.
İhtiyar ağlar dururken,
Çukur da ağlar, koyak da ağlar,
İnsan şöyle dursun, dağ da ağlar,
İnleyip durur feryatla,
Anası dertli Kanıkey.
Bahadır Seytek bozyeleyi
Bağrına bastığında,
Az kalsın göçecek gibi sarsılıp,
Kaburgası kırılıp yok olup,
Ölürken gördüğüm biriciğim,
Ölürüm deyip gezen Kanıkey,
Kucaklamadan zavallın
Nasıl dursun kendini tutup,
Seytek inleyip çırpınıp,
Çocuk önünde yatar,
«Anacığım!» deyip yalvarıp.
Akbala gelir öte yandan:
«Sıkı tut!» diye davranıp,
Gelini imiş Akbala,
Belli imiş aslı esası –
Kadın kısmının ustası imiş,
Camgırçı'nın kızı imiş.
Kullardan başkaca hâli,
Süzülüp duran bahtsız,
Külçoro'nun karısı.

Sımsıkı kuşanıp düğümlenip,
Koşarak gelmektedir.
Atmaca gibi atılıp,
Gaipten akıl bulunup,

Köödöngö batpay köp sanaa
Köbüröök ıylayt beçara,
Iylabaska ne çara.
Agarıp öñü suyulup,
Eki közdön akkan caş
Omuroo ıldıy kuyulup,
Dene boyu bırkırap,
Cadaldı caman baştaptır,
Kıyın candı beytaalay
Kılga baylap taştaptır.
Öksöp, ıylap burulup,
Çıñırganda baykuştun
Kudayga ünü ugulup,
Karmalaşkan al cigit
Köpkölöñ köönü tok beken,
Erkek karap, zayıp tuup.
Caralganda balanın,
Sizge okşogon karıya
Ene-atası cok beken?
Köpkölöñ çıgıp coluñdan,
Torgop catkan eken – dep,
Keleke kılıp eneñdi
Kordop catkan neme eken.
Şıldıñ kılıp bakırdı,
Koyçu-koloñ, cılkıçı
Etek başın ermektep,
Acıratkan eken – dep,
Basımça kılıp enemdi,
Basıp catkan eken – dep,
Çındap kaar baştaptır.
Çımınday candı cön ele
Kılga baylap taştaptır!
Arış urup cügürüp,
Ardıgın ıylap küyügüp:
«Cetkileñ kezde şorduu enem
Cetkileñ toodoy zor boldu.

Cetkirgende kuduret
Cetik enem beytaalay

Göğsüne sığmaz nice kaygı,
Daha beter ağlar biçare,
Ağlamamaya ne çare.
Ağarıp benzi solup,
İki gözden akan yaş,
Göğsünden aşağı dökülüp,
Bedeni baştan başa sarsılıp,
Azgın öfkeye fena kapılmış,
Zorlu canını bahtsız,
Kıl ucuna bağlayıvermiş.
Ökseyip, ağlayıp dönüp,
Zavallı çığlık attığında,
Sesi Hüda'ya duyulup,
Sataşıp duran o yiğidin,
Şımarık gönlü tok mudur,
Erkekten olma, kadından doğma,
Bir çocuk yaratıldığında,
Sizin gibi bir ihtiyar
Anası atası yok mudur?
«Şımarık, yolundan çıkıp,
Tuzak kurup duruyormuş» – diye,
«Alay ederek ananı
Hor görüp duran biriymiş.
Yoksulu maskara edip,
Çoban çoluk, yılkıcılar,
Eteğiyle başıyla eğlenip,
Hırpalamışlar» – diye,
«Zorbalık edip anamı
Ezip duruyorlarmış» – diye,
Gerçekten kahra kapılmış.
Sinek kadar canını boşuna,
Kıl ucuna bağlayıvermiş!
Uzun adımlarla koşup,
Hasretini ağlayıp yanarak:
«Yetkin çağında dertli anam,
Yetkin dağ gibi ulu idi.

Kudret erdirdiğinde,
Kâmil anam bahtı kara,

Cetkizgendey bir Kuday
Koyçuga şıldıñ kor boldu.
Kokuy kün, ene, bek karma
Köpkölöñ koyçu can bolso,
Kaardı katuu salayın,
Katıldı başın alayın!
Col üstünö süyrötüp,
Dañgıttarga carayın!
Köpköndün közün oyoyun,
İçinen çıkkan kara kan
Kımızça cutup toyoyun!
Kabırga söögün sögöyün,
Karmaşıp kanın tögöyün,
Kayratı kança köröyün!
Booru bütün, başı esen
Kuturup Kuday urganın!
Küñ kempirdi zorduktap,
Munu Kuday urganın!
Köñülü güldöy tok beken
Elinde bizdey cok beken,
Sandagan malı köp beken,
Kaygı tartıp kaygırgan,
Karaanınan ayrılgan
Cibeginen cün bolgon,
Taloongo tüşüp küñ bolgon,
Muzoo cayıp mal bakkan,
Küñdügünön can bakkan,
Öksöp-bozdop katıkkan,
Uşu şaardın özünö
Küñ bolup atı atıkkan,
Kara közü kal bolgon,
Emgekten kolu şal bolgon,
Bizçelik bakır cok beken!
Zamanında bul bolgon,
A zaman ketip tul bolgon,
Bizçelik kargış cok beken!
Bek karma ene, bek karma,
Cazasın cakın bereli,

Bir Hüda düşürmüş gibi,
Çobana maskara, hor oldu.
Vay gün! Ana, sıkı tut,
Şımarık çoban can taşıyorsa,
Kahrımı sertçe salayım,
Sataşanın başını alayım!
Yol üstünde sürükletip,
Vahşi itlere yem edeyim!
Şımaranın gözünü oyayım,
İçinden çıkan kara kanı,
Kımız gibi yutup doyayım!
Kaburga kemiğini sökeyim,
Tutuşup kanını dökeyim,
Gücü ne kadarmış göreyim!
Bağrı bütün, başı esenken,
Kudurmuş, Tanrı'nın vurduğu!
Cariye kocakarıya zorbalık eden,
Bunu da Tanrı vurmuş!
Gönlü gül gibi tok mudur,
İlinde bizim gibisi yok mudur,
Sayısız malı çok mudur,
Kaygı çekip kaygılanan,
Karaltısından ayrılan,
İpeği yün kesilen,
Yağmaya düşüp cariye olan,
Buzağı yayıp mal bakan,
Cariyelikle can besleyen,
Hıçkırıp inleyip katılaşan,
Şu şehrin içinde bile,
Cariye diye adı çıkan,
Kara gözü leke bağlayan,
Emekten eli tutmaz olan,
Bizim gibi yoksul yok mudur!
Vaktinde varlıklı olan,
O devir geçip dul kalan,
Bizim gibi lanetli yok mudur!
Sıkı tut ana, sıkı tut,
Cezasını hemen verelim,

Çамaluu bolso ölölü!
Korduk körüp koyçudan
Tirüü cürüp neteli,
Cön ele ölüp keteli.
Tayaktap sabap kereli,
Cazasın cakşı bereli,
Bek karma, ene, bek karma,
Beycaylıktı çıgarıp,
Kara kanga sugarıp,
Tonun tıtıp koyolu,
Kanına mıktap toyolu!» –
Caaday uçup bügülüp,
Canı kalbay Akbala
Kele catat cügürüp,
Alban türlüü tiş kayrap,
Arstanday köz caynap,
Totu cündöy kara çaç
Arkasında bölünüp,
Kançık colbors baykuştun
Arstandık türü körünüp,
Alma sınduu koş emçek
Omuroodo bılkıldap,
Uñgusu bolot aybalta
Aç bilekte carkıldap.
Er müçölüü katından
Ee kandayın bileli...
Kaarlangan kapırdın
Kançalık közün kızartıp,
Kança erdigin körsötüp,
Kayrattanıp tutulup,
Kayra caaçu buluttay
Kayrattanıp kutulup,
Kerile çurkap sabılıp,
«Bek karmalap» Kanıkey
Enesine calınıp,
Zordukka kantip könöyün,
Çamaluu bolso ölöyün,
Bek karma ene, bek karma,
Çabışıp kanın tögöyün!

Gücü yeterse ölelim!
Çobandan hakaret görüp,
Diri gezip nidelim,
Öylece ölüp gidelim.
Sopayla döverek gerelim,
Cezasını iyice verelim,
Sıkı tut ana, sıkı tut,
Yersizliğinin hakkından gelip,
Kara kana bandırıp,
Kürkünü yırtıp koyalım,
Kanına iyice doyalım!» –
Yay gibi uçup bükülüp,
Canı kalmadan Akbala,
Koşarak gelmektedir,
Türlü türlü diş bileyip,
Arslan gibi gözü alevlenip,
Tuti tüyü gibi kara saç,
Ardında dağılıp,
Dişi kaplan zavallının,
Arslanlık görünüşü belirip,
Elma misali çift meme,
Göğsünde titreşip,
Sapı çelik aybalta,
İnce bilekte parıldayıp.
Er yapılı kadının,
Hâli nicedir, bilelim...
Kahırlanan çılgının,
Gözünü nice kızartıp,
Nice yiğitliğini gösterip,
Gayrete gelip tutulup,
Yeniden yağacak bulut gibi,
Gayrete gelip kurtulup,
Gerine gerine koşup çırpınıp,
«Sıkı tut!» deyip Kanıkey
Anasına yalvarıp,
«Zorbalığa nasıl boyun eğeyim,
Gücüm yeterse öleyim,
Sıkı tut ana, sıkı tut,
Vuruşup kanını dökeyim!

23000	Köñül çögöt buy bolso,	*Gönül çökmüş, donuk ise,*
	Kaytarganım uy bolso.	*Güttüğüm sığır ise.*
	Körgönübüz tün bolso,	*Gördüğümüz gece ise,*
	Arbayıp zorduk kılganday,	*Sırıtıp zorbalık edercesine,*
	Añgemelep turganday,	*Eğlence edinircesine,*
	Alasın ala kaçpasak,	*Alacağını alıp kaçmazsak,*
	Abiyiri cok çirkindin	*Arsız çirkefin,*
	Ak teñge pulun çaçpasak,	*Ak akçesini saçmazsak,*
	Kulasın kuuy kaçpasak.	*Kula atını sürüp kaçmazsak.*
	Kuturup cürgön akmaktın	*Kudurup gezen ahmağın,*
23010	Kurcunda pulun çaçpasak,	*Heybesindeki pulunu saçmazsak,*
	Kürüçün çiyki ordukpu,	*Pirincini ham mı biçtik,*
	Munun küyörün cutup koydukpu,	*Bunun sevdiğini mi yuttuk,*
	Arpasın kam ordukpu,	*Arpasını ham mı biçtik,*
	Arbañdagan kakşaaldın	*Homurdanan zalimin,*
	Atasın cutup koydukpu?	*Atasını mı yuttuk?*
	Bek karma, ene, bek karma	*Sıkı tut ana, sıkı tut,*
	Aybaltalap çabalı,	*Aybaltayla vuralım,*
	Bezildegen kakşaaldın	*Zırlayıp duran zalimin,*
	Bir esebin tabalı!	*Bir hesabını görelim!*
23020	Çıñırıp ıylap küyünüp,	*Çığlık atıp ağlayıp yanarak,*
	Kapır Akbala kelet küyünüp.	*Çılgın Akbala gelir yanarak.*
	Tegeregin karabay,	*Çevresine bakmadan,*
	Algan eken beytaalay	*Koyulmuş meğer bahtı kara,*
	Tegele canın ayabay,	*Hiç mi hiç canını esirgemeden,*
	Kıdırata karabay,	*Sağa sola bakmadan,*
	Kıykırıp kelet ayabay,	*Haykırıp gelir amansız,*
	Kılçalık canın ayabay.	*Kıl kadar canını esirgemeden.*
	Baatırlardın közü cok,	*«Bahadırların gözü yok,*
	Balalardan öldük – dep,	*Çocuklar elinden öldük» – diye,*
23030	Başka saldı kuduret	*«Kudret başımıza saldı,*
	Koyçudan korduk kördük – dep	*Çobandan hakaret gördük» – diye,*
	Kaygılanıp çıñırıp,	*Kaygılanıp çığlık atıp,*
	Köñülü ketken bölünüp.	*Gönlü gitmiş bölünüp.*
	Boto sınduu kara köz	*Deve yavrusu misali kara göz,*
	Burkurap caşı tögülüp,	*Hıçkırıp yaşı dökülüp,*
	Murundun suusun tartalbay,	*Burnunun suyunu çekemeden,*
	Közünün caşın artalbay,	*Gözünün yaşını silemeden,*

Sanaası saylap kar bolup,
Zırkırap ıylap törösün
Bir körüügö zar bolup,

Kaşkayıp kanı bölünüp,
Altımış müşkül bir sanaa
Töbösünö körünüp,
Elbeñdegen eki but
Eki şiltep, bir toktop,
Öpkölöp ıylap kuuragır
Erteñkisin köp coktop,
Cer munarıp zakıldap,
Kalgan eken Kanıkey
Enesine cakındap.
Çıñırıp ıylap karabay,
Çımınday candı ayabay,
Kalgan eken al beybak,
Karıganda Kanıkey
Eneñ çıktı sabılıp,
Süyünçülöp bakırıp,
Akbalaga calınıp:
«Ey, aylanayın Akbala,
Tilegiñdi beriptir,
Tiktegeniñ keliptir!
Armanduu dartıñ çaçılıp,
Örttöngön içiñ basılıp,
Umaçtay közüñ açılıp,
Akbalam murda kuurap cürgöndö,
Iyri-Maral, Küröñ-Bel,
El küzdögön bel kalgan.
Cırgalduu kırgız, köp argın
Kaygırıp çuulap el kalgan.
Açılıptır köp arman,
Öksögönüñ basuuçu
Cayıñ kelip kalıptır,
Çalkaktuu toodon kılaygan,
Ayıñ kelip kalıptır.
Çıñırsa eldi çuulatkan,
Ünüñ kelip kalıptır.

Kaygıları saplanıp perişan olup,
Sızlayıp ağlayıp beyini,
Bir görmeye hasret kalıp,

Bembeyaz kesilip kanı çekilip,
Altmış mihnet, bir kaygı,
Tepesinde belirip,
Sendeleyen iki ayak,
İki adım atıp bir durup,
İçi kabarıp ağlayıp zavallı,
Yarınını çok yoklayıp,
Yer puslanıp başı dönerek,
Yaklaşmış meğer Kanıkey,
Anasına sokularak.
Çığlık atıp ağlayıp bakmadan,
Sinek kadar canı esirgemeden,
Öyle kalmış o bahtsız,
Kocamışken Kanıkey,
Anan çıktı çırpınıp,
Müjde deyip bağırıp,
Akbala'ya yalvarıp:
«Ey, kurbanın olayım Akbala,
Dileğini vermiş,
Gözlediğin gelmiş!
Hasretli derdin dağılıp,
Tutuşan için yatışıp,
Umaç gibi gözün açılıp,
Akbala'm, önceden kururken,
Iyri-Maral, Küröñ-Bel,
Halkın güz konduğu bel kalmıştı.
Mutlu Kırgız, nice Argın,
Kaygılanıp çığrışan halk kalmıştı.
Açılmıştır nice hasret,
Hıçkırığını dindirecek,
Yazın gelmiş işte,
Heybetli dağdan süzülen,
Ayın gelmiş işte.
Haykırınca halkı çığrıştıran,
Sesin gelmiş işte.

	Çekesi cañı kılayıp,	*Alnı yeni parlayıp,*
	Carıgı cerdi kubantkan,	*Işığı yeri sevindiren,*
	Künüñ kelip kalıptır	*Güneşin gelmiş işte.*
	Cañı tülöp cün çıgıp,	*Yeni tüleyip tüy bitiren,*
23080	Kulunum balam Akbala	*Kulunum, yavrum Akbala,*
	Tügüñ kelip kalıptır.	*Tüyün gelmiş işte.*
	Ketkeniñ tiyip koluña	*Gidenin eline değip,*
	Iniñ kelip kalıptır.	*Kardeşin gelmiş işte.*
	Duşmanga tuura ok atkan,	*Düşmana doğru ok atan,*
	Beliñ kelip kalıptır.	*Dayanağın gelmiş işte.*
	Azaptan alıp taştaçu,	*Azaptan çekip alacak,*
	Ayköl abañ calgızı	*Aygöl ağanın biriciği,*
	Balam, eriñ kelip kalıptır.	*Yavrum, erin gelmiş işte.*
	Balam, aytılgan arman arılıp,	*Yavrum, söylenen hasret silinip,*
23090	Artıkça Kuday bergen beym.	*Hüda fazlasıyla vermiş meğer.*
	Artıkça artın cabılıp.	*Fazlasıyla arkası örtülüp.*
	Olcogo ketken can eleñ,	*Ganimete gitmiş bir candın,*
	Bügün balam bet aldımdan tabılıp,	*Bugün yavrum önümde bulunup,*
	Süyünçü, balam, süyünçü!	*Müjde, yavrum, müjde!*
	Ketkeniñ kolgo konuptur,	*Gidenin ele konmuş,*
	Keyibey kelgen kulunuñ,	*Yılmadan gelen kulunun,*
	Kerektüüñ kolgo konuptur,	*Gerekli olanın ele konmuş,*
	Süyünüp cürök çalkıptır,	*Sevinçten yürek coşmuş,*
	Süyünö turgan kezegiñ	*Sevinilecek sıran geldi,*
23100	Balam, Ay mañdayıñ carkıptır,	*Yavrum, ay alnın parlamış,*
	Tiktegeniñ beriptir,	*Gözlediğini vermiş,*
	Ölöbüz dep ölalbay,	*Ölürüz deyip ölemeden,*
	Öz candı özü kıya albay,	*Öz canına kıyamadan,*
	Balam, öksöp ıylap cürçü elek,	*Yavrum, hıçkırıp ağlar dururduk,*
	Öksügün Kuday beriptir.	*Eksiğini Hüda vermiş.*
	Özölönüp cürçü eleñ,	*İçin için yanar dururdun,*
	Özüñdün kayniñ keliptir.	*Senin kaynın gelmiş.*
	Akbala balam, süyünçü!	*Akbala yavrum, müjde!*
	Bügün duşmanga salar küyünçü,	*Bugün düşmana salınır yangı,*
23110	Bel baylagan kara kır,	*Bel bağlanan kara sırt,*
	Beliñ cetim keliptir,	*Dayanağın yetim gelmiş,*
	Katılgandı kaysagan	*Sataşanı çiğneyen,*
	Şeriñ cetim keliptir!	*Aslanın yetim gelmiş!*

Baatırı curtka sınaakı,
Ayköl abañan kalgan muraapı,
Künüñ bügün keliptir.
Kaygının baarı kıyıldı,
Öksö ölörman dart cürök
Balam, bügün tıyıldı.
Tilegiñ tuura çak kelip,

Yurdun sınanmış bahadırı,
Aygöl ağadan kalan mirası,
Güneşin bugün gelmiş.
Kaygının hepsi kesildi,
Hıçkırıp ölesi dertli yürek,
Yavrum, bugün duruldu.
Dileğin tam denk gelip,

Balam, kıraandın baarı cıyıldı.
Bu kıraandar kelbese,
Ketiret elem alımdı,
Kıynalıp tozok tartpastan,
Kıyat elem canımdı.
Buudanıñdın közü cok,
Külçoronun özü cok,
Torgo tüşüp kalganbız.
Sekirip adam çıga algıs,
Orgo tüşüp kalganbız.
Mönküsö adam kutulgus,
Kolgo tüşüp kalganbız.
Olcolop alıp Kançoro
Kalaymandı baştadı.
Altımış kelin, tul katın,
Kaltırbay kırıp taştadı.
Toktunun mayın ton kıldı,
Tozoktu caman çoñ kıldı.
Kaarı katuu çaçıldı,
Tirüülöy körlör kazıldı.
Kançoronun körgönü,
Karıganda eneñdi
Kıldı uşunday kökbörü.
Kündüzündö eneñdi,
Saygaktap torpok süyrödü.
Tünüçündö şorduu eneñ
Çılgıy teri iyledi.
El çogulgan cerinde,
Şıldıñga turup kayran baş,
Kalmak bolup biyledi.
Karı kazık, kol tokmok,

Yavrum, kartalların hepsi derildi.
Bu kartallar gelmeseydi,
Kalmazdı hiç dermanım,
Eziyetle cehennem çekmeden,
Kıyardım kendi canıma.
Küheylanının gözü yok,
Külçoro'nun kendisi yok,
Tuzağa düşüp kalmışız.
Sıçrayıp insan çıkamaz,
Çukura düşüp kalmışız.
Çırpınsa insan kurtulmaz,
Ele düşüp kalmışız.
Ganimet edinip Kançoro,
Kıyameti başlattı.
Altmış gelini, dul kadını,
Bırakmadan kırıp geçti.
Toklunun yağını kürk etti,
Cehennemi fena büyüttü.
Kahrı şiddetle saçıldı,
Diri diri mezarlar kazıldı.
Kançoro'nun reva gördüğü:
Kocamışken ananı,
Etti işte böyle kökbörü.
Gündüzleri anana,
Dürtüp dana sürükletti.
Geceleri dertli anan,
Çiğ deri sepiledi.
Halkın toplandığı yerde,
Maskaraya durup zavallı baş,
Kalmuk olup oynadı.
Kolu kazık, eli tokmak,

Enekeñ mintip kün kördü.
Kançoro kanım korduktap,
Kança düynö, tümön mülk
Olcogo tüştü zorduktap.
Kayran eneñ Akbala
Kapkarañgı tün kördü,
Ölüü emes, tirüü emes
Eki ortodo kün kördü.
Tamanı taşka coorudu,

Anacığın böyle gün gördü.
Kançoro han zorbalık edip,
Nice servet, tümen mülk,
Zorbalıkla yağmaya düştü.
Zavallı anan, Akbala,
Kapkaranlık gece gördü,
Ne ölü ne diri,
İki arada gün gördü.
Tabanı taşta yara oldu,

Emçegim sütün ak kıldım,
Öz balam duşman cat kıldım,
Tañday kurgap, iç küyüp,
Suu içtim zarluu bulaktan.
Kıyın tozok iş kördüm,
Emçegim emgen Kançoro
Kara niet çunaktan.
Ordomdu buzup tüz kıldı,
Kazınam talap küç kıldı,
Kaarı katuu duşmandan
Artıkça bala iş kıldı.
Al taloondon kutkarçu
Sanaam kelip kalıptır.
Tuygundan kelgen muraapı
Balam kelip kalıptır.
Ketkenimdin kereezi,
Kayranımdın kaldıgı.
Adırluu cılga ukumu,
Arstandın tukumu,
Balam kelip kalıptır» –
Dep, oşondo Kanıkey
Çıñırıp ıylap çırkırap,
Çıday albay burkurap,
Armanduu köñül bölünüp,
Köödöndün çeri sögülüp,
Közünön caştar tögülüp,
Muñduu cetim-cesirler
Ay-talaadan kezigip,
Muñdaşı booru ezilip.

Mememin sütünü boşa akıttım,
Öz evladımı düşman, yad ettim,
Damağım kuruyup, içim yanıp,
Su içtim dertli pınardan.
Zorlu cehennem işi gördüm,
Mememi emen Kançoro'dan,
Kara niyetli soysuzdan.
Ordamı bozup dümdüz etti,
Hazinemi yağmalayıp zor kullandı,
Kahrı katı düşmandan,
Da beter iş etti o evlat.
O yağmadan kurtaracak,
Umudum gelmiş işte.
Doğanın bıraktığı mirası,
Yavrum gelmiş işte.
Gidenimin vasiyeti,
Kaybımın yadigârı.
Kırlı vadinin soyu,
Arslanın dölü,
Yavrum gelmiş işte» –
Deyip, o an Kanıkey,
Çığlık atıp feryat edip,
Dayanamayıp hıçkırıp,
Hasretli gönül bölünüp,
Göğsünün derdi sökülüp,
Gözünden yaşlar dökülüp,
Dertli yetimler, dullar,
Ay kırında karşılaşıp,
Dert ortağının bağrı ezilip.

Burkuraşıp ıylaşıp
Muunu boşop burkurap,
Iylap turdu çırkırap.
Muñduular ıylap turganda
Karagay ıylap, tal ıylap,
Beles ıylap, bel ıylap,
Beren ıylap, şer ıylap,
Burkuraşıp körüşüp,
Ezilişip turdu ele
Ene, bala talaadan
Kezigişip turdu ele.

Hep birlikte hıçkırıp ağlaşıp,
Eklemleri gevşeyip hıçkırıp,
Ağlayıp durdu feryatla.
Dertliler ağlar dururken,
Çam ağlar, söğüt ağlar,
Tepe ağlar, bel ağlar,
Yiğit ağlar, aslan ağlar,
Hıçkıraşıp görüşüp,
Eriye eriye duruyorlardı,
Ana ile oğul kırda,
Kavuşup duruyorlardı.

Akbala keldi çırkırap,
Ee pir dümök kıyın iş,
Esinen tanıp burkurap,
Arkarday tañı körünüp,
Almaday kımbat ak emçek
Kamçı tiyip bölünüp,
Çoñ kordugu ak bolup,
Kançoronun kamçısı
Olcogo kalgan şorduunun
Kuyrugunda tak bolup,
Keñ köynögü bölünüp,
Ar denenin uçunan,
Kara kan agıp tögülüp,
Küñdüktögü kuuragır
Adamdan bölök körünüp.
Munu körüp Seytektin
Közünün caşı tögülüp.
Kıyın şerdin tukumu
Kılıç suurup buy kılıp,
Ölsömbü dep oy kılıp,
Añıraygan kapçaldan
Dayra soolup, taş kalsa,
Dene ketip, baş kalsa,
Tün uşunday eken – dep,
Korduk-zardık çoñ demek
Kün uşunday eken – dep.
Küñdüktö kalgan ceñemdin,

Akbala geldi feryatla,
Ey pir, ne çetin iştir bu,
Kendinden geçip hıçkırıp,
Arkar gibi endamı belirip,
Elma gibi değerli ak meme,
Kamçı değip yarılıp,
Büyük zulmü ayan olup,
Kançoro'nun kamçısı,
Yağmaya kalan dertlinin,
Kalçasında iz olup,
Geniş gömleği yırtılıp,
Bedeninin her ucundan,
Kara kan akıp dökülüp,
Cariyelikteki zavallı,
İnsandan başka görünüp.
Bunu görüp Seytek'in,
Gözünün yaşı dökülüp.
Zorlu aslanın dölü,
Kılıç çekip savurup,
Ölsem mi diye düşünüp,
Ağzı açık boğazdan,
Irmak kuruyup taş kalsa,
Beden gidip baş kalsa,
«Gece böyleymiş» – diye,
«Zulüm, cefa büyük demek,
Gün böyleymiş» – diye.
«Cariyelikte kalan yengemin,

Künü uşunday eken – dep,
Enem, şorduu ceñemdin
Kanı kalgan bir kaşık,
Eti kalgan kök caşık.
Koñursu bolgon cıttarı,
Kara tuuruk buttarı.
Ölügü bolgon bolcolu,
Tuurulgan eken koldoru,
Kaynagan eken şorloru.
Kaarın çaçıp kasaptap,
Kayrandar közü ötköndö,
Caman katın tul ceñe
Kolgo tüşüp ketkende,

Kordogon eken zorloru.
Adamdık tirüü bolcoldon
Ketken eken bolcolu.
Kuldukta kalgan kurgurdun
Kaynagan eken şorloru.
Kabılan atam ölbösün,
Kalganı korduk körbösün.
Mınday korduk tacaaldı
Bendesine berbesin.
Bekzaadanın calgızı,
Bezip-tentip talaaga
Korduktagı şorduunu.
Uşintip közü körbösün,
Bul öñdöngön azaptı
Caralgan adam balası,
Cançuu tayak, tokmok cep,
Kördüñbü mınça carası.
Murda öltürüp tirüüsün,
Korduk kılıp küç kılgan,
Emçek emgen enesin.
Kapkara niet Kançoro,
Kan atamdı caylagan.
Arbagı oor, özü eren
Ataktuu mıktı kan eken,
Eneme tacaal köp kılgan

Günü böyleymiş» – diye,
Anamın, dertli yengemin,
Kanı kalmış bir kaşık,
Eti kalmış bir deri.
Kokusu ağırlaşmış,
Kara nasırlı ayakları.
Ölüsüne dönmüş hâli,
Çatlamış elleri,
Kaynamış çileleri.
Kahrını saçıp kasap gibi,
Yiğitler göçüp gittiğinde,
Zavallı kadın, dul yenge,
Ele düşüp gittiğinde,

Zorbaları horlamışlar.
İnsanca diri hâlden,
Çıkmış meğer görünüşü.
Kullukta kalan zavallının,
Kaynamış meğer çileleri.
Kaplan atam ölmesin,
Kalanı zulüm görmesin.
Böyle zulmü, azabı,
Kuluna vermesin.
Beyzadenin biriciği,
Kaçıp göçüp kırlara,
Zulümdeki dertliyi.
Böylece gözü görmesin,
Bu türlü azabı,
Yaratılmış âdemoğlu,
Ezici sopa, tokmak yiyip,
Gördün mü bunca yarasını.
Önce dirisini öldürüp,
Zulmedip zor kullanan,
Meme emdiği anasına.
Kapkara niyetli Kançoro,
Han atamı yok eden.
Ruhu ulu, kendisi er,
Şanlı, sağlam han imiş,
Anama çok azap eden,

Aybandan tömön can eken.
Erkeletken enege
Eselek tuugan çoçkonun
Munun emne kegi bar eken?
Kap ele seni, Kançoro,
Bulañdı bulup albasam,
Buzuktu mıktap salbasam,
Berenim enem közünçö
Dañgıttarga carbasam!
Eşektey kardın eşpesem,
Eki közün kaşaytıp,
Köz aldında teşpesem!
Kapçaldan kamap köç alıp,
Kanın tögüp öç alıp,
Almaday başın atpasam,

Hayvandan aşağı can imiş.
Nazlayıp seven anaya,
Akılsız doğmuş domuzun,
Bunda ne öcü var imiş?
Vay be seni, Kançoro,
Malını yağmalamazsam,
Bozgunu iyice salmazsam,
Yiğit anamın gözü önünde,
İtlere paralatmazsam!
Eşek karnı gibi karnını deşmezsem,
İki gözünü kör edip,
Gözünün önünde delmezsem!
Boğazda kıstırıp göçünü alıp,
Kanını döküp öç alıp,
Elma gibi başını uçurmazsam,

Içinen çıkkan kara kan
Kımızday içip cutpasam,
Tuulbay tuna çögöyün,
Tirüü cürböy ölöyün!
Menin tim duşmanım Kançoro
Kuturgan okşoyt al çoçko,
Bir kürpüldöşüp köröyün!» –
Dep, oşentip, er Seytek
Közü örttönüp caynadı,
Artılgan şerdin tukumu
Kan içmesi karmadı,
Kıyaldı kızık baştadı,
Kızıtalak kuu candı
Kılga baylap taştadı.
Arstanday közü caynadı.
Bulkungandan silkinip,
Buuraday tişti kayradı.
Çamına çıktı colborstoy,
Karasaat balanın
Çalışkanı aman bolbostoy.
Buzulgan kündöy kürküröp,
Munu körgön köp duşman
Azat boyu dürküröp,

İçinden çıkan kara kanı,
Kımız gibi içip yutmazsam,
Doğmadan yok olaydım,
Diri gezmeden öleyim!
Benim baş düşmanım Kançoro,
Kudurmuşa benzer o domuz,
Bir çarpışıp göreyim!» –
Deyip, böylece er Seytek,
Gözü tutuşup alevlendi,
Soyu üstün aslanın dölü,
Kan içiciliği tuttu,
Tuhaf bir hâle büründü,
Kahrolası kurnaz canı,
Kıl ucuna bağlayıverdi.
Arslan gibi gözü parladı.
Silkinip çırpınarak,
Buğra gibi diş biledi.
Hışımla kalktı kaplan gibi,
Kara yazgılı çocuğun,
Çatışanı sağ kalmazmış gibi.
Bozulan hava gibi gürleyip,
Bunu gören nice düşman,
Tepeden tırnağa ürperip,

	Közü örttönüp çok bolup,	*Gözü tutuşup köz olup,*
	Eki közü ört bolup,	*İki gözü yangın olup,*
	Açuulanıp çümkönüp,	*Öfkelenip bürünüp,*
	Cadası karmap çirkindin	*Çılgının hışmı tutup,*
	Açılbas kündöy bürkölüp,	*Açılmaz hava gibi kararıp,*
	Eki murdu derdeñdep,	*Burun kanatları titreyip,*
23310	Keltekçe toonun kabında,	*Küçük dağın yamacı gibi,*
	Oozunan çıkkan ilebi	*Ağzından çıkan soluğu,*
	Köörüktön çıkkan calında.	*Körükten çıkan alev gibi.*
	Kabak-kaşı butkulday,	*Kaşı kabağı sarp dağ gibi,*
	Tolkuganda bu çirkin	*Coştuğunda bu çılgın,*
	Tolkugandı cutkuday.	*Coşanı yutacak gibi.*
	Kıymıldasa balaga	*Kımıldasa çocuğa,*
	Kırañ çaktı kelgidey,	*Kıran çağı gelmiş gibi,*
	Açuulansa çirkiniñ	*Öfkelense çılgının,*
	Ay-aalamdı cegidey,	*Ay ile âlemi yiyecek gibi,*
23320	Çın kayratı börüdöy.	*Gerçek gayreti kurt gibi.*
	Tilden kalıp er Seytek	*Dili tutulup er Seytek,*
	Agarıp öñü suyulup,	*Ağarıp benzi solup,*
	Eki bettin çogunan	*İki yanağın korundan,*
	Arbayıp zaar kuyulup,	*Fışkırıp zehir dökülüp,*
	Atasınan babası	*Atasından, dedesinden,*
	Artıkça türün karaçı!	*Üstün görünüşüne bak!*
	Bedelinen balanın	*Çocuğun endamından,*
	Kara çaar arstanday,	*Kara benekli arslan gibi,*
	Kıymıldasa kırk miñ kol	*Kımıldasa kırk bin asker,*
23330	Katılçu bolso cançkanday.	*Sataşacak olsa ezecek gibi.*
	Öñü küügüm tüngö okşop,	*Benzi alacakaranlık geceye benzeyip,*
	Eñ kayratı cinge okşop,	*Gayreti cine benzeyip,*
	Mañdaydagı çolpon köz	*Alnındaki çolpan göz,*
	Söksööldün küygön çogunday.	*Yanan saksavul koru gibi.*
	Oozunan çıkkan ilebi	*Ağzından çıkan soluğu,*
	Çagılgandın ogunday,	*Yıldırımın oku gibi,*
	Aç albars koldo carkıldap,	*Keskin elmas kılıç elde parlayıp,*
	Kıykırganda kızıtalak	*Haykırdığında kahrolası,*
	Çagılganday çartıldap,	*Yıldırım gibi çatlayıp,*
23340	Çamınganda balañız	*Hışımlandığında oğlunuz,*
	Ay-aalam sorup kütküdöy,	*Ay ile âlemi soğuracak gibi,*

Törönün uulu çunakka
Töşü tüktüü kara cer
Cerdiginen tütküdöy.
Celdegeni şamalday,
Karagan körüp şaşkıday,
Kançoro tügül baladan
Kakandın kanı kaçkıday.
Buyga tuura kelgen can
Bura tartpay şük ele
Kıyrap-kıyrap catkıday,
Kirpigi calın, çok bolup
Aybatınan kalayık
Çıdasın kantip toktolup,
Arstanday arkırap,
Attanmak boldu kökcalıñ.
Oşondo şorduu enesi Kanıkey,
Şordo cürgön Akbala
Çılbırdan karmap çırkırap,
Iylap turdu burkurap:

Beyin oğlu yavuza,
Bağrı tüylü kara yer,
Yerliğinden tütecek gibi.
Koşması rüzgâr gibi,
Bakan görüp şaşıracak gibi,
Kançoro şöyle dursun, çocuktan,
Hakan'ın hanı kaçacak gibi.
Önüne denk gelen can,
Dönüp kaçamadan sessizce,
Yıkılıp yıkılıp serilecek gibi,
Kirpiği alev, köz olup,
Heybetinden ahali,
Nasıl dayansın durup,
Arslan gibi kükreyip,
Ata binmek üzereydi bozyelen.
O an dertli anası Kanıkey,
Çilede gezen Akbala,
Yularından tutup feryat edip,
Hıçkıra hıçkıra ağladı:

«Kagılayın, Seytegim,
Aytkanım şumduk bilip al,
Arstan cetim tilimdi al,
Ukkun, uulum, kebimdi,
Kuuratpagın özümdü,
Ugup tur, uulum, sözümdü,
Belgilüü oşol, bel da oşol
Atañ arstan kökcaldan
Ayabagan şer da oşol.
Arstan abañ Çoronu –
Külçoronu coldoş kıl!
Kürdöösü aşık bel da oşol,
Kürdööñdü açar şer da oşol,
Coldoş kılçu er oşol,
Kürdöönü tapçu şer oşol!
Caynagan kızıl çok ele,
Caralgan adam uulunan
Anday kökcal cok ele.
Uzun boyluu, keñ dalı

«Kurbanın olayım, Seytek'im,
Söylediğim korkunçtur, bil,
Arslan yetim, sözümü tut,
Dinle, oğlum, lafımı,
Kurutma beni, yakma,
Dinleyedur, oğlum, sözümü,
Belli olan odur, bel de odur,
Arslan bozyele atandan,
Canını esirgemeyen aslan da odur.
Arslan ağan Çoro'yu –
Külçoro'yu yoldaş kıl!
Kudreti aşkın bel de odur,
Düğümünü çözecek aslan da odur,
Yoldaş edinilecek er odur,
Çıkış yolunu bulacak aslan odur!
Işıldayan kızıl közdü o,
Yaratılmış âdemoğlundan,
Öyle bir bozyele yoktu.
Uzun boylu, geniş omuzlu,

23380	Eñçegey boyluu, saz öñdüü,	*Yüksek endamlı, düzgün benizli,*
	Eren ele, şer ele.	*Erendi, aslandı.*
	Tiktegen coodon tartpagan,	*Gözüne kestirdiği düşmandan çekinmeyen,*
	Candan kayra kaçpagan,	*Candan geri kaçmayan,*
	Altı san kara kol kelip,	*Altı bölük kara ordu gelip,*
	Tegerektep turganda	*Çepeçevre sardığında,*
	Camgır kılıp caa tartıp,	*Yağmur gibi yay çekip,*
	Tegiz nayza sunganda	*Hep birden mızrak uzattığında,*
	Kazası cetip ölbögön,	*Eceli yetip ölmeyen,*
	Ay-aalamga al çoro	*Ay ile âleme o çora,*
23390	Sını moyun berbegen.	*Endamı boyun eğmeyen.*
	Oolukkanda er avam	*Coştuğunda er ağan,*
	Oyrotko oyron saluuçu,	*Oyrat'a kıran salardı,*
	Kıcırluu cini karmasa	*Hışımlı öfkesi tutarsa,*
	Kıtay curt kıyrap kaluuçu.	*Çin yurdu yıkılıp kalırdı.*
	Çoñ Keñ-Koldo turganda,	*Büyük Keñ-Kol'da dururken,*
	Kulak ugup, köz körgön	*Kulağın duyduğu, gözün gördüğü,*
	Cerge salgan çuulgan.	*Yeryüzüne velvele salmıştı.*
	Uskaluu bolot, sır nayza,	*İşlemeli çelik, sırlı mızrak,*
	Kıykırıp kolgo karmasa,	*Haykırıp eline aldığında,*
23400	Duşmandın colu buulgan.	*Düşmanın yolu kesilirdi.*
	Berendigi bilingen,	*Yiğitliği bilinmiş,*
	Bet algan duşman bölüngön.	*Karşısına çıkan düşman dağılmış.*
	Kankor atañ Semetey,	*Hunhar atan Semetey,*
	Semeteyge tuu bolgon.	*Semetey'e tuğ olmuş.*
	Eñdirip duşman çuu bolgon,	*Alt edip, düşman çığrışmış,*
	Çın cinine tiygenge,	*Gerçek öfkesine dokunana,*
	Çık etpes acal uu bolgon.	*Ses etmez ecel, zehir olmuş.*
	Açuulanıp alganda	*Öfkelenip kabardığında,*
	Acıdaarday tolgongon,	*Ejderha gibi kıvranan,*
23410	Alışkan aman bolbogon.	*Tutuşanı sağ kalmayan.*
	Atı Kızır dubana	*Adı Hızır derviş,*
	Koldogonu al bolgon.	*Koruyanı o olmuş.*
	Cadala kızıl çok bolgon,	*Hışmı kızıl köz olmuş,*
	Cadalın salıp kaçırıp,	*Hışmını salıp saldırıp,*
	Eçen duşman cok bolgon.	*Nice düşman yok olmuş.*
	Kanga toyup katıkkan,	*Kana doyup pekişmiş,*
	On ekige kelgende	*On ikisine geldiğinde,*

Ordo buzup olco algan,
Orçun curtka kol salıp,
Köz cetpegen munarık
Kañtara karşı beldi algan.
Karmaşına can tüşpöy,
Kankor atañ eköölöp,
Kan Koñurbay şerdi algan.
Cürögü mayluu bolsun – dep,
Kazıdan sorup cegizgen.
Oyron eneñ Kanıkey
Oñ emçegin emizgen.
Arzıbagan bölögü,
Atakeñdin cölögü,
Kapçalga çapkan kıyası,
Kan atañdın uyası,
Berenimdin murası,
Beren da oşol, bel da oşol,
Coldoş kılar şer da oşol.
Karangün, cetim özüñö,
Kaz aylanbas zoo oşol.
Kan ataña bir tuugan
Kargıluu kara too oşol.
Beren da oşol, kan da oşol,

Orda bozup ganimet almış,
Kalabalık yurda el salıp,
Gözün ermediği puslu,
Devire devire karşı beli almış.
Kimse karşısına çıkamayıp,
Hunhar atanla ikisi birlik,
Han Koñurbay aslanı almışlar.
«Yüreği yağlı olsun» – diye,
Kazıdan emdirip yedirmiş.
Yiğit anan Kanıkey,
Sağ memesini emzirmiş.
Yad denilmez yakınıdır,
Atacığının dayanağı,
Boğaza at süren yamacı,
Han atanın yuvası,
Yiğidimin mirası,
Yiğit de odur, bel de odur,
Yoldaş kılınacak aslan da odur.
Karagün yetimi, sana,
Kaz dolanamaz yalçın kaya odur.
Han atana öz kardeş,
Heybetli kara dağ odur.
Yiğit de odur, han da odur,

Belgilüü tuugan can oşol.
Cetip çaap Oogandı
Cekendüügö kır salgan,
Cer cüzünö çır salgan.
Kanga toyup katıgıp,
Semeteydin inisi –
Külçoro kökcal atıgıp,
Bolot ayza aştagan,
Bolbogon dümök duşmanga
Çoçunup kutu kaçpagan.
Al pendeden çıkkan arstan
Cokton tapkan oşondo,
Cogolçu Bakay babañdı,
Coldoş kılgın kulunum,
Er Külçoro abañdı.

Belli akraba can odur.
Erişip Afgan'ı vurup,
Sazlık yurda kıran salan,
Yeryüzüne kavga salan.
Kana doyup pekişip,
Semetey'in kardeşi –
Külçoro bozyele diye ün alıp,
Çelik temrenli mızrak kuşanmış,
Görülmedik belalı düşmandan,
Ürküp de ödü kaçmamış.
O, kuldan çıkma arslan,
Yoktan bulup çıkarmış o zaman,
Yitip giden Bakay babanı,
Yoldaş edin, kulunum,
Er Külçoro ağanı.

	Kurçoonu aşçu bel oşol,	*Kuşatmayı aşacak bel odur,*
	Kumarıñ cazçu şer oşol,	*Hasretini giderecek aslan odur,*
	Coldoş kılçu er oşol,	*Yoldaş edinilecek er odur,*
	Erdigi ülkön darıya,	*Yiğitliği ulu ırmak,*
23460	Cetimim, saga karıya	*Yetimim, sana o ihtiyar,*
	Kerile bassa çañ kılat,	*Gerinip yürüse toz koparır,*
	Kez bolgondu dan kılat,	*Denk geleni un ufak eder,*
	Katılgandı kan kılat.	*Sataşanı kan eder.*
	Cadaaluu kelgen duşmandı,	*Azgın gelen düşmanı,*
	Tiktegende cok kılat.	*Baktığı an yok eder.*
	Berendi kütüp bolcoş al.	*Yiğidi bekleyip sözleş.*
	Küyütkö salbay eneñdi,	*Yasa boğma ananı,*
	Külçoronu coldoş al.	*Külçoro'yu yoldaş al.*
	Kaarluu kakşaal Kançoro	*Kahırlı zalim Kançoro,*
23470	Talastın kuygan conunda,	*Talas'ın kuytu sırtında,*
	Atañdan kalgan sansız mülk,	*Atandan kalan sayısız mülk,*
	Al çoçkonun kolunda.	*O domuzun elinde.*
	Çarayna ton beçeñ bar,	*Çarayna zırhlı kaftanın var,*
	Atañdan kalgan san mülktün	*Atandan kalan sayısız mülkün,*
	Anday kızık neçen bar.	*Öyle nicesi, nice güzeli var.*
	Altını bar, mülkü bar,	*Altını var, mülkü var,*
	Arstan cabdık-caroo bar,	*Arslanca koşum, pusat var,*
	Ardemenin baarı bar.	*Her şeyin hepsi var.*
	Ordosunun tübündö,	*Ordasının dibinde,*
23480	Baatırlarga sabalıp,	*Bahadırlarca dövülüp,*
	Balbandarga talanıp,	*Pehlivanlarca hırpalanıp,*
	Çöögündünün tüzündö,	*Çöögündü düzlüğünde,*
	Çöp alaçık içinde,	*Ot çadırın içinde,*
	Beli sınıp bekçeyip,	*Beli bükülüp iki büklüm,*
	Beren Bakay babañ bar,	*Yiğit Bakay baban var,*
	Acıratıp aluuçu	*Çekip kurtaracak olan,*
	El Külçoro abañ bar.	*Er Külçoro ağan var.*
	Arkaygan Talas, Keñ-Moynok	*Heybetli Talas, Keñ-Moynok,*
	Kebelbey aşçu bel emes,	*Kılı kıpırdamadan aşılacak bel değil,*
23490	Al Kançoro kakşaalga	*O zalim Kançoro'ya,*
	Sen baruuçu er emes,	*Sen gidecek er değilsin,*
	Erligi sizden cön emes.	*Onun yiğitliği yabana atılmaz.*
	Arak içken mas keziñ,	*Rakı içmiş sarhoş çağın,*

	Akıldan boştuk caş keziñ,	*Akılca boş, genç çağın,*
	Baltır etiñ tolo elek,	*Baldır etin dolmadı henüz,*
	Kaarı katuu kapırga	*Kahrı katı gaddara,*
	Bastaşar keziñ bolo elek.	*Boy ölçüşecek çağın gelmedi henüz.*
	On üçkö caşıñ cete elek,	*On üçe yaşın ermedi henüz,*
	Eneñ Çürök emçegi	*Anan Çürök'ün memesi,*
23500	Tañdayıñdan kete elek,	*Damağından gitmedi henüz,*
	Bokono söögüñ bolo elek,	*Kaburga kemiğin pekişmedi henüz,*
	Balam, senin borbuy etiñ tolo elek,	*Yavrum, senin kasık etin dolmadı henüz,*
	Senin öç alçu çagıñ bolo elek.	*Senin öç alacak çağın gelmedi henüz.*
	Karuusu toluk kapırga,	*Bileği dolgun gaddara,*
	Al Kançoro baatırga,	*O bahadır Kançoro'ya,*
	Kazınada beder cok.	*Hazinesinin ölçüsü yok.*
	Al kapırdın kolunda	*O gaddarın elinde,*
	Nemneler bar da, neler cok.	*Neler var da, neler yok.*
	Sakçısı bar, bili bar,	*Bekçisi var, fili var,*
23510	Bar şumduktun baarı bar.	*Ne kadar şerlik varsa hepsi var.*
	Eşiginde sakçısı,	*Kapısında bekçisi,*
	Al kapırdı bakçusu	*O gaddarı kollayanı,*
	Koybos, taybas büçü bar,	*Şaşmaz, caymaz adamı var,*
	Bir koybostun özündö	*Bir amansızın kendisinde,*
	Tokson colbors küçü bar.	*Doksan kaplan gücü var.*
	Kırgızdan cıygan kulu bar,	*Kırgız'dan derlediği kulu var,*
	Korooloy salgan tamı bar.	*Çepeçevre kurduğu evi var.*
	Korkunuçtuu kakşaalga	*Korkunç zalimde,*
	Karoolçunun baarı bar.	*Gözcünün her türlüsü var.*
23520	Karoolçusu kapırdın	*Gaddarın gözcüleri,*

	Kabar uksa cabılgan,	*Haber duysa üşüşür,*
	Buttay çokmor kolgo alıp,	*Bacak gibi çomağı ele alıp,*
	Kezikse coogo kamıngan.	*Rastlarsa düşmana hazırlanır.*
	Kabar berse biröögö,	*Birine haber verilse,*
	Kepke kelbey cabılgan.	*Söze gelmeden üşüşür.*
	Kerişke mıktap kabıngan.	*Cenge sıkıca kuşanmıştır.*
	Ketken atañ kökcaldan	*Göçen bozyele atandan,*
	Olco kılıp düynö alıp,	*Ganimet edip servet alıp,*
	Oyron bolgon çoçkonun	*Yıkılası domuzun,*
23530	Coogo mıktap kamıngan.	*Cenge sıkıca hazırlanmıştır.*
	Karoolçusu sakçısı,	*Gözcüsü, bekçisi,*

Kuykalangan doñuzdun	*Kavurulmuş domuzun,*
Tolup catat bakçuusu.	*Kollayanı doludur.*
Uraandarı belderi,	*Savaş naraları, belleri,*
Tolup catat kapırdın	*Doludur gaddarın,*
Bel baylagan cerleri.	*Bel bağladığı yerleri.*
Bargını buzup col aldı,	*Bargı'yı bozup yol aldı,*
Kazaktardan koldu aldı,	*Kazaklardan ordu aldı,*
Iyrek buzup coldu alıp,	*Iyrek'i bozup yolu alıp,*
23540 Indistanga kol salıp,	*Hindistan'a el salıp,*
Olcosuna pildi alıp,	*Ganimetine fili alıp,*
Bilge cüktöp dilde alıp,	*File yükleyip altın alıp,*
Kayaşası cok curt – dep,	*«Karşı koyanı yok yurt» – diye,*
Kara közdön miñdi alıp.	*Kara gözlüden binini alıp.*
Kazına kütüp barbaktap,	*Hazine besleyip kabararak,*
Bayı ölgön kulday dardaktap,	*Beyi ölmüş kul gibi böbürlenip,*
Döbögö çıgıp bakırıp,	*Tepeye çıkıp bağırıp,*
Kançoro kandın aylı – dep,	*«Kançoro Han'ın obası» – diye,*
Uraan tartıp çakırıp.	*Nara atıp çağırıp.*
23550 Kayaşayak bergenge,	*Karşılık verene,*
Kıltasın kıyıp capırıp,	*Boğazını kesip devirip,*
Duşman bagıp arkalap,	*Düşman besleyip sırtlanıp,*
Argın menen kırgızdın,	*Argın ile Kırgız'ın,*
Kayaşayak bergenin	*Karşılık verenini,*
Takır kırıp talkalap.	*Tümden kırıp paralayıp.*
Alım salıp, çır salıp,	*Vergi salıp, kavga salıp,*
Curt kuuratıp pul alıp,	*Yurdu kurutup pul alıp,*
Kançoro emi kan bolup,	*Kançoro şimdi han olup,*
Argın, kırgız atı uykaş	*Adları uyumlu Argın, Kırgız,*
23560 Kayran curt kaçıp cay bolup.	*Zavallı yurt kaçıp dağıldı.*

Sakalduusun, karısın,	*Sakallısını, yaşlısını,*
Kaltırbay kırıp baarısın,	*Bırakmadan kırıp hepsini,*
Ketirdi curttun karuusun.	*Giderdi yurdun dermanını.*
Köp kazına, sansız mülk,	*Nice hazine, sayısız mülkü,*
Çaçıp ketti dep uktum.	*Saçıp gitti diye duydum.*
Bilegi coon, taş cürök,	*Bileği kalın, taş yürekli,*
Bil müçölüü köp balban	*Fil yapılı nice pehlivan,*
Kançoro kandın kaarınan,	*Kançoro Han'ın kahrından,*
Kapırdın kakaar zaarınan,	*Gaddarın kahır zehrinden,*

Kaçıp ketti dep uktum.
Ölböy-citpey düynösün,
Çaçıp ketti dep uktum.
Kılçayıp ayla tabalbay,
Kıyınım kökcal ölbö – dep,
Kızırluu kırgız kayran curt
Orgo tüştü dep uktum.
Kıylası tentip cöö kaçıp,
Colgo tüştü dep uktum.
Kıyındarın karısın,
Kıyratıp ketti dep uktum,
Kızırluu eldin baarısın,
Kara niet Kançoro –
Sen baruuçu er emes,
Kamanday çalgan aramga
Katıla turgan uul emes.
Öröpkügön calgızım,
Sen baruuçu şum emes.
Bel baylagan beliñdi al,
Belgilüü abañ şeriñdi al.
Bu Talaska döö bolgon
Kan atañ ölüp kulunum,
Argın menen kırgızga
Kançoro çoçko ee bolgon.
Ar şayman bar kolunda,
Atakeñdin Akolpok
Kançoro kakşaal kolunda.
Belekke kiyçü ton oşol,
Bozdoy berse eneñdin
Bolcosoñ sözü zar ele,
Beren atañ kolunda

Kaçıp gitti diye duydum.
Ölmeden yitmeden servetini,
Saçıp gitti diye duydum.
Dönüp çare bulamadan,
«Yiğidim bozyele, ölme» – diye,
Hızırlı Kırgız, zavallı yurt,
Çukura düştü diye duydum.
Niceleri sürünüp yayan kaçıp,
Yollara düştü diye duydum.
Yamanlarını, yaşlılarını,
Kırıp geçti diye duydum,
Hızırlı halkın hepsini,
Kara niyetli Kançoro –
Sen ona gidecek er değilsin,
Yaban domuzu gibi saldıran harama,
Sataşacak oğul değilsin.
Coşup kabaran biriciğim,
Oraya varacak şum değilsin sen.
Bel bağladığın beli yanına al,
Belli ağan aslanını al.
Bu Talas'a dev olan,
Han atan ölünce, kulunum,
Argın ile Kırgız'a,
Kançoro domuzu sahip oldu.
Her donanım var elinde,
Atacığının Akolpok'u,
Zalim Kançoro'nun elinde.
Armağan diye giyilecek kaftan odur,
İnleyip durdukça ananın,
Düşünsen sözü hep figandı,
Yiğit atanın elindeydi,

Akkelte mıltık bar ele.
Altı say mıltık Almabaş,
Iraakı-cuuk, ılgabas,
Al Kançoro kolunda
Kalgan buyum munuñ bar,
Eneñdin aytar muñu bar,
Estep cetim ugup al.

Akkelte tüfeği vardı.
Altı yivli tüfek Almabaş,
Uzak yakın seçmeyen,
O Kançoro'nun elinde,
Kalan eşyası işte bunlar,
Ananın söyleyecek derdi var,
Aklında tut, yetim, dinle.

Enekeñ aytsa cöö comok,
Eçen kızık şumu bar.
Çıñırıp ıylap çırkırap,
Çılbırdan karmap cetimdi,
Turgan eken burkurap.
Oloñuna orolup,
Obu cok ıylap enesi
Belge tañuu bel oşol,
Bendeden artık şer oşol,
Arstandıgı aygine,
Arstan-colbors şer oşol,
Coldoş kıl, uulum, sen oşol.
Kökcaldıgı körünöö,
Baatırlıgı carıya,
Muruntan atañ kökcalga
Murapı ol oluya.
Beren abañ coldoş kıl,
Bilbegendi bilgizet,
Mintip coogo kirgizet,
Ketkeniñdi keltiret,
Kastaşkandı öltüröt.
Sanaañ menen bolturat,
Sandıgıñdın baarısın,
Sarı altın mülkkö tolturat.
Karaan da oşol, bel da oşol,
Senin kabagıñ açar şer oşol».
Kanıkey eneñ munu aytıp,
Sırın aytıp turdu ele,
Ayıkpay turgan bir azap,
Çırın aytıp turdu ele.
Öröpküp ıylap çırkırap,
Külçoro zayıbı Akbala
Bozdop turdu zarkırap.

Oloñuna orolup,
Çılbırına çırmalıp,
Çındap ıylap çırkırap:
«Abañ kökcal ölgöndö
Kaarı katuu köp duşman,

Anacığın anlatsa masal olur,
Nice ilginç acayibi var.
Çığlık atıp feryat edip,
Yularından tutup yetimi,
Hıçkırıp duruyormuş.
Kıl urganına dolanıp,
Ölçüsüz ağlayıp anası,
Bele sarılacak bel odur,
Kuldan üstün aslan odur,
Arslanlığı apaçık,
Arslan-kaplan yiğit odur,
Yoldaş kıl, oğlum, sen onu.
Bozyeleliği ortada,
Bahadırlığı ayan,
Öteden beri bozyele atana,
Mirasçı o evliyadır.
Yiğit ağanı yoldaş kıl,
Bilmediğini bildirir,
Böylece cenge sokar,
Gideni geri getirir,
Düşmanlık edeni öldürür.
Muradınca oldurur,
Sandığının tümünü,
Sarı altın mülkle doldurur.
Karaltı da odur, bel de odur,
Senin kaşını açacak aslan odur».
Kanıkey anan bunu söyleyip,
Sırrını söyleyip duruyordu,
İyileşmez bir azabın,
Kavgasını söyleyip duruyordu.
Kabarıp ağlayıp feryat edip,
Külçoro'nun karısı Akbala,
İnleyip durdu sızlayarak.

Kıl urganına dolanıp,
Yularına sarmaşıp,
İçten ağlayıp feryat edip:
«Bozyele ağan öldüğünde,
Kahrı katı nice düşman,

Köp düynönü bölgöndö,
Kırkılgan kara çaçıbız,
Olcogo ketken başıbız.
Kazılgan çuñkur orubuz,
Çegege tüşkön kolubuz.
Uy kaytarıp köp cürdük,
Berender kelse dep cürdük.
Künügö küygön cüröktör,
Küñdüktön küygön bilekter,
Ulugum uul ugup al –
Kaarlangan Kançoro,
Öz küyörün caylagan.
Dalısın kesip inisin,
Cediger Kıyaz baylagan.
Katındardı tul kılıp,
Kançalardı kor kılıp,
Balbandarın şor kılgan,
Künökörlöp kuturup,
Bar düynönü cok kılgan.
Kıyla zaar baştagan,
Kıyazına cakpasın,
Kırgın kılıp taştagan.
Cañgız barba cetimim,
Çoçko abañdın üyündö
Ordosunun eşigi –
Kazılgan çuñkur or bolgon,
Katılgan adam kor bolgon.
Cürgönünön çañ çıgıp,
Aybatınan can çıgıp,
Alam dep kelgen köp duşman.
Bileginen sap ketken,
Cürögünön kap ketken.
Kıyla agayın karısın,
Kıl da biröön taştabay,
Kırıp iygen baarısın.

Kara arstan salgan korduktu,
Tutkunda cürgön eneme
Körgözgön eken zorduktu».

Nice serveti bölüştüğünde,
Kırkıldı kara saçımız,
Ganimete gitti başımız.
Kazıldı çukur zindanımız,
Çiviye vuruldu kolumuz.
Sığır güdüp çok gezdik,
Yiğitler gelse diye yaşadık.
Her gün yanan yürekler,
Cariyelikten yanan bilekler,
Ulum oğul, dinle beni –
Kahra kapılan Kançoro,
Öz yakınını yok etti.
Kardeşinin kürek etini kesip,
Cediger Kıyaz bağladı.
Kadınları dul edip,
Hanımları hor edip,
Pehlivanlarını çileye salan,
Suçlayıp kudurup,
Var serveti yok etti.
Nice zehir saçmaya başladı,
Kıyaz'ının beğenmediğini,
Kırıma uğratıp bıraktı.
Yalnız gitme, yetimim,
Domuz ağanın evinde,
Ordasının kapısı –
Kazılmış çukur zindan oldu,
Sataşan adam hor oldu.
Yürüyüşünden toz çıkıp,
Heybetinden can çıkıp,
«Alırım» diye gelen nice düşman.
Bileğinden kuvvet gitmiş,
Yüreğinden yürek gitmiş.
Nice hısımın yaşlısını,
Kıl kadar birini bırakmadan,
Kırıp geçirdi hepsini.

Kara arslanın ettiği zulmü,
Tutsaklıkta gezen anama,
Göstermişler zorbalığı».

Koyo berbey Akbala
Belgilüü köönü bölünüp,
Karcalgan közdön kan agıp.
Közünön caşı tögülüp:
«Ordosunda kapırdın
Kalk büldürgön baatırdın,
Kırk arkan boyluu oru bar,
Kıyla müşkül şoru bar,
Çalınsa çıkkıs şoru bar.
Küyütkö koygon oşo bar,
Ayt degende kol salçu,
Balbanı bar, kanı bar,
Balaaluu müşkül baarı bar,
Balaket şumduk abıdan
Balbanı bar, eri bar,
Kargaday bolgon karaldım –
Barbagın sende kegi bar.
Dostugu Kıyaz özünö
Kabar salıp soygun – dep,
Tıypıl kırıp alardı
Cılma kılıp koygun – dep,
Altı külük at menen,
Alakanday kat menen,
Kuykalangan kuturgur
Kabar bergen ceri bar,
Al Kançoro kakşaaldın
Karaldım, sende kegi bar!» –
Bezelenip çırkırap,
Calgız Seytek balanı
Camgırçı kızı Akbala
Koyo berbey burkurap,
Armandı açıp kep baştap,
Akırın süylöp, bek taştap
Kıltıldagan beytaalay
Adamdın artık daynı eken
Kan balası oñbogur
Külçoronun zayıbı eken,

Koyo berbey balanı

Bırakmadan Akbala,
Belli, gönlü bölünüp,
Yorgun düşen gözden kan akıp.
Gözünden yaşı dökülüp:
«Gaddarın ordasında,
Halkı kırıp geçiren bahadırın,
Kırk urgan boyu zindanı var,
Nice mihnetli çilesi var,
Düşenin çıkamayacağı çilesi var.
Yas için koyduğu o var,
«Saldır!» deyince el salan,
Pehlivanı var, hanı var,
Belalı mihnetin hepsi var,
Bela, şumluk alabildiğine,
Pehlivanı var, eri var,
Karga yavrusu kadar gözbebeğim –
Gitme, sende öcü var.
Dostu Kıyaz'ın kendisine,
«Haber salıp boğazla» – diye,
«Tümünü kırıp onları,
Dümdüz ediver» – diye,
Altı yürük at ile,
Avuç içi kadar mektup ile,
Kavrulası kudurmuş,
Haber saldığı yeri var,
O zalim Kançoro'nun,
Gözbebeğim, sende öcü var!» –
Yana yakıla feryat edip,
Yalnız Seytek çocuğu,
Camgırçı kızı Akbala,
Bırakmadan hıçkırıp,
Hasreti açıp söze başlayıp,
Usulca söyleyip, sağlam bağlayıp,
Salınan bahtsız,
İnsanın üstün soylusuymuş,
Han evladı, onmayası,
Külçoro'nun karısıymış,

Bırakmadan çocuğu,

Toktop karmap turdu ele,
Ötkön menen ketkendi
Coktop karmap turdu ele.
Çıday albay çırkırap,
Çıñırıp ıylap burkurap,
Karagattay közünön
Kança kızık caş agıp,
Bölökçö kara közünön
Bölök, bölök caş agıp,
Murundan bulak suu ketip,
Burkurasa al ketip,
Kaarluuga barar – dep,
Karmalaşsa okustan
Alış kılsa kokustan,
Bala calgız duşman köp
Badırek ölör beken – dep,
Urçu Kuday urar – dep,
Kastaş duşman tınar – dep,
Karıptar beli sınar – dep.
Karaldıdan ayrılsak,
Kaşayta Kuday urar – dep.
Akbala aytıp mınday kep,
Karmap turdu mınday dep.
Kargap, türdüü kep salıp,
Karmap turgan sebebi –
Tügöngön sayın tütögön,
Tübünön beri küçögön,
Ölgön sayın öörçügön,
Öküm şerdin tukumu
Suu iç dese, uu içken,
Kan tök dese, cin tökkön,
Acaldan kayra kaytpagan,
Ölümdön kayra tartpagan.
Serpişse onu seksen tört,
Serp alganı kızıl ört.
Adamdan çıkkan balaket,
Atasınan babası
Arstandıgın karaçı!
Cüröman tuman çañ kılgan,

Durdurup tutup duruyordu,
Geçeni ve gideni,
Yâd edip tutup duruyordu.
Dayanamayıp feryat edip,
Çığlık atıp ağlayıp hıçkırıp,
Karadut gibi gözünden,
Nice garip yaş akıp,
Başkaca kara gözünden,
Ayrı ayrı yaş akıp,
Burnundan pınar suyu gidip,
Hıçkırdıkça dermanı gidip,
«Kahırlıya varır» – diye,
«Ansızın tutuşursa,
Kazara kapışırsa,
Çocuk yalnız, düşman çok,
Yavrucak ölür mü ki» – diye,
«Vuran Hüda vurur» – diye,
«Hasım düşman rahatlar» – diye,
«Gariplerin beli kırılır» – diye.
«Gözbebeğimizden ayrılırsak,
Hüda kör edercesine vurur» – diye.
Akbala söyleyip böyle söz,
Tutup durdu böyle diyerek.
Beddua edip türlü söz salıp,
Tutup durmasının sebebi –
Tükendikçe tüten,
Kökünden beri güçlenen,
Öldükçe azan,
Hükmü keskin aslanın dölü,
«Su iç» dense zehir içen,
«Kan dök» dense cin döken,
Ecelden geri dönmeyen,
Ölümden geri çekilmeyen.
Savursa onu seksen dört eden,
Savurduğu kızıl yangın.
İnsandan çıkma bir afet,
Atasından, dedesinden,
Arslanlığına bak!
Yürüdükçe toz duman eden,

Közdögönün cay kılgan,
Alımı altı san bolgon,
Atagı curtka dañ bolgon.
Atasınan babası,
El başkarıp kan bolgon.
Beren kandın tukumun,
Koyo bersek oñbos – dep,
Bala calgız tigi miñ
Kabılsa aman bolbos – dep,
Karmap turdu ekööläp,
Eeligip Seytek bulkunup,
Eri ölgöndöy culkunup:
«Eneke menen ceñeke,

Gözüne kestirdiğini yere seren,
Aldığı vergi altı bölük olan,
Ünü yurda şan olan.
Atası da dedesi de,
El yönetip han olmuş.
Yiğit hanın dölünü,
«Salıverirsek onmaz» – diye,
«Çocuk yalnız, karşısı bin,
Çatarsa sağ kalmaz» – diye,
İkisi birden tutuyordu,
Coşup Seytek silkinip,
Eri ölmüşçesine çırpınıp:
«Anacığım ile yengeciğim,

AYÇÜRÖK MENEN KÜLÇORONUN AKBALA MENEN KANIKEYGE COLUKKANI

Bagıştın uulu Kıyazdın
Tirüülöy körü kazılıp,
Sarı adırmak Ceti-Özön,
Çalkaktuu kımbat cerdi alıp,
Olco kılıp eldi alıp,
Kızıl kuyruk nar alıp,
Kızıksa tümön mal alıp,
Mına oşondo Külçoro
Karmaşkan coonu cay kılıp,
Kayran baştı kan kılıp,
Aybandan bölüp bildi alıp,
Bilge artuuçu dilde alıp,
Olcogo cılkı maldı alıp,
Kuldukka ketken candı alıp,
Cadaluu duşman zordugu
Cakkan otun öçürüp,
Can cabılta köçürüp,
Ayçık altın tuu karmap,

AYÇÜRÖK İLE KÜLÇORO'NUN AKBALA İLE KANIKEY'E KAVUŞMASI

Bagış'ın oğlu Kıyaz'ın,
Diri diri mezarı kazılıp,
Sarı kırlı Ceti-Özön,
Uçsuz bucaksız değerli yeri alıp,
Ganimet edip halkı alıp,
Kızıl kuyruk nerler alıp,
Dilerse tümen mal alıp,
İşte o zaman Külçoro,
Tutuşan düşmanı yere serip,
Nice canım başı kan edip,
Hayvandan seçip fili alıp,
File yüklenecek altın alıp,
Ganimete yılkı, mal alıp,
Kulluğa gitmiş canları alıp,
Azgın düşman zorbalığının,
Yaktığı ateşi söndürüp,
Cümle canı göçürüp,
Hilalli altın tuğ tutup,

Erender karmap kıygaçtap,
Talastı közdöy col baştap,
Köçüp kalgan kezi eken.

Erenler tutup çaprazlayıp,
Talas'a doğru yol başlayıp,

İKİNCİ BÖLÜM

Talas'a Dönen Göç: Zorbanın Gölgesinde Yüzleşme

Anlatı Külçoro ile Ayçürök'e döner: Kıyaz'dan öç alınmış, Cediger'in üstüne Kara Döö han kılınmış, göç Talas'a yönelmiştir. Ata yurdunu gören Ayçürök, kuruyan pınarlara, Kançoro'nun baş olduğu viran yaylalara baka baka ağlar. Halk, yetim Seytek ile Külçoro'yu bağrına basar; Kırgız ile Argın derlenip toparlanır. Ama Talas'ın üstünde hâlâ zorbanın gölgesi vardır: ağır vergiler salan, Bakay'ı gökbörü gibi sürükleten, Çaçıkey'le altın tahtta sefa süren Kançoro, halkı kaçıracak kadar kudurmuştur.

Sonunda zorba ile çoro yüz yüze gelir. Kançoro, "öldür" dediği Külçoro'yu sağ bırakan Kıyaz'a lanetler yağdırır; Külçoro ise iki kürek kemiğinin oyulmasını, ağabeyinin öldürülmesini bir bir sayıp döker. Yine de kökümüz bir diyerek son bir yol sunar: söz dinlersen kardeş olur, tuğunun dibinde dururum; azgınlaşırsan gözünü oyarım. Kançoro böbürlenerek onu tahtından kovar, Akolpok'u armağan verip savar. Perde kapanırken Çaçıkey, hanına Külçoro'nun ve Seytek'in eninde sonunda derdini çıkaracağını haykırır: bu kardeş değil, düşmandır.

KÜNYE — KEY FACTS

- Külçoro, Kıyaz'dan öç alıp Cediger halkının üstüne Kara Döö'yü han kılar ve Ayçürök'le birlikte göçü Talas'a yöneltir.
- Ayçürök, ata yurdunun her belini görüp ağlar: pınarlar kurumuş, Semetey'in mirası zalim Kançoro'ya kalmıştır.
- "Seytek ile Külçoro'yu Halkın Kabul Edişi" faslında Kırgız ile Argın derlenir; halk dua edip mal adayarak yetim Seytek'i bağrına basar.
- Kançoro, Argın'a ve Kırgız'a dayanılmaz vergiler salmış, halkın bir bölümü yurdundan kaçmıştır.
- Kançoro, Külçoro'yu öldürmeyen Kıyaz'ı "er değil, karısından aşağı" diye lanetler; Külçoro ise kesilen kürek kemiklerinin hesabını sorar.
- Külçoro kardeşlik ile savaş arasında seçim sunar; Kançoro onu kovup Akolpok'u vererek savar, Çaçıkey ise hanı Külçoro'ya karşı uyarır.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Koyo bergin köröyün,	*Bırak beni de göreyim,*
Dagdır cetse ölöyün,	*Kader yetmişse öleyim,*
Kuturup turgan duşmanga	*Kudurup duran düşmana*
Kulcuñdaşıp köröyün!»	*Karşı durup göreyim!»*
Dep, oşentip, er Seytek	*Deyip, böylece, er Seytek*
Alek kılıp turganı.	*Herkesi telaşa vermekteydi.*
Akbala, muñduu Kanıkey	*Akbala ile dertli Kanıkey*
Comogu menen cobotup,	*Masallarıyla avutup,*
Corgo süylöp kubantıp,	*Tatlı dille sevindirip,*
Balaanı başka kurganı.	*Belayı baştan savdılar.*
Munu mınday taştaylı,	*Bunu böylece bırakalım,*
Külçoro kökcal, Ayçürök,	*Bozkurt Külçoro ile Ayçürök'ten,*
Mına oşondon kabar baştaylı.	*İşte şimdi onlardan haber başlatalım.*
Mına oşondo Külçoro –	*İşte o zaman Külçoro –*
Şay koldogon şer çoro	*Şay'ın kolladığı şir çoro,*
Karısın çıktap kan kılıp,	*İhtiyarını seçip han kılıp,*
Kalıñ curtka dañ kılıp,	*Kalabalık halka nam salıp,*
Kıstalıp caydan köç alıp,	*Sıkışıp yurttan göç alıp,*
Kan Kıyazdan öç alıp,	*Han Kıyaz'dan öç alıp,*
Ceti-Özön tolgon cediger	*Yedi-Özön dolusu Cediger'in*
Cergesin buzup öç alıp,	*Yurdunu bozup öç alıp,*
Öçkön otun tamızıp,	*Sönmüş ateşini tutuşturup,*
Ölüçü candı tirgizip,	*Ölecek canı diriltip,*
Kerektüü kıyla candı alıp,	*Gerekli nice canı alıp,*
Kızıl kuyruk nardı alıp,	*Kızıl kuyruklu ner alıp,*
Kastaşkandı cay kılıp,	*Kastedeni yola getirip,*
Kalıñ tartkan cediger –	*Kalabalık, yoğun Cediger'in –*
Cedigerdin eline	*Cediger halkının üstüne*
Kara döönü kan kılıp,	*Kara Döö'yü han kılıp,*
Kıyanı tosup, köç alıp,	*Geçidi kesip, göç alıp,*
Kızıgı kımbat uşunday,	*İşte böyle paha biçilmez seyri,*
Cediger curttan öç alıp.	*Cediger yurdundan öç alıp.*
Kabagı tolkup açılıp,	*Çatık kaşları dalga dalga açılıp,*
Kıraandan kabak cazılıp.	*Kartal yiğidin çehresi yazılıp.*
Çın tilegin caratkan,	*Gerçek dileğini Yaradan'ın,*
Berip kalgan kezi eken.	*Verdiği zaman imiş.*

Çındap köçüp Talaska
Kelip kalgan kezi eken.
Ayday katın Ayçürök
Ardeme müşkül çoñ dümök,
Sarı kaykı adırmak,
Cerdi körüp bir ıylap,
Sandagan kırgız, köp argın
Elin körüp bir ıylap,
Bulaktuu beles adır tör,
Batkanın körüp bir ıylap,
Kara buura çoñ Çatkal,
Kancaylaktın etegin
Cerdi körüp bir ıylap,
Iyri-Maral, Kümüş-Tak
El küzdööçü bel eken,
Oşol cerdi cerdegen
Bu dele kırgız el eken,
Munu körüp bir ıylap,
Köçmöndüü Talas çuu bolup,
Köçü ızı-çuu bolup,
Baya körköm katın Çüröktün
Köñülü sögöt bölünüp,
Közünön caşı tögülüp,
Mal cayılgan een talaa
Kölçük suular toktoptur,
Calpı catkan deñizden
Doñuz türtüp ottoptur.
Bulak soolup taş bolgon,
Kançoro kakşaal baş bolgon,
Kolottun baarı say bolgon,
Kançoro kapır kan bolgon.
Karaan kılgan muraapı
Kankor eelep cay bolgon.
Munu körüp bir ıylap,
Çıñırıp ıylap çırkırap,
Çın düynö ketken eken – dep,
Beybak ıylap burkurap,
Canıbarım çoñ Talas

Gerçekten göçüp Talas'a
Geldiği zaman imiş.
Ay yüzlü kadın Ayçürök,
Her şey müşkül, büyük dert,
Sarı yayvan tepeleri,
O yeri görüp bir ağlayıp,
Sayısız Kırgız, çok Argın
Halkını görüp bir ağlayıp,
Pınarlı beller, engin yaylalar,
Yerleştiğini görüp bir ağlayıp,
Kara-Buura, büyük Çatkal,
Kan-Caylak'ın eteğini,
O yerleri görüp bir ağlayıp,
Iyri-Maral, Kümüş-Tak
Halkın güzlediği bel imiş,
O yerleri yurt edinen
Bunlar da Kırgız halkı imiş,
Bunu görüp bir ağlayıp,
Göçlü Talas velveleye dolup,
Göçü gürültü patırtı olup,
Demin o güzel kadın Çürök'ün
Gönlü parça parça bölünüp,
Gözünden yaşı dökülüp,
Mal yayılan ıssız ovada
Gölcük sular birikmiş,
Yayılıp yatan denizden
Domuz eşip otlamış.
Pınar kurumuş, taş olmuş,
Zalim Kançoro baş olmuş,
Koyaklar kuru dere olmuş,
Kâfir Kançoro han olmuş.
Umut bağlanan mirabı
Kanhor kapmış, yerleşmiş.
Bunu görüp bir ağlayıp,
Çığlık atıp, feryat edip,
Öbür dünyaya gitmiş o – deyip,
Zavallı kadın hıçkıra hıçkıra,
Canım benim, büyük Talas

Atadan kalgan cer eken.
Cerden kuup cogotkon,
Kar niet kakşaaldı
Alda Taala kuduret
Ne üçün bendem dedi eken.
Öksöp ıylap buulugup,
Eki közdön akkan caş
Omuroo ıldıy kuyulup,
Köñülü ketip bölünüp,
Kördümök başka körünüp,
Kaykalagan kırañça
Baatırdın saygan bagı ele.
Mañdayda catkan zoñkokço,
Seyilge çıkkan tak ele.
Biz ketkende kayran cer
Özöngö eli konuptur,
Kandan kalgan köp belge
Öçöşköndöy boluptur.
Belgiler saygan çınar bak,
Kançoro kıygan sulatıp,
Belgige koygon altın tak
Cıkkan eken kulatıp,
Öyüzdün suusu örttöngön,
Özöndün baarın buruptur,
Kayıpçıda kazına
Kırk kalça menen Bölökbay
Kançoro çoçko kırıptır.
Kazına buzup alıptır,
Bagalekke salıptır.
Baatırsınıp barbaktap,
Çın kuturup dardaktap,
Kudaysınıp kuturup,
Kuuratıp elge cutunup,
Argın menen kırgızga
Alım salıp küç kılgan.
Alımdarın berbese –
Kaarın tögüp küç kılgan.
Kaarluu mınday bolbogon,
Baatırdan kalgan sansız mülk

Atadan kalan yer imiş.
Yerinden kovup yok eden,
Kara niyetli zalimi
Allah Taala kudretiyle
Neden kulum dedi ki ona.
Hıçkırıp ağlayıp boğulup,
İki gözden akan yaş
Göğsünden aşağı dökülüp,
Gönlü gidip bölünüp,
Çilesi başına görünüp,
Şu kıvrılıp yükselen sırt,
Bahadırın diktiği bağ idi.
Karşıda yatan yüksekçe tepe,
Seyre çıkılan taht idi.
Biz gidince güzelim yere,
Vadiye halkı konmuş,
Handan kalan nice bele
Öcü varmış gibi olmuş.
Nişan diye dikilen çınar bağını,
Kançoro kesmiş, devirmiş,
Nişan konulan altın tahtı
Yıkmış meğer, devirmiş,
Öte yakanın suyunu, yanası,
Irmakların hepsini saptırmış,
Kayıpçı'da hazine var,
Kırk Kalça ile Bölökbay'ı
Domuz Kançoro kırıp geçirmiş.
Hazineyi bozup almış,
Paçasına doldurmuş.
Bahadır taslayıp kabararak,
İyice kudurup böbürlenip,
Tanrılık taslayıp kudurup,
Halkı kurutup, yutmaya yeltenip,
Argın ile Kırgız'a
Vergi salıp zulmetmiş.
Vergilerini vermeseler –
Kahrını döküp zulmetmiş.
Böylesi zalim görülmemiş,
Bahadırdan kalan sayısız mülkün

Kılça biröön koybogon.	*Kıl kadarını bile koymamış.*
Argın menen kırgızdı	*Argın ile Kırgız'ı*
Aybatın tögüp küç kılgan,	*Heybetini döküp ezmiş,*
Ayköldön kalgan belgini	*Ayköl'den kalan nişanları*
Tügöl boyu tüz kılgan.	*Baştan başa dümdüz etmiş.*
Cırgaldın aman çagında,	*Sefanın esen çağında,*
Kökcal aman barında	*Bozkurt sağken, var iken*
Seyildikke çıguuçu,	*Seyrana çıkardı,*
Tegeregi çınar bak –	*Çevresi çınar bağı –*
Ortosu koroo altın tak,	*Ortası avlu, altın taht,*
Seyilge cürgön oşol çak.	*Seyre gezdiği o çağ.*
Seksen kelin, seksen kız	*Seksen gelin, seksen kız*
Dagı ele oynop çañ salıp,	*Hâlâ oynayıp toz koparıp,*
Dümpüldök oynop dañ salıp	*Dümpüldök oynayıp nam salıp,*
Orompoy oyun şabıet,	*Orompoy oyunu, şamata,*
Selkinçek salıp çañ salıp,	*Salıncak kurup toz koparıp,*
Köp kızıkka batkan cer	*Çok eğlenceye dalınan yer,*
Beri, kara döbö kaykañça,	*Beride, kara tepe sırtında,*
Berender ordo atkan cer» –	*Yiğitlerin ordo oynadığı yer» –*
Dep, oşentip, Çüröktün	*Deyip, böylece, Çürök'ün*
Köñülü saylap bölündü,	*Gönlü sızlayıp bölündü,*
Közünün caşı tögüldü,	*Gözünün yaşı döküldü,*
Murdu bulak buu bolup,	*Burnu pınar, buğu olup,*
Eki omuroo suu bolup,	*İki göğsü su olup,*
Bozdop oorup ezilip,	*İnleyip, ağrıyıp, ezilip,*
Oynop-külgön kayran cer	*Oynayıp güldüğü güzelim yer*
Bet aldında kezigip,	*Karşısına çıkıverip,*
Botom, too cogolgon tumşuktan,	*Yavrum, dağın yittiği burundan,*
Tomuraygan tumşuktan,	*Tümsekleşen o burundan,*
Orgup-orgup çañ çıgıp,	*Bura bura toz çıkıp,*
Orgugan çañdı körgöndö	*Buram buram tozu görünce*
Karagan candan can çıgıp,	*Bakan canın canı çıkıp,*
Adam, orgugan çañdı karasa –	*İnsan, o kalkan toza baksa –*
Töö atası boz buura,	*Deve atası boz buğra,*
Baarı bozdop burkurap,	*Hepsi bozlayıp inleyerek,*
Çuudaları bölünüp,	*Yünleri parça parça savrulup,*
Çurkap keldi Çürökkö,	*Koşup geldi Çürök'e,*
Közdön caşı tögülüp,	*Gözünden yaşı dökülüp,*

Een kalgan karan mal
Estese kızık muñu bar.

Issız kalan çaresiz malın,
Anılsa garip derdi var.

Aytayın dese tili cok,
Çuudaları bölünüp,
Közünün caşı tögülüp,
Şorgo üyülgön nemedey,
Tegerektep çurkurap,
Kurçap cattı burkurap.
Ördökçö moynun koykoytup,
Almaç örköç bölünüp,
Karan kalgan eesiz mal –
Kalıptır çoguu mintip – dep,
Közünün caşı tögülüp.
Kapkak kırga toktodu,
Kapa bolup, bet tıtıp,
Kanga orolup, iç küyüp.
Kaygırıp ıylap Ayçürök
Kan törösün coktodu.
Arman kılıp es talıp,
Köz kararıp iç küyüp,
Kördü mınday sonundu.
Baş kötörüp karasa –
Azuuluudan ak taygan,
Ayıp bolgon kezi eken.
On eki cılga tolguça,
Bir adamga körünböy,
Bir kişige bilinbey
Kayıp bolgon kezi eken.
Moynundagı kargını
Taştap ketken kezi eken,
Bolsoñ dümök, çoñ cañcal,
Kançorogo kalayman
Baştap ketken kezi eken.
Kıñşılap ulup çırkırap,
Beren katın Çürökkö
Kurup kelgen kezi eken.
Beren katın Çürökkö
Ulup kelgen kezi eken!

Söyleyeyim dese dili yok,
Yünleri parça parça savrulup,
Gözünün yaşı dökülüp,
Kara bahta gömülmüş gibi,
Çevresini sarıp bağrışıp,
Kuşatıp durdu inleyerek.
Ördek gibi boynunu uzatıp,
Sivri hörgüçleri sarkıp,
Kimsesiz kalan sahipsiz mal –
Böyle toplanıp kalmış – deyip,
Gözünün yaşı dökülüp.
Kapkak sırtında durdu,
Kederlenip, yüz yırtıp,
Kana bulanıp, içi yanıp.
Kaygıyla ağlayıp Ayçürök
Han beyine ağıt yaktı.
Hasretle yanıp, bayılıp,
Gözü kararıp, içi yanıp,
Gördü böyle bir şaşılası şey.
Baş kaldırıp baksa –
Azı dişliden ak tazı,
Kayıplara karıştığı çağ imiş.
On iki yıl doluncaya dek,
Bir insana görünmeden,
Bir kişiye bilinmeden
Kayıp olduğu zaman imiş.
Boynundaki tasmasını
Atıp gittiği zaman imiş,
Bela olası büyük kavgayı,
Kançoro'ya kıyameti
Başlatıp gittiği çağ imiş.
İnleyip uluyup çığrışıp,
Yiğit kadın Çürök'e
Bitkin geldiği çağ imiş.
Yiğit kadın Çürök'e
Uluyarak geldiği çağ imiş!

Akıldan tanıp alsırap,
Ada bolgon Kumayık
Azır kirip kelgenge,

Aklını yitirip güçsüz düşüp,
Tükenmiş olan Kumayık
Şimdi çıkageldiğinde,

Kumayıktı körgöndö
Kan kabılan törönün
Özün körgön nemedey,
Özü turmak kökcaldın
Közün körgön nemedey.
Tilegin Kuday bergendey,
Kördön çıgıp tirilip,
Kökcal şeri kelgendey,
Çıñırıp ündü saldı ele,
Çınar sınduu kayran bet,
Culup-culup aldı ele.
Beş tırmak tiygen betinen,
Bezelenip kan ketip,
Ayçüröktön al ketip,
Tarak tiybes kara çaç
Tal-talınan culunup,
Ay tiygendey kayran bet
Beş tırmak tiyip bulunup,
Orolmo-Toonun kök zoñkok
Urçugunday töröm – dep,
Ceti Ala-Too zoñkoktun
Tumşugunday töröm – dep,
Altı dayra kuyulgan
Şar cerindey töröm – dep,
Aybanı mintip turganda
Azelden canın ayabay,
Çıñırıp ıylap çırkırap,
Karargandan tünörüp,
Kan törölöp burkurap,
Asmandan Aldanın künü bürkölüp,
Kayran ceñeñ başına
Altımış sanaa bir kelip,
Aytıp ıylap turdu ele,
Kutpaga moynun burdu ele –
Bayagı kara surdun suluusu,

Kumayık'ı görünce
Han kaplan beyinin
Kendisini görmüş gibi,
Kendisi şöyle dursun, bozkurdun
Gözünü görmüş gibi.
Dileğini Tanrı vermiş gibi,
Mezardan çıkıp dirilip,
Bozkurt şiri gelmiş gibi,
Çığlığı basıverdi,
Çınar misali güzelim yüzü,
Yoldu da yoldu.
Beş tırnak değen yüzünden,
Sızım sızım kan gidip,
Ayçürök'ten derman gidip,
Tarak değmez kara saç
Tel tel yolunup,
Ay değmiş gibi güzelim yüz
Beş tırnak değip param parça,
Orolmo Dağı'nın gök yücesinin
Çıkıntısı gibi beyim – deyip,
Yedi Ala-Too yücesinin
Burnu gibi beyim – deyip,
Altı ırmağın döküldüğü
Çağlayan yeri gibi beyim – deyip,
Hayvanı böyle dururken
Ezelden canını esirgemeden,
Çığlık atıp, feryat edip,
Karardıkça kararıp,
Han beyim deyip hıçkırıp,
Gökte Allah'ın güneşi bulutlanıp,
Güzelim yengenin başına
Altmış kaygı bir gelip,
Söyleyip ağlayıp durdu,
Kutup yönüne boynunu burdu –
O eski kara yağızın güzeli,

Urgaaçının nurluusu
Keñ köynöktün tazası,
Uzun çaçtın başaası,
Kayran enem Kanıkey

Kadınların nurlusu,
Geniş gömleklinin temizi,
Uzun saçlının baş tacı,
Güzelim anam Kanıkey

Eki kolu şal bolup,
Eki közü kal bolup,
Eti kezip söögü bar,
Caratkanga kılgan zar.
Körsö köñül bölüngön,
Eñkeygende karının
Abiyiri körüngön,
Çın düynögö baralbay,
Uyattuu cerge cetalbay,
Köödönünö zar alıp,
Kömürdöy eti kararıp,
Boşop söögü bölünüp,
Kördön turup körüngön
Tirüü arbaktay körünüp.
«Çürögüm» – dep çırkırap,
Kele catat burkurap,
Kanıkeydi körgöndö
Ayçürök çıktı sabılıp,
Enekelep calınıp:
«Körüp koyso köönü tok,
Enemden başka Meke cok.
Koldo bolot caragım,
Aylanayın şorduu enem
Alaskar toodoy karaanıñ» –
Dep, oşentip, Ayçürök
Ulup-bozdop çırkırap,
Kelgen baykuş enesin
Emçekten cıttap burkurap.
Şay koldogon Külçoro
Altın caak aybalta,
Böyrökkö takap bolkuldap,
«Enekay» – dep solkuldap.
Külçoro ıylap küñgüröp,
Söögü boşop bolkuldap,

İki eli felç olup,
İki gözü perdelenip,
Eti erimiş, kemiği kalmış,
Yaradan'a ettiği zâr.
Görse gönül paralanır,
Eğildiğinde ihtiyarın
Örtüsüz hali görünmüş,
Öbür dünyaya varamadan,
Yüz akıyla yere giremeden,
Bağrına figan doldurup,
Kömür gibi eti kararıp,
Gevşeyip kemiği ayrılıp,
Mezardan kalkıp görünen
Diri hayalet gibi görünüp.
«Çürök'üm» – deyip çığrışıp,
Geliyor hıçkıra hıçkıra,
Kanıkey'i görünce
Ayçürök atıldı çırpınıp,
Anacığım deyip yalvarıp:
«Bir görse gönlü tok,
Anamdan başka Mekke yok.
Elde olur silahım,
Kurbanın olayım kara bahtlı anam,
Alaskar dağı gibi karaltın» –
Deyip, böylece, Ayçürök
Uluyup bozlayıp çığrışıp,
Gelen zavallı anasını
Göğsünden koklayıp hıçkırdı.
Şay'ın kolladığı Külçoro,
Altın yanaklı ay balta,
Böğrüne dayayıp sarsılıp,
«Anacığım» – deyip sarsılıp.
Külçoro ağlayıp inledi,
Kemiği gevşeyip zangırdayıp,

Külçoro ıylap solkuldap,
Cüröktön cülgüp kan çıgıp,
Dene sööktön kan çıgıp,
«Beş arkar» cıldız batkıça,
Beş kayra alıp emizgen.

Külçoro ağlayıp sarsıldı,
Yürekten sızıp kan çıkıp,
Beden kemikten kan çıkıp,
«Beş Arkar» yıldızı batıncaya dek,
Beş kez alıp emziren.

«Balam açka kalat» – dep,
Kazı çaynap cegizgen.
Caya kesip, cal bergen,
Kaz aylanbas zoodayım,
Kargıluu kara toodayım,
Çın baybiçe enekem,
Körüp turgan urmekem».
Külçoro ıylap burkurap.
Ene-bala kezigip,
Koşulup ıylap turganda,
Karagan kalıñ el ıylap,
Katuu kara cer ıylap,
Cıgaç bozdop, tal ıylap,
Körgön candın baarı ıylap,
Öçkön ottor tamılıp,
Ölgön candar tirilip,
Çırkırap çımçık koşo ıylap,
Kara köñül kuu ıylap,
Iylagandın baarısı
Öz kaygısın cep ıylap,
Ölüp adam çaçılsa,
Kayra güldöp açılsa,
Kak uşunday bolor – dep,
Iylagandın baarısı
Öz kaygısın cep ıylap.
Ökümsügön erenge
Ötkörö dümök iş tuusa
Mına uşunday bolor dep ıylap,
Kuçaktaşıp kuruşup,
Kezigişip turuşup,
Ölgön canı tirilip,
Öksögönü basılıp,
Kaygı, çer muñdar cazılıp,

«Balam aç kalır» – deyip,
Kazı çiğneyip yediren.
Sağrı kesip, yele yağı veren,
Kaz dolanmaz yalçın kayam,
Karlı kara dağım benim,
Gerçek baybiçe anacığım,
Görüp durduğum hürmetlim».
Külçoro ağlayıp hıçkırdı.
Ana ile evlat buluşup,
Birlikte ağlaşıp dururken,
Bakan kalabalık halk ağlayıp,
Katı kara yer ağlayıp,
Ağaç bozlayıp, söğüt ağlayıp,
Gören canların hepsi ağlayıp,
Sönmüş ateşler tutuşup,
Ölmüş canlar dirilip,
Cıvıldayıp serçe de birlikte ağlayıp,
Kara gönüllü kuğu ağlayıp,
Ağlayanların hepsi
Kendi kaygısını yiyip ağlayıp,
Ölüp insan saçılsa,
Yeniden güllenip açılsa,
Tam da böyle olur – deyip,
Ağlayanların hepsi
Kendi kaygısını yiyip ağladı.
Hükmüne güvenen erene
Aşırı belalı iş doğsa
İşte böyle olur deyip ağlayıp,
Kucaklaşıp kenetlenip,
Buluşup karşılaşıp,
Ölmüş canı dirilip,
Hıçkırığı yatışıp,
Kaygı, gam, dertler dağılıp,

Kelip kalgan kezegi.
Ene-bala koşulup,
Kaygının baarı basılıp,
Kapanın baarı çaçılıp,
Üzülgönü ulanıp,
Cogolgonu tabılıp,

Gelip çattı sırası.
Ana ile evlat kavuşup,
Kaygının hepsi yatışıp,
Kederin hepsi saçılıp,
Kopanı eklenip,
Yiteni bulunup,

Ay kabagı açılıp,
Armandın baarı çaçılıp,
Örttönüşüp ezilip,
Muñduu erender kezigip,
Kırsıktın baarı kezigip,
Tüyündün baarı çeçilip,
Armandın baarı arılıp,
Adaşkandar tabılıp,
Abiyir güldöy cabılıp,
Şay koldogon Külçoro
Cılgınduu, Keñ-Kol cerdi alıp,
Cırgalduu kırgız eldi alıp,
Tegiz tikken baktı alıp,
Bak içinde taktı alıp.
Belge çoro keldi – dep,
Eki tizgin bir çılbır
Alçu kökcal keldi – dep,
El kıñırın tüz colgo
Salçu çoro keldi – dep,
Küyükkön cürök, artık öç
Alçu çoro keldi – dep,
Kırgın salıp kıtayga
Catçu çoro keldi – dep,
Kalıñ eldi buy kılbay,
Bakçu çoro keldi – dep,
Kızırkanıp kelgende,
Kızırluu şerdin tukumu
Kırgızga müşkül coo kelse,
Öpkö teşip, baş kesip,
Ayabay müşkül doo kelse,
Arstan şerdin tukumu,
Ak maral aydap uy kılgan.

Ay çehresi açılıp,
Hasretin hepsi saçılıp,
Yanıp tutuşup, ezilip,
Dertli erenler buluşup,
Belanın her türlüsü görülüp,
Düğümlerin hepsi çözülüp,
Hasretin hepsi arınıp,
Yolunu şaşıranlar bulunup,
İtibar gül gibi kaplanıp,
Şay'ın kolladığı Külçoro
Ilgınlı Ken-Kol yerini alıp,
Sefalı Kırgız halkını alıp,
Düzgün dikilmiş bağı alıp,
Bağ içinde tahtı alıp.
Bel olacak çoro geldi – deyip,
İki dizgini, bir yuları
Alacak bozkurt geldi – deyip,
Halkın eğrisini düz yola
Koyacak çoro geldi – deyip,
Yanan yüreğin, ağır öcün
Alıcısı çoro geldi – deyip,
Kıtay'a kırgın salıp
Yatan çoro geldi – deyip,
Kalabalık halkı ezmeden,
Besleyecek çoro geldi – deyip,
Hızırlanıp geldiğinde,
Hızırlı şirin soyu,
Kırgız'a müşkül düşman gelse,
Ciğer delip, baş kesip,
Amansız çetin dava gelse,
Arslan şirin soyu,
Ak maralı sürüp inek etmiş.

Kaarluu duşman körünsö,
Kakañga çeyin kıyratıp,
Kastaşkandı buy kılgan.
Kök kulan kuup buy kılgan,
Köp cañcal salgan doo kelse,
Köp elge müşkül coo kelse,
Kömö sayıp buy kılgan.

Kahırlı düşman görünse,
Kakan'a kadar kırıp geçirip,
Kastedeni perişan etmiş.
Gök kulanı kovup dize getirmiş,
Çok kavga salan dava gelse,
Çok halka müşkül düşman gelse,
Yıkıp mızraklayıp perişan etmiş.

SEYTEK MENEN KÜLÇORONU
ELDIN KABIL ALIŞI

SEYTEK İLE KÜLÇORO'YU
HALKIN KABUL EDİŞİ

Cetim Seytek döö bolup,
Kırgızga bular ee bolup,
Aytıluu Talas kayran cer
Ebi menen cer kılıp,
Azgan-tozgon kırgızdı
Kayran er cıyıp, el kılıp,
Armandın baarı cabılıp,
Cogolgon erler tabılıp,
Kalıñ argın, köp kırgız
«Baabedin» – dep bata aytıp,
Ay tuyakka at aytıp,
Ayrı örköçtüü töö soyup,
Ar düynönü teñ koyup,
Curt çurkurap, el çubap,
Beren çoro keldi – dep,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Çapkan çoro keldi – dep,
Argın menen kırgızdı
Ataday saktap bir aman,
Bakkan çoro keldi – dep,
Malga cayluu keñ çalkak
Beldey çoro keldi – dep,
Dobul kelse cel tiybes,
Dooçu kelse mal berbes,
Odogo ogun sologon,
Kas duşmandın baarısı
Aylasın tappay kologon,
Kırgızdın canın tındırgan.
Öröpküp kelgen duşmanga

Yetim Seytek dev olup,
Kırgız'a bunlar sahip olup,
Namlı Talas, güzelim yeri
Usulünce yurt kılıp,
Azıp tozan Kırgız'ı
Güzelim er derleyip, el kılıp,
Hasretin hepsi kapanıp,
Yiten erler bulunup,
Kalabalık Argın, çok Kırgız
«Baabedin» – deyip dua edip,
Ay tuynaklıdan at adayıp,
Ayrık hörgüçlü deve kesip,
Bütün malı ortaya koyup,
Yurt çağrışıp, halk dizilip,
Yiğit çoro geldi – deyip,
Ay-âlemi dize getirip,
Akın eden çoro geldi – deyip,
Argın ile Kırgız'ı
Ata gibi koruyup esen,
Besleyen çoro geldi – deyip,
Mala elverişli geniş yayla,
Bel gibi çoro geldi – deyip,
Fırtına gelse yel değdirmez,
Davacı gelse mal verdirmez,
Namluya okunu süren,
Hasım düşmanın hepsi
Çaresini bulamayıp şaşıran,
Kırgız'ın canını dinlendiren.
Kabararak gelen düşmana

	Ölçölüü nayza sundurgan.	*Ölçülü mızrak uzatan.*
	Kıcırga tiygen kıyragan,	*Öfkesine dokunan kırılıp gitmiş,*
	Topon suu tiybes Çoñ-Beecin,	*Tufan suyu değmez Çon-Beecin,*
	Topoloñ tüşüp ıylagan.	*Kargaşaya düşüp ağlamış.*
	Başkı atası Çılaba –	*İlk atası Çılaba –*
	Çılabadan çın bolgon,	*Çılaba'dan gerçek olmuş,*
24180	Çınmaçındın özünön	*Çınmaçın'ın kendisinden,*
	Çın karagan kara közünön,	*Dosdoğru bakan kara gözünden,*
	Kanzaadanın özünön,	*Han-zadenin kendisinden,*
	Kayran kıraan tuulgan.	*Güzelim kıran doğmuş.*
	Kayrattıgı şerdigi,	*Yiğitliği, şirliği,*
	Aşıp ketip başınan	*Başından aşıp taşıp*
	Kakanga salgan çuulgan.	*Kakan'a salmış velveleyi.*
	Şer atalıp bilingen,	*Şir diye anılıp bilinmiş,*
	Bir dübürtü kökcaldın	*Bozkurdun bir nal sesi*
	Çoñ-Bakburçun kalaanın,	*Çon-Bakburçun kalesinin,*
24190	Dañzasına çiyilgen.	*Defterine çizilmiş.*
	Atasınan babası	*Atasından dedesi,*
	Karmaşa çıgıp attangan.	*Dövüşe çıkıp atlanmış.*
	Atagı çıgıp kökcaldın	*Bozkurdun namı çıkıp,*
	Çınmaçındı kıtaydın	*Çınmaçın'ın, Kıtay'ın*
	Biçigine kattalgan.	*Yazıtına kaydolmuş.*
	Munun baatırdıgı başkaça,	*Bunun bahadırlığı bambaşka,*
	Eren çoro keldi – dep,	*Eren çoro geldi – deyip,*
	El korgonu çın kıraan.	*El koruyanı gerçek kıran.*
	Beren çoro keldi – dep,	*Yiğit çoro geldi – deyip,*
24200	Kalk çurkurap, curt dürböp,	*Halk çağrışıp, yurt dalgalanıp,*
	Baabedinin bat aytıp,	*Baabedin'ini tez söyleyip,*
	Baarıdan kızık uşul iş,	*Hepsinden ilginç şu iş,*
	Ay tuyakka at aytıp,	*Ay tuynaklıdan at adayıp,*
	Ketkenibiz keldi – dep,	*Gidenimiz geldi – deyip,*
	Kımbattuu tereñ oy kılıp,	*Değerli derin düşünüp,*
	Kanıkey cañı tuuganday	*Kanıkey yeni doğurmuş gibi*
	Kalk çurkurap, toy kılıp,	*Halk çağrışıp, toy edip,*
	Kıylaları karısı,	*Niceleri, yaşlısı,*
	Kızık kılıp baarısı,	*Hepsi şenlik kurup,*
24210	Kıc-kuc etip, el dürböp,	*Kaynaşıp uğuldayıp, el dalgalanıp,*
	Azır kırgın bolçuday	*Şimdi kırgın kopacakmış gibi*

Kızık boldu baarısı.
Cakındarı erleri,
Eki-ekiden bölünüp,
Er kayratı sögülüp,
Kıcıldaşıp karısı
Kıstooluu dümök körgönsüp,
Kıcıldaşıp baarısı.

Hepsi coştukça coştu.
Yakınları, erleri,
İkişer ikişer bölünüp,
Er gayreti çözülüp,
Yaşlıları kaynaşıp,
Sıkboğaz bela görmüşçesine,
Hepsi kaynaşıp durdu.

Kırgız kaynap topurap,
Asmanga uçup topurak
Aygaylagan çuu bolup,
Bülküldöşüp kalışıp,
Kuykumu köp, kıcır söz,
Kıylaları salışıp:
«Kara-Buura, Çatkalga,
Tam kötörüp alsak – dep,
Kaarluu kuldu cogotup,
Şay koldogon Külçoro
Kan kötörüp alsak – dep,
Baskan cerin tamandap,
Naalat kılıp curt tildep,
Kançoronu camandap,
Botom, eki tizgin, bir çılbır
Eptep kolgo alganı.
Iyri-Maral, Kümüş-Tak
Küdürü kürön beldi alıp,
Kürdöölüü kırgız, köp argın
Künöökör kılıp eldi alıp,
Kan-Caylak kara kayran cer
Karool karar kır kılıp,
Duşmandan algan nemedey,
Bu çoçko caman çır kılıp,
Urgaaçıdan uzdu alıp,
Uluksunup küç kılıp,
Uyalbay tartıp kızdı alıp,
Çabılıp ölgön örttöngür
Calınsam ukpay kebimdi,
Kapkança çaptı belimdi.
Şibeelep torgop columdu,

Kırgız kaynayıp kalabalıklaşıp,
Göğe uçup toprak,
Haykırışan gürültü olup,
Fıkır fıkır coşuşup,
İğnelisi çok, öfkeli söz,
Niceleri savurup:
«Kara-Buura'ya, Çatkal'a,
Ev kaldırıp kursak – deyip,
Kahırlı kulu yok edip,
Şay'ın kolladığı Külçoro'yu
Han kaldırıp seçsek – deyip,
Bastığı yeri lanetleyip,
Lanet edip yurt sövüp,
Kançoro'yu kötüleyip,
Yavrum, iki dizgini, bir yuları
Bir yolunu bulup ele aldı.
Iyri-Maral, Kümüş-Tak
Engebeli yağız beli alıp,
Güçlü kuvvetli Kırgız, çok Argın
Halkı suçlu çıkarıp alıp,
Kan-Caylak kara, güzelim yeri
Karakol bakan sırt kılıp,
Düşmandan almış gibi,
Bu domuz fena kavga çıkarıp,
Kadınlardan mahir olanını alıp,
Ululuk taslayıp zorbalık edip,
Utanmadan çekip kızı alıp,
Doğranıp ölesi, yanası,
Yalvarsam sözümü dinlemedi,
Kim bilir kaç kez vurdu belimi.
Yolumu ağ gibi örüp kesti,

Curtum, cipsiz baylap kolumdu.
Körsöñ buzuk Kançoro,
Köp körgözdü sonundu.
Erendi caylap töönü alıp,
Er öltürüp bee tiyip,
Capa salıp çır kılıp,
Kıyanı tosup köç alıp,
Kayaşayak bergendi
Kırgın kılıp öç alıp,

Yurdum, ipsiz bağladı elimi.
Görsen bozguncu Kançoro,
Neler neler gösterdi.
Ereni yok edip deveyi alıp,
Er öldürüp kısrağa el koyup,
Cefa salıp kavga çıkarıp,
Geçidi kesip göç alıp,
Karşılık verenleri
Kırıma verip öç alıp,

Tartıp alıp kızıñdı
Tatıttı neçen tuzuñdu.
Zorduktap alıp puluñdu,
Kırgızga saldı kıyındı.
Bu Kançoro kapırdan,
Kara niet curt buzguç,
Kaarlangan kapırdan
Alban türlüü can ıylayt,
Es bilbegen bala ıylayt,
Nietin Kuday urganın,
Suragan curtu kurganın,
Altı miñ cambı, miñ kunduz,
Açuulansa kuturgur
Alım alıp turganın
Aytkanın azır berbesek,
Alımın aydap berbesek,
Kaarın katuu baştadı.
Oozu çoktoy koconu,
Oyron kıldı oşonu,
Akıl tapçu karını,
Azapka saldı baarını.
Endiretti baldardı,
Eñ kuurattı candardı,
Kayaşayak ayttı – dep,
Nayza salçu ıktuunu,
Kırdı kıyla mıktını,
Baatırdın baarın bayladı.
Bölögün aytıp netebiz,
Arstan kandın calgızı

Çekip alıp kızını
Zehir etti nice tuzunu.
Zorbalıkla alıp paranı,
Kırgız'a saldı zulmü.
Bu kâfir Kançoro'dan,
Kara niyetli yurt bozandan,
Kahrına uğranan kâfirden
Türlü türlü can ağlar,
Aklı ermez çocuk ağlar,
Niyetini Tanrı'nın çarptığını,
Yönettiği yurdun mahvolduğunu,
Altı bin yambı, bin kunduz,
Öfkelense o kudurası
Vergi alıp durduğunu,
Dediğini hemen vermezsek,
Vergisini sürüp vermezsek,
Kahrını şiddetle başlattı.
Ağzı kor gibi hocayı,
Viran etti onu da,
Akıl bulan ihtiyarı,
Azaba saldı hepsini.
Şaşkına çevirdi çocukları,
İyice kuruttu canları,
Karşılık verdi – deyip,
Mızrak vuran ustaları,
Kırdı nice yamanı,
Bahadırların hepsini bağladı.
Gerisini söyleyip nideriz,
Arslan hanın biriciği

Semetey kandı cayladı.	*Semetey Han'ı katletti.*
Celkelep kırdı karıñdı	*Enseleyip kırdı ihtiyarını,*
Cetim kıldı baarıñdı,	*Yetim kıldı hepinizi,*
Aylaker Bakay karını,	*Çare bulucu ihtiyar Bakay'ı,*
Atasınday can ele,	*Atası gibi bir can idi,*
Balbandarga sabattı.	*Pehlivanlara dövdürttü.*
Bar dünüyö sansız mülk,	*Var olan dünyalığı, sayısız mülkü,*
Cedigerge talattı.	*Cediger'e yağmalattı.*
Kartkürööñdöy corgogo,	*Kartkürön gibi yorgaya,*
Kartkürööñ mindi corgogo,	*Bindi Kartkürön yorgaya,*
Köp çabuul koydu ordogo.	*Ordaya çok saldırı saldı.*
Öltürdü kökcal törösün,	*Öldürdü bozkurt beyini,*
Özgöçö caman kordodu	*Alabildiğine hor kıldı*
Emçegin emgen enesin.	*Memesini emdiği anasını.*
Muzooçu kara küñ kılıp,	*Buzağı güden kara cariye kılıp,*
Kazdadı kalıñ münözün	*Kazdırttı yığın gübreyi,*
Kan bolup tursa Kançoro,	*Han olup dursa Kançoro,*
Kıylanı cana körösüñ.	*Daha nicesini görürsün.*
Alamdık dilde sansız mülk,	*Âlemlik altını, sayısız mülkü,*
Ayı sayın çoçkonun	*Her ay o domuzun*
Alımına beresiñ.	*Vergisine verirsin.*
Açuusuna kabılsañ,	*Öfkesine denk gelirsen,*
Kıyşık bolup tabılsañ,	*Eğri bulunursan,*
Acaldan murun ölösüñ.	*Ecelden önce ölürsün.*
Kaardanıp kakaysa,	*Kahırlanıp dikilse,*
Kalıñ kırgız, köp argın	*Kalabalık Kırgız, çok Argın,*
Dümögün cana körörsüñ.	*Belasını yine görürsün.*
Kurcunda pulun teştirip,	*Heybedeki parayı deldirip,*
Cana başın kestirip,	*Bir de başını kestirip,*
Kançoro aman barında	*Kançoro sağ oldukça,*
Kayra tartpas çın cayga	*Dönüşü olmayan gerçek yurda*
Kurugan boydon cürörsüñ.	*Perişan halde yürürsün.*
Karı-kartañ, caştarıñ	*Yaşlın, kocamışın, gencin,*
Kançoro aman kezinde,	*Kançoro sağ iken,*
Korduktu koydoy körörsüñ.	*Horluğu koyun gibi görürsün.*
Kırañga kaçıp cön ölüp,	*Sırtlara kaçıp boşuna ölüp,*
Kızıl kanga bölönüp	*Kızıl kana belenip,*
Zorduk kılıp beeñdi,	*Zorla alır kısrağını,*

Baylap kança dööñdü,
Cadaalına tiygende
Caynata muştap meeñdi,
Çıgarıp ier uşintip,
Kapkayda cürgön keeñdi.
Bu Kançoro çoçko cogolboyt.
Kançoro çoçko cogolboy
Kalktın işi oñolboyt.
Bu kıcırluu çoçko cogolboyt,
Bu kıcırluu çoçko cogolboy
Bu kırgızdın işi oñolboyt.
Ulamaluu karı aytat,
Uzun kulak, köp körgön

Bağlar nice devini,
Hışmına denk geldiğinde
Beynini yumruklayıp ezer,
Çıkarıverir işte böyle,
Nerelerde gezen aklını.
Bu domuz Kançoro yok olmaz.
Domuz Kançoro yok olmadan
Halkın işi düzelmez.
Bu hınçlı domuz yok olmaz,
Bu hınçlı domuz yok olmadan
Bu Kırgız'ın işi düzelmez.
Rivayet bilen yaşlı söyler,
Uzun kulaklı, çok görmüş,

Uşunça curttun baarı aytat,
Kepke çeçen ıktı aytat,
Keñ akılman mıktı aytat:
Kançoronu tuuganda
Çoçubay adam kalıptır,
Çeñgeline koş koldop
Kabattap zaar karmaptır.
Manastın uulu er kökcal
Kanat-kuyruk bolor – dep,
Keçee moynuna tumar taktırıp,
Aldeyletip baktırıp,
Ak eşen sınap caktırıp,
Enesi Kanıkeyge baktırıp,
Toygo tokson soydurup,
Atın Kançoro kökcal koydurup,
Degenine köngöndö
Sol emçegin emsin – dep,
Berizaada Kanıkey
Sol emçegin bergende,
Sorgon sayın zırkırap:
«Tübündö duşman bolor dep», –
Kasiettüü kara bet
Iylagan eken kara bet.
Tübü köödök Semetey
Tügöngön kandın öz uulu ey:

Bunca yurdun hepsi söyler,
Söze usta, becerikli söyler,
Engin akıllı yaman söyler:
Kançoro doğduğunda
Ürkmedik insan kalmamış,
Pençesine çift elle
Kat kat zehir kavramış.
Manas'ın oğlu er bozkurda
Kanat kuyruk olur – deyip,
Hani boynuna muska taktırıp,
Ninniyle baktırıp,
Ak işan sınayıp beğenip,
Anası Kanıkey'e baktırıp,
Toyda doksan kestirip,
Adını Kançoro bozkurt koydurup,
Dediğine uyunca
Sol memesini emsin – deyip,
Peri-zade Kanıkey
Sol memesini verdiğinde,
Emdikçe sızlayıp:
«Sonunda düşman olur diye», –
Kutlu kadın, kara bahtlı,
Ağlamış meğer kara bahtlı.
Aslı gafil Semetey,
Tükenmiş hanın öz oğlu hey:

«Акылман dese, eneke ey,
Аşып ketet ekensiz.
Cok nemeni köp süylöp,
Colu katkan nemeçe
Şaşıp ketet ekensiz.
Ar aşepke kep aytıp,
Ar nemeden enekem,
Basıp ketet ekensiz.
Cañgız bala coo çıgıp,
Bul anı buzup alalbayt,
Buzuktu bizge salalbayt.
Manastın uulu er çirkin
Baladan korkkon oñobu?
Oñ koluñdu sol kolgo
Duşmandap aytkan oñorbu?

«Akıllı derler, anacığım hey,
Pek ileri gidersiniz.
Olmayan şeyi çok söyleyip,
Bahtı kararmış biri gibi
Telaşa kapılırsınız.
Her olur olmaza söz edip,
Her şeyden, anacığım,
Ölçüyü aşarsınız.
Tek başına çocuk düşman çıkıp,
O bunu bozup alamaz,
Fesadı bize salamaz.
Manas'ın oğlu er kişi
Çocuktan korkanın onduğu var mı?
Sağ elini sol eline
Düşman sayıp söyleyen onar mı?

Bul kebiñdi kim uksun?
Bir karañgı tün uksun,
Aşuusu katuu too uksun,
Agını katuu suu uksun,
Astı kabat cer uksun!» –
Oşentip kökcal bolboptur.
Oşentken erge ok atıp,
Örttöngön çoçko oñboptur.
Bu kaarluu çoçko turganda,
Bu Talas bizge cer bolboyt,
Bu kırgız bizge el bolboyt.
Argın menen kırgızdın
Caktırbay otun öçürdü.
Cabılta curttu çuulatıp,
Kıştın künü köçürdü.
Nayza karmap attandı,
Semetey kanday men kanday,
Dep uşintip kep aytıp
Bir kündö üç colu maktandı.
Kaarın tögüp kakayıp,
Kalıñ elge attandı,
Eserden cıyıp kol aldı,
Olcolop neçen ton alıp,

Bu sözünü kim duysun?
Bir karanlık gece duysun,
Geçidi sarp dağ duysun,
Akışı sert su duysun,
Altı kat yer duysun!» –
Böylece bozkurt razı olmamış.
Böyle diyen ere ok atıp,
Yanası domuz onmamış.
Bu kahırlı domuz durdukça,
Bu Talas bize yurt olmaz,
Bu Kırgız bize el olmaz.
Argın ile Kırgız'ın
Hoş görmeyip ateşini söndürdü.
Topyekûn yurdu feryada boğup,
Kış gününde göçürdü.
Mızrak kavrayıp atlandı,
Semetey neymiş, ben neyim,
Deyip böyle söz edip
Bir günde üç kez övündü.
Kahrını döküp dikilip,
Kalabalık halka atlandı,
Sersemlerden derleyip asker aldı,
Yağmalayıp nice kürk alıp,

	Kıyşaybagan san cılkı,	*Eksilmemiş sayısız yılkıyı,*
	Cedigerge tiygizdi.	*Cediger'e ulaştırdı.*
	Cetik kökcal ordosun,	*Yetkin bozkurdun ordasını,*
	Er Kıyazga bilgizdi.	*Er Kıyaz'a bildirdi.*
	Agaça kelin Saykal kız	*Hanım gelin Saykal kızı*
	Olcogo tartıp tul kıldı,	*Ganimete çekip dul kıldı,*
	Şay koldogon Külçoro	*Şay'ın kolladığı Külçoro'yu*
	Cılkıçıga kul kıldı.	*Yılkıcıya kul kıldı.*
24410	Bul Kançoro turganda	*Bu Kançoro durdukça*
	Buzulup ketet bizdin tüş,	*Bozulur bizim düşümüz,*
	Kıtaydan kelbey mınday küç	*Kıtay'dan gelmezdi böyle güç,*
	Kıylabızdı kıldı tüz.	*Nicemizi dümdüz etti.*
	Kulak ugup, köz körgön	*Kulak duymuş, göz görmüş,*
	Kılımda bolboyt uşul iş.	*Asırda olmaz böyle iş.*
	Karasa kaarı tögülöt,	*Baksa kahrı dökülür,*
	Kürdöösün tögüp Kançoro,	*Zorunu döküp Kançoro,*
	Kütüp albayt körünöt.	*Bağrına basmaz görünür.*
	Uzkasız çoro turganda	*Soysuz çoro başta durdukça*
24420	Curt kaymanı tögülöt,	*Yurdun kaymağı dökülür,*
	Curt tuurdugu bölünöt.	*Yurdun keçesi bölünür.*
	Kaarı kelip kakaysa,	*Kahrı gelip dikilse,*
	Kalıñ eldi kaltırbay	*Kalabalık halkı bırakmadan*
	Kırıp iet körünöt.	*Kırıverir görünür.*
	Bötönü boldu sözündö,	*Yabancılık oldu sözünde,*
	Bölögü boldu közündö.	*Başkalık oldu gözünde.*
	Kalıñ kırgız, köp argın	*Kalabalık Kırgız, çok Argın,*
	Bölöktöp cini karmasa,	*Ayrı tutup öfkesi tutarsa,*
	Bölgönü turat özüñdü.	*Bölecektir seni bile.*
24430	Kılcırı turat sözündö	*Eğrilik durur sözünde,*
	Kıyşıgı turat közündö.	*Çarpıklık durur gözünde.*
	Kıcırlansa Kançoro,	*Hınçlanırsa Kançoro,*
	Kılça körböy kırgız curt	*Kırgız yurdunu kıl kadar görmeden*
	Kırganı turat özüñdü.	*Kıracaktır seni bile.*
	Kara-Buura, keñ Çatkal	*Kara-Buura, geniş Çatkal*
	Keñiri catçu cer emes.	*Rahatça yatılır yer değil.*
	Kaarı katuu, zaarı küç,	*Kahrı katı, zehri güçlü,*
	Tutanıp ölgön Kançoro	*Tutuşup ölesi Kançoro,*
	Kürdöölüü kırgız kayran curt,	*Güçlü Kırgız, güzelim yurdu,*

Kütüp alçu er emes.
Örttöngürdün özü eken,
Say tulpardın baarısın
Kulagın coogo tildirdi,
Kurgan curttu büldürdü.
Kabılan kankor barında
Botom, eriksek elik atçu elek,
Erikpese kayran curt
Elkin oynop catçu elek.
Kımız içip kızışıp,
Sööktün terin sızışıp,
Arakka toyup alkınıp,
Aç bürküttöy talpınıp,
Çatıraş oynop dañ salıp,
Kökbörü tartıp çañ salıp,
Köp kızıkka batçu elek.
Kündüzü bölök tün cırgal,
Külüp-oynop catçu elek.
Bul Kançoro bolgonu,

Bağrına basacak er değil.
Yanasının ta kendisiymiş,
Soylu küheylanların hepsinin
Kulağını düşmana kestirdi,
Bitkin yurdu perişan etti.
Kaplan kanhor sağken,
Yavrum, canımız sıkılsa karaca vururduk,
Sıkılmasak güzelim yurtta
Serbestçe oynayıp yatardık.
Kımız içip kızışıp,
Kemiğin terini süzüp,
İçkiye doyup coşup,
Aç kartal gibi çırpınıp,
Satranç oynayıp şan salıp,
Kökbörü çekip toz koparıp,
Çok eğlenceye dalardık.
Gündüzü başka, gecesi sefa,
Gülüp oynayıp yatardık.
Bu Kançoro olalı,

Eñkeytip iydi elimdi,
Kayırdı büktöp belimdi.
Calınsa ukpay kebimdi,
Suuttu belem demimdi.
Curt çurkurap, el duulap,
Duuga kirip turdu ele,
Ayıkpagan bir azap
Çuuga kirip turdu ele.
Kılaytıp kandar baspagan,
Aybanat kayıp aşpagan,
Kırga kirip turdu ele.
Kılaytıp adam oylogus,
Sırga kirip turdu ele.
Kıyşayıp bülk etpegen,
Çırga kirip turdu ele.
Kıyındar tiktep baykaçu,
Sırga kirip turdu ele.
Tepçip menden kek algıs,

Halkımı eğdirdi büktü,
Belimi büküp kıvırdı.
Yalvardım, dinlemedi sözümü,
Soğuttu demek soluğumu.
Yurt çağrışıp, halk uğuldayıp,
Velveleye girip durdu,
İyileşmeyen bir azap,
Gürültüye girip durdu.
Hanların ayak basmadığı,
Yaban hayvanının aşmadığı,
Sırta girip durdu.
İnsanın aklına gelmez,
Sırra girip durdu.
Kıpırdamadan bükülmeyen,
Kavgaya girip durdu.
Yamanların dikkatle süzdüğü,
Sırra girip durdu.
Tepip benden öç alınmaz,

	Suuga kirip turdu ele.	*Suya girip durdu.*
	Akılman teşip çıga algıs,	*Bilgenin delip çıkamayacağı,*
	Duuga kirip turdu ele.	*Velveleye girip durdu.*
24480	Korkkondo cok caltanbay,	*Korkudan hiç yılmadan,*
	Er Külçoro keldi – dep,	*Er Külçoro geldi – deyip,*
	Kaarı katuu çoçkogo	*Kahrı katı domuza*
	Bir adam çıgıp tik süylöp,	*Bir adam çıkıp dik söyleyip,*
	Süyünçülöp aytalbay,	*Müjdesini veremeden,*
	Irsañdap külüp, çuu kılıp,	*Sırıtıp gülüp, gürültü edip,*
	Kep ayagın duu kılıp,	*Söz sonunu uğultu edip,*
	Sınga kirip alıptır.	*Kılığa girivermiş.*
	Tügönböy turgan uluu duu,	*Bitmek bilmez ulu velvele,*
	Sırga kirip kalıptır.	*Sırra bürünüvermiş.*
24490	Tirilip Manas kelgensip,	*Dirilip Manas gelmişçesine,*
	Tilegin Kuday bergensip,	*Dileğini Tanrı vermişçesine,*
	Ölböy-citpey kökcaldı	*Ölmeden yitmeden bozkurdu*
	Kayradan közü körgönsüp,	*Yeniden gözü görmüşçesine,*
	Er süyünüp, curt çuulap,	*Er sevinip, yurt çağrışıp,*
	Şatırap külüp el cırgap,	*Şakır şakır gülüp halk coşup,*
	Kara niet buzuktar	*Kara niyetli bozguncular*
	Kınga kirip kalıptır.	*Kınına girivermiş.*
	Kalgan curttar kuturup,	*Kalan yurtlar coşup,*
	Sırga kirip kalıptır.	*Sırra bürünüvermiş.*
24500	Kan Semetey barında,	*Han Semetey sağken,*
	Eñkeytip coonu saydık – dep,	*Düşmanı eğdirip mızrakladık – deyip,*
	Biz da oşondoy eñ kıyın,	*Biz de öyle pek yamanız,*
	Erdik kılıp kaldık – dep,	*Yiğitlik ettik – deyip,*
	Kötörültüp köñülün,	*Gönlünü yükseltip,*
	Köbüröök aydap ömürün,	*Ömrünü fazlaca sürüp,*
	Duuga kirip alıptır.	*Velveleye girivermiş.*
	Irastap süylöp kalışıp,	*Doğrulayıp konuşup,*
	Kee biröösün kee biröö	*Kimisini kimisi*
	Şıldıñ kılıp salışıp,	*Alaya alıp,*
24510	Tündö eşikke çıkpagan	*Gece dışarı çıkmayan,*
	Botom, korkoktun biröö sen eleñ,	*Yavrum, korkağın biri sendin,*
	Nayzanı taktap saybagan,	*Mızrağı nişanlayıp saplamayan,*
	Çorkoktun biröö sen eleñ,	*Beceriksizin biri sendin,*
	Dep, oşentip, biröö aytıp,	*Deyip, böylece, biri söyleyip,*

Ar türlüü sözü ar başka
Ar biröö ayılga mıktı köy kaşka
Irsañday külüp kalışıp,
Uluu duuga salışıp,
Duuga kirip alıptır.
Mıktuu bolsoñ, şer bolsoñ,
Kayratıñ küçtüü, zaarıñ küç,
Kambıl dañgıl er bolsoñ,
Uñgusu bolot uçu kurç,
Uskaluu bolot, kolgo alıp.
O botom uruştu nege salbadıñ.
Uypalgan kırgız, köp argın,
Bu Kançoro kandın kolunan,
Nege cetip, sen çirkin
Acıratıp kalbadıñ?
Kaarın tögüp Kançoro
Kaşatka çıga kalganda,
Mal-malıña burulduñ,
At-atıñan cıgıldıñ,
Ölgön canday can bolduñ.
Ölçöp kördüm kanıñdı,
Kançoro töktü kanıñdı,

Türlü türlü sözü başka başka,
Her biri köyünde yaman, seçkin,
Sırıta sırıta gülüşüp,
Ulu velveleye verip,
Velveleye girivermiş.
Yamansan, şirsen eğer,
Gayretin güçlü, zehrin güçlüyse,
Becerikli, usta ersen,
Sapı çelik, ucu keskin,
Endamlı olur, ele alınca.
Ey yavrum, savaşı neden açmadın?
Hırpalanan Kırgız'ı, çok Argın'ı,
Bu Kançoro Han'ın elinden,
Neden yetişip, sen be adam,
Kurtarıp almadın?
Kahrını döküp Kançoro
Sekiye çıkıverdiğinde,
Malına mülküne döndün,
Atından aşağı düştün,
Ölmüş can gibi can oldun.
Ölçüp gördüm kanını,
Kançoro döktü kanını,

Cediger aldı malıñdı,
Kırgın kıldıñ canıñdı.
On cıl çoro kan boldu,
Oylosok neçe cay boldu.
Kıyındardı tınardı
Kırıp iydi bulardı.
Tilekti Kuday beriptir,
Külçoro baykuş keliptir.
Dagdır cetse ölölü,
Karmaşsañ kayran kökcalga,
Karaan bolup bereli,
Karmaştı katuu salalı.
Kalgan erdin murası
Argın, kırgız mındayga
Koçkor kılıp alalı,
Belge tañuu berendi

Cediger aldı malını,
Kırdırdın kendi canını.
On yıl çoro han oldu,
Düşünsek nice yaz oldu.
Yamanları, güçlüleri,
Kırıp geçirdi bunları.
Dileği Tanrı vermiş,
Zavallı Külçoro gelmiş.
Kader yetmişse ölelim,
Dövüşürsen, güzelim bozkurda,
Dayanak olup verelim,
Dövüşü sert tutalım.
Kalan erin mirasını,
Argın, Kırgız, böylesini
Önder koç edinelim,
Bele destek yiğidi

Çokmor kılıp alalı!
Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas
Keñ-Çuuga köçüp konuşsa,
Köp ukpay kee bir eselek,
Kançorogo boluşsa,
Camgır kılıp, caa tartıp,
Möndürdöy toptop ok atıp,
Al öñdöngön buzuktu,
Aradan kuup cogotup,
Mañdaylaşıp turuşup,
Bılçıldaşıp uruşup,
Balaluu işti cogoltup,
Başkadan orun oñoltup,
Kagıştı kaguu salalı,
Şay koldogon Külçoro
Uşul Talas özünö
Kan kötörüp alalı!
Kep uşunday bala – dep,
Kecirlegen adamdın
Ceti atası kapır – dep,
Ak buuday unun çaynatıp,
Keleme şarıp karmatıp,
Ölüp keter ant kılıp,
Ölçölüüsün calatıp,

Topuz edinelim!
Ilgınlı Ken-Kol, geniş Talas,
Ken-Çuu'ya göçüp konsalar,
Söz dinlemez kimi sersem,
Kançoro'dan yana olsalar,
Yağmur gibi yay çekip,
Dolu gibi toplayıp ok atıp,
O soydan bozguncuyu,
Aradan kovup yok edip,
Karşı karşıya durup,
Göğüs göğüse vuruşup,
Belalı işi yok edip,
Başkasına yer düzeltip,
Çarpışmayı sertçe kuralım,
Şay'ın kolladığı Külçoro'yu
Şu Talas'ın kendisine
Han kaldırıp seçelim!
Söz böyledir evlat – deyip,
İnat eden adamın
Yedi atası kâfir – deyip,
Ak buğday ununu çiğnetip,
Kelam-ı şerif tutturup,
Ölümüne ant içip,
Keskinini yalatıp,

Ubada kılıp taraşıp,
Aç bolot mizin calaşıp.
Kol karmaşıp körüşüp,
Kök barañ oozun öbüşüp,
Bılçıldagan camandın,
Içi caman aramdın,
Kalcañdasa okustan,
Bılcırasa kokustan,
Tim ele karmap alalı,
Col üstünö süyrötüp,
Dañgıttarga caralı.
Eşiktey karın eşeli,
Tübündö kecirdin başın keseli.
Cakın debey camandan,

Söz verip dağılıp,
Aç çeliğin ağzını yalaşıp.
El sıkışıp görüşüp,
Gök tüfeğin ağzını öpüşüp,
Vıcık vıcık konuşan kötünün,
İçi fesat haramzadenin,
Saçmalarsa kazara,
Zırvalarsa ansızın,
Hemencecik yakalayalım,
Yol üstünde sürükleyip,
Azgın itlere yem edelim.
Kapı kadar karnını deşelim,
Sonunda inatçının başını keselim.
Yakındır demeden kötüden,

Duşmanday körüp bezeli,
Tak uşunday kılbasak
Ak kelte mıltık ok ursun!
Ak miltenin çogu ursun!
Töbösü bütöö kök urup,
Töşü tüktüü cer urup,
Kaarı bölök kandı ursun,
Kara niet candı ursun!
Eselek bolso eldi ursun,
Ubadadan tayısak –
Emi Kuday bizdi ursun!
Kaza cetse ölüügö,
Kabılan Külçorogo
Karaan bolup berüügö,
Ölö turgan şert kılıp,
Ubadanı bek kılıp,
Uluu cırgal duu kılıp,
Ayabagan çuu kılıp
Ubada kılıp turguça,
Ulukman curt munu aytıp,
Curttar çuulap turganda,
Ak bolottun tukulu
Alaken kandın tukumu –
Şay koldogon Külçoro
Karçıgaday kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,

Düşman bilip uzak duralım,
Tam böyle yapmazsak
Ak kelte tüfeğin oku çarpsın!
Ak fitilin koru çarpsın!
Tepesi kapalı gök çarpıp,
Bağrı tüylü yer çarpıp,
Kahrı başka hanı çarpsın,
Kara niyetli canı çarpsın!
Sersemlik ederse halkı çarpsın,
Sözümüzden dönersek –
Artık Tanrı bizi çarpsın!
Kaza yetse ölmeye,
Kaplan Külçoro'ya
Arka olup durmaya,
Ölümüne şart koşup,
Sözü pek kılıp,
Ulu sefayı velvele kılıp,
Amansız gürültü kılıp,
Söz verip dururken,
Bilge yurt bunu söyleyip,
Yurtlar çağrışıp dururken,
Ak çeliğin soyu,
Alaken Han'ın soyu –
Şay'ın kolladığı Külçoro
Atmaca gibi hazırlanıp,
Gaipten akıl bulunup,

Uzun boyluu, keñ dalı
Arı balban, arı şer
Kaymana akıl tabılıp:
«Arak elek kübündö,
Al Kançoro er menen
Bir tuugan elek tübündö.
Eren kanga baralı,
Belekke kalgan beş bülöm
Berenden surap alalı,
Baya kümüş közdüü, kün cüzdüü
Kürkürögön törönün,
Kayda eken söögün tabalı.

Uzun boylu, geniş omuzlu,
Hem pehlivan, hem şir,
Dolaylı bir akıl bulunup:
«Küpünde rakı idik,
O er Kançoro ile
Kardeştik aslında özünde.
Eren hana varalım,
Yadigâr kalan beş canımı
Yiğitten isteyip alalım,
O gümüş gözlü, gün yüzlü,
Gürleyen beyin,
Nerdeyse kemiğini bulalım.

Söögün tapsam abamdın
Adırdagı bulaktay
Coşuluşup kalayın.
Egizdep emçek emişken,
Egiz elek tübündö,
O, curtum, tuugandı mintip tabayın.
Carılgan baştar cabılar,
Bizge agayın kaydan tabılar.
Eki müyüz bir başta,
Biröö sınsa küç kalbayt.
Emçek ekөө azıktır,
Biröö ketse, süt kalbayt.
Surasa berbes Akolpok
Berse tuugan bololu,
Tuuganınday al bizdi
Körsö tuugan bololu,
Aytkandardı berbese,
Aytkan sözgö könbösö,
Surasa berbes buyumga
Suuk ukuruk salamın,
Calınsa berbes altın tak
Abakem kandın tagı ele,
Kayradan tartıp alamın!
Al Kançoro kapırdın
Aga dese, aga ele
Tay-kunanday tebişken,
Talaşıp emçek emişken,
Anday-mınday deşpegeni

Kemiğini bulsam ağamın,
Kırlardaki pınar gibi
Coşup boşanayım.
İkiz gibi meme emişen,
İkizdik aslında özünde,
Ey yurdum, kardeşi böyle bulayım.
Yarılan başlar kapanır,
Bize kardeş nereden bulunur.
İki boynuz bir baştadır,
Biri kırılsa güç kalmaz.
Meme ikidir, azıktır,
Biri gitse süt kalmaz.
İsteyene verilmez Akolpok'u
Verirse kardeş olalım,
Bizi kardeşi gibi o
Görürse kardeş olalım,
Denilenleri vermezse,
Söylenen söze uymazsa,
İstense verilmez eşyaya
Soğuk kementi salarım,
Yalvarana verilmez altın taht
Ağam hanın tahtı idi,
Yeniden çekip alırım!
O kâfir Kançoro'nun,
Ağabey desen, ağabeydi,
Tay kunan gibi tepişen,
Yarışarak meme emişen,
Şu bu diye çekişmeyen,

Tuugandıgı bar ele.
Tuuganım dep barayın,
Kıyşıktık kılsa okustan,
Kıcırga tiyse kokustan,
Kırgındı kızık salayın,
Kılıçtap başın alayın.
Kol bulgaba bölögüñ,
Esebin özüm tabayın» –
Dep, oşentip, Külçoro
Kançoronu karata,

Kardeşliği var idi.
Kardeşim deyip varayım,
Eğrilik ederse kazara,
Hıncıma dokunursa ansızın,
Kırgını seyirlik salayım,
Kılıçlayıp başını alayım.
Karışmayın geri kalanınız,
Hesabını kendim bulayım» –
Deyip, böylece, Külçoro
Kançoro'ya doğru,

Kabıl alıp, car salıp,
Kınsız kılıç baylanıp,
Kayra şumduk kılçuday,
Kaar betine aylanıp.
Öñ buzulup, köz caynap,
Karsıldata tiş çaynap,
Kacagaylap köz baylap,
Külçoro cayı uşunday –
Acaldan kayra tartpagan,
Ar şumduktan kaytpagan,
Berendigi, şerdigi
Bendeden başka erdigi.
Eki dalı üstünö
Elüüdön balban kongondoy,
Kaarlanıp kakaysa,
Kaçırgandı sorguday.
Eki közdün kıçıgı –
Cılgaluu zoonun bıtkılday.
Cılma kalgan badırek
Kez bolgondu cutkuday.
Çın acıdaar türlöngön,
Çın calañkıç türlöngön.
Cetikçini kurçangan,
Ceti san kara coo çıksa,
Ceke karmap kol salgan.
Şay koldogon şer çoro,
Ay-aalamdı buy kılgan,
Arstan müçö şer çoro.
Darbazaluu korgongo,
Çaçıkeydin ordogo,

Kabul edip, tellal salıp,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Yine dehşet saçacakmış gibi,
Kahır yüzüne dönüşüp.
Beti benzi bozulup, gözü parlayıp,
Çatır çatır diş gıcırdatıp,
Çakmak çakmak göz bağlayıp,
Külçoro'nun hali böyledir –
Ecelden geri dönmeyen,
Hiçbir dehşetten yılmayan,
Yiğitliği, şirliği,
Erliği kula benzemez.
İki omzunun üstüne
Ellişer pehlivan konmuş gibi,
Kahırlanıp dikilse,
Saldıranı soğuracak gibi.
İki gözünün kuyruğu –
Yarıklı kayanın kovuğu gibi.
Sinsi bakışlı o yaman,
Denk geleni yutacak gibi.
Gerçek ejderha kesilmiş,
Gerçek zebani kesilmiş.
Yetkin pusatı kuşanmış,
Yedi tümen kara düşman çıksa,
Tek başına tutup saldırmış.
Şay'ın kolladığı şir çoro,
Ay-âlemi dize getiren,
Arslan endamlı şir çoro.
Kapılı kaleye doğru,
Çaçıkey'in ordasına,

Tekşi çınar bagınan,
Kökcaldın altın tagınan.
Altın caak aybalta,
Aybaltanı tayanıp,
Kapalanıp kol kurap,
Kañırıgı bek tütöp,
Caşıp ketip koñgurap,
Balbandarın, şerlerin

Sıra sıra çınar bağından,
Bozkurdun altın tahtından.
Altın yanaklı ay balta,
Ay baltaya dayanıp,
Kederlenip el derleyip,
İçi buram buram tütüp,
Gözü yaşarıp mırıldanıp,
Pehlivanlarını, şirlerini

Esine alat kayran er,
Abası Semetey turgan cerlerin.
Döölöt bütün çagında,
Kan abası barında,
Sakçı sandan köp ele,
Suuk boorgo cabılgan.
Ar sakçıluu balbandar,
Alban türlüü adamdar,
Coo degende cabılçu,
Adamdın murdu, kulagın
Tumar kılıp tagınçu,
Colbors cüdöp şaşıptır,
Sakçılardın baarı da
Tuş-tuş cakka kaçıptır.
Acalı cetken ölüptür,
Tirüülör künün körüptür,
Çınar terek, bayterek
Suu cayılbay soluptur.
Kıyın abam közü cok,
Kımbattuunun özü cok,
Kızıtalak kuu düynö
Örtöçköndöy boluptur.
Taldın baarı sulaptır,
Tamdın baarı kulaptır.
Özön-özön toluptur,
Kızıtalak kuu düynö –
Örtöçköndöy boluptur.
Kankor abam barında,
Kasiettin çagında,
Alma bışıp köñ bolgon,
Cañgak bışıp döñ bolgon,
Alar tügül, çok kalbay,

Anıyor güzelim er,
Ağası Semetey'in durduğu yerleri.
Devlet bütünken çağında,
Han ağası sağken,
Nöbetçi sayıdan çoktu,
Yaban bağrına saldıran.
Her biri nöbetli pehlivanlar,
Türlü türlü adamlar,
Düşman denince üşüşürdü,
İnsanın burnunu, kulağını
Muska yapıp takınırdı,
Kaplan yorulup şaşırmış,
Nöbetçilerin hepsi de
Dört bir yana kaçmış.
Eceli yeten ölmüş,
Diriler gününü görmüş,
Çınar kavak, ulu kavak,
Su yayılmadan solmuş.
Yaman ağamın gözü yok,
Kıymetlinin kendisi yok,
Kahrolası kuru dünya
Ateş sönmüş gibi olmuş.
Söğütlerin hepsi devrilmiş,
Evlerin hepsi yıkılmış.
Vadi vadi dolmuş,
Kahrolası kuru dünya –
Ateş sönmüş gibi olmuş.
Kanhor ağam sağken,
Kut dolu çağında,
Elma pişip yığın olurdu,
Ceviz pişip tepe olurdu,
Onlar şöyle dursun, kor kalmadan,

Dünüyö kara cer bolgon.
Kan abamdın barında,
Seyilge çıgar bak bolgon.
Seyildikke oturgan,
Ortosu altın tak bolgon,
Tak cogolup taş bolgon,

Dünya kara yer olmuş.
Han ağam sağken,
Seyre çıkılır bağ vardı.
Seyranda oturulan,
Ortası altın taht idi,
Taht yitip taş olmuş,

Kançoro çoçko baş bolgon.	*Domuz Kançoro baş olmuş.*
Tutanıp ölgön kuturgur,	*Tutuşup ölesi kudurası,*
Tüpkö çoguu cetiptir,	*Köküne topluca yetmiş,*
Tügötülüp dünüyö	*Tüketilip dünyalık*
Tüptüz bolup ketiptir.	*Dümdüz olup gitmiş.*
Kalaymandı baştaptır,	*Kıyameti başlatmış,*
Kançanı kırıp taştaptır.	*Nicesini kırıp atmış.*
Körsöñ kızık uşunday,	*Görsen, işte böyle ibret,*
Düynö tozup, al ketken,	*Dünya tozup, güç gitmiş,*
Dünüyö tozup, mal ketken.	*Dünyalık tozup, mal gitmiş.*
Kançoro kaarluu kan bolgon,	*Kançoro kahırlı han olmuş,*
Katılgan adam cay bolgon.	*Sataşan insan yok olmuş.*
Cürgönünön çañ çıgıp,	*Yürüdüğünden toz çıkıp,*
Dobuşunan can çıgıp,	*Sesinden can çıkıp,*
Kançoronun kaarınan	*Kançoro'nun kahrından*
Kırgız kaçıp curt ketken,	*Kırgız kaçıp yurt gitmiş,*
Kıyranı kırıp minetken.	*Yamanları kırıp geçirmiş.*
Kalganı bozdop küyüngön,	*Kalanı bozlayıp yanmış,*
Kaarı uşunça boldu – dep,	*Kahrı bu kadar oldu – deyip,*
Kalayık candan tüñülgön.	*Ahali candan ümit kesmiş.*
Eñ cañcalı el-curtka,	*En büyük kavgası el yurda,*
Barıp turgan kezi eken.	*Varıp durduğu çağ imiş.*
Kayaşayak bergendi	*Karşılık verenleri*
Kaltırbay soyup kordukka,	*Bırakmadan kesip horluğa,*
Çalıp oturgan kezi eken.	*Boğazlayıp durduğu çağ imiş.*
Adam tilin albaptır,	*İnsan sözünü dinlememiş,*
Astına bir can barbaptır,	*Huzuruna bir can varmamış,*
Kuturup ölgön çoçkogo	*Kudurup ölesi domuza*
Kayaşa berip tozgondoy,	*Karşılık verip direnecek,*
Calgız adam kalbaptır.	*Tek bir insan kalmamış.*
Arbayı artık kan bolgon,	*Heybeti aşkın han olmuş,*
Kerişken bende cay bolgon.	*Çekişen kul yok olmuş.*
Azarın canga salbaptır,	*Kimse ona zarar salamamış,*
Ukuruk kayrar kalbaptır,	*Kement çevirecek kalmamış,*
Kıstoosu kıyın boluptur.	*Baskısı çetin olmuş.*
Kıcırına kabılsa,	*Hıncına denk gelenin,*
Kıyla kandı soruptur.	*Nice kanını emmiş.*
Kayratın kalktan aşırgan,	*Gayretini halktan aşırmış,*

	Aylandırıp ordosun,	*Çevirip ordasını,*
	Tümön kolgo bastırgan.	*Tümen orduya sardırmış.*
	Tüzü oroy, zaarı küç,	*Yüzü kaba, zehri güçlü,*
	Kançalardı kılgan tüz.	*Nicelerini etmiş dümdüz.*
	Kaarluuga katılsañ,	*Kahırlıya sataşırsan,*
	Öldük dep candan küdör üz.	*Öldük de candan ümit kes.*
	Alaysa közü çolpondoy,	*Belertse gözü Çolpan gibi,*
	Ar kulagı kalkanday,	*Her kulağı kalkan gibi,*
	Uyulguy çıkkan murutu	*Burula burula çıkan bıyığı*
24790	Ötökkö çıkkan çalkanday.	*Gübrelikte biten ısırgan gibi.*
	Kankor abam ketkende,	*Kanhor ağam gidince,*
	Korduk-zarlık çoñdugu	*Horluğun, zulmün büyüğü*
	Men çorogo cetkende,	*Ben çoroya yetince,*
	Eki dalı kesilip,	*İki kürek kemiğim kesilip,*
	Bagıştın uulu Kıyazga	*Bagış'ın oğlu Kıyaz'a*
	Olcogo tüşüp ketkende,	*Ganimet düşüp gittiğimde,*
	Özöngö kırgız kongondo,	*Vadiye Kırgız konduğunda,*
	Bayı ölgön kulday barbaktap,	*Ağası ölmüş kul gibi kabarıp,*
	Suuk çeñgelin salganda,	*Soğuk pençesini saldığında,*
24800	Surak surap kan bolup,	*Sorgu sorup han olup,*
	Sultan bolup kalganda,	*Sultan olup kaldığında,*
	Kerilgen eken kenebey,	*Gerinip durmuş aldırmadan,*
	Erdik cañcal, kesirdi,	*Zorbalığı, kavgayı, kibri,*
	Esebi cok bu çoçko	*Hesapsız bu domuz*
	Urungan eken çenebey.	*Savurmuş ölçüsüzce.*
	Beren dep koyup albaptır,	*Yiğit deyip saymamış,*
	Bet cagına can çıkpay,	*Karşısına can çıkmadan,*
	Ukuruk kayrar kalbaptır.	*Kement çevirecek kalmamış.*
	Kaarlanıp barbaktap,	*Kahırlanıp kabararak,*
24810	Kanı ölgön kulday dardaktap,	*Hanı ölmüş kul gibi böbürlenip,*
	Döbögö çıgıp bakırıp,	*Tepeye çıkıp bağırıp,*
	Kalgan argın kırgızdı	*Kalan Argın'ı, Kırgız'ı,*
	Aybança aydap sapırıp,	*Hayvan gibi sürüp savurup,*
	Alengir caa, sır cebe,	*Alengir yay, sırlı ok,*
	Ayabay salgan añgeme.	*Amansız kopan hengâme.*
	Eşiginin aldına,	*Kapısının önüne,*
	Colop adam barbaptır.	*Yanına yaklaşan adam olmamış.*
	Cosunu suuk kapırga,	*Yüzü soğuk o kâfire,*

Colukkan aman kalbaptır.
Kıtayça kıstap, küç kılıp,
Kıylanı kırıp tüz kılıp,
Talastan çalıp çañ kılıp,
Küç menen başın kan kılıp,
Argın kırgız kayran curt
Capanı caman salıptır.
Abam Semetey, zayıbı Çaçıkey –
Çoñ katındı alıptır.
Baatır kandın altın tak,
Künü-tünü a çoçko
Turbay catıp alıptır.
Kesirdi kenen cıyıptır,
Kuturup ölgön akmagıñ,
Uşunday kızık kılıptır.
Sunulgan butu tartılbay,
Koñurugu basılbay,
Cumulgan közü açılbay,
Kesirdi kenen kuruptur,
Kan bolup takka miniptir.
Kalıñ eldi buy kılıp,
Kançoro doordu sürüptür.
Kayran abam cay bolup,
Kançoro kan kan bolup,
Döbögö çıgıp bakırıp,
Kançorolop çakırıp,
Uraanın çoro koyuptur,
Uşintip malga toyuptur.
Bütün kunduz terisin
Cara tartıp kalıptır.
Kesir bolot debesten,
Bagalekke salıptır.
Ayında turup aykırıp,
Argınga azap salıptır.
Semiz kurdan bee ber – dep,
Nardan cüzdöp töö ber – dep,
Altı miñ kısır tay ber – dep,
Töögö cüktöp çay ber – dep,

Rastlayan sağ kalmamış.
Hıtayca sıkıştırıp, zor edip,
Nicesini kırıp dümdüz edip,
Talas'ı vurup toza katıp,
Zorla başını kana bulayıp,
Argın, Kırgız yazık millet
Cefayı kötü çekmiş.
Ağam Semetey'in karısı Çaçıkey –
O büyük hatunu almış.
Bahadır hanın altın tahtı,
Gece gündüz o domuz
Kalkmadan yatıp durmuş.
Kibri bolca yığmış,
Kudurup azmış o ahmak,
İşte böyle işler etmiş.
Uzattığı ayağı çekilmeden,
Horultusu dinmeden,
Yumduğu gözü açılmadan,
Kibri bolca kurmuş,
Han olup tahta çıkmış.
Kalabalık halkı ezip perişan edip,
Kançoro devran sürmüş.
Yazık ağam toprakta yatıp,
Kançoro han, han olup,
Tepeye çıkıp bağırıp,
"Kançoro!" diye haykırıp,
Savaş narasını "Çoro" koymuş,
Böylece mala doymuş.
Bütün kunduz derisini
Yırtıp parçalayıvermiş.
Uğursuzluk olur demeden,
Paçasına geçirmiş.
Yerli yerinde haykırıp,
Argın'a azap salmış.
Semizinden kısrak ver – diye,
Nardan yüzer deve ver – diye,
Altı bin kısır tay ver – diye,
Deveye yükleyip çay ver – diye,

Argınga alım salıptır.
Alımına çıdabay,
Argın ıylap çuu turup,
Köñülü köpkö bölünüp,
Közünün caşı tögülüp,
Alapayın tabalbay,
Aytkanına könalbay,
Alımın taap beralbay,
Argın köçkön bir cayga.
On eki töögö çay ber dep,
Kırk miñçe kısır tay ber dep,
Kırgızga alım salıptır.
Elkin öskön kayran curt,
Degenine könalbay,
Alımın taap beralbay,
Muñun aytıp kakşanıp,
Çaması ketip tamşanıp,
Çoñ kapka kirip toktoşup,
Erteñkisin coktoşup:
«Cele uzarıp cetigip,
Konup catkan curt eelep,
Adır cılga-koktuga
Bolup catkan curt elek.
Talaadan baskıs çöl elek,
Kökcal şerdin barında
Çalkıgan dayra-köl elek.
Alışıp adam ceñbegen,
Bet alıp duşman kelbegen,
Kaarluu kaçıp kaytpagan,
Karmaşkan adam tartpagan,
Kıstalıp kıynoo körbögön,
Kakanga surak berbegen,
Kalaluu kırgız biz elek.
Kabılan kankor ölbö – dep,
Bendeden buzuk beyili tar,
Bul öñdöngön tozoktu
Bendesine berbe – dep,
Kıstoo tüşüp kaygırıp,
Kıyın zorduk şum körüp,

Argın'a vergi salmış.
Vergisine dayanamayıp,
Argın ağlayıp feryat edip,
Gönlü paramparça bölünüp,
Gözünün yaşı dökülüp,
Çaresini bulamayıp,
Dediğine boyun eğemeyip,
Vergisini bulup veremeyip,
Argın göçmüş bir yere.
On iki deveye çay ver diye,
Kırk bin kadar kısır tay ver diye,
Kırgız'a vergi salmış.
Hür yaşamış yazık millet,
Dediğine boyun eğemeyip,
Vergisini bulup veremeyip,
Derdini söyleyip sızlanıp,
Gücü tükenip ah çekip,
Büyük Kapka'ya girip konaklayıp,
Ertesi günü dertleşip:
«Yele ipi uzayıp serpilen,
Konup göçüp yurt tutan,
Kır, dere, vadilere
Yayılıp duran bir halktık.
Bozkırdan geçilmez çöl idik,
Bozkurt arslan varken
Çalkanan ırmak, göl idik.
Tutuşup kimsenin yenemediği,
Karşısına düşman gelemeyen,
Kahırlıdan kaçıp dönmeyen,
Boğuşanın pes ettiremediği,
Sıkışıp eziyet görmemiş,
Hakan'a hesap vermemiş,
Kaleli Kırgız biz idik.
Kaplan hunhar ölmesin – diye,
Kuldan bozuk, gönlü dar,
Bunun gibi cehennemi
Kuluna verme – diye,
Darlığa düşüp kaygılanıp,
Ağır zulüm, şer görüp,

Kalbay ürküp curt kaçıp,

Kırgız kaçkan bir cayga.
Kaça turgan sebebi
Kaarı katuu Kançoro,
Öz abasın öltürgön.
Öz enesin küñ kılgan,
Tuuganın kordop kul kılgan,
Kuturma tiygen bu doñuz.
Kimge upası tier – dep,
Kaykalagan köp curtka
Katılbay kantip cürör – dep
Kıyla curt ketken cerine.
Telikuş uçkan cerine,
Tentigen ketken tegine,
Kulaalı uçkan cerine,
Kurama ketken eline.
Balbanı başka, zaarı küç,
Baatır emes, şer emes,
Curt başkarıp el kütüp,
Baydası tiyçü neme emes,
Baatır kankor Semetey
Okşoşuçu neme emes» –
Dep, oşentip, uşaktap,
Kırgızdın köönü bölüngön,
El közünö Kançoro
Calañkıç türü köründgön.
Cadasına çıdabay,
Kalayık köönü kozgolgon.
Kalbay ürküp çuu turup,
Kalayık kaçıp bölüngön.
Kançoro kaarluu kan oşol,
Kançoronun ordogo
Salamdaşıp körüügö,
Kazası cetse ölüügö,
Kırañdan tiyip çaluuga,
Kıcırına kezikse,
Kapkayda kegin aluuga,
Uluu çatak, ülkön duu

Kalmadan ürküp halk kaçıp,

Kırgız kaçmış bir yere.
Kaçmasının sebebi
Kahrı katı Kançoro,
Öz ağasını öldürmüş.
Öz anasını cariye etmiş,
Akrabasını hor görüp kul etmiş,
Kudurganlık bulaşmış bu domuz.
Kime hayrı dokunur – diye,
Salınıp gezen çok yurda
Sataşmadan nasıl durur – diye
Nice halk gitmiş yerine.
Doğan kuşun uçtuğu yere,
Avare olan gitmiş aslına,
Çaylağın uçtuğu yere,
Derme halk gitmiş eline.
Pehlivanı başka, zehri güçlü,
Bahadır değil, arslan değil,
Yurt yönetip halk gözetip,
Faydası dokunacak biri değil,
Bahadır hunhar Semetey'e
Benzeyecek biri değil» –
Deyip, böylece çekiştirip,
Kırgız'ın gönlü bölünmüş,
Halkın gözüne Kançoro
Azrail suretinde görünmüş.
Cefasına dayanamayıp,
Ahalinin gönlü ayaklanmış.
Kalmadan ürküp feryat edip,
Ahali kaçıp bölünmüş.
Kançoro kahırlı han odur,
Kançoro'nun ordasına
Selamlaşıp görüşmeye,
Eceli gelirse ölmeye,
Sırttan çarpıp vurmaya,
Hışmına rastlarsa,
Nerede olsa öcünü almaya,
Ulu kavga, büyük gürültü –

Şay koldogon Külçoro
Bir kalayman saluuga,
Kıyalın tapsa aga – dep,

Şah'ın koruduğu Külçoro
Bir kıyamet koparmaya,
Huyunu bulursa ağa – diye,

Tuugan kılıp aluuga,
Ak bököndün kılınday
Suuruluşup kalganı,
Ak buudaydın ununday
Cuuruluşup kalganı.
Kektin baarın koyuuga,
Kesirlüü cañcal çoñ dümök
Kaltırbay tegiz coyuuga,
Beldi bekem buuga,
Bet algan duşman çır çıksa,
Kaltırbay kırıp kuuga,
Akıl iylep, kep oylop,
Ar sanaanı bek oylop,
Mına oşondo Külçoro
Akıl oylop caylanıp,
Kılıçın kın baylanıp,
Cay-caragın şaylanıp,
Kayra şamal bolçuday,
Katılsa candı soyçuday,
Kıyalı çukul butkulday,
Kıyalına kezikse
Kılımdı aydap cutkuday,
Külçoro türü momunday.
Tiptik çıkkan murutu
Bukarlıktın şabınday,
Oozunan çıkkan ilebi
Köörüktön çıkkan calınday,
Baatırlıgı momunday.
Köz üstündö kara kaş
Er böktörgön çepkendey,
Eki közdün kıçıgı
Urundu toonun ötkööldöy.
Sırtı biyik, sını tüz
Şay koldogon kurgurdun
Sıyagın karap oturup,

Akraba edinmeye,
Ak ceylanın kılı gibi
Süzülüp sıyrılıvermeye,
Ak buğdayın unu gibi
Yoğrulup kaynaşıvermeye.
Kinlerin hepsini bırakmaya,
Belalı kavgayı, büyük gaileyi
Hiç bırakmadan tümden gidermeye,
Beli sağlam kuşanmaya,
Yönelen düşman kavga çıkarsa,
Bırakmadan kırıp kovmaya,
Akıl yoğurup, söz düşünüp,
Her düşünceyi derin düşünüp,
İşte o zaman Külçoro
Akıl edip yatışıp,
Kılıcını kınıyla kuşanıp,
Pusatını donanıp,
Geri dönen kasırga gibi,
Sataşanı boğazlayacak gibi,
Mizacı sarp uçurum gibi,
Huyuna denk gelse
Cihanı sürüp yutacak gibi,
Külçoro'nun sureti işte böyle.
Dimdik çıkmış bıyığı
Buhara kamışı gibi,
Ağzından çıkan soluğu
Körükten çıkan alev gibi,
Bahadırlığı işte böyle.
Göz üstünde kara kaş
Er terkisindeki kepenek gibi,
İki gözün kuyruğu
Sarp dağın geçidi gibi.
Dışı yüce, endamı düz,
Şah'ın koruduğu yiğidin
Suretine bakıp oturup,

Çımınday candan küdör üz!
Körsöñ çoro uşunday –
Uzun boyluu, keñ dalı,
Arı balban, arı şer,
Adamdan çıkpas mınday er.

Sinek kadar candan umudu kes!
Görsen çoro işte böyle –
Uzun boylu, geniş omuzlu,
Hem pehlivan, hem arslan,
İnsandan çıkmaz böyle bir er.

Çın akılman, eñ bilgiç
Oyu tereñ, özü köl
Oylosoñ mınday Külçoro,
Baatırdan mınday bolbogon.
Bastaşkan adam oñbogon,
Kök arstanday çamıngan,
Kızıgıp duşman kol salsa
Cogotçu cagın kamıngan.
Erliktigi şerdigi
Ebegeysiz caralıp,
Eñ ele mıktuu erdigi.
On eki müçö teñ ele,
Dayraday içi keñ ele,
Adamdan çıkpayt degele.
Agası eken Kançoro
Salam aytıp baruuga,
Kayradan tuugan boluşup,
Aga-ini bolup kaluuga,
Korluk-zarlık müşküldü
Koyboy takır ötüügö,
Abasın soyup kul kılgan
Al öñdüü türdüü korduktu
Tıypıl çoguu keçüügö,
Cılgınduu Keñ-Kol, Kapka-Taş
Kayrılıp ördöp konuuga,
Kayradan tuugan boluuga,
Esilden kalgan el-curttu
Eñkeytpey cıyıp aluuga.
Aytkanga könsö abası
Kayra baştan bu curtka
Kan kötörüp aluuga
Çoñ Talastı cer kılıp,
Kan aba – dep, Külçoro –

Gerçek bilge, en bilgili,
Düşüncesi derin, kendisi göl,
Düşünsen böyledir Külçoro,
Bahadırdan böylesi çıkmamış.
Karşısına duran onmamış,
Boz arslan gibi atılan,
Heveslenip düşman saldırırsa
Yok edecek yolunu hazır tutan.
Yiğitliği, arslanlığı
Ölçüsüz yaratılmış,
En üstündür erliği.
On iki azası denkti,
Irmak gibi içi genişti,
İnsandan asla çıkmaz böylesi.
Ağası imiş Kançoro –
Selam verip varmaya,
Yeniden akraba olup,
Ağa-kardeş kalıvermeye,
Horluğu, zorluğu, sıkıntıyı
Hiç koymadan bağışlamaya,
Ağasını boğazlayıp kul eden,
Onun gibi türlü horluğu
Tümünü birden affetmeye,
Ilgınlı Keñ-Kol'a, Kapka-Taş'a
Dönüp yukarı çıkıp konmaya,
Yeniden akraba olmaya,
Merhumdan kalan el ile yurdu
Boyun eğdirmeden derleyip toplamaya.
Söze uyarsa ağası,
Yeni baştan bu yurda
Han kaldırıp seçmeye
Büyük Talas'ı yurt edip,
Han ağa – deyip, Külçoro –

Kançoronu el kılıp,
Belge tañuu kıluuga.
Beypayluu karaan coo kelse,
Çöl tüşürüp kuuga
Kek sanabay, kep oylop,
Keñ düynönü bek oylop
Ölö elek Bakay babasın

Kançoro'yu el edinip,
Bele kuşak etmeye.
Belalı kara düşman gelse,
Çöle düşürüp kovmaya,
Kin gütmeden, söz düşünüp,
Geniş dünyayı derin düşünüp,
Henüz sağ olan Bakay atasını

Babaday köröt Külçoro –
Baykuş Kançoro agasın.
Tündügü altın, eşik cez –
Kançoro kandın ordosu,
Külçoro bargan oşo kez.
Tize cerge bügülüp,
Karoolçusu, sakçısı
Ordo eşigin bakçusu,
Bakmaçıga ee kılbay,
Şay koldogon şer eme –
Suu iç dese, uu içken,
Kan tök dese, cin tökkön,
Börk al dese baş algan,
Kecirlenip kelgende
Kez bolgon duşman uragan.
Kaarına tiygende,
Kan Koñurbay tuuganı
Karkıraga sulagan.
Içse kanga toybogon,
Betteşse candı koybogon,
Caralgan adam uulunan
Calañkıç mınday bolbogon.
Kaalgaday kaşka tiş
Tiştegende bırkırap,
Kapkaçısı, sakçısı,
Kıyla ulukman karısı
Kül abañdı körgöndö
Kırgın tiygen emedey
Kıyrap kaçtı baarısı.
Balbandarı, şerleri
Çını menen küyünüp,

Ata gibi görür Külçoro –
Zavallı Kançoro'yu da ağa sayar.
Bacası altın, kapısı tunç –
Kançoro hanın ordası,
Külçoro işte o an varmış.
Diz yere bükülüp,
Gözcüsü, bekçisi,
Orda kapısını bekleyeni –
Bekçiyi hiçe sayıp geçen,
Şah'ın koruduğu arslan bu –
Su iç dese ağı içen,
Kan dök dese canını döken,
Börk al dese baş alan,
İnat edip geldiğinde
Rast gelen düşmanı deviren.
Kahrına dokunulduğunda
Han Koñurbay ve soyu
Karkıra'da serilmişti.
İçse kana doymayan,
Karşılaşsa can bırakmayan,
Yaratılmış âdemoğlundan
Böyle bir Azrail çıkmamış.
Kapı kanadı gibi ak dişleri
Isırınca çatır çatır –
Kapıcısı, bekçisi,
Nice bilge ihtiyarı
Kül ağanı görünce
Kırgına uğramış gibi
Darmadağın kaçtı hepsi.
Pehlivanları, arslanları
Gerçekten yanıp yakılıp,

Çımınday candan tüñülüp,
Kaça-kaça baştadı,
Kan kapkası ordonu
Karabay karan taştadı.
Adam, külüstönü Külçoro –
Curt tañ kalıp, el çuulap:
«Kabılan kökcal ölgöndö,
Kalıñ düynö, arbın mal
Kamçıga salıp bölgöndö,

O, botom, opsuz kordop baykuştu,
Opsoloñ kordop koydu ele.
Eki kolun teñ oyup,
Kunança sabap kirdi ele.
Kurgurumdu Kıyazga
«Kul kılgın» – dep berdi ele.
Kubat kirip, bek küçöp,
Kebine kelgen turbaybı!
Argın, kırgız atı uykaş
Eline kelgen turbaybı!
Aytılgan Talas, çoñ Keñ-Kol
Cerine kelgen turbaybı!
Kartayganda Kanıkey
Enege kelgen eken go,
Kartayganda zor Bakay
Mömögö kelgen eken go,
Camgırçı kızı Akbala
Ceñeme kelgen eken go,
Tegiz çınar kara şor
Bagına kelgen eken go,
Bak içinde çoñ ordo
Tagına kelgen eken go,
Kançoro kanın tögüügö
Kabırga söögün sögüügö,
Kıraan ele er çirkin
Tabına kelgen eken go,
Ak bolottun tukulu,
Acıdaar türü körüngön
Alakeñ kandın tukumu

Sinek kadar candan umut kesip,
Art arda kaçmaya koyuldu,
Han kapısını, ordayı
Dönüp bakmadan bırakıp gitti.
İnsanın yiğidi Külçoro –
Yurt şaşıp, halk çığrışıp:
«Kaplan bozkurt öldüğünde,
Yığın servet, bol mal
Kamçıyla ölçülüp bölündüğünde,

Ah yavrum, ölçüsüz horladılar zavallıyı,
Kaba kaba horlamışlardı.
İki elini birden oyup,
Kan bedelince dövmüşlerdi.
Yazık yiğidimi Kıyaz'a
«Kul et» – diye vermişlerdi.
Kuvvet gelip, pek güçlenip,
Kendine gelmiş ya!
Argın, Kırgız, adı denk
Halkına kavuşmuş ya!
Namlı Talas'a, büyük Keñ-Kol'a,
Yurduna dönmüş ya!
Kocadığında Kanıkey
Anasına kavuşmuş demek,
Kocadığında ulu Bakay
Meyvesine ermiş demek,
Camgırçı kızı Akbala
Yengeme kavuşmuş demek,
Sıra sıra çınarlı kara toprak
Bağına kavuşmuş demek,
Bağ içinde büyük orda
Tahtına kavuşmuş demek,
Kançoro'nun kanını dökmeye,
Kaburga kemiğini sökmeye,
Şahbaz idi er canım,
Kıvamına gelmiş demek.
Ak çeliğin soyundan,
Ejderha sureti görünen
Alake Han'ın dölü,

El başkarıp, curt kütkön.
Esil şerdin özü eken,
Kayratına çıdabay
Karkıbar abañ Külçoro
Bıyıl kelgen kezi eken.
Baatırlık başı oñolup,
Kaygının baarı cogolup,
Kayrat kılıp eeligip,
Kıraandın kelgen çagı eken,
Kadırluu tüngö kezigip,
Kürküröp kırgız cayloosu

El yönetmiş, yurt gözetmiş
Aziz arslanın ta kendisiymiş;
Gayretini zapt edemeyip
Heybetli ağan Külçoro
Bu yıl gelmiş çağı imiş.
Bahadırlık başı düzelip,
Kaygının hepsi yok olup,
Gayrete gelip coşup,
Şahbazın geldiği çağ imiş,
Kadirli geceye rastlayıp,
Gürül gürül Kırgız yaylası,

Sarı adırmak, keñ çalkak
Belibiz kelgen eken – dep,
Sandagan coodon ayırçu
Şeribiz kelgen eken – dep,
Kündüzü külkü, tünü oyun
Cayıbız kelgen eken – dep,
Mañdayga baana kıluuçu,
Ayıbız kelgen eken – dep,
Kaarluu kan Çorogo
Cinibiz kelgen eken – dep,
Çekebizdi terdetçü
Bizge künübüz kelgen eken – dep.
Kalk çuulap bakırıp,
Er Külçoro keldi – dep,
Düñ kılıp uraan çakırıp,
Kalk çuulap el dürböp,
Baabedinin bat aytıp,
Ay tuyakka at aytıp,
Çamaluular bee soyup,
Dünüyönü teñ koyup,
Kalk başkarıp el kütkön,
Kanıbız bügün keldi – dep,
Kaarduu duşman kolunan
Acıratıp aluuçu
Canıbız bügün keldi – dep.
Kalayık çuulap, el dürböp,
Kalıñ oyun saldı ele.

Sarı kırlar, geniş düzlük –
Belimiz gelmiş – diye,
Sayısız düşmandan kurtaran
Arslanımız gelmiş – diye,
Gündüzü gülüş, gecesi oyun
Yazımız gelmiş – diye,
Alnımıza siper olan
Ayımız doğmuş – diye,
Kahırlı han Çoro'ya
Cinimiz gelmiş – diye,
Alnımızı terleten
Günümüz bize doğmuş – diye.
Halk çığrışıp bağırıp,
Er Külçoro geldi – diye,
Gümbürdetip nara atıp,
Halk çığrışıp, el dalgalanıp,
Baabedin'e adak deyip,
Ay tuynaklıdan at adayıp,
Gücü yeten kısrak kesip,
Varını yoğunu ortaya koyup,
Halk yöneten, el gözeten
Hanımız bugün geldi – diye,
Kahırlı düşman elinden
Çekip kurtaracak
Canımız bugün geldi – diye.
Ahali çığrışıp, el dalgalanıp,
Büyük şenlik kurmuşlardı.

Kalk süyünüp turganda,
Kançoro kandın ordogo
Er Külçoro bardı ele,
Bosogo attap cürdü ele,
Zor ordogo kirgende
El amanın kaalasa,
Kançoro kandı karasa
Cumulgan közü açılbayt,
Sunulgan butu tartılbayt,
Çoñ cırgalga batıptır.
Altın taktın üstünön,
Bokço oromol boyunan
Dardes katın Çaçıkey

Halk sevinip dururken,
Kançoro hanın ordasına
Er Külçoro varmıştı,
Eşiği atlayıp yürümüştü,
Ulu ordaya girdiğinde,
Elin esenliğini dileyip
Kançoro hana baksa –
Yumulmuş gözü açılmaz,
Uzanmış ayağı çekilmez,
Büyük sefaya dalmış.
Altın tahtın üstünden,
Bohçalı yazması boynunda,
Şımarık kadın Çaçıkey –

Çaçıkeydin koynunan,
Bölüntüp köönün burbaptır,
Çaçıkeydin koynunan
Kançoro çoçko turbaptır.
Kımız içip kızışıp,
Söök teri ısışıp,
Arak içip alkınıp,
Açka kuştay talpınıp,
Zıñ-zıñ etip kenebey,
Argın, kırgız kalıñ el,
Astı biröön Kançoro
Buçkagına teñebey,
Cumşaganı küñ bolup
Catışı kadır tün bolup,
Arış altın pul bolup,
Argın, kırgız kul bolup,
Törönün törö ekenin bilgizip,
Al Çaçıkey suluunu
Altımış kelin, seksen kız,
Asem kılıp kiygizip,
Körgön candın baarısın
Körünöö mintip küygüzüp,
Kaarlansa Kançoro
Kaarı katuu baştatçu,
Kıltıldasa kıylanı

Çaçıkey'in koynundan
Ayrılıp gönlünü çevirmemiş,
Çaçıkey'in koynundan
Kançoro domuz kalkmamış.
Kımız içip kızışıp,
Kemiği, teni ısınıp,
İçki içip azıp,
Aç kuş gibi çırpınıp,
Kasıla kasıla aldırmadan,
Argın, Kırgız yoğun halkın
Hiçbirini Kançoro
Tırnağına denk saymadan,
Buyurduğu cariye olup,
Yatışı Kadir gecesi olup,
Adımı altın akçe olup,
Argın, Kırgız kul olup,
Beyin bey olduğunu bildirip,
O Çaçıkey güzeline
Altmış gelin, seksen kız,
Süsleyip giydirip,
Gören canın hepsini
Göz göre göre böyle yakıp,
Kahırlansa Kançoro
Katı kahrını başlatırdı,
Kıpırdayacak olsa nicesini

Kırgın kılıp taştaçu,	*Kırgın edip bırakırdı,*
Kıyratıp başın aldırıp,	*Kıyıp başını aldırıp,*
Col üstünö süyrötüp	*Yol üstünde sürütüp,*
Coru kuş toyu bolsun – dep,	*Akbabalara toy olsun – diye,*
Dañgıttarga cardırıp,	*İt kopuklara parçalatıp,*
Kabattuu kaarı açılgan,	*Kat kat kahrı açılan*
Kançoro kelet degende	*Kançoro geliyor deyince*
Iylabay bala basılgan.	*Ağlayan çocuk susardı.*
Kançoro cayı uşunday,	*Kançoro'nun hâli işte böyle,*
Kattap adam barbagan.	*Yanına adam uğramaz olmuş.*
Kabılgan tirüü kalbagan,	*Rast gelen sağ kalmamış;*
Sakçıdan bir kün balbanı	*Günün birinde bekçi pehlivanına dek,*
Saat baskan doñuzdun	*Uğursuzluk çökmüş domuzun*
Kıylaga tiygen cañcalı.	*Kavgası nicesine dokunmuş.*
Semeteyge coo çıgıp,	*Semetey'e düşman çıkıp,*
Bilingen curtka atagı.	*Yurda yayılmış adı.*
Körsöñ mınday çoçkonun,	*Görsen böyle domuzun*
Köp cerge bargan çatagı.	*Çok yere varmış kavgası.*
Şay koldogon Külçoro	*Şah'ın koruduğu Külçoro,*
Kaarluu eken debesten,	*Kahırlıdır demeden,*
Ölümdön kaygı cebesten,	*Ölümden kaygı yemeden,*
Ölüp kalam debesten,	*Ölürüm demeden,*
Cürök çoçup kenebey,	*Yüreği ürkmeden, aldırmadan,*
Kaarduu kan Çoronu	*Kahırlı han Çoro'yu*
Buçkagına teñebey.	*Tırnağına denk saymadan.*
Erlik menen şerlikti	*Erlik ile arslanlığı*
Ebaktan beri Çorogo,	*Öteden beri Çoro'ya*
Bergen eken çenebey	*Verilmiş ölçüp biçmeden;*
Tolkuganda kökcalga	*Coştuğunda bozkurda*
Too turuştuk bergisiz,	*Dağ karşı duramaz,*
Kıymıldasa Çorogo	*Kımıldarsa Çoro'ya*
Kılıç çaktı kelgisiz.	*Kılıç çalan yaklaşamaz.*
Taalay artık zaarı küç,	*Talihi üstün, zehri güçlü,*
Talaşkandı kılgan tüz.	*Çekişeni düz etmiş.*
Buka bulçuñ, buura san	*Boğa adaleli, buğra kalçalı,*
Bulkuşsa candı kuuratkan.	*Çekişse canı kurutan.*
Kurç bolotton ayzasın,	*Keskin çelikten mızrağını,*
Akıldan mıktuu aylasın,	*Akıldan üstün tedbirini,*

Koloytup öödö aştagan,	*Kaldırıp yukarı dikmiş,*
Koygulaşkan duşmanga	*Vuruşan düşmana*
Korkunup koltuk açpagan.	*Korkup koltuk açmamış.*
Kıyıgına tiygendi	*Damarına dokunanı*
Kıyratıp cerge cançtagan.	*Kırıp yere çakmış.*
Kaarlanıp kakaysa,	*Kahırla dikilse,*
Kalbay taştan çañ çıkkan.	*Taştan bile toz çıkmış.*
Kaarlanıp kelgende,	*Kahırla geldiğinde,*
Kagışkan coodon can çıkkan.	*Çarpışan düşmandan can çıkmış.*
Sepili seksen tört bolgon,	*Kalesi seksen dört olmuş,*
Serp algan cagı ört bolgon.	*Baktığı yön yangın olmuş.*
Mından murun Çorogo	*Bundan önce Çoro'ya*
Kaarduu duşman kabılgan.	*Kahırlı düşman çok rastlamış;*
Kabılgandın esebi	*Rastlayanın hesabı*
Aş kaynamda tabılgan.	*Aş kaynayıncaya dek görülmüş.*
Şay koldogon çoronun,	*Şah'ın koruduğu çoronun*
Şerligi eçak bilingen,	*Arslanlığı çoktan bilinmiş,*
Serpişken duşman bülüngön.	*Vuruşan düşman perişan olmuş.*
Bettese kızıl ört bolgon,	*Yüz yüze gelse kızıl yangın olmuş,*
Bet alışkan mert bolgon.	*Karşı duran helâk olmuş.*
Kastaşıp kança kan ölgön,	*Düşmanlık edip nice han ölmüş,*
Karmaşkan duşman baarı ölgön.	*Tutuşan düşmanın hepsi ölmüş.*
Bolotun kınga kınagan,	*Çeliğini kınına yerleştirmiş,*
Bet algan duşman sulagan,	*Yönelen düşman serilmiş;*
Caynagan kızıl çok ele,	*Işıldayan kızıl kor idi,*
Duşmanga bolot ok ele,	*Düşmana çelik ok idi,*
Cumuru baştuu bendeden	*Yuvarlak başlı kuldan*
Caralgan mınday cok ele.	*Böyle yaratılmış yok idi.*
Eñçeger boyluu keñ dalı,	*Endamlı boylu, geniş omuzlu,*
Erge ılayık kara kök,	*Ere yaraşır kara yağız,*
Kabagı salık, zaarı küç,	*Kaşları çatık, zehri güçlü,*
Kagışkan eldi kılgan tüz.	*Çarpışan eli düz etmiş.*
Kabak kagıp algıça,	*Göz kırpıncaya kadar*
Kan içmesi karmaçu.	*Kan içiciliği tutardı.*
Taamay cini karmasa	*Cini iyice tuttu mu*
Taş döbölör caynaçu,	*Taş tepeler kaynaşırdı,*
Bet alsa kırgın saluuçu,	*Yöneldi mi kırgın salardı,*
Börü ekeni dagı çın.	*Kurt olduğu da gerçek.*

Sugatı kelgen bolottoy,	*Suyu verilmiş çelik gibi*
Kök ekeni dagı çın.	*Sert olduğu da gerçek.*
Ayza sunup, coo bölgön,	*Mızrak uzatıp düşman bölmüş,*
Iktuulugu dagı çın.	*Ustalığı da gerçek.*
Aylası katuu, zaarı küç,	*Tedbiri sağlam, zehri güçlü,*
Mıktuulugu dagı çın.	*Yamanlığı da gerçek.*
Ört küygöndön kaytpagan,	*Yangın alevinden dönmeyen,*
Ölümdön kayra tartpagan.	*Ölümden geri durmayan,*
Ala-Toogo tuu bolgon,	*Ala-Too'ya tuğ olmuş,*
Aydarın tikken duşmanga	*Kafa tutan düşmana*
Azaptuu müşkül, çuu bolgon.	*Azaplı dert, kıyamet olmuş.*
Telegeyi teñdüü oşol,	*Her yanı denk olan odur,*
Cel tiybes kıraan bel oşol,	*Yel değmez şahbaz bel odur,*
Ay-aalamdı buy kılçu	*Ay-âlemi perişan eden,*
Taalayı artık şer oşol,	*Talihi üstün arslan odur.*
Iç örttönüp, köz caynap,	*İçi yanıp, gözü alevlenip,*
Kaalgaday kaşka tiş	*Kapı kanadı gibi ak dişini*
Kaçırata bek çaynap,	*Gıcırdata gıcırdata sıkıp,*
Komdongonu colborstoy,	*Sinip gerilmesi kaplan gibi,*
Alışkan aman bolbostoy,	*Tutuşan sağ kalmayacak gibi,*
Çamınışı arstanday	*Atılışı arslan gibi,*
Karasaat Külçoro	*Amansız Külçoro*
Çalışkan coonu baskanday.	*Çelmeleşen düşmanı ezer gibi,*
Şerdigin öödö aşırıp,	*Arslanlığını daha da aşırıp.*
KÜLÇORO KANÇOROGO KIRIP,	*KÜLÇORO'NUN KANÇORO'NUN HUZURUNA GİRİP,*
NASIYKAT AYTIP TURGAN CERI	*NASİHAT ETTİĞİ YER*
Ok calınday oktolup,	*Ok gibi, alev gibi kurulup,*
Adam köönü bölünüp,	*İnsanın gönlü bölünüp,*
Ay-aalamdı uulap tartuuçu	*Ay-âlemi ağılayıp yutan*
Acıdaar türü körünüp.	*Ejderha sureti görünüp,*
Kılımdı koyboy cıyçuday,	*Cihanı koymadan devşirecek gibi,*
Kıyın cindüü balbanday,	*Yaman cinli pehlivan gibi,*
Kıymıldasa cön ele	*Kımıldasa düpedüz*
Kılımga kırgın salganday,	*Cihana kırgın salacak gibi,*
Kaarlanıp kamınıp,	*Kahırlanıp hazırlanıp,*
Arstanday çamınıp,	*Arslan gibi atılıp,*

Kayıptan akıl tabılıp,
Bosogo basıp cürgöndö,
Zor ordodon kirgende,
Kalk amanın kaalasa
Kançoronu karasa –
Ötük çeçip, but sunup,
Öñgöçö sultan boluptur.
Körpöñdögön kuturgur,
Kök kenedey toluptur.
Uçu tübün çalbaptır,
Ukuruk kayrar kalbaptır.
Basıgınan çañ çıgıp,
Dobuşunan can çıgıp,
Colop adam barbaptır,
Colukkan adam kalbaptır.
Kezigip bir can barbaptır,
Kez bolgon tirüü kalbaptır.
Kuturgan eken barbayıp,
Bay ölgön kulday dardayıp,

Gaipten akıl bulunup,
Eşiğe basıp yürüdüğünde,
Ulu ordadan girdiğinde,
Halkın esenliğini dileyip
Kançoro'ya baksa –
Çizme çıkarıp, ayak uzatıp,
Bambaşka sultan olmuş.
Kabaran o kudurmuş,
Gök kene gibi dolmuş.
Ucunu dibini yoklamamış,
Kement çevirecek kimse kalmamış.
Yürüyüşünden toz çıkıp,
Sesinden can çıkıp,
Yanına yaklaşan olmamış,
Rastlayan adam kalmamış.
Karşısına bir can varmamış,
Denk gelen sağ kalmamış.
Kudurmuş, kabara kabara,
Beyi ölmüş kul gibi kasılıp,

Ilbirstey tırmak caşırıp,
Arstanday közü çok bolup,
Abası Kançorogo
Amandaşpay kezikpey,
Kantip tursun toktolup.
Bul eldi buulap alıptır,
Buzuktu mıktap salıptır.
Kazına buzup alıptır,
Köp düynögö kanıptır.
Bütün bulgun terisin
Cara tartıp ciberip
Bagalekke salıptır.
Baatırsınıp, barbañdap,
Çanaçtay murdu dardañdap,
Çabuuldu çaksız salıptır.
Kökcaldın zayıbı Çaçıkey,
Çaçıkeydi alıptır.
Artık cırgal, keñ kızık,
Abiyiri ketken çoçkonun

Pars gibi pençe gizleyip,
Arslan gibi gözü kor olup –
Ağası Kançoro'yla
Selamlaşmadan, görüşmeden
Külçoro nasıl dursun bekleyip.
Bu halkı boğup zapt etmiş,
Bozgunu adamakıllı salmış.
Hazineyi kırıp almış,
Çok mala kanıp doymuş.
Bütün samur derisini
Yırtıp parçalayıp
Paçasına geçirmiş.
Bahadır taslayıp, böbürlenip,
Tulum gibi burnu kabarıp,
Ölçüsüz akınlar salmış.
Bozkurdun karısı Çaçıkey –
Çaçıkey'i almış.
Aşırı sefa, bol eğlence –
Hayâsı gitmiş domuzun

Añgemesi eñ kızık.	*Hikâyesi pek tuhaf.*
Berizaada algansıp,	*Peri kızı almış gibi*
Bek kızıkka batıptır,	*Koyu zevke dalmış,*
Künü-tünü uykuda	*Gece gündüz uykuda,*
Çabuulga ketken kuturgur,	*Akınlara dalan o kudurmuş,*
Coo kelet dep kenebey,	*Düşman gelir diye aldırmadan,*
Colukkan candın baarısın	*Rast gelen canın hepsini*
Buçkagına teñebey,	*Tırnağına denk saymadan.*
Kabılan kökcal ölgöndö,	*Kaplan bozkurt öldüğünde,*
Kalgan düynö, kalıñ mal,	*Kalan servet, yoğun mal*
Kamçıga çenep bölgöndö,	*Kamçıyla ölçülüp bölündüğünde,*
Talasta kırgız, argındın	*Talas'ta Kırgız'ın, Argın'ın*
Cakkan otun öçürüp,	*Yaktığı ateşi söndürüp,*
Kayran curttu tuş-tuşka	*Yazık yurdu dört bir yana*
Cadadan salıp ketirip,	*Bezdirip savurup göçürüp,*
Cañgız özü kalıptır.	*Yapayalnız kendisi kalmış.*
Kurgan curttu kuuratıp,	*Yazık yurdu kurutup,*
Köp cañcaldı salıptır.	*Çok kavga salmış.*
Közü körgön köp düynö	*Gözünün gördüğü çok malı*
Körünöö talap alıptır.	*Göz göre göre yağmalamış.*
Altımış kelin, seksen kız,	*Altmış gelin, seksen kız*
Al Çaçıkey suluuga	*O Çaçıkey güzeline*
Kızmatker bolup kalıptır,	*Hizmetçi olup kalmış;*
Çaçıkey menen Kançoro	*Çaçıkey ile Kançoro*
Kün cırgalga batıptır,	*Gün sefasına dalmış,*
Şatırman oyun çır salıp,	*Şamatalı oyun kurup,*
Kündür-tündür catıptır.	*Gündüz gece yatmış.*
Erdi-katın kapırdın	*Karı koca kâfirin*
Sungan butu tartılbay,	*Uzattığı ayağı çekilmeden,*
Cumgan közü açılbay,	*Yumduğu gözü açılmadan,*
Koñurugu basılbay,	*Horultusu dinmeden,*
Catkan eken kenebey,	*Aldırmadan yatarmış.*
Argın, kırgız kayran el	*Argın, Kırgız yazık halk –*
Örttöngürdü karasañ,	*Şu yanasıcaya bir bak,*
Argın, kırgız kara eldi	*Argın, Kırgız kara halkı*
Buçkagına teñebey.	*Tırnağına denk saymadan,*
Tamaşaga batışıp,	*Eğlenceye dalışıp,*
Keñ töşökkö catışıp,	*Geniş döşeğe yatışıp,*

Kımız içip kızışıp,
Çekeden terdi sızışıp,
Arakka toyup alışıp,
Añgemesi akmaktar
Kudaysınıp kalışıp,
Başka dümök oyloşup,
Maa nedir dep bolcoşup,
Alışkanın sorgonsup,
Köömöyündö kuturgur
Ay-aalam kanı bolgonsup.
Uykudan başın burbaptır,
Kesiri kabat, zaarı küç,
Töşöktön öödö turbaptır,
Bir buyurgan işti kılbaptır.
Şay koldogon çoñ kıraan
Balbansınıp kürküröp,
Baatırsınıp kalıptır.

Kımız içip kızışıp,
Şakaktan teri silişip,
İçkiye kanıp doyuşup,
Sohbetleriyle o ahmaklar
Tanrılık taslayıp,
Başka gaileler kurup,
Bana nedir ki deyip ölçüşüp,
Tuttuğunu sömürmüş gibi,
İçinden o kudurmuş
Ay-âlemin hanı olmuş gibi.
Uykudan başını çevirmemiş,
Kibri kat kat, zehri güçlü,
Döşekten doğrulup kalkmamış,
Buyrulan bir işi yapmamış.
Şah'ın koruduğu büyük şahbaz diye
Pehlivanlık taslayıp gürleyip,
Bahadırlık taslayıp durmuş.

Kayaşa aytkan bir can cok,
Eki tizgin, bir çılbır
Emi kolgo alıptır.
Ordo kütüp kan bolup,
Opsuz mıktuu can bolup,
Kaardı curtka salıptır.
Erke katın Çaçıkey
Katın kılıp alıptır.
Cañcaldaşar er tappay,
Kölökölüü cer tappay,
Urunarga too tappay
Uruşarga coo tappay,
Kaarlanıp kakaysa,
Adam emes, çorogo
Kara taş toskool bergisiz,
Kabagına kayrandın
Kılçayıp biröö kelgisiz.
Celdetteri cetimiş,
Cetken eken curt bilip,
Muñun aytıp arızdanıp,
Kansıñ dep eçen barıptır.

Karşılık veren bir can yok,
İki dizgin, bir yuları
Şimdi eline almış.
Orda kurup han olup,
Ölçüsüz güçlü can olup,
Kahrı yurda salmış.
Nazlı kadın Çaçıkey'i
Kadın edinip almış.
Kavga edecek er bulamayıp,
Gölgeli yer bulamayıp,
Çarpacak dağ bulamayıp,
Vuruşacak düşman bulamayıp,
Kahırla dikilse –
İnsan şöyle dursun, çoroya
Kara taş bile engel olamaz,
Yamanın çatık kaşına
Dönüp bakmaya kimse gelemez.
Cellatları yetmişti,
Yurt bunu bilir olmuştu;
Derdini söyleyip arz edip,
Hansın diye niceleri varmış.

Kılmışı cok momundun	*Suçu olmayan mazlumun*
Kızırkanıp al çoçko	*Hınçlanıp o domuz*
25390 Kıyratıp başın alıptır.	*Kıyıp başını almış.*
Kıyla müşkül, çoñ calcal	*Nice dert, büyük fitne*
Kıyla curtka salıptır.	*Nice yurda salmış.*
Bettep adam tük barbay,	*Karşısına adam hiç varmaz,*
Betteşip tirüü tük kalbay,	*Yüzleşen sağ hiç kalmaz,*
Kıylalardı soyuptur.	*Nicelerini boğazlamış.*
Kan kasaptuu boldu – dep,	*Han kasap oldu – diye,*
Dalay katın, caş baldar	*Nice kadın, küçük çocuk*
Cesir-cetim boluptur.	*Dul ve yetim olmuş.*
Tüpkö tüptüz cetiptir,	*Kökünü dümdüz kurutmuş,*
25400 Momun menen kayran curt	*Mazlumuyla yazık yurt*
Çın tügönüp ketiptir.	*Gerçekten tükenip gitmiş.*
Kattap adam barbaptır,	*Uğrayıp adam varmamış,*
Kançoro kaarın salat – dep,	*Kançoro kahrını salar – diye,*
Kabılgandı bek baylap,	*Yakalananı sıkı bağlayıp,*
Kılıçtap başın alat – dep,	*Kılıçla başını alır – diye,*
Akıldan köp curt şaşıptır.	*Nice yurt aklını şaşırmış.*
Aylasın tappay kıyla curt	*Çaresini bulamayıp nice yurt,*
Kançoronu körgöndö	*Kançoro'yu gördüğünde*
Katuu korkup şaşıptır.	*Fena korkup şaşırmış.*
25410 Kuturganday al çoçko	*Kudurmuş gibi o domuz*
Kup cañcalın salçu eken,	*Tam kavgasını salarmış,*
Karmatıp başın alçu eken.	*Yakalatıp başını alırmış.*
Kabırgasın söktürüp,	*Kaburgasını söktürüp,*
Kanın suuday töktürüp,	*Kanını su gibi döktürüp,*
Bekitip kolun baylatıp,	*Sıkıca elini bağlatıp,*
Kezikse kırgız, argındın	*Rast gelirse Kırgız'ın, Argın'ın*
Mintip şorun kaynatıp.	*Böylece çilesini kaynatıp,*
Kırgındı kızık baştatıp,	*Kırgını iyice başlatıp,*
Curt çurkurap, el dürböp,	*Yurt çığrışıp, el dalgalanıp,*
25420 Malı tügül canınan	*Malı şöyle dursun, canından*
Takır keçip taştatıp.	*Büsbütün vazgeçirtip.*
Catkan eken kürküldöp,	*Gürleyerek yatarmış,*
Köz kamanday zirkildep,	*Kor gözlü yaban domuzu gibi hırlayıp,*
Celdetinen çañ çıgıp,	*Cellâdından toz çıkıp,*
Kançoro kandan can çıgıp.	*Kançoro handan can çıkıp.*

Ordogo kirdi Külçoro
Celdetinen kenebey,
Azır ölör müşküldü
Buçkagına teñebey,
Tüpkü atası Çılaba
Tügöngön sayın tütögön,
Tügöngür cayın suraba.
Ölümdön kayra tartabı,
Kaarı toluk kankor – dep,
Kagış kılıp çıdaşpay,
Kıyanı çalıp köçö albay,
Öpkö carıp, ötö albay,
Kançoro kandan öç albay,
Al Külçoro tartabı?
Kıraan da oşol, şer da oşol,
Kıyın baatır taş kayrat,
Kılımga tatır er oşol,
Çubaktın uulu Çorogo
Amandaşkan ceri oşol.
Ak bolottun tukulu,
Öçöşünö tiygende,

Ordaya girdi Külçoro,
Cellâdına aldırmadan,
Şimdi ölme derdini
Tırnağına denk saymadan.
Ta kökten atası Çılaba,
Tükendikçe tüten,
O tükenesicenin hâlini sorma.
Ölümden geri döner mi,
Kahrı dolu hunhardır – diye,
Vuruşup hıncını almadan,
Yalçın yardan aşıp göçmeden,
Ciğer yarıp geçmeden,
Kançoro handan öç almadan,
O Külçoro geri döner mi?
Şahbaz da odur, arslan da odur,
Çetin bahadır, taş gayret,
Cihana bedel er odur;
Çubak'ın oğlu Çoro'ya
Selam verdiği yer işte orası.
Ak çeliğin soyu,
Öfkesine dokunulduğunda

Öz atasın öltürgön.
Alakeñ kandın tukumu –
Almambet uulu kıraanıñ,
Bilegi coon, taş cürök,
Arstan müçö çunagı.
Cetelengen batadan,
Cetim kalgan atadan,
Kırgızdardın kıraanı.
Arsılandın uyası,
Er Semetey murası,
Cay-caragın şaylanıp,
Uñgusu bolot, uçu kurç,
Uruşka çıkçu aybalta
Aybaltanı tayanıp,
Cetüüçüdöy ceeligip,
Cep salçuday celigip,
Uykudagı Kançoro

Öz babasını öldürmüştü –
Alake Han'ın soyu,
Almambet oğlu şahbazın,
Bileği kalın, taş yürek,
Arslan endamlı yavuz o.
Dua ile yedilip gelen,
Atadan yetim kalan,
Kırgızların şahbazı,
Arslanın yuvası,
Er Semetey'in mirası,
Pusatını kuşanıp,
Sapı çelik, ucu keskin,
Savaşa çıkan aybalta –
Aybaltaya dayanıp,
Yetişecekmiş gibi coşup,
Yiyip bitirecekmiş gibi kızışıp.
Uykudaki Kançoro,

Külçoro bargan kezinde,
Tamaşaga batıptır,
Çaçıkeydin koynunda
Uykudan turbay catıptır.
Bir emçekteş kuu çirkin,
Kançoro menen Külçoro
Atı uykaş kurgan bul çirkin,
Basarına col barbay,
Kaarduu müşkül çoçkogo
Külçorodon kol barbay,
Aybalta karmap burdu ele,
Kançoronu abam – dep,
Baatırlıgı başkaça
Balbandıgı bir kança,
Şay koldogon şer çoro,
Için körsöñ Çoronun
Cer cüzünön keñ ele,
Caralgan adam uulunan
Kay cerinen kem ele.
Keñ kökürök, içi adal,
Adamdan mınça cok ele.
Al kezekte Kançoro
El büldürgüç özü eken,

Külçoro vardığı zaman,
Eğlenceye dalmıştı,
Çaçıkey'in koynunda
Uykudan kalkmadan yatıyordu.
Aynı memeyi emmiş kurnaz canlar,
Kançoro ile Külçoro,
Adları denk düşmüş bu canlar;
Basacak yol bulamayıp,
Kahırlı belalı domuza
Külçoro'nun eli varmayıp,
Aybaltayı tutup çevirmişti,
Kançoro'ya ağam – deyip.
Bahadırlığı bambaşka,
Pehlivanlığı bir hayli,
Şah'ın koruduğu arslan çoro –
İçini görsen Çoro'nun,
Yeryüzünden genişti,
Yaratılmış âdemoğlundan
Hangi yeri eksikti ki.
Geniş göğüslü, içi temiz,
İnsanda böylesi yoktu.
O sırada Kançoro
El bozguncusunun ta kendisiymiş,

Kançorogo Külçoro
Takka mingen çoñ kanga
Salam bergen kezi eken.
Astına ıylap baruuga,
Tilge kelse Kançoro
Abake kılıp aluuga,
Zor kanga moynun burdu ele,
Tuugan ay dep caloorup,
Külçoro kepti kıldı ele:
«Salodon salom aleykim
Sandırgaluu Kançoro!» –
Külçoro keldi calınıp,
Moynuna buurçak salınıp:
«Adırmak zañgel kıyalaş,
Canıbız birge uyalaş,

Kançoro'ya Külçoro'nun,
Tahta çıkmış büyük hana,
Selam verdiği an imiş.
Önüne ağlayıp varmaya,
Dile gelirse Kançoro
Ağa edinmeye,
Ulu hana boynunu çevirmişti,
Ah kardeşim deyip yalvarıp,
Külçoro söze başlamıştı:
«Salavatla selâmünaleyküm,
Şevketli Kançoro!» –
Külçoro geldi yalvarıp,
Boynuna bağ vurup:
«Engebeli yarlar yan yana,
Canımız bir, yuvamız bir,

Akılga könsöñ abake,
Kekti suuga salıñız.
Kelgeniñdi, booruñdu,
Tuugan kılıp alıñız.
Ayrılgan baş cabılar,
Kol kıyrasa tañılar,
Bizge arman kaydan tabılar.
Bittey kezde biriktik,
Balalık kündö baş koşup,
Kenedey kündö kezigip,
Bir dayradan çalkıdık,
Bir uyadan talpındık.
Bir töşökkö catıştık,
Bir çoñoyup birge ösüp,
Birge çükö atıştık.
Tay-kunanday tebiştik,
Talaşıp emçek emiştik,
Birge cürüp oñolduk,
Bir tuugan bolup çoñoyduk.
Şorluu enem Kanıkey
Cürögü mayluu bolsun – dep,
Caya kesip cal berdi,
Kaymakka mıkçıp bal berdi,
Oñdop-soldop emçegin
Ekööbüzgö emdirdi.

Akla uyarsan ağacığım,
Kini suya bırakınız.
Sana gelen bu kardeşini, bağrını
Kardeş edinip alınız.
Yarılan baş kapanır,
El kırılsa sarılır,
Bize dert nereden kalır.
Bit kadarken birleştik,
Çocukluk gününde baş koşup,
Kene kadarken buluşup,
Bir ırmaktan çalkalandık,
Bir yuvadan çırpındık.
Bir döşekte yattık,
Bir büyüyüp birlikte serpilip,
Birlikte aşık attık.
Tay, kunan gibi tepiştik,
Yarışıp meme emiştik,
Birlikte yürüyüp onduk,
Öz kardeş olup büyüdük.
Bahtsız anam Kanıkey,
Yüreği yağlı olsun – diye,
Sağrı eti kesip yele yağı verdi,
Kaymağa bulayıp bal verdi,
Sağlı sollu memesini
İkimize emzirdi.

Kay duşmanga şorduu abam
Kaçan bölök dedirdi?
Cetim kaldık dedirbey,
Cergege eptep koşulduk.
Ereşen tartıp, er bolduk,
Er uulu menen teñ bolduk.
Bolcolsuzdan oñolduk,
Moyunça oynop çoñoyduk.
Kımbat abam barında,
Döölötü aman çagında,
Kımız içip, kız oynop,
Kılıç alıp, coo coolop,
Kırgınga kıyla barıştık.

Hangi düşmana, bahtsız ağam,
Ne zaman ayrı dedirtti?
Yetim kaldık dedirtmeden,
El içine güç bela karıştık.
Serpilip yetişip er olduk,
Er oğluyla denk olduk.
Umulmadık yerden onduk,
Boy boya oynayıp büyüdük.
Kıymetli ağam varken,
Devleti esen çağında,
Kımız içip, kızlarla oynayıp,
Kılıç alıp düşman kovalayıp,
Kırgına nice vardık.

Bütün kunduz terisin
Cara tartıp ciberip,
Bagalekke salıştık.
Ayza alıp birge booladık,
Ay, abake, beri tur,
Coonu birge cooladık.
Çalgındı birdey çalıştık,
Tübübüz birge uyalaş,
Çampandan cılkı alıştık.
Kargaday coldoş bolgonu,
Kan abam, kay cerde köñül kalıştık?
Toygo tokson soyuptur,
Kançoro menen Külçoro
Atın uykaş koyuptur.
Çalgındı çalıp çektedik,
Çalışkan coonu örttödük.
Atı uykaş çoro bolgonu
Keñ Talastı cer kıldık,
Kabılan abam kankor şer,
Kanat kuyruk biz bolup,
Aalamdı buzgan şer kıldık.
Buzuku çıgıp işine,
Koş tildüü çıgıp kişige,
Tabılbas adam kankordu,
Arbagı oor babamı –
Kabılan kankor abamı,

Kara cer menen teñ kıldık.
Buzukka tuulup can bolup,
Buudan şer közün cogotup,
Bu kırgızga kan bolduñ.
Keldik senin kaşıña,
Oygon, aba, coobun ber,
Döölöt keldi başıña.
Aytkanım uşul bilip al,
Agayin kaydan tabılat,
Kançoro aba, tilimdi al!
Asmandagı cıldızday,

Bütün kunduz derisini
Yırtıp parçalayıp,
Paçamıza geçirdik.
Mızrak alıp birlikte donandık,
Hey ağacığım, beri gel,
Düşmanı birlikte kovaladık.
Keşfe bir olup çıktık,
Kökümüz bir, yuvamız bir,
Çampan'dan yılkı aldık.
Karga kadarken yoldaş olalı,
Han ağam, hangi yerde gönül koyduk birbirimize?
Toyda doksan kesmişler,
Kançoro ile Külçoro –
Adlarını denk koymuşlar.
Keşif kolu çekip sınır tuttuk,
Sataşan düşmanı yaktık.
Adı denk çoro olalı
Geniş Talas'ı yurt kıldık;
Kaplan ağam hunhar arslan,
Kanat, kuyruk biz olup,
Âlemi bozan arslan kıldık.
İşine bozguncu çıkıp,
İnsana iki dilli çıkıp,
Bulunmaz insan hunharı,
Ruhu ağır atamı –
Kaplan hunhar ağamı –

Kara toprakla bir kıldık.
Bozgunculuğa doğmuş can olup,
Küheylan arslanı ortadan kaldırıp,
Bu Kırgız'a han oldun.
Geldik senin karşına,
Uyan ağa, cevabını ver,
Devlet kondu başına.
Dediğim budur, bilesin,
Kardeş nereden bulunur,
Kançoro ağa, sözümü tut!
Gökteki yıldız gibi

	Şerikteşe keteli.	*Ortak olup gidelim.*
	Agargan tañdın bozunday	*Ağaran tanın bozu gibi*
25580	Birikteşe keteli.	*Birleşip gidelim.*
	Altay minse arıgıs,	*Altay'a dek sürülse yorulmayan*
	Buudan bolup kalalı.	*Küheylan olup kalalım.*
	Murunku kekti talkalap,	*Eski kini paramparça edip,*
	Tübü cok suuga salalı.	*Dibi yok suya salalım.*
	Barmak tiştep, baş çaykap,	*Parmak ısırıp, baş sallayıp,*
	Baatır aba, tilimdi al,	*Bahadır ağa, sözümü tut,*
	Tuugan bolup alalı!	*Kardeş olup kalalım!*
	Armanım ayttım bilip al.	*Derdimi söyledim, bilesin.*
	Erendirsiñ kandırsıñ,	*Erensin, hansın sen,*
25590	Estep abam tilimdi al!	*Düşün ağam, sözümü tut!*
	Tuugan tüşüp beylime,	*Kardeşlik düştü gönlüme,*
	Karaanı tier beken – dep,	*Gölgesi değer mi ola – diye,*
	Kaçıp keldim kan abam	*Kaçıp geldim han ağam,*
	Kuldukta cürgön cerimden.	*Kullukta gezdiğim yerimden.*
	Tuugan eleñ uyalaş,	*Kardeştin, yuvadaştın,*
	Öçkön ottu tamızçı,	*Sönen ateşi tutuştur,*
	Ölgön candı tirgizçi!	*Ölen canı dirilt!*
	Üzülüp kettim ulaçı,	*Koptum, ekleyiver beni,*
	Al-abalım suraçı!	*Hâlimi hatrımı soruver!*
25600	Suukka toñdum tonuñ ber,	*Soğukta dondum, kürkünü ver,*
	Kayrıldım tuugan boldum – dep,	*Döndüm, kardeş oldum – diye,*
	Kayran abam Kançoro,	*Yaman ağam Kançoro,*
	Kayra külüp coobuñ ber.	*Gülerek cevabını ver.*
	Ölböy-citpey cutundum,	*Ölmeden yitmeden dişimi sıktım,*
	Kaarluu Kıyaz kolunan	*Kahırlı Kıyaz elinden*
	Kaçıp-şaşıp kutuldum.	*Kaça koşa kurtuldum.*
	Kalaymandı tozoktu,	*Kıyameti, cehennemi*
	Baştay kaçıp kutuldum.	*Daha baştan kaçıp kurtuldum.*
	Ayday katın Ayçürök	*Ay yüzlü kadın Ayçürök,*
25610	Abamdan kalgan kuramdı,	*Ağamdan kalan yadigârı,*
	Atı Seytek koyulgan	*Adı Seytek konulan*
	Taştadım Seytek muramdı.	*Seytek mirasımı bıraktım.*
	Ak albarstın mukumun,	*Ak çeliğin cevherini,*
	Amanat taştap men kaçtım,	*Emanet bırakıp ben kaçtım,*
	Abakem kandın tukumun.	*Ağam hanın dölünü.*

	Karan kıldım künümdü,	*Kararttım günümü,*
	Taştap keldim Kıyazga	*Bırakıp geldim Kıyaz'a*
	Abamdan kalgan inimdi.	*Ağamdan kalan kardeşimi.*
	Kemitip Kıyaz it kıldı,	*Kıyaz eksiltip it etti*
25620	Ceti kündük künümdü.	*Yedi günlük ömrümü.*
	Bir sayratıp kalayın,	*Bir şakıtayım bari,*
	Abam kan senin canıña	*Ağam han, senin yanında,*
	Tañdayda kızıl tilimdi,	*Damaktaki kızıl dilimi –*
	Kütüp alsañ kan abam,	*Kabul etsen han ağam*
	Külçoro şorduu iniñdi.	*Külçoro bahtsız kardeşini.*
	Aylık cerden lop tartkan,	*Bir aylık yoldan höpürdetip çeken,*
	Müyüzü bar karamar.	*Boynuzlu kara yılan,*
	Ilebi candı örttögön,	*Soluğu canı yakan,*
	Acıdaarday er Kıyaz	*Ejderha gibi er Kıyaz'ın*
25630	Çetinen kaçıp kutuldum.	*Ucundan kaçıp kurtuldum.*
	Çenebegen çoçkonun	*Ölçü bilmez domuzun*
	Örtünön kaçıp kutuldum.	*Yangınından kaçıp kurtuldum.*
	Karıp can kaçıp kutulbas,	*Garip can kaçıp kurtulamaz –*
	Temir arkan çoñ kıncı	*Demir urgan, büyük pranga*
	Torunan kaçıp kutuldum.	*Tuzağından kaçıp kurtuldum.*
	Kalsa candı kaysagan,	*Ele geçeni çiğneyip yutan,*
	Kaarluu Kıyaz kan içer,	*Kahırlı Kıyaz kan içici –*
	Kolunan kaçıp kutuldum.	*Elinden kaçıp kurtuldum.*
	Kanattuu uçup kutulbas,	*Kanatlı uçup kurtulamaz –*
25640	Kırk arkan boyluu çoñ zından	*Kırk urgan boyu derin zindan*
	Orunan kaçıp kutuldum.	*Çukurundan kaçıp kurtuldum.*
	Kayra tartpas çın caydı	*Geri dönülmez gerçek yeri*
	Körördö kaçıp kutuldum.	*Görecekken kaçıp kurtuldum.*
	Kayrılbastan düynödön,	*Dünyadan dönmemecesine*
	Ölördö kaçıp kutuldum.	*Ölecekken kaçıp kurtuldum.*
	Kanım çımçım bir kaşık,	*Kanım bir çimdik, bir kaşık,*
	Muunu üzülçü et caşık,	*Eklemi kopası etim körpe;*
	Kankor bolsoñ şer bolsoñ,	*Hunharsan, arslansan,*
	Tuuganga közdü salıñız.	*Kardeşe göz atınız.*
25650	Atı uykaş elek abamay,	*Adımız denkti, ah ağam,*
	Tuugan kılıp alıñız.	*Kardeş edinip alınız.*
	Kankorum – dep, şerim – dep,	*Hunharım – diye, arslanım – diye,*
	Körgönü keldim, oy aba,	*Görmeye geldim, ey ağa,*

Kazır senin koluña
Ölgönü keldim, oy aba!
Aytsa arman arılbas
Çın bir booruñ Külçoro,
Koluña mendey tabılbas!
Oylop, aba, sözümdü,
Karaan kıl, aba, özümdü!
Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas,
Üyrülüü-Maral, Kümüş-Tak –
Curt küzdöögö sen konsoñ,
Kara-Buura, Kan-Caylak –
Çatkal tozo men konsom,
Barmaktuu adam batabı,
Tırmaktuu duşman tiebi,
Bizge kızıgıp coo kelebi!
Aytkanım artık bilip al,
Asıl abam, tilim al!
Irıs aldı – ıntımak,
Birlikti koysok bir cerge,
Katılıp biröö kelebi
Karmaşıp duşman ceñebi?
Culunup biröö kelebi
Culkuşup duşman ceñebi?
Baatırsıngan batabı,
Sen ekööbüz biriksek,
Eteginñ biröö tartabı?
Cılamıştap kirebi,
Ekööbüz bolsok bir tuugan
Aba, cılkıñdı biröö tiebi?
Estep, abam, tilimdi al!
Ireñdin bütkön sanaasın,
Eç kim buzup alalbayt,
Birliktüü eldin kalaasın.

Ar kim cumşap kul kılat,
Birliksiz eldin balasın.
Bu sözümdü karaçı –
Kır cagıñda kıtay bar,
Mañdayıñda barañ bar,

Şimdi senin eline
Ölmeye geldim, ey ağa!
Söylense dert bitmez;
Gerçek öz bağrın Külçoro –
Eline benim gibisi geçmez!
Düşün, ağa, sözümü,
Beni gölgene al, ağa!
Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas,
Üyrülüü-Maral, Kümüş-Tak –
Yurt güzlüğüne sen konsan,
Kara-Buura, Kan-Caylak –
Çatkal'ı tutup ben konsam,
Parmaklı adam sokulur mu,
Tırnaklı düşman dokunur mu,
Bize göz dikip düşman gelir mi!
Dediğim yeğdir, bilesin,
Asil ağam, sözümü tut!
Kısmetin başı – birlik;
Birliği koysak bir yere,
Sataşıp biri gelir mi,
Tutuşup düşman yener mi?
Atılıp biri gelir mi,
Çekişip düşman yener mi?
Bahadır taslayan sokulur mu,
Sen ve ben birleşsek,
Eteğini biri çeker mi?
Süzülüp içeri girer mi,
İkimiz olsak öz kardeş,
Ağa, yılkına biri dokunur mu?
Düşün ağam, sözümü tut!
Gönlünde yatan muradını,
Hiç kimse bozup alamaz
Birlik olmuş elin kalesini.

Herkes buyurup kul eder
Birliksiz elin evladını.
Şu sözüme bir bak –
Sırt yanında Hıtay var,
Karşında tüfek var,

Başıñda müşkül talaan bar,
Bastaşkan duşman dalay bar.
Aytkanım akıl bilip al,
Kançoro abam, tilimdi al!
Sen kalıpsıñ kan abam,
Ordo kütüp uul bolup,
Men cürömün kan aba,
Cedigerge kul bolup.
Adırda cılkı altı san,
Altı san cılkı kayırçı,
Tübübüz birge bir tuugan
Kulduktan baştı ayırçı!
Kunanıñ bagıp buudan kıl,
Moynuna kurun salınıp,
Kuluñ keldi calınıp,
Kurbaldaş abam, tuugan kıl!
Askabız birge kıyalaş,
Aba biz elek uyalaş!
Senin bir tuuganıñ Külçoro,
Tütöp turgan miltenin
Çogunan kaçıp kutuldum,
Araanday ooz barañdın
Ogunan kaçıp kutuldum.
Acıdaar zaarduu Kıyazdın
Kolunan kaçıp kutuldum.
Kaça-kaça celemin,
Kayran başım kordukta.
Er kayratın salar – dep,
Tübübüz birge uyalaş
Acıratıp alar – dep,
Karaan kıldım, bel kıldım,
Kan abam seni şer kıldım.
Kıymaluu cagdan, kırk kilem,
Cigiti balban, kızı altın

Kızıktuu kırgız kayran curt,
Eliñ esen catabı?
Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas –
Adırında altın bar,

Başında dert, yağma var,
Üstüne yürüyen düşman nice var.
Dediğim akıldır, bilesin,
Kançoro ağam, sözümü tut!
Sen kalmışsın han ağam,
Orda tutup oğul olup;
Ben gezerim han ağa,
Cediger'e kul olup.
Kırlarda yılkı altı tümen,
Altı tümen yılkıyı çeviriver;
Kökümüz bir, öz kardeşiz,
Kulluktan başımı kurtarıver!
Kunanını besleyip küheylan et;
Boynuna kuşağını asıp
Kulun geldi yalvarıp,
Yaşıt ağam, kardeş kıl!
Kayamız bir, yamaçdaşız,
Ağa, biz yuvadaştık!
Senin öz kardeşin Külçoro –
Tütüp duran fitilin
Korundan kaçıp kurtuldum,
Ağzı mağara gibi tüfeğin
Okundan kaçıp kurtuldum,
Ejderha zehirli Kıyaz'ın
Elinden kaçıp kurtuldum.
Kaça kaça koşup dururum,
Yazık başım horluktadır.
Er gayretini gösterir – diye,
Kökümüz bir, yuvadaşız,
Ayırıp kurtarır – diye,
Sığınak bildim, bel bildim,
Han ağam, seni arslan bildim.
Nakışlı yastık, kırk kilim,
Yiğidi pehlivan, kızı altın,

Görklü Kırgız, yazık yurt –
Elin esen yatıyor mu?
Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas –
Kırında altın var,

Küñgöyündö kümüş bar,
Toosunda karı bar,
Böksösü tokoy-çarı bar,
Caralgan sonun baarı bar.
Özöndüü Keñ-Kol, keñ Talas
Ceriñ esen catabı?
Kırmızı köynök, ayça bel,
Uzuñ esen catabı?
Oymok ooz, boto köz
Kızıñ esen catabı?
Murunku kezde kan aba,
Muzdak şamal cel bolduñ.
Kek oyloboy kan aba
Tuugan bolçu men boldum.
Kürdöösün ukkun sözümdün,
Kütüp al aba özümdü,
Taptap salsañ kan aba,
Tartınıp coodon kaytpagan,
Aşuu zoñkok beldirmin.
Koluña alsa kozgolbos,
Emil çokmor mendirmin.
Agızsa kubañ kandırgan,
Aykırsa açuu özü şer
Artık tuugan mendirmin.
Ugup al, abam, sözümdü,
Kütüp al, abam, özümdü.
Ayzakerge tabılgıs,
Kara bolot kurçtaymın,
Kabılıp duşman kol salsa,
Kardın cara muştaymın,
Dobul kaksa cel tiybes,
Buluñduu tokoy çerdirmin.
Ay-aalamdı buy kılgan
Aç aykırık, kuu süröön,
Aybatı katuu erdirmin.
Kütüp al, aba, özümdü,

Elçige kelgen ırısmın.
Kütpöy koysoñ kokustan,

Güneyinde gümüş var,
Dağında karı var,
Yamacında orman, çalısı var,
Yaratılmış güzelin hepsi var.
Vadili Keñ-Kol, geniş Talas –
Yerin esen yatıyor mu?
Kırmızı gömlekli, ay gibi ince belli
Gelinin esen yatıyor mu?
Yüksük ağızlı, ahu gözlü
Kızın esen yatıyor mu?
Eski zamanda han ağa,
Soğuk rüzgâr, yel oldun.
Kin gütme han ağa,
Kardeş ol; ben oldum bile.
Sözümün özünü dinle,
Kabul et ağa beni;
Beni yetiştirirsen han ağa,
Çekinip düşmandan dönmeyen
Yüce sarp bir geçidim ben.
Eline alsan yerinden oynamaz
Emil ağacından topuzum ben.
Akıtsan susuzluğunu kandıran,
Haykırsa sesi acı, kendisi arslan,
Üstün bir kardeşim ben.
Dinle ağam sözümü,
Kabul et ağam beni.
Mızrakçıya bulunmaz
Kara çelik keskinliğindeyim;
Çatıp düşman saldırırsa
Karnını yara yumruklarım;
Bora dövse yel işlemez
Kuytulu sık ormanım ben.
Ay-âlemi perişan eden
Aç haykırış, yaman nara,
Heybeti katı bir erim ben.
Kabul et, ağa, beni,

Elçi olarak gelen kısmetim ben.
Kabul etmezsen kazara,

Cañcaldaşsañ okustan,
Cadalduu müşkül uruşmun.
Tulpar minse aşalgıs,
Kırañduu çalkak bel keldi.
Ay-aalamdı buy kılçu,
Kabılan iniñ şer keldi» –
Uşintip aytıp Külçoro
Kançorogo turdu ele,
Kaarluu çoçko Kançoro
Kapırdı Kuday urdele,
Ok ötpös tondu camınıp,
Körsöñ türü uşunday,
Kök colborstoy çamınıp,
Kamanday kaşka köz caynap,
Karsıldata tiş çaynap,
Kulasın kuuy kaçkansıp,
Kuturgurdu kördüñbü
Kurcunda pulun çaçkansıp?
Tutkagı karmap buzulup,
Tutalandı buzulup,
Kaarlanıp küülönüp,
Kançoro turdu düpüldöp,
Külçorogo süylönüp:
«Ceti-Özöndü cerdegen,
Alışıp duşman ceñbegen,
Töbödön cıldız boz bolgon,
On eki tamır kozgolgon,
O düynölük dos bolgon.
Ak buuday danın çaynaşıp,
Keleme alıp karmaşkan.
Al-akıbalga karaşıp,
Ak bolot mizin calaşıp,
Bilgizbey kat berişken,
Dos bolup sözgö kelişken.
Bagıştın uulu er Kıyaz
Ata, Kıyaz kul, saa kılbasam,
Kıyrıñı cançıp kırbasam,
Tobuña tozok salbasam,

Kavgaya tutuşursan ansızın,
Belalı çetin bir savaşım ben.
Tulpar binse aşılmaz,
Sırtlı, engin bir bel geldi.
Ay-âlemi perişan eden
Kaplan kardeşin arslan geldi» –
Böyle söyleyip Külçoro
Kançoro önünde durmuştu.
Kahırlı domuz Kançoro –
Kâfiri Tanrı çarpmıştı ya –
Ok geçmez kürkü bürünüp,
Görsen sureti işte böyle:
Boz kaplan gibi atılıp,
Kaman gibi akıtma gözü alev saçıp,
Çatır çatır diş sıkıp,
Kula atını kovup kaçırmış gibi –
Şu kudurmuşu gördün mü –
Heybedeki parasını saçmış gibi?
Nöbeti tutup bozulup,
Köpürüp öfkeden bozulup,
Kahırlanıp hızlanıp,
Kançoro dikildi gümbürdeyip,
Külçoro'ya söylenip:
«Yedi-Özön'ü yurt edinen,
Tutuşup düşmanın yenemediği,
Tepemizde yıldız boz olmuş,
On iki damar oynamış,
Öbür dünyalık dost olmuş.
Ak buğday tanesini çiğneşip,
Kelime getirip el tutuşan,
Hâl hatır gözetişen,
Ak çelik ağzını yalaşan,
Sezdirmeden mektup verişen,
Dost olup söz kesişen –
Bagış'ın oğlu er Kıyaz.
Bre Kıyaz kul, sana yapmazsam,
Yöreni ezip kırmazsam,
Topluluğuna cehennem salmazsam,

Toktotpoy çaap albasam,
Kançoro bolboy ölöyün,
Karap tur, saa kılbasam,
Kaltırbay kalkıñ kırbasam!
Baatır Kıyaz men desem,
Botom, katın Kıyaz turbaybı?
Turgan Kıyaz dep cürsöm,
Uçasınan bir Kuday,
Urgan Kıyaz turbaybı?
Ötkön cıldın küzündö,
Bolgon caydın teñinde,
Kan-Cayloonun kezinde,
Altı külük at berdim,
Alakanday kat berdim.
Tili catık özündö,
Bizge duşman zilinde,
Külçoronu karma – dep,
Can tındırıp cayla – dep,
Kılıçtap başın algın – dep,
Dünüyödön cogotup,
Tındım kılıp salgın – dep.
Kançoro arstan bolboptur,
Oñbogon Kıyaz oñboptur.
Çık etpes salıp kübümö,
Bagıştın uulu er Kıyaz,
Öltür desem til albay,
Cetken eken tübümö.
Kalıñ kazgan orumdu,
Kaynatkan kalıñ şorumdu,
Torogon eken columdu,
Körgözgön eken sonundu.
Cedigerdin er Kıyaz,
Arbıtkan eken duşmandı,
Cibergen eken özümö
Kul Külçoro duşmandı.
Cedigerdin Kıyazdı,
Er eken desem cer eken,
Kayratı bas, zaarı cok,
Katından tömön neme eken.

Durdurmadan vurup almazsam,
Kançoro olmayayım, öleyim;
Bak da gör, sana etmezsem,
Halkını bırakmadan kırmazsam!
Bahadır Kıyaz derdim ben,
Ah yavrum, kadın Kıyaz'mış meğer!
Er sandığım Kıyaz'ken,
Sağrısına Tanrı'nın
Vurduğu Kıyaz'mış meğer!
Geçen yılın güzünde,
Olan yazın ortasında,
Kan-Cayloo vaktinde,
Altı yürük at verdim,
Avuç kadar mektup verdim.
Dili akıcıydı içinde,
Özünde bize düşman:
Külçoro'yu yakala – diye,
Canını söndürüp gebert – diye,
Kılıçla başını al – diye,
Dünyadan yok edip,
Sesini kesip bitir – diye.
Kançoro arslan olmamış,
Onmaz Kıyaz onmamış.
Çıt çıkarmadan sinsice,
Bagış'ın oğlu er Kıyaz,
Öldür dedimse söz dinlemeyip,
Kökümü kurutmuş meğer.
Derin kazılmış çukurla
Kaynatmış koyu çilemi,
Kesmiş meğer yolumu,
Göstermiş meğer görülmedik oyunu.
Cediger'in er Kıyaz'ı
Çoğaltmış meğer düşmanı,
Göndermiş meğer bana
Kul Külçoro düşmanını.
Cediger'in Kıyaz'ını
Er sanmıştım, yerin dibiymiş,
Gayreti kıt, zehri yok,
Karısından aşağı biriymiş.

Kalk işenbes çoçkogo,	*Halkın inanmadığı domuza,*
Kara cer menen teñ eken.	*Kara toprakla bir imiş.*
Kayratı cok, suu cürök,	*Yürek yok onda, sulu yürek,*
Kayguulga çıkpas kem eken.	*Keşfe çıkmaz, eksik imiş.*
Kalıñ kara cediger –	*Kalabalık kara Cediger –*
25850 Anı kay cerde baatır dedi eken.	*Ona hangi yerde bahadır demişler ki?*
Buraluu bolot zulpukor,	*Burmalı çelik Zülfikâr'ı,*
Imergenin karaçı.	*Nasıl kaptığına bir bak.*
Botom, cılkıda cürgön örttöngür,	*Yavrum, yılkıda gezen kavrulası,*
Cılmaygan duşman, bir kulun	*Sırıtan düşman, bir tayı*
O, botom, cibergenin karaçı!	*Ah yavrum, salıverdiğine bir bak!*
El öydögö tartarda,	*El yaylaya göçerken,*
At kara til mezgilde,	*Atın dili kararan çağda,*
Caykalıp ırañ catkanda,	*Yeşillik salınıp yattığında,*
Mal celege suu çurkap,	*Mallar yeleye koşuşup,*
25860 Ala mayın çaçkanda,	*Ala yağını saçtığında,*
Ciberbesem kolumdu.	*Salmazsam ordumu üstüne,*
Ata, seni Kıyaz, kul,	*Ah seni Kıyaz, kul seni,*
Körgözbösöm sonundu!	*Göstermezsem sana görülmedik günü!*
Ceriñe çiyip sızıktı,	*Yurduna çizmezsem çizgiyi,*
Eliñe salıp kızıktı,	*Eline salmazsam temaşayı!*
Kambarıñdı kanıñdı,	*Kambar'ını, hanını,*
Kaltırbay kırıp ciberdiñ,	*Sağ komadan kırıp geçirdin,*
Kasiettüü kanıñdı.	*O kutlu hanını.*
Baatır Kıyaz men desem,	*Bahadır Kıyaz derdim ben,*
25870 Katın Kıyaz turbaybı,	*Karı Kıyaz değil miymiş,*
Oolukmam karmap okustan,	*Cinnetim tuttu ansızın,*
Oy cinim keldi kokustan,	*Ah, öfkem geldi birdenbire,*
Bagıştın uulu er Kıyaz,	*Bagış'ın oğlu er Kıyaz,*
Er Kıyaz emes cer Kıyaz,	*Er Kıyaz değil, yer Kıyaz,*
Aytkan tildi albagan,	*Söylenen sözü dinlemeyen,*
Aydagan colgo baspagan.	*Gösterilen yola basmayan.*
Özü ölçölöp bile albas,	*Kendi ölçüp bilemeyen,*
Bilgenden aytsa tildi albas,	*Bilen söylese söz almayan,*
Kereñ kıyal kecir kul,	*Sağır huylu, inatçı kul,*
25880 Kerişip birdi kılbasam.	*Onunla çekişip bir iş görmezsem,*
Kep kılbay canın kıybasam,	*Söz etmeden canını kıymazsam,*
Kakşasa ukpay kebimdi,	*Bağırsam da dinlemez sözümü,*

Karacoltoy Kıyaz kul	*Uğursuz Kıyaz, o kul,*
Ketirdi menin ebimdi.	*Bozdu benim düzenimi.*
Er Semetey ölgöndö	*Er Semetey öldüğünde*
Eçen düynö, san mülkün	*Nice dünyalık, sayısız mülkü*
Kamçıga çenep bölgöndö.	*Kamçıyla ölçüp böldüğünde.*
Ayçürök menen Külçoro	*Ayçürök ile Külçoro'yu*
Olcogo eköön bergende	*İkisini ganimet diye verdiğinde,*
25890 Oñ dalısın oygun – dep,	*Sağ kürek kemiğini oy diye,*
Altı cıl otun kötörtüp,	*Altı yıl odun taşıtıp,*
Kordop cürüp soygun – dep,	*Horlaya horlaya boğazla diye,*
Tırpı-türün ketirip,	*Perişan edip her hâlini,*
Acalın kordop cetkizip.	*Ecelini horlukla eriştirip.*
Celkesin cetik oygun – dep,	*Ensesini iyice oy diye,*
Cetiltpey cürüp soygun – dep,	*Erdirmeden yürütüp boğazla diye,*
Kılıçtap başın çap dedim,	*Kılıçla başını vur dedim,*
Ciligin cerge kak dedim.	*İlik kemiğini yere çak dedim.*
Celkesin kesip oy desem,	*Ensesini kesip oy desem,*
25900 Cetiltpey cürüp soy desem,	*Erdirmeden yürütüp boğazla desem,*
Al aytkan tilim albastan,	*O, söylediğim sözü almadan,*
Aydagan colgo basbastan,	*Gösterdiğim yola basmadan,*
Müşkül iş baykap körböstön,	*Müşkül işi sezip görmeden,*
Aytkanım kılıp berbesten,	*Dediğimi yapıvermeden,*
A degen sözgö könböstön,	*İlk söylenen söze uymadan,*
Ceti-Özöndü cer kılıp,	*Yedi-Özön'ü yurt edinip,*
Azelde duşman çoronu,	*Ezelden düşman çoroyu,*
At kötörgüs zor kılıp,	*At taşıyamaz denli zorlu kılıp,*
Ak kübö tondu kiygizip,	*Ak zırh kaftanı giydirip,*
25910 Aybandan zorun mingizip,	*Hayvanın en irisine bindirip,*
Araçı kılıp duşmandı,	*Düşmanı arabulucu kılıp,*
Kaşaytıp candı küygüzüp,	*Canı dağlayıp yakarak,*
Kızıtalak Kıyazdın	*Lanet olası Kıyaz'ın*
Kılgan işin kördüñbü?	*Yaptığı işi gördün mü?*
Bu kızıtalaktı ciberip,	*Bu lanet olasıyı gönderip,*
Kılgan işin kördüñbü?	*Yaptığı işi gördün mü?*
Kıstap candı küygüzüp,	*Sıkıştırıp canı yakarak,*
Turgandıgın kördüñbü?	*Karşımda durduğunu gördün mü?*
Öpkö carıp öt alçu,	*Ciğer deşip öd koparan,*
25920 Ötkörö duşman kaarduunu,	*Aşırı düşman, kahrı katıyı,*

Ata öröpkügön cediger
Ölçösün Kuday urganın,
Ötkörö duşman zilinde,
Tutunup ölgön kuturgur
Özümö cumşap turganın...

Ah, kabarıp coşan Cediger,
Tanrı çarpmışın haddini bilsin,
Özünde koyu düşman olanın,
Tutuşup ölesi kudurmuşun
Onu bana saldığını gör...

Ata Bagıştın uulu er Kıyaz,
Er Kıyaz emes cer Kıyaz,
Kızıtalak bul kuldu
Oşo kündön uşu kün,
Can-cagın cara teppeptir,
Kabırgasın sökpöptür.
Balbandar menen baspaptır,
Cer tömpöygön çoçkonu
Uşu küngö cançpaptır.
Tomsortup tozok salbaptır,
Cer tompoytup kalbaptır.
Ötkön aydın küzündö,
Altı külük at berip,
Alakanday kat berip,
Ayçüröktü karma – dep,
Kıñşılagan kançıktı
Kısırakka bayla – dep,
Kursakta kalgan kuu molo
Kemeline keltirbey,
Kesirlüünün tukumun
Keçiktirbey cayla – dep,
Celkelep boorun ez dedim,
Cadalduu duşman can koyboyt,
Uşu turgan Kançoro,
Kaltırbay başın kes dedim.
Kançalık aytsam til albay,
Uu açıtat kübümö,
Köp işensem cediger
Cetmek boldu tübümö,
Kazmak boldu orumdu,
Bilbestik menen dos bolup,
Kaynatmak boldu şorumdu.
Çıgarmak boldu ırımdı,

Ah, Bagış'ın oğlu er Kıyaz,
Er Kıyaz değil, yer Kıyaz,
Lanet olası bu kulu
O günden bugüne dek,
Bağrını yarıp tepmemiş,
Kaburgasını sökmemiş.
Pehlivanlarla üstüne yürümemiş,
Yerde böğüren o domuzu
Bugüne dek mızraklayıp ezmemiş.
Sindirip başına azap açmamış,
Yerini tümsek mezar edip komamış.
Geçen ayın güzünde,
Altı yürük at verip,
Avuç kadar mektup verip,
Ayçürök'ü yakala diye,
Sızlanıp duran kancığı
Kısır kısraklara bağla diye,
Karında kalan o uğursuzu
Kemaline erdirmeden,
Belalının tohumunu
Geciktirmeden temizle diye,
Enseleyip bağrını ez dedim,
Azgın düşman can komaz,
İşte şurada duran Kançoro,
Sağ komadan başını kes dedim.
Ne kadar desem söz dinlemez,
Zehir katar oldu küpüme,
Çok güvendiğim Cediger
Kökümü kurutmak oldu,
Kuyumu kazmak oldu,
Bilmezlikle dost olup,
Kara bahtımı kaynatmak oldu.
Kötü namımı çıkarmak oldu,

Bügün ayttırmak boldu sırımdı.
Caldıratıp közümdü,
Öltürmök boldu özümdü.
Özümö cumşayt kuturgur
Cara tartçu börümdü.
Kıyalı kıyşık tübündö,
Kızıtalak duşman zilinde,

Bugün sırrımı söyletmek oldu.
Gözümü yaşartıp yalvartıp,
Öldürmek oldu beni.
Kudurmuş, bana salar oldu
Paralayıp yırtan kurdunu.
Huyu kökünden eğri,
Lanet olası, özünde düşman,

Bu Külçoro çoçko cogolboyt.
Külçoro tirüü turganda,
Kançoro işi oñolboyt.
Cin algan temir kurç emes,
Cılas kalgır, curt emes.
Başka temir kurç bolboyt,
Bul örttöngön çoçko curt bolboyt.
Bul ar kaçandan bir kaçan
Közü çagır, çaarı bar,
Kebinde kermek kaarı bar,
Buttap altın zer bersem,
Içinde ketpes zaarı bar,
Bu köödönündö çaarı bar.
Adamdan bölök barkı bar,
Altı cıl mayga bölösöm,
Adal bolbos karkıbar
Ata, Kıyaz, eselek,
Aram kuldu ciberdi.
Bügün kul kuturup oñ kılbay,
Bügün kurugan candı soo kılbay,
Bügün añtara serpip meni alat,
Aytılgan kırgız eldi alat.
Adırluu Talas cerdi alıp,
Ceti-Özöndö cediger
Cer mayışkır seni alat.
Talkalap tartıp uzdu alat,
Tartuuga ber dep kızdı alat,
El baştagan kandı alat,
Olcogo tiyip maldı alıp,
El küzdögön beldi alıp,
Eçendi oylop kır kılıp,

Bu Külçoro domuz yok olmaz.
Külçoro sağ durdukça,
Kançoro'nun işi düzelmez.
Cin çarpmış demir keskin olmaz,
Yok olası, yurt da olmaz.
Başka demir keskin olmaz,
Bu kavrulası domuz yurt olmaz.
Bu, ezelden beri her zaman
Gözü çakır, alacası var,
Sözünde acı bir kahır var,
Batman batman altın versem,
İçinde gitmez zehri var,
Göğsünde kara alacası var.
Âdemden başka bir hâli var,
Altı yıl yağa bulasam,
Helalleşmez o azman,
Ah Kıyaz, ahmak Kıyaz,
Haram kulu gönderdi.
Bugün kul kudurup hayır komaz,
Bugün kurumuş canı sağ komaz,
Bugün altüst edip beni alır,
Adı anılan Kırgız elini alır.
Engebeli Talas yurdunu alıp,
Yedi-Özön'deki Cediger'i,
Yer yarılasıca, seni alır.
Parçalayıp çekip ustaları alır,
Armağan ver deyip kızları alır,
Ele baş olan hanı alır,
Ganimete konup malı alıp,
Elin beklediği beli alıp,
Nicesini düşünüp kırıp geçirip,

Tutanıp ölgön bul çoçko
Ay-aalamga çır kılıp,
Kaarlanıp kakaysa,
Kargış tiygen bul itten,
Kagışkan tirüü kalabı?
Teñelip adam oñobu,
Teñ kelişken bolobu?
Ata, Kıyaz ay, seni...
Kayratı kıska, zaarı az,

Tutuşup ölesi bu domuz
Ay ile âleme kavga salıp,
Kahırlanıp dikilirse,
Beddua değmiş bu itten,
Onunla çarpışan sağ kalır mı?
Ona denk gelen insan onar mı,
Denk gelebilen olur mu?
Ah Kıyaz ah, seni...
Gayreti kısa, zehri az,

Olda, katın çalış ay, seni,
Olcolop kolgo tüşürüp,
Özüm karmap turganda,
Eki közün kaşaytıp,
Özüm oyboy ne boldum!
Tındım kılıp çoçkonu,
Özüm soyboy ne boldum!
Kırgındı kızık baştabay,
Kokuy bolgon ekenmin.
Karısı toluk, zaarı küç,
Karan kalgan çoçkonu,
Özüm soyup taştabay,
Kokuy bolgon ekenmin.
Bul ayagan karaluu,
Coo ayagan caraluu.
Kıyal boşop köp oorup,
Körüp kalgan ekenmin.
Kıyazga urgan işenip,
Ölüp kalgap ekenmin.
Töşöktön turup caylanbay,
Ce kını cok kılıç baylanbay.
At arıtıp cer çalıp,
Kıranday cerdi aylanbay,
Caman ölöt ekenmin.
Can birgem Kıyaz dep cürüp,
Aram ölör ekenmin.
Etek-ceñdi culdurup,
Okton ölör ekenmin,
Emgektüü cerim örttönüp,

Vay, karı kılıklı vay, seni,
Tutsak edip ele geçirip,
Kendim yakalamışken,
İki gözünü kör edip,
Kendim oymadan nettim ben!
Domuzun işini bitirip,
Kendim boğazlamadan nettim ben!
Kırgını coşkuyla başlatmadan,
Vay, ne gafil olmuşum.
Bileği dolgun, zehri güçlü,
Kahrolası o domuzu,
Kendim kesip atmadan,
Vay, ne gafil olmuşum.
Bunu esirgeyen karalar bağlar,
Düşmana acıyan yaralı kalır.
Huyum gevşeyip, çok hastalanıp,
Bu günleri görür olmuşum.
Çarpılmış Kıyaz'a güvenip,
Ölmüş gitmişim meğer.
Döşekten kalkıp yerleşmeden,
Ya da kınsız kılıç kuşanmadan.
At yorup yer dolaşıp,
Şahin gibi yeri dolanmadan,
Kötü ölecekmişim ben.
Can yoldaşım Kıyaz diye diye,
Haram ölecekmişim ben.
Etek yenimi yoldurup,
Oktan ölecekmişim,
Emek verdiğim yurdum yanıp,

Çokton ölör ekenmin.
Kaarduu duşman Külçoro,
Kuldan ölör ekenmin.
Akırettik dep cürüp,
Abiyiri taykı, köönü pas
Oñolbogon er Kıyaz,
Mından ölör ekenmin».
Salam aytıp Külçoro
Samırday kakşap çın aytıp,
Tuuganbız dep turganı,
Tutalanıp kıykırıp,

Kordan ölecekmişim.
Kahırlı düşman Külçoro,
Kuldan ölecekmişim.
Ahiretlik kardeş diye diye,
Arı kıt, gönlü alçak,
Onmaz er Kıyaz elinden,
Bundan ölecekmişim».
Selam verip Külçoro
İçten sızlayıp doğruyu söyleyip,
Kardeşiz deyip durması –
Alevlenip haykırması –

Al Kançoro baatırdı
Tuura Kuday urganı!
Çılgıy içi ört calın
Çımırkanıp küülönüp,
Çıday albay küülönöt.
Ceti-Özöndö er Kıyaz –
Er Kıyazga süylönüp,
Küñgürönöt küülönüp,
Kürküröp bölök süylönüp,
Küp-küp etip Kançoro
Cutuuçuday türlönüp,
Aybat cagı colborstoy,
Alışkan aman bolbostoy,
Eñ kayratı şamalday,
Eselek tuugan kuturgur
Alapayın, aylasın
A Kançoro tabalbay,
Kök kamanday kürküröp,
Körüp turgan pendenin,
Azat boyu dürküröp,
Çagılganday çartıldap,
Kök askarday balkıldap,
Köödönündö küülönüp,
Külçorogo katılbay
Er Kıyaz kayda ketken – dep,
Cedigerge süylönüp,
Celigip turdu Kançoro

O Kançoro bahadırı
Düpedüz Tanrı çarpmış!
İçi baştan başa ateş, alev,
Gerilip coşup güçlenip,
Dayanamayıp köpürüyor.
Yedi-Özön'de er Kıyaz –
Er Kıyaz'a söylenip,
Homurdanıyor köpürerek,
Gürleyip başka türlü söylenip,
Küt küt vurup Kançoro
Yutacakmış gibi kılıktan kılığa girip,
Heybetli yanı kaplan gibi,
Tutuşanı sağ komaz gibi,
Gücü kuvveti kasırga gibi,
Ahmak kardeş, kudurası,
Ne yapacağını, çaresini
O Kançoro bulamayıp,
Boz yaban domuzu gibi gürleyip,
Bakıp duran kulun
Bütün bedeni ürperip,
Şimşek gibi çatırdayıp,
Gök yalçın dağ gibi salınıp,
Göğsünde öfkesi kabarıp,
Külçoro'ya sataşmadan,
Er Kıyaz nereye gitti diye,
Cediger'e söylenip,
Kudurup coştu Kançoro,

	Kuturgandan küülönüp,	*Kudurmuşçasına köpürüp,*
	Kulcuñdap eçen süylönüp,	*Kasılıp nice söylenip,*
	Kürkürödü kamınıp,	*Gürledi hazırlanıp,*
	Abaylap körsö Kıyazı –	*Dikkatle baksa Kıyaz'ı –*
	Kışkı kirgen buuraday,	*Kışın kızmış buğra gibi,*
	Turgan eken çamınıp,	*Saldırmaya davranmış duruyormuş,*
	Örttönüp içi kamıgıp,	*İçi yanıp kavrulup,*
26080	Turgan karan kün bolup,	*Kara gün kesilip durmuş,*
	Köödöngö şaytan cin tolup,	*Göğsüne şeytan, cin dolup,*
	Canı tutam cün bolup,	*Canı bir tutam yün olup,*
	Kayrattanıp kamıgıp,	*Gayrete gelip kederlenip,*
	Kaymana cañcal tabılıp,	*Beklenmedik kavga bulunup,*
	Kançoro turdu çamınıp,	*Kançoro durdu davranıp,*
	Şay koldogon Külçoro	*Pirlerin koruduğu Külçoro*
	Caynagan kızıl çok ele,	*Işıl ışıl kızıl kor idi,*
	Caralganda cok ele,	*Doğduklarından beri yoktu*
	Caman aytıp çır kılbay	*Kötü söyleyip kavga etmek –*
26090	Bir kızıkka batışkan.	*Aynı safayı sürmüşlerdi.*
	Egiz bolup cürüşüp,	*İkiz olup gezişip,*
	Birge çükö atışkan.	*Birlikte aşık atmışlardı.*
	Kenedey kezde kezigip,	*Küçücükken karşılaşıp,*
	Kızılet bala kezind	*Kıpkızıl bebek çağında*
	Bir töşöktö catışkan.	*Bir döşekte yatmışlardı.*
	Bir öskön cakın agası,	*Birlikte büyüyen yakın ağası,*
	Akılga dıykan Külçoro,	*Akılda derya Külçoro,*
	Kaarı katuu Kançoro,	*Kahrı katı Kançoro,*
	Kapilet baskan çoçkonu,	*Gafil basan o domuzun,*
26100	Kaarluu cerin karaçı –	*Kahırlı hâline bir bak –*
	Tutalanıp kürköröp,	*Alevlenip gürlüyor,*
	Abaylap körgön kişinin	*Dikkatle bakan kişinin*
	Azat boyu dürköröp,	*Bütün bedeni ürperiyor,*
	Kançoro turdu küülönüp,	*Kançoro durdu köpürerek,*
	Külçoro turdu calınıp,	*Külçoro durdu yalvararak,*
	Kançoro kandan küç körüp,	*Kançoro hanlığından güç alıp,*
	Kaarın tögüp küülönüp,	*Kahrını döküp köpürüp,*
	Külçorogo süylönüp,	*Külçoro'ya söylenip,*
	Aykırık salıp, bek taştap,	*Nara atıp, sert bağlayıp,*
26110	Balalık dümök kep baştap:	*Çocukça belalı söz başlatıp:*

«Atañdın körü, Külçoro,
Kuturgan kuytu cindi kul,
Körünböy cogol közümö
Coloboy bat ket özümö!
Kaarım kelip kakaysam,
Kabılba mınday cinime!
Çımırkanıp çıñdansam,
Tirüüdön kaytıp ölösüñ.
Kayra tartpas çın cayda
Kaarlansam körösüñ,
Çın müşkül salam türüñö
Çırıldagan Külçoro,
Çındasam cetem tübüñö!
Menin celdetterim ceti miñ,
Cetik buyruk bir kılsam,

Cetemin saa çır kılsam,
Ceke özüñ turup netesiñ,
Cetigiñ ekööñ bolsoñ da
Cerge kirip ketesiñ!
Kulculuñdap süylöbö,
Kaalaganıñ alarsıñ,
Katuu cinim karmasa
Karalduu abañ canına
Ayaktaşa kalarsıñ!
Kayra tartkıs çın cayga
Kurgurum, katuu cin kelse,
bararsıñ!
Özöndüü Keñ-Kol, keñ Talas,
Ölçösün algan col ele,
Sen gana turgur kuturgur,
Senin karaldı kılgan arkañdı,
Baranı toodoy babañdı,
Bayakı köödök abañdı,
Añtara saygan kol uşul.
Artı sasık örttöngür,
Azır saa aytkan coop uşul:
– Coloboy ket özümö,
Cobotup başıñ albayın,

«Kahrolasıca Külçoro,
Kudurmuş, sinsi, deli kul,
Gözüme görünmeden yok ol,
Yanıma yaklaşmadan çabuk git!
Kahrım gelip dikilirsem,
Böylesi öfkeme çatma!
Gerilip kuvvetlenirsem,
Diri diri döner, ölürsün.
Geri dönülmez gerçek yurtta
Kahırlanırsam görürsün,
Hâline gerçek müşkül sararım,
Cırlayıp duran Külçoro,
İşi sıkı tutsam kökünü kuruturum!
Benim cellatlarım yedi bin,
Kesin bir buyruk verirsem,

Kavga edersem sana yeterim,
Tek başına durup ne yaparsın,
Yedi olsan, iki olsan da
Yerin dibine girersin!
Kasıla kasıla konuşma,
Yoksa istediğini bulursun,
Katı öfkem tutarsa,
Gözbebeği ağanın yanına
Yoldaş oluverirsin!
Geri dönülmez gerçek yurda,
Zavallım, katı cinnet gelirse,
varırsın!
Vadili Keñ-Kol, geniş Talas,
Ölçüp biçip aldığın yol idi,
Bir sen kaldın, kudurası,
Senin dayanak bellediğin arkanı,
Heybeti dağ gibi babanı,
O bildiğin toy ağanı,
Altüst edip mızraklayan el işte bu.
Sonu kokmuş, kavrulası,
Şimdi sana verilen cevap şu:
– Yanıma yanaşmadan git,
Süründürüp başını almayayım,

	Körünböy cogol közümö!	*Gözüme görünmeden yok ol!*
26150	Kesiriñ tier kanıma,	*Uğursuzluğun dokunur kanıma,*
	Kasirettüü kuturgur	*Kasvet dolu kudurmuş,*
	Köp kalbay cogol canıman.	*Çok durmadan yok ol yanımdan.*
	Özöndüü bulak keñ kaykañ	*Vadili pınar, geniş yamaca*
	Ördötö salar malım cok.	*Yukarı sürecek malım yok.*
	Öz tuuganım kastaştı,	*Öz kardeşim düşman kesildi,*
	Ölümdön kaçar canım cok.	*Ölümden kaçar canım yok.*
	Altı özön kıştak kısıkka	*Altı vadiye, kışlak boğaza*
	Aydap salçu malım cok.	*Sürüp salacak malım yok.*
	Altı miñ tuugan boluşçu,	*Arka çıkacak altı bin kardeş,*
26160	Ayana turgan canım cok.	*Esirgeyecek canım yok.*
	Andan körö Külçoro,	*Ondansa, Külçoro,*
	Körünböy cogol közümö.	*Gözüme görünmeden yok ol.*
	Körünöö tuugan bolom – dep,	*Göz göre kardeş olurum diye,*
	Kocuray berbey özümö.	*Gevezelik edip durma bana.*
	Uygu-tuygu beylime,	*Karmakarışık gönlüme,*
	Uruş kılba cerime,	*Yurduma kavga çıkarma,*
	Kaarlanıp kakaysam	*Kahırlanıp dikilirsem,*
	Köp cañcal tüşöt beylime.	*Gönlüme çok bela düşer.*
	Tüü-tüü, kapır Külçoro,	*Tüh tüh, kâfir Külçoro,*
26170	Öldü go desem tirüüsüñ,	*Öldü sanırdım, diriymişsin,*
	Öküldögön kuturgur	*İnleyip duran kudurmuş,*
	Ölbögön candın birisiñ,	*Ölmeyen canların birisin,*
	Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas	*Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas'a*
	Oyuñ bar go sasık kul,	*Niyetin var galiba, kokmuş kul,*
	Kayra aylanıp konuuga!	*Geri dönüp konmaya!*
	Oylogon oyuñ uşu go,	*Düşündüğün düşünce bu ya,*
	Kayrılıp tuugan boluuga!	*Dönüp kardeş olmaya!*
	Bul kebiñdi kim uksun,	*Bu sözünü kim dinlesin,*
	Bir karañgı tün uksun,	*Bir karanlık gece dinlesin,*
26180	Astı kalıñ cer uksun	*Alttaki kalın yer dinlesin,*
	Töbösü bütöö kök ursun,	*Üstü kapalı gök çarpsın,*
	Seni tuugan kılbagan	*Seni kardeş saymayan,*
	Kaarlangan meni ursun!	*Kahra gelmiş beni çarpsın!*
	Kırgızdan tandap koluñ al,	*Kırgız'dan seçip ordunu al,*
	Tübübüz birge kul elek,	*Kökümüz birdi, kul idik,*
	Ordodon tandap tonuñdu al,	*Ordadan seçip kaftanını al,*

Argındı kaalap başıñdı al,
Ordodon tandap aşıñdı al,
Cılkıdan tandap atıñ min,
Oromol çeçip tonuñ kiy,
Körünböy cogol közümö,
Kakşabay cogol özümö,
Tuugan ay dep bılcırap,
Ekinçi kelseñ ölörsüñ,
Köp cañcal menden körörsüñ!
Sen baştakı balaa deysiñbi,
Andan arbın çataktı,
Anan menden körörsüñ!
Bedeliñ canga salbay ket,
Kulcuñdagan kuturgur,
Bee saamıñdan kalbay ket!
Ayılga mınday debey ket,
Uy kaytargan küñüm bar
Kanıkey, Bakay ekөönü
Nazar salıp körböy ket,

Sakçıga kabar salbay ket,
Camgırçı kızı Akbala –
Kaalagan kiçi katınım,
Sen kapır kul aga barbay ket!
Kerelenseñ kebim bar,
Kesir kul senin kegiñ bar.
Kaarlanıp kaçırsañ,
Kalayman salçu ceriñ bar.
Büldürgüçtün közüsüñ,
Dümöktün çılgıy özüsüñ,
Tirüülöy candan tirüüsüñ.
Tiktegendi cok kılgan
Örttöngürdün birisiñ.
Karmasañ candı kıskansıñ,
Kaarıñ toluk duşmansıñ.
Kup cañcaldın türüsüñ,
Kuturgan coonun birisiñ.
Atalgan çatak özüsüñ,
Öpkö carıp ört alçu

Argın'ı dilersen başını al git,
Ordadan seçip aşını al,
Yılkıdan seçip atına bin,
Sarığı çözüp kaftanını giy,
Gözüme görünmeden yok ol,
Dırlanmadan yok ol karşımdan,
Kardeşim ah deyip vızıldayıp,
Bir daha gelirsen ölürsün,
Benden çok bela görürsün!
Önceki belayı bir şey mi sanırsın,
Ondan daha çok kavgayı,
Sonra benden görürsün!
Ağırlığını kimseye salmadan git,
Kasılıp duran kudurmuş,
Bir kısrak sağımı geçmeden git!
Ayıla böyle söylemeden git,
İnek güden cariyem var,
Kanıkey ile Bakay ikisini
Göz atıp görmeden git,

Nöbetçiye haber salmadan git,
Camgırçı kızı Akbala –
Gönlümce aldığım küçük karım,
Sen kâfir kul, ona varmadan git!
İnat edersen sözüm var,
Belalı kul, senin öcün var.
Kahırlanıp saldırırsan,
Kıyamet koparacak yerin var.
Yıkıcılığın ta gözüsün,
Belanın hâlis özüsün,
Diri candan daha dirisin.
Baktığını yok eden
Kavrulasıların birisin.
Tuttun mu cana kıyansın,
Kahrı tam bir düşmansın.
Tam kavganın türüsün,
Kudurmuş düşmanın birisin.
Adıyla sanıyla fitnenin kendisisin,
Ciğer deşip ateş koparan

Duşmandın kara közüsüñ,
Sen Külçoro bolgonu,
Külçoro atka kongonu,
Özöndü örttöp çañ kıldıñ,
Özölönüp kelgendi,
Örttöp, cançıp cay kıldıñ.
Kabılgandı kaysadıñ,
Tuşukkandı buy kıldıñ,
Kez bolgondu kemirdiñ,
Kan tögültüp katıktıñ.
Kakançı Beecin, Çınmaga
Uluñtuñga, Dıñşaga
Çatagıñ cetti mınçaga.
Kaarıñ katuu, zaarıñ küç.
Katılgandı kıldıñ tüz,
Oyuma tüştü birdeme,
O düynölük can kurbu
Dostum Kıyaz ölgön go.
Kayrılıp kelbes çın caydı,
Kayran kişi körgön go.
Ceti-Özön tolgon cediger

Düşmanın kara gözüsün,
Sen Külçoro olalı,
Külçoro adını alalı,
Vadiyi yakıp toz ettin,
İnleyerek geleni,
Yakıp, ezip yerle bir ettin.
Önüne çıkanı çiğnedin,
Rast geleni perişan ettin,
Denk geleni kemirdin,
Kan döktürüp katık ettin.
Kakançı Beecin'e, Çınma'ya,
Uluñtuñ'a, Dıñşa'ya,
Fitnen ta oralara ulaştı.
Kahrın katı, zehrin güçlü.
Sana çatanı dümdüz ettin,
Aklıma bir şey düştü,
Öbür dünyalık can dostum,
Dostum Kıyaz ölmüş olmalı.
Dönüşü olmayan gerçek yurdu,
Zavallı adam görmüş olmalı.
Yedi-Özön dolusu Cediger'in

Cetkileñin kıyratıp,
Bu celikken kuu kul kelgen go,
Koçkorun bittep koy kılıp,
Bukasın bittep türk kılıp,
Kıyazga müşkül cük kılıp,
Ceti-Özön tuugan cediger
Öndürün çalıp may kılıp,
Öltürüp curtun cay kılıp,
Ay kasaba too kılıp,
Asman cargan çuu kılıp,
Kanının baarın kıyratıp,
Kalkının baarın ıylatıp,
Dümöktü tüptüz salgan go,
Kez bolgonun talkalap,
Kıyratıp kırıp salgan go,
Ulamadan ulasam,
Bilgiçterden surasam.

Seçkinlerini kırıp geçirip,
Bu azgın kurnaz kul gelmiş olmalı,
Koçunu bitleyip koyun edip,
Boğasını bitleyip öküz edip,
Kıyaz'a müşkül yük edip,
Yedi-Özön'lü kardeş Cediger'in
Ovasını vurup yağ gibi ezip,
Yurdunu öldürüp yere serip,
Ay tuğunu dağ gibi yığıp,
Göğü yaran çığlık koparıp,
Hanlarının hepsini kırıp,
Halkının hepsini ağlatıp,
Belayı dosdoğru salmış olmalı,
Denk geleni parçalayıp,
Kırıp geçirmiş olmalı,
Rivayetten rivayete ulasam,
Bilgiçlerden sorup öğrensem.

Kutubiy uulu Kara döö
Özü şumduk türündö,
Baatırga mura tübündö,
Oşo kuturgur duşman zilinde.
Uşakçı çıgıp işime,
Iş buzguç çıgıp kişige,
Ceti-Özöndö cediger
Aytkan sözüñ anık – dep,
Tilin ala beriptir.
Kurcuñdagan kuturgur,
Bu kuldu tuugan körüptür
Ceti-Özöndö cediger
Celpintip curtun bölüptür,
Kıyırına kırgın salıptır.
Sebepker bolup oşo kul,
Külçoro, Seytek bul eköö
Anı üçün Kuday alıptır.
Kayratsız Kıyaz kaşaygır,
Kayratı cetpey kalıptır,
Cana katınga kalkın bilgizgen,
Kıyazdı Kuday alıptır.
Çırga salıp, söz aytıp,
Çatagı arbın kezdi aytıp,

Kutubiy oğlu Kara dev,
Kendisi korkunç kılıkta,
Bahadırlığa kökten varis,
O kudurmuş, özünde düşman.
İşime dedikoducu çıkıp,
Kişiye ara bozucu çıkıp,
Yedi-Özön'de Cediger,
Dediğin söz gerçek diye,
Sözünü dinleyip durmuş.
Kasılıp duran kudurmuşu,
Bu kulu kardeş bellemiş,
Yedi-Özön'de Cediger,
Coşturup yurdunu bölmüş,
Diyarına kırgın salmış.
O kul sebep olup,
Külçoro ile Seytek, bu ikisi,
Onun için Tanrı canını almış.
Gayretsiz Kıyaz, kör olası,
Gücü yetmeden kalmış,
Hem karıya halkını yönettiren
Kıyaz'ı Tanrı almış.
Kavgaya sokup, söz söyleyip,
Kavgası bol zamanı anıp,

Canaşpagan kırdı aytıp,
Aalamga ceter çırdı aytıp,
Kul ordogo kelerbi!
Öçöşkön duşman betpaktı,
Kandın közü körörbü!» –
Dep, oşentip küülönüp,
Azaptuu müşkül kep salıp,
Kançoro turdu süylönüp,
Kaarlanıp kürüldöp,
Katının kara baskansıp,
Kara baskan Kançoro
Cadalın saldı düpüldöp,
Calındı çoro bolgon cok,
Kulcuñdagan Kançoro
Kuturgan çoçko oñgon cok.

Yan yana gelmez sırtı anıp,
Âleme yetecek kavgayı anıp,
Kul ordaya gelir mi hiç!
İnatlaşan düşman yüzsüzü,
Hanın gözü görür mü hiç!» –
Deyip, böylece köpürüp,
Azaplı müşkül söz salıp,
Kançoro durdu söylenip,
Kahırlanıp gürüldeyip,
Karabasan basmış karı gibi,
Karabasan basmış Kançoro
Azgınlığını saldı güm güm,
Yalvarana yoldaş olmadı,
Kasılıp duran Kançoro,
Kudurmuş domuz onmadı.

Çıday albay şum dagı
Çılgıy içi ört-calın,
Çın kıykırdı bu dagı.
Almambet uulu Külçoro
Ak peyildüü kurgan şer,
Atası kökcal kurgan er
Akırın süylöp bek taştap,
Alban türdüü kep baştap,
Kançoro turdu başka okşop,
Ar bir kebin karasañ
Külüstön tuugan çoronun
Tabılbas kööhar taşka okşop,
Kaarlandı kamınıp,
Kayran şerdin oozuna
Kayıptan akıl tabılıp:
«Altayga miner kıl ceerde
Buudanım dep kelgemin!
Ay, Kançoro, özüñdü
Tuuganım dep kelgemin!
Uyalaş elek can birgem,
Aytkanıñdı kılbasam,
Tuu tübünö turbasam,
Ak cılkının çañı ursun,
Ak buudaydın danı ursun!
Uk, Kançoro, sözümdü

Dayanamayıp kurnaz da,
İçi baştan başa ateş, alev,
Gerçekten haykırdı bu da.
Almambet oğlu Külçoro,
Ak gönüllü zavallı aslan,
Babası bozkurt, zavallı er,
Usul konuşup sağlam söyleyip,
Türlü türlü söz başlatıp,
Kançoro durdu bir başka türlü,
Her bir sözüne baksan,
Yiğit doğmuş çoronun sözü
Bulunmaz cevher taşa benzer,
Kahırlandı hazırlanıp,
Zavallı aslanın ağzına
Gaipten akıl bulunup:
«Altay'da binilir kıl doru
Küheylanım diye gelmişim!
Ey Kançoro, seni
Kardeşim diye gelmişim!
Aynı yuvadandık, can yoldaşım,
Dediğini yapmazsam,
Tuğun dibinde durmazsam,
Ak yılkının tozu çarpsın,
Ak buğdayın tanesi çarpsın!
Dinle, Kançoro, sözümü,

Başımdı tartsam barkıldap,
Duşman kördüñ özümdü!
Aram bolso köönümdö
Kelbeyt elem canıña,
Kelişet elem aldıña,
Mañdayıñ buzup col salıp,
Kalkıñdı kırıp kol salıp,
Kaşatıñ munar tuu kılıp,
Kalkıñdı munar çuu kılıp,
Cadaal salıp caa tartıp,
Ayza sunup, ok atıp,
Aybatıñdı kulatıp,
Asman-köktü çañ kılıp,

Başımı çekip dursam da,
Beni düşman bildin!
Gönlümde haram olsaydı,
Yanına gelmezdim,
Karşına savaşla gelirdim,
Alnını yarıp yol açıp,
Halkını kırıp saldırıp,
Yarlarını duman, tuğ edip,
Halkını duman, feryat edip,
Azgınlık salıp yay çekip,
Mızrak uzatıp, ok atıp,
Heybetini yıkıp,
Gökyüzünü toz edip,

Cetigiñdi kan kılıp,
Çiet elem sızıktı,
Tuugandıgıñ bolboso
Kılat elem kızıktı.
Alkımıñ bolot sır cebe,
Agalıgıñ bolboso
Baatır salat elem añgeme!
Menin abam Semetey
Eerçitip bagıp er kıldı,
Er uulu menen teñ kıldı.
Aldeylep bagıp çoñoytup,
Cayadan kesip cedirdi,
Artıkça bir boor boluuga
Kanıkeydin emçegin,
Teñ böldürüp emizdi.
Kalıñ kırgız, argınga
Kayserde balan degizdi.
Kırandı çalsak biz çaldık,
Kırgındı salsak biz saldık.
Kanga toyup katıktık,
Kançoro menen Külçoro
Egiz kökcal atıktık.
Cetip çaptı kuugandı,
Cer külçöñ kaydan soo kaldı.
Küncüttün curtun kübüdük,
Keñ cay çaap ken aldık,
Çoñ-Beecinge çır saldık.

Yedi boyunu kana boyayıp,
Çizerdim çizgiyi,
Kardeşliğin olmasa,
Yapardım temaşayı.
Boğazına sırlı çelik ok batardı,
Ağalığın olmasa,
Bahadır, başına destan açardım!
Benim ağam Semetey,
Peşine takıp besleyip er kıldı,
Er oğluyla denk kıldı.
Ninniyle besleyip büyütüp,
Sırt yağından kesip yedirdi,
Daha da öz kardeş olalım diye,
Kanıkey'in memesini,
Eşit bölüp emzirtti.
Kalabalık Kırgız'a, Argın'a,
Kayser gibi oğlun var dedirtti.
Şahini vurduysak biz vurduk,
Kırgını saldıysak biz saldık.
Kana doyup katıklandık,
Kançoro ile Külçoro,
İkiz bozkurt diye anıldık.
Kovana yetişip kılıç çaldık,
Yeryüzünde kim sağ kaldı.
Küncüt yurdunu döküp savurduk,
Geniş yaylayı vurup maden aldık,
Çoñ-Beecin'e kavga saldık.

Cıloogo karmap can aldık,
Cılas kılıp kandı aldık.
Asılım abam barında
Çılk altındı bölödük,
Uñgusu bolot sır nayza
Sundurup coogo cönödük.
Keltirip çaptık, kırdı aldık,
Kelişip cürüp çır saldık.
Olcogo tartıp pildi aldık,
Pildi olcolop dilde aldık.
Oynogon kızdan miñdi aldık,

Yularından tutup can aldık,
Yok edip hanı aldık.
Asilim ağam varken,
Som altına belendik,
Temreni çelik sırlı mızrağı
Uzatıp düşmana yürüdük.
Denk getirip vurduk, sırtları aldık,
Vuruşa vuruşa kavga saldık.
Ganimet çekip fili aldık,
Fili ganimet edip altın aldık.
Oynayan kızdan binini aldık,

Zulpukor ayza booladık,	*Zülfikâr'a, mızrağa su verdik,*
Tiyişken erdi cooladık.	*Sataşan ere savaş açtık.*
Kımbat abam barında	*Kıymetli ağam varken,*
Kılıçtı suursak buuladı,	*Kılıcı sıyırsak buğulanırdı,*
Kıtaydın curtu çuuladı.	*Hıtay'ın yurdu çığrışırdı.*
Iniñ çoro men elem,	*Kardeşin çoro ben idim,*
Ababız sultan sen eleñ	*Ağamız sultan sen idin,*
Tulparıñ cıyıp buudan kıl,	*Tulparını toplayıp küheylan et,*
Tübübüz birge tuugan kıl.	*Kökümüz bir, kardeş et.*
Çatak iş bolso ötüñüz	*Kavgalı iş olduysa geçin,*
Cadaaldık kılsam keçiñiz.	*Azgınlık ettimse bağışlayın.*
Ar kımbat sözdü biliñiz,	*Her değerli sözü bilin,*
Aytılgan sözgö kiriñiz.	*Söylenen söze girin.*
Oroyluk bolor munuñuz,	*Bu yaptığınız kabalık olur,*
Kakandan çıkkan mancuça	*Kakan'dan çıkma Mançu gibi,*
Duşman körüp turduñuz.	*Beni düşman görüp durdunuz.*
Bölünsö bu baş cabılar,	*Bölünürse bu baş yitip gider,*
Boorubuz birge uyalaş,	*Bağrımız bir, aynı yuvadanız,*
Bir tuugan kaydan tabılar?	*Öz kardeş nereden bulunur?*
Altay minse arıbas,	*Altay'ı aşsa yorulmayan,*
Temir tuyak, cez bilek	*Demir toynak, tunç bilek,*
Çölgö carar tulparmın.	*Çöle yarar tulparım.*
Bozdon toodak kutkarbas,	*Bozkırdan toy kuşunu kaçırmayan,*
Bozala tınar şumkarmın.	*Boz alada dinlenen sungurum.*
Tabımdı taap şilteseñ,	*Kıvamımı bulup salarsan,*
Saydan kaltar kutkarbas	*Dereden karsağı kaçırmayan,*
Sarala bürküt tınarmın.	*Sarı-ala konan kartalım.*
Sizdi tuugan kıluuga	*Sizi kardeş edinmeye,*
Kançoro abam turamın.	*Kançoro ağam, hazırım.*
Kütüp alsañ çoñ kanım,	*Kabul edersen, büyük hanım,*
Tuu tübünö turarmın.	*Tuğun dibinde dururum.*
Degeniñe könörmün,	*Dediğine uyarım,*
Karmaş kılar duşman bar	*Çarpışacak düşman var,*
Birlikti koyup bir cerge,	*Birliği bir yere koyup,*
Karaan bolup berermin.	*Sana arka olurum.*
Ölüp kalgan çagımda,	*Ölüp kaldığım çağda,*
Koy terisi kul elem.	*Koyun postlu kul idim.*
Belin bekem buuşkan,	*Belini sıkı kuşanan,*

Beren Semetey menen tuuşkan,
Arkıragan zor kandın,
Aytılgan Manas kökcaldın,
Ak belinen sızışkan,
Bu kayran enem dolunun
Catının cara teep çıgışkan,
Men bir kaçan Manas uulu elem,
Men da bir özüñdöy bolgon uul elem.
Epke kirip tilimdi al,
E, kökcal abam, bilip al.
Kokuy, abam er çirkin,
Karaldı kılıp kütüp al,
Kütsöñ mınça barkım bar.
Baatır bolom karkıbar,
Iniñdin mınça barkı bar.
Adırdı buzsañ ak colmun,
Añdışkan coogo san kolmun.
Ebin taap aba kütsöñüz,
Bolottuu kurçtay şeriñmin,
Boz askar toodoy beliñmin.
Bolcolun bilseñ kebimdin,
Azgan kuldu kütsöñüz
Açuunu tıyıp tütsöñüz,
Kurç tartkan caanın ogumun.
Kütüp alsañ kan abam,
Kabılsa candı kaysagan,
Tabılgının çogumun.
Talaşka cakın boorubuz,
Kulanday birge üyrübüz,
Kuluñ turat calınıp,
Kadırluu barkım biliñiz.

Yiğit Semetey ile öz kardeş,
Kükreyen ulu hanın,
Adı anılan bozkurt Manas'ın,
Ak belinden süzülen,
Bu zavallı deli anamın
Rahmini yara tepip çıkan,
Ben bir zamanlar Manas oğluydum,
Ben de senin gibi bir oğuldum.
İnsafa gel, sözümü dinle,
Ey bozkurt ağam, bilesin.
Ah ağam, yiğit be,
Gözbebeği edip kabul et,
Kabul edersen bunca değerim var.
Bahadır olurum, heybetli,
Kardeşinin bunca değeri var.
Kırları aşarsan ak yolunum,
Pusudaki düşmana sayısız orduyum.
Yolunu bulup, ağa, kabul etseniz,
Çelik keskin gibi aslanınım,
Boz yalçın dağ gibi belinim.
Sözümün kıymetini bilirsen,
Yolunu şaşmış kulu kabul etseniz,
Öfkeyi dizginleyip sabretseniz,
Keskin çekilen yayın okuyum.
Kabul edersen, han ağam,
Rast geldiğinde canı parçalayan,
Tavulgu közüyüm.
Talas'a yakın bağrımız,
Kulan gibi bir sürüyüz,
Kulun duruyor yalvarıp,
Değerli kadrimi bilin.

Kekti suuga salıñız,
Karaldı inim keldi – dep,
Kurguruñ kütüp alıñız.
Kütüp alçu sebebiñ
Curtubuz birge irgeleş,
Kanıbız kanduu birgeleş,
Aşıbız birge coroloş,

Öcü suya bırakın,
Gözbebeği kardeşim geldi diye,
Zavallınızı kabul edin.
Kabul etmenin sebebi şu:
Yurdumuz bir, eşik komşusuyuz,
Kanımız kanla karışıp birleşmiş,
Aşımız bir, sofra yoldaşıyız,

Koyubuz birge koroolоş,
Tapkanıbız cıygandaş,
Ölüm ortok ıymandaş,
Küçübüz egiz bilekteş,
Kürdööbüz cakın tilekteş.
Attanganda şartı uykaş,
Ekööbüz egiz atı uykaş,
Cılkı tiysek çañ birge,
Bir töşöktöş can birge
Kulun-tayday tebişken,
Kurgurbuz tuugan ekööbüz,
Talaşıp emçek emişken.
Çalgındı birge çalışkan,
Çatakka birge barışkan.
Tuugan elek, el elek
Ekööbüz egiz deer elek.
Ceti-Özöndö cediger,
Cer mayışkan koldu aldıñ,
Abakem kandın Akolpok,
Olco kılıp tondu aldıñ.
Oroy kıyal kan abam,
Öz curtuña kol saldıñ.
Ayzañdı buzup aştadıñ,
Sen bir kıtaydan çıkkan
kıyşaktay,
Kırgındı caman baştadıñ.
Etek tartıp, et açıp,
Eñ duşman bolduñ bet açıp,
Cañcaldı caman tilediñ,
Baatır, Ceti-Özön tolgon cediger,
Duşmandan caman sürödüñ,
Ak kümböz çalıp kırdı aldıñ,
Duşmandan beter çır saldıñ.

Koyunumuz bir ağıldandır,
Kazandığımızı birlikte derledik,
Ölümde ortak, imanda eşiz,
Gücümüz ikiz, bilek bileğe,
Soyumuz yakın, dilekte eşiz.
Ata bindiğimizde tarzımız uyar,
İkimiz ikiziz, adlarımız uyaklı,
Yılkı bassak toz birlikte,
Bir döşekte yattık, can birlikte,
Kulun-tay gibi tepişen,
Zavallılarız, kardeşiz ikimiz,
Yarışarak meme emişen.
Keşfe birlikte çıkan,
Kavgaya birlikte varan.
Kardeştik, bir halktık,
İkimize ikiz derlerdi.
Yedi-Özön'de Cediger'den,
Yeri çökerten orduyu aldın,
Ağam hanın Akolpok'unu,
Ganimet edip kaftanı aldın.
Kaba huylu han ağam,
Öz yurduna el saldın.
Mızrağını söküp yeniden sapladın,
Sen Hıtay'dan çıkma bir
yamuk gibi,
Kırgını fena başlattın.
Etek çekip, aranı açıp,
Yüzünü açıp baş düşman oldun,
Kavgayı fena diledin,
Bahadır, Yedi-Özön dolusu Cediger'le,
Düşmandan beter sürdün,
Ak kümbeti vurup sırtı aldın,
Düşmandan beter kavga saldın.

Alañdı ala kaçpasam,
Ak teñge puluñ çaçpasam,
Calınsam ukpay sözümdü,
Caman kıldıñ mömöñdü,
Cogottuñ kankor töröñdü,

Varını kapıp kaçmazsam,
Ak akçanı, pulunu saçmazsam!
Yalvarsam sözümü dinlemeden,
Kötü ettin meyveni,
Yitirdin kan içici töreni,

Uy kaytartıp, küñ kıldıñ,
Emçek bergen eneñdi.
Kırgındı kızık baştadıñ,
Altımış katın, tul ceñe,
Ayıldı karan taştadıñ.
Keñ-Koldu örttöp buy kıldıñ,
Ordoluuñdu tul kıldıñ,
Eki dalım teñ oyup,
Kılımdı buzçu canımdı,
Cediger curtka kul kıldıñ.
On eki cılı kul bolup,
Karoolduu müşkül tul bolup,
Kanım kaldı bir kaşık,
Etim kaldı kök caşık.
Üy degenden ün kalıp,
Ürpöygön calgız cün kalıp,
Karaldı kılar eken – dep,
Kan abam, saga kün kalıp.
Aldıña kelip turamın,
Tübübüz birge cıygandaş,
Cañcaldı kantip kılamın,
Caalın taştap kan abam,
Tuugan kılıp alar – dep,
Kuluna közün salar – dep,
Kapa kılbay baykuşum,
Karaldı kılıp alar – dep.
Kaarıñ kelip kakayıp,
Kas bolup calgız tuuganga,
Kaarıñdı kalıñ tarattıñ.
Kança bir boor tuugandı
Duşman közün karattıñ.
Kılımga çiydiñ sızıktı,
Abañ, iniñ tuuganga
Kıtayça kıldıñ buzuktu.
Calpı curtuñ kıyratıp,

İnek güttürüp cariye ettin,
Sana meme veren ananı.
Kırgını seyirlik diye başlattın,
Altmış kadını, dul yengeyi,
Köyü kapkara sahipsiz bıraktın.
Keñ-Kol'u yakıp perişan ettin,
Ordalını dul ettin,
İki kürek kemiğimi birden oyup,
Cihanı sarsacak canımı,
Cediger yurduna kul ettin.
On iki yıl kul olup,
Gözetimde müşkül dul olup,
Kanım kaldı bir kaşık,
Etim kaldı gök, sölpük.
Ev dediğinden ses kaldı,
Ürpermiş yalnız tüy kaldı,
Gözbebeği eder diye,
Han ağam, umut sende kaldı.
Önüne gelip duruyorum,
Kökümüz bir, malı birlikte derledik,
Kavgayı nasıl ederim,
Öfkesini bırakıp han ağam,
Kardeş edinir diye,
Kuluna göz atar diye,
Zavallıyı üzmeden,
Gözbebeği edinir diye.
Kahrın gelip dikilip,
Tek kardeşine düşman kesilip,
Kahrını bolca yaydın.
Nice öz bağır kardeşi,
Düşman gözüne baktırdın.
Âleme çizdin çizgiyi,
Ağana, kardeşine, akrabana,
Hıtayca yaptın bozgunu.
Bütün yurdunu kırıp,

Cadaal ciniñ karattıñ
Bababız Bakay karını
Belin büktöp kor kılıp,

Azgın öfkene baktırdın,
Dedemiz Bakay ihtiyarı,
Belini büküp hor edip,

	Balbandarga talattıñ.	*Pehlivanlara talan ettirdin.*
26530	Abaman kalgan çoñ ordo	*Ağamdan kalan büyük ordayı,*
	Çaçıkey alıp tul kıldıñ,	*Çaçıkey'i alıp dul ettin,*
	Karaldı calgız iniñdi	*Gözbebeği tek kardeşini,*
	Cedigerge kul kıldıñ.	*Cediger'e kul ettin.*
	Ayzañdı bölök aştadıñ,	*Mızrağına başka sap taktın,*
	Astıña kelsem calınıp,	*Önüne gelsem yalvarıp,*
	Çalışa ketçü duşmança	*Boğuşmaya girişen düşman gibi,*
	Çataktı mınça baştadıñ!	*Kavgayı bunca başlattın!*
	Men degen sözgö könüñüz,	*Benim dediğim söze uyunuz,*
	Kuturma tiygen çoronun	*Kudurma illeti değmiş çoronun,*
26540	Aytkanın azır beriñiz!	*Dediğini şimdi verin!*
	Cakası altın, ceñi cez	*Yakası altın, yeni tunç,*
	Arkagı bolot torgoy kez,	*Atkısı çelik, sık dokulu,*
	Oçogor atsa ok ötpös,	*Oçogor atsa ok geçmez,*
	Tabılgı caksa çok ötpös,	*Tavulgu yaksa kor geçmez,*
	Artıgı kımbat kozgoluu,	*Üstünlüğü paha biçilmez, kutlu,*
	Alışsa coodon ayza ötpös,	*Boğuşulsa düşmandan mızrak geçmez,*
	Abakem kandın Akolpok	*Ağam hanın Akolpok'u,*
	Amanat candın tozgonu.	*Emanet canın siperidir.*
	Oroyluu sözgö könüñüz,	*Kaba da olsa söze uyun,*
26550	Çataktaşpay, çırdaşpay	*Çatışmadan, dalaşmadan,*
	Akolpok kayda, beriñiz!	*Akolpok nerede, verin!*
	Kaarlanıp kakaysam,	*Kahırlanıp dikilirsem,*
	Calınsañ ukpaym sözüñdü,	*Yalvarsan da sözünü dinlemem,*
	Caaldanıp kaçırsam,	*Azgınlaşıp saldırırsam,*
	Cana çukuym közüñdü!	*Yine oyarım gözünü!*
	Başımdı tarttım bolboysuñ,	*Başımı çektim, olmuyorsun,*
	Baş kötörüp orduñdan	*Yerinden baş kaldırıp,*
	Tuuganım dep koyboysuñ!	*Kardeşim demiyorsun bile!*
	Batkalıñ altın cer kayda?	*Dere dolusu altının yeri nerede?*
26560	Babam Bakay şer kayda,	*Dedem Bakay aslan nerede,*
	Abaman kalgan mal kayda?	*Ağamdan kalan mal nerede?*
	Beş arkar cıldız batkıça,	*Beş-arkar yıldızı batıncaya dek,*
	Beş kayra colu emizgen,	*Beş kez dönüp emziren,*
	Beren enem Kanıkey	*Yiğit anam Kanıkey'in*
	Meke kılgan bul kayda?	*Mekke edindiği, o nerede?*
	Keçee Kökçönün uulu Ümötöy,	*Hani Kökçö'nün oğlu Ümötöy,*

Bet açıp katın bergende,
Camgır kılıp, caa tartıp,
Möndürdöy bölüp ok atıp,
Cabılıp kazak kelgende,
Ümötöydü karmadıñ.
Çatagıñ ketip aalamga,
Kılıçtap munu cayladıñ.
Zarbarga salıp büktödük,
Öz bölösün öltürgön.
Ölgün dep elden kep ugup,
Kartayganda Bakaydan.
Kapıray caman ceme ugup,
Iş büldürüp kerdirdiñ,
Abakem kandın ar buudan
Söögün cüktöp ber dediñ,
Bulkungan buurul mal kayda?
Alaskar toodoy dañkaygan,
Ak dayraday çalkaygan,
Cürgönünön çañ çıkkan,
Dobuşunan can çıkkan,
Astıga salsañ akcoltoy,
Aybatı kalıñ san koldoy
Aytılgan abam şer kayda?
Kaygırtpay işti coyuñuz,
Kançalık surap turgandın
Çatak salıp çır kılbay
Kabarın ayta koyuñuz!
Beli kööhar, tüsü altın
Belesi beldüü bel kayda?
Bek cañcal salbay ayta koy,
Beyli kara badırek,
Belgilüü abam şer kayda?
Keçe eriksek elik atışkan,
Kündüzü beyiş, tünü çuu
Berekelüü el kayda?
Kakayıştan ne payda?
Bu karaldı kılgan şer kayda?
Kabılan ayköl köl kayda?
Kaarım kelem kakayam

Yüz açıp kadın verdiğinde,
Yağmur gibi yay çekip,
Dolu gibi bölük bölük ok atıp,
Kazaklar toplanıp geldiğinde,
Ümötöy'ü yakaladın.
Kavgan âleme yayılıp,
Kılıçlayıp bunu temizledin.
Zer kumaşa sarıp katladık,
Öz teyze oğlunu öldüren –
Öl diye elden söz işitip,
Kocamışken Bakay'dan,
Şaşılası kötü azar işitip,
İşi bozup gerdirttin,
Ağam hanın has küheylanı,
Kemiğini yükleyip ver dedin,
Şahlanan boz kır at nerede?
Ala yalçın dağ gibi heybetli,
Ak ırmak gibi enginleşen,
Yürüdükçe toz kopan,
Sesinden can çıkan,
Öne katsan uğur getiren,
Heybeti kalabalık ordu gibi,
Adı anılan ağam aslan nerede?
Kaygılandırmadan işi bitirin,
Bunca sorup duranın,
Kavga salıp dalaşmadan,
Haberini söyleyiverin!
Beli cevher, rengi altın,
Yamacı sağlam o geçit nerede?
Sıkı kavga salmadan söyleyiver,
Gönlü kara soysuz,
Namlı ağam aslan nerede?
Dün sıkılsak karaca vururduk,
Gündüzü cennet, gecesi şenlik,
Bereketli el nerede?
Dikleşmekten ne fayda?
Bu gözbebeği edinen aslan nerede?
Kaplan, ayköl, o göl nerede?
Kahrım gelir, dikilirim,

Cinimdi tozo salıñız,
Karaldı kankor abamdın
Kabarın ayta salıñız!
Ayuuga salıp ildirgen,
Tiş salsa candı küldürgön,
Colborsko salıp ayt dese
Colukkanda büldürgön,
Buurul tündün tüzündö,
Kış menen küz ortosu
Eki aradan tabılgan,
Cabuusun cibek kiş kılgan.
Casagan buyrup arnap,
Kan abama tuş kılgan.
Azuuluunun algırı,
Ar taygandın çalgırı
Börünü kuusa bölüntkön,
Kamak körüp kaçırıp,
Kabırga söögün sögültkön.
Uçkanı kaçıp cutunbas,
Üyürlüü kulan kutulbas,
Ak kiştenin bermegi
Aytılsa kumar kızık söz,
Agıtkanda şük ele –
Amanat candın ermegi,
Oyrondu opsuz salgansız,
Ordo buzup, üy örttöp,
Abakem kandın Kumayık
Olcolop alıp kalgansız,
Cakşı aytkan sözgö könüñüz,
Abam kandın Kumayık
Belekke bizge beriñiz!
Tuytuluñdap çırdaşpay,
Suragandı beriñiz,
Kaygının baarın coyuñuz,
Akolpok, Buurul, Kumayık
Buulugup turgan çorogo,
Buulukpasın kokustan,
Kabarın ayta koyuñuz.

Öfkemi karşılayıp yatıştırın,
Gözbebeği kan içici ağamın,
Haberini söyleyiverin!
Ayıya salınca diş geçiren,
Diş attığında canı kül eden,
Kaplana salıp haydi dense,
Karşılaştığında mahveden,
Kırağı düşmüş gecenin düzünde,
Kış ile güz ortasında,
İki aradan bulunan,
Örtüsünü ipek samur yapan.
Yaradan buyurup adayıp,
Han ağama nasip ettiği.
Azı dişlilerin en alıcısı,
Her tazının en çevigi,
Kurdu kovsa sürüden ayıran,
Kıstırıldığını kaçırtıp,
Kaburga kemiğini söktüren.
Uçan kaçıp kurtulamaz,
Sürülü kulan kurtulamaz,
Ak samurdan armağanı,
Anlatılsa tutku dolu tatlı söz,
Salındığında sessizdi –
Emanet canın avuntusu,
Yıkımı ölçüsüz salmışsınız,
Orda bozup, ev yakıp,
Ağam hanın Kumayık'ını,
Ganimet edip almışsınız,
İyilikle söylenen söze uyun,
Ağam hanın Kumayık'ını,
Armağan olarak bize verin!
Tepinip dalaşmadan,
İsteneni verin,
Kaygının hepsini dağıtın,
Akolpok, Buurul, Kumayık –
İçi buğulanıp duran çoroya,
Ansızın boğulup taşmasın diye,
Haberini söyleyiverin.

Teköörü temir, teegi cez,	*Mahmuzu demir, tırnağı tunç,*
Tegeregi bir top kez,	*Çevresi birkaç arşın,*
Közü kara, kök şal but	*Gözü kara, gök damarlı bacak,*
Körgözgönün koybogon,	*Gösterdiğini bırakmayan,*
Könöktöy etke toybogon,	*Kova kadar ete doymayan,*
Talpınganın koybogon,	*Çırpınmayı bırakmayan,*
26650 Tabaktay etke toybogon,	*Tabak dolusu ete doymayan,*
Kanatın kımtıp şukşurbas,	*Kanadını kısıp boşa süzülmeyen,*
Kazdı köldön uçurbas,	*Kazı gölden kaçırmayan,*
Kuyrugun bölüp şukşurbas.	*Kuyruğunu ayırıp boşa süzülmeyen.*
Kuunu köldön uçurbas,	*Kuğuyu gölden kaçırmayan,*
Kuu kumpay çaykap kuş kılgan,	*Usta elden geçip kuş olan,*
Kuday Taala çın buyrup,	*Yüce Tanrı gerçekten buyurup,*
Kan abama tuş kılgan,	*Han ağama nasip ettiği,*
San kuru cibek, boosu altın,	*Sağrı kayışı ipek, bağı altın,*
Abakem kandın Ak şumkar	*Ağam hanın Ak sunguru –*
26660 Keçee korduk körüp turgandan,	*Hani horluk görüp durduğundan,*
Ak kümböz tayıp turgandan,	*Ak kümbet kayıp gittiğinden,*
Ceti-Özön tolgon cediger	*Yedi-Özön dolusu Cediger,*
Cer carılgan tümön kol,	*Yer yarılan tümen ordu,*
Dümök saldı oşo col.	*O sefer bela saldı.*
Camgır kılıp, caa tartıp,	*Yağmur gibi yay çekip,*
Cadaaldanıp ok atıp,	*Azgınlaşıp ok atıp,*
Kırgızdın kıyrın çaçkanda,	*Kırgız'ın düzenini dağıttığında,*
Duşmanga koltuk açkanda,	*Düşmana koltuk açtığında,*
Surkoyon cürböy soguşka	*Surkoyon savaşa yürümeyip,*
26670 Abakem kandı baskanda,	*Ağam hanı bastıklarında,*
Asmanga uçup topurak,	*Göğe toprak uçup,*
Asker kaynap topurap,	*Asker kaynaşıp curcunayla,*
Cergelüü tuman bölünböy,	*Yurdu saran sis dağılmadan,*
Cerge kirgir özü eleñ,	*Yerin dibine giresi sendin,*
Ce tuugan közgö körünböy,	*Ne de kardeş göze görünmeden,*
Cetik abam kankordu	*Yetkin ağam kan içiciyi,*
Ceti san kol baskanda,	*Yedi tümen ordu bastığında,*
Cergesin tepsep çaçkanda,	*Yurdunu çiğneyip dağıttığında,*
Keçe tutanıp ölgön kuturgur,	*Hani tutuşup ölesi kudurmuş,*
26680 Duşmanga koltuk açkanda	*Düşmana koltuk açtığında,*
Oynoto mindiñ tulpardı,	*Oynatarak bindin tulpara,*

Olcolop kettiñ şumkardı,	*Ganimet edip götürdün sunguru,*
Olcologon kuş kayda?	*Ganimet ettiğin kuş nerede?*
Senin oroñdoşuñ ne payda?	*Senin kükreyip durman ne fayda?*
Erdi saygan Şayımbet	*Erleri mızraklayan Şayımbet,*
Enesi talak bul kayda?	*Anasına lanet, o nerede?*
Alban türlüü can kayda?	*Türlü türlü can nerede?*
Menin abaman kalgan mal kayda?	*Benim ağamdan kalan mal nerede?*
Kımın kımbat maşagan,	*Değeri paha biçilmez işlenmiş,*
26690 Kımbat baa casagan	*Pahalı değerde yapılmış,*
Sagagın altın tolgogon,	*Balçağını altınla buran,*
Baası baaluu oñdolgon,	*Değeri değerli, elden geçmiş,*
Şiberge koyso ört ketken,	*Çayıra konsa yangın çıkan,*
Şiltegen coosu mürt ketken,	*Sallandığı düşmanı anında giden,*
Çıktap kanga toyboso	*Taze kana doymasa,*
Kan içpey kuru cürbögön,	*Kan içmeden boş gezmeyen,*
Kayra kınga kirbegen,	*Geri kınına girmeyen,*
Bet alıp coogo suurganda	*Düşmana yönelip sıyrıldığında,*
Mizi örttönüp kızargan.	*Ağzı yanıp kızaran.*
26700 Kızıgıp coogo şiltese,	*Coşup düşmana sallansa,*
Örttönüp mizi kızargan,	*Yanıp ağzı kızaran,*
Kıya tartıp şiltese,	*Yandan çekip sallansa,*
Kıçuusu kızık kandırgan,	*Hıncını tatlı tatlı dindiren,*
Salmagı koldu taldırgan.	*Ağırlığı kolu uyuşturan.*
Kızıgı candın bolcoşu,	*Canın neşesi, sözleşilmişi,*
Kımbatı abam coldoşu	*Kıymetlisi, ağamın yoldaşı,*
Toltosu köhar, sabı altın	*Kabzası cevher, sapı altın,*
Abam kandın Zulpukor	*Ağam hanın Zülfikâr'ı,*
Belekke berçü al kayda?	*Armağan verilecek o nerede?*
26710 Abaman kalgan can kayda,	*Ağamdan kalan can nerede,*
Ayköldön kalgan mal kayda?	*Ayköl'den kalan mal nerede?*
Belekke berseñ alayın	*Armağan verirsen alayım,*
Asınganda tüz ele	*Kuşanıldığında dümdüz duran,*
Aydalının aynegi,	*Sırtın süsü, aynası,*
Aykaşkan coogo sundursa	*Sarmaşan düşmana uzatılsa,*
Amanat candın ermegi,	*Emanet canın avuntusu,*
Için on üç tolgogon,	*İçini on üç kez buran,*
Bölökbay usta oñdogon,	*Bölökbay ustanın onardığı,*
Düp degende can ketken,	*Düp dediğinde can giden,*

Tütündön murun kan ketken,	*Dumandan önce kan giden,*
Artıkça buyum Almabaş	*Eşsiz eşya Almabaş,*
Iraak-cakın ılgabas,	*Irak yakın ayırt etmeyen,*
Irmese tütün buragan,	*Göz kırpmadan duman savuran,*
Bir kıyşayıp ısıbay.	*Bir yana çarpılıp ısınmayan,*
Seksen kün atsa çıdagan,	*Seksen gün atılsa dayanan,*
Karoolu altın uyuluu	*Arpacığı som altından,*
Özü kayran orus buyumu.	*Kendisi güzelim Rus malı,*
Kan içer mıltık Akkelte	*Kan içen tüfek Akkelte,*
Abaman kalgan al kayda?	*Ağamdan kalan o nerede?*
Bölökkö bergin alayın,	*Armağan olarak ver, alayım,*
Tübübüz birge uyalaş,	*Kökümüz bir, aynı yuvadanız,*
Beypaydı kaydan salayın.	*Belayı neden salayım.*
Keçee kıykırıp belge çalganda,	*Hani haykırıp bele vurduğunda,*
Cogolgon akıl tabılgan,	*Yiten akıl bulunurdu,*
Kabılan candap ar kimdi	*Kaplan olup herkese siper olan,*
Azuuluudan sur colbors,	*Azı dişlilerden boz kaplan,*
Al öñdüü sonun can bolbos,	*Onun gibi görkemli can olmaz,*
Kayıptan akıl tabılgan	*Gaipten akıl bulan,*
Kaçırıp coogo bettese	*Saldırıp düşmana yönelse,*
Kara çaar kabılan,	*Kara benekli kaplan gibi,*
Kaptalınan çamıngan.	*Böğründen atılan.*
Kasiettüü boz kise,	*Kutlu boz kemer kesesi,*
Kan abam menen dos kise	*Han ağamın dostu o kese,*
Kaaladım baatır, bul kayda?	*Diledim bahadır, bu nerede?*
Beren abam buların	*Yiğit ağamın bu eşyalarını,*
Belekke berseñ alamın.	*Armağan verirsen alırım.*
Bek arstan abam berdi – dep,	*Pek aslan ağam verdi diye,*
Meder kılıp belime,	*Belime dayanak edip,*
Belek kılıp çalamın,	*Armağan diye kuşanırım,*
Suradım uşul buyumdan	*İstedim işte bu eşyadan,*
Bir albay kantip kalamın,	*Birini almadan nasıl kalırım,*
Degen sözgö könüñüz,	*Denen söze uyunuz,*
Çataktaşpay, çırdaşpay,	*Çatışmadan, dalaşmadan.*
Belekke kalgan çunagı,	*Armağan kalan o yumurcak,*
Karında kalgan kayranı,	*Karında kalan o canım yavru,*
Kan abamdın oyronu,	*Han ağamın koçağı,*
Caralgan cıldız çolponu,	*Doğmuş yıldızın Çolpan'ı,*

	Kankor abam soltonu.	*Kan içici ağamın sultanı.*
	Toyuna tokson soyulgan,	*Toyunda doksan mal kesilen,*
26760	Atı Seytek koyulgan,	*Adı Seytek konulan,*
	Iniñiz keldi körüñüz,	*Kardeşiniz geldi, görün,*
	Aytılgan buyum kep muras,	*Anılan eşya, söz, miras –*
	Belekke munu beriñiz!	*Armağan olarak bunu verin!*
	Tuugan bolsoñ möl bolsoñ,	*Kardeşsen, dupdurusan,*
	Turuktuu çalkar köl bolsoñ,	*Duruşlu engin gölsen,*
	Asıl kandın calgızı	*Asil hanın biriciği,*
	Banayıñ keldi körüñüz,	*Yavrunuz geldi, görün,*
	Baatırdan kalgan san düynö	*Bahadırdan kalan sayısız dünyalığı,*
	Baş ıldıy sanay beriñiz.	*Baştan aşağı sayıverin.*
26770	Opsuz erdin calgızı,	*Emsalsiz erin biriciği,*
	Karında barıp tuulgan,	*Karında gidip orada doğan,*
	Ceti-Özöndö cediger	*Yedi-Özön'de Cediger'e,*
	Cetilip salgan çuulgan.	*Yetişip ün salan.*
	Atasınan babasın	*Atasından, dedesinden,*
	Artıktıgın tabarsıñ,	*Üstünlüğünü görürsün,*
	Dep koygon sözgö könörsüz	*Denilen söze uyarsınız,*
	Ayköldön kalgan san düynö	*Ayköl'den kalan sayısız dünyalığı,*
	Kıymıldabay kıñk etpey,	*Kımıldamadan, gık demeden,*
	Kıyşalaktap bılk etpey,	*Yalpalamadan, kıpırdamadan,*
26780	Dep koygon sözgö könörsüz,	*Denilen söze uyarsınız,*
	Berendin calgız uuluna	*Yiğidin biricik oğluna,*
	Belekti kaalap berersiz.	*Armağanı gönülden verirsiniz.*
	Uluu çatak, çoñ dürböñ	*Ulu kavgayı, büyük kargaşayı,*
	Til albasañ alarsız,	*Söz dinlemezsen görürsünüz,*
	Akılman abam sen bolsoñ,	*Bilge ağam sen isen,*
	Kerseñdebey çırdaşpay,	*Kasılmadan, dalaşmadan,*
	Kekti suuga salarsıñ.	*Öcü suya bırakırsın.*
	Aylangan calgız künüñdü,	*Başına döndüğün tek güneşini,*
	Asıldan kalgan iniñdi.	*Asilden kalan kardeşini,*
26790	Tuugan kılıp alarsıñ.	*Kardeş edinirsin.*
	Booruñ kelse türlöndüñ,	*Merhamete gelecekken köpürdün,*
	Kaltırbay baarın kırbayt – dep,	*Hepsini kırıp bırakmadı diye,*
	Kan Kıyazga cindendiñ.	*Han Kıyaz'a öfkelendin.*
	Kayra caaçu buluttay	*Yeniden yağacak bulut gibi,*
	Kan içmeñ karmap türlöndüñ.	*Kan içiciliğin tutup renkten renge girdin.*

Semetey uulu er Seytek
Cediger barıp tuulgan,
Tuuganda salgan çuulgan,
Törölgöndö mömödön,
Başkaça boldu eneden,
Kündür-tündür tün tüşüp,
Cer ayrılıp too kurap,
Curt çurkurap el çuulap,
Tuştay tüşkön kebi bar:
Kara kan uuçtap bakırıp,

Semetey oğlu er Seytek,
Cediger'e varıp doğdu,
Doğarken velvele saldı,
Doğduğunda öbür bebeklerden,
Anadan başka türlü oldu,
Gündüz vakti gece çöküp,
Yer yarılıp dağ kurulup,
Yurt çığrışıp el uğuldayıp,
Ona denk düşen söz var:
Kara kan avuçlayıp bağırıp,

Caray tüştü dep uktum,
Sol koluna kara kan
Uuçtay tüştü dep uktum,
Enesi kesip kindigin,
Ak köynökkö oroptur.
Köy duşmandı kep kılıp,
Körgö başın tıgar – dep,
Betteşkendi ment kılıp,
Kez bolgondu cıgar – dep,
Bu cañcalga coroptur,
Seytekti töröp turganda,
Can birge Kıyaz dostuñdun
Tört tülük malı koroptur.
Berenim beren bolor – dep,
Başkaça balban Kara döö
Belge tañuu meder – dep,
Bereniñ mobu coroptur.
Süylöngön sözgö könüñüz.
Atası kandın san düynö
Keliptir eesi beriñiz!
Uyulgusa şumuñuz,
Toyuñuzga kamdanıp,
Aşkere tuugan şer bolso,
Balanı kütüp alıñız.
Üyülgön çatak bolgon kek,
Kötörüp suuga salıñız.
Baatırdan kelgen belek – dep,
Balañız Seytek iniñdi

Doğuverdi diye duydum,
Sol eline kara kan
Avuçlayıp düştü diye duydum,
Anası göbeğini kesip,
Ak gömleğe sarmış.
Bütün düşmanı söz edip,
Mezara başını tıkar diye,
Karşısına çıkanı sersem edip,
Denk geleni yıkar diye,
Bunu kavgaya yormuşlar,
Seytek doğduğu sırada,
Can yoldaşın Kıyaz dostunun,
Dört tür malı kırılıp eksilmiş.
Yiğidim yiğit olur diye,
Bambaşka pehlivan Kara dev,
Bele bağ, dayanak diye,
İşte böyle yormuş yiğidini.
Söylenen söze uyunuz,
Atası hanın sayısız dünyalığı –
Sahibi gelmiş, verin!
İçinizde şom kaynasa da,
Toyunuza hazırlanıp,
Apaçık kardeş aslansa,
Çocuğu kabul edin.
Yığılıp kavga olmuş öcü,
Kaldırıp suya bırakın.
Bahadırdan gelen armağan diye,
Çocuğunuz Seytek kardeşini,

Muraa kılıp alıñız.	*Miras edinin.*
Kartaygan Bakay, Kanıkey,	*Kocamış Bakay'ı, Kanıkey'i,*
Kan bolsoñ mömö kılıñız.	*Han isen baş tacı edin.*
Salmaktın tübü sarı altın,	*Ağırbaşlılığın dibi sarı altındır,*
Sabırluu kılıp turuñuz.	*Sabırlı olup durun.*
Tübübüz birge uyalaş,	*Kökümüz bir, aynı yuvadanız,*
26840 Kantip seni kor kılam,	*Seni nasıl hor ederim,*
Ala-Toodoy bel kılam.	*Ala-Too gibi bel ederim.*
Tilimdi alsañ Kançoro,	*Sözümü dinlersen Kançoro,*
Al askar toodoy bel kılıp,	*O yalçın dağ gibi bel edip,*
Adamdan artık şer kılam,	*İnsandan üstün aslan ederim,*
Tuu tübünö tuu kılıp,	*Tuğun dibinde tuğ edip,*
Tuşukkan coogo çuu kılıp,	*Rast gelen düşmana velvele edip,*
Karaan kılıp albasam,	*Arka edinmezsem,*
Caratkan Kuday meni ursun.	*Yaradan Tanrı beni çarpsın.*
Can aramıñ çoñ bolso,	*Canındaki haramlık büyükse,*
26850 Canattan akmak, seni ursun!	*Cennetten inen, ahmak, seni çarpsın!*
Akılga könüp, til alsañ,	*Akla uyup söz dinlersen,*
Aytkan tiliñ alarmın,	*Dediğin sözü tutarım,*
Aydasañ colgo basamın,	*Sürersen yola basarım,*
Degeniñe könömün,	*Dediğine uyarım,*
Karaldıñ Seytek, men bolup,	*Gözbebeğin Seytek ile ben olup,*
Kankor abam sen bolup,	*Kan içici ağam sen olup,*
Baana kılıp alabız.	*Birbirimize siper oluruz.*
Cadaaldansañ kokustan,	*Kazara azgınlaşırsan,*
Aytkan tildi tük albay,	*Denen sözü hiç dinlemeden,*
26860 Aydagan colgo tük baspay,	*Gösterilen yola hiç basmadan,*
Özüñ ölçöp bilalbay,	*Kendin ölçüp bilemeden,*
Ökürö berseñ til albay	*Böğürüp durursan söz dinlemeden,*
Kılıçıñdı şaylasañ,	*Kılıcını kuşanırsan,*
Kıyalıñ buzuk, zaarıñ küç	*Huyun bozuk, zehrin güçlü,*
Baştakı ciniñ karmatsañ,	*Önceki cinnetine tutulursan,*
Surasa berbes dünüyö	*İstense verilmez dünyalığı,*
Suuruşup nayza salamın,	*Mızrak çekişip saldırırım,*
Calınsa berbes köp düynö	*Yalvarsa verilmez çok malı,*
Zorduktap tartıp alamın!	*Zorla çekip alırım!*
26870 Bul kebime kirersiñ,	*Bu sözüme girersin,*
Bul kebime kirbeseñ	*Bu sözüme girmezsen,*

Cakşı aytkandı bilbeseñ,	*İyi söyleneni bilmezsen,*
Ündösöm kolgo konbosoñ,	*Seslensem ele konmazsan,*
Ütüröñdöp bolbosoñ,	*Yekinip diklenirsen,*
Tuugandan keçem özüñdü,	*Kardeşlikten silerim seni,*
Tuuradan çukuym közüñdü.	*Dosdoğru oyarım gözünü.*
Kaalagan kadır tünüñdü,	*Dilediğin kadir gecesini,*
Kapkaydan kagam ciniñdi,	*Ta nereden söker atarım cinini,*
Töböñdön töptöp basuuga,	*Tependen tepip basmaya,*
26880 Tört tülügüñ çaçuuga	*Dört tür malını saçmaya,*
Erte aytkan sözüm keç boldu	*Erken dediğim söz geç oldu,*
Kabırga carıp kan tögüp,	*Kaburga yarıp kan döküp,*
Karmaştı katuu saluuga	*Çarpışmayı sert salmaya,*
Eki közüm tört boldu,	*İki gözüm dört oldu,*
Menin atım Külçoro	*Benim adım Külçoro*
Kabarıñda daana bar,	*Haberin açıkça vardır,*
Kagışsañ kança balaa bar.	*Çarpışırsan nice bela var.*
Açuum kelip apsaysam,	*Öfkem gelip kabarırsam,*
Arbayta serpem özüñdü.	*Savurup fırlatırım seni.*
26890 Kañdaarmın kara közüñdü,	*Oyarım kara gözünü,*
Men Külçoro iniñdi,	*Ben Külçoro kardeşini,*
Tuuganıñ kelse çırdaşıp...	*Kardeşin gelmişken kavgayla...*
Kagayımbı kapır kul,	*Söküp atayım mı kâfir kul,*
Kapkayda ketken ciniñdi.	*Nerelere gitmiş cinini.*
Eselek duşman ayına,	*Ahmak düşmanın hatırına,*
Abamdı soyup ayırdıñ	*Ağabeyimi boğazlayıp ayırdın,*
Eki dalım oyulup,	*İki kürek kemiğim oyulup,*
Cediger otun kayırdım.	*Cediger'in odununu devşirdim.*
Ketilgen dalım cetilip,	*Gedik açılan omzum onarılıp,*
26900 Kaarım kelip kakaysam,	*Kahrım gelip dikilirsem,*
Añtararmın özüñdü,	*Deviririm seni,*
Aşkere kañdaym közüñdü.	*Apaçık oyarım gözünü.*
Oolukmam karmap kelgende,	*Cinnetim tutup geldiğinde,*
Men Külçoro er atım	*Ben Külçoro, er adım,*
Oyrotko oyron salçumun,	*Oyrot'a kıran salardım,*
Oolukma cinim karmasa,	*Azgın cinim tutarsa,*
Kılımga kırgın salçumun.	*Cihana kırgın salardım.*
Kıcırıma tiygende,	*Hiddetime dokunulunca,*
Kapkaluu korgon Kara-Şaar,	*Kapılı korgan Kara-Şaar'ın,*

Kançasın çaap alçumun. — *Nicesini vurup alırdım.*
Kıtaydı buzduñ çar kıldıñ, — *Hıtay'ı bozdun, darmadağın ettin,*
Kılımga seni kan kıldım. — *Cihana seni han kıldım.*
Ölçölüü tirüüm uşunday, — *Ölçülü ömrüm işte böyle,*
Bolotum sınıp ketildim, — *Çeliğim kırılıp gedildim,*
Bolcosom kayra cetildim. — *Yoklasam yine bilendim.*
Menin atım Külçoro — *Benim adım Külçoro,*
Bilegim coon, taş cürök, — *Bileğim kalın, taş yürek,*
Bilimdüü çölü badırek. — *Bilgili, yaman bir gözü pek.*
Kaarlanıp kelgende, — *Kahırlanıp geldiğimde,*
Kılımga salçu çoñ dümök. — *Cihana salan büyük kargaşa.*
Bir kezekte Kançoro — *Bir zamanlar Kançoro,*
Eñkeytip büktöp belimdi, — *Eğdirip büktün belimi,*
Eñ suuttuñ demimdi, — *İyice soğuttun soluğumu,*
Çıgardıñ caman celimdi. — *Çıkardın kötü yelimi.*
Duşman caldap cogottuñ, — *Düşman kiralayıp yok ettin,*

Kabılan kökcal şeriñdi, — *Kaplan gökyele aslanını,*
Calınsam ukpay kebimdi, — *Yalvarsam dinlemedin sözümü,*
Sındırdıñ büktöp belimdi. — *Kırdın büküp belimi.*
Kul kılıp talap cogottuñ, — *Kul edip yağmalayıp yok ettin,*
Kurgan kırgız elimdi. — *Bahtsız Kırgız halkımı.*
Agızdıñ suuday kanımdı, — *Akıttın su gibi kanımı,*
Aldıñ düynö baarımdı. — *Aldın dünya varımın hepsini.*
Calınsam ukpay sözümdü, — *Yalvarsam dinlemedin sözümü,*
Eki dalım teñ kesip, — *İki kürek kemiğimi birden kesip,*
Kılgansıñ kızık sonundu. — *Yaptın ilginç bir seyirlik.*
Olcolop çeçip kalgansıñ, — *Ganimet diye soyup almışsın,*
Koş badana kırmızı, — *Çift zırhlı, kırmızı,*
Cañcalga kiyçü tonumdu. — *Cenge giyilen kaftanımı.*
Kökcal abam cogolso — *Gökyele ağabeyim yitince,*
Kölpöktöp kööp koygonsuñ, — *Böbürlenip kabarmışsın,*
Kazına buzup, curt talap, — *Hazine bozup, yurt yağmalayıp,*
Kança erkiñ menen bolgonsuñ. — *Nice keyfince davranmışsın.*
Bütün bulgun terisin, — *Bütün samur derisini,*
Cara bölüp kalgansıñ, — *Yarıp bölüşmüşsün,*
Bagalakka salgansıñ, — *Paçalığa takmışsın,*
Aalamdan aşkan balbansıñ. — *Âlemi aşan pehlivansın.*
Aytılgan sözgö könüñüz, — *Söylenen söze uyunuz,*

	Olcologon mal-candı	*Ganimet aldığın malı canı,*
	Oylonup kayra beriñiz.	*Düşünüp geri veriniz.*
26950	Tuuganım – dep, şerim – dep,	*Kardeşim diye, aslanım diye,*
	Tuu karmooçu belim – dep,	*Tuğ tutacak belim diye,*
	Üzülgönüm ular – dep,	*Kopanım ulanır diye,*
	Çaçılsam çukul cınar – dep,	*Saçılsam çabuk derler diye,*
	Öçkön ottu tamızıp,	*Sönmüş ateşi tutuşturup,*
	Ölümdön candı tirgizip,	*Ölümden canı diriltip,*
	Ketkenimdi keltirip,	*Gidenimi getirip,*
	Kemigimdi tolturup,	*Eksiğimi doldurup,*
	Keyisem közün salar – dep,	*Dertlensem göz kulak olur diye,*
	Kemip kelgen kurgurun	*Eksilip gelmiş zavallıyı,*
26960	Bir tuugan kılıp alar – dep.	*Öz kardeş edinir diye.*
	Eren bolso, kan bolso,	*Er ise, han ise,*
	Es bilgen kıraan can bolso,	*Akıl bilen kartal bir can ise,*
	Baykuşka közün salar – dep.	*Zavallıya göz kulak olur diye.*
	Tuura okko ketken inisin	*Doğru oka gitmiş kardeşini,*
	Tuugan kılıp alar – dep.	*Kardeş edinir diye.*
	Kıraan bolso, şer bolso,	*Kartal ise, aslan ise,*
	Kılımdı bilgen er bolso,	*Cihanı bilen er ise,*
	Sızdap içi oorur – dep,	*Sızlayıp içi acır diye,*
	Kayratın suuga salar – dep.	*Hıncını suya bırakır diye.*
26970	Kulduktagı kurgurdun,	*Kulluktaki zavallının,*
	Azıp-tentip kelgenin,	*Azıp sürünüp geldiğini,*
	Aldasa kolgo bergenin,	*Kandırılıp ele düştüğünü,*
	Kölökösün baraanın,	*Gölgesinin karaltısını,*
	Körüşkön tuugan karaanın.	*Görüşen kardeş silüetini.*
	Cılkıdan tulpar at berip,	*Yılkıdan küheylan at verip,*
	Üşütpöy tonun bat berip,	*Üşütmeden kaftanını tez verip,*
	Bir tuugan kılıp alar – dep.	*Öz kardeş edinir diye.*
	Köp calındım bolboduñ,	*Çok yalvardım, olmadın,*
	Köbünçö cindep burkaktap,	*Çoğunca cinlenip köpürüp,*
26980	Köp cañcalga toyboduñ.	*Nice kavgaya doymadın.*
	Köbüröök turduñ calınıp,	*Fazlasıyla durdun yalvartıp,*
	Başımdı tartsam bolboysuñ,	*Başımı çeksem olmuyorsun,*
	Barsıldap kuu kul oñboysuñ.	*Höykürüp kuru kul, onmazsın.*
	Atakeñ Balta, Çubaktı,	*Ataların Balta'yı, Çubak'ı,*
	Sen öñdönüp çır kılıp,	*Senin gibi kavga çıkarıp,*

	Duşman caldap soydubu,	*Düşman kiralayıp boğazladı mı,*
	Tuzga siyip ant buzup,	*Tuza işeyip ant bozup,*
	Sen öñdüü kapır boldumbu?	*Senin gibi kâfir oldular mı?*
	Kaarım keldi kakaydım,	*Kahrım geldi, dikildim,*
26990	Kara cin tögöm üyüñö,	*Kara cin dökerim evine,*
	Kuu nayza sunam ciniñe.	*Kuru mızrak uzatırım cinine.*
	Kup kaarım çaçam türüñö.	*Tam kahrımı saçarım suratına.*
	Aleñgir atam kocoño,	*Alengir'i atarım hocana,*
	Çın müşkül salam moldoño.	*Gerçek sıkıntı salarım mollana.*
	Çabuul koyom ayılıña,	*Baskın koyarım obana,*
	Çataktı mıktap baştaymın,	*Kavgayı sağlam başlarım,*
	Köçügü kuçak çoñ katın	*Kıçı kucak dolusu koca karı,*
	Bu erkeletken zayıbıña.	*Şu şımarttığın karına.*
	Öküldöp cinim karmadı,	*Kudurup cinim tuttu,*
27000	Ört küygüzöm beyliñe.	*Ateş yakarım huyuna.*
	Ökürtüp ayza sunamın,	*Böğürterek mızrak uzatırım,*
	Çın kesir kılçu cigiñe.	*Gerçek kahır getiren kibrine.*
	Atañdın körü Kançoro,	*Kahrolası Kançoro,*
	Kapırdın kara közüsüñ.	*Kâfirin kara gözüsün.*
	Kara tacaal özüsüñ,	*Kara deccalın ta kendisisin,*
	Kılıç çaptıñ celeñe.	*Kılıç çaldın tay bağına.*
	Ört küygüzdüñ mömöñö.	*Ateşe verdin meyveni.*
	Uy kaytartıp koyupsuñ,	*İnek güttürmüşsün,*
	Emçegin bergen eneñe.	*Memesini emdiğin annene.*
27010	Üç büktöymün beliñdi,	*Üç kat bükerim belini,*
	Başıñdı tartıp calınsañ	*Başını çekip yalvarsan,*
	Ukpaym aytkan kebiñdi.	*Dinlemem söylediğin sözü.*
	Maanisiz kıldıñ babañdı,	*İtibarsız kıldın babanı,*
	Balbanga ulak kılıpsıñ,	*Pehlivanlara oğlak gibi kaptırdın,*
	Baykuş Bakay karıñdı,	*Zavallı Bakay ihtiyarını,*
	Bügün kaşıkça koyduñ kanımdı.	*Bugün kaşık kadar bıraktın kanımı.*
	Cetkileñ katın Çüröktü	*Yetkin kadın Çürök'ü,*
	Cedigerge tul kıldıñ.	*Cediger'e dul kıldın.*
	Celkemden oyup özümdü,	*Ensemden oyup beni,*
27020	Calınsam ukpay sözümdü,	*Yalvarsam dinlemeden sözümü,*
	Ataktuu mendey çoronu.	*Ünlü benim gibi çoroyu.*
	Ceti col satıp kul kıldıñ,	*Yedi kez satıp kul kıldın,*
	Kançasın caldap duşmandın	*Nicesini düşmanın kiralayıp,*

	Kapkanın oozun kan kıldıñ,	*Kapanın ağzını kan kıldın,*
	Kançamı soyup cay kıldıñ.	*Nicemizi kesip yere serdin.*
	Tulumdun tul kıldıñ,	*Bütün ocağı dul kıldın,*
	Acıdaarday erendi	*Ejderha gibi ereni,*
	Ataktı kökcal berendi,	*Ünlü gökyele yiğidi,*
	Tamanga taptap kul kıldıñ.	*Tabanda ezip kul kıldın.*
27030	Kan bolbos tuuñdu kan kıldıñ,	*Han olmaz soyunu han kıldın,*
	Özönüñ konuş may kılıp,	*Vadiyi yurt edip yağa bulayıp,*
	Karaandın baarın cay kılıp,	*Karaltının hepsini yere serip,*
	Özöngö taypak keñ konuş	*Vadide düz, geniş konağı,*
	El caylooçu beldi aldıñ.	*El yaylayacak beli aldın.*
	Kamçıga çenep çuulatıp,	*Kamçıyla ölçüp çığırtarak,*
	Babadan kalgan cerdi aldıñ.	*Atadan kalan yeri aldın.*
	Özöndün suusun burgansıñ,	*Vadinin suyunu çevirmişsin,*
	Öz canga kılbas cakşılık	*Öz cana edilmez iyilik dururken,*
	Aramıñ toodoy urgansıñ.	*Haramını dağ gibi yığmışsın.*
27040	Kılımga sıyıp batpaçu,	*Cihana sığmayan,*
	Kılıgıñ cerge catpaçu,	*Huyun yerde yatmaz,*
	Kıtayça korduk kılgansıñ.	*Hıtayca zulüm etmişsin.*
	Baatır kayda, er kayda,	*Bahadır nerde, er nerde,*
	Karaan kayda bel kayda,	*Karaltı nerde, bel nerde,*
	Kaygırışta ne payda.	*Kaygılanmakta ne fayda.*
	Kaalaganım beresiñ,	*Dilediğimi verirsin,*
	Kaarluu sözgö könösüñ,	*Kahırlı söze uyarsın,*
	Kanıkey, Seytek, Ayçürök	*Kanıkey, Seytek, Ayçürök,*
	Kaarlanıp kol salsa,	*Kahırlanıp el atarsa,*
27050	Kaşıktay kanıñ tögülüp,	*Kaşık kadar kanın dökülüp,*
	Öz kılganıñ özüñö.	*Kendi ettiğin kendine.*
	Kaş kakkıça körünüp,	*Göz kırpımında görünüp,*
	Kabırgañ bölök bölünüp,	*Kaburgaların ayrı ayrı bölünüp,*
	Kaarluu çorom ölörsüñ.	*Kahırlı çorom, ölürsün.*
	Kazır tiyseñ cinime	*Şimdi dokunursan cinime,*
	Kayra tartkıs çın caydı	*Geri dönüşsüz gerçek yeri,*
	Kayran nemem körörsüñ.	*Zavallım benim, görürsün.*
	Calınsam tilim albaysıñ,	*Yalvarsam sözümü dinlemezsin,*
	Aydasam colgo barbaysıñ.	*Sürsem yola varmazsın.*
27060	Tübü cok kuduk tübüsüñ,	*Dipsiz kuyunun dibisin,*
	Karañgı kapçal tünüsüñ,	*Karanlık boğazın gecesisin,*

	Cetelese baspagan,	*Yedekte çekilse yürümeyen,*
	Cetesiz ittin birisiñ.	*Soysuz itin birisin.*
	It ekensiñ Kançorom,	*İtmişsin sen, Kançorom,*
	It da senden köp öödö,	*İt bile senden çok üstün,*
	It da keler me-mege.	*İt de gelir "me-me"ye.*
	Kuş ekensiñ Kançoro,	*Kuşmuşsun sen Kançoro,*
	Kuş da senden köp öödö,	*Kuş bile senden çok üstün,*
	Kuş da keler pö-pögö.	*Kuş da gelir "pö-pö"ye.*
27070	Ündödüm tilim albadıñ,	*Seslendim, sözümü dinlemedin,*
	Oñ aytkan cakka barbadıñ.	*Doğru denen yana varmadın.*
	Birlikti koyup bir cerge,	*Birliği koyup bir yere,*
	Ce bir tuugan bolup kalbadıñ.	*Ya da kardeş olup kalmadın.*
	Adırmak elek kıyalaş,	*Sırt sırta yamaçtık,*
	Tübübüz elek uyalaş,	*Kökümüz aynı yuvadandı,*
	Mancabız birge bilekteş,	*Parmağımız bir, bilek bileğe,*
	Bir tuugan elek tilekteş.	*Bir kardeştik, dilek dileğe.*
	Emi kök tektir boyloy konuştuk,	*Şimdi gök sekiler boyunca konduk,*
	Emi körünöö duşman boluştuk,	*Şimdi apaçık düşman olduk,*
27080	Emi bel baylagan beliñdi ayt,	*Şimdi bel bağladığın belini söyle,*
	Bekip catkan ceriñdi ayt!	*Gizlenip yattığın yerini söyle!*
	Irdap aytkın ırıñdı,	*Irlayıp söyle ırını,*
	Kaynattıñ kalıñ çırıñdı,	*Kaynattın koyu kavganı,*
	Kaltırbay aytkın sırıñdı!	*Eksiksiz söyle sırrını!*
	Men kayrılıp kelgiçe,	*Ben dönüp gelene dek,*
	Keñ Talas boyloy konguça,	*Geniş Talas boyunca konana dek,*
	Aykalıp tuugan bolguça,	*Kucaklaşıp kardeş olana dek,*
	Burkaktay kaptıñ betimdi,	*Tipi gibi kapladın yüzümü,*
	Tiştediñ ıyman etimden,	*Isırdın iman etimden,*
27090	Çın cañcal ayttıñ betime.	*Gerçek kavga söyledin yüzüme.*
	Kıyşaygan eken kıyın söz,	*Eğrilmişmiş çetin söz,*
	Kıyın müşkül, çoñ cañcal	*Çetin sıkıntı, büyük kavga,*
	Tuuptur taamay betime» –	*Doğmuş tam da yüzüme» –*
	Dep, oşentip, Kançorogo	*Deyip, böylece, Kançoro'ya,*
	Külçoro aytıp turganı.	*Külçoro söyleyip durdu.*
	Akmaktık artık kılsa da,	*Ahmaklığı ağır bassa da,*
	Et cürök boşop, booru oorup,	*Et yürek gevşeyip, bağrı acıyıp,*
	Küydü kança tuuganı.	*Yandı nice kardeşi.*
	Tuugan eken Külçoro	*Kardeşmiş Külçoro,*

Külçoro aytsa bolgon cok,
Tutalanıp örttöngür,
Kaarluu tuugan Kançoro –
Kaarluu çoçko bolgon cok,
Kürkürödü küülöndü,
Küpüldödü Kançoro,
Külçorogo Kançoro
Kaarlanıp tiş çaynap,
Ökürügü taş carıp,
Kıykırıgı baş carıp,
Aç kamanday küülönüp,
Azaptuu kılıp süylönüp,
Küpüldödü kürküröp,
Külçorogo süylönüp:
«Atañdın körü, sasık kul,
Cıla salba belime,
Ölböy ketkin kuturgur
Cılkı bakkan ceriñe.
Kakşık salba canıma
Öröpkügön çoçko kul,
Ölböy ket Kıyaz kanıña
Colobo inim canıma,
Kulcuñdap cinim karmasa,
Kutura tartıp netesiñ.
Kulcuñdagan kuturgur.
Kudayıña ketesiñ.

Külçoro söylese de olmadı,
Öfkeden tutuşup, yanası,
Kahırlı kardeş Kançoro –
Kahırlı domuz razı olmadı,
Gürledi, coştu,
Küpürdedi Kançoro,
Külçoro'ya Kançoro,
Kahırlanıp diş gıcırdatıp,
Böğürtüsü taş yarıp,
Haykırışı baş yarıp,
Aç yaban domuzu gibi coşup,
Azap verircesine söylenip,
Küpürdedi gürleyip,
Külçoro'ya söylendi:
«Kahrolası, kokmuş kul,
Sokulma sakın belime,
Ölmeden git, kudurmuş,
Yılkı güttüğün yerine.
Dokundurma sözü canıma,
Kabarmış domuz kul,
Ölmeden git Kıyaz hanına,
Yaklaşma kardeşim canıma,
Kasılıp cinim tutarsa,
Kudurup çekişip n'edersin.
Kasılıp duran kudurmuş,
Tanrına gidersin.

Cadaal salsam calmaymın,
Cakındaba cindi kul,
Çın cinim tiyse karmaymın.
Kıcırım kelip kıykırsam,
Kıylañdı kızık utamın.
Kıcırım kelse kokustan,
Kıyazın koşo cutamın.
Menin atım Kançoro
Altı talaa kezeñ bel,
Ayttırbay çalgan col uşul.
Senin abañ Semetey,
Cogotup iygen kol uşul!

Hışım salarsam yutarım,
Yaklaşma, cinli kul,
Gerçek cinim tutarsa yakalarım.
Hiddetim gelip haykırırsam,
Nicenizi hoşça yutarım.
Hiddetim gelirse ansızın,
Kıyaz'ını da birlikte yutarım.
Benim adım Kançoro,
Altı ova, geçit bel,
Sormadan aştığım yol budur.
Senin ağabeyin Semetey'i,
Yok ettiren el budur!

Oñbogon sasık, oñboysuñ,
Ar kaçandan bir kaçan,
Ar dayımdan bir dayım
Kayratıñdı koyboysuñ!
Bulkunasıñ celesiñ,
Kiyçü tonuñ kiybeseñ,
Acaldan murun ölösüñ!
Maani-çarkıñ cogunda
Bakıldaysıñ netesiñ,
Akır-takır zamanın
Baarın süylöp ketesiñ,
Öküldöy berseñ kuuragır,
Düynöden bir pas ketesiñ!
Kara söz tier coluña,
Kılıç tier koynuña,
Kıyazdın kulu kuu sasık,
Kan şorgolor moynuña!
Bölökçö ittin balası
Börü kirgen oñobu,
Cobonu körbös kuturgur
O botom, colborsko tiygen bolobu.
Agıştın uulu Kıyazdın
Eselegin bilgenmin,
Esin cıysa kuturgur
Keler go dep cürgömün.
Aytkanım tuura çın çıktı,
Kalmışıñda uşintip
Kuturgan kuldan çır çıktı.

Onmaz kokmuş, onmazsın,
Her zamandan bir zaman,
Her daimden bir daim,
Gayretinden vazgeçmezsin!
Çırpınırsın, esersin,
Giyeceğin kaftanı giymezsen,
Ecelden önce ölürsün!
Mana ve çapın yokken,
Bağırıp durursun, n'edersin,
Ahir zamanın hepsini,
Söyleyip söyleyip gidersin,
Kudurmayı sürdürürsen, kuruyası,
Dünyadan bir anda gidersin!
Kara söz değer yoluna,
Kılıç değer koynuna,
Kıyaz'ın kulu, kuru kokmuş,
Kan sızar boynuna!
Başka itin eniği,
Kurt girince onar mı,
Cefayı görmemiş kudurmuş,
A yavrum, kaplana sataşan olur mu?
Agış'ın oğlu Kıyaz'ın,
Ahmaklığını bilirdim,
Aklını toplarsa kudurmuş,
Gelir herhalde diye beklerdim.
Dediğim doğru çıktı,
Sonunda işte böyle,
Kudurmuş kuldan kavga çıktı.

Kara tacaal çoro – dep,
Kalayık uşak kılçu ele
Oşonusu çın çıktı,
Ar kaçandan bir kaçan
Ant kılıp ketken özümö,
Ar karşı çıgar sözümö,
Akkelte tier közümö,
Alışarım Külçoro
Közünön çıgar çaarı,
Özü Kudaydın cetik kaarı.

Kara deccal çoro diye,
Halk dedikodu ederdi,
İşte o söz doğru çıktı,
Her zamandan bir zaman,
Ant edip gitmişti kendime,
Hep karşı çıkar sözüme,
Akkelte değer gözüme,
Boğuşacağım Külçoro,
Gözünden saçılır kıvılcımı,
Kendisi Tanrı'nın yetkin kahrı.

Bu karacoltoy karandın,
Kargış tiygen aramdın
Kıyalın körsöñ arı bet,
Kılımdan çıkkan balaket.
Kan tök dese, cin tögöt,
Karışma cini momunday
Börk al dese, baş kesken,
Koy car dese, er cargan,
Oyun sal dese, çır salgan.
Suu iç dese, uu içken,
Tulañduu cerdi tutantkan.
Özöndün baarın örttögön,
Öçöşkönün caylagan,
Kagışkan tirüü kalbagan.
Cılanday açuu zaarı,
Kızıtalak çoçkonun
Kılımga cetken kaarı.
Balbandıgı başkaça
Baatırlıgı bir kança.
Bul Külçoro colgolboyt,
Külçoro cokson bolboso,
Kançoro işi oñolboyt.
Kıyragan çoçko cogolboyt,
Külçoro cokson bolmoyun
Kançoro işi oñolboyt.
Adamdan bölök ak beyil,
Albandıgı bar ele.
Alışkanga çoñ kırgın
Salgandıgı bar ele.
Kırgız menen argınga

Korgondugu bar ele.
Kılt koygondu cön koyboy,
Soygondugu bar ele.
Kanım belek berdi – dep,
Kaalaganın alsınçı.
Cedigerdin Kıyazga
Bir maktanıp kalsınçı.
Colu katkan bul kuldun.

Bu kara uğursuz karaltının,
Beddua değmiş haramın,
Huyunu görsen, arsız yüz,
Cihandan çıkma bela âfet.
Kan dök dese, cin döker,
Sarmaş cini şöyledir:
Börk al dese, baş kesen,
Koyun yar dese, er yaran,
Oyun kur dese, kavga salan.
Su iç dese, zehir içen,
Çayırlı yeri tutuşturan.
Vadilerin hepsini yakan,
Öç tuttuğunu yere seren,
Çarpışanı sağ komayan.
Yılan gibi acı zehri,
Kahrolası domuzun,
Cihana yeten kahrı.
Pehlivanlığı bambaşka,
Bahadırlığı bir nice.
Bu Külçoro yola gelmez,
Külçoro yok olmadıkça,
Kançoro'nun işi onmaz.
Kırılası domuz yok olmaz,
Külçoro yok olmayınca,
Kançoro'nun işi onmaz.
İnsandan başka ak gönül,
Alplığı var idi.
Boğuşana büyük kıran,
Saldığı var idi.
Kırgız ile Argın'a,

Koruduğu var idi.
Kıpırdayanı öylece komadan,
Boğazladığı var idi.
Hanım armağan verdi diye,
Dilediğini alsın hele.
Cediger'in Kıyaz'ına,
Bir övünüp kalsın hele.
Yolu kurumuş bu kulun,

Aytkanına könöyün,
Kaalaganın bereyin.
Aytkanına könbösök,
Kaalaganın berbesek,
Talastı çalıp, kırdı aşar,
Kırgız emes kuturmam
Kılım curt menen çırdaşar.
Şay koldogon şer ele.
Telegeyi teñ ele,
Erkek aşıp, katın tuup,
Bul öñdüü çoro kökcaldı
Caratıp berbes degele.
Ayzakerden bu çoro
Iktuulugu dagı çın,
Aalamdı tiyip buy kılgan
Mıktuulugu dagı çın.
Köykaşka dep dañkı bar,
Ay-aalamdın baarısın
Titireter karkıbar,
Çamınganı colborstoy,
Çalışkan aman bolbostoy,
Kabılgandı kaysagan,
Cologondu cogotkon,
Kezikkendi kemirgen,
Kılaygan ceri kem emes,
Kara zoñkok señirden.
Ötkürlügü bar ele,
Kara bolot temirden» –
Dep, oşentip, Kançoro
Tumandap közü baylanıp,
Külçoronu körgöndö
Altımış sanaa, miñ müşkül

Dediğine uyayım,
Dilediğini vereyim.
Dediğine uymazsak,
Dilediğini vermezsek,
Talas'ı vurup sırtı aşar,
Kırgız'la kalmaz kudurmuşum,
Cihan halkıyla kavgalaşır.
Şay'ın koruduğu aslan idi.
Her yanı denk, tam idi,
Erkek aşıp, kadın doğurup,
Bunun gibi çoro gökyeleyi,
Yaratıp vermez asla.
Mızrakçılardan bu çoro,
Ustalığı dahi gerçek,
Âlemi vurup dize getiren,
Yamanlığı dahi gerçek.
Köykaşka diye şanı var,
Ay-âlemin hepsini,
Titreten koca heybeti,
Atılışı kaplan gibi,
Çarpıştığı sağ kalmaz gibi,
Önüne çıkanı çiğneyen,
Yaklaşanı yok eden,
Denk geleni kemiren,
Görünen yeri aşağı kalmaz,
Kara yalçın kayalıktan.
Keskinliği var idi,
Kara çelik demirden» –
Deyip, böylece, Kançoro,
Gözü dumanlanıp bağlanıp,
Külçoro'yu gördüğünde,
Altmış kaygı, bin sıkıntı,

Töbösünö aylanıp,
Kabırga söök sögülüp,
Alapay dartın tabalbay,
Antañdagan çirkindin
Köñülü sandap bölünüp,
Balaaluu müşkül, şum ölüm,

Tepesinde dönüp,
Kaburga kemiği sökülüp,
Derdine çare bulamadan,
Soluyup duran zavallının,
Gönlü bin parça bölünüp,
Belalı sıkıntı, sinsi ölüm,

Başına cakın körünüp,
Açılbay kabak bürkölüp,
Er Kançoro başına
Altımış müşkül bir kelip,
Küñgürönüp tolgonup,
Açık aytpay küñküldöp,
Al içinde oylonup,
Keçee el öödögö tartarda,
At kara til mezgilde,
Kancayloogo kongondo,
Can-canıbar makuluk
Kök kene kanga tolgondo,
Elden uşak kep uktum.
Beldüü Kıyaz can dostum,
Ittik kılgan dep uktum.
Ayçürök töröp turganda,
Akılsız Kıyaz arsız it
Toyuna tokson soyuptur,
Anın tuugan balasın
Atın Seytek koyuptur.
Curt çurkurap, el çuulap,
Semetey uulu boluptur.
Anı da bilip kul Kıyaz
Süylörünö kebi boş,
Kayratı taykı beli boş,
Katından tömön kuturgur
Kara döö menen Ayçürök
Kaşaygan eköö küülönsö
Duşmanın aman koyuptur.
Oşo tuugan Seytegi
Ay böksörüp kün ötüp,
Aradan neçen cıl ötüp,
On altı caşka toluptur.
Kaarlanıp kakañdap,

Coo coolar kezi boluptur.
Coo coolaçu sebebi.
Ölgön sayın ööçügön,
Örttöngürdün tukumu

Başına yakın görünüp,
Açılmadan çehresi bulutlanıp,
Er Kançoro'nun başına,
Altmış sıkıntı bir gelip,
İnleyerek kıvranıp,
Açık söylemeden mırıldanıp,
İçinden düşünüp:
Dün el yukarıya göçerken,
Atın dili karardığı çağda,
Kan-Cayloo'ya konduğunda,
Can ve canlı mahlukat,
Gök kene kanla dolduğunda,
Elden dedikodu söz duydum.
Güçlü Kıyaz can dostum,
İtlik etmiş diye duydum.
Ayçürök doğuracağı zaman,
Akılsız Kıyaz, arsız it,
Toyuna doksan kesmiş,
Onun doğan oğluna,
Adını Seytek koymuş.
Yurt çığrışıp, el gürleyip,
Semetey'in oğlu olmuş.
Onu da bilip kul Kıyaz,
Söyleyişinde sözü boş,
Gayreti kısa, beli boş,
Kadından aşağı kudurmuş,
Kara dev ile Ayçürök,
İnatçı ikisi coşunca,
Düşmanını sağ komuş.
İşte o doğan Seytek'i,
Ay eksilip gün geçip,
Aradan nice yıl geçip,
On altı yaşına dolmuş.
Kahırlanıp kabararak,

Düşmana savaş açacak çağı olmuş.
Düşman kovalamasının sebebi:
Öldükçe hınçlanan,
Yanasıcanın soyu,

27290	Tügöngön sayın tütögön.	*Tükendikçe tüten.*
	Tübünön arbıp küçögön,	*Kökünden çoğalıp güçlenen,*
	Tüz bolgurdun tukumu	*Düzelesicenin soyu,*
	Kokon buzup, eldi algan,	*Kokon'u bozup, eli alan,*
	Kaşkardı kamap, cerdi algan,	*Kaşgar'ı kuşatıp, yeri alan,*
	Kan içmenin tukumu.	*Kan içicinin soyu.*
	Kaar kılbay Kıyaz koygongo	*Kahretmeden Kıyaz bıraktığı için,*
	Eptüü enesi Ayçürök	*Becerikli anası Ayçürök,*
	Şurkuya cardam bolgongo,	*Şırfıntı yardım ettiği için,*
	Ereşen tartıp, er bolup,	*Ergenlik çağına girip er olup,*
27300	Er uulu menen teñ bolup,	*Er oğluyla denk olup,*
	Celigip cürüp coşulup,	*Coşup yürüyüp taşarak,*
	Cerge eptep koşulup.	*Halka bir yolunu bulup karışıp.*
	Er Kıyazdın san cılkı,	*Er Kıyaz'ın sayısız yılkısı,*
	San cılkıga kelgen go,	*Sayısız yılkıya gelmiştir belki,*
	Sandan ketken kuturgur	*Sayıdan düşmüş kudurmuş,*
	Külçorosun körgön go.	*Külçoro'sunu görmüştür belki.*
	Cılkıçı başı Karagul	*Yılkıcı başı Karagul'u,*
	Kıyratıp kırgın kılgan go,	*Kırıp geçirmiştir belki,*
	Tozoktu toodoy salgan go,	*Cehennemi dağ gibi salmıştır belki,*
27310	Tobun buzup karısın	*Sürüsünü bozup yaşlısını,*
	Toktotpoy kırıp baarısın,	*Durdurmadan kırıp hepsini,*
	Karmaştı katuu salgan go.	*Boğuşmayı sert salmıştır belki.*
	Uşu kargış tiygen çorosun	*Şu beddua değmiş çorosunu,*
	Acıratıp algan go.	*Kurtarıp almıştır belki.*
	Amalduu betpak Ayçürök	*Kurnaz yüzsüz Ayçürök,*
	At boroyun sıdırıp,	*Atın tüyünü sıyırıp,*
	Kulak ugup, köz körgön	*Kulak duyan, göz gören,*
	Cerdin baarın kıdırıp,	*Yerlerin hepsini dolaşıp,*
	Kuu terisin kiygen go,	*Kuğu derisini giymiştir belki,*
27320	Kukuldap uçup cürgön go,	*Kuğuldayıp uçup gezmiştir belki,*
	Añcı-dañcı çoñ kakan	*Şanlı şöhretli büyük Hakan'ın,*
	Kün çıgıştı çalgan go,	*Gün doğusunu yoklamıştır belki,*
	Ebep-sebep darını	*Sebep olacak ilacı,*
	Andan cetip algan go.	*Ondan alıp getirmiştir belki.*
	Bagdad, Misir, Çoñ-Meke	*Bağdat, Mısır, Büyük Mekke,*
	Kün batıştan çalgan go,	*Gün batısını yoklamıştır belki,*
	Mından darı algan go,	*Bundan ilaç almıştır belki,*

Acalga payda darısın,
Darısının baarısın,
Kuturgan cürök salgan go.
Bu kuykalangan kuluñdu,
Ayıktırıp algan go.
Men Kançoro bolgonu,
Karan kalgan ordogo
Kattap adam kalbagan?
Beykapar kelip ar candar
Eline kayra barbagan.
Celp etip cel tiybegen,
Suuk kol duşman kirbegen,
Kaarın duşman çaçpagan,
Eşigin duşman açpagan,
Karan kalgan ordogo
Bul Külçoro kelgeni –
Amaldın çoguu ketkeni,
Acaldın bügün cetkeni.
Buzulgan eken bizdin tüş,
Ordomo duşman oolukkan,
Kılımda barbı uşul iş?!
Akıl iylep, oy oylop.
Çorodon çoçup, boy-boylop,
Aylası ketip Kançoro
Akırın süylöp, bek taştap,
Catık til menen söz baştap:
«Keliptirsiñ Külçoro,
Kan eşigi kıyamat,
Er ötüügö ep kerek.
Baş eşigi zom temir
Boo kirüügö kep kerek.
Bul ordogo cürböy ket,
Kıyıgıma tiybey ket!
Körünböy cogol közümö,
Coloboy bat ket özümö,
Keçikseñ kokus ölösüñ,
Kayra kelbes çın caydı
Kayran kulum körösüñ.

Ecele fayda ilacını,
İlaçların hepsini,
Kudurmuş yüreğe salmıştır belki.
Bu kavrulmuş kulunu,
İyileştirip almıştır belki.
Ben Kançoro olalı,
Kara bahtlı ordaya,
Uğrayan insan kalmamış mı?
Kaygısız gelen nice canlar,
Eline geri varmamış.
Esintiyle yel değmemiş,
Soğuk el düşman girmemiş,
Kahrını düşman saçmamış,
Kapısını düşman açmamış,
Kara bahtlı ordaya,
Bu Külçoro'nun gelişi –
Çarenin toptan gidişi,
Ecelin bugün erişi.
Bozulmuş demek bizim düş,
Ordama düşman kudurdu,
Cihanda var mı böyle iş?!
Akıl yoğurup, düşünce düşünüp,
Çorodan ürküp, vay vaylayıp,
Çaresi tükenip Kançoro,
Alçak söyleyip, sağlam koyup,
Yatkın dille söze başladı:
«Gelmişsin Külçoro,
Han kapısı kıyamet,
Er geçmeye yol gerek.
Baş kapısı som demir,
İçeri girmeye söz gerek.
Bu ordaya uğramadan git,
Hiddetime dokunmadan git!
Görünmeden yok ol gözüme,
Yaklaşmadan tez git kendime,
Gecikirsen ansızın ölürsün,
Geri dönüşü olmayan gerçek yeri,
Zavallı kulum, görürsün.

Uyalbastan cutunup,
Kaarluu kandın aldına
Ne coloduñ kuturup.
Munaramdın tübündö,
Kırk arkan boyu orum bar.
Kezikseñ tındım bolorsuñ
Körsöñ uşul sonun bar,
Tak kapkanın oozunda
Altı miñ mıktuu kolum bar,
Ayt dese dal-dal kıluuçu,
Kaş kaksañ ölüm kıluuçu,
Temirden kakkan torum bar.
Kaarım kelip kakaysam,
Kas kılsañ eçen sonun bar.
Kerigim bar, bilim bar,
Kerişpey tuugan tilimdi al,
Köp cañcal salbay tilimdi al.
Çataktın cayı kan çıgat,
Kagıştın cayı can çıgat,
Kaalap tuugan tilimdi al.
Colborston bakkan üçüm bar,
Kert başımdın özündö
Tokson taybas küçüm bar,
Tuuganga aytar sırım bar.
Tuylaşa ketseñ Külçorom
Saa körgözör çırım bar.
Tuuganım dep koroyttum
Mınçalık aytar sırım bar.
Men Kançoro kandırmın,
Kök özöngö çañdırmın,
Balaanın kara közümün,
Kabılgandı kaysaçu
Balakettin özümün.
Kaarlansam kalıgı,
Kalbay takır kırılat.
Talasta kırgız köp argın,
Uşunça curttun baarısı.
Ütüröyüp üksöysöm,
Çataktap cañcal salabı,

Utanmadan yutkunup,
Kahırlı hanın önüne,
Ne yanaştın kudurup?
Minaremin dibinde,
Kırk urgan boyu çukurum var.
Denk gelirsen sesin kesilir,
Görsen işte böyle seyirlik var,
Tam kapının ağzında,
Altı bin yaman askerim var,
Söyle dense paramparça eden,
Kaş çaksan ölüm getiren,
Demirden dövme kafesim var.
Kahrım gelip dikilirsem,
Düşmanlık edersen nice seyirlik var.
İnadım var, bilgim var,
Çekişmeden, kardeş, sözümü dinle,
Çok kavga salmadan sözümü dinle.
Kavganın sonu kan çıkar,
Çarpışmanın sonu can çıkar,
İsteyerek, kardeş, sözümü dinle.
Kaplandan beslediğim üçüm var,
Kendi öz başımda,
Doksanın sarsamayacağı gücüm var,
Kardeşe söylenecek sırrım var.
Tepişmeye kalkarsan Külçorom,
Sana gösterecek kavgam var.
Kardeşim diye koruyup durdum,
Bu kadarcık söylenecek sırrım var.
Ben Kançoro han'ım,
Gök vadide toz koparanım,
Belanın kara gözüyüm,
Önüne çıkanı çiğneyen,
Belaların ta kendisiyim.
Kahırlanırsam halkı,
Kalmadan tümden kırılır.
Talas'ta Kırgız, çok Argın,
Bunca yurdun hepsi.
Suratımı asıp kabarsam,
Kavga edip cenk salar mı,

Çartıldap kaarım tögülsö,	*Çatırdayıp kahrım dökülse,*
Çapçışkan aman kalabı.	*Çarpışan sağ kalır mı?*
Ordogo kelip tüşüp ket,	*Ordaya gelip konaklayıp git,*
Emçekteş elek başınan	*Süt kardeştik baştan beri,*
Ne kılayın baykuşum,	*N'edeyim seni zavallım,*
27410 Ordodon daam içip ket.	*Ordadan tat alıp git.*
Orto coldon kaytıp bar,	*Yarı yoldan dönüp var,*
Kançoro kaarı mınday – dep,	*Kançoro'nun kahrı böyleymiş diye,*
Kabılgan coogo aytıp bar.	*Rastladığın düşmana söyleyip var.*
Oroñdosom ormormun,	*Homurdanırsam biçerim,*
Katuu cinim karmasa,	*Sert cinim tutarsa,*
Ay-aalamdı sormormun.	*Ay-âlemi sömürürüm.*
Cadaalı caman baatırmın,	*Hışmı yaman bahadırım,*
Altın tak minip catırmın.	*Altın tahta kurulup yatarım.*
Cana cinim karmasa,	*Yine cinim tutarsa,*
27420 Cakından cutkan kapırmın.	*Yakınını yutan kâfirim.*
Tagıma közüñ salbay ket,	*Tahtıma göz atmadan git,*
Bezildegen Külçoro,	*Vızıldayan Külçoro,*
Bee saamıñdan kalbay ket.	*Bir kısrak sağımı geçmeden git.*
Körünböy cogol közümö,	*Görünmeden yok ol gözüme,*
Köp colobo özümö.	*Çok yaklaşma kendime.*
Kançoronun kandıgın,	*Kançoro'nun hanlığını,*
Kaalap tiktep bilip ket,	*İsteyip bakıp bilip git,*
Kerektüü tonuñ kiyip ket.	*Gerekli kaftanını giyip git.*
Köp keçikpey şart ketkin,	*Çok gecikmeden derhal git,*
27430 Kaarım kelet kokustan	*Kahrım gelir ansızın,*
Cadaalım karmayt okustan.	*Hışmım tutar habersizce.*
Bışıldabay bat ketkin.	*Soluyup durmadan tez git.*
Cakası altın, ceñi cez	*Yakası altın, yeni tunç,*
Koş badana torgoy köz,	*Çift zırhlı, turgay gözlü,*
Tabılgı caksa çok ötpös,	*Tabılgı yansa kor geçmez,*
Oçogor atsa ok ötpös,	*Oçogor atsa ok geçmez,*
Coo coluksa kol ötpös,	*Düşman rastlasa el geçmez,*
Kaalaganıñ Akolpok	*Dilediğin Akolpok'u,*
Belekke berdim kie ket,	*Armağan verdim, giyip git,*
27440 Tübübüz birge eken dep,	*Kökümüz birmiş diye,*
Bu kadırın bile ket!	*Bu değeri bilip git!*
Taygılsañ coldon tarta bar,	*Kayarsan yoldan dönüp var,*

Dardaygan Kıyaz doñuzga	*Kasılan Kıyaz domuza,*
Menin kaarım ayta bar.	*Benim kahrımı söyleyip var.*
Kaalaganıñ Akkelte	*Dilediğin Akkelte'yi,*
Kanımdan kalgan buyum – dep,	*Hanımdan kalan eşya diye,*
Kacagaylap turasıñ,	*Israrla tutturup dursun,*
Belekke berdim men anı.	*Armağan verdim ben onu.*
Moyunuña ile ket,	*Boynuna asıp git,*
27450 Kançoronun kandıgın	*Kançoro'nun hanlığını,*
Mından kiyin bile ket!	*Bundan böyle bilip git!*
Dep, oşentip, Kançoro	*Deyip, böylece, Kançoro,*
Kaarlanıp kaldañdap,	*Kahırlanıp sallanıp,*
Köp maktanıp dardañdap,	*Çok övünüp kasılarak,*
Kömülgür aytıp turganı,	*Gömülesice söyleyip durdu,*
Cañı erke katın Çaçıkey	*Yeni şımarık kadın Çaçıkey,*
Çorogo kaardı kılganı.	*Çoroya kahrını kustu.*
Çaçıkey çıktı çamınıp,	*Çaçıkey çıktı atılıp,*
Külçoro tildep kamınıp,	*Külçoro'ya sövmeye davranıp,*
27460 Kaarlanıp bulkunup,	*Kahırlanıp silkinip,*
Kaarın tögüp silkinip,	*Kahrını döküp çırpınıp,*
Erke katın küülönüp.	*Şımarık kadın coşarak.*
Kançoro menen Külçoro	*Kançoro ile Külçoro,*
Ekööno katar süylönüp,	*İkisine birden söylenip,*
Köçügü kuçak katınıñ,	*Kıçı kucak dolusu kadının,*
Ar kaçandan bir kaçan	*Her zamandan bir zaman,*
Köp cañcal salgan kapırıñ.	*Çok kavga salan kâfirin.*
Kırgındı çoro salıptır.	*Kırgını çoro salmış,*
Erke katın dolunu	*Şımarık deli kadını,*
27470 Kançoro çoçko alıptır.	*Kançoro domuz almış.*
Kup cetilip kalgansıp,	*İyice yetişmiş gibi,*
Kudaysınıp alıptır,	*Tanrılık taslar olmuş,*
Kaarluu tildi kapırıñ,	*Kahırlı dille sövdü kâfirin,*
Kapçıgaydın celindey,	*Dar boğazın yeli gibi,*
Kakşata sogot kapırıñ,	*Takırdatıp vurur kâfirin,*
Kündö ketet akılıñ.	*Her gün gider aklın.*
Artık tildüü kara caak,	*Keskin dilli, kara çene,*
Azınap çıkkan kapırıñ.	*Kişneyerek çıkan kâfirin.*
Kürkürödü küülöndü,	*Gürledi, coştu,*
27480 Külçorogo süylöndü:	*Külçoro'ya söylendi:*

«Aram argın kakşaaldın
Arsızdıgın karaçı!
Atadan cetim bir bolgon
Tentigen kıtay balası.
Tegi buzuk, tübü aram,

Kıyalı tentek butbaraç*
Bul aramdı karaçı!
Cel boosu cerge cetpegen,
Beşigi törgö ötpögön,
Enenin ak emçegi iybegen,
Atanın ayday beti tiybegen,
Köz açа elek çagında
Olco bolup caylangan,
Kancıgaga baylangan,
Semeteyge kul bolgon,
Denekul bolgon camansıñ,
Tüp atañ kıtay Çılaba
Bakma kul bolgon aramsıñ!
Ölböy-citpey cürbögön,
Öz, arka kaysı bilbegen.
Ölböy tirüü cürgöndö,
Koy terisi kul eleñ,
Ölüp kalgan keziñde,
It terisi uul eleñ.
Belsenip beliñ buuşkan,
Sen kankoruñ menen tuuşkan,
Kaçan Manas uulu eleñ!
At eleñ cügön katıngan,
Kul eleñ üydö çarpılgan.
Kuturgurdun kebin kör,
Şumduk cañcal kepti aytıp,
Kıcırluu kepten kılasıñ,
Kıcırga tiyip turasıñ,
Kaalaganıñ Akkelte
Keçee ötkön küzündö,
Alaydın arkı tüzünön,
Anciyandın ar cagı,
Namangendin ber cagı,

«Haram Argın kakşaalın,
Arsızlığına bakın!
Babadan yetim bir kalmış,
Sürünen Hıtay çocuğu.
Aslı bozuk, kökü haram,

Huyu haylaz putperest,*
Şu harama bakın!
Beşik bağı yere değmemiş,
Beşiği başköşeye geçmemiş,
Ananın ak memesi süt indirmemiş,
Atanın ay yüzü değmemiş,
Göz açmadık çağında,
Ganimet olup götürülmüş,
Eyer kayışına bağlanmış,
Semetey'e kul olmuş,
Ten kulu olmuş yamansın,
Kök atan Hıtay Çılaba,
Besleme kul olmuş haramsın!
Ölmeden yitmeden gezmemiş,
Özünü, soyunu bilmeyen.
Ölmeden sağ gezdiğinde,
Koyun derisi kul idin,
Ölüp kaldığın zaman,
İt derisi oğul idin.
Bel bağlayıp kuşanan,
Sen o hunharınla bir doğan,
Ne zaman Manas oğlu idin!
At idin, geme alışmış,
Kul idin, evde hırpalanmış.
Kudurmuşun sözüne bak,
Uğursuz kavga sözü söyleyip,
Hiddet dolu söz edersin,
Hiddete dokunup durursun.
Dilediğin Akkelte'yi,
Daha geçen güzün,
Alay'ın öte düzünden,
Andican'ın arka yanı,
Namangen'in beri yanı,

Kokon kandın koltugu,
Ayday sarı talaadan
Altımış orus cer çençi,
Alıstan çıga kelgende,
Kaarluu kañkor Kançoro
Kagıştı salıp şaraktap,
Orustan algan karaktap» –

Külçoronun kıyını:
«Kuturgan kakşaal bu ne deyt,
Kay cerde kankor buyumu?
Degeniñe könböymün,
Akkelteni berbeymin.
Beregi kiygin degen Akolpok,
Tuugan çoro kep uksun,
Bir karañgı tün uksun,
Kazılgan kara kör ugup,
Astı katuu cer ugup,
Arkaygan Ala-Too uksun,
Agınduu tolkun suu uksun,
Andan bölök kim uksun!
Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas
Cer eken dep olturam,
Cerge kirgen Kançoro,
Men seni er eken dep oturgam!
Eselek sendey aybandı
Er dep aytkan oñobu,
Eren sendey bolobu?
Urgaaçının uzu elem,
Bukardın kanı Şaatemir
Şaatemir erke kızı elem.
Keçee Bukarga buzuk salganda,
Tartuu kılıp el berip,
Men şorduunu alganda,
Kündüzümdö tınç albay,
Tündö tınıp uyku albay,
Burçuna bolot matatkan.
Bulkuşkandı cadatkan,
Arttap bolot solotkon,

Kokon hanının koltuğu,
Ay gibi sarı ovadan,
Altmış Rus yer ölçücü,
Uzaktan çıkageldiğinde,
Kahırlı hunhar Kançoro,
Çarpışmayı şakırdatıp salarak,
Rus'tan almıştı yağmalayıp» –

Külçoro'nun yamanına:
«Kudurmuş kakşaal bu ne der,
Nerede hunharın eşyası?
Dediğine uymam,
Akkelte'yi vermem.
İşte şu giy dediğin Akolpok'u,
Kardeş çoro söz duysun,
Bir karanlık gece duysun,
Kazılmış kara mezar duyup,
Altındaki katı yer duyup,
Yükselen Ala-Too duysun,
Akışlı dalgalı su duysun,
Ondan başka kim duysun!
Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas,
Yurttur diye oturmuşum,
Yere giresi Kançoro,
Ben seni er sanıp oturmuşum!
Ahmak senin gibi hayvanı,
Er diye söyleyen onar mı,
Yiğit senin gibi olur mu?
Dişilerin hünerlisiydim,
Buhara hanı Şaatemir'in,
Şaatemir'in nazlı kızıydım.
Dün Buhara'ya bozgun salındığında,
Armağan diye el verip,
Ben zavallıyı aldığında,
Gündüzümde dinç durmadan,
Gecede dinip uyku almadan,
Köşesine çelik büktüren,
Çekiştireni bıktıran,
Katlayıp çelik koyduran,

Alışsa candı cogotkon,	*Boğuşanı candan eden,*
Kempir bıçıp us tikken,	*Kocakarı biçip, usta diken,*
Kelişimdüü uz tikken.	*Endamlı, usta elinden dikilen.*
Cılma kayıp büktürgön,	*Düz kıyıyla büktüren,*
Iştiktüü kızga tiktirgen.	*Hünerli kıza diktiren.*
Şibegelüü kayıtkan,	*Bizle çevrilip pekiştirilen,*
Tiktegendi cön ele	*Bakanın öylece,*
Adamdın közü tayıgan.	*İnsanın gözü kayan.*
Için cibek iştegen,	*İçini ipek işleyen,*
Çaçıkey dolu tiştegen.	*Deli Çaçıkey'in dişlediği.*
Cakası bolot, ceñi altın,	*Yakası çelik, yeni altın,*
Cakşı buyum Akolpok.	*İyi eşya Akolpok.*
Özüm kındap casagan,	*Kendim özenle yaptığım,*
Kul sözünö könböymün.	*Kul sözüne uymam.*
Kuduret tokson ursa da	*Kudret doksan kez vursa da,*
Akolpogum berbeymin!	*Akolpok'umu vermem!*
Köñülümdö dit eleñ,	*Gönlümde düğüm idin,*
Köz açalek çagında,	*Göz açmadık çağında,*
Özüñ bakkan it eleñ,	*Kendisinin baktığı it idin,*
Kul dese kuldun kulu eleñ,	*Kul dense kulun kulu idin,*
Almambet kıtay uulu eleñ.	*Almambet Hıtay oğlu idin.*
Örttöngürdün özü eleñ,	*Yanasıcanın kendisi idin,*
Adır-küdür aska taş	*Engebeli sarp kaya taş,*
Aska taş astı ker bolboyt,	*Sarp kayanın altı yayla olmaz,*
Atasız duşman el bolboyt,	*Atasız düşman el olmaz,*
Köñülü bölök köktölböyt,	*Gönlü ayrı kök tutmaz,*
Köy duşman kakşaal eptebeyt.	*Yığın düşman kakşaal iş beceremez.*
Teli kuş ündöp kuş bolboyt,	*Yaban kuşu çağırmakla kuş olmaz,*
Tentigen kakşaal curt bolboyt,	*Sürünen kakşaal yurt olmaz,*
Kulaalı ündöp kuş bolboyt,	*Çaylak çağırmakla kuş olmaz,*
Bu kuturgan kuu kul curt bolboyt.	*Bu kudurmuş kuru kul yurt olmaz.*
Teli kuş uçat cerine,	*Yaban kuşu uçar yerine,*
Bu tentigen ketet teyine,	*Bu sürünen gider yolunca,*
Kulaalı uçat cerine,	*Çaylak uçar yerine,*
Bu kuturgur ketet teyine,	*Bu kudurmuş gider yolunca,*
Eşek baktım toguz cıl	*Eşek besledim dokuz yıl,*
Buudan bolboyt turbaybı.	*Küheylan olmaz değil mi?*
Cerdigi bölök, içi aram	*Yurdu ayrı, içi haram,*

Tuugan bolboyt turbaybı!
Uu açıtar kübüñö,
Aman bolso Külçoro
Kez kelse ceter tübüñö
Aram aşkan peyli bar,
Açılbay turgan kegi bar,
Bel baylagan beli bar,
Bekip atkan ceri bar,
Közündö çagır çaarı bar,
Tilinde bölök zaarı bar,
Munun içinde aram çaarı bar.

Kardeş olmaz değil mi!
Küpünde zehir mayalar,
Sağ kalırsa Külçoro,
Denk gelirse erişir köküne.
Haram aşmış huyu var,
Açılmayacak kini var,
Bel bağladığı beli var,
Gizlenip yattığı yeri var,
Gözünde çakır beneği var,
Dilinde başka zehri var,
Bunun içinde haram beneği var.

Tuuganım deseñ Külçoro
Kabattap kazar oruñdu,
Kak başıña körgözör
Olcolop çeçip tonuñdu.
Calınsañ ukpay kebiñdi,
Cadalduu büktör beliñdi,
Suutar mintip demiñdi.
Er Kançoro kanteyin,
Erdigiñ bar, esiñ cok,
Eçteme menen işiñ cok!
Bolcolu cok Külçoro
Bodurluu tümök çañı bar,
Bolbogon çatak canı bar.
Moynuñuzda bolbogur
Kökcalının kanı bar.
Kastaşsañ tuugan kılarbı,
Kan tökpöy karap turarbı,
Öpkö carıp, öt alar,
Kıyanı buzup, köç alar,
Kıylañdı kırıp öç alar!
Telegey cini karmasa,
Tel kulunuñ soyboybu,
Teñizin kırıp koyboybu,
Ayılın aydap buu salıp,
Aşkere saa çuu salıp,
Kımbatıñ soyup cebeybi,
Kılıgın burup erteñ kün

Kardeşim dersen, Külçoro,
Kat kat kazar çukurunu,
Kel başına gösterir,
Ganimet edip soyar kaftanını.
Yalvarsan dinlemez sözünü,
Hışımla büker belini,
Söndürür böylece soluğunu.
Er Kançoro n'edeyim,
Yiğitliğin var, aklın yok,
Hiçbir şeyle işin yok!
Kestirilmez Külçoro'nun,
Pütür pütür boran tozu var,
Olmadık kavgaya can atar.
Boynunuzda, olmayası,
Gökyelesinin kanı var.
Düşmanlık edersen kardeş sayar mı,
Kan dökmeden bakıp durur mu,
Akciğer yarıp, öd alır,
Yalçın yolu bozup göçünü alır,
Niceyi kırıp öç alır!
Deli cini tutarsa,
Beslediğin tayı kesmez mi,
Deryanı kırıp geçmez mi,
Obasını sürüp buğu salıp,
Apaçık sana gürültü koparıp,
Değerlini kesip yemez mi,
Huyunu değiştirip yarınki gün,

Kırılışam debeybi. *Kırışırım demez mi?*
Telegeyiñ cebeybi, *Varını yoğunu yemez mi,*
Semirip sergip alganda *Semirip dinçleşince,*
Kaadañdı buzam debeybi! *Düzenini bozarım demez mi!*
Çoñ cañcal salçu ceri bar, *Büyük kavga salacak yeri var,*
Kuturgan kuldun kegi bar, *Kudurmuş kulun kini var,*
Bötönçö aytkan kebi bar. *Başkaca söylenmiş sözü var.*
Aylañdı eptep tabuuga, *Çareni yoklayıp bulmaya,*
Aşkere curtuñ çoguuga, *Apaçık yurdunu toplamaya,*
Kabarga kelgen çeni bar, *Haber almaya gelmiş hali var,*
Kapır kuldun kegi bar, *Kâfir kulun kini var,*
Burulup turgan sözü bar, *Eğilip bükülen sözü var,*
Munun buzulup ketçü közü bar *Bunun bozulacak gözü var,*

Çalgındagan kebi bar, *Keşif kollayan sözü var,*
Çalışıp ketçü ceri bar, *Çarpışmaya varacak yeri var,*
Özü cazı caak, calpak til *Kendisi yassı çene, yayvan dil,*
Cadası mınday oylop cür. *Cadılığı böyledir, düşünedur.*
Saga tuugan bolom – dep, *Sana kardeş olurum diye,*
Kelip ayıl konboybu, *Gelip oba kurmaz mı,*
Kerilgen mırzañ soyboybu, *Kurulan mirzanı kesmez mi,*
Bulaga talaan salbaybı, *Bunlara talan salmaz mı,*
Murunku kegin albaybı, *Önceki öcünü almaz mı,*
Cañcaldaşsak kokustan, *Kavgalaşırsak ansızın,*
Bet alışsa okustan, *Yüz yüze gelirse habersizce,*
Tuuganım degen şum çoroñ, *Kardeşim dediğin sinsi çoron,*
Cobotup karmap albaybı, *Ezerek yakalayıp almaz mı,*
Coboluu çatak, artık çır *Cefalı kavga, fazla çekişme,*
Uluu duuga salbaybı. *Büyük kargaşaya salmaz mı.*
Col üstünö süyrötüp, *Yol üstüne sürükleyip,*
Dañgıttarga salbaybı! *Azman itlere atmaz mı!*
Kıyındap surap caşıñdı, *Zorlayıp sorar yaşını,*
Kılıçtap keser başıñdı. *Kılıçla keser başını.*
Bıçaktap tiler sooruñdu, *Bıçakla diler sağrını,*
Koş koldop ezip booruñdu, *Çift elle ezer bağrını,*
Calınsañ ukpay sözüñdü, *Yalvarsan dinlemez sözünü,*
Cadıgöy mitaam kuturgur. *Cadı düzenbaz kudurmuş,*
Tirüülöy çukuur közüñdü, *Diri diri oyar gözünü,*
Kaarlanıp katılsa *Kahırlanıp saldırırsa,*

Calınsañ ukpas sözüñdü!
Aylın taap sın kıldıñ,
Degi akılıñ cok eken,
Cediger curtka çır kıldıñ.
Kök temirdey kuralıp,
Kañgıgan candı kan kıldıñ.
Kankor kökcal törönü
Öz koluñ menen cay kıldıñ,
Mıktuuñdu curtka köndürdüñ.
Arbın düynö, sansız mülk
Cedigerge böldürdüñ,
Kara bet ene dolunu
Muzoolorgo kerdirdiñ.
Ataşkan zayıbıñ Akbala
Oymoktuunun uzu ele,

Yalvarsan dinlemez sözünü!
Obasını bulup harap ettin,
Hiç aklın yok imiş,
Cediger yurduna kavga saldın.
Gök demir gibi kuşanıp,
Avare canı kan ettin.
Hunhar gökyele töreyi,
Öz elinle yere serdin,
Güçlünü yurda boyun eğdirdin.
Bol dünyalık, sayısız mülkü,
Cediger'e bölüştürdün,
Kara yüzlü deli anayı,
Buzağılara ip gerdirdin.
Adanmış eşi Akbala,
Yüksük tutanın ustasıydı,

Camgırçı kandın kızı ele,
Belgilüü cerden dayın ele,
Kuturgan kuldun zayıbı ele.
Kul kutanga talattıñ.
Baba Bakay karını
Bar tozogun arttırıp,
Balbandarga tarttırıp,
Belin büktöp kar kılıp,
Kök tulpar minbes kurgurdu
Kök torpokko zar kılıp,
Kuzgunday közün kızartıp,
Kuu sakalın çubalttıñ.
Mende körbös kar kılıp,
Ak ordo kütpös Bakaydı
Alaçıkka zar kıldıñ,
Ölböstön murun kordoduñ.
Kaardı katuu bilgizip,
Tiriley örttöp küygüzüp,
Tiptirüü körgö kirgizdiñ,
Ayzañdı kamdap aştadıñ,
Atıştı mıktap baştadıñ.
Er Külçoro törösün,
Ebin tapkın kıraanın,

Camgırçı hanın kızıydı,
Belli yerden soyluydu,
Kudurmuş kulun karısıydı.
Kul kutana yağmalattın.
Ata Bakay ihtiyarını,
Var cehennemini yükleyip,
Pehlivanlara çektirip,
Belini büküp hor edip,
Gök küheylan binmez zavallıyı,
Boz tosuna muhtaç edip,
Kuzgun gibi gözünü kızartıp,
Ak sakalını süründürdün.
Bendede görülmez hor edip,
Ak ordasız kalmaz Bakay'ı,
Alaçığa muhtaç ettin,
Ölmeden önce horladın.
Kahrı sert bildirip,
Diri diri yakıp tutuşturup,
Dipdiri mezara soktun,
Mızrağını hazırlayıp biledin,
Çatışmayı sağlam başlattın.
Er Külçoro töreyi,
Yolunu bulup kartalı,

Eñtere serpip taştadıñ.	*Devirip savurup attın.*
Cetikterin kul kıldıñ,	*Yetkinlerini kul kıldın,*
Kesirlerin tul kıldıñ,	*Kibirlilerini dul kıldın,*
Cergesin kıydıñ taldardın,	*Yurdunu kıydın söğütlerin,*
Cetim kıldıñ baldarın,	*Yetim kıldın çocuklarını,*
Ordoluusun köçürdüñ,	*Ordalıyı göçürdün,*
Oyrondorun kandarın,	*Koçaklarını, hanlarını,*
Bu calgandan ketirdiñ,	*Bu yalan dünyadan gönderdin,*
Kapçalın buzup col saldıñ,	*Boğazı bozup yol saldın,*
Kalıgın kırıp, olco aldıñ,	*Halkı kırıp ganimet aldın,*
Kan agızıp katıktıñ,	*Kan akıtıp katık kıldın,*
Baybiçe kılıp meni alıp,	*Beni başhatun edinip,*
Er Kançoro atıktıñ,	*Er Kançoro diye ün saldın,*
Kıyanı çaap col kıldıñ,	*Sarp yolu vurup yol kıldın,*
Kızırluu başıñ çoñ kıldıñ,	*Hızırlı başını büyük kıldın,*
Tulañduu cerge tuu koyup,	*Çayırlı yere tuğ dikip,*
Ölöñdüü cerge ört koyduñ,	*Otlu yere ateş verdin,*
Oluyazaada can bolduñ.	*Evliyazade can oldun.*
Talastan argın kırgızga,	*Talas'ta Argın'a, Kırgız'a,*
Altın tak mingen kan bolduñ,	*Altın taht binen han oldun,*
Ordo kütüp, cerdi aldıñ,	*Orda kurup yeri aldın,*
Olco kılıp meni aldıñ,	*Ganimet edip beni aldın,*
Erdigiñ kalıp, esiñ cok,	*Yiğitliğin kalmış, aklın yok,*
Añkoo ekensiñ Kançoro	*Safmışsın sen Kançoro,*
Ataktuu cañcal buzuktu,	*Ünlü kavgacı bozguncuyu,*
Aytkanına ne köndüñ,	*Dediğine niye uydun,*
Akolpok menen Akkelte,	*Akolpok ile Akkelte'yi,*
Kuturgurga ne berdiñ,	*Kudurmuşa niye verdin,*
Mal ayagan karaluu,	*Mal esirgeyen kara yaslı,*
Coo ayagan caraluu.	*Düşman esirgeyen yaralı.*
Alış tartıp baştabay,	*Cengi çekip başlatmadan,*
Adam sendey bolobu,	*İnsan senin gibi olur mu,*
Adam dep aytkan oñobu,	*İnsan diye anılan onar mı,*
Tıypıl soyup kakşaaldı,	*Toptan boğazlayıp kakşaalı,*
Tındım kılıp taştabay	*Dibinden kesip atmadan?*
Kapırıñdın kegi bar,	*Kâfirinin kini var,*
Karaldı kılgan ceri bar.	*Kastettiği yeri var.*
Can dostuñ Kıyaz birgeñdi,	*Can dostun Kıyaz yoldaşını,*

Tındırıp kelgen çeni bar,
Kayratı bar, kurçu bar,
Kagışa turgan sırtı bar,
Körsöñ çoro şumduktun
Kök kenedey toluptur,
Barlık ceri kıyşaybayt,
Baştakıday boluptur.
Çamınışı colborstoy,
Çalışkan aman bolbostoy,
Ar süylöp sözün kotorso
Arstanday çamınat.
Kaarlanıp kakaysa,
Kabılanday kamınat.
Kastacal keldi Kançoro,
Kantip aylañ tabılat.
Sıyagı bölök zaarı küç,
Adamdıgı bar ele,
Kabılsa candı kaysagan,
Kamandıgı bar ele.

Susturup gelmiş hali var,
Gayreti var, keskinliği var,
Çarpışacak çelik yanı var,
Görsen sinsi çoroyu,
Gök kene gibi dolmuş,
Hiçbir yeri eğrilmez,
Eskisi gibi olmuş.
Atılışı kaplan gibi,
Çarpıştığı sağ kalmaz gibi,
Söz söyleyip dilini çevirse,
Arslan gibi atılır.
Kahırlanıp dikilirse,
Kaplan gibi davranır.
Kastlı ecel geldi Kançoro,
Nasıl çaren bulunur?
Görünüşü başka, zehri güçlü,
İnsanlığı var idi,
Rastlarsa canı çiğneyen,
Yaban domuzluğu var idi.

Özü duşman zilinde
Tasırıñdı talkalap,
Taşıñdı kazar zilinde.
Kıcırlansa bu kuluñ
Kılıçın kanga sugarar.
Kıyşıgın kımbat çıgarıp,
Kaarduu sürör çaçıñdı,
Kaltırbay keser başıñdı,
Tüzünön surar caşıñdı,
Tuugandık körböy kebiñdi,
Tuşuksa büktöyt beliñdi,
Çıgarar köpkön celiñdi,
Öçürör eçen demiñdi,
Cadaalduu cini karmasa,
Caktırbay otuñ öçürör,
Bu düynödön ketirer.
Kıyañdı munar çañ kılıp,
Kıyırıñdı tepsep dan kılıp,
Alpıñdı soyup añtarıp,

Kendisi düşman özünde,
Varlığını paramparça edip,
Taşını kazır kökünden.
Hiddetlense bu kulun,
Kılıcını kanla sular.
Eğriliğini pahalıya ödetip,
Kahırla biçer saçını,
Eksiksiz keser başını,
Dosdoğru sorar yaşını,
Kardeşlik saymaz sözünü,
Denk düşerse büker belini,
Çıkarır kabarmış yelini,
Söndürür nice soluğunu,
Hışımlı cini tutarsa,
Beğenmeyip ateşini söndürür,
Bu dünyadan gönderir.
Yalçınını pus toz edip,
Diyarını çiğneyip harman edip,
Alpını kesip devirip,

Az düynöñdön kañtarıp,
Miltesin kızıl çok kılar,
Kıylañdı mintip cok kılar!
Celdetiñe, sakçıña,
Eşigiñdi bakçuña,
Kılıç algan beliñe,
Eşik tozgon şeriñe,
Asker başçı canıña,
Özüñö can dos kanıña,
Kabar berip kat uçur
Karaldı cakın kanıña,
Kalayıkka kalkıña,
Alban türlüü alpıña,
Köktön cılkı bozuña,
Ümötöy uulu Bilerik
Kabar ber oşol dostuña,
Uluguña, alpıña,
Kat uçurgun kalkıña,
Kulcuñdagan kuu kuldu,
Ciberbe tirüü bu şumdu.
Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,

Az varından edip,
Fitilini kızıl kor kılar,
Niceyi böyle yok kılar!
Celladına, bekçine,
Kapını bekleyenine,
Kılıç kuşanmış beline,
Kapı tutan aslanına,
Asker başı yanındakine,
Kendine can dost hanına,
Haber verip mektup uçur,
Gözbebeği yakın hanına,
Ahaliye, halkına,
Türlü türlü alpına,
Gökten inme boz yılkına,
Ümötöy oğlu Bilerik,
Haber ver o dostuna,
Uluğuna, alpına,
Mektup uçur halkına,
Kasılıp duran kuru kulu,
Salıverme diri bu sinsiyi.
Bahadırsan, aslansan,

Kançoro kökcal sen bolsoñ,
El başkarıp, curt kütkön,
Eñ çoñ törö sen bolsoñ,
Üstünö torko captırgan,
Kölökö cerge baktırgan,
Kan kanışı Çaçıkey
Erke dolu men bolsom,
Kabarım uşul, kep uşul –
Katın kakşap munu aytıp,
Kak uşunday dedi oşol.
Cañcal artık kep baştap,
Külçoro kordop cep taştap,
Balbandarın bastıñ – dep,
Basıp cerge cançkın – dep,
Kabırgasın sök – dedi,
Kaltırbay kanın tök – dedi,
Cadalın salıp kör – dedi,

Kançoro gökyele sen isen,
El yöneten, yurt tutan,
En büyük töre sen isen,
Üstüne ipek örttüren,
Gölgeli yerde baktıran,
Han hatunu Çaçıkey,
Şımarık deli ben isem,
Haberim budur, söz budur» –
Kadın çırpınıp bunu söyleyip,
Tam da böyle dedi işte.
Kavgayı artıran söz başlayıp,
Külçoro'yu horlayıp yiyip bitirip,
Pehlivanlarını ezdi diye,
Basıp yere sapla diye,
Kaburgasını sök dedi,
Kalmadan kanını dök dedi,
Hışmını salıp gör dedi,

Ata, canıñ çıkkan çoñ katın, — *Vay, canı çıkası koca karı,*
Cazasın kolgo ber – dedi, — *Cezasını eliyle ver dedi,*
Bir esebin tapkıla, — *Bir hesabını bulun,*
Kapkaydan cinin kakkıla, — *Nerelerdeki cinini dövün,*
Kaçırıp kayra salgıla, — *Kaçırtıp yeniden saldırın,*
Kanga bölöp kalgıla, — *Kana bulayıp bırakın,*
Cılma esebin tapkıla, — *Sinsice hesabını bulun,*
Karısın cerge kakkıla, — *Yaşlısını yere çakın,*
Çıktı katın küülönüp, — *Çıktı kadın coşarak,*
Kançorogo süylönüp, — *Kançoro'ya söylenip,*
Kaşatka tüşüp Talaska — *Sekiden inip Talas'a,*
Celbegendey kılgıla, — *Hiç varmamış gibi edin,*
Kayrılıp Keñ-Kol, Çatkalga — *Dönüp Keñ-Kol'a, Çatkal'a,*
Kelbegendey kılgıla! — *Hiç gelmemiş gibi edin!*
Altın mamık, kümüş tak — *Altın minder, gümüş taht,*
Kuduret bergen ülkön bak. — *Kudret'in verdiği ulu baht.*
Kançoro erim, tilim tak, — *Kançoro kocam, sözüm kesin,*
Cırgap catkan uşul çak. — *Sefa sürdüğümüz işte bu çağ.*
Kaşatka salıp çoronu — *Sekiye salıp çoroyu,*
Azoo tayday üyrötkün, — *Azgın tay gibi terbiye et,*
Cazasın berip koluna — *Cezasını verip eline,*
Kök azoodoy süyrötkün! — *Boz azılı tay gibi sürüklet!*
Etin taşka büldürüp, — *Etini taşa ezdirip,*

Kaptalın carıp sındırıp, — *Böğrünü yarıp kırıp,*
Kaşaytıp canın tındırıp, — *Kavurup canını söndürüp,*
Müşküldü arbın salgıla, — *Sıkıntıyı bol salın,*
Coşolop başın cargıla, — *Kızıla boyayıp başını yarın,*
Dalısın kesip algıla, — *Kürek kemiğini kesip alın,*
Kırk arkan boyu zından-or, — *Kırk urgan boyu zindan-çukur,*
Alıp barıp salgıla, — *Götürüp içine atın,*
Celkeden cerge baskıla, — *Enseden yere bastırın,*
Cer aldına katkıla, — *Yer altına saklayın,*
Oñbos işti oñoltup, — *Onmaz işi yoluna koyup,*
Ordodon közün cogotup, — *Ordadan gözünü yok edip,*
Kaarın tögüp koygula, — *Kahrınızı döküp koyun,*
Kan tögör cayı uşunday — *Kan dökme yeri işte böyle,*
Kaltırbay kuldu soygula, — *Kalmadan kulu boğazlayın,*
Esebin eptep tapkıla, — *Hesabını bir yolla bulun,*

	Cer tegirmen top aldı,	*Yer değirmeni top almıştır,*
	Cogoltup kuldu capkıla,	*Yok edip kulu kapatın,*
	Bu Külçoro barında	*Bu Külçoro var iken,*
	Bu Talas sizge cer bolboyt,	*Bu Talas size yer olmaz,*
	Bu kırgız sizge el bolboyt,	*Bu Kırgız size el olmaz,*
	Tigilüü çınar bak bolboyt,	*Dikili çınar bağ olmaz,*
	Bu ordo sizge tak bolboyt,	*Bu orda size taht olmaz,*
	Örttöngürdün özü ele.	*Yanasıcanın kendisiydi.*
	Ölgürdün kara közü ele,	*Ölesicenin kara gözüydü,*
27870	Adamga altın tuu bolgon,	*İnsana altın tuğ olan,*
	Alışkan keri çuu bolgon,	*Boğuştuğu yer kargaşaya dönen,*
	Celigip cini karmasa,	*Coşup cini tutarsa,*
	Cer cüzgö çatak saluuçu,	*Yeryüzüne kavga salan,*
	Kabarıp cini karmasa,	*Kabarıp cini tutarsa,*
	Kandarga kırgın saluuçu,	*Hanlara kırgın salan,*
	Çın beyil çoro çoçkodon	*Doğrusu bu çoro domuzdan,*
	O botom, çımın can kaydan kaluuçu.	*A yavrum, sinek can nasıl sağ kalır.*
	Semirip sergip bu çoro,	*Semirip dinçleşip bu çoro,*
	Talaska ayıl konboybu?	*Talas'a oba kondurmaz mı?*
27880	Acıdaarça lop tartıp,	*Ejderha gibi hop çekip,*
	Ay-aalamdı sorboybu?	*Ay-âlemi sömürmez mi?*
	Kanıñdı karmap utpaybı,	*Hanını tutup alt etmez mi,*
	Karangün, kanım, oñboy kal,	*Kara günlü hanım, onmaz olası,*
	Kaltırbay seni cutpaybı?	*Kalmadan seni yutmaz mı?*
	Tobuña topo bastırar	*Topluluğuna toprak bastırır,*
	Tolkuşun candan aşırar,	*Taşkınını candan aşırır,*
	Küüsünö kelse bu kakşaal	*Coşkusuna gelirse bu kakşaal,*
	Küdörüñö katılar.	*Umuduna kastedip sataşır.*
	Oylonup körör türüñdü,	*Düşünüp görür halini,*
27890	Oolugup kagar ciniñdi,	*Azgınlaşıp döver cinini,*
	Bettep körör türüñdü,	*Yüzleşip görür halini,*
	Meenetiñ kagar ciniñdi.	*Zahmetle döver cinini.*
	Tartıp alar kişiñdi,	*Çekip alır adamını,*
	Talaanga salar işiñdi.	*Talana verir işini.*
	Talkalap kagar oozuñdu,	*Parçalayıp döver ağzını,*
	Tazalap kagar tişiñdi.	*Temizleyip döker dişini.*
	Ermek kılar eliñdi,	*Eğlence eder elini,*
	Eçen col büktöör beliñdi.	*Nice kez büker belini.*

Kılt etip ukpay sözüñdü,
Çıgara çabaar közüñdü,
Bastaşsa baylayt döööñdü,
Olcolop soyot beeñdi.
Can tuugan ee boldu – dep,
Cantaktap kebiñ baştasañ,
Çıgara muştayt meeñdi.
Çın kuuratat uşintip,
Kapkaydagı keeñdi.
Tolkuganda kuturgur,
Tobuña tozok salbaybı,
Toktolboy kegin albaybı,
Toodoyumdu tomkorup,
Topoloñ çuunu salbaybı.
Atışın arbın çaçpaybı,
Ak ordo eelep baspaybı,
Bel baylagan beliñdi,
Bek talkan kılat eliñdi.
Arstan bolsoñ, şer bolsoñ,
Ataşkan bayım sen bolsoñ,
Ugup tur, kanım, sözümdü,
Tübündö Külçoro çukuyt közüñdü!
Er Seytek kuuyt artıñdı,
Kanıkey, Çürök bar bolso,
Çıgarat senin dartıñdı.
Altın tak minse köböñdü,
Bakay kañdayt töböñdü.

Kılını oynatmaz, dinlemez sözünü,
Çıkarırcasına vurur gözünü,
Kapışsa bağlar devini,
Ganimet edip keser kısrağını.
Can kardeş sahip çıktı diye,
Yanaşıp söze başlarsan,
Fırlatırcasına yumruklar beynini.
Gerçekten kurutur böylece,
Nerelerdeki fikrini.
Taşkına gelince kudurmuş,
Topluluğuna cehennem salmaz mı,
Durmadan öcünü almaz mı,
Dağ gibi olanı devirip,
Kargaşa gürültü salmaz mı.
Atışını bolca saçmaz mı,
Ak ordayı ele geçirip basmaz mı,
Bel bağladığın belini,
Un ufak eder elini.
Arslan isen, şir isen,
Adanmış beyim sen isen,
Dinleyedur, hanım, sözümü,
Sonunda Külçoro oyar gözünü!
Er Seytek kovalar ardını,
Kanıkey, Çürök var oldukça,
Çıkarır senin derdini.
Altın tahta binse, kabaranı,
Bakay ezer tepeni.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ak Hançerin Öcü: Zulmün Sonu, Şafağın Doğuşu

Çaçıkey'in dili zehir saçar: "Bu kardeşin değil, düşmanındır; başını kesip direğe as!" Kançoro'nun otağında fesat kaynarken, kocamış Kanıkey de içindeki koru söndüremez; zorbayı boğazlamayı, Çaçıkey'den öç almayı kurar. Söz döner, Kançoro'nun aslı anılır: o, Manas'ın can yoldaşı Çubak'ın oğludur; Kanıkey daha çocukken ondaki uğursuz alameti sezmiş, kesmek istemiş, ama el araya girip çocuğu kurtarmıştır. Beslenen yılan büyümüş, ağasını öldürüp anasını cariye etmiştir.

Hesap günü kadın elinden gelir: Ayçürök, Kanıkey'in vaktiyle usta Bölökbay'a döktürdüğü ak hançeri kavrayıp Kançoro'yu altın tahtından devirir, karnını yarıp başını keser; Kanıkey ile Çürök zalimin kara kanını avuçlayıp içerek yanan yüreklerini soğuturlar. "Gazaplı domuz öldü" diye halk çağrışır, oğlak toyu başlar. Gökbörüde sürüklenen ihtiyar Bakay kazıya belenip aziz tutulur, Seytek Argın ile Kırgız'a han kaldırılır. Tam murada erilmişken Kara Döö bir sır getirir: Semetey ölmemiştir, Kayıpçı'nın kara mağarasında sağ gezmektedir. Ve "Ayçürök'ü neden almıyorsun?" sözüyle Seytek ile Külçoro'nun çekişmesi baş gösterir.

KÜNYE — KEY FACTS

- Çaçıkey, Kançoro'ya Külçoro'yu öldürtmek için kışkırtır: "Başını kesip direğin tepesine asın!"
- Kançoro'nun Manas'ın yoldaşı Çubak'ın oğlu olduğu anılır; Kanıkey onu çocukken ortadan kaldırmak istemiş, halk araya girip engel olmuştur.
- Ayçürök, Kanıkey'in usta Bölökbay'a yaptırttığı zehirli ak hançerle Kançoro'yu altın tahtından devirip başını keser.
- Kanıkey ile Ayçürök, zalimin kara kanını avuçlayıp içer; yanan dertleri yatışır ve halk kurban kesip oğlak toyunu başlatır.
- Zulümden kurtulan yurt şenliğe erer; işkence gören ihtiyar Bakay onarılır ve Seytek, Argın ile Kırgız'a han kaldırılır.
- Kara Döö, Semetey'in ölmediğini, Kayıpçı'nın kara mağarasında sağ olduğunu söyler; ardından Seytek ile Külçoro'nun çekişmesi faslı açılır.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Külçoro kıyat canıñdı,	*Külçoro kıyar canına,*
Er Seytek çaçat kanıñdı,	*Er Seytek döker kanını,*
Aybanga çalış Kançoro,	*Hayvana benzer Kançoro,*
Erdigiñ bar, esiñ cok,	*Yiğitliğin var, aklın yok,*
27930 Eçteme menen işiñ cok,	*Hiçbir şeyle işin yok,*
Aalamdan akmak caralgan,	*Âlemde ahmak yaratılmış,*
Sen öñdöngön kişi cok.	*Senin gibi bir kişi yok.*
Taş ırgıtar oruña,	*Çukuruna taş fırlatır,*
Ayza salar booruña,	*Bağrına mızrak saplar,*
Ukuruk salar buudanıñ	*Küheylanına kement atar,*
Uşintip turup ok atar	*Böyle durup ok atar*
Bu Külçoro tuuganıñ,	*Bu kardeşin Külçoro,*
Tuuganıñ emes, duşmanıñ,	*Kardeşin değil, düşmanın,*
Özüñdö kalar buşmanıñ,	*Pişmanlığın sende kalır,*
27940 Akmak sözdön iştersiñ,	*Ahmak söze uyarsın,*
Artıñ cañcal bolgon soñ,	*Ardın kavgaya vardıktan sonra,*
Ay, katın tilin albay – dep,	*«Ah, kadının sözünü dinlemedim» deyip,*
Baatırsıngan Kançoro	*Bahadır taslayan Kançoro,*
Barmagıñdı tişteersiñ!	*Parmağını ısırırsın!*
Azaptı surap alarsıñ,	*Azabı isteyip alırsın,*
Artıñ cañcal dümökkö,	*Ardın kavgaya, belaya varır,*
Köp taloon bolup Çürökkö	*Çürök yüzünden yağmalanıp,*
Köp colugup dümökkö.	*Nice belaya uğrayıp.*
Başıñdı çaykap kalarsıñ,	*Başını sallayıp kalırsın,*
27950 Uluu dümök, çoñ cañcal	*Ulu belayı, büyük kavgayı*
Özüñ kaalap alarsıñ.	*Kendin isteyip alırsın.*
Özüm dep körsöñ bu kuldu,	*Bu kulu kendinden sayarsan,*
Okşoş kanım eselek,	*Benzeşen kanım, ey ahmak,*
Kudayıña bararsıñ,	*Hüda'nın huzuruna varırsın,*
Tuugan kılsañ sen munu,	*Sen bunu kardeş edersen,*
Turbastan işke cügürör,	*Durmadan işe koşar,*
Tutanıp işiñ bülünör,	*Tutuşup işin bozulur,*
Semirgiçe bulcuguy,	*Semirinceye dek sallanır,*
Kuturar da, corgolor,	*Kudurur da yorgalar,*
27960 Serpişe ketip bir künü,	*Bir gün çekişip kapışır,*
Moynuñan kanıñ şorgolor.	*Boynundan kanın şarıl şarıl akar.*

Cakşılıgıñ küç bolor,
Başıña bala iş bolor!
Kıyalın buzup kırdanar,
Kaarlanıp öñ burup,

İyiliğin zora döner,
Başına bela iş olur!
Huyunu bozup kabarır,
Öfkelenip yüz çevirip,

Kan içem dep surdanar,
Cañcal başka cabılar,
Can birge kurdaş kanteer – dep,
Can çıgarda Kançoro
Kurdaş ay, dep calınar!
Asıl kanıñ kül bolup,
Cakşılıgıñ tün bolup,
Tagıña capaa cin tolup,
Küyütü dümök kün bolup,
Cazayıl atıp, caa tartıp,
Tartıp alar oguñdu,
Ketiret kayra tobuñdu,
Tartıp miner tagıñdı.
Talkalap keser bagıñdı,
Ayılıña salar kızıktı,
Aşkere baştayt buzuktu.
Kıykırganda ökürüp,
Kılıçtı kolgo alıñız.
Kıyşañı bölök aramdı
Tındım kılıp salıñız!
Bar aytkan sözdü biliñiz,
Başın kesip bu kuldun,
Bir mamının başına
Salbıratıp iliñiz!
Tuuralap koluñ cabılsın,
Külçoro başı çabılsın,
Cetim Seytek basılsın,
Katın-bala, kalgan mal
Kayra baştan çaçılsın!
Tuugan körüp asılıp,
Duşman kanı çaçılıp,
Kıyşıktın işi kulasın
Bu kızıtalak ordoño
Beyli buzuk, içi aram,

«Kan içerim» der, surat asar,
Kavga başına çöker,
«Can yoldaşım ne yapar» deyip,
Can çıkarken Kançoro,
«Ah yoldaşım!» diye yalvarır!
Asil kanın kül olup,
İyiliğin geceye dönüp,
Tahtına cefa, cin dolup,
Kederi bela, güne dönüp,
Fitilli tüfek atıp, yay çekip,
Okunu elinden alır,
Topluluğunu geri püskürtür,
Tahtını çekip alıp kurulur.
Bahtını parçalayıp keser,
Obana kargaşa salar,
Açıkça fesat başlatır.
Böğürerek haykırdığında,
Kılıcı ele alınız.
Eğriliği apayrı bu haramı
Susturup yok ediniz!
Söylenen her sözü biliniz,
Bu kulun başını kesip,
Bir direğin tepesine
Sallandırıp asınız!
Doğrasın, ordun üşüşsün,
Külçoro'nun başı vurulsun,
Yetim Seytek bastırılsın,
Kadın, çocuk, kalan mal
Yeni baştan saçılsın!
Kardeş diye bağra basılıp,
Düşman kanı saçılıp,
Eğrinin işi devrilsin,
Bu kahrolası otağda
Huyu bozuk, içi haram,

Bettep duşman turbasın.
Karoolçuga ayt, sakçıga ayt!
Bu kuldu karmap soyuuga.
Öödö kılçu cakşıga ayt,
Öpkö çapçu bakşıga ayt,
Balbanıña ayt, şeriñe ayt,

Baatırlarga ayt, eriñe ayt!
Kan aytkanda cabılgan,
Adamdın murdu-kulagın
Tumar kılıp tagıngan,
Içse kanga toybogon,
Karmaşsa candı koybogon,
Suu iç dese, uu içken,
Can suz dese, kan suzgan
Buka moyun, buura san
Bulkuşsa candı kuuratkan,
Oroy balban celdetke ayt,
Tuu tübünö turçuga ayt!
Kandan kabar kelgende
Toktolboy ayza sunçuga ayt,
Cazbay atkan mergenge ayt,
Katılgandı cok kılıp,
Cazasın kolgo bergenge ayt,
Kaarlanıp buyruk kıl,
Kuturgan kuldun başına
Akır-takır şumduk kıl!
Basıp balban kaptasa,
Başı ketsin bırkırap,
Bul badırek buzuktun
Canı ketsin çırkırap,
Ayzaların aştasın,
Alıştı kenen baştasın,
Kıyratıp mınday şumduktu
Cer aldına cançtasın!
Bakıldaysıñ cönü cok,
Buka köödön, tars kıyal
Eren sendey bolobu?
Er emessiñ, cerdirsiñ

Karşında düşman durmasın.
Gözcüye söyle, bekçiye söyle!
Bu kulu tutup boğazlasınlar.
Yücelten iyilere söyle,
Ciğer kesen bahşıya söyle,
Pehlivanına söyle, aslanına söyle,

Bahadırlara söyle, erine söyle!
Han deyince üşüşen,
İnsanın burnunu, kulağını
Muska yapıp takınan,
İçse kana doymayan,
Kapışsa can bırakmayan,
«Su iç» dense zehir içen,
«Aş kepçele» dense kan kepçeleyen,
Boğa boyunlu, buğra butlu,
Çekişse canı kurutan,
Kaba pehlivan cellada söyle,
Tuğ dibinde durana söyle!
Handan haber geldiğinde
Durmadan mızrak uzatana söyle,
Şaşmadan vuran nişancıya söyle,
Sataşanı yok edip,
Cezasını eliyle verene söyle,
Öfkeyle buyruk ver,
Kuduran kulun başına
Baştan sona felaket sal!
Pehlivan basıp saldırınca,
Başı paramparça gitsin,
Bu soysuz bozguncunun
Canı feryatla çıksın,
Mızraklarını saplasın,
Çarpışmayı geniş başlatsın,
Böylesi bir uğursuzu kırıp,
Yerin dibine saplasın!
Boş yere böbürlenirsin,
Boğa göğüslü, ters huylu
Yiğit senin gibi olur mu?
Er değilsin, yerin dibisin,

Erdiginiñ kalıñ, esiñ cok,
Eñ akıldan kemdirsiñ.
Keçee ayçık altın tuu bolup,
Asman cargan çuu bolup,
Kadırman kaçıp kan ölüp,
Kagışkan candın baarı ölüp,
Cer dürküröp, el çuulap,
Katuu cañcal bolgondo,

Yiğitliğin çok, aklın yok,
Akıldan pek eksiksin.
Dün hilalli altın tuğ olup,
Göğü yaran çığlık kopup,
Muhterem kaçıp, han ölüp,
Çarpışan canların hepsi ölüp,
Yer gümbürdeyip, halk uğuldayıp,
Kızgın kavga koptuğunda,

Kankordu Kıyaz soygondo
Cabıkçuusu sen eleñ.
Kıyaz menen dos bolgon,
Senin kıcırıñ kaynap kozgolgon,
Kıylanı bilgen er eleñ.
Cadalduu bülük, köp cañcal,
Can üçün kaalap baştadıñ,
Bu kuturup ölgön çoronu
Emne üçün tirüü taştadıñ?
Çır baştadı köbüñö,
Öltürbösöñ öç alıp,
Akırı ceter tübüñö!
Balbanıñdı, şeriñdi,
Bek karmagın cayla – dep,
Kuturgan kuldu bayla – dep,
Erke katın Çaçıkey
Ordodon turdu küülönüp,
Kançorogo süylönüp,
Balbandardı bakırıp,
Kançorosun çakırıp,
Erke dolu şurkuya
Esepsiz cañcal iş kılıp,
Kançorogo küç kılıp,
Aşıkkan eken cañcalı,
Kaptasa sakçı balbanı,
Balban kaptap kelgiçe,
Kanışı buyruk bergiçe,
Kalk cıyılıp kelgiçe,
Sebildüü tonu seksen tört,
Serp alganı kızıl ört,

Hunharı Kıyaz boğazladığında
Ona üşüşen sendin.
Kıyaz ile dost olan,
Hıncı kaynayıp kabaran,
Nicesini bilen er idin.
Zorlu fitneyi, çok kavgayı,
Canın için isteyip başlattın,
Bu kudurup ölesi çoroyu
Niçin sağ bıraktın?
Kalabalığına kavga açtı,
Öldürmezsen öç alıp,
Sonunda kökünü kurutur!
Pehlivanını, aslanını,
«Sıkı tutup hakla» deyip,
«Kuduran kulu bağla» deyip,
Şımarık kadın Çaçıkey
Otağdan kalktı köpürüp,
Kançoro'ya söylenip,
Pehlivanlara bağırıp,
Kançoro'sunu çağırıp,
Şımarık deli cadaloz
Sayısız kavgalı iş edip,
Kançoro'ya baskı edip,
Kavgası pek acele imiş,
Bekçi pehlivanı saldırsa,
Pehlivan saldırıp gelinceye dek,
Hanımı buyruk verinceye dek,
Halk toplanıp gelinceye dek,
Zırhlı giysisi seksen dört,
Göz attığı kızıl yangın,

Kayratı katuu, zaarı küç,
Pendeden çıkkan balaket,
Şay koldogon Külçoro
Kabılanday kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Kan içmesi bek karmap,
Karsıldata tiş çaynap,
Erdik uştap cin kaynap,
Kan içmesi karmadı.
Tutalansa bu kökcal

Gayreti sert, zehri güçlü,
Kuldan çıkma bir afet,
Şah'ın koruduğu Külçoro
Kaplan gibi davranıp,
Gaipten akıl bulunup,
Kan içerini sıkı tutup,
Çatır çatır diş gıcırdatıp,
Yiğitliği kuşanıp, öfkesi kaynayıp,
Kan içme hırsı tuttu onu.
Bu bozkurt öfkelense

Kılımga kırgın saluuçu,
Katın tügül, kayran er
Kakanga dürböñ saluuçu,
Baatırlıgı başkaça –
Baatırlık cayın aytalı,
Tiptik turgan murutu
Bukarlıktın şabınday,
Oozunan çıkkan ilebi,
Köörüktüü ottun calınday.
Çagılganday çartıldap,
Algır kara barçınday
Açuusu kelip carkıldap,
Köñül muzdap iç küyüp,
Cañcal caman baştadı.
Çıksa kirgis kayran can
Kıraandı körsöñ uşunday,
Kılga baylap taştadı.
Kul deseñ kuldun özümün,
Kurgan abam kökcaldın
Karagan kara közümün!
Cet-Kayttı buzdum, col saldım.
Cer cüzünö çır salıp,
Kan şimirip katıgıp,
Kabılan çoro atıgıp,
Ölörümdü bilipmin,
Erke katın, şermendem,
Seni küyüp cürüpmün.
Kup ordodo sen eleñ,

Âleme kırgın salardı,
Kadın şöyle dursun, nice er
Hakan'a kargaşa salardı,
Bahadırlığı bambaşkaydı –
Bahadırlığından söz edelim,
Dimdik duran bıyığı
Buhara kamışı gibiydi,
Ağzından çıkan soluğu,
Körüklü ateşin alevi gibiydi.
Şimşek gibi çatırdayıp,
Alıcı kara kartal gibi
Öfkesi gelip parlayıp,
Gönlü buz kesip, içi yanıp,
Kavgayı fena başlattı.
Çıksa geri girmez aziz canı,
Şahbazı görsen işte böyle,
Kıl ucuna bağlayıp koydu.
«Kul» dersen kulun ta kendisiyim,
Rahmetli ağam bozkurdun
Bakan kara gözüyüm!
Cet-Kayt'ı bozdum, yol açtım.
Yeryüzüne kavga salıp,
Kan emip katılaşıp,
Kaplan çoro diye ün alıp,
Öleceğimi bilirmişim,
Şımarık kadın, rezilim,
Senin için yanıp durmuşum.
Koca otağda sen vardın,

	Kumdaktay cetim men elem.	*Kum tanesi gibi yetim bendim.*
	Cetim kezde körgönsüñ,	*Yetimken görmüştün beni,*
	Emçek sütüñ berbeseñ,	*Meme sütünü vermediysen,*
	Elik sütün bergensiñ.	*Geyik sütü vermiştin.*
	Kep kızıgın salgansıñ,	*Söze tat katmıştın,*
	Esilim abam barında	*Canım ağam sağken*
28120	Enemdey bolup kalgansıñ.	*Anam gibi olmuştun.*
	Surasa berbes san cılkıñ	*İstense verilmez sayısız yılkına*
	Suuk ukuruk salamın,	*Soğuk kement atarım,*
	Calınsa berbes altın tak,	*Yalvarsan verilmez altın tahtı,*
	Calınbay tartıp alamın,	*Yalvarmadan çekip alırım,*
	Karañgı emes, tün bolgun,	*Karanlık değil, gece ol,*
	Eriñ ekööñ bir bolgun,	*Kocanla ikiniz bir olun,*
	Kança cin saldıñ türümö,	*Ne çok cin saldın halime,*
	Kaygı kıldıñ cinime,	*Öfkeme kaygı kattın,*
	Azgan kıtay uulu – dep,	*«Azmış Çinli oğlu» deyip,*
28130	Kir körgözdüñ tübümö.	*Köküme leke sürdün.*
	Kaarım kelip kakayam,	*Öfkem gelip dikilirim,*
	Bügün katılbay koyboym biriñe!	*Bugün birinize sataşmadan durmam!*
	Tuugan elek bolboduñ,	*Akrabaydık, olmadın,*
	Duşman körüp özümdü	*Beni düşman görüp,*
	Kol cabıltıp koygonuñ,	*Üstüme el saldırttın,*
	Kaarıñ tögüp kürküröp,	*Öfkeni döküp kükreyip,*
	Katın buzuk oñboduñ.	*Bozguncu kadın, onmadın.*
	Cinim keldi ölörsüñ,	*Öfkem geldi, ölürsün,*
	Ketse kelbes çın caydı,	*Gidince dönülmez gerçek yurdu,*
28140	Bügün kesirlüü katın körösüñ!	*Bugün görürsün, küstah kadın!*
	Kaarlanıp çamınsam,	*Öfkelenip atılırsam,*
	Kalbay bügün ölörsüñ.	*Sağ kalmaz, bugün ölürsün.*
	Bet alıp kördüm türüñdü,	*Yüz yüze gördüm suratını,*
	Beycay dolu şurkuya,	*Densiz deli cadaloz,*
	Ne keltirdiñ cinimdi?	*Niye kabarttın öfkemi?*
	Tak ber dedim kimiñdi?	*Hanginize «tahtı ver» dedim?*
	Kagayımbı kaltırbay,	*Söküp atayım mı kalmasın diye,*
	Kapkaydagı ciniñdi?	*Nerelerden gelen öfkeni?*
	Tuugan dedim bolboysuñ,	*«Akraba» dedim, olmazsın,*
28150	Tutalanıp oñboysuñ,	*Hırslanıp iflah olmazsın,*
	Eçen söz salıp cürösüñ,	*Nice laf yayıp dursun,*

Enemdey körüp men tursam,
Kıyıkka nege tiesiñ,
Ar kaçandan bir kaçan
Añıldap süylöp alasıñ.
Duşman kılıp atuumun
Azapka meni salasıñ,
Kürküröysüñ küülöndüñ,
Acıldap artık süylöndüñ.
Aşkere duşman özüsüñ,
Cañcaldın kara közüsüñ.
Cadaal salıp çıñırgan
Caagı cok beecay özüsüñ.
Erkeletip er abam
Kardıñ açsa may berip,

Ben seni anam gibi görürken,
Niçin eğriliğe saparsın,
Her zaman, ikide bir,
Uluyarak söylenirsin.
Adımı düşman koyarsın,
Beni azaba sokarsın,
Kükrüyorsun, coşmuşsun,
Cıyaklayıp fazla söylendin.
Apaçık düşmanın ta kendisisin,
Kavganın kara gözüsün.
Fitne salıp çığıran,
Çenesi durmaz densizsin.
Er ağam seni nazlandırıp,
Karnın acıkınca yağ verip,

Suusunuña çay berip,
Elkindep ugup sözüñdü,
Erkeletip özüñdü,
Moynuña şuru taktırıp,
Conuña kımkap captırıp,
Kün aptabı tier – dep,
Kölökö cayga baktırıp,
Bakmakçıga saktatıp,
Baybiçege maktatıp.
Taece körüp özüñdü,
Bereke ugup sözüñdü?
Kelişken kelin sözüñdü,
Enedey körgön özüñdü,
Tiliñdi aça şok kıldıñ
Kançoroñdu tukurup,
Kañkoruñdu cok kıldıñ.
Uu çıladıñ kübüñö,
Uşintip cettiñ tübüñö!
Altımış zerger kazına
Kançorogo karmattıñ,
Altımış kalça Bölökbay,
Kazına eesi Döötünü
Kançorogo caylattıñ.
Cobo salıp başıma

Susuzluğuna çay verip,
Sözünü can kulağıyla dinleyip,
Seni el üstünde tutup,
Boynuna mercan taktırıp,
Sırtına sırmalı kaftan örttürüp,
«Güneşin sıcağı değer» deyip,
Gölgelik yerde baktırıp,
Bakıcıya koruttup,
Hanımefendiye övdürüp.
Seni teyze bilip,
Sözünü bereket sayıp?
Sözünü güzel gelin sözü bilip,
Seni ana gibi görmüşken,
Dilini açıp şirretlik ettin,
Kançoro'nu kışkırtıp,
Hunharını yok ettin.
Yayığına zehir kattın,
Böylece kökümüze kıydın!
Altmış kuyumcunun hazinesini
Kançoro'ya kaptırdın,
Altmış kalça Bölökbay'ı,
Hazine sahibi Döötü'yü
Kançoro'ya öldürttün.
Başıma cefa salıp,

Conuman kayış tildirdiñ,
Suuk boor kirbes ordogo
Kançoronu kirgizdiñ,
Kırgızdı çaykap el kıldıñ,
Bilgeniñdi er kıldıñ.
Artıkça buzuk çoñ cañcal,
Bilseñ katın, sen kıldıñ.
Kıcırlangan kapırsıñ,
Kıyalıñ mastan kapırsıñ!
Tügöttüñ tüptüz külkümdü,
Tüz kıldıñ eçen mülkümdü,
Ölöñ çöp kıldıñ kebimdi,
Oyrondoduñ elimdi.
Oñbogon dolu oñboysuñ,
Tentip kelseñ küpüldöp,
Kayratıñdı koyboysuñ.

Sırtımdan kayış dildirdin,
Yad bağrın giremediği otağa
Kançoro'yu soktun,
Kırgız'ı çalkalayıp dağıttın,
Dilediğini er kıldın.
Aşırı fesadı, büyük kavgayı,
Bilesin kadın, sen yaptın.
Hınçla dolu kâfirsin,
Huyu cadı kâfirsin!
Tükettin bütün gülüşümü,
Nice malımı dümdüz ettin,
Sözümü kuru ot ettin,
Halkımı viran ettin.
Onmaz deli, onmazsın,
Sürtüp gelmişken gümbürdeyip,
Kabadayılığı bırakmazsın.

Barçaga ee bolçuday,
Bar düynönü sorçuday,
Kaarlansañ kakañdap,
Kançanın baarın kırçuday.
Karargandan tünörüp,
Kakıldap süylöp küülönüp,
Kalıptırsıñ süylönüp,
Ardaktuu atañ Şaatemir
Senin Şaatemir atañ ölüppü?
Kalk çurkurap curt çuulap,
Senin atañdı biröö köömppü?!
Tuuganım dep kek kılbay,
Kuluñ kelse calınıp,
Kuturasıñ çamınıp,
Baçañ kelse türlönüp,
Maderiñ kırgın bolgondoy
Kalıptırsıñ küülönüp,
Buzduñ murda türümdü,
Kelteden kelbes cinimdi,
Kep kılbay buzduñ türümdü,
Kaşayttıñ kaşık kanımdı,
Kaynattıñ mınça canımdı!

Her şeye sahip olacakmış gibi,
Bütün dünyayı emecekmiş gibi,
Öfkelenince kasılıp,
Nicelerin hepsini kıracakmış gibi.
Karardıkça kararıp,
Gıdaklayıp söylenip coşup,
Söylenip durur olmuşsun,
Muhterem baban Şaatemir,
Senin Şaatemir baban mı ölmüş?
Halk feryat edip, yurt uğuldayıp,
Senin babanı mı biri gömmüş?!
«Akrabam» deyip kin gütmeden,
Kulun yalvarıp gelince,
Kudurup saldırırsın,
Oğlanın gelince şahlanıp,
Anan kırgına uğramış gibi
Coşup kalmışsın,
Önce halimi bozdun,
Kolay kolay gelmez öfkemi,
Söz dinlemeden bozdun halimi,
Bir kaşık kanımı zehir ettin,
Canımı bunca kaynattın!

Kıykırgandan çamınıp,
Kıyırluu sözgö ne cürdüñ,
Kıylañ kırgın boluppu?
Kıcırıma ne tiydiñ,
Katınsıñ go küülöndüñ,
Cayıña koysom sen katın,
Cep salçuday küülöndüñ,
Kaarıñ salıp bakırdıñ,
Eriñden murun sen katın,
Celdetteriñ çakırdıñ,
Tiliñdi bulgap kın kıldıñ,
Kıykırık salıp çır kıldıñ,
Kakandın kaçkın uulu – dep,
Kankordun dene kulu – dep,
Kanımdı bölüp ketesiñ,
Kakşagandan çañırıp,
Tübümö mintip cetesiñ,
Kakandan kelgen kaçkındın

Haykırıp atılarak,
Dokunaklı söze niye vardın,
Nicelerin mi kırıldı?
Hıncıma niye dokundun,
Kadınsın ya, coştun,
Halime bıraksam, sen kadın,
Beni yiyecekmiş gibi coştun,
Öfkeni salıp bağırdın,
Kocandan önce sen kadın,
Cellatlarını çağırdın,
Dilini bulayıp zehir ettin,
Çığlık salıp kavga çıkardın,
«Hakan'ın kaçkın oğlu» deyip,
«Hunharın beden kulu» deyip,
Kanımı ayrı sayarsın,
Dırlanıp da çığırarak,
Böylece köküme kıyarsın,
Hakan'dan gelen kaçkının

Uulu ekenim dagı çın.
Kalk oodarıp curt bolgon
Şum ekenim dagı çın.
Belestüü Talas, çoñ Çatkal
Bel ekenmin dagı çın.
Kabılsa candı kaysaçu
Şer ekenim dagı çın.
Özöndü tepsep çañ kılgan?
Öçöşünö tiygende
Öz atasın cay kılgan,
Tuuraga nayza boolaşkan,
Sen öñdüü tutantıp candı küygüzsö,
Tuugan menen coolaşkan,
Kak cañcaldın özümün,
Buzuktun kara közümün!
Tuuganga altın tuudurmun,
Duşmanga cañcal çuudurmun!
Kaarım kelse kakaygan
Kaarluunun özümün,
Men da cañcaldın kara közümün!

Oğlu olduğum da gerçek.
Halkı çevirip yurt edinen
Kurnaz olduğum da gerçek.
Yamaçlı Talas'a, koca Çatkal'a
Bel olduğum da gerçek.
Karşısına çıkan canı parçalayan
Aslan olduğum da gerçek.
Vadiyi çiğneyip toza bulayan?
İnadına dokunulduğunda
Öz babasını yere seren,
Doğruya mızrak doğrultan,
Senin gibisi tutuşturup canı yakarsa,
Akrabayla düşmanlaşan,
Tam kavganın ta kendisiyim,
Fesadın kara gözüyüm!
Akrabaya altın tuğum,
Düşmana kavga çığlığıyım!
Öfkem gelince dimdik kesilen
Öfkelinin ta kendisiyim,
Ben de kavganın kara gözüyüm!

Örüşün buzup may kıldım,
Kaalaganıñ er Kıyaz
Başın kesip cay kıldım.
Kaarım kelip kakayıp,
Ceti-Özöndö cediger
Cerdegen aldım köçümdü,
Cetip aldım öçümdü,
Cakkan otun öçürüp,
Calpı baarın köçürdüm,
Tuusun cıgıp çuu saldım,
Tuura Kıyaz kandı aldım,
Kanın soyup kaltırbay,
Begine beypay salgamın,
Bek torop öçüm algamın.
Tuugan dep kelse özüñö
Duşmança moynuñ burasıñ,
Kelgen sayın acıldap,
Baltırım kaap burasıñ.
Esiripsiñ barasıñ,
Eriñ ekööñ bir bolgun» –

Otlağını bozup dümdüz ettim,
İstediğin er Kıyaz'ın
Başını kesip yere serdim.
Öfkem gelip dikilip,
Yedi-Özön'deki Cediger'in
Yurt tuttuğu yerden göçünü sürdüm,
Yetişip öcümü aldım,
Yaktığı ateşi söndürüp,
Topunu birden göçürdüm,
Tuğunu yıkıp çığlık saldım,
Doğruca Kıyaz Han'ı aldım,
Hanını boğazlayıp sağ komadan,
Beyine perişanlık saldım,
Sıkıca kuşatıp öcümü aldım.
Sana «akraba» diye gelinse,
Düşmanca boyun çevirirsin,
Her gelişte cıyaklayıp,
Baldırımı ısırıp burarsın.
Esrimişsin, ileri gidersin,
Kocanla ikiniz bir olun» –

Dep, oşentip Külçoro
Artık cini karmadı,
Takta catkan dolunu
Kaçırıp cetip bardı ele,
Artık zaarduu kapırdı
Şamdagayı bolcolsuz,
Arstandın şer çoro
Kara çaçtan aldı ele,
Kolomtodo taş tulga
Taş tulgaga katındı
Kötörüp kelip saldı ele,
Şay koldogon çoronun
Şer ekeni köründü,
Taamaylap çapsa al katın
Ortodon eki bölündü.
Uñgusu – bolot, uçu – kurç
Uçuna tartkan kara kurç
Mizi karış karcaygan,

Deyip, böylece Külçoro'yu
Aşırı öfkesi tuttu,
Tahtta yatan deliye
Saldırıp yanına vardıydı,
Pek zehirli kâfiri,
Çevikliği ölçüsüz,
Aslanın aslan çorosu,
Kara saçından yakaladıydı,
Ocaktaki taş sacayağı,
Taş sacayağına kadını
Kaldırıp getirip çarptıydı,
Şah'ın koruduğu çoronun
Aslan olduğu göründü,
Nişanlayıp çalınca o kadın
Ortadan ikiye bölündü.
Sapı çelik, ucu keskin,
Ucuna kara çelik çekilmiş,
Keskin ağzı bir karış,

Çapkan cerde kan caygan.
Şiberge koyso ört ketken,
Şiltegen candar mürt ketken,
Töbösü çokmor muştumday,
Uñgusu bolot uşunday,
Şiltese mizi kızargan
Tiygen ceri tim kalbay,
Kabıldap çirip ketsin – dep,
Kabılgandın acalı
Kalbay çoguu cetsin – dep,
Tökör usta Bölökbay
Acıdaardın uusuna
Altımış kayra sugargan,
Mizin egep çıgargan.
Badırañ mizi bolot – dep,
Aşagandan maşagan,
Asıl usta Bölökbay
Döötü ekööläp casagan.
Ayköldön kalgan Aybalta
Ala koyup imerip,
Añıldagan katındın
Başın kesip ciberip,

Çaldığı yerde kan yayılan.
Çayıra değse yangın çıkaran,
Salladığı canlar anında giden,
Tepesi topuz, yumruk gibi,
Sapı çelik, işte böyle,
Sallansa ağzı kızaran,
Değdiği yer sağ kalmasın diye,
Çarpılan çürüyüp gitsin diye,
Çarpılanın eceli
Eksiksiz hep birden yetişsin diye,
Topal usta Bölökbay
Ejderhanın zehrine
Altmış kez batırıp suvarmış,
Ağzını eğeleyip çıkarmış.
«Parlayan ağzı çeliktir» deyip,
Ustaların ustası,
Asil usta Bölökbay
Döötü ile ikisi birlikte yapmış.
Aykol'dan kalma ay baltayı
Alıverip çevirip,
Uluyup duran kadının
Başını kesiverip,

Içine kolun saldı ele,
Iç cüröktün kara kan
Koş koldop cutup aldı ele:
«Öçüm azır kandı – dep,
Ölgönüm azır tirilip,
Öçkön otum tamdı – dep», –
Külçoro mintip turguça
Külçorogo kamınıp,
Kançoro kayrat kılgıça,
Kaarın katuu salgıça,
Celdetinen cel dürböp,
Cetip kurçap kalgıça
Curt çurkurap el dürböp,
Kurmandıkka çalgıça,
Anday-mınday degiçe,
Açıp közdü-cumguça,

İçine elini daldırdıydı,
Ta yürekteki kara kanı
İki avuçla yutuverdiydi:
«Öcüm şimdi kandı» deyip,
«Ölmüşüm şimdi dirilip,
Sönmüş ateşim tutuştu» deyip, –
Külçoro böyle duradursun,
Külçoro'ya hazırlanıp,
Kançoro gayrete gelinceye dek,
Öfkesini şiddetle salıncaya dek,
Cellatlarından yel gibi telaş kopup,
Yetişip kuşatıncaya dek,
Yurt feryat edip halk dalgalanıp,
Kurban diye boğazlayıncaya dek,
Şöyle böyle deyinceye dek,
Göz açıp kapayıncaya dek,

	Akun kızı Ayçürök	*Akun kızı Ayçürök,*
	Acal cetse ölüügö,	*Ecel gelirse ölmeye,*
	Karalduu toodoy Külçoro	*Kara dağ gibi Külçoro'ya*
	Karaldı bolup berüügö,	*Kalkan olup durmaya,*
	Berizada beybaktın	*Peri kızı biçarenin*
	Köñülü köpkö bölünüp,	*Gönlü bin parçaya bölünüp,*
	Közdün caşı tögülüp,	*Gözünün yaşı dökülüp,*
	Kaynap içi çok bolup,	*İçi kaynayıp kor olup,*
28350	Karanı kiyse cañcalga	*Kavga için karalar giyinse,*
	Kantip tursun toktolup,	*Nasıl dursun duraksayıp,*
	Bilektey çaçı suyulup,	*Bilek gibi saçı seyrelip,*
	Eki közdön akkan caş	*İki gözden akan yaş*
	Eki emçek ıldıy kuyulup,	*İki memeden aşağı boşanıp,*
	Çatak bolso okustan,	*Kazara kavga çıkarsa,*
	Tagdır cetse ölüügö,	*Kader gelirse ölmeye,*
	Karaldı kılgan kaynisin	*Dayanak edindiği kayınbiraderi,*
	Kantip tursun çıdap ay,	*Nasıl dursun dayanıp, ah,*
	Kasabı kalıñ, zaarı küç,	*Kıyımı bol, zehri güçlü,*
28360	Kanduu moyun curt buzguç,	*Kanlı boyunlu, yurt bozan,*
	Kambıl tuugan Kançoro,	*Becerikli doğmuş Kançoro,*
	Karaanı mınday er ele.	*Karaltısı böylesi bir erdi.*
	Kıraan baykuş katılsa,	*Zavallı şahbaz sataşırsa,*
	Kıyıktuu cañcal dümökkö	*Çarpık kavgaya, belaya*
	Kokustan kaynim çatılsa,	*Kazara kaynim bulaşırsa,*
	Celdetin ceti bölüügö	*Cellâdını yedi parçaya bölmeye,*
	Kaarluu kanın tögüügö,	*Öfkeli kanını dökmeye,*
	Acıdaar türlüü Kançoro	*Ejderha kılıklı Kançoro'dan*
	Kalgan buyum san düynö,	*Kalan eşyayı, sayısız malı,*
28370	Kalganım surap körüügö,	*Kalanımı sorup almaya,*
	Ayday katın Çüröktün,	*Ay gibi kadın Çürök'ün,*
	Adamdan bölök dümöktün,	*İnsandan apayrı afetin,*
	Meltiregen sımbattın,	*Işıl ışıl endamın,*
	Berizaaday kımbattın,	*Peri kızı gibi kıymetlinin,*
	Kargışı kata ketpegen,	*Bedduası boşa gitmeyen,*
	Kaarı kuru ketpegen,	*Öfkesi kuru gitmeyen,*
	Oyron katın Ayçürök	*Yaman kadın Ayçürök,*
	Oloñdoy bolgon kayran çaç,	*Halat gibi olan güzelim saçı*
	Töbögö kınap tüyüptür,	*Tepesine sımsıkı düğümlemiş,*

Eelikmelüü beytaalay
Erkek kiyimin kiyiptir.
Çorogo karool bolom – dep,
Eñ kayratı bilinip,
Eliktey çurap tüyülüp,
Surayılday kerilip,
Sumsañday basıp celigip,
Ak maralday kerilip,
Can ayabay celigip,
Kaarluu cinden baştaptır,
Çın amanat kurgan can
Kılga baylap taştaptır.
Kaarlanıp bölünüp,
Er kayratı körünüp,
Köz tunarıp, iç küyüp,
Köp çırkırap tim cürüp,
Kayrattansa baş ketip,
Karagattay közünön
Kan aralaş caş ketip,
Çın cañcaldı baştaptır,
Çımırkanıp bu beybak
Çımınday candı taştaptır,
Katuu kayrat baştaptır,
Kayran candı bu dolu
Cön ele kara cerge taştaptır.
Kanı kaçıp tiş kayrap,

Coşkun huylu bahtı kara,
Erkek giysisini giymiş.
«Çoroya gözcü olurum» deyip,
En büyük gayreti belli olup,
Geyik gibi seğirtip toparlanıp,
Surayıl gibi gerilip,
Süzülerek yürüyüp coşup,
Ak maral gibi gerinip,
Canını esirgemeden coşup,
Öfkeli hışımla başlamış,
Gerçek emanet zavallı canı
Kıl ucuna bağlayıp bırakmış.
Öfkelenip ayrılıp,
Er gayreti görünüp,
Gözü kararıp, içi yanıp,
Çok feryat edip sessiz yürüyüp,
Gayretlense baş gidip,
Kuş üzümü gibi gözünden
Kan karışık yaş akıp,
Gerçek kavgayı başlatmış,
Bütün gücünü toplayıp bu biçare
Sinek kadar canını ortaya koymuş,
Sert bir gayrete girişmiş,
Güzelim canı bu deli kadın
Düpedüz kara yere atıvermiş.
Kanı çekilip diş bileyip,

Cürök sızdap iç kaynap
Ebi ketip küyünüp,
Er mingen attay tüyülüp
Köz tunarıp kızarıp,
Kamçıday beli buralıp,
Kançoronu körmökkö
Kaynisi kökcal çorogo
Karaldı bolup berüügö,
Ebin tapsa Kançoro
Kuturgurdu basuuga,
Kurutup kanın çaçuuga,
Bilgeni menen boluuga,

Yürek sızlayıp, iç kaynayıp,
Dermanı gidip yanıp yakılıp,
Er binmiş at gibi toparlanıp,
Gözü kararıp kızarıp,
Kamçı gibi beli bükülüp,
Kançoro'yu görmeye,
Kayınbiraderi bozkurt çoroya
Kalkan olup durmaya,
Fırsatını bulursa Kançoro'yu,
Kudurmuşu bastırmaya,
Kurutup kanını saçmaya,
Bildiğince davranmaya,

	Kaşıktap kanın soruuga,	*Kaşık kaşık kanını emmeye,*
	Er müçölüü Ayçürök	*Er yapılı Ayçürök*
28420	Eñ aldında bölüngön,	*En önde ayrılıp yürüyen,*
	Alardın art cagınan	*Onların ardı sıra*
	Uzun çaçtın mıktuusu,	*Uzun saçlıların en yamanı,*
	Urgaaçının ıktuusu,	*Kadınların en becerikli olanı,*
	Keñ köynöktün tazası,	*Geniş elbiselilerin en temizi,*
	Caralgan zayıp başaası,	*Yaratılmış kadınların baş tacı,*
	Karıgan eneñ Kanıkey	*Kocamış anan Kanıkey,*
	Bul ordogo kirüügö,	*Bu otağa girmeye,*
	Kandı tökkön Kançoro	*Kan döken Kançoro'dan*
	Kaçankı kegin aluuga,	*Nicedir güttüğü öcünü almaya,*
28430	Emçek sütün ak kılıp,	*Meme sütünü ona haram edip,*
	Kurmandıkka çaluuga,	*Kurban diye boğazlamaya,*
	Asıl baştı nootuuga	*Asil başı yere çalmaya,*
	Kançoro kandı cutuuga,	*Kançoro'nun kanını yutmaya,*
	Keçikpey baştı çaluuga.	*Gecikmeden başı kesmeye.*
	Ketken cañcal köp müşkül,	*Geçen kavga, çok sıkıntı,*
	Keñitip kegin aluuga.	*Genişletip öcünü almaya.*
	Kegin algan sebebi	*Öç almasının sebebi:*
	Koyboy korduk salıptır,	*Aralıksız zulmetmiş ona,*
	Talpaktay sabap keriptir.	*Postu döver gibi dövüp germiş.*
28440	Kısır emdüü muzoogo	*Kısır emen danaya*
	Belinen baylap süyrötüp,	*Belinden bağlayıp sürütmüş,*
	Cazasın mintip beriptir.	*Cezasını böyle vermiş.*
	Kartaygan et bırkırap,	*Kocamış eti param parça olup,*
	Kaşıkçalık kan kalbay,	*Bir kaşıklık kanı kalmayıp,*
	Enekeñden al kalbay,	*Anacığında derman kalmayıp,*
	Karargan közü kal bolup,	*Kararan gözüne perde inip,*
	Tirüülük kılçu eki kul	*Hayat işi gören iki kolu*
	Kazıktay katkan şal bolup,	*Kazık gibi kaskatı, kötürüm olup,*
	Köödöndörü kirkirep,	*Göğsü hırıldayıp,*
28450	Dene boydun baarısı	*Bedeninin her yanı*
	Toktono albay zirkirep,	*Duramayıp zonklayıp,*
	On eki söök ustukan	*On iki kemik, ilikli but*
	Oysuz kuurap ırsıldap,	*Büsbütün kuruyup sızlayıp,*
	On omurtka, seksen muun	*On omurga, seksen eklem*
	Sarı suu basıp kırsıldap,	*Sarı su basıp gıcırdayıp,*

Bel ıldıylap bekçeyip,
Kabılgan dene kacırap.
Kalgan eken baybiçe
Dene boşop kem bolup,
Kara cer menen teñ bolup,
Kalgan eken bökçöyüp,
Tutkagı karmap cügürüp,
Kançoronun kaarına
Örttönüp canıp küyünüp,
Şay koldogon Külçoro
Kımbat uulu barında
Korduk kılgan Kançoro.
Kıñaraktap keskilep,
Kıynap müşkül saluuga,
Kılça koyboy balanın
Kıynap canın aluuga,
Dagdır cetse körüügö,
Balası kıraan çorogo
Karaan bolup berüügö,
Kanıkey eneñ cügürüp,
Caaday uçup süyünüp,
Kançoro kandın ordogo
Karçıgaday kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Akıl iylep, oy oylop:
«Kançoro karmap soysom – dep,
Kançık katın Çaçıkey
Kuurdak kılıp toysom – dep,
Öksögön müşkül köp korduk
Andan kiyin koysom» – dep,

Beli çöküp kamburlaşıp,
Çarpılan beden çatırdayıp.
Kalmış meğer hanım nine,
Bedeni gevşeyip güçten düşüp,
Kara yerle bir olup,
İki büklüm kalmış meğer,
Tutması tutup koşarak,
Kançoro'nun zulmüne
Tutuşup yanıp yakılıp,
Şah'ın koruduğu Külçoro'ya,
Kıymetli oğlu sağken,
Zulmeden Kançoro.
Kör bıçakla doğrayıp,
Eziyet edip sıkıntıya sokmaya,
Kıl kadar bırakmadan çocuğun
İşkenceyle canını almaya,
Kader gelirse görmeye,
Oğlu şahbaz çoroya
Karaltı olup durmaya,
Anan Kanıkey koşarak,
Yay gibi uçup sevinip,
Kançoro Han'ın otağına
Atmaca gibi davranıp,
Gaipten akıl bulunup,
Akıl yoğurup, düşünüp:
«Kançoro'yu tutup boğazlasam» deyip,
«Kancık kadın Çaçıkey'i
Kavurma edip doysam» deyip,
«Yürek yakan derdi, bunca zulmü
Ondan sonra bıraksam» deyip,

Örttöy kaynap cürögü
Kargan can ölböy cüröbü,
Kançaga cetken emespi
Çaçıkey beybak dümögü,
Çımınday candan tüñülüp,
Ayçüröktün artınan
Kanıkey kelgen cügürüp.
«Kançoro kaarduu el ele.

Yüreği ateş gibi kaynayıp,
Kocamış can ölmeden durur mu,
Nicesine ulaşmamış mıydı
Biçare Çaçıkey'in belası,
Sinek kadar candan umut kesip,
Ayçürök'ün ardından
Kanıkey koşarak gelmiş.
«Kançoro zorlu, öfkeliydi.

	Kayran uulum Külçoro	*Güzelim oğlum Külçoro*
	Kök caşık bolgon neme ele.	*Toy, çiğ kalmış biriydi.*
	Mañdaylaşıp turuşsa,	*Karşı karşıya dursalar,*
	Ayza sunup balta urup,	*Mızrak uzatıp balta vurup,*
	Bılçıldaşıp uruşsa,	*Ete kemiğe vura vura dövüşseler,*
	Zulpukor ayza alışıp,	*Zülfikar'la mızrak kapışıp,*
28500	Et cürökkö malışıp,	*Et yüreğe daldırışıp,*
	Esebi cok uruşsa,	*Hesapsız dövüşseler,*
	Cañcaldı caman baştaşsa,	*Kavgayı fena başlatsalar,*
	Çımınga katar kerek can	*Sinek kadar aziz olan canı*
	Kılga baylap taştaşsa.	*Kıl ucuna bağlayıp bıraksalar.*
	Kırışkan cañcal baştaşsa,	*Kıran kırana kavga başlatsalar,*
	Kıya tartıp suurganda,	*Yandan çekip sıyırdığında,*
	Kızuusu bolor kılıçtın	*Kılıcın kızgınlığı olur,*
	Kızıl çie muştaşsa,	*Kan revan içinde dövüşseler,*
	Zalalı dümök uruştun.	*Savaşın zararı beladır.*
28510	Saatı tiyse kokustan,	*Uğursuz saati kazara çatarsa,*
	Bul öñdöngön cumuştun.	*Bu gibi işin.*
	Ordo kütüp, curt biylep,	*Otağ kurup, yurt yönetip,*
	Altın tak minip toktogon,	*Altın tahta kurulup oturan,*
	Azap-korduk tük körböy,	*Azap, zulüm hiç görmeden,*
	Cayıtın kenen ottogon.	*Geniş otlağında otlayan.*
	Beş kolunan may ketpes,	*Beş parmağından yağ eksilmez,*
	Ciligine caa ötpös,	*İlik kemiğine yay işlemez,*
	Kara niet Kançoro	*Kara niyetli Kançoro*
	Kagıştı katuu salar – dep,	*«Çarpışmayı sert sürdürür» deyip,*
28520	Karaldı kılgan calgızdı	*«Dayanak ettiğim biriciği*
	Kaysı tür menen alar – dep,	*Ne yolla ele geçirir» deyip,*
	Kulduktan cañı oñolgon,	*Kulluktan yeni kurtulmuş,*
	Kuurap cürüp zor bolgon,	*Kavrula kavrula büyümüş,*
	Dalısı cañı cetilgen,	*Omzu yeni yetişmiş,*
	Ak bolot ele arstanım	*Ak çelikti aslanım,*
	Altımış cerden ketilgen.	*Altmış yerinden gedik almış.*
	Kök beles ele saz bolgon,	*Yeşil yamaçtı, saza dönmüştü,*
	Çın erdigi az bolgon,	*Gerçek yiğitliği az kalmıştı,*
	Tügöngön ele üröndön.	*Tohumdan tükenip gitmişti.*
28530	Azı kalgan üröndön,	*Tohumdan azıcık kalmıştı,*
	Köbü ketken balama,	*Çoğu gitmiş yavruma,*

	Kürsüldögön kuturgur	*Gümbürdeyen kudurmuş*
	Kokustan korduk salbasın,	*Kazara zulüm etmesin,*
	Çaçım kuuday agında,	*Saçım kuğu gibi ağarmışken,*
	Saparın tutar maalında,	*Son yolculuğa çıkacağım çağda,*
	Kayra tartpas çagında,	*Geri dönülmez çağımda,*
	Çukuluraak kalganda,	*Pek az vakit kalmışken,*
	Acal cetpey ölöyün,	*Ecel gelmeden öleyim,*
	Kargaday bolgon balama,	*Karga yavrusu kadar yavruma,*
28540	Karmaşıp kanın tögöyün».	*Kapışıp kanımı dökeyim».*
	Azaptı artık saluuga,	*Fazlasıyla azap salmaya,*
	Şay koldogon Külçoro	*Şah'ın koruduğu Külçoro'yu*
	Kaarluu çoçko canınan,	*Öfkeli domuzun elinden*
	Acıratıp aluuga,	*Ayırıp kurtarmaya,*
	Erte aytkanı keç bolup,	*Erken dediği geç olup,*
	Eki közü tört bolup,	*İki gözü dört olup,*
	Karsıldap tize bügülüp,	*Çatırdayıp dizleri bükülüp,*
	Kayrat kılıp cügürüp,	*Gayret edip koşarak,*
	Kantip turat ayanıp,	*Nasıl dursun esirgeyip,*
28550	Ataşkan bergen aç albars	*Adakla verilmiş aç albarsa,*
	Aç albarstı tayanıp,	*Aç albarsa dayanıp,*
	Armanduu bolgon bul kempir	*Hasret dolu bu kocakarı*
	Kantip tursun ayanıp,	*Nasıl dursun esirgeyip,*
	Acıdaardın dartınan,	*Ejderhanın derdinden,*
	Ayçüröktün artınan	*Ayçürök'ün ardından,*
	Ak baybiçe Kanıkey	*Ak hanım nine Kanıkey,*
	Enesi kelip kalıptır.	*Anası gelip yetişmiş.*
	Karaldı kılsa kardı tok,	*Dayanağı olsa karnı tok,*
	Eneden başka Meke cok.	*Anadan başka Mekke yok.*
28560	Enesi kelip kalıptır,	*Anası gelip yetişmiş,*
	Karaldı kılgan canında	*Dayanak ettiğinin yanına*
	Mömösü kelip kalıptır.	*Meyvesi gelip yetişmiş.*
	Enesi menen ceñesin,	*Anası ile yengesini,*
	Külçoro kördü mömösün,	*Külçoro gördü meyvesini,*
	Baybiçeler barganda	*Hanım nineler vardığında,*
	Col tozgon sakçı karısı,	*Yol gözleyen bekçi ihtiyarı,*
	Kıyrap kete taştaptır,	*Yıkılıp kaçıvermiş,*
	Kıyınının baarısı.	*Yamanlarının hepsi.*
	Kıyındap sakçı kaçıptır,	*Bekçiler güçbela kaçmış,*

Kılıçın kırga çaçıptır,
Ökürööñdöp dömpööñdöp,
Dalay can kayra kaçıptır.
Er kayratın ukkanda,
Karoolu kaçıp ketiptir.
Elteñ urup köp sakçı
Cay-cayına cetiptir,
Öz düynösün çaçıptır,
Öröpkügön balbandar
Cay-cayına kaçıptır.
Baatırdın uulu keldi – dep,
Külçoronun közü – dep,
Kankordun öz çunagı
Toyuna tokson soyulup,
Atı Seytek koyulup,
Asıldın özü keldi – dep,
Baabedinge bat aytıp,
Bütkül balban dep ugup,
Şay koldogon Külçoro,
Er Seytek keldi dep ugup,
Muruntan ukkan balbandar
Kudayga aytıp koy soyup,
Kuptap çuulap tay soyup,
Kızıktı kıyın baştaptır.
Kançoronun kapkasın
Kaytarbay een taştaptır.
Kesir kılıp ötüptür,
Kars aldında kapkaçı,
Kan eşikke bakmaçı,
Karooldo turgan ereni,
Karoolçusu bereni,
Kalbay kaçıp ketiptir.
Kalkı çuulap çır kılıp,
Kançoronun tübünö
Eçen ebak cetiptir.
Karaldı kılgan balbanı,

Balbandardan ayrılıp,
Kızıtalak doñuzdun

Kılıcını kıra saçmış,
Böğüre böğüre, seke seke,
Nice can gerisin geri kaçmış.
Erin gayretini duyduğunda,
Gözcüsü kaçıp gitmiş.
Şaşkın şaşkın bakan çok bekçi
Kendi yerli yerine varmış,
Kendi malını saçmış,
Kabaran pehlivanlar
Yerli yerine kaçmış.
«Bahadırın oğlu geldi» deyip,
«Külçoro'nun gözü» deyip,
Hunharın öz yavrusu,
Toyunda doksan kurban kesilip,
Adı Seytek konulup,
«Asilin ta kendisi geldi» deyip,
Baabedin'e tez adayıp,
Bütün pehlivanlar bunu duyup,
Şah'ın koruduğu Külçoro,
«Er Seytek geldi» diye duyup,
Önceden işitmiş pehlivanlar
Tanrı'ya adayıp koyun kesip,
Alkışlayıp uğuldayıp tay kesip,
Şenliği yaman başlatmış.
Kançoro'nun kapısını
Beklemeyip bomboş bırakmış.
Küstahlıkla ömür geçirmişti,
Ta önündeki kapıcısı,
Han kapısının bakıcısı,
Nöbette duran yiğidi,
Gözcüsü, kahramanı,
Kalmadan kaçıp gitmiş.
Halkı uğuldayıp kavga çıkarıp,
Kançoro'nun köküne
Çoktan nicedir kıymış.
Dayanak ettiği pehlivanı,

Pehlivanlardan yoksun kalıp,
Kahrolası domuzun,

Aalamga dümök baatırdın,
Azgırgan dümök kapırdın,
Canınan cökör el ketip,
Oturgan bolçu minetip.
Sakçısı kaçıp, bel ketip,
Canında karool el ketip,
Balbanı cok, kanı cok,
Ayt degende kaptaçu
Algırlardın baarı cok,
Bek aykırıp, kıykırsa,
Belesi cok, beli cok,
Bekip atkan ceri cok,
Karaldı kılgan kanı cok,
Kayrattuu erdin baarı cok,
Katuu küydü kaygırıp,
Karaldı kılıp oturgan
Katınınan ayrılıp,
Ordodo calgız kalıptır.
Eki zayıp, Külçoro
El büldürgön buzuktu,
Kıyalı çatak başı azoo
Kılımdı bilgen uluktu,
Kaarı katuu oyrondu,
Kança erdi soygondu,
Temteñdetip uluktun
Bermek boldu cazasın,
Er Kançoro uluktun.
Kanıkey, Çürök küyünüp,
Kurgan eken Kançoro
Kayran candan tüñülüp,
Cürögünön kap ketip,
Bileginen sap ketip,
Kirpiginen caş ketip,
Kılıgı tentek Kançoro
Kançorodon al ketip.
Cürök küyüp, iç kaynap,
Kolgo tüşkön börüdöy
Alañdap eki köz caynap.

Âleme bela bahadırın,
Ayartan bela kâfirin,
Yanından yandaş halkı gidip,
Böylece oturup kalmıştı.
Bekçisi kaçıp, beli gidip,
Yanındaki gözcü halkı gidip,
Pehlivanı yok, hanı yok,
«Haydi» deyince saldıran
Alıcıların hepsi yok,
Sertçe haykırıp bağırsa,
Yamacı yok, beli yok,
Saklanacak yeri yok,
Dayanak ettiği hanı yok,
Gayretli erlerin hepsi yok,
Fena yandı kederlenip,
Dayanak edinip oturduğu
Karısından ayrılıp,
Otağda yalnız kalmış.
İki kadın ve Külçoro,
Halkı mahveden bozguncuya,
Huyu belalı, başı azgın,
Cihanı bilen ulu beye,
Öfkesi sert yıkıcıya,
Nice eri boğazlayana,
Sendelete sendelete o ulunun
Cezasını vermek oldular,
Ulu Er Kançoro'nun.
Kanıkey, Çürök yanıp yakılıp,
Meğer zavallı Kançoro,
Aziz candan umut kesip,
Yüreğinden derman gidip,
Bileğinden kuvvet gidip,
Kirpiğinden yaş akıp,
Huyu haylaz Kançoro,
Kançoro'dan derman gidip.
Yürek yanıp, iç kaynayıp,
Ele düşmüş kurt gibi
İki gözü fıldır fıldır dönüp.

Dene muzdap zırkırap,
Bir amanat şorduu can
Töbödön ürküp çırkırap.
Karmaş kılar cay tappay,
Çımınday candan tüñülüp,
Çımınday canı kalgan cok.
Üderinen ün ketip,
Üküdöy bir tal cün ketip,
Üksöygön eken küyünüp,
Uşintip candan tüñülüp.
Azat boyu zırkırap,
Külçoro menen Kanıkey,
Ayçüröktü körgöndö,
Aylasın tappay kurgurdun,
Çımınday canı çırkırap.
Taktan uçup ketti ele,
Kulap cerge cetti ele.
Başı cerge sayılıp,
Kere sööm, eki eli
Ketiptir başı carılıp.
Ant urgurdu, ant urup,
Cin urgurdu, cin urup,
Ak cılkının çañı urup,
Atası Manas dañkı urup,
Semeteydin küçü urup,
Kanıkeydin sütü urup.
Kaldı çoro ant urup.
Cin urgurdu cin urdu,
Ak mömönün bürü urup,
Kündüzü kımız tünü kız
Kürdööldüü kırgız künü urup,
Kançoro mintip turganda –
Kanıkey menen Ayçürök
Katar birdey küülönüp,
Kançorogo süylönüp.
Akırın aytıp, bek taştap,
Kanıkey kirdi kep baştap:
«Keçee menin uulum Semetey
Atadan cetim kalganda,

Beden buz kesip sızlayıp,
Bir emanet, bahtsız can,
Tepesinden ürküp feryat edip.
Çarpışacak yer bulamayıp,
Sinek kadar candan umut kesip,
Sinek kadar canı kalmadı.
Gür sesinden ses gidip,
Puhu tüyü gibi bir tel tüy gidip,
Perişan kalmış yanıp yakılıp,
Böylece candan umut kesip.
Baştan ayağa sızlayıp,
Külçoro ile Kanıkey'i,
Ayçürök'ü gördüğünde,
Çaresini bulamayıp zavallının,
Sinek kadar canı feryat edip.
Tahttan uçup düştüydü,
Yıkılıp yere vardıydı.
Başı yere saplanıp,
Bir gergin karış, iki parmak
Başı yarılıp gitmiş.
Ant çarpasıyı ant çarpıp,
Cin çarpasıyı cin çarpıp,
Ak yılkının tozu çarpıp,
Babası Manas'ın şanı çarpıp,
Semetey'in gücü çarpıp,
Kanıkey'in sütü çarpıp.
Çoro ant çarpmış kaldı.
Cin çarpasıyı cin çarptı,
Ak meyvenin tomurcuğu çarpıp,
Gündüzü kımız, gecesi kız,
Güçlü Kırgız'ın günü çarpıp,
Kançoro böyle dururken –
Kanıkey ile Ayçürök
Yan yana birlikte coşup,
Kançoro'ya söylenip.
Yavaş söyleyip, sert bitirip,
Kanıkey söze girişti:
«Dün benim oğlum Semetey
Babadan yetim kaldığında,

Arkalap kaçıp enesi,

Karakan kaçıp barganda,
Cetim cürüp cetilip,
Cergege eptep koşulup,
Ereşen tartıp, er bolup,
Er uulu menen teñ bolup,
Köp cañcaldı salganda,
Art cagın aytsam uluu duu,
Almambetten Külçoro,
Er Çubaktan Kançoro,
Olco kılıp kırk çoro
Keçee kırk çoronu kırganda.
Kılganı üçün kırganda,
Kırgın salıp kıylaga,
Kılıçka takkan celek – dep,
Kızıtalak ekööñdü
Alıp keldi belek – dep.
Kazı menen kartanı,
Cara bölüp cegizdi,
Bir kalıñ kırgız, köp argın,
Kaycerde balan degizdi.
Sayıp tigip, bak kıldı,
Salıp cürüp tam kıldı,
Kas duşmanın cay kıldı.
Uçu kırduu çoñ ordo –
Egiz dep ekööñ kirgizdi.
Ukuruk tiybes tulpardı
Erkeletip mingizdi.
Cebegendi cegizip,
Bölünböy tuugan bolom – dep,
Oñdur-soldur eki emçek,
Sen ekööñö emizdim.
Eerçitip cürüp er kılıp,
Er uulu menen teñ kılıp,
Kaalap bagıp ekööñdü,
Kara kulak şer kıldı,
Telegeyiñ teñ kıldı.
Uyalaş eki tuugan – dep,

Anası sırtında kaçırıp,

Karahan'a kaçıp vardığında,
Yetim gezip yetişip,
Yurduna güçbela katılıp,
Serpilip er olup,
Er oğluyla denk olup,
Çok kavga saldığında,
Ardını söylesem ulu gürültü,
Almambet'ten Külçoro,
Er Çubak'tan Kançoro,
Kırk çoro ganimet edinmişti,
Dün kırk çoroyu kırdığında.
Yaptıkları yüzünden kırdığında,
Nicelere kırgın salıp,
«Kılıca takılan flama» deyip,
Kahrolası ikinizi
«Hediye» diye alıp geldi.
Kazı ile kartayı,
Yarıp bölüp yedirdi,
Koca kalabalık Kırgız'a, çok Argın'a,
Her yerde adınızı andırttı.
Dikip kurup bağ yaptı,
Yapa yapa ev kıldı,
Azılı düşmanını yere serdi.
Ucu sivri büyük otağa –
«İkiz» diye ikinizi soktu.
Kement değmemiş küheylana
Nazlandırıp bindirdi.
Yemediğinizi yedirip,
«Ayrılmaz kardeş olurum» deyip,
Sağlı sollu iki memeyi,
Siz ikinize emzirdim.
Peşine takıp er kılıp,
Er oğluyla denk kılıp,
İsteyerek besleyip ikinizi,
Kara kulak aslan kıldı,
Her şeyinizi tamam kıldı.
«Bir yuvadan iki kardeş» deyip,

Altayga minse arıbas,
Tuyagı bolot buudan – dep,
Ak tulparday sıladı,

«Altay'a binse yorulmaz,
Tırnağı çelik küheylan» deyip,
Ak küheylan gibi okşadı,

Ayagıñ öödö uladı,
Koyuñ birge koroolоş,
Aşıñ birge coroloş,
Tapkan mülküñ cıygandaş,
Kan abam menen kurbaldaş,
Üyürlüü maral Sarı Özön
Ençiñe mınça cer aldıñ,
Cırgalduu kırgız eldi aldıñ,
Barıp tiydiñ Ooganı.
Baldarım, koluñ tiybegen,
Margalañ kaydan soo kaldı,
Cetip aldıñ Oogandı
Cet-Kayt kaydan soo kaldı.
Çalgındı birge çalıştıñ,
Ölümgö birge barışıp,
Kan bolup curtka bargansıñ.
Kalmışında sen özüñ
Kazanga siyip salgansıñ.
Kara tacaal özüsüñ,
Curt büldürüp, el buzgan,
Buzukunun közüsüñ.
Kuykalanıp örttöngön,
Buzuktun mınday közüsüñ.
Keçee bala kez közüm körgöndö,
Men saa sol emçegim bergende,
Men beybaktan can çıkkan,
Emçegim sorup turganda,
Sol emçekten kan çıkkan.
Dene boyum muzdagan,
On eki müçöm sızdagan,
Kabırga söögüm kıyragan.
Emgeniñde emçegim
Altı bölök tilingen.
Akırı salar korduguñ
Aybanga çalış, kuu kakşaal –

Ayağınızı yükseğe erdirdi,
Koyununuz bir ağılda,
Aşınız bir sofrada,
Kazandığınız mal ortak,
Han ağamla yaşıttınız,
Maral sürülü Sarı Özön'den
Payına bunca yer aldın,
Mutlu Kırgız halkını aldın,
Varıp Afgan'a saldırdın.
Yavrularım, elinizin değmediği
Margalan nasıl sağ kaldı,
Yetişip aldın Afgan'ı,
Cet-Kayt nasıl sağ kaldı.
Keşfe birlikte çıktınız,
Ölüme birlikte varıp,
Han olup yurda varmıştın.
Sonunda sen kendin
Kazana işeyiverdin.
Kara deccalın ta kendisisin,
Yurt mahvedip halk bozan,
Fesadın gözüsün.
Kavrulup ateşte yanan,
Fesadın işte böyle gözüsün.
Dün, çocukken, gözüm gördüğünde,
Ben sana sol mememi verdiğimde,
Ben biçarenin canı çıkmıştı,
Mememi emip dururken,
Sol memeden kan çıkmıştı.
Bütün bedenim buz kesmişti,
On iki uzvum sızlamıştı,
Kaburga kemiğim kırılmıştı.
Sen emdiğinde memem
Altı parça dilinmişti.
Sonunda edeceğin zulüm,
Hayvana benzer kurnaz gaddar –

Oşo kezde bilingen.
Özü başka türündö,
Bu bala duşman zilinde,
Aytsam uulum til albay.
Közü tuyuk köödök uul

Daha o zaman belliydi.
Kendisi başka kılıkta,
Bu çocuk özünde düşman,
Desem oğlum söz dinlemez.
Gözü kapalı, toy oğul,

Kançalık aytsam bile albay.
Ar şumduktar tilenip,
Men kara bet bilgiçtin
Akıldın baarı tügönüp,
Akıl çarçap, iç küyüp,
Ayla tappay turganda,
Akıl iylep, oy oylop,
Asmandan Aldanın künü bürkölüp,
Altımış sanaa, miñ müşkül,
Şorluu başka bir kelip.
Kabırgam açıp bölünüp,
Közümün caşı tögülüp,
Sol emçek emgen Kançoro –
Kanetse duşman bolor – dep,
Kalgandı kaysap soyor – dep,
Özöndün suusun burar – dep,
Öñ kalgandı kırar – dep,
Öz bilgenin kılar – dep,
Denemden calın küç çıkkan.
Külçoro emgen oñ emçek –
Orgup appak süt çıkkan,
Tuurluu takka konor – dep,
Özü turgay balanın
Ukumunan tukumu
Ketpegen muraa bolor – dep,
Kim bolorun bilgemin,
Kara kulak aç arstan
Şer bolorun bilgemin,
Atasınan babası
Adamdan artık kara kök,
Şar bolorun bilgemin.
Kançoronu oylonup,
Sanaam saylap bölüngön.

Ne kadar desem bilemez.
Türlü kötülükler dilenip,
Ben kara yüzlü bilicinin
Aklının tamamı tükenip,
Akıl yorulup, iç yanıp,
Çare bulamaz dururken,
Akıl yoğurup, düşünüp,
Gökte Allah'ın günü bulutlanıp,
Altmış tasa, bin sıkıntı,
Bahtsız başıma bir gelip.
Kaburgam açılıp bölünüp,
Gözümün yaşı dökülüp,
Sol memeyi emen Kançoro –
«Ne etse düşman olur» deyip,
«Kalanı parçalayıp boğazlar» deyip,
«Irmağın suyunu çevirir» deyip,
«Sağ kalanı kırar» deyip,
«Kendi bildiğini yapar» deyip,
Bedenimden alev gibi güç çıkmıştı.
Külçoro'nun emdiği sağ meme –
Fışkırıp bembeyaz süt çıkmıştı,
«Tünekli tahta konar» deyip,
«Kendi şöyle dursun, çocuğun
Soyundan sopuna dek
Bitmez miras olur» deyip,
Kim olacağını bilmiştim,
Kara kulaklı aç aslan,
Aslan olacağını bilmiştim,
Babasından atasına dek,
İnsandan üstün, kara yağız,
Sel olacağını bilmiştim.
Kançoro'yu düşünüp,
Tasam dere dere bölünmüştü.

Ce saattuu duşman bolor – dep,
Közümö bul iş körüngön.
Argındı iyrip boy kılıp,
Bilgiçke cetip toy kılıp,
Kalk atası karıya –
Kadırman curttan oluya,
Bilgiç Bakay beren kan

«Ya uğursuz düşman olur» deyip,
Bu iş gözüme görünmüştü.
Argın'ı derleyip boy edip,
Biliciye varıp toy edip,
Halkın atası ihtiyar –
Muhterem yurdun evliyası,
Bilici Bakay, kahraman han,

Koşoy, Bakay atam bar,
Kozgolup ketti kança can.
Beldemçim kayra baylanıp,
Kuu çirkindi kolgo alıp
Uçuguna kın kılar
Ölböy cürsö bu bala
Uyasına çır kılar,
Tuura duşman özümö
At arıtıp curt körgön
Abam Koşoy, Bakay kan,
Buzuldu katın sanaası
Coo köründü közümö,
Emçek bergen balası.
Emçegimdi sorgondo,
Köñülüm ketti bölündü,
Alakçı calgan düynö bok,
Bir tutamça köründü.
Baldırkan coonun özü eken,
El büldürüp curt buzgan
Duşmandın kara közü eken.
Sıyagı bölök zaarı küç,
Dalayımdı kılat tüz.
Kündölük işi oñolso,
Bu küçtönüp bala çoñoyso,
Ala-Too boyloy konot beym,
Akırkımdı soyot beym,
Kıyırıma kırgın salat beym,
Esebim kıldap tabat beym.
Aylanı caman ketirip,
Acaldı azır cetkizip,
Kılgılıktı kılat beym,

Koşoy, Bakay atam vardı,
Nice can yerinden oynadı.
Önlüğümü yeniden kuşanıp,
Kurnaz sefili ele alıp,
İpin ucuna düğüm vurur,
Ölmeyip yaşarsa bu çocuk,
Yuvasına kavga salar,
Bana düpedüz düşman olur,
At yorup yurt görmüş
Ağam Koşoy, Bakay Han,
«Bozulmuş kadının düşüncesi,
Gözüne düşman görünmüş,
Meme verdiği yavrusu» dediler.
Mememi emdiğinde,
Gönlüm gitti, bölündü,
Aldatıcı yalan dünya boktur,
Bir tutamcık göründü.
Körpe, meğer düşmanın ta kendisiymiş,
Halkı mahvedip yurdu bozan
Düşmanın kara gözüymüş.
Görünüşü başka, zehri güçlü,
Nicelerimi dümdüz eder.
Günlük işi yoluna girse,
Bu güçlenip çocuk büyüse,
Ala-Too boyunca konar belki,
Son kalanımı boğazlar belki,
Diyarıma kırgın salar belki,
Hesabımı kılı kılına görür belki.
Çareyi fena tüketip,
Eceli hemen yetiştirip,
Yapacağını yapar belki,

Kıl koyboy candı kırat beym.
Kaarı baştan ötöt beym,
Tübümö çoguu cetet beym.
Cayaga toyup kemirip,
Caanam buzup semirip,
Kıyırımdı buzup teminip,
Bu kırgındı kızık salat beym,
Kıyındardı süyrötüp,
Col üstünö carat beym.

Kıl komadan canları kırar belki.
Öfkesi başımdan aşar belki,
Kökümü toptan kurutur belki.
Caya etine doyup kemirip,
Cihanımı bozup semirip,
Diyarımı bozup tepinip,
Bu kırgını yaman salar belki,
Yamanları sürükletip,
Yol üstüne serer belki.

Bu kıyını kımbat çalanı
Çoñoybos bala çagında,
Ölüm kılıp salalı.
Basıp boorun ezeli,
Bu badırek balanın
Tuugandıktan bezeli.
Oozuna kumdan kuyalı,
Kol barbasa balanı
Tıypıl kılıp tim kılıp,
Körörün karan kün kılıp,
Bir aylasın tabalı.
Kılımdın işi oñolsun,
Bul öñdüü kıyşık cogolsun» –
Dep oşondo munu aytıp,
Kara tildi kayradım.
Kan aldında sayradım.
Özü katın zayıp – dep,
Ar kaçandan bir kaçan,
Zayıp işi mayıp – dep,
Kıska tuşap sanaanı,
Duşman bolup kaldı – dep,
Kara bet enem beybaktın,
Coo körüşü emine
Kakanakta balanın
Mende buuruldan başka buudan cok,
Külçoro menen Kançoro –
Eköönön başka tuugan cok,
Eñkeygende eerim cok,
Eş karaan kılıp cürgöngö

Bu belalı, kıymetli melezi,
Büyümeden çocuk çağında,
Öldürüp yok edelim.
Basıp bağrını ezelim,
Bu soysuz çocuğun
Akrabalığından bezelim.
Ağzına kum dolduralım,
El varmazsa çocuğu
Silip süpürüp susturup,
Göreceğini kara gün edip,
Bir çaresini bulalım.
Âlemin işi düzelsin,
Bu gibi eğri yok olsun» –
Deyip o zaman bunu söyleyip,
Kara dili biledim.
Han önünde şakıdım.
«Kendisi kadın kısmıdır» deyip,
Her zaman, ikide bir,
«Kadın işi sakattır» deyip,
Düşünceyi kısacık köstekleyip,
«Düşman olup çıktı» deyip,
Kara yüzlü anam biçarenin,
Düşman görmesi de nesi,
Daha kundaktaki bebeği?
Bende boz attan başka küheylan yok,
Külçoro ile Kançoro'dan –
İkisinden başka akrabam yok,
Eğilsem tutunacak eyerim yok,
Yoldaş, dayanak edinmeye

Menin ecemen tuugan ceenim cok.
Arkalarga agam cok,
Tayanarga tagam cok,
Eş kıluuga inim cok,
Külçoro menen Kançoro
Atı uykaş ekөө turganda,
Ekөönön başka inim cok,
Ekөө cok bolso künüm cok.
Bügün körgön erteñ cok,
Içi örttönüp boorum çok.
At uykaş eki balaga.

Ablamdan doğma yeğenim yok.
Arkamda ağabeyim yok,
Dayanacak dayım yok,
Yoldaş edinecek kardeşim yok,
Külçoro ile Kançoro,
Adları uyaklı bu ikisi dururken,
İkisinden başka kardeşim yok,
İkisi yoksa günüm yok.
Bugün var olan yarın yok,
İçim tutuşmuş, bağrım kor.
Adı uyaklı iki çocuğa.

Uyalaş ketsin sadaga,
Ekөönön başka karaan cok.
Bir künü betin körgözsö,
Bir künü etin körgözgön,
Mına uşunday bolçu düynö bok.
Cakşı enem dep cürsöm,
Bakşı enem eken go.
Süylögöndö sözü açık,
Bu düynödön közü açık,
Menin bakşı enem eken go.
Cakşı ekensiñ eneke...
Cadaaldıgıñ baştapsıñ,
Cer Ala-Too köp kırgız
Eliñdi karan taştapsıñ.
Bilip, körüp ırımdan,
Muraña eçak cetipsiñ.
Karakan kandın şaarına,
Kaçıp tentip kor bolup,
Bul üçün tentip ketipsiñ.
Car kıyaga konupsuñ.
Cadıgöy katın atıgıp,
Caman attuu bolupsuñ.
Kökcal enem Kanıkey,
Köp bilgenden oñupsuñ.
Ketken eken bizdin ep –
Kılımda bolboyt mınday kep.
Emçegim bala sordu – dep,

Öz kardeş kurban olsun onlara,
İkisinden başka karaltı yok.
Bir gün yüzünü gösterse,
Bir gün etini gösteren,
İşte böylesi dünya boktur.
İyi anam diye gezerdim,
Meğer bahşı anammış.
Konuşunca sözü açık,
Bu dünyada gözü açık,
Benim bahşı anammış meğer.
İyiymişsin anacığım...
Fesatlığına başlamışsın,
Ala-Too yurdunu, çok Kırgız
Halkını karanlıkta bırakmışsın.
Fal ile bilip görerek,
Mirasına çoktan konmuşsun.
Karahan Han'ın şehrine,
Kaçıp sürtüp hor olup,
Bunun için sürtüp gitmişsin.
Yara, uçuruma konmuşsun.
Büyücü kadın diye anılıp,
Kötü ad sahibi olmuşsun.
Bozkurt anam Kanıkey,
Çok bilmişlikten onmuşsun!
Bozulmuş meğer bizim düzen –
Âlemde olmaz böyle söz.
«Mememi çocuk emdi» deyip,

Katuuraak sorup koydu – dep,
Belgi kılıp turasıñ,
Beytaalay ene, kara bet,
Beypaydı mınday kılasıñ.
O botom, beşiktegi balanın,
Bek bolorun kim bilsin?
Karındagı balanın
Kan bolorun kim bilsin?
Uşu kanzaadanın balası
Kagıştan korkkon bolobu?
Botom, bekzaadanın balası,
Baladan korkkon bolobu?
Tüü-tü, ene, tüü uksun,

«Biraz sertçe emiverdi» deyip,
Bunu işaret sayıp durursun,
Bahtsız ana, kara yüz,
Böyle perişanlık edersin.
Ey yavrum, beşikteki çocuğun,
Bey olacağını kim bilsin?
Karındaki çocuğun
Han olacağını kim bilsin?
Şu han soylunun çocuğu
Çarpışmadan korkar olur mu?
Yavrum, bey soylunun çocuğu,
Beladan korkar olur mu?
Tüh tüh, ana, tüh duysun,

Bul kebiñdi kim uksun?
Tünörgön kara tün uksun,
Uşundan bölök kim uksun?
Tuura kelbeyt kebiñiz,
Eneke duşmança keldi kebiñiz.
Kabagıñ suuday açıñız,
Karaldı kılgan şorduu ene
Oozu-murduñ basıñız.
O, uyat bolot munuñuz,
Oşo cerde turuñuz,
Oyloso şumduk munuñuz.
Uyat bolot uşul iş,
Tetigi oolak curtka kalıñız.
Kaalap algan Külçorom,
Ayzamdın algan celegi.
Kan atakem coldoşu,
Almambet kandın belegi.
Kayranımdın kaldıgı,
Kurganımdın kulpusu.
Bazar şaar ortosu.
Bu baldar Bagdagüldün Çolponu
Et cüröktün kolkosu,
Kaldıgımdın tügöyü,
Kayrandardın çunagı.
Atakemdin arstanı,

Bu sözünü kim duysun?
Kararmış kara gece duysun,
Bundan başka kim duysun?
Sözünüz doğru düşmüyor,
Anacığım, sözünüz düşmanca geldi.
Çatık kaşınızı su gibi açınız,
Dayanak edindiğim bahtsız ana,
Ağzınızı burnunuzu tutunuz.
Ah, ayıp olur bu ettiğiniz,
Şuracıkta durunuz,
Düşünülse korkunçtur bu ettiğiniz.
Ayıp olur bu iş,
Şu ötede, uzak yurtta kalınız.
İsteyerek aldığım Külçorom,
Mızrağımın taktığı flaması.
Han babacığımın yoldaşı,
Almambet Han'ın hediyesi.
Güzelimden kalan yadigâr,
Zavallımın kilidi.
Pazarın, şehrin ortası.
Bu çocuklar Bagdagül'ün Çolpon'u,
Et yüreğin can damarı,
Yadigârımın eşi,
Güzellerin yavrusu.
Babacığımın aslanı,

	Kırgızdardın kıraanı,	*Kırgızların şahbazı,*
	Kan Baltaydın Çubagı.	*Han Baltay'ın Çubak'ı.*
	Ayrı-beles kaykakta	*Çatal bel, çukur sırtta,*
	Atam Manas şer menen,	*Atam aslan Manas ile,*
	A düynölük dostoşkon	*Öbür dünyalık dost olmuş,*
	Bul amanat candın ınagı.	*Bu emanet canın sırdaşı.*
	Köñüldün güldüü sanaası,	*Gönlün çiçekli düşüncesi,*
	Ayaş atam Çubaktın	*Ayaş atam Çubak'ın*
	Kançoro uşu balası.	*Kançoro işte oğludur.*
28960	Bu karacoltoy enemdin	*Bu kara bahtlı anamın*
	Munu bilbestigin karaçı!	*Bunu bilmezliğine bak!*
	Karındagı ırımkay	*Karındaki uğursuz alametle,*
	Kakşatıp emçek sordu – dep,	*«Sızlatıp mememi emdi» deyip,*
	Kas duşman uşul boldu – dep,	*«Azılı düşman bu oldu» deyip,*
	Kara baskan enemdin	*Kara basmış anamın*
	Kalp aytkanın körçü – dep,	*Yalan söylediğini gör – diye,*
	Kançoronun ayınan	*Kançoro'nun yüzünden*
	Uyat kıldı oñşoytup.	*Rezil etti süründürüp.*
	Kalk içinde enesin,	*Halk içinde anasını,*
28970	Tolkugan dayra kulunu,	*Coşkun deryanın tayını,*
	Ulugan ittey şoñşoytup.	*Uluyan it gibi sindirip.*
	Betime zaarım çaçılıp,	*Yüzüme zehir saçılıp,*
	Açılbay oozum basılıp,	*Ağzım açılmadan kapanıp,*
	Abiyirim küldöy çaçılıp.	*Şerefim kül gibi savrulup.*
	Iç örttönüp, çok bolup,	*İçim tutuşup kor olup,*
	Süylördön oozum toktolup,	*Söylemekten ağzım durakalıp,*
	Kım etpey oozum açılıp,	*Ses etmeden ağzım açılıp,*
	Oozuman çıkkan kökcalın	*Ağzımdan çıkan gök alev*
	Cer örttögön çaçılıp.	*Yeri yakarcasına saçılıp.*
28980	Oşondo Koşoy, Bakay bar,	*O zaman Koşoy, Bakay var,*
	At arıtıp, curt körgön,	*At yorup, yurt görmüş,*
	Alban türdüü alpı bar,	*Türlü türlü alpı var,*
	Kırgızdın eli calpı bar.	*Kırgız'ın eli hep bir var.*
	Bozala tuygun bolpoñum,	*Boz ala doğan yavrucuğum,*
	Menin booruman çıkkan Çolponum.	*Benim bağrımdan çıkan Çolpan'ım.*
	Uypalagan sözümdü,	*Sözümü hırpalayan,*
	Uyat kılgan özümdü,	*Kendimi rezil eden,*
	Serüündötüp sözümdü,	*Sözümü alaya alan,*

Şermende kılgan özümdü.
Menin ardanganım cer algan,
Aytılgan oozum basılıp,
Men karabet beytaalay –
Artım menen dem aldım,
Emgegim menen el aldım.
Otuz kelin, otuz kız,
Kızmatka cumşap aydadım.
Ak tinte kılıç kamdadım.
Argın bagıp boy kıldım.
Bala kezde Kançoro,
Soyoyun dep oy kıldım.
Kün kılkıldap batarda,
El-curt malı caylanıp,
Tınç alıp kalık catarda
Oyum ketti men şorduu.
Kolomto açıp oyorgo,

Kendimi maskara eden.
Utancım yerleri kapladı,
Söyler ağzım kapanıp,
Ben kara yüzlü bahtsız –
Ardıma dönüp soluk aldım,
Emeğimle el kazandım.
Otuz gelin, otuz kız,
Hizmete koşup yolladım.
Ak hançer, kılıç hazırladım.
Argın'ı besleyip büyüttüm.
Çocukken Kançoro'yu,
Keseyim diye düşündüm.
Gün kızarıp batarken,
El gün malını yerleştirip,
Halk huzurla yatarken
Aklıma düştü ben çilekeşin.
Ocağı açıp çukur kazmaya,

Bu düynödön cogotup
Badırekti soyorgo.
Kılımga cañcal saldırbay,
Tındım kılıp koyorgo.
Oluya çaldın ereni
Kabılan Bakay coldoşum,
Balanın közün cogoltup,
Kara cer kılıp koyorgo.
Eştekterden Camgırçı,
Eñ karıdan Kutunu,
Çöyçöktöy közdüü Sarkangan,
Kaşkayıp cıldız tolgondo,
El catar ubak bolgondo
Elçilikke munu alıp,
Kalktı araga saldı ele.
Karaldım uşul bala – dep,
Koluman tartıp aldı ele.
Beycay enem dolunun,
Beyilin Kuday urarda,
Beyili oodu çirkindin,
Balaga birdi kılar – dep,

Bu dünyadan yok edip
O alçağı boğazlamaya.
Âleme kavga bulaştırmadan,
İşini bitirivermeye.
Evliya kocanın ereni
Kaplan Bakay yoldaşım,
Çocuğun izini yok edip,
Kara toprak edivermeye.
Eştekler'den Camgırçı,
En yaşlıdan Kutu'yu,
Çanak gözlü Sarkangan,
Yıldızlar parıl parıl dolduğunda,
Elin yatacağı vakit olduğunda
Elçiliğe bunları alıp,
Halkı araya salmıştı.
«Göz bebeğim bu çocuk» – diye,
Elimden çekip almıştı.
Densiz anam delişmenin,
Huyunu Tanrı çarpacakken,
Huyu döndü zavallının,
«Çocuğa bir şey yapar» – diye,

Korduk koydoy salganı,
Koluman tartıp alganı.
Tuura ukkan cok sözümdü,
Duşman körüp özümdü,
Koluman tartıp aldırdı.
Kak etip karga uçkusuz,
Kayıptar attap çıkkısız,
Aylanası şer korgon
Saraydan mıktap saldırdı.
Indistandın şaarınan
Cetimiş uuldun enesi,
Urgaaçının törösü,
Ak baybiçe Adalsur
Adalsurdu aldırdı.
Moynuna tumar taktırıp,
Kayıp çaldın Adalsur
Adalsurga baktırdı.
Epsiz işin oñ kıldı,
Erkeletip çoñ kıldı.

Koyun gibi hor görüp,
Elimden çekip aldı.
Sözümü doğru dinlemedi,
Beni düşman belleyip,
Elimden çektirip aldırdı.
Gak deyip karga uçamaz,
Kayıplar atlayıp aşamaz,
Çevresi arslan kalesi
Sağlam saray kurdurdu.
Hindistan'ın şehrinden
Yetmiş oğlun anası,
Kadınların baş töresi,
Ak baybiçe Adalsur –
Adalsur'u getirtti.
Boynuna muska taktırıp,
Kayıp kocanın Adalsur'u,
Adalsur'a baktırdı.
Olmaz işini yoluna koydu,
Nazlandırıp büyüttü.

Imırkay bala kezinde,
Kayıp zorgo baktırıp,
Kımbat baa kırmızı
Azemdetip captırıp,
Altımış balban kan tögör
Kan tögörgö baktırıp,
Kabılgandı kaysatıp,
Cogotkondu cok kılıp,
Kelinden sakçı koydurup,
Kısır emdüü tay-taylak
Bagarına soydurup,
Margalañ, Kokon çaldırıp,
Kızıl meyiz, şirin aş,
Ar kalaadan aldırıp,
Bagılan kozu, tattuu baş
Bor kaynatıp saldırıp.
Cetige caşıñ kelgiçe,
Kelinge daamın kördürüp,
Tamagıñ taptap berdirip,

Kundaktaki bebek çağında,
Kayıp ulusuna baktırıp,
Pahada ağır kırmızıyı
Süsletip üstüne örttürüp,
Altmış pehlivan, kan döken —
Kan dökene baktırıp,
Sataşanı parçalatıp,
Kastedeni yok edip,
Gelinlerden bekçi koydurup,
Kısır emmiş tay, taylak
Beslensin diye kestirip,
Margalan'ı, Kokon'u gezdirtip,
Kızıl üzüm, tatlı aş,
Her şehirden aldırıp,
Besili kuzu, tatlı baş,
Kaynatıp önüne koydurup.
Yaşın yediye gelene dek,
Gelinlere tadına baktırıp,
Yemeğini ısıtıp verdirip,

Ar müçöñdü teñ kılgan,
Eerçitip cürüp er kılgan.
Barsa-kelbes tümön col,
Oşonun colun çaldırıp,
Mından cılkı aldırıp,
Duşmanga ayza saydırıp,
Kırgalap ayza süyrötüp,
Coonun ıgın üyrötüp,
Arbagıñ oor can kılıp,
Argınga sultan – kan kılıp,
Oyron abañ barında,
Abroyuñ oor can bolduñ,
Ordo kütüp, kan bolduñ.
Oruntuktuu er bolup,
On eki müçöñ teñ bolup,
Oşentken abañ barında,
Kaçan işten kem bolduñ?
Kalk başkarıp, curt kütkön,
Kara kulak şer bolduñ.
Kalmışında Kançoro
Kanduu bolot maylaştıñ,

Her uzvunu denk kılan,
Yanında gezdirip er kılan.
Varılıp dönülmez on bin yol,
Onun yolunu gözlettirip,
Buradan yılkı aldırtıp,
Düşmana mızrak sançtırıp,
Sıyırıp mızrak sürütüp,
Düşmanın yordamını öğretip,
İtibarını ağır can kılıp,
Argın'a sultan, han kılıp,
Koca aban sağ iken,
İtibarı ağır can oldun,
Orda kurup han oldun.
Makam sahibi er olup,
On iki uzvun denk olup,
Böyle yapan aban varken,
Ne zaman işten eksik kaldın?
Halk yönetip yurt güden,
Kara kulak arslan oldun.
Sonunda sen Kançoro,
Kanlı çeliği yağladın,

Kankor abañ şeriñdi
Er Kıyaz menen caylaştıñ,
Keñ-Koldu örttöp çet saldıñ,
Cakınga capa ört saldıñ.
Olco kılıp Çaçıkey,
Karaluu katın tuldu aldıñ,
Kazına buzup puldu aldıñ,
Kırgızdı bölüp kuldu aldıñ.
Endiretip beldi aldıñ,
Oyron kılıp eldi aldıñ.
Balam, ayzañdı kanga çıktadıñ,
Öz abañdı cok kılıp,
Bul işti cakşı mıktadıñ.
Çınarım örttöp, çuu kıldıñ,
Çırpıgım kara boo kıldıñ.
Kazınamdı, mülkümdü,
Tügöttüñ külgön külkümdü.

Hunhar aban arslanını
Er Kıyaz ile yok ettin,
Ken-Kol'u yakıp kül ettin,
Yakınlara cefa ateşi saldın.
Çaçıkey'i ganimet edip,
Yaslı kadını, dulu aldın,
Hazine bozup pulu aldın,
Kırgız'ı bölüp kulu aldın.
Çaresiz koyup beli aldın,
Viran edip eli aldın.
Balam, mızrağını kana buladın,
Öz abanı yok edip,
Bu işi iyice perçinledin.
Çınarımı yakıp çığlık kopardın,
Fidanımı kara bağ ettin.
Hazinemi, mülkümü,
Tükettin gülen gülüşümü.

Kup sıyladıñ törööndü,
Kuuratıp iydiñ baçagar
Emçegin bergen eneñdi.
Korduk kördüm sabıldım,
Baana kıldım badırek,
Appak çaçım bölüntüp,
Ak emçek sütün tögültüp,
Korduktu baştan köründüp,
Közümön caşın tögültüp,
Mañdayım küygön or kılıp,
Köynögüm san-san col kılıp,
Kadırluu baştı kor kılıp,
Ulugum uulum turçu – dep,
Bir ıraakım kılçı – dep,
Köñülüm çögöt örgözüp,
Azıgıñ mına uulum – dep,
Emçegimdi körgözüp.
Çıñırıp ıylap sabılıp,
Karıpka közüñ salçı – dep,
Kor bolgon eneñ şorduunu
Kölökö kılıp alçı – dep.
Kayır surap, al ketip,
Baltırdan kara kan ketip,

Pek iyi saydın beyini,
Kuruttun be soysuz,
Memesini emziren ananı.
Zulüm gördüm, perişan oldum,
Sana sığındım be alçak,
Apak saçımı dağıttırıp,
Ak memenin sütünü döktürüp,
Zulmü baştan gösterip,
Gözümden yaşını döktürüp,
Alnımı yanık çukur edip,
Gömleğimi parça parça yol edip,
Değerli başı hor edip,
«Ulu'm, oğlum, dursana» – diye,
«Bir merhamet etsene» – diye,
Çökük gönlümü doğrultup,
«Azığın işte, oğlum» – diye,
Mememi gösterip.
Çığlıkla ağlayıp çırpınıp,
«Garibe bir baksana» – diye,
Hor olan çilekeş ananı
«Gölgene alsana» – diye.
Hayır dilenip derman gidip,
Baldırdan kara kan gidip,

Dene boyum kan bolup,
Eki kolum şal bolup.
Kımız içpes şurkuya
Kıygıl suuga zar bolup,
Muñduu kün tuup bak bolup,
Buuday batpas oozuma
Bukanın başı çak bolup,
Taruu batpas oozuma
Tananın başı çak kelip,
Iş böksörüp kün ötüp,
It korduk tartıp minetip,
Ölöyün dep ölö albay.
Öksöp canım kıyalbay,
Emgekke emgek koşulup,
Keçee eki közdön akkan caş

Bedenim kan içinde kalıp,
İki kolum felç olup.
Kımız içmez biçare,
Bulanık suya muhtaç olup,
Dertli gün doğdu baht diye,
Buğday sığmaz ağzıma
Boğanın başı denk gelip,
Darı sığmaz ağzıma
Dananın başı denk gelip,
İş eksilmeden gün geçip,
İtçe zulüm çekip ezilip,
Öleyim desem ölemeyip.
Hıçkırıp canıma kıyamayıp,
Emeğe emek eklenip,
Dün iki gözden akan yaş

Omuroo ıldıy coşulup,
Keñ dünüyö tar bolup,
Kelbersigen çunak can
Kıygıl suuga zar bolup,
Kıyınım, uulum, cogolup,
Külçorom ketken zarlanıp,
Eki kolu baylanıp,
Celkeden közü teşilip,
Dalısı coodon kesilip.
Menin Çürögüm ıylap sabılıp,
Almaday bolgon ak emçek
Kamçı tiyip carılıp,
Kör baytal minip şalpıldap,
Kementay kiyip salpıldap,
Olcogo bular ketkende
Aylıbız birge iregeleş,
Kindik kesip kir cuuşkan
Tübübüz tütpös birgeleş.
Coogo attansa çuu birge,
Atışka çıksa tuu birge,
Cazalaşsak çañ birge,
Canıbız cakın can birge.
Ukkun dedim sözümdü,
Sal dep ayttım közüñdü,
Belekke kalgan kazına

Göğsümden aşağı sel olup,
Geniş dünya dar olup,
Kurumlanan zavallı can
Bulanık suya muhtaç olup,
Yamanım, oğlum kaybolup,
Külçoro'm gitti feryat edip,
İki eli bağlanıp,
Ensesinden delik delinip,
Kürek eti düşmanca kesilip.
Benim Çürök'üm ağlayıp çırpınıp,
Elma gibi olan ak meme
Kamçı değip yarılıp,
Kör kısrağa binip sarsılıp,
Keçe kepenek giyip sallanıp,
Bunlar ganimet gittiğinde —
Obamız birlikte, eşikteş,
Göbek kesip kir yıkamış,
Kökümüz kopmaz birlikteş.
Savaşa çıkılsa nara bir,
Atışmaya çıkılsa tuğ bir,
Vuruşsak tozumuz bir,
Canımız yakın, can bir.
«Dinle» dedim sözümü,
«Gözünü sal» diye söyledim,
Armağan kalan hazineyi —

Uulum, argındı cıyıp talattıñ.
Appak çaçtuu eneñdi,
Argındarga sabattıñ.
Tuura agızdıñ kanımdı,
Tutanttıñ mintip canımdı.
Kartayganda eneñdi
Köp kordukka üyröttüñ,
Közüñön çıkkan cindi uulum,
Köp ata öçü mendebi,
Kök torpokko süyröttüñ.
Ezelki cinim kaktırdıñ,
Babañday Bakay karını
Öltürböstön, citirbey,

Oğlum, Argın'ı toplayıp yağmalattın.
Apak saçlı ananı,
Argınlara dövdürttün.
Düpedüz akıttın kanımı,
Tutuşturdun böylece canımı.
Kocayınca ananı
Nice zulme alıştırdın,
Gözü dönmüş deli oğlum,
Nice ata öcü bende mi,
Boz danaya sürüklettin.
Ezelî öfkemi depreştirdin,
Deden gibi Bakay kocayı
Öldürmeden, yitirmeden,

Kökbörü kılıp tarttırdıñ.
Köp bozdoso eneñdin,
Emçegin cara çaptırdıñ.
Tuura kıldıñ korduktu,
Duşman senden köp cakşı.
Artıltıp kıldıñ korduktu,
Köñülüm kaygı bak kıldıñ,
Kök muzoogo süyrötüp,
Köödöngö tamga tak kıldıñ,
Bir kılbadıñ miñ kıldıñ,
Caralgan adam uulunan
Arttırgızıp çır kıldıñ.
Kandap kayran başımdı,
Baytalça kırkıp çaçımdı,
Berdiñ caza caşımda,
Cugundu kıldıñ aşımdı.
Kaşıkça koyduñ kanımdı,
Kuykaladıñ canımdı.
Kurutup çaçtıñ malımdı,
Beş colu büktöp belimdi,
Beypay salıp bu başka
Köp ooruttuñ köönümdü.
Calınsam ukpay tilimdi,
Karañgı kılıp künümdü,
Kaltırbay kaktıñ kulunum,
Kapkaydagı cinimdi!
Eñ ele kıyın çır kılıp,

Gökbörü edip çektirdin.
Anan çok inledi diye,
Memesini yardırıp biçtirdin.
Zulmü adamakıllı ettin,
Düşman senden çok iyi.
Aşırıya vardırdın zulmü,
Gönlümü kaygı bağı kıldın,
Boz buzağıya sürükletip,
Göğsüme damga izi bastın,
Bir yapmadın, bin yaptın,
Yaratılmış âdemoğlundan
Fazlasını edip fesat kıldın.
Kanattın zavallı başımı,
Kısrakça kırktın saçımı,
Verdin cezayı genç yaşımda,
Yal artığı ettin aşımı.
Kaşık kadar bıraktın kanımı,
Kavurdun kavruk canımı.
Kurutup savurdun malımı,
Beş kez büküp belimi,
Bela salıp bu başa
Çok incittin gönlümü.
Yalvarsam dinlemedin dilimi,
Karanlık ettin günümü,
Bırakmadan kabarttın, kulunum,
Ta nerdeki öfkemi!
En olmadık kavgayı çıkarıp,

Eneñdin bagın tındırdıñ,
Korduk tozok köp kılıp,
Balam kol-ayagım sındırdıñ.
Eneñdi karan küñ kıldıñ,
Körgönüm tuman tün kıldıñ.
Kartıkça sorduñ kanımdı,
Çaçtıñ uulum talkalap,
San kazına tümön mülk,
Coogo aldırdıñ malımdı.
Tüz kıyaldı tüz kıldıñ,
Koñur salkın küz kıldıñ.

Ananın bahtını söndürdün,
Zulmü, azabı çok edip,
Balam, kolumu bacağımı kırdın.
Ananı kapkara cariye kıldın,
Gördüğümü duman gece kıldın.
Kene gibi emdin kanımı,
Savurdun oğlum, talan edip,
Sayısız hazine, on binlik mülk,
Düşmana kaptırdın malımı.
Düz emeli yerle bir ettin,
Günümü serin güz ettin.

Döbömdü buzup, oy kıldıñ,
Mal-baştı çaçıp, toy kıldıñ.
Duşman bolup çettediñ,
Kanıñdı baştap kançanı
Kaltırbadıñ örttödüñ.
Kıylamdı kızık cagızdıñ,
Kılçaybastan bir kanga
Kızıl kan suuday agızdıñ.
Tozoktu toodoy urattıñ,
Tobumdu kırıp sulattıñ.
Cetesiz uulum cerge kir,
Kıyrattıñ köpkök mömömdü,
Kırktıñ uzun celemdi,
Duşmandan sençe körömbü?
Sındırdıñ kırka bagımdı,
Oyrondoduñ şagımdı,
Saldıñ çoñduk dümöktü,
Duşmandan artık körgözdüñ
Tuuganıña bilekti.
Çınardı kıyıp sulattıñ,
Kaldaygan toonu urattıñ,
Altımış kelin, tul katın
Kaltırbay munu çuulattıñ.
Erdigiñ epsiz bildirdiñ,
El-curtka kara kiygizdiñ.
Adam sizdey bolobu,
Dini kara kuturgur
Adam degen oñobu?
Töö kıyadan ötküçö,

Kalayık aman köçküçö
O degeniñ kurusun!
Töö kıyadan kuladı,
Tügöndü uulum, cumuşuñ!
Bışpastan murun bışırdıñ,
Bışıp küyçü Kançoro
Küyböstön murun küygüzdüñ.
Küyüp canıp çok bolgon.
Baş kesilip kan agıp,

Tepemi bozup çukur ettin,
Malı başı saçıp toy ettin.
Düşman olup yabanlaştın,
Hanın başta, nicesini
Bırakmadın, yaktın.
Nicemi seyirlik ateşe verdin,
Dönüp bakmadan bir handa
Kızıl kanı su gibi akıttın.
Azabı dağ gibi yığdın,
Topluluğumu kırıp serdin.
Soysuz oğlum, yerin dibine gir,
Yıktın yemyeşil meyvemi,
Kestin uzun yele ipimi,
Düşmandan bunca görür müydüm?
Kırdın sıra sıra bağımı,
Viran ettin dalımı,
Kopardın koca fitneyi,
Düşmandan beter kaldırdın
Akrabana bileği.
Çınarı kesip devirdin,
Heybetli dağı yıktın,
Altmış gelini, dul kadını
Bırakmadan feryat ettirdin.
Yiğitliğini ölçüsüz belli ettin,
El güne karalar giydirdin.
İnsan sizin gibi olur mu,
Dini kara kudurasıca,
Böylesi adam onar mı?
Deve yardan geçinceye dek,

Ahali esen göçünceye dek
O dediğin kurusun!
Deve yardan yuvarlandı,
Bitti oğlum, işin!
Pişmeden önce pişirdin,
Pişip yanası Kançoro,
Yanmadan önce yaktın.
Yanıp tutuşup kor oldu.
Baş kesilip kan akıp,

Düynödön uulum cok bolgon.
Kolgo tiygen tozoktu,
Korduktu koydoy salgıla,
Kozgolguça baldarım,
Koondoy için cargıla.
Koydoy başın keskile,
Korduk kılgan duşmandan
Köz cumguça bezgile.
Eki kolun teñ baylap,
Eki közün teñ çukup,
Talpakça sabap kergile.
Öz şaytanın özünö
Tökpöy-çaçpay bergile!
Celkesin tirüü teşkile,
Kiyizge ötpös kıñırak
Kıñırak menen keskile.
Terisin tirüü soygula,
Korduk menen öltürüp,
Ceti küngö kakşaaldı
Öltürböstön citirbey,
Ötkörö munu bütürböy,
Kerişti kenen salıñar,
Keyitip canın bek kıynap,
Keñiri kekti alıñar.
Bülündürüp kakşaaldı
Tak üstünön kergile.
Öz kılganın özünö
Tökpöy-çaçpay bergile.
Ölböy canı küç bolso,
Kaarluu çoçko tüz bolsun.
Kıyamattık bendege

Dünyadan oğlum yok oldu.
Ele düşen bu zalime,
Zulmü koyun gibi yağdırın,
O davranmadan, çocuklarım,
Kavun gibi karnını yarın.
Koyun gibi başını kesin,
Zulmeden düşmandan
Göz yumana dek yılmayın.
İki kolunu birden bağlayıp,
İki gözünü birden oyup,
Posteki gibi dövüp gerin.
Öz şeytanını kendisine
Dökmeden saçmadan verin!
Ensesini diri diri delin,
Keçeyi kesmez kör bıçak —
Kör bıçakla kesin.
Derisini diri diri yüzün,
İşkenceyle öldürüp,
Yedi güne dek o zorbayı
Öldürmeden, yitirmeden,
İşini büsbütün bitirmeden,
Hesabı enine boyuna görün,
İnletip canını iyice kıvrandırıp,
Öcü genişçe alın.
Perişan edip zorbayı
Taht üstünde gerin.
Öz ettiğini kendisine
Dökmeden saçmadan verin.
Ölmeyip canı direnirse,
Gazaplı domuz yola gelsin.
Kıyamete kalan kullara

Unutulbas iş bolsun.
Düynösü kulap tüz bolsun,
Örttönüp işi tüz bolsun,
Artta kalçu köp canga
Curt büldürgüç cogolsun,
Kalık işi oñolsun!»
Kayran eneñ Kanıkey,

Unutulmaz iş olsun.
Dünyası yıkılıp dümdüz olsun,
İşi yanıp kül olsun,
Arkada kalacak çok cana
Yurt yıkıcısı yok olsun,
Halkın işi onulsun!»
Zavallı anan Kanıkey,

Kaarı toluk Kançoro
Duşmanga cöö kep salıp,
Ar bir kebi ar kanday.
Ar bir kebin baykasañ
Bilgiç eneñ dolunun
Ar bir kebin karasañ.
Ayza menen sayganday
Külüstön uulu Külçoro
Külçoronun özünö
Karaanı katuu, zaarı küç,
Katılgandı kılçu tüz,
Kanıkey süröp turdu ele.
Arman dartı açılıp,
İçinde dümök çaçılıp,
Umaçtay közü açılıp,
Kep süylöböy, til aytpay,
Kayran eneñ basılıp,
Kanıkey kepti taştadı,
Berizada Ayçürök
Beybak kepti baştadım.
Olco kılıp duşmanga
Cürögü küygön duşmandan
Küyüttüü bolgon beytaalay
Kapanı kalıñ taştadı.
Kaarluu kandın aldında
Ayçürök sözdü baştadı:
«Kıyamattı, tozoktu
Körböy keldiñ can kaynim,
Köp cılı küñdük ötkörüp,
Köp ömürdü ketkizip,
Köp tozoktu ötközüp,
Bargan can kelgis çın düynö
Barbay keldim can kaynim.

Baatırdan kalgan san düynö,
Cedigerde olcogo
Albay keldim can kaynim.
Aykölüñ kayda, şer kayda,
Bel baylagan bel kayda,

Kahrı dolu Kançoro'ya —
Düşmana sözü dobra söyleyip,
Her bir sözü bir türlü.
Her sözüne dikkat etsen,
Bilgiç ananın, delişmenin,
Her sözüne baksan —
Mızrakla sançmış gibi.
Yiğit oğul Külçoro'ya,
Külçoro'nun kendisine —
Karaltısı sert, zehri güçlü,
Sataşanı yola getiren —
Kanıkey destek verip durmuştu.
Hasret derdi açılıp,
İçindeki düğüm dağılıp,
Faltaşı gibi gözü açılıp,
Söz söylemeden, dil demeden,
Zavallı anan yatışıp,
Kanıkey sözü bıraktı,
Peri kızı Ayçürök —
Biçare söze başladı.
Düşmana ganimet olup,
Yüreği yanmış düşmandan
Dertli olan bahtsız,
Derin kederini döktü.
Gazaplı hanın önünde
Ayçürök söze başladı:
«Kıyameti, cehennemi
Görmeden geldin can kaynım,
Nice yıl cariyelik geçirip,
Nice ömrü yitirip,
Nice azabı atlatıp,
Varan can dönmez gerçek dünyaya
Varmadan geldim can kaynım.

Bahadırdan kalan sayısız mal,
Cediger'de ganimete
Almadan geldim can kaynım.
Aykol'un nerde, arslan nerde,
Bel bağlanan dayanak nerde,

Bendeden artık tuulgan,
Duşmanga salgan çuulgan,
Astıga salsañ akcoltoy,
Arkası düñdüü san koldoy.
Bereke kayda bel kayda,
Meder kılgan el kayda?
Kañkoruñdu cogotup,
Ordo kütüp, kan bolup,
Eki tizgin, bir çılbır,
Emi kolgo alıpsız.
Baştakıday türüñ cok,
Sultan bolup kalıpsız!
Keçee kökcal ölgöndö,
Düynönün baarın buy kılıp,
Kamçıga çenep bölgöndö,
Tul cüktöttüñ corgogo,
Taloon koyduñ ordogo.
Kabattap orum kazdırdıñ,
Kandan kalgan çoñ ordo
Cetelep küülöp, köp süröp,
Cedigerge bastırdıñ.
Esebimdi taptırıp,
Emçegim cara çaptırıp,
Tüz tügöttüñ caşımdı,
Ooco kıldıñ başımdı.
Köy duşmanga içirdiñ,
Kökcaldan kalgan aşıñdı.
Kor kıldıñ tilek sanaamdı,
Alda, korduguña Kuday bar,
Biröönün uulu dedirdiñ,
Kanımdan kalgan balamdı.
Küygüzdüñ kündö canımdı,
Olcogo berip duşmanga,
Köp küygüzdüñ canımdı.
Duşman bolduñ çettediñ,

Tütünü cok örttödüñ.
Kaardı katuu baştadıñ,
Müşkülgö baştı taştadıñ.

Kuldan üstün doğan,
Düşmana velvele salan,
Öne katsan uğurlu,
Ardı uğultulu sayısız ordu.
Bereket nerde, dayanak nerde,
Medet umulan el nerde?
Hunharını yok edip,
Orda kurup han olup,
İki dizgin, bir yular,
Şimdi ele almışsınız.
Eskisi gibi halin yok,
Sultan olup kalmışsınız!
Dün Bozkurt öldüğünde,
Dünyanın hepsini talan edip,
Kamçıyla ölçüp böldüğünde,
Dul yükünü yorgaya yükledin,
Ordaya yağma saldın.
Kat kat çukurumu kazdırdın,
Handan kalan büyük ordayı
Yedekleyip kışkırtıp, sürüp,
Cediger'e çiğnettin.
Hesabımı tutturdun,
Mememi yardırıp biçtirdin,
Düpedüz tükettin yaşımı,
Başımı avare ettin.
Yığın düşmana içirdin,
Bozkurttan kalan aşını.
Hor kıldın dilek düşüncemi,
Allah, zulmüne Tanrı tanık,
«Birinin oğlu» dedirttin,
Hanımdan kalan yavrumu.
Her gün yaktın canımı,
Düşmana ganimet verip,
Çok yaktın canımı.
Düşman oldun, yabanlaştın,

Dumansız ateşle yaktın.
Kahrı sert başlattın,
Müşküle başı attın.

Bışpastan murun bışırdıñ,
Bışıp ölçü Kançoro
Küyböstön murup küygüzdüñ,
Küyüp ölgön sen çoro!
Kapkamdın oozun kan kıldıñ,
Talastı tepsep çañ kıldıñ,
Ala-Too eelep cer kıldıñ,
Kırgızdı kıstap el kıldıñ.
Caman katın, caş baldar.
Eñkeygen kargan, ösçü caş,
Mınça nege kor kıldıñ?
Baatırımdan ayırıp,
Baatırdık erdik sizdebi?
Duşmanga olco bergidey.
Maderiñ kegi bizdebi?
Keçee tamdı cıgıp uratıp,
Çınardı cıgıp kulatıp,
Atadan kalgan muraapı
Alıstan körgön kıraakı.
Cer ayrılıp kozdoşkon,
A düynögö ketken şer atam,
Şer atam menen dostoşkon,
Bolot uçtap dildeşken,
Döötü menen süylöşkön.
Kazınanın eesi ele,
Karaldı kankor döösü ele.
Adamga anday kabılgıs,
Caralgan adam uuluna
Baabedin aytsa tabılgıs.
Tökör usta Bölökbay
Kıyası tardın kıraañga,
Atadan kalgan muraanı
Kazına talap koydurduñ,
Arık koydoy çuulatıp,
Kırk kalça menen Bölökbay
Esebin eptep taptırdıñ.
Kılıç berip kıykırıp,

Kıyın cañcal çır salıp,

Pişmeden önce pişirdin,
Pişip ölesi Kançoro,
Yanmadan önce yaktın,
Yanıp ölesi sen çoro!
Kapımın ağzını kan ettin,
Talas'ı çiğneyip toz ettin,
Ala Dağ'ı kapıp yer ettin,
Kırgız'ı sıkıştırıp tebaa ettin.
Zavallı kadın, küçük çocuklar,
Beli bükük koca, yetişen genç —
Bunca neden hor kıldın?
Bahadırımdan ayırıp,
Bahadırlık, yiğitlik sizde mi?
Düşmana ganimet verircesine —
Ananın öcü bizde mi?
Dün evi yıkıp devirip,
Çınarı yıkıp devirip,
Atadan kalan mirasçı,
Uzaktan gören keskin gözlü,
Yer yarılıp döl verdiğinde,
O dünyaya giden arslan atam —
Arslan atamla dost olan,
Polat uçlayıp dertleşen,
Dâvut ile söyleşen.
Hazinenin sahibiydi,
Göz bebeği, hunharın deviydi.
İnsan öylesine rastlayamaz,
Yaratılmış âdemoğluna
Adak adansa da bulunmaz.
Topal usta Bölökbay —
Dar yamacın sırtında,
Atadan kalan mirası
Hazineyi yağmalattın,
Cılız koyun gibi meleştirip,
Kırk kalça ile Bölökbay'ın
Hesabını görüp bitirdin.
Kılıç verip haykırıp,

Ağır kavga, fitne salıp,

Cedigerge çaptırdıñ.
Abam Bölökbay çaap turganda
Can soogalap cügürdüm.
Cazayıldı salındım,
«Can kaynilep» calındım.
Calınsa koyboy canımdı,
Calpı kırdıñ baarımdı.
Tozoktu toodoy baştadıñ,
Kazınanın oozuna
Kayıpçının toosuna,
Kan-Caylaktın betine
Bölökbay kırıp taştadıñ.
Altın caak aybalta,
Aldım karmap imerip,
Bagıştın uulu Kıyazga
Olco kılıp bergeniñ.
Töbömdü tilip tuz saldıñ,
Tamanım tilip kurt salıp,
Kementaydı kiygizip,
Ker baytaldı mingizip,
Kerimsel tiybes kurgan can,
Kementayga zar bolup,
Karmaganım çok bolup,
Cebegenim bok bolup,
Kolgo tüşüp burkurap,
Korduk tartıp çırkırap,
Cırgal künüm az bolup,
Kaarluu Kıyaz kas bolup,
Ay karañgı tün bolup,
On tört cılı küñ bolup,
Otun alıp mal bagıp.
Omolup ketip oñolduk,
Oşentip barıp cogolduk.
Kakşap ıylap kor bolduk,
Cetim kalıp çoñoyduk.
Adırdan alam köçümdü,
Ayttırbay alam öçümdü.
Olcogo çeçtiñ tonumdu,
Kazır kılam sonundu,

Cediger'i saldırttın.
Abam Bölökbay kılıçtan geçerken
Aman dileyip koştum.
Ağır tüfeği kuşandım,
«Can kaynım» deyip yalvardım.
Yalvardıkça acımadın canıma,
Topyekûn kırdın hepsini.
Azabı dağ gibi başlattın,
Hazinenin ağzına,
Kayıpçı'nın dağına,
Kan-Caylak'ın yamacına
Bölökbay'ı kırıp attın.
Altın yanaklı ay baltayı
Önüne alıp evirip,
Bagış oğlu Kıyaz'a
Ganimet edip verdin.
Tepemi yarıp tuz bastın,
Tabanımı yarıp kurt koyup,
Keçe kepenek giydirip,
Yağız kısrağa bindirip,
Serin yel değmez zavallı can,
Kepeneğe muhtaç olup,
Tuttuğum kor olup,
Yediğim içtiğim zehir olup,
Tutsak düşüp hıçkırıp,
Zulüm çekip feryat edip,
Mutlu günüm az olup,
Gazaplı Kıyaz hasım olup,
Ay karanlık gece olup,
On dört yıl cariye olup,
Odun toplayıp mal güdüp.
Kökten sökülüp gittik de onduk,
Böylece varıp yittik.
İnleyip ağlayıp hor olduk,
Yetim kalıp büyüdük.
Kırlardan alırım göçümü,
Söyletmeden alırım öcümü.
Ganimete soydun kürkümü,
Şimdi gösteririm âlemi —

Menin boşotkon Kuday kolumdu!
Kazganı keldim oruñdu,
Senin çapkanı keldim coluñdu!
Baylaym azır bagıñdı,
Tartıp alam tagıñdı!
Tündügüñ buzup, tüz kılam,
Cazında kılbay küz kılam.
Cadaalım keldi tüz kılam,
Kıylantıp kıyam canıñdı,
Kımızday cutam kanıñdı.
Ketirem kandık dooruñdu,
Mıcıgıp çaynaym booruñdu.
Küyböstön murun küygüzdüñ,
Mendey küyüp çok bolgur,
Tutalanıp örttönüp,
Men öñdönüp cok bolgur.
Kündüz körböy tün bolgur,
Kömür bolgur, kül bolgur,
Bir kılbadıñ miñ kıldıñ,
Kerelenip kerceyip,
Mınça nege çır kıldıñ?
Obol murda sen çoro,
Toyuña tokson soyulup,
Abaltan tıñ Kançoro,
Kançoro bolup koyulduñ.
Uyalaş tuugan sen bolduñ,
Zilinde duşman sen bolduñ.
Ölkö buzup el coyduñ,
Kan agızıp kan soyduñ.
Capaga saldıñ karını,
Caman kıldıñ baarını,
Bolboso kırgız, argındın,
Cabılta baarın köçürdüñ,
Caktırbay otun öçürdüñ.
Alımıñdı arttırdıñ,
Azabıñ nege tarttırdıñ,
Korooñu kanga batırdıñ,
Korduguñ mınça aşırdıñ,

Elimi çözen Tanrı'dır benim!
Çukurunu kazmaya geldim,
Senin yolunu kesmeye geldim!
Bağlarım şimdi bahtını,
Çekip alırım tahtını!
Tündüğünü yıkıp düz ederim,
Baharında koymam, güz ederim.
Gazabım kabardı, düz ederim,
Kıvrandıra kıvrandıra kıyarım canına,
Kımız gibi yudumlarım kanını.
Bitiririm hanlık devrini,
Ezip çiğnerim bağrını.
Yanmadan önce yaktın,
Benim gibi yanıp kor olasıca,
Tutuşup alev alev yanıp,
Benim gibi yok olasıca.
Gündüz görmez gece olasıca,
Kömür olasıca, kül olasıca,
Bir yapmadın, bin yaptın,
Kasılıp kabara kabara,
Bunca neden fesat çıkardın?
En başta sen, çoro,
Toyuna doksan kurban kesilip,
Eskiden beri zorlu Kançoro,
«Kançoro» diye ad kondun.
Öz yuvadan kardeş sen oldun,
Özünde düşman sen oldun.
Ülke bozup el yok ettin,
Kan akıtıp han boğazladın.
Cefaya saldın ihtiyarı,
Kötü ettin hepsini,
Yoksa Kırgız'ın, Argın'ın
Tümünü toptan göçürttün,
Beğenmeyip ocağını söndürdün.
Haracını artırdın,
Azabını neden çektirdin,
Ağılını kana batırdın,
Zulmünü bunca aşırdın,

Cadalıñ çınga caşırdıñ,
Cañcalıñ curttan aşırdıñ.

Kıyalap kördüñ kırıñdı,
Kırgındı dümök şumuñdu,
Cer kötörsö munuñdu.
Sırdı aytıp, sırt saldıñ,
Ordo örttöp, ört saldıñ.
Oyron kılıp çekti aldıñ.
Buzukka burduñ kebiñdi,
Örttönüp öl, kuturgur
Eçen cañcal çır saldıñ,
Kaalaganda bu curtka
Kadır tün cırgal tün kayda,
Keçee eriksek elik atışkan,
Erikpese kayran curt
Elkindep oynop catışkan,
Baştakıday kün kayda?
Kalk başkarıp, el kütüp,
Argınga sultan bolupsuñ.
Bıt-çıt kılıp bu curttu
Kara marday sorupsuñ.
Kırgın kılıp çekti aldıñ,
Kıyratıp içke ört saldıñ,
Ayzañdı artık açtadıñ,
Cadaaldı caman baştadıñ.
Eñkeygen karı, caş baldar,
Tukumsuz kıla taştadıñ.
Öröpkügön kuturgur,
Öz ubalıñ özüñö
Ubalıñ kara töböñö,
Buzuktu koygon oñobu,
Kıyalı tentek, içi aram,
Kabarı bölök, zaarı küç,
Kançoro tuugan bolobu?
Ortodon çalçu kamandı,
Acıdaardı tuugan – dep,
Adamdın uulu bagarbı?
Örttöngürdön öç albay,

Hıncını içine gizledin,
Kavganı yurttan aşırdın.

Sinsi sinsi gözledin sırtını,
Kırgını, fitneyi, şerrini —
Yer kaldırırsa bu ettiğini.
Sırrı söyleyip sırt döndün,
Orda yakıp ateş saldın.
Viran edip sınırı aldın.
Fesada çevirdin sözünü,
Yanarak öl, kudurasıca,
Nice kavga, fitne saldın,
İstediğinde bu yurda —
Kadir gecesi, safa gecesi nerde,
Dün canı sıkılınca karaca avlayan,
Sıkılmazsa zavallı yurt
Gönlünce oynayıp yatan —
Eskisi gibi gün nerde?
Halk yönetip, el güdüp,
Argın'a sultan olmuşsun.
Bu yurdu paramparça edip
Kara yılan gibi emmişsin.
Kırgın edip sınırı aldın,
Yıkıp içeriye ateş saldın,
Mızrağını iyice biledin,
Gazabı fena başlattın.
Beli bükük yaşlı, küçük çocuklar —
Soysuz koyup bıraktın.
Böbürlenen kudurasıca,
Öz vebalin kendine,
Vebalin kara tepene,
Fesat kuran onar mı,
Huyu haşarı, içi haram,
Haberi başka, zehri güçlü —
Kançoro kardeş olur mu?
Ortadan çelen yaban domuzunu,
Ejderhayı «kardeş» diye,
Âdemoğlu besler mi?
Yanasıcadan öç almadan,

Karaldı kılgan kaynim,
Kudayga işiñ cagarbı?
Bizge duşman zilinde,
Cañcal arbıyt tübündö,

Çatagı küçöyt zilinde.
Aylası ketip bul cukuy,
Ayıl konup alışat.
Atayı tuugan bolduk – dep,
Ant içişip salışat.
Semirip-sergip aldırtan
Ok ötpögön ton cınap,
Orçun curttan kol cınap,
Uu açıtıp salar kübüñö,
Uşintip ceter tübüñö.
Bergeniñ bolboy tıyınça,
Belsenip çıgar kıyınça.
Cakşılıgıñ señirçe,
Senin köp düynöñ bolbos temirçe.
Kıñırı bölök kuturgur,
Kıyırıñdı buzar semirse,
Ar işiñ bolboyt kömürçö,
Ayılıñdı buzat semirse.
Tuuradan bölör daynıñdı,
Tutandırar ayılıñdı.
Duşman kılar zayıbıñdı,
Tübündö buzup barkıñdı,
Tügötöt oyluu çarkıñdı,
Tüz ketiret barkıñdı.
Keçe cer caynagan kol kelip,
Külçoro sen cañcalda cok beleñ?
Çımınday canga mol kelip,
Aylaluu adam top buzup,
Alışta köp can okko uçup,
At salıp tulpar burganda,
Asman cargan çuu bolup,
Er salışıp turganda,
Iş büldürgü içinen
Koş tildüü çıgıp kişiñen.

Onu göz bebeği eden kaynım,
Tanrı'ya işin hoş gider mi?
Bize özünde düşmandır,
Kavga çoğalır dibinde,

Çekişmesi güçlenir özünde.
Çaresi tükenince bu sinsi,
Obaya konup yerleşir.
«Bile isteye kardeş olduk» – diye,
Ant içip dururlar.
Semirip dinçleşip el altından
Ok geçmez zırh toplayıp,
Ulu yurttan asker toplayıp,
Zehir mayalar yayığına,
Böylece kurutur kökünü.
Verdiğin bir mangır etmez,
Bileğini sıvayıp zorbaca çıkar.
İyiliğin dağ kadar olsa da,
Çok malın demirce değmez.
Eğrisi başka kudurasıca,
Semirirse ülkeni bozar,
Her işin kömürce etmez,
Semirirse obanı bozar.
Doğru yoldan saptırır izini,
Tutuşturur obanı.
Düşman eder karını,
Sonunda bozup itibarını,
Tüketir aklını fikrini,
Düpedüz giderir itibarını.
Dün yeri kaynatan ordu gelip,
Külçoro, sen savaşta yok muydun?
Sinek kadar cana bunca gelip,
Kurnaz adam saf bozup,
Boğuşmada nice can okla uçup,
At sürüp küheylan dönderildiğinde,
Göğü yaran çığlık kopup,
Erler kapışıp dururken,
İş bozguncusu içinden —
Çift dilli çıkar adamından.

Cetigiñ ekööñ katar bar,
Cerge kirsin bul kakşaal!
Buzukunun közü uşul,
Calpak tildüü, törт kırluu,
Cadıgeydin közü uşul.
Ayrı beles kaykañda,

İkiniz bir arada varsınız,
Yerin dibine girsin bu zorba!
Bozguncunun gözü budur,
Yassı dilli, dört köşeli,
Büyücünün gözü budur.
Çatal belin yokuşunda,

At cürbögön taypañda,
Asıl abam ekööñö
Camgır kılıp caa tartıp,
Möndürdöy bolup ok atıp,
Bütün cañcal çır salıp,
Endiretip eldi alıp,
El ookat kılçu cerdi alıp,
Belesti koyup, beldi alıp,
Cañcal caman tilegen
Çınkoco, Toltoy eki abañ,
Eki abañ uşul soydu – dep,
Er Kıyazdı küülögön.
Kök ötök boyloy konuşup,
Kıyazga kızık boluşup,
Kırgaluu temir sır nayza,
Kıska karmap imergen,
Kılça koyboy biröödü,
Kırgın salıp cibergen.
Ayzasın kanga çıktagan,
Ar kerektüü kımbat can
Kıyratıp cerge ıktagan.
Kızıl müşkül Kançoro
Bolotun cerge tayagan,
Arkı tuugan cakındık,
Kaycerde biröön karagan.
Miltesin kızıl çok kılıp,
Şayımbet menen Baytaylak,
Öñköy kandın baldarın,
Örttöngön çoçko cok kılıp.
Kılıytıp teşip kandı alıp,
Kıyınsıngan candı alıp,
Kızıl altın, kök dilde,

At yürümez düzlükte,
Asil abamla ikinize
Yağmur gibi yay çekip,
Dolu gibi ok atıp,
Baştan başa kavga, fitne salıp,
Perişan edip eli alıp,
Elin geçindiği yeri alıp,
Yamacı bırakıp beli alıp,
Kavgayı, kötülüğü dileyen
Çınkoco, Toltoy iki aban —
«İki abanı işte bu öldürdü» – diye,
Er Kıyaz'ı kışkırtmıştı.
Kök-Ötök boyunca konup,
Kıyaz'a yaranıp coşup,
Yivli demir sırlı mızrağı
Kısa tutup savurmuştu,
Kıl kadar esirgemeden birinizi,
Kırgın salıvermişti.
Mızrağını kana bulamıştı,
Gerekli nice değerli canı
Kırıp yere yıkmıştı.
Kızıl bela Kançoro
Çeliğini yere dayamıştı,
Öte yandan hısımlık, yakınlık —
Nerede birini kollamış ki?
Fitilini kızıl kor edip,
Şayımbet ile Baytaylak'ı,
Hep o han çocuklarını,
Yanasıca domuz yok etti.
Delip deşip kanını alıp,
Yamanım diyenin canını alıp,
Kızıl altın, gök sikke —

Olcolop mınça maldı alıp.
Döbögö çıgıp bakırıp,
Tümön koldu çakırıp,
Uzun çokoy, cargak şım,
Corgo baytal kızıl kın,
Kul Coydurdu sürödü,
Köp cañcaldı tiledi,
Keyişti kenen salganda,

Yağmalayıp bunca malı alıp.
Tepeye çıkıp bağırıp,
On bin askeri çağırıp,
Uzun çarık, deri şalvar,
Yorga kısrak, kızıl kın —
Kul Coydur'u öne sürdü,
Nice kavgayı diledi,
Kederi genişçe saldığında,

Uul bul esiñden çıktıbı?
Çömölö çöptön baskanda,
Kesip dalı oygondo,
Eren canıñ kul kılıp,
Kırk cılkıçı karıluuga
Otunçu kılıp koygondo,
Korduk salgan Kançoro,
Kol karmagan er Kıyaz,
Buyruk kılgan bul ele
Bendeden duşman şum ele.
Kalaymandı, korduktu,
Salbaysıñbı Külçoro!
Kuturgurdu kurmanga
Çalbaysıñbı Külçoro!
Bul öñdüü buzuk cogolsun,
Aynektey işiñ oñolsun!
Taş kıyaluu Keñ-Koldon,
Köç alganı kelgenbiz,
Kaarı kalıñ çoçkodon
Öç alganı kelgenbiz.
Azgan-tozgon kırgızdan
Kep alganı kelgenbiz.
Acıdaar türlüü çoçkodon
Kek alganı kelgenbiz!
Kıyınıbız kanıbız,
Kızıl kan içip, çañ cutup,
Kırılalı baarıbız.
Kıl cipke katar üzülsün,
Ayagan asıl canıbız.
Aksın suuday kanıbız,

Oğul, bu aklından çıktı mı?
Ot yığınına bastığında,
Kürek kemiğini kesip oyduğunda,
Er canını kul edip,
Kırk yılkıcı ihtiyara
Oduncu yapıp koyduğunda —
Zulmü salan Kançoro,
Elini tutan er Kıyaz,
Buyruğu veren buydu,
Kullar içinde sinsi düşmandı.
Kargaşayı, kıyameti,
Salmaz mısın Külçoro!
Kudurasıcayı kurbanlığa
Yatırmaz mısın Külçoro!
Bu türlü bozguncu yok olsun,
Cam gibi işin parlasın!
Taş yamaçlı Ken-Kol'dan
Göçü almaya gelmişiz,
Kahrı kalın domuzdan
Öç almaya gelmişiz.
Yolunu şaşırmış Kırgız'dan
Söz almaya gelmişiz.
Ejderha suratlı domuzdan
Hınç almaya gelmişiz!
Yamanımız, hanımız —
Kızıl kan içip toz yutup,
Kırılalım hepimiz.
Kıl ipte sıra sıra kopsun,
Esirgediğimiz aziz canımız.
Su gibi aksın kanımız,

Küyüt kusup, öç albay
Kantip tınsın canıbız.
Kagış kılıp kan cutpay,
Kanetip tınat canıbız.
Ötkön korduk, çoñ müşkül,
Adam bolsoñ Külçoro,
Köñülüñö alıñız.
Caratkan Kuday bendeni
Caşık bolso ar bir can
Cürö berer sendelip,

Dert kusup öç almadan
Nasıl dursun canımız?
Vuruşup kan yutmadan,
Nasıl rahatlar canımız?
Geçen zulüm, büyük müşkül —
Adamsan Külçoro,
Gönlünüze alınız.
Yaradan Tanrı'nın kulu,
Yufka olursa her bir can,
Sendeleyip yürür gider,

Murunku kaarluu bu çoçko
Kütsöñ tuugan bolobu?
Kürkürögön kakşaaldı
Tuugan degen oñobu?
Kızıl kötön kul kılıp,
Kıylanı örttöp buy kılıp,
Duşmandıgın bilgizip,
Tuura örttödüñ küygüzüp,
Kandap betti tıttırıp,
Kara çaçtı cayıltıp,
Kambar ata boz aygır
Cedigerge mingizip,
Kan kazına ordonu
Kançorogo bilgizip,
Öç albay karap turguça,
Bu kılıktı kılgıça,
Tuulbay tuna çögölü,
Tirüülüktön kör cakşı,
Mından körö ölölü!
Bolottordu mokotup,
Bolumduu erdi cogotup,
Bozorbogon çoçkonu
Tuugan kılıp neteli.
Tutamdap kırkıp bu caldı
Kırılıp ölüp keteli» –
Dep, oşentip, Ayçürök
Kaarlandı kakayıp,
Örttönüp köz caynadı,

Önceki gazaplı bu domuz
Beslesen kardeş olur mu?
Kükreyen zorbayı
«Kardeş» diyen onar mı?
Donsuz kızıl kul edip,
Nicesini yakıp perişan edip,
Düşmanlığını belli edip,
Düpedüz yaktın tutuşturup,
Yüzü kanatıp yırttırıp,
Kara saçı dağıttırıp,
Kambar Ata'nın boz aygırına
Cediger'i bindirtip,
Han hazinesini, ordayı
Kançoro'nun buyruğuna verip —
Öç almadan bakıp durmaktansa,
Bu işler olup bitmektense,
Doğmadan dibe çökelim,
Dirlikten mezar yeğdir,
Bundansa ölelim!
Çelikleri körletip,
Değerli eri yok edip,
Beti benzi solmayan domuzu
Kardeş edip nideriz?
Tutam tutam kırkıp bu yeleyi,
Kırılıp ölüp gidelim» –
Deyip, böylece Ayçürök
Dimdik dikilip gazaplandı,
Gözleri alev alev yandı,

Mistedey bolgon appak tiş
Bölö-bölö çaynadı.
Acıdaarday ışkırsa,
Kanday can anı karmadı.
Tak üstündö Kançoro
Kıraan kuştay umtuldu.
Körsöñ Çürök katınıñ
Kılpıldagan kapırıñ,
Kök colborstoy cutundu.
Körgözgön tozok, balaadan,
Özü tartkan çaradan,
Kançoro kantip kutuldu!

Fıstık gibi bembeyaz dişini
Böle böle gıcırdattı.
Ejderha gibi ıslık çalsa,
Onu hangi can tutabilirdi?
Taht üstündeki Kançoro'ya
Alıcı kuş gibi atıldı.
Görsen Çürök kadınını,
Kıpır kıpır kâfiri —
Boz kaplan gibi yutkundu.
Gösterdiği azaptan, beladan,
Kendi doldurduğu kâseden,
Kançoro nasıl kurtulsun!

Özü kılgan iş ele,
Öz tuuganga ok atkan
Kançoro kaydan kişi ele!
Kaarduu Çürök baştadı,
Kanıkey eköö çamınıp,
Köödöndögü çımın can
Kıyla dümök, çoñ cañcal,
Celpingen dolu baştadı.
Bayakı kabılan eneñ Kanıkey,
Kaada bilip, el biylep,
Talaska kurgan ordodo
Aalamga ene bolgondo,
Bul öñdüü mıktuu kişi cok.
Kımbat eneñ dolunun
Kılbay turgan işi cok.
Ayaş artık Bölökbay
Bölökbay usta özünö,
Döötünün kara közünö,
Arak tartıp, may berip,
Kızmat kılıp bagınıp,
Döötü ustaga calınıp,
Kermege tulpar kerdirip,
Altı miñ atan, seksen nar –
Al Bölökbay ustanın
Akısına berdirgen.
Cañkolço casap bergin – dep,

Kendi ettiği işti,
Öz kardeşine ok atan
Kançoro nerden adamdı ki!
Gazaplı Çürök başlattı,
Kanıkey'le ikisi davranıp,
Göğüsteki emanet canla,
Hayli fitne, büyük kavgayı,
Coşan delişmen başlattı.
Deminki kaplan anan Kanıkey,
Töre bilip, el yönetip,
Talas'ta kurulan ordada
Âleme ana olduğunda —
Bunun gibi yaman kişi yok.
Kıymetli ananın, delişmenin,
Yapamayacağı işi yok.
Candan ahbap Bölökbay —
Bölökbay ustanın kendisine,
Dâvut'un kara gözüne,
Rakı sunup yağ verip,
Hizmet edip boyun eğip,
Dâvut ustaya yalvarıp,
Urganına küheylan gerdirip,
Altı bin iğdiş deve, seksen buğra –
O Bölökbay ustanın
Hakkı diye verdirmişti.
«Cankolço yapıver» – diye,

Düynösün tögüp zarılgan,
Ayaş ay – dep, kol oorup,
Bölökbayga calıngan
Al kızmatın bilalgan,
Asıl usta Bölökbay,
Kanıkeyge til algan.
Botom, oy ayaş, könöyün,
Ukumuñan tukumuñ
Belekke alıp cürörgö,
Tukumuñ körsö külörgö,
Döötünün kılgan buyumun
Kadırın kaalap bilerge,
Kapaluu kıyal dart cürök
Muştasa eki bölörgö,

Malını döküp yalvarmıştı,
«Ayaş hey» – deyip eli yorulup,
Bölökbay'a yalvarmıştı,
O, hizmetin değerini bilmişti,
Asil usta Bölökbay,
Kanıkey'in sözünü tutmuştu.
Yavrum, ey ayaş, razıyım,
Soyundan sopuna
Armağan diye taşınsın diye,
Soyun görüp sevinsin diye,
Dâvut'un yaptığı eşyanın
Değerini isteyip bilsin diye,
Kederli gönül, dertli yürek
Yumruklasa ikiye bölsün diye,

Kabarıñ duşman körörgö,
Kayran canga bu çirkin
Karaldı bolup bererge,
Çımırkanıp şiltese
Çın saygan coosu ölör go...
Kayra tartpas çın caydı
Ilebi tiygen körör go
Kımbatım ayaş könöyün,
Uluu uuluñdun uulun aluuga,
Uraanıña kaluuga,
Karargan közüm kal basıp,
Kartayıp kalgan çagında,
Kuuday sakal kubarıp,
Kuzgunday közüm kızarıp,
Bolumdu barım ürölüp,
Bolotum mokop tügönüp,
Bolboy kalgan kezimde.
Aşayında maşayın,
Kepinim berdi ayaşım,
Kete turgan kezimde.
Köödön muzdap közüm cuump,
Kete turgan kezimde.
Çın düynödön çımın can,
Botom, ötö turgan kezimde.

Ününü düşman görsün diye,
Zavallı cana bu güzelim,
Göz bebeği olsun diye,
Var gücüyle sallayınca
Sahiden sançtığı düşman ölür ya...
Geri dönülmez gerçek dünyayı
Sıcak soluğu değen görür ya.
Kıymetlim ayaş, razıyım,
Ulu oğlunun oğlunu almaya,
Nidana ortak kalmaya —
Kararan gözümü perde basıp,
İyice kocadığım çağda,
Kuğu gibi sakalım ağarıp,
Kuzgun gibi gözüm kızarıp,
Varım yoğum dökülüp,
Çeliğim körelip tükenip,
İş göremez olduğum çağda.
Son aşımı aşarken —
Kefenimi verdi ayaşım —
Göçüp gideceğim çağda.
Göğsüm soğuyup gözüm yumulup,
Göçüp gideceğim çağda.
Gerçek dünyaya emanet can,
Yavrum, geçeceğim çağda.

Kılçaybastan kızıktan,
Kete turgan kezimde.
Aytkanıña könöyün,
Kereezim casap bereyin.
Amanat sözgö könögör,
Semetey kökcal uuluna
Belek kılıp beregör.
Kuştap mizin çıgardım,
Tiygen ceri tim kalbay,
Kabıldap ketip ölsün – dep,
Caralgan bende köz caşı
Köz caşı menen sugardım,
Aç albarstap buuladım.
Başka da mizin uuladım.
Artta kalgan cetimge,
Alsınçı dep turganım.

Dönüp bakmadan bu safadan,
Göçüp gideceğim çağda.
Dediğine razıyım,
Vasiyet malımı yapıp vereyim.
Emanet söze uyuver,
Bozkurt oğlun Semetey'e
Armağan olarak veriver.
Su verip ağzını sivrilttim,
Değdiği yerde iz koymadan,
Çarpılıp gidip ölsün – diye,
Yaratılmış kulun gözyaşıyla,
Gözyaşıyla suvardım,
Aç ejder gibi buğuladım,
Ayrıca ağzını zehirledim.
Arda kalan yetime,
«Alsın» diye beklediğimdi.

Çın düynödön kaytarda,
Çınıgımdı çıgardım.
Çımçıp körüp ar cerin,
Çımınça kebi cokko – dep,
Çındap özüm kubardım.
Barlık önör kalgan küç,
Balam ay boo çıgardım.
Köbüröök ıylap al ketip.
Abışkanın közünön
Möndürlöp kara kan ketip,
Çıñırıp ıylap çırkırap,
Koldon cıttap burkurap,
Murunku ötkön Bölökbay
Muraga bergen ak tintay,
Toltosu köhar sabı altın,
Anı sala turgan kabı altın.
Imerip sabın tolgogon,
Kokus koldon çıgar – dep,
Anı oyloboy koybogon.
Sımbatın eçen kep kılgan,
Alışkan coogo suuram – dep,
Munu Kanıkey özü şert kılgan.

Ahirete göçerken,
Gerçek hünerimi ortaya koydum.
Her yerini çimdikleyip yoklayıp,
«Sinek kadar kusuru yok» – diye,
İçten içe kıvanıp ağardım.
Bütün hüner, kalan güçle,
Yavrum ah, bağını taktım.
Çokça ağlayıp dermanı gidip,
İhtiyarın gözünden
Dolu gibi kara kan boşanıp,
Çığlık çığlığa ağlayıp,
Elinden koklayıp hıçkırıp,
Vaktiyle göçen Bölökbay'ın
Miras verdiği ak hançer:
Özü cevher, sapı altın,
Onu koyacak kını altın.
Sapını evirip buran,
«Kazara elden çıkar» – diye,
Onu düşünmeden edemeyen,
Endamını nice söz eden,
«Kapıştığım düşmana sıyırırım» – diye,
Buna Kanıkey kendi ant etmişti.

	Küñdüktön eneñ kutulup,	*Cariyelikten anan kurtulup,*
	Tilegin Kuday bergende,	*Dileğini Tanrı verdiğinde,*
29790	Berinin kızı Ayçürök –	*Perinin kızı Ayçürök –*
	Belek kılıp Seytegin,	*Armağan edip Seytek'ini,*
	Kayıpçının taşına,	*Kayıpçı'nın taşında,*
	Kamdap cürgön başında.	*Baştan beri hazır tutmuştu.*
	Kaalap bergen ak tinte,	*İsteyerek verilen ak hançer,*
	Belekke baldar alsın – dep,	*«Armağan diye çocuklar alsın» – diye,*
	Beti kara duşmanga	*Yüzü kara düşmana*
	Bir beypaydı salsın – dep,	*«Bir bela salsın» – diye,*
	Belekke bergen ak tinte,	*Armağan verilen ak hançer —*
	Katından balban Ayçürök,	*Kadından pehlivan Ayçürök,*
29800	Kaarluu kanga kamınıp,	*Gazaplı hana davranıp,*
	Kan tögüügö çamınıp,	*Kan dökmeye atılıp,*
	Şamdagayı bolcolsuz,	*Çevikliği ölçüsüz,*
	Esebi cok cügürüp,	*Hesapsız koşup,*
	Elikçe çurap tüyülüp,	*Karaca gibi seğirtip toparlanıp,*
	Belekke algan ak tinte,	*Armağan alınan ak hançeri,*
	Karmay kalıp sabınan,	*Sapından kavrayıp,*
	Suurup çıgıp kabınan,	*Kınından sıyırıp çıkarıp,*
	Oozunan kökcalın	*Ağzından gök alevi*
	Oktoy küyüp şırkırap,	*Ok gibi yanıp çığlayıp,*
29810	Katındın cönü uşunday	*Kadının hali böyledir —*
	Oolugup çırkırap,	*Coşup feryat ederek,*
	Çımın can taştap sabılıp,	*Emanet canı ortaya koyup çırpınıp,*
	Arkı atası Manastın	*Ulu atası Manas'ın*
	Arbagına calınıp,	*Ruhuna yalvarıp,*
	Anday-mınday degiçe,	*Şöyle böyle deyinceye dek,*
	Açıp közdü-cumguça,	*Göz açıp yumuncaya dek,*
	Tuuganbız dep, booru açıp,	*«Kardeşiz» deyip yüreği sızlayıp,*
	Külçoro ırgıp turguça,	*Külçoro fırlayıp kalkıncaya dek,*
	Añgemeni salgıça,	*Lafa karışıncaya dek,*
29820	Araçalap kalgıça,	*Araya girip ayırıncaya dek,*
	Appak betti ur çalıp,	*Bembeyaz yüzü al basıp,*
	Erençe beldi kurçanıp,	*Erce beli kuşanıp,*
	Irgıp çurkap zakımdap,	*Fırlayıp koşup şimşek gibi akıp,*
	Kançoro kanga cakındap,	*Kançoro hana yaklaşıp,*
	Ölçöö cerdi tuştadı,	*Ölçülü yeri nişanladı,*

Ölüüçü cerge muştadı.
Aybalkanın kaşı – dep,
Cüröktün tolto başı – dep,
Ak tinteni saldı ele.
Teep, suurup aldı ele,
Ak tinte soyboy turabı,
Kambarsıgan Kançoro
Altın taktan uradı,
Cer kuçaktap suladı.
Boştuk kıldı it Kıyaz,
Ittigiñdi bildim – dep,
Aytılgan uşak çın bolso,
Kara eşek kıla cüröm – dep,
Uşu sözdü kılganı
Şamdagayı bolcolsuz
Şakıldagan Ayçürök
Köp süylötüp turabı,
Kecigenin çuñkuru,
Eki şili ortosu,
Ölçölüü cerdin tuşu – dep,

Öldürecek yere vurdu.
«Ay baltanın kaşı» – diye,
«Yüreğin can başı» – diye,
Ak hançeri saldı.
Tekmeleyip çekip aldı,
Ak hançer kesmez olur mu,
Kurumlanan Kançoro
Altın tahttan yıkıldı,
Yeri kucaklayıp serildi.
«Gevşeklik etti it Kıyaz,
İtliğini bildim» – diye,
«Söylenen dedikodu gerçekse,
Kara eşek ederim» – diye,
Bu sözü söylediğinde,
Çevikliği ölçüsüz,
Şakır şakır Ayçürök
Çok konuşturur mu hiç:
Ensesinin çukuru,
İki omuz iliğinin ortası,
«Ölçülü yerin hizası» – diye,

Ölör ceri uşu – dep,
Ak tinte menen saldele,
Mıkaaçı tuulgan kançık küñ
Teep suurup kalganı,
Duşmanı Kançoronun
Koydoy için cardı ele.
Koondoy başın kesti emi.
Mına oşondo Ayçürök
Ak tinte karmap imerip,
Cara tartıp ciberip,
Içinen çıkkan kara kan
Kanıkey, Çürök bul eköö,
Koçuştap uurtap sordu ele,
Suusunu kanıp boldu ele,
Köz çuñkuru toldu emi,
Öçkön otu küydü emi,
Ölör canı tirilip,
Üzülgönü ulanıp,

«Öleceği yer budur» – diye,
Ak hançerle vurdu ya,
Zalim doğmuş kancık cariye,
Tekmeleyip çekip aldı,
Düşmanı Kançoro'nun
Koyun gibi karnını yardı.
Kavun gibi başını kesti şimdi.
İşte o zaman Ayçürök
Ak hançeri kavrayıp çevirip,
Yarıp deşiverip,
İçinden çıkan kara kanı
Kanıkey, Çürök bu ikisi,
Avuçlayıp yudum yudum emdiler,
Susuzlukları kanıverdi,
Göz çukuru doldu şimdi,
Sönen ateşi yandı şimdi,
Ölecek canı dirilip,
Kopanı ulanıp,

Çaçılganı cıynalıp,
Küyükkön dartı basılıp,
Köküröktön çer ketip,
Dene boydon ter ketip,
Ooru dartı basılıp,
Umaçtay közü açılıp,
Kabagı carık açılıp,
Küyüttüü kaygı basılıp,
Tilekti Kuday berdi – dep,
Tiktegen duşman öldü – dep,
Kaalaganım keldi – dep,
Kardım azır toydu – dep,
Cogolgon kankor tabılıp,
Azır canga keldi – dep,
Armandın baarı açılıp,
Azaptuu müşkül çaçılıp,
Kaygının baarı çaçılıp,
Kabak tegiz açılıp,
Kalk çurkurap, el çuulap,
Tuş-tuşunan el çubap,
Beyli tar çoçko öldü – dep,
Murunku eldin tutkası

Saçılanı derlenip,
Yanık derdi yatışıp,
Göğüsten tasa gidip,
Bedenden ter gidip,
Ağrısı derdi yatışıp,
Faltaşı gibi gözü açılıp,
Çehresi aydınlanıp açılıp,
Yakıcı kaygı yatışıp,
«Dileği Tanrı verdi» – diye,
«Göz diken düşman öldü» – diye,
«İstediğim geldi» – diye,
«Karnım şimdi doydu» – diye,
Yiten hunhar bulunup,
«Şimdi cana geldi» – diye,
Hasretin hepsi açılıp,
Azaplı müşkül dağılıp,
Kaygının hepsi dağılıp,
Çehreler hep açılıp,
Halk çağrışıp, el gürleyip,
Dört bir yandan el dizilip,
«Gönlü dar domuz öldü» – diye,
Elin önceki dayanağı

Burulup kayra keldi – dep,
Kaarluu çoçko öldü – dep,
Kalıñ eldin buylası
Kayrılıp kökcal keldi – dep,
Kalk çuulap el dürböp,
Baabedinin bat aytıp,
Bar düynösün cat aytıp,
Ulak toyun baştadı.
El süyünüp çuu turup,
Malı tügül canınan
Takır keçip taştaşıp,
Semiz karmap koy soyup,
Kaalagandı berdi – dep,
Kankordun uulu er Seytek,
Kayrılıp elge keldi – dep,
Ordo kütüp döö bolup,

«Dönüp geri geldi» – diye,
«Gazaplı domuz öldü» – diye,
Kalabalık elin yuları
«Bozkurt dönüp geldi» – diye,
Halk gürleyip el dalgalanıp,
Kurban duasını tez edip,
Var dünyalığını adayıp,
Oğlak toyunu başlattı.
El sevinip çığlık atıp,
Malı şöyle dursun, canından
Büsbütün geçip attılar,
Semizi yakalayıp koyun kesip,
«Dilediğini verdi» – diye,
«Hunharın oğlu er Seytek,
Ele dönüp geldi» – diye.
Orda kurup dev olup,

Orçun curtka ee bolup,
Oruntuktuu can bolup,
Altın tak minip kan bolup,
Muraga murun barıñız,
Eki tizgin, bir çılbır
Koluñuzga alıñız.
Köp çabılgan eliñdi,
Köp çaçılgan curtuñdu
Kayradan cıyıp salıñız.
Curt çuulagan oy bolup,
Kalıñ ülkön toy bolup,
Kalk çeçpegen oy bolup,
Ala-Toodoy et bolup,
Ala-Köldöy çık bolup,
Celelüü semiz soyulup,
Cetim-cesir, kembagal
Cetpegen curt toyunup,
Cırgalga bakta kalalık,
Cılma kalgan köp düynö
Uluu duu tüşüp taralıp,
Semetey uulu er Seytek,
El bagına caralıp,
Kursakta kalıp çoñoyup,
Ata ordun alıp zor bolup,

Ulu yurda sahip olup,
Makam sahibi can olup,
Altın tahta oturup han olup,
«Mirasınıza önce konunuz,
İki dizgin, bir yuları
Elinize alınız.
Çok vurulan elini,
Çok dağılan yurdunu
Yeniden derleyip toplayınız.»
Yurt gürleyen coşku olup,
Kalabalık, ulu toy olup,
Halkın akıl ermez düşü olup,
Ala Dağ gibi et olup,
Ala Göl gibi içki olup,
Bağlıdaki semizler kesilip,
Yetim, dul, yoksul —
Eli yetmeyen yurt doyup,
«Sefada, bahtta kalalım» deyip,
El değmemiş bunca mal
Ulu velvele içinde dağıtılıp,
Semetey oğlu er Seytek,
Elin bahtına yaratılıp,
Karında kalıp büyüyüp,
Ata yerini alıp ulu olup,

Aalam curtka çoñ bolup,
Karıga kazı cegizip,
Kaz çuulagan köp elge
Semetey uulu degizip,
Arbagı çıkkan can bolup,
Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas
Ata orduna kan bolup,
Mañdayda maral bakırıp,
Çınarınan kıraandın
Balaluu bulbul çakırıp.
Curt erkindep bee baylap,
Kempir kuyruk may çaynap,
Körgönü cırgal uz bolup,
Kündüzü şarap, kız bolup,

Âlem yurduna büyük olup,
Yaşlıya kazı yedirip,
Kaz gibi çağrışan çok ele
«Semetey oğlu» dedirtip,
Namı yürüyen can olup,
Ilgınlı Ken-Kol, geniş Talas'a
Ata yerine han olup,
Karşı yamaçta maral böğürüp,
Yiğidin çınarından
Yavrulu bülbül ötüp.
Yurt özgürce kısrak bağlayıp,
Kocakarı kuyruk yağı çiğneyip,
Gördüğü sefa, güzellik olup,
Gündüzü şarap, kız olup,

Köñüldörü cay bolup,
Kökcal uulu al Seytek
Talaska mıktuu kan bolup,
El kırsıgı çeçilip,
Ezelki muundar kesilip,
Möndürgö çınar bak tolup,
Curtka taalay, bak konup.
Kızıkka el-curt cutunup,
Karısı kalıñ, zaarı küç
Kançorodon kutulup,
Cayloosu köpkök çöp bolup,
Kiygeni suusar börk bolup,
Kunan minip kuş salıp,
Dünüyönü keñ salıp,
Şabiet oyun orompoy,
Ordo oyundu teñ salıp,
Kırktan taman çiyişip,
Oçoktordu salışıp,
Altımış kısır, kırk kulun,
Ar baygege sayışıp,
Utkanı soyup alışıp,
Erdik kılıp ceñdik – dep,
Aldırganga alganı
Tıñduusunup kalışıp,
Erikken elik atışıp,
Erikpese kurgan curt

Een-aykın oynop catışıp –
Cırgaganı uşunday!
Algan altın muştumday,
Kozgolgondo kayran curt
Kokongo korduk salışıp,
Arkagı kımbat sarala
Kokonduktan alışıp,
Eelikkende kayran curt
Kaşkardı kamap kalışıp,
Kaşkardın kara kaşka ıpçadan
Olco kıla salışıp,
Uzun çalar col tappay,

Gönülleri rahat olup,
Bozkurt oğlu o Seytek
Talas'a sağlam han olup,
Elin belası çözülüp,
Ezelî tasalar kesilip,
Çınar bahçe yemişle dolup,
Yurda talih, baht konup.
El gün keyfe susayıp,
Kahrı kalın, zehri güçlü
Kançoro'dan kurtulup,
Yaylası yemyeşil ot olup,
Giydiği samur börk olup,
Tay binip kuş salıp,
Dünyayı geniş tutup,
Şabiyet oyunu, orompoy,
Orda oyununu birlikte kurup,
Kırkardan çizgi çizişip,
Ocakları kurup,
Altmış kısır, kırk tayı,
Her yarışa ortaya koyup,
Kazanan kesip alıp,
«Yiğitlik edip yendik» – diye,
Kaptırana karşı alanlar
Üstünlük taslayıp,
Canı sıkılan karaca avlayıp,
Sıkılmazsa şen yurt

Alabildiğine oynayıp yatıp –
Sefaları işte böyle!
Aldıkları altın yumruk kadar,
Kalkıştığında koca yurt
Kokon'a zulüm salıp,
Atkısı pahalı sarı ala
Kokonludan alıp,
Coştuğunda koca yurt
Kaşgar'ı kuşatıp,
Kaşgar'ın kara sakar kısrağını
Ganimet edinip,
Uzak sefer yolu bulamayıp,

Urunarga too tappay,
Uruş kılçu coo tappay,
Belegen curttun baarına
Berendigin taratıp,
Aşıp-şaşıp Kara döö
Munun bek arstanı Külçoro
Barga kabar salıptır.
Bet algan curtun karatıp,
Babası Bakay karıgan çal
Tuurdugu may bolup,
Baygambar çalış kımbat can,
Tuşukkan kırgız bay bolup,
Bendeden çıkpayt mınday can.
Munun keregesi may bolup,
Kelin-kız köönü cay bolup,
Curt çurkurap el dürböp,
Duuga kirip turdu ele.
Artık oyun, köp kızık,
Duuga kirip turdu ele.
Basılbay turgan tañ-tamaşa
Çuuga kirip turdu ele,
Catıp cambaş taldırıp,
Catıp uyku kandırıp,
Kürüçün küzdük aydaşıp,
Kışı-cayı teñ cırgap,
Kısırdı bee baylaşıp,
Koş kiyip börkün ırgaşıp,
Koşo oynoşup cırgaşıp,
Kozgolup curt turganda,
Keçee koşoktoşup tunganda,
Küñgöydön kükük çakırıp,
Budurdan bugu bakırıp,

Çarpışacak dağ bulamayıp,
Savaşacak düşman bulamayıp,
Çepeçevre yurdun hepsine
Yiğitliğini yayıp,
Koşup acele edip Kara dev —
Bunun bey arslanı Külçoro,
Var olana haber salmıştır.
Yöneldiği yurdu boyun eğdirip,
Babası Bakay, kocamış ihtiyar,
Keçe duvarı yağ olup,
Peygamber misali kıymetli can,
Denk gelen Kırgız zengin olup,
Kuldan çıkmaz böyle can.
Bunun keregesi yağ olup,
Gelin kızın gönlü rahat olup,
Yurt çağrışıp el dalgalanıp,
Şenliğe girip durdu.
Üstün oyun, çok eğlence,
Şenliğe girip durdu.
Dinmek bilmez şen eğlence
Cümbüşe girip durdu,
Yatıp yanbaşı uyuşturup,
Yatıp uykuya kanıp,
Pirincini güzlük ekip,
Kışın yazın birlikte sefa sürüp,
Kısırı sağmal diye bağlayıp,
Çift giyip börkünü sallayıp,
Birlikte oynaşıp sefa sürüp,
Yurt kalkışıp durduğunda,
Dün ağıt koşup durulduğunda,
Güney yamaçtan guguk ötüp,
Tümsekten geyik böğürüp,

Kermeden tulpar bulkunup,
Celeden kulun culkunup,
Keñ kubanıp cay bolup,
Körsöñ kırgız cay bolup,
Curt kubanıp turganda,
Kalıkka muraa Kara döö

Bağından tulpar silkinip,
Yeleden kulun çırpınıp,
Genişçe sevinip huzur bulup,
Görsen Kırgız rahata erip,
Yurt sevinip dururken,
Halka yadigâr Kara Döö,

	Atasınan balası,	*Babasından oğula*
	Muraalıgın karaçı,	*Miras kalışına bir bak,*
	Ölüm ortok, can birge,	*Ölüm ortak, can bir,*
	Düynö ençileş, mal birge,	*Dünya paylaşık, mal bir,*
30020	Bosogo altın cıygandaş,	*Eşiğe altın yığmada ortak,*
	Çatakka birge tuu karmaş,	*Kavgada birlikte tuğ tutan,*
	Attanganda ayzalaş,	*Ata binince mızrak yoldaşı,*
	Örüş birge paydalaş,	*Otlağı bir, yararı ortak,*
	Üzülgönü ulandaş,	*Kopanı birlikte ulayan,*
	Köñül birge kurbaldaş,	*Gönlü bir, yaşıt arkadaş,*
	Kökcal Bakay daanışman,	*Bozkurt Bakay bilge kişi,*
	Közü körgön alıstan	*Gözü uzaklardan gören,*
	Kuu canga müşkül iş kelse,	*Çilekeş cana zor iş gelse,*
	Çımınday canga küç kelse,	*Sinecik cana güç yetse,*
30030	Ceke çıkkan carıştan,	*Yarışta tek başına öne çıkan,*
	Cetkileñ Bakay daanışman,	*Yetkin Bakay bilge kişi,*
	Kökcaldardın barında.	*Bozkurtların hepsi varken,*
	Köp cerlerge barışkan.	*Nice yerlere varmıştı.*
	Öçün algan kapırdan,	*Öcünü almıştı kâfirden,*
	Özü dayra akılman,	*Kendisi derya akıllı,*
	Öñçöy kandar dürbögön,	*Nice hanlar telaşa düşerdi*
	Bereniñ Bakay baatırdan.	*Yiğidin Bakay bahadırdan.*
	Baatırlıgı şerdigi,	*Bahadırlığı, arslanlığı,*
	Bayakıday erdigi,	*Eskisi gibi yiğitliği*
30040	Kolunan eçak ketiptir,	*Elinden çoktan gitmişti,*
	Kordukka Bakay cetiptir.	*Horluğa Bakay ermişti.*
	Akılınan tanıptır,	*Aklından yoksun kalmıştı,*
	Körgö butu salaktap,	*Mezara ayağı sarkıp,*
	Müşkülgö abañ kalıptır,	*Zorluğa amcan düşmüştü,*
	Sakalı kuykul kuu bolup,	*Sakalı sararıp ağarmış,*
	Körgönü korduk duu bolup,	*Gördüğü hep horluk, uğultu,*
	Ölömün dep ölalbay,	*Öleyim dese ölemez,*
	Ölgüçö tattuu kayran can,	*Ölene dek tatlıdır aziz can,*
	Arınan Bakay kıyalbay.	*Arından Bakay kıyamaz.*
30050	Kulak ukpay ker bolup,	*Kulağı duymaz, sağır olup,*
	Kurgan Bakay abañız,	*Zavallı Bakay amcanız*
	Kara cer menen teñ bolup,	*Kara toprakla bir olup,*
	Kımbat Bakay barkı bar,	*Değerli Bakay'ın itibarı var,*

Bu düynönü carıktan
Cogolmok bolgon karkıbar.
Keterine az kalgan,
Kara cerge katılıp.
Colbors Bakay babañız,
Coyuluga az kalgan.
Kaardı salıp Kançoro,
Karıgan Bakay duşman – dep,
Bar akıl koldon keldi – dep,
Balaa müşkül, çoñ işke
Baydası tiyip berçü – dep,
Alıstan közü körçü – dep,
Kaarın tögüp kasaptap,
Bu düynönün azabın
Salgan eken azaptap.
Kücürmöngö sabatıp,
Bar tozoktu arttırıp,
Beş col belin sındırıp,
Beypay müşkül çoñ cañcal
Başkaça bölök arttırıp.
Ar cumada eki col,
Abañız Bakay karını
Kökbörügö tarttırıp,
Köödön söögü bölünüp,
Körsöñ abañ kan Bakay
Kabırga sööktün baarısı,
Kalçu eken beçaray,
Kat-katınan bölünüp.
Catçu ceri alaçık
Kalgan eken kan Bakay,
Kıyamat-tozok talaşıp,

Bu dünyanın ışığından
Yitip gitmek üzereydi ulu er.
Gitmesine az kalmış,
Kara yere gömülüp,
Kaplan Bakay atanız
Yok olmaya az kalmış.
Kahrını salıp Kançoro,
«Kocamış Bakay düşmandır» diye,
«Tüm akıl elinden gelir» diye,
«Bela, zorluk, büyük işe
Faydası dokunuverir» diye,
«Uzaktan gözü görür» diye,
Kahrını döküp kasap gibi,
Bu dünyanın azabını
Salmıştı azap ede ede.
Zorbalara dövdürüp,
Tüm cehennemi yükletip,
Beş kez belini kırdırıp,
Huzursuz çile, büyük kavga,
Bambaşka dertler yükletip.
Her hafta iki kez
Amcanız ihtiyar Bakay'ı
Gökbörüde sürükletip,
Göğüs kemiği parçalanıp,
Görsen amcan han Bakay'ın
Kaburga kemiklerinin hepsi
Kalırmış biçare,
Kat katından ayrılıp.
Yattığı yer bir alaçık
Kalmıştı han Bakay,
Kıyametle cehennemi çekişip,

Es-akıldan er Bakay
Eçak kalgan adaşıp.
Başküntödön babañız,
Baykuş Bakay abañız
Munun abalı mınday karañız:
Abañ Bakay er sultan,
Cer kuçaktap kalıptır.

Us ile akıldan er Bakay
Çoktan olmuş yolunu şaşırıp.
Ezelden beri atanız,
Zavallı Bakay amcanız,
Bunun hali şöyledir, bakınız:
Amcan Bakay er sultan,
Yeri kucaklayıp kalmıştı.

Cer tompoyor kezine
Cakındap barıp alıptır.
Oyron Bakay abañdın
Öödö turar demi cok.
Kıymıldarga beli cok,
Bılkıldarga darman cok,
Tabış kelse koñgurap,
Dübürt kelse oñgurap,
Baraan körsö sabılat,
Karaan körsö kan Bakay
Kara candan tüñülüp.
Balban kelip kalar – dep,
Kançoro buyruk kılganda
Katuu tozok, çoñ müşkül
Calınsa koyboy alar – dep,
Capa-müşkül korduktu
Cana başka salar – dep,
Bakay dartı uşunda.
Kocozaada Bakaydın
Kor ekeni bilinet,
Koburt çıksa eşikten,
Tim canınan tüñülöt.
Karaansız tozok tüşkönsüp,
Kayran candan tüñülöt,
Dene boy seksen bölünüp,
Köödön darttuu çer bolup,
Közdün caşı tögülöt.
Bu kızıtalak kuu düynö,
Kıyın Bakay abañdı
Kızık kordop kor kılıp,
Korduk ötöt körünöt.
Kançoronun barında
Bu kol-butuñdu balbandar

Toprağın tümseleceği çağa
Yaklaşıp varmıştı.
Yaman Bakay amcanın
Ayağa kalkacak soluğu yok,
Kımıldayacak beli yok,
Depreşecek dermanı yok,
Ses gelse inliyor,
Tapırtı gelse hıçkırıyor,
Karaltı görse çırpınıyor,
Gölge görse han Bakay
Kara canından umut kesip,
«Pehlivan gelip çatar» diye,
Kançoro buyruk verdiğinde
«Ağır cehennem, büyük çile,
Yalvarsam da bırakmaz alır» diye,
«Cefayı, çileyi, horluğu
Yine baştan salar» diye,
Bakay'ın derdi işte bu.
Hocazade Bakay'ın
Hor olduğu bellidir,
Kapıdan tıkırtı çıksa,
Hemen canından umut keser.
Gölgesiz cehennem çökmüş gibi,
Aziz canından umut keser,
Bedeni seksen parçaya bölünüp,
Göğsü dertli yara olup,
Gözünün yaşı dökülür.
Bu kahrolası sinsi dünya,
Yaman Bakay amcanı
Alabildiğine horlayıp hor edip,
Horluk edip geçiyor besbelli.
Kançoro varken
Bu elini kolunu pehlivanlar

Tolgop ötöt körünöt,
Kıyşık-kıltık cerimdi,
Bu kızıtalak Kançoro
Oñdop ötöt körünöt.
Çöp alaçık bardı alıp,

Burup geçiyor besbelli,
Eğri büğrü yerimi
Bu kahrolası Kançoro
Düzeltip geçiyor besbelli.
Ot alaçığı mekân edinip,

Abañ Bakay al kurgur
Oñgurap ıylap tañ kalıp:
«Ata, koş sülöösün börk kiyip,
Caynap cürgön kezimde.
Kırk eki san tümön kol,
Açıp colun tuura aytıp,
Aydap cürgön kezimde.
Ayçık altın kızıl tuu,
Arışım cetip aalamga
Keçee karmap cürgön kezimde.
Dünüyö kenen çagında,
Kabılan Manas barında,
Cerdin cüzün üç bölüp,
Bölüp albay ne boldum.
Tirüüdö sakal kırkılbay,
Ölüp ayabay ne boldum.
Tozokko nege katıldım,
Azapka mınça çatıldım,
Erlik baştan ketken soñ,
Kökbörügö tartıldım.
Aykölümdün barında,
Alp böktörüp tuurladım.
Caratkanı çın bolso,
Eminesin uurdadım.
Talkan kılçu kara cer,
Körböyt degen ne müşkül.
Eçen cılga cetkiçe,
Ölböyt degen ne müşkül.
Kökcal Manas, Semetey,
Eköönön katar ayrılıp,
Culunup sakal kaygırıp,
Bılk etpey kolum şal bolup,
Bütkön boyum dal bolup,
Eki közüm kal bolup.
Karılıktan kalcırap,

Bar küçümdön acırap,
Ölböy-citpey kaygırıp,
Kayrandardan ayrılıp,

Amcan Bakay, o zavallı,
Hıçkırıp ağlayıp şaşakalıp:
«Ah, çifte vaşak börkü giyip
Şanla gezdiğim çağımda,
Kırk iki sansız tümen askeri,
Yolunu açıp doğruyu söyleyip
Sürüp yürüttüğüm çağımda,
Hilalli altın kızıl tuğu,
Adımım âleme yetip,
Daha dün tutup yürüdüğüm çağımda,
Dünya genişken çağda,
Kaplan Manas varken,
Yeryüzünü üçe bölüp
Payımı almadan nettim ben.
Sağken sakalım kırpılmadan,
Ölüp kurtulmadan nettim ben.
Cehenneme neden karıştım,
Azaba bunca dolandım,
Yiğitlik baştan gidince,
Gökbörüde sürüklendim.
Ayköl'üm varken
Alpları terkiye vurup doğradım.
Yaradan hak ise,
Neyini çaldım ki ben.
Un ufak eden kara yeri
Görmez olmak ne çile.
Nice yıllara erişince,
Ölmez olmak ne çile.
Bozkurt Manas'la Semetey,
İkisinden birden ayrılıp,
Sakal yolup dertlenip,
Kıpırdamaz kolum felç olup,
Bütün bedenim serseme dönüp,
İki gözüm perde bağlayıp,
Kocalıktan bunayıp,

Tüm gücümden yoksun kalıp,
Ölmeden yitmeden dertlenip,
Azizlerden ayrılıp

Kalat degen ne müşkül?
Kazdı kuşka cedirip,
Ölböy-citpey kün körgön
Kak baş Bakay dedirip,
Kalat degen emine!
Kança cıl ölböy uşul baş,
Alat degen emine!
Kak baş Bakay dedirtip,
Kulak ugup, köz körgön,
Elge kak baş dedirtip,
Özön carıp tolkugan,
Suuga kak baş dedirtip,
Too uratıp, suu buzgan,
Çöp silkintip, kum cıygan,
Muzdak şamal, ülkön cel
Duuga kak baş dedirdiñ.
Kulak ugup, köz körgön
Buga kak baş dedirdiñ.
Cer tügöngön Celpiniş,
Celpinişti tuuganda
Ene-atam bagıp çoñoytup,
Ereşen tartıp turganda,
Moynokçogo tüştümbü,
Caralıp kalgan Kudaydan
Cana surap çır kılıp,
Mürök suusun içtimbi?
Ölbös-citpes uluu duu,
Azapka özüm tüştümbü?
Karıgan Bakay coltoydun
Körgönün adam körbösün,
Menin uzak caşımdı
Caratkanı çın bolso –
Bendesine berbesin!
Ker murut cigit kezimde,
Acıruktun tukumun
Talaadan taap çaçtımbı?
Botom, öz başıma Kudaydın

Tozogun toluk açtımbı?

Kalmak denen ne çile?
Kazı kuşa yedirip,
Ölmeden yitmeden gün gören
«Kuru baş Bakay» dedirtip,
Kalmak dedikleri de ne!
Kaç yıldır ölmeyen şu başı,
Alacak dedikleri de ne!
«Kuru baş Bakay» dedirtip,
Kulak duyan, göz gören
Halka «kuru baş» dedirtip,
Vadiyi yarıp dalgalanan
Suya «kuru baş» dedirtip,
Dağ deviren, su bozan,
Otu silken, kum yığan
Soğuk rüzgâra, ulu yele,
Uğultuya «kuru baş» dedirttin.
Kulak duyan, göz gören
Herkese «kuru baş» dedirttin.
Yerin bittiği Celpiniş'te,
Celpiniş'te doğduğumda,
Anam babam besleyip büyütüp,
Ergenliğe erdiğimde,
Moynokço'ya mı düştüm,
Yaratılmışken Kuday'dan
Yine isteyip diretip
Bengisuyu mu içtim?
Ölmez yitmez ulu ünle
Azaba kendim mi düştüm?
Kocamış, bahtı kara Bakay'ın
Gördüğünü insan görmesin,
Benim bu uzun yaşımı,
Yaradan hak ise,
Kuluna hiç vermesin!
Kumral bıyık yiğit çağımda,
Ayrık otunun tohumunu
Bozkırdan bulup mu saçtım?
Yavrum, kendi başıma Tanrı'nın

Cehennemini tam mı açtım?

Maanedirmin dep cürüp,
Maşayaktın, birlerdin
Oluyasın cançtımbı?
Ordogo coopsuz kirdimbi,
Cakınıraak dostumdun
Tuzuna tuura siydimbi?
Sakalımdın agında,
Saparım cakın barında,
Alaçık boldu turganım.
Körsöm müşkül tüş kördüm,
Öz cakınım Kançoro
Uşundan caman iş kördüm.
Iş körbödüm, küç kördüm,
Ittey korduk iş kördüm,
Toktu mayın toñ kördüm,
Tozoktu ölböy çoñ kördüm!
Kanday kaarga katıldım,
Azapka kanday çatıldım!
Bul Kançoro balamdın,
Arpasın kam ordumbu?
Akırkısın sordumbu?
Aylına kırgın saldımbı?
Kalayman salıp eline,
Kagış kılıp köbünö,
Eñişip ırgap el buzup,
Eki bölüp curt çaykap,
Bar düynösün çaçtımbı,
Balam Kançoro demin bastımbı?
Kulasın kuuy kaçtımbı,
Munun kuralgan işin çaçtımbı!
Atañ-anañ dedimbi?
Artık kordop koyguday,
Cumada üç col soyguday,
Tirüü abasın kor kılıp,
Köp azap salıp koyguday,
Kalcañdap buzuk cürdümbü,
Kalıstan kaçıp kayran baş
Kıyıgına tiydimbi?
Çınında mülkün oydumbu?

«Değerli biriyim» deyip gezip,
Meşayihin, erenlerin
Evliyasını mı ezdim?
Ordaya izinsiz mi girdim,
En yakın dostumun
Tuzuna hıyanet mi ettim?
Sakalımın ağında,
Seferim yakın iken,
Alaçık oldu durağım.
Gördüğüm çetin bir düş oldu,
Öz yakınım Kançoro'dan,
İşte bundan kötü iş gördüm.
İş görmedim, zulüm gördüm,
İt gibi horluk gördüm,
Toklu yağını donmuş gördüm,
Cehennemi ölmeden büyük gördüm!
Nasıl bir kahra karıştım,
Azaba nasıl dolandım!
Bu Kançoro oğlumun
Arpasını ham mı biçtim?
Son kalanını mı sömürdüm?
Obasına kırgın mı saldım?
Halkına kargaşa salıp,
Çoğuyla çatışıp,
Boğuşup sarsıp el bozup,
Yurdu ikiye bölüp çalkalayıp,
Tüm varını mı saçtım,
Oğlum Kançoro'nun soluğunu mu kestim?
Kula atını sürüp mü kaçtım,
Bunun derli toplu işini mi dağıttım!
Anasına atasına mı sövdüm?
Bunca horlayıp koyacak kadar,
Haftada üç kez boğazlayacak kadar,
Diri amcasını hor edip
Bunca azap salacak kadar,
Sapıtıp bozgunculuk mu ettim,
Adaletten kaçıp, aziz baş,
Onurunun bağrına mı bastım?
Gerçekten malını mı oydum?

Atası Çubak kökcaldı
Korkok kılıp soydumbu?
Babası Balta kökcalga
Kaar çaçıp koydumbu?
Mendey karıgan elde cok,
Baskan kimsiñ oolak ket,
Maderiñ öçü mende cok,
O, arı ket, dabış, arı ket,
Cakındaba balaket!
Kor bolgon mendey elde cok,
Ezip karmap soyguday,
Maderiñ öçü mende cok!
Atım Bakay karıya
Eçen cıl ölböy turganmın
Irıstı karşı cep alıp,
Caralgan bende uulumun,
Caza körgön urganmın!
Eki kolum şal bolup,
Bütkön boydun baarısı
Bılkıldabay dan bolup,
Sakalım sandap culunup,
Murutum murda bulunup,
Çımın canım çırkırap,
At butu tiyse kabırgam
Seksen-tokson bırkırap.
Koyço ontop sabılıp,
Balban kolu tiygende
Eçkidey maarap calınıp,
Söögüm upat kül bolup
O desem oozgo cin tolup,
Demim kuurap tim bolup,
Bayırıñ elge carakmın.
Arstanıman ayrılıp,
Ölböy-citpey kaygırıp,
Cakam tıtıp çoygulap,
Kak başımdı koygulap,
Ölböy-öksöp kaygırıp,
Kurbu-kurdaş ceek-cergem

Atası Çubak bozkurdu
Korkak sayıp mı boğazladım?
Dedesi Balta bozkurda
Kahır saçıp mı koydum?
Bencileyin kocamış elde yok,
Yürüyen kimsin, uzak dur,
Ananın öcü bende yok,
Ey, öte git, tapırtı, öte git,
Yaklaşma bana, bela!
Bencileyin hor olan elde yok,
Ezip tutup boğazlanacak,
Ananın öcü bende yok!
Adım Bakay, ihtiyarım,
Nice yıldır ölmeden durdum,
Kısmetimi tersine yiyip,
Yaratılmış kul oğluyum,
Cezaya çarpılmış bahtsızım!
İki kolum felç olup,
Bütün bedenimin hepsi
Kımıldamaz kaskatı olup,
Sakalım tutam tutam yolunup,
Bıyığım kökünden koparılıp,
Sinecik canım feryat edip,
At ayağı değse kaburgam
Seksen doksan parça saçılıp,
Koyun gibi inleyip çırpınıp,
Pehlivan eli değdiğinde
Keçi gibi meleyip yalvarıp,
Kemiğim ufalıp kül olup,
Ah desem ağzıma köpük dolup,
Soluğum kuruyup dinip,
Eskiden ele yarar erdim.
Arslanımdan ayrılıp,
Ölmeden yitmeden dertlenip,
Yakamı yırtıp çekiştirip,
Kuru başımı yumruklayıp,
Ölmeden hıçkırıp dertlenip,
Yaşıt arkadaş, hısım akrabam

Kurup mından ayrılıp,
Kurup ölböy kañgırap,

Ayrı beles, aç belde,
At arıgan kuu çöldö,
Kalgan Bakay özümün,
Caratkandın kaarına
Kalgan Bakay közümün.
Irısın caşta cep koygon,
Karıganda kul bolup,
Tozok tartsın dep koygon.
Ölböy-citpey kaygırgan,
On eki kuyruk, kırk çalgın,
Omuroo çulgay ok tiyip,
Oşondon takır ayrılgan.
Tozoktun kara közümün,
Müşküldüünün özümün.
Kök sülöösün suusar börk
Kimder ırgap kiybegen.
Kan Bakaydı körgöndö,
Alptın baarı dürbögön.
Oy-dayt Bakay degende,
Atagım canga bilingen.
Asıl Manas kökcaldın,
Aylakeri keldi – dep,
Atagımdı ukkanda,
Alp canınan tüñülgön.
Alda kanday bolor – dep,
Açuusu kelse soror – dep,
Kalk canınan tüñülgön,
Oşondoy Bakay er boldum.
Karaandardan ayrılıp,
Kaldım ceke bakayıp,
Kalmışında kurgan can.
Kara cer menen teñ boldum.
Çaçayın deym kan kımbat,
Ölöyün deym kurgan baş
Köödöndö çımın can kımbat».
Ulup Bakay oñgurap,

Kuruyup bunlardan ayrılıp,
Kuruyup ölmeden avare kalıp,

Çatal sırtta, aç belde,
Atın arıkladığı kuru çölde
Kalakalmış Bakay'ın kendisiyim,
Yaradan'ın kahrına
Uğramış Bakay'ın gözüyüm.
Kısmetini gençken yiyip bitirmiş,
Kocayınca kul olup
Cehennem çeksin diye yazılmış.
Ölmeden yitmeden dertlenen,
On iki kuyruk, kırk telek,
Döşünü delip ok değip,
Ondan büsbütün yoksun kalan,
Cehennemin kara gözüyüm,
Çilelinin ta kendisiyim.
Gök vaşak, samur börkü
Kimler sallanıp giymedi ki.
Han Bakay'ı görünce
Alpların hepsi telaşa düşerdi.
«Hey gidi Bakay!» denince,
Ünüm herkese bilinirdi.
Asil Manas bozkurdun
«Tedbircisi geldi» diye,
Ünümü duyduklarında
Alplar canından umut keserdi.
«Acep nasıl olur» diye,
«Öfkelenirse kanımızı emer» diye,
Halk canından umut keserdi,
Öyle bir Bakay er oldum ben.
Yoldaşlarımdan ayrılıp,
Kaldım yalnız, boynu bükük,
Kaldığı yerde zavallı can,
Kara toprakla bir oldum.
Dökeyim derim, kan pahalı,
Öleyim derim, zavallı baş,
Göğüsteki sinecik can pahalı.»
Uluyup Bakay hıçkırarak,

Öksöp ıylap koñgurap,
Küñgüröp Bakay ıylasa,
Kuurap kalgan baş da ıylap,
Arkaygan zoo, taş da ıylap.

Hıçkıra hıçkıra inleyip ağlayıp,
Bakay boğuk boğuk ağlayınca,
Kurumuş baş da ağlayıp,
Yükselen kaya, taş da ağlayıp,

Akkan bulak suu ıylap,
Alban türlüü çöp ıylap,
Argın, kırgız köp ıylap,
Iylagan candar makuluk
Öz kaygısın cep ıylap,
Ar caralgan candarga,
Artık müşkül iş tüşsö,
Amanat canga küç kelse,
Artık müşkül büt kelse,
Kırsık kıyla çırmasa,
Balaket basıp turbasa,
Kurgan canga küç kelse,
Calpı tozok büt kelse,
Caralgan can oñboyt – dep,
Cakşılık cakın bolboyt – dep,
Kadırman ıylap, cer ıylap,
Mında Kara döö balban er ıylap.
Kan Bakayga koşulup,
Eki közdön akkan caş,
Omuroodo coşulup,
Say-saylap söök bölünüp,
Kançoro duşman körünüp,
Bakay erdi körgöndö
Kara döö köönü bölünüp.
Kalık cıybay, kol albay,
Kayratı kemip, köön boşop,
Baştakıday bolalbay,
Kapalanıp iş bütöp,
Kañırıgı bek tütöp,
Er Kara döö atanıp
Esil kün uşul, müşkül – dep,
Itelgidey kayran köz,
Irmebesten caş alıp,
Kıyalı tolkup kol kurap,

Akan pınar, su ağlayıp,
Türlü türlü ot ağlayıp,
Argın, Kırgız çok ağlayıp,
Ağlayan canlar, mahluklar
Kendi kaygısını yiyip ağlayıp,
Her yaratılmış cana
Aşırı zor bir iş düşse,
Emanet cana güç gelse,
Aşırı zorluk hep gelse,
Kaza bela iyice sarsa,
Felaket basıp durursa,
Zavallı cana güç gelse,
Topyekûn cehennem hep gelse,
«Yaratılmış can onmaz» diye,
«İyilik yakın olmaz» diye,
Kadirşinaslar ağlayıp, yer ağlayıp,
Burada Kara Döö pehlivan er ağlayıp,
Han Bakay'a katılıp,
İki gözden akan yaş
Döşünde sel olup,
Sızım sızım kemik ayrılıp,
Kançoro düşman görünüp,
Bakay eri görünce
Kara Döö'nün gönlü parçalanıp.
Halk toplamadan, asker almadan,
Gayreti eksilip, gönlü gevşeyip,
Eskisi gibi olamayıp,
Kederlenip işi bırakıp,
İçi yanıp tütüp,
Er Kara Döö adıyla anılan,
«Yazık, gün bu gün, çetin gün» diye,
Doğan gibi keskin aziz göz
Kırpmadan yaş alıp,
Gönlü dalgalanıp derlenip,

Kımbat erdi körgöndö,
Kıstalış tüşüp kuu başka,
Köñülü çögüp bölünüp,
Kökcal abañ Bakaydı körüp Kara döö,
Kıraandın kañırıgı bek tütöp,
Ün çıgarbay oñgurap,

Değerli eri görünce,
Sıkıntı çöküp kuru başa,
Gönlü çöküp parçalanıp,
Bozkurt amcan Bakay'ı görüp Kara Döö,
Şahbazın içi yanıp tütüp,
Ses çıkarmadan hıçkırıp,

Baatırıñ caşıp turdu koñgurap.
Akırın süylöp, bek taştap,
Ölüüçü Bakay kurgurga
Adam, Kara döö turdu kep baştap:
«Cetkileñ tozok müşkülgö,
Batkan Bakay esenbi?
Meken kılıp alaçık
Catkan abam esenbi?
Babalar menen teñ öskön,
Etegi çalkıp keñ öskön,
Ar düynösü teñ öskön,
Botom, şerim abam esenbi?»
Oşondo Bakay karıya:
«Balam, baş-teriñ başka körünöt,
Eey, balam, barkıldap ünüñ
çıkkanda,
Kömülböy kalıp talaada,
Men Bakay kan şorduunun
Coru ceçü er bele?
Başkaça köönü bölünöt.
O, Kara döö kulunum,
Erenimdin egizi,
Tirüülöy kökcal cogolup,
Emgektenüünün buragı,
Kutubiydin çunagı
Ak bolottun tukulu,
Muruntan muraa bolçu ele,
Botom, muraapı Kutu tukumu.
Öçkön ottu tamızçu,
Ölgön candı tirgizçü,
Ak bolottun kınınan
Kara ter Bakay karıgandın

Bahadırın yaş döküp durdu inleyip.
Usulca söyleyip, sağlam basıp,
Ölmek üzere olan zavallı Bakay'a
Er Kara Döö durup söze başladı:
«Yaman cehennem çilesine
Batan Bakay esen mi?
Alaçığı mekân edinip
Yatan amcam esen mi?
Atalarla denk büyüyen,
Eteği taşıp geniş büyüyen,
Her varlığı denk büyüyen,
Kuzum, arslanım amcam esen mi?»
O zaman ihtiyar Bakay:
«Oğlum, kılığın başka görünür,
Ey oğlum, gür gür sesin
çıkınca,
Bozkırda gömülmeden kalan
Ben talihsiz han Bakay'ı
Akbaba mı yiyecekti ki?
Gönül bambaşka bölünür.
Ey Kara Döö kulunum,
Erenimin ikizi,
Diriyken bozkurt yitip,
Çile çekmişin dayanağı,
Kutubiy'in afacanı,
Ak çeliğin tohumu,
Öteden beri yadigârdı,
Kuzum, mirasçıdır Kutu soyu.
Sönmüş ateşi tutuştururdu,
Ölmüş canı diriltirdi,
Ak çeliğin kınından,
Kara ter içinde kocamış Bakay'ın

Al-ahbalın suragan
Elçige cürgön sensiñbi?
Kabarga cürgön kansıñbı,
Karaldı kıya belsiñbi?
Kayranımdın tukumu –
O, botom, Kara döö balam, sensiñbi?
O, közü kurgur tarttı ele,
Tilegimdi berer – dep,
Kayranımdın kaldıgı
Cetimden biröö keler – dep,
Cer bolgon Bakay babasın
Kabarın biröö biler – dep,

Halini ahvalini soran
Elçiliğe yürüyen sen misin?
Habere yürüyen han mısın,
Göz bebeğim, dayanağım mısın?
Azizimin soyundan,
Ey kuzum, Kara Döö oğlum, sen misin?
Ah, şu kör olası gözüm seğirmişti,
«Dileğimi verir» diye,
Azizimin soyundan kalan
«Yetimlerden biri gelir» diye,
Yerle bir olmuş Bakay atasının
«Haberini biri bilir» diye,

Keleriñdi bilgemin,
Botom, kelet go dep cürgömün.
Tereñ kazıp tepkilep,
Tegiz baldar kol menen
Kömör go dep cürgömün!
Köp kaşaygan kanduu köz
O, botom, körör go dep cürgömün.
Baldar kelip tañ atıp,
Babası Bakay kımbat er
Ölör go dep cürgömün!
Ölügüm baldar çuu turup,
Kömör go dep cürgömün.
Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas,
Duşman cerdeer cer bele?
Bere, babası Bakay kurgan can
Azgırılıp ketkende
Tübümö tüpsüz coo bolup,
Kançoro çoçko cetkende,
Ordoluunun er Kıyaz
Cediger kaptap catkanda,
Kulun ketti Kılceerde.
O, botom, kursakta ketti er Seytek,
Cesir ketti Ayçürök,
Celkesiz ketti Külçoro,
Karmoodo kettiñ Kara döö.
Ökürgönüm camanbı,

Geleceğini bilirdim,
Kuzum, «gelir elbet» der dururdum.
Derin kazıp çiğneyip,
«Bütün çocuklar el ile
Gömer elbet» der dururdum!
İyice donuklaşan kanlı göz,
Ey kuzum, «görür elbet» der dururdum.
Çocuklar gelip, tan atıp,
«Ataları Bakay değerli er
Ölür elbet» der dururdum!
«Cesedimi çocuklar ağlaşıp
Gömer elbet» der dururdum.
Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas,
Düşmanın yurt tutacağı yer miydi?
Hey, atası Bakay zavallı can,
Ayartılıp gittiğinde,
Köküme dipsiz düşman olup
Kançoro domuzu bana yetince,
Ordalının er Kıyaz'ı,
Cediger basıp yatınca,
Kulunum gitti Kılceer'le,
Ey kuzum, karında gitti er Seytek,
Dul gitti Ayçürök,
Kimsesiz gitti Külçoro,
Tutsaklıkta gittin Kara Döö.
Feryat edişim yaman mı,

Ayçürök menen Külçoro,
Arka kılgan er Seytek
Balam, kursakta bular amanbı?
Aman bolso alar da,
Sen öñdönüp kelerbi?
Ak kepindep aruu cuup,
Asılı Bakay abasın
Kelip baldar kömörbü,
Oşondoy kün bolorbu!

Ayçürök ile Külçoro,
Arka edindiğim er Seytek,
Oğlum, karındaki bunlar sağ mı?
Sağ iseler onlar da,
Senin gibi gelirler mi?
Ak kefenleyip arı yıkayıp,
Asil Bakay amcalarını
Gelip çocuklar gömer mi,
Öyle bir gün olur mu!

Baatır Bakay babam – dep,
Baldar kelip çuu turup,
Kolu menen koyorbu?
Kayran babam öldü – dep,
Kayra tartpas çın caydı
Kayran kişi kördü – dep,
Kıyındatıp cuudurup,
Kımkap menen buudurup,
Zamzam menen cuudurup,
Zarbar menen buudurup,
Irçılarga maktatıp
Işıktarga saktatıp,
Kımbatkerge maktatıp,
Kıyındarga saktatıp,
Kara cer açıp, kör kazıp,
Ayza bulgap, çoñ kazıp,
Aylanasın zor kazıp,
Çuñkuru kırk kez or kazıp,
Küyüttüü Bakay ölörbü!
Asmanga uçup topurak,
Asker tüşüp topurap,
Kişi körbös oy bolup,
Körgöndördün aşınan
Artıgıraak toy bolup.
Adam tappay curt bilbey,
Ayabagan toy bolup,
Koştoşup miñdey koy soyup,
Babam Bakay öldü – dep,
Kırgız dürböp tay soyup,

«Bahadır Bakay atam» diye,
Çocuklar gelip ağlaşıp,
Elleriyle mezara koyarlar mı?
«Aziz atam öldü» diye,
«Geri dönülmez gerçek yurdu
Aziz kişi gördü» diye,
Özene bezene yıkatıp,
Sırmalı kumaşla sardırıp,
Zemzemle yıkatıp,
Zerbafla sardırıp,
Ozanlara övdürüp,
Âşıklara belletip,
Değer bilenlere övdürüp,
Ustalara belletip,
Kara yeri açıp, mezar kazıp,
Mızrak sallayıp, büyük kazıp,
Çevresini geniş kazıp,
Çukurunu kırk arşın hendek kazıp,
Dertli Bakay öyle ölür mü!
Göğe uçup toprak,
Asker inip kaynaşıp,
Kimsenin görmediği çukur olup,
Görenlerin aşından
Daha artık bir toy olup,
İnsan bulamaz, yurt bilmez,
Görülmedik bir toy olup,
Vedalaşıp bince koyun kesip,
«Atam Bakay öldü» diye,
Kırgız çalkalanıp tay kesip,

Kemegeni oydurup,
Asıy taylak, tay taylak,
Kısır bee sandap soyulup,
Kalıñ curtka dañk bolup,
Kara cerge koyulup,
Ölö turgan kün barbı?
Babası Bakay karını
Baldar ıylap koştoşup,
O, botom, kömö turgan kün barbı?
Ayçürök, Seytek, Külçoro
O, botom, körö turgan kün barbı?

Ocak çukurunu kazdırıp,
Asıy köşek, tay ve köşek,
Kısır kısrak sayısız kesilip,
Kalabalık yurda şan olup,
Kara yere konulup
Ölecek bir gün var mı?
Ataları ihtiyar Bakay'ı
Çocuklar ağlayıp vedalaşıp,
Ey kuzum, gömecek gün var mı?
Ayçürök'ü, Seytek'i, Külçoro'yu,
Ey kuzum, görecek gün var mı?

Kara döö balam, cedigerden
çıktıñbı?
Eey, aylanayın kulunum, andan
kabar uktuñbu?
Bir cakşılık kepten salsañçı,
Eey, balam, azgan-tozgon kaçkındın,
Tuuralgan tumşuk taykıştın,
Kara döö balam, uşu tutkunga
ketken baykuştun
Kabarın aytıp körsöñçü,
Balam, ugup Bakay ölsömçü!
Cedigerden çıktıñbı?
Balam cetimden kabar uktuñbu?
Şay koldogon şer ele,
Aalamdan aşkan er ele,
Kızara küygön çok ele,
Duşmanga bolot ok ele,
Oñ dalısı keñ ele,
Aalamdan çıkkan şer ele,
Aman tirüü bar bolso
Babası Bakay karını,
Kelip kömör kez ele.
Ak bolottun talmızı,
Alookem kandın calgızı
Küülöngön şer Külçoro
Kara döö mından kabar bildiñbi?
Caralgan boyu bak ele,

Kara Döö oğlum, Cediger'den
mi çıktın?
Ey, kurbanın olayım kulunum, ondan
haber duydun mu?
Bir güzel sözden açsana,
Ey oğlum, azıp tozmuş kaçkının,
Yüzü örselenmiş bahtsızın,
Kara Döö oğlum, şu tutsaklığa
giden zavallının
Haberini söyleyiversene,
Oğlum, duyup da Bakay öleyim bari!
Cediger'den mi çıktın?
Oğlum, yetimden haber duydun mu?
Pîrlerin koruduğu arslandı,
Âlemden aşkın erdi,
Kıpkızıl yanan kordu,
Düşmana çelik oktu,
Sağ küreği genişti,
Âlemde eşsiz arslandı,
Sağ ve diri var ise,
Atası ihtiyar Bakay'ı
Gelip gömme çağıydı.
Ak çeliğin has özü,
Alooke Han'ın biriciği,
Coşup gelen arslan Külçoro,
Kara Döö, bundan haber bildin mi?
Yaratılışı baht idi,

Kaza bolup ölbösö,
Kelip kalçu çak ele.
Kançoro korduk salganda,
Kaygıramın küyömün,
Karaldı kılgan külüstön,
Külçoro keler beken – dep,
Kubat kılıp cürömün.
Arman müşkül köp tartıp,
Çöp alaçık cer caylaym,
Ölbösö keler beken – dep,
Kursaktagı kuu coltoy
Er Seytekke dem baylaym.
Ay böksörüp kün ötüp,

Kazaya uğrayıp ölmediyse,
Gelip çatacağı çağdı.
Kançoro horluk saldığında,
Kaygılanırım, yanarım,
«Göz bebeğim ettiğim boy poslu
Külçoro gelir mi ola» diye,
Kuvvet edinip yaşarım.
Hasret ile çile çok çekip,
Ot alaçıkta yurt tutarım,
«Ölmediyse gelir mi ola» diye,
Karındaki körpe kuzuya,
Er Seytek'e umut bağlarım.
Ay eksilip, gün geçip,

Aradan mınça kün ötüp,
Añtara serpip şum calgan
Ketip barat minetip.
Kaar körüp, şor kaynap
Katın da bolso beybaktın
Bir karaanı tier beken – dep,
Cüröm Ayçürökkö dem baylap,
Botom katın ele sıypalgır.
Cediger kütüp el kılıp,
Er Kıyazdı er kılıp,
Küzgüdöy öñün süzgön – dep,
Köp tüñülöm beybaktan
Küdörün bizden üzgön – dep.
Oymoktoy oozun çoygon – dep,
Bizden küdörün üzüp koygon – dep.
Bıştım canım küyünöm,
Ayçüröktön tüñülöm.
Köptü körgön men Bakay
Kor bolomun küyömün,
Baldardı kütüp cürömün», –
Dep, oşentip oñgurap,
Bakay aytıp turganda
Artıktıgın şerdigin,
Bilgizmek boldu Kara döö
Ölçüdöy öñü kubulup,

Aradan bunca gün geçip,
Altüst edip savuran sinsi yalan
Gidiyor işte böylece.
Kahır görüp, çilesi kaynayıp,
«Kadın da olsa zavallının
Bir gölgesi değer mi ola» diye,
Yaşarım Ayçürök'e umut bağlayıp,
Kuzum, kadıncağız işte o.
Cediger'i güdüp el edinip,
Er Kıyaz'ı er edip,
«Ayna gibi yüzünü süzmüş» diye,
Çok umut keserim zavallıdan,
«Umudunu bizden kesmiş» diye.
«Yüksük gibi ağzını büzmüş» diye,
«Bizden umudunu kesivermiş» diye,
İçim pişti, yanarım,
Ayçürök'ten umut keserim.
Çok görmüş geçirmiş ben Bakay,
Hor olurum, yanarım,
Çocukları bekleyip dururum»
Deyip, böylece hıçkırıp,
Bakay söyleyip dururken,
Üstünlüğünü, arslanlığını
Bildirmek istedi Kara Döö,
Ölecekmiş gibi benzi değişip,

Bakaydı körüp köp ıylap,
Kudayga ünü ugulup:
«Eey, babam Bakay karıya
Kaarluu kulga kabılıp,
Tirüüñdö tozok tabılıp,
Azapka artık çalınıp,
Arılgıs şorgo malınıp,
Tozokko toodoy baylangan,
Tolkup şoru kaynagan,
Oluya Bakay er babam,
Kor bolgonbuz baylanıp,
Küñ-kuldukta zarlanıp,
Bagıştın uulu Kıyazga
Ayçürök barıp küñ bolup,

Bakay'ı görüp çok ağlayıp,
Tanrı'ya sesi duyulup:
«Ey atam Bakay ihtiyar,
Kahırlı kula rastlayıp,
Diriyken cehennemi bulup,
Azaba fazlaca dolanıp,
Arınmaz çileye banılıp,
Cehenneme dağ gibi bağlanan,
Coşup çilesi kaynayan,
Evliya Bakay er atam,
Hor olmuşuz bağlanıp,
Cariyelikte, kullukta ağlaşıp,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'a
Ayçürök varıp cariye olup,

Kaarluu müşkül salganda.
Katın kılıp zorduktap,
Keçee kuturgan Kıyaz alganda.
Ceñemdin işi cönödü,
Aradan mınça ay ötüp,
Aba Bakay süyünçü!
Er Seytekti törödü.
Toyuna tokson soyulup,
Atı Seytek koyulup,
Kaarluu Kıyaz baatırdın
Er Seytekke berüügö,
Kaalaganı uu bolup,
Kaalagan uusun berdirbey,
Kayran Çürök tuu bolup,
Moynuna tumar tagınıp,
El körböstün çölünö,
El barbastın kölünö,
Eçen cıl bugu bagılıp,
Eerçip eptep er bolup,
Er uulu menen teñ bolup,
Balalıgı cogolup,
Baatırlıgı zor bolup,
On törtkö caşı kelgende,
Ordo eelegen kan bolup,

Kahırlı zorluk saldığında,
Zorbalıkla kadın edip,
Daha dün kudurmuş Kıyaz aldığında,
Yengemin işi yoluna girdi,
Aradan bunca ay geçip,
Aba Bakay, müjde!
Er Seytek'i doğurdu.
Toyunda doksan hayvan kesilip,
Adı Seytek konulup,
Kahırlı Kıyaz bahadırın
Er Seytek'e vermeye
İstediği zehir olup,
İstediği zehri verdirmeden,
Aziz Çürök tuğ gibi durup,
Boynuna muska takınıp,
El görmezin çölünde,
El varmazın gölünde,
Nice yıl geyikçe beslenip,
İzleyip güçbela er olup,
Er oğluyla denk olup,
Çocukluğu yitip,
Bahadırlığı büyüyüp,
On dördüne yaşı gelince,
Ordayı tutan han olup,

Oluyazaada can bolup,
Akıl tapkıç aylakeç,
Ayday katın Ayçürök,
Ayla tapkıç al bolup,
Kara döö menin özümdü,
Kan abam ukkun sözümdü,
Altı külük at menen,
Ayçürök cazgan kat menen,
Cerdin üstün çalgamın.
Bakayga dostu Kızılsart,
Eñ sebepker darıger,
Kıldattı taap algamın.
Ceti kurcun büktötüp,
Celmayanga cüktötüp,
Er-şerdikti bilgizip,

Evliyazade can olup,
Akıl bulucu, çare bilir,
Ay gibi kadın Ayçürök
Çare bulucu güç olup,
Kara Döö'yüm, ben kendim,
Han amcam, dinle sözümü,
Altı yürük at ile,
Ayçürök'ün yazdığı mektupla,
Yeryüzünü dolaşıp yokladım.
Bakay'a dostu Kızılsart'ı,
En derman bilir hekimi,
O ustayı bulup aldım.
Yedi heybe dürdürüp,
Yelmayan'a yükletip,
Erliği arslanlığı bildirip,

Cel cetpegen tulpardan,
Cetigin tandap mingizip,
Cerge kabar saldırıp,
Ebep-sebep darıdan
Ar bir şaardan aldırıp,
Köp ketirip alımdı,
Zarıp kılıp barımdı,
Sebepkordu aldırdım,
Şay koldogon berendin,
Dalısın kayra saldırıp,
Çılk kazıga bölötüp,
Mayga çıktay berdirip,
Ebep-sebep darıdan
Altı ay tınbay berdirip,
Ooruganın basıltıp,
Umaçtay közün açıltıp,
On eki müçö teñ bolup,
Baştagıdan er bolup,
Kıyazdı körgö kirgizdi,
Kımbattıgın bilgizdi.
Kas bolgon duşman kıyradı,
Cetim bala, tul katın,
Koyboy munu cınadı.

Yel yetişmez tulpardan
Yedisini seçip bindirip,
Yere haber saldırıp,
Derde derman ilaçtan
Her bir şehirden aldırıp,
Gücümden çok yitirip,
Varımı sarf edip,
Derman ehlini getirttim.
Pîrlerin koruduğu yiğidin
Kürek kemiğini yerine koydurtup,
Halis kazıya beleyip,
Yağı kana kana verdirip,
Derde derman ilaçtan
Altı ay durmadan verdirip,
Ağrısını dindirtip,
Işıl ışıl gözünü açtırıp,
On iki uzvu denk olup,
Eskisinden de er olup,
Kıyaz'ı mezara soktu,
Değerini bildirdi.
Düşman olan hasım kırıldı,
Yetim çocuğu, dul kadını
Bırakmayıp hepsini topladı.

Karmaşkanın kan kıldı.
Kez bolgonun kemirdi,
Kabılgandı kaysadı.
Köy duşman körgö kirgizip,
Kök caldıgın bilgizip,
Aba Bakay süyünçü!» –
Dep oşentip Kara döö
Kankor eleñ, şer eleñ,
Alp artık müçöñ teñ eleñ,
Ata bolup asırap,
Ene orduna saktagan,
Üzülgöndü köp ulap,
Çaçılgandı köp cıynap,
Talastı kütüp cer kılıp,
Aalamga ayköl şer kılıp,
Misir kalaa bak kılıp,

Tutuştuğunu kana buladı,
Rast geleni kemirdi,
Karşılaşanı çiğnedi.
Nice düşmanı mezara sokup,
Bozkurtluğunu bildirip,
Aba Bakay, müjde!»
Deyip böylece Kara Döö:
«Hunhar idin, arslan idin,
Alp, üstün endamın denkti,
Ata olup besleyip,
Ana yerine koruyan,
Kopanı çokça ulayan,
Saçılanı çokça derleyen,
Talas'ı güdüp yurt eden,
Âleme Ayköl'ü arslan eden,
Mısır şehrini bağ kılan,

Kırgızdı kara şak kılıp,
Özöndü çınar bak kılıp,
Oluyaluu can kılgan,
Eçendi sultan kan kılgan.
Belge tañuu bel eleñ,
Bet algan müşkül coo kelse,
Emil çokmor şer eleñ.
Baba atam sizdi körüügö,
Kumarlanıp cegemin.
Tilegeniñ beriptir,
Kaalaganıñ Külçoro
Karaldı uuluñ keliptir.
Kursagıma tüyülüp,
Kuru tentip küyünüp,
Kuugun tüşüp sürülüp,
Kursakta kalıp cetimden,
Cediger barıp cetilgen,
Ak bolottun tukulu
Arstandın tukumu,
Argın, kırgız ortosu,
Er kañkordun Çolponu.

Kırgız'ı gür dal kılan,
Vadiyi çınar bağı kılan,
Evliyalı can kılan,
Nicesini sultan, han kılan.
Bele sarılan kuşaktın,
Yönelen çetin düşman gelse,
Demir topuzlu arslandın.
Baba atam, sizi görmeye
Hasretle tutuşup dururdum.
Dilediğini vermiş Tanrı,
İstediğin Külçoro,
Göz bebeği oğlun gelmiş.
Karında düğüm bağlanıp,
Boşta gezip yanıp yakılıp,
Kovgına uğrayıp sürülüp,
Karında kalan yetimden,
Cediger'e varıp yetişen,
Ak çeliğin tohumu,
Arslanın soyu,
Argın'la Kırgız'ın ortası,
Er hunharın Çolpon'u,

Köñüldün tüyün sanaası,
Argın, kırgız kalaası,
Ayköl Semeteydin balası.
Uuluñ Seytek keliptir,
Aba Bakay, süyünçü!
Uşintip Kuday beriptir,
Baarısının baası,
Bagdaküldün Çolponu,
Ordoluunun tazası,
Sanaluunun ayaşı,
Ayday katın Ayçürök
Ay keliniñ keliptir,
Azaptuu künüñ batıptır.
Aba Bakay süyünçü!
Agarıp tañı atıptır,
Kordogon duşman cogolup,
Komuttu işi oñolup,
Kaarduu duşman cogolup,

Kayradan işi oñolup,
Tiktegeniñ keliptir,
Tilegiñdi beriptir.
Kaalaganıñ keliptir,
Kaygırgan kapañ çaçılıp,
Kasiettüü can eleñ,
Kayradan bagıñ açılıp,
Içki küptüñ çaçılıp,
Cürök ooruñ basılıp,
Sakalıñ kuuday agında,
Saparıñ cakın barında,
Conuñan ketip kılooñuz,
Kömüüçüm azır keldi – dep,
Köp tilek kılıp turuñuz.
Baş küntödön kan abam,
Mingeniñ altın tak eken,
Kömörüñdü körgözgön,
Caratkan Alda Taalaga,
Carıktık Bakay er çirkin,
Oboldon işiñ ak eken.

Gönlün düğümlü kaygısı,
Argın'ın, Kırgız'ın kalesi,
Ayköl Semetey'in oğlu,
Oğlun Seytek gelmiş,
Aba Bakay, müjde!
Böylece Kuday vermiş,
Hepsinin pahası,
Bagdakül'ün Çolpon'u,
Ordalının arı durusu,
Seçkinlerin ayaşı,
Ay gibi kadın Ayçürök,
Ay gelinin gelmiş,
Azaplı günün batmış.
Aba Bakay, müjde!
Ağarıp tanın atmış,
Horlayan düşman yok olup,
Dertlinin işi düzelip,
Kahırlı düşman yok olup,

Yeniden işi düzelip,
Gözlediğin gelmiş,
Dileğini vermiş,
İstediğin gelmiş,
Kaygılandığın kederin dağılıp,
Kutlu bir candın,
Yeniden bahtın açılıp,
İçindeki ukden dağılıp,
Yürek ağrın dinip,
Sakalın kuğu gibi ağında,
Seferin yakın iken,
Sırtınızdan yükünüz gidip,
«Gömecek olanım şimdi geldi» diye,
Çok dilekte bulunup durunuz.
Ezelden beri han amcam,
Bindiğin altın tahtmış,
Gömecek olanını gösteren
Yaradan Allah Taala'ya,
Nur yüzlü Bakay, ah yiğit,
Ezelden işin ak imiş.

	Kutmaarek bolup tagıñız,	*Kutlu mübarek olsun tahtınız,*
	Kup açıldı bagıñız,	*İyice açıldı bahtınız,*
	Ketkeniñ kelip boluptur,	*Gideniniz gelmiş oldu,*
	Kemtigiñ kenen toluptur.	*Eksiğin bolca doldu.*
	Keregiñ kolgo keliptir,	*Gerekenin ele gelmiş,*
	Torgo tüştüñ tordolup,	*Tuzağa düştün ağlarla sarılıp,*
	Tozoktu tarttıñ kordolup.	*Cehennemi çektin horlanıp.*
	Cırgagan caş kün kazaptı,	*Mutlu genç günler azap oldu,*
	Cılma bolsun Kançoro,	*Yerle bir olsun Kançoro,*
	Cetkileñ aba Bakay kan	*Yetkin aba Bakay han'a*
	Cetkizgen eken azaptı.	*Yetirmiş bunca azabı.*
	Çukul kılgan kazañdı,	*Ecelini yaklaştırmış,*
	Celikme tuugan kuturgur,	*Azgın akraba, kudurası,*
	Cetkirgen eken cazañdı.	*Cezana kendini yetirmiş.*
	Tirüülüktün carıktan,	*Diriliğin ışığından*
	Keterge cakın kalıpsız,	*Gitmeye yakın kalmışsınız,*
	Bu dünüyö calgandan,	*Bu yalan dünyadan*
	Ötörgö cakın kalıpsız,	*Göçmeye yakın kalmışsınız,*
	Arka cügün arbaytıp,	*Sırtın yükünü kabartıp,*
	Muñduu bakır baş koşup,	*Dertli garibe baş koşup,*
	Aça butuñ salpaytıp,	*Çatal bacağın sarkıtıp,*
	Artuuga cakın kalıpsıñ.	*Geçidi aşmaya az kalmış,*
	Bu dünüyö carıktan	*Bu dünya ışığından*
	Kaytuuga cakın kalıpsıñ.	*Dönmeye yakın kalmışsın.*
	El dürbösün curt çuulap,	*El kaynaşıp, yurt çağrışıp,*
	Kelgenge salam aytıñız.	*Gelene selam veriniz.*
	Köp keçikpey kayranım,	*Çok gecikmeden, azizim,*
	Saparga sandap kaytıñız.	*Sefere donanıp dönünüz.*
	Aalamga caktıñız,	*Âleme sevildiniz siz,*
	Ayday carık baktıñız.	*Ay gibi parlak bahtınız.*
	El başkarıp curt kütüp,	*El yönetip yurt güdüp,*
	Sultandıktı kördüñüz.	*Sultanlığı gördünüz.*
	Cazalıgın kordugun,	*Cezasını, horluğunu*
	Tirüüñüzdö berdiñiz.	*Sağlığınızda ödediniz.*
	Armansız boldu aldaga	*Ukdesiz oldunuz Allah'a,*
	Cogolgondu kördüñüz.	*Yiteni gördünüz.*
	Armanıñ açık arıldı,	*Hasretin açıkça arındı,*
	Abal Bakay er çirkin,	*Evvel Bakay, ah yiğit,*

Açılgan artıñ cabıldı» –
Kara döö turup munu aytıp,
Aytıp oozun cıygança,
Külçoro menen er Seytek,
Ayçürök menen Kanıkey,
Erinden teşip üyrötüp,
Çaçıkey menen Kançoro
Ekөönün başın süyrötüp.
Çuñkuytup közün oyuptur,
Abasına tartkanda,
Aşkere cakın boluptur.
Tize cerge bügülüp,
Süyünçülöp cügürüp,
Kanıkey menen Ayçürök
Kalbay bular cügürüp,
Bakay şerdin aldına
Zıyarat kılıp cügünüp.
Bozdop ıylap burkurap,
Kan abalap çırkırap,
Katar eköö cetelep,
Kabırga kıyrap bölünüp,

Közdün caşı tögülüp,
Ölörman Bakay karı ıylap,
Kanıkey bozdop zar ıylap,
Ayçürök kakşap al ıylap,
Körbögön baykuş şumduular,
Köp müşkül tartkan muñduular,
Kööndөndөn çerler cazılıp,
Köp kumar dart açılıp,
Körüşüp bular turdu ele.
Alardın art cagınan,
Baatır Seytek, Külçoro
Katar eköö kelgeni,
Karıganda Bakay babañız,
Er Seytekti körgөndө,
Ölçü canı çırkırap,
Karıganda abañ Bakay kan,
Öñüm bele tüşümbü,

Açılan ardın örtüldü.»
Kara Döö durup bunu söyleyip,
Söyleyip ağzını toplayana dek,
Külçoro ile er Seytek,
Ayçürök ile Kanıkey,
Dudaklarından delip geçirip,
Çaçıkey ile Kançoro'nun,
İkisinin başını sürütüp,
Çukurlaştırıp gözünü oymuşlar,
Amcasına doğru çektiklerinde
İyice yakın olmuşlar.
Diz yere bükülüp,
Müjdeleyip koşuşup,
Kanıkey ile Ayçürök
Geri kalmadan koşup,
Bakay arslanın önüne
Ziyaret edip yere kapanıp,
Bozlayıp ağlayıp feryat edip,
«Han aba!» diye çığrışıp,
Yan yana ikisi koluna girip,
Kaburga kırılıp parçalanıp,

Gözün yaşı dökülüp,
Ölmek üzere olan ihtiyar Bakay ağlayıp,
Kanıkey bozlayıp zar zar ağlayıp,
Ayçürök sızlanıp o da ağlayıp,
Görülmedik dert görmüş zavallılar,
Çok çile çekmiş dertliler,
Göğüsten dertler çözülüp,
Çok hasret, dert açılıp,
Görüşüp bunlar durdular.
Onların ardı sıra
Bahadır Seytek ile Külçoro,
Yan yana ikisi geldi.
Kocamışken Bakay atanız,
Er Seytek'i görünce,
Ölecek canı çığrışıp,
Kocamışken amcan Bakay han:
«Gerçek mi bu, düşüm mü,

Öz kaalagan kişiñdi,
Közümdü açıp baykaçu,
Körörüm kelgen belem – dep,
Oozumdu açıp süyünüp,
Öbörüm kelgen belem – dep,
Tereñ kazıp tepkilep,
Kömörüm kelgen belem – dep.
Asıl abam öldü – dep,
Körörüm keldi belem – dep,
Karıgan Bakay abañdın
Kabırga kıyrap takır cok,
Eñ kordogon düynö bok,
Çartıldaçu çamam cok,
Barkıldaçu babañ cok,
Süldörüm bar, çamam cok,
Kuru söögüm kaldı ayla cok.
Çama çarçap al ketken,
Köödöndön çımın can ketken,
Kök cal abañ minetken.
Tirüüdön közüm oyulup,
Külçorom ketken baylanıp,
Semetey ketip cogolgon,
Ak şumkar kuştay aydalıp.

Öz gönlümün istediğini,
Gözümü açıp bakacak
Görme günüm mü gelmiş» diye,
Ağzımı açıp sevinip,
«Öpme günüm mü gelmiş» diye,
«Derin kazıp çiğneyip,
Gömülme günüm mü gelmiş» diye,
«Asil amcam öldü» diye,
«Görecek günüm mü geldi» diye,
Kocamış Bakay amcanın
Kaburgası kırık, hepten yok,
Horlayan şu dünya bir hiç,
Gürleyecek dermanım yok,
Gür sesli atan yok,
Kalıbım var, dermanım yok,
Kuru kemiğim kaldı, çare yok.
Derman tükenip güç gitmiş,
Göğüsten sinecik can gitmiş,
Bozkurt amcan böyle olmuş.
Diri diri gözüm oyulup,
Külçorom gitmiş bağlanıp,
Semetey gidip yitmiş,
Ak sungur kuş gibi sürülüp.

Ayla tappay men Bakay,
Men kalgamın zarlanıp.
Karaldı Çoro kölököm,
Karaan kılgan berekem,
Kıraanım Çorom kelgen soñ,
Öndürüm cayluu keñ özön,
Cayım kelgen turbaybı.
Kaşkayıp toodon körüngön,
Ayım kelgen turbaybı.
Astıga salsa ak colum,
Akcoltoy şerler kelgen soñ,
Kelgenin közüm körgön soñ,
Azır ölör bolcolum.
Aylanayın eki şer
İçim kaynap calındap,

Çare bulamadan ben Bakay,
Ben kaldım ağlayıp sızlayıp.
Göz bebeğim Çorom, gölgem,
Dayanak ettiğim bereketim,
Şahbazım Çorom geldikten sonra,
Verimli, yaylak geniş vadi,
Yazım gelmiş değil mi.
Dağdan apak görünen
Ayım gelmiş değil mi.
Öne serilse ak yolum,
Uğurlu arslanlar geldikten sonra,
Geldiğini gözüm gördükten sonra,
Şimdi ölme zamanımdır.
Kurban olayım, iki arslan,
İçim kaynayıp alevlenip,

Süyüngöndön çok boldu.
Kartayganda kan abañ,
Silerdi körböy çirkin can
Kanetip ölböy toktoldu.
Aylanayın eki şer
Ketmenden cerdi oygula,
Köp bozdotpoy babañdı
Oyup körgö koygula.
Ölsöm emi arman cok,
Manastan beri tük ölböy,
Ubara kıldı düynö bok.
Esten tanıp kirkirep,
Akıldan tanıp kan ıylap,
Şay koldogon Külçoro
Abasın körüp al ıylap,
Esten ketti er Bakay
Artıkça ıylayt Külçoro
Kabılan Bakay kan abam,
Caş çagında suusar börk,
Kimder ılgap kiybegen.
Kan Bakaydı körgöndö,
Kalıñ kapır dürbögön.
Kara algır ele cem cegen,
Kartayıp Kuday alıptır,
Kaar-kasapka uçurap,

Sevinçten kor oldu.
Kocamışken han amcan,
Sizi görmeden ah bu can
Nasıl da ölmeden durdu.
Kurban olayım, iki arslan,
Ketmenle yeri oyun,
Çok bozlatmadan atanızı,
Oyup mezara koyun.
Ölsem artık ukdem yok,
Manas'tan beri hiç ölmeden
Süründürdü beni değersiz dünya.»
Kendinden geçip hırıldayıp,
Aklı gidip, han ağlayıp,
Pîrlerin koruduğu Külçoro
Amcasını görüp o ağlayıp,
Kendinden geçti er Bakay,
Külçoro büsbütün ağlar:
«Kaplan Bakay han amcam,
Genç çağında samur börkü
Kimler seçip giymedi ki.
Han Bakay'ı görünce
Yoğun kâfir telaşa düşerdi.
Av görmüş kara doğandı,
Kocayınca Tanrı gücünü almış,
Kahra kasaba uğrayıp,

Kan abam bolboy kalıptır.
Eren ele, kan ele,
Bek çıkkan Kadır tün ele,
Belgilüü şerdin biri ele.
Şer kartayıp tanıptır,
Serüündüü cerge colugup,
Kayran Bakay şer abam,
Kalk başkargan er abam,
Çıçkanga cetpey kalıptır,
Çın düynödön tanıptır.
Çın ölçü cakın cerine,
Çın ele abam barıptır.
Köp düynö kenen çagında,

Han amcam olmaz olmuş.
Erendi, handı,
Sağlam doğmuş Kadir gecesiydi,
Belli arslanların biriydi.
Arslan kocayıp bitkin düşmüş,
Serin yazıya kavuşup,
Aziz Bakay arslan amcam,
Halk yöneten er amcam,
Sıçan kadar gücü kalmamış,
Öbür dünyaya yüz tutmuş.
Gerçek ölümün yakın yerine
Gerçekten amcam varmış.
Bolluk dünya genişken çağda,

Kök cal atam er Manas
Köy kıraandar barında,
Mında Bakay ölböptür,
Alar çuulap kömböptür.
Andan kalgan şer abam,
Kapkaluu Beecin Kara şaar
Kamagandan ölböptür.
Kalday toonun şiberi
Sabagandan ölböptür.
Altın cüktöp, kız üptöp,
Talaganda ölböptür.
Kayra kelbes çın caydı,
Kayran kişi körbödü.
Kara bolot, sır nayza,
Eelegende bir ölböy,
Ay-aalamdı buy kılıp
Cöölögöndö ölböptür.
Kayrandın kara közü abam,
Kak zaadanın özü abam.
Sanday çıkkan carıştan,
Ataktuu saygan sayıştan,
Adamdan kaydan kalışkan.
Sözü şeker, kebi altın,
Taalayluu abam daanışman.
Baatır bolup şer bolduñ,
Bar düynöñdön ayrılgan,
Baldar ay dep kaygırgan,

Baarıdan bakır sen bolduñ
Kankoruñdun barında,
Sarı kaykañ beldi alıp,
Sandagan kakan eldi alıp,
Bolotton nayza aştagan,
Ilektep tümön kol çıksa
Bir adamday baştagan.
Karañgı tündö köz tapkan,
Kaarluu cerde söz tapkan.
Carga aydasa cañılbas,
Caralgan adam uulunan

Bozkurt atam er Manas,
Nice şahbazlar varken,
O günlerde Bakay ölmemiş,
Onlar ağlaşıp gömmemişler.
Onlardan kalan arslan amcam,
Kapılı Beecin Kara şehri
Kuşatıldığında ölmemiş.
Kalday dağının çayırında
Dövüldüğünde ölmemiş.
Altın yükleyip, kız derleyip
Yağmalandığında ölmemiş.
Geri dönülmez gerçek yurdu
Aziz kişi görmedi.
Kara çelik, sırlı mızrak
Kuşanıldığında bir ölmeden,
Ay-âlemi kasıp kavurup
Çiğneyip geçtiğinde ölmemiş.
Azizin kara gözü amcam,
Has soylunun özü amcam.
Sayılı çıkılan yarıştan,
Ünlü mızrak dövüşünden,
İnsandan geri mi kalmıştı.
Sözü şeker, lafı altın,
Talihli amcam, bilge kişi.
Bahadır olup arslan oldun,
Tüm varından ayrılan,
«Ah çocuklar» diye dertlenen,

Hepsinden yoksul sen oldun.
Hunharın varken,
Sarı yayvan geçidi alıp,
Sayısız Hakan halkını alıp,
Çelikten mızrak uçlayan,
Sel gibi tümen asker çıksa,
Bir tek adam gibi yöneten,
Karanlık gecede göz bulan,
Kahırlı yerde söz bulan,
Uçuruma sürseler şaşmaz,
Yaratılmış âdemoğlundan

30890	Abakem sendey tabılbas.	*Amcacığım, senin gibisi bulunmaz.*
	Basıp coogo kol salgan,	*Yürüyüp düşmana el atan*
	Bala arstan men elem.	*Yavru arslan bendim,*
	Baylanıp kalsa bak açkan,	*Bağlanıp kalsam baht açan,*
	Danaker sebep sen eleñ.	*Aracı, derman sendin.*
	Kayguulga çıksa kamıkpas,	*Keşfe çıksa tasalanmaz,*
	Duşmanga kılça mal çıkpas,	*Düşmana kıl kadar mal kaptırmaz,*
	Cadaal sözgö tañılbas,	*Zehirli söze bağlanmaz,*
	Karañgıda karsaktın	*Karanlıkta bozkır tilkisinin*
	Izin salsa cañılbas.	*İzine düşse şaşmaz,*
30900	Kaygırıp ıylap bozdosok,	*Kaygılanıp ağlayıp bozlasak,*
	Kan abam sendey tabılbas.	*Han amcam, senin gibisi bulunmaz.*
	Özöndüü çınar teregim,	*Vadili çınar kavağım,*
	Canga ölçölüü keregim,	*Cana denk gereğim,*
	Ötkön ata-babadan	*Geçmiş ata babalardan*
	Muraga kalgan belegim.	*Mirasa kalan armağanım.*
	Cel tiybes tüptüü çınarım,	*Yel değmez köklü çınarım,*
	Kabılgandı kaysagan,	*Karşılaşanı çiğneyen*
	Kara kaşka tınarım.	*Kara sakar şahbazım.*
	Cetik aba canıbız,	*Yetkin aba, canımız,*
30910	Köp kırgız cügün cüktögön,	*Çok Kırgız'ın yükünü yüklenen*
	Kızıl kuyruk arıbız.	*Kızıl kuyruklu nerimiz.*
	Baatır Bakay bababız,	*Bahadır Bakay atamız,*
	Kayra kelbes dünüyöñ	*Geri gelmez dünyandan*
	Körörüñdö keziktiñ.	*Göçeceğin demde kavuştun.*
	Kas acal cetip düynödön,	*Hasım ecel yetip dünyadan,*
	Ölörüñdö keziktiñ.	*Öleceğin demde rast geldin.*
	Kuu kırsık adam torogon,	*Sinsi kaza insanı ağa düşürür,*
	Kırsık kırkı kaptasa,	*Kaza belanın kırkı birden basarsa,*
	Kim uşunday bolbogon.	*Kim böyle olmamış ki.*
30920	Çınar çirip bakta öskön,	*Bağda büyüyen çınar çürümüş,*
	Kandar mingen takka ötkön.	*Tahta binen hanlar da göçmüş.*
	Askar too kulap, bel da ötkön,	*Yüce dağ devrilip, bel de geçmiş,*
	Arstan Manas, Almambet	*Arslan Manas, Almambet,*
	Ayköl kökcal şer da ötkön.	*Ayköl bozkurt arslan da göçmüş.*
	Maanilüü eçen kep ötüp,	*Anlamlı nice söz geçip,*
	Bu düynö beker aldamçı	*Bu dünya boş bir aldatıcı,*

	Telegey ötüp, teñ da ötkön.	*Dört başı mamur da geçmiş, denk de göçmüş.*
	Tegiz Bakay kanzaada	*Yetkin Bakay hanzade,*
	Oylonsok mınça şer da ötkön.	*Düşünsek bunca arslan da göçmüş.*
30930	Bügün körgön erteñ cok,	*Bugün görülen yarın yok,*
	Añtarıp serpip ötüügö,	*Altüst edip savurup geçmeye,*
	Tüpkö bir kün cetüügö,	*Dibe bir gün ermeye,*
	Tirüüçülük carık kün	*Dirilik denen aydın gün*
	Bu baştan bir kün ketüügö,	*Bu baştan bir gün gitmeye yazgılı,*
	Araanday oozdu kara cer,	*Kocaman ağızlı kara yer*
	Koltuguna katuuda.	*Koltuğuna saklamada.*
	Talkandan beter tartılıp,	*Talkandan beter çekilip,*
	Kara cer mayda tartuuda.	*Kara yer ufak öğütmede.*
	Kalk atası zor Bakay,	*Halk atası ulu Bakay,*
30940	Çukul kılgan bababız,	*Eceli yaklaşmış atamız,*
	Cer aldında catuuga,	*Yer altında yatmaya.*
	Ceti alışka col bergen,	*Yedi kola yol veren,*
	Cetkileñ canga kol bergen,	*Yetkin cana el veren,*
	Cetik Bakay bababız,	*Yetkin Bakay atamız,*
	Cer boluptur karañı.	*Yerle bir olmuş, bakınız,*
	Cutuuçu Kara ceriñe	*Yutucu kara yerinle*
	Teñ boluptur karañız.	*Denk olmuş, bakınız.*
	Bul uşunday bolgon soñ,	*Bu böyle olduktan sonra,*
	Kim uşunday bolbosun.	*Kim böyle olmasın ki.*
30950	Booruñuzda kara cer,	*Bağrınızda, kara yer,*
	Kanday candı sorbosun.	*Hangi canı emmezsiniz.*
	Bulut minip, muz bürkkön,	*Buluta binip buz püskürten*
	Buudan ele, şer ele.	*Küheylandı, arslandı,*
	Bu düynödö caralgan,	*Bu dünyada yaratılmış*
	Buudan Bakay er ele.	*Küheylan Bakay erdi.*
	Tüp oopasız kuu calgan,	*Temelden vefasız sinsi yalan,*
	Botom tügötöt tura degele.	*Kuzum, tüketir işte hepten.»*
	Bakay kan körüp Külçoro,	*Bakay han'ı görüp Külçoro,*
	Kadırın bilgen kan ıylap,	*Kadrini bildiğinden kanlı yaş döküp,*
30960	Kartayganda Kanıkey –	*Kocamışken Kanıkey,*
	Kalk enesi al ıylap,	*Halk anası, o ağlayıp,*
	Degele kalayıktın baarı ıylap...	*Hepten ahalinin tümü ağlayıp...*
	Kabırga sööktör sögülüp,	*Kaburga kemikler sökülüp,*

Köñüldör saylap bölünüp,
Kızıtalak kuu ölüm,
Közgö çukul körünüp.
Kün böksörüp ay ötüp,
Candap cürgön eken – dep,
Caza berip kuu düynö,
Aldap cürgön eken – dep.
Asman da ıylap, kök da ıylap,
Altaylık beken çöp da ıylap.
Kaygı kaçıp coşulup,
Tentigen muñdar koşulup,
Kelgen ceri oşo cer.
Kabaktın baarı açılıp,
Kapa saylap çaçılıp,
Köñüldör carık açılıp,
Köp küyüt saylap çaçılıp,
Tilegi tegiz kabılıp,
Tiktegender tabılıp,
Öçkön küyüp, can cırgap,
Ölgön tirilip, curt çuulap,
Kelgen ceri oşo cer.
Kaalaşkanın koluna,
Bergen ceri oşo cer.
Örtkö örttönüp zar bolup,
Müşküldü dalay körüşüp,
A müşküldör cogolup,
Abıdan işi oñolup,
Ata-bala körüşüp,
Kelgen ceri oşo cer.
Irısı köldöy cönödü,
Bala Seytek er çıgıp,
Babañ Bakay karını
Çılk kazıga bölödü.
Ebep-sebep darıdan,
Eçen katar berdi ele,

Akıl ketip es ketip,
Ansayın Bakay tömöndöp,
Ölö turgan boldu emi.

Gönüller sızlayıp bölünüp,
Kahrolası sinsi ölüm
Göze yakın görünüp,
Gün eksilip, ay geçip,
«Yanı sıra dolaşırmış» diye,
«Yanılta yanılta sinsi dünya
Aldatıp durурmuş» diye.
Gök de ağlayıp, sema da ağlayıp,
Altaylı mıdır, ot da ağlayıp,
Kaygı dağılıp coşarak,
Avare dertliler kavuşup,
Geldikleri yer işte o yer.
Çatık kaşlar hep açılıp,
Keder sızlayıp dağılıp,
Gönüller aydınlanıp açılıp,
Çok dert sızım sızım dağılıp,
Dileği tümüyle kabul olup,
Gözlenenler bulunup,
Sönen yanıp, can şen olup,
Ölen dirilip, yurt çağrışıp,
Geldikleri yer işte o yer.
Dilediklerini eline
Verdiği yer işte o yer.
Yangında yanıp zar olup,
Zorluğu epey görüşüp,
O zorluklar yok olup,
İyiden iyiye işi düzelip,
Ata ile evlat görüşüp,
Geldikleri yer işte o yer.
Kısmeti göl gibi yürüdü,
Çocuk Seytek er çıkıp,
Atan ihtiyar Bakay'ı
Halis kazıya beledi.
Derde derman ilaçtan
Nice kereler verdiydi,

Akıl gidip, us gidip,
Gitgide Bakay çöküp,
Artık ölecek hale geldi.

Kayrılgısız çın caydı,
Körö turgan boldu ele.

Baarısı aman-esen Külçoro, Seytek,
Kanıkey, Ayçürök, argın kırgız-
ga Seytekti han kötörüp, cırgap kaldı.
Oşentip, cırgap turgan kezin-
de Semetey menen emçekteş bolup
kalgan Kara döö – Kutu biydin uulu:
«Cogolup ketken Semeteydi tirüü eken»
– dep aytıp kelgeni.
«Koy-ay, cogolup ketken, ölüp kalgan
kişi kaydan tabılsın» – dep
Külçoro işenbeyt. «O botom, oşo sayışıp
turgan cerinde men da bar
elem», tuu karmagan bala elem.
Semeteydi kalp ele Kıyaz saydı deysiñer,
cöö tuman tüşüp kün da tün, tün da kün
bolup Ak şumkar menen, Ak
taygan menen, ak olpogu menen, cay-
caragı menen cogolup ketti ele.
Kaçan Semetey öldü ele. Kaçan
Semeteydi tereñ kazıp tepkilep kaçan
kömdük ele. Karada kanı, kumda izi cok
cogoldu ele. Men Semeteydi
kördüm. Taybuuruldu minip, Ak
şumkardı alıp, Ak buurulun minip, Ak
tayganın eerçitip, Ak kelteni asınıp, Ak
olpogun kiyip, Kayıpçı-
nın kara üñkürünö kirip, ar bir cumada
körüp cürömün, – dep ayta berdi
Kara döö.

Dönüşü olmayan gerçek yurdu
Görecek hale gelmişti.

Hepsi sağ esendi; Külçoro, Seytek, Kanıkey,
Ayçürök, Argın ile Kırgız
halkına Seytek'i han kaldırıp murada
erdiler. Böylece sefa sürüp durduk-
ları sırada, Semetey ile süt kardeş olan
Kara Döö – Kutu Biy'in oğlu –
«Yitip giden Semetey sağmış» diye söyleyip
geldi.
«Bırak canım, yitip gitmiş, ölüp kalmış kişi
nereden bulunsun» diye
Külçoro inanmaz. «Ey kuzum, o
mızraklaştıkları yerde ben de var-
dım, tuğ tutan çocuktum. Semetey'i Kıyaz
mızrakladı diye boşuna söylersiniz;
yürüyen sis çöküp gündüz gece, gece gündüz
olup Ak sungurla, Ak
tazıyla, ak zırhıyla, tüm silah donanımıyla
yitip gitmişti.
Semetey ne zaman öldü ki? Semetey'i derin
kazıp çiğneyip ne zaman
gömdük ki? Karada kanı, kumda izi yok,
yitip gitmişti. Ben Semetey'i
gördüm. Taybuurul'a binip, Ak sunguru
alıp, Ak buuruluna binip, Ak
tazısını peşine takıp, Ak kelteyi kuşanıp, Ak
zırhını giyip, Kayıpçı'-
nın kara mağarasına girip, her hafta görüp
duruyorum» diye söyleyip durdu
Kara Döö.

SEYTEK MENEN KÜLÇORONUN ÇIRI

SEYTEK İLE KÜLÇORO'NUN ÇEKİŞMESİ

Бир күнү келди дагы: – Сен Аyçүрөктү нege albaysiñ? – dep Külçorogo

aytip turgani.

Kalayık bar kalkıñar,
Alban türlüü alpıñar,
Kara sakal, ak sakal,
Boz bala, caş balalar.
Kara murut, ker murut,
Kalayıktar kalkıñar,
Kança bir kıyın alpıñar,
Ay tömöndöp, kün ötüp,
Bu calgan ötör minetip,
Kalayık uk, kanıñ uk,
Kalıñ curtum baarıñ uk!

Бир гүн yине geldi: – Sen Ayçürök'ü neden almiyorsun? – diye Külçoro'ya

söyleyip durdu.

Ey ahali, var olan halkınız,
Türlü türlü alplarınız,
Kara sakallı, ak sakallı,
Delikanlılar, genç çocuklar,
Kara bıyıklı, kumral bıyıklı,
Ey ahaliler, ey halkım,
Nice yaman alplarınız,
Ay alçalıp, gün geçip,
Bu yalan dünya böylece geçer,
Ahali duy, hanın duysun,
Kalabalık yurdum, hepiniz duyun!

Üçüncü cildin sonu.

Dördüncü cilt, kara mağaradaki bozkurt ve Sarıbay'ın gölgesiyle sürer.

Dünyanın en uzun destanı Manas, yirminci yüzyılın Homeros'u sayılan Sayakbay Karalaev'in dilinden 500.553 mısra olarak yazıya geçirildi. Bu dizi, üçlemenin üçüncü ve son parçası olan «Seytek» destanını Kırgızca Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyor.

Üçüncü cilt, pınar başında tosunlara sürüklenen cariye Kanıkey'in kavuşma gözyaşlarından Talas'a dönen göçe; Kançoro'nun zorbalığıyla yüzleşmeden ak hançerin öcüne ve Seytek'in han kaldırılışına uzanır.

SEYTEK • KARALAEV VARYANTI • CİLT III

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI · CİLT III

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI

KIRGIZCA LATİN YAZIMI · TÜRKÇE EDEBİ ÇEVİRİ

CİLT IV · KARA MAĞARADAKI BOZKURT

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI

Kırgızca Latin yazımı ve Türkçe edebî çevirisiyle
karşılıklı iki sütun hâlinde

CİLT IV

Bölüm 1 · Kara Mağaradaki Bozkurt
Bölüm 2 · Ana Sütüyle Çözülen Tılsım
Bölüm 3 · Deccal'ın Kara Gözü: Sarıbay

Bu kitaptaki metin, telif korumasına tabi olmayan halk edebiyatı (folklor) niteliğindeki destan mısralarından ibarettir.

Kaynak baskı: «Сейтек» эпосу — Саякбай Каралаевдин айтымында. «Turar» Yayınevi, Bişkek (haz. A. Jaynakova; genel red. A. Akmataliev). Kaynak baskının telifli editoryal katmanları — ön söz ve son söz, bilimsel açıklamalar, sözlük bölümü ve Theodor Herzen'in illüstrasyonları — bu yayına alınmamıştır.

Kırgızca Latin transliterasyonu, Türkçe edebî çeviri, ön söz, bölüm özetleri, kapak ve iç tasarım bu yayın için özgün olarak üretilmiştir. © Gazâ'nın Neferi, 2026. Kaynak gösterimi, folklor eserlerinin kullanımına ilişkin dürüst uygulama gereğince yapılmıştır.

Bu cilt, üçlemenin yaklaşık 90.000 mısralık «Seytek» bölümünün 31.029–41.388 mısralarını kapsar.

ÖN SÖZ

Semetey sır oldu; ama soy tükenmedi. Düşman otağında, ustura gölgesinde doğan bir çocuk, üçlemenin son sözünü söylemek için büyüdü: Seytek. «Seytek», öksüzlüğün, sabrın ve geri alınan yurdun destanıdır; Manas'ın ocağına üçüncü kez düşen közün yeniden aleve dönüşüdür.

Sayakbay Karalaev'in dilinden yazıya geçirilen bu varyantta hikâye, Kıyaz'ın elindeki tutsak Ayçürök'ün doğurduğu bebeğin ölümden kıl payı kurtuluşuyla açılır. Kürek kemikleri oyulmuş Külçoro'nun kulluk yılları, on üç yaşında soyunu öğrenen Seytek'in ilk öcü, Kanıkey ile Bakay'ın gözyaşıyla ödenen bedeli, kara mağarada büyülenmiş Semetey'in dile gelişi ve Celmoguz oğlu Sarıbay'a karşı verilen son büyük savaş — hepsi, dişi arslan Kuyalı'nın mızrağıyla taçlanan bir kurtuluşa doğru akar.

Bu dizide Karalaev varyantının «Seytek» bölümünü, Kırgızca aslının Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyoruz. Transliterasyonda Türk okurunun gözüne yatkın bir yazım benimsendi; çeviride ise mısra bütünlüğü korunarak destanın epik sesi Türkçede yeniden kuruldu. Her bölümün başında iki paragraflık bir özet ve okuru bekleyen olayları toplayan kısa bilgi kutuları yer alıyor.

Ata göçtü, oğul kaldı; söz sustu, destan kaldı.

Gazâ'nın Neferi
Antalya, 2026

KİTABIN PLANI

1	Kara Mağaradaki Bozkurt	Cilt IV — bu ciltte
2	Ana Sütüyle Çözülen Tılsım	Cilt IV — bu ciltte
3	Deccal'ın Kara Gözü: Sarıbay	Cilt IV — bu ciltte

BİRİNCİ BÖLÜM

Kara Mağaradaki Bozkurt

Talas'ta genç Seytek, dul kalan anası Ayçürök'ü töre gereği Külçoro'nun almasını ister; ancak Külçoro "yengem anam gibiydi" diyerek bu teklifi şiddetle reddeder ve kendi soyunu, Kanıkey'in sütüyle Semetey'e kardeş kılınışını anlatarak konuyu kapatır. Tam bu sırada destanın kaderi döner: Kutubiy oğlu Kara dev, aylar süren bir av yolculuğunda Orolmo sırtlarında, on üç yıl önce savaş meydanından iz bırakmadan kaybolan Semetey'i görür — bozkurt, Taybuurul'a binmiş, kolunda Ak sungur, peşinde Ak tazı, sırtında Akkelte ile dolaşmaktadır. Ne var ki sihirbazların bağladığı han sağır ve dilsizdir; Kara dev'in yalvarışlarına aldırmadan Kayıpçı'nın kara mağarasına girip kaybolur.

Mağara kapısını günlerce topuzla döven Kara dev, çaresiz kalınca Talas'a dörtnala varıp "Bozkurt ölmemiş, sağmış!" müjdesini ulaştırır. Ayçürök hazineyi açıp altın saçar; Külçoro, Semetey'in Cılgındı boğazındaki sisli savaşta, Kançoro'nun ihanetinin gölgesinde nasıl yittiğini — ne ceset ne kan ne kemik bulunduğunu — bir kez daha anlatır. Külçoro ile Kara dev, Ala-Sök gölünün sırtındaki mağaraya varıp pusuya yatarlar; heybetle yaklaşan Semetey'i yakaladıklarında karşılarındaki, "diri desen ölü gibi, ölü desen diri gibi" bir handır. Bölüm, Külçoro'nun bu suskun arslana yönelttiği öfkeli, yürek dağlayan sitem destanıyla kapanır: ya konuşacaktır, ya da kendi elleriyle törenle gömülecektir.

KÜNYE — KEY FACTS

- Seytek, töre gereği Ayçürök'ü Külçoro'nun almasını önerir; Külçoro "yengem anam gibiydi" diyerek reddeder.
- Kutubiy oğlu Kara dev, on üç yıldır kayıp olan Semetey'i Orolmo/Belek sırtlarında Taybuurul'a binmiş halde görür.
- Semetey büyülüdür: sihirbazlar gözünü bağlamış, kulağını sağır, dilini dilsiz kılmış; insanlardan kaçıp Kayıpçı'nın kara mağarasına sığınır.
- Kara dev mağarayı altı yedi gün topuzla döver, açamayınca Talas'a müjdeye koşar; Ayçürök sevinçten hazine altınlarını yoksullara saçar.
- Semetey'in kayboluşu Cediger'le dokuz aylık savaşta, Cılgındı dar boğazındaki on dört günlük siste, Kançoro'nun ihanetiyle örtüşmüştür.
- Külçoro ile Kara dev mağarada pusu kurup Semetey'i yakalar; Külçoro suskun hana uzun bir sitem söylevi çeker: konuş, yoksa seni kendi elimle gömerim.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Belgilüü Bakay babañız,	*Namlı Bakay atanız,*
Cogolgon coktor tabılgan,	*Yitip giden kayıplar bulundu,*
Abiyirdin baarı cabılgan,	*Yüz karası hep örtüldü,*
Munu taştay salıñız,	*Bırakın bunu bir yana,*
Mından kabar alıñız:	*Şundan haber alın siz:*
Kök cal atañ cogolup,	*Boz yeleli atan yitip,*
Korduk-zardık kün körüp,	*Horluk zillet gün görüp,*
Konuşka kirip oñolduk,	*Yurda girip onulduk,*
Ermelep cürüp er bolduk,	*Gezip tozup er olduk,*
Köy duşmanga teñ bolduk.	*Nice düşmana denk olduk.*
Taştı buzup köç aldık,	*Taşı söküp göç aldık,*
Talkandaşıp öç aldık,	*Kırışarak öç aldık,*
Talastı çaldık çep aldık,	*Talas'ı vurduk, kale aldık,*
Taamay duşman er Kıyaz	*Baş düşmanımız er Kıyaz,*
Kançorodon kek aldık.	*Kançoro'dan öç aldık.*
Konuşka Talas cerdi aldık,	*Yurt diye Talas yerin aldık,*
Üyürlüü maral altın tak	*Sürülü maral, altın taht,*
El küzdögön beldi aldık.	*Elin güzlediği beli aldık.*
Atadan kalgan muraapı,	*Atadan kalma mirası,*
Argın kırgız eldi aldık.	*Argın Kırgız eli aldık.*
Köñül çalkıp cay bolduk,	*Gönül coşup şen olduk,*
Köp adamdan bar bolduk.	*Çok adamla var olduk.*
Ordo kütüp han bolduk,	*Orda kurup han olduk,*
Bir oy oylooçu can bolduk.	*Bir düşünen can olduk.*
Kurup cürüp zor bolduk,	*Perişan gezip zorlu olduk,*
Tentip cürüp çoñoyduk.	*Sürünüp gezip büyüdük.*
Ereşen tartıp er bolduk,	*Erginleşip er olduk,*
Er uulu menen teñ bolduk.	*Er oğluyla denk olduk.*
Kor bolup Talas cerdi aldık,	*Hor olup Talas yerini aldık,*
Muraaga kırgız eldi aldık.	*Mirasa Kırgız eli aldık.*
Atam dasıñ agasıñ,	*Babam dengisin, ağamsın,*
Atamdan artık babamsıñ.	*Babamdan üstün atamsın.*
Uyat bolor muñuñuz,	*Ayıp olur bu hâliniz,*
Abake kepten uguñuz,	*Abake, sözü dinleyin,*
Beren atam cogolso,	*Yiğit babam yitmişse,*
Ceñeni kayniñ albaybı.	*Yengeyi kayın almaz mı?*

	Keñeş aytkan kebime,	*Öğüt verdiğim sözüme,*
	Könböysüñbü can aga,	*Uymaz mısın, can ağa?*
	Açuu duşman, akıl dos,	*Öfke düşman, akıl dost,*
	Akıl sözgö akıl koş,	*Akıl söze akıl kat,*
31070	Atanı Kuday albaybı,	*Babayı Tanrı almaz mı,*
	Artınan tukum kalbaybı,	*Ardından soyu kalmaz mı,*
	Ceñesin kayni albaybı?	*Yengesini kayın almaz mı?*
	Kıyalı tentek anıñız,	*Huyu delişmen o hanım,*
	Menin enem Ayçürök	*Benim anam Ayçürök,*
	Ayçüröktü alıñız.	*Ayçürök'ü alınız.*
	Ayköl abañ er çirkin	*Ay gönüllü aba, er yiğit,*
	Ata bolup kalıñız.	*Bana ata olup kalınız.*
	Karaganda kardım tok,	*Sana baktıkça karnım tok,*
	Kölökö kılsam köönüm tok.	*Gölge edinsem gönlüm tok.*
31080	Astıga salsam ak colum,	*Önüme katsam ak yolum,*
	Aydap cürsö san kolum,	*Sürüp gitse sayısız kolum,*
	Mañdayga çıksa baraanım,	*Karşıma çıksa heybetim,*
	Karaldı kılgan karaanım.	*Güvenip durduğum karaltım.*
	Mederimsiñ, belimsiñ,	*Medarımsın, belimsin,*
	Berekelüü şerimsiñ,	*Bereketli arslanımsın,*
	Közümdü açıp körgönsüñ,	*Gözümü açınca görmüşsün,*
	Ooz açkanda öpkönsüñ.	*Ağız açınca öpmüşsün.*
	Ar sonundap bakkansıñ,	*Her güzellikle beslemişsin,*
	Adamdan artık saktadıñ.	*İnsandan üstün sakladın.*
31090	Akırek özüñ salıñız,	*Sonunda kendiniz girişin,*
	Ayçüröktü alıñız.	*Ayçürök'ü alınız.*
	Armanım cok Kudayga	*Tanrı'ya arzum kalmaz hiç,*
	Ata bolup kalıñız.	*Ata olup kalınız.*
	Baatırdırsıñ, şerdirsiñ,	*Bahadırsın, şirsin sen,*
	Aalamdan artık erdirsiñ,	*Âlemden üstün ersin sen,*
	Kalgan cesir-cetimdi	*Kalan dul ile yetimi,*
	Kütüp alçu sendirsiñ.	*Kollayıp bakan sensin sen.*
	Karaldı kılgan kanatsıñ,	*Dayanak kıldığım kanatsın,*
	Bel baylaçu belimsiñ,	*Bel bağladığım belimsin,*
31100	Bekip catkan cerimsiñ.	*Sığınıp yattığım yerimsin.*
	Karaldı kılgan batamsıñ,	*Dayanak kıldığım duamsın,*
	Karmap cürör atamsıñ.	*Tutunup gittiğim atamsın.*
	Eş tutuuçu tuugan cok,	*Eş tutacak kardeş yok,*

Özüñdön bölök tuugan cok.
Kaz aylanbas zoo bolgun,
Karalduu meder too bolgun.
Aytkan tildi alıñız,
Cetimge közdü salıñız.
Kas acal cetip kün bütsö,
Kan abası ölböybü,
Kalsın cerge katılıp,
Tirüü can künün körböybü.
Kalganga közün salbaybı,
Ceñesin kayni albaybı?
Aytkanım akıl bilip al,
Karaldı bolgon çoñ muraa –
Kıraanım abam tilimdi al.
Azarıñdı salbasañ,
Ayçürök ceñeñ albasañ,
Turgandan cetim Seytekti,
Bala kılıp salbasañ,
Keñ Talastan köçömün,
Tuugandıktan ketemin.

Senden başka kardeş yok.
Kaz dönmez yalçın kaya ol,
Dayanılır medar dağ ol.
Denen sözü tutunuz,
Yetime bir göz koyunuz.
Hain ecel erip gün bitse,
Han abası ölmez mi,
Kalsın yere gömülüp,
Diri can gününü görmez mi?
Kalana göz koymaz mı,
Yengesini kayın almaz mı?
Dediğimi akıl bil,
Dayanak olan büyük miras —
Kıranım abam, sözümü al.
Emeğini esirgemezsen,
Ayçürök yengeni almazsan,
Şu duran yetim Seytek'i,
Evlat edinip almazsan,
Geniş Talas'tan göçerim,
Kardeşlikten geçerim.

Menin enekem salbar men tartuu,
Tuugan bolup netemin.
Oluyadır şerdirsiñ,
Adamdan artık kaalagan
Külüstön abam sendirsiñ.
Arışıñ arbın uulu eleñ,
Şerdigiñ artık kan eleñ,
Bir cesir katın caş baldar,
Tilin alçuu can eleñ.
Aytkanım altın bilip al,
Asıl abam tilimdi al.
Toygo tokson mal soyup,
Bu düynönü keñ koyup,
Alptı, kalktı bet kılıp,
Ala toodoy et kılıp,
Akılman tapkıs oy kılıp,
Aalam curtka toy kılıp,
Akılı cetik alp cıynap,

Anam sahipsiz dul olur, ben armağan,
Kardeş olup nideyim?
Evliyasın, şirsin sen,
İnsandan üstün istenen,
Külüstön abam sensin sen.
Adımı bol bir yiğittin,
Şirliği üstün handın sen,
Bir dul kadın, körpe çocuklar,
Sözünü dinler candın sen.
Dediğimi altın bil,
Asil abam, sözümü al.
Toya doksan mal kesip,
Bu dünyayı geniş tutup,
Alpı, halkı toplayıp,
Ala dağ gibi et yığıp,
Akıl ermez oyun kurup,
Âlem yurda toy kılıp,
Aklı yetkin alp toplayıp,

	Alban türlüü kan cıynap,	*Türlü türlü han toplayıp,*
	Aşkere toy kılalı,	*Görkemli bir toy kılalım,*
	Alıskını dürbötüp,	*Iraktakini ayaklandırıp,*
	Cakınını büldürüp,	*Yakındakini talan edip,*
	Kızıgına kıyratıp,	*Şenliğiyle kırıp geçirip,*
	Kıyla candı küldürüp.	*Nice canı güldürüp.*
	Cılkıdan miñden tay soyup,	*Yılkıdan binden tay kesip,*
	Bar düynönü teñ koyup,	*Varı yoğu denk koyup,*
31150	Kalıska tartıp tuugandı,	*Soyu sopu tanık kılıp,*
	Kalıktı koyboy cıyalı.	*Halkı komadan toplayalım.*
	Çürökkö ike kıyalı,	*Çürök'e nikâh kıyalım,*
	Akıl sözgö barıñız,	*Akıl söze varınız,*
	Ayçüröktü alıñız.	*Ayçürök'ü alınız.*
	Akıl sözgö barbasañ,	*Akıl söze varmazsan,*
	Ayçüröktü albasañ,	*Ayçürök'ü almazsan,*
	Uyat bolot munuñuz,	*Ayıp olur bu işiniz,*
	Bul aytkan kepke turuñuz.	*Bu denen söze durunuz.*
	Aytılgan tildi alıñız,	*Söylenen sözü alınız,*
31160	Aydagan colgo basıñız,	*Gösterilen yola basınız,*
	Albasa dep künülör,	*Almasın diye kıskançlar,*
	Körö albas tuugan kasıñız.	*Çekemeyen akraba hasmınız.*
	Çındap baatır tilimdi al,	*Gerçekten bahadır, sözümü al,*
	Celigip ketseñ cesiriñ,	*Coşarsan işte dulun,*
	Koroolоş konsoñ öz ayılıñ,	*Yan yana konsan öz köyün,*
	Kozgolup kirse öz zayıbıñ,	*Kımıldayıp girse öz eşin,*
	Oruntuktuu akılıñ,	*Yerli yerinde aklın,*
	Aşkere Çürök katınıñ.	*Apaçık Çürök kadının.*
	Akıl bolor munuñuz,	*Akıl olur bu işiniz,*
31170	Ubadaga turuñuz.	*Vaade durunuz.*
	Cesirge közdü salıñız,	*Dula bir göz koyunuz,*
	Şorluu enem dolunu,	*Kara bahtlı deli anamı,*
	Zayıp kılıp alıñız.	*Eş edinip alınız.*
	Kaygı salbas özümö,	*Bana kaygı salmaz o,*
	Ayçürök candan uul tuulsa,	*Ayçürök candan oğul doğsa,*
	Kanat bolor özümö,	*Kanat olur kendime,*
	Bul kezekte er aba,	*Bu demde, er aba,*
	Karmap miner buudan cok,	*Tutup binecek küheylan yok,*
	Kara kılçu tuugan cok.	*Dayanak kılacak akraba yok.*

Kaşınarga calım cok,
Karaldı kılçu dagı cok.
Şıypanarga kuyruk cok,
Kulanga katar turamın.
Basarıma but da cok
Cılanga çalış turamın» –
Dep oşentip er Seytek
Şay koldogon erenge,
Tüp arslan berenge
Türdüü söz aytıp turganı.
Içi örttönüp çok bolup,
Tursun kantip toktolup.
Tüü-tüü Seytek ne deysiñ,
Er Külçoro munu aytat,
Ölüm ortok kepti aytat:
«Tüü-tüü Seytek ne deysiñ,
Bul kebiñdi kim uksun,
Köz baylagan tün uksun.
Tüpsüz kara suu uksun,
Aygaylagan çuu uksun,
Kök munarık bel uksun,
Töbösü bütöö kök uksun,
Töşü tüktüü cer uksun,
Uşundan bölök kim uksun.

Kaşınacak yelem yok,
Güvenecek kimse dahi yok.
Sallayacak kuyruk yok,
Kulan ile denk dururum.
Basmaya ayak da yok,
Yılana benzer dururum» –
Deyip böylece er Seytek,
Pir kollayan erene,
Soy arslan berene,
Türlü sözler söyleyip durdu.
İçi tutuşup kor olup,
Nasıl dursun sakinleşip?
Tüh tüh Seytek, ne dersin!
Er Külçoro bunu der,
Ölümüne ortak sözü der:
«Tüh tüh Seytek, ne dersin,
Bu sözünü kim duysun,
Göz bağlayan gece duysun.
Dipsiz kara su duysun,
Haykıran gürültü duysun,
Mavi puslu bel duysun,
Tepesi kapalı gök duysun,
Bağrı tüylü yer duysun,
Bundan başka kim duysun?

Keçe beren atam Almambet,
Arkı atabız Çılaba,
Çılaba kandın çın uulu,
Çın Alooke Aziz kan,
Aziz kandan Almambet,
Özöndü örttöp may kılıp,
Öz atasın cay kılıp,
Kan talaşıp kagışıp,
Kayratı menen çabışıp,
Köñülü kalıp Kakandan,
Köçkön eken Talaska.
Kelip çoro boluptur,
Cakıptın uulu Manaska.
Kıylaluu kıyın col cıynap,

Vaktiyle yiğit atam Almambet,
Öte atamız Çılaba,
Çılaba Han'ın öz oğlu,
Gerçek Alooke, Aziz Han,
Aziz Han'dan Almambet,
Vadiyi yakıp yağ edip,
Öz babasını yere serip,
Hanlık için çekişip,
Gayretiyle vuruşup,
Gönlü kırılıp Kakan'dan,
Göçmüş imiş Talas'a.
Gelip çora olmuş o,
Cakıp oğlu Manas'a.
Nice zorlu sefer düzüp,

Kırk eki tümön kol cınap,
Çalıyar baspas Beecinge,
Çalkalap ayza sunuptur.
Kürmö kiygen kıtaydın,
Küçtüülörün kırıptır.
Sulayman tiybes Bakburçun,
Suragın tartıp alıptır.
Kança can baspas Beecindin,
Kandıgın tartıp cürüptür.
On eki ay tınbay kan bolup,
Akim bolup turuptur.
Kakandan beri kaytkanda,
Kas tacaalı cetiptir,
Çoñ cadıgöy Kococaş
Kococaşka kezigip,
Okko uçup atam ketiptir.
Kayra tartpas çın cayga,
Kayran atam ötüptür,
Kılçaybay turgan kımbat cay,
Kızırluu atam ketiptir.
Atamdı Kuday alganda,
Aruuke enem boyunda,
Üç ay talgak cerik kez,
Kursagında kalıpmın.
Kıyla cırgal şumduktu,
Kursakta cürüp tutupmun.

Kırk iki tümen ordu derip,
Yad ayak basmaz Beecin'e,
Gerinip mızrak uzatmış.
Kürme giyen Hıtay'ın,
Güçlülerini kırmış hep.
Süleyman'ın el süremediği Bakburçun'un,
Yönetimini çekip almış.
Nice canın basamadığı Beecin'in,
Hanlığını eline almış.
On iki ay durmadan han olup,
Hâkim olup oturmuş.
Kakan'dan beri dönerken,
Hain deccalı yetişmiş,
Büyük büyücü Kococaş,
Kococaş'a rast gelip,
Oka uçup atam gitmiş.
Geri dönülmez gerçek yurda,
Vah atam göçüp gitmiş,
Ardına bakılmaz o aziz yere,
Hızırlı atam gitmiş.
Atamı Tanrı aldığında,
Aruuke anam yüklüydü,
Üç aylık aş erme çağı,
Karnında kalmışım ben.
Nice hoş, nice korkunç şeyi,
Karındayken kavramışım.

Üç ay kalıp kursakta,
Kabılan atam kankordu,
Kalayık eesi çoñ zordu,
Ayzaluunun ıktuusun,
Arstan Manas mıktuusun,
Kursakta cürüp cutupmun.
Kuu coltoy cetim bolupmun,
Kursaktan tüşüp bir künü,
Aruukeni sorupmun.
Ene-atanı teñ cutup,
Kezikkenin sorupmun.
Bukarga abam buzulup,

Üç ay kalıp karında,
Kaplan atamı, hunhârı,
Halkın sahibi ulu zoru,
Mızraklıların en yatkınını,
Arslan Manas o kudretliyi,
Daha karındayken yutmuşum.
Kör talihli yetim olmuşum,
Karından düşüp bir günü,
Aruuke'yi de tüketmişim.
Ana babayı birden yutup,
Rast geleni tüketmişim.
Abam küsüp Bukar'a,

Alagürmö saat bolup,
Aga-ini künü kas bolup,
Bukarga kaçıp barıştı.
Ögöy ene Burulça
Cırtık kara üy menen,
Cırık kara uy menen,
Burulçaga bagıldım.
Burulça bagıp kuş kılıp,
Buudanıma tuş kılıp,
Bukardan abam kelgende,
Cürögü mayluu bolsun – dep,
Kazı kesip cedirdi.
Bölünbös tuugan bolsun – dep,
Kanıkeydin emçegin,
Men cetimge emgizdi,
Özümdün inim degizdi.
Bereki turgan Ayçürök,
On ekige kelgende
Ceñemdi közüm körgömün.
Erişti arkak çalganın,
Enemdey körüp kalgamın.
Arka kılgan törömdü,
Enemden artık ceñemdi,
Körgöndö taalay çekemdi,
Ene orduna karmagan,
Eş kılgan kara mekendi
Kay şumdukka bar deysiñ,
Nike kıyıp al deysiñ.

Allak bullak kutsuz an olup,
Ağa-ini birbirine hasım olup,
Bukar'a kaçıp vardılar.
Üvey ana Burulça,
Yırtık kara çadırla,
Yarık kara inek ile,
Burulça elinde beslendim.
Burulça besleyip kuş edip,
Küheylanıma denk getirip,
Bukar'dan abam geldiğinde,
Yüreği yağlı olsun diye,
Kazı kesip yedirdi.
Ayrılmaz kardeş olsun diye,
Kanıkey'in memesini,
Ben yetime emzirtti,
"Öz inimdir" dedirtti.
Şurda duran Ayçürök,
On ikiye geldiğimde,
Yengemi gözüm görmüştü.
Çözgüye atkı dokuduğunu,
Anam gibi görüp kalmışım.
Arka kıldığım töremi,
Anamdan üstün yengemi,
Görünce baht açık alnımı,
Ana yerine tuttuğum,
Yâr bildiğim kara yurdu,
Hangi rezilliğe var dersin,
Nikâh kıyıp al dersin!

Minte berseñ bezemin,
Er Seytek senden ketemin,
Ene kılgan Çüröktün
Ezelten şumduk dümöktün,
Emçegin bassam oñombu,
Esimden tiysem kobombu.
Canakı kökcal abamdın,
Cazdıgın bassam oñombu,
Kapıray, canımdan tiyse kobombu.
Tuygun kankor abamdın,

Böyle sürdürürsen bezerim,
Er Seytek, senden giderim,
Ana kıldığım Çürök'ün,
Ezelden belalı fitnenin,
Memesine el bassam onar mıyım,
Aklımdan azsam düzelir miyim?
Demin dediğim bozkurt abamın,
Yastığına bassam onar mıyım,
Aman, canıma değse kurtulur muyum?
Doğan bakışlı hunhâr abamın,

Tuzuna siygen bolorbu,
Bel baylagan munarık
Belime kara sanabaym.
Bek karanı belgilüü
Şerge kara sanabaym.
Kayratı bölök, zaarı küç,
Erime kara sanabaym.
Bul aytkanıñ albaymın,
Bu degen sözgö barbaymın.
Törö kökcal baatırdın,
Töşögün baskan oñorbu,
Töbödön tiygen koborbu.
Alıp koyso okustan,
Ar cañcal bolot kokustan.
Kabırgadan kagınıp,
Kas tacaal mintip tabılıp,
Kak böyröktön çamınıp,
Kak töbödön sezgenip,
Kaptaldan acal atpaybı.
Kanı tuzduu kankordun
Kak booruna tartpaybı.
Külüstön abañ er şorduu,
Kündöy soolup batpaybı,
Uçadan Kuday urbaybı,
Uçmaktuu dümök çoñ acal
Arıldap añdıp turbaybı.
Abam kandın akimi,
Arbaytıp butun artpaybı.
Alkı buzuk kara cer,
Suuk booruna tartpaybı...

Tuzuna kem iş olur mu,
Bel bağladığım puslu doruk,
Belime kem düşünmem ben.
Pek dayanağım, o namlı,
Şire kem düşünmem ben.
Gayreti başka, zehri güçlü,
Erime kem düşünmem ben.
Bu dediğini almam ben,
Bu denen söze varmam ben.
Töre bozkurt bahadırın,
Döşeğine basan onar mı,
Tepeden çarpılan kurtulur mu?
Kazara alacak olsam,
Türlü kavga kopar ansızın.
Kaburgamdan çarpılıp,
Hain deccal böyle bulunup,
Tam böbrekten saldırıp,
Tam tepeden şişip azıp,
Yandan ecel vurmaz mı?
Kanı tuzlu hunhârın,
Tam bağrına çekmez mi?
Külüstön aban, bahtı kara er,
Gün gibi solup batmaz mı,
Ta yüceden Tanrı çarpmaz mı,
Cana kasteden bela, koca ecel,
Hırlayıp pusuda durmaz mı?
Abam hanın o hâkimi,
Kaskatı bacak uzatmaz mı?
Huyu bozuk kara yer,
Soğuk bağrına çekmez mi?..

Cer Ata cebep sorboybu,
Celpintesiñ abañdı,
Cer tompoytup koyboybu?
Bul sözüñdü albaymın,
Taalayga bütkön cetim kul,
Bul sözüñdü albaymın.
Atamday körgön törömdü,
Enemdey körgön ceñemdi,

Yer Ata çekip sömürmez mi,
Böyle koşturursan abanı,
Yer, üstünü tümsek etmez mi?
Bu sözünü almam ben,
Bahtına düşmüş yetim kul,
Bu sözünü almam ben.
Babam gibi gördüğüm töremi,
Anam gibi gördüğüm yengemi,

	Tozokko mınça bargın – dep,	*"Cehenneme böyle var" deyip,*
	Bul aytkanıñ kanday kep,	*Bu dediğin nasıl söz,*
	Süylöbö inim anday – dep,	*"Söyleme inim öyle" deyip,*
	Ölbööçüdöy cutunup,	*Hiç ölmeyecekmiş gibi yutkunup,*
	Tunbooçuday kumtunup,	*Hiç durulmayacakmış gibi kuşanıp,*
	Tozokko kalıp netemin,	*Cehennemde kalıp nideyim,*
	Adam körüp el baspas,	*İnsan görmedik, el basmadık,*
	Belge kirip ketemin.	*Bele girip giderim.*
31340	Kulak ugup, köz körgüs,	*Kulak duymaz, göz görmez,*
	Cerge kirip ketemin.	*Yere girip giderim.*
	Ketire berbe alımdı,	*Takatimi tüketme hep,*
	Küygüzbögün canımdı,	*Yakma benim canımı,*
	Kaza berbey orumdu,	*Kazıp durma çukurumu,*
	Kaynatpa kalıñ şorumdu.	*Kaynatma koyu çilemi.*
	Kıla berbe sonundu,	*Böyle oyun edip durma,*
	Çeçpe abiyirdüü tonumdu.	*Çıkarma ar donumu.*
	Çukuy berbey coorumdu,	*Deşip durma yağırımı,*
	Tuugan dedim şıyıtpa,	*Kardeş dedim, sızlatma,*
31350	Azap iş cakka kıyıtpa.	*Azaplı işe yöneltme.*
	Mintip tursañ Seytegim,	*Böyle durursan Seytek'im,*
	Küülönörsüñ ketersiñ,	*Kabarırsın, gidersin,*
	Kürküröysüñ bekersiñ,	*Gürlersin, boşunasın,*
	Kün şıldıñ kılsañ köönü cok,	*Her gün alay edersen, gönlü yok,*
	Abañdan çoguu keçersiñ.	*Abandan hepten geçersin.*
	Cürgönümön can çıgıp,	*Yürür yürümez canım çıkıp,*
	Alakandan çañ çıgıp,	*Avucumdan toz çıkıp,*
	Arbaylap cügün artarsıñ,	*Apar topar yükünü yüklersin,*
	Azabımdı tartarsıñ.	*Azabımı çekersin.*
31360	Kökcal abam kayda – dep,	*"Bozkurt abam nerde?" deyip,*
	Köp cerge suroo aytarsıñ,	*Çok yere soru salarsın,*
	Kaygırarsıñ ketersiñ,	*Kaygılanır gidersin,*
	Baatırga kanday dedim – dep,	*"Bahadıra ne dedim ben!" deyip,*
	Barmak tiştep, baş çaykap,	*Parmak ısırıp, baş sallayıp,*
	Ubara bolup ötörsüñ.	*Zahmet çekip geçersin.*
	Berenim kıraan kayda – dep,	*"Yiğidim, kıranım nerde?" deyip,*
	Kapalanıp kaygırıp,	*Tasalanıp kaygılanıp,*
	Kan abañdan ayrılıp,	*Han abandan ayrılıp,*
	Talaska boyloy konorsuñ,	*Talas boyunca konarsın,*

Kozgop menden ayrılıp,
Kor bolorsuñ kaygırıp.
Köp kapa bolup netersiñ,
Koñgurap koşup baş çaykap,
Köp kapa bolup ötörsüñ.
Esime salba dümöktü,
Ooz açpay cetim basıp koy,
Enemdey körgön Çüröktü.
Tügöngön bala kotorbo,
Tübü tüptüü dümöktü.
Paana kılgan mömömdü,
Mañdayda carık çekemdi.
Karaganda kardım tok,
Körgönümdö köñül tok,
Ceñem Çüröktön başka meken cok.
Ak şumkar uya saluuçu,
Arkar cetkiz zoodoyum,
Tüptüü karaan toodoyum.
Kolumda manar celegim,
Abaman kalgan Ayçürök
Kapkaluu şaar belegim.
Karga aylanbas beldeyim,
Kapkaluu kark Kara şaar
Karaanı toluk eldeyim.
Çın kazına ur cüzdüü,
Eneme katar ceñemdi,
Kay corukka bar deysiñ?
Çunak balam er Seytek,
Kay müşkülgö kal deysiñ?
Törönün zayıbı enemdi,
Karaldı kılgan kememdi,
Töş etin kantip açamın?
Törö abakem sultandın,
Töşün kantip basamın,

Töşögün kantip açamın?
Cadaldık bolor munuñuz,
Candap carık kep kılbay,
Cana balam turuñuz.

Kurcalayıp benden ayrılıp,
Hor olursun kaygıyla.
Çok tasalanıp nidersin,
Ağıt düzüp baş sallayıp,
Çok tasayla geçersin.
Aklıma getirme belayı,
Ağız açma yetim, sus otur,
Anam gibi gördüğüm Çürök'ü.
Tükenmiş çocuk, deşme sen,
Kökü derin belayı.
Sığınak kıldığım meyvemi,
Alnımdaki parlak ışığımı.
Baktıkça karnım tok,
Gördüğümde gönül tok,
Yengem Çürök'ten başka yurdum yok.
Ak sungurun yuva kurası,
Arkar yetmez kayam o,
Kökü sağlam kara dağım o.
Elimde tuğlu sancağım,
Abamdan kalan Ayçürök,
Kapılı şehir armağanım.
Karga dolanmaz belim gibi,
Kapılı gani Kara şehir,
Karaltısı dolu elim gibi.
Gerçek hazine, huri yüzlü,
Anamla bir tuttuğum yengemi,
Hangi işe var dersin?
Delişmen balam er Seytek,
Hangi müşküle kal dersin?
Törenin eşi anamı,
Dayanak kıldığım gemimi,
Göğsünü nasıl açarım?
Töre abakem sultanın,
Döşüne nasıl basarım,

Döşeğini nasıl açarım?
Azgınlık olur bu işiniz,
Dolanıp yaldızlı söz etmeden,
Yeter balam, durunuz.

Calkoolonbo cönü cok,
Caman bolor munuñuz.
Uçuksuz sözgö turuñuz,
Uçmaktuu dümök er cetim,
Uyat bolor munuñuz.
Ayçürökkö kep salbay,
Kep salam dep cep salbay,
Uşu söz menen tınıñız.
Uyabız birge bir tuugan,
Inim uyat bolor munuñuz.
Opsuz oroy kep saldıñ,
Bügün ar abañdı cep saldıñ,
Opsuz oroy kep saldıñ,
Oroy söz aytıp cep saldıñ.
Kaygı kılıp kep kılıp,
Kapka sayga toktottuñ.
Kapa kılıp abañdı,
Kaçañkısın coktottuñ.
Köörük saldıñ temirge,
Köp sanaa saldıñ señirge,
Köp cañcal saldıñ köñülgö.
Özögüm örttöp çok kıldıñ,
Ayta berseñ uşintip,
Asıl abañ kök caldı
Bu düynödön cok kıldıñ.
Örttödüñ da bışırdıñ,
Özögüm örttöp çok kıldıñ,
Minte berseñ abañdı
Bu düynödön cok kıldıñ.
Tirüü kezde kubaarıñ
Kökcal abañ ölgönü
Artında Seytek kaldı – dep,
Karaan kılıp turamın.
Enemdey ceñem algın – dep,
Ee müşkülgö bargın – dep,
Degi emine dediñ kubarım...

Kopşontpo kımbat sözümdü,
Iylata berbe közümdü.

Boş yere diretme, yolu yok,
Fena olur bu işiniz.
İpe sapa gelmez sözden geçin,
Cana kasteden bela bu, er yetim,
Ayıp olur bu işiniz.
Ayçürök'e söz açmadan,
Söz açayım derken baş yemeden,
Bu söz ile susunuz.
Yuvamız bir, öz kardeşiz,
İnim, ayıp olur bu işiniz.
Ölçüsüz kaba söz saldın,
Bugün arlı abanı yedin sen,
Ölçüsüz kaba söz saldın,
Kaba söz deyip yedin sen.
Kaygı edip söz edip,
Kapıda, derede durdurdun.
Kederlendirip abanı,
Nicedir yiteni arattın.
Körük saldın demire,
Çok tasa saldın doruğa,
Çok kavga saldın gönüle.
Özümü yakıp kor kıldın,
Böyle deyip durursan,
Asil aban bozkurdu,
Bu dünyadan yok kıldın.
Yaktın hem de pişirdin,
Özümü yakıp kor kıldın,
Böyle sürdürürsen abanı,
Bu dünyadan yok kıldın.
Sağlığında tesellin şu:
Bozkurt aban öldüğünde,
"Ardında Seytek kaldı" deyip,
Dayanak kılıp dururum.
"Anam saydığım yengeyi al" deyip,
"Haydi müşküle var" deyip,
Sahi ne dedin, sevincim...

Sarsma benim aziz sözümü,
Ağlatıp durma gözümü.

Kapa kılba özümdü,
Kakşata berbe belimdi.
Balam katuu oorutpa köönümdü,
Kökcal abam köp samap,
Menin kara közüm kar bolgon,
Kan abamdan ayrılıp,
Kayran kolum şal bolgon,
Tuura sözüm keç bolup,
Turbay cürök örttöngön.
Sargarsa sanaam cıynalgan,
Kankor abam dep ıylap,
Eki közdön akkan caş,
Omuroo ıldıy kulagan.
Köödön küyüp çok bolup,
Esimdi cıyıp toktolup,
Akıl iylep küç kirip,
Adamça butum baskanı
Azıraak kün boldu ele.
Ar kapa küyüt müşkül iş,
Baş kündön kurçap koydu ele.
Bala bu kebiñdi kim uksun,
Böpüldögön kuş uksun,
Bölökçö duşman uşu uksun,
Baylabagın bagımdı,
Sındırba balam şagımdı.
Oorutpagın köönümdü,
Büktöbögün belimdi.
Kündür-tündür bılkıldap,
Kalayık cıynap şıbırap,
Tünüçündö cer buzup,
Kündüzündö el buzup,
Toygun dep tokson bee baylap,
Tolgon kalıs el şaylap,
Azırkını küldürüp,
Köp körgön candı büldürüp,
Eneñ Çüröktü bergin dedimbi?
Mandaydı çalıp kır kılıp,
Kalk çogultup sın kılıp,

Kederlendirme beni,
Sızlatıp durma belimi.
Balam, pek incitme gönlümü,
Bozkurt abamı çok özleyip,
Benim kara gözüm hor olmuş,
Han abamdan ayrılıp,
Vah kolum felç olmuş,
Doğru sözüm geç kalıp,
Yürek durmadan tutuşmuş.
Sarardıkça tasam yığılmış,
"Hunhâr abam" deyip ağlayıp,
İki gözden akan yaş,
Göğsümden aşağı yuvarlanmış.
Sine yanıp kor olup,
Aklımı derleyip durulup,
Akıl yoğurup güç girip,
İnsanca ayağımın basalı,
Şunun şurasında az gün oldu.
Her keder, yas, müşkül iş,
Ta ilk günden kuşatmıştı.
Bala, bu sözünü kim duysun,
Cıvıldayan kuş duysun,
El düşmanı, fitneci duysun,
Bağlama benim bahtımı,
Kırma balam dalımı.
İncitme benim gönlümü,
Bükme benim belimi.
Gece gündüz kıpırdayıp,
Halkı toplayıp fısıldayıp,
Gece boyu yer bozup,
Gündüzleyin el bozup,
"Doyun" diye doksan kısrak bağlayıp,
Dolu dolu tarafsız el seçip,
Şimdikini güldürüp,
Çok görmüş canı şaşırtıp,
"Anan Çürök'ü ver" dedim mi?
Karşıyı vurup kırıp geçirip,
Halkı toplayıp gösteriş edip,

Kantem Seytek badirek,
Kalk dürbötüp el cıyıp,
Kança col saldım çoñ dümök.
Abiyiri toluk argındı,
Ay dürbötpö kalkımdı.
Ayçürök alıp berem – dep,
Ketirbe balam barkımdı.
Baylabagın bagımdı,
Sındırbagın şagımdı,
Büktöbö balam belimdi,
Oorutpa antip köönümdü.
Balam, eerçitip cürüp er kıldım,
Er uulu menen teñ kıldım,
Salıp catıp tam kıldım,
Seni sancırgaluu kan kıldım.
Talaska çınar bak kıldım,
Ata konuş cerime,
Kan kıldım kırgız eliñe.
Uñgusu bolot sır nayza,
Uçmaktuuga cürgüzbö,
Uypalap cetim küygüzbö.
Minte berseñ sen Seytek,
Eçenge cañcal kılasıñ.
Esil ötkön abamdı
Cañı ölgöndöy kılasıñ,
Kaygı salba içime,
Tozoktu salba kişige,
Örт kaptatpa bilekke,
Abañdı salba dümökkö».
Külçoro mintip oñbodu,
Enemdey ceñem bolçu – dep,
Tüyündüü köñül çaçılıp,
Er Külçoro bolbodu.
Bul aytkan sözgö er Seytek,
Köp süylöböy til aytpay,
Kabılan kurgur basılıp,
Kep kılınbay koyulup,
Kep ordunda boldu – dep,
Kebin Seytek koydu – dep,

N'apayım Seytek, densiz,
Halkı coşturup el toplayıp,
Nice sefer düzdüm, koca bela.
Şerefi tam Argın'ı,
Ay, coşturma halkımı.
"Ayçürök'ü alıp veririm" deyip,
Giderme balam itibarımı.
Bağlama benim bahtımı,
Kırma benim dalımı,
Bükme balam belimi,
İncitme öyle gönlümü.
Balam, peşime takıp er kıldım,
Er oğluyla denk kıldım,
Kura kura ev kıldım,
Seni şecereli han kıldım.
Talas'a çınar bağı kıldım,
Ata yurdu yerime,
Han kıldım Kırgız eline.
Sapı çelik sırlı mızrak,
Ölüm işine sürme sen,
Hırpalayıp yetimi yakma.
Böyle sürdürürsen sen Seytek,
Nicesine kavga edersin.
Yitip giden güzide abamı,
Yeni ölmüş gibi edersin,
Kaygı salma içime,
Cehennem salma kişiye,
Ateş sardırma bileğe,
Abanı salma belaya».
Külçoro böyle boyun eğmedi,
"Yengem anam gibiydi" deyip,
Düğümlü gönlü dağılıp,
Er Külçoro razı olmadı.
Bu denen söze er Seytek,
Çok konuşmadan, dil uzatmadan,
Kaplan, garip, yatışıp,
Söz edilmeden bırakılıp,
"Söz yerinde kaldı" deyip,
"Sözünü Seytek bıraktı" deyip,

Акылы саylap çaçылып,	*Aklı dağılıp saçılıp,*
Aytılbay al kep basılıp,	*Söylenmeden o söz bastırılıp,*
Anı taştay salıñar,	*Onu bir yana bırakın,*
Artılgan kızık çoñ dümök,	*Ardından ilginç büyük olay,*
Emi çıktı baştalıp,	*Şimdi çıktı başlayıp,*
Muruntan bulbul kezine,	*Eskiden, bülbül çağından,*
Atasınan babası	*Babasından, dedesinden,*
31530 Murda bolgon özünö,	*Önceden kalmış kendine,*
Kutunun uulu Kara döö,	*Kutu'nun oğlu Kara dev,*
At boroyun sıdırçu.	*At koşturup ortalığı tarardı.*
Körkömdölüü köyüstön,	*Görkemli güzel diyardan,*
Köçük cagı Industan.	*Ard yanı Hindistan.*
Altı şaar Margalañ,	*Altı şehir Margalan,*
Ayagı Bukar, Samarkan.	*Ucu Bukar, Samarkan.*
Alıstan coo kelbeske,	*Uzaktan düşman gelmesin diye,*
At boroyun sıdırıp,	*At koşturup tozu dumana katıp,*
Ay-aalamdı kıdırıp,	*Ay âlemi dolaşıp,*
31540 Uçugu biyik too izdep,	*Ucu yüce dağ arayıp,*
Uruşarga coo izdep,	*Vuruşmaya düşman arayıp,*
Kınsız kılıç baylanıp,	*Kınsız kılıç kuşanıp,*
Köz cetpegen munarık.	*Göz ermeyen pus içre.*
On eki kündö baylanıp,	*On iki günde kuşanıp,*
Cazayıl tartıp, caa atıp,	*Cezayil çekip, yay atıp,*
Caanam çalıp can kesip,	*Cihanı kolaçan edip can kesip,*
Canduulardı kıdırıp	*Canlıları dolaşıp,*
Üyürlüü kulan tüş körüp,	*Sürülü kulana rastlayıp,*
Kulandı algan kuş körüp,	*Kulan kapan kuş görüp,*
31550 Katını kişi, erkegi it,	*Karısı insan, erkeği it,*
Caralgan eçen curt körüp,	*Yaratılmış nice yurt görüp,*
Aydıñ türlüü çañ körüp,	*Nice türlü toz duman görüp,*
Alban türlüü can körüp.	*Envai türlü can görüp.*
Say kıdırıp too kezip,	*Dere dolaşıp dağ gezip,*
Caanamdı çalçu eken.	*Cihanı kolaçan eder imiş.*
Kayıp catar kara kır,	*Yabanın yattığı kara sırtı,*
Belden bir tal koyboston,	*Belde bir tek dal komadan,*
Kulan catar kuu kakır,	*Kulan yatan kuru bozkırı,*
Çöldön bir tal koyboston.	*Çölde bir tek dal komadan.*
31560 Baarı-coktu çalçu eken,	*Varı yoğu tarar imiş,*

Elden altı ay cogolup,
Eñ mıktuusu Kara döö,
Salburun ketip kalçu eken.

Elden altı ay yitip,
En yamanı Kara dev,
Sürek avına gider imiş.

Beles aşıp, bel kezip,
Ay-aalam çalıp cer kezip,
Salburundan caylanıp,
Altımış ayuu, cüz arstan
Atıp alıp baylanıp.
Cekey bozun büktötüp,
Nardan narga cüktötüp,
Altı ay közgö körünböy,
Añga çıgıp ketçü eken.
Alban türlüü eñ bölök,
Canga çıgıp ketçü eken.
Taman eti takıldap,
Kulan kuup añ uulap,
Köödönü kirildep,
Altımış söök miñ tamır
Kalbay baarı zirildep.
Moyundun baarı kızarıp,
Cetkileñ cerdi çalçu eken.
Üç ay, tört ay toktolboy,
Salburunga barçu eken.
At arıtıp cer çalıp,
It agıtıp kuş salıp,
Belekke çıga barıptır.
Too cogolgon tumşuktu,
Cetimiş toonun urçuktu,
El cürbös toonun arasın,
El cürbös çöldün talaasın,
Arkaygan toonun arasın,
Ayuu añdıp, colbors kuup,
Belge çıgıp barıptır.
Bargan cer kayra tartkısız,
Çölgö kirip barıptır.
Cerge barıp karasa,
Eñ kızıgı karasa,
Köñül ketip bölündü.

Yamaç aşıp, bel gezip,
Ay âlemi tarayıp yer gezip,
Sürek avından şenlenip,
Altmış ayı, yüz arslan,
Vurup alıp bağlayıp.
Boz postları katlatıp,
Nardan nara yükletip,
Altı ay göze görünmeden,
Ava çıkıp gider imiş.
Envai türlü, bambaşka,
Yola çıkıp gider imiş.
Taban eti takırdayıp,
Kulan kovup av avlayıp,
Göğsü hırıldayıp,
Altmış kemik, bin damar,
Kalmadan hepsi zangırdayıp.
Boynunun hepsi kızarıp,
Dört bir yanı tarar imiş.
Üç ay, dört ay durmadan,
Sürek avına varır imiş.
At yorup yer tarayıp,
İt salıp kuş uçurup,
Belek'e çıkıp varmış.
Dağın yittiği burnu,
Yetmiş dağın çıkıntısını,
El yürümez dağ arasını,
El yürümez çölün düzünü,
Sarp yükselen dağ arasını,
Ayı pusup, kaplan kovup,
Bele çıkıp varmış.
Varılan yer dönülmez,
Çöle girip varmış.
Yere varıp bakınca,
En ilginci, bakınca,
Gönlü gidip bölündü.

Kara döönün közünö	*Kara dev'in gözüne,*
Sonun nerse köründü.	*Görülmedik şey göründü.*
Körgönündö Kara döö,	*Gördüğünde Kara dev,*
Köñülü ketip bölünüp,	*Gönlü gidip bölünüp,*
Kara döönün közünö	*Kara dev'in gözüne,*
Köp askar toodoy kaldayıp,	*Nice yalçın dağ gibi heybetle,*
Semetey közgö köründü.	*Semetey göze göründü.*
O, botom, köp adam ölgön – dep,	*"Ey yavrum, çok adam öldü" deyip,*
Kayra tartpas çın caydı	*Dönüşü olmayan gerçek yurdu,*
Kayran kişi kördü – dep,	*"Vah, o can gördü" deyip,*
Curt çurkurap cürçü ele,	*Yurt çığrışıp dururdu,*
Ar kesken bolot kın eken.	*Her biçen çeliğe kın varmış.*
Kayıp bolup ketti – dep,	*"Kayıp olup gitti" deyip,*
Ar kim uşak kılçu ele,	*Herkes dedikodu ederdi,*
Oşonusu çın eken.	*İşte bu doğru imiş.*
Ar buuruldu miniptir.	*Boz kıratına binmiş o.*
Kasabası kalkıldap,	*Bayrağı dalgalanıp,*
KARA DÖÖ TAYBUURUL MINGEN	*KARA DEV'İN TAYBUURUL'A BİNMİŞ*
SEMETEYDI KÖRÜŞÜ	*SEMETEY'İ GÖRMESİ*
Kayra burgak bolçuday,	*Geri dönen kasırga sanki,*
Kaarı betine aylanıp,	*Kahrı yüzüne vurup,*
Budurdan kulan şaştırıp,	*Tümsekten kulan ürkütüp,*
Astında tulpar ar buudan	*Altında tulpar, saf küheylan,*
Ogcondoto bastırıp,	*Çalımlı çalımlı yürütüp,*
Orolmo toonu condurup,	*Orolmo dağın sırtından sürüp,*
Tekөörü temir, teegi cez	*Pençesi demir, mahmuzu tunç,*
Tegeregi eki kez,	*Çevresi iki arşın,*
Közü kara kök şal but,	*Gözü kara, gök çalık bacak,*
Ak şumkardı kondurup.	*Ak sunguru kondurup.*
Kep süylösö, koşkoştop,	*Söz söylese karşılık verircesine,*
Azuuluudan Ak taygan,	*Azı dişlilerden Ak tazı,*
Kolcoñdotup boş koştop,	*Salına salına boş yedeklenip,*
Cakası altın Ak olpok	*Yakası altın Ak olpok,*
Bul iyinde carkıldap,	*Bu omuzda parıldayıp,*
Atışka salçu Ak kelte,	*Atışta sıkılan Ak kelte,*
Ay dalıda balkıldap.	*Yağrında salınıp durur.*

Kabagı-kaarı butkulday,
Kaçırsa candı cutkuday.
Köz çuñkuru orodoy,
Bastaşkan aman bolobu ay,
Erdigi curttan eñ başka,
Aalamdı buzgan köykaşka.

Çatık kaşı, kahrı bora gibi,
Saldırsa canı yutacak gibi.
Göz çukuru hendek gibi,
Karşısına çıkan sağ kalır mı hey,
Erliği yurttan bambaşka,
Âlemi bozan namlı baş.

Altın caak aybalta
Aç bilekte carkıldap,
Körsö köñül bölünüp,
Kök askar toodoy körünüp.
Tolkunu toonun beli okşop,
Aybatı kırañ belge okşop,
El biylegen döögö okşop.
Kök menen cerge ee okşop.
Orolmonu aylanıp,
Cay caragın baylanıp,
Ata carkıldagan er kökcal
Calañ kılıç baylanıp.
Balbandıgı şerdigi,
Başkaça kayrat erdigi,
Körsö köñül bölüngön,
Semeteydi körgöndö
Al Kara döö baykuştun,
Közünön caşı tögülgön.
Erte sözü keç boldu,
Kökcal tirüü eken – dep,
Eki közü tört boldu.
Acıbay, Bakay kan aytkan,
Kıraanı çoro dagı aytkan.
Karmaş kılıp turganda.
Ayıp boldu dedi ele,
Kayda ekeni bilinbey,
Kayıp boldu dedi ele.
Cañcaldı çoro salganda,
Karasa közgö ilinbey,
Kayda ekeni bilinbey,
Ölgönün bir can körö albay,
Kalk çurkurap kömö albay.

Altın yanaklı aybalta,
Çıplak bilekte parıldayıp,
Gören gönlü bölünüp,
Gök yalçın dağ gibi görünüp.
Dalgası dağın beline benzeyip,
Heybeti sırtlı bele benzeyip,
El yöneten deve benzeyip,
Göğe ve yere sahip gibi.
Orolmo'yu dolanıp,
Savaş pusatını kuşanıp,
İşte ışıl ışıl er bozkurt,
Yalın kılıç kuşanıp.
Pehlivanlığı, şirliği,
Bambaşka gayret erliği,
Gören gönlü bölünmüş,
Semetey'i gördüğünde,
O Kara dev garibin,
Gözünden yaşı dökülmüş.
Erken sözü geç oldu,
"Bozkurt sağmış!" deyip,
İki gözü dört oldu.
Acıbay, Bakay Han demişti,
Kıran çorası dahi demişti,
Boğuşup durdukları demde,
"Gaip oldu" demişti ya,
Nerde olduğu bilinmeden,
"Kayıp oldu" demişti ya.
Çora kavgayı saldığında,
Bakınca göze ilişmeden,
Nerde olduğu bilinmeden,
Öldüğünü bir can göremeden,
Halk çığrışıp gömemeden.

Murasına er kök cal,	*Mirasına er bozkurt,*
Cetip kaldı dedi ele.	*"Kavuştu" demişti ya.*
Uşintip kökcal cogolup,	*Böylece bozkurt yitip,*
Ketip kaldı dedi ele.	*"Gidiverdi" demişti ya.*
Kaptap soguş kılganda,	*Basıp savaş kıldığında,*
Ayıp boldu dedi ele.	*"Gaip oldu" demişti ya.*
Karasa közgö ilinbey,	*Bakınca göze ilişmeden,*
Kayda ekeni bilinbey,	*Nerde olduğu bilinmeden,*
Kayıp boldu dedi ele.	*"Kayıp oldu" demişti ya.*
Kıntıgı cok kın eken,	*Söylenen kusursuz doğru imiş,*
Kalk çuuldap el aytkan,	*Halk uğuldayıp el demişti,*
Kadimkidey çın eken.	*Aynıyla gerçek imiş.*
Kak Semetey özü eken,	*Ta Semetey'in kendisi imiş,*
Kankordun kara közü eken.	*Hunhârın kara gözü imiş.*
Sıykırçılar köz baylap,	*Sihirbazlar göz bağlayıp,*
Alıp ketken kezi eken,	*Alıp gittiği çağ imiş,*
Karasa közgö ilinbey,	*Bakınca göze ilişmeden,*
Kayda ekeni bilinbey,	*Nerde olduğu bilinmeden,*
Kayıp bolgon kezi eken.	*Kayıp olduğu çağ imiş.*
Kişi körbös çoñ dümök,	*Kişinin görmediği büyük bela,*
Salıp ketken turbaybı,	*Salıp gitmiş değil mi,*
Azgırçular azgırıp.	*Azdırıcılar azdırıp.*
Koştop coldon cazgırıp,	*Yedekleyip yoldan saptırıp,*
Kulagın ukkus ker kılıp,	*Kulağını duymaz sağır kılıp,*
Körgözböy közün kör kılıp,	*Göstermeyip gözünü kör kılıp,*
Oodarıltıp zamandan,	*Zamanından devirip,*
Acıratıp adamdan,	*İnsandan ayırıp,*
Çını balaa iş caylap,	*Gerçek bela iş düzüp,*
Sıykır menen köz baylap,	*Sihir ile göz bağlayıp,*
Adamdan bölüp cazgırıp,	*İnsandan koparıp saptırıp,*
Pendesinen azgırıp,	*Kullarından azdırıp,*
Colun baylap saat kılıp,	*Yolunu bağlayıp uğursuz kılıp,*
Cırgalduu adam uuluñdu,	*Mutlu insanoğlunu,*
Adaştırıp cat kılıp,	*Şaşırtıp yabancı kılıp,*
Ketken eken azgırıp.	*Azdırıp gitmiş meğer.*
Kaalap turgan kişini,	*İsteyip duran kişiyi,*
Colukturbay kişige,	*Kişiye kavuşturmadan,*
Ketken eken azgırıp.	*Azdırıp gitmiş meğer.*

A Semetey baatırıñ,
Adam menen işi cok,
Mınday deçü kişi cok,
Adam türün koyuptur,
Kayıp türlüü boluptur,

O Semetey bahadırın,
İnsan ile işi yok,
"Böyledir" diyecek kişi yok,
İnsan suretini bırakmış,
Gaip suretine bürünmüş,

Abaylabay ketiptir,
Adamdıktın türünön.
Arstan kökcal ketiptir.
Tal-tokoy, taş aralap,
Bölünüp bölök talaalap,
At arıtıp, cer çalıp,
It agıtıp, kuş salıp,
Uuga kirip ketiptir.
Kayrılbay adam uuluna,
Duuga kirip ketiptir.
Ayıkpay turgan bir ülkön,
Çuuga kirip ketiptir.
Munu körüp Kara döö
Kabırgası kıyradı,
Eki betten akkan caş
Omuroo ıldıy kuladı.
Betten kanı suyulup,
Eki közdön akkan caş,
Omuroo ıldıy kuyuldu.
Kaardı katuu baştadı,
Kayran candı Kara döö
Kılga baylap taştadı.
Semeteydi körüügö,
Bir maksatka cetüügö,
Arstan şerdi Talaska
Alıp karmap ketüügö,
Et cürögü çamınıp,
Törösü coldon tabılıp.
Çımın canı çırkırap,
Say-sööktün baarısı
Bıt-çıt boldu bırkırap,
Erikpey karmap aluuga,
Karmatpasa kankordu,

Farkına varmadan gitmiş,
İnsanlığın suretinden.
Arslan bozkurt gitmiş.
Söğütlük, orman, taş arasından,
Ayrılıp başka kırlara düşüp,
At yorup, yer tarayıp,
İt salıp, kuş uçurup,
Ava dalıp gitmiş.
İnsanoğluna dönmeden,
Uğultuya karışıp gitmiş.
Onmaz büyük bir derde,
Velveleye dalıp gitmiş.
Bunu görüp Kara dev,
Kaburgası kırıldı,
İki yanaktan akan yaş,
Göğsünden aşağı yuvarlandı.
Yüzünden kanı çekilip,
İki gözden akan yaş,
Göğsünden aşağı döküldü.
Kahra şiddetle koyuldu,
Vah canını Kara dev,
Kıl ucuna bağlayıp attı.
Semetey'i görmeye,
Bir murada ermeye,
Arslan şiri Talas'a,
Tutup alıp götürmeye,
Et yüreği çırpınıp,
Töresi yolda bulunup.
Bir tutam canı çığrışıp,
İliği kemiği hep,
Paramparça oldu çatırdayıp,
Üşenmeden tutup almaya,
Hunhâr tutturmazsa kendini,

	Kup ayabay kuu candı,	*Hiç esirgemeden tatlı canı,*
31750	Kurmandıkka çaluuga,	*Kurban diye sunmaya,*
	Çımırkanıp kurçanıp,	*Gerinip kuşanıp,*
	Çılkıy için ört çalıp,	*Baştan başa içini ateş sarıp,*
	Cürök küyüp çok bolup,	*Yürek yanıp kor olup,*
	Kankor şeri ölgöndö,	*Hunhâr şiri ölmüşken,*
	Kantip tursun toktolup.	*Nasıl dursun sakin kalıp?*
	Öçkön ottor tamılsa,	*Sönen ateşler tutuşsa,*
	Cogolgon kökcal tabılsa,	*Yiten bozkurt bulunsa,*
	Korduk körüp ezilse,	*Horluk görüp ezilse,*
	O botom, korcoñdogon sultanı	*Ey yavrum, o çalımlı sultanı,*
31760	Bet aldınan kezikse,	*Karşıdan denk gelse,*
	Tulpar oozun burabı,	*Tulparın ağzını çevirir mi,*
	Kaygırbastan Kara döö	*Kaygılanmadan Kara dev,*
	Kayranım karap turabı...	*Vah canım, bakıp durur mu?..*
	Çın kızıktı baştadı.	*Gerçek şenliği başlattı.*
	Çımınday candan Kara döö	*Sinek kadar canından Kara dev,*
	Çın ele keçip taştadı.	*Gerçekten geçiverdi.*
	Çamınışı colborstoy,	*Saldırışı kaplan gibi,*
	A Kara döö baykuşka	*O Kara dev garibe,*
	Çapçışkan aman bolbostoy,	*Kapışan sağ kalmazmış gibi,*
31770	Kaçırışı kamanday,	*Hamlesi yaban domuzu gibi,*
	Er kayratı şamalday,	*Er gayreti yel gibi,*
	Semeteydi körgöndö,	*Semetey'i gördüğünde,*
	Alapayın tabalbay.	*Ne yapacağını bilemeden.*
	Artık erdik saluuga,	*Üstün erlik göstermeye,*
	Köñül burup alganı.	*Gönül verip koyuldu.*
	Köp kayrat cıyıp Kara döö	*Çok gayret derleyip Kara dev,*
	Kan içmesi karmadı.	*Kan içiciliği tuttu.*
	Kök cal karmap alganı,	*Bozkurdu yakalamaya,*
	Köp erdikti salganı,	*Çok erlik göstermeye,*
31780	Karmap alıp kök caldı	*Tutup alıp bozkurdu,*
	Karıganda Kanıkey,	*Kocamışken Kanıkey'e,*
	Kartayganda Bakayga,	*Yaşlanmışken Bakay'a,*
	Kıyalı cumşak akılga,	*Huyu yumuşak akıllıya,*
	Akılga dıykan kapırga,	*Akılca zengin o cana,*
	Kızıl köynök ayça bel,	*Kızıl gömlekli, ay gibi belli,*
	Kıyalı sonun Ayçürök	*Huyu güzel Ayçürök,*

Kıltıldagan katınga,
Köödön çukul sanaaga,
Ata türün körö elek,
Cetim Seytek balaga,
Külçoronun özünö –
Kalgan kırgız közünö,
Kankordu karmap baruuga,
San kazına tümön pul
Uşul kayrandardan aluuga.

Salınan o kadına,
İçi daralmış tasalıya,
Baba yüzü görmemiş,
Yetim Seytek balaya,
Külçoro'nun kendisine,
Kalan Kırgız'ın gözüne,
Hunhârı tutup götürmeye,
Sayısız hazine, tümen para,
Şu kıymetlilerden almaya.

Oy keltirip Kara döö
Semetey beri kelgiçe,
Beylep közü körgüçö,
Terdik teñdep tokunup,
Çımınday candan çoçunup,
Cay-caragın baylanıp,
Karmayın dep kamınıp,
Cay-caragın baylanıp.
Astındagı tulpardı,
Dolono saptuu ak kamçı,
Tolgoy karmap imerip,
Tomukka tartıp ciberip,
Açuulanıp çakırıp,
Kaarın tögüp küülönüp,
Kan abam toktoy turgun – dep,
Semeteyge süylönüp:
«Abadan cıldız kozgolup,
Altı ata öttük dos bolup,
Kürküröşüp ak saray,
Küyütün kördük bir dalay.
Keñ dünüyönü tar kıldıñ,
Cogolup bizdi kar kıldıñ.
Kete berip sen kökcal,
Keñ düynönü tar kıldıñ,
Kalaymandı baştadıñ.
Altımış katın tul ceñe,
Ayıldı karaan taştadıñ.
Ak nikelüü ak cuptuu.
Zayıbıñdı karaan taştadıñ.

Böyle düşünüp Kara dev,
Semetey beri gelene dek,
Gözleyip gözü görene dek,
Terliği denkleyip eyerleyip,
Sinek kadar canından ürküp,
Savaş pusatını kuşanıp,
"Tutayım" diye davranıp,
Savaş pusatını kuşanıp.
Altındaki tulparı,
Alıç saplı ak kamçıyla,
Burarak tutup çevirip,
Diz kapağına çekip vurup,
Öfkelenip haykırıp,
Kahrını döküp coşup,
"Han abam, dur hele!" deyip,
Semetey'e söylenip:
«Gökten yıldız kımıldayıp,
Altı ata geçtik dost olup,
Ak sarayda gürleşip,
Yasını gördük bir hayli.
Geniş dünyayı dar kıldın,
Yitip bizi hor kıldın.
Gidip durup sen bozkurt,
Geniş dünyayı dar kıldın,
Kargaşayı başlattın.
Altmış kadın dul yenge,
Obayı öksüz bıraktın.
Ak nikâhlı, ak eşli,
Karını yalnız bıraktın.

	Adırı altın, tüzü mal,	*Kırı altın, düzü mal,*
	Ceriñdi karaan taştadıñ.	*Yerini öksüz bıraktın.*
	Kürdöölüü argın, köp kırgız,	*Kudretli Argın, çok Kırgız,*
	Eliñdi karaan taştadıñ.	*Elini öksüz bıraktın.*
	On ekide ordo alıp,	*On ikide orda alıp,*
31830	Ordoluu baştı han kıldıñ.	*Ordalı başı han kıldın.*
	Altımış ceñe dalay uul,	*Altmış yenge, nice oğul,*
	Olco kılıp kar kıldıñ.	*Çapula düşürüp hor kıldın.*
	Kızırluu kırgız eliñdi,	*Hızırlı Kırgız elini,*
	Bir körüügö zar kıldıñ.	*Bir görmeye muhtaç kıldın.*
	Başıbız ketti balaaga,	*Başımız gitti belaya,*
	Ayagıbız taraldı.	*Ayağımız darmadağın oldu.*
	Keñ dünüyö tar bolup,	*Geniş dünya dar olup,*
	Kelbersigen kökcalım,	*Çalım satan bozkurdum,*
	Bir körüügö zar bolup,	*Bir görmeye muhtaç olup,*
31840	Kayda eken sizdin közüñüz,	*Nerdedir sizin gözünüz,*
	Kankor töröm körgözdüñ,	*Hunhâr törem, neler gösterdin,*
	Kayda sizdin közüñüz.	*Nerde sizin gözünüz?*
	Cogotup iydik özübüz.	*Yitirdik sizi kendimiz.*
	Kandı beken uykuñuz,	*Kandı mı ki uykunuz,*
	Taloongo tüşüp kor bolup,	*Talana düşüp hor olup,*
	Kor bolgon kırgız curtuñuz.	*Hor oldu Kırgız yurdunuz.*
	Kıyrap sıngan belibiz,	*Çöküp kırılan belimiz,*
	Kıyırıbızdan cogolgon,	*Diyarımızdan yitip giden,*
	Kıdır çalgan şeribiz.	*Hızır değmiş şirimiz.*
31850	Çabılgan curtka barıñız,	*Vurulmuş yurda varınız,*
	Surak surap kan bolup,	*Hüküm sürüp han olup,*
	Baatır sultan bolup kalıñız.	*Bahadır sultan olup kalınız.*
	Azgan-ozgon kalkıñdı,	*Azıp tozan halkını,*
	Kayradan cıyıp alıñız.	*Yeniden derleyip alınız.*
	Sarı adırmak bel kalgan,	*Sarı kıraç beller kaldı,*
	Sizden sandagan kırgız el kalgan.	*Sizden sayısız Kırgız eli kaldı.*
	Köñülgö bar köp arman,	*Gönülde var çok hasret,*
	Uşunday bolgon şum calgan,	*Böyle oldu şu kahpe yalan,*
	Duşman aşıp çıkkansız,	*Düşmanı aşıp çıkmışsınız,*
31860	Sarı adırmak bel eleñ,	*Sarı kıraç bel idin,*
	Salmagıñız san toodoy,	*Ağırlığınız bin dağ gibi,*

Oodarılbas şer eleñ.	*Devrilmez şir idin.*
Balbandıgıñ başkaça,	*Pehlivanlığın bambaşka,*
Baatırlıgıñ bir kança,	*Bahadırlığın bir nice,*
Uluk eleñ, bel eleñ,	*Ulu idin, bel idin,*
Uşunday mıktı şer eleñ.	*Böylesi yaman şir idin.*
Cogolup eldi kuuratkan,	*Yitip eli perişan eden,*
Baatır colugup ketken sen beleñ.	*Bahadır, karşıma çıkan sen miydin?*
Baatır on ekige kelgende,	*Bahadır, on ikiye geldiğinde,*
31870 Ordo buzduñ olco aldıñ,	*Orda bozdun, ganimet aldın,*
Alım sultan cat bolduñ,	*Alp sultanım, yad oldun,*
Atañız Manas ayköldön	*Atanız deryadil Manas'tan,*
Artıgıraak kan bolduñ.	*Daha da üstün han oldun.*
Ala-Toonu cer kıldıñ,	*Ala Dağ'ı yurt kıldın,*
Ala-Toonun kırgızın	*Ala Dağ'ın Kırgız'ını,*
Eptep cürüp el kıldıñ.	*Uğraşa uğraşa el kıldın.*
Böksö adırmak ayılıña,	*Yayla kıraç obana,*
Mömö bolduñ baarıga.	*Meyve oldun hepsine.*
Bukarga kirip çoñ bolduñ,	*Bukar'a girip büyük oldun,*
31880 Buzugu cok oñ bolduñ.	*Fesatsız, düzgün oldun.*
Sarı kolot cer taptıñ,	*Sarı koyak yer buldun,*
Zarlatıp duşman el çaptıñ,	*İnletip düşman eli vurdun,*
Telegeylüü teñ bolduñ,	*Her yönüyle tam oldun,*
Degi kökcal er bolduñ.	*Hâsılı bozkurt er oldun.*
Kara suuga kan kuyup,	*Kara suya kan döküp,*
Kanga toyup katıktıñ,	*Kana doyup katıklandın,*
Kara kök cal atıktıñ.	*"Kara bozkurt" diye ün saldın.*
Cetim kalıp cetildiñ,	*Yetim kalıp yetiştin,*
Baatır cerge eptep koşulduñ.	*Bahadır, yurda güçbela kavuştun.*
31890 Telegeyden teñ bolduñ,	*Her bakımdan denk oldun,*
Degi közüñ cogolup,	*Sonunda kendin yitip de,*
Baatır temseletken sen bolduñ.	*Bahadır, bizi sersem koyan sen oldun.*
Kazılgan kalıñ or kıldı,	*Kazılmış derin hendek etti,*
Kaynatıluu şor kıldı.	*Kaynayan çile etti.*
Cuuy berse çıkpagan,	*Yıkadıkça çıkmayan,*
Açılbagan şor kıldı.	*Açılmayan kara baht etti.*
Köñül tolgon armandı,	*Gönlü dolduran hasreti,*
Kor bolup Bakay karıbız,	*Hor oldu Bakay ihtiyarımız,*
Olcolonup baarıbız,	*Tutsak düştük hepimiz,*

Ketti küç-karıbız,
Kaşık kaldı kanıbız.
Olco boldu çenibiz,
Kök caşık boldu etibiz.
Oorudu köönübüz,
Opot boldu elibiz.
Sözgö canıp küyöbüz,
Meder kılgan Seytekti
Bet alıp uuldu körüñüz.
Belekke kalgan er Seytek,
Karaldı oşol, bel da oşol,
Karaan kılgan er da oşol,
Örttönüp canıp turabız,
Öksöp zarlap kakşanıp
Ölböy citpey turabız.
Kayran şerdin kaldıgın,

Karaldı Seytek balanı
Karaan kılıp turabız.
Kakşap küydük biliñiz,
Kalıñ kırgız, Seytekke
Kankor törö, cürüñüz!
Zarlantpay törö biliñiz,
Koşulup kayra cürüñüz.
Oroyluk bolor munuñuz,
Baatır, ordodo curttu cıyıñız.
Ayday katın Çüröktü,
Kayrılıp kayra alıñız,
Kalkıñızga barıñız.
Söödürlük bolot muñuñuz,
O, curtuñuzga barıñız.
Oroyluk bolor muñuñuz,
Oñ aytkan kepti uguñuz!» –
Dep, oşentip, Kara döö
Karçıgaday kamınıp,
Kara döönün oozuna
Kayıptan akıl tabılıp,
Astınan tozup ayköldü
Anık kepti kıldı ele.

Gitti güç kuvvetimiz,
Kaşık kadar kaldı kanımız.
Yağma oldu her şeyimiz,
Mosmor kesildi etimiz.
Ağrıdı gönlümüz,
Helâk oldu elimiz.
Sözle tutuşup yanarız,
Medar kıldığımız Seytek'i,
Yönelip oğlu görünüz.
Armağan kalan er Seytek,
Dayanak odur, bel de odur,
Sığındığımız er de odur,
Tutuşup yanıp dururuz,
Hıçkırıp inleyip sızlanıp,
Ölmeden yitmeden dururuz.
Vah şirin kalıntısını,

Dayanak Seytek balayı,
Sığınak kılıp dururuz.
Sızlayıp yandık, biliniz,
Kalabalık Kırgız'a, Seytek'e,
Hunhâr töre, yürüyünüz!
İnletmeyin töre, biliniz,
Katılıp geri yürüyünüz.
Kabalık olur bu işiniz,
Bahadır, ordada yurdu toplayınız.
Ay gibi kadın Çürök'ü,
Dönüp yeniden alınız,
Halkınıza varınız.
Rezillik olur bu derdiniz,
Ey, yurdunuza varınız.
Kabalık olur bu hâliniz,
Doğru denen sözü duyunuz!» –
Deyip, böylece, Kara dev,
Atmaca gibi davranıp,
Kara dev'in ağzına,
Gaipten akıl bulunup,
Önünden karşılayıp deryadili,
Açık sözü söylemişti.

Cogolup ketip okustan,	*Ansızın yitip gidip,*
Cok bolgon soñ kokustan,	*Kazara yok olduktan sonra,*
Kalıñ kazdı orlordu,	*Koyu hendekler kazıldı,*
Baylattıñ başka koldordu.	*Bağlattın nice kolları.*
Ayköl közüñ coguñda,	*Deryadil, gözün yokken,*
Alıstagı temir tor,	*Uzaktaki demir ağ kuruldu,*
Çegelüü boldu eki kol,	*İki kol zincire vuruldu,*
Kaynap kalgan bizdin şor.	*Kaynayıp kaldı bizim çilemiz.*
Meder da eleñ, bel da eleñ,	*Medar da idin, bel de idin,*
Berekelüü şer eleñ.	*Bereketli şir idin.*
Bel baylagan bel ketip,	*Bel bağlanan bel gidip,*
Belgilüü ayköl şer ketip,	*Namlı deryadil şir gidip,*
Bek müşkül kördük minetip.	*Pek müşkül gördük böylece.*
Beyili kara, köönü tar,	*Niyeti kara, gönlü dar,*
Bek duşman saldı cañcaldı.	*Katı düşman saldı kavgayı.*
Tartıp Talas cerdi alıp,	*Çekip Talas yerini alıp,*
Kırgındap kırgız eldi alıp,	*Kırıp geçirip Kırgız eli alıp,*
Calınsañ ukpay kebiñdi,	*Yalvarsan dinlemez sözünü,*
Duşman büktöp kebimdi.	*Düşman büküp koydu sözümü.*
Öpkölötüp özümdü,	*İçlendirip küstürüp beni,*
Olcogo kiyip tonumdu,	*Kürkümü yağmalayıp giyip,*
Otko kaktap boorumdu,	*Bağrımı ateşte kavurup,*
Çılbırça tilip soorumdu.	*Sağrımı yular gibi dilip.*
Çın müşküldü bilgizip,	*Gerçek müşkülü tattırıp,*
Özdön çıkkan Kançoro	*Özden çıkma Kançoro,*
Ötkörö caman küygüzüp.	*Fazlasıyla fena yakıp.*
Örttöp kapka şaarımdı,	*Kapılı şehrimi yakıp,*
Kordop Bakay karıñdı,	*Bakay ihtiyarını horlayıp,*
Koyboy kırıp canımdı,	*Komadan kırıp canımı,*
Kaşıkça kıldı kanımdı.	*Kaşık kadar etti kanımı.*
Olcolop argın eliñdi,	*Yağmalayıp Argın elini,*
Suutup mintip demiñdi.	*Böyle soğutup soluğunu.*
Balaaluu müşkül baştadı,	*Belalı müşkülü başlattı,*
Suuttu tuura demiñdi.	*Soğuttu doğru soluğunu.*
Tentiretti eliñdi,	*Sürgüne saldı elini,*
Kırkıp çınar mömöñdü,	*Kırkıp çınar meyveni,*
Küñ kıldı kurgan a eneñdi...	*Cariye kıldı zavallı ananı...*
Talastan buzup ayılıñdı,	*Talas'tan bozup obanı,*

	Olcolop alıp zayıbıñdı,	*Yağmalayıp alıp karını,*
	Tañ atpas küügüm tünübüz.	*Tan atmaz alacakaranlık gecemiz.*
	Eki közün teñ oop,	*İki gözünü birden oyup,*
	Külçoro kökcal iniñdi,	*Külçoro bozkurt inini,*
31980	Öndürdön buzup tagıñdı,	*Yücelerden bozup tahtını,*
	Turuguñ buzup col saldı.	*Durağını bozup yol saldı.*
	Cel tiybegen ceriñe,	*Yel değmemiş yerine,*
	Cergele zoñgok beliñe,	*Sıra sıra yüce beline,*
	Cediger çoçko kol saldı.	*Cediger domuzu el uzattı.*
	Tamdı cıgıp uratıp,	*Evi yıkıp devirip,*
	Tal çınardı sulatıp,	*Söğüdü çınarı serip,*
	Kırgındı kızık baştadı.	*Kıyımı iyice başlattı.*
	Altımış katın tul ceñe,	*Altmış kadın dul yenge,*
	Ayıldı karaan taştadı.	*Obayı öksüz bıraktı.*
31990	Azap tartıp baştadı.	*Azap çekmeye başladı.*
	Curt calındap çok bolup,	*Yurt alevlenip kor olup,*
	Kezeñ kaykañ aşkanda,	*Geçit, yokuş aşıldığında,*
	Ceti-Özöndö cediger	*Yedi-Özön'de Cediger,*
	Cergelüü curttu baskanda,	*Yerleşik yurdu bastığında,*
	Olcolodu beeni,	*Yağmaladı kısrağı,*
	Çıgardı belem keeni,	*Sürüp çıkardı besbelli cevheri,*
	Bayladı balban döönü.	*Bağladı pehlivan devi.*
	Bastaşıp kirsek cediger,	*Karşı koysak Cediger'e,*
	Caynata muştap meeni,	*Beynimizi ezercesine yumruklayıp,*
32000	Tulumduunu tul kıldı,	*Ocaklıyı dul kıldı,*
	Tuura erendi kul kıldı,	*Doğru ereni kul kıldı,*
	Solkuldagan erlerdin,	*Salınıp yürüyen erlerin,*
	Tamanga taktap cün kıldı.	*Tabanına döşeyip yün kıldı.*
	Agızdı suuday kandardı.	*Akıttı su gibi kanları.*
	Küygüzdü belem candardı,	*Yaktı besbelli canları,*
	Olcogo aldı kuturgur	*Yağmaya aldı o kudurmuş,*
	Oynoo caşta baldardı.	*Oyun çağındaki çocukları.*
	Ordo kütkön ayımdı,	*Orda bekleyen hanımı,*
	Kara kiyip tul boldu,	*Kara giyip dul oldu,*
32010	Ayzakerler baatırlar	*Mızrakçılar, bahadırlar,*
	Amalsız baskan kul boldu.	*Çaresiz yürüyen kul oldu.*
	Kançoro, Kıyas canıbız.	*Kançoro, Kıyas — ah canımız,*
	Kalbadı çımın alıbız,	*Sinek kadar gücümüz kalmadı,*

Kaşıkça kalgan kanıbız.
Bel aşpay kımbat sözübüz,
Beypay tartıp özübüz.
Kalkıñızga kaygırıp,
Kabılan kökcal barıñız.
Eki kapka kan cayloo.
Curt küzdögön bel kaldı,
Argın kırgız atı uykaş,
Kapkaluu şaar el kaldı.
Cogolboy turup karañız,
Ereşen tartıp er boldu.
Er uulu menen teñ boldu.
Atasız cetim çoñoyup,
Kılgan işi oñ boldu.
Özüñdön kaçkan muraapıñ,
Kapaluu köñül coyulgan,
Atı Seytek koyulgan,
Kapkaluu şaar kalaañdı,
Kayrılıp taksır körüñüz,
Atı Seytek balañdı.
Belesi çukul beliñdi.
Kayradan kör, kankor şer,

Kaşık kadar kaldı kanımız.
Beli aşmaz oldu aziz sözümüz,
Eziyet çeker olduk kendimiz.
Halkınıza acıyıp,
Kaplan bozkurt, varınız.
İki kapılı han yaylası,
Yurdun güzlediği bel kaldı,
Argın, Kırgız adı yan yana,
Kapılı şehir, el kaldı.
Yitip gitmeden durup bakınız,
Erginleşip er oldu,
Er oğluyla denk oldu.
Babasız yetim büyüyüp,
Yaptığı iş rast geldi.
Kendinden kaçmış mirasçın,
Kederli gönlü avunmuş,
Adı Seytek konulmuş,
Kapılı şehir kaleni,
Dönüp, hünkârım, görünüz,
Adı Seytek balanı.
Yamaçları sarp belini,
Yeniden gör, hunhâr şir,

Karalduu kapka ceriñdi» –
Dep, oşentip, sabılıp,
Kara döö turdu al çirkin
Semeteyge calınıp,
Ayta berse til albay,
Aytkandı kökcal bile albay,
Azar salıp kenebey.
Aytılıp turgan al döönü
Buçkagına teñebey.
Appak cüzün körgön cok,
Sen kim aysıñ degen cok,
Kara döö közün körgön cok,
Opol toodoy al kökcal
Zıñgıradı kenebey.
Kara döö turmak aalamdı,
Buçkagına teñebey.

Sığındığın kapılı yerini» –
Deyip, böylece, çırpınıp,
Kara dev durdu, o garip,
Semetey'e yalvarıp,
Söyledikçe söz dinlemez,
Deneni bozkurt anlayamaz,
Sıkıntı verse de aldırmaz.
Söyleyip duran o devi,
Topuğuna denk tutmaz.
Apak yüzünü görmedi,
"Sen kimsin?" demedi,
Kara dev'in gözünü görmedi,
Ulu dağ gibi o bozkurt,
Dimdik durdu aldırmadan.
Kara dev şöyle dursun, âlemi,
Topuğuna denk tutmadan.

Kirpik üyrüp, kaş kakpay,	*Kirpik kırpmadan, kaş oynatmadan,*
Süylögön adam uuluna	*Konuşan insanoğluna,*
Sen kimsiñ dep söz katpay,	*"Sen kimsin?" deyip söz katmadan,*
Adam cüzün tük körböy,	*İnsan yüzüne hiç bakmadan,*
Adamga coop tük berbeyt,	*İnsana yanıt hiç vermez,*
Semetey cönü mına uşul.	*Semetey'in hâli işte bu.*
Arday bolgon buurulun,	*Küheylan boz kıratını,*
Orcoñdotup culkuntup,	*Şahlandırıp silkindirip,*
32060 Kolundagı ak şumkar,	*Elindeki ak sungur,*
Oroñdotup bulkuntup,	*Çırpındırıp debelendirip,*
Ak tayganın şaştırıp,	*Ak tazısını seğirtip,*
Kayıpçının kara üñkür	*Kayıpçı'nın kara mağarası,*
Kara üñkürgö bastırıp,	*Kara mağaraya sürüp,*
Kankor işi oñolup.	*Hunhârın işi yoluna girip.*
Küügüm kire, kün bata	*Alacakaranlık çöker, gün batarken,*
Eldin astı tım kata,	*El ayak ıssız kesilirken,*
Kara üñkür kirip kutulup,	*Kara mağaraya girip kurtulup,*
Karasa közgö ilinbey,	*Bakınca göze ilişmeden,*
32070 Kayda ekeni bilinbey,	*Nerde olduğu bilinmeden,*
Tiktese törö kankoru,	*Dikkat etseler, töre hunhârı,*
Al üñkürgö cok boldu.	*O mağarada yok oldu.*
Al Kara döö muraanın –	*O Kara dev, muradına eremeden –*
Çımınday canı çırkırap,	*Sinek kadar canı çığrışıp,*
Çıdabay bozdop, burkurap,	*Dayanamayıp bozlayıp, hıçkırıp,*
Kapalanıp kaygırıp.	*Kederlenip kaygılanarak.*
Kayran şerden ayrılıp,	*Yiğit aslandan ayrılıp,*
Ölçösö köñül bölünüp,	*Düşündükçe gönlü bölünüp,*
Cogolgon törö körünüp,	*Kaybolan töre gözünde tütüp,*
32080 Cobop, keyip, Kara döö	*Bitkin, dertli Kara Dev,*
Közünün caşı tögülüp,	*Gözünün yaşı dökülüp,*
Agarıp öñü suyulup,	*Benzi ağarıp soluklaşıp,*
Eki betten akkan caş	*İki yanaktan akan yaş*
Akırek ıldıy kuyulup,	*Köprücükten aşağı boşanıp,*
Ayla tappay bakırıp,	*Çare bulamayıp bağırıp,*
Abası azır kelçüdöy	*Ağası şimdi gelecekmiş gibi*
Kökcal şerdi çakırıp,	*Bozkurt aslanı çağırıp,*
Küyüp şerdi körgöndö,	*Aslanı görüp yandığında,*
Kantip tursun toktolup,	*Nasıl dursun kendini tutup,*

Çımçık uçpay keñ saydan,
Çıñıroon tartıp çoñ saydan,
Ayla tappay bakırıp.
Al üñkürdün oozunan
«Abakelep» çakırıp.
Kayrattanıp Kara döö
Kançalık kıldı bakırıp,
Armanı ıras arılbay,
Abası şer tabılbay,
Küñgürönüp, kıygaçtap,
Abamdı azır bergin – dep,
Al üñkürgö çır baştap.
Bolotton kılgan çoyun baş,
Koş koldop karmap imerdi.
Üñkürdögü kara taş
Abamdı azır bergin – dep,
Kara döö salıp ciberdi.
Çokmorunan çok çıktı,
Kara taştan ot çıktı,
Karuusunan çañ çıktı,
Kayratınan can çıktı.
Tutalanat bakırıp,
Toonu-taştı tokmoktop,
Abakelep çakırıp.
Erdik kılıp baarıdan,

Serçe uçmaz geniş vadiden,
Çığlık kopardı koca vadiden,
Çare bulamayıp bağırıp.
O mağaranın ağzından
«Ağacığım!» diye çağırıp.
Yüreklenip Kara Dev
Nice bağırıp haykırdı,
Hasreti gerçek dinmeden,
Ağası aslan bulunmadan,
Homurdanıp yalpalayıp,
«Ağamı hemen ver!» deyip,
O mağarayla kavgaya tutuştu.
Çelikten dövme topuzu
İki elle kavrayıp savurdu.
Mağaradaki kara taşa,
«Ağamı hemen ver!» deyip,
Kara Dev indiriverdi.
Topuzundan kor çıktı,
Kara taştan od çıktı,
Pazısından toz çıktı,
Gayretinden can çıktı.
Öfkeden köpürür bağırıp,
Dağı taşı dövüp durur,
«Ağacığım!» diye çağırıp.
Herkesten öte yiğitlik edip,

Baatır eken Kara döö
Tacaaldık kıldı abıdan,
Mintse, kankor tabılbayt,
Tük abiyiri cabılbayt.
Mintse, kankor tabılbayt,
Kaptal cagı kara zoo,
Kaykalagan ülkön too,
Bu degen sözgö könüñüz,
Koynuña katpay abamdı,
Kokuy üñkür beriñiz.
Borçuguñ buzup uratam,
Bu sözümö könbösöñ,
Abakem şerdi berbeseñ,

Bahadırmış Kara Dev,
Azgınca öfkelendi iyice,
Böyle etse de hunhar bulunmaz,
Utancı hiç örtülmez.
Böyle etse de hunhar bulunmaz,
Yan tarafı kara kaya,
Heybetle yükselen ulu dağ:
«Bu dediğim söze uyunuz,
Koynunda saklamadan ağamı,
Hey gidi mağara, veriniz.
Burcunu bozup yıkarım,
Bu sözüme uymazsan,
Ağam aslanı vermezsen,

Kara coo seni kulata.
Cay-cayıñdı culbasam,
Koy cürgön çuba kılbasam.
Borçuguñdu çaçpasam.
Esebiñdi tappasam,
Kara döö bolboy ölöyün.
Şer casagan abamdı,
Bekitip körçü köröyün,
Taşıñdı talkan kılbasam,
Betiñden mömöñ culbasam.
Toodoy canıñ toñkoytup,
Tomuktay döbö kılbasam» –
Dep, oşentip, Kara döö,
Kayran kıldı kamınıp,
Kaydan kankor tabıldı,
Muunu boşop, al ketip,
Kara döödön al ketip,
Kapa bolup kaygırıp,
Karaanın körüp, köz körböy,
Kankor şerden ayrılıp,
Kaardanıp kürküröp,
Kalgan eken Kara döö,
Dene çarçap, al ketip,
Eki koldon kan ketip,
Kara zoonu tokmoktop,
Aybalta çoçmor coyulup,

Eñ kayrattuu alakan
Möltüröp takır soyulup,
Kayrat kaçıp, al ketip
Kara döö baykuş minetip,
Tutalanıp iç kaynap,
Turbay öksüp köz caynap,

Külüstön abam kördüm – dep,
Küyüp, bışıp çok bolup,
Kürdöölüü er Kara döö
Kantip tursun toktolup.
Kara döö cayın suraba –

Kara düşman gibi devireyim seni.
Yerini yurdunu sökmezsem,
Koyun gezer düzlük etmezsem.
Burçlarını savurmazsam.
Hesabını görmezsem,
Kara Dev olmayıp öleyim.
Aslan yaratılışlı ağamı
Sakla da göreyim bakalım,
Taşını un ufak etmezsem,
Yamacından yemişini yolmazsam.
Dağ gibi gövdeni devirip,
Aşık kemiğince tepe etmezsem» —
Deyip, böylece, Kara Dev,
Var gücüyle davrandı hazırlanıp,
Nereden bulunsun hunhar,
Eklemleri gevşeyip, gücü gidip,
Kara Dev'den derman gidip,
Kederlenip kaygılanıp,
Karaltısını görüp de göz görmeyip,
Hunhar aslandan ayrılıp,
Hiddetlenip kükreyip,
Kalakalmış Kara Dev,
Beden yorulup, güç gidip,
İki elinden kan gidip,
Kara kayayı döverek,
Ay balta, topuz körelip,

En güçlü avuçları
Sıyrılıp çırılçıplak soyulup,
Gayret kaçıp, derman gidip,
Kara Dev zavallı böyle edip,
İçi kaynayıp köpürerek,
Durmadan hıçkırıp gözleri çakmak çakmak,
«Yiğit ağamı gördüm» deyip,
Yanıp pişip kor olup,
Kudretli er Kara Dev
Nasıl dursun kendini tutup.
Kara Dev'in halini sorma —

Bilegi coon, taş cürök,
Kerişke salat çoñ dümök,
Kelbeti zaarı keñiri.
Bir müçölüü badirek
Açuusuna katılsañ,
Aalamga salat çoñ dümök.
Baatırlıgı başkaça,
Balbandıgı bir kança,
Murun kökcal sözünö,
Atasınan babası
Muruntan mura özünö.
Tabılganı cıygandan,
Ölüm ortok ıymandaş,
Atasınan babası
Koyu bolgon korooloş,
Ençi birge coroloş,
Tilsiz katıp algansıp,
Kara üñkür menen uruştu.
Altı-ceti kün ötüp,
Zoonu buzup turuştu.
Borçugun bulkup uratıp,
Çınarın culkup sulatıp,
Tacaal salıp turuşup,
Ayangan cok Kara döö
Tük armanı arılbay,
Abası ayköl tabılbay,
Çımırkanıp kurçanıp,
Çılgıy için ört çalıp,
Çıday albay keç boldu.

Bileği kalın, taş yürek,
Cenkte koparır büyük kıyamet,
Endamı heybetli, zehri bol.
İri yapılı o zorlu er,
Öfkesine dokunursan,
Âleme salar büyük kargaşa.
Bahadırlığı bambaşka,
Pehlivanlığı kat kattır,
Öteden beri bozkurdun sözüne,
Atasından, dedesinden,
Eskiden kalma miras kendine.
Bulduğunu birlikte derlemiş,
Ölümde ortak, iman kardeşi,
Atasından, dedesinden,
Koyunları bir ağılda,
Payı ortak, yaren yoldaş,
Dilsiz kesilmiş gibi duran
Kara mağarayla vuruştu.
Altı yedi gün geçip,
Kayayı yıkmaya durdu.
Burcunu söküp yıkarak,
Çınarını yolup devirerek,
Azgınca saldırıp durup,
Esirgemedi kendini Kara Dev,
Hasreti hiç dinmeden,
Ulu gönüllü ağası bulunmadan,
Gerilip kuşanıp,
İçini büsbütün yangın sarıp,
Dayanamadan akşam oldu.

Közü körüp ayrılıp,
Dene kakşap, iç küyüp,
Abasınan ayrılıp,
Belgilüü kara belinen,
Ayrılıp ayköl şerinen,
Tutalanıp çok bolup,
Körünüp ayköl cok bolup,
Içi örttönüp çok bolup,
Emi kantip tursun toktolup,

Gözüyle görüp ayrılıp,
Beden sızlayıp, iç yanıp,
Ağasından ayrılıp,
O belli kara belinden,
Ulu gönüllü aslanından ayrılıp,
Öfkeden kor kesilip,
Görünüp de ulu gönüllü yok olup,
İçi tutuşup kor olup,
Artık nasıl dursun kendini tutup,

	Badananı çoygulap,	*Zırhını yumruklayıp,*
	Astındagı kürööñçö	*Altındaki kula atın*
	Başka-közgö koygulap,	*Başına gözüne vurup,*
	Olbuy-solbuy kamçı urup,	*Sağlı sollu kamçı çalıp,*
	Oñ-tetiri teminip,	*Ters yüz mahmuz basıp,*
	Can caratat ar kanday,	*Türlü türlü canlanır,*
	Altın taap alganday.	*Altın bulup almış gibi.*
32210	Baabedinin bat aytıp,	*Baabedin'i tez anıp,*
	Ay tuyakka at aytıp,	*Ay tuynaklıdan at adayıp,*
	Kubanıçı turup bakırıp,	*Sevinciyle coşup bağırıp,*
	Külçoronu çakırıp,	*Külçoro'yu çağırıp,*
	Talaska kirdi bakırıp,	*Talas'a girdi bağırarak,*
	Kanıkey, Bakay karıya	*Kanıkey'i, ihtiyar Bakay'ı,*
	Karıyasın çakırıp.	*Yaşlılarını çağırıp.*
	Argın, kırgız atı uykaş	*Adı uyumlu Argın'ı, Kırgız'ı,*
	Elden koyboy çakırıp,	*Elden kimseyi komadan çağırıp,*
	Kapaluu curt kalıñ el,	*Kederli yurdu, kalabalık eli,*
32220	Elden koyboy çakırıp,	*Elden kimseyi komadan çağırıp,*
	Ayday katın Ayçürök	*Ay yüzlü kadın Ayçürök'e:*
	Ay, ceñeke, süyünçü!	*«Ay yengeciğim, müjde!*
	Senin üzülgönüñ ulandı,	*Senin kopanın ulandı,*
	Çaçılganıñ cıynaldı.	*Saçılanın derildi.*
	Arman-dartıñ arıldı,	*Derdin, hasretin dindi,*
	Ayköl şerim tabıldı.	*Ulu gönüllü aslanım bulundu.*
	Duşman körsün küyünçü,	*Düşman görüp yerinsin,*
	Beren ceñe süyünçü.	*Yiğit yenge, müjde!*
	Üzülgönüñ ulandı,	*Kopanın ulandı,*
32230	Çaçılganıñ cıynaldı,	*Saçılanın derildi,*
	Ölgön törööñ tirildi.	*Ölen tören dirildi.*
	Ayçürök menen Külçoro	*Ayçürök ile Külçoro,*
	Atı uykaş uk, kanıñ uk	*Adı uyumlular duyun, hanınız duysun,*
	Kalayık curt baarıñ uk!	*Ahali, yurt, hepiniz duyun!*
	Kökcal ölböy tirüü eken,	*Bozkurt ölmemiş, sağmış,*
	Ölbögön candın biri eken.	*Ölmez canların biriymiş.*
	Cogolgon törö tabıldı,	*Kaybolan töre bulundu,*
	Ay, Ayçürök ceñeke	*Ay, Ayçürök yengeciğim,*
	Açılgan ceriñ cabıldı.	*Açılan yaran kapandı.*
32240	Üzülgönüñ ulandı,	*Kopanın ulandı,*

Çaçılganıñ cınaldı. | *Saçılanın derildi.*
Kapaluu kaygıñ çaçıldı, | *Kederli kaygın dağıldı,*
Köp köñülüñ açıldı, | *Bunca gönlün açıldı,*
O, ceñeke süyünçü! | *Ey yengeciğim, müjde!*
Kööndö çeriñ basıldı. | *Bağrındaki derdin yatıştı.*
Körüp keldim kankordu, | *Görüp geldim hunharı,*
Ak şumkar alıp bakalap, | *Ak sunguru koluna alıp,*
Ala-Köldü cakalap, | *Ala-Köl'ü kıyılayıp,*
Añ kuştarın şaştırıp, | *Av kuşlarını şaşırtıp,*
Astındagı Buurulun | *Altındaki Buurul'unu*
Ogcoñdotup bastırıp, | *Salınarak yürütüp,*
Içke colun tötölöp, | *İnce yolunu kestirip,*
Ak tayganın cetelep, | *Ak tazısını yedeğine alıp,*
Körsö, köñül bölünüp, | *Görünce gönül parçalandı,*
Kök askar toodoy körünüp, | *Gök yalçın dağ gibi görünüp,*
Kördüm kökcal bul cürөt | *Gördüm, bozkurt işte geziyor,*
Köñül küyüp bölündü, | *Gönül yanıp bölündü,*
Közümön caşım tögüldü. | *Gözümden yaşım döküldü.*
Tim oluya, baatır şer | *Tam evliya, bahadır aslan,*
Tirüüsündöy köründü. | *Sağlığındaki gibi göründü.*
Altın kerden aybalta, | *Altın saplı ay balta*
Aç bilekte balkıldap, | *İnce bilekte parıldayıp,*
Ok ötpögön Akolpok | *Ok işlemez Akolpok*
Ton üstündö balkıldap. | *Kürkün üstünde salınıp.*
Manastan kalgan Ak kelte, | *Manas'tan kalan Ak-Kelte*
Ay dalıda carkıldap, | *Geniş omzunda parıldayıp,*
Tört külçödön kutuldu. | *Dört yandan sıyrılıp kurtuldu.*
Kayıpçının kara üñkür, | *Kayıpçı'nın kara mağarasına*
Bastırıp kirip kutuldu. | *Sürüp girip kurtuldu.*
Taş uratıp, too buzup, | *Taş devirip, dağ bozup,*
Ökürdüm da kaygırdım, | *Böğürdüm de kaygılandım,*
Kayıpçının üñkürgö | *Kayıpçı'nın mağarasına*
Kirgizip iyip ayrıldım. | *Girdiğini görüp ayrıldım.*

Belgi kördüm, bel kördüm, | *Nişan gördüm, bel gördüm,*
Belgilüü şerdi men kördüm. | *O belli aslanı ben gördüm.*
Berenimdin özü eken, | *Yiğidimin ta kendisiymiş,*
Karagan kara közü eken, | *Bakan kara gözüymüş,*
Ölböy-citpey tiptirüü | *Ölmeden yitmeden dipdiri,*

	Kankor şer cürgön kezi eken.	*Hunhar aslanın gezdiği demmiş.*
32280	Abam şerdi körgöndö,	*Ağam aslanı görünce,*
	Ayla tappay bakırdım,	*Çare bulamayıp bağırdım,*
	Abakelep çakırdım.	*«Ağacığım!» diye çağırdım.*
	Çırdı mintip baştadım,	*Kavgayı böyle başlattım,*
	Çımınday candı cön ele	*Sinek kadar canı düpedüz*
	Kılga baylap taştadım.	*Kıla bağlayıp bıraktım.*
	Özün kördüm abamdın,	*Kendisini gördüm ağamın,*
	Öksöp, ıylap bakırdım,	*Hıçkırıp, ağlayıp bağırdım,*
	Kan abalın çakırdım.	*Han ağam diye seslendim.*
	Baştakıdan miñ ese	*Öncekinden bin kat*
32290	Uluk bolup kalıptır.	*Ulu olup kalmış.*
	Kıykırsa kulak tük ukpay,	*Bağırsan kulak hiç duymaz,*
	Duduk bolup kalıptır	*Dilsiz olup kalmış,*
	Aytarına tili cok,	*Söyleyecek dili yok,*
	Duduk bolup kalıptır.	*Dilsiz olup kalmış.*
	Karaanı kımbat çoñ uluk	*Karaltısı aziz, büyük ulu,*
	O, kaydan kelgen toorulup,	*O, nereden gelmiş dolanıp,*
	Özün kördüm kökcaldın	*Kendisini gördüm bozkurdun.*
	Tüp kötörö baralı	*Topyekûn varalım,*
	Kökcaldı karmap alalı.	*Bozkurdu yakalayalım.*
32300	Kabılan kökcal törönün	*Kaplan bozkurt törenin*
	Kökcaldıgın bileli.	*Bozkurtluğunu bilelim.*
	Karmap alıp kankordu	*Yakalayıp hunharı,*
	Kadır tüngö kireli.	*Kadir gecesine erelim.*
	Kankordu taap alalı,	*Hunharı bulup alalım,*
	Arbın cılkı, tümön mal	*Bol yılkı, tümen malı*
	Ay tuyakka çalalı,	*Ay tuynaklıdan kurban keselim,*
	Küldötüp külkü açalı.	*Güldürüp şenlik açalım.*
	Kürdö toluk kazına	*Ambarı dolu hazineyi*
	Süyünçügö çaçalı	*Müjdeye saçalım,*
32310	Bolot ayza aştaylı,	*Çelik mızrak takalım,*
	Maldı tügül kuu candan	*Mal şöyle dursun, kuru candan*
	Takır keçip taştaylı.	*Büsbütün geçip atalım.*
	Asmanga uçsun topurak	*Göğe uçsun toprak,*
	Kayran kişi keldi – dep,	*«Yiğit kişi geldi» diye,*
	Kalk cıyılsın topurap.	*Halk toplansın kaynaşıp.*
	Cetilgen tilek oy bolsun,	*Ermiş dilek murat olsun,*

Cer selkinip curt çuulap,
Cetkileñ mınday toy bolsun.
Ala-Toodoy et bolsun,
Ala-Köldöy çık bolsun,
Kızıktı kıyla baştaylı.
Kımbat törö tabıldı,
Kızıtalak kuu candan
Tim ele keçip taştaylı.
Tuuralandı kayran han,
Tuura üñkürgö kirgende
Tutalandı bizdin can.
Belgini kördüm, bel kördüm,
Belgilüü beren kökcaldı
Biylep turup men kördüm.
Aytkanın uşul könüp al,
Ayköl şerdi körüp al,
Argın, kırgız el bolup
Tüp kötörö baralı.
Arstandı, kökcaldı,
Eptep karmap alalı.
Kaygının baarın açalı,
Kapanın baarın çaçalı,
Kabaktı suuday açalı.
Mal cayılsa tünögüs,
Say emespi Semetey.
Kılayıp toodon carkırap,
Ay emespi Semetey.
Aytkanı uşul bilip al,
Abakem, töröm, tilimdi al» –
Aytıp turdu Kara döö,
Kara döö aytıp turganda,
Bu kabardı kılganda,
Ayday katın Ayçürök
Kabırga söögü sögüldü,
Közünün caşı tögüldü.
Buudanım dep burkurap,
Iylap turdu çırkırap,

Bozdop turdu çurkurap,

Yer sarsılıp yurt çağrışıp,
Eşsiz böyle toy olsun.
Ala-Too kadar et olsun,
Ala-Köl kadar sulu aş olsun,
Nice eğlence başlatalım.
Aziz töre bulundu,
Şu kahrolası kuru candan
Düpedüz geçip atalım.
Dosdoğru gitti yiğit han,
Doğruca mağaraya girince,
Tutuştu bizim canımız.
Nişanı gördüm, bel gördüm,
O belli yiğit bozkurdu
Gözümle apaçık ben gördüm.
Dediğim budur, kabul et,
Ulu gönüllü aslanı gör,
Argın, Kırgız el olup
Topyekûn varalım.
Arslanı, bozkurdu,
Usulca yakalayalım.
Kaygının hepsini dağıtalım,
Kederin hepsini saçalım,
Çatık kaşı su gibi açalım.
Mal yayılsa sığmayacak,
Vadi değil mi Semetey.
Dağdan süzülüp parıldayan,
Ay değil mi Semetey.
Diyeceğim budur, bil,
Ağacığım, töröm, sözümü tut» —
Deyip durdu Kara Dev,
Kara Dev söyleyip dururken,
Bu haberi verdiğinde,
Ay yüzlü kadın Ayçürök'ün
Kaburga kemiği söküldü,
Gözünün yaşı döküldü.
«Küheylanım!» diye hıçkırıp,
Ağlayıp durdu feryatla,

Bozlayıp durdu çığrışıp,

Kabırga söögü bölünüp,
Közdün caşı tögülüp,
Bödönödöy közünön
Bölök-bölök caş ketip,
Karagattay közünön
Kamçı boyu caş ketip,
Murundun suusun artalbay,
Közünün caşın tartalbay,
Süyüngöndön çırkırap,
Çındap ıylap burkurap,
Köñül saylap bölünüp,
Közdün caşı tögülüp,
Bu aytkan kebiñ çın bolso,
Ötürük emes tıñ bolso,
Aylanayın Kara döö
Ögöömdü koyup, bülömdü al,
Ekööмdü koyup, birööмdü al,
Akılduu bolsoñ bilip al.
Kızıl kuyruk bilimdi al,
Tulpar tandap malıñdı al,
Aytkanıñ ıras Kara döö
Köp ermek kılıp canımdı al,
Uulumdu taştap, bulumdu al,
Menin kımbatım koyup munumdu al.
Cogolgon kökcal tabılsa,
Kara döö sendey balaga,
Ayday ceñeñ sadaga.
Sarıp kılıp kanımdı,
Aytkan kebiñ çın bolso
Kurman kılam canımdı.
Berekelüü belimdi,
Kez keltirseñ şerimdi,
Atañdın körü Kara döö
Keltirdiñ taalay şagımdı,
Küldötösüñ bagımdı.
Kabagım carık açarsıñ,
Kaygırgan köñülüm basarsıñ.
Kaygırıp turgan kabaktı,
Ay tiygendey açarsıñ.

Kaburga kemiği bölünüp,
Gözün yaşı dökülüp,
Bıldırcın gibi gözünden
Öbek öbek yaş gidip,
Kuş üzümü karası gözünden
Kamçı boyu yaş gidip,
Burnunun suyunu silemeden,
Gözünün yaşını tutamadan,
Sevincinden feryat edip,
Sahiden ağlayıp hıçkırıp,
Gönlü oyulup bölünüp,
Gözün yaşı dökülüp:
«Bu dediğin söz gerçekse,
Yalan değil, sağlamsa,
Kurban olayım Kara Dev,
Üveyimi bırak, öz evimi al,
İkimizi koy, birimizi al,
Akıllıysan bunu bil.
Kızıl kuyruklu sürümü al,
Küheylan seçip malını al,
Dediğin doğruysa Kara Dev,
İstersen eğlence diye canımı al,
Oğlumu bırak, varımı al,
Kıymetlimi koy, şu malımı al.
Kaybolan bozkurt bulunursa,
Kara Dev, senin gibi yavruya,
Ay yüzlü yengen kurban.
Kanımı harcayıp,
Dediğin söz gerçekse,
Kurban ederim canımı.
Bereketli belimde,
Aslanımı denk getirirsen,
Hey gidi Kara Dev hey,
Baht dalımı yeşerttin,
Bahtımı güldürürsün.
Çehremi aydın açarsın,
Kaygılı gönlümü yatıştırırsın.
Kaygıyla çatılmış çehreyi,
Ay doğmuş gibi açarsın.

Ayçürök ıylap çırkırap,
Toktono albay tolukşup,
Iylap turat burkurap.
Köñül saylap bölünüp,
Közdün caşı tögülüp,
Kubanıp içi kul bolup,
Süyünçügö bak tolup,
Köñül tolkup, şat bolup,
Körsöñ mınday Ayçürök
At baştagan altı san
Süyünçügö berdirip,
Kımbat baa kırmızı,
Tañgak-tañgak büktötüp,
Süyünçügö cüktötüp,
Bekitilüü kazına
Baltalap oozun açtırıp,
Arbın düynö, tümön mal
Zarıp kılıp çaçtırıp,
Appak altın, ak dilde,
Karıp miskin dubana
Cetpegenge berdirip,
Cetkileñ kıyın çogulup,
Asman cargan çuu kılıp,
Artık kızık tamaşa,
Uluu toydu karasa,
Kazı çıktap çaraga,
Kança düynö tümön mal
Toy kılıp çaçıp talaaga.
Kermege tulpar kerdirip,
Agar altın, düynö mal
Cetpegenge berdirip,
Tolkunu toodoy çar kılıp,
Uluu curtka dañ kılıp,
Zarlanganı bilinip,
Zarloo kılıp süyünüp,
Kara döödön kep ugup,
Kankor tirüü dep ugup,
Ebegeyi ezilip,

Ayçürök ağlayıp feryat edip,
Duramayıp çalkanıp,
Ağlayıp durur hıçkıra hıçkıra.
Gönlü oyulup bölünüp,
Gözün yaşı dökülüp,
Sevinçten içi eriyip,
Müjdeyle baht dolup,
Gönül coşup, şen olup,
Görsen böyledir Ayçürök:
At başı çeken altı bölüğü
Müjdeye verdirip,
Paha biçilmez kırmızıyı,
Balya balya katlatıp,
Müjdeye yükletip,
Kapalı duran hazinenin
Ağzını baltayla açtırıp,
Bol dünyalık, tümen malı
Harcatıp saçtırıp,
Apak altını, ak akçeyi,
Garip, miskin, divaneye,
Eli ermeyene verdirip,
Nice yaman yiğit toplanıp,
Göğü yaran çığlık koparıp,
Eşsiz güzel temaşa,
Ulu toya bakarsan,
Kazıyı çanağa doldurup,
Nice dünyalık, tümen mal,
Toy edip kıra saçıp.
Urgana küheylan gerdirip,
Ak altın, dünya malını
Eli ermeyene verdirip,
Dalgası dağ gibi çağıltı salıp,
Ulu yurda ün salıp,
Ağladığı belli olup,
Ağıt yakıp sevinip,
Kara Dev'den söz duyup,
«Hunhar sağ» diye duyup,
İçi ezim ezim ezilip,

Et cürögü süyünüp.
Erte sözü keç bolup,

Semetey körüp ölüügö,
Kayra kelbes çın caydı,
Kayra tartpay körüügö,
Kurmanga canın çaluuga,
Kup tilek kılıp körüügö,
Kusa bolup Ayçürök,
Kup süyünüp turdu ele.
Şay koldogon Külçoro
Telegeyi teñ ele,
Caralgan adam uulunan
Artıla tuulgan neme ele.
Caynagan kızıl çok ele,
Ay-aalamda cok ele.
Korduk tartıp kaygırıp.
Karaldı sultan kankordon
Al Külçoro ayrılgan.
Aşuusu kulap col bolgon,
Aalamdan aşık kor bolgon.
Er Külçoro bereniñ
Badana kiyip balkıldap,
Baatır tuugan er kök cal
Ayday beti carkıldap.
Altın kemer kurçanıp,
Ayday betin nur çalıp,
Körsö, köñül bölünüp,
Kök zoñkoktoy körünüp,
Uzun boyluu, keñ dalı
Arı balban, arı şer
Aalamdan çıkpayt mınday er.
Er Külçoro abañız,
Baatır Seytek balañız,
Baarı dürböp keldi ele.
Argın, kırgız baarısın,
Kanıkey, Bakay karısı
Kıcıldap curttun baarısı,
Kıyla akılman karısı,

Et yüreği sevinip.
Erken sözü geç olup,

Semetey'i görüp ölmeye,
Dönüşü olmayan gerçek yurdu,
Geri dönmeden görmeye,
Kurbana canını adamaya,
Candan dileyip görmeye,
Hasret çekip Ayçürök,
Pek sevinip durmuştu.
Şah'ın koruduğu Külçoro
Her yanı dengi denkti,
Yaratılmış âdemoğlundan
Üstün doğmuş biriydi.
Işıl ışıl kızıl kordu,
Ay-âlemde eşi yoktu.
Horluk çekip kaygılanıp.
Gözbebeği sultan hunhardan
O Külçoro ayrılmıştı.
Geçidi çöküp yol olmuştu,
Âlemden aşkın hor olmuştu.
Er Külçoro yiğidiniz,
Zırh giyip salınıp,
Bahadır doğmuş er bozkurt,
Ay gibi yüzü parıldayıp.
Altın kemer kuşanıp,
Ay gibi yüzünü nur kaplayıp,
Görsen, gönül bölünüp,
Gök zirve gibi görünüp,
Uzun boylu, geniş omuzlu,
Hem pehlivan, hem aslan,
Âlemde çıkmaz böyle er.
Er Külçoro ağanız,
Bahadır Seytek oğlunuz,
Hepsi coşup gelmişti.
Argın'ı, Kırgız'ı, hepsini,
Kanıkey ile ihtiyar Bakay,
Kaynaşıp yurdun hepsi,
Nice bilge ihtiyarı,

Kırgın tiygen nemedey
Kıcıldap curttun baarısı.
Akılga dıykan ereni,
Kalbay kalkı çogulup,

Karasañ, kızık uşunday.
Asman cargan duu kılıp,
Baabedin dep bakırıp,
Baatır tirüü eken – dep,
Biröönü biröö çakırıp,
Ay tuyakka at aytıp,
Kalayık çuulap çurkurap,
Aytıp turdu Kara döö:
At arıtıp cer çalıp,
Cer buzultup duu kılıp,
Cerdi çalıp barganda
Cetigiñdi kördüm – dep,
Astınan çıgıp ayköldü
Añgemeley berdim dep.
Közüm menen kördüm – dep,
Külçorogo munu aytıp:
«Beker calgan süylösöm,
Kılıçtı kından alıñız,
Kıyşıksız kep ayttıñ – dep,
Kırgın kılıp salıñız,
Caraday bolgon kankordu
Calgan aytsam bolobu,
Canımdan tiyse kobobu.
Beker aytsam oñombu,
Belimden tiyse kobombu,
Buurul atın bulkuntup,
Koştop kuu tayganın,
Er ölgöndöy culkuntup,
Ak keltesin alkıntıp,
Ak şumkarın talpıntıp,
Özün kördüm kankordun.
Çın dep tildi alıñız,
Calgan bolso uşul kep
Kılıçtap başım alıñız.

Kırgına uğramış gibi
Kaynaşıp yurdun hepsi.
Akılda derya yiğidi,
Halkı eksiksiz toplanıp,

Baksan, seyirlik işte böyle.
Göğü yaran uğultu koparıp,
«Baabedin!» diye bağırıp,
«Bahadır sağmış!» diye,
Biri birini çağırıp,
Ay tuynaklıdan at adayıp,
Ahali çığrışıp haykırıp,
Söyleyip durdu Kara Dev:
«At yorup yer dolaşıp,
Yeri sarsıp uğultu salıp,
Yeri yoklayıp vardığımda,
Yedigen'ini gördüm» diye,
Karşısına çıkıp ulu gönüllüyü,
Bir bir anlattım diye.
«Gözümle gördüm» diye,
Külçoro'ya bunu söyleyip:
«Boş yalan söylersem,
Kılıcı kından alınız,
«Eğri büğrü söyledin» diye,
Kırıp geçiriveriniz,
O heybetli hunhar için,
Yalan söylesem olur mu,
Canıma değip çarpmaz mı?
Boşuna söylesem onar mıyım,
Belime değip çarpmaz mı?
Buurul atını şahlandırıp,
Kurnaz tazısı yedeğinde,
Er ölmüş gibi silkindirip,
Ak-Kelte'sini gürletip,
Ak sungurunu çırpındırtıp,
Kendisini gördüm hunharın.
Gerçek deyip sözümü alınız,
Yalansa eğer bu söz,
Kılıçla başımı alınız.

Kalp aytkan sendey bolsun – dep,
Ölüm kılıp salıñız.
Böksö menen celgemin
Bölüngön kankor aman – dep,
Süyünçülöp kelgemin.
Kök cal şerdi körgöndö,

«Yalan söyleyen senin gibi olsun» diye,
Ölümle cezalandırınız.
Yamaç boyunca koşturdum,
«Ayrı düşen hunhar sağ» diye,
Müjdeleyip geldim.
Bozkurt aslanı gördüğümde,

Carkıradı canıbız,
Çındap küydü kanıbız.
Sultan kök cal kenebey,
Bet aldınan bakırsam,
Zıñ-zıñ etip kenebeyt.
Açuulanıp aykırsam.
Abakelep çakırsam,
Bolk etip baatır kenebeyt.
Kara döönün aytkanın
Buçkagına teñebeyt.
Baştagıdan miñ ese,
Aybatı artık, zaarı küç,
Aybatına çıdabay,
Amanat candan küdör üz.
Çırkıradım küyündüm,
Çın ele karmap aluuga
Çımınday candan tüñüldüm.
Isıgına bata albay,
Çılbırdan alıp tartalbay,
Çımın candan çoçunup,
Kök cal şerge batalbay.
Kapa boldum kaygırıp,
Karaan kılıp oturgan
Kayran şerden ayrılıp.
Tik basıp kolum sala albay,
Elçi boldum çabuuga,
Şay koldogon şer abañ,
Külçoronu aluuga.
Kayıpçının Kara üñkür,
Kankordu karmap aluuga.
Askar beldey bel carayt,
Külçorodoy er carayt.

Parladı canımız,
Sahiden tutuştu kanımız.
Sultan bozkurt aldırmadan,
Karşısından bağırsam,
Dimdik durur, aldırmaz.
Öfkelenip haykırsam,
«Ağacığım!» diye çağırsam,
Kılı kıpırdamaz, bahadır aldırmaz.
Kara Dev'in dediğini
Topuğuna denk saymaz.
Öncekinden bin kat,
Heybeti üstün, zehri güçlü,
Heybetine dayanamayıp,
Emanet candan ümit kes.
Feryat ettim, yandım,
Sahiden yakalayıp almaktan,
Sinek kadar candan ümidi kestim.
Sıcağına sokulamayıp,
Yularından tutup çekemeyip,
Sinek kadar candan ürküp,
Bozkurt aslana sokulamayıp.
Kederlendim kaygılanıp,
Kendime dayanak bellediğim
Yiğit aslandan ayrılıp.
Dik yürüyüp el uzatamayıp,
Elçi oldum koşmaya,
Şah'ın koruduğu aslan ağanı,
Külçoro'yu almaya.
Kayıpçı'nın Kara Mağarası'nda,
Hunharı yakalayıp almaya.
Yalçın bel gibi bel gerek,
Külçoro gibi er gerek.

Külçorodon bölöktü
Zıñgırap töröñ kenebeyt.
Özüñüzdön bölöktü,
Buçkagına teñebeyt».
Kara döö turup munu aytıp,
Adam bilbes şumdu aytıp,
Içi örttönüp, çok bolgon,
Cediger kaptap kelgende

Oşondo ayköl cok bolgon.
Karasa közgö ilinbey,
Kaysı ekeni bilinbey,
Külçoro turup munu aytat:
Camgır kılıp caa tartıp,
Möndür kılıp ok atıp,
Ayza karmap cabılıp,
Kandı suuday agızıp,
Kaptap duşman cetti ele,
Kalıñ burgak cöö tuman
Düynönü kaptap öttü ele.
Cılgınduunun batkalda,
Künü-tünü on tört kün,
Cöö tuman kaptap catkanda,
Aybandın baarı çeligip,
Adamdın baarı celigip,
Cer körünböy buu tüşüp,
Dünüyö munar çuu tüşüp,
Kazaba kaldı cıldırıp,
Aygak kulak tundurup,
Atış bolup turganda,
Ayban ölüp, er kulap,
Çabış bolup turganda.
Asman cargan bakırık,
Duuga kirip turganda,
Aygak kulak tundurup,
Ayza karmap cıldırıp,
Adam kulap say tolup,
Kayrılışpay körgöndö,
Kas acal cetip eçen can,

Külçoro'dan gayrısını,
Dimdik duran töreп umursamaz.
Sizden gayrısını,
Topuğuna denk saymaz.»
Kara Dev durup bunu söyleyip,
Kimsenin bilmediği acayibi söyleyip,
İçi tutuşup kor olmuş,
Cediger basıp geldiğinde,

İşte o zaman ulu gönüllü yok olmuştu.
Baksan göze ilişmez,
Hangisi olduğu bilinmez,
Külçoro durup şunu söyler:
«Yağmur gibi yay çekip,
Dolu gibi ok atıp,
Mızrak tutup üşüşüp,
Kanı su gibi akıtıp,
Düşman basıp yetişmişti,
Koyu boran, yer sisi,
Dünyayı kaplayıp geçmişti.
Cılgındı'nın dar boğazında,
Gece gündüz on dört gün,
Yer sisi kaplayıp yattığında,
Hayvanların hepsi çılgına dönüp,
İnsanların hepsi azıp coşup,
Yer görünmez, buğu inip,
Dünyayı pus, çığlık basıp,
Sancaklar süzülüp kaldı,
Çınlayan kulak sağır olup,
Atışma sürüp dururken,
Hayvan ölüp, er devrilip,
Vuruşma sürüp dururken.
Göğü yaran bağırtı,
Uğultuya karıştığında,
Çınlayan kulak sağır olup,
Mızrak tutup ilerleyip,
İnsan devrilip vadi dolup,
Birbirine dönemez olduklarında,
Kahpe ecel yetip nice can,

	Dünüyödön ötköndö,	*Dünyadan göçtüğünde,*
	Eñiştüü müşkül eñ balaa,	*Sarp müşkül, en büyük belâ,*
	Kıyla can munu körgöndö,	*Nice can bunu gördüğünde,*
	Toktobogon carışta,	*Durmak bilmez yarışta,*
	Toguz ay tınbay salışta,	*Dokuz ay dinmez savaşta,*
	Kıyla beren ölgöndö,	*Nice yiğit öldüğünde,*
32590	Kılçaybaçu çın cayın	*Dönüp bakılmaz gerçek yurdu*
	Kıyla mende körgöndö.	*Nice bende gördüğünde.*
	Kıyla can kıyrap er ölüp,	*Nice can kırılıp er ölüp,*
	Curt bölüngön turmuşta,	*Yurdun bölündüğü yaşamda,*
	El bülüngön uruşta,	*Elin dağıldığı savaşta,*
	Iştelüü müşkül balaada,	*Çetin müşkül belâda,*
	Çoñ munarık talaada,	*Koca puslu bozkırda,*
	Çoñ müşküldü körgöndö	*Büyük müşkülü gördüğünde,*
	Çoguubuzdu cediger	*Topluluğumuzu Cediger*
	Bıt-çıt kılıp bölgöndö,	*Paramparça edip böldüğünde,*
32600	Kıyırga kırgın salganda,	*Dört yana kırgın saldığında,*
	Kıylabızdı duşmandar,	*Nicemizi düşmanlar,*
	Koondoy için carganda.	*Kavun gibi karnını yardığında.*
	Koydoy başın keskende,	*Koyun gibi başını kestiğinde,*
	Öröpköp kırgız köp argın	*Yüreği kabaran Kırgız, kalabalık Argın,*
	Öz dünüyösün çaçkanda.	*Öz dünyalığını saçtığında.*
	Tayanar keçüü keç tappay,	*Basacak geçit bulamayıp,*
	Korgoloogo cer tappay	*Sığınacak yer bulamayıp,*
	Er çurkurap curt ölüp,	*Er çığrışıp yurt ölüp,*
	Eçen col müşkül iş körüp,	*Nice kez müşkül iş görüp,*
32610	Ayla ketip tok bolup,	*Çare bitip tıkanıp,*
	Artık akıl, çoñ ayla,	*Üstün akıl, büyük tedbir,*
	Estelbey curttan cok bolup,	*Anılmadan yurttan yitip,*
	Küyüp-canıp kül bolup,	*Yanıp yakılıp kül olup,*
	Körgönü müşkül tün bolup,	*Gördüğü müşkül gece olup,*
	Ayla tappay turganda,	*Çare bulamaz dururken,*
	Keçee azaptı duşman kılganda,	*Hani düşman azabı saldığında,*
	Kaza cetken ölgöndö,	*Eceli yeten öldüğünde,*
	Ölbögön tirüü kırgızdı	*Ölmeyen sağ Kırgız'a*
	Aç börüdöy kol salıp,	*Aç kurt gibi saldırıp,*
32620	Atın örttöp olco alıp,	*Varını yakıp çapul alıp,*
	Böksö tüzdü çañ kılıp,	*Yamacı düzü toz edip,*

Kez bolgondu kan kılıp,
Buzuk kılıp el çettep,
Cañcal kılıp ordo örttöp,
Cañcal caman bolgondo,
Eçendin bagı sınganda
Eçen can ölüp tınganda,
Kılmışsız momun ölgöndö,
Kılçaybaçu çın cayın,
Kıyla adamdar körgöndö,
Beles çuulap çañ bolup,
Betteşkenden kıyla can,
Kıstoo körüp cay bolup.

Rast geleni kan edip,
Bozgun çıkarıp eli sürüp,
Kavga çıkarıp otağı yakıp,
Kavga kötüye vardığında,
Nicesinin bahtı kırıldığında,
Nice can ölüp sustuğunda,
Suçsuz masum öldüğünde,
Dönüp bakılmaz gerçek yurdu,
Nice insanlar gördüğünde,
Tepeler inleyip toz olup,
Karşı duran nice can,
Sıkıntı görüp sindiğinde.

Curt silkinip turganda
Kasaba celek toldu ele,
Al kagıştın içinde,
Kabılan kök cal kankor şer,
Kak oşondo boldu ele.
Beleske çıgıp belsenip,
Surkoyon menen Tootoru,
Katar cürböy kalganda,
Camgır kılıp caa tartıp,
Cabılıp duşman kalganda.
Kalk çurkurap toldu ele,
Kalıñ kazat bolgondo,
Küñgüröp kaptap cediger,
Kalktı kaptap baskanda,
Kara niet Kançoro,
Iş büldürüp işime
Bakanoos çıgıp kişige,
Kançoro köttü açkanda,
Künü-tünü tınım cok,
El kırılıp catkanda,
Ayza sınıp boo tüşüp,
Adam kulap too tüşüp,
Aygaylaşıp catkanda,
On bir künü kün tiybey,
Kündü tuman çaldı ele,
On eki künü ay tiybey,

Yurt silkinip dururken,
Tuğ, sancak dolmuştu,
O çarpışmanın içinde,
Kaplan bozkurt, hunhar aslan,
Tam o anda oradaydı.
Sırta çıkıp kuşanıp,
Surkoyon ile Tootoru,
Yan yana yürümez olduğunda,
Yağmur gibi yay çekip,
Düşman üşüşüp kaldığında.
Halk çığrışıp dolmuştu,
Büyük gaza koptuğunda,
Homurdanıp basıp Cediger,
Halkı basıp çiğnediğinde,
Kara niyetli Kançoro,
İşimi bozup işime,
İnsana karşı geveze kesilip,
Kançoro ardını döndüğünde,
Gece gündüz durak yok,
El kırılıp yatarken,
Mızrak kırılıp bağı düşüp,
İnsan devrilip dağ çöküp,
Bağrışıp durur iken,
On bir gün güneş değmeden,
Güneşi duman bürümüştü,
On iki gün ay değmeden,

Aydı bulut aldı ele.	*Ayı bulut almıştı.*
Mına oşondo kök cal şer,	*İşte o zaman bozkurt aslan,*
Kümüş közdüü, kün cüzdüü	*Gümüş gözlü, gün yüzlü,*
Kürkürögön kurgan er	*Kükreyen o yaman er,*
Altın közdüü ay cüzdüü,	*Altın gözlü, ay yüzlü,*
Arkıragan uluk şer,	*Homurdayan ulu aslan,*
Ayza karmap top buzbay,	*Mızrak tutup saf bozmadan,*
Çın acal cetip okko uçpay,	*Gerçek ecel yetip okla uçmadan,*
Çın düynönü körböstön,	*Gerçek dünyayı görmeden,*
Çın acal cetip ölböstön,	*Gerçek ecel yetip ölmeden,*
Aylanası coo bolup,	*Çevresi düşman kesilip,*
Kaynap duşman toldu ele.	*Kaynayıp düşman dolmuştu.*
Karasa közgö ilinbey,	*Baksan göze ilişmez,*
Kayda ekeni bilinbey,	*Nerede olduğu bilinmez,*
Kankor şer kayıp boldu ele.	*Hunhar aslan kayıp olmuştu.*
Mıktı bilek, taş cürök,	*Sağlam bilek, taş yürek,*
Bil müçölüü badırek,	*Fil gövdeli o babayiğit,*
Oşerden kayıp boldu ele.	*Oracıkta kayıp olmuştu.*
Çuñkurga kalgan öönü cok,	*Çukurda kalan ölüsü yok,*
Aybanat cegen söögü cok,	*Hayvanın yediği kemiği yok,*
Tamgan kanı cerde cok	*Damlayan kanı yerde yok,*
Kabılan kankor elde cok.	*Kaplan hunhar elde yok.*
Buy kılıp duşman cetti ele.	*Kasıp kavurup düşman yetişmişti.*
Al duşmanga kor bolboy,	*O düşmana hor olmadan,*
Arsılan balban artık şer,	*Arslan pehlivan, üstün aslan,*
Kayıp bolup ketti ele.	*Kayıplara karışıp gitmişti.*
Bolotton korgon mata algan,	*Çelikten zırh kuşanan,*
Artık argın köp kırgız,	*Üstün Argın, kalabalık Kırgız,*
Oşondo közü kaşaygan.	*O zaman gözleri kararmıştı.*
Karan tün tüşüp kayran el,	*Karanlık gece çöküp yiğit el,*
Kaykaygan bel kıyragan,	*Heybetle yükselen bel çöktü,*
Karaldıdan ayrılıp,	*Gözbebeğinden ayrılıp,*
Kaçıp-şaşıp kayran el,	*Kaçıp şaşıp yiğit el,*
Aylasın tappay çuulagan.	*Çaresini bulamayıp çığrıştı.*
Kayrat kaçıp, bel ketip,	*Gayret kaçıp, bel gidip,*
Karaldı kılgan şer ketip,	*Dayanak bellediği aslan gidip,*
Kalktın baarı çuulagan.	*Halkın hepsi çığrıştı.*
Karaanı ketken cetim curt	*Dayanağı giden öksüz yurt,*

Kaptap kirip cediger,
Koyondon caman ulagan.
El sabı kaydan oñoldu,
Oşo bülük cañcalda,
Kabılan törö cogoldu.
Karasa közgö ilinbey,
Kayda ekeni bilinbey,
Bel baylagan belinen,
Ayrıldı kırgız oşentip,
Meder kırgız şerinen.
Astıga salgan ak coldon,
Ayrılganbız san koldon.
Bordoy tozduk bul coldon,
Han ketken soñ kañgıdık,
Karaldı şerden ayrıldık.
Kulduk-korduk köp tartıp,

Basıp girince Cediger,
Tavşandan beter kaçıştı.
Elin düzeni nasıl onulsun,
O bozgun kavgada,
Kaplan töre kayboldu.
Baksan göze ilişmez,
Nerede olduğu bilinmez,
Bel bağladığı belinden,
Ayrıldı Kırgız böylece,
Umudu olan aslanından.
Öne düşen ak yoldan,
Ayrıldık sayısız koldan.
Tebeşir gibi tozduk bu yolda,
Han gidince başıboş kaldık,
Gözbebeği aslandan ayrıldık.
Kulluk horluk çok çekip,

Cergelüü curttan ayrıldık.
Kürmö menen kün kördük,
Küñgüröndük suu içtik,
Biz kordonup keteli,
Beren tuugan kabılan,
Ayıp bolup ketti ele.
Karasa közgö ilinbey
Kayda ekeni bilinbey,
Kakşasa köñül bölünböy,
Kayda ekeni körünböy,
Kayıp bolup ketti ele.
Işin Kuday oñdogon,
Baabedin coldon koldogon.
Baatır ele, şer da ele,
Adamdan aşkan er ele.
Cergelüü duşman cetken go.
Kızır çalgan kankor şer
Karasa közgö ilinbey,
Kayda ekeni bilinbey,
Kayıp bolup ketken go.
Kalıp toonu aylanıp,
Cay-caragın şaylanıp,

Yurt tutulan elden ayrıldık.
Bir hırkayla gün gördük,
İnleyerek su içtik,
Horlanarak süründük,
Yiğit doğmuş kaplan,
Kayıplara karışıp gitmişti.
Baksan göze ilişmez,
Nerede olduğu bilinmez,
İnlesen de ses vermez,
Nerede olduğu görünmez,
Kayıplara karışıp gitmişti.
İşini Tanrı onaran,
Baabedin'in yolda koruduğu.
Bahadırdı, aslandı da,
İnsandan aşkın er idi.
Yerleşik düşman yetişmiş olmalı.
Hızır'ın dokunduğu hunhar aslan,
Baksan göze ilişmez,
Nerede olduğu bilinmez,
Kayıplara karışmış olmalı.
Ulu dağı dolanıp,
Pusatını kuşanıp,

Calañ kılıç baylanıp,
Muratına cetken go.
Arkar ulap, kulan kuup
Uuga kirip ketken go,
Adamga kayra kayrılgıs,
Duuga kirip ketken go.
El baykabay curt körgüs,
Belge kirip ketken go.
Kattap kişi barbagan,
Kabarın bende albagan.
Cerge kirip ketken go...
Uşu kebiñ çın bolso,
Cer çarçısın çalalı,
Cetkileñ şerge baralı,
Kabılışsa okustan,
Karmaşa ketsek kokustan,
Çındap Kuday buyursa,
Çındap colun çalalı,

Yalın kılıç bağlanıp,
Muradına ermiş olmalı.
Dağ koyunu izleyip, kulan kovup,
Ava dalıp gitmiş olmalı,
İnsana bir daha dönülmez,
Uğultuya karışıp gitmiş olmalı.
Elin sezmediği, yurdun görmediği,
Bir bele girip gitmiş olmalı.
Uğrayıp kimsenin varmadığı,
Haberini kulun almadığı,
Bir yere girip gitmiş olmalı...
Bu sözün gerçekse,
Yerin dört bucağını yoklayalım,
Eşsiz aslana varalım,
Ansızın karşılaşırsak,
Kazara boğuşmaya tutuşursak,
Sahiden Tanrı buyurursa,
Sahiden yolunu yoklayalım,

Çındap karmap alalı.
Kankor kök cal ketkeni,
On üçkö cıl toldu ele,
Ölgön go dep tüñülüp,
Kıyla ele müşkül boldu ele.
Ok ötpöy turgan kandagay,
Oylosok dümök bir dalay.
Añgıragan kapçıgay,
Çama çarçap baş kañgıp,
Armanduu bolduk bir dalay.
Müdürülüp sürdükkön,
Atañdın körü calgan ay.
Aytılgan kök cal tabılsa,
Armanduu köñül cabılsa,
Oy dagı dürböp, too dagı,
Cügürgöndöy bololu.
Argın, Manas, Kara kan,
Almambet, Çubak baatırlar,
Tirilgendey bololu.
Oy çurkurap, too kırgız,

Sahiden yakalayıp alalım.
Hunhar bozkurt gideli,
On üç yıl dolmuştu,
«Ölmüştür» diye ümit kesip,
Epeyce müşkül olmuştu.
Ok geçirmez kandagay,
Düşünsek dert bir hayli.
Uğuldayan dar boğaz,
Takat tükenip baş dönüp,
Hasretli olduk bir hayli.
Tökezleyip sendeleyen,
Hey gidi yalan dünya hey.
Sözü edilen bozkurt bulunsa,
Hasretli gönül onulsa,
Ova da coşup, dağ da,
Koşuyormuş gibi olalım.
Argın, Manas, Kara Han,
Almambet, Çubak bahadırlar,
Dirilmiş gibi olalım.
Ova çığrışıp, dağ Kırgız'ı,

	Cönögöndöy bolobuz.	*Yola düşmüş gibi oluruz.*
	Kayran enem Kanıkey,	*Yiğit anam Kanıkey,*
	Kayra baştan ayköldü,	*Yeni baştan ulu gönüllüyü,*
	Törögöndöy bolobuz.	*Doğurmuş gibi oluruz.*
	Kas duşmanga kayradan,	*Azılı düşmana yeniden,*
	Çuu bolgondoy körünöt.	*Kıyamet kopmuş gibi görünür.*
32780	Kayrılsa kankor, kırgızga,	*Hunhar dönerse, Kırgız'a,*
	Tuu bolgondoy körünöt.	*Tuğ olmuş gibi görünür.*
	Iras argın, kırgızdın	*Gerçek, Argın'ın, Kırgız'ın,*
	Irısı kaynap tolboybu,	*Rızkı kaynayıp dolmaz mı,*
	Irıs küçöp, bak ösüp,	*Kısmet artıp, baht büyüyüp,*
	Kayradan kırgız oñboybu.	*Yeniden Kırgız onmaz mı.*
	Isıktan candı aluuçu,	*Sıcaktan canı esirgeyen,*
	Baanaluu çınar kelbeybi,	*Gölgeli çınar gelmez mi,*
	Baatır tiyse bul kolgo,	*Bahadır geçse bu ele,*
	Kayradan Kuday berbeybi.	*Yeniden Tanrı vermez mı.*
32790	Küyüttün baarın baspaybı,	*Yasın hepsini bastırmaz mı,*
	Kün tamaşa aşpaybı,	*Gün şenlikle aşmaz mı,*
	Kündüzü cırgal, tünü oyun,	*Gündüzü safa, gecesi oyun,*
	Kürkürögön kayran curt	*Kükreyen yiğit yurt,*
	Talastı eelep catpaybı.	*Talas'ı tutup yatmaz mı.*
	Erikse, elik atışıp,	*Sıkılınca karaca avlayıp,*
	Ereni kankor kelgende	*Yiğidi hunhar geldiğinde,*
	Erkin oynop, curt çuulap,	*Özgürce oynayıp, yurt şenlenip,*
	Erikpey oynop catpaybı.	*Usanmadan oynayıp yatmaz mı.*
	Ay, Kara döö baatır ay,	*Ay, Kara Dev bahadır, ay,*
32800	Kaalap turduk bul başka,	*Bu başa diledik durduk,*
	Kadır tün öñdüü tün kayda?	*Kadir Gecesi'ne benzer gece nerde?*
	Ölüüdön esen bar bolup,	*Ölümden esen var olup,*
	Ölböy tirüü al bolup,	*Ölmeden diri, güçlü olup,*
	Karaldı tuygun kankor şer	*Gözbebeği doğan, hunhar aslan,*
	Kele turgan kün kayda?	*Geleceği gün nerde?*
	Ölümdön aman kök caldı	*Ölümden esen bozkurdu,*
	Körö turgan kün kayda?	*Göreceğimiz gün nerde?*
	Ay kasaba tuu tolup,	*Ay tuğralı tuğ dolup,*
	Asman cargan çuu bolup,	*Göğü yaran çığlık kopup,*
32810	Too ketilip oy bolup,	*Dağ aşınıp ova olup,*
	Uluu curtka toy bolup,	*Ulu yurda toy olup,*

	Kabılan tuygun, kankor, şer,	*Kaplan doğan, hunhar, aslan,*
	Kele turgan kün kayda,	*Geleceği gün nerde,*
	Dagı kök cal tirüü – dep,	*«Bozkurt hâlâ sağ» diye,*
	Elinde aman cüröt – dep,	*«Elinde esen gezer» diye,*
	Duşman ugup küyünsö,	*Düşman duyup yansa,*
	Köy duşman içi bölünsö,	*Nice düşmanın içi parçalansa,*
	Körüp kırgız arbın curt	*Görüp Kırgız'ın kalabalık yurdu,*
	Çımın can taştan süyünsö.	*Sinek kadar canıyla coşup sevinse.*
32820	Duşmandı abam ulasa,	*Ağam düşmanı ulutsa,*
	Tuşukkanda bay bolup,	*Rast gelince bay olup,*
	Çaçılgan curt cınalsa,	*Saçılan yurt derilse,*
	Talastı kütüp cer kılsa,	*Talas'ı bakıp yurt kılsa,*
	Kankordu kırgız el kılsa.	*Hunharı Kırgız el kılsa.*
	Kılıç alıp kındatsak,	*Kılıç alıp kınlatsak,*
	Kıyın han tiyip oñ kolgo,	*Zorlu han geçip sağ kola,*
	Köy duşman menen çırdaşsak.	*Nice düşmanla kapışsak.*
	Karagay ayza boolaşıp,	*Çam mızrağı bağlayıp,*
	Kas duşman menen coolaşıp,	*Azılı düşmanla cenkleşip,*
32830	Eñ tilek tiyip bul kolgo,	*En dilek düşüp bu ele,*
	Kök cal şer tiyip oñ kolgo	*Bozkurt aslan geçip sağ kola,*
	Özöndü çalıp ört koysok,	*Vadiyi vurup ateşe versek,*
	Kara suuga kan kuyup,	*Kara suya kan döküp,*
	Tuşukkandı tutantıp,	*Rast geleni tutuşturup,*
	Belesti çalıp köç alıp,	*Tepeleri aşıp göç alıp,*
	Betteşkenden öç alıp.	*Karşı durandan öç alıp.*
	Cogolgonuñ tabılıp,	*Kaybolanın bulunup,*
	Çoñ abiyiriñ cabılıp,	*Büyük utancın örtülüp,*
	Bereniñer eriñer,	*Yiğidiniz, eriniz,*
32840	Beren keler kün kayda,	*Yiğidin geleceği gün nerde,*
	Tilekti Kuday bergende,	*Dileği Tanrı verdiğinde,*
	Kubanıçtuu köönüm tok	*Sevinçli gönlüm tok,*
	Kankordon başka karaan cok	*Hunhardan başka dayanak yok»,*
	Kalayık bele kañgırap,	*Ahali başıboş dolanıp,*
	Kankor şerden ayrılıp,	*Hunhar aslandan ayrılıp,*
	Tilek kılıp, sır aytıp,	*Dilek dileyip, sır söyleyip,*
	Çuuga kirdi Külçoro,	*Uğultuya daldı Külçoro,*
	Kıraan baykap, cer çalıp,	*Kıran gözleyip, yer yoklayıp,*
	Kırga kirdi Külçoro,	*Kıra girdi Külçoro,*

Kılça biröön taştabay,
Sırga kirdi Külçoro
Oñgurap ıylap toktoboy,
Sırga kirdi Külçoro.
Kaarlanıp sabılıp,
Kara toogo calınıp:
«Eey, aylanayın Kara döö,
Aylanıp uçaar kanatım
Arkı atañ Kutu muradan,
Muraaga kalgan çunagım.
Mañdayga çıksa baranım,
Bastırsa toodoy karanım.
Külkü söz aytkan kebiñe,
Külüstön tirüü degenge,
Küyüp canıp baramın.
Özüñdön cakşı kep ugup,
Kankor tirüü dep ugup.
Üzülgönü ulanıp,
Çımınday canım kubanıp,
Üzülgönü ulanıp.
Ak kabagım carkıldap,
Cürök tolkup barkıldap,
Kaardı katuu baştadım,
Erendi Kuday körgözsö,

Kıl kadar kimseyi bırakmadan,
Sırra erdi Külçoro,
Hüngür hüngür ağlayıp durmadan,
Sırra erdi Külçoro.
Hiddetlenip çırpınıp,
Kara dağa yalvarıp:
«Eey, kurbanın olayım Kara Dev,
Dönüp uçan kanadım,
Ulu atan Kutu Mura'dan,
Mirasa kalan yavrucuğum.
Karşıma çıksa görkemim,
At sürünce dağ gibi karaltım.
Güldüren söz söylediğin lafına,
«Yiğit sağ» dediğine,
Yanıp yakılıp varırım.
Senden güzel söz duyup,
«Hunhar sağ» diye duyup.
Kopanı ulanıp,
Sinek kadar canım sevinip,
Kopanı ulanıp.
Ak çehrem parıldayıp,
Yürek coşup gümbürdeyip,
Sert hiddete kapıldım,
Yiğidi Tanrı gösterirse,

Süyünçügö bul candı
Cön ele baylap taştadım.
Aşka-toygo mingende,
Kubanıç körüp köön açıp,
Kıltıldatıp cürgöndö,
Cılkıdan tandap malımdı al,
Abamdı közgö körgözsöñ,
Menin köökörgö kuyup kanımdı al.
Argın kırgız aylıñdı al,
Süyünçügö bereyin,
Akbala, Altın zayıbımdı al.
Cagdanım açıp mülkümdü al,
Cabırım çalıp tülkümdü al!
Degi can ayabay mülkümdü al,

Müjdesine bu canı,
Düpedüz bağlayıp koydum.
Aşa toya bindiğinde,
Sevinç görüp gönül açıp,
Salınarak gezdiğinde,
Yılkıdan seçip malımı al,
Ağamı gözüme gösterirsen,
Kanımı deri kaba doldurup al.
Argın, Kırgız obamı al,
Müjdene vereyim,
Akbala'yı, Altın'ı, kadınlarımı al.
Sandığımı açıp mülkümü al,
Kırlarımı yoklayıp tilkimi al!
Hiç can esirgemeden mülkümü al,

Kazınam buzup malımdı al,
Aytkanıñ anık bar bolso,
Baatır köödöndö ısık canımdı al.
Üyürlüü-Maral, Kümüş-Tak,
Curt közdögön belimdi al.
Beri kürdöölüü argın, köp kırgız,
Kazına mura elimdi al» –
Dep, oşentip, Külçoro,
Abası tirüü degende,
Çıñırıp ıylap çırkırap,
Bozdop turdu burkurap.
Köñül ketip bölünüp,
Körsöñ baatır çoronun
Közünön caşı tögülüp,
Kabırgası kayışıp,
Omurtka söögü mayışıp,
Çılgıy içi ört çalıp,
Çıday albay sayışıp,
Körsöñ mınday köp cañcal,
Köödöngö batpay köp arman,
Keçe tañ kaşkayıp sürgöndö,
Cerge carık tiygende,
Asmandan cıldız bölünüp,
Cerge şookum körünüp,
Tañ bozorup cel argı,
Özön ıldıy urganda,

Hazinemi bozup malımı al,
Dediğin gerçekten varsa,
Bahadır, bağrımdaki sıcak canımı al.
Üyürlüü-Maral'ı, Kümüş-Tak'ı,
Yurdun gözlediği belimi al.
Beri, kudretli Argın'ı, kalabalık Kırgız'ı,
Hazine miras elimi al» —
Deyip, böylece, Külçoro,
Ağası sağ denildiğinde,
Çığlık atıp ağlayıp feryat edip,
Bozlayıp durdu hıçkırarak.
Gönül gidip bölünüp,
Görsen bahadır çoranın
Gözünden yaşı dökülüp,
Kaburgası bükülüp,
Omurga kemiği eğilip,
İçini büsbütün yangın sarıp,
Dayanamayıp sızlanıp,
Görsen böyle çok kargaşa,
Bağra sığmaz çok hasret,
Hani tan ağarıp söktüğünde,
Yere ışık değdiğinde,
Gökten yıldız ayrılıp,
Yere parıltı görünüp,
Tan bozarıp seher yeli,
Vadi boyunca aşağı estiğinde,

Dünüyö cüzü körünüp
Cer körünüp turganda,
Toktono albay Külçoro,
Uykudan turup oygonup,
Aç arstanday komdonup,
Kaarlanıp caylanıp,
Cay caragın şaylanıp,
Amanat candan tüñülüp,
Aşıp-şaşıp Külçoro,
Kılküröñdü tokunup,
Kızırluu candan çoçunup,
Cay caragın şaylanıp,

Dünya yüzü görünüp,
Yer görünüp durduğunda,
Duramayıp Külçoro,
Uykudan kalkıp uyanıp,
Aç arslan gibi kasılıp,
Hiddetle hazırlanıp,
Pusatını kuşanıp,
Emanet candan ümit kesip,
Aceleyle telaşla Külçoro,
Kılküreñ'i eyerleyip,
Hızırlı candan çekinip,
Pusatını kuşanıp,

Canga kılıç baylanıp,
Kabılan şerdi körüügö,
Kalgan eken kamdanıp.
Öödö-tömön karabay,
Ölçölüü candı ayabay,
Tegerete karabay,
Degele candı ayabay,
Kara döödön kep ugup,
Karaldı tirüü dep ugup,
Kara candı ayabay,
Moynuna kurun salınıp,
Çın ıyladı kurgurum,
Karaldımdı, şerimdi,
Körö turgan kün barbı?
Kol alışıp betten ööp,
Ölö turgan kün barbı?
Bir muraga kayran can,
Cete turgan kün barbı?
Kıdırduu koldon bir karmap,
Körö turgan kün barbı?
Eeginin astınan,
Sakalının üstünön,
Kur degize bir cıttap,
Könö turgan kün barbı?
Kök calımdı körsöm – dep,
Közün körüp ölsöm – dep,
Külçoro kılıp tilekti,
Çıday albay Çüröktü,

Beline kılıç bağlanıp,
Kaplan aslanı görmeye,
Hazırlanıp durmuş meğer.
Aşağı yukarı bakmadan,
Ölçülü canı esirgemeden,
Çevresine bakmadan,
Hiç mi hiç canı esirgemeden,
Kara Dev'den söz duyup,
«Gözbebeği sağ» diye duyup,
Kara canı esirgemeden,
Boynuna kuşağını dolayıp,
Sahiden ağladı garibim,
«Gözbebeğimi, aslanımı,
Göreceğim gün var mı?
El sıkışıp yüzünden öpüp,
Öleceğim gün var mı?
Bir mirasa yiğit can,
Ereceği gün var mı?
Hızırlı elinden bir tutup,
Göreceğim gün var mı?
Çenesinin altından,
Sakalının üstünden,
Doyasıya bir koklayıp,
Kanacağım gün var mı?»
«Bozkurdumu görsem» diye,
«Gözünü görüp ölsem» diye,
Külçoro dileyip dileği,
Dayanamayıp Çürök'ü,

Külçoro baştap dümöktü,
Üyrül menen sazına,
Üyrülö cıyın kıldı ele.
Çogulmanın sazına
Çoguluşup turdu ele,
Kök cal tuugan Külçoro,
Baabedinin bata aytıp,
Kozgolgondo koy aytıp,
Törö şerin körüügö,
Körünbösö törösü,

Külçoro başlatıp seferi,
Üyrül'ün sazlığında,
Dolanıp derilip toplandılar.
Çogulman'ın sazlığında,
Toplaşıp durmuşlardı,
Bozkurt doğmuş Külçoro,
Baabedin'e dua edip,
Yola çıkarken koyun adayıp,
Töre aslanını görmeye,
Görünmezse töresi,

	Acaldan murun ölüügö,	*Ecelden önce ölmeye,*
	Köp sagınıp abasın,	*Çok özleyip ağasını,*
	Tuugandıgın karaçı,	*Kardeşliğine bak hele,*
	Tay-kunanday tebişip,	*Tay kunan gibi tepişip,*
	Talaşıp emçek emişip,	*Yarışıp meme emişip,*
	Tar töşökkö catışkan,	*Dar döşeğe yatmışlar,*
32970	Tamaşaga batışıp,	*Şakalara dalmışlar,*
	Bittey kezde birigip,	*Bit kadarken birleşip,*
	Barmaktay kezde baş koşkon.	*Parmak kadarken baş koşmuşlar.*
	Kulandı birge kuuşkan,	*Kulanı birlikte kovmuşlar,*
	Kurbaldaş öskön tuuşkan.	*Yaşıt büyümüş kardeşler.*
	Iregeleşin sagınıp,	*Eşik komşusunu özleyip,*
	Kurbaldaş öskön kurguruñ,	*Yaşıt büyüyen garibin,*
	Ok ötpöstü kiygizip,	*Ok işlemezi giydirip,*
	Can coldoşu Kara döö,	*Can yoldaşı Kara Dev,*
	Ok cetpes tulpar mingizip,	*Ok yetişmez küheylana bindirip,*
32980	Küldüü badam ton alıp,	*Güllü badem kürk alıp,*
	Külazıktan mol alıp,	*Yol azığından bolca alıp,*
	Manastan kalgan attı alıp,	*Manas'tan kalan atı alıp,*
	Kara döö menen Külçoro,	*Kara Dev ile Külçoro,*
	Asabanı baylanıp,	*Sancağı bağlayıp,*
	Ala askar toodoy aylanıp,	*Ala yalçın dağ gibi dolanıp,*
	Abakesi Semeñdi	*Ağacığı Semeñ'i,*
	Izdep çıkkan colu ele.	*Arayıp çıktığı yoldu bu.*
	Belesi çuñkur bel basıp,	*Çukurlu belden bel aşıp,*
	Böksö adırmak cer basıp,	*Yamaçlı engebeli yer basıp,*
32990	At arıtıp, cer çalıp,	*At yorup, yer yoklayıp,*
	Kulan kuup dem alıp,	*Kulan kovup soluklanıp,*
	Oromonu sıdırıp,	*Dolambacı sıyırıp geçip,*
	Orkoygon toonu kıdırıp,	*Sivri yükselen dağı dolaşıp,*
	Kün kılkıldap batarda,	*Gün kızarıp batarken,*
	Kürdöölüü kaykañ, Beş-Moynok,	*Kudretli sırt, Beş-Moynok,*
	Adır-kudur altı kır,	*Engebeli altı sırtı,*
	Ayanbastan çaldı ele,	*Esirgemeden yokladılar,*
	Astı cagı çoñ kapka,	*Alt yanındaki koca kapıdan,*
	Kıdırıp kirip bardı ele.	*Dolaşıp girip vardılar.*
33000	Too tügöngön urçukta,	*Dağın bittiği çıkıntıda,*
	Tomuraygan tumşukta.	*Tümsekleşen burunda.*

Aç kaşattın ceeginde,
Ala-Sök köl señirge,
Alıp-salıp cetti ele,
Anın ber cak canında,
Adırmaktuu kaykañga,
Açа moynok taypañda,
Kayıpçının kara üñkür,
Kalıñ elge daana üñkür,
Anın kasieti bar üñkür,
Oluya atam cerdegen,
Tüz bolgurdu surasañ,
Munu tübünön kayıp eelegen,
Oşo Kayıpçının üñkürü,
Cañırıktın car kıya,
Calgız maldın çubama,
Al üñkür cayın suraba.
Kıyası kıybat tar ele,
Kırka cagı aska taş,
Aylanası car ele.
Kayıpçı dep at koyup,
Kalkı uşak kıluuçu,
Aç arsılan cırtkıçtar,
Ayban attı zorduktap,
Birin biri alçuular.
Beleste kısık taşınan,
Meken kılgan başınan,
Tübü tereñ, oozu suuk,
Üñkür cayı mına bu.
Oşol üñkür tar kıya,
Külçoro tozup kaldı ele.
Muraa bolgon Kara döö,
Muruntan karool saldı ele.

Yalçın yarın kıyısında,
Ala-Sök göl sırtına,
Koştura koştura ulaştılar,
Onun beri yanında,
Engebeli sırtta,
Çatal boyunlu düzlükte,
Kayıpçı'nın kara mağarası,
Kalabalık ele ayan mağara,
Kerameti olan mağara,
Evliya atamın yurt tuttuğu,
Doğrusunu sorarsan,
Bunu ezelden kayıp erenler tutmuş,
İşte o Kayıpçı'nın mağarası,
Cañırık'ın yar yamacı,
Tek hayvan geçer patika,
O mağaranın halini sorma.
Geçidi zorluydu, dardı,
Sırt yanı yalçın kaya,
Çepeçevre yar idi.
Kayıpçı diye ad koyup,
Halkı dilinde dolaştırırdı,
Aç arslan yırtıcılar,
Hayvanı, atı parçalayıp,
Birbirini kapardı orada.
Beldeki dar kayalığı,
Öteden beri mesken tutmuşlar,
Dibi derin, ağzı soğuk,
Mağaranın hali işte bu.
O mağara, dar yamaç,
Külçoro yolunu gözleyip durdu.
Yadigâr olan Kara Dev,
Önceden gözcülük kurmuştu.

Karool salıp karasa,
Kalk amanın karasa,
Kankor şerdi kaalasa,
Cürçü cerdi karasa,
Körsö, könül bölünüp,
Ala askar toodoy körünüp,

Gözcülük edip baksa,
Halkın esenliğini gözetse,
Hunhar aslanı istese,
Gezdiği yeri gözlese,
Görse, gönül bölünüp,
Ala yalçın dağ gibi görünüp,

33040	Arday bolgon buurulun,	*Görkemli Buurul kıratını,*
	Alçaktata bastırıp,	*Kurumla salındırıp,*
	Ak şumkardı culkuntup,	*Ak sunguru silkindirip,*
	Kıyanı çalıp tötölöp,	*Yamacı kesip kestirmeden,*
	Kıncalaluu tayganın	*Süslü tasmalı tazısını,*
	Asemdikke cetelep,	*Süs diye yedeğine alıp,*
	Körsö köñül bölünüp,	*Görse gönül bölünüp,*
	Köönü başka, zaarı küç,	*Gönlü başka, zehri güçlü,*
	Kök ırañı zaarı küç.	*Boz benzi zehir gibi sert.*
	Kök kırañ toodoy körünüp,	*Boz yamaçlı dağ gibi görünüp,*
33050	Çalkayışı colborstoy,	*Kuruluşu kaplan gibi,*
	Çalışkan aman bolbostoy,	*Çatanın sağ kalmayacağı gibi,*
	Kaçırışı cargıçtay,	*Saldırışı parçalayıcı gibi,*
	Kamdanışı algıçtay,	*Hazırlanışı alıcı kuş gibi,*
	Öñü köldün butkulday,	*Benzi göl burgacı gibi,*
	Çalışsa candı cutkuday,	*Çatarsa canı yutacak gibi,*
	Kök caldı körsöñ uşunday.	*Bozkurdu görsen işte böyle.*
	Ay-talaanı sıdırıp,	*Uçsuz kırı sıyırıp geçip,*
	Ak şumkar salıp kıdırıp,	*Ak sungur salıp dolaşıp,*
	At arıtıp cer çalıp,	*At yorup yer yoklayıp,*
33060	It agıtıp kuş salıp,	*İt koşturup kuş salıp,*
	Imerilip bölünüp,	*Dönenip ayrılıp,*
	Aybatı katuu arstan,	*Heybeti sert arslan,*
	Surayılday körünüp,	*Azrail gibi görünüp,*
	Süylögön sözdön erinip.	*Söz söylemeye üşenip.*
	Kozgolbogon kayran şer,	*Yerinden oynamaz yiğit aslan,*
	Koş oloñdu buugan er,	*Çift kolanı sıkı bağlamış er,*
	Uzun boyluu, keñ dalı	*Uzun boylu, geniş omuzlu,*
	Betinde çınar gülü bar,	*Yüzünde çınar gülü var,*
	Arkasınan körgöngö	*Ardından bakıp görene,*
33070	Altı miñ aybat sürü bar.	*Altı bin heybet yalımı var.*
	Kirpigi küygön çok bolup,	*Kirpiği yanan kor olup,*
	Ar kılıgı bir bötön	*Her hali bir başka,*
	Arslanday oktolup,	*Arslan gibi atılmaya kurulup,*
	Candaganı sur colbors,	*Yanında yürüyen boz kaplan,*
	Cada mınday can bolbos.	*Eşi benzeri can olmaz.*
	Tiptik turgan murutu,	*Dimdik duran bıyığı,*
	Bukarlıktın şabınday.	*Buhara kamışı gibi.*

	Oozunan çıkkan ilebi,	*Ağzından çıkan soluğu,*
	Köörüktüü ottun calınday,	*Körüklü ateşin alevi gibi,*
33080	Körkömün körsöñ uşunday.	*Güzelliğini görsen işte böyle.*
	Cadaa salıp caylanıp.	*Yada taşı salmış gibi kurulup.*
	Cay-caragın baylanıp,	*Pusatını bağlanıp,*
	Azır dümök salçuday,	*Şimdi kızılca kıyamet koparacak gibi,*
	Kaarlanıp caylanıp.	*Hiddetlenip kurulup.*
	Bet cagına kankordu,	*Hunharın karşısına,*
	Bende çıdap algısız.	*Kul dayanıp duramaz.*
	Kayratınan baatırdın,	*Bahadırın gayretinden,*
	Kattap kişi bargısız.	*Uğrayıp kimse varamaz.*
	Aybatın körsöñ şaşkıday,	*Heybetini görsen şaşırtır,*
33090	Karaanın körgön kalayık,	*Karaltısını gören ahali,*
	Kayran candan tüñülüp,	*Aziz candan ümit kesip,*
	Bet-betinen kaçkıday,	*Her biri bir yana kaçar gibi,*
	Kıcırlanıp ooluksa,	*Hiddetlenip kudurursa,*
	Kıcırına tiygen can	*Hışmına uğrayan can,*
	Kulap-ulap catkıday.	*Devrilip serilir gibi.*
	Karaanı bolot korgondoy,	*Karaltısı çelik kale gibi,*
	Kaarı kelse kakayıp,	*Hiddeti gelse dikilip,*
	Kaçırıp aman bolobu oy	*Saldırsa sağ kalınır mı hey,*
	Aybat aytıp kök calga,	*Bozkurda heybet satmaya,*
33100	Azuuluu colbors coloboy,	*Azılı kaplan yanaşamaz,*
	Adamdan mınday bolobu oy,	*İnsandan böylesi olur mu hey,*
	Cay-caragın şaylanıp,	*Pusatını kuşanıp,*
	Calañ kılıç baylanıp,	*Yalın kılıç bağlanıp,*
	Külümsüröp tastañdap,	*Gülümseyip dişlerini gösterip,*
	Kaalgaday kaşka tiş	*Kapı kanadı gibi bembeyaz diş,*
	Kalayıktan başka tiş,	*Ahalininkinden başka diş,*
	Ay tiygendey kaşkayıp.	*Ay doğmuş gibi parlayıp.*
	Kabagı tolkup bölünüp,	*Çehresi dalgalanıp,*
	Kayratı bötön bölünüp,	*Gayreti bambaşka seçilip,*
33110	Toguz dayra birikse	*Dokuz ırmak birleşse,*
	Şaar cerindey körünüp.	*Şehir yeri gibi görünüp.*
	Tokson toonun urunuş,	*Doksan dağın çarpışması,*
	Kuu belindey körünüp,	*Kuru bel gibi görünüp,*
	Kök caldın türü uşunday.	*Gök yelelinin hâli işte böyleydi.*
	Ak kuştarın şaştırıp,	*Ak kuşlarını şaşırtıp,*

	Astındagı buudanın	*Altındaki küheylanını*
	Alçañdata bastırıp,	*Salındıra salındıra yürütüp,*
	Ak şumkarın kötörüp,	*Ak sungurunu koluna alıp,*
	Ak üñkürdü bet alıp,	*Ak mağaraya yönelip,*
33120	Üñkürdü közdöy salganı.	*Mağaraya doğru at sürdü.*
	Munu körgön Kara döö	*Bunu gören Kara dev,*
	Astındagı Kertelki	*Altındaki Kertelki'ye*
	Olbuy-solbuy kamçı urup,	*Sağlı sollu kamçı vurup,*
	Oñdop-soldop teminip,	*Sağdan soldan mahmuzlayıp,*
	Kamçı urganda Kertelki	*Kamçı vurunca Kertelki'nin*
	Koydoy eti bölünüp,	*Eti koyun gibi bölünüp,*
	Koyondoy conu tüzölüp,	*Sırtı tavşan gibi düzelip,*
	Araanday oozu açılıp,	*Kocaman ağzı ayrılıp,*
	Çürüşüp kalgan tuyagı	*Büzüşüp kalmış toynağı*
33130	Çoñ kazanday cazılıp.	*Büyük kazan gibi yayıldı.*
	Kan şüüşündüü ak köbük	*Kan sızıntılı ak köpük*
	Omuroogo çaçılıp,	*Göğsüne saçılıp,*
	Kuyunday topo basılıp.	*Kasırga gibi toz basıldı.*
	Arış kerip şaştı ele,	*Adımını gerip koşturmuştu,*
	Astında Toguz-Moynoktu	*Önündeki Toğuz-Moynok'u*
	Ayta-buyta degiçe,	*Deyip demeye kalmadan,*
	Açıp közdü-cumguça,	*Göz açıp kapayıncaya dek,*
	Çın orgutup bastı ele.	*Şaha kaldırıp aşmıştı.*
	Köz baylanıp cer köçüp,	*Göz bağlanıp yer göçüp,*
33140	Körsöñ dalay beldi ötüp,	*Görsen nice beli aşıp,*
	Tozoktogu çorogo	*Cehennemdeki çoroya*
	Toktoboy aytıp keldi ele.	*Durmadan haberi ulaştırmıştı.*
	Külüstön tuugan Kül abam,	*Levent doğan Kül ağam,*
	Küygön kızıl çok boldu,	*Yanan kızıl kor oldu,*
	Duşmanga bolot ok boldu,	*Düşmana çelik ok oldu,*
	Kaçırıp cooñ toktolgon.	*Saldırınca düşmanın durakalırdı.*
	Beren eleñ, şer eleñ,	*Yiğit idin, arslan idin,*
	Bendeden aşkan sen eleñ,	*İnsanoğlundan üstün sendin,*
	Mingen atı sur bolgon,	*Bindiği atı boz idi,*
33150	Aalamdan artık er bolgon,	*Âlemden üstün er idi,*
	Tiygen ayday calpı eleñ,	*Herkese değen ay gibiydin,*
	Kara kişi alp eleñ,	*Kara yağız bir alptın,*
	Baatırlıgıñ başkaça,	*Bahadırlığın bambaşkaydı,*

Batır, balbandıgıñ bir kança.
Körsö degen kankoruñ,
Senin közüñö tirüü körünöt.
Deneden söögüñ bırkırap,
Çımınday canıñ çırkırap,
Say-söögüñ zırkırap,
Kayrattuu eleñ, şer da eleñ,
Kaarıñ kımbat taş kayrat,
Adamdan kambıl er da eleñ.
Körüp köñül salıñız,
Bul üñkürdön kutkarbay,
Baatır, kök caldı karmap alıñız.
Til albasañ kokustan,
Çalışa ketseñ okustan,
Çamañ kelbey kokustan,
Zıñgırayt da, kenebeyt.
Kül abam senin özüñdü,
Calınsañ ukpayt sözüñdü,
Baatır capaga salba özüñdü.
Telegeyi artık teñ eleñ,
Dobul kelse cel tiybes,
Kaarluuga mal berbes,
Kaçırganga can berbes,
Boz arkar toodoy şer eleñ.
Bolumduu müçöñ teñ eleñ,
Içinde karap otursak,
Cer aalamdan keñ eleñ,
Can caratıp sendeydi,
Baatır cakında berbes.
Ayta turgan sebebiñ,
Belesi biyik Kap toodoy.
Beliñ töröñ kelatat,
Ata bolup asırap,
Ene orduna saktagan
Er bolot dep özüñdü,
Bir kündö bir miñ maktagan.
Kenedeyden kezikken,
Bitteyinde birikken,
Barmaktayda baş koşkon,

Bahadır, pehlivanlığın kat kattı.
Görsem dediğin hunharın,
Senin gözüne diri görünür.
Bedeninde kemiğin sızlayıp,
Sinek misali canın feryat edip,
İliğin kemiğin zonklayıp,
Gayretliydin, arslandın da,
Kahrın değerli, taş gayret,
İnsandan becerikli bir erdin de.
Görüp gönül veriniz,
Bu mağaradan kaçırmadan,
Bahadır, gök yeleliyi yakalayınız.
Söz dinlemezsen kazara,
Boğuşmaya girersen ansızın,
Gücün yetmezse kazara,
Dimdik durur, aldırmaz.
Kül ağam, senin kendini,
Yalvarsan dinlemez sözünü,
Bahadır, cefaya salma kendini.
Her yönüyle kusursuzdun,
Bora gelse yel değmez,
Kahırlıya mal vermez,
Saldırana can vermez,
Boz arkarlı dağ gibi arslandın.
Endamlı uzuvların denkti,
İçinden bakıp düşünsek,
Yerden gökten daha engindin,
Can yaratıp senin gibisini,
Bahadır, yakın zamanda vermez.
Söylenecek sebebin şu,
Beli yüce Kaf dağı gibi.
Dayanağın, beğin geliyor,
Baba olup besleyip,
Ana yerine koruyan,
Er olur diye seni,
Bir günde bin kez öven.
Küçücükken karşılaşan,
Minicikken birleşen,
Parmak kadarken baş koşan,

Eerçitip er kılgan,	*Peşine takıp er kılan,*
Er uulu menen teñ kılgan,	*Er oğluyla denk kılan,*
Ereniñ abañ kelatat.	*Erenin, ağan geliyor.*
Astıña kelse akcoltoy,	*Önüne düşse yolu ak,*
Arkaña salsa san koldoy,	*Ardına alsan sayısız ordu gibi,*
Şeriñ abañ kelatat,	*Arslanın, ağan geliyor,*
Kapa bolup ıylaba,	*Kederlenip ağlama,*
33200 Ata, kabarga keldim kıynalba.	*Ata, haber getirdim, üzülme.*
Sözgö kulak salıñız,	*Söze kulak veriniz,*
Söödür debey kebimdi,	*Saçma demeden lafımı,*
Baatır abañdı karmap alıñız.	*Bahadır, ağanı yakalayınız.*
Kara döö mınday degende,	*Kara dev böyle söyleyince,*
Kaarlanıp sabıldı,	*Öfkelenip çırpındı,*
Çımınday canı çırkırap,	*Sinek misali canı çığlık atıp,*
Say söögü bırkırap,	*İliği kemiği sızlayıp,*
Köñülü köp-köp bölünüp,	*Gönlü parça parça bölünüp,*
Közdün caşı tögülüp,	*Gözünün yaşı dökülüp,*
33210 Ee aylanayın Kara döö	*Ey kurbanın olayım Kara dev,*
Kaalaganda bu başka,	*Dilediğinde bu başa,*
Kadır tün öñdüü tün barbı?	*Kadir gecesine benzer gece var mı?*
Kankor közgö körünüp,	*Hunhar göze görünüp,*
Karaanın körçü kün barbı?	*Karaltısını görecek gün var mı?*
Karaanın karap körüşsök,	*Karaltısına bakıp görüşsek,*
Kaalagan cerden öbüşsök,	*Dilediğimiz yerden öpüşsek,*
Cürök sızdap ar kanday,	*Yürek sızlayıp türlü türlü,*
Bolor eleñ Külçoro	*Olurdun ey Külçoro,*
Cañı altın taap alganday.	*Yeni altın bulmuş gibi.*
33220 Bolor ele bügün kün,	*Olurdu bugünkü gün,*
Darıyam tolup kalganday.	*Irmağım dolup taşmış gibi.*
Can caratıp bir Kuday,	*Can yaratan bir Tanrı,*
Cabırkattı ar kanday,	*Her türlü cefaya saldı,*
Baatır şer abam eske tüşköndö...	*Bahadır arslan ağam anıldıkça...*
Tegerenip kayran baş,	*Döner durur zavallı baş,*
Teñizdey agar közdön caş,	*Deniz gibi akar gözden yaş,*
Kapaluu köñül bölünüp,	*Kederli gönül bölünüp,*
Han abam kaydan körünör,	*Han ağam nereden görünür,*
Üzgültük tartıp bu düynö,	*Sekteye düşüp bu dünya,*
33230 Uşuntip aldap kuu düynö,	*Böylece aldatıp kahpe dünya,*

Ay böksörüp kün ötör,
Aradan neçen cıl ötör.
Kızıtalak kuu düynö,

Ay eksilir, gün geçer,
Aradan nice yıl geçer.
Kahrolası kahpe dünya,

Aldamçı uşul düynö bok.
Calgançı mınday düynö bok.
Aldap cürüp cüdötör
Aydıñı kımbat san koldu
Körsözsöñ menin közümö,
Kabıltsañ bügün közümö,
Kayrattı katuu baştayın.
Kayran candı bu sapar,
Kılga baylap taştayın,
Berendi biylep köröyün,
Betteşkende cön ele
Acaldan murun ölöyün.
Çırkırap karmap alayın,
Çımınday candı kurgan can,
Kurmandıkka çalayın.
Açıp közüm köröyün.
Azabıñ tarttım uşintip,
Koluna çoguu ölöyün
Közümdü açıp köröyün» –
Dep, oşentip, munu aytıp,
Külçoro mintip turdu ele.
Söz keçilip keç boldu,
Er törösün körüügö.
Eki közü tört bolup,
Karçıgaday kamınıp,
Caratkanga calınıp,
Kınsız kılıç salınıp,
Kara közün kan çalıp,
Kanduu betin nur çalıp,
Kaarlanıp köz caynap,
Karsıldata tiş kayrap,
Eki közü çok boldu,
Oozdon zaar oktoldu.
Oyuna tüşüp çoñ dümök,
Külüstön abañ Külçoro

Aldatan işbu dünya boktur.
Yalancı böyle dünya boktur.
Aldata aldata yıpratır,
Şanı yüce sayısız orduyu,
Gösterirsen benim gözüme,
Kavuşturursan bugün gözüme,
Sert gayrete başlayayım.
Zavallı canı bu sefer,
Kıl ucuna bağlayıp atayım,
Yiğidi zapt edip göreyim,
Yüzleştiğimizde düpedüz,
Ecelden önce öleyim.
Feryat ederek yakalayayım,
Sinek kadar canı, zavallı canı,
Kurban olarak keseyim.
Açıp gözümü göreyim.
Azabını çektim böylece,
Elinde hep birlikte öleyim,
Gözümü açıp göreyim» –
Deyip, böylece, bunu söyleyip,
Külçoro böyle duruyordu.
Söz uzayıp geç oldu,
Er, beğini görmeye.
İki gözü dört olup,
Atmaca gibi hazırlanıp,
Yaradan'a yalvarıp,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Kara gözünü kan bürüyüp,
Kanlı yüzünü nur kaplayıp,
Öfkelenip gözleri parlayıp,
Çatır çatır diş bileyip,
İki gözü kor oldu,
Ağzından zehir fışkırdı.
Aklına düşüp büyük kavga,
Levent ağan Külçoro'nun

Iç kaynadı çok bolup,
Sultandan kabar ukkanda,
Kantip tursun toktolup.
Kaarlandı celigip,
Kankor çoro eeligip,

İçi kaynadı kor olup,
Sultandan haber duyunca,
Nasıl dursun sakin kalıp.
Öfkelendi coşarak,
Hunhar çoro şahlanıp,

Muraadan murun kep ugup,
Azır uşul üñkürgö
Kök cal keler dep ugup,
Baabedinin bat aytıp,
Ay tuyakka kayran er
Astında küröñ attı aytıp,
Caaday uçup eleñdep,
Cay-caragın belendep.
Kök ala munar kuş bolup,
Körsöñ dümök iş bolup,
Kankordu közü körgüçö,
Körüp alıp ölgüçö.
Çorogo dümök iş bolup,
Köñüldün baarı kubanıp,
Çımınday can çırkırap,
San ustukan, seksen söök,
Deneden tolkup bırkırap,
Köñül tolkup bılkıldap.
Er abasın tirüü – dep,
Üñkürdö tirüü cürü – dep,
Şay koldogon arstandı,
Ölbögön candın biri – dep,
Külçoro oylop turdu ele.
Erte sözü keç boldu,
Karaldısın körüügö,
Körüp alıp ölüügö,
Eki közü tört boldu.
Han abañ tirüü cüröt – dep,
Kara döö candan Külçoro
Tim ele keçip taştadı.
Kabar ugup turabı,
Er Külçoro baatırdın
Eki közdön akkan caş,

Muradından önce söz duyup,
Şimdi bu mağaraya,
Gök yeleli gelir diye duyup,
Baabedin'e adak deyip,
Ay toynaklıyı yiğit er,
Altındaki doru atı adayıp,
Yay gibi uçup irkilip,
Silahını pusatını hazırlayıp.
Gök ala puslu kuş olup,
Görsen kavgalık iş olup,
Hunharı gözü görene dek,
Görüp de ölene dek.
Çoroya kavgalık iş olup,
Gönlünün hepsi sevinip,
Sinek misali can çığrışıp,
Nice oynak, seksen kemik,
Bedende dalgalanıp sızlayıp,
Gönül coşup titreyip.
Er ağası diridir – diye,
Mağarada diri gezer – diye,
Şah'ın koruduğu arslanı,
Ölmeyen canlardan biri – diye,
Külçoro düşünüp duruyordu.
Erken sözü geç oldu,
Göz bebeğini görmeye,
Görüp de ölmeye,
İki gözü dört oldu.
Han ağan diri geziyor – diye,
Kara devin canını Külçoro
Düpedüz bağışlayıverdi.
Haber duyup durur mu,
Er Külçoro bahadırın
İki gözünden akan yaş,

Omuroo ıldıy kuladı.
Kan kaçıp öñü suyulup,
Eki közdön akkan caş
Omuroo ıldıy kuyulup,
Kapaluu köñül bölünböy,
Karaluu kankor körünböy,
Tögünbü – dep, kalppı – dep,

Göğsünden aşağı yuvarlandı.
Kanı çekilip benzi solup,
İki gözünden akan yaş,
Göğsünden aşağı dökülüp,
Kederli gönlü bir türlü ferahlamadan,
Yaslı hunhar görünmeden,
Yalan mı – diye, uydurma mı – diye,

Kayrattuu tuugan Külçoro
Kaalap köñül bölünböy,
Karaanı zoñkol kankor şer,
Kaalasa közgö körünböy.
Baarın baykap toktolup,
Külüstön kıraan kurgurdun
Kaynap içi çok bolup,
Kara döödön kep ugup,
Kankor kelet dep ugup,
Kara can küyüp cok bolboy,
Kantip tursun toktolup,
Cürök kaynap ezilip,
Kök cal kaçan keldi – dep,
Karaldı cakın kezigip,
Baraanın karap körsöm – dep,
Andan kiyin ölsöm – dep,
San tümön kırgız çok ele,
Caratkan calgız Aldaga,
Kılaygan kata cok ele» –
Dep, oşentip, Külçoro
Toktono albay tıbırap,
Coldun aldına kirip kıbırap,
Üstünö çıgıp tıbırap,
Belestin baarı şıbırap,
Iç süyünüp kımıldap,
Buudan oozun buralbay,
Muñduu baykuş Külçoro
Muñkanıp çıdap turalbay,
Çımınday canı çırkırap,
Çıday albay burkurap,
Kabak kagıp bolkuldap,

Gayretli doğan Külçoro,
Özleyen gönlü bir türlü avunmadan,
Karaltısı heybetli hunhar arslan,
Dilese de göze görünmeden.
Hepsini gözleyip duraklayıp,
Levent kartalın, zavallının,
Kaynayıp içi kor olup,
Kara devden söz duyup,
Hunhar gelir diye duyup,
Kara canı yanıp yok olmadan,
Nasıl dursun sakin kalıp,
Yürek kaynayıp ezilip,
Gök yeleli ne zaman gelir – diye,
Göz bebeğime yakından kavuşup,
Karaltısına bakıp görsem – diye,
Ondan sonra ölsem – diye,
Sayısız tümen Kırgız kor gibiydi,
Yaradan tek Allah'a,
Zerrece hata yok idi» –
Deyip, böylece, Külçoro,
Duramayıp çırpınıp,
Yolun önüne girip kımıldayıp,
Üstüne çıkıp debelenip,
Tepelerin hepsi fısıldayıp,
İçi sevinip kıpırdayıp,
Küheylanın ağzını çeviremeden,
Dertli zavallı Külçoro,
İnleyip dayanamayıp,
Sinek misali canı çığrışıp,
Dayanamayıp hıçkırıp,
Kaşı seğirip çarpınıp,

Tulku boyu solkuldap,
Berenim ay dep belsenip,
Beren çoro turganda
Cogolgon cok tabılsa,
Ketkeni kolgo kabılsa,
Mınday kızık bolobu» –
Dep, oşentip, Külçoro
Ebedeyi ezildi,
Et tırmagı sozulup,

Bütün bedeni sarsılıp,
Yiğidim ah deyip kuşanıp,
Yiğit çoro dururken,
Yiten yitik bulunsa,
Gideni ele kavuşsa,
Böyle güzellik olur mu» –
Deyip, böylece, Külçoro'nun,
Yüreciği ezildi,
Eti tırnağı gerilip,

Körö albay közü keç bolup,
Abası erdi körüügö,
Eki közü tört bolup,
Toktoboy cürök akıldap,
Ay mañdayı balkıldap,
Kılküröñ oozun burdu ele,
Kıyanı karap turdu ele.
Kıyaçanı karasa,
Kalk amanın karasa,
Açılıp kabak bölünöt,
Abası kankor körünöt.
Muunu boşop burkurap,
Asıl çoro baykuşum
Alı ketti zırkırap,
Abañdın cayı uşunday
Kaardanıp şaştırıp,
Ogcoñdotup Buurulun
Alçañdata bastırıp,
Ölüübü dese tirüü eken,
Ölböy tirüü cürü eken.
Een kalgan Buurulun,
Eelendirip bulkuntup,
Kolundagı Ak şumkar
Eesi ölgöndöy culkuntup,
Kasaba koldo balkıldap,
Atışka kerek keltesi,
Ay dalıda carkıldap,
Sebili seksen tört bolup,
Serp algan cagı ört bolup,

Göremeden gözüne akşam çöküp,
Ağası eri görmeye,
İki gözü dört olup,
Durmadan yüreği güm güm atıp,
Ay alnı ışıldayıp,
Kılkürön'ün ağzını çevirmişti,
Yamaca bakıp duruyordu.
Küçük yamaca baksa,
Halkın esenliğine baksa,
Açılıp kaşı gözü ferahlar,
Ağası hunhar görünür.
Eklemleri gevşeyip hıçkırıp,
Asil çoro zavallım,
Gücü gitti sızlayıp,
Ağanın hâli işte böyle:
Öfkelenip aceleyle,
Hoplata hoplata Buurul'unu
Salındıra salındıra yürütüp,
Ölü mü dersen diriymiş,
Ölmeden diri geziyormuş.
Issız kalan Buurul'unu,
Coşturup silkindirip,
Elindeki Ak sungur,
Sahibi ölmüş gibi çırpınıp,
Sancak elde salınıp,
Savaşta gerekli keltesi,
Ay gibi omuzda parıldayıp,
Zırh takımı seksen dört olup,
Göz attığı yan alev olup,

Kargılagan Ak taygan,
Azır cara tartçuday,
Art cagınan kıñıldap,
Artında eerçip alıptır.
Koldogonu sur colbors,
Bu kokuy öñdüü can bolbos,
Beren cayı uşunday,
Asmandagı cıldızday.
Botom irikteşken eken go,
Arday bolgon er buudan,
Al koşulup kankorgo,

Tasmalı Ak tazı,
Şimdi paralayacakmış gibi,
Ardından inleyip,
Peşine takılıvermiş.
Koruyucusu boz kaplan,
Böylesi, vay, bir can olmaz,
Yiğidin hâli işte böyle,
Gökteki yıldız gibi.
Yavrum, seçilip toplanmışlar meğer,
Ejder gibi olan er küheylan,
O da katılıp hunhara,

Birikteşken eken go...
Obodogu cıldızday,
Coşuluşkan eken go,
Teköörü temir, teegi cez,
Teregi kulaç kez,
Kanatın cıyıp şukşurbas.
Kuunu köldön uçurbas,
Kup coldoşu Ak şumkar,
Kurusun kıraan kök calga,
Koşuluşkan eken go...
Botom colborsko salıp ayt dese,
Cogdoylop kayra kaytpagan,
Colborston kayra tartpagan,
Tiş salganın büldürgön,
Tiştese candı küldürgön,
Aykölümdün kumayık,
Koşuluşkan eken go...
Tilegenim bir Kuday,
Berip kalgan kezi eken.
Ak olpokton Akkelte
Al koşulup törögö
Kelip kalgan kezi eken.
Kaalaganın bergen go,
Kayıp bolup kabılıp,
Kayran şerge tabılıp,
Kelip kalgan kezi eken.
Tilegenin bir Kuday,

Birleşmişler meğer...
Havadaki yıldız gibi,
Kaynaşmışlar meğer,
Mahmuzu demir, pençesi tunç,
Tüneği kulaç boyunda,
Kanadını toplayıp boşa süzülmez,
Kuğuyu gölden kaçırmaz,
Tam yoldaşı Ak sungur,
Şaşılası, kartal gök yeleliye,
Katılmışlar meğer...
Yavrum, kaplana sal denince,
Yelesi kabarıp geri dönmeyen,
Kaplandan geri çekilmeyen,
Diş geçirdiğini mahveden,
Isırdı mı canı kül eden,
Aykölümün Kumayık'ı,
Katılmışlar meğer...
Dilediğimi bir Tanrı'nın,
Verdiği zaman imiş.
Ak olpokla Akkelte,
O da katılıp beğe,
Gelip çattığı dem imiş.
Dilediğini vermiş ya,
Gaipten çıkıp kavuşup,
Aziz arslana bulunup,
Gelip çattığı dem imiş.
Dileğini bir Tanrı'nın,

Berip salgan kezi eken.	*Veriverdiği dem imiş.*
Kayıbınan kabılıp,	*Gaibinden kavuşup,*
Buyumdarı tabılıp,	*Eşyaları bulunup,*
Kelip kalgan kezi eken.	*Gelip çattığı dem imiş.*
Kele turgan sebebi	*Gelmesinin sebebi:*
Telegeyi teñ ele,	*Her yönüyle denkti, tamdı,*
Atası Manas ayköldön,	*Babası Manas ayköl'den,*
Artıla turgan şer ele,	*Üstün gelecek arslandı,*
Tünöp ötkön cerine,	*Geceledeği yerlerde,*
33430 Tüptüü çınar ornogon,	*Köklü çınar dikilirdi,*
Tümön Kıdır koldogon,	*Tümen Hızır korurdu,*
Basıp ötkön cerine	*Basıp geçtiği yerlerde,*
Başınan Kıdır koldogon,	*Başından Hızır korurdu,*
Bu bastaşkan duşman oñbogon.	*Buna çatan düşman onmadı.*
Ulamadan uladık,	*Bilenlerden ulaya geldik,*
Bilgiçterden suradım.	*Bilgelere sordum.*
Kayran abam kök cal şer,	*Aziz ağam gök yeleli arslan,*
Tolkup candı kütkön – dep,	*Taşkın bir cana sahipmiş – diye,*
Toboluu uya birigip,	*Tövbeli yuva birleşip,*
33440 Tobosunan bütkön – dep,	*Tövbesinden yaratılmış – diye,*
Kadırman handın aşında,	*Saygıdeğer hanın aşında,*
Kalıñ cıyın kaşında,	*Kalabalık toplantının önünde,*
Koşoy bata beriptir,	*Koşoy dua vermiş,*
Kapır menen musurman,	*Kâfir ile Müslüman,*
Koşo bata beriptir.	*Birlikte dua vermiş.*
Batadan bütkön çunak – dep,	*Duadan yaratılmış yaman – diye,*
Kalk salgan kep eken,	*Halkın söylediği söz imiş,*
Kan Manastan tuulgan,	*Han Manas'tan doğmuş,*
Kankordugu ep eken.	*Hunharlığı yaraşırmış.*
33450 Berendigi belgilüü,	*Yiğitliği besbelli,*
Baatırlıgı başkaça.	*Bahadırlığı bambaşka.*
Kanıkey tamak cegizip,	*Kanıkey yemek yedirip,*
Kayıp eelep kankordu,	*Gaip sahiplenip hunharı,*
Maral emçek emizip,	*Maral memesi emzirip,*
Dünüyögö caralıp,	*Dünyaya yaratılıp,*
Kelgendigi çın eken.	*Geldiği gerçek imiş.*
Tilegenin caratkan,	*Dileğini Yaradan'ın,*
Bergendigi çın eken.	*Verdiği gerçek imiş.*

Cer üstündö şer bolup,
Aalam ceñgen er bolup,
On eki müçö teñ bolup,
Kelgendigi çın eken.
Kök cal da eken, şer da eken,
Öldük dese tirüü eken,
Ölbögöndün biri eken.
Çınardın kara közü eken,
Çın kök caldın özü eken,
Boşoñ emes, tıñ eken,
Kara döönün aytkanı
Ötürük emes çın eken» –
Dep, oşentip, Külçoro,
Öpkölödü küyünüp,
Ölgüçö artık süyünüp.

Yeryüzünde arslan olup,
Âlemi yenen er olup,
On iki uzvu denk olup,
Geldiği gerçek imiş.
Gök yeleliymiş, arslanmış da,
Öldü dense diriymiş,
Ölmeyenlerin biriymiş.
Çınarın kara gözüymüş,
Gerçek gök yelelinin ta kendisiymiş,
Gevşek değil, dinçmiş,
Kara devin söylediği,
Yalan değil gerçekmiş» –
Deyip, böylece, Külçoro,
İçlendi yana yakıla,
Ölesiye çok sevinip.

Kök cal şerdi körgöndö,
Kakıldagan karga cok,
Kurkuldap uçkan kuzgun cok,
Conup uçkan coru cok,
Bilseñ erdin baarı cok.
Een talaadan kezigip,
Örttönüp içi küyünüp,
Ölböy abañ tirilip,
Üzülgönü ulanıp,
Çaçılganı cıynalıp,
Ketkeni tolkup toluptur,
Kep uşunday boluptur.
Kök cal şerdi körgöndö,
Kapa müşkül baştadı,
Çımırkanıp çın candı,
Çıday albay Külçoro,
Kup celikken kuu candı,
Kılga baylap taştadı.
Karaldı şerdi körgöndö,
Kabırga söögü bölünüp,
Atasın körgön baladay,
Közünön caşı tögülüp,
Çıday albay çırkırap,

Gök yeleli arslanı görünce,
Gaklayan karga yok,
Gurklayarak uçan kuzgun yok,
Süzülüp uçan akbaba yok,
Bilsen, erlerin hepsi yok.
Issız bozkırda karşılaşıp,
Tutuşup içi yanıp,
Ölmeden ağan dirilip,
Kopmuşu eklenip,
Saçılmışı toplanıp,
Gitmişi coşup dolmuştur,
Söz işte böyle olmuştur.
Gök yeleli arslanı görünce,
Keder ve mihnet başladı,
Bütün gücünü toplayıp öz canını,
Dayanamayıp Külçoro,
İyice azan çılgın canı,
Kıl ucuna bağlayıp bıraktı.
Göz bebeği arslanı görünce,
Kaburga kemiği bölünüp,
Babasını görmüş çocuk gibi,
Gözünden yaşı dökülüp,
Dayanamayıp feryat edip,

Karaldı kankor abam – dep,
Külçoro ıylap burkurap.
Külçoro ıylap turganda,
Kaldaygan kara too ıylap,
Kapçıgay kulap zoo ıylap.
Kara döö baştap er ıylap,
Iylagan candar makuluk,
Öz kaygısın cep ıylap.
Cogoluşup tabılga,
Kapaluu köñül açılgan,
Küyükkön müşkül basılgan.
Külkü kündü çıgarıp,
Kayradan kabak cazılgan.
Kak uşunday dep ıylap,
Sarı adırmak bel ıylap,
Salmaktuu çoro şer ıylap,
Kılküröñü corgolop,

Göz bebeğim hunhar ağam – diye,
Külçoro hıçkıra hıçkıra ağladı.
Külçoro ağlayıp dururken,
Heybetli kara dağ ağlayıp,
Boğaz yıkılıp kaya ağlayıp.
Kara dev başta, erler ağlayıp,
Ağlayan canlar, mahlûkat,
Kendi kaygısını yiyip ağlayıp.
Yitenin bulunmasına,
Kederli gönül açıldı,
Yakan mihnet yatıştı.
Gülüş güneşi doğdurup,
Yeniden çehreler açıldı.
Tam da böyle diye ağlayıp,
Sarı kırlı bel ağlayıp,
Ağırbaşlı çoro, arslan ağlayıp,
Kılkürön rahvan yürüyüp,

Al Kara döö baykuştun,
Eki közdön akkan caş.
Iyık caldan şorgolop.
Kılıçka salgan kın çıgıp,
Kıyla sözü tıñ çıgıp,
Kankor şerdi körgönü,
Calgan emes çın çıgıp,
Kayıpçının kara üñkür,
Kara üñkür colu coşulup,
Aga-inilüü bir tuugan
Külçoro menen Semetey,
Ay-talaadan koşulup.
Zarlap ıylap Külçoro,
Algır kuştay kamınıp,
Abakelep calınıp,
Arday bolgon Buuruldu,
Suuluktan karmap burdu ele.
Kök cal şerdi körgöndö,
Kañırıgı buradı,
Eki betten akkan caş,
Omuroo ıldıy kuladı.

O Kara dev zavallının,
İki gözünden akan yaş,
Kutlu yeleden süzüldü.
Kılıca yapılan kın çıkıp,
Nice sözü sağlam çıkıp,
Hunhar arslanı gördüğü,
Yalan değil gerçek çıkıp,
Kayıpçı'nın kara mağarası,
Kara mağara yolu kaynaşıp,
Ağabey kardeş öz akraba,
Külçoro ile Semetey,
Uçsuz bozkırda kavuştu.
Zâri zâri ağlayıp Külçoro,
Avcı kuş gibi hazırlanıp,
Ağacığım deyip yalvarıp,
Ejder gibi olan Buurul'u,
Geminden tutup çevirmişti.
Gök yeleli arslanı görünce,
Yüreği burkuldu,
İki yanaktan akan yaş,
Göğsünden aşağı yuvarlandı.

Kızıl öñdön kan ketti,
Külçorodon al ketti,
Kañırıgı buradı,
Eki közdön akkan caş
Omuroo ıldıy kuladı.
Alı ketip, alsırap,
Muunu boşop, cansırap,
Çımın canı ot bolup,
Çın abası köründü.
Çın abasın körgöndö,
Çıday albay baykuştun
Köñülü saylap bölündü.
Kımbat şer tiyip koluna,
Kızıtalak kuu düynö,
Tutamday tuura köründü.
Külçoro menen Kara döö
Karmap eki alp ıylap,
Argın kırgız kalk ıylap,
Cogolup kök cal ketkenge

Kızıl yüzden kan gitti,
Külçoro'dan derman gitti,
Yüreği burkuldu,
İki gözden akan yaş,
Göğsünden aşağı yuvarlandı.
Gücü gidip, güçsüz düşüp,
Eklemi çözülüp, can çekişircesine,
Sinek misali canı ateş olup,
Gerçek ağası göründü.
Gerçek ağasını görünce,
Dayanamayan zavallının,
Gönlü sızım sızım bölündü.
Kıymetli arslan girince eline,
Kahrolası kahpe dünya,
Bir tutamlık göründü gözüne.
Külçoro ile Kara dev,
Tutuşup iki alp ağlayıp,
Argın Kırgız halkı ağlayıp,
Gök yelelinin yitip gitmesine,

On üçkö cıl toluptur.
Oylop tursañ kuu düynö,
Şumdugu mınça boluptur.
Ayköl törö ketkeni,
Başı ketken bapanga,
Ayagı ketken sapanga,
Örт kaptagan ordogo,
Kalkı ketken olcogo,
Ayçürök kalgan karaluu,
Külçoro kalgan caraluu.
Kanıkey, Bakay şumdukta,
Oñ dalısı oyulup,
Külçoro ketken kuldukka.
Kara kiyip Ayçürök,
Kıyaska barıp tul bolgon.
Kursakta kalıp er Seytek,
Cedigerge uul bolgon.
Kapa bolup kor bolup,
Ayçürök müşkül kötörgön,

On üç yıl dolmuştur.
Düşünsen bir, kahpe dünyanın,
Hilesi bunca olmuştur.
Ayköl beğ gideli,
Başı düşmüş belaya,
Sonu düşmüş hüsrana,
Yangın sarmış saraya,
Halkı gitmiş yağmaya,
Ayçürök kalmış yaslı,
Külçoro kalmış yaralı.
Kanıkey, Bakay felakette,
Sağ kürek kemiği oyulup,
Külçoro gitmiş kulluğa.
Karalar giyip Ayçürök,
Kıyas'a varıp dul olmuş.
Karında kalıp er Seytek,
Cediger'e oğul olmuş.
Kederlenip hor olup,
Ayçürök mihnet yüklenmiş,

Eki dalı oyulup,
Külçoro otun kötörgön.
Toodaktı kuşka cegizdi,
Toodoy atın öçürüp,
Karaldı kılgan Seytekti,
Kıyas uulu degizgen.
Talas kara col bolup,
Enekesi Kanıkey
Eç esebi cok bolup,
Kız-kelini tul bolup,
Muzooçu kara küñ bolup.
Asıldar kaçıp taralıp,
Abası Bakay karıya
Balbandarga talanıp.
Şorgo malsa mendesin,
Ar türlüü bolup caralgan.
Bu kordugu kim üçün?
Karasa közgö ilinbeyt,
Kayda ekeni bilinbey,
Cogolup ketken törö üçün,
Törönün közü cogolup,

İki kürek kemiği oyulup,
Külçoro odun taşımış.
Toy kuşunu kuşa yedirtti,
Dağ gibi adını söndürüp,
Göz bebeği edilen Seytek'e,
Kıyas oğlu dedirtmiş.
Talas kara yol olup,
Anacığı Kanıkey,
Hesapsız dertlere düşüp,
Kızı gelini dul olup,
Buzağı güden kara cariye olup.
Asiller kaçışıp dağılıp,
Ağası Bakay ihtiyar,
Pehlivanlarca yağmalanıp.
Bendesini derde bandıran,
Türlü türlü yaratılmış şu felek.
Bu horluk kimin içindir?
Baksan göze ilişmez,
Nerede olduğu bilinmez,
Yitip gitmiş beğ için,
Beğin yüzü yitip,

Tümöndögön el üçün,
Törönün közü cok üçün,
Talasta argın kırgız curt
Ala-Too böksö col bolup,
Ar kimge bu curt kor bolup.
Orup tulañ çöp berip,
Alım-salım köp berip,
Körgönü karan tün bolup,
Tartkanı müşkül kün bolgon.
Han ketkende kırgızdan,
Kazanınan aş ketip,
Kayran curttan baş ketken,
Biröönü biröö körö albay,
Birinin tilin biri albay,
Ayköl aydap burkurap,
Talagan taanday çurkurap,
Kalkta kaygı taralıp,

Tümen tümen halk için,
Beğin yüzü yok diye,
Talas'ta Argın Kırgız yurdu,
Ala-Too yayla yolu olup,
Herkese bu yurt hor olup.
Kuru otu biçip verip,
Vergiyi harcı çok verip,
Gördüğü kapkara gece olup,
Çektiği mihnetli gün olmuş.
Han gidince Kırgız'dan,
Kazanından aş gitmiş,
Aziz yurttan baş gitmiş,
Biri birini çekemez olmuş,
Biri birinin sözünü dinlemez,
Ayköl diye inleyip ağlaşıp,
Dağıtılmış kargalar gibi çığrışıp,
Halka kaygı yayılıp,

Kançası korduk sabalıp.
El kordugu bu bolup,
Erendin baarı kul bolup,
Kalk müşkülü pul bolup,
Kadırman baatır mına bul,
Ar kaysıga kul bolup.
Emi curt körnögü bu bolup» –
Dep, oşentip, Külçoro,
Kaynap booru ezilip,
Kankorgo mintip kezigip,
Adırı maral, tüzü arkar,
Cer maanisin bir aytıp,
Kalaaluu şaar, kapka curt
Iş maanisin cana aytıp,
Kök calga mintip turdu ele.
Mına oşentip Külçoro,
Karaldı kılgan abasın,
Atadan artık babasın,
Altınduu çider öröösün,
Atañ-ene egizden
Artık körgön nemesin,
Tüptüü çınar mömösün,
Karaanı toodoy törösün.

Nicesi horlanıp dövülüp.
Elin horluğu bu olup,
Erenlerin hepsi kul olup,
Halkın mihneti pula gidip,
Saygıdeğer bahadır işte bu,
Ona buna kul olup.
İşte yurdun ibreti bu olup» –
Deyip, böylece, Külçoro,
Kaynayıp bağrı ezilip,
Hunhara böyle kavuşup,
Kırı maral, düzü arkar,
Yerin ahvalini bir anlatıp,
Kaleli şehir, kapılı yurt,
İşin ahvalini yine anlatıp,
Gök yeleliye böyle durmuştu.
İşte böylece Külçoro,
Göz bebeği ettiği ağasını,
Babadan üstün atasını,
Altın köstekli kutlusunu,
Ata ile anadan, ikizden,
Üstün gördüğü varlığını,
Köklü çınar meyvesini,
Karaltısı dağ gibi beğini.

Astıga salsak ak colun,
Aydap cürsö san kolun.
Kapkaluu şaar baanasın,
Tüptüü çınar kalaasın,
Er Külçoro taap alıp,
Törösü tördön tabılıp,
Korduktagı Çoronun
Abiyiri mından cabılıp.
Öñümbü – dep, tüşüm – dep,
Kaalagan törö kişim – dep,
Kök calımdın özü – dep,
Kabılandın közü – dep,
Kayıbınan kabılgan,
Ak talaadan tabılgan,
Cogolup coldon kabılgan,

Öne katsan yolu ak,
Sürse ardında sayısız kol.
Kapılı şehrin sığınağını,
Köklü çınar kalesini,
Er Külçoro bulup,
Beği baş köşede bulunup,
Horluktaki çoronun,
Yüz karası böylece örtülüp.
Gerçek mi – diye, düşüm mü – diye,
Özlediğim beğ kişim – diye,
Gök yelelimin kendisi – diye,
Kaplanın gözü – diye,
Gaibinden kavuşulan,
Ak bozkırdan bulunan,
Yitip yolda rastlanan,

	Colborsumdun özü – dep.	*Kaplanımın ta kendisi – diye.*
33650	Arday bolgon Buuruldun	*Ejder gibi olan Buurul'un,*
	Ciberbey oozun burdu ele.	*Bırakmadan ağzını çevirmişti.*
	Küyüp-canıp kamınıp,	*Yanıp tutuşup davranıp,*
	Külüstön aytıp calınıp,	*Levent söyleyip yalvarıp,*
	Canıp-caynap çok bolup,	*Alev alev kor olup,*
	Külüstön şerin körgöndö,	*Levent arslanını görünce,*
	Küyütü toluk er çirkin	*Yası dolu er, garip,*
	Kantip tursun toktolup.	*Nasıl dursun sakin kalıp.*
	Bışıp-canıp çok bolup,	*Pişip yanıp kor olup,*
	Törösün körgön kuuragır,	*Beğini gören zavallı,*
33660	Kantip çıdayt toktolup,	*Nasıl dayansın durup,*
	Külçoro tuura calındap,	*Külçoro dosdoğru alevlenip,*
	Kınsız kılıç salınıp,	*Kınsız kılıç kuşanıp,*
	Abakelep calınıp,	*Ağacığım deyip yalvarıp,*
	Küyüp turdu Külçoro.	*Yanıp duruyordu Külçoro.*
	Zıñ-zıñ etip kenebeyt,	*Dimdik durur, aldırmaz,*
	Bozdop turgan çoronu,	*İnleyip duran çoroyu,*
	Buçkagına teñebeyt.	*Topuğuna denk saymaz.*
	Oozunan taldap kep çıkpayt,	*Ağzından seçilir söz çıkmaz,*
	Ökürük salsa söz ukpayt.	*Feryat etse de söz duymaz.*
33670	Tirüü dese, ölüktöy,	*Diri desen, ölü gibi,*
	Ölüü dese, tiriktey,	*Ölü desen, diri gibi,*
	Törösü menen Çoronun,	*Beği ile çoronun,*
	Imalası birikpeyt,	*Ünsiyeti birleşmez,*
	Kaşatta köñül coşulbay,	*Yamaçta gönül kaynaşmaz,*
	Kaynasa kanı koşulbay.	*Kaynasa da kanı karışmaz.*
	Ak didarın körgön cok.	*Ak didarını görmedi.*
	Artık aytsa Külçoro	*Ne kadar söylese Külçoro,*
	Amandık sözgö kelgen cok.	*Esenlik sözüne gelmedi.*
	Bılk dep coop bergen cok,	*Kıpırdayıp cevap vermedi,*
33680	Mıktuu erdi körgön cok,	*Pek yiğit ere bakmadı,*
	Cabırkatıp küç kılat.	*İncitip güçlük çıkarır,*
	Candoo menen iş kılat,	*İşaretle iş görür,*
	Kulagı kereñ, közü kör	*Kulağı sağır, gözü kör,*
	Azgırılgan kayran el,	*Kandırılmış zavallı halk,*
	Külçorogo tutulup,	*Külçoro'ya tutulup,*
	Üñkürdö turgan oşo cer,	*Mağarada durduğu o yer,*

Karmap turgun Külçoro
Koyo berbey törösün
Kozgoltpoy karmap mömösün.
Belgilep karmap çatırın.
Belekke karmap baatırın.
Kımbattuu kıraan tabılıp,
Kızıktuu çoro kımbattın,
Abiyiri mintip cabılıp.
Kapa tarkap açılıp,
Er Külçoro baatırdın,
Umaçtay közü açılıp,
Abake dep balkıldap,
Abiyirlüü tuugan erendin
Ayday beti carkıldap,
Azır da kayıp keçüügö,
Semetey turdu çeginip.
Kara döö menen Külçoro
Kankordu karmap eköölöp,
Külçoro turup munu oyloyt,
Muruntadan kan abam,
El başkarıp curt kütkön,
Uluk bolgon eken – dep,
Azır bügün şer abam,
Kep süylöböy, til aytpay,
Duduk bolgon eken – dep,
Külçoro turdu küyünüp.
Aytkanım tuura keldi – dep,

Sıkı tut, Külçoro,
Bırakmadan beğini,
Kımıldatmadan tutup meyvesini,
Belleyip tutup çadırını,
Armağan diye tutup bahadırını.
Kıymetli kartal bulunup,
Coşkulu çoro, kıymetlinin,
Yüz karası böylece örtülüp.
Keder dağılıp açılıp,
Er Külçoro bahadırın,
Gözleri ışıl ışıl açılıp,
Ağacığım deyip coşup,
Şerefli doğan erenin,
Ay gibi yüzü parlayıp,
Şimdi de gaibe karışmaya,
Semetey duruyordu çekilip.
Kara dev ile Külçoro,
Hunharı tutup ikisi birden,
Külçoro durup şunu düşünür:
Eskiden beri han ağam,
El yönetip yurt beslemiş,
Ulu olmuş imiş – diye,
Şimdi bugün arslan ağam,
Söz söylemez, dil dökmez,
Dilsiz olmuş imiş – diye,
Külçoro durdu yanarak.
Dediğim doğru çıktı – diye,

Ayköldü Kuday berdi – dep,
Kara döö turat süyünüp.
Külçoro turat sabılıp,
Anda-sanda koñgurap,
Baana kılgan beregi
Abasına calınıp.
Abası turat kenebey,
Köp altın söz şekerin,
Munun baarın Semetey
Buçkagına teñebey.
Akırın süylöp bek taştap,

Ayköl'ü Tanrı verdi – diye,
Kara dev durur sevinip.
Külçoro durur çırpınıp,
Ara sıra mırıldanıp,
Sığınak edindiği şuradaki,
Ağasına yalvarıp.
Ağası durur aldırmadan,
Nice altın söz şekerini,
Bunların hepsini Semetey,
Topuğuna denk saymaz.
Usulca söyleyip sağlam basıp,

Şer Külçoro kurguruñ
Koyo berdi söz baştap.
Ayzakerden çoronun,
Iktuulugu dagı bar.
Altı san coogo köz salçu,
Mıktuulugu dagı bar.
Belesi soñgok kara kır,
Bel ekeni dagı çın.
Bepbelgilüü ırısman,
Ay-aalam cañcal kılganda
Calgız çıkkan uruştan.
Süylösö daana sözü açık,
Sözgö çeçen közü açık,
Külçoronun özü açık.
Cazı caak, calpak til,
Cañılbay turgan çoñ çeçen.
Tozok menen müşküldön,
Kutulup çıgar bir neçen.
Külçoro cayı momunday,
Kara tilin kayragan,
Kalk aldında sayragan,
Aylap-cıldap carışsa,
Müdürülüp talbagan,
Korduk tartıp calınıp,
Kol-butun ıkıp salbagan.
Kebi şeker taralgan,
Adamdan bölök caralgan.
Kalayıktan kat algan,
Maşayıktan bata algan.

Arslan Külçoro, zavallın,
Koyverdi söze başlayıp.
Mızrak ustası çoronun,
Ustalığı dahi var.
Altı bölük düşmanı gözler,
Yiğitliği dahi var.
Beli çıkıntılı kara sırt,
Dayanak olduğu da gerçek.
Besbelli kutlu kişidir,
Ay-âlem kavga koptuğunda,
Savaştan tek başına çıkan.
Konuşsa sözü apaçık,
Sözde usta, gözü açık,
Külçoro'nun kendisi açık.
Yassı yanak, yayvan dil,
Yanılmayan büyük hatip.
Cehennem ile mihnetten,
Kaç kez kurtulup çıkmıştır.
Külçoro'nun hâli şöyledir:
Kara dilini bileyen,
Halk önünde şakıyan,
Aylarca yıllarca yarışsa,
Tökezleyip yorulmayan,
Horluk çekip yalvararak,
El ayağa kapanmayan.
Sözü şeker gibi yayılan,
İnsandan başka yaratılan.
Halktan mektup alan,
Meşayihten dua alan.

Başınan beri bu kök cal,
Bala kök cal atalgan.
Baatır bolgon, şer bolgon,
Bastaşkan kara cer bolgon.
Kaymana işi oñolgon,
Kagışkan adam cogolgon,
Külçoro cayı uşunday.
Kaarlanıp çıdabay,
Kankoruna bet boldu,

Baştan beri bu gök yeleli,
Çocuk gök yeleli diye anılmış.
Bahadır olmuş, arslan olmuş,
Çatışanı kara yer olmuş.
El attığı iş düzelmiş,
Çarpışan adam yok olmuş,
Külçoro'nun hâli işte böyle.
Öfkelenip dayanamayıp,
Hunharına yüz döndü,

Tutamga kelbey şorduu can,
Küydü içi ört boldu.
Ok cılanday oktolup,
Oolukpay çoro er kök cal
Içi örttönüp çok bolup,
Kantip tursun toktolup.
Küyüp-canıp kıygaçtap,
Külüstön çoro kep baştap:
«Baatır kök cal törö eleñ,
Eş tutkan karaan sen eleñ.
Karduu basıp aga albas,
Kastaşkan bettep basa albas.
Kara zoñkok bel eleñ,
Karaan kılgan men elem.
Baatır, cetim bolduñ atadan,
Cetim kalıp cetildiñ,
Cergege eptep koşulduñ,
On ekige kelgende,
Küyüp turgan çok bolduñ,
Caynagan kızıl ot bolduñ.
Ordo buzup olco alıp,
Orçun curtka kol salıp,
Kanga toyup katıktıñ,
Kankor kök cal atıktıñ,
Özöndüünü mayladıñ,
Öçöşkönüñ tiygende
Cakıp kandı cayladıñ.
Köböştü körgö kirgizip,
Kök caldıgıñ bilgizdiñ.
Sarı kaykañ beldi aldıñ,
Sanaaña kelgen cerdi aldıñ.

Belime tañuu bolor – dep,
Balapan kezde meni aldıñ,
Kayrandan kalgan kaadam – dep,
Kan abamdan kalgan balam – dep,
Erkelettiñ özümdü,
Eki kılbay sözümdü.
Enekemdin emçegin,

Bir tutama gelmez dertli can,
Yandı, içi yangın oldu.
Ok yılanı gibi gerilip,
Taşkınlık etmeden çoro, er gök yeleli,
İçi tutuşup kor olup,
Nasıl dursun sakin kalıp.
Yanıp tutuşup yan bakıp,
Levent çoro söze başlayıp:
«Bahadır gök yeleli beğ idin,
Sığındığım karaltı sendin.
Kar bassa da aşılmaz,
Düşman yüzüne yürüyemez,
Kara heybetli beldin sen,
Sana sığınan bendim.
Bahadır, babadan yetim kaldın,
Yetim kalıp yetiştin,
Yurduna güçbela kavuştun,
On ikiye gelince,
Yanıp duran kor oldun,
Harlayan kızıl ateş oldun.
Saray bozup ganimet alıp,
Koca yurda el atıp,
Kana doyup katılaştın,
Hunhar gök yeleli diye anıldın,
Vadili yerleri kanla suladın,
Öç güttüğün denk gelince,
Cakıp Han'ı tepeledin.
Köböş'ü mezara sokup,
Gök yeleliliğini gösterdin.
Sarı yayla belini aldın,
Aklına gelen yeri aldın.

Belime destek olur – diye,
Yavru çağımda beni aldın,
Azizden kalan yadigârım – diye,
Han ağamdan kalan yavrum – diye,
Nazlandırdın beni,
Sözümü iki etmeden.
Anacığımın memesini,

Teñ böldürüp emizdiñ.
Tay kunanday tebişip,
Talaşıp emçek emişip,
Birge kıldıñ sözümdü,
Eki tizgin, bir çılbır
Eptep kolgo alarda,
Ay-aalamdı sürördö,
Can caratkan cer üstü,
Sultan bolup cürördö,
Kalıñ kazdıñ orumdu,
Kaynattıñ mintip şorumdu.
Baylanttıñ boşton kolumdu,
Ezdirdiñ kara boordu,
Tildirdiñ kayış soordu,
Kokuy kankor ayıñdan
Emnege sabıldım,
Eçen şorgo malındım.
Karmaganım çok bolup,
Öpköm bolot ok bolup,
Körbögönüm kör bolup,
Örttöndüm kara cer bolup.
Müyüz sınıp, baş kalıp,
Tokol bolup kurudum.
Cal kuyruktan ayrılıp,
Cabırkap küyüp kaygırıp,
Sopol bolup kurudum.
Eki koldon ayrılıp,
Kokuy boldum bir kezek,
Eki közdön ayrılıp,
Sokur boldum bir kezek,
Kezet ketip kem boldum,
Bir kemege menen teñ boldum,
Özüm kemireygen kör boldum.

Eşit bölüştürüp emzirttin.
Tay kunan gibi tepişip,
Yarışarak meme emişip,
Sözümü seninkiyle bir kıldın,
İki dizgin, bir yular,
Güçbela ele alınırken,
Ay-âlemi sürerken,
Can yaratılan yeryüzünde,
Sultan olup gezerken,
Derin kazdın çukurumu,
Kaynattın böyle çilemi.
Bağlattın özgür elimi,
Ezdirdin kara bağrımı,
Dildirdin kayış sağrımı,
Vay hunhar, senin yüzünden,
Neden perişan oldum,
Nice derde bandım.
Tuttuğum kor olup,
Ciğerime çelik ok olup,
Görmediğim dert kalmayıp,
Yandım, kara yer oldum.
Boynuz kırılıp, baş kalıp,
Boynuzsuz kalıp kurudum.
Yeleden kuyruktan ayrılıp,
Ezilip yanıp kaygılanıp,
Güdük kalıp kurudum.
İki elden ayrılıp,
Vay hâlime, bir zaman,
İki gözden ayrılıp,
Kör oldum bir zaman,
Nöbetim geçip eksildim,
Bir ocak çukuruyla denk oldum,
Kendim çökmüş bir mezar oldum.

On eki kuyruk kırk çalgın,
Omuroom okko aldırdım.
Opsuz müşkül çoñ korduk,
Oylop başka saldırdıñ.
Ataktuu Keñ-Şor, Kan-Caylak,

On iki kuyruk, kırk telek,
Göğsümü oka verdim.
Ölçüsüz mihnet, büyük horluk,
Düşünüp başıma sardırdın.
Ünlü Ken-Şor, Kan-Caylak,

Ülgülüü-Maral, Kümüş-Tak,	*Ülgülüü-Maral, Kümüş-Tak,*
Kaşatı Beş-Taş, Kapka-Taş,	*Yamaçlı Beş-Taş, Kapka-Taş,*
Cerdi karan taştadıñ.	*Bu yerleri öksüz bıraktın.*
Karaldı kırgız, köp argın,	*Göz bebeği Kırgız, kalabalık Argın,*
Eldi karan taştadıñ.	*Bu eli öksüz bıraktın.*
Çınarluu terek ulukman,	*Çınarlı kavak, ulu bilge,*
Mömönü karap taştadıñ.	*Meyveyi öksüz bıraktın.*
Beş arkar cıldız batkıça,	*Beş arkar yıldızı batana dek,*
Beş kursagın keñitip,	*Beş karnını genişleten,*
Tar kursagın keñitip,	*Dar karnını genişleten,*
Taş emçegin boşotkon,	*Taş memesini boşaltan,*
Eneñdi karan taştadıñ.	*Ananı öksüz bıraktın.*
Atakeñdin sırdaşı,	*Babacığının sırdaşı,*
Asıl Bakay kurdaşı,	*Asil Bakay, yaşıtı,*
Karıganda mubayrek,	*Kocayınca mübarek,*
Babañdı karan taştadıñ.	*Atanı öksüz bıraktın.*
Kursakta altı ay kuu coltoy,	*Karında altı aylık talihsizi,*
Baatır, balañdı karan taştadıñ.	*Bahadır, oğlunu öksüz bıraktın.*
Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas,	*Ilgınlı Ken-Kol, geniş Talas,*
Kırka tikken köp kırgız,	*Sıra sıra konmuş nice Kırgız,*
Kündüzü kımız, tünü kız,	*Gündüzü kımız, gecesi kız,*
Aylıñdı karan taştadıñ.	*Obanı öksüz bıraktın.*
Ayday katın Ayçürök,	*Ay gibi kadın Ayçürök,*
Zayıbıñdı karan taştadıñ,	*Karını öksüz bıraktın,*
Adırıñ arkar, tüz kulan.	*Kırı arkar, düzü kulan,*
Ceriñdi karan taştadıñ.	*Yerini öksüz bıraktın.*
Astıña salsa akcoltoy,	*Önüne katsan uğurlu,*
Atışka salsa san koldoy.	*Savaşa salsan sayısız ordu gibi,*
Meni karan taştadıñ,	*Beni öksüz bıraktın,*
Calınsam ukpay sözümdü,	*Yalvarsam da sözümü dinlemeden,*
Büktödüñ caman belimdi,	*Büktün fena belimi,*
Üzülbös caygan toruñdu,	*Kopmaz serilmiş ağını,*
Köp körgözdüñ şoruñdu.	*Çok gösterdin çileni.*
Kançorogo çeçtirdiñ,	*Kançoro'ya çıkarttırdın,*
Ok ötpös güldüü tonuñdu,	*Ok geçmez nakışlı kaftanını,*
Baatır, calınsam ukpay sözümdü,	*Bahadır, yalvarsam da dinlemeden sözümü,*
Caman kıldıñ özümdü.	*Perişan ettin beni.*

Şekerden tattuu kebimdi,
Sındırmak bolduñ belimdi.
Örttöp öttüñ özümdü,
Ar kaçandan bir kaçan,
Kaşaytmak bolduñ közümdü,
Kokuy töröm oñboduñ,
Korduk salıp kordoduñ,
Köñül çögöt bölündüm,
Tirüü desem sanda cok,
Öldü desem kördö cok,
Közümö nege köründüñ.
Küydürgöndön bışırdıñ,
Karartıp kömür çok kıldıñ,
Kayran candı cok kıldıñ.
Berendigiñ bilgizdiñ,
Tütünü cok calın cok
Tutalantıp küygüzdüñ.
Katuu müşkül baştadıñ,
Adırda cılkı alabaş,
Argımak buudan aralaş.
Malıñdı karan taştadıñ,
Sabı altından caralgan
Tagıñdı karan taştadıñ.
Kebiñ şirin, sözüñ bal
Keyitpey kankor ugup al.
Kübübö kürök tişimdi,
Küygüzbö mintip içimdi.
Kaynatıp örttöp çok kılba,
Karaldı kılgan kişiñdi.
Coktop cürdüm bir top cıl,
Cogolgon cogum tabılsa.
Coyulbay kantip turayın,
Colborsum abam kabılsa.
Kımbat abam, kep başta,
Uluktuktu sen taşta,
Koluña azır ölömün,
Kayra tartpas çın caydı,
Kıdır Alda kuduret

Şekerden tatlı sözümü,
Kırmak istedin belimi.
Yakıp geçtin beni,
Her zamandan bir zaman,
Kör etmek istedin gözümü,
Vay beğim, onmadın,
Horluk edip hor kıldın,
Gönlüm çöküp bölündüm,
Diri desem sayıda yok,
Öldü desem mezarda yok,
Gözüme neden göründün.
Yakmakla kalmayıp pişirdin,
Karartıp kömür kor ettin,
Zavallı canı yok ettin.
Yiğitliğini gösterdin,
Dumanı yok, alevi yok,
Tutuşturup yaktın.
Ağır mihnet başlattın,
Kırda yılkı, alabaş,
Argımak küheylan karışık,
Malını öksüz bıraktın,
Sapı altından yaratılmış,
Tahtını öksüz bıraktın.
Lafın şirin, sözün bal,
Üzmeden, hunhar, dinleyiver.
Ufalama kürek dişimi,
Yakma böyle içimi.
Kaynatıp yakıp kor etme,
Göz bebeği ettiğin kişini.
Yıllar yılı aradım durdum,
Yiten yitiğim bulunsa diye.
Dağılmadan nasıl durayım,
Kaplanım ağama kavuşmuşken.
Kıymetli ağam, söze başla,
Ululuk taslamayı bırak,
Elinde şimdi ölürüm,
Geri dönülmez gerçek yurdu,
Hızır, Allah, Kudret,

	Töbögö tüşsö körömün.	*Tepeme inerse görürüm.*
	Çaçam asıl kanımdı	*Saçarım asil kanımı,*
	Çımınçalık körböstön	*Sinek kadar görmeden,*
	Çınım menen kıyamın,	*Gerçekten kıyarım,*
	Çımınday altın canımdı.	*Sinek misali altın canıma.*
	Calınsam süylöp koyboysuñ,	*Yalvarsam konuşuvermezsin,*
33920	Cana aytsam abam oñboysuñ.	*Yine söylesem, ağam, onmazsın.*
	Kayıpça kaçıp bulkunup,	*Gaip gibi kaçıp silkinip,*
	Kaçuuçu cagın oñdoysuñ.	*Kaçacak yanını kollarsın.*
	Sarı adırmak keñ caypañ,	*Sarı kırlı geniş düzlük,*
	El küzdöösü möndürgö	*Elin güzlek yurduna, doluya,*
	Aydap salar malım cok.	*Sürüp salacak malım yok.*
	Öz abakem coo bolgon,	*Öz ağacığım düşman olmuş,*
	Ölümdön ayar canım cok.	*Ölümden sakınacak canım yok.*
	Irastap ırdaym ırımdı,	*Doğrulayıp söylerim türkümü,*
	Küçötöm küçtüü çırımdı,	*Güçlendiririm güçlü kavgamı,*
33930	Çıgarba kapır surumdu.	*Taşırma, kâfir, hiddetimi.*
	Çın ayabas sebebim,	*Gerçekten esirgemeyişimin sebebi:*
	Ölüp kalar kezimde,	*Ölüp kalacağım zamanda,*
	Koy terisi kul elem,	*Koyun postlu bir kuldum,*
	Ölböy tirüü cürgöndö	*Ölmeden diri gezerken,*
	It terisi uulu elem.	*İt postlu bir oğuldum.*
	Men bir belin bekem buuşkan	*Ben, belini sıkı kuşanan,*
	Bilemin men kay cerde	*Bilirim ben, nerede*
	Özüñ menen tuuşkan,	*Seninle öz kardeş olan,*
	Ar müşküldü uguşkan,	*Her mihneti birlikte duyan,*
33940	Kayran enem Kanıkey,	*Aziz anam Kanıkey,*
	Catının cara teep çıgışkan.	*Rahmini tekmeleyip yarıp çıktığın.*
	Carday bolgon zor Manas,	*Yalçın kaya gibi ulu Manas,*
	Munun çoñ belinen sızışkan.	*Onun koca belinden süzülüp gelen.*
	Bir kızıkka batışıp,	*Bir sevince birlikte dalıp,*
	Bir ösüp kanga catışkan,	*Birlikte büyüyüp kanda yatan,*
	Bir catınga catışkan,	*Bir rahimde yatan,*
	Men kaçan bir Manas uulu elem.	*Ben ne zamandır bir Manas oğluydum.*
	Kul degende kul elem,	*Kul dersen kuldum,*
	Bu kuyulup kelgen Kakandan	*Şu boşanıp gelen Kakan'dan,*
33950	Bu kurgan abañ uulu elem.	*Bu zavallı ağanın oğluydum.*
	Menin tüp atakem Çılaba,	*Benim kök atam Çılaba,*
	Menin tüpkü şaarım Bakburçun,	*Benim asıl şehrim Bakburçun,*

Menin urugum kıtay Çınmaçın.	*Benim soyum Kıtay, Çınmaçın.*
Menin uyam tüptü Kakançın,	*Benim yuvam köklü Kakançın,*
Kaarım keldi kakaydım.	*Öfkem geldi, dikildim.*
Kankor seni soyomun,	*Hunhar, seni boğazlarım,*
Kanetip tirüü koyomun.	*Nasıl diri bırakırım.*
Munun tayanganı temirdey,	*Bunun dayanağı demir gibi,*
Ulugunan Semetey	*Ululuğundan Semetey,*
33960 Duduk boldu dedirbey.	*Dilsiz oldu dedirtmem.*
Kalısınan kankor şer,	*Hakçasından hunhar arslan,*
Mañgi boldu dedirbey.	*Bunak oldu dedirtmem.*
Kep süylöböy, til aytpay,	*Söz söylemez, dil dökmez,*
Cindi boldu dedirbey,	*Deli oldu dedirtmem,*
Çın ele közün oybosom,	*Sahiden gözünü oymazsam,*
Çın töröm seni soybosom.	*Gerçek beğim, seni boğazlamazsam.*
Tozogun tarttım momunday,	*Cehennemini çektim şöylece,*
Senin küyütüñ tarttım bir kança,	*Senin yasını çektim nice nice,*
Kokuy töröm soybosom.	*Vay beğim, boğazlamazsam.*
33970 A dedirbey ak ursun,	*'Ah' dedirtmeden Hak çarpsın,*
Atakem Manas arbagı	*Babacığım Manas'ın ruhu,*
Tak töbömdön dagı ursun.	*Tam tepemden bir daha çarpsın.*
Töbösü bütöö kök ursun,	*Tepesi kapalı gök çarpsın,*
Töşü tüktüü cer ursun,	*Bağrı tüylü yer çarpsın,*
Ak miltenin çogu ursun,	*Ak fitilin koru çarpsın,*
Ak keltenin ogu ursun,	*Ak keltenin oku çarpsın,*
Töröm seni soyomun,	*Beğim, seni boğazlarım,*
Tındım kılıp koyomun.	*İşini bitiriveririm.*
Kaarım kelip kakayıp,	*Öfkem gelip dikilip,*
33980 Aç bolot kolgo alarmın,	*Aç çeliği ele alırım,*
Beren abam er kök cal	*Yiğit ağam, er gök yeleli,*
Beypaydı sizge salamın.	*Belayı size salarım.*
Azabıñ tarttım uşunça.	*Azabını çektim bunca.*
Abam seni soybosom,	*Ağam, seni boğazlamazsam,*
Tındım kılıp koybosom.	*İşini bitirivermezsem.*
Astıñkı eldi çuulatıp,	*Aşağıdaki halkı çığrıştırıp,*
Ukkan candı kubantıp,	*Duyan canı sevindirip,*
Beren abam öldü – dep,	*Yiğit ağam öldü – diye,*
Kayra tartpas çın cayın	*Dönüşü olmayan gerçek yurdunu,*
33990 Kayran kişi kördü – dep,	*Aziz kişi gördü – diye,*

Ar asker cıyıp topurap,
Asmanga uçat topurak.
Beren abam öldü – dep,

Beri kelbes çın cayın
Beren kişi kördü – dep,
Kımız menen cuudurup,
Kımkap menen buudurup,
Zamzam menen cuudurup,
Zardar menen buudurup,
Bışıktarga saktatıp,
Irçılarga maktatıp,
Ardar menen saktatıp,
Akındarga maktatıp.
Kolum menen kömbösöm,
Külçoro bolboy ölöyün,
Tuubay tuna çögöyün.
Moynuñuzdu buruñuz,
Ölböy-citpey sen aba
Içki sırıñ kılıñız.
Iras aytkan ırıñdı,
Imanday ayt çınıñdı.
Ayt içiñde sırıñdı,
Aytıp bergin çınıñdı.
Ayza karmap top buzup,
Acalduu kişi okko uçup,
Artık dümök bolgondo
Kalakay kanday camındıñ,
Kay müşkülgö çalındıñ,
Eliñden bezip sen abam
Ne müşkülgö kabıldıñ.
Bışıp-canıp küyünüp,
Kalgamın eçak tüñülüp,
Ay-talaadan kabıldıñ,
Kayra özümö tabıldıñ.
Müşküldü balaa dart bolup,
Kapalık kayra cañırdıñ.
Ördöşüñ konuş ak saray,
Tozoguñ tarttım bir dalay.

Her yandan asker toplayıp gürültüyle,
Göğe uçar toz toprak.
Yiğit ağam öldü – diye,

Beri gelinmez gerçek yurdunu,
Yiğit kişi gördü – diye,
Kımızla yıkatıp,
Sırmalı kumaşla sardırıp,
Zemzemle yıkatıp,
Sırma kaftanla sardırıp,
Ehil olanlara bekletip,
Ozanlara övdürüp,
Namuslulara bekletip,
Akınlara övdürüp.
Elimle gömmezsem,
Külçoro olmayayım da öleyim,
Hiç doğmamışçasına çökeyim.
Boynunuzu çevirin,
Ölmeden yitmeden sen, ağa,
İç sırrınızı açınız.
Doğru söylenmiş türkünü,
İmanın gibi söyle gerçeğini.
Söyle içindeki sırrını,
Anlatıver gerçeğini.
Mızrak tutup saf bozup,
Ecelli kişi oka düşüp,
Büyük hengâme koptuğunda,
Vay, neye büründün,
Hangi mihnete çalındın,
Elinden bezip sen, ağam,
Ne mihnete uğradın.
Pişip yanıp kederlenip,
Çoktan umudumu kesmiştim,
Uçsuz bozkırda karşıma çıktın,
Yeniden bana kavuştun.
Mihnet, bela, dert olup,
Kederi yeniden tazeledin.
Yamaçtaki konağın ak saray,
Cehennemini çektim bir hayli.

	Kulduk tarttım köp türdüü,	*Türlü türlü kulluk çektim,*
34030	Aş üçün tomuk cep cürdüm,	*Aş için kemik yiyip durdum,*
	Abake töröm dep cürdüm.	*Ağacığım, beğim deyip durdum.*
	Azır coldon kabılıp,	*Şimdi yolda rastlayıp,*
	Ay-talaadan tabılıp,	*Uçsuz bozkırda bulunup,*
	Kep süylöböy, til aytpay,	*Söz söylemez, dil dökmez,*
	Et cürökkö çok saldıñ.	*Et yüreğe kor saldın.*
	Canga capa köp saldıñ,	*Cana cefa çok saldın,*
	Köp ketirdiñ alımdı,	*Çok giderdin dermanımı,*
	Köp küygüzdüñ canımdı,	*Çok yaktın canımı,*
	Eñ bir suuttuñ demimdi,	*İyice soğuttun soluğumu,*
34040	Sındırdıñ menin belimdi.	*Kırdın benim belimi.*
	Cana kıldıñ sonundu,	*Yine ettin edeceğini,*
	Özöktü örtkö çaldırıp,	*Özü yangına çaldırıp,*
	Kaynatmak bolduñ şorumdu,	*Kaynatmak istedin çilemi,*
	Koluña abam ölömün,	*Elinde, ağam, ölürüm,*
	Ölböy koyo beremin.	*Ya da ölmeden koyveririm.*
	Çın cayımdı körbösöñ,	*Gerçek yurdumu görmezsen,*
	Seni menen ölbösöm,	*Seninle ölmezsem,*
	Balta çaap başın kespesem,	*Balta çalıp başını kesmezsem,*
	Kılıçtap moynun kespesem,	*Kılıçla boynunu vurmazsam,*
34050	Çın düynö cüzün körbösöm,	*Öbür dünya yüzünü görmezsem,*
	Kuçaktaşıp ölbösöm,	*Kucaklaşıp ölmezsem,*
	Külçoro bolboy ölöyün,	*Külçoro olmayayım da öleyim,*
	Kep süylösöñ köröyün.	*Söz söylersen göreyim.*
	Süylöp iyçü kokustan	*Belki ansızın konuşuverir diye,*
	Belgi kılıp köröyün.	*İşaret verip deneyeyim.*
	Egerde süylöp berbeseñ,	*Eğer konuşup vermezsen,*
	Aytkan sözgö könbösöñ,	*Söylenen söze uymazsan,*
	Buzam azır türüñdü,	*Bozarım şimdi suretini,*
	Kamdaym kalıñ cinimdi.	*Hazırlarım koyu öfkemi.*
34060	Çokko tüştüm sen dedim,	*Kora düştüm, sen dedim,*
	Kuykalandım çok boldum.	*Kavruldum, kor oldum.*
	Örttönüp cürüp cok boldum,	*Yana yana yok oldum,*
	Baatırlık baştı arıttım,	*Bahadır başımı tükettim,*
	Balbandık candı karıttım.	*Pehlivan canımı kocattım.*
	Karayladım kör boldum,	*Karardım, kör oldum,*
	Kara cer menen teñ boldum.	*Kara yerle bir oldum.*

Kança müşkül çoñ tozok,
Kaltırbay tartkan men boldum.
Karankün kankor sen üçün,
Kanım kaldı bir kaşık,
Etim kaldı kök caşık,
Tuuradan tüştüm tul boldum.
Salmaktuu kök cal cogolup,

Satılıp kara kul boldum.
Otun cıydım tentirep,
Taman etim meltirep,
Karuu ketip kör boldum,
Kaygıdan başım del bolup.
Kulduk körüp köp cürdüm,
Kurgaluu şaar kabılan
Kaydan kelsin dep cürdüm.
Tirüülöy kördüm közüñdü,
Tim kuurattım özümdü.
Karaldı kılıp cürgüzdüñ,
Kep süylöböy, til aytpay.
Köp mınça nege küygüzdüñ.
Ketirdiñ menin alımdı,
Küygüzdüñ nege canımdı,
Kaynattıñ dalay kanımdı.
Ümüt kılıp karmasam,
Ne kaşayttıñ canımdı.
Oñdurduñ güldüü türümdü,
Ne keltirdiñ cinimdi.
Dalay küngö tatıttıñ,
Uşu bügünkü körgön künümdü.
Burulsam ukpay sözümdü,
Burulbas tuugan elek – dep,
Bir körsöñ bolo közümdü.
Kokuy abam sultan şer.
Atabız sizge aylansın,
Atadan artık kurgan er,
Kep süylöböy tañşıttıñ,
Mınçalık nege kakşıttıñ.
Koyubuz birge koroolоş,

Nice mihnet, büyük cehennem,
Eksiksiz çeken ben oldum.
Kara günlü hunhar, senin için,
Kanım kaldı bir kaşık,
Etim kaldı bir deri,
Doğrudan düştüm, dul kaldım,
Ağırbaşlı gök yeleli yitince,

Satılıp kara kul oldum.
Odun topladım avare,
Taban etim aşınıp,
Kuvvet gidip kör oldum,
Kaygıdan başım sersem olup.
Kulluk görüp çok gezdim,
Surlu şehrin kaplanı,
Nereden gelsin deyip durdum.
Diri diri gördüm gözünü,
Boşuna kuruttum kendimi.
Göz bebeğin edip gezdirdin,
Söz söylemez, dil dökmezsin.
Bunca neden çok yaktın?
Giderdin benim dermanımı,
Neden yaktın canımı,
Kaynattın nice kanımı.
Umut edip tutunsam,
Neden kararttın canımı?
Soldurdun çiçekli yüzümü,
Neden getirdin öfkemi?
Nice güne denk kıldın,
Şu bugün gördüğüm günümü.
Dönüp baksam, dinlemezsin sözümü,
Birbirinden dönmez kardeştik – diye,
Bir baksan olmaz mı gözüme?
Vay ağam, sultan arslan,
Atamız size kurban olsun,
Babadan üstün zavallı er,
Konuşmadan inlettin,
Bunca neden sızlattın?
Koyunumuz bir ağılda,

Aşıbız birge coroloş,	*Aşımız bir sofrada,*
Tapkanıbız cıygandaş,	*Kazandığımız ortak,*
Ölüm ortok ıymandaş.	*Ölümde ortak, iman kardeşi.*
Örüüdö catak mal birge,	*Konakta yatak, mal bir,*
Ölüm ortok can birge.	*Ölüm ortak, can bir.*
Çabışka kirsek çañ birge,	*Savaşa girsek toz bir,*
Acal ortok can birge,	*Ecel ortak, can bir,*
Calınsam tiktep caldırap,	*Yalvarsam boş boş bakıp,*
Dudukça tiktep aldırap.	*Dilsizce bakıp şaşkın şaşkın.*
Suutmak bolduñ demimdi.	*Söndürmek istedin soluğumu.*
Çıgarmak bolduñ celimdi,	*Kesmek istedin rüzgârımı,*
Sındırmak bolduñ belimdi.	*Kırmak istedin belimi.*
Koyduñ ukpay sözümdü,	*Dinlemedin, bıraktın sözümü,*
Kuurattıñ kök cal özümdü.	*Kuruttun, gök yeleli, beni.*
Azır sultan kebimdi uk!	*Şimdi, sultan, sözümü dinle!*
Çındap tögöm kanımdı,	*Gerçekten dökerim kanımı,*
Çın sarp kılam canımdı.	*Gerçekten harcarım canımı.*
Çıgardıñ köpkön celimdi,	*Kabartıp taşırdın öfkemi,*
Çın ele suuttuñ demimdi.	*Sahiden soğuttun soluğumu.*
Köp süylöböy, til aytpay,	*Söz söylemez, dil dökmez,*
Kecirlik kılsañ uşintip,	*Böyle inatçılık edersen,*
Kılıçtap başıñ bölbösöm,	*Kılıçla başını bölmezsem,*
Tak aldına ölbösöm.	*Tam önünde ölmezsem.*
Can caralbay ölöyün,	*Canım var olmasın, öleyim,*
Candı küygön çok kıldıñ,	*Canı yanan kor ettin,*
Seni menen bir cañcaldaşıp köröyün.	*Seninle bir kavgaya tutuşup göreyim.*
Kızıl kurç ayza boolaşıp,	*Kızıl çelik mızrak kuşanıp,*
Kıtaydan beter coolaşıp,	*Kıtay'dan beter düşmanlaşıp,*
Kara kurç ayza boolaşıp,	*Kara çelik mızrak kuşanıp,*
Kas duşmança coolaşıp,	*Has düşman gibi savaşıp,*
Ayza sayıp bölüşüp,	*Mızrak saplayıp bölüşüp,*
Kandı suuday tögüşüp,	*Kanı su gibi döküşüp,*
Kabırgaluu omurtka	*Kaburgalı omurgayı,*
Karsa-kursa bölüşüp,	*Çatır çutur bölüşüp,*
Cañcaldaşıp körbösöm,	*Kavgaya tutuşup görmezsem,*
Koyo berbey ölbösöm.	*Bırakmadan ölmezsem.*
Külçoro bolboy ölöyün,	*Külçoro olmayayım da öleyim,*

Kütüp cürgön ölümdü,
Beren kankor kabılan,
Bet aldıñdan köröyün.
Kaarım keldi kakaydım,
Karmalaşıp köröyün,
Kas acal bügün coluksa,
Astınan tosup alayın.
Akır-takır çoñ müşkül,
Ayköl saga salayın.
Aylañdı azır tappasam,
Aç bolot şiltep tappasam,

Bekleyip durduğum ölümü,
Yiğit hunhar kaplan,
Senin önünde göreyim.
Öfkem geldi, dikildim,
Tutuşup güreşeyim bir,
Has ecel bugün rast gelse,
Önünden karşılayayım.
En sonunda büyük mihneti,
Ayköl, sana salayım.
Çareni şimdi bulamazsam,
Aç çeliği savurup bulamazsam,

İKİNCİ BÖLÜM

Ana Sütüyle Çözülen Tılsım

Külçoro'nun "ya konuş, ya öl" diye sarsan öfkesi tılsımın ilk çatlağını açar: Semetey, süt kardeşinin sesini tanıyıp dile gelir ve sırrını döker. Kırk düşman üstüne çullandığında atını Manas'ın ruhuna kurban etmiş, ardından kopan fırtınayla Ayçürök'ün peri kız kardeşi Kökmonçok, seksen sihirbaz kızıyla onu büyüleyip insan duyularını bağlamış, kendine koca edinmiştir. Kurtuluşun iki anahtarı vardır: Bakay'ın Kakançın'dan getirdiği Ebep ile Sebep emleri ve anası Kanıkey'in göğsü — eğer emdiğinde apak süt gelirse büyü çözülecek, kara kan gelirse her şey bitecektir. Kara dev Talas'a uçar gibi varıp Kanıkey ile Bakay'ı getirir; ağıtlar birbirine karışır ve Seytek, babasını ömründe ilk kez görüp arslan heybetine hayran kalır.

Yaşlı Kanıkey'in duasıyla gövdesine güç, göğsüne pınar gibi süt gelir; Semetey kana kana emer, gözü açılır, kulağı duyar, cinnet dağılır — Bakay'ın emleri şifayı tamamlar. Talas'ta "Kanıkey Semetey'i yeniden doğurmuş gibi" günlerce toy kurulur: kısraklar, develer kesilir, ordo ve gökbörü oynanır, hazine altınları çocuklara saçılır. Şenliğin doruğunda Seytek altın taçla tahta çıkarılıp Argın-Kırgız'a han kılınır ve el bereket içinde yeşerir. Ama bölümün son nefesinde ufukta kara bulut belirir: sınırı bekleyen Kara dev, El-Körbös ırmağının ötesinde, Manas soyunu kökünden kazımaya ant içmiş Celmoguz oğlu Sarıbay'la karşılaşır ve "Manas!" narasıyla mızrağını saplar.

KÜNYE — KEY FACTS

- Semetey, Külçoro'nun sesinden kimliğini tanıyıp on üç yıllık suskunluğunu bozar ve büyünün sırrını açıklar.
- Onu büyüleyen, Ayçürök'ün peri kız kardeşi Kökmonçok'tur; seksen sihirbaz kızıyla Semetey'i koca edinip Celpiniş ve Mediyne çölü ile Kayıpçı mağarası arasında dolaştırmıştır.
- Kurtuluş şartı ikilidir: Bakay'ın Ebep ile Sebep emleri ve Kanıkey'in göğsünden apak süt gelmesi; kara kan gelirse umut kesilecektir.
- Kanıkey'in göğsünden süt pınar gibi fışkırır; Semetey emerek büyüden kurtulur, gözü açılıp kulağı duyar.
- Talas'ta büyük toy kurulur ve Seytek altın taç, altın tahtla Argın-Kırgız'a han ilan edilir; el bolluk içinde şenlenir.
- Sınır bekçisi Kara dev, Manas soyunu kırmaya yeminli, silah işlemez dev Celmoguz oğlu Sarıbay'a rastlar ve "Manas!" narasıyla tek başına saldırır.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Tirik emes ölükmün,	*Diri değilim, ölüyüm ben,*
Tim ele ölböy çok bolup,	*Ölmeden kor olup öylece,*
Seni kütüp cürüpmün.	*Seni bekleyip durmuşum.*
Tirüü çıgıp süygüzdüñ,	*Diri çıkıp sevdirdin,*
Tim ele örttöp küygüzdüñ.	*Boş yere yakıp kavurdun.*
Cogolup közgö körünböy,	*Yitip göze görünmeden,*
34160 Mal-baştı karaan taştadıñ.	*Malı, ocağı yüzüstü bıraktın.*
Karmap alsam söz aytpay,	*Yakalasam söz söylemezsin,*
Karandı nege baştadıñ.	*Bu karanlığı niye başlattın?*
Katıgün aba süylö – dep,	*Vah, ağam, konuşsana — deyip,*
Kıyadan közüm körgönü.	*Gözüm seni uzaktan göreli.*
Köp cakşıraak emespi,	*Çok daha iyi değil miydi,*
Tirüü cürböy ölgönüñ,	*Böyle diri gezmektense ölmen,*
Arstandıgıñ aşırıp,	*Arslanlığını aşırıp,*
Aytpay kebiñ caşırıp,	*Söylemeyip sözünü saklayıp,*
Çıgarıp iydiñ celimdi,	*Öfkemi taşırıverdin,*
34170 Öçürdüñ suuttuñ demimdi.	*Soluğumu söndürüp soğuttun.*
Ayta koy abam kebiñdi,	*Söyleyiver ağam sözünü,*
Kep süylöböy, til aytpay,	*Söz söylemeden, dil dökmeden,*
Turup kalsa okustan,	*Ansızın öyle durup kalırsa,*
Kaarım kelip kakaysam,	*Kahrım gelip dikilirsem,*
Çoñ cañcal çıgat kokustan.	*Ansızın büyük kavga kopar.*
Kayıpçı üñkür çañ bolor,	*Kayıpçı mağarası toz olur,*
Cer cüzü kızıl kan bolor.	*Yeryüzü kızıl kan olur.*
Açuulanıp aykırsam,	*Öfkelenip haykırırsam,*
Kez bolgondor cay bolor,	*Karşıma çıkan yerle bir olur,*
34180 Çamalap çapçı okustan.	*Davranıp ansızın saldırırım.*
Çapçıp iem kokustan» –	*Ansızın parçalarım seni» —*
Dep, oşentip, Külçoro,	*Deyip, böylece, Külçoro,*
Arstandık türü körünüp,	*Arslan görünüşü belirip,*
Açuu cindep tögülüp,	*Öfkesi cinlenip dökülüp,*
Sakalı saadak kabınday,	*Sakalı sadak kını gibi,*
Tiptik turgan murutu	*Dimdik duran bıyığı,*
Mayluu balta sabınday,	*Yağlı balta sapı gibi,*
Körsöñ Çoro uşunday.	*Görsen Çoro işte böyle.*
Kaalagan baatır degendey,	*Dilediğince bahadır dercesine,*

Kaarlanıp kakaysa
Katılsa candı cegidey,
Külçoro cayı uşunday.
Keñ köödöndüü cayık töş,

Kelbeti çalkak kara köz,
Uzun boyluu keñ dalı,
Arı balban, arı şer,
Aalamdın baarısın
Buy kıla turgan kurgan er.
Eki caktı karanıp,
Erdi-murdun calanıp,
Açuulanıp akırıp,
Aybattanıp bakırıp,
Kızılı kaltar cünündöy,
Kıykırıgın karasañ,
Arslandın ünündöy.
Közü söksööl çogunday,
Çartıldasa kök calıñ,
Çagılgandın ogunday,
Çamasın körsöñ momunday.
Alp müçösü arstanday,
Aybatına can çıdap,
Aylasın tappay şaşkanday.
Kezikkendi böktörüp,
Alp kuşunday baskanday,
Ay-aalamdan taymanbay,
Alla Taala bendesin
Caratat eken ar kanday,
Külçoro türü momunday.
Eki dalı ortosu –
Aştık salgan talaaday,
Kaarı katuu kök caldan
Katılgan tirüü kalabı ay.
Köz kıçığı butkulday,
Kök cal emes aalamdı
Atı menen cutkuday.
Kulagına karasañ.
Çep belgisi kurguruñ,

Kahırlanıp dikildi mi,
Sataşanın canını yercesine,
Külçoro'nun hâli işte böyle.
Geniş gövdeli, yayvan göğüslü,

Endamı heybetli, kara gözlü,
Uzun boylu, geniş omuzlu,
Hem pehlivan, hem arslan,
Âlemin tamamını,
Perişan edecek yaman er.
İki yanına bakınıp,
Dudağını burnunu yalayıp,
Öfkelenip kükreyip,
Heybetlenip bağırıp,
Kızılı kara tilki tüyü gibi,
Haykırışına bakacak olsan,
Arslanın sesi gibi.
Gözü saksavul koru gibi,
Şakırdayınca boz yeleli,
Yıldırımın oku gibi,
Gücünü görsen işte böyle.
Alp endamı arslan gibi,
Heybetine can dayanmaz,
Çaresin bulamaz, şaşar kalır.
Karşısına çıkanı terkiye bağlayıp,
Alp kuşu gibi çullanırcasına,
Ay-âlemden yılmadan,
Yüce Allah kulunu,
Türlü türlü yaratırmış,
Külçoro'nun sureti işte böyle.
İki kürek kemiği arası —
Ekin ekilen tarla gibi,
Kahrı katı boz yeleliye,
Sataşan sağ kalır mı hiç?
Göz çukuru kaya kovuğu gibi,
Boz yeleli değil, âlemi,
Atıyla birlikte yutacak gibi.
Kulağına bakacak olsan,
Kale nişanı gibi yamanın,

Çelişse candı sorgondoy.
Çalgırlıgı kamanday,
Çartıldaşı samanday,
Çalışa ketken köy duşman
Çaktap çarkın tabalbay.
Umtuluşu bıtkılday,

Çarpışsa canı emip alacak gibi.
Saldırışı yaban domuzu gibi,
Çatırdayışı saman alevi gibi,
Kapışmaya kalkan nice düşman,
Ölçüp de çaresin bulamaz.
Atılışı sarp kaya boğazı gibi,

Kaarına katılsa,
Kabılgandı cutkanday.
Körsöñ çoro uşunday,
Şay koldogon şer ele,
Er atalıp curt biylep,
Talasta kırgız argınga
Cel tiybes bolot çep ele.
Bu kankor koldon ketkeni,
Karmanganı çoñ bolgon,
Küyüşü tozok ot bolgon,
Cürgönü karaan tün bolgon,
Örttönüp-öçüp kül bolgon.
Beren kök cal barında,
Bendeden bölök duulagan.
Berendin közü ötköndö,
Bey müşkül tartıp kuuragan.
Bek kapadar Külçoro
Bek tañ atıp colunan.
Kapıray bereni tiyse koluna –
Kep süylöböy, til aytpay,
Abdan körgön közü cok,
Amanga kelgen sözü cok,
Öldü dese kördö cok,
Tirüü dese sanda cok,
Es boldu dese malda cok.
Içi sızdap booru çok,
Çorodon başka tuugan cok.
Bügünküsü erteñ cok,
Uşunday eken düynö bok.
Mına oşondo Külçoro,
Aytıp çıktı sayroogo,
Sayrap tilin albasa

Kahrına dokunulacak olsa,
Önüne geleni yutacak gibi.
Görsen çoro işte böyle,
Erenler koruyan arslandı,
Er adın alıp yurdu yöneten,
Talas'ta Kırgız'a, Argın'a,
Yel değmez çelik kaleydi.
Bu hunhar elden gideli,
Tutunduğu dert büyük oldu,
Yanışı cehennem ateşi oldu,
Yaşayışı karanlık gece oldu,
Yanıp sönüp kül oldu.
Yiğit boz yeleli sağken,
Kullardan başka türlü şahlanırdı.
Yiğidin gözü göçtüğünde,
Bin bir mihnet çekip kurudu.
Pek kederli Külçoro,
Yolunda nice tan attırdı.
Şaşılası, yiğit eline geçince —
Söz söylemez, dil dökmez,
İyice görmüş gözü yok,
Esenliğe ermiş sözü yok,
Öldü desen mezarda yok,
Diri desen sayıda yok,
Kendine geldi desen malda yok.
İçi sızlar, bağrı kor,
Çoro'dan başka akrabası yok.
Bugünü var, yarını yok,
Böyleymiş meğer şu kahpe dünya.
İşte o zaman Külçoro,
Bülbül gibi dile geldi,
Şaktıyıp da söz alamazsa,

	Kök cal şerdi cayloogo,	*Boz yeleli arslanı haklamaya,*
	Kıcırlanıp tutulup,	*Hiddetlenip tutuşup,*
	Kıyalı caman buzulup,	*Huyu fena bozulup,*
	Kaçırata tiş kayrap,	*Dişlerini gıcırdatıp bileyip,*
34270	Kaardandı köz caynap,	*Kahırlandı, gözü alev saçıp,*
	Ceti-Özön boyloy konçuday,	*Yedi-Özön boyuna konacak gibi,*
	Ay-aalamdı sorçuday,	*Ay-âlemi emip yutacak gibi,*
	Arstan közü caynadı,	*Arslan gözü alev saçtı,*
	Külçoro cayı uşunday,	*Külçoro'nun hâli işte böyle,*
	Kan içmesi karmadı.	*Kan içiciliği tuttu.*
	Bedelinen küç çıktı,	*Bedeninden güç fışkırdı,*
	Eki bettin otunan	*İki yanağının ateşinden,*
	Bir baypaktık tük çıktı.	*Bir çorapluk tüy bitti.*
	Oolukkanda Külçoro,	*Coştuğu zaman Külçoro,*
34280	Oñ karmap ayza aluuçu,	*Sağ eline mızrak alırdı,*
	Kaarlanıp kakaysa,	*Kahırlanıp dikildi mi,*
	Aalamga kırgın saluuçu.	*Âleme kırgın salardı.*
	Tutkagı çındap karmasa,	*Nöbeti gerçekten tuttu mu,*
	Ceke basar kol karmasa,	*Tek başına orduya el atsa,*
	Ceke basar col çalçu,	*Tek başına yol gözlerdi,*
	Cet-Kayttı buzup olco alçu.	*Cet-Kayt'ı bozup ganimet alırdı.*
	Küçtüüsüngön coo bolso,	*Güçlüyüm diyen düşman olsa,*
	Kürdöölüünü kübügön.	*Kudretliyi un ufak ederdi.*
	Balbandardı kaçırgan,	*Pehlivanları kaçırtan,*
34290	Kara bolot ayzanı,	*Kara çelik mızrağı,*
	Karmalaşkan coo kelse,	*Tutuşmaya düşman gelse,*
	Kabırgaga batırgan.	*Kaburgasına saplardı.*
	Semeteyge kalganda	*İş Semetey'e kaldığında,*
	Elkindi konuş bel bolgon.	*Issız yurda konak, bel oldu.*
	Ay-aalamdı buy kılgan,	*Ay-âlemi perişan eden,*
	Ayanbagan şer bolgon.	*Canını esirgemez arslan oldu.*
	Algır kuştay balkıldap,	*Avcı kuş gibi süzülüp,*
	Ak keltedey çartıldap,	*Ak kelte gibi şakırdayıp,*
	Aytıp turdu ayanbay,	*Çekinmeden söyleyip durdu,*
34300	Kıymıldatpay bılk etpeyt	*Kımıldatmadan, kıpırdatmadan,*
	Kabılandı karmadı.	*Kaplanı sımsıkı tuttu.*
	Kaarlanıp kürküröp,	*Kahırlanıp gürleyip,*
	Azır ölüm kılçuday,	*Şimdi öldürecekmiş gibi,*

Kankor canın kıyçuday.
Başın kesip alçuday,
Uulu Seytek, Çürökkö,
Kök calga salçu dümökkö,
Başın kesip baruuga
Bakay han menen Kanıkey,
Bul öñdüü eki karıga,
Süyünçülöp barçuday.
Bilegi coon balbanday,
Aalamga kırgın salganday.

Hunharın canına kıyacak gibi.
Başını kesip alacak gibi,
Oğlu Seytek'e, Çürök'e,
Boz yeleliye kopacak kıyamete,
Başını kesip götürmeye,
Bakay Han ile Kanıkey'e,
Bu misali iki ihtiyara,
Müjde vererek varacak gibi.
Bileği kalın pehlivan gibi,
Âleme kırgın salmış gibi.

Alla Taala bendeni
Caratat tura ar kanday.
Kee bir candı er kılgan,
Kee biröönü şer kılgan,
Kee bir candı kem kılıp,
Kee bir candı Caratkan
Kara kör menen teñ kılgan.
Mına oşondo Külçoro,
Koyo berbey kagışıp,
Kankor şerge cabışıp,
Aylandıra kep baştap,
Küülüü sözdü bek taştap,
Ar bir sözdün ayagı
Bilgen candı cep taştap.
Teñiziñdi karabay,
Tegi candı ayabay,
Kızırluu şerdi karabay,
Köp müşkül tartkan kayran şer
Kılça canın ayabay,
Ne süylöböy turat – dep,
Bu eselek sultan kankordu
Ne üçün Kuday urat – dep:
«Kemip kettim bul üçün,
Kenebeyt ko men üçün,
Kuldukka kettim bul üçün,
Kup keyibeyt men üçün.
Ötkördüm kımbat caşımdı,
Tokmok kıldım başımdı.

Yüce Allah kulunu,
Türlü türlü yaratırmış meğer.
Kimi canı er kılmış,
Kimini arslan kılmış,
Kimi canı eksik kılıp,
Kimi canı da Yaradan,
Kapkara körle denk kılmış.
İşte o zaman Külçoro,
Bırakmadan çekişip,
Hunhar arslana yapışıp,
Dolandırıp söze başlayıp,
Güçlü sözü pek atıp,
Her bir sözün sonu,
Anlayan canı yer bitirir.
Efendisini gözetmeden,
Hiçbir canı esirgemeden,
Hızır'lı arslana aldırmadan,
Çok mihnet çekmiş zavallı arslan,
Kıl kadar canını esirgemeden,
Neden konuşmadan durur — diye,
Bu şaşkın sultan hunharı,
Tanrı neden çarpar — diye:
«Bunun için eksilip gittim,
Aldırmıyor ya benim için,
Bunun uğruna kul oldum,
Hiç tasalanmıyor benim için.
Değerli ömrümü geçirdim,
Başımı tokmak ettim.

Külçoro karmap alıp, seni tirüü koyboy
öltürömün dep Kara döö ekööläp
Semeteydi karmap turganda,
Külçoronun açuusu kelip ce ölüp körgö kir-
bey, ce tirüü bolup elde cürböy azabıñdı
maga tarttırdıñ. Azır seni
caylap özüm da ölbösöm bu dünüyöñün
tirüülügünön keçpeseñ ce til ay-
tıp berbeseñ, ce bir cöngö kelbeseñ dep,
Külçoro kaarı karmap törönü
koyo berbey bulkuntup karmap turganı.
Oşondo, Semetey Külçoronun ününön
korkup aytıp iygeni:

Külçoro yakalayıp, "seni sağ komadan öldürürüm" diyerek, Kara dev ile ikisi Semetey'i tutmuşken, Külçoro'nun öfkesi gelip: "Ne ölüp mezara gir-

din, ne diri kalıp elin içinde yaşadın; azabını bana çektirdin. Şimdi seni haklayıp kendim de ölmezsem; ya bu dünyanın diriliğinden vazgeç, ya dile gelip söyle, ya bir yola gel" diyerek, Külçoro kahra kapılıp töreyi bırakmadan sarsarak tutmaktaydı. O zaman Semetey, Külçoro'nun sesinden korkup şöyle söyleyiverdi:

Karmap oozun burdu ele,
Kaarlanıp kakayıp,
Katuu süylöp turdu ele.

Yakalayıp ağzını burmuştu,
Kahırlanıp dikilip,
Sert sert söylüyordu.

Tögülttüm dalay alımdı,
Kazık kıldım karuumdu,
Kaşıkça kuydum kanımdı.
Bu kara niet kankorgo
Kazır kurman kılayın,
Çımınday altın canımdı.
İçki sırın surayın,
İçki sırın aytpasa,
Kaarım kelip kakayıp,
Kankorgo birdi kılayın.
Tirüü cürüp kul bolup,
Cana emine kılayın» –
Dep, oşentip, Külçoro
Belgige çiyip sızıktı,
Pendeden kıraan kurguruñ
Kılmak boldu kızıktı.
Baştamak boldu balaanı,
Küçötmök boldu kuturmañ
Ayıkpas ooru caranı.
Salmak boldu baatırga,

Döktüm nice takatimi,
Kazık ettim pazımı,
Kaşık kaşık akıttım kanımı.
Bu kara niyetli hunhara,
Şimdi kurban edeyim,
Sinek kadar altın canımı.
İç sırrını sorayım,
İç sırrını söylemezse,
Kahrım gelip dikilip,
Hunhara bir oyun edeyim.
Diri gezip kul olup,
Daha başka ne yapayım» —
Deyip, böylece, Külçoro,
Nişana çizgisini çizdi,
Kullar içinde doğan yaman,
Şaşılacak işi kılmak oldu.
Belayı başlatmak oldu,
Azdırmak oldu kudurmuş,
Onulmaz hastalıklı yarayı.
Bahadıra salmak oldu,

	Kişi körbös balaanı.	*Kimsenin görmediği belayı.*
	Koyo berbey balanı,	*Yiğidi koyuvermeden,*
	Bölüntmök boldu sanaanı.	*Kaygısını bölmek oldu.*
	Kaarlanıp kakayıp,	*Kahırlanıp dikilip,*
	Karmap turdu törösün,	*Töresini tutup durdu,*
	Karaldı kılgan mömösün.	*Gözbebeği saydığı meyvesini.*
	Kantip koyo berçü ele,	*Nasıl bırakıverirdi,*
	Karaanı toodoy nemesin.	*Karaltısı dağ gibi olanı.*
34380	Katuu süylöp turganda,	*Sert sert söyleyip dururken,*
	Oşo kezde Semetey	*İşte o an Semetey,*
	Akırın aytıp bek taştap,	*Usulca söyleyip ağır söz bırakıp,*
	Ayköl süylöp mınday kep,	*Aykol söyledi böyle söz,*
	Süylöp turdu mınday dep:	*Söyleyip durdu şöyle diyerek:*
	«O botom, bul aytkanıñ dagı çın,	*«Ah yavrum, bu dediğin de doğru,*
	Kara mürtöz peyiliñ bar,	*Kara, sert bir huyun var,*
	Kaarluu şumduk kebiñ bar,	*Kahırlı, dehşetli sözün var,*
	Kabılgandı kaysaçu,	*Rast geleni çiğneyen,*
	Kezikkendi kemirgen,	*Karşılaştığını kemiren,*
34390	Tulañdı cerge tutantıp,	*Kuru otu yerinde tutuşturan,*
	Ölöñdüünü örttögön,	*Çayırlıyı yakıp kavuran,*
	Er Külçoro künüñ bar.	*Er Külçoro, öyle günün var.*
	Aydıñıñdı karasam,	*Heybetine bakacak olsam,*
	Acıdaardın sürü bar.	*Ejderhanın yalazı var.*
	Aykırıgı ugulsa,	*Haykırışı duyulacak olsa,*
	Arstanday ünü bar.	*Arslan gibi sesi var.*
	Caylasañ caylap koyorsuñ,	*Haklarsan haklayıverirsin,*
	Cadaaldansañ soyorsuñ.	*Hışma gelirsen boğazlarsın.*
	Cana ciniñ karmasa,	*Yine cinin tutacak olsa,*
34400	Tındım kılıp koyorsuñ.	*Sessiz ediverirsin.*
	Baatırdırsıñ şerdirsiñ,	*Bahadırsın, arslansın,*
	Boolgoloym ünüñdü,	*Sesinden kestiriyorum,*
	Külçoronun özüsüñ.	*Külçoro'nun ta kendisisin.*
	Kıraandın kara közüsüñ,	*Doğanın kara gözüsün,*
	Alış kılıp kol salsa,	*Kapışmaya el attı mı,*
	Adam alı cetpegen,	*İnsan gücü yetmeyen,*
	Arstan tişi ötpögön.	*Arslan dişi işlemeyen.*
	Sayluu erdin baatırı,	*Seçkin erlerin bahadırı,*
	Kıraandardın mıktuusu,	*Doğanların en yamanı,*

Kızırluunun ıktuusu.
Baarısının baarısı,
Baatır şerdin Çolponu,
Zirkirep köñül bölünöt,
Aybattangan aykırık,
Külçoro öñdüü öñdönöt.
Sen Külçoro sen bolsoñ,
Han ekeni dagı çın.
Kadırı başta çoñ mildet,
Bar ekenim dagı çın.
Özögümdü ört çalıp,
Algandıgı dagı çın.
Özölönüp ökürüp,

Hızırlıların en becerikli olanı.
Hepsinin hepsisi,
Bahadır arslanların Çolpan'ı,
Yürek ürperip bölünüyor,
Heybetlenen haykırış,
Külçoro'ya benzeyip duruyor.
Sen Külçoro isen eğer,
Han olduğun dahi doğru.
Kadrin başımda büyük borç,
Var olduğum da doğru.
Özümü yangın sarıp,
Kavurduğu dahi doğru.
İçi ezilip böğürüp,

Karaldıñdan acırap,
Kalgandıgıñ ıras çın.
Aydıñıñ toodoy can bolduñ,
Asılıñdan acırap,
Kor bolgonuñ dagı çın.
Başındagı suusar börk,
Kimder ırgap kiybesin.
Döölötü tursa başında,
Kim kürküröp cürbösün.
Acıradı ayrıldıñ,
Ar-kor tartıp kaygırdıñ.
Aytkanıñ ıras kep ele,
Ölböy-citpey kutulup,
Acıraşkan men elem.
Az kıykırık ugulsa,
Köñül kapa bölünöt.
Açuulangan kayratıñ
Külçoro öñdüü körünöt.
Al Külçoro baatırıñ,
Mendeden bölök turdu ele.
Çagılganday çartıldap,
Çaması mınday ün ele.
Abake dep aykırsa.
Aykırıgı cetçü ele,
Balaluu maral aybanat,

Gözbebeğinden ayrılıp,
Kaldığın gerçekten doğru.
Heybeti dağ gibi can oldun,
Kıymetlinden ayrılıp,
Hor olduğun da doğru.
Baştaki samur börkü,
Kimler kurulup giymez ki.
Devleti başında durdukça,
Kim gürleyip gezmez ki.
Ayrı düştün, ayrıldın,
Ar, horluk çekip kaygılandın.
Dediğin doğru sözdü,
Ölmeden yitmeden kurtulup,
Ayrılıp giden bendim.
Azıcık haykırış duyulsa,
Gönül kederle bölünüyor.
Öfkelenen gayretin,
Külçoro'ya benzeyip görünüyor.
O Külçoro bahadırın,
Kul kişiden başka dururdu.
Yıldırım gibi şakırdayıp,
Takati böylesi bir sesti.
"Ağacığım" diye haykırdı mı,
Haykırışı ulaşırdı,
Yavrulu maral hayvanı,

	Baatırdın çıkkan ününö	*Bahadırın çıkan sesine,*
	Zaarına çıdabay,	*Zehrine dayanamayıp,*
34450	Bala salıp ketçü ele.	*Yavrusunu düşürüp giderdi.*
	Kıyrası kıyrap ölçü ele,	*Kırılası kırılıp ölürdü,*
	Ölgönünön kalganı	*Ölenden geri kalanı,*
	Saruulap künün körçü ele.	*Sararıp solup gün görürdü.*
	Köñül tolkup bölünöt,	*Gönül coşup bölünüyor,*
	Aykırıp çıkkan açuu ün	*Haykırıp çıkan acı ses,*
	Külçoro ündüü körünöt.	*Külçoro'nun sesi gibi görünüyor.*
	Karmasa karmap alarsıñ,	*Tutarsan tutuverirsin,*
	Kurmandıkka çalarsıñ.	*Kurbanlık gibi boğazlarsın.*
	Tim öltürüp bu candı,	*Bu canı öylece öldürüp,*
34460	Tıypıl kılıp salarsıñ.	*Kökünü kurutuverirsin.*
	Kayratıñ biyik, kaarıñ küç,	*Gayretin yüce, kahrın güçlü,*
	Katılgandı kılçu tüz,	*Sataşanı düzleyiverirsin,*
	Köp-köp köñül bölünöt,	*Gönül çok çok bölünüyor,*
	Eñ kayratıñ beylesem,	*Hele gayretine bakınca,*
	Ünüñ Külçoro körünöt.	*Sesin Külçoro görünüyor.*
	Aytpasam bolboy sözümdü,	*Sözümü demeden olmaz,*
	Beylep turgun özümdü.	*Beni iyice gözleyip dur.*
	Kırktın kırkı çalganda,	*Kırkların kırkı çullandığında,*
	Ar buuruldan acırap	*O kır attan ayrılıp,*
34470	Ay-talaada kalganda.	*Issız bozkırda kaldığımda.*
	Keçee ak kümböz tayıp barganda,	*Hani ak kümbete varıp yüz sürdüğümde,*
	Caak aldınan caak çıgıp,	*Yanak altından yanak çıkıp,*
	Kançoro çoçko cat çıgıp,	*Kançoro domuzu yad çıkıp,*
	Til aldınan til çıgıp,	*Dil altından dil çıkıp,*
	Kılıçın kınay taptanıp,	*Kılıcını kından sıyırıp bilenip,*
	Kılça kalbay calgız	*Kıl kadar kimse kalmadan, tümüyle,*
	Cediger curtu attanıp,	*Cediger yurdu atlanıp,*
	Cana kara cılkı duldulu,	*Ve kara yılkının düldülü,*
	Kayıp surdun kulunu,	*Kayıp boz kısrağın tayı,*
34480	Olcogo kelgen oyulgur,	*Ganimetle gelen oyulası,*
	Toltoydon tüşkön soyulgur,	*Toltoy'dan düşen soyulası,*
	Sur koyon cürböy kalganda.	*Sur Koyon yürümez olduğunda.*
	Kalıñ kara cediger	*Kalabalık kara Cediger,*
	Camgır kılıp caa tartıp,	*Yağmur gibi yay çekip,*
	Möndürdöy bölök ok atıp,	*Dolu gibi türlü ok atıp,*

Coo çurkurap sel kaptap,	*Düşman çığrışıp sel gibi basıp,*
Cortomon basıp el kaptap,	*Akıncılar yürüyüp el kaplayıp,*
Coo çurkurap kelgende,	*Düşman çığrışıp geldiğinde,*
Bir cerimde tagım cok,	*Bir yanımda dayanağım yok,*
Taybuuruldan ayrılgan	*Taybuurul'dan ayrılan,*
Törö abañdın bagı cok.	*Töre ağanın bahtı yok.*
Cürböy kalgan Surkoyon	*Yürümez olan Surkoyon'un,*
Kökülü menen kulagın,	*Kâkülü ile kulağını,*
Koşo karmap algamın.	*Birlikte tutup almışım.*
Atakem Manas coluna	*Atam Manas'ın yoluna,*
Arnap turup çalgamın.	*Adayıp kurban etmişim.*
Açıp közdü-cumgança,	*Göz açıp kapayıncaya dek,*
Ayta-buyta degiçe,	*Şöyle böyle diyene dek,*
Kolotton bulut tabılıp,	*Vadiden bulut peyda olup,*
Too-toonun başınan,	*Dağ dağın başından,*
Kara bulut cabılıp,	*Kara bulut kaplayıp,*
Çöp silkinip kıbırlap,	*Ot silkinip kıpırdayıp,*
Asmandan altı san möndür	*Gökten altı bölük dolu,*
şıbırgak.	*sağanak.*
Arıktın baarın tıgındap,	*Arkların hepsini tıkayıp,*
Aleñgir caan tün tüşüp,	*Azgın yağmur, gece çöküp,*
Tak oşentip turganda,	*Tam öyle olup dururken,*
Urgaaçıdan uz kördüm,	*Kadından bir nadide gördüm,*
Oymok ooz, boto köz	*Yüksük ağızlı, boto gözlü,*
Oydologon boto köz,	*Süzülüp bakan boto gözlü,*
Kırmızı köynök uça bel,	*Kırmızı gömlekli, ince belli,*
Kıygaçtagan cal-cal köz,	*Yan yan süzen ışıl ışıl gözlü,*
Kıyın suluu kız kördüm.	*Görülmedik güzel kız gördüm.*
Celdetteri ceti miñ,	*Cellatları yedi bin,*
Sebilçeni seksen tört,	*Silahlı muhafızı seksen dört,*
Cadaasın okup caylagan,	*Cadı büyüsü okuyup haklayan,*
Adamdan mınday uz kördüm.	*İnsandan böyle bir nadide gördüm.*
Buzup iydi kanımdı,	*Kanımı bozuverdi,*
Caralgan adam uulunan	*Yaratılmış âdemoğlundan,*
Acırattı alımdı.	*Takatimi ayırıp kopardı.*
Körgüs kıldı közümdü,	*Gözümü görmez etti,*
Uşintip burdu özümdü.	*Böylece çevirdi beni yolumdan.*
Kulagımdı ker kıldı,	*Kulağımı sağır etti,*

Sıykırçıdan seksen kız
Künügö üç col candadı.
Çıgarıp coldon aldadı,
Adamdık türüm kalbadı.
Körsöñ dümök uşunday,
Artık meni azgırdı.
Bar beken Bakay tirüüsü,
Akıl tabar el ele,
Ayçürök katın siñdisi,
Berinin kızı Kökmonçok
Bek azgırıp özümdü,
Tün tüşürüp közümdü,
Azgırıp koyboy canımdı,
Ketirdi dalay kanımdı.
Tosup cüröt columdu,
Dubalap baylap kolumdu,
Sırtıman çeçip tonumdu,
Azgırıp alıp özümdü,
Botom, sıykırdan aldım katındı.

Büyücüden seksen kız,
Günde üç kez yanımda dolandı.
Yoldan çıkarıp aldattı,
İnsanlık suretim kalmadı.
Görsen gaile işte böyle,
Beni büsbütün baştan çıkardı.
Sağ mıdır acep Bakay,
Akıl bulur kimseydi,
Ayçürök kadının küçük kız kardeşi,
Peri kızı Kökmonçok,
Beni iyice baştan çıkarıp,
Gözüme gece indirip,
Canımı ayartmadan koymayıp,
Nice kanımı kuruttu.
Yolumu kesip duruyor,
Efsunlayıp elimi bağlayıp,
Sırtımdan kürkümü soyup,
Beni ayartıp alarak,
Yavrum, büyüyle aldım o kadını.

Kayıp kılıp azgırıp,
Tiygizdi Buurul atımdı.
Takaladı ayzamdı,
Sıykırluudan kutulup,
Kıyırluu curtka cetkiçe
Taba albadım aylamdı.
Bayladı Buurul tulpardı,
Cazgırtıp elge colotpoy,
Koluma berdi şumkardı.
Al körgözdü Aygandı,
Alıp kolgo tiygizdi,
Kumayık ak taygandı.
Kapaga köñül buramın,
Kanteer aylam taba albay,
Karmaluuda turamın.
Kişeni cok, toru cok,
Baylanuuda turamın.
Kişilikte sanım cok,
Azgıruuda turamın.

Kayıp kılıp ayartıp,
Buurul atımı eline geçirdi.
Mızrağımı köreltti,
Büyülüden kurtulup,
Uçsuz bucaksız yurda erişinceye dek,
Bulamadım hiçbir çaremi.
Bağladı Buurul tulparı,
Yanıltıp ele yaklaştırmadan,
Elime verdi sunguru.
O gösterdi Aygan'ı,
Alıp elime tutuşturdu,
Kumayık ak tazıyı.
Gönlümü kedere çeviririm,
Ne edeceğimi, çaremi bulamadan,
Tutsaklıkta dururum.
Kösteği yok, ağı yok,
Bağlı olarak dururum.
İnsanlık içinde sayım yok,
Ayartılmakta dururum.

Ar cumanın künündö,	*Her cumanın gününde,*
Seyildikke çıgamın.	*Seyrana çıkarım.*
Körgön şumduk işim bar,	*Gördüğüm dehşetli işlerim var,*
Caralgan adam uuluna	*Yaratılmış âdemoğluna,*
Koşuluuga boldum zar.	*Kavuşmaya hasret kaldım.*
Kökmonçok baştap seksen kız,	*Kökmonçok başta, seksen kız,*
Kayıptan mınça zayıbım bar.	*Kayıptan bunca zevcem var.*
Öldüm dese kördö cok,	*Öldü desen mezarda yok,*
34570 Tirüü bolup elde cok,	*Diri olup elde yok,*
Uşunday boldu düynö bok,	*Böyle oldu, dünya kahpe imiş,*
Içi örttönüp, boorum çok,	*İçim tutuşup, bağrım kor,*
Sır bilüügö bir can cok.	*Sırrı bilecek tek can yok.*
Külçoro aman bolso – dep,	*Külçoro esen olsa — diye,*
Caratkandan köönüm tok,	*Yaradan'dan gönlüm hoş,*
Iç calındap boorum çok.	*İçim alevli, bağrım kor.*
Eki kolum bayloodo,	*İki elim bağlanmış,*
Eki közüm caynoodo,	*İki gözüm dört dönmekte,*
Uşunday boldum düynö bok.	*Böyle oldum, dünya kahpe imiş.*
34580 Hanzaadalar kañgırap,	*Han oğulları avare kalıp,*
Kaçıp cürör can barbı?	*Kaçıp gezecek can var mı?*
Karan kün baldar el kayda,	*Kara gün çocukları, el nerede,*
Bekzaadalar bezdigip,	*Bey oğulları bezginleşip,*
Bezip cürçü cön barbı?	*Bezip gezecek hâl var mı?*
Eey beytaalay baldar el kayda?	*Ey bahtsız çocuklar, el nerede?*
Elge ceter kün barbı?	*Ele ulaşır gün var mı?*
Irdap aytam ırımdı,	*Türkü yakıp söylerim türkümü,*
Imanday aytam sırımdı.	*İman gibi dosdoğru söylerim sırrımı.*
Atakemdin sırdaşı.	*Babamın sırdaşı.*
34590 Arstan Bakay kurdaşı,	*Arslan Bakay yoldaşı,*
Babam esen bar beken?	*Sağ esen midir dedem?*
Kançoro karmap algıla,	*Kançoro'yu tutup alın,*
Közü körgön daanışman,	*Gözü görmüş bilge kişi,*
Köbüröök çıkkan carışkan.	*Yarışanlardan üstün çıkan.*
El eskirtken carıya,	*Nice nesil eskitmiş ulu,*
Ezelden berki oluya,	*Ezelden beri evliya,*
Baatırdıgı başkaça,	*Bahadırlığı bambaşka,*
Baatır Bakay abamdın	*Bahadır Bakay ağamın,*
Kalk karısı babamdın,	*Halkın ulusu dedemin,*

Kisesinde darı bar,
Kişiden bölök baarı bar,
Darısının dagı bar.
Ebep degen bir dagı,
Esil Bakay kolunda
Oorugan cerdi basçu ele,
Sebep degen bir darı,
Umaçtay közdü aççu ele.
Cerdin üstün çaldırgan,
Celmayandı mingizip,
Cekey bozdu kiygizip,
Kakançından aldırgan.
Darıyaların alıp kel,
Bul azgırık kapırdan
Kutuluşar al beken?
Beş arkar cıldız batkança,
Beş kayra colu emizgen.
Baatırlıgı başkaça,
Enenin közü ketkende,
Kayıp bolot dedirgen.
Keçee atamdan cetim kalganda,
Ay dalıga mingizip,
Karakan kaçıp cürgüzüp,

Kesesinde ilaç var,
Kimsede olmayan her şeyi var,
İlacının dahası da var.
Ebep denen bir tanesi,
Aziz Bakay'ın elinde,
Ağrıyan yeri yatıştırırdı,
Sebep denen bir ilaç,
Kör gözü umaç gibi açardı.
Yeryüzünü kolaçan ettirip,
Yelmayan'a bindirip,
Boz cepkeni giydirip,
Kakançın elinden getirtmişti.
İlaçlarını alıp gel,
Bu ayartıcı kâfirden,
Kurtulacak hâl var mı acep?
Beş Arkar yıldızı batana dek,
Beş kez yeniden emzirmiş.
Bahadırlığı bambaşka,
Ananın gözü ıradığında,
Kayıp olur dedirtmiş.
Hani babamdan yetim kaldığımda,
Geniş omzuna bindirip,
Karahan iline kaçırıp gezdirip,

Talaalap kaçıp tentirep,
Taman eti möltüröp,
Kayran enem Kanıkey
Karıya enem bar beken?
Oşol enem bar bolup,
Emçegin emer çak bolup,
Emçek eemp uktasam,
Enekem şorduu cıtınan,
Künü-tünü cıttasam,
Köz-kulagım açılat.
Oorugan cerim basılat,
Canımdan azgırçu kaçıp çaçılat.
Ayıldaş konup özüñdü,
Aybatı baatır Külçorom
Anan ugam sözüñdü,

Bozkır boyu kaçıp başıboş sürtüp,
Tabanının eti su toplayıp,
Zavallı anam Kanıkey,
İhtiyar anam sağ mıdır?
O anam sağ olup da,
Memesini emecek çağ olup,
Meme emip uyusam,
Anacığımın çilekeş kokusunu,
Gece gündüz koklasam,
Gözüm kulağım açılır.
Ağrıyan yerim yatışır,
Yanımdan ayartıcılar kaçıp dağılır.
Obadaş konup sana,
Heybetli bahadır Külçorom,
Sonra duyarım sözünü,

Anan köröm közüñdü.
Esen bolup bar bolso
Enekeme kat uçur
Kat uçursañ bat uçur,
Ak baybiçe enemdi,
Mañdayda taalay Mekendi,
Bar bolso taalay mekemdi,
Közümdü açıp köröyün,
Emçeginen emeyin.
Talaadan karmap abiyir tap,
Can Külçorom azır çap.
Altı külük at menen,
Alakanday kat menen,
Cerdin üstün çala kör,
Cezek salıp, cer karap,
Ceti kün tınbay el karap,
Enekemdi taba gör.
Enekem kelip köz körsö,
Çın emçegin maa berse,
Sorsom caynap süt çıksa,
Körünömün közünö,
Ayıldaş konom özüñö.
Tañuu bolom beliñe,
Kulak sal Çoro kebime.
Tuu karmagan tuu bolom,

Sonra görürüm gözünü.
Sağ esen ise eğer,
Anacığıma mektup uçur,
Mektup uçurursan tez uçur,
Ak hanım anamı,
Alnımda talih olan Meken'i,
Varsa talihli yurdumu,
Gözümü açıp göreyim,
Memesinden emeyim.
Kırdan tutup getir, yüz akı bul,
Can Külçorom, hemen at sür.
Altı yürük at ile,
Avuç içi kadar mektup ile,
Yeryüzünü tarayıver,
Nöbet düzüp yeri gözleyip,
Yedi gün durmadan eli arayıp,
Anacığımı buluver.
Anacığım gelip gözü görse,
Öz memesini bana verse,
Emsem fışkırıp süt gelse,
Görünürüm gözüne,
Obadaş konarım sana.
Beline kuşak olurum,
Kulak ver Çoro sözüme.
Tuğ tutana tuğ olurum,

Duşmanıña çuu bolom,
Anıktap aytam sözüñö,
Enekem Kanıkey aman bar bolso,
Arka bolom özüñö.
A Kanıkey cok bolso,
Belesti çalıp süzüp koy,
Belgilüü abañ törödön,
Küdörüñdü üzüp koy.
Konuş kütüp cer bolboym,
Enekem ötsö düynödön,
Külçoro saga el bolboym» –
Dep, oşentip, zor kankor,
Bu kabardı kılganda.

Düşmanına dehşet salarım,
Açık açık söylerim sözüne,
Anacığım Kanıkey sağ esen ise,
Sana arka olurum.
Ama Kanıkey yoksa eğer,
Sırtları dolaşıp süzüver,
Belli ağan töreden,
Umudunu kesiver.
Konalga tutup yurt tutmam,
Anacığım göçmüşse dünyadan,
Külçoro, sana el olmam» —
Deyip, böylece, ulu hunhar,
Bu haberi verdiğinde.

Kadimki muraa Kara döö:
«Böksö menen celeyin,
Ayrılbastan bek karma,
Enekem Kanıkey alıp keleyin.
Beelep cerdi çalayın,
Bee saamına kalbayın» –
Dep, oşentip, Kara döö
Külçorogo munu aytıp,
Körsöñ kızık şumdu aytıp,
Mına oşentip, Kara döö
Kara caak buldursun,
Karmay kalıp imerip,
Arday artık buudandı,
Takımga salıp ciberip,
Cer çañdatıp uratıp,
Küröñsay menen çurkatıp,
Talaska salıp keldi ele.
Kımbat baa kiygizip,
Cılkı içinde cel cetpes,
Cel cetpestin aldına
Ceeligip çurkap mal cetpes,
Cel cetpesti mingizip,
Kanıkey, Bakay mingizip,
Kaltırbay alıp cürdü ele.
Şamdagayı bolcolsuz,
Şakıldagan Kara döö
Baatırda oşol, şer da oşol,

O bildik yadigâr Kara dev:
«Dağ etekleri boyunca seğirteyim,
Ayrılmadan sıkı tut,
Ana Kanıkey'i alıp geleyim.
Yeri gözleyip tarayayım,
Bir kısrak sağımı bile gecikmeyeyim» —
Deyip, böylece, Kara dev,
Külçoro'ya bunu söyleyip,
Görsen tuhaf, dehşeti söyleyip,
İşte böylece, Kara dev,
Kara kayış kamçısını,
Kavrayıp savurup,
Küheylandan üstün yürük atı,
Uyluğuna kamçı basıp,
Yeri tozutup gümbürdeterek,
Küröñsay boyunca koşturup,
Talas'a sürüp gelmişti.
Paha biçilmez giysiler giydirip,
Yılkı içinde Yel-yetmez,
Yel-yetmez'in önüne,
Şahlanıp koşsa mal yetişmez,
Yel-yetmez'i bindirip,
Kanıkey'i, Bakay'ı bindirip,
Kimseyi bırakmadan alıp gelmişti.
Çevikliği ölçüye sığmaz,
Dolu dizgin giden Kara dev,
Bahadır da o, arslan da o,

Baarıdan mıktı er da oşol.
Say tulparga mingizip,
Caylap algan kezi eken.
Köy karandı köyköltüp,
Aydap algan kezi eken.
«Ak baybiçe enekem,
Aylanayın enekem,
Karaldı calgız tabıldı,
Abiyiriñ azır cabıldı.
Ketilgeniñ tolkudu,
Kemigeniñ tabıldı.

Hepsinden yaman er de o.
Soylu tulpara bindirip,
Yerli yerince kondurduğu demmiş.
Nice karaltıyı salındırıp,
Sürüp aldığı demmiş.
«Ak hanım anacığım,
Kurban olayım anacığım,
Gözbebeğin biricik bulundu,
Yüz akın şimdi korundu.
Gediğin doldu taştı,
Eksilenin bulundu.

	Katuu söögüñ caşıdı,	*Katı kemiğin yaş döktü,*
	Arıganıñ semirip,	*Zayıflayanın semirdi,*
	Açka kursak toyundu,	*Aç karnın doydu,*
	Kastaşkan duşman soyuldu.	*Düşmanlık eden düşman boğazlandı.*
	Kalbay cürgün enem – dep,	*Geri kalma anam — diye,*
	Karaldı kılgan mömöm» – dep,	*Gözbebeği ettiğim meyvem» — diye,*
34720	A kabardı ukkanda,	*O haberi duyduğunda,*
	Kayran eneñ dolunun,	*Zavallı deli dolu ananın,*
	Köñülü ketip bölünüp,	*Gönlü gidip bölünüp,*
	Közünön caşı tögülüp,	*Gözünden yaşı dökülüp,*
	Çıñırıp ıylap çırkırap	*Çığlık atıp ağlayıp feryat ederek,*
	Çıday albay burkurap,	*Dayanamayıp hıçkırarak,*
	Köp cakşılık bilinip,	*Çok hayır işi belirip,*
	Köp örttönüp küyünüp,	*Çok tutuşup yanarak,*
	Cürök bulkup köz tartıp,	*Yürek çarpıp göz seğirip,*
	Ölüüçü eneñ süyünüp.	*Ölesi anan sevinip.*
34730	Appak çaçı suyulup,	*Apak saçı seyrelip,*
	Cogolgon uulu tabılsa,	*Yiten oğlu bulununca,*
	Ölüp canbay al şorduu	*Ölüp sönmeden o çilekeş,*
	Kantip tursun tirilip.	*Nasıl dursun dirilip.*
	Semeteyin körüügö,	*Semetey'ini görmeye,*
	Körüp alıp ölüügö,	*Görüp de ölmeye,*
	Kutpaga moynun buruuga,	*Kıbleye boynunu çevirmeye,*
	Kuuragan candı kıyuuga,	*Kurumuş cana kıymaya,*
	Kaardı katuu baştaptır.	*Katı bir karara girişmiş.*
	Kayran candı Kanıkey	*Zavallı canı Kanıkey,*
34740	Kılga baylap taştaptır.	*Kıla bağlayıp bırakmış.*
	Tañday eti takıldap,	*Damağının eti takırdayıp,*
	Tamşanıp suusap kakıldap,	*Yutkunup susayıp kurulayıp,*
	Muñkangandan burkurap,	*Dertlendiğinden hıçkırıp,*
	Muñkanıp ıylap çırkırap,	*Dertlenip ağlayıp feryat edip,*
	Erte aytkanı keç bolup,	*Erken dediği geç olup,*
	Esil uulun körüügö	*Aziz oğlunu görmeye,*
	Eki közü tört bolup.	*İki gözü dört olup.*
	Akıl ergip caş ketip,	*Aklı dalıp yaşı akıp,*
	Köñül tolkup baş ketip,	*Gönül coşup baş gidip,*
34750	Kök cal şerdi körüügö,	*Boz yeleli arslanı görmeye,*
	Közü körüp ölüügö,	*Gözü görüp ölmeye,*

	Akka moynun buruuga,	*Hakk'a boynunu çevirmeye,*
	Amanat candı kıyuuga,	*Emanet cana kıymaya,*
	Can böksörüp baş ketip,	*Can eksilip baş gidip,*
	Közdön caştuu kan ketip.	*Gözden yaşla kan gidip.*
	Kanduu közün kar çalıp,	*Kanlı gözünü kar çalıp,*
	Kan öpkönü dart çalıp,	*Kan dolu ciğerini dert çalıp,*
	Caaday uçup çırkırap,	*Yay gibi uçup feryat ederek,*
	Ketken eken Kanıkey.	*Gitmiş meğer Kanıkey.*
34760	Kartayganda Kanıkey,	*Kocamışken Kanıkey,*
	Astındagı Kökçolok,	*Altındaki Kökçolok'a,*
	Olbuy-olbuy kamçı urup,	*Ha bire kamçı vurup,*
	Oşol Bakay zırgıtıp,	*O Bakay da hızla sürüp,*
	Murut menen sakalın,	*Bıyığı ile sakalını,*
	Bulup-culup çırgıtıp,	*Yolup kopartıp savurarak,*
	Kök cal şerge cetüügö,	*Boz yeleli arslana yetişmeye,*
	Cetse, Bakay kurgan çal	*Yetişse, Bakay yaman ihtiyar,*
	Kurman bolup ketüügö,	*Kurban olup gitmeye,*
	Amanat candı bölüügö,	*Emanet canı feda etmeye,*
34770	Arstan Bakay şeriñiz,	*Arslan Bakay arslanınız,*
	Acaldan murun ölüügö,	*Ecelden önce ölmeye,*
	Beren Bakay babañız,	*Yiğit Bakay atanız,*
	Köbü ketken kargandın,	*Ömrünün çoğu geçmiş kocanın,*
	Çapkandıgın karañız.	*Nasıl at sürdüğüne bakınız.*
	Ayta-buyta degiçe,	*Şöyle böyle diyene dek,*
	Açıp közdü-cumgança,	*Göz açıp kapayıncaya dek,*
	Altın türkük çatırga,	*Altın direkli çadıra,*
	Kaldı barıp kezigip,	*Varıp kavuşuverdi,*
	Cogolgon kankor baatırga.	*Yiten hunhar bahadıra.*
34780	Cogolgonu tabılıp,	*Yiteni bulunup,*
	Col bolup abiyir cabılıp,	*Yol açılıp yüz akı korunup,*
	Çıñırıp ıylap Kanıkey	*Çığlık atıp ağlayıp Kanıkey,*
	Çırkıradı cete albay,	*Feryat etti yetişemeden,*
	Çırkıragan sebebi	*Feryadının sebebi,*
	Köz baylagan sıykırçı	*Göz bağlayan büyücü,*
	Cadıgöydön ötö albay,	*Cadıdan öteye geçemeden,*
	Kakşap ıylap sabılıp,	*İnleyip ağlayıp çırpınıp,*
	Kanıkey turat kuuragır,	*Kanıkey durur, kurumuş zavallı,*
	Karaldı calgız Semetey	*Gözbebeği biricik Semetey'e,*

Semeteyge calınıp.
Mına oşondo Kanıkey:
«Bozala tuygun bolgonum,
Bozomuk tınar çolponum,
Kulçu çaçım örgönüm,
Keçigip cürüp körgönüm.
Tulpar ölsö tuyagım,
Tekööru bolot tınarım,
Tuyagı bolot tulparım.
Çagılgan bolot şumkarım...»
Enesi ıylap turdu ele,
Kañırıgı buradı.
Eki betten akkan kan,
Omuroo ıldıy kuladı.
Kanıkey ıylap turganda,
Kayıñ menen tal ıylap,
Karaldı közgö körünüp,
Karagan candın baarı ıylap,
Burkuradı el ıylap,
Cañ karaldı ceek ıylap,
Kımbat ıylap, şer ıylap,
Kıstalıp kança el ıylap,
Kara köñül şer ıylap,
Iylagandın baarısı
Öz kaygısın cep ıylap,
Ötkön öksüz muñduu baş,
Tügönbögön közdön caş,
Ar kaygını cep ıylaar,
Ar bir kaygı iş tüşsö,
Ene-bala ezilse,
Ataluu bala kezikse,
Ölgön kayra tirilip,
Öçkön kayra tamgan soñ,

Tügöngön karıp muñduu baş,
Kezigişip kalgan soñ,
Çıñırışıp ölböymbü,
Çımınday candı kıybaymbı.
Ar muñduular baş koşso,

Semetey'e yalvarıp.
İşte o zaman Kanıkey:
«Boz ala doğanım benim,
Boz alaca atmacam, Çolpan'ım,
Saçımı örüp adadığım,
Gecikip de gördüğüm.
Tulpar ölse tırnağım,
Mahmuzu çelik atmacam,
Tırnağı çelik tulparım.
Yıldırım çelik sungurum...»
Anası ağlayıp duruyordu,
Genzi sızlayıp içi yandı.
İki yanaktan akan kan,
Göğsünden aşağı yuvarlandı.
Kanıkey ağlarken,
Kayın ile söğüt ağlayıp,
Gözbebeği göze görünüp,
Bakan canların hepsi ağlayıp,
Hıçkırdı el ağlayıp,
Yeni kavuşan yakınlar ağlayıp,
Kıymetli ağlayıp, arslan ağlayıp,
Sıkışıp nice el ağlayıp,
Kara gönüllü arslan ağlayıp,
Ağlayanların hepsi,
Kendi kaygısını yiyip ağlayıp,
Geçmiş öksüz dertli baş,
Gözden tükenmeyen yaş,
Her kaygıyı yiyip ağlar,
Her bir kaygılı iş düşse,
Ana ile evlat ezilse,
Babalı evlat kavuşsa,
Ölen yeniden dirilip,
Sönen yeniden yandıktan sonra,

Tükenmiş garip dertli baş,
Kavuşup kaldıktan sonra,
Çığrışıp ölmez mi ya,
Sinek kadar cana kıymaz mı ya.
Her dertliler baş kavuşturunca,

Mına uşunday bolot turbaybı, –
Dep, oşentip kalk çuulap,
Korgoşunday ezilip,
Ene-bala kezigip,
Bet alışıp kelgen cer,
Bek caratkan kuduret
Çını menen bergen cer.
Kalday cıyıp kol kurap,
Ak sakalın cuugulap,
Ay cangız dep burkurap,
Ayköl Bakay karıñız,
Bozdop turat anıñız.
Köykölüşüp çok bolup,
Köp örttönüp ot bolup,
Baatır Bakay babañız,
Kutpaga moynun burganı,
Kurgan candı kıyganı,
Köp korduk körgön karıya
Közdün caşın tıybadı:
«Kokuy kök cal kabılan,
Karaanıñ aman köründü.
Kaygırganda neteyin,
Karaldı kılgan cetimim
Kak aldıga men senin
Kurman bolup keteyin.
Keçee kankor töröm barında,
Kaldaygan şaar Kakançı
Kamap turgan kezimde,
Kalday menen şieeni,
Sabap turgan kezimde,
Kayıp kırga tüştümbü.
Tündö suusap, bek añkap
Ölbögönüm mınçalık,
Mürök suusun içtimbi?
Uyaluu kankor barında

Uluu kuş etin cedimbi?
Uypalanıp çok bolup,
Oşo ubaktan uşu ubak,

İşte böyle olurmuş meğer, —
Deyip, böylece halk çığrışıp,
Kurşun gibi eriyip,
Ana ile evlat kavuşup,
Yüz yüze geldikleri yer,
Sağlam yaratan kudretin,
Gerçekten verdiği yer.
Kalabalık derleyip el toplayıp,
Ak sakalı yaşla ıslanıp,
«Ay biriciğim» diye hıçkırıp,
Aykol Bakay ihtiyarınız,
Ağıt yakıp duruyor işte o.
Dalgalanıp kor olup,
Çok tutuşup ateş olup,
Bahadır Bakay atanız,
Kıbleye boynunu çevirişi,
Yıpranmış cana kıyışı,
Çok horluk görmüş ihtiyar,
Gözünün yaşını tutmadı:
«Vah boz yeleli kaplan,
Karaltın sağ göründü.
Kaygılanıp da ne edeyim,
Gözbebeği ettiğim yetimim,
Tam önünde ben senin,
Kurban olup gideyim.
Hani hunhar törem sağken,
Koca şehir Kakançı'yı,
Kuşatıp durduğum çağda,
Kalday ile şie'yi,
Dövüp durduğum çağda,
Gaip kırına mı düştüm.
Gece susayıp, pek kavrulup,
Bunca ölmeyişim neden,
Bengisu'dan mı içtim?
Ocaklı hunhar sağken,

Ulu kuş etini mi yedim?
Hırpalanıp kor olup,
O vakitten bu vakte,

	Uluktardan ayrılıp,	*Uluklardan ayrılıp,*
	Ubara bolup kañgırap,	*Perişan olup avare kalıp,*
	Uşintip ölsün dediñbi.	*Böyle ölsün mü dedin?*
	Küydüm-bıştım çok boldum,	*Yandım piştim kor oldum,*
34870	Uşalandım cok boldum.	*Ufalandım yok oldum.*
	Köykaşka elem arıdım,	*Seçkin yiğittim, zayıfladım,*
	Kök cal elem talıdım.	*Boz yeleliydim, yoruldum.*
	Köbüröök örttöp cogottum,	*Çoğunu yakıp yitirdim,*
	Kök cal caştın carımın,	*Boz yeleli gençliğin yarısını,*
	Bolot caşıp cez boldum,	*Çeliktim, yumuşayıp tunç oldum,*
	Boroongo dalay kez boldum,	*Nice borana rast geldim,*
	Asıldar aymap cep boldum.	*Kıymetlilerce kemirilip yem oldum.*
	Kuu sakal Bakay dedirip,	*Kuru sakal Bakay dedirtip,*
	Kuu duşmanga kep boldum.	*Kurnaz düşmana dile düştüm.*
34880	Kanatım karış kuyrugum,	*Kanadım da kuyruğum da karış karış,*
	Otop-butap cep boldum.	*Yolunup koparılıp yem oldum.*
	Suu tiybeste mee kaynap,	*Su değmeden beynim kaynayıp,*
	Çöp çıkpas kakır çöl boldum.	*Ot bitmez çorak çöl oldum.*
	Kuyruk-caldan ayrılgan,	*Kuyruk ile yeleden ayrılmış,*
	Oşo çöldögü kulan men boldum.	*O çöldeki kulan ben oldum.*
	Ölböy-citpey kaygırdım,	*Ölmeden yitmeden kaygılandım,*
	Karaldı kılgan kankor şer,	*Gözbebeği ettiğim hunhar arslan,*
	Kabılan senden ayrıldım.	*Kaplan, senden ayrıldım.*
	Közüm kanduu kal boldum,	*Gözüm kan çanağı hâl oldum,*
34890	Keregim ketken can boldum,	*Gereği kalmamış can oldum,*
	Kerilgen mıktı can elem,	*Gerilip duran yaman candım,*
	Kemireygen çal boldum.	*Dişsiz çökük ihtiyar oldum.*
	Tülküdöy belim büktöttüm,	*Tilki gibi belimi büktüm,*
	Tüzüm ketip kurgan can	*Düzenim gidip, yıpranmış can,*
	Tün aybanga cüktöttüm.	*Yükümü gece canavarına yükledim.*
	Baş küntödön men Bakay,	*Baştan beri ben Bakay,*
	Baatır bolup caralıp,	*Bahadır olarak yaratılıp,*
	Baatırdın közü cogunda,	*Bahadırın gözü yokken,*
	Balaaga mınça katıldım.	*Bunca belaya bulaştım.*
34900	Balbandarga kurgan can,	*Pehlivanlara karşı yıpranmış can,*
	Kökbörü bolup tartıldım.	*Kökbörü oğlağı gibi çekiştirildim.*
	Uzarıp şıldıñ caşıbız,	*Uzayıp alay oldu yaşımız,*
	Uluktun közü cogunda,	*Uluğun gözü yokken,*

Ulaktan tömön başıbız.
Aldeylep bakkan Kançoro,
Körgözdü şaar Alaydı,
Kıldı belem dalaydı» –
Ulukman Bakay munu aytıp,
Bozdop turdu oñgurap,
Kakşap turdu koñgurap.
Aytıp oozun cıygança,
Ayday katın Ayçürök
Külümsüröp tastayıp,
Küzgüdöy öñü kaşkayıp,
Ataşkan dep çırkırap,
Ayabay ıylap burkurap.
Muñkanıp muñduu kezigip,
Burkurap ıylap ezilip,
Tarak tiybes kara çaç
Tal-talınan bölünüp,
Oloñdoy bolgon kayran çaç,
Omuroodo körünüp.
Bödönödöy közünön,
Bölök-bölök caş ketip,
Karagattay közünön,
Kamçı tamçı caş ketip,
Kök cal ay dep çırkırap,
Baş koşkon dep burkurap:
«Kabılan töröm artık şer,
Asıldıgın arttırdıñ,
Azaptuu müşkül balaanı
Kayran başka tarttırdıñ.
Artık bolot zulpukor,
Bölökbayga taptattıñ,
On altı cılı cogolup,
Toonun tübün saktattıñ.
Sancırgaluu kök calım,
Menin sanaadan ketpeyt armanım.
Sarı ooruday sargayıp,
San müşkül dart karmadım,
Saktap keldim amanat,
San duşmandın içinen,

Oğlaktan aşağı başımız.
Ninniyle büyüttüğümüz Kançoro,
Gösterdi şehir Alay'ı,
Etti bize neler neler» —
Lokman misali Bakay bunu deyip,
Hüngürdeyip ağıt yakıp durdu,
İnleyip boğuk boğuk sızlandı.
Söyleyip ağzını toplayana dek,
Ay gibi kadın Ayçürök,
Gülümseyip apaydın,
Ayna gibi yüzü parlayıp,
«Adaklım» diye feryat edip,
Alabildiğine ağlayıp hıçkırıp.
Dertlenip dertliyle kavuşup,
Hıçkırıp ağlayıp ezilip,
Tarak değmemiş kara saç,
Tel telinden ayrılıp,
Kalın örgü olmuş zavallı saç,
Göğsünde görünüp.
Bıldırcın gibi gözünden,
Bölük bölük yaş gidip,
Karadut gibi gözünden,
Kamçı gibi damla damla yaş gidip,
«Boz yelelim ay» diye feryat edip,
«Baş koştuğum» diye hıçkırıp:
«Kaplan törem, üstün arslan,
Asilliğini arttırdın,
Azaplı, müşkül belayı,
Zavallı başa çektirdin.
Üstün çelik Zülfikar'ı,
Bölökbay'a dövdürttün,
On altı yıl yitip,
Dağın dibini beklettin.
Şanlı görkemli boz yelelim,
Tasadan gitmez benim hasretim.
Sarı hastalık gibi sararıp,
Sayısız müşkül derde tutuldum,
Emaneti saklayageldim,
Sayısız düşmanın içinden,

Kursakta coltoy balañdı,
Ar işti salıp bul kıldıñ,
Ataşkan ayday katındı,
Ar kadırlaş akıldı,
Uşunça cılı tul kıldıñ.
Alganıñ bolot karager,
Artında kakşayt kara bet.
Uşundan arı dolunu,
Kancıgaña çala ket.
Cobonu birge tartkanga,
Colugup birge catkanga,
Colu bolsun kuu düynö
Ezilip sırdı bilgenge,
Koşulup birge cürgöngö.
Beybagıñdı ala cat,
Köñülgö biylep ala cür,
Köp sapar çekse alıska.
Kök cal törö kabılan,
Kancıgaña sala ket.
Ar bir türlüü köynögüm,
Artsam cetpes moynuma
Tarçılık salbay kuu başka,
Tarta ketkin koynuña» –
Dep, oşentip, çırkırap,
Ayçürök ıylap burkurap,
Kuu candın baarı ezilip,
Muñduular bügün kezigip
Kayrandın baarı burkurap,
Kalgandın baarı çırkırap,
Karı üñkür kaykı ezilip,
Ata-ene, bala kezigip.
Kara döö menen Külçoro,
Kalbay erler oolugup,
Ar muñduunun baarısı,
Baatır ay-talaada kezigip,
Alek bolup turuştu.
Aytıp oozun cıygıça,
Bölünüp eldin sanaası,

Karnımda kalan körpe oğlunu,
Türlü işe salıp bunu ettin,
Adaklı ay gibi kadını,
Kadir bilen akıl yoldaşını,
Bunca yıl dul ettin.
Aldığın çelikten karayağız,
Ardında inler yüzü kara.
Bundan öte deli doluyu,
Terkine bağlayıp git.
Cefayı birlikte çekene,
Kavuşup birlikte yatana,
Yolu açık olsun kahpe dünya,
Ezilip sırrı bilene,
Katılıp birlikte gezene.
Bahtsızını alıver,
Gönlünce yönetip yanında götür,
Çok sefer uzağa çekse de.
Boz yeleli töre kaplan,
Terkine koyup git.
Türlü türlü gömleğimi,
Yüklesem boynuma yetmez,
Kuru başa darlık salmadan,
Çekiver koynuna» —
Deyip, böylece, feryat edip,
Ayçürök ağlayıp hıçkırıp,
Bezgin canların hepsi ezilip,
Dertliler bugün kavuşup,
Zavallıların hepsi hıçkırıp,
Kalanların hepsi feryat edip,
Yaşlısı kamburu hep ezilip,
Ana baba, evlat kavuşup.
Kara dev ile Külçoro,
Erler geri kalmadan coşup,
Her dertlinin hepsi,
Bahadır ıssız kırda kavuşup,
Telaş içinde durdular.
Söyleyip ağzını toplayana dek,
Bölünüp elin düşüncesi,

Bölünüş mınday karaçı,	*Bölünüş böyle, baksana,*
Bargan eken kezigip,	*Varmış meğer kavuşmaya,*
Baatırdın Seytek balası.	*Bahadırın oğlu Seytek.*
Ata cüzün körüügö,	*Ata yüzünü görmeye,*
Eptüü sözü keç bolup,	*Yerinde sözü geç kalıp,*
Eki közü tört bolup,	*İki gözü dört olup,*
Küyüp-bışıp çamınıp,	*Yanıp pişip atılıp,*
Atası kankor törögö,	*Babası hunhar töreye,*
Cetkileñ Seytek calınıp,	*Yetkin Seytek yalvarıp,*
34990 Kalk amanın kaalasa,	*Halkın esenliğini dilerken,*
Artka kalgan Seytegi	*Arkada kalan Seytek'i,*
Semeteyge karasa,	*Semetey'e bakınca,*
Sakalı saadak kabınday,	*Sakalı sadak kını gibi,*
Murutuna karasa,	*Bıyığına bakınca,*
Kızıkkan kındın şabınday,	*İmrenilen kın süsü gibi,*
Oozunan çıkkan ilebi,	*Ağzından çıkan soluğu,*
Özöndü buzgan calınday.	*Vadiyi bozan alev gibi.*
Kirpigi calın közü çok,	*Kirpiği alev, gözü kor,*
Kişide anday şumduk cok.	*İnsanda öyle dehşet yok.*
35000 Kankordugu şerdigi,	*Hunharlığı, arslanlığı,*
Aşkan eken aalamdan,	*Âlemi aşmış meğerse,*
Atakem kandın erdigi	*Han babamın erliği,*
Öñü küügüm, kebi şok,	*Yüzü alacakaranlık, sözü ateşli,*
Kayratı bölök, zaarı çok,	*Gayreti başka, zehri kor,*
Kabılan atam şer öñdüü,	*Kaplan babam arslan misali,*
Aalamda mınday pende cok.	*Âlemde böyle kul yok.*
Ay kulagı kalkanday,	*Ay kulağı kalkan gibi,*
Alagay közü Çolpondoy,	*İri gözü Çolpan gibi,*
Kır murunu señirdey,	*Kemerli burnu dağ sırtı gibi,*
35010 Oozunan çıkkan ilebi,	*Ağzından çıkan soluğu,*
Ordo kapçal celindey.	*Orda boğazının yeli gibi.*
Kıcırına tiygendi	*Hiddetine dokunanı,*
Kılımdı aydap cegidey.	*Bütün çağı sürüp yiyecek gibi.*
Orto boyluu keñ dalı	*Orta boylu, geniş omuzlu,*
Opsuz erlik surlanıp,	*Ölçüsüz yiğitlikle heybetlenip,*
Kara çaar kabılan	*Kara benekli kaplan,*
Kaptalınan çamıngan.	*Böğründen atılmış gibi.*
Çolok kök cal arstan	*Küt kuyruklu boz yeleli arslan,*

Cara tartçu nemedey,
Can-canına kamıngan.
Sıyagı bölök karanar
Arkasınan oktolup,

Parçalayıp yırtacakmış gibi,
Dört bir yanına davranmış.
Sureti başka kara buğra,
Ardından gerilip atılmaya hazır,

Altı say cerden op tartkan,
Altımış tügöy kara nar.
Koldogonu sur colbors,
Öndürü keñ, özü şer,
Ölçösöñ mınday can bolbos,
Betten pende kelgisiz,
Bet alıp duşman ceñgisiz,
Kamınışı colborstoy,
Kaçırgan aman bolbostoy.
Eñ kayratı señirdey,
Esebi cok şer atam
Eñişse candı cegidey.
Karaanı bolot korgondoy,
Katılgandı sorgondoy.
Sakalı çınar bagınday,
Cabılgan kıyrap kalganday,
Caralgan eken abıdan» –
Dep oylondu er Seytek,
Atası közgö körünüp,
Akılı ayran bölünüp,
Iraazı bolup turdu emi.
Munun tüp atası Tügöl han,
Türlüüdön çıkpayt Kara han.
Aç albars bolot kın eken,
Kalk çurkurap obozdop,
El çuu tüşüp cürgönü,
Ötürük emes çın eken.
Atanı Kuday albasın,
Atanı tirüü taanıbay,
Artka bala kalbasın.
Uşul öñdüü korduktu,
Caratkanı çın bolso,
Mendesine salbasın.
Köñül kapa ubayga,

Altı vadi yerden soluk çeken,
Altmış çift kara buğra.
Koruyanı boz kaplan,
Endamı geniş, kendisi arslan,
Ölçsen böylesi can olmaz,
Karşısına kul çıkamaz,
Yüz tutup düşman yenemez,
Davranışı kaplan gibi,
Saldırdığı sağ kalmaz gibi.
Gayreti dağ sırtı gibi,
Hesaba sığmaz arslan babam,
Kapışsa canı yiyecek gibi.
Karaltısı çelik kale gibi,
Sataşanı emip yutacak gibi.
Sakalı çınar bağı gibi,
Üşüşen kırılıp kalır gibi,
Adamakıllı yaratılmış meğer» —
Diye düşündü er Seytek,
Babası gözüne görünüp,
Aklı hayran kalıp bölünüp,
Şimdi hoşnut olup durdu.
Bunun kök atası Tügöl Han,
Soyundan eksilmez Kara Han.
Keskin elmas çeliğe kın imiş,
Halk çığrışıp ün salıp,
Elin şamataya düşüp gezdiği,
Yalan değil, gerçekmiş.
Babayı Tanrı almasın,
Babayı diri tanımadan,
Arkada evlat kalmasın.
Bunun gibi horluğu,
Yaradan'ı hak ise,
Kuluna salmasın.
Gönül kederli tasada,

Kök cal atam şerimdi
Közüm kördü bul sapar,
Arman kılbaym Kudayga.
Kankor da eken, şer da eken,
Kayran atam kök caldın,
On eki müçö teñ eken.

Boz yeleli babam arslanımı,
Gözüm gördü bu sefer,
Tanrı'ya sitem etmem.
Hunhar da imiş, arslan da imiş,
Zavallı babam boz yelelinin,
On iki uzvu denk imiş.

Ak maraldı kubalap,
Uy kılganı çın eken.
Ay-aalamdı atam şer,
Buy kılganı çın eken.
Kök cal atam çır kılgan,
Kök maral kuup uy kılgan,
Körüngön cerde buy kılgan.
Kıtaydı buzup col salıp,
Kıybanı çaap olco alıp,
Orçun curtka kol salıp,
Belesti çalıp, beldi alıp,
Bezenip neçen beldi alıp.
Tuuganına tuu bolup,
Duşman közdöp bettese,
Küygönü örttöndü bolup
Ala-Toonun çebi eken,
Atam kök cal kurgurdu,
Kas sanagan köy duşman,
Kaydan çıkkan deer eken.
Estegen adam tañ kalgan,
El-curttuku ep eken,
Okçontoy ogun sologon,
Artık atam şer menen,
Atışa çıkkan kologon.
Bastaşkan aman bolbogon,
Sebili seksen tört bolgon,
Serpişi kızıl ört bolgon,
Betteşken aman turbagan,
Betteşken adam zuuladı,
Atışa çıkkan bülüngön,
Aydıñın körgön duşmandar,
Amanat candan tüñülgön.

Ak maralı kovalayıp,
İnek gibi uysal ettiği doğruymuş.
Ay-âlemi babam arslan,
Perişan ettiği doğruymuş.
Boz yeleli babam kavga koparmış,
Gök maralı kovup inek etmiş,
Göründüğü yerde perişan etmiş.
Hıtay'ı bozup yol açıp,
Kıyba'yı vurup ganimet alıp,
Koca yurda ordu salıp,
Sırtları tarayıp bel alıp,
Donanıp nice geçit alıp.
Akrabasına tuğ olup,
Düşmana yönelip yüz tutunca,
Yaktığı yalım kesilip,
Ala-Too'nun kalesiymiş,
Babam boz yeleli yamanı,
Düşmanlık besleyen nice düşman,
Nereden çıktı dermiş.
Anan insan şaşakalmış,
El yurdun dediği yerindeymiş,
Fişekliğe kurşununu süren,
Üstün babam arslan ile,
Atışmaya çıkan babayiğit.
Boy ölçüşen sağ kalmamış,
Zırh takımı seksen dört olmuş,
Savuruşu kızıl yangın olmuş,
Yüzleşen sağ durmamış,
Yüzleşen insan vınlayıp kaçmış,
Atışmaya çıkan bozguna uğramış,
Heybetini gören düşmanlar,
Emanet candan umut kesmiş.

Kerişi kenen çañ bolso,
Kecildeşken cay bolgon.
Oyron atam bu kök cal,
Ortolop Talas caylagan,
On tört atın baylagan.
Atışa çıkkan duşmandı
Astıga salıp aydagan.
Açuusuna tiygende,

Savaşı enginde toz kopunca,
İnatlaşan yerle bir olmuş.
Yaman babam bu boz yeleli,
Talas'ın ortasını yaylamış,
On dört atını bağlamış.
Atışmaya çıkan düşmanı,
Önüne katıp sürmüş.
Öfkesine dokunulduğunda,

Azuuga salıp çaynagan.
Sayganı sandap kül bolgon,
Salışı tümön miñ bolgon.
Bolot kalaa çoñ korgon,
Bolcosom atam zor bolgon.
Cedigerge ceñdirip,
Cetkileñ atam kayran şer,
Ne üçün mınça kor bolgon.
Sarı özön tolup büktögön,
Ölgön sayın örçügön,
Tügöngön sayın tütögön,
Tübünön beri küçögön.
Ölgön sayın örçügön,
Öküm da eken, şer da eken,
Teñiz atam kök cal şer,
Telegeyi teñ eken,
Degi atam mınça er eken.
Semetey uulu kılganga,
Armanım cok Kudayga,
Elden ugup kep beylep,
Sözün kördüm atamdın
Cetim kalıp cetilip,
Cergege eptep koşulup,
Ereşen tartıp er bolup,
Er uulu menen teñ bolup,
Özün kördüm atamdın.
Özü turmak caynagan,
Közün kördüm atamdın.
Can örttönüp boorum çok,
Caratkanga köönüm tok.

Azı dişine vurup çiğnemiş.
Mızrakladığı sayısız, kül olmuş,
Saldırışı tümen tümen, bin olmuş.
Çelik kale, büyük hisar,
Kestirsem, babam ulu imiş.
Cediger'e yenilip,
Yetkin babam, zavallı arslan,
Niçin bunca hor olmuş.
Sarı vadiyi doldurup taşırmış,
Öldükçe çoğalmış,
Tükendikçe tütmüş,
Kökünden beri güçlenmiş.
Öldükçe serpilmiş,
Hükmü de varmış, arslan da imiş,
Deniz gibi babam boz yeleli arslan,
Her yanı denkmiş, kusursuzmuş,
Meğer babam bunca ermiş.
Semetey oğlunun ettiğine,
Tanrı'ya sitemim yok,
Elden duyup söz süzüp,
Sözünü gördüm babamın,
Yetim kalıp yetişip,
Yurduna güç bela katılıp,
Serpilip boy atıp er olup,
Er oğluyla denk olup,
Kendisini gördüm babamın.
Kendi şöyle dursun, alev saçan,
Gözünü gördüm babamın.
Can yanıp bağrım kor,
Yaradan'dan gönlüm hoş.

Kaalap kördüm atamdı,
Kenedey cerde arman cok.
Casaganga köönüm tok,
Mederim baykap bel kördüm,
Berenim atam men kördüm.
Ala-Toodoy karaanım,
Cürök tolkup iç kaynap,
Çın kubanıp baramın,
Atanın kördüm karaanın» –
Dep, oşentip, balası,

Dileyip gördüm babamı,
Zerre kadar yerde hasret yok.
Yaradan'dan gönlüm hoş,
Dayanağımı yoklayıp destek gördüm,
Yiğidim babamı ben gördüm.
Ala-Too gibi karaltım,
Yürek coşup iç kaynayıp,
Gerçekten sevinerek giderim,
Atanın gördüm karaltısını» —
Deyip, böylece, oğlu,

Çırkırap küyöt karaçı.
Ata-bala kezigip,
Oolukkanın karaçı.
Bir kuçaktap aluuga,
Asman cerdi kakşatıp,
Bir körüşüp kaluuga,
Küyüp barat karaçı.
Er Semetey baatırda,
Süylörünö sözü cok.
Karap tikteer közü cok,
Kabılduu keler darı cok,
Uşunday eken düynö bok.
Azgırılgan ayköl şer
Ataluu bala kezigip,
Taanışpay turgan oşo cer.
Semetey turup munu aytat,
Körgönçö calgan şumdu aytat:
«Eneden tuulup şer boldum
Ay-aalamdı buy kılgan
Arsılan kök cal er boldum,
Azgırılıp duşmanga,
Kalktan bezgen men boldum.
Üñkür eelep üy kıldım,
Kalayık buzup kayrıldım,
Karaldı kılıp oturgan,
Külçoromdon ayrıldım.
Çalgın çalıp kaygırdım,
Ene, bala, zayıbımdan,

Feryat edip yanıyor, baksana.
Baba oğul kavuşup,
Coştuğuna baksana.
Bir kucaklayıp almaya,
Göğü yeri inleterek,
Bir görüşüp kalmaya,
Yanıp gidiyor, baksana.
Er Semetey bahadırda,
Söyleyecek sözü yok.
Bakıp dikecek gözü yok,
Derde deva gelir ilaç yok,
Böyleymiş şu kahpe dünya.
Ayartılmış aykol arslan,
Babalı evlat kavuşup,
Tanışamadan durdukları o yer.
Semetey durup bunu söyler,
Görülmedik yaman dehşeti söyler:
«Anadan doğup arslan oldum,
Ay-âlemi perişan eden,
Arslan boz yeleli er oldum,
Düşmana ayartılıp,
Halktan bezen ben oldum.
Mağara tutup ev kıldım,
Halktan kopup ayrıldım,
Gözbebeği edip oturduğum,
Külçorom'dan ayrıldım.
Yollar gözleyip kaygılandım,
Anadan, evlattan, zevcemden,

Kalaluu kırgız kalkımdan,
Kalmışımdan ayrıldım.
Adamdın bolor mingisi,
Meni azgırıp baylagan.
Berinin kızı Kökmonçok,
Ayçüröktün siñdisi,
Torolup tosup columdu,
Dubalap baylap kolumdu,
Köp körgözdü sonundu.
Ölük emes tirüümün,
Ölbögöndün birimin,
Körgözböy baylap közümdü,

Kaleli Kırgız halkımdan,
Kalan varımdan ayrıldım.
İnsanoğlunun kaderiymiş,
Beni ayartıp bağlayan.
Peri kızı Kökmonçok,
Ayçürök'ün küçük kız kardeşi,
Ağ kurup yolumu kesip,
Efsunlayıp elimi bağlayıp,
Çok gösterdi görülmedik şeyi.
Ölü değilim, diriyim,
Ölmeyenlerin biriyim,
Göstermeden bağlayıp gözümü,

Cadıgöylör birigip,
Alıp ketken özümdü.
Azgırılıp ötkömün,
Ayrılıp elden ketkemin,
Cerdin tübü Celpiniş,
Üç cıl mında bolgomun.
Bu düynölük kızıkka.
Eçen colu toygomun.
Mediynanın çölündö,
Can baspastın ceeginde,
Üç cıl anda bolgomun.
Kayra tartıp kayrılıp,
Beri kayıpçının kara üñkür,
Kelgenimdi bilemin.
Can coldoşum seksen kız,
Coldoştoşup cürömün.
Kalk başkarıp el kütkön,
Uluktuk kaldı menden da,
Kulak ukpay, köz körböy,
Ubaldamın bul cerde.
Kankor başım kan beken,
Bir muraaga cetüügö,
Burulup elge ketüügö,
Ordoluu şaar, epsiz curt,
Kayrılıp kayra baruuga,
Ini, bala, zayıbımdı,

Cadılar birleşip bir olup,
Alıp götürdüler beni.
Aldanıp yollara düştüm,
Elimden ayrılıp gittim,
Yerin dibi Celpiniş,
Üç yıl orada kaldım.
Bu dünyanın zevkine
Nice kereler doydum.
Mediyne'nin çölünde,
Can basmazın kıyısında,
Üç yıl orada kaldım.
Geri dönüp kıvrılıp,
Beri gayıpçının kara mağarasına
Geldiğimi bilirim.
Can yoldaşım seksen kız,
Onlarla yoldaş gezerim.
Halkı yöneten, el tutan
Ululuk da geçti benden,
Kulak duymaz, göz görmez,
Vebal içindeyim bu yerde.
Hunhar başım sağ mıdır,
Bir murada ermeye,
Dönüp ele gitmeye,
Otağlı şehir, uçsuz yurt,
Kıvrılıp geri varmaya,
Kardeşimi, çocuğumu, karımı

	Kayrılıp taap aluuga,	*Dönüp bulup almaya,*
35210	Erte sözüm keç boldu,	*Erken sözüm geç oldu,*
	Eki közüm tört boldu.	*İki gözüm dört oldu.*
	Külçoro ünün daana ugup,	*Külçoro'nun sesini açıkça duyup,*
	Erteñki dartım kozgolup,	*Yarınki derdim depreşip,*
	Kas misüünü Külçoro,	*Has yiğidim Külçoro,*
	Uşunu ugup toktoldum,	*Bunu duyup durdum ben,*
	Kaçankı darttı coktodum.	*Nicedir yatan derdi andım.*
	Çın Külçoro sen bolsoñ,	*Gerçek Külçoro sen isen,*
	Çın kök calıñ men bolsom,	*Gerçek bozkurdun ben isem,*
	Aytılgan sözüm zar beken,	*Söylenen sözüm zar mıdır,*
35220	Keñ köynöktün mıktuusu,	*Geniş gömleğin sağlamı,*
	Urgaaçının ıktuusu,	*Kadınların en beceriklisi,*
	Uzun çaçtın tazası,	*Uzun saçın en pakı,*
	Urgaaçının paşaası.	*Kadınların padişahı.*
	Casalganga carık kün,	*Süslenene aydınlık gün,*
	Urgaaçı beyiş, kadır tün,	*Kadın cenneti, kadir gecesi,*
	Esil enem Kanıkey,	*Canım anam Kanıkey,*
	Ölbögön tirüü can beken.	*Ölmeden sağ bir can mıdır?*
	Esil enem bu beyiş	*Canım anam, bu cennet,*
	Ölböy tirüü bar beken.	*Ölmeyip sağ mıdır acep?*
35230	Enekem ıldam kelseçi,	*Anacığım tez gelseydi,*
	Kıbılanı baştanıp,	*Kıbleye doğru yönelip,*
	Aç bolottu cazdanıp,	*Aç çeliği yastık edip,*
	Araanday oozum açayın.	*Değirmen gibi ağzımı açayım.*
	Oñ emçegin oñdosun.	*Sağ memesini düzeltsin.*
	Kül azıktan cedirsin,	*Kül azıktan yedirsin,*
	Booruna basıp şorumdu	*Bağrına basıp kara bahtımı,*
	Caş baladay emissin.	*Süt bebeği gibi emzirsin.*
	Araanday oozum açılsa,	*Değirmen gibi ağzım açılsa,*
	Aman bolup şorduu enem,	*Sağ salim gelse çilekeş anam,*
35240	Oozuma ak emçek sütü çaçılsa,	*Ağzıma ak meme sütü saçılsa,*
	Bul oorudan ayrılam.	*Bu hastalıktan kurtulurum.*
	Arstan tuugan şer inim,	*Arslan doğmuş şir kardeşim,*
	Şay koldogon er inim,	*Şah koruyan er kardeşim,*
	Anan saga kayrılam.	*Sonra sana dönerim.*
	Köröm senin közüñdü,	*Görürüm senin gözünü,*
	Anan aytıp turganda,	*Sonra o böyle söylerken,*

Kanıkey ene karı ıylap,
Kankor mınday boldu – dep,
Karagan curttun baarı ıylap.
Çımın can çıkpayt çırkırap,
Muñduular ıylap burkurap.
Enesi şorduu Kanıkey
Ölgön menen arman cok,
Çımınday canı kalgan cok.
Köñül tolkup boyu erip,
Kök corgodoy köykölüp,
Korgoşunday çaypalıp,
Dene boşop bılkıldap,
On eki tamır seksen söök,
Kalbay erip bılkıldap.
Azat boyu dürküröp,
Ak emçek sütü zirkirep,

Kanıkey ana koca yaşta ağlayıp,
Hunhar bu hale düşmüş diye,
Bakan halkın hepsi ağlayıp.
Sinek kadar can çıkmaz çığrışıp,
Dertliler ağlayıp hıçkırıp.
Anası çilekeş Kanıkey,
Ölse dahi hasreti yok,
Sinek kadar canı kalmış yok.
Gönlü coşup boyu eriyip,
Boz yorga gibi salınıp,
Kurşun gibi çalkanıp,
Bedeni gevşeyip titreyip,
On iki damar, seksen kemik,
Kalmadan eriyip titreyip.
Azat boyu ürperip,
Ak meme sütü fışkırıp,

Köşülüp turdu ele.
Ayta-buyta degiçe,
Enesi şorduu burkurap,
Çımın söögü bırkırap,
Denesi boşop sabılıp,
Çolponum dep calınıp,
Emçek tozup caylanıp,
Gül botom dep aylanıp,
Enesi cakın barganda,
Kapaluu köñül bastı ele,
Şay koldogon kurgan şer,
Ene cıtı keldi – dep,
Caratkan cakşı berdi – dep,
Körüp koyso köönüm tok,
Enemden başka mekem cok.
Kaza taap bir kün ölömün,
Beş arkar cıldız batkıça,
Beren enem mekeme
Emne kılıp beremin,
Imırkay bala kezimde,
Çırkırap ıylap canaştım.
Altı ayga mezgil tolgondo.

Kendinden geçip durdu o an.
Göz açıp kapayıncaya dek,
Anası çilekeş hıçkırıp,
Sinek kemiği çatırdayıp,
Bedeni gevşeyip savrulup,
Çolpan'ım deyip yalvarıp,
Memesini uzatıp yerleşip,
Gül yavrum deyip dolanıp,
Anası yakına vardığında,
Kederli gönlü yatıştı o dem,
Şah koruduğu garip şir,
Ana kokusu geldi deyip,
Yaradan iyisini verdi deyip,
Görüversem gönlüm tok,
Anamdan başka mekânım yok.
Ecel bulup bir gün ölürüm,
Beş arkar yıldızı batıncaya dek,
Yiğit anamın mekânına
Ne yapıp da varırım?
Kundakta bebek çağımda,
Çığlık çığlığa ağlayıp sokuldum.
Altı aya vakit dolduğunda,

	Emçegiñdi talaştım.	*Memeni kapıştım.*
	Cetinçi ayda köptürdüñ,	*Yedinci ayda şişirdin,*
	Segiz ay ubak bolgondo,	*Sekiz ay vakit olduğunda,*
	Köynögüñ cara teptirdiñ.	*Gömleğini yırttırıp teptirdin.*
	Erdigim elden aşırdıñ.	*Yiğitliğimi elden aşırdın.*
35290	Baltır etiñ coorutup.	*Baldır etini yara edip,*
	Sogonçoguñ oorutup,	*Topuğunu ağrıtıp,*
	Baltırıñdan kan ketip,	*Baldırından kan gidip,*
	Kudaylap bozdop zar etip,	*Allah deyip inleyip zâr edip,*
	Kaskaldak uçpas talaam – dep,	*Sakarmeke uçmaz kırım diye,*
	Karaldı kılgan balam – dep.	*Göz bebeğim kıldığım oğlum diye.*
	Kara han kirdi minetip,	*Kara han girdi böylece,*
	Kara hanga barganda,	*Kara han'a vardığında,*
	Moynuma tumar taktırdıñ,	*Boynuma muska taktırdın,*
	Duşmandan bölök baktırdıñ.	*Düşmandan ayrı baktırdın.*
35300	Cırgap turup şorduu ene,	*Sefa sürerken çilekeş ana,*
	Cılas bolup kaygırdıñ,	*Perişan olup kederlendin,*
	Men şorduudan ayrıldıñ.	*Ben bahtsızdan ayrıldın.*
	Asıl enem berenim.	*Aziz anam, yiğidim,*
	Amanat canga keregim,	*Emanet cana gereğim,*
	Kabagıñ carık urmekem.	*Yüzü aydınlık ulu anam.*
	Karaldı kılıp oturgan,	*Göz bebeği edip oturan,*
	Kagılayın enekem.	*Kurban olduğum anacığım.*
	Töşüñdü toz öböyün,	*Göğsüne kapanıp öpeyim,*
	Emçegiñ tozsoñ emeyin.	*Memeni uzatsan emeyim.*
35310	Emçekten appak süt çıksa,	*Memeden apak süt çıksa,*
	Söökkö bütkön dart çıgar,	*Kemiğe işlemiş dert çıkar,*
	Kapanın baarı cogolor,	*Kederin hepsi yok olur,*
	Kayrılıp uuluñ oñolor.	*Dönüp oğlun onulur.*
	Emçegiñden süt çıksa,	*Memenden süt çıksa,*
	Çın kaalap Kuday bergeni.	*Gerçek dileyip Hüda'nın verdiğidir.*
	Emçekten kara kan çıksa,	*Memeden kara kan çıksa,*
	Çın ele Kuday urganı.	*Gerçekten Hüda'nın vurduğudur.*
	Emçekten appak süt çıksa,	*Memeden apak süt çıksa,*
	Kabagın Kuday açkanı.	*Yüzünü Hüda'nın açtığıdır.*
35320	Kayrılat kayra arstanıñ,	*Döner geri gelir arslanın,*
	Küyüttün baarı çaçılat,	*Yangının hepsi dağılır,*
	Umaçtay közü açılat.	*Umaç gibi gözü açılır.*

Kaygı-kapañ cogolup,
Kayradan işiñ oñolot.
Kara koçkul kan çıksa,
Küyütkö moyun süzüp koy,
Küdöörüñ menen üzüp koy.
Caynat Çolpon közüñdü.
Kanıkey, Bakay karıya
Cara tartkın özüñdü.
Çın düynönü körgülö,
Çın keyibey kargandar
Çın kıynalbay ölgülö.
Ak katınım Ayçürök,
Karartıp çaçıñ cayıp iy,
Kanduu betiñ tıtıp al,
Kara kiyip burkura,
Kayran töröm öldü – dep,
Kara kiyip çırkıra.
Azırkı kezeñ kıyalaş,
Ay Külçoro uyalaş,
Too buzultup kep salgın.

Kaygın kederin yok olup,
Yeniden işin onulur.
Kara koyu kan çıkarsa,
Yangıya boyun eğiver,
Umudunla birlikte kesiver.
Parlat Çolpan gözünü.
Kanıkey, Bakay ihtiyar,
Yarıp parçala kendini.
Gerçek dünyayı görün de,
Gerçek dertlenmeden, kocamışlar,
Gerçek kıvranmadan ölün.
Ak kadınım Ayçürök,
Karartıp saçını yayıver,
Kanlı yüzünü yırtıp al,
Kara giyip hıçkır da,
Yazık, beyim öldü diye,
Kara giyinip çığlık at.
Şimdiki geçit sarp yamaç,
Ay Külçoro, bir yuvadan kardeşim,
Dağları yıkarak söz söyle.

Toodoy abam öldü – dep,
Kalk kıyrılbas çın cayın,
Kayran kişi kördü – dep,
Dagı uşuntip coktop kal.
Enekemden süt çıksa,
Ay kabagıñ açılar,
Ak nietiñ balkıldar,
Kabagıñ ayday carkıldar.
Egizim abam keldi – dep,
Örttöngön içiñ basılar,
Küyüttüü kapañ cazılar,
Beren enem bar bolso,
Betteşip tura kalsın – dep,
Bülöp tursun bülöönü,
Kılıp tursun tülöönü.
Türüp tursun bilekti,
Enekem kılsın tilekti.
Mañdaylaşa kalsın de,

Dağ gibi ağam öldü diye,
Halk kırılmaz gerçek yurdunu,
Yazık, o er gördü diye,
Yine böylece ağıt yak.
Anacığımdan süt çıksa,
Ay yüzün açılır,
Ak niyetin ışıldar,
Çehren ay gibi parıldar.
İkizim ağam geldi diye,
Tutuşan için yatışır,
Yangılı kederin dağılır,
Yiğit anam sağ ise,
Yüz yüze duruversin de,
Bileyip dursun bileğiyi,
Adayıp dursun kurbanı.
Sıvayıp dursun bileği,
Anacığım etsin dileği.
Alın alına gelsin de,

Ebedeyi ezilip,	*Yüreciği ezilip,*
Et tırmagı sozulup,	*Et tırnağı uzayıp,*
Çımın canı çırkırap,	*Sinek canı çığrışıp,*
Calgızım dep calbarıp,	*Bir tanem diye yalvarıp,*
Tilek kılsın burkurap.	*Dilek etsin hıçkırıp.*
Emçegi iyip süt çıksa,	*Memesi süzülüp süt çıksa,*
Silerge Kuday bergeni,	*Size Hüda'nın verdiğidir,*
Anıktap köröm közümdü,	*Apaçık görürüm gözümü,*
Çındap köröm özümdü.	*Sahiden görürüm özümü.*
Obodogu cıldızday,	*Gökyüzündeki yıldız gibi,*
Koy togol bolup coşulam,	*Koyun sürüsünce coşarım,*
Men silerge koşulam.	*Ben sizlere koşulurum.*
Koşula turgan sebebim,	*Koşulacak sebebim şu:*
Ölük emes tirüümün.	*Ölü değil, diriyim.*
Ölbögöndün birimin.	*Ölmemişin biriyim.*
Cadıgöylör azgırıp,	*Cadılar aldatıp beni,*
Alıp ketken özümdü.	*Alıp götürdüler beni.*
Ayrılıp elden ketkemin,	*Elimden ayrılıp gittim,*
Cerdin tübü Celpiniş	*Yerin dibi Celpiniş,*
Üç cıl mında bolgonmun.	*Üç yıl orada kaldım.*
Bu düynölük kızıkka,	*Bu dünyanın zevkine,*
Eçen ebak toygomun.	*Nicedir çoktan doydum.*
Mediyandın çölündö,	*Mediyan'ın çölünde,*
Can baspastın ceeginde,	*Can basmazın kıyısında,*
Üç cıl anda bolgomun.	*Üç yıl orada kaldım.*
Kayra tartıp kayrılıp,	*Geri dönüp kıvrılıp,*
Karaldı kılıp oturgan,	*Göz bebeğim edip oturduğum,*
Kalıñ elden ayrıldım.	*Kalabalık elden ayrıldım.*
Beri kayıpçının kara üñkür,	*Beri gayıpçının kara mağarası,*
Can coldoşum seksen kız,	*Can yoldaşım seksen kız,*
Coldoştoşup cürömün,	*Onlarla yoldaş gezerim,*
Kalk başkarıp el kütkön,	*Halkı yöneten, el tutan*
Uluktuk kaldı tigi cerde,	*Ululuk kaldı öte yerde,*
Kulak ukpay, köz körböy,	*Kulak duymaz, göz görmez,*
Ubaramın bul cerde.	*Harap oluyorum bu yerde.*
Kurgak tilde ayla cok,	*Kuru dilde çare yok,*
Kutula turgan darman cok.	*Kurtulacak derman yok.*
Kulagım ker, közüm kör,	*Kulağım sağır, gözüm kör,*

Kurumak boldum kayran er.
Tonum tozok caylanuu.
Kol-butumdun baarısı
Duba menen baylanuu.
Ölük emes tirikmin,
Sıykırçıga karmalıp,
Eneke ey dep zarlanıp,
Süylögöndö payda cok.
Beren enem bolboso,
Mından başka ayla cok».
Uşunu aytıp Semetey,
Buurul oozun burdu ele,
Kutpa caktı bet alıp,
Küyütün kübüp bastı ele.
Kaarlanıp sabılıp,
Kayran enem Kanıkey
Kanıkeyge calınıp,
Araanday oozun açtı ele.
Sıykırçıdan kutular,
Bütün surap turdu ele,
Enesi dolu beybaktın
Sütün surap turdu ele,
Semetey oozun açkanda
Kayran enem dolunun,

Kuruyup gittim, yazık er.
Kürküm cehennem döşeği.
Elimin ayağımın hepsi
Büyülü dua ile bağlı.
Ölü değil, diriyim,
Sihirbaza tutulup,
Anacığım ey diye zâr edip,
Söylesem de fayda yok.
Yiğit anam olmasa,
Bundan başka çare yok.»
Bunu söyleyip Semetey,
Kırçıl ağzını çevirdi,
Kutup yönüne yüz tutup,
Yangısını döküp bastı.
Kahırlanıp savrulup,
Yazık anam Kanıkey deyip,
Kanıkey'e yalvarıp,
Değirmen gibi ağzını açtı.
Sihirbazdan kurtulmayı,
Bütünüyle isteyip durdu,
Anası deli talihsizin
Sütünü isteyip durdu,
Semetey ağzını açınca,
Yazık anam delinin,

Көñüldörü bölünüp,
Közdön caşı tögülüp,
Mederim dep, tuyak dep,
Meder kılgan çunak – dep,
Bölüngön dalay sanaam – dep,
Ar kaçandan bir kaçan,
Tozokko salgan balam – dep,
Kayrılganda men üçün
Kança azap tarttım sen üçün,
Bir Semetey bala – dep,
Karmaganım çok boldu,
Tiştegenim ok boldu.
Bala dep cürüp zarlanıp,
Baykuş eneñ cok boldu.

Gönülleri paralanıp,
Gözden yaşı dökülüp,
Dayanağım diye, tırnağım diye,
Dayanak kıldığım yavrucak diye,
Bölünen nice kaygım diye,
Her ne zamandan bir zaman,
Cehenneme salan oğlum diye,
Döndüğünde benim için,
Nice azap çektim senin için,
Bir Semetey oğlum diye,
Tuttuğum kor oldu,
Isırdığım ok oldu.
Oğlum diye zâr edip,
Zavallı anan yok oldu.

Koñur süylöp endirep,
Korgoşunday meltirep,
Örttönüp canıp calpıldap,
Çındap küyüp balbıldap,
Çımın canın ayabay
Kurup ıylap sabılıp,
Kulunum dep calındap,
Köñül köpkök bölünüp,
Sanaası saylap tögülüp,
Tegerete karabay,
Tegiz canın ayabay
Çañırıp ıylap çırkırap,
Çıdabastan burkurap,
Koluma tiyse Semetey
Ölböy künüm köröyün,
Kolgo tiybey bir ketse
Acaldan murun ölömün.
Semetey kolgo tiybese
Altı miñ nar, kırk tayga,
Satıp algan çoñ bolot,
Kından suurup kalayın,
Kıy sübömö malayın.
Uulum karap turganda,
Özümdü özüm carayın.
Çımınday candı kıyayın,
Balam tiyse koluma

Boğuk konuşup şaşkın,
Kurşun gibi donakalıp,
Tutuşup yanıp alevlenip,
Sahiden yanıp parlayıp,
Sinek gibi canını esirgemeden,
Kuruyup ağlayıp savrulup,
Tayım diye alevlenip,
Gönlü masmavi bölünüp,
Kaygısı sel gibi dökülüp,
Çevresine bakmadan,
Bütün canını esirgemeden,
Haykırıp ağlayıp çığrışıp,
Dayanamayıp hıçkırıp:
«Elime geçerse Semetey,
Ölmeden gün göreyim,
Ele geçmeden giderse,
Ecelden önce ölürüm.
Semetey ele geçmezse,
Altı bin deve, kırk taya
Satın alınmış büyük çelik,
Kından çekip alayım,
Böğrüme saplayayım.
Oğlum bakıp dururken,
Kendimi kendim yarayım.
Sinek kadar canı kıyayım,
Oğlum geçse elime,

Ölböy-citpey men dolu,
Cırgal künüm köröyün.
Bügün kolgo balam tiybese,
Kün körgöndö neteyin,
Kömürdöy bolup keteyin» –
Dep, oşentip, Kanıkey
Eki sanaa oy oylop,
Esi ketip boy-boylop,
Töbö çaçı cün bolup,
Semetey kolgo tiybese,
Körörü müşkül kün bolup,
Bere kör dep bezildep,

Ölmeden yitmeden ben deli,
Sefalı günüm göreyim.
Bugün ele oğlum geçmezse,
Gün görsem de neyleyim,
Kömür gibi olup gideyim» —
Deyip, böylece, Kanıkey
İki türlü düşünüp,
Aklı gidip feryat edip,
Tepe saçı yün olup,
Semetey ele geçmezse,
Göreceği çetin gün olup,
Ver Allah'ım deyip sızlanıp,

	Çın söögünön küç çıgıp,	*Öz kemiğinden güç çıkıp,*
	Emçeginen süt çıgıp.	*Memesinden süt çıkıp.*
	Dene boşop balkıldap,	*Bedeni gevşeyip yumuşayıp,*
	Enesi dolu beytaalay	*Anası deli bahtı kara,*
	Tiygen ayday carkıldap,	*Doğan ay gibi parıldayıp,*
35480	Beren da oşol, bel da oşol,	*Yiğit de odur, bel de odur,*
	Akılga dıykan Kadır tün	*Akla bereket, Kadir gecesi,*
	Oluyazaada dayını,	*Evliyazade soyundan,*
	Oñoy tegin bolobu,	*Kolay mı, boş mudur ki,*
	Kan Manastın zayıbı.	*Han Manas'ın karısı.*
	Kalayıktın mömösü,	*Kalabalık halkın meyvesi,*
	Kankor şerdin enesi.	*Hunhar şirin anası.*
	Kayran eneñ doluñuz,	*Yazık anan deliniz,*
	Balam ay dep burkurap,	*Oğlum ah diye hıçkırıp,*
	Karıganda zor Bakay,	*Kocamışken ulu Bakay,*
35490	Tilek kıldı çırkırap.	*Dilek etti çığrışıp.*
	Dene boydon küç çıktı,	*Bütün bedenden güç çıktı,*
	Kayran eneñ doludan	*Yazık anan deliden*
	Bulakta burgun süt çıktı.	*Pınar gibi kaynayıp süt çıktı.*
	Bere kör dep sabılıp,	*Ver Allah'ım deyip savrulup,*
	Emçegin tosso Semetey,	*Memesini uzatınca Semetey'e,*
	Oşol kezde Semetey	*İşte o anda Semetey,*
	Çın enem cıtı uşu – dep,	*Gerçek anamın kokusu bu diye,*
	Kulkuldata sordu ele,	*Lıkır lıkır emdi ya,*
	Kumarı kanıp boldu ele,	*Hasreti kanıp doldu ya,*
35500	Añkaganı basılıp,	*Yanıp tutuşması yatışıp,*
	Umaçtay közü açılıp,	*Umaç gibi gözü açılıp,*
	Emçegin eemp bolgondo,	*Memesini emip bitirince,*
	Eñ kumarı tolgondo,	*En büyük özlemi dolunca,*
	Suusunu basılıp,	*Susuzluğu yatışıp,*
	Bütkön kulak açılıp,	*Tıkanan kulağı açılıp,*
	Oylosoñ mınday kök cal şer,	*Düşünsen böyle bozkurt şir,*
	Oorugan ceri basılıp,	*Ağrıyan yeri yatışıp,*
	Kabagı carık açılıp,	*Çehresi aydınlanıp açılıp,*
	Köñülü sayday bölünüp,	*Gönlü dere gibi coşup,*
35510	Kurbu-kurdaş can-coro	*Yaren yoldaş, can arkadaş,*
	Çın közünö körünüp,	*Gerçekten gözüne görünüp,*
	Kapanın baarı çaçılıp,	*Kederin hepsi dağılıp,*

	Ay kabagı açılıp,	*Ay çehresi açılıp,*
	Ak buudaydın ununday,	*Ak buğdayın unu gibi,*
	Cuuruluşup kalıştı,	*Yoğrulup kaynaştılar,*
	Ak bököndün kılınday	*Ak ceylanın kılı gibi,*
	Suuruluşup alıştı.	*Sıyrılıp çekildiler.*
	Obodogu cıldızday,	*Gökyüzündeki yıldız gibi,*
	Coşuluşup alıştı.	*Coşup kavuştular.*
35520	Cogolgondon tabılıp,	*Yiten bulunup,*
	Abiyirleri cabılıp,	*Namusları örtülüp,*
	Koşuluşup kalıştı.	*Kavuşup kaldılar.*
	Ata-babam kezigip,	*Ata babam buluşup,*
	Obodon cıldız koşulup,	*Gökten yıldız katılıp,*
	Azgan kök cal tabılıp,	*Yolunu şaşıran bozkurt bulunup,*
	Ata-babam şorduular	*Ata babam çilekeşler,*
	Kaygının baarı çaçılıp,	*Kaygının hepsi dağılıp,*
	Aman-esen koşulup.	*Sağ salim kavuşup.*
	Kabak carık açılıp.	*Çehreler aydınlanıp açılıp.*
35530	Üzülgöndör ulanıp,	*Kopanlar ulanıp,*
	Kabıl kelip tilegi,	*Kabul olup dileği,*
	Çaçılgandar cıynalıp.	*Saçılanlar derlenip.*
	Koşuluşup turganda,	*Kavuşup durduklarında,*
	Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas,	*Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas,*
	Beren Bakay abası,	*Yiğit Bakay ağası,*
	Ar kaçandan bir kaçan,	*Her ne zamandan bir zaman,*
	Ar dayımdan bir dayım,	*Her daimden bir daim,*
	Berendigin karaçı.	*Yiğitliğine bir baksana.*
	Uruu degen darı bar,	*Vuruş denen ilaç var,*
35540	Darısının baarı bar.	*İlacının hepsi var.*
	Köp kisede bedel cok.	*Çok kesede değer yok.*
	Kök cal Bakay canında	*Bozkurt Bakay'ın yanında*
	Emne bar da, neler cok.	*Neler var da neler yok.*
	Kartayganda Bakayda,	*Kocamışken Bakay'da,*
	Ebep-sebep baarı bar,	*Sebep çare hepsi var,*
	Eçen kırmıs san bölök,	*Nice türlü sayısız başka,*
	Eçen kıyın darı bar.	*Nice yaman ilaç var.*
	Baaluu Bakay barkı bar,	*Değerli Bakay'ın itibarı var,*
	Ay-aalamga caralıp,	*Ay âleme yaratılıp,*
35550	Aşa çıkkan karkıbar	*Aşıp geçmiş ulu er,*

Ebep-sebep darıdan,	*Sebep çare ilaçtan*
Eçen kayra berdi ele.	*Nice kez geri verdi.*
Apıñ iri darıdan	*Afyon gibi iri ilaçtan,*
Alda neçe baatırga,	*Bilmem kaç bahadıra*
Cana berip kördü ele.	*Yine verip denemişti.*
Oorugan cay basılıp,	*Ağrıyan yeri yatışıp,*
Oşo kezde baatırdın,	*İşte o anda bahadırın,*
Umaçtay közü açılıp,	*Umaç gibi gözü açılıp,*
Baş kemtigen delbelep,	*Baş sarsan çılgınlıklar,*
35560 Baarı ketti çaçılıp.	*Hepsi gitti dağılıp.*
Ceelikken kıyal enteñ cel,	*Azgın hayal, uçarı yel,*
Kaldı bular çaçılıp.	*Kaldı bunlar dağılıp.*
Karasañ kök cal uşunday,	*Baksana bozkurt böyledir,*
Kabak caynap açılıp.	*Çehresi ışıyıp açılıp.*
Denege tarkap, küç çurkap,	*Bedene yayılıp, güç koşup,*
Ustukan söök miñ tamır.	*Kalın kemik, bin damar,*
Buga kubat büt tarkap,	*Buna kuvvet tam yayılıp,*
Cana orduna keldi ele.	*Yine yerine geldi ya.*
Ördöy konup cer kılıp,	*Vadi boyunca konup yer edip,*
35570 Talaska kırgız argının,	*Talas'a Kırgız'ı, Argın'ı,*
Ölçöp kelip el kılıp,	*Ölçüp getirip el edip,*
Ordo kütüp kan bolup,	*Otağ kurup han olup,*
Oruntuktuu şer bolup,	*Makam sahibi şir olup,*
Kayra baştan Semetey,	*Yeni baştan Semetey,*
Turgan eken er bolup.	*Durur olmuş er olup.*
Cogolup kök cal tabılıp,	*Yiten bozkurt bulunup,*
Cobogon el, muñduu curt,	*Bunalan el, dertli yurt,*
Toy kıluuga kamınıp.	*Toy kılmaya hazırlanıp.*
Belgilüülör bee soyup,	*Belli başlılar kısrak kesip,*
35580 Beren neçen töö soyup,	*Yiğitler nice deve kesip,*
Eñ naçarı koy soyup,	*En yoksulu koyun kesip,*
Kan balaluu bolgonsup,	*Han çocuk sahibi olmuş gibi,*
Kayra baştan Kanıkey	*Yeni baştan Kanıkey*
Semetey töröp koygonsup,	*Semetey'i doğurmuş gibi,*
Kızık oyun baştaşıp,	*Coşkulu oyun başlatıp,*
Kırgız, argın baş koşup,	*Kırgız, Argın baş birleştirip,*
Malı tügül canınan	*Malı değil, canından*
Takır keçip taştaşıp,	*Büsbütün geçip vazgeçip,*

	Talaaga kurgan tam bolup,	*Kıra kurulmuş ev olup,*
35590	Sancırgaluu han bolup.	*Şanlı şevketli han olup.*
	Asmandan cıldız irigip,	*Gökten yıldız süzülüp,*
	Ata-baba ayköl şer,	*Ata baba, cömert şir,*
	Baarı çoguu birigip.	*Hepsi birden birleşip.*
	Kasaba celek too tolup,	*Sancak bayrak dağı doldurup,*
	Asman cargan çuu bolup,	*Göğü yaran çığlık olup,*
	Kök caldın kök caldıgı bilinip,	*Bozkurdun bozkurtluğu bilinip,*
	Köñkü curttun baarısı	*Cümle yurdun hepsi,*
	Körsöñ mintip süyünüp.	*Görsen böyle sevinip.*
	Kezektüü şer kelgensip,	*Sıradaki şir gelmiş gibi,*
35600	Kayra casap kuduret	*Kudret yeniden yaratıp,*
	Kankordu Kuday bergensip,	*Hunharı Hüda vermiş gibi,*
	Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas	*Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas'a*
	Konup kaldı kayran el,	*Konup kaldı yazık el,*
	Kankor tiyip koluna,	*Hunhar geçip eline,*
	Oñup kaldı azgan el.	*Onuldu yolunu şaşırmış el.*
	Erikse elik atıştı,	*Sıkılsa karaca vurdular,*
	Erikpese Talaska	*Sıkılmasa Talas'ta*
	Erikpey ordo atışıp,	*Usanmadan ordo oynayıp,*
	Ülgülüüsü ülüş aş	*Örnek olan pay aşını,*
35610	Ülüşkö kımız cıynaşıp,	*Pay için kımız toplayıp,*
	Alp arbayıp tüşüşüp.	*Alplar heybetle inip.*
	Ar kaysısı kıraandar	*Her biri kartallar,*
	Tınbas ayak içişip,	*Durmaz kadeh içip,*
	Biröönön murda biröösü	*Birinden önce öteki*
	Murda ozunup cutuşup,	*Önce davranıp yutup,*
	Saygan bayga tümön mülk	*Ortaya konan tümen mülkü,*
	Uşu murun içken utuşup.	*Önce içenler kazanıp.*
	Içkeni utup alışıp,	*İçtiğini kazanıp alıp,*
	Mal-canının baarısın	*Malının canının hepsini*
35620	Bir cerge koyup salışıp.	*Bir yere koyup bıraktılar.*

	Erki menen boluşup,	*Kendi gönlünce olup,*
	Kısır emdi tay-taylak	*Kısır emmiş tay ve deve yavrusu*
	Şernege soyuşup.	*Şölene kestiler.*
	Tañ-tamaşa artışıp,	*Şaşılası eğlence artıp,*
	Keñ orompoy çoñ ordo	*Geniş meydanlı büyük ordoyu*

Erikpesten atışıp,
Toguz korgol, çatıraş,
Eski oyunga katışıp,
At çabışmay kök börü,
Oyun salıp kubalap,
Irañ kaykañ tüz beles,
Katın-kızın kubalap,
Opsuz oyun-tamaşa
Bu kızıktı karasañ,
Kımız içip kızışıp,
Kıykırığı taş carıp,
Kızığışat kayran curt.
Sööktörün sızışıp,
Arak içip alkınıp,
Bir birine kayran curt
Aska kuştay talpınıp,
Kalıñ kırgız oy tartıp,
Konup atkan kezi eken.
Kalcañ oyun duu kılıp,
Oñup catkan kezi eken.
Erki menen er kırgız,
Bolup catkan kün boldu.
Kündüzü kımız, tünü kız,
Örüüsü arak, tünündö et
Duuga kirdi köp kırgız.
Atışpagan bir ülkön,
Duuga kirip alıptır.
Adam canın kubantçu
Çuuga kirip alıptır.
Adam tappas oy bolup,
Ay-aalamga toy bolup,
Toygo tokson soyulup,
Kalender, miskin, dubana
Kalbay bular toyunup.

Usanmadan oynayıp,
Dokuz korgol, satranç,
Eski oyunlara katılıp,
At yarışı, gökbörü,
Oyun kurup kovalayıp,
Rengârenk yamaç, düz tepe,
Kadınını kızını kovalayıp,
Ölçüsüz oyun eğlence,
Bu coşkuya baksana,
Kımız içip kızışıp,
Haykırışı taş yarıp,
Coşuyor yazık yurt.
Aşık kemiklerini çizip,
Rakı içip taşkınlaşıp,
Birbirine yazık yurt,
Kaya kuşu gibi çırpınıp,
Kalabalık Kırgız düşünüp,
Konup oturduğu çağ imiş.
Şakalı oyunu şenlik edip,
Onulup yattığı çağ imiş.
Kendi gönlünce er Kırgız'ın
Yaşayıp durduğu gün oldu.
Gündüzü kımız, gecesi kız,
Konağı rakı, gecesinde et,
Şenliğe girdi çok Kırgız.
Oynamamış bir büyük bile,
Şenliğe girivermiş.
İnsan canını sevindiren
Cümbüşe girivermiş.
İnsan aklına gelmez düşünce olup,
Ay âleme toy olup,
Toya doksan hayvan kesilip,
Kalender, miskin, dervişler,
Kalmadan bunlar doyup.

Kazına oozun açışıp,
Kazınada sarı altın
Curt kubanıp çaçışıp,
Çaçıla kılgan altının,

Hazinenin ağzını açtılar,
Hazinedeki sarı altını
Yurt sevinip saçtılar,
Saçı kılınan altınları

Baldar ala kaçışıp.
Al altındı al baldar,
Uuç cañgakka satışıp.
Ar cañgaktı boz baldar,
Çükö kılıp atışıp.
Curt çurkurap caynaşıp,
Kelin-uul kulun baylaşıp,
Kempir kuyruk çaynaşıp,
Catıp kırgız cay alıp,
Cambaştarı may alıp.
Kunan minip kuş oynop,
Erikpey oynop catıştı.
Salburun çıgıp añgırap,
Mından salmaktuu tulpar at carap,
San tamaşa kılışıp,
Kaykalaşa cattı ele.
Cer küülönüp çöp tolup,
Say bılkıldap mal tolup,
Koñuttuu kara coldu alıp,
Kokon toru olco alıp,
Oybut baykap col çalıp,
Duşman toorup olco alıp,
Çın köñülü cay bolup,
Çınar köktöp mal tolup.
Koşton kiyip suusar börk,
Irgap turdu kayran curt,
Kündüzü coro, tün cırgal
Cırgap turdu kayran curt.
Özön boyloy ör tartıp,
Konup turdu kayran curt.
Kündüzü külkü, tünü oyun,
Bolup catkan kayran el,

Çocuklar kapıp kaçtılar.
O altını o çocuklar,
Bir avuç cevize sattılar.
Her cevizi toy oğlanlar,
Aşık edip oynadılar.
Yurt çığrışıp kaynaşıp,
Gelin oğul tay bağlayıp,
Kocakarı kuyruk çiğneyip,
Yatıp Kırgız keyif alıp,
Yanbaşları yağ bağlayıp.
Kunan binip kuş oynatıp,
Usanmadan oynayıp yattılar.
Sürek avına çıkıp gürleyip,
Bundan heybetli tulpar at yarayıp,
Sayısız eğlence edip,
Salınıp duruyorlardı.
Yer yeşerip ot dolup,
Vadi kımıldayıp mal dolup,
Uğraklı kara yolu tutup,
Kokon dorusunu ganimet alıp,
Kuytuları gözleyip yol kollayıp,
Düşmanı vurup ganimet alıp,
Gerçek gönlü rahat olup,
Çınar yeşerip mal dolup.
Üstüne giyip samur börk,
Sallanıp durdu yazık yurt,
Gündüzü dernek, gecesi sefa,
Sefa sürüp durdu yazık yurt.
Irmak boyunca yokuş çıkıp,
Konup durdu yazık yurt.
Gündüzü gülüş, gecesi oyun,
Yaşayıp duran yazık el,

Seytektin eline han bolup turgan ceri. Celmoguz uulu Saribay ke-

lip, kazat baştap uruşuşu.

Askeri caynap, mal tolup,
Oogandı tozup pul alıp.
Ölgön menen arman cok,
Kılayıp arman kalgan cok.
Tektir ördöy konuşup,
Temini bolo boluşup.
Uruusun uluk can kılıp,
Semetey uulu Seytekti
Altın taacı kiygizip,
Altın takka mingizip,
Argın kırgız bul curttu
Er Seytekke bilgizip,
Keñ-Kolgo kurgan tam kılıp,
Balanı sultan kan kılıp,
Talaaga turgan tam kılıp,
Talaska kök cal kan kılıp,
Ordoluuga ee kılıp,
Balanı kök cal döö kılıp,
Kılım kaçıp sandalbay,
Duşman toorup mal albay,
Ukuruk kayra can kalbay,
Uluk boldu er Seytek.
Kınırı cok, şegi cok,
Uluk boldu er Seytek.
Salakaluu can bolup,
Sancırgaluu kan bolup,
Kalkka kazı cedirip,
Berendin uulu bul kök cal,
Aman cürsün dedirip.
Talastı kütüp ee bolup,
Kayran curtka döö bolup,
Ordo kütüp kan bolup,

Seytek'in eline han olup durduğu yer. Celmoguz oğlu Saribay ge-

lip, savaş açıp vuruşması.

Askeri kaynayıp, mal dolup,
Afgan'ı vurup para alıp.
Ölse dahi hasreti yok,
Kıl kadar hasret kalmış yok.
Sekiler boyunca konuştular,
Destek dayanak oldular.
Boyunu ulu can kılıp,
Semetey oğlu Seytek'e
Altın tacı giydirip,
Altın tahta bindirip,
Argın Kırgız bu yurdu
Er Seytek'e bildirip,
Keñ-Kol'a kurulu ev kılıp,
Çocuğu sultan han kılıp,
Kırda duran ev kılıp,
Talas'a bozkurt han kılıp,
Otağlıya sahip kılıp,
Çocuğu bozkurt dev kılıp,
Devir kaçıp sürünmeden,
Düşman vurup mal almadan,
Ukruk dönmez can kalmadan,
Ulu oldu er Seytek.
Eğrisi yok, kuşkusu yok,
Ulu oldu er Seytek.
Saygın heybetli can olup,
Şanlı şevketli han olup,
Halka kazı yedirip,
Yiğidin oğlu bu bozkurt,
Sağ esen gezsin dedirip.
Talas'ı tutup sahip olup,
Yazık yurda dev olup,
Otağ kurup han olup,

Oruntuktuu can bolup.
Curt uşintip turganda,
Munu mınday taştaylı,
Bıyaktan kabar baştaylı.

KARA DÖÖNÜN ÖLÜŞÜ
Kan bolup Seytek kalgan soñ,
Kalk başkarıp curt kütüp,
El başkarıp cer kütüp.
Indiya çalıp dilde alıp,
Kara közdön miñdi alıp,
Bilge cüktöp dilde alıp,
Mınday olco kündö alıp,
Tuurdugun may kılıp,
Tuşukkanda kırgızdı,
Kup köñülün cay kılıp,
Keregesin may kılıp,
Kez bolgondo kırgızdı
Kelbersigen bay kılıp,
Özöngö malın tolturup,
Oyun cetik bolturup,
Argın menen kırgızdın
Adırga malı toldu ele,
Artık cırgap oñdu emi.
Bar tamaşa salışıp,
Baglan kozu, şirin baş
Bir kaynatıp alışıp.
Kısırdın semiz tayın cep,
Kışkısın kamdap cayın cep,
Kiygeni tülkü kiş bolup,
Kapanın baarı cogolup,
Tegizi kadır tün bolup,
Temine bolup kün bolup,
Ketkender curtka konuptur.
Talasta argın köp kırgız,
Tegiz cırgap oñuptur.
Kazanga tamak kaynatıp,
Ükü ayaktuu tulpardan
Kermege kenen baylatıp,

Makam sahibi can olup.
Yurt böylece dururken,
Bunu böylece bırakalım,
Bu yandan haber başlatalım.

KARA DEV'İN ÖLÜMÜ
Han olup Seytek kaldıktan sonra,
Halkı yönetip yurt tutup,
Eli yönetip yer tutup.
Hindistan'ı vurup altın alıp,
Kara gözden bini alıp,
File yükleyip altın alıp,
Böyle ganimeti her gün alıp,
Keçesini yağ kılıp,
Rast geldiğinde Kırgız'ın
Hoş gönlünü rahat kılıp,
Kanadını yağ kılıp,
Denk geldiğinde Kırgız'ı
Kurumlanan bay kılıp,
Irmak boyunu malla doldurup,
Düşüncesini olgun kılıp,
Argın ile Kırgız'ın
Kırlara malı doldu ya,
Fazlasıyla sefa sürüp onuldu.
Var olan eğlenceyi kurup,
Besili kuzu, tatlı baş,
Bir kaynatıp aldılar.
Kısırın semiz tayını yiyip,
Kışın hazırlayıp yazın yiyip,
Giydiği tilki, samur olup,
Kederin hepsi yok olup,
Cümlesi kadir gecesi olup,
Destek dayanak gün olup,
Gidenler yurda konmuş.
Talas'ta Argın, çok Kırgız,
Cümlesi sefa sürüp onulmuş.
Kazanda yemek kaynatıp,
Puhu ayaklı tulparı
Germeye bolca bağlatıp,

Al cigittin boz baldar,
Ayzaga dañgıl ıktuular,
Ay-aalam çalçu mıktuular,
Çıkanaktap uyku albay,
Çırım etip tınç albay,

O yiğidin toy oğlanları,
Mızrakta usta becerikliler,
Ay âlemi kollayan yamanlar,
Dirsek dayayıp uyku almadan,
Kestirip de dinlenmeden,

Catıp cambaş taldırbay,
Can tınıp uyku kandırbay,
Cer tügöngön tumşuktu,
Ceti kün anı çalçu eken.
Kööddöndö bar köp arman,
Eerçitkeni köp balban,
Töbödön okus coo kelse,
Tümöndüü çalgın doo kelse,
Törölörgö küç keler.
Çın çırdaşıp mineter,
Asman-köktü cer carıp,
Aylaluu basıp eldi alıp,
Özön suusun burar – dep,
Uyup catsak uşintip,
Dagı bir Kuday urar – dep.
Akıl iylep, oy oylop,
Ara tozup cer kayıp,
Al adırmak kırañça
Belesti körüp col çalıp,
Bet algan caktan olco alıp,
Kööddöndö kapa köp arman,
Erçitkeni köp balban.
Sarı özöndüü kaykañda,
Sarı küdür taypañda,
Too cogolup tüz bolgon,
Cer baylanıp köz oñgon,
Cerge bardı Kara döö
Mee kaynagan ısıkta,
Bok cıttangan sasıkka,
Can-canıbar obolboy,
Cakın barbayt coloboy.
Altı miñ adır çalıptır,
Alıstap çıgıp cer kayıp,

Yatıp yanbaş yormadan,
Can dinlenip uykuya kanmadan,
Yerin tükendiği burnu
Yedi gün onlar kollarmış.
Göğsünde var çok hasret,
Ardına taktığı çok pehlivan,
Tepeden ansızın düşman gelse,
Tümenli akıncı davası gelse,
Beylere güç gerekir.
Sahiden çekişip bindirirler,
Gökyüzünü, yeri yarıp,
Hileyle basıp eli alır,
Irmağın suyunu çevirir diye,
Uyuşup yatarsak böylece,
Bir daha Hüda vurur diye.
Akıl yoğurup, fikir edip,
Arayı gözleyip yer dolaşıp,
O engebeli sırtlarca,
Tepeleri görüp yol kollayıp,
Yöneldiği yandan ganimet alıp,
Göğsünde keder, çok hasret,
Ardına taktığı çok pehlivan.
Sarı vadili yamaçta,
Sarı tümsekli düzlükte,
Dağ yitip düz olan,
Yer bağlanıp göz onulan
Yere vardı Kara dev.
Beyin kaynatan sıcakta,
Pislik kokan o kokuşmuşa
Can ve hayvan yaklaşmaz,
Yakınına varmaz uğramaz.
Altı bin tepeyi taramış,
Uzaklaşıp çıkıp yer dolaşıp,

Añ kubalap kulan kuup,
Kara döö baykuş barıptır.
Bozala moynok keçüü eken,
Artıla barıp tüşköndö
El körbös dayra deer eken.

Av kovalayıp kulan sürüp,
Kara dev zavallı varmış.
Boz alaca boyunlu geçit imiş,
Aşıp varıp indiğinde,
El görmez ırmak derlermiş.

El körböstün çetinde
Eñkeyip köp kol Kara döö
Arstan atıp, colbors kuup,
Ayuu, maral, bugu kuup,
Belge tüşüp bardı ele.
Kızıgına can toybos,
Cerge tüşüp bardı ele.
Catkan eken el körbös,
Bulak kaynap taşıptır.
Bulbul totu tañşıgan,
Körgön adam caşıgan.
Tört taraptan cel bolgon,
Buga törölüü köçüp kim kongon.
Colop adam barbaptır,
Colukkan tirüü kalbaptır.
Kezigip adam barbaptır,
Almambet, Çubak, er Manas
Kulanın kuup toptotkon.
Azuuluu zıyan salar – dep,
Atayı kelgen tukumdar,
Bir balaaga çalınıp,
Bir müşkülgö kalar – dep,
Taşın oyup şart koyup,
Barsa-kelbes bolsun – dep,
Belgilüü şerler at koygon.
Cadıköydü zekitken,
Kakan kandın şaarınan,
Eki ayarçı kızdı alıp,
Eelikken kurgur bekitken.
Kıyla önördü taptırgan,
Cay sıykırlap bekitip,
Kızdar başın çaptırgan.
Kara taşka kep koygon,

El görmezin kıyısında,
Eğilip kalabalık kolla Kara dev,
Arslan vurup, kaplan kovup,
Ayı, maral, geyik kovup,
Bele inip vardı ya.
Zevkine can doymaz
Yere inip vardı ya.
Yatarmış orada el görmez,
Pınar kaynayıp taşmış.
Bülbül tuti öter,
Gören insan yaşarır.
Dört taraftan yel esen,
Buraya beyce göçüp kim konmuş?
Uğrayıp insan varmamış,
Rast gelen sağ kalmamış.
Denk gelip insan varmamış,
Almambet, Çubak, er Manas,
Kulanları kovup toplatmış.
Azı dişli zarar verir diye,
Bile bile gelen soylar,
Bir belaya çarpılıp,
Bir müşküle düşer diye,
Taşını oyup şart koyup,
Varılıp dönülmez olsun diye,
Namlı şirler ad koymuş.
Cadıları haşlayan,
Kakan hanın şehrinden
İki ayyar kızı alıp,
Azgın kurumuşu saklamış.
Nice hüneri buldurmuş,
Yerini büyüleyip gizleyip,
Kızların başını vurdurmuş.
Kara taşa söz koymuş,

Bul cerge kart kaptabas dep koygon.	*Bu yere ihtiyar basmaz diye koymuş.*
Bargan can kaytpas col eken,	*Varan can dönmez yol imiş,*
Arı karay bastırsa,	*Öteye doğru sürülse,*
At kaptaldan şor eken.	*At yanından kahır imiş.*
Kezikken adam mert bolgon,	*Rast gelen insan telef olmuş,*
Kuday urgan col eken,	*Hüda'nın vurduğu yol imiş,*
Adırı askar car eken,	*Tepesi sarp uçurum imiş,*
Oşo cerdin eesi	*O yerin sahibi*
35850 Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
Örttöngön çoçko bar eken.	*Yanıp kavrulmuş domuz varmış.*
Sarıbay cayı uşunday,	*Sarıbay'ın hali böyledir:*
Kaygul çalıp añgırap,	*Karakol gezip gürleyip,*
Uuga çıgıp kelçü eken.	*Ava çıkıp gelirmiş.*
Adam uulu bilbegen,	*Âdemoğlunun bilmediği*
Çuuga çıgıp kelçü eken.	*Cümbüşe çıkıp gelirmiş.*
Cer tügöngön Celpiniş,	*Yerin tükendiği Celpiniş,*
Şamalduu cerde tuulgan,	*Rüzgârlı yerde doğmuş,*
Aalamga kılgan çuulgan.	*Âleme salmış velvele.*
35860 Barbasa kara taz bolgon,	*Varmasa kara kel olurmuş,*
Bastaşkan köp bas bolgon,	*Karşısına çıkan çoğu ezilmiş,*
Balaket cayı uşunday.	*Musibetin hali böyledir.*
Askeri toodoy cöö bolgon,	*Askeri dağ gibi yaya imiş,*
Al Sarıbay kapırdın,	*O Sarıbay kâfirin,*
Ay-aalamga ee bolgon.	*Ay âleme sahip olmuş.*
Cürgönünön çañ çıkkan,	*Yürüdüğünden toz çıkan,*
Dobuşunan can çıkkan,	*Sesinden can çıkan,*
Kabılgandı kaysagan,	*Rast geleni çiğneyen,*
Kez bolgondu kemirgen.	*Denk geleni kemiren.*
35870 Beleske çıgıp bakırsa,	*Tepeye çıkıp bağırsa,*
Celmayan atın oynotkon.	*Celmayan atını oynatan.*
Cetse candı soylotkon,	*Yetişse canı süründüren,*
Közü açılgan oroodoy,	*Gözü açılmış çukur gibi,*
Murunu döbö borodoy.	*Burnu höyük tepe gibi.*
Köz çılpagı muştumday,	*Göz çapağı yumruk gibi,*
Körsöñ çoçko uşunday.	*Görsen domuz işte böyle.*
Añdıganı arstanday,	*Pusuya yatışı arslan gibi,*
Kara döö turgay kuturgur,	*Kara dev şöyle dursun, kudurmuş,*
Kan Semetey, Külçoro,	*Han Semetey, Külçoro,*

Seytek, kırgız el kelse,
Argın kaptap teñ kelse,
A degizbey baskanday.
Çapçıp iyse okustan,
Çalışa ketse kokustan,
El çurkurap bölünüp,
Acalduu kanı tögülüp,
Kan kızarıp can ketip,
Kalayık kulap catkanday.

Seytek, Kırgız eli gelse,
Argın kaplayıp denk gelse,
"A" dedirtmeden basar gibi.
Pençeleyiverse ansızın,
Çarpışmaya girse kazara,
El çığrışıp bölünüp,
Ecelli kanı dökülüp,
Kan kızarıp can gidip,
Halk devrilip yatar gibi.

Kaarlansa Sarıbay
Doñuzdu Kuday atkanday,
Ceelikse candı cıkkanday,
Celmoguzdu karasañ!
Cer astınan çıkkanday.
Celdetten ceti san kelse,
Celkeden karmap kuuşurup,
Cerge çoguu tıkkanday.
Colop adam bargısız,
Cologon tirüü kalgısız,
Kezigip adam bargısız,
Kez bolgon tirüü kalgısız.
Saadaktarı ketmendey,
Sakalı tiptik, közü kök,
Muruttarı kapırdın
Saraptı teşip ötköndöy,
Körsöñ türü uşunday.
Boyu uzun çınarday,
Alp kezikse kuturgur,
Cutunçu takır çıgarbay.
Katılgandı kaysagan,
Kanga toybos közü kök,
Kaarluu müşkül can eken,
Kez bolgondu kıyratıp,
Ceke çıkkan can eken.
Cer tügöngön Celpiniş,
Celmoguzdan tuulgan,
Aalamga salgan çuulgan.
Ala-Toonu cerdegen,

Kahırlansa Sarıbay,
Domuzu Hüda vurmuş gibi,
Azarsa canı yıkar gibi,
Celmoguz'a baksana!
Yerin altından çıkmış gibi.
Cellattan yedi bölük gelse,
Enseden tutup sıkıştırıp,
Yere topluca tıkar gibi.
Uğrayıp insan varılmaz,
Uğrayan sağ kalınmaz,
Denk gelip insan varılmaz,
Rast gelen sağ kalınmaz.
Sadakları çapa gibi,
Sakalı dimdik, gözü gök,
Bıyıkları o kâfirin
Sarayı delip geçer gibi,
Görsen sureti işte böyle.
Boyu uzun çınar gibi,
Alp rastlarsa kudurmuş,
Yutar hiç sağ bırakmadan.
Bulaşanı çiğneyen,
Kana doymaz gözü gök,
Kahırlı müşkül can imiş,
Denk geleni kırıp geçirip,
Tek başına çıkan can imiş.
Yerin tükendiği Celpiniş,
Celmoguz'dan doğmuş,
Âleme salmış velvele.
Ala-Too'yu yurt edinen,

	Alışıp adam ceñbegen,	*Boğuşup insan yenemeyen,*
	Kapçal çalıp kol atkan,	*Boğazları vurup el kıran,*
35920	Kakandı kamap ok atkan.	*Kakan'ı kuşatıp ok atan.*
	Kankor Manas şer çıgıp,	*Hunhar Manas şir çıkıp,*
	Akkulasın oynotup,	*Akkula'sını oynatıp,*
	Alışkan candı soylotup,	*Boğuştuğu canı süründürüp,*
	Arstan çıktı dep ugup,	*Arslan çıktı diye duyup,*
	Köp asker toodoy toluptur.	*Çok asker dağ gibi dolmuş.*
	Ugup alıp Sarıbay,	*Duyup öğrenince Sarıbay,*
	Er Manastın tukumga,	*Er Manas'ın soyuna*
	Köbüröök aşık boluptur.	*Daha çok tutkun olmuş.*
	Tukumun tuzday kuursam – dep,	*Soyunu tuz gibi kavursam diye,*
35930	Tüptöp kalgan çınarın,	*Kök salıp kalmış çınarını*
	Tübü menen suursam – dep.	*Köküyle söküp alsam diye,*
	Kerege-uugun kıyratıp,	*Kerege ve uğunu kırıp,*
	Kerişkenin ıylatıp.	*Çekişenini ağlatıp,*
	Bolot nayza sıksam – dep,	*Çelik mızrağı sıksam diye,*
	Erenin cerge tıksam – dep,	*Erenini yere tıksam diye,*
	Özöndüü elin bursam – dep,	*Vadili elini dağıtsam diye,*
	Al Manastın tukumun	*O Manas'ın soyunu*
	Ört öçköndöy kılsam – dep,	*Sönmüş ateş gibi kılsam diye,*
	Ceri Talas dep ugam,	*Yeri Talas diye duyarım,*
35940	Talaska talkan baştoogo,	*Talas'a kırgın başlatmaya,*
	Calgız kıl talın taştabay,	*Tek kıl telini bırakmadan,*
	Er Manastın curaatın	*Er Manas'ın zürriyetini*
	Talkalap kırıp taştoogo,	*Parçalayıp kırıp atmaya,*
	Kıl taştabay kıruuga,	*Kıl bırakmadan kırmaya,*
	Bilgen çırın kıluuga,	*Bildiği fitneyi kurmaya,*
	Sıykırçı kızdan kep ugup,	*Sihirbaz kızdan söz duyup,*
	Baarısının baatırı	*Hepsinin bahadırı*
	Semetey koldo dep ugup,	*Semetey elde diye duyup,*
	Cadıgey kızdan kep ugup,	*Cadı kızdan söz duyup,*
35950	Al Manastın tukumu	*O Manas'ın soyu*
	Cabırkap ketti dep ugup,	*Yaralanıp gitti diye duyup,*
	Araan ooz Temirkul,	*Değirmen ağızlı Temirkul,*
	Atı cok cöö alp aydap,	*Atı yok yaya alpları sürüp,*
	Alban türlüü kalk aydap,	*Türlü türlü halkı sürüp,*
	Talastı kaptap basuuga,	*Talas'ı kaplayıp basmaya,*

	Kıyındap kırgın açuuga.	*Zorlayıp kırgın açmaya,*
	Bilgen çırın kıluuga,	*Bildiği fitneyi kurmaya,*
	Kan Manastın tukumun	*Han Manas'ın soyunu*
	Kaltırbay çoguu kıruuga,	*Bırakmadan topluca kırmaya,*
35960	Karargandan tünörüp,	*Karardıkça kararıp*
	Kalgan eken Sarıbay,	*Kalmış imiş Sarıbay,*
	Kastarın tigip atayı,	*Kastını kurup bile bile,*
	Kalgan eken Sarıbay.	*Kalmış imiş Sarıbay.*
	Çatagı kımbat bir dalay,	*Fesadı pahalı, hem hayli,*
	Örttöngürdün özü eken,	*Yanıp kavrulmuşun ta kendisi imiş,*
	Buzuktun kara közü eken.	*Bozguncunun kara gözü imiş.*
	Balbandıgı erdigi,	*Pehlivanlığı, yiğitliği*
	Başka çıgıp ozuptur,	*Başa çıkıp öne geçmiş,*
	El baspastın talaasın,	*El basmazın kırlarını*
35970	Eçen cılı tozuptur.	*Nice yıl kırıp geçirmiş.*
	Töö arıtıp cer çalıp,	*Deve yorup yer tarayıp,*
	Törönü soyup olco alıp,	*Beyi kesip ganimet alıp,*
	Kızıl kanga batıptır.	*Kızıl kana batmış.*
	Cin cıttanıp kan içip,	*Cin kokup kan içip,*
	Kapırdı Kuday atıptır.	*Kâfiri Hüda vurmuş.*
	Kezikkendi kemirip,	*Rast geleni kemirip,*
	Kabılandı kaysaptır.	*Kaplanı çiğnemiş.*
	Colukkandı alıptır,	*Karşısına çıkanı almış,*
	Kez bolgondun baarısın,	*Denk gelenin hepsini*
35980	Kamanga kaysap çalıptır.	*Yaban domuzuna çiğnetip yutmuş.*
	Kez bolgondun baarısın,	*Denk gelenin hepsini*
	Uzununan salıptır.	*Uzunlamasına sermiş.*
	Sarıbay cayın surasañ,	*Sarıbay'ın halini sorarsan,*
	Kuncuttu kirip kuuptur,	*Kuncut'a girip kovmuş,*
	Kalday kanın soruptur.	*Kalday'ın kanını emmiş.*
	Ukuruk kayrat can kalbay,	*Ukruk tutacak can kalmadan,*
	Uruşar calgız can kalbay,	*Vuruşacak tek can kalmadan,*
	Ceke özü boluptur.	*Tek başına kalmış.*
	Atam balban celmoguz,	*Babam pehlivan Celmoguz,*
35990	Alışçu eren barbı – dep,	*Boğuşacak eren var mı diye,*
	Ayza sunup, balta çaap,	*Mızrak uzatıp, balta çalıp,*
	Çabışçu adam barbı? – dep.	*Vuruşacak insan var mı diye,*
	Döö balbanı cabılıp.	*Dev pehlivanları toplanıp,*

Alp döölördün baarısı,
Sarıbay türün körgöndö
Aylası anık tügönüp,
Adam beret bagınıp.
Çoñdugu töönün komunday,
Colukkandı sorguday,
Sarıbay cayı uşunday.
Al Sarıbay kapırdın,
Sıyagı tozok, zaarı küç,
Kapırdı körsöñ cön ele,
Kayran candan küdör üz.
Al Sarıbay kapırıñ.
Bolot çokmor aştaptır.
Bolumduu cañcal baştaptır,
Kayran candan kuturgur.

Alp devlerin hepsi,
Sarıbay'ın suretini görünce,
Çaresi büsbütün tükenip,
İnsan verir boyun eğip.
Büyüklüğü deve hörgücü gibi,
Rast geleni emecek gibi,
Sarıbay'ın hali böyledir.
O Sarıbay kâfirin
Sureti cehennem, zehri güçlü,
Kâfiri görsen düpedüz,
Yazık candan umudu kes.
O Sarıbay kâfirin ki,
Çelik topuza sap takmış,
Hatırı sayılır kavga başlatmış,
Yazık candan, kudurmuş,

Çoguu keçip taştaptır.
Ak ayza bolot sıdırıp,
Ay-aalamdı kıdırıp,
Aşkan eken dümögü.
Manas şerdin tukumun,
Baarın tegiz soysom – dep.
Oşondo eken tilegi.
Kapırdın kelip catkanı,
El cürböstün çölü eken.
Tokoydo tozup pil karmap,
Caralgan adam uulunan
Birin-serin til karmap,
Suroodon kanıp kep ugup,
Al Manastın tukumu
Talasta bolot dep ugup,
Kayran candı Sarıbay,
Kılga baylap taştaptır.
Al Sarıbay kapırıñ,
Salmagı zañgel kapırıñ,
Kabılgandı orguday.
Azıraak kırgız el emes,
Kaarlansa kuturgur
Ay-aalam curtun sorguday.

Hepsinden birden geçip atmış.
Ak mızrağı çelik sıyırıp,
Ay âlemi dolaşıp,
Aşmış imiş belası.
Manas şirin soyunu
Hepsini birden kessem diye,
İşteydi o zaman dileği.
Kâfirin gelip yattığı,
El yürümezin çölü imiş.
Ormanda kıstırıp fil yakalayıp,
Yaratılmış âdemoğlundan
Birer ikişer dil tutup,
Sorudan kanıp söz duyup,
O Manas'ın soyu
Talas'ta olur diye duyup,
Yazık canı Sarıbay,
Kıla bağlayıp bırakmış.
O Sarıbay kâfirin,
Ağırlığı dağ kayası kâfirin,
Rast geleni biçer gibi.
Azıcık Kırgız eli değil,
Kahırlansa kudurmuş,
Ay âlem yurdunu emer gibi.

	Suunu tartıp kuduktan,	*Suyu çekip kuyudan,*
	Kulandı kuup kısıktan,	*Kulanı kovup dar geçitten,*
	Buka kiyik, töö kiyik,	*Boğa geyik, deve geyik,*
	Ayuu, arstan, colborston,	*Ayı, arslan, kaplandan,*
	Kabılgan aman bolboston,	*Rast gelen sağ kalmadan,*
	Kançasın kuup soyuptur,	*Nicesini kovup kesmiş,*
	Soygonuna toyuptur.	*Kestiğine doymuş.*
	Talpak sıyrıp büktötüp,	*Postu yüzüp katlatıp,*
36040	Añ terisin kuturgur	*Av derisini kudurmuş,*
	Azemdep pilge cüktötüp,	*Süsleyip file yükletip,*
	Körgön başı mañ bolup,	*Gören başı şaşkın olup,*
	Sarıbay mınday can bolup,	*Sarıbay böyle can olup,*
	Ay-aalamdı kütüptür,	*Ay âlemi hükmüne almış.*
	Töşü tüktüü kayran cer,	*Bağrı tüylü yazık yer,*
	Töböñdön tiygen çoçkogo,	*Tependen inen domuza,*
	Kalıñınan tütüptür.	*Kalınlığından dayanmış.*
	Kıyla kapçal oruptur,	*Nice boğazı biçmiş,*
	Kıyla candı kıyratıp,	*Nice canı kırıp geçirip,*
36050	Kızıtalak çoçko soyuptur.	*Kahrolası domuz kesmiş.*
	Kıyırluunu tutuptur,	*Sınırdakini tutmuş,*
	Kayaşayak bergendi	*Karşılık vereni*
	Kırgındap takır cutuptur.	*Kırgınla büsbütün yutmuş.*
	Kabılgandı kaysaptır,	*Rast geleni çiğnemiş,*
	Kerişkendi utuptur,	*Çekişeni yenmiş,*
	Kez bolgondu op tartıp,	*Denk geleni hap edip,*
	Acıdaarday cutuptur.	*Ejderha gibi yutmuş.*
	Kaarlanıp kakaysa,	*Kahırlanıp dikilse,*
	Kakandı tirüü koyuptur.	*Kakan'ı diri mi koymuş?*
36060	Kabılgandın baarısın,	*Rast gelenin hepsini*
	Kaysap büktöp soyuptur.	*Çiğneyip katlayıp kesmiş.*
	Kabarın uksañ tozoktu,	*Haberini duysan, cehennemin*
	Kak oşondoy boluptur.	*Tıpkısı olmuş.*
	Cooker mingen cortuulçu,	*Cenkçi binmiş akıncıyı*
	Conoktop karmap soyuptur.	*Yolda yakalayıp kesmiş.*
	Sarıbay mınday boluptur.	*Sarıbay böyle olmuş.*
	Kabılgandı kaysaptır,	*Rast geleni çiğnemiş,*
	Belesti çalıp batıptır.	*Tepeleri tarayıp sinmiş.*
	Ceti küngö çoçkonun	*Yedi gündür domuzun*

Sungan butu tartılbay,
Cumgan közü açılbay,
Korkuragan örttöngür
Koñurugu basılbay,
Çıkanaktap tınç alıp,
Ceti kün tınbay uyku alıp,
Celdet menen karoolçu,
Cerin kesip col çalıp,
Celmoguz uulu Sarıbay
Catkan eken körünüp,
Kuturgur cayı momunday,
Al askar toodoy körünüp,
Körgönündö cön ele
Adamdın köönü bölünüp.
Közün körsöñ uşunday,
Kıyanı tosup Sarıbay
Catkan eken caykayıp,
Kataalduu karan şer eken,
Kaarı tolgon kezi eken.

Uzattığı ayağı çekilmeden,
Yumduğu gözü açılmadan,
Horuldayan yanıp kavrulmuş,
Horultusu kesilmeden,
Dirsek dayayıp rahat edip,
Yedi gün durmadan uyuyup,
Cellat ile gözcüler,
Yerini bölüp yol kollayıp,
Celmoguz oğlu Sarıbay
Yatarmış görünüp,
Kudurmuşun hali şöyle:
O sarp dağ gibi görünüp,
Gördüğünde düpedüz
İnsanın yüreği paralanıp.
Gözünü görsen işte böyle,
Yamacı kapatıp Sarıbay
Yatarmış yayılıp,
Zorba, kara bir şir imiş,
Kahrı dolup taştığı çağ imiş.

Kazattı mıktap kılam – dep,
Kankor Manas tukumun
Kaltırbay çoguu kıram – dep,
Kaarın tögüp kamınıp,
Kalakay tonun camınıp,
Eñ akılman es bilgiç,
Çın cutkuçtun özü eken,
Calañkıçtın közü eken,
Ayza saysa teşpegen,
Mıltık atsa ötpögön,
Şiltese kılıç kespegen,
Çokko salsa küybögön,
Selge salsa akpagan,
Kuturup ölgön bu çoçko
Orgo salsa batpagan,
Örttöngürdün özü eken,
Balaanın kara közü eken.
Çın balaket kuturgur,
Çın calañkıç özü eken.

Gazayı adamakıllı yaparım diye,
Hunhar Manas soyunu
Bırakmadan topluca kırarım diye,
Kahrını döküp hazırlanıp,
Kalakay kürkünü örtünüp,
En akıllı, us bilen,
Gerçek obur canavarın ta kendisi imiş,
Azrail zebaninin gözü imiş,
Mızrak saplansa delinmeyen,
Tüfek atılsa işlemeyen,
Sallansa kılıç kesmeyen,
Kora atılsa yanmayan,
Sele atılsa akmayan,
Kudurup ölmüş bu domuz,
Çukura atılsa sığmayan,
Yanıp kavrulmuşun ta kendisi imiş,
Belanın kara gözü imiş.
Gerçek musibet, kudurmuş,
Gerçek zebaninin ta kendisi imiş.

Uktaşı altı kün bolup,
Uykusunan turuuga,
Bir kün kalgan kezi eken.
Kadimki balban Kara döö
Kara döö cayı mına uşul,
Kıraanıñ elge sınaakı,
Arkı atası Kutubiy
Baatır kökcal sultanga,
Başınan beri muraapı.
Baatırdın cayı mınabu.
Kara döö calın karap tur,
Kınsız kılıç baylangan,
Kayra burgak bolçuday
Kaar betine aylangan,
Bilegi coon, taş cürök,
Bil müçölüü badirek,
Komokoyluu sır nayza
Koloytup öödö açtagan.
Koygulaşkan duşmanga
Korkup koltuk açpagan.
Koñutuna kelgendi

Uyuması altı gün olup,
Uykusundan kalkmaya
Bir gün kaldığı çağ imiş.
Namlı pehlivan Kara dev,
Kara dev'in hali işte bu:
Kartalın, ele sınanmış,
Öte atası Kutubiy,
Bahadır bozkurt sultana
Baştan beri veziri.
Bahadırın hali işte bu:
Kara dev alevine bakıp durur,
Kınsız kılıç kuşanmış,
Geri dönmez kasırga olacak gibi,
Kahır yüzüne dönüşmüş,
Bileği kalın, taş yürek,
Fil gövdeli haşarı,
Sivri temrenli sır mızrağı
Heybetle yukarı doğrultmuş.
Çarpışılan düşmana
Korkup koltuk açmamış.
Menziline geleni

Koyondoy cerge cançtagan.
Sayışka kirse san koldoy,
Munun salmagı oor akcoltoy.
Sarıbaydı körgöndö,
Örttöy közü caynadı.
Öñgöçö muraa kıraandın
Kan içmesi karmadı.
Kaalgaday kaşka tiş
Bölö-bölö çaynadı.
Astındagı Kılküröñ
Olbuy-solbuy kamçı urup,
Oştoluu temir sır nayza,
Oñdoy karmap bakırıp,
Manastap uraan çakırıp.
Dümöktü tüptüz baştadı,
Kankor Manas tukumu
Aşkere aytıp taştadı.

Tavşan gibi yere çakmış.
Süngüleşmeye girse bölük ordu gibi,
Bunun ağırlığı ağır, uğuru bol.
Sarıbay'ı gördüğünde,
Ateş gibi gözü parladı.
Hele mirasçı kartalın
Kan içiciliği tuttu.
Kapı kanadı gibi akıtma dişini
Parça parça çiğnedi.
Altındaki Kılküröñ'e
Sağlı sollu kamçı vurup,
Bilenmiş demir sır mızrağı
Doğrultup tutup bağırıp,
Manas deyip savaş narası çağırıp.
Kavgayı dosdoğru başlattı,
Hunhar Manas soyundan olduğunu
Apaçık söyleyip attı.

	Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoguz oğlu Sarıbay*
	Ayzasın kolgo algıça,	*Mızrağını ele alıncaya,*
	Oñdonup tura kalgıça,	*Doğrulup ayağa kalkıncaya,*
	Cekeyboz tonun kiygiçe,	*Cekeyboz kürkünü giyinceye,*
36150	Celmayanın mingiçe,	*Celmayan'ına bininceye,*
	Kasaba kalkıp, tuu turup,	*Sancak süzülüp, tuğ dikilip,*
	Asman cargan çuu bolup,	*Göğü yaran çığlık olup,*
	Kabılan balban Kara döö	*Kaplan pehlivan Kara dev,*
	Kılküröñ oozun buruptur.	*Kılküröñ'ün ağzını çevirmiş.*
	Too cañırtıp, taş buzup,	*Dağı çınlatıp, taş bozup,*
	«Manas» – dep ünü baş buzup,	*«Manas» deyip sesi baş yarıp,*
	Toktoboy ayza sunuptur.	*Durmadan mızrak uzatmış.*
	Ayta-buyta degiçe,	*Şunu bunu deyinceye dek,*
	Açıp közdü-cumguça,	*Gözü açıp yumuncaya dek,*
36160	Atası şaydoot kıraakı,	*Babası çevik, keskin bakışlı,*
	Artık balban muraapı.	*Üstün pehlivan vezirdi.*
	Columduusu colborstoy,	*Uğurlusu kaplan gibi,*
	Colukkan aman bolbostoy.	*Rast gelen sağ kalmaz gibi.*
	Kaçırganı arstanday,	*Saldırışı arslan gibi,*
	Alı-küçü Kara döö	*Gücü kuvveti Kara dev'in*
	Ay-aalamdı baskanday.	*Ay âlemi basar gibi.*
	Ilgiçtigi ilbirstey,	*Kapışı pars gibi,*
	Kambıldıgı kamanday,	*Çevikliği yaban domuzu gibi,*
	Kaçırganda Sarıbay	*Saldırdığında Sarıbay,*
36170	Antañdadı baçagar,	*Afalladı alçak,*
	Alapayın tabalbay.	*Ne yapacağını bilemeden.*
	Kara döö barat cetsem – dep,	*Kara dev gider, yetişsem diye,*
	Colukkanda çoçkonun	*Rast geldiğinde domuzun*
	Başın kesip ötsöm – dep.	*Başını kesip geçsem diye,*
	Kup öltürüp duşmandın	*İyice öldürüp düşmanın*
	Başın kesip alsam – dep,	*Başını kesip alsam diye,*
	Col üstünö süyrötüp,	*Yol üstünde sürükleyip,*
	Dañgıttarga carsam – dep,	*İt kurda parçalatsam diye,*
	Kara döö oylop mınday kep.	*Kara dev düşündü böyle söz.*
36180	Taştan kayra tartpagan,	*Taştan geri dönmeyen,*
	Ölümdön kılça kaytpagan.	*Ölümden kıl kadar kaçmayan,*
	Ötkür ele Kara döö	*Keskindi Kara dev,*
	Celigip murda cetti emi.	*Şahlanıp önce yetişti işte.*

Cetken cerde Sarıbay,
Aydıñı bölök kapırdı
Celmoguz uulu baatırdı,
Kabırganın kaşı – dep,
Kak cüröktün başı – dep,
Ölçögöndün özü – dep,
Ölördün kara közü – dep,
Kozgolgus taştan bütsö da,
Ölö turgan kezi – dep,
Arstanday köz caynap,
Ayza imerip, bek karmap
Celigip eren cetti ele.
Çoñ salmaktuu kapırdı
Çoñ Sarıbay baatırdı,
Cetken cerde Kara döö
Uñgusu bolot, uçu kurç –
Uçuna salgan kara kurç,
Temirden kayra kaytpagan,
Taştan kayra tartpagan,
Tayıbas bolot sır nayza
Taamay karmap öttü ele.
Celmoguz uulu kapırdı
Er Sarıbay baatırdı,
Cetip muştap öttü emi.
Tabılbadı aylası,

Yetiştiği yerde Sarıbay'ı,
Namı bambaşka kâfiri,
Celmoguz oğlu bahadırı,
Kaburganın kaşı diye,
Tam yüreğin başı diye,
Ölçülmüşün ta kendisi diye,
Ölümün kara gözü diye,
Kımıldamaz taştan yaratılsa da,
Ölecek çağı budur diye,
Arslan gibi gözü parlayıp,
Mızrak çevirip, pek tutup,
Şahlanıp eren yetişti ya.
Ağırlığı büyük kâfiri,
Büyük Sarıbay bahadırı,
Yetiştiği yerde Kara dev,
Sapı çelik, ucu keskin —
Ucuna kara çelik katılmış,
Demirden geri dönmeyen,
Taştan geri çekilmeyen,
Şaşmaz çelik sır mızrağı
İsabetle tutup geçirdi ya.
Celmoguz oğlu kâfiri,
Er Sarıbay bahadırı,
Yetişip vurup geçti işte.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Deccal'ın Kara Gözü: Sarıbay

Kara dev'in mızrağı Sarıbay'ın gövdesinde paramparça olur, ejder zehrinde su verilmiş ay baltası körelir; yedi gün tek başına dövüşen kartal, çadır kadar dökme topuzun altında ezilir ve Sarıbay onu parçalayıp itlerine yem eder. Ulak Bozbala'nın kara haberi Talas'a düşünce Argın-Kırgız ordusu ayaklanır: tuğ dibinde Semetey, yanında Külçoro, orduya baş olarak genç han Seytek, El-Cürbös çölüne inip Kara dev'in öcü için saf tutarlar. Kaçıp gelen yaralı pehlivanların "Sarıbay'a rastlarsan candan ümidi kes" feryadı orduyu sindirse de Külçoro meydana tek başına çıkar; Bölökbay yapımı sırlı mızrak altmış vuruşta çember olup kırılır, altın yanaklı ay balta kâfirin çelik kalkanını paramparça etse de canına işlemez. Araya atılan körpe Seytek'i Sarıbay'ın topuzundan son anda Külçoro çeker alır ve çocuğa savaşın henüz onun çağı olmadığını haykırır.

Sarıbay yedi günlük alp uykusuna daldığında Külçoro onun ordusunu kılıçtan geçirir; uyanıp yalnız kalan dev, Manas'ın Celpiniş'te öldürdüğü babası Celmoguz'un öcü için Kırgız'ı kökünden kazımaya ant içer. Mızrak, ay balta, Oykuma kılıcı, hatta Semetey'in Ak Kelte'si — hiçbir silah işlemez; Semetey, Külçoro ve Seytek üçü birden gece gündüz vuruşup takatten düşer, "bizi neden eksik yarattın" diye Yaradan'a sızlanırlar. Çare, ak kuğu donunu giyip yedi gün er arayan Ayçürök'ten gelir: Kayıpçal kızı Kuyalı pehlivan, ancak Semetey "kıyamette görüşelim" nikâhıyla onu alınca meydana iner ve nice gün nice gece mızraklaşıp Sarıbay'ı öldürür, külünü göğe

savurur. Zafer sonrası Semetey, Kanıkey, Bakay, Ayçürök ve Külçoro eli Seytek'e emanet edip gün batısına atlanır, izleri belirsiz olur; destan, Seytek'ten türeyen Oruzkan, Kenen, Alımsarık ve Kulansarık soyunun müjdesiyle kapanır.

KÜNYE — KEY FACTS

- Kara dev, El-Cürbös çölünde Sarıbay'la yedi gün tek başına vuruşur; silahları işlemez, topuzla ezilip öldürülür ve Sarıbay onu itlerine yem eder.
- Ulak Bozbala'nın haberi üzerine Seytek'in baş olduğu Argın-Kırgız ordusu, Semetey ve Külçoro ile Kara dev'in öcü için sefere çıkar.
- Sarıbay, Manas'ın Celpiniş'te öldürdüğü Celmoguz'un oğludur; mızrak delmez, kurşun işlemez, ateş yakmaz gövdesiyle Manas soyunu kökünden kırmaya ant içmiştir.
- Külçoro'nun sırlı mızrağı, ay baltası ve Oykuma kılıcı ile Semetey'in Ak Kelte'si dahi Sarıbay'ın canına işlemez; araya atılan Seytek'i ölümden Külçoro kurtarır.
- Sarıbay yedi günlük alp uykusundayken Külçoro onun kalabalık ordusunu kırıp geçirir; ancak üç arslan bile devle baş edemez.
- Ayçürök'ün ak kuğu donuyla bulup getirdiği Kuyalı pehlivan kız, Semetey'le nikâhlanınca Sarıbay'ı öldürüp külünü savurur; büyükler gün batısına yitip el Seytek'e kalır.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Talkan bolup bölündü	*Un ufak olup parçalandı*
Kara döönün ayzası.	*Kara Dev'in mızrağı.*
Kolundagı aybalta	*Elindeki ay balta,*
Ayza bıt-bıt bolgondo,	*Mızrak paramparça olunca,*
Aybalta kolgo aldele,	*Ay baltayı aldı eline,*
Uñgusu çokmor muştumday	*Sapı topuz, yumruk gibi,*
Aybalta cayı uşunday.	*Ay baltanın hâli böyleydi.*
Kaarluu karmap imerip,	*Öfkeyle kavrayıp çevirdi,*
Celmoguz uulu kapırdı	*Celmoguz oğlu kâfire*
Tizgindeşe ketti ele,	*Dizgin dizgine girişti,*
Soyul şiltem cetti ele.	*Sopa savurup yetişti.*
Caagı bolot aybalta	*Ağzı çelik ay baltayı*
Cana karmap imerdi.	*Yine kavrayıp çevirdi.*
Bir salganda cüz salıp,	*Bir vuruşta yüz vurup,*
Kambıl eken Kara döö	*Ustaymış Kara Dev,*
Salıp-salıp ciberdi.	*Vurdu vurdu ha vurdu.*
Çokmorunan çok çıktı,	*Topuzundan kor çıktı,*
Sarıbay kapır başınan	*Kâfir Sarıbay'ın başından*
Cıldızday uçup ot çıktı.	*Yıldız gibi uçup ateş çıktı.*
Zıñ-zıñ etip kenebeyt,	*Zınk zınk eder, aldırmaz,*
Kara döönün çapkanın	*Kara Dev'in vuruşunu*
Kındırga kısıp teñebeyt.	*Kıl kadar yerine koymaz.*
Saydı, çaptı eken – dep,	*Sapladı, vurdu diye,*
Sarıbay çoçko kenebeyt.	*Domuz Sarıbay aldırmaz.*
Karuusu kara taş eken,	*Pazısı kara taşmış,*
Kas duşmanga maş eken.	*Azılı düşmana alışıkmış.*
Baatır da eken, er eken,	*Bahadırmış da, ermiş de,*
Er Manastın tukumun	*Er Manas'ın soyunu*
Tukum kurut kılam – dep,	*Kökünden kurutayım diye,*
Izdegeni ep eken.	*Aramaya çıkmış meğer.*
Karuusu kenen, karuu mol,	*Pazısı geniş, gücü bol,*
Kara döö kayrat kılganda	*Kara Dev gayret edince*
Kaykayıp kenep kalgan cok.	*Kaykılıp aldırmadı bile.*
Aybatı kenen, zaarı küç,	*Heybeti geniş, zehri güçlü,*
Mınday tacaal balban cok.	*Böyle azgın pehlivan yok.*
Aybalta şiltep, ayza ursa	*Ay balta savursa, mızrak vursa*

Zıñgırayt da, kenebeyt.
Kara döönün ayzasın,
Alışka kılgan aylasın
Buçkagına teñebeyt.

Zınlar da, aldırmaz.
Kara Dev'in mızrağını,
Dövüşte kurduğu çareyi
Tırnağına denk tutmaz.

Ayla kıldı körgön cok,
Çöp uçkança körgön cok.
Kaarlanıp kamınıp,
Cay-caragın salınıp,
Cadaalduu türü buzulup,
Cana kayra kuturup.
Artık alış türlönüp,
Alıp salçu közdönüp.
Tülögön coru baştanıp,
Algır kıraan kaştanıp,
Kerüü-Moynok, Taş-Kaşat,
Kelip cetti maydanga.
Al maydanga cetkende
Baatır eken Kara döö:
«Çalgınım kantip çalamın.
Çarkı kıyın duşmandan
Kay betim menen kaçamın?
Karaldı kılgan Bozbala,
Kambıl çeçen ıktuu eleñ,
Atka ceñil, tayga çak,
Alıska eptüü colgo sak,
Ceñ uçunda katıñ bar,
Er Bozbala atıñ bar.
Şay koldogon abama
Külçoro menen Semetey
Karaldı eki babama ayt,
Akılmanga ayt, karıga ayt,
Kalbay curttun baarına ayt» –
Dep, oşentip, Kara döö:
«Semetey kökcal törömö ayt.
At boroyun sıdırgan,
Ay-aalamdın baarısın
Uçup cürüp kıdırgan,
Berizaada Ayçürök,

Çare kıldığını gören yok,
Ot ucu kadar görmedi.
Öfkelenip davranıp,
Silah pusatın kuşanıp,
Azgın yüzü bozulup,
Yeniden yine kudurup.
Aşkın dövüşe kızışıp,
Devirecekmiş gibi bakıp.
Tüyü dökülmüş akbaba gibi,
Alıcı şahin gibi çatılıp,
Kerüü-Moynok, Taş-Kaşat,
Gelip yetti meydana.
O meydana yetince
Bahadırmış Kara Dev:
«Keşfe nasıl varayım ben,
Gücü çetin düşmandan
Hangi yüzümle kaçarım?
Gözbebeğim Bozbala,
Usta, hatip, becerikliydin,
Ata hafif, taya denk,
Uzağa elverişli, yolda uyanık,
Yen ucunda mektubun var,
Er Bozbala adın var.
Pirler koruyan ağama,
Külçoro ile Semetey,
Gözbebeğim iki büyüğüme söyle,
Bilgeye söyle, yaşlıya söyle,
Kalmadan yurdun hepsine söyle» –
Deyip, böylece, Kara Dev:
«Gökyele beyim Semetey'e söyle.
At sırtından yel gibi geçen,
Ay-âlemin tamamını
Uçup gezip dolaşan,
Peri kızı Ayçürök,

Bek akılman ceñeme ayt!
Bul Sarıbay kapırdın,
Kayrat kaarı bölünböyt,
Kımbattar tiyse koluna,
Kılçayar çoçko körünböyt.
Basıp ayza bek ursam

Pek bilge yengeme söyle!
Bu kâfir Sarıbay'ın,
Gayreti, öfkesi eksilmez,
Değerliler geçse eline,
Dönecek domuz gibi görünmez.
Basıp mızrağı pek vursam

Badana tonu bölünböyt.
Sıyagı buzuk, cüzü zaar,
Kıyındar tiyse koluna,
Kılçayar türü körünböyt.
Cetkileñ çıkkan şum eken,
Özü Celmoguzdun uulu eken.
Çapçışkan aman ketpegen
Kabılgan aman ötpögön
Sarıbay cutkuç bul eken.
Kamı coktu orguday,
Katılgandı kaltırbay
Acıdaarday sorguday.
Esi ketip, cön tartıp,
Eçender ölüm bolguday.
Kayran baştı utkuday,
Karmasa candı cutkuday,
Sarıbay türü uşunday.
Kabılgandı kaysagan
Kaarluu müşkül alkı bar,
Kezikkendi kemirgen
Er Sarıbay dañkı bar.
At arıtıp, cer çalıp,
Can keyitip, cer kezip,
Kastarın tikken türü bar,
Karasak mınday cini bar.
Karuusu bolot korgondoy
Kabılgandı sorgondoy.
Çamınışı colborstoy,
Çabılıp ketken doñuzuñ
Çabışkan aman bolbostoy.
Karuusu kança zaarı küç
Kagışkan candan küdör üz.

Zırh gömleği parçalanmaz.
Kılığı bozuk, yüzü zehir,
Yamanlar geçse eline,
Dönüp bakar hâli görünmez.
Erişkin çıkmış bir şommuş,
Kendisi Celmoguz'un oğluymuş.
Çarpışan sağ gitmemiş,
Rastlayan sağ geçmemiş,
Sarıbay yutucuymuş bu.
Hazırlıksızı biçiverir,
Sataşanı bırakmadan
Ejderha gibi emiverir.
Aklı gidip, geri çekilip,
Niceler ölüm bulacak gibi.
Zavallı başı yenecek gibi,
Yakalasa canı yutacak gibi,
Sarıbay'ın hâli böyle işte.
Rastlayanı kemirip yiyen
Öfkeli, belalı huyu var,
Karşılaşanı kemiren
Er Sarıbay diye şanı var.
At yorup, yer dolaşıp,
Can incitip, yer gezip,
Kastını dikmiş hâli var,
Baksak böyle hıncı var.
Pazısı çelik kale gibi,
Rastlayanı emecek gibi.
Saldırışı kaplan gibi,
Azıp gitmiş domuzun,
Vuruşan sağ kalmaz gibi.
Pazısı nice, zehri güçlü,
Çarpışan candan umut kes.

Beren da eken, bel da eken,
Belgilüü tozok özü eken.
Cadaaldın kara közü eken,
Calañkıçtın özü eken» –
Dep, oşentip sabılıp,
Kabar bergin şerge dep,
Semetey, Seytek, Külçoro –
Bul öñdüü kökcal erge – dep,

Yiğit de imiş, dayanak da,
Belli, cehennemin kendisiymiş.
Azgınlığın kara gözüymüş,
Can alıcının ta kendisiymiş» –
Deyip, böyle çırpınıp,
Haber ver aslana deyip,
Semetey, Seytek, Külçoro –
Bu soylu gökyele erlere deyip,

Baatırlıgı başka – dep,
Kaarlangan doñuzdun
Kayratı kara taşka – dep.
Kıyaptuu küçüm barında
Kırgızdı kantip beremin!
Kıcırdangan kapırga.
Kırılışıp köröyün.
Baatırlık başım barında,
Kalkımdı kantip bereyin!
Kuturgur menen talaada
Kulcuñdaşıp köröyün.
Ölümdön aman cürgöndö
Ne muraaga ceteyin.
Esil kıraan aldına
Kurman bolup keteyin!
Sarıbay duşman özü eken,
Kastarın tigip kırgızga,
Kırıp çıkkan kezi eken.
Kan Manastın tukumun
Kaltırbay kırıp ketüügö,
Özön suusun buruuga,
Curttu kırıp turuuga,
Kaarın salıp basuuga,
Cer-cerine cançuuga,
Kızıgıp kalgan bul doñuz,
Kıyırga kırgın saluuga,
Keleñker sooru, keñ çaçpak,
Kerilgen suluu boto köz,
Kelin-kız talap aluuga.
Kaarın tögüp cutunup,

Bahadırlığı bambaşka deyip,
Öfkelenen domuzun
Gayreti kara taş gibi deyip.
Yerinde gücüm varken
Kırgız'ı nasıl veririm!
Hınçlanan kâfire
Kırışıp bir göreyim.
Bahadır başım varken,
Halkımı nasıl vereyim!
Kudurukla ovada
Boy ölçüşüp göreyim.
Ölümden sağ kaldıkça
Hangi mirasa ereyim.
Aziz şahinin uğruna
Kurban olup gideyim!
Sarıbay düşmanın kendisiymiş,
Kastını dikip Kırgız'a,
Kırıp çıktığı zamanmış.
Han Manas'ın soyunu
Bırakmadan kırıp gitmeye,
Irmağın suyunu çevirmeye,
Yurdu kırıp durmaya,
Kahrını salıp basmaya,
Her yerine saldırmaya,
Heveslenmiş bu domuz,
Diyara kırgın salmaya,
Kelenker kuşaklı, geniş saçbağlı,
Salınan güzel, ceylan gözlü,
Gelin kızları yağmalamaya.
Kahrını döküp yutkunup,

Kaarlanıp kuturup,	*Öfkelenip kudurup,*
Sarıbay duşman keldi de,	*Düşman Sarıbay geldi ya,*
Kelgenin Kara döö baykuş kördü de.	*Geldiğini zavallı Kara Dev gördü ya.*
Can ayabay barışıp,	*Can esirgemeden varışıp,*
Çırdı kıyın baştaşıp,	*Kavgayı çetin başlatıp,*
Çımınday canın taştaşıp,	*Sinek kadar canını ortaya atıp,*
Ak asaba tuu bolup,	*Ak sancak tuğ olup,*
Aygaydı artık salışıp,	*Nara üstüne nara salıp,*
Asılışıp kaldı de.	*Birbirine asıldılar ya.*
Kaytıp kelse çın cayga	*Gerçek yurda dönülse,*
Kayran nemeñ bardı de.	*Zavallın oraya vardı ya.*
Carı bar aska, kıyadan	*Yarlı kayadan, uçurumdan,*
Cañgız elem uyadan.	*Yuvada bir tektim.*
Çınar güldüü mömödön,	*Çınar çiçekli meyveden,*
Çın calgız elem eneden.	*Anadan gerçek yalnızdım.*
Basarıma butum cok,	*Basmaya ayağım yok,*
Cılan çalış er elem,	*Yılana çalar bir erdim,*
Kaşınarga calım cok,	*Kaşınmaya yelem yok,*
Şıypanarga kuyruk cok.	*Sallamaya kuyruk yok.*
Kulanga çalış uul elem.	*Kulana çalar oğuldum.*
Kaarluu balban Sarıbay	*Öfkeli pehlivan Sarıbay'la*
Mañdaylaşa kalışam.	*Karşı karşıya gelirim.*
Ayza sunup caa tartıp,	*Mızrak uzatıp yay çekip,*
Barsıldaşıp salışam,	*Güm güm vuruşurum,*
Öyüz-büyüz turuşam,	*Karşılıklı dururum,*
Belsenişip uruşam.	*Bel bağlayıp dövüşürüm.*
Ayrı moynok açtırbay,	*Çatal geçidi açtırmadan,*
Aylam cetse kapırdı	*Elimden gelse kâfiri,*
Talaska kadam bastırbay,	*Talas'a adım attırmadan,*
Kasabaluu tuu kılam,	*Perçemli sancak ederim,*
Asman cargan çuu kılam.	*Göğü yaran gürültü koparırım.*
Balban ele, şer ele,	*Pehlivandı, aslandı,*
Bazarluu, kalaa çep ele,	*Pazarlı kente surdu,*
Şay koldogon Kül abam,	*Pirler koruyan Kül ağam,*
Aygaydı artık salsın de.	*Narayı fazlasıyla salsın de.*
Egiz kozu tügöyüñ,	*İkiz kuzu eşin,*
Ermek kılar karaanım,	*Teselli bulduğum karaltım,*
Kubançı coldoş karaanım.	*Sevinçli yoldaş karaltım.*

Атыштардı салсын де,
Бу Кара döö baykuşun
Соруучу капыр колунан,
Дуşмандын темир торунан,
Can алгıçтын көзүнөн,
Çын cутkуçтун өзүнөн,
Acıратıп алсын де.
Өлүм ортok ıymandaş,
Тозok тартkан kурбалдаş,
Көkcал абам kелсин – деп,
Көп kакşатıп уşунu,
Еңkеyип ketсем, eерим cok,

Еç болбоso, ecемден тууган
ceенim cok.
Аркалarга агам cok,
Менин армanım айтar тагам cok.
Iç өрттөнүп боорум çok,
Күлçоро, Seytek, Семетey,
Бул үçөө аман болso – деп,
Caратkанга көөнүм тok,
Emi уşундан başka кебим cok.
Бул Сарıбай менен улуşам,
Кагış баştaym капırга,
Маңдайлаşıп турuşам.
Мıлтık атıп, caa тартıп,
Бılçıлдаşıп уруşам,
Каарluu айза сунуşуп,
Карсıлдаşıп турuşуп,
Томуктай баştı cутуşуп,
Too талкалап тıтışıп,
Токтоо берbey уруşам».
Сır найза карmap имерип,
Cекеyбоз тон киygизip,
Celcетpести мингизip,
Ак найза карmap имерip,
Кең-Колдо көkcал төрөңө,
Бозбаланı ciберip,
Кара döö калды майдanga.

Atışmaları başlatsın de,
Bu zavallı Kara Dev'i,
Emici kâfirin elinden,
Düşmanın demir ağından,
Can alıcının gözünden,
Gerçek yutucunun kendisinden,
Ayırıp kurtarsın de.
Ölümde ortak, iman kardeşi,
Cehennem çekmiş yaşıtım,
Gökyele ağam gelsin deyip,
Bunu diye diye sızlanıp,
Eğilip gitsem, eyerim yok,

Hiç değilse, ablamdan doğma
yeğenim yok.
Arkalarda ağabeyim yok,
Derdimi söyleyecek dayım yok.
İçim yanıp bağrım kor,
Külçoro, Seytek, Semetey,
Bu üçü sağ olsun deyip,
Yaradan'a gönlüm tok,
Artık bundan başka sözüm yok.
Bu Sarıbay'la boğuşurum,
Çarpışma açarım kâfire,
Karşı karşıya dururum.
Tüfek atıp, yay çekip,
Ezişe ezişe dövüşürüm,
Öfkeli mızrak uzatışıp,
Çat çat vuruşup durup,
Kemik kadar başı yutuşup,
Dağ parçalayıp didişip,
Aman vermeden dövüşürüm».
Sırlı kargıyı kavrayıp çevirip,
Boz cekey kürkü giydirip,
Celcetpes'e bindirip,
Ak kargıyı kavrayıp çevirip,
Ken-Kol'daki gökyele beyine,
Bozbala'yı gönderip,
Kara Dev kaldı meydanda.

Kagıştı katuu salganga,
Kaarı toluk balbanga,
San uruştun közünö,
Sarıbaydın özünö.
Kas acal cetse ölüügö,
Karmaş kılıp körüügö,
Berendin cayı uşunday.
Belgilüü eken, bel eken,
Betteşten kayra tartpagan,
Acaldan kılça kaytpagan,
Coo degende bülüngön,
Ölüm dese süyüngön,
Ötkörö mınday şer eken.
Kutubiydin Kara döö

Çarpışmayı sert salmaya,
Kahrı dolu pehlivana,
Sayısız savaşın gözüne,
Sarıbay'ın kendisine.
Kara ecel yetse ölmeye,
Kapışıp bir görmeye,
Yiğidin hâli böyleydi.
Adlı sanlıymış, dayanakmış,
Yüzleşmeden geri dönmeyen,
Ecelden kıl kadar caymayan,
Düşman deyince kaynayan,
Ölüm dense sevinen,
Alabildiğine böyle aslanmış.
Kutubiy'in Kara Dev'i,

Kurusun mınday er eken.
Semetey, Seytek, Çoronun,
Astına salsa ak colu,
Aybatı katuu san kolu,
Köp kandan ısık körörü.
Katuulap müşkül coo kelse
Karmaşka murun kireri,
Müşkül tüşsö kabarı,
Kagıştı katuu saları.
Beleske koyso bolcoşu,
Bekem karap coldoşu,
Sunsa bolot ayzası,
Kayran başka kün tüşsö,
Akılga dıykan aylası,
Kara döö cayı uşunday.
Buluñ-buluñ kılaası,
Bolcol erdin muraası.
Beren tuugan Kara döö
Obodo cıldız bolcoşu,
Er Külçoro coldoşu.
Cortuulga çıksa çañ birge,
Ölümgö ortok, can birge.
Aylaluu aşıp çıgalgıs,
Bel ekeni dagı çın,

Vay ki vay, böyle bir ermiş.
Semetey, Seytek, Çoro'nun,
Önüne serilse ak yolu,
Heybeti sert, sayısız ordusu,
Nice handan aziz bilineni.
Zorlu belalı düşman gelse,
Kapışmaya önce gireni,
Bela düşse haberi,
Çarpışmayı sert salanı.
Sırta koysa buluşanı,
Sağlam bakan yoldaşı,
Uzatsa çelik mızrağı,
Kayran başa gün düşse,
Akıl harmanı çaresi,
Kara Dev'in hâli böyleydi.
Kıvrım kıvrım kıyıları,
Buluşmak erin irası.
Yiğit doğmuş Kara Dev'in,
Gökte yıldız buluşağı,
Er Külçoro yoldaşı.
Akına çıksa toz bir,
Ölümde ortak, can bir.
Hilebazın aşıp geçemediği,
Dayanak olduğu da gerçek,

Bendeden artık tuulgan,
Betteşse salat çuulgan,
Ustalarga tabılbas,
Kara bolot kurç ele,
Münüşkörgö tabılbas,
Kara barçın mülk ele,
Bir caralgan Kara döö.
Dobul kelse, cel tiybes,
Buluñgur tokoy çer oşol,
Doolaganga mal berbes,
Balbandarga can berbes,
Çın kara kök er oşol,
Ak bolottun sırtı ele,
Bozgo toodak toktotpos,
Bozala tınar kuş ele,
Mına Kara döö sını uşu ele.

Kuldan üstün doğmuş,
Yüzleşse kopar kıyamet,
Ustalarda bulunmaz,
Kara çelik keskindi,
Kuşbazlarda bulunmaz,
Kara kartal cinsi maldı,
Bir yaratılmış Kara Dev.
Bora gelse, yel değmez,
Kuytu orman, balta girmez odur,
Davacıya mal vermez,
Pehlivanlara can vermez,
Gerçek çetin gök er odur,
Ak çeliğin sırtıydı,
Bozda toy durdurtmayan,
Boz ala şahin kuşuydu,
İşte Kara Dev'in vasfı buydu.

Karaldı kılgan kıraanıñ,
Kıdır Alda özünön,
Kaalaganı uşu ele.
Munun kabılganı Sarıbay,
Kas acal çındap ceter – dep,
Kara döö beyli tarıdı.
Ölböy özüm cürgöndö,
Ne muraska ceteyin,
Uyaluu terek çınarga,
Baatır Seytek tınarga,
Kurman bolup bularga,
Ölüm bolup keteyin.
Tirüülüktö cıygan ber,
Ölsök adal ıyman ber,
Sarıbay baatır eken – dep,
Abiyirim kantip çaçayın,
Kalkıma kantip kaçayın.
Er namıstan ölböybü,
Cazayıl caza müşküldü
Almaday bu baş körböybü,
Kün tügönüp, suu bütsö,
Küröşkö tüşpöy dardayıp,

Gözbebeği kıldığın şahinin,
Hızır'dan, Allah'ın kendisinden,
Dilediği buydu işte.
Bunun rastladığı Sarıbay,
Kara ecel gerçekten yeter deyip,
Kara Dev'in gönlü daraldı.
Ölmeden kendim yaşarken,
Hangi mirasa ereyim,
Yuvalı kavak çınara,
Bahadır Seytek yavru şahine,
Bunlara kurban olup,
Ölüp gideyim bari.
Dirlikte derlenmiş güç ver,
Ölürsek helal iman ver,
Sarıbay bahadırmış deyip,
Şerefimi nasıl saçayım,
Halkıma nasıl kaçayım.
Er, namustan ölmez mi,
Yazılmış çetin cezayı,
Elma kadar bu baş görmez mi,
Gün tükenip, su bitse,
Güreşe girmeden kasılıp,

Cön catkan kişi ölböybü?
Berişte beş kol sunganda,
Cebireyil can tartkıç
Cakın kelip turganda,
Süylönböy til tutular,
Düynödön kay can kutular?
Talkalap tartat kazgan kör,
Ay-aalamdın baarısın
Aşap cutçu kara cer.
Kaygırbayın bügün men
Ölbös tirüü caralıp,
Ne muraska cetebiz.
Kas acal cetse bu cerge
Maydalanıp keterbiz.
Art cakka belgi kaltırbay,
Armanda ölsök bekerbiz.
Sarıbay balban eken – dep,
Uyatım kantip çaçamın.

Boş yatan kişi ölmez mi?
Melek beş elini uzattığında,
Cebrail, can çekici,
Yakına gelip durduğunda,
Söylenmeden dil tutulur,
Dünyadan hangi can kurtulur?
Kazılan mezar parçalayıp çeker,
Ay-âlemin tamamını,
Yiyip yutan kara yer.
Kaygılanmayayım bugün ben,
Ölümsüz diri yaratılıp,
Hangi mirasa eririz.
Kara ecel yetse bu yere,
Ufalanıp gideriz.
Ardımızda nişan bırakmadan,
Hasretle ölsek boşunayız.
Sarıbay pehlivanmış deyip,
Utancımı nasıl saçarım.

Kırgızga kantip kaçamın.
Korkokko burup belimdi,
Köp dürbötüp elimdi,
Açası moynok ala say,
Ayırmaçtay belesti,
Aşıp keldi dedirtip,
Ala kaçıp kuu canın,
Şaşıp keldi dedirtip,
Çımınday canı çırkırap,
Say-söögü bırkırap,
Şaşıp keldi dedirtip,
Öpkö çıgıp oozunan,
Uyatı ketip moynunan,
Aşıp-şaşıp antañdap,
Ayla ketip kaltañdap,
Kaçıp keldi dedirtip,
Aktayım kalıp sep bolup,
Arbın curtka kep bolup,
Sınakorgo sın bolup,
Sırttuularga çır bolup,

Kırgız'a nasıl kaçarım.
Korkakça çevirip belimi,
Halkımı çok ürkütüp,
Çatal geçit, alaca vadi,
Semer kaşı gibi sırtı,
Aşıp geldi dedirtip,
Kaçırıp kurnaz canını,
Telaşla geldi dedirtip,
Sinek kadar canı cıyaklayıp,
İliği kemiği sızlayıp,
Koşup geldi dedirtip,
Ciğeri ağzından çıkıp,
Utancı boynundan gidip,
Aceleyle soluyup,
Çare gidip sendeleyip,
Kaçıp geldi dedirtip,
Aktayım kalıp çeyiz olup,
Kalabalık yurda söz olup,
Kınayana kınanç olup,
Yaman erlere çekişme olup,

Duuga kirip cürgüçö,
Ayıkpay turgan özök söz
Çuuga kirip cürgüçö.
Kaçıptır atka konguça,
Caman attuu bolguça
Öz colum kantip bereyin,
Öpkö teşip, baş kesip,
Bılçıldaşıp köröyün.
Çın kaalasa çımın can
Tizgin tartıp cıyamın,
Kurdaş üçün, el üçün,
Çımınday candı kıyayın!» –
Dep, oşentip Kara döö
Kınsız kılıç salınıp,
Kıyamat ketken şerlerdi –
Kabılan Manas, er Sırgak,
Almambet menen er Çubak
Arbagına calınıp,
Uñgusu bolot sır nayza
Cana sunup kamınıp.

Gürültüye karışıp gezene dek,
Onulmaz içten yaralı söz,
Yaygaraya girip gezene dek.
«Kaçtı» diye ad alana dek,
Kötü adlı olana dek,
Kendi yolumu nasıl vereyim,
Ciğer delip, baş kesip,
Ezişip bir göreyim.
Gerçek dilerse sinek can,
Dizgin çekip devşiririm,
Yaren için, el için,
Sinek kadar canı kıyayım!» –
Deyip, böylece Kara Dev,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Kıyamete göçmüş aslanlara –
Kaplan Manas, er Sırgak,
Almambet ile er Çubak,
Ruhlarına yalvarıp,
Sapı çelik sırlı kargıyı,
Yine uzatıp davranıp.

Aldındagı Kılküröñ,
Kara caak buldursun,
Çapsa kulak tundursun,
Alakanga çok koygon,
Tüşkününün uçuna
Üç eli bolcop ok koygon.
Tabılgı ırgap culdurgan,
Kamçı sapka burdurgan.
Asıy ögüz terisin
Özögünö kerdirgen,
Törт erkeçtin terisin
Şıkap catıp ördürgön.
Kök calın temir oñdogon,
Körkömdöp coogo bolcogon,
Körösöndüü buldursun
Çapsa kulak tundursun.
Karmay kalıp imerip,
Kañ degize Küröñdü

Altındaki Kılkürön,
Kara kayış örme kamçı,
Vursa kulak çınlatan,
Kabzasına kor koymuş,
Ucundaki püskülüne,
Üç parmak ölçüp kurşun koymuş.
Tabılgıyı sallayıp söktürmüş,
Kamçı sapına burdurmuş.
Beş yaşında öküz derisini,
Özüne gerdirmiş,
Dört erkecin derisini,
Sıkıştıra sıkıştıra ördürmüş.
Gök alevli demirle pekitmiş,
Süsleyip düşmana ayarlamış,
Görkemli örme kamçı,
Vursa kulak çınlatan.
Kavrayıverip çevirip,
Çat dedirtip Kürön'ü,

Kazıga tartıp ciberip,
Kamçı cegen Kılküröñ
Tulpar sını körünüp,
Tuyak tiygen kara cer
Tuş-tuşunan bölünüp,
Buluttay uçup ırkırap,
Burulup tiygen tuyagı
Kemegedey bırkırap,
Caaday çurap dırkırap,
Calañ kılıç salınıp,
Caratkanga calınıp,
Cazayıl kılıç coykuma
Calantıp kolgo kamınıp,
Kas buudanday kamınıp,
Kara arstanday çamınıp.
Kup ebimdi körsö – dep,
Kuturgurdu berse – dep,
Baatır eken Kara döö
Cadaal kayrat baştadı,
Casalga kımbat altın can
Kılça körböy, kıyın iş
Kılga baylap taştadı,

Böğrüne çekiverip,
Kamçı yiyen Kılkürön,
Tulpar vasfı görünüp,
Toynak değen kara yer,
Dört bir yandan bölünüp,
Bulut gibi uçup hırlayıp,
Dönüp değen toynağı,
Ocak çukurunca dağıtıp,
Yay gibi seğirtip fırlayıp,
Yalın kılıç kuşanıp,
Yaradan'a yalvarıp,
Cezalı kıyıcı kılıcı,
Parlatıp ele davranıp,
Soylu küheylan gibi davranıp,
Kara aslan gibi atılıp.
Tam kolayımı bulsam deyip,
Kuduruğu bana verse deyip,
Bahadırmış Kara Dev,
Azgın gayreti başlattı,
Süs gibi kıymetli altın canı,
Kıl kadar görmeden, çetin işte,
Kıla bağlayıp bıraktı,

Kızıktı kıraan baştadı.
Kuyrugu sayañ, calı az,
Kup çurkaşka bolgon maş,
Arkar sınduu Kılküröñ
Caaday çurkap dırkırap,
Atkan oktoy çırkırap,
Kulança kulak capırıp,
Kuyunday cerdi sapırıp,
Üstündögü Kara döö
Manastap uraan çakırıp,
Ayza sundu terbelbey,
Kara döönün kayratı,
Asman cerdi bölgüdöy.
Aybatı kıska can bolso,
Acaldan murun ölgüdöy.
Çındagan eken Kara döö,

Şahin cengi kızıştırdı.
Kuyruğu seyrek, yelesi az,
Koşmaya pek alışıktı,
Arkar yapılı Kılkürön,
Yay gibi koşup fırlayıp,
Atılan ok gibi vınlayıp,
Kulan gibi kulak yatırıp,
Kasırga gibi yeri savurup,
Üstündeki Kara Dev,
«Manas!» diye nara atıp,
Mızrak uzattı sarsılmadan,
Kara Dev'in gayreti,
Göğü yeri bölecek gibi.
Yüreği kısa can olsa,
Ecelden önce ölecek gibi.
Sahiden girişmiş Kara Dev,

Çımınça körböy Sarıbay,
Çın balaket kuturay.
Kuturgurdun özü eken,
Kuykalangan kuu doñuz
Içse kanga toybogon,
Cañcalı can koybogon,
Kuturgurdun özü eken,
Tacaaldın kara közü eken.
Celmayan menen çuratıp,
Töögö minip, ayza alıp,
Can-caragın caylanıp,
Zıñ-zıñ etip kenebey,
Kara döönün cañcalın
Kındırına teñebey.
Acıdaarday uñkuyup,
Atı menen sorçuday,
Ölüm kılıp koyçuday.
Celmoguz uulu baatırıñ,
Cer tügötkön kapırıñ,
Bararına çañ kalbay,
Bastaşkanga can kalbay,
Alptan eçen utuptur,
Eñteraalı Cezbilek –
Elden munu cutuptur.

Sinek kadar görmez Sarıbay,
Gerçek bela, azgın kuduruk.
Kuduruğun ta kendisiymiş,
Ütülmüş kurnaz domuz,
İçse kana doymayan,
Kavgası can koymayan,
Kuduruğun ta kendisiymiş,
Azgınlığın kara gözüymüş.
Yel devesiyle koşturup,
Deveye binip, mızrak alıp,
Silah pusatın kuşanıp,
Zınk zınk edip aldırmadan,
Kara Dev'in kavgasını,
Kılına bile denk tutmadan.
Ejderha gibi dikilip,
Atıyla birlikte emecek gibi,
Öldürüp bırakacak gibi.
Celmoguz oğlu bahadırın,
Yer tüketen kâfirin,
Vardığı yerde toz kalmaz,
Karşı durana can kalmaz,
Alplerden nicesini yenmiş,
Enteraalı Cezbilek'i –
İllerden bunu da yutmuş.

Öz erkinçe boluptur,
Katını kişi, erkegi it,
Ergeceelin – itaalı,
Erikpey cortup, cer kayıp,
Kabılsa munu cutuptur.
El körböstün çölünön
Katın ayuu ketelek,
Karı arstan mıkaaçı
Can cürböstö carışıp,
Can kutkarbas kumurska
Çoñdugu döböt tayganday,
Can caralgan ar kanday.
Kezikken ölböy ketpegen.
Can-canıbar makuluk,

Kendi keyfince yaşamış,
Karısı insan, erkeği it,
Cüceleri İtaalı,
Usanmadan koşturup, yer dolaşıp,
Rastlarsa onu yutmuş.
El-Körbös'ün çölünden,
Dişi ayı henüz gitmemiş,
Yaşlı aslan, gaddar,
Can-Cürbös'te yarışıp,
Can kurtarmaz karınca,
Büyüklüğü erkek tazı kadar,
Türlü türlü can yaratılmış.
Rastlayan ölmeden gitmemiş.
Canlı cansız mahluk,

Kanday can aga bettegen.
Bu tozoku kadaşıp,
Toguz aylık çölündö,
El körböstün ceeginde,
Tokson künü sabaşıp,
Toktotpoy munu kırıptır,
Erdigi mından artıptır.
Can-canıbar makuluk
Colukkan kulap catıptır.
Bilegi başka, taş cürök
Kabılgandı alıptır.
Katılgan ayban candardı
Kak uşintip kuturgur
Talkan sınduu çalıptır.
Katılgan alp döö baarısın,
Caşı menen karısın,
Kum tüşürüp koyuptur.
Küröşköndö biröönü
Küülü-tirüü ciberbey
Ölüm kılıp koyuptur.
Ulamadan kep ugup,
Uşunday Manas kökcaldın
Tukumu bar dep ugup,
Tukumun tuzday kuursam – dep,
Bet alışıp uruşup,
Cañcaldaşıp tursam – dep.

Hangi can ona karşı durmuş.
Bu cehennemlikle çatışıp,
Dokuz aylık çölünde,
El-Körbös'ün kıyısında,
Doksan gün dövüşüp,
Durdurmadan bunları kırmış,
Yiğitliği bundan artmış.
Canlı cansız mahluk,
Rastlayan yıkılıp yatmış.
Bileği başka, taş yürek,
Rastlayanı almış.
Sataşan hayvan canlıları,
Tam böylece kuduruk,
Un ufak edip biçmiş.
Sataşan alp devlerin hepsini,
Genciyle yaşlısını,
Kum gibi döküp bırakmış.
Güreştiğinde birini,
Güçlü ve diri salmadan,
Öldürüp bırakmış.
Bilenlerden söz duyup,
Böyle gökyele Manas'ın,
Soyu var diye duyup,
Soyunu tuz gibi kavursam deyip,
Yüz yüze gelip dövüşüp,
Kavgaya tutuşup dursam deyip.

Alıñ kanday desem – dep,
Tukumunun baarısın,
Caşı menen karısın
Calpı baarın sorsom – dep.
Cer üstünö atalıp,
Ceke baatır bolsom – dep.
Alp-döölördü alsam – dep,
Kayır aytar bir can cok,
Ceke özüm kalsam – dep,
Kuturgur cayı mına uşul.
Akıl iylep, oy oylop
Alışı mınça boluptur.

«Gücün nasıl?» desem deyip,
Soyunun tamamını,
Genciyle yaşlısını,
Topunu birden emsem deyip.
Yeryüzünde ad alıp,
Tek bahadır olsam deyip.
Alpleri, devleri alsam deyip,
Karşı koyacak bir can yok,
Tek başıma kalsam deyip,
Kuduruğun hâli işte bu.
Akıl yoğurup, düşünüp,
Aldıkları bunca olmuş.

Ar bir kanga toyuptur.
Budurmaktı köp çalıp,
Çañ cıttanıp kalıptır.
Kez bolgondu köp caylap,
Kan cıttanıp alıptır.
Sebili seksen tört bolup,
Serpişi kızıl ört bolup.
Ayırmaçtay akıstan,
At cürböstün capızdan,
Küdürdün beri betinen,
Een talaanın çetinen,
Batkalçanın oyunan,
Lop dayranın boyunan,
Cañgak cıgaç doburak
Cer soorusu sonundan,
At-Baspastın belinen,
Can-cürböstün ceeginen,
Aygay dümök, çoñ çatak,
Art cakka belgi çoñ atak,
Kara döö menen Sarıbay –
Kalktan çıkkan çoñ balban.
Kaçırışıp ayza alıp,
Kayrandar saldı çoñ cañcal.
Bul öñdönüp kim cürgön?
Kıyındarıñ barında,
Kıykırıp salgan çoñ dürböön.
Ayza imerip, cıldırıp,
Kuday betin körgözbö,

Her bir kana doymuş.
Engebeyi çok dolaşıp,
Toz kokar olmuş.
Rast geleni çok haklayıp,
Kan kokar olmuş.
Zırh takımı seksen dört olup,
Savuruşu kızıl yangın olup.
Semer kaşı gibi yardan,
At-Cürbös'ün alçağından,
Küdür'ün beri yüzünden,
Issız bozkırın ucundan,
Batkalça'nın çukurundan,
Lop ırmağının boyundan,
Ceviz ağaçlı höyükten,
Yeryüzünün en güzel sağrısından,
At-Baspas'ın belinden,
Can-Cürbös'ün kıyısından,
Nara, kargaşa, büyük kavga,
Ardına nişan, büyük ün,
Kara Dev ile Sarıbay –
Halktan çıkmış büyük pehlivanlar.
Mızrak alıp saldırışıp,
Kayranlar kopardı büyük kavga.
Bunlar gibi kim yaşamış?
Yamanların varken,
Haykırıp saldılar büyük kargaşa.
Mızrak çevirip, kaydırıp,
Tanrı yüzünü göstermesin,

Aygay kulak tundurup,
Cetkileñder celigip,
Cetken nayza sunuştu,
Ceti kün tınbay uruştu.
Adam karap can körböyt,
Bul öñdüü cañcal cumuştu.
Altı kündön ceti kün
Alışa albay turuştu.
Adistik kılıp bir birin
Çalışa albay turuştu.

Nara kulakları sağır edip,
Erişkinler coşup,
Yetkin kargı uzattılar,
Yedi gün durmadan dövüştüler.
İnsan bakıp can görmez,
Bunun gibi kavga işini.
Altı günden yedi güne,
Alt edemeden durdular.
Ustalık edip birbirini,
Deviremeden durdular.

Ayza menen malışıp,
Ok ötpös tondor çırkırap,
Muştaşsa ayza bırkırap,
Tutam ceri kalıştı.
Ayzadan ayla takır cok,
Caanamda caralgan,
Sarıbay öñdü kapır cok.
Kıykırışıp kımbattar,
Kılıçtaşıp salıştı.
Kılıç kıyrap, bırkırap
Kabı kuru kalıştı.
Aybaltalap salışıp,
Ay bolot bek kızık
Sarıbay saldı bek buzuk.
Aybalta cayın surasañ,
Kömürünö çıdabay,
Köp tokoylor coyulgan.
Köörügünö kalganda,
Salık tüşüp kırgızga,
Bukaçar torpok soyulgan,
Bolot çaap mizin çıgargan,
Şiltese bu han kubangan,
Tiygen ceri tim kalbay,
Kuykalanıp ketsin – dep,
Kup acalı cetsin – dep,
Acıdaardın uusuna
Altımış kündöp çılagan,
Kıldatkerge kördürgön,
Kızmatına miñ ardı,
Tartuusuna berdirgen,

Mizi karış kalcaygan,
Şiltegen cerden kan caygan,
Kızırkanıp şiltese,
Kök caşıl mizi kızarıp,
Şiltegen sayın uzargan,
Sabın bolot tolgogon,
Duşmanga çuktap oñdogon.
Kara döönün aybalta

Mızrağı batıra batıra,
Kurşun geçmez kürkler gıcırdayıp,
Vuruşunca mızrak paralanıp,
Bir tutamlık yeri kaldı.
Mızraktan hiç çare yok,
Cehennemde yaratılmış,
Sarıbay gibi kâfir yok.
Haykırışıp değerliler,
Kılıçlaşıp giriştiler.
Kılıç kırılıp, paralanıp,
Kını boş kaldı.
Ay baltayla girişip,
Ay çelikle pek kızgın,
Sarıbay saldı pek yıkım.
Ay baltanın hâlini sorarsan,
Kömürüne dayanamayıp,
Nice ormanlar yok olmuş.
Körüğüne gelince,
Kırgız'a salma salınıp,
Boğa danalar kesilmiş,
Çeliği dövüp ağzını çıkarmış,
Savursa bu han sevinmiş,
Değdiği yer sağ kalmasın,
Kavrulup gitsin diye,
Tam eceli yetsin diye,
Ejderhanın zehrine,
Altmış gün boyu batırmış,
İnce ustaya baktırmış,
Hizmeti için bin baş mal,
Armağan diye verdirmiş,

Ağzı bir karış açılan,
Savurduğu yerden kan yayılan,
Hışımlanıp savursa,
Gök yeşil ağzı kızarıp,
Savurdukça uzayan,
Sapını çelikle burmuş,
Düşmana gözleyip ayarlamış.
Kara Dev'in ay baltası,

Karmay kalıp imerip,
Al Sarıbay kapırdı
Karsıldatıp ciberip.
Aybalta sınıp bırkırap,
Bütöp ketip baratat,
Çapkan sayın Sarıbay
Küçöp ketip baratat.
Cakası altın, ceñi cez,
Ok ötpögön badana
Tütöp ketip baratat.
Baştagıdan miñ ese,
Al kuturgan Sarıbay
Küçöp ketip baratat.
Ayzakerden ıktuu eken,
Aylası tegiz, zaarı küç,
Ayabagan mıktuu eken.
Colum üydöy çoyun baş
Kaarduu çabat balbanı,
Ança-mınça adamdın
Çıgıp ketçü daldalı.
Tüz uruşpay turbadı.
Çın söögünön kubat-küç.
Eki kolgo cınadı.
Bura tartıp kalgıça,
Caaday uçup Kılküröñ,
Bult dep kaçıp algıça,
Oñtoylonup carıktık
Oñ coluna salgıça,
Aç arstan töştönüp,
Sorup şumduk közdönüp,
Colum üydöy çoyun baş
Coluña taş üyülgür,

Kamındırbay balanı,
Kara saat kuturgur
Karmay kalıp imerip,
Kak dalının keçirge
Koş koldop tartıp ciberdi.
Mına oşondo Kara döö

Kavrayıverip çevirip,
O kâfir Sarıbay'a,
Çatırdatıp indirdi.
Ay balta kırılıp paralanıp,
Körleşip gidiyor,
Vurdukça Sarıbay,
Güçlenip gidiyor.
Yakası altın, yeni tunç,
Kurşun geçmez zırh gömlek,
Tütüp gidiyor.
Öncekinden bin kat,
O kudurmuş Sarıbay,
Güçlenip gidiyor.
Mızrakçıların ustasıymış,
Hilesi düzgün, zehri güçlü,
Alabildiğine pekmiş.
Çadır kadar dökme topuz,
Öfkeyle vurur pehlivanı,
Şöyle böyle adamın,
Siperi uçup giderdi.
Düz dövüşe yanaşmadı.
Öz kemiğinden kuvvet güç,
İki eline topladı.
Dizgin kırıp dönene dek,
Yay gibi uçup Kılkürön,
Sıçrayıp kaçıp kurtulana dek,
Toparlanıp canım er,
Sağ yoluna girene dek,
Aç aslan göğüslenip,
Emecek gibi uğursuz bakıp,
Çadır kadar dökme topuz,
Yoluna taş yığılası,

Yiğide aman vermeden,
Kara uğursuz kuduruk,
Kavrayıverip çevirip,
Tam kürek kemiğine,
Çift elle çekip indirdi.
İşte o zaman Kara Dev,

Içi-sırtı çok bolup,
Kürdöölüü çokmor tiygende,
Seksen canı bolso da,
Kantip tursun toktolup.
Calındap içi ört boldu,
Ölüügö közü tört bolup,
Dene boşop bölünüp,
Bu dünüyö kızıtalak
Akır-takır iş tüşüp,
Ketüüçüdöy körünüp,
Koyulup köz süzülüp,
Astındagı Kılkürön
Beli ketip üzülüp.
Bekem müşkül boldule.
Bel baylagan beli cok,
Bekip catkan ceri cok,
Torgo tüştü Kara döö.
Kayrılıp uçup çıkkısız
Torgo tüştü Kara döö.
Celmoguz uulu Sarıbay
Örttöngürdün özü oşol,
Tacaalduu kara közü oşol.
Karıluu balban sanatı,
Kabılgandı cön koyboy
Kanın içmey adatı.
Kuturgurdun buzugu,
Kez bolgondu kaysagan,
Tübünön berki kılıgı.
Kuykalangan kuturgur
Adamdı tirüü kılarbı.
Kan agızıp baş kesken
Kaarluu çoçko tınarbı.
Arañ turgan Kara döö
Attan tüşüp kalgan cöö.

İçi dışı kor olup,
Güçlü topuz değince,
Seksen canı olsa da,
Nasıl dursun dayanıp.
Alevlenip içi yangın oldu,
Ölüme gözü dört olup,
Beden gevşeyip çözülüp,
Bu kahrolası dünya,
Sonu gelmiş iş düşüp,
Gidecekmiş gibi görünüp,
Gözleri koyulaşıp süzülüp,
Altındaki Kılkürön'ün,
Beli gidip koptu.
Pek büyük dert oldu ya.
Bel bağladığı dayanağı yok,
Saklanacak yeri yok,
Tuzağa düştü Kara Dev.
Dönüp uçup çıkılmaz,
Ağa düştü Kara Dev.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Kahrolasının ta kendisi odur,
Azgınlığın kara gözü odur.
Güçlü pehlivan töresi,
Rastlayanı rahat koymadan,
Kanını içmek âdeti.
Kuduruğun bozgunu,
Rast geleni kemirip yiyen,
Kökünden beri huyu.
Ütülmüş kuduruk,
İnsanı sağ bırakır mı.
Kan akıtıp baş kesen,
Öfkeli domuz durur mu.
Zar zor duran Kara Dev,
Attan düşüp kaldı yaya.

Çokmor tiyip kaygırgan,
Kanatınan ayrılgan,
Töbögö müşkül kün tüşüp,
Köñül köödön bölüngön,

Topuz değip kederlenmiş,
Kanadından ayrılmış,
Tepesine kara gün düşüp,
Gönül göğüsten kopmuş,

	Közdün caşı tögülgön.	*Gözün yaşı dökülmüş.*
	Bu dünüyö kuu calgan	*Bu dünya kuru yalan,*
	Akır-takır körüngön.	*Sonu gelmiş göründü.*
	Cetkileñ eken Kara döö	*Erişkinmiş Kara Dev,*
	Ceti künü aralap,	*Yedi gün boyu cenge dalıp,*
	Ceti cerden cara cep,	*Yedi yerden yara yiyip,*
	Çama çarçap, al ketip,	*Takat yorulup, güç gidip,*
36860	Caradan kara kan ketip,	*Yaradan kara kan gidip,*
	Eñ bir mıktuu eki kol	*En sağlam iki kolu,*
	Kıymıldabay şal bolup,	*Kımıldamadan felç olup,*
	Çelektey bolgon kurgan baş	*Kova kadar zavallı baş,*
	Talasınan bölünüp,	*Şakağından yarılıp,*
	Tal-tal kanı tögülüp,	*Sicim sicim kanı dökülüp,*
	Kızıtalak şum ölüm	*Kahrolası sinsi ölüm,*
	Töbögö cakın körünüp,	*Tepeye yakın görünüp,*
	Akıl çarçap, al ketip,	*Akıl yorulup, güç gidip,*
	Kurç tügönüp kan ketip,	*Keskinlik tükenip, kan gidip,*
36870	Kurguruñdan al ketip.	*Zavallıdan derman gidip.*
	Köz koyulup süzülüp,	*Göz koyulaşıp süzülüp,*
	Köp kerek candan tüñülüp,	*Çok gerekli candan umut kesip,*
	Koldo kaldı Kara döö,	*Elde kaldı Kara Dev,*
	Tüşkön can kargıp çıgalgıs,	*Düşen canın sıçrayıp çıkamayacağı,*
	Ordo kaldı Kara döö.	*Çukurda kaldı Kara Dev.*
	Tüşkön can çumup ketüüçü	*Düşen canın gömülüp gittiği,*
	Çın acalı cetüüçü,	*Gerçek ecelinin yettiği,*
	Tüşsö çumup ketüüçü,	*Düşenin dibe battığı,*
	Ordo kaldı Kara döö.	*Çukurda kaldı Kara Dev.*
36880	Karuusu kalıñ, zaarı küç,	*Pazısı kalın, zehri güçlü,*
	Zordo kaldı Kara döö.	*Zorda kaldı Kara Dev.*
	Bel baylagan beli cok,	*Bel bağladığı dayanağı yok,*
	Bekip atkan ceri cok,	*Saklanacak yeri yok,*
	Zordukka tüştü sında cok,	*Eşi görülmedik zulme düştü,*
	Acıratıp aluuçu	*Ayırıp kurtaracak olan,*
	Şay koldogon Külçoro,	*Pirler koruyan Külçoro,*
	Karaldı kılgan beli cok.	*Gözbebeği kıldığı dayanağı yok.*
	Aygaydı arbın saluuçu,	*Narayı bolca salacak olan,*
	Acıratıp aluuçu,	*Ayırıp kurtaracak olan,*
36890	Ölüm ortok, can birge	*Ölümde ortak, can bir,*

Ötkörö kökcal er Seytek
Öküm mınday bala cok.
Karuusu mıktuu baatırdan
Kutularga çara cok.
Mından kaçıp keter ayla cok,
Kaarlanıp kürküröp,
Körgöndün boyu dürküröp.
Kök bolot karmap kamınıp,
Kök arstanday çamınıp,
Kaarlanıp kakayıp,
Celmoguz uulu Sarıbay
Örttönüp köz caynadı,
Kan içmesi karmadı.
Çamınışı colborstoy,
Çapkanınan bolobu.
Askarlıgı korgondoy,
Açuulansa sorgondoy.
Baatırlıgı başkaça
İçse kanga toybogon,
Kezikken candı koyobu?
Aç buuraday alkınıp,
Azuusun anık kayradı.
Kaarlanıp kakayıp
Arstan ooz açtı ele
A degizbey kuturgur
Kaarlanıp köründü,
Karı oozunan bölündü.
Bolot kılıç aldı emi,
Kara döönü kutkarbay,
Col aldına süyrötüp,
Dañgıttarga cardı ele.
İçindegi kara kan
Koçuştap cutup kaldı ele.
Celmoguz uulu Sarıbay
Kara döönü sordele,
Beleske caylap berendin
Belgilüü beldi sındırıp,
Arıstan köönün tındırıp,

Alabildiğine gökyele er Seytek,
Böyle kararlı yiğit yok.
Pazısı sağlam bahadırdan,
Kurtulmaya çare yok.
Bundan kaçıp gidecek yol yok,
Öfkelenip gürleyip,
Görenin bedeni ürperip.
Gök çelik kavrayıp davranıp,
Gök aslan gibi atılıp,
Öfkelenip dikilip,
Celmoguz oğlu Sarıbay'ın,
Yanarak gözleri alevlendi,
Kan içiciliği tuttu.
Saldırışı kaplan gibi,
Vurmaktan geri durur mu.
Yüceliği kale gibi,
Öfkelense emecek gibi.
Bahadırlığı bambaşka,
İçse kana doymayan,
Rastlayan canı koyar mı?
Aç buğra gibi köpürüp,
Azı dişini iyice biledi.
Öfkelenip dikilip,
Aslan ağzını açtı ya,
«Ah» dedirtmeden kuduruk,
Öfkeyle göründü,
Söz, ağzından kesildi.
Çelik kılıcı aldı şimdi,
Kara Dev'i bırakmadan,
Yol önünce sürükleyip,
Azgın itlere doğradı ya.
İçindeki kara kanı,
Avuçlayıp yuttu ya.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Kara Dev'i emdi ya,
Yiğidi sırtta haklayıp,
Adlı sanlı beli kırıp,
Aslan gönlünü susturup,

Karool karap saktanıp,
Kürkürödü maktanıp,
Baatır dese baatırmın,
Ay-aalamdın baarına
Ceke özüm tatırmın.
Tirüüdön özüm bolormun,
Tiktegendin baarısın
Tim koyboston sorormun».
Dep, oşentip Sarıbay
Maktangandan küülönüp,
Barlık candı sorom – dep,
Kulcuñ urup kuturgur
Turgan eken küülönüp,
Eçen türlüü sürdönüp.
Cañcal cagın cattanıp,
Can tartçuday dattanıp,
Caahanamdı kıruuga,
Öz bilgen çırın kıluuga,
Kaysap salıp alımdı,
Cañgız özü turuuga
Turgan eken kuturup.
Cobosu müşkül, peyili tar.
Kayrattuu müşkül, çoñ çatak,
Kapırdın cayı mına uşul.
Coo kıdırıp beziptir,
Ay-aalamdın baarısın
Kömörö tepsep ketiptir.
Cadal kaarın baştaptır,
Kımbat canın kuturgur
Kılga baylap taştaptır.
Çataktı kaar çaktalıp,
Çagılganday çartıldap,
Çabılıp ketken Sarıbay.
Kök asman carıp maktanıp:
Kaarluusun koyomun,
Kelgen candı ketirbey,
Kürdöölüü küçüm barında
Katılgandı soyormun.
Karmaşkandı kaltırbay,

Gözcü bakıp sakınıp,
Gürledi övünerek,
«Bahadır dersen bahadırım,
Ay-âlemin tümüne,
Tek başıma denk gelirim.
Diri kalan ben olurum,
Dik bakanların hepsini,
Rahat komadan emerim».
Deyip, böylece Sarıbay,
Övünmekten coşup,
Bütün canları emerim deyip,
Kasıla kasıla kuduruk,
Durmuş coşarak,
Nice türlü heybetlenip.
Kavga yanını ezberleyip,
Can çeker gibi yakınıp,
Cihanı kırıp geçirmeye,
Kendi bildiği kavgayı etmeye,
Kemirip alacağını alıp,
Tek başına hüküm sürmeye,
Durmuş kudurarak.
Düzeni belalı, huyu dar.
Gayretli bela, büyük kavga,
Kâfirin hâli işte bu.
Düşman arayıp gezmiş,
Ay-âlemin tamamını,
Devirip çiğneyip geçmiş.
Azgın kahrını başlatmış,
Kıymetli canını kuduruk,
Kıla bağlayıp bırakmış.
Kavgayla kahrı dolup,
Şimşek gibi çatırdayıp,
Azıp gitmiş Sarıbay.
Mavi göğü yarıp övünüp:
«Öfkelisini yola getiririm,
Gelen canı göndermeden,
Gürbüz gücüm varken,
Sataşanı boğazlarım.
Kapışanı bırakmadan,

Kabılgandı sorormun.
Rastlayanı emerim.

Kaarım toluk, zaarım küç,
Kahrım dolu, zehrim güçlü,
Kezikkendi kılam tüz.
Rastlayanı dümdüz ederim.
Baatırlardı baylaymın
Bahadırları bağlarım,
Bastaşkandı soo koyboy
Karşı geleni sağ koymadan,
Ay-aalamdı caylarmın.
Ay-âlemi haklarım.
Erendirmin, erdirmin,
Erenim ben, erim ben,
Ay-aalamdı buy kılgan,
Ay-âlemi perişan eden,
Er Sarıbay mendirmin!
Er Sarıbay benim ben!
Taşırkap tulpar aşalgıs,
Tulparın taştan yorulup aşamadığı,
Taştuu korum beldirmin.
Taşlı moloz geçidim ben.
Tamam kılgan düynönü
Dünyayı tamam eden,
Er Sarıbay mendirmin!
Er Sarıbay benim ben!
Cerdin cüzün ceke eelep,
Yerin yüzünü tek sahiplenip,
Celiksem özüm bolormun.
Coşarsam yalnız ben kalırım.
Kez bolgondu kemirip,
Rast geleni kemirip,
Keñ çatagım karmasa
Geniş kavgam tutarsa,
Kezikkendi sorormun.
Karşıma çıkanı emerim.
Balbandırmın, baatırmın,
Pehlivanım ben, bahadırım,
Ala-Toodoy el emes
Ala-Too kadar ele değil,
Aalamga ceke tatırmın!
Âleme tek başıma denk gelirim!
Mal ottogon kolotmun,
Malın otladığı koyağım,
El kaysaçu bolotmun.
Eli kemiren çeliğim.
Mañday kırañ gülümün,
Alnı yüksek sırtın gülüyüm,
Er Sarıbay atagım –
Er Sarıbay adım şanım –
Balekettin birimin.
Belaların biriyim.
Meenettin kara közümün,
Mihnetin kara gözüyüm,
Er Sarıbay özümün!» –
Er Sarıbay'ın ta kendisiyim!» –
Dep, oşentip Sarıbay:
Deyip, böylece Sarıbay:
«Tamak tatıp kalayın,
«Yemek tadıp kalayım,
Daam başınan çalayın,
Tadına baştan bakayım,
Kürküröp caman küülönüp,
Gürleyip fena coşup,
Eçen türlüü süylönüp,
Nice türlü söylenip,
Kırgız turmak kılımga,
Kırgız şöyle dursun, cümle ele,
Kılım emes Urumga.
Cümle el değil, Urum'a.
Caralgan bende canına,
Yaratılmış kul canına,
Caralgandın baarına
Yaratılmışların hepsine,
Atıştı anık salayın,
Atışmayı iyice salayım,

Kıymıl candı soroyun.
Sarıbay baatır dedirtip,
Aalamga ceke boloyun!

Kımıldayan canı emeyim.
«Sarıbay bahadır» dedirtip,
Âleme tek ben olayım!

Men Sarıbay baatırdın
Cürgönünön çañ çıksın,
Kobutuman can çıksın.
Sarıbay kelet degende
Kaarım kazat baştasın.
Töşü tüktüü kara cer,
Alaş-dalaş kıymıldap,
Buzulup kete taştasın!
Kabarım ukkan küyünsün,
Kas duşmandın baarısı
Kara candan tüñülsün.
Celikken duşman küyünsün,
Cer celpinip, taş köçüp,
Atagım ukkan köp candar
Çımınday candan tüñülsün!
Atam Celmoguz aytkan kep ele,
Cer üstünö Sarıbay
Balam, ceke özüñ bolgun dedi ele.
Kakayıp kaarım tögöyün,
Kan Manas kankor tukumga
Karmaş kılıp köröyün,
Çoçoñdogon çorosun,
Kabırgasın sögöyün,
Cergeli uulu Seytegin
Karmap kanın tögöyün,
Kalkına karan salayın,
Katındarın, kızdarın
Olcolop talap alayın.
Altın-kümüş zeer alıp,
Ar düynönü mol alıp,
Olcolop güldüü ton alıp,
Camanın koyup, uzdu alıp,
Cubanın taştap, kızdı alıp,
Ar olconu mol alıp,
Üptöy albay kalayın.

Ben bahadır Sarıbay'ın,
Yürüdüğü yerden toz çıksın,
Geçtiğim koyaktan can çıksın,
«Sarıbay geliyor» denince,
Kahrım gazaya başlasın.
Bağrı tüylü kara yer,
Telaş içinde kımıldayıp,
Bozulup gidivesin!
Haberimi duyan yansın,
Azılı düşmanların hepsi,
Kara candan umut kessin.
Coşan düşman yansın,
Yer sallanıp, taş göçüp,
Ünümü duyan nice canlar,
Sinek kadar candan umut kessin!
Babam Celmoguz'un dediği söz vardı,
Yeryüzünde, Sarıbay,
«Oğlum, tek sen ol» demişti.
Dikilip kahrımı dökeyim,
Han Manas hunhar soyuna,
Kapışıp bir göreyim,
Kabaran çorosunun,
Kaburgasını sökeyim,
Yurtlu oğlu Seytek'ini,
Yakalayıp kanını dökeyim,
Halkına karanlık salayım,
Kadınlarını, kızlarını,
Ganimet edip yağmalayayım.
Altın gümüş ziynet alıp,
Her türlü malı bol alıp,
Ganimetle nakışlı kürk alıp,
Kötüsünü koyup, hünerlisini alıp,
Kadınını bırakıp, kızı alıp,
Her ganimeti bol alıp,
Denk edemez olayım.

Kazına buzup, mal alıp,
Cüktöy albay kalayın.
Kırgız turgay ooluksam,
Kıtay curtun çabayın.
Kıcırıma katılsa,

Kızılbaş talap alayın.
Bir casalgan er bolup,
Aşkan eken taalayım.
Küçötöyün bul işti,
Küülöntöyün uruştu.
Aşırayın ataktı,
Arbıtayın çataktı!» –
Dep, oşentip Sarıbay
Celmayanın baylatıp,
Bagılan tamak, süt boto,
Töödön törtöön kaynatıp,
Aş-tamagın al kapır
Belendetip koydurup.
Çöldü atın baylatıp
Baglan tamak, şirin aş,
Barkırata kaynatıp,
Talıkpastan oy kılıp,
Töödön soyup toy kılıp,
Döö-alp törö çogulup,
Kalıñ kızık baştaşıp,
Duuga kirip alıştı.
Aygay kulak tundurgan,
Çuuga kirip kalıştı.
Celmoguz uulu Sarıbay
At boroyun sıdırgan,
Urunarga too tappay,
Uruşarga coo tappay,
Çaynarına taş tappay,
Cularına baş tappay,
Erte sözü keç bolup,
Coo kaydalap kuturup,
Eki közü tört bolup,
Kerbençiden kep ugup,

Hazine bozup, mal alıp,
Yükleyemez olayım.
Kırgız şöyle dursun, azarsam,
Kıtay yurdunu vurayım.
Hıncıma dokunulursa,

Kızılbaş'ı yağmalayayım.
Bir yaratılmış er olup,
Aşkınmış talihim.
Güçlendireyim bu işi,
Coşturayım savaşı.
Aşırayım ünü,
Çoğaltayım kavgayı!» –
Deyip, böylece Sarıbay,
Yel devesini bağlatıp,
Besili kuzu, süt botası,
Deveden dördünü kaynatıp,
Aşını yemeğini o kâfir,
Hazırlatıp koydurup.
Çöl atını bağlatıp,
Besili kuzu yemeği, tatlı aş,
Fokurdata fokurdata kaynatıp,
Usanmadan eğlence kurup,
Deveden kesip toy edip,
Dev, alp, beyler toplanıp,
Koyu eğlence başlatıp,
Şamataya daldılar.
Nara kulakları sağır eden,
Yaygaraya karıştılar.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
At sırtından yel gibi geçen,
Çarpacak dağ bulamaz,
Dövüşecek düşman bulamaz,
Çiğneyecek taş bulamaz,
Koparacak baş bulamaz,
Erken sözü geç olup,
«Düşman nerede?» diye kudurup,
İki gözü dört olup,
Kervancıdan söz duyup,

Kulak ukkan adamdı,
Manas kan aldı dep ugup.
Öröpküptür küülönüp,
Ölüşsö dep Manastın,
Tukumuna küülönüp.
Balban da eken, şer da eken,
Balakettin özü eken,

Kulağı olan herkesi,
«Han Manas aldı» diye duyup.
Kabarmış coşarak,
«Ölüşelim» diye Manas'ın,
Soyuna karşı coşup.
Pehlivan da imiş, aslan da,
Belanın ta kendisiymiş,

Kabılgandı caylagan
Meenettin kara közü eken.
Beleske çıgıp col karap,
Kayguulda catkan kezi eken.
Karool cokto el karap,
Kapçal tozup, iz sanap,
Dümök kılgan kezi eken.
Kabılgandı cutsam – dep,
Tilek kılgan kezi eken.
Beldüü balban Kara döö
Kara döönü soydum – dep,
Kabagım carık açılıp,
Kaygım kaçıp çaçılıp,
Kanına mıktap toydum – dep.
Kıraanday boorun oydum – dep
Sübödön carıp kanına,
Kımızdan beter toydum – dep.
Baatırlık kıyal er cürök
Estenip cakşı boldum – dep,
Celmoguz uulu baatırıñ,
Celigip mintip kapırıñ,
Celmayanga attanıp,
Cer carıltıp maktanıp.
Kaarlanıp küpüldöp,
Çımırkanıp düpüldöp,
Açuulansam utam – dep,
Ay-aalamdı üç büktöp,
Aybattansam cutam – dep,
Askar çıga konom – dep.
Bende uulun buy kılıp,
Bet algandı soyom – dep.

Rastlayanı haklayan,
Mihnetin kara gözüymüş.
Sırta çıkıp yol gözleyip,
Pusuda yattığı zamanmış.
Gözcü yokken eli gözleyip,
Boğazı tutup, iz sayıp,
Kargaşa çıkardığı zamanmış.
Rastlayanı yutsam deyip,
Dilek tuttuğu zamanmış.
Güçlü pehlivan Kara Dev'i,
«Kara Dev'i boğazladım» deyip,
«Kaşım gözüm aydınlanıp,
Kaygım kaçıp dağılıp,
Kanına iyice doydum» deyip.
«Şahin gibi bağrını oydum» deyip,
Böğründen yarıp kanına,
«Kımızdan beter doydum» deyip.
Bahadır huyu, er yürek,
«Aklım başıma geldi, iyi oldum» deyip,
Celmoguz oğlu bahadırın,
Böyle coşup kâfirin,
Yel devesine binip,
Yeri çatlatırcasına övünüp.
Öfkelenip gümbürdeyip,
Kasılıp gürleyip,
«Öfkelenirsem yenerim» deyip,
Ay-âlemi üçe katlayıp,
«Heybetlenirsem yutarım» deyip,
«Yüce dağa çıkıp konarım» deyip.
Kul oğlunu perişan edip,
«Karşıma çıkanı boğazlarım» deyip.

Tokson miñ canı bolso da,
Tolkup ketsem aalamdı
Kanetip tirüü koyom – dep.
Sarıbay turdu kürküröp,
Celmoguzdun zaarınan
Cer solkuldayt, kürküröp.
Munu mınday taştaylı,
Ber cagınan baştaylı.
Elteñ urup Bozbala,

Doksan bin canı olsa da,
«Taşarsam âlemi,
Nasıl sağ bırakırım» deyip.
Sarıbay durdu gürleyip,
Celmoguz'un zehrinden,
Yer sarsılır, gürleyip.
Bunu böylece bırakalım,
Beri yanından başlayalım.
Telaşla bakınan Bozbala,

Cılgınduu Keñ-Kol, Batkalda,
Kündüzü kımız, tünü kız,
Kürküröp kırgız catkanda,
Keñ Talastın oyunda,
Cılgınduu, Keñ-Kol oyunda,
Tört-Küldün tömön cagında,
Törönün catkan özünö.
Bargan eken Bozbala,
Döbö moynok, kapka taş,
Kötörmönün conunan,
Kaar salıp bakırıp,
Kalbay eldi çakırıp.
Aylanayın, er kırgız,
Surap içip toyboduñ,
Sugalagıñ koyboduñ.
Karañgıda aydasa,
Kabılan sınduu coyloduñ.
Ala-Toonu cerdediñ,
Önörüñ canga berbediñ.
Talastı kütüp cer kıldıñ,
Talasta kırgız, argındı
Ebi menen el kıldıñ.
Baatır Seytek, er kökcal
Kanım mında turasıñ,
Şay koldogon Külçoro,
Şerim mında turasıñ,
Baatır kökcal kabılan,
Tüp atañız Tügöl kan,
Tübüñdön kıdır daarıgan.

Ilgınlı Ken-Kol'da, Batkal'da,
Gündüzü kımız, gecesi kız,
Kırgız gürül gürül yatarken,
Geniş Talas'ın çukurunda,
Ilgınlı Ken-Kol koyağında,
Tört-Kül'ün aşağı yanında,
Beyin yattığı yere.
Varmış meğer Bozbala,
Tepeli geçit, kaya kapı,
Kötörmö'nün sırtından,
Kahır salıp bağırıp,
Herkesi eksiksiz çağırıp.
Kurban olayım, er Kırgız,
İsteyip içip doymadın,
Açgözlülüğünü bırakmadın.
Karanlıkta sürülse,
Kaplan gibi dolandın.
Ala-Too'yu yurt edindin,
Hünerini kimseye vermedin.
Talas'ı gözetip yurt kıldın,
Talas'ta Kırgız'ı, Argın'ı,
Ustalıkla el kıldın.
Bahadır Seytek, er gökyele,
Hanım, burada dursun,
Pirler koruyan Külçoro,
Aslanım, burada dursun,
Bahadır gökyele kaplan,
Kök atanız Tügöl Han,
Kökünden Hızır dokunmuş.

	Coluñ arstan coldogon,	*Yolunu aslan yoldamış,*
	Coluñdan çıgıp kabılan,	*Yolundan çıkıp kaplan,*
37160	Col kıyşıgın oñdogon,	*Yol eğrisini düzeltmiş,*
	Caralgan adam uulunan	*Yaratılan âdemoğlundan,*
	Kankor sendey bolbogon.	*Senin gibi hunhar olmamış.*
	Konup ötkön cerine,	*Konup geçtiği yere,*
	Koroloy mazar ornogon,	*Çepeçevre mazar kurulmuş,*
	Tübünön Kıdır koldogon,	*Kökünden Hızır korumuş,*
	Sayganı cetik san bolgon,	*Mızrakladığı sayıya gelmez olmuş,*
	Sandırgalu kan bolgon,	*Şevketli han olmuş,*
	Erdigi curtka dañ bolgon,	*Yiğitliği yurda ün olmuş,*
	Abam mında turasıñ,	*Ağam, burada dursun,*
37170	Akılga dıykan zor Bakay,	*Akıl harmanı ulu Bakay,*
	Babam mında turasıñ.	*Atam, burada dursun.*
	El cürböstün çölünön,	*El-Cürbös'ün çölünden,*
	Kasaba tuusu kalkıldap,	*Perçemli tuğu dalgalanıp,*
	Töögö minip, ayza algan,	*Deveye binmiş, mızrak almış,*
	Töböñdön tiygir kanday can?	*Tepeden inesi ne biçim can?*
	Cer kaykıgan kol kördüm,	*Yeri çökerten ordu gördüm,*
	Oşo koldu baştagan,	*O orduyu yöneten,*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay'ı,*
	Cer maylangan çoñ kördüm.	*Yer yağlayan büyüğünü gördüm.*
37180	Acalduular tutuldu,	*Ecelliler tutuldu,*
	Acalı cok Bozbala	*Eceli yok Bozbala,*
	Arañ kaçıp kutuldu.	*Zar zor kaçıp kurtuldu.*
	Şoru kalıñ tutuldu,	*Çilesi ağır olan tutuldu,*
	Şoru cok eken Bozbala,	*Çilesi yokmuş Bozbala,*
	Ölgöndö kaçıp kutuldu.	*Öle yite kaçıp kurtuldu.*
	Kır cagıman çaldırdım,	*Sırt yanımda kaptırdım,*
	Kıraan abam Kara döö	*Şahin ağam Kara Dev'i,*
	Sarıbayga aldırdım.	*Sarıbay'a kaptırdım.*
	Belesim kısık çaldırdım,	*Dar geçitte çaldırdım,*
37190	Beren abam Kara döö	*Yiğit ağam Kara Dev'i,*
	Sarıbayga aldırdım.	*Sarıbay'a kaptırdım.*
	Kaşattap kaçıp çın celdim,	*Yar boyu kaçıp yel oldum,*
	Karaldıman ayrılıp,	*Gözbebeğimden ayrılıp,*
	Kaçkan boydon men keldim.	*Kaçtığım gibi ben geldim.*
	Ayza saydım celekke,	*Mızrağı flamaya sapladım,*

Aydıñı katuu Kara döö.
Karuusu toluk duşmanga,
Berip keldim belekke.
Kapalandım kaygırdım,
Kayguulga çıgıp kelem – dep,
Kara döödön ayrıldım.
Çın acalduu Kara döö
Karıluuga tutuldu.
Acal cokton Bozbala,
Aman kaçıp kutuldu.
Çın kabılgan Sarıbay
Baatır da eken, er da eken,
Karmaşkan tiyse koluna

Şanı yüce Kara Dev'i.
Pazısı dolu düşmana,
Armağan verip geldim.
Kederlendim, kaygılandım,
«Keşfe çıkıp gelirim» deyip,
Kara Dev'den ayrıldım.
Gerçek ecelli Kara Dev,
Güçlüye tutuldu.
Eceli olmayan Bozbala,
Sağ kaçıp kurtuldu.
Gerçekten çatılan Sarıbay,
Bahadır da imiş, er de imiş,
Kapışan geçse eline,

Karmap alıp ceer eken.
Aybatı küygön çok eken,
Cumur baştuu adamda
Kaarduu mınday cok eken.
El-Cürböstün ceeginde,
Can-Baspastın çölündö,
Öyüz-büyüz turuştu,
Can ayabay kan tögüp,
Öpkö carıp uruştu,
Körbödüm mınday cumuştu.
Basar coldun baarısın,
Bütöp çıgıp kelatat,
Baştagıdan kuturgur,
Küçöp çıgıp kelatat.
Sarıbaydın kaarınan,
Saat baskırdın zaarınan,
Kıyramak boldu kıraandar.
Kızılday ölüp cok boldu,
Kızıl moyun tınarlar.
Kıyla müşkül ubal bar.
Baatır eken Kara döö
Bastırıp ayza salıştı.
Asmanga uçup topurak,
Barsıldaşıp kalıştı.
Mañdaylaşıp alıştı,

Yakalayıp yer imiş.
Heybeti yanan kor imiş,
Yumru başlı âdemde,
Böyle öfkelisi yok imiş.
El-Cürbös'ün kıyısında,
Can-Baspas'ın çölünde,
Karşı karşıya durdular,
Can esirgemeden kan döküp,
Ciğer yarıp dövüştüler,
Görmedim böyle işi.
Yürünecek yolların hepsini,
Tıkayıp çıkıp geliyor,
Öncekinden beter kuduruk,
Güçlenip çıkıp geliyor.
Sarıbay'ın kahrından,
Uğursuz basasıcanın zehrinden,
Kırılmak üzereydi şahinler.
Kıpkızıl ölüp yok oldu,
Kızıl boyunlu yavru şahinler.
Hayli çetin vebal var.
Bahadırmış Kara Dev,
At sürüp mızrak saldılar.
Göğe uçup toprak,
Güm güm vuruştular.
Karşı karşıya tutuştular,

Cer buzulup, tün boldu,
Ayza saysa kül boldu.
Kapalandık kaygırdık,
Karaldı bolup berbesek
Baatır, Kara döödön ayrıldık,
Almaday baştı cutuşup,
Aygay asman tundurup,
Ayangan cok tıtışıp,
Belgilüülör öldü – dep,
Begireek müşkül kördü – dep,
Akıl oyloym boy boylop,
Alban türlüü oy oylop,
Karaldı bolgon berenge
Kagış kıla baralı.
Ölüp kalsa Kara döö

Yer bozulup, gece oldu,
Mızrak saplansa kül oldu.
Kederlendik, kaygılandık,
Canımızı siper etmezsek,
Bahadır Kara Dev'den ayrıldık,
Elma kadar başı yutuşup,
Nara göğü sağır edip,
Esirgemeden didiştiler,
«Adlı sanlılar öldü» deyip,
«Daha beter dert gördü» deyip,
Ölçüp biçip akıl yorarım,
Türlü türlü düşünüp,
Gözbebeği olan yiğide,
Çarpışmaya varalım.

Ölüşüp öçün alalı.
Ölböy kalsa kıraanga
Bir boluşup kalalı.
Azaptuu tozok müşküldön
Acıratıp alalı!» –
Dep, oşondoy degen soñ,
Kaarlanıp kamınıp,
Kankorlordun özünö
Kayıptan akıl tabılıp,
Cay caragın caylanıp,
Calañ kılıç baylanıp,
Baatır Seytek, Külçoro,
Coo börüsü erender,
Ukkanda çıdap turalbay,
Er Semetey berender.
Sebili seksen tört bolup,
Serp alganı ört bolup,
Taş ketilip, too urap,
Aybattanıp koñgurap,
Argın menen kırgızdan
Aldı tümön kol kurap,
Asker cıydı topurap
Asmanga uçup topurak.

Ölüşerek öcünü alalım.
Ölmeyip kalırsa o yiğide
Bir olup destek olalım.
Azaplı cehennem sıkıntısından
Kurtarıp alalım!» –
Deyip, böyle dedikten sonra,
Öfkelenip hazırlanıp,
O kan dökücülerin kendine
Gaipten akıl bulunup,
Savaş silahını kuşanıp,
Yalın kılıç bağlanıp,
Bahadır Seytek, Külçoro,
Düşman kurdu erenler,
Duyunca sabredemeyip,
Er Semetey, yiğitler.
Silah takımı seksen dört olup,
Her bakışı yangın olup,
Taş yontulup, dağ yıkılıp,
Heybetlenip gürleyip,
Argın ile Kırgız'dan
Önde tümen ordu kurup,
Asker topladı gürültüyle,
Göğe uçtu toz toprak.

Çın bolot ayza açtadı,
Çın kayratın bir kündö,
Kañtarılgan kara cer
Kulap kete taştadı.
Mına oşondo Külçoro
Ok ötpöstü camınıp,
Kaarlandı kamınıp:
«Kürdööldüü baş barında
Kırgındı kımbat salalı.
Kıyın bolso Sarıbay
Kırılışa baralı!
Ulamadan uladım,
Bilgiçten miñdep suradım.
Keçee Can-Cürböstü aşkanda,
Munarık çoñ çöl baskanda
Caman eldin Carmanas
Oşol eken cezdebiz.

Süylör sözdün cüyösü
Manastın karındaşı Karcıgaç,
Karcıgaçtın küyöösü.
Eçen erin kor kılıp,
Tuyugun buzup, col kılıp
Elin talap alganda,
Kıyırına kırgın salganda.
Celpinişte caman el,
Öndürün buzup, kan kılıp,
Kıyla erenin cay kılıp
Kıyırın buzup turganda,
Altı külük at kelip,
Ayköl Manas arstanga,
Celmoguz capa saldı – dep,
Cergemdi örttöp saldı – dep.
Alakanday kat kelip,
Kabar tiyip turganda,
Acıbay, Bakay karı bar
Kıraandardın baarı bar.
Almambet, Sırgak, Çubak bar
Kıyla biler karı bar

Hâlis çelik mızrak biledi,
Gerçek gayretini bir günde,
Altüst olan kara yer
Çöküp gidecek gibi sarsıldı.
İşte o zaman Külçoro
Ok geçmez zırhı bürünüp,
Öfkelendi hazırlanıp:
«Bu gürbüz baş yerindeyken
Kırgını pahalıya salalım.
Çetin ise Sarıbay
Kırışmaya varalım!
Râvilerden sora sora öğrendim,
Bilgelerden binlerce sordum.
Hani Can-Cürbös'ü aşarken,
Puslu büyük çölü geçerken
Kötü halkın Carmanas'ı
Meğer enişte mizmiş o.

Söylenecek sözün özü:
Manas'ın kız kardeşi Karcıgaç,
Karcıgaç'ın kocasıydı o.
Nice erini hor kılıp,
Çıkmazını bozup yol kılıp
Halkını yağmaladığında,
Diyarına kırgın saldığında.
Celpiniş'te kötü halk,
Ovasını bozup kana bulayıp,
Nice erenini yere serip
Diyarını bozup dururken,
Altı yürük at gelip,
Aygöl Manas arslana,
Celmoguz cefa saldı – diye,
Yurdumu yakıp yıktı – diye.
Avuç kadar mektup gelip,
Haber ulaşıp durduğunda,
Acıbay, ihtiyar Bakay var,
Yiğit kıranların hepsi var.
Almambet, Sırgak, Çubak var,
Çok bilen ihtiyarlar var,

37310	Кыраандардын баары бар.	*Kıranların hepsi var.*
	Кызырканып аттанып,	*Hızır'a sığınıp atlanıp,*
	Кыраандар çоguu барыптыр.	*Kıranlar hep birlikte varmışlar.*
	Carmanaska koşulup,	*Carmanas'a katılıp,*
	Ceti кырга конуşup,	*Yedi sırta konup,*
	Cezdesine boluşup.	*Eniştesine arka çıkıp.*
	Ceti кün кырgын bolgondo	*Yedi gün kırgın olduğunda*
	Çep korgonu uraptır.	*Kale siperi yıkılmış.*
	Çensiz baatır Celmoguz	*Ölçüsüz bahadır Celmoguz*
	Kan Manastan sulaptır,	*Han Manas'ın elinden serilmiş,*
37320	Kalkı çildey uraptır.	*Halkı keklik gibi dağılmış.*
	Кıyla ereni ölüptür,	*Nice ereni ölmüş,*
	Ölgönünön kalganın	*Ölenden geriye kalanı*
	Olco кılıp bölüptür.	*Ganimet edip bölüşmüşler.*
	Celmoguzdu soydu – dep,	*Celmoguz'u boğazladı – diye,*
	Ölüm кılıp koydu – dep,	*Ölümüne kıydı – diye,*
	Aalamga kalgan atagı,	*Âleme kalan şöhreti,*
	Atabızdın çatagı.	*Atamızın kavgası bu.*
	Atasın Kuday алıptır,	*Babasını Tanrı almış,*
	Celmoguzdan Sarıbay.	*Celmoguz'dan Sarıbay.*
37330	Cetige çaşı kelgende	*Yaşı yediye geldiğinde*
	Oşondo cetim kалıptır.	*İşte o zaman yetim kalmış.*
	Kayratın körgön çoçuptur	*Gayretini gören ürkmüş,*
	Kayra tartpay Sarıbay	*Geri durmadan Sarıbay*
	Acayıp zıykır okuusun	*Acayip sihir ilmini*
	Uşu ubakka okuptur.	*Bu vakte dek okumuş.*
	Кökcal türü toluptur	*Bozkurt sureti olgunlaşmış,*
	Öç alar çagı boluptur.	*Öç alacak çağı gelmiş.*
	Kasabaluu too alıp	*Sancak çekip dağ gibi,*
	Asman cargan çuu alıp.	*Göğü yaran gürültüyle.*
37340	Kastaşsa кырgын кıluuga	*Düşmanlaşsa kırgın kılmaya,*
	Kan Manastın tukumun	*Han Manas'ın soyunu*
	Kaltırbay çoguu кıruuga.	*Bırakmadan topyekûn kırmaya.*
	Kayrattanıp çamınıp,	*Gayretlenip davranıp,*
	Ubara bolup kamınıp.	*Didinip hazırlanıp.*
	Tegiz кılıp kol alıp	*Düzenli ordu alıp,*
	Temir arkan tor alıp,	*Demir urgan, ağ alıp,*
	Tegiz baarı kuralıp,	*Hepsi eksiksiz silahlanıp,*

Bilgen çırın kılam – dep,
Kankor Manas tukumun
Kaşayta otop kıram – dep.
Alp döölördön çoñ alıp,
Aydap coldon kol alıp,
Örttöngürdün özü go.
Sanap izge çöp salıp
Sargara kuugan kezi go.
Duulu uşaktan kep ugup,
Tuygun Manas kökcaldın
Tukumu bar dep ugup.
Keñ Talaska ornotkon
Kalaası bar dep ugup,
Kelbersigen kökcaldın,
Balası bar dep ugup,
Asker kurap, kol cınap,
Cınagan koldu mol cınap,
Karañgı emes, tünü go,
Kapırdın kaarduu cini go.
Kastarın tigip atayı,
Kuykalangan kuturgur,

Kup izdep kelgen künü go.
Buzuk coo Sarıbay
Sarıbay baatır eken – dep,
Argın, kırgız kayran curt
Kalktı kantip bereli,
Kuturma tuugan akmakka
Kulcuñdaşıp körölü,
Kup acal cetse ölölü!
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp körüşüp,
Mıktap catıp ölüşüp,
Belesten körüp belderin,
Berenderin, erlerin,
Mañdaylaşıp turuşup,
Çımın can taştap, kan tögüp,
Çındap mintip uruşup,
Karmalaşıp körölü.

Bildiğim fitneyi yaparım – diye,
Hunhar Manas soyunu
Kökünden biçip kırarım – diye.
Alp devlerden büyüklerini alıp,
Yoldan sürüp asker alıp,
Yanası mel'unun ta kendisi ya.
İz sayıp izine ot koyup,
Sarara sarara kovaladığı zaman ya.
Yaygaralı dedikodudan söz duyup,
Şahbaz Manas bozkurdun
Soyu var diye duyup.
Geniş Talas'a kurduğu
Kalesi var diye duyup,
Kurumlanan bozkurdun,
Oğlu var diye duyup,
Asker kurup, ordu toplayıp,
Topladığı orduyu bol toplayıp,
Karanlık değil, gecesi ya,
Kâfirin kahırlı öfkesi ya.
Kastını kurup bilerek,
Kavrulmuş kudurgan,

Tam arayıp geldiği gün ya.
Bozguncu düşman Sarıbay,
Sarıbay bahadırmış – diye,
Argın, Kırgız, garip yurt,
Halkı nasıl verelim,
Kudurmuş doğan ahmağa
Kafa tutup görelim,
Tam ecel yetişirse ölelim!
Tüfek atıp, yay çekip,
Göğüs göğüse çarpışıp,
Adamakıllı vuruşup ölüşüp,
Tepeden görüp bellerini,
Yiğitlerini, erlerini,
Karşı karşıya duruşup,
Sinek gibi canı atıp, kan döküp,
Sahiden böyle vuruşup,
Tutuşup görelim.

Sarıbay öñdüü kapırdı
Sandan çıkkan baatırdı.
Kagışıp kanın tögüşüp,
Kabırga söök sögüşüp,
Cañcaldaşıp turuşup,
Can taştaşıp uruşup,
Kasaba karmap, tuu tolup,
Kalıñ müşkül çuu bolup.
Kas acal kelse ölölü!
Özü kelgen duşmanga
Öpkö carıp, öt tögüp,
Aykırık salıp, ayza urup,
Alış kılıp körölü.
Kaza cetse kapırdan
Kayrat küçün körölü?
Özön kıya oñ taştı
Özüm çalçu col ele,
Kaarlangan kapırdı,
Al öñdöngön baatırdı,
Ala cürgön kol ele.
Ölçöö körgön col menen,
Özübüz körgön kol menen,
Atıştardı salarbız.

Sarıbay gibi kâfiri,
Binler içinden çıkmış bahadırı.
Çarpışıp kanını döküşüp,
Kaburga kemiğini söküşüp,
Cenkleşip duruşup,
Can atışıp vuruşup,
Sancak tutup, tuğ dolup,
Yoğun sıkıntı figan olup.
Hasım ecel gelirse ölelim!
Kendi gelen düşmana
Ciğer yarıp, öd döküp,
Nara atıp, mızrak vurup,
Güreş tutup görelim.
Kaza kâfirden yetişirse
Gayret gücünü görelim!
Irmak boyu, sarp yamaç, sağlam taş,
Kendim kolaçan ettiğim yoldu,
Öfkelenen kâfiri,
Onun gibi bahadırı,
Alıp yürüdüğüm ordu idi.
Ölçüp bildiğimiz yoldan,
Kendimiz gördüğümüz orduyla,
Atışmalar salarız.

Kuraluu kırgız curt üçün,
Kuu candı baylap bir kılga
Kurman bolup kalarbız!
El tınçıtıp, çuu kılıp,
Kargaday Seytek balanı
Bu kırgızga tuu kılıp,
Cay-cayga caynay kaytarbız.
Cakşılık kılsa caratkan,
Celigip kelgen kapırga
Cetip coobun aytarbız.
Baatırlıgın körörbüz.
Başka tüşsö bir müşkül,
Cazılganın körörbüz.
Kazsa cetse kapırdan
Kayran candı bererbiz.

Silahlı Kırgız yurdu için,
Kuru canı bir kıla bağlayıp,
Kurban olup kalırız!
Halkı esenliğe erdirip, ün salıp,
Karga yavrusu kadar Seytek çocuğu
Bu Kırgız'a tuğ kılıp,
Yer yerine şenlenip döneriz.
Yaradan iyilik ederse,
Azgınlıkla gelen kâfire
Yetişip cevabını veririz.
Bahadırlığını görürüz.
Başa düşerse bir sıkıntı,
Yazılanı görürüz.
Kaza kâfirden yetişirse
Garip canı veririz.

Kas acal cetse ölörbüz.
Ayıl üçün, cer üçün,
Cergelüü kırgız el üçün,
Ceti kün tınbay uruşup,
Curt talaşıp turuşup.
Cer üçün kılıp bir çatak,
Erenderim şerlerim
El üçün kurman boldu – dep,
Elge kalsın bir atak!
Alasa çukul kelgende,
Kas acal kaalap körgöndö,
Süylöböy til tutular,
Alakçı uşul düynödön
Kaysı can kaçıp kutular?
Kirgizbeybi kazgan kör,
Ay-aalamdın baarısın,
Caş ulukman karısın,
Talkandap sorçu uşu cer.
Ölümdön korkkon oñorbu,
Düynölük ölböy caşagan
Temir özök bolorbu?
Beren da ölgön, kan da ölgön
Beregi düynö calgançı
Kaza cetken can ölgön.
Suu tügönüp, kün bütkön,

Hasım ecel yetişirse ölürüz.
Köy için, yer için,
Yurtlu Kırgız halkı için,
Yedi gün durmadan vuruşup,
Yurt için çekişip duruşup.
Yer için bir kavga edip,
Erenlerim, arslanlarım
Halk için kurban oldu – diye,
Halka kalsın bir şan!
Vade daralıp geldiğinde,
Hasım ecel dileyip baktığında,
Söylemez olur, dil tutulur,
Bu aldatıcı dünyadan
Hangi can kaçıp kurtulur?
Sokmaz mı kazılan mezar,
Ay-âlemin hepsini,
Genç Lokman'ı, yaşlısını,
Parçalayıp emen bu yerdir.
Ölümden korkan onar mı,
Dünyada ölmeden yaşayan
Demir özlü olur mu?
Yiğit de ölmüş, han da ölmüş,
Şu dünya yalancı,
Kazası yetişen can ölmüş.
Su tükenip, gün bitmiş,

Kol menen casap bu candı
Kaysı can tuurga tünötkön.
Kol menen kılgan can barbı?
Dünüyö tügöl ötküçö,
Düm tüşüp düynö ketkiçe
Ölböy turgan can barbı?
Celmoguz uulu Sarıbay
Kulcuñdagan kuturgur,
Kurçaşıp soguş salamın,
Çamam cetse böktörüp,
Atınan ilip alamın.
Çarkım kelse duşmandı
Çalkasınan salamın.

Elle yapıp bu canı
Hangi can tüneğe tünetmiş?
Elle yapılmış can var mı?
Dünya tümden geçinceye dek,
Dünya dibine batıp gidinceye dek,
Ölmeyecek can var mı?
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Kabadayılık taslayan kudurgan,
Kuşatıp savaş salarım,
Gücüm yeterse terkiye vurup,
Atından kapıp alırım.
Kudretim yeterse düşmanı
Sırt üstü sererim.

Tuulgan duşman kişi ele,
Celmoguz uulu kelse – dep,
Kelgenin közüm körsö – dep,
Çaktap nayza saluuga
Tilegenim uşu ele
It menen bir çalkıldaşıp kaluuga.
Erte sözüm keç ele,
Eki közüm tört ele.
Kıyasın buzup col salsam,
Kıyırın buzup kol salsam,
Kıylasın buzup olco alsam,
Mañdaylaşıp körüşsöm,
Barlık cindi tögüşsöm.
Barsıldaşıp salışıp,
Baarıdan mıktuu ölüşsöm.
Arbısın cañcal buzugum
Artsın mınday kılıgım,
Belgige kalsın atagım,
Bekem kılsın çatagın.
Kup duşmanım kelerbi
Kursaktagım uşu ele
Kuduret çındap bereri» –
Dep, oşentip Külçoro,
Ok ötpöstü kiyinip,
Kaarlanıp bülünüp,
Kabak çıtıp, bılk etpey
Kayşalañdap kıñk etpey.

Doğuştan düşman kişiydi,
Celmoguz oğlu gelse – diye,
Geldiğini gözüm görse – diye,
Denk getirip mızrak saplamaya
Dileğim işte buydu:
O itle bir kapışıp kalmaya.
Erken sözüm geç idi,
İki gözüm dört idi.
Yamacını bozup yol açsam,
Diyarını bozup el atsam,
Nicesini bozup ganimet alsam,
Karşı karşıya görüşsem,
Bütün öfkeyi döküşsem.
Gümbür gümbür çarpışıp,
Herkesten yaman ölüşsem.
Artsın cenk, çoğalsın fitnem,
Artsın böyle işlerim,
Nişan kalsın şanım,
Sağlam kılsın kavgasını.
Tam düşmanım gelir mi,
İçimdeki dilek buydu,
Kudret sahiden verir mi?» –
Deyip, böylece Külçoro,
Ok geçmezi giyinip,
Öfkelenip köpürüp,
Kaş çatıp, kıpırdamadan,
Salınıp, gık demeden.

Kaynına barçu nemedey,
Kalk başkargan törödöy.
Kaşkañdap külüp süyünüp,
Sebili seksen tört bolup,
Saparı caman keç bolup,
Şaşıp turat kıraanıñ,
Eki közü tört bolup.
Almambet uulu çunagın,
Berekelüü bereniñ,
Bendege moynun berbegen.
Belgilüü kıraan keceliñ.

Kayın evine gider gibi,
Halk yöneten töre gibi.
Işıldayıp gülüp sevinip,
Silah takımı seksen dört olup,
Seferi kötü, vakit geç olup,
Acele eder senin kıranın,
İki gözü dört olup.
Almambet oğlu o çılgının,
Bereketli yiğidin,
Kula boyun eğmeyen.
Ünlü kıran, inatçın.

Keçikkenge küyünüp,
Kız algan carın körçüdöy
Şay koldogon kıraanıñ.
Kımıldap külüp süyünüp,
Celmoguz uulu Sarıbay
Arbagı alıs, zaarı küç,
Adam ay, kanday bolot – dep,
Kıynalıp kırgız küyünüp.
Ölüm dese katkırıp,
Bu kökcal tuugan Külçoro
Körünöö turat süyünüp.
Aşıp-şaşıp toktoboy,
Ok ötpös tonun kiyinip,
Cay-caragın caylanıp,
Calañgan kılıç baylanıp,
Kara tuman tüşçüdöy,
Kaar betine aylanıp.
Bilegi coon, taş cürök,
Aalamga salgan çoñ dümök.
Uzun boyluu, keñ dalı
Aşkan balban, arı şer,
Acaldan kayra tartpagan
Ata, kozgolbogon kayran er.
Belgilüüsün çakırıp,
Kolun alıp arkaga,
Çarçagansıp üşkürüp.
Ordodogu Semetey,
Şer abasın bakırıp,
Kalayık kanı Seytekti

Coldoştukka çakırıp.
Akırın aytıp, bek taştap,
Er kökcalga söz baştap:
«Baatır kökcal baatırım,
Men bilgendi bildiñbi?
Men tuygandı tuyduñbu?
Atasınan babası,
Atası Kutu er ele.
Çın taalayga cazılgan,

Geciktiğine hayıflanıp,
Yeni aldığı yârini görecekmiş gibi,
Şahlar koruduğu kıranın.
Kımıldayıp gülüp sevinip,
Celmoguz oğlu Sarıbay
Heybeti yüce, zehri güçlü,
Ah insanoğlu, ne olacak – diye,
Kırgız bunalıp kederlenip.
Ölüm dense kahkaha atıp,
Bu bozkurt doğan Külçoro
Apaçık durur sevinip.
Koşup acele edip durmadan,
Ok geçmez kaftanını giyinip,
Savaş silahını kuşanıp,
Yalın kılıcı bağlanıp,
Kara duman çökecekmiş gibi,
Yüzü kahra dönüşüp.
Bileği kalın, taş yürek,
Âleme salmış büyük kargaşa.
Uzun boylu, geniş omuzlu,
Üstün pehlivan, hem arslan,
Ecelden geri durmayan,
Ah, yerinden oynamaz yaman er.
Ünlülerini çağırıp,
Elini arkasına alıp,
Yorulmuş gibi göğüs geçirip.
Otağdaki Semetey,
Arslan ağasına seslenip,
Halkın hanı Seytek'i

Yoldaşlığa çağırıp.
Usulca söyleyip, sağlam bağlayıp,
Er bozkurda söz başlayıp:
«Bahadır bozkurt bahadırım,
Benim bildiğimi bildin mi?
Benim sezdiğimi sezdin mi?
Babasından atası,
Babası Kutu er idi.
Gerçek talihe yazılmış,

	Muraa bolgon emele.	*Miras kalmış biriydi.*
	Öçkön ottu tamızıp,	*Sönmüş ateşi tutuşturan,*
37540	Ölgön candı tirgizgen.	*Ölmüş canı dirilten.*
	Üzülgönün ulagan,	*Kopmuşunu ulayan,*
	Çaçılgandı cıynagan,	*Saçılmışı toplayan,*
	Atanın uulu törö ele.	*Ata oğlu bir töre idi.*
	Dayraday cük kötörgön	*Irmak gibi yük kaldıran,*
	Canga sebep nemele.	*Cana derman biriydi.*
	Atasın Kuday aldı ele,	*Babasını Tanrı almıştı,*
	Ar kaçandan bir kaçan	*Öteden beri her zaman,*
	Muraa bolup kaldı ele.	*Miras olup kalmıştı.*
	Kaycılça çalıp cer kaygıp,	*Makas gibi dolaşıp yer gezip,*
37550	Çalgın çalıp körüptür.	*Keşfe çıkıp görmüş.*
	A çalgından kabılıp,	*O keşifte rast gelip,*
	Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoguz oğlu Sarıbay*
	Bet aldınan tabılıp,	*Karşısında bulunup,*
	Kayra tartpas çın caydı	*Geri durmaz gerçek savaşı*
	Karaldıbız Kara döö	*Gözbebeğimiz Kara dev*
	Kagış kılıp körüptür,	*Çarpışıp görmüş,*
	Kas acal cetip ölüptür.	*Hasım ecel yetişip ölmüş.*
	Karaldı muraa coldoştor	*Gözbebeği mirasçı yoldaşlar,*
	Kubat kaçıp, al boşop,	*Kuvvet kaçıp, mecal çözülüp,*
37560	Kurup kaçıp keliptir.	*Perişan kaçıp gelmişler.*
	Kup kıraanıñ Kara döö	*Has kıranın Kara dev,*
	Sarıbaydan ölüptür.	*Sarıbay elinden ölmüş.*
	Kürkürögön Sarıbay,	*Gürleyen Sarıbay,*
	Çabıt çeçip, çalkalap	*Kolaçan edip, kurulup,*
	Ala-Toonun kırgızın,	*Ala-Too'nun Kırgız'ını,*
	Aydap-kuup talkalap,	*Sürüp kovup paramparça edip,*
	Törölörün turguzbay	*Törelerini ayakta koymadan*
	Töböbüzdön basuuga,	*Tepemizden basmaya,*
	Tört tülüktü çaçuuga.	*Dört tür malı saçmaya.*
37570	Kalıkka karan saluuga,	*Halka karanlık salmaya,*
	Kayrandarın, çoñdorun	*Yamanlarını, büyüklerini*
	Kaltırbastan sunuuga.	*Bırakmadan sermeye.*
	Kıyanı çaap mülk alıp,	*Yamacı vurup mülk alıp,*
	Kısıktı örttöp cılkı alıp,	*Geçidi yakıp yılkı alıp,*
	Acalsızga cetüügö,	*Ecelsize yetişmeye,*

Ayılda suluu, tul kelin,
Olcolop alıp ketüügö,
Kastarın tigip kamınıp,
Cay caragın salınıp,
El-Cürböstün çölünön
At-Baspastın belinen,
Kara döögö kabılıp,
Kas acal cetip Kara döö
Kabılışıp sabılıp,
Al Kara döö ölüptür.
Kalgandarı erleri
Kaçıp ürküp keliptir.
Sarıbay candı kırdı – dep,
Bilgen çatak, çoñ cañcal
Örttöngür bizge kıldı – dep,
Öz düynösün çaçıptır.
Öröpküp köp can kaçıptır.
Kabarga cañı keliptir,
Belgilüülör cetiptir.
Sarıbay kaarın körgöndö
Cañcaldaşıp uruşpay,
Mañdaylaşıp turuşpay.
Kee bir candan cürögü,
Takır tüşüp ölüptür.
Ölgöndü bu köz körüptür.
Kaarluu bolso Sarıbay,
Kaptap cañcal salalı.
Ökümsügön çoçkonun
Colun toso baralı.
Beren bolso uruşup,
Bel çeçişip kan tögüp,
Beypaylaşıp turuşup,
Alsız bolso Sarıbay,

Köydeki güzeli, dul gelini,
Ganimet edip götürmeye,
Kastını kurup hazırlanıp,
Savaş silahını kuşanıp,
El-Cürbös'ün çölünden,
At-Baspas'ın belinden,
Kara dev'e rast gelip,
Hasım ecel yetişip Kara dev
Karşılaşıp çarpışıp,
O Kara dev ölmüş.
Kalan erleri
Kaçıp ürküp gelmişler.
Sarıbay canları kırdı – diye,
Bildiği kavga, büyük cenk,
Yanası bize etti – diye,
Kendi varlığını saçmış.
Ürperip nice can kaçmış.
Haber yeni gelmiş,
İleri gelenler ulaşmış.
Sarıbay'ın kahrını görünce,
Cenkleşip vuruşmadan,
Karşı karşıya durmadan.
Kiminin yüreği canından,
Büsbütün düşüp ölmüş.
Öleni bu göz görmüş.
Kahırlı ise Sarıbay,
Üşüşüp cenk salalım.
Zorbalık taslayan domuzun
Yolunu kesmeye varalım.
Yiğitse vuruşup,
Bel çözüşüp kan döküp,
Amansız çekişip duruşup,
Güçsüz ise Sarıbay,

Aybandan tulpar mineli,
Cer-cerine sürölü.
Tobuna tozok salalı,
Toktotpoy çaap alalı.
Kalkın karap kılalı.

Hayvanın tulparına binelim,
Yer yerine sürelim.
Topluluğuna cehennem salalım,
Durdurmadan vurup alalım.
Halkını kara güne koyalım.

Kastarın tikken çoçkogo,
Kazattı katuu kılalı.
Cetigine ceteli,
Çataktaşıp minteli.
Izdenip kelgen kapırdı
El büldürgön baatırdı,
Bir bokçosun tinteli.
Türkügün suurup alalı,
Tüz ele kırgın salalı.
Kırılışıp uruşup,
Kızıl kan agıp turuşup,
Kemirilip bölüşüp,
Bu candı taştap ölüşüp,
Cañcaldaşa baralı,
Sarıbay kelgen eken – dep,
Cabıgıp kantip catalı!
Korduktu koydoy salabız,
Kaptap kirse ordonu,
Baatır, korkkondoy bolup kalarbız,
Cañcal caman salalı,
Karuusu toluk kapırga
Kagıştı, cañcal dümöktü,
Kaalap kelgen baatırga,
Kazat aça baralı!
Kas acal cetse ölölü,
Karmaş kılıp körölü» –
Dep, oşentip Külçoro
Eren munu aytkanda,
Makul kaalap, çın körüp,
Alsızdın baarı küyünüp,
Erenderdin baarısı
Cañcal dese süyünüp,
Ok ötpös tondu kiyinip,
Kıyaptuu bolot baylanıp,
Cay caragın caylanıp,

Uñgusu bolot ayzanı
Oñuraytıp kolgo alıp,
Kasaba koldo kalkıldap,

Kastını kuran domuza,
Gazayı sert kılalım.
Yetkinine yetişelim,
Kavgalaşıp böyle edelim.
Arayıp gelen kâfiri,
El perişan eden bahadırı,
Bohçasını bir yoklayalım.
Direğini söküp alalım,
Dosdoğru kırgın salalım.
Kırışarak vuruşup,
Kızıl kan akıp dururken,
Kemirilip bölüşüp,
Bu canı atıp ölüşüp,
Cenkleşmeye varalım,
Sarıbay gelmiş – diye,
Sinip nasıl yatalım!
Koyun gibi horlanırız,
Otağa üşüşüp girerse,
Bahadır, korkmuş gibi kalırız,
Cengi yaman salalım,
Kuvveti tam kâfire,
Çarpışmayı, cenk kargaşasını,
İsteyip gelen bahadıra,
Gaza açmaya varalım!
Hasım ecel yetişirse ölelim,
Kapışıp görelim!» –
Deyip, böylece Külçoro
Eren bunu söylediğinde,
Kabul edip, doğru görüp,
Güçsüzlerin hepsi kederlenip,
Erenlerin hepsi
Cenk dense sevinip,
Ok geçmez kaftanı giyinip,
Kınlı çeliği kuşanıp,
Savaş silahını kuşanıp,

Sapı çelik mızrağı
Doğrultup ele alıp,
Sancak elde dalgalanıp,

	Kara bolot zulpukor	*Kara çelik Zülfikar,*
	Kol-kolunda carkıldap.	*Her elde parıldayıp.*
	Kündüz cürböy, tün katıp,	*Gündüz yürümeyip, gece yol alıp,*
	Aykırık salıp, çuu tartıp,	*Nara atıp, çığlık koparарak,*
	Asker kamdap, kol alıp,	*Asker hazırlayıp, ordu alıp,*
	Koldun baarın çoguu alıp,	*Ordunun hepsini toptan alıp,*
	Cer silkinip, tuu bolup,	*Yer sarsılıp, tuğ olup,*
	Kulak tungan çuu bolup,	*Kulak sağır eden uğultu olup,*
37660	Ay-aalamdı şaştırıp,	*Ay-âlemi şaşırtıp,*
	Astındagı Buuruldu,	*Altındaki Buurul'u*
	Alçañdata bastırıp,	*Çalımla yürütüp,*
	Er kayratı taş carıp,	*Er gayreti taş yarıp,*
	Er süröönü baş carıp,	*Er narası baş yarıp,*
	Kasabası kalkıldap,	*Sancağı dalgalanıp,*
	Cer ayrılıp, too kulap	*Yer yarılıp, dağ yıkılıp,*
	Kasabalar kalkıldap,	*Sancaklar dalgalanıp,*
	Kayrattuular dañkıldap.	*Gayretliler gümbürdeyip.*
	Cazbay atkan mergenin	*Şaşmadan vuran avcısını*
37670	Cabırga aydap saldele	*Öncüye sürüp koymuştu,*
	Ayzakerden ıktuunu,	*Mızrakçıların ustasını,*
	Aybalta çapçu mıktuunu.	*Ay balta çalan yamanını.*
	Coo börüsü erendi,	*Düşman kurdu ereni,*
	Coonun aylasın bilçü berendi	*Düşmanın çaresini bilen yiğidi*
	Aydap colgo saldı ele.	*Sürüp yola koymuştu.*
	Ürkün-türkün sögülüp,	*Akın akın sökün edip,*
	Bir adamdın kert başı	*Bir adamın tek başı*
	Miñ kişidey körünüp.	*Bin kişi gibi görünüp.*
	Ok ötpös tondu kiyişip,	*Ok geçmez kaftanı giyişip,*
37680	Ok cetpegen tulpardan	*Ok yetişmez tulparlardan*
	Oşondon kaalap minişip.	*Ondan seçip binişip.*
	Ayza kaalap açtaşıp,	*Mızrak seçip bileyişip,*
	Amanat candı kıraandar	*Emanet canı kıranlar*
	Kılga baylap taştaşıp.	*Kıla bağlayıp bırakışıp.*
	Oçogor sunup, bor atıp,	*Fitilli tüfek doğrultup ateş edip,*
	Oçogor ünü burkurap,	*Tüfek sesi gümbürdeyip,*
	Kol attangan tümön kol,	*Ata binen tümen ordu,*
	Kan Manas dep çurkurap,	*Han Manas! diye haykırıp,*
	Erenderi col baştap,	*Erenleri yol başlayıp,*

Ceznay ünü barkıldap,
Kerney ünü takıldap,
Çımçık uçpay keñ saydan,
Çıñıroon tartıp cez naydan,
Dobulbas kulak tundurup,
Erenden kayrat tögülüp,
Baatırları, şerleri
Kırañdarda bölünüp.
Kılkıldagan can bolup,
Tuu tübündö Semetey,
Tuurasında Külçoro,
Asman kömgön çañ bolup,
Kol baştagan er Seytek
Kozgolbogon kara kök,
Başındagı kiygeni,
Koşmoluu cekey kırgız börk.
Cetkileñ baykap kol alıp,
Kol cabılta çoguu alıp,
Kol başçısı er Seytek
Kırgak temir sır nayza
Cer carıltkan baatırga,
Sarıbay uulu kapırga,
Kazattı katuu saluuga,
Kara döö kegin aluuga.
Asman cargan çañ bolup,
Kökcal Seytek al bolup,
Körsöñ kızık duu kılıp,
Cer caynagan çuu kılıp.
Bolottuu nayza çataşıp,
Bolumduu cañcal baştaşıp,
Çındagan kızık altın can
Kılga baylap taştaşıp,
Kızık dümök çır kılıp,
Kıyrıluu curtka sın kılıp,
Candı baylap el üçün,
Cañcal caman saluuga,
Cetkileñ kırgız, argındı

Acıratıp kaluuga,

Tunç nayın sesi gürleyip,
Borazan sesi çınlayıp,
Serçe uçmaz geniş vadiden,
Tunç naydan tiz nağme çekip,
Davul kulak sağır edip,
Erenlerden gayret dökülüp,
Bahadırları, arslanları
Sırtlarda ayrılıp.
Dalgalanan can olup,
Tuğ dibinde Semetey,
Yanı başında Külçoro,
Göğü gömen toz olup,
Orduya baş olan er Seytek,
Yerinden oynamaz kara çelik,
Başındaki giydiği,
Sırma işli has Kırgız börkü.
İyice gözetip ordu alıp,
Orduyu toptan hep alıp,
Ordu başçısı er Seytek,
Keskin demir sırlı mızrak,
Yer yardıran bahadıra,
Sarıbay oğlana, o kâfire,
Gazayı sert salmaya,
Kara dev'in öcünü almaya.
Göğü yaran toz olup,
Bozkurt Seytek güç olup,
Görsen ilginç, gümbürtü koparıp,
Yeri kaynatan çığlık koparıp.
Çelik mızraklar çatışıp,
Esaslı cenk başlatışıp,
Gerçekten değerli altın canı
Kıla bağlayıp bırakışıp,
İlginç kargaşa, fitne koparıp,
Kırılan yurda ibret kılıp,
Canı bağlayıp el için,
Cengi yaman salmaya,
Yetkin Kırgız'ı, Argın'ı

Kurtarıp kalmaya,

Kaza cetse ölüügö,
Kaarluu balban Sarıbay
Karmaş kılıp körüügö.
Köy duşmandı eñüügö,
Taş kalaasın talkalap,
Oyu cüröt Seytektin
Esen bolso Kara döö
Acıratıp aluuda.
Kol aldına er Seytek,
Ak kelte sunup bor atıp,
Kan Manastap çuu tartıp,
Aç aykırık taş carıp,
Katuu kayrat baş carıp,
Körsö köñül bölünüp,
Kök askarday körünüp.
Kirpigi calın çok bolup,
Kaarı bolot ok bolup,
Kagışar coosun körgöndö,
Kantip tursun toktolup,
Kol aldınan çır çıgıp,
Arstanday ün çıgıp.
Kayran Seytek balanın
Kozgoluşup ört bolup.
Kankor kandın çın uulu
Koygulaşka kozgolup,
Kagıştan kaçıp kalarbı.
Kol çurkurap, cer caynap,
Atasınan babasın
Bolottop nayza açtaşıp,
Koldogonun karaçı!
Bir çımınday kur candı
Kara çaar kabılan
Kılga baylap taştaşıp,
Kazır cara tartçuday,
Kezeñdin belin aştele,
Kaptalında çamınıp,
Kara calduu arstan
Kazır ilip çalçuday,
Can-canında kamınıp.

Kaza yetişirse ölmeye,
Kahırlı pehlivan Sarıbay'la
Kapışıp görmeye.
Nice düşmanı devirmeye,
Taş kalesini paramparça edip,
Seytek'in düşüncesi şudur:
Sağ ise Kara dev,
Kurtarıp almakta.
Ordunun önünde er Seytek,
Ak-kelte uzatıp ateş edip,
Han Manas! deyip nara çekip,
Keskin çığlık taş yarıp,
Sert gayret baş yarıp,
Gören gönlünü kaptırıp,
Gök zirvesi gibi görünüp.
Kirpiği yalım kor olup,
Kahrı çelik ok olup,
Çarpışacağı düşmanı görünce,
Nasıl dursun duraklayıp,
Ordunun önünden gürültü çıkıp,
Arslan gibi ses çıkıp.
Yaman Seytek çocuğun,
Kaynaşıp yangın olup.
Hunhar hanın öz oğlu,
Vuruşmaya davranıp,
Çarpışmadan kaçıp kalır mı?
Ordu haykırıp, yer kaynayıp,
Atasını, dedesini anıp,
Çelikten mızrak bileyip,
Koruyucularına bak hele!
Sinek kadar kuru canı
Kara benekli kaplan
Kıla bağlayıp bırakışıp,
Şimdi yarıp parçalayacakmış gibi,
Geçidin belini aşmıştı,
Yanı başında atılıp,
Kara yeleli arslan,
Şimdi kapıp çelecekmiş gibi,
Yanı yöresinde hazırlanıp.

Aldı cakta sur colbors,
Añdasa mınday can bolbos.
Kök askarday kalcayıp,
Alp kara kuş zımırık
Azır eñip ketçüdöy,
Butun salıp arbayıp,

Azır serpip ötçüdöy.
Aalam erdi böktörüp,
Aska-zoo aşıp ketçüdöy.
Arbaytıp buttu sunuptur,
Cetinin biröö kara kuş
Anık koldop turuptur.
Kırkasında kırk colbors,
Kıyladan mınday can bolbos.
Bet alganı ört bolup,
Beyili kızıl çok bolup,
Kaarluu duşman körgön soñ
Atanın uulu kıraanıñ
Kantip tursun toktolup.
Sandırgaluu say kaşka,
Salmagı oor köy kaşka,
Salışçu coosu Sarıbay –
Sandırgası bir başka.
Cadaaları señirdey,
Ay-aalamdı cön ele
Azır soyup cegidey.
Çapçıganı colborstoy,
Çalışkan aman bolbostoy.
Kol çurkurap, çep tolup,
El-Cürböstün talaasın,
Eñkeyip barıp bastele.
Kol çurkurap, el konup,
Cesek koyup, tay soyup,
Say buudandın baarısın
Kermege asa baylatıp,
Kısır emdüü taylardan
Tamakka munu kaynatıp.
Asemdetip tay soyup,

Ön tarafta boz kaplan,
Düşünsen böyle can olmaz.
Gök zirvesi gibi heybetle dikilip,
Alp karakuş Zümrüdüanka,
Şimdi kapıp gidecekmiş gibi,
Pençesini salıp gerilip,

Şimdi savurup geçecekmiş gibi.
Âlemin erini terkiye vurup,
Sarp kayaları aşıp gidecekmiş gibi.
Gererek pençesini uzatmış,
Yedisinden biri karakuş,
Gerçekten destekleyip durmuş.
Ardında sıra sıra kırk kaplan,
Nicelerinde böyle can olmaz.
Yöneldiği yer yangın olup,
Huyu kızıl kor olup,
Kahırlı düşmanı gördükten sonra,
Ata oğlu senin kıranın,
Nasıl dursun duraklayıp.
Şanlı seçkin yiğit,
Ağırlığı ağır nice seçkin,
Çarpışacağı düşmanı Sarıbay –
Şanı şevketi bambaşka.
Zalimlikleri dağ sırtı gibi,
Ay-âlemi düpedüz
Şimdi kesip yiyecek gibi.
Pençeleyişi kaplan gibi,
Çatışan sağ kalmaz gibi.
Ordu haykırıp, siper dolup,
El-Cürbös'ün ovasını,
İnip varıp kaplamıştı.
Ordu haykırıp, halk konup,
Nöbetçi koyup, tay kesip,
Seçkin küheylanların hepsini
Germeye asıp bağlatıp,
Kısır emen taylardan,
Yemeğe bunu kaynatıp.
Özene bezene tay kesip,

Aş-tamagın cay koyup.

Aşını yemeğini düzenle koyup.

Koldun baarı koburap,
Kol çurkurap, kucurap,
Çıkanaktap uyku alıp,

Ordunun hepsi mırıldanıp,
Ordu uğuldayıp, kaynaşıp,
Dirseğe yaslanıp uyku alıp,

CELMOGUZ UULU SARIBAYDIN OKUYASI

CELMOGUZ OĞLU SARIBAY'IN KISSASI

Kol uşintip turganda,
Köl-dayraday cer tolkup,
El uşintip turganda,
Tañ agarıp sögülüp,
Cerge carık tögülüp,
Tañ agarıp turganda,
Tañ atardın muzdak cel
Özön ıldıy urganda,
Kamıştın başı zırkırap,
Balapan torgoy çurkurap,
Can-canıbar kozgolup,
Makuluk ayban oygonup,
Asmandan cıldız birindep,
Kıbıla közdöy zirildep,
Töbödön cıldız carkırap,
Kıbıla közdöy çurkurap,
Tañ kaşkayıp açılıp,
Cer küügümü basılıp,
Celargı sogup, cel bolup,
Cer köründü el tolup,
Karakçı karaan bölünüp,
Dünüyö cüzü körünüp,
Koş-koloñdu cıyganda,
Kozgolup curt turganda,
Karooldogu sakçılar –
Cer kayıp, col çalçular
Coo tartibin alçular.
Cer öltürüp, col kaygıp,
Atıştı arbın salçular.
Ar bir duşman balaaga

Ordu böyle dururken,
Göl-ırmak gibi yer dalgalanıp,
Halk böyle dururken,
Tan ağarıp sökülüp,
Yere aydınlık dökülüp,
Tan ağarıp durduğunda,
Tan atımının buz gibi yeli
Vadi aşağı vurduğunda,
Kamışın başı sızlayıp,
Yavru tarla kuşu cıvıldayıp,
Can ve canlılar kımıldanıp,
Mahlûk, hayvan uyanıp,
Gökten yıldız teker teker,
Kıbleye doğru titreyip,
Tepeden yıldız parıldayıp,
Kıbleye doğru akışıp,
Tan apak açılıp,
Yerin alacakaranlığı basılıp,
Meltem esip, yel olup,
Yer göründü, halk dolup,
Gözcü karaltısı seçilip,
Dünya yüzü görünüp,
Yükü göçü topladığında,
Yurt kımıldanıp kalktığında,
Karakoldaki bekçiler –
Yer dolaşıp, yol kolaçan edenler,
Düşman düzenini öğrenenler.
Yol alıp, diyar gezip,
Atışmayı bol salanlar.
Her bir düşman belasına

	Aralaşıp kalçular.	*Karışıp kalanlar.*
37840	Altañ urup elteñdep,	*Telaşla çırpınıp ürkek bakınıp,*
	Karooldun aldı kezigip,	*Karakolun önünde karşılaşıp,*
	Çırım etip tınç alıp,	*Kestirip dinlenip,*
	Catıp cambaş taldırıp,	*Yatıp yanını dinlendirip,*
	Cantayıp uyku kandırıp.	*Uzanıp uykuya kanıp.*
	Sarıbaydan keltek cep,	*Sarıbay'dan sopa yiyip,*
	Akıl cıynap turuşpay,	*Akıl toplayıp durmadan,*
	Ar erdik kılıp uruşpay,	*Türlü yiğitlik edip vuruşmadan,*
	Kıyla balban şaşıptır.	*Nice pehlivan şaşırmış.*
	Öröpkügön köp balban	*Coşup köpüren çok pehlivan,*
37850	Kee biröö kayra kaçıptır,	*Kimileri geri kaçmış,*
	Acalduusu ölüptür.	*Eceli gelen ölmüş.*
	Acalı cok kee balban	*Eceli olmayan kimi pehlivan,*
	Çakçelekey çañ bolup,	*Allak bullak toz olup,*
	Başı çelek kan bolup,	*Başı kova dolusu kan olup,*
	Kıyla balban şaşıptır.	*Nice pehlivan şaşırmış.*
	Kırılışam dep barıp,	*Kırışırım deyip varıp,*
	Kızılday müşkül iş körüp,	*Kıpkızıl çetin iş görüp,*
	Sarıbaydan küç körüp,	*Sarıbay'dan güç görüp,*
	Öröpkügön köpköndör,	*Coşup şişinenler,*
37860	Özüm baatır degender,	*Kendim bahadırım diyenler,*
	Ala koyun türsüldök,	*Paldır küldür gürültücüler,*
	Alañkazar kürsüldök,	*Şaşkın alık gümbürtücüler,*
	Kem akılduu dardañdar,	*Kıt akıllı böbürlenenler,*
	Keziger coogo kezikpey,	*Denk düşmana rastlamadan,*
	Kezikpeske kezigip,	*Rastlanmayacağa rastlayıp,*
	Kıyraptır kıyla balbandar.	*Yıkılmış nice pehlivanlar.*
	Kıyragandın baarısı –	*Yıkılanların hepsi –*
	Kızırkangan dardañdar,	*Hızırlıyım diyen kabadayılar,*
	Ala köödön cer koltuk,	*Alaca göğüslü, kof yürekliler,*
37870	Oroñdop kööp kalgandar.	*Höykürüp kabaranlar.*
	Öz düynösün çaçıptır,	*Kendi varını saçmışlar,*
	Ölgönünön kalganı	*Ölenlerden kalanı*
	Çeginip kayra kaçıptır.	*Çekilip geri kaçmış.*
	Balbansıgan berender	*Pehlivanlık taslayan yiğitler,*
	Özün özü kötörüp,	*Kendini kendi yükseltip,*
	Men balbanmın degender	*Ben pehlivanım diyenler,*

Öz düynösün çaçıptır.

Ölgön candan kalgandar
Çuu turup kayra kaçıptır.
Kee bir balban caradar,
Kee biröö taza beykapar.
Kee bir balban şaşkandar
Ayza menen mıktap cep,
Aylasın tappay kaçkandar.
Kuday betin körgözbö,
Şumduk eken Sarıbay
Adırdan koldu burdu – dep,
Kez boluşkan kee candı
Kep kılbay kança kırdı – dep.
Alışıp al cetalgız,
Arstan tişi ötalgıs,
Sıyagı bölök, zaarı küç,
Sarıbayga kezikseñ –
Öldük dep, candan küdör üz!
Örttöngürdün özü eken,
Calañkıçtın közü eken,
Cadaaldın kızıl özü eken.
Sarıbay türün biz kördük,
Kalk kuuratkan balbanday,
Kaçırsa candı buy kılıp,
Aç börüdöy carganday.
Kamtıp karmap aalamdı
Bir dorbogo salganday.
Kadır Alda bendesin
Caratat eken ar kanday.
Eki beti salañdap,
Eki dañgıt toygondoy.
Kaçırganın çöl kılıp,
Kaysap cutup koygondoy.
Bet alıp san kol bargısız,
Çabışkan aman kalgısız.
Catkan ittey kara kaş
Tünöögö coru kongondoy.
Kez bolgondu kemirip,

Kendi varını saçmışlar.

Ölen canlardan kalanlar,
Çığlık koparıp geri kaçmış.
Kimi pehlivan yaralı,
Kimisi büsbütün kaygısız.
Kimi pehlivan, şaşıranlar,
Mızrakla adamakıllı yiyip,
Çaresini bulamayıp kaçanlar.
Tanrı yüzünü göstermesin,
Korkunçmuş Sarıbay,
Tepeden orduyu çevirdi – diye,
Karşısına çıkan kimi canı,
Söz etmeden nicesini kırdı – diye.
Güreşsen güç yetmez,
Arslan dişi geçmez,
Görünüşü başka, zehri güçlü,
Sarıbay'a rastlarsan –
Öldük deyip candan ümidi kes!
Yanasının ta kendisiymiş,
Can alıcı zebaninin gözüymüş,
Zalimin kızıl özüymüş.
Sarıbay'ın suretini biz gördük,
Halkı kurutan pehlivan gibi,
Saldırdı mı canı perişan edip,
Aç kurt gibi parçalar sanki.
Âlemi kavrayıp tutup,
Bir torbaya koyar sanki.
Kadir Allah kulunu
Türlü türlü yaratırmış.
İki yanağı sarkıp,
İki azman köpek doymuş sanki.
Saldırdığını çöle çevirip,
Çiğneyip yutuvermiş sanki.
Karşısına sayısız ordu varamaz,
Vuruşan sağ kalamaz.
Yatan it gibi kara kaşı,
Tüneğe akbaba konmuş sanki.
Rast geleni kemirip,

Tim ele cutup koygondoy,
Sarıbay türü momunday.
Alek bolup ar candar,

Aytıp kıla balbandar.
Şoru bar kolgo tutulup,
Acalı cok kee balban
Arañ kelgen kutulup.
Şoru barın Sarıbay
Çokmor urup, caa tartıp,
Colu bolgur basıptır,
Şorluusu kayra kaçıptır.
Beren Seytek baatır bar,
Bet alıp aytıp catıptır.
Küldü köp kol küyünüp,
Çımınday candan tüñülüp.
Dene boşop burkurap,
Alapayın taba albay
Kalıñ kol turdu çurkurap.
Dobulbas bekem kagılıp,
Kol içinde Külçoro
Kayıptay uçup cabılıp,
Cok cerden akıl tabılıp.
Surnay tartıp celigip,
Surtelkisi eeligip.
Barlık candı şaştırıp,
Astındagı sur atın,
Mañkañdata bastırıp,
Bolottu bolcop açtaptır.
Bolboy korkkon san koldu,
Cutup ie taştaptır.
Kirpigi calın ot bolup,
Közü örttönüp çok bolup.
Karsıldaşa tiş çaynap,
Kan içme türü bek kaynap.
Kaarlanıp küülönüp,
Kalıñ kolgo süylönüp:
«Atañdın körü, kalıñ kol,
Arstansıñar, şersiñer,

Düpedüz yutuvermiş sanki,
Sarıbay'ın sureti işte böyle.
Her can helâk olup,

Anlatır nice pehlivanlar.
Bahtı kara olan ele tutulup,
Eceli olmayan kimi pehlivan,
Güç bela kurtulup gelmiş.
Bahtı karayı Sarıbay,
Topuz vurup, yay çekip,
Yolu açık olası basmış,
Bahtsızı geri kaçmış.
Yiğit Seytek bahadır var,
Yüzüne karşı anlatıp durmuşlar.
Bütün kalabalık ordu kederlenip,
Sinek kadar candan ümit kesip.
Beden gevşeyip hıçkırıp,
Ne yapacağını bilemeyip,
Kalabalık ordu durdu feryat edip.
Davul sıkıca vurulup,
Ordu içinde Külçoro,
Gaipten uçup yetişip,
Yoktan akıl bulunup.
Zurna çalıp coşup,
Boz küheylanı şahlanıp.
Bütün canları şaşırtıp,
Altındaki boz atını,
Kurumla yürütüp,
Çeliği hedefleyip bilemiş.
Boşuna korkan sayısız orduyu,
Bir solukta yutacakmış gibi haşlamış.
Kirpiği yalım ateş olup,
Gözü tutuşup kor olup.
Çatır çatır diş gıcırdatıp,
Kan içici sureti pek kaynayıp.
Öfkelenip hızlanıp,
Kalabalık orduya söylenip:
«Hay atanızın körü, kalabalık ordu,
Arslansınız, şirsiniz,

Kelbersigen ersiñer,	*Kurumlanan erlersiniz,*
Kerişkeni keldiñer!	*Cenge diye geldiniz!*
Kerişke çıksa kelcirep,	*Cenge çıkınca zevzeklenip,*
Ürkündöp kaça berdiñer,	*Bozgunla kaçıp durdunuz,*
Uşintseñ sen curt, öldüñör!	*Böyle yaparsanız ey yurt, öldünüz!*
Azamattar balbandar,	*Yiğitler, pehlivanlar,*
Kagışkan coodon ölböybü,	*Çarpışan düşmandan ölünmez mi,*
37960 Kerek bolso bu candı	*Gerekirse bu canı,*
Kaalaganga berbeybi!	*Dileyene vermez mi insan!*
Akılıñdan şaştıñar,	*Aklınızı şaşırdınız,*
Altañ urup, çuu turup,	*Telaşa kapılıp, çığlık koparıp,*
Aylañı tappay kaçtıñar.	*Çareyi bulamayıp kaçtınız.*
Mında baatırıñ bar, eriñ bar	*Burada bahadırın var, erin var,*
Kozgop sözdü baştasañ	*Sözü açıp başlasan,*
Korkup ketçü kemiñ bar,	*Korkup giden eksiğin var,*
Akıl tappay şaşçuñ bar.	*Akıl bulamayıp şaşıranın var.*
San tümön koldu bülüntüp,	*Sayısız tümen orduyu bozup,*
37970 Bel sındırıp kaççuñ bar.	*Bel kırıp kaçanın var.*
Korkoguñ bar, eriñ bar.	*Korkağın var, erin var.*
Kozgoloñ salçu kemiñ bar.	*Kargaşa salan eksiğin var.*
Sarıbay maktap bılcırap,	*Sarıbay'ı öve öve zırvalayıp,*
Atañdın körü, caman curt,	*Hay atanızın körü, kötü yurt,*
Kuday urgan ceriñ bar!	*Tanrı çarpmış yanınız var!*
Sarıbay artık şer beken,	*Sarıbay üstün arslan mıymış,*
Celmoguz uulu al kapır	*Celmoguz oğlu o kâfir,*
Menden kıyın er beken?	*Benden yaman er miymiş?*
Çoñ maydanga barışam,	*Büyük meydana varırım,*
37980 Sarıbay menen alışam.	*Sarıbay ile kapışırım.*
Mıltık atıp caa tartıp,	*Tüfek atıp yay çekip,*
Mıktap cañcal salışam.	*Adamakıllı cenk salarım.*
Keñ Talas arzan cer emes,	*Geniş Talas ucuz yer değil,*
Külüstön tuugan Külçoro	*Arslan yaradılışlı Külçoro,*
Külçoro tegin er emes.	*Külçoro sıradan er değil.*
Karmaşarım Sarıbay,	*Kapışacağım Sarıbay,*
Karaanı toodoy kapırga	*Karaltısı dağ gibi kâfire,*
Kan Sarıbay baatırga,	*Han Sarıbay bahadıra,*
Cer örttögön takırga,	*Yeri yakıp kül edene,*
37990 El kurutkan baatırga.	*El kurutan bahadıra.*

Atıştı arbın kılayın,
Ayalkı curtun kırayın.
Bulasın bulap albasam,
Bir buzulçu keriş salbasam,
Mañdaylaşıp turuşup
Körünö kımbat kayran can
Cogolgonço uruşup,

Atışmayı bol kılayım,
Çevresindeki yurdunu kırayım.
Malını yağmalayıp almazsam,
Bir bozguncu cenk salmazsam,
Karşı karşıya duruşup,
Gözler önünde değerli garip can
Yok olana dek vuruşup,

Kez kelgenin soybosom,
Sarıbay ittin kanına
Akırında toybosom!» –
Er Külçoro munu aytıp,
Külüstön abañ turdele
Külçoro abañ munu aytıp,
Örttöy közü caynadı.
Sarıbaydı ukkanda,
Kaarluu cini karmadı.
Kadoosungan kayran tiş
Bölö-bölö çaynadı.
Tozogu betten körünüp,
Arstandıgı, şerdigi
Aşıp curttan bölünüp,
Kök colborstoy tüyülüp,
Ok ötpös kiyim kiyinip,
Cay-caragın caylanıp
Calantıp kılıç baylanıp.
Köñül çögöt bölünüp,
Köp koldon çıktı bölünüp,
Kasaba koldo kalkıldap,
Mına oşentip, Külçoro,
Surkiyik menen çuratıp,
Cer kindigin uratıp,
Uzun bayluu, keñ dalı,
Arı balban, arı şer,
Coonun aylasın bilgen kurgan er.
Karuusu toluk kapırga,
Kayratı mol baatırga,
Sarıbay uulu kapırga,
Demge kalbay cetüügö,

Rast geleni boğazlamazsam,
Sarıbay itin kanına
Sonunda doymazsam!» –
Er Külçoro bunu söyleyip,
Arslan yapılı ağan duruyordu,
Külçoro ağan bunu söyleyip,
Ateş gibi gözü parladı.
Sarıbay'ı duyduğunda,
Kahırlı öfkesi tuttu.
Çivi gibi sağlam yaman dişini
Kütür kütür gıcırdattı.
Cehennemi yüzünden görünüp,
Arslanlığı, şirliği,
Aşıp yurttan seçilip,
Gök kaplan gibi gerilip,
Ok geçmez giysi giyinip,
Savaş silahını kuşanıp,
Yalın kılıç bağlanıp.
Gönlü hüzünle bölünüp,
Kalabalık ordudan çıktı ayrılıp,
Sancak elde dalgalanıp,
İşte böylece Külçoro,
Surkiyik ile dörtnala koşturup,
Yerin göbeğini sarıp,
Uzun boylu, geniş omuzlu,
Hem pehlivan, hem arslan,
Düşmanın çaresini bilen yaman er.
Kuvveti tam kâfire,
Gayreti bol bahadıra,
Sarıbay oğlana, o kâfire,
Soluk aldırmadan yetişmeye,

Karsıldaşıp salışıp.
Kırılışa ketüügö,
Kırgındı kıyla saluuga,
Bir betteşip kaluuga.
Erte aytkanı keç bolup,
Eki közü tört bolup.
Ayza karmap, tiş kayrap,
Çın celigip, köz caynap.
Cekeme ceke baruuga

Kuturma cindüü Sarıbay,
Kubatı cetse aluuga.
Kuptap kırgın saluuga,
Beypaylaşıp mintüügö,
Berensigen çoçkonun
Bir bokçosun tintüügö.
Tobuna tozok saluuga,
Toktoboy kirip uruşup,
Al Sarıbay kapırdı
Toñkoyto sayıp saluuga.
Eptep mınday iş bolup,
Bel bayladı Külçoro,
Bir betteşe ketüügö.
Çapçışıp çama körüüdö,
Çarkı kelse kıraanıñ,
Sarıbay kanın tögüüdö,
Çak kelbese ölüüdö,
Ayza karmap içtenip,
Erindi kese tiştenip.
Kaarlanıp sumsayıp,
Boz kiseni kurçanıp.
Caragın caylap baylanıp,
Kaarlanıp üksüysö,
Kaar betine aylanıp.
Talaanı bagıp cer caylap,
Tobokel dep dem baylap.
Kara caak buldursun,
Karmay kalıp imerip,
Kayıptan bölök Surkayık –

Çatır çatır çarpışıp.
Kırışarak gitmeye,
Kırgını çokça salmaya,
Bir yüzleşip kalmaya.
Erken dediği geç olup,
İki gözü dört olup.
Mızrak tutup, diş bileyip,
Sahiden coşup, göz parlayıp.
Teke tek gitmeye,

Kudurmuş deli Sarıbay'ı,
Kuvveti yeterse almaya.
Uygun görüp kırgın salmaya,
Amansız çekişip böyle etmeye,
Yiğitlik taslayan domuzun,
Bohçasını bir yoklamaya.
Topluluğuna cehennem salmaya,
Durmadan girip vuruşup,
O Sarıbay kâfiri,
Tepetaklak saplamaya.
Bir yolunu bulup böyle iş olup,
Bel bağladı Külçoro,
Bir yüzleşip gitmeye.
Pençeleşip gücü sınamada,
Kudreti yeterse kıranın,
Sarıbay'ın kanını dökmede,
Denk gelmezse ölmede,
Mızrak tutup hınçlanıp,
Dudağını ısırıp dişlenip.
Öfkelenip suratı asılıp,
Boz kemer kesesini kuşanıp.
Silahını yerleştirip bağlanıp,
Öfkeyle kabarınca,
Yüzü kahra dönüşüp.
Ovayı gözleyip yeri yaylayıp,
Tevekkül deyip soluğunu bağlayıp.
Kara saplı kamçıyı,
Kavradığı gibi çevirip,
Gaipten olma Surkayık –

Amanat candın cölögü,
Kıl kuyruktun bölögü.
Kayıp boz beenin kulunu
Karanda cılkı duldulu.
Kara bayır Surkayık
Karmap kamçı imerip,
Takımga tartıp ciberip.
Kemerdüü cerdi uratıp,
Surkayık menen çuratıp.
Cekege çıktı Külçoro
Kızıtalak Surkayık.

Emanet canın dayanağı,
Kıl kuyrukluların bir başkası.
Gaip boz kısrağın tayı,
Yılkı içinde düldül olanı.
Kara soylu Surkayık,
Kamçıyı tutup çevirip,
Sağrıya çekip vuruverip.
Uçurumlu yeri sarsıp,
Surkayık ile dörtnala koşturup.
Teke tek dövüşe çıktı Külçoro,
Çılgın Surkayık.

Körüngön cerde köründü,
Körünbögön özöndö.
Kök tütündöy bölündü.
Caynap közü kızarıp,
Arkarday arış uzarıp,
Buruluşka kelgende,
Buudan eken canıbar,
Buguday közü kızarıp.
Büktölüşkö kelgende,
Arış kerip, çır baştap,
Külüktügü uzarıp,
Tamanı cerde tarsıldap,
Kara bolot oozduk
Kömököydö karsıldap,
Kökülün kökkö zırgıtıp,
Tuyagın cerge mılgıtıp,
Kara bolot oozduk,
Kömököygö kakkılap,
Tal cibektey kuyruktu,
Çatkayakka çapkılap,
Kulanday kulak capırıp,
Kuyunday cerdi sapırıp,
Çuu ukkanda sögülüp,
Çurkaganda kara cer
Kat-katınan bölünüp,
Tulpardık cayı uşunday.
Ayza karmap, top buzup,

Görünen yerde göründü,
Görünmeyen vadide.
Gök duman gibi süzüldü.
Gözü parlayıp kızarıp,
Dağ koyunu gibi adımı uzayıp,
Dönemece geldiğinde,
Küheylanmış canım hayvan,
Geyik gibi gözü kızarıp.
Kıvrıma geldiğinde,
Adımını açıp, koşuyu başlatıp,
Yürüklüğü artıp,
Tabanı yerde takırdayıp,
Kara çelik gem,
Damağında şakırdayıp,
Perçemini göğe savurup,
Toynağını yere çakıp,
Kara çelik gemini,
Damağına vura vura,
Dal ipek gibi kuyruğu,
Apış arasına çarpa çarpa,
Kulan gibi kulak yatırıp,
Kasırga gibi yeri savurup,
Çığlık duyunca ileri atılıp,
Koştuğunda kara yer,
Kat katından ayrılıp,
Tulparlık hâli işte böyle.
Mızrak tutup, saf bozup,

	Şaşıp bardı Külçoro.	*Acele vardı Külçoro.*
	At-Ötpögön kaykañdı	*At-Ötpögön yokuşunu,*
	Basıp çıgıp baratat.	*Basıp çıkıp gitmekte.*
	El-Baspastın elkin çöl,	*El-Baspas'ın ıssız çölünü,*
	Bölüşkönü baratat.	*Bölüşmeye gitmekte.*
38110	Celmoguz uulu kapırga	*Celmoguz oğlu kâfirle,*
	Ölüşkönü baratat.	*Ölüşmeye gitmekte.*
	Can-Baspastın Car-Kıya	*Can-Baspas'ın Car-Kıya'sına,*
	Col salganı baratat.	*Yol salmaya gitmekte.*
	Celigip çıkkan kapırga,	*Azıp çıkan kâfire,*
	Er Sarıbay baatırga	*Er Sarıbay bahadıra,*
	Kol salganı baratat.	*Saldırmaya gitmekte.*
	Cerdin, suunun eesine,	*Yerin, suyun sahibine,*
	Ceke basar zaarı küç	*Tek yürüyen, zehri güçlü,*
	Er Sarıbay döösünö,	*Er Sarıbay devine,*
38120	Acaldın artık özünö,	*Ecelin ta kendisine,*
	Çın cutkuçtun közünö,	*Sahici yutucunun gözüne,*
	Taraşalı kerüügö,	*Taraşalı yamacına,*
	Taş kaşattın señirge,	*Taş yarların burnuna,*
	Talıkpay kökcal cetti ele,	*Yorulmadan bozkurt yetişmişti,*
	Talkandaşçu cerine.	*Paramparça olacakları yere.*
	Çiylüü kabak ak sayga,	*Çiy otlu yarlı ak vadiye,*
	Bet alışı maydanga,	*Yüzleşme meydanına,*
	Kolun buzup col salıp,	*Ordusunu yarıp yol açıp,*
	Şay koldogon Külçoro	*Şahlar koruduğu Külçoro,*
38130	Sarıbayga kol salıp,	*Sarıbay'a saldırıp,*
	Beri cakkı betine,	*Beri yandaki yüzüne,*
	Balbandardın çetine,	*Pehlivanların ucuna,*
	Cetik beldi kurçanıp,	*Sağlam beli kuşanıp,*
	Cete kirdi kol salıp.	*Yetişip girdi saldırıp.*
	Kezikkenin ayzalap,	*Rast geleni mızraklayıp,*
	Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
	Cetkileñi kaydalap!	*En yamanınız nerede deyip!*
	Arstandıgı momunday,	*Arslanlığı işte şöyle:*
	Ayza cetken cerlerin	*Mızrak yetişen yerlerini,*
38140	Ayza menen kulatıp,	*Mızrak ile devirip,*
	Aybalta cetken cerlerin	*Ay balta yetişen yerlerini,*
	Cıga çaap uratıp,	*Yıkıp biçip devirip,*

Kılıçka kıyın kelgenin
Kıyıp çaap kulatıp,
Bet aldına kelgenin
Çöl tüşürüp uratıp,
Asman açık, cer bürkök,
Cer buzuldu tün tüşüp.
Arkıda kol, berki kol
Aralaşıp turuştu.
Aygaylaşıp uruşup,
Kim körgön mınday cumuştu.
Beykayrattar çetteşip,
Berendin baarı betteşip,
Ayza kıyrap, boo tüşüp,
At cıgılıp, too tüşüp,
Ayabay cañcal boluştu.

Kılıca zor geleni,
Kıyıp biçip devirip,
Önüne geleni,
Çöle çevirip yıkıp,
Gök açık, yer kapalı,
Yer bozuldu, gece çöküp.
Öteki ordu, beriki ordu,
Birbirine karışıp durdular.
Bağrışarak vuruşup,
Kim görmüş böyle işi.
Gayretsizler kenara çekilip,
Yiğitlerin hepsi yüzleşip,
Mızrak kırılıp, bağı düşüp,
At yıkılıp, dağ düşüp,
Amansız cenk oldular.

Şay koldogon Külçoro,
Uzun boyço, keñ dalı
Arı balban, arı şer,
Özü coonun aylasın
Artık bilgen kurgan er.
Kulansur sanga bir salıp,
Kup bolottuu nayza alıp,
Sarıbayga bet alıp,
Er Sarıbay baatırga
Ceke kirdi kol salıp:
«Celmoguz uulu Sarıbay
Er Sarıbay sen bolsoñ,
Er Külçoro men bolsom,
Bettep nayza sayışıp,
Bir betteşip körölük,
Acal cetse ölölük!
Mañdaylaşıp turuşup,
Can ayabay salışıp,
Akır-takır kılalı.
Algan ayza baştalsın,
Kıymıl tüşüp cer üstün
Kıyrap kete taştaşkan,
Almambet uulu men bolsom,

Şahlar koruduğu Külçoro,
Uzun boylu, geniş omuzlu,
Hem pehlivan, hem arslan,
Kendisi düşmanın çaresini,
Pek iyi bilen yaman er.
Kulansur'a sağrıdan bir vurup,
Has çelikli mızrak alıp,
Sarıbay'a yönelip,
Er Sarıbay bahadıra,
Tek başına girdi saldırıp:
«Celmoguz oğlu Sarıbay,
Er Sarıbay sen isen,
Er Külçoro ben isem,
Yüz yüze mızrak saplaşıp,
Bir yüzleşip görelim,
Ecel yetişirse ölelim!
Karşı karşıya duruşup,
Can esirgemeden çarpışıp,
İşi bitirip tüketelim.
Alınan mızrakla başlansın,
Kımıl düşüp yeryüzünü,
Yıkılıp gidercesine sarsalım,
Almambet oğlu ben isem,

Celmoguz uulu sen bolsoñ,
Celikkeniñ ugayın,
Celmoguzdan tuulup,
Ceti miñ canıñ bolso da,
Öltürüp cerge tıgayın!
Kıyırıña kırgın salayın.
Kılça koyboy birööñdü,
Kırgın kılıp salayın.
Kayratıñdı ugayın,
Aylap cıldap uruşup,
Öltürüp cerge tıgayın!
Uyaluuñdu uypayın,
Berenderiñ sıypayın.
Kara canım ayabay,
Katuulap kaarım tögöyün.
Celmoguz uulu kapırıñ,
Kabırgañdı sögömün.

Celmoguz oğlu sen isen,
Azgınlığını duyayım,
Celmoguz'dan doğup,
Yedi bin canın olsa da,
Öldürüp yere gömeyim!
Diyarına kırgın salayım.
Kıl kadar bırakmadan birinizi,
Kırgın edip salayım.
Gayretini duyayım,
Aylarca yıllarca vuruşup,
Öldürüp yere gömeyim!
Yuvandakileri darmadağın edeyim,
Yiğitlerini silip süpüreyim.
Kara canımı esirgemeden,
Sertleşip kahrımı dökeyim.
Celmoguz oğlu kâfir seni,
Kaburganı sökerim.

Kanıñdı suuday tögöyün.
Tüz tügötüp caşıñdı
Uşintip kesip başıñdı,
Bereyin kalıñ caşıñdı.
Celmoguz uulu Sarıbay,
Ne celiktiñ mınçalık?
Kaarlanıp çır salıp,
Alañdı ala kaçpasak,
Kazınañdı çaçpasak,
Kazattaşıp çuu kılıp,
Kalıñ eliñ baspasak?
Aşıgıñdı sorgonsup,
Aştıgıñ kam orgonsup,
Celmoguz baştık ceti atañ,
Cergelüüñdü sorgonsup.
Nege cañcal kılasıñ,
Baatır, şerdin tukumu,
Ne bastaşıp turasıñ?
Talas oñoy cer beken,
Sen kırgındap ketkidey,
Olco kılıp tübünö,

Kanını su gibi dökeyim.
Dosdoğru tüketip yaşını,
Böylece kesip başını,
Döktüreyim bol yaşını.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Ne bu kadar azdın böyle?
Öfkelenip fitne salıp,
Ovanı alıp kaçmadıksa,
Hazineni saçmadıksa,
Gaza edip çığlık koparıp,
Kalabalık halkını basmadıksa?
Sanki aşığını emmişiz gibi,
Ekinini ham biçmişiz gibi,
Celmoguz başta yedi atanı,
Yurdundakini sömürmüşüz gibi.
Niçin cenk edersin,
Bahadır, arslan soyu,
Ne diye üstümüze yürürsün?
Talas kolay yer miymiş,
Senin kırıp geçireceğin,
Ganimet edip kökünden,

Tamırın kazıp ötküdöy
Ceti-Özön köçkön köçüñ cok,
Cetimiş ata öçüñ cok.
Tüptüz müşkül kılgıday
Türüñ barbı Sarıbay?
Tügönüşö ketüügö,
Ciniñ barbı Sarıbay?
Özönüñö bee baylap,
Kalkıña basa kondukpu?
Sen kararıp turguday,
Ayılıñdı kırıp, sordukpu?
Kulcuñdap çatak salgıday,
Eliñdi kırıp koydukpu?
Er Sarıbay sen bolsoñ,
Er Külçoro men bolsom,
Menin kagışaarım şer ele,
Menin kaalaganım Kudaydan,
Tilegenim sen eleñ:
«Duşmandıgıñ bilgemin,

Damarını kazıp geçeceğin?
Ceti-Özön'den göçmüş göçün yok,
Yetmiş atadan öcün yok.
Dümdüz belaya çevirecek,
Hâlin var mı Sarıbay?
Tükenişe gitmeye,
Öfken var mı Sarıbay?
Vadine kısrak bağlayıp,
Halkının üstüne basıp konduk mu?
Senin böyle kararıp duracağın,
Köyünü kırıp sömürdük mü?
Kabadayılanıp kavga salacak kadar,
Halkını kırıp koyduk mu?
Er Sarıbay sen isen,
Er Külçoro ben isem,
Benim çarpışacağım arslandı,
Benim Tanrı'dan dilediğim,
Dilediğim sendin:
«Düşmanlığını bilmiştim,

Kaarın tögüp kakayıp,
Karmaşar dep cürgömün.
Öpkö carıp, öt alçu,
Öz duşmanım kelgen soñ,
Kantip canım ayayın!
Men Külçoro bolgonu,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Aydap, kırıp, sorgonu.
Ok ötpös kiydi mendeydin,
Miñin soydum sendeydin,
Kana menin ölgönüm?!
Akırında Sarıbay,
Kaarluu seni körgömün.
Alıştı artık kılalı,
Ayanışpay uruşup,
Aykırıp ayza sunalı!
Tomuktay baştı utuşup,
Toodoy candı cutuşup,
Elkin cayloo boluşup,

Kahrını döküp dikilip,
Kapışır diye gezmiştim.
Ciğer yarıp, öd alacak,
Öz düşmanım geldikten sonra,
Nasıl canımı esirgeyeyim!
Ben Külçoro olalı,
Ay-âlemi perişan edip,
Sürdüm, kırdım, sömürdüm.
Benim gibisi ok geçmez giydi,
Senin gibinin binini boğazladım,
Hani benim öldüğüm?!
Sonunda Sarıbay,
Kahırlı seni görmüş oldum.
Kapışmayı üstün kılalım,
Esirgemeden vuruşup,
Haykırıp mızrak uzatalım!
Aşık kemiği kadar başı ütüşüp,
Dağ gibi canı yutuşup,
Issız yayla gibi olup,

Estesek candı soruşup,
Sınaşalı balbandı,
Küçötölü cañcaldı.
Aşkere kılıp ataktı,
Arbıtalı çataktı.
Kazat baştap uruştu,
Kalk kırılıp, el ölgön,
Süyüpsüñ mınday cumuştu!
Baatırlıktı, şerlikti,
Bayka mınday erdikti.
Örttönsün öküm canıbız,
Küçtü ayabay küülönüp,
Cana soguş salıñız!
Kıyınıbız, kanıbız,
Kırgın tiygen nemedey,
Kıyrap ketti baarıbız.
Baatırsıngan şeribiz,
Kıyrasın kıyın belibiz.
Cañcal kanday, çır kanday,
Kaalasañ, munu körüñüz!» –
Dep, oşentip Külçoro

Andıkça canı sömürüşüp,
Sınayalım pehlivanı,
Güçlendirelim cengi.
Aşikâr edip şanı,
Artıralım kavgayı.
Gaza başlatıp savaşı,
Halk kırılıp, el ölmüş,
Sevmişsin böyle işi!
Bahadırlığı, arslanlığı,
Gör böyle yiğitliği.
Yansın gitsin zorlu canımız,
Gücü esirgemeden hızlanıp,
Yeniden savaş salınız!
Yamanımız, hanımız,
Kırgına uğramış gibi,
Yıkılıp gitti hepimiz.
Bahadırlık taslayan arslanımız,
Yıkılsın çetin belimiz.
Cenk nasıl, kavga nasıl,
Dilersen, bunu görünüz!» –
Deyip, böylece Külçoro

Sarıbayga munu aytıp,
Kaarluu cini karmadı.
Kaalgaday kaşka tiş
Bölö-bölö çaynadı,
Közü küygön çok bolup,
Kirpigi cangan ot bolup,
Toktono albay çoronun,
Tolkunu dayra şarınday,
Uruşaarı Sarıbay.
Ayanıp kökcal kalabı,
Külçoro mınday degen soñ,
Celmoguz uulu munu aytat,
Körsöñ müşkül şumdu aytat:
«Tukumuñ tuura kırbasam,
Bilgen çırım kılbasam,
Calınsañ ukpay kebiñdi,
Bir albasam kegimdi,

Sarıbay'a bunu söyleyip,
Kahırlı öfkesi tuttu onu.
Kapı kanadı gibi bembeyaz dişini
Parça parça gıcırdatıp çiğnedi,
Gözleri yanan kor olup,
Kirpikleri tutuşan ateş olup,
Duramayıp yerinde o yiğit,
Dalgası ırmak çağıltısı gibi,
Dövüşecek işte Sarıbay.
Gökyeleli hiç çekinir mi,
Külçoro böyle dedikten sonra,
Celmoguz oğlu şunu söyler,
Görsen, belalı, sinsi sözler söyler:
«Soyunu kökten kırmazsam,
Bildiğim kavgayı koparmazsam,
Yalvarsan da dinlemeden sözünü,
Öcümü bir almazsam,

	Sarıbay bolboy ölömün,	*Sarıbay olmadan öleyim,*
	Celmoguzdan tuulbay,	*Celmoguz'dan doğmamış olayım,*
	Tuulbay tuna çögömün!	*Doğmadan dibe çökeyim!*
	Aytsam dalay kebim bar,	*Söylesem nice sözüm var,*
	At arıtıp, can kıynap	*At yorup, can üzerek,*
38300	Karasañ mınça kegim bar.	*Baksan bunca öcüm var.*
	Celpinişte Carmanas,	*Celpiniş'te Carmanas,*
	Anın katını eken Karcıgaç	*Onun karısıymış Karcıgaç,*
	Kan Manas ekööö uyalaş,	*Han Manas'la bir yuvadan kardeşmiş,*
	Kaduuga boylop konuşup,	*Kaduu boyunca konup,*
	Karcıgaçka boluşup,	*Karcıgaç'a arka çıkıp,*
	Kırgızdan cıyıp kol alıp,	*Kırgız'dan ordu toplayıp,*
	Kımbatı Bakay, er Koşoy	*Değerlisi Bakay, er Koşoy,*
	Bul öñdöngön koldu alıp,	*Bu soydan orduyu alıp,*
	Cazaylatıp, caa tartıp,	*Cazayıl attırıp, yay çekip,*
38310	Kündüz cürböy, tün katıp,	*Gündüz yürümeyip, gece yol katıp,*
	Alban türlüü can bolup,	*Türlü türlü kılığa girip,*
	Kol aldında zor Manas	*Ordunun önünde ulu Manas,*
	Kol artında Karcıgaç.	*Ordunun ardında Karcıgaç.*
	Kasaba çıgıp, tuu tolup,	*Sancak çekilip, tuğ dolup,*
	Karandı müşkül çuu bolup,	*Kapkara bela gulguleye dönüp,*
	Ay-aalamdı şaştırıp,	*Ay-âlemi şaşkına çevirip,*
	Astındagı Çoñ Kula at	*Altındaki Çon Kula at*
	Mañkañdata bastırıp,	*Salına salına yürütüp,*
	Sebili seksen törт bolup,	*Silah pusatı seksen dört olup,*
38320	Serp alganı örт bolup.	*Bir bakışı yangın olup.*
	Menin atam Celmoguz,	*Benim babam Celmoguz,*
	Manas türün körgöndö	*Manas'ın heybetini gördüğünde*
	Aşa kaçar bel tappay	*Aşıp kaçacak geçit bulamayıp,*
	Kirerge kara cer tappay,	*Girecek kara yer bulamayıp,*
	Tüşüp catar kör tappay.	*İnip yatacak mezar bulamayıp.*
	Kerüüçönü özöndü,	*Yamacı da vadiyi de,*
	Kıraanı Bakay, er Koşoy,	*Kartal Bakay ile er Koşoy,*
	Kılt degizbey tozgondo,	*Kıpırdatmadan kesince yolunu,*
	Almambet cadaal salganda,	*Almambet amansızca saldırınca,*
38330	Sandap atkan balbandı	*Sayısız yiğit pehlivanı*
	Sayıp Çubak, er Sırgak	*Mızraklayıp Çubak ile er Sırgak,*
	San mülküm talap alganda,	*Sayısız malımı yağmalayınca,*

	Menin atam Celmoguz	*Benim babam Celmoguz*
	Er Manastan ölgöndö,	*Er Manas'ın elinden ölünce,*
	Kazınam buzup col kılgan	*Hazinemi bozup yol açtılar,*
	Berenderin büktögön,	*Nice yiğidi büküp devirdiler,*
	Tolup catkan mülkümdü	*Dolup yatan malımı mülkümü*
	Öz pilime cüktögön.	*Kendi filime yüklediler.*
	Kaşaytkan mınça canımdı,	*Bunca canımı kavurdular,*
38340	Kaltırbay talap malımdı.	*Malımı bırakmadan yağmaladılar.*
	Endiretken elimdi,	*Halkımı perişan ettiler,*
	Köp büktögön belimdi.	*Belimi kat kat büktüler.*
	Tatıtkan dalay tuzumdu,	*Nicesine tuzumu tattırmıştım,*
	Talap ketken uşintip,	*Böyle yağmalayıp gittiler,*
	Oymok ooz, boto köz,	*Yüksük ağızlı, boto gözlü,*
	Oydologon kara köz,	*Fıldır fıldır kara gözlü,*
	Mına uşul öñdüü kızımdı,	*İşte böylesi güzel kızımı,*
	Bel baylagan belimdi,	*Bel bağladığım dayanağımı,*
	Altı col kalgan elimdi.	*Altı yolda kalmış halkımı.*
38350	Kurup cürüp oñoldum,	*Mahvolmuş gezerken düzeldim,*
	Kundakta kalıp çoñoydum.	*Kundakta kalıp büyüdüm.*
	Baatırdırmın, şerdirmin,	*Bahadırım ben, aslanım,*
	Sarıbay balban mendirmin!	*Pehlivan Sarıbay benim işte!*
	Katılgandı kaysagan,	*Sataşanı çiğneyip yutan,*
	Kezikkendi kemirgen,	*Rast geleni kemiren,*
	Kara tacaal özümün!	*Kara Deccal'ın ta kendisiyim!*
	Uruştun colun bolcogon,	*Savaşın yolunu kestiren,*
	Şimirse kanga toybogon,	*Kan içse kanmayan,*
	Catkan cayım cer aldı,	*Yattığım yer yerin altı,*
38360	Celpiniştin tuşu ele.	*Celpiniş'in tam hizasıydı.*
	Kırgındı kıyın salsam – dep,	*Amansız kırgın salayım diye,*
	Ata kegin alsam – dep,	*Ata öcünü alayım diye,*
	Suraganım uşu ele.	*Dilediğim buydu işte.*
	Balbandıgım başkaça,	*Pehlivanlığım bambaşka,*
	Baatırlıgım bir kança.	*Bahadırlığım kat kat fazla.*
	Küülöym aytkan kebimdi,	*Söylediğim söze güç katarım,*
	Kantip albay kalayın,	*Nasıl almadan kalayım,*
	Aytılıp cürgön kegimdi!	*Dilden dile söylenen öcümü!*
	Men Sarıbay bolgonu,	*Ben Sarıbay olalı,*
38370	Kabılgandı utkamın,	*Önüme çıkanı yendim,*

Kaçırgandı cutkamın.
Kez kelgendi oygomun,
Bastaşkan balban, kıyla alptı
Kırgın kılıp sorgomun!
Kıcırdı buzup kep salam,
Kıylañdı kırıp kek alam!
Balaanın kara közümün,
Balakettin özümün.
Kanattuu uçup kutulbas,
Kara kıya butkulmun.
Kalıñ tokoy butamın,
Karmaşkandı cutamın.
Acıdaar aybat salarmın,
Kapkayda kegim alarmın!
Çın balaket közümün,
Kara tacaal özümün.
Ketmendep çaçsa tügöngüs,
Kara zoñgok özönmün» –
Dep, oşentip Sarıbay,
Oozunan calın ört küyüp,
Toodoy çokmor kolgo alıp,
Celmayan sanga bir salıp,
Kısıktı buzup, col salıp,
Külçorogo kol salıp,
Kaarlanıp turdu ele.
Çıñıroon ündüü cez naydı
Aybalta menen urdu ele.

Kaçanı yuttum.
Rast geleni oydum,
Karşı duran pehlivanı, nice alpı
Kırıp geçirip sömürdüm!
Hıncımı döküp söz söylerim,
Niceni kırıp öç alırım!
Belanın kara gözüyüm,
Felaketin ta kendisiyim.
Kanatlı uçup kurtulamaz,
Kara sarp uçurumum.
Sık ormanı budarım,
Boğuşanı yutarım.
Ejderha heybeti salarım,
Nerde olsa öcümü alırım!
Gerçek felaketin gözüyüm,
Kara Deccal'ın kendisiyim.
Çapayla saçsan tükenmez,
Kara kayalık vadiyim ben» –
Deyip, böylece Sarıbay,
Ağzından alev, ateş saçıp,
Dağ gibi topuzu ele alıp,
Celmayan'ın sağrısına bir vurup,
Boğazı yarıp yol açıp,
Külçoro'ya saldırıp,
Kahırlanıp durmuştu.
Çığlık sesli tunç boruyu
Aybaltayla vurmuştu.

Cer düñgüröp, too köçüp,
Ukkan candı cüdötüp,
Sarıbay turdu minetip.
Al Sarıbay kapırdın
Kaçırışı kamanday.
Eñ kayratı çoçkonun
Too-taştı buzgan şamalday.
Kıraandıgı batkalday,
Külçoro erden bölök can
Kıyrap-kulap catkanday.
Berendin cayı uşunday,

Yer gümbürdeyip, dağ göçüp,
İşiten canı bunaltıp,
Sarıbay böyle duruyordu.
O Sarıbay kâfirin
Saldırışı yaban domuzu gibi.
O domuzun asıl gücü
Dağı taşı deviren yel gibi.
Yırtıcılığı derin boğaz gibi,
Külçoro yiğitten gayrı can
Kırılıp yıkılıp yatar sanki.
Bu erin hali işte böyle,

Bek calañkıç Sarıbay.
Kapırdın kaarı tarıdı,
Özöndü buzdu kürküröp,
Öldük dep candan tüñülüp,
Argın, kırgız kalıñ el
Alapayın tabalbay,
Kaçıp turdu kürküröp.
Celmoguz uulu Sarıbay
Oyrondu orup alçuday,
Oyuna koyso baçagar,
Ay-aalamdın baarısın
Bir kurcunga salçuday.
Kaarluu cini butkulday,
Kayratı candı cutkuday.
Ar betinde bir tügü
Aybaltanın sabınday.
Er kayratı çoçkonun –
Öndürgö küygön calınday.
Sarıbay cayı momunday,
Örttönüp ketken doñuz ay.
Cer carılıp dürküröp,
Cep iyçüdöy kürküröp.
Kulagan kaşat belge okşop,
Kaptaldan akkan selge okşop,
Kazılgan tereñ körgö okşop,
Bul kuturgur cetti ele.
Cazayıl atıp, caa tartıp,
Can ayabay Sarıbay,
Kayra sögüp, ok tögüp,

Pek kan içici Sarıbay.
Kâfirin kahrı ortalığı daralttı,
Vadiyi bozdu gürleyerek,
Öldük deyip candan umut kesip,
Argın, Kırgız kalabalık halk
Ne yapacağını bilemeyip,
Uğuldayarak kaçışıyordu.
Celmoguz oğlu Sarıbay
Her şeyi biçip devirecek gibi,
Kendi haline bıraksan o uğursuz,
Ay-âlemin tümünü
Bir heybeye sığdıracak gibi.
Kahırlı öfkesi uçurum gibi,
Gücü canı yutacak gibi.
Yüzünün her yanında bir tüyü
Aybalta sapı kadar.
O domuzun er gücü –
Bayıra düşen alev gibi.
Sarıbay'ın hali şöyleydi,
Ateş kesilmiş domuzdu ah.
Yer yarılıp uğuldayıp,
Yutacakmış gibi gürleyip.
Çöken yar yamaca benzeyip,
Yamaçtan akan sele benzeyip,
Kazılmış derin mezara benzeyip,
Bu kudurmuş yetişmişti.
Cazayıl atıp, yay çekip,
Canını esirgemeden Sarıbay,
Yine sövüp, ok döküp,

Katuu küçkö saldele.
Kaarlanıp çamınıp,
Colum üydöy çoyun baş,
Cana kolgo aldele,
Çoyun baş menen saldele.
Araan ooz sır cebe,
Ala koyup cüzdü atıp,
Sarıbay kayrat kıldele.
Zamananı tarıtıp,

Var gücüyle yüklenmişti.
Kahırlanıp saldırıp,
Göçer çadırı kadar demir başlı topuzu,
Yine eline almıştı,
Demir topuzla vurmuştu.
Yalman ağızlı sırlı oku,
Alıverip yüzlerce atıp,
Sarıbay güç göstermişti.
Zamanı daraltıp,

	Kuturgur mintip turdele.	*Kudurmuş böyle duruyordu.*
	Kulan surga kamçı urup,	*Kulansur'a kamçı vurup,*
	Coogo ılayık ıktuu kul,	*Savaşa yaraşır becerikli kul,*
38450	Coonun aylasın bilgen	*Düşmanın çaresini bilen*
	mıktuu kul,	*yaman kul,*
	Columduu tuugan Külçoro	*Uğurlu doğan Külçoro,*
	Sarıbay tügül aalamdı	*Sarıbay şöyle dursun, âlemi*
	Çalgan çoro emespi.	*Kolaçan etmiş çoro değil mi.*
	Ay-aalamdı buy kılıp,	*Ay-âlemi darmadağın edip,*
	Algan çoro emespi!	*Almış çoro değil mi!*
	Közü körgön alıstan,	*Gözü uzaktan gören,*
	Köp adamdan daanışman,	*Çok adamdan daha bilge,*
	Ceke çıkkan carıştan.	*Yarıştan tek başına önde çıkan.*
38460	Ayzaga kambıl artık şer,	*Mızrakta usta, üstün aslan,*
	Coo aylasın çın bilgen	*Düşman hilesini hakkıyla bilen*
	Colbors çoro kemenger.	*Kaplan çoro, bilge er.*
	Başka bolgon balbanı,	*Başkalardan apayrı pehlivan,*
	Karasañ kökcal Çoronun	*Baksan gökyeleli Çoro'nun*
	Kap-Toosunday salmagı.	*Kaf Dağı kadar ağırlığı.*
	Betteşkeni Sarıbay,	*Karşılaştığı Sarıbay,*
	Beycaylık kıldı uşunday.	*Böylesine azgınlık etti.*
	Celmayan oozun burganda,	*Celmayan'ın başını çevirdiğinde,*
	Sarıbay çokmor urganda,	*Sarıbay topuz vurduğunda,*
38470	Ata, Şay koldogon Külüstön	*Ah, Şay'ın koruduğu Külüstön,*
	Zıñ-zıñ etip kenebeyt,	*Çın çın öter, aldırmaz,*
	Sarıbaydın çabışın	*Sarıbay'ın vuruşunu*
	Buçkagına teñebeyt.	*Topuğuna bile saymaz.*
	Kıyşañ urup, kılt etpeyt,	*Yalpalamaz, kılı kıpırdamaz,*
	Ata, Şay koldogon kurguruñ	*Ah, Şay'ın koruduğu yiğidin*
	Şayman çarçap bılk etpeyt.	*Takatı tükenmez, yerinden oynamaz.*
	Tulpar oozun burdele,	*Küheylanın başını çevirmişti,*
	Ölör cerin ölçölöp,	*Öleceği yeri ölçüp biçip,*
	Ötkörö kambıl er çirkin,	*Alabildiğine usta o er,*
38480	Tozup turup Külçoro	*Yolunu kesip duran Külçoro,*
	Celmoguz uulu kapırga,	*Celmoguz oğlu kâfire,*
	Cetip nayza urdele,	*Yetişip mızrak vurmuştu,*
	Taş muştagan nemedey,	*Taşa yumruk atmış gibi,*
	Kadırman canga küç kelip,	*Aziz cana zor gelip,*

Bolottugu bilinip,
Sınıp ketpey sır nayza
Tüpküç bolup iyilip,
Almambet uulu kurgurdun
Şer ekeni bilinip,
Artık kambıl, akcoltoy,
Kayratı bolot korgondoy,
Kagışkan aman bolbostoy,
Uñgusu bolot sır nayza,
Uşintip muştap turdele,
Sır nayza cayın surasañ,
Bolcop coogo maşagan.
Coogo bolcop Bölökbay
Oşol baykuş casagan.
Kurçtap sabın tolgogon,
Kurgan usta Bölökbay
Kuptap cakşı oñdogon.
Özökkö temir tarttırgan,
Ölçömün mıktap arttırgan.
Börü til kılıp kırdagan,
Koygulaşta kokustan
Koldon tayır beken – dep,
Asemdetip sırdagan.
Ar comokçu ırdagan,
Kep bilgen adam tıñdagan.
Sır nayza cayın surasañ,
Kömürünö kelgende,
Kök maydan tokoy coyulgan.
Köörügünö kelgende,
Alban tüşüp kırgızdın
Kök bukaçar soyulgan.
Uñgusun bolot maşagan,
Uruşka bolcop casagan,

Çeliğin hası belli olup,
Kırılmadan sırlı mızrak
Çember olup eğilip,
Almambet oğlu yiğidin
Aslan olduğu belli olup,
Fazlasıyla usta, uğurlu,
Gücü çelik kale gibi,
Çarpışan sağ kalmaz gibi,
Kökü çelik sırlı mızrakla,
Böyle vurup duruyordu,
Sırlı mızrağın aslını sorarsan,
Savaşa göre nişanlanıp alıştırılmış.
Düşmana göre hesaplayıp Bölökbay,
O garip yapmıştı.
Sapını sertçe burup pekiştirmiş,
Garip usta Bölökbay,
Kat kat kaplayıp iyice onarmıştı.
Özüne demir çektirmiş,
Ölçüsünü sağlamca artırmıştı.
Kurt dili gibi yontup sivriltmiş,
Çarpışmada kazara
Elden kayar mı ola diye,
Süsleyerek sırlamıştı.
Her destancı bunu söylemiş,
Söz bilen adam dinlemişti.
Sırlı mızrağın aslını sorarsan,
Kömürüne gelince,
Yeşil düzlükte koca orman tükenmişti.
Körüğüne gelince,
Kırgız'ın türlü türlüsünden,
Boz dana boğalar kesilmişti.
Kökünü çelikle işlemiş,
Savaşa göre yapmıştı,

Bolottop uçun çıgarıp,
Uçtagan cerin teşsin – dep,
Muştagan cerin eşsin – dep,
Kabıla tüşsö kokustan
Ar cak boorun kessin – dep,

Ucunu çelikten çıkarıp,
Sivriltilen yeri delsin diye,
Vurduğu yeri oysun diye,
Kazara rast gelirse eğer
Öbür yandan bağrını kessin diye,

	Uşintip atıp casagan.	*Böyle böyle yapmıştı.*
	Bolottop uçun çıgarıp,	*Ucunu çelikten çıkarıp,*
	Acıdaardın uusuna	*Ejderhanın zehrine*
	Altımış sıyra sugargan.	*Altmış kez batırıp su vermişti.*
	Ölüm ortok, ört uşu	*Ölüme ortak, ateş budur,*
	Ayzanın cayı mına uşu.	*Mızrağın hali işte bu.*
	Ölçöö cerdi tuştadı,	*Ölçtüğü yeri hedefledi,*
38530	Er Külçoro kayran şer,	*Er Külçoro, o kahraman aslan,*
	Sarıbay sayıp muştadı.	*Sarıbay'ı mızraklayıp vurdu.*
	Kaardı Çoro baştadı,	*Kahrı Çoro başlattı,*
	Eki öñürü kaldaktap,	*İki eteği savrularak,*
	Celmayandan Sarıbay	*Celmayan'dan Sarıbay*
	Kulap kete taştadı.	*Az kalsın yıkılıp düşüyordu.*
	Celmayanı sandalıp,	*Celmayan'ı sersemleyip,*
	Sarıbay turdu kubarıp,	*Sarıbay durdu sararıp,*
	Külçorogo tañ kalıp:	*Külçoro'ya şaşırıp:*
	«Belgilüü eken, bel eken,	*«Adı belli biriymiş, dayanakmış,*
38540	Belgilüü kökcal şer eken.	*Namlı gökyeleli aslanmış.*
	Bilegi coon, taş cürök	*Bileği kalın, taş yürekli,*
	Pil müçölüü badırek.	*Fil gövdeli hınzır.*
	Kastaşkanga, duşmanga,	*Kast edene, düşmana,*
	Salar eken çoñ dümök.	*Büyük bela salarmış.*
	Baatır da eken, şer da eken,	*Hem bahadırmış, hem aslanmış,*
	Başka tuulgan er da eken.	*Bambaşka doğmuş bir ermiş.*
	Salmagı oor, zaarı küç	*Ağırlığı ağır, zehri güçlü,*
	Aalamdan aşkan neme eken».	*Âlemi aşmış biriymiş».*
	Kaardı katuu baştadı,	*Kahrı şiddetle başlattı,*
38550	Alban urup Sarıbay	*Türlü türlü vurup Sarıbay*
	Kulap kete taştadı.	*Az kalsın yıkılıp düşüyordu.*
	«Bulçuñu coon kanday can,	*«Kasları kalın, nasıl bir can,*
	Kılımdan çıkpayt mınday can.	*Yüzyılda çıkmaz böyle bir can.*
	Çırkırap arañ toktodu,	*Feryat edip güç bela durdu,*
	Botom çıgıp ketpey bizdin can.	*Aman, çıkıp gitmesin bizim can.*
	Kök temirdey kök eken,	*Gök demir gibi çetinmiş,*
	Köp adamdı büldürgön	*Çok adamı mahvetmiş,*
	Bir caralgan börü eken.	*Eşsiz yaratılmış bir kurtmuş.*
	Teñiz da eken, teñ eken,	*Hem denizmiş, hem denkmiş,*
38560	Degi kökcal er da eken.	*Hele gökyeleli bir ermiş.*

Men Sarıbay bolgonu,
Sarıbay atka kongonu,
Men baspagan çöl kalbay,
Men körbögön el kalbay,
Kıdırdım ele kıylanı,
Ceñip alıp mınçanı,
Çurkuratıp candardı,
Baatırsıngan, döösüngön,
Cer üstünö eesingen,
Soydum mınça balbandı.
Kıyladan mınday körbödüm,
Kıyın da eken, şer da eken» –
Dep, oşentip Sarıbay
Erdigin sınap aldele,
Too salmagın saldele.
Ayza örttönüp, çok bolup,
Külçoro ayza sayganga,
Turgan eken toktolup,
Mına oşondo Külçoro:
«Kuldu Kuday berse» – dep,
Munu oylop Külçoro,
Ayza tartpay tuştadı,
Al Sarıbay kapırdı
Altımış sapar muştadı.
Zıñgıradı kenebey,
Altımış ayza sayganın
Buçkagına teñebey,
Arbayıp ayla taptele.
Külçoronun ayzasın
Orto belden çaptele.
Ayza sınıp kul boldu,
Orto belden bırkırap,
Külçoronun sır nayza
Asmanga çıktı çırkırap.
Al Külçoro kökcaldın
Caragı bar, carı bar,
Kökcalda mınça karuu bar,

Caragının baarı bar.

Ben Sarıbay olalı,
Sarıbay adını alalı,
Basmadığım çöl kalmadan,
Görmediğim halk kalmadan,
Dolaşmıştım nicesini,
Bunca yeri yenip alıp,
Canları çığlık çığlığa koşturup,
Bahadır geçinen, dev geçinen,
Yeryüzünün sahibi kesilen,
Bunca pehlivanı kestim.
Nicesinde böylesini görmedim,
Hem çetinmiş, hem aslanmış» –
Deyip, böylece Sarıbay
Yiğitliğini sınayıp görmüştü,
Dağ ağırlığını yüklemişti.
Mızrak tutuşup kor olup,
Külçoro mızrak saplasın diye,
Durmuş beklemişmiş,
İşte o zaman Külçoro:
«Bu kulu Tanrı verirse» deyip,
Bunu düşünüp Külçoro,
Mızrağı çekmeden nişanladı,
O Sarıbay kâfiri
Altmış kez vurdu.
Çınladı, aldırmadı,
Altmış mızrak saplanışını
Topuğuna bile saymadan,
Dikilip çare bulmuştu.
Külçoro'nun mızrağını
Orta yerinden biçmişti.
Mızrak kırılıp kül oldu,
Orta yerinden çatırdayıp,
Külçoro'nun sırlı mızrağı
Vınlayarak göğe çıktı.
O gökyeleli Külçoro'nun
Silahı da var, yardımcısı da var,
Gökyelelide bunca kuvvet var,

Silahının hepsi var.

Kambıl tuugan şer Çoro
Altın caak aybalta
Bileginde çalınuu,
Oroy karmap kaldele.
Aybalta cayın surasañ
Mizi karış kaldaygan,
Şiltegen cerden kan caygan,
Uñgusu bolot muştumday,
Aybalta cayı uşunday.
Şiberge koyso ört ketken,
Şiltegeni mürt ketken.
Kızırkanıp şiltese,
Kaldayıp uçup baş ketken,
Baştan kiyin kan ketken.
Kan ketkende al ketip,
Kan aldınan can ketken.
Şiltegen balban kubangan,
Şiltegende taş kesip,
Taygalanbay ketsin – dep,
Betteşkendin tübünö
Şiltegen cerde cetsin – dep,
Kurçtap mizin kınagan.
Kurç ekenin bilgende
Kuçaktaşıp dos bolup,
Kurdaştan kança suragan.
Surasa canga berbegen,
Suuk boor bir can körbögön.
Çapkan kulap soylogon,
Şumduktan mınday bolbogon.
Altın caak aybalta,
Al şamdagay er Çoro
Koş koldop karmap imerip,
Ay degiçe Sarıbay,
Altın caak aybalta,
Şay koldogon şer Çoro
Koş koldop tartıp ciberip,
Kulansur oozun burdele,
Kıraanıñ karap turdele.
Celmoguz uulu kapırdın,

Usta doğmuş aslan Çoro,
Altın yanaklı aybalta
Bileğine dolanmış,
Kavrayıp yakalamıştı.
Aybaltanın aslını sorarsan,
Ağzı bir karış, kocaman,
İndiği yerden kan yayılan,
Kökü çelik, yumruk kadar,
Aybaltanın hali böyleydi.
Çayıra değse yangın çıkaran,
İndirdiği anda can alan.
Hınçlanıp indirse,
Koca baş uçup giden,
Baştan sonra kan giden.
Kan gidince derman gidip,
Kandan önce can giden.
İndiren pehlivan sevinmiş,
İndirdiğinde taş kesip,
Kaymadan gitsin diye,
Karşı çıkanın köküne,
İndiği yerde ulaşsın diye,
Ağzını keskinletip oturtmuştu.
Keskin olduğunu bilince,
Kucaklaşıp dost olup,
Nice yaşıt onu istemiş.
İsteyen hiç kimseye vermemiş,
Yabancı bir can onu görmemiş.
Vurduğu yıkılıp serilmiş,
Böyle bir acayiplik olmamış.
Altın yanaklı aybaltayı,
O çevik er Çoro
Çift elle kavrayıp savurup,
'Ay' diyene dek Sarıbay'a,
Altın yanaklı aybaltayı,
Şay'ın koruduğu aslan Çoro
Çift elle çekip indirip,
Kulansur'un başını çevirmişti,
Kartalın bakıp duruyordu.
Celmoguz oğlu kâfirin,

Ölöörgö oyu cok boldu.
Başında bolot kalkanı
Bırkırap kıyrap çok boldu.
Celmoguz uulu kapırıñ,
Mından ölböy toktoldu.
Aybattanıp Sarıbay,
Anık tacaal baştadı.
Too tomkorup, köl sorup,
Toktolboy katuu iş kıldı.
Kabılgandı ottodu,
Buzulup ketpey kara cer,
Kalıñınan toktodu.
Adırdın baarın tüz kıldı,
Tokoy culup, küç kıldı.
Canı tügül cansızdın
Toropoyun toz kıldı.
Kaarlanıp kamınıp,
Kapır eken Sarıbay
Tüz bolgur çıktı çamınıp.
Kaarlandı kürküröp,
Karap turgan bendenin
Tula boyu dürküröp.
Tuura örttönüp çır kılıp,
Kaarlanıp kakayıp,
Katuu kaardı baştadı.
Astı bütöö kara cer
Sarıbay tacaal kaarına,
Kapırdın açuu zaarınan,
Kürsüldögön cininen
Kup buzulgan türünön
Buzulup kete taştadı.
Kaarlanıp kuturup,
Katuu kaardı baştadı.
Cer, asmandı omkorup,
Celpip ie taştadı.
Canıbardı boktodu,
Kazat kılgan kalıñ kol
Kaçıp berçü nemedey,

Ölmeye hiç niyeti yoktu.
Başındaki çelik kalkanı
Çatırdayıp parçalanıp kor oldu.
Celmoguz oğlu kâfirin,
Bundan ölmeyip durdu.
Heybetlenip Sarıbay,
Gerçek Deccallığa başladı.
Dağ devirip, göl emip,
Durmadan çetin işler yaptı.
Önüne çıkanı yalayıp yuttu,
Kara yer bozulup gitmeden,
Kalınlığı sayesinde dayandı.
Tepelerin hepsini dümdüz etti,
Ormanı söküp güç gösterdi.
Canlı şöyle dursun, cansızın
Yavrusunu dahi toz etti.
Kahırlanıp davranıp,
Kâfirmiş Sarıbay,
Düzlenesice, saldırarak çıktı.
Gürleyerek kahırlandı,
Bakıp duran kulların
Tüm bedeni ürperdi.
Düpedüz tutuşup kavga koparıp,
Kahırlanıp dikilip,
Şiddetli kahrı başlattı.
Altı kapalı kara yer,
Deccal Sarıbay'ın kahrına,
Kâfirin acı zehrinden,
Gümbürdeyen öfkesinden,
Adamakıllı bozulmuş halinden,
Az kalsın bozulup gidiyordu.
Kahırlanıp kudurup,
Şiddetli kahrı başlattı.
Yeri, göğü söküp,
Yelpaze gibi savuruverdi.
Canlıları yerden yere vurdu,
Gazaya çıkmış kalabalık ordu
Kaçıp gidecekmiş gibi,

Dürbüp barıp toktodu.
Balban da eken, şer da eken,

Başka tuulgan er da eken.
Beren eken Külçoro
Can ayaşpay turuştu,
Cadaaldaşıp uruştu.
Agala maydan tuu tolup,
Asman cargan çuu bolup,
Alış kılıp turdele.
Er Sarıbay bul ekөö,
Çabış kılıp turdele.
Celmoguz uulu Sarıbay,
Cetip bende algısız,
Cer maylagan çoçkogo
Çıdap bende kalgısız.
Sıyagı kapçal butkulday,
Kez bolso candı cutkuday.
Bet alışa kelgende,
Ay sen kimsiñ degendey.
Kabılsa candın baarısın,
Alıp sorup cegidey.
El kuuratkan candarday,
Aalamdı kütkön balbanday.
Bakırık salıp üksöyüp,
Açuulanıp tüktöyüp,
Zıñgıradı kenebey.
Ayza sayıp, balta ursa,
Şay koldogon kökcaldı
Buçkagına teñebey.
Çapkan sayın Sarıbay
Çagılganday çartıldap,
Kayrattanıp karsıldap,
Karala maydan tuu karmap,
Aç börüdöy köz caynap,
Belsöölönüp, belsenip,
Beri urganday teñselip,
Kaygırıp kapa bolboston,
Kabagın tüyüp koyboston,

Dalgalanıp gidip durdu.
Hem pehlivanmış, hem aslanmış,

Bambaşka doğmuş bir ermiş.
Yiğitmiş Külçoro,
Can esirgemeden durdular,
Amansızca vuruştular.
Ala meydan tuğlarla dolup,
Göğü yaran çığlık kopup,
Boğuşup duruyorlardı.
Er Sarıbay'la bu ikisi,
Vuruşup duruyorlardı.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Kul yetişip alamaz,
Yeri kanla yağlayan domuza,
Kul dayanıp kalamaz.
Görünüşü dar boğaz uçurumu gibi,
Rast gelse canı yutacak gibi.
Yüz yüze geldiğinde,
'Hey, sen de kimsin' der gibi.
Rastlarsa canların hepsini,
Alıp emip yiyecek gibi.
Halkı kurutmuş canlar gibi,
Âlemi güden pehlivan gibi.
Nara atıp kabararak,
Öfkelenip tüyleri dikilip,
Çınladı, aldırmadı.
Mızrak saplayıp balta vursa,
Şay'ın koruduğu gökyeleliyi
Topuğuna bile saymadan.
Vurdukça Sarıbay
Şimşek gibi çatırdayıp,
Güçlenip gümbürdeyip,
Karalı meydanda tuğ tutup,
Aç kurt gibi gözleri parlayıp,
Kuşanıp, bel bağlayıp,
Beri vuracakmış gibi sallanıp,
Tasalanıp kederlenmeden,
Kaşını bile çatmadan,

Öldüm ay, kokuy debesten,
Ölümdön kaygı cebesten,
Ketçü coldu kerüülöp,
Bütöp çıgıp baratat.

'Öldüm, eyvah' demeden,
Ölümden tasa yemeden,
Gidilecek yolu yamaçtan tutup,
Tıkayıp çıkıp gidiyor.

Ayza urgan Sarıbay.
Ant urgur cayı momunday,
Küçöp çıgıp baratat.
Açıp közdü-cumguça,
Anday-mınday degiçe,
Türgö salıp baratat.
Adam añdap tapkısız,
Ciñge salıp baratat.
Erenderdi, koldordu
Basıp çıgıp baratat.
Oydu-toonu tomkorup,
Kapırıñdın kaarduu cin
Aşıp çıgıp baratat.
Baştakıdan miñ esse,
Kuturgan ittin çoñ cini
Taşıp çıgıp baratat.
Miñ türlönup çamınıp,
Bu düynönü kaltırbay
Soruuçuday kamınıp,
Sarıbay cayı uşunday.
Er kayratın körgön can,
Esil candan tüñülüp,
Zaman tarıp kısılday,
Aksaygandan saksayıp,
Küyüp közü caynadı,
Küüsün küçtüü baştadı.
Külüstön tuugan Külçoro,
Külçoronu baş kılıp,
Küldü curttun kıylasın
Kübüp ie taştadı.
Kaarlanıp kep baştap,
Aytkan kebi artık uu
Kırıp ie taştadı.
Sarıbay turdu küülönüp,

Mızrak vuran Sarıbay.
Kahrolasının hali şöyle,
Güçlenip çıkıp gidiyor.
Göz açıp kapayıncaya dek,
Şöyle böyle diyene dek,
Türlü şekle sokup gidiyor.
İnsanın akıl erdiremeyeceği,
Cin oyununa vurup gidiyor.
Erleri, orduları
Ezip geçip gidiyor.
Ovayı dağı söküp,
Kâfirin kahırlı öfkesi
Aşıp taşıp gidiyor.
Baştakinden bin kat,
Kudurmuş itin büyük öfkesi
Taşıp coşup gidiyor.
Bin türlü kılığa girip saldırıp,
Bu dünyayı bırakmadan
Emecekmiş gibi davranıp,
Sarıbay'ın hali böyleydi.
Er gücünü gören can,
Aziz candan umut kesip,
Zaman daralıp sıkışır gibi,
Ürperip tüyleri diken diken,
Yanıp gözleri parladı,
Hamlesine güçle girişti.
Külüstön soylu Külçoro'yu,
Külçoro'yu baş edinip,
Bütün yurdun nicesini
Silkip döküverdi.
Kahırlanıp söze başlayıp,
Söylediği söz zehirden beter,
Kırıp geçiriverdi.
Sarıbay coşup durdu,

Kalıñ kolgo süylönüp:
«Kaarım kelip kakaysam,
Katuulap cañcal kılarmın.
Karmarıma can koyboy,
Bir kaşıktay kan koyboy,
Baarı-cogun kırarmın,

Talastı eelep konormun.
Taş korooñdu talkalap,
Dalayıñdı örttöp sorormun.
Asıldarıñ utarmın,
Ayköl baştap kanıñdı
Kaltırbay sorom baarıñdı.
Celmayan oozun burayın,
Cer caralgan Celpiniş,
Cerge çeyin kırayın.
Kandarın karmap soyoyun,
Kas duşmanım uşu ele,
Kaltırbay baarın soroyun.
Kabılgandı kaysaymın,
Kez bolgondu kemirem,
Tuşukkanın kırbasam,
Tuura sıypañ kılbasam.
Kalkıñdı karmap utpasam,
Kaltırbay bütkül cutpasam,
Men Sarıbay bolguça
Tuulbay tuna çögöyün,
Tirüü cürböy ölöyün!
Kıylaña kırgın salbasam,
Kızdarıñ talap albasam,
Kıyırıña kırgın salbasam.
Baylap kökcal döööndü,
Çakpasam baş meeñdi.
Çıgarayın men senin
Kapkaydagı keeñdi!
Kayranıñdı kanıñdı,
Kalayman salıp kırayın.
Kaltırbastan baarıñdı,
Uluguñdu, kanıñdı,

Kalabalık orduya söylenip:
«Kahrım gelip dikilirsem,
Şiddetle kavga koparırım.
Tuttuğumda can komadan,
Bir kaşık kadar kan komadan,
Varını yoğunu kırarım,

Talas'ı alıp konarım.
Taş ağılını paramparça edip,
Nicenizi yakıp sömürürüm.
Asillerinizi ele geçiririm,
Ayköl başta, hanınızı,
Bırakmadan hepinizi sömürürüm.
Celmayan'ın başını çevireyim,
Yer yaratılalı var olan Celpiniş'i,
Yerle bir edinceye dek kırayım.
Hanlarını tutup keseyim,
Baş düşmanım buydu işte,
Bırakmadan hepsini sömüreyim.
Önüme çıkanı çiğnerim,
Rast geleni kemiririm,
Karşıma düşeni kırmazsam,
Dümdüz silip süpürmezsem.
Halkını tutup yenmezsem,
Bırakmadan tümünü yutmazsam,
Ben Sarıbay olacağıma
Doğmadan dibe çökeyim,
Diri gezmeden öleyim!
Nicenize kırgın salmazsam,
Kızlarınızı yağmalayıp almazsam,
Diyarınıza kırgın salmazsam.
Gökyeleli devinizi bağlayıp,
Baş beyninizi ezmezsem.
Çıkarayım ben senin
Ta içindeki hıncını!
Değerlinizi, hanınızı,
Kıyamet koparıp kırayım.
Hiç bırakmadan hepinizi,
Ulunuzu, hanınızı,

Men Sarıbay ereniñ
Uypalaymın baarıñdı.
Agızam suuday kanıñdı,
Koyboston calgız talıñdı.
Tirüü baylap döööndü,
Öndürdön tiyip beeñdi,
Caynata muştap meeñdi,
Çıgarayın men senin

Ben er Sarıbay,
Hepinizi hırpalarım.
Kanınızı su gibi akıtırım,
Tek söğüdünüzü bile komadan.
Devinizi diri diri bağlayıp,
Bayırdan kısrağınıza el koyup,
Beyninizi ezercesine vurup,
Çıkarayım ben senin

Kapkaydagı keeñdi.
Erenderiñ çetteyin,
Kıylañdı kırıp örttöyün.
Kıyla kırgın salayın,
Koluma tiyse kırgızıñ
Tulumduuñdu tul kılıp,
Kapkanın oozun kan kılıp,
Kara coluñ çañ kılıp,
Caguuçu otuñ öçürüp,
Calpı baarın köçürüp,
Kırgındı buzuk kılbasam,
Açuulanıp akırıp,
Asman-köktü sapırıp,
Men Sarıbay bolgonu,
Sarıbay atka koñgonu.
Ereşen tartıp, er bolup,
Er adam menen teñ bolup,
Ayıl kütüp, cer eelep,
Aybat salıp, el eelep,
Men körbögön cer kalbay,
Men albagan el kalbay,
Kalday kırıp, şer aldım.
Kança tümön eldi aldım.
Ayza, mıltık köp körüp,
Akıl ayran bölbödüm.
Bu Külçoro öñdüü balanı
Cer üstünön körbödüm.
Balban eken, er da eken
Balanın mıktuu tuşu eken.
Koygulaşıp teñ bolçu

Ta içindeki hıncını.
Erlerinizi teker teker biçeyim,
Nicenizi kırıp yakayım.
Nice kırgın salayım,
Elime geçerse Kırgız'ınız,
Ocaklıyı ocaksız edip,
Kapının ağzını kan edip,
Kara yolunu toz edip,
Yaktığın ateşi söndürüp,
Topunu birden göçürüp,
Kırgını, yıkımı yapmazsam,
Öfkelenip kükreyip,
Göğü kubbeyi savurup,
Ben Sarıbay olalı,
Sarıbay adını alalı.
Ergenlik çağına girip er olup,
Er kişiyle denk olup,
Oba güdüp, yer tutup,
Heybet salıp, halka hükmedip,
Görmediğim yer kalmadan,
Almadığım halk kalmadan,
Nicesini kırıp, aslanlar yendim.
Nice tümen halkı aldım.
Mızrak, tüfek çok görüp,
Aklım şaşıp bozulmadım.
Bu Külçoro gibi bir oğlanı
Yeryüzünde görmedim.
Pehlivanmış, hem de ermiş,
Oğlanın en yavuz çağıymış.
Çarpışıp denk gelecek,

	Botom, oylosom duşman uşu eken!	*Aman, düşünsem düşmanım buymuş işte!*
	Eren da eken, şer da eken,	*Hem yiğitmiş, hem aslanmış,*
38830	Kelgenim azap tuşu eken.	*Gelişim azap vaktine denk gelmiş.*
	Cabırkap cañcal izdedim,	*Sıkıntı çekip kavga aradım,*
	Menin salışçu coom uşu eken.	*Benim boğuşacağım düşman buymuş.*
	Belgilüü eken, şer eken.	*Namlıymış, aslanmış.*
	Atam Celmoguzdu soygonu	*Babam Celmoguz'u kestiği,*
	Cer tompoytup koygonu,	*Yeri tümsek edip gömdüğü,*
	Kalp aytpasam er eken.	*Yalan söylemezsem, doğru bir ermiş.*
	Mıktuu eken, kan da eken,	*Yavuzmuş, hem de hanmış,*
	Ar kim uşak kılçu ele,	*Herkes dedikodusunu ederdi,*
	Aytkanınça bar eken.	*Söylendiği kadar varmış.*
38840	Eren da eken, şer da eken,	*Hem yiğitmiş, hem aslanmış,*
	Esebi cok er da eken.	*Hesaba gelmez bir ermiş.*
	Külgündörün kübüyün,	*Körpelerini silkip dökeyim,*
	Külçorosun soyoyun» –	*Külçoro'sunu keseyim» –*
	Dep, oşentip Sarıbay	*Deyip, böylece Sarıbay*
	Alban türlüü ayzasın	*Türlü türlü mızrağını*
	Arkı-terki açtadı,	*Öne arkaya savurdu,*
	Cañcaldı caman baştadı.	*Kavgayı fena başlattı.*
	Kayrattanıp kamınıp,	*Güçlenip davranıp,*
	Kaluuçuday köründü.	*Üstün kalacak gibi göründü.*
38850	Ay-aalamdın baarısın	*Ay-âlemin tümünü*
	Aluuçuday köründü.	*Alacak gibi göründü.*
	Artık müşkül çoñ cañcal	*Pek belalı büyük kavgayı*
	Saluuçuday köründü.	*Salacak gibi göründü.*
	Celmoguz uulu baatırıñ,	*Celmoguz oğlu bahadırın,*
	Cer örttögön kapırıñ,	*Yer yakan kâfirin,*
	Erdigi bölök, zaarı küç,	*Yiğitliği başka, zehri güçlü,*
	Örttöngürdün özü oşol,	*Yanasıcanın ta kendisi o,*
	Tacaaldın kara közü oşol,	*Deccal'ın kara gözü o,*
	Çın balaket özü oşol.	*Gerçek felaketin kendisi o.*
38860	Kaarlanıp kamınıp,	*Kahırlanıp davranıp,*
	Cay-caragın caylanıp,	*Silahını pusatını kuşanıp,*
	Alışka çıktı kamdanıp.	*Boğuşmaya hazırlanıp çıktı.*
	Tozgon colu çet bolup,	*Kestiği yol kıyı köşe olup,*
	Kaarı kızıl ört bolup.	*Kahrı kızıl yangın olup.*
	Congo tartıp bakırıp,	*Yamaca doğru çekip bağırıp,*

Colu bolgon örttöngür
Kuykalangan kuturgur.
Aybat salıp bakırıp,
Açuulanıp çakırıp:
«Kelçü bolsoñ eriñ kel,
Şay koldooçu şeriñ kel,
Ayzaga kambıl ıktuuñ kel,
Ayanbay turgan mıktuuñ kel.
Bel baylagan beliñ kel,
Belgilüü balban, şeriñ kel,
Bul kayratım körüñör!
Kök asmanday tolsoñ da,

Yolu açık yanasıca,
Ütülüp yalazlanmış kudurgan.
Heybet salıp bağırıp,
Öfkelenip çağırıp:
«Geleceksiniz eriniz gelsin,
Şay'ın koruduğu aslanınız gelsin,
Mızrakta usta beceriklin gelsin,
Canını sakınmayan yavuzun gelsin.
Bel bağladığın dayanağın gelsin,
Namlı pehlivanın, aslanın gelsin,
Şu gücümü görün!
Gök kubbe gibi dolsanız da,

Kıyın kıraan bolsoñ da,
Kızıtalak menden öldüñör.
Kaarlandım utamın,
Kalkıñ turmak, ceriñdi
Kastarım tiksem cutarmın!
Kaltırbay karmap baarıñdı,
Agızayın kanıñdı,
Kıyayın kızık canıñdı!
Kübüyün kirdüü çañıñdı.
Bagıñdı kesip sulatıp,
Tamıñdı cıgıp kulatıp,
Olcolop curtuñ cıybasam.
Talkan kılıp curtuñdu,
Taptaza çoguu kırbasam.
Sarıbay bolboy ölöyün» –
Dep, oşentip Sarıbay,
Sarıbay antip turganda
Zaman caman tarıdı ay.
Akır-takır çır saldı,
Açuulanıp Sarıbay,
Döböçönü bir saldı.
Çokmorunan çok çıktı,
Döböçödön ot çıktı.
Ay-aalamdı orçuday,
Kez kelgenden bir taldı
Koyboy çoguu sorçuday,

Çetin kartal olsanız da,
Kahrolasılar, benden öleceksiniz.
Kahırlandım, yenerim,
Halkın şöyle dursun, yerini de
Kastımı diksem yutarım!
Bırakmadan hepinizi tutup,
Kanınızı akıtayım,
Tatlı canınızı kıyayım!
Kirli tozunuzu silkip dökeyim.
Bağınızı kesip devirip,
Evinizi yıkıp devirip,
Yurdunu ganimet edip toplamazsam.
Yurdunu un ufak edip,
Tertemiz, topunu kırmazsam.
Sarıbay olmadan öleyim» –
Deyip, böylece Sarıbay,
Sarıbay öyle dururken,
Zaman fena daraldı ah.
Kıran kırana kavga saldı,
Öfkelenip Sarıbay,
Tepeciğe bir vurdu.
Topuzundan kor çıktı,
Tepecikten ateş çıktı.
Ay-âlemi biçecek gibi,
Rast gelen tek söğüdü bile
Komadan topunu emecek gibi,

Koñutunda Sarıbay,
Tutalandı kuturgur.
Börüdöy közü caynadı,
Kamança tişti kayradı,
Kan içmesi karmadı.
Bedelinen küç çıktı,
Eki bettin otunan
Baypaktap kara tük çıktı.
Kaarlanıp kamındı,
Cırgalı cılas çabıldı.
Aalamdı algan baatır ay,
Kaarlandı kapır ay.
Kuturgurdun özü eken,
Kan agızıp, baş kesçü

Tacaaldın kara közü eken.
Çımırkansa can sorçu,
Çın balaket özü eken.
Çındagan eken Sarıbay,
Artık kaardı baştadı.
Akır-takır çañ tüşüp,
Kızıtalak kuu düynö
Añtarıla taştadı.
Azalanıp eñ apçıp,
Ak ayuuday cer çapçıp.
Çokmor suurup çalkalap,
Katuu cini karmasa
Kök asmandı talkalap.
Körsöñ şumduk Sarıbay
Körçü cinin momunday.
Öttüñ çalgın çalıñgır,
Ölüp cerge salıñgır.
Baktuu şaarıñ baylañgır,
Ölüp cerge baylañgır.
Öküröñdöp barsıldap,
Kaarlanıp tarsıldap,
Kamınış kıldı colborstoy,
Kaçırgan aman bolbostoy.
Tutalanıp küülönüp,

Öfkesinin doruğunda Sarıbay,
Tutuştu o kudurgan.
Kurt gibi gözleri parladı,
Yaban domuzu gibi dişini biledi,
Kan içiciliği tuttu.
Bedeninden güç fışkırdı,
İki yanağının ateşinden
Keçe gibi kara tüy bitti.
Kahırlanıp davrandı,
Dirlik düzen yerle bir edildi.
Âlemi almış bahadır ah,
Kahırlandı kâfir ah.
Kudurmuşun ta kendisiymiş,
Kan akıtıp baş kesen

Deccal'ın kara gözüymüş.
Kasıldı mı can emen,
Gerçek felaketin kendisiymiş.
Sarıbay işi sıkı tutmuştu,
Aşırı kahrı başlattı.
Kıran kırana toz koptu,
Kahrolası kurnaz dünya
Altüst oluverdi.
Hınçlanıp avuç avuç kapıp,
Ak ayı gibi yeri eşeleyip.
Topuzu çekip geriye kaykılıp,
Şiddetli öfkesi tuttu mu
Gök kubbeyi paramparça edip.
Görsen, dehşet Sarıbay,
Gör öfkesini, işte böyle.
Akınların boşa çıkasıca,
Ölüp yere gömülesice.
Bahtlı şehrin bağlanasıca,
Ölüp toprağa bağlanasıca.
Böğürerek gümbürdeyip,
Kahırlanıp çatırdayıp,
Kaplan gibi davrandı,
Saldırdığı sağ kalmaz gibi.
Alevlenip coşup,

	Turbay eçen türlönüp.	*Durmadan nice kılığa girip.*
	Kaarlanıp şalkıldap,	*Kahırlanıp sarsılıp,*
	Üksöygöndön saksayıp,	*Kabardıkça kabarıp,*
	Üñkür-Koo butkulday.	*Ünkür-Koo uçurumu gibi.*
	Koñutuna kelgendi,	*Hışmına geleni,*
	Koluna tiyse cutkanday,	*Eline geçse yutar gibi,*
	Sarıbay cayı uşunday.	*Sarıbay'ın hali böyleydi.*
	Sarıbay çıktı kamdanıp,	*Sarıbay hazırlanıp çıktı,*
38950	Cay-caragın baylanıp.	*Silahını pusatını kuşanıp.*
	Kayra caaçu ızgaarday,	*Yeniden bastıran ayaz gibi,*
	Candarga capa muz-karday,	*Canlara cefa, buz kar gibi,*
	Er Sarıbay kurguruñ,	*Er Sarıbay denen belanın,*
	Eñ kayratıñ karasañ,	*Asıl gücüne baksan,*
	Özöndön sokkon ızgaarday.	*Vadiden vuran ayaz gibi.*
	Celmayan menen kuturup,	*Celmayan'la kudurup,*
	Cep iyçüdöy cutunup,	*Yiyecekmiş gibi yutkunup,*
	Kapçal toodoy kaldañdap,	*Yalçın dağ gibi devinip,*
	Eki közü daldañdap,	*İki gözü fal taşı gibi açılıp,*
38960	Tiyse candı sorçuday,	*Değse canı emecek gibi,*
	Kılçaybastan bir candı	*Dönüp bakmadan bir canı*
	Kırgın kılıp koyçuday,	*Kırıp geçirecek gibi,*
	Sarıbay türü uşunday.	*Sarıbay'ın görünüşü böyleydi.*
	Çoñ salmagı cer örttöp,	*Büyük ağırlığı yeri yakıp,*
	Çogooldugu eldi örttöp,	*Azgınlığı halkı yakıp,*
	Çoñ bülüktü baştadı.	*Büyük kargaşayı başlattı.*
	Kızıtalak candan tüñülüp,	*Kahrolası, candan umut kestirip,*
	Bölögüröök eçen can	*Kıyıda köşede nice can*
	Kırılıp kete taştadı.	*Az kalsın kırılıp gidiyordu.*
38970	Kaarlanıp küyünüp	*Kahırlanıp yanıp,*
	Kalk canınan tüñülüp,	*Halk canından umut kesip,*
	Kuturgurdu kuduret,	*Kudurmuşu kudret,*
	Kubu menen uruptur.	*Gücüyle çarpmıştı.*
	Külçorogo karata,	*Külçoro'ya doğru,*
	Kuu bolot nayza sunuptur.	*Kuru çelik mızrağı uzatmıştı.*
	Cebeden murun ceterde,	*Oktan önce yetişecekken,*
	Şay koldogon erendi	*Şay'ın koruduğu yiğidi*
	Cetip sayıp ötördö,	*Yetişip saplayıp geçecekken,*
	Köñülgö batpay köp sanaa,	*Gönle sığmaz nice kaygı,*

Köp müşkül körüp beçara,
Semetey uulu er Seytek –
Ayza sunup açtadı,
Abasına cetkizbey,
Çımınday candı taştadı.
Kıraan da eken, şer da eken,
Baatırlıgı şerdigi,
Ozo çıkkan çagı eken.
Oynogonu er Seytek,
Oydo kökcal abasın
Tozo çıkkan kezi eken.
Tüp atası Tügöl kan,
Tübü tüptüü beçara
Başka atanın baarı kan,
Başınan Kıdır daarıgan.
Baatırımdın tukumu al.
«Köbü ketken abama,
Kömülgön çoçko ceter – dep,

Çok sıkıntı görüp biçare,
Semetey oğlu er Seytek –
Mızrak uzatıp savurdu,
Ağasına eriştirmeden,
Sinek misali canını ortaya attı.
Hem kartalmış, hem aslanmış,
Bahadırlığı, aslanlığı,
Öne çıktığı çağıymış.
Er Seytek daha oyun çağında,
Ovada gökyeleli ağasını
Korumaya çıktığı demdi.
Kök atası Tügöl Han,
Kökü köklü o biçare,
Öbür atalarının hepsi han,
Başına Hızır dokunmuş.
Bahadırımın soyudur o.
«Gücü geçmiş ağama,
Gömülesi domuz yetişir diye,

Karuusu kenen, zaarı küç,
Kokustan sayıp ötör – dep,
Boluşpay koysom beker – dep,
Abam Külçoro közü cumulsa,
Özön boyloy konorbuz.
Cat duşmanga toy bolup,
Basıp soyor koy bolup,
Duşman toyu bolorbuz.
Kayran abam cogolso,
Kara caak aybalta
Kaykalatpay kim açtayt?
Kalıñ kırgız, köp argın,
Kapadar kılbay kim baştayt?
Dolono saptuu aybalta
Tolgoboy tüptüz kim açtayt?
Tolgon kırgız, köp nogoy,
Munu topoloñ kılbay kim baştayt?
Külüstön Kül abamdan ayrılsak,
Özöngö tartıp konorbuz,
Ört öçköndöy bolorbuz.

Kolu geniş, zehri güçlü,
Kazara saplayıp geçer diye,
Arka çıkmazsam yazık olur diye,
Ağam Külçoro gözünü yumarsa,
Vadi boyunca konarız.
Yaban düşmana toy olup,
Basıp keseceği koyun olup,
Düşman toyu oluruz.
Kahraman ağam yiterse,
Kara yanaklı aybaltayı
Yalpalatmadan kim savurur?
Kalabalık Kırgız'ı, çok Argın'ı,
Kederlendirmeden kim yönetir?
Alıç saplı aybaltayı
Bükmeden dosdoğru kim savurur?
Dolu Kırgız'ı, çok Nogay'ı,
Karmaşaya düşürmeden kim yönetir?
Külüstön Kül ağamdan ayrılırsak,
Vadiye çekilip konarız,
Ateşi sönmüş gibi oluruz.

Adırga boyloy konorbuz,
Ay batkanday bolorbuz.
Cal-kuyruktan ayrılsak,
Sopol bolup kalarbız.
Müyüz sınıp, baş kalsa,
Tokol bolup kalarbız.
Biröö sınsa müyüzdün,
Küçsüz bolup kalarbız.
Emçek biröö kesilse,
Sütsüz bolup kalarbız.
Acal cetse ölörmün,
Çarkım kelse, Sarıbay
Çapçıp kanın tögöyün.
Alıştı arbın salayın,
Aylası toluk abamdı
Kaarluunun kolunan
Acıratıp kalayın!
Tuulganda er Seytek,
Zordugu toonun teñindey.
Ayla kılbay abasın,

Kıra doğru konarız,
Ay batmış gibi oluruz.
Yeleden kuyruktan ayrılırsak,
Güdük kalırız.
Boynuz kırılıp baş kalırsa,
Boynuzsuz kalırız.
Boynuzun biri kırılsa,
Güçsüz kalırız.
Memenin biri kesilse,
Sütsüz kalırız.
Ecel yetişirse ölürüm,
Gücüm yeterse, Sarıbay'ın
Kanını pençeleyip dökeyim.
Var gücümle boğuşayım,
Tedbiri tam ağamı
O kahırlının elinden
Çekip kurtarayım!
Doğduğunda er Seytek,
Heybeti dağın yarısı kadar.
Çare bulamayıp ağasını,

Duşmanga berdi dedirbey.
Kömüskö boyloy konoyun,
Köp uşintip cürgüçö
Kök tötögö boloyun.
Boluşpastan abama
Tulpar oozun buramın,
Şal ooru tiygen nemedey,
Zalpayıp kantip turayın.
Bu kuturgan Sarıbay,
Kaptalınan ceteyin.
Kagılayın abakem,
Karaan bolup keteyin!»
Telkızılın kamçılap,
Teñizdin cayın surasañ,
Eki közdön akkan caş
Omuroodo tamçılap,
Beli ar cakta bekçeyip,
Kaynap közü çekçeyip.

'Düşmana verdi' dedirtmeden.
Kuytuya doğru konayım,
Böyle böyle gezineceğime,
Dosdoğru öne atılayım.
Ağama arka çıkmadan,
Küheylanın başını mı çevireyim,
Felç illetine tutulmuş gibi,
Sölpük sölpük nasıl durayım.
Bu kudurmuş Sarıbay'a,
Yanından yetişeyim.
Kurban olayım ağacığım,
Sana dayanak olup gideyim!»
Telkızıl'ını kamçılayıp,
O deniz yürekli yiğidin halini sorarsan,
İki gözden akan yaş
Göğsüne damlayıp,
Beli iki büklüm gerilip,
Gözleri kaynayıp yuvasından fırlayıp.

	Kambıl tuugan kıraanıñ	*Usta doğmuş kartalın,*
	Telkızılga kamçı urup,	*Telkızıl'a kamçı vurup,*
	Too cogolgon urçuktan	*Dağın bittiği çıkıntıdan,*
	Telkızıl oozun burdele.	*Telkızıl'ın başını çevirmişti.*
39060	Uçtuu bolot nayzanı	*Sivri çelik mızrağı*
	Mına oşondo er Seytek,	*İşte o anda er Seytek,*
	Bura karmap kol salıp,	*Kavrayıp çevirip saldırıp,*
	Cer uyultup cetti ele.	*Yeri sarsarak yetişmişti.*
	Cetken cerde baatırdı,	*Yetiştiği yerde bahadıra,*
	Er Sarıbay kapırdı	*Er Sarıbay kâfire,*
	Oñ böyröktün beti – dep,	*Sağ böbreğin üstü diye,*
	Omurtka söötkün tuşu – dep,	*Omurga kemiğinin hizası diye,*
	Çın ölör cer uşu – dep,	*Asıl ölümcül yer budur diye,*
	Zaarı şumduk kapırdı,	*Zehri dehşet kâfire,*
39070	Er Sarıbay baatırdı,	*Er Sarıbay bahadıra,*
	Kaptalınan cetti ele.	*Yanından yetişmişti.*
	Böyrökkö muştap öttü ele.	*Böbreğine vurup geçmişti.*
	Cetkeninde nayzası,	*Mızrağı yetiştiğinde,*
	Celmoguz uulu kapırdı	*Celmoguz oğlu kâfirin,*
	Artık eken aylası.	*Kurnazlığı fazlaymış.*
	Ölör cerdi bek közdöp,	*Ölümcül yeri iyice gözleyip,*
	Kaardı katuu baştadı.	*Kahrı şiddetle başlattı.*
	Çımın candı er Seytek	*Sinek misali canını er Seytek*
	Kılga baylap taştadı.	*Kıl ucuna bağlayıverdi.*
39080	Cebeden murun cetti ele,	*Oktan önce yetişmişti,*
	Cetip muştap öttü ele.	*Yetişip vurup geçmişti.*
	Taş muştagan nemedey,	*Taşa yumruk vurmuş gibi,*
	Bolot nayza büktöldü,	*Çelik mızrak büküldü,*
	Bolumduu canga küç keldi.	*Güçlü kuvvetli cana zor geldi.*
	Colum üydöy ak bula	*Göçer çadırı kadar ak et,*
	Sarıbaydın kaptaldan	*Sarıbay'ın böğründen*
	Coruday uçup burkurap,	*Akbaba gibi uçup savrulup,*
	Katuu tiygen ayzası	*Sert saplanan mızrağı*
	Seksen bölök bırkırap,	*Seksen parça olup dağılıp,*
39090	Baatırlardın, şerlerdin,	*Bahadırların, aslanların,*
	Çaması bölök erlerdin,	*Gücü bambaşka erlerin,*
	Cal-kuyrugu cayıldı.	*Yelesi kuyruğu savruldu.*
	Küç menen tiygen Telkızıl,	*Var hızıyla çarpan Telkızıl,*

Kar cilikke koloñso
Kagıp salgan nemedey,
Kara cerge sayıldı,
Şerdin şer ekeni bilindi.
Oñolup Seytek algıça,
Celmoguz uulu Sarıbay
Er Seytekke cügürdü.
Bir esebin tabuuga,
Oñtoylonup oñbogur
Çokmor menen çabuuga
Belendenip, belsenip,
Beri urganday teñselip,
Kapçalday oozu açılıp,
Oozunan çıkkan kökcalın
Omuroogo çaçılıp.
Cetip çokmor salarda,
Seytek başın alarda,
Şay koldogon Külçoro
«Balaket» – dep bakırıp,
Baarıdan eptüü kökcal kul
«Manastap» uraan çakırıp,
Kınsız kılıç salınıp,
Kıyamat ketken ayköldün
Arbagına calınıp.

Kaval kemiğine değin
Çakılıp kalmış kazık gibi,
Kara yere saplandı,
Aslanın aslanlığı belli oldu.
Seytek toparlanana dek,
Celmoguz oğlu Sarıbay
Er Seytek'e doğru koştu.
Bir hesabını görmeye,
Fırsat kollayıp o uğursuz,
Topuzuyla vurmaya,
Hazırlanıp, bel bağlayıp,
Beri vuracakmış gibi sallanıp,
Boğaz gibi ağzı açılıp,
Ağzından çıkan gök alevi
Göğsüne saçılıp.
Yetişip topuz vuracakken,
Seytek'in başını alacakken,
Şay'ın koruduğu Külçoro
«Felaket!» diye haykırıp,
Hepsinden becerikli gökyeleli kul,
«Manas!» diye savaş narası atıp,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Ahirete göçmüş Ayköl'ün
Ruhuna yalvarıp.

«Tukurap kettim kan ber» – dep.
«Tuura Almambet şer atam,
Cabırkap kettim al ber» – dep.
Kaarlangan kapırga
Kan Sarıbay baatırga,
Er Seytekke cetkirbey
Uñgusu bolot nayzanı,
Oñuraytıp belendep,
Er Seytektin aldına
Kurman bolup ölöm – dep.
Kup duşmanım Sarıbay,
Kurçalışıp köröm – dep.
Beypaydı bekem saluuga,
Belgilüü Seytek balanı

«Bunaldım, hanım, güç ver» deyip.
«Doğru Almambet, aslan atam,
Darda kaldım, kuvvet ver» deyip.
Kahırlanan kâfire,
Han Sarıbay bahadıra,
Er Seytek'e eriştirmeden,
Kökü çelik mızrağı,
Doğrultup hazırlayıp,
Er Seytek'in önünde
Kurban olup ölürüm deyip.
Tam düşmanım Sarıbay'la,
Sarmaş dolaş dövüşüp görürüm deyip.
Belayı sıkıca basmaya,
Namlı Seytek oğlanı

Karıluu tacaal kapırdan,
Celmoguz uulu baatırdan,
Acıratıp aluuda.
Kamçı çapsa Kulansur
Tulparlıgı bilinip.
Altımış moynok, seksen kır,
Arış kerse tüyülüp,
Tulpardık sını bilinip,
Tuyak ursa kara cer
Tuş-tuşunan bölünüp,
Sarıbaydın aldınan
Buluttay uçup çuratıp.
Bukara cer señirdi
Tuş-tuşunan uratıp.
Baskan ceri bırkırap,
Ayza boyu taş dañkan
Alaçıktay çoronun
Töbösündö çırkırap,
Tanoosunan çıkkan buu
Kol ıştıktay bırkırap,
Cer tügönüp zakımdap,
Sarıbayga cakındap.
Şay koldogon şer çoro
Kaarluuga cetti ele,
Al Sarıbay kapırdı
Kak cakaga muştap öttü ele.

Güçlü Deccal kâfirden,
Celmoguz oğlu bahadırdan,
Çekip kurtarmakta.
Kamçı vurunca Kulansur'un
Küheylanlığı belli olup.
Altmış geçit, seksen sırt,
Adım açınca dürülüp,
Küheylan vasfı belli olup,
Toynak vurunca kara yer
Dört bir yandan bölünüp,
Sarıbay'ın önünden
Bulut gibi uçup koşturup.
Boyun eğmiş yer sırtlarını,
Dört bir yandan yıkıp.
Bastığı yer paramparça olup,
Mızrak boyu taş tozanı
Alaçık kadar çoronun
Tepesinde vınlayıp,
Burnundan çıkan buğu
Ocak bacası gibi tütüp,
Yer tükenip pusarıp,
Sarıbay'a yaklaşıp.
Şay'ın koruduğu aslan çoro
Kahırlıya yetişmişti,
O Sarıbay kâfiri
Tam yakasından vurup geçmişti.

Kak cakaga tiygende,
Baatırsıngan Sarıbay
Bazar colu baylandı,
Et bışımga aylandı.
Esin tegiz cıyalbay,
Aykırıp nayza uralbay,
Alek bolup turdele.
Baatırdıgı momunday,
Er Seytekke cetkizbey,
Şay koldogon şer abam
Kapırga ayla kıldele.
Ozunup nayza alganı,

Tam yakaya değdiğinde,
Bahadır geçinen Sarıbay'ın
Pazar yolu bağlandı,
Bir et pişimi kendinden geçti.
Aklını tam derleyemeden,
Haykırıp mızrak vuramadan,
Perişan olup duruyordu.
Bahadırlığı işte böyle,
Er Seytek'e eriştirmeden,
Şay'ın koruduğu aslan ağam
Kâfire çare bulmuştu.
Önce davranıp mızrağını kaptı,

Er Seytekke cetkizbey,
Sarıbay kolun bayladı.
Cetkileñ kılıp aylanı,
Karaldıga cetkizbey,
Kapır colun bayladı.
Esten tanıp, alsırap,
Sarıbay turdu kansırap.
Baatırlıgı, şerdigi,
Köp adamdan ozdu ele,
Şay koldogon Külçoro
Bir saparı Seytekti
Kelçü ölümdön tozdu ele.
Külüstön tuugan Külçoro
Küñgürönüp küülöndü,
Alban türlüü türlönüp,
Kaarlanıp kayran şer,
Er Seytekke süylönüp:
«Botom, Celmoguz uulu baatırga,
Cer örttögön kapırga,
Aalamga ceke boluuga,
Adam tügül, cer üstün
Ceke kaysap sorçuga.
Celmoguzdun özünö,
Müşküldün kara közünö,
Cetip nayza urasıñ,
Ar kaçandan bir kaçan
Balalık kılıp turasıñ!
Cıyırmaga caşıñ cetelek,

Er Seytek'e eriştirmeden,
Sarıbay'ın kolunu bağladı.
Çareyi eksiksiz bulup,
Göz bebeğine eriştirmeden,
Kâfirin yolunu bağladı.
Kendinden geçip güçsüz düşüp,
Sarıbay kan kaybedip durdu.
Bahadırlığı, aslanlığı,
Çok adamı geçmişti,
Şay'ın koruduğu Külçoro
Bir kez daha Seytek'i
Gelen ölümden korumuştu.
Külüstön soylu Külçoro
Homurdanıp coştu,
Türlü türlü hallere girip,
Kahırlanıp o kahraman aslan,
Er Seytek'e söylenip:
«Yavrum, Celmoguz oğlu bahadıra,
Yer yakan kâfire,
Âleme tek başına kafa tutana,
İnsan şöyle dursun, yeryüzünü
Tek başına çiğneyip emene.
Celmoguz'un ta kendisine,
Belanın kara gözüne,
Yetişip mızrak vuruyorsun,
Arada bir, her zamanki gibi
Çocukluk edip duruyorsun!
Yaşın yirmiye ermedi daha,

Bala ubaktıñ ketelek,
Bolumduu söögüñ bolo elek,
On ustukan, seksen söök,
Tolkup taşıp tololek.
Özöndü buzup, col salıp,
Bet algan coogo kol salıp,
Betteşer çagıñ bololek,
O balam, bozala kaykañ kıraañdı,
Bolcop aşar too emes,
Celmoguz uulu kapırdı,

Çocukluk çağın geçmedi daha,
Kemiğin daha pekişmedi,
On eklem, seksen kemik,
Dolup taşıp olgunlaşmadı daha.
Vadiyi yarıp yol açıp,
Yöneldiğin düşmana saldırıp,
Karşılaşacak çağın gelmedi daha,
Ah oğlum, boz bulanık sarp yokuş bu,
Hesaplayıp aşılır dağ değil,
Celmoguz oğlu kâfir,

	Adam alar coo emes.	*İnsanın alt edeceği düşman değil.*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
39210	Cetken tozok özü eken,	*Cehennemin ta kendisiymiş,*
	Balaanın kara közü eken.	*Belanın kara gözüymüş.*
	Men Külçoro bolgonu,	*Ben Külçoro olalı,*
	Eren kördüm, şer kördüm,	*Yiğit gördüm, aslan gördüm,*
	Kıyla tacaal men kördüm.	*Nice Deccal gördüm ben.*
	Alptar menen alıştım,	*Alplarla boğuştum,*
	Azuuluu menen salıştım.	*Azı dişliyle çarpıştım.*
	Köy duşman menen alıştım,	*Nice düşmanla boğuştum,*
	Eren kördüm, şer kördüm,	*Yiğit gördüm, aslan gördüm,*
	Eçen müşkül er kördüm.	*Nice belalı er gördüm.*
39220	At arıtıp cer kördüm,	*At yorup yer gördüm,*
	Ayzalaşıp el kördüm.	*Mızraklaşıp el gördüm.*
	Maral tosup uy kıldım,	*Maralı çevirip sığır gibi güttüm,*
	Bastaşkandı buy kıldım,	*Karşı geleni darmadağın ettim,*
	Dagdır cetip ölbödüm.	*Kaderim yetip ölmedim.*
	Tozoku mınday balaanı,	*Cehennemlik böyle bir belayı,*
	Cer üstünön körbödüm.	*Yeryüzünde görmedim.*
	Cetkileñ eken, şer eken,	*Eksiksizmiş, aslanmış,*
	Ceke çıkkan er eken.	*Tek başına çıkmış bir ermiş.*
	Salmagı oor, zaarı küç	*Ağırlığı ağır, zehri güçlü,*
39230	Aybatı artık, boyu tüz,	*Heybeti üstün, boyu düzgün,*
	Közü örttöngön çok eken.	*Gözü tutuşmuş kor imiş.*
	Biz betteşken alptarda,	*Bizim karşılaştığımız alplarda,*
	Alban türlüü kalktarda,	*Türlü türlü halklarda,*
	Şumduktuu mınday cok eken.	*Böyle dehşetlisi yokmuş.*
	Ar bir çokmor urganda,	*Her topuz vuruşunda,*
	Kayra tartkıs tar coldon	*Dönüşü olmayan dar yoldan*
	Ötüp kala cazdadım.	*Az kalsın geçip gidiyordum.*
	Tirüülük adam canınan,	*Diri insan canımdan,*
	Ketip kala cazdadım.	*Az kalsın oluyordum.*
39240	Üñüröygön şumduk kör,	*Kapkaranlık korkunç mezarı,*
	Körüp kala cazdadım.	*Az kalsın görüyordum.*
	Kasam cetip kokustan,	*Düşmanım kazara galebe çalıp,*
	Ölüp kala cazdadım.	*Az kalsın ölüyordum.*
	Bul Sarıbay kapırdın	*Bu Sarıbay kâfirin*
	Denesi küygön çok eken,	*Bedeni yanmış kor imiş,*

Aalamda mınday cok eken.
Eñ kayratı atkan ok,
Oylonsok mınday balaa cok.
Celpinişte şañdanıp,
Cer köçürüp cutarga,
Kelgen eken kamdanıp.
Balbandardı utuuga,
Tirüülöy koyboy bir tukum,
Tegizdep karmap cutuuga,
Kayrattuunu oyuuga
Buy kılıp tegiz soyuuga.
Kaarlanıp cutunup,
Kaarın tögüp kuturup,
Isıgı tozok calınday.
Ar sıyagı kapırdın,
Alıp cutsa toybooçu,
Bet alsa candı koybooçu,
Düynönün sorgok kabınday,
Sarıbay cayı momunday.
Salmagı oor, zaarı küç,
Salışsa bettep kaarı küç,
Cön ele candan küdör üz.
Can sorguçtun özü eken,
Cadaaldanıp bu çoçko,
Kutura kelgen kezi eken.
Öz bilgen çırın kıluuga,
Kabıltıp canın kıruuga,
Kaltırbay örttöp turuuga
Kalgan çınar tüptüü tal,
Tamır koyboy suuruuga.
Takır ürön taştabay,
Takır örttöp kuuruuga,

Âlemde böylesi yokmuş.
Asıl gücü atılmış ok gibi,
Düşünsek böyle bela yok.
Celpiniş'te şanlanıp,
Yeri göçürüp yutmaya,
Hazırlanıp gelmişmiş.
Pehlivanları yenmeye,
Bir soyu diri komadan,
Hepten yakalayıp yutmaya,
Güçlüyü oymaya,
Darmadağın edip hepten kesmeye.
Kahırlanıp yutkunup,
Kahrını döküp kudurup,
Sıcağı cehennem alevi gibi.
Kâfirin her hali,
Alıp yutsa doymayan,
Yöneldi mi can komayan,
Dünyanın obur kursağı gibi,
Sarıbay'ın hali şöyleydi.
Ağırlığı ağır, zehri güçlü,
Karşı karşıya çarpışsa kahrı güçlü,
Düpedüz candan ümit kes.
Can emicinin ta kendisiymiş,
Azıp kudurup bu domuz,
Kudurarak geldiği demmiş.
Bildiği kavgayı koparmaya,
Rast getirip canları kırmaya,
Bırakmadan yakıp durmaya,
Kalan çınarı, köklü söğüdü,
Kök komadan sökmeye.
Hiç tohum bırakmadan,
Hepten yakıp kavurmaya,

Kelgen eken celigip,
Kuturgan eken eeligip.
Kastarın tigip kakayıp,
Kabıldı müşkül Sarıbay,
Karantün saldı momunday.
Ar kaçuuçu keñ caydı,

Azgınlaşıp gelmişmiş,
Coşup kudurmuşmuş.
Kastını dikip kasılıp,
Belalı Sarıbay çıkageldi,
Kara günü işte böyle saldı.
Her kaçılacak geniş alanı,

	Bütöp çıgıp baratat,	*Tıkayıp çıkıp gidiyor,*
	Al arışı çoçkonun	*O domuzun adımı*
	Küçöp çıgıp baratat.	*Güçlenip gidiyor.*
	Al sayışı kapırdın,	*O kâfirin mızraklayışı,*
	Çettep çıgıp kelatat.	*Kıyıdan kıyıdan biçip geliyor.*
	Ar sayışı kapırdın,	*Kâfirin her mızraklayışı,*
39290	Örttöp çıgıp kelatat.	*Yakıp yıkıp geliyor.*
	Almaday baştı cön koyboy,	*Elma misali başı sağ komadan,*
	Utuuçuday kelatat.	*Yenecekmiş gibi geliyor.*
	Asıl candı cön koyboy,	*Aziz canı sağ komadan,*
	Cutuuçuday kelatat.	*Yutacakmış gibi geliyor.*
	Kayran başka bir dümök,	*Aziz başa bir bela,*
	Saluuçuday kelatat.	*Salacakmış gibi geliyor.*
	Calpı candın baarısın,	*Bütün canların hepsini,*
	Aluuçuday türlönüp,	*Alacakmış gibi kılıktan kılığa girip,*
	Olco kılıp Talaska,	*Ganimet edip Talas'a,*
39300	Konobu dep turamın.	*Konar mı diye duruyorum.*
	Koygulaşı eñ küçtüü,	*Çarpışması pek güçlü,*
	Kapıray, kabılgan candı kaltırbay,	*Hayret, önüne çıkan canı bırakmadan,*
	Sorobu dep turamın.	*Emer mi diye duruyorum.*
	Almaday baştı artıkça,	*Elma misali başı fazlasıyla,*
	Utat ko dep turamın.	*Yener herhalde diye duruyorum.*
	Kabılgandı kaltırbay,	*Önüne çıkanı bırakmadan,*
	Cutat ko dep turamın.	*Yutar herhalde diye duruyorum.*
	Kez bolgondu kemirip,	*Rast geleni kemirip,*
39310	Koyobu dep tüñüldüm.	*Sağ kor mu diye ümit kestim.*
	Bu Sarıbay kaarınan,	*Bu Sarıbay'ın kahrından,*
	Kapırdın kılgan zaarınan,	*Kâfirin saçtığı zehrinden,*
	Kayran candan tüñüldüm.	*Aziz candan ümit kestim.*
	Köpkölöñsüñ, çalasıñ,	*Şımarıksın, daha hamsın,*
	Sarıbayga teñelseñ	*Sarıbay'la boy ölçüşürsen,*
	Balaaga mıktap kalarsıñ.	*Belaya adamakıllı düşersin.*
	Aybatı artık, zaarı küç,	*Heybeti üstün, zehri güçlü,*
	Kez bolso candı kılar tüz.	*Denk gelse canı yerle bir eder.*
	Kerişke kıyın kirişpe,	*Çetin cenge girişme,*
39320	Karaldım Seytek er kökcal	*Göz bebeğim Seytek, yiğit bozkurt,*
	Sarıbayga tiyişpe.	*Sarıbay'a sataşma.*

Kaarıñ tögüp, kastaşpa,
Kapır menen bastaşpa.
Bet alışıp tıtışıp,
Men Külçoro ölöyün!
Artıña kalıp men senin
Bu dünüyö aldamçı,
Kaysı kızık köröyün!
Kaz aylanbas zoodoyum,
Karaanı Kap-Too toodoyum.
Özöndüü dayra bulagım,
Ölçölüü canga ınagım.
Berenim Seytek bar go – dep,
Tukum bolup el köktöp,
Belekke kalçu al go – dep.
Bek tilek kılıp turamın.
Acıdaarday op tartıp,
Aybattanıp sorso da,
Azır cutup koyso da,
Celmoguz uulu baatırdı,
Cel maylagan kapırdı
Bet alıp soguş kılayın.
Mañdaylaşıp turuşup,
Ölçöö nayza sunuşup,
Öpkö carıp, öt alıp,
Ölöm dep karap bet alıp,
Mañdaylaşıp barışıp,
Barsıldaşıp salışıp,
Men betteşip kalayın.
Çamam cetse köröyün,
Çaldırıp iydim itke – dep,
Kayran candı bereyin.
Kayrat-küçüm barında,
Cer örttögön aramga,
Kuturma tiygen balbanga
Kup cañcaldı salayın.
Bılkıldap kuuray bışkıça,

Mıyzam gülü uçkuça,
Eçen abak tolguça,

Öfkeni döküp düşmanlık etme,
Kâfirle boy ölçüşme.
Yüz yüze gelip boğuşarak,
Ben Külçoro öleyim!
Senin ardında kalıp ben
Bu dünya aldatıcı,
Hangi safayı süreyim!
Kaz dönemez yalçın kayamsın,
Karaltısı Kaf Dağı gibi dağımsın.
Vadili ırmağım, pınarımsın,
Sayılı canıma sırdaşımsın.
Yiğidim Seytek var ya, deyip,
Soy olup halk yeşerip,
Armağan kalacak odur, deyip,
Sağlam dilekte bulunurum.
Ejderha gibi soluyup çekse de,
Heybetlenip emse de,
Hemen yutuverse de,
Celmoguz oğlu bahadıra,
Yel sıvazlamış kâfire
Karşı durup savaş edeyim.
Alın alına dikilip,
Ölçülü mızrak uzatıp,
Ciğer yarıp, öd alıp,
Ölürüm diye bakıp yönelip,
Alın alına varışıp,
Gümbür gümbür vuruşup,
Ben karşısına çıkayım.
Gücüm yeterse göreyim,
İte kaptırdım deyip,
Aziz canı vereyim.
Gayretim, gücüm varken,
Yeri yakan harama,
Kudurmuşluk bulaşmış pehlivana
Tam bir kavga koparayım.
Kuray otu yumuşayıp pişinceye,

Mıyzam çiçeği uçup gidinceye,
Nice devir doluncaya,

Eseptüü altı ay bolguça,
Erikpesten salışıp,
Tüz tügönüp, tüz kaça,
Tügönbösö salışıp,
Ar acal cetse ölölü,
Alış kılıp körölü.
Mañdaylaşıp kelişip,
Çın ayabay çelişip,
Kıyındap kıstoo salışıp,
Kıy turup, özön cölönüp,
Kıpkızıl kanga bölönüp,
Kıyla tozok köröyün», –
Dep, oşentip er Seytek
Es bilsin – dep, munu aytıp,
Eren tuugan Külçoro:
«Ar kaçandan bir kaçan,
Ölörman tuugan kul elem,
Kökcaldın özü menen tuuşkan,
Kay cerde Manas uulu elem?!
Kişi cañcal salganda,
Kanga toymoy kan atım,
Çalıştan kayra tartpagan,
Kankor çoro adatım.
Kezeñ-kaykı aştırbay,
Kerişeyin it menen,
Talastın betin bastırbay,
Uyaluu dayra, uluk curt,
Uyasın buzup çaçtırbay.
Uruşaarım Sarıbay» –
Dep, oşentip Külçoro
Aybaltanı kötörüp,
Aybattı artık kıluuga
Baatırlıgı ozuuga,
Argın, kırgız kayran curt
Acıratıp kaluuga,
Celmoguz uulu Sarıbay
Cetip soguş saluuga,
Cer buzulup, çañ bolup,

Sayılı altı ay oluncaya,
Usanmadan vuruşup,
Dümdüz tükenip, düz kaçınca,
Tükenmezse vuruşup,
Er ecel yeterse ölelim,
Güreşe tutuşup görelim.
Alın alına gelişip,
Hiç esirgemeden itişip,
Zorlayıp sıkıştırıp,
Yamaçta durup vadiye yaslanıp,
Kıpkızıl kana bulanıp,
Nice azap göreyim», –
Deyip, böylece er Seytek
Aklında tutsun diye bunu söyleyip,
Yiğit doğmuş Külçoro:
«Her zamandan bir zaman,
Ölümüne doğmuş kuldum ben,
Bozkurdun kendisiyle kardeş olan,
Hani ben Manas'ın oğluydum?!
Biri kavga saldığında,
Kana doymaz, kanlı adım,
Çarpışmadan geri dönmeyen,
Kan içici çoro âdetim.
Geçidi, beli aşırtmadan,
İtle çarpışayım,
Talas'ın yüzünü bastırtmadan,
Yuvalı ırmak, ulu yurt,
Yuvasını bozdurup dağıttırmadan.
Dövüşeceğim Sarıbay'dır» –
Deyip, böylece Külçoro
Ay baltayı kaldırıp,
Heybetini üstün kılmaya,
Bahadırlıkta öne geçmeye,
Argın, Kırgız aziz yurdu
Kurtarıp almaya,
Celmoguz oğlu Sarıbay
Yetişip savaş salmaya,
Yer bozulup toz olup,

Cetkileñ coosu Sarıbay
Cer örttögür al bolup,
Cazayıl atıp, caa tartıp,
Candoo kırdı bakalap,
Eren eken Külçoro
El-Cürbös çöldü cakalap,
Kaarlanıp celigip,
Külçoro çıktı eeligip.
At boroyun sıdırıp,
El-Barbas çölün kıdırıp,
Cerdin üstün uratıp,
Kulansur menen çuratıp,
Cetken eken Külçoro
Cer özöndün betine.
Ayday sarı talaanın,
Arkı uçuktun conuna,
Beren çoro kezikti
Sarıbaydın tobuna.
Celmoguz uulu baatırıñ,
Cer maylagan kapırıñ,
Karasa közgö ilinbeyt,
Kayda ekeni bilinbeyt.
Öndürün örttöp, col salıp,
Sarıbaydın koluna
Er Külçoro kol salıp.
Cetken cerin ayzalap,
Cetkileñin maydalap,
Tobun buzup, col salıp,
Aybalta karmap imerdi.
Ar kaysısın maydandap,
Alek kılıp ciberdi.
Kol tüyünün çeçti emi,
Kozgoluu duşman kalıñ kol
Uzun-tuura kestele.
Tobu toptop bölünüp.
Acalduu kanı tögülüp,
Balbandarın, erlerin,
Kırgın kılıp şerlerin,
Çölk tüşürtüp ıktuusun,

Amansız düşmanı Sarıbay
Yer yakasıca güçlenip,
Fitilli tüfek atıp, yay çekip,
Yan geçidin sırtını aşıp,
Yiğitmiş Külçoro,
El-Cürbös çölünü boylayıp,
Öfkelenip coşarak,
Külçoro çıktı şahlanıp.
Atı dörtnala sürerek,
El-Barbas çölünü dolaşıp,
Yerin üstünü sarsarak,
Kulansur ile koşturup,
Varmış nihayet Külçoro
Yer vadisinin yüzüne.
Ay gibi sarı bozkırın,
Öteki ucun sırtında,
Yiğit çoro rastladı
Sarıbay'ın alayına.
Celmoguz oğlu bahadırın,
Yeri yağlayan kâfirin,
Baksan göze ilişmiyor,
Nerede olduğu bilinmiyor.
Bayırını yakıp yol açarak,
Sarıbay'ın ordusuna
Er Külçoro saldırdı.
Yettiği yeri mızraklayıp,
En yamanını ufalayıp,
Alayını bozup yol açıp,
Ay baltayı kavrayıp savurdu.
Her birini paralayıp,
Perişan ediverdi.
Ordunun düğümünü çözdü işte,
Ayaklanmış düşman, kalabalık ordu,
Boydan boya, enine kesti.
Alayı küme küme bölünüp,
Eceli gelenin kanı dökülüp,
Pehlivanlarını, erlerini,
Kırıma verip arslanlarını,
Ustasını yere sererek,

Çöölüktürüp mıktuusun,	*Yamanını çölde süründürüp,*
Çañga kirdi Külçoro.	*Toza daldı Külçoro.*
Talaanın baarı munarık,	*Bozkırın hepsi puslu duman,*
Kanga kirdi Külçoro.	*Kana daldı Külçoro.*
Urunuştu urçukta,	*Çarpıştılar çıkıntıda,*
Uñkuygan kezeñ tumşukta.	*Sarp geçidin burnunda.*
Uruş salıp turuşup,	*Savaş salıp dikilip,*
Cañcaldaşıp uruşup,	*Kavgalaşıp dövüşüp,*
Caman kırgın boldele.	*Fena kırgın oldu ya.*
Al añgıça bolgon cok,	*Derken çok geçmeden,*
Asman cargan çuu bolup,	*Göğü yaran çığlık kopup,*
Artık müşkül, çır bolup,	*Aşırı sıkıntı, kavga olup,*
Sarıbay kolun kırdı – dep,	*Sarıbay'ın ordusunu kırdı diye,*
Ukkan canga sın bolup.	*Duyan cana ibret olup.*
Koygulaşı küçödü,	*Vuruşması şiddetlendi,*
Kozgolgon dümök iş bolup,	*Kopan kargaşa iş olup,*
Kayran başka küç bolup.	*Aziz başa yük olup.*
Bu topoloñ bolgondo	*Bu hengâme koptuğunda*
Ceti kün tınbay aralap,	*Yedi gün durmadan dalıp,*
Cetken cerin caralap,	*Yettiği yeri yaralayıp,*
Tuuradan çıgıp zırgıtıp,	*Yandan çıkıp fırlatıp,*
Bet aldına kelgenin	*Önüne gelenini*
Şıyraktan karmap ırgıtıp.	*İnciğinden tutup savurup.*
Ar erenin maydalap,	*Her yiğidini ufalayıp,*
Al Sarıbay kaydalap,	*O Sarıbay nerede diye,*
Külçoro cüröt bakırıp,	*Külçoro dolaşır bağırıp,*
Betteşkende sapırıp,	*Karşılaşınca savurup,*
Itelgidey imerip,	*Çakır doğan gibi dönüp,*
Kak carıltıp kol salsa	*Ortadan yarıp el attığında*
Kuu kumpayday ciberip.	*Kuru çalı gibi fırlatıp.*
Karuusuna kelgendi,	*Koluna geleni,*
Karçıgaday kamınıp,	*Atmaca gibi davranıp,*
Kasta ölüm, çoñ cañcal	*Hain ölüm, büyük kavga*
Badırekke tabılıp.	*Uğursuza nasip olup.*
Oyduñ çañdap, oy tüşüp,	*Ovalar tozup çukurlanıp,*
Kuzgun, coru cırtkıçka	*Kuzguna, akbabaya, yırtıcıya*
Kalıñ olco toy tüşüp,	*Bol ganimet, toy düşüp,*
Erendin baarı boo tüşüp,	*Yiğitlerin hepsi demet demet devrilip,*

Cañcaldaşıp turuşup,	*Kavgalaşıp dikilip,*
Can ayabay kan tögüp,	*Can esirgemeden kan döküp,*
Cabırluu cañcal kılıştı.	*Cefalı kavga eylediler.*
Topurak uçup, toz tüşkön,	*Toprak uçup toz inmiş,*
Cer körünböy boz tüşkön,	*Yer görünmez, boz çökmüş,*
39480 Cerden munar aylanıp,	*Yerden pus dönüp dolaşıp,*
Adamdın közü baylanıp.	*İnsanın gözü bağlanıp.*
Tuu tübündö er ölüp,	*Tuğ dibinde er ölüp,*
Baatırsıngan börü ölüp,	*Bahadır geçinen kurt ölüp,*
Ala köödön, çort kıyal	*Ala göğüslü, ters huylu,*
Küçkö salıp sürçülör,	*Zora koşup sürenler,*
Coon öpkö kürsüldök	*Kalın ciğerli, gürültücü,*
Murdu menen tiyçülör,	*Burnuyla toslayanlar,*
Dardañdan mınça can ölüp.	*Kasılanlardan bunca can ölüp.*
Kelbersigen çorogo	*Kurumlanan çoroya*
39490 Kez bolgondun baarı ölüp,	*Rast gelenin hepsi ölüp,*
Sarıbay kolu top bolup,	*Sarıbay'ın ordusu küme olup,*
Kıraanga calgız kezigip,	*Şahbaza yalnız rastlayıp,*
Kıyla adamı cok bolup.	*Nice adamı yok olup.*
Can çırkırap, kan ketip,	*Can feryat edip, kan gidip,*
Erendin baarı minetip,	*Yiğitlerin hepsi böyle böyle,*
Epsiz cañcal çuu bolup,	*Ölçüsüz kavga, çığlık olup,*
Sarıbay mintip kalganı,	*Sarıbay'ın böyle kaldığı bu,*
Celmoguz uulu balbanı.	*Celmoguz oğlu pehlivanı.*
Ceti küngö kuturgur,	*Yedi güne dek kudurası,*
39500 Elge capa salçu eken.	*Halka cefa salarmış.*
Ceti küngö kuturgur	*Yedi güne dek kudurası,*
Cumgan közü açılbay,	*Yumduğu gözü açılmadan,*
Sunulgan butu tartılbay,	*Uzattığı bacağı çekilmeden,*
Cambaştasa kenebey,	*Yan gelip yatsa aldırmadan,*
Caralgan bende balasın	*Yaratılmış kul oğlunu*
Kındırına teñebey.	*Kılına bile denk tutmadan,*
Alp uykunu salçu eken,	*Alp uykusuna dalarmış,*
Ceti küngö kozgolboy	*Yedi gün kımıldamadan*
Uktap catıp kalçu eken.	*Uyuyakalır imiş.*
39510 Alp uykusun salıptır,	*Alp uykusuna dalmış,*
Ceti küngö kozgolboy	*Yedi gün kımıldamadan*
Uktap catıp alıptır.	*Uyuyup yatıvermiş.*

Kalıñ kolun kırdırıp,	*Kalabalık ordusunu kırdırıp,*
Bul üçün karan kalıptır.	*Bu yüzden kara yasta kalmış.*
Kolun Çoro soyuptur,	*Ordusunu Çoro boğazlamış,*
Kıylaların kıyratıp,	*Nicelerini kırıp geçirip,*
Kırgın kılıp koyuptur,	*Kırıma uğratıvermiş,*
Ceti küngö toluptur.	*Yedi güne dolmuş.*
Cer maylangan çoçkonun	*Yeri yağlanmış domuzun*
39520 Uykusu kanıp boluptur.	*Uykusu kanıp bitmiş.*
Urunarga too tappay,	*Toslayacak dağ bulamayıp,*
Uruşarga coo tappay,	*Dövüşecek düşman bulamayıp,*
Buzup ier cer tappay,	*Bozup yıkacak yer bulamayıp,*
Çataktaşaar el tappay,	*Kavga edecek el bulamayıp,*
Buzulgur cayı uşunday.	*Yıkılasının hâli işte böyle.*
Çamınganı colborstoy,	*Atılışı kaplan gibi,*
Işkırığı cılanday.	*Islığı yılan gibi.*
Eñ kayratı kapırdın	*Kâfirin en büyük gayreti*
Cer körgözbös tumanday.	*Yer göstermez duman gibi.*
39530 Tolkuganı celge okşop,	*Dalgalanışı yele benzer,*
Eñ zor kara kapırdın	*En iri kara kâfirin,*
Too-taş buzgan selge okşop.	*Dağ taş yıkan sele benzer.*
Kayratına kapırdın	*Kâfirin gayretiyle*
Cer buzulup küldürlöp,	*Yer bozulup gümbürdeyip,*
Zımdan köçkön köçküdöy	*Sarp yardan kopan çığ gibi,*
Cer carılıp düñgüröp,	*Yer yarılıp gürleyip,*
Adam köönü bölünüp,	*İnsanın yüreği bölünüp,*
Cer silkinip sögülüp,	*Yer silkinip sökülüp,*
Celmoguz türü körünüp,	*Celmoguz sureti görünüp,*
39540 Aybatı küygön çok bolup,	*Heybeti yanan kor olup,*
Celmoguz uulu al kapır	*Celmoguz oğlu o kâfir*
Kantip tursun toktolup,	*Nasıl dursun dinelip,*
Ordoluusun oruptur.	*Otağda olanı biçivermiş.*
Altımış taylak, seksen töö	*Altmış köşek, seksen deve,*
Azıkka munu bışırıp,	*Azık diye bunları pişirip,*
Kol menen talap soruptur.	*Eliyle kapışıp sömürmüş.*
Celmoguz uulu kapırdın,	*Celmoguz oğlu kâfirin,*
Cer maylangan baatırdın,	*Yeri yağlanmış bahadırın,*
Celpinçü maalı boluptur,	*Silkinip coşma vakti gelmiş,*
39550 Sarıbay cayı uşunday.	*Sarıbay'ın hâli işte böyle.*

Ayza carak açtaptır,
Kapırıñdın kaarınan
Astı katuu kara cer,
Añtarılıp buy bolup,
Kulap kete taştaptır,
Kuturgur cayı mına bul.
Kabarınan kep ugup,

Mızrağını, pusatını bilemiş,
Kâfirinin kahrından
Altı katı kara yer,
Altüst olup dağılıp,
Az kalsın çöküp gitmiş,
Kudurasının hâli işte bu.
Haberinden söz işitip,

Kalıñ koluñ Külçoro
Kırıp saldı dep ugup,
Uykudan turup oygonup,
Can tartçuday tolgonup,
Katuuraak uktap kaldım – dep,
Katuulanıp küyünüp,
Kalıñ koldon tüñülüp,
Adırmak aşuu candoo col,
Bul emine boldu? – dep.
Cer caynagan sansız kol,
Kol emine boldu? – dep.
Koldon şaşıp çoçunup,
Kocuragan örttöngür
Celmayandı tokunup,
Sebil ton kiyip caylanıp,
Colum üydöy çoyun baş
Çokmoruna kamdanıp.
Sarıbay cayı momunday,
Çokmorunun kır-kırı
Munarlap küyüp çok bolgon,
Katılgan candar cok bolgon.
Kamınbay al kul kalbaptır,
Karmaşkan tirüü kalbaptır,
Sarıbay türün surasañ –
Öñü örttöngön kömürdöy,
Murunu toonun señirdey,
Közü köpkök temirdey,
Kabagı tereñ bıtkılday,
Karmaş kılgan karısın,
Kez bolgondun baarısın,
Kabılgandı sorgondoy,

Kalabalık orduyu Külçoro
Kırıp geçirdi diye duyup,
Uykudan kalkıp uyanıp,
Canı çekilir gibi kıvranıp,
Pek derin uyumuşum deyip,
Sertleşip yanıp yakılıp,
Kalabalık ordudan umut kesip,
Engebeli geçit, yan yol,
Bu da ne oldu? deyip.
Yeri kaplayan sayısız ordu,
Orduya ne oldu? deyip.
Ordu diye telaşlanıp ürküp,
Söylenip duran yanası,
Celmayan'ı eyerleyip,
Zırh kaftan giyip yerleşip,
Göçer çadırı denli koca demir başlı
Topuzuna davranıp.
Sarıbay'ın hâli şöyleydi:
Topuzunun sırt sırt yivleri
Tüterek yanıp kor olmuş,
Sataşan canlar yok olmuş.
O kul hazırlıksız kalmamış,
Onunla tutuşan diri kalmamış.
Sarıbay'ın suretini sorarsan –
Yüzü yanmış kömür gibi,
Burnu dağın sırtı gibi,
Gözü masmavi demir gibi,
Kaşları derin uçurum gibi,
Kavgaya girdiği yaşlısını,
Rast geldiğinin hepsini,
Önüne düşeni emip yutmuş gibi.

Sakal başı kapırdın
Saraptı teşip ötköndöy.
Salmagı bölök, zaarı küç,
Salışsa tüpkö cetkendey.
Sandap tümön kol kelse,
Sapırılıp mol kelse,
Tüpkö tüptüz cetkendey.
Aybattansa kuturgur
Ak möñgü keçip ketkendey.

Kâfirin sakalının ucu
Zırhı delip geçer gibi.
Ağırlığı başka, zehri güçlü,
Vuruşsa kökünü kurutur gibi.
Sayısız tümen ordu gelse,
Savrulup bol bol gelse,
Dosdoğru kökünü kazır gibi.
Heybetlense kudurası,
Ak buzulu yara yara geçer gibi.

Kızıl caynap ot çıksa,
Kıylaluu müşkül çok çıksa,
Cer buzulup too bolso,
Curt bülüngön çuu bolso,
Kıymıldabay bılk etpey,
Tuu tübünö turganday.
Acal cakın arbasa,
Azır boyun urguday.
Can soruuçu calañkıç,
Cakındap karap tursa da,
Bir balaanı kılgıday,
Sarıbay cayı uşunday.
El-Baspastın ceeginde,
Can-Cürböstün çölündö,
Ayagı Lop oyunda,
Bañgübö menen Dagalak,
Dagalaktın boyunda.
Kerişke kirçü tonu cok,
Karaldı kılgan can birge
Kalkınan kelgen kolu cok.
Kapalandı Sarıbay:
«Botom, katuu ceti kün uktap,
Kokuy bolgon ekenmin.
Kayran candan acırap,
Kara közdü ıl basıp,
Sokur bolgon ekenmin.
Atışka kiyçü tonum cok,
Aldımda tümön kolum cok.
Ceti kün tınbay uyku uktap,

Kızıl kaynayıp ateş çıksa,
Nice çetin kor saçılsa,
Yer bozulup dağ olsa,
Yurt yıkılıp çığlık kopsa,
Kımıldamadan, kıpırdamadan,
Tuğ dibinde durur gibi.
Ecel yaklaşıp sokulsa,
Hemen boynunu vurur gibi.
Can emen gulyabani,
Yaklaşıp bakıp dursa da,
Bir belayı eder gibi,
Sarıbay'ın hâli işte böyle.
El-Baspas'ın kıyısında,
Can-Cürbös'ün çölünde,
Ucu Lop çukurunda,
Bañgübö ile Dagalak,
Dagalak'ın boyunda.
Cenge girecek kaftanı yok,
Göz bebeği bildiği, can bir,
Halkından gelen ordusu yok.
Kederlendi Sarıbay:
«Vay yavrum, yedi gün derin uyuyup,
Perişan olmuşum ben.
Aziz candan ayrılıp,
Kara gözü duman basıp,
Kör olmuşum ben.
Çarpışmada giyecek kaftanım yok,
Önümde tümen ordum yok.
Yedi gün durmadan uyku uyuyup,

Kokuy bolgon ekenmin.
San kolumdan ayrılıp,
Kapıya kalgan ekenmin.
Eski dayra ukumu,
Er Manastın tukumu,
Tübüñö tüptüz cetpesem.
Kılça talıñ bir koyboy,
Kırgın kılıp ketpesem.
Tügötüp curtuñ kuurbasam,
Tübüñö tamır tal koyboy,
Dümürüñ kazıp suurbasam.

Perişan olmuşum ben.
Sayısız ordumdan ayrılıp,
Gafil avlanmışım ben.
Eski ırmağın soyuna,
Er Manas'ın dölüne,
Köküne dosdoğru varmazsam.
Kıl kadar dalını komadan,
Kırıp geçirip gitmezsem.
Yurdunu tüketip kurutmazsam,
Kökünde damar, dal komadan,
Kütüğünü kazıp sökmezsem.

Tük belgiñdi koyboston,
Ürönsüz kılıp kuurbasam.
Kuu cıgaçtay butaksız,
Kuuruganday ürönsüz
Bet alıp seni kılbasam.
Erdigiñ epsiz bileyin,
Er Sarıbay atanbay
Tigimden cerge kireyin!
Buzuktu murda salbasam,
Murunka atam Celmoguz
Buudan Manas cok kılgan,
Munun öçün albasam!
Buzuktu murda salbasam,
Cergeñdin baarın kırbasam,
Celeñdi çeçip büktötüp,
Cetimiş pilge cüktötüp,
Kalkıñdı kırıp uzdu alıp,
Katınıñ kırıp, kızdı alıp,
Irımıñ buzup küç kılıp,
Dükönüñdü tüz kılıp,
Adamdan bölök iş kılıp,
Aylıña azap aytpasam.
Ala-Tooñdu maydalap,
Balbandarıñ ayzalap,
Kırk ölköñdü kıyratıp,
Kıylañdı kırıp ıylatıp,
Arkıñdı aydap bölbösöm,

Hiçbir izini bırakmadan,
Tohumsuz koyup kurutmazsam.
Kuru ağaç gibi dalsız,
Kurumuş gibi tohumsuz
Karşına dikilip seni etmezsem.
Yiğitliğin ölçüsüzmüş, bileyim,
Er Sarıbay denmesin bana,
Dimdik yerin dibine gireyim!
Fesadı önce ben salmazsam,
Vaktiyle atam Celmoguz'u
Küheylan Manas yok etmişti,
Bunun öcünü almazsam!
Fesadı önce ben salmazsam,
Yurdunun hepsini kırmazsam,
Cele ipini çözüp katlatıp,
Yetmiş file yükletip,
Halkını kırıp ustaları alıp,
Kadınını kırıp kızını alıp,
Töreni bozup zorbalık edip,
Dükkânını dümdüz edip,
İnsanlıktan öte iş edip,
Obana azap bildirmezsem.
Ala-Too'nu ufalayıp,
Pehlivanlarını mızraklayıp,
Kırk ülkeni yıkıp geçip,
Nicelerini kırıp ağlatıp,
Geride kalanını sürüp bölmezsem,

Alış kılıp körbösöm!
Bereniñ kuup teppesem,
Abiyirlüüñdü tökpösöm!
Küülönüş kılıp bakırıp,
Külüñdü örttöp sapırıp,
Abiyiriñdi açpasam,
Kazına mülküñ çaçpasam.
Kıyırıñ kırıp çet salıp,
Kırgızım, saa ört salıp,
Barıp büktöp beliñdi,
Bastaşıp kırıp eliñdi,
Ketmendep tüptüz kılbasam,
Arkaygan tooluu ceriñdi.

Güreşe tutuşup görmezsem!
Yiğidini kovalayıp tepmezsem,
Namuslunun yüzsuyunu dökmezsem!
Hızlanıp haykırarak,
Külünü yakıp savurup,
Arını yere sermezsem,
Hazine malını saçmazsam.
Diyarını kırıp uçtan girip,
Kırgız'ım, sana ateş salıp,
Varıp belini büküp,
Üstüne çullanıp elini kırıp,
Çapalayıp dümdüz etmezsem,
Yalçın dağlı yerini.

Cañcalımdı küç kılıp,
Calpıñdı kırıp tüz kılıp,
Kıylañdı kırıp soybosom.
Kalkıña karan salbasam,
Eliñdi kırıp olcolop,
Curt büldürüp kalbasam,
Sarıbay bolboy ölöyün!
Kuturgan eken uşu curt,
Kulcuñdaşıp köröyün.
Kup acal cetse ölöyün,
Çalışarım bul kırgız
Çalkıldaşıp körüşüp,
Çabışıp catıp ölüşüp,
Kaarluu kazat salayın.
Kalgandarın talkalap,
Tak bügündön kalbay alayın» –
Dep, oşentip Sarıbay
Buzuk közün caynatıp,
Kapkayda cinin kaynatıp,
Köpkök temir kiyinip,
Karuusu toluk kapırdın,
Kan tögüüçü baatırdın,
Kayratı taştay bölünüp,
Köpkök temir kiyinip,
Kök ala bolot ayza alıp,

Kavgamı zorlu kılıp,
Topunuzu kırıp düz edip,
Nicelerini kırıp boğazlamazsam.
Halkına karanlık salmazsam,
Elini kırıp yağmalayıp,
Yurdu yıkıp bırakmazsam,
Sarıbay olmayayım, öleyim!
Kudurmuş meğer şu yurt,
Ben de kafa tutup göreyim.
Tam ecel yeterse öleyim,
Çarpışacağım bu Kırgız'la
Çalkalaşıp görüşüp,
Vuruşarak öle öle,
Kahırlı gaza açayım.
Kalanlarını darmadağın edip,
Tam bugünden geri kalmadan alayım» –
Deyip, böylece Sarıbay
Fesat gözünü alevlendirip,
Her yanda öfkesini kaynatıp,
Masmavi demir kuşanıp,
Gücü kuvveti tam kâfirin,
Kan dökücü bahadırın,
Gayreti taş gibi bilenip,
Masmavi demir kuşanıp,
Gök ala çelik mızrak alıp,

Alaskar toodoy caylanıp.
Çöl kuşunday uñkuyup,
Kaarlandı Sarıbay.
Akır-takır kuu düynö
Kantip tursun tarıbay.
Cırgalıñ cılma çabılgır.
Başıña balaa cabılgır.
Kök askar too butkulday,
Köz körgöndü cutkanday,
Körsöñ kaarı uşunday.
Balaket kelse, ok kelse,
Maga nedir degidey,
Bastaşkandın baarısın
Basıp, cançıp cegendey.
Sıyagı suuk kenebey,

Yüce dağ gibi yerleşip.
Çöl kuşu gibi dikilip,
Kahra büründü Sarıbay.
Çorak, kuru dünya
Nasıl daralmadan dursun.
Sefası silinip biçilesi.
Başına bela yağası.
Gök yalçın dağ yamacı gibi,
Göz göreni yutar gibi,
Görsen kahrı işte böyle.
Bela gelse, ok gelse,
Bana nedir ki der gibi,
Karşısına çıkanın hepsini
Ezip, dövüp yer gibi.
Sureti soğuk, aldırmaz,

Alış kılçu adamdı
Aybanga çalış kuturgur,
Buçkagına teñebey.
Kayrat kaçıp bölünüp,
Karaanı toodoy körünüp,
Celmayan menen dırkırap,
Oozunan çıkkan kökcalın,
Nayza boyu şırkırap.
Kaarın tögüp kürköröp,
Karaanın körgön baatırlar
Azat boyu dürköröp.
Sarıbay çıktı bölünüp,
Atıraygan aybatı
Ala askar toodoy körünüp.
Sarıbaydı körgöndö,
Şay koldogon Çoronun
Akılı ayran bölünüp:
«Kabıldıkpı kapırga,
Bir karuusu toluk baatırga,
Toodoy ittin közünö,
Tozokunun özünö» –
Dep, oşentip Külçoro:
«Çılgıy balaa Sarıbay

Güreşecek adamı
Hayvana benzer kudurası,
Topuğuna denk tutmaz.
Yürekten cesaret kaçıp,
Karaltısı dağ gibi görünüp,
Celmayan ile dörtnala,
Ağzından çıkan gök alevi,
Mızrak boyu fışkırıp.
Kahrını döküp kükreyip,
Karaltısını gören bahadırlar
Boydan boya ürperip.
Sarıbay çıktı sıyrılıp,
Sırıtan heybeti
Ala yalçın dağ gibi görünüp.
Sarıbay'ı gördüğünde,
Pir koruyan Çoro'nun
Aklı hayrete bölünüp:
«Kâfire mi çattık,
Gücü kuvveti tam bir bahadıra,
Dağ gibi itin gözüne,
Cehennemin ta kendisine» –
Deyip, böylece Külçoro:
«Hâlis bela Sarıbay,

Çımından öldü Kara döö,	*Fiskesinden öldü Kara dev,*
Çın kıyradı eçen döö.	*Gerçekten kırıldı nice dev.*
Kabarı biyik, zaarı küç,	*Ünü yüksek, zehri güçlü,*
Kançalık candı kırıp tüz.	*Nice canı kırıp düzledi.*
Ört küygüzüp üyümö,	*Evime ateş yakıp,*
Bul çabılgan kuturgur,	*Bu kırılası kudurmuş,*
Ceter beken tübümö.	*Köküme mi erecek acep.*
Agızıp suuday kanımdı,	*Su gibi akıtıp kanımı,*
Ketirer beken alımdı.	*Giderir mi ki dermanımı.*
39750 Men Külçoro bolgonu,	*Ben Külçoro olalı,*
Külçoro atka kongonu,	*Külçoro adını alalı,*
Kölpöyö tartıp çoñoyup,	*Serpilip büyüyeli,*
Kök arstanday tolgonu,	*Gök arslan gibi dolalı,*
Ereşen tartıp, er bolup,	*Ergenleşip er olalı,*
Er uulu menen teñ bolup,	*Er oğluyla denk olalı,*
Arstanday taptalıp,	*Arslan gibi eğitilip,*
Kıykırıp coogo attanıp,	*Haykırıp düşmana atlanıp,*
Kök bolot nayza kolgo alıp,	*Gök çelik mızrağı ele alıp,*
Maydanga ceke barıştım.	*Meydana teke tek vardım.*
39760 Alban türlüü alp menen,	*Türlü türlü alp ile,*
Aylası tegiz kalk menen,	*Tedbiri tam halk ile,*
Özönün körüp neçendin,	*Nicesinin yurdunu görüp,*
Örnögün kördüm eçendin.	*Nicesinin örneğini gördüm.*
Maanisin bildim çeçendin,	*Hatibin manasını bildim,*
Salışın kördüm eçendin.	*Nicesinin vuruşunu gördüm.*
Karanday keçip kan kördüm,	*Kandan geçit geçip kan gördüm,*
Kaptagan bulut çañ kördüm,	*Bulut gibi kaplayan toz gördüm,*
Alban türlüü can kördüm,	*Türlü türlü can gördüm,*
Kaza taap ölbödüm.	*Kazaya uğrayıp ölmedim.*
39770 Kuturgan mınday balaanı,	*Böyle kudurmuş belayı,*
Köz açkanı körbödüm.	*Gözüm açılalı görmedim.*
Köödöndön çır dep ün çıgıp,	*Göğsümden cız diye ses çıkıp,*
Başıma kara cün çıgıp,	*Başımda kara tüy bitip,*
Kalık cöölöp kalbayıp,	*Halka siper olup gerilip,*
Atka minip dardayıp,	*Ata binip kurulup,*
Men Külçoro bolgonu	*Ben Külçoro olalı*
Mınday balaa körbödüm.	*Böyle bela görmedim.*
Cetkileñ eken, şum eken,	*Yamanmış, kurnazmış,*

Cer aldında tuulgan,
Aalamga salgan çuulgan,
Çın ıymansız bul eken.
Cergeni örttöp ketet beym,
Cerge kirsin, zaarı küç
Celikse tüpkö cetet beym,
Kızırluunu kırgıday,
Kıyırluu el tiyse koluna
Kılça biröön taştabay,
Kıylanı kırgın kılgıday –
Dep, oşentip Külçoro,
Kaarluu kapır eken – dep,
Kalkımdı kantip bereyin.
Kas acalım cetkiçe
Karmaş kıla bereyin.
Salganın başka köröyün,
Salmagı oor kapırga
Salışıp cürüp ölöyün» –
Dep, oşentip Külçoro

Yerin altında doğmuş,
Âleme salmış velvele,
Gerçek imansız buymuş.
Yurdu yakıp gider mi ki,
Yerin dibine girsin, zehri güçlü,
Coşarsa köke erer mi ki,
Hızırlıyı kırar gibi,
Uçsuz bucaksız el geçse eline
Kıl kadar birini komadan,
Niceleri kırıma verir gibi –
Deyip, böylece Külçoro,
Kahırlı kâfirmiş, deyip,
Halkımı nasıl vereyim.
Hain ecelim yetinceye dek
Boğuşup durayım.
Vurduğunu başımla göreyim,
Ağırlığı zorlu kâfirle
Vuruşa vuruşa öleyim» –
Deyip, böylece Külçoro

Curtka amuzgöy elge şer,
Kara kök tuugan kayran er.
Kıdırata karabay,
Kılbalap candı ayabay,
Kızıktı kıyın baştadı.
Talas üçün, el üçün,
Talıkpagan arstan
Taamay candı Kül abam,
Kılça körüp taştadı.
Kerişip deneñ körüügö,
Kerek bolso kayran can
Sarıbayga berüügö,
Keñ koyup keriş saluuga,
Çama tolkup, al cetse
Sarıbaydan kırgızdı
Acıratıp kaluuda.
Sarıbaydı körgöndö,
Buura töövçö tiş kayrap,
Kan içmesi bek karmap,

Yurda yol gösteren, ele arslan,
Sarsılmaz doğmuş aziz er.
Sağa sola bakmadan,
Kıl kadar canı esirgemeden,
Zorlu cengi başlattı.
Talas için, el için,
Yorulmayan arslan
Kül ağam öz canını,
Kıl kadar sayıp attı ortaya.
Cenkte bedenini denemeye,
Gerekirse aziz canı
Sarıbay'a vermeye,
Enine boyuna cenk salmaya,
Gücü taşıp, dermanı yeterse
Sarıbay'dan Kırgız'ı
Kurtarıp almaya.
Sarıbay'ı gördüğünde,
Buğra deve gibi diş bileyip,
Kan içme damarı kabarıp,

Şay koldogon şer Çoro
Coo cagına eñ kambıl,
Curt korgonu şer Çoro,
Cer kindigin uratıp,
Sarıbay coogo bet alıp,
Kulansur menen çuratıp,
Buudan eken Kulansur
Buluttay uçup bırkırap,
Caa tartkanday dırkırap,
Körüngöndö körünüp,
Körünbösö canıbar
Kök tütündöy bölünüp.
Sır nayza sunup kötörüp,
Sarıbaydı bet alıp,
Kulansur oozun burdele,
Tişteri bolot sır nayza
Koş koldop karmap er Çoro,
Sarıbaydı urdele.
Er Sarıbay baatırga,
Sıyagı küçtüü kapırga
Opsuz nayza cetkeni.

Pir koruyan arslan Çoro,
Düşmana karşı pek usta,
Yurdun kalesi arslan Çoro,
Yerin göbeğini sarsıp,
Sarıbay düşmana yönelip,
Kulansur ile koşturup,
Küheylanmış Kulansur
Bulut gibi uçup savrulup,
Yaydan fırlar gibi hızlanıp,
Görününce görünüp,
Görünmezse hayvancağız
Gök duman gibi süzülüp.
Sırlı mızrağı uzatıp kaldırıp,
Sarıbay'a yönelip,
Kulansur'un başını çevirdi ya,
Dişleri çelik sırlı mızrağı
Çift elle kavrayıp er Çoro,
Sarıbay'a vurdu ya.
Er Sarıbay bahadıra,
Sureti güçlü kâfire
Ölçüsüz mızrak erişti.

Uñgusu bolot sır nayza,
Bıt-çıt bolup bırkırap,
Tutamdap tuura cer kalbay,
Kıyradı nayza çırkırap.
Baatırdıgı, şerdigi,
Telegeyi teñdigi,
Aalamdan aşkan Çoronun
Caratılgan erdigi.
Külüstön tuugan Külçoro
Kürküröp kanday şer ele,
Kabagın kagıp, kaş serpip,
Külçoronun salganın
Kaakıça körböyt degele.
Kambıl eken Sarıbay
Ölçölüünün ceri – dep,
Kindiktin astı oyu – dep,
Boktuu karın boyu – dep,

Sapı çelik sırlı mızrak,
Paramparça olup savrulup,
Tutam tutam sağlam yeri kalmadan,
Kırıldı mızrak çatırdayıp.
Bahadırlığı, arslanlığı,
Her yanının dengi denk oluşu,
Âlemi aşan Çoro'nun
Yaratılıştan yiğitliği.
Soylu doğmuş Külçoro
Kükreyen nasıl arslandı,
Göz kırpıp kaş çatarak,
Külçoro'nun vuruşunu
Zerre kadar saymıyor hiç.
Beceriklıymiş Sarıbay,
Can alıcı yer şurası, deyip,
Göbeğin altı, oyuğu, deyip,
Pis karnın boyu, deyip,

	Salmagı cetse kuturgur	*Ağırlığı yeterse kudurası*
	Tabarsıktın özü – dep,	*Sidik torbasının ta kendisi, deyip,*
	Alıstasa bul nayza	*Uzağa düşerse bu mızrak*
	Eki iyri takımdın	*İki eğri butun*
	Ortodo taluu bezi – dep,	*Ortasındaki hassas bezi, deyip,*
39860	Ölçöp tuştap nayzasın,	*Mızrağını ölçüp nişanlayıp,*
	Köp arttırıp aylasın,	*Çaresini kat kat artırıp,*
	Ölçölüünün öz cerin	*Can evinin tam yerini*
	Tuştap kaldı Sarıbay.	*Nişanladı Sarıbay.*
	Nayza menen ayanbay	*Mızrakla esirgemeden*
	Muştap kaldı Sarıbay.	*Bindirip vurdu Sarıbay.*
	Müşkül acal ölümdü,	*Çetin eceli, ölümü,*
	Kaarı mınça köründü.	*Kahrı bunca göründü.*
	Sarıbaydın ayzası	*Sarıbay'ın mızrağı*
	Seksen bölök çırkırap,	*Seksen parça çatırdayıp,*
39870	Kul maydan boldu bırkırap,	*Meydana döküldü paramparça,*
	Ayzasınan ayrılıp,	*Mızrağından ayrılıp,*
	Al Sarıbay kaygırıp:	*O Sarıbay kederlenip:*
	«Oñ müçösü teñ eken.	*«Her uzvu birbirine dengmiş.*
	Bu kızıtalak Külçoro	*Bu kahrolası Külçoro*
	Kıyla candan şer eken.	*Nice candan arslanmış.*
	San koldu sayıp tüşürüp,	*Sayısız orduyu mızraklayıp deviren,*
	Kandın baarın soygonu,	*Hanların hepsini boğazlayan,*
	Özümdü calgız koygonu.	*Beni yalnız koyan da bu.*
	Ötürük emes ep eken,	*Yalan değil, gerçekmiş,*
39880	Kırgız curtta kalganda	*Kırgız yurdunda durdukça*
	Kılt etip coo kirbegen,	*Düşman kıpırdayıp giremeyen,*
	Bolot korgon çep eken,	*Çelik kale, surmuş,*
	Bolcolu cok er eken.	*Ölçüye sığmaz ermiş.*
	Coldoş kılıp kuu canga,	*Kuru cana yoldaş edip,*
	Şaylap ketçü er eken.	*Yanına seçip gidilecek ermiş.*
	Öltürböstön, citirbey,	*Öldürmeden, yitirmeden,*
	Canın kıyıp bütürböy,	*Canına kıyıp bitirmeden,*
	Kol-ayagın bek baylap,	*Elini ayağını sıkı bağlayıp,*
	Olco kılıp cöö aydap,	*Ganimet edip yaya sürüp,*
39890	Müşküldü kaar bilgizip,	*Çetin kahrı bildirip,*
	Kaçırdan ıloo mingizip.	*Katırdan binek bindirip.*
	Aldap keter uul eken.	*Aldatıp götürülecek oğulmuş.*

Caynap kızıl çok eken,
Cahanamda cok eken.
Cel tiybes koroo çep eken,
Bul Manastın tukumga
Bel bolgonu ep eken» –
Dep, oşentip Sarıbay
Erdigine kaygırıp,
Ayzasınan ayrılıp,
Cañcalga şayluu ıktuu kul,
Kan agızıp, can kıygan
Kançanı körgön mıktuu kul.
Ay-aalamdı bölgön kul,
Döölör menen salışıp,
Adis bolup köngön kul.
Caman cadaal baştadı,
Çın kıyıp candı taştadı.
Çımırkanıp kol kalıp,
Tutkadan karmap imerip,
Oñtoylonup şer çoro
Bura tartıp kalgıça,
Celmoguz uulu Sarıbay
Şamdagayı momunday.
Örttöngürdün özüdür,
Cadaaldın kara közüdür.
Colum üydöy çoyun baş

Alev alev kızıl kormuş,
Cehennemde bile yokmuş.
Yel değmez ağıl, surmuş,
Bu, Manas'ın soyuna
Bel olması pek yerindeymiş» –
Deyip, böylece Sarıbay
Yiğitliğine hayıflanıp,
Mızrağından ayrılıp,
Kavgaya seçkin usta kul,
Kan akıtıp cana kıyan,
Niceyi görmüş yaman kul.
Ay-âlemi bölen kul,
Devlerle vuruşup,
Usta olup alışan kul.
Fena azgınlık başlattı,
Gerçekten canını ortaya attı.
Gerinip kol atıp,
Kabzadan kavrayıp döndürüp,
Arslan çoro toparlanıp
Dizgin çekip dönünceye dek,
Celmoguz oğlu Sarıbay
Çevikliği işte şöyle.
Yanasının ta kendisidir,
Azgınlığın kara gözüdür.
Göçer çadırı denli demir baş,

Kan tökkön uuñ aralaş,
Kadimki kambıl Sarıbay,
Kabılan eken, şer da eken,
Ilaaçından ıktuuraak,
Algır kuştan mıktuuraak,
Şamdagayı şerdigi,
Katar kelgen erdigi,
Karmay kalıp imerip,
Kozgolguça Çoronu
Örttöngür mınça bolobu,
Coogo ıktuu dañgıl it,
Col börüsü kambıl kul,
Kara caak, çoyun baş

Kan döken, zehir karışık,
Bildiğin usta Sarıbay,
Kaplanmış, arslanmış da,
Şahin kuşundan daha usta,
Avcı kuştan daha yaman,
Çevikliği, arslanlığı,
Yan yana gelmiş yiğitliği,
Yakalayıp döndürüp,
Çoro kımıldayana dek
Yanası bunca olur mu,
Düşmana usta, uz görmüş it,
Yol kurdu becerikli kul,
Kara saplı demir topuzu

Karmay kalıp imerdi.
Ur degizbey uypalgır,
Tartıp kelip ciberdi.
Şay koldogon kurgurdun
Şamdagayı bolcolsuz.
Erdigi baştan ozdele,
Karçıgaday kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Ölümgö baştı kirgizbey,
Çogool kapır akmaktın
Çokmorun boygo tiygizbey.
Altın caak aybalta
Aylası toluk köy kaşka,
Er kayratı ozdele.
Sarıbaydın çoyun baş,
Kül abam kayra tozdele.
Can aylasın taptı emi,
Çoyun başın colotpoy,
Uñgusu bolot aybalta
Kañ degise kakdele.
Şamdagayı bolcolsuz,
Şak degize tarttı ele.
Colum üydöy çoyun baş,
Aybalta tiydi bırkırap,
Sabı koldo, başı cok,
Kulap ketti dırkırap.
Sarıbay turdu kaygırıp,

Kavrayıverip savurdu.
Vur demeye kalmadan hırpalayası,
Çekip indiriverdi.
Pir koruyan koçağın
Çevikliği ölçüsüz.
Yiğitliği baştan aşkındı ya,
Atmaca gibi davranıp,
Gaipten akıl bulunup,
Başını ölüme sokmadan,
Küstah kâfir ahmağın
Topuzunu bedene değdirmeden.
Altın yanaklı ay balta,
Çaresi tam, seçkin koçak,
Er gayreti üstündü ya.
Sarıbay'ın demir topuzunu,
Kül ağam geri karşıladı ya.
Can çaresini buldu işte,
Demir topuzunu yaklaştırmadan,
Sapı çelik ay baltayla
Çın dedirtip çeldi ya.
Çevikliği ölçüsüz,
Şak dedirtip çekti ya.
Göçer çadırı denli demir baş,
Ay balta değdi, paramparça,
Sapı elde, başı yok,
Yuvarlanıp gitti gümbürtüyle.
Sarıbay kaldı kederlenip,

Çoyun baştan ayrılıp,
Er oñolup turguça,
Celgenine cel cetpes,
Celmayan oozun burguça,
Coogo adis er Çoro
Cologondu mert kılgan.
Ay arstan şer Çoro,
Celkayıktay Kulansur
Ie tartıp imerdi.
Kapırdı Kuday berse – dep,
Kara bolot aybalta

Demir topuzdan ayrılıp,
Er toparlanıp doğrulana dek,
Yürüyüşüne yel yetişmez,
Celmayan başını çevirene dek,
Düşmana usta er Çoro,
Yaklaşanı telef eden.
Ay arslan, koç Çoro,
Yelkenli kayık gibi Kulansur'u
Dizginleyip döndürdü.
Kâfiri Tanrı verirse, deyip,
Kara çelik ay baltayı

Karmay kalıp kurgan şer,
Kambılduu karmap imerip,
Kañ degiçe çoçkonu
Koş koldop tartıp ciberip,
Kambıl kökcal çapkanda,
Too kabışıp çañ ketti,
Cer carılıp, dümp etti.
Azapka Çoro çatıldı,
Aybalta tiygen tonunan,
Sarıbay kapır conunan,
Altımış mıltık atıldı.
Aybalta sınıp bütödü,
Karuusu mol kuturgur
Kayra salsa kayra cok,
Kök kamanday küçödü.
Sarıbaydın barışı,
Kayrattanıp kürküröp,
Ölöbü degen Sarıbay
Öküm süylöp, bek küçöp,
Salışkan sayın kuturgur,
Kaarı kaynap, küç tolup,
Karmaşçu alı büt bolup,
Cürgönünön çañ çıgıp,
Koburtunan can çıgıp.
Kirpigi calın çok bolup,
Celpinse bolot ok bolup,
Kayratınan kapırdın
Kızıtalak beker can,
Kantip tursun toktolup.

Kavrayıverip koçak arslan,
Ustaca tutup savurup,
Çın deyinceye dek domuzu
Çift elle çekip indirip,
Usta bozkurt çaldığında,
Dağlar bitişip toz koptu,
Yer yarılıp güm etti.
Azaba Çoro dolandı,
Ay balta değen kaftanından,
Sarıbay kâfirin sırtından,
Altmış tüfek ateşlendi.
Ay balta kırılıp bitti,
Gücü bol kudurası
Bir daha vursa yine boş,
Gök yaban domuzu gibi azdı.
Sarıbay'ın gidişi,
Gayretlenip kükreyip,
Ölür mü denen Sarıbay
Buyurgan söylenip, pek güçlenip,
Vuruştukça kudurası,
Kahrı kaynayıp güç dolup,
Boğuşacak dermanı tam olup,
Yürüdüğünden toz çıkıp,
Gürültüsünden can çıkıp.
Kirpiği alev kor olup,
Silkinse çelik ok olup,
Kâfirin gayretinden
Kahrolası boş can,
Nasıl dursun dinelip.

Salışka dañgıl er Çoro,
Bolot uñgu aybalta
Komuttu karmap imerdi.
Celmoguz uulu baatırdı,
Kara cer cutkan kapırdı,
Köktögöndü orçunu,
Körüngöndü sorçunu,
Kanga toybos kankordu,
Kalk büldürgön antkordu,

Vuruşta uz görmüş er Çoro,
Çelik saplı ay baltayı
Kabzasından kavrayıp savurdu.
Celmoguz oğlu bahadıra,
Kara yerin yuttuğu kâfire,
Göğereni biçip devirene,
Görüneni emip sömürene,
Kana doymaz kan içiciye,
Halkı yıkan yeminbozana,

Zıyanga baalap orguştu.
Curt büldürgüç doñuzdu,
Bar aylanı saldı ele,
Bar esep cagın tapçu ele.
Uñgusu bolot, uçu kurç,
Sabına altın tolgogon,
Asemdetip oñdogon.
Kerişke kenen aybalta
Iktuu Çoro imerip,
Bir salganda miñ salıp,
Karsıldatıp ciberdi.
Aybalta kıyrap cok bolup,
Sabı koldo kaldı emi.
Şiberge koyso ört ketken,
Şiltegeni mürt ketken,
Kıykırıp kından çıgarsa,
Mizi caşıl kızargan.
Kıykırgan coogo şiltese,
Kırk kulaçtay uzargan.
Şiltegende coylogon,
Suusaganda toybogon.
Kaarlanıp suurganda,
Kan içpey kuru cürbögön.
Kanga mıktap toyboso,
Kayrılıp kınga kirbegen.
Atadan kalgan murası,
Oyron tuugan Külçoro
Oykuma kolgo aldı ele.
Oñtoylontup Sarıbay,
Kızır çalgan şer çoro
Kılıç menen saldı ele.

Ziyanla beslenen azgına,
Yurt yıkıcı domuza,
Var çareyi denedi ya,
Her hesabın yolunu bulurdu ya.
Sapı çelik, ucu keskin,
Sapına altın burulmuş,
Süsleyip onarılmış.
Cenge yaraşır geniş ay baltayı
Usta Çoro savurup,
Bir vuruşta bin vurup,
Çatırdatıp indirdi.
Ay balta kırılıp yok olup,
Sapı elde kaldı işte.
Çayıra değse yangın çıkaran,
Savurduğu yerde can alan,
Haykırıp kınından çıkarsa,
Yeşil ağzı kızıl yanan.
Haykıran düşmana savursa,
Kırk kulaç dek uzayan.
Savrulunca yılan gibi süzülen,
Susadığında doymayan.
Kahırla sıyrıldığında,
Kan içmeden boş dönmeyen.
Kana iyice doymazsa,
Dönüp kınına girmeyen.
Atadan kalma mirası,
Kasırga doğmuş Külçoro,
Oykuma'yı ele aldı ya.
Sarıbay'ı denk getirip,
Hızır dokunmuş arslan çoro,
Kılıçla vurdu ya.

Sarıbaydın bir tonu,
Söksööl caksa çok ötpöyt,
Oçogor atsa ok ötpöyt,
Munun kalıñına köz cetpeyt.
Karmaşa kelse kol ötpös,
Mınday tongo kol cetpes,
Amanat candın koyçusu

Sarıbay'ın bir kaftanı,
Saksavul yaksan kor geçmez,
Fitilli tüfek atsa ok geçmez,
Kalınlığına göz ermez.
Boğuşmaya gelse el geçmez,
Böyle kaftana el yetmez,
Emanet canın çobanı,

Atışka kiyse ok ötpös,
Sarıbaydın tonunan
Teşip kılıç ötalbay,
Kılıç kıyrap bırkırap,
Kabı kuru kalıştı.
Kaçpay turup kıraandar,
Mañdaylaşıp salıştı.
Cay-caraktar kıyradı,
Can ayaşpay kalıştı.
Tüptüz kelip kıraandar,
Tüp etekten alıştı.
Tügöngön candı tük koyboy,
Tügönüşüp oyloşup,
Cadaal cini artıştı.
Can taştaşıp kıraandar
Cakalaşıp tartıştı.
Ton culunup, bıt bolup,
Taş öbök salıp tartıştı.
Kulansurdun tizesi
Ornop cerge batışıp,
Çımın can taştap uruşup,
Çımınday candı kıyışıp.
Aksalañdap cöölöşüp,
Alışalbay turuştu.
Asman cargan aykırık,
Çuuga kirip alıştı.
Ayıkpagan bir azap,
Duuga kirip alıştı.
Ay kasaba tuu bolup,
Añdasak cañcal çuu bolup,
Alışa albay al ketip,
Eñişe albay es ketip,
Eñ cañcal boldu minetip.

Çarpışmada giyse ok geçmez,
Sarıbay'ın kaftanından
Kılıç delip geçemeyip,
Kılıç kırılıp savrulup,
Kını boş kaldı.
Kaçmadan durup şahbazlar,
Alın alına vuruştu.
Silah pusat kırıldı,
Can esirgemez oldular.
Dosdoğru gelip şahbazlar,
Ta eteğinden yapıştılar.
Tükenen canı hiç komadan,
Bitirişmek düşünüp,
Azgın öfkeleri arttı.
Can ortaya atıp şahbazlar,
Yakalaşıp çekiştiler.
Kaftan yolunup parça olup,
Taşa diz dayayıp çekiştiler.
Kulansur'un dizi
Yere gömülüp saplanıp,
Sinek kadar canı atıp dövüşüp,
Sinek gibi cana kıyışıp.
Sendeleyip yaslanışıp,
Alt edemeyip durdular.
Göğü yaran haykırış,
Velveleye daldılar.
Dinmeyen bir azap,
Gürültüye daldılar.
Ay alemli sancak dikilip,
Baksan kavga çığlık olup,
Alt edemeyip derman gidip,
Devirişemeden akıl gidip,
En büyük kavga oldu böylece.

Tak oşentip turganda,
Karuunun baarı cutulup,
Tondun baarı tıtılıp,
Cer tumandap tün bolup,
Ok ötpös tondor kül bolup,

Tam böylece dururken,
Dermanın hepsi yutulup,
Kaftanın hepsi yırtılıp,
Yer dumanlanıp gece olup,
Ok geçmez kaftanlar kül olup,

Eki közdör alaktap,
Eki buttar salaktap,
Kerektüü baştar kan bolup,
Kızmat kılçu eki kol
Kötörülböy şal bolup,
Kerektüü düynö kurgan can
Bılkıldabay dal bolup.
Çama çarçap tügönüp,
Keñ dünüyö tar bolup,
Tirüügö baylat şilekey,
Bir cutuuga zar bolup,
Cer buzulup, çañ ketip,
Kööddöndü kaptap, çañ cetip,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Külçoronu minetip,
Çapçışkanı Sarıbay.
Karuu çama al cetpey,
Karañgün tüştü momunday.
Alış kılıp salışsa,
Adam alı cetpedi.
Şay koldogon Külçoro
Esebin eptep tabalbay,
Eç aylasın kılalbay,
Özök küyüp, al ketip,
Özgöçö tozok, kalıñ büt
Celmoguz uulu Sarıbay,
Tolup catkan kalıñ küç.
«Ar bir balaa şumduktu
Bütöp ketip baratat.
Ar algan sayın Sarıbay,
Kuykalanıp kuturup,
Küçöp çıgıp baratat.
Balaaluu tozok, müşküldü,
Salganı ketip baratat.
Çañırganda çañ çıgat,

Çapçısa boydon kan çıgat.
Oyrondu opsuz salçuday,
Kuturgurdu karasañ

İki gözler fıldır fıldır,
İki bacaklar sarkıp sallanıp,
Gerekli başlar kan olup,
Hizmet eden iki el
Kalkamayıp felç olup,
Dünya kurmuş zavallı can
Kımıldamadan bitkin düşüp.
Takat yorulup tükenip,
Geniş dünya dar olup,
Cana can katan tükürüğe,
Bir yutuma hasret olup,
Yer bozulup toz gidip,
Göğsü kaplayıp toz yetip,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Külçoro'yu işte böyle,
Pençeleyip durdu Sarıbay.
Güç, takat, derman yetmeyip,
Kara gün çöktü işte böyle.
Güreşip vuruşsalar,
İnsan gücü yetmedi.
Pir koruyan Külçoro,
Hesabını bir türlü bulamayıp,
Hiç çaresini kılamayıp,
İçi yanıp derman gidip,
Bambaşka azap, koyu dert:
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Dopdolu yatan kalın güç.
«Her bir belayı, şerri
Örtüp savuşturup gidiyor.
Her hamlede Sarıbay,
Yalazlanıp kudurup,
Güçlenip çıkıp gidiyor.
Belalı azabı, çetini,
Salmaya gidiyor.
Çığırdığında toz çıkıyor,

Pençelese bedenden kan çıkıyor.
Ölçüsüz yıkım salacak gibi,
Kudurasına baksana,

	Orup-cıyıp alçuday,	*Biçip devşirip alacak gibi,*
	Kücürmön balban er eken,	*Kudretli pehlivan ermiş,*
	Küröşkönün ceer eken.	*Güreştiğini yermiş.*
	Adam körüp canaşpas,	*İnsan görüp yanaşmaz,*
	Belde cürgön kul eken.	*Belde gezen kulmuş,*
	Mee kaynagan tar kıybat,	*Beyin kaynatan dar geçitte,*
	Çöldö cürgön kul eken.	*Çölde gezen kulmuş.*
	Kez keliptir karasaat,	*Rast gelmiş kara uğursuz,*
	Bütkön boyu kara taş,	*Baştan başa gövdesi kara taş,*
40130	Kabılgandı kaysagan,	*Önüne düşeni çiğneyen,*
	Al Sarıbay karasaat.	*O Sarıbay kara uğursuz.*
	Çın calañkıç özünö	*Gerçek gulyabaninin kendisine,*
	Balaanın kara közünö,	*Belanın kara gözüne,*
	Keziktirdi kuduret,	*Rast getirdi kudret,*
	Kara tacaal özünö.	*Kara Deccal'in ta kendisine.*
	Akırında bir müşkül,	*Sonunda bir çetin dert,*
	Körmök bolgon ekemin.	*Görecekmişim meğer.*
	Çımınday canım çırkırap,	*Sinek kadar canım feryat edip,*
	Talkanday söögüm bırkırap,	*Kavut gibi kemiğim ufalanıp,*
40140	Karıptıgım körünüp,	*Garipliğim ortaya çıkıp,*
	Kadırman kanım tögülüp,	*Kadri yüce kanım dökülüp,*
	Açılbay közüm süzülüp,	*Açılmadan gözüm süzülüp,*
	Çırkırap canım üzülüp,	*Feryatla canım üzülüp,*
	Körmök bolgon ekemin.	*Görecekmişim meğer.*
	Kaarluu kapır kolunan,	*Kahırlı kâfir elinden,*
	Ölmök bolgon ekemin.	*Ölecekmişim meğer.*
	Balban eken, er da eken,	*Pehlivanmış, ermiş de,*
	Kak müşküldün özü eken.	*Tam çetinin ta kendisiymiş.*
	Tüpkö tüptüz cetkidey,	*Köke dosdoğru erecek gibi,*
40150	Tügötüp kırıp ketkidey,	*Tüketip kırıp gidecek gibi,*
	Salıştı miñ san salgıday.	*Bin türlü vuruş salacak gibi.*
	Kapırıñdın salmagı,	*Kâfirinin ağırlığı,*
	San adamga bargıday.	*Sayısız adama bedel gibi.*
	Bet algandın baarısın	*Karşısına çıkanın hepsini*
	Eñkeytip eşip cargıday.	*Eğdirip büküp yaracak gibi.*
	Estelüü müşkül, miñ tozok,	*Akıldan çıkmaz dert, bin azap,*
	Esil başka salgıday.	*Aziz başa salacak gibi.*
	Tüp tamırdı suurup,	*Kök damarı söküp,*

Tukumdu tuzday kuurup,
Tüpkö çoguu cetet ko,
Dürkürödü kuturgur,
Tük kaltırbay ketet ko –
Dep, oşentip Külçoro –
Kapa boldu küyündü,
Kayran candan tüñüldü.
Bıştı canı çok boldu,
Uşalanıp uypaldı,
Ubayım tartıp sıypaldı.
Köñülü kapa bölündü,
Tuura oyloso kuu düynö
Tutamga çalış köründü,
Tuura zaman bölündü.
Tutanışkan kuu düynö,
Turbay ketet kuu düynö,
Arstan elem, şer da elem,
Abiyirim kalıñ er da elem,
Keñ Talasta catkanda
Kursagım açsa kayran baş,
Kuyruktan kesip ceçü elem.
Kurgan baş aman barında
Balaket kayda deçü elem.
Bügün zaman çarçap, al ketip,
Sarıbayga kezigip,
Salmagım ketti minetip.
Degi küçöp bul kapır,
Temirlüü torgo salat beym,
Degi koyboy canımdı
Kulcuñdagan kuturgur
Kurmandıkka çalat beym» –
Dep, oşentip Külçoro
Ölböy-citpey muñkanıp,
Ökünçü kılıp neteyin,
Çöküldögön it menen,
Bir ölüşö keteyin.
Kaz kılıp nayza sunayın,
Kas acalım cetkiçe
Karmaş kıla turayın!

Soyu tuz gibi kavurup,
Hep birden köke erer ya,
Gümbürdedi kudurası,
Hiçbir şey komadan gider ya –
Deyip, böylece Külçoro –
Kederlendi, yandı,
Aziz candan umut kesti.
Pişti canı kor oldu,
Ufalanıp hırpalandı,
Tasa çekip yıprandı.
Gönlü kedere bölündü,
Doğru düşünse kuru dünya
Bir tutamdan az göründü,
Doğru zaman bölündü.
Tutuşup yanan kuru dünya,
Durmadan gider kuru dünya,
Arslandım, koçaktım da,
Şanı bol bir er idim,
Geniş Talas'ta yatarken
Karnım acıksa aziz başım,
Kuyruktan kesip yerdim.
Zavallı baş sağ iken
Bela nerede derdim.
Bugün zaman yoruldu, derman gitti,
Sarıbay'a rastlayıp,
Ağırlığım gitti böylece.
Besbelli azıp bu kâfir,
Demirli kafese koyar mı ki,
Besbelli canımı komadan
Kasılıp duran kudurası
Kurban diye keser mi ki» –
Deyip, böylece Külçoro
Ölmeden yitmeden dertlenip,
Pişmanlık edip neyleyeyim,
Üstüme çöken it ile,
Ölüşe dövüşe gideyim.
Dosdoğru mızrak uzatayım,
Hain ecelim yetinceye dek
Boğuşup durayım!

Kaar sokkon kapırga,
Bul Sarıbay baatırga,
Baatırlıgı temirdey
Çaması ketip Külçoro
Çaldırıp iydi dedirbey,
Bettep ayza sayışıp,
Bek tiştenip Külçoro
Bet alışıp kalıştı.
Cakadan tartıp çoyuşup,
Karsıldaşıp kıraandar
Kabırgaga koyuşup,
Katuu cañcal kılıştı.
Kara candı çın taştap,
Karsıldaşıp turuştu.
Bet alışıp turuşup,
Meenet tartıp uruşup,
Akıldın baarı ürölüp,
Azıktın baarı tügönüp,
Astındagı tulpardın
Eti kaldı kök caşık
Kanı kaldı bir kaşık.
Elsiz, künsüz çetteşip,
Esi ketip betteşip,
Külçoro mintip turdu ele.
Munu mınday taştaylı,
Bıyagınan baştaylı,
Alekti mınday bolorbu,
Alek kılgan aalamdı
Sarıbay kapır oñorbu?
Celmoguz uulu Sarıbay,
Alışar coogo maş eken,
Karuusu zındın taşı eken,
Caralgan karasaat eken.
Şay koldogon Külçoro,
Çımırkandı küyündü,
Çımınday candan tüñüldü,
Sırttan kaydan ayandı.
Içi-sırtı küygön ot,

Kahır çarpmış kâfire,
Bu Sarıbay bahadıra,
Bahadırlığı demir gibi,
Takati gidip Külçoro,
Kaptırdı dedirtmeden,
Yüz yüze mızrak saplaşıp,
Sıkı dişlenip Külçoro,
Karşı karşıya kaldılar.
Yakadan çekip uzatışıp,
Çatır çutur şahbazlar,
Kaburgaya vuruşup,
Sert kavga ettiler.
Kara canı gerçekten atıp,
Çatırdaşıp durdular.
Yüzleşip dikilip,
Mihnet çekip dövüşüp,
Aklın hepsi dökülüp,
Azığın hepsi tükenip,
Altındaki küheylanın
Eti kaldı sulanıp mosmor,
Kanı kaldı bir kaşık.
Issız, günsüz kıyıda,
Aklı gidip yüzleşip,
Külçoro böyle durdu ya.
Bunu burada bırakalım,
Şu yanından başlayalım,
Perişanlık böyle mi olur,
Âlemi perişan eden
Sarıbay kâfir adam olur mu?
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Boğuşacağı düşmana pek alışkınmış,
Bileği zindan taşıymış,
Yaratılıştan kara uğursuzmuş.
Pir koruyan Külçoro,
Gerindi, yandı yakıldı,
Sinek kadar candan umut kesti,
Sırttan canını nerden esirgesin.
İçi dışı yanan ateş,

Sarıbay müşkül balaket,
Çama çarçap, muun boşop,

Kulansur oozun burdu emi.
Alapayın tabalbay,
Aybaltanı tayanıp,
Er Külçoro turdele.
Kas acal cetse ölüügö,
Karaldı Çoro kökcalga,
Karaan bolup berüügö.
Karsıldaşıp salışıp,
Ölbögöndön kalışıp,
Al cetse küçkö saluuga.
Şay koldogon Külçoro
Kaarlangan kapırdan,
Kan Sarıbay baatırdan,
Tiştese bölgön cırtkıçtan,
Karmasa cutkan cutkuçtan,
Elkim özü bolgondon,
Kabılandı köp kaysap,
Acıdaarday sorgondon,
Kasılgan çuñkur orunan,
Kaarluunun torunan,
Kara tacaal kolunan,
Acıratıp aluuga,
Ayabay bülük saluuga.
Ay-aalamdı şaştırıp,
Arday bolgon Buurulun,
Alçañdata bastırıp,
Körsö köñül bölünüp,
Kök asmandı tiregen
Kap-Toosunday körünüp.
Aybattanıp akırıp,
Belgilüü Külçorosun
Bek otur – dep bakırıp,
Beren kökcal er Semeñ,
Bepbelgilüü er nemeñ,
Kayıp bolup kabılıp,
Kayra canı tabılıp.

Sarıbay çetin bela,
Takat yorulup, eklem gevşeyip,

Kulansur başını çevirdi işte.
Ne yapacağını bilemeden,
Ay baltaya dayanıp,
Er Külçoro durdu ya.
Hain ecel yeterse ölmeye,
Göz bebeği bozkurt Çoro'ya,
Arka olup durmaya.
Çatırdayıp vuruşup,
Ölümden arta kalıp,
Derman yeterse güce başvurmaya.
Pir koruyan Külçoro'yu
Kahırlanan kâfirden,
Han Sarıbay bahadırdan,
Isırdı mı bölen yırtıcıdan,
Tuttu mu yutan oburdan,
Kendi başına buyruk olandan,
Kaplanı çok çiğneyip,
Ejderha gibi emenden,
Kazılmış derin çukurdan,
Kahırlının ağından,
Kara Deccal elinden,
Kurtarıp almaya,
Amansız kargaşa salmaya.
Ay-âlemi şaşırtıp,
Küheylan olmuş Buurul'unu
Çalımlı çalımlı yürütüp,
Görse gönül bölünüp,
Masmavi göğü direkleyen
Kaf Dağı gibi görünüp.
Heybetlenip kükreyip,
Namlı Külçoro'suna
Sıkı dur! diye bağırıp,
Yiğit bozkurt er Semeñ,
Apaçık belli er kişin,
Kayıplara karışmışken çıkagelip,
Yeniden canı bulunup.

Cana şerdin oyuna,	*Yine arslanın aklına,*
Cañıdan akıl tabılıp.	*Yeniden akıl bulunup.*
Balaaluu müşkül saluuga,	*Belalı çetin dert salmaya,*
Baatır Külçorosun	*Bahadır Külçoro'sunu*
Acıratıp aluuga,	*Kurtarıp almaya,*
Can ayabay sögülüp.	*Canını esirgemeden atılıp.*
40280 Cana türün karasañ,	*Yine suretine baksan,*
Can alganday körünüp.	*Can alır gibi görünüp.*
Aldıñkı erdi albayıp,	*Alt dudağı sarkıp,*
Aştıkçının kabında.	*Ekincinin çuvalı gibi.*
Tiktegende kaarluu köz,	*Diktiğinde kahırlı göz,*
Özöngö bütkön calında,	*Vadide biten alev gibi,*
Sakalı saadak kabında,	*Sakalı sadak kılıfı gibi,*
Oozundagı ilebi	*Ağzındaki soluğu*
Köörüktüü ottun calında,	*Körüklü ateşin alevi gibi,*
Körsöñ törö momunday.	*Görsen bey işte böyle.*
40290 Körsö köñül bölünüp,	*Görse gönül bölünüp,*
Kulatpagan asmandın	*Göğü düşürmeyen*
Tiröösündöy körünüp,	*Direği gibi görünüp,*
Körsöñ kökcal momunday.	*Görsen bozkurt işte böyle.*
Tuyuktu buzup col salıp,	*Çıkmazı bozup yol açıp,*
Sarıbayga kol salıp,	*Sarıbay'a saldırıp,*
Ay-aalamdı şaştırıp,	*Ay-âlemi şaşırtıp,*
Aldındagı tulparın	*Altındaki küheylanını*
Alçañdata bastırıp,	*Çalımlı çalımlı yürütüp,*
Artık aybat kıldele.	*Üstün heybet gösterdi ya.*
40300 Cer asmandı celpitip,	*Yeri göğü yelpirdetip,*
Cetip nayza saldele.	*Yetişip mızrak vurdu ya.*
Kankor saygan ayzasın,	*Hunhârın sapladığı mızrağı,*
Sarıbaydın aylasın.	*Sarıbay'ın çaresini bulmadı.*
Saygan menen ölgön cok	*Saplamakla ölmedi,*
Kankoruñdun aylasın,	*Hunhârının hünerini,*
Sen kimsiñ dep körgön cok.	*Sen kimsin deyip görmedi.*
Serpişke kirdi kenebey,	*Aldırmadan çarpışmaya girdi,*
Cürök çoçup, köön boşop,	*Yüreği ürkmeden, gönlü çözülmeden,*
Buçkagına teñebey.	*Topuğuna denk tutmadan.*
40310 Celmoguz uulu er eken,	*Celmoguz oğlu ermiş,*
Cetse candı ceer eken,	*Yetişse canı yermiş,*

Ubara bolup, coo izdep,
Cürgöndügü ep eken.
Al Sarıbay kapırga,
Sandan çıkkan baatırga,
Sandagan küç ayabay
Ekööläp kol saldı ele.

Zahmete girip düşman arayıp,
Gezip durması yerindeymiş.
O Sarıbay kâfire,
Binde bir çıkan bahadıra,
Sayısız gücü esirgemeden
İkisi birden saldırdı ya.

Kozgolgondon bılk etpeyt,
Bılk etpegen sebebi
Tulku boyu kara taş,
Tuşukkan coogo bolgon maş,
Sarıbay cayı uşunday.
Kez kelgenden ört keçip,
Çok cıttangan Sarıbay,
Alptar menen karmaşıp,
Eñkeytip alptı köp alıp,
Oyulgan sayroo beldi alıp,
Olco kılıp eldi alıp,
Ok cıttangan Sarıbay.
Kuu celmayan baspagan,
Çöldön biröö kalbagan,
Kuu nayza dal tiybegen,
Elden biröö kalbagan.
Kezikkendi kemirgen,
Kabılgandı kaysagan.
Conok buzup, cer kılgan,
Cologondu el kılgan.
Kıykırıgı taş cargan,
Eñ kayratı baş cargan.
Ayzasın bolot orogon,
Alışkan duşman kologon.
Kezigişken ment bolgon,
Tuşukkandar mert bolgon,
Sarıbay cayı uşunday.
Kapır eken Sarıbay,
Kayran eken, er da eken,
Aşıp çıkkan neme eken,
Öçürüügö çok tappay,
Atışuuga ok tappay,

Kımıldatsan kıpırdamıyor,
Kıpırdamamasının sebebi
Baştan başa gövdesi kara taş,
Rast geldiği düşmana pek alışkın,
Sarıbay'ın hâli işte böyle.
Rast geldiği yerden ateşe dalıp,
Kor kokan Sarıbay,
Alplerle boğuşup,
Alpı eğdirip çok alıp,
Oyuk kayalı beli alıp,
Ganimet edip eli alıp,
Barut kokan Sarıbay.
Kurnaz Celmayan'ın basmadığı,
Çöllerden biri kalmamış,
Kuru mızrağın tam değmediği,
Ellerden biri kalmamış.
Rast geleni kemiren,
Önüne düşeni çiğneyen.
Kervan bozup yerle bir eden,
Yaklaşanı boyun eğdiren.
Haykırışı taş yaran,
En gayreti baş yaran.
Mızrağı çelikle sarılı,
Boğuştuğu düşman devrilen.
Karşılaşan sersemleyen,
Rast gelenler telef olan,
Sarıbay'ın hâli işte böyle.
Kâfirmiş Sarıbay,
Yamanmış, ermiş de,
Sınırı aşmış biriymiş,
Söndürmeye kor bulamayıp,
Çarpışmaya ok bulamayıp,

Kaarlanıp kürküröp,
Kagılışıp köp candar,
Azat boyu dürküröp.
Barañın başka oktodu,
Añtarılbay uşu cer,
Kalıñınan toktodu.
Kürüldödü, küülöndü,
Çın calañkıç türlöndü.

Kahırlanıp kükreyip,
Çarpışıp nice canlar,
Boydan boya ürperip.
Tüfeğini başa doğrulttu,
Şu yer altüst olmadıysa,
Kalınlığındandır durduğu.
Gürledi, hızlandı,
Gerçek gulyabani şekilden şekle girdi.

Kaardı katuu baştadı,
Kaarına ne balban,
Kulap kete taştadı.
Kayrattanıp abıdan,
Karap ölçöp körgön can,
Katuu korktu canınan,
Çımırkandı abıdan.
Çındap kaarın baştadı,
Çın balaket kantet – dep,
Malı tügül canınan
Çın ele keçip taştadı.
Kayratınan küyündü,
Kaynap catkan tümön kol,
Canınan toyup tüñüldü.
Acalduunun adalı,
Azır kaalap cetişti.
Acalı cok kee bir kul,
Cer-cerine ketişti.
Köp adam candan şaşıldı,
Tük adam turbay çuu turup,
Kıyla adamdar kaçıştı.
Şaşıp kaçkan sebebi:
Semetey menen Külçoro
Bul eköö kanday şer ele,
Eköönö moyun berbegen,
Sarıbay kanday er ele.
Akır-takır çırdaşıp,
Erendigin sınaşıp,
Aykırıp ayza sunuşup,
Mıltık atıp, caa tartıp,

Kahrını şiddetle başlattı,
Kahrına nice pehlivan
Devrilip yıkılıp gitti.
İyice gayrete gelip,
Bakıp ölçüp gören can,
Canından pek korktu,
Var gücüyle kasıldı.
Gerçekten kahrını saldı,
Gerçek bela neyler, deyip,
Malı şöyle dursun, canından
Sahiden vazgeçiverdi.
Onun gayretine yandı,
Kaynayıp duran tümen asker
Canından bezip umut kesti.
Eceli gelen kulların hakkına
Ölüm hemen isteyip erişti.
Eceli gelmemiş kimi kul
Kendi yerli yerine gitti.
Nice adam can derdine düştü,
Hiç kimse durmayıp, feryat kopup,
Nice adamlar kaçıştı.
Telaşla kaçmalarının sebebi:
Semetey ile Külçoro —
Bu ikisi nasıl arslandı,
İkisine boyun eğmeyen
Sarıbay nasıl bir yiğitti.
Sonuna dek çekişip,
Yiğitliklerini sınaşıp,
Haykırıp mızrak uzatıp,
Tüfek atıp, yay çekip,

Bılçıldaşıp uruşup,
Kee bir erge kee-keede
Kokustan ayza cetiptir.
Kılça kalbay calgızı,
Kırgın bolup ketiptir.
Beleske kee can toktoptur.
Balança cerde bir boorum,
Baya mintip öldü – dep,
Kee biröösün kee biröö
Oñguraşıp coktoptur.

Çatır çutur vuruşup,
Kimi yiğide ara sıra
Ansızın mızrak erişmiş.
Kıl kadar teki kalmadan
Kırgına uğrayıp gitmiş.
Bel tepede kimi can durmuş,
Falanca yerde bir kardeşim
Demin şöyle öldü, deyip,
Kimini kimisi
Hıçkıra hıçkıra yasını tutmuş.

Coktogondun kıylasın,
Celmoguz uulu Sarıbay
Malça calmap ottoptur,
Kezikkendi cançıptır,
Kee birdin demin basıptır.
Kıyla kıyrap ölüptür,
Kıyla müşkül, çoñ azap
Sarıbaydan körüptür.
Semetey menen Külçoro
Şay koldogon şer kanday.
Ekөönö moyun berbegen
Sarıbay öñdüü er kanday.
Alda Taala bendesin
Caratat eken ar kanday.
Dobuşu küygön çok boldu,
Kaarluunun kolunan
Karasañ eçöö cok boldu.
Celmoguz uulu kapırdın,
Erdigi elge bilindi.
Esterinde kıyla can
Çımınday candan tüñüldü.
Aykırganda kapırdın
Kayratı munar çok bolup,
Karşı çıgıp ayza urgan,
Erenden cañgız cok boldu.
Celmayandın oozun
Burup turdu, Sarıbay.
Cetken erin çokmorlop

Yas tutanların nicesini
Celmoguz oğlu Sarıbay
Mal gibi yutup otlamış,
Rast geleni ezmiş,
Kiminin soluğunu kesmiş.
Nicesi kırılıp ölmüş,
Nice sıkıntı, büyük azap
Sarıbay'dan görmüşler.
Semetey ile Külçoro —
Şah-ı Merdan'ın koruduğu arslan nasıl!
İkisine boyun eğmeyen
Sarıbay gibi yiğit nasıl!
Allah Taala kulunu
Türlü türlü yaratırmış.
Sesi yanan kor oldu,
Kahırlının elinden
Baksan niceleri yok oldu.
Celmoguz oğlu kâfirin
Yiğitliği ele belli oldu.
Akıllarında nice can
Sinek kadar canından umut kesti.
Kâfir haykırdığında
Gayreti tüten kor olup,
Karşı çıkıp mızrak vuran
Erlerden bir teki kalmadı.
Celmayan'ın ağzını
Çevirip durdu Sarıbay.
Yetiştiği yiğidi topuzlayıp

Urup turdu, Sarıbay.
Kez bolgondu kül maydan
Kılıp turdu, Sarıbay.
Balbandardı, erlerdi
Utup turdu, Sarıbay.
Eki erimden bölögün,
Ee degenge al koyboy,
Estese çımın can koyboy
Sorup turdu, Sarıbay.
Erki menen özünçö
Buulap turgan Sarıbay
Şay koldogon eki şer –

Vurup durdu Sarıbay.
Rast geleni kül meydan
Edip durdu Sarıbay.
Pehlivanları, erleri
Yenip durdu Sarıbay.
İki yiğidimden gayrısına,
Ses çıkarana derman koymadan,
Anınca sinek kadar can koymadan,
Emip durdu Sarıbay.
Kendi keyfince, başına buyruk
Köpürüp duran Sarıbay,
Şah-ı Merdan'ın koruduğu iki arslan —

Balbandıgı, erligi
Ozup turdu oşo col.
Almak-salmak ayza urup,
Arkı-terki atışıp,
Artıkça balaa müşkülgö
Artık kirdi çarpışıp.
Kezeme-kezek uruşup,
Can taştaşıp uruşat.
Erin calap, tiş çaynap,
Amızdanıp köz caynayt.
Kagıştı katuu baştadı,
Kayran candı el üçün
Kurman kılıp taştadı.
El-Baspastın çölündö,
Kezeñdi beri aştırbay,
Kecildeşip kan tögüp,
Sarıbaydı bastırbay,
Salışı katuu boldele.
Külçoro menen Semetey
Kaarlanıp sabılıp,
Sarıbay duşman kabılıp,
Sarıbaydın barkınan
Caratkanga taarınıp.
Ketmendep çaçsa tügöngüs,
Sarı adırmak bel kıldıñ.
Ala-Toonu cer kıldıñ,

Pehlivanlığı, yiğitliği
Üstün duruyordu o yolda.
Karşılıklı mızrak vurup,
Bir ileri bir geri atışıp,
Fazlasıyla belaya, sıkıntıya
Daha beter girdi çarpışıp.
Sırayla nöbetleşe vuruşup,
Canlarını ortaya koyup dövüşürler.
Dudak yalayıp, diş sıkıp,
Hırslanıp gözleri alev saçar.
Çarpışmayı şiddetle başlattı,
Aziz canı el uğruna
Kurban ediverdi.
El-Baspas'ın çölünde,
Geçidi beri aşırtmadan,
İnatlaşıp kan döküp,
Sarıbay'ı ilerletmeden,
Savaşları pek çetin oldu.
Külçoro ile Semetey
Öfkelenip çırpınıp,
Sarıbay düşmanına çatıp,
Sarıbay'ın kudretinden
Yaradan'a gücenip:
Çapalayıp saçsan tükenmez
Sarı tepeli beli kıldın,
Ala-Too'yu yer kıldın,

Kırgızdı bizge el kıldıñ.
Sarıbayga al cetpey,
Mınça nege kem kıldıñ?!
Uşu sapar caratkan
Kara cer menen teñ kıldıñ.
Kas acalı çın tüyüp,
Cañılbastan alsañçı!
Astı kabat kara cer,
Suuk booruña salsañçı!
Erim debey, şer debey,
Caratkan calgız alsañçı!
Obolu murda caratıp,
Ay-aalamdı cöölöştüñ.
Ayagında canımdı,

Kırgız'ı bize el kıldın.
Sarıbay'a güç yetmiyor,
Bizi neden bunca eksik kıldın?!
Bu sefer, ey Yaradan,
Kara yerle bir kıldın.
Hak ecelini sahiden bağlayıp,
Yanılmadan alsana!
Altı kat kara yer,
Soğuk bağrına koysana!
Yiğidim demeden, arslan demeden,
Yaradan, yalnızca onu alsana!
Önce evvelce yaratıp,
Ay-âlemi kuşattın.
Sonunda canımı,

Kindikti algan cerimdi,
Kiştelüü kayran elimdi,
Sarıbayga eelettiñ.
Celmoguz uulun er kıldıñ,
Külçoro menen Semetey
Kara cer menen teñ kıldıñ.
Can caratıp cürgüzdüñ,
Alçaytıp atka mingizdiñ,
Ay-aalamdı bilgizdiñ.
Sarıbaydı er kılıp,
Adamdan caman küygüzdüñ.
Karuusu toluk kan cetti,
Karmaşıp catıp al ketti.
Karuusu keñ Sarıbay
Karmaşkanda cüdöttü.
Telegeydi teñ kıldıñ,
Degi caman kem kıldıñ.
Ayagında duşmanga
Al ketirip, cem kıldıñ.
Mınça nege caratkan,
Bokononu kem kıldıñ.
Kerelenip küyündü,
Semetey menen Külçoro
Kemip candan tüñüldü.

Göbeğimin kesildiği yerimi,
Fildişi süslü aziz elimi,
Sarıbay'ın eline verdin.
Celmoguz oğlunu er kıldın,
Külçoro ile Semetey'i
Kara yerle bir kıldın.
Can yaratıp yürüttün,
Kurumlandırıp ata bindirdin,
Ay-âlemi bildirdin.
Sarıbay'ı er kılıp,
İnsandan beter yaktın.
Bileği dolu han yetişti,
Boğuşa boğuşa gücü gitti.
Bileği geniş Sarıbay
Boğuşunca bezdirdi.
Varlığımızı denk kıldın,
Yine de pek eksik kıldın.
Sonunda düşmana
Gücümüzü alıp, yem kıldın.
Neden bunca, ey Yaradan,
Kaburgamızı eksik kıldın.
Sızlana sızlana yandılar,
Semetey ile Külçoro
Eksilip candan umut kesti.

Çama çarçap al ketip,
Deneden darman al ketip.
Ekөönö moyun tük berbey,
Semetey kirip kol salıp,
Komuttuu kökcal cetti ele,
Baatırlıgı ozdu ele.
Mañdayınan bakırıp,
Manastap uraan çakırıp,
Kökcal eriñ tozdu ele.
Ak keltesin oktotup,
On eki kün ok atıp,
Sarıbaydı toktotup,
Ozup turdu kankor şer,
Al Sarıbay kapırdı
Tozup turdu kañkor şer.
Sarıbaydı cutuuga,

Takat yorulup güç gitti,
Bedenden derman, hâl gitti.
İkisine hiç boyun eğmedi.
Semetey girip saldırdı,
Pusatlı bozkurt yetişmişti,
Bahadırlığı üstündü.
Karşısından bağırıp,
Manas diye savaş narası atıp,
Bozkurt yiğidin karşıladı.
Ak Kelte'sini doldurtup,
On iki gün kurşun atıp,
Sarıbay'ı durdurup,
Üstün durdu hunhar arslan,
O Sarıbay kâfirini
Karşılayıp durdu hunhar arslan.
Sarıbay'ı yutmaya

Arış kıldı kayran şer.
On beş künü can tınbay,
Salış kıldı kayran şer.
Mına oşondo Sarıbay,
Kayrattanıp kamdadı.
Tozokunun zaarınan
Tolkubay adam kalbadı.
Kaarlanıp küülönüp,
Sarıbay çıktı süylönüp:
«Men Sarıbay er atım,
Kaçan bolso kalk kırgan
Tübünön berki adatım.
Menin atam, Celmoguz,
Celikse örttöyt bu doñuz.
Cergelüüñdü kıramın,
Öz bilgenim kılamın.
Kabılgandı kaysaymın,
Kara-Kum tartkan kuu çölgö,
Celmayanım tuylatam,
Cetkende cetik kıyratam.
Özöndüünü çañ kılam,
Kez kelgendi dañ kılam,

Adım attı aziz arslan.
On beş gün can dinlenmeden
Savaş etti aziz arslan.
İşte o zaman Sarıbay,
Gayrete gelip hazırlandı.
Cehennemliğin zehrinden
Sarsılmadık adam kalmadı.
Öfkelenip coşarak,
Sarıbay söylenerek çıktı:
«Ben Sarıbay, er adım,
Her ne zaman halk kırmak,
Ta kökümden beri âdetim.
Benim atam Celmoguz,
Coşarsa yakar bu domuz.
Yurt tutanını kırarım,
Kendi bildiğimi yaparım.
Rast geleni çiğnerim,
Kara-Kum'a uzanan kuru çöle
Celmayan'ımı şahlandırırım,
Yetince adamakıllı kırarım.
Vadide oturanı toz ederim,
Rast geleni darmadağın ederim,

Kaarluumun utamın.
Kaşık kanın agızbay,
Karmaşkandı cutamın.
Baraanduu candın cinimin.
Içse kanga toybogon
Balakettin birimin.
Baatırdan mıktuu sögörmün,
Kayran başım barında
Bastaşkan kanıñ tögörmün.
Duşman cakka çebermin,
Beldi bekem buup çıktım,
Cetkileñ atam Celmoguz
Ata kunun kuup çıktım.
Iloo töö baylap tizdedim,
At arıtıp cer basıp,
Ayköl kandın tukumu
Atayın öçüm aluuga,
Atayı seni izdedim.

Kahırlıyım, yenerim.
Bir kaşık kanını akıtmadan,
Boğuşanı yutarım.
Heybetli canın ciniyim,
İçse kana doymayan
Belaların biriyim.
Bahadırın yamanını parçalarım,
Aziz başım sağ iken
Karşıma çıkan hanın kanını dökerim.
Düşman yanına ustayım,
Beli sıkıca bağlayıp çıktım,
Yetkin atam Celmoguz'un
Ata kanı davasına düşüp çıktım.
Yedek deve bağlayıp diz çöktürdüm,
At yorup yer basıp,
Ayköl hanın soyundan
Öcümü almak için mahsus,
Mahsus seni aradım.

Aşuu aşıp, taş bastım,
Tüz tügötüp, bel bastım.
Tulpar attı arıttım,
Tuura erendi karıttım.
Çapçışıp çır salamın,
Ata kegin alamın,
Ayılıña azap salamın.
Özöndüüñdü buramın,
Ötkürlörüñ kıramın.
Baştıgıñdı coyomun,
Baatırlarıñ talkalap,
Taptakır kırıp koyomun.
Atam markum surasañ,
Er Sarıbay bolomun.
Taş kaptasa cer cetkis,
Adırmak aşuu beldirmin.
Ay-aalamdı buy kılıp,
Er Sarıbay mendirmin.
Er Sarıbay şer atım,
Aalamdı buy kılgan

Geçit aşıp taş bastım,
Düzü tüketip bel bastım.
Küheylan atı yordum,
Nice doğru eri kocattım.
Çarpışıp kavga salarım,
Ata öcünü alırım,
Köyüne azap salarım.
Vadindekini burarım,
Keskinlerini kırarım.
Önderini yok ederim,
Bahadırlarını parçalayıp,
Tümünü kırıp koyarım.
Rahmetli atamı sorarsan,
Er Sarıbay olurum.
Taş kaplasa ulaşılmaz,
Engebeli geçit beliyim.
Ay-âlemi perişan eden
Er Sarıbay benim ben.
Er Sarıbay, arslan adım,
Âlemi perişan etmek

	Kaçan bolso adatım.	*Her ne zaman âdetim.*
	Men Sarıbay oynoymun,	*Ben Sarıbay, oynarım,*
40580	On bir cıl tınbay salışsam	*On bir yıl durmadan savaşsam,*
	Oyronum, seni koyboymun.	*Harap edeceğim, seni bırakmam.*
	Bardıger ciniñ kagamın,	*Hepten cinini çıkarırım,*
	Esebiñ epsiz tabamın.	*Hesabını nasılsa bulurum.*
	Cologonuñ oromun,	*Yanaşanını biçerim,*
	Colukkandı kutkarbay	*Rastlayanı kurtarmadan*
	Aymap-çaynap soromun.	*Kemirip çiğneyip emerim.*
	Aalamga çıkkan atagım,	*Âleme yayılmış adım-sanım,*
	Düynögö batpayt çatagım.	*Dünyaya sığmaz kavgam.*
	Kabılsa candı soromun,	*Çatarsa canı emerim,*
40590	Er Sarıbay bolomun.	*Er Sarıbay olurum.*
	Keñ-Koldon buzam aylıñdı,	*Keñ-Kol'dan bozarım köyünü,*
	Olco kılam zayıbıñdı.	*Ganimet ederim karını.*
	Tügötöm tüpsüz çarañdı.	*Tüketirim dipsiz varını,*
	Talkalap kıram balañdı.	*Parçalayıp kırarım çocuğunu.*
	Büktöp salam beliñdi,	*Büküp koyarım belini,*
	Çöl tüşüröm eliñdi.	*Çöle düşürürüm elini.*
	Közüñ açık kalbagın,	*Gözün açık kalmasın,*
	Armanduu bolup albagın.	*İçinde ukde kalıp gitmesin.*
	Balban eken Sarıbay,	*Pehlivanmış Sarıbay,*
40600	Balbandık kıldı debegin,	*Pehlivanlık etti deme,*
	Ubayım mintip cebegin.	*Sonradan böyle dertlenme.*
	Bel baylagan beliñdi al,	*Bel bağladığın geçidini tut,*
	Bekip atkan ceriñdi al.	*Berkittiğin yerini tut.*
	Kaz aylanbas zoo kamda,	*Kazın dönemediği kayalık hazırla,*
	Kargıluu kara too kamda.	*Sarp kara dağ hazırla.*
	Özüñö dostu kol çıkır,	*Kendine dost, asker çıkar,*
	Cer silkintip, mol çıkır.	*Yer sarsarak bol çıkar.*
	Karaan çakır, bel çakır,	*Destek çağır, dayanak çağır,*
	Bolumdap soguş saluuçu,	*Adamakıllı savaş açacak,*
40610	Kayrat cetse aluuçu,	*Gayreti yetse alacak,*
	Armanduu bolboy el çıkır,	*Hasret kalmadan el çıkar.*
	Degeniñe könömün.	*Dediğine razıyım.*
	Koluñ çubap kelgiçe,	*Ordun dizilip gelinceye dek,*
	Otuz kün möönöt beremin.	*Otuz gün mühlet veririm.*
	Çıbık karmap kıyamın,	*Çubuk tutup ant keserim,*

Kozgoboy kolum tıyamın.
Otuz küngö tolgondo,
Çın ubada bolgondo
Öndürüñ buzup örttöymün,
Öltürböy seni ketpeymin!
Tamıñdı cıgıp uratıp,
Çırpıgıñ kıyıp sulatıp,
Çın balaket salamın.
Çımınça kılıñ taştabay,
Çındap baarıñ alamın.
Törölüñdü soyomun,
Kılça biröön taştabay,
Kırgın kılıp koyomun.
Baştıgıñdı utamın.
Bardık kıylañ cutamın.
Kabılgandı kaysagan,
Kan Sarıbay bolormun.
Kaltırbastan bir kılıñ
Kançañardı soromun.
Oroyluk kılsam okustan,
Oroñdoymun kokustan.
Kündüz emes tünümün,

Ordumu oynatmayıp dizginlerim.
Otuz güne dolunca,
Gerçek vaat dolunca,
Ovanı bozup yakarım,
Seni öldürmeden gitmem!
Evini yıkıp devirip,
Filizini kesip sererek,
Gerçek belayı salarım.
Sinek kadar kılını komadan,
Sahiden hepinizi alırım.
Beylerini boğazlarım,
Kıl kadar birini komadan,
Kırgına uğratıp koyarım.
Önderini yenerim,
Bütün nicenizi yutarım.
Rast geleni çiğneyen
Han Sarıbay olurum.
Bir kılınızı bırakmadan,
Kaçınız varsa emerim.
Ansızın kabalık edersem,
Anide kükrerim.
Gündüz değil, geceyim,

Içse kanga toybogon,
Alışsa candı koybogon
Er Sarıbay özümün,
Tacaaldın kara közümün.
Cetken kara balaamın,
Celiksem seni alarmın.
Toonu buzup sapırıp,
Tobuñdu çeçem capırıp.
Kaarlanıp kaçırsam,
Kaşık sınduu kanıñız,
Kalbayt degi alıñız.
Armansız kıldım biliñiz,
Açuulanıp aykırsam,
Kılayıp kalbayt tügüñüz,
Tirüü kalbayt biriñiz.
Temir özök özübüz.

İçse kana doymayan,
Tutuşsa can bırakmayan
Er Sarıbay'ın kendisiyim,
Deccal'ın kara gözüyüm.
Yaman kara belayım,
Coşarsam seni alırım.
Dağı bozup savurup,
Topunu dağıtır çökertirim.
Öfkelenip saldırırsam,
Kaşık kadar kanınız,
Hiç kalmaz mecaliniz.
Adamakıllı kırarım, bilin,
Kızıp haykırırsam,
Kılınız bile kalmaz,
Diri kalmaz biriniz.
Demir özlüyüz biz,

Calgan emes sözübüz.	*Yalan değil sözümüz.*
Calınsañız can kalbayt,	*Yalvarsanız can kalmaz,*
Cadaal salıp kaçırsam,	*Gazapla saldırırsam,*
Kırgızım, senden al kalbayt.	*Kırgız'ım, sende hâl kalmaz.*
Olcogo calgız mal kalbayt,	*Ganimete tek mal kalmaz,*
Eliñ tügül baş kalbayt,	*Elin şöyle dursun, baş kalmaz,*
40660 Ceriñde bir tal taş kalbayt.	*Yerinde bir tane taş kalmaz.*
Tirüülöy baylaym döööndü,	*Diri diri bağlarım devini,*
Caynatıp çagıp meeñdi,	*Beynini dağıtıp saçarak,*
Adırdan tiem beeñdi.	*Kırlardan kısrağını sürerim,*
Bel baylagan beliñdi.	*Bel bağladığın geçidini.*
Kaarlanıp kakaysam –	*Öfkelenip dikilirsem —*
Buzam eki döööndü.	*Bozarım iki devini.*
Çındap cinim karmasa,	*Sahiden cinim tutarsa,*
Çıgaramın men senin	*Çıkarırım ben senin*
Kapkaydagı keeñdi.	*Ta nerelerdeki hıncını.*
40670 Cabırkatam köçüñdü,	*Perişan ederim göçünü,*
Caylap alam öçümdü.	*Rahatça alırım öcümü.*
Ordoñdu tepsep cün kılıp,	*Ordanı çiğneyip yün gibi didip,*
Oyrondoruñ kul kılam.	*Yiğitlerini kul ederim.*
Menin atım Sarıbay,	*Benim adım Sarıbay,*
Celmoguzdun balası.	*Celmoguz'un oğluyum.*
Cetet elge çaması,	*Gücü ele yeter,*
Celikkenin karaçı.	*Coşmasına bir bak.*
Çölgö kirse Sarıbay,	*Çöle girse Sarıbay,*
Çöölükpöstün biridir.	*Çölde şaşmazların biridir.*
40680 Kakırga tiksek çatırday,	*Çorağa diksek çadır gibi,*
Kayra tartpas er kuluñ	*Geri dönmez er kulun,*
Kañga nayza matırbay,	*Kana mızrak banmadan.*
Calañkıçmın, şerdirmin,	*Can alıcıyım, arslanım,*
Can kıyuuçu erdirmin.	*Can kıyıcı erim ben.*
Capaga salgan aalamdı,	*Âlemi cefaya salan*
Er Sarıbay mendirmin.	*Er Sarıbay benim ben.*
Kaarlanıp kaçırdım,	*Öfkelenip saldırdım,*
Kayranım, aman kalbaysıñ.	*Zavallım, sağ kalmazsın.*
Kezim keldi kemirem,	*Sıram geldi, kemiririm,*
40690 Ubagım keldi teminem.	*Vaktim geldi, mahmuzlarım.*
Ata kegin albasam,	*Ata öcünü almazsam,*

Basılıp kantip celigem.
Men Sarıbay er atım,
Ar kaçandan bir kaçan
Kıla cürgön sanatım.
Kañga mıktap toybosom,
Içimde kegim koybosom,
Kayra tartpas adatım» –
Dep, oşentip, Sarıbay
Töktü kaarın bir dalay,
Tileğiñ taşka çabıl ay.
Irasın aytat Sarıbay:
«Törgö kuduk kazışam,
Tört tülüktü çaçışam.
Öndür cöölöp konuşam,
Öz erkimçe boluşam.
Kas duşmandı utarmın,
Kabılsa candı cutarmın.
Bülüktüünün özümün,
Müşküldün kara közümün.
Kabılgandı kaysagan,
Kara tacaal özümün.
Kaysap eldi cutuuga,
Kastar tigip cürörmün,
Belesti cöölöp konormun.
Bek armanıñ kalbasın,
Beren seni sorormun.

Eköölösöñ eköölö,
Özüm tatıym cekele
Tüzöñdü boyloy konuşkan,
Uluk cıygın, kol cıygın,
Koldun baarın mol cıygın.
Çamam cetik sayışam,
Cañcal salıp uruşup,
Koygulaşıp turuşam,
Kaarlandım soyuştum.
Er Sarıbay atagım –
Cer-cerdegen bendege
Cetet menin çatagım.

Sinip nasıl coşayım.
Ben Sarıbay, er adım,
Her zamandan bir zaman,
Yapageldiğim düsturum.
Kana adamakıllı doymazsam,
İçimdeki öcü dindirmezsem,
Geri dönmemek âdetim.»
Deyip, böylece Sarıbay
Döktü kahrını bir hayli.
Dileğin taşa çalınsın ey!
Doğrusunu söyler Sarıbay:
«Baş köşeye kuyu kazarım,
Dört tülük malı saçarım.
Yaylaya yaslanıp konarım,
Kendi keyfimce olurum.
Hasım düşmanı yenerim,
Çatarsa canı yutarım.
Fitnenin ta kendisiyim,
Sıkıntının kara gözüyüm.
Rast geleni çiğneyen
Kara Deccal'ın kendisiyim.
Halkı çiğneyip yutmaya
Kast bağlayıp gezerim,
Yamaca yaslanıp konarım.
İçinde büyük ukde kalmasın,
Yiğit, seni emerim.

İkileşirseniz ikileşin,
Teke tek ben yeterim.
Düzlük boyunca konmuş olan,
Ulu topla, asker topla,
Askerin hepsini bol topla.
Gücüm yetkin, mızraklaşırım,
Kavga salıp vuruşup,
Tokuşup dururum,
Öfkelendim, boğazlaştım.
Er Sarıbay şanım —
Her yandaki kullara
Yetişir benim kavgam.

Baatırdıgım, erdigim,
Başka menin şerdigim.
Dayraga salsa batpagan,
Kurguy balaa tartpagan,
Örtkö salsa küybögön,
Oçogor ogu kespegen,
Men Sarıbay baatırdı
Bolot ayza teşpegen.
Bolbogurdun özümün,
Tolkup cinim karmasa,
Tobuñdu topot bir kırıp,
Toñkoyto sayar kezimin.
El dürbötüp, kol cıynap,
Tamır-dostu mol cıynap,
Beren cıyna, bel cıyna,
Bekip atkan cer cıyna.
Kazıluu çuñkur, or kamda,
Men çalınıp tüşörgö
Temir arkan tor kamda.
Aalam çaldım sen turgay,
Döö, alptardın eçenin
Kırdım, soydum sen turgay.
Menin atım Sarıbay» –
Dep, oşentip, kuturgur
Kaarın tögüp küülönüp,
Kan çuurulup kiyinip,
Kan iççü türü bilinip,
Eñ kayratı taş carıp,

Bahadırlığım, yiğitliğim,
Başkadır benim arslanlığım.
Irmağa salsan sığmayan,
Girdap belası çekmeyen,
Ateşe salsan yanmayan,
Fitilli tüfek kurşunu kesmeyen,
Ben Sarıbay bahadırı
Çelik mızrak delmemiş.
Yola gelmezin ta kendisiyim,
Kabarıp cinim tutarsa,
Topunuzu toptan bir kırıp,
Tepetakla mızraklayacak çağımdayım.
El ayaklandırıp asker toplayıp,
Ahbabı dostu bol toplayıp,
Yiğit topla, dayanak topla,
Berkitilmiş yer topla.
Kazılı çukur, hendek hazırla,
Benim takılıp düşmem için
Demir urgan, ağ hazırla.
Âlemi dolaştım, sen şöyle dur,
Devlerin, alplerin nicesini
Kırdım, boğazladım, sen şöyle dur.
Benim adım Sarıbay.»
Deyip, böylece kudurmuş,
Kahrını döküp coşarak,
Kan damlarcasına kuşanıp,
Kan içici hâli belli olup,
Gayreti taş yarıp,

Kürsüldögön doñuzdun
Küülönüşü baş carıp.
Al kürküröp turganda,
Kabılan törö kañkordun,
Örttöy közü caynadı.
Kan içer türü karmadı,
Kaardı katuu baştadı.
Sarıbay alsa mına – dep,
Çımınday candı taştadı.
Taybuurul sanga bir salıp,

Gümbürdeyen domuzun
Coşması baş yarıp,
O kükreyip durduğunda,
Kaplan bey hunharın
Gözü ateş gibi parladı.
Kan içer hâli tuttu,
Kahrı şiddetle başlattı.
Sarıbay alırsa, işte! deyip,
Sinek kadar canı ortaya attı.
Taybuurul'un sağrısına bir vurup,

Uñgusu bolot nayza alıp,
Canına kılıç baylanıp,
Şer ekeni bilinip,
Ölüm dese süyüngön
Kan içip cürüp katıkkan,
Kayran kökcal atıkkan.
Beren oşol, şer da oşol,
Betteşten kayra tartpagan
Belgilüü kökcal er oşol.
Sarıbay kaarın salganda,
Tegeregin karabay,
Degi canın ayabay,
Tegiz tuugan kökcal ay,
Sebildüü tonu seksen tört,
Serp alışı kızıl ört.
Artık da oşol, bel da oşol,
Ayşarı – Sarıbay.
Atış kılçu cer oşol.
Buurul oozun burdele,
Kürdüü bolot ayzanı
Sarıbaydı bet alıp,
Kürkürötö sundele.
Ölör cerdin özü – dep,
Ölçölüü cerdin közü – dep,
Melcemdüü cerin tuştadı.
Beren tuugan kabılan,
Er Sarıbay baatırdı
Bet alıp, kirip muştadı.
Taş muştagan nemedey,
Bolumduunun ayzası

Sapı çelik mızrak alıp,
Beline kılıç kuşanıp,
Arslan olduğu belli olup,
Ölüm dense sevinen,
Kan içe içe pişmiş,
Aziz bozkurt diye ün almış.
Yiğit odur, arslan da odur,
Yüzleşmeden geri dönmeyen
Namlı bozkurt er odur.
Sarıbay kahrını saldığında,
Çevresine bakmadan,
Hiç canını esirgemeden,
Soylu doğmuş bozkurt ey!
Zırhlı kaftanı seksen dört,
Savuruşu kızıl yangın.
Üstün de odur, dayanak da odur,
Karşısındaki — Sarıbay,
Vuruşulacak yer orası.
Buurul'un ağzını çevirdi,
Güçlü çelik mızrağı
Sarıbay'a yönelip,
Gürleterek uzattı.
Öleceği yerin ta kendisi, deyip,
Ölçülü yerin gözü, deyip,
Nişanladığı yerini hedefledi.
Yiğit doğmuş kaplan,
Er Sarıbay bahadıra
Yönelip girip vurdu.
Taşa vurmuş gibi,
Yaman yiğidin mızrağı

Bıt-çıt tüşüp bırkırap,
Kum talkan tüştü çırkırap.
Ayzadan ayla ketken soñ,
Asınıp alsa carıktık,
Aydalının aynegi
Aykaşkan coonu bir atsa,
Amanat candın ermegi.
Atadan kalgan Ak kelte,

Paramparça düşüp dağıldı,
Kum gibi ufalanıp çatırdayarak düştü.
Mızraktan çare gidince,
Omzuna assa, mübarek,
Omuz başının aynası,
Sarmaş dolaş düşmanı bir vursa,
Emanet canın eğlencesi.
Atadan kalma Ak Kelte,

	Kurçtugu canga sınaakı,	*Keskinliği canda sınanmış,*
	Tukumga kalgan muraapı,	*Soya kalan mirası.*
	Coonu bettep atkanda	*Düşmana yönelip attığında,*
	Ogu közdöp atılgan,	*Kurşunu gözleyerek atılan,*
40810	Acalduu duşman katılgan.	*Eceli gelmiş düşman ona çatan.*
	Kuyulgan ogu kolodon,	*Dökülmüş kurşunu tunçtan,*
	Kup duşman körsö kologon.	*Düşmanı gördü mü atılan,*
	Bolcolu cok Ak kelte,	*Kestirilmez Ak Kelte,*
	Kaarlanıp imerse	*Öfkelenip çevirse,*
	Acalduuga atılgan,	*Eceli gelene atılan,*
	Azapka özü çatılgan.	*Azaba kendisi bulaşan.*
	Düp degende al ketken,	*Güm dediğinde güç gitmiş,*
	Tütündön murun can ketken.	*Dumandan önce can gitmiş.*
	Atılgan bolot Almabaş,	*Atılan çelik Almabaş,*
40820	Iraak-cuuk ılgabas.	*Uzak yakın ayırt etmez.*
	Kankor şerdin Ak kelte,	*Hunhar arslanın Ak Kelte'si,*
	Atılsa tirüü baspagan,	*Atılınca kimse sağ yürümez,*
	Ar coogo karan baştagan.	*Her düşmana karanlık getiren.*
	Kaptap tiyse duşmanga,	*Düşmana kaplayıp değse,*
	Tutam söögün tappagan.	*Bir tutam kemiğini bulamazlar.*
	Maşaası cibek tolgogon.	*Fitili ipek bükümlü,*
	Baykaluu coogo bolcogon.	*Gözlenen düşmana nişanlanan.*
	Badışañdın Ak kelte,	*Padişahının Ak Kelte'si,*
	Mergendikke tazası,	*Nişancılıkta arı olanı,*
40830	Ar ubaktan bir ubak	*Her zamandan bir zaman*
	Belen turgan maşaası.	*Fitili hazır dururdu.*
	Buurul oozun burdele,	*Buurul'un ağzını çevirdi,*
	Çıkanaktın tuşu – dep,	*Dirseğinin hizası, deyip,*
	Kara taştan bütsö da,	*Kara taştan yaratılmış olsa da,*
	Çındagandı sorso da,	*Uğraşanı emse de,*
	Çın baleket bolso da,	*Gerçek bela olsa da,*
	Ölçölüü cerdin özü – dep,	*Ölçülü yerin ta kendisi, deyip,*
	Ölö turgan kezi – dep,	*Öleceği anı budur, deyip,*
	Ak kelte menen urdele.	*Ak Kelte ile vurdu.*
40840	Kelte çıktı tars etip,	*Kelte patlayıp tars etti,*
	Cer carıldı kürküröp,	*Yer gürleyip yarıldı.*
	Kıymıl etip kılt etpeyt,	*Kıpırdayıp kımıldamaz,*
	Kıyın tacaal Sarıbay	*Yaman Deccal Sarıbay,*

Degi kıyşañ etip bılk etpeyt.
Ölömün dep kenebeyt,
Kök calıñdın keltesin
Kındırına teñebeyt.
Kelte ogu kespegen,
Kelgen balaa can eken,
Barañdın ogu batpagan,
Cetken şumduk al eken.
«Ata, Kuday algan Ak kelte,
Men cogolup ketkende
Kumdagın carıp at basıp,
Içki sayın dat basıp,
Kelteni dat baskanbı?
Balaket çırmap alganbı?
Kaarduu müşkül körömbü,
Sarıbaydan ölömbü?» –
Dep, oşentip kankor şer
Kaygılanıp turdele.
Kara tacaal Sarıbay
Katuu balaa kıldele.
Colum üydöy çoyun baş,
Ayta-buyta degiçe,
Açıp közdü-cumguça,
Zaarı kalıñ kapırıñ,
Coo börüsü baatırıñ
Aykırıgı taş carıp,
Kıykırıgı baş carıp,
Dümök salıp küülönüp,
Soruuçuday türlönüp,
Celmayan oozun burdele.
Cetik şerdin özünö
Colum üydöy çoyun baş,
Kötörüp kelip urdu ele.
Kötörüp kelip urganda,

Hiç yalpalamaz, yerinden oynamaz.
Ölürüm diye aldırmaz,
Bozkurdunun Kelte'sini
Hiçe sayar, umursamaz.
Kelte kurşununun kesmediği,
Gelmiş bela bir canmış.
Filintanın kurşununun işlemediği,
Tam bir uğursuzlukmuş o.
«Vay, Kuday çarpasıca Ak Kelte,
Ben yitip gittiğimde,
Kundağını yarıp at basıp,
İç yatağını pas basıp,
Kelte'yi pas mı bastı?
Bela mı sarıp aldı?
Kahırlı sıkıntı mı görürüm,
Sarıbay'dan mı ölürüm?»
Deyip, böylece hunhar arslan
Kaygılanıp durdu.
Kara Deccal Sarıbay
Ağır bela etti.
Çadır kadar dökme demir topuz,
Aman deyinceye kadar,
Göz açıp kapayıncaya dek,
Zehri koyu kâfirin,
Düşman kurdu bahadırın,
Haykırışı taş yarıp,
Bağırışı baş yarıp,
Kargaşa salıp coşarak,
Emip yutacakmış gibi görünüp,
Celmayan'ın ağzını çevirdi.
Yetkin arslanın ta kendisine,
Çadır kadar dökme demir topuzu
Kaldırıp gelip vurdu.
Kaldırıp gelip vurduğunda,

Sarıbay müşkül kılganda,
Kök temirden tuulga,
Körümdü bolot kalkanı,
Kalkandın çıktı talkanı.

Sarıbay sıkıntı verdiğinde,
Gök demirden tolgası,
Gösterişli çelik kalkanı —
Kalkan un ufak oldu,

	Kalkan ketti bırkırap.	*Kalkan gitti parçalanıp.*
	Can-cagına çok bolup,	*Dört yanına kor olup,*
	Sınıgı tüştü çırkırap.	*Kırığı çatırdayıp düştü.*
	Baatırdıgı, şerdigi,	*Bahadırlığı, arslanlığı*
	Baş küntödön ozuptur,	*Baştakilerin hepsinden üstünmüş,*
	Baatırımdın çımın can	*Bahadırımın sinek kadar canını*
	Köpkök temir tuulga,	*Masmavi demir tolga,*
	Bolot topu çarayna,	*Çelik takke, çar-ayna,*
40890	Oşol ekööö tozuptur,	*O ikisi karşılamış,*
	Kökcal aman kalıptır.	*Bozkurt sağ kalmış.*
	Kayra oñolup çapkıça,	*Yeniden toparlanıp vuruncaya dek,*
	Can esebin tapkıça,	*Can hesabını buluncaya dek,*
	Şay koldogon Külçoro	*Şah-ı Merdan'ın koruduğu Külçoro,*
	Sapırtıp cerdi uratıp,	*Yeri savurup sarsarak,*
	Salış kılıp kayran şer	*Savaşarak aziz arslan,*
	Acal cetse ölüügö,	*Ecel gelirse ölmeye,*
	Ayla bolso kökcalga	*Çare olursa bozkurda,*
	Kadırman sultan abama,	*Kadri yüce sultan ağama,*
40900	Artık kökcal kıraanga,	*Üstün bozkurt kartala,*
	Karaldı kılgan kankorgo,	*Gözbebeği bildiği hunhara*
	Karaan bolup berüügö.	*Destek olup vermeye.*
	Kayran Çoro kanetsin,	*Aziz Çoro n'etsin,*
	Cer maylangan Sarıbay	*Yeri kanla yağlanmış Sarıbay,*
	Karuusu kenen kapırga,	*Bileği geniş kâfire,*
	Kan cutuuçu baatırga.	*Kan yutucu bahadıra.*
	Kuturgurdun özünö	*Kudurmuşun ta kendisine*
	Bettep ayza saldı ele,	*Yönelip mızrak saldı,*
	Cer celpintip cetti ele.	*Yeri yelpirdetip yetişti.*
40910	Cetken cerde kapırdı	*Yetiştiği yerde kâfiri*
	Cana muştap öttü ele.	*Bir daha vurup geçti.*
	Muştasa doñuz ölgön cok,	*Vurdu ama domuz ölmedi,*
	Önögün canga bergen cok,	*Üstünlüğünü kimseye vermedi.*
	Kayra baştan Sarıbay,	*Yeni baştan Sarıbay,*
	Ooru-dartı oñolup,	*Ağrısı derdi düzelip,*
	Oñurañdap çoñoyup,	*Homurdanıp büyüyerek,*
	Bütöp ketip baratat.	*Onulup gidiyor.*
	Baştakıdan çaması,	*Önceki hâlinden gücü,*
	Er Sarıbay kapırdın,	*Er Sarıbay kâfirin,*

Küçöp ketip baratat.
Sarıbaydın zaarı,
Tolkudu köldöy kaarı,
Çın müşküldü baştadı,
Ay-aalamdı bu doñuz
Sorup ie taştadı.
Mına oşondo kankor şer,
Ölbögöndön kalıştı.
Külçoro menen Semetey,
Bala kökcal er Seytek
Ortogo alıp salıştı.
Kündö tınıp kalbastan,
Kün tınımın albastan,
Çıkanaktap uyku alıp,
Çırım etip tınç albay,
Kündöp-tündöp salışıp,
Ölbögön cerden kalışıp,
Kankorlordun belgisi,
Sarıbay menen alışıp,
Kara tacaal özü eken,
Müşküldün kara közü eken.
Çapçışıp çama cetalbay,
Çabışıp çama kelalbay,
Al Sarıbay kapırga,
Çama cetpey baatırga,
Sarıbay calgız, berki üçöö
Bet alışıp uruşup,
Bek cañcal salıp turuşup,
Ayla-akıl ketip ürölüp,
Tabalbay ayla tügönüp,
Talıkpastan turuştu,
Talkalaşıp uruştu,
Kim körgön mınday cumuştu.
Kezme-kezek salışıp,
Keñgirep esten talışıp,
Too tayanbay talaalap,
Tolgon cerdi caralap,
Say canalap talaalap,

Artarak gidiyor.
Sarıbay'ın zehri,
Göl gibi kahrı dalgalandı.
Gerçek sıkıntıyı başlattı,
Ay-âlemi bu domuz
Emip yutuverecekti.
İşte o zaman hunhar arslan,
Ölümden kıl payı kaldılar.
Külçoro ile Semetey,
Genç bozkurt er Seytek,
Ortaya alıp savaştılar.
Her gün dinlenip durmadan,
Günün dinlencesini almadan,
Dirseğe dayanıp uyku alıp,
Şekerleme edip rahat yüzü görmeden,
Gündüz gece savaşıp,
Canlarını ölümden zor kurtarıp,
Hunharların nişanesi,
Sarıbay ile tutuşup —
Kara Deccal'ın kendisiymiş,
Sıkıntının kara gözüymüş.
Çarpışıp güç yetiremeyip,
Vuruşup takat getiremeyip,
O Sarıbay kâfirine,
Bahadıra güç yetmeyip,
Sarıbay tek, berikiler üç,
Yüz yüze vuruşup,
Sıkı kavga salıp durup,
Çare akıl gidip yıpranıp,
Çare bulamayıp tükenip,
Yılmadan durdular,
Parçalaşırcasına vuruştular.
Kim görmüş böyle işi?
Nöbetleşe savaşıp,
Sersemleyip akıldan bayılıp,
Dağa dayanmadan kırlarda,
Dolu yeri yaralayıp,
Dere boylayıp kırlarda,

Sandagan cerdi aralap,
Mınday cumuş kılışıp,
Kündüz catıp tün tınbay,
Kürsüldöşüp uruşup.
Tolgon möröy utulup,
Tondun baarı tıtılıp,
Oylop kuu can kısılıp.
Ok ötpöstün baarısı
Bıt-çıt çıktı tıtılıp.
Muun tügönüp al ketip,
Sarıbay turdu minetip,
Salışkandı cüdötüp.
Kayran şerler küyünüp,
Kün tügöngön eken – dep,
Kayran candan tüñülüp.
Cay tügöngön küyünüp,
Can acaldan tüñülüp.
Bereniñ kaydan ayanıp,
Beleske kökcal tayanıp,
Kaar salıp bakırıp,
Karaanı Seytek balanı
Külçoro eköö çakırıp.
Keyip süylöp, kol kurap,
Kerezin aytıp koñgurap:
«Bel baylagan berenim,
Betimdegi Külçoro –
Tabılbas kımbat buyumum.
Karaldı kılgan Seytek can –
Canımdagı caragım,
Canım birge karaanım.
Cazayıldı, müşküldü,
Körüp kalgan ekenmin.
Dubakerge baylatıp,
Azgırçuuga aydatıp,
Ayrılıp bu can ketkende,
Kayıpçıga cetkende,
Kaygırıp kalgan ekenmin.
Kança erdikten kayran can,
Ayrılıp kalgan ekenmin.

Sayısız yeri dolaşıp,
Böyle iş yapıp,
Gündüz yatıp gece durmadan,
Gümbürdeşerek vuruşup.
Nice zafer yitirilip,
Kaftanın hepsi lime lime olup,
Düşünüp zavallı can sıkışıp.
Kurşun geçmezlerin hepsi
Paramparça olup söküldü.
Eklem tükenip güç gitti,
Sarıbay böyle yapıp durdu,
Savaşanı bezdirip.
Aziz arslanlar yanıp,
Günümüz tükenmiş, deyip,
Aziz candan umut kesip.
Mecal tükendi diye yanıp,
Can ecelden umut kesip.
Yiğidin kendini esirgemesi nerde,
Yamaca bozkurt dayanıp,
Kahır salıp bağırıp,
Dayanağı Seytek oğlanı
Külçoro'yla ikisini çağırıp.
Dertlenip konuşup, el bağlayıp,
Vasiyetini söyleyip mırıldanarak:
«Bel bağladığım yiğidim,
Yüzümün akı Külçoro —
Bulunmaz değerli varlığım.
Gözbebeğim Seytek can —
Yanımdaki silahım,
Canımla bir dayanağım.
Cezayı da, mihneti de
Görmüş olmuşum.
Büyücüye bağlatıp,
Azdırıcıya sürdürüp,
Bu can ayrılıp gittiğinde,
Gaipçiye vardığında,
Kaygıya düşmüşüm.
Nice yiğitlikten aziz can,
Ayrı düşmüşüm.

	Bolot küçtön ayrılıp,	*Çelik kuvvetten ayrılıp,*
	Kelip kalgan ekenmin.	*Bu hâle gelmişim.*
	Bolbogon aldan acırap,	*Olmadık güçten yoksun kalıp,*
41000	Ölüp kalgan ekenmin.	*Ölmüş gibi olmuşum.*
	Artık ayla küçümdön,	*Üstün çareden, gücümden,*
	E, baldar, tanıp kalgan ekenmin.	*Ey çocuklar, yoksun kalmışım.*
	Çın ölüüçü çın cayga,	*Gerçek ölümlük gerçek yere*
	Barıp kalgan ekenmin.	*Varıp kalmışım.*
	Çapçışuuga çama cok,	*Çarpışmaya takat yok,*
	Sandan ketken ekenmin.	*Saftan düşmüşüm.*
	Belim ketip bekçeyip,	*Belim gidip kamburlaşıp,*
	Közüm ketip çekçeyip,	*Gözüm gidip belerip,*
	Çama çarçap alsırap,	*Takat yorulup güçsüzleşip,*
41010	Küçüm ketip daldırap,	*Gücüm gidip sersemleyip,*
	Ottoy candan küç ketip,	*Ateş gibi candan güç gidip,*
	Oñboy kalgan ekenmin.	*Onmaz olmuşum.*
	Baştagıday çama cok,	*Eskisi gibi takat yok,*
	Bolboy kalgan ekenmin.	*Olmaz olmuşum.*
	Erlik-şerlik küç ketip,	*Erlik arslanlık gücü gidip,*
	Estesem çama büt ketip,	*Anınca takatim büsbütün gidip,*
	Körmök bolgon ekenmin.	*Görecek olmuşum.*
	Saparım karıp düynödön,	*Dünyadan seferim yaklaşıp,*
	Körmök bolgon ekenmin.	*Görecek olmuşum.*
41020	Akırında Sarıbay	*Sonunda Sarıbay —*
	Bul karıluu, men alsız,	*Bu güçlü, ben güçsüz,*
	Ölmök bolgon ekenmin.	*Ölecek olmuşum.*
	Adegende kuduret,	*Önce Kudret,*
	Aalam buzgan şer kıldı,	*Âlem bozan arslan kıldı,*
	Telegeyim teñ kıldı.	*Her şeyimi denk kıldı.*
	Sarıbayga al cetpey,	*Sarıbay'a güç yetmeyip,*
	Azır kündö kuduret,	*Şimdiki günde Kudret,*
	Kara cer menen teñ kıldı.	*Kara yerle bir kıldı.*
	Çöyçök sınduu kara cer,	*Çanak gibi kara yer,*
41030	Körgö kirmek bolupmun.	*Kabre girecek olmuşum.*
	Bul Sarıbay kapırdan	*Bu Sarıbay kâfirinden*
	Müşkül tozok kaardı,	*Sıkıntıyı, cehennemi, kahrı*
	Körmök bolgon ekenmin.	*Görecek olmuşum.*
	Kaza cetip, kün bütüp,	*Kaza yetişip, gün bitip,*

Ölmök bolgon ekenmin.
Bel baylagan beliñdi,
Aldırıp iyip duşmanga,

Argın, kırgız elimdi.
Akıl ayran, iç küyüp,
Köñülüm köp-köp bölündü.
Kızıtalak kuu düynö,
Kıdırluu kımbat törögö
Kılçaybay ketet köründü.
Kayran közdör cumulsa,
Kara caak zulpukor
Kaykalatpay kim açtayt.
Kalıñ kırgız ayköl curt,
Kapa kılbay kim baştayt.
Sarı adırmak bel kalsa,
Curt caylagan cer kalsa,
Köödöndö bolot köp arman.
Öböktöşüp öltürüp,
Kömgön eken şum calgan.
Beren başka küç kılıp,
Ölör kezde Sarıbay
Kara tacaal müşküldü,
Kayran canga tuş kılıp,
Çapçıp saldı çamanı,
Çapçışıp saldı balaanı.
Beldi büktöp mekçeytti,
Eki közdü çekçeytti.
Kas acaldı cetkizdi,
Karuunun baarın ketirdi.
Ayla ketip ürölüp,
Azık-aş tamak tügönüp,
At ırgayday boz torgoy,

Aylanın baarı tügöndü.
Kandar kaldı bir kaşık,
Etibiz boldu kök caşık».
Dene kaçıp, muun ketip,
Sarıbay turat minetip,

Ölecek olmuşum.
Bel bağladığın beli,
Düşmana kaptırıp,

Argın, Kırgız elimi.
Akıl şaşkın, iç yanıp,
Gönlüm bölük pörçük oldu.
Kahrolası kurnaz dünya,
Hızırlı değerli beye
Dönüp bakmadan gider göründü.
Aziz gözler yumulursa,
Kara kabzalı Zülfikâr'ı
Şakırdatıp kim sıyıracak?
Kalabalık Kırgız, cömert yurt,
Küstürmeden kim yönetecek?
Sarı tepeli bel kalırsa,
Yurdun yayladığı yer kalırsa,
Göğüste olur çok hasret.
Üst üste çullanıp öldürüp,
Gömermiş şu yalan dünya.
Yiğit başa zor edip,
Ölür çağda Sarıbay,
Kara Deccal sıkıntısını
Aziz cana denk getirip,
Takati pençeleyip saldı,
Çarpışıp belayı saldı.
Beli büküp kamburlaştırdı,
İki gözü beletti.
Hak eceli yetiştirdi,
Gücün hepsini giderdi.
Çare gidip yıpranıp,
Azık, aş, yemek tükenip,
At kuruyup ırgay gibi, boz toygar gibi kaldı,
Çarelerin hepsi tükendi.
Kanlar kaldı bir kaşık,
Etimiz oldu mosmor sünger.»
Beden kaçıp, eklem gidip,
Sarıbay böyle yapıp duruyor,

Cutam dep candı cüdötüp.
«Atası talak Sarıbay,
Ayıldı berse oñboyt ko.
Calınsak candı koyboyt ko,
Bagıngan cakka barbayt ko,
Bastaşıp kırgın salışsak,

Kaşıkça kan kalbayt ko.
Caldıratıp közüñdü,
Calınsañ ukpay sözüñdü.
Karaldı kılgan Seytek uul
Öltüröt belem özüñdü.
Öküldögön kuturgur
Kıykırıp, çukup közüñdü.
Suuday tögüp kanıñdı,
Ketiret belem alıñdı!
Esepke alıp ukumdu,
Cañgızıñ koyboy calmayt ko,
Arttagı Seytek tukumdu.
Agızdı belem azaptı,
Narkı cutkuç Sarıbay,
Bergen belem cazaydı.
Körgözdü go korduktu,
Kıldı belem çoñduktu.
Saldı belem kuu canga,
Tirüü can tartpas korduktu.
Katuulanıp kazattı,
Tirüülöy berip azaptı,
Caguuçu ottu öçürüp,
Örttöp iydi bilekti,
Can-cabılta köçürüp,
Örttödü kayrat cüröktü.
Kıyındardı kıyratıp,
Saldı belem bu başka,
Kırgındı kızık salat ko.
Ay-aalam körbös dümöktü.
Kan atam saygan Celmoguz,
Celmoguz uulu kapırga,
Kastarın tigip bu çoçko

Yutarım diye canı bezdirip.
«Babası kahrolası Sarıbay,
Köyü versek onmaz ki,
Yalvarsak canı koymaz ki,
Boyun eğen yana varmaz ki.
Karşı durup kırgın savaşsak,

Kaşık kadar kan kalmaz ki.
Gözünü yalvartıp,
Yalvarsan sözünü dinlemez.
Gözbebeğimiz Seytek oğlu,
Öldürür mü ki seni de,
Böğürüp duran kudurmuş,
Bağırıp gözünü oyup.
Su gibi döküp kanını,
Giderir mi ki dermanını!
Soyu sopu hesaba alıp,
Tekini komadan yutar ki,
Arkadaki Seytek soyunu.
Akıttı mı ki azabı,
O obur yutucu Sarıbay,
Verdi mi ki cezayı.
Gösterdi ya horluğu,
Etti mi ki zorbalığı.
Saldı mı ki zavallı cana,
Diri canın çekmediği horluğu.
Sertleşip gazayı,
Diri diri verip azabı,
Yanan ocağı söndürüp,
Bileği yakıverdi,
Topyekûn göç ettirip,
Gayretli yüreği yaktı.
Yamanları kırıp,
Saldı mı ki bu başa,
Kırgını fena salar ki,
Ay-âlemin görmediği kargaşayı.
Han atamın mızrakladığı Celmoguz,
Celmoguz oğlu kâfire
Kastını kurup bu domuz,

Cazayıl atsam çok ötpöy,
Ak kelte atsam ok ötpöy,
Kuturgan itke kol cetpey.
Esepti eptep taptı go,
Esil curttu çaptı go,
Kaarı katuu kuturgur
Kaçankı cindi kaktı go.
Ötkörö cañcal kıldı go,
Örttöp, aydap, kuykalap,
Öz bilgen çırın kılat ko,
Kapırdın müşkül zarına
Kezigip kalgan ekenbiz,
Tozoku cutkuç kaarına.
Torgo tüşör ekenbiz,

Zembürek atsam kor işlemez,
Ak Kelte atsam kurşun işlemez,
Kudurmuş ite el yetmez.
Hesabı bir yolunu bulup buldu ya,
Aziz yurdu vurdu ya.
Kahrı şiddetli kudurmuş,
Nicedir biriken hıncını çıkardı ya.
Aşırı kavga koparttı ya,
Yakıp, sürüp, kavurup,
Bildiği fesadı yapar ki.
Kâfirin sıkıntılı zehrine
Rastlamış olduk,
Cehennemlik oburun kahrına.
Ağa düşecekmişiz,

Tolgon tozok köp tartıp,
E baldar, kolgo tüşör bekenbiz!?
Karuusu katuu, zaarı küç,
Kabıldı candan küdör üz.
Bende keçip çıgalgıs,
Çokto kalgan bekenbiz.
Munarık canga bir müşkül,
Okto kalgan ekenbiz.
Caratkandın çiyini,
Celmoguz uulu doñuzdu
Kabıldırıp kelgeni.
Atañdın körü, kuu düynö,
Bügünkü körgön erteñ cok,
Uşunday bolor düynö bok!
Kaarı katuu Sarıbay,
Talkan kılsañ aylımdı,
Taptırbayt ko daynımdı.
Tirüülöy büktöp beliñdi,
Olco kılıp elimdi.
Caldıragan kayran curt
Mına uşintip öçün alat ko...
Baatır dagı baylayt ko,
Balbandardı, erlerdi,
Belge tañıp şerlerdi,

Dolu cehennem azabını çok çekip,
Ey çocuklar, ele mi düşeceğiz!?
Bileği katı, zehri güçlü,
Çattı, candan ümidi kes.
Kulun geçip çıkamayacağı
Korda mı kaldık?
Puslu cana bir sıkıntı,
Kurşun altında kalmışız.
Yaradan'ın çizgisi,
Celmoguz oğlu domuzu
Karşımıza çıkarıp getirdiği.
Kahrolsun, ey kurnaz dünya,
Bugün gördüğün yarın yok,
Böyleymiş işte, dünya bok!
Kahrı şiddetli Sarıbay,
Köyümü un ufak edersen,
İzimi bile buldurmaz ki.
Diri diri belini büküp,
Elimi ganimet edip.
Boynu bükük aziz yurt,
İşte böyle öcünü alır ki...
Bahadırı da bağlar ki,
Pehlivanları, erleri,
Arslanları bele sarıp,

Bekip atkan cerlerdi,
Beypaydı bekem salat ko.
Tüzönörgö tük koyboy,
Tügün kırıp salat ko.
Baatırlardı coyot ko,
Kaarluu kasap doñuzdu
Kayra ele Kuday urat ko.
Kalayıktı kırat ko.
Cadaalduusu çatagı,

Berkitilmiş yerleri,
Kargaşayı sıkı salar ki.
Doğrulacak hiçbir şey komadan,
Kılına dek kırar ki.
Bahadırları yok eder ki.
Kahırlı kasap domuzu
Elbet yine Kuday çarpar ki.
Ahaliyi kırar ki.
Gazaplısının kavgası,

Camança türü körünöt,
Can kıybay doñuz catabı?
Belgilüüsü çatagı,
Kan tökpöy kapır catabı?
Tacaaldan mınday bolorbu,
Tutanıp ölgön kuturgur
Calınsa candı koyorbu?
Aybatı tereñ, zaarı küç,
Adamdan mınday bolorbu».

Pek kötü hâli görünür,
Can kıymadan domuz yatar mı?
Besbelli olan kavgası,
Kan dökmeden kâfir yatar mı?
Deccal'dan böylesi olur mu,
Tutuşup ölen kudurmuş,
Yalvarsan canı bırakır mı?
Heybeti derin, zehri güçlü,
İnsandan böylesi olur mu.»

Sarıbay menen Külçoro eköö tıtışıp alışa albay, eñkeyip, eñişe albay turgan ceri. Eköö alışa albay turgan kezinde Semetey kelip, Külçoro menen Semetey eköölöp Sarıbayga alı cete albayt. Alı cete albay, mınday er kılıp emne kem kıldıñ dep, arman kılat. Eköönün teñ aylası ketip, acalı cete turgan bolgondo, Ayçürök kelip ak kuu kebin kiyip alıp, cer-suudan neme koyboy kıdırıp, Sarıbay menen çabışa turgan er izdeyt. Ceti kün cogolup ketip, Kayıpçal kızı Kuyalı balban kızdı taap eerçitip kelet. Kızdın balbandık belgisi ay-aalamga boy berbeyt. Takıyanın eteginin çoñdugu on eki kulaç eken. El çurkurayt

Sarıbay ile Külçoro'nun didişip yenişemedikleri, eğilip güreşemedikleri yerdir burası. İkisi yenişemezken Semetey gelir; Külçoro ile Semetey iki kişi olup Sarıbay'a güç yetiremezler. Güç yetiremeyince, böyle bir er yaratıp neyi eksik kıldın diye hayıflanırlar. İkisinin de çaresi tükenip ecelleri yaklaşınca, Ayçürök gelip ak kuğu kılığını giyer; yeri suyu bir şey komadan dolaşıp Sarıbay ile çarpışacak er arar. Yedi gün kaybolup gider; Kayıpçal kızı Kuyalı pehlivan kızı bulup peşine takıp getirir. Kızın pehlivanlık nişanı ay-âleme boyun eğmez. Takkesinin eteğinin büyüklüğü on iki kulaçmış. El çığrışır:

balban go deşip, oşonu taap Ayçürök
eerçitip kelgen. Celmoguz uulu
Sarıbay menen sayış dese, Kuyalı balban
kız bolboy koygon. «Men but
çeçpey, darıya keçpeymin» degen.
Emese, munun erge tierge köönü bar
eken
go, – dep Külçorogo alıp bereli dese:
«Bayı turganda kuluna tiybeymin»
dep bolboy koygon. Seytekke alıp bereli
dese: «Atası turganda balasına
41180 tiybeymin» – dep bolboy koygon, emese
Semeteydi al dese Semetey da
bolboy koygon. Sebebi men Ayçüröktü
alganda bölök katın albaska kar-
gış kılgan cerim bar degen. Kargış kılgan
sebebim: «Katın ala turgan
bolsom töbösü bütöö kök urup, töşü
tüktüü cer urup, kanduu kılıç mizi
urup, ak keltenin ogu urup ketsin» –
dep ant kılgamın deyt. Anda Kuya-

lı balban kız aytat: «Emese, seni eli-ceriñ
menen er Sarıbay kırıp
ketsin. Men seni menen sayışpaymın» –
deyt. «Seni men Sarıbaydan
acıratıp albaymın, saga men ıştan cırtçu
bolup, araçaçı bolo albay-
mın» – deyt. Oşentkende Semeteyge
Külçoro, Seytek, Kanıkey, Ayçürök,
Bakay kan barlık eli çuulap ıyladı. Bir
cel söz aytkandı çın körösüñ.

41190 Cetkileñ kayran başka müşkül iş tüşüp
atsa, tukumdu tuzday kuurup
Sarıbay kırıp ketse, anda ne bolot – dep,
Semeteydi aluuga arañ köndüröt.
Semetey makul bolup, Kuyalı balban
kızga «kıyamatta körüşölü» – dep

*pehlivan bu, deyip; onu bulup Ayçürök
peşine takıp getirmiştir. Celmoguz oğlu
Sarıbay ile mızraklaş deseler, Kuyalı
pehlivan kız razı olmamış. «Ben çarık
çözmeden ırmak geçmem» demiş. Öyleyse
bunun ere varmaya gönlü var-*

*mış, deyip Külçoro'ya alıverelim deseler:
«Beyi dururken kuluna varmam»
deyip razı olmamış. Seytek'e alıverelim
deseler: «Babası dururken oğluna
varmam» deyip razı olmamış; öyleyse
Semetey'i al deseler Semetey de
razı olmamış. Sebebi: Ben Ayçürök'ü
aldığımda başka kadın almamak üze-
re lânet ettiğim yer var, demiş. Lânet etme
sebebim: «Kadın alacak
olursam tepesi kapalı gök çarpsın, göğsü
tüylü yer çarpsın, kanlı kılıç ağzı
çarpsın, Ak Kelte'nin kurşunu çarpıp
gitsin» diye ant içmiştim, der. O zaman
Kuya-
lı pehlivan kız der ki: «Öyleyse seni elinle
yurdunla er Sarıbay kırıp
gitsin. Ben seninle mızraklaşmam» der.
«Seni ben Sarıbay'dan
kurtarıp almam; senin uğruna paçamı
yırtıp arabulucu olacak değil-
im» der. Bunun üzerine Semetey'e
Külçoro, Seytek, Kanıkey, Ayçürök,
Bakay han, bütün eli çığrışıp ağladı. Yel
gibi söylenmiş bir sözün gerçek olduğunu
görürsün.
Yetkin aziz başa böyle zorlu iş düşmüşken,
soyu tuz gibi kavurup
Sarıbay kırıp giderse ne olur, diyerek
Semetey'i almaya güç bela razı ederler.
Semetey kabul edip Kuyalı pehlivan kıza
«kıyamette görüşelim» diye*

nike kıydı.
Balban kız kup ıraazı bolot da, Sarıbay
menen neçen kün, neçen tün
sayış kılat. Sarıbaydı Kuyalı balban sayıp
öltürüp, külün örttöp

nikâh kıydı.
Pehlivan kız pek hoşnut olur da Sarıbay ile
nice gün, nice gece
mızraklaşır. Sarıbay'ı Kuyalı pehlivan
mızraklayıp öldürüp, külünü yakıp

Erendin baarı küyünüp,
Baatır Seytek, Külçoro
Baatırı mintip turganda,
Başkası candan tüñülüp.
Dümöktüü başka iş kelip,
Oylosoñ opsuz küç kelip,
Çımırkanıp küyünüp,
Çındap kırgın bolduk – dep,
Çımınday candan tüñülüp.

Erlerin hepsi yanıp,
Bahadır Seytek, Külçoro,
Bahadırı böyle dururken,
Başkası candan umut kesip.
Kargaşalı başa iş gelip,
Düşünsen ölçüsüz güç gelip,
Gerilip kasılıp yanıp,
Sahiden kırıldık, deyip,
Sinek kadar candan umut kesip.

sapırıp iyişti deyt. Sarıbaydı öltürüp
koyup, eldi-curttu Seytekke
berip taştap, Semetey, Kanıkey, Bakay
kan, Ayçürök, Külçoro uşu beşöö
biz emi adamga koşulbaylık, bizdin
ubaktıbız büttü – dep, artta kalgan
tukum önüp, öz künün özü körör – dep,
Talastan kündün batışın közdöy
attanıp, sapar kıldı. Alardı öldü dep
kömgön kişi cok, tirüü eken
dep körgön kişi cok. Oşo kündön uşu
küngö çeyin dayını cok. Bular-
dın cogoluşu.
Andan kiyin kalgan Seytek katın alıp,
balaluu bolot. Seytekten
Oruzkan degen uul tuulat. Oruzkandan
Kenen degen uul köröt. Anın erdi-
gi da bölögünön kem bolboyt. Al
Kenenden Alımsarık, Kulansarık degen
eki uul tuulat. Kulansarık Alımsarık
bütköndön kiyin oşondo gana
Sayakbaydın Alımsarık, Kulansarıktın
okuyasın aytıp, kaçırıp ce-

savuruverdiler, der. Sarıbay'ı öldürdükten
sonra, eli yurdu Seytek'e
verip bırakıp; Semetey, Kanıkey, Bakay
han, Ayçürök, Külçoro — bu beşi,
biz artık insana karışmayalım, bizim
vaktimiz doldu, deyip; arkada kalan
soy türeyip kendi gününü kendi görür,
deyip; Talas'tan gün batısına doğru
atlanıp sefer kıldılar. Onları öldü deyip
gömen kimse yok, sağmış
deyip gören kimse yok. O günden bugüne
dek izleri belirsiz. Bunla-
rın yitip gidişi budur.
Ondan sonra kalan Seytek kadın alıp çocuk
sahibi olur. Seytek'ten
Oruzkan adlı oğul doğar. Oruzkan'dan
Kenen adlı oğul görür. Onun yiğit-
liği de ötekilerden eksik olmaz. O
Kenen'den Alımsarık, Kulansarık adlı
iki oğul doğar. Kulansarık ile Alımsarık
bitince, ancak o zaman
Sayakbay'ın Alımsarık ile Kulansarık'ın
kıssasını söyleyip, kaçırıp yer-

rine cetkizip, kondurup koygongo çeyin
çaması kelet. Andan arı kan-
day bolorun nak çaması kele albayt.

lerine ulaştırıp kondurana kadar gücü
yeter. Ondan ötesinin na-
sıl olacağına gücü tam yetmez.

Kayran cüzdön kan ketip,
Kıraandardan al ketip,
Kızıtalak Sarıbay
Kıstoo saldı minetip.
Akır-takır iş kılıp,
Arstandarga küç kılıp,
Katılışkan eçen can
Taş kalaasın tüz kılıp.
Sarıbaydın cañcalı,
Erenderdin armanı,
Eñ akırı kezinde,
Egem Taala kuduret
Uşuntip şorgo malganı.
Çalıp iyse ölüüçü,
Çark ketse balaa körüüçü,
Çalgan candar ölüüçü.
Uuga kirdi kayrandar,
Armanduu balaa, çoñ dümök,
Duuga kirdi kayrandar.
Taşırkap tulpar basalbas,
Belde turdu erender.
Suusasa suusun kanbagan,
Cañgız can tirüü kalbagan,
Çöldö turdu kayrandar.
Köñül çögöt sanaadan,

Aziz yüzden kan gidip,
Kartallardan güç gidip,
Kahrolası Sarıbay
Böyle kıstırıp sıkıştırdı.
İşi bitirircesine kırıp döküp,
Arslanlara zor edip,
Çatışan nice canın
Taş kalesini dümdüz edip.
Sarıbay'ın kavgası,
Erlerin hasreti —
En son çağında,
Rabbim Taala Kudret
Böylece kara bahta bandırdı.
Çarpıverse ölünecek,
Çarkı dönse bela görülecek,
Çarptığı canlar ölesi.
Zehre girdi azizler,
Hasretli bela, büyük kargaşa,
Kavgaya girdi azizler.
Küheylanın taban tutup basamadığı
Belde durdu erler.
Susasa suya kanmadıkları,
Tek canın sağ kalmadığı
Çölde durdu azizler.
Gönül çöker kaygıdan,

Köç cakta tukum bolso – dep,
Köp korkot Seytek baladan.
Bek aybat kılıp, Sarıbay
Belgilüünü kırabı?
Beren kandan tukum cok,
Belgisiz bolup kalarbı?!
Küçöp ketse Sarıbay,
Kaarduu müşkül salat ko,
Kaltırbastan tamırdı,

Göç ardında soy kalsa, deyip,
Çok korkar Seytek oğlan için.
Pek heybet gösterip Sarıbay,
Namlıları kırar mı?
Yiğit handan soy kalmayıp,
İz bırakmadan mı gider?!
Azarsa Sarıbay,
Kahırlı sıkıntı salar ki,
Kökü bile komadan,

Taptakır suurup alat ko!
Kañkor çuulap küyünüp,
Kayran Seytek Külçoro
Kayran candan tüñülüp,
Kapanı opsuz salıptır.
Akılman tuugan Külçoro,
Badana kiyip balkıldap,
Ayday beti carkıldap,
Kırı cok kılıç baylanıp,
Kayra möndür caaçuday,
Kayra buzuk salçuday,
Kaar betine aylanıp:
«Ar kaçandan bir kaçan,
Alek kıldıñ belimdi,
Calınsam ukpay kebimdi.
Keyip-kepçip söz aytıp,

Tümden söküp alır ki!
Hunhar feryat edip yanıp,
Aziz Seytek, Külçoro,
Aziz candan umut kesip,
Ölçüsüz kedere boğulmuşlar.
Akıllı doğmuş Külçoro,
Zırh gömlek giyip salınıp,
Ay gibi yüzü parlayıp,
Kertiksiz kılıç kuşanıp,
Yeniden dolu yağdıracak gibi,
Yeniden bozgun salacak gibi,
Yüzü kahra dönüp:
«Her zamandan bir zaman,
Helâk ettin belimi,
Yalvarsam dinlemedin sözümü.
Dertlenip sızlanıp söz söyleyip,

Ketiresiñ ebimdi.
Kıyla müşkül körgömün,
Kızırluu abam ne deysiñ,
Atam karap, enem tuup.
Kursaktan cañı tüşköndö,
Mına oşondo ölgömün.
Tirik emes ölükmün,
Ölgön candın birimin.
Çartıldap çamam barında,
Çalışıp catıp ölömün.
Eş kılgan kırgız kazına,
Elimdi kantip beremin?
Kara eginden kürüç köp,
Kalayınan kümüş köp,
Boz koyondon tülkü köp,
Bolumduu curttan mülkü köp,
Arkı atam tapkan er Manas –
Kindik kesip kir cuugan,
Kiştelüü menen bel buugan,
Topurakka soylogon,
Torpok minip oynogon.
Kürdööldüü Talas keñ kırgız,

Düzenimi bozarsın.
Nice sıkıntı gördüm,
Hızırlı ağam, ne dersin?
Babam bakıp, anam doğurup,
Karından yeni düştüğümde,
İşte o zaman ölmüşüm.
Diri değil, ölüyüm,
Ölmüş canların biriyim.
Çatır çatır takatim varken,
Boğuşa boğuşa ölürüm.
Yoldaş bildiğim Kırgız hazinesi —
Elimi nasıl veririm?
Kara ekinden pirinci çok,
Kalayından gümüşü çok,
Boz tavşandan tilkisi çok,
Varlıklı yurttan mülkü çok.
Ulu atamın bulduğu er Manas'ın —
Göbeği kesilip kiri yıkanan,
Fildişi süslüyle bel bağlanan,
Toprağında emeklenen,
Dana binip oynanan,
Bereketli Talas, geniş Kırgız —

Elimdi kantip bereyin.
Küçösö köönü Sarıbay,
Kürsüldöşüp körömün,
Kas acal cetse ölömün,
Kalkımdı kantip beremin.
Küçösö kerek kuturgur,
Kulcuñdaşıp körömün.
Baatırsıñ – dep, ersiñ – dep,
Sarıbayga barayın.
On eki kırluu, miñ sırluu,
Oñbogon sözdön salayın.
Otuz kün möönöt bergin – dep,
Ubaktı surap kalayın.
Otuz küngö tolguça,
Ubagım cetip bolguça,
Eren izdep çaptırıp,
Atası mañküş çoçkonun,
Esebin eptep taptırıp,

Elimi nasıl vereyim?
Gönlü azarsa Sarıbay'ın,
Gümbürdeşip görüşürüm,
Hak ecel gelirse ölürüm,
Halkımı nasıl veririm?
Azıyorsa besbelli kudurmuş,
Boğaz boğaza görüşürüm.
Bahadırsın deyip, ersin deyip,
Sarıbay'a varayım.
On iki yüzlü, bin sırlı,
Belalı sözler söyleyeyim.
Otuz gün mühlet ver, deyip,
Vakit isteyip kalayım.
Otuz güne doluncaya dek,
Vaktim yetip doluncaya dek,
Er aratıp koşturup,
Babası menhus domuzun
Çaresini bir yolla buldurup,

Cerdin üstün çaldıram,
Kol cetken cerdin baatırın
Koyboy cıyıp aldıram.
Ölbögöndön kalışıp,
Belime tañuu bel kelse,
Begireek mıktuu er kelse,
Ayanbay atıp salışam.
Dagdır cetse ölömün,
Ölböy tirüü köz caynap,
Korduk tartıp şor kaynap,
Dünüyö tartıp sandalıp,
Sarıbay itke baylanıp,
Amızım kantip beremin.
Andan körö kayran can,
Tirüü kalbay ölömün.
Kuturma tiygen it menen
Kulcuñdaşıp körömün».
Arı-beri çabışıp,
Aylaluu akıl tabışıp,
Bolottu kayrap tüzdöşüp,

Yerin üstünü taratırım,
El yetişen yerin bahadırını
Komadan toplatıp aldırırım.
Ölümden artakalıp,
Belime destek bel gelirse,
Daha pekçe yaman er gelirse,
Esirgemeden atıp savaşırım.
Kader yetişirse ölürüm.
Ölmeden diri, gözü yanıp,
Horluk çekip bahtı kaynayıp,
Dünya derdi çekip sürünüp,
Sarıbay itine bağlanıp,
Namusumu nasıl veririm?
Ondan ise aziz can,
Sağ kalmadan ölürüm.
Kuduz değmiş it ile
Boğaz boğaza görüşürüm.»
Bir o yana bir bu yana koşturup,
Çareli akıl bulup,
Çeliği bileyip doğrultup,

Bolbogon akıl izdeşip,
Koş oloñ tartkan cırımıñ,
Kokuy kün, abam, ne deysiñ,
Er Sarıbay kapırdın,
Eptep tabam ırımın.
Kırınan çiem sızıgın,
Arbıtam kıyın buzugun.
Zıykırlap colun baylatıp,
Berendin baarın caylatıp,
Sarıbay şorun kaynatam.
Cazı caak, calpak til,
Cañılbagan çoñ çeçen.
Karanday tilin kayragan,
Kan aldında sayragan,
Başı bütün beker kep,
Külçorodon kalbagan.
Berenderdi çettegen,
Bet alsa candı örttögön.
Ayla akıl, cüyö söz,
Kutulup mından ketpegen.

Olmadık akıl arayıp,
Çift kolan çekmiş kayışın,
Vay gün, ağam, ne dersin?
Er Sarıbay kâfirinin
Bir yolla bulurum çaresini.
Yandan çizerim çizgisini,
Artırırım çetin bozgununu.
Büyüyle yolunu bağlatıp,
Yiğitlerin hepsini pusuya yatırıp,
Sarıbay'ın kara bahtını kaynatırım.
Yassı çeneli, yayvan dilli,
Yanılmayan büyük hatip.
Kapkara dilini bileyen,
Han önünde şakıyan,
Başı bütün hiçbir boş söz,
Külçoro'dan kalmış değil.
Yiğitleri savuşturan,
Yöneldi mi canı yakan.
Çare, akıl, yerinde söz —
Bundan kurtulup giden olmamış.

Beren tuulgan Külçoro
Aybattuu zaarı kapırdan,
Calañkıç kaçıp kutulbas,
Er Külçoro baatırdan.
Aylası cetik akılman,
Ayla tapkıç sebepkor,
Almambet uulu Külçoro
Karçıgaday kamınıp,
Cok cerden akıl tabılıp,
Cerdin cüzün uratıp,
Kulansur menen çuratıp,
Kaşatça menen celdi ele.
Karuusu toluk kapırga
Kalk büldürgön Sarıbay,
Kara köñül baatırga.
Tañ kaşkayıp sürgöndö,
Cerge carık tiygende,
Tañ atardın muzdak cel,

Yiğit doğmuş Külçoro,
Heybetli zehirli kâfirden —
Can alıcı bile kaçıp kurtulamaz,
Er Külçoro bahadırdan.
Çaresi yetkin akıl eri,
Çare bulucu tedbirli,
Almambet oğlu Külçoro,
Atmaca gibi davranıp,
Yoktan akıl bulunup,
Yerin yüzünü sarsarak,
Kulansur ile dörtnala sürüp,
Kaşatça boyunca yel gibi gitti.
Bileği dolu kâfire,
Halkı mahveden Sarıbay'a,
Kara gönüllü bahadıra.
Tan ağarıp söktüğünde,
Yere ışık değdiğinde,
Tan atımının soğuk yeli

Özön ıldıy urganda.
Kamıştın başı zırkırap,
Calbırak çöp dırkırap,
Can-canıbar makuluk,
Balapan torgoy çurkurap,
Tal-kayıñdar bölünüp,
Cerge carık tögülüp,
Tal dümpöyüp iyilip,
Kumdun üstü çiyilip,
Tildüü-tilsiz makuluk
Kuu tamak üçün cügürüp,
Canduu-cansız bölünüp,
Cerge carık tögülüp,
Karuusu kenen kapırga,
Kan Sarıbay baatırga,
Bargan eken elçige,
Kaşatça kırañ beline,
Kirgizüügö ebine.
Sözü şirin, kebi bal,
Urgaaçı tuubayt mınday can.
Eptüülügü momunday,
Er Külçoro sonun ay.

Vadi aşağı vurduğunda,
Kamışın başı sızlayıp,
Yaprak, ot titreşip,
Cümle canlı mahluk,
Yavru toygar cıvıldaşıp,
Söğütler kayınlar seçilip,
Yere ışık dökülüp,
Söğüt kabarıp eğilip,
Kumun üstü çizilip,
Dilli dilsiz mahluk,
Kuru boğaz için koşuşup,
Canlı cansız seçilip,
Yere ışık dökülüp,
Bileği geniş kâfire,
Han Sarıbay bahadıra,
Elçi olarak varmış,
Kaşatça sırtının beline,
Söze yolunca girişmek için.
Sözü şirin, lafı bal,
Kadın doğurmaz böyle bir can.
Becerikliliği işte böyle,
Er Külçoro ne yamandır ey!

Dördüncü cildin sonu.

Beşinci cilt, ak kuğunun kanadındaki umut ve Talas'ın kara günüyle sürer.

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI · CİLT IV

Dünyanın en uzun destanı Manas, yirminci yüzyılın Homeros'u sayılan Sayakbay Karalaev'in dilinden 500.553 mısra olarak yazıya geçirildi. Bu dizi, üçlemenin üçüncü ve son parçası olan «Seytek» destanını Kırgızca Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyor.

Dördüncü cilt, on üç yıl sır olan Semetey'in kara mağarada bulunuşundan ana sütüyle çözülen tılsıma; Seytek'in Argın-Kırgız tahtına oturuşundan Celmoguz oğlu Sarıbay'ın kara gözünün Talas'a dönüşüne uzanır.

SEYTEK · KARALAEV VARYANTI · CİLT IV

SEYTEK
SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI
KIRGIZCA LATİN YAZIMI · TÜRKÇE EDEBİ ÇEVİRİ
CİLT V · KUYALI'NIN GELİŞİ VE YEMİNİN BEDELİ

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI

Kırgızca Latin yazımı ve Türkçe edebî çevirisiyle
karşılıklı iki sütun hâlinde

CİLT V

Bölüm 1 · Ak Kuğunun Kanadında Umut
Bölüm 2 · Talas'ın Kara Günü
Bölüm 3 · Yeminin Bedeli

Bu kitaptaki metin, telif korumasına tabi olmayan halk edebiyatı (folklor) niteliğindeki destan mısralarından ibarettir.

Kaynak baskı: «Сейтек» эпосу — Саякбай Каралаевдин айтымында. «Turar» Yayınevi, Bişkek (haz. A. Jaynakova; genel red. A. Akmataliev). Kaynak baskının telifli editoryal katmanları — ön söz ve son söz, bilimsel açıklamalar, sözlük bölümü ve Theodor Herzen'in illüstrasyonları — bu yayına alınmamıştır.

Kırgızca Latin transliterasyonu, Türkçe edebî çeviri, ön söz, bölüm özetleri, kapak ve iç tasarım bu yayın için özgün olarak üretilmiştir. © Gazâ'nın Neferi, 2026. Kaynak gösterimi, folklor eserlerinin kullanımına ilişkin dürüst uygulama gereğince yapılmıştır.

Bu cilt, üçlemenin yaklaşık 90.000 mısralık «Seytek» bölümünün 41.388–51.776 mısralarını kapsar.

ÖN SÖZ

Semetey sır oldu; ama soy tükenmedi. Düşman otağında, ustura gölgesinde doğan bir çocuk, üçlemenin son sözünü söylemek için büyüdü: Seytek. «Seytek», öksüzlüğün, sabrın ve geri alınan yurdun destanıdır; Manas'ın ocağına üçüncü kez düşen közün yeniden aleve dönüşüdür.

Sayakbay Karalaev'in dilinden yazıya geçirilen bu varyantta hikâye, Kıyaz'ın elindeki tutsak Ayçürök'ün doğurduğu bebeğin ölümden kıl payı kurtuluşuyla açılır. Kürek kemikleri oyulmuş Külçoro'nun kulluk yılları, on üç yaşında soyunu öğrenen Seytek'in ilk öcü, Kanıkey ile Bakay'ın gözyaşıyla ödenen bedeli, kara mağarada büyülenmiş Semetey'in dile gelişi ve Celmoguz oğlu Sarıbay'a karşı verilen son büyük savaş — hepsi, dişi arslan Kuyalı'nın mızrağıyla taçlanan bir kurtuluşa doğru akar.

Bu dizide Karalaev varyantının «Seytek» bölümünü, Kırgızca aslının Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyoruz. Transliterasyonda Türk okurunun gözüne yatkın bir yazım benimsendi; çeviride ise mısra bütünlüğü korunarak destanın epik sesi Türkçede yeniden kuruldu. Her bölümün başında iki paragraflık bir özet ve okuru bekleyen olayları toplayan kısa bilgi kutuları yer alıyor.

Ata göçtü, oğul kaldı; söz sustu, destan kaldı.

Gazâ'nın Neferi
Antalya, 2026

KİTABIN PLANI

I	Ak Kuğunun Kanadında Umut	Cilt V — bu ciltte
2	Talas'ın Kara Günü	Cilt V — bu ciltte
3	Yeminin Bedeli	Cilt V — bu ciltte

BİRİNCİ BÖLÜM

Ak Kuğunun Kanadında Umut

Kuyalı, Talas'ı, Külçoro'yu ve Seytek'i sorup eski dostunu ağırlar; Lop ırmağı boyunda Sarıbay'la yedi gün süren mızrak dövüşünü, devin yada büyüsüyle nasıl sıvıştığını anlatır ve andına sadık kalacağına söz verir — ama yüreğinde çoktandır Semetey'i görme özlemi taşıdığını da itiraf eder. Ayçürök'ün yakarışı üzerine öfkeyle silahlanır; ihtiyar Muratay ve kırk balbanı da yemin edip katılır, kırk bir atlı Çatkal'ı aşarak Talas'a yürür. Vardıklarında tablo karanlıktır: Seytek dokuz gün vuruşup dokuz yara almış, doksan yarasıyla Külçoro Üç-Koşoy'da bitkin düşmüş, silahlar Sarıbay'ın gövdesinde kırılmakta, dev Talas'ın çevresini avucuna almaktadır.

KÜNYE — KEY FACTS

- Külçoro, Celmoguz oğlu Sarıbay'la kız, tulpar ve altın vaadi karşılığında otuz günlük bir mühlet üzerinde anlaşır.
- Ayçürök, Akun Han'ın kızı, Semetey'in eşi ve Seytek'in annesidir; Kuyalı ile çocukluktan and içmiş dosttur.
- Ayçürök ak kuğu giysisiyle Küyük-Bel ve Kün-Ketpes üzerinden Belendi'ye uçarak Kuyalı'yı bulur.
- Kuyalı, Kayıpçal'ın savaşçı kızıdır; daha önce Lop ırmağı boyunda Sarıbay'la yedi gün mızrak dövüşü yapmıştır.
- İhtiyar Muratay ve kırk balban Kuyalı'ya katılır; kırk bir atlı Çatkal'ı aşıp Talas'a yürür.
- Talas'ta durum ağırdır: Seytek dokuz günde dokuz yara almış, Külçoro doksan yarayla tükenmiş, Sarıbay güçlenerek çevreyi ele geçirmektedir.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Kandıra tildi kamdadı,	*Kandıran dilini hazırladı,*
Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay'ı,*
Cetip barıp aldadı:	*Varıp yetişip kandırdı:*
«Atañdın körü, Sarıbay,	*«Babanın körü, Sarıbay,*
Baatır bolsoñ, er bolsoñ,	*Bahadır isen, er isen,*
Baraanduu dayra köl bolsoñ,	*Heybetli ırmak, göl isen,*
Almambet uulu Külçoro	*Almambet oğlu Külçoro,*
Caydarı kökcal men bolsom.	*Güler yüzlü bozkurt benim.*
Aytkanım bar, bilip al,	*Söyleyeceğim var, bilesin,*
Ataa, kökcal tilimdi al,	*Hey bozkurt, sözümü dinle,*
Degen sözgö könüñüz,	*Dediğim söze razı olun,*
Otuz kün möönöt beriñiz.	*Otuz gün mühlet verin.*
Sözgö kulak salıñız,	*Söze kulak verin,*
Ubagıñ otuz kün bütsö,	*Vaden otuz gün dolunca,*
Çatak salıp, çır kılbay,	*Kavga çıkarıp gürültü etmeden,*
Atañ Celmoguz kunun alıñız!	*Baban Celmoguz'un diyetini alın!*
Ulukman berem, uz berem,	*Lokman veririm, güzel veririm,*
Atakeñdin kununa –	*Babacığının diyetine –*
Körgöndö köñül bölüngön,	*Görende gönül kapılan,*
Beli kınday, beti ayday.	*Beli kın gibi, yüzü ay gibi.*
Belgilüü mıktuu suluudan,	*Nam salmış üstün güzelden,*
Beli tutam urluudan,	*Beli bir tutam soyludan,*
Oykuştap boto közdüüdön,	*Süzgün bota gözlüden,*
Kebi şirin sözdüüdön.	*Sözü şirin dillilerden.*
Kayıp maral sınduudan,	*Gaipten maral endamlıdan,*
Kalkıldagan uruudan,	*Salınan soylu boydan,*
Kunga algın dep kız berem.	*Diyete al diye kız veririm.*
Alban türlüü can berip,	*Türlü türlü can verip,*
Aydaarıña köykaşka	*Sürüp gidesin diye alnı sakar,*
Calañ tulpar mal berem.	*Salt tulpar attan mal veririm.*
Kızıl kuyruk pil aydap,	*Kızıl kuyruklu fil sürüp,*
Nar kuyrugun örömün.	*Nar devenin kuyruğunu öreyim.*
Agar altın, dilde taş,	*Halis altın, tılla taş,*
Ar kımbat düynö aralaş,	*Türlü kıymetli mal karışık,*
Kunuñ dep munu beremin.	*Diyetin diye bunu veririm.*
Baatır bolsoñ könüñüz,	*Bahadır isen razı olun,*

Otuz kün möönöt beriñiz!
Otuz kündön biz kalsak,
Cadaaldı caman salıñız.
Cañcalga mıktap barıñız.

Otuz gün mühlet verin!
Otuz günü geçirirsek,
Gazabı fena salın.
Kavgaya sıkıca girişin.

Cañgız kıldı taştabay,
Cabırkatıp alıñız.
Töbödön töptöp basıñız,
Döbögö uruş açıñız.
Çatak kanday, çır kanday,
Ordoluunu soyuñuz,
Oyuñuz menen boluñuz.
Kaardı katuu tögüñüz,
Bizge bir otuz kün möönöt
beriñiz!»
Mına oşondoy degen soñ,
Celmoguz uulu Sarıbay
Degenine köndü emi,
Otuz kün möönöt berdi emi.
Kök seki çıga kongonu,
Kök kenedey tolgonu.
«Balban kördüm, er kördüm,
Bar balbandı men kördüm.
Kez bolgondu kemirip,
Kabılgandı kaysadım.
Colukkandı coygomun,
Köp nayza cep ölbödüm.
Can caralgan baatırdan
Er Semetey, Külçoro,
Sen öñdüünü körbödüm.
Ubadaga könöyün,
Otuz kün möönöt bereyin.
Öz düynöñdü çaçpagın,
Öldüm dep candan tüñülüp,
Öröpküp çoguu kaçpagın!
Beycaylık kılsañ okustan,
Berbey koysoñ kokustan,
Oroyluk bolor munuñuz.
Erkek bolsoñ, şer bolsoñ,

Tek bir kıl bile bırakmadan,
Perişan edip alın.
Tepeden dosdoğru basın,
Tepede savaş açın.
Kavga nasıl, çekişme nasıl,
Orda sahibini boğazlayın,
Dilediğinizce olun.
Kahrı sert dökün,
Bize bir otuz gün mühlet
verin!»
İşte böyle deyince,
Celmoguz oğlu Sarıbay
Dediğine razı oldu,
Otuz gün mühlet verdi.
Gök kayaya çıkıp kondu,
Gök kene gibi kabardı.
«Pehlivan gördüm, er gördüm,
Nice pehlivanı ben gördüm.
Rast geleni kemirip,
Karşıma çıkanı çiğnedim.
Yoluma çıkanı yok ettim,
Çok mızrak yedim, ölmedim.
Candan yaratılmış bahadırdan
Er Semetey, Külçoro,
Senin gibisini görmedim.
Vaade razı olayım,
Otuz gün mühlet vereyim.
Kendi malını saçma,
Öldüm deyip candan umut kesip,
Ürküp hep birden kaçmayın!
Yersizlik edersen kazara,
Vermezsen olur da,
Kabalık olur bu yaptığınız.
Erkek isen, şir isen,

Baatır bolsoñ, er bolsoñ,
Bılk etkis kara kök bolgun,
Ubadaga bek bolgun!
Otuz kündön keçikseñ,
Oolugamın okustan,
Oyron kılam kokustan.

Bahadır isen, er isen,
Yerinden oynamaz kara çelik ol,
Vaadinde sağlam ol!
Otuz günden gecikirsen,
Azarım ansızın,
Viran ederim ansızın.

Ordoluuñdu uratam,
Oyron kılıp kulatam!
Celmayan tulpar malım bar,
Cer kindigi çuñkurga,
Celip kirip ketseñ da,
Suurup alar alım bar.
Sözümö kulak salıñar,
Kaarlansam barkım bar,
Kan içüüçü saltım bar.
Akmaktık kılsañ okustan,
Aldap ketseñ kokustan,
Tügüñdü tüktöp suuramın.
Kımbat cañcal salamın,
Kıl taştabay kıyratıp,
Kızıktı mınday kılamın.
Cadaalım caman açamın,
Canıñdı koyboy cançamın.
Kaarım toluk kan atım,
Kalayıktın baarısın
Kıra turgan adatım» –
Dep, oşentip süksöyüp,
Ütüröyüp üksöyüp,
Orup-cıyıp alçuday,
Kayrattanıp kamınıp,
Baştıgına salçuday.
Acıdaarday lop tartıp,
Aymap cutup salçuday,
Kaarlandı Sarıbay.
Kürküröp doñuz turganda,
Arstanday köz caynap,
Kan içmesi bek karmap:
«Tübünö tügöl cetsem – dep.

Ordanı yıkarım,
Viran edip deviririm!
Celmayan tulparım var,
Yerin göbeği çukura,
Koşup girip gitsen de,
Çekip çıkaracak gücüm var.
Sözüme kulak verin,
Kahırlansam heybetim var,
Kan içici törem var.
Ahmaklık edersen kazara,
Aldatıp gidersen olur da,
Tüyünü tel tel yolarım.
Ağır kavga salarım,
Kıl bırakmadan kırıp,
Görülmedik iş ederim.
Gazabımı fena açarım,
Canını komadan ezerim.
Kahrım tam, han adım,
Ahalinin hepsini
Kırmak benim âdetim» –
Deyip böylece kabarıp,
Suratını asıp dikilip,
Biçip devşirip alacakmış gibi,
Gayrete gelip hazırlanıp,
Torbasına koyacakmış gibi.
Ejderha gibi hop yutup,
Yalayıp yutuverecekmiş gibi,
Kahırlandı Sarıbay.
Domuz kükreyip durunca,
Arslan gibi gözü parlayıp,
Kan içiciliği sıkı tutup:
«Köküne tümden yetişsem – diye.

Taştap iyip kuu candı,
Talkalaşa ketsem – dep,
Oolugup oktoldu.
Çalışa ketçü nemedey,
Şaytan küçöp, cin kaynap,
Kaçıratıp tiş çaynap,
Oolugup barıp toktodu.
Ubadaga cetpesten,

Kuru canı bırakıp atıp,
Paralaşıp gitsem – diye,
Azgınlaşıp atıldı.
Kapışıverecekmiş gibi,
Şeytanı coşup, cini kaynayıp,
Gıcırdatıp diş sıkıp,
Azıp gidip durdu.
Vade dolmadan,

Uruştu mıktap salsam – dep,
Celmoguz uulu kapırım,
Bir kızıktı salsam – dep» –
Külçoro aytıp mınday kep,
Otuz kün möönöt aldım – dep,
Tozoñdu toodoy uratıp,
Kulansur menen çuratıp,
Semeteyge keldi ele.
Semeteyge kelgen soñ,
Akundun kızı Ayçürök –
Ukkan eken çoñ dümök.
Agarıp öñü suyuldu,
Eki közdön akkan caş
Akırek ıldıy kuyuldu.
Çıday albay çırkırap,
Çıñırıp ıylap burkurap,
Bilgen adam munu aytkan.
Akundun kızı Çürök – dep,
Ay-aalamdı köp körgön
Akılga dıykan dümök – dep,
Al Ayçürök katındın,
Kıpıldagan kapırdın,
Kızılı kırgool cünündöy,
Kıñşılasa beybagıñ
Kız baldardın ünündöy.
Keñ akılman tazası,
Uyulgugan kuturgur
Urgaaçının paşaası.
Kerettüü katın Çüröktün,
Keremettüü dümöktün,

Savaşı sıkıca salsam – diye,
Celmoguz oğlu kâfirim,
Bir görülmedik iş etsem – diye» –
Külçoro böyle söz söyleyip,
Otuz gün mühlet aldım – diye,
Tozu dağ gibi savurup,
Kulansur ile koşturup,
Semetey'e gelmişti.
Semetey'e geldikten sonra,
Akun'un kızı Ayçürök –
Duymuş bu büyük belayı.
Benzi ağarıp soldu,
İki gözden akan yaş
Köprücükten aşağı döküldü.
Dayanamayıp feryat edip,
Çığlık atıp hıçkırıp ağlayıp,
Bilen kişi şunu demiş:
Akun'un kızı Çürök – diye,
Ay-âlemi çok görmüş,
Akılda derya, hünerli – diye,
O Ayçürök hatunun,
Kıpır kıpır yamanın,
Kızılı sülün tüyü gibi,
İnleyince zavallın
Kız çocukların sesi gibi.
Geniş akıllının hâlisi,
Girdap gibi coşan yamanın,
Dişilerin padişahı.
Keremetli hatun Çürök'ün,
Keramet dolu belalının,

Berizattan til bilgen,
Uçkanın cuma kün bilgen.
At boroyun sıdırgan,
Tögöröktün tört burçun,
Mediynanın beş burçun,
On eki künü kıdırgan.
Cer kıdırıp, çen bilgen,
Celmoguzday el bilgen.
Kayıbınan kabılgan,
Belestin orto çeninen,

Peri kızından dil bilen,
Uçtuğunu cuma günü bilen.
At yelesin sıyırıp uçan,
Yeryüzünün dört bucağını,
Medine'nin beş bucağını,
On iki günde dolaşan.
Yer dolaşıp sınır bilen,
Celmoguz gibi el bilen.
Gaipten rast gelinen,
Yamacın orta yerinden,

It coylordun señirden,
Dümüröygön urçuktan,
Tüzündö çınar tumşuktan,
Özü bala sekelek.
Örüügö çaçı cetelek,
Kayıbınan kabılgan,
Kak talaadan tabılgan.
Bar boyu tolgon akılga,
Bala bolgon Akunga,
Kep ugulup Talaska,
Kelin bolgon Manaska.
Berizaada Çürögüñ
Belgilüü beren dümögüñ,
Artık duba okugan,
Atagın ukkan çoçugan.
Uzun kulak şayırdın,
Ilgiçtigi dagı bar.
Surap bilgen köp cerdi,
Bilgiçtigi dagı bar.
Oşol katın Ayçürök
Ulamadan ulaptır,
Bilgiçterden suraptır.
Keristenderden kep ugup,
Kep kılsa balban Kuyalı
Baatır eken dep ugup,
Kayıpçaldın kızı – dep,
Urgaaçının uzu – dep,
Köykaşkanın közü – dep,

İt gezmez yaman sırtlardan,
Kütük gibi çıkıntıdan,
Düzünde çınarlı burundan,
Kendisi çocuk, körpecik.
Örgüye saçı yetmemiş,
Gaipten rast gelinen,
Kuru bozkırdan bulunan.
Baştan başa akılla dolu,
Akun'a evlat olan,
Sözü Talas'a duyulup,
Manas'a gelin olan.
Perizade Çürök'ün,
Namlı yiğit belalın,
Üstün dua okuyan,
Adını duyan ürken.
Uzun kulaklı şen canın,
Kavrayışı dahi var.
Sorup öğrenmiş çok yeri,
Bilgişliği dahi var.
O hatun Ayçürök
Ulemadan ulamış,
Bilgiçlerden sormuş.
Kervancılardan söz duyup,
Söz edilse pehlivan Kuyalı
Bahadırmış diye duyup,
Kayıpçal'ın kızı – diye,
Dişilerin ustası – diye,
Yiğitlerin gözdesi – diye,

Ay-aalamga boy berbes,
Aşkerege oy berbes,
Caaktuuga cay berbes,
Calañkıçka can berbes,
Kezikkendi kent kılgan,
Alışkandı ment kılgan,
Betteşse candı koybogon,
Bet alsa kanga toybogon.
Atalgan dañkı taş cargan,
Eñ kayratı baş cargan.
Tokoydo tuulup, sayda öskön,
Toodo cañgak bayda öskön.

Ay-âleme boyun eğmez,
Askere fırsat vermez,
Çeneliye söz bırakmaz,
Cellada bile can vermez,
Rast geleni dümdüz eden,
Tutuşanı serseme çeviren,
Yüzleşse can komayan,
Yöneldi mi kana doymayan.
Anılan şanı taş yaran,
Gayreti dahi baş yaran.
Ormanda doğup vadide büyüyen,
Dağda ceviz bolluğunda büyüyen.

Oluya cerge tünötkön,
Oyron çıgıp minetken.
Kayır aytar can kalbay,
Kalayık kırıp minetken.
Kızdan balban şer bolgon,
Caşı on birge kelgende
Kızıl-tazıl kiyinip,
Kızıgına can toyboy,
Kıraan kuştay çüyülüp,
Ordo buzup, olco alıp,
Oorçun curtka kol salıp,
Nayzaların mıktagan,
Bolotun kanga çıktagan.
Koygulaşkan duşmandı
Koyondoy cerge ıktagan.
Kız balban dep kep bolgon,
Artıkçaña cer bolgon.
Atası kıraan Kayıpçal,
Ar döö menen teñ bolgon.
Kayıpçının Kara-Kır
Kasiettüü mına bul.
Çıta terek, çuk terek,
Korooluu mazar boyunda,
Koñurçaç kızdın toyunda.
Ar tilegin bergende,
Berizaada Ayçürök

Evliya yerinde geceleyen,
Yıkıcı çıkıp kırıp geçen.
Aman diyecek can komadan,
Ahaliyi kırıp geçen.
Kızdan pehlivan, şir olan,
Yaşı on bire gelince
Rengârenk giyinip,
Zevkine can doymadan,
Alıcı kuş gibi süzülüp,
Orda bozup ganimet alıp,
Koca yurda el salıp,
Mızraklarını perçinleyen,
Çeliğini kana bandıran.
Vuruşan düşmanı
Tavşan gibi yere sindiren.
Kız pehlivan diye dile düşen,
Üstünlüğü dillere destan.
Babası kartal Kayıpçal,
Her devle denk olan.
Kayıpçı'nın Kara-Kır'ı
Kutlu yerdir işte bu.
Sık kavak, top kavak,
Avlulu türbe boyunda,
Koñurçaç kızın düğününde.
Her dileği verilince,
Perizade Ayçürök

Cıyırma birge kelgende.
Oşo mazar oyunda,
Koñurçaç kızdın toyunda.
Köktön cıldız kozgolup,
Kayıpçal kızı Kuyalı
Kalgan eken Ayçürök,
Kıyamattık dos bolup.
Men berizat, sen balban,
Kerüügö ayıl konuşar.
Biribizge biribiz,
Keregibiz boluşar» –
Dep, oşentip, şert kılıp,
Ubadanı bek kılıp,
Ak buuday danın çaynaşıp,

Yirmi bir yaşına gelince.
O türbenin düzlüğünde,
Koñurçaç kızın düğününde.
Gökten yıldız kımıldayıp,
Kayıpçal kızı Kuyalı
Ayçürök ile kalmışlar,
Kıyametlik dost olup.
«Ben perizat, sen pehlivan,
Yamaca oba konarız.
Birimize birimiz,
Gereğinde yardım ederiz» –
Deyip böylece şart edip,
Vaadi sağlam kılıp,
Ak buğday tanesin çiğneşip,

Aç bolot mizin calaşıp,
Dünüyö mınday körölü.
Kalk kuuratkan doo çıksa,
El büldürgön coo çıksa,
Aygaydı artık saluuga,
Ar bir müşkül karandan
Acıratıp aluuga,
Ubara kılıp doo çıksa,
Uruşup başka coo çıksa,
Toktoboy maga kelgin – dep,
Ubada kılgan karkıbar.
Karuusu toluk kapırga,
Er Sarıbay baatırga
Balaaluu müşkül saluuga,
Bala-çaka, kaynisin,
Bel baylagan belderin,
Bereni kökcal şerlerin,
Başta kaalap baş koşkon
Baatır kökcal erlerin,
Acıratıp aluuga,
Kün keç kirip, keç bolup,
Küyügüp Çürök baykuştun
Eki közü tört bolup.
Külçorodon kep ugup

Keskin çeliğin ağzını yalaşıp,
Dünyayı böyle görelim.
Halkı kurutan dava çıksa,
Eli bozan düşman çıksa,
Kavgayı fazlasıyla salmaya,
Her bir müşkül beladan
Kurtarıp almaya,
Zora koşan dava çıksa,
Savaşacak başka düşman çıksa,
Durmadan bana gel – diye,
Vaat etmişti o değerli.
Gücü tam kâfire,
Er Sarıbay bahadıra
Belalı müşkül salmaya,
Çoluk çocuğunu, kayınını,
Bel bağladığı erlerini,
Yiğidi bozkurt şirlerini,
Önceden isteyip baş koştuğu
Bahadır bozkurt erlerini,
Kurtarıp almaya,
Gün batıp akşam olup,
Yanıp tutuşan zavallı Çürök'ün
İki gözü dört olup.
Külçoro'dan söz duyup

Celmoguz uulu Sarıbay
Kaada tepsep, kalk kırıp,
Kalaymandı salar – dep,
Kalktı olcolop, el kırıp,
Kalbay kırgız kalar – dep,
Otuz kün boldu ubagı.
Ooluksa çoçko soyor – dep,
Kankor baştap al cetpey,
Aradan san-san bolduk – dep,
Kara döö baştap öldük – dep,
Ölböy tirüü kalgandın
Cazasın caman berdi – dep.
Cetkileñ uruş kılışıp,
Cetip ayza sunuşup,
Ceti kün kirdik aralap,
Cetken cerdi caralap.

Celmoguz oğlu Sarıbay
Töreyi çiğneyip halk kırıp,
Kıyamet koparır – diye,
Halkı ganimet edip, eli kırıp,
Kırgız'dan kimse kalmaz – diye,
Otuz gün oldu vadesi.
Azarsa domuz boğazlar – diye,
Hunhar önder, güç yetmeden,
Nicemiz telef olduk – diye,
Kara dev başta, öldük – diye,
Ölmeyip sağ kalanın
Cezasını fena verdi – diye.
Amansız savaş kılışıp,
Yetişip mızrak uzatışıp,
Yedi gün daldık aralara,
Yetiştiğimiz yeri yaralayıp.

Almak boldu dep ugup,
Kalaymandı Sarıbay
Salmak boldu dep ugup,
Kayra olcogo Ayçürök,
Barmak boldu dep ugup.
Uçkanın cuma kün bilip,
Ketkenin kadır tün bilip,
Kuu kanatın sıdırıp,
Kukuldap uçup cer cüzün,
Ölgönünçö kıdırıp.
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Karap kabar salbasam,
Kara baş cerge kirgiçe
Eptep taap albasam.
Öçkön ottu tamızçu,
Ölör candı tirgizçü,
Üzülgöndü ulaçu,
Çaçılgandı cıynaçu,
Keñ kökürök, ak peyil,
Kelişken mıktuu can ele,
Keçee tokson toonun oyunda.
Kalk çuu turup, curt dürböp,

Alacak oldu diye duyup,
Sarıbay kıyameti
Koparacak oldu diye duyup,
Ayçürök yine ganimete,
Gidecek oldu diye duyup.
Uçtuğunu cuma günü bilip,
Gittiğini Kadir gecesi bilip,
Kuğu kanadını sıyırıp,
Öterek uçup yeryüzünü,
Ölesiye dolaşıp.
Kayıpçal kızı Kuyalı'yı,
Arayıp haber salmazsam,
Kara başım yere girmeden
Bir yolunu bulup bulmazsam.
Sönen ateşi tutuşturan,
Ölecek canı dirilten,
Kopanı ulayan,
Saçılanı derleyen,
Geniş yürekli, ak gönüllü,
Yakışıklı üstün can idi,
Hani doksan dağın koyağında.
Halk çığrışıp, yurt dalgalanıp,

Kalıñ kızık tamaşa,
Kan kızının toyunda
Bir körüşkön can ele.
Ukumuñan tukumuñ
Bir balaaga kabılsa,
Cadaalduu cañcal tabılsa,
Kasaba kalkıp, tuu tolso,
Kaşıñda müşkül çuu bolso,
Katın arstan al kurgur,
Atıştı arbın salam – dep.
Balaaluu müşkül tozokton,
Acıratıp alam – dep,
Arbagı artık can ele,
Kalk cıyılgan cıyında,
Curt dürbögön kıyında
Ubadası bar ele.
Ak buuday danın çaynagan,
Ar kesken mizin calagan,

Koyu eğlence, temaşa,
Han kızının düğününde
Bir görüşmüş can idi.
Soyun sopun senin
Bir belaya düşerse,
Gazaplı kavga bulunsa,
Sancak süzülüp tuğ dolsa,
Karşında müşkül gürültü kopsa,
Kadın arslan o yaman,
Atışı bolca salarım – diye.
Belalı müşkül tamudan,
Kurtarıp alırım – diye,
Ruhu üstün can idi,
Halkın toplandığı dernekte,
Yurdun çalkalandığı darlıkta
Vaadi var idi.
Ak buğday tanesin çiğneyen,
Keskin çeliğin ağzını yalayan,

Kuçaktaşıp dos bolup,
Ubada kılıp taragan.
Kuu kebimdi kiybesem,
Kup dostubuz Kuyalı,
Kurgurdu alıp kelbesem.
Uşunun baarın kıdırıp,
Cerdin üstün çalbasam,
Kayıpçal kızı dostumdu
Eptep taap albasam
Ayçürök bolboy ölöyün,
Kayratı kara, zaarı küç,
Kargış tiygen Sarıbay
Kara döönü kıldı tüz.
Tukumdu kırıp ketüügö
Kamıngan eken kuturgur.
Tüpkö tüptüz cetüügö,
Tük kılar neme taştabay,
Tügöl sıypap ketüügö
Tüz buzulup caynaptır.
Tüzü oroy çoçkonun

Kucaklaşıp dost olup,
Vaat edip dağılmışlardı.
Kuğu donumu giymezsem,
Has dostumuz Kuyalı'yı,
O yamanı alıp gelmezsem.
Bunların hepsini dolaşıp,
Yerin üstünü taramazsam,
Kayıpçal kızı dostumu
Bir yolunu bulup bulmazsam
Ayçürök olmayıp öleyim,
Gayreti kara, zehri güçlü,
Beddua değmiş Sarıbay
Kara devi yerle bir etti.
Soyu kırıp gitmeye
Hazırlanmış o kudurası.
Köke dosdoğru varmaya,
Tüy edecek şey bırakmadan,
Tümünü silip süpürmeye
Dümdüz bozulup yayılmış.
Yüzü kaba domuzun

	Cadaalı caman karmaptır.	*Gazabı fena tutmuş.*
41730	Kaardı katuu baştaptır.	*Kahrı sert başlatmış.*
	Kankor menen Külçoro,	*Hunhar ile Külçoro'yu,*
	Kaysap sala cazdaptır,	*Az kalsın çiğneyip yutayazmış,*
	Bul Celmoguz uulu çoçkonun	*Bu Celmoguz oğlu domuzun*
	Kaarı katuu can eken,	*Kahrı sert can imiş,*
	Kabılsa candı kaysagan,	*Rastlarsa canı çiğneyen,*
	Kez bolgondu kemirgen,	*Denk geleni kemiren,*
	Oylogon candı orguday,	*Aklına koyduğu canı biçercesine,*
	Öngön çırpık tukumdu,	*Biten filiz soyu,*
	Tutam bolgon kuturgur,	*Bir tutamken o kudurası,*
41740	Tügün koyboy sorguday	*Tüyünü komadan emercesine*
	Katılgan tüptüz bolguday.	*Sataşanı kökünden kazırcasına.*
	Şay koldogon Külçoro	*Pirler koruyan Külçoro*
	Cekege kirip aralap,	*Teke tek dalıp araya,*
	Cetkileñ müşkül körüptür,	*Amansız müşkül görmüş,*
	Ceti cerden cara cep,	*Yedi yerinden yara yiyip,*
	Çama çarçap cölönüp,	*Takati tükenip yaslanıp,*
	Karuusu kalıñ kapırdan,	*Gücü kalın kâfirden,*
	Kankor menen bul ekөө	*Hunhar ile bu ikisi*
	Kapkara kanga bölönüp,	*Kapkara kana bulanıp,*
41750	Katuu tüyşük tartıptır.	*Ağır mihnet çekmişler.*
	Kaarına çıdabay kayra kaçıptır.	*Kahrına dayanamayıp geri kaçmışlar.*
	Al kabardı ukkanda,	*O haberi duyunca,*
	Ayday katın Ayçürök –	*Ay gibi hatun Ayçürök –*
	Aalamga salat çoñ dümök,	*Âleme büyük velvele salar,*
	Turalbastan ceñeñdin,	*Duramayıp yengenin,*
	Köñülü çögöt bölünüp,	*Gönlü çöküp bölünüp,*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
	Kaysaçuday körünüp.	*Çiğneyip yutacakmış gibi görünüp.*
	Kayıpçaldın balban kız,	*Kayıpçal'ın pehlivan kızı,*
41760	Baatır kızga baruuga,	*Bahadır kıza varmaya,*
	Kaarluu duşman Sarıbay,	*Kahırlı düşman Sarıbay'ın,*
	Kattagan tacaal müşküldön	*Getirdiği deccal müşkülden*
	Acıratıp aluuga.	*Kurtarıp almaya.*
	Mına oşondo Ayçürök,	*İşte o zaman Ayçürök,*
	Kereeti kenen bilinip,	*Kerameti geniş bilinip,*
	Keyigenden küyünüp,	*Kederinden yanıp,*

Tukumga kalçu Seytekten,	*Soyu sürdürecek Seytek'i,*
Kaarluu kaptap keter – dep,	*Kahırla basıp gider – diye,*
Karalduu bolgon çunaktın	*Göz bebeği olan yavrucağın*
Kas acalı ceter – dep.	*Hasım eceli yetişir – diye.*
Cırgal eneñ kuuraldı,	*Bahtiyar anan perişan oldu,*
Oylobosok beker – dep,	*Düşünmezsek boşuna – diye,*
Oylongon eken Ayçürök.	*Düşünmüş Ayçürök.*
Perizaada beytaalay.	*Perizade bahtsız.*
Bek akılman çoñ bilgiç,	*Pek akıllı, büyük bilgiç,*
Meenettigiñ uşunday,	*Mihnetin işte böyle,*
Ötkörü bolot kurçunday,	*Çelik keskinliğinden keskin,*
Eñ cadıgöy çoñ sıykır,	*En cadı, büyük sihirbaz,*
Dubası küçtüü uşunday,	*Duası güçlü işte böyle,*
Cürgöndörün kim bilet,	*Gezdiğini kim bilir,*
Uçarın bir kün tün bilet,	*Uçtuğunu bir gün gece bilir,*
Artın oylop küyünüp,	*Sonunu düşünüp yanıp,*
Algan eken beytaalay,	*Almış o bahtsız,*
Ak kuu kebin kiyinip.	*Ak kuğu donunu giyip.*
Kurup ıylap küyünüp,	*Kahrolup ağlayıp yanıp,*
Kız çakta keypin kiyinip.	*Kızlık çağındaki donunu giyip.*
At boroyun sıdırıp,	*At yelesin sıyırıp,*
Ay-aalamdı cer cüzün,	*Ay-âlemi, yeryüzünü,*
Uçup çıgıp kıdırıp,	*Uçup çıkıp dolaşıp,*
Cergelüü taldı sıdırıp,	*Sıra sıra söğüdü sıyırıp,*
Cerdin üstün kıdırıp,	*Yerin üstünü dolaşıp,*
Boz munarık küygön şam	*Boz duman, yanık çırağ,*
Küyük-Belin aştı ele.	*Küyük-Bel'ini aşmıştı.*
Kün ketpestin talaasın,	*Kün-Ketpes'in bozkırını,*
Kıdırıp uçup bastı ele.	*Dolaşıp uçup geçmişti.*
Al talaaga barganda,	*O bozkıra varınca,*
Cerge közün salganda,	*Yere gözünü salınca,*
Köñül tolkup, köz toyup,	*Gönül coşup, göz doyup,*
Adırı tokson kerüü eken,	*Engebesi doksan yamaçmış,*
Can-canıbar makuluk,	*Canlı cansız mahlukun,*
Medet kılgan cer eken.	*Medet umduğu yermiş.*
Kişi kiyik, töö kiyik,	*Yaban adamı, yaban devesi,*
Kulan da bar, cargıç bar,	*Kulan da var, yırtıcı var,*
Kulan ürksö talaadan	*Kulan ürküp bozkırdan kaçsa*

Kuuşurulup barbayıp,
Kulandı ilip alçu bar.
Buka kiyik carçı bar,
Koybos-toybos alçu bar.
Kez bolgondu ketirbey,
Talap-bulap salçu bar,
Börtö kızık bular bar,
Alsa cerden op tartkan,
Kara acıdaar sorçu bar.
El barbastın talaaga,
Meken kılgan bugular,
Körüp ceñeñ tañdanıp,
Köz kaykıgan burçukka
Köz cetpegen tumşukka
Küdürdün tömön oyuna,
Ceri eken Belendi.
Belendinin boyuna,
Köz tunargan kerüügö
Işkıluu balban Kuyalı,
It agıtçu cerine,
Tañ sargarıp sürgöndö,
Cerge carık tiygende,
Barıp ceñeñ karasa,
Kayıpçal kızı Kuyalı,

Süzülüp pençe gerip,
Kulanı kapıp alan var.
Boğa geyiğini yaran var,
Komaz doymaz alan var.
Denk geleni kaçırmadan,
Talan edip yağmalayan var,
Türlü tuhaf bunlar var,
Aldı mı yerden hop çeken,
Kara ejderha emen var.
İnsan varmaz bozkırda,
Mesken tutmuş geyikler,
Görüp yengen şaşırıp,
Göz kamaşan bucağa,
Göz yetmeyen buruna,
Küdür'ün aşağı koyağına,
Yeri imiş Belendi.
Belendi'nin boyuna,
Göz kararan yamaca,
Şevkli pehlivan Kuyalı'nın,
İt saldığı yerine,
Tan sararıp söktüğünde,
Yere ışık değdiğinde,
Varıp yengen bakınca,
Kayıpçal kızı Kuyalı,

Arstan eken bu dagı,
Urgaaçının şeri eken,
Dayradan içi keñ eken,
Kalpagının kaşatı,
On eki kuçak sere eken.
Körgön adam baarısı
Kuyalı balban deyt eken,
Kırk cigitin koşçu alıp,
Kırk balbanı col çalıp,
Salbuurundap caylanıp.
Azuuluudan tümönün,
Attırıp alıp baylanıp,
Cekeybozun cüktötüp,
Añdan algan terisin

Arslanmış bu dahi,
Dişilerin şiriymiş,
Irmaktan içi genişmiş,
Kalpağının kenarı,
On iki kucak enliymiş.
Gören insanların hepsi,
Kuyalı pehlivan dermiş,
Kırk yiğidini yoldaş alıp,
Kırk pehlivanı yol gözleyip,
Sürek avına kurulup.
Azı dişliden tümenini,
Vurdurup alıp bağlatıp,
Cekeyboz'unu yükletip,
Avdan alınan derileri,

Ceti bilge cüktötüp,
Kıyabın çalıp kızıktı
Añga salıp buzuktu.
Kurbudan kulan kuudurup,
Butkuldagı bugunu
Koyboy karmap cıydırıp,
Mına oşondo Kuyalı
Buluttay ceerde at minip,
Al ceerdenin kuyrugun
Azemdep baylap şart tüyüp,
Kızırkanıp kamınıp,
Kılıçtan kıyın salınıp,
Kaarlanıp caylanıp,
Bolot uñgu aybalta,
Sol bilekke baylanıp,
Cabdıgı bar, karuu bar,
Cay-caraktın baarı bar.
Ok ötpögön tonu bar,
Ok cetpegen atı bar,
Calañ aziz katından,
Caralgan eken mınday can.
Eki iynine köz salsa –
Ayçürök baştap, altı kız
Bir iynine konguday,
Şıñkıldaşıp uşular,
Cayluu konok bolguday.

Yedi file yükletip,
Fırsatını kollayıp keyfince,
Av yerine kargaşa salıp.
Yardan kulan kovdurup,
Sarplıktaki geyiği,
Komadan yakalatıp toplatıp,
İşte o zaman Kuyalı,
Bulut gibi doru at binip,
O dorunun kuyruğunu,
Süsleyip bağlayıp sıkı düğümleyip,
Hiddetlenip hazırlanıp,
Kılıçtan yamanını kuşanıp,
Kahırlanıp yerleşip,
Çelik saplı aybaltayı,
Sol bileğe bağlayıp,
Donatısı var, silahı var,
Cenk pusatının hepsi var.
Ok geçmez kürkü var,
Ok yetişmez atı var,
Salt aziz kadından,
Yaratılmış böyle bir can.
İki omzuna göz atsa –
Ayçürök başta, altı kız,
Bir omzuna konacak gibi,
Kıkırdaşıp bunlar,
Rahat konuk olacak gibi.

Çırayluu betke köz salsa –
Kök özön talaa batkalday.
Ar müçösün karasañ –
Adır-küdur butkulday,
Alışsa candı cutkuday.
Çagılganday çartıldap,
Beylep turgan bendenin
Et cürögü kaltıldap.
Çamınarı colborstoy,
Çaması bölök er çirkin,
Çalganı aman bolbostoy.
Körüp Çürök caktırıp,

Güzel yüze göz atsa –
Gök özenli bozkır yatağı sanki.
Her uzvuna baksan –
Engebeli sarp yamaç gibi,
Tutuşsa canı yutacak gibi.
Şimşek gibi çatırdayıp,
Süzüp duran kulun,
Et yüreği titreyip.
Atılışı kaplan gibi,
Takati başka er canım,
Çelmelediği sağ kalmaz gibi.
Görüp Çürök beğenip,

	Kıñay tartıp oturup,	*Yan süzülüp oturup,*
	Kıyalına tolturup.	*Hayaline doldurup.*
	Baykap beylep oturup,	*Gözleyip süzüp oturup,*
	Baraanın közgö tolturup.	*Heybetini göze doldurup.*
	Bokonosu bolpoyup,	*Yanı başı dolgunlaşıp,*
	Bolup turgan kezi eken,	*Serpilip durduğu çağı imiş,*
	Ayday beti carkıldap,	*Ay gibi yüzü parlayıp,*
	Eki emçegi balkıldap,	*İki memesi salınıp,*
	Çır kılıp alar doo tappay,	*Kavga edecek dava bulamayıp,*
41890	Çın uruşçu coo tappay,	*Gerçek savaşacak düşman bulamayıp,*
	Urunup buzar too tappay,	*Vurup yıkacak dağ bulamayıp,*
	Kursak küyüp kuturup,	*İçi yanıp kudurup,*
	Añdasañ uşul Kuyalı,	*Bakarsan işte bu Kuyalı,*
	Arslanday cutunup,	*Arslan gibi yutkunup,*
	Uñgusu bolot ayza alıp,	*Sapı çelik mızrak alıp,*
	Cay-caragın baylanıp,	*Cenk pusatın kuşanıp,*
	Altımış cigit, kırk balban,	*Altmış yiğit, kırk pehlivan,*
	Arı oynoşup alışıp,	*Öte oynaşıp tutuşup,*
	Astındagı ceerde atın	*Altındaki doru atını,*
41900	Arkı-terki çuratıp,	*Öteye beriye koşturup,*
	Öz celdetin oñbogur,	*Kendi celladını o yaman,*
	Oynop, sayıp kulatıp.	*Oynayıp mızraklayıp devirip.*
	Dalaydan keçip kızıktı,	*Nice eğlenceden geçip,*
	It agıtıp, caa tartıp,	*İt salıp, yay çekip,*
	Añga salıp buzuktu,	*Ava kargaşa salıp,*
	Munu körüp Ayçürök	*Bunu görüp Ayçürök,*
	Kara betke kızıktı.	*Kara yüzlüye imrendi.*
	Artık balban can ele,	*Üstün pehlivan can idi,*
	Karaçaç kızdın toyunda,	*Karaçaç kızın düğününde,*
41910	Kalk kaynagan oyunda,	*Halkın kaynadığı oyunda,*
	Urgaaçıdan uz kelip,	*Dişilerden usta gelip,*
	Berizaada Kökmonçok,	*Perizade Kökmonçok,*
	Meltirep Çürök bul kelip.	*Süzülüp Çürök bu gelip.*
	Arkadan çaç kozgolgon.	*Arkadan saç dalgalanmış.*
	Aytıp koldu karmaşıp,	*Söyleşip el tutuşup,*
	Akırettik dos bolgon.	*Ahiretlik dost olmuş.*
	Ayday katın Ayçürök	*Ay gibi hatun Ayçürök,*
	Al Kuyalı balbandın	*O Kuyalı pehlivanın,*

Astınan çıktı körünüp,
Tiygen ayday carkıldap,
Şeker söz baştap balkıldap,
Akırın süylöp, bek taştap,
Küñgürönüp küyülgür,
Asemdep artık kep baştap.
Sımbattuu suluu Çüröktün,
Suluusu mınça dümöktün.
Oymok ooz, boto köz,
Süylösö şirin kebi bar,
Erdinin üstü cagında
Tüyrügüröök ceri bar,
Tügöngön suluu Çüröktün,
Kay cagında kemi bar.
Kepke çeçen, tilge usta
Keyise küyöt kayran can
Caratkanı küçtü beym.
Caralat eken mınday can,
Kıyalduu Çürök katındın,
Kılpıldagan kapırdın,
Akıl eelep, iş bilgen,
Aalamdı buzar küç bilgen.
Artık suluu ceñeñdin,
Kurgan Manas uuluna
Kurbu ılayık nemeñdin,
Kırgızga çınar bu özü,
Kıyın Seytek enesi,
Kıstalıp müşkül kor bolup,
Kıynalgan kökcal törösü.
Meltiregen Ayçürök

Önüne çıktı görünüp,
Doğan ay gibi parlayıp,
Şeker söz başlatıp tatlanıp,
Usul söyleyip, pek vurup,
Mırıldanıp o yanası,
Bezeyip üstün söz başlatıp.
Endamlı güzel Çürök'ün,
Böylesi güzel afetin.
Yüksük ağız, bota göz,
Söylese şirin sözü var,
Dudağının üst yanında,
Hafif kıvrık yeri var,
Eksiksiz güzel Çürök'ün,
Hangi yanında kusuru var.
Sözde hatip, dilde usta,
Kederlense yanar garip can,
Yaradanı güçlüymüş besbelli.
Yaratılırmış böyle can,
Hayal dolu Çürök hatunun,
Işıldayan yamanın,
Akılla kavrayıp iş bilen,
Âlemi bozacak güç bilen.
Üstün güzel yengenin,
Garip Manas oğluna,
Yaşıt layık kişinin,
Kırgız'a çınar bu kendisi,
Yaman Seytek'in anası,
Sıkışıp müşkülde hor olup,
Bunalan bozkurt beyzadesi.
Süzülüp duran Ayçürök,

Ak maralça kıygaçtap,
Akırın süylöp kep baştap,
Urluu Çürök uypalgır,
Urgaaçıdan mınday can,
Kaydan çıksın sıypalgır.
Kuyalının canında
Altımış balban, kança döö,
Añ-tañ kalıp bölünüp,

Ak maral gibi yan süzülüp,
Usul söyleyip söz başlatıp,
Soylu Çürök o yıpranası,
Dişilerden böyle can,
Nereden çıksın o okşanası.
Kuyalı'nın yanında,
Altmış pehlivan, nice dev,
Şaşakalıp bölünüp,

Berizaada beytaalay,	*Perizade bahtsız,*
Begireek suluu körünüp.	*Daha da güzel görünüp.*
Akırın basıp balkıldap,	*Usul basıp salınıp,*
Altımış topçu, kırk sedep,	*Altmış düğme, kırk sedef,*
Asemdüü söykö, çaç monçok	*Süslü küpe, saç boncuğu,*
Arkasında şarkıldap.	*Arkasında şakırdayıp.*
Külö basıp bılkıldap,	*Güle güle basıp esneyip,*
Kündöy beti cıltıldap,	*Güneş gibi yüzü ışıldayıp,*
Kükük kuştay şıñkıldap,	*Guguk kuşu gibi şakıyıp,*
Körgöndün köönü bölünüp,	*Görenin gönlü kapılıp,*
Berizaada ceñekeñ	*Perizade yengeciğin,*
Bendeden bölök körünüp.	*Ademoğlundan başka görünüp.*
Kara cerge kar caasa,	*Kara yere kar yağsa,*
Kardan appak etin kör.	*Kardan apak tenini gör.*
Oşol kar üstünö kan tamsa,	*O karın üstüne kan damlasa,*
Oşol kandan kızıl betin kör!	*O kandan kızıl yanağını gör!*
Körkömdüü suluu baykuştun,	*Görklü güzel zavallının,*
Köz üstündö kara kaş –	*Göz üstünde kara kaş –*
Adamdın için sızdatıp.	*İnsanın içini sızlatıp.*
Arkadan örgön kara çaç	*Arkadan örülen kara saç,*
Kubulup uçup ezilip,	*Dalgalanıp uçup süzülüp,*
Kurgan ceñeñ Kuyalı	*Garip yengen, Kuyalı,*
Dostusuna kezigip.	*Dostuna kavuşup.*
Kuyalını körgöndö,	*Kuyalı'yı görünce,*
Köñülü çögöt bölünüp.	*Gönlü çöküp bölünüp.*
Kuyalı balban kız,	*Kuyalı pehlivan kız,*
Atası Akın kökcaldın,	*Babası bozkurt Akın'ın,*
Dagı özündöy körünüp.	*Tıpkı kendisi gibi görünüp.*
Körsö köñül bölünüp,	*Görse gönül kapılıp,*
Körsö mınday Kuyalı,	*Görse böylesi Kuyalı,*
Kök askar toodoy körünüp.	*Gök yalçın dağ gibi görünüp.*
Caaday uçkan ceerdenin	*Yay gibi uçan dorunun,*
Tartıp oozun burdu ele,	*Ağzını çekip çevirmişti,*
Astınan çıkkan Çürökkö	*Önüne çıkan Çürök'e,*
Aytaarına kep tappay,	*Söyleyecek söz bulamayıp,*
Añ-tañ kalıp turdu ele.	*Şaşakalıp durmuştu.*
Akın kan kızı Ayçürök,	*Akın han kızı Ayçürök,*
Kara çaç caydık kozgolduk,	*Kara saç yayıp coşmuştuk,*

O, botom, kol karmaşıp dos bolduk.
Ak buuday danın çaynaştık,
Aç bolot mizin calaştık,
Kenedey kezde keziktik,
Ezgen kurut, koşkon may,
Eçen col bolduk köñül cay.
O, botom, ay-talaadan keziktik.
Kap-Too toosun caylanıp,
Cay-caragım baylanıp,
Döö bagıntıp, er soyup,
Erdigim curtka teñ koyup.
Duşman soyup katıgıp,
Kuyalı balban atıgıp,
Çalbay, körböy kör kalbay,
Çalgın baspas cer kalbay,
Çabışıp tirüü er kalbay,
Kıyla cerge çır salıp.
Kılımga tutka bolom – dep,
Öröpkügön duşmanga
Önögüm berbey turganda
Cer kalkalap, er baktım,
Cetken cerden coo çaptım.
Ayza bolot korogon,
Alışkan duşman kologon,
Kayır aytkan bolbogon,
Kagışa çıkkan oñbogon.
Oşo kagış kılıp turganda,
Katını adam, erkegi it,
Itaalı curtun kırganda,
Alp bagıntıp cıynadım.
Ulamadan uladım,
Ubarlaş dostum kayda? – dep,
Ayçürök seni suradım.
Surasam çıkpay kabarıñ,

Ah yavrum, el tutuşup dost olduk.
Ak buğday tanesin çiğneştik,
Keskin çeliğin ağzını yalaştık,
Küçücükken karşılaştık,
Ezilmiş kurut, katılmış yağ,
Nice kez olduk gönlü hoş.
Ah yavrum, ay bozkırında karşılaştık.
Kap-Too dağını yaylayıp,
Cenk pusatımı kuşanıp,
Dev boyun eğdirip, er boğazlayıp,
Erliğimi yurda nam salıp.
Düşman kesip katılaşıp,
Kuyalı pehlivan diye anılıp,
Taranmadık, görülmedik yer komadan,
Akın basmadık yer kalmadan,
Vuruşup sağ er kalmadan,
Nice yere kavga salıp.
Çağlara dayanak olurum – diye,
Kabaran düşmana,
Boyun eğmeden durduğumda,
Yeri koruyup er besledim,
Vardığım yerden düşman vurdum.
Çelik mızraklar tükendi,
Tutuşan düşman devrildi,
Aman dileyen olmadı,
Karşıma çıkan onmadı.
O çarpışmayı sürdürürken,
Kadını insan, erkeği it,
İtaalı yurdunu kırdığımda,
Alp boyun eğdirip topladım.
Bilenden bilene sordum,
Dert ortağı dostum nerede? – diye,
Ayçürök, seni sordum.
Sorsam da çıkmadı haberin,

Izdenip özüm baruuga,
Ilaşker cıyıp, kol alıp,
Cer oyultup, çoguu alıp,
Asker cıyıp, kol alıp,

Arayıp kendim varmaya,
Yandaş toplayıp asker alıp,
Yer çökertip toptan alıp,
Asker toplayıp ordu alıp,

Balban cıyıp topurap,
Asmanga uçup topurak.
Dostumdan kabar aluuga,
Izdenip özüm baruuga
Kaarlanıp kamındım.
Ay-talaadan Ayçürök,
Amanın kördüm canıñdın.
O Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas,
Ceriñ esen catabı?
Cırgap argın, köp kırgız
Eliñ esen catabı?
Atagı çıkkan aalamga,
Arbagı ketken dalayga,
O, botom, eriñ esen catabı?
Dobul kelse cel tiybes,
Dooçularga mal berbes,
Aybatı kızık akcoltoy,
Arkası kımbat, san koldoy,
Ay-aalamda atagı
Duşmanga kaar çatagı,
Kayniñ ele Külçoro,
Botom, kayranıñ aman catabı?
Kara eginden kürüç köp,
Talaañ aman bar beken?
Olcolop barıp tuu kılgan,
Aalamga kenen çuu kılgan,
Sebepker bolup Karaçaç,
Cediger elden tuulgan,
Toyuna tokson soyulup,
Atı Seytek koyulup,
Uuluñ aman bar beken?
Artık balban Kara döö,
O, botom, Çürök çınında,
Munuñ aman bar beken?
Erte sözüm keç boldu,
Tirüü bolso körsöm – dep,

Ölüp kalsa kankorgo,
Kuran okup kelsem – dep,

Pehlivan toplayıp gürleyip,
Göğe uçtu toz toprak.
Dostumdan haber almaya,
Arayıp kendim varmaya,
Kahırlanıp hazırlandım.
Ay bozkırında Ayçürök,
Canının esenliğini gördüm.
Ey Cılgınduu Keñ-Kol, geniş Talas,
Yerin esen yatıyor mu?
Sefa süren Argın, çok Kırgız,
Elin esen yatıyor mu?
Ünü âleme yayılan,
Ruhu nicelere ün salan,
Ah yavrum, erin esen yatıyor mu?
Bora gelse yel değmez,
Davacılara mal vermez,
Heybeti hoş, uğurlu,
Arkası kıymetli, sayısız ordu gibi,
Ay-âlemde ünü var,
Düşmana kahır belası,
Kayının idi Külçoro,
Yavrum, o değerlin sağ yatıyor mu?
Kara ekinden pirinç çok,
Tarlan sağ salim mi ola?
Ganimet alınıp tuğ edilen,
Âleme geniş velvele salan,
Karaçaç sebep olup,
Cediger elinden doğan,
Düğününde doksan kesilip,
Adı Seytek konulup,
Oğlun sağ salim mi ola?
Üstün pehlivan Kara dev,
Ah yavrum, Çürök, gerçekten,
Bu da sağ salim mi ola?
Erken sözüm geç oldu,
Sağ ise göreyim – diye,

Ölmüş ise o hunhara,
Kur'an okuyup geleyim – diye,

Kumar boldum Kuyalı.
Ayçürök, seni körsöm – dep,
It arıtıp, cer çalıp,
At agıtıp, kuş salıp,
Atayı çıktım özüñö,
Ayday dostum bir kelip,
Armansız bolup körsöm – dep.
Tirüü kördüm özüñdü,
Tiktedim, kördüm közüñdü,
Tim uktum şeker sözüñdü.
Ak kuu kebin kiyinip,
Azarlanıp küyünüp,
Asıl can kıynap, cer çalıp,
Azıp kalgan ekensiñ.
Botom, ar bir sözüñ şaşkaktayt,
Şaşıp kalgan ekensiñ.
Kubulup uçup sıdırıp,
Kırdan kelgen ekensiñ,
Münözüñdü karasam,
O botom, çırdan kelgen ekensiñ,
Irdap aytkın ırıñdı,
Iras Çürök, can dostum,
Irastap aytkın çınıñdı.
Kır cagıñda kıtay curt,
Köptügü tacaal kara kurt,
Andan korduk kördüñbü?
Mañdayıñda baatırdan,
Balaaluu kapır zaarduudan.
Mından korduk kördüñbü?
Mañdayıñda barañdan
Balanı körüp alardan,
Kıdırıp uçup tentirep,
Kıstoo körüp endirep,
Mından korduk kördüñbü?
Kımbat dos eleñ Ayçürök,
Köñül tolkup kozgolduk,
Kıyamattık dos bolduk,
Asıl dostum, çınıñdı ayt,

Hasret kaldım ben Kuyalı.
Ayçürök, seni göreyim – diye,
İt yorup yer tarayıp,
At salıp kuş uçurup,
Bilerek çıktım sana,
Ay gibi dostum, bir gelip,
Hasretsiz kalıp göreyim – diye.
Sağ gördüm seni,
Baktım, gördüm gözünü,
Doyasıya duydum şeker sözünü.
Ak kuğu donunu giyip,
Azap çekip yanıp,
Aziz canı üzüp yer tarayıp,
Süzülüp kalmışsın.
Yavrum, her bir sözün telaşlı,
Telaşa düşmüşsün.
Don değiştirip uçup süzülüp,
Sırttan gelmişsin,
Hâline bakarsam,
Ah yavrum, kavgadan gelmişsin,
Irlayıp söyle türkünü,
Doğru Çürök, can dostum,
Doğrulayıp söyle gerçeğini.
Sırt yanında Kıtay yurdu,
Çokluğu deccal kara kurt gibi,
Ondan mı horluk gördün?
Karşındaki bahadırdan,
Belalı zehirli kâfirden.
Bundan mı horluk gördün?
Karşındaki tüfekliden,
Çocuğu görüp onlardan,
Dolaşıp uçup başıboş gezip,
Sıkıntı görüp bunalıp,
Bundan mı horluk gördün?
Kıymetli dosttun Ayçürök,
Gönül coşup harekete geldik,
Kıyametlik dost olduk,
Aziz dostum, gerçeğini söyle,

Cerdin burçu Celpiniş,
Celpinişte tuulgan
Aalamga salgan çuulgan,
Kan tögördun daanası,
Celmoguzdun balası,
Dariyanın çatırı,
Can bilbes eldin baatırı,
Mından korduk kördüñbü?
Keçee It-Cürböstün çölündö,
Tetigi Lop dayranın ceeginde,
Kezigişip kalıştım.
Celmoguz uulu Sarıbay,
Ceti kün tınbay sayıştım.
Tüpkü tonun tügötüp
Ala turgan bolgondo,
Tüyşüktüü balaa, çoñ cañcal
Sala turgan bolgondo,
Col üstünö toñkoytup,
Cara turgan bolgondo,
Ötkörö cayçı kul eken,
Celmoguzdun kulu eken,
Cer maylangır közü eken,
Cetkileñ tacaal özü eken.
Aytılgan kara tacaaldın
Caralgan kara közü eken.
El büldürüp, curt kırgan,
Kuturgurdun biri eken.
Kündü caylap salganda
Töbödön bulut suyuldu,
Asmandan altı say möndür kuyuldu.
Tüzdü bulut, çañ alıp,
Toonu agargan kar alıp,
Adırdın baarı caylanıp,
Sasık tuman, cöö tuman,
Tarkabay, cerge aylanıp.
Karasa közgö ilinbey,
Kayda ekeni bilinbey,
Adam közü baylanıp,
Dünüyö mintip tutulup,

Yerin bucağı Celpiniş,
Celpiniş'te doğan,
Âleme velvele salan,
Kan dökücünün hâlisi,
Celmoguz'un oğlu,
Deryanın çadırı,
Can bilmez elin bahadırı,
Bundan mı horluk gördün?
Hani İt-Cürbös çölünde,
Şu Lop ırmağının kıyısında,
Karşılaşıp kalmıştım.
Celmoguz oğlu Sarıbay'la,
Yedi gün durmadan mızraklaştım.
Kat kat kürkünü tüketip,
Alacak olduğumda,
Mihnetli bela, büyük kavga,
Salacak olduğumda,
Yol üstüne tepetaklak edip,
Yaracak olduğumda,
Yaman yadacı kulmuş,
Celmoguz'un kuluymuş,
Toprağa karışası gözüymüş,
Tam bir deccalmış kendisi.
Anılan kara deccalın,
Yaratılmış kara gözüymüş.
Eli bozup yurt kıran,
Kudurmuşun biriymiş.
Güne yada salınca,
Tepeden bulut seyreldi,
Gökten altı sağanak dolu boşandı.
Düzü bulut, toz kaplayıp,
Dağı ağaran kar kaplayıp,
Engebenin hepsi örtülüp,
Kokmuş duman, yer dumanı,
Dağılmadan yerde dolanıp.
Baksan göze ilişmez,
Nerede olduğu bilinmez,
İnsanın gözü bağlanıp,
Dünya böyle tutulup,

Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
Ketken menden kutulup,	*Benden kurtulup gitti,*
Mından korduk kördüñbü?	*Bundan mı horluk gördün?*
Atıştardı salamın,	*Atışları salarım,*
Aytılgan sözüm bekerbi,	*Söylenmiş sözüm boş mu,*
Ar bir cañcal tozokton	*Her bir kavga tamusundan,*
Acıratıp kalamın.	*Kurtarıp alırım.*
Muruntan aytkan sözüñö,	*Önceden söylediğin söze,*
Men Kuyalı ölbösöm,	*Ben Kuyalı ölmezsem,*
Muraa bolom özüñö», –	*Sana arka olurum», –*
Dep oşentip Kuyalı,	*Deyip böylece Kuyalı,*
Kıyanı taştap, kırdı aytıp,	*Sarpı bırakıp sırtı anlatıp,*
Kıyındap süylöp çındı aytıp.	*Üsteleyip söyleyip gerçeği anlatıp.*
Karaanı biyik ordu aytıp,	*Karaltısı yüce ordayı anlatıp,*
Duşmanga caygan tordu aytıp.	*Düşmana serdiği ağı anlatıp.*
Curt cerdegen cerdi aytıp,	*Yurdun konduğu yeri anlatıp,*
Alban türdüü erdi aytıp,	*Türlü türlü eri anlatıp,*
Arslan kökcal şerdi aytıp,	*Arslan bozkurt şiri anlatıp,*
Turgan eken Kuyalı.	*Durmuş idi Kuyalı.*
Adam küyüp, iç bışçu,	*İnsanın yandığı, içi piştiği,*
Sırga kirip alıptır.	*Sırra bürünüvermiş.*
Bolcop adam baspagan,	*İnsan ayak basmayan,*
Kırga kirip alıptır.	*Sırta girip yerleşmiş.*
Ketik akıl ar kanday,	*Eksik akıl türlü türlü,*
Kuyalının aytkan kep,	*Kuyalı'nın dediği söz,*
Ayzalap daldap saygandaj,	*Mızrakla nişanlayıp saplar gibi,*
Alda Taala bendesin	*Allah Taala kulunu,*
O, botom, caratat eken ar kanday.	*Ah yavrum, türlü türlü yaratırmış.*
Oşondo turdu Kuyalı,	*O zaman durdu Kuyalı,*
Kaçırışkan coo bolso,	*Saldıran düşman olsa,*
Kalaymandı saluuga,	*Kıyamet koparmaya,*
Ay-aalamga çır kılıp,	*Ay-âleme kavga edip,*
Bir kızıkka kanuuga.	*Bir zevke kanmaya.*
Men Kuyalı bolgonu,	*Ben Kuyalı olalı,*
Kuyalı atka kongonu,	*Kuyalı adını alalı,*
Çarçap aşar bel tappay,	*Yorulup aşacak bel bulamayıp,*
Çapçışıp kumar açuuga,	*Çarpışıp hasret gidermeye,*
Baatır cürök, er kayrat,	*Bahadır yürek, er gayret,*

Bastaşıp köñül açuuga.	*Kapışıp gönül açmaya.*
Kastaşarga er tappay,	*Düşmanlık edecek er bulamayıp,*
Köñüldün baarı celikti,	*Gönlün hepsi coştu,*
Arıktattım uşuntip,	*Zayıflattım böylece,*
Cel cetpes tulpar külüktü.	*Yel yetişmez tulpar yürüğü.*
Cel cetpesim baspagan	*Yel-Yetmez'imin basmadığı,*
Cerde kıpım kalbadı,	*Yerde zerre kalmadı,*
Bolot kurç ayzam tiybegen,	*Çelik keskin mızrağım değmedik,*
Aygaylatıp sürbögön,	*Nara attırıp sürmedik,*
Açuulanıp kirbegen,	*Öfkelenip girmedik,*
Elde bir tal kalgan cok.	*Elde bir dal kalmadı.*
Kaarluu menen kagışam,	*Kahırlıyla çarpışırım,*
Kayrattuu menen çabışam,	*Gayretliyle vuruşurum,*
Al Celmoguz uulu Sarıbay,	*O Celmoguz oğlu Sarıbay,*
Örttöngürgö barışam,	*O yanasıya varırım,*
Ölbögön cerden kalışam!	*Ölmedikçe bırakmam!*
Kele elekte e Çürök,	*Daha gelmeden, ey Çürök,*
Kamaganın bilgemin.	*Kuşattığını bilmiştim.*
Sarıbay menen ketüügö,	*Sarıbay ile çekişmeye,*
Bir betteşip ötüügö.	*Bir yüzleşip geçmeye.*
Burulbay buzuk saluuga,	*Sapmadan kargaşa salmaya,*
Kan tögüşüp, baş kesip,	*Kan döküşüp baş kesip,*
Öpkö carıp, öt alıp,	*Ciğer yarıp öd alıp,*
Ölümgö tuura bet alıp,	*Ölüme dosdoğru yönelip,*
Ak bolot ayza sunsam – dep,	*Ak çelik mızrak uzatsam – diye,*
Kücürmön tuugan kakşaalga,	*Zorlu doğan o dik başlıya,*
Kürküröp kayrat kılsam – dep,	*Kükreyip gayret etsem – diye,*
Çama çarçap salışıp,	*Takat tükenene dek tutuşup,*
Tüp etekten alışıp,	*Ta etekten kapışıp,*
Al cetkendi al cetpes,	*Güç yeteni yetmezi,*
Çın talkalap koyuşup,	*İyice parçalayıp koyup,*
Çımınday candı ırgıtıp,	*Sinek gibi canı fırlatıp,*
Çın ele caman soyuşup,	*Gerçekten fena boğazlaşıp,*
Bolot kancar aştaşıp,	*Çelik hançer saplaşıp,*
Bolumduu cañcal baştaşıp,	*Esaslı kavga başlatıp,*
Izdese cok kayran can,	*Arasan yok garip can,*
Takır keçip taştaşıp,	*Tümden candan geçişip,*
Cekeleşip turuşup,	*Teke tek durup,*

Aybalta şiltep, ayza urup,
Bılçıldaşıp uruşup,
Çındap candan keçişip,
Çındap cañcal salbasa,
Kızırluu şerdin tukumun.

Aybalta sallayıp mızrak vurup,
Ezişe ezişe vuruşup,
Gerçekten candan geçişip,
Sahiden kavga salmazsam,
Hızır'lı şirin soyunu.

Kıyın cañcal balaadan,
Kan tögüüçü kapırdan,
Kabılsa candı lop tartkan,
Acıdaar sınduu baatırdan,
Kez bolgondu tıtkıçtan,
Kabılgan candı cutkuçtan,
Tacaaldın kara közünön,
Çın balaket özünön,
Kalk büldürgön kankordon,
Duba okugan zıykırçı,
Al öñdöngön antkordon,
Cañcaldı caman salbasam,
Ayköl şerdin tukumun
Acıratıp kalbasam,
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Balban bolboy ölöyün.
Oluya kızı baatır – dep,
Kılımga dañktuu bolguça,
Tuulbay tuna çögöyün.
Kuturgan eken Sarıbay,
Kup uruşup köröyün.
Mañdaylaşıp turuşam,
Nayza sunup, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruşam,
Aygay taloon salbasam,
Aytkanıñdı çın kılıp,
Kereettüü beybak Ayçürök,
Armanıñdı açpasam,
Küyütüñdü baspasam,
Küy da, bış da cürüñüz,
Ceti kündün biri acal,
Aytkan sözdü biliñiz,
Kalp ayttı dostum dagı – dep.

Çetin kavga beladan,
Kan dökücü kâfirden,
Rastladı mı canı hop yutan,
Ejderha yapılı bahadırdan,
Denk geleni parçalayandan,
Rast gelen canı yutandan,
Deccalın kara gözünden,
Gerçek musibetin kendisinden,
Halkı bozan hunhardan,
Dua okuyan büyücü,
Onun gibi ahdi bozandan,
Kavgayı fena salmazsam,
Ayköl şirin soyunu,
Kurtarıp almazsam,
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Pehlivan olmayıp öleyim.
Evliya kızı bahadır – diye,
Çağlara şanlı olacağıma,
Doğmadan dibe çökeyim.
Kudurmuş imiş Sarıbay,
İyice savaşıp göreyim.
Karşı karşıya dururum,
Mızrak uzatıp yay çekip,
Ezişe ezişe vuruşurum,
Nara ile talan salmazsam,
Dediğini gerçek kılıp,
Kerametli bahtsız Ayçürök,
Hasretini açmazsam,
Yangını bastırmazsam,
Yan da piş de öyle gez,
Yedi günün biri ecel,
Söylenen sözü bilin,
Yalan söyledi dostum da – diye.

Mış-mış makşar künündö,
Aytılgan uşak çın bolso,
Kara eşek kılıp miniñiz.
Al kızmattı biliñiz,
Degen sözgö könüñüz.
Alış kılsa kokustan,
Celmoguz uulu Sarıbay

Fısıltılı mahşer gününde,
Söylenen dedikodu gerçekse,
Kara eşek edip binin.
O hizmeti bilin,
Denen söze razı olun.
Kavgaya tutuşursa olur da,
Celmoguz oğlu Sarıbay,

Duşmandı cıksam kokustan,
Berinin kızı beytaalay,
Belekke suraym bir buyum,
Oşo bet algan cerde beriñiz!
Kayıpçal kızı men elem,
Berinin kızı sen eleñ,
Caan kesip, coo coolap,
Men Kuyalı eeliktim,
Alaskar sınduu kankorgo
Caratkan buyrup keziktim.
El-Baspastın boyunda,
Karaçaç kızdın toyunda,
Şatıra-şatman köp külkü,
Kalk kaynagan oyunda,
Tañ atar arkar atkanda,
Tañ tamaşa, macilis
Duu boluşup catkanda,
Arbagı artık can elek.
Canıña capaa, küç kelse,
Acıratıp kaluuga,
Ubadabız bar ele.
Ubadaga çıkpasam,
Kaarluu duşman Sarıbay,
Öltürüp cerge tıkpasam!
Karmaştı katuu salbasam,
Azaptuu müşkül balaadan
Ayday dostum Çüröktü
Acıratıp kalbasam,
Tuulbay tuna çögölü,
Tirüü cürböy ölölü.
Tim cürbögön cadaaldın,

Düşmanı yıkarsam olur da,
Peri kızı bahtsız,
Hediye olarak bir şey isterim,
Onu yöneldiğim yerde verin!
Kayıpçal kızı ben idim,
Peri kızı sen idin,
Nice baş kesip düşman kovup,
Ben Kuyalı coştum,
Alaskar misali hunhara,
Yaradan buyurup rast geldim.
El-Baspas'ın boyunda,
Karaçaç kızın düğününde,
Şen şakrak çok gülüşle,
Halkın kaynadığı oyunda,
Tan yıldızı doğduğunda,
Tan temaşa, meclis,
Uğultuyla kurulup dururken,
Ruhu üstün canlardık.
Canına cefa, zor gelse,
Kurtarıp almaya,
Vaadimiz var idi.
Vaadime durmazsam,
Kahırlı düşman Sarıbay'ı,
Öldürüp yere gömmezsem!
Kapışmayı sert salmazsam,
Azaplı müşkül beladan,
Ay gibi dostum Çürök'ü,
Kurtarıp almazsam,
Doğmadan dibe çökelim,
Sağ gezmeyip ölelim.
Rahat durmayan gazaplının,

Karmaşıp kanın tögölü,
Kabırgasın sögölü.
Men Kuyalı bolgonu,
Ok ötpöstön ton kiyip,
Kök maydanday tolgonu
Eçen cerden eldi aldım,
Emgiçe eçen şerdi aldım.
Oşol el caylagan cerdi aldım,
Orçun curtka kol saldım,

Kapışıp kanını dökelim,
Kaburgasını sökelim.
Ben Kuyalı olalı,
Ok geçmez kürk giyip,
Gök meydan gibi dolalı,
Nice yerden el aldım,
Şimdiye dek nice şir aldım.
O elin yayladığı yeri aldım,
Koca yurda el saldım,

Baatır boldum, er boldum.
Celmoguz uulu Sarıbay
Bir betteşip turuuga,
Kamınıp balta uruuga,
Tolkutup kandı cutuşup,
Torkondon tondu tıtışıp,
Tolkugan kandı cutuşup,
Bir betteşip kaluuga,
Erte aytkanım keç ele,
Eki közüm tört ele.
Kan Manastın calgızı
Semetey şerdi körsöm – dep,
Ayaktaşıp ölsöm – dep,
Tamaşaga batuuga,
Tar töşökkö catuuga,
Beren tuugan kökcaldı,
Bet alıp beelep körüügö,
Eki közüm tört ele,
Kaarluu duşman özünö,
Kagıştı katuu kılgamın,
Kabılganın kırgamın.
Caralgan adam uulunan,
Kabarın ugup alıstan,
Kan Semetey kökcalga,
Kumar bolup turgamın.
Kankor eske tuşköndö,
Kattap közün körsöm – dep,
Karaanın körüp ölsöm – dep,
Çımınday canım çırkırap,

Bahadır oldum, er oldum.
Celmoguz oğlu Sarıbay'la,
Bir yüzleşip durmaya,
Hazırlanıp balta vurmaya,
Coşturup kanı yutuşup,
İpekliden kürkü yırtışıp,
Coşan kanı yutuşup,
Bir yüzleşip kalmaya,
Erken dediğim geç idi,
İki gözüm dört idi.
Han Manas'ın bir tanesi,
Semetey şiri görsem – diye,
Kâse paylaşıp ölsem – diye,
Temaşaya dalmaya,
Dar döşeğe yatmaya,
Yiğit doğan bozkurdu,
Yönelip süzüp görmeye,
İki gözüm dört idi,
Kahırlı düşmanın kendisine,
Çarpışmayı sert kılmışım,
Rast geleni kırmışım.
Yaratılmış âdemoğlundan,
Haberini duyup uzaktan,
Han Semetey bozkurda,
Hasret olup durmuşum.
Hunhar akla düşünce,
Varıp gözünü görsem – diye,
Karaltısını görüp ölsem – diye,
Sinek gibi canım çırpınıp,

Baatırlık cürök, er kayrat,
Oylosom boşop bırkırap.
Eeligip ketem kez-kezde,
Eren eske tüşköndö,
Köñülüm ketip bölünüp,
Köp neme oygo körünüp,
Ebedeyim ezilip,
Et tırmagım sozulup,
Samap cüröm üşüntüp,
Kündüz bassam külkü cok,
Tündö catsam uyku cok,

Uşunday balaa düynö bok!
Kaarlanıp ölüügö,
Kastarım tiktim men bıyıl,
Semetey şerdi körüügö,
Cürök kaynap, iç sızdap,
Küygültük tartkan düynögö,
Keede ketem çoñ muzdap,
Kabagım tolkup açılbay,
Kaynagan içim basılbay.
Caratkan bergen caş kıyal,
Ata, Çürök kanteyin,
Can ketpese basılbay.
Kadırdı biler Çürögüm,
Karasa toktop turalbaym,
Kayran kökcal dümögüm.
Kuuragan çerden col salıp,
Kuu tulparım arıttım.
Kurçum ketip, iç küyüp,
Kuuragan candı karıttım.
Kagışka çıkkan duşmandın
Cazasın kolgo berebiz,
Akıl kaçıp, iç küyüp,
Semetey izdep kelebiz.
Dosum Çürök, barayın,
Tolkugan acal otunan
Acıratıp kalayın.
Degen sözgö könö kör,

Bahadır yürek, er gayret,
Düşünsem gevşeyip dağılıp.
Coşup giderim ara sıra,
Er akla düşünce,
Gönlüm gidip bölünüp,
Çok şey düşe görünüp,
Yüreğim ezilip,
Etim tırnağım gerilip,
Özleyip gezerim böylece,
Gündüz gezsem gülüş yok,
Gece yatsam uyku yok,

Böylesi bela dünya bir hiç!
Kahırlanıp ölmeye,
Kastımı kurdum bu yıl ben,
Semetey şiri görmeye,
Yürek kaynayıp iç sızlayıp,
Yangısını çektiğim dünyada,
Bazen giderim iyice soğuyup,
Kaşım çatık açılmadan,
Kaynayan içim yatışmadan.
Yaradan'ın verdiği genç heves,
Ah Çürök, ne edeyim,
Can gitmeden yatışmaz.
Kadir bilir Çürök'üm,
Baksam durup duramam,
Garip bozkurt sevdam.
Kurumuş ormandan yol açıp,
Boz tulparımı yordum.
Keskinliğim gidip içim yanıp,
Kurumuş canı kocattım.
Çarpışmaya çıkan düşmanın,
Cezasını ele veririz,
Akıl kaçıp içim yanıp,
Semetey'i arayıp geliriz.
Dostum Çürök, varayım,
Coşan ecel ateşinden,
Kurtarıp alayım.
Denen söze razı ol,

Dostum bolsoñ, teñ bolsoñ,
Berinin kızı sen bolsoñ,
Suragandı bere kör,
Kumarluu darttı basa kör,
Umaçtay közdü aça kör.
Barsa-kelbes, cel cetpes,
Baykap çalgan col ele,
Baatırsıngan Sarıbay,
Balaa baskan doñuzdu
Altı col algan kol ele.
Canagı cer ayrıltkan Sarıbay,
Kaerde bizden er ele.
Bilgiç eren çoñ sınçı,

Dostum isen, denk isen,
Peri kızıysan sen eğer,
İstediğimi veriver,
Hasret derdini bastırıver,
Umaç gibi gözü açıver.
Varılmaz-dönülmez, yel yetmez,
Gözleyip taradığım yoldu,
Bahadır taslayan Sarıbay,
Bela basmış domuzu,
Altı kez sefer etmiş ordudur.
O yer yardıran Sarıbay,
Ne zaman bizden er idi?
Bilgiç eren, ulu sınçı,

Kılgan işi oñ sınçı,
Oşol aytkan kep ele,
Küçtüüsüngön Sarıbay,
Acalı senden dedi ele,
Ayla kelse alalı,
Bir betteşip kalalı.
Çama çarçap, al ketse,
Sarıbaydan ölölü,
Kurçtuk kayrat bir kelse,
Al öñdönüp kuturup cürgön
it menen,
Kuculdaşıp körölü.
Uçkanın cuma kün bilip,
Ketkenin kadır tün bilip,
Sarıbayga çıdabay
Kuu bolup kebiñ kiyipsiñ,
Kup dostuma cetsem – dep,
Kusa bolup cürüpsüñ.
Kurgan dostum, barayın,
Kuturgan duşman kolunan,
Çalıngan temir toruñdan,
El boylobos şoruñdan,
Çumulup ketçü oruñdan,
Aygaydı arbın salayın,
Ayday Çürök, özüñdü,

İşi rast giden sınçı,
Onun dediği söz idi,
Güçlü taslayan Sarıbay'ın,
Eceli sendendir demişti,
Çare bulunursa alalım,
Bir yüzleşip kalalım.
Takat tükenip güç giderse,
Sarıbay'dan ölelim,
Keskin gayret bir gelirse,
Onun gibi kudurup gezen,
it ile,
Boğuşup görelim.
Uçtuğunu cuma günü bilip,
Gittiğini Kadir gecesi bilip,
Sarıbay'a dayanamayıp,
Kuğu olup donunu giymişsin,
Has dostuma yetişsem – diye,
Hasret çekip gezmişsin.
Garip dostum, varayım,
Kuduran düşman elinden,
Kurulan demir ağından,
El yanaşmaz derdinden,
Dalıp gidilen çukurundan,
Narayı bolca salayım,
Ay gibi Çürök, seni,

Acıratıp kalayın.	*Kurtarıp alayım.*
Karaan bolom saga – dep,	*Sana arka olurum – diye,*
Mından kiyin dos Çürök,	*Bundan sonra dost Çürök,*
Iraazı bolsoñ maga – dep,	*Bana razıysan eğer – diye,*
Dagdırga daba tabuuga,	*Kadere deva bulmaya,*
Sarıbay başın çabuuga,	*Sarıbay'ın başını vurmaya,*
42420 Könöyün Çürök saga – dep,	*Razı olayım Çürök sana – diye,*
Dos eleñ, tildi alayın,	*Dosttun, sözünü tutayım,*
Karuusu toluk kapırga,	*Gücü tam kâfire,*
Karmaş kıla barayın.	*Kapışmaya varayım.*
Aytılgan kaza müşküldön,	*Anılan kaza müşkülünden,*
Acıratıp kalayın,	*Kurtarıp alayım,*
Degi oşentip Kuyalı,	*İşte böylece Kuyalı,*
Urgaaçı colbors şer eken,	*Dişi kaplan şir imiş,*
Kayıpçal kızı Kuyalı,	*Kayıpçal kızı Kuyalı,*
Aalamda balban neme eken,	*Âlemde bir pehlivanmış o,*
42430 Takıyanın kıruusu,	*Takkesinin kenarı*
On eki kulaç sere eken,	*On iki kulaç enliymiş,*
Ay-aalamdı buy kılıp,	*Ay-âlemi kasıp kavurup*
Alıp cürgön neme eken,	*Öyle gezer biriymiş,*
Artık kaza çoñ cañcal,	*Aşırı belâ, büyük kavgayı*
Sala cürgön neme eken.	*Sala sala gezermiş.*
Tuyuk cerden doo kalbay,	*Kuytu yerde dava kalmadan,*
Karmaşpagan coo kalbay,	*Tutuşmadık düşman kalmadan,*
Kanga toyup katıgıp,	*Kana doyup katılaşıp,*
Kalayık eldin baarına,	*Kalabalık halkın hepsine,*
42440 Alban türdüü candarga,	*Türlü türlü canlara,*
At koygon caştuu baldarga,	*Ad konmuş genç çocuklara,*
Kartayıp ketken çaldarga,	*Kocamış ihtiyarlara,*
Alban türdüü candarga,	*Türlü türlü canlara,*
Caganam çalıp katıgıp,	*Belâsını salıp katılaşıp,*
Kuyalı balban atıgıp,	*Kuyalı pehlivan diye ün salıp,*
Balbanga çıkkan neme eken.	*Pehlivan çıkmış biriymiş.*
Ayçürökkö kezigip,	*Ayçürök'e rastlayıp,*
Til alışkan kezi eken,	*Söz birliği ettiği çağmış,*
Balban kızdın özü eken.	*Pehlivan kızın ta kendisiymiş.*
42450 Comok kıldık ermekke,	*Destan ettik eğlenceye,*
Cogolup ketken erlerdin	*Yitip gitmiş erlerin*

Corugun aytıp bermekke,	*Yordamını söyleyip vermeye,*
Çoñduk menen korduktun	*Büyüklük ile horluğun*
Orto cerin bölgöngö,	*Orta yerini ayırmaya,*
Kızırluu şerdin tukumun,	*Hızırlı aslanın soyunu,*
Kıylasın aytıp bergenge.	*Nicesini anlatıp vermeye.*
Köbü calgan, köbü çın,	*Çoğu yalan, çoğu gerçek,*
Körüp kelgen adam cok,	*Görüp gelen adam yok,*
Carım tögün, carım çın,	*Yarısı uydurma, yarısı gerçek,*
42460 Canınan kelgen kişi cok.	*Yanından gelen kişi yok.*
Comokçu baykuş celigip,	*Destancı zavallı coşuverip,*
Atadan kalgan comoktu	*Atadan kalan destanı*
Añgeme kılat eeligip.	*Hikâye eder kendinden geçip.*
Kayıpçal kızı Kuyalı,	*Kayıpçal kızı Kuyalı,*
Kız da bolso dolunun	*Kız olsa da o delinin*
Baatırlıgı başkaça,	*Yiğitliği bambaşka,*
Balbandıgı bir kança.	*Pehlivanlığı bir nice.*
Erendigi şerligi,	*Erenliği, aslanlığı,*
Ebegeysiz köz cetpeyt,	*Uçsuz bucaksız, göz yetmez,*
42470 Al kapırdın erligi.	*O kâfirin yiğitliği.*
Kep süylödü ar kanday,	*Türlü türlü söz söyledi,*
Köp ugup Çürök tanganday.	*Çok dinleyip Çürök şaşar gibi.*
Kelişken kebin baykasa,	*Yerinde sözüne bakılsa,*
Nayza menen sayganday.	*Mızrakla saplar gibiydi.*
Kök çañıttap kozgolduk,	*Gök tozutup davrandık,*
Kol karmaşıp Kuyalı,	*El tutuşup, Kuyalı,*
Kıyamattık dos bolduk.	*Kıyametlik dost olduk.*
Öçüp baram tamızgın.	*Sönüp gidiyorum, tutuştur,*
Dostuk coluñ çın bolso,	*Dostluk yolun gerçekse,*
42480 Ölüp baram tirgizgin.	*Ölüp gidiyorum, dirilt beni.*
Üzülüp baram, cıynaçı,	*Kopup gidiyorum, derle beni,*
Aytışkan antıñ sıylaçı.	*Ettiğin andı say, gözet.*
Beş moynok çıgıp col tosup,	*Beş geçide çıkıp yol keserek,*
Beş örgön çaçtı taraştık,	*Beş örgü saçı taradık,*
Bek birgeleş boluuga	*Sıkı yoldaş olmak için*
Ak buuday unun çaynaştık,	*Ak buğday ununu çiğneştik,*
Ak bolot mizin calaştık.	*Ak çeliğin ağzını yalaştık.*
Baatırlıgıñ bilgizçi,	*Yiğitliğini göster hele,*
Küyüp-candım, öçürçü,	*Yanıp tutuştum, söndür hele,*

Selge kirdim, basa kör,
Umaçtay közdü aça kör,
Celmoguz uulu kapırdın
Kuturgan dartın basa kör,
Balaanı kördüm, çok kördüm,
Başkaça caman ok kördüm,
Iç örttönöt sanaadan,
Korkup turam, Kuyalı,
Köz körgön Seytek baladan,
Kaynim çoro şerlerden,
Kabılan kökcal erlerden,
Erkin catkan er kırgız.
Korkup turgan elderden,
Koyboy korduk salar – dep,
Kaarlansa al kapır,
Eldi-curttu eñkeytip,
Olco kılıp alar – dep,
Ala-Toonun kırgızın,
Aydap şorgo malar – dep.

Sele girdim, bastır hele,
Umaç gibi gözümü aç hele,
Celmoguz oğlu kâfirin
Kudurmuş derdini bastır hele,
Belâyı gördüm, koru gördüm,
Bambaşka kötü ok gördüm,
İçim yanar kaygıdan,
Korkup durmaktayım, Kuyalı,
Göz görmüş Seytek yavrudan,
Kayınım çora aslanlardan,
Kaplan, bozkurt erlerden,
Özgür yatan er Kırgız.
Korku içindeki ellerden,
"Komaz, horluk eder" diye,
O kâfir kükreyecek olsa,
Eli yurdu eğdirip,
"Ganimet edip alır" diye,
Ala Dağ'ın Kırgız'ını
"Sürüp derde boğar" diye.

Talastan uçup cer caylap,
Atayı keldim Kuyalı,
Balban er saga dem baylap.
Üzülüp kettim ulasañ,
Çaçılgandı cıynasañ,
Degeniñe könöyün,
Kaalaganıñ kay buyum,
Oşol kabılgan cerde bereyin.
Karaanın belin bileyin,
Ayanıp kalsam okustan,
Katındık kılsam kokustan,
Atam ele Akunkan,
Tak ele atakeme tieyin!
Ooruganım basıltsañ,
Umaçtay közüm açıltsañ,
Ayabagan celimdi,
Sarıbay büktöp belimdi,
Endiretti elimdi,
Eñ kıyratıp kelatat,

Talas'tan uçup diyar aşıp,
Bilerek geldim, Kuyalı,
Pehlivan er, sana umut bağlayıp.
Koptum gidiyorum, ulasan,
Saçılanı toplasan,
Dediğine razı olayım,
İstediğin hangi nesneyse,
Onu bulduğum yerde vereyim.
Dayanacak beli bileyim,
Kazara esirgenirsem,
Kazara kadınlık edersem,
Babamdı Akunkan,
Tam da babacığıma varayım!
Ağrımı dindirsen,
Umaç gibi gözümü açtırsan,
Acımadan soluğumu,
Sarıbay büküp belimi,
Perişan etti elimi,
Kırıp geçirip geliyor

Kakayıp turgan belimdi.
Sarıbay menen betteşip,
Balban da öldü, er da öldü,
Acalsız bende kün kördü,
Karuusu toluk, zaarı küç,
Bu kapırday erdi kim kördü.
Aytıluu Kara döö ölüp,
Kalıñ curtka ee ölüp
Çındap caman küyündük.
Çımınday candan tüñüldük.
Külçoro kirip kol salıp,
Ceti künü aralap,
Cetimiş cerden cara cep,
Soguş kılbay tınbadı.
Kalk büldürböy tınbadı,
At salışkan cekege,
Kargaday bolgon Seytegim
Kança küngö çıdadı.
Tacaaldık saldı kişige,
Büldürgüç çıktı işine,
Paana bolsoñ Kuyalı,

Dimdik duran belimi.
Sarıbay ile yüzleşip,
Pehlivan da öldü, er de öldü,
Eceli gelmeyen kul gün gördü,
Bileği dolu, zehri güçlü,
Bu kâfir gibi eri kim gördü.
Namlı Kara dev ölüp,
Kalabalık yurda sahip olan ölüp,
Gerçekten fena yandık,
Sinek kadar candan umut kestik.
Külçoro girip saldırıp,
Yedi gün boyu dalıp,
Yetmiş yerinden yara yiyip,
Savaşmadan durmadı.
Halkı kırmadan durmadı,
Teke tek at koşturan,
Karga kadarcık Seytek'im
Nice günler dayandı.
Zalimlik etti insana,
İşinde yıkıcı çıktı,
Sığınak olsan, Kuyalı,

Kara tacaal Sarıbay,
Kastarın tikti kişige, –
Dep, oşentip Ayçürök,
Keede külüp, keede ıylap,
Keyip turdu can kıynap.
Kabardı ugup Kuyalı,
Kuday betin körgözbö,
Çok bolup közü caynadı,
Kaalgaday kaşka tiş,
Botom, kalayıktan başka tiş,
Bölö-bölö çaynadı.
Kan içer cakka kabıldı,
Kerektüü katın Çürökkö,
Kelişken balban tabıldı.
Ardaktuu ceñeñ dolunun
Abiyiri mintip cabıldı.
Kızdan çıkkan neme eken,

Kara zalim Sarıbay,
Kastını dikti insana, –
Diye, böylece Ayçürök,
Kâh gülüp, kâh ağlayıp,
Yanıp yakıldı, can üzerek.
Haberi duyup Kuyalı,
Tanrı yüzünü göstermesin,
Kor olup gözü alevlendi,
Kapı kanadı gibi ak dişini,
Yavrum, halkta olmayan dişini,
Parça parça çiğnedi.
Kan içici yana rast geldi,
Gerekli kadın Çürök'e,
Yaraşan pehlivan bulundu.
Kadri yüce yengenin, o delinin,
Onuru böylece örtüldü.
Kızdan çıkma biriymiş,

	Erkek bolso kokustan,	*Erkek olsaydı eğer,*
	Aalamdı buzçu neme eken.	*Âlemi bozacak biriymiş.*
	Ok ötpöstön kiyinip,	*Ok geçmezi giyinip,*
	Er ekeni bilinip,	*Er olduğu belli olup,*
42570	Kaarlanıp kamınıp,	*Öfkelenip hazırlanıp,*
	Kayıptan akıl tabılıp.	*Gaipten akıl bulunup.*
	Cay-caragın caylanıp,	*Pusatını kuşanıp,*
	Kını cok kılıç baylanıp,	*Kınsız kılıç bağlanıp,*
	Ayçüröktön kep ugup,	*Ayçürök'ten söz duyup,*
	Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
	Kabılandı, kankordu	*Kaplanı, o kan içeni*
	Kamap atat dep ugup,	*Kuşatıyor diye duyup,*
	Kara döögö kançaga,	*Kara dev'e nicedir*
	Korduk kıldı dep ugup.	*Horluk etti diye duyup.*
42580	Külüstön Külçorogo,	*Gürbüz Külçoro'ya,*
	Zorduk kıldı dep ugup,	*Zorbalık etti diye duyup,*
	Talastagı kırgızga,	*Talas'taki Kırgız'a,*
	Korduk kıldı dep ugup.	*Horluk etti diye duyup.*
	Kayıpçal kızı Kuyalı	*Kayıpçal kızı Kuyalı,*
	Ugup çıdap tura albay,	*Duyup dayanamayarak,*
	Kayrattuusu körünüp,	*Yürekliliği görünüp,*
	Kasabasın baylanıp,	*Savaş başlığın bağlanıp,*
	Ok ötpögön ton kiyip,	*Ok geçmez zırhı giyip,*
	Ok cetpes tulpar at minip,	*Ok yetişmez küheylana binip,*
42590	Balbandıgı bilinip,	*Pehlivanlığı belli olup,*
	Kalk canınan tüñülüp,	*Halk canından umut kesip,*
	Karuulanıp kamdanıp,	*Güçlenip hazırlanıp,*
	Karasañ toodoy şaylanıp.	*Baksan, dağ gibi donanıp.*
	Ayzakerden eñ balban,	*Mızrakçıların en pehlivanı,*
	Aalamga salat çoñ cañcal,	*Âleme salar büyük kavga,*
	Balbandıgı bir kança,	*Pehlivanlığı bir nice,*
	Celmoguz uulu er menen	*Celmoguz oğlu er ile*
	Köp karmaşkan köykaşka.	*Çok tutuşmuş seçkin yiğit.*
	Beren oşol, şer oşol,	*Kahraman odur, aslan odur,*
42600	Belge tañuu bel da oşol.	*Bele bağ, dayanak da odur.*
	Kayrattanıp turalbay,	*Coşup yerinde duramayıp,*
	Kabarçıdan kep ugup,	*Habercinin sözünü duyup,*
	Kankor şerdin tukumun	*Kan içen aslanın soyunu*

Kamap atat dep ugup,
Karap kılıp kalıñ el,
Talap atat dep ugup,
Öltürböy kegin aluuga,
Balaanı başka saluuga,
Alışarı Sarıbay,
Karmaşarı kankor ay.
«Kaarluu, zaarluu kapırga,
Curt büldürüp, el kırgan,
Caralgan zaman akırga.
Alış kılıp körölü,
Er Sarıbay baatırga,
Buzuktu murda saluuga,
Acal cetip, kün bütsö,
Çama çarçap, al ketse,
Sarıbaydan ölörmün.
Kılça canım ayabay,
Kızıtalak doñuzdun
Karmaşıp kanın tögörmün.
Kürkürögön kul menen,
Küröş kılıp körörmün» –
Dep, oşentip Kuyalı
Kızıtalak candan çoçunup,
Celcetpes tulpar tokunup,
Kaarı katuu nayza alıp,

Kuşatıyor diye duyup,
Kalabalık eli yoksul kılıp,
Yağmalıyor diye duyup,
Öldürmeden öcünü almaya,
Belâyı başına salmaya,
Kapışacağı Sarıbay,
Tutuşacağı o kan içen, ah.
«Öfkeli, zehirli kâfire,
Yurt bozup, el kıran,
Ahir zamana yaratılmışa,
Bir kapışıp görelim,
Er Sarıbay bahadıra,
Kavgayı önce salmaya,
Ecel yetip, gün biterse,
Takat tükenip, güç giderse,
Sarıbay'dan ölürüm.
Kıl kadar canımı esirgemeden,
O kahrolası domuzun,
Tutuşup kanını dökerim.
Kükreyen kul ile
Güreşip bir görürüm» –
Diye, böylece Kuyalı,
Kahrolasıdan ürküp canı,
Yel yetmez küheylanı eyerleyip,
Kahrı katı mızrak alıp,

Aybaltanı caylanıp,
Cazay bozdu büktötüp,
Cetik bolot oktordu
Celmayanga cüktötüp.
Cetiktigi momunday,
At arıtıp cer çalıp,
It agıtıp, kuş salıp,
Erte aytkanı keç bolup,
Bir çapçışıp körsöm – dep,
Celigip dümök balban kız,
Eki közü törт bolup.
Kaarlanıp toktoboy,
Oçogorun oktodu,

Ay baltayı kuşanıp,
Cazay bozu katlatıp,
Yetkin çelik okları
Yel devesine yükletip.
Yetkinliği şöyleydi:
At yorup, yer dolaşıp,
İt salıp, kuş uçurup,
Erken dediği geç olup,
"Bir çarpışıp görsem" diye,
Coşup kavgacı pehlivan kız,
İki gözü dört olup.
Öfkelenip durmadan,
Oçogor tüfeğini doldurdu,

Cazayıldı salınıp,
Candı körböy çımınça,
Aldı beybak kamınıp.
Berendigi bilinip,
Köpkök temir kiyinip,
Körgöndün köönü bölünüp,
Körsö mınday Kuyalı,
Kök askar toodoy körünüp,
Karuusu toluk, zaarı küç,
Katılgandı kılat tüz.
Ökümdügü uşunday,
Karluu toonun kuşunday,
Çapçıganga too tappay,
Çalışuuga coo tappay,
Eñişüügö er tappay,
Eeligip mintip kuturup,
Aybattanıp aykırıp,
Altımış balban murasın,
Kamıngın dep çakırıp,
Bolbos kulak tundurup,
Dobulbastı urdurup,
Balbandarı körünüp,
Baatır kız kanday bolçu – dep,
Eren candan tüñülüp.
Altımıştın ıktuusu,
Muratay akem mıktuusu,
Kırk balbandın baarısı,

Cazayılı kuşanıp,
Canı sinek kadar görmeden,
Davrandı bahtsız, hazırlanıp.
Kahramanlığı belli olup,
Masmavi demir giyinip,
Görenin gönlü ürperip,
Görseler böyle Kuyalı,
Gök yalçın dağ gibi görünüp,
Bileği dolu, zehri güçlü,
Sataşanı düz eder.
Hükmedişi böyleydi,
Karlı dağın kuşu gibi,
Pençeleşmeye dağ bulamayıp,
Çarpışmaya düşman bulamayıp,
Güreş tutmaya er bulamayıp,
Coşup böyle kudurup,
Heybetlenip haykırıp,
Altmış pehlivan soyunu,
"Hazırlanın" diye çağırıp,
Olmaz kulağı sağır edip,
Davulları vurdurup,
Pehlivanları görünüp,
"Bahadır kız nasıl olurdu" diye,
Erenler candan umut kesip.
Altmışın en ustası,
Muratay ağam en yamanı,
Kırk pehlivanın hepsi,

Er Muratay karısı:
«Kayıpçal kızı Kuyalı,
Kız arslan er eleñ,
Kıylanı buzçu şer eleñ.
Botom, baatırlığıñ bilinip,
Ok ötpös tondu kiyinip,
Salıştan bolsun saparıñ,
Saparıñdı aytıñız.
Karaan bolup, bel bolup,
Kagışka biz da baralı,
Katuu bülük, çoñ cañcal,

Er Muratay, yaşlısı:
«Kayıpçal kızı Kuyalı,
Kız aslan er idin,
Niceyi bozan aslan idin.
Yavrum, yiğitliğin belli olup,
Ok geçmez zırhı giyinip,
Savaştan olsun seferin,
Seferini söyleyiniz.
Karaltı olup, dayanak olup,
Çarpışmaya biz de varalım,
Sert kargaşa, büyük kavgayı

Al duşmanga salalı.
Kaalap baatır, aytıp ber,
Kagışkan coonu ölçölöp,
Kabarın ugup kalalı.
Tagdır cetse ölüügö,
Karaan bolup, bel bolup
Karmalaşıp körüügö,
Çındasa bıyıl baralı,
Çındaşkan duşman cer bolso,
Mıktap kırgın salalı,
Kayrattuusun bölölü,
Balam saparluu kebiñ ayta sal,
Col corugun körölü».
Muratay mintip turganda,
Kız Kuyalı kep baştap,
Akırın süylöp bek taştap:
«Kaygı-kapam bir dalay,
Karmaşarım Sarıbay,
Kas acal cetse ölgönü,
Karmaş kılam kırk balban,
Celmoguz uulu kul menen,
Mañday-teskey turuşam,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruşam.
Karşılaşıp uruşup,
Kabırganı suuruşup,
Çapçılaşıp körüşüp,
Cañcal baştap çır baştap,
Can ayabay ölüşüp.

Kaarluu kanın tögömün,
Curt büldürgön Sarıbay,
Baatırlıgın körömün.
Atañdın körü Muratay,
Abakem eleñ, kan eleñ,
Atamdan öödö can eleñ.
Astıma salsam ak colum,
Kargıluu toodoy bolcoluñ.
Kalk büldürgön kul menen

O düşmana salalım.
Dile bahadır, söyleyiver,
Çarpışılan düşmanı ölçüp,
Haberini duymuş olalım.
Kader yeterse ölmeye,
Karaltı olup, dayanak olup,
Tutuşup görmeye,
Gerçekse bu yıl varalım,
Diklenen düşman yeri varsa,
Adamakıllı kırgın salalım,
Yüreklisini ayıralım,
Yavrum, sefer sözünü söyleyiver,
Yol yordamını görelim».
Muratay böyle derken,
Kız Kuyalı söze başlayıp,
Usulca söyleyip sağlam koyup:
«Kaygım kederim bir hayli,
Tutuşacağım Sarıbay,
Amansız ecel yeterse ölmeye,
Tutuşurum, kırk pehlivan,
Celmoguz oğlu kul ile,
Yüz yüze karşı dururum,
Tüfek atıp, yay çekip,
Göğüs göğüse vuruşurum.
Karşı karşıya vuruşup,
Kaburgayı söküşüp,
Pençeleşip görüşüp,
Kavga başlatıp, çekişme başlatıp,
Can esirgemeden ölüşüp.

Kahırlı kanını dökerim,
Yurt bozan Sarıbay'ın,
Yiğitliğini görürüm.
Hey gidi be Muratay,
Ağamdın, handın,
Babamdan üstün candın.
Önüme sersem ak yolumu,
Yalçın dağ gibi tasarın.
Halkı bozan kul ile

	Karmalaşıp körüügö,	*Tutuşup görmek için,*
	Kazat kıldım oşogo,	*Gaza kıldım ona işte,*
42720	Sarıbay balban ele – dep,	*"Sarıbay pehlivandı" diye,*
	Muratay abam, boşobo.	*Muratay ağam, gevşeme.*
	Kayrat berseñ maga – dep,	*"Bana yüreklilik versen" diye,*
	Içimde sırım caşırbay,	*İçimdeki sırrı gizlemeden,*
	Aytayın aba saga» – dep.	*Söyleyeyim ağa sana» diye.*
	«Er Muratay, kırk balban,	*«Er Muratay, kırk pehlivan,*
	Kerişke salgan çoñ cañcal,	*Cenge salınmış büyük kavga,*
	Mañdaylaşıp turalı,	*Yüz yüze duralım,*
	Celmoguz uulu kapırdı,	*Celmoguz oğlu kâfiri,*
	Cañcalı caaluu kapırdı,	*Kavgası belâlı kâfiri,*
42730	Cagar otun öçürüp,	*Yanar ateşini söndürüp,*
	Bu düynödön köçürüp,	*Bu dünyadan göçürüp,*
	Ört öçköndöy kılalı!	*Yangın sönmüş gibi edelim!*
	Karmaşarım Sarıbay,	*Tutuşacağım Sarıbay,*
	Akıldaş abam Muratay,	*Akıl yoldaşım ağam Muratay,*
	Bolotton ayza algıla,	*Çelikten mızrak alın,*
	Koluñda cañcal, çoñ dümök,	*Elinde kavga, büyük hengâme,*
	Sarıbayga salgıla,	*Sarıbay'a salın,*
	Acal cetse ölgülö.	*Ecel yeterse ölün.*
	Katuulaşıp uruşup,	*Sertleşip vuruşup,*
42740	Karşılaşıp turuşup,	*Karşı karşıya durup,*
	Balban ölsün, er ölsün	*Pehlivan ölsün, er ölsün,*
	Karuusu katık çoñ cañcal,	*Bileği katı, büyük kavga,*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
	Aalamdan aşkan çoñ balban.	*Âlemi aşmış büyük pehlivan.*
	Alıs bolgon atagı,	*Uzaklara varmış ünü,*
	Aalamga cetet çatagı,	*Âleme yetişir çatışması,*
	Küröş kılbay çırdaşpay,	*Güreşmeden, çekişmeden,*
	Al örttöngön çoçko catabı» –	*O yanası domuz yatar mı» –*
	Dep, oşentip, Kuyalı,	*Diye, böylece, Kuyalı,*
42750	Balbandarga munu aytıp,	*Pehlivanlara bunu söyleyip,*
	Baykaganga şumdu aytıp.	*Anlayana yamanı söyleyip.*
	Akılman eken Muratay:	*Bilgeymiş Muratay:*
	«Balban eleñ, er eleñ,	*«Pehlivandın, er idin,*
	Urgaaçı arstan sen eleñ,	*Dişi aslan sendin,*
	Kastaşarıñ Sarıbay,	*Düşmanlaşacağın Sarıbay,*

Karmaştı katuu salalı,
Beldüü duşman öltürüp,
Bek muroogo kanalı,
Beren kız tilin alalı,
Beren kandın tukumun,
Belgilüü kebiñ çın bolso,
Acıratıp kalalı.
Ölböy aman cürgöndö,
Ne muraaga ceteli,
Kuturgan okşoyt Sarıbay,
Kırılışa keteli.
Kızırluu şerge katılıp,
A ölümgö özü çatılıp,
Öröpkügön it menen
Mañdaylaşıp baralı,
Aygaylap narı çuu kılıp,
Atıştı arbın salalı.
Arstan Manas tukumun
Kaarluunun kolunan,
Acıratıp kalalı.
Ayza sınıp boo bolsun,
At ölügü too bolsun.
Tagdır cetse ölüşsün,
Ölböy tirüü cürgönü,
Mınday kızık körüşsün.
Çarayna kiyim tonuñdu
Kiyingile balbandar,
Kılga baylap canıñdı,
Bülüngülö balbandar!
Ayza imerip barçular,
Ayabay cañcal salçular,
Ayzaga kambıl ıktular,
Ay-aalamdı buy kılçu,

Ayabagan mıktuular,
Balban carlık bergen soñ,
Sarıbay kamap kelgen soñ,
Kıyınıñar kamıñar,
Kırılıp ket baarıñar,

Tutuşmayı sert salalım,
Güçlü düşmanı öldürüp,
Pek murada kanalım,
Kahraman kızın sözünü tutalım,
Kahraman hanın soyunu,
Belli sözün gerçekse,
Kurtarıp alalım.
Ölmeden sağ gezerken,
Nice murada erelim,
Kudurmuşa benzer Sarıbay,
Kırışıp ölüme gidelim.
Hızırlı aslana sataşıp,
O, ölüme kendisi dolaşıp,
Kabaran o it ile
Yüz yüze varalım,
Haykırıp öte yaygara koparıp,
Atışmayı bolca salalım.
Aslan Manas soyunu,
Kahırlının elinden
Kurtarıp alalım.
Mızrak kırılıp demet olsun,
At ölüsü dağ olsun.
Kader yeterse ölüşsünler,
Ölmeyip sağ kalanlar,
Böyle görülmedik şey görsünler.
Çarayna zırhı, donunuzu
Giyinin pehlivanlar,
Canınızı kıla bağlayıp,
Atılın kavgaya pehlivanlar!
Mızrak çevirip varanlar,
Acımadan kavga salanlar,
Mızrağa usta çevikler,
Ay-âlemi kasıp kavuran,

Acımasız yamanlar,
Pehlivan buyruk verdikten sonra,
Sarıbay kuşatıp geldikten sonra,
Yamanınız hazırlanın,
Kırılıp gidin hepiniz,

Kayrattuuñar, şeriñer,
Ayzaga kambıl eriñer,
Sarıbay kanday er eken,
Karmaş kılıp körüñör,
Kızga uyalıp kalbañdar.
Çoñ salalı cañcaldı,
Çıgaralı köödöndön,
Kursakta tolgon armandı» –
Muratay munu aytkanı,
Aytıp cardık kılganda,
Buyruk kılıp turganda,
Ayta-buyta degiçe,
Açıp közdü-cumguça,
Balbandıgı başkaça,
Baatırları bir kança,
Er Muratay karısı,
Kıykırışıp çuu turup,
Balbandardın baarısı,
Sarıbaydın tübünö
Cañcaldaşıp cetüügö,
Kas acal cetse ölüügö,
Kayıpçal kızı Kuyalı
Karmaş kılıp körüügö,
Karaldı bolup berüügö,
Çımırkanıp balbandar,
Bolotton ayza aştaşıp,
Bir çımınday şorluu can,
Kıl körböy keçip taştaşıp.
Köpkök temir kiyinip,
Alban törö can bolup,
Ayçık altın kızıl tuu,
Celkildete karmaşıp,
Cetkileñin aydatıp,
Kolgo belgi çoñ tuunu,
Muratay erge karmatıp.

Oçogorun oktoşup,
Cazayıldı salınıp,
Kuyalı menen kırk bir can,

Yürekliniz, aslanınız,
Mızrağa usta eriniz,
Sarıbay nasıl bir ermiş,
Tutuşup görünüz,
Kızdan utanıp kalmayın.
Büyük salalım kavgayı,
Çıkaralım göğüsten,
İçte birikmiş hasreti» –
Muratay bunu söyleyince,
Söyleyip ferman kılınca,
Buyruk verip dururken,
"Aman" deyip demeye kalmadan,
Göz açıp yumuncaya dek,
Pehlivanlığı bambaşka,
Bahadırları bir nice,
Er Muratay, yaşlısı,
Haykırışıp velvele koparıp,
Pehlivanların hepsi,
Sarıbay'ın köküne
Kavgayla ermek için,
Amansız ecel yeterse ölmeye,
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Tutuşup görmeye,
Kol kanat olup vermeye,
Gerinip güçlenip pehlivanlar,
Çelikten mızrak takınıp,
Bir sinekçik kadersiz canı,
Kıl kadar görmeden feda edip.
Masmavi demir giyinip,
Nice bey yoldaş olup,
Hilalli altın kızıl tuğu
Dalgalandırıp tutuşup,
Yetkinini öne sürüp,
Ele nişan büyük tuğu,
Muratay ere tutturup.

Oçogorlarını doldurup,
Cazayılı kuşanıp,
Kuyalı ile kırk bir can,

	Cürdü coogo kamınıp.	*Yürüdü düşmana hazırlanıp.*
	Adırlap çubap, bel basıp,	*Tepeler aşıp sıra sıra, bel geçip,*
	Alban türdüü cer basıp,	*Türlü türlü yer basıp,*
	Dayra keçip, too kezip.	*Irmak geçip, dağ gezip.*
	Añdısa mınday cer ötüp,	*Bakılsa böyle yerden geçip,*
	Adır-büdür cer basıp,	*Engebeli yerler basıp,*
	Mee örttöngön çöl basıp,	*Beyin kavuran çöl basıp,*
	Karmaşarı Sarıbay,	*Tutuşacağı Sarıbay,*
42840	Kastarın tigip oşogo	*Kastını dikip ona işte,*
	Kayıpçal kızı Kuyalı,	*Kayıpçal kızı Kuyalı,*
	Uluk bolup, şer bolup,	*Ulu olup, aslan olup,*
	Kırk bir balban er bolup,	*Kırk bir pehlivan er olup,*
	Kerney, surnay tartılıp,	*Boru, zurna çalınıp,*
	Kelte mıntık artılıp,	*Kelte tüfek asılıp,*
	Köpkök temir kiyinip,	*Masmavi demir giyinip,*
	Kökcaldıgı bilinip,	*Bozkurtluğu belli olup,*
	Er kamınıp, col cürüp,	*Er hazırlanıp, yol yürüyüp,*
	Esebi cok mol cürüp,	*Hesapsız bol yürüyüp,*
42850	Ayabastan col cürüp,	*Esirgemeden yol yürüyüp,*
	At ayabay mol cürüp,	*Atı esirgemeden bol yürüyüp,*
	Kün bolcolun albastan,	*Gün hesabını tutmadan,*
	Kündö tınıp kalbastan,	*Günde dinlenip kalmadan,*
	Ayda tınıp kalbastan,	*Ayda dinlenip kalmadan,*
	Ay esebin albastan,	*Ay hesabını tutmadan,*
	Kenen cayık basıptır,	*Geniş ovaları basmıştı,*
	Keñ Çatkaldı aştı ele,	*Geniş Çatkal'ı aşmıştı,*
	Keñ Talastı bastı ele,	*Geniş Talas'a basmıştı,*
	Keñ Talaska kelgende,	*Geniş Talas'a geldiğinde,*
42860	Kuday betin körgözbö,	*Tanrı yüzünü göstermesin,*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
	Bet alışıp betteşip,	*Yüz yüze gelip çatışıp,*
	Beypay sala beriptir.	*Belâ salıp durmaktaymış.*
	Bet algan arbın kırgızdan,	*Karşı duran nice Kırgız'dan,*
	Kıyla can andan ölüptür,	*Hayli can ondan ölmüştü,*
	Kayra tartpas çın caydı,	*Geri dönülmez gerçek yurdu,*
	Kas acal cetken körüptür.	*Amansız ecel yeteni görmüştü.*
	Cañcaldı caman baştaptır,	*Kavgayı fena başlatmıştı,*
	Er Külçoro, er Seytek,	*Er Külçoro, er Seytek,*

Esepten mınça uruşup,
Karuusu toluk kapırga,
Kan Sarıbay baatırga,
Eñdirip ie taştaptır.
Taamay kaçıp kete albay,
Çapçışıp çama cete albay,
Celmayanga can cetpey,
Sarıbayga al cetpey,
Kazıluu kara or kılıp,
Kalk büldürgön Sarıbay,
Kaarlangan çoñ bolup,
Atsa teşip, ok ötpöy,
Ayzalasa ayza ötpöy,
Seytek kirip uruşka,
Toguz kün tınbay uruşup,
Toguz cerden cara cep,
Çakçelekey çañ bolup,
Kızıl çelek kan bolup,
Seytek çıkkan caradar.
Şay koldogon Külçoro
Kündö tınıp kalışpay.
Kün-tün tınbay salışkan.
Ölbögön cerden kalışıp,
Ayza sınıp bırkırap,
Ar kesken bolot kılıçtar
Kalbay kulap çırkırap.
Başı-közdör kan bolgon,
Erbeñdegen eki kol
Öödö bolboy şal bolgon,
Çama çarçap, al ketip,
Aradan mınça kün ketip.
Baatırlıgı ozuptur,
Kırgızdın kılın aldırbay,
Er Semetey, Külçoro
Ekööläp eptep tosuptur.
Kıylaları ölüptür,
Kılça körböy kuu candı,
Kırılışa beriptir.
Kaarlangan küülöngön,

Hesapsız bunca vuruşup,
Bileği dolu kâfire,
Han Sarıbay bahadıra,
Boyun eğdirilip kalmıştı.
Dosdoğru kaçıp gidemeyip,
Çarpışıp takat yetmeyip,
Yel devesine can yetmeyip,
Sarıbay'a güç yetmeyip,
Kazılı kara çukur edip,
Halk bozan Sarıbay,
Öfkesi büyümüş olup,
Atsalar delmez, ok geçmez,
Mızraklasalar mızrak geçmez,
Seytek girip savaşa,
Dokuz gün durmadan vuruşup,
Dokuz yerinden yara yiyip,
Allak bullak toz olup,
Kızıl kova kan olup,
Seytek çıkmıştı yaralı.
Şah'ın koruduğu Külçoro,
Günde durup kalmadan,
Gece gündüz durmadan çarpışmıştı.
Ölmedik yerden sağ kalıp,
Mızrak kırılıp paramparça,
Her şeyi kesen çelik kılıçlar,
Kalmadan düşüp çınlayarak.
Baş göz kan olmuştu,
Sallanan iki kol,
Kalkamayıp felç olmuştu,
Takat tükenip, güç gidip,
Aradan bunca gün geçip.
Yiğitliği üstün gelmişti,
Kırgız'ın kılını aldırmadan,
Er Semetey, Külçoro,
İkisi güç bela karşılamıştı.
Niceleri ölmüştü,
Kıl kadar görmeden kuru canı,
Kırışıp durmuşlardı.
Öfkelenmiş, coşmuştu,

Kayratı mıktı, zaarı küç,
Kapır eken Sarıbay,
Kaarınan kırgız bülüngön.
Kamalışıp turuşup,
Kan tögülüp, at ölüp,
Karsıldaşıp uruşup,
Kalıñ cañcal çuu salıp,
Karsıldaşıp köp balban,
Karasañ salıp köp cañcal,
Kastarın tikken kapırga,
Kamına çıkkan baatırga,
Kaltırbas zaman akırga.
Özön tolkup, çañ bolup,
Betteşken adam kan bolup,
Çama çarçap, al ketip,
Kaarluu kapır cüdötüp,
Kaardanıp kuturgur
Turgan eken minetip.
Seytek karşı turuşup,
Serpilişip uruşup,
Tulpar coorup tutulup,
Ok ötpös tondor tıtılıp,
Keñ moynoktu baanalap,
Keyiptüü şerdin balası,
Çımın can taştap aralap,
Mañdaylaşıp turuşup,
Kılıç şiltep, ayza urup,
Bılçıldaşıp uruşup,
Talabına ötö albay,
Celmoguz uulu kapırga,
Çapçışıp çama cetalbay.
Köñül çögüp, iç oorup,
Köz tunarıp baylanıp,
Kas tacaal çirkin kabakka,
Kadimkidey aylanıp.
Ok ötpös bıt-çıt bölünüp,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Can cutçuday körünüp.

Yüreği pek, zehri güçlü,
Kâfirmiş Sarıbay,
Kahrından Kırgız perişan olmuştu.
Kuşatılıp durup,
Kan dökülüp, at ölüp,
Çatır çatır vuruşup,
Koyu kavga, velvele salıp,
Çatır çatır nice pehlivan,
Baksan salmış nice kavga,
Kastını diken kâfire,
Hazırlanıp çıkan bahadıra,
Kimseyi komaz ahir zamana.
Vadi coşup, toz olup,
Yüzleşen adam kan olup,
Takat tükenip, güç gidip,
Kahırlı kâfir bunaltıp,
Öfkelenip o kuduruk,
Böyle edip duruyormuş.
Seytek karşı durup,
Savrulup vuruşup,
Küheylan yağır olup tutulup,
Ok geçmez zırhlar yırtılıp,
Geniş geçidi siper edip,
Heybetli aslanın yavrusu,
Sinekçik canı ortaya koyup dalıp,
Yüz yüze durup,
Kılıç sallayıp, mızrak vurup,
Göğüs göğüse vuruşup,
Muradına eremeyip,
Celmoguz oğlu kâfire,
Çarpışıp takat yetmeyip.
Gönül çöküp, iç ağrıyıp,
Göz kararıp bağlanıp,
Amansız zalim, çirkin, bayırda,
Eskisi gibi dolanıp.
Ok geçmez paramparça bölünüp,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Can yutacakmış gibi görünüp.

Calgız Seytek er bala,	*Yalnız Seytek, er çocuk,*
Bilegi coon, taş kayrat,	*Bileği kalın, taş yürek,*
Kagıştı katuu baştaptır.	*Çarpışmayı sert başlatmıştı.*
Kaalagan tattuu kayran can,	*Sevilen tatlı, zavallı canı,*
Kılça körböy bul candı,	*Kıl kadar görmeden bu canı,*
Kılga baylap taştaptır.	*Kıla bağlayıp bırakmıştı.*
Cekeleşip turuşup,	*Teke tek durup,*
Cer oyulup çañ tüşüp,	*Yer oyulup toz inip,*
Ceti kün tınbay uruşup,	*Yedi gün durmadan vuruşup,*
Cer buzulgan talaa – dep,	*"Yeri bozulmuş ova" diye,*
Cetimiş cerden cara cep,	*Yetmiş yerinden yara yiyip,*
Eñ kayrattuu eki kol,	*En yürekli iki kol,*
Erbeñdebey şal bolup,	*Kımıldamadan felç olup,*
Tirüünün şamı kayran baş,	*Dirinin çırası, zavallı baş,*
Eçen cerden kan bolup.	*Nice yerinden kan olup.*
Kaarlangan kapırdın,	*Öfkelenmiş kâfirin,*
Kayratı tozok baatırdın,	*Yüreği cehennem bahadırın,*
Can tütpögön butkuldun,	*Canın dayanmadığı putperestin,*
Candagandı sorçunun,	*Yanaşanı emip sömürenin,*
Karmalaşkan adamdın,	*Tutuşan adamın*
Kabırgasın bölçü eken.	*Kaburgasını bölermiş.*
Serpiş kılgan dalaydı,	*Karşı koyan niceye,*
Tozotu balban deçü eken,	*Belalı pehlivan derlermiş,*
Kerişkendin cazasın,	*Cenkleşenin cezasını,*
Kazılgandın kazasın,	*Sataşanın kazasını,*
Kak koluna berçü eken.	*Tam eline verirmiş.*
Alptan artık döö eken,	*Alpten üstün devmiş,*
Kılça körböyt bölöktü,	*Kıl kadar görmez başkasını,*
Kuturgur cayın surasañ	*Kuduruğun halini sorarsan,*
Kup cañcalga ee eken.	*Tam bir kavga eriymiş.*
Bala Seytek, er kökcal	*Çocuk Seytek, er bozkurt,*
Erdik kılıp ayanıp,	*Yiğitlik edip sakınmadan,*
Çıkkan eken bul kökcal,	*Çıkmıştı bu bozkurt,*
Sır bolot ayza tayanıp,	*Sır çelik mızrağa dayanıp,*
Er Seytek mintip turganda,	*Er Seytek böyle dururken,*
Kas acal cetse ölüügö,	*Amansız ecel yeterse ölmeye,*
Kalgan tukum Seytekke,	*Kalan soy Seytek'e,*
Karaan bolup bergenge,	*Karaltı olup vermeye,*

Çalışaarı Sarıbay,
Çabıştı çaktap saluuga,
Körüngön belgi tukumdu,
Kaarluu duşman kolunan,

Çarpışacağı Sarıbay,
Vuruşmayı denk salmaya,
Görünen nişan, o soyu,
Kahırlı düşman elinden,

Acıratıp kaluuga,
Şay koldogon kökcal şer,
Almambet uulu Külçoro,
Atası arıstan, kurgan er,
Kaarluuga kabılıp,
Bir kasaptuu müşkül tabılıp,
Toguz kün tınbay aralap,
Tokson cerden cara cep,
Çama çarçap, al ketip,
Aç bolottu maylatıp.
Kertelki menen Kuyunboz,
Uşul ekөön baş kılıp,
Tak on eki tulpar caylatıp.
Kök tulpar okko cıktırıp,
Köp ok ötpös tıttırıp,
Kuyunboz okko cıktırıp,
Kaldagay şımdı tıttırıp.
Kılıç kıyrap, boo tüşüp,
Ayza sınıp, too tüşüp,
Amanat canga küç kelip,
Atası kökcal baykuştun,
Artıla turgan çoronun,
Keñ-Kol kırın cölönüp,
Keserden kanga bölönüp.
Sarıbay küçöp a kılıp,
Argın, kırgız eki curt,
Talastan köçüp cabılıp,
Toktoboy kaçıp ketüügö,
Kölük narga kamınıp,
Es bilgiler küyünüp,
Erender mintip ketti – dep,
Tübübüzgö Sarıbay,
Tügöngön çoçko cetti – dep.
Calınsa candı taştabay,

Kurtarıp almaya,
Şah'ın koruduğu bozkurt aslan,
Almambet oğlu Külçoro,
Babası aslan, zavallı er,
Kahırlıya rast gelip,
Bir kanlı belâ bulunup,
Dokuz gün durmadan dalıp,
Doksan yerinden yara yiyip,
Takat tükenip, güç gidip,
Aç çeliği kanla yağlatıp.
Kertelki ile Kuyunboz,
Bu ikisini baş edip,
Tam on iki küheylan telef ettirip.
Gök küheylanı okla devirtip,
Nice ok geçmezi yırttırıp,
Kuyunboz'u okla devirtip,
Bol şalvarı yırttırıp.
Kılıç kırılıp, bağı düşüp,
Mızrak kırılıp, dağ devrilip,
Emanet cana güç gelip,
Babası bozkurt, o zavallının,
Öne atılan çoranın,
Keñ-Kol sırtına yaslanıp,
Kesiklerden kana bulanıp.
Sarıbay coşup güç katıp,
Argın, Kırgız iki yurt,
Talas'tan göçüp topluca,
Durmadan kaçıp gitmeye,
Yük devesine hazırlanıp,
Aklı erenler yanıp yakılıp,
"Erenler böyle gitti" diye,
"Kökümüze Sarıbay,
Tükenesi domuz yetti" diye.
Yalvarsa da canı komadan,

Tügöl kırıp öttü – dep,
Kırandın barın kıyratıp,
Tüpkö bügün cetti – dep,
Boz üylörün büktöşüp,
Boz kaymalga cüktöşüp,
Katın çuulap, kız ıylap,

"Tümünü kırıp geçti" diye,
"Şahinlerin hepsini kırıp,
Köke bugün yetti" diye,
Boz evlerini katlayıp,
Boz dişi deveye yükleyip,
Kadın feryat edip, kız ağlayıp,

Arıstan korkup, kalk ıylap,
Katuu cañcal boluştu
Beren candan tüñülüp,
El çurkurap küyünüp,
Kalkka karan tün tüşüp,
Bir Sarıbay tozok cin tüşüp,
Baya şay koldogon Külçoro,
Üç-Koşoydu cölöngön.
Tokson cerden cara cep,
Denesi kanga bölöngön,
Bereniñdin aldınan
Altı tulpar at ölgön,
Çama çarçap sandalıp,
Şay koldogon beren kul
Turgan eken tañ kalıp.
Atañdın körü, kuu düynö,
Aldap cürgön bok düynö,
Aldaganı çın eken.
Bendege beypay salgamın,
Celmoguz uulu Sarıbay
Çama cetpey kalganın,
Eren kıldıñ, şer kıldıñ.
Eñ artında düynö bok,
Sarıbaydı er kıldıñ.
Kımbattuu kıraan başımdı
Kıyşañdatıp kuu düynö,
Kara cer menen teñ kıldıñ.
Too kayratın tüz kıldıñ,
Sarıbayga al cetpey,
Tomsorgon müşkül iş kıldıñ.
Taalay çiyip caratkan,
Arıstan çoro dedirtip,

Aslan korkup, halk ağlayıp,
Sert kavga kopmuştu,
Kahramanlar candan umut kesip,
El çığrışıp yanıp yakılıp,
Halka kapkara gece çöküp,
Bir Sarıbay, cehennem cini inip,
Demin Şah'ın koruduğu Külçoro,
Üç-Koşoy'a yaslanmıştı.
Doksan yerinden yara yiyip,
Bedeni kana bulanmıştı,
Kahramanının altında,
Altı küheylan at ölmüştü,
Takat tükenip sersefil,
Şah'ın koruduğu kahraman kul,
Şaşıp kalmış duruyormuş.
Hey gidi kahpe dünya,
Aldatıp duran bok dünya,
Aldattığı gerçekmiş.
Kula belâ salmıştım ben,
Celmoguz oğlu Sarıbay'a,
Takatim yetmez oldu işte.
Eren kıldın, aslan kıldın,
En sonunda, dünya bok,
Sarıbay'ı er kıldın.
Değerli şahin başımı,
Eğip büküp, kahpe dünya,
Kara yerle bir kıldın.
Dağ yüreğini düz kıldın,
Sarıbay'a güç yetmeyip,
Yaslı, çetin iş kıldın.
Talih çizip yaratan,
"Aslan çora" dedirtip,

Alaskarday zoo kıldıñ.
Ayagıñda kuduret,
Kalıñ kırgız tukumun,
Kanzaadanın ukumun,
Ketirdiñ eldin çarasın,
Sarıbayga kor kıldıñ,
Almambet, Manas balasın.
Eñkeytip iydiñ belimdi,

Ala yalçın kaya kıldın.
Sonunda, ey Kudret,
Kalabalık Kırgız soyunu,
Han soylunun dölünü,
Elin çaresini yitirttin,
Sarıbay'a hor kıldın,
Almambet, Manas oğlunu.
Büküp eğdirdin belimi,

Endirettiñ elimdi.
Eç albay tirüü koygonsuñ,
Er Külçoro özümdü.
Cer üstünö dañk kılıp,
Sarıbaydı er kıldıñ,
Er Külçoro arıstandı,
Ne dep mınça kem kıldıñ,
Kas acal tuşu köp salıp,
Uşunça nege kem kıldıñ.
Sarıbaydı zor kıldıñ,
Atañdın körü, kuu düynö,
Çın kökcal mınday başımdı
Mınça nege kor kıldıñ?
Arsız kılıp baylattıñ,
Şer kayrat eki kolumdu,
Olcolottuñ tonumdu,
Başıma saldıñ sonundu.
Alsañçı, Kuday, minetpey,
Alsız kılıp cüdötpöy.
Kalıñ elge kor kılbay,
Ordoluu curtka uşintip,
Sarıbaydı zor kılbay» –
Dep, oşentip Külçoro –
Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas,
Cerin sanap bir keyip,
Cırgalduu kırgız, muraa curt
Eldi sanap bir keyip.
Özölönüp ölalbay,
Öz canın özü kıyalbay,
Eki köz caşın tıyalbay,

Perişan ettin elimi.
Hiç almadan sağ komuşsun,
Er Külçoro'yu, beni.
Yeryüzüne ün salıp,
Sarıbay'ı er kıldın,
Er Külçoro aslanı,
Ne diye bunca eksik kıldın,
Amansız ecel çağını çok salıp,
Bunca neden eksik kıldın.
Sarıbay'ı zorlu kıldın,
Hey gidi kahpe dünya,
Gerçek bozkurt olan başımı,
Bunca neden hor kıldın?
Arsız edip bağlattın,
Aslan yürekli iki kolumu,
Yağmalattın zırhımı,
Başıma saldın görülmedik işi.
Alsana, Tanrım, böyle etmeden,
Güçsüz kılıp süründürmeden.
Kalabalık ele hor kılmadan,
Ordalı yurda böylece,
Sarıbay'ı zorlu kılmadan» –
Diye, böylece Külçoro –
Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas,
Yerini sayıp bir yanıp,
Mutlu Kırgız, miras yurt,
Eli sayıp bir yanıp.
İçin için kıvranıp ölemeyip,
Öz canına kendisi kıyamayıp,
İki gözün yaşını tutamayıp,

	Kabılan kırgız, kayran curt,	*Kaplan Kırgız, zavallı yurt,*
43100	Kayradan cıyıp alalbay.	*Yeniden derleyip alamayıp.*
	Kaalabasa kuduret	*Kudret istemeyince,*
	Acalga özü baralbay.	*Ecele kendi varamayıp.*
	Boz adır kelip ayanıp,	*Boz kıra gelip duraklayıp,*
	Boz nayzasın tayanıp,	*Boz mızrağına dayanıp,*
	Çoñ kapkaga toktoptur,	*Büyük geçitte durmuştu,*
	Kaçankı darttı coktoptur.	*Eski derdi yâd etmişti.*
	Altı miñ nar, san tayga	*Altı bin deve, sayısız taya,*
	Satıp algan ak tinte	*Satın alınmış ak hançeri,*
	Kından suurup alalbay,	*Kından çekip alamayıp,*
43110	Azalanıp, ardıgıp,	*Yasa boğulup, kahrolup,*
	Köy duşmanga tardıgıp,	*Nice düşmana darlanıp,*
	Kömülgön candı Külçoro	*Gömülesi canı Külçoro,*
	Özü öltürüp salalbay.	*Kendisi öldürüp atamayıp.*
	Kaçıp kirer cer tappay,	*Kaçıp girecek yer bulamayıp,*
	Kirip catar köp tappay,	*Girip yatacak in bulamayıp,*
	Adırı – altın, tüzü – alma	*Tepesi altın, düzü elma,*
	Aytıluu Talas cerim ay!	*Namlı Talas yerim, ah!*
	Caşı – oyunbas, kalkı – altın	*Genci yılmaz, halkı altın,*
	Kayran kırgız elim ay!	*Zavallı Kırgız elim, ah!*
43120	Elim ay, kaydan kördüm! – dep,	*"Elim ah, nereden gördüm!" diye,*
	Eren küç ketip kolumdan	*"Eren gücü gidip kolumdan,*
	Sarıbaydan öldüm – dep.	*Sarıbay'dan öldüm" diye.*
	Küyüp canı çok bolup,	*Yanıp canı kor olup,*
	Küñkürödü Külçoro	*İnledi Külçoro,*
	Çıday albay toktolup.	*Dayanamayıp duraklayıp.*
	Atası Manas kök caldan	*Babası bozkurt Manas'tan,*
	Arta tuugan er nemeñ,	*Üstün doğmuş er kişin,*
	Şay koldogon şer nemeñ	*Şah'ın koruduğu aslan kişin,*
	Betteşkeni köp balban.	*Yüzleştiği nice pehlivan.*
43130	Sarıbay uulu kapırga	*Kâfir oğlu Sarıbay'a,*
	Salgan eken çoñ cañcal.	*Salmıştı büyük kavga.*
	Mañdaylaşıp turuşup.	*Yüz yüze durup,*
	Kezekteşip uruşup	*Sıra sıra vuruşup,*
	Çoyunbaş menen salışsa,	*Gürzle vuruşacak olsalar,*
	Tuulgadan ot çıgıp,	*Tolgadan ateş çıkıp,*
	Çokmorunan çok çıgıp,	*Çomağından kor çıkıp,*

Nayza kıyrap, er ölüp,	*Mızrak kırılıp, er ölüp,*
Mañdaylaşıp turuşkan,	*Yüz yüze durmuşlardı,*
Mıltık atıp, caa tartıp,	*Tüfek atıp, yay çekip,*
Bılçıldaşıp turuşkan.	*Göğüs göğüse durmuşlardı.*
Nayza karmap cadaşıp,	*Mızrak tutmaktan usanıp,*
Bolcolu cok nayzanı	*Ölçüsü olmayan mızrağı,*
Kezikken cerge madaşıp,	*Rast gelen yere saplayıp,*
Toonun baarı oy bolup,	*Dağın hepsi çukur olup,*
Denenin baarı çoy bolup,	*Bedenin hepsi bere olup,*
Kaarlangan kapırdı,	*Öfkelenmiş kâfiri,*
Kalk büldürgön baatırdı,	*Halk bozan bahadırı,*
Balbandıgı, şerdigi	*Pehlivanlığı, aslanlığı,*
Başınan aşık daanışman,	*Başından aşkındı, bilgeydi,*
Miñdep tümön coo kelse,	*Binlerce, tümen düşman gelse,*
Çıga cürçü carıştan.	*Yarıştan öne çıkardı.*
Koldogonu sur colbors,	*Koruyanı boz kaplan,*
Komutta mınday can bolbos.	*Cihanda böyle can olmaz.*
Er Semetey çoñ sultan,	*Er Semetey, büyük sultan,*
Baatırlıgı ozuptur,	*Yiğitliği üstün gelmişti,*
Celmoguz uulu kapırdı,	*Celmoguz oğlu kâfiri,*
Cerge kirgen baatırdı,	*Yere giresi bahadırı,*
Ceti kün tınbay tosuptur.	*Yedi gün durmadan karşılamıştı.*
Cañırıktın Car-Kıya,	*Cañırık'ın Car-Kıya'sında,*
Cañgız attın çubama,	*Tek atın geçtiği ince yolda,*
At ötpögön kısıkka,	*At geçmez dar boğazda,*
Şamalı caman sasıkta,	*Yeli kötü, kokuşmuş yerde,*
Karmaşkanı Sarıbay,	*Tutuştuğu Sarıbay,*
Katuu müşkül, tün körüp.	*Ağır belâ, gece görüp,*
Kayratı zaar, kün körüp,	*Yüreği zehir, gün görüp,*
Beren kördü, bel kördü,	*Kahraman gördü, dayanak gördü,*
Belgilüü tozok er kördü.	*Belli cehennemlik er gördü.*
Celmoguz uulu uşu eken,	*Celmoguz oğlu buymuş,*
Kas tacaalım çiyilip,	*Amansız zalimim çizilip,*
Çın önörüm bilinip,	*Gerçek hünerim bilinip,*
Ton cırtılıp, kol tozup,	*Zırh yırtılıp, kol yıpranıp,*
Tozok ey, mınday bolobu?	*Cehennem ey, böyle olur mu?*
Kaarlangan kuturgur	*Öfkelenen o kuduruk,*
Karmaşkan candı koyobu?	*Tutuşan canı bırakır mı?*

Nayza kıyrap, al ketti,
Çama çarçap, kün büttü,
Celmoguz uulu cüdöttü.
Ubak bütüp minetti,
Obol casap caratkan,
Kan Manaska uul kıldıñ,
Kalday kırıp, tul kıldıñ.
Taştı taptap, col kıldıñ,
Aalam kayır berbegen
Atagım çıkkan zor kıldıñ,
Özöndüü cerge ört koyup,
Tulañduu cerdi tutanttıñ,
Kara oozuñan kan kuydum,
Kabılgandı kaysadım,

Mızrak kırıldı, güç gitti,
Takat tükendi, gün bitti,
Celmoguz oğlu bunalttı.
Vakit bitip böyle etti,
Önce yapıp yaratan,
Han Manas'a oğul kıldın,
Kaldayları kırıp dul kıldın,
Taşı dövüp yol kıldın,
Âlemin hayır vermediği,
Ünüm çıkmış zorlu kıldın,
Vadili yere ateş koyup,
Otlu yeri tutuşturdun,
Kara ağzından kan akıttım,
Rast geleni parçaladım,

Suu iç dese, uu içtim,
Karmaş kılsa, kan töktüm,
Kazılgan duşman köp cañcal,
Kabırgasın köp söktüm.
Manastın baatır uulu – dep,
Caralgandan zor boldum,
Sarıbayga al cetpey,
Çama çarçap, kor boldum.
On eki müçöm teñ kıldıñ,
Tüp atamdan berkini
Şay koldogon şer kıldıñ,
Kaarluuga al cetpey,
Kak uşintip kor kıldıñ.
Elden murda er kılıp,
Eñ artında özümdü
Kara cer menen teñ kıldıñ.
Cerdin üstün kuykalap,
Celmoguz uulu Sarıbay
Caralgan cerim alabı?
Tukumdun baarın kırdırıp,
Olcogo kırgız kalabı?
Örttöngürdün özü eken,
Kaarluunun közü eken,
Çın acal cetken tuşu eken,

"Su iç" dese, ağı içtim,
Tutuşulsa, kan döktüm,
Sataşan düşman, çok kavga,
Kaburgasını çok söktüm.
"Manas'ın bahadır oğlu" diye,
Yaratılıştan zorlu oldum,
Sarıbay'a güç yetmeyip,
Takat tükenip, hor oldum.
On iki uzvumu denk kıldın,
Kök atamdan berisini,
Şah'ın koruduğu aslan kıldın,
Kahırlıya güç yetmeyip,
Tam böylece hor kıldın.
Elden önce er kılıp,
En sonunda beni,
Kara yerle bir kıldın.
Yerin üstünü kavurup,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Doğduğum yerimi alır mı?
Soyun hepsini kırdırıp,
Ganimete Kırgız kalır mı?
Yanasıcanın ta kendisiymiş,
Kahırlının gözüymüş,
Gerçek ecelin yettiği çağmış,

Çın balaket uşu eken.
Belesçeni, moynoktu
Bütöp çıgıp kelatat,
Bargan sayın Sarıbay
Küçöp çıgıp kelatat.
Küñgüröndü, küülöndü,
Küçöp caman türlöndü,
Baatırdan kayrat bölünüp,
Caralgan beker dünüyö
Tutamday calgan köründü,
Kayrandarım kansırap,
Kambıldarım alsırap,
Kulandarım catırkap,
Arıstan çorom taşırkap,
Karuusu toluk kapırdı
Kança cerden körbödüm,

Gerçek belâ buymuş.
Yamacı, geçidi,
Tıkayıp çıkıp geliyor,
Gittikçe Sarıbay,
Güçlenip çıkıp geliyor.
Homurdandı, coştu,
Güçlenip fena değişti,
Bahadırdan yüreklilik ayrılıp,
Boşuna yaratılmış dünya,
Bir tutamlık yalan göründü,
Zavallılarım kan yitirip,
Ustalarım güçsüz düşüp,
Kulanlarım yadırgayıp,
Aslan çoram yorgun düşüp,
Bileği dolu kâfiri,
Nice yerde görmedim mi,

Bul öñdüü zaman akırdı.
Adam kördüm, alp kördüm,
Alban türdüü kalk kördüm,
Eren kördüm, şer kördüm,
Ay-aalamdın tutkası
Adamdan çıkkan er kördüm.
Küçtüü menen küröşüp,
Köp cutkuç menen tireşip,
Caraluu bolup, mıltık cep,
Cadaaldı mınday körbödüm,
Ölböy esen kelgemin.
Çama çarçap, al ketip,
Ak kamgak çöptöy oñdumbu,
Keterimde kuu düynö,
Çın kemitip koyduñbu?
Içi-başım çok boldu,
Küydüm, candım, ot boldum,
Kayrat kaçıp tögüldü,
Açuulangan Sarıbay,
Ayköl tuugan kökcaldı
Añtara serpet köründü.
Celmoguz uulu Sarıbay,

Böylesi ahir zamanı.
Adam gördüm, alp gördüm,
Türlü türlü halk gördüm,
Eren gördüm, aslan gördüm,
Ay-âlemin direği,
İnsandan çıkma er gördüm.
Güçlüyle güreşip,
Nice oburla itişip,
Yaralanıp, kurşun yiyip,
Böylesi zalimi görmedim,
Ölmeden sağ gelmiştim.
Takat tükenip, güç gidip,
Ak kamgak otu gibi soldum mu,
Giderken, kahpe dünya,
Gerçekten eksilttin mi beni?
İçim başım kor oldu,
Yandım, tutuştum, ateş oldum,
Yüreklilik kaçıp döküldü,
Öfkelenen Sarıbay,
Gönlü deniz doğan bozkurdu,
Devirip savuracak göründü.
Celmoguz oğlu Sarıbay,

	Calını cayloo butkulday,	*Alevi yayla gibi yayılan,*
	Candaşsa candı cutkuday,	*Yanaşsan canı yutacak gibi,*
	Karmaş kılsañ uşintip,	*Tutuşursan böylece,*
	Kayran candı kıskıday,	*Zavallı canı kıstıracak gibi,*
	Çımırkansa kuturup,	*Gerinip kudursa,*
	Çın dünüyönü buzguday.	*Gerçek dünyayı bozacak gibi.*
	Obol murda caratıp,	*Önce, en başta yaratıp,*
	Kap-Toodon artık şer kıldıñ,	*Kaf Dağı'ndan üstün aslan kıldın,*
	Kalmışında Sarıbay,	*Sonunda ise, Sarıbay,*
43260	Sarıbaydı er kıldıñ,	*Sarıbay'ı er kıldın,*
	Salmaktuu törö arstandı	*Ağırbaşlı bey aslanı,*
	Kara cer menen teñ kıldıñ!	*Kara yerle bir kıldın!*
	Küydüm, candım, çok boldum,	*Yandım, tutuştum, kor oldum,*
	Bıştım, küydüm, toktoldum.	*Piştim, yandım, durakladım.*
	Aska elem, ala cer boldum,	*Kayaydım, çorak yer oldum,*
	Sarıbayga al cetpey,	*Sarıbay'a güç yetmeyip,*
	Beyli ketken men boldum	*Umudu kesilen ben oldum,*
	Caralgan bende uulunan	*Yaratılmış kul oğlundan,*
	Uşunça nege kem kıldıñ?	*Bunca neden eksik kıldın?*
43270	Obol kezde caratıp,	*İlk çağda yaratıp,*
	On eki müçöm teñ kıldıñ.	*On iki uzvumu denk kıldın.*
	Kalmışında kuduret,	*Sonunda ise, ey Kudret,*
	Kaarluuga alım cetalbay,	*Kahırlıya gücüm yetmeyip,*
	Kazgan kör menen teñ kıldıñ.	*Kazılmış mezarla bir kıldın.*
	Kastar tigip, ayza ursam,	*Kast edip mızrak vursam,*
	Kaykaygan cok Sarıbay.	*Kılı kıpırdamadı Sarıbay'ın.*
	Kaykaybagan sebebi	*Kıpırdamayışının sebebi,*
	Kas acaldın cetkeni,	*Amansız ecelin yetmesi,*
	Kıdırap kongon döölöt-bak,	*Hızır'la konmuş devlet, baht,*
43280	Kızıtalak baştan ketkeni!	*Kahrolası baştan gitmesi!*
	Aldap-saldap, kuu düynö,	*Aldata kandıra, kahpe dünya,*
	Añtara serpip ötkönü.	*Devirip savurup geçmesi.*
	Toodoy baktı barında	*Dağ gibi baht varken,*
	Tolkugan köldü sorçu elek,	*Dalgalanan gölü emerdik,*
	Betteşkendi buy kılıp,	*Yüzleşeni kasıp kavurup,*
	Belgilep cerge koyçu elek.	*Damgalayıp yere sererdik.*
	Kabılgandı köp kaysap,	*Rast geleni çok parçalayıp,*
	Karmaştan möröy utçu elek.	*Tutuşmadan ödül kazanırdık,*

Kelgenderdi kemirip,
Kesip cerge tıkçu elek.
Bolot kayrat, taş cürök,
Bir caralgan mıktı elek.
Sanatına çañ cetpey,
Zaman akır kün tuudu
Sarıbayga al cetpey,
Karagan baktı ketkeni,
Kas tacaaldın cetkeni,
Aalam ukpay kebimdi,
Akırında Sarıbay,
Büktömök boldu belimdi,
Agızmak boldu kanımdı,
Ketirmek boldu alımdı,
Sındırmak boldu belimdi,
Çıgarmak boldu celimdi.
Akıl ayran, köön çögöt,
Çıgarmak boldu demimdi
Köñülüm caman bölündü.
Betteşkenim Sarıbay,

Gelenleri kemirip,
Kesip yere gömerdik.
Çelik yüreklilik, taş yürek,
Bir yaratılmış yamandık.
Şanına toz erişmeden,
Ahir zaman günü doğdu,
Sarıbay'a güç yetmeyip,
Gözeten bahtın gitmesi,
Amansız zalimin yetmesi,
Âlem duymaz sözümü,
Sonunda Sarıbay,
Bükecek oldu belimi,
Akıtacak oldu kanımı,
Giderecek oldu gücümü,
Kıracak oldu belimi,
Çıkaracak oldu yelimi.
Akıl şaşkın, gönül çökkün,
Çıkaracak oldu soluğumu,
Gönlüm fena bölündü.
Yüzleştiğim Sarıbay,

Bet alıştım, turuştum,
Asıl baştı kor kılıp,
Altımış künü uruştum.
Belden ayza kıyradı,
Tıtılbay zoot turbadı,
Bel eñkeyip bekçeydi,
Köz tumandap çekçeydi.
Oñbogon çoçko oñbodu,
Içse kanga toybodu,
Kayrattanıp, kaarlap,
Çaalıgıp çarçap koybodu,
Bu Sarıbay kapırga,
Kayratı mol kapırga,
Tabılgı caksam, çok ötpöy,
Ak kelte atsam, ok ötpöy,
Beren atam Manastan.
Belekke kalgan zulpukor,
Bet alışkan cumuşta,

Karşı durdum, direndim,
Asil başı hor kılıp,
Altmış gün vuruştum.
Belinden mızrak kırıldı,
Yırtılmadan zırh durmadı,
Bel eğilip kamburlaştı,
Göz dumanlanıp belerdi.
Onmaz domuz onmadı,
İçse kana doymadı,
Coşup, kükreyip,
Yorulup usanıp durmadı,
Bu Sarıbay kâfire,
Yüreği bol kâfire,
Tabılgı yaksam, kor geçmez,
Ak kelte atsam, ok geçmez,
Kahraman atam Manas'tan,
Armağan kalan Zülfikar,
Yüz yüze gelinen işte,

	Beypaylaşkan uruşta,	*Belâlaşılan savaşta,*
	Bel-belinen kıyradı.	*Bel bel yerinden kırıldı.*
	Uñgusu bolot, uçu kurç,	*Kökü çelik, ucu keskin,*
43330	Boolugun bolot tolgogon,	*Bağı çelikle burulmuş,*
	Uşunday uruş cañcaldın	*Böylesi savaş kavganın,*
	Kıylasına bolcogon,	*Nicesine göre biçilmişti,*
	Bolot kıyrap, kın kaldı,	*Çelik kırıldı, kın kaldı,*
	Aalam körböyt mındaydı.	*Âlem görmez böylesini.*
	Kezeñçeni, kaykañdı,	*Geçidi, yokuşu,*
	Kelgen coo kayra aşpas – dep,	*"Gelen düşman geri aşmaz" diye,*
	Bütöp çıgıp kelatat.	*Tıkayıp çıkıp geliyor.*
	Murunkudan miñ ese,	*Öncekinden bin kat,*
	Miñ ese tügül, san ese,	*Bin kat değil, sayısız kat,*
43340	Aybatı katuu, zaarı küç,	*Heybeti sert, zehri güçlü,*
	Atañdın körü, Sarıbay	*Hey gidi Sarıbay,*
	Küçöp çıgıp kelatat.	*Güçlenip çıkıp geliyor.*
	Betteşkende kuturgur,	*Yüzleşince o kuduruk,*
	Sarı adırmak beldi aldı,	*Sarı tepelik beli aldı,*
	Ordoluu curtka kol saldı.	*Ordalı yurda el saldı.*
	Ok ötpös kımbat tondu aldı,	*Ok geçmez değerli zırhı aldı,*
	Kara döö balban erdi aldı,	*Kara dev pehlivan eri aldı,*
	Talastı kamap kol saldı.	*Talas'ı kuşatıp el saldı.*
	Adırımdı çettedi,	*Kırlarımı çevirip bastı,*
43350	Alışıp alım cetpedi,	*Kapıştım, gücüm yetmedi,*
	Bet algandı cayladı,	*Karşı duranı yok etti,*
	Berenderim bayladı,	*Kahramanlarımı bağladı,*
	Caraluu bolboy calgız can,	*Yaralanmadan tek bir can,*
	Cadaaldan aman kalbadı.	*Zalimden sağ kalmadı.*
	Caralgan candı buy kıldı,	*Yaratılmış canı kasıp kavurdu,*
	Sarıbaydın cañcalı.	*Sarıbay'ın kavgası.*
	Kelte çokmor, keñ dalı,	*Kısa çomak, geniş sırtlı,*
	Artık belem aalamdan,	*Âlemden üstün müymiş,*
	Sarıbaydın cañcalı.	*Sarıbay'ın kavgası.*
43360	Kemirdi cerge bütpöyt ko,	*Kemirdiği yerde ot bitmez ki,*
	Kaarlansa kapırga,	*Kâfir öfkelenecek olsa,*
	Töşü tüktüü kara cer	*Bağrı tüylü kara yer,*
	Bu kuturgurga tütpöyt ko!	*Bu kuduruğa dayanmaz ki!*
	Çabıştı çaktap bütöt ko,	*Vuruşu denk getirip bitirir ki,*

Arbın düynö, tümön mal
Sarıbay çoçko bütöt ko,
Kırgın kızık salat ko,
Kız-katındı olcolop,
Kuturgan çoçko alat ko!
Tamdın baarın uratıp,
Çınardı kıyıp sulatıp,
Çın balaket kılat ko,
Elden murun şer kıldıñ,
Sarıbayga kem kıldıñ,
Caralgandan zor kıldıñ,
Kayıp kızga aldatıp,
Kança kızga kor kıldıñ.
Adamdan burup sözümdü,
Körgüs kılıp közümdü,
Kakşıdı dayra, bulagım,
Uguzbay eki kulagım,
Temir torgo salınıp,
Eçen cıl ordo turgamın.
Obol casap Kuduret,
Kankor şerge uul kıldıñ,
Sarıbay menen Kök monçok,
Ekööno olco, tul kıldıñ.
Tirüü koldu baylattıñ,

Bol dünyalık, tümen mal,
Sarıbay domuz bitirir ki,
Görülmedik kırgın salar ki,
Kızı kadını ganimet edip,
Kudurmuş domuz alır ki!
Damların hepsini yıkıp,
Çınarı kesip devirip,
Gerçek belâyı eder ki,
Elden önce aslan kıldın,
Sarıbay'a karşı eksik kıldın,
Yaratılıştan zorlu kıldın,
Gaip kıza aldatıp,
Nice kıza hor kıldın.
İnsandan çevirip sözümü,
Görmez kılıp gözümü,
Kurudu ırmağım, pınarım,
İki kulağıma duyurmadan,
Demir kafese konulup,
Nice yıl ordada durmuştum.
Önce yapıp, ey Kudret,
Kan içen aslana oğul kıldın,
Sarıbay ile Kök moncuk,
İkisine ganimet, dul kıldın.
Diri elleri bağlattın,

Tirüülüktö Kuduret,
Momuntip şordu kaynattıñ!
Kayran başım barında,
Celmoguz uulu kapırga
Kalkımdı kantip beremin!
Kaza cetse ölöyün,
Bul acalım cetkiçe,
Celmoguz uulu it menen
Karmaş kılıp köröyün.
Kürdöölüü can barında,
Altın mamı, uraan curt,
Aylımdı kantip bereyin!
Kuturgan okşoyt Sarıbay,
Kurgan el biröö kalgança,

Diriyken, ey Kudret,
Böylece derdi kaynattın!
Zavallı başım sağ iken,
Celmoguz oğlu kâfire,
Halkımı nasıl veririm!
Ecel yeterse öleyim,
Bu ecelim yetinceye dek,
Celmoguz oğlu it ile,
Tutuşup bir göreyim.
Gürbüz can sağ iken,
Altın direk, uranlı yurt,
Obamı nasıl vereyim!
Kudurmuşa benzer Sarıbay,
Zavallı el bir kişi kalana dek,

Kulcuñdaşıp köröyün!	*Boğuşup bir göreyim!*
Çın bolot karmap, top buzup,	*Gerçek çelik tutup, saf bozup,*
Çın acal cetse, okko uçup,	*Gerçek ecel yeterse, okla uçup,*
Taamaylaşıp boluşup,	*Nişanlaşıp saf tutup,*
Talkuulaşıp ölüşüp,	*Parçalaşıp ölüşüp,*
Kan kordukta körünsün,	*Kan horlukta görünsün,*
Kan şarkırap tögülsün.	*Kan şarıl şarıl dökülsün.*
Kayrattanıp körünsün,	*Yüreklenip görünsün,*
Akkan kan suuday tögülsün,	*Akan kan su gibi dökülsün,*
Kalk karmagan kapırga aa.	*Halkı tutan kâfire, ah.*
Kayratı muzdak, zaarı küç,	*Yüreği buz, zehri güçlü,*
Katılsa candı kılçu tüz,	*Sataşan canı düz ederdi,*
Karmalaşsañ kapırdan,	*Tutuşursan kâfirle,*
Kayran candan küdör üz!	*Zavallı candan umudu kes!*
Kambıl da eken, er da eken,	*Ustaymış da, ermiş de,*
Kan içerdin közü eken,	*Kan içicinin gözüymüş,*
Kara tacaal müşküldü,	*Kara zalim belâyı,*
Kas tacaal kılıp caratkan	*Amansız zalim kılıp yaratan,*
Kara balaa özü eken.	*Kara belânın kendisiymiş.*
Oyron kılıp suurga,	*Yıkıp yere sermeye,*
Oñdurbay kandı soruuga,	*Onulmaz kılıp kanı emmeye,*
Kaarlanıp kakayıp,	*Öfkelenip dikleşip,*
Kamına çıkkan bul eken.	*Hazırlanıp çıkan buymuş.*
Kara tacaal uşu eken,	*Kara zalim buymuş,*
Oyrondordu orguday,	*Yiğitleri biçecek gibi,*
Ordoluunun baarısın	*Ordalıların hepsini,*
Talkan kılıp sorguday.	*Un ufak edip emecek gibi.*
Talıguuçu neme emes,	*Yorulacak biri değil,*
Çirkin saga ubal – dep,	*"Yazık sana vebal" diye,*
Taştap ketçü neme emes.	*Bırakıp gidecek biri değil.*
Sıyagı tentek, zaarı küç,	*Görünüşü azgın, zehri güçlü,*
Kezikkendi kılar tüz,	*Rast geleni düz eder,*
Keypi buzuk kapırdan	*Kılığı bozuk kâfirden,*
Çın asıl candan küdör üz.	*Gerçek aziz candan umudu kes.*
Cadaal salbay koyobu,	*Zalimlik salmadan durur mu,*
Cadaalı kalıñ müşküldön	*Zalimliği koyu belâdan,*
Calıngan candı koyobu.	*Yalvaran canı bırakır mı.*
Caltañdasa bolobu?	*Yılıp çekinmek olur mu?*

Kızır çalgan kızık curt,
Kıstoo salgan kapırga
Tartuuga bersek bolobu,
Takır candı koyobu?
Can koybogon cadaalga,
Caralgan kara tacaalga,
Kan tögüüçü kasapka,
Meyli kara, içi aram,
Bek çeçilbes azapka,
Cadaaldın kara közünö,
Caltalañdap neteyin!
Tüzdöp nayza sunuşup,
Tük kaltırbay uruşup,
Aalamdın baarın üröltüp,
Akıldın baarın tügötüp,
Bekigen beldi sındırtıp,
Bereke muraa kırgızdın
Calgızın koyboy kıdırıp,
Cer maylagan kapırga,
Cetkileñ mıtaam baatırga,
Salgan zaman akırga,
Zamana kuurgan baatırga,
Belsenip uruş salayın,
Çın betteşip keteyin.
Kabırganı bölüşüp,
Kaçpay kandı tögüşüp,
Buruluşup bulkuşup,
Mañdaylaşıp turuşup,

Hızır değmiş güzide yurt,
Sıkıştıran kâfire,
Armağan versek olur mu,
Hiçbir canı bırakır mı?
Can komayan zalime,
Yaratılmış kara zalime,
Kan dökücü kasaba,
İster kara, içi haram,
Pek çözülmez azaba,
Zalimin kara gözüne,
Yılıp çekinip nideyim!
Doğrultup mızrak uzatıp,
Hiç komadan vuruşup,
Âlemin hepsini ürkütüp,
Aklın hepsini tüketip,
Berkimiş beli kırdırıp,
Bereket miras Kırgız'ın,
Tekini komadan dolaşıp,
Yeri kanla yağlayan kâfire,
Yaman kurnaz bahadıra,
Ahir zamanı salana,
Zamanı kavuran bahadıra,
Bel bağlayıp savaş salayım,
Gerçekten yüzleşip gideyim.
Kaburgayı bölüşüp,
Kaçmadan kanı döküşüp,
Dönüşüp çekişip,
Yüz yüze durup,

İKİNCİ BÖLÜM

Talas'ın Kara Günü

Çaresizlik içinde Semetey bir an haraç vermeyi, Ayçürök'ü ve kızları sunup Bakay'ı başa geçirmeyi bile düşünür; Külçoro "Erliğin bol, aklın az" diye sert çıkışır — Sarıbay'ı taçlandırmaktansa hep birlikte ölmek yeğdir — ve yeniden savaşa atılır. Üç bahadır ve ordu göğüs göğüse vuruşur; Sarıbay orduyu biçerek "Semetey, Külçoro, Seytek nerede?" diye kükrer, altın, mal ve kız isteyen ültimatomunu savurur. Semetey ve Külçoro, geçmiş zaferlerini anıp "o zaman ölmeyip ne oldum" diyen büyük ağıtlarını yakar; halk Semetey'e sığınır. Tam bu karanlık saatte Ayçürök dünyanın dört bucağını dolaşıp bir kurtarıcı arar ve çocukluk andının dostu Kuyalı'yı alıp getirir.

KÜNYE — KEY FACTS

- Semetey teslim olmayı reddeder; halk ve bahadırlar ölümüne savaşmaya ant içer.
- Külçoro altmış çelik saplı mızrağı Sarıbay'ın üstünde kırar; kurşun ve Ak-Kelte ateşi deve işlemez.
- Yenilen Seytek, babasına "Sarıbay önünde hiç oldum" diyerek yenilgisini itiraf eder.
- Semetey Buurul'la teke tek düelloya çıkar; Manas mirası Akolpok onu Sarıbay'ın ay baltasından korur.
- Sarıbay'ın öç sebebi açığa çıkar: Manas, babası Celmoguz'u Celpiniş'te öldürüp yurdunu talan etmiştir.
- Bölümün sonunda Ayçürök dört bir yanı dolaşıp Kayıpçal kızı Kuyalı'yı yardıma getirir.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Kezigişe kelgende,	*Karşı karşıya geldiğinde,*
Kabırga söök, ustukan	*Kaburga kemiği, ilikli kemik,*
Kat-katınan culuşup,	*Kat katından koparıp,*
Ayza, kılıç çıñdaşıp,	*Mızrak, kılıç bileyip,*
Azarlanıp tıñdaşıp,	*Hınçlanıp güçlenip,*
Alış kılıp ötöyün.	*Dövüşerek geçeyim.*
Bereke curtum turganda,	*Bereketli yurdum dururken,*
Artına kalsam okustan,	*Ansızın geride kalırsam,*
Armanduu bolsom kokustan,	*Kazara hasretli olursam,*
Art cagımdan çaldırıp,	*Arkamdan baskın yedirip,*
Karaldım muraa kalkımdı	*Gözbebeğim miras halkımı*
Sarıbayga aldırıp,	*Sarıbay'a kaptırıp,*
Omurultup belimdi,	*Belimi kırdırıp,*
Oyron kılıp elimdi,	*Elimi viran ettirip,*
Ne muraska ceteyin.	*Hangi mirasa ereyim.*
Curtum aman turganda,	*Yurdum esen dururken,*
Ordoluu muraa curtuma,	*Ordalı miras yurduma,*
Bel baylagan belime,	*Bel bağladığım belime,*
Meder kılgan elime,	*Medet bildiğim elime,*
Altın muraa kalkıma,	*Altın miras halkıma,*
Çındaşkanım Sarıbay,	*Hasım olduğum Sarıbay'a,*
Çındap ayza sunayın.	*Sahiden mızrak uzatayım.*
Ordolu kan curtuma,	*Ordalı han yurduma,*
Bu candı kurman kılayın.	*Bu canı kurban edeyim.*
Kalıñ curtum çuu tursun,	*Kalabalık yurdum feryat etsin,*
Kayran abam öldü – dep,	*Yiğit ağam öldü – diye,*
Kup salışıp it menen	*İtle iyice vuruşup*
Murasına cetti – dep,	*Muradına erdi – diye,*
Kayran kırgız curt üçün	*Aziz Kırgız yurdu için*
Alaskar toodoy abam şer,	*Yüce dağ gibi ağam arslan,*
Caralgan curttun aldına	*Yaratılmış yurdun önünde*
Kurman bolup ketti – dep.	*Kurban olup gitti – diye.*
Çımınça körböy kımbat can,	*Değerli canı sinek kadar görmeden,*
Çın curtunun aldına,	*Öz yurdunun önünde,*
Kabılan abam öttü – dep.	*Kaplan ağam göçtü – diye.*
Kalk çurkurap, el ıylap,	*Halk çığrışıp, el ağlayıp,*

Curttun köönü bölünsün,
Kabırga söögü sögülsün,
Közünün caşı tögülsün.
Ulup-keyip, kalk ıylap,

Uşu curt keyip, calpı ıylap
Curt öksügü körülsün.
Kalkım üçün, el üçün,
Kayran can bolsun kurmandık!
Söögüm kalsın talaaga,
Ak kalpak kırgız curtuma
Ayköldün canı sadaga!
Caralgan ata-bababız,
Kaarluu kaptap ceñbegen,
Arbayıp algıç eñbegen.
Caralgan mınday el elek,
Surap içse toybogon,
Sugalagın koybogon,
Karañgıda aydasa,
Kabılan sınduu coylogon,
Örüşün duşman çalbagan,
Öçtöşkön aman kalbagan,
Tügöngön sayın tütögön,
Cok bolgon sayın küçögön,
Coboloñ tartsa tütögön,
Etektep toonu caylagan,
Eñişken esen kalbagan.
Ezelden maydı çaynagan,
Kazandan mayı ketpegen,
Kalıgı çuulap, et cegen,
Kıraan kırgız elimdi,
Kırdırtıp kantip koyoyun.
Kalık üçün, curt üçün,
Çın kurmandık boloyun!»
Bolot ayza aştadı,
Kankor şerdin daana özü,
Kaarlanıp küyünüp,
Kayran candı kankor er,
Kılga baylap taştadı.

Yurdun gönlü parçalansın,
Kaburga kemiği sökülsün,
Gözünün yaşı dökülsün.
Uluyup yanarak halk ağlayıp,

Bu yurt yanıp, hep birden ağlayıp
Yurdun hıçkırığı görülsün.
Halkım için, el için,
Aziz can olsun kurbanlık!
Kemiğim kalsın bozkırda,
Ak kalpaklı Kırgız yurduma
Ayköl'ün canı sadaka!
Yaratılmış ata-babamız,
Kahırla saldıranın yenemediği,
Pençe geren yırtıcının eğemediği.
Böyle yaratılmış bir eldik biz,
İsteyip içse doymayan,
Açgözlüsünü bırakmayan,
Karanlıkta sürülse,
Kaplan misali dolaşan,
Otlağını düşmanın basamadığı,
Öç güttüğü sağ kalmayan,
Tükendikçe tüten,
Yok oldukça güçlenen,
Felaket görse alevlenen,
Dağ eteğini yaylayan,
Güreştiği esen kalmayan.
Ezelden yağı çiğneyen,
Kazanından yağı eksilmeyen,
Halkı şenlenip et yiyen,
Yiğit Kırgız elimi,
Kırdırıp nasıl bırakayım.
Halk için, yurt için,
Gerçek kurban olayım!»
Çelik mızrağa sap taktı,
Kan içici arslanın ta kendisi,
Kahırlanıp yanarak,
Aziz canı kan içici er,
Kıla bağlayıp bıraktı.

Cadaaldana kelgende,
Cahanamdı kıruuçu,
Arstan sınduu aykölgö,
Kay adam takat kıluuçu.
Kök temirden ton kiygen,
Köp duşmanga bir tiygen,

Kagışsa kanga toybogon,
Karaan kılgan kırgızdın
Kam-kaygısın oylogon.
Coluksa coogo temingen,
Coluguşkan duşmandın
Kımızday kanın şimirgen.
Kaarına tiygendin
Kanın tögüp kaçırgan,
Kara bolot ayzasın
Kabırgaga batırgan,
Beren da oşol, şer da oşol,
Ay-aalamdın baarına
Ar işi cetken er da oşol.
Aalamga cetken atagı,
Bel kurçanıp aykırsa,
Beecinge tiyçü çatagı.
Kaarluu balban eken – dep,
Sarıbayga catabı,
Curt kıdırıp turabı,
Talkalaşıp çırdaşpay,
Kasa cetip cön ölböy,
Kan tögülüp, köz körböy,
Kayra tartçu cay körböy,
Kankordu Kuday urabı?
Kaarluu dep Sarıbay,
Kayratı cok camança,
Bir kargış tiygen adamça,
Zorduguna könöbü,
Babası baatır artık şer.
Çın karalduu kırgızdı,
Bir kaarluu ittin koluna,
Olco kılıp berebi?

Azgınlaşıp geldiğinde,
Cehennemi kırıp geçen,
Arslan misali ayköle,
Hangi insan takat getirir.
Gök demirden zırh giyen,
Çok düşmana tek dalan,

Çarpışsa kana doymayan,
Dayanağı olduğu Kırgız'ın
Kaygısını, derdini düşünen.
Rastladı mı düşmana atılan,
Karşılaştığı düşmanın
Kımız gibi kanını içen.
Kahrına dokunanın
Kanını döküp kaçırtan,
Kara çelik mızrağını
Kaburgaya saplayan,
Yiğit de odur, arslan da odur,
Ay-âlemin tümüne
Her işi yeten er de odur.
Âleme yayılmış şanı,
Bel kuşanıp haykırsa,
Beecin'e ulaşır kavgası.
Kahırlı pehlivanmış – diye,
Sarıbay'a boyun mu eğer,
Yurt gezip durur mu,
Parçalaşıp kavga etmeden,
Kaza yetip öylece ölmeden,
Kan dökülüp, göz görmeden,
Geri dönecek yer görmeden,
Kan içiciyi Tanrı mı çarpar?
Kahırlıdır diye Sarıbay,
Gayreti yok kötü kişi gibi,
Bir bedduaya uğramış adamca,
Zorbalığına boyun mu eğer,
Babası bahadır, üstün arslan.
Öz gözbebeği Kırgız'ı,
Bir kahırlı itin eline,
Ganimet edip verir mi?

Oñbogur tirüü çagında,
Bu cañcalga könöbü,
Kuruluu kapka, kayran şaar,
Kup muradar kırgızdı,
Ölböy-citpey al kankor
Sarıbayga berebi?
Iktuuların sabatıp,
Oymok ooz, boto köz,

Kahrolası sağ iken,
Bu kavgaya boyun mu eğer,
Kurulu kale kapısı, aziz şehir,
Tam muradına ermiş Kırgız'ı,
Ölmeden yitmeden o kan içici
Sarıbay'a verir mi?
Seçkinlerini dövdürüp,
Yüksük ağızlı, ceylan gözlü,

Kırmızı köynök, ayça bel,
Kıltıldagan suluunu
Olco kılıp oñbogur,
Sarıbayga talatıp,
Töbödön duşman bastırıp,
Tört tülügün çaçtırıp,
Törölüü curttun baarısın,
Törö kökcal Külçoro
Töböñdön tiygen itiñe,
Olco kılıp bastırıp,
Kantip korduk köröm – dep,
Kas acal cetse ölöm – dep».
Mına uşintip Semetey,
Kaarlanıp cayladı,
Kan içmesi karmadı.
Bedelinen küç çıktı,
Eki bettin otunan
Başka kara tük çıktı.
Kaalgaday kaşka tiş,
Caralgan candan başka tiş,
Karsıldata çaynadı.
Tutalanıp köz caynap,
Kan içmesi çın karmap,
Kirpigi tuman çok bolup,
Kaarlanıp ooz açsa –
Oozunan çıkkan ilebi
Örttöngön calın çok bolup,
Sakalı saadak kabınday,
Oozunan çıkkan cel sözü
Köörüktüü ottun calınday.

Kırmızı gömlekli, ince belli,
Salınan güzeli
Ganimet edip kahrolası,
Sarıbay'a yağmalatıp,
Tepeden düşman bastırıp,
Dört türlü malını saçtırıp,
Töreli yurdun tümünü,
Bey bozkurt Külçoro
Tependen çullanan itine,
Ganimet edip çiğnetip,
Nasıl horluk görürüm – diye,
Hak ecel yetse ölürüm – diye».
İşte böylece Semetey,
Kahırlanıp köpürdü,
Kan içiciliği tuttu.
Bedeninden güç fışkırdı,
İki yanağın ateşinden
Başında kara tüy bitti.
Kapı kanadı gibi ak dişini,
Yaratılmış canda olmayan dişini,
Çatırdatarak çiğnedi.
Tutuşup gözleri alevlenip,
Kan içiciliği sahiden tutup,
Kirpiği duman, kor olup,
Kahırla ağız açsa –
Ağzından çıkan soluğu
Tutuşmuş alev, kor olup,
Sakalı sadak kını gibi,
Ağzından çıkan yel sözü
Körüklü ateşin alevi gibi.

Arstan tuugan kayrandın	*Arslan doğmuş azizin*
Körgöngö türü momunday:	*Görene görünüşü şöyleydi:*
Ersingendi eñgendey,	*Erlik taslayanı devirmiş gibi,*
Kaarlansa Sarıbay	*Kahırlandı mı, Sarıbay*
Kankor şer aman barında	*Kan içici arslan sağ iken*
Cazasın kolgo bergendey.	*Cezasını ele verecek gibi.*
Tolkunduu köldün şarında	*Dalgalı gölün çağıltısı gibi*
Askarlığı ayköldün	*Ayköl'ün yüceliği*
Ala-Toonun celindey.	*Ala-Too'nun yeli gibi.*
Aybatınan can kaçar	*Heybetinden can kaçar*
Kaptalduu uçuk señirdey.	*Yamaçlı sivri doruk gibi.*
Karmaşkandı buy kılıp,	*Kapışanı perişan edip,*
Kayran arstan degendey.	*Aziz arslan dedirtecek gibi.*
Kattap kiygen ok ötpös	*Kat kat giydiği ok geçmez,*
Sanı seksen tört bolup,	*Sayısı seksen dört olup,*
Serp algan cagı ört bolup.	*Baktığı yön yangın olup.*
Açuulanıp mintkende	*Öfkelenip böyle coştuğunda*
Aalamga kırgın saluuçu,	*Âleme kırgın salandır,*
Azalanıp tiygende	*Hınç dolup saldırdığında*
Bettegen coonu talkalap,	*Yöneldiği düşmanı parçalayıp,*
Çalkasınan saluuçu.	*Sırt üstü serendir.*
Kıcırlanıp ooluksa,	*Hiddetlenip coştuğunda,*
Kıyın dümök coo çıksa	*Çetin belalı düşman çıksa,*
Kırılbay aman kalçu emes	*Kırılmadan sağ kalamazdı,*
Kıyın şerdin özü bul	*Çetin arslanın kendisidir bu,*
Kıyıgına tiygende	*Damarına basıldığında,*
Çın öçöşüp alganda	*Sahiden öce kapıldığında,*
Öz atasın caylagan	*Öz babasını yere seren*
Öküm şerdin özüdür,	*Zorlu arslanın ta kendisidir,*
Örttöngürdün közüdür.	*Yanasıcanın ta gözüdür.*
Kastarın tikken Sarıbay,	*Kastını kuran Sarıbay'la,*
Karmaştı katuu saluuga,	*Kapışmayı sert kılmaya,*
Kanın tögüp şimirip,	*Kanını döküp içmeye,*
Çama cetse çaçışıp,	*Gücü yeterse boğuşup,*
Çalkıldaşıp körüügö,	*Sarsışarak sınaşmaya,*
Çama çarçap, al ketse,	*Güç tükenip derman gitse,*
Sarıbaydan ölüügö,	*Sarıbay'dan ölmeye,*
Kaarın tögüp bakırıp,	*Kahrını döküp bağırıp,*

	Inisi menen balasın	*Kardeşi ile oğlunu,*
	Kalbay kel – dep çakırıp.	*Geri kalmadan gel – diye çağırıp.*
	Seytek menen Külçoro	*Seytek ile Külçoro*
43660	Ugup köönü bölünüp,	*Duyup yürekleri bölünüp,*
	Artıla tuugan ayköldün,	*Üstün doğmuş aykölün,*
	Oozunan zaarı tögülüp.	*Ağzından zehri dökülüp.*
	Bolot ayza aştaptır,	*Çelik mızrağa sap takmış,*
	Kılımdın baarın op tartıp,	*Cümle âlemi yutarcasına,*
	Kıyalı mınça buzulup,	*Huyu böylesine bozulup,*
	Ay-aalamdın baarısın	*Ay-âlemin tümünü,*
	Sorup iye taştaptır.	*Emip yutuvermişti.*
	Dümögü tüptüü küç bolup,	*Belası köklü güç olup,*
	Koldogonu büt bolup,	*Koruyucuları tam olup,*
43670	Çımırkansa kökcalga,	*Bozkurt kasılıp gerinse,*
	Çındap bende turalbay.	*Sahiden kul karşısında duramaz.*
	Berelense kökcalga,	*Bozkurt yiğitlenip coşarsa,*
	Bende uulu takat beralbay.	*İnsanoğlu takat getiremez.*
	Kaarlansa kabılan,	*Kahırlansa kaplan,*
	Kan cutpay kuru cürbögön,	*Kan yutmadan boş gezmeyen,*
	Kıcırlansa kökcalga,	*Bozkurt hiddete geldi mi,*
	Kılım curt kütüp dürbögön.	*Cümle yurt telaşla kaynaşır.*
	Kızırluu şerdin özüdür,	*Kızır'lı arslanın kendisidir,*
	Kankordun kalıñ közüdür,	*Kan içicinin has gözüdür,*
43680	Köp müşkülgö kabılgan,	*Çok müşküle uğramış,*
	Azgırılıp ayköl şer,	*Ayartılıp ayköl arslan,*
	Aşkere dıñsız cogolup,	*Apaçık izsiz kaybolup,*
	On altı cılda tabılgan.	*On altı yılda bulunmuş.*
	Armanı katuu küç bolgon,	*Hasreti pek güçlü olmuş,*
	Azabı katuu büt bolgon.	*Azabı pek büyük olmuş.*
	Arstan ayköl özüdür,	*Arslan ayköl kendisidir,*
	Özü turmak, kökcaldın	*Kendisi şöyle dursun, bozkurdun*
	Karagan kara közü ele.	*Bakan kara gözüydü o.*
	Aydap alıp artınan,	*Ardından sürüp alıp,*
43690	Al Sarıbay dartınan,	*O Sarıbay'ın derdinden,*
	Kaarın tögüp bakırıp,	*Kahrını döküp bağırıp,*
	Ini-bala, cek-caatın,	*Kardeş-oğul, hısım-akrabasını,*
	Koyboy kökcal çakırıp.	*Bozkurt hiç komadan çağırıp.*
	Karmaşarı Sarıbay,	*Kapışacağı Sarıbay,*

Kalayman salıp bir dalay.
Kapa kılıp kökcaldı,
Kaygıga malıp köp candı,
Beylegende beyarman,
Bettep baştap çoñ cañcal,
Atışsa ayza atalbay,
Alışsa kubat cetalbay,
Çapçışıp çama kelalbay
Çalkıldaşıp cıgalbay.
Çama ketip turganda,
Kayırlanıp bakırıp:
«Belge tañuu berenim,
Belimen çıkkan közölüm!»
Berendin baarın çakırıp,

Epeyce kıyamet koparmış.
Bozkurdu kederlendirip,
Nice canı kaygıya bandırıp,
Gözlense insafsız,
Yüz tutup büyük kavga başlatıp,
Atışsalar mızrak işlemez,
Boğuşsalar kuvvet yetmez,
Pençeleşseler güç yetmez,
Sarsışıp yıkamazlar.
Güç tükenip durduğunda,
Feryat edip bağırarak:
«Bele bağladığım yiğidim,
Belimden çıkan seçkinim!»
Yiğitlerin hepsini çağırıp,

Beleske çıgıp belsenip,
Beri urganday teñselip,
Artıkça nayza aştatıp,
Caralgan mıktı kayran can,
Kılga baylap taştatıp.
Körsö köñül bölünüp,
Kök tiröötöy körünüp,
Kalkka bütkön korgondoy,
Kaptoodo señir ordodoy,
Bölüngön tumşuk çalkaktay,
Bir bölök çıkkan urçuktay,
Kayrattangan kankoruñ
Bir kök tiregen tumşuktay,
Munun körsö türü uşunday.
Curt kaytargan zarlarday,
El baştagan balbanday.
Kaar saldı bakırıp,
Külçoro menen Seytekti
Kalbay kel! – dep çakırıp,
Ekööcetip kelgende:
«Beren tuugan Külçoro,
Inim mında turasıñ.
Körüp koyso köönüm tok,
Karaganda kardım tok,

Sırta çıkıp kuşanıp,
Beriye vurur gibi sallanıp,
Üstün mızrağa sap taktırıp,
Yaratılışı sağlam aziz canı,
Kıla bağlatıp bıraktırıp.
Görse gönül bölünüp,
Gök direği gibi görünüp,
Halka yaratılmış kale gibi,
Kuşatmada dağ burnu, orda gibi,
Ayrık dağ burnu, yalçın kaya gibi,
Bir başka çıkmış sivri kaya gibi,
Gayrete gelen kan içicin,
Göğü direkleyen bir doruk gibi,
Görsen görünüşü işte böyle.
Yurdu koruyan ulular gibi,
El başlatan pehlivan gibi.
Kahır saldı bağırıp,
Külçoro ile Seytek'i,
Geri kalmadan gel! – diye çağırıp,
İkisi yetişip geldiğinde:
«Yiğit doğmuş Külçoro,
Kardeşim, burada dursun.
Görüversem gönlüm tok,
Baktığımda karnım tok,

Karaldı calgız kulunum,
Künüm mında turasıñ!
Celmoguz uulu Sarıbay,
Kara karday zoo keldi,
Kayratı kalıñ coo keldi.
Cañcal, caat baştadı,
Alban tirüü kırgızdın
Kançasın kırıp taştadı!
Al kuturgan çoçkogo
Kagıştı katuu salgıla.
Karaldı kırgız, kayran curt,
Kaar kaptagan müşküldön,
Temir bolot torçondon,
Ayzası kurç ıktuudan,
Ay-aalamdı op tartçu
Ayabagan mıktuudan,

Karan tün salçu cañcaldan,
Kalk kuuratkan aramdan,
Acıratıp kalıñar.
Dagdır cetse ölgülö,
Kılıç şiltep, ayza urup,
Alış kılıp körgülö.
Çıday albay uruşup,
Can koybogon it menen
Bet alışıp turuşup,
Alıştı arbın salgıla,
Ak kalpak kırgız, ayköl curt,
Kaarduu ittin kolunan
Acıratıp kalgıla!
Kas acal cetse ölölü,
Kayran can tirüü çagında,
Tuu kazanat kayran curt,
Duşman eken Sarıbay,
Bul kulga kantip berebiz!
Celmoguz uulu kapırdı,
Cer tügötkön baatırdı,
Ulugum – dep, şerim – dep,
Sarıbay balban erim dep,

Gözbebeğim biricik kulunum,
Güneşim, burada dursun!
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Kara kar gibi yalçın kaya geldi,
Gayreti yoğun düşman geldi.
Kavga, husumet başlattı,
Nice diri Kırgız'ın,
Nicesini kırıp attı!
O kudurmuş domuza,
Çarpışmayı sert kılın.
Gözbebeği Kırgız, aziz yurt,
Kahır kaplayan müşkülden,
Demir çelik zırhlıdan,
Mızrağı keskin ustadan,
Ay-âlemi yutuveren,
Acımasız zorludan,

Karanlık gece çökerten kavgadan,
Halk kurutan o haramiden,
Ayırıp kurtarın.
Kader yetse ölün,
Kılıç sallayıp, mızrak vurup,
Dövüşüp görün.
Dayanamayıp vuruşup,
Can komayan itle,
Yüz yüze gelip durup,
Boğuşmayı bol kılın,
Ak kalpak Kırgız, ayköl yurt,
Kahırlı itin elinden,
Ayırıp kurtarın!
Hak ecel yetse ölelim,
Aziz can diri iken,
Tuğ sahibi soylu aziz yurdu,
Düşmanmış Sarıbay,
Bu kula nasıl veririz!
Celmoguz oğlu kâfiri,
Yeri tüketen bahadırı,
Ulum – diye, arslanım – diye,
Sarıbay pehlivan erim diye,

Kan kötörüp kalabız,
Sarıbayga kulduk – dep,
Özünö kantip barabız?
Kan kötörüp bagınıp,
Aytkanın artık baa kılıp,
Taksır dep moyun burguça,
Ökümünö köngüçö,
Muraaga murun ceteli,
Kılça tük aman kalgıça,
Kılçaybastan düynögö,
Kırgın bolup keteli!
Bet alıp cañcal salalı,
Bettep kirip uruşup,
Sarıbay coonu alalı.
Balbandıgın, şerdigin
Karmaş kılıp bileli.
Çabışıp çama kelbese,
Ölböy-citpey ardıgıp,

Han kaldırıp mı kalırız,
Sarıbay'a kulluk – diye,
Ona nasıl varırız?
Han kaldırıp boyun eğip,
Dediğini üstün değer sayıp,
Taksır deyip boyun eğinceye dek,
Hükmüne razı oluncaya dek,
Mirasa önce erelim,
Kıl kadar sağ kalmaktansa,
Dünyaya dönüp bakmadan,
Kırılıp gidelim!
Yüz tutup kavga salalım,
Yüzleşip girip vuruşup,
Sarıbay düşmanı alalım.
Pehlivanlığını, arslanlığını,
Kapışarak bilelim.
Çarpışıp güç yetmezse,
Ölmeden yitmeden yanıp,

Tirüülöy körgö kireli.
Inim menen baldarım,
Tabılbagan candarım,
Mañdayga çıksa baraanım,
Zordugu toodoy karaanım.
Sarıbaydın zaarınan,
Küyüp-canıp baramın!
Mal kaytargan toodayım,
Kara bürküt aylanbas,
Kapçal kara zoodayım,
Zoonu arstan cerdegen,
Bul kırgızdın tukumun
Bulkunup duşman ceñbegen.
Atañardan babañar,
Önögün canga berbegen,
Öpkö carıp, öt tögüp,
Ölüşüp duşman ceñbegen.
Katuulasa Sarıbay,
Karmaştı katuu kılalı,
Ceti kündün biri ölüm,

Diri diri mezara girelim.
Kardeşim ile oğullarım,
Bulunmaz canlarım,
Önüme çıkan dayanağım,
Heybeti dağ gibi karaltım.
Sarıbay'ın zehrinden,
Yanıp tutuşup gidiyorum!
Mal güden dağ gibiyim,
Kara kartalın dolanamadığı,
Sarp kara kaya gibiyim,
Kayayı arslan yurt edinmiş,
Bu Kırgız'ın soyunu,
Çırpınan düşman yenememiş.
Atanızdan dedeniz,
Üstünlüğünü kimseye vermemiş,
Ciğer yarıp, öd döküp,
Ölüşse de düşman yenememiş.
Sertleşirse Sarıbay,
Kapışmayı sert kılalım,
Yedi günün biri ölüm,

	Kayran candı kıyalı.	*Aziz cana kıyalım.*
43810	Ökümsüngön doñuzdun	*Hüküm taslayan domuzun,*
	Küçünö kantip könöbüz.	*Gücüne nasıl boyun eğeriz.*
	Atadan kalgan muraa curt,	*Atadan kalan miras yurdu,*
	Akmakka kantip berebiz?	*Ahmağa nasıl veririz?*
	Kapçıgayluu tar cerdi,	*Boğazlı dar yeri,*
	Kayrattuunun ar erdi,	*Gayretlinin her erini,*
	Çala cürgön col uşul,	*Yarım yürünen yol budur,*
	Ala cürgön kol uşul.	*Alıp yürünen ordu budur.*
	Türküktüü Talas cer uşul,	*Direkli Talas yeri budur,*
	Kazına kırgız el uşul,	*Hazine Kırgız eli budur,*
43820	Kalıñ kırgız bul curtka,	*Kalabalık Kırgız bu yurda,*
	Kadır Alda caratkan	*Kadir Allah'ın yarattığı,*
	Kurman bolçu men uşul!	*Kurban olacak benim işte!*
	Katılışkan Sarıbay,	*Sataşan Sarıbay'a,*
	Karmaş kılgan duşmanga	*Kapışan düşmana,*
	Kaçırıp ayza sungula,	*Saldırıp mızrak uzatın,*
	Kayran candı curt üçün	*Aziz canı yurt için,*
	Çın kurmandık kılgıla!	*Gerçek kurban edin!*
	Ayza imerip, coo buzgun,	*Mızrak çevirip düşman boz,*
	Kas acal cetse okko uçkun!	*Hak ecel yetse okla vurulup uç!*
43830	Kızıtalak duşmandın	*Kahrolası düşmanın,*
	Cañcalga başın çatkıla,	*Başını kavgaya bulaştırın,*
	Çama cetpey baratsa,	*Güç yetmez olursa,*
	Kara boordu kak carıp,	*Kara bağrını tam yarıp,*
	Cer boortoktop catkıla.	*Yere yüzükoyun yatın.*
	Çama cetip, küç kelse,	*Güç yetip kuvvet gelirse,*
	Celmoguz uulu cutkuçtun	*Celmoguz oğlu yutucunun,*
	Cazasın cakşı bergile!	*Cezasını güzelce verin!*
	Tirüü turbay baldarım,	*Diri kalmayın oğullarım,*
	Sarıbaydan ölgülö!	*Sarıbay'dan ölün!*
43840	Kaarluu balban eken – dep,	*Kahırlı pehlivanmış – diye,*
	Celmoguz uulu doñuzdun	*Celmoguz oğlu domuzun,*
	Sözünö kantip könöbüz?	*Sözüne nasıl boyun eğeriz?*
	Uyaluu kırgız muraa curt,	*Yuvalı Kırgız, miras yurt,*
	Kayran baş ölböy, tirüülöy	*Aziz baş ölmeden, diri diri,*
	Kalktı kantip berebiz?	*Halkı nasıl veririz?*
	Kas acal cetse ölgülö,	*Hak ecel yetse ölün,*

Kayra tartpas çın caydı,
Kalıñ kara curt üçün,
Kayra baldar, körgülö.
Irısı tar kuu düynö,
Ölümdön korkkon oñorbu,
Ölböy-citpey caralgan
Temir özök bolorbu?
Şümşük calgan düynödön
Süylögön bu til tutulat,
Dünüyö tutam kısılat,
Berişte beş kol sunganda,
Can kıyuuçu berişte,
Cakın kelip turganda,
Cazılgan çirkin ölümdön
Kaysı can kaçıp kutulat?
Kirgizüüçü kazgan kör,
Ay-aalamdı otogon,
Aldı kalıñ kara cer
Ölbögön can bekerbiz.
Ölümgö kuu baş çatılsak,
Cer aldına katılsak,
Cer tegirmen, biz buurçak,

Geri dönüşü olmayan gerçek yeri,
Kalabalık kara yurt için,
Yine de oğullar, görün.
Kısmeti dar kuru dünya,
Ölümden korkan onar mı,
Ölmez yitmez yaratılmış,
Demir özlü olur mu?
Sefil yalan dünyadan,
Söyleyen bu dil tutulur,
Dünya bir tutam daralır,
Melek beş elini uzattığında,
Can alıcı melek,
Yakına gelip durduğunda,
Yazılmış olan şu ölümden,
Hangi can kaçıp kurtulur?
İçine koyacak kazılmış mezar,
Ay-âlemi ot gibi yolan,
Önü kalın kara yer,
Ölümsüz can değiliz, boşuna.
Kuru başımız ölüme düşerse,
Yer altına saklanırsak,
Yer değirmen, biz burçak,

Talkan bolup ketebiz.
Kaarluunun kayratın
Kagış kılıp körgülö,
Karmaştı katuu salgıla,
Baş kesilip, kan agıp,
Kaarluu ittin kolunan
Caman katın, caş baldar,
Acıratıp kalıñar.
Erdikti epsiz salgıla,
Beypaylaşıp uruşup,
Bet alışıp turuşup,
Celmoguz uulu baatırga,
Cer maylangan takırga,
Azaptuunun özünö,
Acaldın kara közünö,
Kalk büldürgön kapırga,

Un ufak olup gideriz.
Kahırlının gayretini,
Çarpışarak görün,
Kapışmayı sert kılın,
Baş kesilip, kan akıp,
Kahırlı itin elinden,
Zavallı kadını, küçük çocukları,
Ayırıp kurtarın.
Erliği ölçüsüz gösterin,
Amansızca vuruşup,
Yüz yüze gelip durup,
Celmoguz oğlu bahadıra,
Yeri yağlanmış kele,
Azaplının kendisine,
Ecelin kara gözüne,
Halk bozan kâfire,

	Kalk cutçu zaman akırga,	*Halk yutan ahir zamana,*
	Bet alışa barışkın,	*Yüz yüze varın,*
	Kuday üçün, men üçün,	*Hüda için, benim için,*
	Kurulgan kalk, el üçün,	*Kurulu halk, el için,*
	Atıştı arbın salgıla,	*Atışmayı bol kılın,*
43890	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay'ı,*
	Eñkeytip eñip algıla,	*Eğdirip devirip alın,*
	Kaarluunu sorgula,	*Kahırlıyı emip bitirin,*
	Kalıñ cañcal bolguça.	*Koyu kavga kopmadan.*
	Azuuluu duşman, kaarluu kan,	*Azılı düşman, kahırlı han,*
	Ayangan adam bolorbu,	*Canını sakınan adam olur mu,*
	Ayangan kişi oñorbu?	*Sakınan kişi onar mı?*
	Ayabay ayza sungula,	*Esirgemeden mızrak uzatın,*
	Amanat candı kıygıla.	*Emanet cana kıyın.*
	Balban bolso, er bolso,	*Pehlivansa, er ise,*
43900	Kürdöölüü küçkö köngülö,	*Zorlu güce göğüs gerin,*
	Kas acal cetse ölgülö!	*Hak ecel yetse ölün!*
	Arkı atañdın babañar,	*Ta atanızın dedeleri,*
	Erlik mınday karañar.	*Erlik böyledir, bakın.*
	Talastı kimder cerdegen	*Talas'ı kimler yurt edinmiş,*
	Taloogo eçen kan kelip,	*Yağmaya nice han gelip,*
	Tars alıp adam ceñbegen.	*Zorla alıp kimse yenememiş.*
	Önögün canga berbegen,	*Üstünlüğünü kimseye vermemiş,*
	Ötkürö şerdin tukumu,	*Keskin arslanın soyudur,*
	Ötkür erdik salgıla,	*Keskin erlik gösterin,*
43910	Ört kaptatıp, taş caagan,	*Yangın kaplatan, taş yağdıran,*
	Öküm duşman Sarıbay,	*Zorba düşman Sarıbay,*
	Örttöngürdün özünö	*Yanasıcanın kendisine,*
	Öltürüp müşkül salgıla!	*Öldürüp müşkül salın!*
	Öküm küçün burgula,	*Zorlu gücünü bükün,*
	Öküm kırgız uulu eleñ,	*Zorlu Kırgız oğluydunuz,*
	Ört öçköndöy kılgıla!	*Yangın sönmüş gibi edin!*
	Celmoguz uulu kapırdın,	*Celmoguz oğlu kâfirin,*
	Zordukka kantip könöbüz,	*Zorbalığına nasıl boyun eğeriz,*
	Ölböy-öçpöy kor bolup,	*Ölmeden sönmeden hor olup,*
43920	Aylansa muraa kırgız curt,	*Kurban olası miras Kırgız yurdu,*
	Olcogo kantip berebiz.	*Ganimete nasıl veririz.*
	Sarıbay ne deyt – dep,	*Sarıbay ne der – diye,*

	Kaarluu kayrat, çoñ müşkül,	*Kahırlı gayret, büyük müşkül,*
	Munun kanına kantip könöbüz.	*Bunun hanlığına nasıl razı oluruz.*
	Sarıbaydı kan kılıp,	*Sarıbay'ı han kılıp,*
	Bülüntüp eldi cay kılıp,	*Eli bozup mahvedip,*
	Ne muraaga ceteli?	*Hangi mirasa erelim?*
	Kılça tük kalbay kırgızdan,	*Kırgız'dan kıl kadar tüy kalmadan,*
	Kızıkkan okşoyt bu çoçko,	*Heves etmiş görünür bu domuz,*
43930	Kırgın bolup keteli!	*Kırılıp gidelim!*
	Sarıbay üstöm sürgüçö,	*Sarıbay üstünlük sürünceye dek,*
	Kırgızdı çoçko bilgiçe,	*Domuz Kırgız'ı hükmünde bilene dek,*
	Kıymıldap turup neteli,	*Yerimizde kıpırdanıp nidelim,*
	Kıl tügü kalbay bul kırgız,	*Kıl tüyü kalmadan bu Kırgız,*
	Zordukçunun kolunan,	*Zorbanın elinden,*
	Kırgın bolup keteli.	*Kırılıp gidelim.*
	Adırdın baarı çañ bolsun,	*Kırların hepsi toz olsun,*
	Kolottun baarı kan bolsun,	*Vadilerin hepsi kan olsun,*
	Böksönün baarı çañ bolsun,	*Yamaçların hepsi toz olsun,*
43940	Asker toptop, duu bolsun!	*Asker toplanıp uğultu kopsun!*
	Kaltıldasın kara cer,	*Titresin kara yer,*
	Kanga batsın uşul el.	*Kana batsın işte bu el.*
	Aygayı artıp, duu bolsun,	*Çığlığı artıp uğultu olsun,*
	Alıştın cayı mına uşul,	*Boğuşmanın hali işte budur,*
	Asman cargan çuu bolsun!	*Göğü yaran gürültü kopsun!*
	Cer ayrılıp bölünüp,	*Yer yarılıp bölünüp,*
	Acalduu kanı tögülüp,	*Eceli gelenin kanı dökülüp,*
	Asmanga uçsun topurak,	*Göğe uçsun toprak,*
	Asker kaynap topurap,	*Asker kaynayıp kaynaşıp,*
43950	Ak kelte artık atılsın.	*Ak-Kelte fazlasıyla atılsın.*
	Acalı cetip, kün bütkön,	*Eceli yetip günü biten,*
	Acalga tez-tez çatılsın,	*Ecele tezce yakalansın,*
	Kırgızdın işi oñolsun,	*Kırgız'ın işi düzelsin,*
	Kıl tügü kalbay Sarıbay,	*Kıl tüyü kalmadan Sarıbay,*
	Bul dünüyödön cogolsun.	*Bu dünyadan yok olsun.*
	Atadan kalgan keñ Talas	*Atadan kalan geniş Talas,*
	Tukumga muraa cer bolsun,	*Soya miras yer olsun,*
	Ala-Toonu cerdegen,	*Ala-Too'yu yurt edinen,*
	Tuygun kırgız el bolsun.	*Şahin Kırgız el olsun.*
43960	Kastarın tikken Sarıbay,	*Kastını kuran Sarıbay,*

	Tügönüp kara cer bolsun!	*Tükenip kara yer olsun!*
	Kan tögülüp, kalk ölsün,	*Kan dökülüp halk ölsün,*
	Sarıbay menen alış curt,	*Sarıbay ile boğuş, yurt,*
	Celmoguz uulu kapırdı,	*Celmoguz oğlu kâfiri,*
	Kaarluunu kan kılıp,	*Kahırlıyı han kılıp,*
	Kalktın baarın cay kılıp,	*Halkın hepsini mahvedip,*
	Köy duşmandı küldürüp,	*Cümle düşmanı güldürüp,*
	Ordoluunu büldürüp,	*Ordalıyı bozguna verip,*
	Celmoguz uulu bu çoçko,	*Celmoguz oğlu bu domuz,*
43970	Kazasın açkan kapırga,	*Belasını açmış kâfire,*
	Kaarluu müşkül baatırga,	*Kahırlı müşkül bahadıra,*
	Eldin baarın bildirip,	*Elin hepsini boyun eğdirip,*
	Keñ Talas taştap, Ala-Too	*Geniş Talas'ı bırakıp, Ala-Too,*
	Cerdin baarın büldürüp,	*Yerin hepsini bozup,*
	Başçının baarın cay kılıp,	*Başçıların hepsini yok edip,*
	Kayran curttu kar kılıp,	*Aziz yurdu hor kılıp,*
	Bir büldürgüç itti kan kılıp,	*Bir yıkıcı iti han kılıp,*
	Kantip karap turabız,	*Nasıl bakıp duruyuz,*
	Kantip ookat kılabız?	*Nasıl geçinip yaşarız?*
43980	Tutanıp ölgön Sarıbay	*Tutuşup ölesice Sarıbay,*
	Kokustan tiyseñ koluna,	*Kazara eline düşersen,*
	Çalınsañ temir toruna,	*Demir tuzağına takılırsan,*
	Malınsañ kuduk oruna,	*Kuyu çukuruna daldırılırsan,*
	Müşkülgö özüñ çatılsañ,	*Müşküle kendin çatılırsan,*
	Köñülü aram, beyli tar,	*Gönlü haram, huyu dar,*
	Köp caralbas mınday can,	*Böylesi can çok yaratılmaz,*
	Tulumuñdu tul kılat,	*Tulumunu dul bırakır,*
	Tuura celgen kırgızdı,	*Doğru yürüyen Kırgız'ı,*
	Aybandan tömön kul kılat.	*Hayvandan aşağı kul eder.*
43990	Egin-tegin aydatpayt,	*Ekin ektirmez,*
	Erkin cayga caylatpayt,	*Özgür yaylada yaylatmaz,*
	Ekiden bee baylatpayt.	*İkişer kısrak bağlatmaz.*
	Kaardı kalıñ baştayt ko,	*Kahrı koyu başlatır ya,*
	Kılça körböyt bul cerdi,	*Kıl kadar görmez bu yeri,*
	Kıyındap kırat bul eldi.	*Zorlayıp kırar bu eli.*
	Er Seytek menen Külçoro,	*Er Seytek ile Külçoro,*
	El başçısı dedirtip,	*El başçısı dedirtip,*
	Ne muraaga ceteli,	*Hangi mirasa erelim,*

Kılça koyboy bul candı,
Kırılışa keteli,
Kurgan kırgız curtuñuz,
Kurman bolup ötölü.
Kan ölgöndö kalk ölsün,
Kalıñ curttun baarı ölsün!
Öz baştık baş ketken soñ,
Ölüp künüñ bütkön soñ,
Cumulgan bu baş tüñülsün,
Artta kalgan kalıñ curt
Cırgalçılık kün körsün!
Kaarı kalıñ Sarıbay,
Kaptap ketçü sel eken,
Kararıp küygön ört eken,
Kambılı bolot ok eken,
Ilebi candı örttögön,
Kap-Toosunday çok eken.
Kazasın tiyip kaçırgan,
Kaltırbay bizge asılgan,
Kaarluu mınday cok eken.
Agızıp kaptaar selderin
Arstan kırgız tukumu,
Ar kaysı cakka burgula!
Acaldın bolot oguna
Boydu kerip turgula,
Kap-Toodoy kızıl çoguna,
Köl-dayraday kayran curt,
Öçürçü küçtü kılgıla.
Ört öçürüp baskıla,
Ökümdük kılçu çoçkonun

Kanın suuday çaçkıla.
Kalıñ kırgız kanatıñ,
Kaçırgan coonu kulatkan,
Babañdan kalgan adatıñ.
Ar kaçandan bir kaçan,
Bu cañcal kaydan toktolgon,
Cer caralıp, el bolup,
Uruunun kırgız bolgonu,

Kıl kadar komadan bu canı,
Kırışarak gidelim,
Zavallı Kırgız yurdunuz,
Kurban olup geçelim.
Han öldüğünde halk ölsün,
Kalabalık yurdun hepsi ölsün!
Öz başbuğun başı gittikten sonra,
Ölüp günün bittikten sonra,
Bu yumulmuş baş umut kessin,
Arkada kalan kalabalık yurt,
Mutluluk günü görsün!
Kahrı koyu Sarıbay,
Kaplayıp giden sel imiş,
Kararıp yanan yangın imiş,
Mermisi çelik ok imiş,
Soluğu canı yakan,
Kap-Too gibi kor imiş.
Çatanı kazaya uğratıp kaçırtan,
Hiç bırakmadan bize sataşan,
Böyle kahırlısı yok imiş.
Akıtıp kaplayacak sellerini,
Arslan Kırgız soyu,
Her bir yana çevirin!
Ecelin çelik okuna,
Gövdeyi gerip durun,
Kap-Too gibi kızıl koruna,
Göl-ırmak gibi aziz yurt,
Söndürecek gücü gösterin.
Yangını söndürüp bastırın,
Zorbalık eden domuzun,

Kanını su gibi saçın.
Kalabalık Kırgız kanadın,
Saldıran düşmanı deviren,
Babandan kalan âdetin.
Ezelden beri her zaman,
Bu kavga nerede durmuş ki,
Yer yaratılıp el olalı,
Boyun Kırgız olduğundan beri,

El sanaşkan cok bolgon.
Korduk kördük, cıyıldık,
Bülük tartıp duşmandan,
Ceti ata baba kısıldık.
Aldı bolup Altayda,
Köp bölündü Kangayga,
Kıylabız ketip Erenge,
Kıstagan duşman köp bolup,
Tüştük dalay bul kırgız,
Kayra tartpas tereñge.
Kaarluu duşman ayınan,
Kee birde kettik bölünüp,
El-Körböstün artına,
Kee birde kettik bul kırgız,
Indistandın kalkına.
Karmaştan kan tögülüp,
Ar dayımdan bir dayım,
Ar ubaktan bir ubak,
Çoñ zorduk tartıp bul kırgız,
Kamçıga çenep bölündük.
Kaar salgan duşmandan,
Kayran can tirüü köründük.
Kastarluu duşman kelüüçü,
Karsıldaşıp, salışıp,
Kan tögülüp, er ölüp,
Kızırluu kıyın kırgız curt,
Ketirbey kegin aluuçu,
Namıs üçün, el üçün.
Eren ölüp kaluuçu»,
Baatır kökcal munu aytıp,
Manastın uulu badırek,
Aalamga salat çoñ dümök.

Birbirini el sayan olmamış.
Horluk gördük, toplandık,
Düşmandan bozgun çekip,
Yedi göbek atadan beri sıkıştık.
Öncüsü Altay'da kalıp,
Çoğu Kangay'a bölündü,
Bir hayli gittik Eren'e,
Sıkıştıran düşman çok olup,
Bu Kırgız nice kez düştü,
Geri dönülmez derinliğe.
Kahırlı düşman yüzünden,
Kimi zaman gittik bölünüp,
El-Körbös'ün ardına,
Kimi zaman gittik biz Kırgız,
İndistan'ın halkına.
Kapışmadan kan dökülüp,
Her daimden bir daim,
Her vakitten bir vakit,
Büyük zorbalık çekip bu Kırgız,
Kamçıyla ölçülüp bölündük.
Kahır salan düşmandan,
Aziz can, sağ görünebildik.
Kastı olan düşman gelirdi,
Çatır çatır vuruşup,
Kan dökülüp, er ölüp,
Kızır'lı çetin Kırgız yurdu,
Öcünü yerde komaz alırdı,
Namus için, el için.
Eren ölüp kalırdı»,
Bahadır bozkurt bunu deyip,
Manas'ın oğlu gözü pek,
Âleme büyük kargaşa salar.

Eren süylöp, kalk küülöp,
Alban türdüü süylödü.
Kayratman cigit, tulpar at,
Kaltırbay çoguu küülödü.
Akıldı artık baştadı,
Malı tügül, canınan

Eren söyleyip halkı coşturup,
Türlü türlü söyledi.
Gayretli yiğit, tulpar at,
Hiç komadan hepsini coşturdu.
Akılca üstün yol tuttu,
Malı şöyle dursun, canından,

«Baatırdın sözü ıras» – dep,
Kalıñ curt keçip taştadı.
«Cazayıldı, dümöktü
Körböyt degen kanday kep?
Kas acal cetse, düynödön
Moyunga cazsa körölü,
Türkük muraa baatırga
Karaan bolup bereli!
Çın duşmanıñ Sarıbay,
Çındap cinin kagalı» –
Curt çurkurap, munu aytıp,
Iras sözüñ baatır – dep,
Bu degeniñ akıl – dep,
Sarıbaydan baarıbız,
Ketelik dinsiz kapır – dep,
Ayanıp kalsak zoo ursun,
Arkaygan Ala-Too ursun!
Beker emes kebiñiz,
Beren tuugan sultanım,
Bek akıl taap berdiñiz.
Sarıbaydan ayansak,
Ak miltenin çogu ursun,
Ak keltenin ogu ursun,
Töşü tüktüü cer ursun,
Töbösü bütün kök ursun!
Kul bolup tutkun cürgüçö,
Sarıbayga kabılıp,
Kalakay kara camınıp,
Küyüp-canıp çok bolup,
Uşalanıp cok bolup.
Balanı başka tartkıça,
Korduk körüp catkıça
Çın kırgındı baştaylı,
Çırkıratıp kuu candı,

Kılga baylap taştaylı.
Sarıbaydı döö kılbay,
Bu Talaska ee kılbay,
Suuday aksın kanıbız,

«Bahadırın sözü gerçek» – diye,
Kalabalık yurt vazgeçiverdi.
«Cazayıl topunu, kargaşayı,
Görmez demek ne biçim söz?
Hak ecel yetse, dünyadan,
Boyna yazılmışsa görelim,
Direk gibi miras bahadıra,
Arka olup duralım!
Gerçek düşmanın Sarıbay,
Sahiden cinini kakalım» –
Yurt çığrışıp bunu deyip,
Sözün gerçek, bahadır – diye,
Bu dediğin akıl – diye,
Sarıbay'dan hepimiz,
Ölelim, dinsiz kâfirden – diye,
Sakınıp kalırsak kaya çarpsın,
Yüce Ala-Too çarpsın!
Boş değil sözünüz,
Yiğit doğmuş sultanım,
Pek sağlam akıl bulup verdiniz.
Sarıbay'dan sakınırsak,
Ak fitilin koru çarpsın,
Ak-Kelte'nin oku çarpsın,
Bağrı tüylü yer çarpsın,
Tepesi bütün gök çarpsın!
Kul olup tutsak gezmektense,
Sarıbay'a çatılıp,
Kapkara yas örtünüp,
Yanıp tutuşup kor olup,
Ufalanıp yok olup.
Belayı başa çekmektense,
Horluk görüp yatmaktansa,
Gerçek kırgını başlatalım,
Feryat ettirip şu kuru canı,

Kıla bağlayıp bırakalım.
Sarıbay'ı dev kılmadan,
Bu Talas'a sahip kılmadan,
Su gibi aksın kanımız,

Kırılalı baarıbız!
Kıyaluu caktan çaldırıp,
Kıraan şerdin baarısın
Sarıbayga aldırıp,
Cal-kuyruktan ayrılıp,
Sopol bolup cürgüçö,
Müyüz sınıp, baş kalıp,
Tokol bolup cürgüçö,
Sarıbay bizge uluk – dep,
Örttönüp-canıp küygüçö,
Talastan kaçıp ürkölü,
Celmoguz uulu kapırdın,
Ceti cıl tınbay uruşup,
Bir bokçosun tinteli.
Kagıştı kalıñ baştaylı,
Eñkeygen karı, ösçü can,
Takır keçip taştaylı,
Zordukçuga bir cañcal,
Karşı çıgıp baştaylı.
Turbay ayza sunalı,
Kagıştı katuu kılalı.
Er Semetey, Külçoro,
Baana kılgan er Seytek,
Uşul üçöön kalıñ curt,
Belge tañuu kılalı.
Kaaruulunun koluna,
Katuu uruşup turalı.
Baatır bolso Sarıbay,
Kırgın bolup ölölü,
El tolkugan dariya,
Dariya kaptap, sel cürüp,
Çamaluu okşoyt Sarıbay,
It menen bir çapçılaşıp körölü!»
El çurkurap, çuu bolup,
Asman cargan duu bolup,
Kerney-surnay tartılıp,

Kirmek boldu kalıñ el,
Sarıbayga katılıp.

Kırılalım hepimiz!
Sarp yandan baskın yiyip,
Yiğit arslanların hepsini,
Sarıbay'a kaptırıp,
Yeleden kuyruktan ayrılıp,
Güdük kalıp gezmektense,
Boynuz kırılıp baş kalıp,
Boynuzsuz kalıp gezmektense,
Sarıbay bize uludur – diye,
Tutuşup yanıp kavrulmaktansa,
Talas'tan kaçıp savrulmaktansa,
Celmoguz oğlu kâfirin,
Yedi yıl durmadan vuruşup,
Bir bohçasını yoklayalım.
Çarpışmayı koyu başlatalım,
Beli bükük yaşlı, yetişen can,
Hepsinden geçip atalım,
Zorbaya bir kavga,
Karşı çıkıp başlatalım.
Durmadan mızrak uzatalım,
Çarpışmayı sert kılalım.
Er Semetey, Külçoro,
Dayanak kıldığımız er Seytek,
Bu üçünü kalabalık yurt,
Bele bağ kılalım.
Kahırlının koluna karşı,
Sert vuruşup duralım.
Bahadırsa Sarıbay,
Kırılarak ölelim,
El, dalgalanan deryadır,
Derya kaplayıp sel yürüyüp,
Güçlü görünür Sarıbay,
İtle bir pençeleşip görelim!»
El çığrışıp gürültü olup,
Göğü yaran uğultu olup,
Kerney, surnay çalınıp,

Kalabalık el girişecek oldu,
Sarıbay'a sataşıp.

Komokoyluu san nayza,
Koloyup koldon bölündü,
Uñgusu bolot aybalta
El kolunda köründü.
Erendin baarı eeligip,
Eser kayrat, suu cürök,
El baştabay demigip,
Balban çettep taralıp,
Eşikke çıkpas korkoktor
Emi emne bolor – dep,
Eñ ortodo kamalıp.
Uygu-tuygu sögülüp,
Uşintip sanga körünüp,
Kalk minetip turganda,
Mına oşondo Semetey,
Karçıgaday kamınıp,
Kayran şerdin özünö
Kayıptan akıl tabılıp,
Bu dünüyödön ötkönü,
Kastaşkanı Sarıbay
Bet alışa ketkeni.
Kabılgandı soruuga,
Eki közü tört boldu,
Kalık üçün kayran şer,
Kurman bolup ketkeni.
Karasa cañcal uşunday,
Kalayman tuşkön uşunday,
Keñ dünüyö tarıbay,
Ay-aalamga çır kılgan,
Mıtayım eken Sarıbay.
Buzulgan buzuk özü okşoyt,
Cadaaldın kara közünö,
Can tartkıçtın özünö,
Manastın uulu, uluk şer,
Kıñkaybagan kurgan er,
Cay-caragın caylanıp,
Calantıp kılıç baylanıp,
Bolot uñgu ayza alıp,

Temrenli sayısız mızrak,
Heybetle elde belirdi,
Yuvası çelik ay balta,
Halkın elinde göründü.
Erenlerin hepsi coşup,
Deli cesaretli, su yürekli,
Öne düşemeden soluk soluğa,
Pehlivanlar yanlara yayılıp,
Dışarı çıkmaz korkaklar,
Şimdi ne olacak – diye,
Ta ortada sıkışıp.
Allak bullak çözülüp,
Böylece kalabalığa görünüp,
Halk böyle edip dururken,
İşte o zaman Semetey,
Atmaca gibi hazırlanıp,
Aziz arslanın kendisine,
Gaipten akıl bulunup,
Bu dünyadan göçmek üzere,
Hasım olduğu Sarıbay'la,
Yüz yüze gelmeye gitti.
Önüne çıkanı sömürmeye,
İki gözü dört oldu,
Halk için aziz arslan,
Kurban olmaya gitti.
Bakılsa kavga böyleydi,
Kopan kıyamet böyleydi,
Geniş dünya dar gelmeden,
Ay-âleme kavga çıkaran,
Hilekârmış Sarıbay.
Bozulmuş bozguncunun ta kendisi sanki,
Azgının kara gözüne,
Can alıcının ta kendisine,
Manas'ın oğlu, ulu arslan,
Boyun eğmeyen koca er,
Silahlarını kuşanıp,
Parlatıp kılıç bağlanıp,
Çelik saplı mızrak alıp,

Oylonup kırgız bülünüp,
Opsoloñ tuugan, kurgan şer
Ok ötpös tondu kiyinip,
Cekelep elden bölünüp,
Körsöñ mınday kökcal şer,
Kök askarday körünüp,
Bet aldında sur colbors,
Beylese mınça can bolbos,
Bet alışkan coo oñbos.
Körsö mınday kökcal şer,
Cer cogolgon tüz cerdin,
Döbösündöy körünüp,
Dünüyönü kurçagan
Bolot çıncır kurçoonun,
Köböösündöy körünüp.
Aalamga azık berüüçü,
Bu düynönün çınarı,
Mömösündöy körünüp.
Betteşkeni Sarıbay,
Bet alışıp körüügö,
Kas acal cetse ölüügö,
Kaçan bolso kanatı,
Kalk aldında çep bolup,
Cekege çıkmay adatı.
Añdasa kıyal bölünüp,
Caralgan calgız düynönün,
Tiröösündöy körünüp,
Alp kara kuş zımırık,
Tünöösündöy körünüp,
Kaçırsa kaarı tögülüp,
Kankor cayı uşunday,
Alaskar toodoy körünüp.
Arbagı biyik, zaarı küç,
Katılgandı kılçu tüz,
Kankordu körsök öldük – dep,
Kayran candan küdör üz!
Körgön candı şaştırıp,
Körköm tulpar buudandı,
Mañkañdata celdirip,

Kırgız düşünceye batıp kaygılanıp,
İri yarı doğmuş koca arslan,
Ok geçmez zırhı giyinip,
Teke tek diye elden ayrılıp,
Görsen böylesi bozkurt arslan,
Gök yücesi dağ gibi görünüp,
Karşısında boz kaplan,
Gözlense böylesi can olmaz,
Yüzleştiği düşman onmaz.
Görsen böylesi bozkurt arslan,
Yerin yittiği düz ovanın,
Tepesi gibi görünüp,
Dünyayı kuşatan,
Çelik zincir kuşağın,
Halkası gibi görünüp.
Âleme azık veren,
Bu dünyanın çınarının,
Meyvesi gibi görünüp.
Yüzleştiği Sarıbay'la,
Yüz yüze gelip görmeye,
Hak ecel yetse ölmeye,
Ne zaman olsa kanadı,
Halkın önünde siper olup,
Teke teke çıkmak âdeti.
Seyredenin aklı dağılıp,
Yaratılmış yalnız dünyanın,
Direği gibi görünüp,
Alp kara kuş Zımırık'ın,
Tüneği gibi görünüp,
Saldırsa kahrı dökülüp,
Kan içicinin hali böyle,
Yüce dağ gibi görünüp.
Ruhu yüce, zehri güçlü,
Sataşanı dümdüz ederdi,
Kan içiciyi görsek öldük – diye,
Aziz candan umudu kes!
Gören canı şaşırtıp,
Görklü tulpar küheylanı,
Rahvan rahvan yeldirip,

Sarıbaydı bet alıp,	*Sarıbay'a yönelip,*
Bolot ayza kötörüp,	*Çelik mızrak kaldırıp,*
Coo degende süyünüp,	*Düşman deyince sevinip,*
Köpkök temir kiyinip.	*Masmavi demir giyinip.*
Kök arstanday çamınıp,	*Gök arslan gibi atılıp,*
Kayran şerdin özünö	*Aziz arslanın kendisine,*
Kayıptan coldoş tabılıp.	*Gaipten yoldaş bulunup.*
Coldoş çıkkan sebebi	*Yoldaş çıkmasının sebebi,*
Telegeyi teñ ele,	*Her yanı denkti,*
Aalamdan başka şer ele.	*Âlemden başka bir arslandı.*
Caralgan bende uulunan,	*Yaratılmış kul oğlundan,*
Cakında çıkpas degele.	*Yakın zamanda asla çıkmaz.*
Küülösö küçü aşkan er,	*Coştu mu gücü taşan er,*
Atasınan babası	*Atasından dedesi,*
Ay-aalamdı baskan er.	*Ay-âlemi basmış er.*
Özön boylop, el bagıp,	*Irmak boyunca el besleyip,*
Kongon kankor emespi,	*Konan kan içici değil mi,*
Ay-aalamdı buy kılıp,	*Ay-âlemi perişan edip,*
Sorgon kankor emespi.	*Sömüren kan içici değil mi.*
Ak kalpaktuu kırgızga	*Ak kalpaklı Kırgız'a,*
Temirden koroo, bolot çep,	*Demirden ağıl, çelik siper,*
Kankor cayı uşunday.	*Kan içicinin hali böyledir.*
Karaanı toodoy kapırga,	*Karaltısı dağ gibi kâfire,*
Kastarın tigip, el kırgan	*Kastını kurup el kıran,*
Er Sarıbay baatırga,	*Er Sarıbay bahadıra,*
Ceke çıgıp koyuuga,	*Teke tek çıkıvermeye,*
Cetse coosun soyuuga,	*Yetişse düşmanını boğazlamaya,*
Kagıştı katuu saluuga,	*Çarpışmayı sert kılmaya,*
Kalıñ eldi balaadan,	*Kalabalık eli beladan,*
Acıratıp aluuga,	*Ayırıp kurtarmaya,*
Too cogolgon urçukka,	*Dağın yittiği çıkıntıya,*
Tomuraygan tumşukka,	*Yumru yumru dağ burnuna,*
Ay-aalamdı şaştırıp,	*Ay-âlemi şaşırtıp,*
Dırkırata bastırıp.	*Dörtnala sürüp.*
Cer munarıp, çañ bolup,	*Yer puslanıp toz olup,*
Şay koldogon Külçoro,	*Şay'ın koruduğu Külçoro,*
Baatır şerdin er Seytek,	*Bahadır arslanın er Seytek'i,*
Takoolçusu al bolup.	*Destekçisi o olup.*

Tagdırga cok çama dep,	*Kadere çare yok diye,*
Karal bolup bergeni,	*Dayanak olup verdiler,*
Artıñda tukum saga – dep.	*Ardında soyun var sana – diye.*
Beleske çıga kelgende,	*Sırta çıkıp geldiğinde,*
Sarıbay türün körgöndö,	*Sarıbay'ın görünüşünü gördüğünde,*
Sarıbay türün karasañ,	*Sarıbay'ın görünüşüne baksan,*
Cer çapçıgan arstanday,	*Yeri pençeleyen arslan gibi,*
Karaanınan kapırdın,	*Kâfirin karaltısından,*
Adamzat bendesi.	*Âdemoğlu kulları.*
Coloboy oolak kaçkanda.	*Yaklaşmadan uzağa kaçarken.*
Kabak-başı uñkuyup,	*Kaşı gözü çökük,*
Kaar baskan kapırdın,	*Kahır basmış kâfirin,*
Kabagı kerüü butkulday,	*Çatık kaşı yamaç kayası gibi,*
Karasa candı cutkuday.	*Baksa canı yutacak gibi.*
Karagayday kamçı algan,	*Çam gibi kamçı almış,*
Kanı cok öñü sur çalgan,	*Kansız yüzü boz çalmış,*
Kagışkandı kaçırgan,	*Çarpışanı kaçırtmış,*
Candar tiyse koluna,	*Canlar eline değse,*
Beş tırmagın kuturgur	*Beş tırnağını kudurasıca,*
Kabırgaga batırgan.	*Kaburgaya batırmış.*
Canalgıç menen calmaşkan,	*Can alıcıyla boğuşmuş,*
Ceti cıl tınbay cez tumşuk,	*Yedi yıl durmadan cez tumşukla,*
Momunu menen karmaşkan.	*Öylesiyle bile kapışmış.*
Katın adam, erkek it,	*Kadın kişi, erkek it,*
Itaalı menen baylaşkan,	*Itaalı ile güreşe tutuşmuş,*
Beri coolop, olco algan,	*Beriye savaşıp ganimet almış,*
Beyli kırgın, kızıtalak,	*Huyu kırgın, kahrolası,*
Bekilüü cerden ordo algan.	*Berkitilmiş yerden orda almış.*
Can-canıbar, makuluk	*Can taşıyan her mahlûka,*
Biröön koyboy kol salgan.	*Hiçbirini komadan saldırmış.*
Kanga toyup katıkkan,	*Kana doyup katılaşmış,*
Cer maylangan örttöngür,	*Yeri yağa bulamış yanasıca,*
Celmoguz uulu atıkkan.	*Celmoguz oğlu diye ün salmış.*
Cürgön ceri çañ bolgon,	*Gezdiği yer toz olmuş,*
Serpöörü kızıl kan bolgon,	*Değdiği yer kızıl kan olmuş,*
Koluna mıktap tiygeni,	*Eline sağlamca değeni,*
Bıt-çıt kıyrap, dan bolgon.	*Paramparça kırılıp tane olmuş.*
Karmaşkandı cep cürgön,	*Kapışanı yiyip gezmiş,*

Cer üstünö caralgan,	*Yeryüzüne yaratılmış,*
Ceke özümmün dep cürgön.	*Bir tek benim deyip gezmiş.*
Oy oylongon kuturgan,	*Düşündüğü düşünce kudurmuşça,*
Ay-aalamga cutungan,	*Ay-âleme göz dikip yutunan,*
Közü körgüs, beyli tar,	*Gözü görmez, huyu dar,*
Adamdan çıkpayt mınday can.	*İnsandan çıkmaz böyle can.*
Oylogonu kapırdın,	*Kâfirin düşündüğü,*
Bul örttöngön baatırdın,	*Bu yanasıca bahadırın,*
Ay-aalamdı uşalap,	*Ay-âlemi avucunda ezip,*
Bir baştıkka salsam – dep.	*Bir torbaya koysam – diye.*
Door-kıyamat bolguça,	*Devir kıyamet olana dek,*
Bu dünüyönün baarısın	*Bu dünyanın tümünü,*
Külazık kılıp alsam – dep,	*Yol azığı edip alsam – diye,*
Dünüyödö candı cogotup,	*Dünyada canı yok edip,*
Özüm ceke kalsam – dep,	*Bir başıma kalsam – diye,*
Bar dünüyönü cok kılıp,	*Var dünyayı yok edip,*
Kılımga kırgın salsam – dep.	*Âleme kırgın salsam – diye.*
Sarıbek cayı uşunday,	*Sarıbek'in hali böyleydi,*
Azat boyu tik turup,	*Boylu boyunca dik durup,*
Sarıbaydı körgöndö	*Sarıbay'ı gördüğünde,*
Kökcal tuugan Semetey,	*Bozkurt doğmuş Semetey,*
Körgöndö öñü buzuldu.	*Görünce benzi bozuldu.*
Kuturgurdu körgöndö,	*Kudurasıcayı gördüğünde,*
Kuu dünüyö kısıldı,	*Kuru dünya daraldı,*
Baykap körüp ölümdü,	*Ölümü sezip görüp,*
Balkıp catkan keñ dünüyö,	*Uzanıp yatan geniş dünya,*
Kıstalsa közgö köründü.	*Sıkışınca göze göründü.*
Cerge kirgen kapırıñ,	*Yere giresi kâfirin,*
Caralgan zaman akırıñ,	*Yaratılmış ahir zamanın,*
Kim körgön mınday baatırdı?	*Kim görmüş böyle bahadırı?*
Aalamga özü caralgan,	*Âleme kendisi yaratılmış,*
Oyloso zaman akırdı,	*Düşünse ahir zamanı,*
Başındagı çarayna,	*Başındaki çaraynası,*
Çarayna etek kiyizi	*Çaraynanın etek keçesi,*
Tört üygö üzük çıkkanday,	*Dört eve üzük keçesi çıkacak kadar,*
Kılımdın baarın kıyratıp,	*Cümle âlemi kırıp geçirip,*
Bir teşikke tıkkanday.	*Bir deliğe tıkacak gibi.*
Adamzat bendesi	*Âdemoğlu kulu,*

Çımınday canı çırkırap,
Kaarınan küyüp bırkırap,
Talkan bolup ketkidey.
Kabaktın üstü kaşına,
Toguz coru, kara kuş,
Toptop uya salganday,
Tolkup ketse tozoguñ,

Sinek gibi canı cıyaklayıp,
Kahrından yanıp dağılıp,
Un ufak olup gidecek gibi.
Göz kapağının üstü, kaşına,
Dokuz akbaba, kara kuş,
Toplanıp yuva kurmuş gibi,
Coşup taşarsa cehennemin,

Tolgon candın baarısın
Karap kılıp salganday.
Murdundagı tanoogo
Küçtüü dañgıt toygondoy,
Küpüldösö kuturgur,
Ay-aalamdın baarısın,
Kıymıldatpay sorgondoy.
Boyu biyik çınarday,
Kayran candan kalayık,
Tüñülgöndöy turalbay.
Kol şadısı ustunday,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Caralgan candı kıskanday.
Samsaalagan kirpigi,
Saat baskan kapırdın,
Buldursun kamçı sabınday,
Buzulgurdun ırañı,
Muruntan körsöñ momunday.
Kıymıldasa kızıl çok,
Kıylada mınday şumduk cok.
Kürkürösö kuturgur,
Ay-aalamdı alganday,
Er caralgan bendeni,
Eñip alıp cön ele
Baştıgına salganday.
Alda Taala kuduret,
Birööñ baatır, birööñ er,
Birööñ kılgan kara cer.
Eçen türlüü aybanday,
Can caralgan ar kanday,
Celmoguz uulu Sarıbay,

Dolu canın tümünü,
Kapkara edip bırakmış gibi.
Burnundaki geniş deliğe,
Güçlü yaban köpeği doyacak gibi,
Gürledi mi kudurasıca,
Ay-âlemin tümünü,
Kımıldatmadan sömürecek gibi.
Boyu yüksek çınar gibi,
Aziz candan halk,
Umut kesmiş gibi duramaz.
El kemiği kiriş direği gibi,
Ay-âlemi perişan edip,
Yaratılmış canı sıkacak gibi.
Sarkık sarkık kirpiği,
Uğursuzluk basmış kâfirin,
Yekpare kamçı sapı gibi,
Bozulasıcanın çehresi,
Önceden görsen işte böyleydi.
Kımıldasa kızıl kor,
Âlemde böyle acayiplik yok.
Kükredi mi kudurasıca,
Ay-âlemi alacak gibi,
Er yaratılmış kulu,
Kapıp alıp öylece,
Torbasına koyacak gibi.
Allah Taala kudret,
Birini bahadır, birini er,
Birini etmiş kara yer.
Nice türlü hayvan gibi,
Can yaratılmış her türlü,
Celmoguz oğlu Sarıbay,

Sarıbaydı körgöndö,
Kökcaldın köönü tarıdı ay,
Cüzü örttöngön kömürdöy,
Murunu butkul señirdey,
Közü kögön temirdey,
Kaçırganga cetkidey,
Tiptik çıkkan murutu
Sarbattı teşip ötköndöy,
Burulup kalgan murutu

Sarıbay'ı gördüğünde,
Bozkurdun gönlü daraldı ah,
Yüzü yanmış kömür gibi,
Burnu sarp dağ burnu gibi,
Gözü morarmış demir gibi,
Saldırdığına yetişecek gibi,
Dimdik çıkmış bıyığı,
Surları delip geçecek gibi,
Kıvrılıp kalmış bıyığı,

Bul çabılgan çoçkonun,
Dayraga salgan ötköndöy.
Kaçırganga kuturgur.
Köz açkıça cetkendey,
Arbayganı butkulday,
Asılsa bir miñ kişini,
Azır kaysap cutkuday.
Calın da eken, çok da eken,
Canıñ çıkkan baçagar,
Cahannamda cok da eken.
Oroyunan Sarıbay,
Oodarışsa orguday,
Oynogondu sorguday.
Celikkende kuturgur,
Cer cüzünün türkügü,
Ceke özü bolguday.
Ok ötpösün camınıp,
Taş maydanga kamınıp,
Kaarlanıp caylanıp,
Opol-toodoy çoyunbaş,
Çoyun başın baylanıp,
Közü küyüp, çok bolup,
Celmoguz uulu Sarıbay
Ay-aalamda cok bolup.
Cay-caragın caylanıp,
Kılıçın kıñay baylanıp,
Ölçöö türü bölünüp,
Kırgızdan tiyse koluna,
Kılçaybastay körünüp.

Bu vurulası domuzun,
Irmağa kurulan geçit gibi.
Saldırdığında kudurasıca.
Göz açıp kapayana dek yetişecek gibi,
Pençe gerişi sarp kaya gibi,
Saldırsa bin kişiyi,
Hemen çiğneyip yutacak gibi.
Alev de imiş, kor da imiş,
Canı çıkası edepsiz,
Cehennemde bile yok imiş.
Suratından Sarıbay,
Kapışsa yerinden söküp atacak gibi,
Oynayanı sömürecek gibi.
Coştuğunda kudurasıca,
Yeryüzünün direği,
Bir tek kendisi olacak gibi.
Ok geçmezini bürünüp,
Taş meydana hazırlanıp,
Kahırlanıp yerleşip,
Koca dağ gibi demir topuz,
Çoyun başını kuşanıp,
Gözü yanıp kor olup,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Ay-âlemde eşi yok olup.
Silahlarını kuşanıp,
Kılıcını yan kuşanıp,
Görünüşü apayrı seçilip,
Kırgız'dan eline değse,
Dönüp bakmayacak gibi görünüp.

Küülöngöndö kuturgur,
Sel kaptasa burguday,
Kaarlanıp kaçırsa,
Kastarın tigip asılsa,
Toonu talkan kılgıday.
Tolkup ketse çoçkogo
Too turuştuk bergisiz,
Tolgon döö kaçırsa,
Eñkeytip biröö algısız,
Kezikken tirüü kalgısız.
Betteşkeni Semetey,

Hız aldığında kudurasıca,
Sel bassa yönünü çevirecek gibi,
Kahırlanıp saldırsa,
Kastını kurup sataşsa,
Dağı un ufak edecek gibi.
Coşup taştı mı, domuza,
Dağ bile dayanamaz,
Nice dev saldırsa,
Kimse eğdirip alamaz,
Rastlayan diri kalamaz.
Yüzleştiği Semetey,

Bet alışkan er Seytek,
Celmoguz uulu baatırga,
Aalamdı cutkan kapırga,
Asılışıp uruşup,
Amal ketip turuşup.
Almambettin arstanı,
Şay koldogon Külçoro
Aykırıp ayza sundurup,
Uñgusu bolot ayzadan,
Altımıştı sındırıp.
Celmoguz uulu kapırga.
Cazayıl ursa, çok ötpöy,
Oçogor atsa, ok ötpöy,
Ak kelte ogun corodu,
Asıldardın toluk küç,
Arbınıraak korodu.
Aylası kımbat, zaarı küç,
Aalamdan mınday bolobu?
Balbansınıp, şersinip,
Ay-aalamdın tutkasın,
Añtaruuçu ersinip,
Kara közdön çok çıgıp,
Çokmorunan ot çıgıp,
Bet algan caktan çañ çıgıp,
Bet alıp soguş kılganda,
Baatırlardan çañ çıgıp.
Kuturup curttu kıruuga,

Yüz yüze geldiği er Seytek,
Celmoguz oğlu bahadıra,
Âlemi yutan kâfire,
Sataşıp vuruşup,
Çare tükenip dururken.
Almambet'in arslanı,
Şay'ın koruduğu Külçoro,
Haykırıp mızrak uzatıp,
Sapı çelik mızraktan,
Altmışını kırıp.
Celmoguz oğlu kâfire.
Cazayıl vursa kor geçmez,
Oçogor atsa ok geçmez,
Ak-Kelte okunu boşa harcadı,
Asillerin dolu gücü,
Epeyce heba oldu.
Hilesi bulunmaz, zehri güçlü,
Âlemde böylesi olur mu?
Pehlivanlık, arslanlık taslayıp,
Ay-âlemin dizginini,
Altüst edecek erlik taslayıp,
Kara gözden kor çıkıp,
Topuzundan od çıkıp,
Yöneldiği yandan toz çıkıp,
Yüz tutup savaş kıldığında,
Bahadırlardan toz çıkıp.
Kudurup yurdu kırmaya,

Bilgen çırın kıluuga,
Bulanı buulap aluuga,
Buzuktu mıktap saluuga,
Kılday biröön taştabay,
Kırgızdı kırıp ötüügö,
Kızır çalgan Manastın
Tuzday kuurup tukumun,
Tübünö tüptüz cetüügö.
Tübün koyboy kırgızdın,
Olcogo alıp ketüügö,
Kıyırına kızık saluuga,
Tübün koyboy kılaytıp,
Er Manastın tukumun,

Oylongon eken Sarıbay.
Tügöl kırıp ötüügö.
Kaltırbay kalkın soyuuga,
Kaltırbastan kırgızdı,
Kırgın kılıp koygonu,
Cergege çatak salganı,
Cetimiş katın, tul ceñe,
Olco kılıp alganı,
Oyu mınday Sarıbay,
Kara suu toluk kuturay,
Kanga toyup katıkkan,
Ay-aalamdın baarına,
Celmoguz uulu atıkkan,
Balbandıgı başkaça,
Eñ kaarluu, zaarı küç,
Kumga tuulup, taşka öskön,
Kup adamdan başka öskön.
Çöldü çalıp, at algan,
Celmoguz uulu atangan.
Keçee Şay koldongon Külçoro
Kürkürögön doñuzga,
Küülönüp ayza sunuptur,
Köödöndögü çımın can,
Ubara-maza kılıptır,
Alıştı artık baştaptır,

Bildiği kavgayı kılmaya,
Malı bağlayıp almaya,
Bozgunu sağlamca salmaya,
Kıl kadar birini komadan,
Kırgız'ı kırıp geçmeye,
Kızır değmiş Manas'ın,
Soyunu tuz gibi kavurup,
Köküne dosdoğru inmeye.
Kırgız'ın kökünü komadan,
Ganimete alıp gitmeye,
Diyarına kıyamet salmaya,
Kökünü komadan kıl gibi inceltip,
Er Manas'ın soyunu,

Düşünmüş Sarıbay.
Tümden kırıp geçmeye.
Halkını bırakmadan boğazlamaya,
Hiç bırakmadan Kırgız'ı,
Kırıp geçirmeye niyeti,
Yurda kavga salması,
Yetmiş kadın, dul yenge,
Ganimet edip alması,
Sarıbay'ın düşüncesi böyle,
Kara su gibi taşıp kudurası,
Kana doyup katılaşmış,
Ay-âlemin tümüne,
Celmoguz oğlu diye ün salmış,
Pehlivanlığı bambaşka,
En kahırlı, zehri güçlü,
Kumda doğup taşta büyümüş,
Düpedüz insandan başka büyümüş.
Çölü basıp at almış,
Celmoguz oğlu diye anılmış.
Hani Şay'ın koruduğu Külçoro,
Kükreyen domuza,
Hız alıp mızrak uzatmış,
Göğsündeki sinek kadar canı,
Uğraştırıp bunaltmış,
Dövüşü fazlasıyla başlatmış,

Çın koroolos eli üçün,
Kindik kesip, kir tökkön,
Babadan kalgan cer üçün,
Celmoguz uulu kapırdın,
Cer örttögön baatırdın,
Karuusu tolo, zaarı küç,
Kaarlangan kapırdın,
Aytkanına könböstön,
Emgektüü cer, el-curttu,
Kaarluuga berbesten,
Cañcaylaşıp turuşup,
Seksen kün tınbay uruşup,
Serpişe ketip aralap,
Almambettin arstanı,
Seksen cerden cara cep.

Öz komşu eli için,
Göbeği kesilip kiri dökülen,
Atadan kalan yer için,
Celmoguz oğlu kâfirin,
Yer yakan bahadırın,
Bileği dolu, zehri güçlü,
Kahırlanan kâfirin,
Dediğine boyun eğmeden,
Emek verilen yeri, el-yurdu,
Kahırlıya vermeden,
Çekişip durup,
Seksen gün durmadan vuruşup,
Savurup savrularak dalıp,
Almambet'in arslanı,

Sarıbay opsuz kuturup,
Ok ötpös kiyim çarayna,
Bıt-çıt bolup tıtılıp,
Külçoro korduk körüptür,
Aykaydı arbın saluuga,
Almambettin arstanı,
Acıratıp kaluuga,
Ayçürök kılgan tondu alıp,
Börk al dese, baş kesken,
Kırgızdan kıyla koldu alıp.
Semetey uulu er Seytek
Kasaba kalkıp, tuu bolup,
Cer ayrılgan çuu bolup,
Cetik uruş salıptır,
Cetkileñ nayza sundurup,
Cetik balban kıraandın,
Cetkileñin kırdırıp,
Mañdaylaşıp turuşup,
Baatır Seytek balanın,
Eñ kızmatker eki kol,
Öödö bolboy şal bolup,
Tabılbagan altın baş,
Takır kara kan bolup.

Sarıbay ölçüsüzce kudurdu,
Ok geçmez giysisi, zırhı çarayna,
Paramparça olup yırtıldı,
Külçoro horluk görmüştür,
Nice çığlık koparmaya,
Almambet'in arslanını,
Kurtarıp almaya,
Ayçürök'ün diktiği kürkü alıp,
Börk al dese baş kesen,
Kırgız'dan hayli asker alıp.
Semetey oğlu er Seytek,
Sancak yükselip tuğ olup,
Yer yarılırcasına gürültü kopup,
Yaman bir savaş salmıştır,
Yetkin mızrağını uzatıp,
Yetik pehlivan yiğidin,
En seçkinlerini kırdırıp,
Karşı karşıya durulup,
Bahadır Seytek çocuğun,
En hizmetkâr iki eli,
Kalkamayıp felç olup,
Bulunmaz altın başı,
Baştan başa kara kan olup.

Toguz künü aralap,
Tolgon cerden cara cep.
Öz dünüyönü çaçışıp,
Ölböy-citpey baatırlar
Ala-Too boylop kaçışıp.
Celmoguz uulu kapırga,
Cer tügötkön kapırga,
Kara tacaal özünö,
Balanın kara közünö,
Al cete albay küyünüp,
Amanat candan tüñülüp,
Beren şerdin Seytegi
Karşılaşıp cata albay,
Karasa toluk kapırdın
Suuk türünö bata albay,
Alış kılıp küyünüp,
Amanat candan tüñülüp,

Dokuz gün boyu dolaşıp,
Nice yerinden yara yiyip.
Öz varlıklarını saçışıp,
Ölmeden yitmeden bahadırlar,
Ala-Too boyunca kaçıştılar.
Celmoguz oğlu kâfire,
Yeri tüketen kâfire,
Kara deccalın kendisine,
Belanın kara gözüne,
Gücü yetmeyip yanıp yakılıp,
Emanet candan umut kesip,
Yiğit aslanın Seytek'i,
Karşı koyup duramayıp,
Baksa, güçlü kâfirin,
Soğuk yüzüne sokulamayıp,
Cenk edip yanıp yakılıp,
Emanet candan umut kesip,

Akıl kaçıp şaşıptır.
Atası kökcal baatırga,
A künü Seytek kaçıptır.
Aykaydı arbın salıptır,
Atası kökcal baatırga
Arızın aytıp barıptır.
Altın türkün çatırga,
Er Semetey baatırga:
«Baatır bolduñ, şer bolduñ,
Balañız Seytek men boldum.
Betteşken coogo al cetpey,
Kara cer menen teñ boldum.
Çama kelip, al cetpey,
Celmoguz uulu er çıktı,
Balañız Seytek badırek
Bastaşkan coonu tozo albay,
Kara cer menen teñ çıktı.
Alsızdı Kuday albadı,
Adamdı tirüü koyguça,
Alı coktun arı cok,
Aalamda sın atkan ok,

Aklı kaçıp şaşırmıştır.
Babası bozkurt bahadıra,
O gün Seytek kaçmıştır.
Nice feryat koparmıştır,
Babası bozkurt bahadıra,
Arzını söyleyip varmıştır.
Altın direkli çadıra,
Er Semetey bahadıra:
«Bahadır oldun, aslan oldun,
Oğlunuz Seytek ben oldum.
Yüzleştiğim düşmana gücüm yetmeyip,
Kara yerle bir oldum.
Takatim tükenip, gücüm yetmeyip,
Celmoguz oğlu er çıktı,
Oğlunuz Seytek zavallı,
Üstüme gelen düşmanı karşılayamayıp,
Kara toprakla bir çıktı.
Güçsüzü Tanrı almadı,
İnsanı diri koyacağına,
Gücü olmayanın arı yok,
Âlemde sınayıp atılan ok,

Küydüm-bıştım, çok bolup,
Erenden tuulup men Seytek,
Sarıbayça cok boldum.
Bet alışıp kalışıp,
Dene boyum bırkırap,
Çımınday canım çırkırap,
Asıl başım kan bolup,
Bütkön boyum dal bolup,
Bekilüü belim bekçeydi,
Şayman boşop, al ketip,
Eki közüm çekçeydi.
Karuum ketip küyündüm,
Kayran curttan tüñüldüm.
Eñgiretti elimdi,
Eñ sındırdı belimdi,
Çıgardı belem celimdi,
Sındırdı belem demimdi.
Bayladı bazar bagımdı,
Bu Celmoguz uulu kuturgur,

Yandım kavruldum, kor olup,
Erden doğup ben Seytek,
Sarıbay önünde hiç oldum.
Yüz yüze gelip çarpışıp,
Tüm bedenim paralanıp,
Sinek kadar canım çırpınıp,
Asil başım kan olup,
Bütün bedenim bitkin düşüp,
Sağlam belim büküldü,
Dermanım çözülüp, güç gidip,
İki gözüm belerdi.
Kuvvetim gidip yandım,
Zavallı yurttan umut kestim.
İnletti elimi,
İyice kırdı belimi,
Kesti galiba soluğumu,
Kırdı galiba takatimi.
Bağladı açık bahtımı,
Bu Celmoguz oğlu kudurmuş,

Sındırmak boldu kaşımdı,
Olcogo alıp elimdi,
Sındırat belem belimdi», –
Dep, oşentip er Seytek
Atası şerge munu aytıp,
Adam tapkıs şumdu aytıp,
Balası Seytek munu aytıp,
Calgan emes çındı aytıp,
Kuturgur ayza sayganda,
Betteşer balban bolbodu,
Tügönöt elem, bolboso
Tüp atam Manas koldodu.
Akıl çarçap, küç ketti,
Kaarduu çoçko çın cetti.
Balası mınday degen soñ,
Kaarlanıp kenebey,
Karaskar toodoy kapırdı,
Buçkagına teñebey,
Altımış balban köy kaşka,

Kırmaya kalktı kaşımı,
Ganimete alıp elimi,
Kıracak galiba belimi», –
Deyip, böylece er Seytek,
Babası aslana bunu söyleyip,
İnsan aklının ermediği şumluğu söyleyip,
Oğlu Seytek bunu söyleyip,
Yalan değil, gerçeği söyleyip,
Kudurmuş mızrak sapladığında,
Karşı duracak pehlivan olmadı,
Tükenirdim, olmasaydı,
Ulu atam Manas kolladı.
Akıl yoruldu, güç gitti,
Kahırlı domuz gerçekten yetişti.
Oğlu böyle dedikten sonra,
Öfkelenip aldırmadan,
Karaskar dağı gibi kâfiri,
Topuğuna denk saymadan,
Altmış pehlivan, seçkin yiğidi,

Kaarlanıp çoçutup,
Kazatka minçü Buuruldu,
Kayra baştan tokutup,
Celmoguz uulu er menen
Bet alışıp körüügö,
Kas acal cetse ölüügö,
Karmaş kılıp, ayza urup,
Çamaa tolkup, al cetse,
Sarıbay kanın tögüügö,
Kıcır kaynap, taş çaynap,
Kırgındı kızık saluuga,
Kızır çalgan kırgızdı
Kaluunun kolunan
Acıratıp aluuga,
Köp kapa boldu küyünüp.
Ata, körkömdüü balban, kayran şer,
Köpkök temir kiyinip,
Coo degende kamınıp,
Kayran şerdin özünö
Kayıptan akıl tabılıp
Bedelinen küç çıgıp,

Öfkelenip ürkütüp,
Gazaya binilen Buurul'u,
Yeni baştan eyerletip,
Celmoguz oğlu er ile,
Yüz yüze gelip görüşmeye,
Hasım ecel yetişirse ölmeye,
Cenge tutuşup, mızrak vurup,
Takati coşup, gücü yeterse,
Sarıbay'ın kanını dökmeye,
Hınç kaynayıp, taş çiğneyip,
Kıyımı kızgın salmaya,
Hızır'ın dokunduğu Kırgız't,
Zorbanın elinden,
Kurtarıp almaya,
Çok kederlendi yanıp yakılıp.
Ah, görklü pehlivan, yiğit aslan,
Masmavi demir kuşanıp,
Düşman deyince hazırlanıp,
Yiğit aslanın kendisine,
Gaipten akıl bulunup,
Bedeninden güç fışkırıp,

Bepbelgilüü törönün,
Bet aybatın karasañ,
Baypak bolçu tük çıgıp.
Aç arstanday köz caynap,
Kaçıratıp tiş kayrap,
Aç arstanday celigip,
Aybatı başka arstan şer,
Aykırık salıp eeligip:
«Zaman ötüp, şer kördüm,
Tolgon şerdi men kördüm,
Körböy cürgön ekemin,
Sarıbay küyüp, kayran can,
Ölböy cürgön ekemin.
Kaarlanıp kankor şer,
Cay-caragın caylandı,
Çagılganday çartıldap
Sarıbayga kamdandı.

Şanı belli töre beyin,
Yüzünün heybetine baksan,
Çorap olası tüyler bitip.
Aç arslan gibi gözleri parlayıp,
Gıcırdatıp diş bileyip,
Aç arslan gibi coşup,
Heybeti bambaşka arslan er,
Nara atıp şahlanıp:
«Zaman geçti, aslan gördüm,
Nice aslanı ben gördüm,
Görmediğim varmış meğer,
Sarıbay'a yanıp, zavallı can,
Ölmeden geziyormuşum meğer.
Öfkelenip hunhar aslan,
Silahını pusatını kuşandı,
Şimşek gibi çatırdayıp,
Sarıbay'a hazırlandı.

	Betteşeri Sarıbay,	*Yüzleşeceği Sarıbay,*
	Beypay kıldı tukumun,	*Perişan etti soyunu,*
	Bek cañcalı momunday,	*Zorlu kavgası işte böyle,*
	Ötkürlügü baatırdın	*Keskinliği bahadırın,*
44650	Keptüü bolot kurçunday,	*Su verilmiş çelik gibi,*
	Capaada cañcal kün tuusa,	*Cefada kavga günü doğsa,*
	Berendin baarı uşunday.	*Yiğitlerin hepsi böyledir.*
	Kanıkeydin korgondon,	*Kanıkey'in kalesinden,*
	Ayçüröktün ordodon,	*Ayçürök'ün ordosundan,*
	Çoñ Talastın oyunan,	*Ulu Talas'ın ovasından,*
	Cılgındının boyunan,	*Cılgındı'nın boyundan,*
	Eldin baarın şaştırıp,	*Elin hepsini şaşırtıp,*
	Kol cetpegen buudandı	*El yetmez küheylanı,*
	Koncoñdoto bastırıp,	*Salına salına yürütüp,*
44660	Akılı toluk şerdi alıp,	*Aklı tam aslanı alıp,*
	Karaanga çoro erdi alıp,	*Yanına çora eri alıp,*
	Ceke uruş kılıp turuuga,	*Teke tek savaş etmeye,*
	Celmoguz uulu kapırdı,	*Celmoguz oğlu kâfiri,*
	Cerine çeyin kuuga,	*Yerine kadar kovmaya,*
	Kızık kırgın saluuga,	*Kızgın kıyım salmaya,*
	Kızırkandı kurgan er.	*Hızır'ın konduğu yiğit er.*
	Kırgız curtun balaadan,	*Kırgız yurdunu beladan,*
	Acıratıp aluuga,	*Kurtarıp almaya,*
	Betteşken coosun soruuga,	*Yüzleştiği düşmanını yutmaya,*
44670	Curt üçün kurman boluuga,	*Yurt için kurban olmaya,*
	Kaza cetse ölüügö,	*Kaza yetişirse ölmeye,*
	Kaarluu mitaam çoçkonun	*Kahırlı, kurnaz domuzun,*
	Esebin çındap berüügö,	*Hesabını gerçekten görmeye,*
	Kırgızdan ceke bölünüp,	*Kırgız'dan tek başına ayrılıp,*
	Baraanı toodoy körünüp,	*Karaltısı dağ gibi görünüp,*
	Köy duşmanın şaştırıp,	*Nice düşmanını şaşırtıp,*
	Arday bolgon buudanın,	*Aygır gibi küheylanını,*
	Mañkañ-mañkañ bastırıp.	*Ağır ağır salındırıp.*
	Top cañcalga keltirip,	*Topyekûn kavgaya getirip,*
44680	Ala-Toodoy buudandın,	*Ala-Too gibi küheylanı,*
	Atası kıraan, kayran şer,	*Babası şahbaz, yiğit aslan,*
	Döñköñdötüp celdirip.	*Hoplata hoplata koşturup.*
	Coo körgöndöy Buurulu,	*Düşman görmüşçesine Buurul'u,*

Maralı baştı kötörüp.
Karuusu toluk kapırdın,
Kelçü cagın bet alıp,
Arkarday arış uzartıp,
Kup kazanat kurguruñ,
Kulcaday közün kızartıp,
Kulanday kulak capırıp,
Anık kayıp soyulgur,
Kuyunday cerdi sapırıp.
Astındagı Buuruldun,
Basıgına mal cetpey,
Celgenine cel cetpey,
Çoñ çılbırın çoydurup,
Kemerlep cerdi oydurup,
Bolot ayza kötörüp,
Sarıbay közdöy bet alıp,
Sarının kaykı belinen,
Kötörmönün ceeginen,
Arday bolgon karandı,
Ok ötpös menen cabuulap,
Kapa bolup küyünüp,
Büçülügü bir toguz,
Caraktuu tonun kiyinip.
Bet alganın şaştırıp,
Alaskar toodoy karandı,

Maral başını kaldırıp.
Kuvveti tam kâfirin,
Geleceği yöne yüz tutup,
Dağ koçu gibi adımını uzatıp,
Tam soylu küheylan, adı batası,
Yaban koçu gibi gözünü kızartıp,
Kulan gibi kulak yatırıp,
Gerçekten gaipten, kesilesi,
Kasırga gibi yeri savurup.
Altındaki Buurul'un,
Yürüyüşüne hayvan yetişmeyip,
Koşusuna yel yetişmeyip,
Büyük yularını sürütüp,
Kuşak gibi yeri oydurup,
Çelik mızrak kaldırıp,
Sarıbay'a doğru yüz tutup,
Sarı yamacın çukur belinden,
Yüksek setin kıyısından,
Aygır gibi kara yağızı,
Ok geçmezle çullayıp,
Kederlenip yanıp yakılıp,
Kopçaları tam dokuz,
Pusatlı kürkünü giyinip.
Yöneldiğini şaşırtıp,
Alaskar dağı gibi karaltıyı,

Mañkañdata bastırıp.
Baladan uşak kep ugup,
Celmoguz uulu karandı
Zordukçu eken dep ugup,
Imişinen kep ugup,
Celmoguz uulu kapırga,
Çama cetpeyt dep ugup,
Şer ekeni körünüp,
Canınan ceke bölünüp,
Uzak caşı keç bolup,
Sarıbaydan ölüügö,
Kayra tartpas çın cayın,
Sarıbaydan körüügö,

Ağır ağır salındırıp.
Çocuktan haber söz duyup,
Celmoguz oğlu karaltıyı,
Zorbaymış diye duyup,
Rivayetinden söz duyup,
Celmoguz oğlu kâfire,
Takat yetmez diye duyup,
Aslan olduğu görünüp,
Yanındakilerden tek ayrılıp,
Uzun ömrü akşama erip,
Sarıbay'dan ölmeye,
Geri dönüşsüz gerçek yeri,
Sarıbay'dan görmeye,

Kayran köz ketse cumulup,
Kalgan baldar el-curtun,
Kaarluu duşman çoçkogo,
Andan kiyin berüügö,
Balbandıgın şerdigin,
Sarıbaydan körüügö.
Tirüülüktö küyüngön,
Ölösüñ dese süyüngön,
Belgilüüdön tuulgan,
Bet algan cerdin üstünö,
Sala cürgön çuulgan.
Kökcal şerdin tukumu,
Sebildüü tonun tört kılgan,
Serpişi kızıl ört bolgon,
Kastaşkandı caylagan,
Karmaşkan aman kalbagan,
Açuusuna tiygendi
Astıga salıp aydagan,
Azuuga salıp çaynagan.
Kabılsa coo kalk ölgön,
Karmaşıp eçen alp ölgön,
Kadimki kökcal, er törön̈,
Bolot ayza kötörüp,
Sarıbaydı bet alıp,
Kını cok kılıç baylanıp,
Kayra möndür caaçuuday,
Kaarı betine aylanıp,

Zavallı göz yumulup gitse,
Kalan çocukları, el yurdunu,
Kahırlı düşman domuza,
Ondan sonra vermeye,
Pehlivanlığını, aslanlığını,
Sarıbay'dan görmeye.
Sağlığında dertlenen,
Ölürsün dense sevinen,
Belli soydan doğan,
Yöneldiği yerin üstüne,
Sala geldiği velvele.
Bozkurt aslanın soyu,
Zırhlı kürkü dörde bölen,
Savuruşu kızıl yangın olan,
Hasım olanı yok eden,
Tutuşanı sağ komayan,
Öfkesine dokunanı,
Önüne katıp süren,
Azı dişine vurup çiğneyen.
Karşılaşsa düşman, halkı ölen,
Tutuşup nice alp ölen,
O bildiğin bozkurt, er beyin,
Çelik mızrak kaldırıp,
Sarıbay'a yüz tutup,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Yeniden dolu yağacakmış gibi,
Kahrı yüzüne vurup,

Koldogonu sur colbors,
Aalamda mınday can bolbos.
At baspastın Akızdan,
Ayrı-beles capıstan,
Körsö köñül bölünüp,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Kök askar toodoy körünüp.
Karagayday ayza alıp,
Opol-toodoy çoyunbaş,
Canına cakın baylanıp.
Kıykırıgı baş carıp,

Koruyucusu boz kaplan,
Âlemde böyle can olmaz.
At basmazın Akız'ından,
Çatal tepeli alçak beliden,
Görse gönlü bölünüp,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Gök yalçın dağ gibi görünüp.
Çam gibi mızrak alıp,
Ulu dağ gibi demir topuzu,
Yanına yakın bağlanıp.
Haykırışı baş yarıp,

Ökürügü taş carıp.
Mına oşondo Sarıbay,
Kan iççü türü karmadı,
Ayanıp astı kalbadı.
Kırañ aşıp konçuday,
Kılımdın baarın sorçuday,
Mal cayılgan butkulday,
Kezikkendi kuturgur,
Karmap alıp cutkanday.
Karaanı bölök, zaarı küç,
Kayran candan küdör üz.
Bet alışıp turuştu,
Sarıbay menen Semetey
Betteşip ayza sunuştu,
Atıştı arbın baştadı,
Çımınday candan körgön curt,
Çın ele keçip taştadı.
Bet alsa ayza iyilip,
Eki eren kantip keter – dep,
Bende candan tüñülüp.
Celmoguz uulu Sarıbay,
Örttöngürdün özü oşol,
Tacaaldın kara közü oşol,
Kez bolgondu kaysagan,
Cakın bolso calmagan,
Bet aldına kabılgan,
Canıbar tirüü kalbagan.
Kaçırganın katırgan,
Karmap alsa tırmagın,

Kabırgaga batırgan.
Alp ekenin el körgön,
Betteşip kelgen bende ölgön,
Çıgaan balban, çoñ dümök,
Çın ayrılgan şum cürök,
Çın caralgan çoñ dümök,
Kaarlansa kapırdın,
Ay-aalamdı kütüp tur,
Töşü tüktüü kara cer

Böğürüşü taş yarıp.
İşte o zaman Sarıbay'ı,
Kan içici hâli tuttu,
Esirgeyip geri durmadı.
Sırt aşıp konacakmış gibi,
Bütün çağı sömürecekmiş gibi,
Mal yayılan otlağa dalmış gibi,
Rast geleni, kudurmuş,
Yakalayıp yutacakmış gibi.
Karaltısı başka, zehri güçlü,
Zavallı candan umudu kes.
Yüz yüze gelip durdular,
Sarıbay ile Semetey,
Yüzleşip mızrak uzattılar,
Atışmayı bolca başlattılar,
Gören yurt, sinek kadar candan,
Gerçekten de vazgeçiverdi.
Yönelince mızrak eğilip,
İki yiğit nasıl gider – diye,
Kullar candan umut kesip.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Yanasıcanın kendisi odur,
Deccalın kara gözü odur,
Rast geleni kemiren,
Yakın olsa yalayıp yutan,
Önüne çıkıp düşen,
Hiçbir canlı sağ kalmayan.
Saldırdığını kurutan,
Yakalarsa tırnağını,

Kaburgasına batıran.
Alp olduğunu el görmüş,
Yüzleşmeye gelen kul ölmüş,
Seçkin pehlivan, büyük bela,
Gerçekten ayrıksı şum yürek,
Gerçekten yaratılmış büyük bela,
Öfkelense kâfirin,
Ay-âlem, hazır bekle dur,
Bağrı tüylü kara yer,

	Töböñdön tiygen doñuzga	*Tependen çöken domuza,*
	Kalıñınan tütüp tur.	*Kalın yerinden tüter durur.*
44800	Bu Manastın uulu şer kökcal,	*Bu Manas'ın oğlu aslan bozkurt,*
	Ereşen tartıp er bolup,	*Ergenlik çağına erip er olup,*
	Er uulu menen teñ bolup,	*Er oğluyla denk olup,*
	Bolot nayza boolaşıp,	*Çelik mızrağa bağ bağlayıp,*
	Bolumduu menen coolaşıp,	*Güçlü olanla düşmanlaşıp,*
	Sarı adırmak beldi alıp,	*Sarı kıraç beli alıp,*
	Salışıp kakan eldi alıp,	*Vuruşup Hakan elini alıp,*
	Kırañdı buzup col çalıp,	*Sırtları bozup yol keşfedip,*
	Kılımdı buzup olco alıp,	*Çağı bozup ganimet alıp,*
	Eeligip çıgıp er bolup,	*Coşup çıkıp er olup,*
44810	Er uulu menen teñ bolup,	*Er oğluyla denk olup,*
	Ok ötpös bulum ton kiyip,	*Ok geçmez değerli kürk giyip,*
	Ok cetpes buurul at minip,	*Ok yetişmez boz kır ata binip,*
	Er kıyratıp, kalk bilip,	*Er kırıp, halk bilip,*
	Ak olpogun kiygeni,	*Ak zırh kaftanını giymesi,*
	Ak buurulun mingeni,	*Ak boz kırına binmesi,*
	Kalk başkarıp curt körüp,	*Halk yönetip yurt görüp,*
	Kapırdan mınday körbögön,	*Kâfirden böylesini görmemiş,*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
	Ala-Toodoy arbaygan,	*Ala-Too gibi heyula duran,*
44820	Alaskarday dardaygan,	*Alaskar gibi kabaran,*
	Cürgönünön çañ çıkkan,	*Yürüyüşünden toz çıkan,*
	Kozgolbogon kapırdın,	*Yerinden oynamaz kâfirin,*
	Koburunan can çıkkan,	*Homurtusundan can çıkan,*
	Beren bettep barbagan,	*Yiğit yüzüne varamayan,*
	Bet algan tirüü kalbagan,	*Yönelen sağ kalmayan,*
	Şumduktuu azap sıyagı,	*Şumluk dolu azap sureti,*
	Üzüktöy eken kabagı,	*Çadır keçesi gibiymiş kaşları,*
	Körgön baatır kaçkanday,	*Gören bahadır kaçarcasına,*
	Betteşkendi baskanday,	*Yüzleşeni ezercesine,*
44830	Azuuluuday arkayıp,	*Azılı canavar gibi dikilip,*
	Aldıñkı eerdi şalpayıp,	*Alt dudağı sarkıp,*
	Aybatı artık körünüp,	*Heybeti üstün görünüp,*
	Abaylagan adamdın,	*Dikkatle bakan insanın,*
	Akılı ayran tögülüp,	*Aklı şaşıp dağılıp,*
	Kayratı küygön ört bolup,	*Gayreti yanan yangın olup,*

	Kankor şerge bet alıp,	*Hunhar aslana yüz tutup,*
	Cutkuç sınduu eleñdep,	*Yutucu gibi tetikte bakınıp,*
	Cay-caragın belendep,	*Silahını pusatını hazırlayıp,*
	Can koyboston türlönüp,	*Can komazcasına renkten renge girip,*
44840	Cadaaldanıp kuturup,	*Azgınlaşıp kudurup,*
	Kankor şerge süylönüp,	*Hunhar aslana söylenip,*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay:*
	Cetik ötkön men bolsom,	*Yetkinin yetkini ben isem,*
	Er Manas uulu Semetey,	*Er Manas oğlu Semetey,*
	Közdögön coom sen bolsoñ,	*Gözlediğim düşmanım sen isen,*
	Tutuşkanıñ kıramın,	*Tutuştuklarımı kırarım,*
	Kırıp cutup tınamın,	*Kırıp yutup dinlenirim,*
	Cadaaluunun türümün,	*Azgınların türüyüm,*
	Can kıygıçtın birimin,	*Can kıyıcıların biriyim,*
44850	Karcıga çıkkan butamın,	*Avına süzülen doğanım,*
	Karmaşkan candı cutamın,	*Tutuştuğum canı yutarım,*
	Balaanın kara közümün,	*Belanın kara gözüyüm,*
	Kan sorguçtun özümün,	*Kan emicinin ta kendisiyim,*
	Törösüngön köödök kul,	*Beylik taslayan toy kul,*
	Töböñdön bügün basamın,	*Tependen bugün basarım,*
	Tört tülügüñ çaçamın,	*Dört tülük malını saçarım,*
	Çın esebiñ tabamın,	*Gerçek hesabını bulurum,*
	Çındap curtuñ çabamın.	*Sahiden yurdunu vururum.*
	Olcogo tutup beeñdi,	*Ganimete tutup kısrağını,*
44860	Baylap alam dööñdü,	*Bağlayıp alırım devini,*
	Bar cinim kelip kutursam,	*Tüm cinim gelip kudurursam,*
	Sındırıp eliñdi,	*Kırıp elini,*
	Kara coldoy taptaymın,	*Kara yol gibi düzlerim,*
	Keñ Ala-Too ceriñdi.	*Geniş Ala-Too yerini.*
	Kaarım kelip kakayıp,	*Kahrım gelip kabarıp,*
	Kıramın kırgız eliñdi,	*Kırarım Kırgız elini,*
	Katıniñdı tul kılıp,	*Karını dul edip,*
	Ereniñ baylap kul kılıp,	*Yiğidini bağlayıp kul edip,*
	Kakandı çaap kan kılıp,	*Hakan'ı vurup kana bulayıp,*
44870	Kara coldu çañ kılıp,	*Kara yolu toz edip,*
	Solkuldagan eriñdi,	*Boy atmış körpe erini,*
	Calınsa ukpay kebiñdi,	*Yalvarsa da dinlemem sözünü,*
	Kıyratpasam beliñdi,	*Kırmazsam belini,*

	Suutamın deminñdi,	*Söndürürüm soluğunu,*
	Kızık bolso malıñız,	*Değerliyse malınız,*
	Kımbattuu bolso canıñız,	*Kıymetliyse canınız,*
	Degen sözgö könüñüz,	*Denen söze uyunuz,*
	Kaalagandı beriñiz,	*İstenileni veriniz,*
	Urgaaçıdan uzdu ber,	*Kadınlardan hünerlisini ver,*
44880	Tokson beş ayım Ayçürök,	*Doksan beş hatunla Ayçürök,*
	Katınıñdı baş kılıp,	*Karını başa koyup,*
	Tartuuga cüzdön kızdı ber,	*Armağana yüzden kız ver,*
	Ala-Too tartuu cerdi ber,	*Ala-Too'yu armağan, yeri ver,*
	Cer-cerlegen eldi ber,	*Yer yer yurtlanmış eli ver,*
	Bu sözümö könbösöñ,	*Bu sözüme uymazsan,*
	Bul aytkandı berbeseñ,	*Bu denileni vermezsen,*
	Bel baylagan beliñdi,	*Bel bağladığın belini,*
	Kırgın kılam eliñdi,	*Kıyıma uğratırım elini,*
	Sındıramın beliñdi,	*Kırarım belini,*
44890	Kaarım keldi kakaydım,	*Kahrım geldi, kabardım,*
	Kaltırbay kıram eliñdi,	*Bırakmadan kırarım elini,*
	Kıymıldasam okustan,	*Kımıldarsam ansızın,*
	Kırılasıñ kokustan,	*Kırılırsın kazara,*
	Olcogo ber ordoñdu,	*Ganimete ver otağını,*
	Tartuuga ber buluñdu,	*Armağana ver malını mülkünü,*
	Kuldukka ber Külçoro,	*Kulluğa ver Külçoro'yu,*
	Taalayga bütkön kuluñdu.	*Talihine doğmuş kulunu.*
	Tügötömün sanaañdı,	*Tüketirim umudunu,*
	Tük kaltırbaym balañdı,	*Hiç bırakmam çocuğunu,*
44900	Oroylonup ooluksam,	*Kabalaşıp azarsam,*
	Omuramın beliñdi,	*Koparırım belini,*
	Olcoloymun eliñdi,	*Ganimet ederim elini,*
	Calınsañ ukpaym kebiñdi,	*Yalvarsan da dinlemem sözünü,*
	Capaalap kıram eliñdi.	*Cefayla kırarım elini.*
	Cer tügöngön özöndön,	*Yerin tükendiği vadiden,*
	Celpinişten tuulgan,	*Celpiniş'te doğan,*
	Celmoguz uulu bu kapır,	*Celmoguz oğlu bu kâfir,*
	Aalamga saldım çuu kılgan,	*Âleme velvele salanım,*
	Içsem kanga toybodum,	*İçsem kana doymadım,*
44910	Bet alsa candı koybodum,	*Yöneldim mi can komadım,*
	Curt kırgandın közümün,	*Yurt kıranın gözüyüm,*

	Kabılgandı lop tartçu,	*Önüne düşeni lüp diye çeken,*
	Kara mar cılan özümün,	*Kara ejder yılanın kendisiyim,*
	Men Sarıbay bolgonu,	*Ben Sarıbay olalı,*
	Bet alıp balban barbagan,	*Yüzüme pehlivan varmamış,*
	Betteşe çıgıp nayza urup,	*Yüzleşmeye çıkıp mızrak vurup,*
	Köy duşman aman kalbagan,	*Nice düşman sağ kalmamış,*
	Köp dümöktün közümün,	*Çok belanın gözüyüm,*
	Kök cal erdin özümün,	*Bozkurt erin ta kendisiyim,*
44920	Ok cetpegen at minip,	*Ok yetişmez ata binip,*
	Kardım açsa kabılsa,	*Karnım acıkıp rast gelirse,*
	Kayıp aytıp cep keldim.	*Gaipten deyip yiye geldim.*
	Manastın uulu badırek,	*Manas'ın oğlu haylaz,*
	Karmaşamın dep keldim,	*Tutuşurum diye geldim,*
	Keñ Ala-Too cerin ber,	*Geniş Ala-Too yerini ver,*
	Ak kalpak kırgız elin ber,	*Ak kalpaklı Kırgız elini ver,*
	Urgaaçıdan uz bergin,	*Kadınlardan hünerlisini ver,*
	Kıypıldagan kız bergin.	*Kıpır kıpır kız ver.*
	Külüktön tandap ardı ber,	*Yürüklerden seçip aygırı ver,*
44930	Azar tümön maldı ber,	*Hezaran tümen malı ver,*
	Mal baguuçu candı ber,	*Mal bakacak canı ver,*
	Sarı altın baştap buldu ber,	*Sarı altın başta, malı mülkü ver,*
	San tümön kılıp kuldu ber,	*Sayısız tümen kul ver,*
	Bu degenge könbösöñ,	*Bu denilene uymazsan,*
	Bul aytkandı berbeseñ,	*Bu söyleneni vermezsen,*
	Uu açıtıp kübüñö,	*Küpüne zehir ekşitip,*
	Uşuntip cetem tübüñö,	*Böylece ererim köküne,*
	Kan agızam bagıña,	*Kan akıtırım bağına,*
	Karan tün salam canıña,	*Karanlık gece salarım canına,*
44940	Küçötpösöm cügüñdü,	*Ağırlaştırmazsam yükünü,*
	Tük kaltırbay tügüñdü,	*Hiç bırakmadan tüyünü,*
	Kaltırbay kıram biriñdi,	*Bırakmadan kırarım her birini,*
	Kısıktan tozup köçüñdü,	*Boğazda gözleyip göçünü,*
	Kızırgandım, ooluktum,	*Kızıştım, azdım,*
	Uşintip alam öçümdü,	*İşte böyle alırım öcümü,*
	Keçe atañ Manas barında,	*Hani baban Manas varken,*
	Keriş kılgan çagında,	*Kavga ettiği çağında,*
	Ay kasaba tuu bolup,	*Ay sancak tuğ olup,*
	Asman cargan çuu bolup,	*Göğü yaran velvele olup,*

Calpı cinin tapkanda,
Celpiniştin oyunan,
El baspas çöldün oyunan,
Atam Sarıbaydı çapkanda,
Atamdı soyup dilde alıp,
Dilde tartuuga bildi alıp,
Kara közdön miñdi alıp,
Celpinişti çañ kılıp,
Cergeni kırıp kan kılıp,
Tulumduunu tul kılıp,
Tuura cıyın erendi,
Aydap cürüp kul kılıp,
Cagılgan ottu öçürüp,
Cabılıp curttu köçürüp,
Aç albarstı maylagan,
Atam balban Sarıbay,
Atañ kankor caylagan,
Olcolop kırkıp celemdi,
Tügötüp koygon mömömdü,
Olcolop tiygen beemdi,
Öltürüp dalay döömdü,
Çırdaşıp Manas, atañ şer,
Çıgargan menin keemdi,
Tirüüdö kazıp orumdu,
Atañ Manas, ayköl kan,
Artık salgan sonundu,
Uluksungan kanımdı,
Uşintip koygon canımdı,
Alıştı arbın salbasam,
Kuturup öçüm albasam,
Sarıbay bolboy ölöyün,
Tuulbay tuna çögöyün,
Tirüü ele bolboy ölöyün,
Kaarımı tögüp turbasam,
Manas şerdin tukumun,
Kaltırbay çoguu kırbasam,
Kayrattuusun sökpösöm,
Kas duşman kanın tökpösöm,
Kas sanaşıp kelgendin,

Topyekûn hıncını bulduğunda,
Celpiniş'in ovasından,
El basmaz çölün ovasından,
Babam Sarıbay'ı vurduğunda,
Babamı boğazlayıp altın alıp,
Armağana altın, haraç alıp,
Kara gözlüden binini alıp,
Celpiniş'i toz edip,
Obasını kırıp kana bulayıp,
Nice hatunu dul edip,
Dosdoğru toplanmış yiğitleri,
Sürüp götürüp kul edip,
Yakılan ateşi söndürüp,
Toptan yurdu göçürüp,
Aç elmas kılıcı yağlayan,
Babam pehlivan Sarıbay'ı,
Baban hunhar yok etmişti,
Yağmalayıp kırktı yele ipimi,
Tüketiverdi meyvemi,
Yağmalayıp aldı kısrağımı,
Öldürdü nice devimi,
Çekişip Manas, baban aslan,
Çıkardı benim ahımı,
Diriyken kazdı çukurumu,
Baban Manas, cömert han,
Saldı başıma nicesini,
Ululuk taslayan hanımı,
Bu hâle koydu canımı,
Cengi bolca salmazsam,
Kudurup öcümü almazsam,
Sarıbay olmayıp öleyim,
Doğmadan dibe çökeyim,
Diri kalmayıp öleyim,
Kahrımı döküp durmazsam,
Manas aslanın soyunu,
Bırakmadan topunu kırmazsam,
Gayretlisini sökmezsem,
Hasım düşman kanını dökmezsem,
Hasımlık güdüp gelenin,

Kabırgasın sökpösöm,
Kıyırına kıynoo salbasam,
Kıl tügüñdü taştabay,
Kırgındap curtuñ albasam,
Sarıbay bolup neteyin,
Bul cerge turbay keteyin,
Erensigen kanıñdı,
Kırgındaymın barıñdı,
Kaltırbastan kalkıñdı,
Cogotup asıl zatıñdı,
Karmatpasam saatıñdı,
Bu dünüyödön öçüröm,
Col taştabay ceegiñe,
Bu dünüyödön ketirem,
Men Sarıbay özümün,
Tacaaldın kara közümün,
El calmagan sorgokmun,
Cer kurutkan orgokmun,
Oyrondordu oromun,
Er Manastın tukumun,
Calgızın koyboy soromun,
Dep, oşentip Sarıbay,
Öndür kelse utkuday,
Cumuru bendenin,
Koyboy birin cutkuday,
Kalk eelegen zarlarday,
Curt kuuratkan balbanday,
Caralat eken ar kanday.
Kayrattanıp Sarıbay,
Kapçalday oozu açılıp,
Oozunan örtü çaçılıp,
Cay-caragın şaylanıp,
Kan tökçü bolot nayza alıp.
Aşpay-şaşpay köç bolup,
Aydıñı küygön ört bolup,
Can ooruçuday bakırıp,
Bakırsa kırgız cıyılıp,
Bar dümögün körgön can,

Kaburgasını sökmezsem,
Diyarına eziyet salmazsam,
Kıl tüyünü bırakmadan,
Kıyımla yurdunu almazsam,
Sarıbay olup nideyim,
Bu yerde durmayıp gideyim,
Erlik taslayan hanını,
Kıyarım hepinize,
Bırakmadan halkını,
Yok edip asil zatını,
Yakalatmazsam kara saatini,
Bu dünyadan söndürürüm,
Yol bırakmadan kıyına,
Bu dünyadan göçürürüm,
Ben Sarıbay'ın ta kendisiyim,
Deccalın kara gözüyüm,
El yutan oburum,
Yer kurutan orağım,
Koçakları biçerim,
Er Manas'ın soyunu,
Tekini komadan sömürürüm,
Deyip, böylece Sarıbay,
Bayır gelse yutacak gibi,
Ademoğlu kulların,
Birini komadan yutacak gibi,
Halkı zapt eden zalimler gibi,
Yurt kurutan pehlivan gibi,
Türlü türlü yaratılırmış.
Gayrete gelip Sarıbay,
Kanyon gibi ağzı açılıp,
Ağzından alevi saçılıp,
Silahını pusatını donanıp,
Kan dökücü çelik mızrak alıp.
Telaşsız, ağır göç gibi olup,
Ovası yanan yangın olup,
Canı ağrıyormuş gibi bağırıp,
Bağırınca Kırgız yığılıp,
Tüm belasını gören can,

Cürögü tüşüp kırılıp,	*Yüreği düşüp kırılıp,*
Tolkuganda çoçkogo,	*Coştuğunda domuza,*
Too turuştuk bere albay,	*Dağ bile dayanamayıp,*
Kaarlangan kapırdı,	*Öfkelenen kâfiri,*
Kalk çurkurap körö albay,	*Halk çığrışıp bakamayıp,*
Celmoguz uulu dümöktün,	*Celmoguz oğlu belanın,*
Curt buzarı bilinip,	*Yurt bozanlığı bilinip,*
Argın kırgız kayran curt,	*Argın, Kırgız, zavallı yurt,*
Amanat candan tüñülüp,	*Emanet candan umut kesip,*
Bolotton cabdık aştattı,	*Çelikten pusat dövdürdü,*
Sarıbaydın kaarınan,	*Sarıbay'ın kahrından,*
Kalk çurkurap, el ıylap,	*Halk çığrışıp, el ağlayıp,*
Kara candan tüñüldü,	*Kara candan umut kesti,*
Kaltırbay takır kırar – dep,	*Bırakmadan hepten kırar – diye,*
Kalk çuu tüşüp küyündü,	*Halk feryada düşüp yandı,*
Tozoktu çoçko baştadı,	*Cehennemi domuz başlattı,*
Dırgıp ürküp, curt çuulap,	*Titreyip ürküp, yurt çığrışıp,*
Kayratınan çoçkonun	*Domuzun gayretinden,*
Kalıñ eldin baarısı,	*Kalabalık elin hepsi,*
Uluu caş, kiçüü, karısı,	*Büyüğü, küçüğü, yaşlısı,*
Emgektegen baldarı,	*Emekleyen çocukları,*
Eñkeygen karı çaldarı,	*Beli bükülmüş koca ihtiyarları,*
Kırılıp kete taştadı.	*Az kalsın kırılıp gidiyordu.*
Ok ötpögön ton kiyip,	*Ok geçmez kürk giyip,*
Ok cetpegen at minip,	*Ok yetişmez ata binip,*
Karagayday nayza alıp.	*Çam gibi mızrak alıp.*
Belesi biyik, caypak tüz,	*Beli yüksek, yayvan düz,*
Maydanga çıktı kamdanıp,	*Meydana çıktı hazırlanıp,*
Kaltırbay kalkın kıram – dep,	*Bırakmadan halkını kırarım – diye,*
Karpıp sorup çoñ toyup,	*Kapıp sömürüp iyice doyup,*
Andan kiyin tınam – dep,	*Ondan sonra dinlenirim – diye,*
Karın toyup möö kanbay,	*Karnı doysa da hırsı kanmadan,*
Sarıbay kantip tınar – dep,	*Sarıbay nasıl durur – diye,*
Celmoguzdan tuulgan,	*Celmoguz'dan doğan,*
Er Sarıbay kanatım,	*Er Sarıbay'ım, kanadım,*
Ay-aalamdın baarısın	*Ay-âlemin hepsini,*
Cuta cürgön adatım,	*Yutageldiğim âdetim,*
Kuçak cayıp but sunsam,	*Kucak açıp bacak uzatsam,*

Aalamga ceter kanatım,
Oktosu cok, cibi cok,
Ooluktum baylap alayın.
Tügü kılın taştabay,

Âleme yeter kanadım,
Okluğu yok, ipi yok,
Azdım, bağlayıp alayım.
Tüyünü kılını bırakmadan,

Tügötüp öçüm alayın,
Dep, oşentip Sarıbay,
Celmayan sanga bir salıp,
Uñgusu bolot, sabı cez,
Aybaltanı kolgo alıp,
Kapçalday oozu açılıp,
Oozunan çıkkan kök calın,
Cer kuykalap çaçılıp,
Semeteyge kamınıp,
Astınan ayla tabılıp,
Aybatınan kapırdın,
Aza tümön kança kol,
Kaarluu kanday şumduk – dep,
Kaçıp berdi cabılıp,
Celmoguz uraan çakırıp.
Manastın uulu kök caldı,
Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,
Çın Manas uulu sen bolsoñ,
Kıymıldabay, bılk etpey,
Aşpay-şaşpay turgun – dep,
Eren bolup, uul bolsoñ,
Caltanbay soguş kılgın – dep,
Astında atı celmayan,
Calpak örköç, kızıl nar,
Mañ-mañ, mañ baskan,
Ar çuudasın çañ baskan,
Celgenine cel cetpes,
Baskanına mal cetpes,
Kızıl narga kamçı urup,
Celmayan boorgo kol salıp,
Kıyşañına kenebey,
Kuykalangan kuturgur,
Kıran kök cal kurgurdu,
Buçkagına teñebey,

Tüketip öcümü alayım,
Deyip, böylece Sarıbay,
Celmayan'ın sağrısına bir vurup,
Temreni çelik, sapı pirinç,
Ay baltayı ele alıp,
Kanyon gibi ağzı açılıp,
Ağzından çıkan gök alev,
Yeri kavurup saçılıp,
Semetey'e hazırlanıp,
Önünden çare bulunup,
Kâfirin heybetinden,
Hezaran tümen nice asker,
Kahırlı, ne şumluk – diye,
Toptan kaçıverdi,
Celmoguz diye nara atıp.
Manas'ın oğlu bozkurda:
Bahadırsan, aslansan,
Gerçek Manas oğluysan sen,
Kımıldamadan, kıpırdamadan,
Telaşlanmadan dur – diye,
Yiğit isen, oğul isen,
Yılmadan savaş et – diye,
Altında atı Celmayan,
Yassı hörgüçlü kızıl buğra,
Ağır ağır, salına basan,
Her tüyünü toz basan,
Koşusuna yel yetişmez,
Yürüyüşüne hayvan yetişmez,
Kızıl buğraya kamçı vurup,
Celmayan'ın böğrüne el atıp,
Yalpalamasına aldırmadan,
Kavrulasıca kudurmuş,
Şahbaz bozkurt yiğidi,
Topuğuna denk saymadan,

	Keçir menen erdikti,	*Cüret ile erliği,*
	Celmoguz uulu çoçkogo,	*Celmoguz oğlu domuza,*
	Bergen eken çenebey.	*Ölçüsüz vermiş meğer.*
	Kaarlanıp saksayıp,	*Öfkelenip kabarıp,*
	Oolukkandan kuturgur,	*Azgınlıktan kudurmuş,*
	Oçogorun oktoptur,	*Fitilli tüfeğini doldurmuştur,*
	Töşü tüktü kara cer,	*Bağrı tüylü kara yer,*
45110	Kalıñınan toktoptur.	*Kalın yerinde durdurmuştur.*
	Celmoguz uulu kapırıñ,	*Celmoguz oğlu kâfir hani,*
	Baskanınan çañ çıgıp.	*Bastığı yerden toz çıkıp.*
	Kayratınan can çıgıp.	*Gayretinden can çıkıp.*
	Uñgusu bolot nayza alıp,	*Temreni çelik mızrak alıp,*
	Cay-caragın caylanıp,	*Silahını pusatını kuşanıp,*
	Altımıştay çoyun baş,	*Altmış kadar demir topuz,*
	Aylaluu itten oolak kaç,	*Hilebaz itten uzak kaç,*
	Karşı-terşi baylanıp,	*Çapraz çapraz bağlanıp,*
	Kayra caaçu möndürdöy,	*Yeniden yağacak dolu gibi,*
45120	Kaarı betine aylanıp,	*Kahrı yüzüne vurup,*
	Aybattanıp kürküröp,	*Heybetlenip kükreyip,*
	Adamzat bendenin,	*Âdemoğlu kulların,*
	Azat boyu dürküröp,	*Tüm bedeni ürperip,*
	Küygön örttöy çamınıp,	*Yanan yangın gibi saldırıp,*
	Semeteyge ayza urup,	*Semetey'e mızrak vurup,*
	Ayta-buyta degiçe,	*Anca beri deyinceye dek,*
	Açıp közdü-cumguça,	*Göz açıp kapayıncaya dek,*
	Köön toktotup, boy bezep,	*Gönlünü pekiştirip, kendini toplayıp,*
	Köp arman candı cıygıça,	*Nice hasretli canı derleyene dek,*
45130	Boy bekitip turguça,	*Bedenini sağlamlaştırıp durana dek,*
	Cer örttögön Sarıbay,	*Yer yakan Sarıbay,*
	Cebeden murun cetti ele,	*Oktan önce yetişmişti,*
	Cetken cerden baatırdı,	*Yetiştiği yerde bahadırı,*
	Cetip muştap öttü ele,	*Yetişip yumruklayıp geçmişti,*
	Coogo balban, kambıl şer,	*Düşmana pehlivan, becerikli aslan,*
	Coonun aylasın bilgen kambıl er,	*Düşmanın hilesini bilen becerikli er,*
	Cakındagan nayzasın,	*Yaklaşan mızrağını,*
	Tabayın dep aylasın,	*Çaresini bulayım diye,*
	Kara caak sulpukor,	*Kara yanak Zülfikâr'ı,*
45140	Karmay kalıp imerip,	*Kavrayıp çevirip,*

Orto belge nayzasın,
Oyronuñ şiltep ciberdi,
Kıyrap ayza bölündü.
Kızır çalgan kurgurdun,
Şer ekeni köründü,
Nayzasınan ayrılıp,
Ay seni dep kaygırıp,
Cazayılda baylanıp,

Tam beline mızrağını,
Koçağın savuruverdi,
Kırılıp mızrak bölündü.
Hızır'ın dokunduğu yiğidin,
Aslan olduğu göründü,
Mızrağından ayrılıp,
Ah seni deyip kaygılanıp,
Cazayıl tüfeği bağlanıp,

Aybaltanı şaylanıp,
Al Sarıbay cetti ele,
Kondu bolot aybalta,
Karmap kalıp imerip,
Ölçölüünün özü – dep,
Ölçünün kara közü – dep,
Kök caldı tartıp ciberip,
Oşol çapkan aybalta,
Arstan töröñ kenebey,
Sarıbaydın baltasın,
Kayra kagıp kaldı ele,
Tonu kalıñ törönü,
Ton kötörüp kalıptır.
Toodoy Manas arbagı,
Çoñ kötörüp alıptır.
Kiygen tonu Akolpok,
Coogo ılayık çak olpok,
Cakası bolot, ceñi cez,
Cetik kılgan ok ötpös,
Tiygen ceri süzülüp,
Sarıbaydın aybalta,
Uñgusunan üzülüp,
Sır nayza kolgo algıça,
Sırtı kara, booru kök,
Sırttanıñ nayza saygıça,
Al Sarıbay kapırdın,
Baatırdıgı başkaça,
Balbandıgı bir kança,
Araan ooz sır cebe,
Aalamga tozok añgeme,

Ay baltayı donanıp,
O Sarıbay yetişmişti,
Kondu çelik ay balta,
Kavrayıp çevirip,
Eceli gelenin kendisi – diye,
Ecelin kara gözü – diye,
Bozkurda indiriverip,
O çalınan ay baltayı,
Arslan beyin aldırmadan,
Sarıbay'ın baltasını,
Geri savuşturmuştu,
Kürkü kalın beyi,
Kürkü göğüsleyip korumuştur.
Dağ gibi Manas'ın ruhu,
Büyük darbeyi üstlenip almıştır.
Giydiği kürk Akolpok,
Düşmana yaraşır denk zırh kaftan,
Yakası çelik, yeni tunç,
Ustaca yapılmış, ok geçmez,
Değdiği yerden sıyrılıp,
Sarıbay'ın ay baltası,
Sapının kökünden kopup,
Sırlı mızrağı ele alıncaya dek,
Dışı kara, bağrı gök,
Yiğidin mızrak saplayıncaya dek,
O Sarıbay kâfirin,
Bahadırlığı bambaşka,
Pehlivanlığı bir hayli,
Yalman ağızlı sırlı oku,
Âleme cehennem masalı,

Ala koyup kuturgur,
Anı menen tört attı,
Camgır kılıp caa tartıp,
Möndürdöy buzup ok atıp,
Opsuz küçkö saldı ele,
Celmayanga mal cetpey,
Sarıbayga al cetpey,
Bölöngön ogu cetkende,
Kaardı mınday baştaptır,
Manas şer uulu badırek,

Kapıverip kudurmuş,
Onunla dört kez attı,
Yağmur gibi yay çekip,
Dolu gibi bozup ok atıp,
Ölçüsüz güce vurmuştu,
Celmayan'a hayvan yetişmeyip,
Sarıbay'a güç yetmeyip,
Kundaklı oku yetiştiğinde,
Kahrı böyle başlatmıştır,
Manas aslan oğlu koçak,

Ar buudandın üstünön,
Kulap kete taştaptır.
Çımınday canı çırkırap,
Say söögü bırkırap,
Erdik kılgan eki kol,
Öödö bolboy şal bolup,
Bılkıldabay bütkön boy,
Köz tumandap dal bolup,
Eerinen art ketip,
Üzöñgüdön but ketip,
Okoro tüygön ak çılbır,
Oñdop kolgo alalbay,
Altın taman üzöñgü,
Arbayıp buttu salalbay,
Boydu oñdop alalbay,
Çımınday candan tüñülüp,
Çıday albay kök cal şer,
Çın capa tartıp turdu ele.
Uñgusu bolot, uçu kurç,
Uçmagı dümök sır nayza,
Basa karmap badırek,
Baatır kök cal er çirkin,
Seldey tolkup bakırıp,
Manastap uraan çakırıp,
Kök cal ayza saldı ele,
Ayza kıyrap kül boldu,
Celmoguz uulu kapırga,
Al cetpegen kün boldu,

Yağız küheylanın üstünden,
Az kalsın düşüp gidiyordu.
Sinek kadar canı çırpınıp,
İlik kemiği ezilip,
Erlik eden iki eli,
Kalkamayıp felç olup,
Kıpırdamadan bütün beden,
Gözü dumanlanıp sersem olup,
Eyerinden geri kayıp,
Üzengiden ayağı çıkıp,
Sımsıkı düğümlü ak yuları,
Düzeltip ele alamayıp,
Altın tabanlı üzengiye,
Kaskatı ayağını koyamayıp,
Bedenini doğrultamayıp,
Sinek kadar candan umut kesip,
Dayanamayıp bozkurt aslan,
Gerçek cefa çekip durmuştu.
Temreni çelik, ucu keskin,
Uçtuğu yer bela, sırlı mızrak,
Bastırıp kavrayıp koçak,
Bahadır bozkurt er yaman,
Sel gibi coşup bağırıp,
Manas diye nara atıp,
Bozkurt mızrak salmıştı,
Mızrak kırılıp kül oldu,
Celmoguz oğlu kâfire,
Güç yetmeyen gün oldu,

Belden nayza büktöldü,
Begireek canga küç keldi,
Kuturgan çoçko bolbodu,
Astındagı ar buudan,
Tizeden cerge ornodu,
Sarıbay çoçko oñbodu.
Sarıbay aytat mınday kep,
Şıldıñ kıldıñ mınday – dep,
Oy, Manastın uulu badırek,
Ölböy salam çoñ dümök,
Takır cıyna kalkıñdı,
Koşoy, Bakay alpıñdı,

Belinden mızrak büküldü,
Aziz cana güç geldi,
Kuduran domuz yola gelmedi,
Altındaki yağız küheylan,
Dizine dek yere saplandı,
Sarıbay domuz, onmayası.
Sarıbay söyler böyle söz,
Böyle alay mı ettin – diye,
Ey, Manas'ın oğlu haylaz,
Ölmeden salarım büyük belayı,
Hepten topla halkını,
Koşoy, Bakay alplarını,

Koyboy baylagan beliñdi,
Bek arman kalbay çakırgan,
Bekip atkan ceriñdi,
Kaarlanıp kakaysam,
Köp uruşup netesiñ,
Cana cinim karmasa,
Taş-talkan bolup ketesiñ.
Aybatımdı körösüñ,
Kan atañ Manas bir bolsun,
Kazır menden ölösüñ.
Kaar tögüp ooluksam,
Kalbay capa körösüñ,
Karmasam büktöym beliñdi,
Karıp kılam eliñdi, –
Dep, oşentip Sarıbay,
Özön çuñkur too coldu,
Büktöp ketip baratat,
Kuykalangan kuturgur,
Bargan sayın uşintip,
Küçöp ketip baratat,
Erendi baylap köp alıp,
Oñboy ketip baratat,
Basar cagın adamdın,
Torgop ketip baratat,
Al Sarıbay kapırga,
Tabılıp caksa çok ötpöy,

Komadan bağladığın belini,
Derin hasret kalmadan çağırdığın,
Saklanıp yattığın yerini,
Öfkelenip kabarırsam,
Çok savaşıp nidersin,
Yine cinim tutarsa,
Paramparça olup gidersin.
Heybetimi görürsün,
Han baban Manas da bir olsun,
Şimdi benden ölürsün.
Kahır döküp azarsam,
Eksiksiz cefa görürsün,
Tutarsam bükerim belini,
Garip ederim elini, –
Deyip, böylece Sarıbay,
Vadili çukurlu dağ yolunu,
Katlayıp gidiyor,
Kavrulasıca kudurmuş,
Gittikçe böyle yapıp,
Güçlenip gidiyor,
Yiğitleri bağlayıp çok alıp,
Azıtıp gidiyor,
İnsanın basacağı yönü,
Kuşatıp kesip gidiyor,
O Sarıbay kâfire,
Bulup yaksa kor geçmeyip,

	Karmaşkanda kol ötpöy,	*Tutuşunca el işlemeyip,*
	Ak kelte atsa ok ötpöy,	*Ak kelte atsa ok geçmeyip,*
	Çama çarçap al cetpey,	*Takat tükenip güç yetmeyip,*
	Celmayanga mal cetpey,	*Celmayan'a hayvan yetişmeyip,*
	Erdik kaçıp şaylanıp,	*Erlik kaçıp kuşansa da,*
45260	Baktıluu bazar baylanıp,	*Bahtın pazarı bağlanıp,*
	Aybalta nayza cutulup,	*Ay balta, mızrak yutulup,*
	Ok ötpögön Akolpok,	*Ok geçmez Akolpok,*
	Bıt-çıt bolgon tıtılıp,	*Paramparça olup yırtılıp,*
	Celmoguz uulu doñuzdun,	*Celmoguz oğlu domuzun,*
	Baatırlıgı bilinip,	*Bahadırlığı bilinip,*
	Manastan tuugan arstan şer,	*Manas'tan doğma arslan er,*
	Amanat candan tüñülüp.	*Emanet candan umut kesip.*
	Al cetpegen kapırga,	*Güç yetmeyen kâfire,*
	Alakandar soyulup,	*Avuçları soyulup,*
45270	Ok ötpögön Akolpok,	*Ok geçmez Akolpok,*
	Bıt-çıt çıgıp çoyulup,	*Paramparça olup gerilip,*
	Bulası bulap ötüptür,	*Lifleri didilip geçmiştir,*
	Zaman çogu kubulup,	*Devrin koru başkalaşıp,*
	Sarıbay tüpkö cetiptir.	*Sarıbay köke ermiştir.*
	Çama çarçap al ketip,	*Takat tükenip güç gidip,*
	Kök cal turdu minetip,	*Bozkurt böylece kalakaldı,*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
	Ak maral kuup, uy kılıp,	*Ak maral kovar gibi sürüp,*
	Asıl şerdi buy kılıp,	*Asil aslanı perişan edip,*
45280	Eren ölüp, can ölüp,	*Yiğit ölüp, can ölüp,*
	Kezikken balban dagı ölüp,	*Rast gelen pehlivan da ölüp,*
	Sarıbay saldı balanı,	*Sarıbay belayı saldı,*
	Atası kankor er çirkin,	*Babası hunhar er, yaman,*
	Kaarlanıp küyünüp,	*Öfkelenip yanıp yakılıp,*
	Kayran candan tüñülüp,	*Zavallı candan umut kesip,*
	Çama çarçap al cetpey,	*Takat tükenip güç yetmeyip,*
	Çoñ kapkaga toktoldu.	*Büyük kapıda durakladı.*
	Kaarlanıp kayran şer,	*Öfkelenip yiğit aslan,*
	Kaçankı cindi coktodu.	*O eski cinini yokladı.*
45290	Oşo kezde Semetey,	*O sırada Semetey,*
	Kaarlandı bakırıp,	*Öfkelendi bağırıp,*
	Külçoronu çakırıp,	*Külçoro'yu çağırıp,*

Ey, Külçoro karaldım,
Öydö tartsa öbögüm,
Ildıy tartsa cölögüm,
Astıga salsam ak colum,
Arkası biyik san kolum,
Çöldö tüptü çınarım,
Kara kaşka tınarım.
Eren kördüm, şer kördüm,
Epsiz şumduk men kördüm.
Bayladı belem bagımdı,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Sındırdı belem şagımdı.
Çırkıratıp elimdi,
Çın bayladı demimdi,
Cazayıl atsam, çok ötpöy,
Canıñ çıkkan çoçkogo,

Ey Külçoro, gözbebeğim,
Yukarı çeksem dayanağım,
Aşağı çeksem desteğim,
Öne katsam ak yolum,
Arkası yüce sayısız askerim,
Çölde kök salmış çınarım,
Kara kaşkalı küheylanım.
Yiğit gördüm, aslan gördüm,
Görülmedik şumluk ben gördüm.
Bağladı galiba bahtımı,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Kırdı galiba dalımı.
Çığrıştırıp elimi,
Sahiden bağladı soluğumu,
Cazayıl atsam kor geçmeyip,
Canı çıkası domuza,

Oçogor atsam, ok ötpöy,
Çama çarçap, al ketip,
Çın şıldıñ bolduk minetip.
Men Semetey bolgon,
Kök bolottoy tolgon,
Maytarıp curt kırıp,
Kaptoodon biyik too alıp,
Karmaştan tümön coo alıp,
Beren enem tuuganı,
Er Manastan caralıp,
Kıymıldap cerge turganı,
Balban kördüm, şer kördüm,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Çın balaket men kördüm.
Alışıp nayza cetpedi,
Atsa mıltık ötpödü.
Tuura cagım tul kıldı,
Erenderdi büktödü,
Esildüü canga küç keldi,
Altımış müşkül, seksen dart,
Körsök başka but keldi,
Çama kaçıp, dal boldum,

Fitilli tüfek atsam ok geçmeyip,
Takat tükenip, güç gidip,
Sahiden maskara olduk böylece.
Ben Semetey olan,
Gök çelik gibi dolgun,
Bükerek yurt kırıp,
Hücumla yüce dağlar alıp,
Cenkten tümen düşman alıp,
Yiğit anamın doğurduğu,
Er Manas'tan yaratılıp,
Kımıldayıp yere bastığından beri,
Pehlivan gördüm, aslan gördüm,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Gerçek felaketi ben gördüm.
Cenkleşince mızrak yetmedi,
Atınca tüfek işlemedi.
Yakın soyumu dul kıldı,
Yiğitleri büktü,
Aziz cana güç geldi,
Altmış müşkül, seksen dert,
Başımıza üst üste geldi,
Takatim kaçıp sersem oldum,

Bılk etpey kolum şal boldu.
Ay-aalamdı buy kılgan,
Ayköl abañ şer bolup,
Azırında kurgan can,
Sarıbayga al cetpey,
Kara cer menen teñ boldum.
Ardıgımdan kurgan can,
Calındap içim çok bolup,
Carday abañ cok boldu,
Ay karañgı tün belem,
Kas acal cetken kün beym,
Al sakarday er abañ,
Sarıbaydan ölöt belem.
Kayra tartpas çın caydı,
Kayrılbay bu baş köröt beym.
Elüüdöp ölçöp ukumdu,
Kaltırbay kırıp tukumdu,
Özöndön selim surbasın,

Kıpırdamadan kolum felç oldu.
Ay-âlemi perişan eden,
Cömert ağan aslan iken,
Şimdiyse zavallı can,
Sarıbay'a güç yetmeyip,
Kara yerle bir oldum.
Arlanmamdan, zavallı can,
Alevlenip içim kor olup,
Dağ yamacı gibi ağan yok oldu,
Ay karanlık gece miydi,
Hasım ecelin yettiği gün galiba,
O kaya gibi er ağan,
Sarıbay'dan ölecek galiba.
Dönüşü olmayan gerçek yeri,
Dönmeden bu baş görecek galiba.
Ellişer sayıp soyumu,
Bırakmadan kırıp soyu sopu,
Vadiden selimi sormasın,

Öküldögön kuturgur,
Ört öçköndöy kılbasın,
Karmaş kıldı katuulap,
Celmoguz uulu çoçkonu,
Uruuçu Kuday urbasın.
Tüpkö tüptüz cetkidey,
Tük koyboy kırıp ketkidey,
Oyrondu opsuz salat beym,
Ordoluu karı, tul katın.
Olco kılıp alat beym.
Bek uruşup it menen,
Beylim ketti bekçeyip,
Köp salışıp kul menen,
Eki közüm çekçeyip.
Kabırgam ketti kayışıp,
Baatırdık köñül, er kayrat,
Barıñ kettiñ mayışıp,
Sarıbay kaydan toktoldu,
Aalamdan aşa şok boldu,
Tışım calın, içim çok,

Kükreyip duran kudurmuş,
Yangın sönmüş gibi etmesin,
Cenge tutuştu sertleşip,
Celmoguz oğlu domuzu,
Çarpan Tanrı esirgemesin.
Kökünü dümdüz kurutacak gibi,
Hiç komadan kırıp gidecek gibi,
Yıkımı ölçüsüz salacak galiba,
Ordalı yaşlıyı, dul kadını,
Ganimet edip alacak galiba.
Sıkı savaşıp it ile,
Halim gitti iki büklüm,
Çok çarpışıp kul ile,
İki gözüm beleriverdi.
Kaburgam eğrilip gitti,
Bahadır gönül, er gayret,
Hepiniz büküldünüz gittiniz,
Sarıbay nereden duracak,
Âlemi aşan azgın oldu,
Dışım alev, içim kor,

Dene boyum ot boldu.
Bagalçagım mayışıp,
Barlık çamam kayıştı,
Ölöyün döp ölö albay.
Ölüügö kızık kuu candı,
Uşintip turam kıyalbay.
Kırgagı bolot çepkendi,
Kıyındap saysam bölünböyt,
Kara tacaal Sarıbay,
Artta mura tukumga,
Botom, kılçayar türü körünböyt.
Cer caynagan san kolum,
Cez nayza saysam bölünböy,
Celigip kalgan kan içme,
Can koyçu türü körünböyt.
Töböñdön tiygen Sarıbay,
Sarıbay menen salışıp,
Asıl can caman tarıday,
Kımbatı abañ karıdı,
Ok ötpös tonu bölündü,

Bütün bedenim ateş oldu.
İncik kemiğim bükülüp,
Bütün takatim eğildi,
Öleyim deyip ölemeden.
Ölmeye meraklı kurnaz canı,
İşte böyle kıyamadan duruyorum.
Kenarı çelik cepkeni,
Zorlayıp saplasam bölünmez,
Kara deccal Sarıbay,
Ardından miras kalan soya,
Yavrum, dönüp bakacak hâli görünmez.
Yeri kaplayan sayısız askerim,
Tunç mızrak saplasam bölünmeyip,
Coşup kalmış kan içici,
Can bırakacak hâli görünmez.
Tependen çöken Sarıbay,
Sarıbay ile çarpışıp,
Asil can fena daraldı,
Kıymetli ağan kocadı,
Ok geçmez kürkü bölündü,

Oroy tuugan kızıtalak,
Suutat eken deminđi,
Olco kılıp çubatıp,
Kırgındap kırgız elimdi.
Munu üçün köönüm bölündü,
Talaska akim bolot beym,
Takır cañcal çır salıp,
Talkandap candı sorot beym,
Karaaldı buta taştabay,
Bul kankor Manas tukumun,
Kaltırbay kırıp sorot beym.
Nayzakerdi utat ko,
Aylaluunu cutat ko,
Talıkpay kirgen kuturgur,
Tarıptı koyboy tıtat ko,
Kaltırbay kandı sorot ko,
Kaçırgan türü bek buzuk
Kaktabay kandı sorot ko,

Kaba doğmuş kahrolası,
Söndürürmüş soluğunu,
Ganimet edip dizip sürüyüp,
Kıyımla Kırgız elimi.
Bunun için gönlüm bölündü,
Talas'a hâkim olacak galiba,
Hepten kavga fitne salıp,
Parçalayıp canı sömürecek galiba,
Karaltıyı menzilden kaçırmadan,
Bu hunhar, Manas soyunu,
Bırakmadan kırıp sömürecek galiba.
Mızrakçıyı yener ya,
Hilebazı yutar ya,
Yorulmadan dalan kudurmuş,
Övüleni komadan didikler ya,
Bırakmadan kanı sömürür ya,
Saldırışı pek azgın,
Kurutmadan kanı sömürür ya,

Er Külçoro, sen Seytek,
Karandar mında turasıñ,
Katuuladı kuturgur,
Anday ayla kılasıñ.
Möñküsö ırgıp çıgalgıs,
Orgo tüşmök bolduk ko,
Çalınsak çıgalbas.
Torgo tüşmök bolduk ko,
Kerişip keçip çıgalgıs,
Şorgo tüşmök bolduk ko.
Kaarı küçtüü kapırdın,
Kazatka çıkkan baatırdın,
Degenine könsök beym,
Kaalaganın bersek beym,
Argın menen kırgızdan,
Kıl taştabay cıysak beym,
Ayçöröktü baş kılıp,
Altımış cuban, seksen kız,
Azır tartuu kılsak beym.
Cerdin çıñı Çatkaldın,
Cetiktep colun çalsak beym,
Ceek cerge bagıp, el saktap,

Açuulangan doñuzdan
Aman-esen kalsak beym.
Ökümünö könsök beym,
Ölbös caktı baanalap,
Kaalaganın bersek beym.
Tört tülük maldın baarısın,
Ölüüçü Bakay karısın,
Ökümüñ ölçöp tıygın – dep,
Barça curttun baarına.
Başçı bolup turgun – dep,
Kalkka kabar salsak beym,
Baş çaptırıp, kan tökpöy,
Tartuuga berip mınçanı,
Talaşpay aman kalsak beym.
Semetey aytıp mınday kep,
Süylöp turdu mınday – dep,

Er Külçoro, sen Seytek,
Canlarım, burada dururusunuz,
Sertleşti kudurmuş,
Ona göre çare kılarsınız.
Debelense sıçrayıp çıkılmaz,
Çukura düşecek olduk ya,
Takılırsak çıkılmaz.
Tuzağa düşecek olduk ya,
Çekişip geçip çıkılmaz,
Kara bahta düşecek olduk ya.
Kahrı güçlü kâfirin,
Gazaya çıkmış bahadırın,
Dediğine uysak mı ki,
İstediğini versek mi ki,
Argın ile Kırgız'dan,
Kıl komadan toplasak mı ki,
Ayçürök'ü başa koyup,
Altmış gelin, seksen kız,
Hemen armağan etsek mi ki.
Yerin sarpı Çatkal'ın,
İyice yolunu yoklasak mı ki,
Kıyı yere yönelip, el saklayıp,

Öfkelenen domuzdan,
Sağ salim kalsak mı ki.
Hükmüne uysak mı ki,
Ölmeyecek yanı kollayıp,
İstediğini versek mi ki.
Dört tülük malın hepsini,
Ölümlü ihtiyar Bakay'ını,
Hükmünü ölçüp dizginle – diye,
Bütün yurdun hepsine.
Başçı olup dur – diye,
Halka haber salsak mı ki,
Baş kestirmeden, kan dökmeden,
Armağana verip bu kadarını,
Çekişmeden sağ kalsak mı ki.
Semetey söyleyip böyle söz,
Konuşup durdu böyle – diye,

Balası Seytek, Külçoro,
Berendigi bilinip,
Bek müşkül kanday bu kep – dep,
Berender turdu küyünüp,
Akırın süylöp, bek taştap,
Çılgıy içi ört calın,
Çıday albay oolugup,
Çın Külçoro kep baştap,
Karanım abam oñboysuñ,
Ar kaçandan bir kaçan,
Köödöktügüñ koyboysuñ.
Erdigiñ mol, esiñ az,
Eñgil-deñgil kişisiñ.
Kokuy abam kabılan,
Bul sözüñdü kim uksun.
Köz baylap kara tün uksun,
Kazılgan kara kör uksun,
Kapçaldan akkan suu uksun,
Katuu kara cer uksun.
Cer maylagan baatırga,
Celmoguz uulu kapırga,
Kordukka kantip könöbüz,
Kündüzü sapar, tünü oyun,
Kürdöölüü kara kırgızdı,

Oğlu Seytek ile Külçoro,
Yiğitliği bilinip,
Pek müşkül, nasıl söz bu – diye,
Yiğitler durdu yanıp yakılıp,
Usulca söyleyip, sert bitirip,
Tüm içi yangın alev,
Dayanamayıp coşup,
Gerçek Külçoro söze başlayıp,
Canım ağam, onmazsın,
Öteden beri, her zaman,
Toyluğunu bırakmazsın.
Erliğin bol, aklın az,
Dengesiz düzensiz kişisin.
Aman ağam, kaplan,
Bu sözünü kim dinlesin.
Göz bağlayan kara gece dinlesin,
Kazılmış kara mezar dinlesin,
Kanyondan akan su dinlesin,
Katı kara yer dinlesin.
Yeri kana yağlayan bahadıra,
Celmoguz oğlu kâfire,
Horluğa nasıl boyun eğeriz,
Gündüzü sefer, gecesi oyun,
Güçlü kuvvetli kara Kırgız'ı,

Altın türkük muranı,
Bel baylagan belimdi,
Koroolu çınar elimdi.
Kindik kesip, kir cuugan,
Kişmeli mura cerimdi,
Cerge tutka elimdi.
Öküldögön ölgürdün,
Calañkıç sınduu kapırdın,
Can calmagan baatırdın
Sözünö kantip könölü.
Tabılbas mura mömönü,
Duşmanga kantip bereli.
Ölüp, citip, cok bolup,
Cer kordugun körölü.

Altın direk mirası,
Bel bağladığım belimi,
Avlulu çınar elimi.
Göbeğimin kesildiği, kirimin yunduğu,
Kıymetli miras yerimi,
Yurda direk olmuş elimi.
Böbürlenen geberesinin,
Hortlak suratlı kâfirin,
Can yutan bahadırın,
Sözüne nasıl uyalım.
Bulunmaz miras meyveyi,
Düşmana nasıl verelim.
Ölüp, yitip, yok olup,
Yerin horluğunu mu görelim.

Ordoluu mura kayran curt,
Duşmanga kantip bereli.
Kıraan Bakay kanıbız,
Kılça kalbay calgız tal,
Kılaytıp kalbay calgız can,
Kırgın bolup keteli.
Argın kırgız erender,
Atuulu tolkup cıyılıp,
Caldoogo kalbay calgız can,
Calpı çoguu kırılıp,
Tirüü turup neteli.
Çama kelse çapçışıp,
Aybalta kolgo alışıp,
Armanı cok salışıp.
Mañday-teskey turuşup,
Can ayabay uruşup.
Bardık çopkut bölünüp,
Çın kerek bu can tögülüp.
Çındap kırgın kılabız,
Çımınday candı kıyabız.
Alptı, şerdi sordu – dep.
Ala-Toodoy kırgızga
Sarıbay sultan boldu – dep.
Celmoguz uulu baatırga,
Kezikken zaman akırga,
Kay sözünö könöbüz.

Ordalı miras, zavallı yurt,
Düşmana nasıl verelim.
Şahbaz Bakay hanımız,
Kıl kadar kalmadan tek fidan,
Tek can bile sağ kalmadan,
Kırıma uğrayıp gidelim.
Argın, Kırgız yiğitleri,
Yurttaşça coşup yığılıp,
Yalvarmaya kalmadan tek can,
Topyekûn hep birlikte kırılıp,
Diri durup nidelim.
Takat yeterse çarpışıp,
Ay baltayı ele alışıp,
Pişmanlıksız doyasıya vuruşup.
Karşı karşıya duruşup,
Can esirgemeden savaşıp.
Bütün zırh kaftan bölünüp,
Gerekirse bu can dökülüp.
Sahiden kırım yaparız,
Sinek kadar cana kıyarız.
Alpı, aslanı sömürdü – diye.
Ala-Too gibi Kırgız'a,
Sarıbay sultan oldu – diye.
Celmoguz oğlu bahadıra,
Rast gelinen ahir zamana,
Hangi sözüne uyarız.

Kandıktı kantip berebiz,
Sarıbay paşa boldu – dep,
Kanetip koçkor kılabız.
Kaltırbay candı kıyabız.
Sarıbaydı kan kılıp,
Kay muraska cetebiz?
Tük toktoboy uruşup,
Tügönüşö ketebiz.
Appak sakal çagıbız,
Kızıtalak kuu candı
Kurmanga baylap baarıbız
Bu düynödön ötöbüz.

Hanlığı nasıl veririz,
Sarıbay paşa oldu – diye,
Nasıl edip başa koç kılarız.
Bırakmadan cana kıyarız.
Sarıbay'ı han kılıp,
Hangi mirasa ereriz?
Hiç durmadan savaşıp,
Tükene tükene gideriz.
Apak sakal çağımız,
Kahrolası kurnaz canı,
Kurbana bağlayıp hepimiz,
Bu dünyadan geçeriz.

Kıyın baş talkan bolguça,
Kırılışa ketebiz, –
Dep, küülönüp Semetey,
Ay böksörüp, kün ötkön,
Alış kılıp minetip,
Kakaygan katuu belimdi,
Bolottoy kayrap demimdi,
Ölböy kantip bereyin,
Atam Manastan kalgan elimdi.
Katuulagan çoçkonun,
Kaarına kantip könöyün.
Karmaşıp catıp kul menen,
Kaltırbay kanım tögöyün.
Baatırdıgın, şerdigin,
Kotorup kayra bileyin.
Sarıbay kan dedirtpey,
Kas acal cetip kün bütsö,
Kazılbay körgö kireyin, –
Dep, oşentip Külçoro,
Kalaymandı baştadı.
Kayran candı taştadı,
Kagışka kirdi kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Cer tumandap, buu bolup,
Aç aykırık, duu bolup,
Körgöngö şumduk duu baştap,
Sarıbayga çır baştap,
Asmanga uçup topurak,

Adam kaynap topurap,
Çındap uruş salışıp,
Baatır kök cal Semetey,
Külçoro, Seytek bul üçöö,
Ölümdön candı ayaşpay,
Kagıştı katuu salsa da
Tacaal eken kuturgan
Küçöp barat Sarıbay.
Kagıştı katuu baştadı,
Kayran candı taştadı.

Değerli baş un ufak olana dek,
Kırılışıp gideriz, –
Deyip coşup Semetey,
Ay eksilip, gün geçmiş,
Böylece cenk edip,
Dimdik katı belimi,
Çelik gibi bileyip soluğumu,
Ölmeden nasıl vereyim,
Atam Manas'tan kalan elimi.
Sertleşen domuzun,
Kahrına nasıl boyun eğeyim.
Kul ile tutuşa tutuşa,
Bırakmadan kanımı dökeyim.
Bahadırlığını, aslanlığını,
Çevirip yeniden bileyim.
Sarıbay han dedirtmeden,
Hasım ecel yetip gün biterse,
Kazılmadan mezara gireyim, –
Deyip, böylece Külçoro,
Kızılca kıyameti başlattı.
Aziz canı gözden çıkardı,
Vuruşmaya girdi hazırlanıp,
Gaipten akıl bulunup,
Yer dumanlanıp, buğu olup,
Aç haykırış gürültü olup,
Görene dehşet velvele başlatıp,
Sarıbay'a kavgayı başlatıp,
Göğe uçup toprak,

İnsan kaynayıp kaynaşıp,
Gerçekten savaşa girişip,
Bahadır boz yeleli Semetey,
Külçoro, Seytek — bu üçü,
Ölümden canı esirgemeyip,
Çarpışmayı şiddetle sürseler de
Kudurmuş bir zalimmiş,
Güçlenip gidiyor Sarıbay.
Çarpışmayı şiddetle başlattı,
Aziz canı feda etti.

	Aygaylap tizgin cıyışıp,	*Nara atıp dizgin kısıp,*
45560	Nayza cançıp, balta urup,	*Mızrak saplayıp, balta vurup,*
	Karsıldaşıp uruşup,	*Çatır çatır vuruşup,*
	Cabdık kıyrap utulup,	*Donatım kırılıp yenilip,*
	Ok ötpös kımbat baaluu ton,	*Ok geçmez paha biçilmez zırh,*
	Bıt-çıt bolup tıtılıp,	*Paramparça olup yırtılıp,*
	Kol çurkurap bölünüp,	*Ordu feryatla bölünüp,*
	Celmoguz uulu kapırdın,	*Celmoğuz oğlu kâfirin,*
	Kozgolbos türü körünüp,	*Yerinden oynamaz hâli görünüp,*
	Kaarın tögüp kenebey,	*Kahrını döküp aldırmayıp,*
	Karmaşkan çoro Semetey,	*Boğuşan yiğit Semetey,*
45570	Can katarga teñebey,	*Canı sıradan saymayıp,*
	Cadaldık kaar erdikti,	*Zalimce kahrı, yiğitliği,*
	Canıñ çıkkan çoçkogo,	*O canı çıkası domuza,*
	Bergen eken çenebey.	*Ölçüsüz vermiş Yaradan.*
	Çoyun başın çok kılıp,	*Demir başlı topuzu kor edip,*
	Kabılgan erdi cok kılıp.	*Karşısına çıkan eri yok edip.*
	Kezikkendi kemirip,	*Rast geleni kemirip,*
	Betteşkendi cemirip,	*Yüzleşeni ezip yıkıp,*
	Bülük kılgan çır salıp,	*Kargaşa salıp fesat çıkarıp,*
	Kabılan candı bir salıp,	*Kaplan cana bir vurup,*
45580	Katılgandı maydalap,	*Sataşanı ufalayıp,*
	Balbandarı kaykalap,	*Pehlivanları sendeleyip,*
	Betteşkendin baarısın,	*Yüzleşenlerin hepsini,*
	Toñkoytkon eken nayzalap.	*Mızraklayıp yere sermiş.*
	Cadaaldaşıp turuşup,	*Azgınlaşıp durdular,*
	Cañcaldaşıp uruşup.	*Kavgalaşıp vuruştular.*
	Can koyor türü körünböyt.	*Can bırakır hâli görünmez.*
	Sarıbaydın cumuşun	*Sarıbay'ın işini*
	Ar kezgen kıyrap çok bolup,	*Her rastlayan kırılıp kor olup,*
	Kol içinde Sarıbay,	*Ordu içinde Sarıbay,*
45590	Çın cañcal saldı bir dalay.	*Nice gerçek kavga saldı.*
	Calpı ayabay kayrandar,	*Bütün yiğitler esirgemeden,*
	Camgır kılıp caa tartıp,	*Yağmur gibi yay çekip,*
	Möndürdön beter ok atıp,	*Doludan beter ok atıp,*
	Kalk çurkurap, cer caynap,	*Halk feryat edip, yer kaynayıp,*
	Sarıbayga al cetpey,	*Sarıbay'a güç yetmeyip,*
	El endirep şor kaynap.	*El şaşırıp derdi kaynayıp.*

Kagıştan eçen er ölüp,
Kara tacaal kün bolup,
Kayran canga küç keldi.
Mañdaylaşa capırıp,
Celmoguz uulu Sarıbay
Kayrattanıp bakırıp,
Topurak uçup tuz kaynap,
Sarıbaydın çatagı.
Topoloñ tüşüp kol caynap,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Al cetalbay şor kaynap,
Cazayıl atıp, caa tartıp,
Erendin baarı utulup,
Caanın ogu dırkırap,
Cay-carak sınıp tutulup.
Kabılıp atkan kalıñ kol,
Acalı cetpes kee bir can,
Aybatına çıdabay
Caradar bolgon kuturup.
Acal cetip kün bütkön,
Sarıbayga tutulup,
Betteşip beren ölüptür,
Kayra kelbes çın cayın,
Kadır Alda kuduret,
Kança adam körüptür.
Künü bütkön öçüptür.
Çın acal cetken kee bir can,
Sarıbaydın kolunan,
Çın acalı bütüptür.
Celmoguz uulu Sarıbay,
Kan cutkuçtun özü eken,
Çılgıy balaa özü eken.
Kabılgandı kaysaçu,
Tacaaldın kara közü eken.
Müşkülü kalıñ şoru eken,
Caralgan bende uulunda,
Can kıygıç mınday cok eken.

Alış kılıp çır baştap,

Çarpışmada nice er ölüp,
Kara zalim günü doğup,
Aziz cana güç geldi.
Yüz yüze gelip saldırıp,
Celmoğuz oğlu Sarıbay
Gayrete gelip bağırıp,
Toprak uçup tuz kaynayıp,
Sarıbay'ın fesadı bu.
Kıyamet kopup ordu kaynayıp,
Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Güç yetmeyip dert kaynayıp,
Fitilli tüfek atıp, yay çekip,
Erenlerin hepsi yenilip,
Yayın oku vızıldayıp,
Silah pusat kırılıp tutulup.
Karşı koyup ok atan kalın ordu,
Eceli gelmemiş kimi can,
Heybetine dayanamayıp
Yaralanmış kudurup.
Eceli gelip günü biten,
Sarıbay'a tutulup,
Yüzleşen yiğit ölmüştür,
Geri gelinmez gerçek yurdu,
Kadir Allah kudretiyle,
Nice insan görmüştür.
Günü biten sönmüştür.
Gerçek eceli gelen kimi can,
Sarıbay'ın elinden,
Gerçek ecelini bulmuştur.
Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Kan yutucunun ta kendisiymiş,
Katıksız belanın ta kendisiymiş.
Karşısına çıkanı çiğneyen,
Zalimin kara gözüymüş.
Müşkülü ağır, derdi koyuymuş,
Yaratılmış kul oğlunda,
Böyle bir can kıyıcı yokmuş.

Boğuşup kavga başlatıp,

Adam alı cetebi?
Aybaşı kıyın akmakka,
Arstan tişi ötöbü?
Kaarın tögüp bet alıp,
Bolot nayza kötörüp
Oçogordon ot çıgıp,
Çokmorunan çok çıgıp,
Kara marday toktolup,
Kabılgan adam cok bolup.
Aybattanıp ok atıp,
Alışkan candı cogotup.
Ayabay bülük çoñ cañcal,
Kan tögülüp katagı,
Aalamga çoñ dümök,
Cabıla kaçıp çurkurap.
Alış kılıp, al cetpey,
Erender candan tüñülüp,
Çındap kırgın baştaşıp.
Çımınday candan erender,
Çın ele keçip taştaşıp,
Çındap kırgın boluştu.
Celmayanga mal cetpey,
Sarıbayga al cetpey,
Degenine könalbay,
Tirüülöy curttu beralbay,
Tikteşip kırgın boluşup.
Ar bir baatır, köp balban,
Kılmışı cok soyuşup,
Erendin baarı bet bolup,
Cañcal küyüp ört bolup
Duuga kirip alıştı.
Adam közü cetkisiz,
Çuuga kirip kalıştı.

İnsanın gücü yeter mi?
Dev başlı çetin ahmağa,
Aslan dişi geçer mi?
Kahrını döküp yönelip,
Çelik mızrak kaldırıp,
Namlusundan ateş çıkıp,
Topuzundan kor çıkıp,
Kara dev gibi dikilip,
Karşısına çıkan yok olup.
Heybetlenip ok atıp,
Boğuşan canı yitirip.
Amansız kargaşa, büyük kavga,
Kan dökülüp felaketi,
Âleme büyük bela,
Hep birden kaçıp feryat edip.
Boğuşup da güç yetmeyip,
Erenler candan umut kesip,
Gerçekten kırgın başlatıp.
Sinek kadar candan erenler,
Gerçekten vazgeçip,
Sahiden kırgına tutuştular.
Celmayan'a mal yetmeyip,
Sarıbay'a güç yetmeyip,
Dediğine boyun eğemeyip,
Diri diri yurdu veremeyip,
Göz göze kırgına girişip.
Her bir bahadır, nice pehlivan,
Suçu yokken boğazlanıp,
Erenlerin hepsi yüz yüze gelip,
Kavga tutuşup yangın olup,
Gulguleye girip boğuştular.
İnsan gözünün ermediği,
Bir velveleye daldılar.

Asıldın baarı alsırap,
Er Semetey, Külçoro,
Katardan eköö kansırap,
Kalayman tartıp kalışıp.
Semetey uulu er arstan,

Asillerin hepsi güçten düşüp,
Er Semetey, Külçoro,
Saftan ikisi kan yitirip,
Kıyamet çekip kaldılar.
Semetey oğlu er aslan,

Er Seytek kirgen salışıp.
Sarıbaydın atagı,
Er Seytektin çatagı.
Salışpay erler catabı?
Kaçıra kelgen Sarıbay,
Çatagına köngübü?
Ölüp-citip cok bolboy,
Kıyrıluu curtun berçübü?
Sarıbay menen er Seytek,
Mañday-teskey turuştu,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruştu.
Kim körgön mınday cumuştu,
Caanın ogu dırkırap,
Tiygen ceri bırkırap,
Kan tögüldü şırkırap.
Kete bergen adamga,
Kemegedey bir cerdi,
Kese çaap oyuşup,
Kemin oşol bolor – dep,
Kiyimi menen koyuşup.
Karmaş kılıp köp balban,
Sarıbay salıp çoñ cañcal.
Irmeşine can cetpey,
Sarıbay uulu çoçkogo,
Karmaş kılsa al cetpey,
Karanday cañcal baştaşıp,
Malı tügül canınan,
Takır keçip taştaşıp.
Eren ölüp, can ölüp,
Kabılıp balban al ölüp,
Eçen külük attardın,
Eeri tüşüp sooruna.
Moynop cürgön dagı bar,
Esil kayran bir boorum,

Balança cerge öldü – dep,
Bozdop cürgön kıyla can.
Kıyın aygay çuu bolup,

Er Seytek girdi vuruşa.
Sarıbay'ın şöhreti,
Er Seytek'in kavgası.
Vuruşmadan erler yatar mı?
Saldırıp gelen Sarıbay,
Fesadına boyun eğilir mi?
Ölüp yitip yok olmadan,
Kırılası yurdunu verir mi?
Sarıbay ile er Seytek,
Karşı karşıya durdular,
Tüfek atıp, yay çekip,
Ezişircesine vuruştular.
Kim görmüş böyle bir işi,
Yayın oku vızıldayıp,
Değdiği yer parçalanıp,
Kan döküldü şırıl şırıl.
Göçüp giden insan için,
Ocak çukuru kadar bir yeri,
Kesip biçip oyup,
"Mezarı bu olur" deyip,
Giysisiyle gömdüler.
Boğuşup nice pehlivan,
Sarıbay saldı büyük kavga.
Çatışmasına can dayanmayıp,
Sarıbay denen domuza,
Boğuşsa da güç yetmeyip,
Kapkara kavga başlatıp,
Malı şöyle dursun, canından,
Büsbütün vazgeçtiler.
Eren ölüp, can ölüp,
Karşı koyan pehlivan da ölüp,
Nice yürük atların,
Eyeri kayıp sağrısına.
Boynu bükük gezen de var,
"Vah aziz kardeşim benim,

Filanca yerde öldü" deyip,
Ağlaşıp gezen nice can.
Zorlu feryat figan kopup,

	Akıl tappay şaşışıp,	*Akıl bulamayıp şaşırıp,*
	Alapayın tabalbay,	*Çaresini bulamayıp,*
	Sarıbaydan kaçışıp.	*Sarıbay'dan kaçıştılar.*
	Celmoguz uulu kapırdın,	*Celmoğuz oğlu kâfir,*
	Erendin baarın samsıtıp,	*Erenlerin hepsini darmadağın edip,*
	Aydap çıgıp kelatat.	*Sürüp önüne katıp geliyor.*
	Kezikkendi cön koyboy,	*Rast geleni sağ komayıp,*
	Caylap çıgıp kelatat.	*Öldürerek geliyor.*
	Cer buzulup, zoo köçüp,	*Yer bozulup, kaya göçüp,*
45720	El çurkurap too köçüp,	*El feryat edip dağ göçüp,*
	Asman carık, cer bürköö,	*Gök aydınlık, yer bulanık,*
	Aleñgir caa çır bolup,	*Koca yay kavgaya karışıp,*
	El buzulup, kol caynap,	*El bozulup, ordu kaynayıp,*
	Erender kaçıp cer caynap,	*Erenler kaçıp yer kaynayıp,*
	Ar kezde argın kırgız curt,	*Her devirde Argın-Kırgız yurdu,*
	Sarıbaydın kaarınan,	*Sarıbay'ın kahrından,*
	Curt büldürgön zaarınan	*Yurt kırıp geçiren zehrinden,*
	Kalıñ kırgız köp argın,	*Kalabalık Kırgız, nice Argın,*
	Kaçıp kirer cer tappay,	*Kaçıp sığınacak yer bulamayıp,*
45730	Kazılgan çuñkur kör tappay,	*Kazılı çukur mezar bulamayıp,*
	Kalıñ kol kaçıp çurkurap,	*Kalın ordu kaçıp feryat ederek,*
	Kayran candan tüñülüp,	*Aziz candan umut kesip,*
	Er Semetey kök calgan,	*Er Semetey boz yeleliye,*
	Kalıñ el kaçıp kiriptir.	*Kalabalık halk kaçıp sığınmış.*
	Orto cerin Sarıbay,	*Ordunun tam ortasını Sarıbay,*
	Oyup çıgıp kelatat.	*Oyup çıkarak geliyor.*
	Kabılgandı kaşaytıp,	*Karşısına çıkanı perişan edip,*
	Soyup çıgıp kelatat.	*Boğazlayarak geliyor.*
	Kezikkenin kemirip,	*Rast geleni kemirip,*
45740	Kabılganın kaçırıp,	*Karşı çıkanı kaçırtıp,*
	Kara bolot nayzasın,	*Kara çelik mızrağını,*
	Kez bolgongo matırıp,	*Denk gelene saplayıp,*
	Eren kaçıp bölünüp,	*Erenler kaçıp bölünüp,*
	Acalduu kanı tögülüp,	*Ecelli olanın kanı dökülüp,*
	Aybattangan Sarıbay,	*Heybetlenen Sarıbay,*
	Calañkıç türü körünüp,	*Can alıcı hâli görünüp,*
	Cadaaldı caman salıptır.	*Zulmü fena salmıştır.*
	Kıyrap kırgız köp argın,	*Kırılan Kırgız, nice Argın,*

Kıyın müşkül kördü ele,
Kasa cetken öldü ele.
Er Semetey kök calga,
Kaçıp kelip curt çuulap,
Artına aytıp turdu ele,
Sarıbayga al cetpes,
Dartın aytıp turdu ele.
Baatır eleñ, şer eleñ,
Baraanduu karan sen eleñ.
Surap içse toybogon,
Sogologun koybogon.
Baatır kırgız el eleñ,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Baatır çoñ tozok saldı bir dalay.
Çapçış kıldık kapırga,
Kan tögülüp al ketti,
Kayran candı cüdöttü.
Özüñ tosup albasañ,
Kaşayta közdü oyot beym.
Karmap alıp soyot beym, –
Dep, oşentip üç eren,
Cañcaldı caman baştadı.
Karmaşkanı Sarıbay,
Kayran candı taştadı.
Mañdaylaşa barışıp,
Can ayaşpay salışıp,
Caman cañcal salıştı,
Candı keçip taştaşıp,
Çındap koldu cıyışıp,
Çımınday candı kıyışıp,
Soguştan dene bırkırap,
Çımınday kuu can çırkırap,
Cadaaldaşıp kalıştı.
Can ayabay salışıp,
Caman cañcal boldu ele,
Celmoguz uulu doñuzga,
Alış kılsa al cetpey,
Nayzalaşsa mülk ötpöy,
Kezme-kezek uruşup,

Çetin müşkül gördüydü,
Eceli yeten öldüydü.
Er Semetey boz yeleliye,
Kaçıp gelip yurt çığrışıp,
Olan biteni söyleyip durdu,
"Sarıbay'a güç yetmez" diye,
Derdini söyleyip durdu.
"Bahadırdın, aslandın sen,
Heybetli dayanak sendin.
İsteyip içse doymayan,
Sömürmeyi bırakmayan.
Bahadır Kırgız halkıydın,
Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Bahadıra nice büyük azap saldı.
Kâfirle çarpıştık,
Kan döküldü, güç gitti,
Aziz canı bitap düşürdü.
Sen kendin karşılamazsan,
Gözümüzü kör edip oyar herhâl.
Yakalayıp boğazlar herhâl," —
Deyip, böylece üç eren,
Kavgayı fena başlattı.
Boğuştuğu Sarıbay'a karşı,
Aziz canı feda ettiler.
Yüz yüze varıp,
Can esirgemeden vuruşup,
Fena kavga saldılar,
Candan geçip attılar,
Gerçekten orduyu toplayıp,
Sinek kadar cana kıyıp,
Savaştan beden parçalanıp,
Sinek kadar kuru can çığrışıp,
Kıyasıya tutuştular.
Can esirgemeden vuruşup,
Fena kavga olduydu,
Celmoğuz oğlu domuza,
Boğuşsa güç yetmeyip,
Mızraklaşsa silah işlemeyip,
Nöbetleşe vuruşup,

Kecirdi kenen kılışıp,
Mıktap kıyla uruşup,
Bütkön boylor dan bolup,
Kayran baş çelek kan bolup.
Can ergitken cırgal kün,
Bir körüügö zar bolup.
Sarıbayga al cetpey,
Köykaşkalar kar bolup,
Caradar bolup sandalıp,
Aalamdan mınday bolboyt – dep,
Ata kök cal, uluk şer,
Sarıbayga tañ kalıp,
Üç beren mintip turganda,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Çagılganday çartıldap,
Kalıñ koldu cepirip,
Talap kelip turdu ele.
Karmalaşkan balbandı,
Katuu baştap cañcaldı.
Caanamdan mıktuu ele,
Eçen balban, eçen şer,
Eñkeytip cerge tıktı ele.
Çın belsenip coo sayıp,
Çımırkanıp kol sayıp,
Çın baatırdı capırıp,
Erenderi kayda? – dep,
Eeligip bakırıp.
Kas kılganın nayzalap,
Kaçırgan cagın maydalap.
Kankor Manas tukumu,
Kan Semetey, Külçoro,
Balbanı Seytek kayda – dep,
Camandarın capırıp,
Cadaalı soguş çoñ cañcal,
Erenderin bakırıp.
Cabılgan koldu nayzalap,
Er Külçoro, Semetey,
Teñdeşçü eköö kaydalap.

İnadı iyice büyütüp,
Sıkıca hayli vuruşup,
Bütün beden yara bere olup,
Aziz baş kova kova kan olup.
Cana can katan mutlu günü,
Bir görmeye hasret kalıp.
Sarıbay'a güç yetmeyip,
Seçkin yiğitler zebun olup,
Yaralanıp sürünüp,
"Âlemde böylesi olmaz" deyip,
Ata boz yeleli, ulu aslan,
Sarıbay'a şaşıp kalıp,
Üç yiğit böyle dururken,
Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Şimşek gibi çatırdayıp,
Kalın orduyu ezip,
Yağmalayıp gelip durdu.
Boğuştuğu pehlivanla,
Kavgayı şiddetle başlattı.
Cehennemden bile berkti,
Nice pehlivan, nice aslan,
Eğdirip yere tıktıydı.
Sahiden bel bağlayıp düşman saplayıp,
Var gücüyle orduya saplayıp,
Gerçek bahadırı devirip,
"Erenleri nerede?" deyip,
Coşup bağırıp.
Düşmanlık edeni mızraklayıp,
Saldırdığı yanı ufalayıp.
"Hunhar Manas soyu,
Han Semetey, Külçoro,
Pehlivanı Seytek nerede?" deyip,
Zavallılarını devirip,
Zalimce savaş, büyük kavga,
Erenlerini bağırtıp.
Üşüşen orduyu mızraklayıp,
"Er Külçoro, Semetey,
Denk gelecek o ikisi nerede?" deyip.

Celmoguz uulu Sarıbay,
Kıykırığı taş carıp,

Bakırığı baş carıp,
Kuturganday köz caynap,
Kurçu tolup tiş kayrap.
Kaar salıp küülönüp,
Karacoltoy doñuz kul,
Erenderge süylönüp,
Epsiz cañcal saldı emi.
Adam ürküp, kalk kaçıp,
Artık cañcal boluşup.
Körsö köñül bölünüp,
Betteşse kandar tögülüp,
Beylep körsöñ Sarıbay,
Can alçuday körünüp.
Öküldögön kuturgur,
Öküm süylöp küülönüp.
Öküröñdöp çamınıp,
Çoñ cañcalga kamınıp,
Tolkup canıp küülönüp,
Kalıñ curtka süylönüp,
Barabanın urgulap,
Bakırık salıp, curt kıynap.
Kalıñ kırgız kaçpa – dep,
Katuulasañ talkalaym,
Tobuñdu topot kılbasam,
Toktotpoy tegiz kırbasam,
Kayrandarıñ soybosom,
Kanıña mıktap toybosom.
Baatırıñ baylap albasam,
Balaaluu müşkül ülkön kaar,
Köp bülükkö salbasam,
Sarıbay bolup neteyin,
Celmoguz atam artınan,
Tak bügündön kalbay keteyin.
Eköölösöñ eköölö,
Özüm bolom cekele.
Baarılasañ baarıla,

Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Haykırışı taş yarıp,

Bağırışı baş yarıp,
Kudurmuşça gözleri parlayıp,
Kuvveti dolup diş bileyip.
Kahır salıp hışımlanıp,
Kara uğursuz domuz kul,
Erenlere söylenip,
Ölçüsüz kavga saldı şimdi.
İnsan ürküp, halk kaçıp,
Aşırı kavga oldu.
Görse gönül bölünüp,
Yüzleşse kanlar dökülüp,
Dikkatle baksan Sarıbay,
Can alacak gibi görünüp.
Böğüren kudurmuş,
Buyurucasına söylenip hışımlanıp.
Böğürerek davranıp,
Büyük kavgaya hazırlanıp,
Coşup yanıp hışımlanıp,
Kalabalık yurda söylenip,
Davulunu güm güm dövüp,
Bağırıp çağırıp, yurdu ezip.
"Kalabalık Kırgız, kaçma!" deyip,
"Direnirsen paramparça ederim,
Topluluğunu toz etmezsem,
Durdurmadan hepten kırmazsam,
Yiğitlerini boğazlamazsam,
Kanına iyice doymazsam.
Bahadırını bağlayıp almazsam,
Belalı müşkülü, ulu kahrı,
Nice kargaşaya salmazsam,
Sarıbay olup nideyim,
Celmoğuz atamın ardından,
Tam bugünden kalmadan gideyim.
İkileşirsen ikileş,
Ben tekim, teke tek gelirim.
Hep birden gelirsen hep gel,

Baarıñdı sıypap kırbasam.	*Hepinizi silip kırmazsam.*
Bardıger tügüñ taştabay,	*Hepten tüyünüzü bile komadan,*
Çır küçötüp turbasam,	*Kavgayı azdırıp durmazsam,*
Altı ay tınbay men cürüp,	*Altı ay durmadan yürüyüp,*
Ubara çarkot tizdedim.	*Zahmet çekip yollar teptim.*
Kan Manastın tukumu,	*Han Manas'ın soyunu,*
Kaltırbay kırıp ketüügö,	*Bırakmadan kırıp gitmeye,*
Ordogo oyron saluuga,	*Ordaya yıkım salmaya,*
Oñdurbay elin çabuuga,	*Onmaz edip elini vurmaya,*
Kalkın karap kıruuga,	*Halkını göz göre kırmaya,*
Kaltırbay elin kıruuga.	*Bırakmadan elini kırmaya.*
Katının olco kıluuga,	*Kadınını ganimet etmeye,*
Kança cılı, kança kün	*Nice yıllar, nice günler,*
Kastarım tiktim, tikiydim.	*Kastımı kurdum, diktim gözümü.*
Karaganım kabılıp,	*Aradığım karşıma çıkıp,*
Betteşken coom tabılıp.	*Yüzleştiğim düşmanım bulunup.*
Erigip kaldım oynoymun,	*Sıkıldım, oynarım,*
Açka keldim toyboymun,	*Aç geldim, doymam,*
Kaarlanıp kakaysam,	*Kahırlanıp dikilirsem,*
Kan Manastın tukumu,	*Han Manas'ın soyundan,*
Tutamdap tügün koyboymun,	*Tutam tutam tüyünü bile komam,*
Söögün söpöt kılamın,	*Kemiğini çürütürüm,*
Süyögönüñ cıgamın.	*Dayandığını yıkarım.*
Kaarlansam utamın,	*Kahırlanırsam yenerim,*
Kürkürösöñ küülönsöñ,	*Kükresen de coşsan da,*
Kaltırbay kalkıñ cutamın.	*Bırakmadan halkını yutarım.*
Kara tacaal közümün,	*Kara zalim gözüyüm,*
Şimirse kanga toybogon,	*Emdikçe kana doymayan,*
Çoñ sorgoktun özümün.	*Koca oburun ta kendisiyim.*
Atım balban Sarıbay,	*Adım pehlivan Sarıbay,*
Olconu ber tarıbay,	*Ganimeti ver esirgemeden,*
Aytkan sözgö könbösöñ,	*Söylediğim söze uymazsan,*
Bul olconu berbeseñ,	*Bu ganimeti vermezsen,*
Talkan bolup taruuday,	*Darı gibi un ufak olup,*
Kıstoo cañcal çoñ körüp,	*Sıkboğaz kavgayı büyük görüp,*
Kırılasıñ Sarıbay,	*Kırılırsın Sarıbay'dan,*
Koyboy kıram başıñdı,	*Komadan kırarım başını,*
Korduktap içem aşıñdı.	*Aşını zorbalıkla yerim.*

Olcolop alıp uzuñdu,
Tartıp alam kızıñdı.
Tiem cılkı malıñdı,
Kaarım kelip kakaysam,
Agızam suuday kanıñdı.
Baylap ooluksam,

Hünerli kadınını ganimet alıp,
Kızını çekip alırım.
Yılkına malına el korum,
Kahrım gelip dikilirsem,
Su gibi akıtırım kanını.
Bağlayıp azarsam,

Semetey menen Külçoro,
Baatırsıngan kanıñdı
Öltürböy büktöp beliñdi,
Örttöp cayıt ceriñdi,
Kancarlap azır cayayın,
Köküröktö çeriñdi, –
Dep, Sarıbay celigip,
Tacaaldık salıp eeligip.
Ooruçuday demigip,
Sarıbay turdu küülönüp,
Calpı curtka süylönüp.
Aytkanım uşul bilip al,
Azır talkan bolorsuñ,
Aşpay-şaşpay tilimdi al.
Altın da ber, dilde ber,
Al dildeni artuuga,
Ar sonundap maldı ber.
Ölböy-citpey carıktık,
Til alsañar körüñör,
Til albasañ, kalıñ curt,
Karañgı kördü körüñör,
Dorbogo sal, dilde ber,
Dilde artuuga bildi ber.
Bu buyruktu bilip al,
Talkalanbay tilimdi al.
Kiştelüü kiyim tikkenge,
Urgaaçıdan uzdu ber.
Oynop kumar cazganga
Kabaktı küldöy açkanga,
Bir cakındap betteşip,
Bir tabaktan et ceşip,
Olcolop zayıp kıluuga,

Semetey ile Külçoro,
Bahadır taslayan hanını,
Öldürmeden belini büküp,
Otlak yerini yakıp,
Hançerleyip hemen sereyim,
Bağrındaki ukdeni," —
Deyip Sarıbay azgınlaşıp,
Zalimlik salıp coşarak.
Hasta gibi soluyup,
Sarıbay durdu hışımlanıp,
Bütün yurda söylenip.
"Dediğim budur, bil bunu,
Şimdi un ufak olursun,
Oyalanmadan sözümü tut.
Altını da ver, sikkeyi ver,
O sikkeleri yüklemeye,
Türlü türlü seçkin mal ver.
Ölmeden yitmeden gün ışığını,
Söz dinlerseniz görürsünüz,
Söz dinlemezsen, kalabalık yurt,
Karanlık mezarı görürsünüz,
Torbaya koy, sikke ver,
Sikke yüklemeye yük hayvanı ver.
Bu buyruğu belle,
Parçalanmadan sözümü tut.
Samur kürklü giysi dikmeye,
Kadınlardan hünerlisini ver.
Oynayıp gönül eğlendirmeye,
Çatık kaşı güldürüp açmaya,
Bir yakınlaşıp yüz yüze gelip,
Bir tabaktan et yiyip,
Ganimet alıp kadın etmeye,

Oynop külüp turuuga,
Oymok ooz, boto köz
Keñ kökürök, çalkar töş,
Kelişimdüü boto köz
Kelin tandap, kızdı ber.
Öküm bolsoñ, şer bolsoñ,
Salışkan cerge keliñiz,
Çamañ kelse, oy, kırgız,

Oynayıp gülüp durmaya,
Yüksük ağızlı, ahu gözlü,
Geniş sineli, engin göğüslü,
Endamlı, ahu gözlü,
Gelin seçip, kız ver.
Yaman isen, aslan isen,
Vuruşulan yere geliniz,
Gücün yetiyorsa, ey Kırgız,

Aytkan olco bul salık,
Azırdan kalbay beriñiz.
Aytkanıma könbösöñ,
Kaalagandı berbeseñ,
Ooluksam kırgız ölösüñ,
Ketse kelbes çın caydı,
Köz aldımda körörsüñ, –
Dep, oşentip Sarıbay,
Cadal salıp baylanıp,
Toodoy çokmor maylanıp,
Kayra caaçu buluttay,
Kaar betine aylanıp.
Aybatınan küç çıgıp,
Eki bettin otunan,
Acıdaarday tük çıgıp,
Bedeli suuk, zaarı küç,
Bet algandı kılçu tüz.
Beyli kara çoçkodon,
Bek cañcal kılıp turdu ele.
Er endirep, curt şaşıp,
Katuu müşkül boldu emi.
Sarıbaydın çatagı,
Çatak müşkül iş kılbay,
Kez bolgonun tüz kılbay,
Kecir bolboy catabı?
Er çurkurap, curt çuulap,
Esebi cok can kuurap,
Çın cañcaldı baştaşıp,
Çımınday candı taştaşıp,
Can örttönüp küyünüp,

Dediğim ganimet, bu vergiyi,
Şimdiden geciktirmeden veriniz.
Dediğime uymazsan,
İstediğimi vermezsen,
Azarsam, Kırgız, ölürsün,
Gidince dönülmez gerçek yurdu,
Gözümün önünde görürsün," —
Deyip, böylece Sarıbay,
Zulüm salıp kuşanıp,
Dağ gibi topuzu yağlanıp,
Yeniden yağacak bulut gibi,
Yüzü kahra dönüp.
Heybetinden güç çıkıp,
İki yanağın ateşinden,
Ejderha gibi tüy çıkıp,
Görünüşü soğuk, zehri güçlü,
Yöneldiğini dümdüz ederdi.
Huyu kara domuzdan,
Berk kavga çıkıp durduydu.
Er bunalıp, yurt şaşırıp,
Ağır müşkül oldu şimdi.
Sarıbay'ın fesadı,
Fesat müşkül iş etmeden,
Denk geleni dümdüz etmeden,
İnat etmeden durur mu?
Er feryat edip, yurt çığrışıp,
Hesapsız can kavrulup,
Gerçek kavgayı başlatıp,
Sinek kadar canı feda edip,
Can tutuşup yanıp,

Bar buyumdan tüñülüp,	*Varından yoğundan umut kesip,*
Kalk çuu tüşüp sorulup,	*Halk velveleye düşüp tükenip,*
Katuu korkup kapırdan,	*Kâfirden şiddetle korkup,*
Kara tacaal takırdan.	*Kara zalimden büsbütün.*
Kalk ayrılıp akıldan,	*Halk akıldan ayrılıp,*
Katuu müşkül körgön tüş,	*Görülen düş ağır müşkül,*
Kılımda bolboy mınday iş.	*Böyle iş asırlarda olmaz.*
Kızıl kırgın, kuu süröön,	*Kızıl kırgın, kuru nara,*
Curt bülünüp çoñ çatak,	*Yurt bozulup büyük fesat,*
Celmoguz uulu kapırdın	*Celmoğuz oğlu kâfirin,*
Cetken zaarı küç boldu.	*Erişen zehri güç oldu.*
Mañdaylaşıp barışıp,	*Yüz yüze varıp,*
Sarıbay menen salışıp.	*Sarıbay ile vuruşup.*
Ceti küngö aralap,	*Yedi gün boyu dalıp,*
Semetey çıktı kan bolup,	*Semetey çıktı kan içinde,*
Bütkön boygo kan tolup,	*Bütün bedeni kana bulanıp,*
Cetimiş cerden cara cep.	*Yetmiş yerinden yara yiyip.*
Almambettin arstanı,	*Almambet'in aslanı,*
Ar kaçan kirip aralap,	*Her seferinde dalıp girip,*
A da çıkkan kan bolup,	*O da çıkmış kan içinde,*
Altımış cerden cara cep.	*Altmış yerinden yara yiyip.*
Kızıl bolot kınaptır,	*Kızıl çeliği kuşanmış,*
Kızıl kırgın soguşka,	*Kızıl kırgın savaşta,*
Kırgızga toodoy bel bolup,	*Kırgız'a dağ gibi dayanak olup,*
Kızırluu Seytek çıdaptır.	*Hızır'lı Seytek dayanmıştır.*
Çıkanaktap tınç albay,	*Dirseğine yaslanıp dinlenmeden,*
Çırım etip uyku albay,	*Kestirip uyku almadan,*
Catıp canbaş taldırbay,	*Yatıp yanını dinlendirmeden,*
Canbaştap meer kandırbay,	*Yaslanıp gönlünü kandırmadan,*
Kündöp-tündöp salışıp,	*Gündüz gece vuruşup,*
SEMETEYDIN SARIBAYGA ALI CETPEY,	*SEMETEY'İN SARIBAY'A GÜCÜ YETMEYİP*
ARMAN KILGANI. SARIBAY KÜRKÜRÖP,	*YAKINDIĞI. SARIBAY'IN KÜKREYİP*
ELDI KIRIP TURGAN CERI	*HALKI KIRIP DURDUĞU YER*
Ak sakalduu akcoltoy,	*Ak sakallı uğurlu pirim,*
Karıñ mında turasıñ.	*İhtiyarım, burada dursun.*

Karaanı kaptoo Külçorom,
Baarıñ mında turasıñ.
Men Semetey bolgonu,
Bolup ösüp tolgonu.
Arday arstan Manastın,
Abelinen sızganı.
Beren enem Kanıkey,
Catınınan çıkkanı.
Ereşen tartıp er bolup,
Er uulu menen teñ bolup.
Cetim kalıp cetilip,

Karaltısı heybetli Külçorom,
Hepiniz burada dursunuz.
Ben Semetey olalı,
Büyüyüp yetişip dolalı.
Soylu aslan Manas'ın,
Sulbünden süzülüp geleli.
Yiğit anam Kanıkey'in,
Rahminden çıkalı.
Serpilip yetişip er olup,
Er oğluyla denk olup.
Yetim kalıp yetişip,

Kırandın türü uşunday.
Erender kaydan ayanıp,
Sarıbay kuup cüdötüp,
Çıñıroon çalbay küyünüp,
Çımınday candan tüñülüp,
Talastı bettep kalışıp,
At soorusun salışıp.
Akıldan artık şaşışıp,
Talastı közdöy kaçışıp.
Çın capanı tartışıp,
Çın candan caman tüñülüp,
Çımınday candan şaşışıp.
Armanın aytıp küyünüp,
Amanat candan tüñülüp.
Ooluguşup erender,
Çoñ kapkaga toptoşup,
Bayırkını coktoşup,
Semetey süylöp arman – dep,
Küyüt söz aytıp mınday – dep,
Kök cal süylöyt mınday kep.
Cergege eptep koşulup.
Kanga toyup katıgın,
Kankor kök cal atıgıp,
Tulañdı cerge tutatıp,
Özöndü buzup ört salıp,
Kapçal buzup köç alıp,
Kagışkan cerden öç alıp.

Yiğit kartalın hâli böyledir.
Erenler nasıl esirgesin canını,
Sarıbay kovalayıp bunaltıp,
Çıñıroon'u çalamayıp yanıp,
Sinek kadar candan umut kesip,
Talas'a yönelip,
Atın sağrısını dönüp.
Akıl almaz şaşkınlıkla,
Talas'a doğru kaçıştılar.
Gerçek cefayı çekip,
Candan fena umut kesip,
Sinek kadar can için telaşlanıp.
Hasretini söyleyip yanıp,
Emanet candan umut kesip.
Coşup taşıp erenler,
Büyük kale kapısında toplaşıp,
Eski günleri anıp yâd edip,
Semetey söyledi "ah, arman" deyip,
Yanık söz söyleyip "şöyle" deyip,
Boz yeleli söyler şu sözü:
"Yurduma güç bela kavuşup.
Kana iyice doyup,
Hunhar boz yeleli diye ad alıp,
Kuru otu yerinde tutuşturup,
Vadiyi bozup yangın salıp,
Geçidi bozup göç alıp,
Çarpışılan yerden öç alıp.

Kara suuga kan kuyup,
Kabılan kök cal atıgıp,
Adegende men kurgur
Ak bolotum mayladım.
Açuuma azır tiygende,
Abakem eken debesten,

Abıkeni cayladım.
Köp cindilik bala kez,
Köz aldı mintip ötüptür,
Kızıtalak kuu calgan,
Aldap ötüp ketiptir.
Bügün mınday, erteñ cok,
Aldap salgan azgırıp,
A ketet eken düynö bok.
Köp cindilik bala kez,
Köp akıl bilbey ayran es,
Bir kezekte çunak can,
Suu iç dese, uu içtim.
Kan tök dese, cin töktüm,
Börk al dese, baş aldım.
Kök bolottu mayladım,
Köp cinime tiygenge,
Köp arka kılgan cakınıñ,
Köp aşkandı cayladım.
Köp tutkagım karmasa,
Atam Cakıp kandı calmadım.
Calmaymın dep carbadım,
Keçe kırk çoro kırgın salganda.
Kök töbögö çoñoyboy,
Menin ar kılgan işim oñolboy,
Atañdın körü şorduu can,
Oşondo ölüp cogolboy.
Kayrattuu bolboy kem bolboy,
Sarıbayga saydırıp,
Sarala bolup cürgüçö,
Ölüp-öçüp cogolup,
Kara cer menen teñ bolboy.
Çamasız bolboy cok bolboy,

Kara suya kan katıp,
Kaplan boz yeleli diye ad alıp,
Önce ben zavallı,
Ak çeliğimi kanla yağladım.
Öfkeme dokunulduğunda,
"Amcamdır" demeden,

Abıke'yi öldürdüm.
Deli dolu çocukluk çağı,
Göz önünden böyle geçip gitmiş,
Kahrolası kuru yalan dünya,
Aldatıp geçip gitmiş.
Bugün var, yarın yok,
Aldatıp azdıran,
Geçip gidermiş şu boktan dünya.
Deli dolu çocukluk çağı,
Çok akıl bilmez şaşkın us,
Bir zamanlar densiz can,
"Su iç" dese, ağı içtim.
"Kan dök" dese, deliliğimi döktüm,
"Börk al" dese, baş aldım.
Gök çeliği kanla yağladım,
Öfkeme çok dokunanı,
Çok arka bildiğin yakınını,
Haddi çok aşanı öldürdüm.
Çok damarım tuttuğunda,
Atam Cakıp Han'ı yuttum.
Yutarım deyip de kanmadım,
Hani kırk çoro kırgın saldığında.
Göğe doğru serpilip büyüyemeden,
Benim her ettiğim iş onmadan,
Vay atanın körü, dertli can,
O zaman ölüp yok olmadan.
Gayretim kalmadan, kem olmadan,
Sarıbay'a mızraklatıp,
Sararıp solup gezeceğime,
Ölüp sönüp yok olup,
Kara toprakla bir olmadan.
Dermansız kalmadan, yok olmadan,

Bende bolup caralbay,	*Kul olarak yaratılmadan,*
Cerge siñip bok bolboy,	*Toprağa karışıp gübre olmadan,*
Bolboy kalgan ekemin.	*Olamamışım ben meğer.*
Kayrat kaçıp, bel sınıp,	*Gayret kaçıp, bel kırılıp,*
Oñboy kalgan ekemin.	*Onmaz olmuşum ben meğer.*
Kayra tartkıs çın cayga,	*Dönüşü olmayan gerçek yurda,*
Ötmök bolgon ekemin.	*Göçecek olmuşum ben meğer.*
Kalıñ eldi çuulatıp,	*Kalabalık eli çığrıştırıp,*
Ketmek bolgon ekemin.	*Gidecek olmuşum ben meğer.*
Bu dünüyödön kurgan baş,	*Bu dünyadan, zavallı baş,*
Ötmök bolgon ekemin.	*Göçecek olmuşum ben meğer.*
Sarıbay tolkup er çıgıp,	*Sarıbay coşup er çıkıp,*
Salmagım toodoy kayran baş,	*Ağırlığım dağ gibi, aziz baş,*
Kara cer menen teñ çıgıp,	*Kara toprakla bir olup,*
Atañdın körü bir ubak,	*Vay atanın körü, bir zaman,*
Baştan köçüp ötüptür.	*Baştan göçüp geçmiş her şey.*
Bardık acal calgançı,	*Tüm ecel yalancı dünyada,*
Maktangan başka cetiptir.	*Övünen başa yetişmiş.*
Akır-takır kuu düynö,	*Ahir sonu şu kuru dünya,*
Añtarılıp ketiptir.	*Altüst olup gitmiş.*
Ubası cok şum calgan,	*Vefası yok kahpe yalan dünya,*
Uşunday eken beyarman.	*Böyleymiş, acımasız.*
Dene kuurap, küç ketip,	*Beden kuruyup, güç gidip,*
Bolot kayrat büt ketip,	*Çelik gayret hepten gidip,*
Bolboy kalgan ekemin.	*Olmaz olmuşum ben meğer.*
Torgogon eken düynö bok,	*Tuzağa düşürmüş şu boktan dünya,*
Kürkürögön er çakta,	*Kükreyen er çağında,*
Küülögön müçö teñ çakta,	*Güç dolu uzuvlar denk çağda,*
Keñ kökürök er kayrat,	*Geniş sineli er gayret,*
Kürkürögön şer çakta,	*Kükreyen aslan çağında,*
Mında nege ölbödük.	*O zaman neden ölmedik.*
Can caralıp er bolup,	*Can yaratılıp er olup,*
Sarıbayday balaanı,	*Sarıbay gibi belayı,*
Cer üstünö körbödük.	*Yeryüzünde görmemiştik.*
Keçe kara şaar Kambıldı,	*Hani kara şehir Kambıl'ı,*
Karmap turgan kezimde,	*Elimde tuttuğum çağda,*
Kas bolgondu buy kılıp,	*Düşman olanı perişan edip,*
Talap turgan kezimde,	*Yağmalayıp durduğum çağda,*

Mında nege ölbödüm.
Ketse kelbes kuu caydı,
Anda nege körbödük.
Cetkileñ bu baş barında,
Cetip çaptık Oogandı,
Bizdin tırmak tiybesten,
Cerkeñ kaydan soo kaldı.
Mañdaydan buzduk barañdı,
Altı şaar Kokon, Anciyan,
Bizge aldırbay kaydan soo kaldı,

O zaman neden ölmedim.
Gidince dönülmez kuru yurdu,
O zaman neden görmedik.
Bu yetkin baş yerindeyken,
Varıp vurduk Oogan'ı,
Bizim tırnağımız değmeden,
Cerkeñ nasıl sağ kaldı.
Cepheden bozduk tüfekli safları,
Altı şehir, Kokon, Anciyan,
Bize kaptırmadan nasıl sağ kaldı,

Indiya buzup bildi alıp,
Kara közdön miñdi alıp,
Narga cüktöp dilde alıp,
Aleñdü kızık körgöndü.
Köktödöy çaptı öñgöndü,
Mında nege ölbödük.
Bura tartpas çın caydı,
Mında nege körbödük.
Topon suu cetpes Beecinden,
Toktoboy tulpar buuganda,
Toodoy-taştay Manastın,
Bet alıp kunun kuuganda.
Altın türkük çatırdı,
Altımış caysañ kencesi,
Alookenin Koñurbay,
Manastın kunun kuuganda,
Baygambar baspas Beecinge,
Basıp nayza sunganda.
Topon suu cetpes Beecinge,
Topoloñdu kılganda,
Kalday ölüp, kan ölüp,
Karmaşkan candın baarı ölüp,
Cerden muran çañ ketip,
Arıktap kara kan ketip,
Ay cıldagan alışta,
Asman cerler buzulup,
Müşkül artık çabışta,
Mında nege ölbödüm.

İndiya'yı bozup baç alıp,
Kara gözlüden binini alıp,
Deveye yükleyip sikke alıp,
Alabildiğine zevk süreni gördük.
Kök söküp vurduk nicesini,
O zaman neden ölmedik.
Geri dönülmez gerçek yurdu,
O zaman neden görmedik.
Tufan suyu ermez Beecin'den,
Durmadan küheylan koşturduğumuzda,
Dağ gibi, kaya gibi Manas'ın,
Yönelip kanını dava ettiğimizde.
Altın direkli çadırı,
Altmış beyzadenin en küçüğü,
Alooke'nin oğlu Koñurbay,
Manas'ın kanını dava ettiğimizde,
Peygamber basmaz Beecin'e,
Yürüyüp mızrak uzattığımızda.
Tufan suyu ermez Beecin'e,
Kıyameti kopardığımızda,
Kalday ölüp, han ölüp,
Boğuşan canların hepsi ölüp,
Yerden buram buram toz kalkıp,
Ark olup kara kan akıp,
Aylar yıllar süren boğuşmada,
Gök ile yer bozulup,
Müşkülü ağır vuruşmada,
O zaman neden ölmedim.

Can caratkan alp kördüm,
Alban türlüü kalk körüp,
Çın kaza cetip ölbödüm.
Karuusu toluk kapırdı,
Kıstoodu zaman akırdı,
Cer üstünön körbödüm,
Sarıbay öñdüü baatırdı.
Celmayanga mal cetpey,
Koñurbay soygon kayran kol,
Sarıbayga al cetpey,
Ölömün dep ölalbay,
Özüm candı kıyalbay,

Can yaratılmış nice alp gördüm,
Türlü türlü halk görüp,
Gerçek kaza erişip ölmedim.
Bileği güçlü kâfiri,
Sıkboğaz eden ahir zamanı,
Yeryüzünde görmedim,
Sarıbay gibi bir bahadırı.
Celmayan'a mal yetmeyip,
Koñurbay'ın kestiği aziz ordu,
Sarıbay'a güç yetmeyip,
Öleyim dedim, ölemedim,
Kendi canıma kıyamadım,

Ogunda kalgan ekemin.
Kaarluu Sarıbayıñdın,
Ogunda kalgan ekemin.
Er Sarıbay baatırdın,
Torunan ölmök ekemin.
Ülkön tozok balanın,
Kolunan ölmök ekemin.
Aşıp-şaşıp antañdap,
Caman ölmök ekemin.
Semetey kaçtı dedirtip,
Aram ölmök ekemin.
Munar tüşüp ok çıkkan,
Çepten ölmök ekemin.
Semetey coodon kaçtı – dep,
Kepten ölmök ekemin.
Aygaylagan bir ülkön,
Duudan ölmök bolupmun,
Sarıbay curttu kırdı – dep,
Sonundu mınday kıldı – dep,
Çuudan ölmök ekemin.
Atı caman eñ müşkül,
Duudan ölmök ekemin.
Taygalansa toktoboy,
Kırdan ketmek bolupmun,
Dalay adam düm tüşkön,
Takırdan ölmök bolupmun.

Okunun önünde kalmışım meğer.
Kahırlı Sarıbay'ının,
Okunun önünde kalmışım meğer.
Er Sarıbay bahadırın,
Tuzağında ölecekmişim.
Koca azap, o belanın,
Elinden ölecekmişim.
Telaşla soluk soluğa,
Kötü ölecekmişim.
"Semetey kaçtı" dedirtip,
Haram ölecekmişim.
Duman çöküp ok çıkan,
Siperde ölecekmişim.
"Semetey düşmandan kaçtı" diye,
Sözden ölecekmişim.
Naralarla çınlayan bir büyük,
Gulguleden ölecekmişim,
"Sarıbay yurdu kırdı" diye,
"Görülmedik iş etti" diye,
Velveleden ölecekmişim.
Adı kötü, en müşkül,
Gulguleden ölecekmişim.
Kayarsa durmadan,
Sırttan yuvarlanıp gidecekmişim,
Nice insanın yüzükoyun düştüğü,
Çorak düzde ölecekmişim.

Celmoguz uulu Sarıbay,
Kapırdan ölmök bolupmun.
Keçe on tört külük at alıp,
Oluya çaldan bata alıp,
Ayçüröktön kat alıp,
Oogandı közdöy attanıp,
Çınkocogo cüyölöp
Kan Akunga küyöölöp,
Keñ opoldun oyunda
Çoñ Ürgönçtün boyunda
Kazdırbay orun oygondo,

Bagıştın uulu Toltoydu,
Bastaşıp karmap salganda,
Basa kalıp Toltoydu,

Kurmandıkka çalganda,
Kök caldıktı bilgizdik,
Köbün körgö kirgizip,
Kör duşmandı bilgizip,
Bettegendi buy kılıp,
Beypay mıktı salganda.
Bet algandı alganda,
Mında nege ölbödük.
Kayra kelbes çın caydı,
Mında nege körbödük.
Caralganda kayran can,
Ay-aalamga zor kıldık,
Kalmışında arstandı,
Sarıbayga kor kıldıñ.
Iç örttönüp, boorum çok,
Çama çarçap, karuu cok.
Alaksıtıp ar kimdi
Uşinttiñbi düynö bok.
Tuulganda adamdı,
Aalamdı buzgan şer kıldıñ.
Tuşuguşkan duşmanga,
Kara cer menen teñ kıldıñ.
Endiretip elimdi,

Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Kâfirden ölecekmişim.
Hani on dört yürük at alıp,
Evliya ihtiyardan dua alıp,
Ayçürök'ten mektup alıp,
Oogan'a doğru atlanıp,
Çınkoco'ya karşı hüccet edip,
Han Akun'a güvey olup,
Geniş Opol'un ovasında,
Büyük Ürgönç boyunda,
Kazdırmadan çukuru kendim oyduğumda,
Bagış'ın oğlu Toltoy'u,
Üstüne çullanıp yakaladığımızda,
Bastırıp Toltoy'u,

Kurban edip kestiğimizde,
Boz yeleliliği gösterdik,
Çoğunu kabre sokup,
Kör düşmana bildirip,
Karşı geleni perişan edip,
Amansız sıkıntı saldığımızda.
Yöneldiğimizi aldığımızda,
O zaman neden ölmedik.
Geri gelinmez gerçek yurdu,
O zaman neden görmedik.
Aziz can yaratıldığında,
Ay-âleme ulu kıldık,
Sonunda kala kala aslanı,
Sarıbay'a zebun kıldın.
İçim tutuşup, bağrım kor,
Derman bitip, bilek güçsüz.
Herkesi oyalayıp,
Böyle mi ettin, boktan dünya.
Doğduğunda insanı,
Âlemi bozan aslan kıldın.
Karşılaştığı düşmana,
Kara toprakla bir kıldın.
Elimi çaresiz bırakıp,

Emi caman sındırdıñ,
Kakayıp turgan belimdi.
Karıp kılıp sözümdü,
Sarıbayga al cetpes,
Karuusuz kıldıñ özümdü.
Ay-aalam buzgan şer bolup,
Keterimde keyitip,
Kara cer menen teñ boldum.
Kapa tartıp kaygırıp,
Karanı biyik aska too,
Kayran curttan ayrılıp,
Kıyşañ ketip kurgan can,
Kır cagımdan çaldırıp,
Kızırluu eldin baarısın,
Sarıbayga aldırıp.
Köñülümdü künümdü,
Bolmok bolgon ekemin.

Şimdi fena kırdın,
Dimdik duran belimi.
Sözümü garip kılıp,
Sarıbay'a güç yetmez,
Kendimi dermansız kıldın.
Ay-âlemi bozan aslan iken,
Giderken dertlere salıp,
Kara toprakla bir oldum.
Gam çekip kaygılanıp,
Karaltısı yüce sarp dağ gibi,
Aziz yurttan ayrılıp,
Yalpalayıp giden zavallı can,
Sırt yanımdan vurdurup,
Hızır'lı elin hepsini,
Sarıbay'a kaptırıp.
Gönlümü de günümü de,
Karartacak olmuşum ben meğer.

Celmoguz uulu kapırdan,
Ölmök bolgon ekemin.
Caratkanda kuduret,
Ay-aalamga zor kılıp.
Celmoguz uulu kapırga,
Kalmışında kor kılıp.
Celmoguz uulu Sarıbay,
Tabat belem carañdı,
Baylayt belem sanaañdı.
Olcolop alıp tınat beym,
Katın menen balamdı.
Kara col kılıp sayımdı,
Tügötöt belem şayımdı,
Olco kılıp ceegimdi,
Omurat belem belimdi.
Celmoguz uulu bul kapır,
Caralıp çıkkan şum akıl.
Çarasına çañ cetpey,
Adamdı alsız kılgıça,
Alda Taala kuduret,
Alsa bolo minetpey.

Celmoğuz oğlu kâfirden,
Ölecek olmuşum ben meğer.
Yaratırken kudret,
Ay-âleme ulu kılıp.
Celmoğuz oğlu kâfire,
Sonunda zebun kılıp.
Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Yaramı deşer mi ki,
Kaygımı bağlar mı ki.
Ganimet alıp durulur herhâl,
Karımla çocuğumu.
Vadimi kara yol edip,
Takatimi tüketir mi ki,
Kıyımı ganimet edip,
Belimi kırar mı ki.
Celmoğuz oğlu bu kâfir,
Yaratılıştan kurnaz akıllı.
Çaresine toz bile yetişmeden,
İnsanı dermansız kılacağına,
Allah Taala kudretiyle,
Alsa ya canını, süründürmeden.

Buzulgan eken körgön tüş,
Kıyrıluu dümök tartat – dep,
Kılımda barbı uşul iş.
Buzulgan eken körgön tüş,
Kalıñ el çuulap buy bolduñ,
Kabarda barbı uşul iş.
Sarıbayga al cetpey,
Sarıga kul dep koygonço,
Manastan tuubay ölsömçü.
Talkanday tartkan cer aldım,
Ölüp bu can körsömçü,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Cer örttöngür zor boldu.
Cetkileñ eleñ zor boldu.
Cetkileñ eleñ kurgan baş,
Çama cetpey kor boldu.
Cadaaldık kılsa keç bolot,
Alsız kılbay adamdı,
Alıp koyso ne bolot.

Görülen düş bozukmuş,
"Kırılası bela çekilir" deyip,
Asırlarda var mı böyle iş.
Görülen düş bozukmuş,
Kalabalık el çığrışıp perişan oldun,
Duyulmuş mu böyle bir iş.
Sarıbay'a güç yetmeyip,
Sarı'ya kul denileceğine,
Manas'tan doğmadan ölseydim keşke.
Un gibi ezilip yerin altını,
Ölüp bu canla görseydim keşke,
Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Toprağı yanası, ulu oldu.
Yetkin idin, işin zor oldu.
Yetkin idin, zavallı baş,
Derman yetmeyip zebun oldu.
Zalimlik ederse geç olur,
İnsanı dermansız kılmadan,
Canını alıverse ne olur.

Çama çarçap al ketip,
Betteşkenge al cetpey,
Ölgön cakşı minetip.
Çıday albay çok bolup,
Çılgıy içi ot bolup,
Çındap dümök kördü emi.
Arstandarga, şerlerge,
Barmak boldu Sarıbay,
Tiktegenin buy kılıp,
Almak boldu Sarıbay.
Kabılganın kaçırıp,
Kara bolot nayzasın,
Muştagan cerge batırıp,
Kaarlanıp sögülüp,
Kan cutçu türü körünüp.
Nayza dañgıl eñ mıktuu,
Artık akıl eñ ıktuu.
Nayzaçandı, erlerdi

Derman tükenip güç gidip,
Yüzleşene güç yetmeyip,
Böyle sürüdükçe ölmek yeğdir.
Dayanamayıp kor olup,
İçi büsbütün ateş olup,
Gerçek belayı gördü şimdi.
Aslanlara, erlere,
Varacak oldu Sarıbay,
Göz diktiğini perişan edip,
Alacak oldu Sarıbay.
Karşı çıkanı kaçırtıp,
Kara çelik mızrağını,
Vurduğu yere saplayıp,
Kahırlanıp sövünüp,
Kan yutacak hâli görünüp.
Mızrakta usta, en yaman,
Akılda üstün, en becerikli.
Mızraklıları, erleri,

Aşıp ketti, Sarıbay,
Aygaylagan san koldu
Basıp kirdi, Sarıbay.
Erenderdi, şerlerdi
Soyup kirdi, Sarıbay.
Betteşkendi buy kılıp,
Akır-takır salganı.
Aalamdan artık kök cal şer
Külçoronun armanı.
Almambet uulu Külçoro,
Çıñıroon tartıp cölönüp,
Çılgıy kanga bölönüp,
Ayla tappay alaktap,
Telküröñ oozun buruptur.
Tegerenip daldayıp,
Teñizin kıraan turuptur.
Kayran curtka kaygırıp,
Al-kubattan ayrılıp,
Müşkül körüp, zar körüp,
Kişi körgüs kar körüp,
Toktunun mayın toñ körüp,
Al Sarıbay çoçkodon,

Aşıp geçti Sarıbay,
Nara atan sayısız orduya,
Basıp girdi Sarıbay.
Erenleri, aslanları,
Boğazlayıp girdi Sarıbay.
Yüzleşeni perişan edip,
Kökünü kuruttu hepten.
Âlemden üstün boz yeleli aslan,
Külçoro'nun feryadı şu.
Almambet oğlu Külçoro,
Çıñıroon'a dayanıp yaslanıp,
Baştan başa kana bulanıp,
Çare bulamayıp bocalayıp,
Telküröñ'ün başını çevirmiş.
Dönenip afallayıp,
Dengi yok kartal durakalmış.
Aziz yurda kaygılanıp,
Güç kuvvetten ayrılıp,
Müşkül görüp, zar görüp,
Kimsenin görmediği horluk görüp,
Toklu yağını donmuş görüp,
O Sarıbay domuzundan,

Tozoktu caman çoñ körüp.
Er Külçoro bolgonu,
Betteşkendi sorgonu,
Cekeni belge kurçanıp,
Ceti tümön coo kelse,
Ceke aralap kol salıp,
Duşmanga bolot ok bolgon.
Tümön coogo kol salsa,
Uu içkendey toktogon.
Karmaştan kayra tartpagan,
Betteşken coosu kaytpagan.
Baatır elem, şer da elem,
Açka arstan er da elem,
Tolkugan dayra sel elem,
Keñ kökürök er kayrat,
Kırgızga altın tuu elem.

Azabı fena büyük görüp.
Er Külçoro olalı,
Yüzleşeni yutalı,
Pala kılıcı bele kuşanıp,
Yedi tümen düşman gelse,
Tek başına dalıp saldırıp,
Düşmana çelik ok olmuştu.
Tümen düşmana saldırsa,
Düşman ağı içmiş gibi dururdu.
Boğuşmadan geri dönmeyen,
Yüzleştiği düşmanı sağ dönmeyen.
"Bahadırdım, aslandım da,
Aç aslan gibi erdim de,
Coşan ırmak, seldim ben,
Geniş sineli er gayret,
Kırgız'a altın tuğdum ben.

Köp duşmanga kol salsam,
Azaptuu aygay çuu elem.
Caralganda şer bolup,
Sarıbayga al cetpey,
Bügün kara cer boldum.
Momunday caman kem boldum,
Ala-Toodoy akmakka,
Nayza cançsam bölünböy,
Kırgızdın tiyse koluna,
Kılçayçu türü körünböy.
Caşılı dümök sır nayza,
Candata muştay bölünböyt.
Celmoguz uulu Sarıbay,
Can koyçu türü körünböyt.
Karanday tacaal körgönmün,
Kagış kılıp kança col,
Kaykaytalbay kelgemin.
Al cetalbay, al kaçıp,
Azaptı tartıp kelgemin.
Serüündödü sözübüz.
Şermende bolduk özübüz.
Kazılgan kalıñ orubuz,
Kaynamak boldu şorubuz.
Küçöp turdu Sarıbay,

Çok düşmana saldırsam,
Azaplı nara, kopan kıyametdim.
Yaratılışta aslan olup,
Sarıbay'a güç yetmeyip,
Bugün kara toprak oldum.
Böylesine fena düştüm,
Ala-Too gibi ahmağa,
Mızrak saplasam yarılmıyor,
Kırgız'ın eline geçse,
Dönüp bakacak hâli görünmüyor.
Yeşil uçlu belalı sırlı mızrak,
Yandan vursam da yarılmıyor.
Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Can bırakacak hâli görünmüyor.
Nice kapkara zalim görmüşüm,
Nice kez çarpışıp,
Geriletemeden gelmişim.
Gücüm yetmeyip, derman kaçıp,
Azabı çekip gelmişim.
Sözümüz soğudu gitti.
Kendimiz rezil olduk.
Kazılmış derin hendeğimiz,
Derdimiz kaynayacak oldu.
Güçlenip durdu Sarıbay,

Kürkürögön doñuz ay.
Estep tiyip cılkını,
Umaçtay açıp uykunu,
Kaarlantıp canıñdı,
Tökmök boldu kanıñdı.
Obol murda caratıp,
Şay koldogon şer kıldı.
Bu Sarıbay uulu kuturgur
Kara cer menen teñ kıldı.
Ardıgımdan ölalbay,
Özüm basıp baralbay,
Kapa tartıp kaygırıp,
Kayran curttan ayrılıp,
Körünöö müşkül büt kördüm.

Kükreyen domuz, ah!
Aklına düştükçe yılkıya saldırıp,
Uykuyu bölük pörçük edip,
Canını kahra boğup,
Kanını dökecek oldu.
Ta önceden yaratıp,
Şay'ın koruduğu aslan kıldı.
Bu Sarıbay, kudurası oğul,
Kara toprakla bir kıldı.
Arımdan ölemeyip,
Kendim yürüyüp varamayıp,
Gam çekip kaygılanıp,
Aziz yurttan ayrılıp,
Göz göre müşkülün hepsini gördüm.

Sarıbaydan küç kördüm,
Çırkıradım küyündüm,
Çımınday candan tüñüldüm,
Sıyagı suuk, zaarı küç,
Çımınday candan küdör üz.
Kara adırmak zoo çıgıp,
Katuu müşkül salıptır.
Kaçıp-şaşıp antañdap,
Talastın betin cölönüp,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Argın menen kırgızdın,
Aydap çıgıp kelatat.
Ar kaysısın nayzalap,
Caylap çıgıp kelatat.
Kötörmönü Koşoydu,
Aşıp çıgıp kelatat.
Sarıbaydın çoñ küçü,
Taşıp çıgıp kelatat.
Alapayın tabalbay,
Acal cetken can ölüp,
Şaşıp çıgıp kelatat.
Belgilüünü erlerdi,
Utup çıgıp kelatat.
Betteşkendi soo koyboy,
Cutup çıgıp kelatat.
Ayla tappay şaşışıp,

Sarıbay'dan zor gördüm,
Çığlık attım, yandım,
Sinek kadar candan umut kestim,
Kılığı soğuk, zehri güçlü,
Sinek kadar candan ümidi kes.
Kara engebeli kayalık çıkıp,
Ağır müşkül salmıştır.
Kaçıp telaşla soluyup,
Talas'ın yamacına dayanıp,
Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Argın ile Kırgız'ı,
Sürüp çıkıp geliyor.
Her birini mızraklayıp,
Öldürüp çıkıp geliyor.
Kötörmö'yü, Koşoy'u,
Aşıp çıkıp geliyor.
Sarıbay'ın büyük gücü,
Taşıp çıkıp geliyor.
Çaresini bulamayıp,
Eceli gelen can ölüp,
Telaşla çıkıp geliyor.
Ünü belli erleri,
Yenip çıkıp geliyor.
Yüzleşeni sağ komadan,
Yutup çıkıp geliyor.
Çare bulamayıp şaşırıp,

Toktoy albay köp kırgız,
Too cakalay kaçışıp,
Camgır sınduu cabılıp,
Caanın ogu kuyulup,
Kürkürögön caa ogu,
Kün bütköngö ilinip,
Acalduuga urunup,
Möndürdöy ogu kuyulup,
Taray kaçıp sabılıp,
Esten ketip kaçkan can,
Semetey menen Seytekke,
Curt çurkurap calınıp.

Duramayıp nice Kırgız,
Dağ eteğince kaçışıp,
Yağmur misali üşüşüp,
Yayın oku yağıp,
Gürleyen yay oku,
Günü bitene ilişip,
Ecelli olana çarpıp,
Dolu gibi oku dökülüp,
Dağılıp kaçıp perişan olup,
Aklı başından gidip kaçan can,
Semetey ile Seytek'e,
Yurt feryatla yalvarıp.

	Ordonun baarı buzulup.	*Ordanın hepsi bozulup.*
46430	Acal cetip kün bütkön,	*Eceli gelip günü biten,*
	Sarıbayga tutulup.	*Sarıbay'a tutulup.*
	Acalı cok kee bir can,	*Eceli gelmemiş kimi can,*
	Ölböy estep kutulup,	*Ölmeden aklını toplayıp kurtulup,*
	Mañdaylaşıp turuşup,	*Yüz yüze durup,*
	Barsıldaşıp uruşup.	*Güm güm vuruşup.*
	Kıyla kırgın çoñ kalba,	*Hayli kırgın, büyük felaket,*
	Bolgon eken bir atak,	*Dillere düşen olay olmuş,*
	Kalıñ eldi dürbötüp,	*Kalabalık eli ayağa kaldırıp,*
	Sarıbay salıp çoñ çatak.	*Sarıbay saldı büyük fesat.*
46440	Kalk dürböp, curt çuulap,	*Halk çalkalanıp, yurt çığrışıp,*
	Añ-tañ urup şaşışıp.	*Şaşkına dönüp telaşlanıp.*
	Ayla tappay kayran curt,	*Çare bulamayıp aziz yurt,*
	Semeteyge kaçışıp.	*Semetey'e kaçıştılar.*
	Ooruktun baarı talanıp,	*Ordugâhın hepsi yağmalanıp,*
	Erendin baarı caylanıp.	*Erenlerin hepsi öldürülüp.*
	Balbandardın baarısı,	*Pehlivanların hepsi,*
	Kolgo tüşüp baylanıp.	*Ele düşüp bağlanıp.*
	Eren korkup can ölüp,	*Eren korkup, can ölüp,*
	Esepsiz balban dagı ölüp.	*Sayısız pehlivan da ölüp.*
46450	Kamoo kördü çoñ cañcal,	*Kuşatma gördü, büyük kavga,*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoğuz oğlu Sarıbay,*
	Kutkarbay saldı çoñ cañcal.	*Kurtulmaz büyük kavga saldı.*
	Kalk çurkurap küülönüp,	*Halk feryat edip çalkalanıp,*
	Ayıl başçı ıktuular,	*Köy başı becerikliler,*
	On tütüngö mıktuular,	*On ocağa baş yamanlar,*
	Elüü başı, on başı,	*Ellibaşı, onbaşı,*
	Esil candan tüñülüp,	*Aziz candan umut kesip,*
	Kaarına çıdabay,	*Kahrına dayanamayıp,*
	Cadaal salsa bölünüp.	*Zulüm saldıkça bölünüp.*
46460	Caman eken Sarıbay,	*Yamanmış Sarıbay,*
	Kalk canınan tüñülüp.	*Halk canından umut kesip.*
	Betteşkendi caylaptır,	*Yüzleşeni öldürmüştür,*
	Caşınbay adam kalbaptır.	*Saklanmadık insan kalmamıştır.*
	Er Külçoro karasa,	*Er Külçoro baksa,*
	Er Semetey caraluu	*Er Semetey yaralı,*
	Ölbögöndön kalışkan.	*Ölmediğiyle kalmışlar.*

Atası kök cal er Seytek,
Bet alışıp salışkan.
Sarıbay kaarı ozuptur.
Künü-tünü eçen tün
Calgız Seytek tozuptur.
Ayla çapsak al ketip,
Tulpar külük mol ketip,
Küçü candı tügötüp,
Celmoguz uulu kuturgur,
Kalk büldürdü minetip.
Cürgönünön çañ çıgıp,
Sarıbaydan can çıgıp,
Çıñırıp kee can küyünüp,
Çımınday candan tüñülüp.
Kayratka nayza aştaşıp,
Kadır alda öldük – dep,
Kayran candı taştaşıp.
Aşıp-şaşıp eeligip,
Eelikkende küyünüp,
El çurkurap eñteñdep,
Esil candan tüñülüp,
Kalayık kaçıp, can şaşıp,
Katuu müşkül kün boldu.
Ay böksörüp, kün ötüp,
Aykırık salıp Sarıbay,
Tacaal boldu minetip
Alar antip turganda,
Berizaada Ayçürök
Meltiregen beytaalay,
Akıl iylep, oy oylop,

Soyu boz yeleli er Seytek,
Yüz yüze gelip vuruşmuş.
Sarıbay'ın kahrı baskın çıkmıştır.
Günlerce gecelerce nice gece,
Yalnız Seytek karşı durmuştur.
Çare aradıkça güç gidip,
Küheylan yürükler çokça gidip,
Gücü canı tüketip,
Celmoğuz oğlu kudurmuş,
Halkı böyle kırıp geçirdi.
Yürüdüğünden toz çıkıp,
Sarıbay yüzünden can çıkıp,
Kimi can çığlık atıp yanıp,
Sinek kadar candan umut kesip.
Gayretle mızrak bileyip,
"Kadir Allah, öldük!" deyip,
Aziz canı feda edip.
Telaşla coşup,
Coştukça yanıp,
El feryat edip sendeleyip,
Aziz candan umut kesip,
Ahali kaçıp, can telaşta,
Ağır müşkül gün oldu.
Ay eksilip, günler geçip,
Haykırıp duran Sarıbay,
Böylece zalim kesildi.
Onlar öyle dururken,
Peri kızı Ayçürök,
Dalgın bahtı kara,
Akıl yoğurup, düşünce düşünüp,

Çıday albay boy-boylop,
Uçkanın carık kün bilip,
Ketkenin kadır tün bilip,
Nar boroyun sıdırıp,
Tögöröktün tört burçun,
Beytaalay uçup kıdırıp.
Bel baylagan bel izdep,
Al Sarıbay kapırga,

Dayanamayıp ağıt yakıp,
Uçtuğunu aydın gün bilip,
Gittiğini kadir gece bilip,
Boranın yönünü sıyırıp geçip,
Dünyanın dört bucağını,
Bahtı kara uçup dolaşıp.
Bel bağlanacak dayanak arayıp,
O Sarıbay kâfirine,

	Bek salışar şer izdep.	*Berk vuruşacak aslan arayıp.*
	Öçkön ottu tamızıp,	*Sönen ateşi tutuşturup,*
	Ölgön candı tirgizçü,	*Ölen canı diriltecek,*
	Üzgültüktü ulaçu,	*Kopanı ulayacak,*
	Çaçılgandı cınaçu,	*Saçılanı toplayacak,*
46510	Akılga daanış ıktuunu,	*Akılda bilge, becerikliyi,*
	Coonun aylasın bilgen mıktuunu.	*Düşmanın çaresini bilen yamanı.*
	Celmoguz uulu kul menen	*Celmoğuz oğlu kul ile,*
	Cañcaldı caman salçunu.	*Fena kavgaya girişecek olanı.*
	Karañgı başka kün tuusa,	*Kara gün başa doğduğunda,*
	Aşırtıp alçunu	*Aşırıp kurtaracak olanı,*
	Artıgıraak candarga	*Üstün yaradılışlı canlara,*
	Kerektüü katın beytaalay,	*Gerekli kadın, bahtı kara,*
	Bul amanat canga küç kelse,	*Bu emanet cana zor gelirse,*
	Acıratıp aluuçuga,	*Ayırıp kurtaracak olana,*
46520	Toktoboy kazat salçuga,	*Durmadan gaza edecek olana,*
	Bu too tomkorgon küç kelse,	*Bu dağ deviren güç gelirse,*
	Ayla tapçı erendi,	*Çare bulacak ereni,*
	Akılga dıykan eñ bilgiç	*Akılda derya, en bilgiç,*
	Ayabagan berenden.	*Esirgemez yiğitlerden.*
	Çırduu cañcal çoñ dümök	*Kavgalı fesat, büyük bela,*
	Salıp bergen kezi eken.	*Salınıp gelen zamanmış.*
	Kayıpçal kızı Kuyalı,	*Kayıpçal kızı Kuyalı,*
	Aşkere çıkkan balban kız,	*Namı yürümüş pehlivan kız,*
	Barıp dosun Ayçürök	*Ayçürök varıp dostunu,*
46530	Alıp kelgen kezi eken.	*Alıp geldiği zamanmış.*
	Köktön cıldız boz bolup,	*Gökte yıldız bozarıp,*
	Kaçankı dartı kozgolup,	*Eski derdi depreşip,*
	Balban kız menen dos bolup.	*Pehlivan kızla dost olup.*
	Barmaktayda baş koşup,	*Parmak kadarken kaynaşıp,*
	Kenedeyde kezigip,	*Küçücükken karşılaşıp,*
	Bittey kezde birigip,	*Minnacıkken birleşip,*
	Barmaktaydan baş koşup,	*Parmak kadardan kaynaşıp,*
	Tokoyluu çınar boyloşup	*Ormanlı çınar boyunca gezip,*
	Akıl koşup, sır aytıp,	*Akıl katıp, sır söyleyip,*
46540	Kenedey kündön oynoşup,	*Küçücük günlerden oynaşıp,*
	Selkinçek oynop tartışıp.	*Salıncak kurup sallanıp.*
	Cumurdagı tüyün sır,	*Yürekteki düğüm sırrı,*

Bütkül çeçip aytışıp,
Orompoy teep oynoşup,
Şabiet oynop bolcoşup,
Cürgönü çuñkur adırlaş,
Oyun birge, can birge,
Baştadan cürgön kadırlaş.
Cer ayrılıp kozgolup,
Ceti sapar dos bolup,
Buurul tündün boyunda,
Karaçaç kızdın oyunda,
Kurbaldaş dep kat taşıp,
Çın tukumga küç kelse,
Acıratıp aluuga,
Karmaşkan müşkül coo kelse,
Kagıştı katuu saluuga.
Ak buuday unun çaynaşıp,
Ak albars mizin calaşıp,
Ak boz beeni soyuşup,
Anday-mınday degendi,
Antka takır koyuşup.
Ubadası bar eken,
Baş kündön çın dos can eken.
Cer tübünön erikpey,
Barıp kelgen kezi eken.
Tögöröktün tört burçun,
Çalıp kelgen kezi eken.
Sarıbayga çoñ müşkül,
Salıp kelgen kezi eken
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Anık kelgen kezi eken.
Balaluu Çürök şurkuya,
Barsa-kelbes çoñ colgo,
Barıp kelgen kezi eken.
Döö Kuyalı balban kız,

Tümünü çözüp söyleşip,
Orompoy tepip oynaşıp,
Şabiet oynayıp sözleşip,
Gezdikleri çukurlu tepeler,
Oyunu bir, canı bir,
Baştan beri hatır bilen dostlar.
Yer yarılıp sarsılsa da,
Yedi kez dost olup,
Kır ağarmış gecenin boyunda,
Kara saçlı kızın oyununda,
"Yaşıtımdır" deyip mektup taşıyıp,
Asil soya zor gelirse,
Ayırıp kurtarmaya,
Boğuşulan müşkül düşman gelse,
Çarpışmayı şiddetle sürdürmeye.
Ak buğday ununu çiğneyip,
Ak elmas kılıç ağzını yalayıp,
Ak boz kısrağı kurban kesip,
"Şöyle böyle" demeyi,
Antla büsbütün bırakıp.
Aralarında ahit varmış,
İlk günden gerçek dost canmış.
Yerin dibinden üşenmeden,
Varıp geldiği zamanmış.
Dünyanın dört bucağını,
Dolaşıp geldiği zamanmış.
Sarıbay'a büyük müşkülü,
Salıp geldiği zamanmış,
Kayıpçal kızı Kuyalı'nın,
Gerçekten geldiği zamanmış.
Çocuk anası Çürök, o kurnaz,
Varılıp dönülmez büyük yola,
Varıp geldiği zamanmış.
Dev Kuyalı, pehlivan kız,

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yeminin Bedeli

Yalnız kalan Manas soyu kaderiyle yüzleşir. Semetey yetmiş gün Zülfikar'la vuruşur; çayıra değse yangın çıkaran yadigâr kılıç bile devi kesmez. Sarıbay, Nogoy'dan bu yana altı atasının öcünü sayıp döker; Kanıkey ile Ayçürök'ü, Buurul'u, Akolpok'u ve altı bin deveye yüklü altını isteyen ültimatomunu savurur. Er Seytek "zorbalığın sözüne nasıl uyarız" diyip meydana çıkar; mızraklar iki yanda paramparça olur, dev yerinden kımıldamaz. Bunun üzerine Külçoro, "kahpe dünyaya" büyük ağıtını yakar; Almambet mirası Sırbaran tüfeğini, Coykuma kılıcını, Bölökbay ile Davut'un dövdüğü sırlı mızrağı ve ok geçmez kandagayı kuşanır. Semetey gözyaşlarıyla dua edip kardeşliğini Manas'ın ruhuna emanet eder; Külçoro "Manas!" narasıyla Sarıbay'ın üstüne sürer — kavganın en çetin saati başlamıştır.

KÜNYE — KEY FACTS

- Kuyalı ordusuyla gelir; babası Kayıpçal'ın onu doğuştan Semetey'e eş yazdığını açıklar ve nikâh ister.
- Semetey, Ayçürök'e kuma getirmeme yeminini bozmaz; Kuyalı'ya Külçoro'yu, Ayçürök ise ayrıca Seytek'i önerir.
- "Beyi dururken kuluna varmam" diyen Kuyalı reddedilmiş sayar kendini ve savaşmadan küskün durur.
- Semetey yetmiş gün Zülfikar'la vuruşur; Manas yadigârı kılıç bile Sarıbay'ı kesmez.
- Sarıbay altı atasının öcünü sayar; Kanıkey, Ayçürök, Buurul, Akolpok ve altı bin deve yükü altın ister.
- Seytek'in mızrağı parçalanınca Külçoro, Almambet mirası silahları (Sırbaran, Coykuma, sırlı mızrak) kuşanıp "Manas!" narasıyla meydana sürer.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Alıp kelgen kezi eken.	*Alıp geldiği dem imiş.*
Sarıbaydın cañcalı,	*Sarıbay'ın kavgasına karşı,*
Kuyalı kızdın balbanı.	*Kız Kuyalı'ydı pehlivanı.*
Canamdan er eken	*Candan öte yiğitmiş,*
Takıyanın kıruusu,	*Takkesinin kenar işlemesi,*
On eki karış beri eken.	*On iki karış genişmiş.*
Ayçürök alıp kelgen,	*Ayçürök alıp gelmişti,*
Ayabagan er eken.	*Emsalsiz bir ermiş o.*
Balbandıgı başkaça,	*Pehlivanlığı bambaşka,*
Baatırdıgı bir kança,	*Bahadırlığı bir başka,*
Sebildi toonun seksen tört	*Sebildi dağın seksen dört yanı,*
Serpişken cagı kızıl ört.	*Kılıç savurduğu yer kızıl yangın.*
Kız Kuyalı çoñ balban,	*Kız Kuyalı büyük pehlivan,*
Kılımga salgan çoñ cañcal.	*Çağa salmış büyük kavga.*
Kızdan çıkkan balaket,	*Kızdan çıkan bir afet,*
Balbanına çıdabay,	*Pehlivanlığına dayanamayıp,*
Eçen alp döö küyüngön.	*Nice alp, nice dev yanmış.*
Kuyalı balban kızı er – dep,	*«Pehlivan kız Kuyalı erdir» diye,*
Kız atagın surasañ,	*Kızın ününü sorarsan,*
Ay-aalamga bilingen.	*Ay-âleme bilinmiş.*
Kök takıya börk kiyip,	*Gök takke börk giymiş,*
Kök albars kılıç oynogon,	*Gök elmas kılıç oynatmış,*
Betteşkendi ment kılıp	*Karşısına çıkanı ezip,*
Çabışsa kanga toybogon.	*Vuruştu mu kana doymamış.*
Calañ bolot tizdegen,	*Salt çelikten dizdirmiş,*
Cañcaldı özü izdegen.	*Kavgayı kendisi aramış.*
Kagışkandı koybogon,	*Çarpışanı sağ koymamış,*
Şimirse kanga toybogon.	*İçtikçe kana doymamış.*
Ürpöksüz bolot nayza algan,	*Püskülsüz çelik mızrak almış,*
Calantıp kılıç baylangan.	*Yalın kılıç kuşanmış.*
Kayıpçal kızı Kuyalı,	*Kayıpçal kızı Kuyalı,*
Isık çöldö tuulgan.	*Sıcak çölde doğmuştu.*
Ordo kamap olco alıp,	*Ordular kuşatıp ganimet almış,*
Aalamga salgan çuulgan.	*Âleme salmış velvele.*
Caşta bala çagında,	*Küçükken, çocuk çağında,*
Atası Kayıpçaldın özünön	*Babası Kayıpçal'ın kendisinden,*

Kara kan kara közünö,
Balban kirgen al kelgen,
Aytkan tonun kiybegen.
Bagbansıngan ersingen,

Kara gözüne kara kan,
Pehlivan gücü girmiş, kuvvet gelmiş,
Söylenen kaftanı giymemiş,
Böbürlenip erlik taslayan,

Bar köykaşka erendin,
Biröönö basıp tiybegen.
Karagaydan noo kılgan,
Kança alptardın baarısı
Kastarın tigip çogulup,
Azır kızıñ bergin – dep
Kayıpçalga doo kılgan.
Alp doo kılıp kelgende,
Al Kuyalı balban kız,
Ar kaçandan, bir kaçan
Aalamga bülüktü,
Kaçanda bolso salgan kız.
Celbegey torgo kiyişken,
Alp döö menen tiyişip,
Aytkanına könbögön.
Namısın canga berbegen.
Bolotton uçtap ok kılgan,
Ersingendi cok kılgan.
Baatırsıngan erendi,
Karşı çıgıp baylagan.
Karmaşka bir miñ alp kelip,
Alban türlüü kalk kelip,
Karmaş kılıp alışıp,
Karsıldaşıp kagışıp,
Mañdaylaşıp turuşup,
Kız dep kordop uruşup,
Biröö tirüü kalbagan.
Kaçırıp çıkkan döö bolso,
Karmaşıp kanın agızgan.
Kök caldıgın bilgizgen,
Salkının sanga tiygizgen.
Salmaktuusun erdigin,
Er maytargan şerdigiñ,
Aalamga berbey teñdigin,

Bunca seçkin yiğidin,
Birine bile varmamış.
Çamdan oluk yapmışlar,
Nice alpın hepsi,
Kinlenip toplanıp,
«Şimdi kızını ver!» diye
Kayıpçal'a dava açmış.
Alplar davayla geldiğinde,
O Kuyalı pehlivan kız,
Her ne zaman olsa bir zaman,
Âleme kargaşayı,
Ne vakit olsa salan kız.
Omzuna zırhı atıp giyinmiş,
Alpla devle dalaşıp,
Dediklerine boyun eğmemiş.
Namusunu kimseye vermemiş.
Çeliği sivriltip ok yapmış,
Erlik taslayanı yok etmiş.
Bahadırlık taslayan yiğidi,
Karşısına çıkıp bağlamış.
Kavgaya bin alp gelip,
Türlü türlü halk gelip,
Kavga edip tutuşup,
Çatır çatır çarpışıp,
Yüz yüze durup,
«Kız» diye horlayıp vuruşup,
Biri sağ kalmamış.
Saldıran dev olduysa,
Tutuşup kanını akıtmış.
Gök yeleliliğini bildirmiş,
Heybetini binlere duyurmuş.
Ağırbaşlılığını, erliğini,
Er büken aslanlığını,
Âlemde dengini vermeden,

Balbandıgı, şerdigi,
Barça curtka bilingen.
Bastaşam dep cürögü,
Alp canınan tüñülgön.
Kızdan balban çıkkan,
Ar müçösü teñ çıkkan,

Pehlivanlığı, aslanlığı,
Bütün yurda bilinmiş.
«Boy ölçüşürüm» diyenin yüreği,
Alp bile canından ümit kesmiş.
Kızdan pehlivan çıkmış,
Her uzvu denk çıkmış,

Kılıçın kıya baylanıp,
Erdin kese çaylanıp,
Kayra caaçu buluttay
Kaar betine aylanıp.
Köhardan topçu tagınıp,
Köp alp döölör bagıngan.
Çılk ok ötpös kiyinip
Çın canınan tüñülgön.
Kuyalı kızdın balbanı
Kalkka cañcal salganı.
Ersingen kelse eñkeyip,
Eçak sayıp alganı.
Ulugu dıñşa uluu curt,
Köptügü kıyla kara kurt,
Beecin curtka bilingen,
Atın bilgen küyüngön
Aydıñına kelgen can,
Amanat candan tüñülgön.
Booru kara, sırtı kök
Urgaaçı arstan kara kök
Topçular cagı muştumday,
Körgöngö bu kız uşunday.
Kayratı bolot kurçtay,
Körsöñ balban uşunday,
Kızdan balban neme eken.
Celmoguz uulu Sarıbay,
Kezigişer kezi eken.
Atın ugup alıstan,
Ay karañgı tün künü,
Bir betteşip kalışkan.
Kıykırıp nayza salışkan,
Tün ortosu oogondo,

Kılıcını yan kuşanıp,
Dudağını ısırıp bilenip,
Yeniden yağacak bulut gibi
Yüzü kahra bürünüp.
Cevherden düğme takınıp,
Nice alp, nice dev baş eğmiş.
Sırf ok geçmez giyinip,
Düşman öz canından bezmiş.
Kuyalı kızın pehlivanlığı,
Halka kavga salışı.
Erlik taslayan eğilip gelse,
Çoktan mızraklayıp almış.
Ulusu gürleyen ulu yurt,
Çokluğu kaynayan kara kurt,
Beejin yurduna bilinmiş,
Adını bilen yanıp yakınmış,
Önüne gelen can,
Emanet candan ümit kesmiş.
Bağrı kara, sırtı gök,
Dişi aslan, kapkara gök,
Düğmeleri yumruk kadar,
Görene bu kız işte böyle.
Gayreti çelik keskinliğinde,
Görsen, pehlivan işte böyle,
Kızdan çıkma pehlivanmış.
Celmoguz oğlu Sarıbay ile,
Karşılaşacağı demmiş.
Adını duyup uzaktan,
Ay karanlık gecede,
Bir kez yüzleşmişlerdi.
Haykırıp mızrak salmışlar,
Gece yarısı devrilince,

Tañ mezgili cakın bolgondo,
Celpiniştin talaada,
Een saydın urçukta,
Ezilgen moynok tumşukta.
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Kadik balban bu dagı,
At oynotup aykırgan,
Tañga cuuk mezgilde,

Tan vakti yaklaşınca,
Celpiniş ovasında,
Issız vadinin çıkıntısında,
Aşınmış boyun geçidinde.
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Sakınılası pehlivan bu dahi,
At oynatıp haykırmış,
Tana yakın vakitte,

Sarıbay kolun capırgan.
Cetigen tañga tutulgan,
Cetimiş eerin kıdırıp,
Ceke özü kaçıp kutulgan.
Balbandarın baylatkan,
Baatırların caylatkan,
Caraluu bolgon Sarıbay,
Aldırbay aman kutulgan.
Alışa cürgön kolu – dep,
Sarıbay menen salışsam,
Düynödön kızık sonun – dep,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Ala cürgön kolum – dep.
Ayçüröktön kep ugup,
Kaarluu balban Sarıbay,
Karmap atat dep ugup.
Erigip sözü keç bolup,
Bir betteşip kaluuga,
Eki közü tört bolup,
Çüröktön ugup celigip,
Kubanıp eeligip,
Baabedinge bat aytıp,
Sarıbayga baruuga
Kızık uruş, çoñ cañcal,
Kuturgurga saluuga.
Kız eken balban degizip,
Kılımdan atak aluuga.
Ok ötpös tondu kiyinip,
Opsuz carak baylanıp,
Celpiniş toonu aylanıp.

Sarıbay'ın ordusunu bozguna uğratmış.
Yedigen tana tutulmuş,
Yetmiş eyer eskitip dolaşıp,
Tek başına kaçıp kurtulmuş.
Pehlivanlarını bağlatmış,
Bahadırlarını yere sermiş,
Yaralı düşen Sarıbay,
Yakalanmadan sağ kurtulmuş.
«Boğuşageldiğim ordu» diye,
«Sarıbay ile çarpışsam,
Dünyada bundan hoş ne var» diye,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
«Alıp gezdiğim ordum» diye.
Ayçürök'ten söz duyup,
Kahırlı pehlivan Sarıbay,
«Kuşatıp duruyor» diye duyup.
Sabırsızlanıp sözü geç gelip,
Bir kez yüzleşivermeye,
İki gözü dört olup,
Çürök'ten duyup coşup,
Sevinip şahlanıp,
Baabedin'e adak adayıp,
Sarıbay'a varmaya,
Hoş bir savaş, büyük kavga,
O kudurmuşa salmaya.
«Kızmış ama pehlivan» dedirtip,
Çağlardan ün almaya.
Ok geçmez kaftan giyinip,
Ölçüsüz silah kuşanıp,
Celpiniş dağını dolanıp.

Kastarın tigip kamdanıp,
Kas duşmanı Sarıbay,
Karşı aldınan tabılıp.
Celmoguz uulu kapırdın,
Cer örttöngön baatırdın,
Adamga zaman akırdın,
Caanam sorgon takırdın,
Erdigin eçak bilüüçü,
Otursa, tursa, tilegi,
Alışsam dep cürüüçü.

Kinini bileyip hazırlanıp,
Can düşmanı Sarıbay'ı,
Karşısında buluverip.
Celmoguz oğlu kâfirin,
Yer yakan bahadırın,
İnsana ahir zaman olanın,
Cehennemin yuttuğu yezidin,
Erliğini çoktan bilirdi,
Otursa kalksa dileği,
«Boğuşsam» diye gezerdi.

Çalkıldaşıp körüügö,
San düynösün bölüügö,
Bir sayışıp ölüügö,
Tilek kılıp cürüüçü.
Erte sözü keç bolçu,
Esepsiz cañcal kıluuga,
Eki közü tört bolçu.
Sarıbay cönü kayda – dep,
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Ulamadan ulagan,
Bilgiçterden suragan.
Karıya kelip aktagan,
Kaarı mınça bolor – dep,
Uzun kulak maktagan.
Munu ukkandan Kuyalı,
Sarıbay cayın bilüüçü.
Bir betteşip sayışka,
Kumar bolup cürüüçü.
Celmoguzdun takırı,
Sarıbayga barsam – dep,
Al asman cargan ızı-çuu,
Betteşkende salsam – dep,
Kan tögülüp, can ölgön,
Kalayman müşkül kılsam – dep,
Kalk büldürgön çoçkonu,
Ört öçköndöy kılsam – dep.
Süylögön sözü keç bolup,
Eki közü ört bolup,

Göğüs göğüse boy ölçüşmeye,
Sayısız malını bölüşmeye,
Bir mızraklaşıp ölmeye,
Dilek tutup gezerdi.
Erken sözü geç olurdu,
Hesapsız kavga koparmaya,
İki gözü dört olurdu.
«Sarıbay'ın yolu nerede?» diye,
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Haberciden habere ulaşmış,
Bilgelerden sormuş.
İhtiyar gelip anlatmış,
«Kahrı bunca olur» diye,
Kulaktan kulağa övmüşler.
Bunu duyduğundan Kuyalı,
Sarıbay'ın hâlini bilirdi.
Bir yüzleşip mızraklaşmaya,
Hasretle tutuşup gezerdi.
Celmoguz'un yezidine,
«Sarıbay'a varsam» diye,
O gök yaran gürültüyü,
«Yüzleşince salsam» diye,
Kan dökülüp can öldüğü,
«Bir kıyamet koparsam» diye,
Halkı kırıp geçiren o domuzu,
«Sönen ateş gibi etsem» diye.
Söylediği söz geç kalıp,
İki gözü kor olup,

Ebegeyi ezilip,
Kastaşkanı Sarıbay,
Samagan caydan kezigip.
Baabedinge bat aytıp,
Ar tilekke at aytıp,
Öpkö kööp süyünüp,
Ölçösöñ balban kız baatır
Köpkök temir kiyinip,
Kaardanıp, sumsayıp,
Cekey boz belge kurçanıp,
Kalk başkargan candarday,
Aalamdı buzçu balbanday,

Koca gövdesi ezilip,
Düşman belleđiği Sarıbay,
Umduğu yerde karşısına çıkıp.
Baabedin'e adak deyip,
Her dileğe at adayıp,
Bağrı kabarıp sevinip,
Ölçsen — pehlivan kız bahadır —
Masmavi demir giyinip,
Kahırlanıp, suratı asılıp,
Boz kuşağını beline dolayıp,
Halk yöneten canlar gibi,
Âlemi bozan pehlivan gibi,

Tuulgan adam baldarı
Caratat eken ar kanday.
Opsuz balban Kuyalı
Oloñdoy bolgon kayran çaç
Töbögö kınap tüyülüü.
Ok ötpögön kamka ton
Toksonu katar kiyilüü.
Sarıker buudan at minip,
Sarıkerdin kuyrugun
On eki bölüp, çart tüyüp,
Kök aç albars baylanıp,
Kök bolot nayza kolgo alıp,
Körsö köñül bölünüp,
Körkömdügü, erdigi,
Kız baatırı cılastın
Kızıl kır toodoy körünüp,
Baranı başka butkulday,
Bastaşkandı cutkuday.
Kabarçıdan kep ugup,
Kan Manastn tukumun,
Karap kılıp Sarıbay
Kamap atat dep ugup,
Arkarı altın ak kümüş,
Azapka salıp el-curtun,
Talap atat dep ugup.
Tuzday kuurup tukumun,

Doğan âdemoğullarını
Yaradan türlü türlü yaratırmış.
Ölçüsüz pehlivan Kuyalı,
Kalın urgan gibi güzelim saçı
Tepesine sımsıkı düğümlü.
Ok geçmez ipek kaftan,
Doksanı üst üste giyili.
Sarıker küheylana binip,
Sarıker'in kuyruğunu
On ikiye bölüp sımsıkı düğümleyip,
Gök keskin elmas kılıç kuşanıp,
Gök çelik mızrağı ele alıp,
Gören gönlünü kaptırıp,
Güzelliği, erliği,
O yaman kız bahadır,
Kızıl sırtlı dağ gibi görünüp,
Heybeti başka, ulu kaya gibi,
Karşı geleni yutacak gibi.
Haberciden söz duyup,
Han Manas'ın soyunu,
Sarıbay perişan edip,
Kuşatıp duruyor diye duyup,
Katar katar altın, ak gümüş,
Halkı yurdu azaba salıp,
Yağmalayıp duruyor diye duyup.
Soyunu tuz gibi kavurup,

	Aşıgalı dep ugup.	*Kırıp geçirmeye can atıyor diye duyup.*
	Ayçüröktön kep ugup,	*Ayçürök'ten söz duyup,*
	Adırın çalıp col kılıp,	*Tepeleri aşıp yol edip,*
	Alıp ketti dep ugup.	*Alıp gitti diye duyup.*
	Ayılın kırıp müşkülgö,	*Köyünü kırıp zora,*
	Salıp ketti dep ugup.	*Salıp gitti diye duyup.*
	Çınardı kıyıp sulatıp,	*Çınarı kesip devirip,*
46810	Ordonun baarın uratıp,	*Ordanın hepsini yıkıp,*
	Altımış kelin, seksen kız,	*Altmış gelin, seksen kız,*
	Cesir kılıp çuulatıp,	*Dul koyup feryat ettirip,*
	Törö kandın köp elin,	*Töre hanın kalabalık halkını,*
	Töbösünön bastı – dep.	*Tepesinden bastı diye.*
	Uluk döösün öltürüp,	*Ulu devini öldürüp,*
	Törödön kalgan Talaska,	*Töreden kalan Talas'a,*
	Kastarın tigip Manaska,	*Manas'a kin besleyip,*
	Altın menen mülktörün,	*Altın ile mallarını,*
	Cıyıp atat dep ugup.	*Topluyor diye duyup.*
46820	Arstan şerdin tukumun,	*Aslan şirin soyunu,*
	Kırıp atat dep ugup.	*Kırıp duruyor diye duyup.*
	Tagdırı cetse körüügö,	*Kader yeterse görmeye,*
	Çın kas acal cetse ölüügö,	*Gerçek ecel yeterse ölmeye,*
	Çındaşsam altay salışıp,	*Gerçekten tutuşup kıyasıya çarpışıp,*
	Karuusu toluk kapırdı,	*Gücü kuvveti yerinde kâfiri,*
	Kayrılsa talkan saluuga,	*Dönüp un ufak etmeye,*
	Kankor er Manas tukumun,	*Hunhar er Manas'ın soyunu,*
	Acıratıp aluuga.	*Kurtarıp almaya.*
	Salıştı sanday kıluuga,	*Vuruşmayı görülmedik kılmaya,*
46830	Uunu-çuunu saluuga.	*Velveleyi gürültüyü salmaya.*
	Ulukman şerdin tukumun,	*Ulu aslanın soyunu,*
	Zordukçunun kolunan,	*Zorbanın elinden,*
	Acıratıp kaluuga.	*Kurtarıvermeye.*
	Bilge cüktöp ok alıp,	*Yük yük ok alıp,*
	Atası oluya curtun çoguu alıp.	*Evliya babasının yurdunu toptan alıp.*
	Sarıbay salıp eñkeytse,	*Sarıbay çullanıp eğdirirse diye,*
	Sarı makmal kiyüüdö,	*Sarı kadife giymekte,*
	Sayışka maksat uşunday,	*Mızraklaşmada maksadı şuydu:*
	Semeteyge tiyüügö.	*Semetey'e varmaktı.*
46840	Coolaşkanı Sarıbay,	*Düşman bellediği Sarıbay'ı,*

	Columdu balban Kuyalı, ay,	*Yolunda gözler pehlivan Kuyalı, ay,*
	Maydanga çıgıp caylanıp,	*Meydana çıkıp yerleşip,*
	Tüpöksüz bolot nayza alıp,	*Püskülsüz çelik mızrak alıp,*
	Tüz kirip müşkül körüügö.	*Dosdoğru dalıp zoru görmeye.*
	Tügönüşüp berüügö,	*Sonuna dek dövüşüp bitirmeye,*
	Alıstan kabar kep ugup,	*Uzaktan haber söz duyup,*
	Azalanıp toktoboy,	*Yasa bürünüp durmadan,*
	Tulpardan tandap kerdi alıp,	*Tulpardan seçme keri alıp,*
	Azamattan şerdi alıp,	*Yiğitlerden aslanı alıp,*
46850	Nayzaga dañgıl ıktuu alıp,	*Mızrakta usta becerikliyi alıp,*
	Aylası cetik mıktı alıp,	*Tedbiri tam sağlamı alıp,*
	Kayıpçal kızı Kuyalı,	*Kayıpçal kızı Kuyalı,*
	Kastarluu balban bul dagı.	*Kinli pehlivandır bu dahi.*
	Kas duşman çıksa toybogon,	*Can düşman çıksa doymayan,*
	Kagışpay aman koybogon,	*Çarpışmadan sağ koymayan,*
	Çın maral kuup uy kılgan.	*Gerçek maralı kovalayıp sığır etmiş.*
	Çındaşkandı buy kılgan.	*Karşı direneni perişan etmiş.*
	Sekisi seksen tört bolgon,	*Sekileri seksen dört olmuş,*
	Serperi kızıl ört bolgon.	*Savurduğu yan kızıl alev olmuş.*
46860	Ar arıtıp tizdegen.	*Herkesi yorup diz çöktürmüş.*
	Ar zordukçu müşkül coo,	*Her zorbayı, belalı düşmanı,*
	Ar dayım tınbay izdegen.	*Her daim durmadan aramış.*
	Aalamdan algan ataktı,	*Âlemden almış ünü,*
	Añdıgan mınday çataktı.	*Böyle kavgayı gözlemiş.*
	Salmagı oor Kuyalı,	*Ağırlığı büyük Kuyalı,*
	Zayıptıgı bolboso	*Kadınlığı olmasa,*
	Aalamga tatır uz ele.	*Âleme değer bir ustaydı.*
	Kayıpçaldın kızı ele,	*Kayıpçal'ın kızıydı,*
	Kadiktüü balban özü ele.	*Sakınılır pehlivandı kendisi.*
46870	Atagı çıkkan aalamga,	*Ünü çıkmış âleme,*
	Karkıbardın közü oşol.	*O heybetlinin gözbebeği işte.*
	Ay-aalam toosun aylanıp,	*Ay-âlem dağını dolanıp,*
	Cay-caragın baylanıp,	*Silahını pusatını kuşanıp,*
	Erenden tandap kol alıp,	*Yiğitlerden seçip asker alıp,*
	Eñ ok-darı mol alıp,	*En bol ok ve barut alıp,*
	Cay-caraktın baarısın,	*Silah pusatın hepsini,*
	Cekey bozgo cüktötüp,	*Yekey boz ata yükletip,*
	Cetik darı bolot ok,	*Yetkin barut, çelik oku,*

Celmayanga cüktötüp,
Keldi coo mına degensip,
Kerney-surnay tarttırıp,
Keliştin cayı uşunday
Kölükkö mıltık arttırıp,
Kerney ünü takıldap,
Keldikpi degen kuu sözü,
Baraban ünü balkıldap
Cetek cerden celpildep,
Cabdık artkan kızıl nar,
Çudaları selpildep.
Cay-caragı bölünüp,
Caynap san kol körünüp,
Bilge ok darı artınıp
Sandap köp kol çatılıp,
Ay kasaba tuu tolup,
Añdısañ kızık uşunday.
Asman cargan çuu bolup,

Yel devesine yükletip,
«İşte düşman geldi» dercesine,
Boru zurna çaldırıp,
Gelişin hâli işte böyle:
Yük hayvanına tüfek yükletip,
Borunun sesi tak tak öterek,
«Geldik mi?» diyen kurnaz sözü,
Davulun sesi güm güm inleyip,
Yedekte yeleler savrulup,
Pusat yüklü kızıl nar deve,
Hörgüç tüyleri sallanıp.
Silahları ayrı ayrı bölünüp,
Kaynayan sayısız asker görünüp,
Yüklere ok barut vurulup,
Binlerce asker düzülüp,
Ay tuğralı sancak dolup,
Bakarsan görülmedik hâl işte bu.
Gök yaran gürültü kopup,

Nayzakerden ıktuu aydap,
Dürbötüp aydap alganı.
Aşkan eken aalamdan,
Kız Kuyalı cañcalı.
Artık balban şer eken.
Kızdan aşkan neme eken,
Catkanı biyik too eken,
Izdegeni coo eken.
Alganı bolot ok eken,
Atadan artık tuulgan,
Aalamga salgan çuulgan,
Balban bagıp kol cıygan,
Bir keregi tier – dep,
Cılkıdan tandap kerdi algan,
Baatırdan tandap er algan.
Alban türlüü el algan,
Karmaşkan cerden kek algan.
Alptar menen betteşken,
Kan şimirip katıkkan.
Çoñ balban kız atıkkan,

Mızrakçının ustasını sürüp,
Coşturup sürüp almış.
Âlemi aşmış meğer,
Kız Kuyalı'nın kavgası.
Üstün pehlivan, aslanmış.
Kızdan öte bir şeymiş,
Yattığı yüce dağmış,
Aradığı düşmanmış.
Aldığı çelik okmuş,
Babadan üstün doğmuş,
Âleme velvele salmış,
Pehlivan besleyip asker toplamış,
«Bir gün gerek olur» diye,
Yılkıdan seçip keri almış,
Bahadırdan seçip er almış.
Türlü türlü halkı almış,
Tutuştuğu yerden öç almış.
Alplarla yüzleşmiş,
Kan içip katılaşmış.
Büyük pehlivan kız diye ün salmış,

Kayguulga çıgıp turuşkan,
Katın adam, erkek it,
Italı menen uruşkan.
Artık kambıl çoñ balban,
Aalamga salgan çoñ cañcal.
Ot caksa küygüs ton alıp,
Aalamdan cıyıp kol alıp,
Kök küpüdö bedel cok,
Aydagan koldun içinde,
Sandagan kolu saykaşka,
Sayışka kirse bir başka.
Eñçer boyluu, keñ dalı,
Aalamdı buzçu köykaşka.
Aydap kelgen kalıñ kol,
Celmoguz uulu kapırga.
Kastarın tikken uşu col,
Kayıpçaldın köp curtun,
Kaymana kabar salıptır.
Çubatuuga salıptır,
Irçılarga ırdatıp,

Keşfe çıkıp durmuşlar,
«Kadın insan, erkek it» deyip,
İtine dek vuruşmuş.
Fazlasıyla becerikli büyük pehlivan,
Âleme salmış büyük kavga.
Ateş yaksa yanmaz kaftan alıp,
Âlemden derleyip asker alıp,
Gök zırhının dengi yok,
Sürdüğü ordunun içinde,
Binlerce askeri hep seçkin,
Mızraklaşmaya girse bir başka.
Upuzun boylu, geniş omuzlu,
Âlemi bozan seçkin yiğit.
Sürüp getirdiği kalabalık ordu,
Celmoguz oğlu kâfire.
Kinini diktiği bu sefer,
Kayıpçal'ın kalabalık yurduna,
Üstü kapalı haber salmış.
Geçit resmine dizmiş,
Ozanlara türkü söyletip,

Köz açıkka sındatıp,
Ok ötpös torgo kiygizip,
Ok cetpes tulpar mingizip,
Cılkıdan tandap kerdi algan.
Sayışka çıksa say kaşka,
Saparga cürsö köy kaşka,
Sözgö balban dañgıldan,
Nayzaga artık kambıldan,
Çarayna başka kiyçüdön,
Çalkalap coogo tiyçüdön,
Karanı sança kol kelse,
Cer dürbötüp mol kelse,
Kamındırbay sürçüdön.
Baltaga mıktı kambıldan,
Baykagan örttön tartpagan,
Baarıdan aşık dañgıldan
Kol dürbötüp, cıynatıp,
Kozgolbos tuunun kindigin

Kâhine baktırıp,
Ok geçmez zırh giydirip,
Ok yetmez tulpara bindirip,
Yılkıdan seçip keri almış.
Mızraklaşmaya çıksa yaman seçkin,
Sefere yürüse öncü seçkin,
Sözde pehlivan ustalardan,
Mızrakta üstün becerikliden,
Çar-ayna zırhı giyenden,
Şaha kalkıp düşmana çarpandan,
Karaltısı binlerce asker gelse,
Yeri sarsıp bol gelse,
Fırsat vermeden sürüp bastırandan.
Baltada usta becerikliden,
Gözü pek, ateşten çekinmeyenden,
Hepsinden üstün ustadan,
Asker coşturup toplatıp,
Kımıldamaz tuğun göbeğini

	Erenderge karmatıp,	*Yiğitlere tutturup,*
	Alkım coldu çañdatıp,	*Boğaz yolunu tozutup,*
	Askerdi köldöy tolkutup,	*Askeri göl gibi dalgalandırıp,*
	Erendin baarı carışıp,	*Yiğitlerin hepsi yarışıp,*
	Eelikken tulpar külüktün	*Coşmuş tulpar yürüğün*
46960	Oozu menen alışıp,	*Ağzıyla, geminde boğuşup,*
	Nayzanın başı kılkıldap,	*Mızrağın ucu ışıl ışıl sallanıp,*
	Asker çuulap bılkıldap,	*Asker uğuldayıp kımıldayıp,*
	Sarala maydan çep bolup,	*Sarala meydan siper olup,*
	Sarıbayga bet bolup,	*Sarıbay'a yüz tutup,*
	Can körünsö nayzalap,	*Can görünse mızraklayıp,*
	Aalamga cetken çatagı	*Âleme yetmiş kavgası,*
	Sarıbay balban kaydalap!	*«Pehlivan Sarıbay nerede?» diyerek!*
	Cer carılıp, kökkö uçup,	*Yer yarılıp göğe uçup,*
	Cetkileñ cañcal sın bolup,	*Tam bir kavga koptu kopacak olup,*
46970	Adam kaynap, kol bettep,	*İnsan kaynayıp ordu yönelip,*
	Ayabagan çır bolup.	*Görülmedik gürültü kopup.*
	Kayıpçal kızı Kuyalı,	*Kayıpçal kızı Kuyalı,*
	Altın türkük çatırga	*Altın direkli çadıra,*
	Azır cetip keldi ele	*Az önce erişip gelmişti,*
	Er Semetey baatırga.	*Er Semetey bahadıra.*
	Kızıl buurul at mingen,	*Kızıl kırçıl ata binmiş,*
	Kızıl çopkut ton kiygen,	*Kızıl çopkut kaftan giymiş,*
	Kıcıldap tümön coo çıksa,	*Kaynaşıp tümen düşman çıksa,*
	Kıya tartpay bir tiygen.	*Yan çizmeden bir vurmuş.*
46980	Betteşkende Kuyalı,	*Yüzleşince Kuyalı,*
	Erge sınçı, eñ bilgiç	*Erlere sınayıcı, en bilgiç,*
	Kızdan baatır neme eken.	*Kızdan çıkma bahadırmış.*
	Kabılan tuugan kankordu	*Kaplan doğmuş hunharı,*
	Sınap turgan kezi eken.	*Sınayıp durduğu demmiş.*
	Kök cal eken, şer da eken,	*Gök yeleliymiş, aslanmış da,*
	On eki müçö teñ eken.	*On iki uzvu denkmiş.*
	Için karap otursak,	*İçine bakıp otursak,*
	Cer cüzünön keñ eken.	*Yeryüzünden genişmiş.*
	Caralgan adam uulunan,	*Yaratılmış âdemoğlundan,*
46990	Calgız tuulgan şer eken.	*Bir tek doğmuş aslanmış.*
	Ay kulagı kalkanday,	*Ay kulağı kalkan gibi,*
	Alagar közü çolpondoy,	*İri gözleri Çolpan yıldızı gibi,*

Murunu butkul señirdey,
Bulkuşkandı cegidey,
Bolot katar kın eken,
Bolumduu Manas kök caldan,
Artıla tuugan şer eken
Betteşe turgan duşmandın,
Bettep nayza bir sunsa,
Baatırsıngan köy duşman
Kete turgan amalı.
Çındap coogo kol salsa,
Çıga turgan samanı.
Kecirlenip uruşsa,
Kete turgan amalı.
Kıyındap karap olturup,
Kıyabına tolturup,
Beylep karap olturup,
Beyiline bekem tolturup,
Akıl iylep, oy oylop,
Duuga kirip aldı emi.
Ayabagan çoñ kızık
Çuuga kirip kaldı emi:
«Cakası altın, ceñi cez,
Kiybey turgan cer beken?
Karaldı kılıp, er kılıp,

Burnu ulu kaya sırtı gibi,
Çekişeni yiyecek gibi,
Kat kat çelik kın gibiymiş,
Heybetli gök yeleli Manas'tan,
Artarak doğmuş aslanmış.
Yüzleşecek düşmanın,
Yüzüne mızrağı bir uzatsa,
Bahadırlık taslayan bunca düşmanın,
Çaresi tükenir gider.
Gerçekten düşmana el atsa,
Savrulur çıkar samanı.
İnatlaşıp vuruşsa,
Tükenir gider çaresi.
Dikkatle bakıp oturup,
Kıvamına getirip,
Süzerek bakıp oturup,
Gönlüne sağlam doldurup,
Akıl yoğurup, düşünce düşünüp,
Şimdi coşkuya girdi işte.
Görülmedik büyük temaşa,
Gürültüye daldı şimdi:
«Yakası altın, yeni tunç,
Giyilmeyecek yer miymiş?
Gözbebeği edip, koca edip,

Tiybey turgan er beken?
Tañ-tamaşa ülkön toy,
Kılbay turgan er beken?
Kızmat kılıp aldına
Turbay turgan er beken?
Kırgızga ırıs tuulgan
Kılımga salgan çuulgan,
O düynö ketken Manastan
Opsuzuraak tuulgan.
Salganım kıraan kuş ele,
Samaganım uşu ele.
Kayıpçaldan tuulup,
Toyuma tokson soyulup,
Atımdı Kuyalı koygonu,

Varılmayacak er miymiş?
Şenlikli büyük düğün,
Kurulmayacak er miymiş?
Hizmet edip önünde,
Durulmayacak er miymiş?
Kırgız'a kısmet doğmuş,
Çağa velvele salmış,
Öbür dünyaya gitmiş Manas'tan,
Daha ölçüsüz doğmuş.
Saldığım alıcı kuştu,
Umduğum buydu işte.
Kayıpçal'dan doğup,
Düğünümde doksan mal kesilip,
Adımı Kuyalı koyalı,

Sayışa çıgıp alp kördüm,
Alban türlüü kalk kördüm,
Baatır körüp, şer kördüm,
Mañdayı carık, cüzü açık,
Manastın uulun men kördüm.
Köp tamaşa oyunga
Batpay turgan er beken?
Kumardan çıgıp, kol bulgap,
Catpay turgan er beken?
Çıgıp cortup kelgemin
Celpiniş toonun tuşu ele
Cetkileñ tilek kılgamın
Menin celikkenim uşu ele.
Aşuu karap, bel körüp,
Alban türlüü el körüp,
Asıldın közün men körüp,
Ebegeyim ezilip,
Et tırmagım sozulup,
Dart kumarım basılıp,
Umaçtay közüm açılıp,
Denem tolkup, ört bolup,
Aykalışıp catuuga,
Kızıkka kıyın batuuga,
Eki közüm tört bolup,
Ulamadan ulatıp,
Bolumduu erden suratıp,

Mızraklaşmaya çıkıp alp gördüm,
Türlü türlü halk gördüm,
Bahadır gördüm, aslan gördüm,
Alnı aydın, yüzü açık,
Manas'ın oğlunu ben gördüm.
Bunca temaşa oyuna,
Sığmayacak er miymiş?
Hasret giderip el sallayıp,
Yatılmayacak er miymiş?
Çıkıp koşturup geldim,
Celpiniş dağının karşısıydı,
Tam bir dilek tuttum,
Benim coştuğum buydu işte.
Geçit gözleyip bel gördüm,
Türlü türlü halk gördüm,
Asilin gözünü ben görüp,
Koca yüreğim ezilip,
Etim tırnağım gerilip,
Dert hasretim yatışıp,
Gözlerim ışıl ışıl açılıp,
Bedenim dalgalanıp kor olup,
Sarmaş dolaş yatmaya,
Zevke doyasıya dalmaya,
İki gözüm dört olup,
Haberciden haber ulatıp,
Heybetli erden sordurup,

Erdigin ebak bilgemin.
Ep ketirer beken – dep,
Egemden surap cürgömün.
Aşık bolup, iç küyüp,
On ustukan, seksen söök,
Oylop kelsem büt küyüp,
Kündüzündö uyku albay,
Tün içinde tınç albay,
At arıtıp, cer kezip,
Armanda bolup küygömün.
Körsö alar beken – dep,
Caratkan calgız Kudaydan,

Erliğini çoktan bilmiştim.
«Uygun düşürür mü ola?» diye,
Rabbimden dileyip gezdim.
Âşık olup içim yanıp,
On ilikli, seksen kemik,
Düşündükçe hepten yanıp,
Gündüzleri uyku almadan,
Gece boyu rahat bulmadan,
At yorup yer gezip,
Hasrette kalıp yandım.
«Görse alır mı ola?» diye,
Yaratan tek Kuday'dan,

Uşunu tilep cürgömün.
Tiktegenim kabılıp,
Tilegenim tabılıp,
Ört bolgon cürök basılıp,
Umaçtay közüm açılıp,
Kankor erdi körgöndö
Çeçekeyim çeç bolup,
Çenebegen kubançım
Çeç kap menen bir bolup,
Taman etim takıldap,
Ay mañdayım carkıldap,
Azır suusun kandı» – dep,
Kayıpçaldın Kuyalı,
Kan Semetey baatırga
Kastarın tikken çoñ aşık
Bolgon eken bu dagı
Ar kızmatın bilüügö
Adal car bolup bul beybak,
Ayköl erge tiyüügö
Ulançıdan ulaptır,
Kattooçudan kaltırbay
Kerbençiden suraptır.
Ötkön iştin cayınan,
Semeteydin ayınan,
Aşıp baspas el kalbay,
Öpkö carıp, baş kesip,
Ölüşpöy turgan er kalbay,
Kança alp menen kabışkan.

İşte bunu dileyip gezdim.
Gözlediğim önüme çıkıp,
Dilediğim bulunup,
Kor olan yürek yatışıp,
Gözlerim ışıl ışıl açılıp,
Hunhar eri gördüğümde,
Gözbebeğim şenlenip,
Ölçüye gelmez sevincim,
Taşıp torbalara sığmayıp,
Taban etim tıkırdayıp,
Ay alnım parıldayıp,
Şimdi susuzluğum kandı» diye,
Kayıpçal'ın Kuyalı'sı,
Han Semetey bahadıra,
Gönlünü dikmiş büyük âşık,
Olmuş meğer bu dahi,
Her hizmetini bilmeye,
Helal eş olup bu bahtsız,
Aygöl ere varmaya,
Haberciden haber ulamış,
Gidip gelenden hiç kaçırmadan,
Kervancıdan sormuş.
Geçmiş işin hâlinden,
Semetey'in yüzünden,
Aşıp basmadık el kalmadan,
Ciğer yarıp baş kesip,
Ölesiye dövüşmedik er kalmadan,
Nice alp ile çatışmış.

Bu Sarıbay öñdüü er menen
San tümön menen salışkan.
Samaganga kez kelip,
Tilegenin tez berip,
Kaalaganı kabılıp,
Izdegeni tabılıp,
Cer kezegen dolunun
Abiyiri mınday cabılıp.
Opol-toodoy Kuyalı,
Tolkup ötsö beybakka

Bu Sarıbay gibi er ile,
Sayısız tümen ile çarpışmış.
Umduğuna denk gelip,
Dilediğini tez verip,
İstediği önüne çıkıp,
Aradığı bulunup,
Yer gezen o deli dolunun,
Yüz akı böylece korunup.
Opol dağı gibi Kuyalı,
Dalgalanıp geçse, bahtsıza,

Too turuştuk bere albayt.
Kıymıldaşsa zaarına
Kılımın kaptap ceñilbeyt,
Kıyın baatır atangan,
Kırk çiltenden bata algan,
Colun azır oñdogon,
Caralgan katın zayıptan.
Bul öñdüü balban bolbogon.
Corto çıkkan er bolgon,
Cooloşkon kara cer bolgon.
Katuusunan çañ çıkkan.
Kuyalının özü eken,
Kumardın kara közü eken.
Semeteyge kezigip,
Kubangandan ezilip,
Kup calınıp, kep baştap,
Kız Kuyalı munu aytıp,
Körsöñ dümök şumdu aytıp:
«Menin cayım surasañ,
Asmandan cıldız boz eken.
Asıl atam Kayıpçal
Atañız Manas kan menen
Altı anttaşkan dos eken.
Tuura şer atañ kan Manas
Tuu tübünö turuptur.
Menin atam Kayıptın,
Aytkanına könüptür.
Altımış kelin, ceti kız,
Atamdı sıylap beriptir,
Ar alışıp, kol üzböy,

Atam şer menen keliptir.
Kayıp atam körgöndö,
Toyuma tokson soyuptur.
Alp erge coldoş bolsun – dep,
Kuyalı dep koyuptur.
Atam aytkan kep ele,
A düynölük birgeleş
Semetey bolot dedi ele.

Dağ bile karşı duramaz.
Kımıldasa, zehrine,
Çağı kaplasa da yenilmez,
Yaman bahadır diye anılmış,
Kırk çiltenden dua almış,
Yolunu şimdi düzeltmiş,
Yaratılmış kadından, avrattan,
Bunun gibi pehlivan olmamış.
Akına çıkmış er olmuş,
Düşman olduğu kara yer olmuş.
Sertliğinden toz çıkmış.
Kuyalı'nın kendisiymiş,
Hasretin kara gözüymüş.
Semetey'e rastlayıp,
Sevincinden eriyip,
İyice yalvarıp söze başlayıp,
Kız Kuyalı bunu deyip,
Görsen, belalı şaşırtan sözü deyip:
«Benim hâlimi sorarsan,
Gökte yıldız bozarır.
Asil babam Kayıpçal,
Babanız Manas han ile,
Altı kez antlaşmış dostmuş.
Doğru aslan baban han Manas,
Tuğ dibinde durmuş.
Benim babam Kayıp'ın,
Dediğine uymuş.
Altmış gelin, yedi kız,
Babamı ağırlayıp vermiş,
Alıp verip el kesmeden,

Babam aslan ile gelmiş.
Kayıp babam görünce,
Düğünümde doksan kesmiş.
«Alp ere yoldaş olsun» diye,
Kuyalı deyip ad koymuş.
Babamın dediği söz idi,
Öte dünyaya dek eşin,
Semetey olur demişti.

Moynumdagı bir ülkön
Men beybaktın cük ülkön...
At boroyun sıdırıp,
Anıktap taptım özüñdü.
Aranıñ altı ay kıdırıp,
Aşuuñ aşıp, taş basıp,
Ar akıldan köp şaşıp,
Sınçı çaldan kep ugup,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Caralgan duşman dep ugup,
Ayçüröktön kep ugup,
Kankor şerdin tukumun
Kastık kılıp Sarıbay
Kamap atat dep ugup,
Ok ötpös kaalap, ton alıp,
Kayıpçaldın elinen
Çubatıp sınap, er alıp,
Kam-kaygıñdı cep keldim.
Kadiktüü duşman Sarıbay
Karmaşayın dep keldim.
Kursak açıp, col basıp,
Kulan atıp cep keldim.
Celmoguz uulu aramdı
Cer maylayın dep keldim.
Kaçırganım Sarıbay,
Kaalaganım bir özüñ.
Tügönüşüm Sarıbay,
Tiktegenim öz közüñ.
Can baspagan çöldördön
Azuuluu atıp cep keldim.
Celmoguz uulu kapırdı
Ceksen kılam dep keldim.

Boynumdaki pek büyük,
Ben bahtsızın yükü büyük...
Atın tüyünü sıyırasıya sürüp,
Arayıp buldum seni.
Aranı altı ay dolaşıp,
Geçidini aşıp taş basıp,
Türlü akıldan çok şaşıp,
Sınayıcı ihtiyardan söz duyup,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Yaratılmış düşman diye duyup,
Ayçürök'ten söz duyup,
Hunhar aslanın soyunu,
Sarıbay düşmanlık edip,
Kuşatıp duruyor diye duyup,
Ok geçmez isteyip kaftan alıp,
Kayıpçal'ın elinden,
Geçit yaptırıp sınayıp er alıp,
Kaygını tasanı yiyip geldim.
Sakınılır düşman Sarıbay ile,
Tutuşayım diye geldim.
Karnım acıkıp yol tepip,
Kulan vurup yiyip geldim.
Celmoguz oğlu haramı,
Kanıyla yeri yağlayayım diye geldim.
Saldıracağım Sarıbay,
İstediğim bir sensin.
Sonuna dek dövüşeceğim Sarıbay,
Gözlediğim öz gözündür.
Can basmamış çöllerden,
Azılı av vurup yiyip geldim.
Celmoguz oğlu kâfiri,
Yerle bir ederim diye geldim.

Asker cıyıp, kol aldıñ,
Baatır, argındı cıyıp, kol alıp,
Añ-tañ urup kalıpsız.
Aşıp-şaşıp kıçırap,
Alek bolup alıpsız.
Sarı adırmak bel barbı?

Asker derleyip ordu aldın,
Bahadır, argını derleyip ordu alıp,
Şaşkına dönmüşsünüz.
Aceleyle telaşla gıcırdayıp,
Helak olup kalmışsınız.
Sarı kıraç bel var mı?

Salış kılçu el barbı?
Er kökcal, senin ayıñan
Urunamın, too kayda?
Uruş kılam, coo kayda?
Keçip ötör çok barbı?
Kecirlik kılıp curtuña
Kesir çıkkan ok barbı?
47190 El çalıngan tor kayda?
El büldürgön zor kayda?
Kalk tüşürçü or kayda?
Er Sarıbay zor kayda?
Men Kuyalı erdirmin,
Kadırluunun tünümün,
Kanga cuptu boluçu
Kumarluunun birimin.
Col colooçu közümün,
Ar keskendin özümün.
47200 Baatır, kaarlanıp kalıpsız,
Çılgıy kanga bölönüp,
Çın dümök tartıp alıpsız.
Sın nayzañdı buldurup,
Ok ötpös tonuñ culdurup.
Baatır, san, tümön koluñ kırdırıp,
Aybattanıp oolugup,
Aç boroongo colugup,
Aşalbas arka tooñdu
Azır kara col kılam.
47210 Alışıp atkan cooñ kim?
Er ölügün boo kılam.
Baatır, kızırkanıp alıpsız,
Capa tartıp cabırkap,
Cañcaldaşıp kalıpsız,
Kırañı biyik too kayda?
Kıstoo müşkül çır salıp,

Kamap atkan coo kayda?
Kıstoo salgan cooñdu ayt,
Kılımga aydap süröyün.
47220 Bastaşıp atkan alpıñdı ayt,

Savaşacak el var mı?
Er gök yeleli, senin yüzünden,
Çarpınayım, dağ nerede?
Savaşırım, düşman nerede?
İçinden geçilecek kor var mı?
İnat edip yurduna,
Küstahça çıkan ok var mı?
El serilen tuzak nerede?
El kıran zorba nerede?
Halk düşürülen çukur nerede?
Er Sarıbay, o zorba nerede?
Ben Kuyalı, erim ben,
Kadri yücenin gecesiyim,
Hana çift olası,
Tutkulunun biriyim.
Yol yolcusunun gözüyüm,
Yol kesenin ta kendisiyim.
Bahadır, kahırlanıp kalmışsınız,
Taze kana bürünüp,
Gerçek belaya çatmışsınız.
Güzelim mızrağını körletip,
Ok geçmez kaftanını kaptırıp.
Bahadır, sayısız tümen askerini kırdırıp,
Heybetlenip azıp,
Aç borana rastlayıp,
Aşılmaz ardındaki dağını,
Şimdi kara yol ederim.
Boğuştuğun düşmanın kim?
Er ölüsünü demet ederim.
Bahadır, hiddetlenip kalmışsınız,
Cefa çekip yaralanıp,
Kavgaya tutulmuşsunuz,
Sırtı yüce dağ nerede?
Sıkıştıran belalı kavga salıp,

Kuşatıp duran düşman nerede?
Sıkıştıran düşmanını söyle,
Çağın ötesine sürüp kovayım.
Boy ölçüşen alpını söyle,

	Cerine aydap kireyin.	*Yerine dek sürüp gireyim.*
	Baatır bolso, şer bolso,	*Bahadırsa, aslansa,*
	Bastaşkan cooñ er bolso,	*Boy ölçüşen düşmanın erse,*
	Kas acal cetse çıgalı,	*Ecel yetmişse çıkalım,*
	Baatır, zayıpta bolsok ugalı.	*Bahadır, kadınsak da duyalım.*
	Tiyişkeniñ kaysı coo,	*Sana ilişen hangi düşman,*
	Karmaşıp cerge tıgalı,	*Tutuşup yere tıkalım,*
	Baatır, kañgayga çeyin kubalı.	*Bahadır, Kañgay'a dek kovalayalım.*
	Bastaşkanıñ Sarıbay	*Boy ölçüştüğün Sarıbay'a,*
47230	Çapçışıp çamañ kelbese,	*Çarpışmaya gücün yetmezse,*
	Beldegen eliñ bölöyün,	*Bel bağladığı ordusunu böleyim,*
	Mañdaylaşıp köröyün.	*Yüz yüze gelip göreyim.*
	Karmaşıp kanın tögömün,	*Tutuşup kanını dökerim,*
	Kabırgasın kıyratıp,	*Kaburgasını kırıp,*
	Kaçır-kuçur sögöyün.	*Çatır çutur sökeyim.*
	Aygaydı arbın salbasam,	*Bol bol nara salmazsam,*
	Arstan şerdin tukumun,	*Aslan şirin soyunu,*
	Añdıgan kaar duşmandan	*Pusuya yatan kahır düşmandan,*
	Acıratıp albasam,	*Kurtarıp almazsam,*
47240	Tirüü turbay ölöyün.	*Sağ durmayıp öleyim.*
	Kalkka balban dedirbey,	*Halka pehlivan dedirtmeden,*
	Kas acal cetse ölöyün.	*Ecel yetmişse öleyim.*
	Kıynaganıñ Sarıbay	*Seni kasıp kavuran Sarıbay'sa,*
	Kızıgıp kirgen kakşaaldı,	*Hevesle dalan o azgının,*
	Kayratı kança bilemin,	*Gayreti ne kadardır bilirim,*
	Cerine çeyin süröyün.	*Yerine dek süreyim.*
	Kapkaluusun kan kılıp	*Kalelisini kana bulayıp,*
	Kayrattuusun dan kılıp,	*Gayretlisini tane gibi savurup,*
	Tulumduusun tul kılıp,	*Tulumlusunu dul edip,*
47250	Tuuralangan erenin,	*Doğranmış yiğitlerini,*
	Astıña aydap kul kılıp,	*Önüne sürüp kul edip,*
	Baatırların basamın.	*Bahadırlarını ezerim.*
	Baatır okşoyt Sarıbay,	*Bahadıra benzer Sarıbay,*
	Baatırım senin aldıña,	*Bahadırım, senin önünde,*
	Caş kayıştay çançamın.	*Yaş kayış gibi saplarım.*
	Kaarlanıp karardım,	*Kahırlanıp karardım,*
	Katılbay tınbaym birine.	*Birine sataşmadan durmam.*
	Kuturgan okşoyt Sarıbay,	*Kudurmuşa benzer Sarıbay,*

Kup cetemin tübünö, –
Dep, uşintip, Kuyalı,
Körgöndö köñül bölünüp,
Kök askarday körünüp,
Kaarlanıp üksöyüp,
Kanduu betin kar çalıp,
Karargan közün nur çalıp,
Çın örttönüp köz caynap,
Çımırkanıp tiş kayrap,
Uñgu bolot ayza alıp,
Kızdan balban beytaalay
Kını cok kılıç baylanıp,
Kaar betine aylanıp,
Sarı adırmak çoñ kezen,
Boonu surap turdu ele.
Adam salmagı toodoy Sarıbay,
Coonu surap turdu ele.
Obol baştap zor töröm,
Ay-aalam buzup şer bolduñ,
Betteşkeniñ Sarıbay,
Bek müşkül tartıp kem bolduñ.
Caralganda kök cal şer,
Cetim kaldıñ cetildiñ,
Cergege özüñ koşulduñ,
Bulanı bulap oñ bolup,
Bukarga kirip çoñ bolup,
Özön çaldıñ may kıldıñ.
Öçöşüñö tiygende
Öz atañdı cay kıldıñ.
Kanga toyup katıktıñ,
Kankor kök cal atıktıñ.
Aleñger caa, sır cebe,
Kılganıñ kızık añgeme.
Kıcırıña tiygende,
Kırgın boldu köp törö,
Ar buuruluñ baspagan,
Cerde bütün kalbagan.
Aykırıgı ukpagan,

Kökünün ta dibine varırım,» —
Diye, böyle deyip Kuyalı,
Gören gönlünü kaptırıp,
Gök yüce dağ gibi görünüp,
Kahırlanıp kabarıp,
Kanlı yüzünü kar çalıp,
Kararan gözünü nur çalıp,
Gerçekten tutuşup gözleri alev saçıp,
Gerinip diş bileyip,
Som çelik mızrak alıp,
Kızdan pehlivan o bahtsız,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Yüzü kahra bürünüp,
Sarı kıraç büyük geçitte,
Yolu bağı sorup durmuştu.
İnsan ağırlığı dağ gibi Sarıbay'ı,
Düşmanı sorup durmuştu.
Önce baştan, ulu törem,
Ay-âlemi bozup aslan oldun,
Yüzleştiğin Sarıbay,
Ağır zorluk çekip eksildin.
Yaratılışında gök yeleli aslan,
Yetim kaldın, yetiştin,
Yurduna kendin kavuştun,
Malı yağmalayıp güçlenip,
Buhara'ya girip büyüyüp,
Vadileri vurup yağladın.
Öcün depreşince,
Öz atanı bile yere serdin.
Kana doyup katılaştın,
Hunhar gök yeleli diye ün saldın.
Alenger yay, sırlı temren,
Yaptığın görülmedik hikâye.
Damarına basıldığında,
Kırgına uğradı nice töre,
Kırçıl atının basmadığı,
Yerde bütün yer kalmamış.
Haykırışını duymayan,

Elde bütün kalbagan.
Kermeñen tulpar tuyladı,
Kerişiñden can çıgıp,
Küncuttun curtu ıyladı.
Şerdigiñ curtka bilingen,
Bedeliñden can çıgıp,
Beecin kalkı külüngön.
Ar kayratıñ kök cal şer,
Ay-aalam curtka bilingen.
Aalam buzgan şer bolduñ,
Alışkanıñ Sarıbay,
Al cetpey mınça kem bolduñ,
Iynimdegi ok ötpös,
Özüñ bıçkan ton ele,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Kulagın ukkus ker kılam,
Kara cer menen teñ kılam.
Kalıñ kolun büldüröm,
Kızılbay körgö kirgizem,
Toropoyun toz kalam,
Küülönsöm erçe bakıram.
Al küçögön okşoyt kuturgur,
Munun külün örttöp sapıram.
Celmoguz uulu Sarıbay,
Celpiniştin oyunda,
Can cürböstün boyunda,
Celmoguz uulu kul menen
Ceti kün tınbay sayışıp,
Uzununan salarda,
Uypap sıypap alarda.
Çartıldagan çoçkonun,
Çalkasınan salarda,
Carıktuu şamın öçürüp,
Bu düynödön köçürüp,
Sıptı sıymañ kırarda,
Can körbös kızık kılarda,
Kılıçtap başın kıyarda.
Kıyratıp tındım kılarda,
Çınar talday kıyratıp,

Elde bütün kimse kalmamış.
Kermeden tulpar şahlandı,
Savaşından can çıkıp,
Küncut'un yurdu ağladı.
Aslanlığın yurda bilinmiş,
Heybetinden can çıkıp,
Beejin halkı kül olmuş.
Her gayretin, gök yeleli aslan,
Ay-âlem yurduna bilinmiş.
Âlem bozan aslan oldun,
Boğuştuğun Sarıbay'a,
Gücün yetmeyip bunca eksildin,
Omzumdaki ok geçmez,
Kendi biçtiğin kaftandı,
Celmoguz oğlu Sarıbay'ı,
Kulağı duymaz sağır ederim,
Kara yerle bir ederim.
Kalabalık ordusunu kırarım,
O kızıl beyi mezara sokarım,
Domuz yavrusunu toz ederim,
Coşarsam er gibi böğürürüm.
O azıtmışa benzer, kudurası,
Bunun külünü yakıp savururum.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Celpiniş'in ovasında,
Can yürümezin boyunda,
Celmoguz oğlu kul ile,
Yedi gün durmadan mızraklaşıp,
Boylu boyunca sererken,
Hırpalayıp ezerken.
Çatırdayan domuzu,
Sırtüstü sererken,
Işıklı mumunu söndürüp,
Bu dünyadan göçürüp,
Soyunu sopunu kırarken,
Canın görmediği temaşayı ederken,
Kılıçla başını keserken.
Yıkıp bitirirken,
Çınar söğüt gibi devirip,

Kılıp canım tınarda.
Edip canım dinlenirken.

Alımga aydap mal berip,
Ar baştagan can berip,
Kızıl altın, cakut taş,
Kımbattan tartuuda berip,
Kol kuuşurup koy soyup,
Kol ceerine tay soyup,
Kol kuuşurup kep aytıp,
Bagındım sizge dep aytıp,
Azuusu tutam at tartıp,
Tört tülügün bat tartıp
Ubadanı bek kılıp,
Men aşkandı aşpaska,
Ak buuday unun çaynagan,
Men baskandı baspaska,
Adam ölör şer kılgan,
Al celmoguz uulu kul menen
Ok ötpögön kımbat ton,
Olcogo çeçip alamın,
Oynoşso da çındaşsın,
Bir oyrondu salamın.
Kastarın cetip kagışsam,
Bir oyrondu salamın.
Capa tartkan can bolso,
Acıratıp kalamın.
Kaarım kelip karmaşsam,
Bet algandı alamın.
Kastaşarım Sarıbay,
Karandı katuu salganı,
Kaalap keldim kök calım.
Kara öskön çatak buzuktan,
Acıratıp alganı.
Atıştı arbın salganı,
Ayçüröktön kep ugup,
Ayköl şerdin tukumu,
Celmoguz uulu kapırga,
Er Sarıbay baatırga,
Eñdirip iydi dep ugup.

Haraca sürüp mal verip,
Her başta olan canları verip,
Kızıl altın, yakut taş,
Değerliden armağan verip,
El kavuşturup koyun kesip,
El yesin diye tay kesip,
El kavuşturup söz söyleyip,
«Boyun eğdim size» deyip,
Azı dişi tutam tutam at çekip,
Dört tülük davarını tez çekip,
Sözü sağlam edip,
Benim aştığımı aşmamaya,
Ak buğday ununu çiğneyip ant içip,
Benim bastığımı basmamaya,
Adam öldüren aslanlık etmiş,
O Celmoguz oğlu kul ile.
Ok geçmez değerli kaftanı,
Ganimete soyup alırım,
Oynaşsa da ciddi tutuşsun,
Bir kıyamet koparırım.
Kinim depreşip çarpışırsam,
Bir kıyamet koparırım.
Cefa çekmiş can varsa,
Kurtarıp alırım.
Kahrım gelip tutuşursam,
Karşıma çıkanı alırım.
Düşman bellediğim Sarıbay,
Kara belayı sert salmaya,
İsteyerek geldim, gök yelelim.
Kara büyümüş fesat bozguncudan,
Kurtarıp almaya.
Atışmayı bolca salmaya,
Ayçürök'ten söz duyup,
Aygöl aslanın soyunu,
Celmoguz oğlu kâfire,
Er Sarıbay bahadıra,
Yenik düşürdü diye duyup.

Sanaa tartıp, iç küyüp,	*Kaygı çekip için için yanıp,*
Örttönüp cürök büt küyüp,	*Tutuşup yürek hepten yanıp,*
Katuu cada baştadım,	*Fena hâlde bezdim artık,*
Kızıtalak kuu candı,	*Kahrolası kurnaz canı,*
Kımbat töröm ayıñdan,	*Değerli törem, senin yüzünden,*
Kılga baylap taştadım.	*Kıl ipe bağlayıp bıraktım.*
Eñişkenim Sarıbay,	*Güreşeceğim Sarıbay ile,*
Cañcaldaşam bir dalay.	*Bir hayli kavgalaşırım.*
Körüp turgun közümdü,	*Görüp dur gözümü,*
Ukkun baatır sözümdü.	*Duy bahadır sözümü.*
Katuulasam alarmın,	*Sertleşirsem alırım,*
Katuu urzat çoñ cañcal,	*Sert vuruşlu büyük kavgayı,*
Kastarım tiksem salarmın.	*Kinimi dikersem salarım.*
Kankor bolsoñ, şer bolsoñ,	*Hunharsan, aslansan,*
Kaalaganım alarmın.	*İstediğimi alırım.*
«Kas duşmanıñ cogotsom,	*«Can düşmanını yok edersem,*
Aytkan sözgö könörsüñ,	*Dediğim söze uyarsın,*
Kaalaganım berersiñ.	*İstediğimi verirsin.*
Erkektin kadır tünübüz,	*Erkeğin kadir gecesiyiz biz,*
Ersingendin biribiz,	*Erlik taslayanın biriyiz,*
Celmoguz uulu kapırdan	*Celmoguz oğlu kâfirden,*
Tartıp algan ton uşul,	*Çekip aldığım kaftan işte bu,*
Talkandaşkan kol uşul.	*Un ufak ettiğim ordu işte bu.*
Cer caynagan el uşul,	*Yeri kaplayan halk işte bu,*
Celpiniş ceti özöndö	*Celpiniş'in yedi vadisinde,*
Ceti col soygon men uşul.	*Yedi kez kıran ben işte buyum.*
Katuu cañcal salışsa,	*Sert kavga salışırsa,*
Meni menen alışsa,	*Benimle boğuşursa,*
Kerege, uuguñ kıyratam,	*Keregeyi, çadır direğini kırarım,*
Kolotup curtuñ cıynatam.	*Yurdunu vadiye toplatırım.*
Alasın ala catamın!	*Alacağımı alıp yatarım!*
Ak kazına çaçamın!	*Ak hazineyi saçarım!*
Çataktaşsa mintüügö,	*Kavgalaşırsa böyle etmeye,*
Berendeşken kakşaaldı,	*Yiğitlik yarıştıran azgını,*
Bet ala çıktım atayı,	*Karşıma alıp çıktım bilerek,*
Beypay salıp mintüügö.	*Sıkıntı salıp böyle etmeye.*
Bir bokçosun tintüügö,	*Bir bohçasını yoklamaya,*
Toodoy belin aluuga,	*Dağ gibi belini almaya,*

Toktoboy cinim karmadı
Topoloñdu saluuga» –
Dep, oşentip Kuyalı
Caaday ceerde at minip,
Calañ kılıç baylanıp,

Durmadan cinim tuttu,
Kargaşayı salmaya» —
Diye, böyle deyip Kuyalı,
Yay gibi al ata binip,
Yalın kılıç kuşanıp,

Körgöngö köñül bölünüp,
Kız arstan körünüp,
Baatır eken, alp da eken,
Alban türlüü kalk eken.
Takıyanın kaşatı,
Opsuz canga ser eken.
Ay-aalamga çır baştap
Azarın buzup kıygaçtap,
Urunup ölör too tappay,
Uruşa çıgar coo tappay,
Caanam çalıp nayza alıp,
Cay-caragın baylanıp,
Kelgen candın biri eken,
Adamzattın uzu eken,
Kayıpçaldın kızı eken.
Eñçegey boyluu, keñ dalı,
Erge ılayık küñ eken.
Katındık ayıbı bolboso,
Karmaşçunun biri eken.
Salsa cañcal salar – dep,
Salmagı biyik, zaarı küç,
Nayzalaşsa duşmandan,
Acıratıp alar – dep,
Manastın uulu badırek,
Aalamga salgan çoñ dümök.
Süylöp turdu mınday – dep,
Semetey aytat mınday kep:
«Botom, men Semetey bolgonu
Ayköl atam kuuganı,
Toyuma tokson soyulup,
Atım kök cal koyulup,
Kalıypadan kat alıp,
Kanzaadadan bata alıp,

Görenin gönlü bölünüp,
Kız aslan görünüp,
Bahadırmış, alpmış da,
Türlü türlü halktanmış.
Takkesinin kenarı,
Nice azgın cana settir.
Ay-âleme kavga başlatıp,
Huzuru bozup çaprazlayıp,
Çarpınıp ölecek dağ bulamayıp,
Vuruşacak düşman bulamayıp,
Cehennemi dolaşıp mızrak alıp,
Silahını pusatını kuşanıp,
Gelen canların biriymiş,
Âdemoğlunun ustasıymış,
Kayıpçal'ın kızıymış.
Upuzun boylu, geniş omuzlu,
Ere layık cariyeymiş.
Kadınlık kusuru olmasa,
Tutuşanların biriymiş.
Salsa kavga salar diye,
Ağırlığı yüce, zehri güçlü,
Mızraklaşırsa düşmandan,
Kurtarıp alır diye,
Manas'ın oğlu, kerata,
Âleme salmış büyük fitne.
Şöyle söyleyip durdu diye,
Semetey söyler şöyle söz:
«Yavrum, ben Semetey olalı,
Aygöl babamın izini süreli,
Düğünümde doksan kesilip,
Adım gök yeleli konup,
Halife'den mektup alıp,
Han-zâdeden dua alıp,

Caanam ketken er bolup,
Men Semetey atanıp,
Urunbagan too kalbay,
Uruşpay aman coo kalbay.

Karaskardı çettedim,
Kakandan curttu örttödüm.
Indistan menen baranga,

Çatak saldım dalayga,
Oogan buzdum, kalaa alıp,
Olcogo kızdan bala alıp,
Kücüttü çaap kübülttüm,
Küröşö çıkkan duşmandın
Eçenin candan tüñülttüm.
Betteşkendi alçu elem.
Özü kelgen erendi
Talkan kılıp salçu elem.
Emi Sarıbayga al cetpey,
Özüm küldöy kübüldüm.
Çımınday candan tüñüldüm.
Ay-aalamga boy berbey,
Ataktuu kök cal şer boldum.
Sarıbayga aldırıp,
Kara cer menen teñ boldum.
Ölöyün dep ölalbay,
Öröpküp turam bir dalay
Öz canımdı kıyalbay».
Artık kandan çoñ boldum
Baatır elem, şer elem,
Sarıbayça çoñ boldum.
Ölgönü turam, maa arman,
Bıyılkı ketken karuuman
Ay böksörüp, tün ötüp
Çarkım ketip minetip,
Tökkönü turam kanımdı.
Sarıbayça bolalbay
Kıyganı turam canımda.
Bıştım, candım, çok boldum,

Cehenneme dek varan er olup,
Ben Semetey diye anılıp,
Çarpmadığım dağ kalmadan,
Vuruşmadan sağ kalan düşman kalmadan.
Karaskar'ı bertaraf ettim,
Kakan'dan yurdu ateşe verdim.
Hindistan ile Baran'a,

Nicesine kavga saldım,
Afgan'ı bozdum, kale alıp,
Ganimete kızdan çocuk alıp,
Kücüt'ü vurup döktüm,
Güreşe çıkan düşmanın,
Nicesini canından bezdirdim.
Yüzleşeni alırdım.
Kendi gelen yiğidi,
Un ufak edip sererdim.
Şimdi Sarıbay'a gücüm yetmeyip,
Kendim kül gibi döküldüm.
Sinek kadar candan ümidi kestim.
Ay-âleme boyun vermeden,
Ünlü gök yeleli aslan oldum.
Sarıbay'a yenilip,
Kara yerle bir oldum.
Öleyim deyip ölemeden,
Bir hayli kabarıp duruyorum,
Öz canıma kıyamadan».
Üstün handan büyük oldum,
Bahadırdım, aslandım,
Sarıbay'ca büyük oldum.
Ölmek üzereyim, bana dert,
Bu yıl giden kuvvetimden,
Ay eksilip gece geçip,
Takatim gidip böylece,
Dökmek üzereyim kanımı.
Sarıbay'ca olamadan,
Kıymak üzereyim canıma.
Piştim, yandım, kor oldum,

Sarıbayça cok boldum,
Amal ketip, kün ötüp
Aradan eçen cıl ötüp,
Kulagım ukpay ker bolup,
Eki köz körböy kör bolup,
Balbandık ketip caylanıp,
Sıykırçı kızdın kolunda,
Arkansız cipsiz baylanıp,
On üç cıl cürdüm sandalıp,
Kapa bolup kaygırıp,

Sarıbay'ca yok oldum,
Çare gidip gün geçip,
Aradan nice yıl geçip,
Kulağım duymaz sağır olup,
İki göz görmez kör olup,
Pehlivanlık gidip sönüp,
Büyücü kızın elinde,
Urgansız ipsiz bağlanıp,
On üç yıl gezdim sersefil,
Kederlenip kaygılanıp,

Katın-bala, el-curttan,

Kaldım belem ayrılıp.
Baatır Bakay, Külçoro,
Karaldı kılgan mömömö – dep,
Beş arkar cıldız batkıça,
Beş kayra col emizgen,
Ay Kanıkey enem – dep.
Enemdi kaçan köröm – dep,
Sıykırçıga baylanıp,
Kara üñkürdön ötalbay,
Kalkımdı taap cetalbay,
Katuu kaman şor tartıp,
Berizaday kökmonçok,
Cadıgöydün torunda,
On üç cıl cürdüm baylanıp.
Kök monçok kızdın kolunda,
Tak oşentip cürgöndö,
Boşop söögüm ketkenbi?
Üñkür datı cetkenbi?
Balbandıgıñ şerdigiñ,
Coo coolagan erdigiñ,
Koluman tüşüp ketkenbi?
Agıp cerge cetkenbi?
Çapçışıp çama kelalbay,
Celmoguz uulu çoçkonu
Çabır kılıp ceñalbay,
Bekerge süylöp kızıl til,

Karımdan çocuğumdan, elimden yurdumdan,
Ayrı düştüm demek ki.
Bahadır Bakay, Külçoro,
«Gözbebeğim ettiğim meyvem» diye,
Beş Arkar yıldızı batana dek,
Beş kez yeniden emziren,
Ay Kanıkey anam diye.
Anamı ne zaman görürüm diye,
Büyücüye bağlanıp,
Kara mağaradan geçemeden,
Halkımı bulup varamadan,
Azgın domuz gibi kara bahta düşüp,
Perizade Gökmoncuk'un,
Cadının tuzağında,
On üç yıl gezdim bağlı.
Gök boncuk kızın elinde,
Tam böyle gezerken,
Gevşeyip kemiğim mi gitti?
Mağaranın pası mı işledi?
Pehlivanlığın, aslanlığın,
Düşman kovan erliğin,
Elimden düşüp mü gitti?
Akıp yere mi vardı?
Çarpışmaya gücüm yetmeden,
Celmoguz oğlu domuzu,
Bitkin düşürüp yenemeden,
Boşuna söyleyip kızıl dil,

Bek baylanıp bizdin kün,
Sarıbay menen salışsam,
Sarıbayga al cetpey,
Közüñ ketti alaktap,
Söögüñ ketti şalaktap,
Çımınday canım çırkırap,
Say-söögüñ bırkırap.
Eki közüm alayıp,
Karmaşkanım Sarıbay,
Kas acal tarttım bir dalay.
Kaygı boldum mal ketip
Celmoguz uulu kapırga,
Çama cetpey minetip.

Sıkı bağlanıp bizim gün,
Sarıbay ile çarpışsam,
Sarıbay'a güç yetmeyip,
Gözün gitti fal taşı gibi,
Kemiğin gitti sarkarak,
Sinek kadar canım çırpınıp,
İlik kemiğin sızlayıp.
İki gözüm belerip,
Tutuştuğum Sarıbay,
Bir hayli ecel çektim.
Kaygıya düştüm, mal gidip,
Celmoguz oğlu kâfire,
Güç yetmeyip böylece.

Ay karañgı tün bolup,
Kas acal ceter kün bolup,
Ört bolup canıp küyünüp,
Öldük dep candan tüñülüp, –
Dep, oşentip, cök cal şer
Buuruldun oozun buruptur.
Katuu cañcal çır körüp,
Kayran candan tüñülüp,
Kayıpçal kızı balbanga,
Kerezin aytıp turuptur.
Kankor tuugan kulunum,
Kalday çaap col bütöp
Alı cetpey ardıgıp,
Kañırıgı bek tütöp,
Katuu kerez aytkanı.
Semetey mınday degen soñ,
Ayday katın Ayçürök
Akırın süylöp bek taştap:
«Kayıpçal kızı sen eleñ,
Kan Akun kızı men elem,
Körüşköndö ekööbüz,
Köktön cıldız kozgolup,
Köp anttaşıp dos bolup,
Ak buuday unun çaynaşıp,
Birge coldoş boluuga,

Ay karanlık gece olup,
Ecelin yeteceği gün olup,
Kor olup yanıp yakınıp,
«Öldük» deyip candan ümit kesip, —
Diye, böylece gök yeleli aslan,
Kırçıl atın başını çevirmiş.
Sert kavga gürültü görüp,
Kıyılası candan ümit kesip,
Kayıpçal kızı pehlivana,
Vasiyetini söyleyip durmuş.
Hunhar doğmuş kulunum,
Kalabalık basıp yol kapayıp,
Gücü yetmeden bunalıp,
İçi buram buram tütüp,
Ağır vasiyet söylemiş.
Semetey böyle dedikten sonra,
Ay gibi kadın Ayçürök,
Usulca söyleyip sağlam bağlayıp:
«Kayıpçal kızıydın sen,
Han Akun kızıydım ben,
Görüştüğümüzde ikimiz,
Gökten yıldız kımıldayıp,
Çok antlaşıp dost olup,
Ak buğday ununu çiğneşip,
Birlikte yoldaş olmaya,

Bir cayloogo konuuga,
Ece, siñdi boluuga,
Ubadanı çın kıldık.
Kaçırgan coobuz Sarıbay
Kalaymandı salıñız.
Kapaluu kankor şerimdi
Kas duşmandın kolunan
Acıratıp kalıñız.
Ubadaga könüñüz.
Karuusu toluk kapırdı,
Kaarı tozok takırdan,
Cer maylangan kapırdan
Cetkileñ öçtü alıñız.
Cetik şerdin tukumun
Kelgen cañcal baladan,

Bir yaylaya konmaya,
Abla kardeş olmaya,
Sözü gerçek kıldık.
Saldırdığımız düşman Sarıbay,
Kıyameti salınız.
Kederli hunhar aslanımı,
Can düşmanın elinden,
Kurtarıveriniz.
Söze uyunuz.
Gücü tam kâfiri,
Kahrı cehennem o yezitten,
Yeri kanla yağlanmış kâfirden,
Öcü adamakıllı alınız.
Yetkin aslanın soyunu,
Gelen kavga beladan,

Kesir ettü adamdan,
Kuturgandan özünön
Balanın kara közünön,
Acıratıp kalıñız.
Bir şerdigiñ bilgizgin!
Bir paydañdı tiygizgin?
Degeniñe könölü.
Kaalaganıñ bereli.
Süylögönüñ alabız,
Baykasañ carık kep uşul.
Baybiçe kılıp salarbız:
Çoñ Talaska ayıl kon,
Dobul tiyse, cel tiybes,
Dooçu kirse, mal berbes,
Kaz aylanbas zoo bolgun,
Kargıluu kara too bolgun.
Aytkanım uşul, bilip al,
Asıl bolsoñ tilimdi al,
Baraan bolgun, bel bolgun,
Baykaşı kökcal sen bolgun.
Celmoguz uulu çoçkodon
Kekti kenen alıp ber,
Kerişti mıktap salıp ber.

Küstahlık etmiş adamdan,
Kudurmuşun kendisinden,
Belanın kara gözünden,
Kurtarıveriniz.
Bir aslanlığını göster!
Bir faydanı dokundur!
Dediğine uyalım.
İstediğini verelim.
Söylediğini kabul ederiz,
Bakarsan aydın söz işte bu.
Baş hatun ederiz seni:
Büyük Talas'a köy kur,
Dolu vursa yel değmez,
Davacı girse mal vermez,
Kazın dolanamadığı yalçın kaya ol,
Heybetli kara dağ ol.
Dediğim budur, bil,
Asilsen sözümü tut,
Karaltı ol, dayanak ol,
Gözeten gök yeleli sen ol.
Celmoguz oğlu domuzdan,
Öcü genişçe alıver,
Savaşı adamakıllı salıver.

Uruştun cönü uşundan
Ketirbey kekti alıp ber.
Aytkan sözgö könsöñüz,
Sarıbay ceñip berseñiz,
Üzülgöndü ulasañ,
Çaçıltpay candı cıynasañ,
Örttöngön kapa basıltsañ,
Umaçtay közdü açıltsañ,
Koyubuz bolsun korooloş
Aşıbız bolsun coroloş.
Tapkanıbız cıygandaş,
Ece, siñdi kurbaldaş,
Çalgınga çıksak, col birge,
Kırgınga çıksak, kan birge,
Tirüülüktö can birge»
Kep uşunday bolsun – dep,
Kep orduna konsun – dep,

Savaşın yolu bundandır,
Kaçırmadan öcü alıver.
Denilen söze uyarsanız,
Sarıbay'ı yenip verirseniz,
Kopanı ularsan,
Saçtırmadan canları derlersen,
Tutuşan kederi yatıştırırsan,
Gözleri ışıl ışıl açtırırsan,
Koyunumuz olsun ağıl ortak,
Aşımız olsun sofra ortak.
Kazandığımız derlediğimiz ortak,
Abla kardeş, yaşıt yoldaş,
Keşfe çıksak yol birlikte,
Kırgına çıksak kan birlikte,
Dirlikte can birlikte»
Söz böyle olsun diye,

Kep baylamtal baatır – dep,
Kecirlik kılgan kişinin
Ceti atası kapır – dep.
Erdigiñe canaşpaym,
Katındarça kañkıldap,
Kabılan şerdi talaşpaym.
Andan körö Kuyalı,
Meyman eleñ, er eleñ,
Suragan Alda Taaladan
Kaalaganım sen eleñ.
Kündürök caylay konboyun,
Küytüldöp künü bolboyun,
Aytkanım uşul, bilip al,
Altı künü seniki,
Ar kalgan künü meniki.
Caman katın birindey
Er talaşsam, oñboyun
Egerde eki bolboyun.
Acıldap cinim kaynatsam,
Arka çaçım ieyin,
Künülük kılıp küülönsöm –

Söz bağlayan er bahadırdır, deyip,
İnat edip söz döndürenin
Yedi atası kâfirdir, deyip.
Erliğine yanaşmam,
Kadınlar gibi dırlanıp,
Kaplan şir için çekişmem.
Ondan ise Kuyalı,
Misafirdin, er idin,
Yüce Allah'tan dileyip
İstediğim sen idin.
Kuma diye yaylaya konmayayım,
Kıskanıp kuma olmayayım,
Söylediğim budur, bilesin,
Altı günü senindir,
Geri kalan günü benimdir.
Kötü kadınların biri gibi
Er için çekişirsem, onmayayım,
Asla ikilik etmeyeyim.
Dırlanıp öfkemi kaynatırsam,
Ardımdaki saçımı çözeyim,
Kumalık edip köpürürsem –

Atakem Akun kanga tieyin!	*Babam Akun Han'a varayım!*
Erkeley basıpmın taştap	*Nazlanıp yanına varırım,*
Ecekelep cürörmün.	*Abla deyip yürürüm.*
Künü emessiñ, törösüñ,	*Kuma değilsin, hanımsın,*
Kübüsö suusun kandırgan,	*Susayanın suya kandığı,*
Şabdalı kurgan mömösüñ.	*Şeftali dalının meyvesisin.*
Karmaşar cooñ Sarıbay,	*Çarpışacağın düşman Sarıbay,*
Kastarıñ tigip kelgensiñ.	*Kastını dikip gelmişsin.*
Sarıbay kolun sürüñüz,	*Sarıbay'ın ordusunu sürünüz,*
Er kök caldın tukumun	*Er gökyelenin soyunu*
Acıratıp alıñız,	*Ayırıp kurtarınız,*
Atıştı arbın salıñız,	*Ok atışını bol salınız,*
Ayköl şerdi kapırdan	*Ayköl şiri kâfirden*
Acıratıp alıñız.	*Ayırıp kurtarınız.*
Degen sözgö könölü	*Denen söze uyalım,*
Kaalaganıñ bereli,	*İstediğini verelim,*
Baatırlıgıñ körölü	*Bahadırlığını görelim,*
Kayıpçal kızı Kuyalı,	*Kayıpçal kızı Kuyalı,*
Öçkön ottu tamızsañ	*Sönmüş ateşi tutuşturursan,*
Ölçö candı tirgizseñ,	*Ölecek canı diriltirsen,*
Üzülgöndü ulaçu	*Kopanı ulayan,*
Çaçılgandı cıynaçu,	*Saçılanı toplayan,*
Köy duşmandı basıp ber,	*Nice düşmanı ezip ver,*
Umaçtay közdü açıp ber.	*Umaç gibi gözü açıver.*
Turgan işti oñoltsoñ,	*Duran işi düzeltirsen,*
Sarıbaydı cogotsoñ,	*Sarıbay'ı yok edersen,*
Çerdüü cürök basılsın,	*Dertli yürek yatışsın,*
Çenebey köz açılsın.	*Doyasıya göz açılsın.*
Erdin baarı kubanıp,	*Erlerin hepsi sevinip,*
Eren kırgız çuu kılsın.	*Yiğit Kırgız velvele salsın.*
Kuyalı coonu aldı – dep,	*Kuyalı düşmanı aldı, deyip,*
Korgolçu curtka bir kıraan,	*Sığınan halka bir şahin,*
Cakşılık kılıp saldı – dep	*İyilik edip saldı, deyip,*
Azaptuu tozok kolunan,	*Azaplı cehennemin elinden,*
Acıratıp aldı – dep,	*Ayırıp kurtardı, deyip,*
Ak kalpak kırgız köp curtka	*Ak kalpaklı Kırgız çok halka*
Paydası tiyip kaldı – dep.	*Faydası dokundu, deyip.*
Asman cargan çuu bolup,	*Göğü yaran velvele olup,*

Aşkere elge duu bolup,
Baatırlıgıñ bilinsin.
Baabedinge bata aytıp,
Baatır curtum süyünsün.
Baabedinge bee soyup,
Ar düynönü teñ koyup,
Tört tülüktü toy soyup,
Büt düynösün kayran curt
Zarıp kılıp taştasın.
Arkıratıp at soyup,
Ayrı örköçtüü töö soyup,
Ar düynösün teñ koyup
Kubangandan bakırsın.
Urmattuu toy oyun – dep,
Curt amanın çakırsın.
Kalkka katuu sın bolsun.
Kaygırtpay tildi alıñız.
Karaşkan katuu dos elek,
Karmaştı katuu salıñız:
«Keçe cer tüzömdün boyunda,
Kara çaar kızdın toyunda

Apaçık ele şan olup,
Bahadırlığın bilinsin.
Baabedin'e dua deyip,
Bahadır halkım sevinsin.
Baabedin'e kısrak kesip,
Tüm varlığını ortaya koyup,
Dört tür malı toyda kesip,
Bütün malını aziz halk
Harcayıp saçıversin.
Kişnetip atlar kesip,
Çatal hörgüçlü deve kesip,
Tüm varını denk koyup,
Sevincinden bağırsın.
Saygın toy, oyundur deyip,
Yurdun sağ olanını çağırsın.
Halka büyük görk olsun.
Kaygıya salmadan söz dinleyiniz.
Yardımlaşan sıkı dost idik,
Çarpışmayı sertçe salınız:
«Hani düz ovanın boyunda,
Kara Çaar kızın düğününde

Cer buzulup kozgolup,
Ceti sapar dos bolup,
Bittey kezde birigip,
Barmaktay kezde baş koştuk,
Kenedeyden keziktik
Kep salsak mınday tamaşa,
Cürüşölü keyigen işke karaşa.
Bul Sarıbay kuturgur,
Kasaptı katuu baştadı.
Bolumduunu erlerdi,
Momundan eçen candardı,
Bolbogon eçen baldardı,
Nayzaga dañgıl ıktuunu,
Ayla tapkan akılman
Baarıga kambıl baatırdan
El kutulbay çuu tüştü,
Bu Sarıbay kapırdan.

Yer bozulup kaynaşıp,
Yedi sefer dost olup,
Bit kadarken birleşip,
Parmak kadarken baş koştuk,
Küçücükten tanıştık,
Söz açsak bunca latife,
Dertli işe el birlik yürüyelim.
Bu Sarıbay kudurmuş,
Kıyımı şiddetle başlattı.
Değerli olan erleri,
Masumlardan nice canları,
Körpecik nice çocukları,
Mızrakta usta beceriklinin,
Çare bulan akıllının,
Her işe becerikli bahadırın
Elinden halk kurtulamayıp figan koptu,
Bu Sarıbay kâfirinden.

Kagıştı katuu baştadı. *Vuruşmayı sertçe başlattı.*
Katuu uruşup erlerdi, *Şiddetle savaşıp erleri,*
Kaltırbay kırıp taştadı. *Bırakmadan kırıp attı.*
El başkargan törö öldü. *El yöneten beyler öldü.*
Kılmışsız momun köp öldü. *Suçsuz masum çok öldü.*
Bu Sarıbay kuturgur, *Bu Sarıbay kudurmuş,*
Kapkanın oozun kan kıldı. *Kale kapısının ağzını kan etti.*
Talastı eçen çañ kıldı, *Talas'ı nice kez toz etti,*
Tulumduunu tul kıldı, *Varlıklıyı dul etti,*
Nayzakerden ıktuunu *Mızrakçıdan beceriklisini*
Korduktap baylap kul kıldı. *Horlayıp bağlayıp kul etti.*
Kıyratıp canga küç kıldı, *Kırıp geçirip cana zulmetti,*
Betteşe kelgen balbandı, *Karşısına çıkan pehlivanın,*
Eçenderin tüz kıldı. *Nicesini yere serdi.*
Sarıbay menen çabışıp, *Sarıbay ile vuruşup,*
Çapçışıp çama kelalbay, *Çarpışıp gücü yetmeyip,*
Sarıbaydı ceñalbay. *Sarıbay'ı yenemeyip.*
Şay koldogon şer çarçap, *Şah'ın koruduğu şir yorulup,*
Şaymanı kıyın er çarçap, *Donanımı sağlam er yorulup,*
Koldun baarı bölünüp, *Ordunun hepsi bölünüp,*
Celmoguz uulu kapırdın, *Celmoğuz oğlu kâfirin,*
Can koybos türü körünüp, *Can koymaz hâli görünüp,*
Ordo buzup mal tiyip, *Ordayı bozup mala saldırıp,*

Oylosoñ katuu çır kıldı, *Düşünsen büyük kavga çıkardı,*
Kayran şerdi karmadı, *Aziz şiri yakaladı,*
Kayran curttun baarısı, *Aziz halkın tamamı,*
Kaçıp-kaçıp taradı. *Kaça kaça dağıldı.*
Sarıbaydın kaarınan *Sarıbay'ın kahrından,*
Bul kapırdın zaarınan *Bu kâfirin zehrinden,*
Tirüü kirer kör tappay, *Diri girecek mezar bulamayıp,*
Kalk kaçuuga cer tappay, *Halk kaçacak yer bulamayıp,*
Çama çarçap ürölüp, *Gücü tükenip bitkin düşüp,*
Sana saylap tügönüp, *Kaygı saplanıp tükenip,*
Kaardı çoçko baştadı. *Kahrı domuz başlattı.*
Katuu korkup çoçkodon, *Domuzdan pek korkup,*
Malı menen canınan, *Malıyla canından,*
Kayran curt keçip taştadı. *Aziz halk geçip vazgeçti.*
Tüz kirip türdü salıñız, *Doğruca girip dehşet salınız,*

Tügötüp coonu alıñız. *Düşmanı tüketip alınız.*
Aşkere curttu azaptan, *Perişan halkı azaptan,*
Acıratıp alıñız. *Ayırıp kurtarınız.*
Karasak şumduk uşunday, *Baksak, felaket işte böyle,*
Kalk çuu turup kısıldı, *Halk figan edip sıkıştı,*
Coolaşkandı cok kılsañ, *Düşmanlık edeni yok edersen,*
Azıksız kalsañ kanımdı al, *Azıksız kalırsan kanımı al,*
Aydamaluu malımdı al. *Sürülür malımı al.*
Cılkıdan külük tulpardı al, *Yılkıdan yürük tulparı al,*
Bir er Semetey şumkardı al, – *Bir er, Semetey sunguru al, –*
Dep, uşintip Ayçürök *Deyip, böylece Ayçürök,*
Alpı ayabay can tartıp, *Alp için canını esirgemeden,*
Kayıpçal kızı balbanga, *Kayıpçal kızı pehlivana,*
Azar tümön mal tartıp. *Binlerce tümen mal sunup.*
Aytıp sayrap turdu ele, *Söyleyip şakıyıp durmuştu,*
Ayçürök mınday degen soñ, *Ayçürök böyle dedikten sonra,*
Anda turdu Kuyalı, *Bunun üzerine Kuyalı,*
Al Kuyalı kep baştap: *O Kuyalı söze başladı:*
– Men Kuyalı bolgonu *– Ben Kuyalı olalı,*
Alp añtarıp sorgonu, *Alpları devirip soğuralı,*
Tüzöñdü çalıp, kırdı alıp, *Düzlüğü kolaçan edip, sırtı alıp,*
Ay-aalamga çır salıp, *Ay-âleme kavga salıp,*
Sarı adırmak beldi aldım, *Sarı yamaçlı beli aldım,*
Murundu buzup col salıp, *Burunları yarıp yol açıp,*
Celmoguz uulu kapırga, *Celmoğuz oğlu kâfire,*

Ceti col sayıp olco alıp, *Yedi kez mızrak saplayıp ganimet alıp,*
Cakkan otun öçürüp, *Yaktığı ateşini söndürüp,*
Cazalap curtun köçürüp, *Cezalandırıp yurdunu göçürüp,*
Ortosun buzup oy kıldım. *Ortasını bozup çukur ettim.*
Curtun alıp olcolop, *Yurdunu alıp yağmalayıp,*
On eki sapar toy kıldım. *On iki sefer toy ettim.*
Kıyasın tozup beldi alıp, *Yamacını tutup beli alıp,*
Bilge cüktöp dilde alıp, *File yükletip altın alıp,*
Bolot kurç nayza mayışıp, *Çelik keskin mızrak eğilip,*
Bolboy eçen sayışıp, *Durmadan nice kez mızraklaşıp,*
Öz namısın berbegen, *Öz namusunu vermeyenle,*
Karmaşka kirdim kança col. *Kaç kez çarpışmaya girdim.*
Olcogo kiygen ton uşul, *Ganimetten giydiğim kürk budur,*

On eki saygan kol uşul.
Bu Sarıbay kapırdı
Kalk büldürgön baatırdı
Nayza sunsam alarmın,
Altı kün tınbay salışsam,
Akır takır müşküldü
Sarıbayga salarmın.
Baatırsıngan kapırdı,
Uzununan salayın.
Kulcuñdasa kapırıñ
Kurmandıkka çalarmın.
Columduusun coyormun,
Curt büldürgön doñuzdun
Kanına mıktap toyormun.
Kayrattuusun basarmın,
Kanın suuday çaçamın.
Kabılan tuugan kankordun,
Kabagın carık açamın.
Columduusun coyomun,
Tıypıl kırıp san kolun,
Tındım kılıp koyomun
Degen sözgö könüñüz,
Kastaşkanıñ Sarıbay,
Kaarduu itti cogotsom,
Kaalagandı beriñiz.
Uypalangan çoçko munuñuz,
Kaarluuñdu cogotom,

On iki kez saplayan el budur.
Bu Sarıbay kâfirini,
Halkı perişan eden bahadırı,
Mızrak uzatsam alırım,
Altı gün durmadan çarpışsam,
En sonunda kesin belayı
Sarıbay'a salarım.
Bahadır taslayan kâfiri,
Boylu boyunca sereyim.
Kabadayılık ederse kâfirin,
Kurban diye keserim.
Önüme çıkanı yok ederim,
Halkı yıkan domuzun,
Kanına iyice doyarım.
Cesurunu ezerim,
Kanını su gibi saçarım.
Kaplan doğan hunharın,
Çatık kaşını aydın açarım.
Önüme çıkanı yok ederim,
Sayısız ordusunu tümden kırıp,
Sessizliğe gömerim,
Dediğim söze uyunuz,
Düşmanın olan Sarıbay,
Kahırlı iti yok edersem,
İstediğimi veriniz.
Bu sizinki azgın bir domuz,
Kahırlınızı yok ederim,

Kan ekeniñ çın bolso,
Ubadaga turuñuz.
Kayıpçaldan tuulup,
Toyuma tokson soyulgan,
Atım balban Kuyalı,
Kalkka tanıp koyulgan.
On altı caşka kelgende,
Ok ötpös tondu kiygemin.
Oloñdoy bolgon kayran çaç,
Töbögö kınay tüygömün.
Kara bolot kan tögör,

Han olduğun gerçekse,
Vaadinizde durunuz.
Kayıpçal'dan doğup,
Toyumda doksan mal kesilen,
Adım pehlivan Kuyalı,
Halkça tanınıp konulan.
On altı yaşıma geldiğimde,
Ok geçmez zırhı giydim.
Yele gibi gürül saçımı,
Tepeye sımsıkı bağladım.
Kan döken kara çeliği,

Kargılap kolgo ilgemin,
Kas duşmandı sürgömün.
Balban kırıp, alp alıp,
Alban türdüü kalk alıp,
Ordo buzup, olco alıp,
Orçun curtka kol salıp,
Kan şimirip katıgıp,
Kalayıktın baarına,
Kuyalı balban atıgıp,
Men Kuyalı bolgonu,
Eñkeytip erdi sorgonu,
Ok ötpös tondu kielek,
Ordo karmap, üy kütüp,
Alp caktırıp tielek.
Baatırlıgıñ, şerligiñ
Manastan tuulduñ bilgemin.
Bar tilegim baatırga,
Tieyin dep cürgömün.
Er kaalabay, tul bolup,
Semetey kütüp cürgömün.
Tüşümdö körgön aşıgım,
Urgaaçı, erkek örnögü
Kılt esime tüşköndö
Kurusun caman caşıdım.
Kumar bolup turgamın
Er kaalabay kurgamın.
Estep barıp albagan
Kimge ceter ubalım?
Baatır şer eske tüşköndö

Bileyip elime taktım,
Has düşmanı sürdüm.
Pehlivan kırıp, alp tutup,
Türlü türlü halkı alıp,
Orda bozup, ganimet alıp,
Kalabalık yurda ordu salıp,
Kan emip katılaşıp,
Ahalinin tamamına,
Pehlivan Kuyalı diye ün salıp,
Ben Kuyalı olalı,
Erleri eğdirip soğuralı,
Ok geçmez zırh giydim ancak,
Orda kurup, ev tutup,
Alp beğenip varmadım.
Bahadırlığını, şirliğini,
Manas'tan doğduğunu bildim.
Tüm dileğim bahadıra,
Varayım diye gezdim.
Er istemeden, dul gibi durup,
Semetey'i bekleyip durdum.
Düşümde gördüğüm sevdiğim,
Dişinin, erkeğin örneği,
Ansızın aklıma düştüğünde,
Kahrolası, çok gizledim.
Tutkuya kapılıp durdum,
Er seçmeden kurudum kaldım.
Anıp da varıp alınmasam,
Vebalim kime düşer?
Bahadır şir akla düştüğünde,

Kündüz cürsö külkü cok,
Tündö catsak uyku cok,
Ebedey çirkin ezilip,
Et tırmaktar sozulup,
Ot bolup canıp küygönbüz.
Kabılan şerge tiyüügö,
Aykaşıp ömür sürüügö,
Bir kızıkka batuuga,
Bir töşökkö catuuga,

Gündüz gezsem gülüş yok,
Gece yatsak uyku yok,
Yüreğim çırpınıp ezilip,
Etim tırnağım gerilip,
Ateş olup yanıp tutuştuk.
Kaplan şire varmaya,
Sarmaş dolaş ömür sürmeye,
Bir sevince dalmaya,
Bir döşeğe yatmaya,

Uşunu kaalap cürgönbüz.
Aytkan sözgö könüñüz
Kaalagan uşul beriñiz,
Kalk çogultup koy soyup,
Kalk dürbötüp tay soyup
Başka cooluk salıñız,
Nike kıyıp alıñız.
Törögö moynum buramın,
Baatır dep kızmat kılamın.
Sarıbay kolun sapırıp,
Celpinişke kıramın.
Añgemeni salıñız,
Ak cuptu kılıp alıñız, –
Dep, oşentip, Kuyalı,
Degen sözgö könüñüz
Ayday katın Ayçürök
Asılın kördüñ eçen cıl
Suradım azır beriñiz.
Kanzaadadan kat aldım,
Erge tiybey, coo coolap,
Kuyalı balban atandım,
Ay böksörüp cıl ötüp,
Aradan eçen kün ötüp
Ersiz bolup cürgömün.
Eptep tiysem eken – dep,
Er kökcaldı küygömün.
Kaalaganım kabıldı
Izdegenim tabıldı.
Ak eleçek salıñız
Ataşkan kılıp alıñız.
Koşolu moldo cıyıñız,

Toktotpoy nike kıyıñız.
Cañcaldı caman salayın,
Kaarluu caman Sarıbay,
Katuu cañcal salayın.
Kastarın tikken çoçkodon
Kankor şerdin tukumun,
Acıratıp alayın,

İşte bunu isteyip durduk.
Söylenen söze uyunuz,
İstediğim budur, veriniz,
Halkı toplayıp koyun kesip,
Halkı coşturup tay kesip,
Başıma yazma örtünüz,
Nikâh kıyıp alınız.
Beyime boyun eğerim,
Bahadır diye hizmet ederim.
Sarıbay'ın ordusunu savurup,
Savura savura kırarım.
Şenliği kurunuz,
Ak çift kılıp alınız, –
Deyip, böylece, Kuyalı,
Dediğim söze uyunuz,
Ay gibi kadın Ayçürök'ün,
Asilini gördün nice yıl,
İstedim, şimdi veriniz.
Han oğlundan mektup aldım,
Ere varmadan, düşman kovalayıp,
Pehlivan Kuyalı diye anıldım,
Ay eksilip yıl geçip,
Aradan nice gün geçip,
Ersiz kalıp durdum.
Bir yolunu bulup varsam, deyip,
Er gökyele için yandım.
İstediğim kabul oldu,
Aradığım bulundu.
Ak hotozu örtünüz,
Adaklı kılıp alınız.
Kavuşalım, molla toplayınız,

Bekletmeden nikâh kıyınız.
Kavgayı fena salayım,
Kahırlı kötü Sarıbay'a,
Şiddetli kavga salayım.
Kastını diken domuzdan,
Hunhar şirin soyunu,
Ayırıp kurtarayım,

	Alalbasam ölöyün.	*Alamazsam öleyim.*
	Kayra tartpas çın caydı,	*Geri dönülmez gerçek yurdu,*
	Burulbastan köröyün.	*Sapmadan göreyim.*
	Kagışarım Sarıbay,	*Vuruşacağım Sarıbay,*
	Kaalaganım Semetey.	*İstediğim Semetey.*
	Uruşarım Sarıbay,	*Savaşacağım Sarıbay,*
47910	Uluk şerim Semetey.	*Ulu şirim Semetey.*
	Toygo tokson soydurup,	*Toya doksan mal kestirip,*
	Kazanattuu ordonu	*Şanlı yüce ordayı,*
	Çın casatıp koydurup,	*Gerçekten donatıp kurdurup,*
	Aydamaluu mal soyup,	*Sürüyle mal kesip,*
	Ar nerseni büt koysoñ,	*Her şeyi tam koyarsan,*
	Kadırıñdı bilermin,	*Kadrini bilirim,*
	Karangün töröm tiermin.	*Kara günlü beyime varırım.*
	Kaalaganım Semetey,	*İstediğim Semetey,*
	Uşunu kütüp cürömün.	*Bunu bekleyip dururum.*
47920	Karıyañdı şeriñdi,	*Yaşlını, şirini,*
	Cıyıp kel cılma eliñdi.	*Toplayıp gel güler yüzlü elini.*
	Nike kıygın tiemin,	*Nikâh kıy, varırım,*
	Kagışarım Sarıbay,	*Vuruşacağım Sarıbay,*
	Andan kiyin kiremin.	*Ondan sonra girerim.*
	Taamay kirip ton buzup,	*Tam isabetle girip zırh bozup,*
	Kas acal cetse okko uçup,	*Has ecel gelirse okla uçup,*
	Mañdaylaşıp turuşup,	*Yüz yüze karşı durup,*
	Kabırga sınıp baş kıyrap,	*Kaburga kırılıp baş parçalanıp,*
	Karsıldaşıp uruşup,	*Çatır çatır vuruşup,*
47930	Cañcaldaşıp körömün.	*Kavgaya tutuşup görürüm.*
	Curt büldürgön tacaaldın,	*Halk yıkan deccalin,*
	Kaltırbay kanın tögömün.	*Kanını kalmadan dökerim.*
	Kabırgasın kıyratıp,	*Kaburgasını parçalayıp,*
	Ustukan söögün uypalap,	*İri kemiklerini hırpalayıp,*
	Kayratıma bir kelsem,	*Bir gayrete gelirsem,*
	Karmaşa çıkkan itiñdin,	*Çarpışmaya çıkan itinin,*
	Kacır-bucur sögömün.	*Bağrını paramparça sökerim.*
	Kıcırlanam utamın,	*Hınçlanırım, yenerim,*
	Kımbat töröm til alsañ,	*Kıymetli beyim, sözümü tutarsan,*
47940	Kızıgıp kelgen Sarıbay,	*Heves edip gelen Sarıbay'ın,*
	Kımızday kanın cutamın.	*Kımız gibi kanını yutarım.*

Kıcırlansam çoçkonun,
Almaday başın utamın.
Üylösö öörçüp küçögön,
Tabılgı cıgaç çogumun.
Tiktep kalsa kan tökkön,
Bolottun tört kıl ogumun.
Baatır kızdın közümün,
Toodon kaltar kutkarbas,
Kara barçın özümün.
Kaalaganga ırısmın,
Kastaşkanga uruşmun.
Balbandın kara közümün,
Balakettin özümün.
Sarıbayça dümögüm,
Sarı ooru bolup sargarıp,
Ayköl şerdin tukumu,
Sende cüröt dümögüm, –
Dep, oşentip Kuyalı,
Kayıpçal kızı munu aytıp,
Karasañ caman şumdu aytıp,
Adam ugar kepti aytıp,
Kişi kaalar epti aytıp,
Çımırkanıp çırkırap,
Çındap al dep burkurap.
Erte aytkanı keç bolup,
Semeteyge tiyüügö,
Eki közü ört bolup,
Kayıpçaldın kızı ele,
Urgaaçının uzu ele.
Cubandardın balbanı,
Atagı çıkkan beybaktın,
Aalamga cetken cañcalı.
Semetey al dep turganı,
Mına oşondo Semetey,
Kaarlanıp kamınıp,

Kayıptan akıl tabılıp,
Kalgandar turat calınıp,
Kaarlanıp barkıldap,

Hınçlanırsam domuzun,
Elma gibi başını koparırım.
Üflense alevlenip güçlenen,
Tabılgı ağacının koruyum.
Dik baksa kan döken,
Çeliğin dört yüzlü okuyum.
Bahadır kızın gözüyüm,
Dağda kara tilkiyi kaçırmayan,
Kara kartalın ta kendisiyim.
İsteyene kısmetim,
Düşmanlık edene savaşım.
Pehlivanın kara gözüyüm,
Belanın ta kendisiyim.
Sarıbay kadar derdim var,
Sarı hastalıkla sararıp,
Ayköl şirin soyu sen,
Sende yaşar derdim benim, –
Deyip, böylece Kuyalı,
Kayıpçal kızı bunu deyip,
Baksan, ne yaman sözü deyip,
İnsanın dinleyeceği sözü deyip,
Kişinin isteyeceği yolu deyip,
Kasılıp çığlık atıp,
Gerçekten al diye hıçkırıp.
Erken dediği geç olup,
Semetey'e varmaya,
İki gözü yangın olup,
Kayıpçal'ın kızı idi,
Kadınların hünerlisiydi.
Gelinlerin pehlivanı,
Ünü çıkmış bahtsızın,
Âleme yetmiş kavgası.
Al diye Semetey'e diretti,
İşte o zaman Semetey,
Kahırlanıp hazırlanıp,

Gaipten akıl bulunup,
Kalanlar durur yalvarıp,
Kahırlanıp gürleyip,

Açuulanıp barkıldap,
Akırın süylöp, bek taştap,
Baatır kök cal padışañ
Ayımına kep baştap:
«Aytkan tiliñ albaymın,
Anday işke barbaymın.
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Akır seni albaymın.
Albay turgan sebebim,
Berizaada Çürökkö,
Meltiregen dümökkö,
Kuda bolup barganda,
Söykö salıp, nar aydap,
Alban türlüü mal aydap,
Aladan altı san kılıp,
Atagın curtka dañ kılıp,
Buttap altın zer bolup,
Aradan Bakay er bolup,
On eki kan curt dürböp,
Kan Koşoy kebin köp süylöp,
Kalk cıynagan kaşında,
Kalk atası Kökötöy,
Kökötöy kandın aşında
Kızıl çokto kıtay bar.
Kara kalmak solondor
Kapır menen musulman
Kalk kaynardın baarı bar.
Aladan altı san kılıp,
Kalktın köönün sögültüp,
Kambar ata boz aygır,
Boz aygırdın kökülgö
Üzüktöy bula köröntüp
Kara buurul ceerdeçe
Cılkıdan bir san aydatıp,
Kara surdun başına
Üydöy bula baylatıp.
Daanışman aytkan kebi bar.

Oogandın kanı Akunga

Öfkelenip gürleyip,
Ağır söyleyip, sıkı basıp,
Bahadır gökyele padişahın,
Hanımına söze başladı:
«Söylediğin sözü tutmam,
Öyle işe varmam.
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Asla seni almam.
Almayışımın sebebi,
Peri kızı Çürök'e,
Işıl ışıl duran güzele,
Dünür olup varıldığında,
Küpe takıp, deve sürüp,
Türlü türlü mal sürüp,
Aladan altı bölük edip,
Ününü yurda şan edip,
Batmanla altın ziynet olup,
Arada er Bakay olup,
On iki han, yurt kaynaşıp,
Han Koşoy sözünü çok söyleyip,
Halkın toplandığı huzurda,
Halk atası Kökötöy,
Kökötöy Han'ın aşında,
Kızıl püsküllü Çinli var.
Kara Kalmuk, Solonlar,
Kâfir ile Müslüman,
Kaynayan halkın hepsi var.
Aladan altı bölük edip,
Halkın gönlünü titretip,
Kambar Ata soyu boz aygır,
Boz aygırın perçemine,
Keçe kadar ipek gösterip,
Kara kırçıldan kızıl doruya dek,
Yılkıdan bir tümen sürdürüp,
Kara yağızın başına,
Ev kadar ipek bağlatıp.
Bilgelerin dediği söz var.

Afgan'ın hanı Akun'a,

Oyron atam kan Manas
Kuda bolgon çeni bar.
Ayabay cañcal salganda
Ala turgan zayıbım – dep,
Ayçürökkö barganda.
Koco, moldo cıyganda,
Meltiregen beybakka
Cañıdan nike kıyganda
Aytıp koygon kebim bar,
Ubada kılgan çenim bar.
Artılta kamçı çappaym – dep,
Artıña künü albaym – dep
Adam ölör şert kılıp
Aytıp koygon kebim bar,
Ubadanı bek kılıp,
Ok tiştegen ant kılıp,
Ubadanı bat kılıp,
Ant içişken şertim bar,
Anı üçün seni albaymın,
Bu dünüyö calgançı,
Bügün körgön erteñ cok,
Aldap cürgön dünüyö bok.
Bu düynödön ötköndö,
Çın düynögö cetkende,
Sözüñ calgan eken – dep,
Akmaktıktı bilbeybi.
Algan carım Ayçürök,
Kara eşek kıla cürböybü.
(Meni kılıp minersiñ)
Kayıptın kızı Kuyalı,
Uyat söz bolor munubuz.
Uşu düynö bepbeker,
Erge tiybey turuñuz, –
Dep, oşentip Semetey
Moyun burap, baş tolgop,
Alban süylöp kep oñdop.
Kermelete kep süylöp,
Ayçüröktün üstünö
Katın albaym – dep süylöp.

Koca atam Han Manas'ın,
Dünür olduğu ahdi var.
Amansız kavga saldığımda,
Alacağım zevcem, deyip,
Ayçürök'e vardığımda.
Hoca, molla toplandığında,
Süzülüp duran hatuna,
Yeniden nikâh kıyıldığında,
Söyleyip koyduğum sözüm var,
Vaat ettiğim ahdim var.
Üstüne kamçı aşırmam, deyip,
Ardına kuma almam, deyip,
Ölümüne şart koşup,
Söyleyip koyduğum sözüm var,
Vaadi sağlam kılıp,
Ok ısırıp ant edip,
Vaadi kesinleştirip,
Ant içiştiğim şartım var,
Onun için seni almam,
Bu dünya yalancıdır,
Bugün görülen yarın yok,
Aldatıp duran dünya boktur.
Bu dünyadan geçildiğinde,
Gerçek dünyaya varıldığında,
Sözün yalanmış, deyip,
Ahmaklığımı bilmez mi?
Aldığım yârim Ayçürök,
Beni kara eşek yerine koymaz mı?
(Beni eşek edip binersin.)
Kayıp'ın kızı Kuyalı,
Ayıp söz olur bu bizimki.
Şu dünya bomboştur,
Ere varmadan durunuz, –
Deyip, böylece Semetey,
Boynunu burup, baş sallayıp,
Türlü söyleyip söz düzeltip.
Uzata uzata söz söyleyip,
Ayçürök'ün üstüne,
Kadın almam, deyip söyleyip.

Katuu cañcal saldı ele.
Aytkanım uşul bilip al,
Ay Kuyalı tilimdi al.
Bereki inim Külçoro,
Kımbat sözdü biliñiz.
Erge köönüñ bar bolso,
Külçorogo tiyiñiz?
Uşu turgan Külçorom
Astıga salgan ak colum,
Aydap cürsöm san kolum,
Kuu uçurbas tınarım,
Kuu çölgö salar tulparım,
Bu degen sözdü biliñiz,
Külçorogo tiyiñiz.
Adamzattın tazası,
Almambet şerdin balası,
Kaymana sözdün cüyösü,
Kanzadanın bir özü.
Atası artık er kökcal
Çın östöndün ukumu
Çın kök caldın tukumu,
Adırı coldoş kıyanı aş,
Arstan menen uyalaş.
Meni menen Külçoro
Tay kunanday tebişken,
Talaşıp emçek emişken,
Köp kızıkka batışkan,
Meni menen bu kıraan,
Bir töşökkö catışkan.
Telegeyi teñ ele,
Bir serperi öödöröök
Külçoro menden öödö ele.
Karargan kıyın çok ele,
Caanamda cok ele.
Duşmanga bolot ok ele,
Aytkan sözdü biliñiz.
Uyalaşım Külçoro
Külüstöngö tiyiñiz.

Büyük kavga salmıştı.
Söylediğim budur, bilesin,
Ey Kuyalı, sözümü tut.
Şuradaki kardeşim Külçoro,
Kıymetli sözü biliniz.
Ere gönlün var ise,
Külçoro'ya varınız.
Şu duran Külçorom,
Önüme kattığım ak yolum,
Sürüp gitsem sayısız ordum,
Kuğu kaçırmaz doğanım,
Kurak çöle salacağım tulparım,
Bu dediğim sözü biliniz,
Külçoro'ya varınız.
İnsanoğlunun tertemizi,
Almambet şirin oğludur,
Kinayeli sözün özüdür,
Han oğlunun ta kendisidir.
Babası üstün er gökyele,
Gerçek soylu kökün dölüdür,
Gerçek gökyelenin soyudur,
Tepeler yoldaşı, sarplar aşıdır,
Arslan ile yuvadaştır.
Benimle Külçoro,
Tay, kunan gibi tepişen,
Yarışıp meme emişen,
Çok sevince dalışan,
Benimle bu şahin,
Bir döşekte yatışan.
Her yanı denk idi,
Bir hamlesi daha üstün,
Külçoro benden yukarıydı.
Kararmış çetin kor idi,
Yanımda dengi yok idi.
Düşmana çelik ok idi,
Söylenen sözü biliniz.
Yuvadaşım Külçoro,
Külüstön'e varınız.

Kebi şeker, sözü bal,
Adamdan çıkpayt mınday can.

Lafı şeker, sözü bal,
İnsandan çıkmaz böyle can.

Cekeyne belge kurçangan
Cer caynagan san kolgo
Ceke basıp kol salgan,
Balbandıgı başkaça,
Baatırlıgı bir kança,
Kılımdan çıkkan er ele.
Ala-Toonun kırgızga
Karoolu bolot çebi ele,
Eren erden biröö ele.
Er Kuyalı sen tiyseñ,
Tabılbas erdin biröö ele, –
Dep, oşentip Semetey
Albaska moynun burdu – ele.
Kaalasañ küyööñ uşu dep,
Külçoro kaalap turdu ele.
Kayıptın kızı Kuyalı
Çılgıy bala bu dagı,
Çıday albay kep salıp,
Çın körsö içi ört calın,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Kas sanagan duşmanıñ,
Kan tögüşüp cürömbü,
Kürdöölüü törö turganda,
Kuluna tiyip cürömbü?
Kıyşaygan eken körgön tüş,
Kuyalı kulga tiydi – dep,
Kılımda bolboyt mınday iş.
Albasañ alba, neteyin,
Çatak baştap çırdaşpay,
Tınç col menen keteyin.
Arstanday Sarıbay,
Alış kılıp neteyin.
Albasañ alba kök cal şer,
Azırtan kalbay keteyin.
Men alışpay ketkende,
Uu açıtar kübüñö

Hançeri bele kuşanan,
Yer kaynayan sayısız orduya,
Tek başına yürüyüp saldıran,
Pehlivanlığı bambaşka,
Bahadırlığı bir hayli,
Asırda bir çıkan er idi.
Ala Dağ'ın Kırgız'ına,
Gözcü çelik kalesiydi,
Yiğit erlerden biriydi.
Er Kuyalı, sen varırsan,
Bulunmaz erlerden biriydi, –
Deyip, böylece Semetey,
Almamaya boynunu burmuştu.
İstersen kocan budur, deyip,
Külçoro'yu isteyip durmuştu.
Kayıp'ın kızı Kuyalı,
Bu da körpe bir çocuk,
Dayanamayıp söz katıp,
Gerçekte içi yangın alev,
Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Kastını kuran düşmanınla,
Kan döküşüp durayım mı,
Şanlı töre dururken,
Kuluna varıp gezeyim mi?
Gördüğüm düş eğri çıktı,
Kuyalı kula vardı, deyip,
Asırda olmaz böyle iş.
Almazsan alma, ne edeyim,
Kavga başlatıp çekişmeden,
Sakin yolla gideyim.
Arslan gibi Sarıbay'la,
Boğuşup da ne edeyim.
Almazsan alma, gökyele şir,
Şimdiden durmayıp gideyim.
Ben boğuşmadan gittiğimde,
Ocağına zehir kaynar,

Sarıbay ceter tübüñö,	*Sarıbay kökünü kurutur,*
Kastarıñ tikse karıñdı	*Kast edip saldırsa, yaşlını,*
Kaltırbay kırar baarıñdı,	*Bırakmadan kırar hepinizi,*
Oroy söz aytıp oñboduñ,	*Kaba söz deyip onmadın,*
Oñurañdap bolboduñ,	*Homurdanıp uymadın,*
Ayday katın Çüröktön	*Ay gibi kadın Çürök'ten,*
Aşkere korkup koygonuñ,	*Besbelli korkup dursun,*
48140 Aykölüm töröm, oñboduñ,	*Aykölüm, beyim, onmadın,*
Algın desem bolboduñ,	*Al dedimse olmadın,*
Ay kokuy, töröm oñboduñ.	*Ay aman, beyim, onmadın.*
Ar kesken kıya baylandım,	*Yol kesen yamaca bağlandım,*
Az ele saap el üçün,	*El için az mı didindim,*
Ar tilegim surasañ,	*Her dileğimi sorarsan,*
Ayköl töröm sen üçün,	*Ayköl beyim, senin için,*
Tegi muñaysañ bolo men üçün.	*Keşke sen de benim için biraz kederlensen.*
Çıñaalagan duşmandın	*Güçlenip azan düşmanın,*
Başın kesip soylottum.	*Başını kesip yere serdim.*
48150 Kanın çaçıp katıgıp,	*Kanını saçıp katılaşıp,*
Közdögön eldin baarına	*Göz diktiğim elin hepsine,*
Urgaaçı arstan atıgıp,	*Dişi arslan diye ün salıp,*
Cay-caraktuu caylanıp,	*Tam donanıp silahlanıp,*
Calañ kılıç baylanıp,	*Yalın kılıç bağlanıp,*
Kaar çaçıp kamınıp,	*Kahır saçıp hazırlanıp,*
Kayıptan akıl tabılıp,	*Gaipten akıl bulunup,*
Urunup tier too tappay,	*Çarpacak dağ bulamayıp,*
Uruşuuga coo tappay,	*Savaşacak düşman bulamayıp,*
Ok ötpös ton kiygemin.	*Ok geçmez zırh giydim.*
48160 Semetey kökcal eken – dep,	*Semetey gökyeleymiş, deyip,*
Eçen ebak bilgemin.	*Nice zamandır bilirim.*
Koş badana cekey börk,	*Çift kat zırhı, savaş börkünü,*
Kieyin dep cürgönmün.	*Giyeyim diye gezdim.*
Kaalagan töröm Semetey,	*İstediğim beyim Semetey,*
Men Kuyalı balban kız	*Ben pehlivan kız Kuyalı,*
Tieyin dep cürgönmün.	*Varayım diye gezdim.*
Altı tulpar at menen,	*Altı tulpar at ile,*
Ardaktap cazgan kat menen	*Özenle yazılmış mektup ile,*
Ar bolot sabın imerip,	*Has çelik sapını kavrayıp,*
48170 Kuyun kötön Enteri –	*Kasırga yürüyüşlü Enteri –*

Enterini ciberip,
Kara caak kankordu
Karap közgö ile albay,
Ceti cılı cogolup,
Kaysı ekenin bile albay,
Al cibergen kabarçım

Enteri'yi gönderip,
Kara yanak hunharı,
Arayıp gözle seçemeden,
Yedi yıl kaybolup,
Hangisi olduğunu bilemeden,
O gönderdiğim habercim,

Kazılgan tereñ or körüp,
Katuu üzülbös tor körüp,
Aç aykırık, kuu sürön,
Alaman soguş ızı-çuu,
Aç kıykırık coo körüp
Cer kaygıp, baştı balalap,
Celmoguzga kezigip,
Ceti cerden cara cep,
Atı bolup ırgayday,
Biti bolgon torgoydoy.
Acal cetip ölö albay.
Barsa-kelgis çın cayın
Al baykuşum körö albay.
Kök tulparın coorutkan,
Köñülün caman oorutup,
Külazıgı cutulup,
Küldüü badam ok ötpös
Tonu tozup tıtılıp,
Kabarga bargan al kelgen.
Kızıl kuyruk nar ölgön,
Kankordu kaalap tiem – dep,
Karasaat senin ayıñan,
Kabarçının baarı ölgön.
Buttap altın zer berip,
Burbay düynö köp berip,
Tiktöögö tilçi salgamın.
Aybatıñ artık, zaarıñ küç,
Alda kankor ayıñdan
Araga kelgen tilçi ölüp,
Sınaym dep kelip sınçı ölgön,
Sırtınan karap turçu ölgön.
Estenip kelgen elçi ölüp,

Kazılmış derin hendek görüp,
Kopmaz sağlam ağ görüp,
Aç haykırış, kuru nara,
Yaygın savaş, uğultu, çığlık,
Aç çığlıklı düşman görüp,
Dünyayı dolaşıp, başı derde salıp,
Celmoğuz'a rastlayıp,
Yedi yerinden yara yiyip,
Atı kalıp kuru dal gibi,
Biti olmuş çayır kuşu kadar.
Eceli gelip de ölemeyip.
Varılıp dönülmez gerçek yurdunu,
O zavallım göremeden.
Gök tulparını yağır etmiş,
Gönlünü fena incitip,
Yol azığı tükenip,
Badem işlemeli ok geçmez
Zırhı eskiyip lime lime,
Habere giden geri geldi.
Kızıl kuyruk deve öldü,
Hunhara istekle varırım, deyip,
Kara saat, senin yüzünden,
Habercilerin hepsi öldü.
Batmanla altın ziynet verip,
Esirgemeden çok mal verip,
Gözlemeye dilci saldım.
Heybetin üstün, zehrin güçlü,
Ah hunhar, senin yüzünden,
Araya gelen dilci ölüp,
Sınamaya gelen sınçı öldü,
Dışarıdan bakıp duran öldü.
Akıl edip gelen elçi ölüp,

Araçının baarı ölüp,
Araga cürgön can ölüp,
Ulamadan kep ugup,
Kara kökcal kabılan,
Kalk türkügü Manastan
Kankor tuudu dep ugup.
Belimçi çaldan köp ugup,
Tüp ornogon çınar – dep,

Arabulucuların hepsi ölüp,
Arada yürüyen can ölüp,
Bilenlerden söz duyup,
Kara gökyele kaplan,
Halk direği Manas'tan,
Hunhar doğdu diye duyup.
Bilici ihtiyardan çok duyup,
Kök salmış çınar, deyip,

Tügöngön sayın tütögön
Tüptüü Manas uulu – dep,
Ölgön sayın örçügön,
Ökümdün kara közü – dep.
Kuptap uksañ sözümö,
Kuday dep cuptuu bolsom – dep,
Kumar boldum özüñö.
Eske tüşsö can kaynap,
Aşıktıktan kan kaynap,
Cürök küyüp çoktonup,
Celigip çıgıp izdesem,
Kayıp çal kızı kurgurga
Er Semetey cok bolup.
Kumar bolup turgamın,
Uktap atsam tüşümdön
Manastın uulu küyööñ – dep,
Bir cılañaç Aydar caş bala
Tüşümdö nike kıyganı,
Kaşkayıp tañ sürgöndö
Cerge carık tiygende,
Uykudan çoçup oygonsom,
Koynumda kökcal teñim cok.
Aşıktıktın küyütü
Kirip ölçü cerim cok.
Bügünkü körgön erteñ cok,
Uşunday eken düynö bok.
Azap tartıp körö albay,
Kaalagandı kie albay,
Kaalagan şerge tie albay,
Dañduñ toonun cerge tal,

Tükendikçe tüten,
Köklü Manas oğlu, deyip,
Öldükçe çoğalan,
Hükmün kara gözü, deyip.
Kabul edip dinlersen sözümü,
Hüda deyip eş olsam, deyip,
Sana tutkun oldum.
Aklıma düşse can kaynayıp,
Âşıklıktan kan kaynayıp,
Yürek yanıp korlaşıp,
Coşup çıkıp arasam,
Kayıp Çal kızı zavallıya,
Er Semetey yok olup.
Tutkuya kapılıp durdum,
Uyusam düşümden,
Manas'ın oğlu kocandır, deyip,
Kâküllü çıplak bir genç çocuk,
Düşümde nikâh kıydı,
Ağarıp tan söktüğünde,
Yere aydınlık değdiğinde,
Uykudan irkilip uyansam,
Koynumda gökyele eşim yok.
Aşk ateşinin acısı,
Girip öleceğim yerim yok.
Bugün görülen yarın yok,
Böyleymiş işte, dünya bok.
Azap çekip göremeden,
İstediğimi giyemeden,
İstediğim şire varamadan,
Dañduñ dağının Cerge-Tal'ı,

Cerge-Taldın Mömölüü,
Mömölüü boyloy kongomun.
Cetem dep carga cete albay,
Cerge kirgen bok düynö,
Ceti cıl ooru bolgomun.
Bışıp, canıp küygömün,
Kadır Alda Kudaydan
Kankordu körüp ölsöm – dep,
Uşu kün surap cürgömün.
Kankor şerdi körsöm – dep,

Cerge-Tal'ın Mömölüü'sü,
Mömölüü boyunca kondum.
Yeteyim deyip yâre yetemeden,
Yerin dibine giresi bok dünya,
Yedi yıl hasta oldum.
Pişip, tutuşup yandım,
Kadir Allah Hüda'dan,
Hunharı görüp ölsem, deyip,
Bu günü dileyip durdum.
Hunhar şiri görsem, deyip,

Ebedeyim ezilip
Et tırmagım sozdukkan.
Körörüm kımbat keç bolup,
Körüp ölüp ketüügö
Eki közüm tört bolgon.
Arkarday közüm caynagan,
Cer uçunda çoñoyup,
Cete albay şorum kaynagan.
Kerbençiden kat alıp,
Beren atam Kayıp çal –
Kayıp çaldan bata alıp,
Tulpardan tandap at alıp,
Er Kuyalı atalıp,
Kayda eken daynın bilüügö,
Kankordu izdep tiyüügö,
At bolçu cerdi sıdırıp,
Ay-aalamdı kıdırıp,
Attın baarın arıttım,
Azamattı karıttım.
Men atamdın elinen
Kança cardık salgamın.
Eñ bir bilgiç sınçıdan,
Ubadaga turçudan,
Ekөögө berbes biröödön,
Lökkö bergis tüyödön,
Ayzaga dañgıl ıktuudan,
Ayla bilgiç mıktuudan.
Erenmin dep tuulup,

Yüreğim ezilip,
Etim tırnağım gerildi.
Görmem kıymetli, geç olup,
Görüp ölüp gitmeye,
İki gözüm dört oldu.
Dağ koyunu gibi gözüm parlayıp,
Yerin ucunda büyüyüp,
Yetemeyip bahtım karardı.
Kervancıdan mektup alıp,
Yiğit babam Kayıp Çal –
Kayıp Çal'dan dua alıp,
Tulpardan seçip at alıp,
Er Kuyalı diye anılıp,
Nerede diye izini bilmeye,
Hunharı arayıp varmaya,
At basacak yeri tarayıp,
Ay-âlemi dolaşıp,
Atların hepsini yordum,
Yiğitleri kocattım.
Ben babamın elinden,
Nice ferman saldım.
En bilgiç sınçıdan,
Vaadinde durandan,
İkiye değişilmez birinden,
Löke verilmez deveden,
Mızrakta usta becerikliden,
Çare bilir sağlamdan.
Yiğidim deyip doğup,

Çın caralıp kelgenden,
Közgö atuuçu mergenden.
Baatır kayrat, taş cürök,
Başka kökcal ıktuudan,
Bir caralgan mıktuudan,
Kara mıltık kars etse,
Kaçpay turgan erenden,
Çogool mıltık çort etse,
Çoçup ketpes mıktıdan.
Manas terek çınardan,
Calpı baarı say kaşka,
Sayışka balban köy kaşka

Gerçekten yaratılıp gelenden,
Göze atan nişancıdan,
Bahadır gayretli, taş yürekli,
Başka gökyele becerikliden,
Bir yaratılmış sağlamdan,
Kara tüfek çat dese,
Kaçmadan duran yiğitten,
Sert tüfek pat dese,
İrkilip kaçmayan sağlamdan.
Manas gibi kavak çınardan,
Hepsi topyekûn seçkin kaşka,
Mızraklaşmada pehlivan nice seçkin,

Elimden eren cıygamın.
Ceti cıl izdep, kayran can
Cetip taap aluuga
Kumar bolup turgamın.
At arıtıp, cer çalıp,
It agıtıp uu kılıp,
Cer üstünö çuu kılıp,
At bolor cerin sıdırdım.
Kündün çıkçu cerine,
Başaluu curt Bakburçun,
Uluu curt kıtay eline,
Çın bekitken ordogo,
Çınmaçın atayt korgongo.
Bel baylagan beline,
Kara kıtay mancunun
Bek bekitken çebine.
Ancı-mancı közünö,
Köptügün körsöñ kara kurt
Keziktim mancu özünö.
Mancuga kirip bastaştım,
Kıyırluu tümön kıyla curt,
Köptügün körsöñ kara kurt,
Kıtay curt menen kastaştım.
Uluk Mancu kan çıgıp,
Cekeme ceke turgamın,
Ceti kün cañcal kılgamın.

Elimden yiğit topladım.
Yedi yıl arayıp, aziz can,
Yetip bulup almaya,
Tutkuya kapılıp durdum.
At yorup, yer kolaçan edip,
İt salıp av edip,
Yeryüzüne velvele salıp,
At basacak yerini taradım.
Günün doğduğu yere,
Baş şehir Bakburçun yurduna,
Ulu yurt Çin eline,
Sıkı korunan ordaya,
Çın-Maçın denen korunağa.
Bel bağladığı beline,
Kara Hıtay Mançu'nun,
Sıkı berkitilmiş kalesine.
Ancı Mancı'nın gözüne,
Kalabalığı kara kurt gibi,
Mançu'nun kendisine rastladım.
Mançu'ya girip çatıştım,
Uçsuz bucaksız tümen nice yurt,
Kalabalığı kara kurt gibi,
Çin yurduyla düşmanlaştım.
Ulu Mançu hanı çıkıp,
Teke tek karşı durdum,
Yedi gün kavga ettim.

Cetimiş ayza sayışıp,
Celdet canın tındırıp,
Cetimiş ayza sındırıp,
Asman bütün çañ bolup,
At boorunan kan bolup,
Azap tartıp salışıp,
Kıtay kanı muduktu
Kapkasın buzup kan kılıp,
Kara-Şaar, Kambılın
Kara tuman çañ kılıp,
Kakandan kayra tartkamın.
Kaynagan kıtay mancudan,
Kankorum, seni tabalbay,
Beş cılda kayra tartkamın.

Yetmiş mızrakla dürtüşüp,
Cellat canını susturup,
Yetmiş mızrak kırıp,
Gök tümden toz olup,
At böğrüne dek kan olup,
Azap çekip çarpışıp,
Çin hanı Muduk'un,
Kapısını yıkıp kana bulayıp,
Kara-Şaar'ı, Kambıl'ı,
Kara duman toz edip,
Kakan'dan geri döndüm.
Kaynayan Çin Mançu'dan,
Hunharım, seni bulamadan,
Beş yılda geri döndüm.

Berenim, senin ayıñan
Mınçalık müşkül tartkamın.
Men aşpagan bel kalbay
Berenim, senin ayıñdan
Men baspagan cer kalbay,
Kömödöy köñül bölgömün.
Kıynap koygon tirüülük,
Kıstoosun neçen körgömün.
Kökcal senin közüñdü,
Kaalap cürdüm özüñdü,
Cetkileñ müşkül küç kördüm.
Ukkun kökcal sözümdü,
Bet alıp uk, munumdu.
Alban türlüü kalk kördüm,
Oşo kalktın içinen,
Çokmorunan çok çıkkan.
Çoñ açsa oozdon ört çıkkan.
Alban türlüü kalk kördüm.
Ker töböl tulpar baspagan,
Cerde bütün kalgan cok.
Kuyalı kız baspagan,
Elde bütün kalgan cok.
Alban türlüü bel körüp,
Alda Taala kuduret,

Yiğidim, senin yüzünden,
Bunca müşkül çektim.
Aşmadığım bel kalmadan,
Yiğidim, senin yüzünden,
Basmadığım yer kalmadan,
Gömülürcesine gönül verdim.
Kıvrandıran şu yaşam,
Sıkıntısını nice gördüm.
Gökyele, senin gözünü,
İsteyip durdum özünü,
Alabildiğine müşkül, zorluk gördüm.
Dinle gökyele, sözümü,
Yüzünü dön, dinle şu derdimi.
Türlü türlü halk gördüm,
O halkın içinden,
Topuzundan kor çıkan,
Ağzını açsa yangın çıkan.
Türlü türlü halk gördüm.
Doru akıtmalı tulparın basmadığı,
Yeryüzünde hiç yer kalmadı.
Kız Kuyalı'nın basmadığı,
Ellerde hiç yer kalmadı.
Türlü türlü bel görüp,
Yüce Allah kudretiyle,

Caratkan sonun men körüp.	*Yaratılan görkemi ben görüp.*
Katın adam, erkek it,	*Kadını insan, erkeği it,*
Caratkan sonun men körüp.	*Yaratılmış acayipliği ben görüp.*
Uruş kılıp, kol salıp,	*Savaş edip, ordu salıp,*
Buruttu çaap cılkı alıp,	*Burut'u vurup yılkı alıp,*
Özöndüüsün burganbız,	*Vadide olanı çevirdik,*
Ölçösök anı kırganbız.	*Ölçüştüğümüzü kırdık.*
Kurbudan çıgıp attanıp,	*Yaşıtlardan çıkıp atlanıp,*
Kuyalı baatır dedirtip,	*Bahadır Kuyalı dedirtip,*
48370 Kız badışa atanıp	*Kız padişah diye anılıp,*
On eki pirge kol berip,	*On iki pire el verip,*
Oyloso Kuday col berip,	*Düşünse Hüda yol verip,*
Kızdan baatır atanıp,	*Kızdan bahadır diye anılıp,*
Baatır Manas kökcaldı	*Bahadır Manas gökyeleyi,*
Baarıdan ebak bilgemin.	*Herkesten önce, çoktan bildim.*
Kökcal uulu çunaktı,ş	*Gökyele oğlu afacanı,*
Köröyün döp cürgömün.	*Göreyim diye gezdim.*
Öñümbü deym, tüşümbü,	*Gerçek mi derim, düş mü,*
Körüüçü kişim uşulbu?	*Göreceğim kişi bu mu?*
48380 Emgekti Kuday bergen beym,	*Zahmeti Hüda verdi galiba,*
Estegenim Semetey,	*Andığım Semetey,*
Bet aldımdan kelgen beym.	*Karşıma geldi galiba.*
Şañkıldap külkü açılıp,	*Şakırdayıp gülüş açılıp,*
Küptüü oorular cazılıp,	*İçteki dertler iyileşip,*
Tilekti Aldam bergen beym!	*Dileği Allah'ım verdi galiba!*
Tiktegenim Semetey,	*Göz diktiğim Semetey,*
Bet aldıman tabılıp,	*Karşımda bulunup,*
Tilegimdi bergen beym.	*Dileğimi verdi galiba.*
Üşkürügüm basılıp,	*Ah çekişim dinip,*
48390 Dart, kumarım cazılıp,	*Derdim, hasretim iyileşip,*
Dene balkıp, kan tolup,	*Beden ısınıp, kan dolup,*
Boydu tirep, küç tolup,	*Gövde dikilip, güç dolup,*
Kaygının baarı çaçılıp,	*Kaygıların hepsi dağılıp,*
Umaçtay közüm açılıp.	*Umaç gibi gözüm açılıp.*
Kaalaganım Semetey,	*İstediğim Semetey,*
Kadırmandı cıyıñız,	*İleri gelenleri toplayınız,*
Kaalagan carım uşu – dep,	*İstediğim yârim budur, deyip,*
Aldım dep nike kıyıñız!	*Aldım deyip nikâh kıyınız!*

Başka cooluk salıñız,
Cuptu kılıp alıñız.
Celmoguz uulu kapırga,
Er Sarıbay baatırga,
Curt büldürgüç kapırga,
Kelgen zaman akırga
Tamgan otun öçüröm,
Taştabay aydap ketirem.
Dönsöösün çukuym, kır kılam,
Çapçıp, silkip cogotup,
Sarıbaydı kor kılam
Sözgö kulak salıñız
Nike kıyıp, car kılıp,
Cuptu kılıp alıñız!
Sözgö kulak salbasañ,
Cuptu kılıp albasañ,
Celmoguz uulu kapırga,
Kolum bulgap netemin,

Başıma yazma örtünüz,
Eş kılıp alınız.
Celmoğuz oğlu kâfire,
Er Sarıbay bahadıra,
Yurt yıkıcı kâfire,
Ahir zamanı gelmiş olana,
Damlayan ateşini söndürürüm,
Bırakmadan sürüp götürürüm.
Tepesini kazır, dümdüz ederim,
Çarpıp, silkip yok edip,
Sarıbay'ı hor ederim,
Söze kulak veriniz,
Nikâh kıyıp, yâr kılıp,
Eş kılıp alınız!
Söze kulak vermezsen,
Eş kılıp almazsan,
Celmoğuz oğlu kâfire,
Elimi bulayıp ne edeyim,

Kalkıma esen ketemin,
Darıya körüp but çeçpey,
Ubada kılıp baş kespey,
Beker cañcal kılbaymın,
Senin bul ceriñde turbaymın.
Korduk kılgan kapırga,
Kolum bulgap netemin,
Elime esen ketemin.
Ukpay koysoñ sözümdü,
Albay koysoñ özümdü,
Tayanganım temirdey.
Özü barıp cagınıp.
Kuru keldi dedirbey,
Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas
Ceriñe boyloy konuşpaym.
Aytkan sözüm bolboso,
Cetigim soo boluşpaym» –
Dep, oşentip, Kuyalı
Özü balban kız eken.
Kança cerden kat algan,

Halkıma esen giderim,
Derya görüp çizme çözmeden,
Vaat edip baş kesmeden,
Boşuna kavga etmem,
Senin bu yerinde durmam.
Zulmeden kâfire,
Elimi bulayıp ne edeyim,
Elime esen giderim.
Dinlemezsen sözümü,
Almazsan beni,
Dayandığım demir gibidir.
Kendisi varıp yaltaklanıp.
Boş geldi dedirtmeden,
Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas,
Yerine boydan boya konmam.
Dediğim söz olmazsa,
Bil ki sağ esen durmam» –
Deyip, böylece, Kuyalı,
Kendisi pehlivan kızmış.
Nice yerden mektup almış,

Kuyalı balban atalgan.
Kayıñdan kopşop ok kılgan,
Karmaşkanın cok kılgan,
Kayıp çal kızı Kuyalı
Tolkup ötkön cerine,
Too turuştuk bere albayt,
Kaarlanıp kaçırıp,
Kas duşman kelip ceñe albayt.
Körgö salsa batpagan,
Otko salsa küybögön,
Ölüşpöy kuru cürbögön.
Cetkileñ balban keldi – dep,
Cez tumşuk ürküp dürbögön.
Bettep duşman albagan
Betteşken kuru kalbagan.
Salmagı kıyın, zaarı küç,
Salışkandı kılgan tüz.
Salmaktuu eken, er da eken,
Kuyalı bolgon deer eken,
Ayzaga dañgıl bul kızdın

Pehlivan Kuyalı diye anılmış.
Kayından yontup ok yapmış,
Çarpışanını yok etmiş,
Kayıp Çal kızı Kuyalı,
Dalgalanıp geçtiği yere,
Dağ bile dayanamaz,
Kahırlanıp saldırınca,
Has düşman gelip yenemez.
Mezara koysan sığmayan,
Ateşe atsan yanmayan,
Vuruşmadan boş durmayan.
Yaman pehlivan geldi, deyip,
Bakır gagalılar ürküp kaynaşmış.
Yüz yüze düşman duramayan,
Yüzleşen sağ kurtulmayan.
Ağırlığı çetin, zehri güçlü,
Çarpışanı düz eden.
Ağırbaşlıymış, er de imiş,
Kuyalı diye buna derlermiş,
Mızrakta usta bu kızın,

Iktuulugu bar eken.
Akılga dıykan eñ dañgıl,
Mıktuulugu bar eken.
Baatırlıgı başkaça,
Balbandıgı bir kança,
Eñçegey boyluu, keñ dalı,
Epsiz balban Kuyalı.
Eren kızıñ munu aytıp,
Eñ baş çaykap turdu emi.
Akırın süylöp, bek taştap,
Baatır kökcal badışañ,
Er Semetey kep baştap:
«Aytkan tiliñ albaymın,
Artıkça kılgan ubada
Eki kılıp salbaymın.
Osolduk boloor munuñuz,
Oynoboy kızmat kılıñız!
Tentektik bolot munuñuz,

Becerisi var imiş.
Akılda mahir, pek usta,
Sağlamlığı var imiş.
Bahadırlığı bambaşka,
Pehlivanlığı bir hayli,
Upuzun boylu, geniş omuzlu,
Ölçüsüz pehlivan Kuyalı.
Yiğit kızın bunu deyip,
Şimdi baş sallayıp durdu.
Ağır söyleyip, sıkı basıp,
Bahadır gökyele padişahın,
Er Semetey söze başladı:
«Söylediğin sözü tutmam,
Fazlasıyla edilen vaadi,
İki edip bozmam.
Kusur olur bu ettiğiniz,
Oynamadan hizmet ediniz!
Yaramazlık olur bu ettiğiniz,

Tek turup kızmat kılıñız.
Aytsam sonun kebim bar,
Akun kandın Çürökkö
Ubada kılgan cerim bar.
Moynumda tutkan şartım bar,
Beybagıñdın özünö
Bek ubada antım bar.
Çeçilbes tüyün kebim bar,
Menin buzulbay turgan ebim bar.
Süylösö müşkül muşum bar,
Süylöyün curtum uguñar!
Keçee Şıgaydın uulu Çınkoco,
Bagıştın uulu er Toltoy
Karmap bökön soygondo,
Kaşayta közün oygondo,
Kanına mıktap toygondo,
Ekööno soguş bolgondo,
Keçee kabarıñda bar beken,
Çok-Tabılgı caylagan,
Çoñ kara atın baylagan.
Altımış caysañ kencesi,
Kalday uulu kapırı

Sakin durup hizmet ediniz.
Söylesem güzel sözüm var,
Akun Han'ın Çürök'üne,
Vaat ettiğim yerim var.
Boynumda tuttuğum şartım var,
O hatunun kendisine,
Sağlam vaadim, andım var.
Çözülmez düğüm sözüm var,
Benim bozulmaz düzenim var.
Söylense müşkül derdim var,
Söyleyeyim, yurdum, dinleyin!
Hani Şıgay'ın oğlu Çınkoco,
Bagış'ın oğlu er Toltoy,
Tutup bökön gibi kestiğinde,
Gözünü kör edip oyduğunda,
Kanına iyice doyduğunda,
İkisiyle savaş olduğunda,
Hani haberin var mıdır,
Çok-Tabılgı'yı yaylayan,
Büyük kara atını bağlayan.
Altmış caysañın en genci,
Kalday oğlu kâfiri,

Kan Koñurbay baatırdı,
Eçen cılga karmaşıp,
Erikpey soguş salganda,
Eskara menen Koñurbay
Keñ Karkıra cayloodon,
Başın kesip alganda,
Kırk kez orgo salganda,
Külazıktan aş kamdap,
Bagılandan baş kamdap,
Ok cetpegen at berip,
Ok ötpös tondu kiygizip,
Öçkön ottu tamızıp,
Ölgön candı tirgizip,
Suusagan suusun baskanda,
Sumsaytpay köñül cazganda,
Kayra aytpagan kebim bar,

Han Koñurbay bahadırla,
Nice yıl çarpışıp,
Usanmadan savaş saldığında,
Eskara ile Koñurbay,
Geniş Karkıra yaylasından,
Başını kesip aldığında,
Kırk arşın hendeğe attığında,
Kül azıktan aş hazırlayıp,
Besili kuzudan baş hazırlayıp,
Ok yetişmez at verip,
Ok geçmez zırhı giydirip,
Sönmüş ateşi tutuşturup,
Ölmüş canı diriltip,
Susayanın susuzluğunu bastığında,
Yüzü soldurmadan gönül açtığında,
Geri dönmediğim sözüm var,

	Bul karasaat beybakka	*Bu kara bahtlı hatuna,*
	Ubada kılıp, ant içip,	*Vaat edip, ant içip,*
	Ok ööp koygon cerim bar.	*Ok öpüp koyduğum yerim var.*
	Keçee Argın kandın Acıbay	*Hani Argın Han'ın Acıbay'ı,*
	Oluya tuudu er Bakay,	*Evliya doğmuş er Bakay,*
	Iramandın Irçı uulu,	*Iraman'ın Irçı oğlu,*
	Üzüktöy kalpak er Şuutu,	*Keçe gibi kalpaklı er Şuutu,*
48520	Ubada kılgan ceri bar.	*Vaat edilen yeri var.*
	Eçak ötkön arbakka	*Çoktan göçmüş ervaha,*
	Ubadaga turuuga,	*Vaadinde durmaya,*
	Arbak kozgop ant kılıp,	*Ervahı anıp ant edip,*
	Ubada kılıp kep kılıp,	*Vaat edip söz edip,*
	Adam ölçü şert kılıp,	*Ölümüne şart koşup,*
	Aytıp ketken erlerdin,	*Söyleyip giden erlerin,*
	Atama tete şerlerdin	*Babama denk şirlerin,*
	Arbagı karap tursun – dep,	*Ruhu bakıp dursun, deyip,*
	Antip-mintip kılt etsek,	*Şöyle böyle kaypak davransak,*
48530	Obolu Kuday ursun – dep.	*Önce Hüda çarpsın, deyip.*
	Caralgan adam bendesi	*Yaratılmış insan kulu,*
	Mından kiyin bılk etpey,	*Bundan sonra kıpırdamadan,*
	Ubadaga tursun – dep,	*Vaadinde dursun, deyip,*
	Uşunday dümök kebim bar.	*Böyle çetin sözüm var.*
	Akun kan kızı Çürökkö	*Akun Han kızı Çürök'e,*
	Ubada kılgan cerim bar.	*Vaat ettiğim yerim var.*
	Al Çüröktün artına	*O Çürök'ün ardına,*
	Artıltıp kamçı çappaska,	*Üstünden kamçı vurmamaya,*
	Astına künü albaska,	*Önüne kuma almamaya,*
48540	Anday-mınday debeske,	*Şöyle böyle dememeye,*
	Adam ölör şert kıldım,	*Ölümüne şart koştum,*
	Ubadanı bek kıldım.	*Vaadi sağlam kıldım.*
	Töbösü bütö kök ursun,	*Tepesi kapalı gök çarpsın,*
	Töşü tüktüü cer ursun,	*Bağrı tüylü yer çarpsın,*
	Ak miltenin çogu ursun,	*Ak fitilin koru çarpsın,*
	Ubadaluu uluu söz –	*Vaatli ulu söz –*
	Anday işke barbaymın.	*Öyle işe varmam.*
	Alda Taala Kudaydın	*Yüce Allah Hüda'nın,*
	Kaarına kalbaybız!	*Kahrına uğramayalım!*
48550	Söödürlük boloor muñuñuz,	*Hafiflik olur bu ettiğiniz,*

Uruşpasañ cön karap
Erkiñiz menen turuñuz.
Eki col çıksa bizdin kep,
Ölümdön caman munubuz» –
Dep, oşentip, Semetey
Bolboy kökcal turdu ele.
Kadırman suluu Ayçürök
Kız Kuyalı balbanga
Cana sözdü kıldı ele.
Törö kökcal er menen,
Er kaalagan şer menen,
Tay-kunanday tebişken,
Beregi turgan Külçoro
Talaşıp emçek emişken.
Bala kezde balaga,
Moynuna tumar taktırgan.
Altımış kelin, seksen kız,
Aldeyletip baktırgan,
Toyuna tokson soydurgan,
Külçoro atka koydurgan.
Kün tiygizbey baktırgan,
Oluyattın er Bakay,
Belgilüü kökcal bolor – dep,
Beren Bakay caktırgan.
On ekige kelgende,
Ereşen tartıp, er bolgon,

Savaşmazsan öylece bakıp,
Kendi isteğinizle durunuz.
İkiye ayrılsa bizim söz,
Ölümden beterdir bu halimiz» –
Deyip, böylece, Semetey,
Gökyele razı olmayıp durdu.
Kadirşinas güzel Ayçürök,
Kız Kuyalı pehlivana,
Yine söz söylemişti.
Töre gökyele er ile,
Er isteyen şir ile,
Tay, kunan gibi tepişen,
Şurada duran Külçoro,
Yarışıp meme emişen.
Çocukken çocuğa,
Boynuna muska taktıran.
Altmış gelin, seksen kız,
Ninniletip baktıran,
Toyuna doksan mal kestiren,
Külçoro adını koyduran.
Güneş değdirmeden baktıran,
Evliyalardan er Bakay,
Belli gökyele olur, deyip,
Yiğit Bakay beğenmiş.
On ikiye geldiğinde,
Delikanlılaşıp er olmuş,

Karmaşkan kara cer bolgon.
Bilegi balban, taş cürök,
Bil müçölüü badırek,
Celikkeni bolcoosuz.
Cekeni belge kurçangan,
Cer mayışkan coo kelse,
«Cekege» – dep kol salgan.
Balbandıgı başkaça,
Baatırlıgı bir kança,
Er Semetey kökcaldın
Öödö çıksa öbögü,
Ildıy tüşsö cölögü.

Çarpışanı kara yer olmuş.
Bileği pehlivan, taş yürek,
Fil gövdeli koçak,
Coşması ölçüsüz.
Kılıcı bele kuşanan,
Yeri ezen düşman gelse,
«Teke tek!» deyip saldıran.
Pehlivanlığı bambaşka,
Bahadırlığı bir hayli,
Er Semetey gökyelenin,
Yukarı çıksa desteği,
Aşağı inse dayanağı.

	Altın türkük çatırı,	*Altın direkli çadırı,*
48590	Dobul ursa cel tiybes,	*Bora vursa yel değmez,*
	Doo doolasa mal berbes,	*Davacı gelse mal kaptırmaz,*
	Astıga salsa akcoltoy,	*Öne katılsa uğurlu,*
	Alışkan coogo san koldoy,	*Tutuşan düşmana sayısız ordu gibi,*
	Mañdayda Kap-Too baranı,	*Karşıda Kaf Dağı siperi,*
	Semeteydin karaanı.	*Semetey'in dayanağı.*
	Bek kıykırsa bir sözü,	*Sert haykırsa bir sözü,*
	Başındagı oñ közü.	*Başındaki sağ gözü.*
	Isıktagı çınarı,	*Sıcakta gölgesi çınarı,*
	Kolunda sonor tınarı.	*Elindeki av doğanı.*
48600	Ak bolottun tukulu,	*Ak çeliğin özü,*
	Kara dinden ak bolgon,	*Kara dinden ak olan,*
	Kapırdan kaçıp cat bolgon,	*Kâfirden kaçıp yad olan,*
	Kabarıñda bar beken,	*Haberin var mıdır,*
	Alooke handın tukumu.	*Alooke Han'ın soyu.*
	Atası Alban köykaşka,	*Babası Alban, seçkinler seçkini,*
	Adamdan cönü bir başka.	*İnsandan yolu bambaşka.*
	Urdan toktop tuulgan,	*Huriden düşüp doğan,*
	Atagı canga ugulgan,	*Ünü herkese duyulan,*
	Çalıyar çarkı cetpegen,	*Çalıyar'ın bile eremediği,*
48610	Kakanga salgan çuulgan.	*Kakan'a velvele salan.*
	Şer ekeni bilingen,	*Şir olduğu bilinen,*
	Beecinde kara kıtaydın	*Pekin'de kara Hıtay'ın,*
	Dañzasına çiyilgen.	*Defterine çizilen.*
	Aytkanı elge cay bolgon,	*Sözü elde yer etmiş,*
	Atası kökcal Almambet	*Atası gökyele Almambet,*
	Kakançı Beecin şaarına,	*Kakançın Pekin şehrine,*
	Cıyırma bir cıl kan bolgon.	*Yirmi bir yıl han olmuş.*
	Oroyu aktan caralıp,	*Özü aktan yaratılıp,*
	Talak kılgan buttarın,	*Putlarını talak etmiş,*
48620	Taştagan kıtay curttarın.	*Çin yurtlarını bırakmış.*
	Kakanga çaçıp cıyganın,	*Topladığını Kakan'a saçmış,*
	Kadır Alda Kudaydan	*Kadir Allah Hüda'dan,*
	Kaalagan calgız ımanın.	*Dilediği yalnız imanı.*
	Dünüyösün çaçkanda,	*Malını mülkünü saçtığında,*
	Kakandan beri kaçkanda,	*Kakan'dan beri kaçtığında,*
	Kıtaydan balban duñşası,	*Çin'in pehlivan dunşası,*

	Karasaat coltoydun	*Kara bahtlı uğursuzların,*
	Toso çıgıp mınçası,	*Bunca çoğu önünü kesip çıkıp,*
	Sarala oozun buruptur.	*Sarala'nın başını çevirmiş.*
48630	Calpı kıtay el menen	*Topyekûn Çin eliyle,*
	Kökcal Alban kayran şer	*Gökyele Alban, aziz şir,*
	Cañcaldaşıp turuptur.	*Kavgaya tutuşup durmuş.*
	Camaluu cañcal baştaptır.	*Belalı kavga başlatmış.*
	Öz atası Aziz kan,	*Öz babası Aziz Han'ı,*
	Beecinge soyup taştaptır.	*Pekin'de kesip bırakmış.*
	Kızırluu alban kayran şer,	*Hızırlı Alban, aziz şir,*
	Şer ekenin bilgizip,	*Şir olduğunu bildirip,*
	Uruktuu kıtay mancunun	*Soylu Çin Mançu'nun,*
	Ulugun cerge kirgizip,	*Ulusunu yere sokup,*
48640	Aldında tagın may kılıp,	*Altındaki tahtını un ufak edip,*
	Aytkan tildi albayt – dep,	*Söylenen sözü tutmaz, deyip,*
	Aydagan colgo baspayt – dep,	*Sürülen yola basmaz, deyip,*
	Çınmaçın kanı Azizdi	*Çın-Maçın hanı Aziz'i,*
	Çın-Beecinge cay kılgan.	*Çın-Pekin'e gömüp bırakmış.*
	Kırk çorosun kırdırıp,	*Kırk çorasını kırdırıp,*
	Enesin şeyit keçirip,	*Anasını şehit göçürüp,*
	Köp cañcal salıp Kıtayga,	*Çin'e çok kavga salıp,*
	Köçüp kelgen Talaska.	*Talas'a göçüp gelmiş.*
	Çoro bolgon Manaska.	*Manas'a çora olmuş.*
48650	Obodon cıldız kozgolup,	*Gökten yıldız kımıldayıp,*
	Ayköl Manas şer menen	*Ayköl Manas şir ile,*
	Asırap algan köykaşka	*Besleyip aldığı seçkin,*
	Altımış sapar dos bolup,	*Altmış sefer dost olup,*
	Kıyamat sapar baştagan.	*Kıyametlik sefere baş koymuş.*
	Beregi beren Külçoro	*İşte bu yiğit Külçoro'yu,*
	Belek kılıp taştagan.	*Armağan edip bırakmış.*
	Telegeyin teñ tuugan,	*Her yönüyle eksiksiz doğmuş,*
	Temirdey köpkök şer tuugan.	*Demir gibi masmavi bir aslan doğmuş.*
	Bölüngön söz böödöröök,	*Bölük pörçük söz boştur,*
48660	Eki karış, tört eli	*İki karış, dört parmak*
	Bölögünön öödöröök.	*Herkesten üstündür o.*
	Tabılgaluu kolotu	*Tavulgulu vadisi,*
	Tarçılık tartkan kökcaldın,	*Darlık çekmiş bozkurdun*
	Taptap koygon bolotu.	*Bileyip koyduğu çeliği.*

	Bek akılman kıraakı,	*Pek akıllı, keskin görüşlü,*
	Berenden kalgan muraapı.	*Yiğitten kalan mirası.*
	Berendigi erdigi,	*Yiğitliği, erliği,*
	Bet algan curtka sınaakı.	*Yöneldiği yurdu sınayıcıdır.*
	Beren alban kökcaldın,	*Yiğit, zorlu bozkurdun*
48670	Beregi kalgan balası,	*İşte geriye kalan oğlu,*
	Oylosoñ mınça barkı bar.	*Düşünsen bunca değeri var.*
	Ay-aalamdı buy kılgan,	*Ay-âlemi kasıp kavuran*
	Bul Külçoro karkıbar	*Bu Külçoro heybetlidir.*
	Bul karasaat çorogo	*Bu yaman Çoro'yla*
	Beypaylaşkan kalk ölgön,	*Uğraşan halk ölmüş,*
	Betteşip kelip alp ölgön.	*Karşısına çıkan alp ölmüş.*
	Bolotun kızıl maylagan,	*Çeliğini kızıla, kana yağlamış,*
	Öçöşünö tiygende	*Öfkesine dokunulduğunda*
	Koñurbay kan, Neskara	*Han Koñurbay ile Neskara,*
48680	Eköönü katar caylagan.	*İkisini art arda devirmiş.*
	Kılıçın kanga boyogon,	*Kılıcını kana boyamış,*
	Alp döölördün baarısı	*Alp devlerin hepsi*
	Arstan dep corogon.	*Ona arslan diye yormuş.*
	Karasaat Külçoro –	*Yaman Külçoro –*
	Baatırlıgı başkaça,	*Bahadırlığı bambaşka,*
	Balbandıgı bir kança.	*Pehlivanlığı bir hayli.*
	Balbandık cayın aytayın:	*Pehlivanlık hâlini söyleyeyim:*
	Karmaşışkan kan ölgön,	*Onunla tutuşan han ölmüş,*
	Karmaşayın dep cürüp,	*Tutuşayım diye kalkışıp*
48690	Kadimki Kıyaz er ölgön.	*O ünlü Kıyaz yiğit ölmüş.*
	Sayganı seksen cüz bolgon,	*Mızrakladığı seksen yüz olmuş,*
	Betteşken bende tüz bolgon.	*Karşısına çıkan kul yere serilmiş.*
	Oynoo bala kezinde,	*Oynak çocukluk çağında*
	Caya kesip, cal bergen,	*Sağrı yağı kesip, yele yağı vermişler,*
	Moynuna tumar taktırgan,	*Boynuna muska taktırmışlar,*
	Sarpayılap baktırgan.	*Kaftanlar giydirip baktırmışlar.*
	Salmaktuu baatır bolor – dep,	*Ağırbaşlı bahadır olur – diye,*
	Kayran enem Kanıkey –	*Canım anam Kanıkey –*
	Oluya özü caktırgan.	*Evliya, kendisi beğenmiş.*
48700	Cetisine kelgende	*Yedisine geldiğinde*
	Caa tartışıp ok atkan,	*Yay çekişip ok atmış,*
	Bet algan coonu cogotkon,	*Yöneldiği düşmanı yok etmiş,*

	On ekige kelgende	*On ikisine geldiğinde*
	Kan içip cürüp katıkkan.	*Kan içe içe pekişmiş.*
	Baabedin çaldan bata alıp,	*Pir Baabedin ihtiyardan dua alıp*
	Bala colbors atıkkan.	*Yavru kaplan diye ün almış.*
	On üçkö caşı kelgende	*Yaşı on üçe geldiğinde*
	Urunarga too tappay,	*Çarpacak dağ bulamayıp,*
	Uruşarga coo tappay,	*Vuruşacak düşman bulamayıp,*
48710	Çaynap bürkör taş tappay,	*Çiğneyip püskürecek taş bulamayıp,*
	Keserine baş tappay,	*Kesecek baş bulamayıp,*
	Ak maral aydap uy kılgan,	*Ak maralı sürüp inek etmiş,*
	Açuusuna tiygenin	*Öfkesine dokunanı*
	Aydap cürüp buy kılgan.	*Süre süre perişan etmiş.*
	Kök maral aydap uy kılıp,	*Gök maralı sürüp inek edip,*
	Körüngön cerdi buy kılgan.	*Görünen yeri kasıp kavurmuş.*
	Orto Keñ-Kol caylagan,	*Orta Keñ-Kol'u yaylamış,*
	On tört atın baylagan,	*On dört atını bağlamış,*
	Atışa çıga coo kelse,	*Ok atışarak düşman gelse*
48720	Astıga salıp aydagan.	*Önüne katıp sürmüş.*
	Açuusuna tiygenin,	*Öfkesine dokunanı*
	Azuuga salıp çaynagan.	*Azı dişine vurup çiğnemiş.*
	Arkar kuup, bugu atkan,	*Argalı kovmuş, geyik vurmuş,*
	Alooke kandın Koñurbay	*Alooke Han'ın oğlu Koñurbay'ı,*
	Beecindin kanın sulatkan.	*Beecin'in hanını yere sermiş.*
	Kirpigi küygön çok bolgon,	*Kirpiği yanmış kor olmuş,*
	Kaarınan can çıgıp,	*Kahrından can çıkıp*
	Çındagan duşman toktolgon.	*Kastlanan düşman durakalmış.*
	Booru kara, sırtı kök,	*Bağrı kara, sırtı gök,*
48730	Borumduu tuugan kara kök.	*Endamlı doğmuş, kara-gök.*
	Uzun boyluu, keñ dalı,	*Uzun boylu, geniş omuzlu,*
	Körösüñ kızık paydanı.	*Görürsün nice faydayı.*
	Uşul turgan Külçoro –	*İşte şu duran Külçoro –*
	Uñgusu bolot sır nayza,	*Sapı çelik, sırlı mızrağını*
	Koloytup öödö aştagan.	*Kaldırıp yukarı uçlamış.*
	Azar tümön kol bolso,	*Binlerce tümen ordu olsa,*
	Bir adamday baştagan.	*Bir tek adam gibi yönetmiş.*
	Komutuna kelgende,	*Coşkunluğu geldiğinde*
	Koyondoy cerge cançtagan.	*Tavşan gibi yere çakmış.*
48740	Munu ökük kılgan kökcaldın	*Bunu tasa edinen bozkurdun*

	Öödö tartsa öbögü,	*Kaldırınca dayanağı,*
	Semeteydin böbögü.	*Semetey'in körpe kardeşi.*
	Kararga toluk kimisi,	*Bakılsa dolgun endamlı,*
	Kankor şerdin inisi.	*Hunhar aslanın küçüğü.*
	Çalgın çalsa çarçabas,	*Keşfe çıksa yorulmaz,*
	Cetik kökcal törönün,	*Yetkin bozkurt beyin*
	Cebelüü külük tulparı.	*Zırhlı, yüğrük tulparıdır.*
	Adırdan toodak kutkarbas,	*Kırlardan toy kuşunu kaçırmaz*
	Cagaluu altın şumkarı.	*Yakalı altın sunguru.*
48750	Açılgan cerdin cabuusu,	*Açılan yerin örtüsü,*
	Sıngan sööktün tañuusu.	*Kırılan kemiğin sargısı.*
	Kerektüü cürök kolkosu,	*Gerekli yürek damarı,*
	Keñ kırgızdın ordosu.	*Geniş Kırgız'ın otağı.*
	Keñ kökürök, cayık töş,	*Geniş göğüs, yayvan döş,*
	Kep kılbay tiyseñ er uşul,	*Söz etmeden varırsan, er budur;*
	Kündüzü kımız tün cırgal,	*Gündüzü kımız, gecesi sefa,*
	Kütsöñüz kırgız el uşul.	*Sahiplenirsen, Kırgız eli budur.*
	Cılgınduu Keñ-Kol, keñ Talas,	*Ilgınlı Keñ-Kol, geniş Talas,*
	Cırgasañ altın cer uşul.	*Sefa süreceksen altın yer budur.*
48760	Tiyüüçü bolsoñ er mına.	*Varacaksan, işte er.*
	Kumarıñ cazçu er mına,	*Hasretini giderecek er işte,*
	Kürdööñdü tapçu şer mına.	*Muradını bulduracak aslan işte.*
	Aytkanım uşul biliñiz,	*Dediğim budur, biliniz,*
	Külçoro erge tiyiñiz.	*Külçoro yiğide varınız.*
	Kökalañdı coorutpayt,	*Gök kır atının sırtını yara etmez,*
	Köñülüñdü oorutpayt.	*Gönlünü incitmez.*
	Kumarıñ cazar şer uşul,	*Hasretini giderecek aslan budur,*
	Kütüp alsañ Külçoro –	*Sahiplenirsen Külçoro'yu –*
	Külküñdü cazar er uşul.	*Gülüşünü açacak er budur.*
48770	Murun uksañ sözümö,	*Önce sözüme kulak versen,*
	Burulup tiygin Çorogo,	*Dönüp var Çoro'ya,*
	Muraa boloor özüñö.	*Kendine dayanak olur.*
	Kayrılıp uksañ sözümö,	*Dönüp sözümü dinlersen,*
	Kalaa boloor özüñö.	*Sana kale olur.*
	Can aşpay turgan bel uşul,	*Canın aşamayacağı bel budur,*
	Carkıldatıp cetelep,	*Şen şakrak yedeğine alıp*
	Kürdööñdü cazçu şer uşul.	*Muradını açacak aslan budur.*
	Aytkanımdı bilip al,	*Dediğimi belle,*

Kayıpçal kızı Kuyalı,
Ayttı Çürök tilimdi al!
Küyöö kılsañ Çoronu,
Baştaarsıñ oyun-coronu.
Kasiettüü can kılaar,
Urgaaçı başıñ kan kılaar.
Kün çalıp tiygen kolotton,
Külük atın sugaraar.
Kündö açıp külküñdü,
Aalamga atıñ çıgaraar.
Sarı özön biyik kapçalga,
Salıngan kara tam kılaar,
Sanalaş bolsoñ Külçoro,
Sandagan cerge kan kılaar.
Kütüp alsañ Çoronu,
Bolot taka tulparıñ,
Kütüp alsañ Külçoro
Bolcoosuz kıraan şumkarıñ.
Murun kirseñ sözümö,
Uşul turgan Külçoro
Muraa bolot özüñö» –
Dep oşondoy degen soñ,
Çürök aytıp turganda,
Akırın süylöp, bek taştap,
Kan çıgartsañ Kuyalı,
Koyo berdi kep baştap:
«Akundun kızı Ayçürök,
Mendeden bölök uz eleñ,
Berizattın kızı eleñ.
Kara cerge kar tamsa,
Kardan appak etiñiz.
Kar üstünö kan tamsa,
Kandan kızıl betiñiz.
Tañkı Çolpon közüñüz,
Şekerden tattuu sözüñüz.
Cadıgöy sözdön cattaysıñ,
Ak koyguttun alçısın,
Semetey kandın calçısın,

Kayıpçal kızı Kuyalı,
Dedi Çürök: sözümü tut!
Çoro'yu güvey edersen,
Başlarsın oyunu, toyu.
Kutlu bir can eder seni,
Kadın başını han eder.
Güneşin vurduğu vadiden
Yüğrük atını suvarır.
Her gün açıp gülüşünü,
Âleme adını çıkarır.
Sarı özenli yüce boğaza
Kurulmuş kara konak yaptırır,
Gönüldeş olursan Külçoro'yla,
Sayısız yere han eder.
Sahiplenirsen Çoro'yu,
Çelik nallı tulparın olur,
Sahiplenirsen Külçoro,
Eşsiz alıcı sungurun olur.
Önce sözüme girersen,
İşte şu duran Külçoro
Sana dayanak olur» –
Diye böyle dedikten sonra,
Çürök söyleyip dururken,
Usulca söyleyip, sağlam basıp,
Kessen kanı çıkmayan Kuyalı
Söze başlayıp koyuverdi:
«Akun'un kızı Ayçürök,
Kullardan apayrı bir nadidesin,
Peri soyunun kızıydın.
Kara yere kar damlasa,
Kardan da apak teniniz.
Kar üstüne kan damlasa,
Kandan da kızıl yanağınız.
Tan Çolpanı gözünüz,
Şekerden tatlı sözünüz.
Büyücü sözünden ezber okursun;
Ak Koygut'un seçkinini,
Semetey Han'ın ırgatını,

Ötkön candın tuldarın,
Er Semetey baatırdın
Kıtaydan kelgen kuldarın,
Kök tulpardın celesin,
Kiçine kezden çoñoygon
Semeteydin denesin,
Ak tulpardın aksagın,
Kök buudaydın oroosun,
Semeteydin corosun
Mınça nege maktaysıñ?
Ulamadan ulasak,
Bilgenderden surasak,
At boroyun sıdırıp,
Tögöröktün tört burçun,
Tört aylanıp kıdırıp,
Kertorosun burgamın.
Cer üstündö alptardın,
Alp aldında kalktardın,
Caşı menen karısın,
Sınadım curttun baarısın.
Tutkuy, Isar cer cüzü
Men aşpagan bel kalbay,
Caralgan adam uulunda
Men körbögön el kalbay,
Almambet uulu Çoronun
Kul ekenin bilgemin.
Kurup kalsın kıtaydın,
Uulu ekenin bilgemin.
Çınmaçın kıtay tukumu,
Adal emes karası –
Baatırga tie koygun – dep,
Ayçöröktü karaçı!
Iraazı bolboym munuña,
Uyalbay kantip tieyin
Uytuuma denekuluña.
Ört taştaba sanaama,
Öldüm ay kantip tieyin,
Kundakta cürüp, kul bolgon
Kurgan Çoro balaña!

Göçmüş canın dullarını,
Er Semetey bahadırın
Kıtay'dan gelme kullarını,
Gök tulparın yelesini,
Küçüklükten beri büyüyen
Semetey'in bedenini,
Ak tulparın aksağını,
Gök buğdayın ambarını,
Semetey'in çorosunu
Neden bunca översin?
Söylenceden söylenceye ulasak,
Bilenlerden sorsak;
At koşturup dörtnala,
Yeryüzünün dört bucağını
Dört kez dolanıp gezip
Kertoro'mun başını çevirdim.
Yeryüzündeki alpların,
Alplar önündeki halkların
Gencini de yaşlısını da,
Sınadım yurdun hepsini.
Tutkuy, Isar, yeryüzünde
Aşmadığım bel kalmadan,
Yaratılmış âdemoğlunda
Görmediğim el kalmadan,
Almambet oğlu Çoro'nun
Kul olduğunu bilmişim.
Kurusun; Kıtay'ın
Oğlu olduğunu bilmişim.
Çınmaçın Kıtay soyudur,
Helal değildir karası –
Bahadıra varıver – diye,
Şu Ayçürök'e bak hele!
Razı olmam bu işine,
Utanmadan nasıl varayım
O sünepe beden kuluna.
Ateş salma kaygılı gönlüme,
Öldüm ah, nasıl varayım
Kundaktayken kul olmuş
Zavallı Çoro oğlana!

Keçee tabılgı caksa çok ötpös,	*Hani tavulgu yaksan kor işlemez,*
Oçogor atsa ok ötpös.	*Fitilli tüfek atsa ok işlemez,*
Cakası altın, ceñi cez,	*Yakası altın, yeni tunç,*
Kerişke kiyse kebelbes,	*Cenkte giyse sarsılmaz,*
48860 Kereme kerşi keñ kürmö	*Keramet dolu geniş cübbeyi*
E betim menen kieyin?	*Hangi yüzümle giyeyim?*
Bayı tursa kuluna,	*Beyi dururken kuluna,*
Bayakı kıtay uuluña.	*O malum Kıtay oğluna,*
Kay betim menen tieyin?	*Hangi yüzümle varayım?*
Ebi ketken kuu düynö.	*Düzeni kaçmış şu kahpe dünya,*
Erge tiyip neteyin!	*Ere varıp da nideyim!*
Kulcuygan kulga tiygiçe,	*O koca kula varmaktansa,*
Ceti kündük calgandan	*Yedi günlük yalan dünyadan*
Boydok bozdop ötöyün,	*Bekâr, bozlayarak geçeyim;*
48870 Aytkanıñdı bilbeymin,	*Dediğini tanımam,*
Arbayıp kankor turganda,	*Hunhar heybetle dururken*
Astında kulga tiybeymin.	*Onun elinin altındaki kula varmam.*
Ayıp söz bar munuñda,	*Bu sözünde ayıp var;*
Caralgan adam uulunda,	*Yaratılmış âdemoğlunda*
Uluksungan canıbar	*Ululuk taslayan nice canlı,*
Berenderdin baarı bar,	*Yiğitlerin hepsi var,*
Özöktöp kulak cebeybi!	*İçten içe kulağımı kemirmez mi:*
Kuturgan kançık Kuyalı –	*Kudurmuş kancık Kuyalı –*
Atı katın zayıptır,	*Adı kadın, avrattır,*
48880 Zayıptın colu mayıptır.	*Avradın yolu sakattır,*
Kulga tiydi debeybi.	*Kula vardı, demezler mi,*
Uşintip meni cebeybi!	*Böyle diyip beni yemezler mi!*
Aytkanıñdı bilbeymin,	*Dediğini tanımam,*
Caratkan Kuday tört ursun,	*Yaradan Kuday dört yandan çarpsın,*
Bul kuluña tiybeymin!	*Bu kuluna varmam!*
Aytkan tiliñ albaymın,	*Söylediğin sözü tutmam,*
Aydasañ malça barbaymın.	*Sürsen de mal gibi gitmem.*
Kalday kara muz kezde,	*O kapkara buz çağında,*
Ekööbüz oynoo kız kezde,	*İkimiz oynak kızken,*
48890 Oynop cürgön kezinde,	*Oynayıp gezdiğimiz çağda,*
Dañdañ-Toonun betinde,	*Dañdañ-Too'nun yamacında,*
Babaluu şaar Babalak,	*Babalı şehir Babalak,*
Babalaktın çetinde,	*Babalak'ın kıyısında,*

Çıngırçanın oyunda,
Mömölüü çınar boyunda,
Özübüz bala sekelek,

Oynop cürgön kezinde,
Ak cılkıdan boz bolduk,
A düynölük dos bolduk.
Öödür-döödür kep kıldık,
Ubadanı bek kıldık.
Dünüyö calgan ekenin,
Kıyla cıl karap bilüügö
Ubadaluu kep kana,
Kep aldında çoñ kızık,
Ölüm ortok şert kana?
Bir kişige tiyüügö,
Ölgüçö birge cürüügö,
Aytışıp koygon ooz kana?
Alışa cürgön kol kana?
Kalp ele kebiñ burasıñ,
Bayı tursa kulga – dep,
Kimdi şıldıñ kılasıñ?
Çırduu söz aytıp netesiñ,
Bay tursa kulga tiygin – dep,
Kemeletip kebiñdi.
Ketirdiñ menin ebimdi!
Iraazı bolboym munuña,
Celmoguz uulu Sarıbay
Sayış kılbaym munuña.
Aytkan sözüñ albaymın,
Kaptagan tacaal örtünön
Acıratıp kalbaymın!
Belgilüü cerden er tappay,
Bet alıp mıktı cer tappay,
Kayberen kaçaar too tappay,
Karalduu kılaar zoo tappay,
Celmoguz uulu kapırga
Salıştı kantip salamın,
Er albay salbar boldu – dep,
Elime kantip baramın!

Çıngırça'nın çukurunda,
Meyveli çınar boyunda,
Kendimiz körpecik çocukken,

Oynayıp gezdiğimiz çağda,
Ak yılkıdan boz taylar olduk,
Öbür dünyalık dost olduk.
İrili ufaklı laflar ettik,
Vaadi pek sağlam kıldık.
Dünyanın yalan olduğunu
Nice yıl bakıp anlamaya;
Vaatli söz hani,
Söz önünde büyük tatlılık,
Ölüm ortak diye edilen ant hani?
Bir kişiye varmaya,
Ölünceye dek birlikte yürümeye
Sözleşip koyduğumuz ağız hani?
Tutuşup yürüdüğümüz el hani?
Boşuna sözü eğip bükersin,
Beyi dururken kula – diye,
Kimi alaya alırsın?
Fitneli söz söyleyip nedersin,
Bey dururken kula var – diye,
Sözünle küçülttün beni,
Kaçırdın benim keyfimi!
Razı olmam buna;
Celmoguz oğlu Sarıbay'la
Vuruşup mızrak dövüşü etmem.
Söylediğin sözü almam,
Kaplayan Deccal ateşinden
Ayırıp kurtarmam!
Belli yerden er bulamayıp,
Yönelecek sağlam yer bulamayıp,
Yaban geyiğinin kaçacağı dağ bulamayıp,
Sığınılacak kaya bulamayıp,
Celmoguz oğlu kâfire
Savaşı nasıl açayım;
Er bulamayıp ortada kaldı – diye
Halkıma nasıl varayım!

Akundun kızı Ayçürök
Bul kebiñdi kim uksun,
Kadimki kara sur uksun,
Kündüzu cok tün uksun,
Arı cok naadan bul uksun!

Akun'un kızı Ayçürök,
Bu sözünü kim dinlesin,
O malum kara yağız dinlesin,
Gündüzü olmayan gece dinlesin,
Arı olmayan cahil dinlesin!

Celmoguz uulu çoçkogo
Cetip ayza saybaymın.
Küyöö körböy, er körböy,
Sarıbayga barbaymın.
Tolkugan tacaal ogunan,
Acıratıp albaymın!
Aytkanıña könböymün,
Anday-mınday debeymin» –
Bolboy turdu Kuyalı.
Celmoguz uulu Sarıbay,
Aç kamanday kürküröp,
Adamzat bendenin
Azat boyu dürküröp.
Çagılganday çarkırap,
Çapçışınan çañ çıgıp,
Kaarlangan kapırdın
Dobuşunan kan çıgıp,
Tolkuşunan çoçkonun,
Too turuştuk bergisiz,
Kıymıldasa karaandı,
Kılımdın alpı ceñgisiz.
Bir iynine doñuzdun
Kuş törösü kongondoy,
Aybattanıp aykırsa,
Acıdaarday op tartıp,
Ay-aalamdı cutkuday.
Kırgız emes kılımdı,
Kıcırlansa kuturgur
Demge koyboy buzguday.
Körkömü biyik, zaarı küç,
Körsöñ candan küdör üz.
Bir közünün çuñkuru
Töö attagan bıtkılday,

Celmoguz oğlu domuza
Varıp mızrak saplamam.
Güvey görmeden, er görmeden,
Sarıbay'a gitmem.
Coşan Deccal'ın okundan
Ayırıp kurtarmam!
Dediğine boyun eğmem,
Şöyle böyle demem» –
Diretip durdu Kuyalı.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Aç yaban domuzu gibi homurdayıp,
İnsanoğlu kulların
Bütün bedeni ürperip.
Şimşek gibi çakıp gürleyip,
Eşinmesinden toz çıkıp,
Kahra gelmiş kâfirin
Sesinden kan çıkıp,
Domuzun coşmasına
Dağ bile dayanamaz,
Kımıldasa karaltısını
Çağın alpı yenemez.
Domuzun bir omzuna
Kuşların beyi konmuş gibi,
Heybetlenip haykırsa
Ejderha gibi soluyup çekerek
Ay-âlemi yutacak gibi.
Kırgız'ı değil, bütün çağı,
Hiddetlense o kudurgan,
Soluk aldırmadan bozacak gibi.
Görkemi yüksek, zehri güçlü,
Görsen candan umudu kes.
Bir gözünün çukuru
Devenin atladığı yarıntı gibi,

Karası menen törösün,
Karmap alıp cutkuday,
Cay-caragın caylanıp.
Calañ kılıç baylanıp,
Kayra möndür caaçuday,
Kaar betine aylanıp.
Çamınganı colborstoy,

Karası ile beyini
Yakalayıp yutacak gibi,
Silahını pusatını kuşanıp,
Yalın kılıç bağlanıp,
Yeniden dolu yağdıracak gibi,
Yüzü kahra bürünüp.
Atılışı kaplan gibi,

Çapçıgan aman bolbostoy,
Küñgürönüp kürmönüp,
Büt düynögö süylönüp,
Cekege çıgıp turdu emi.
«Cekege kelseñ cetööñ kel,
Sakalduu Bakay karıñ kel,
Sandagan kırgız baarıñ kel,
Çabalıñ kalıp, alpıñ kel,
Ayban türlüü kalkıñ kel!
Özöngö suuñ buramın,
Öñgöñdü koyup kıramın,
Kaarlandım kakaydım,
Katuu cañcal kılamın.
Kıyla kızıkkanıñda
Kızırkanıp kımpıydım,
Kırgın kılam baarıñdı.
Baatırsıngan mömöñ kel,
Çabalıñ kalıp, töröñ kel,
Birööñ koyup, miñiñ kel,
Uluksungan kanıñ kel,
Uşunça kırgız baarıñ kel!
Cadaaldanıp kaçırsam,
Cakkan otuñ öçüröm,
Calpı baarıñ köçüröm,
Keçikpey baçım kaytamın!» –
Dep, oşentip Sarıbay,
Celoguz uulu kapırdı
Celigip Kuday urdu ele.
Buzulgan toodoy kürküröp,
Açuulanıp aykırıp,
Ayzalaşıp kaluuga,

Pençelediği sağ kalmayacak gibi,
Homurdanıp söylenip,
Bütün dünyaya söylenip,
Teke tek meydana çıkıp durdu şimdi.
«Teke teke gelirseniz yediniz gelin,
Sakallı Bakay ihtiyarınız gelsin,
Sayısız Kırgız, hepiniz gelin,
Zayıfınız kalsın, alpınız gelsin,
Hayvan türlü halkınız gelsin!
Irmağınızın suyunu çeviririm,
Geri kalanınızı koymaz kırarım,
Kahırlandım, kabardım,
Katı bir kavga koparırım.
Nice heveslendiğinizde
Hınçlanıp gerindim,
Kırıp geçiririm hepinizi.
Bahadırlık taslayan yavrunuz gelsin,
Zayıfınız kalsın, beyiniz gelsin,
Birinizi koyun, bininiz gelin,
Ululuk taslayan hanınız gelsin,
Bunca Kırgız, hepiniz gelin!
Hırslanıp saldırırsam,
Yaktığınız ateşi söndürürüm,
Topunuzu göçürürüm,
Gecikmeden tez dönerim!» –
Deyip, böylece Sarıbay'ı,
Celmoguz oğlu kâfiri
Azgınlıkla Kuday çarpmıştı.
Yıkılan dağ gibi gürleyip,
Öfkelenip haykırıp,
Mızraklaşıp kalmaya,

Kıykırıp kılıç çabuuga,
Kıyınıñ kel dep çakırıp,
Kasaba belgi too bolup,
Aç kıykırık, kuu süröön
Azaptuu mınça çuu kılıp,
Aykırık salıp turdu ele,
Talaanın baarı boyolup,
Erenderden es ketip,
Eşikke çıkpay kolodu.

Bağırıp kılıç çalmaya,
Yamanınız gelsin diye çağırıp,
Sancak nişanı dağ olup,
Aç çığlık, kuru naralarla
Böyle azaplı gürültü koparıp,
Haykırış salıp durmuştu;
Ovanın hepsi boyanıp,
Erlerden akıl gidip,
Kapıya çıkamaz sindiler.

Cañcalının zaarı küç,
Caralgan bende uulunda
Cañcalıñ mınday bolobu?
Calpı curtuñ küyünüp,
Curt çurkurap, çuu tüşüp,
El canınan tüñülüp,
Sarıbay kamap turganda,
Saruuloonu baştaşıp,
Kımbatıraak kuu candı,
Kılga baylap taştaşıp,
Kıykırık saldı küyünüp,
Kalk canınan tüñülüp.
Başta bolgon cañcalda,
Erenden neçen kan ölgön,
Neçen türlüü can ölgön.
El canınan tüñüldü,
Celmoguz uulu Sarıbay
Katuu cañcal salıptır.
Kayran candan tüñülüp,
Curt çurkurap kalıptır.
Şıgıraşıp kayran el,
Duuga kirip kalıptır.
Ayıkpagan bir bala,
Çuuga kirip alıptır.
Kızıtalak tattuu can,
Karıluu tentek kapırga,
Kan Sarıbay baatırga,
Kızıtalak kuu candı
Kılga baylap kördük – dep,

Kavgasının zehri güçlü;
Yaratılmış kul oğlunda
Kavga böylesi olur mu?
Bütün yurdun yanıp yakınıp,
Yurt çığrışıp, velvele düşüp,
El canından umut kesip,
Sarıbay kuşatıp dururken,
Feryadı figanı başlatıp,
En kıymetli kuru canı
Kıla bağlayıp bıraktılar,
Çığlık saldılar yana yakıla,
Halk canından umut kesip.
Önceden olan kavgada
Erlerden nice han ölmüş,
Nice türlü can ölmüş.
El canından umudu kesti,
Celmoguz oğlu Sarıbay
Katı bir kavga salmıştır.
Aziz candan umut kesip,
Yurt çığrışıp kalmıştır.
Sızlaşıp aziz halk,
Velveleye karışıp kalmıştır.
İyileşmemiş bir çocuk bile
Gürültüye karışıvermiştir.
Şu kahrolası tatlı canı,
Güçlü kuvvetli azgın kâfire,
Han Sarıbay bahadıra karşı,
Kahrolası kuru canı
Kıla bağlanmış gördük – diye,

	Kılça curttan tük kalbay,	*Kıl kadar yurttan iz kalmadan*
	Kırgın bolup öldük – dep.	*Kırgına uğrayıp öldük – diye.*
	Er Semetey kankor şer	*Er Semetey, hunhar aslanın*
	Atasınan babasın,	*Atasından, dedesinden beri*
49050	Bet alıp duşman ceñbegen.	*Karşı çıkıp da yenemediği düşman,*
	Müşkül salıp kırgızga,	*Kırgız'a bela salan*
	Bul öñdüü duşman kelbegen,	*Bunun gibi düşman gelmemiş.*
	Alda Taala bul işti	*Allah Taala bu işi*
	Bendesine berbegen.	*Kuluna vermemiş.*
	Beypayluu dümök kanday – dep,	*Bu dertli bela nasıl olur – diye,*
	Bet alıp curttun baarısı,	*Yönelen yurdun hepsi*
	Meynettüü candan tüñüldü.	*Mihnetli candan umudu kesti.*
	Beylep candan tüñülüp,	*Sessizce candan umut kesip,*
	Beli boşop, muun ketip,	*Beli gevşeyip, dermanı gidip,*
49060	Curt çurkurap munetip,	*Yurt çığrışıp böyle diyerek,*
	Kolomtodon kor çıgıp,	*Ocaktan kor çıkıp,*
	Üzülbös müşkül tor çıgıp	*Kopmaz bela ağı çıkıp,*
	Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoguz oğlu Sarıbay*
	Bölöktördön zor çıgıp.	*Başkalarından zorlu çıkıp.*
	Zaman kanday boloor – dep,	*Zaman nasıl olur – diye,*
	Kaardangan tügöngür	*Kahra gelen o kahrolası*
	Kanetsek tirüü koyor – dep,	*Nedersek sağ bırakır – diye,*
	Cerdegeniñ Ala-Too	*Yurt tuttuğun Ala-Too'da*
	Cetik müşkül iş boldu,	*Tam bir bela iş oldu,*
49070	Cergebiz kanday konoor – dep.	*Yurdumuz nasıl konar – diye.*
	Azıraak kırgız curt elek,	*Azıcık Kırgız yurduyduk,*
	Aylabız kanday boloor – dep,	*Çaremiz nasıl olur – diye,*
	Ak sakalduu karısı	*Ak sakallı ihtiyarı,*
	Azçıluu curttun baarısı,	*Az sayılı yurdun hepsi,*
	Aldı keyip küyünör,	*Önce dertlenip yanar,*
	Amanat candan tüñülüp,	*Emanet candan umut kesip,*
	El çuruldap, duu bolup,	*El çığrışıp, uğultu olup,*
	Asman cargan çuu bolup.	*Göğü yaran velvele olup.*
	Kerney-surnay tartılıp,	*Borular, zurnalar çalınıp,*
49080	Keyişke kuu curt çatılıp,	*Kedere kuru yurt dolanıp,*
	Sarıbay duşman körünüp,	*Sarıbay düşman görünüp,*
	Körüp turgan kalıñ curt,	*Bakıp duran kalabalık yurdun*
	Köñülü caman bölünüp,	*Gönlü fena bölünüp,*

Ay karañgı bürkölsö
Tün emine bolçu – dep,
Kordolup kalsak kokustan,
Koluna tüşsök okustan,
Kaarlangan kapırdın,
Katuu kayrat baatırdın,
Koluna tüşsök kokustan,
Kün emine bolot – dep,
Çama çarçap, al ketip,
Curt çurkurap zar etip,
Kataaldı katuu baştadı.
Mintip tursa bul kapır
Caman katın, caş bala

Baarısın karan taştadı.
Cadaaldansa bul doñuz
Kıylalardı kırabı,
Kıyırga dümök salabı?
Öçkön ottu tamızıp,
Ölgön candı tirgizip,
Üzülgöndü ulaçı,
Çaçılgandı cıynaçı!
Karaan boluu özümö,
Iraazı bol sözümö.
Aytkan sözgö bolbosoñ,
Muñduu söz aytam biliñiz,
Kankor şerdin balası
Er Seytekke tiyiñiz.
Kaalaganıñ kaysı cak,
Tilegeniñ alıñız,
Açuuluu kaarluu duşmandan
Acıratıp salıñız!
Duşman zaarın basıñız,
Umaştay közdü açıñız.
Bölök debey bizderge,
Bötöndötpö sözüñdü,
Çalgındatpay çalışıp,
Acıratkın özüñdü.
Ak bolottun tukulu,

Ay karanlığa bürünse
Gecemiz nice olur – diye,
Hor görülsek ansızın,
Eline düşsek kazara,
Kahra gelmiş kâfirin,
Katı gayretli bahadırın
Eline düşsek ansızın,
Günümüz ne olur – diye,
Takat tükenip, derman gidip,
Yurt çığrışıp zâr edip,
Zorbalığı katı başlattı.
Böyle dururken bu kâfir,
Kötü kadını, körpe çocuğu,

Hepsini kapkara çaresiz bıraktı.
Hırslanırsa bu domuz
Nicelerini kırar mı,
Dört yana bela salar mı?
Sönen ateşi tutuşturup,
Ölen canı diriltip,
Kopanı ulasana,
Saçılanı toplasana!
Bana dayanak ol,
Razı ol sözüme.
Söylenen söze uymazsan,
Dertli söz söylerim, bilin:
Hunhar aslanın oğluna,
Er Seytek'e varınız.
İstediğiniz hangi yansa,
Dilediğinizi alınız,
Öfkeli, kahırlı düşmandan
Ayırıp kurtarınız!
Düşman zehrini bastırınız,
Yumulu gözümüzü açınız.
Bizlere yabancı demeden,
Sözünü yadırgatma,
Oyalanıp beklemeden atılıp,
Kendi elinle kurtarıver.
Ak çeliğin özüdür,

Arstandardın tukumu.
Adam kordop bolobu,
Kordogon adam oñobu?
Caratkan adam uulunda,
Casalga mınça bolobu?
Tüp atası Tügöl kan,
Tübünön Kıdır daarıgan.
Başkı atası baarı kan
Başınan Kıdır daarıgan.
Ölgön sayın örçügön,
Tügöngön sayın tütögön.
Elge dayın atagı,
Aalamga cetken çatagı.
Arstan şerdin tukumu,
Uruuçu Kuday urabı,

Arslanların soyudur.
İnsan hor görülür mü,
Hor gören adam onar mı?
Yaratılmış âdemoğlunda
Böylesine cefa olur mu?
Kök atası Tügöl Han,
Kökünden Hızır uğramış.
İlk ataları hep han,
Başından Hızır uğramış.
Öldükçe çoğalmış,
Tükendikçe tütmüş.
Ele belli ünü,
Âleme yetmiş kavgası.
Arslan aslanın soyunu
Çarpıcı Kuday çarpar mı,

Uçmaktuu şerdin baldarın
Celmoguz uulu kırabı?
Cetiktin baarın öltürüp,
Örт öçköndöy kılabı?
Baya ebak kördüm özüñdü,
Kayıp çal kızı Kuyalı
Baatır eken, şer da eken,
Baana kıldık sözüñdü.
Urgaaçı şer sen bolsoñ,
Katından uluk Ayçürök –
Kayran dolu men bolsom,
Baykap bildik sözüñdü
Baana kıldık özüñdü.
Beylep bildik sözüñdü,
Meder kıldık özüñdü.
Balaaga sebep er bolsoñ,
Bagıp alçu sen bolsoñ
Dobul kelse cel tiybes,
Kökülüñ tokoy, çerimsiñ.
Dooçu kelse can berbes,
Cügürük çeçen erimsiñ.
Kaygırdım ukkun sözümdü,
Kap-Toodoy paana tier – dep,

Uçmaklık aslanın çocuklarını
Celmoguz oğlu kırar mı?
Yetkinlerin hepsini öldürüp,
Ateş sönmüş gibi eder mi?
Ben seni çoktan görmüştüm,
Kayıp Çal kızı Kuyalı,
Bahadırmış, aslanmış da – diye
Sözünü sığınak kıldık.
Dişi aslan sen isen,
Kadınlardan ulu Ayçürök –
Zavallı deli ben isem,
Gözleyip anladık sözünü,
Seni sığınak kıldık.
Sessizce anladık sözünü,
Seni medet kıldık.
Belaya derman er isen,
Bakıp koruyacak sen isen;
Bora gelse yel değmez,
Kâkülü orman, sık koruluğumsun.
Davacı gelse can vermez,
Yüğrük, hazırcevap erimsin.
Kaygılandım, dinle sözümü,
Kaf Dağı gibi siper olur – diye,

Karaa kıldık özüñdü.
Cel tiybes cibek çatırsıñ,
Cetkileñ payda tiygizçü
Kız Kuyalı baatırsıñ!
Keñ dalaanın Dañduñ-Too
Dañduñ-Toonun oyunda,
Mömölüünün boyunda,
Kiçine kezden oñolduk,
Oynop cürüp çoñoyduk.
Barmaktayda baş koştuk,
Bittey kezde biriktik.
Barmaktayda baş koştuk.
Aydıñ-Kölgö tüşüştük.
Şeker-şerbet, tattuu aş,
Balalık kündö içiştik.
Bir töşökkö catıştık,
Kuyalı, Çürök dedirtip,

Seni dayanak kıldık.
Yel değmez ipek çadırsın,
Yetkin fayda dokunduracak
Kız Kuyalı bahadırsın!
Geniş bozkırın Dañduñ-Too'su,
Dañduñ-Too'nun çukurunda,
Meyveliğin boyunda,
Küçüklükten beri kaynaştık,
Oynaya oynaya büyüdük.
Parmak kadarken baş birleştirdik,
Bit kadarken birleştik.
Parmak kadarken baş birleştirdik,
Aydıñ-Köl'e indik.
Şeker şerbet, tatlı aşı
Çocukluk gününde içiştik.
Bir döşeğe yattık,
Kuyalı, Çürök dedirtip,

Bek kızıkka batıştık.
Sanatıñ mınça kız bolup,
Kırmızı köynök, tasma bel,
Cıyılgan mınça kız bolup,
Salkın cayda turuştuk,
Balalık kündö tunuştuk.
Seyilge çıksak serüündöp,
Alban menen uruştuk.
At boroyun sıdırdık,
Tögöröktün tört burçun,
Medinanın beş burçun
Uçup cürüp kıdırdık.
Caralgan neçen cer kördük,
Cerdi eelegen el kördük.
Tirüülüktön ölbödük,
Kara cer menen teñ bolup,
Cer azabın körbödük.
Kayıpçal kızı Kuyalı –
Balbandıgı başkaça,
Baatırlıgıñ bir kança.
Kayrılıp ukkun sözümdü,

Pek büyük keyfe battık.
Sayısız bunca kız olup,
Kırmızı gömlek, ince kemer bel,
Toplanmış bunca kız olup,
Serin yaylada durduk,
Çocukluk gününde mest olduk.
Gezmeye çıksak serinleyip,
Nicesiyle vuruştuk.
At koşturup dörtnala,
Yeryüzünün dört bucağını,
Medine'nin beş bucağını
Uçarak gezip dolaştık.
Yaratılmış nice yer gördük,
Yeri tutmuş el gördük.
Diri iken ölmedik,
Kara toprakla bir olup
Yer azabını görmedik.
Kayıpçal kızı Kuyalı –
Pehlivanlığı bambaşka,
Bahadırlığın bir hayli.
Dön de dinle sözümü,

	Karaldı kıldım özüñdü.	*Seni göz bebeğim kıldım.*
	Obodon cıldız kozgolgon,	*Gökten yıldız kımıldamış,*
49200	O düynölük dos bolgon.	*Öbür dünyalık dost olmuş,*
	Ak buuday danın çaynaşkan,	*Ak buğday tanesini çiğneşmiş,*
	Alban türlüü kep kılgan,	*Türlü türlü söz etmiş,*
	Ubadanı bek kılgan.	*Vaadi pek sağlam kılmıştık.*
	Er Kuyalı kerigim,	*Er Kuyalı, biriciğim,*
	Amanat canga şerigim.	*Emanet cana yoldaşım.*
	Kapka şaar bazarım,	*Surlu şehir pazarım,*
	Kaygırsam kabak açarım.	*Kaygılansam kaşımı açanım.*
	Kızdan çıkkan törömsüñ,	*Kızdan çıkma beyimsin,*
	Isık cayga ornogon	*Sıcak yurda kök salmış*
49210	Tüpkö çınar mömömsüñ.	*Köklü çınar meyvemsin.*
	Aytsa altınday kebimsiñ,	*Söylense altın gibi sözümsün,*
	Adam kirse can bakçu	*İnsan girse can besleyen*
	Çıtırman tokoy çerimsiñ.	*Balta girmemiş sık ormanımsın.*
	Kaygırganda barçumsuñ,	*Kaygılandığımda vardığımsın,*
	Kastarın tikken duşmandan	*Kastını diken düşmandan*
	Acıratıp alçumsuñ!	*Ayırıp kurtaranımsın!*
	Bir köktötkün mömömdü,	*Bir yeşert meyvemi,*
	Celmoguz uulu kapırdan	*Celmoguz oğlu kâfirden*
	Acıratkın törömdü.	*Kurtarıver beyimi.*
49220	Celmoguz uulu kapırdın	*Celmoguz oğlu kâfirin*
	Ker atına mal cetpey,	*Doru atına mal yetmez,*
	Keriş kılsak al cetpey,	*Cenk etsek gücümüz yetmez,*
	Büktömök boldu belimdi,	*Bükecek oldu belimi,*
	Kırmak boldu elimdi.	*Kıracak oldu elimi.*
	Çaçmak boldu mülkümdü,	*Saçacak oldu mülkümü,*
	Bölmök boldu sebimdi.	*Bölecek oldu çeyizimi.*
	Sebimdi serpip ketet – dep,	*Çeyizimi savurup gider – diye,*
	Tübümö tüptüz cetet – dep,	*Köküme dek dümdüz varır – diye,*
	Bülük salıp elime,	*Kargaşa salıp elime,*
49230	Müşkül balaa körünö.	*Bela musibet görünmede.*
	Kaarlanıp kaçırsa,	*Kahırlanıp saldırırsa,*
	Erkin catkan kırgızga,	*Rahat yatan Kırgız'a*
	Beş tırmagın batırsa,	*Beş tırnağını batırırsa;*
	Korkup turam Kuyalı,	*Korkup durmadayım Kuyalı,*
	Karuusu toluk kapırdan,	*Gücü kuvveti tam kâfirden,*

Er Sarıbay baatırdan.
Bul Sarıbay kapırdı
Bettep adam barabı,
Bet algan tirüü kalabı?
Calınsa candı koyobu,
Şimirse kanga toyobu?
Kulduk ay dep çuulasak,
Rayım tirüü bolobu?
Calınsak candı koyobu
Kaardı katuu salat – dep,
Kayrandardı soyot beym,
Kılça koyboy kırgızdı
Kırgın salıp koyot beym!
Töböñdön tiygen bul çoçko
Berenderdi büktöyt beym,
Olco kılıp cesirdi,
Oyunça kırıp cetimdi,
Kaşatka tögüp kandardı,
Kaltırbay kırıp baldardı.
Kızdan balban Kuyalı,
Özüñ közüñ salbasañ,

Er Sarıbay bahadırdan.
Bu Sarıbay kâfire
Yüz tutup insan varır mı,
Karşı çıkan sağ kalır mı?
Yalvarsa canı bırakır mı,
Emse kana doyar mı?
Kulunuz olalım diye çığrışsak,
Merhameti sağ olur mu?
Yalvarsak canı bırakır mı;
Kahrı katı salar – diye,
Azizleri boğazlar besbelli,
Kıl kadar bile koymadan Kırgız'ı
Kırıp geçirir besbelli!
Tependen inen bu domuz
Yiğitleri büker besbelli,
Dulları ganimet edip,
Yetimi keyfince kırıp,
Hanları bayıra döküp,
Çocukları bırakmadan kırıp.
Kızdan çıkma pehlivan Kuyalı,
Sen kendin el atmazsan,

Ötkörö kaarduu kapırdan,
Acıratıp albasañ,
Özüñdön payda bolboso,
Dalaydı talkan kılat go,
Çın esepti tabat go,
Tıptıypıl kılıp çabat go,
Cakkan ottu öçürüp,
Cabırkatıp bul curttu
Çın kaçırıp bulguttu.
Törölördü büktöyt go,
Nar kazına tümön mülk,
Töböñdön tiygen bul kapır
Olcolop alıp cüktöyt go...
Kızırkansa kuturgur,
Kıyın cañcal, çoñ müşkül,
Kıyındar kıynap ölöbü,
Kıyın düynö, sansız mal

Aşırı kahırlı kâfirden
Ayırıp kurtarmazsan,
Senden fayda gelmezse,
Nicesini un ufak eder ya,
Hesabımızı tastamam görür ya,
Yerle bir edip vurur ya;
Yakılan ateşi söndürüp,
Bu yurdu perişan edip,
Bulutu sahiden kaçırtıp.
Beyleri büker ya,
Deve yükü hazine, tümen mülkü,
Tependen inen bu kâfir
Ganimet alıp yükler ya...
Hınçlanırsa o kudurgan,
Çetin kavga, büyük bela;
Yamanlar eziyetle ölür mü,
Yığınla dünyalık, sayısız malı

	Kamçıga çenep bölöbü?	*Kamçıyla ölçüp bölüşür mü?*
	Bet algan beren ölöbü,	*Karşı çıkan yiğit ölür mü,*
	Bek kazına, düynö mal	*Sağlam hazineyi, dünya malını*
	Beyli kara Sarıbay	*Niyeti kara Sarıbay*
	Tüşküngö çenep bölöbü?	*Doyumluğa ölçüp bölüşür mü?*
	Kabılan tuugan Semetey	*Kaplan doğmuş Semetey*
49280	Ölbögön cerden kalıştı,	*Ölmedikleri yerde kaldılar,*
	Seksen kün tınbay salıştı.	*Seksen gün durmadan vuruştular.*
	Buurul atı arıdı,	*Kır atı zayıf düştü,*
	Muñkanıp al şer karıdı.	*Dertlenip o aslan kocadı.*
	Tamdar kulap, tüz boldu,	*Damlar yıkılıp dümdüz oldu,*
	Ayza sınıp, küç bolup,	*Mızrak kırılıp, iş zora düşüp,*
	Artıkça müşkül iş boldu.	*Fazlasıyla bela bir iş oldu.*
	Semeteydin Seytek er	*Semetey'in Seytek eri*
	Serpişke kirdi tokson kün,	*Doksan gün çarpışmaya girdi,*
	Erendin baarı cutuldu.	*Erlerin hepsi yutuldu.*
49290	Tabılgı caksa çok ötpös,	*Tavulgu yaksan kor işlemez,*
	Oçogor atsa ok ötpös,	*Fitilli tüfek atsa ok işlemez,*
	Karmaşkanda kol ötpös,	*Tutuşulduğunda el işlemez,*
	Cakası kımbat, ceñi altın,	*Yakası pahalı, yeni altın*
	Tondor tozup teşildi,	*Kaftanlar eskiyip delindi,*
	Erendin başı kesildi.	*Erlerin başı kesildi.*
	Azuuların arkaytıp,	*Azı dişlerini gererek,*
	Ok cüktögön nar ölüp,	*Ok yüklü deve ölüp,*
	Betteşken candın baarı ölüp,	*Karşılaşan canların hepsi ölüp,*
	Nayzaga dañgıl ıktuu ölüp,	*Mızrakta usta, becerikli ölüp,*
49300	Coonun aylasın bilçü mıktı ölüp,	*Düşmanın çaresini bilen yaman ölüp,*
	Uzun kulak can ölüp,	*Uzun kulaklı haberci can ölüp,*
	Ayla tapkıç kan ölüp,	*Çare bulucu han ölüp,*
	Müşkül saldı Sarıbay.	*Bela saldı Sarıbay,*
	Tacaal saldı bir dalay.	*Zulüm saldı bir hayli.*
	Kuturgan eken kuu coltoy,	*Kudurmuşmuş o uğursuz,*
	Kaarın töktü bolobu?	*Kahrını döktü, durur mu?*
	Katuulaşa karmaşıp,	*Sertleşerek tutuşulsa,*
	Kalıñ can aman bolobu?	*Kalabalık can esen kalır mı?*
	Tulumduunu tul kıldı,	*Perçemliyi dul kıldı,*
49310	Tuura çabar balbandı	*Doğru vuran pehlivanı*
	Kemitip baylap kul kıldı.	*Ezip bağlayıp kul kıldı.*

Katuu kagış baştadı,
Çımınday candı kayran el
Kılga baylap taştadı.
Körsöñ dümök çoñ cañcal.
Aalamdan çıkpayt bul balban.
Buzulgan eken körgön tüş,
Aalamda bolboyt mınday iş.
Cürgönünön çañ çıgat,
Koburtunan can çıgat.
Kaalaganda bul başka,
Kadır tün öñdüü tün barbı?
Karuusu toluk kapırdan
Acıratar kün barbı?
Çama çarçap, arız kıldık,
Ötkörö candan tüñülüp,
Öz aldıña zar kıldık» –
Dep oşondoy degen soñ,
Kaarlanıp kakayıp,
Kayıpçal kızı Kuyalı –
Arstanday köz caynap,
Acıdaarday til kayrap,
Körünö kördöy buzulup,
Köbüröök cini kaynadı,
Kaynabay cini kalbadı.
Koygun, Çürök, kebiñdi!

Katı çarpışma başlattı,
Sinek kadar canı aziz halk
Kıla bağlayıp bıraktı.
Görsen musibet, büyük kavga;
Âlemden çıkmaz böyle pehlivan.
Bozukmuş görülen düş,
Âlemde olmaz böyle iş.
Yürüdüğünden toz çıkar,
Homurtusundan can çıkar.
İstenince bu başa,
Kadir gecesi gibi gece var mı?
Gücü kuvveti tam kâfirden
Kurtaracak gün var mı?
Takat tükenip arz ettik,
Fazlasıyla candan umut kesip,
Senin huzurunda zâr ettik» –
Diye böyle dedikten sonra,
Kahırlanıp kabarıp,
Kayıpçal kızı Kuyalı –
Arslan gibi gözü parlayıp,
Ejderha gibi dil bileyip,
Göz göre göre mezar gibi bozulup,
İyiden iyiye öfkesi kaynadı,
Kaynamadık öfkesi kalmadı.
Bırak, Çürök, sözünü!

Bul kebiñdi kim uksun,
Kapkarañgı tün uksun.
Ok ötpögön bolotton
Kieyin dep çıkkamın.
Manastın uulu Semetey,
Tieyin dep çıkkamın.
Katılgan coogo karaandı
Salamın dep kelgemin.
Betteşken coo Sarıbay
Acıratıp ayköldü,
Alayın dep kelgemin.
Sarıbaydın erdigin
Bileyin dep turamın.

Bu sözünü kim dinlesin,
Kapkaranlık gece dinlesin.
Ok işlemeyen çelikten
Giyineyim diye çıkmışım.
Manas'ın oğlu Semetey'e
Varayım diye çıkmışım.
Sataşan düşmana gövdemi
Salayım diye gelmişim.
Karşı çıkan düşman Sarıbay'dan
O cömert yürekliyi kurtarıp
Alayım diye gelmişim.
Sarıbay'ın yiğitliğini
Bileyim diye durmaktayım.

Kaarlanıp kakaysam,
Karşı-terşi kuykasın
Tileyin dep turamın.
Aşuusu biyik Dañduñ-Too
Aşa cürgön too boldu.
Celmoguz uulu Sarıbay,
Mından murun ceti col
Alışa cürgön coo bolçu.
Köp küröşkön köz uşul,
Köp cañcaldaşkan el uşul.
Celmoguz erkek, men zayıp,
Kemitkenin bilgemin.
Oloñdoy bolgon kayran çaç
Töbögö türö tüygömün.
Balta ötpös bolot çarayna
Başka basa kiygemin.
Mee kaynagan ısıkta,
El baspastın belinde,
Can cürböstün çölündö,
Çayan cataar kölündö,
Ölbögöndön kalıştım.
On altı caşta bala kez,
Atası Celmoguz menen salıştım.
Mañdaylaşıp turuşup,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Ayza sunup, balta urup,
Altı kün tınbay salıştık.

Kahırlanıp kabarırsam,
Çapraz çapraz kafa derisini
Yüzeyim diye durmaktayım.
Geçidi yüksek Dañduñ-Too,
Aşıp durduğum dağ oldu.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Bundan önce yedi kez
Tutuşup durduğum düşmandı.
Çok güreştiğim göz budur,
Çok kavgalaştığım el budur.
Celmoguz erkek, ben kadınım,
Beni hor gördüğünü bilmişim.
Oloñ otu gibi gür, aziz saçı
Tepeye kıvırıp bağlamışım.
Balta işlemez çelik zırhı
Başıma bastıra giymişim.
Beyin kaynatan sıcakta,
El basmazın belinde,
Can yürümezin çölünde,
Akrep yatan gölünde,
Ölmediğimden sağ kaldım.
On altı yaşta, çocuk çağda,
Babası Celmoguz ile vuruştum.
Karşı karşıya durup,
Tüfek atıp, yay çekip,
Mızrak uzatıp, balta vurup,
Altı gün durmadan vuruştuk.

Töögö minip, ayza alıp,
Cırtılbas bolot ton kördüm.
Celmoguzdun özünön,
Cetkileñ müşkül çoñ kördüm.
Balban, eren, alp kördüm,
Alban türlüü kalk kördüm.
Cetkileñ eken karkıbar
Celmoguz dep atalıp,
Cañcaldın mınça barkı bar.
Al Celmoguz kapırdın
Çoñ kayratın körgömün.

Deveye binip, mızrak alıp,
Yırtılmaz çelik kaftan gördüm.
Celmoguz'un kendisinden
Yetkin, büyük bela gördüm.
Pehlivan, er, alp gördüm,
Türlü türlü halk gördüm.
Yetkinmiş o heybetli,
Celmoguz diye adlanıp,
Kavgasının bunca değeri var.
O Celmoguz kâfirin
Büyük gayretini görmüşüm.

	Kayıptın kızı men şorduu	*Kayıp'ın kızı ben talihsiz,*
	Köñülümdü bölgömün.	*Gönlümü ona dikmişim.*
49390	Murdu buruk seredey,	*Burnu kıvrık, seren gibi,*
	Çoñduktu bergen kenebey,	*Büyüklüğü esirgemeden vermiş,*
	Kaar menen müşküldü	*Kahır ile belayı,*
	Karasa Kuday badışa,	*Baksana, padişah Kuday*
	Bergen eken çenebey.	*Ölçüsüz vermiş ona.*
	Caralgan döönün baarısın	*Yaratılmış devlerin hepsini*
	Buçkagına teñebey.	*Topuğuna denk tutmaz.*
	Kaarlanıp düpüldöp,	*Kahırlanıp gümbürdeyip,*
	Kaşatka çıga celigip,	*Bayıra çıkıp coşup,*
	Kabar bergen koluna	*Haber veren ordusuna,*
49400	Kan küyöt aytkan coobuna.	*Han yanar verilen cevaba.*
	Ölörmandın özünö,	*O gözü dönmüşün kendisine,*
	Cırtkıçtın kara közünö,	*Yırtıcının kara gözüne,*
	Temir kurçoo toruna,	*Demir çember ağına,*
	On altıda kız kezim,	*On altımda kız çağımda*
	Coluktum kapır koluna.	*Rastladım kâfir eline.*
	Balbandıktan ozgomun,	*Pehlivanlıkta öne geçmişim,*
	Camgırday caagan coo ogun,	*Yağmur gibi yağan düşman okunu*
	Camgırça körüp tozgomun.	*Yağmur sayıp karşılamışım.*
	Mingenim tulpar Kerkızıl	*Bindiğim tulpar Kerkızıl,*
49410	Kerkızıl oozun burgamın,	*Kerkızıl'ın dizginini çevirmişim,*
	Köp süylöböy til aytpay,	*Çok konuşmadan, söz etmeden.*
	Kelgen duşman müşküldün	*Gelen düşman belanın,*
	Karuusu toluk kapırdın,	*Gücü kuvveti tam kâfirin*
	Aç aykırık kuu süröön,	*Aç haykırışı, kuru narası,*
	Alañgır caa şıbırgak	*Alañgır yayı, ok sağanağı,*
	Kayratı oor, zaarı küç,	*Gayreti ağır, zehri güçlü,*
	Kan şimirip katıkkan.	*Kan emerek pekişmiş.*
	Kança döönü kıyratıp,	*Nice devi kırıp*
	Er celmoguz atıkkan.	*Er Celmoguz diye ün almış.*
49420	Kapır da eken, kan da eken	*Hem kâfirmiş, hem hanmış,*
	Katuu kayrat, taş cürök,	*Katı gayret, taş yürek,*
	Too tomkorup, cer buzgan,	*Dağ deviren, yer bozan,*
	Tozoku mınday can eken.	*Cehennemlik böyle bir canmış.*
	El büldürüp curt sorgon,	*El bozup yurt sömüren,*
	Müşkülü mınça bar eken.	*Belası bunca varmış.*

Kaarlanıp kakaysa,
Kaltırbay kalktı cutkuday.
Eki közdün kıçıgı –
Koktu cılga bıtkılday,
Körünsö candı cutkuday.
Töö erkegi buuradır,
Celmayandan at kılgan.
Buttay temir kurçangan,
Kaarlanıp kakayıp,
Takıyaday karagır,
Coo cürögü tüşsün – dep,
Coluñ kabıl kelbegir,
Tilegeniñ berbegir,
Kaardan mınça körbödüm.
Buura atın bulkuntup,
Eeñ ölgön karandı
Eri ölgöndöy culkuntup,
Tuura akkan bulaktan,
Suusunun kandırıp,
Tabılgıluu kırçından,
Buura töösün çaldırıp.
Cetimiş balban cökörgö,
Aybaltasın aldırıp.
Kaarlanıp kürküröp,
Karasañ adam balası
Anı körüp turgan can,
Azat boyu dürküröp.
Cay-caragın caylanıp,
Toodoy çokmor baylanıp.
Cin ooru peri tiygensip,
Kee bir cerde kürküröp.

Anı körüp turgandın,
Amanat candan tüñülüp,
Azat boyu dürküröp.
Çıñıroon baştap cügürüp,
Çının körüp turgan can
Çımınday candan tüñülüp,
Cer ölçöölöp oydurup,

Kahırlanıp kabarsa,
Halkı bırakmadan yutacak gibi.
İki gözünün kuytusu –
Koyak, dere, yarıntı gibi,
Görünse canı yutacak gibi.
Devenin erkeği buğradır,
Yel devesinden at edinmiş.
Bacak kalınlığında demir kuşanmış,
Kahırlanıp kabarıp,
Takke kadar görünesi kör olası,
Düşmanın yüreği düşsün – diye,
Yolu rast gelmeyesi,
Dileği verilmeyesi,
Böylesine kahır görmedim.
Buğra atını silkindirip,
Sahibi ölmüş karaltıyı
Eri ölmüş gibi sarsıp,
Doğru akan pınardan
Susuzluğunu kandırıp,
Tavulgulu bayırında
Buğra devesini otlatıp.
Yetmiş pehlivan nökerine
Aybaltasını getirtip.
Kahırlanıp gürleyip;
Baksan, âdemoğlundan
Onu görüp duran canın
Bütün bedeni ürperip.
Silahını pusatını kuşanıp,
Dağ gibi çomak bağlanıp,
Cin çarpmış, peri değmiş gibi
Kimi yerde gürleyip.

Onu görüp duranın,
Emanet candan umudu kesilip,
Bütün bedeni ürperip.
Çığlığı basıp koşup,
Gerçeğini görüp duran can,
Sinek kadar candan umut kesip,
Yeri ölçe ölçe oydurup,

E cerge kirgen kuu düynö
Öldük ko dep oy kılıp,
Çın müşkülü bilinip,
Kolu kaptap türülüp,
Baraban ünü bapıldap,
Surnay ünü takıldap,
Aldıñkı maydan beleske
Kol çurkurap cakındap,
Cer buzultup ün salgan,
Asman açık cer bürköö
Kök carılgan çuu bolup,
Körgöngö müşkül duu bolup,
Celmoguz uulu Sarıbay
Çokmorunan çok çıgıp,
Eki közdön ot çıgıp,
Koburtunan can çıgıp,
Cürgönünön can çıgıp,
Baatır da eken, şer da eken,
Kabılgan candan tüñülüp,
Kara tacaal neme eken.
Katılgan candın baarısı
Celmoguz uulu deer eken,
Aylası kıyın, zaarı küç,
Alışkandı kılgan tüz.
Balbandıgı başkaça,
Balaa baskan kapırdın
Baatırdıgı bir kança,
Eñ capaa saldı kuu başka.
Karmaş kılgan kol ölüp,
Katılgan candar çoguu ölüp,
Aybattanıp aykırıp,
Asman köktü sapırıp,
Kaarlanıp kaçırsa,

Kalayıktı kütküdöy
Kaltıldabay kara cer
Kalıñınan tütküdöy.
Murununa karasa
Urçuktuu toonun señirdey,

Ah, yerin dibine giresi kahpe dünya,
Öldük galiba diye düşünüp,
Gerçek belası belli olup,
Ordusu basıp dalgalanıp,
Davul sesi güm güm ötüp,
Zurna sesi tak tak ötüp,
Öndeki meydan sırtına
Ordu çığrışıp yaklaşıp,
Yeri bozup ses salmış;
Gök açık, yer bulanık,
Gök yarılmış velvele olup,
Görene bela uğultusu olup,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Çomağından kor çıkıp,
İki gözünden ateş çıkıp,
Homurtusundan can çıkıp,
Yürüyüşünden can çıkıp,
Hem bahadırmış, hem aslanmış,
Ona rastlayan candan umut kesip,
Kara Deccal bir şeymiş.
Sataşan canların hepsi
Celmoguz oğlu der imiş,
Çaresi çetin, zehri güçlü,
Tutuşanı dümdüz etmiş.
Pehlivanlığı bambaşka,
Bela basmış kâfirin
Bahadırlığı bir hayli,
En çok cefayı kuru başa saldı.
Tutuşan ordu ölüp,
Sataşan canlar toptan ölüp,
Heybetlenip haykırıp,
Gökyüzünü savurup,
Kahırlanıp saldırırsa,

Halkı üstünde barındıran
Kara yer sarsılmaksızın
Kalınlığından tütecek gibi.
Burnuna baksan,
Çıkıntılı dağın burnu gibi,

Sakalı saadak kabınday.
Eki közü kapırdın
Talaaluu örttün calınday.
Körkömü kımbat, zaarı küç,
Körsöñ türü momunday.
Celmoguzdan tuulgan,
Aalamga salgan çuulgan.
Cetisinde bu kapır
Celmoguzdan bata alıp,
Kan içip cürüp katıkkan.
Kastaşkandı cok kılıp,
Er Sarıbay atıkkan.
On ekige kelgende,
Kılıçtı kınay baylanıp,
Camgan cakka şaylanıp,
Cer üstünö alp koyboy,
Alp aldında kalk koyboy,
Kabılgandı soyuptur.
Kılmışsızdı kıyratıp,
Kıyla candı kuturgur
Kırgın kılıp koyuptur.
Kabılgandı kaysaptır,
Kez bolgondu kesiptir.
Kabılgan candı soyuptur,
Kıyla adamdın kanına
Kırgın kılıp toyuptur.
Munu menen kuturgur
Celmoguz uulu boluptur.
At boroyun sıdırıp,
Ay-aalamdı kuturgur
Altı cıl tınbay kıdırıp,
Añdışa ketken alp ölüp,
Çabışam dep kalk ölüp,
Bet alışıp bek ölüp,
Betteşe kelgen er ölüp,

Kez bolgondu kemirip,
Aram aşka semirip,
Uşunday eken kuturgur.

Sakalı sadak kılıfı gibi.
Kâfirin iki gözü
Bozkır yangınının alevi gibi.
Görkemi pahalı, zehri güçlü,
Görsen kılığı işte böyle.
Celmoguz'dan doğmuş,
Âleme velvele salmış.
Yedisinde bu kâfir,
Celmoguz'dan dua alıp,
Kan içe içe pekişmiş.
Düşmanlık edeni yok edip,
Er Sarıbay diye ün almış.
On ikisine geldiğinde,
Kılıcı sımsıkı kuşanıp,
Dört bir yana donanıp,
Yeryüzünde alp koymadan,
Alplar önünde halk koymadan,
Rast geleni boğazlamış.
Suçsuzu kırıp,
Nice canı o kudurgan
Kırıp geçirivermiş.
Rast geleni dişleyip parçalamış,
Denk geleni kesmiş.
Rast gelen canı boğazlamış,
Nice adamın kanına
Kırgın edip doymuş.
Bununla o kudurgan,
Celmoguz oğlu olmuş.
At koşturup dörtnala,
Ay-âlemi o kudurgan
Altı yıl durmadan dolaşıp,
Pusuşup giden alp ölüp,
Vuruşurum diyen halk ölüp,
Yüzleşmeye varan bey ölüp,
Karşısına gelen er ölüp,

Denk geleni kemirip,
Haram aşla semirip,
İşte böyleymiş o kudurgan.

Urunaarga too tappay,
Uruşaarga coo tappay,
Çaynaarına taş tappay,
Culaarına baş tappay,
Eñişeerge el tappay,
Çoñ Cet-Kaytta tuulgan,
Aalamga salgan çuulgan.
Kezikkendi soyuptur,
Kıyla candı kuturgur
Kırgın kılıp koyuptur.
Kabarın ukkan küyüngön,
Kaarluu çoçko kelgende
Kalıñ kırgız, köp argın,
Kayran candan tüñülgön.
Kagıştı katuu baştaptır,
Kıdır Alda cazuusu,
Altımış katın tul ceñe
Ayıldı karan taştaptır.
Atkan mıltık, ayza ötpöy,
Çama çarçap, al cetpey,
Bet algan can küyünüp,
Öldük dep candan tüñülüp,
Çımınça uçup çırkırap,
Çımınday candan tüñülüp,
Kalıñ el keyip zırkırap,
Camgır kılıp caa tartıp,
Möndürdöy bolot ok atıp.
Külçoro menen Semetey,
Baatır Seytek baş bolup,
Altı kün tınbay uruşup,
Çama çarçap turuşup,
Mañdaylaşa barışıp,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Barsıldaşıp salışıp,
Cabdıktın baarı utulup,
Ok ötpös tondun baarısı
Bıt-çıt bolup tıtılıp.

Ayzanın baarı bırkırap,

Çarpacak dağ bulamayıp,
Vuruşacak düşman bulamayıp,
Çiğneyecek taş bulamayıp,
Koparacak baş bulamayıp,
Güreşecek el bulamayıp,
Büyük Cet-Kayt'ta doğmuş,
Âleme velvele salmış.
Rastladığını boğazlamış,
Nice canı o kudurgan
Kırıp geçirivermiş.
Haberini duyan yanmış,
Kahırlı domuz geldiğinde
Kalabalık Kırgız, çok Argın,
Aziz candan umut kesmiş.
Çarpışmayı katı başlatmış,
Hızır'ın, Allah'ın yazgısı,
Altmış kadını dul yenge edip
Köyü kapkara çaresiz bırakmış.
Atılan tüfek, mızrak işlemeyip,
Takat tükenip, güç yetmeyip,
Karşı çıkan can yanıp,
Öldük deyip candan umut kesip,
Sinekçe uçup çırpınıp,
Sinek kadar candan umut kesip,
Kalabalık halk dertlenip sızlayıp,
Yağmur gibi yay çekip,
Dolu gibi çelik ok atıp.
Külçoro ile Semetey,
Bahadır Seytek baş olup,
Altı gün durmadan vuruşup,
Takat tükenip durup,
Karşı karşıya varıp,
Tüfek atıp, yay çekip,
Gümbür gümbür vuruşup,
Pusatın hepsi yenik düşüp,
Ok işlemez kaftanların hepsi
Paramparça olup didilip.

Mızrakların hepsi kırılıp dökülüp,

Ayla kanday bolot – dep,
Kalktın baarı çurkurap,
Kalıñ salış boluptur.
At salışıp turuptur,
Alptın alı cetalbay,
Aramdı Kuday uruptur.
Küpsördön darı kübülüp,
Küülöngöndün baarısı
Çımınday candan tüñülüp.
Cabdık sınıp utulup,
Caralduu cerge tutulup.
Caman kırgın bolgondo
Ceti kün Seytek aralap,
Cetimiş tulpar ölüptür,
Amanat candı caralap,
Seytek kolgo kelgen soñ,
Almambet uulu Külçoro –
Telegeyi teñ ele,
Atası Almañ arstandan
Artıkça tuulgan şer ele.
Caynagan kızıl çok ele,
Duşmanga bolot ok ele.
Caralgan mende uulunan
Baatırdık mınday cok ele.
Uzun boyluu, keñ dalı,
Arı balban, arı şer
Adamdan çıkpayt mınday er.
Mingen atı Surkoyon
Kagış kılıp kayran er,
Mañdaylaşıp turuşup,
Kıynalıp kırk kün uruşup,
Mañdaylaşıp turuşup,
Can ayabay erender
Barsıldaşıp uruşup,
Tüzöñ cerden cölönüp,
Kımbattuu kerek kayran baş
Kıpkızıl kanga bölönüp,
Erdik kılçu eki kol
Öydö bolboy şal bolup,

Çare nasıl olur – diye,
Halkın hepsi çığrışıp,
Büyük bir vuruşma olmuş.
At sürüşüp durmuşlar,
Alpın gücü yetemeyip,
Haramiyi Kuday çarpmış.
Barutluktan barut dökülüp,
Hamle edenlerin hepsi
Sinek kadar candan umut kesip.
Pusat kırılıp yenik düşüp,
Yaralılar yerde kalakalıp.
Fena kırgın olduğunda,
Yedi gün Seytek içinde dolaşıp,
Yetmiş tulpar ölmüş,
Emanet canı yaralayıp,
Seytek orduya geldikten sonra;
Almambet oğlu Külçoro –
Her yönüyle eksiksizdi,
Babası arslan Almañ'dan
Üstün doğmuş bir aslandı.
Işıldayan kızıl kordu,
Düşmana çelik oktu.
Yaratılmış kul oğlunda
Böylesi bahadırlık yoktu.
Uzun boylu, geniş omuzlu,
Hem pehlivan, hem aslan,
İnsandan çıkmaz böyle er.
Bindiği atı Surkoyon,
Çarpışıp aziz er,
Karşı karşıya durup,
Zorlanıp kırk gün vuruşup,
Karşı karşıya durup,
Can esirgemeden erler
Gümbür gümbür vuruşup,
Düz yerden yaslanıp,
Kıymetli, gerekli aziz baş
Kıpkızıl kana bürünüp,
Yiğitlik eden iki kol
Kalkamayıp felç olup,

Tirüülük alçu kayran baş,
Kızıl çelek kan bolup.
Bütkön boydun baarısı,
Bılkıldabay dan bolup.
Baya eñiş kılgan cerinde
Topurak uçup çaçılıp,
Cer bırkırap açılıp.
Katuu cañcal kılışıp,
Katuu uruşup turuşup.
Kara mıltık kars etse,
Kaçpay turgan er ölüp.
Çogool mıltık çort etse,
Çooçubastın baarı ölüp.
Ayzakerden ıktuu ölüp,
Coonun aylasın bilçü mıktı ölüp.
Akıl tabar can ölüp,
Aylası toluk kan ölüp.
Azuuların arkaytıp.
At ölümü too tüşüp.
Kıl murutun şıypaytıp,
Kılañgır közü cumulup.
Er ölügü boo tüşüp,
Esepsiz kırgın salıptır.
Çapçışıp çama kelalbay,
Kaarlanıp küülönüp,
Kayran kandan tüñülüp,
Sultan ele başıma
Cebireyil berişte
Suuk ukuruk salat beym.
Azireyil can tartkıç
Arkayta kolun sungan beym.
Kelgenim kelbey başımdan,
Çındap Kuday urgan beym.
Kasiettüü kayran baş,
Ölö turgan bolgon beym.
Barsa-kelbes çın cayın
Körö turgan bolgon beym.
Kırsıktın kırkı çalgan go,

Dirlik verecek aziz baş,
Kızıl kovadan dökülmüşçe kan olup.
Bütün bedenin hepsi,
Kımıldamadan katılaşıp.
Demin güreştiği yerde
Toprak uçup saçılıp,
Yer çatlayıp açılıp.
Katı kavga edip,
Katı vuruşup durup.
Kara tüfek çat etse,
Kaçmadan duran er ölüp.
Çakmaklı tüfek çat etse,
Ürkmezlerin hepsi ölüp.
Mızrakçılardan usta ölüp,
Düşmanın çaresini bilen yaman ölüp.
Akıl bulur can ölüp,
Çaresi tam han ölüp.
Azı dişlerini gererek.
At ölüsü dağ gibi yığılıp.
Kıl bıyığını sarkıtıp,
Işıltılı gözü yumulup.
Er ölüsü demet demet düşüp,
Sayısız kırgın salmış.
Çarpışıp takat gelemeyip,
Kahırlanıp hamle edip,
Aziz handan umut kesip;
Sultan idi bu başım,
Cebireyil melek
Soğuk kementi atar besbelli.
Azireyil, can çekici,
Kollarını gererek uzatmış besbelli.
İkbalim dönüp başımdan,
Sahiden Kuday çarpmış besbelli.
Kutlu aziz baş,
Ölecek olmuş besbelli.
Gidip dönülmez gerçek yurdu
Görecek olmuş besbelli.
Felaketin kırkı birden çelmiş ya,

Belgilüüm ketip boyuman
Meenet çırmap algan go...

Nişanım gidip boyumdan,
Mihnet sarıp almış ya...

Talaanı tepsep col salıp,
Cürgön çagım kay cakta?
Taştı buzup altın tak,
Mingen çagım kaysı ubak?
Er Sarıbay baatırdın
Ker atına mal cetpey,
Kerişine al cetpey,
Kara bolot zulpukor
Kaylap turgan kün kayda?
Celmoguz uulu kapırdı
Erender kirip ceñe albay,
Kaardı katuu salıptır.
Saysa ayza togotpoy,
Salmaktap atsa ok cetpey,
Müşkül cañcal boluptur.
Baya Manastın uulu er Semeñ,
Baya atası Manas kökcaldan
Artıla tuulgan er neme.
Sebildüü tonu seksen tört,
Serp algan cagı kızıl ört,
Işin Kuday oñdogon.
Tüp atası Tügöl kan,
Tübünön Kuday koldogon.
Kara suuga kan kuyup,
Ölöñdüü cerge ört koygon.
Ak bolotun maylagan,
Açuusuna tiygende
Çoñ atası Cakıptı
Ata debey caylagan.
Köböştü cerge kirgizip,
Körgön curttun baarına
Kökcal baatır atıkkan.
Açuulanap alganda,
Börk al dese, baş kesken.
Kan tök dese, cin tökkön,
Soguş dese uu içken.

Ovayı çiğneyip yol açıp
Yürüdüğüm çağ nerede?
Taşı yarıp altın tahta
Kurulduğum çağ hangi vakit?
Er Sarıbay bahadırın
Doru atına mal yetmez,
Cengine güç yetmez;
Kara çelik Zülfikar'ı
Suverip durduğum gün nerede?
Celmoguz oğlu kâfiri
Erler girip yenemeyip,
Kahrı katı salmış.
Saplasan mızrağı umursamayıp,
Nişanlayıp atsan ok yetmeyip,
Bela bir kavga olmuş.
Hani Manas'ın oğlu er Semeñ,
Hani babası bozkurt Manas'tan
Üstün doğmuş bir er kişi.
Zırhlı kaftanı seksen dört,
Baktığı yan kızıl yangın,
İşini Kuday rast getirmiş.
Kök atası Tügöl Han,
Kökünden Kuday kollamış.
Kara suya kan döküp,
Otlu yere ateş vermiş.
Ak çeliğini yağlamış,
Öfkesine dokunulduğunda
Büyük babası Cakıp'ı
Ata demeden devirmiş.
Köböş'ü yerin dibine sokup,
Gören yurdun hepsine
Bozkurt bahadır diye ün almış.
Öfkeye kapıldığında,
Börk al dese, baş kesmiş.
Kan dök dese, can dökmüş,
Savaş dese, zehir içmiş.

Tügöngön sayın tütögön,
Tübünön beri küçögön,
Ölgön sayın öörçügön.
Öküm Manas uulu oşol.

Tükendikçe tütmüş,
Kökünden beri güçlenmiş,
Öldükçe çoğalmış.
Hükmü yürür Manas oğlu odur işte.

Keçee kabarıñda bar beken,
Akkula çurkap baspagan,
Cerde bütün kalbagan,
Manas kolu tiybegen,
Elde bütün kalbagan.
Kara çaar kabılan
Kaçırgan coonu bettese,
Kaptalında çamıngan.
Kasiettüü baatırga
Kayıptan akıl tabılgan.
Bettep adam kelbegen,
Ukumunan tukumu,
Anı bet alıp duşman ceñbegen.
Tünöp ötkön cerine
Tüptüü çınar ornogon,
Tübünön Kuday koldogon.
Karşılaş adam kalbagan,
Atışa çıkkan adamdı
Astıga salıp aydagan.
Açuusuna tiygendi
Azuuga salıp çaynagan.
Kıcırına tiygendi
Kıykırık menen kıyratkan.
«Kırgızdan çıkkan eken» – dep,
Tömönkü kızıl baş eli ıylagan.
Karuusun kanga çıktagan,
Mından murun Semetey,
Karşılaşkan duşmanın
Kara cerge ıktagan.
Celmoguz uulu Sarıbay,
Tacaal müşkül salıptır.
Çabışıp çama kelalbay,
Munu menen er kökcal
Nazarlanıp alıptır:

Geçende haberin var mıdır,
Akkula'nın koşup basmadığı
Yeryüzünde bütün yer kalmamış,
Manas'ın elinin değmediği
Ellerde bütün el kalmamış.
Kara benekli kaplan,
Saldıran düşmanla yüzleşince
Böğrüne atılıp saldıran.
Keremli o bahadıra
Gaipten akıl bulunurmuş.
Karşısına insan gelememiş,
Soyundan sopuna dek,
Onu karşılayıp düşman yenememiş.
Geceleyip geçtiği yere
Köklü çınar dikilmiş,
Ezelden Tanrı korumuş.
Karşı duracak adam kalmamış,
Atışmaya çıkan adamı
Önüne katıp sürmüş.
Öfkesine dokunanı
Azı dişine alıp çiğnemiş.
Hışmına dokunanı
Bir nârayla kırıp geçirmiş.
«Kırgız'dan çıkmış bu» diye,
Aşağıdaki kızılbaş eli ağlamış.
Bileğini kana bulamış,
Bundan önce Semetey,
Karşısına çıkan düşmanını
Kara toprağa sermiş.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Deccalca bir müşkül salmış.
Vuruşmakla gücü yetmeyip,
Bunun üzerine er bozkurt
Derin düşünceye dalmış:

«Can dep Kuday caratıp,
Kıtaydı kırgan şer kıldıñ.
Sarıbayga al cetpey,
Mınça nege kem kıldıñ?
Kayrattın baarın ketirip,
Kara cer menen teñ kıldıñ» –

«Can diye Tanrı yaratıp,
Çin'i kıran arslan kıldın.
Sarıbay'a gücüm yetmiyor,
Neden beni böyle eksik kıldın?
Kuvvetimin hepsini giderip,
Kara toprakla bir kıldın» –

Dep, oşentip Semetey
Ay-aalamdı şaştırıp,
Aldındagı çoñ Buurul
Alçaktata bastırıp.
Körsö köönü bölünüp,
Kök car toodoy körünüp,
Kirpik küyüp, çok bolup,
Aykırsa bolot ok bolup.
Bilegi coon, taş cürök,
Bilimi çüylü, baatır er
Kaarlanıp kamınıp,
Kayran şerdin oyuna
Kayıptan akıl tabılıp.
Kan keçip cürüp katıkkan,
Kayratına can tütpöy,
Tömönkü kakançın curtu bagıngan.
Betteşkendi mert kılgan.
Kabılgandı kaysagan.
Katılıp duşman oñbogon,
Kayaşa bergen bolbogon.
Karuusu toluk kapırga,
Celmoguz uulu baatırı
Karşı çıgıp turdu ele.
Celmoguz uulu kapırıñ,
Turbay ayza sundu emi.
Çımçık uçpas keñ saydan,
Çıñıroon tartkan keñ saydan,
Astıñkı budur maydandan,
Talastın bütün betinen,
Küyüktü küdür çetinen,
Kürküröp ayza sunuşup,
Kürkürögön küngö okşop

Deyip, böylece Semetey
Ay-âlemi şaşkına çevirip,
Altındaki koca Buurul'u
Salına salına yürütüp.
Baksan gönlü bölünmüş,
Gök yarlı dağ gibi görünüp,
Kirpiği yanıp kor olup,
Haykırsa çelik ok olup.
Bileği kalın, taş yürekli,
Aklı keskin, bahadır er
Öfkelenip hazırlanıp,
Yiğit arslanın gönlüne
Gaipten bir akıl doğup.
Kan içinden geçip pişmiş,
Kuvvetine can dayanmaz,
Aşağıdaki Kakançın yurdu boyun eğmiş.
Karşısına çıkanı helâk etmiş.
Rast geleni parçalamış.
Sataşan düşman onmamış,
Karşılık veren olmamış.
Gücü yerinde o kâfire,
Celmoguz oğlu bahadır
Karşı çıkıp durmuş idi.
Celmoguz oğlu kâfirin,
Durmadan mızrak uzattı şimdi.
Serçe uçmaz geniş vadiden,
Çığlık kopan geniş vadiden,
Aşağıdaki engebeli meydandan,
Talas'ın bütün yüzünden,
Küyük'ün tümsekli ucundan,
Gürleyerek mızrak uzatışıp,
Gümbürdeyen göğe benzeyip

Küçönüp ayza sunuşup,
Cekege çıgıp alışıp,
Semetey menen Sarıbay.
«Kızıl köynök, ayça bel,
Kıltıldagan suluular –
Oymok ooz, boto köz,
Oykuştagan kıyındı
Olco kılıp alıptır,

Güç vererek mızrak uzatışıp,
Teke tek meydana çıkışıp,
Semetey ile Sarıbay.
«Kızıl gömlekli, ince belli,
Salınıp gezen güzelleri –
Yüksük ağızlı, ceylan gözlü,
Cilveyle salınan yamanları
Ganimet edip almıştır,

Öküm kılıp olturgan
Ötkürlörün kırıptır.
Cetkileñ buzuk katadan,
Manas kan ceti beldi çapkanda,
Men cetim kaldım atadan.
Bügün kaarlandım kakaydım,
Kaltırbay tögöm kanıñdı.
Kırgızdın kılın taştabay,
Kıyratamın baarıñdı.
Ukkun azır kebimdi,
Uşintip alam kegimdi.
Oolukmam caman karmadı,
Oylop çeçem sebimdi,
Men uşintip alam kegimdi.
Kırgındı kızık salbasam,
Kız baldarıñ baarısın
Olco kılıp albasam.
Tuura ayılıñ tüp kılıp,
Turganıñdı kul kılıp,
Olco kılıp tulkuñdu,
Oyron kılıp mülküñdü,
Tüpkö çoguu cetpesem.
Eçen düynö mülkümdü,
Olco kılıp alıptır.
Baatırsıngan erimdi,
Kıl emesin kaltırbay
Kırgın kılıp salıptır.
Eerçitkeni kırk caysañ,
Töbödön kirip basıptır.
Töböñdön tiygen al Manas

Hüküm sürüp oturan
Yamanlarını kırmıştır.
Yaman bozgun, kara hatadan,
Manas Han yedi beli çaptığında,
Ben babadan yetim kaldım.
Bugün öfkelendim, kabardım,
Bırakmadan dökerim kanınızı.
Kırgız'ın kılını komadan,
Kırıp geçiririm hepinizi.
Dinleyin şimdi sözümü,
Böyle alırım öcümü.
Cinnetim fena tuttu beni,
Düşünüp keserim hükmümü,
Ben böyle alırım öcümü.
Kırgını şenlik gibi salmazsam,
Kız çocuklarınızın hepsini
Ganimet edip almazsam.
Koca obanı kökten kazıyıp,
Sağ kalanını kul edip,
Ganimet edip varını,
Viran edip mülkünü,
Hepten kökünüze ermezsem.
Nice dünya malımı
Ganimet edip almıştır.
Bahadırım diyen erimi,
Kılını bile bırakmadan
Kırgına verip koymuştur.
Yanına kattığı kırk caysan,
Tepeden girip basmıştır.
Tepenizden çöken o Manas

Tört tülüktü çaçıptır.	*Dört tülük malı saçmıştır.*
Menin atam Celmoguz,	*Benim babam Celmoguz'un*
Töbösünön basıptır.	*Tepesinden basmıştır.*
Alapayın tabalbay,	*Ne edeceğini bilemeden,*
Menin tört şaar elim kaçıptır.	*Benim dört şehir halkım kaçmıştır.*
Baylap alıp soyuptur,	*Bağlayıp boğazlamıştır,*
Celmoguz atam döösün.	*Celmoguz atamın devini.*
Olcolop tiyip alıptır,	*Ganimet diye kapmıştır,*
Örüştögü beesin.	*Otlaktaki kısrağını.*
Cakındasa elimdin,	*Halkım yaklaşacak olsa,*
Caynata muştap meesin,	*Beynini yumruklayıp dağıtarak,*
Törümö kuduk kazıptır,	*Başköşeme kuyu kazmıştır,*
Tört tülügüm çaçıptır.	*Dört tülük malımı saçmıştır.*
Kıylamdın baarın kırıptır,	*Nicelerimi hep kırmıştır,*
Kızıtalak çoñ kankor	*Kahrolası koca hunhar*
Kıyratıp canı tınıptır.	*Kırıp döküp rahat bulmuştur.*
Kıyırluu curttun baarısın,	*Uçsuz bucaksız yurdun hepsini*
Talkan kılıp çalıptır.	*Un ufak edip savurmuştur.*
Azat boyu dürküröp,	*Bütün gövdesi coşkuyla ürperip,*
Kıykırıgı taş carıp,	*Nârası taşı yarıp,*
Eñ kayratı baş carıp,	*Hışmı en çok baş yarıp,*
Ker tulpar oozun buruptur.	*Ker küheylanın başını çevirmiştir.*
Kelip kamap Talastı,	*Gelip Talas'ı kuşatıp,*
Kerişti kıyın kılıptır.	*Cengi çetin kılmıştır.*
Döbögö çıgıp bakırıp,	*Tepeye çıkıp bağırıp,*
Maydanga baçım kelgin – dep	*Meydana çabuk gel – diye*
Kayra uruşka çakırıp.	*Yeniden cenge çağırıp.*
Cet-Kayt degen cerimden,	*Cet-Kayt denen yerimden,*
Ceti uruu başka elimden,	*Yedi uruk ayrı elimden,*
Kırk künçülük çöl basıp,	*Kırk günlük çölü aşıp,*
Tokson segiz bel aşıp,	*Doksan sekiz bel aşıp,*
Urunarga too tappay,	*Çarpacak dağ bulamadan,*
Kızıtalak çoñ kankor	*Kahrolası koca hunhar,*
Kızırluu Manas barıptır.	*Hızırlı Manas varmıştır.*
Menin atam Celmoguz	*Benim babam Celmoguz'un*
Keçee töbösünön basıptır.	*Geçende tepesinden basmıştır.*
Tört uruttu talkalap,	*Dört uruğu darmadağın edip,*
Dünüyömdü çaçıptır,	*Dünyalığımı saçmıştır,*

Töbödön kirip basıptır.
Kıyla candı kırıptır,
Kılıp canı tınıptır.
Kapkanın oozun kan kılıp,
Kara coldu çañ kılıp,
Kayaşayak bergendi
Karmap cançıp dañ kılıp» –
Akılı ayran şum aytıp,
Amanat candan tüñülüp,
Celmoguz uulu al kapır
Mınday cañcal baştadı,
Çımınday candı kıraandar

Kılga baylap taştadı.
Kıyın cañcal saldı emi,
Kıynalışıp turuşup,
Kança kün tınbay uruşup,
Çama çarçap, al ketip,
Kolot-kolot cer menen
Bulaktay kara kan ketip.
Erendin baarı utulup,
Tondun baarı tıtılıp.
Kayrattuu ölüp, er ölüp,
Katuu betteş kılgandar
Kapkara kanga bölönüp.
Döbönün baarı çañ bolup,
Kayrat kılgan erender,
Ayzaga dañgıl berender
Keñ kökürök, cayık töş,
Kerişke balban ıktuular,
Aylası ketip turuptur,
Curt atası mıktuular.
«Celmoguz uulu Sarıbay
Çagılganday çartıldap,
Arstanday kürküröp,
Adamzat bendenin
Mıñk etip baktı sına elek,
Kıñkaytıp Kuday urat beym.
Celmoguz uulu Sarıbay.

Tepeden girip basmıştır.
Nice canı kırmıştır,
Edip de rahat bulmuştur.
Kale kapısını kan edip,
Kara yolu toz edip,
Karşı koymaya kalkanı
Yakalayıp ezip nam salıp» –
Aklı hayran, o şom böyle deyip,
Emanet candan umut kesip,
Celmoguz oğlu o kâfir
Böyle bir kavga başlattı,
Sinek misali canlarını yiğitler

Kıl ucuna bağlayıp koydu.
Çetin kavga saldı şimdi,
Birbirini zorlayıp durup,
Nice gün dinmeden vuruşup,
Takat tükenip, güç gidip,
Koyak koyak yer boyunca
Pınar gibi kara kan akıp.
Erlerin hepsi yenilip,
Kürklerin hepsi yırtılıp.
Kuvvetli ölüp, er ölüp,
Çetin göğüs gerenler
Kapkara kana bulanıp.
Tepelerin hepsi toz olup,
Gayret eden erenler,
Mızrakta usta berenler,
Geniş göğüslü, yayvan döşlü,
Cenkte pehlivan ustalar,
Çaresi tükenip durmuştur,
Yurt atası yamanlar.
«Celmoguz oğlu Sarıbay
Şimşek gibi çatırdayıp,
Arslan gibi kükreyip,
Âdemoğlu kulların
Gıkı çıkmadan bahtı sınanmadı,
Tanrı boynumuzu eğdirecek galiba.
Celmoguz oğlu Sarıbay,

Kaltırbay curttu kırat beym!
Bulanı bulap alat beym,
Buzuktu çoçko kılat beym.
Kak töbödön basat beym,
Bu kayran kırgız tukumun
Kaltırbay cerden çaçat beym!
Erenderim, kandarım,
Artımda Seytek baldarım!
Kenedeyde kezikken,
Bittey kezde birigip,
Barmaktayda baş koşkon,
Baykuş Çürök carlarım,
Sarıbay uulu kapırga
Olcogo kokus ketet beym.

Yurdu bırakmadan kıracak galiba!
Varı yağmalayıp alacak galiba,
Domuz, bozgunu tam edecek galiba.
Tam tepeden basacak galiba,
Bu yiğit Kırgız soyunu
Kökünden kazıyıp saçacak galiba!
Erenlerim, hanlarım,
Ardımda Seytek yavrularım!
Küçücükken rast geldiğim,
Minnacıkken bir olduğum,
Parmak kadarken baş göz olduğum,
Zavallı Çürök yârlerim,
Sarıbay denen o kâfire
Ganimet olup gider belki.

Oroysungan doñuzuñ
Tüpkö mintip cetet beym,
Kap-Toodoy kan ölöt beym.
Kalıp kalsa kırgızdı,
Karuusu kenen Sarıbay
Kamçıga çenep bölöt beym» –
Dep, oşentip muñ aytıp,
«Mobu on segiz miñ aalamdı
Cölöp turar tür kayda?
Talaska saygan bagım cok,
Dardañdap cürgön çagım cok,
Bu bügün körgön erteñ cok.
Bu ebin taap eñkeytip,
Algan okşoyt düynö bok.
Atam Manas kuuganı,
Enekem Kanıkey şorduu tuuganı,
Cetim kalıp cetilip,
Cergege eptep koşulup,
Ereşen tartıp, er bolup,
Er uulu menen teñ bolup.
Talastı taap cer kılıp,
Kırgızdı kütüp, el kılıp,
Men Semetey bolgonu.
Mañdaydan baktı açılıp,

Kabaran şu domuzunuz
Kökümüze böyle erecek galiba,
Kaf Dağı gibi han ölecek galiba.
Kırgız sağ kalacak olsa,
Gücü geniş Sarıbay
Kamçıyla ölçüp bölecek galiba» –
Deyip, böylece dert yanıp,
«Şu on sekiz bin âlemi
Ayakta tutacak hal nerde?
Talas'a diktiğim bağım yok,
Kabarıp gezecek çağım yok,
Bugün var olan yarın yok.
Bunun kolayını bulup eğdirip,
Almış gibi; dünya dediğin pislik.
Babam Manas sürüleli,
Anam bahtsız Kanıkey doğuralı,
Yetim kalıp yetişip,
Yurduma güç bela kavuşup,
Ergenliğe erip, er olup,
Er oğluyla denk olup.
Talas'ı bulup yurt edinip,
Kırgız'ı derleyip el edip,
Ben Semetey olalı.
Alnımdan baht açılıp,

Başka döölöt çaçılıp,
Altın taacı ton kiyip,
Ayardık kılıp curt bilip,
Közümdü açıp körgönü,
Beren kandın Külçoro
Belek kılıp bergeni,
Kıñkaytıp Kuday ura elek.
Cetimiş küngö sayışıp,
Ala alışpay turuşup,
Alban türlüü uruşup,
Semeteydin kolunda
Manastan kalgan zulpukor –
Manastan kalgan muraapı,
Şiberge koyso ört ketken,
Şiltegeni mürt ketken.
Kıykırıp kından çıgarsa,

Başıma devlet saçılıp,
Altın taçlı kaftan giyip,
İhtiyatla yurdu yönetip,
Gözümü açıp gördüğüm,
Beren hanın Külçoro'yu
Armağan edip verdiği,
Tanrı henüz belimi bükmedi.
Yetmiş gün mızraklaşıp,
Birbirini alt edemeden durup,
Türlü türlü vuruşup,
Semetey'in elinde
Manas'tan kalan Zülfikar –
Manas'tan kalan miras,
Çayıra değse yangın çıkan,
Sallanınca ansızın öldüren.
Nârayla kından çıkarılsa,

Mizi örttöy kızargan,
Kıcırlanıp şiltese,
Kırk kulaçtay uzargan.
Kaarlanıp suurganda,
Kan içpey kuru cürbögön,
Kanga mıktap toyboso,
Katkanda kınga kirbegen.
Zulpukor kından çıgarıp,
Sultan tuugan kurguruñ
Mizin kanga sugarıp,
Karuusu toluk kapırdı,
Kan Sarıbay baatırdı,
Zulpukor menen uruşup,
Bu dünüyö soodager
Türü emne boldu – dep,
Añ-tañ kalıp turuşup,
Karmasa karuu cetpeptir,
Çapsa kılıç ötpöptür.
Çama çarçap, al ketip,
Köñülü ketip bölünüp,
Celmoguz uulu Sarıbay
Oozunan zaarı tögülüp.

Ağzı ateş gibi kızaran,
Hışımla sallandığında
Kırk kulaç dek uzayan.
Öfkeyle sıyrıldığında,
Kan içmeden boş dönmeyen,
Kana iyice doymadıkça
Asla kınına girmeyen.
Zülfikar'ı kından çıkarıp,
Sultan soylu o koçağın
Ağzını kana suvarıp,
Gücü tam o kâfiri,
Han Sarıbay bahadırı,
Zülfikar ile vuruşup,
Bu dünya bezirgân imiş,
Hali nice oldu – deyip,
Şaşıp hayran duruşup,
Tutsa güç yetmemiştir,
Çalsa kılıç işlememiştir.
Takat bitip, güç gidip,
Gönlü dağılıp bölünüp,
Celmoguz oğlu Sarıbay'ın
Ağzından zehri dökülüp.

Alaskar toodoy körünüp.
Amalı cetik, zaarı küç,
Katılgandı kılgan tüz.
Aybatı bölök adamdan,
Balbandıgı aşıptır,
On segiz miñ aalamdan.
Balbandıgı başkaça,
Baatırlıgı bir kança,
Kaarlanıp kürküröp,
Akılı bar adamdın
Azat boyu dürküröp.
Murdu urçuk señirdey,
Sıyagı köpkök temirdey,
Celmoguz uulu al kapır
El cürböstö tuulgan,
Eçenge salgan çuulgan.
Katuu kaarın baştagan,
Köz kelgen adam balası

Alaskar dağı gibi görünüp.
Hilesi tam, zehri güçlü,
Sataşanı dümdüz eden.
Heybeti insandan başka,
Pehlivanlığı aşmıştır
On sekiz bin âlemi.
Pehlivanlığı bambaşka,
Bahadırlığı bir hayli,
Öfkelenip kükreyince,
Aklı olan insanın
Bütün bedeni ürperip.
Burnu çıkık kaya gibi,
Görünüşü gömgök demir gibi,
Celmoguz oğlu o kâfir
El gezmez yerde doğmuş,
Nicelere salmış velvele.
Katı kahrını başlatmış,
Gözüne ilişen âdemoğlu

Kırılıp kete taştagan.
Bastaşıp döö ceñbegen,
Önögün canga berbegen.
Al acaanday aybatı,
Caralgan adam uulunan
Aşkan eken kayratı.
Belsenip çıksa itiñe
Mende kelip ceñgisiz.
Ar sıyagın kapırdın,
Seldey tolkup aşıptır.
Aybattanıp kuturgur
Ay-aalamdı basıptır.
Betteşkendi eñiptir,
Ay-aalamdı ceñiptir,
Altı ay tınbay col cürüp,
Aynıbastan mol cürüp,
Köz bolgondu tizdeptir.
Tögöröktün tört burçun,
Tört aylana kıdırıp,
Alban türlüü cer basıp,

Kırılıp gitmiş öylece.
Boy ölçüşüp dev yenememiş,
Üstünlüğünü kimseye vermemiş.
O ejderha gibi heybeti,
Yaratılmış insanoğlundan
Aşkınmış kuvveti.
Kuşanıp çıksa şu itiniz,
Karşısında kul yenemez.
Kâfirin her bir hâli
Sel gibi taşıp aşmıştır.
Heybetlenip o kudurgan
Ay-âlemi basmıştır.
Karşılaşanı devirmiştir,
Ay-âlemi yenmiştir,
Altı ay durmadan yol yürüyüp,
Şaşmadan bol yol alıp,
Göze geleni diz çöktürmüştür.
Yeryüzünün dört bucağını,
Dört bir yanı dolaşıp,
Türlü türlü yer basıp,

Arkıygan aşuu bel aşıp,
Tüzü kaçıp uralıp,
Azıktın baarı tügönüp,
Cooruker atın coorutup,
Colgo köönüp oorutup,
Cañcal müşkül tizdeptir,
Kan Manastın tukumu
Kayda eken dep izdeptir.
Baykabagan cer kalbay,
Kulcuñdagan kuturgur
Kaarıbagan el kalbay,
Çıkanaktap tınç albay,
Çırım etip uyku albay,
Erteñkisi keç bolup,
Er Manastın tukumun
Karmap kırıp iysem – dep,
Eki közü tört bolup.
Al Manastın baldarın
Töbösünön bassam – dep,
Tört tülügün çaçsam – dep,

Yalçın geçitler, beller aşıp,
Düzlükler bitip sarplaşıp,
Azığın hepsi tükenip,
Cooruker atını yara edip,
Yolda yıpratıp ağrıtıp,
Kavgayı, müşkülü dizmiştir,
Han Manas'ın soyu
Nerededir diye aramıştır.
Gözlemediği yer kalmadan,
Kasılıp duran o kudurgan,
Kahretmediği el kalmadan,
Dirsek dayayıp dinlenmeden,
Kestirip uyku almadan,
Sabahı akşam olup,
Er Manas'ın soyunu
Yakalayıp kırıversem – diye,
İki gözü dört olup.
O Manas'ın oğullarını
Tepesinden bassam – diye,
Dört tülük malını saçsam – diye,

Törösün karan kılsam – dep,
Kaltırbay kalkın kırsam – dep,
Küçtüüsünö uruşup,
Küldü malın çaçsam – dep,
Külün kökkö sapırıp,
Mından kiyin kaytsam – dep,
Kırgızın kırgın kılsam – dep,
Kıltıldagan kız-katın
Olco kılıp tursam – dep,
Bet alışıp uruşup,
Berendi kırgın kıluuga,
Beş köküldüü kızdarın
Bet alıp olco kıluuga.
Törт tülügün çaçuuga,
Törö Manas tukumun
Töbösünön basuuga,
Körgözgön eken bilekti,
Tilegen eken tilekti.

Beyini kara güne koysam – diye,
Halkını bırakmadan kırsam – diye,
Güçlüsüyle vuruşup,
Cümle malını saçsam – diye,
Külünü göğe savurup,
Ondan sonra dönsem – diye,
Kırgız'ını kırgına versem – diye,
Salınan kızı kadını
Ganimet edip dursam – diye,
Yüz yüze gelip vuruşup,
Berenleri kırgına vermeye,
Beş kâküllü kızlarını
Karşılayıp ganimet etmeye.
Dört tülük malını saçmaya,
Töre Manas soyunu
Tepesinden basmaya,
Bileğini göstermiş,
Dileğini dilemiş.

	Baştagan eken dümöktü,	*Fitneyi başlatmış,*
	Oylogon eken zorduktu	*Zorbalığı kurmuş,*
	Kılmak eken korduktu,	*Horluğu etmeye niyetlenmiş,*
	Celmoguz uulu al kapır	*Celmoguz oğlu o kâfir,*
	Cetken şumduk al baatır,	*Şomluğu yetkin o bahadır,*
50040	Köödöndö turat köp arman,	*Göğsünde durur nice hasret,*
	Körünöö saldı çoñ cañcal.	*Apaçık saldı koca kavgayı.*
	Betteşip kirip er ölüp	*Göğüs göğüse girip er ölüp,*
	Belgilüülör teñ ölüp,	*Namlılar birlikte ölüp,*
	Celmoguz uulu kapırdın	*Celmoguz oğlu kâfirin*
	Cürgönünön çañ çıgıp,	*Yürüyüşünden toz kopup,*
	Dobuşunan can çıgıp,	*Sesinden can çıkıp,*
	Çapçışıp çama kelalbay,	*Çarpışıp güç yetiremeden,*
	Çapçışıp atıp ceñalbay,	*Çarpışıp durup yenemeden,*
	Mañday-teskey turuşup,	*Karşı karşıya duruşup,*
50050	Mıltık atıp caa tartıp	*Tüfek atıp, yay çekip,*
	Mıktap kıyla uruşup,	*Sıkıca hayli vuruşup,*
	Eñiş kılıp, er ölüp,	*Güreş tutup, er ölüp,*
	Betteşkendin baarı ölüp,	*Karşılaşanın hepsi ölüp,*
	Bet algan adam dagı ölüp,	*Yüz tutan adam dahi ölüp,*
	Taamay atsa ok ötpöy	*Tam nişanla atsa ok işlemez,*
	Aykırıp saysa ayza ötpöy,	*Haykırıp saplasa mızrak geçmez,*
	Kaarlanıp küülönüp,	*Öfkeyle hız alıp,*
	Celmoguz uulu kapırga	*Celmoguz oğlu o kâfir*
	Turgan eken süylönüp:	*Durmuş söylenir imiş:*
50060	«Ayta turgan kebim bar,	*«Söyleyecek sözüm var,*
	Manastın uulu badırek,	*Manas'ın oğlu soysuz,*
	Altı atamdın kegi bar.	*Altı atamın öcü var.*
	Altı birdey atamdı	*Altı atamın hepsini,*
	Başkı atañ Nogoy baş bolup,	*Ulu atan Nogoy başta olup,*
	Başın soygon ceri bar.	*Başını kestiği yer var.*
	Artık atam Celcetpes,	*Yüce atam Celcetpes'i*
	Karmap alıp al Ogoy	*Yakalayıp o Ogoy*
	Kaltırbay munu soyuptur.	*Bırakmadan boğazlamıştır.*
	Andan kiyin Körögöç	*Ondan sonra Körögöç'ü*
50070	Karakan soyup kaysaptır,	*Karakan kesip parçalamıştır,*
	Mından kiyin Celcetpes,	*Bundan sonra Celcetpes'i*
	Balakan atañ basıptır,	*Atan Balakan basmıştır,*

	Basıp kanın çaçıptır.	*Basıp kanını saçmıştır.*
	Koondoy için carıptır,	*Kavun gibi karnını yarmıştır,*
	Koydoy başın kesiptir.	*Koyun gibi başını kesmiştir.*
	Colgo olcolop alıptır,	*Yolda ganimet edip almıştır,*
	Col üstünö süyrötüp,	*Yol üstünde sürükleyip,*
	Dañgıttarga carıptır.	*Yaban itlerine paralatmıştır.*
	Adam kılbas oy kılıp,	*İnsanın etmeyeceğini edip,*
50080	Ak kacırga toy kılıp,	*Ak akbabaya toy edip,*
	Söögün söpöt kılıptır,	*Kemiğini çürütmüştür,*
	Zöökürlük kılıp kırıptır.	*Zorbalık edip kırmıştır.*
	Anan atam çoñ Sorgok,	*Sonra atam koca Sorgok,*
	Balaket kayda deçü eken.	*Bela nerde der imiş.*
	Kısır emdi semiz tay,	*Kısır emmiş semiz tayı*
	Sorgogunan ceçü eken.	*Oburluğundan yer imiş.*
	Celpiniştin oyunan,	*Celpiniş'in ovasından,*
	Cantak toonun boyunan,	*Cantak dağının boyundan,*
	Cakıp kan atañ basıptır.	*Atan Cakıp Han basmıştır.*
50090	Calpı curtun kıyratıp,	*Bütün yurdunu kırıp geçirip,*
	Cana altın çaçıptır.	*Hem de altınını saçmıştır.*
	Keçee menin atam Sarıbay –	*Geçende benim atam Sarıbay'a –*
	Baatır Manas er barıp,	*Bahadır Manas er varıp,*
	Cet-Kayt degen cerdi alıp,	*Cet-Kayt denen yeri alıp,*
	Cetip barıp Sarıbay	*Varıp yetişip Sarıbay*
	Menin atam erdi alıp,	*Atamın er canına kastedip,*
	Kagıştı katuu baştaptır.	*Çarpışmayı sert başlatmıştır.*
	Artık katın, tul kelin	*Nice kadını, dul gelini,*
	Ayıldı karan taştaptır.	*Obayı kara günde bırakmıştır.*
50100	Kapkaluunu kan kılıp,	*Kale kapısını kan edip,*
	Kaltırbay elge çañ kılıp.	*Bırakmadan ele toz edip.*
	Kayaşayak bergendi	*Karşı koymaya kalkanı*
	Cerge kagıp dan kılıp,	*Yere çakıp tane gibi ezip,*
	Kaarduu kankor Manastan	*Kahırlı hunhar Manas'tan*
	Eldeşem dep elçi ölüp,	*Barışırım diyen elçi ölüp,*
	Çeneymin degen çençi ölüp,	*Ölçerim diyen ölçücü ölüp,*
	Sınaymın degen sınçı ölüp,	*Sınarım diyen sınayıcı ölüp,*
	Tıñdaymın degen tıñçı ölüp,	*Dinlerim diyen çaşıt ölüp,*
	Tıñşoogo karap turçu ölüp,	*Dinlemeye duran gözcü ölüp,*
50110	Karmaşam degen kan ölüp,	*Tutuşurum diyen han ölüp,*

Katılgan curttun baarı ölüp.	*Sataşan yurdun hepsi ölüp.*
Oydon ketkis tüş kılıp,	*Akıldan çıkmaz düş edip,*
Köñüldön kalgıs iş kılıp,	*Gönülden gitmez iş edip,*
Kıyla cañcal kılıptır,	*Hayli kavga kılmıştır,*
Sarıbay, Kükük eki kan,	*Sarıbay, Kükük iki hanı,*
Eköönü katar kırıptır,	*İkisini birden kırmıştır,*
Oşol kankor Manas kabılan	*O hunhar Manas kaplan,*
Kıyratıp canı tınıptır.	*Kırıp döküp rahat bulmuştur.*
Aydarluunu kul kılıp,	*Perçemliyi kul edip,*
50120 Aydap canı tınıptır	*Sürüp de rahat bulmuştur,*
Adırdı çaap bildi alıp,	*Kırları vurup varını alıp,*
Bilge cüktöp dilde alıp,	*Yük yükleyip altınını alıp,*
Kara közdön miñdi alıp,	*Kara gözlüden binini alıp,*
Olco kılıp maldı alıp,	*Ganimet edip malı alıp,*
Oyron kılıp candı alıp,	*Viran edip canı alıp,*
Törö eken atam Sarıbay,	*Töreymiş atam Sarıbay,*
Töbösünön basıptır,	*Tepesinden basmıştır,*
Tört tülügün çaçıptır.	*Dört tülük malını saçmıştır.*
Törünö kuduk kazıptır,	*Başköşesine kuyu kazmıştır,*
50130 Kandı karan kılıptır,	*Hanı kara günlere koymuştur,*
Kayaşayak bergendi	*Karşı koymaya kalkanı*
Kaltırbastan kırıptır.	*Bırakmaksızın kırmıştır.*
Üyüñ küygön al kankor,	*Evi yanası o hunhar,*
Kalıktı karın kılıptır,	*Halkı sefil kılmıştır,*
Bir kılbaptır miñ kılıp,	*Bir etmemiş, bin etmiş,*
Ay-aalamga çır kılıp,	*Ay-âleme kavga salıp,*
Curt dürbölöp, el kaçıp,	*Yurt kaynaşıp, el kaçıp,*
Aylasın tappay, can şaşıp,	*Çaresini bulamayıp, can şaşıp,*
Dümögü curtka bilinip,	*Fitnesi yurtça bilinip,*
50140 El canınan tüñülüp,	*El canından umut kesip,*
Karan kılıp candı alıp,	*Karartıp canı alıp,*
Olco kılıp kol salıp,	*Ganimet edip el koyup,*
Sarıbay atam soyuptur.	*Sarıbay atamı boğazlamıştır.*
Adırdan alıp köçümdü,	*Kırlardan göçümü sürüp,*
Karacoltoy kankordon	*O uğursuz hunhardan*
Alalbay cürdüm öçümdü.	*Öcümü alamadan gezdim.*
Menin atım – Sarıbay,	*Benim adım – Sarıbay,*
Bir kılbaymın, miñ kılam!	*Bir etmem, bin ederim!*

Atıştı arbın salamın.	*Atışmayı bol salarım.*
Atam balban Celmoguz,	*Atam pehlivan Celmoguz'un*
Bıyıl öçün alamın.	*Bu yıl öcünü alırım.*
Öç albasam ölöyün,	*Öç almazsam öleyim,*
Tuulbay tuna çögöyün!	*Doğmadan yere geçeyim!*
Kırgın kılıp kalkıñdı,	*Halkını kırgına verip,*
Murazıma cetemin.	*Muradıma ererim.*
Buy kılıp kalkıñdı talkalap,	*Halkını perişan edip parçalayıp,*
Kılça koyboy kıyırıñdı,	*Kıl kadar komadan diyarını,*
Kırgın kılıp ketemin	*Kırgına verip giderim,*
Tüp tamırın suurbasam.	*Kök damarını sökmezsem,*
Tügöl curtuñ cogotup,	*Bütün yurdunu yok edip,*
Ört öçköndöy kılbasam,	*Sönmüş yangın yerine çevirmezsem,*
Atıştı arbın salbasam.	*Atışmayı bol salmazsam,*
Celmoguz atam baş bolup,	*Celmoguz atam başta olmak üzre,*
Altı atam öçün albasam.	*Altı atamın öcünü almazsam,*
Tirüü cürböy ölömün,	*Diri gezmem, ölürüm,*
Tuulbay tuna çögöyün!	*Doğmadan yere geçeyim!*
Kıyırıña kırgın salamın,	*Diyarına kırgın salarım,*
Kızırkanıp attandım,	*Hınçla dolup atlandım,*
Kızdarıñ talap alamın!	*Kızlarını yağmalayıp alırım!*
Semetey uuluñ Seytegiñ	*Semetey oğlun Seytek'inin,*
Serpişken balban Külçoro,	*Çarpışan pehlivan Külçoro'nun,*
Ötkörö körgön Bakayıñ,	*Çok görmüş geçirmiş Bakay'ının,*
Ölçöp kördüm kaarıñdı,	*Ölçüp gördüm kahrınızı,*
Kırgın kılam baarıñdı,	*Kırgına veririm hepinizi,*
Kıyratamın şaarıñdı.	*Yıkarım şehrinizi.*
Tügötpösöm barkıñdı,	*Tüketmezsem itibarınızı,*
Tüptüz kılam şaarıñdı,	*Dümdüz ederim şehrinizi,*
Kaarım keldi kakaydım,	*Kahrım geldi, kabardım,*
Katılbay koyboym biriñe,	*Sataşmadan komam birinize,*
Cetpey koyboym tübüñö.	*Ermeden komam kökünüze.*
Agızbay koyboym kanıñdı,	*Akıtmadan komam kanınızı,*
Kıybay koyboym canıñdı.	*Kıymadan komam canınızı.*
Celpinişte tuuldum,	*Celpiniş'te doğdum,*
Cetik belim buundum,	*Sağlam belimi kuşandım,*
Kabılgandı kaysadım,	*Rast geleni parçaladım,*
Kez bolgondu kemirdim.	*Denk geleni kemirdim.*

	Katını kişi, erkek it,	*Kadın demeden, erkeğine it demeden,*
	Itaalını soygomun.	*İtiyle birlikte boğazladım.*
	Kılça koyboy biröönü,	*Kıl kadar komadan birini,*
50190	Kırıp takır koygomun.	*Kırıp kuruttum hepten.*
	Kan şimirip katıktım,	*Kan emerek katılaştım,*
	Kan Sarıbay atıktım.	*Han Sarıbay diye ün aldım.*
	Cürgönümön çañ çıkkan,	*Yürüyüşümden toz kopmuş,*
	Aybatıman can çıkkan,	*Heybetimden can çıkmış,*
	Kaarlanıp kakaysam	*Öfkelenip kabarsam,*
	Katılıp bende çak kelbeyt.	*Sataşıp kul denk gelemez.*
	Küçtüüsünüp kürpüysöm,	*Güçlenip kabarırsam,*
	Kündö atışsam ok ötpöyt,	*Her gün atışsam ok işlemez,*
	Kündö örttösök çok ötpöyt.	*Her gün yaksak kor işlemez.*
50200	Suuga salsam batabı,	*Suya atsan batar mıyım,*
	Esime keldim eñdirbeym,	*Kendime geldim, yenilmem,*
	Egerde canga ceñdirbeym.	*Asla kimseye yendirmem.*
	Kızırkanıp kakaydım,	*Hınçla dolup kabardım,*
	Kılça koyboym baarıñdı,	*Kıl kadar komam hepinizi,*
	Agızam suuday kanıñdı.	*Su gibi akıtırım kanınızı.*
	Degen sözgö könüñüz,	*Dediğim söze uyunuz,*
	Menin atam – Celmoguz,	*Benim atam – Celmoguz,*
	Altı atam kunun beriñiz!	*Altı atamın kununu veriniz!*
	A degen sözgö könüñüz,	*Bu dediğim söze uyunuz,*
50210	Altın menen kümüştü	*Altın ile gümüşü*
	Altı miñ töögö artıñız,	*Altı bin deveye yükleyiniz,*
	Kaadaluu karıgan Kanıkey	*Töreli, kocamış Kanıkey'i,*
	Kaadaluu suluu Ayçürök,	*Töreli güzel Ayçürök'ü,*
	Altı atañ kunu uşu – dep,	*Altı atanın kunu budur – diye,*
	Astıma munu tartıñız.	*Önüme bunları sununuz.*
	Aşka-toygo mingenge,	*Aşta toyda binmeye,*
	Kıltıldatıp cürgöngö,	*Salındırıp gezmeye,*
	Kürküröp coogo tiygenge,	*Kükreyip düşmana çarpmaya,*
	Altın, kümüş artuuga,	*Altın, gümüş yüklemeye,*
50220	Eñ mıktıga tartuuga	*En yamana armağan etmeye,*
	Epsiz külük mal eken,	*Eşsiz yürük bir malmış,*
	Buuruldu bizge beriñiz.	*Buurul'u bize veriniz.*
	Bul aytkandı berbeseñ,	*Bu dediklerimi vermezsen,*
	Bu degenge könbösöñ,	*Bu dediğime uymazsan,*

Berbeym dep açık kebiñdi ayt.
Bel baylaşçu ceriñdi ayt,
Kazılgan kalıñ oruñdu ayt,
Kana, karmaşçu bolsoñ coluñdu ayt.
Belgilüüñdü betteymin,
Berenderiñ örttöymün,
Kıylañdı kırgın kılamın,
Kıltıldabay bılk etpey,
Senin Talasında turamın.
Talan kılam malıñdı,
Takır kıram canıñdı,
Kırılışsañ aytıñız,
Kıcırga tiybey könüñüz,
Cakası altın, ceñi cez
Koş badana, torgoy köz,
Kol kuuşurup kulduk dep,
Bagınganıñ bilgizgin
Manastan kalgan Ak olpok,
Mına uşunu kiygizgin!
Açuuga tiybey aytkıla,
Aytkan sözgö könösüz,
Oymok ooz, boto köz
Kırmızı köynök, ayça bel.
Kıltıldagan kızdardan
Kıyla suluu beriñiz.
Kıltıldatıp kızdardı
Kırılbay, tartuu tartıñız!
Kıcırga tiybey aytıñız.
Degen sözgö könbösöñ,
Aytkandardı berbeseñ,
Uu taştaymın kübüñö,
Uşintip cetem tübüñö.

Vermem diye açık sözünü söyle.
Bel bağladığın yerini söyle,
Kazılmış derin hendeğini söyle,
Hadi, tutuşacaksan yolunu söyle.
Namlını karşılarım,
Berenlerini yakarım,
Nicenizi kırgına veririm,
Kıpırdamadan, kımıldamadan,
Senin Talas'ında dururum.
Yağma ederim malını,
Tümden kırarım canını,
Kırışacaksanız söyleyiniz,
Hışmıma dokunmadan uyunuz,
Yakası altın, yeni tunç,
Çift katlı zırh, serçe gözlü,
El kavuşturup kulluk diyerek,
Boyun eğdiğini bildir,
Manas'tan kalan Ak olpok'u,
İşte şunu giydir bana!
Öfkeme dokunmadan söyleyin,
Dediğim söze uyarsınız,
Yüksük ağızlı, ceylan gözlü,
Kırmızı gömlekli, ince belli,
Salınan kızlardan
Hayli güzel veriniz.
Kızları salındırarak,
Kırılmadan, armağan sununuz!
Hışmıma dokunmadan söyleyiniz.
Dediğim söze uymazsan,
Dediklerimi vermezsen,
Zehir katarım küpünüze,
Böylece ererim kökünüze.

Olco kılam malıñdı,
Oyron kılam baarıñdı.
Tüzötöm kazır şaarıñdı.
Cerdegeniñ çoñ Talas,
Konoyun dep kelgenmin,
Acıdaarday op tartıp,

Ganimet ederim malını,
Viran ederim hepinizi.
Şimdi dümdüz ederim şehrini.
Yurt tuttuğun koca Talas'a,
Konayım diye gelmişim,
Ejderha gibi soluyup yutup,

Soroyun dep kelgenmin.
Balbanıñdı, şeriñdi
Utayın dep kelgenmin.
Kılça koyboy baarıñdı,
Cutayın dep kelgenmin.
Katılışsam kıyratıp,
Kazır cetem tübüñö!
Cetkileñ atam Celmoguz
Ceñip Manas alıptır.
Cetisinde Sarıbay
Atadan cetim kalıptır.
Beren atam ölüptür,
Bek müşküldüü Sarıbay
Cetim küngö könüptür.
Atadan kalsam döö bakkan,
Coodon korkup cöö bakkan.
Duşman kırıp ketet – dep,
Ok ötpöstön captırgan,
Cer aldına baktırgan.
Aalamdın alı cetpeyt – dep,
Cetken sınçı cez tumşuk,
Kayıp katın caktırgan.
Elkin basıp toodo östüm,
Elik cürgön toodo östüm.
Acıdaar menen arbaştım,
Ar candar menen karmaştım.
Keçe can koybogon ceti döö,
Calpı baarın soygomun.
Kılça koyboy biröönü
Kırgın kılıp koygonmun.
Baatırlıgım başkaça,
Berendigim bir kança,
Kaarım keldi kaysaymın.
Kez bolgonuñ utamın,

Biröönñdü koyboy cutamın.
Kaarluu cindi çaçamın,
Kaltırbay baarın basamın.
Akkan dayra bolsoñ da,

Emeyim diye gelmişim.
Pehlivanını, arslanını
Yeneyim diye gelmişim.
Kıl kadar komadan hepinizi,
Yutayım diye gelmişim.
Tutuşursam kırıp geçirip,
Şimdi ererim kökünüze!
Yetkin atam Celmoguz'u
Yenip Manas almıştır.
Yedisinde Sarıbay
Babadan yetim kalmıştır.
Beren atam ölmüştür,
Pek dertli Sarıbay
Yetimlik gününe alışmıştır.
Babadan kalınca dev bakmış beni,
Düşmandan korkup gizli bakmış.
Düşman kırıp gider – diye,
Ok işlemez örtü örttürmüş,
Yer altında baktırmış.
Âlemin gücü yetmez – diye,
Usta görücü, tunç gagalı
Gaip kadına beğendirtmiş.
Serbest gezip dağda büyüdüm,
Geyik gezen dağda büyüdüm.
Ejderhayla büyü yarıştırdım,
Türlü canlarla tutuştum.
Geçende can komayan yedi devi,
Toptan hepsini boğazladım.
Kıl kadar komadan birini,
Kırgına verip koydum.
Bahadırlığım bambaşka,
Berenliğim bir hayli,
Kahrım geldi, parçalarım.
Denk geleni yenerim,

Birinizi komadan yutarım.
Kahırlı öfkemi saçarım,
Bırakmadan hepsini basarım.
Akan ırmak olsan da,

	Ay-aalamdın baarına	*Ay-âlemin hepsine*
	Kök asmanday tolsoñ da,	*Mavi gök gibi dolsan da,*
	Karmaş kılsam soyomun,	*Tutuşursam boğazlarım,*
	Kılıçtap başıñ kesemin,	*Kılıçla başını keserim,*
	Çapçışsañ közüñ teşemin.	*Çarpışırsan gözünü delerim.*
	Katuu cinim karmadı,	*Katı cinnetim tuttu,*
	Karmaşpay karap turbasmın.	*Tutuşmadan bakıp durmam.*
	Men Sarıbay özümün,	*Ben Sarıbay'ın ta kendisiyim,*
	Tacaaldın kara közümün,	*Deccalın kara gözüyüm,*
50310	Balakettin özümün,	*Belanın ta kendisiyim,*
	Balaanın kara közümün.	*Afetin kara gözüyüm.*
	Kaptasam karıp kıluuçu,	*Bassam sefil eden,*
	Kaptaldan çıkkan seldirmin.	*Yandan kopan selim ben.*
	Kan Sarıbay mendirmin.	*Han Sarıbay benim ben.*
	Tokutpay çapsa bayge algan,	*Eyerletmeden koşsa ödül alan,*
	Taşka tuugan tulparmın,	*Taşta doğmuş küheylanım,*
	Bozdon toodak kutkarbas,	*Bozkırdan toy kuşu kaçırmayan,*
	Kıraan kara şumkarmın.	*Alıcı kara sungurum.*
	Ölböy-citpey sözümö,	*Ölüp yitmeden sözüme,*
50320	Azırınça könüñüz.	*Şimdilik uyunuz.*
	Aytkandardın baarısın	*Dediklerimin hepsini*
	Tartuu kılıp beriñiz.	*Armağan edip veriniz.*
	Kesir bolso kebibiz,	*Sözümüz ağır geldiyse,*
	Ketet azır beyliñiz.	*Şimdi gider rahatınız.*
	Omkoromun beliñdi,	*Kırarım belinizi,*
	Oyron kılam çebiñdi,	*Viran ederim kaleni,*
	Kırgın kılam eliñdi.	*Kırgına veririm elini.*
	Kaarım kelip kakayıp,	*Kahrım gelip kabarıp,*
	Kazır buzdum türümdü,	*Şimdi bozdum çehremi,*
50330	Kaltırbay kagam ciniñdi.	*Bırakmadan söndürürüm inadını.*
	Bel baylagan beliñdi,	*Bel bağladığın belini,*
	Bekitem akkan seliñdi.	*Keserim akan selini.*
	Açuulandı Sarıbay,	*Öfkelendi Sarıbay,*
	Karasaat kapırga,	*O kara bahtlı kâfire,*
	Salgan zaman akırga.	*Ahir zamanı getirene.*
	Çapçısa çama kelgen cok,	*Çarpışsa güç yetmedi,*
	Çabışıp adam ceñgen cok.	*Vuruşup insan yenmedi.*
	Kayrattanıp er Seytek,	*Gayrete geldi er Seytek,*

Cazıp koygon buyruktu
Caratkan çiyse könböybü,
Er duşmandan ölböybü.
Berekelüü kayran curt,
Betpakka kantip berebiz.
Öyüz-büyüz turuşam,
Mıltık atıp, balta urup,
Mıktap altı ay uruşam!
Ökümdük kılgan sözünö,
Kanetkende könölü,
Kalıñ eldin baarısın,
Kapırga kantip bereli!
Karıgan enem Kanıkey,
Kartaygan enem Ayçürök.
Sumsañdagan kuturgur
Suuk ukuruk salam – dep,
Anık tulpar Taybuurul
Zorduktap tartıp alam – deyt.
Sözünö kantip könölü,
Kırgın bolboy baarıbız,
Kıymıldagan bar ookat
Kapırga kantip berebiz?
Küçöp turgan zaarına
Moyunga cazsa könölü,
Ay tügönüp, kün ötüp,
Aradan mınça cıl ötüp,
Aylap-cıldap salışıp,
Tük kalbay kırgın bolguça
Tügönüşüp kalışıp,
Atıştı arbın salalı.
Kımbat zaarın ukkuça,
Kırılışıp kalalı.
Kaynardın kara közündöy,
Kak çınardın özündöy.
Üyrülüü-Maral altın tak,
Kün çıgar beri betinde,
Tört-Küldün tömön cagında,
Törö Manas bagında,

Yazılıp konmuş buyruğu
Yaradan çizmişse uyulmaz mı,
Er düşmandan ölmez mi.
Bereketli aziz yurdu,
O yüzsüze nasıl veririz.
Karşı karşıya dururum,
Tüfek atıp, balta vurup,
Sıkıca altı ay vuruşurum!
Zorbalıkla söylediği söze,
Nasıl olur da uyarız,
Kalabalık elin hepsini,
Kâfire nasıl verelim!
Kocamış anam Kanıkey,
Yaşlanmış anam Ayçürök.
Suratsız o kudurgan,
Soğuk kement atarım – diye,
Halis küheylan Taybuurul'u
Zorla çekip alırım – der.
Sözüne nasıl uyarız,
Hepimiz kırılıp gitmeden,
Kımıldayan tüm varlığı
Kâfire nasıl veririz?
Kükreyip duran hışmına,
Alın yazısıysa boyun eğelim,
Ay tükenip, gün geçip,
Aradan bunca yıl geçip,
Aylarca yıllarca çarpışıp,
Hiç kalmadan kırılana dek,
Tükenişip bitişip,
Atışmayı bol salalım.
Ağır zehrini dinlemektense,
Kırışalım daha iyi.
Kaynağın kara gözü gibi,
Tam çınarın kendisi gibi.
Üyrülüü-Maral altın taht,
Gün doğan beri yüzünde,
Tört-Kül'ün aşağı yanında,
Töre Manas'ın bağında,

Darbazaluu ordodo,
Kanıkeydin korgondo,
Katuu cañcal, çoñ müşkül
Ak asaba tuu turup,
Asman cargan çuu bolup,
Kürküröp küçü taşıptır.
Keñirsigen Talastın
Töbösünön basıptır.
Aybattanıp kapırıñ,
Açuulanıp kürküröp,
Alban türdüü söz aytıp,
Anı körgön adamdın
Azat boyu dürküröp.
Çagılganday çarkırap,
Çarpışçu cayıñ kayda – dep,
Celikken boydon Sarıbay
Cekege çıgıp turdu ele.
Aybattanıp körünüp,
Adamzat bendenin
Akılı ayran bölünüp,
Aytkan sözgö köngün – dep,
Alımımdı bergin – dep,
Aybattanıp turdu ele,
Küpüldötüp kuturgur,
Barabandı urdu ele.
Baraban ünü barsıldap,
Ay kasaba tuu bolup,
Aç kıykırık, kuu süröön
Aygaylagan çuu bolup,
Celmoguz uulu kapırıñ
Cekege çıktı bakırıp.
Cooruker oozun burdu ele,
Aalamdın baarısın
Azır soyup iyçüdöy,
Cekege çıgıp turdu ele.
Zordugu toonun teñindey,
On segiz miñ aalamdı
Aydap cürüp cegidey.
Aybatı köpkök temirdey,

Kapılı ulu ordada,
Kanıkey'in hisarında,
Katı kavga, koca müşkül,
Ak alemli tuğ dikilip,
Göğü yaran velvele kopup,
Kükreyip gücü taşmıştır.
Genişçe yayılan Talas'ın
Tepesinden basmıştır.
Heybetlenip kâfirin,
Öfkelenip kükreyip,
Türlü türlü söz söyleyip,
Onu gören insanın
Bütün bedeni ürperip.
Şimşek gibi çakıp gürleyip,
Çarpışacak yerin nerde – diye,
Coşmuş halde Sarıbay,
Teke tek meydana çıkmış idi.
Heybetlenip görünüp,
Âdemoğlu kulların
Aklı hayran, bölünüp,
Dediğim söze uy – diye,
Haracımı ver – diye,
Heybet salıp durmuş idi,
Gümbürdeterek o kudurgan,
Davulu vurmuş idi.
Davul sesi gümleyip,
Ay alemli tuğ olup,
Aç nâra, kuru gulgule,
Haykırışan velvele olup,
Celmoguz oğlu kâfirin
Meydana çıktı bağırıp.
Cooruker'in başını çevirmiş idi,
Âlemin hepsini
Hemen boğazlayıverecekmiş gibi,
Meydana çıkıp durmuş idi.
Cüssesi dağın yarısı kadar,
On sekiz bin âlemi
Sürüp götürüp yiyecek gibi.
Heybeti gömgök demir gibi,

Cekege çıgıp celigip,	*Meydana çıkıp coşup,*
Cep iyçüdöy eeligip,	*Yutuverecekmiş gibi azıp,*
Açuulansa kapırıñ	*Öfkelense kâfirin*
Adam mende tütküsüz,	*Karşısında insan dayanamaz,*
50420 Cay-caragın caylanıp,	*Silahını pusatını kuşanıp,*
Calañ kılıç baylanıp,	*Yalın kılıç bağlanıp,*
Kayra caaçu buluttay	*Yeniden yağacak bulut gibi,*
Kaar betine aylanıp,	*Yüzü kahra dönüşüp,*
Kürküröp bölök, zaarı küç,	*Kükreyişi başka, zehri güçlü,*
Katılgandı kılgan tüz.	*Sataşanı dümdüz eden.*
Al kapırdı karasañ,	*O kâfire bakarsan,*
Aybatı köpkök temirdey,	*Heybeti gömgök demir gibi,*
Çoñdugu toonun teñindey.	*Büyüklüğü dağın yarısı kadar.*
Aldıñkı erdi salañdap,	*Alt dudağı sarkıp,*
50430 Kaldayçının kabınday,	*Koca çuvalın kabı gibi,*
Közü örttöngön calınday.	*Gözü tutuşmuş alev gibi.*
Sıyagı köpkök temirdey,	*Görünüşü gömgök demir gibi,*
Calañkıçtay türü bar.	*Zebani gibi çehresi var.*
Ay-aalamdı buy kılgan,	*Ay-âlemi perişan etmiş,*
Körsöñ mınday cini bar.	*Görsen böylesi cinneti var.*
Cekege çıgıp celigip,	*Meydana çıkıp coşup,*
Eki közdön ot çıgıp,	*İki gözünden ateş çıkıp,*
Çokmorunan çok çıgıp,	*Topuzundan kor saçılıp,*
Kızırkanıp kıykırsa,	*Hınçla dolup haykırsa,*
50440 Adamzattan al ketip,	*İnsanoğlundan güç gidip,*
Azırdanıp uruşsa,	*Hazırlanıp vuruşsa,*
Ay-aalamdan ötüptür.	*Ay-âlemden aşkınmış.*
Er Manastın tukumu	*Er Manas'ın soyu*
Erdiginen tütüptür.	*Erliğiyle dayanmıştır.*
Bul cekege turganda,	*Bu meydana durduğunda,*
Curt çurkurap, çuu tüşüp,	*Yurt çığrışıp, velvele kopup,*
Kalk canınan tüñülüp,	*Halk canından umut kesip,*
Katuu cañcal boldu ele.	*Katı kavga olmuş idi.*
Kança birdi Sarıbay,	*Nicesini Sarıbay,*
50450 Acıdaarday sordu ele.	*Ejderha gibi emmiş idi.*
Semetey uulu er Seytek	*Semetey oğlu er Seytek,*
Çın acal cetse ölüügö,	*Gerçek ecel erişirse ölmeye,*
Celmoguz uulu kapırıñ,	*Celmoguz oğlu kâfirin,*

Betteşip kanın tögüügö,
Kaardı katuu baştaptır.
Kayran candı cön ele,

Kılga baylap taştaptır.
Kagışarı Sarıbay,
Calınganı bir Kuday, –
Cañcaldın cayı uşunday.
Betteşeri Sarıbay,
Bet alışıp körüügö,
Caratkan bergen cakşı col,
Kayran candı berüügö,
Mañday-teskey turuşka,
Kan tögülgön uruşka.
Er kayratın körüügö,
Eñ kaalasa Kudayga
Esil candı berüügö,
Cay-caragın caylanıp,
Acıbaydın aç albars
Kınsız anı baylanıp.
Cay-carak alıp kamınıp,
A dünüyö ketken ayköldün
Arbagına calınıp.
Atasınan babası
Baatırdıgın karaçı.
Tüp atası Tügöl kan,
Tübünön Kıdır daarıgan.
Başkı atası Baarı kan.
Başınan Kıdır daarıgan.
Tügöngön sayın tütögön,
Tübünön beri küçögön,
Ölgön sayın öörçügön.
Kara suuga kan kuygan,
Atasınan balası
Kankordugun karaçı.
Kumdu buzup, col salgan,
Kuturgan coogo kol salgan.
Acaldan kayra tartpagan,
Atıştan ölsö kaytpagan.

Karşılaşıp kanını dökmeye,
Kahrı katı başlatmıştır.
Aziz canı düpedüz,

Kıl ucuna bağlayıvermiştir.
Çarpışacağı Sarıbay,
Yalvardığı bir Tanrı, –
Kavganın hali işte böyle.
Karşılaşacağı Sarıbay,
Yüz yüze gelip görmeye,
Yaradan'ın verdiği hayırlı yol,
Aziz canı vermeye,
Karşı karşıya durmaya,
Kan dökülen vuruşa.
Er kuvvetini görmeye,
Gönül diledikçe Tanrı'ya
Aziz canı vermeye,
Silahını pusatını kuşanıp,
Acıbay'ın keskin albarsını,
Kınsız onu beline bağlayıp.
Silah pusat alıp hazırlanıp,
Öte dünyaya göçen ulu hanın
Ruhuna yalvarıp.
Atasından dedesinden
Gelen bahadırlığa bir bak.
Kök atası Tügöl Han,
Ezelden Hızır uğramıştır.
İlk atası Baarı Han,
Başından Hızır uğramıştır.
Tükendikçe tüten,
Kökünden beri güçlenen,
Öldükçe çoğalıp serpilen.
Kara suya kan katan,
Atasından oğluna geçen
Hunharlığına bir bak.
Kumu bozup yol açan,
Kudurmuş düşmana saldıran,
Ecelden geri dönmeyen,
Atışta ölse de kaçmayan.

Suu iç dese, uu içken,
Kan tök dese, cin tökkön.
Börk al dese, baş kesken,
Kabılandın tukumu.
Tulañdı cerdi tutantkan,

Ölöñdüü cerge ört koygon,
Obodon cıldız kozgolgon.
Atı Kızır bak menen
Tübünön beri dos bolgon,
Kabılandın özü oşol.
Bettep mende ceñbegen,
Betteşip duşman kelbegen,
Bet alıp adam ceñbegen.
Tüp atası Tügöl kan,
Tügöl közüñ salgın – dep,
Başkı atası Baarı kan
Coldoş bolo kalgın – dep,
Babasına calınıp,
Tolukşugan kurguruñ
Kerkula menen kamınıp,
Kerişeri Sarıbay,
Karuusu toluk kapırga,
Kayratı kenen baatırga,
Tagdır cetse ölüügö.
Tüz barıp ayza sunuuga,
Cadaaldangan kapırdan
Can urup soguş saluuga,
Calpı curttu acaldan
Acıratıp kaluuga
Cekege çıgıp keldi ele.
Kaşatka turdu er Seytek,
Kaçırıp saydı Sarıbay.
Sarıbay ayza sayganda,
Mende çıdap turbadı
Sarıbaydın ayzası
On bölök bolup bırkırap,
Bıt-çıt bolup kıyradı.
Kıyşaygan cok er Seytek,

Su iç dense zehir içen,
Kan dök dense can döken,
Börk al dense baş kesen,
Kaplanın soyu bu.
Kuru otlu yeri tutuşturan,

Otlu yere yangın koyan,
Gökten yıldız yerinden oynatan.
Adı Hızır, baht ile
Ezelden beri dost olmuş,
Kaplanın kendisi işte o.
Karşısına çıkan kul yenememiş,
Karşılaşmaya düşman gelememiş,
Yüz tutup insan yenememiş.
Kök atası Tügöl Han,
Tam gözünü üstümde tut – diye,
İlk atası Baarı Han,
Yoldaş oluver bana – diye,
Dedesine yalvarıp,
Gücü taşan o koçak,
Kerkula ile hazırlanıp,
Cenk edeceği Sarıbay,
Gücü tam kâfire,
Kuvveti geniş bahadıra,
Kader erişirse ölmeye.
Doğru varıp mızrak uzatmaya,
Zebani kesilen kâfirden,
Can atıp savaş salmaya,
Bütün yurdu ecelden
Ayırıp kurtarmaya,
Meydana çıkıp gelmiş idi.
Bayıra durdu er Seytek,
Saldırıp sapladı Sarıbay.
Sarıbay mızrak sapladığında,
Dayanıp duramadı karşısında,
Sarıbay'ın mızrağı
On parça olup çatırdayıp,
Paramparça olup kırıldı.
Yerinden eğilmedi er Seytek,

Kıya turdu Sarıbay,
Kerkula sanga bir salıp,
Sır nayzanı kolgo alıp,
Kerilip Seytek er nemeñ,
Kemerdin beri beti – dep,
Öpkönün aldı çeti – dep,
Ölçölüü cerdin özü – dep,

Yan döndü durdu Sarıbay,
Kerkula'ya sağrıdan bir vurup,
Sırlı mızrağı ele alıp,
Gerilip Seytek er koçağın,
Kemerin beri yüzü – diye,
Akciğerin ön ucu – diye,
Ölçülü yerin tam kendisi – diye,

Kulcuñdagan kuturgur
Kulap keter çagı – dep,
Aykırıp ayza urdu ele.
Celmoguz uulu baatırıñ
Zıñ-zıñ etip kenebey,
Balanın saygan ayzasın
Buçkagına teñebey,
Çın esebin taptı ele,
Sunup turgan ayzanı
Orto belden omurup,
On eki bölö çaptı ele.
Belgilüü beren kelgin – dep,
Kücürmöndüü küçtüüñ kel,
Balañ kelbey çoñuñ kel,
Baarıdan mıktı zoruñ kel!
Kalganıñ koyup kanıñ kel,
Kaptap kırgız baarıñ kel,
Çının keptin koyboymun.
Ketiremin alıñdı,
Kımızday cutam kanıñdı,
Kıl emeñdi taştabay,
Kırgın kılam baarıñdı!
Çañırsam köbüñ ölösüñ,
Çapçıp iysem kokustan
Barsa kelbey çın cayıñ,
Badıregim körörsüñ» –
Baatırsınıp turdu ele,
Celmoguz uulu kapırdı
Cetkileñ Kuday urdu ele.
Munu ukkanda Külçoro –
Telegeyi teñ çoro,

Kasılıp duran o kudurganın
Devrilip düşme çağıdır – diye,
Haykırıp mızrağı vurmuş idi.
Celmoguz oğlu bahadırın,
Zınk zınk edip aldırmadan,
Çocuğun sapladığı mızrağı
Topuğuna bile denk saymadan,
Gerçek hesabını bulmuş idi,
Uzanıp duran mızrağı
Orta belinden kırıp,
On iki parçaya bölmüş idi.
Namlı bereniniz gelsin – diye,
Kudretli güçlünüz gel,
Çocuğunuz değil, büyüğünüz gel,
Hepsinden yaman zorlunuz gel!
Kalanı bırakıp hanınız gel,
Akın edip Kırgız, hepiniz gelin,
Sözün doğrusu, hiç komam sizi.
Gideririm gücünüzü,
Kımız gibi yutarım kanınızı,
Kılınızı bile komadan,
Kırgına veririm hepinizi!
Çığırsam çoğunuz ölürsünüz,
Kazara pençeleyiversem,
Gidip gelinmez gerçek yurdunuzu,
Soysuzlarım, görürsünüz» –
Bahadırlanıp durmuş idi,
Celmoguz oğlu kâfiri
Yüce Tanrı çarpmış idi.
Bunu duyunca Külçoro –
Her yanıyla denk çora,

Duşmanga bolot ok ele,
Caynagan kızıl çok ele.
Camıda mınday cok ele,
Telegeyi teñ ele.
Atası Almambetten,
Artık tuulgan şer ele.
Atası kökcal Almambet –
Kürmö kiygen kıtaydın
Küçtüüsünün tukumu,

Düşmana çelik ok idi,
Alev alev kızıl kor idi.
Cihanda böylesi yok idi,
Her yanıyla denk idi.
Atası Almambet'ten dahi
Üstün doğmuş arslan idi.
Atası bozkurt Almambet –
Kaftan giyen Çin'in
Güçlüsünün soyu idi,

Taş sayıngan kıtaydın
Tazasının öz uulu.
Kagışka kirip katıkkan,
Kabılan dep atıkkan.
On eki pirge kol bergen,
Oñdop Kuday caratkan,
Özü süyüp col bergen,
Taşka saysa taybagan,
Betteşse duşman kalbagan.
Maral kuusa uy kılgan,
Ay-aalamdı buy kılgan.
Sebili seksen tört bolgon,
Serp salgan cagı ört bolgon.
Betteşkeni mert bolgon,
Arga cüktöp ok kılgan,
Alışkandı cok kılgan.
Arsılandın öz uulu,
Kanzaadanın kulunu,
Kan Almambet kurguru.
Kaarlanıp kol salıp,
Katuu cañcal çır kılıp,
Mingen atı Surkoyon
Ketmen tuyak, keñ sooru,
Kenen cerdin buudanı.
Kerişke minse kebelbeyt,
Oorukka minse oorubayt.
Çalgınga minse çarçabayt,
Kerişke minse kenebeyt.
Kapkan sooru, ükü ayak,

Taş kuşanan Çin'in
Halisinin öz oğlu idi.
Çarpışmaya girip pişmiş,
Kaplan diye ün almış.
On iki pîre el vermiş,
Tanrı onu düzgün yaratmış,
Kendi sevip yol vermiş,
Taşa saplasa çekinmeyen,
Karşılaşınca düşman komayan.
Maral kovsa inek eden,
Ay-âlemi perişan eden.
Pusatı seksen dört olan,
Bakış saldığı yan yangın olan.
Karşılaştığı helâk olan,
Hile yükleyip ok eden,
Tutuşanı yok eden.
Arslanın öz oğlu,
Hanzadenin yavrusu,
Han Almambet koçağı.
Öfkelenip el salıp,
Katı kavga, gürültü koparıp,
Bindiği atı Surkoyon,
Çapa tırnaklı, geniş sağrılı,
Geniş yerin küheylanı.
Cenge binilse sarsılmaz,
Ağır yüke binilse ağrımaz.
Keşfe binilse yorulmaz,
Cenge binilse aldırmaz.
Kapan sağrılı, baykuş ayaklı,

Karmaşka minse kacınbas.
Totuday kuyruk çubagan,
Tokson kündük cer bolso,
Toktoboston çuragan.
Al canıbar Surkoyon
Döñdüü cañcal, bülüktün
Toksonuna çıdagan.
Ayza sunsa kılt koygon,
Balta urganda badırek
Başka cakka bult koygon.
Coogo ılayık adatı,

Külçoronun kanatı,
Ar kaçandan bir kaçan,
Almambet uulu Külçoro
Atışka miner adatı.
Coo baykasa alıstan,
Kakanga kazat saygan mal,
Kan alptardı kulatıp.
Köndüm bolup algan mal,
Kuyrugu menen calı bar,
Oşondoy mıktı canıbar.
Sekirgeni bürgödöy,
Semirgeni sümbödöy.
Aygay uksa şaşpagan,
Ay karañgı kezekte
Bir izin kata baspagan.
Şam cakkanday kulagı,
Çaraday bolgon tuyagı.
Kaalap duşman nayza ursa,
Oñdon soldon kılt koygon.
Ar acaldan çoronu,
Ala kaçıp cılt koygon.
Astındagı kanatı.
Atışka kirse akcoltoy,
Külçoronun adatı.
Ölümdön kayra tartabı,
Karmaşarı Sarıbay
Kagıştan kayra kaytabı.

Tutuşmaya binilse yılmaz.
Tavus gibi kuyruk süzen,
Doksan günlük yol olsa,
Durmaksızın koşup giden.
O aziz hayvan Surkoyon,
Koca kavganın, bozgunun
Doksanına dayanmış.
Mızrak uzatılsa kaçıveren,
Balta vurulduğunda o yaman,
Başka yana sıçrayıveren.
Düşmana yaraşır âdeti,

Külçoro'nun kanadı,
Her ne zaman, bir zaman,
Almambet oğlu Külçoro'nun
Atışmaya bindiği âdeti.
Düşmanı uzaktan sezen,
Kakan'a gazaya koşmuş mal,
Han alpları devirip.
Alışkın olmuş bir mal,
Kuyruğu ile yelesi var,
Öylesine yaman hayvan.
Sıçrayışı pire gibi,
Semirişi harbi gibi dolgun.
Haykırış duysa şaşmayan,
Ay karanlık vakitte,
Bir izini yanlış basmayan.
Mum yanar gibi kulakları,
Çanak gibi olan tırnağı.
Düşman isteyip mızrak vursa,
Sağdan soldan kaçıveren.
Her ecelden çorayı,
Alıp kaçıp sıvışıveren.
Altındaki kanadı odur.
Atışmaya girse uğurlu gelen,
Külçoro'nun âdeti bu.
Ölümden geri döner mi,
Tutuşacağı Sarıbay,
Çarpışmadan geri kalır mı.

Celmoguz uulu kapırdı	*Celmoguz oğlu kâfiri,*
Cetken zaman akırdı,	*Gelip çatmış ahir zamanı,*
Toktolo albay can kaynap,	*Duramayıp canı kaynayıp,*
Tobokelge bel baylap,	*Tevekküle bel bağlayıp,*
Betteşeri Sarıbay	*Karşılaşacağı Sarıbay,*
Bek müşküldüü mamınday.	*Pek çetin, direk gibi.*
Alban türlüü er körgön,	*Türlü türlü er görmüştü,*
Aalamdan mınça şer körgön.	*Âlemde bunca arslan görmüştü.*
Kazası cetip ölölek,	*Eceli erişip ölmeden,*
Bul öñdüü müşkül cañcaldı	*Bunun gibi müşkül kavgayı,*
Bul öñdöngön balbandı,	*Bunun gibi pehlivanı,*
Cer üstünön körö elek.	*Yeryüzünde görmemişti.*
Celmoguz uulu kapırga	*Celmoguz oğlu kâfire,*

Aykırıp saysa ayza ötpöyt,	*Haykırıp saplasa mızrak geçmez,*
Alışkan menen kol cetpeyt.	*Tutuşsa da el yetişmez.*
Çapçışıp çama kelgen cok,	*Çarpışıp güç yetmedi,*
Alışıp adam ceñgen cok.	*Tutuşup insan yenmedi.*
Eñkeyip adam alabı,	*Eğilip insan alabilir mi,*
Betteşken tirüü kalabı.	*Karşılaşan sağ kalır mı.*
Celmoguz uulu kapırga	*Celmoguz oğlu kâfiri,*
Dayraga salsa batpagan,	*Irmağa atsa sığmayan,*
Sel kaptasa albagan.	*Sel bassa götüremeyen.*
Ört kaptasa küybögön,	*Yangın sarsa yanmayan,*
Ok kaptasa ölbögön.	*Ok yağsa ölmeyen.*
Kıykırsa kılıç kespegen,	*Haykırsa da kılıç kesmeyen,*
Aybatı kalıñ kapırga	*Heybeti koyu kâfiri,*
Ok kaptasa teşpegen.	*Ok yağsa delmeyen.*
Örttön küygön özü oşol,	*Evi yanası işte odur,*
Kara tacaal közü oşol.	*Kara Deccalın gözü odur.*
Capaa salıp bu başka	*Bu başa cefa salmaya*
Caratılgan coo bele.	*Yaratılmış düşman mıydı.*
Ketmendese tügönbös,	*Çapalasan tükenmez,*
Keñ adırmaktuu too ele.	*Geniş sırtlı bir dağ idi.*
Adamdın alı cetalbas,	*İnsanın gücü yetişemez,*
Alaskar müşkül bel eken.	*Alaskar gibi müşkül bel imiş.*
Ay-aalamdı tüz kılgan	*Ay-âlemi dümdüz eden,*
Kap-Toodon çıkkan cel eken.	*Kaf Dağı'ndan kopan yel imiş.*
Baykagan adam baarısı,	*Bakıp gören insanların hepsi,*

Sarıbay çoçko deer eken.
El körböstö tuulgan,
Aalamga salgan çuulgan.
Baatırdıgı başkaça,
Bir müşkül saldı kuu başka.
Eldin baarı küyünüp,
Esil candan tüñülüp,
Curttun baarı küyünüp,
Curt canınan tüñülüp.
Ay karañgı bürkölsö,
Aalamdı bulut çalbasa.
Kün emine bolor – dep,
Alda kırgız az eldin
Ayılı kanday konor – dep,
Aylası kanday bolor – dep.

Sarıbay domuzdur der imiş.
El görmez yerde doğmuş,
Âleme salmış velvele.
Bahadırlığı bambaşka,
Bir müşkül saldı şu kuru başa.
Elin hepsi yanıp yakılıp,
Aziz candan umut kesip,
Yurdun hepsi yanıp yakılıp,
Yurt canından umut kesip.
Ay karanlık bulanınca,
Âlemi bulut sarmayınca.
Gün ne olur – diye,
Ah, şu az Kırgız elinin
Obası nasıl konar – diye,
Çaresi nasıl olur – diye.

Sanaa tartıp küyünüp,
Kalıkka kelgen müşkül – dep,
Kalk çurkurap küyünüp.
Baatır da eken, şer da eken,
Ay-aalamdı buy kılgan,
Celmoguz uulu Sarıbay
Ay-aalamdın eri eken.
Kabılgandı kaysagan,
Kaman sınduu eme eken.
Urunarga too tappay,
Uruşarga coo tappay,
Uşintip kelgen düm eken.
Tacaaldıgı bilinip,
Er canınan tüñülüp,
El çurkurap turganda:
«Çurkuratıp bul eldi
Ne muraska ceteyin.
Kıyırluu Kıdır curt üçün,
Kuturgurga kol salıp,
Kurman bolup keteyin.
Erdigi toonun teñindey,
Eli-curtun Külçoro
Olcogo berdi dedirbey,

Kaygı çekip yanıp yakılıp,
Halka gelen müşkül – diye,
Halk çığrışıp yanıp yakılıp.
Bahadır da imiş, arslan da imiş,
Ay-âlemi perişan eden,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Ay-âlemin eri imiş.
Rast geleni parçalayan,
Yaban domuzu gibi bir şey imiş.
Çarpacak dağ bulamadan,
Vuruşacak düşman bulamadan,
Böyle gelmiş bir bela imiş.
Deccallığı belli olup,
Er canından umut kesip,
El çığrışıp durduğunda:
«Bu eli çığrıştırıp,
Hangi murada ereyim.
Uçsuz bucaksız Hızırlı yurt için,
Kudurgana saldırıp,
Kurban olup gideyim.
Erliği dağın yarısı kadarken,
Elini yurdunu Külçoro
Ganimete verdi dedirtmeden,

Karmaşkandan kan ölsün,
Kayran közüm cumulsa,
Ordoluu curttun baarı ölsün.
Er Sarıbay kapırga,
Emi nayza sunayın.
Esil kayran curt üçün
Bul candı kurman kılayın!
Esil çoro turganda,
Elimdi kantip bereyin,
Kuturuptur Sarıbay,
Munu menen bir kulcuñdaşıp köröyün!
Açuulansam alayın,
Kayrattangan kapırdan
Kazır ölüp kalayın.
Kaarlanıp uşintip,
Karmaş kılıp köröyün.

Tutuşup çarpışırken han ölsün,
Aziz gözüm yumulursa,
Ordalı yurdun hepsi ölsün.
Er Sarıbay kâfire,
Şimdi mızrak uzatayım.
Aziz, yiğit yurt için,
Bu canı kurban kılayım!
Aziz çora dururken,
Elimi nasıl vereyim,
Kudurmuştur Sarıbay,
Bununla bir kapışıp göreyim!
Öfkelenirsem hakkından geleyim,
Ya coşmuş kâfirin elinde
Şimdi ölüp kalayım.
Öfkelenip işte böyle,
Tutuşup bir göreyim.

Kalk üçün kandı tögöyün.
Kalk üçün, curt üçün
Kayran kandı tögöyün,
Karmalaşıp köröyün.
Men Külçoro bolgonu,
Külçoro atka kongonu.
Alban türlüü döö körüp,
Atış müşkül mol körüp,
Kaza tartıp ölbödüm.
Katuu balban, zaarı küç,
Kapırday eme körbödüm.
Obol murda bir Kuday
Almambet atam kuuganı,
Aruukeden tuuganı,
Tamtañdap basıp kurgan can
Emgek tartıp alganı,
Enem-atam teñ ölüp,
Cetim bolup kalganı.
Cetim bolup cetilip,
Cergege eptep koşulup,
Ereşen tartıp, er bolup,

Halk için kanımı dökeyim.
Halk için, yurt için
Aziz kanımı dökeyim,
Boğuşup bir göreyim.
Ben Külçoro olalı,
Külçoro adını alalı.
Türlü türlü dev görüp,
Nice çetin savaş görüp,
Ecel gelip ölmedim.
Böyle sert pehlivan, zehri güçlü,
Böyle kâfir hiç görmedim.
Evvel önce bir Huda,
Almambet atam kovulalı,
Aruuke'den doğalı,
Tıpış tıpış yürüyen zavallı can
Emek çekip büyüyeli,
Anam babam birden ölüp,
Yetim kalıp gideli.
Yetim olup yetişip,
Ele yurda güçbela katılıp,
Serpilip boy atıp er olup,

Er uulu menen teñ bolup,
Arbayıp atka mingeni,
Adam bolup cürgönü.
Kazam cetip ölbödüm,
Caanamdan bul öñdüü
Cadaalıktı körbödüm.
Obolu Kuday caratıp.
Can caratkan er kıldıñ,
Ay-aalamga şer kıldıñ.
Kalmışın da bir Kuday
Kara cer menen teñ kıldıñ.
Calınsam ukpay kebimdi,
Büktömök boldu belimdi.
Bülündürdü çebimdi,
Bülük kıldı elimdi.
Kalıñ kazdı orumdu,
Körgözdü bizge sonundu.
Baştap zaman akırdı,
Ay-aalamdan körbödüm

Er oğluyla denk olup,
Kurulup ata bineli,
Adam olup yürüyeli.
Ecelim yetip ölmedim,
Ömrümde bunun gibi
Azgınlığı hiç görmedim.
Önce Huda yaratıp,
Can verip er kıldın,
Ay-âleme arslan kıldın.
Sonunda da bir Huda,
Kara yerle bir kıldın.
Yalvarsam sözümü duymadın,
Belimi büker oldu düşman.
Viran etti kalemi,
Kargaşaya saldı elimi.
Derin kazdı mezarımı,
Gösterdi bize görülmedik işi.
Ahir zamanı başlattı,
Ay-âlemde görmedim

Bul öñdöngön baatırdı.
Kırmak boldu moldomdu,
Olcolop ketebi deym,
Altın taktuu ordomdu!
Obol murda bir Kuday,
Kılımdı buzgan şer kıldı.
Bir kapırga teñ kılbay,
Mınça nege kem kıldı.
Keçee Cılgındının oyunda,
Keñ Talastın boyunda.
Eriksek elik atkanda,
Erinbesek obol can,
Elkin oynop catkanda.
Kara bolot zulpukor
Maylap turgan kezekte,
Kara kıtay mancunu
Aydap turgan kezekte,
Nayza sunup top buzbay
Acal cetip oşo kez,

Bunun gibi bir bahadırı.
Kırıp geçirecek mollamı,
Yağmalayıp gider mi derim,
Altın tahtlı ordamı!
Evvel önce bir Huda,
Beni çağ deviren arslan kıldı.
Bir kâfire denk kılmayıp,
Neden bu denli eksik kıldı.
Dün Cılgındı'nın ovasında,
Geniş Talas'ın boyunda.
Canımız sıkılsa geyik vururken,
Üşenmezsek aziz canla,
Başıboş oynayıp yatarken.
Kara çelik Zülfikâr'ı
Yağlayıp durduğumuz çağda,
Kara Hıtay'ı, Mançu'yu
Sürüp durduğumuz çağda,
Mızrak sunup saf bozarken
Ecel yetseydi o zaman,

Tirüü cürböy okko uçpay,
Kara-Buura, Çatkalda
Kaykalap kırgız catkanda,
Barıp aldık Oogandı
Kezikken kaydan soo kaldı?
Kınsız kılıç kolgo alıp,
Kıtayga kırgın salganda
Kakaylatıp kıtaydı.
Beecinge kuup sürgöndö.
Kürmö kiygen küçtüünü
Beecinge aydap kirgende,
Altın menen kümüşün
Cüktöy albay turganda,
Agaça kelin suluunu,
Üptöy albay turganda,
Kara-Şaar, Kambıldı
Kamap turgan kezekte,
Kara katay, mancunu,
Sabap turgan kezekte,
Mından ölböy ne boldum?
Buttap dilde, sarı altın,

Sağ gezmeden oka uçsaydım,
Kara-Buura'da, Çatkal'da
Kırgız kasılıp yatarken,
Varıp aldık Afgan'ı,
Karşı çıkan nerde sağ kaldı?
Kınsız kılıcı ele alıp,
Hıtay'a kırgın saldığımızda
Hıtay'ı dize getirip.
Beecin'e kovup sürdüğümüzde.
Cepken giymiş güçlüyü
Beecin'e sürüp girdiğimizde,
Altını ile gümüşünü
Yükleyemez olduğumuzda,
Ağaça gelin güzelini,
Toplayamaz olduğumuzda,
Kara-Şaar'ı, Kambıl'ı
Kuşatıp durduğumuz çağda,
Kara Hıtay'ı, Mançu'yu,
Dövüp durduğumuz çağda,
O zaman ölmeyip ne oldum?
Okka okka dilde, sarı altın,

San düynönü tapkanda,
Küncüttün curtun çapkanda,
Kara bolot zulpukor
Duşmandı közdöy sunganda,
Çapçışkan cerdin baarına
Çama kelip turganda,
Mından ölböy ne boldum.
Kök sülöösün, kara börk,
Kimder ırgap kiybegen.
Döölöt başta barında,
Kim kürküröp cürbögön.
Kayran candı körgöndö,
Ay-aalamdar dürbögön.
Azardı aalam salbagan,
Arslan elek, kan elek,
On segiz miñ aalamda
Ukuruk kayrar kalbagan.

Sayısız malı bulduğumuzda,
Küncüt yurdunu vurduğumuzda,
Kara çelik Zülfikâr'ı
Düşmana doğru uzattığımızda,
Çarpıştığımız yerlerin hepsine
Gücümüz yetip dururken,
O zaman ölmeyip ne oldum.
Gök vaşak kürklü kara börkü,
Kimler sallanıp giymedi.
Devlet başta var iken,
Kim kükreyip yürümedi.
Aziz canı görünce,
Ay-âlemler ürperirdi.
Âlem bize eza salamazdı,
Arslan idik, han idik,
On sekiz bin âlemde
Kement çevirir kimse kalmamıştı.

Açuulanıp aykırsak,
Ay-aalam çatak baştagan.
Kaarlanıp tüktüysök,
On segiz miñ aalamıñ
Kırılıp kete taştagan.
Baatırlık cok, şerdik cok,
Celmoguz uulu kapırga
Baştagıday erdik cok.
Çamanı Kuday urganbı,
Celmoguz uulu kapırga
Kor kılıp Kuday turganbı?
Erdik tolkup kürküröp,
Bir kezekte aşkan beym.
Kaarlangan kapırga
Kıdır Alda caratkan
Kor bolsun dep cazgan beym.
Iç örttönüp, boorum çok,
Ar kimden döömöt kaçkanda,
Uşunday bele düynö bok!
Törölgöndö özümdün,
Toyuma tokson soydurduñ.
Ay-aalamdın baarısın
Aydap cürüp soysun – dep,

Öfkelenip haykırsak,
Ay-âlem karışırdı.
Kahırlanıp kabarsak,
On sekiz bin âlemin
Kırılıp gitmeye dururdu.
Bahadırlık yok, arslanlık yok,
Celmoguz oğlu kâfire
Eskisi gibi erlik yok.
Gücümüzü Huda mı çarptı,
Celmoguz oğlu kâfire
Huda bizi hor mu kılıyor?
Erlik coşup kükreyip,
Bir zamanlar taşmıştı besbelli.
Kahırlanan kâfire
Hızır Allah, Yaradan,
Hor olsun diye yazmış besbelli.
İçim yanar, bağrım köz,
Herkesten umut kaçınca,
Böyle miydi şu bok dünya!
Ben doğduğumda kendimin,
Toyuma doksan kestirdin.
Ay-âlemin hepsini
Sürüp sürüp kessin diye,

Külçoro atka koydurduñ.
Betteşkendi kulatıp,
Ay-aalam buzgan er kıldıñ.
Bir kaarluu itke al cetpey
Kıdır Alda bir Kuday
Kara cer menen teñ kıldıñ,
Mınça nege kem kıldıñ.
Caralganda bir Kuday,
Kızıl bolot börk elek,
Kırgızdın güldüü körkü elek.
Arstanday çamıngan,
Acıdaarday ışkırgan,
Bilegi coon, taş cürök.
Aalamga saldık çoñ dümök
Sebil kiydik seksen tört,

Külçoro adını koydurdun.
Karşı geleni devirip,
Ay-âlem bozan er kıldın.
Bir kahırlı ite gücüm yetmeyip,
Hızır Allah, bir Huda,
Kara yerle bir kıldın,
Neden bu denli eksik kıldın.
Yaratıldığında, bir Huda,
Kızıl çelik börk idik,
Kırgız'ın çiçekli süsü idik.
Arslan gibi atılan,
Ejderha gibi tıslayan,
Bileği kalın, taş yürek.
Âleme saldık büyük kargaşa,
Seksen dört zırh kuşandık,

Serpişken cagım kızıl ört,
Karçıgaday kamıngan,
Kaymana akıl tabılgan.
Kara kökcal tukumu,
Ala-Too kütüp cer kılgan,
Alışkandı kor kılgan,
Askar da elek, bel da elek,
Kan tögüp cürüp katıkkan,
Duşman buzup, atıkkan
Kara kökcal tukumu,
El konordun talaası,
Er kökcaldın balası.
Arkaygan toonun bulagı,
Almambettin çunagı.
Mından murun Talastı,
Bettep duşman kelbegen,
Bet alıp adam tiybegen.
Kaalaganda kuu başka,
Kadır keter tün bele?
Celmoguz uulu Sarıbay,
Eelep kirip, Talastı
Kordoy turgan kün bele?
Kadır Alda, bir Kuday,
Kök bolottoy kürküröp,
Körgöndün boyu dürküröp,

Çarpıştığım yan kızıl alev,
Atmaca gibi davranan,
Derin akıl bulunan.
Kara bozkurt soyu,
Ala-Too'yu bekleyip yurt kılan,
Tutuşanı hor kılan,
Yüce dağ da idik, bel de idik,
Kan döke döke katılaşan,
Düşman bozup ad kazanan
Kara bozkurt soyu,
Elin konduğu ova,
Er bozkurdun balası.
Yücelen dağın pınarı,
Almambet'in yavrusu.
Bundan önce Talas'a,
Yönelip düşman gelmemişti,
Yüz dönüp insan değmemişti.
Kuru başa dilediğince,
İtibar gider gece miydi?
Celmoguz oğlu Sarıbay'ın,
Girip Talas'ı ele geçirip
Horlayacağı gün müydü?
Kadir Allah, bir Huda,
Gök çelik gibi kükreyip,
Göreni baştan başa ürpertip,

Baştakıday kün kayda?
Celmoguz uulu kapırdı,
Ceñe turgan kün barbı?
Kıraan kara barçınday,
Eñe turgan kün barbı?
Çın cazasın koluna,
Bere turgan kün barbı?» –
Dep, oşentip Külçoro
Sır barañın oktodu.
Sırttan tuugan arsılan,
Ilgerkisin coktodu.
Alış kılıp arıdı,
Ayabay caman tarıdı.

Eskisi gibi gün nerde?
Celmoguz oğlu kâfiri,
Yenecek gün var mı?
Alıcı kara kartal gibi,
Kapıp alacak gün var mı?
Gerçek cezasını eline,
Verecek gün var mı?» –
Deyip, böylece Külçoro
Sır tüfeğini doldurdu.
Yaman doğmuş arslan,
Eski günleri yâd etti.
Cenk ede ede yıprandı,
İyice fena daraldı.

Çın kordugu bilindi,
Çımınday cañdan tüñüldü.
Katuu kaar baştadı,
Kayran candı cön ele,
Kılga baylap taştadı.
Öödö-ıldıyın karabay,
Ölömün dep sanabay.
Tegeregin karabay,
Teñir urgan çoçkodon
Degi canın ayabay,
Kısırkandı ölüügö,
Celmoguz uulu kapırdın
Çın cazasın berüügö.
Almambet uulu Külçoro –
Telegeyi teñ çoro,
Şay koldogon er çoro.
Balbandıgı başkaça,
Baatırdıgı bir kança.
Tutkak cini karmasa,
Çoñ talaanı caylagan.
Açuusuna tiygendi,
Azuuga salıp çaynagan,
Astıga salıp aydagan.
On segiz miñ aalamda,
Ukuruk kayrar kalbagan.
Bettep duşman kelbegen,
Bet alıp mende ceñbegen.

Gerçek horluğu belli oldu,
Sinek kadar candan umut kesti.
Şiddetli kahra başladı,
Aziz canı düpedüz,
Kıla bağlayıp bıraktı.
İnişine yokuşuna bakmadan,
Ölürüm diye saymadan.
Çevresine bakmadan,
Tanrı'nın çarptığı domuzdan
Hiç canını esirgemeden,
Kıymadan çekinmeden ölmeye,
Celmoguz oğlu kâfirin
Gerçek cezasını vermeye.
Almambet oğlu Külçoro –
Her yanı denk çoro,
Şah'ın koruduğu er çoro.
Pehlivanlığı bambaşka,
Bahadırlığı bir nice.
Cinnet öfkesi tutunca,
Koca ovayı kasıp kavururdu.
Öfkesine dokunanı,
Azı dişine atıp çiğnerdi,
Önüne katıp sürerdi.
On sekiz bin âlemde,
Kement çevirir kimse kalmamıştı.
Yönelip düşman gelmemişti,
Yüz dönüp hiçbir kul yenmemişti.

Bastaşkan tirüü kalbagan,
Özöndördü caylagan.
Öçögüşö kelgende
Öz cakının caylagan.
Kamınıp bolot bülögön,
Kañgay curtun cöölögön.
Altayga kazat attangan,
Arstan çaldan bata algan.
Konup ötkön cerine,
Orolon mazar ornogon,
Koco sandar koldogon.

Çatışan sağ kalmamıştı,
Vadileri yaylak edinmişti.
Öç almaya gelince
Öz yakınını bile kıyardı.
Hazırlanıp çeliği bilerdi,
Kangay yurdunu çiğnerdi.
Altay'a gazaya atlanmıştı,
Arslan ihtiyardan dua almıştı.
Konup geçtiği yerde,
Kutlu mazar kurulmuştu,
Hoca erenler kollamıştı.

	Tünöp ötkön cerine,	*Geceleyip geçtiği yerde,*
	Tüptüü çınar tal bütkön,	*Köklü çınar, söğüt bitmişti,*
50950	Tübünön Kuday car bütkön.	*Dibinden Huda yâr olmuştu.*
	Tübü oluya tukumu,	*Kökü evliya soyu,*
	Betteşkeni Sarıbay,	*Yüzleştiği Sarıbay,*
	Bet alışpay turabı,	*Yüz yüze gelmeden durur mu,*
	Beelese Kuday urabı.	*Çekinse Huda çarpmaz mı.*
	Karmaşkanı Sarıbay,	*Boğuşacağı Sarıbay,*
	Karmaşkanga turabı.	*Boğuşmaya durmaz mı.*
	Kayran Şerdin tukumu,	*Aziz Arslan'ın soyu,*
	Kaçıp Kuday urabı.	*Kaçarsa Huda çarpmaz mı.*
	Coo cölöngön tumşukka,	*Düşmanın yaslandığı burunda,*
50960	Tomuraygan urçukka,	*Tümsecik çıkıntıda,*
	Ayrı-beles kaykañda,	*Çatal belli sırtlarda,*
	Alakanday taypañda,	*Avuç kadar düzlükte,*
	Coo cölöngön señirde,	*Düşmanın yaslandığı yamaçta,*
	Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoguz oğlu Sarıbay'ın*
	Bet alışkan cerinde,	*Karşı durduğu yerde,*
	Cañırıktın Car-Kıya,	*Cañırık'ın Car-Kıya'sında,*
	Can-Moynoktun çubama,	*Can-Moynok'un geçidinde,*
	Carday bolgon kapırga,	*Uçurum gibi iri kâfire,*
	Betteşmek boldu er çoroñ	*Yüzleşecek oldu er çoron*
50970	Er Sarıbay baatırga.	*Er Sarıbay bahadırla.*
	Nayzaga çeber ıktuuga,	*Mızrakta usta beceriklisiyle,*
	Kılıç çabar mıktıga,	*Kılıç çalan yamanıyla,*
	Kez bolgonu Sarıbay	*Karşılaştığı Sarıbay,*
	Kezip kelgen kapırga.	*Dolaşıp gelmiş kâfirle.*
	Betteşmek boldu er çoro,	*Yüzleşecek oldu er çoro,*
	Er Sarıbay baatırga.	*Er Sarıbay bahadırla.*
	Er Külçoro bolgonu,	*Er Külçoro olalı,*
	Külçoro atka kongonu,	*Külçoro adını alalı,*
	Arbayıp atka mingeni,	*Kurulup ata bineli,*
50980	Ay-aalamdı buy kılıp,	*Ay-âlemi perişan edip,*
	Aydap cürüp sürgönü.	*Sürüp sürüp koşturalı.*
	Neçen kımbat bel aşkan,	*Nice çetin bel aşmıştı,*
	Neçen cerden coo çapkan.	*Nice yerde düşman vurmuştu.*
	Buyruk cetip ölbögön,	*Buyruk yetip ölmemişti,*
	Bul öñdöngön kapırdı,	*Bunun gibi kâfiri,*

	Ay-aalamdan körbögön.	*Ay-âlemde görmemişti.*
	Betteşüügö belsenip,	*Yüzleşmeye bel bağlayıp,*
	Peri urganday teñselip.	*Peri çarpmış gibi sallanıp.*
	Cazayıl kılıç kamınıp,	*Fitilli tüfek, kılıç kuşanıp,*
50990	Caratkanga calınıp,	*Yaradan'a yalvarıp,*
	Ör tartkanı keç bolup,	*Yokuş çıkarken geç olup,*
	Bet alışa ketüügö	*Yüz yüze gelip gitmeye*
	Eki közü tört bolup,	*İki gözü dört olup,*
	Mına oşondo şer çoro,	*İşte o zaman arslan çoro,*
	Mañday menen bakırıp,	*Dosdoğru ileri atılıp bağırıp,*
	Manastap uraan çakırıp,	*«Manas!» diye nara çağırıp,*
	Kınına kılıç salınıp,	*Kınına kılıç kuşanıp,*
	Kıyamat ketken şerlerdin	*Kıyamete göçmüş arslanların*
	Arbagına calınıp,	*Ruhuna yalvarıp,*
51000	Alışarı Sarıbay	*Tutuşacağı Sarıbay,*
	Alışkan duşman mamınday.	*Tutuştuğu düşman işte böyle.*
	Cooruker minip Sarıbay,	*Cooruker'e binip Sarıbay,*
	Zıñ-zıñ etip kenebey,	*Zınk zınk edip aldırmadan,*
	Çoroñ emes, başka emes,	*Çoron değil, başkası değil,*
	On segiz miñ aalamdı	*On sekiz bin âlemi*
	Buçkagına teñebey,	*Topuğuna denk tutmadan,*
	Kuturgur cayı uşunday.	*Kudurmuşun hali işte böyle.*
	Men Sarıbay bolom – dep,	*Ben Sarıbay'ım – diye,*
	On segiz miñ aalamdı	*On sekiz bin âlemi*
51010	Acıdaarday op tartıp,	*Ejderha gibi içine çekip,*
	Aydap cürüp sorom – dep.	*Sürüp sürüp emerim – diye.*
	Kaarlanıp küülönüp,	*Kahırlanıp coşup,*
	Külçorogo süylönüp,	*Külçoro'ya söylenip,*
	Kaardı katuu baştadı.	*Kahrı sert başlattı.*
	Acıdaarday op tartıp,	*Ejderha gibi içine çekip,*
	Ay-aalamdın barısın	*Ay-âlemin hepsini*
	Sorup ie taştadı.	*Bir solukta emiverdi.*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
	Kaçırganı kamanday.	*Saldırışı yaban domuzu gibi.*
51020	Çamınışı colborstoy,	*Atılışı kaplan gibi,*
	Çalışkan aman bolbostoy.	*Çatışan sağ kalmayacak gibi.*
	Cay-caragın caylanıp,	*Pusatını kuşanıp,*
	Colum üydöy çoyunbaş	*Küçük çadır kadar demir topuzunu*

	Bu kapırıñ kamdanıp,	*Bu kâfirin hazırlayıp,*
	Catkan ittey kaşı bar,	*Yatan it gibi kaşı var,*
	Can kazanday başı bar,	*Koca kazan gibi başı var,*
	Eki beti salañdap,	*İki yanağı sarkmış,*
	Eki dañgıt toygondoy.	*İki azman köpek doymuş gibi.*
	Eki iynine kapırdın,	*Kâfirin iki omzuna,*
51030	Eki çoñ kuş kongondoy.	*İki koca kuş konmuş gibi.*
	Kaarlanıp bakırıp,	*Kahırlanıp bağırıp,*
	Kançalardın baarısın	*Hanların hepsini*
	Kel beri dep çakırıp:	*Gel beri diye çağırıp:*
	«Ceke kelbey, ekööñ kel,	*«Tek gelme, ikiniz gelin,*
	Biriñ kelbey baarıñ kel,	*Biriniz değil, hepiniz gelin,*
	Ketireyin alıñdı	*Gidereyim takatinizi,*
	Bulaktay tögöm kanıñdı!	*Pınar gibi dökerim kanınızı!*
	Azır kıyam canıñdı,	*Şimdi kıyarım canınıza,*
	Agızam suuday kanıñdı.	*Su gibi akıtırım kanınızı.*
51040	Semetey baştap kanıñ kel.	*Semetey başta, hanınız gelsin.*
	Armanıñ içte kalbasın,	*Hasretiniz içinizde kalmasın,*
	Armanda kalbay baarıñ kel.	*Hasrette kalmadan hepiniz gelin.*
	Baatır Seytek oşo kel,	*Bahadır Seytek, o da gelsin,*
	Argın, kırgız koşo kel.	*Argın, Kırgız birlikte gelsin.*
	Ketireyin daynıñdı,	*Yok edeyim izinizi,*
	Çatıratıp buzayın	*Çatırdatıp bozayım*
	Çark toktogon ayılıñdı.	*Yerleşip oturmuş avulunuzu.*
	Çın olcolop alayın,	*Gerçekten ganimet edip alayım,*
	Ayçöröktöy zayıbıñdı.	*Ayçürök gibi kadınınızı.*
51050	Kıyınıñdı kanıñdı,	*Yamanınızı, hanınızı,*
	Kırgın kılam baarıñdı.	*Kırıp geçiririm hepinizi.*
	Çataktaşpay çırdaşpay,	*Kavga etmeden, çekişmeden,*
	Degen sözgö könüñüz.	*Dediğim söze uyunuz.*
	Calıkkan suluu Ayçürök,	*Dillere destan güzel Ayçürök,*
	Aytkan sözgö könbösöñ,	*Söylenen söze uymazsan,*
	Ayçöröktü berbeseñ,	*Ayçürök'ü vermezsen,*
	Surasa berbes suluuga	*İsteyince verilmeyen güzele*
	Suuk ukuruk salamın.	*Soğuk kemendi salarım.*
	Koygulaşıp suluuñdu,	*Vuruşa vuruşa güzelinizi,*
51060	Koynuñan tartıp alamın.	*Koynunuzdan çekip alırım.*
	Beleste serüün çatırmın,	*Bel üstünde serin çadırım,*

Men Sarıbay baatırmın.
Cer aldında ceti döö,
Ceke kaysap bolgomun.
Cer üstündö alp döönü
Aydap cürüp sorgonmun.
Kayrattangan kandardı,
Töbösünön baskanmın,
Kanın suuday çaçkanmın.
Kanga toyboy catırmın,
Men Sarıbay baatırmın.
Urunarga too tappay,
Uruşarga coo tappay,
Tişterime taş tappay,
Cularıma baş tappay.
Kanga toybos kankormun,
Çenime kelgen çençi ölüp,
Çensiz erdin birimin.
Şimirip kandı sorsom – dep,
Suusunum kanbay cürömün.
Kaarluunun özümün,
Tacaaldın kara közümün» –
Dep, oşentip Sarıbay
Cooruker sanga bir salıp,
Kök nayzanı kolgo alıp,
Kaarlanıp bakırıp,
Karşı turdu kızıtalak.
Sarıbay ayza sunganda,
Aybatı asman cer carıp,
Açuulanıp turganda,
Baatır tuugan Külçoro
Taştan kayra tartabı,
Ölümdön kayra kaytabı?
Ölüm dese süyüngön,
Şer ekeni bilingen.
Arstanday kambıl kul,

Coo cagınan dañgıl kul.
Ay-aalamdı buy kılıp,
Köngön çoro emespi.

Ben Sarıbay bahadırım.
Yer altında yedi devi,
Tek başıma çiğneyip bitirdim.
Yer üstünde alp devi
Sürüp sürüp emmişim.
Yiğitlenen hanların,
Tepesine basmışım,
Kanını su gibi saçmışım.
Kana doymadan yatarım,
Ben Sarıbay bahadırım.
Çarpacak dağ bulamam,
Vuruşacak düşman bulamam,
Dişlerime taş bulamam,
Koparacak baş bulamam.
Kana doymaz hunharım,
Dengime gelen her denk ölüp,
Dengi olmayan erin biriyim.
Höpürdetip kanı emsem – diye,
Susuzluğum kanmadan gezerim.
Kahırlının ta kendisiyim,
Deccal'ın kara gözüyüm» –
Deyip, böylece Sarıbay
Cooruker'in sağrısına bir vurup,
Gök mızrağı ele alıp,
Kahırlanıp bağırıp,
Karşı durdu kahrolası.
Sarıbay mızrak uzatınca,
Heybeti gökle yeri yarıp,
Öfkelenip durunca,
Bahadır doğmuş Külçoro
Taştan geri döner mi,
Ölümden geri kaçar mı?
Ölüm dense sevinen,
Arslan olduğu bilinen.
Arslan gibi becerikli kul,

Düşman işinde usta kul.
Ay-âlemi perişan edip,
Alışmış çoro değil mi.

51100	Ay-aalamdın cazasın,	*Ay-âlemin cezasını,*
	Bergen çoro emespi.	*Veren çoro değil mi.*
	Dünüyögö caralıp,	*Dünyaya yaratılıp,*
	Kelgen çoro emespi.	*Gelen çoro değil mi.*
	Eñ kıraakı daanışman,	*En keskin görüşlü bilge,*
	Közü köröt alıstan.	*Gözü görür uzaktan.*
	Köp cañcalda el kırıp,	*Nice kavgada el kırıp,*
	Ceke çıkkan carıştan.	*Yarıştan tek çıkan.*
	Balbandıgı başkaça,	*Pehlivanlığı bambaşka,*
	Bala tapan atıkkan.	*Küçük yaştan ün salmış.*
51110	Al Külçoro şer bolgon,	*O Külçoro arslan olmuş,*
	Bet alışıp kança döö	*Yüz yüze gelip nice dev*
	Kara cer menen teñ bolgon.	*Kara yerle bir olmuş.*
	Sarıbay antip turganda,	*Sarıbay öyle dururken,*
	Ayzaga dañgıl ıktuu kul	*Mızrakta usta becerikli kul,*
	Aylası toluk, zaarı küç,	*Tedbiri tam, zehri güçlü,*
	Ayabagan mıktuu kul,	*Alabildiğine yaman kul,*
	Caştan kayra tartpagan,	*Gençlikten beri geri dönmeyen,*
	Müşkül, cañcal, azaptan	*Müşkülden, kavgadan, azaptan*
	Egerde kayra kaytpagan.	*Asla geri kaçmayan.*
51120	Kara kökcal şer oşol,	*Kara bozkurt arslan odur,*
	Can caralgan mendeden	*Can verilmiş kullar içinden*
	Kambıl tuugan er oşol.	*Becerikli doğmuş er odur.*
	Beren tuugan Kül abañ	*Beren doğmuş Kül ağan*
	Kaygırganda baatırdın	*Kaygılandığında bahadırın,*
	Karaçaar kabılan	*Kara benekli kaplan,*
	Kadimki Manas arbagı,	*Bildiğin Manas'ın ruhu,*
	Çın aldında kamınıp,	*Tam önünde hazırlanıp,*
	Çolok kökcal arsılan	*Çolak bozkurt arslan*
	Azır cara tartçuday,	*Şimdi yarıp parçalayacak gibi,*
51130	Bet aldında kamınıp.	*Yüzü önünde hazırlanıp.*
	Kirpik küyüp, çok bolup,	*Kirpiği yanıp köz olup,*
	Betteşkeni Sarıbay	*Yüzleştiği Sarıbay*
	Acıdaarday oktolup.	*Ejderha gibi gerilip.*
	Kaalgaday kaşka tiş,	*Kapı kanadı gibi ön dişleri,*
	Talkan bolup bırkırap,	*Un ufak olup dökülüp,*
	Körsö köñül bölünüp,	*Gören görse yüreği bölünüp,*
	Körsöñ çoroñ uşunday,	*Görsen çoron işte böyle,*

Көк аска тоодой көрүнүп.
Астындагы Сүркөйөн,
Ayza matap imerip,
Coolaşka minçü buudandı
Takımga tartıp ciberip,
Uñgusu bolot, uçu kurç
Uçu tüpök sır nayza,
Bu kolunda körünüp.
Sır nayza cayı uşunday.
Opol-toonun top ırgay,
Tübü menen culdurgan.
Karan kalgan cılastı
Balbandarga burdurgan.
Kılıç kırkıp ketpeske
Kara sımdan burdurgan,
Taramıştan tundurgan.
Bil terisin kaptatı,
Bölökbayga saptatıp,
Koldon tayıp ketpeske,
Tutam cerin kırdatkan.
Dalay cılı cürsün – dep,
Sırçılarga sırdatkan.
Bet algan coogo sundurgan,
Uçuna tüpök koydurgan.
Aşagandan maşagan,
Döötü menen dos bolgon.
Төкөр usta Bölökbay –
Er Bölökbay casagan.
Egeşkenden egeşken,
Döötü ekөө keñeşken.
Körügünö kelgende,
Alım tüşüp kırgızga,
Bukaçar torpok soyulgan.
Kömürünö kelgende,
Köp tokoylor coyulgan.
Ulap uçun çıgargan,
Tiygeninin baarısı
Kabıldap cürüp ölsün – dep,
Adamdın köz caşı menen sugargan.

Gök kayalı dağ gibi görünüp.
Altındaki Surkoyon'u,
Mızrağı sıkıca kavrayıp çevirip,
Cenkte binilen küheylanı
Dizinin ardına çekiverip,
Sapı çelik, ucu keskin,
Ucu püsküllü sırlı mızrak,
Bu elinde görünüp.
Sırlı mızrağın hali işte böyle.
Opol Dağı'nın top ırgayını,
Köküyle söktürmüştü.
Kara bahtlı uğursuzu
Pehlivanlara büktürmüştü.
Kılıç kesip gitmesin diye
Kara telden sardırmıştı,
Kirişten sarıp pekiştirmişti.
Fil derisini kaplattı,
Bölökbay'a saplattırıp,
Elden kayıp gitmesin diye,
Tutulan yerini yivletmişti.
Nice yıllar dayansın diye,
Sırcılara sırlatmıştı.
Yöneldiği düşmana uzattırmıştı,
Ucuna püskül koydurmuştu.
Ustaların ustası,
Davut ile dost olmuştu.
Topal usta Bölökbay –
Er Bölökbay yapmıştı.
İnatçının inatçısı,
Davut'la ikisi danışmıştı.
Körüğüne gelince,
Kırgız'a salma salınıp,
Tosun danalar kesilmişti.
Kömürüne gelince,
Nice ormanlar tüketilmişti.
Ekleyip ucunu çıkarmıştı,
Değdiği herkes
Yara kapıp kıvranarak ölsün diye,
İnsanın gözyaşıyla suvarmıştı.

Kara kıldan taktırgan,
Coogo sunup caktırgan.
Çaraynaga çaptatkan,
Buzulup caşıp ketpeske
Bulgaarıga çıptatkan.
Buzbay coogo tier – dep,
Çoñ Döötü özü sınagan.
Çımırkanıp muştasa,
Bet algan duşman turbagan.
Aykırıp ayza sunganda,
Saygan cerdi bölüüçü.
Korkok bolup kabıldap,
Kiygen coosu ölüüçü.
Külçoronun sır nayza,
Küyütü bölök, zaarı küç
Kauhar, cakut buusu bar.
Kabılgan ceri cön bolbos,
Acıdaardın uusu bar,
Ayza cayı mamınday.
Külçoronun aybalta –
Uñgusu bolot, mizi kurç,
Sabın altın tarttırgan,
Mizine uu captırgan.
Mizin bolot ulagan,
Tiktep çapkan duşmanıñ,
Tim ele toodoy uragan.
Candırmagın salganda,
Adam tügül kızıtalak
Car, too-taştar kulagan.
Altımış caysañ kencesi,
Alookenin erkesi –
Kalday uulu kapırıñ,
Kan Koñurbay baatırıñ
Bul Baltadan sulagan.
Mancuu kanı Eskara
Bul Baltadan kulagan.
Uñgusun kanga boyogon,
Uruşka ıras corogon.

Kara kıldan taktırmıştı,
Düşmana uzatıp beğendirmişti.
Zırh aynasına çarptırmıştı,
Bozulup körelip gitmesin diye
Sahtiyanla kaplatmıştı.
Şaşmadan düşmana değsin diye,
Koca Davut kendisi sınamıştı.
Var gücüyle yumruklasa,
Karşı duran düşman kalmamıştı.
Haykırıp mızrak uzatınca,
Sapladığı yeri bölerdi.
Korkuya kapılıp çarpılan,
Zırh giymiş düşmanı bile ölürdü.
Külçoro'nun sırlı mızrağı,
Yakışı başka, zehri güçlü,
Cevher, yakut buğusu var.
Rast geldiği yer onmaz,
Ejderhanın zehri var,
Mızrağın hali işte böyle.
Külçoro'nun aybaltası –
Sapı çelik, ağzı keskin,
Sapını altınla kaplatmıştı,
Ağzına zehir sürdürmüştü.
Ağzını çelikle eklemişti,
Nişan alıp çaldığı düşmanın,
Düpedüz dağ gibi yıkılırdı.
Geri çevirip savurunca,
İnsan şöyle dursun, kahrolası,
Yar, dağ, taşlar devrilirdi.
Altmış caysañın küçüğü,
Alooke'nin nazlısı –
Kalday oğlu kâfirin,
Han Koñurbay bahadırın
Bu Balta'dan serilmişti.
Mançu hanı Eskara
Bu Balta'dan devrilmişti.
Sapını kana boyamıştı,
Cenge hayra yorulmuştu.

Baltanı sogup turganda
Kan Manastın kazına

Arbınıraak korogon.
Almambettin Coykuma –
Kayıbınan kabılgan,
Ay-talaadan tabılgan.
Şiberge koyso ört ketken,
Şiltegeni mürt ketken.
Kıykırıp coogo şiltese,
Mizi örttönüp kızargan,
Kıyaptuu coogo şiltese,
Kırk kulaçtay uzargan.
Kayrattanıp çıgarsa,
Kan tökpöy kuru cürbögön.
Kanga mıktap toyboso,
Kayra kınga kirbegen
Caşıldan mizi caynagan.
Mañdaylaşkan duşmanı,
Egerde tirüü kalbagan.
Kılıçtın cayı mamınday.
Kıyaptuu coogo şiltese,
Orgugan kumar cazılgan.
Bet alışkan duşmandın,
Köñülü mintip basılgan.
Körsöñ kılıç coykuma,
Coykuma kınsız salınıp,
Cogolup ketken erlerdin
Arbagına calınıp,
Er Külçoro baatırıñ.
Eñişerge Sarıbay
Estese coo mamınday.
Keçegi ötkön Almamdın,
Kerezge kalgan Sırbarañ,
Murunku ötkön Almamdın
Mürögö algan Sırbarañ,
Teñiri bolot kıyını,
Beecin kanı Çılaba
Çılaba kandın buyumu.

Balta dövülüp yapılırken
Han Manas'ın hazinesi

Epeyce eksilmişti.
Almambet'in Coykuma'sı –
Gaipten rast gelmişti,
Issız kırdan bulunmuştu.
Otluğa değdirilse yangın çıkardı,
Savurduğu anda can alırdı.
Haykırıp düşmana savursa,
Ağzı tutuşup kızarırdı,
Kudretli düşmana savursa,
Kırk kulaç kadar uzardı.
Yiğitlenip çıkarırsa,
Kan dökmeden boş dönmezdi.
Kana iyice doymadıkça,
Bir daha kına girmezdi,
Yeşilden ağzı parıldardı.
Karşısına dikilen düşmanı,
Asla sağ kalmazdı.
Kılıcın hali işte böyle.
Kudretli düşmana savursa,
Coşan hırsı yatışırdı.
Yüz yüze gelen düşmanın,
Gönlü böylece bastırılırdı.
Görsen kılıç Coykuma,
Coykuma kınsız kuşanılıp,
Yitip gitmiş erlerin
Ruhuna yalvarıp,
Er Külçoro bahadırın.
Kapışacağı Sarıbay,
Ansan düşman işte böyle.
Dün göçüp gitmiş Almam'ın,
Vasiyet kalan Sırbaran'ı,
Önceden göçmüş Almam'ın
Miras aldığı Sırbaran,
Tanrısal çeliğin yamanı,
Beecin hanı Çılaba,
Çılaba hanın malıydı.

Kırka tikken bagında,
Kakançının canında,
Kara dinden ak bolup,
Kapırdan kaçıp cat bolup,

Kuu düynönü çaçkanda.
Talak kılıp al butu,
Taştap iyip el-curttu,
Busurman közdöy baskanda,
Artık cañcal dümöktü
Sala kelgen emespi.
Artta kalgan candarga,
Tukum bolçu baldarga,
Beypayluu candan bölökkö,
Kalıp kalçu candarga,
Beypay canga bek ömök,
Artta kalçu baldarga,
Bir keregi tier – dep,
Beren Almañ köykaşka,
Bek müşküldü Beecinge
Sala kelgen emespi.
Beri canga kerek – dep,
Kan kaytargan Sırbarañ,
Naalış kılıp baskanda,
Beren Almañ köykaşka
Ala kelgen emespi.
Oynogondo Oçogor,
Çındaganda koyçagır,
Baykap atsa coo buzar,
Katılgan duşman okko uçar,
Kaardansa top buzar.
Betteşip ünü çıkkanda,
Kudaydın bergen çagında,
Kurgan Almañ barında
Coogo atkanda kür degen.
Adamzat pendenin
Azat boyu dür degen.
Çañırıp ogu tiygen cer,
Çaçılıp duşman dürbögön.

Sıra sıra dikilmiş bağında,
Kakançı'nın yanında,
Kara dinden ak olup,
Kâfirden kaçıp yad olup,

Kof dünyayı saçtığında.
O putu boşayıp atıp,
Bırakıp el ile yurdu,
Müslümana doğru yürüdüğünde,
Büyük kavga kargaşayı
Salıp gelmiş değil mi.
Ardında kalan canlara,
Soy sürecek çocuklara,
Dertli candan gayrısına,
Geride kalacak canlara,
Dertli cana sağlam destek,
Arkada kalacak çocuklara,
Bir gün gereği dokunur diye,
Beren Alman, ünlü yiğit,
Ağır müşkülü Beecin'e
Salıp gelmiş değil mi.
Beriki cana gerek diye,
Han püskürten Sırbaran'ı,
Sızlanıp yürüdüğünde,
Beren Alman, ünlü yiğit,
Alıp gelmiş değil mi.
Oynadığında Oçogor,
Ciddiye bindiğinde Koyçagır,
Gözleyip atsa düşman bozar,
Sataşan düşman oka uçar,
Kahırlansa saf bozar.
Yüzleşip sesi çıktığında,
Huda'nın verdiği çağda,
Zavallı Alman sağken
Düşmana atınca gür derdi.
İnsanoğlu kulların
Bütün bedeni ürperirdi.
Çınlayıp kurşunu değen yerde,
Saçılan düşman dağılırdı.

Asınganda carıktık –
Aydalının aynegi
Ayıgışkan coonu urganda,
Amanat candın ermegi,
Beren Almañ ölgöndö
Kayra tartpas çın cayın,

Kayran kişi körgöndö,
Ayanbagan müşküldü
Sala ketken emespi.
Eesi ölgönün bilgizbey,
Suuk kolun tiygizbey,
Zordukçuga könböstön,
Duşmanga kılça berbesten,
Ayanbagan dümöktü
Sala ketken emespi!
Dünüyönü çaçkanda,
Ordonu itter baskanda,
Acıbay, Kölbay ekөönü
Caylay çıkkan emespi.
Bir Kudayga zar ıylap,
Külçorogo arınap
Kerettüü katın Kanıkey
Keyip ıylap, Talastan
Ala ketken emespi!
Beren Almam kökcaldan
Belekke kalgan Sırbarañ.
«Atadan kalgan muras – dep.
Celmoguz uulu kapırga
Atışpay kantip turam» – dep,
Kaarlangan Çoronun
Kan içmesi karmadı.
Karmaşarı Sarıbay,
Kaşık kanı kalbadı.
Beren tuugan çoronun
Bedelinen küç çıktı.
Bet aybatın karasañ,
Beş baypaktık tük çıktı.
Beren çoro köykaşka,

Kuşanıldığında o kutlu –
Omuz başının aynası,
Azılı düşmanı vurduğunda,
Emanet canın avuntusu,
Beren Alman öldüğünde,
Geri dönülmez gerçek yurdunu,

Aziz kişi görünce,
Esirgemeden müşkülü
Salıp gitmiş değil mi.
Sahibinin öldüğünü sezdirmeden,
Soğuk eli değdirmeden,
Zorbaya boyun eğmeden,
Düşmana kıl kadar vermeden,
Esirgemeden kargaşayı
Salıp gitmiş değil mi!
Dünyalığı saçtığında,
Ordayı itler bastığında,
Acıbay ile Kölbay ikisini
Tepeleyip çıkmış değil mi.
Bir Huda'ya zar ağlayıp,
Külçoro için yakarıp,
Kerametli kadın Kanıkey
Yanıp ağlayıp, Talas'tan
Alıp gitmiş değil mi!
Beren Almam bozkurttan
Armağan kalan Sırbaran.
«Atadan kalma mirastır deyip.
Celmoguz oğlu kâfire
Ateş etmeden nasıl durayım» – deyip,
Kahırlanan Çoro'nun
Kan içiciliği tuttu.
Boğuşacağı Sarıbay,
Kaşık kadar kanı kalmadı.
Beren doğmuş çoronun
Bedeninden güç fışkırdı.
Yüzünün heybetine baksan,
Beş çorapluk tüy çıktı.
Beren çoro, ünlü yiğit,

Karçıgaday kamındı,
Kaarlangan çorogo
Kayıptan akıl tabıldı.
Bedelinen küç çıktı
Bet alganı Sarıbay
Betteşüügö tüz çıktı.
Çoronun türün karasañ,
Burulup çıkkan murutu,

Bukardıktın şabınday.
Aldıñkı eerdi karaçı,
Kaldayçının kalınday.
Sakalı saadak kabınday,
Oozunan çıkkan ilebi –
Körüktön çıkkan calınday,
Körsöñ türü momunday.
Şay koldogon şer çoro,
Uruş dese süyüngön,
Erdigi curtka bilingen,
Baatırdıgı başkaça,
Balbandıgı bir kança,
Kökcaldıgı körünüü,
Berendigi belgilüü,
Bettep bende kelbegen,
Topon suu tolkup tiybegen.
Kara kurttay kalkı bar.
Katılgandın baarısın,
Kanın tökmök saltı bar.
Kaptap kıtay kol salıp,
Eñkeytip eñip albagan.
Kança türkün alp kaptap,
Er Külçoro berenden
Biröö tirüü kalbagan.
Berendigi bilingen,
Belgilüü mıktı eken – dep,
Kaynap catkan Kakandın
Dañzasına çiyilgen.
Kökcaldıgı bilinip,
Kökcal balban Külçoro

Atmaca gibi davrandı,
Kahırlanan çoroya
Gaipten akıl bulundu.
Bedeninden güç fışkırdı,
Yöneldiği Sarıbay'a,
Yüzleşmeye dosdoğru çıktı.
Çoro'nun haline baksan,
Burulup çıkmış bıyığı,

Buhara'nın kamışı gibi.
Öndeki dudağına bir bak,
Kalday beyinin kalıbı gibi.
Sakalı sadak kılıfı gibi,
Ağzından çıkan soluğu –
Körükten çıkan yalın gibi,
Görsen hali işte böyle.
Şah'ın koruduğu arslan çoro,
Savaş dense sevinen,
Erliği yurda bilinen,
Bahadırlığı bambaşka,
Pehlivanlığı bir nice,
Bozkurtluğu göz önünde,
Yiğitliği besbelli,
Karşısına kul gelmemişti,
Tufan suyu dalgalanıp değmemişti.
Kara kurt gibi kaynayan halkı var.
Sataşanların hepsinin,
Kanını dökmek töresi var.
Hıtay ordu salıp kaplasa da,
Eğdirip alamamıştı.
Nice türlü alp kaplasa da,
Er Külçoro yiğidin elinden
Bir teki sağ kalmamıştı.
Yiğitliği bilinmişti,
Belli ki yaman biri diye,
Kaynayıp duran Kakan'ın
Defterine çizilmişti.
Bozkurtluğu bilinip,
Bozkurt pehlivan Külçoro,

Köpkök temir kiyinip,
Cazayıldı salınıp,
Caratkanga calınıp,
Tagdır cetse körüügö,
Çın kaalasa Kudayga
Çımınday candı berüügö,
Tagdır cetse ölüügö.
Kayra kelbes çın caydı,
Kaalasa Kuday körüügö.
Suuday külün Surattın,

Masmavi demir kuşanıp,
Fitilli tüfeği takınıp,
Yaradan'a yalvarıp,
Takdir yetse görmeye,
Gerçekten dilerse Huda'ya
Sinek kadar canı vermeye,
Takdir yetse ölmeye.
Geri dönülmez gerçek yurdu,
Huda dilerse görmeye.
Su gibi yüğrük tayı Surat'ın,

Tartıp oozun buruuga,
Karuusu toluk kapırga,
Kaçırıp ayza sunuuga,
Cay-caragın salınıp,
Karmaşarı Sarıbay
Betteşsem dep kamınıp.
Baya oo düynö ketken Manastın,
Almambet menen Çubaktın,
Acıbay menen Sırgaktın,
Arbagına calınıp.
On eki pirge kol bergen,
Oyron atam koldo – dep,
Kara dinden ak bolgon,
Kapırdan kaçıp cat bolgon.
Kabılan atam Almambet,
Işimdi özüñ oñdo – dep,
Kırgızdardın kıraanı
Kımbattın biröö bu dagı.
Aybattuunun artıgı,
Kılıççandın ıktuusu,
Kırk çoronun mıktuusu,
Baarının başçısı
Kırk çoronun kıyını,
Baktagüldün Çolponu,
Kırgızdın altın çatırı,
Kırk Caysañdın baatırı.
Kıyın Çubak er kökcal,
Kıstoo tarttık koldoçu» –

Dizginini çekip başını çevirmeye,
Gücü kuvveti tam kâfire,
Saldırıp mızrak sunmaya,
Pusatını takınıp,
Boğuşacağı Sarıbay'la
Yüzleşeyim diye hazırlanıp.
Öteki dünyaya göçmüş Manas'ın,
Almambet ile Çubak'ın,
Acıbay ile Sırgak'ın,
Ruhuna yalvarıp.
On iki pire el vermiş,
Yaman atam, kolla – diye,
Kara dinden ak olmuş,
Kâfirden kaçıp yad olmuş.
Kaplan atam Almambet,
İşimi sen onar – diye,
Kırgızların şahbazı,
Değerlilerin biri bu da.
Heybetlinin üstünü,
Kılıç kuşananın ustası,
Kırk çoronun yamanı,
Hepsinin başçısı,
Kırk çoronun çetini,
Baktagül'ün Çolpon'u,
Kırgız'ın altın çadırı,
Kırk Caysañ'ın bahadırı.
Çetin Çubak, er bozkurt,
Dara düştük, kolla bizi» –

Dep, oşentip Külçoro
Cazayıl tartıp sabılıp,
Ötüp ketken şerlerdin
Zayıpkuruş şerlerdin,
Arbagına calınıp:
«Ey, padışa Kuday men calgız
Celmoguz uulu kapırga
Baylata körbö bagımdı,
Sındırba Kuday şagımdı.
Kalıñ kazba orumdu,
Eñkeytpeseñ belimdi,
Endiretip kor kılba.

Erkin catkan elimdi!
Sarıbay aldı dedirtip,
Sındırbasañ şagımdı.
Sındırbasañ bagımdı,
Tügöngön sayın tütögön,
Tüptüü Manas uulu elek.
Kudaydın süygön kulu elek.
Curt kaytarıp, el bakkan
Kökcal Manas uulu elek.
Hanzaadanın tukumu
Karanga tüşör cön barbı,
Bekzaadann tukumu
Beypay tartkan oñobu,
Betteşkeni Sarıbay,
Al cetpegen oñobu?» –
Dep, oşentip sabılıp,
A düynö ketken Ayköldün,
Arbagına calınıp.
Celmoguz uulu kapırga,
Bir betteşip kaluuga,
Burulsa buzuk saluuga,
Aldındagı Surattı
Ay-aalamdı şaştırıp,
Alçaktata bastırıp,
Dönköñdötö celdirip,
Mañkañdata bastırıp.

Deyip, böylece Külçoro
Fitilli tüfeği çekip çırpınıp,
Geçip gitmiş arslanların,
Cenk kuşanmış arslanların,
Ruhuna yalvarıp:
«Ey padişah Huda, ben yalnızım,
Celmoguz oğlu kâfire
Bağlatma sakın bahtımı,
Kırma Huda gururumu.
Derin kazma mezarımı,
Eğdirmezsen belimi,
Sersem edip hor kılma.

Özgür yatan elimi!
Sarıbay aldı dedirtip,
Kırmazsan gururumu.
Kırmazsan bahtımı,
Tükendikçe tüten,
Köklü Manas oğluyduk.
Huda'nın sevdiği kuluyduk.
Yurt koruyup el besleyen
Bozkurt Manas oğluyduk.
Han-zadenin soyu
Karanlığa düşer mi hiç,
Bey-zadenin soyu
Dert çeken onar mı,
Yüzleştiği Sarıbay,
Gücü yetmeyen onar mı?» –
Deyip, böylece çırpınıp,
Öte dünyaya göçmüş Aykol'un,
Ruhuna yalvarıp.
Celmoguz oğlu kâfire,
Bir kez yüzleşip kalmaya,
Dönerse bozgun salmaya,
Altındaki Surat'ı,
Ay-âlemi şaşırtıp,
Çalımla yürütüp,
Hoplatarak koşturup,
Salınarak yürütüp.

Çoroñ atka mingende
Atı Kıdır dubana
Cıl oozduktan cetelep,
Baarı toodoy körünüp.
Başaluu kırgız elinen,
Baykuş çoro kanetet,
Bastırıp çıktı bölünüp.
Körüp turup Semetey
Közünön caşı tögülüp,
Cana itelgidey kara köz
Irmebey közgö caş alıp,
Kança asker kurap, kol kurap,
Kañırıgı bek tütöp,
Baatırıñ caşıp turdu koñgurap:

Çoron ata bindiğinde
Atını Hızır divane
Geminden tutup yederdi,
Hepsi dağ gibi görünüp.
Yiğit başlı Kırgız elinden,
Zavallı çoro ne yapsın,
Ayrılıp sürüp çıktı.
Görüp duran Semetey'in
Gözünden yaşı dökülüp,
Yine doğan gibi kara göz,
Kırpmadan göze yaş alıp,
Nice asker derip, ordu derip,
İçi yanıp tütüp,
Bahadırın yaşarıp mırıldandı:

«Mañdayda menin baraanım,
Külçoro menin karaanım.
Suukka kier tondoyum,
Kıraan kırk san koldoyum.
Astıga salsam akcoltoy,
Artımda cürsö san koldoy.
Bastırıp coogo baratat,
Mañdayda tüptüü çınarım,
Kagışka minse kacıgıs,
Kara kaşka tınarım.
Aykırgan coogo şilteçü,
Ak bolot kurçtan aybaltam,
Aylansam bolot Kudayga,
Ayçılık cürsöm çoñ arkam.
Mañdayga çıkçu baraanım,
Bastırsa çınar karaanım.
Tobulgu caksa ot ötpös,
Oçogor atsa ok ötpös,
Cakası altın, ceñi cez,
Koş badana, torgoy köz,
Atışka kirse arıbas,
Altı san kara koldoyum.
Karaldı kılgan Külçorom,
Ata, kagılayın uyalaş,

«Karşımda duran gölgem benim,
Külçoro benim karaltım.
Soğukta giyilen kürküm gibi,
Şahbaz kırk bölük ordum gibi.
Öne salsam ak yolluğum,
Ardımda yürüse sayısız ordu gibi.
Sürüp düşmana gidiyor,
Karşımda köklü çınarım,
Cenge binse yılmaz,
Kara akıtmalı şahinim.
Haykıran düşmana savrulan,
Ak çelik keskin aybaltam,
Kurban olsam yeridir Huda'ya,
Aylık yol gitsem büyük dayanağım.
Karşıma çıkan karaltım,
Sürünce çınar gölgem.
Tavulga yaksan ateş geçmez,
Oçogor atsa ok geçmez,
Yakası altın, yeni tunç,
Çift katlı zırhlı, turgay gözlü,
Çatışmaya girse yorulmaz,
Altı bölük kara ordum gibi.
Gözbebeğim ettiğim Külçorom,
Ah, kurban olduğum kardeşim,

Ar buudan oozun buramın.
Alda Taala Kudaydan,
Berenim senin özüñdü,
Başkaça surap turamın» –
Dep, oşentip Semetey,
Kol kötörüp alkıştap,
A düynö ketken Manastın
Arbagına tabıştap.
Alakan cayıp arıştap,
Alda Taala Kudayga,
Külçoronu tabıştap:
«Işti Kuday oñdo – dep,
Şay koldogon erendi
Er Külçoro berendi,
Çölgö çapçu tulpardı,
Aalamga tatır şumkardı,

Beren da ele, şer da ele,
Telegeyi teñ ele.
Mañdaydagı baraanım,
Badışa Kuday caratkan,
Baatırga közüñ sala kör!
Külçoro menin kıraanım,
Belgilüü ele, bel ele.
Menden artık tuulgan,
Bettep kirgen duşmanga
Sala cürgön çuulgan.
Aylası toluk, zaarı küç,
Ayabagan şer ele,
Şay koldogon er ele.
Er Külçoro arstanım,
Alda Taala bir calgız
Mañdayıma cazganım.
Baatırdıgı başkaça,
Balbandıgı bir kança,
Uluk da ele, şer da ele,
On eki müçö teñ ele.
Külçoro dep at koygon,
Bu öñdüünü bir Kuday

Her küheylanın başını çeviririm.
Allah Taala Huda'dan,
Berenim, senin kendini,
Başka türlü dileyip dururum» –
Deyip, böylece Semetey,
El kaldırıp dua kılıp,
Öte dünyaya göçmüş Manas'ın
Ruhuna emanet edip.
Avuç açıp adımlayıp,
Allah Taala Huda'ya,
Külçoro'yu emanet edip:
«İşi Huda onar – diye,
Şah'ın koruduğu ereni,
Er Külçoro bereni,
Çölde koşan tulparı,
Âleme değer sungurumu,

Beren de idi, arslan da idi,
Her yanı denk idi.
Karşımdaki karaltım,
Padişah Huda'nın yarattığı,
Bahadıra göz kulak ola gör!
Külçoro benim şahbazım,
Belliydi, bel idi.
Benden üstün doğmuştu,
Karşı giren düşmana
Velvele salıp yürürdü.
Tedbiri tam, zehri güçlü,
Alabildiğine arslan idi,
Şah'ın koruduğu er idi.
Er Külçoro arslanım,
Allah Taala bir tek,
Alnıma yazılanım.
Bahadırlığı bambaşka,
Pehlivanlığı bir nice,
Ulu da idi, arslan da idi,
On iki uzvu denk idi.
Külçoro diye ad konmuş,
Bunun gibisini bir Huda

Caratıp berbeyt degi ele.	*Bir daha yaratıp vermez zaten.*
Berendigi belgilüü,	*Yiğitliği besbelli,*
Kökcaldıgı körünö.	*Bozkurtluğu göz önünde.*
Barmaktayda baş koşup,	*Parmak kadarken baş koşup,*
Bittey kezde birigip,	*Bit kadarken birleşip,*
Kenedeyde kezikken.	*Kene kadarken karşılaşmıştık.*
Bala kündö kabılgan,	*Çocukluk gününde rastlaşmıştık,*
Mañdayıma cazılıp,	*Alnıma yazılıp,*
Irıs bolup tabılgan.	*Kısmet olup bulunmuştu.*
Bu Külçoro köykaşka,	*Bu Külçoro, ünlü yiğit,*
Kökcaldıgı bir başka,	*Bozkurtluğu bir başka,*
Tay kunanday tebişti, –	*Tay kunan gibi tepiştik, –*
Talaşıp emçek emiştik,	*Yarışıp meme emiştik,*
Kazı kertip cedirdim.	*Kazı doğrayıp yedirdim.*
Enem Kanıkeydin emçegin	*Anam Kanıkey'in memesini*
Bu balaga emizdim.	*Bu çocuğa emzirttim.*
Kas sanagan duşmanga	*Düşmanlık besleyen hasma*
Kaynatıluu şor ele,	*Kaynatılmış tuzlu dert idi,*
Kazıluu çuñkur or ele.	*Kazılmış derin çukur idi.*
Bet alışkan duşmanga	*Yüz yüze gelen düşmana*
Altı san kara kol ele.	*Altı bölük kara ordu idi.*
Karaan ele, bel ele,	*Karaltı idi, bel idi,*
Kaygırbagan şer ele.	*Kaygı bilmez arslan idi.*
Alda, Kuday koldo» – dep,	*Allah, Huda, kolla» – diye,*
Alakan cayıp barbayıp,	*Avuç açıp gererek,*
Oomiyin! – dep dardayıp,	*Âmin! – deyip gerilip,*
Baatır kolun caydı ele.	*Bahadır elini açtı.*
A Kuday dep añgırap,	*Ya Huda deyip inleyip,*
Asmandan tüşkön boz kise	*Gökten inmiş boz kiseyi*
Moyununa salınıp,	*Boynuna takınıp,*
Kıbıla közdöy bet alıp,	*Kıbleye doğru yönelip,*
Alda! – dep, koldu kötörüp,	*Allah! – deyip el kaldırıp,*
Bereniñ bata berdi ele.	*Beren yiğit dua kıldı.*
Abasınan bata alıp,	*Ağasından dua alıp,*
Şay koldogon Külçoro	*Şah'ın koruduğu Külçoro,*
Sarıbay közdöy attanıp,	*Sarıbay'a doğru atlanıp,*
Tagdır cetse ölüügö	*Takdir yetse ölmeye,*
Kıyınsıngan Sarıbay,	*Yamanlık taslayan Sarıbay'la,*

Karuusu toluk kapırga
Kayratı mol baatırga,
Bir betteşip körüügö.
Çın kaalasa Kudayga
Çımınday candı berüügö.
Köpkök bolot ayza alıp,
Kök temirden ton kiyip,
Tula boyun topçulap,
Kanıkey kılgan kayran ton
Dene boygo üpçülöp.
Balta ötpögön tuulga
Başka basa kiyinip.
Aykaştırıp büçüsün,
Alkımına tüyüptür.
Okko kiygen kandagay,
Ok ötpös cayı mamınday.
Dünüyögö kelgendi,
Közgö atuuçu mergendi,
Cumşap eneñ bardırgan.
At boroyun sıdırıp,

Gücü kuvveti tam kâfirle,
Yiğitliği bol bahadırla,
Bir kez yüzleşip görmeye.
Gerçekten dilerse Huda'ya
Sinek kadar canı vermeye.
Masmavi çelik mızrak alıp,
Gök demirden kürk giyip,
Baştan başa düğmeleyip,
Kanıkey'in yaptığı aziz kürkü
Gövdesine sımsıkı kuşanıp.
Balta geçmez tulgayı
Başına bastırıp giyip.
Kopçalarını çaprazlayıp,
Boğazına düğümlemiş.
Ok için giyilen kandagay,
Ok geçmez hali işte böyle.
Dünyaya gelmişleri,
Gözden vuran avcıları,
Anan gönderip vardırmıştı.
At dört nala sürdürüp,

Al mergendin baarına
Külazıktan mol berip,
Kün ötpögön ton berip,
Buttap altın zer berip,
Akısına at berip,
Ayanbastan bat berip.
Dañduñ-Toonu çaldırıp,
Dañduñ başı too teke
Terisi kalıñ zoo teke,
Baya beren eneñ Kanıkey
Mergenderge attırgan,
Aptap künün tiygizbey,
Ak sandıkka captırgan.
Aşatkısın kandırgan,
Küdürölü cumşak bolsun – dep,
Ar özön toonun alması,
Kabıgına saldırgan.
Kücürmöngö burdurup,

O avcıların hepsine
Kül azığından bolca verip,
Güneş geçirmez kürk verip,
Okka okka altın ziynet verip,
Hakkına at verip,
Esirgemeden tez verip.
Dañduñ Dağı'nı taratıp,
Dañduñ başındaki dağ tekesi,
Derisi kalın kaya tekesi,
Hani beren anan Kanıkey
Avcılara vurdurmuştu,
Kavurucu güneşe değdirmeden,
Ak sandığa kapattırmıştı.
Sepisini kandıra kandıra yaptırmıştı,
Yüzü yumuşak olsun diye,
Her vadinin, dağın elmasını,
Sepisine kattırmıştı.
Güçlü ustalara büktürüp,

Tokson kıyın baldarga,
Toguz ay tınbay karandı,
Tokson künü urdurgan.
Cılan boor büktürüp,
Cılas bolgon karandı,
Cımıldata tiktirip.
Carabasa söktürgön,
Bolot ögöp ciberip,
Tuş-tuşuna töktürgön.
Tartıp alsa kañdagay,
Bula bolup çoyulgan.
Bettep duşman muştasa,
Bolottun uçu coyulgan.
Al bolcolu cakkanday,
Kuu şilbi caksa çok ötpös,
Kıyındap atsa ok ötpös,
Bagalegi saymaluu,
Bolottotup kabıtkan.
Bettep kelgen duşmandı,
Cön ele mintip cadatkan.
Kandagaydı kiyinip,
Asınganı Sırbarañ.

Doksan yaman yiğide,
Dokuz ay durmadan o karayı,
Doksan gün dövdürmüştü.
Yılan böğrü kıvrım büktürüp,
O uğursuz karayı,
İnceden inceye diktirip.
Yaramazsa söktürmüştü,
Çeliği eğeleyiverip,
Dört yanına döktürmüştü.
Çekince kandagay,
İpek teli gibi uzardı.
Karşıdan düşman yumruklasa,
Çeliğin ucu körelirdi.
O ölçüsü tam yerindeydi,
Kuru çalı yaksan köz geçmez,
Ustaca atsalar ok geçmez,
Paçası nakışlı,
Çelikletip kaplatmıştı.
Karşıdan gelen düşmanı,
Düpedüz böyle bezdirmişti.
Kandagayı giyinip,
Kuşandığı Sırbaran.

Cay-caragın caylanıp,
Altındagan aybalta,
Alakeñdin Coykuma,
Munu kınsız baylanıp.
Betteşeri Sarıbay,
Sarıbay közdöy bet alıp,
Arstan çoro col tartıp.
Acal cetse ölüügö,
Kaarluu müşkül Sarıbay
Bir betteşip körüügö.
Berendigi belgilüü,
Beleske çıktı Külçoro.
Beylep turup karasa,
Karasaat Sarıbay,
Cooruker menen kamınıp,
Turgan eken kuturgur,

Pusatını kuşanıp,
Altın işlemeli aybaltayı,
Alma ağanın Coykuma'sı,
Bunu kınsız bağlanıp.
Yüzleşeceği Sarıbay,
Sarıbay'a doğru yönelip,
Arslan çoro yola koyulup.
Ecel yetse ölmeye,
Kahırlı müşkül Sarıbay'la
Bir kez yüzleşip görmeye.
Yiğitliği besbelli,
Bele çıktı Külçoro.
Dikkatle durup baksa,
Kara uğursuz Sarıbay,
Cooruker ile hazırlanıp,
Duruyormuş kudurmuş,

	Kök colborstoy çamınıp.	*Gök kaplan gibi atılmaya.*
	Murutuna karasa,	*Bıyığına baksa,*
	Kolotko çıkkan çalkanday.	*Vadide bitmiş ısırgan gibi.*
	Közü bölök kömürdöy,	*Gözü başka, kömür gibi,*
	Çoñduguna karasa,	*Büyüklüğüne baksa,*
	Alaskar toonun teñindey.	*Alaskar dağına denk gibi.*
	Aybatı bar arstanday,	*Heybeti var arslan gibi,*
51640	Ay-aalamdın baarısın	*Ay-âlemin hepsini*
	Aydap cürüp baskıday,	*Sürüp sürüp ezecek gibi,*
	Körsöñ munu uşunday.	*Görsen bunu, işte böyle.*
	Kökcaldıgı körünö,	*Azgınlığı göz önünde,*
	Betteşkeni zaar eken.	*Yüzleştiği zehirmiş.*
	Adam, mende algısız,	*İnsan, kul baş edemez,*
	Catkan Kuday kaarı eken.	*Yatan Huda kahrıymış.*
	Kastarın tigip abıdan,	*Kinini iyice dikmiş,*
	Cañcalga kelgen can eken.	*Kavgaya gelmiş canmış.*
	Er kayratı uşunday,	*Er yiğitliği işte böyle,*
51650	Çın kudaydın kaarı eken.	*Gerçek Huda'nın kahrıymış.*
	Kaarlangan kapırıñ,	*Kahırlanan kâfirin,*
	Ay-aalamdı kütüptür.	*Ay-âlemi eline almış.*
	Kıyrap ketpey tokoy, tal,	*Orman, söğüt yıkılıp bitmeden,*
	Katuusunan tütüptür.	*Sertliğinden tüter olmuş.*
	Ay-aalamdı basıptır,	*Ay-âlemi basmış,*
	Er Sarıbay boluptur,	*Er Sarıbay olmuş,*
	Ay-aalamdın baarısın	*Ay-âlemin hepsini*
	Aydap cürüp soruptur.	*Sürüp sürüp emmiş.*
	Alban türlüü alptı alıp,	*Türlü türlü alpı almış,*
51660	Kılmışı cok kalktı alıp,	*Suçu olmayan halkı almış,*
	Kıyratıp neçen alptı alıp,	*Nice alpı kırıp almış,*
	Oşondo da çoçkonun	*Yine de domuzun*
	Bir kursagı toyboptur.	*Bir karnı doymamış.*
	Cer üstündö mendenin,	*Yeryüzündeki kulların,*
	Birin aman koyboptur.	*Birini sağ komamış.*
	Cañcalga moynun buruptur,	*Kavgaya boyun çevirmiş,*
	Alışkandın baarısın	*Tutuşanların hepsini*
	Acıdaarday op tartıp,	*Ejderha gibi içine çekip,*
	Ay-aalamdı soruptur.	*Ay-âlemi emmiş.*
51670	Tögöröktün tört burçu	*Dünyanın dört bucağı,*

Töböñdön tiygen çoçkogo	*Tepeden inen domuza*
Çıdabay karıp boluptur.	*Dayanamayıp garip düşmüş.*
Bet algandı kütüptür,	*Karşısına çıkanı beklemiş,*
Kaardanıp bakırsa,	*Kahırlanıp bağırsa,*
Kaltıldabay kara cer	*Kara yer sarsılıp durmadan,*
Kalıñınan tütüptür.	*Derininden tütermiş.*
Kaarlanıp kuturgur,	*Kahırlanıp kudurmuş,*
Cooruker oozun burçu eken.	*Cooruker'in başını çeviriyormuş.*
Canıbar adam uulu emes,	*Bu mahluk insanoğlu değil,*
51680 Coonu talkan kılçu eken.	*Düşmanı un ufak edermiş.*
Toodoy itke kol salıp,	*Dağ gibi ite saldırmaya,*
Külçoro artık şer eken.	*Külçoro üstün arslanmış.*
Küröşörü Sarıbay,	*Güreşeceği Sarıbay,*
Betteşeri mamınday.	*Yüzleşeceği işte böyle.*
Belgilüü candı ayabay,	*Belli canını esirgemeden,*
Beren tuugan kurguruñ	*Beren doğmuş zavallın,*
Alaskarday kapırga,	*Alaskar gibi kâfire,*
Karuusu toluk baatırga,	*Gücü kuvveti tam bahadıra,*
Kez bolgondu kemirgen,	*Rast geleni kemiren,*
51690 Calpı candı calmagan.	*Bütün canları yutana.*
Bet alışıp kelgen can,	*Karşısına gelen can,*
Canı çıkpay kalbagan.	*Canı çıkmadan kalmamıştı.*
Kıyraşıp müşkül saluuga,	*Kıyasıya müşkül salmaya,*
Kıdırluu eldin kolunan	*Hızırlı elin elinden*
Acıratıp kaluuga.	*Ayırıp kurtarmaya.*
Kayrattanıp şer çoro,	*Yiğitlenip arslan çoro,*
Alaskarday kapırga.	*Alaskar gibi kâfire.*
Al Sarıbay baatırga,	*O Sarıbay bahadıra,*
Bet alıp cañcal saluuga,	*Yönelip kavga salmaya,*
51700 Mıktap altı ay salışıp,	*Sağlam altı ay vuruşup,*
Bılçıldaşıp kaluuga,	*Ezişe ezişe kalmaya,*
Çın acal cetse ölüügö,	*Gerçek ecel yetse ölmeye,*
Çın kaalasa Kudayga	*Gerçekten dilerse Huda'ya*
Çımınday candı berüügö,	*Sinek kadar canı vermeye,*
Suuday tulpar at minip,	*Su gibi tulpar ata binip,*
El korgonu kurguruñ	*El koruyanı zavallın,*
Sur kuyrugun çart tüyüp,	*Boz kuyruğunu sımsıkı düğümleyip,*
Kaarlanıp kamınıp,	*Kahırlanıp hazırlanıp,*

Katuu karmaş baştaptır. | *Sert boğuşmaya başlamış.*
Kayran candı şer Çoro, | *Aziz canı arslan Çoro,*
Kılça baylap taştaptır. | *Kıla bağlayıp bırakmış.*
Kaçırganı Sarıbay, | *Saldıracağı Sarıbay,*
Cañcal cayı mamınday. | *Kavganın hali işte böyle.*
Tegeregin karabay, | *Çevresine bakmadan,*
Tegi canın ayabay. | *Hiç canını esirgemeden.*
Kıdırata karabay, | *Sağa sola bakmadan,*
Kıyla canın ayabay. | *Nice canını esirgemeden.*
Celmoguz uulu kapırga, | *Celmoguz oğlu kâfire,*
Celmayanday baatırga, | *Yel devesi gibi bahadıra,*
Kelgen zaman akırga, | *Gelen ahir zamanda,*
Han Sarıbay baatırga, | *Han Sarıbay bahadıra,*
Karşı çıgıp kamınıp, | *Karşı çıkıp hazırlanıp,*
Surattı sanga bir salıp, | *Surat'ın sağrısına bir vurup,*
Uñgusu bolot, uçu kurç, | *Sapı çelik, ucu keskin,*
Müşküldüü ayza kolgo alıp, | *Belalı mızrağı ele alıp,*
Betteşeri Sarıbay | *Yüzleşeceği Sarıbay,*
Bereniñ canın ayabay, | *Yiğidin canını esirgemeden,*
«Baabedin» – dep bakırıp, | *«Baabedin!» – diye bağırıp,*
«Manastap» uraan çakırıp. | *«Manas!» diye nara çağırıp.*
«Işti Kuday oñdo – dep, | *«İşi Huda onar – diye,*
Oyron Manas atakem | *Koca Manas atacığım,*
Uşu coldo koldo – dep, | *Bu yolda kolla – diye,*
Manas, Manas – dep bakırıp, | *Manas, Manas – diye bağırıp,*
Bar Caratkan bir Kuday, | *Var eden Yaradan bir Huda,*
Koldogun» – dep çakırıp, | *Kolla beni» – diye çağırıp,*
Bereniñ kol saldı emi, | *Yiğidin el saldı işte,*

Karuusu kalıñ it menen, | *Gücü kuvveti yaman itle,*
Karşı çıgıp kaldı ele. | *Karşı karşıya geldi.*
Çolok kökcal arstan, | *Çolak bozkurt arslan,*
Körünöö Manas arbagı, | *Apaçık Manas'ın ruhu,*
Canday salıp tiydi ele, | *Yanı sıra salıp yetişti,*
Körünöö koldop aldı ele. | *Apaçık kollayıp tuttu.*
Bet alışıp sabılıp, | *Yüz yüze gelip çırpınıp,*
Betteşüügö kamınıp, | *Yüzleşmeye hazırlanıp,*
Ardın oozun buruuga | *Atının başını çevirmeye,*
Aybat kılıp bakırıp, | *Heybet gösterip bağırıp,*

Astınan karşı çıguuga,
Er kayratın körüügö.
Çın kaalasa Kudayga
Çımınday candı berüügö,
Ötkür eken Külçoro
Öñ kayratın baştaptır.
Öldümbü dep kuu candı,
Kılga baylap taştaptır.
Betteşkeni Sarıbay,
Sır nayzanı kötörüp,
Sarıbay közdöy bet alıp,
Kuturgur eken Sarıbay,
Zıñ-zıñ etip kenebey,
Buçkagına teñebey.
Sarıbay turup munu aytat:
«Biriñ emes, miñiñ kel,
Alışkanga altooñ kel,
Kaarlanıp kaçırsam,
Kalcıragan Külçorom,
Kaşayıp közüñ oyulat!
Kan Semetey baş bolup,
Seytegiñ menen soyulat.
Eriñdin közün oybosom,
Eçeniñdi soybosom!
Çınarıñ kırkıp sulatıp,
Tamıñdı cıgıp uratıp,
Ordoñdu oyron kılbasam.
Kamap aydap kanıñdı,
Kaltırbaym kılça canıñdı.
Kılıñdı koyboy kıyratıp,

Önünden karşı çıkmaya,
Er yiğitliğini görmeye.
Gerçekten dilerse Huda'ya
Sinek kadar canı vermeye,
Keskinmiş Külçoro,
Asıl yiğitliğe başlamış.
Öldüm mü diye kof canı,
Kıla bağlayıp bırakmış.
Yüzleştiği Sarıbay,
Sırlı mızrağı kaldırıp,
Sarıbay'a doğru yönelip,
Kudurmuşmuş Sarıbay,
Zınk zınk edip aldırmadan,
Topuğuna denk tutmadan.
Sarıbay durup şunu söyler:
«Biriniz değil, bininiz gelin,
Tutuşmaya altınız gelin,
Kahırlanıp saldırırsam,
Saçmalayan Külçorom,
Kör olup gözün oyulur!
Han Semetey başta olmak üzere,
Seytek'inle birlikte boğazlanır.
Erinin gözünü oymazsam,
Nicenizi kesmezsem!
Çınarını kesip devirip,
Evini yıkıp devirip,
Ordanı viran etmezsem.
Kuşatıp sürüp hanını,
Kıl kadar canını komam.

Beşinci cildin sonu.

Altıncı cilt, kıyametlik yâr ve dişi arslanın gazasıyla sürer.

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI · CİLT V

Dünyanın en uzun destanı Manas, yirminci yüzyılın Homeros'u sayılan Sayakbay Karalaev'in dilinden 500.553 mısra olarak yazıya geçirildi. Bu dizi, üçlemenin üçüncü ve son parçası olan «Seytek» destanını Kırgızca Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyor.

Beşinci cilt, Külçoro'nun Sarıbay'dan kopardığı mühletten Ayçürök'ün ak kuğu donunda Belendi'ye uçuşuna; Talas'ın kara gününden Kuyalı'nın nikâh şartına ve Zülfikar'ın işlemediği devle yüzleşmeye uzanır.

SEYTEK · SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI · CİLT V

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI

KIRGIZCA LATİN YAZIMI · TÜRKÇE EDEBÎ ÇEVİRİ

CİLT VI · KIYAMETLIK YÂR VE DIŞI ARSLAN

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI

Kırgızca Latin yazımı ve Türkçe edebî çevirisiyle
karşılıklı iki sütun hâlinde

CİLT VI

Bölüm 1 · Çelik Mızraklar Kırıldığında
Bölüm 2 · Kıyametlik Yâr
Bölüm 3 · Dişi Arslan Gazaya Çıkarken

Bu kitaptaki metin, telif korumasına tabi olmayan halk edebiyatı (folklor) niteliğindeki destan mısralarından ibarettir.

Kaynak baskı: «Сейтек» эпосу — Саякбай Каралаевдин айтымында. «Turar» Yayınevi, Bişkek (haz. A. Jaynakova; genel red. A. Akmataliev). Kaynak baskının telifli editoryal katmanları — ön söz ve son söz, bilimsel açıklamalar, sözlük bölümü ve Theodor Herzen'in illüstrasyonları — bu yayına alınmamıştır.

Kırgızca Latin transliterasyonu, Türkçe edebî çeviri, ön söz, bölüm özetleri, kapak ve iç tasarım bu yayın için özgün olarak üretilmiştir. © Gazâ'nın Neferi, 2026. Kaynak gösterimi, folklor eserlerinin kullanımına ilişkin dürüst uygulama gereğince yapılmıştır.

Bu cilt, üçlemenin yaklaşık 90.000 mısralık «Seytek» bölümünün 51.776–62.167 mısralarını kapsar.

ÖN SÖZ

Semetey sır oldu; ama soy tükenmedi. Düşman otağında, ustura gölgesinde doğan bir çocuk, üçlemenin son sözünü söylemek için büyüdü: Seytek. «Seytek», öksüzlüğün, sabrın ve geri alınan yurdun destanıdır; Manas'ın ocağına üçüncü kez düşen közün yeniden aleve dönüşüdür.

Sayakbay Karalaev'in dilinden yazıya geçirilen bu varyantta hikâye, Kıyaz'ın elindeki tutsak Ayçürök'ün doğurduğu bebeğin ölümden kıl payı kurtuluşuyla açılır. Kürek kemikleri oyulmuş Külçoro'nun kulluk yılları, on üç yaşında soyunu öğrenen Seytek'in ilk öcü, Kanıkey ile Bakay'ın gözyaşıyla ödenen bedeli, kara mağarada büyülenmiş Semetey'in dile gelişi ve Celmoguz oğlu Sarıbay'a karşı verilen son büyük savaş — hepsi, dişi arslan Kuyalı'nın mızrağıyla taçlanan bir kurtuluşa doğru akar.

Bu dizide Karalaev varyantının «Seytek» bölümünü, Kırgızca aslının Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyoruz. Transliterasyonda Türk okurunun gözüne yatkın bir yazım benimsendi; çeviride ise mısra bütünlüğü korunarak destanın epik sesi Türkçede yeniden kuruldu. Her bölümün başında iki paragraflık bir özet ve okuru bekleyen olayları toplayan kısa bilgi kutuları yer alıyor.

Ata göçtü, oğul kaldı; söz sustu, destan kaldı.

Gazâ'nın Neferi
Antalya, 2026

KİTABIN PLANI

I	Çelik Mızraklar Kırıldığında	Cilt VI — bu ciltte
2	Kıyametlik Yâr	Cilt VI — bu ciltte
3	Dişi Arslan Gazaya Çıkarken	Cilt VI — bu ciltte

BİRİNCİ BÖLÜM

Çelik Mızraklar Kırıldığında

Kurtuluş sevinci uzun sürmez; babası Celmoguz'u Manas'ın öldürmesinden doğan yedi kuşaklık kan davasını güden Sarıbay, öfkesini kendi pehlivanlarından çıkarıp yel gibi deve Celmayan'a biner ve Talas'ı kuşatır: kısrak bağlanmaz, kuzu yenmez, ekin ekilmez olur. Semetey, Külçoro ve Seytek günlerce süren teke tek dövüşlerde yaralar içinde kalır ama düşmanı deviremez. Çaresizlik koyulaşırken Ayçürök, vaktiyle ak kuğu donunda dünyayı dolaşırken tanıdığı Kayıpçal kızı Kuyalı'yı — Sarıbay'la daha önce boy ölçüşmüş peri soylu kız arslanı — hatırlar ve ahiretlik dostluk hakkını öne sürerek ondan yardım diler; Kuyalı ise rüyasında Kıdır'ın kendisine müjdelediği yazgıyı hatırlatır: Sarıbay'la ancak Semetey'e nikâhlanırsa dövüşecektir.

KÜNYE — KEY FACTS

- Sarıbay, Celpiniş hükümdarı Celmoguz'un oğludur; Manas'ın babasını öldürmesinden doğan kan davasını gütmektedir.
- Külçoro, Sarıbay'la teke tek düelloda yetmiş mızrak kırar, ağır yaralanır ve tulparını yitirerek demir tutsak ağına düşer.
- Seytek, Manas'tan kalma, ejder zehrinde altmış kez suverilmiş altın yanaklı aybaltayla Sarıbay'ın atı Cooruker'i öldürüp Külçoro'yu kurtarır.
- Sarıbay öfkesiyle kendi seksen bir pehlivanından Çañdayak dahil on kadarını kendi eliyle öldürür ve yürük deve Celmayan'a biner.
- Kuşatma altındaki Talas'ta hayat durur: kısrak bağlanmaz, kuzu kesilmez, ekin ekilmez.
- Ayçürök, peri soylu savaşçı Kuyalı'dan yardım ister; Kuyalı, Kıdır'ın rüyada bildirdiği yazgı gereği Semetey'le nikâh şartı koşar.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Kırgın kılam baarıñdı.	*Kırgına uğratırım hepinizi.*
Kaltırbay alpıñ kırbasam,	*Alplarını komadan kırmazsam,*
Kalkıñdı karıp kılbasam,	*Halkını sefil etmezsem,*
Çabıştı katuu salbasam.	*Amansız akın salmazsam.*
Baatırsıngan eriñdi,	*Yiğitlik taslayan erinin,*
Sındırayın beliñdi!	*Kırayım şu belini!*
Kırgın kılıp eliñdi,	*Kırgına verip elini,*
Kaltırbay kırıp kalkıñdı,	*Halkını tümden kırmadan,*
Kandarıñdı kırbasam,	*Hanlarını kırmazsam,*
Kara eleçek kılbasam.	*Karalar bağlatmazsam.*
Kıyırıña kırgın salbasam.	*Diyarına kırgın salmazsam.*
Kız, katınıñ olcolop,	*Kızını, karını ganimet edip,*
Biröön koyboy albasam.	*Birini komadan almazsam.*
Açuum kelip arbaydım,	*Öfkem gelip kabardım,*
Alaskarday dardaydım,	*Alaskar gibi gerindim,*
Küçüm kaynap küülöndüm,	*Gücüm kaynayıp coştum,*
Kürküröp bügün türlöndüm.	*Gürleyip bugün şahlandım.*
Aylıñdın baarın büktöyün,	*Obanın hepsini dürüp katayım,*
Altın menen kümüşüñ	*Altınınla gümüşünü*
Celpiniş közdöy cüktöyün.	*Celpiniş'e doğru yükleteyim.*
Kaarlandım, kakaydım,	*Kahırlandım, dikildim,*
Kanıñdı suuday çaçpasam.	*Kanını su gibi saçmazsam.*
Suuday cutup kanıñdı,	*Su gibi yutup kanını,*
Suusunumdu baspasam.	*Susuzluğumu gidermezsem.*
Tömönkü ciniñ kagayın,	*Sinmiş cinini kakayım,*
Tört tülügüñ alayın.	*Dört tülük malını alayım.*
Surasa berbes Buurulga,	*İstense verilmez Buurul'a,*
Suuk ukuruk salbasam.	*Soğuk kement salmazsam.*
Suluusungan kızdarıñ	*Güzellik taslayan kızlarını*
Olco kılıp albasam.	*Ganimet edip almazsam.*
Sarıbay bolboy ölöyün.	*Sarıbay olmayıp öleyim.*
Tuulbay tuna çögöyün!	*Doğmamış gibi yiter gideyim!*
Bul oñbogurdun tukumu,	*Bu onmazın soyu,*
Ölörün astı bilbeyt – dep,	*Öleceğini hiç bilmez – diye,*
Tirüü koysok bolboyt – dep,	*Diri koysak olmaz – diye,*
Tegele çoçko oñboyt – dep,	*Bu domuz asla onmaz – diye,*

Celmoguz uulu kapırıñ	*Celmoguz oğlu kâfirin*
Er çoronu körgöndö,	*Er çoroyu gördüğünde,*
Bakırıgı baş cardı,	*Bağırışı baş yardı,*
Ökürügü taş cardı.	*Böğürüşü taş yardı.*
Ölçösöñ türü uşunday,	*Ölçsen görünüşü işte böyle,*
Kaarlanbay kalbadı,	*Kahırlanmadan edemedi,*
Kayran tişti Sarıbay	*Yazık dişleri Sarıbay*
Bölö-bölö çaynadı.	*Öğüte öğüte çiğnedi.*
Kirpik küyüp, çok boldu,	*Kirpiği yanıp kor oldu,*
Karasaat kapıray	*Kara bahtlı kâfir bre,*
Kişide mınday cok boldu.	*Kişide böylesi görülmedi.*
Uluktarıñ utamın,	*Ulularını alt ederim,*
Uyañ menen cutamın.	*Yuvanla birlikte yutarım.*
Eñ bir kıram eliñdi,	*İyice kırarım elini,*
Büktöbösöm beliñdi.	*Bükmezsem eğer belini.*
Ketirbesem alıñdı,	*Gidermezsem gücünü,*
Agızıp suuday kanıñdı.	*Akıtıp su gibi kanını.*
Kalemiñdi taştabay,	*Kaleni yerinde komadan,*
Talkan kılam baarıñdı.	*Un ufak ederim hepinizi.*
Oñbogurum oñboysuñ,	*Onmazım benim, onmazsın,*
Ar kaçandan bir kaçan,	*Er geç bir gün gelince,*
Kayratıñdı koyboysuñ.	*İnadını bırakmazsın.*
Tüñülüp koy canıñdan,	*Umudu kes canından,*
Kızırkandım netesiñ.	*Hırslandım ben, n'edersin.*
Kılça kalbayt calgızıñ,	*Kıl kadar kalmaz biriciğin,*
Kırgın bolup ketesiñ.	*Kırgına uğrar gidersin.*
Tozok salam baarıña,	*Tamu salarım hepinize,*
Toz kaptatam ayılıña.	*Toz kaplatırım obana.*
Keçee kaarım kelip kakayıp,	*Dün kahrım gelip dikilip,*
Kança döönü soygomun.	*Nice devi boğazladım.*
Kılçaktabay calgızın,	*Göz kırpmadan biriciğini,*
Kırgın kılıp koygomun.	*Kırıp geçirip koyuverdim.*
Kayaşayak bergendin,	*Karşı gelip direnenin,*
Kança döönün kanına	*Nice devinin kanına,*
Kan Sarıbay toygomun.	*Han Sarıbay, kandım ben.*
Kıcırga tiyip kalk ölgön,	*Hışmıma değip halk öldü,*
Kıyla kıyın alp ölgön.	*Nice çetin alp öldü.*
Kabılgandı kaysagan,	*Önüne geleni parçalayan,*

Kara bolot okturmun,
Ay-aalamda cokturmun.
Kezikkendi kemirgen,
Keñ kökürök, cayık töş,
Kelbersigen erdirmin.
Ay-aalamdı buy kılgan,

Kara çelikten okum ben,
Ay-âlemde eşsizim ben.
Rast geleni kemiren,
Geniş göğüslü, yayvan döşlü,
Kurumlanan erim ben.
Ay-âlemi kasıp kavuran,

Er Sarıbay mendirmin.
Basışıman çañ çıgat,
Koñurtuman can çıgat.
Tacaaldın kara közümün,
Celmoguzdun özümün.
Oktos berseñ soyloymun,
Semetey emes, çoro emes,
On segiz miñ aalamga
Uşu bügün toyboymun.
Kaarlanıp kaçırsam,
Seldey kaptap bolboymun.
Senin serpişiñden han ölöt,
Kez bolgondun baarı ölöt.
Uluktamın, mıktımın,
Uşunçalık ıktuumun.
Tacaaldın kara közümün,
Sarıbaydın özümün.
Bolcol kılgan kişige,
Bolot korgon çeptirmin.
Sarıbay uulu dedirip,
Kıyla curtka keptirmin.
Müşküldüünün özümün,
Tacaaldın kara közümün.
Cay cürgöngö cüyömün,
Çın can algıç biröömün.
Aybattuunu oromun,
Açuulansam aalamdı
Acıdaarday soromun.
Kıyın cinim karmadı,
Kıl tügüñdü kaltırbay
Kırgın kılıp koyomun» –
Kıyla müşkül kep aytıp,

Er Sarıbay benim ben.
Basışımdan toz çıkar,
Homurtumdan can çıkar.
Deccal'ın kara gözüyüm,
Celmoguz'un ta kendisiyim.
Ürküp kaçsan sokulurum,
Semetey değil, çoro değil,
On sekiz bin âleme,
İşte bugün doymam ben.
Kahırlanıp saldırsam,
Sel gibi basar, durmam ben.
Bir silkinişimden han ölür,
Rast gelenin hepsi ölür.
Uluyum ben, yamanım,
Bunca ustayım, beceriğim.
Deccal'ın kara gözüyüm,
Sarıbay'ın ta kendisiyim.
Bana kastedip ölçene,
Çelikten kale, surum ben.
Sarıbay oğlu dedirtip,
Nice yurda destanım ben.
Belanın ta kendisiyim,
Deccal'ın kara gözüyüm.
Uslu gidene uysalım,
Gerçek bir can alıcıyım.
Heybetliyi sarıp dürerim,
Öfkelensem âlemi,
Ejderha gibi sömürürüm.
Azgın cinim tuttu şimdi,
Kıl tüyünü komadan,
Kırıp geçiririm» –
Diye nice belalı söz söyleyip,

Kıykırık salıp turdu emi.
Celmoguz uulu kapırdı,
Cetkileñ Kuday urdu emi.
Cer mayışkan kuturgur,
Kayratınan kapırdın
Cer ayrılıp turdu ele.
Celmoguz uulun körgöndö,
Cazayıldı salınıp,

Nara atıp durdu şimdi.
Celmoguz oğlu kâfiri,
Kadir Tanrı çarptı şimdi.
Yeri çökerten kudurmuş,
Kâfirin gayretinden,
Yer yarılıp duruyordu.
Celmoguz oğlunu görünce,
Cazayılını kuşanıp,

Caynagan çok Külçoro
Caratkanga calınıp,
Tirüülüktö cıygan ber,
Ölüp kalsak ıyman ber,
Tokoy-çer elek, col kılba,
Kanzaadanın uulu elek
Sarıbay itke kor kılba!
Külçoro cayın suraba
Caynagan kızıl çok eken,
Duşmanga bolot ok eken,
Kaarlanıp kirgeni
Ay-aalamda cok ele,
Berensingen şer Çoro,
Celmoguz uulu kapırga
Cekeni belge kurçandı,
Cer maylangan çoçkogo
Ceke barıp kol saldı.
Suuday bolgon Surattın,
Tartıp oozun burdu ele.
Kürküröp turgan kapırga
Kürküröp ayza sundu ele.
Külçoro cayı mamınday:
Kaçırganı Sarıbay,
Kamınışı uşunday.
Uzun boyluu keñ dalı,
Arı balban, arı şer,
Arı mıktı, arı er,
Bilegi coon, taş cürök,
Kayratı aşkan badırek,
On segiz miñ aalamga

Işıl ışıl kor Külçoro,
Yaradan'a yalvarıp,
Sağlıkta güç kuvvet ver,
Ölüp kalırsak iman ver,
Orman, çalıydık, yol ettirme,
Han soyunun oğluyduk,
Sarıbay ite hor kılma!
Külçoro'nun halini sorma:
Işıl ışıl kızıl kormuş,
Düşmana çelik okmuş,
Kahırla girişinin dengi,
Ay-âlemde yoktu,
Koç yiğit, şir Çoro,
Celmoguz oğlu kâfire,
Cenk kılıcını bele kuşandı,
Yağı yere damlayan domuza,
Tek başına varıp el saldı.
Su gibi akan Surat'ın,
Çekip ağzını çevirdi.
Gürleyip duran kâfire,
Gürleyerek mızrak sundu.
Külçoro'nun hali şöyleydi:
Saldırdığı Sarıbay'dır,
Hazırlanışı böyledir.
Uzun boylu, geniş omuzlu,
Hem pehlivan, hem şir,
Hem yaman, hem de er,
Bileği kalın, taş yürekli,
Gayreti taşkın, gözü pek,
On sekiz bin âleme,

Sala cürgön çoñ dümök.
Kirpigi calın közü çok.
Kişide mınday şumduk cok.
Duşmanga dümök baştagan,
Kaptap ilek kol kelse,
Aşıgıp ketip şaşpagan.
Koluna mıktap coo tiyse,
Koyondoy cerge cançtagan.
Koygulaşsa tokson kol,
Korkup koltuk açpagan.

Kan şimirip katıkkan,
Karmaşıp cürüp catıkkan.
On eki pirge kol berip,
Şer Külçoro atıkkan.
Ayzakerden Külçoro
Artık dañgıl ıktuu kul,
Alışkan coonun aylasın
Artık bilgen ıktuu kul.
Ay-aalamga bilgiç kul,
Ilaaçınday ilgiç kul.
Tuyuktu buzup col salıp,
Celmoguz uulu kapırga
Er Sarıbay baatırga,
Tagdır cetse ölüügö,
Çın kaalasa Kudayga
Çımınday candı berüügö.
Barıp ayza uruuga,
Badirek candı kıyuuga,
Çaması kelse çapçışıp,
Mañdaylaşıp turuuga.
Oşondo Çoro munu oylop,
Türü suuk kapırga
Tüz kirip nayza sunuuga,
Kuday üçün, el üçün,
Arkaygan Ala-Too üçün,
Ala-Toonu cerdegen
Arkada kırgız el üçün,
Artık tuugan şer Çoro,

Kargaşa salan büyük bela.
Kirpiği alev, gözü kor.
Kişide böyle acayip yok.
Düşmana kargaşa başlatan,
Ordular kaplayıp gelse de,
İvip telaşa düşmeyen.
Eline düşman bir düşse,
Tavşan gibi yere çalan.
Doksan ordu çarpışsa,
Korkup gedik vermeyen.

Kan emip katılaşan,
Boğuşa boğuşa ustalaşan.
On iki pîre el verip,
Şir Külçoro diye ün alan.
Mızrakçılardan Külçoro,
Üstün, deneyimli, usta kul,
Tutuştuğu düşmanın hilesini,
Pek iyi bilen usta kul.
Ay-âleme bilgiç kul,
Laçın gibi kapan kul.
Çıkmazı bozup yol açıp,
Celmoguz oğlu kâfire,
Er Sarıbay bahadıra,
Takdir yeterse ölmeye,
Tanrı gerçekten dilerse,
Sinek kadar canı vermeye.
Varıp mızrak vurmaya,
Yavuz canı kıymaya,
Gücü yetse çarpışıp,
Yüz yüze durup dövüşmeye.
O an Çoro bunu düşünüp,
Yüzü soğuk kâfire,
Dosdoğru girip mızrak sunmaya,
Tanrı için, el için,
Yüce başlı Ala-Too için,
Ala-Too'yu yurt edinen,
Ardındaki Kırgız eli için,
Üstün doğmuş şir Çoro,

Şay koldogon er Çoro,
Aybatı kıyın, zaarı küç
Ayabagan er Çoro,
Telegeyi teñ Çoro,
Katılgandı kılgan tüz,
Külçoro cayı uşunday.
Bolot ayza kolgo alıp,
Sarıbayga kol salıp,
Bedelinen küç çıgıp,
Eki bettin ortosu –
Beş baypaktık tük çıgıp,
Betteşkeni Sarıbay,

Pîrler koruyan er Çoro,
Heybeti çetin, zehri güç,
Aman vermez er Çoro,
Her yönü denk, tam Çoro,
Sataşanı yola getiren,
Külçoro'nun hali böyledir.
Çelik mızrağı ele alıp,
Sarıbay'a el salıp,
Gövdesinden güç fışkırıp,
İki yanağın ortasından –
Beş çorap olacak tüy bitip,
Yüzleştiği Sarıbay,

Bet alıp ayza sunganda,
Beli ketip bekçeyip,
Közü alayıp çekçeyip.
Arstanday közü çaçırap,
Celmoguz uulu kapırga
Anday-mınday degiçe,
Açıp közdü-cumguça,
Cebeden murun cetti ele.
Cetken cerde kapırdı
Kabırganın beti – dep,
Öpkönün taamay özü – dep,
Öröpkögön doñuzdun
Kulap keter kezi – dep,
Külçoro ayza urdu ele.
Berendik cönü uşunday,
Bet alışıp turdu ele.
Et cüröktün toltosu,
Öpkö cürök ortosu,
Ölümdün ölçöö közü – dep,
Ölör cerdin özü – dep,
Kök coruday aylanıp,
Uçup keter kezi – dep,
Sarıbay ayza urdu ele.
Tört ayaktuu tulparlar
Boor-boorunan suladı.
Katar tiygen nayzalar

Yüz tutup mızrak sunduğunda,
Beli gidip kamburlaşıp,
Gözü belerip fırlayıp.
Arslan gibi gözü çakıp,
Celmoguz oğlu kâfire,
Şöyle böyle deyinceye,
Göz açıp yumuncaya,
Oktan önce yetişti.
Yetiştiği yerde kâfiri,
Kaburganın tam yüzü – diye,
Akciğerin tam kendisi – diye,
Kabarıp coşan domuzun
Devrilip düşeceği an – diye,
Külçoro mızrak vurdu.
Yiğitliğin yolu budur,
Yüz yüze durdular.
Et yüreğin şahdamarı,
Akciğerle yürek arası,
Ölümün ölçek gözü – diye,
Ölünecek yerin kendisi – diye,
Gök akbaba gibi dönüp,
Uçup gideceği an – diye,
Sarıbay mızrak vurdu.
Dört ayaklı tulparlar,
Böğür böğründen serildi.
Sıra sıra değen mızraklar,

Bıt-çıt bolup kıyradı.	*Paramparça olup kırıldı.*
Baatırlık cayı uşunday,	*Bahadırlığın hali böyledir,*
Mañdaylaşıp turuştu.	*Karşı karşıya durdular.*
Mıltık atıp, caa tartıp,	*Tüfek atıp, yay çekip,*
Bılçıldaşıp uruştu.	*Ezişe ezişe vuruştular.*
Aybaltalap salışıp,	*Aybaltayla girişip,*
Aybaltalar bırkırap,	*Aybaltalar parçalanıp,*
52010 Sabı koldo kalıştı.	*Sapları elde kaldı.*
Kılıçtaşıp salışıp,	*Kılıçlaşıp girişip,*
Kılıçtın baarı bırkırap,	*Kılıçların hepsi parçalanıp,*
Sabı koldo kalıştı.	*Sapları elde kaldı.*
Mañday-teskey turuştu,	*Karşı karşıya durdular,*
Aybaltalap uruştu,	*Aybaltayla vuruştular,*
Kim körgön mınday cumuştu.	*Kim görmüş böyle işi.*
Alañgir caa tartışıp,	*Koca yayları çekişip,*
Bılçıldaşıp atışıp,	*Ezişerek atışıp,*
Aygay salıp turuşup,	*Haykırışlar salıp durup,*
52020 Can ayabay uruşup,	*Can esirgemeden vuruşup,*
Nayzanın baarı kıyradı.	*Mızrakların hepsi kırıldı.*
Sottun baarı bölünüp,	*Zırhların hepsi bölünüp,*
Şerdin şer ekeni körünüp,	*Şirin şir olduğu görünüp,*
Tondun baarı bölünüp,	*Kaftanların hepsi bölünüp,*
Cabdıktın baarı bırkırap,	*Kuşamların hepsi parçalanıp,*
Cakalaşıp tartışıp,	*Yakalaşıp çekişip,*
Böksödön cerge batışıp,	*Bellerine dek yere batışıp,*
Kündö tınım albadı,	*Gündüz soluk almadılar,*
Tün da tınım albadı.	*Gece de soluk almadılar.*
52030 Kündöp-tündöp uruştu,	*Gece gündüz vuruştular,*
Kim körgön mınday cumuştu.	*Kim görmüş böyle işi.*
Kıymıldabay eki kol,	*Kımıldamaz oldu iki kol,*
Öödö bolboy şal bolup,	*Kalkamayıp felç olup,*
Tirilik algan kayran baş,	*Can taşıyan yazık baş,*
Kızıl çelek kan boldu.	*Kova kova kan oldu.*
Aybaltaçan Sarıbay	*Aybaltalı Sarıbay,*
Açuulanıp cetti ele.	*Öfkelenip yetişti.*
Üydöy bolgon çoyunbaş,	*Ev gibi koca çoyunbaşı,*
Kaarın tögüp imerip,	*Kahrını döküp çevirip,*
52040 Koş koldop tartıp ciberip,	*Çift elle çekip savurup,*

Cooruker oozun burdu ele,	*Cooruker'in ağzını çevirdi,*
Katuu salıp urdu ele.	*Sertçe indirip vurdu.*
Kalkan küyüp, çok bolup,	*Kalkan yanıp kor olup,*
Kayran Çoro kanetsin	*Yazık Çoro ne yapsın,*
Közü caynap ot bolup.	*Gözü parlayıp od olup.*
Sur külük beli üzülüp,	*Boz küheylanın beli kopup,*
Say-söögü bırkırap,	*Bütün kemiği çatırdayıp,*
Çımınday canı çırkırap.	*Sinek kadar canı çığrışıp.*
Esten ketip sulayıp,	*Kendinden geçip serilip,*
52050 Eki közü alayıp,	*İki gözü belerip,*
Kıl murutu kıyşayıp,	*Kıl bıyığı eğrilip,*
Kılañgır közü alayıp,	*Süzgün gözü belerip,*
Kıyın dartka colugup,	*Ağır derde uğrayıp,*
Içi kaynap çok bolup,	*İçi kaynayıp kor olup,*
Eki közü ot bolup,	*İki gözü od olup,*
Bütkön boyu dirildep,	*Bütün gövdesi titreyip,*
Kaarlanıp Sarıbay	*Kahırlanıp Sarıbay,*
Cürgön eken küründöp.	*Gürüldeyip yürürmüş.*
Adamzat bendenin	*Âdemoğlu kulların,*
52060 Azat boyu dürküröp,	*Bütün bedeni ürperip,*
Caaldanıp küyünüp,	*Azgınlaşıp yanıp yakılıp,*
Can-canıbar makuluk	*Canlı cansız mahlukat,*
Caman candan tüñülüp,	*Candan iyice umut kesip,*
Celmoguz uulu kapırıñ	*Celmoguz oğlu kâfirin,*
Tacaaldıgı bilinip,	*Deccallığı belli olup,*
Araanday oozu açılıp,	*Uçurum gibi ağzı açılıp,*
Oktos bergen ottuu zaar	*Fışkıran odlu zehiri,*
Oozunan çaçılıp,	*Ağzından saçılıp,*
Anı körgön adamdın	*Onu gören adamın,*
52070 Deni sınıp basılıp.	*Bedeni kırılıp sinip.*
El çurkurap küyünüp,	*El çığrışıp yanıp,*
Baykap turup kalayık	*Bakıp duran ahali:*
Sarıbay tacaal eken – dep,	*Sarıbay Deccal imiş – diye,*
Çımınday candan tüñülüp.	*Sinek kadar candan umut kesip.*
Şay koldogon şer ele,	*Pîrler koruyan şirdi,*
Ay-aalamdı buy kılgan	*Ay-âlemi titreten,*
Arstan colbors eme ele.	*Arslan, kaplan gibiydi.*
Bu kırgızga Külçoro	*Bu Kırgız'a Külçoro,*

Bolot kapka çep ele.
Çoronu Kuday sakta – dep,
Er Semetey kan ıylap,
Aksakalduu çal ıylap,
Calpı kara el ıylap,
Eldin baarı küyünüp,
Kalk canınan tüñülüp,
Berenderdi kandardı
Kırıp neçen candardı,
Tüpkö çoguu cetebi,
Kılça koyboy kuu candı
Kırgın kılıp ketebi.
Sarıbay emes, zaar eken,
Çoñ Kudaydın kaarı eken,
Başka köçkön köçü bar,
Maderinin öçü bar.
Kabılgandı kaysagan,
Kez bolgondu kemirgen,

Çelik kapı, kaleydi.
Çoro'yu Tanrı koru – diye,
Er Semetey han ağlayıp,
Aksakallı koca ağlayıp,
Bütün kara halk ağlayıp,
Elin hepsi yanıp yakılıp,
Halk canından umut kesip,
Yiğitleri, hanları,
Kırıp nice canları,
Kökümüze topluca mı erer,
Kıl kadar komadan kuru canı,
Kırıp geçirip mi gider?
Sarıbay değil, zehirmiş,
Ulu Tanrı'nın kahrıymış,
Başa göçmüş göçü var,
Anasının öcü var.
Önüne geleni parçalayan,
Rast geleni kemiren,

Içip kandı şimirgen.
Kıyındardı kıyratıp,
Botom, kırıp tüpkö cetet deym.
Kılça koyboy kırgızdı,
Kırgın kılıp ötöt deym.
Botom, cuurat belem kamırdı,
Suurat belem tamırdı.
Kemitet eken bolcoldu,
Kırat belem zorlordu.
Cogotot ko uluktu,
Baştayt go balaa buzuktu.
Uşu turgan kayran curt,
Cal, kuyruktan ayrılıp,
Sopol bolor bekenbiz?
Müyüz sınıp çekeden,
Tokol bolor bekenbiz?
Uşintip tursa bul kapır
Kaardı katuu baştayt ko,
Agaça kelin, tul katın,
Ayıldı karaan taştayt ko...

İçip kanı sömüren.
Yamanları kırıp geçirip,
Yavrum, kırıp kökümüze erer derim.
Kıl kadar komadan Kırgız'ı,
Kırıp geçirip gider derim.
Yavrum, hamur gibi yoğurur mu,
Kökümüzü söküp çıkarır mı.
Verilen süreyi kısar mı,
Zorluları kırar mı.
Yok eder ya ululuları,
Başlatır ya bela fesadı.
Şu duran yazık yurt,
Yeleden, kuyruktan ayrılıp,
Güdük mü kalırız acep?
Boynuz kırılıp şakaktan,
Boynuzsuz mu kalırız acep?
Böyle giderse bu kâfir,
Kahrı iyice azdırır ya,
Hanım gelini, dul kadını,
Obayı ıssız bırakır ya...

Çapçışkandan çark cetpey,
Çapçışıp cürüp al cetpey,
Kız-katındı tul kılıp,
Kıyındardı kul kılıp,
Tüpkö çoguu cetet beym.
Tük taştabay sıypatıp,
Kırgın kılıp ketet beym.
Curt çurkurap küyünüp,
Çımınday candan tüñülüp.
Erendin baarı eñgirep,
El canınan tüñülüp.
Kanter eken tübübüz,
Kalbayt eken biribiz.
Agıp suuday kanıbız,
Kırgın bolup baarıbız.
Tüpkö tüpsüz cetet beym,
Elkin catkan elderdi
Emi baylap ketet beym.
Başçı basıp kırat beym,
Egem taala bir Kuday

Çarpışmaya çark yetmez,
Çarpışıp dursan hal yetmez,
Kız kadını dul edip,
Yamanları kul edip,
Kökümüze topluca erer sanırım.
Tüy komadan sıyırıp,
Kırıp geçirip gider sanırım.
Yurt çığrışıp yanıp,
Sinek kadar candan umut kesip.
Erenlerin hepsi hıçkırıp,
El canından umut kesip.
N'olur ki sonumuz,
Kalmaz imiş birimiz.
Su gibi akar kanımız,
Kırgına uğrar hepimiz.
Dibimize dek erer sanırım,
Hür yaşayan elleri,
Şimdi bağlar götürür sanırım.
Başçıları ezip kırar sanırım,
Egemen Taala bir Tanrı,

Ebin taap mintip urat beym.
Kalayıkka kaar çaçıp,
Duşman berdi bir Kuday.
Curtka balaa, bir müşkül,
Duşman berdiñ bir Kuday!
Cerdegeniñ Ala-Too
Ceñip duşman albagan.
Kankor Manas barında,
Elkin catkan el elek.
Cılgınduunun oyunda,
Keñ Talastın boyunda,
Bütün kunduz terisin
Cartı bölüp alçu elek,
Bagalekke salçu elek.
Erinsek elik atçubuz,
Kündüzü kımız, tünü kız,
Kürküröp oynop catçubuz.
Kısırdın semiz tayın cep,

Yolunu bulup böyle çarpar sanırım.
Ahaliye kahır saçıp,
Düşman verdi bir Tanrı.
Yurda bela, bir mihnet,
Düşman verdin bir Tanrı!
Yurt tuttuğun Ala-Too'yu,
Düşman yenip alamamıştı.
Hunhar Manas varken,
Hür yaşayan eldik.
Cılgındı'nın ovasında,
Geniş Talas'ın boyunda,
Bütün kunduz derisini,
Yarı bölüp alırdık,
Paçamıza kürk yapardık.
Üşensek karaca vururduk,
Gündüzü kımız, gecesi kız,
Gürleyip oynaşırdık.
Kısırın semiz tayını yiyip,

Kışında arak, cıyın – dep,
Kıykırıp oynop catçu elek.
Kızırkansak tün katıp,
Kısırak sayıp, ordo atıp,
Caan kesip, kuş salıp,
Kaalaganda bu başka
Kadır tün öñdüü tün kayda,
Bürdöp turgan gül kayda,
Bayagı güldöp turgan kün kayda?
Sarıbay emes, zaar eken,
Çın Kudaydın kaarı eken!
Bu kırgızdın uuluna
Müşkülgö kelgen can eken,
Kuykalangan itiñdin,
Ne kastıgı bar eken.
Arman kılıp, can ıylap,
Eñkeyip eldin baarı ıylap,
Es bilbegen bala ıylap,
Maydandagı Sarıbay
Balaalıgı bilinip,
Başka emes, kapırdan
Kalk canınan tüñülüp,

Kışın içki var, toy var – diye,
Haykırıp oynardık.
Coşarsak gece yol katıp,
Kısrak koşup, ordo atıp,
Yağmur demeyip kuş salıp,
Dilediğinde bu başa,
Kadir Gecesi'ne denk gece nerde,
Tomurcuklanan gül nerde,
O eski güllenen gün nerde?
Sarıbay değil, zehirmiş,
Gerçek Tanrı'nın kahrıymış!
Bu Kırgız'ın oğluna,
Mihnet için gelmiş canmış,
Tüyü ütülmüş itin,
Ne kastı var ki bize.
Hasretlenip, can ağlayıp,
Eğilip elin hepsi ağlayıp,
Aklı ermez çocuk ağlayıp,
Meydandaki Sarıbay'ın,
Belalığı belli olup,
Başkasından değil, kâfirden,
Halk canından umut kesip,

Katuu müşkül, kıyın iş,
Kalk emine bolor – dep,
Katuuladı kuturgur,
Kaltırbay candı soror – dep.
Şay koldogon şer ele,
Coogo carar er ele,
Bu kırgızdın beli ele.
Kabılanday kan ele,
Arstandıgı bar ele.
Köy duşmandı taman kıl,
Can dep Kuday caratsañ,
Külçoronu aman kıl!
Birdeme bolso Külçoro,
Kıyrap ketet belibiz,
Kırgın bolot elibiz.
Carılıp ketet celibiz,

Ağır mihnet, çetin iş,
Halkın hali ne olur – diye,
Azdıkça azdı kudurmuş,
Komadan canı sömürür – diye.
Pîrler koruyan şirdi,
Düşmana yarar erdi,
Bu Kırgız'ın beliydi.
Kaplan gibi handı,
Arslanlığı vardı.
Nice düşmanı ayaklar altına al,
Can diye Tanrı yarattınsa,
Külçoro'yu esen kıl!
Külçoro'ya bir şey olsa,
Yıkılır gider belimiz,
Kırgına uğrar elimiz.
Yarılır gider soluğumuz,

Uşintip çıgat celibiz.	*Böyle tükenir soluğumuz.*
Maani menen turabız,	*Bir düzen ile dururuz,*
Başka kelgen zaman kıl,	*Başa gelen zora bak,*
Can dep Kuday caratsañ	*Can diye Tanrı yarattınsa,*
Çoronu Kuday aman kıl!	*Çoro'yu Tanrı esen kıl!*
Curt çurkurap, çuu kılıp,	*Yurt çığrışıp, feryat edip,*
El canınan tüñülüp,	*El canından umut kesip,*
52200 Celmoguz uulu kapırıñ	*Celmoguz oğlu kâfire,*
Atsa mıltık cetpedi.	*Atsa tüfek kâr etmedi.*
Saysa nayza ötpödü,	*Saplasa mızrak geçmedi,*
Ört kaptasa küybödü.	*Yangın sarsa yanmadı.*
Ötkür eken kuturgur,	*Keskinmiş kudurmuş,*
Ölör cayın bilbedi.	*Ölecek yerini bilen olmadı.*
Balbandarı başkaça,	*Pehlivanları bambaşka,*
Balaa saldı kuu başka.	*Bela sardı kuru başa.*
Soguşka kirip kañgırap,	*Savaşa girip sersem dönüp,*
Cetimiş ayza sındırıp,	*Yetmiş mızrak kırıp,*
52210 Bulçuñdu okko buldurup.	*Pazısını oka deldirip.*
Ok ötpös tondor kayrılıp,	*Ok geçmez zırhları kıvrılıp,*
Ok cetpegen Sur kulun	*Ok yetişmez Boz kulundan,*
Külçoro beren ayrılıp,	*Yiğit Külçoro ayrılıp,*
Ceti künü aralap,	*Yedi gün içlerinde dolanıp,*
Cetken cerin caralap,	*Eriştiği yerini yaralayıp,*
Çama çarçap, al ketip,	*Takat tükenip, hal gidip,*
Bütkön boydon kan ketip.	*Bütün gövdeden kan gidip.*
Munu körüp er Semeñ,	*Bunu görüp er Semeñ,*
Kaardı katuu baştadı.	*Kahrı iyice başlattı.*
52220 Kan abasın körgöndö,	*Han ağasını görünce,*
Kayran candı al bala	*Yazık canı o çocuk,*
Cürsün debey tim ele,	*Sağ kalayım demeden düpedüz,*
Kayran candı taştadı.	*Yazık canı ortaya koydu.*
Cazayıldı salınıp,	*Cazayılını kuşanıp,*
Caratkanga calınıp,	*Yaradan'a yalvarıp,*
Er Sarıbay kapırdın	*Er Sarıbay kâfirin,*
Üzülbös temir torunan,	*Kopmaz demir ağından,*
Kazgan şumduk orunan,	*Kazdığı sinsi çukurundan,*
Munacat kılıp Kudayga:	*Tanrı'ya münacat edip:*
52230 «Başkı atamdın baarı kan,	*«İlk atalarımın hepsi han,*

Baarın kan kılıp carattıñ.
Bir kaarluu kapır koldorun
Mınça nege karattıñ.
Atam Manas arstandı
Şay koldogon şer kıldıñ.
Tilegenin teñ kıldıñ,
Tegi Kuday caratkan,
Teñdigi cok bir itke
Mınça nege kor kıldıñ.
Kıyın atam barında,
Kızırkanıp ooluksa –
Kıtayga kırgın salçu eken.
Bul öñdöngön kapırdın
Tört tülügün çaççu eken,
Töbösünön basçu eken.
Sombuktun suusun boylogon,
Soguşkan adam soylogon.
Kaarlanıp kaçırsa,
Kayaşa bergen oñbogon.
Tuura cini karmasa,
Tutukkan eki bolbogon.
Çımırkanıp kaçırsa,
Çıdap kişi turbagan.
Çın atamdı körgöndö,
Çınmaçın curtu ıylagan.
Sarıbay turmak atamdan,

Hepsini han edip yarattın.
Kahırlı bir kâfirin eline,
Bizi bunca neden baktırdın.
Atam Manas arslanı,
Pîrler koruyan şir kıldın.
Dilediğini denk kıldın,
Tegini Tanrı yaratmış,
Dengi olmayan bir ite,
Bizi neden bunca hor kıldın.
Yaman atam varken,
Hırslanıp bir coşunca –
Kıtay'a kırgın salarmış.
Bunun gibi kâfirin,
Dört tülük malını saçarmış,
Tepesinden basarmış.
Sombuk suyunu boylayan,
Onunla savaşan serilirmiş.
Kahırla saldırınca,
Karşılık veren onmazmış.
Gerçek cini bir tutunca,
Tutulan iki olmazmış.
Gerinip bir saldırınca,
Dayanıp kişi durmazmış.
Öz atamı görünce,
Çınmaçın yurdu ağlarmış.
Sarıbay şöyle dursun, atamdan,

Aalamdın curtu kıyragan.
Belgilüü atam şer ele,
Telegeyi teñ eken.
Andan tuugan tukumdu,
Sarıbayga al cetpey,
Emne tukum dedi eken.
Tüp atabız Tügöl kan,
Tügöl baarın şer kıldıñ,
Tügöngürgö al cetpey,
Alda Talaa bir Kuday
Mınça nege kem kıldıñ!
Tüp atamdın baarısın,

Âlemin yurdu kırılırmış.
Ünlü atam şirdi,
Her yönüyle denkmiş.
Ondan doğan soya,
Sarıbay'a gücü yetmez diye,
Bu ne biçim soy demiş ola.
Kök atamız Tügöl Han,
Hepsini eksiksiz şir kıldın,
Tükenesiceye güç yetmez,
Allah Taala bir Tanrı,
Bunca neden kem kıldın!
Kök atamın hepsini,

Şer casadıñ bir Kuday.
Tügöngön itke al cetpey,
Mınça nege tukumun
Kem casadıñ bir Kuday.
Ölböy tirüü cürgöndö
Ne muraska ceteli.
Kılça kalbay birööbüz,
Kırgın bolup keteli.
Beregi turgan Külçoro
Mañdayga cazgan şer ele,
Telegeyi teñ ele.
Aybatı katuu can ele,
Sarıbay emes aalamdı
Kızırkansa kokustan,
Kırıp ketçü can ele.
Abakemden acırap,
Kay muraska ceteyin,
Kılça kalbay calgız can,
Kırgın bolup keteyin.
Çındap kıraan abakem,
Çıñagan kızıl temir – dep,
Celmoguz uulu kapırdan,
Al ölüp kaldı dedirbey,
Kılça kalbay calgız can,
Kırgın bolup keteyin
Abakemden ayrılsam,
Özöngö curt konboybu.
Kalbay el-curt kırılıp,

Şir yaptın bir Tanrı.
Tükenmiş ite güç yetmez,
Bunca neden soyunu,
Kem yaptın bir Tanrı.
Ölmeyip sağ gezerken,
Hangi mirasa erelim.
Kıl kadar kalmadan birimiz,
Kırgına uğrayıp gidelim.
Şurada duran Külçoro,
Alna yazılmış şirdi,
Her yönüyle denkti.
Heybeti katı candı,
Sarıbay değil, âlemi,
Ansızın bir hırslanırsa,
Kırıp geçecek candı.
Ağamdan ayrı düşüp,
Hangi mirasa ereyim,
Kıl kadar kalmadan yalnız can,
Kırgına uğrayıp gideyim.
Gerçekten kıran ağam,
Su verilmiş kızıl demir – diye,
Celmoguz oğlu kâfirden,
O ölüp kaldı dedirtmeden,
Kıl kadar kalmadan yalnız can,
Kırgına uğrayıp gideyim.
Ağamdan ayrı düşersem,
Vadiye el konmaz mı.
El yurt kalmadan kırılıp,

Kara eleçek bolboybu!
Çımçım cünün taştabay,
Çındap olco kılbaybı.
Kaardı katuu tökpöybü,
Kalgandardı kaçırıp,
Kabırgasın sökpöybü.
Maani menen iş kıldıñ,
Başka tüşkön zaman-kıl
Can dep Kuday caratsañ,
Kabılan tuugan şer ele,

Karalar bağlanmaz mı!
Bir tutam yünü komadan,
Gerçekten ganimet etmez mi.
Kahrı katı dökmez mi,
Kalanları kovalayıp,
Kaburgasını sökmez mi.
Bir hikmetle iş kıldın,
Başa düşen dar zaman,
Can diye Tanrı yarattınsa,
Kaplan doğmuş şirdi o,

Абамды Кудай аман кыл» –
Деп, ошентип эр Сейтек
Көөдөнгө толуп көп санаа,
Көзүнүн часы он талаа.
Канзааданын тукуму
Каарды катуу баштады.
Беттешкени Сарыбай,
Кайран сонун тирилик,
Такыр кечип таштады.
Карчыгадай камынып,
Арстандай чамынып,
Колдогону Кокосан,
Кошо кирип кабылып.
Көрсөң бала ушундай,
Көзү күйүп, чок болуп,
Сүргөн селдей октолуп.
Кайраттанып, камынып,
Кайыптан акыл табылып,
Ай-аалам ды шаштырып,
Астындагы Керкула,
Олкондото бастырып.
Аты Кыдыр дубана
Сыл оозduктан төтөлөп,
Онкондогон Кер атын
Он эки балбан четелеп.
Касиеттүү кыраандын
Каарын көргөн кан өлүп.
Карmaша кеткен сан өлүп,
Ченеймин degen ченчи өлүп,
Чечине келген элчи өлүп.

Ааамы Танры эсен кыл» –
Деyип, бөylece er Seytek,
Көгсүне долуп nice кайгы,
Көзүнүн жашы он dere.
Han soyunun дөлү,
Кахры iyice башлатты.
Yүзлештиги Сарыбай'дыр,
Yазык güzelim dirliği,
Түмden көzden чыкарды.
Атмаca gibi davranып,
Arslan gibi атылып,
Koruyucusu Kocosan,
Birlikte girip сарылып.
Көrsen чocuk ишte бөyle,
Көзү жанып kor олup,
Sel gibi чağlayып gezen.
Gayretlenip, davranып,
Gaipten акыл bulunup,
Ay-âlemi шашыртып,
Алтындаki Kerkula'ны,
Салындыра салындыра сүрүп.
Ады Кыдыр bir derviş,
Dizgininden yedip көтүрүп,
Салынып жүрүyen Ker атыны,
On iki pehlivan yedekleyip.
Kutlu доğan кыранын,
Kahrını gören han өлүп.
Боğушmaya kalkan can өлүп,
Өлчерim diyen өлчүcü өлүп,
Сöз чözmeye gelen элчи өлүп.

Мына ошондо эр Сейтек
Көңүлү кетип бөлүнүп,
Көп балакет, сан мүшкүл
Көзгө чукул көрүнүп,
Caratkanga car aytып,
Can ayabay cañcaldan
Чын acal cetse өлүүгө,
Өлбөй тирүү bar bolso,

Іште о заман эр Сейтек,
Гönлү gidip бөлүнүп,
Чок бела, сайысыз mihnet,
Көze yakın көрүнүп,
Yaradan'a nida edip,
Can esirgemeden kavgadan,
Герчек ecel yetse өлmeye,
Өлmeyip сағ kalırsa,

Abakesi Külçoro
Karaan bolup berüügö.
Kagıştı katuu saluuga,
Karal kılgan Külçoro
Kapırdın zaarduu ogunan
Acıratıp aluuga.
Temir arkan torunan,
Tereñ kazgan orunan,
Ot caynagan çogunan,
Celmoguzdun kolunan.
«Ay karañgı bürkölsö,
Tün emine bolot – dep,
Koluna tüşsö kapırdın
Beren abam Külçoro,
Künü emine bolot – dep,
Cazanı caman salbasam.
Kölökölüü bel bolup,
Körünöö kubat dem bolup,
Tañuu bolup beline,
Çın coldoş bolup kalayın.
Kaarduu ittin kolunan,
Beren abam Çoronu
Acıratıp alayın.
Ataşpay karap catpagan,
Ata bolup saktagan,
Ene bolup eptegen,
Askar kara too ele,
Kaptap adam çıga algıs,
Karaanı biyik zoo ele.
Zoomdu buzup ötöbü,
Tübümö çoguu cetebi,
Özöndön dayra burabı,

Kan abamdan ayırıp,
Ört öçköndöy kılabı?
Erendi tıypıl alabı,
Ezelki cindi kagabı,
Esepti mintip tababı?
Ökümsüdü kuturgur,

Ağası Külçoro'ya,
Arka olup durmaya.
Vuruşu katı salmaya,
Karagün dostu Külçoro'yu,
Kâfirin zehirli okundan,
Kurtarıp ayırıp almaya.
Demir urgan ağından,
Derin kazılmış çukurundan,
Od kaynayan korundan,
Celmoguz'un elinden.
«Ay karanlığa bürünse,
Gece nice olur – diye,
Kâfirin eline düşerse,
Yiğit ağam Külçoro,
Günü nice olur – diye,
Cezayı ağır vermezsem.
Gölgeli dağ beli olup,
Görünür kuvvet, soluk olup,
Beline sargı olup,
Gerçek yoldaş olup kalayım.
Kahırlı itin elinden,
Yiğit ağam Çoro'yu,
Kurtarıp ayırıp alayım.
Vuruşmadan yatıp bakmayan,
Ata olup koruyan,
Ana olup kollayan,
Yüce kara dağdı o,
Üşüşse insan çıkamaz,
Karaltısı yüksek kayaydı.
Kayamı yıkıp geçer mi,
Kökümüze topluca erer mi,
Vadiden ırmağı çevirir mi,

Han ağamdan ayırıp,
Sönmüş yangına mı döndürür?
Erenleri sürüp tüketir mi,
Ezeldeki cini depreştirir mi,
Hesabı böyle mi bulur?
Hüküm taslıyor kudurmuş,

Ketiret belem türümdü,
Ketmendeyt belem tübümdü.
Olcoloyt belem tonumdu,
Körgözöt belem sonundu.
Abamdı alsa okustan,
Caza kılsa kokustan,
Cadaaldap soyot belimdi.
Calınsa ukpayt sözümdü,
Caldıratıp közümdü.
Eñgiretip elimdi,
Büktöyt eken belimdi,
Olcoloyt eken elimdi,
Oroy eken kuturgur.
Opot kılat cerimdi.
Kül abam ketse bel keter,
Üstümdön bolot ton keter,
Kalkımdan tümön kol keter,
Kaarluu müşkül iş ceter,
Er kırgızdan kol keter.
Çabıratat çarkımdı,
Tüz ketirer barkımdı.
Kılça belin taştabay,
Kırgın kılar kalkımdı,
Ketirer menin barkımdı,
Kemirgen turat kalkımdı.
Bekitilüü belimdi,
Beypay salıp çegimdi,
Celmoguz uulu kapırdı,
Ay-aalamga er kıldıñ.
Han Manastın tukumun
Mınça nege kem kıldıñ.
Bu kapırga kor kılbay,
Amanatıñ tart Kuday,
Alış kılam uşunday.

Ala-Toonun beli – dep,
Ak kalpak kırgız şeri – dep,
Çın caralıp kan atam
Cer üstünö keldibi?

Yüzümün rengini mi giderir,
Kökümü çapayla mı söker.
Kürkümü mü ganimet eder,
Görülmedik mi gösterir bana.
Ağamı alsa ansızın,
Kazaya uğratsa ansızın,
Zulmedip belimi kırar.
Yalvarsam sözümü dinlemez,
Gözümü yalvartıp kor.
Elimi inim inim inletip,
Belimi bükermiş,
Elimi ganimet edermiş,
Kaba imiş kudurmuş.
Yerimi harap eder.
Kül ağam giderse bel gider,
Üstümden çelik zırh gider,
Halkımdan tümen ordu gider,
Kahırlı mihnetli iş erişir,
Er Kırgız'dan ordu gider.
Çarkımı dağıtır savurur,
Düpedüz itibarımı giderir.
Kıl kadarını komadan,
Halkımı kırıp geçirir,
Benim itibarımı giderir,
Halkımı kemirip durur.
Berkitilmiş belimi,
Sınırımı derde salıp,
Celmoguz oğlu kâfiri,
Ay-âleme er kıldın.
Han Manas'ın soyunu,
Bunca neden kem kıldın.
Bu kâfire hor etmeden,
Emanetini al Tanrı,
Ben böyle çekişirim.

Ala-Too'nun beli – diye,
Ak kalpak Kırgız'ın şiri – diye,
Gerçek yaratılıp han atam,
Yeryüzüne geldi mi?

Bir kaarluu itke al cetpeyt,
Kezekti Kuday berdibi!
Kegin alıp ketüügö,
Tüpkö çoguu cetüügö,
Celmoguz uulu bul kapır,
Uşintip bizge keldibi?
Calpı erendi calmadı,
Kez bolgondu kemirdi,
Kabılgandı kaysadı.
Müşkül mınday bolobu,
Kez bolgondun baarısın
Örttöngön çoçko sorobu?
Apsiñ ketken kuturgur,
Ay-aalamga toyobu,
Kılça koyboy calgızdı
Kırgın kılıp koyobu?
Baatırdın baarın baylaybı,
Baarıbızdı caylaybı?
Endiretip elimdi,
Suutat belem demimdi,
Büktöyt belem belimdi.
Kül abamdı mert kılsa
Buzat korgon çebimdi.
Canıñ çıkkan bul kapır
Külgün közü cogolso,
Calınsam ukpayt sözümdü.
Cadaal çukur közümdü
Erikse eldi çappaybı,
Esepti mintip tappaybı.
Karuunu cerge kakpaybı,
Kaadanı mintip tappaybı.
Ölböy aman turganda
Ne muraska ceteyin.
Kadırluu abam baykuşka
Kurman bolup keteyin.
Kaarlangan kapırdı,

Kayratı mol baatırdı
Kurmanga kuptap çalayın.

Kahırlı bir ite güç yetmez,
Sırayı Tanrı ona mı verdi!
Öcünü alıp gitmeye,
Kökümüze topluca ermeye,
Celmoguz oğlu bu kâfir,
Böylece bize mi geldi?
Bütün erenleri yuttu,
Rast geleni kemirdi,
Önüne geleni parçaladı.
Mihnet böyle mi olur,
Rast gelenin hepsini,
Yanası domuz mu sömürür?
Büyüsü bozulası kudurmuş,
Ay-âleme doyar mı,
Kıl kadar komadan yalnızı,
Kırıp geçirip mi kor?
Bahadırın hepsini bağlar mı,
Hepimizi yok mu eder?
Elimi şaşkın edip inletip,
Soluğumu mu soğutur,
Belimi mi büker.
Kül ağamı helak ederse,
Kalemi, surumu yıkar.
Canı çıkası bu kâfir,
Körpe gözlüm yok olsa,
Yalvarsam sözümü dinlemez.
Gözü oyulası zalim,
Canı sıkılsa eli vurmaz mı,
Hesabı böyle bulmaz mı.
Gücü yere çalmaz mı,
Yolunu böyle bulmaz mı.
Ölmeyip esen dururken,
Hangi mirasa ereyim.
Kadri yüce garip ağama,
Kurban olup gideyim.
Kahırlanan kâfiri,

Gayreti bol bahadırı,
Kurbanlığa yatırıp keseyim.

Kulcuñdagan doñuzga
Tüs tügönüp, öñ kaçıp,
Tügönüşüp kalayın.
Ölümdön korkkon oñobu,
Kez bolgondu kemirip,
Keypiñ ketkir sorobu,
Başka kelgen balaadan
Baatır er korkkon oñobu?
Er acaldan ölböybü,
Egem cazgan bolboybu?
Alla Taala tagdırdan,
Tartıngan adam oñobu?
Bu düynödön köçpögön,
Dünüyödön ötpögön.
Caralgan calgız düynödön,
Temir özök bolobu?
Ölböy adam kalabı,
Mañdaylaşıp tögölü,
Başka kelgen balaanı.
Kılça candı kıyalı,
Kılday tük cok bolguça,
Kıyınsıngan it menen
Kırılışıp turalı.
Başka kelgen balaadan,
Ayanıp eren oñobu?
Ayanıp kalgan bul ittin
Egerde eki bolobu?
Acaldan adam tartabı,
Azaptan eren katabı?
Kün tügöngön ölböybü,
On segiz miñ aalamdı
Kaalasa Kuday albaybı?
Bende canı kerek – dep,
Caratkan buyruk kılganda,
Bende canı kerek – dep,
Azireyil can tartkıç
Beş kolun sunup turganda,
Süylögön til tutular.

Kasılıp duran domuza,
Renk tükenip, beniz kaçıp,
Tükenişip kalayım.
Ölümden korkan onar mı,
Rast geleni kemirip,
Kılığı gidesice mı sömürür,
Başa gelen beladan,
Bahadır er korkarsa onar mı?
Er ecelden ölmez mi,
Rabbimin yazdığı olmaz mı?
Allah Taala takdirinden,
Çekinen adam onar mı?
Bu dünyadan göçmeyen,
Dünyadan geçmeyen var mı.
Bir kez yaratılan can,
Demir özlü mü olur?
Ölmeden insan kalır mı,
Yüz yüze durup dökelim,
Başa gelen belayı.
Kıl kadar canı kıyalım,
Kıl kadar tüy kalmayınca,
Yamanlık taslayan itle,
Kırışa kırışa duralım.
Başa gelen beladan,
Kendini esirgeyen eren onar mı?
Bu itten sakınıp kalanın,
İkinci canı mı olur?
Ecelden insan çekinir mi,
Azaptan eren yılar mı?
Günü tükenen ölmez mi,
On sekiz bin âlemi,
Dilerse Tanrı almaz mı?
Kulun canı gerek – diye,
Yaradan buyruk kıldığında,
Kulun canı gerek – diye,
Azrail, o can alıcı,
Beş parmağını uzatınca,
Söyleyen dil tutulur.

Uşular beker düynödön,
Çıncır tüşsö moyunga
Kimder kaçıp kutular.
Kirgizbey koybos kazgan kör,
On segiz miñ aalamdı
Akır cutar kara cer,
Acal cetse ölölü.
Karmaşuunun esebi –
Karmaş kıla bereli.
Kabırgasın sögöyün,
Caratkanım küç berse,
Erdik, şerdik büt berse,
Işti Kuday oñdoso,
Arstan atam koldoso,
Korduk kılgan Sarıbay
Köp cañcaldı salayın.
Kuturgurdu kulatsam,
Kurmandıkka çalayın.
Baltalap başın keseyin,
Eki közün teşeyin.
Cadaalduu kaar salayın,
Canıma battı çoçkonu
Kurmandıkka çalayın.
Koydoy başın keseyin,
Koondoy için carayın,
Cazasın kolgo bereyin.
Cadama tiyse eñeyin,
Kaarluu kagış salayın.
Şay koldogon abamdı
Acıratıp alayın.
Ölbögön can kalışıp,
Aylap, cıldap salışıp,
Murda buzuk salayın.
Buy tüşürüp çoçkogo
Kaarluu karmaş kılayın.
Karıp kılıp baarısın,
Aydap cürüp kırayın.
Kıyındarın sorbosom,
Tuulbay tuna çögöyün.

Bunlar boş, yalan dünyadan,
Zincir düşünce boyuna,
Kimler kaçıp kurtulur.
Sokmadan komaz kazılan kabir,
On sekiz bin âlemi,
Ahir yutar kara yer,
Ecel yetse ölelim.
Boğuşmanın hesabı –
Boğuşup durup verelim.
Kaburgasını sökeyim,
Yaradan'ım güç verse,
Erliği, şirliği tam verse,
İşi Tanrı onarsa,
Arslan atam kollasa,
Horluk eden Sarıbay'a,
Çok kavga salayım.
Kudurmuşu devirirsem,
Kurbanlığa keseyim.
Baltalayıp başını keseyim,
İki gözünü deleyim.
Zalimce kahır salayım,
Canıma tak etti, domuzu,
Kurbanlığa keseyim.
Koyun gibi başını keseyim,
Kavun gibi karnını yarayım,
Cezasını eline vereyim.
Zoruma değerse çullanayım,
Kahırlı vuruş salayım.
Pîrler koruyan ağamı,
Kurtarıp ayırıp alayım.
Ölmedik can kalışıp,
Aylarca, yıllarca vuruşup,
Önce kargaşa salayım.
Domuza afet indirip,
Kahırlı boğuş edeyim.
Hepsini sefil edip,
Sürüp sürüp kırayım.
Yamanlarını sömürmezsem,
Doğmamış gibi yiteyim.

Semetey uulu dedirbey,

Tirüü cürböy ölöyün» –
Dep, oşentip er Seytek,
Örttöy közü caynadı,
Talkalay tişti çaynadı.
Baatırdıktı, şerdikti,
Kılmak boldu erdikti.
Arstanday kürküröp,
Aybatına balanın
Adam karap turalbayt,
Azat boyu dürküröp.
Çagılganday çartıldap,
Çaktap körgön duşmandın
Cön ele cini kagılıp,
Aybatına can turbay,
Arstanday kürküröp,
Cer kıymıldap can ölüp,
Can-canıbar makuluk,
Cerdin üstü kıbırap,
Kaarlanıp çamınıp,
Kayıptan açkıl tabılıp.
Karmaşarı Sarıbay,
Caalduu cindi saluuga,
Ayköl abam Külçoro
Acıratıp aluuga,
Erdin er kayratı körünüp,
Kerkula sanga bir salıp,
Zulpukordu kolgo alıp,
Talıkpay oozun burdu ele.
Asman cargan müşkülgö,
Kan tögüşkön kagışka,
Asman tuman, cer açık,
Kan tögülgön salışka,
Karşı-terşi aydaşka,
Baş kesilgen karmaşka.
Cer tumandap, duu bolup,
Asman cargan çuu bolup,
Ak asaba tuu bolup.

Semetey oğlu dedirtmeden,

Sağ gezmeyip öleyim» –
Deyip, böylece er Seytek,
Ateş gibi gözü parladı,
Kıra kıra diş gıcırdattı.
Bahadırlığı, şirliği,
Erliği kılmaya durdu.
Arslan gibi gürleyip,
Çocuğun heybetine,
İnsan bakıp duramaz,
Bütün bedeni ürperip.
Şimşek gibi çatırdayıp,
Onu tartıp gören düşmanın,
Düpedüz cini savrulup,
Heybetine can duramayıp,
Arslan gibi gürleyip,
Yer kımıldayıp can ölüp,
Canlı cansız mahlukat,
Yerin üstü kıpırdayıp,
Kahırlanıp atılıp,
Gaipten yol bulunup.
Boğuşacağı Sarıbay'dır,
Azgın cini salmaya,
Gönlü deniz ağam Külçoro'yu,
Kurtarıp ayırıp almaya,
Erin er gayreti görünüp,
Kerkula'nın sağrısına bir vurup,
Zulpukor'u ele alıp,
Yorulmadan ağzını çevirdi.
Göğü yaran mihnete,
Kan dökülen vuruşa,
Gök duman, yer açık,
Kan dökülen savaşa,
Karşılıklı kovalaşa,
Baş kesilen boğuşa.
Yer dumanlanıp, uğultu olup,
Göğü yaran çığlık olup,
Ak alem tuğ olup.

Caanın ogu dırkırap,
Keltenin ogu çırkırap,
Eren kulap, boo tüşüp,

Yayın oku vızıldayıp,
Keltenin oku çığrışıp,
Eren devrilip, yığın düşüp,

At kırılıp too tüşüp,
Kaşattın baarı çañ bolup,
Koktunun baarı kan bolup,
Döñdün baarı koo bolup,
Sarıbay müşkül coo bolup.
Bettep adam bargısız,
Duuga kirip bardı ele.
Bet alıp adam barbagan,
Çuuga kirip bardı ele.
Calındagan çoktu kör,
Cazayıl atkan oktu kör!
Bet alganı sır nayza,
Beş-altı cerge ornotup,
Bet alganın soylotup,
Kabılganın kaysadı.
Kez bolgondu kemirip,
Aç kıraanday teminip.
Kerkulasın oynotup,
Kez bolgondu soylotup,
Cadaalınan er ölüp,
Katuu müşkül, çoñ cañcal
Kıpkızıl kanga bölönüp,
Kıyın cañcal saldı emi.
Ay nayza sınıp bırkırap,
Kalktın baarı çurkurap,
Kagıştı Seytek baştadı.
Kalgan candan tüñülüp,
Bölökçö karap turgan kan
Duu turup candan tüñüldü.
Bu dünüyö calgandın
Calgandıgı bilindi.
Kılıçtı kıya bayladı,
Erdi kese çaynadı.
Ay-aalamga tatıdı,
Sarıbay ittin cañcalı.

At kırılıp dağ gibi devrilip,
Yarların hepsi toz olup,
Koyakların hepsi kan olup,
Tepelerin hepsi oyuk olup,
Sarıbay belalı düşman olup.
Yüz tutup insan varamazken,
Uğultuya girip vardı.
Yüz alıp kimsenin varmadığı,
Çığlığa dalıp vardı.
Alevlenen koru gör,
Cazayılın attığı oku gör!
Yöneldiği yerde sırlı mızrağı,
Beş altı yere saplayıp,
Yöneldiğini yere serip,
Önüne geleni parçaladı.
Rast geleni kemirip,
Aç doğan gibi mahmuzlayıp.
Kerkula'sını oynatıp,
Rast geleni yere serip,
Hışmından nice er ölüp,
Ağır mihnet, büyük kavga,
Kıpkızıl kana bürünüp,
Çetin kavga saldı şimdi.
Ay mızrak kırılıp parçalanıp,
Halkın hepsi çığrışıp,
Vuruşu Seytek başlattı.
Kalan candan umut kesip,
Kenardan bakıp duran han,
Hep birden candan umut kesti.
Bu yalan dünyanın,
Yalanlığı belli oldu.
Kılıcı yan kuşandı,
Dudağını ısırıp çiğnedi.
Ay-âleme yayıldı,
Sarıbay itin kavgası.

Acalı cetken kan ölüp,
Armanduunun baarı ölüp,
Celmoguz uulu Sarıbay
Er kayratı mamınday.
Külçoro abam kanetsin,

Eceli yeten han ölüp,
Hasretlilerin hepsi ölüp,
Celmoguz oğlu Sarıbay'ın,
Er gayreti işte böyle.
Külçoro ağam ne yapsın,

Salış kılıp kaygırgan,
Sur tulpardan ayrılgan.
Karuulaşkan kagışta,
Kan çaçılgan çabışta,
Karmap miner buudan cok,
Karalaşaar tuugan cok.
Bügün körgön erteñ cok,
Uşunday bolgon düynö bok!
Çapçışkanga çama cok,
Kaçıp kirçü tokoy cok,
Karaan kılar kırgız cok.
Kabırga etter bölüngön,
Kızıtalak kuu ölüm
Közgö çukul körüngön.
Tirilik kılgan kayran baş,
Kızılday çelek kan bolgon.
Kızmat kılçu eki kol
Öödö bolboy şal bolgon.
Cetik balban eerçitken,
Ceke basıp kol salıp,
Kol salganda mol salıp,
Celmoguz uulu kapırdı
Ceti künü aralap,
Cetken cerin caralap,
Altı künü aralap,
Alı ketken Kül abam,
Altımış cerin caralap.
Kanatınan kayrılıp,
Karaan kılıp olturgan,
Sur tulpardan ayrılıp.
Başına müşkül kün cetip,
Kül abañan tür ketip,
Bolcolsuz azap tartıptır.

Savaşıp kaygıya batan,
Boz tulpardan ayrılan.
Güç güce vuruşmakta,
Kan saçılan çarpışmada,
Tutup binecek küheylan yok,
Arka çıkacak akraba yok.
Bugün var olan yarın yok,
Böyle olan dünya bir hiç!
Çarpışmaya takat yok,
Kaçıp girecek orman yok,
Arka olacak Kırgız yok.
Kaburga etleri bölünmüş,
Kahrolası kuru ölüm,
Göze yakın görünmüş.
Dirlik süren yazık baş,
Kova gibi kızıl kan olmuş.
Hizmet eden iki kol,
Kalkamayıp felç olmuş.
Yetkin pehlivanlar peşine takan,
Tek yürüyüp el salıp,
El saldığında bol salıp,
Celmoguz oğlu kâfirin,
Yedi gün içinde dolanıp,
Eriştiği yerini yaralayıp,
Altı gün içinde dolanıp,
Gücü tükenen Kül ağam,
Altmış yerinden yara alıp.
Kanadından kırılıp,
Arka edinip oturduğu,
Boz tulpardan ayrılıp.
Başına mihnetli gün erişip,
Kül ağandan beniz gidip,
Ölçüsüz azap çekmiş.

Sır barañdı tayanıp,
Bolkuldap kereez aytıptır.
Oyron candan tüñülüp,
Temir arkan toruna
Tüşmök bolgon kezi eken,
Sarıbaydın koluna.
Tizesi cerge büktölüp,

Sırlı tüfeğe dayanıp,
Hıçkıra hıçkıra vasiyet demiş.
Garip candan umut kesip,
Demir urgan ağına,
Düşecek çağı imiş,
Sarıbay'ın eline.
Dizi yere bükülüp,

Tim ele canga küç kelip,
Çama çarçap, al ketip,
Bir Kudayga zar cetip,
Sarıbay atka kongonu
Er Sarıbay bolgonu,
Kaza taap ölö elek,
Mınday müşkül körö elek.
Er Külçoro gül abañ,
Ereşen tartıp, er bolup,
Er uulu menen teñ bolup,
Adam bolup cürgönü.
Arbayıp atka mingeni,
Aykırıp coogo tiygeni,
Şay koldogon er bolup,
On eki müçö teñ bolup,
Baatır çoro bolgonu,
Aymaşkandı sulatıp,
Acıdaarday sorgonu.
Kaygı-kapa bile elek,
Bul öñdöngön müşküldü
Caralganı körö elek.
Mına oşondo er Seytek,
Açuulanıp kaygırıp,
Karaldı bolup oturgan
Külçorodon ayrılıp:
«Tuulbay tuna çögölü,
Tirüü cürböy ölölü,
Karaanduu şerden ayrılıp,
Bopboz bolup kalgıça
Kımbat kırgın salalı.
Kımbat can çoguu kalgıça,

Düpedüz cana güç gelip,
Takat tükenip, hal gidip,
Bir Tanrı'ya feryat erişip,
Sarıbay adını alalı,
Er Sarıbay olalı,
Kazaya uğrayıp ölmemişti,
Böyle mihnet görmemişti.
Er Külçoro gül ağan,
Erlik çağına erip, er olup,
Er oğluyla denk olup,
Adam olup gezeli.
Heybetle ata bineli,
Haykırıp düşmana değeli,
Pîrler koruyan er olup,
On iki uzvu denk olup,
Bahadır çoro olalı,
Kapışanı yere serip,
Ejderha gibi sömüreli.
Kaygı tasa bilmemişti,
Bunun gibi mihneti,
Yaratılalı görmemişti.
İşte o zaman er Seytek,
Öfkelenip kaygılanıp,
Göz bebeği olup oturan,
Külçoro'dan ayrı düşüp:
«Doğmamış gibi yitelim,
Sağ gezmeyip ölelim,
Arka olan şirden ayrılıp,
Kül gibi bozarıp kalmaktansa,
Pahalıya kırgın satalım.
Aziz can toplu kalacağına,

Kırılışıp kalalı» –
Dep, oşentip kayran er
Kayrat kılıp bakırıp,
Kaçırgan coosun capırıp,
Tuyuktu buzup col salıp,
Sarıbayga kol salıp,
Çımırkanıp tiydi ele.
Oşondo Celmoguz uulu Sarıbay,
Bek aybatın salıptır.

Kırışa kırışa ölelim» –
Deyip, böylece yazık er,
Gayret edip bağırıp,
Saldıran düşmanını devirip,
Çıkmazı bozup yol açıp,
Sarıbay'a el salıp,
Gerinip vardı üstüne.
O zaman Celmoguz oğlu Sarıbay,
Pek heybetini salmış.

Kaarınan taş küyüp,
Kayratınan can çıgıp,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Aydap cürüp sorguday.
On segiz miñ aalamdı,
Ceke cutup koyguday.
Karuusu toluk kapırıñ,
Caraluu turgan çoronu
Katuu caza saluuga,
Kurmandıkka çaluuga,
Özöndüü suunu buruuga,
Öltürüp candı kıyuuga,
Kaarlanıp kuturup,
Kalgan eken cutunup.
Açuulanıp bakırsa,
Kayratınan kapırdın
Taş carılıp, can çıgıp,
Cürgönünön çañ çıgıp,
Eñ kayratın körgöndö,
Kalk canınan tüñülüp,
Cazayıl ogu zırkırap,
Asıl candan tüñülüp,
Adamdın baarı çurkurap.
Caraluu turgan çoronu
Tüşürüp kolgo alganı,
Dümöktüü müşkül, karan tün
Kalgandarga salganı,
Katuulanıp küülönüp,
Kak calañkıç türdönüp,

Kahrından taş yanıp,
Gayretinden can çıkıp,
Ay-âlemi kasıp kavurup,
Sürüp sürüp sömürecekmiş gibi.
On sekiz bin âlemi,
Tek başına yutacakmış gibi.
Gücü yerinde kâfirin,
Yaralı duran çoroya,
Ağır ceza salmaya,
Kurbanlığa kesmeye,
Vadili suyu çevirmeye,
Öldürüp canı kıymaya,
Kahırlanıp kudurup,
Yutkunup kalmış öylece.
Öfkelenip bağırsa,
Kâfirin gayretinden,
Taş yarılıp, can çıkıp,
Yürüdüğünden toz çıkıp,
Onca gayretini görünce,
Halk canından umut kesip,
Cazayıl oku vızıldayıp,
Aziz candan umut kesip,
İnsanların hepsi çığrışıp.
Yaralı duran çoroyu,
Ele düşürüp aldı ya,
Belalı mihnet, kara gün,
Kalanlara saldı ya,
Sertleşip coşup,
Tam gulyabani kılığına girip,

Kürkürödü küülönüp,
Külçorogo süylönüp:
«Kaltırbay kalkıñ soybosom,
Kıl emeñdi taştabay,
Kırgın kılıp koybosom,
Kayratıñ katuu körbösöm,
Kıl emeñdi taştabay
Kamçıga salıp bölbösöm.
Özönüñdü burbasam,
Ört öçköndöy kılbasam,
Karıp kılıp kalkıñdı,

Ketirbesem barkıñdı,
Tügötpösöm ırkıñdı,
Oyron kılıp olcolop,
Oyron kılıp baarıñdı,
Olcogo kırgız tiygen soñ
Kaltırbay kanın tökpösöm!
Biröönü aydap erenge,
Biröönü tüşürbösöm tereñge,
Büktöbösöm belderiñ.
Kırbasam kızık erlerin,
Sarıbay bolboy kalamın.
Tuulbay tuna çögöyün,
Çın esebin tabayın,
Kapkayda cinin kagayın,
Katkandarıñ tabayın.
Çımırkangan Külçoro
Baatır da eken, şer da eken
Çın esebin tabayın» –
Çımırkanıp Sarıbay
Tuyuktu buzup, col salıp,
Tuuralangan kuturgur
Külüstön Külçorogo
Çımırkanıp kol salıp,
Katuu kaarın karmatıp,
Kara közün caynatıp.
Çokmorunan çok küyüp,
Eki közdön ot küyüp,

Gürledi coşup taşarak,
Külçoro'ya söylenip:
«Halkını komadan boğazlamazsam,
Kıl kadarını komadan,
Kırıp geçirmezsem,
Katı gayretini görmezsem,
Kıl kadarını komadan,
Kamçıya vurup pay etmezsem.
Irmağını çevirmezsem,
Sönmüş yangına döndürmezsem,
Halkını sefil edip,

İtibarını gidermezsem,
Dirliğini tüketmezsem,
Harap edip ganimetleyip,
Harap edip hepinizi,
Ganimete Kırgız düştükten sonra,
Komadan kanını dökmezsem!
Birini sürgüne sürmezsem,
Birini derine düşürmezsem,
Bükmezsem bellerinizi.
Kırmazsam seçkin erlerini,
Sarıbay olmamış olayım.
Doğmamış gibi yiteyim,
Gerçek hesabını göreyim,
Ta içindeki cinini kakayım,
Saklananlarınızı bulayım.
Çelikleşen Külçoro,
Bahadır da imiş, şir de imiş,
Gerçek hesabını göreyim» –
Diye gerinip Sarıbay,
Çıkmazı bozup, yol açıp,
Doğranası kudurmuş,
Yiğit Külçoro'ya,
Gerinip el salıp,
Katı kahrını kuşanıp,
Kara gözünü alevlendirip.
Çomağından kor yanıp,
İki gözünden od yanıp,

Kaarın tögüp kürküröp,
Adamzat bendenin
Azat boyu dürküröp,
Alp kara kuş algırday,
Arbayta kolun sunuptur.
Kaarlangan kapırdı,
Kayra Kuday uruptur.
Kerelenip kürküröp,
Caraluunu calmagan,
Kalgandardı kaltırbay
Col tüşürüp aydoogo
Katuulaptır kamınıp,
Kaydagı cini tabılıp,

Kahrını döküp gürleyip,
Âdemoğlu kulların,
Bütün bedeni ürperip,
Alp karakuş kapar gibi,
Pençesini gerip uzatmış.
Kahırlanan kâfiri,
Yine Tanrı çarpmış.
Kasılarak gürleyip,
Yaralıyı yutmaya,
Kalanları komadan,
Yola düşürüp sürmeye,
Sertleşmiş, davranıp,
Nerdeki cini depreşip,

Kalk büldürüp curt kırgan
Bayakı cindi sagınıp,
Caraluu turgan Çorogo
Katuu müşkül saluuga,
Kaltırbastan kuturup,
Kaltırbay cerge kaguuga,
Kayrattanıp Sarıbay
Açuulanıp bakırıp,
Alban türdüü çakırıp,
Kaçankı cindi çakırıp.
Kelip müşkül salarda
Almambet uulu Çoronu
Çımınday canın kıruuga,
Çın cindenip kuturgur
Çoyunbaş menen urarda,
Semeteydin er Seytek
Baatırdıgı başkaça,
Eñ kayratı bir kança,
Nayzakerden er Seytek
Iktuulugu dagı çın.
Coo kayrattuu ıktuu kul,
Nayzakerden mıktuu kul,
Şamdagayı bolcolsuz,
Tuyuktu buzup col salıp,
Tuuganına boluşup,

Halk bozup yurt kıran,
O eski cini özleyip,
Yaralı duran Çoro'ya,
Ağır mihnet salmaya,
Hiç komadan kudurup,
Komadan yere çakmaya,
Gayretlenip Sarıbay,
Öfkelenip bağırıp,
Türlü türlü çağırıp,
O eski cini çağırıp.
Gelip mihnet salacakken,
Almambet oğlu Çoro'nun,
Sinek kadar canını kırmaya,
Gerçekten cinlenip kudurmuş,
Çoyunbaş ile vuracakken,
Semetey'in er Seytek'i,
Bahadırlığı bambaşka,
Gayreti bir hayli çok,
Mızrakçılardan er Seytek,
Ustalığı dahi gerçek.
Düşmana gayretli usta kul,
Mızrakçıdan yaman kul,
Çevikliği ölçüsüz,
Çıkmazı bozup yol açıp,
Akrabasına arka çıkıp,

	Turbay kirdi kol salıp,	*Durmadan girdi el salıp,*
	Aldındagı Kulager	*Altındaki Kulager'in,*
	Kulager oozun buruptur,	*Kulager'in ağzını çevirmiş,*
	Kolunda bolot nayzasın	*Elindeki çelik mızrağını,*
	Kürkürötö sunuptur.	*Gürleterek uzatmış.*
	Aldındagı tulparga,	*Altındaki tulpara,*
	Oñdop, soldop kamçı urup,	*Sağdan soldan kamçı vurup,*
	Oñdop, soldop teminip,	*Sağdan soldan mahmuzlayıp,*
52810	Sebep bolup bakırıp,	*Medet deyip bağırıp,*
	Cetken coosun capırıp,	*Yetiştiği düşmanı devirip,*
	Celmoguz uulu kapırga	*Celmoguz oğlu kâfire,*
	Arkasınan cetti ele.	*Ardından yetişti.*
	Uñgusu bolot sır nayza,	*Sapı çelik sırlı mızrağı,*
	Bura karmap imerip,	*Kavrayıp döndürüp,*
	Kemerinin beti – dep,	*Kemerinin tam yüzü – diye,*
	Öpkösünün çeti – dep,	*"Ciğerinin kıyısı bu!" deyip,*
	Kelip muştap ciberip,	*Gelip bir yumruk indirip,*
	Tulpar oozun burdu ele,	*Tulparın başını çevirdi,*
52820	Turbay nayza urdu ele.	*Durmadan mızrağını sapladı.*
	Sayganında nayzası,	*Sapladığında mızrağı,*
	Sınıp belden bırkırap,	*Belinden kırılıp parçalanarak,*
	Colum üydöy ak bula	*Küçük çadır gibi ak pamuk,*
	Asmanga uçtu bırpırap,	*Göğe uçtu savrularak,*
	Ayza urganda Sarıbay	*Mızrak vurulduğunda Sarıbay,*
	Toodoy tolkup kılt etpey,	*Dağ gibi durup kımıldamadan,*
	Toktop turdu bılk etpey.	*Yerinden oynamadan durdu.*
	Zıñgıradı kenebey,	*Aldırmadan dimdik durdu,*
	Al Seytektin nayzasın	*O, Seytek'in mızrağını*
52830	Buçkagına teñebey.	*Topuğuna bile denk tutmadan.*
	Kabak silkip, kaş kakpay,	*Kaşını çatmadan, gözünü kırpmadan,*
	Kaz acal cetip ölgön cok.	*Yazılı ecel erişip ölmedi.*
	Er Seytektin bülügün,	*Er Seytek'in saldırısını,*
	Kılt etip kılça körgön cok.	*Kıl kadar bile umursamadı.*
	Keçee babası Manas kayran şer,	*Dün dedesi Manas, o yiğit aslan,*
	Ak düynönü çaçkanda,	*Ak dünyalığı saçtığında,*
	Can cürbös çölün baskanda,	*Can yürümez çölü aştığında,*
	Toruçaar oozun burganda,	*Toruçaar'ın başını çevirdiğinde,*
	Tolgon kara kıtaylar	*Sayısız kara Kıtaylar*

Cadaal salıp, caa tartıp,
Möndür kılıp ok atıp,
Kıyla adamdı cogotup,
Kırgın kılıp alganda,
Orgo-dorgo kan ölüp,
Kabılgan candın baarı ölüp,
Katuu müşkül, çoñ cañcal
El körböstö bolgondo,
Er Döñgönü soygondo,
Kayıbınan kabılgan,
Kak talaadan tabılgan,
Altın caak aybalta,
Sabın altın kuragan.
Bolcolu cok Bölökbay,
Bolotton uñgu çıgargan,
Acıdaardın uusuna,
Altımış colu sugargan.

Zulüm salıp, yay çekip,
Dolu misali ok yağdırıp,
Nice insanı yok edip,
Kırgın verip aldığında,
Yığın yığın hanlar ölüp,
Karşısına çıkan her can ölüp,
Ağır bela, büyük kavga
Elin görmediği hâl olduğunda,
Er Döñgö'yü boğazladığında,
Gaipten rast gelinen,
Kuru bozkırda bulunan,
Altın yanaklı aybalta,
Sapı altınla kaplanmış.
Eşi benzeri yok Bölökbay,
Çelikten gövdesini döven,
Ejderhanın zehrine,
Altmış kez daldırıp sulayan.

Kayıbınan kabılgan,
Kak talaadan tabılgan.
Sabın burup aştagan,
Artında tukum alsın – dep,
Başkı atası Manas kan,
Amanat koyup taştagan.
Şiberge koyso ört ketken,
Şiltegeni mort ketken.
Bolottugu körüngön,
Bolcogon coonu çapkanda
Teñ cer eki bölüngön.
Carılıp dene açılgan,
Kaarlanıp urganda,
Kan tögülüp çaçılgan.
Uñgusu bolot, uçu kurç,
Kankor Manastan kalgan aybalta
Karmap kolgo imerip,
Kan abaña cetkirbey,
Tulpar eken Cooruker.
Ayrı şili özü – dep,
Attın ölör kezi – dep,

Gaipten rast gelinen,
Kuru bozkırda bulunan.
Sapını burup geçiren,
"Ardında soyu alsın" diye,
Ulu atası Manas Han,
Emanet koyup bıraktığı.
Çayıra değse yangın salan,
Savurdu mu çatır çatır kıran.
Çeliği belli olan,
Hedeflenen düşmana çalındığında
Yer bile ikiye bölünen.
Yarılıp beden açılan,
Öfkeyle vurulduğunda,
Kan dökülüp saçılan.
Gövdesi çelik, ucu keskin,
Kan içici Manas'tan kalan aybaltayı
Kavrayıp elde çevirip —
Han ağana eriştirmez,
Tulpar imiş Cooruker.
"Boyun kökü tam şurası" deyip,
"Atın ölecek yeri" deyip,

	Ooz omurtka tuşu – dep,	*"Boyun omurunun hizası" deyip,*
	Oyron bolor uşu – dep,	*"Mahvolacağı yer burası" deyip,*
52880	Kara caak aybalta	*Kara yanaklı aybaltayı*
	Karmay kalıp imerip,	*Kavradığı gibi çevirip,*
	Kocosan erdin tukumu,	*Kocosan yiğidin soyu,*
	Koş koldop tartıp ciberdi.	*Çift elle savurup indirdi.*
	Başı üzülüp Cooruker,	*Başı kopup Cooruker,*
	Barıp cerge kuladı.	*Gidip yere yıkıldı.*
	Erdik kılgan er Seytek,	*Yiğitlik eden er Seytek,*
	Emi karap turabı.	*Artık durur bakar mı?*
	Kaarlanıp bakırıp,	*Öfkeyle haykırıp,*
	Külüstön tuugan Külçoro	*Yiğit doğmuş Külçoro'yu —*
52890	Külçoronu çakırıp,	*Külçoro'yu çağırıp,*
	Mına oşondo er Seytek	*İşte o zaman er Seytek,*
	Şer ekenin bilgizip,	*Aslan olduğunu gösterip,*
	Baytal beenin kulunu	*Genç kısrağın tayı,*
	Kara cılkı duldulu	*Kara yılkının düldülü,*
	Keñ kökürök, taykı cal,	*Geniş göğüslü, kısa yeleli,*
	Kerişke salsa kebelbes,	*Cenge sürülse sarsılmaz,*
	Çabışka salsa çarçabas,	*Vuruşa sürülse yorulmaz,*
	Celceerdege mingizip,	*Celceerde'ye bindirip,*
	Caraluu turgan Çoronun	*Yaralı duran Çoro'nun*
52900	Öçkön otun tamızıp,	*Sönmüş ateşini tutuşturup,*
	Ölçü canın tirgizip,	*Ölecek canını diriltip,*
	Üzülgönün uladı,	*Kopanını uladı,*
	Çaçılganın cıynadı.	*Saçılanını topladı.*
	Öçkön otun tamızıp,	*Sönmüş ateşini tutuşturup,*
	Ölümdön canın tiygizip,	*Ölümden canını kurtarıp,*
	Celceerdeni mingizip,	*Celceerde'ye bindirip,*
	Bir tuugan abasın	*Öz ağabeyini,*
	Temir tutkun torunan	*Demir tutsak ağından*
	Alıp çıktı er Seytek,	*Alıp çıkardı er Seytek,*
52910	Sarıbaydın kolunan,	*Sarıbay'ın elinden,*
	Kapırdın acal ogunan.	*Kâfirin ecel okundan.*
	Kaarın tögüp kapırıñ,	*Öfke saçan kâfire,*
	Ança Seytek barbasa,	*Seytek öyle varmasaydı,*
	Aygaydı arbın salbasa,	*Bolca naralar atmasaydı,*
	Kurman kılıp kuu candı	*Kurban edip aziz canını,*

Acıratıp albasa,
Baştamak eken balaanı,
Casamak eken çaranı.
Körgözmök eken sonundu,
Kılmak eken abaña
Kişi körbös sonundu.
Kagış kılıp kaygırıp,
Celmoguz uulu Sarıbay
Coorukerden ayrılıp,
Oçogorun oktodu.
Kaarlanıp bakırıp,
Coldoştorun boktodu.
Kolgo tiygen koyondu
Koyo bergon oñobu.
Caraluu turgan çorosun,
Baya karmap alarda
Erenderin kandarın,
Eçak kırıp salarda,
Balbandı Kuday atkanı,
Tuulbay tuna çökkülö,
Tirüü bolboy ölgülö,

Çekip kurtarmasaydı,
Belayı başlatacakmış,
Yapacağını yapacakmış.
Görülmedik şeyi gösterecekmiş,
Ağabeyine edecekmiş,
Kişi görmedik işkenceyi.
Çarpışıp kederlenip,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Cooruker'den ayrılıp,
Oçogor tüfeğini doldurdu.
Öfkeyle bağırıp,
Yoldaşlarına sövüp saydı.
Ele geçen tavşanı
Salıveren onar mı?
Yaralı duran çorosunu,
Demin yakalayacakken,
Erenlerini, hanlarını,
Çoktan kırıp geçirecekken,
Pehlivanı Tanrı çarptı ya:
"Doğmaz olaydınız, yerin dibine çökün,
Diri kalmayın, ölün!

Kaarlanıp kakaydım,
Kayratımdı körgülö.
Cooruker ölsö aldımdan,
Celmayan öñdüü malım bar.
On segiz miñ aalamdı,
Kırıp keter alım bar.
Men Sarıbay karkıbar
On segiz miñ aalamdı
Kaltırbay surar barkım bar.
Kabılgandı şimirip,
Kanın cutar çarkı bar.
Içse kanga toybogon,
Çabışsa candı koybogon,
Sarıbaydın saltı bar.
Kabılgandı kaysagan,
Kez bolgondu kemirip,
Celmoguz uulu kapıray

Öfkeyle dikildim ben,
Gücümü kudretimi görün.
Cooruker ölse altımdan,
Celmayan gibi malım var.
On sekiz bin âlemi
Kırıp geçecek gücüm var.
Ben Sarıbay, o heybetli,
On sekiz bin âlemden
Eksiksiz hesap sorar şanım var.
Rast geleni sömürüp,
Kanını yutar gücüm var.
İçse kana doymayan,
Vuruştu mu can komayan,
Sarıbay'ın töresi var."
Rast geleni çiğneyen,
Karşılaştığını kemiren,
Celmoguz oğlu kâfirin

Tacaaldıgı mamınday.
Karuusu toluk kapırga
Ok ötpöstü kiygizdik.
Cel külügü celmayan
Celmayandı mingizdi.
Cekeyboz tondu kiygizip,
Teşik tonun bütödü.
Teñir urgan al kapır
Baştagıdan miñ ese,
Cana çoçko küçödü.
Kabılgandı kaysadı,
Kabılgandı koybodu.
Tacaal salıp Sarıbay,
Kankor eken Semetey,
Kaarlanıp turdu ele.
Beren kandın tukumu,
Beypay tüşsö körgülö.
Kaarduu duşman Sarıbay,
Kuday üçün, men üçün,
Kaarluu kanın tökkülö!
Çın acal cetse ölgülö,
Kagıştı katuu salgıla,
Tıypıl biröön kalgıça

Azgınlığı işte böyleydi.
Gücü yerinde kâfire
Ok geçmez zırh giydirdiler.
Yel yüğrüğü celmayan —
Celmayan'a bindirdiler.
Cekeyboz kürkü giydirip,
Delik kürkünü onardı.
Tanrı'nın çarptığı o kâfir,
Eskisinden bin kat fazla,
O domuz yine güçlendi.
Rast geleni çiğnedi,
Rast geleni bırakmadı.
Sarıbay azgınlık salınca,
Kan içiciymiş Semetey,
Öfkeyle dikilmişti:
"Yiğit hanın soyusunuz,
Dara düşülünce görün.
Gazaplı düşman Sarıbay'ın,
Tanrı için, benim için,
Gazaplı kanını dökün!
Gerçek ecel gelirse ölün,
Çarpışmayı sert kılın,
Son biriniz kalana dek

Tügönüşüp kalgıla!
Semetey buyruk kılgan soñ,
Kıdırata karabay,
Kızırduu şer Külçoro
Kılça canın ayabay,
Celceerde minip attanıp,
Abasınan bata alıp,
Baya, belgilüü eneñ Kanıkey –
Kök kurcunda bedel cok,
Enekeñdin kolunda
Neler bar da, neler cok.
Abı degen darı bar,
Ebep-sebep dagı bar.
Içip alsañ al darı,
Oorugan carat basılat,

Tükene tükene vuruşun!"
Semetey buyruk verince,
Sağa sola bakmadan,
Hızırlı aslan Külçoro,
Kıl kadar canını esirgemeden,
Celceerde'ye binip yola çıkıp,
Ağabeyinden dua alıp —
Hani, o namlı anan Kanıkey:
Gök heybesinin dengi yok,
Ananın elinde
Neler var da neler yok.
"Abı" denen ilaç var,
"Ebep-sebep" dahi var.
İçiversen o ilacı,
Ağrıyan yara diner,

Umaçtay közdör açılat.
Sebep degen darı bar,
Oorugan ceri basılıp,
Köödönünö kan tolup,
Mañdayına bak konup,
Iderlüü cakut, gülü kat
Paydası tier çak bolup,
Karmaşarı Sarıbay,
Katuu müşkül uşunday.
Açuulanıp Sarıbay,
Kaardı katuu baştaptır.
Canındagı balbanın
Aşırıptır cadaalın.
Kıyla buzuk baştaptır,
Kılça koyboy biröönü,
Kırıp ie taştaptır.
Kızırkanıp bakırıp,
Kıyındarın çakırıp,
Cañcal salıp otursam,
Caman kılam baarıñdı,
Talkan kılam şaarıñdı.
Calınsañ ukpaym kebiñdi,
Mintip buzam çebiñdi.
Buy kılamın eliñdi,
Karaan bolboy, bel bolboy,

Gözler ışıl ışıl açılır.
"Sebep" denen ilaç var,
Ağrıyan yeri yatışıp,
Göğsüne kan dolup,
Alnına devlet konup,
Güç veren yakut, kat kat gül,
Faydası değecek çağ olup —
Kapışacağı Sarıbay,
Ağır bela işte böyle.
Öfkelenip Sarıbay,
Gazabı sert başlatmış.
Yanındaki pehlivanının
Zulmünü büsbütün artırmış.
Nice bozgun başlatmış,
Kıl kadar birini komadan,
Kırıp geçirivermiş.
Kudurup haykırıp,
Yamanlarını çağırıp:
"Kavga salıp otururbut,
Hepinizi perişan ederim,
Un ufak ederim şehrinizi.
Yalvarsanız da dinlemem sözünüzü,
Böylece bozarım kalenizi.
Darmadağın ederim elinizi,
Ne gölge olup, ne dayanak olup,

Seksen balban sen eleñ,
Serpiştin eesi men elem.
Kabılgandı kaysagan,
Kaman sınduu er elem.
Kaysap kolgo tüşürsöm,
Kaşıktap tögöm kanıñdı.
Celpinişţey cerimden,
Tandap aldım elimden.
Katılgan coonu cep keldim,
Kara kaysar Çañdayak,
Sanatıñar seksen bir,
Coldoş bolor dep keldim.
Kezikkendi cep cüröm,

Seksen pehlivan sizdiniz,
Vuruşun sahibi bendim.
Rast geleni çiğneyen,
Yaban domuzu gibi erdim.
Çiğneyip ele geçirirsem,
Kaşık kaşık dökerim kanınızı.
Celpiniş gibi yerimden,
Seçip aldım sizi elimden.
Sataşan düşmanı yiyip geldim,
Kara inatçı Çañdayak,
Sayınız seksen bir,
Yoldaş olur diye geldim.
Rastladığımı yer gezerim,

Seksendin közü bar bolso,
Balaket kayda dep cüröm.
Olcogo algan çok ötpös,
Kiyişermin deçü elem.
Seksen katar teñ tursak,
Kanga toybos men tursam,
Salış kılgan adamdın
Çaması kança deçü elem.
Uñgusu bolot aybalta,
Köölöşörmün deçü elem.
On segiz miñ aalamga,
Sekseni katar teñ tursa,
Cöölöşömün deçü elem.
Ak kayıptı kubalap,
Kırga salam deçü elem.
Alışa kelgen adamdı,
Ayabagan bir müşkül
Çırga salam deçü elem.
Çöldön kulan kubalap,
Çöölüktürüp koyormun.
Berender menen betteşsem,
Çöölüktüröm deçü elem.
Balban bolboy cerge kir,
Bilgen çırım kılayın,
Biriñdi koyboy kıramın.
Tübüñö tüptüz cetemin,
Tügöl kırıp ketemin.

Seksenin gözü var oldukça,
"Bela nerede?" der gezerim.
Ganimet aldığım kor geçmezi,
Giyerim derdim.
Seksenimiz sıra sıra dursak,
Kana doymaz ben durdukça,
Benimle çarpışan adamın
Gücü ne ola ki derdim.
Gövdesi çelik aybaltayla,
Kapışırım derdim.
On sekiz bin âleme,
Sekseni yan yana dursa,
Karşı koyarım derdim.
Ak yaban keçisini kovalayıp,
Sırtlara sürerim derdim.
Boğuşmaya gelen adamı,
Amansız bir belaya,
Derde salarım derdim.
Çölde kulan kovalayıp,
Bunaltıp perişan ederim.
Yiğitlerle yüzleşirsem,
Bunaltırım derdim.
Pehlivan olmayasınız, yerin dibine girin,
Bildiğim kavgayı edeyim,
Birinizi komadan kırarım.
Kökünüze dosdoğru varırım,
Topunuzu kırıp giderim.

Kaarım kelip kakaydım,
Katuu kirem biriñe,
Kaltırbay cetem tübüñö,
Kılça talıñ koyboston,
Ketiremin alıñdı,
Kıl emeñ koyboy baarıñdı.
Cadaal cinim karmadı,
Ne küygüzdüñ canımdı?
Kolgo tiygen koyondu
Koyo bergen oñorbu.
Kapta dese bolboysuñ,

Gazabım gelip dikildim,
Her birinize sert girerim,
Bırakmadan kökünüze inerim,
Kıl kadar dalınızı komadan,
Tüketirim gücünüzü,
Kılınızı bile komam, hepinizi.
Azgın cinim tuttu beni,
Niye yaktınız canımı?
Ele geçen tavşanı
Salıveren iflah olur mu?
"Saldır!" desem olmuyorsunuz,

Kebimdi ugup koyboysuñ.
Almambet uulu Çoronu,
Töbösün kandap oyordo,
Kılça calgız koyboston,
Kırgızdı kırıp koyordo,
Belgilüüsün cutarda,
Çın törösün uratıp,
Çınarın cıgıp sulatıp,
Özöndüü suunu burarda,
Ört öçköndöy kılarda,
Kañırıktap kaygırıp,
Sur tulpardan ayrılıp,
Bütkön boyu kan bolup,
Baskanı çuñkur añ bolup,
Başı çelek kan bolup,
Kızır çalgan kırgızın
Bir körüügö zar bolup,
Kılçaybay kolgo tüşköndö,
Kaptap ket dese bolboysuñ,
Balbandarım oñboysuñ!
Uluk menen caşıñdı,
Uşintip kesem başıñdı.
Mintip tursañ balbandar,
Uşintip tögöm kanıñdı,
Kırgın kılam baarıñdı.
Seksen birdey balbanım,
Celmoguz uulu doñuz – dep,
Arañ cürgön ekensiñ.
Çalgırttanıp dalayıñ,

Sözümü dinlemiyorsunuz.
Almambet oğlu Çoro'nun,
Tepesini kanatıp oyacakken,
Kıl kadar tekini komadan,
Kırgız'ı kırıp geçirecekken,
Ünlüsünü yutacakken,
Gerçek beyini devirip,
Çınarını yıkıp sererek,
Vadili suyu çevirecekken,
Yangın sönmüşe döndürecekken,
İçi yanıp kederlenip,
Boz tulpardan ayrılıp,
Bütün bedeni kan olup,
Bastığı yer çukur olup,
Başı kova dolusu kan olup,
Hızır dokunmuş Kırgız'ını
Bir görmeye hasret kalıp,
Dönüp bakmadan ele düştüğünde,
"Saldırıp geç!" desem olmuyorsunuz,
Pehlivanlarım, iflah olmazsınız!
Büyüğünüzle gencinizi,
İşte böyle keserim başınızı.
Böyle dursanız pehlivanlar,
İşte böyle dökerim kanınızı,
Kırıp geçiririm hepinizi.
Seksen bir pehlivanım,
"Celmoguz oğlu domuz" diye,
Güç bela katlanır olmuşsunuz.
Şaşı bakıp niceleriniz,

Çala cürgön ekensiñ.
Celmoguz uulu kapırdı,
Epteyin degen ekensiñ.
Eptep cürüp tübümö,
Ceteyin degen ekensiñ.
Kurap cürgön işimdi
Çaçayın degen ekensiñ.
Seksen biriñ seksen cak,
Kaçayın degen ekensiñ.

Yarım yürür olmuşsunuz.
Celmoguz oğlu kâfiri,
Halledeyim demişsiniz.
Fırsat kollayıp köküme,
Ereyim demişsiniz.
Kurup durduğum işimi,
Dağıtayım demişsiniz.
Seksen biriniz seksen yana,
Kaçayım demişsiniz.

	Kıyşıktandıñ közümö,	*Gözüme eğri göründünüz,*
	Kıyabın tapsañ sen kuldar,	*Fırsat bulsanız siz kullar,*
	Kılganı cürdüñ özümö,	*Bana etmeye yeltendiniz,*
	Çalgırtıñ cüröt közüñdö.	*Şaşılık dolaşır gözünüzde.*
53110	Baatır balban Çañdayak	*Bahadır pehlivan Çañdayak,*
	Çalganı cürdüñ özümdü.	*Beni çelmeye yeltendin.*
	Bötönüñ turat sözüñdö,	*Yabanlık durur sözünde,*
	Bölögüñ turat közüñdö.	*Yadlık durur gözünde.*
	Seksen bir eleñ balbanım,	*Seksen birdiniz pehlivanım,*
	Kee biriñdi kırgamın,	*Kiminizi kırdım,*
	Bilgen çırım kılgamın.	*Bildiğim kavgayı ettim.*
	Kan baştıgıñ soygomun,	*Han başbuğunuzu boğazladım,*
	Kee biriñdi kuldantıp,	*Kiminizi kul edip,*
	Balban kılıp koygomun.	*Pehlivan yapıp koydum.*
53120	Koburagan bılık kurt,	*Mırıldanan çürük kurtlar,*
	Kebiñ cürgön eken go.	*Lafınız dolaşır olmuş demek.*
	Celmoguz uulu seni – dep,	*"Celmoguz oğlu seni!" diye,*
	Köönüñ kelse balbandar	*Gönlünüz kabarınca pehlivanlar,*
	Kegiñ cürgön eken go!	*Kininiz dolaşır olmuş demek!*
	Ar kaysı cerde sandalıp,	*Her bir yerde sürtüp,*
	Köçüñ cürgön eken go!	*Göçünüz dolaşır olmuş demek!*
	Celmoguz uulu seni – dep,	*"Celmoguz oğlu seni!" diye,*
	Atañdın körü, balbandar,	*Kahrolasıca pehlivanlar,*
	Öçüñ cürgön eken go!..	*Öcünüz dolaşır olmuş demek!..*
53130	Tügötömün kebiñdi,	*Tüketirim lafınızı,*
	Talkalaymın çebiñdi,	*Parçalarım kalenizi,*
	Kılça koyboy caniñdı,	*Kıl kadar komadan canınızı,*
	Kırgın kılam baariñdı.	*Kırıp geçiririm hepinizi.*
	Agızarmın kaniñdı,	*Akıtırım kanınızı,*
	Azır kıram baariñdı.	*Şimdi kırarım hepinizi.*
	Coldoş desem coo eken,	*Yoldaş desem düşmanmış,*
	Karañgının türü eken,	*Karanlığın soyundanmış,*
	Kaysaçunun biri eken.	*Obur yiyicinin biriymiş.*
	Kapta dese Çoronu,	*"Çoro'ya saldır!" desem,*
53140	Kaltañ urup kalasıñ,	*Titreyip kalıyorsunuz,*
	Aybaltanı tayadıñ.	*Aybaltaya dayanıp durdunuz.*
	Az kişi dep koygonuñ,	*"Az kişiyiz" deyip durdunuz,*
	Artın köbün oyloduñ.	*Ardını, çoğunu düşündünüz.*

Köñül kıyın bölündüñ,	*Gönlünüz iyice bölündü,*
Közümö duşman köründüñ.	*Gözüme düşman göründünüz.*
Tiştese caagım kayraymın,	*Dişlersem çenem bilenir,*
Emi ittigiñ körünsö,	*İtliğiniz bir daha görünürse,*
Tük koyboy baarıñ caylaymın.	*Tek komadan hepinizi haklarım.*
Kep baştaymın, oy balban!	*Söze başlarım, ey pehlivan!*
53150 Bu aramıñ koy balban,	*Bu haramlığı bırak pehlivan,*
Bu sözümö bolbosoñ,	*Bu sözüme uymazsan,*
Aramdıgıñ koybosoñ,	*Haramlığını bırakmazsan,*
Kılıç tiet moynuña,	*Kılıç değer boynuna,*
Kan tögülöt koynuña,	*Kan dökülür koynuna,*
Capa cetet canıña,	*Cefa erişir canına,*
Acal cetet baarıña,	*Ecel erişir hepinize,*
Uu açıtam kübüñö,	*Küpünüzde zehir mayalarım,*
Mına uşintip cetem tübüñö.	*İşte böyle inerim kökünüze.*
Atañdın körü, balbandar,	*Kahrolasıca pehlivanlar,*
53160 Sekseniñer karandar,	*Sekseniniz uğursuzlar,*
Tegiz boydon aramdar,	*Baştan aşağı haramlar,*
Koltuk açkan aramdar.	*Düşmana koltuk açan haramlar.*
Ak adırmak, kırk aşuu,	*Ak tepeler, kırk geçit,*
Bel bolot dep kelgemin.	*Bel olur diye gelmiştim.*
Kayran başka küç kelse,	*Zavallı başa güç gelirse,*
Dem bolot dep kelgemin.	*Destek olur diye gelmiştim.*
Dem bolbosoñ cerge kir,	*Destek olmazsan yerin dibine gir,*
Uluguñar, karıñar,	*Ulunuz da, kocanız da,*
Duşmansıñar baarıñar!	*Düşmansınız hepiniz!*
53170 Kaardı katuu salbasam,	*Gazabı sert salmazsam,*
Sekseniñ katar duşman bol,	*Sekseniniz sıra sıra düşman olun,*
Kıymıldagan cer cüzün	*Kımıldayan yeryüzünü*
Ceke karıp kılbasam!	*Tek başıma öksüz komazsam!*
Aybattangan alp döönü,	*Heybetlenen alp devi,*
Aydap cürüp kırbasam,	*Süre süre kırmazsam,*
Sarıbay bolboy ölöyün,	*Sarıbay olmayayım, öleyim,*
Tuulba tuna çögöyün!	*Doğmamış gibi yerin dibine çökeyim!*
Kılıñ kalbay baarıñ ket,	*Kılınız kalmadan hepiniz gidin,*
Kılçaybastan kuturup,	*Dönüp bakmadan kudurup,*
53180 Katuu cinim karmadı.	*Azgın öfkem tuttu beni."*
Ay-aalamdı buy kılıp,	*Ay-âlemi perişan edip,*

Aşkere müşkül, çır kılıp,
Katuu kaardı baştadı.
Çañdayak baştap dalay döö,
On çaktını toroytup
Başın çaap taştadı.
Ölgöngö baştı Çañdayak,
Ölümgö sapar baştadı.
Celmoguz uulu kapırıñ,
Tacaaldıgı bilindi.
Mintip tursa bul kapır
Kaşıktap kanga toyboyt ko,
Bul kuturgur oñboyt ko,
Karmoogo can koyboyt ko.
Duşmandı da, elin da,
Bölöktü da, özün da,
Aydap cürüp soyot ko!
Akırı adam kanına
Bu kuturgur toyot ko.
Kılça koyboy calgızdı,
Kızırkansa soyot ko,
Kıyıktandı bu doñuz
Cakının da, catın da
Calpı kırıp ötöt ko,
Caaldansa bu doñuz,
Tügöl kırıp ketet ko!
Müşkül eken, zaar eken,
Kudaydın çındap kaarı eken.
Kalk mış-mış kılçu ele,
Kara tacaal özü beym.
Kabılıp adam uuluna,
Çıga kelgen kezi beym.
Özüm debey, cat debey,
Tuugan debey, kas debey.
Tuş kelgenin kırganın
Tuyukkan adam uuluna,

Cadaal salıp turganın.
Ketken eken alıbız,
Suuday agıp kanıbız,

Apaçık bela, kavga çıkarıp,
Sert gazabı başlattı.
Çañdayak başta, nice devin —
On kadarını kıstırıp,
Başını kesip attı.
Ölüme öncü oldu Çañdayak,
Ölüme sefer başlattı.
Celmoguz oğlu kâfirin,
Azgınlığı belli oldu.
Böyle giderse bu kâfir,
Kaşık kaşık kana doymaz ki,
Bu kudurmuş iflah olmaz ki,
Yakalanacak can komaz ki.
Düşmanı da, kendi elini de,
Yadı da, özünü de,
Süre süre boğazlar ki!
Sonunda insan kanına
Bu kudurmuş ancak doyar ki.
Kıl kadar komadan tek olanı,
Coşarsa boğazlar ki,
Huysuzlaştı bu domuz,
Yakınını da, yadını da
Toptan kırıp geçer ki,
Azarsa bu domuz,
Topunu kırıp gider ki!
Belaymış, zehirmiş,
Tanrı'nın gerçek gazabıymış.
Halk fısıldar dururdu:
Kara azgının ta kendisi galiba.
İnsanoğluna musallat olup,
Çıkageldiği çağ galiba.
Kendim demeden, yad demeden,
Akraba demeden, hasım demeden.
Rast geleni kırdığını,
Çaresiz insanoğluna,

Zulüm salıp durduğunu.
Gitmiş meğer gücümüz,
Su gibi akıp kanımız,

Kıyıldı kıyla canıbız.
Aman bolso Sarıbay,
Müşkül balaa momunday.
Kömülüp cokson bolguça,
Körgözöt eken sonun ay.
Kuday başka cazganbı,
Kup balaası mamınday,
Çapçışıp çama cetpedi.
Kızıtalak celmoguz,
Bu düynödön ketpedi.
Aramdı Kuday albadı,
Caralgan adam uulunun
Canı tınıp kalbadı.
Kalk çurkurap, çuu tüşüp,
Kalayık mintip zarladı.
Balbandıgı başkaça,
Balaket saldı bu başka.
Endiretti elderdi,
Eçen kırdı şerlerdi.
Cadaaldı Kuday alsa – dep,
Caralgan adam uulunun
Bir cetkizgen kaarı eken.
Celmoguz uulu bu çoçko,
Cer-suunu eelep arbayıp,
Alaskar toodoy dardayıp,
Özü kalçu can eken.
Balaaluu kaarı bar eken,
Çın müşküldün özünö
Kanday balban soyor – dep,
El basılıp, curt tınsa,
Kanday sonun bolor – dep,
Kalk canınan tüñüldü.
Celmoguz uulu kapırdın,
Tacaaldıgı bilindi.
Mingen atı Celmayan
Töögö minip ayza algan,
Töböñdön urgur mınday can.

Ay-aalamdı buy kılıp,

Kıyıldı nice canımız.
Sağ kalırsa Sarıbay,
Bela musibet işte böyle.
Gömülüp yok olmadıkça,
Görülmedik şey gösterirmiş, ah!
Tanrı başa yazdı mı ki,
Tam belası işte böyle,
Çarpıştık, güç yetmedi.
Kahrolası celmoguz,
Bu dünyadan gitmedi.
Haramı Tanrı almadı,
Yaratılmış insanoğlunun
Canı huzur bulmadı.
Halk çığrışıp, feryat kopup,
Ahali böyle ağladı.
Pehlivanlığı bambaşka,
Bela saldı bu başa.
Şaşkına çevirdi elleri,
Nice kırdı aslanları.
"Zalimi Tanrı alsa!" diye,
Yaratılmış insanoğluna
Bir eriştirdiği gazapmış.
Celmoguz oğlu bu domuz,
Yeri suyu kaplayıp gerilip,
Yalçın dağ gibi kabarıp,
Tek kendisi kalacak canmış.
Belalı gazabı varmış,
Gerçek belanın kendisini
Hangi pehlivan boğazlar diye,
El yatışsa, yurt dinlense,
Ne güzel olur diye,
Halk canından umut kesti.
Celmoguz oğlu kâfirin,
Azgınlığı belli oldu.
Bindiği atı Celmayan,
Deveye binip mızrak almış,
Tependen inesice böyle bir can.

Ay-âlemi perişan edip,

Talkan sınduu çalganday.
Kez bolgondu kemirip,
Kapka salıp alçuday,
Karasa müşkül mamınday.
Mına oşondo Sarıbay,
Kuzgunday közü kızarıp,
Kumsarıp öñü tunarıp,
Kebete türü bölünüp,
Can tartçuday körünüp,
Aldıñkı eerdi kalbayıp,
Dıykançının kabınday,
Körsöñ akmak mamınday.
Kış buuraday kürküröp,
Kıyındıgın körgön can
Azat boyu dürküröp,
Mına oşondo Sarıbay,
Kaarlanıp sumsayıp,
Köpkök temir kurçanıp,
Körgön candı bir salıp,
Meldeşiñdi utam – dep,
Betteşkeniñ cutam dep,
Cakındasañ tutam – dep,
Kabılgandı kaysaym – dep,
Astındagı celmayan
Töö tulparı mal eken,
Külüktügü bar eken.
Celgenine cel cetpeyt,
Baskanına mal cetpeyt.
Örköçü cok kara nar,
Öñ sıpatı mamınday.
Ördöktöy moynun koykoytup,
Eki örköçün zoñkoytup,
Tört tamanın balpaytıp,
Azuuların arkaytıp,
At boroyun sıdırgan.
Tögöröktün tört burçun
On eki kündö kıdırgan.
Çü – dep ketse kerilgen,
Buluttay uçup bölüngön,

Kavut gibi öğütmüşçesine.
Karşılaştığını kemirip,
Çuvala koyup alacakmış gibi,
Bakılsa bela işte böyle.
İşte o zaman Sarıbay,
Kuzgun gibi gözü kızarıp,
Benzi atıp yüzü kararıp,
Çehresi biçimi değişip,
Can koparacakmış gibi görünüp,
Alt dudağı sarkıp,
Çiftçinin torbası gibi,
Görsen, ahmak işte böyle.
Kış buğrası gibi böğürüp,
Yamanlığını gören can,
Baştan ayağa ürperip,
İşte o zaman Sarıbay,
Öfkelenip suratı asılıp,
Masmavi demir kuşanıp,
Gördüğü cana bir vurup,
"İddianı kazanırım!" deyip,
"Yüzleşeni yutarım!" deyip,
"Yaklaşırsan tutarım!" deyip,
"Rast geleni çiğnerim!" deyip,
Altındaki celmayan,
Deve tulparı bir malmış,
Yüğrüklüğü varmış.
Koşusuna yel yetişmez,
Yürüyüşüne mal yetişmez.
Hörgücü yok kara ner,
Rengi görünüşü işte böyle.
Ördek gibi boynunu uzatıp,
İki hörgücünü dikip,
Dört tabanını yayıp,
Azı dişlerini sırıtıp,
Atları ardında bırakan.
Dünyanın dört bucağını
On iki günde dolaşan.
"Çü!" deyince gerilen,
Bulut gibi uçup süzülen,

Altından cabuu captırgan,
Azemdetip baktırgan.
Kıyla cerdi kıdırgan,
Taldın başın sıdırgan.
Tögöröktün tört burçun,
Tört aylanıp kıdırgan.
Buluttan az-az kem cürgön,
Şamal menen teñ cürgön.
Minse köñül bölüngön,
Çuu dep ketken adamdın
Köñüldön kapa basılgan.
Celip ketken adamdın,
Dünüyödö arman cok,
Dart kumarı açılgan,
Köñüldün muñu basılgan,
Üzülgöndü ulagan,
Miñgen balban kubangan.
Tört tamandı teñ baskan,
Çuudaların çañ baskan.
Belgilüü menen carışkan,
Çöp ottogon aybandan
Kaçan cürüp kalışkan,
Kayberen menen carışkan.
Çöldö tuulup, taşta öskön,
Kayıptan bölök başka öskön.
Carluu cerdi kıdırgan,
Cantak çöptön ottotkon,
Külüktügü bar eken.
Kılın tışka çıgarbas,
Sarañbaydın malı eken.
Asıy çıkma kezinde,
Al Sarañbay baykuştun
Mal kindiktüü baatırdın,
Tört tülüktüü malı bar.
Al Sarañbay baykuştun,
Çañdayak calgız uulu bar,
Çarkı mınday uguñar.
Celmoguz uulu bul kapır,

Altından çul örttürülen,
Özenle baktırılan.
Nice yeri dolaşan,
Söğüdün başını sıyıran,
Dünyanın dört bucağını,
Dört kez dönüp dolaşan.
Buluttan azıcık geri kalan,
Rüzgârla denk giden.
Binenin gönlü açılan,
"Çü!" deyip giden adamın
Gönlünden tasa silinen.
Üstünde koşturan adamın,
Dünyada hasreti kalmaz,
Derdi tasası dağılan,
Gönlün hüznü yatışan,
Kopanı ulayıp bağlayan,
Binen pehlivanı sevindiren.
Dört tabanı denk basan,
Tüylerini toz kaplayan.
Namlılarla yarışan,
Ot otlayan hayvandan
Çoktan uzak düşmüş olan,
Yaban keçileriyle yarışan.
Çölde doğup taşta büyüyen,
Yabandan ayrı, başka yetişen.
Yarlı yerleri dolaşan,
Deve dikeninden otlatılan,
Yüğrüklüğü varmış.
Kılını dışarı vermeyen,
Sarañbay'ın malıymış.
Beş yaşına girdiği çağda,
O Sarañbay zavallının,
Malı bereketli bahadırın,
Dört türlü davarı var.
O Sarañbay zavallının,
Çañdayak tek oğlu var,
Hâli şöyleydi, dinleyin.
Celmoguz oğlu bu kâfir,

Töbösünön basıptır.	*Tepesine çökmüş.*
Sarañbay kup bay eken,	*Sarañbay pek zenginmiş,*
Kol açıgı bar eken.	*Eli açıklığı varmış.*
Akundarga at bergen,	*Ahunlara at veren,*
Kalenderge koy bergen,	*Kalenderlere koyun veren,*
53340 Kalayıkka may bergen.	*Ahaliye yağ veren.*
Kolu açık Sarañbay	*Eli açık Sarañbay,*
Dünüyösün ürögön,	*Malını mülkünü saçan,*
Mazarduu cerge tünögön.	*Kutlu mezarlı yerde geceleyen.*
Çañdayak dep balasın,	*Çañdayak diye evladını,*
Kudaydan anı tilegen.	*Tanrı'dan onu dileyen.*
Toguz miñ nardan toy kılıp,	*Dokuz bin ner kesip toy edip,*
Toptop malın soydurgan.	*Sürüyle malını kestiren.*
Ölgöndö körgön çunak – dep,	*"Kocayınca gördüğüm yavrum!" diye,*
Er Çañdayak koydurgan.	*Er Çañdayak adını koyduran.*
53350 Keçee künü Çañdayak –	*Daha dün Çañdayak —*
Ereşen tartıp, er bolup,	*Serpilip yiğit olup,*
Er uulu menen teñ bolup,	*Er oğluyla denk olup,*
Tulpar minip, tuu alıp,	*Tulpara binip, tuğ alıp,*
Körgön bende kubanıp,	*Gören kul sevinip,*
Saltanat oyun, toy kılıp,	*Görkemli oyun, düğün edip,*
Sarı altın mülkün çaçıptır.	*Sarı altın malını saçmış.*
Tolgon maldı soyuptur,	*Sürüyle malı kesmiş,*
Al Çañdayak koyuptur.	*Böyle etmiş Çañdayak.*
Keçee künü Çañdayak –	*Daha dün Çañdayak —*
53360 Ereşen tartıp er bolup,	*Serpilip yiğit olup,*
Ereşen menen teñ bolup,	*Yetişkinlerle denk olup,*
Er uulu menen teñ bolup,	*Er oğluyla denk olup,*
Ordo kütüp kan bolup,	*Orda kurup han olup,*
Oluyazaada can bolup,	*Evliyazade can olup,*
Çın döölötü aşıptır,	*Gerçek devleti aşmış,*
Tolup ösüp taşıptır.	*Dolup büyüyüp taşmış.*
Appak kümüş, sarı altın,	*Bembeyaz gümüş, sarı altın,*
Kazınada boluptur.	*Hazinesinde olmuş.*
Tögöröktün tört burçka,	*Dünyanın dört bucağına,*
53370 Ayaktuu malı toluptur.	*Ayaklı malı dolmuş.*
Cetim-cesir miskinder,	*Yetimler, dullar, yoksullar,*
Çañdayakta boluptur.	*Çañdayak'ın yanında barınmış.*

Tegiz ele kongondo,	*Hep birlikte konduğunda,*
Kedey miskin oñgondo,	*Yoksul fakir onduğunda,*
El öödögö tartarda,	*El yükselişe geçerken,*
Kalk çalkıldap catarda,	*Halk bollukta yüzerken,*
Çınardan kükük çakırıp,	*Çınardan guguk öterken,*
Teskeyden elik bakırıp.	*Kuzey yamaçtan karaca bağırırken.*
Cay mezgili bolgondo,	*Yaz mevsimi geldiğinde,*
53380 Calpı curttun baarısı	*Bütün yurdun hepsi*
Tartıp örgö kongondo,	*Çekilip yaylaya konduğunda,*
Curt kızıkka batkanda,	*Yurt eğlenceye daldığında,*
Kımız içip kızışıp,	*Kımız içip kızışıp,*
Şabiet oynop catkanda.	*Şabiet oynayıp yatarken.*
Kabar salbay, til aytpay,	*Haber salmadan, söz demeden,*
Aksakalduu karısın	*Aksakallı kocasını,*
Oşo curttun baarısın,	*O yurdun tamamını,*
Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoguz oğlu Sarıbay*
Töbösünön basıptır.	*Tepesinden basmış.*
53390 Tört tülügün çaçıptır,	*Dört tülük malını saçmış,*
Canıbardın baarısın	*Hayvanların hepsini*
Cadaalın salıp kırıptır,	*Zulmünü salıp kırmış,*
Kabılışkan kalıkka,	*Karşısına çıkan halka,*
Bul öñdüü çırın kılıptır.	*Bu türlü kavgasını etmiş.*
Otun oyron salıptır,	*Ocağına yıkım salmış,*
Ordoluu curttun baarısın,	*Ordalı yurdun hepsini,*
Ordunda karıp kılıptır.	*Yerinde öksüz komuş.*
Sarı altın, düynö, sansız mal,	*Sarı altın, dünyalık, sayısız mal,*
Olco kılıp turuptur.	*Ganimet edip durmuş.*
53400 Celbegey kiyçü torko alıp,	*Omza atılan ipeği alıp,*
Cel cetpegen corgo alıp,	*Yel yetişmez yorgayı alıp,*
Cetip buzup, ordo alıp,	*Erişip bozup, orda alıp,*
Sarıbay uulu al kapır	*Sarıbay oğlu o kâfir,*
Ordo buzup, mülk alıp,	*Orda bozup, mülk alıp,*
Tiyilbegen mal kalbay,	*El değmedik mal kalmadan,*
Tiktebegen can kalbay,	*Göz dikilmedik can kalmadan,*
Kıyırduunu kırıptır,	*Dört bir yandakini kırmış,*
Kıylanı müşkül kılıptır.	*Niceyi belaya salmış.*
Katın da alıp, kız da alıp,	*Kadın da alıp, kız da alıp,*
53410 Kalayıktın baarısın	*Ahalinin tamamını*

Kara eleçek kılıptır
Cadaaldı caman baştaptır,
Kol cetkendin baarısın
Calmap ie taştaptır.
Al cetkendi aymaptır,
Tuşukkandı soruptur,

Kara yaşmaklı dul komuş,
Zulmü fena başlatmış,
Elinin erdiği herkesi
Yalayıp yutuvermiş.
Gücü yettiğini silip süpürmüş,
Denk geleni sömürmüş,

Kuturgur mınday boluptur.
Caman müşkül salıptır,
Sarañbay malı Celmayan
Er calgız eken Çañdayak.
Eli-curtun cok kılıp,
Olco kılıp alıptır.
Olcolop kelgen Çañdayak,
Cini karmap soyuptur.
Cel cetpegen kara nar
Olco kılıp miniptir.
Kabılanga kaar çaçıp,
Kazat kılıp cürüptür.
Çoñ müşküldü salıptır,
Kez bolgondu talkalap,
Olco kılıp alıptır.
Ulamadan ulaptır,
Celmoguz uulu bul kapır,
Bilgiçterden suraptır.
Uzun kulak karıdan,
Köp caşagan alıstan,
Köptü bilgen daanışman,
Uşulardan kep ugup,
Altı atadan berkisin,
Celmoguzun baş kılıp,
Kan Manas soydu dep ugup,
Buruluşar köp izdep,
Muruntan mintip kök izdep,
Belin bekem buuptur.
Beycay müşkül tuuptur,
Ceti atañ kunun kuuptur.
Ulamadan kep ugup,
Baygambar baskan Beecindi

Kudurmuş işte böyle olmuş.
Fena bela salmış,
Sarañbay'ın malı Celmayan,
Tek yiğitmiş Çañdayak.
Elini yurdunu yok edip,
Ganimet edip almış.
Ganimet diye getirdiği Çañdayak'a,
Öfkesi tutup kıyıvermiş.
Yel yetişmez kara neri
Ganimet edip binmiş.
Kaplana gazap saçıp,
Sefer edip yürümüş.
Büyük belayı salmış,
Karşılaştığını parçalayıp,
Ganimet edip almış.
Kulaktan kulağa iz sürmüş,
Celmoguz oğlu bu kâfir,
Bilgelerden sormuş.
Uzun kulaklı kocadan,
Çok yaşamış uzak görenden,
Çok bilen bilge kişiden,
Bunlardan söz işitip,
Altı atadan bu yanasını,
Celmoguz'u başta olmak üzere,
Han Manas boğazladı diye işitip,
Dönüp dolaşıp çok arayıp,
Öteden beri böyle kin güdüp,
Belini sıkı bağlamış.
Yersiz bela doğurmuş,
Yedi atasının kanını gütmüş.
Söylenceden söz işitip,
Peygamber basmış Beecin'e,

Barkı keldi dep ugup,
Iskender tiybes Beecindi
Kişi keldi dep ugup,
Kaardı katuu çaçıptır.
Kapırıñdın erdigi,
Seldey tolup aşıptır.
Kaardanıp kuturup,
Kalayık kırıp keliptir.

Şanlısı vardı diye işitip,
İskender'in dokunmadığı Beecin'e,
Kişi vardı diye işitip,
Gazabı sert saçmış.
Kâfirin yiğitliği,
Sel gibi dolup taşmış.
Öfkelenip kudurup,
Ahaliyi kıra kıra gelmiş.

Mingen malı Cooruker
Coorukerden ayrılıp,
Atası ölgön kişidey
Ayabay bügün kaygırıp,
Celmayan minip cetilip,
Bilgen çırın kılıptır.
Aybanga çalış al doñuz,
Öz balbanın kılıptır.
Özün özü ayabay,
Ölömün dep sanabay,
Celmayan külük atı bar.
On segiz miñ aalamdı,
Apat kılar datı bar.
Karmaşkanda kan tögöt,
Kapırıñdın saltı bar.
Sıyagı suuk, zaarı küç,
Bölök candan kaarı küç,
Kez bolgondu kılat tüz,
Kelişseñ candan küdör üz.
Sarıbay caman can eken,
Çın Kudaydın kaarı eken,
Çımırkansa celmoguz
Aalamdık alı bar eken.
Açuulanıp kelgende,
Çın dümöktü baştaptır.
On eki döösün bul kapır,
Takır kırıp taştaptır.
Celmayandan töö minip,
Maydan tüzdö bakırıp,
Cekege calgız kelgin – dep,

Bindiği malı Cooruker,
Cooruker'den ayrılıp,
Babası ölmüş kişi gibi
Bugün alabildiğine kederlenip,
Celmayan'a binip toparlanıp,
Bildiği kavgayı etmiş.
Hayvana çalar o domuz,
Kendi pehlivanına da etmiş.
Kendi kendini esirgemeden,
Ölürüm diye saymadan,
Celmayan yüğrük atı var.
On sekiz bin âlemi,
Mahvedecek davası var.
Kapıştığında kan döker,
Kâfirin böyle töresi var.
Görünüşü soğuk, zehri güçlü,
Başka candan gazabı güçlü,
Karşılaştığını dümdüz eder,
Karşısına çıkarsan candan umudu kes.
Sarıbay fena bir canmış,
Gerçek Tanrı'nın gazabıymış,
Gerinip kasıldı mı celmoguz,
Âlemi tutacak gücü varmış.
Öfkelenip geldiğinde,
Gerçek kargaşayı başlatmış.
On iki devini bu kâfir,
Tümden kırıp atmış.
Celmayan soyu deveye binip,
Meydan düzünde bağırıp:
"Tekeye tek başına gel!" deyip,

Semetey, Seytek, Külçoro	*Semetey, Seytek, Külçoro —*
Bul üçöönü çakırıp,	*Bu üçünü çağırıp:*
Biröön koyup miñiñ kel,	*"Biriniz değil, bininiz gelin,*
Camanıñ koyup cakşıñ kel.	*Kötünüz kalsın, iyiniz gelsin.*
Nayzaga dañgıl ıktuuñ kel,	*Mızrakta usta beceriklin gelsin,*
Buka moyun buura san	*Boğa boyunlu, buğra kalçalı,*
Bulkuşsa candı kuuratkan,	*Çekişmede canı kurutan,*
Kayratı toluk kanıñ kel,	*Gücü tam hanınız gelsin,*
Kalk kalbastan baarıñ kel.	*Halk kalmadan hepiniz gelin.*
Tüz ele nayza sunçuñ kel,	*Dosdoğru mızrak uzatanınız gelsin,*
Taş carılıp kül bolup,	*Taş yarılıp kül olurken,*
Talkandaşıp turçuñ kel.	*Parçalaşıp duranınız gelsin.*
Er kayrattuu şeriñ kel,	*Er yürekli aslanınız gelsin,*
Akılıñ toluk eriñ kel.	*Aklı tam eriniz gelsin.*
Baarılasañ baarıla,	*Toptan gelecekseniz toptan gelin,*
Baylap kıram bagıñdı,	*Bağlayıp kırarım bahtınızı,*
Sındıramın şagıñdı.	*Kırarım dal budağınızı.*
Kaltırbaymın kalkıñdı,	*Bırakmam halkınızı,*
Keltirem mintip barkıñdı.	*Böyle bildiririm haddinizi.*
Çın ketirem alıñdı,	*Gerçekten tüketirim gücünüzü,*
Suuday tögöm kanıñdı.	*Su gibi dökerim kanınızı.*
Çırkıratam canıñdı,	*Feryat ettiririm canınızı,*
Çın ketirem alıñdı.	*Gerçekten tüketirim gücünüzü.*
Kaşıkça koyboy kanıñdı.	*Kaşık kadar komadan kanınızı.*
Ketirbesem alıñdı,	*Tüketmezsem gücünüzü,*
Oyron kılam tagıñdı,	*Viran ederim tahtınızı,*
Olco kılıp malıñdı.	*Ganimet ederim malınızı.*
Talkan kılıp kalkıñdı,	*Un ufak edip halkınızı,*
Ketirbesem ırkıñdı,	*Bozamazsam dirliğinizi,*
Sarıbay bolboy ölöyün,	*Sarıbay olmayayım, öleyim,*
Tuulbay tuna çögöyün,	*Doğmamış gibi yerin dibine çökeyim,*
Kuturgan eken kuu kırgız	*Kudurmuş meğer kurnaz Kırgız,*
Kulcuñdaşa köröyün.	*Kapışıp bir göreyim.*
Nayzaga dañgıl şer bolsoñ,	*Mızrakta usta aslansan,*
Manaska tukum sen bolsoñ,	*Manas'a soy sensen,*
Kaçkırak bolot munuñuz.	*Bu hâliniz kaçaklıktır.*
Bolot ayza zulpukor,	*Çelik mızrak, zülfikar,*
Çın katuulap sunuñuz,	*Gerçekten sertçe uzatın,*

Kagıştı katuu kılıñız.
Degen sözgö köngün – dep,
Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,
Maydanga azır kelgin – dep,
Bir başıñda miñ kanıñ,
Bar bolso da öldüñ – dep,
Kayra kelbes çın caydı,
Kabıldı menden kördüñ – dep.
Küdörü cinin kakpasam,
Beypay kılıp begiñdi,
Suutayın deminñdi,
Manastın uulu badırek

Çarpışmayı sert kılın.
Denen söze razı ol!" deyip,
"Bahadırsan, aslansan,
Meydana şimdi gel!" deyip,
"Bir başında bin canın,
Olsa bile öldün!" deyip,
"Geri dönülmez gerçek yurdu,
Belayı benden buldun!" deyip.
"Azgın cinini silkip atmazsam,
Beyini perişan edip,
Soğutayım soluğunu,
Manas'ın oğlu soysuzun

Çıgarayın celiñdi.
Öç aluuga kelgemin,
Kaşıktap kanıñ içüügö,
Kak töböñdön tüşüügö,
Kabılar beken degemin.
Izdegen duşman tabıldı,
Bek izdegen duşmanım
Bet aldımdan kabıldı.
Er Sarıbay men baatır,
Kan içüügö kamındım,
Kaltırbaymın canıñdı» –
Dep, oşentip Sarıbay,
Celmayan oozun burdu ele.
Cekege biriñ çıkkın – dep,
Celikkenden bakırıp,
Maydanga başka çakırıp,
Kök temirdi kurçanıp,
Kaarlanıp kan tögüp,
Üksöygöndön saksayıp,
Kulcuñdagan kuturgur
Köp kürküröp turdu ele.
Kapırdın kaarın körgöndö,
Kalk canınan tüñülüp,
El başına kün tüşüp,
Er başına tün tüşüp,
Eçen müşkül iş boldu,

Çıkarayım yelini.
Öç almaya gelmişim,
Kaşık kaşık kanını içmeye,
Tam tependen inmeye,
Karşıma çıkar mı ki demişim.
Aradığım düşman bulundu,
Sıkı aradığım düşmanım
Karşıma çıkageldi.
Er Sarıbay'ım ben bahadır,
Kan içmeye davrandım,
Sağ komam canını!" —
Deyip, böylece Sarıbay,
Celmayan'ın başını çevirdi.
"Tekeye biriniz çıkın!" deyip,
Coştukça coşup bağırıp,
Meydana başkasını çağırıp,
Gök demiri kuşanıp,
Öfkelenip kan döküp,
Kabarıp saçı başı diken diken,
Kafa tutan kudurmuş,
Uzun uzun gürleyip durdu.
Kâfirin gazabını görünce,
Halk canından umut kesip,
Elin başına dert inip,
Erin başına gece çöküp,
Nice belalı iş oldu,

	Çapçışıp çama kelalbay,	*Çarpışmaya güç yetmeyip,*
	Celmoguz uulu kapırdı	*Celmoguz oğlu kâfiri*
	Çabışıp adam ceñalbay,	*Vuruşup insan yenemeyip,*
	Çama çarçap, al ketip,	*Takat tükenip, güç gidip,*
	Caratkanga zar etip,	*Yaradan'a ağlayıp,*
	Tozokko tuugan kapırdın	*Cehennem için doğmuş kâfirin*
	Tolup cini aşıptır.	*Cini dolup taşmış.*
53570	Kuturgurdun kayratı,	*Kudurmuşun gücü,*
	Ay-aalamdı basıptır.	*Ay-âlemi kaplamış.*
	Çındap tolkun kürköröp,	*Sahiden dalga dalga gürleyip,*
	Astına kelgen kalıñ kol	*Önüne gelen kalabalık ordu,*
	Alapayın tabalbay,	*Ne yapacağını bilemeden,*
	Kaçıp turat dürköröp.	*Ürküşüp kaçıp durur.*
	Celmoguz uulu kapırdın	*Celmoguz oğlu kâfirin*
	Tacaaldıgı bilinip.	*Azgınlığı belli olup.*
	Bet aldına bargan can	*Önüne varan can,*
	Beypay candan tüñülüp.	*Çaresiz, canından umut kesip.*
53580	Tolkup cini bölünüp,	*Cini kabarıp coşup,*
	Tozokunun kolunan	*O cehennemliğin elinde*
	Toodoy çokmor körünüp,	*Dağ gibi topuz görünüp,*
	Karşı aldına bargan can	*Karşısına varan canın*
	Kabırgası sögülüp.	*Kaburgası sökülüp.*
	Celmoguz uulu al kapır	*Celmoguz oğlu o kâfir,*
	Eki közdön ört küyüp,	*İki gözünden yangın tutuşup,*
	Çokmorunan çok çıgıp,	*Topuzundan kor saçılıp,*
	Kayratı kalıñ kuturgur	*Gücü kalın kudurmuş,*
	Ay-aalamda cok çıgıp,	*Ay-âlemde eşi bulunmayıp,*
53590	Eñ kayratı bir başka,	*Hele gücü bambaşka,*
	Azap salıp kuu başka,	*Zavallı başa azap salıp,*
	Bütkön adam uulunan	*Yaratılmış insanoğlundan*
	Caralgan eken köykaşka.	*Böyle bir gözde doğmuş meğer.*
	Tüz maydanda bakırıp,	*Düz meydanda bağırıp,*
	Kılımga kırgın salçuday,	*Yüzyıla kırgın salacakmış gibi,*
	Balbandardı çakırıp,	*Pehlivanları çağırıp,*
	Ütüröyüp bölünüp,	*Suratını asıp gerilip,*
	Sıyagı suuk, zaarı küç,	*Görünüşü soğuk, zehri güçlü,*
	Coluñ bolgon badırek	*Yolu yaver gitmiş soysuz,*
53600	Aalamga salıp çoñ dümök,	*Âleme büyük kargaşa salıp,*

Colborstuk sını körünüp,
Kaarın tögüp kamınıp,
Bettebey bende küyünüp,
Kalk canınan tüñülüp,
Katuu cañcal, çoñ müşkül
Celmoguz uulu saldı – dep,
Kılmışı cok kıylanın
Kırgın kılıp koydu – dep,
Kızırduu kırgız uuluna
Bu bir kıyın müşkül boldu – dep,
Kayaşa bergen bir can cok.
Er kayratı taş cürök,
Er Sarıbay baatırga
Bettep çıkkan bir can cok.
Adamdın baarı cıyılıp,
Uruşka dañgıl erender,

Kaplanlık yüzü görünüp,
Gazabını döküp davranıp,
Kul karşısına çıkamayıp yanıp,
Halk canından umut kesip,
"Ağır kavga, büyük bela,
Celmoguz oğlu saldı!" diye,
"Suçu yok nicesini
Kırıp geçirdi!" diye,
"Hızırlı Kırgız oğluna,
Bu bir çetin bela oldu!" diye,
Karşılık veren bir can yok.
Er yürekli, taş yürekli,
Er Sarıbay bahadıra
Karşı çıkan bir can yok.
İnsanın hepsi toplanıp,
Savaşta usta erenler,

Sarıbay türün körgöndör,
Uu içkendey tıyılıp,
Uy müyüzdöp cıyılıp,
Baatırlar cini kagılıp,
Azar tümön kalıñ kol
Karuusu toluk kapırga
Bok kılalbayt cabılıp,
Katuu kaarın baştaptır,
Kayran candan kalıñ curt,
Küdör üzüp taştaptır.
Er Semetey bolboso,
Aylasın baatır tappasa,
Astırtan cinin kakpasa,
Kayra tartpas çın caydı
Kaardıkta kördük – dep,
Kalbay cañgız öldük – dep,
Kökcal soguş salbasa,
Kerektüü çınar kayran curt,
Keyip-kepçip öldük – dep.
Kalk çurkurap, çuu kılıp,
Asman cargan duu kılıp,
El canınan tüñülüp,

Sarıbay'ın yüzünü görenler,
Zehir içmiş gibi susup,
Halka kurup toplanıp,
Bahadırların hevesi kırılıp,
Sayısız tümen kalabalık ordu,
Gücü yerinde kâfire
Üşüşüp de bir halt edemez,
Sert gazabını başlatmış,
Aziz candan koca yurt,
Umudu kesip atmış.
Er Semetey olmasa,
Çaresini bahadır bulmasa,
El altından cinini kırmasa,
"Geri dönülmez gerçek yurdu
Gazap içinde gördük!" diye,
"Tek kişi kalmadan öldük!" diye,
Bozkurt savaş açmasa,
"Gerekli çınar, zavallı yurt,
Sızlana sızlana öldük!" diye.
Halk çığrışıp, feryat edip,
Göğü yaran uğultu koparıp,
El canından umut kesip,

Akılı ketip antañdap,
Şaşıp cürgön el da köp.
Körgülüktü körgön köp.
Baatırsıngan erlerdin,
Kaardangan kapırdan
Cürögü tüşüp ölgön köp.
Kalk canınan tüñülüp,
Al Sarıbay kapırdan
Kalkı kaçıp burkurap,
Er Semetey baatırga,
Armanın aytıp çurkurap,
Tüp atañız Tügöl kan
Tübünön Kıdır daarıgan.
Başka atañdın baarı kan,
Başınan Kıdır daarıgan.
Baatır şerdin tukumu,
Bul kalayık başına
Baatır Sarıbay müşkül coo keldi.

Aklı gidip afallayıp,
Telaşla koşuşan el de çok.
Görülecek günü gören çok.
Bahadır geçinen erlerden,
Gazaplanan kâfirden
Yüreği düşüp ölen çok.
Halk canından umut kesip,
O Sarıbay kâfirden
Halkı kaçıp ağlaşıp,
Er Semetey bahadıra,
Derdini döküp çığrışıp:
"Kök atanız Tügöl Han,
Kökünden Hızır dokunmuş.
Öteki ataların hepsi han,
Baştan beri Hızır dokunmuş.
Bahadır aslanın soyu,
Bu ahalinin başına
Bahadır Sarıbay belalı düşman geldi.

Adam uulu kutulgus,
Ayabagan doo keldi.
Kabılgandı kaysadı.
Kezikkendi kemirdi.
Kelgen başka çoñ müşkül,
Kırgın saldı kıylaga.
Çaktaşıp çama kelbedi,
Çabışıp bende ceñbedi,
Tuşukkandı tuuradı.
Kez bolgondu kemirdi.
Mañdaylaşıp bargandı,
Kımızday kanın şimirdi.
Kızıtalak çoçkonun
Kılçaygıs türü bilindi.
Caşılala buyumdun,
Can-cagın körsök bölünböyt.
Tacaaldansa bul çoçko,
Can koyor türü körünböyt.
Kızıl-tazıl kırmızı,
Kırgagın çapsak bölünböyt.

İnsanoğlu kurtulamaz,
Amansız bir dava geldi.
Rast geleni çiğnedi.
Karşılaştığını kemirdi.
Başa gelen büyük bela,
Niceye kırgın saldı.
Boy ölçüşmeye güç yetmedi,
Vuruşup kul yenemedi,
Denk geleni doğradı.
Karşılaştığını kemirdi.
Yüz yüze varanın,
Kımız gibi kanını sömürdü.
Kahrolası domuzun
Dönüp bakmaz hâli belli oldu.
Yeşil alaca nesnenin,
Dört yanına baksak bölünmez.
Azgınlaşırsa bu domuz,
Can bırakacak hâli görünmez.
Kızıl alaca kırmızının,
Kıyısını çalsak bölünmez.

Kırgızdın tiyse koluna,
Kılçayar türü körünböyt.
Opaat kıldı çegiñdi,
Oyron kıldı eliñdi.
Kaysañdattı kalkıñdı,
Katuu buzdu narkıñdı.
Mañdaylaşıp er öldü,
Ölböy tirüü kalgan can
Köp müşkülgö bölündü.
Keñ düynösü tar boldu,
Kelbersigen kurgan curt
Sarıbayga kar boldu.
Alışkan menen al cetpey,
Atış kılsa ok ötpöy,
Oyrondoşsok bilbedi,
Otko salsak küybödü,
Dayraga salsak batpadı.
Bu kulcuñdagan kuturgur
Kırgın kıldı kalkıñdı.
Kalk çurkurap küyünüp,

Kırgız'ın eline düşse,
Dönüp bakacak hâli görünmez.
Mahvetti sınırını,
Viran etti elini.
Sersemletti halkını,
Ağır bozdu töreni.
Yüz yüze gelen er öldü,
Ölmeyip sağ kalan can,
Çok belaya düştü.
Geniş dünyası dar oldu,
Kurumlanan zavallı yurt,
Sarıbay'a hor oldu.
Boğuşsa da güç yetmez,
Atışsa da ok geçmez,
Kırışsak da aldırmadı,
Ateşe salsak yanmadı,
Irmağa salsak batmadı.
Bu kafa tutan kudurmuş,
Kırıp geçirdi halkını.
Halk çığrışıp yanıp,

Kadır Alda kuduret
Kanday şumduk boldu – dep,
El canınan tüñülüp,
Eñ bir müşkül, kıyın iş,
Uktasa kelbeyt kıyın iş,
Müşkül da eken, zaar da eken,
Eren eken, dos eken,
Manastın uulu Semetey
Baatır eleñ, şer eleñ,
Aybattı arbın salıñız,
Kaarluunun kolunan
Azganakay curtuñu
Acıratıp alıñız!
Kalkı mintip turgan soñ,
Oşo kezde Semetey
Caraktın baarın caylanıp,
Kayra caaçu buluttay,
Kaarı betine aylanıp,

"Kadir Allah, ey kudret,
Ne şeamet oldu?" diye,
El canından umut kesip,
Pek bir belalı, çetin iş,
Düşe bile girmez çetin iş,
Hem belaymış, hem zehirmiş,
Erenmiş, dostmuş —
"Manas'ın oğlu Semetey,
Bahadırdın, aslandın,
Heybeti bolca salınız,
Gazaplının elinden
Bir avuç yurdunu
Çekip kurtarınız!"
Halkı böyle deyince,
O zaman Semetey,
Silahın hepsini kuşanıp,
Yeniden boşanacak bulut gibi,
Gazabı yüzüne vurup,

	Ok ötpögön ton kiyip,	*Ok geçmez kürk giyip,*
	Arday Buurul at minip,	*Küheylan Buurul ata binip,*
	Ak bolotton ayza alıp,	*Ak çelikten mızrak alıp,*
	Badana kiyip balkıldap,	*Zırh gömlek giyip salınıp,*
	Ak kelte condo carkıldap,	*Ak kelte sırtta parıldayıp,*
53720	Artıla tuugan kayran şer	*Üstün doğmuş aziz aslan,*
	Kazat dese kamınıp,	*"Sefer!" deyince davranıp,*
	Bir Kudayga calınıp,	*Bir Tanrı'ya yalvarıp,*
	Arday bolgon Buuruldun,	*Küheylan olan Buurul'un,*
	Tartıp oozun burganı.	*Çekip başını çevirdi.*
	Celmoguz uulu kapırga,	*Celmoguz oğlu kâfire,*
	Katuu kazat kılganı.	*Sert sefer açtı.*
	Çın acal cetse ölüügö,	*Gerçek ecel gelirse ölmeye,*
	Çımınday candı berüügö,	*Sinek kadar canı vermeye,*
	Katuu karmaş saluuga,	*Sert kapışma salmaya,*
53730	Kaarluunun kolunan,	*Gazaplının elinden,*
	Kalıñ curtun azaptan,	*Koca yurdunu azaptan,*
	Acıratıp kaluuga,	*Çekip kurtarmaya,*
	Kalkı üçün, el üçün,	*Halkı için, eli için,*
	Kandı zarıp kıluuga,	*Kanını feda etmeye,*
	Betteşkeni Sarıbay	*Yüzleştiği Sarıbay —*
	Beycay duşman mamınday.	*Amansız düşman işte böyle.*
	Taş kayrattuu er menen	*Taş yürekli er ile*
	Tartışıp salış kılganı,	*Çekişip vuruşmaya girişti,*
	Kaarlanıp bölünüp,	*Öfkeyle gerilip,*
53740	Kara askar toodoy körünüp,	*Kara yalçın dağ gibi görünüp,*
	Beren tuulgan kök caldın	*Yaman doğmuş bozkurdun*
	Belgilüüsü Sarıbay,	*Namlısı Sarıbay,*
	Aydap curtun buy kılıp,	*Yurdunu sürüp perişan edip,*
	Berendigi momunday.	*Yamanlığı işte böyle.*
	Altın türkük çatırga,	*Altın direkli çadıra,*
	Karuusu toluk kapırga,	*Gücü yerinde kâfire,*
	Tacaaldın kara közünö,	*Azgının kara gözüne,*
	Müşküldüünün özünö,	*Belalının kendisine,*
	Karuusu toluk balbanga,	*Gücü yerinde pehlivana,*
53750	Erge cañcal salganda.	*Ere kavga saldığında.*
	Er coologon kapırga,	*Ere düşmanlık eden kâfire,*
	Emi esebin berüügö,	*Artık hesabını sormaya,*

Eren çirkin attanıp,
Arsılanday taptanıp,
Kaardanıp attanıp,
Tuyuktu buzup col salıp,
Tuyungan itke kol salıp,
Abası Manas ayköldön
Arta tuugan er Semeñ
Alışka kirdi barbayıp,
Buuruldu sanga bir salıp,
Kaarlanıp bakırıp,
Manastap uraan çakırıp.
Tuyuktu buzup col salıp,
Turbay itke kol salıp,
Bettep nayza sunuştu,
Munarık tüzdö uruştu.
Öyüz-büyüz turuşup,
Bılçıldaşıp uruşup,
Nayzanın baarı bırkırap,
Takır sınıp öttü ele
Ok ötpögön çopkuttan
Taza ceri takır cok,
Talkan bolup öttü ele.
Körgön adam küyünüp,
Coo-caraktan kıl kalbay,

Eren yiğit atlanıp,
Aslan gibi bilenip,
Öfkelenip atlanıp,
Çıkmazı bozup yol açıp,
Sinmiş ite el atıp,
Atası cömert Manas'tan
Üstün doğmuş er Semeñ,
Boğuşmaya girdi kabarıp,
Buurul'un sağrısına bir vurup,
Öfkeyle haykırıp,
"Manas!" diye nara atıp.
Çıkmazı bozup yol açıp,
Durmadan ite el atıp,
Yüz yüze mızrak uzattılar,
Puslu düzlükte vuruştular.
Karşı karşıya durup,
Ezişerek vuruşup,
Mızrakların hepsi paramparça,
Tümden kırılıp gitti,
Ok geçmez kaftanda
Sağlam yer hiç kalmadı,
Un ufak olup gitti.
Gören insan yanıp,
Silah pusattan kıl kalmadan,

Takır ketti bölünüp.
Aybaltalar bırkırap,
Cazayıl sınıp çırkırap,
Tomuktay başı tutulup.
Tondun baarı tıtılıp,
Mañdaylaşıp catışıp,
Arday bolgon buuruldar
Tizeden cerge batışıp,
Çalışı caman kün bolup,
Asman açık, cer bürkök,
Cerden bir tal körünböy,
Künü-tünü teñ bolup,
Cer üstü munar çañ bolup,
Körgöndün başı mañ bolup,

Tümden gitti parçalanıp.
Aybaltalar paramparça,
Cazayıl kırılıp çatırdayıp,
Yumru başı kavranıp.
Kürklerin hepsi lime lime,
Alın alına dayanıp,
Küheylan olan buurullar,
Dizine dek yere gömülüp,
Çarpışması yaman gün olup,
Gök açık, yer kapalı,
Yerden bir dal görünmez,
Gündüzü gecesi bir olup,
Yeryüzü pus, toz olup,
Görenin başı şaşkın olup,

	Katuu cañcal, çoñ müşkül	*Ağır kavga, büyük bela,*
	Tak oşondoy kün bolup,	*Tam da öyle bir gün olup,*
	Katuu cañcal çır bolup,	*Ağır kavga, çetin kavga olup,*
	Cer munarıp kan bolup,	*Yer puslanıp kan olup,*
	Tirüüçülük cırgal kün,	*Yaşanası mutlu günü,*
	El körüügö zar bolup,	*El görmeye hasret kalıp,*
	Celmoguz uulu Sarıbay –	*Celmoguz oğlu Sarıbay —*
	Müşkül cañcal mamında.	*Belalı kavga işte böyle.*
	Küröşkön menen küç cetpey,	*Güreşenin gücü yetmez,*
53800	Alışkan menen al cetpey,	*Boğuşanın takati yetmez,*
	Çapçışıp çama kelgen cok.	*Çarpışmaya derman gelmedi.*
	Kayratı toluk, zaarı küç,	*Gücü tam, zehri güçlü,*
	Kapırga çama kelgen cok.	*Kâfire derman gelmedi.*
	Er Semetey baatırdan,	*Er Semetey bahadırdan,*
	Şay koldogon Çorodon	*Erenler koruyan Çoro'dan,*
	Karmaş kılgan kalk ölgön,	*Kapışan halk ölmüş,*
	Kança türdüü alp ölgön.	*Nice türlü alp ölmüş.*
	Bet alışkan mert bolgon,	*Yüzleşen helak olmuş,*
	Açuu tolkup, es tolgon.	*Öfke kabarmış, yürek dolmuş.*
53810	Ayagında Sarıbay	*Sonunda Sarıbay,*
	Azaptuu müşkül kez bolgon.	*Azaplı bela olup çıkmış.*
	Mañdaylaşıp turuşup,	*Yüz yüze durup,*
	Mıltık atıp, caa tartıp,	*Tüfek atıp, yay çekip,*
	Bılçıldaşıp uruşup,	*Ezişerek vuruşup,*
	Çabışıp çama kelgen cok.	*Vuruşmaya derman gelmedi.*
	Talkalaşıp ölgön cok,	*Kırışıp da ölmediler,*
	Bügün körgön erteñ cok,	*Bugün var olan yarın yok,*
	Uşunday eken düynö bok!	*Böyleymiş şu boktan dünya!*
	Celmayanga mal cetpey,	*Celmayan'a mal yetişmez,*
53820	Sarıbayga al cetpey,	*Sarıbay'a güç yetişmez,*
	Celmoguz uulu al kapır	*Celmoguz oğlu o kâfir,*
	Caydın künü bolgondo	*Yaz günü olduğunda*
	Calduu baytal mingizbey,	*Yeleli kısrak bindirtmez,*
	Küzdün künü bolgondo	*Güz günü olduğunda*
	Kuyruktuu kozu cegizbey,	*Kuyruklu kuzu yedirtmez,*
	Eldi toogo caylatpay,	*Eli dağda yaylatmaz,*
	Erkin kulun baylatpay,	*Özgürce tay bağlatmaz,*
	Eñ müşküldüü tacaal it	*En belalı azgın it,*

Egin-tegin aydatpay,	*Ekin bile ektirmez,*
Müşküldüü kamoo kılıptır,	*Belalı kuşatma kurmuş,*
Kapırdı kuday uruptur.	*Kâfiri Tanrı çarpmış.*
Cerdin üstün açtırbay	*Yerin yüzünü açtırmaz,*
Koçuştap üröön çaçtırbay,	*Avuçla tohum saçtırmaz,*
Koyboy korduk saldı ele.	*Durmadan horluk etti.*
Kalk çurkurap ötö ele,	*Halk çığrışıp duruyordu,*
Curtka müşkül boldu emi.	*Yurda bela oldu artık.*
Tulpar tınbay coorudu,	*Tulparın sırtı hep yara oldu,*
El köñülü oorudu.	*Elin gönlü sızladı.*
Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
Mayluu ettey toorudu.	*Yağlı et der gibi gözledi.*
Karmaş kılıp kalk ölüp,	*Kapışıp halk öldü,*
Kabılıp neçen alp ölüp,	*Karşı çıkan nice alp öldü,*
Eren ölüp, kan ölüp,	*Eren öldü, han öldü,*
Betteşkendin baarı ölüp,	*Yüzleşenin hepsi öldü,*
Öödö kılar cakşı ölüp,	*Yükseltecek iyiler öldü,*
Küñgö çapçu bakşı ölüp,	*Güne koşan bahşı öldü,*
Toluk balban er ölüp,	*Gücü tam pehlivan er öldü,*
Ölböy tirüü kalgan can	*Ölmeyip sağ kalan can*
Kıpkızıl kanga bölönüp.	*Kıpkızıl kana belendi.*
Kıyın müşkül, körgön kün,	*Çetin bela, görülen gün,*
Kılımga kelbeyt mınday tün,	*Yüzyıla gelmez böyle gece,*
Çapçışıp çama kelbedi.	*Çarpışmaya derman gelmedi.*
Çapçışıp adam ceñe albay,	*Çarpışıp insan yenemez,*
Katuu cini karmasa,	*Azgın cini tuttu mu,*
Tamdı buzup uratıp,	*Damı bozup yıkarak,*
Taldın baarın sulatıp,	*Söğütlerin hepsini devirerek,*
Kılçaybay kırgın salıptır.	*Hiç çekinmeden kırgın salmıştır.*
Bekti beypay kılıptır,	*Beyi perişan etmiştir,*
Betteşip Seytek, Semetey,	*Karşılaşıp Seytek, Semetey,*
Şay koldogon Külçoro,	*Şah'ın koruduğu Külçoro,*
Ayban çalış akmakka,	*Hayvana benzer ahmağa*
Al cetalbay turuptur.	*Güç yetiremeyip durmuştur.*
Keriştüü müşkül iş bolup,	*Çekişmeli, müşkül iş olup,*
Kez bolgondor tüz bolup,	*Karşısına çıkanlar dümdüz olup,*
Bastaşkan adam ölüptür,	*Karşı duran adam ölmüştür,*
Kayra tartpas çın cayın	*Geri dönülmez gerçek yurdu*

Kança adam körüptür.
Beypay tartıp kan ölüp,
Belgilüü neçen can ölüp,
Celmoguz uulu kapırdın
Eñ kayratı bilinip,
Eldin baarı bülünüp,
Kalk canınan tüñülüp,
Katuu müşkül iş bolup,
Celmoguz uulu kapırga
Seldey kaptap kol cetpey,
Tacaalına köz cetpey,
Mıltık atsa ok ötpöy,
Karmaş kılıp al cetpey,
Katuu cañcal, çoñ müşkül
Erdigine köz cetpey,
Kalıska turgan kan ölüp,
Karmaş kılgan can ölüp,
Er adam çuulap kırılıp,
Eñ bir müşkül kün bolup,
Ar bir müşkül ötüptür,
Tüpkö tügöl cetiptir.
Katuu zaarı açılıp,
Kayratı kalkka çaçılıp,
Berbey turat kezekti,
Bet algandı talkalap,
Taap turat esepti.
Çiyip turat sızıktı,
Başтap turat buzuktu.
Casap turat çaranı,
Kızırduu kırgız uluna

Nice adam görmüştür.
Perişan olup han ölüp,
Nice ünlü can ölüp,
Celmoguz oğlu kâfirin
Onca kudreti bilinip,
Elin hepsi darmadağın olup,
Halk canından umut kesip,
Ağır, müşkül iş olup,
Celmoguz oğlu kâfire
Sel gibi kaplasa da ordu yetmeyip,
Deccalliğine akıl ermeyip,
Tüfek atsa ok geçmeyip,
Dövüşse de güç yetmeyip,
Şiddetli kavga, büyük müşkül,
Yiğitliğine akıl ermeyip,
Hakemliğe duran han ölüp,
Dövüşe giren can ölüp,
Er kişiler feryatla kırılıp,
Pek müşkül bir gün olup,
Nice müşkül baştan geçmiştir,
Kökünü tümden kurutmuştur.
Keskin zehri saçılıp,
Kudreti halkın üstüne yayılıp,
Kimseye sıra vermiyor,
Karşısına çıkanı paramparça edip,
Hesabını buluyor.
Çizgiyi çizip duruyor,
Fesadı başlatıp duruyor.
Tedbirini kurup duruyor,
Hızırlı Kırgız oğluna

Kılıp turat balaanı.
Körgözüp turat çoñduktu
Kılıp turat zorduktu.
Celmoguz uulu Sarıbay –
Kaarluunun özü eken,
Tacaaldın kara közü eken,
Çın balaket özü eken.
Naalış kıldı Semetey,

Belayı edip duruyor.
Büyüklüğünü gösterip duruyor,
Zorbalığını edip duruyor.
Celmoguz oğlu Sarıbay –
Kahırlının ta kendisiymiş,
Deccalin kara gözüymüş,
Gerçek belanın ta kendisiymiş.
Feryat etti Semetey,

Arman kıldı sabılıp,
Caratkanga calınıp:
«Obol murda bir Kuday
Kapırdı kırçu şer kıldıñ,
Telegeyim teñ kıldıñ.
Kıdır Alla caratkan,
Sarıbayga al cetpey,
Mınça nege kem kıldıñ.
Beecinde erdi beş aldım,
Belgilüügö çır saldım.
Kas acal cetip ölbödüm,
Ay-aalamdın baarınan
Celmoguz uulu Sarıbay
Mınday tacaal körbödüm.
Celmoguz uulu bul kapır
Çapçışıp çamam cetpedi,
Alışıp çamam kelbedi.
Sarıbay uulu kapırga
Aalamdan artık er kıldıñ,
Erdigin emi körölü» –
Dep, oşentip Semetey,
Külçoro menen Seytekke
Katuu buyruk kıldı ele.
«Emi bala, tuuganım,
Keçee perinin kızı Kökmonçok
Meni cadaaldap baylap alganda,
Oñ dubaga salganda,
Ketken eken alıbız,
Azaygan eken kanıbız.
Buzulgan eken sözübüz,
Karoo bolgon közübüz.
Çabal bolgon alıbız,

Çagındı bolgon canıbız.
Baldar Kuday üçün, men üçün,
Kalıñ kırgız el üçün
Kagıştı katuu salgıla.
Kalbay takır kalgıça,
Tüsü suuk kul menen

Ağıt yaktı çırpınıp,
Yaradan'a yalvarıp:
«En başta, ezelden, bir Tanrı,
Kâfiri kıran arslan kıldın,
Her şeyimi denk kıldın.
Hızır'ın, Allah'ın yarattığı
Sarıbay'a güç yetmeyip,
Beni neden bunca eksik kıldın?
Beecin'de erin beşini aldım,
Ünlülere kavga saldım.
Hasım ecel yetişip ölmedim,
Ay-âlemin hepsinde
Celmoguz oğlu Sarıbay –
Böyle deccal görmedim.
Celmoguz oğlu bu kâfirle
Çarpıştım, gücüm yetmedi,
Boğuştum, dermanım gelmedi.
Sarıbay oğlu kâfiri
Âlemden üstün er kıldın,
Yiğitliğini şimdi görelim» –
Deyip, böylece Semetey,
Külçoro ile Seytek'e
Sıkı buyruk verdi.
«Şimdi yavrum, öz kardeşim,
Hani peri kızı Kökmonçok
Beni büyüleyip bağladığında,
Güçlü büyüye saldığında,
Gitmiş imiş gücümüz,
Azalmış imiş kanımız.
Bozulmuş imiş sözümüz,
Kararmış bizim gözümüz.
Zayıf düşmüş halimiz,

Hırpalanmış canımız.
Çocuklar, Tanrı için, benim için,
Kalabalık Kırgız eli için
Çarpışmayı şiddetli kılın.
Hiç kimse kalmayıncaya dek,
Suratı soğuk kul ile

	Tügönüşüp kalgıla!	*Tükenişircesine dövüşün!*
	Tagdır cetse ölgülö,	*Kader yeterse ölün,*
	Bilgi karan it menen	*O uğursuz kara it ile*
	Bet alışıp körgülö,	*Yüz yüze gelip görün,*
	Kabırgasın sökkülö,	*Kaburgasını sökün,*
	Suuday kanın tökkülö!	*Su gibi kanını dökün!*
	Kıyındap cañcal kılgıla,	*Çetin kavgaya girişin,*
53950	Bakırıp ayza sungula,	*Haykırıp mızrak uzatın,*
	A düynö ketken ayköldün	*Öbür dünyaya göçen cömert yiğidin*
	Arbagına calınıp,	*Ruhuna yalvarıp,*
	Bet alışıp turgula,	*Yüz yüze durun,*
	Çın buyruktu körgülö!	*Gerçek buyruğu görün!*
	Er ayzadan ölböybü,	*Er, mızraktan ölmez mi,*
	El öz künün körböybü,	*El kendi gününü görmez mi?*
	Keçee Külçoro, seni tuuganda,	*Hani Külçoro, sen doğduğunda,*
	Toyuna tokson soygonbuz,	*Toyuna doksan kurban kesmiştik,*
	Atıñdı çoro koygonbuz.	*Adını çoro koymuştuk.*
53960	Kazı kertip cedirdim,	*Kazı doğrayıp yedirdim,*
	Argın menen kırgızga	*Argın ile Kırgız'a*
	Kaçan balan dedirdim?	*Ne zaman "filanın oğlu" dedirttim?*
	Enem Kanıkeydin emçegin	*Anam Kanıkey'in memesini*
	Teñ böldürüp emizdim.	*Eşit bölüp emzirttim.*
	Köy duşmandın baarına	*Nice düşmanın hepsine*
	Kaçan balañ dedirdim?	*Ne zaman "senin oğlun" dedirttim?*
	Bir töşökkö catıştık,	*Bir döşekte yattık,*
	Kunan tayday tebişip,	*Kunan taylar gibi tepişip,*
	Birigip emçek emişip,	*Birlikte meme emişip,*
53970	Coonu birge coolaşıp,	*Düşmana birlikte savaşıp,*
	Belgilüü cerden beldi aldık,	*Nice ünlü belden geçit aldık,*
	Beypayluuga kol saldık.	*Belalıya el saldık.*
	Beldi bekem buuganbız,	*Beli sıkıca bağlamıştık,*
	Beycay kara kıtaydın	*Azgın kara Kıtay'ın*
	Kıyındarın kırganbız.	*Yamanlarını kırmıştık.*
	Mında ölbögön kayran can,	*O zaman ölmeyen aziz can,*
	Karuusu toluk kapırdan,	*Bileği güçlü kâfirden*
	Tagdır cetse ölöbüz.	*Kader yeterse ölürüz.*
	Kayra tartpas çın caydı	*Geri dönülmez gerçek yurdu*
53980	Cazsa Kuday körörbüz.	*Tanrı yazdıysa görürüz.*

Er acaldan ölböybü,
Caratkan bergen buyruktu
Çın başka tüşsö könböybü?
Sen ekööbüz birigip,
Ak maral kuup uy kıldık,
Ay-aalamdı buy kıldık.
Kıtaydı çaap olco aldık,
Kılım curtka kol saldık.
Ee bir kıyın şerdi aldık,
Taştı çaap, car kıldık,
Dalay cerdi kör kıldık.
Caralganda curt kaysap,
Ay-aalamga zor bolduk,
Celmoguz uulu kapırga
Andan kiyin kor bolduk.
Belgilüü baş barında,
Ökümsüngön doñuzdun
Kebine kantip könöbüz?
Kızır çalgan kayran curt
Tirüülöy kantip berebiz?
Kanzaadanın calgızı
Kayratsız bolgon oñobu?
Kalıñ curttan acırap,
Kañgırap kalgan oñobu?
Bekzaadanın calgızı,
Beli boş bolgon bolobu?
Kaarduu duşman Sarıbay –
Kaarduu duşman mamınday.
Bu calgançı düynödön
Erdik kılıp ötkülö.
Eñkeyip beliñ boşoso,
Bu düynödön ketkile!
Kılçaktabay calgızıñ,
Kırgın bolup ötkülö!
Betteşken coonu algıla,
Sarıbay turmak aalamga

Bir kırgındı salgıla.
Bet alışıp turuşup,

Er, ecelden ölmez mi,
Yaradan'ın verdiği buyruğa,
Başa gerçekten düşse, boyun eğmez mi?
Sen ve ben birleşip,
Ak maralı kovup sığır ettik,
Ay-âlemi kasıp kavurduk.
Kıtay'ı vurup ganimet aldık,
Bütün cihana el saldık.
Ee, nice yaman arslanı alt ettik,
Taşı yarıp uçurum ettik,
Nice yeri mezar ettik.
Doğduğumuzdan beri yurtlar kavurup,
Ay-âlemde ulu olduk,
Celmoguz oğlu kâfire
Ondan sonra hor olduk.
Ünlü baş dururken,
Hüküm taslayan domuzun
Sözüne nasıl boyun eğeriz?
Hızır'ın dokunduğu aziz yurdu
Diri diri nasıl veririz?
Hanzadenin biriciği
Yüreksiz olursa onar mı?
Kalabalık yurttan ayrılıp,
Başıboş kalırsa iflah olur mu?
Beyzadenin biriciği
Beli gevşek olur mu hiç?
Kahırlı düşman Sarıbay –
Kahırlı düşman işte böyle.
Bu yalancı dünyadan
Yiğitlik edip geçin.
Eğilip beliniz gevşerse,
Bu dünyadan gidin!
Hiç çekinmeden, tek kişiniz kalmadan,
Kırgına uğrayıp geçin!
Karşınıza çıkan düşmanı yenin,
Sarıbay şöyle dursun, âleme

Bir kırgın salın.
Yüz yüze gelip durup,

Mañdaylaşıp uruşup,
Kan tögülüp cutulsun,
Tondun baarı tıtılsın!
Ökümsüngön ölgürdün
Çarkına kantip könöbüz,
Atadan kalgan artık el
Aybanga çalış doñuzga
Kaysı bet menen berebiz?
Beren elek, er elek,
Şay koldogon şer elek,
Kopşolgon bolot ok elek,
Duşmandı örttör çok elek.
Kızır çalgan şer elek,
Ay-aalamdı buy kılgan
Kabılan ayköl er elek.
Erzaadanın dal özü,
Eñkeyip ketken oñobu?
Kabılandın öz közü
Coogo aldırgan bolobu?
Caralgan Manas kabılan,
Zordugu toonun teñindey.
Manastan tuulgan badırek
Celmoguz uulu kapırga,
Aldırıp iydi dedirbey,
Tuubay tuna çögölü,
Tirüü cürböy ölölü!
Kayra kelbes çın caydı,
Kaalasa Kuday körölü,
Karmaş kılıp ölölü!
Babañ Manas şer üçün,
Başaluu kırgız el üçün,
Namıs üçün, el üçün,
Kızıkka kımbat cetkile.
Kılça kalbay calgızıñ,
Kırgın bolup ketkile!
Bılkıldak kuuray bışkıça,
Mıyzamdın gülü uçkuça,
Kesilgen kuyruk ösküçö,

Alın alına vuruşup,
Kan dökülüp yutulsun,
Kaftanların hepsi yırtılsın!
Hüküm taslayan geberesicenin
Çarkına nasıl boyun eğeriz,
Atadan kalan yüce eli
Hayvana benzer domuza
Hangi yüzle veririz?
Bahadırdık, erdik biz,
Şah'ın koruduğu arslandık,
Yaydan fırlamış çelik oktuk,
Düşmanı yakan kordük.
Hızır dokunmuş arslandık,
Ay-âlemi kasıp kavuran
Kaplan, cömert erdik biz.
Er oğlu erin ta kendisi
Eğilip giderse onar mı?
Kaplanın öz gözü
Düşmana yenilir mi hiç?
Kaplan yaratılmış Manas'ın
Heybeti dağ dengiydi.
Manas'tan doğma yavuz er,
Celmoguz oğlu kâfire
"Yenildi" dedirtmeden,
Hiç doğmamış gibi çökelim,
Diri gezmektense ölelim!
Geri gelinmez gerçek yurdu,
Tanrı dilerse, görelim,
Dövüşerek ölelim!
Atan Manas arslan için,
Başı dik Kırgız eli için,
Namus için, el için,
Şana canla baş koyun.
Kıl kadar bile kalmadan,
Kırılıp gidin!
Körpe kuray otu kartlaşana dek,
Mıyzam otunun çiçeği uçana dek,
Kesilen kuyruk uzayana dek,

Cıl böksörüp cetkiçe,
Aylap, cıldap algıla,
Ayabay kırgın salgıla!»
Manastın uulu er kökcal
Şer uşunday degen soñ,
Katuu buyruk baştadı.
Kılça kalbay calgızı,
Kırılıp kete taştadı.
Aksakalduu baarısı,
Aksakalduu karısı,
Aybatı kımbat, zaarı küç,
Kabılgandı kılçu tüz.
Katuulap kaarı karmasa,
Ketti dep candan küdör üz».
Baatır tuugan kökcaldın
Bul kayratın ukkanda,
Mına oşondo Külçoro –
Semetey uulu er Seytek,
Atası baatır aytkanın
Azır turat ep körüp.
Cergeden tulpar minişip,
Cebelüü ayza alışıp,
Caa pirim! – dep salışıp,
Caman cañcal boldu ele.
Eren ölüp, kan ölüp,
Er kayrattın baarı ölüp,
Mañday-teskey turuşup,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruşup,
Caanın ogu dırkırap,
Tiygen ceri bırkırap,
Kan tögülüp şırkırap,
Kemegedey bir cerdi
Kese çaap oyuşup,
Kete bergen bir candı
Kepini uşul bolsun – dep,
Kiyimi menen koyuşup,
Katuu cañcal boluşup,
Tüzöñdün baarı çañ bolup,

Yıl eksilip dolana dek,
Aylarca, yıllarca savaşın,
Acımadan kırgın salın!»
Manas'ın oğlu er bozkurt,
Arslan böyle dedikten sonra,
Sert buyruğa girişti.
Kıl kadar kalmadan bir teki bile,
Kırılıp gitmeyi göze aldı.
Aksakallıların hepsi,
Aksakallı yaşlısı:
«Heybeti ağır, zehri güçlü,
Rastlayanı dümdüz ederdi.
Kahrı şiddetle tutarsa,
"Gitti" de, candan ümidi kes».
Bahadır doğan bozkurdun
Bu yiğit sözünü duyunca,
İşte o zaman Külçoro –
Semetey oğlu er Seytek,
Bahadır babasının dediğini
O an yerinde görüverdi.
Yerlerinden tulparlara binip,
Temrenli mızrak alıp,
Yay pirim! – deyip saldırıp,
Korkunç kavga koptu.
Erenler ölüp, han ölüp,
Yürekli erlerin hepsi ölüp,
Karşı karşıya durup,
Tüfek atıp, yay çekip,
Gövde gövdeye vuruşup,
Yayın oku vızıldayıp,
Değdiği yer parçalanıp,
Kan dökülüp şırıldayıp,
Ocak çukuru gibi bir yeri
Kesip vurup oyup,
Göçüp giden bir canı,
Kefeni bu olsun – deyip,
Giysisiyle gömüp,
Şiddetli kavgaya tutuşup,
Düzlüklerin hepsi toz olup,

Kolottun baarı kan bolup,	*Vadilerin hepsi kan olup,*
Çıday albay kara cer	*Dayanamayıp kara yer*
Kemer bolup oyulup,	*Kemer gibi oyulup,*
Oydun baarı çañ bolup,	*Çukurların hepsi toz olup,*
54100 Baştın baarı mañ bolup,	*Başların hepsi sersem olup,*
Baştın baarı cutulup,	*Başların hepsi yutulup,*
Tondun baarı tıtılıp,	*Kaftanların hepsi yırtılıp,*
Azaptuu bende tutulup.	*Azap içindeki kul tutulup.*
Acalı cok azamat,	*Eceli gelmemiş yiğit,*
Arañ kaçıp kutulup.	*Güçbela kaçıp kurtulup.*
El çurkurap küyünüp,	*El çığrışıp yanıp,*
Esil candın baarısı	*Aziz canların hepsi*
Emi candan tüñülüp.	*Artık candan ümit kesip.*
Kança balban alp ölüp,	*Nice pehlivan, alp ölüp,*
54110 Alban türdüü kalk ölüp,	*Türlü türlü halk ölüp,*
Erensigen can ölüp,	*Erenlik taslayan can ölüp,*
Es bilgendin baarı ölüp,	*Aklı erenlerin hepsi ölüp,*
Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoguz oğlu Sarıbay'ın*
Eñ kayratı mamınday.	*Onca kudreti işte böyle.*
Karuusu toluk kapırıñ,	*Bileği güçlü kâfirin,*
Celmoguz uulu baatırıñ,	*Celmoguz oğlu bahadırın,*
Akır-takır müşküldü	*En beter müşkülü*
Salıp turat, Sarıbay,	*Salıp duruyor, Sarıbay,*
Betteşkendi buy kılıp	*Karşısına çıkanı kırıp geçirip*
54120 Alıp turat, Sarıbay,	*Alıp duruyor, Sarıbay,*
Müşkül kaardın baarısın	*Müşkül kahrın hepsini*
Salıp turat, Sarıbay.	*Salıp duruyor, Sarıbay.*
Betteşkendi cogotup,	*Karşısına çıkanı yok edip*
Utup turat, Sarıbay.	*Yenip duruyor, Sarıbay.*
Beypayluu başka müşküldü	*Başa perişanlık veren müşkülü*
Salıp turat, Sarıbay.	*Salıp duruyor, Sarıbay.*
Betteşkendi mert kılıp	*Karşısına çıkanı helâk edip*
Alıp turat, Sarıbay.	*Alıp duruyor, Sarıbay.*
Kabılgandı küç kılıp	*Rastladığını güçle ezip*
54130 Tögüp turat, Sarıbay.	*Döküp duruyor, Sarıbay.*
Kez bolgondu kemirip	*Denk geleni kemirip*
Sögüp turat, Sarıbay.	*Söküp duruyor, Sarıbay.*
Kabılgandın kandarın	*Rastladıklarının kanlarını*

Tögüp turat, Sarıbay.
Çatak-cañcal müşkülü
Aşıp turat, Sarıbay.

Aşuunun tolkun suusunday
Taşıp turat, Sarıbay.
Ay-aalamdın baarısın
Basıp turat, Sarıbay.
Celmoguz uulu kapırdın
Tacaaldıgı bilindi.
Kalk çurkurap, el ıylap,
Kayran kandan tüñüldü.
Kalık mintip turganda,
Kula kerçen er Seytek:
«Ölböy tirüü cürgöndö,
Ne muraska ceteyin.
Kılça canım kalbastan,
Kırgın bolup keteyin» –
Dep, oşentip baatırıñ
Tuyuk colgo col salıp,
Turbay bettep, kol salıp,
Aykırıgı taş carıp,
Er kayratı baş carıp,
Kirpik caynap, çok bolup,
Kişide mınday cok bolup,
Coo kayrattuu kayran şer
Kagışkanı oşo cer.
Kını cok kılıç baylanıp,
Ata kızırduu erdin tukumu,
Kayra caaçu buluttay
Kaarı betine aylanıp,
Arsılan sınduu kayran köz,
Arkı-terki körünüp,
Kaalgaday kaşka tiş,
Kalayıktan başka tiş,
Tiştep alsa tim ele,
Taruudaydan bölünüp,
Abalasa er Seytek,
Altı san koldoy körünüp,

Döküp duruyor, Sarıbay.
Kavga gürültü müşkülü
Aşıp duruyor, Sarıbay.

Geçidin coşkun suyu gibi
Taşıp duruyor, Sarıbay.
Ay-âlemin hepsini
Basıp duruyor, Sarıbay.
Celmoguz oğlu kâfirin
Deccalliği belli oldu.
Halk çığrışıp, el ağlayıp,
Aziz handan ümit kesti.
Halk böyle çırpınıp dururken,
Kula atlı er Seytek:
«Ölmeyip diri gezmekle
Hangi murada ereyim?
Kıl kadar canım kalmadan,
Kırılıp gideyim» –
Deyip, böylece bahadırın,
Çıkmaz yola yol açıp,
Durmadan yönelip saldırıp,
Haykırışı taş yarıp,
Er kayratı baş yarıp,
Kirpiği alevlenip kor olup,
İnsanda böylesi bulunmayıp,
Düşmana yürekli aziz arslanın
Çarpıştığı yer orasıydı.
Kınsız kılıç kuşanıp,
Hızır'lı ata erin soyu,
Yeniden yağacak bulut gibi
Kahrı yüzüne vurup,
Arslan bakışlı aziz gözü
Bir öne bir arda görünüp,
Kapı kanadı gibi ak dişi,
Halkta olmayan başka dişi,
Isırıverse hemencecik
Darı tanesince bölecek gibi,
Er Seytek kükreyince
Altı bölük ordu gibi görünüp,

Ker tulpar oozun burdu ele.	*Ker tulparın ağzını çevirdi.*
Celmoguz uulu kapırdı,	*Celmoguz oğlu kâfiri,*
Too cogolgon urçukka,	*Dağın bittiği çıkıntıda,*
Tomuraygan tumşukka,	*Tümsekleşen burun yerde,*
Keliştirip er Seytek	*Denk getirip er Seytek,*
Kıska karmap sır nayza	*Sırlı mızrağı kısa tutup,*
Celmayan mingen kapırdı,	*Celmayan'a binmiş kâfire*
Kaçırıp barıp urdu ele.	*Hücum edip vuruverdi.*
Nayza sındı bırkırap,	*Mızrak kırıldı çatırdayıp,*
Ton ayrıldı bırpırap,	*Kaftan yırtıldı lime lime,*
Can-canıbar kalayık	*Canlı cansız bütün halk,*
Seytekti Kuday sakta – dep,	*Seytek'i Tanrı korusun – deyip,*
Iylap turdu burkurap.	*Hıçkıra hıçkıra ağlayıp durdu.*
Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
Zıñ-zıñ etip kenebeyt.	*Zınk zınk edip aldırmaz.*
Baatır Seytek sayganda,	*Bahadır Seytek sapladığında,*
Buçkagına teñebeyt.	*Topuğuna bile denk saymaz.*
Öödö-tömön karabayt,	*Ne yukarı ne aşağı bakar,*
Ölömün dep sanabayt.	*Ölürüm diye hiç saymaz.*
Mañdaylaşıp turuşup,	*Alın alına durup,*
Bılçıldaşıp uruşup,	*Gövde gövdeye vuruşup,*
Ceti künü aralap,	*Yedi gün boyu dövüşüp,*
Seytek çıktı kan bolup,	*Seytek çıktı kan içinde,*
Ceti cerden caralap.	*Yedi yerinden yaralanıp.*
Seytek mintip turganda,	*Seytek böyle dururken,*
Şay koldogon Külçoro	*Şah'ın koruduğu Külçoro,*
Baabedin dep bakırıp,	*Baabedin deyip haykırıp,*
Manastap uraan çakırıp,	*Manas diye nara atıp,*
Tuyuktu buzup col salıp,	*Çıkmazı bozup yol açıp,*
Tuurasınan kol salıp,	*Yanından koldan saldırıp,*
Anday, mınday degiçe,	*Şöyle böyle diyene dek,*
Açıp közdü-cumgança.	*Göz açıp kapayana dek,*
Şamdagayı bolcolsuz,	*Çevikliği ölçüye sığmaz,*
Cebeden murun cetti ele.	*Oktan önce yetişti.*
Kayratı toluk kapırdı,	*Gücü yerinde kâfiri,*
Kan Sarıbay baatırdı,	*Han Sarıbay bahadırı,*
Tuulgan zaman akırdı,	*Ahir zamanda doğmuşu,*
«Er Manas» – dep ün salıp,	*«Er Manas» – diye ün salıp,*

Сарыбайга кол салып,
Кезекташып турушуп,
Кеп кылбай нечен урушуп,
Күндүзүндө тынч албай,
Түн ичинде уйку албай,
Катып камбаш тындырбай,
Кантайып уйку кандырбай,

Сарыбай'га эл салып,
Сыра сыра вуруш тутуп,
Сөз этмеден нице вурушуп,
Гүндүзлери рахат алмадан,
Гече ичинде уйку алмадан,
Ятып янını динлендирмеден,
Узанып уйкуя канмадан,

Саман уруш болду эле.
Балталашып чабышып,
Түп этекден алышып,
Ооңой эмес бу чаңкал
Оодарышмай салышып,
Какалашып тартышып,
Челмайандай тулпарлар
Бөксөдөн черге батышып,
Маңдайлашып барышып,
Чоюнбаш менен салышып,
Чоюнбаштан чок чыгып,
Көк темирден туулга
Көргөн черде от чыгып,
Маңдайлашып салышып,
Жан аябай калышып.
Саман мүшкүл иш болуп,
Капалуу канга күч келип,
Саман согуш болуштu.
Мыктап ayza салышып,
Былчылдашып калышып,
Четi күн тынбай аралап,
Четкилең уруш болуптур.
Эр кайраты көрүнүп,
Оодарышса ок өтпөс
Кат-катынан бөлүндү.
Талкан болуп турушуп,
Талыкпай нечен урушуп,
Кирпик турат чаң болуп,
Бүткөн боюдун баарысы
Былкылдабай кан болуп,
Коюнга кара кан толуп,

Коркунч савaш олду.
Балталашып вурушуп,
Яка пача капышып,
Колай деғил бу кавга,
Аттан девирмече гүреşип,
Якалашып чекişип,
Челмаян гиби тулпарлар
Ямачтан йере гөмүлүп,
Алын алына варып,
Демир топузла вуруşуп,
Топуздан кор сычрайып,
Гөк демирден толгадан,
Деғдиği йерде ателş чыкып,
Алын алына салдырып,
Жан есиргемеден капышып.
Коркунч müşкүл иş олуп,
Цефалы жана зор гелип,
Коркунч савaş еттилер.
Мызрағы сымсыкы саплайып,
Гөвде гөвдейе калып,
Йеди гүн динмеден сүрүп,
Там кыясыя савaş олмуштур.
Эр кайраты görünüп,
Гүреşинце ок геçмез зырх
Кат катындан айрылды.
Парампарча олуп дурып,
Йорулмадан нице вуруşуп,
Кирпикler тоз ичинде,
Бүтүн беденин хер яны
Кымылдамадан кан олуп,
Коына кара кан долуп,

Kızmat kılçu eki kol
Öödö bolboy şal bolup,
Tirüülük süyçü kayran baş
Kızıl çelek kan bolup,
Oposu cok bu düynö
Bir körüügö zar bolup.
Toguz künü aralap,
Külçoro çıktı kayran er
Tokson cerden cara cep,

Hizmet eden iki kol,
Kalkamayıp felç olup,
Yaşamayı seven aziz baş,
Kıpkızıl kan içinde kalıp,
Vefası yok bu dünyayı
Bir kez görmeye hasret kalıp.
Dokuz gün boyu dövüşüp,
Külçoro çıktı aziz er,
Doksan yerinden yara yiyip,

Er kayratı bilinip,
Can-canıbar makuluk
Körgönü candan tüñülüp.
Oşondo Semeteydin Ayçürök
Çımınday canı çırkırap,
Say-söögü bırkırap,
Agarıp öñü suyulup,
Eki közdön akkan caş
Omuroo ıldıy kuyulup,
Çımınday canı burkurap,
Say-söögü bırkırap.
Bödönödöy kayran köz
Bölök-bölök caş ketip,
Karagattay kayran köz,
Kamçı boyu caş ketip,
Çıñırıp ıylap çırkırap,
Çını menen burkurap.
Köñülü saylap bölünüp,
Körsöñ dümök müşkül iş
Töbösündö körünüp,
Çımınday canı çırkırap,
Say-söögü bırkırap.
Köñül çögöt sabılıp,
Bu calgançı düynögö
Çını menen taarınıp,
Ay menen Kün ekөönü
Aylanayın bir Kuday,
Asmandata carattıñ.
Celmoguz uulu kapırdın

Er kayratı belli olup,
Canlı cansız bütün mahluk,
Görenler candan ümit kesip.
O zaman Semetey'in Ayçürök'ü,
Sinek kadar canı çırpınıp,
İliği kemiği sızlayıp,
Benzi ağarıp solup,
İki gözden akan yaş
Göğsünden aşağı dökülüp,
Sinek kadar canı inleyip,
İliği kemiği sızlayıp.
Bıldırcın gibi aziz gözden
Bölük bölük yaş gidip,
Kuş üzümü gibi kara gözden
Kamçı boyu yaş gidip,
Çığlık atıp ağlayıp,
Gerçekten hıçkırıp.
Gönlü parça parça bölünüp,
Görsen, belalı müşkül iş
Tepesinde görünüp,
Sinek kadar canı çırpınıp,
İliği kemiği sızlayıp.
Gönlü çöküp çırpınıp,
Bu yalancı dünyaya
Gerçekten gücenip:
Ay ile Gün'ü, ikisini,
Kurban olayım bir Tanrı,
Gökyüzünde yarattın.
Celmoguz oğlu kâfirin

Aylanayın kuduret,
Mınça ne közün karattıñ.
Kapçıgaydı col kıldıñ,
Kanzaadanı kor kıldıñ,
Al askar toonu bas kıldıñ,
Celmoguz uulu kapırdı
Mınça nege kas kıldıñ.
Tacaaldın uulu Sarıbay,
Müşküldüü kaarı mamınday.
Bul müşküldün ayınan,
At boroyun sıdırdım.

Kurban olayım ey kudret,
Neden bunca gözünü gözettin?
Dar boğazı yol kıldın,
Hanzadeyi hor kıldın,
O yüce dağı alçak kıldın,
Celmoguz oğlu kâfiri
Neden bunca azgın kıldın?
Deccal'in oğlu Sarıbay,
Müşküllü kahrı işte böyle.
Bu müşkülün yüzünden,
At sağrısını aşındırdım.

Tögöröktün tört burçun,
Tört aylana kıdırdım.
Medinenin beş burçun,
Beş aylana kıdırıp,
Çınar boyum bas kılıp,
Kızıl öñüm saz kılıp,
Kerametten bilip küyünüp,
Ak kuu kebin kiyinip,
Dünüyönü sıdırıp,
Ay-aalamdı kıdırıp,
Kayıpçal kızı Kuyalı
Balbandıgı başkaça,
Baatırlıgı bir kança.
Kayıpçaldan bata algan,
Kız arstan atangan.
On beşinde oyulgan,
Bet alışkan dalay alp,
Kez bolgondo soyulgan.
Ceek mazardı cerdegen,
Önögün canga berbegen.
Bet alışıp kelgen can,
Bettep duşman ceñbegen.
Kabılgandı kaysagan,
Kez bolgondu kemirgen.
Coo degende süyüngön,
Coo kiyimin kiyingen.
Bet alıp bende kelbegen,

Yeryüzünün dört bucağını,
Dört kez dolanıp gezdim.
Medine'nin beş bucağını,
Beş kez dolanıp gezip,
Çınar boyumu alçaltıp,
Kızıl benzimi soldurup,
Kerametle bilip yanıp,
Ak kuğu donunu giyinip,
Dünyayı baştan başa geçip,
Ay-âlemi dolaşıp,
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Pehlivanlığı bambaşka,
Bahadırlığı bir haylı.
Kayıpçal'dan dua almış,
Kız arslan diye ün salmış.
Daha on beşindeyken önünde,
Yüz yüze gelen nice alp,
Denk gelince boğazlanmış.
Kıyıdaki mazarı yurt edinmiş,
Üstünlüğü kimseye vermemiş.
Yüz yüze gelmeye kalkan can,
Karşısında düşman yenememiş.
Rastladığını kavurup yutmuş,
Denk geleni kemirmiş.
Düşman deyince sevinmiş,
Savaş giysisini giyinmiş.
Karşısına kul gelememiş,

Mazarduuda tuulgan,	*Mazarlı yerde doğmuş,*
Aalamga salgan çuulgan.	*Âleme velvele salmış.*
Aybatı artık küç bolgon,	*Heybeti üstün güç olmuş,*
Alışkan adam tüz bolgon.	*Boğuştuğu adam dümdüz olmuş.*
Asmandan cıldız kozgolgon,	*Gökten yıldız oynamış,*
Ceñeñ Çürök kız kezde,	*Yengen Çürök kız iken,*
Cetimiş sapar dos bolgon.	*Yetmiş kez dost olmuş.*
Birge coogo kirgeni,	*Birlikte düşmana girmeleri,*
Bir adamga tiygeni,	*Bir adama varmaları,*
Köp kızıkka batışıp,	*Çok sefaya batışıp,*
Bir töşökkö catışıp,	*Bir döşekte yatışıp,*
Artık Çürök küñ menen,	*Emsalsiz Çürök hatunla,*
Talas boyloy kongonu.	*Talas boyunda konmaları.*
Ordo kütüp, kalk eelep,	*Orda kurup, halka baş olup,*
Ece-siñdi bolgonu.	*Abla kardeş olmaları.*
Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
Küröştü kündö salganı.	*Her gün güreşe tutuşması.*
Manastın uulu baatırdı,	*Manas'ın oğlu bahadırı*
Küyöö kılıp alganı.	*Koca edinip alması.*
Bir kızıkka batkanı,	*Bir sefaya batması,*
Bir töşökkö catkanı.	*Bir döşekte yatması.*
Kündüz cürsö külkü albay,	*Gündüz gezse gülüşü yok,*
Tün içinde uyku albay,	*Gece içinde uykusu yok,*
Er Semetey kankorgo	*Er Semetey hunhara*
Aşık bolup al dolu,	*Âşık olup o deli kız,*
Ebedeyi ezilip,	*İçi yüreği ezilip,*
Et tırmagı sozulup,	*Eti tırnağı sızlayıp,*
Çımınday canı çırkırap,	*Sinek kadar canı çırpınıp,*
Say-söögü bırkırap,	*İliği kemiği sızlayıp,*
Manastın uulu kökcaldı	*Manas'ın oğlu bozkurdu*
Közün açıp körgüçö.	*Gözünü açıp görene dek.*
Körüp alıp al beybak	*Görüverince o bahtsız,*
Kumarı tarkap ölüügö,	*Hasreti dinip ölmeye,*
Aşık bolup añkaptır,	*Âşık olup yanmıştır,*
Kuştar bolup kuruptur.	*Tutkun olup kurumuştur.*
Kurgan töröñ özünö	*Zavallı, beyin kendisine*
Kumar bolup cürüptür.	*Tutkun olup gezmiştir.*
Cakası altın, ceñi cez,	*Yakası altın, yeni tunç,*

Koş badana, torgoy köz,
Kiemin dep keliptir.
Manastın uulu baatırga
Tieyin dep keliptir.
Uruşarı Sarıbay,
Kız tilegi mamınday,
Bet alganı Semetey.
Belin büktöp koysom – dep,
Kılça koyboy bir canın
Kırgın kılıp soysom – dep,
Cakkan otun öçürüp,
Bu düynödön köçürüp,
Büktöp belin koysom – dep,
Tereñ körün oysom – dep,
Tındım kılıp koysom – dep,

Çift kat zırhlı, serçe gözlü,
Giyeyim diye gelmiştir.
Manas'ın oğlu bahadıra
Varayım diye gelmiştir.
Vuruşacağı Sarıbay,
Kızın dileği işte böyle,
Yöneldiği Semetey.
Belini büküversem – diye,
Kıl kadar bırakmadan canını,
Kırıp boğazlasam – diye,
Yaktığı ateşini söndürüp,
Bu dünyadan göçürüp,
Belini büküp koysam – diye,
Derin mezarını kazsam – diye,
İşini bitiriversem – diye,

Azaptuu kaar, müşküldön
Acıratıp aluuga,
Kuyalı bolboy ceeligip,
Kup kuturup eeligip,
Urunarga too tappay,
Uruşarga coo tappay,
Kagışıp keser baş tappay,
Tişterine taş tappay,
Erte sözü keç bolup,
Celmoguz uulu kapırga
Bir betteşip kaluuga,
Eki közü tört bolup,
At arıtıp, cer çalıp,
It agıtıp, kuş salıp,
At boroyun sıdırıp,
On segiz miñ aalamdı
Tegiz koyboy kıdırıp,
Suluulugu bir başka,
Baatırdıgı bir kança,
Kızdan balban şer eken.
Takıyanın kırbuusu,
On eki karış sere eken.
At kötörgüs alp eken.

Azaplı kahırdan, müşkülden
Kurtarıp almaya,
Kuyalı durmayıp coşup,
İyice kudurup şahlanıp,
Çarpacak dağ bulamayıp,
Vuruşacak düşman bulamayıp,
Çarpışıp kesecek baş bulamayıp,
Dişlerine taş bulamayıp,
Erken sözü geç olup,
Celmoguz oğlu kâfirle
Bir kez yüzleşip kalmaya,
İki gözü dört olup,
At yorup, yer kolaçan edip,
İt salıp, kuş uçurup,
At sağrısını aşındırıp,
On sekiz bin âlemi
Bir yerini koymadan dolaşıp,
Güzelliği bambaşka,
Bahadırlığı bir hayli,
Kız ama pehlivan arslanmış.
Takkesinin kenarı,
On iki karış enliymiş.
At kaldıramaz alpmış.

Alda Taala bir Kuday
Bir caratkan kalk eken.
Kaalaganı Semetey
Semeteyge tiysem – dep,
Ebedeyi ezilip,
Et tırmagı sozulup,
Kaalaganı Semetey
Közüm menen körsöm – dep,
Körüp alıp ölsöm – dep,
Kadırman kayran canımdı
Semeteyge bersem – dep,
Samap cürgön kezi eken.
Kelgen eken celigip,
Keñ dünüyö tar bolup,
Erge tiybey kar bolup.
Er Semetey degende,
Umaçtay uyku açılıp,

Allah Teâlâ bir Tanrı'nın
Bir eşsiz yarattığı kulmuş.
Dilediği Semetey,
Semetey'e varsam – diye,
İçi yüreği ezilip,
Eti tırnağı sızlayıp,
Dilediği Semetey,
Gözümle görsem – diye,
Görüp de ölsem – diye,
Kadirli aziz canımı
Semetey'e versem – diye,
Özleyip gezdiği çağıymış.
Gelmiş imiş coşarak,
Geniş dünya dar olup,
Ere varmadan hor olup.
Er Semetey deyince,
Uykusu büsbütün açılıp,

Küyükkön cürök basılıp,
Küptü oñoy cazılıp,
Çın er ele alar – dep,
Baykap közün salar – dep,
Kızdın cayı uşunday.
Şekerdi kör, sözün kör,
Botonu kör, közün kör,
Boy kelbeti çınarday.
Uzun boyluu, keñ dalı,
Arı balban, arı şer,
Maanisin körsöñ mınday er.
Kayıptın kızı dolunun
Karasañ, düynö calgan kün,
Kız kıyalduu balbandın
Aydın carık tünün kör,
Çınardın kooz gülün kör,
Botonu kör, közün kör,
Bolcolun kör, özün kör.
Köz üstündö kara kaş,
Bolcoldop adam çiygendey.
Kabarın ukkan ne bir can

Yanan yüreği yatışıp,
Derdi kolayca dağılıp,
Gerçek erdi onlar – diye,
Belki bana göz atar – diye,
Kızın hali işte böyle.
Şekere bak, sözüne bak,
Botaya bak, gözüne bak,
Boyu posu çınar gibi.
Uzun boylu, geniş omuzlu,
Hem pehlivan, hem arslan,
Manasına baksan böyle bir er.
Kayıp kızı deli dolunun,
Baksana, dünya yalan gün,
Kız huylu pehlivanın
Ayın aydınlık gecesine bak,
Çınarın güzel çiçeğine bak,
Botaya bak, gözüne bak,
Endamına bak, kendine bak.
Göz üstünde kara kaş,
Sanki ölçüp insan çizmiş gibi.
Haberini duyan nice can,

Çok bolup canıp küygöndöy.
Bu dünüyö soodager –
Alakçı düynö oñbo – dep,
Adamzat bendesi
Arman kılıp cürgüdöy.
Berizaada beytaalay,
Bek acarı uşunday.
Kara cerge kar tamsa,
Kardan appak etin kör.
Oşo karduu cerge kan tamsa,
Kandan kızıl betin kör.
Berizattay meltirep,
Ayçürök alıp kezigip,
Adamzatı mendenin
Azat boyu ezilip,
Kayıpçal kızı Kuyalı –
Kadimki Kara-Şaarınday,
Karasañ türü mamınday.
Kaadanın Kadır tünü oşol,

Kor olup tutuşup yanmış gibi.
Bu dünya bir tüccar –
Aldatıcı dünya, onmayasın – diye,
Âdemoğlu kulları
Hasret çekip gezecek gibi.
Peri kızı bahtı kara,
Pek güzelliği işte böyle.
Kara yere kar damlasa,
Kardan apak tenine bak.
O karlı yere kan damlasa,
Kandan kızıl yüzüne bak.
Peri kızı gibi süzülüp,
Ayçürök ile karşılaşıp,
Âdemoğlu kulların
Bütün bedeni ezilip,
Kayıpçal kızı Kuyalı –
Bildiğin Kara-Şaar'ı gibi,
Baksan görünüşü işte böyle.
Törenin Kadir gecesi odur,

Keremettüü eñ balban –
Caralgan candın biri oşol.
Celcetpes tulpar at minip,
Kıl kuyrugun çart tüyüp,
Kök aska toodoy körünüp,
Körgöndün köönü bölünüp,
Kölömü körköm, özü şer,
Celmoguz uulu Sarıbay
Kagışarı oşol er.
Tiyüüçüsü Semetey,
Tikenegi Sarıbay,
Uruşçu coosu mamınday.
Mına oşondo Ayçürök,
Kaarlanıp sabılıp,
Kızırduu erge tabılıp,
Keçee celmoguz uulu Sarıbay
Dümöktüü erge kabılıp,
Kalıñ zaarın çaçıptır.
Törösüngön kökcaldın,

Kerametli en pehlivan –
Yaratılmış canların biri odur.
Celcetpes tulpar ata binip,
Kıl kuyruğunu sımsıkı düğümleyip,
Gök kayalı dağ gibi görünüp,
Görenin gönlü bölünüp,
Endamı görklü, kendisi arslan,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Çarpışacağı o erdir.
Varacağı Semetey,
Dikeni Sarıbay,
Vuruşacağı düşmanı işte böyle.
İşte o zaman Ayçürök,
Kahırlanıp çırpınıp,
Hızır'lı erin yanında bulunup,
Hani Celmoguz oğlu Sarıbay,
Belalı ere rastlayıp,
Koyu zehrini saçmıştır.
Beylik taslayan bozkurdun,

	Törünö kuduk kazıptır.	*Baş köşesine kuyu kazmıştır.*
	Erenderin kırıptır,	*Erenlerini kırmıştır,*
	Es bilgendin baarısın	*Aklı erenlerin hepsini*
	Sasık kamal kılıptır.	*Pis kuşatmaya sokmuştur.*
54480	Alışıp cürüp çoçkogo,	*Domuzla boğuşa boğuşa,*
	Adam alı cetalbay,	*İnsan gücü yetmeyip,*
	Arstan tişi ötalbay,	*Arslan dişi işlemeyip,*
	Çama çarçap, al ketip,	*Derman tükenip, güç gidip,*
	Çır orun salıp küyünüp,	*Kavga kök salıp, yanıp,*
	Çın canınan tüñülüp,	*Gerçekten canından ümit kesip,*
	Ayza sınıp bırkırap,	*Mızrak kırılıp çatırdayıp,*
	Adamdın baarı tukurap,	*İnsanların hepsi çığrışıp,*
	Kaza cetip kan ölüp,	*Kaza yetişip han ölüp,*
	Karmaşkan candın baarı ölüp,	*Dövüşen canların hepsi ölüp,*
54490	Kalıñ tacaal müşkül iş	*Koyu deccal, müşkül iş,*
	Kara bolboyt uşul iş.	*Hayra varmaz işbu iş.*
	Keñ kapçıgay col bolup,	*Geniş boğaz yol olup,*
	Manastın uulu er kökcal	*Manas'ın oğlu er bozkurt*
	Sarıbayga kor bolup,	*Sarıbay'a hor olup,*
	Celmoguz uulu kuturgur	*Celmoguz oğlu kudurmuş,*
	Talastı kamap zor bolup,	*Talas'ı kuşatıp zorbalaşıp,*
	Karmaşarga al kalbay,	*Dövüşecek güç kalmayıp,*
	Tamçılap agar kan kalbay,	*Damlayıp akacak kan kalmayıp,*
	Katuu karmar col kalbay,	*Sıkı tutunacak yol kalmayıp,*
54500	Talastı cöölöp aralap,	*Talas'ı çiğneyip dolaşıp,*
	Betteşkendi caralap,	*Karşısına çıkanı yaralayıp,*
	Katuu cañcal kıldı ele,	*Şiddetli kavga etti,*
	Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
	Kapırdı Kuday urdu emi.	*Kâfiri Tanrı çarpsın artık.*
	Küç-kubatı kürküröp,	*Güç kuvveti gürleyip,*
	Aşıp ketip baratat.	*Aşıp gitmektedir.*
	Ar kadam sayın kuturgur,	*Her adımda kudurmuş,*
	Taşıp ketip baratat.	*Taşıp gitmektedir.*
	Dalay candın köñülün,	*Nice canın gönlünü*
54510	Basıp ketip baratat.	*Ezip gitmektedir.*
	Katuu karmaş baştadı,	*Şiddetli dövüş başlattı,*
	Kayran candan kalayık	*Aziz candan bütün halk*
	Çın tüñülüp taştadı.	*Gerçekten ümit kesiverdi.*

Kalk çurkurap turganda,
Ayçürök sözdü baştadı:
«Ataa, kümüş közdüü, kün cüzdüü,
Kürkürögön sultanım.
Başkı atañdın baarı kan,
Başınan Kıdır daarıgan.
Baatır şerdin tukumu,
Sarıbay öñdüü can keldi,
Kalıñ curtka zaar keldi.
Kulan kuup, cep keldi,
Kez bolgondun baarısın
Kırgın kılam dep keldi.
Celmoguz uluu Sarıbay
Kılmak boldu cergeñi,
Kırgın kıldı eliñi
Katuu zaar, küç kıldı.
Katılgandı tüz kıldı.
Zaardı müşkül baştadı,
Betteşkendin baarısın
Beypaylap kırıp taştadı.
Akırın süylöp, bek taştap,
Akun kızı Ayçürök
Alban türdüü kep baştap,

Halk çığrışıp dururken,
Ayçürök söze başladı:
«Ah, gümüş gözlü, gün yüzlü,
Gürleyen sultanım.
İlk atalarının hepsi han,
Öteden beri Hızır konmuş.
Bahadır arslanın soyu,
Sarıbay gibi bir can geldi,
Kalabalık yurda zehir geldi.
Kulan kovup, yiyip geldi,
Denk gelenlerin hepsini
Kırarım diye geldi.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Yurduna kıymak istedi,
Kırdı senin elini,
Ağır zehir, zor kıldı.
Sataşanı dümdüz etti.
Zehirli müşkülü başlattı,
Karşısına çıkanların hepsini
Perişan edip kırıverdi.
Usul söyleyip, sağlam bağlayıp,
Akun kızı Ayçürök,
Türlü türlü söze başlayıp,

Çıñırıp ıylap sabılıp,
Çın korkkonu Sarıbay,
Semeteyge calınıp:
«Kürkürögön kabılan,
Künüm, sizge calınam!
Kenedeyden kezigip,
Barmaktaydan baş koştuk.
Arman aytam bilip al,
Kökcal baatır tilimdi al!
Bu celmoguz uulu Sarıbay,
Caralgan müşkül özü eken,
Kara tacaal közü eken.
Boz adırluu kıyaga
Bolcoboy çıgar too emes,
Kara tacaal soo emes.

Çığlıkla ağlayıp çırpınıp,
Gerçekten korktuğu Sarıbay,
Semetey'e yalvarıp:
«Gürleyen kaplan,
Güneşim, size yalvarırım!
Küçücükten karşılaşıp,
Parmak kadarken baş göz olduk.
Hasret söylerim, bil bunu,
Bozkurt bahadır, sözümü tut!
Bu Celmoguz oğlu Sarıbay,
Yaratılmış müşkülün kendisiymiş,
Kara deccalin gözüymüş.
Boz tepeli yamaca,
Rastgele aşılır dağ değil,
Kara deccal uslu değil.

Karmaşıp atıp kan ketti,
Kança müşkül kün öttü.
Belgilüü cañcal baştadı,
Kança kandın baarısın
Kaltırbay kırıp taştadı.
Çapçışıp çama kelgen cok,
Çabışıp adam bergen cok.
Eñkeytip mende alabı,
Betteşken tirüü kalabı.
Sarıbay saldı balaanı,
Salıştan adam kalabı.
Daanışmandan kan öldü,
Kezikkendin baarı öldü,
Alban türdüü can ölüp.
Alışkan candın baarı ölüp,
Erendin demi basılıp,
Eçendin kanı çaçılıp,
Bel baylagan bel ölüp,
Kılmışsız kıyla şer ölüp,
Kıl alduunun teñi ölüp,
Karuusu tegiz kapırdan,
Çaktaşıp çamaa kelalbay,
Çabışıp kıyla ceñalbay,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Çaçıp turat zaarın.

Dövüşe dövüşe han gitti,
Nice müşkül gün geçti.
Nam salan kavga başlattı,
Nice hanın hepsini
Bırakmadan kırıverdi.
Çarpışmaya derman gelmedi,
Vuruşup kimse baş edemedi.
Kul onu eğebilir mi,
Karşısına çıkan sağ kalır mı?
Sarıbay saldı belayı,
Bu vuruştan insan kalır mı?
Bilgelerden han öldü,
Rast gelenlerin hepsi öldü,
Türlü türlü can ölüp.
Boğuşan canların hepsi ölüp,
Erenlerin soluğu kesilip,
Nicesinin kanı saçılıp,
Bel bağlanan dayanak ölüp,
Suçsuz nice arslan ölüp,
Güçlülerin yarısı ölüp,
Bileği pek kâfirden,
Boy ölçüşmeye derman gelmeyip,
Vuruşup nicesi yenemeyip,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Saçıp duruyor zehrini.

Curtka töktü kuturgur,
Müşküldüü dümök kaarın.
Aytkanım uşul bilip al,
Kayıpçal kızı Kuyalı –
Can birge dostum tilimdi al.
Celmoguz uulu kapırga,
Cer kurutkan kapırga,
Müşküldün kara közünö,
Çın balaket özünö,
Kanga toybos cakırga,
Kalk büldürgön kapırga,
Kara tacaal özünö,
El büldürgön börügö,

Yurda döktü kudurmuş,
Müşküllü bela kahrını.
Dediğim budur, bil bunu,
Kayıpçal kızı Kuyalı –
Can bir dostum, sözümü tut.
Celmoguz oğlu kâfire,
Yer kurutan kâfire,
Müşkülün kara gözüne,
Gerçek belanın kendisine,
Kana doymaz sefile,
Halkı yıkan kâfire,
Kara deccalin kendisine,
Eli dağıtan kurda,

Kuday üçün, men üçün,
Kapkaluu curt el üçün,
Er Semetey şer üçün,
Bir baykap cañcal salıñız.
Balaanın müşkül kaarınan,
Kuturgan ittin zaarınan,
Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,
Acıratıp kalıñız!
Kuyalı coonu ceñdi – dep,
Bir ataktı alıñız!
Ak kalpak kırgız kayran curt,
Endiretpey eliñdi,
Sındırbastan beliñdi,
Acıratıp alıñız.
Azaptın küygön çogunan,
Kuturgurdun torunan,
Müşküldün dümök ogunan,
Acıratıp kalıñız.
Balban da eleñ, er da eleñ,
Arka kılgan sen eleñ.
Altımış künü col tartıp,
Alıp kelgen Ayçürök,
Oşo katın men elem,
Dosçuluguñ çın bolso,
Öçkön ottu tamızçı,
Ölgön candı tirgizçi.
Üzülmök bolduk ulaçı,

Tanrı için, benim için,
Kaleli yurt, el için,
Er Semetey arslan için,
Bir yoklayıp kavga salınız.
Belanın müşkül kahrından,
Kudurmuş itin zehrinden,
Bahadırsan, arslansan,
Kurtarıp alınız!
Kuyalı düşmanı yendi – diye,
Bir ün alınız!
Ak kalpaklı Kırgız aziz yurdu,
Elini inletmeden,
Belini kırdırmadan,
Kurtarıp alınız.
Azabın yanan korundan,
Kudurmuşun tuzağından,
Müşkülün bela okundan,
Kurtarıp alınız.
Hem pehlivandın, hem erdin,
Arka bildiğim sendin.
Altmış gün yol gidip,
Getirdiği Ayçürök,
O kadın bendim,
Dostluğun gerçekse,
Sönen ateşi tutuştursana,
Ölen canı diriltsene.
Kopmak üzereyiz, ulasana,

Çaçılmak bolduk cıynaçı.
Çama çarçap, al ketti,
Dosçuluguñ çın bolso,
Uruşarıñ Sarıbay
Uruş kılbay turbaçı.
Bala kıyal uz kezde,
Oynop cürgön kız kezde,
Obodon cıldız boz bolduk,
O düynölük dos bolduk.
Ak buudaydın ununday,
Cuuruluşup kalganbız.

Saçılmak üzereyiz, toplasana.
Derman tükendi, güç gitti,
Dostluğun gerçekse,
Vuruşacağın Sarıbay,
Savaşmadan durmasana.
Çocuk huylu nazlı çağda,
Oynayıp gezen kız çağda,
Gökte yıldız gibi süzüldük,
Öbür dünyalık dost olduk.
Ak buğdayın unu gibi
Yoğrulup kaynaşmıştık.

Ak bököndün kılınday,
Suuruluşup kalganbız.
Tapkanıbız cıygandaş,
Ölüp kalsak ıymandaş.
Sırttan sılık kerinim,
Tañdı makşar künündö,
Aytılgan mış-mış çın bolso,
Acayıp talak künöönü
Tartışıp alar şerigim.
Dosçuluguñ çın bolso,
Ayılıbız birge irgeleş,
Acal ortok birgeleş,
Alıs cürsö çañ birge,
Atışka kirse can birge,
Koyubuz birge koroolоş,
Aşıbız birge coroloş.
Dünüyöbüz cıygandaş,
Ölüm ortok ıymandaş.
Bittey kezde birikken,
Teñ ösüşkön kurbaldaş.
Akılkeç elek, birge elek,
Ak cılkıdan boz elek,
A düynölük dos elek.
Aytkanım uşul bilip al.
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Dosum eleñ, tilimdi al!
Atıştı arbın salıñız,
Kelgen acal ogunan,
Kuturgurdun torunan,

Ak ceylanın kılı gibi
İç içe örülüp kalmıştık.
Bulduğumuz ortak maldı,
Ölürsek iman kardeşiyiz.
Dıştan görklü yiğidim,
Mahşer tanı gününde,
Söylenen söylenti gerçekse,
O acayip ağır günahı
Birlikte çekecek yoldaşım.
Dostluğun gerçekse,
Köyümüz bitişik, eşikteş,
Ecelde ortak, birlikteş,
Uzak gitse toz birlik,
Savaşa girse can birlik,
Koyunumuz bir ağılda, ağıldaş,
Aşımız bir sofrada, sofradaş.
Malımız mülkümüz ortak,
Ölümde ortak, iman kardeşi.
Bit kadarken birleşen,
Denk büyüyen akranız.
Akıl danışırdık, birdik,
Ak yılkıdan boz taydık,
Öbür dünyalık dosttuk.
Dediğim budur, bil bunu.
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Dostumdun, sözümü tut!
Atışı bolca salınız,
Gelen ecel okundan,
Kudurmuşun tuzağından,

Kara tacaal kolunan,
Kazılgan çuñkur orunan,
Balaaluu duşman kolunan,
Atıştı arbın salıñız.
Acalduu müşkül kapırdan,
Acıratıp kalıñız» –
Dep, oşondoy degen soñ,
Kayıpçal kızı Kuyalı
Akırın süylöp, bek taştap,

Kara deccalin elinden,
Kazılmış çukur mezardan,
Belalı düşman elinden,
Atışı bolca salınız.
Ecelli müşkül kâfirden,
Kurtarıp alınız» –
Deyip, öyle dedikten sonra,
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Usul söyleyip, sağlam bağlayıp,

Kuyalı balban kep baştap:
«Keçee men Kuyalı bolgonu,
Kuyalı atka kongonu.
Men aşpagan bel kalbay,
Men kol salbas er kalbay,
Keçee urunarga too tappay,
Uruşarga coo tappay,
Oloñdoy bolgon kayran çaç
Töbögö kınap tüygömün.
Ay-aalamdı buy kılıp,
Canıman keçip cürgömün.
Maralday bolup torolup,
Ayzakerden zor bolup,
Ay-aalam kütkön zor bolup,
Eren bolup turganda,
Eçen cañcal, çoñ kazat
Cer üstünö kılganda,
Er ekenim bilinip,
Çıkanaktap tınç alıp,
Çırım etip uyku alıp,
Uykuga közüm ilinse,
Bolumduu müşkül ubara
Bet aldıman kezikti,
Ak sakalçan dubana.
Dubana ayttı bir sözdü,
Köödöngö saldı kir sözdü:
«Aytkanım mınday bilip al,
Azır kızım, tilimdi al.
Urgaaçı arstan şer eleñ,
Alda Taala Kudaydan
Tilegenim sen eleñ.

Aytkanım uşul bilip al,
Urgaaçı arstan, tilimdi al.
Türkügü altın çatır bar,
Kara kökcal kabılan
Manastın uulu baatır bar.
Bu calgançı düynödö
Caralgan calgız biröö bar,

Kuyalı pehlivan söze başlayıp:
«Hani ben Kuyalı olalı,
Kuyalı adını alalı,
Benim aşmadığım bel kalmadı,
Benim el salmadığım er kalmadı,
Hani çarpacak dağ bulamayıp,
Vuruşacak düşman bulamayıp,
Yele gibi gür aziz saçı
Tepeye sımsıkı düğümledim.
Ay-âlemi kasıp kavurup,
Canımdan geçip gezmişim.
Maral gibi serpilip,
Mızrakçılardan üstün olup,
Ay-âleme nam salan ulu olup,
Eren olup dururken,
Nice kavga, büyük gaza
Yeryüzünde ederken,
Er olduğum belli olup,
Dirseğime yaslanıp dinlenip,
Kestirip uyku alıp,
Uykuya gözüm dalınca,
Heybetli, müşkül bir suret,
Karşıma çıkıverdi,
Ak sakallı bir derviş.
Derviş söyledi bir söz,
Sineme saldı kurcalayan sözü:
«Diyeceğim şudur, bil bunu,
Şimdi kızım, sözümü tut.
Dişi arslan, bir şerdin,
Allah Teâlâ Tanrı'dan
Dilediğim sendin.

Dediğim budur, bil bunu,
Dişi arslan, sözümü tut.
Direği altın çadır var,
Kara yeleli bozkurt kaplan,
Manas'ın oğlu bahadır var.
Bu yalancı dünyada
Yaratılmış bir tek kişi var,

Al – arstan, sen – arstan
Kelüüçü kepte cüyö bar.
Kayıpçaldın balban kız,
Manastın uulu Semetey
Sen tiyüüçü küyöö bar.
Manastın uulu al kankor –
Kebetesi-kelbeti,
Telegeyi teñdigi,
Şay koldogon şerdigi,
Can caralgan erdigi,
Telegeyi teñ ele,
Şay koldogon şer ele.
Için karap oltursañ,
Cer cüzünön keñ ele.
Booru kara, sırtı kök,
Kirpigi calın, közü çok,
Kişiden anday şumduk cok.
Murutunun bir kılı,
Bukardıktın şabınday,
Oozunan çıkkan ilebi,
Köörüktön çıkkan calınday,
Körsöñ türü mamınday.
Atasınan babası,
Artıktıgın karaçı.
Telegeyi teñ oşol,
Can caralgan mendeden,
Caralıp kelgen mende oşol.
Belgilüü oşol, bel oşol,
Koşulçu bolsoñ teñ oşol,
Sen tiyüüçü er oşol.
Aga barıp sen tiyseñ,
Kayıpçal kızı Kuyalı
Coldoş bolup bir cürsöñ,

On segiz miñ aalamda
Can caralgan balbanda,
Kattap adam kelebi,
Karmaşıp duşman ceñebi?
Barmaktuu kişi batabı,

O – arslan, sen – arslan,
Söylenecek sözde hikmet var.
Kayıpçal'ın pehlivan kızı,
Manas'ın oğlu Semetey,
Senin varacağın güvey var.
Manas'ın oğlu o hunhar –
Görünüşü, endamı,
Her yanının denkliği,
Şah'ın koruduğu arslanlığı,
Can yaratılalı erliği,
Her şeyi dört başı mamurdu,
Şah'ın koruduğu arslandı.
İçine bakıp otursan,
Yeryüzünden genişti.
Bağrı kara, sırtı gök,
Kirpiği alev, gözü kor,
İnsanoğlunda öylesi yok.
Bıyığının bir kılı,
Buharalının şişi gibi,
Ağzından çıkan soluğu,
Körükten çıkan alev gibi,
Görsen görünüşü işte böyle.
Babasından, atasından
Üstünlüğüne baksana.
Dört başı mamur odur,
Can yaratılmış kullardan
Seçilip gelen kul odur.
Ünlü odur, dayanak odur,
Katılacaksan denk odur,
Senin varacağın er odur.
Ona varıp eş olursan,
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Yoldaş olup bir gezersen,

On sekiz bin âlemde,
Can yaratılmış pehlivanda,
Üstünüze insan gelir mi,
Dövüşüp düşman yener mi?
Parmaklı kişi sokulur mu,

Baatırsıngan tiebi,
Bastırıp duşman kelebi?
Kalıñ kıtay kaptasa,
Kakan curtu kaptasa,
Karmaşıp duşman silerge
Karmaş kılıp ceñebi,
Kattap adam kelebi?
Uşunday senin cüyöñ – dep,
Artık baatır, al sultan
Semetey senin küyööñ – dep,
Tiyüüçü bolsoñ teñiñ – dep,
Oorugan ceriñ basuuçu,
Umaçtay közüñ açuuçu,
Ceti kündük calganda
Kumarıñdı açuuçu,
Özüñö kurbu teñiñiz,
Manastın uulu er sultan
Tie turgan eriñiz.
Tüpkü cayın suraba,
Tüp atası Tügöl kan,
Tübünön Kıdır daarıgan.
Kayaşa bergen oñbogon,
Col Baabedin koldogon.
Başkı atanın baarı kan,
Başınan Kıdır daarıgan.
Sebili seksen tört bolgon,
Serp algan cagı ört bolgon.
Aç arstanday komdongon,
Katuu müşkül salat – dep
Tigi Kakandın curtu oygongon.
Beren kandın tukumu,
Bettep mende kelbegen,
Anı bet alıp duşman ceñbegen.
Berendin kara közü oşol,
Koşula turgan teñiñ – dep,

Seni aluuçu eriñ – dep,
Aytkan uşul bilgin – dep,
At arıtıp, cer çalıp,

Bahadır taslayan dokunur mu,
Düşman üstünüze yürür mü?
Kalabalık Kıtay kaplasa,
Kakan yurdu kaplasa,
Dövüşüp düşman size,
Savaş edip yener mi,
Üstünüze insan gelir mi?
İşte böyledir senin yolun – deyip,
Üstün bahadır, o sultan,
Semetey senin güveyin – deyip,
Varacaksan dengin – deyip,
Ağrıyan yerini dindirecek,
Gözünü apaçık açacak,
Yedi günlük yalan dünyada,
Hasretini giderecek,
Kendine akran denginiz,
Manas'ın oğlu er sultan,
Varacağınız erinizdir.
Kökünün aslını sorma,
Kök atası Tügöl han,
Kökünden Hızır dokunmuş.
Karşı gelen onmamış,
Yolunu Baabedin korumuş.
İlk ataların hepsi han,
Başından Hızır dokunmuş.
Zırh donanımı seksen dört olmuş,
Baktığı yön yangın olmuş.
Aç arslan gibi kasılmış,
Ağır müşkül salar – diye,
Şu Kakan'ın yurdu uyanmış.
Bahadır hanın soyudur,
Karşısına kul gelememiş,
Onu karşısına alıp düşman yenememiş.
Bahadırın kara gözü odur,
Katılacağın dengin – deyip,

Seni alacak erin – deyip,
Dediğim budur, bil – deyip,
At yorup, yer kolaçan edip,

Ayza imerip, coo coolap,
Kaalap barıp tiygin» – dep,
Kadırmanıñ munu aytkan,
Bolot temir körgönüm,
Tüşümdö aşık bolgonum.
Kündüz cürsö tınç albay,
Tün içinde uyku albay,
Ebedeyim ezilip,
Et cürögüm sozulup,
Çımınday canım çırkırap,
Say-söögüm bırkırap,
Erte oylogon keç bolup,
Er baatırdı körsöm – dep,
Eki közüm tört bolup,
Tün uktabay oygonup,
Çın delebem kozgolup,
Erte aytkanım keç bolup,
Baatır, sizdi körgüçö,
Eki közüm tört bolup.
At boroyun sıdırıp,
Tögöröktün tört burçun,
Tört aylana kıdırıp,
Belgilüü cerden cer izdep,
Berenim sendey er izdep,
Bek kumar bolup kelgemin.
Eñişerim Sarıbay,
Estep keldim kökcaldı.
Karmaşarım Sarıbay,
Men kaalap keldim baatırdı,
Er kökcalga tiysem – dep,
Çımınday canım çırkırap,
Say-söögüm bırkırap,
Köñül ketip bölünüp,
Közdön caşım tögülüp,
Alban türlüü tüş körüp,
Azaptuu müşkül iş körüp,
Kaşıkça kalıp kanıbız.

Kankor şer kulak salıñız,

Mızrak çevirip, düşman kırıp,
İsteyip varıp eş ol ona» – deyip,
Kadirli pirim bunu söyledi,
Çelikten demir gördüğüm,
Düşümde âşık olduğum.
Gündüz gezsem rahat yok,
Gece içinde uyku yok,
İçim yüreğim ezilip,
Et yüreğim sızlayıp,
Sinek kadar canım çırpınıp,
İliğim kemiğim sızlayıp,
Erken düşündüğüm geç olup,
Er bahadırı görsem – diye,
İki gözüm dört olup,
Gece uyumayıp uyanıp,
Gerçekten içim kıpırdanıp,
Erken dediğim geç olup,
Bahadır, sizi görene dek,
İki gözüm dört olup.
At sağrısını aşındırıp,
Yeryüzünün dört bucağını,
Dört kez dolanıp gezip,
Ünlü yerlerden yer arayıp,
Bahadırım, senin gibi er arayıp,
Pek tutkun olup gelmişim.
Güreşeceğim Sarıbay,
Anıp geldim bozkurdu.
Dövüşeceğim Sarıbay,
Ben isteyip geldim bahadırı,
Er bozkurda varsam – diye,
Sinek kadar canım çırpınıp,
İliğim kemiğim sızlayıp,
Gönlüm gidip bölünüp,
Gözden yaşım dökülüp,
Türlü türlü düş görüp,
Azaplı müşkül iş görüp,
Kaşık kadar kaldı kanımız.

Hunhar arslan, kulak veriniz,

Kaalap bizdi alıñız.
Karmap tokson toy soyup,
Dünüyönü teñ koyup,
Ayçıgı altın tuu kılıp,
Kırımga kırgın saldı – dep,
Kız balbandı Semetey
Koluktu kılıp aldı – dep,
Kalkı dürböp, curt uksun,
Kankorduguñ bilinsin,
Kalayık-curt süyünsün.
Ubada uşul turuñuz,
Azır nike kıyıñız,
Başka cooluk salıñız.
Adal carım uşu – dep,
Nike kıyıp alıñız.
Baatır şerdin tukumu,
Baykap bizdi alıñız.
Aytkan kebim bilip al,
Arstan ayköl, tilimdi al.
Til albasañ kokustan,
Teñge albay koysoñ kokustan.
Kunduzday bolgon kayran çaç,
Beş salaalap örömün,
Acaldan murun ölömün.
Talak kılıp düynönü,
Caşap cürüp neteyin.
Bu düynödön keteyin,
Carıkçılık düynönü
Kütkön menen neteyin.
Kızıtalak calgançı,
Artka taştap ketemin.
Aytkanım uşul bilip al,
Arstan kankor tilimdi al.
Kaalap tilim alsañız,
Ubadaga turamın.
Uşunday kızmat kılamın,
Üzülgönün ulaymın.
Çaçılganın cıynaymın,
Bekerge karap turbaymın,

İsteyip bizi alınız.
Doksan kurbanlık tutup toy edip,
Dünyalığı ortaya döküp,
Hilali altın tuğ yapıp,
Kırım'a kırgın saldı – diye,
Kız pehlivanı Semetey
Kendine gelin edip aldı – diye,
Halkı çalkanıp, yurt duysun,
Hunharlığın bilinsin,
Bütün halk, yurt sevinsin.
Vaat budur, durunuz,
Şimdi nikâh kıyınız,
Başıma yazma örtünüz.
Helal yarim budur – deyip,
Nikâh kıyıp alınız.
Bahadır arslanın soyu,
Bakıp gözetip bizi alınız.
Söylediğim sözü bil,
Arslan cömert, sözümü tut.
Sözümü tutmazsan kazara,
Denk saymazsan kazara,
Kunduz gibi aziz saçı
Beş kola ayırıp öreyim,
Ecelden önce öleyim.
Dünyayı boşayıp,
Yaşayıp gezip nideyim?
Bu dünyadan gideyim,
Işıklı yalan dünyayı
Bekleyip de nideyim?
Kahrolası yalancıyı,
Ardımda bırakıp giderim.
Dediğim budur, bil bunu,
Arslan hunhar, sözümü tut.
İsteyip sözümü tutarsanız,
Vaadimde dururum.
Şöyle hizmet ederim,
Kopanını ularım.
Saçılanını toplarım,
Boş boş bakıp durmam,

Bolot nayza boolaymın.
Betteşkeniñ Sarıbay,
Müşküldüü duşman mamınday,
Bet alışıp coolaymın.
Celmoguz uulu kapırdı,
El büldürgön cakırdı.
Burup ayza sundurbaym,
Bu düynögö turguzbaym.
Celcetpes küröñ malım bar,
Celmoguz uulu kapırdı,
Sayışsa sögör alım bar.
Mından murun dalay cıl,
Cer ortosu Dañduñ-Too,
Dañduñ-Toodo salışıp,
Bir dümöktü, balaanı
Sala turgan bolgomun.
Kaarı kabat müşküldü
Sala turgan bolgomun.
Aytışıp ceñgen ooz uşul,
Alıştan ceñgen kol uşul,
Al Sarıbay er oşol,
Sayış kılgan men oşol.
Kıyırına kırgın salgamın,
Mından murun neçen cıl,
Çarkı kança bilgemin.
Celmoguzdun cılkısın,
Ceti col katar tiygemin.
Dünüyösün çaçkamın,
Ordonun oozun açkamın.
Kıyırına kırgın salgamın,
Kança mülkün algamın.
Boz adırmak tumşuktu,
Bolcoşup aşkan too oşol.
Celmoguz uulu Sarıbay
Alışa cürgön coo oşol.
Kan tögüşüp, baş kesken,
Er Kuyalı men oşol.
Mununa kulak salsañız,

Çelik mızrağa bağ vururum.
Karşılaştığın Sarıbay,
Müşküllü düşman işte böyle,
Yüz yüze gelip savaşırım.
Celmoguz oğlu kâfiri,
Eli yıkan sefili.
Mızrak çevirip uzattırmam,
Bu dünyada durdurmam.
Celcetpes doru atım var,
Celmoguz oğlu kâfiri,
Mızraklaşırsak sökecek gücüm var.
Bundan önce nice yıl,
Yerin ortası Dañduñ-Too,
Dañduñ-Too'da vuruşup,
Bir belayı, kavgayı
Salagelmiş biriyim ben.
Kat kat kahırlı müşkülü
Salagelmiş biriyim ben.
Atışıp yenen ağız budur,
Boğuşup yenen el budur,
O Sarıbay, er odur,
Mızrak dövüşü yapan benim işte.
Diyarına kırgın salmışım,
Bundan önce nice yıl,
Gücünün ne olduğunu bilirim.
Celmoguz'un yılkısını,
Yedi kez üst üste vurmuşum.
Malını mülkünü saçmışım,
Ordasının kapısını açmışım.
Diyarına kırgın salmışım,
Nice malını almışım.
Boz tepeli burnu,
Sözleşip aştığımız dağ odur.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Boğuşageldiğim düşman odur.
Kan döküşüp, baş kesen,
Er Kuyalı benim işte.
Bu sözüme kulak verirseniz,

Nike kıyıp, baş baylap,
Cuptu kılıp alsañız.

Nikâh kıyıp, baş bağlayıp,
Kendinize eş ediniz.

İKİNCİ BÖLÜM

Kıyametlik Yâr

Toyun sabahında Sarıbay yeniden saldırıp Talas'ı ve Keñ-Kol'u ateşe verir; Manas'ın kız kardeşi Karlıgaç bile altı bin askerle altı ay dövüşüp altı yüz mızrak kırar ama düşmanı deviremez. Bu karanlıkta anlatı geriye döner: Sarıbay kendi ağzından yetimliğini ve intikam yeminini, Kuyalı ise peri kızlarının oynadığı kırda bulunuşundan babası Kayıpçal'ın ölümüne, aş toyunu yağmalamaya gelen Sarıbay'ı tek başına kovalayışına dek bütün geçmişini anlatır. Doksan hocanın kıydığı nikâhın ardından Kuyalı, Manas'tan yadigâr Zülfikar kılıcı ile sırlı mızrağı ister; Bakay batasını verir ve "Sarıbay'ı altta kıl, balamı üstte kıl" diye dua eder.

KÜNYE — KEY FACTS

- Semetey, Ayçürök'e ettiği kuma almama yemini yüzünden Kuyalı'yla evlenmeyi önce reddeder; Külçoro ve Seytek teklifleri de Kuyalı tarafından geri çevrilir.
- Ölüm döşeğindeki Bakay, Kayıpçal ile kendi soyunun kardeşliğini açıklayıp "kıyamet işine kıyınız" hükmüyle nikâhın yolunu açar.
- Kuyalı, Semetey'in "kıyametlik yârı" (ahiret eşi) olur; ant töreni yapılır, doksan kısrak kesilir, yedi gün toy sürer.
- Sarıbay toy sabahı Talas ile Keñ-Kol'u ateşe verir ve Kırgızlardan Ayçürök ile ihtiyar Bakay'ın teslimini ister.
- Manas'ın kız kardeşi Karlıgaç altı bin askerle altı ay savaşır, altı yüz çelik mızrak kırar, yine de Sarıbay'ı yenemez.
- Kuyalı, Sarıbay'la dövüşmek için Manas'tan kalma Zülfikar kılıcını ve Bölökbay yapımı sırlı mızrağı ister; Bakay batasını verir.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Bek duşmanıñ Sarıbay,	*Azılı düşmanın Sarıbay,*
Berenim, töröm, közüñçö	*Berenim, töröm, gözünün önünde*
Betteşsem kanın çaçamın.	*Yüz yüze gelsem kanını saçarım.*
Koygulaşıp uruşup,	*Vuruşa vuruşa dövüşüp,*
Töbösünön basamın.	*Tepesinden basarım.*
Kabırgasın sögömün,	*Kaburgasını sökerim,*
Karmaşsa kanın tögömün.	*Boğuşursa kanını dökerim.*
Kaarduu esebin tabamın,	*Kahırla hesabını görürüm,*
Kaarlanıp kakaysam,	*Kahırlanıp dikilirsem,*
Karacoltoy doñuzdun	*Karacoltoy domuzun*
Kapkayda cinin kagamın.	*Nerdeyse cinini kovarım.*
Kurutup özün soyomun,	*Kurutup kendini boğazlarım,*
Kızırkanıp çabıştan	*Hınçlanıp bu vuruştan*
Kuzgunday közün oyomun.	*Kuzgun gibi gözünü oyarım.*
Karmap belin büktöymün,	*Yakalayıp belini bükerim,*
Kara narga cüktöymün.	*Kara nere yüklerim.*
Cılan sınduu cançamın,	*Yılan gibi ezerim,*
Kapkayda cinin basamın.	*Nerdeyse cinini bastırırım.*
Kaarım kelse kapırga,	*Kahrım gelirse kâfire,*
Kaarduu nayza sunamın».	*Kahırlı mızrağı uzatırım».*
Kankorum tilge kirer – dep,	*Hunhârım dile gelir diye,*
Muñumdu çoguu biler – dep.	*Derdimi hep birlikte bilir diye.*
Kayıpçal kızı Kuyalı	*Kayıpçal kızı Kuyalı*
Darıya körüp büt çeçip,	*Irmağı görüp hepten soyunup,*
Anan suuga kirer – dep,	*Sonra suya girer diye,*
Akır-takır iş kılıp,	*Bitirip tüketip işi,*
Bülüktü anan salamın.	*Kargaşayı sonra salarım.*
«Kaldaygan kalıñ kalkıñdı,	*«Şu uçsuz bucaksız kalabalık halkını,*
Karasañ acal ogunan,	*Baksana, ecel okundan,*
Kaarduu ittin çogunan,	*Kahırlı itin korundan,*
Kazıp koygon orunan,	*Kazıp koyduğu çukurundan,*
Kaynatıp koygon şorunan.	*Kaynatıp koyduğu çilesinden.*
Bulkunsañ üzüp çıgalgıs	*Çırpınsan da koparıp çıkılmaz*
Kara tacaal torunan,	*Kara zalimin ağından,*
Acıratıp kalktı alam,	*Halkı kurtarıp alırım,*
Sarıbaydın kolunan.	*Sarıbay'ın elinden.*

Ak seldesi kazanday,
Bakırsa ünü azanday,
Koco, moldo cıyıñız,
Bizge nike kıyıñız.

Ak sarığı kazan gibi,
Bağırsa sesi ezan gibi,
Hoca, molla toplayın,
Bize nikâh kıyın.

Adaldap baştı alıñız,
Sözgö kulak salıñız.
Teskeri moyun burbañız,
Kaynap kelgen cüröktü,
Surap kelgen tilekti,
Suu sepkendey kılbañız!
El kadırın biliñiz,
Orcoñdogon kokuy kün,
Oroyluk bolot munuñuz.
Zarlangan kepten uguñuz,
Ubadaga turuñuz!
Artık şerdin tukumu,
Serüün kılba sözümdü,
Şermende kılba özümdü.
Belgisiz kılba sözümdü,
Beypay kılba özümdü.
Çunak can kaygı cebeybi,
Çuulganduu oy, kankor,
Çurkap barsa beybaktı
Albay koydu debeybi».
Kız balban mınday degen soñ –
Karıgan Bakay karısı,
Kalıñ curttun baarısı,
Akılga dıykan ereni,
Külçoro, Seytek bereni,
Ulukmanı, karısı,
Uşunça curttun baarısı:
«Baatır, sözgö kulak salıñız,
Kayıpçal kızı Kuyalı
Balban kızdı alıñız!
Kalk çurkurap, el kıstap,
Kaalap al dedi balbandı.
Al askar toodoy kulatıp,
Bütsün dedi cañcaldı.

Helâlleyip baş kesin,
Söze kulak verin.
Ters yüz çevirmeyin,
Kaynayıp gelen yüreği,
Dileyip gelen dileği,
Su serpmiş gibi etmeyin!
Elin kadrini bilin,
Böbürlenilen kara gün,
Kabalık olur bu yaptığınız.
Yakaran sözü dinleyin,
Verdiğiniz söze durun!
Yüce aslanın soyu,
Serin düşürme sözümü,
Rezil rüsva etme beni.
Belirsiz bırakma sözümü,
Perişan etme beni.
Garip can kaygı yemez mi,
Gürültülü düşünce, hunhâr,
Koşup varsa bahtsızı
Almadı bıraktı, demezler mi».
Kız pehlivan böyle deyince –
Kocamış Bakay ihtiyarı,
Kalabalık yurdun hepsi,
Akla bereket ereni,
Külçoro, Seytek bereni,
Lokman'ı, ihtiyarı,
Bunca yurdun tamamı:
«Bahadır, söze kulak verin,
Kayıpçal kızı Kuyalı
Pehlivan kızı alın!
Halk çığrışıp, el sıkıştırıp,
Dileyip al dedi pehlivanı.
O yalçın dağ gibi devirip,
Bitsin dedi kavgayı.

Balban kızdı albasañ,
Sarıbay uulu bul kapır
Kıyrıga kırgın salbaybı,
Kılçañdap koyboy bardıktı,
Kırgın kılıp salbaybı».
Kalıñ curt mınday degen soñ,

Pehlivan kızı almazsan,
Sarıbay oğlu bu kâfir
Diyara kırgın salmaz mı,
Sakınmadan, esirgemeden her şeyi,
Kırıp geçirip bırakmaz mı».
Kalabalık yurt böyle deyince,

Kankordun uulu er nemeñ
Karçıgaday kamınıp,
Kayran şerdin oozuna
Kayıptan akıl tabılıp:
«Keçee Ayçüröktü alganda,
Kudayga tuura kep kıldım,
Ubadanı bek kıldım.
Adam ölör şert kıldım,
Artıltıp kamçı çappaska
Üstünö künü albaska,
Asıl baştı burgamın.
Adalduunun aldında,
Çın ubada kılgamın.
Cadaal bolso okustan,
Cañılıp kalsak kokustan,
Ak miltenin çogu ursun,
Ak keltenin ogu ursun,
Töbösü bütün kök ursun,
Töşü tüktüü cer ursun.
Caman dep seni kemitip,
Katın alsam meni ursun.
Oolugup ketip okustan,
Oynoş kılsañ seni ursun!
Tüyşüktüü dümök kebim bar,
Oşondoy katın albas cerim bar!
Bir çeçilbes dümök, çoñ tüyün,
Munu men albay turgan ebim bar.
Bir dümöktüü müşkül kebim bar,
Aytkanım uşul bilip al,
Kayıptın kızı, tilimdi al!
Öndürlüü toodo kıyalaş,
Özüm menen uyalaş,

Hunhârın oğlu er yiğidin
Çakırdoğan gibi davranıp,
Kahraman aslanın ağzına
Gaipten akıl bulunup:
«Geçende Ayçürök'ü aldığımda,
Tanrı'ya doğru söz söyledim,
Ahdi sağlam bağladım.
İnsan ölür yeminini ettim,
Üstelemeye kamçı çalmamaya,
Üstüne kuma almamaya,
Aziz başımı eğmiştim.
Helâl olanın önünde,
Gerçek ahdi etmiştim.
Zalimlik olsa ansızın,
Yanılıp kalsak kazara,
Ak fitilin koru vursun,
Ak tüfeğin oku vursun,
Tepesi bütün gök vursun,
Bağrı tüylü yer vursun.
Kötü diye seni küçümseyip,
Kadın alırsam beni vursun.
Coşup gidip ansızın,
Oynaşlık edersen seni vursun!
Zahmetli çetin bir sözüm var,
Öyle kadın almaz bir yerim var!
Çözülmez bir düğüm, koca bağ,
Bunu almayacak bir hâlim var.
Dertli müşkül bir sözüm var,
Dediğim budur, bilesin,
Gaibin kızı, sözümü dinle!
Verimli dağda yamaçtaş,
Kendimle bir yuvadan kardeş,

Külçorogo tiyip al!
Şay koldogon şer oşol,
Çın belgilüü er oşol» –
Dep oşondoy degen soñ,
Kayıpçaldın balbanı,
Aşmak boldu cañcalı.
«Bu dünüyö aldamçı,
Bügün körgön erteñ cok,

Uşunday bolot düynö bok.
Ar uruudan çapanım,
Kay betim menen kiemin.
Kabılan baatır turganda,
Kuluna kantip tiemin?
Ardıgımdan ölörmün,
Aldanın salgan buyrugu
Töbögö cazsa körörmün.
Bay tursa, kulga tiybeymin!
Bu sözüñdü kim uksun,
Bir karañgı tün uksun,
Akkan dayra suu uksun,
Kaldaygan kara cer uksun,
Uşundan bölök kim uksun!
Kocosan başım turganda,
Koşomat kılıp neteyin.
At çarçatıp men keldim,
Colum menen ketemin!
Kayıpçal kızı Kuyalı
Tayangan ceri temirdey,
Bayı tursa teñ kelbey,
Kuluna tiydi dedirbey,
Tuubay tuna çögöyün,
Tirüü cürböy ölöyün!
Kayra kelbes çın caydı
Bu körökçö köröyün!
Kaynadı belem kanıbız,
Kaşaydı belem canıbız.
Buzuldu azır kanıbız,
Balbandıgıñ başkaça,

Külçoro'ya varıver!
Şay'ın koruduğu aslan odur,
Gerçek adı sanı belli er odur» –
Deyip böylece söyleyince,
Kayıpçal'ın pehlivanı,
Alevlendi kavgası.
«Bu dünya aldatıcı,
Bugün görülen yarın yok,

Böyledir işte dünya bok.
Her boydan kaftanım var,
Hangi yüzümle giyeyim.
Kaplan bahadır dururken,
Kuluna nasıl varayım?
Arımdan ölürüm ben,
Allah'ın verdiği buyruğu
Alnıma yazdıysa görürüm.
Bey dururken kula varmam!
Bu sözünü kim duysun,
Bir karanlık gece duysun,
Akan ırmak suyu duysun,
Uçsuz bucaksız kara yer duysun,
Bundan başka kim duysun!
Efendi başım dururken,
Yaltaklanıp da nideyim.
At yorup da geldim ben,
Yoluma bakıp giderim!
Kayıpçal kızı Kuyalı
Dayandığı yer demir gibi,
Beyi dururken denk gelmeden,
Kuluna vardı dedirtmeden,
Doğurmadan çöküp sinip gideyim,
Diri gezmeden öleyim!
Geri dönülmez gerçek yurdu
Bunu görmektense göreyim!
Kaynadı galiba kanımız,
Karardı galiba canımız.
Bozuldu şimdi kanımız,
Pehlivanlığın bir başka,

Balaket saldıñ bu başka.	*Belâ saldın bu başa.*
Küyüt saldı içime,	*Yangı saldı içime,*
Baatır küydürgü kıldı içime.	*Bahadır ateş düşürdü içime.*
Oloñdoy bolgon kayran çaç,	*Yele gibi olan güzelim saç,*
Töbögö kınap tüygönmün.	*Tepeme sımsıkı düğmüştüm.*
Erkek kiyimin kiygenmin.	*Erkek giysisini giymiştim.*
Alptar menen alışıp,	*Alplerle güreşe güreşe,*
Ar balban menen çabışıp,	*Her pehlivanla vuruşa vuruşa,*
Men ketirbes al kalbay,	*Benim tüketmediğim güç kalmadan,*
Men tiybegen mal kalbay,	*Benim değmediğim mal kalmadan,*
Alptı, döönü köp körüp,	*Alpi, devi çok görüp,*
Aybatı kalıñ duşmanga	*Heybeti kalın düşmana*
Ayza imerip kirgemin.	*Mızrak çevirip girmiştim.*
Alda Taala Kudaydan,	*Yüce Allah Hüda'dan,*
Arstan tuugan kabılan,	*Aslan doğmuş kaplanım,*
Sizdi kaalap cürgömün.	*Sizi dileyip yürüdüm.*
Ak kalpak kırgız el üçün,	*Ak kalpak Kırgız eli için,*
Ayköl töröm sen üçün,	*Deryadil töröm senin için,*
Can bakkan kara cer üçün,	*Can besleyen kara yer için,*
Tiyçü töröm sen üçün,	*Varacağım töröm senin için,*
Çapçışarım Sarıbay,	*Çarpışacağım Sarıbay,*
Salgan müşkül mamınday.	*Saldığı müşkül işte böyle.*
Çalkasınan saluuga,	*Sırtüstü yere sermeye,*
Col çetine süyrötüp,	*Yol kenarına sürükleyip,*
Dañgıttarga caruuga,	*İtlere parçalatmaya,*
Cılanday karmap cançuga,	*Yılan gibi tutup ezmeye,*
Kuturgan cinin basuuga,	*Kudurmuş cinini bastırmaya,*
Kuturgurdu soyuuga,	*Kudurmuşu boğazlamaya,*
Dım taştabay düynögö	*İz bırakmadan dünyada*
Tındım kılıp salsam – dep,	*Dibinden kurutayım diye,*
Altayga tınbay col cürüp,	*Altay'a durmadan yol yürüyüp,*
Ayanbastan mol cürüp,	*Esirgemeden bol yürüyüp,*
Kaalap keldim özüñdü.	*Dileyerek geldim seni.*
Karmaşarım Sarıbay,	*Boğuşacağım Sarıbay,*
Kankor, kayta aytsañ sözüñdü,	*Hunhâr, bir daha söylersen sözünü,*
Acaldın bütkön ogunan	*Ecelin bitmiş okundan*
Baatır acıratam özüñdü!	*Bahadır, kurtarırım seni!*
Menin kaalaganım Semetey,	*Benim dilediğim Semetey,*

Kurgan kankor barında,
Kulga kantip tiemin.
Kaadaluu kankor barında,
Kay betim menen cüröyün.
Azarın bizge salbasa,
Ayköl töröm albasa,
Bu calgançı düynödön
Cagıngan menen neteyin,
Colgo tüşüp keteyin» –
Dep, oşentip balban kız
Barmak tiştep, baş çaykap,
Baarınan kımbat söz baykap,

Yaman hunhâr varken,
Kula nasıl varayım.
Töreli hunhâr varken,
Hangi yüzümle gezeyim.
Sıkıntısını bize salmazsa,
Deryadil töröm almazsa,
Bu yalancı dünyada
Yaranmakla nideyim,
Yola düşüp gideyim» –
Deyip, böylece pehlivan kız
Parmak ısırıp, baş sallayıp,
Hepsinden değerli sözü seçip,

Kezerinip sabılıp,
Semetey erge taarınıp,
Bolboy beybak turdu ele.
Kayra baştap cana söz,
Semetey kepti kıldı emi:
«Köödöndö sözdü biliñiz,
Ubada uşul kiriñiz,
Ölgöndö körgön er Seytek
Er Seytekke tiyiñiz!
Kelin bolup cürüñüz,
Coogo keriş salıñız,
Baatır kankor tukumun,
Karuusu toluk kapırdan,
Kan Sarıbay baatırdan,
Tacaaldın kara közünön,
Kaarluu balaa özünön
Acıratıp kalıñız» –
Semetey mınday degen soñ,
Oşo kezde balban kız,
Çımınday canı çırkırap,
Say-söögü bırkırap,
Küyüp-canıp çok bolup,
Iç kaynadı, ot bolup,
Turbastan köñül bölünüp,
Közünün caşı tögülüp:
«Keçee baatır atam kuuganda,

Yüzü gerilip, çırpınıp,
Semetey ere darılıp,
Razı olmadan bahtsız durdu ya.
Yeniden başlayıp yine söze,
Semetey lafı etti şimdi:
«Gönüldeki sözü bilin,
Ahdimiz budur, girin,
Ölümden sonra görülen er Seytek,
Er Seytek'e varın!
Gelin olup yürüyün,
Düşmana kavga salın,
Bahadır hunhârın soyunu,
Pazısı dolgun kâfirden,
Han Sarıbay bahadırdan,
Zalimin kara gözünden,
Kahırlı belânın kendisinden
Kurtarıp kalın» –
Semetey böyle deyince,
O anda pehlivan kız,
Sinek gibi canı çığrışıp,
İliği kemiği çatırdayıp,
Yanıp tutuşup kor olup,
İçi kaynadı, ateş olup,
Durmadan gönlü bölünüp,
Gözünün yaşı dökülüp:
«Geçmişte bahadır babam kovaladığında,

	Baykuş enem tuuganda,	*Zavallı anam doğurduğunda,*
	Toyuma tokson soygondo,	*Toyumda doksan kestiğinde,*
	Aalamga balban bolsun – dep,	*Âleme pehlivan olsun diye,*
	Atımdı atam koygondo,	*Adımı babam koyduğunda,*
	Keçee özüm bala sekelek,	*Geçmişte kendim küçücük çocukken,*
	Örümgö çaçım cete elek,	*Örgüye saçım ermemişken,*
	Cerden tandap beldi alıp,	*Yerden seçip bel alıp,*
55130	Belgilüü cerden eldi alıp,	*Belli yerden el alıp,*
	Balban bolgon ekemin.	*Pehlivan olmuşum meğer.*
	Azır bügün kankorgo,	*Şimdi bugün hunhâra,*
	Salbay koygon ekemin.	*Salmamışım meğer.*
	Başta balban kayran baş,	*Önceden pehlivan olan garip baş,*
	Oñboy kalgan ekemin.	*Onmaz kalmışım meğer.*
	Opsoloñ erge çandırıp,	*Densiz bir ere yakıştırılıp,*
	Men bolboy kalgan ekemin.	*Ben olmaz kalmışım meğer.*
	Ay-aalamdı buy kılıp,	*Ay-âlemi dize getirip,*
	Balban bolgon ekemin.	*Pehlivan olmuşum meğer.*
55140	Özü kaalap cabışkan,	*Kendi dileyip yapışan,*
	Men bir salbar bolgon ekemin,	*Ben bir dul artığı olmuşum meğer,*
	Teñine albas kökcalga,	*Dengine almayan bozkurda,*
	Telmirgen menen netemin.	*Bakıp durmakla nideyim.*
	Teñirdin kılgan işi eken,	*Tanrı'nın ettiği işmiş,*
	Men kalkıma kirip keteyin.	*Ben halkıma dönüp gideyim.*
	Al askar toodoy aykölgö,	*O yalçın dağ gibi deryadile,*
	Azdap kaalap kondumbu,	*Az mı dileyip kondum,*
	Albay koyup, çın müşkül,	*Almayıp bırakınca, gerçek müşkül,*
	Çın şermende boldumbu?	*Gerçek rezil mi oldum?*
55150	Ayköl özüñ turganda,	*Deryadil, sen dururken,*
	Balaga kantip tiemin.	*Çocuğa nasıl varayım.*
	Bayakıñdan bul müşkül,	*Öndeki gün bu müşkül,*
	Uşunuña küyömün!	*İşte buna yanarım!*
	Çümküttüñ meni sanaaga,	*Boğdun beni kaygıya,*
	Taştadıñ el cok talaaga.	*Attın beni ıssız bozkıra.*
	Kay betim menen tiemin,	*Hangi yüzümle varayım,*
	Özümdön tuuçu balaga.	*Kendimden doğacak çocuğa.*
	Bülündürdüñ sözümdü,	*Perişan ettin sözümü,*
	Müşkülgö saldıñ özümdü.	*Müşküle saldın beni.*
55160	Oñbogon töröm oñboduñ,	*Onmaz töröm, onmadın,*

Mınça nege kordoduñ!
Calınsam ukpay sözümdü,
Caman kıldıñ özümdü!
Aşıktıgıñ tanasıñ,
Çaktaluu çarkım ketirip,
Kaşayttıñ menin canımdı.
Keyitip iydiñ özümdü,
Kermelettiñ sözüñdü.
Çılbır çaynoo iş kıldıñ,
Çındagan başka küç kıldıñ.
Kündü karan tün kıldıñ,
Albaska çanıp dit kıldıñ,
Al askar toodoy başımdı
Bayka, caman it kıldıñ!
Oñbogon töröm, oñboduñ,
Ar kaçandan bir kaçan,

Bunca neden hor gördün!
Yalvarsam da dinlemeden sözümü,
Kötü ettin beni!
Âşıklığını inkâr edersin,
Ölçülü gücümü tüketip,
Kararttın benim canımı.
Kederlere boğdun beni,
Gerdin sözünü.
Yular çiğnetir iş ettin,
Dertli başa zor ettin.
Gündüzü karanlık gece ettin,
Almamaya kıyıp göz diktin,
O yalçın dağ gibi başımı
Bak hele, yaman it ettin!
Onmaz töröm, onmadın,
Her ne zamandan bir zaman,

Albaym dep meni kordoduñ,
Kokuy, töröm, oñboduñ!
Iras köönüñ cok bolso,
Iştanım cırtıp neteyin,
Kaarduu duşman Sarıbay
Kagış kılıp turuuga,
Kaalabasañ neteyin!
Karmaş kılbay Sarıbay
Ne muraska ceteyin.
Calındap içim çok boldu,
Calıngan menen neteyin,
Caldırattıñ közümdü,
Uşunçamda keteyin.
Baatır közü turganda
Men balaga tiyip neteyin.
Baarıdan caman ubara,
Baatır, törö, ketemin» –
Dep, oşentip balban kız,
Belgilüü cerge ketüügö,
Bet alışıp turdu ele.
Mına oşondo Ayçürök,
Berizaada beytaalay,

Almam deyip beni hor gördün,
Vay, töröm, onmadın!
Sahiden gönlün yoksa,
Donumu yırtıp da nideyim,
Kahırlı düşman Sarıbay
Vuruşup durmaya,
Dilemezsen nideyim!
Boğuşmadan Sarıbay'la
Ne murada ereyim.
Alevlenip içim kor oldu,
Yalvarmakla nideyim,
Yaşarttın gözümü,
Bu hâlimle gideyim.
Bahadırın gözü dururken
Ben çocuğa varıp nideyim.
Hepsinden beter bir dert,
Bahadır, töröm, giderim» –
Deyip, böylece pehlivan kız,
Belli olan yere gitmeye,
Yüzünü dönmüş durdu ya.
İşte o zaman Ayçürök,
Perizade bahtı kara,

Bek ıyladı toktoboy,
Köñülü ketip bölünüp,
Közdön caşı tögülüp,
Bödönödöy közünön
Bölök-bölök caş ketip,
Karagattay közünön
Kan aralaş caş ketip.
Çıñırıp ıylap çırkırap,
Çıday albay burkurap» –
Törösünö burulup,
Aytıp turdu mınday dep:
«Baatır, tüp atañız Tügöl kan,
Tübünön kıdır daarıgan,
Tübü kökcal kara kök,
Turup aytsañ dalay kep.
Oolugup ketse ceti atañ,
Oyrondu takır saluuçu,
Kaarlanıp ketkende,

Kañgaydı çaap aluuçu.
Taştı çaap, col kılçu,
Dalay cerdi el kılgan.
Cetip çapkan Oogandı
Nur tögülgön Çoñ-Beecin,
Uluguñ kaydan soo kıldı.
Barıp çapkan Oogandı
Baygambar tiybes çoñ Kakan
Beecin kaydan soo kaldı.
Suu iç dese, uu içken,
Kan tök dese, cin tökkön,
Börk al dese, baş kesken.
Kökcal şerdin tukumu,
Ceti atañız cetik kan,
Cetkileñ sözdü bile algan,
Senin er atañ ayköl til algan.
Kermege tulpar nıktalgan,
Say kökcaldar kır bolgon.
Bet alsa duşman kıyragan,
Beecinde kıtay ıylagan.

Sıkı ağladı durmadan,
Gönlü gidip bölünüp,
Gözden yaşı dökülüp,
Bıldırcın gibi gözünden
Ayrı ayrı yaş gidip,
Kuşüzümü gibi gözünden
Kan karışık yaş gidip.
Çığlık atıp ağlayıp inleyip,
Dayanamadan hıçkırıp» –
Törösüne dönüp,
Söyleyip durdu şöyle diye:
«Bahadır, kök atanız Tügöl han,
Kökünden Hızır uğramış,
Kökü bozkurt kara boz,
Kalkıp söylesen nice söz.
Coşup giderse yedi atan,
Yıkımı büsbütün salardı,
Kahırlanıp gittiğinde,

Kanggay'ı vurup alırdı.
Taşı yarıp, yol yapardı,
Nice yeri el eyledi.
Yetişip vurduğu Afgan'ı,
Nur dökülen Ulu-Beecin,
Ulun nereden sağ bıraktı.
Varıp vurduğu Afgan'ı,
Peygamber dokunmaz ulu Hakan,
Beecin nereden sağ kaldı.
Su iç dese, ağı içen,
Kan dök dese, cin döken,
Börk al dese, baş kesen.
Bozkurt aslanın soyu,
Yedi atanız yetkin han,
Yetkin sözü bilebilen,
Senin er baban deryadil söz dinlerdi.
Germeye küheylanlar sıkıca bağlanan,
Say bozkurtları sırt olan.
Yüz çevirse düşman kırılan,
Beecin'de Çinli ağlayan.

Karaandı kütüp, zor bolgon,
Ay-aalamdı korgogon.
Duşmanga kaarluu zor bolgon,
Betteşkenge çok bolgon.
Berenge bettep kelem – dep,
Beecindin kanı cok bolgon,
Atañdın cayı bu bolgon.
Bastap duşman ceñbegen,
Bastırıp biröö kelbegen,
Alakçı düynö bekerden.
Arman kılıp körölü.
Kesepettüü kuu düynö,
Kezetin azır bereli,
Caratkan cazgan buyruktu
Mañdayga cazdı körölü!
Kaarluuñuz Sarıbay.
Aytkan uşul bilip al,
Arstan kökcal tilimdi al.
Kaarı katuu kuturgur,
Kaardı katuu salgıday.

Karaltıyı bekleyip, ulu olan,
Ay-âlemi koruyan.
Düşmana kahırlı ulu olan,
Yüzleşene kor olan.
Berene karşı varırım diye,
Beecin'in hanı yok olan,
Babanın hâli buydu.
Basıp düşman yenmemiş,
At sürüp kimse gelmemiş,
Aldatıcı dünya boşuna.
Hasret çekip görelim.
Musibetli sinsi dünya,
Nöbetini şimdi verelim,
Yaratan'ın yazdığı buyruğu
Alnımıza yazdı, görelim!
Kahırlınız Sarıbay.
Dediğim budur, bilesin,
Aslan bozkurt, sözümü dinle.
Kahrı katı kudurmuş,
Kahrı katı salacak gibi.

Kaltırbastan tukumdu,
Koyboy kırıp salgıday.
Celmoguz uulu kapırga,
Örtkö salsa küybögön.
Keltenin ogu kespegen,
Caanın ogu teşpegen,
Kaarı katuu neme eken.
Oylosom mınça cini bar,
On segiz miñ aalamdı
Karıp kılçu türü bar.
Betteşkenden kan çıkkan,
Körkömünön can çıkkan,
Kaalagan cayga konçuday,
Acıdaarday op tartıp,
Ay-aalamdı sorçuday.
Sıyagı suuk bıtkılday,
Ay-aalamdı too-taştı
Kaltırbastan cutkuday.

Soyu sopu bırakmadan,
Koymadan kırıp geçirecek gibi.
Celmoguz oğlu kâfire,
Ateşe atsan yanmayan.
Tüfeğin oku kesmeyen,
Yayın oku delmeyen,
Kahrı katı bir şeymiş.
Düşünsem bunca cini var,
On sekiz bin âlemi
Sefil edecek hâli var.
Yüzleşenden kan çıkmış,
Görünüşünden can çıkmış,
Dilediği yere konacak gibi,
Ejderha gibi hop çekip,
Ay-âlemi soğuracak gibi.
Çehresi soğuk uçurum gibi,
Ay-âlemi, dağı taşı
Bırakmadan yutacak gibi.

	Kamınıp kelgen kapırga,	*Hazırlanıp gelen kâfire,*
	Müşküldüü zaman akırga,	*Müşküllü ahir zamana,*
	Beren öldü, kan öldü,	*Beren öldü, han öldü,*
	Bet algan candın baarı öldü.	*Yüzünü dönen canların hepsi öldü.*
	Ayzaga kambıl dagı öldü,	*Mızrakta usta olan da öldü,*
55280	Aylası toluk mıktı öldü.	*Çaresi bütün yaman da öldü.*
	Kaardı katuu baştadı,	*Kahrı katı başlattı,*
	Katuu müşkül, çoñ cañcal,	*Katı müşkül, koca kavga,*
	Kırgızga tozok baştadı.	*Kırgız'a cehennemi başlattı.*
	Cazga maal bolgondo,	*Bahar vakti olduğunda,*
	Calı bar baytal mingizbey,	*Yeleli kısrak bindirmeden,*
	Küzdün künü bolgondo,	*Güz günü olduğunda,*
	Kuyruktuu kozu cegizbey,	*Kuyruklu kuzu yedirmeden,*
	Endiretip eliñdi.	*İnletti elini.*
	Eñkeytmek boldu beliñdi.	*Eğdirmek oldu belini.*
55290	Cazga maal bolgondo,	*Bahar vakti olduğunda,*
	Cerdin cüzün açtırbay,	*Yerin yüzünü açtırmadan,*
	Koçuş tukum çaçtırbay.	*Avuç avuç tohum saçtırmadan.*
	Egin-tegin aydatpay,	*Ekin mekin sürdürmeden,*
	Elkin toogo caylatpay,	*Özgür dağa yaylatmadan,*
	Sasık kamal kılıptır,	*Kokuşmuş kuşatma kurmuş,*
	Kılmışı cok kalkıñdı,	*Suçu olmayan halkını,*
	Ketirmek boldu barkıñdı.	*Yok etmek oldu itibarını.*
	Agızat suuday kanıñdı,	*Akıtır su gibi kanını,*
	Ketirmek boldu alıñdı.	*Tüketmek oldu gücünü.*
55300	Celmoguz uulu kapırga,	*Celmoguz oğlu kâfire,*
	Cer tügötkön baatırga,	*Yer tüketen bahadıra,*
	Celmoguz uulu baatırdı,	*Celmoguz oğlu bahadırı,*
	Cer kurutkan kapırdı,	*Yer kurutan kâfiri,*
	Kandı tögüp, baş kesti.	*Kan döküp, baş kesti.*
	Endiretip eliñdi,	*İnletip elini,*
	Köp sındırdı beliñdi.	*Çok kırdı belini.*
	Celmoguz uulu kapırdan	*Celmoguz oğlu kâfirden*
	Karuusu kabat er öldü,	*Pazısı kat kat er öldü,*
	Kalbay tegiz teñ öldü.	*Kalmadan hepten denk öldü.*
55310	Ayzaga kambıl ıktuu öldü,	*Mızrakta usta becerikli öldü,*
	Coonun aylasın bilgen mıktı öldü.	*Düşmanın çaresini bilen yaman öldü.*
	Kapır kaarın çaçkanda,	*Kâfir kahrını saçtığında,*

Eldi, curttu talkalap,
Töbösünön baskanda,
Kalayık ıylayt, kan ıylayt,
Kalbay curttun baarı ıylayt.
Karan kıldı kalkıñdı,
Çın ketirdi barkıñdı.
Celmoguz uulu kelgeni,
Sasık amal kılıptır,
Katılgandı kırıptır.
Acalı cetse ölüptür,
Aymaktı eki bölüptür.
Keñ kayırman kuturgur,
Zaarduu cinin çaçıptır,
Kayrattuu eldin baarısı
Kaarlanıp küyündü,
Kalbay curttun baarısı,
Kayran candan tüñüldü.
Kalk çurkurap, çuu boldu,
Asman cargan duu boldu.
Celmoguz uulu bul kapır,
Kabılgandı kaysadı,
Kez bolgondu kemirdi.
Oyu menen oydolop,
Bolup turat Sarıbay.

Eli, yurdu parçalayıp,
Tepesinden bastığında,
Ahali ağlar, han ağlar,
Kalmadan yurdun hepsi ağlar.
Karanlığa boğdu halkını,
Gerçekten yok etti itibarını.
Celmoguz oğlunun gelişi,
Kokuşmuş oyun etmiş,
Sataşanı kırmış.
Eceli yetenler ölmüş,
Diyarı ikiye bölmüş.
Geniş kayırsız kudurmuş,
Zehirli cinini saçmış,
Gayretli elin hepsi
Kahırlanıp yandı,
Kalmadan yurdun hepsi,
Garip candan umudu kesti.
Halk çığrıştı, feryat oldu,
Göğü yaran uğultu oldu.
Celmoguz oğlu bu kâfir,
Rast geleni çiğnedi,
Denk geleni kemirdi.
Keyfince hoplayıp,
Duruyor işte Sarıbay.

Acıdaarday op tartıp,
Sorup turat Sarıbay.
Bul Sarıbay kapırdan,
Eren öldü, ıktuu öldü,
Epir kıyın mıktı öldü.
Caydın künü bolgondo,
Calduu baytal mingizbey,
Küzdün künü bolgondo,
Kuyruktuu kozu cegizbey,
Egin-tegin aydatpay,
Eldi bee baylatpay,
Cerdin cüzün açtırbay,
Koçuş tukum çaçtırbay,
Acıdaarday kürküröp,

Ejderha gibi hop çekip,
Soğuruyor işte Sarıbay.
Bu Sarıbay kâfirden,
Eren öldü, becerikli öldü,
Nice çetin yaman öldü.
Yaz günü olduğunda,
Yeleli kısrak bindirmeden,
Güz günü olduğunda,
Kuyruklu kuzu yedirmeden,
Ekin mekin sürdürmeden,
Ele kısrak bağlatmadan,
Yerin yüzünü açtırmadan,
Avuç avuç tohum saçtırmadan,
Ejderha gibi gürleyip,

	Adamzat pendenin	*İnsanoğlu kulun*
	Azat boyu dürküröp,	*Boydan boya bedeni ürperip,*
	Çagılganday çarkırap,	*Şimşek gibi çakıp,*
	Cürüşünön çañ çıgıp,	*Yürüyüşünden toz çıkıp,*
	Koburtunan can çıgıp,	*Gürültüsünden can çıkıp,*
	Sarıbaydın zaarınan	*Sarıbay'ın zehrinden,*
	Salıp turgan zaarınan,	*Salıp durduğu zehrinden,*
	Bul kapırdın kaarınan,	*Bu kâfirin kahrından,*
	Kayıñ ıylap, tal ıylayt.	*Kayın ağlayıp, söğüt ağlar.*
55360	Kanday müşkül boldu – dep,	*Nasıl müşkül oldu diye,*
	Kalıñ kırgız baarı ıylayt.	*Kalabalık Kırgız'ın hepsi ağlar.*
	Ak sakalduu çal ıylayt,	*Ak sakallı koca ağlar,*
	Til bile elek bala ıylayt.	*Dil bilmez çocuk ağlar.*
	Celmoguz uulu kapırga,	*Celmoguz oğlu kâfire,*
	Cer tügötkön baatırga,	*Yer tüketen bahadıra,*
	Tabılgı caksa çok ötpöyt,	*Tavulga yaksan kor işlemez,*
	Oçogor atsa ok ötpöyt.	*Karabina atsan ok işlemez.*
	Baarı kabat müşkülgö,	*Hepsi kat kat müşküle,*
	Ay böksörüp, kün öttü,	*Ay eksilip, gün geçti,*
55370	Aradan neçen cıl öttü.	*Aradan nice yıl geçti.*
	Bar düynösün çaçat beym,	*Var dünyasını saçar besbelli,*
	Kalbay curtuñ kaçat beym,	*Kalmadan yurdun kaçar besbelli,*
	Ebi ketken Sarıbay,	*Çığırından çıkmış Sarıbay,*
	Közü köldün butkulday,	*Gözü gölün bataklığı gibi,*
	Körünsö candı cutkuday,	*Görünse canı yutacak gibi,*
	Kaarlansa sorguday,	*Kahırlansa soğuracak gibi,*
	Kılmışı cok kırgızdı	*Suçu olmayan Kırgız'ı*
	Kırgın kılıp koyguday.	*Kırıp geçirecek gibi.*
	Kıyla candı sorguday,	*Nice canı soğuracak gibi,*
55380	Azoonu karmap uy kıldı,	*Azgın tayı tutup inek etti,*
	Ay-aalamdı buy kıldı.	*Ay-âlemi dize getirdi.*
	Katuu kaardı baştadı,	*Katı kahrı başlattı,*
	Kayratı mol erendi	*Gayreti bol ereni*
	Kaltırbay kırıp taştadı.	*Bırakmadan kırıp attı.*
	Celmoguz uulu kapırdan,	*Celmoguz oğlu kâfirle,*
	Keçee at salışkan cekede	*Geçende at koşturan teke tek meydanda*
	Mañdaylaşıp turuştu.	*Alın alına durdular.*
	Şay koldogon Külçoro,	*Şay'ın koruduğu Külçoro,*

Aylap-cıldap uruştu.
Al Külçoro baatırıñ –
Uzun boyluu, keñ dalı,
Arı balban, arı şer,
Kızarıp küygön çok ele,
Aalamdan aşkan şok ele.
Duşmanga bolot ok ele,
Aalamda anday cok ele.
Öyüz-büyüz turuştu,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruştu.
Uruşuunun zaarınan,
Sarıbaydın kaarınan,
Sebildin baarı tıtıldı,
Erendin baarı cutuldu.
Şoru katkan kıyla can,
Biyik orgo tutuldu.
Kagıştı katuu baştadı,
Erensingen berendi,
Kaltırbay kırıp taştadı.
Tuygundardı tul kıldı,
El baguuçu erendi
Kara taman kul kıldı.
Ay-aalamga batkısız,
Ayabagan çır kıldı.
Künü bütkön ölüptür,
Barsa-kelbes çın cayın
Erender dalay körüptür.

Aylarca yıllarca vuruştu.
O Külçoro bahadırın –
Uzun boylu, geniş omuzlu,
Hem pehlivan, hem aslan,
Kızarıp yanan kordu,
Âlemi aşan yamandı.
Düşmana çelik oktu,
Âlemde öylesi yoktu.
Karşı karşıya durdular,
Tüfek atıp, yay çekip,
Ete ete vuruştular.
Vuruşmanın zehrinden,
Sarıbay'ın kahrından,
Zırhın hepsi lime lime oldu,
Erenlerin hepsi yutuldu.
Çilesi kurumuş nice can,
Yüksek çukura tutuldu.
Çarpışmayı katı başlattı,
Erenlik taslayan bereni,
Bırakmadan kırıp attı.
Sungurları dul kıldı,
El besleyen ereni
Kara tabanlı kul kıldı.
Ay-âleme sığmayacak,
Görülmedik kavga çıkardı.
Günü dolan ölmüş,
Gidilir de dönülmez gerçek yurdu
Erenler hayli görmüş.

Kıyılıptır çınarlar,
Kırgın bolup ketet beym,
Kızıl moyun tınarlar,
Celmoguz uulu kapırdan
Şay koldogon Külçoro
Cekeme-ceke turuşup,
Bılkıldak kuuray bışkıça,
Mıyzamdın külü uçkuça,
Mıktap altı ay salışıp,
Aykırıp ayza suurulup,

Kıyılmış çınarlar,
Kırgın olup gider besbelli,
Kızıl boyunlu tazılar,
Celmoguz oğlu kâfirle
Şay'ın koruduğu Külçoro
Teke tek durup,
Kımıl kımıl kuru ot pişene dek,
Töre töresinin külü uçana dek,
Sıkıca altı ay çarpışıp,
Haykırıp mızrak çekilip,

Altı ay tınbay uruşup,
Aykırıp ayza sundurup,
Tiygen cerin büldürüp,
Kaardı katuu körüptür.
Külçoro erdin aldınan,
Altımış tulpar ölüptür.
Cetik cürüp aralap,
Külçoro çıktı kan bolup.
Cetimiş cerden cara cep,
Çabışıp çama kelbedi.
Alışıp cürüp aybanga,
Adam alı cetpedi.
Arstan tişi ötpödü,
Ay-aalam alı cetpedi,
Çapçışıp çama kelebi,
Munu menen çabışıp adam ceñebi?
Törgö kuduk kazgıday,
Tört tülüktü çaçkıday,
Kagıştı katuu salgıday,
Kaarlansa kuturgur,
Kalayıktın baarısın
Kaltırbay kırıp sorguday,
Kanga mıktap toyguday,
Kayrattuusu mamınday.
Kalkka kelgen alaket,
Bir kara tacaal balaket.
Kecirlense kuturgur,
Kez bolgondu kemiret,
Kara kuştay teminet.
Caşıl ala kırmızı,

Altı ay durmadan vuruşup,
Haykırıp mızrak uzattırıp,
Değdiği yeri yıkıp,
Kahrı katı görmüş.
Külçoro erin altından,
Altmış küheylan ölmüş.
Ustaca yürüyüp araya dalıp,
Külçoro çıktı kan olup.
Yetmiş yerden yara yiyip,
Vuruşmaya derman kalmadı.
Boğuşa boğuşa canavarla,
İnsanın gücü yetmedi.
Aslan dişi işlemedi,
Ay-âlemin gücü yetmedi,
Çarpışmaya derman gelir mi,
Bununla vuruşup insan yener mi?
Baş köşeye kuyu kazacak gibi,
Dört tür davarı saçacak gibi,
Çarpışmayı katı salacak gibi,
Kahırlansa kudurmuş,
Ahalinin hepsini
Bırakmadan kırıp soğuracak gibi,
Kana sıkıca doyacak gibi,
Gayretlisi işte böyle.
Halka gelen felâket,
Bir kara zalim musibet.
İnatlaşırsa kudurmuş,
Denk geleni kemirir,
Kara kuş gibi tepinir.
Yeşil ala kırmızı,

Can-canın tıtsak bölünböyt,
Can koyor türü körünböyt.
Salışıp cürüp it menen,
Etiñiz boldu kök caşık,
Kanıñız kaldı bir kaşık.
Aytuuçu sözdü bilip al,
Ayköl töröm, tilimdi al!
Kayıpçal kızı Kuyalı –

Canını canını yolsak bölünmez,
Can bırakır hâli görünmez.
Boğuşa boğuşa bu itle,
Etiniz oldu sulu sepken,
Kanınız kaldı bir kaşık.
Söylenecek sözü bilesin,
Deryadil töröm, sözümü dinle!
Kayıpçal kızı Kuyalı –

Urgaaçının uzudur,
Çın oluya kızıdır.
Cerdin tübü Celpiniş
Celpinişte tuulgan,
Kança kandan kat algan,
Bilimdüüdön bata algan,
Kız arstan atangan,
Sebili seksen tört bolgon,
Serp alganı ört bolgon.
Kayıpçal kızı Kuyalı
Kança coogo attangan,
Kara kuştay taptalgan.
Karçıgaday kamıngan,
Kayıptan akıl tabılgan.
Erte aytkanı keç bolgon,
Berenim, sizge tiyüügö
Eki közü tört bolgon,
Et cürögü çok bolgon.
Tün kirgende uyku cok,
Kündüz cürsö tınçı cok,
Çımınday canı çırkırap,
Kurdaş bolup cürüügö
Erte aytkanı keç bolup,
Eki közü tört bolup,
Cürök kaynap çok bolup,
Caratılgan bendede
Aşıktık mınday cok bolup,
Berizaada bek suluu,
Beyle, töröm, sen munun,
Betteşeri Sarıbay,
Kaarluu duşman momunday.
Urgaaçı arstan er uşul,

Dişilerin en hünerlisidir,
Gerçek evliyanın kızıdır.
Yerin dibi Celpiniş,
Celpiniş'te doğmuş,
Nice handan yazı almış,
Bilgeden dua almış,
Kız aslan diye anılmış,
Zırhı seksen dört olmuş,
Bir bakışı yangın olmuş.
Kayıpçal kızı Kuyalı
Nice düşmana at sürmüş,
Kara kuş gibi terbiye görmüş.
Çakırdoğan gibi hazırlanmış,
Gaipten akıl bulunmuş.
Erken dediği geç olmuş,
Berenim, size varmaya
İki gözü dört olmuş,
Et yüreği kor olmuş.
Gece girince uyku yok,
Gündüz gezse rahat yok,
Sinek gibi canı çığrışıp,
Yoldaş olup yürümeye
Erken dediği geç olup,
İki gözü dört olup,
Yürek kaynayıp kor olup,
Yaratılmış kullarda
Âşıklık böylesi olmayıp,
Perizade pek güzel,
Bak hele, töröm, sen bunun,
Yüzleşeceği Sarıbay,
Kahırlı düşman işte böyle.
Dişi aslan er budur,

Ay-aalamdı buy kılıp,
Payda kılçu neme uşul.
Kıyamattık dostu – dep,
Alıp kelgen men uşul.
Kız Kuyalı ayınan,
Muñaygan kaldı biler – dep,

Ay-âlemi dize getirip,
Fayda getirecek olan budur.
Kıyamete dek dostum diye,
Alıp gelen ben, işte bu.
Kız Kuyalı sayesinde,
Dertlenen halkı bilir diye,

	Bir paydası tier – dep,	*Bir faydası değer diye,*
	Atıştı arbın salar – dep,	*Atışmayı bolca salar diye,*
	Kaarduu duşman kolunan	*Kahırlı düşman elinden,*
	Karuusu toluk kapırdın,	*Pazısı dolgun kâfirin,*
	Kagış kılıp karmaşıp,	*Çarpışıp boğuşup,*
	Acıratıp alar – dep.	*Kurtarıp alır diye.*
	At boroyun sıdırdım,	*Atın yelesini yatırdım,*
55510	Tögöröktün tört burçun	*Yeryüzünün dört bucağını*
	Tört aylana kıdırdım.	*Dört dolanıp gezdim.*
	Çama çarçap sabılıp,	*Derman tükenip çırpınıp,*
	Alıp keldim calınıp.	*Alıp geldim yalvarıp.*
	Albay koyso okustan,	*Almayıp bırakırsan ansızın,*
	Aşkere müşkül kokustan,	*Apaçık müşkül kazara,*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
	Tacaaldıgı momunday.	*Zalimliği işte böyle.*
	Taarınıp ketse Kuyalı	*Darılıp giderse Kuyalı,*
	Törösüngön bul eldin	*Törölük taslayan bu elin*
55520	Töbösünön baspaybı.	*Tepesinden basmaz mı.*
	Törgö kuduk kazbaybı,	*Baş köşeye kuyu kazmaz mı,*
	Tört tülüktü çaçpaybı,	*Dört tür davarı saçmaz mı,*
	Kıyır kırgın salbaybı,	*Diyara kırgın salmaz mı,*
	Kırıp kanga toyboybu,	*Kırıp kana doymaz mı,*
	Kızır çalgan kırgızdı	*Hızır uğramış Kırgız'ın*
	Özöndün suusun burbaybı,	*Vadinin suyunu çevirmez mi,*
	Örт öçköndöy kılbaybı?	*Ateş sönmüş gibi etmez mi?*
	Cadaal cini karmasa,	*Zalim cini tutarsa,*
	Cakkan ottu öçürüp,	*Yanan ateşi söndürüp,*
55530	Caman kılat kırgızdı,	*Kötü eder Kırgız'ı,*
	Can-cabılta köçürüp,	*Cümbür cemaat göçürüp,*
	Acalduu balam ölböybü,	*Ecelli oğlum ölmez mi,*
	Ölböy tirüü kalganı	*Ölmeyip diri kalanı,*
	Öröpkügön kuturgur,	*Böbürlenen kudurmuş,*
	Olco kılıp albaybı?	*Ganimet edip almaz mı?*
	Cañcal kılıp munuña	*Kavga çıkarıp buna,*
	Kıyırga koldu sunbaybı?	*Diyara elini uzatmaz mı?*
	Kılça tüktü taştabay,	*Kıl kadar tüy bırakmadan,*
	Kuturgan çoçko kırbaybı?	*Kudurmuş domuz kırmaz mı?*
55540	Korduk ayza sunbaybı,	*Horluk mızrağı uzatmaz mı,*

Kıyraga kırgın kılbaybı,	*Diyara kırgın etmez mi,*
Kırgındı kızık salbaybı?	*Kırgını seyirlik salmaz mı?*
Oymok ooz, boto köz,	*Yüksük ağızlı, ceylan gözlü,*
Kırmızı köynök, ayça bel,	*Kırmızı gömlekli, ince belli,*
Kılpıldagan suluunu,	*Salınıp yürüyen güzeli,*
Olco kılıp albaybı!	*Ganimet edip almaz mı!*
Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
Uyañdı upat kılbaybı,	*Utangacı berbat etmez mi,*
Mına uşintip curttu kırbaybı.	*İşte böyle yurdu kırmaz mı.*
55550 Aybatı kalıñ, zaarı küç,	*Heybeti kalın, zehri güçlü,*
Aykırsa kılat cerdi tüz,	*Haykırsa eder yeri düz,*
Sarıbay müşkül, çoñ dümök	*Sarıbay müşkül, koca belâ,*
Tacaaldın kara özü eken,	*Zalimin karasının ta kendisiymiş,*
Müşküldün kara közün eken.	*Müşkülün kara gözüymüş.*
El büldürüp, curt buzgan	*El bozup, yurt yıkan*
Kara tacaal özü eken.	*Kara zalimin ta kendisiymiş.*
Celpinişten çıkkanda,	*Celpiniş'ten çıktığında,*
Cetik bolot maylaptır,	*Yetkin çeliği yağlamış,*
Kez bolgondu caylaptır.	*Denk geleni haklamış.*
55560 Sayışkandı kulatıp,	*Mızraklaşanı devirip,*
Möröydü mıktap utuptur.	*Ödülü sıkıca kazanmış.*
Kızırkanıp kuturgur,	*Hınçlanıp kudurmuş,*
Kıylanın kanın cutuptur.	*Nicelerin kanını yutmuş.*
İçse kanga toyboptur,	*İçse kana doymamış,*
Karmaşıp candı koyboptur.	*Boğuşup can bırakmamış.*
Aç bolotun tizdeptir,	*Aç çeliğini dizmiş,*
Ayköl şerdin tukumun	*Deryadil aslanın soyunu*
Tük kaltırbay kıram – dep,	*Tüy bırakmadan kırarım diye,*
Altı cıl murda izdeptir.	*Altı yıl önce aramış.*
55570 Urunarga too tappay,	*Uğraşacak dağ bulamadan,*
Uruşarga coo tappay,	*Vuruşacak düşman bulamadan,*
Közü küyüp çok bolup,	*Gözü yanıp kor olup,*
Aalamda mınday cok bolup,	*Âlemde böylesi olmayıp,*
Ceti cıl tınbay col cürüp,	*Yedi yıl durmadan yol yürüyüp,*
Aç börüdöy caraptır,	*Aç kurt gibi kavrulmuş,*
Ayköl şerdin tukumun	*Deryadil aslanın soyunu,*
Atam Celmoguz kunun kuuym – dep,	*Babam Celmoguz'un kanını güderim diye,*
Uşunça cılı karaptır.	*Bunca yıldır gözetlemiş.*

Kapkanın oozun kan kılıp,
Betteşkendi cay kılıp,
Kez bolgondu kemirip,
Kandı suuday şimirip,
Törösüngön kıylanın
Döñ-kaşatın tüz kılıp,
Bilgen canga duu kılıp,
Asman cargan çuu kılıp,
Kıyla balban cıyılgan,
Betteşip çıdap tura albay,
Bet bolup döölör kıyragan.
Çama çarçap al ketken,
Eçen calgız er ölüp,
Eli-curtu zar etken.
Küyüp-cangan seldey çok,
Adamda mınday tacaal cok,
Bir kün kenen, bir kün cok,
Mına uşunday bolor düynö bok.
Bu Celmoguz uulu kapırdan,
Bu el kurutkan takırdan,
Sakalı bölök kapırdan
Saraptı teşip ötköndöy,
Kılın koyboy kırgızdın
Kırgın kılıp ketkidey,
Aytkanım uşu bilip al,
Arstan kökcal tilimdi al!
Til albasañ er kökcal,
Tentektik bolot munuñuz.
Kılmışsız curt kırılsa,
Kıyın dümök, müşkül iş,
Bilbestikti bilbeybi,
Aytıluu mış-mış çın bolso,
Tañdı makşar künündö,
Kanın doolap turbaybı!
Til albasañ er kökcal,
Kalayman duunu baştaysıñ.
Altı miñ kelin, dalay kız,
Ayıldı karan taştaysıñ.

Kapanın ağzını kan edip,
Yüzleşeni yerle bir edip,
Denk geleni kemirip,
Kanı su gibi höpürdetip,
Törölük taslayan nicelerin
Tepesini yarını dümdüz edip,
Bilen cana gürültü koparıp,
Göğü yaran feryat koparıp,
Nice pehlivan toplanmış,
Yüzleşip dayanıp duramadan,
Karşı çıkıp devler kırılmış.
Derman tükenip güç gitmiş,
Nice yalnız er ölüp,
Eli yurdu ağıt yakmış.
Yanıp tutuşan sel gibi kor,
İnsanda böylesi zalim yok,
Bir gün bolluk, bir gün yok,
İşte böyle olur dünya bok.
Bu Celmoguz oğlu kâfirden,
Bu el kurutan çoraktan,
Sakalı başka kâfirden,
Sırmayı delip geçer gibi,
Kılını koymadan Kırgız'ı
Kırıp geçirip gidecek gibi,
Dediğim budur, bilesin,
Aslan bozkurt, sözümü dinle!
Söz dinlemezsen er bozkurt,
Delilik olur bu yaptığınız.
Suçsuz yurt kırılırsa,
Çetin belâ, müşkül iş,
Bilmezliği bilmez mi,
Söylenen mırıltı gerçekse,
Tan ağaran mahşer gününde,
Kanını davalayıp durmaz mı!
Söz dinlemezsen er bozkurt,
Kıyametin gürültüsünü başlatırsın.
Altı bin gelin, nice kız,
Köyü karanlığa bırakırsın.

Kumsara çıkkan kuu bulut,
Caabay ötöt deysiñbi.
Kara tacaal Sarıbay
Saybay ötöt deysiñbi.
Ölörman kılat eliñe,
Ört kaptatat ceriñe.
Oyron müşkül tuudurat,
Cergelüü kırgız eline.
Aytkanım uşul bilip al,
Semetey, kökcal tilimdi al!
Namıstanıp ardansañ,
Bilbestik bolot munuñuz.
Akıl oylop alıñız,
Ala-Toodo kırgızdı
Aman alıp kalıñız.
Koco, moldo cıyıñız,
Er Kuyalı balban kız
Aldım dep nike kıyıñız.
Atıştı arbın salıñız,
Ak kalpak kırgız curtuñdu
Acaldın müşkül ogunan,
Kaarluunun tobunan,
Tozoktun küygön çogunan,
Tacaaldın temir torunan,
Çın duşmandın kolunan,
Acıratıp alıñız!»
Ayçürök mınday degen soñ,
Manastın uulu badırek
Bilegi coon, taş cürök,
Aalamga salat çoñ dümök.
Atasınan babası
Artıktıgın karaçı.
Tügöngön sayın tütögön,
Al tüptüü Manas tukumu.
Ölgön sayın örçügön,
Öküm şerdin tukumu.
Kara suuga kan kuygan,
Ölöñdüü cerdi örttögön,
Özü şerdin tukumu.

Solgunlaşıp çıkan kuru bulut,
Yağmadan geçer mi sanırsın.
Kara zalim Sarıbay
Saplamadan geçer mi sanırsın.
Ölesiye kıyar eline,
Yangın bastırır yerine.
Yıkım müşkül doğurur,
Yerli yurtlu Kırgız eline.
Dediğim budur, bilesin,
Semetey, bozkurt, sözümü dinle!
Namusa kapılıp ar edersen,
Bilmezlik olur bu yaptığınız.
Akıl edip alın,
Ala-Dağ'da Kırgız'ı
Sağ esen alıp kalın.
Hoca, molla toplayın,
Er Kuyalı pehlivan kızı
Aldım deyip nikâh kıyın.
Atışmayı bolca salın,
Ak kalpak Kırgız yurdunu
Ecelin müşkül okundan,
Kahırlının güruhundan,
Cehennemin yanan korundan,
Zalimin demir ağından,
Gerçek düşmanın elinden,
Kurtarıp alın!»
Ayçürök böyle deyince,
Manas'ın oğlu gözü pek,
Bileği kalın, taş yürek,
Âleme salar koca belâ.
Atasından, dedesinden
Üstünlüğüne baksana.
Tükendikçe tüten,
O köklü Manas soyu.
Öldükçe çoğalan,
Hükmeden aslanın soyu.
Kara suya kan döken,
Otlu yeri yakıp kavuran,
Kendisi aslanın soyu.

	Akırın süylöp, bek taştap,	*Yavaşça söyleyip, sağlam bırakıp,*
	Ayköl töröñ kep baştap:	*Deryadil törön söze başlayıp:*
	«Cetik algan batamdan,	*«Yetkin aldığım duadan,*
	Cetim kalgan atamdan,	*Yetim kaldığım babamdan,*
55660	Cetim kalıp cetilip,	*Yetim kalıp yetişip,*
	Cergege eptep koşulup,	*Yurda güç belâ katılıp,*
	Ereşen tartıp er bolup,	*Erlik takınıp er olup,*
	Er uulu menen teñ bolup,	*Er oğluyla denk olup,*
	Temirkandın şaarına	*Temirkan'ın şehrine*
	Tentip kirip çoñoyup,	*Sürgün girip büyüyüp,*
	Kara kandın şaarına,	*Kara hanın şehrine,*
	Kaçıp barıp çoñoyup,	*Kaçıp varıp büyüyüp,*
	Ordo biylep, curt kütüp,	*Orda yönetip, yurt edinip,*
	Orçun sultan bolgonu,	*Ulu sultan olduğum,*
55670	Bet alıp duşman kelbegen,	*Yüz dönüp düşman gelmemiş,*
	Meni bettep duşman ceñbegen.	*Bana karşı düşman yenmemiş.*
	Kan Akundun şaarına,	*Han Akun'un şehrine,*
	Küyöö bolup barganda,	*Güvey olup vardığımda,*
	Berizaada beytaalay	*Perizade bahtı kara*
	Ayçüröktü alganda,	*Ayçürök'ü aldığımda,*
	Uşintip aytar kebim bar,	*Böyle diyecek sözüm var,*
	Ubada kılgan cerim bar.	*Ahdettiğim yerim var.*
	Adal carım Çürökkö	*Helâl eşim Çürök'e*
	Buzulbagan kebim bar.	*Bozulmamış sözüm var.*
55680	Çüröktü keçee alganda	*Çürök'ü geçende aldığımda,*
	Ak buuday ununu çaynadım,	*Ak buğday ununu çiğnedim,*
	Ak bolot mizin caladım.	*Ak çeliğin ağzını yaladım.*
	Ubadanı bek kıldım,	*Ahdi sağlam bağladım,*
	Ölüp ketçü şert kıldım,	*Ölesiye şart koştum,*
	Keçee Akundun kızı beybakka	*Geçende Akun'un kızı bahtsıza,*
	Ata tapkan kurdaşka,	*Baba bulmuş yoldaşa,*
	Caratkan koşkon sırdaşka,	*Yaratan'ın kattığı sırdaşa,*
	Artına künü albaska,	*Üstüne kuma almamaya,*
	Artıltıp kamçı çappaska,	*Üsteleyip kamçı çalmamaya,*
55690	Ubada kılgan kebim bar.	*Ahdettiğim sözüm var.*
	Ubada kılıp turganım,	*Ahdedip durduğum:*
	Ak miltenin çogu ursun,	*Ak fitilin koru vursun,*
	Ak keltenin ogu ursun,	*Ak tüfeğin oku vursun,*

Töbösü bütün kök ursun,
Töşü tüktüü cer ursun,
Bölökkö azar salbaym – dep,

Artına künü albaym – dep,
Adam ölör kep kıldım,
Çın ubada şert kıldım» –
Dep oşondoy degende,
Kız Kuyaalı munu aytat:
«Kayran başım barında,
Karadan çapan camınbaym,
Kan, bekterge calınbaym.
Ötkörö dayra körböstön,
Ötüktü kantip çeçeyin.
Öküm sultan karabay,
Öküldöp Sarıbay menen
Sayışkanda netemin?
Çataktaşpay, çırdaşpay,
Colum menen keteyin» –
Dep, oşentip Kuyalı
Kızıl ceerde at minip,
Kıl kuyrugun çart tüyüp,
Cay-caragın caylanıp,
Canına kılıç baylanıp,
Kayra şumduk kılçuday,
Kaltırbay candı kırçuday,
Tuu tübünö turçuday,
Azar-tümön coo kelse
Aykırıp ayza sunçuday,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Aydap cürüp kırçuday.
Coo bettegen balbandın
Curt korgonu zarlardın,
Balbandıgı başkaça,
Munun baatırdıgı bir kança.
Uzun boyluu, keñ dalı,
Arı balban, arı şer,
Berendigi belgilüü,
Beycay dolu kayran er.

Tepesi bütün gök vursun,
Bağrı tüylü yer vursun,
Başkasına eziyet etmem diye,

Üstüne kuma almam diye,
İnsan ölür söz söyledim,
Gerçek ahdi, şartı ettim» –
Deyip böyle söyleyince,
Kız Kuyalı şunu söyler:
«Garip başım varken,
Karadan kaftan örtünmem,
Hanlara, beylere yalvarmam.
Geçilecek ırmak görmeden,
Çizmeyi nasıl çıkarayım.
Hükmeden sultan bakmadan,
Vekil olup Sarıbay'la
Mızraklaştığımda niderim?
Çatışmadan, dalaşmadan,
Yoluma bakıp gideyim» –
Deyip, böylece Kuyalı
Kızıl doru ata binip,
Kıl kuyruğunu çat düğüp,
Pusatını kuşanıp,
Yanına kılıç bağlanıp,
Yine dehşet salacak gibi,
Bırakmadan canları kıracak gibi,
Tuğ dibinde duracak gibi,
Binlerce tümen düşman gelse
Haykırıp mızrak uzatacak gibi,
Ay-âlemi dize getirip,
Sürüp götürüp kıracak gibi.
Düşmana yüz dönen pehlivanın,
Yurt koruyucusu zavallıların,
Pehlivanlığı bir başka,
Bunun bahadırlığı bir hayli.
Uzun boylu, geniş omuzlu,
Hem pehlivan, hem aslan,
Berenliği besbelli,
Yaman deli garip er.

Munun biylegeni Semetey,
Beykut tüştü oşo cer.
Asmandan bulut tutulup,
Aybatı kalıñ körünüp,
Ardıkkanday bul dolu

Bunun hükmettiği Semetey,
Sessizliğe gömüldü o yer.
Gökten bulut tutulup,
Heybeti kalın görünüp,
Arlanmış gibi bu deli,

Közünün caşı tögülüp,
Köñülü ketip bölünüp,
Çın erdigi körünüp,
Altın caak aybalta
Ak bilekke tolgodu.
Alban türdüü çoyunbaş,
Kınay belde baylanuu,
Kınsız kılıç kurç bolot
Bul boyunda caylanuu.
Uñgusu bolot, uçu kurç,
Komogoyluu sır nayza
Bu takımda caylanuu.
Ok ötpögön ton kiyip,
Calantıp tulpar at minip,
Astındagı tulparı
Kaçkan kulan çokuluu.
Aldıñkı kaşı ak altın,
Ardaktap kılgan ak kañkı
Al tulparda tokuluu.
Koloñdoy bolgon kayran çaç,
Töbögö orop tüyüptür.
Kaalaganı Semetey,
Tiemin dep cürüptür.
Aydap alıp artınan,
Semeteydin dartınan
Masan köldü cerdeptir.
Kabardan kızık kep ugup,
Masan köldün batkalda,
Kulan kuup kuturup,
Kuptap oynop catkanda,
Kerbençiden kep ugup,
Manastın uulu er Semeñ
Sultan boldu dep ugup,

Gözünün yaşı dökülüp,
Gönlü gidip bölünüp,
Gerçek erliği görünüp,
Altın yanaklı ay baltayı
Ak bileğine doladı.
Türlü türlü topuz,
Sıkıca belde bağlı,
Kınsız kılıç, keskin çelik,
Bu boyunda hazır duruyor.
Kabzası çelik, ucu keskin,
Kayın saplı sırlı mızrak
Bu dizinin dibinde hazır duruyor.
Ok işlemez kürk giyip,
Parıldatıp küheylan at binip,
Altındaki küheylanı
Kaçan kulan yapılı.
Ön kaşı ak altın,
Özenle yapılmış ak kaltak eyer
O küheylanda eyerli.
Yele gibi olan güzelim saç,
Tepesine sarıp düğmüş.
Dilediği Semetey,
Varırım deyip yürümüş.
Sürüp alıp ardından,
Semetey'in derdinden
Masan gölünü yurt edinmiş.
Haberden ilginç söz duyup,
Masan gölünün bataklığında,
Kulan kovup coşup,
Sevinçle oynayıp yatarken,
Kervancıdan söz duyup,
Manas'ın oğlu er Semen
Sultan oldu diye duyup,

Keñ dünüyö tar bolup,
Erte sözü keç bolgon,
Menin eki közüm tört bolgon.
Çolpondoy közüm caynagan,
Şakarday içim kaynagan.
Tutanıp içim çok bolup,
Karan bolup alıbız,

Kaynagan çoguu caalıbız.
Kandar kalıp bir kaşık,
Semeteyge çoñ aşık.
Too başınan kıykırgan,
Ular bolup kelgemin.
Bir körüügö törömö,
Kumar bolup kelgemin.
Tirüü basıp cürgömün.
Örttöy canıp küygömün.
Erte açkanım keç bolgon,
Er sultanga tiyüügö
Eki közüm tört bolgon.
Kayıpçal atam töründö,
Kança cılı cürgömün.
Kankor şerge cetem – dep,
Kadır Alda calgızdan,
Uşunu surap cürgömün.
Üzülgönüm ulaçı,
Çaçılganım cıynaçı!
Toñdurbastan tonuñ ber,
Köp bozdotpoy coobuñ ber.
Karaylatpa közümdü,
Kapa kılba özümdü.
Ugup algın sözümdü,
Ubara kılba özümdü!
Serüün kılba sözümdü,
Balban kız salbar dedirtip,
Şermende kılba özümdü!
Küyüp, canıp çok boldum,
Baatır, senin küyütüñdön
cok boldum.

Geniş dünya dar olup,
Erken sözü geç olmuş,
Benim iki gözüm dört olmuş.
Çoban yıldızı gibi gözüm parlayan,
Kaynar kazan gibi içim kaynayan.
Tutuşup içim kor olup,
Karanlık olup hâlimiz,

Kaynayan topyekûn hıncımız.
Kanlar kalıp bir kaşık,
Semetey'e büyük âşık.
Dağ başından haykıran,
Ular kuşu olup geldim.
Bir görmeye törömü,
Tutkun olup geldim.
Diri basıp yürüdüm.
Ateş gibi yanıp tutuştum.
Erken açtığım geç oldu,
Er sultana varmaya
İki gözüm dört oldu.
Kayıpçal atamın baş köşesinde,
Nice yıl yürüdüm.
Hunhâr aslana ererim diye,
Kadir Allah'tan, o Tek'ten,
Bunu dileyip yürüdüm.
Koptuğumu ulasana,
Saçıldığımı toplasana!
Dondurmadan kürkünü ver,
Çok inletmeden cevabını ver.
Karartma gözümü,
Kederlendirme beni.
Duyup al sözümü,
Zahmete koşma beni!
Serin düşürme sözümü,
Pehlivan kız kaldı dedirtip,
Rezil rüsva etme beni!
Yanıp tutuşup kor oldum,
Bahadır, senin yangınından
yok oldum.

Batır senin ayıñdan,
Kılceerdeni arıttım,
Kımbat candı karıttım.
Saman çöptöy sargardım,
Bu dünüyö eñ beker
Caralganga tañ kaldım.
Opol-toodoy alat kün
Oroyluk bolot munuñuz.
Bu düynödö albasañ,ya

Bahadır, senin yüzünden,
Kızıl doruyu yordum,
Değerli canı kocattım.
Saman otu gibi sarardım,
Bu dünyanın boşu boşuna
Yaratıldığına şaştım kaldım.
Ulu dağ gibi alacağın gün,
Kabalık olur bu yaptığınız.
Bu dünyada almazsan, ya

Kıyamat carım boldu – dep,
Ubadanı kılıñız.
Bul ubada çın bolso,
Celmoguz uulu kapırdın,
Kalk kurutkan cakırdın,
Bet alışıp turuşup,
Beş ay tınbay uruşup,
Karmaş katuu baştalsın.
Kuu dünüyö titirep,
Buzulup kete taştasın.
Ak asaba tuu bolup,
Asman cargan çuu bolup,
Kagış katuu baştalsın.
Tübü tüptüü kara cer,
Buzulup kete taştasın.
Akır-takır kün bolsun,
Celmoguz uulu kapırga
Ay karañgı tün bolsun.
Anık tınsın munuñuz,
Aymak kerek, curt kerek,
El cerdöögö curt kerek.
Ubadanı kılıñız,
Başka cooluk salıñız,
Adal carım boldu – dep
Cuptu kılıp alıñız.
Ubadaga tursañız,
Ölör anttı kılsañız,
Buuruldu berçi minemin.
Buulumdu ber kieyin.

Kıyamette eşim oldu deyip,
Ahdi edin.
Bu ahit gerçekse,
Celmoguz oğlu kâfirle,
Halk kurutan sefille,
Yüz yüze gelip durup,
Beş ay durmadan vuruşup,
Boğuşma katı başlasın.
Sinsi dünya titreyip,
Bozulup gidivereversin.
Ak bayrak tuğ olup,
Göğü yaran feryat olup,
Çarpışma katı başlasın.
Dibi köklü kara yer,
Bozulup gidiversin.
Bitip tükenen gün olsun,
Celmoguz oğlu kâfire
Ay karanlık gece olsun.
İyice dinsin bu işiniz,
Diyar gerek, yurt gerek,
El yerleşmeye yurt gerek.
Ahdi edin,
Başıma yazma örtün,
Helâl eşim oldu deyip,
Çift edip alın.
Ahdinize dururşanız,
Ölümüne yemin ederseniz,
Boz kırı verin, bineyim.
İpekli kaftanı verin, giyeyim.

Celmoguz uulu kapırdı
Cerine çeyin süröyün.
Kabırgasın sögömün,
Kayratı kança körömün.
Cazbay altı ay salışıp,
Cazasın kolgo beremin.
Çalışa cürgön col uşul,
Atışa cürgön kol uşul.
Celpiniştin ber cagı,
Cet-Kayt toonun ar cagı,
Ceti künü sayışıp,

Celmoguz oğlu kâfiri
Yerine kadar süreyim.
Kaburgasını sökerim,
Gayreti nedir, görürüm.
Şaşmadan altı ay çarpışıp,
Cezasını ele veririm.
Çelmeleşe gelinen yol budur,
Atışa gelinen kol budur.
Celpiniş'in beri yanı,
Cet-Kayt dağının öte yanı,
Yedi gün mızraklaşıp,

Budurmaktuu kaykañda,
Buzulgan toonun taypañda,
Bir cañcaldı salgamın.
Cer kaşattın ceti kır,
Ceti aylanta kuuganda,
Celmoguz uulu kapırdı
Cer tügötkön takırdın,
Körbögönün kör kılıp,
Alın kara cer kılıp,
Ayabay cañcal salganda,
Bereninen bezgemin,
Bet alışa kelgendin
Betteşip başın keskemin.
Kabırgasın sökkömün,
Kanın suuday sepkemin.
Cakkan otun öçürüp,
Can aylasın ketirip,
Karuuluusun kaar kılıp,
Kayrattuusun cay kılıp,
Ayza sunup ıktadım.
Kayrattuusun şerlerin
Kanın cerge çıktadım.
Kökcal törö ayınan,
Ölbögön cerde kalıştım,
Ay böksörüp cıl ötüp,
Aradan neçen kün ötüp,
Ceti cılı salıştım.

Tümsekli yamaçta,
Yıkılmış dağın düzlüğünde,
Bir kavga salmıştım.
Yer yarının yedi sırtını
Yedi kez dolanıp kovaladığımda,
Celmoguz oğlu kâfire,
Yer tüketen çorağın,
Görmediğini gördürüp,
Gücünü kara yer edip,
Amansız kavga saldığımda,
Bereninden bezdirmiştim,
Yüz yüze gelenlerin
Yüzleşip başını kesmiştim.
Kaburgasını sökmüştüm,
Kanını su gibi serpmiştim.
Yaktığı ateşini söndürüp,
Can çaresini tüketip,
Kuvvetlisini kahredip,
Gayretlisini yerle bir edip,
Mızrak uzatıp bastırdım.
Gayretlisinin, aslanlarının
Kanını yere akıttım.
Bozkurt törö yüzünden,
Ölünmez yerde kaldım,
Ay eksilip yıl geçip,
Aradan nice gün geçip,
Yedi yıl çarpıştım.

Celpiniş cerdin kısıgı,	*Celpiniş yerinin geçidi,*
Özüm salgan col bolçu.	*Kendi açtığım yoldu.*
Celmoguz uulu kapırdı	*Celmoguz oğlu kâfiri*
Ala cürgön kol bolçu.	*Alıp götüren koldu.*
Kagışarım Sarıbay,	*Çarpışacağım Sarıbay,*
Kaalaganım Semetey,	*Dilediğim Semetey,*
55890 Er kız balban atanıp,	*Er kız pehlivan diye anılıp,*
Carışka cañgız barsam – dep,	*Yarışa yalnız varayım diye,*
Celmoguz uulu kapırdı,	*Celmoguz oğlu kâfiri,*
Oñkosunan salsam – dep,	*Tepetaklak edeyim diye,*
Ak kalpak kırgız curtumdu,	*Ak kalpak Kırgız yurdumu,*
Ataşkanım Semetey	*Adaklım Semetey,*
Kaptagan acal ogunan,	*Kaplayan ecel okundan,*
Kaarluu ittin kolunan,	*Kahırlı itin elinden,*
Acıratıp alsam – dep,	*Kurtarıp alayım diye,*
Erte sözüm keç bolgon,	*Erken sözüm geç oldu,*
55900 Eki közüm tört bolgon.	*İki gözüm dört oldu.*
Ebedeyim ezilgen,	*Yüreğim ezilmiş,*
Et cürögüm sozulgan,	*Et yüreğim uzanmış,*
Örttölgön iç basılgan,	*Yanan içim bastırılmış,*
Umaçtay közüm açılgan,	*Kepek gibi gözüm açılmış,*
Aytkanım uşul bilip al,	*Dediğim budur, bilesin,*
Ayköl töröm, tilimdi al!	*Deryadil töröm, sözümü dinle!*
Tilimdi alsañ kankor şer,	*Sözümü dinlersen hunhâr aslan,*
Karmaşkanım Sarıbay,	*Boğuşacağım Sarıbay,*
Murasıma cetemin.	*Muradıma ererim.*
55910 Buzulup ketken çoçkonu	*Yoldan çıkmış domuzun,*
Betteşsem başın kesemin.	*Yüzleşirsem başını keserim.*
Tapkanın olco kılamın,	*Bulduğunu ganimet ederim,*
Betteşsem canın kıyamın.	*Yüzleşirsem canını kıyarım.*
Dartımdın baarın basamın,	*Derdimin hepsini bastırırım,*
Çın tilekke cetkirseñ	*Gerçek dileğe erdirirsen,*
Kakırga salıp kapırdı,	*Çorağa salıp kâfiri,*
Kayıştay iylep cançamın.	*Kayış gibi yoğurup ezerim.*
Kaarlanıp kakaysam	*Kahırlanıp dikilirsem,*
Cel kuyun tulpar malım bar,	*Yel kasırga küheylan malım var,*
55920 Cetimiş bolsun Sarıbay,	*Yetmiş olsun Sarıbay,*
Ceke özümdün alım bar.	*Tek başıma gücüm var.*

Kayıpçal kızı Kuyalı
Kız balbandan atım bar.
Sarıbay emes, aalamdı
Titireter alım bar.
Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,
Manastın uulu sen bolsoñ,
Sandaltpa aytkan sözümdü,
Sarı ooru kılba özümdü.
Kecirlentpe kebimdi,
Ketirbe menin ebimdi.
Caldıratpa közümdü,
Capaga salba özümdü.
Küröbö menin künümdü,
Kakşatpa menin tilimdi.
Ubayım, kaygı cegizbe,

Kayıpçal kızı Kuyalı,
Kız pehlivandan adım var.
Sarıbay değil, âlemi
Titretecek gücüm var.
Bahadırsan, aslansan,
Manas'ın oğlu sensen,
Süründürme dediğim sözü,
Sarı derde salma beni.
İnatlaştırma sözümü,
Bozdurma benim düzenimi.
Yaşartma gözümü,
Cefaya salma beni.
Karartma benim günümü,
Kurutma benim dilimi.
Tasa, kaygı yedirme,

Ubara bolup izdese,
Albay koydu degizbe!
Manastın uulu baatır – dep,
Ukkamın şeker sözüñdü,
Baatır, kaalap keldim özüñdü!
Tüp atañız Tügöl kan
Tübünön Kıdır daarıgan.
Başkı atañız baarı kan,
Başınan Kıdır daarıgan.
Ukumuñdan tukumuñ
Aç arstan atıkkan,
Ayköl şerdin öz uulu.
Menin atım surasañ –
Er Kuyalı kız balban.
Kayıpçaldın kızı elek,
Eren kızdın özü elek.
Ayzaga dañgıl ıktuu kız,
Ar balaaluu müşkülgö
Adis bolgon mıktı elek.
Başka cooluk salıñız,
Ubadanı bek kılıp,
Adam ölçü şert kılıp,
Til alsañ baatır alıñız!» –

Zahmet çekip arasa da,
Almadı diye dedirtme!
Manas'ın oğlu bahadır – diye,
Duymuştum şeker sözünü,
Bahadır, isteyip geldim sana!
Kök atanız Tügöl Han,
Ta kökünden Hızır dokunmuş.
İlk atalarınız hepsi han,
Başından Hızır dokunmuş.
Soyundan sopuna dek senin,
Aç arslan diye ün almış,
Cömert şirin öz oğlusun.
Benim adımı sorarsan –
Er Kuyalı kız pehlivan.
Kayıpçal'ın kızıydık,
Yiğit kızın ta kendisiydik.
Mızrakta usta, becerikli kız,
Her belalı müşküle
Ustalaşmış yamandık biz.
Başıma yazma örtünüz,
Vaadi sağlam kılarak,
Ölümüne şart koşarak,
Söz dinlersen, bahadır, alınız!» –

Dep, oşentip kız balban
Kara tilin kayradı,
Kayran balban sayradı.
Keçe Manas tuşunda,
Üzülgönün ulagan,
Çaçılganın cıynagan,
Baatır Manas kökcaldı
Eerçitip cürüp er kılgan,
Er uulu menen teñ kılgan.
Kastaşkandı cay kılıp,
Kankor Manas törönü,
Zor Kap-Toodoy kan kılgan.
Betteşip Beecin, Bakburçun,
Manastı aga kan kılgan.
Köp tereñge oylogon,
Kökala kalkan oynogon,
Közü körgön alıstan,

Deyip, böylece kız pehlivan
Kara dilini biledi,
Yaman pehlivan şakıdı.
Geçmişte, Manas çağında,
Kopanı ulayan,
Saçılanı derleyen,
Bahadır Manas bozkurdu
Peşine takıp er kılan,
Er oğullarla denk kılan.
Düşmanlık edeni yatıştırıp,
Hunhar Manas beyini,
Ulu Kaf Dağı gibi han kılan.
Beecin'le, Bakburçun'la yüzleşip,
Manas'ı onlara han kılan.
Derin derin düşünen,
Gökala kalkan oynatan,
Gözü uzaktan gören,

Köptü körgön daanışman,
Köp tereñge ciberse,
Ceke çıkkan carıştan.
Oluyanın çın uulu
Caralgan mende bulbulu,
Şer ayköldün sırdaşı,
Kurgan Manas kurdaşı,
Abası Bakay karıya –
Ay-aalamdın baarının
Ebin tapkan oluya.
Baylanıp catkan bazardın,
Bagın açkan er Bakay,
Bar müşküldüü adamdın
Colun çeçken er Bakay.
Til albagan-oñbogon,
Oşondo Bakay kökcaldın,
Aytkanı eki bolbogon.
Akılga dıykan adilet,
Asıl Bakay karıya.
Akırın süylöp, bek taştap,
Ölöründö zor Bakay

Çok görmüş bilge kişiydi,
Derinlere salınsa eğer,
Yarıştan tek başına çıkan.
Evliyanın öz oğlu,
Kullar içre yaratılmış bülbül,
Cömert şirin sırdaşı,
Çilekeş Manas'ın yaşıtı,
Ağası Bakay ihtiyar –
Ay-âlemin hepsinin
Çaresini bulan evliya.
Bağlanıp kalmış pazarın
Bahtını açan er Bakay,
Müşkülü olan her insanın
Yolunu çözen er Bakay.
Söz dinlemeyen onmadı,
O zaman bozkurt Bakay'ın
Dediği iki olmadı.
Akılda bereketli, adil,
Asil Bakay ihtiyar.
Usulca söyler, pek koyar,
Ölürken ulu Bakay

Akırkı kepten söz baştap:
«Ee, Semetey kulunum,
Senin kır cagıñda kıtay bar,
Senin mañdayıñda barañ bar,
Oo, balam, bastaşkan duşman dalay bar!
Celmoguz uulu Sarıbay
Kongon ceri kor boldu.
Ay-aalamdı buy kılgan
Ayabagan zor boldu.
Kırdagı kırgız tukumun
Kıramın dep kuturdu.
Kıyla erendin baarısı
Kıyamat colgo tutuldu.
Almambet uulu Külçoro,
Balañ Seytek baatırdın
Temir çopkut ok ötpös.
Baarı coodon tıtıldı.
Aytkanım uşul bilip al,

Son demin sözünden söz açtı:
«Ey, Semetey kulunum,
Senin sırt yanında Hıtay var,
Senin karşında tüfek var,
Ah oğlum, üstüne yürüyen düşman hayli var!
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Konduğu yeri hor etti.
Ay-âlemi perişan eden
Amansız bir zorba oldu.
Kırdaki Kırgız soyunu
Kırarım diye kudurdu.
Nice yiğidin hepsi
Kıyamet yoluna tutuldu.
Almambet oğlu Külçoro,
Oğlun Seytek bahadırın
Demir zırhından ok geçmez.
Hepsi düşmandan lime lime oldu.
Dediğim budur, bilesin,

Arstan balam tilimdi al!
Oluya çal, Kayıpçal,
Oşol eköö bir tuugan.
Oluya çaldan er Bakay,
Kayıpçaldan Kuyalı –
Kız arstan bu dagı.
Oñurañdap albaym – dep,
Astıña kelgen Kadır tün
Oroyluk bolot munuñuz.
Bul düynölük bolboso
Kıyamat işke kıyıñız!» –
Bakay mintip turganda,
Bakay cönü momunday.
Bakay curtka sınaakı,
Baştagı ötkön Manastan
Baatır Bakay abañız
Kalıp kalgan muraapı.
Mına uşunda Bakay şer
Karañgıda köz tapkan,

Arslan oğlum, sözümü tut!
Evliya ihtiyar Kayıpçal,
O ikisi öz kardeştir.
Evliya ihtiyardan er Bakay,
Kayıpçal'dan Kuyalı –
Kız arslandır bu dahi.
Homurdanıp almam – deyip,
Ayağına gelen Kadir gecesine
Kabalık olur bu yaptığın.
Bu dünyalık olmasa da,
Kıyamet işine kıyınız!» –
Bakay böyle söylerken,
Bakay'ın hâli şöyleydi:
Bakay halka örnektir,
Evvelce geçen Manas'tan
Bahadır Bakay ağanız
Kalıvermiş yadigârdır.
İşte o anda Bakay şir,
Karanlıkta göz bulan,

Kapıyada söz tapkan.
Tuyuk cerden col tapkan,
Baygambar sınduu babañız,
Babır Bakay abañız.
Sözünün bolboyt katası,
Ak kalpak kırgız atası.
Oluyattın tukumu,
Oyron Bakay abañdın
Atkan tilin aldı ele.
Manastın uulu er Semeñ,
Atası kökcal er nemeñ
Bakay aytsa til alıp,
Tilge kelip turdu ele.
Balban kızdı aluuga
Köñülü kelip turdu ele.
Bakay tüşüp araga,
Baygambar çalış babañdın,
Kebin alıp turdu ele.
«Baba Bakay, makul – dep,
Senin bul aytkanıñ akıl» – dep,
Manastın uulu badırek,

Ansızın söz bulan,
Çıkmaz yerden yol bulan,
Peygamber yüzlü atanız,
Heybetli Bakay ağanız.
Sözünün olmaz hatası,
Ak kalpaklı Kırgız'ın atası.
Evliyalar soyundan gelen,
Yaman Bakay ağanın
Söylediği sözü tutuverdi.
Manas'ın oğlu er Semeñ,
Babası bozkurt, er yiğit,
Bakay deyince söz dinleyip,
Dile gelip durmuştu.
Pehlivan kızı almaya
Gönlü meyledip durmuştu.
Bakay girince araya,
Peygamber misali atanın
Sözünü tutup durmuştu.
«Baba Bakay, pekâlâ – deyip,
Senin bu dediğin akıl» – deyip,
Manas'ın oğlu gözü pek,

Kayıp çal kızı balbanga,
Urgaaçı arstan kurganga:
«Aytkanım uşul balbanga,
Anık aytam tilimdi al,
Kayıpçaldın balban kız
Kaalaganıñ men bolsom,
Akır söz aytam bilip al.
Degeniñe könöyün,
Bul dünüyö aldamçı
Bügün körgön erteñ cok,
Bir kün betin körgözsö,
Bir kün artın körsötüp,
Aldap cüröt düynö bok.
Ubadanı kılıñız.
Tañdın makşar künündö,
Ür kızınday carkırap,
Coldon tosup turuñuz.

Kayıp ihtiyarın kızı pehlivana,
Dişi arslan garibe dedi:
«Dediğim budur pehlivana,
Açık söylerim, sözümü tut,
Kayıpçal'ın pehlivan kızı,
Dilediğin ben isem eğer,
Son sözü söylerim, bilesin.
Dediğine razı olayım,
Bu dünya aldatıcıdır,
Bugün gördüğün yarın yok,
Bir gün yüzünü gösterir,
Bir gün sırtını gösterip,
Aldatıp durur kahpe dünya.
Vaadinizi ediniz siz.
Tanların mahşer gününde,
Huri kızı gibi parlayıp,
Yolumu gözleyip durunuz.

Akundun kızı Ayçürök
Bul düynölük car ele,
Kayıpçal kızı Kuyalı –
Sen kıyamattık car bolgun!»
El oylobos kep kılıp,
Adam ölçü şert kılıp,
Ubadanı bek kılıp,
Kol karmaşıp turuşup,
Ölör anttı kılışıp,
Çın ubada kılışıp,
Ubadanın çını üçün
Kılıçtap çırpık kıyışıp,
Ak buuday danın çaynaşıp,
Keleme şarıp karmaşıp,
Ak buudaydın ununday
Cuuruluşup kalıştı,
Ak bököndün kılınday
Suuruluşup kalıştı.
Tabılbas murda darıday,
Coşuluşup kaldı ele,
Asmanda cetigen Çolpon
cıldızday
Koşuluşup kaldı ele.

Akun'un kızı Ayçürök
Bu dünyalık yâr idi,
Kayıpçal kızı Kuyalı –
Sen kıyametlik yâr ol bana!»
Elin akıl ermez sözünü edip,
Ölümüne şart koşup,
Vaadi sağlam kılıp,
El ele tutuşup,
Ölüm andını içip,
Gerçek vaatte bulunup,
Vaadin gerçeği adına
Kılıçla fidan kesişip,
Ak buğday tanesi çiğneşip,
Kelam-ı şerifi tutuşup,
Ak buğdayın unu gibi
Yoğruluşup kaldılar,
Ak ceylanın kılı gibi
Sıyrılışıp kaldılar.
Bulunmaz nadide ilaç gibi
Coşuşup kalmışlardı,
Gökteki Yedigen'le Çolpan
yıldızı gibi
Birleşip kalmışlardı.

Keñ dünüyö tar bolup,
Kayıpçal kızı Kuyalı
Semeteyge kıyamattık car bolup,
Tilekti Kuday berdi – dep,
Tiktegen şerler keldi – dep,
Oorugan cürök basılıp,
Oorugan darttar cazılıp,
Toygo tokson bee soyup,
Bar düynönü keñ koyup,
Kanıkeydin ak saray
Ceti kün buga catışıp,
Cetik düynö kızık iş
Köp suroogo batışıp,
Şabiet oynop çañ salıp,
Orompoy oynop dañ salıp,

Geniş dünya dar olup,
Kayıpçal kızı Kuyalı
Semetey'e kıyametlik yâr olup,
Dileği Kuday verdi – diye,
Beklenen şirler geldi – diye,
Ağrıyan yürek yatışıp,
Ağrıyan dertler şifa bulup,
Toya doksan kısrak kesip,
Var dünyayı geniş tutup,
Kanıkey'in ak sarayında
Yedi gün burada yatışıp,
Şu yaman dünyanın türlü işini
Bin bir soruyla eşeleyip,
Şabiet oynayıp toz koparıp,
Orompoy oynayıp şan salıp,

	Kızıgıraak duu bolup,	*Eğlence iyice coşup,*
	Kızıkka bular batkanda,	*Bunlar zevke daldığında,*
	Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
	Keçee tañ kaşkayıp sürgöndö,	*Dün tan ağarıp söktüğünde,*
	Cerge carık tiygende,	*Yere aydınlık değdiğinde,*
	Tañ atardın muzdak celi urganda,	*Tan atımının soğuk yeli vurduğunda,*
	Kamıştın başı zırkırap,	*Kamışın başı sızlayıp,*
	Can-canıbar makuluk	*Canlı cümle mahlûkat*
56120	Cer cüzünön turganda,	*Yeryüzünde kalktığında,*
	Töbödön cıldız bölünüp,	*Tepeden yıldız bölünüp,*
	Cerge carık tögülüp,	*Yere aydınlık dökülüp,*
	Tögöröktün tört burçu	*Dünyanın dört bucağı*
	Beş koldoy daana körünüp,	*Beş parmak gibi apaçık görünüp,*
	Celmoguz uulu baatırıñ	*Celmoguz oğlu bahadırın,*
	Cer örttögön kapırıñ,	*Yer yakan kâfirin,*
	Ak asaba tuu kılıp,	*Ak sancağı tuğ edip,*
	Asman cargan çuu kılıp,	*Göğü yaran çığlık koparıp,*
	Talastı bettep ört kılıp,	*Talas'a yönelip ateşe verip,*
56130	Keñ-Koldu küygön çok kılıp,	*Keñ-Kol'u yanan köz edip,*
	Kez bolgondu cok kılıp,	*Rast geleni yok edip,*
	Çapkanına çama kelalbay,	*Akınına güç yetmeyip,*
	Çarkı buzuk doñuzdu	*Düzeni bozuk domuzu,*
	Bu karuusu kılbay kamandı,	*Bileği bükülmez kamanı,*
	Bu karuuluu tozok aramdı,	*Bu güçlü cehennemlik haramiyi,*
	Almanbet uulu Külçoro,	*Almanbet oğlu Külçoro,*
	Semetey uulu er Seytek,	*Semetey oğlu er Seytek,*
	Eköölöp munu ceñe albay,	*İkisi birden yenemeyip,*
	Mañday-teskey turuşup,	*Karşı karşıya duruşup,*
56140	Mıltık atıp caa tartıp,	*Tüfek atıp yay çekip,*
	Bular bılçıldaşıp uruşup,	*Bunlar göğüs göğüse vuruşup,*
	Al-küçtün baarı utulup,	*Güç kuvvetin hepsi yenilip,*
	Adamdın baarı cutunup,	*İnsanların hepsi yutkunup,*
	Acalı cetken şorduu can,	*Eceli yetmiş çilekeş can,*
	Çın ölümgö tutuldu.	*Gerçek ölüme tutuldu.*
	Cakası altın, ceñi cez,	*Yakası altın, yeni tunç,*
	Koş badana, torgoy köz,	*Çift kat zırhlı, torgay gözlü,*
	Tabılgı caksa çok ötpös,	*Tabılgı yaksa köz geçmez,*
	Oçogor atsa, ok ötpös,	*Oçogor atsa ok geçmez,*

Ba kadala tikken ok ötpös,
Bıt-çıt bolup bölünüp,
Mañdaylaşıp turuşkan.
Kündö tınıp kalbastan,
Künügö tınım albastan,
Kündöp-tündöp salışkan,
Celmoguz uulu er menen
Ölbögön cerde kalışkan.
Döbönün baarı koo bolgon,
Azuuların karkaytıp,
At ölügü too bolgon.
Celmoguz uulu Sarıbay
Cer cutkur şondoy coo bolgon.
Atıştı arbın baştagan,
Altımış kattın tul ceñe
Ayıldı karaan taştagan.
Alban türlüü alp ölgön,
Atışıp alı cetalbay
Alban türlüü kalk ölgön.
Türü buzuk çoçkonun
Sebili seksen tört bolgon.
Karacoltoy kapırdın
Serp algan cagı ört bolgon.
Süylögönü ok bolup,
Kirpigi calın çok bolup,
Aybatı bölök doñuzdun
Aalamga mınday cok bolup,

Sımsıkı dikilmiş, ok geçmez,
Paramparça bölünüp,
Karşı karşıya durmuşlardı.
Gün geçmez dinlenmeden,
Her gün soluk almadan,
Gece gündüz çarpıştılar,
Celmoguz oğlu er ile
Ölmedikleri yerde kaldılar.
Tepelerin hepsi hendek oldu,
Azı dişleri sırıtmış,
At ölüsü dağ oldu.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Yer yutası öyle bir düşman oldu.
Atışmayı bolca başlatan,
Altmış kat dul yengeyi
Köyde karaltısız bırakan.
Türlü türlü alp öldü,
Atışıp gücü yetmeyip,
Türlü türlü halk öldü.
Sureti bozuk domuzun
Zırh pusatı seksen dört idi.
Uğursuz kâfirin
Göz attığı yan ateş oldu.
Söyledikleri ok olup,
Kirpiği alevli köz olup,
Heybeti bambaşka domuzun
Âlemde eşi benzeri olmayıp,

Cadaalangan doñuzuñ
Cañcaldı caman baştaptır.
Cakın calpı tüñülüp,
Kırılıp kete taştaptır.
Müşkül salıp Sarıbay,
Keñ dünüyö tarıday.
Endireti belimdi,
Sındırmak boldu belimdi,
Buzmak boldu kuturgur
Temirden kaşa çebimdi.
Tiktegeni zaar eken,

Azgınlaşan domuzun
Kavgayı fena başlatmış.
Yakın uzak herkes umut kesip,
Az kalsın kırılıp gidecekmiş.
Müşkül salıp Sarıbay,
Geniş dünya daralmış gibi.
Sarsmak oldu belimi,
Kırmak oldu belimi,
Bozmak oldu kudurgan
Demir kazıklı hisarımı.
Bakışı zehirmiş,

Celmoguz uulu Sarıbay
Çın Kudaydın kaarı eken.
Kastarın tigip kuturgur,
Talastı kamap buruptur.
Taalayluu cigit, tulpar at
Eçender miñin kırıptır.
Bulanı alıptır,
Buzuktu mınça salıptır,
Kan Manastın tukumun
Kaltırbay kırıp ketüügö,
Tübünö çoguu cetüügö
Kastarın tigip alıptır.
Kıylanı kırıp ötüptür,
Kılçaygandın tübünö
Kılçaybay çoguu cetiptir.
Ataktuu Talas, Keñ-Koldu
Sasık amal kılıptır.
Cazdın künü bolgondo,
Çoçko, calduu baytal mingizbey,
Küzdün künü bolgondo
Kuyruktuu kozu cegizbey,
Egin-tegin aydatpay,
Eldi toogo caylatpay,
Eşikke külük baylatpay,
Baya endiregen kayran el –
Arbın kurut kaynatpay,
Çındap candan tüñülgön.
Sarıbay uulu şaytandın
Tacaaldıgı bilingen.

Celmoguz oğlu Sarıbay,
Gerçek Kuday'ın kahrıymış.
Kinini dikip kudurgan,
Talas'ı kuşatıp çevirmiş.
Bahtlı yiğidi, küheylan atı,
Nicelerin binini kırmış.
Malı mülkü yağmalamış,
Bozgunu bunca salmış,
Han Manas'ın soyunu
Bırakmadan kırıp geçmeye,
Köküne hep birden ermeye,
Kastını kurup durmuş.
Niceleri kırıp geçmiş,
Dönüp bakanın köküne
Göz kırpmadan hep birden ermiş.
Ünlü Talas'a, Keñ-Kol'a
Kokuşmuş hile kurmuş.
Bahar günü olunca,
Domuz, yeleli kısrak bindirmez,
Güz günü olunca,
Kuyruklu kuzu yedirmez,
Ekin tahıl ektirmez,
Eli dağda yaylatmaz,
Kapıya küheylan bağlatmaz,
Deminki şaşkın zavallı halk –
Bolca kurut kaynatamaz,
Candan iyice umudu kesti.
Şeytan oğlu Sarıbay'ın
Zorbalığı belli oldu.

Celmoguz uulu Talastı kamap, kezikkenin sabap, Külçoro menen Seytekti Semeteydin üstünö kuup kirip, emi kırgız alı kança bar, menin atım surasañ Celmoguz uulu Sarıbay – dep, acıdaarday kürküröp kamap turgan ceri:

Celmoguz oğlunun Talas'ı kuşatıp, rast geldiğini dövüp, Külçoro ile Seytek'i Semetey'in üstüne kovalayıp, şimdi Kırgız'ın gücü ne kadar ki; benim adımı sorarsan Celmoguz oğlu Sarıbay'ım – diyerek ejderha gibi kükreyip kuşatıp durduğu yer:

Bet algan cagı bülüngön,

Yöneldiği yan yıkıldı,

	Berendigi bilingen.	*Yiğitliği belli oldu.*
	Kaçırgan cagı bülüngön,	*Saldırdığı yan bozuldu,*
	Kapırlıgı bilingen,	*Kâfirliği belli oldu,*
	Kebetesi uşunday.	*Görünüşü işte şöyle:*
	Tiktegen közün karasañ,	*Dik bakan gözüne baksan,*
	Açılıp kalgan orodoy,	*Açık kalmış çukur gibi,*
	Ooz cagına karasañ	*Ağız yanına baksan,*
	Koy calagan şorodoy,	*Koyun yalamış yalak gibi,*
56230	Can kazanday başı bar,	*Koca kazan gibi başı var,*
	Catkan ittey başı bar.	*Yatan it gibi başı var.*
	Bolcolu bölök, zaarı küç,	*Ölçüsü başka, zehri güçlü,*
	Borumu bölök kapırdan	*Endamı başka kâfirden,*
	Öldüm dep candan küdör üz.	*Öldüm de, candan ümit kes.*
	Kaarlanıp kapırıñ	*Kahırlanıp kâfirin,*
	Kan Sarıbay baatırıñ,	*Han Sarıbay bahadırın,*
	Cetken zaman akırıñ.	*Gelip çatmış ahir zamanın.*
	Tolkup ketse kapırga	*Coşup taşsa kâfire*
	Too turuştuk berebi,	*Dağ mı dayanabilir,*
56240	Tobokel Kuday caratkan	*Tevekkül; Kuday'ın, Yaratan'ın*
	Çın buyrugu bolboso	*Gerçek buyruğu olmasa,*
	Çımçışıp adam ceñebi.	*Çimdikleşip insan mı yener?*
	Mingen atı bulut Sur	*Bindiği atı bulut Sur,*
	Cagaldanıp çuratıp,	*Şahlanıp dörtnala koşturup,*
	Caralıp koygon cer cüzün	*Yaratılmış yeryüzünü*
	Tulpar menen uratıp,	*Küheylanla yıkıp geçip,*
	Betteşkendi sulatıp,	*Karşısına çıkanı serip,*
	Bedeldin eki betine	*Bedel'in iki yamacında*
	Beş-beşten dañgıt toygondoy.	*Beşer beşer it doyar sanki.*
56250	Betteşkendi buy kılıp,	*Karşılaşanı perişan edip,*
	Bet alışsa soygondoy.	*Yüz yüze gelse boğazlar sanki.*
	Çogool kıyal, beyli tar	*Azgın huylu, gönlü dar,*
	Çoñ duşman eken Sarıbay,	*Büyük düşmanmış Sarıbay,*
	Karuusu toluk, zaarı küç,	*Bileği dolu, zehri güçlü,*
	Karasañ cini mamunday.	*Baksan öfkesi işte böyle.*
	Açsa oozunan ot çıgıp,	*Açsa ağzından ateş çıkıp,*
	Çokmorunan çok çıgıp,	*Çomağından köz çıkıp,*
	Kozgolgondo çıdabay	*Kımıldayınca dayanmaz,*
	Kara cerden çañ çıgıp,	*Kara yerden toz çıkıp,*

Kaarlangan kapırdın
Kayratınan can çıgıp:
«Degenime könösüñ,
Kaarlanıp kakaydım,
Kalbay çoguu ölösüñ.
Emi cinim kaynadı,
Kırgım kelet eliñdi,
Büktögüm kelet beliñdi,
Olco kılam cılkıñdı,
Opat kılam mülküñdü,
Kapkaluuñdu kan kılam,
Kayratıñdı cay kılam.
Özönüñdü burbasam,
Ört öçürüp, suu kaptap,
Sel buzganday kılbasam.
Baatırlarıñ kul kılıp,
Katındarıñ küñ kılam.
Kan Manastın tukumun
Kaltırbay baarın soybosom.
Kılça tügün kaltırbay,
Kırgın kılıp koybosom.
Sarıbay bolboy ölöyün,
Tuulbay tuna çögöyün.
Sandagan mülktün baarısın,
Kamçıga çenep bölbösöm.
Özönüñdü kıybasam,
Ört öçköndöy kılbasam,
Tuulbay tuna çögöyün.
Caydın künü bolgondo,
Cadalım caman karmasa
Calduu baytal mingizbey,

Kahırlanan kâfirin
Heybetinden can çıkıp:
«Dediğime razı olursun,
Kahırlanıp dikildim,
Kalmadan topunuz ölürsünüz.
Şimdi öfkem kaynadı,
Kırasım gelir elini,
Bükesim gelir belini,
Ganimet ederim yılkını,
Yok ederim mülkünü,
Kapılı kaleni kana bularım,
Yiğitliğini söndürürüm.
Irmağını çevirmezsem,
Ateşi söndürüp, su bastırıp,
Sel yıkmış gibi etmezsem.
Bahadırlarını kul edip,
Kadınlarını cariye ederim.
Han Manas'ın soyunu
Bırakmadan hepsini boğazlamazsam,
Kıl kadar tüyünü bırakmadan,
Kırgından geçirmezsem,
Sarıbay olmayıp öleyim,
Doğmamış olup dibe çökeyim.
Sayısız mülkün hepsini
Kamçıyla ölçüp bölmezsem,
Irmağını kesmezsem,
Ateş sönmüş gibi etmezsem,
Doğmamış olup dibe çökeyim.
Yazın günü olunca,
Azgınlığım fena tutarsa,
Yeleli kısrak bindirmem,

Egin-tegin aydatpaym.
Erdik küçüm uşunday,
Eliñdi kenen caylatpaym.
Kaarım kelip kakaysam,
Kaltırbay tügüñ ormormun.
Katuulay cinim karmasa,
Acıdaarday sorormun.

Ekin tahıl ektirmem.
Erlik gücüm işte böyle,
Elini rahat yaylatmam.
Kahrım gelip dikilirsem,
Tek tüyün kalmaz, biçerim.
Öfkem iyice tutarsa,
Ejderha gibi sömürürüm.

Men Sarıbay er atım,
Cer cönümdü surasañ
Celpinişte tuulgan,
Atım kalkka ugulgan,
Aalamga saldım çuulgan.
Kabılgandı kaysagan,
Kan Sarıbay özümün.
Şimise kanga toybogon,
Tacaaldın kara közümün,
Balakettin özümün.
Urunarga zoo tappay,
Uruşarga coo tappay,
Çaynarıma taş tappay,
Cularıma beş tappay,
Ertegi sözüm keç bolup,
Kan Manastın tukumun
Kaltırbay soyup ketüügö,
Tük kılın koyboy tüzötüp,
Tübünö çoguu cetüügö,
Katuu karmaş kıluuga,
Kaltırbay elin kıruuga,
Orolmo kaykı can baspas
Obsoloñ toonu aylanıp,
Kaarmanday kakayıp,
Kaltırbay öçüm aluuga,
Atayı çıktım kamdanıp.
Çama çarçap al ketip,
Konoyun dey kelgemin.
Kan Manastın tukumun
Kaltırbay talap kırgındap,
Kaar kaptatıp Talastı,
Soroyun dep kelgemin.
Bulandı bulap albasam,

Ben Sarıbay, er adım,
Yerimi yurdumu sorarsan,
Celpiniş'te doğmuşum,
Adım halka duyulmuş,
Âleme saldım velvele.
Rast geleni çiğneyen
Han Sarıbay kendimim.
Emse kana doymayan,
Zorbanın kara gözüyüm,
Belanın ta kendisiyim.
Çarpmaya kaya bulamam,
Vuruşmaya düşman bulamam,
Çiğnemeye taş bulamam,
Yolmaya ot bulamam,
Sabahki sözüm geç kalıp,
Han Manas'ın soyunu
Bırakmadan boğazlayıp gitmeye,
Tek kılını komadan dümdüz edip,
Köküne hep birden ermeye,
Çetin kavga kılmaya,
Bırakmadan elini kırmaya,
Dolambaçlı, can basmaz yalçın
Obsoloñ dağını dolanıp,
Kahraman gibi dikilip,
Bırakmadan öcümü almaya,
Bile bile çıktım hazırlanıp.
Takat yorulup güç gidip,
Konayım diye gelmişim.
Han Manas'ın soyunu
Bırakmadan yağmalayıp kırıp,
Kahrı bastırıp Talas'a,
Sömüreyim diye gelmişim.
Malını yağmalayıp almazsam,

Buzuktu cañcal müşküldü,
Bu Talaska salbasam.
Uypalaymın uzuñdu,
Olcogo talap kızıñdı,
Kılıçtap buzup çebiñdi,

Bozgunu, kavgayı, müşkülü
Bu Talas'a salmazsam.
Hırpalarım hünerli kızını,
Ganimete yağmalarım kızını,
Kılıçla bozup hisarını,

	Kırgın kılıp eliñdi,	*Kırgından geçirip elini,*
	Cadaaldanıp kakaydım,	*Azgınlaşıp dikildim,*
	Calınsañ ukpaym sözüñdü.	*Yalvarsan da dinlemem sözünü.*
	Çındap cinim karmadı,	*Sahiden öfkem tuttu,*
56340	Çındap çukuym közüñdü.	*Sahiden oyarım gözünü.*
	Külçoro, Seytek, Semetey,	*Külçoro, Seytek, Semetey,*
	Baylap alam döөñdü,	*Bağlarım devini,*
	Baltalap çagıp meeñdi,	*Baltalayıp yararım beynini,*
	Çıgarayın kırgızım	*Çıkarayım, Kırgız'ım,*
	Kapkaydagı keeñdi.	*Nerelerdeki kinini.*
	Tatıtayın tunuñdu	*Bulandırayım durunu,*
	Talap suluu kızıñdı.	*Yağmalayıp güzel kızını.*
	Olcogo baylap döөñdü,	*Ganimete bağlayıp devini,*
	Çıgarayın men senin	*Çıkarayım ben senin*
56350	Kuturup catkan keeñdi.	*Kudurup yatan kinini.*
	Menin atım Sarıbay,	*Benim adım Sarıbay,*
	Celmoguzdan tuulgan.	*Celmoguz'dan doğmuşum.*
	Kayaşayak bergenge,	*Karşılık verenlere karşı*
	Aalamga saldım çuulgan.	*Âleme saldım velvele.*
	Kızıtalak kırgız curt	*Kahrolası Kırgız halkı,*
	Surap içip toybogon,	*İsteyip içip doymayan,*
	Sugalagın koybogon.	*Açgözlülüğünü komayan.*
	Ala-Toosun cerdegen,	*Ala-Too'yu yurt edinen,*
	Alışpay adam ceñbegen,	*Güreşmeden kimsenin yenemediği,*
56360	Ölügün canga berbegen.	*Ölüsünü kimseye vermeyen.*
	Kaarlanıp kaçırsa,	*Kahırlanıp saldırsa,*
	Kaakan curtu kıyragan.	*Hakan'ın yurdu kırılan.*
	Karmaşıp cürüp köp duşman,	*Boğuşa boğuşa çok düşman,*
	Kastaşıp çıdap turbagan.	*Kin güdüp dayanamayan.*
	Cay-caragın caylangan,	*Pusatını kuşanan,*
	Kını cok kılıç baylangan.	*Kınsız kılıç bağlanan.*
	Keçee kankor can çıgıp,	*Geçmişte hunhardan can çıkıp,*
	Kankor Manas dümöktün	*Hunhar Manas afetinin*
	Kayratınan can çıgıp,	*Heybetinden can çıkıp,*
56370	Urunarga too tappay,	*Çarpmaya dağ bulamayıp,*
	Men cetide bala kez,	*Ben yedimde çocukken,*
	Uruşarga coo tappay,	*Vuruşmaya düşman bulamayıp,*
	Ay-aalamdı şaştırıp,	*Ay-âlemi şaşırtıp,*

	Aldındagı çoñ Kula at	*Altındaki koca Kula at,*
	Alçaktata bastırıp,	*Çalımla yürütüp,*
	Cay-caragın şaylanıp,	*Pusatını kuşanıp,*
	Kanga toybos zulpukor	*Kana doymaz zülfikâr,*
	Kınsız kılıç baylanıp,	*Kınsız kılıç bağlanıp,*
	Cürüşümön çañ çıgıp,	*Yürüyüşümden toz çıkıp,*
56380	Koburtunan can çıgıp,	*Gürültüsünden can çıkıp,*
	Industandan kol alıp,	*Hindistan'dan asker alıp,*
	Cer caynatıp mol alıp,	*Yeri kaynatıp bol alıp,*
	Serpişi seksen tört bolup,	*Vuruşu seksen dört olup,*
	Serp alganı ört bolup,	*Göz attığı ateş olup,*
	Aylıgı altın miñ bolup,	*Aylığı bin altın olup,*
	Asman cargan çuu bolup,	*Göğü yaran çığlık olup,*
	Dümöktüü cañcal müşkülü	*Belalı kavga müşkülü*
	Cer üstünö bilinip,	*Yeryüzünde duyulup,*
	Akılı bar, estüü can	*Aklı olan, uslu can,*
56390	Amanat candan tüñülüp,	*Emanet candan umut kesip,*
	Cerdin tübü Celpiniş	*Yerin dibi Celpiniş,*
	Celpiniş degen ceri bar.	*Celpiniş denen yeri var.*
	Celpinişti cerdegen	*Celpiniş'i yurt edinen,*
	Caman el degen eli bar.	*Caman el denen halkı var.*
	Menin atam Celmoguz	*Benim atam Celmoguz*
	Celpinişti cerdeptir.	*Celpiniş'i yurt edinmiş.*
	Cetimiş türkün can barsa,	*Yetmiş türlü can varsa da,*
	Ölügün canga berbeptir.	*Ölüsünü kimseye vermemiş.*
	Kan şimirip katıgıp,	*Kan emip katılaşıp,*
56400	Döö, celmoguz atıgıp,	*Dev, celmoguz diye ün alıp,*
	Kezdeşkendi koyboptur,	*Rast geleni komamış,*
	Içse aşka toyboptur.	*İçse aşa doymamış.*
	On segiz miñ aalamdın	*On sekiz bin âlemin*
	Çoñ kulpusu özüm – dep,	*Büyük kilidi benim – diye,*
	Baykuş atam oyloptur.	*Zavallı atam sanmış.*
	Kaduulay baskan mal kalbay,	*Önüne kattığı mal kalmayıp,*
	Kayaşa bergen can kalbay,	*Karşılık veren can kalmayıp,*
	Cerdin tübü celpinip,	*Yerin dibi dalgalanıp,*
	Atam döösü boluptur.	*Atam devi olmuş.*
56410	Ukuruk kayrar can kalbay,	*Kement çevirecek can kalmayıp,*
	On segiz miñ aalamdın	*On sekiz bin âlemin*

	Atakem kanı toluptur.	*Atam hanı kesilmiş.*
	Kayaşanı bergendi	*Karşılık vereni*
	Karmap atam soyuptur.	*Yakalayıp atam boğazlamış.*
	Alban türdüü döölördün,	*Türlü türlü devlerin*
	Artıgı atam boluptur.	*Üstünü atam olmuş.*
	Kabılgandı kaysaptır,	*Rast geleni çiğnemiş,*
	Betteşkendi soruptur,	*Karşılaşanı sömürmüş,*
	Kez bolgon alptın baarısın	*Denk gelen alpların hepsini*
56420	Acıdaarday op tartıp,	*Ejderha gibi hop çekip,*
	Menin atam cutuptur.	*Benim atam yutmuş.*
	Kan atamdın canına,	*Han atamın yanına*
	Karşı adamdar barbaptır.	*Karşı duran varamamış.*
	Arstan cigit atama,	*Arslan yiğit atama*
	Ukuruk kayrar kalbaptır.	*Kement çevirecek kalmamış.*
	Kak kenedey toluptur.	*Kene gibi kanla dolmuş.*
	Cerdin tübü celpinip,	*Yerin dibi dalgalanıp,*
	Atakem başı boluptur.	*Atam başı olmuş.*
	Keçee bakka bulbul kongondo,	*Geçen, bahçeye bülbül konduğunda,*
56430	Güldüü çöptün baarısın	*Çiçekli otların hepsi*
	Kızıl-caşıl tolgondo,	*Kızıl yeşil dolduğunda,*
	Arıgın at semirip,	*Arık atlar semirip,*
	Açkan kursak toyunup,	*Acıkan karın doyup,*
	Kıyalay el-curt kongondo,	*Yamaçlara el yurt konduğunda,*
	Suu kürpüldöp, cer güldöp	*Su çağlayıp, yer çiçeklenip,*
	Cay mezgili bolgondo,	*Yaz mevsimi geldiğinde,*
	Böksödön elik bakırıp,	*Bayırdan karaca bağırıp,*
	Çınardan kükük çakırıp,	*Çınardan guguk ötüp,*
	El öödögö tartarda	*El yukarıya göçerken,*
56440	At kara til mezgilde,	*At kara dil çağında,*
	El ör tartıp kongondo	*El yokuşa çekip konduğunda,*
	Kan cayloo ubak bolgondo,	*Han yaylası vakti olduğunda,*
	Kaykı toonu can baspas,	*Yalçın dağı can basmaz,*
	Miñ çıbırdı aşıptır.	*Bin keçiyolunu aşmış.*
	Tolugu seksen kol menen,	*Tam seksen bölük askerle,*
	Karacoltoy kol menen	*Karacoltoy ordusuyla,*
	Menin atam Celmoguz	*Benim atam Celmoguz,*
	Töbösünön basıptır,	*Tepesinden basmış,*
	Tört tülügün çaçıptır,	*Dört tülük malını saçmış,*
56450	Törgö kuduk kazıptır.	*Başköşeye kuyu kazmış.*

Baylagan eki al kankor
Alp menen balban döösün,
Çıgara muştap salıptır.
Çındagandın meesin,
Çıgargan eki uşintip,
Kapkaydagı keesin.
Calınsa ukpay sözdörün,
Bagındım dese bolboston
Çukuptur atam közdörün.
Celpinişke top kılıp,
Caman eldin Carmanas,
Canıñ çıkkan çoçkonu
Oşol eldin baarına,
Kan kötörüp salıptır.
Alım kılıp kız alıp,
Cük kötörgüç pildi alıp,
Oşol pilge cüktöp dilde alıp,
Kara közdön miñdi alıp,
Oyron kılıp karısın,
Olco kılıp baarısın,
Kankor Manas er barıp,
Karmaştı katuu salıptır.
Kımbat atam Celmoguz
Oşondo başın alıptır.
Kayaşayak berdi – dep,
Kabırgasın atamdın
Kaçır-buçur sögüptür.
Kayran atam berendin
Kanın suuday tögüptür.
Munun cayı uşunday,
Menin kayran atam ölüptür.
Kankor Manas zor çoçko
Kaykayıp oozun kan kılıp,
Cerdin cüzün çañ kılıp,
Kayaşayak bergendi
Bubaktay kara kan kılıp,
Menin kan atamdı cay kılıp,
Kanga mıktap toyuptur.

O hunhar, bağladığı iki
Alp ile pehlivan devini
Yumruklayıp yere sermiş.
Direnenin beynini,
Böylece çıkarmış ikisinin,
Nerelerdeki kinini.
Yalvarsa dinlemez sözlerini,
Boyun eğdim dese de olmaz,
Oymuş atam gözlerini.
Celpiniş'e toplayıp,
Caman elin Carmanas'ını,
Canı çıkası domuzu,
O elin hepsine
Han kaldırıp koymuş.
Vergi diye kız alıp,
Yük taşıyan fili alıp,
O file yükleyip altın alıp,
Kara gözlüden binini alıp,
Yaşlısını perişan edip,
Hepsini ganimet edip,
Hunhar Manas er varıp,
Kavgayı çetin salmış.
Kıymetli atam Celmoguz'un
O zaman başını almış.
Karşılık verdi – diye,
Atamın kaburgasını
Çatır çutur sökmüş.
Yazık, atam yiğidin
Kanını su gibi dökmüş.
Bunun aslı işte böyle,
Benim yazık atam ölmüş.
Hunhar Manas, koca domuz,
Kasılıp ağzını kan edip,
Yerin yüzünü toz edip,
Karşılık vereni
Kırağı gibi kara kana bulayıp,
Benim han atamı yere serip,
Kana iyice doymuş.

Munu menen Celpiniş
Ört öçköndöy boluptur.

Bununla Celpiniş
Ateş sönmüş gibi olmuş.

Cakkan otun öçürüp,
Calañ curttun baarısın
Cay-cayına köçürüp,
Iderdüü tulpar, er cigit,
Munun baarın er Manas
Olco kılıp alıptır.
Menin kıyal sanaam bar,
Cüröktön küyüp kara çok
Tak uşunday balaa bar.
Bıyıl köçürömün köçüñdü,
Alganı keldim öçüñdü,
Cel cetpegen tulpardın
Talıkpay oozun buramın,
Kaarlanıp kakaydım,
Kaltırbay curtuñ kıramın.
Ordoluu şayır kırgızga
Oñdotup ayza sunamın.
Oolukma cinim karmadı,
Kırgızga birdi kılamın.
Karmaşıp katuu salbasam,
Kaalaganım albasam,
Menin atam Celmoguz
Mintip kegin albasam.
Sarıbay bolboy ölöyün,
Kayra tartkıs çın caydı
Erdik barda köröyün.
Tüyşüktü tüptüz salbasam,
Tügöngüçö uruşup,
Atamın kegin albasam.
Celpinişten çıkkanı,
At arıtıp cer çalıp,
Kez kelgen cerden olco alıp,
Doñkoyup catkan too ötüp,
Booruñdu eze muştaymın,
Er kayratım uşunday,
Bel baylagan beliñe,

Yaktığı ateşi söndürüp,
Bütün yurdun hepsini
Yerli yerine göçürüp,
Yarar küheylan, er yiğit,
Bunun hepsini er Manas
Ganimet edip almış.
Benim gönlümde kuruntu var,
Yürekte yanan kara köz,
Tam da böyle bela var.
Bu yıl göçürürüm göçünü,
Almaya geldim öcümü,
Yel yetişmez küheylanın
Yorulmadan ağzını bükerim,
Kahırlanıp dikildim,
Bırakmadan yurdunu kırarım.
Ordulu şen Kırgız'a
Doğrultup mızrak uzatırım.
Coşkun öfkem tuttu,
Kırgız'a bir oyun ederim.
Boğuşup çetin salmazsam,
Dilediğimi almazsam,
Benim atam Celmoguz'un
Böyle öcünü almazsam,
Sarıbay olmayıp öleyim,
Dönüşü olmayan gerçek yeri
Erlik varken göreyim.
Sıkıntıyı dosdoğru salmazsam,
Tükeninceye dek vuruşup,
Atamın öcünü almazsam.
Celpiniş'ten çıkalı,
At yorup yer dolaşıp,
Denk gelen yerden ganimet alıp,
Kabarıp yatan dağı aşıp,
Bağrını eze eze yumruklarım,
Er gayretim işte böyle,
Bel bağladığın beline,

Bek cutkagım karmasa,
Beypaydı salam eliñe.
Adırıña top kılıp,
Aybattuuñdu cok kılıp,

Doymaz boğazım tutarsa,
Kargaşayı salarım eline.
Kırlarına ordu yığıp,
Heybetlini yok edip,

Özönüñdü burbasam,
Ökümüñdü eriñdi,
Çoguu boydon kırbasam,
Sarıbay bolup neteyin.
Celmoguz menin ceti atam,
Öçün alıp keteyin.
Çamañ kelse çalışkın,
Mañdaylaşıp turuşup,
Barsıldaşıp uruşup,
Kandın baarı cutulup,
Kara çepken ok ötpös,
Kalsın çoguu tıtılıp.
Nayza sınıp çatışsın,
Ok ötpögön tulpar at
Keçerden cerge batışsın.
Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,
Ayköl Manas kabılan
Çapkan eli sen bolsoñ,
Tütükkönü basılsın.
Tüptüü cürök cazılsın.
Aytkan sözgö könbösöñ,
Aytkanımdı berbeseñ,
Topoloñ tüşöt oyuña,
Tozok kaptayt tobuña,
Karım kelip kakaysam,
Katuu cañcal baştaymın.
Alpıña koşup kalkıñdı,
Takır kırıp taştayın.
Men Sarıbay özümmün,
Tacaaldın kara közümün.
Karañgının tünümün,
Kara tacaal birimin.
Dayraga kirseñ boyloymun,
Bittey birööñ koyboymun,

Irmağını çevirmezsem,
Hükümdarını, erini
Toptan kırmazsam,
Sarıbay olup nideyim.
Celmoguz benim yedi atam,
Öcünü alıp gideyim.
Gücün varsa karşı koy,
Karşı karşıya duruşup,
Güm güm vuruşup,
Hanların hepsi yutulup,
Kara cepken ok geçmez,
Hepsi lime lime kalsın.
Mızrak kırılıp çatışsın,
Ok geçmeyen küheylan at
Geçitlerde yere batsın.
Bahadırsan, şirsen eğer,
Cömert Manas kaplanın
Akın ettiği el isen,
Tüten hınçlar yatışsın,
Köklü yürek ferahlasın.
Denen söze razı olmazsan,
Dediğimi vermezsen,
Ovana kargaşa düşer,
Topluluğunu cehennem kaplar,
Kahrım gelip dikilirsem,
Çetin kavga başlatırım.
Alpına katıp halkını,
Tümden kırıp bırakırım.
Ben Sarıbay'ım, ta kendisi,
Zorbanın kara gözüyüm.
Karanlığın gecesiyim,
Kara zorbanın biriyim.
Irmağa girsen boylarım,
Bit kadar birini komam,

Şimisem kanga toyboymun.
Kabılganın kaysagan,
Kamandan mıktı Sarıbay
Karmaşar ceriñ kamday kel,
Cañcaldın cayı momunday,
Çapsa taştan taygılbas,

Emsem kana doymam.
Rast geleni çiğneyen,
Kamandan yaman Sarıbay,
Boğuşacak yerini hazırla gel,
Kavganın aslı işte böyle,
Çalsan taştan kaymayan,

Ar kesken bolot uçtaymın.
Kabılganın kaysagan,
Bolot tekөör kuştaymın.
Kaarım kelip kaçırsam,
Suuk ukuruk salarmın.
Suktansa berbes Ayçürök
Bozortup tartıp alarmın,
Karan kılam mülküñdü,
Karaylatıp curtuñdu,
Çın ketirem alıñdı,
Suuday tögöm kanıñdı.
Kaarlanıp kaçırsam,
Çımçım koyboym alıñdı.
Çın Sarıbay men özüm,
Çırkıratam canıñdı.
Bek tacaalım karmasa,
Berenim beypay kılarmın,
Men Sarıbay çın tacaal.
Betteşkeniñ kırarmın.
Degenime köp kırgız,
Ayday suluu Ayçürök,
Curt buzugu zor Bakay,
Bul ekөönü ber kırgız,
Kaalap kelgen Ayçürök
Olcolop alıp keldim – dep,
Celpinişke barayın.
Babañız Bakay karını,
Baarın kılgan uşu – dep,
Bir kanına toyup alayın.
Bakay ölüp, men toysom,
Men Sarıbay berendin
Tolkup akkan suu keçip,

Her şeyi kesen çelik uç gibiyim.
Rast geleni çiğneyen,
Çelik pençeli kuş gibiyim.
Kahrım gelip saldırırsam,
Soğuk kementi atarım.
İmrenilse verilmez Ayçürök'ü,
Benzini soldurup çekip alırım,
Kapkara ederim mülkünü,
Karartıp yurdunu,
Sahiden tüketirim gücünü,
Su gibi dökerim kanını.
Kahırlanıp saldırırsam,
Bir tutam komam gücünü.
Gerçek Sarıbay ben kendim,
Feryat ettiririm canını.
Pek zorbalığım tutarsa,
Yiğidini perişan ederim,
Ben Sarıbay, gerçek zorba,
Karşıma çıkanı kırarım.
Dediğime gel, ey çok Kırgız,
Ay gibi güzel Ayçürök'ü,
Yurt bozucusu ulu Bakay'ı,
Bu ikisini ver, Kırgız,
İsteyip geldiğim Ayçürök'ü
Ganimet edip getirdim – diye,
Celpiniş'e varayım.
Atanız ihtiyar Bakay'ı,
Hepsini yapan budur – diye,
Bir kanına doyayım.
Bakay ölüp ben doyunca,
Ben Sarıbay yiğit,
Coşup akan sudan geçip,

Ay karañgı tün bolup,
Aradan neçe kün ötüp,
Zaarluu-kaarluu köl keçip,
Tolkugan dayra suu ötüp,
Ala-Tooluk kırgızga
Bir müşküldü saluuga,
Kankor şerdin uulunan,
Bir kegimdi aluuga,

Ay karanlık gece olup,
Aradan nice gün geçip,
Zehirli kahırlı gölü geçip,
Dalgalanan ırmak sudan geçip,
Ala-Too'lu Kırgız'a
Bir müşkülü salmaya,
Hunhar şirin oğlundan
Bir öcümü almaya,

Erteñki oyum keç bolup,
Eki közüm tört bolup,
Çın kayrat canım çırkırap,
Namıs üçün kan üçün,
Amanat canım bırkırap,
Celpinişten çıkkanı,
Kez kelgendi cep keldim.
Ker tildüü Seytek, Semetey,
Bir keriş kılsam dep keldim.
Menin atım Sarıbay,
Basıgıman çañ çıgat,
Karmaşımdan kan çıgat,
Kayratıman can çıgat.
Tabılgı cok çok örttöyt,
Atışkan menen ok ötpöyt,
Sarıbay oñoy uul emes
Surasa berbes Taybuurul,
Uşunday cañcal salalı.
Çoñ maydanga kelbeseñ,
Bu degenge könbösöñ,
Cadaal cinim karmasa,
Cakkan otuñ öçüröm.
Caman müşkül kün kılıp,
Caalduuñdu koyboy olcolop,
Celpinişke köçüröm.
Kapkandın oozun kan kılıp,
Kayrattuuñdu cay kılıp,
Calınsañ ukpaym kebiñdi,
Calaaluu cinim karmasa,
Suutarmın demiñdi,

Sabahki düşüncem akşam olup,
İki gözüm dört olup,
Öz gayretimle canım sızlayıp,
Namus için, kan için,
Emanet canım titreyip,
Celpiniş'ten çıkalı,
Denk geleni yiyip geldim.
Sivri dilli Seytek, Semetey,
Bir kavga edeyim diye geldim.
Benim adım Sarıbay,
Yürüyüşümden toz çıkar,
Boğuşmamdan kan çıkar,
Heybetimden can çıkar.
Tabılgısız da köz yakar,
Atışılsa da ok geçmez,
Sarıbay kolay oğul değil,
İstense verilmez Taybuurul,
Böyle bir kavga salalım.
Büyük meydana gelmezsen,
Bu denene razı olmazsan,
Azgın öfkem tutarsa,
Yaktığın ateşi söndürürüm.
Kötü müşkül gün edip,
Yüreklini komadan ganimet edip,
Celpiniş'e göçürürüm.
Kale kapını kan edip,
Gayretlini yere serip,
Yalvarsan dinlemem sözünü,
Hışımlı öfkem tutarsa,
Soğuturum soluğunu,

	Uşintip büktöym beliñdi.	*Böylece bükerim belini,*
	Ulugundu, şeriñdi.	*Ulunu da, şirini de.*
	Ört kaptagan emedey,	*Ateş basmış gibi,*
	Cılas kılam eliñdi.	*Yerle bir ederim elini.*
	Çamañ kelse, oy kırgız,	*Gücün varsa, ey Kırgız,*
	Dep aytkan sözgö köñüñüz,	*Denen söze razı olun,*
	Ayköl Manas alıptır,	*Cömert Manas almıştı ya,*
	Ölüp ketken al kankor	*Ölüp gitmiş o hunhar,*
	Özü kaşık salıptır.	*Kendi kaşığını daldırmıştı.*
56650	Oymok ooz, boto köz,	*Yüksük ağızlı, ceylan gözlü,*
	Oynogon suluu kızdı alıp,	*Oynayan güzel kızları alıp,*
	Altın artkan ar algan,	*Altın yüklü katırı almış,*
	Atı Celmoguz soyup al Manas,	*Adı Celmoguz'u boğazlayıp o Manas,*
	Anda sansız mal algan,	*O zaman sayısız mal almış,*
	Tügötkön eken külkümdü,	*Tüketmiş benim gülüşümü,*
	Alıptır mınça mülkümdü.	*Almış bunca mülkümü.*
	Sebil kiygen şerimdi,	*Zırh giyen şirimi,*
	Kamçıga çenep bölüptür.	*Kamçıyla ölçüp bölmüş,*
	Celpinişte elimdi.	*Celpiniş'teki elimi.*
56660	Capaanı caman salıptır.	*Cefayı fena salmış.*
	Küyütün körçü kankordun,	*Şu hunharın derdine bak,*
	Küyöösü eken Car-Manas,	*Güveyisiymiş Car-Manas,*
	Karındaşın Karaçaç	*Kız kardeşi Karaçaç'ı,*
	Celpinişte özöngö,	*Celpiniş'te vadiye,*
	Cetimiş uluk elime,	*Yetmiş ulu elime,*
	Kan kötörüp salıptır.	*Han kaldırıp koymuş.*
	Atası kaarluu duşman – dep,	*Atası kahırlı düşman – diye,*
	Esebimdi taaptır.	*Hesabımı bulmuş.*
	El buzulup ketti – dep,	*El bozulup gitti – diye,*
56670	Eki cılda bir katar	*İki yılda bir kez,*
	Oşol eldi çaaptır.	*O ele akın etmiş.*
	Altından alım cıynaptır,	*Altından vergi toplamış.*
	Alım-bulum taba albay,	*Vergiyi harcı bulamayıp,*
	Menin ata-babam ıylaptır.	*Benim atam babam ağlamış.*
	Azeri tiyip kankordun,	*Hunharın zulmü değip,*
	Aalamdı mintip kıynaptır.	*Âlemi böyle kıvrandırmış.*
	Cetpey kalıp botomdon,	*Yavruyken muradıma eremeden,*
	Cetim kalı atamdan,	*Atamdan yetim kalıp,*

Cetimimen cetildim. *Yetimlikten yetiştim.*
Cergege eptep koşulup, *Yurduma güç bela katılıp,*
Cer örttögön şer çıktım. *Yer yakan şir çıktım.*
Celmoguzdun calgızı, *Celmoguz'un bir tanesi,*
Er Sarıbay men çıktım. *Er Sarıbay ben çıktım.*
Tar cerden aldım köçüñdü, *Dar yerde bastım göçünü,*
Uşintip aldım öçümdü. *Böylece aldım öcümü.*
Caman eldin Carmanas, *Caman elin Carmanas'ı,*
Celpiniştin oyunda, *Celpiniş'in ovasında,*
Keñ talaanın boyunda, *Geniş kırın boyunda,*
Keçe bereke baydın toyunda, *Geçen, bereketli bayın toyunda,*
Kalk tolup el caynap, *Halk dolup el kaynaşıp,*

Kalıñ el caynap turganda, *Kalabalık el kaynaşırken,*
Tobun carıp col salıp, *Kalabalığı yarıp yol açıp,*
Carmanaska kol salıp, *Carmanas'a el atıp,*
Ölbögöndön kalıştım. *Ölmediğim yerde kaldım.*
Caman el milek, men calgız, *Caman el kalabalık, ben yalnız,*
Altı ay tınbay salıştım. *Altı ay durmadan çarpıştım.*
Tulumduusun tul kılıp, *Kadınlısını dul edip,*
Turkunu çapçu köödönün, *Boy gösteren göğsünü,*
Karmap alıp kul kılıp, *Yakalayıp kul edip,*
Cibegin tepsep cün kılıp, *İpeğini çiğneyip yün edip,*
Agaça degen suluusun, *Agaça denen güzelini,*
Olcogo alıp küñ kılıp. *Ganimete alıp cariye edip,*
Aylanı artık salgamın. *Hileyi fazlasıyla saldım.*
Kök kenedey kalıñ curt, *Gök kene gibi kalabalık yurdu,*
Köñkü barıp kıyratıp, *Hepten varıp kırıp geçirip,*
Atamın kegin algamın. *Atamın öcünü aldım.*
Ayta turgan ooz uşul, *Söyleyecek ağız işte bu,*
Alışıp kelgen kol uşul, *Boğuşagelen kol işte bu,*
Kakaygan mıktuu bel uşul, *Dimdik sağlam bel işte bu,*
Kaarlanıp küçösö *Kahırlanıp güçlenince,*
Kara kandı agızçu, *Kara kanı akıtırdı,*
Kan Sarıbay men uşul». *Han Sarıbay, ben işte buyum».*
Keçee kankor Manas berendin, *Geçmişte hunhar Manas yiğidin*
Karındaşı Karlıgaç, *Kız kardeşi Karlıgaç,*
Carmanastın cayıbı, *Carmanas'ın zevcesi,*
Caaday küröñ at menen, *Yay gibi doru atla,*

Calañ kılıç baylanıp,
Kaar betine aylanıp,
Kök askar toodoy körünüp,
Körgöndün köönü bölünüp,
Urgaaçı arstan şer eken.
Kayratı mıktı, zaarı küç
Kançık colbors özü eken.
Oloñdoy bolgon kayran çaç,
Töbösünö tüyüptür.
Ok ötpöy turgan sıyda ton,
Oyron beybak kiyiptir.
Ok cetpegen Küröñ at,
Cılkıdan kaalap miniptir.
Ok ötpögön ton menen,

Yalın kılıç kuşanıp,
Kahır yüzüne bürünüp,
Gök yalçın dağ gibi görünüp,
Görenin gönlü bölünüp,
Dişi arslan şirmiş.
Gayreti sağlam, zehri güçlü,
Dişi kaplanın ta kendisiymiş.
Yele gibi olan yazık saçı
Tepesine düğümlemiş.
Ok geçmez sırma giysiyi,
Yaman kadın giyinmiş.
Ok yetişmez Küröñ atı,
Yılkıdan seçip binmiş.
Ok geçmez giysiyle,

Köz cetpegen kol menen,
Alban türdö kol alıp,
Kol caynatıp, çok alıp,
Kasabalap tuu tolup,
Asman cargan çuu bolup,
Tügöngüs aytkan kebi bar.
Ar kanday türlüü eri bar.
Baatır anda balban köp,
Balaa baskan katındın,
Başka salgan cañcal köp.
Ker kaykıgan urçukta,
Too tügöngön tumşukta,
Ok ötpögön coo menen,
Alban tümön kol menen,
Balbandarı başkaça,
Atı katın, artık şer,
Baatırları bir kança.
Kara mıltık kars etse,
Kaçpay kirçü dañgıldar,
Çogool mıltık çort etse,
Çoçubay turgan balbandar.
Buka moyun, buura san,
Bulkuşsa coonu kuuratkan,
Karmaştı katuu baştagan.

Göz yetişmez orduyla,
Türlü türlü asker alıp,
Asker kaynatıp bolca alıp,
Alay alay tuğ dolup,
Göğü yaran çığlık olup,
Tükenmez söylenen sözü var,
Her çeşit türlü eri var.
Bahadır onda, pehlivan çok,
Bela basmış kadının
Başa saldığı kavga çok.
Sırtı yalçın burunda,
Dağın bittiği burunda,
Ok geçmez zırh ile,
Türlü tümen askerle,
Pehlivanları bambaşka,
Adı kadın, üstün şir,
Bahadırları bir hayli.
Kara tüfek çat etse,
Kaçmadan dalan ustalar,
Azgın tüfek çat etse,
Ürkmeden duran pehlivanlar.
Boğa boyunlu, buğra kalçalı,
Çekişse düşmanı kurutan,
Kavgayı çetin başlatan,

Kayran candan cön ele,
Öldüm dep keçip taştagan.
Nayzakerden ıktuudan.
Ar cañcal müşküldön,
Ayla tapçu mıktuudan,
Çubatuuga salıptır.
Çogulganda şurkuya,
Carmanas ölüp kaldı – dep,
Çın kamınıp alıptır.
Köz baylangan talaada,
Tuyuktu buzup col salıp,
Altı miñ kara kol menen,
Karlıgaç kançık kol salıp,
Bu Sarıbay kapırga,
Oçogor atsa ok ötpöyt,
Oodarışsa kol cetpeyt.

Yazık candan düpedüz,
Öldüm deyip vazgeçiveren.
Mızrakçıdan, ustasından,
Her kavga müşkülünden
Çare bulur yamanından,
Geçit düzenine dizmiş.
Toplandığında o cadı,
Carmanas ölüp gitti – diye,
İyice hazırlanmış.
Göz bağlanan kırda,
Çıkmazı bozup yol açıp,
Altı bin kara askerle,
Karlıgaç kadın saldırıp,
Bu Sarıbay kâfire –
Oçogor atsa ok geçmez,
Kapışsalar el yetişmez.

Tulpardın baarı tuyladı,
Doorluu külük balbandar
Sarıbaydan kuladı.
Ayla kanday bolot – dep,
Ayla emne bolot – dep,
Manastın uulu Semetey
Şay koldogon şer ele.
Atası Manas kökcaldan
Artık tuulgan er ele.
Cançışıp çama kele albay,
Şay koldogon kurgan er
Celmoguz uulun ceñe albay,
«Küyüt-müşkül, çoñ azap,
Bu kurgurda boldubu.
Beregi turgan Külçoro –
Şay koldogon er ele,
Kudaydın süygön kulu ele.
Kurgan Almañ töröñdün
Ölgöndö körgön uulu ele.
Caynagan kızıl çok ele» –
Dep oşondo Sarıbay
Akırı müşkül iş kıldı,

Küheylanların hepsi tepindi,
Şanlı yüğrük pehlivanlar
Sarıbay'dan yıkıldı.
Çare nasıl olur – diye,
Çare ne olur – diye,
Manas'ın oğlu Semetey,
Şah'ın koruduğu şir idi.
Babası bozkurt Manas'tan
Üstün doğmuş er idi.
Vuruşup gücü yetmeyip,
Şah'ın koruduğu çilekeş er,
Celmoguz oğlunu yenemeyip:
«Dert müşkül, büyük azap,
Bu garibin mi başına geldi.
Şurada duran Külçoro –
Şah'ın koruduğu er idi,
Kuday'ın sevdiği kulu idi.
Çilekeş Almañ beyinin
Ölürken gördüğü oğlu idi.
Işıldayan kızıl köz idi» –
Denirken o an Sarıbay,
Sonunda müşkül iş kıldı,

Ar cañcaldı büt kıldı,
Ayabay müşkül küç kıldı.
Kaarlanıp Karlıgaç
Kayra caaçu buluttay,
Kaarın salıp çamınıp,
Kınsız kılıç salınıp,
Cel cetpes toodoy at minip,
Ceti çokmor baylanıp,
Çokmorunan çok çıgıp,
Aykırganda oozunan
Çagılganday ot çıgıp,
Öñ buzulup, köz caynap,
Karsıldata tiş kayrap,
Amaldın baarı ürölüp,
Akıldın baarı tügönüp,
Eselekter çurkurap,
E bilüüçü emeler
Içten sızdap burkurap,

Her kavgayı tamam kıldı,
Amansız müşkül güç kıldı.
Kahırlanıp Karlıgaç,
Yeniden yağacak bulut gibi,
Kahrını salıp davranıp,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Yel yetişmez dağ gibi ata binip,
Yedi çomak bağlanıp,
Çomağından köz çıkıp,
Haykırdığında ağzından
Şimşek gibi ateş çıkıp,
Beniz bozulup, göz parlayıp,
Çatırdatarak diş bileyip,
Çarelerin hepsi tükenip,
Akılların hepsi bitip,
Toy olanlar çığrışıp,
Aklı erenler ise
İçten sızlayıp hıçkırıp:

Aybattuu eken Sarıbay,
Ar kudanın salganı,
Ar müşkülü momunday.
Sarıbay tozok çoñ eken,
Acaldın müşkül özü eken,
Adamda mınday cok eken.
Cañcaldı caman salgan soñ,
Ötkön cadaal ayınan
Oşol Karlıgaç katın ayınan:
«Sarı izine çöp salıp,
Sargara kuup algamın,
Kubara kuup kalgamın.
Kayrattansam kıramın,
Citip ketken ok menen,
Atkan ok taap turamın.
Tabışmagım taap ber,
Aytılgan sözgö könüñüz.
Karuuluu katın Karlıgaç,
Karındaşı eken Manastın,
Karmap munu beriñiz,

Heybetliymiş Sarıbay,
Hep Huda'nın saldığıdır,
Her müşkülü işte böyle.
Sarıbay büyük cehennemmiş,
Ecelin müşkülünün ta kendisiymiş,
İnsanda böylesi yokmuş.
Kavgayı fena saldıktan sonra,
Geçen zorba yüzünden,
O Karlıgaç kadın yüzünden:
«Sarı izine ot koyup,
Sarara sarara kovaladım,
Solara solara kovalayıp kaldım.
Gayrete gelirsem kırarım,
Yitip gitmiş okla,
Atılan oku bulup dururum.
Bilmecemi bulup ver,
Söylenen söze razı olun.
Bilekli kadın Karlıgaç,
Kız kardeşiymiş Manas'ın,
Yakalayıp bunu verin,

	Aytkan sözgö könüñüz.	*Denen söze razı olun.*
	Bul degen sözgö könbösöñ,	*Bu denen söze razı olmazsan,*
	Bolboym dep açık kebiñdi ayt.	*Olmam deyip açık sözünü söyle.*
	Maydanga çıkçu ceriñdi ay!	*Meydana çıkacağın yeri söyle!*
	Karkaygan kara tooñdu ayt,	*Heybetli kara dağını söyle,*
	Kaysañdabay coobuñdu ayt.	*Bocalamadan cevabını söyle.*
	Cılgındı, Talas kerüüñdü ayt,	*Cılgın'ı, Talas yamacını söyle,*
	Cılas bolgon kuu kırgız	*Yerle bir olası kurnaz Kırgız,*
	Cılpıldatpay kebiñdi ayt.	*Yaltaklanmadan sözünü söyle.*
56840	Kılça canıñ ayabay	*Kıl kadar canını esirgemeden,*
	Kırgın bolçu ceriñdi ayt.	*Kırgın olacak yerini söyle.*
	Mañdaylaşıp turuştuk,	*Karşı karşıya durduk,*
	Mıltık atıp, caa tartıp,	*Tüfek atıp, yay çekip,*
	Bılçıldaşıp uruştuk.	*Göğüs göğüse vuruştuk.*
	Tabılbas eçen er ölüp,	*Bulunmaz nice er ölüp,*
	Ayzaga dañgıl ıktuu ölüp,	*Mızrakta usta becerikli ölüp,*
	Aylası cetken mıktı ölüp,	*Çaresi yeten yaman ölüp,*
	Tüzöñdün baarı çañ bolup,	*Düzlüğün hepsi toz olup,*
	Kolottun baarı kan bolup,	*Vadilerin hepsi kan olup,*
56850	Aydıñ, çuñkur, adırga,	*Ovaya, çukura, kıra,*
	Azuuların arkaytıp,	*Azı dişleri sırıtmış,*
	Attın baarı too tüşüp,	*Atların hepsi dağ olup düşüp,*
	Otundukka carabay	*Oduna bile yaramaz,*
	Nayzanın baarı boo tüşüp,	*Mızrakların hepsi demet demet düşüp,*
	Kolottun baarı kan bolup,	*Vadilerin hepsi kan olup,*
	Adır-küdür beleske	*Engebeli tepeye, bele,*
	Ölüp catkan can tolup.	*Ölüp yatan can dolup.*
	Tak oşentip Karlıgaç,	*Tam da böyle Karlıgaç,*
	Kan şimirip katıgıp,	*Kan emip katılaşıp,*
56860	Kançık beybak atıgıp,	*Dişi kaplan diye ün alıp,*
	Adam alı cete albay,	*İnsan gücü yetemeyip,*
	Arstan tişi ötö albay,	*Arslan dişi geçemeyip,*
	Obodon bulut tutulup,	*Gökte bulut tutulup,*
	Altı ay tınbay salışıp,	*Altı ay durmadan çarpışıp,*
	Körünöö ketti kutulup,	*Göz göre göre kurtulup gitti,*
	Alban türlüü alp ölüp,	*Türlü türlü alp ölüp,*
	Alışıp kıyla kalk ölüp,	*Boğuşup hayli halk ölüp,*
	Caanamda cok ele,	*Cihanımda eşi yok idi,*

Duşmanga bolot ok ele,
Telegeyi teñ ele,
Tegi kırgız uuluña
Temir kapka çep ele,
Cekey belge kurçangan
Sarıbay uulu kapırga,
Cetimiş sıyra kol salıp,
Bolot ayza sundurdu,
Kırgız köönün tındırdı.
Ar kesken ayza bolotton,
Altı cüzün sındırdı.
Acal cetken bay ölüp,
Tüñülgön eken tüşübüz,
Burulup ketti işibiz.
Kıyla küngö salıştı,
Kaalagan sultan kişibiz.
Uşintip çıktı Külçoro,
Semeteyden er Seytek,
Baatır da eken, şer eken,
Bala arstan er kökcal,
Başkaça tuulgan eme eken.
Alışıp al cete albay,

Düşmana çelik ok idi,
Her yanı denk, kâmil idi,
Aslen Kırgız oğluna
Demir kapılı hisar idi,
Yalın beline kuşanan,
Sarıbay denen kâfire,
Yetmiş sıra saldırıp,
Çelik mızrak uzattırdı,
Kırgız'ın gönlünü dinlendirdi.
Her şeyi kesen çelik mızraktan
Altı yüzünü kırdı.
Eceli yeten bay ölüp,
Umudu kesilmişmiş düşümüz,
Ters döndü işimiz.
Nice güne dek çarpıştılar,
Gönlümüzün sultanı kişimizdi.
Böylece çıktı Külçoro,
Semetey'den er Seytek,
Bahadır imiş, şir imiş,
Genç arslan er bozkurt,
Bambaşka doğmuş biriymiş.
Boğuşup gücü yetemeyip,

Azapka kalgan kezi eken.
Celmoguz uulu Sarıbay,
Tacaaldın kara közü eken,
Baatırlıgı başkaça
Balakettin özü eken» –
Dep oşentip curt ıylap,
Bul Celmoguz uulu Sarıbay,
Tüpkö çoguu cetebi,
Ordoluu kırgız tukumun
Olco kılıp ketebi,
Sumsañdagan suluuga
Suuk kolun sunabı,
Solkuldagan baatırdı,
Örttöngön çoçko kırabı,
Ak kalpak kırgız uuluna
Uşunday müşkül kılabı.

Azaba kaldığı çağıymış.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Zorbanın kara gözüymüş,
Bahadırlığı bambaşka,
Belanın ta kendisiymiş» –
Deyip böylece yurt ağlayıp,
Bu Celmoguz oğlu Sarıbay,
Kökümüze hep birden erer mi,
Ordulu Kırgız soyunu
Ganimet edip gider mi,
Boynu bükük güzele
Soğuk elini uzatır mı,
Gürbüz yiğidi
Yanası domuz kırar mı,
Ak kalpaklı Kırgız oğluna
Böyle müşkül eder mi.

Curt çurkurap, el keyip,
Sarıbay çoçko küçödü.
Sarıbaydın zaarınan,
Kalkı keyip çuu turup,
Kañırıgı tütödü.
Kayran candan tüñülüp,
Celmoguz uulu kökcaldın
Er ekeni bilinip,
Bu Sarıbay barında
Buzulat eken daynıbız.
Bekigen eken colubuz,
Tartılgan eken torubuz.
Kaynagan eken şorubuz,
Baylangan eken kolubuz.
Çaçılgan eken kanıbız,
Kıyılgan eken canıbız.
Ber, Külçoro, Seytek, Semetey,
Bulardın telegeyi teñ ele,
Şay koldogon şer ele.
Dobul kelse cel tiybes,
Dooçu kelse mal berbes,
Kaşattuu askar tam ele.
Ata ordunan asırap,
Ene orduna saktagan,

Yurt çığrışıp, el yanıp,
Sarıbay domuz güçlendi.
Sarıbay'ın zehrinden,
Halkı yanıp figan edip,
Bağrı tütüp kavruldu.
Yazık candan umut kesip,
Celmoguz oğlu bozkurdun
Er olduğu bilinip,
Bu Sarıbay var oldukça
Bozulurmuş düzenimiz.
Kapanmışmış yolumuz,
Gerilmişmiş tuzağımız.
Kaynamışmış çilemiz,
Bağlanmışmış kolumuz.
Saçılmışmış kanımız,
Kıyılmışmış canımız.
İşte Külçoro, Seytek, Semetey,
Bunların her yanı denk idi,
Şah'ın koruduğu şir idi.
Bora gelse yel değmez,
Davacı gelse mal vermez,
Yarlı yalçın dam idi.
Ata yerine besleyip,
Ana yerine saklayan,

Askarduu bolot şam ele.
Alda Taala caratkan,
Bul bereke bergen can ele.
Bul üçöönün barında,
Caaldan kesip ceçü elek,
Bizge balaket kayda deçü elek.
Al askar toonu cerdedik.
Bizge alışıp adam ceñbedi,
Bizge kattap duşman kelbedi.
Emdigisin karasak,
Sarıbay duşman kan çıktı.
Kara mürtöz kapırdın,
Kayratınan can çıktı.
Katuu sındı belibiz,

Yüce çelikten ışık idi.
Allah Teala'nın yarattığı,
Bereket veren can idi bu.
Bu üçü var iken,
Azgından kesip yerdik,
Bize bela nerede derdik.
O yalçın dağı yurt edindik.
Bizi boğuşmadan kimse yenmedi,
Bize dadanıp düşman gelmedi.
Şimdikine bakarsak,
Sarıbay düşman han çıktı.
Kara gaddar kâfirin
Heybetinden can çıktı.
Fena kırıldı belimiz,

Suudu belem demibiz.
Büktöldü bizdin belibiz,
Kıyradı temir çebibiz.
Bu Sarıbay kapırdın,
Kalk kurutkan baatırdın,
Alışıp adamdın alı cetpedi,
Arstan tişi ötpödü.
Adırdagı maraldı
Ayday cürüp uy kıldı,
Ay-aalamdın baarısın
Kırıp cürüp buy kıldı.
Balaanı başka baştadı,
Kançanı soyup taştadı.
Oçogor atsa ok ötpöy,
Çabış kılsa kol cetpey,
Çama çarçap, al ketti,
Celmoguz uulu kapırdın
Atagı cetip er öttü».
Kalk çurkurap, çuu bolup,
Kayran candan tüñüldü.
Kaarduu duşman ekeni
Sarıbaydın bilindi.
Sarıbaydın zaarınan,
Salgan müşkül kaarınan,
Curt çurkurap küyünüp,
Amanat candan tüñülüp,

Soğudu galiba soluğumuz.
Büküldü bizim belimiz,
Yıkıldı demir hisarımız.
Bu Sarıbay kâfirin,
Halk kurutan bahadırın,
Boğuşup insanın gücü yetmedi,
Arslan dişi işlemedi.
Kırdaki maralı
Süre süre inek etti,
Ay-âlemin hepsini
Kıra kıra perişan etti.
Belayı başa başlattı,
Nicesini boğazlayıp attı.
Oçogor atsa ok geçmez,
Vuruşulsa el yetişmez,
Takat yoruldu, güç gitti,
Celmoguz oğlu kâfirin
Ünü yürüdü, erler göçtü».
Halk çığrışıp, figan edip,
Yazık candan umut kesti.
Kahırlı düşman olduğu
Sarıbay'ın, bilindi.
Sarıbay'ın zehrinden,
Saldığı müşkül kahrından,
Yurt çığrışıp yanıp,
Emanet candan umut kesip,

Kıyın Seytek, Külçoro
Karmaşsa kolu bölünböy,
Cadatkan küçtüü çoçkonun
Can koyor türü körünböy.
Curt çurkurap, çuu bolup,
Es endirep, duu bolup,
Esil candan tüñülüp,
Karaşı başka, zaarı küç,
Celmoguz uulu kapırdın
Kayrattuusu bilinip,
Kalk kaltıldap turdu emi.
Celmoguz uulu kapırdı

Yaman Seytek ile Külçoro,
Kapıştı mı kolu çözülmez,
Canlara tak eden güçlü domuzun
Can bırakacak hâli görünmez.
Halk çığrışıp, feryat kopup,
Akıl şaşıp, uğultu kopup,
Aziz candan umut kesip,
Bakışı başka, zehri güçlü,
Celmoguz oğlu kâfirin
Ne yaman yürekli olduğu bilinip,
Halk titreyip durdu şimdi.
Celmoguz oğlu kâfiri

	Kayradan Kuday urdu emi.	*Yeniden Kuday çarptı şimdi.*
	Kaarlanıp kürküröp,	*Kahırlanıp kükreyip,*
	Katuulap cini karmaptır.	*İyice öfkesi tutmuştur.*
	Katının kara baskansıp,	*Karısını kara basmış gibi,*
	Kuugunu çukul kaçkansıp,	*Kovalayanı dibinden kaçmış gibi,*
	Ökürügü taş carıp,	*Böğürtüsü taş yarıp,*
	Kıykırığı baş carıp,	*Haykırışı baş yarıp,*
56990	Aybattanıp kürküröp.	*Heybetlenip kükreyip.*
	Adamzat bendenin	*Âdemoğlu kulların*
	Azat boyu dürküröp,	*Boyu posu ürperip,*
	Cay-caragın şaylanıp,	*Silahını pusatını kuşanıp,*
	Calañ kılıç baylanıp,	*Yalın kılıç bağlanıp,*
	Kayra caaçu buluttay,	*Yeniden yağacak bulut gibi,*
	Kaarı betine aylanıp.	*Kahrı yüzüne vurup.*
	Ay böksörüp, kün ötüp,	*Ay eksilip, gün geçip,*
	Arstandar, şerleriñ	*Arslanların, şirlerin,*
	Şay koldogon erleri,	*Pîrlerin koruduğu erleri,*
57000	Tulpar oozun buruşkan,	*Tulparın başını çevirdiler,*
	Turbay neçen uruşkan.	*Durmadan nice vuruştular.*
	Kalayıktan kan ölgön,	*Halk içinden hanlar öldü,*
	Karmaşkandın baarı ölgön.	*Kapışanların hepsi öldü.*
	Cer cazıgı kök taypañ,	*Yerin düzü gök çayır,*
	Tulpar oozun buruşkan.	*Tulparın başını çevirdiler.*
	Turbay ayza sunuşup,	*Durmadan mızrak uzatıp,*
	Alçu cerin tuştaşıp,	*Vuracak yerini denk getirip,*
	Uñgusu bolot, uçu kurç	*Sapı çelik, ucu keskin,*
	Bolot menen muştaşıp,	*Çelik ile tokuşup,*
57010	Külçoro çıkkan gülüstön,	*Gülistandan çıkma Külçoro,*
	Cetimiş ayza sındırıp,	*Yetmiş mızrak kırarak,*
	Ceti tulpar at ölüp,	*Yedi tulpar atı ölüp,*
	Ceti cerden cara cep,	*Yedi yerinden yara yiyip,*
	Alı ketip alsırap,	*Gücü gidip dermansız,*
	Külçoro mintip çıgıptır.	*Külçoro böyle çıkmıştır.*
	Şay koldogon kayran şer	*Pîrlerin koruduğu koca şir,*
	Eñkeytip duşman körbögön,	*Kendini eğdirecek düşman görmemiş,*
	Er namısın eç ubak,	*Er namusunu hiçbir vakit,*
	Eç bendege berbegen.	*Hiçbir kula vermemiş.*
57020	Kalk çurkurap munu oylop,	*Halk çığrışıp bunu düşünüp,*

	Kalıñ müşkül oy bolup,	*Ağır bir kaygı düşünce olup,*
	Semeteydin er Seytek	*Semetey'in eri Seytek,*
	Tünöp ötkön cerine,	*Geceleyip geçtiği yere,*
	Tüptüü çınar ornogon.	*Köklü çınar dikilmiş.*
	Atasınan balasın,	*Babasından oğlunu,*
	Kayır aytkan oñbogon.	*Ayıran hayır bulmamış.*
	A da kirip salışıp,	*O da girip çarpışıp,*
	Mañdaylaşıp turuşkan.	*Yüz yüze durup dövüştüler.*
	Kün belgisi on tört kün,	*Günün hesabı on dört gün,*
57030	Cekeme-ceke uruşup,	*Teke tek vuruşup,*
	Çapçıp çama kele albay,	*Saldırsa da gücü yetmeyip,*
	Celmoguz uulu kapırga	*Celmoguz oğlu kâfire,*
	Çama cetip ceñe albay,	*Gücü yetip yenemeyip,*
	Çımınday canı çırkırap,	*Sinek gibi canı çırpınıp,*
	Dene boydun baarısı	*Gövdesinin her yanı,*
	Bıt-çıt bolup bırkırap,	*Paramparça olup dağılıp,*
	Kabırga söök bölünüp,	*Kaburga kemiği bölünüp,*
	Köödöngö kara kan tolup,	*Göğsüne kara kan dolup,*
	Bu dünüyö calgandın,	*Bu yalan dünyada,*
57040	Tirüügö sebep kayran baş,	*Yaşamaya sebep koca baş,*
	Kızıl çelek kan bolup.	*Kızıl kova gibi kan olup.*
	Kızmat kılçu eki kol,	*Hizmet eden iki kol,*
	Kıymıldabay şal bolup.	*Kımıldamaz felç olup.*
	Mañdaylaşıp turuşup.	*Yüz yüze durup,*
	Eçen kün tınbay uruşup,	*Nice gün dinmeden vuruşup,*
	Kıyla müşkül körüptür,	*Hayli sıkıntı görmüştür,*
	Er Seytektin aldınan	*Er Seytek'in önünde,*
	Kıyla tulpar ölüptür.	*Nice tulpar ölmüştür.*
	Takooldon balban kan ölüp,	*Destek olan pehlivan hanlar ölüp,*
57050	Karaan bolup berüüçü,	*Ardında karaltı olup duran,*
	Coldoşunun baarı ölüp,	*Yoldaşlarının hepsi ölüp,*
	Celmoguz uulu kapırdın	*Celmoguz oğlu kâfirin*
	Tacaaldıgı bilinip,	*Azgınlığı bilinip,*
	Amanat bende er aram,	*Can emanet, kul âciz,*
	Çımınday candan tüñülüp,	*Sinek gibi candan umut kesip,*
	El on-ondon bölünüp,	*Halk onar onar bölünüp,*
	Celmoguz uulu kapırdın	*Celmoguz oğlu kâfirin*
	Mıktılıgı körünüp,	*Üstünlüğü görünüp,*

El uşintip turganda,
Aalamga cañcal baştagan.
Atası Manas ayköldön
Arta tuup taştagan
Serpişi seksen ört bolgon,
Serp algan cagı ört bolgon.
Kayışıp tiyip katıkkan,
Kara kökcal atıkkan.
Aybatı artık zor bolgon,
Atışkan duşman kor bolgon,
Ataktuu Manas ayköldön
Artıgıraak zor bolgon.
Ala-Toonu cerdegen,
Alışıp duşman ceñbegen.
Atasınan babası
Ölügün canga berbegen.
Basıp duşman albagan,
Atıgıp kelgen duşmandın
Biri da aman kalbagan.
Er ekeni bilingen,
Çınmaçın, Kakan, Bakburçun,
Uuluñtuñga, dıñşaga
Uruş salgan mınçaga,
Ulukman şerdin calgızı,
Oşol kökcal Semetey
Ok cetpes Buurul at menen
Kınsız baylap zulpukor
Zulpukordu salınıp,
Ak kelte sunup kamınıp,
Sarıbay uulu er menen
Dümögü başka, zaarı küç,
Dümöktüü, kaarluu eñ tozok,

Halk böylece dururken,
Âleme kavga başlatan,
Babası ayköl Manas'tan,
Ondan üstün doğup kalan,
Savuruşu seksen yangın olan,
Kılıç saldığı yan yangın olan.
Direnip çarpışıp pekişmiş,
Kara kökcal diye nam salmış.
Heybeti fazlasıyla zorlu olan,
Onunla atışan düşman hor olan,
Ünlü ayköl Manas'tan,
Daha da üstün, zorlu olan.
Ala-Too'yu yurt edinen,
Kapışan düşmanın yenemediği.
Atasından dedesine dek,
Ölüsünü kimseye vermeyen.
Düşmanın basıp alamadığı,
Nam salıp gelen düşmanın,
Biri bile sağ kalmayan.
Er olduğu bilinen,
Çınmaçın'a, Kakan'a, Bakburçun'a,
Uuluñtuñ'a, Dıñşa'ya,
Bunca yere savaş salan,
Ulu arslanın bir tanesi,
İşte o kökcal Semetey,
Ok yetişmez Buurul atıyla,
Kınsız bağlayıp Zülfikar'ı,
Zülfikar'ı kuşanıp,
Ak-kelte'yi doğrultup hazırlanıp,
Sarıbay adlı er ile,
Belası başka, zehri güçlü,
Belalı, kahırlı, tam cehennem,

Sarıbay menen salışıp,
Mañdaylaşıp catışıp,
Celcetpes menen Arbuurul,
Böksödön cerge batışıp,
Topurak kökkö burkurap,
Cazayıl ogu çırkırap,

Sarıbay ile çarpışıp,
Karşı karşıya yatışıp,
Celcetpes ile Arbuurul,
Yamaçtan yere gömülüp,
Toprak göğe savrulup,
Cazayıl oku çığrışıp,

Kara cer üstü sabalıp,
Mañdaylaşıp turuşup,
Balta şiltep, ayza urup,
Bılçıldaşıp uruşup,
Cetimiş künü tınışpay,
Kirpiktin baarı çañ bolup,
Bütkön boyu kan bolup,
Ay karañgı böksörüp,
Tün emne bolor – dep,
Amanat can cogolso,
Berekelüü baarı curt
Kün emne bolot – dep,
Eldin baarı endirep,
Erender candan tüñülüp,
Sarıbay uulu baatırdın,
Aalamga salgan çuulgan.
Kim ekeni bilinip.
Karmaşıp dep kan ölgön,
Çama çarçap, al ketip,
Kabılışıp can ölgön.
Semetey şunday boluptur.
Kayrattanıp kelgende,
Acıdaarday op tartıp,
Kan şimirip katıkkan,
Sarıbay öñdüü zor kapır,
Kalayıktın baarına
Semeñdi bet alganda soguptur.
Uluu dümök, çoñ cañcal,
Dümögü mınça boluptur.
El endirep curt keyip,
El canınan tüñülüp,
Esepsiz cañcal boluptur.
Kamap kirip Talastı
Sarıbay cañcal salıptır,
Curt saruulap kalıptır.
Berizaada Ayçürök
Altı ay tınbay col cürüp,
Kayıpçal kızga barıptır.
Obodon cıldız kozgolup,

Kara yerin üstü dövülüp,
Yüz yüze durup,
Balta sallayıp, mızrak vurup,
Şakır şukur vuruşup,
Yetmiş gün dinlenmeden,
Kirpiklerin hepsi toz olup,
Bütün gövdesi kan olup,
Ay kararıp eksilip,
Gece ne olacak – diye,
Emanet can yiterse,
Bereketli bütün yurt,
Gün ne olur – diye,
Halkın hepsi şaşırıp,
Yiğitler candan umut kesip,
Sarıbay adlı bahadırın,
Âleme saldığı gulgule,
Kim olduğu bilinip.
Kapışırım diye hanlar öldü,
Takat tükenip, güç gidip,
Karşılaşıp canlar öldü.
Semetey'in hâli böyle olmuştur.
Gayrete gelip geldiğinde,
Ejderha gibi soluyup yutan,
Kan emip pekişmiş,
Sarıbay gibi zorlu kâfir,
Ahalinin hepsine,
Karşısına alınca Semeñ'i vurmuştur.
Ulu bela, büyük kavga,
Belası bunca olmuştur.
Halk şaşkın, yurt kederli,
Halk canından umut kesip,
Hesapsız kavga olmuştur.
Talas'ı kuşatıp girip,
Sarıbay kavga salmıştır,
Yurt perişan kalmıştır.
Peri kızı Ayçürök,
Altı ay durmadan yol yürüyüp,
Kayıpçal kızına varmıştır.
Gökten yıldız kımıldayıp,

O düynölük dos bolup,	*Öbür dünyalık dost olup,*
Bek ubada kılıptır.	*Pek sağlam söz vermiştir.*
Obodogu cıldızday,	*Gökteki yıldız gibi,*
Kozgoluşup alıptır.	*Yerlerinden kımıldamışlar.*
O düynölük eki kız,	*Öbür dünyalık iki kız,*
Dos boluşup alıptır.	*Dost oluvermişlerdir.*
Adam ölör ant kılıp,	*Ölümüne ant içip,*
Ubadanı bat kılıp,	*Sözü çabucak bağlayıp,*
Kayıpçal kızı Kuyalı	*Kayıpçal kızı Kuyalı,*
Balbandıgı başkaça.	*Pehlivanlığı bir başka,*
Baatırdıgı bir kança,	*Bahadırlığı bir hayli,*
Telegeyi teñ eken,	*Her yanı denk, kusursuzmuş,*
Kızdan çıkkan şer eken.	*Kızdan çıkma bir şirmiş.*
Kulak ugup, köz körgön,	*Kulak duymuş, göz görmüş,*
Kız arstan deer eken.	*Kız arslan derlermiş.*
Oolukması karmasa,	*Cinneti tuttu mu,*
Okçontoyun ok kılat.	*Sadağındakini ok eder.*
Alış kılam degen can,	*Onunla boy ölçüşeyim diyen can,*
Arbınıraak korogon.	*Çokça telef olup gitmiş.*
Oluya çaldan tuulgan,	*Evliya kocadan doğmuş,*
Atagı canga ugulgan,	*Ünü herkese duyulmuş,*
Ak sakalduu çaldarga,	*Ak sakallı kocalara,*
Cügürüp oynoor baldarga,	*Koşup oynayan çocuklara,*
Alban türlüü candarga,	*Türlü türlü canlara,*
Arstandıgı bilingen.	*Arslanlığı bilinmiş.*
Kızdan baatır çıktı – dep,	*Kızdan bahadır çıktı – diye,*
Sarıbay candan tüñülgön,	*Sarıbay candan umut kesmiş,*
Kızdın cayı uşunday.	*Kızın hâli işte böyle.*
Nayzaga kambıl karaandın	*Mızrakta usta o yiğidin,*
Iktuuluugu dagı bar.	*Beceriklilik dahi var.*
Ayla bilgiç eñ ıktuu,	*Çare bilir, pek becerikli,*
Akılga dıykan al kızdın,	*Akılca zengin o kızın,*
Mıktuuluugu dagı bar.	*Sağlamlık dahi var.*
Belin kese baylagan,	*Belini sımsıkı bağlamış,*
Arstanday közü caynagan.	*Arslan gibi gözü ışıldamış.*
Bet alışkan duşmandın,	*Karşısına çıkan düşmanın,*
Biröö tirüü kalbagan.	*Biri bile sağ kalmamış.*

	Erindi kese çaynagan,	*Dudağını ısırıp çiğnemiş,*
	Kabılışıp kelgen can,	*Karşılaşıp gelen can,*
	Biröö tirüü kalbagan.	*Biri bile sağ kalmamış.*
	Körkömü bölök, zaarı küç,	*Güzelliği başka, zehri güçlü,*
	Körüngöndü kılgan tüz.	*Görüneni yerle bir etmiş.*
	Körsöñ balban suluudan,	*Görsen o pehlivan güzeli,*
	Öldüm dep candan küdör üz,	*Öldüm de, candan ümidi kes,*
57180	Kızdın cayı uşunday.	*Kızın hâli işte böyle.*
	Katuu cini karmasa,	*Şiddetli öfkesi tuttu mu,*
	Arstanday çamınat.	*Arslan gibi atılır.*
	Ak bolot kılıç salınat,	*Ak çelik kılıç kuşanır,*
	Akılga dıykan eñ bilgiç,	*Akılca zengin, pek bilgiç,*
	Karacoltoy kapırga,	*Kara bahtlı kâfire,*
	Kıltıldagan katınga,	*Kırıtıp duran kadına,*
	Çıkkan kündöy uluuga,	*Doğan güneş gibi uluya,*
	Perizattay suluuga.	*Peri kızı gibi güzele,*
	Acalı cetken kabılat.	*Eceli gelen ona rastlar.*
57190	Kan tögüşkön cañcalga,	*Kan dökülen kavgada,*
	Kız arstan balbanga	*Kız arslan pehlivana,*
	Kayıptan akıl tabılat.	*Gaipten akıl bulunur.*
	Baatırlıgı başkaça,	*Bahadırlığı bir başka,*
	Kız badirek balbandın	*O yaman kız pehlivanın,*
	Baatırlıgı bir kança.	*Bahadırlığı bir hayli.*
	Kırañdı buzup col salgan,	*Sırtları bozup yol açmış,*
	Kıyla döögö kol salgan.	*Nice deve el salmış.*
	Baatırlıgı bilingen,	*Bahadırlığı bilinmiş,*
	Bastaşkanı bülüngön.	*Kapışanı perişan olmuş.*
57200	Kızıkkanı kıyragan,	*Ona heves eden kırılmış.*
	Betten ayza urganı,	*Yüzden mızrak vuranı,*
	Çın betteşip turganı,	*Gerçekten karşısında duranı,*
	Oñgon güldöy kulagan.	*Solmuş gül gibi devrilmiş.*
	Oyun salgan köönüşman,	*Oyun kuran nice hasım,*
	Katılgan eçen sulagan.	*Sataşan niceleri serilmiş.*
	Kızdan balban eken – dep,	*Kızdan pehlivan çıkmış – diye,*
	Sarıbaydın atası,	*Sarıbay'ın babası,*
	Celmoguz körüp ıylagan.	*Celmoguz görüp ağlamış.*
	Oynoo bala caş kezde,	*Oyuncu çocuk, körpe çağda,*
57210	Atası eken Kayıpçal,	*Babası imiş Kayıpçal,*

Erkeletip karandı,
Caagına bermet taktırgan.
Cay aptabın tiygizbey,
Kölökö cerge baktırgan.
Caşı altıga kelgende,
Toyuna tokson soydurup,
Kımbattap atın koydurup,
Nardan tokson soyuptur.
Kız arstan bolsun – dep,
Kımbattap atın koyuptur.
Munu menen Kuyalı
Kayıpçal kızı boluptur.
Al Kayıpçal baykuştun,
Malı arbın, bala cok,
Balaluu bolor çama cok.
Küzgüdöy közü kızarıp,
Ak sakalı çubalıp,
Muunu ketip zirildep,
Bolot söök, altın baş,
Küüdön tayıp birindep,
Keçee karıp kelgen kezinde,
Coruktuu akıl kayrattan
Tanıp kelgen kezinde,
Coruktan tayıp kayran baş,
Karıp kelgen kezinde,
Cogoluuçu türünö
Barıp kelgen kezinde,
Col corgo kuu kayrattan,
Tört tülük maldın baarısın,
Sarıp kılıp üröptür,
Nazarluu cerge tünöptür.
Kadır Alda Kudaydan,
Bala ber dep tileptir.
Celpinişte Kayıpçal,
Malı köldöy toluptur.
Sayarı çukul kalgança,
Balaga zarıl boluptur,
Köp düynönün baarısın,
Sarıp kılıp üröptür,

Nazlandırıp yavrusunu,
Yanağına inci taktırmış.
Yaz sıcağını değdirmeden,
Gölge yerde baktırmış.
Yaşı altıya geldiğinde,
Toyunda doksan kestirip,
Değerleyip adını koydurmuş,
Doksan boz deve kesmiştir.
Kız arslan olsun – diye,
Değerleyip adını koymuştur.
Böylece Kuyalı,
Kayıpçal kızı olmuştur.
O Kayıpçal zavallının,
Malı çok, çocuğu yok,
Çocuklu olacak takati yok.
Ayna gibi gözü kızarıp,
Ak sakalı uzayıp sarkıp,
Eklemleri çözülüp titreyip,
Çelik kemik, altın baş,
Takatten kayıp dökülüp,
Hani kocayıp geldiği çağda,
Töreli akıldan, gayretten,
Yoksun kaldığı çağında,
Yordamdan kayıp koca baş,
Kocayıp geldiği çağında,
Yitip gidecek hâline,
Varıp geldiği çağında,
Yorga gibi kuru gayretten,
Dört tür malın tamamını,
Sarf edip saçmıştır,
Nazarlı yerde gecelemiştir.
Kadir Allah Kuday'dan,
Çocuk ver diye dilemiştir.
Celpiniş'te Kayıpçal,
Malı göl gibi dolmuştur.
Sonu yaklaşıp kalıncaya dek,
Çocuğa muhtaç olmuştur.
Çok dünyalığın hepsini,
Sarf edip saçmıştır,

Mazarluu cerge tünöptür.
Maldın baarın cok kılıp,
Kadır Alda Kudaydan,
Bir bala ber dep tileptir.
Ebedeyin eziltip,
Et cürögün çok kılıp,
Kımbat canın üröptür.
Turalbastan kuu baykuş,
Kudaydan bala tileptir.
Celbegey torko kiyiptir,
Çımın candı üröptür.
Çını menen Kudaydan
Uşintip bala tileptir.
Bir berzentti körsöm – dep,
Körgön künü ölsöm – dep,
Balası cok eesiz mal,
Bir bala körüp kalsa – dep,
Balası cok, eesiz mal
Bir bala körüp kalsa – dep,
Barsa-kelbes çın cayga,
Kadır Alda bir Kuday
Andan kiyin alsa – dep.
Çın zarlandı Kayıpçal,
Bir berzentti körsöm – dep,
Oşo bala kolgo tiygende,
Anan kiyin ölsöm – dep,
Celpiniştin ceti kır.
Mazar izdep basıptır.
Bardık düynö tümön mal,
Ceti moynok, kırk çıbır,
Bala dep cürüp basıptır.
Tamanı taşka bırkırap,
Baatır cürök zırkırap,
Kızıtalak calgandın
Cok ekeni bilinip,
Çını menen küyünüp.
Çımınday candan tüñülüp,
Agarıp sakal suyulup,

Kutlu mazarlarda gecelemiştir.
Malın hepsini yok edip,
Kadir Allah Kuday'dan,
Bir çocuk ver diye dilemiştir.
Bağrının başını ezdirip,
Et yüreğini kor edip,
Değerli canını saçmıştır.
Duramayıp kuru zavallı,
Kuday'dan çocuk dilemiştir.
Omzuna atıp ipekli giymiştir,
Sinek canını saçmıştır.
Gerçekten Kuday'dan,
Böylece çocuk dilemiştir.
Bir evlat görsem – diye,
Gördüğüm gün ölsem – diye,
Çocuğu yok, sahipsiz mal,
Bir çocuk görüversem – diye,
Çocuğu yok, sahipsiz mal,
Bir çocuk görüversem – diye,
Varılıp dönülmez gerçek yurda,
Kadir Allah bir Kuday,
Ondan sonra alsa – diye.
Candan yakardı Kayıpçal,
Bir evlat görsem – diye,
O çocuk ele geçtiğinde,
Ondan sonra ölsem – diye.
Celpiniş'in yedi sırtını,
Mazar arayıp yürümüştür.
Bütün dünyalık, tümen mal,
Yedi geçit, kırk çığır,
Çocuk diye gezip yürümüştür.
Tabanı taşta parçalanıp,
Bahadır yüreği sızlayıp,
Kahrolası yalan dünyanın,
Boş olduğu bilinip,
Gerçekten yanıp yakılıp,
Sinek gibi candan umut kesip,
Sakalı ağarıp seyrelip,

Malım arbın, bala cok,
Kanday şumduk boldu – dep,

Çımınday candan tüñülüp.
Ötkön iştin cayınan,
Bir balanın ayınan,
Koco kelse koy berip,
Ay-aalamdın baarına
Alaştay arbın toy berip,
Akundarga at berip,
Bir balanın ayınan
Aynıtpastan bat berip.
Kış böksörüp oñgondo
Cazga salım bolgondo,
Toodon elik bakırıp,
Tokoydon kükük çakırıp,
Gülgö bulbul kongondo,
Ösüp çıkkan güldüü çöp,
Cer üstünö tolgondo,
Suu kürpüldöp, say tolup,
Kış cogolup cay bolup,
Öydölöp el-curt kongondo,
Kan cayloo ubak bolgondo,
El öydölöp tartkanda,
Kımız, ayran nık tolup,
Kalayık kışka kamdanıp,
Arçın cıyıp catkanda,
Mal-mülk mayga tolgondo,
El öydölöp kongondo,
Beyiş uulu arılıp,
Cay tolugu bolgondo,
Can-canıbar makuluk,
Ceke kaynap tolgondo,
Mına oşondo Kayıpçal
Cetken mıktuu can eken,
Kayıpçaldın canında,
Cökördön cetöö bar eken.
Tögöröktün tört burçun
Tört aylana çalıptır.

Malım çok, çocuğum yok,
Bu ne acayip iş oldu – diye,

Sinek gibi candan umut kesip.
Geçmiş işin yüzünden,
Bir çocuğun uğruna,
Hoca gelse koyun verip,
Ay-âlemin hepsine,
Alaş gibi bol toy verip,
Ahundlara at verip,
Bir çocuğun uğruna,
Nazlanmadan tez verip.
Kış eksilip geçtiğinde,
Bahara doğru olduğunda,
Dağdan karaca bağırıp,
Ormandan guguk ötüp,
Güle bülbül konduğunda,
Boy atan çiçekli otlar,
Yeryüzüne dolduğunda,
Su çağlayıp, dere dolup,
Kış yitip yaz olup,
Halk yukarılara göçüp konduğunda,
Yaylanın tam vakti olduğunda,
Halk yukarıya çekildiğinde,
Kımız, ayran ağzına dek dolup,
Ahali kışa hazırlanıp,
Ardıç devşirip dururken,
Mal mülk yağa dolduğunda,
Halk yukarı göçüp konduğunda,
Cennet kokusu yayılıp,
Yazın tam ortası olduğunda,
Canlı cansız mahlukat,
Kaynaşıp dolup taştığında,
İşte o zaman Kayıpçal,
Olgun, sağlam bir canmış.
Kayıpçal'ın yanında,
Yedi tane yâren varmış.
Dünyanın dört bucağını,
Dört kez dolanıp taramıştır.

	Car kıdırıp, añ izdep,	*Yar dolaşıp, av izleyip,*
	Salbuurun ketip kalıptır.	*Uzun ava çıkıp gitmiştir.*
	Keçee too cogolgon urçuktan,	*Hani dağın yittiği burundan,*
	Tomuraygan erkin kerüüdön,	*Tümsekli, engin yamaçtan,*
57330	Mediyandın çölünön,	*Mediyan'ın çölünden,*
	Celpiniştin ar cagı,	*Celpiniş'in öte yanı,*
	Can cürböstün tiyagı,	*Can yürümezin ötesi,*
	Köz cetpestin urçuktan,	*Göz yetmezin burnundan,*
	Munarıktap bilinbes,	*Puslanıp seçilmeyen,*
	Köz tügöngön tumşuktan,	*Gözün tükendiği çıkıntıdan,*
	Capa degen kerüüdön,	*Capa denen yamaçtan,*
	Beri kızı Kökmonçok,	*Peri kızı Kökmonçok,*
	Oyu kudur batkaldan,	*Çukuru engebeli koyaktan,*
	Berizaada beybaktar	*Peri kızı biçareler,*
57340	Şabiet oyun çoñ salıp,	*Şabiet oyununu coşkuyla kurup,*
	Oyun salıp catkanda,	*Oyun oynayıp dururken,*
	Kır döbölüü kerüüdön,	*Sırtı tepeli yamaçtan,*
	Berizaada beybaktar	*Peri kızı biçareler,*
	Şapar tepken cerinen,	*Cümbüş ettikleri yerden,*
	Kayıbınan kabılıp,	*Gaipten karşısına çıkıp,*
	Balası cok Kayıpçal	*Çocuğu olmayan Kayıpçal,*
	Imırkay bala kezinde,	*Kundaktaki bebek çağında,*
	Kayıpçalga Kuyalı	*Kayıpçal'a Kuyalı,*
	Oşo caydan tabılıp,	*İşte o yerden bulunup,*
57350	Balası cok kulu başka,	*Çocuksuz, bahtı başka kula,*
	Kız Kuyalı kabılıp,	*Kız Kuyalı rast gelip,*
	Berizaada beybak kız,	*Peri kızı biçare kız,*
	Imırkay bala kezinde,	*Kundaktaki bebek çağında,*
	Kız Kuyalı tabılıp,	*Kız Kuyalı bulunup,*
	Munu menen Kayıpçal	*Böylece Kayıpçal,*
	Toyuna tokson soyuptur,	*Toyunda doksan kesmiştir,*
	Munu menen Kuyalı	*Böylece Kuyalı,*
	Kayıpçal kızı boluptur.	*Kayıpçal kızı olmuştur.*
	Talaadan bala tabılıp,	*Kırdan çocuk bulunup,*
57360	Abiyiri mından cabılıp,	*Yüz akı böylece örtülüp,*
	Kapadar cürök basılıp,	*Kederli yürek yatışıp,*
	Dümöktüü sanaa, küygön iç,	*Dertli düşünce, yanan iç,*
	Munu menen basılıp,	*Böylece yatışıp,*

Kapanın baarın basıptır.	*Kederin hepsini bastırmıştır.*
Baybiçem bala taptı – dep,	*Hatunum çocuk doğurdu – diye,*
Munu menen ayıpçal	*Böylece Kayıpçal,*
Talaadan bala tabılıp,	*Kırdan çocuk bulunup,*
Abiyiri mintip cabılıp,	*Yüz akı böyle örtülüp,*
Mına oşondo Kayıpçal	*İşte o zaman Kayıpçal,*
Basıldı mintip sanaam – dep,	*Yatıştı böylece kaygım – diye,*
Ölgöndö körgön balam – dep,	*Ölürken gördüğüm yavrum – diye,*
Dünüyönü bölçü eken.	*Dünyalığı bölüştürürmüş.*
Tört tülüktüü kalıñ mal	*Dört tür kalabalık malı,*
Cetige kızı çıkkıça,	*Kızı yediye basıncaya dek,*
Sadagaga berçü eken.	*Sadaka olarak verirmiş.*
Cetige kızı kelgende,	*Kızı yediye geldiğinde,*
Kan şimirip katıgıp,	*Kan emip pekişip,*
Kız arstan atıgıp,	*Kız arslan diye ad alıp,*
Oloñdoy bolgon kayran çaç,	*Yele gibi gür güzelim saçı,*
Töbögö kınap tüyüptür.	*Tepesine sıkıca düğmüştür.*
Ok ötpögön badana,	*Ok geçmez zırhı,*
Sırttan basa kiyiptir.	*Üstüne bastırıp giymiştir.*
Cay-caragın caylanıp,	*Silahını pusatını kuşanıp,*
Calañ kılıç baylanıp,	*Yalın kılıç bağlanıp,*
Kayra caaçu buluttay,	*Yeniden yağacak bulut gibi,*
Kaar betine aylanıp,	*Kahrı yüzüne vurup,*
Mına oşondo balban kız	*İşte o zaman pehlivan kız,*
Urunarga too tappay,	*Çarpacak dağ bulamayıp,*
Uruşarga coo tappay,	*Vuruşacak düşman bulamayıp,*
Tişterine taş tappay,	*Dişlerine taş bulamayıp,*
Keserine baş tappay,	*Kesecek baş bulamayıp,*
Sebili seksen tört bolup,	*Pusatı seksen dört olup,*
Serp algan cagı ört bolup,	*Kılıç saldığı yan yangın olup,*
On üçkö caşı kelgende,	*Yaşı on üçe geldiğinde,*
Kayıpçal eren ölüptür,	*Kayıpçal yiğit ölmüştür,*
Kayra tartpas çın cayın	*Geri dönülmez gerçek yurdunu,*
Kayran kişi körüptür.	*Güzelim insan görmüştür.*
Curtka sanat kılıptır,	*Yurda ibret kılmıştır,*
Tört tülüktüü kalıñ mal	*Dört tür kalabalık malı,*
Sanat kılıp kırıptır.	*İbret olsun diye kırmıştır.*
Kapır mönen busurman,	*Kâfir ile Müslüman,*

Cıyıp baarın bet kılıp,	*Hepsini toplayıp bir araya,*
Ala-Köldöy çık kılıp,	*Ala-Köl gibi taşırıp,*
Cer cüzünün baarısın	*Yeryüzünün tamamını,*
Kol kaptatıp bastırıp,	*Kalabalıkla kaplatıp bastırıp,*
Dünüyönün baarısın	*Dünyalığın tamamını,*
Zarıp kılıp çaçtırıp.	*Sarf ettirip saçtırıp.*
Atası eken Kayıpçal	*Babası imiş Kayıpçal,*
Kün çıgış menen kün batış,	*Gün doğusuyla gün batısı,*
Kalayıkka bastırıp,	*Ahaliye duyurup gezdirip,*
Kalıñ dünüyö, ilek mal,	*Yığın dünyalık, sürüyle mal,*
Zıynatına çaçtırıp,	*Ziynetine saçtırıp,*
Kıyın atam öldü – dep,	*Yaman babam öldü – diye,*
Kayra kelbes çın cayın	*Geri gelinmez gerçek yurdunu,*
Kayran kişi kördü – dep,	*Güzelim insan gördü – diye,*
Kımız menen cuudurup,	*Kımız ile yıkatıp,*
Kımkap menen buudurup,	*Sırmalı kumaşla sardırıp,*
Zamzam menen cuudurup,	*Zemzem ile yıkatıp,*
Zarbar menen buudurup,	*Zerbaft ile sardırıp,*
Irçılarga maktatıp,	*Ozanlara övdürüp,*
Işıktarga saktatıp,	*Âşıklara belletip,*
Çaraynaga çaptatıp,	*Çelik aynayla kaplatıp,*
Bulgaarıga kaptatıp,	*Sahtiyanla kaplatıp,*
Kulak ugup, köz körgön	*Kulak duyan, göz gören,*
Kalayıkka maktatıp,	*Ahaliye övdürüp,*
Cerdin baarı oyulup,	*Yerin hepsi oyulup,*
Cergenin baarı toyunup,	*Yöre halkının hepsi doyup,*
Añgemege kandırıp,	*Sohbete kandırıp,*
Atasına ak saray	*Babasına ak saray,*
Kümböz kılıp saldırıp.	*Kümbet yapıp yaptırıp.*
Atası Kayıp ölüptür,	*Babası Kayıp ölmüştür,*
Mürt muraanı körüptür.	*Çabucak son muradını görmüştür.*
Asmanga uçup topurak,	*Göğe uçup toprak,*
Asker kaynap topurap,	*Asker kaynaşıp tozuyup,*
Oşondo Celmoguz uulu Sarıbay	*O zaman Celmoguz oğlu Sarıbay,*
Kan taloogo keliptir.	*Han malını yağmaya gelmiştir.*
Kan taloogo kelgende,	*Yağmaya geldiğinde,*
Kapalap kaarın tökköndö,	*Bunaltıp kahrını döktüğünde,*
Kalıkka capa saluuga,	*Halka cefa salmaya,*

57440	Kalıñ eldi buy kılıp,	*Kalabalık halkı perişan edip,*
	Takır talap aluuga,	*Tümünü yağmalayıp almaya,*
	Caanı calañ salganda,	*Yayı yalın saldığında,*
	Calañ curttu buy kılıp,	*Bütün yurdu perişan edip,*
	Talap catıp kalganda,	*Yağmalayıp yatarken,*
	Tulumduunu tuu kılıp,	*Tulumlusunu tuğ edip,*
	Tuura baskan kul kılıp,	*Doğru yürüyeni kul edip,*
	Kapkanı karmap kul kılıp,	*Kaledekini tutup kul edip,*
	Kalgandardı al doñuz	*Kalanları o domuz,*
	Kaarın tögüp cay kılıp,	*Kahrını döküp yere serip,*
57450	Kökcal atam aşında,	*Kökcal babamın aşında,*
	Köp cıyındın kaşında,	*Büyük toplantının önünde,*
	Atışkanı kan bolup,	*Atışanı kan olup,*
	Alışkan adam cay bolup.	*Kapışan adam yere serilip.*
	Eldin baarı çurkurap,	*Halkın hepsi çığrışıp,*
	Emgek şor tacaal müşkül – dep,	*Emek boşa, dert azgın, iş müşkül – diye,*
	Kalk çuu tüşüp burkurap,	*Halk feryada düşüp inleyip,*
	Celmoguz uulu kapırdın	*Celmoguz oğlu kâfirin,*
	Duşmandıgı bilinip,	*Düşmanlığı bilinip,*
	Kalk canınan tüñülüp,	*Halk canından umut kesip,*
57460	Suraksız alıp külüktü,	*Sorusuz alıp yürük atı,*
	Celpiniştin curtuna	*Celpiniş'in yurduna,*
	Cetik salıp bülüktü,	*İyice fesat salıp,*
	Celmoguz cañcal kılganda,	*Celmoguz kavga ettiğinde,*
	Eldin baarı çurkurap,	*Halkın hepsi çığrışıp,*
	Kalayıktar burkurap,	*Ahali inleyip,*
	Amaldın baarı ürölüp,	*Çarelerin hepsi savrulup,*
	Aylanın baarı tügönüp,	*Tedbirin hepsi tükenip,*
	Beldin baarı bekçeyip,	*Beller hep bükülüp,*
	Közdün baarı çekçeyip,	*Gözler hep faltaşı açılıp,*
57470	Erendin baarı zırkırap,	*Yiğitlerin hepsi sızlayıp,*
	El esinen cañılıp,	*Halk aklını şaşırıp,*
	Oloñdoy bolgon kayran çaç,	*Yele gibi gür güzelim saç,*
	Ok cetpegen Celcetpes,	*Ok yetişmez Celcetpes'i,*
	Ordodon karmap mingemin.	*Ordadan tutup bindim.*
	Cazayıldı salınıp,	*Cazayıl'ı kuşanıp,*
	Kulcuñdagan külügün	*Oynaklayan yürük atını,*
	Kuu ölüm bolup ketüügö,	*Kuru ölüm olup gitmeye,*

Oşondo çıktım kamatıp.
Çaraynalap çaptatkan,
Kıldattarga saptatkan,
Altın caak aybalta,
Casoosuna kelgende,
Celpiniştin Cerge-Tal,
Kömürgö tütpöy oyulgan.
Köörügünö kelgende,
Alman tüşüp atamdın,
Bukaçarı soyulgan.
Kaysagandı kan kılgan,
Tiktep çapkan adamdı

O zaman çıktım kuşatıp.
Çelik aynayla kaplattığım,
Ustalara sap taktırdığım,
Altın yanaklı aybalta,
Yapımına gelince,
Celpiniş'in Cerge-Tal'ı,
Kömüre yetmeyip oyulmuş,
Körüğüne gelince,
Vergi düşüp babamın,
Tosunları kesilmiş.
Kavradığını kan eden,
Nişanlayıp çaldığı adamı,

Eki bölüp cay kılgan.
Uñgusun çokmor çok koyup,
Mizin ulap ot koygon.
Artık koyup maşagan,
Aylası toluk Döötü usta,
Kayıpçal kızı Kuyalı
Ilayıktap casagan.
«Kabılgandı kaysagan,
Kez bolgondu kemirgen,
Betteşken pende ceñilgen.
Sabın kamın büktürgön,
Mizine uu kuydurgan,
Büldürgösün bilekke
Tobokel dep urgamın.
Bil terisi sır nayza
Koldon ketpes sır nayza.
Kıldan tüpök taktırgan,
Kılıçtar çapsa kurç ötpöy,
Kambıl döölör caktırgan.
Uñgusu bolot, kurç bolgon,
Komokoyluu ayzanı
Munu kolgo algamın,
Kozu boor kurç albars,
Kılıçtı belge bayladım.
Tula boyum topçulap.
Toluk appak betimdi

İki bölüp yere seren.
Dibine topuz, kor koyup,
Ağzına su verip ateşe koymuş.
Fazlasıyla özenip işlemiş,
Hüneri tam Davut usta,
Kayıpçal kızı Kuyalı'ya,
Yaraştırıp yapmış.
«Rastladığını kapıp yutan,
Denk geleni kemiren,
Karşısına çıkan kul yenilen.
Sapını sağlam büktürmüş,
Ağzına zehir döktürmüş,
Kayışını bileğe,
Tevekkül deyip vurdum.
Fil derili sırlı mızrak,
Elden gitmez sırlı mızrak.
Kıldan püskül taktırılmış,
Kılıçlar çalsa keskini işlemez,
Usta devlerin beğendiği.
Sapı çelik, keskin olan,
Temrenli mızrağı,
Bunu ele aldım,
Kuzu bağrı keskin elmas çeliği,
Kılıcı bele bağladım.
Bütün gövdemi düğmeleyip,
Dolgun apak yüzümü,

	Ok ötpös menen üpçülöp,	*Ok geçmez ile zırhlayıp,*
	Cay-caragım caylanıp,	*Silahımı pusatımı kuşanıp,*
	Cabdıgımdın baarısın	*Donanımımın hepsini,*
	Er adamga baylanıp,	*Er kişice bağlanıp,*
57520	Sanaa saylap bölünüp,	*Düşünceye dalıp bölünüp,*
	Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
	Közgö duşman körünüp,	*Göze düşman görünüp,*
	Celmoguz uulu al kapır	*Celmoguz oğlu o kâfir,*
	Kız eken dep kordogon,	*Kız imiş diye horlamış,*
	Elçiligi bolbogon.	*Elçiliği olmamış.*
	Nieti kara, zaarı küç,	*Niyeti kara, zehri güçlü,*
	Beren ötkön atamdın	*Yiğit geçmiş babamın,*
	Zıynatına toybogon.	*Ziynetine doymamış.*
	Çabuul çeçip, ok atıp,	*Saldırıya girişip, ok atıp,*
57530	Eçendin baarın cogotup,	*Nicelerin hepsini yok edip,*
	Kaarlanıp Sarıbay	*Kahırlanıp Sarıbay,*
	Kastarın tigip turganda,	*Kastını dikip dururken,*
	Kan taloosu kılganda.	*Han yağması yaptığında,*
	Kalayıktı çuulatıp,	*Ahaliyi feryat ettirip,*
	Atakemin tümön mal,	*Babacığımın tümen malını,*
	Tüptüz kirip olcolop,	*Dosdoğru girip ganimetleyip,*
	Tüpkö çoguu ceterde,	*Kökümüze hep birden ererken,*
	Camgır kılıp, caa tartıp,	*Yağmur edip, yay çekip,*
	Möndür kılıp, ok atıp,	*Dolu edip, ok atıp,*
57540	Acıdaarday kürküröp,	*Ejderha gibi kükreyip,*
	Adamzat bendenin	*Âdemoğlu kulların,*
	Azat boyu dürküröp,	*Boyu posu ürperip,*
	Çagılganday çañırıp,	*Şimşek gibi çığırıp,*
	Cay-caragın salınıp,	*Silahını pusatını kuşanıp,*
	Tolkuganda kapırga,	*Dalgalanınca o kâfire,*
	Too turuştuk bergisiz,	*Dağ bile dayanamaz,*
	Adamzat bendesi	*Âdemoğlu kulu,*
	Alış kılsa ceñgisiz,	*Kapışsa yenemez,*
	Löküldögön kuturgur	*Höykürüp duran kudurmuşu,*
57550	Adam bende ceñgisiz,	*İnsan kulu yenemez,*
	Sıyagına kapırdın	*Kâfirin kılığına,*
	Sırttan bende kelgisiz.	*Dışarıdan kul yanaşamaz.*
	Asker arbın kol bolup,	*Asker çok, ordu olup,*

Az gana emes, mol bolup,
Cer tümöndöp çañ bolup,
Celikkenden kuturup,
Açuusuna kapırdın
Acalduu bende tutulup,
Atakemin aşında
Azap baştap Sarıbay
Kalıñ cıyın kaşında.
Aştı apat kıluuga,
Kayaşayak bergendin
Kaltırbay baarın kıruuga,
Bulanı bulap aluuga,
Buzuktu mıktap saluuga,
Baylagan eken döönü,
Cayıtka carıp beeni,
Caynata sayıp meeni,

Çıgarmak bolgon kuturgur
Kapkaydagı keeni.
Kamıngan eken cerinen,
Kalıñ kol cıynap elinen,
Tuzgurup tüpkö cetkeni,
Atakemin kazına
Tügöl buzup ketkeni,
Altındın baarın aluuga,
Ayanbay kirip tümön mal
Tügöl kırıp ketüügö,
Türü suuk buzulup,
Sarıbay çatak salganda» –
Kayıpçal kızı Kuyalı
Kız arstan bu dagı.
«Çoñduk kılgan Sarıbay,
Kalk aldında köröyün.
Kayrat kılsa kakşaaldın
Karmaşıp kanın tögöyün.
Katuulasa kapırdın
Kabırgasın sögöyün.
Begine beypay salayın,
Bek küçösö aramdı

Az değil, bol olup,
Yer tümenlenip toz olup,
Coştukça kudurup,
Kâfirin öfkesine,
Eceli gelen kul tutulup,
Babacığımın aşında,
Azap başlatıp Sarıbay,
Büyük toplantının önünde.
Aşı afete çevirmeye,
Karşılık verenlerin,
Bırakmadan hepsini kırmaya,
Ganimeti yağmalayıp almaya,
Fesadı adamakıllı salmaya,
Bağlamış meğer devleri,
Otlakta kısrağı yarıp,
Beyini savurup sançıp,

Çıkarmaya niyetlenmiş o kudurmuş,
Ta nerdeki defineyi.
Yerinden hazırlanmış meğer,
Elinden kalabalık ordu toplayıp,
Kökünü kurutup bitirmek,
Babacığımın hazinesini,
Tümünü bozup gitmek,
Altının hepsini almaya,
Esirgemeden girip tümen malı,
Tümünü kırıp gitmeye,
Suratı soğuk, bozulup,
Sarıbay kavga saldığında» –
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Kız arslan bu dahi.
«Büyüklük taslayan Sarıbay'ı,
Halk önünde göreyim.
Gayret ederse o azgının,
Kapışıp kanını dökeyim.
Sertleşirse kâfirin,
Kaburgasını sökeyim.
Beyine kargaşa salayım,
Pek zorlanırsa o haramı,

Kaltırbay karıp kılayın.
Kapkaydagı kegimdi,
Sarıbay kuldan alayın.
Ok ötpös kürmö ton kiyip,
Ok cetpegen Celcetpes.
Kazatka kambıl at minip,
Kıltıldatkan karandın
Kıl kuyrugun çart tüyüp,
Kökülün kökkö şüygüzüp,
Körgön adam uuluna
Körkömdügün bilgizip,
Atakemin Celcetpes –
Ketmen tuyak, keñ sooru
Kenen cerdin buudanı,
Keñ kökürök, taykı cal –
Kerişke minse kebelbeyt,
Çabışka minse çarçabayt,
Atışka minse arıbayt.

Bırakmadan yoksul kılayım.
Ta nerdeki öcümü,
Sarıbay kuldan alayım.
Ok geçmez cepken kürk giyip,
Ok yetişmez Celcetpes,
Gazaya çevik at binip,
Salınıp duran güzelim atın,
Kıl kuyruğunu sımsıkı düğüp,
Perçemini göğe süzdürüp,
Gören âdemoğluna,
Güzelliğini bildirip,
Babacığımın Celcetpes'i –
Ketmen tırnaklı, geniş sağrılı,
Engin yerin küheylanı,
Geniş göğüslü, kısa yeleli –
Cenge binilse sarsılmaz,
Akına binilse yorulmaz,
Atışa binilse bitkin düşmez.

Kulanday közü kızargan,
Kulanday arış uzargan,
Totuday kuyruk çubagan,
Tokson kündük çöl bolso
Balaası müşkül cer bolso,
Toktoo berbey çuragan.
Coo körgöndö karaandın,
Koydoy sanı bölüngön,
Buguday moynun buragan.
Bukul çumkur añ kelse,
Buydalbastan çuragan.
Kurgan atam Kayıpçal,
Moynuna tumar taktırgan.
Cana kempir Ceztumşuk
Çoñ sınçı körüp caktırgan.
Kayıbınan kabılgan,
Kumga tuulup kuturgur,
Kan atama tabılgan.
Kunanında kuturgur
Kulan menen kuuşkan,

Kulan gibi gözü kızarmış,
Kulan gibi adımı uzamış,
Tavus gibi kuyruk süzmüş,
Doksan günlük çöl olsa,
Belası müşkül yer olsa,
Durak vermeden koşturmuş.
Düşman görünce o güzelin,
Butları koyun gibi ayrılmış,
Geyik gibi boynunu bükmüş.
Çukur, uçurum hendek gelse,
Duraksamadan koşup aşmış.
Rahmetli babam Kayıpçal,
Boynuna muska taktırmış.
Bir de koca karı Ceztumşuk,
Büyük görücü, görüp beğenmiş.
Gaipten rast gelmiş,
Kumda doğmuş kudurmuş,
Han babama bulunmuş.
Taylığında kudurmuş,
Kulan ile kovalaşmış,

Cez kanat menen tuuşkan,
Cotoloru congondoy,
Köküldön çıkkan çokuga,
Alp kara kuş zımırık
Tünök salıp kongondoy.
Ay soorusu karandın
Kunan çapkan talaaday,
Çatkayagı kolottoy,
Mañdayında kaşka tiş
Çarıktagan bolottoy,
Baltırı bala belindey,
Baskanı toonun celindey,
Çoñdugu toonun teñindey.
Semirgeni sümbödöy
Sekirgeni bürgödöy.
Tuyaktarı karandın,
Somdop koygon çaraday.
Cüröktörü karandın,
Tegirmen cürgön baraday.
Arkarday közün caynatıp,

Cez kanatla bir doğmuş,
Sırt kemikleri yontulmuş gibi,
Perçemden çıkan tepeye,
Alp kara kuş Zümrüdüanka,
Yuva kurup konmuş gibi.
Ay sağrısı o güzelin,
Tay koşturulan ova gibi,
Apışarası koyak gibi,
Alnındaki akıtması,
Parıldayan çelik gibi,
Baldırı çocuk beli gibi,
Yürüyüşü dağ yeli gibi,
Büyüklüğü dağın dengi gibi,
Semizliği sırım gibi,
Sıçraması pire gibi.
Tırnakları o güzelin,
Yontulup konmuş çanak gibi.
Yürekleri o güzelin,
Değirmen dönen çark gibi.
Dağ koyunu gibi gözünü ışıldatıp,

Kara bolot oozduk
Karsıldata çaynatıp,
Elikteyin culkuntup,
Eesiz bolgon karandı
Eri ölgöndöy culkuntup,
Köptön çıgıp bölünüp,
Kök askar toodoy körünüp,
Ay-aalamdı şaştırıp,
Aybandan kerim karandı
Mañkañdata bastırıp,
Döñköñ-döñköñ celdirip,
Körgöndün köönü bölünüp,
Körkömüm kızıl art bolup,
Kök arstan toodoy körünüp,
Kalk çurkurap sandalıp,
Kalayık körüp tañ kalıp,
Sebilgisi seksen tört,
Serp alganı kızıl ört.

Kara çelik gemini,
Çatır çatır çiğnetip,
Karaca gibi silkindirip,
Sahipsiz kalan güzelim atı,
Eri ölmüş gibi silkindirip,
Kalabalıktan çıkıp ayrılıp,
Gök yalçın dağ gibi görünüp,
Ay-âlemi şaşırtıp,
Hayvanların en görklüsü atı,
Salına salına yürütüp,
Hoplata hoplata tırıs sürüp,
Görenin gönlü bölünüp,
Güzelliğim kızıl kor olup,
Gök arslan dağ gibi görünüp,
Halk çığrışıp sersemleyip,
Ahali görüp şaşakalıp,
Pusatı seksen dört,
Kılıç saldığı kızıl yangın.

Balbandıgı başkaça,
Baatırlıgı bir kança.
Kaysı cerdin begi – dep,
Kaydan çıgıp keldi – dep,
Kalk carılıp çuu turup,
Doolbastı kars urup,
Kerney-surnay tartılıp,
Kerikke mıltık artılıp,
Celmoguz uulu kapırga
Bir betteşip turgamın.
Atam karıgan, özüm kız,
Tozok salba toyuma,
Azap salba aşıma,
Bu dünüyö soodager
Aalamga kan bolgon
Atam töröm ölüptür.
Kayra kelbes çın cayın,
Kayran atam körüptür.
Toodoy atam zıynatı
Topozdon tokson san saydım,
Tolup catkan mal saydım,
Curt çurkurap, çuu bolup,

Asman cargan duu bolup,
Zarıp bolup çaçılıp,
Töbösüz tazdan tört balban,
Öpkö menen çabışıp,
Kan atamın möröyün
Kalıñ el bölüp alışıp.
Eñ tamaşa bolgondo,
Çatak salıp, çır baştap,
Celmoguz uulu Sarıbay
At kuyrugun şüygöndö,
Çubatuuga kirgende,
San kara çaar bee sayıp,
Sandan aşkan mülk sayıp,
Maydandan maldı sayışıp,
Bakandarı mayışıp,
Cıgılgan kuru kalışıp,

Pehlivanlığı bir başka,
Bahadırlığı bir hayli.
Hangi yerin beyi – diye,
Nereden çıkıp geldi – diye,
Halk yarılıp gürültü kopup,
Davulları güm güm vurup,
Borular, zurnalar çalınıp,
Gergedana tüfek yüklenip,
Celmoguz oğlu kâfire,
Bir kez yüzleşip durdum.
Babam kocamış, kendim kızım,
Toyuma cehennem salma,
Aşıma azap salma,
Bu dünya bezirgândır,
Âleme han olan,
Babam beyim ölmüştür.
Geri gelinmez gerçek yurdunu,
Güzelim babam görmüştür.
Dağ gibi babamın ziynetine,
Doksan tümen yak koydum ortaya,
Yığınla mal koydum ortaya,
Yurt çığrışıp, feryat kopup,

Göğü yaran uğultu kopup,
Sarf olup saçılıp,
Tepesi açık kelden dört pehlivan,
Soluk soluğa çarpışıp,
Han babamın ödülünü,
Kalabalık halk bölüşüp aldı.
Tam eğlence olduğunda,
Kavga salıp, çıngar başlatıp,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
At kuyruğunu bağladığında,
Geçit sırasına girdiğinde,
On bin kara çilli kısrak koyup,
Sayıdan aşkın mülk koyup,
Meydanda mal koyuşup,
Sırıkları bükülüp,
Yıkılan eli boş kalıp,

	Cıkkanı möröy alışıp,	*Yıkan ödülü alıp,*
	Atakemin köp düynö,	*Babacığımın çok dünyalığını,*
	Bölüp alıp bay bolup.	*Bölüşüp alıp bay oldular.*
	Celpiniştin korgondo,	*Celpiniş'in kalesinde,*
57710	Curt çurkurap tolgondo,	*Yurt çığrışıp dolduğunda,*
	Köp kızıkka oñgondo,	*Nice seyre kandığında,*
	Cay böksörüp, küz kelip,	*Yaz eksilip, güz gelip,*
	El küzdöögö kongondo,	*Halk güzleğe konduğunda,*
	Kalktın baarı çurkurap,	*Halkın hepsi çığrışıp,*
	Atam Kayıpçal aşı bolgondo,	*Babam Kayıpçal'ın aşı olduğunda,*
	Kayıpçaldın aşında,	*Kayıpçal'ın aşında,*
	Oşo künü Sarıbay	*İşte o gün Sarıbay,*
	Üksöygöndön saksayıp,	*Kabarıp saçı başı dağılıp,*
	Börüdöy közü caynagan,	*Kurt gibi gözü parlayan,*
57720	Kaarlanıp kürküröp,	*Kahırlanıp kükreyip,*
	Kan içmesi karmadı,	*Kan içiciliği tuttu,*
	Kabılgandı cayladı.	*Rast geleni yere serdi.*
	Karaanday kaarı tögülüp,	*Kara bulut gibi kahrı dökülüp,*
	Kaarına çıdabay,	*Kahrına dayanamayıp,*
	Kalktın baarı bölünüp,	*Halkın hepsi bölünüp,*
	Çını menen küyünüp,	*Gerçekten yanıp yakılıp,*
	El çurkurap, duu tüşüp,	*Halk çığrışıp, uğultuya düşüp,*
	Çımınday candan tüñülüp,	*Sinek gibi candan umut kesip,*
	Kayratı bar kalıs el,	*Gayreti olan tarafsız halk,*
57730	Kaçıp-şaşıp bölünüp,	*Kaçıp şaşıp bölünüp,*
	Kalk çurkurap bölünüp,	*Halk çığrışıp bölünüp,*
	Duşmandıgı körünüp,	*Düşmanlığı görünüp,*
	Curt içine çuu tüşüp,	*Yurt içine feryat düşüp,*
	Azan kaygı bölünüp,	*Figan, kaygı yayılıp,*
	Aşıñ menen apat tüş,	*Aşınla birlikte afet çöksün,*
	Aşına kaydan keldik – dep,	*Aşına nereden geldik – diye,*
	Aşıñdan kızık köröm – dep,	*Aşında seyir görürüz – diye,*
	Sarıbaydan öldük – dep,	*Sarıbay'dan öldük – diye,*
	Toyuñ menen topot tüş,	*Toyunla birlikte kahrol,*
57740	Toyuña kaydan keldik – dep,	*Toyuna nereden geldik – diye,*
	Topon colu köröm – dep,	*Tufan yolunu görürüz – diye,*
	Sarıbaydan öldük – dep,	*Sarıbay'dan öldük – diye,*
	Arman kılıp kaygırıp,	*Hayıflanıp kaygılanıp,*

Çabal-çubal eser can,
At atınan ayrılıp.
Kalk çurkurap, çöp bolup,
Cöö kalganı köp bolup,
Karmaarına mal tappay,
Katarına can tappay,
El elteñdep turganda,
Kaarın tögüp Sarıbay
Kantaloosun kılganda,
Törökan atam baatırdın,
Törünö kuduk kazganda,
Tört tülüktün baarısın
Sarıbay çoçko çaçkanda,
Celcetpestin kuyrugun,
Ceti bölüp tüygömün.
Çın acal cetse ölüügö,
Çımın candı kıl körböy,
Sarıbayga berüügö,
Kalk içinde karmaşıp,
Kabırgasın sögüügö,
Curt içinde aramdın
Köökörlöp kanın tögüügö,
Kılıçtı kıya baylanıp,
Erindi kese çaynadım.
Kagıştı katuu baştadım,
Kadır Alda bergen can

Kılga baylap taştadım.
Kalk içinde karmaşıp,
Sarıbaydı utuuga,
Koluma tiyse aramdı
Kımızday kanın cutuuga,
Kalk içinde Sarıbay
Attın oozun burganın,
Tilge keler beken – dep,
Şekerlüü kepten kılgamın:
«Arbaktı başka çakırdım,
Arbañdagan Sarıbay,
Orup-cıyıp alçuday,

Güçsüz kuvvetsiz nice şaşkın can,
Bindiği atından ayrılıp.
Halk çığrışıp, çöp gibi olup,
Yaya kalanı çok olup,
Tutacak mal bulamayıp,
Yanına yoldaş bulamayıp,
Halk ürkek ürkek dururken,
Kahrını döküp Sarıbay,
Han yağmasını yaptığında,
Bey hanım bahadır babamın,
Baş köşesine kuyu kazdığında,
Dört tür malın tamamını,
Sarıbay domuz saçtığında,
Celcetpes'in kuyruğunu,
Yedi bölüp düğdüm.
Gerçek ecel gelirse ölmeye,
Sinek canı kıl saymadan,
Sarıbay'a vermeye,
Halk içinde kapışıp,
Kaburgasını sökmeye,
Yurt içinde o haramın,
Kanını tulum tulum dökmeye,
Kılıcı yan bağlanıp,
Dudağımı ısırıp çiğnedim.
Çatışmayı sert başlattım,
Kadir Allah'ın verdiği canı,

Kıla bağlayıp bıraktım.
Halk içinde kapışıp,
Sarıbay'ı yenmeye,
Elime geçerse o haramı,
Kımız gibi kanını yutmaya,
Halk içinde Sarıbay,
Atının başını çevirince,
Dile gelir mi ola – diye,
Şekerli sözden söyledim:
«Ruhları başa çağırdım,
Böbürlenen Sarıbay,
Biçip devşirip alacakmış gibi,

	Baştıgıña salçuday,	*Torbana koyacakmış gibi,*
	Dardañdaba Sarıbay	*Kasılıp durma Sarıbay,*
	Kan dep aşka çakırdım.	*Han diye aşa çağırdım.*
	Kalıñ eldin içine,	*Kalabalık halkın içinde,*
	Kalcıraba Sarıbay,	*Saçmalama Sarıbay,*
	Kalıgımdı kırgıday,	*Halkımı kıracakmış gibi,*
	Kızıktan köçkön köçüñ cok.	*Keyfinden göçmüş göçün yok,*
	Kırk atañdın öçü cok,	*Kırk atanın öcü yok,*
57790	Mañdaylap cürgön köçü cok.	*Karşımızda yürüyen göçün yok.*
	Sen bakıldap cürgüdöy,	*Sen bağırıp gezesin diye,*
	Maderiñdin özü cok!	*Ananın kendisi yok!*
	Topot salıp toyuma,	*Toyuma kargaşa salıp,*
	Tozoguñdu körgözbö.	*Cehennemini gösterme.*
	Azap salıp aşıma,	*Aşıma azap salıp,*
	Aybandıgıñ bilgizbe!	*Hayvanlığını belli etme!*
	Berem senin coobuñdu,	*Veririm senin cevabını,*
	Sunba suuk koluñdu.	*Uzatma soğuk elini.*
	Ört öçköndöy öçüröm,	*Yangın söner gibi söndürürüm,*
57800	Öküldögön deminđi.	*Höykürüp duran soluğunu.*
	Sel kaptagan emedey,	*Sel basmış gibi,*
	Suutamın deminđi!	*Soğuturum soluğunu!*
	Baatırsınıp balpıldap,	*Bahadır taslayıp gevezelenip,*
	Kol çakırdıñ dalpıldap,	*Çırpınıp ordu çağırdın,*
	Caynap kelgen koluñdu,	*Kaynaşıp gelen ordunun,*
	Olcogo çeçem tonuñdu.	*Ganimete soyarım kürkünü.*
	Körgözömün közüñö,	*Gösteririm gözüne,*
	Kişi kılbas sonundu!	*Kimsenin yapmadığı görülmedik işi!*
	Oñbogur uulu oñboysuñ,	*Onmazın oğlu, onmazsın,*
57810	Baş-ayagın torgoysuñ.	*Başını ayağını kollarsın.*
	Konok dep aşka çakırsam,	*Konuk diye aşa çağırsam,*
	Duşmandıgıñ koyboysuñ.	*Düşmanlığını bırakmazsın.*
	Kaarluu ciniñ karmatkın,	*Kahırlı cinnetin tutsun,*
	Kam sanabaym özümön	*Kendimden kaygı duymam,*
	Kerişiñdi tümön kıl,	*Cengini tümen kıl,*
	Kebelbeymin özüñö,	*Sana kılım kıpırdamaz,*
	Degeniñe könböymün.	*Dediğine boyun eğmem.*
	Atakemin tümön mülk,	*Babacığımın tümen mülkünü,*
	Ölbös közüm barında	*Şu gözüm sağ oldukça,*

Sarıbay saga berbeymin.
Kambıldıktan kaçırıp,
Kalıñ mal talap algıday,
Oylogonuñ tar bele,
On atañ kegi bar bele?
Saa aldırıp iyüüçü,
Balban kız arzan can bele,
Kızıgıp tursañ Sarıbay,
Cañcal cana momunday!
Belestegi beliñdi ayt,
Bekip catkan ceriñdi ayt.
Aşka kelip meymansıñ,
Mal talooçu aybansıñ.
Aybandık kılçu sen emes,
Aluuçu kişiñ men emes,
Bu korduguñ cön emes.
Cañcalıñdı calgız kıl,
Maderiñdi öltürgön,
Aşka kelgen el emes,
Buzulupsuñ kuturgur,
Bu korduguñ cön emes!
Kan taloosun kıluuçu,
Kaşaygan çoçko sen emes.
Kalıñ curttan ayrılıp,
Kaşayıp kalçu men emes.
Kızıgıpsıñ malıma,
Kelipsiñ menin kanıma.
Konokko aşka çakırdım,
Korduk kılbay sıydı kör!
Komuttuu cinim karmasa,

Sarıbay, sana vermem.
Beceriyle kaçırasın,
Kalabalık malı yağmalayasın diye,
Aklına koyduğun bu muydu,
On atanın öcü mü vardı?
Sana kaptırıverecek,
Pehlivan kız ucuz can mıydı,
Heves edip durursan Sarıbay,
Kavga yine işte böyle!
Yamaçtaki geçidini söyle,
Gizlenip yattığın yeri söyle.
Aşa gelmiş konuksun,
Mal yağmalayan hayvansın.
Hayvanlık edecek sen değilsin,
Alacağın kişi ben değilim,
Bu zorbalığın yersiz.
Kavganı teke tek kıl,
Ananı öldüren,
Aşa gelen halk değil.
Bozulmuşsun kudurmuş,
Bu zorbalığın yersiz!
Han yağması yapacak olan,
Kör inat domuz, sen değilsin.
Kalabalık yurttan ayrılıp,
Kör bakıp kalacak ben değilim.
Heves etmişsin malıma,
Gelmişsin benim kanıma.
Konukluğa, aşa çağırdım,
Zorbalık etmeden ikramı gör!
Azgın öfkem tutarsa,

Koygulaşkan çırdı kör,
Öküm kılbay sıydı kör,
Öküldösöñ kokustan,
Öpkö cargan çırdı kör.
Kasabaluu coonu kör,
Kan tögülüp, baş kesken
Kazır menden çırdı kör!
Öküldögön Sarıbay,

Vuruşmalı kavgayı gör,
Hükmetmeye kalkmadan ikramı gör,
Höykürürsen kazara,
Ciğer yaran kavgayı gör.
Kan dökücü düşmanı gör,
Kan dökülüp, baş kesen,
Şimdi benden kavgayı gör!
Höykürüp duran Sarıbay,

	Kan taloosun kırgıday,	*Han yağmasıyla kırasın diye,*
	Celmoguzdun başı cok,	*Celmoguz'un başı yok,*
57860	Ceelige berbe cönü cok.	*Boşuna coşma, gereği yok.*
	Cetip çaap aluuçu,	*Yetişip vurup alacak,*
	Ceyt-Kayttıktın eli cok,	*Ceyt-Kayt yurdunun halkı yok,*
	Ceti atañ kegi mende cok.	*Yedi atanın öcü bende yok.*
	Kızırkansañ Sarıbay,	*Kızışırsan Sarıbay,*
	Sarı adırmak kerüüñdü ayt,	*Sarı engebeli yamacını söyle,*
	Salış kılçu ceriñdi ayt.	*Çarpışacağın yeri söyle.*
	Açuulanıp aykırıp,	*Öfkelenip haykırıp,*
	Atalap uraan çakırıp,	*Ata adıyla savaş narası atıp,*
	Celmoguz uulu kapırga,	*Celmoguz oğlu kâfire,*
57870	Cer tügötkön baatırga,	*Yeri tüketen bahadıra,*
	Eñ beyili tar, içi zaar,	*Pek gönlü dar, içi zehir,*
	Kurulay közün kıskanga,	*Boşu boşuna göz süzene,*
	Aylası kenen beyili tar	*Çaresi bol, gönlü dar,*
	Al Sarıbay duşmanga,	*O Sarıbay düşmana,*
	Aşımdı apat bastırıp,	*Aşımı afete boğdurup,*
	Atadan kalgan tümön mal	*Atadan kalan tümen malı,*
	Sarıbayga çaçtırıp,	*Sarıbay'a saçtırıp,*
	Tuulbay tuna çögöyün,	*Doğmadan yitip bataydım,*
	Tirüü cürböy ölöyün.	*Diri gezmeden öleydim.*
57880	Bu Sarıbay kapırdın,	*Bu Sarıbay kâfirin,*
	Kaduusuna köngüçö	*Zorbalığına boyun eğmektense,*
	Kapırga olco bolguça,	*Kâfire ganimet olmaktansa,*
	Temir torgo çalınıp,	*Demir ağa takılıp,*
	Tegi altın baş çabılıp,	*Soylu altın baş vurulup,*
	Töründö cürüp ölgüçö,	*Baş köşesinde yaşayıp ölmektense,*
	Tozok arbın, zaarı küç,	*Cehennemi bol, zehri güçlü,*
	Kolunda cürüp ölgüçö,	*Elinin altında yaşayıp ölmektense,*
	Tirüü cürböy ölöyün,	*Diri gezmeden öleyim,*
	El tartpagan çın caydı,	*Kimsenin dönmediği gerçek yurdu,*
57890	Ertelep cürüp köröyün.	*Erkenden gidip göreyim.*
	Esen cürüp, soo kalbay,	*Esen gezip sağ kalmadan,*
	Eñ kaalasa bul kandı	*İlle isterse bu kanı,*
	Sarıbayga bereyin.	*Sarıbay'a vereyim.*
	Şakarday içim kaynadı,	*Kazan gibi içim kaynadı,*
	Arstanday közüm caynadı.	*Arslan gibi gözüm parladı.*

	Kaalgaday kaşka tiş,	*Kapı kanadı gibi ak dişimi,*
	Tegirmendey kayradım.	*Değirmen taşı gibi biledim.*
	Balaanı başka baştadım,	*Belayı başına saldım,*
	Namıs üçün, el üçün	*Namus için, el için,*
57900	Artık uşul canımdı,	*Bu aziz canımı,*
	Kılga baylap taştadım!	*Kıla bağlayıp bıraktım!*
	Kökcal atam aşında,	*Kökcal babamın aşında,*
	Kagıştı mından baştadıñ.	*Çatışmayı bundan başlattın.*
	Celmoguz uulu kapırga,	*Celmoguz oğlu kâfire,*
	Cer örttöngön baatırga,	*Yeri yakıp kavuran bahadıra,*
	Kastarın tikken kapırga,	*Kastını diken kâfire,*
	Adırga pildi çögörüp,	*Engebeye fili çöktürüp,*
	Ar cañcal salıp çaçıştıñ,	*Türlü kavga salıp saçıştın,*
	Altı kün tınbay atıştıñ.	*Altı gün dinmeden atıştın.*
57910	Ar cañcaldı başıña,	*Türlü kavgayı başıma,*
	Sala turgan bolgonu,	*Salıp durduğun içindir,*
	Toguz col sayıp toñkoytup,	*Dokuz kez sançıp tepetaklak edip,*
	Tozok ottu kurmanga	*Cehennem ateşini kurbana,*
	Çala turgan bolgomun!	*Çalacak olan bendim!*
	Toñkoyto sayıp kulatıp,	*Tepetaklak sançıp devirip,*
	Ala turgan bolgomun.	*Alacak olan bendim.*
	Eşektey kardın eşerde,	*Eşek gibi karnını deşerken,*
	Eçen kün tınbay sayışıp,	*Nice gün dinmeden sançışıp,*
	Aramdın başın keserde,	*Haramın başını keserken,*
57920	Kızık kılıp salarda,	*Seyirlik edip sererken,*
	Kırıp takır cergesin	*Yurdunu tümden kırıp,*
	Kızık kılıp alarda,	*Seyirlik edip alırken,*
	Talaanın baarın çañ kılıp,	*Ovanın hepsini toz edip,*
	Böksönü kara kan kılıp,	*Yamacı kara kan edip,*
	Bölöktörün cay kılıp,	*Geri kalanını yere serip,*
	Kırıp aydap kirgemin.	*Kırıp sürerek girdim.*
	Itelgi tiygen candarday,	*Doğan çarpmış canlar gibi,*
	Aydap cançıp aramdı,	*Sürüp ezerek o haramı,*
	Celpiniştin Cerge-Tal,	*Celpiniş'in Cerge-Tal'ı,*
57930	Cerge-Taldan sürgömün.	*Cerge-Tal'dan sürdüm.*
	Karmaş kılıp turganda,	*Kapışıp dururken,*
	Kaçırıp ayza urganda,	*Saldırıp mızrak vurduğunda,*
	Ayzanın baarı bırkırap,	*Mızrakların hepsi parçalanıp,*

Adamdın baarı çurkurap,
Altımış tamır seksen söök,
Baarı kıyrap bırkırap,
Iç örttönüp, çok bolup,
Kelteden çıkkan ok bolup,
Kirpiktin baarı çañ bolup,
Oozdun baarı kan bolup,
Talaalap baş bölünüp,
Keñ dünüyö tar bolup,
Tirüülük kılçu eki kol
Kızıl çelek kan bolup,
Kızmat kılçu eki kol
Kıymıldabay şal bolup,
On omurtka, seksen söök,
Bılkıldabay dan bolup,
Erte sözüm keç bolup,
Ölörgö közüm tört bolup,
Iç tızıldap ört bolup,
Araban bolup bürkölüp.
Men Kuyalı caş beybak,
Urgaaçının uzu elem.
Kayıpçal solto çoñ kandın,
Erkeletken kızı elem.
Meni töröp at koyup,
Toksondon torko captırgan.
Aman bolso bul kızıñ
Urgaaçı arstan bolot – dep,
Öz orduna konot – dep,
Kastaşa kelgen duşmandı
Kara narday op tartıp,
Kayratı kelse sorot – dep,
Közü açık sınçı caktırgan.
Sınçı sınap bildi – dep,
Toguz miñ erkek orduna
Erkeletip baktırgan».
Kalk içinde munu aytıp,

El içinde küyünüp,
Erdik tondu kiyinip,

İnsanların hepsi çığrışıp,
Altmış damar, seksen kemik,
Hepsi kırılıp ufalanıp,
İç yanıp, kor olup,
Kelteden çıkan ok olup,
Kirpiklerin hepsi toz olup,
Ağızların hepsi kan olup,
Ovaya başlar saçılıp,
Geniş dünya dar olup,
Yaşatan iki kol,
Kızıl kova gibi kan olup,
Hizmet eden iki kol,
Kımıldamaz felç olup,
On omur, seksen kemik,
Kıpırdamadan un ufak olup,
Erken sözüm geç olup,
Ölüme gözüm dört olup,
İçim sızlayıp yangın olup,
Hasrete bürünüp kararıp.
Ben Kuyalı, genç biçare,
Kadınların hünerlisiydim.
Kayıpçal solto ulu hanın,
Nazlandırdığı kızıydım.
Beni doğurup ad koyup,
Doksan yerden ipek örttürmüş.
Sağ olursa bu kızın,
Dişi arslan olur – diye,
Kendi yerine konar – diye,
Kastedip gelen düşmanı,
Kara deve gibi soluyup yutup,
Gayreti gelirse sömürür – diye,
Gözü açık görücü beğenmiş.
Görücü sınayıp bildi – diye,
Dokuz bin erkek yerine,
Nazlandırıp baktırmış».
Halk içinde bunu söyleyip,

El içinde yanıp yakılıp,
Yiğitlik kürkünü giyinip,

Tulpardın oozun burgamın.
Turalbay öçüp çok bolup,
Bışıp-canıp ot bolup,
Çar-cayıt köñül bölünüp,
Közdün caşı tögülüp,
Çama çarçap, al ketip,
Sarıbaydın kaarınan
Kalk çurkurap, zar etip.
Celmoguz uulu Sarıbay
Atam kandın san mülkkö,
Katuu zorduk kılganda,
Talan kılgan curt kırıp,
Doñuzdu Kuday urganda,
Eren kiyimin kiyinip,
Tagdır cetse ölüügö,
Al kordukçu kapırdın,
Cazasın kolgo berüügö,
Akıl ukpay, til albay,
Arbaktasa kokustan,
Karmaşıp közün oyuuga,
Karşı kelip ok atsa,
Kaltırbay kuldu soyuuga,
Kara bolot ar kesken,
Kından suurup aluuga,
Kımbattuu tirüü körünsö,
Kızıktım eki bölüügö.
Ok cetpegen at minip,
Oolukmam karmap iç küyüp,
Tulpar oozun burgamın.
Sarıbaydın aldında,
Uşul kepti kılgamın.
Celmoguz uulu sen bolsoñ.
Kayıpçal kızı men bolom,
Kan atamdın aşı eken,
Kalıñ cıyın kaşı bar,
Adamdı başka çakırdım.
Büktöbögün belimdi,
Endiretpe elimdi.

Tulparın başını çevirdim.
Duramayıp sönüp kor olup,
Pişip yanıp ateş olup,
Darmadağın gönül bölünüp,
Gözün yaşı dökülüp,
Takat tükenip, güç gidip,
Sarıbay'ın kahrından,
Halk çığrışıp, zâr edip.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Han babamın sayısız mülküne,
Ağır zorbalık ettiğinde,
Yağma edip yurt kırıp,
Domuzu Kuday çarptığında,
Yiğit giyimini giyinip,
Takdir gelirse ölmeye,
O zorba kâfirin,
Cezasını eline vermeye,
Akıl dinlemez, söz almaz da,
Ruh çağırırsa kazara,
Kapışıp gözünü oymaya,
Karşı gelip ok atarsa,
Bırakmadan o kulu boğazlamaya,
Her şeyi kesen kara çeliği,
Kından sıyırıp almaya,
Değerli, diri görünse,
İkiye bölmeye heveslendim.
Ok yetişmez ata binip,
Cinnetim tutup, içim yanıp,
Tulparın başını çevirdim.
Sarıbay'ın önünde,
Şu sözü söyledim:
Celmoguz oğlu sensen,
Kayıpçal kızı benim.
Han babamın aşıdır,
Kalabalık toplantı önümdedir,
İnsanları baş ucuna çağırdım.
Büküp durma belimi,
Ürkütüp durma elimi.

Tügötpö baatır külkümdü,
Kayran başım barında,
Saga talatpaymın mülkümdü!
Talap alçu sen emes,
Talatçu beybak men emes.
Kasiettüü cerim bar,
Celpiniştin böksödö,
Cerdep catkan al cerdi,
Caman el degen elim bar.
Bel baylagan belim bar,
Bekinip catkan cerim bar.
Kazgan çuñkur orum bar,
Tüşsö möñküp çıga albas,
Temirden kenen torum bar.
Kasış kılsañ kazışam,
Çabış kılsañ çabışam,
Aytar saga coobum bar.
Aluuçu balban sen emes,
Atakemdin tümön mülk,
Talatıp iyçü men emes,
Bul kılıgıñ cön emes.
Kalkım talap ketti – dep,
Olco bolup özüñö
Barçu beybak men emes».
Kalk içinde munu aytıp,
Aç arstanday çamınıp,
Cadaaldanıp kürköröp,
Adamzat bendenin
Azat boyu dürköröp,
Kaarlanıp çamınıp,
Kep ukpastan kamınıp,
Ökürgöndön bakırıp,
Ay-aalamdın baarına
Topoloñ salıp sapırıp,
Eki közdön ot çıgıp,
Çoñ murundan çok çıgıp,
Kaarlanıp çamınıp,
On segiz miñ aalamdı
Cutuuçuday kamınıp.

Bitirme bahadır gülüşümü,
Şu garip başım var oldukça,
Sana yağmalatmam mülkümü!
Yağmalayıp alacak sen değilsin,
Yağmalatacak bîçare ben değilim.
Kutlu kutsal yerim var,
Celpiniş'in yaylasında,
Yurt tutup yattığı o yeri,
Yaman el dedikleri elim var.
Bel bağladığım belim var,
Gizlenip yattığım yerim var.
Kazılmış derin çukurum var,
Düşse debelenip çıkamaz,
Demirden geniş ağım var.
Düşmanlık edersen kazışırım,
Vuruşmak istersen vuruşurum,
Söyleyecek sana cevabım var.
Alıp gidecek pehlivan sen değilsin,
Atacığımın tümen tümen mülkünü
Yağmalatıp bırakacak ben değilim,
Bu ettiğin iş doğru değil.
Halkımı yağmalayıp gitti diye,
Ganimet olup kendine
Varacak bîçare ben değilim».
Halkın içinde bunu söyleyip,
Aç arslan gibi atılıp,
Hınçlanıp gürleyerek,
İnsan denen kulun
Hür bedeni ürperip,
Kahırlanıp atılarak,
Söz dinlemeden hazırlanıp,
Böğürmekten öte bağırıp,
Yedi kat âlemin hepsine
Kargaşa salıp savurarak,
İki gözünden ateş çıkıp,
Koca burnundan kor çıkıp,
Kahırlanıp atılarak,
On sekiz bin âlemi
Bir yutacakmış gibi kabarıp.

Adam köönü bölünüp,
İnsanın gönlü bölünüp,

Askar toodoy körünüp,
Kızıl ceerde at minip,
Kızıl makmal ton kiyip,
Kıygaçtanıp kuturup:
«Balasız ketken Kayıpçal
Malı arbın bala cok,
Al badirek kuu baştı
Çappay turgan çara cok.
Aybattanıp aykırsam,
Suuday kanın tögömün.
Malı arbın, bala cok,
Tört tülüktüü kalıñ mal,
Kamçıga çenep bölömün.
Toyuñdu tonop kılamın,
Toktotpoy curtuñ kıramın!
Baylap soyom döööndü,
Örüştön caram beeñdi,
Cayıttan tiem cılkıñdı,
Bıt-çıt kılıp talkalap,
Çaçamın senin mülküñdü.
Sırttansıngan kançıgım,
Sındırayın şagıñdı.
Calıngın ukpaym sözüñdü,
Cadaaldanıp kaçırsam,
Caman kılam özüñdü.
Ezelki cinim karmadı,
Eñgiretem eliñdi,
Eelikme cinim karmadı
Emi büktöym beliñdi.
Baykap körböym közüñdü,
Oolukma cinim karmadı,
Olco kılam özüñdü.
Calpı curtuñ bir bölüp,
Calınsañ ukpaym kebiñdi.
Tügötöyün kançasın,
Kapkaydagı deminñdi,
Çıgarayın celiñdi.

Aşkar dağ gibi görünüp,
Kızıl doru ata binip,
Kızıl kadife kürk giyip,
Yan gözle bakıp kuduruyor:
«Evlatsız kalan Kayıpçal'ın
Malı çok, oğlu yok,
O bedbaht kurnaz başı
Vurmadan bırakmaya çare yok.
Heybetlenip bir haykırsam,
Su gibi kanını dökerim.
Malı çok, oğlu yok,
Dört tülüklü kalın malı
Kamçıyla ölçüp bölerim.
Toyunu talan ederim,
Durmadan yurdunu kırarım!
Bağlayıp boğazlarım devini,
Otlakta yararım kısrağını,
Yayladan sürerim yılkını,
Bît-çıt edip parçalayıp,
Saçarım senin mülkünü.
Sırtlanlığa özenen kancığım,
Kırayım senin şevkini.
Yalvarsan da dinlemem sözünü,
Hınçlanıp bir saldırsam,
Yaman ederim kendini.
Ezelî cinim tuttu beni,
İnletirim elini,
Azgın cinim tuttu beni,
Şimdi bükerim belini.
Bakıp görmem gözünü,
Kudurgan cinim tuttu beni,
Ganimet ederim kendini.
Bütün yurdunu bir bölerim,
Yalvarsan dinlemem sözünü.
Bitireyim ne kadarsa,
Nerdeyse kalan gücünü,
Çıkarayım rüzgârını.

Ölöt kılam canıñdı,	*Ölüm ederim canını,*
Olcolop çaçam malıñdı!	*Ganimet edip saçarım malını!*
Menin atım Sarıbay,	*Benim adım Sarıbay,*
Kaarım keldi kakaydım.	*Kahrım geldi dikildim.*
Katuu bagıt kılamın,	*Sert bir yön tutarım,*
Kayrat kılsa eliñdin,	*Elin bir yiğitlik gösterse,*
Kan-bekterin kıramın!	*Han-beylerini kırarım!*
Katuulap cinim karmasa,	*Sertleşip cinim tutarsa,*
Esebiñdi tabamın!	*Hesabını görürüm!*
Ezelki cinim karmadı,	*Ezelî cinim tuttu beni,*
Kantaloosun kılamın.	*Kan gölüne çevireyim seni.*
Urgaaçıñ koyup, eriñ çık,	*Kadınını bırak, erin çıksın,*
Semeñ töröm, özüñ çık.	*Semen töröm, kendin çık.*
Kaldaygan çapan kiyçüüñ çık,	*Salınan kaftan giyenin çıksın,*
Kacıbay coogo tiyçüüñ çık.	*Yorulmadan düşmana varanın çıksın.*
Ayzaga dañgıl ıktuuñ çık,	*Mızrağa yatkın olanın çıksın,*
Aylañ toluk mıktıñ çık.	*Hilesi tam, ustan çıksın.*
Birööñ kalıp miñiñ çık,	*Biriniz kalıp bininiz çıksın,*
Ak sakalduu karıñ çık.	*Ak sakallı ihtiyarın çıksın.*
Celpiniştik baarıñ çık!	*Ey Celpinişliler, hepiniz çıkın!*
Topot kılam tobuñdu,	*Topluluğunu darmadağın ederim,*
Toktoboy kıram çoguuñdu.	*Durmadan kırarım cemaatini.*
Suuday tögöm kanıñdı,	*Su gibi dökerim kanını,*
Olcoloymun baarıñdı.	*Ganimet ederim hepinizi.*
Tatıtarga tuzuñdu,	*Tuzunu tattırmak için,*
Tal tüştö tartıp alsam – dep,	*Tam öğle vakti çekip alsam diye,*
Kuyalı sendey kızımdı.	*Kuyalı gibi kızını.*
Ayta turgan kebim bar,	*Söyleyeceğim sözüm var,*
Akırı sende kegim bar.	*Nihayet sende öcüm var.*
Bir balaket salgansıñ,	*Bir belâ salmıştın başıma,*
El barbastın böksödön	*Kimsenin varmadığı yaylada*
Keçee cılkını tiyip algansıñ.	*Geçende yılkımı sürüp almıştın.*
Mal olcolop, et soyup,	*Malı ganimet edip, et boğazlayıp,*
Künkor bolup kalgansıñ.	*Baş belâsı olup kalmıştın.*
Külüktön tandap maldı alıp,	*Yörüklerin en seçkinini alıp,*
El çetinde kendi alıp,	*Elin ucundan madenini alıp,*
Erdigime eçen can	*Yiğitliğime nice canlar*
Kızıkkan eken tañ kalıp,	*Şaşıp kalmış merak edip,*

Karooldogu kanımdı,	*Karakoldaki hanımı,*
Kıydıñ eçen canıñdı.	*Kıydın nice canını.*
Obu cok olco toy kılıp,	*Ölçüsüz ganimet toyu edip,*
Algansıñ mınça malımdı,	*Almıştın bunca malımı,*
Öltürdüñ balban baarımdı.	*Öldürdün bütün pehlivanlarımı.*
Tütünü cok çok kılıp,	*Tütünü kalmayacak kor edip,*
Bir örttödüñ canımdı,	*Bir yaktın canımı,*
Ketirgensiñ alımdı.	*Götürdün gücümü.*
Olco kılıp ketkensiñ,	*Ganimet edip gitmiştin,*
Eçen tulpar malımdı,	*Nice tulpar malımı,*
Calınsa ukpay kebimdi,	*Yalvarsam dinlemeden sözümü,*
Caldıratıp çapkansıñ,	*Yalvartıp vurmuştun,*
Sen da menin elimdi.	*Sen de benim elimi.*
Suutkansıñ kız kançık,	*Sertleştirdin, kız kancık,*
Kakayıp turgan belimdi.	*Dikilip durduğum belimi.*
Tar kıya, zoñkok tataal col,	*Dar geçit, sarp çetin yol,*
Köç alganı kelgemin.	*Göç alacağım diye geldim.*
Tarçılık müşkül çır salıp,	*Darlık, müşkül kavga salıp,*
Talıbay altı ay salışıp,	*Yorulmadan altı ay dövüşüp,*
Atı katın balban kız,	*Adı kadın, pehlivan kız,*
Senden öç alganı kelgemin!	*Senden öç alacağım diye geldim!*
Teñdikke könsöñ kançıgım,	*Eşitliğe boyun eğersen kancığım,*
Kayıpçaldın kazına	*Kayıpçal'ın hazinesini*
Bölüşkönü kelgemin.	*Paylaşacağım diye geldim.*
Kaarlanıp kakaysañ,	*Kahırlanıp dikilirsen,*
Kaçpay kün-tün salışıp,	*Kaçmadan gece gündüz dövüşüp,*
Ölüşkönü kelgemin.	*Ölüşeceğim diye geldim.*
Degen sözgö könbösöñ,	*Dediğim söze uymazsan,*
Kantaloosun berbeseñ,	*Kan gölünü vermezsen,*
Egin-tegin aydatpaym,	*Ekin filan ektirmem,*
Cerdin üstün açtırıp,	*Yerin yüzünü açtırıp,*
Ookatçılık çaptırbaym.	*Geçim yolu tutturmam.*
Kaarlanıp kakaydım,	*Kahırlanıp dikildim,*
Katuu tiydiñ cinime.	*Sertçe dokundun cinime.*
Kan içkim keldi türümö,	*Kan içmek geldi hâlime,*
Ölüp cetem kor bolboy,	*Ölüp yeterim hor olmadan,*
Dep aytkan sözdü biliñiz,	*Diye söylenen sözü biliniz,*
Katuu cindi keltirbey,	*Sert cinimi kabartmadan,*

Kançık dolum tiyiñiz!
Kuyalıday balbandı
Er Sarıbay aldı – dep,
Kasabat öküm tuu tolsun,
Asman cargan çuu bolsun.
Türlüü curtka dañk bolsun,
Kalgandarga ark bolsun.

Kızıl köynök, ayça bel,
Kız baştagan suluuñ çık,
Kılpıldagan uuluñ çık,
Baarıñdı olco kılamın,
Baarı coguñ kıramın!
Menin atım Sarıbay,
Bek cinim keldi momunday.
Kaarım kelse kakaydım,
Aybattana bakırdım,
Ay-aalamdın çatagın,
Uşul bügün çakırdım.
Taamay cinim karmadı,
Taştabay curtuñ kırbasam,
Sen öñdöngön kızdardı
Talaada katın kılbasam,
Sarıbay bolboy ölöyün,
Tuulbay tuna çögöyün» –
Dep, oşentip Sarıbay
Al aybattı kılganda,
Sanaa saylap bölünüp,
Sandap müşkül miñ sanaa,
Canga cakın körünüp.
«Azat boyum tik turup,
Namıska keldim şorduu can,
Kaardangan kapırdı,
Arbın zardı batırdı,
Başka zarluu balanı,
Basıp cançıp soyomun.
Tıypıl takır kıyratıp,
Balbandarın soyoyun.
Kapır eken Sarıbay

Kancık öfkeme boyun eğiniz!
Kuyalı gibi pehlivanı
Er Sarıbay aldı diye,
Kasabalı hükmün tuğu dolsun,
Göğü yaran gürültü olsun.
Türlü yurda ün olsun,
Kalanlara ibret olsun.

Kızıl gömlek, ay gibi bel,
Kızlar başı güzelin çıksın,
Kıvrak boylu oğlun çıksın,
Hepinizi ganimet ederim,
Hepinizi yok ederim!
Benim adım Sarıbay,
Berk cinim geldi işte böyle.
Kahrım gelirse dikildim,
Heybetlenip bağırdım,
Yedi kat âlemin kavgasını,
İşte bugün çağırdım.
Tam yerinden cinim tuttu,
Bırakmadan yurdunu kırmazsam,
Senin gibi kızları
Bozkırda karı etmezsem,
Sarıbay olmayıp öleyim,
Doğmamış olup yere batayım» –
Diye, işte böyle Sarıbay
O heybeti gösterdiğinde,
Düşünce üstüne düşünce bölünüp,
Sayısız müşkül bin düşünce,
Cana yakın görünüp.
«Hür bedenim dimdik durup,
Namusa geldim, bahtsız can,
Kahırlanan kâfiri,
Nice zorbayı bastıran,
Başa dert olan o oğlanı,
Basıp ezip boğazlarım.
Tepeleyip yerle bir edip,
Pehlivanlarını boğazlayayım.
Kâfirmiş bu Sarıbay,

Kapkayda cinin kagayın.	*Nerdeyse cinini kovayım.*
Katuulap altı ay salışıp,	*Sertleşip altı ay dövüşüp,*
Bir esebin tabayın.	*Bir hesabını görürüm.*
Belgilüüsün soyoyun,	*Belli başlısını boğazlayayım,*
Begireek çamañ kelbese,	*Daha fazla gücüm yetmezse,*
Uşul betpak itten ölöyün!	*Şu yüzsüz itten öleyim!*
Zaarduu dümök müşküldü	*Zehirli, çetin müşkülü*
Töbögö kelse köröyün.	*Tepeme gelirse görürüm.*
Kadır Alda kaalasa,	*Kadir Allah dilerse,*
Buyruguna könöyün.	*Buyruğuna boyun eğerim.*
Artık kımbat altın can,	*Pek kıymetli altın canımı,*
Zordukçu eken Sarıbay	*Zorba imiş bu Sarıbay*
Sarıbayga bereyin.	*Sarıbay'a vereyim.*
Kan atamdın aşında,	*Han babamın aşında,*
Kalıñ cıyın kaşında,	*Kalabalık toyun karşısında,*
Kaarduu duşman it menen,	*Kahırlı düşman it ile*
Karmalaşıp köröyün.	*Tutuşup bir göreyim.*
El içinde sayışıp,	*El içinde mızrak vuruşup,*
Erdigi kança köröyün.	*Yiğitliği ne kadarmış göreyim.*
Kan atamdın kazına,	*Han babamın hazinesini,*
Kay betim menen bereyin.	*Hangi yüzle vereyim.*
Kuturgan okşoyt kuu çoçko,	*Kudurmuşa benzer kurnaz domuz,*
Kup betteşip uruşup,	*İyice yüz yüze gelip vuruşup,*
Munu menen emi bir	*Bununla şimdi bir*
Kulcuñdaşıp köröyün!	*Boğuşup göreyim!*
Mañdaylaşıp turuşup,	*Karşı karşıya durarak,*
Balta şiltep, ayza urup,	*Balta savurup, mızrak vurup,*
Barsıldaşıp uruşup,	*Şakır şakır vuruşarak,*
Ay-aalamdı dañ kılıp,	*Yedi kat âlemi çınlatıp,*
Cerdin üstün çañ kılıp,	*Yerin yüzünü toz duman edip,*
Küç sayışıp bileyin.	*Güç ölçüşüp bileyim.*
Kuturgan eken kuu çoçko,	*Kudurmuş imiş kurnaz domuz,*
Munu menen emi bir	*Bununla şimdi bir*
Kulcuñdaşıp köröyün.	*Boğuşup göreyim.*
Bul cerinen çıkkanda	*Bu yerinden çıktığında*
Karuudan kalbay çalkaytıp,	*Kolunda güç bırakmadan kabarıp,*
Cadaaldanıp alıptır.	*Hınçlanıp almış kendini.*
Koluna tiyse kapırdın,	*Eline geçse kâfirin,*

Cetkileñ zaman akırdan,
Badanası bölünböyt,
Can koyçu türü körünböyt» –
Dep, oşentip munu oylop:
«Celcetpes sanga bir salıp,
Cetkileñ bolot ayza alıp,
Tulpar oozun burgamın,
Turbay ayza sunganmın.
Öpkönün kınay beti – dep,
Kolko, boor, cüröktün
Koşuluşkan çeti – dep.

Ölçölüünün özü – dep,
Öküm alda bir kudaa
Müşkül tacaal duşmandın
Ölüp kalçu kezi – dep,
Tamandasa kokustan
Kalmak eerdin kaşı – dep,
Cantaya saysam kokustan,
Aybalka söötkün başı – dep,
Astında tulpar Celcetpes,
Kara caak buldursun,
Karmay kalıp imerip,
Katın sınduu doñuzdu
Kaptalga tartıp ciberip,
Tuyugun buzup col saldım.
Ayta-buyta degençe,
Açıp közdü-cumgança,
Celmoguz uulu Sarıbay
Tulpar oozun burguça,
Aykırık salıp kürküröp,
Aybatınan el kaçıp,
Kaalgaday kaşka tiş
Tiştep koyso bırkırap,
Alapayın tabalbay,
Kalayık kaçıp çurkurap,
Cer mayışkan çoçkogo
Celikme cinim bir karmap,
Celcetpes oozun burgamın

Kâmil zamanın ahirinden,
Zırhı bile bölünmez,
Can bırakacak hâli görünmez» –
Diye, işte böyle düşünüp:
«Celcetpes'in sağrısına bir vurup,
Kâmil çelikten mızrak alıp,
Tulpar'ın ağzını çevirdim,
Durmadan mızrak uzattım.
Akciğerin tam kıvrımı diye,
Şahdamar, ciğer, yüreğin
Birleştiği kenarı diye.

Ölçüsünün tam özü diye,
Hükmü yüce bir Allah'ın
Müşkül, zorlu düşmanın
Ölüp kalacağı vakti diye,
Ayak diretse ansızın
Kalmak eyerinin kaşı diye,
Yan yatırıp saplasam ansızın,
Aybaltanın kemik başı diye,
Altımda tulpar Celcetpes,
Kara yanaklı buldursun,
Kavrayıp tutup döndürerek,
Karı huylu domuzu
Böğründen çekip sürerek,
Kapalı geçidi yarıp yol açtım.
Şunu bunu deyinceye,
Gözü açıp kapayıncaya,
Celmoguz oğlu Sarıbay
Tulpar'ın ağzını çevirinceye,
Haykırık salıp gürleyerek,
Heybetinden el kaçıp,
Kapı gibi kaşka dişleriyle
Bir dişlese paramparça,
Şaşkına dönüp yönünü bulamadan,
Halk çığrışıp kaçarak,
Yerin çöktüğü o domuza
Coşkun cinim bir tutup,
Celcetpes'in ağzını çevirdim,

Cetip ayza urgamın. | *Yetip mızrağı vurdum.*
Kalk içinde aramdı, | *Halkın içinde o murdarı,*
Kaçırıp nayza urgamın. | *Saldırıp mızrakla vurdum.*
Ceti kün tınbay alp menen | *Yedi gün durmadan alp ile*
Caaldanıp catıştım. | *Kızışıp dövüştük.*
Mañday-teskey turuşup, | *Yüz yüze karşı karşıya durup,*
Mıltık atıp cadatıp, | *Tüfek atıp bezdirip,*
Bılçıldaşıp uruşup, | *Ezişip vuruşarak,*
Baltanın baarı bırkırap, | *Baltaların hepsi parçalanıp,*
Nayza sınıp çırkırap, | *Mızraklar kırılıp cızırdayıp,*
Döböçö kolot tüz bolup, | *Tepeyle vadi düz olup,*
Adamzat bendesi | *İnsanoğlu kulun*
Unutkusuz iş bolup, | *Unutamayacağı bir iş olup,*

Karmaştı katuu taştaşıp, | *Boğuşmayı sertçe kızıştırıp,*
Capaluu cañcal baştaşıp, | *Belâlı kavgayı başlatıp,*
Asmanga uçup topurak, | *Göğe uçup topraklar,*
Cer tumandan boz bolup, | *Yer tozdan boz olup,*
Ay-aalamdar kozgolup, | *Yedi kat âlemler kımıldayıp,*
Döbönü çañdap çañ alıp, | *Tepeyi toz bulutu sarıp,*
Koktunu kara alıp, | *Vadiyi kararta alıp,*
El çurkurap kozgolup, | *El çığrışıp kımıldayıp,*
Ezelki cinim kozgolup, | *Ezelî cinim kımıldayıp,*
Kızıtalak düynönün | *Şu kahrolası dünyanın*
Calgandıgı bilinip, | *Yalancılığı bilinip,*
Celmoguz uulu kapırdın | *Celmoguz oğlu kâfirin*
Cadaalına can turbay, | *Hınçına can dayanmayıp,*
Camıygat candan tüñülüp, | *Cemaat canından umut kesip,*
Cadaalduu cañcal çır bolup, | *Hınçlı kavga kargaşa olup,*
Kalayık candan tüñülüp, | *Halk canından umut kesip,*
Cer maylangan çoçkonun | *Yeri yağlanan domuzun*
Calañkıç türü bilinip, | *Cellat huyu bilinip,*
Kan çırkırap cutulup, | *Kan cızırdayıp yutulup,*
Ok ötpögön badana | *Ok geçirmeyen zırh*
Bıt-çıt bolup tıtılıp. | *Bît-çıt olup didiklenip.*
Karkaygan kara kabırga, | *Dikilip duran kara kaburga,*
Kat-katınan sögülüp, | *Kat kat sökülüp,*
Celmoguz uulu çoçkonun | *Celmoguz oğlu domuzun*
Tacaaldık türü körünüp, | *Zorbalık hâli görünüp,*

	Estüü bende küyünüp,	*Akıllı kul yanıp yakılıp,*
	Esi cok bilbes urgan say	*Aklı yok, bilmez, vurdukça*
	Emi kalbay öldük – dep,	*Şimdi kalmadan öldük diye,*
	Esil candan tüñülüp,	*Aziz canından umut kesip,*
	Kagılışkan kan ölüp,	*Çarpışanlar kan olup ölüp,*
58320	Karmaşkan candın baarı ölüp,	*Boğuşan canların hepsi ölüp,*
	Tüpkü bir kazgan or bolup,	*Dipte bir kazılmış çukur olup,*
	Tuura adamdın körgönü	*Doğru insanın gördüğü*
	Kaynagan kalıñ şor bolup,	*Kaynayan koyu bir çile olup,*
	Kalk içinde kalışıp,	*Halkın içinde kalışıp,*
	Aş kaşında salışıp,	*Aşın karşısında dövüşüp,*
	Salıştı arbın kılgamın.	*Dövüşü nice çok ettim.*
	Kalk içinde doñuzdun,	*Halkın içinde domuzun,*
	Altımış balban can koşçu,	*Altmış pehlivan can yoldaşını,*
	Oşol alışkan cerde kırgamın.	*O dövüştüğüm yerde kırdım.*
58330	Çama ketip çabışıp,	*Gücü tükenip vuruşarak,*
	Nayza kıyrap alışıp,	*Mızraklar kırılıp dövüşerek,*
	Kündüzündö uyku albay,	*Gündüzünde uyku almadan,*
	Altımış künü salışıp,	*Altmış gün dövüşerek,*
	Şunum bozoy kan ölüp,	*Şu boz yiğidim kan olup ölüp,*
	Kılmışı cok can ölüp.	*Suçu yok can ölüp.*
	Alban türlüü elde ölüp,	*Nice türlü elden ölüp,*
	Aşka kelgen calpı ölüp,	*Aşa gelen herkes ölüp,*
	Kasaba celek tutulup,	*Kasaba bayrağı tutulup,*
	Karasa müşkül çuu bolup,	*Baksa müşkül gürültü olup,*
58340	Kagıştı katuu salıştım,	*Çarpışmayı sertçe salıştım,*
	Kırgındı kızık baştadım.	*Kırgını kızgın başlattım.*
	Kızıtalak kerek can,	*Şu kahrolası gerek can,*
	Kız da bolsom namıska	*Kız da olsam namus için*
	Kımbattuu şeker tattuu can,	*Kıymetli, şeker tatlı canı,*
	Kılga baylap taştadım.	*Kıla bağlayıp bıraktım.*
	Ölümgö burup köönümdü,	*Ölüme çevirip gönlümü,*
	Namızga baylap belimdi,	*Namusa bağlayıp belimi,*
	Asırap kaldım elimdi.	*Esirgeyip kaldım elimi.*
	Atam karıgan, özüm kız,	*Babam kocamış, kendim kız,*
58350	Ayla barbı çoçkogo:	*Var mı bir çare o domuza:*
	Tacaalduu türgö çatılıp,	*Zorbalık hâline dolaşıp,*
	Kan tamdın aşında,	*Han babamın aşında,*

	Kalıñ cıyın kaşında,	*Kalabalık toyun karşısında,*
	Böksönü basıp, col salıp,	*Yaylayı basıp, yol açıp,*
	Baatırsınıp, şersinip,	*Bahadırlık taslayıp, aslanlık taslayıp,*
	Bardık curttan ersinip,	*Bütün yurttan yiğit sayılıp,*
	Kuturma cindüü örttöngür	*Kudurgan cinli, yansın o,*
	Aygır sınduu alkınıp,	*Aygır gibi solumaya durup,*
	Buka sınduu bulkunup,	*Boğa gibi silkinerek,*
58360	Maraldı karmap uy kılıp,	*Maralı yakalayıp inek edip,*
	Kankorluktu bilgizip.	*Hunhârlığını belli edip.*
	Kılmışı cok, kebi cok,	*Suçu yok, sözü yok,*
	Aşka kelgen kalıktın,	*Aşa gelen halkın,*
	Çımınday canın küygüzüp,	*Sinek kadar canını yakıp,*
	Koyboy korduk salganda,	*Bırakmadan horluk ederken,*
	Kalıñ curtka çır baştap,	*Kalabalık yurda kavga başlatıp,*
	Buy tüşürüp kalganda,	*Başına belâ getirirken,*
	Capaluu cañcal salganda,	*Belâlı kavgayı salarken,*
	Uruuçu Kuday urganda,	*Vuran Tanrı vururken,*
58370	Katuu cañcal salganda,	*Sert kavgayı salarken,*
	Kılışına kıntık cok,	*Yaptığında kusur yok,*
	Kızırluu curttu kırganda,	*Kutlu yurdu kırarken,*
	Surasa berbes mülkümö	*İstese vermeyeceğim mülküme*
	Suuk kolun sunganda.	*Soğuk elini uzatırken.*
	Töböñdön tiygen doñuzdu	*Tependen vuran o domuzu*
	Oşentip Kuday urganda.	*İşte böyle Tanrı vururken.*
	Kılmışı cok kayran el,	*Suçu yok garip elimi,*
	Kıl taştabay kırganda	*Kıl bırakmadan kırarken,*
	Cadaalın tögüp kalıñ el,	*Hıncını döküp kalabalık ele,*
58380	Zorduk kılıp turganda,	*Zorbalık edip dururken,*
	Celmoguz uulu al kapır	*Celmoguz oğlu o kâfir*
	Karagaydan noo kılıp,	*Karaçamdan kütük yığıp,*
	Müşkül karan too kılıp,	*Müşkül, kapkara dağ edip,*
	Can körbögön col kılıp,	*Can görmediği yol edip,*
	Kırkanı buzup col baştap,	*Sıradağı yarıp yol açarak,*
	Kayırluu elge çır baştap,	*Hayırlı ele kavga başlatarak,*
	Körünöö salıp korduktu,	*Göz göre göre horluk edip,*
	Ay-aalam buzup çır baştap,	*Yedi kat âlemi bozup kavga başlatıp,*
	Aşırgan mınça zorduktu.	*Aşırdı bunca zorbalığı.*
58390	Celmoguz uulu kapırdın,	*Celmoguz oğlu kâfirin,*

	Talkalap teep çaranı,	*Parçalayıp teptiği o kaseyi,*
	Cer kurutkan atkırdın,	*Yeri kurutan o lanetlinin,*
	May kılgan mizdey talaanı.	*Yağ gibi ezdiği o bozkırı.*
	Alasın ala kaçpasam.	*Alacağımı alıp kaçmazsam.*
	Koyboy kılıp korduktu,	*Bırakmadan horluk edip,*
	Ak kazına düynösün,	*Ak hazine dünyalığını,*
	Başka salıp zorduktu,	*Başa zorbalık salıp,*
	Sarıp kılıp çaçpasam.	*Sarf edip saçmazsam.*
	Korduguna çıdabay	*Horluğuna dayanamayıp*
58400	Kıyırına kırgın salbasam,	*Ucuna kadar kırgın salmazsam,*
	Koyboy cañcal salgamın.	*Bırakmadan kavga salmıştım.*
	Aşka kelgen kalıñ curt,	*Aşa gelen kalabalık yurdu,*
	Acaldın çıkkan ogunan	*Ecelin çıkan okundan,*
	Duşmandın temir torunan,	*Düşmanın demir ağından,*
	Tozoktun cangan çogunan,	*Cehennemin yanan korundan,*
	Zaarluu ittin kolunan	*Zehirli itin elinden*
	Kalday başım tuu kılıp,	*Salınan başımı tuğ edip,*
	Kız canımdı er kılıp,	*Kız canımı er edip,*
	Belsenip kelgen duşmandın	*Kuşanıp gelen düşmanın*
58410	Bek aylasın tapkamın,	*Berk hilesini bulmuştum,*
	Kolum menen çoçkonun	*Kendi elimle domuzun*
	Kapkaydagı cinin kakkamın,	*Nerdeyse cinini kovmuştum,*
	Esebin mintip tapkamın.	*Hesabını böyle görmüştüm.*
	Eçen tınbay sayışıp,	*Nice kez durmadan mızrak vuruşup,*
	Eçakkı cinin kakkamın.	*Ezelden kalma cinini kovmuştum.*
	Dobul ursa cel tiybey,	*Fırtına kopsa yel dokunmadan,*
	Tozokuga mal berbey,	*Zalime mal vermeden,*
	Celpiniş curtun saktadım.	*Celpiniş yurdunu korudum.*
	Saktap algan sebebim,	*Koruyup aldığımın sebebi,*
58420	Celmoguz uulu kapırdın,	*Celmoguz oğlu kâfirin,*
	Kalk büdürgön baatırdın,	*Halkı tökezleten bahadırın,*
	Kalıñ curtka bir müşkül	*Kalabalık yurda bir müşkül,*
	Kalk dümüygö kakırdın,	*Halkı sindiren o kahrolasının,*
	Kübüñ atam Kayıpçal	*Ulu babam Kayıpçal*
	Aalamdan aşkan bay eken,	*Âlemden aşkın bir bay imiş,*
	Ar tülügüñ eñ kenen	*Her tülüğü pek geniş*
	Ay-aalamga cay eken.	*Yedi kat âleme yayılmış imiş.*
	Celmoguz uulu kapırdın	*Celmoguz oğlu kâfirin*

Kaarluu müşkül çır salıp,
Emne sözü bar eken?
Celpiniştey Cerge-Tal
Cerdep atam konuptur.
Tögöröktün tört burçu,
Atamdın malı toluptur.
Kılça canım kor kılıp,
Zorduk salıp kalbasam.
Azapka özü çatılıp
Aş üstündö katılıp
Ay böksörgön cayında
Sarıbaydın ayınan
Ölbögöndön kalıştım,
Kırgındı kızık baştadım.
Kız başımdı er baalap,
Namıs üçün, kalk üçün
Atakem kandın dañkı üçün,
Curt közdögön bel üçün,
Kanga orop başım tuu kıldım,
Cetimiş künçö uruşup,

Kahırlı, müşkül kavga salıp,
Ne sözü var imiş?
Celpiniş gibi Cerge-Tal'ı
Yurt tutup babam konmuştu.
Çevrenin dört bucağı,
Babamın malıyla dolmuştu.
Kıl kadar canımı hor edip,
Zorbalık salıp kalmazsam.
Azaba kendisi dolaşıp
Aş üstünde takışıp
Ayın son günlerinde
Sarıbay'ın yüzünden
Ölmedik de kaldım,
Kırgını kızgın başlattım.
Kız başımı er sayıp,
Namus için, halk için
Atam hanın ünü için,
Yurdun gözü olan bel için,
Kana sarıp başımı tuğ ettim,
Yetmiş gün kadar vuruşup,

Sarıbay kulga çuu kıldım.
Karmaştı katuu baştadım,
Katuu cañcal salganmın.
Kara taman caman el
Acaldın turgan ogunan,
Zaarı küçtüü, peyili tar
Sarıbaydın kolunan
Acıratıp algamın.
Ayçıgı kauhar boz kise
Alıp belge buugamın.
Altı san kolum buy kılıp,
Sarıbaydı kuugamın.
Alp balbanın algamın,
Kayratı bar tıgılıp
Uzununan salgamın.
Kayaşayak kılganın
Col üstünö cargamın.
Arbın kıldım atıştı,

Sarıbay kuluna gürültü kopardım.
Boğuşmayı sertçe başlattım,
Sert kavgayı salmıştım.
Kara tabanlı yaman elimi
Ecelin dikildiği okundan,
Zehri güçlü, huyu dar
Sarıbay'ın elinden
Ayırıp almıştım.
Nişanı cevher boz kemeri
Alıp bele bağlamıştım.
Altı sanlı ordumu ayağa kaldırıp,
Sarıbay'ı kovalamıştım.
Alp pehlivanını almıştım,
Gayreti olanı sıkıştırıp
Boylu boyunca yatırmıştım.
Karşı koymaya kalkanını
Yolun üstünde yarmıştım.
Çok kıldım atışı,

Katuu kıldım kagıştı,
Sarıbay uulu kapırdın
Aşkere kıldım alptarın,
Tüyünün kırıp taştadım.
Tügötüp kırıp taştadım,
Alban türdüü coldoşun
Toñkoytup saydım döösün,
Çıgarıp iydim aramdın
Kapkaydagı keesin,
Tokoyun çalıp col kılıp,
Ay-aalamın kor kılıp,
Kılıç menen kırgılap,
Nayza menen urgulap,
Tacaaldı caman salganmın.
Celmoguz uulu kapırdın
Nalış kılıp turganda,
Katınga alım cetpeyt – dep,
Atası bügün ölgönsüp,
Ardangandan küyünüp,
Arstandıgı bilinip,
Çıñıroon baştap kıykırıp,
Çın kolunan ayrılıp,

Sert kıldım çarpışmayı,
Sarıbay oğlu kâfirin
Aşikâr ettim alplarını,
Düğümünü kırıp attım.
Bitirip kırıp attım,
Nice türlü yoldaşını,
Devirip sapladım devini,
Çıkarıp gönderdim o murdarın
Nerdeyse kalan kibrini,
Ormanını biçip yol açıp,
Yedi kat âlemini hor edip,
Kılıçla kırgılayıp,
Mızrakla vurgulayıp,
Zorbaya yamanı salmıştım.
Celmoguz oğlu kâfirin
Yakınıp durduğunda,
Kadına gücüm yetmez diye,
Babası bugün ölmüşe dönüp,
Utançtan yanıp yakılıp,
Arslanlığı belli olup,
Çığlığı başlatıp bağırıp,
Sağ kolundan ayrılıp,

Katın başım er kılıp,
Kınap belim buuganmın.
Cer maylangan çoçkonu,
Celpinişten kuuganmın.
Cañcal cayı mınday – dep,
Oşondoy çırdı kılganmın.
Berenderin kulatıp,
Belgilüüsün soylotup,
Tuyuktu basıp col kılıp,
Balbansıngan aramdı
Baarın soyup kör kılıp,
Tuuga çabar balbanın
Tamanga taptap bul kılıp,
Karoolgo koygon adamın
Karmap alıp kul kılıp,
Buudan oozun burdurbay,

Kadın başımı er edip,
Sıkıca belimi bağlamıştım.
Yeri yağlanan o domuzu,
Celpiniş'ten kovalamıştım.
Kavganın hâli böyle diye,
İşte öyle bir kargaşa çıkarmıştım.
Berenlerini yıkıp,
Belli başlısını süründürüp,
Kapalı geçidi basıp yol edip,
Pehlivanlığa özenen o murdarın
Hepsini boğazlayıp mezar edip,
Tuğa vuran pehlivanını
Tabana çiğneyip kul edip,
Karakola koyduğu adamını
Yakalayıp alıp kul edip,
Küheylanın ağzını çevirtmeden,

Ay-aalamga turguzbay,
Atıştardı salganmın.
Karıp kıldım balbanın,
Karaylatıp cıkkanmın,
Kayrılıp cañcal salganmın.
Alıştın cayı uşul – dep,
At boroyun sıdırttım.
Tögöröktün tört burçun
Töböñdön tiygen aramdı
Tört aylanta kıdırttım.
Artın cerge tiygizbey,
Altı künü bir kenen
Cerge kenen cürgüzböy,
Erki menen bolturbay,
Eki kün cerge kondurbay,
Epsiz cañcal salganmın.
Cel cetpes için açırıp,
Cer mayışkan çoçkonu,
Celpinişten kaçırıp,
Kınap belim buuganmın,
Kırdap nayza sunganmın.
Kündüz debey, tün debey,
Kıtay algan çoçkonu
Kızık kılıp kuuganmın.

Yedi kat âleme dikilmeye bırakmadan,
Atışlar salmıştım.
Kart ettim pehlivanını,
Gözünü karartıp yıkmıştım,
Dönüp yine kavga salmıştım.
Dövüşün hâli işte bu diye,
Atın sağrısını sıvazladım.
Çevrenin dört bucağını
Tependen vuran o murdarı
Dört kez dolandırıp gezdirdim.
Ardını yere değdirmeden,
Altı gün bir geniş
Yerde rahat gezdirmeden,
Kendi keyfince kalmasına bırakmadan,
İki gün yerde konaklatmadan,
Eşsiz kavga salmıştım.
Yelin yetmediği içini yandırıp,
Yerin çöktüğü o domuzu,
Celpiniş'ten kaçırıp,
Sıkıca belimi bağlamıştım,
Kırlayıp mızrak uzatmıştım.
Gündüz demeyip, gece demeyip,
Kıtay'ı ele geçiren o domuzu
Kızgın bir sürüşle kovalamıştım.

Ordoluusun kul kılıp,
Oyu kara tün bolup,
Çırdıgı elge bilinip,
Çımınday cer tappay,
Kirerine kör tappay,
Korgolorgo kuu tappay,
Kirerge dayra suu tappay,
Ayıl konor el atpay,
Bararına cer tappay,
Sanı mol sayış salganmın.
Sarı izine çöp salıp,
Celmoguz uulu kapırdı
Sargarta kuup alganmın.
Kuu izine çöp salıp,

Ordulusunu kul edip,
Düşü kara gece olup,
Kargaşası ele bilinip,
Sinek kadar yer bulamayıp,
Gireceği mezar bulamayıp,
Sığınacak kovuk bulamayıp,
Gireceği ırmak suyu bulamayıp,
Köy kurup konacak el bulamayıp,
Varacağı yer bulamayıp,
Sayısı bol mızrak dövüşü salmıştım.
Sarı izine çöp salıp,
Celmoguz oğlu kâfiri
Sarartarak kovalamıştım.
Kurnazın izine çöp salıp,

	Kubartıp kuup alganmın.	*Sarardıp kovalamıştım.*
	Kulcuñdagan çoçkogo	*Boyun eğmeyen o domuza*
	Kup cañcaldı salganmın.	*İyice kavga salmıştım.*
	Bel baylagan beginen,	*Bel bağladığı sığınağından,*
	Acırattım aramdı	*Ayırdım o murdarı*
	Bekem catkan cerinen.	*Sağlam yattığı yerinden.*
	Buy tüşürüp aramdı,	*Başına belâ getirip o murdarı,*
58550	Acırattım elinen.	*Ayırdım elinden.*
	Karıluusun soygonmun.	*Güçlüsünü boğazlamıştım.*
	Kayrattuusun taltaldap,	*Gayretlisini yerlere sürüyüp,*
	Takır kırıp koygonmun.	*Yerle bir edip kırmıştım.*
	Töbösünö baskanmın,	*Tepesine basmıştım,*
	Tirüülöy curtun çakkanmın.	*Diri diri yurdunu sokmuştum.*
	Miñdey cañcal baştadım,	*Bin türlü kavga başlattım,*
	Kayrat kılgan erlerin	*Gayret gösteren erlerini*
	Kaltırbay kırıp taştadım.	*Bırakmadan kırıp attım.*
	Adır kaşat özöndü	*Adır yamacı, o vadi*
58560	Özüm çalgan col ele.	*Kendim geçtiğim yol idi.*
	Celmoguz uulu aramdı	*Celmoguz oğlu o murdarı*
	Ala cürgön kol ele.	*Yanına alıp gezdiği ordu idi.*
	Celmoguz uulun tabalbay,	*Celmoguz oğlunu bulamayıp,*
	At arkasın sıdırdım.	*Atın sırtını sıvazladım.*
	Tögöröktün tört burçun,	*Çevrenin dört bucağını,*
	Tört aylanıp kıdırdım.	*Dört kez dolanıp gezdim.*
	Ak tulpar için açırıp,	*Ak tulpar'ın içini yandırıp,*
	Aram kuldu kaçırıp,	*Murdar kulu kaçırıp,*
	Bolot nayza tizdedim,	*Çelik mızrağı dizledim,*
58570	Cerdin üstün kıdırıp,	*Yerin yüzünü gezerek,*
	Ceti cıl tınbay izdedim.	*Yedi yıl durmadan aradım.*
	Basılgan emes kordugu,	*Bastırılmış değil horluğu,*
	Cılgın, Keñ-Kol, Talastı,	*Cılgın'ı, Ken-Kol'u, Talas'ı,*
	Kamap catkan zordugu,	*Kuşatıp yatan zorbalığı,*
	Kaşatı biyik ırañ bel –	*Yamacı yüksek eğimli bel –*
	Çala cürgön col oşol.	*Yarım yamalak gezdiğim yol o.*
	Celmoguz uulu kapırga	*Celmoguz oğlu kâfirle*
	Alışa cürgön kol uşul,	*Dövüşerek gezdiğim ordu bu,*
	Aytışıp cürgön ooz uşul,	*Söz atışıp durduğum ağız bu,*
58580	Kız Kuyalı men balban –	*Kız Kuyalı, ben pehlivan –*

	Kılımga salam çoñ cañcal.	*Kıyamete kalır büyük bir kavga salarım.*
	Sayış kılıp betteşsem,	*Mızrak vuruşup yüzleşsem,*
	Sarıbay maga tuş bele,	*Sarıbay bana denk olur muydu,*
	Alda Taala Kudaydan	*Allahü Taâlâ'dan*
	Suraganım uşu ele.	*Dilediğim işte bu idi.*
	Bolotumdu mokotup,	*Çeliğimi köreltip,*
	Sarıbaydı cogotup,	*Sarıbay'ı yok edip,*
	Keçee beri kongon kerüügö,	*Geçende beri konduğum bayıra,*
	Berinin kızı Kökmonçok	*Peri kızı Kökmonçok'un*
58590	Oyun salgan cerinde,	*Oyun kurduğu o yerde,*
	Astımdagı Celcetpes	*Altımdaki Celcetpes'i*
	Çider salıp baymaktap,	*Kösteği vurup bağlayarak,*
	Astımdagı buudandın	*Altımdaki küheylanın*
	Eerin alıp caydaktap,	*Eyerini alıp çıplak bırakarak,*
	Astında çınar terekte	*Önündeki çınar kavağa*
	Asa baylap baymaktap,	*Yular bağlayıp durdurarak,*
	Belesten suusun kandırıp,	*Bayırdan suyunu içirip kandırıp,*
	Meer çöptön çaldırıp,	*Şifalı ottan otlatıp,*
	Can-Baspastı bakalap,	*Can-Baspas'ın nalını çakıp,*
58600	Astımda tulpar Saykaşka	*Altımdaki tulpar Saykaşka'yı*
	Altın menen takalap,	*Altınla nallayıp,*
	Basarıma too tappay,	*Basacağıma dağ bulamayıp,*
	Uruşarga coo tappay,	*Vuruşacağıma düşman bulamayıp,*
	Salburun oynop, çañ salıp,	*Salburun avı oynayıp, toz kaldırıp,*
	Selkinçek oynop, dañ salıp,	*Salıncak oynayıp, ün salıp,*
	Kız cıyın oynop dañ kılıp,	*Kız toyu oynayıp ün edip,*
	Kıyın oynop çañ salıp,	*Zorlu oyun oynayıp toz kaldırıp,*
	Erikse elik atkanda,	*Canı sıkılsa elik avlarken,*
	Erikpese kayran can	*Sıkılmazsa şu garip can*
58610	Özön suuda çuk terek,	*Vadi suyunda uçlu kavak,*
	Çuk terek boylop kongondo,	*Uçlu kavak boyunca konduğumda,*
	Oyun güldöp tolgondo.	*Oyun çiçeklenip dolduğunda.*
	Tañ kaşkayıp atkanda,	*Tan aydınlanıp attığında,*
	Taraza cıldız cogolup,	*Terazi yıldızı kaybolup,*
	Toñkoyup toogo batkanda,	*Eğilip dağın ardına battığında,*
	Tañ sürgöndün muzdak cel	*Tan yelinin buz gibi rüzgârı*
	Özön ıldıy urganda,	*Vadi boyu aşağı estiğinde,*
	Tañ kaşkayıp turganda,	*Tan aydınlanıp durduğunda,*

Asmandan cıldız carkırap,
Tañ kaşkayıp açılıp,
Keçee cerge carık çaçılıp,
Keçee berizaada Ayçürök
Bedeldüü künüm ketiptir.
Sarıbay kaardı salgan soñ,
Talkan kılıp Talastı
Sarıbay kamap kalgan soñ,
Akundun kızı Ayçürök
Cer düynönü sıdırıp,
Ay-aalamdı kıdırıp,
Armanduu kanın arıttım,
Asıl başın karıttım.
Köñül saylap bölünüp,
Sarıbaydın kaarınan
Közünün caşı tögülüp
Kanı kalıp bir kaşık
Çımınday canı çırkırap,
Çıday albay burkurap,
Sanaa saylap bölünüp
Közdün caşı tögülüp,
Çımınday canı çırkırap,
Çındap kirgen sabılıp,
Men beybakka calınıp.
Calınıp catkan sebebi –
Köktö cıldız boz ele,
Meni menen beytaalay
Akırettik dos ele.
Duuba duşman Sarıbay
Kordugu öttü çoçkonun,

Gökten yıldız parıldayıp,
Tan aydınlanıp açılıp,
Geçende yere ışık saçılıp,
Geçende peri kızı Ayçürök
Bedelli günüm gitmiş.
Sarıbay kahrını salınca,
Talkan edip Talas'ı
Sarıbay kuşatıp kalınca,
Akun'un kızı Ayçürök
Yeryüzünü baştan başa geçip,
Yedi kat âlemi gezerek,
Hasretli kanını kuruttum,
Asil başını kocalttım.
Gönlü paramparça bölünüp,
Sarıbay'ın kahrından
Gözünün yaşı dökülüp
Kanı kalıp bir kaşık
Sinek kadar canı cızırdayıp,
Dayanamayıp hıçkırarak,
Düşünce üstüne düşünce bölünüp
Gözünün yaşı dökülüp,
Sinek kadar canı cızırdayıp,
Gerçekten yola düşüp sabırsızlanıp,
Ben bîçareye yalvarıp.
Yalvarıp yatmasının sebebi –
Gökte yıldızı boz idi,
Benimle bahtı bir olan
Ahiretlik dostu idi.
Duası tutmaz düşman Sarıbay
Horluğu aştı o domuzun,

Atıştı arbın salgın – dep,
Cetkileñ Kuday kaarınan
Acıratıp kalgın – dep,
Kuday şer dep caratkan,
Kurgan sultan Semetey
Telegeyi teñ ele.
Için karap otursañ,
Cer üstünön keñ ele.

Atışı çokça sal diye,
Kâmil Tanrı'nın kahrından
Ayırıp kurtar diye,
Tanrı'nın aslan diye yarattığı,
Şu garip sultan Semetey
Her yönüyle denksiz idi.
İçini seyredip otursan,
Yeryüzünden geniş idi.

Erkek karap, katın tuup,
Bir caralgan kayran şer
Adamda bolboyt degi ele.
Kün cüzdüü sultan törönü
Küyöö kılıp alıñız.
Küyüttüü duşman Sarıbay,
Küröştü mıktap salıñız.
Kaarluu ittin kolunan,
Semeteydin Seytegin
Almambet uulu Çoronu
Acıratıp kalsın – dep,
Iylap Çürök çırkırap,
Borumduu şeker söz aytıp,
Bozdoy bergen burkurap.
Kayıbıman kep ugup,
Kaalaganım Semetey
Celmoguz uulu er menen,
Kastaşıp catat dep ugup,
Arbın atış salganın
Ayköl şerdüü baladan,
Acıratıp kalganı.
Aşıp-şaşıp col cürüp,
Kündö tınıp kalbastan,
Kün tınımın albastan,
Catıp cambaş taldırbay,
Cantayıp uyku kandırbay,
Toñkoygon biyik too aşıp,
Tomuraygan koo keçip,
At ayabay col tartıp,
Aşuu aşıp, taş basıp,
Arañ men cetip kongonmun.
At torgoydoy bolgondo

Erkek bakıp, kadın doğurup,
Bir yaratılan o garip aslan
İnsanda olmaz derlerdi.
Gün yüzlü sultan töröyü
Güveyi edip alınız.
Kederli düşman Sarıbay'a,
Güreşi iyice salınız.
Kahırlı itin elinden,
Semetey'in Seytek'ini,
Almambet oğlu Çoro'yu
Ayırıp kurtarsın diye,
Ağlayıp Çürök çığrışarak,
Endamlı, şeker gibi söz söyleyip,
Deve gibi bozlayıp hıçkırarak.
Kayıptan haber işitip,
Sevdiğim Semetey
Celmoguz oğlu er ile,
Düşman olup yatıyor diye işitip,
Çokça atış saldığını
Ayköl aslan yürekli oğlandan,
Ayırıp kurtarmayı.
Aşıp taşıp yol yürüyüp,
Gündüz durup dinlenmeden,
Bir gün soluk almadan,
Yatıp kalçamı yormadan,
Yan yatıp uyku kandırmadan,
Eğilip duran yüce dağı aşıp,
Sarp derin vadileri geçip,
At esirgemeden yol tutup,
Geçit aşıp, taş basıp,
Ancak ben yetip kondum.
At tarla kuşu gibi olduğunda

Aşıp-şaşıp col cürüp,
Kalayman tartıp kelgenmin.
Kaalaganım er Sultan
Kankor şerdi körgönmün!
Keçee astıga salsa akcoltoy,
Artta cürsö san koldoy,

Aşıp taşıp yol yürüyüp,
Kalabalık çekip gelmiştim.
Sevdiğim er Sultan
Hunhâr aslanı görmüştüm!
Geçende öne salsan akcoltoy gibi,
Ardında gitse sansız ordu gibi,

Kök sülöösün börk kiygen,
Kögala kalkan oynogon,
Bettese candı koybogon.
Közü körgön alıstan,
Köp cıyındın içinde
Ceke çıkkan carıştan.
Oluyattın oyronu
Kızırluu şerdin korgonu.
Kımbat Bakay karıya,
Kılımdı bilgen oluya,
Bagı bar Bakay abañız,
Barkın mınça karañız.
Batası candı bayıtkan,
Barkı candı carıtkan.
Aytkanı eki bolbogon,
Ay-aalamdı torgogon.
Kança cerden kat algan,
Kızırdan kırkça bata algan.
Kımbat Bakay atangan,
Bilimdüü cerden bata algan.
Bilbegendi bilgizgen,
Miñdi colgo kirgizgen.
Babam Bakay karıya,
Ayköl şerdin aldına
Kocodon tokson cıydırıp,
Kuptap nike kıydırıp,
Danaker Bakay karıya
Kayıpçal kızı baykuştu,
Kankorgo alıp bergen soñ,
Asmandagı cıldızday
Kozgoluşup kalışıp,
Aykalışıp eki arstan
Urgaaçı-erkek şer bolup,
Koşuluşup kalgan soñ

Gök vaşak kürkünü giyen,
Gökala kalkan oynatan,
Yüz yüze gelse can bırakmayan.
Gözü uzaktan gören,
Kalabalık toyun içinde
Teke tek çıkan yarıştan.
Evliyaların dâhisi,
Kutlu aslanın kalesi.
Kıymetli Bakay ihtiyar,
Kıyameti bilen evliya,
Bahtı olan Bakay ağanız,
Barkını bir bakıp görünüz.
Duası canı bayındır eden,
Barkı canı aydınlatan.
Söylediği iki olmayan,
Yedi kat âlemi ağıyla saran.
Nice yerden yazı alan,
Hızır'dan kırkça dua alan.
Kıymetli Bakay adını taşıyan,
Bilgili yerden dua alan.
Bilmeyene bildiren,
Bini doğru yola sokan.
Babam Bakay ihtiyar,
Ayköl aslanın önüne
Hocalardan doksanını toplatıp,
Uygun görüp nikâh kıydırıp,
Aracı Bakay ihtiyar
Kayıpçal kızı zavallıyı,
Hunhâra alıp verdikten sonra,
Gökteki yıldız gibi
Kımıldaşıp kalışıp,
Kucaklaşıp iki arslan
Dişi-erkek aslan olup,
Birleşip kaldıktan sonra

Ak buudaydın ununday,
Cuuruluşup kalıptır,
Ak bököndün kımınday,
Suuruluşup kalıptır.

Ak buğdayın unu gibi,
Yoğrulup kalmışlar,
Ak bökenin kımızı gibi,
Süzülüp kalmışlar.

	Bir kızıkka batışıp.	*Bir tatlı hâle dalışıp.*
	Bir töşökkö catışıp,	*Bir döşekte yatışıp,*
	Eptüü cayga konuşup,	*Uygun bir yere konuşup,*
	Erdi-katın koşulup,	*Karı koca birleşip,*
	Müşkül iştin ayınan	*Müşkül işin yüzünden*
	Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoguz oğlu Sarıbay*
	Sarıbaydın barınan,	*Sarıbay'ın varlığından,*
58740	Celmoguz uulu kapırga	*Celmoguz oğlu kâfire*
	Şiltese kılıç kespeptir,	*Savursa kılıç kesmemiş,*
	Arstan tişi ötpöptür,	*Arslan dişi geçmemiş,*
	Adamdın alı cetpeptir.	*İnsanın gücü yetmemiş.*
	Sarıbaydın kaarınan,	*Sarıbay'ın kahrından,*
	Curtka tökkön zaarınan,	*Yurda döktüğü zehrinden,*
	Manastın uulu er Semeñ	*Manas'ın oğlu er Semen*
	Kayıpçal kızı Kuyalı,	*Kayıpçal kızı Kuyalı'yı,*
	Balban kızdı algan soñ,	*Pehlivan kızı aldıktan sonra,*
	Mına oşondo balban kız	*İşte o zaman pehlivan kız*
58750	Kagıştı katuu baştaptır.	*Çarpışmayı sertçe başlatmış.*
	Uluu comok çoñ kızık,	*Ulu destan, büyük ibret,*
	Eçen sapar uruşkan.	*Nice kez vuruşulan.*
	Sarıbay dolu kapırdın	*Sarıbay deli kâfirin*
	Comogun aytıp taştaptır.	*Destanını söyleyip bırakmış.*
	Kayıpçal menen Celmoguz	*Kayıpçal ile Celmoguz*
	Aştık sepse cer birge,	*Ekin ekse yerleri bir,*
	Cırgal sonun el birge,	*Sefası, şenliği, eli bir,*
	Koroo-konuş cer birge,	*Ağılı, konağı, yeri bir,*
	Korduk müşkül kep aytıp,	*Horluğu, müşkülü anlatıp,*
58760	Kayıpçal kızı Kuyalı	*Kayıpçal kızı Kuyalı*
	Duuga kirip alıptır.	*Duaya girip almış.*
	Bütpöy turgan çoñ müşkül,	*Bitip tükenmeyen büyük müşkül,*
	Çuuga kirip alıptır.	*Gürültüye girip almış.*
	Adam aşpas aşuunun	*İnsanın aşamadığı geçidin*
	Kırın aytıp taştaptır.	*Sırtını söyleyip bırakmış.*
	Sarıbay menen salışkan,	*Sarıbay ile dövüştüğü,*
	Eçen müşkül, uulu duu	*Nice müşkül, uğultulu velvele*
	Çırın aytıp taştaptır.	*Kavgasını söyleyip bırakmış.*
	Sarıbay menen çoñ cañcal	*Sarıbay ile büyük kavganın*
58770	Sır aytıp comok baştaptır.	*Sırrını söyleyip destan başlatmış.*

Uluu müşkül, kalıñ çır,
Oşonço kızık çoñ comok
Baarın aytıp taştaptır.
Tilegin Kuday bergen soñ
Tiktegen tilek kaaloo iş,
Tim ele Kuday bergen soñ.
Cetik tulpar Celcetpes,
Tartıp oozun burdu emi.
Karmaşarı Sarıbay,
58780 Kaarluu duşman mamınday.
Beyli cumşak, içi keñ,
Balban kız cayı mamınday.
Attın oozun burdu emi,
Bar oluya şerlerdin
Kabılan Bakay, Kanıkey,
Bul öñdöngön erlerdin,
Batasın surap turdu emi.
«Celpiniş menen kün çıgış,
Özüm çapkan col ele.
58790 Celmoguz uulu kapırdı,
Ceti colu saygan kol ele.
Öpkö carıp, baş kesken,
Çatak kılıp kan tökkön,
Kegi bar duşman coo ele.
Kerişti kenen salayın,
Kalayık üçün, el üçün
Kaarduu duşman Sarıbay,
Karsıldaşıp kalayın.
Kabılan atam kan Bakay,
58800 Kartaygan enem Kanıkey,
Batañdı berseñ alayın.
Kalayık üçün, el üçün,
Mıktap cañcal salayın.
Çın acal cetse ölöyün,
Caratkan Alda cazuusun
Mañdayga tüşsö köröyün.
Kalayık üçün, el üçün,
Adaşkan Ayköl şer üçün,

Ulu müşkül, koyu kargaşa,
O kadar ibretli büyük destanın
Hepsini söyleyip bırakmış.
Dileğini Tanrı verdikten sonra
Gözlediği dilek, murat iş,
Öylece Tanrı verdikten sonra.
Yetkin tulpar Celcetpes'in,
Çekip ağzını çevirdi şimdi.
Boğuşacağı Sarıbay,
Kahırlı düşman işte böyle.
Huyu yumuşak, içi geniş,
Pehlivan kızın hâli işte böyle.
Atın ağzını çevirdi şimdi,
Bütün evliya aslanların,
Kaplan Bakay'ın, Kanıkey'in,
Bunun gibi erlerin,
Duasını dileyip durdu şimdi.
«Celpiniş ile gün doğusu,
Kendim at sürdüğüm yol idi.
Celmoguz oğlu kâfiri,
Yedi kez mızrakladığım ordu idi.
Akciğer yarıp, baş kesen,
Kavga çıkarıp kan döken,
Öcü olan düşman yağı idi.
Çarpışmayı geniş salayım,
Halk için, el için
Kahırlı düşman Sarıbay'la,
Şakırdaşıp dövüşeyim.
Kaplan babam han Bakay,
Kocamış anam Kanıkey,
Duanızı verirseniz alayım.
Halk için, el için,
İyice kavga salayım.
Gerçek ecel yetse öleyim,
Yaratan Allah'ın yazısını
Alnıma düşerse göreyim.
Halk için, el için,
Yolunu şaşıran Ayköl aslan için,

Arstan kaynim Külçoro
Artıkçası sen üçün,
Köñkü tömön san üçün,
Kök cal Seytek bala üçün,
Çın buyruktu köröyün,
Çın acal cetse ölöyün!
Bardıgı şerler sen üçün,
Barsa-kelbes çın caydı
Ertelese köröyün.
Abiyir acat kün berse,
Añdışkanım Sarıbay
Karmaşıp kanın tögöyün.
Atası duşman müşkülgö
Ayabay silkiş salayın.
Basıp catkan duşmandan,
Altı atam öçün alayın.
Aylam kelse aramdı
Bir müşküldüü şorgo malayın.
Kaalabasa Caratkan,
Kapırdan ölüp kalayın.
Kapır menen busulman,
Kança adam coodon kısılgan.
Karmaşarım Sarıbay,
Kapırdın cayı mamınday.
Kuday bilet ölüştü,
Kuday bilet aramdan
Kayrılıp esen kelişti.
Müşkül arbın zaarı küç,
Kabılgandı kılgan tüz,
Balbandıgı başkaça,
Baatırdıgı bir kança,
Zaarı kımbat beyli tar,
Bul örttöngön Sarıbay
Müşküldün işi mamınday.
Keçee kankor kökcal kaynata
Kırgın kılıp kıtaydı,
Kırıp turgan kezinde.
Ay-aalamdı tebelep,
Carıp turgan kezinde.

Arslan kayınım Külçoro'nun
Üstünlüğü senin için,
Aşağıda kalan sayısız halk için,
Gökyal Seytek yavru için,
Gerçek buyruğu göreyim,
Gerçek ecel yetse öleyim!
Bütün aslanlar senin için,
Gidip dönülmeyen o gerçek yeri
Erkenden göreyim.
Şeref ve murat günü verirse,
Gözleyip durduğum Sarıbay'la
Boğuşup kanını dökeyim.
Babası düşman o müşküle
Esirgemeden bir silkiş salayım.
Basıp yatan düşmandan,
Altı atamın öcünü alayım.
Hilem yeterse o murdarı
Bir müşküllü çileye bulayım.
Dilemezse Yaratan,
Kâfirin elinden ölüp kalayım.
Kâfir ile Müslüman,
Nice adam düşmandan sıkışmış.
Boğuşacağım Sarıbay,
Kâfirin hâli işte böyle.
Tanrı bilir ölmeyi,
Tanrı bilir o murdardan
Dönüp sağ salim gelmeyi.
Müşkülü çok, zehri güçlü,
Karşılaştığını yerle bir kılan,
Pehlivanlığı bambaşka,
Bahadırlığı nicelerce,
Zehri kıymetli, huyu dar,
Şu yanası Sarıbay'ın,
Müşkül işi işte böyle.
Geçende hunhâr gökyal kaynatam
Kırgın salıp Kıtay'ı,
Kırıp durduğu vakitte.
Yedi kat âlemi çiğneyip,
Yarıp durduğu vakitte.

	Kança bolot zulpukor	*Ne kadar çelik Zülfikar*
	Bolo turgan kezinde.	*Olacağı vakitte.*
58850	Karatkan kalıñ duşmandı,	*Baş eğdirdiği koyu düşmanı,*
	Coolop turgan kezinde.	*Düşman edip vurduğu vakitte.*
	Medinenin çölünön,	*Medine'nin çölünden,*
	Cön turbastın ceeginen,	*Boşuna durmazın kıyısından,*
	Künümdüktün beri betinen,	*Günümdüğün beri yüzünden,*
	Can-Baspastın çebinen,	*Can-Baspas'ın burcundan,*
	Kayıbınan kabılgan,	*Kayıptan ele geçen,*
	Kakıldagan karga cok,	*Gakıldayan karga yok,*
	Kurkuldap uçkan kuzgun cok,	*Gurk gurk uçan kuzgun yok,*
	Soylop kaçkan cılan cok,	*Sürünüp kaçan yılan yok,*
58860	Oyun salgan kulan cok,	*Oyun kuran kulan yok,*
	Eçen buyrup kabılgan.	*Nicesi buyruk olup ele geçen.*
	Astı cerdin biri – dep,	*Altı, yerin biri diye,*
	Alda süyüp tuş kelip,	*Allah sevip denk getirip,*
	Een talaadan tabılgan,	*Issız bozkırdan bulunan,*
	Aga acalduu bende tabılgan,	*Ona ecelli kul bulunan,*
	Arstan kökcal baatırga,	*Arslan gökyal bahadıra,*
	Alda buyrup tabılgan.	*Allah buyurup bulunan.*
	Şiberge koyso ört ketken,	*Çayıra koysa ateş tutuşan,*
	Şiltegen candar mürt ketken.	*Savurduğu canlar bir anda giden.*
58870	Karañgı tündö suursa,	*Karanlık gecede çekilse,*
	Mizi örttönüp kızargan.	*Ağzı ateş olup kızaran.*
	Kıyaptuu coogo şiltese,	*Kılıklı düşmana savurulsa,*
	Kırk kulaçtan uzargan.	*Kırk kulaçtan uzayan.*
	Kaarlanıp suurusa,	*Kahırlanıp çekilirse,*
	Kan içpey kuru cürbögön.	*Kan içmeden boş dönmeyen.*
	Kanga mıktap toyboso,	*Kana iyice doymazsa,*
	Katkanda kınga kirbegen.	*Kuruduğunda kına girmeyen.*
	Kaynatamdın Zulpukor,	*Kaynatamın Zülfikar'ını,*
	Kaalap kaldım alayın.	*Dileyip kaldım, alayım.*
58880	Celmoguz uulu kapırga,	*Celmoguz oğlu kâfire,*
	Cetsem kılıç salayın.	*Yetişirsem kılıç çalayım.*
	Çın kagışıp köröyün,	*Gerçekten çarpışıp göreyim,*
	Çındap kanın tögöyün.	*Gerçekten kanını dökeyim.*
	Babadan kalgan zulpukor	*Atadan kalan Zülfikar'ı*
	Berseñer kaalap alamın.	*Verirseniz dileyip alırım.*

Sarıbay uulu kapırga,
Betteşip cañcal salamın.
Cakadan alıp çoyuşup,

Cadaaldaşıp çoyuşup,
Kıyaktuu kılıç basışıp,
Kızıl altın kayran kan
Kıyışıp salıp cançışıp,
Momunday cañcal kılamın.
Kaza cetip kün bütsö,
Kayran candı beremin.
Egem salgan buyruktu,
Tirüü ele pende körböybü,
Kaza cetken ölböybü,
Er namıstan ölböybü,
Karmaş kılıp köröyün,
Ölbösöm bir kün ölömün.
Namıs üçün, ar üçün,
Karalaşıp körömün.
Ayabay cañcal saluuga,
Maydanga çıga baruuga,
Er kabagın açuuga,
Dart kumardı cazuuga,
Oy carlık saluuga,
Nayzalaşıp sayışıp,
Tügönüşüp kaluuga,
Eren can kolgo aluuga,
Erikpey nayza sayuuga,
Ulamadan uladım,
Bilgiçterden suradım.
Uñgusu bolot, uçu kurç,
Uçuna salgan kara kurç,
Ar korumdun maşagan,
Döötü menen dos bolup
Tokoy usta casagan.
Dandın tobul tübü ırgay,
Tübü menen culdurgan.
Caydın toluk kezinde,
Buka moyun buura san,

Sarıbay oğlu kâfire,
Yüz yüze gelip kavga salarım.
Yakadan tutup çekişip,

Hınçlaşıp çekişip,
Kıyaklı kılıcı basışıp,
Kızıl altın gibi garip kanı
Kıyışıp saplayıp ezişip,
İşte böyle bir kavga ederim.
Ecel yetip gün biterse,
Şu garip canı veririm.
Rabbimin saldığı buyruğu,
Diri kul görmez mi,
Eceli yeten ölmez mi,
Er namustan ölmez mi,
Boğuşup göreyim,
Ölmezsem bir gün ölürüm.
Namus için, ar için,
Karşı koyup göreyim.
Esirgemeden kavga salmaya,
Meydana çıkıp varmaya,
Er kaşını açmaya,
Dert ve hasreti gidermeye,
Düşünüp hüküm salmaya,
Mızraklaşıp saplaşıp,
Tükenip kalmaya,
Yiğit canı ele almaya,
Üşenmeden mızrak saplamaya,
Söyleyenlerden derledim,
Bilenlerden sordum.
Özü çelik, ucu keskin,
Ucuna konan kara çelik,
Her taş yığınında bilenen,
Davut ile dost olup
Ormanda usta yapmış.
Danın tepesindeki dibi ırgay,
Kökü ile söktürülen.
Yazın tam vaktinde,
Boğa boyunlu, buğra sağrılı,

Bulkuşsa candı kuuratkan.	*Silkinse canı kurutan.*
Karasaat cılastı	*Kara saatli, o yıkılası*
Balbandarga kurdurgan.	*Pehlivanlara kurdurulan.*
Pil terisin kaptatıp,	*Fil derisini kaplatıp,*
Bu dümöktü baştatkan.	*Bu belâyı başlatan.*
Caykı kün aptap ötöt – dep,	*Yazın güneşi kavurur diye,*
58930 Koygulaşıp muştaşsa,	*Vuruşup yumruklaşsalar,*
Kokustan sınıp ketet – dep,	*Ansızın kırılıverir diye,*
Kölökö cerge taptatkan.	*Gölge yerde tavlatan.*
Algandar cañcal salar – dep,	*Alanlar kavga salar diye,*
Kıyın kagış çuu bolso,	*Zorlu bir çarpışma kopsa,*
Kılıçtın mizi barar – dep,	*Kılıcın ağzı varır diye,*
Albars kesip ketpeske,	*Elmas kesip geçmesin diye,*
Ak altından çırmagan,	*Ak altınla sarmalanan,*
Alban türlüü kırlagan.	*Nice türlü kırma işlenen.*
Köçöñdögü kocogo,	*Sokaktaki hocaya,*
58940 Kolu cetip turganda,	*Eli erişip durduğunda,*
Kayaşayak bergendin,	*Karşı koyup direnenin,*
Kamap turgan kezinde,	*Kuşatıp durduğu vakitte,*
Boyun çoyup maşagan.	*Boyunu uzatıp bilenmiş.*
Sırttanıñdın sır nayza,	*Sırtlanının sırlı mızrağı,*
Bölökbay baştap kırk Kalça,	*Bölökbay başta, kırk Kalça,*
Barkı menen casagan.	*Barkına yaraşır yapmış.*
Nayzasın casap turganda,	*Mızrağını yaparken,*
Körüügö torpok soyulgan,	*Görmeye gelene tosun boğazlanan,*
Çöldö tokoy soyulgan.	*Çölde orman biçilen.*
58950 Sugatına kelgende,	*Suvarmaya sıra gelince,*
Kara suu kaynap cok bolgon.	*Kara su kaynayıp yok olan.*
Coogo tüpsüz sunganda,	*Düşmana dipsizce uzatıldığında,*
Kabılgandın başına,	*Karşısına çıkanın başına,*
Küm-camı çıgıp cok bolgon.	*Kum kadar kalmadan yok olan.*
Ulap uçun kınatkan,	*Ekleyip ucunu perçinleten,*
Tiygeninin baarısı	*Değdiğinin hepsinin*
Kaptaldan canı çıksın – dep,	*Böğründen canı çıksın diye,*
Köz caş menen sugartkan.	*Göz yaşıyla suvarılan.*
Körkömdüü bolot sır nayza	*Görkemli çelik sırlı mızrağı,*
58960 Kök canar bergin alayın,	*Gök parıltılı olanı ver, alayım,*
Celmoguz uulu kapırga	*Celmoguz oğlu kâfire*

Çapçışıp cañcal salayın.
Çın acal cetse ölöyün,
Çın kagışar duşmandın
Kabırgasın sögöyün.
Karmaş cayı mamınday,
Kaalaganım alayın.
Kas acal cetip kün bütsö,

Çarpışıp kavga salayım.
Gerçek ecel yetse öleyim,
Gerçekten çarpışacağım düşmanın
Kaburgasını sökeyim.
Boğuşmanın hâli işte böyle,
Dilediğimi alayım.
Amansız ecel yetip gün biterse,

Bir armansız bolup kalayın.
Kayıpçal kızı Kuyalı
Celcetpes oozun burdu ele,
Baatırdan kalgan muras – dep,
Sır nayza menen zulpukor,
Belekke surap turdu ele.
Baygambar Bakay karıya,
Baybiçe katın Kanıkey –
Eçendi körgön oluya,
Ulugu üçün, kan üçün,
Uluk Bakay babañız,
Alakan cayıp burkurap,
«Ayköl şerdin tukumun
Kaarduu duşman ogunan,
Kapırdın muzdak kolunan,
Kazılgan çuñkur orunan,
Kazat kılgan caratkan
Uşul Sarıbay ittin torunan.
Tulpar külük Celcetpes
Mamısına baylatpa,
Badışa Kuday çoñ uluk,
Eren şerdin tukumun
Celmoguz közün karatpa.
Oomiyin balam Kuyalı,
Baatır Bakay men elem.
Ay-aalamga akcoltoy,
Atım çıkkan şer elem.
Baylanıp catkan bazardın.
Baasın açkan kul elem.
Bayloogo tüşkön muñduunun,
Kolun çeçken uulu elem.

Bir armansız olup kalayım.
Kayıpçal kızı Kuyalı
Celcetpes'in ağzını çevirdi,
Bahadırdan kalan miras diye,
Sırlı mızrakla Zülfikar'ı,
Armağan olarak dileyip durdu.
Peygamber soylu Bakay ihtiyar,
Baybiçe hatun Kanıkey –
Niceyi görmüş evliya,
Ulusu için, han için,
Ulu Bakay babanız,
Avuçlarını açıp hıçkırarak,
«Ayköl aslanın soyunu
Kahırlı düşman okundan,
Kâfirin buz gibi elinden,
Kazılmış derin çukurundan,
Gazâ eden Yaradan,
Şu Sarıbay itin ağından koru.
Tulpar yörük Celcetpes'i
Direğine bağlatma,
Padişah Tanrı, büyük ulu,
Yiğit aslanın soyunu
Celmoguz'un gözüne baktırma.
Âmin, balam Kuyalı,
Bahadır Bakay ben idim.
Yedi kat âleme akcoltoy,
Adı çıkmış aslan idim.
Bağlanıp yatan pazarın,
Bahasını açan kul idim.
Bağa düşen dertlinin,
Kolunu çözen oğul idim.

Bek bekigen müşküldün,
Colun açkan er elem.
Bek çırmalgan müşküldün,
Kırsıgın çeçken şer elem.
Sarıbaydı astım kıl,
Balamdı Kuday üstüm kıl,
Ata balam Kuyalı
Balbandıgıñ başkaça,
Balaket tuudu bu başka.

Berk kilitlenmiş müşkülün,
Yolunu açan er idim.
Berk dolaşmış müşkülün,
Kazasını çözen aslan idim.
Sarıbay'ı altta kıl,
Balamı, Tanrı, üstte kıl,
Ah balam Kuyalı
Pehlivanlığın bambaşka,
Belâ doğdu bu başa.

Karcayıp şayman cok boldu,
Celmoguz uulu bu kapır
Mañdaydan kaarı tögülgön,
Bul başka acal ok boldu.
Okçontoydon ok ketti,
Eren uulu eçen şok ketti.
Kayrat kaçıp bölündü,
Celmoguz uulu kapırdın
Cep koyçu türü köründü.
Calañ eren köykaşka,
Atış kılsa bölünböyt.
Aldadan buyruk bolboso,
Aldırçu türü körünböyt.
Cadaaldardın kaarı küç,
Betteşkendi kıldı tüz.
Artın bergen zaman kıl,
Kayıpçaldın kız balban
Kuyalını aman kıl!
Aybatı kımbat doñuzga
Aldırıp iyse caman at.
Eçen pirge kol bergen,
Ceti oluya col bergen,
Atasın cerge caratkan,
Ay-aalamdı karatkan.
Peri türdüü zor Manas,
Özüñ közüñ sala kör,
Kayıpçal kızı balbanga
Arbagı zor çoñ Manas,
Coldoş bolup kala kör!

Yorgunluk çöküp takat kalmadı,
Celmoguz oğlu bu kâfir
Alnından kahrı dökülen,
Bu başa ecel oku oldu.
Okluktan ok gitti,
Yiğit oğlu nice hoyrat gitti.
Gayret kaçıp bölündü,
Celmoguz oğlu kâfirin
Yiyip yutacak hâli göründü.
Sırf yiğit gökkaşkaya,
Atış etse bölünmez.
Allah'tan buyruk olmasa,
Yenilecek hâli görünmez.
Hınçlıların kahrı güçlü,
Yüz yüze geleni yerle bir etti.
Ardını verdiği bir zaman kıl,
Kayıpçal'ın kız pehlivanı
Kuyalı'yı sağ salim kıl!
Heybeti kıymetli o domuza
Yenilip verirse yaman ad olur.
Nice pire el veren,
Yedi evliyanın yol verdiği,
Babasını yere yaraştıran,
Yedi kat âlemi baş eğdiren.
Peri huylu koca Manas,
Kendin gözünü salıver,
Kayıpçal kızı pehlivana
Ervahı ulu koca Manas,
Yoldaş olup kalıver!

Tüsü suuk aramdı,
Tüp etekten ala kör.
Uruşmak bolgon kapırdı
Uzununan sala kör!
Beecinge beypay baştagan,
Karan kılıp taştagan.
Kalıñ ilek, zor koldu,
Ceke özü baştagan.
Kezikkendi kemirgen,
Kabılgandı kaysagan.
Maşıktıgı başkaça,

Yüzü soğuk o murdarı,
Kökünden, eteğinden alıver.
Vuruşmaya kalkan kâfiri
Boylu boyunca yatırıver!
Pekin'e huzursuzluk başlatan,
Kararta bırakan.
Kalın kalabalığı, koca orduyu,
Teke tek kendi başlatan.
Karşılaştığını kemiren,
Denk geleni çiğneyen.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Dişi Arslan Gazaya Çıkarken

Halk dileğini kabul eder ve büyük kuşanma başlar: Külçoro'ya Kanıkey'in diktiği ok geçmez Akolpok ile kırk avcının vurduğu tekelerden yapılma Kandagay giydirilir; Seytek'e gaipten bulunmuş tulpar Kulansur çekilir, Manas'tan kalan Akolpok kuşatılır. Kanıkey ile Bakay el açıp ata ruhlarına — Böyön Han'dan Çayan, Bala Han, Nogoy, Kara Han ve Cakıp yoluyla ayköl Manas'a — yalvarır, Baabedin'e ak boz kısrak kurban edilir. On iki pirden dua alan üç bahadır, Kapka-Taş ağzında taştan kale kurmuş Sarıbay'ın üzerine at sürer; yolda Külçoro, yedi ay mızraklaşıp da bir kez bile sarsamadığı düşman karşısındaki tükenişini "Arslan yenge" dediği Kuyalı'ya bütün çıplaklığıyla itiraf eder — artık son umut, dişi arslanın bileğindedir.

KÜNYE — KEY FACTS

- Bakay, göçmüş kırk çoronun (Sırgak, Çubak, Acıbay, Kırgıl ve ötekiler) ruhlarını Kuyalı'ya koruyucu olarak çağırdıktan sonra takatsiz yıkılır.
- Kanıkey'in Kadir gecesi rüyasında Kıdır, Semetey'in üç eşini önceden bildirmiştir: Çaçıkey, Ayçürök ve kurtarıcı Kuyalı.
- Yetmiş dil bilen elçi Acıbay, akrep Salagün ile yılan Karamar'ın koruduğu altı kapılı Celpiniş kalesine gizlice gönderilmiştir.
- Kuyalı yoldaşlık için Külçoro ile Seytek'i ister; Külçoro'ya Akolpok ile Kandagay giydirilir, Seytek'e gaipten bulunmuş tulpar Kulansur verilir.
- Kanıkey ile Bakay, Böyön Han'dan Manas'a uzanan ata silsilesine dua edip Baabedin'e ak boz kısrak kurban eder.
- Üç bahadır, Kapka-Taş ağzındaki taş kaleye berkinmiş Sarıbay'a doğru yola çıkar; Külçoro yedi aylık tükenişini Kuyalı'ya itiraf eder.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Baatırdıgı bir kança,	*Yiğitliği kat kattır,*
Aziz kandın artıgı,	*Aziz Han'ın seçkini,*
Alakem, közüñ sala kör!	*Alake'm, gözünü tut, gör!*
Coboluu müşkül iş kılbay,	*Zorlu, çetin iş bırakmadan,*
Kayıpçal coldoş bolup kala kör.	*Kayıpçal'a yoldaş olup kala gör.*
Kirpigi calın, közü çok,	*Kirpiği yalım, gözü kor,*
Keyişten kanday şumduk cok,	*Kederde ondan yaman yok,*
Süylögönü atkan ok.	*Söylediği atılmış ok.*
Baraanı candan başkaça,	*Heybeti herkesten başkadır,*
Baatırlıgı bir kança,	*Bahadırlığı kat kattır,*
Kıykırıp duşman kol salsa,	*Haykırıp düşman saldırsa,*
Kızıl kılıç baylangan.	*Kızıl kılıç kuşanmış.*
Kayra caaçu buluttay,	*Yeniden yağacak bulut gibi,*
Kaarı betine aylangan.	*Kahrı yüzüne vurmuş.*
Kaptal menen coo çıksa,	*Yandan düşman çıkarsa,*
Ölöm dep moyun burbagan.	*"Ölürüm" deyip boyun çevirmeyen.*
Ilek kaptap coo kelse,	*Yığın yığın düşman gelse,*
Çıdap karap turbagan.	*Durup bakıp kalmayan.*
Cetik belin kurçangan,	*Sağlam belini kuşanmış,*
Cetimiş aralap kol salgan.	*Yetmişin içine dalıp saldıran.*
Atka ceñil, tayga çak,	*Ata hafif, taya denk,*
Uykusu cok colgo sak.	*Uykusu yok, yolda tetik.*
Ulak kandın er Sırgak,	*Ulak Han'ın er Sırgak'ı,*
Telegeyiñ teñ eleñ.	*Her yanınla kusursuzdun.*
Ak kalpak kırgız uuluna,	*Ak kalpaklı Kırgız oğluna,*
Bolot korgon çöp eleñ.	*Çelikten kale, siper idin.*
Bala arıstan şer eleñ,	*Genç arslan, yiğit idin,*
Bel tutkanım sen eleñ.	*Bel bağladığım sen idin.*
Işti Kuday oñdoçu,	*İşi Tanrı onara,*
Beren Sırgak arstan	*Yiğit Sırgak arslan,*
Sarıbay colun torgoçu!	*Sarıbay'ın yolunu gözleye!*
Opkoolcugan kankordun	*Kudurmuş o kan içicinin*
Artın Kuday oñdoçu.	*Ardını Tanrı onara.*
Oyguttun anık daanası,	*Oygut'un has seçkini,*
Akbaltanın balası,	*Akbalta'nın balası,*
Aalamga cetken çaması.	*Gücü âleme yetmiş olan.*

Kınsız kılıç salıngan,
Kırk uruu kıtay Bakburçun,
Türüñdön çoçup bagıngan.
Aç arstan çoñ balban,

Aalamga salgan çoñ cañcal.
Akbaltaydın arstanı,
Arıstanım közüñ sala kör.
Arıstan şerdin tukumu,
Azırkı müşkül cañcaldan
Acıratıp kala kör.
Argın kandın Acıbay,
Salışka çıkkan say kaşka,
Calpı kökcal köy kaşka.
Altımış uruu til bilgen,
Cazı caak, calpak til,
Cañılbay turgan şer eleñ.
Astıga salsañ akcoltoy,
Aydap cürsö san koldoy,
Kökcal erdin biri eleñ.
Kökcaldın kara közü eleñ,
Köykaşkanın özü eleñ.
Sen közüñdü sala kör,
Balamdı koldop kala kör.
Biriñ tirüü er eleñ,
Katuudan Irçı uul,
Üzüktöy kalpak er Şuutu.
Tölömandın Tölgöçü,
Tört üyüñdün erkesi,
Baabedindin Bayçoro,
Sen közüñdü sala kör.
Kırk çoronun baarısı,
Kırgıl baştık karısı,
Coldoş bolup kala kör» –
Dep oşentip zor Bakay,
Bata berip bakırıp,
Aalamdın baarın sapırıp,
A düynö ketken çoronun
Arbaktarın çakırıp,

Kınsız kılıç kuşanan,
Kırk boy Hıtay Bakburçun,
Görünüşünden ürküp baş eğmiş.
Aç arslan, büyük pehlivan,

Âleme büyük kavga salan.
Akbaltay'ın arslanı,
Arslanım, gözünü tut, gör.
Arslan yiğidin dölü(nü),
Şimdiki zorlu kavgadan
Ayırıp kurtara gör.
Argın Han'ın Acıbay'ı,
Savaşa çıkmış seçme yiğit,
Hepten bozkurt, seçkin er.
Altmış boyun dilini bilen,
Yassı yanak, yayvan dilli,
Yanılmaz bir yiğit idin.
Öne katsan uğur getiren,
Sürüp gitse sayısız ordu gibi,
Bozkurt erlerin biriydin.
Bozkurdun kara gözüydün,
Seçkinlerin ta kendisiydin.
Sen gözünü tut, gör,
Balamı koruyup kala gör.
Sen ki diri kalan erdin,
Katuu'dan Irçı uul,
Üzük gibi kalpaklı er Şuutu.
Tölöman'ın Tölgöçü'sü,
Dört evinin nazlısı,
Baabedin'in Bayçoro'su,
Sen gözünü tut, gör.
Kırk çoronun tamamı,
Kırgıl başta, yaşlısı,
Yoldaş olup kala gör» –
Deyip böylece ulu Bakay,
Dua verip haykırıp,
Âlemin tümünü savurup,
Öbür dünyaya göçen çoroların
Ruhlarını çağırıp,

	Öñü agarıp suyulup,	*Benzi ağarıp solup,*
	Eki betten akkan caş	*İki yanaktan akan yaş*
	Omuroodo kuyulup.	*Göğsüne dökülüp.*
	Maanisiz düynö oñbo – dep,	*"Anlamsız dünya, onmayasın!" deyip,*
	Balban kızga sıyınıp,	*Pehlivan kıza sığınıp,*
	Moynuna kise salınıp,	*Boynuna kese takınıp,*
	Caratkanga calınıp,	*Yaradan'a yalvarıp,*
59130	Casagan calgay körgün – dep,	*"Yaradan esirgeye gör" deyip,*
	Kartayganda Bakaydın	*Kocayınca Bakay'ın*
	Örttönüp içi kamıgıp.	*İçi yanıp kavrulup.*
	Adam ukpay ker eken	*İnsanı duymaz, sağır imiş,*
	Kara cer menen teñ eken.	*Kara toprakla bir imiş.*
	Alda Taala caratkan,	*Allah Taala yaratmış,*
	Aşık kılbay ömürdü,	*Ömrü fazla uzatmadan,*
	Algandıgı ep eken.	*Geri alması yerinde imiş.*
	Tolgon caştar tor eken,	*Dolu gençlikler tuzak imiş,*
	Tirüü başka kor eken.	*Diri başa horluk imiş.*
59140	Alpıldatpay adamdı,	*İnsanı süründürmeden,*
	Algandıgı ep eken.	*Alıp gitmesi yeğ imiş.*
	Alla Taala bir Kuday,	*Allah Taala bir Tanrı,*
	Ne tirüü bendem dedi eken.	*"Diri kulum var" der mi ki.*
	Keçee kök sülöösün suusar börk,	*Hani dün gök vaşak kürklü, samur börklü,*
	Irgap turgan kezimde.	*Salınıp durduğum çağımda.*
	Keñ aalamga kan bolup,	*Geniş âleme han olup,*
	Cırgap turgan kezimde.	*Sefa sürdüğüm çağımda.*
	Kızık dünüyö müşküldü,	*Tuhaf dünyanın çilesini,*
	Mında körböy ne boldum.	*Burda görmeden n'olaydım.*
59150	Muñduu Bakay degisin,	*"Dertli Bakay" diyeler,*
	Ataktuu dañkım barında,	*Ünlü şanım var iken,*
	Mında ölböy ne boldum.	*Burda ölmeden n'olaydım.*
	Dobuşumdan can çıgıp,	*Sesimden can çıkıp,*
	Baskanımdan çañ çıgıp,	*Bastığım yerden toz kalkıp,*
	Kılıçımdan kan agıp,	*Kılıcımdan kan akıp,*
	Kımbatımdan zar aşıp,	*Kıymetimden nam taşıp,*
	Çöl tüşürüp aalamdı,	*Âlemi çöle çevirip,*
	Süylöp turgan kezimde.	*Söz söylediğim çağımda.*
	Ay-aalamdın baarısın	*Ay-âlemin tamamını*
59160	Eelep turgan kezimde.	*Elimde tuttuğum çağda.*

Kayaşayak bergendi
Canıma cakın kelgendi,
Caylap turgan kezimde.
Bul düynönü kul kılıp,
Baylap turgan kezimde.
Karşı-terşi Kakandı,
Kamap turgan kezimde.
Karsıldatıp aalamdı,

Karşılık vereni,
Canıma yakın geleni,
Yere serdiğim çağımda.
Bu dünyayı kul edip,
Bağlayıp durduğum çağda.
Karşı duran Kakan'ı,
Kuşatıp durduğum çağda.
Âlemi çatırdatıp,

Sabap turgan kezimde,
Mında ölböy ne boldum.
Köödönüm kirildep,
Közüm ketti iriñdep,
Altımış tamır, seksen söök,
Aylasın tappay zirildep.
Cetelep cürgön oy ketip,
Çınarday uzun boy ketip,
Köz tamırı süzülüp,
Köödöndön kayrat üzülüp,
Ölö turgan bolupmun.
Ayaktay oygon kara cer,
Bılkıldabay müşküldü,
Körö turgan bolupmun.
Karılık kelip caltanıp,
Kayran koldon iş ketip,
Bilekten cangan küç ketip,
Karuu kayrat daramet,
Kalbay takır büt ketip,
Ak kañkını cazdanıp,
Kıbılanı baştanıp,
Ölömün dep ölö albay,
Ardıkkandan artık can
Kolum barıp kıya albay,
Adırdan akkan bulak suu
Muunum ketip cıya albay,
Tüpök tasma sır cebe,
Tügöngön caştık barında
Aalamga salıp añgeme,
Emi kerüügö salgan bagım cok.

Dövüp durduğum çağımda,
Burda ölmeden n'olaydım.
Göğsüm hırıldayıp,
Gözüm irinleyip gitti,
Altmış damar, seksen kemik,
Çaresini bulmaz, titreyip.
Yedip götüren akıl gidip,
Çınar gibi uzun boy gidip,
Göz damarı süzülüp,
Göğüsten gayret kesilip,
Ölecek hale gelmişim.
Çanak gibi oyulmuş kara yer,
Kımıldamadan çileyi,
Görecek hale gelmişim.
Kocalık gelip yılgınlaşıp,
Yazık, elden iş gidip,
Bilekten yanan güç gidip,
Kuvvet, gayret, derman,
Hiç kalmadan tüm gidip,
Ak eyeri yastık edip,
Kıbleye baş koyup,
"Ölürüm" der, ölemez,
Bunaldıkça aziz cana
Elim varıp kıyamaz,
Kırdan akan pınar suyu,
Dermanım gitmiş, derleyemem,
Püsküllü kayış, sırlı ok,
Tükenen gençlik var iken
Âleme destan salıp,
Şimdi yamaca salacak bahtım yok.

Ata, balam Kuyalı,
Emi keriş kılsañ da,
Köñülüm bar sanda cok,
Kök calınday kayran küç
Köp kaalasam mında cok.
Karıp kayrat kaçkan kez,
Kadimki martı topurak,
Kayran candı baskan kez.
Akılım turat aylam cok,
Ar kimden ketet bir kezek,

Atañdın körü düynö bok.
Karargan közüm kal bolup,
Aalamdan korkpos eki kol
Kötörülböy şal bolup,
Bütkön boyum dal bolup,
Muundun baarı muunalıp,
Ar müçönün baarısın
Bılkıldatpay suu alıp,
Azaptın baarı büt bolup,
Ölöyün dep ölö albay,
Ökümü kıyın Kudayga
Özüm basıp bara albay,
Kartaygandan uşintip,
Oñboy kalgan kezegim.
Kayrat kaçıp köödöndön,
Kalbay kalgan kezegim.
Arak içken mas kezde,
Akılga dıykan caş kezde,
Kıyın tutkan cin kelse,
Kırılışkan kıtayga
Kıyın cañcal salçu elem.
Kırgın tiygen Kakandı
Uşuntip çaap alçu elem.
Cosunumdan kezekti,
Tanıp kalgan ubagım.
Cok boluuçu ubakka
Barıp kalgan kezegim.
Bakay turdu sabılıp,

Ah, balam Kuyalı,
Şimdi kavga etsen de,
Gönlüm var da güç yok,
Gök yalım gibi yazık güç
Çok istesem de bende yok.
Kocayıp gayretin kaçtığı çağ,
O bildik mert toprağın,
Yazık canı bastığı çağ.
Aklım yerinde, çarem yok,
Herkesten geçer bir gün sıra,

Kahrolasıca dünya bok.
Kararan gözüm perdelenip,
Âlemden korkmaz iki kol
Kalkamayıp felç olup,
Bütün bedenim bitkin düşüp,
Eklemlerim hep çözülüp,
Her uzvun tamamını
Kımıldatmadan su basıp,
Azabın hepsi tamam olup,
"Öleyim" der, ölemez,
Hükmü çetin Tanrı'ya
Kendim yürüyüp varamaz,
Kocadığımdan böylece,
Onmaz kaldığım çağımdır.
Gayret kaçıp göğüsten,
Bende kalmaz olduğu çağım.
Rakı içip sarhoş çağda,
Akılca zengin genç çağda,
Zorlu tutan cin gelse,
Kırışılan Hıtay'a
Çetin kavga salardım.
Kırgına uğrayan Kakan'ı
Böylece vurup alırdım.
Kendi yolumdan sırayı,
Tanımaz kaldığım çağım.
Yok olacak vakte
Varıp kaldığım çağım.
Bakay durdu perişan,

Alakan cayıp calınıp,
Kök cal Bakay abañdın
Köptü körgön babañdın,
Közü kalgan kör bolup,
Kulagı ukpay ker bolup,
Kalgan eken baykuşum
Kara cer menen teñ bolup.
Azaptı müşkül artıngan,
Keçe kalayıktan baarısın
Kança er eelep turganda,
Kökcal Bakay karıya
Kök börü bolup tartılgan.

Avuç açıp yalvarıp,
Bozkurt Bakay ağanın,
Çok görmüş atanın,
Gözü kör olup kalmış,
Kulağı duymaz, sağır olmuş,
Kalmış meğer zavallım
Kara toprakla bir olup.
Azabı, çileyi yüklenmiş,
Hani dün halkın tümüne
Nice er hükmedip dururken,
Bozkurt Bakay ihtiyar
Gökbörü gibi çekilmişti.

Başında Bakay babañız,
Ay-aalamga zor bolgon,
Bir kezekte zor Bakay
Töö kaytarıp kor bolgon.
Oomiyin dep kol cayıp
Kayran Bakay kuladı,
Cılas algan karılık
Cıgıp cerden turbadı.
Babañ Bakay karıgandın,
Oşol kezde zooloru –
Ölüüçü Bakay tiri arbay,
Baygambar sınduu babaña,
Altın taacı kiyilüü,
Manastan kalgan altın tak,
Bakay kanga minilüü.
Tügönbös bakıt, keñ örüü
Bakay sınduu karının
Mañdayında çiyilüü.
Bakay kulap ketkende,
Kayran eneñ Kanıkey
Karçıgaday kamınıp,
Baybiçenin özünün
Kapıstan akıl tabılıp,
Cazayıldı salınıp,
Kayıpçal kızı şer balban
Kuyalıga calınıp,

Önceleri Bakay atanız,
Ay-âleme ulu olmuştu,
Bir zaman ulu Bakay
Deve güdüp hor olmuştu.
"Âmin" deyip el açıp
Yazık Bakay yıkıldı,
Kahrolası kocalık,
Yıkılıp yerden kalkmadı.
Atan Bakay'ın kocamışlığının,
Nişanıydı o demdeki –
Ölesi Bakay, diri bir ruh,
Peygamber yüzlü atana,
Altın taç giydirilmiş,
Manas'tan kalan altın taht,
Bakay Han'a verilmiş.
Tükenmez baht, geniş konak,
Bakay gibi kocanın
Alnında çizilmiştir.
Bakay yıkılıp gittiğinde,
Yazık anan Kanıkey
Atmaca gibi davranıp,
Ulu hatunun kendisine
Ansızın akıl bulunup,
Cazayıl tüfek kuşanıp,
Kayıpçal kızı, yiğit pehlivan
Kuyalı'ya yalvarıp,

Keñiri süylöp, kep baştap,
Akırın süylöp, bek taştap.
Eneñ dolu beybaktın
Uzun çaçtın ıktuusu,
Urgaaçının mıktuusu,
Keñ köynöktün tazası.
Zayıp zattın başaası
Kasiettüü can oşol,
Kereme tereñ, akıl mol.
Közü çolpon, tili bal,
Adamdan çıkpayt mınday can.
Baatırdı tapkan karıya,
Urgaaçıdan oluya.
Kebi şirin, tili bal,

Genişçe konuşup, söz başlayıp,
Usulca deyip, sağlam koyup.
O çılgın garip ananın —
Uzun saçlıların yatkını,
Dişilerin en yamanı,
Geniş gömleklilerin temizi.
Kadın kısmının başı,
Kutlu bir can odur,
Kerameti derin, aklı bol.
Gözü Çolpan, dili bal,
İnsandan çıkmaz böyle can.
Bahadır doğuran koca ana,
Dişilerden evliya.
Sözü şirin, dili bal,

Kep kılsañ çıkpayt anday can.
Kasieti kançalık,
Kayran eneñ baybiçe –
Üzülüp ketseñ ulagan,
Çaçılgandı cıynagan.
Tündö toodoy sandıgı,
Toosu kökcal barında,
Aalamga tiygen carlıgı.
Beren eneñ Kanıkey
Tirüülüktö söz açık,
Ölmöyünçö köz açık.
Kayran eneñ bereniñ
Balban kızga munu aytıp,
Bilgenge balañ şumdu aytıp:
«Balban kız, balam Kuyalı,
Kasiettin barında,
Örttöy taşıp bir kezde,
Güldöp turgan çagımda,
Kalıñ döölöt çoñ bakıt
Cür dep turgan kezinde,
Cumanın Kadır tünündö,
Catıp alıp tüş körgöm:
Cagoosu bolot, boosu altın,
Tüşümdö şumkar karmadım.

Söz etsen, çıkmaz öyle can.
Kutu, kerameti nice çok,
Yazık anan, ulu hatun –
Kopup gitsen ulayan,
Saçılanı toplayan.
Geceleyin dağ gibi sandığı,
Dağı bozkurt var iken,
Âleme geçerdi fermanı.
Yiğit anan Kanıkey'in
Dirlikte sözü açık,
Ölmeyince gözü açık.
Yazık anan, o yiğit hatun,
Pehlivan kıza bunu deyip,
Bilene şaşılası sırrı deyip:
«Pehlivan kız, balam Kuyalı,
Kut, keramet var iken,
Ateş gibi taştığım bir demde,
Çiçek açıp durduğum çağımda,
Kalın devlet, büyük baht
"Yürü!" deyip durduğu demde,
Cumanın Kadir gecesinde,
Yatıp bir düş gördüm:
Tasması çelik, bağı altın,
Düşümde sungur tuttum.

Arstan uulga coldoş – dep,
Bek bekitip bayladım.
Kuday kılgan ubara,
Cılañaylak, cılañbaş,
Atı Kızır, zatı uluk,
Astıma kelip kez bolgon,
Bir aksakal çal dubana.
Aksakal kelip munu aytkan:
«Arkaygan altın Ala-Too
Basıp duşman kelalbayt,
Baykap adam alalbayt.
Door kıyamat bolguça,
Ukumunan tukumun
Kir köynögun cuudurup,
Kindik kanın buudurup,
Cerden kalçu cer uşul.

Cergesi cırgal, kardı tok,
Aalamdan çıkkan artık şok,
Etegi menen kolu açık,
Taalayluu kırgız eli şok.
Kürdöösün tapsañ curt uşul
Köödönüñdö sanaa bar.
Booru kara, sırtı kök
Bolcolu cok Semetey
Töröy turgan balañ bar.
Balanı töröp turganda,
Kıtaydan kelgen kırk elçi
Kelip toyun cep ketet.
Aman bolso bul uuluñ,
Kılımdı buzar dep ketet.
Orustan kelgen on elçi,
A da toyun cep ketet.
Aman bolso bul uuluñ,
Oyrottu buzat dep ketet.
Ataktuu kökcal baatır – dep,
Aalamga çıgar dayını.
Oogandın kanı Akun kan,
Oşonun kızı Ayçürök

"Arslan oğula yoldaş" deyip,
Pek sağlam bağladım.
Tanrı'nın saldığı meşakkat,
Yalınayak, baş açık,
Adı Kızır, zatı ulu,
Önüme gelip rast oldu,
Bir aksakal koca derviş.
Aksakal gelip şunu dedi:
«Yücelen altın Ala-Too'ya
Basıp düşman gelemez,
Gözleyip insan alamaz.
Devir kıyamet olana dek,
Soyu ile sopunun
Kirli gömleğini yıkatıp,
Göbek kanını tüttürüp,
Yurt tutup kalacağı yer bu.

Yurdu cennet, karnı tok,
Âlemde eşi olmayan şen,
Eteği ile eli açık,
Talihli Kırgız halkı şen.
Gürlüğünü bulursan, yurt budur,
Gönlünde bir tasa var.
Bağrı kara, sırtı boz,
Ölçüye sığmaz Semetey'i
Doğuracaksın, balan var.
Balayı doğurduğunda,
Hıtay'dan gelen kırk elçi
Gelip toyunu yiyip gider.
Sağ olursa bu oğlun,
"Çağı bozar" deyip gider.
Urus'tan gelen on elçi,
O da toyunu yiyip gider.
Sağ olursa bu oğlun,
"Oyrot'u bozar" deyip gider.
"Ünlü bozkurt bahadır" diye,
Âleme yayılır haberi.
Afgan'ın hanı Akun Han,
Onun kızı Ayçürök,

Al bolot algan zayıbı.
Tüşümdö tulpar karmadım:
Takası bolot, boosu altın,
Bek bekitip bayladım.
Obodon cıldız boldu uşul,
O düynölük uulumdun
Kıyamattık coldoşu,
Urgaaçının uzudur.
Perizaada beytaalay,
Bay Kayıpçal kızıdır,
Bereniñdin beli oşol,
Urgaaçının şeri oşol,
Karıptık körsöñ uuluñdu,
Kadimki müşkül duşmandan
Acıratar kün oşol» –
Dep, oşentip dubana
Beyli berip işime,
Belgi kılgan tüşümdö.

O olur aldığı karısı.
Düşümde tulpar tuttum:
Nalı çelik, bağı altın,
Pek sağlam bağladım.
Gökten yıldız oldu bu,
Öbür dünyalık oğlumun
Kıyamete dek yoldaşı,
Dişilerin ustasıdır.
Perizat, bahtı karadır,
Bay Kayıpçal'ın kızıdır,
Yiğidinin beli odur,
Dişilerin şiri odur,
Gariplik görürse oğlun,
O bildik çetin düşmandan
Kurtaracak gün odur» –
Deyip böylece derviş,
Gönlünü verip işime,
Düşümde nişan kılmıştı.

Kayıpçal kızı Kuyalı,
Urgaaçının uzudur,
Tübü nurdun kızıdır.
Zayıp degen atı bar,
Zayıptıgı bolboso
Aalamga balban karkıbar.
Baatırdıgı başkaça,
Balbandıgı bir kança,
Anıñdın cönü bir başka,
Artık balban köy kaşka.
Kız arstan şer oşol,
Kayıbınan kagılar.
Akırında uuluña,
Koluktu bolup tabılar.
Buyruktan kelet özüñö,
Mura boloor uuluña.
Kabılsa kadır tiy oşol,
Öçkön otuñ tamızıp,
Ölümdön canıñ cırgasın.
Üzülgönüñ köp ulap,

Kayıpçal kızı Kuyalı,
Dişilerin ustasıdır,
Aslı nurun kızıdır.
"Kadın" denen adı var,
Kadınlığı olmasa,
Âleme pehlivan, heybetli er.
Bahadırlığı bambaşka,
Pehlivanlığı kat kattır,
Onun hâli bir başka,
Üstün pehlivan, seçkin er.
Kız arslan, şir odur,
Gaipten karşına çıkar.
Sonunda oğluna,
Gelin olup bulunur.
Buyruktan gelir sana,
Miras olur oğluna.
Rast gelirse, Kadir odur,
Sönmüş odunu tutuşturup,
Ölümden canın kurtulup güle.
Kopanını çokça ulayıp,

Çaçılganın bek cınap,
Köñülüñ tapçu can oşol.
Külküñdü aşçu al oşol,
Kapka Kara şaar oşol,
Tabılbas kımbat bul oşol,
Katılgan acal ogunan,
Tozoktun aram ogunan,
Kaarluu müşkül kolunan,
Çalınçu temir torunan,
Karuusu biyik, zaarı küç,
Kaar ittin kolunan,
Curt sorguçtun oozunan,
Tacaaldın kara közünön,
Acıratar er oşol.
Kulak salgın Kanıkey,
Muruntan aytkan sözümö,
Perizaada Kuyalı
Berendin özü bul dagı.
Kelin bolot özüñö,
Kebi curtka tuura kelet,

Saçılanını pek derleyip,
Gönlünü bulacak can odur.
Gülüşünü artıran odur,
Kapılı Kara şehir odur,
Bulunmaz kıymet, paha odur,
Saklı ecel okundan,
Cehennemin haram okundan,
Kahırlı çilenin elinden,
Takılınan demir ağından,
Gücü yüce, zehri güçlü,
Kahır itin elinden,
Yurt emicinin ağzından,
Deccal'ın kara gözünden,
Kurtaracak er odur.
Kulak ver, Kanıkey,
Önceden dediğim sözüme,
Perizat Kuyalı,
Yiğidin ta kendisidir bu da.
Gelin olur sana,
Sözü yurda uygun gelir,

Kaalasañ Kadır tün kelet,
Bekitilüü bel oşol.
Kürdöñü tapçu azizdi,
Kütüp alçu can oşol.
Tuşukçu bolso Kuyalı,
Tuurduguñdu may kılat.
Tuura kökcal uuluñdu,
Tuş-tuş cerge kan kılat.
Keregeni altın may kılat,
Kelçi bolso uuluñdu
Katarday mıktı kan kılat.
Kezene biyik zoñkok ton,
Kelse atın sugarat.
Kulagı ugup köz körgön,
Elge atagın çıgarat.
Kabılsa kadır tün oşol,
Caralgan sırttan küñ oşol,
Can cırgatar bir oşol.

İstersen Kadir gecesi gelir,
Saklı tutulmuş dayanak odur.
Gürlük getiren azizi,
Ağırlayıp alacak can odur.
Kısmet olursa Kuyalı,
Keçe evini yağa bular.
Doğru bozkurt oğlunu,
Dört bir yere han eder.
Kereğeni altınla yağ eder,
Gelin olursa, oğlunu
Akranından üstün han eder.
Heybetli, yüce kürk kaftan,
Gelse atını sular.
Kulağı duyup göz görmüş,
Ele ününü çıkarır.
Rast gelirse Kadir gecesi odur,
Doğuştan yavuz kul odur,
Can sefalandıran bir odur.

	Kuyalı kelin soo bolso,	*Kuyalı gelin sağ olsa,*
	Köñülü menen bolturar.	*Gönlünce oldurur her şeyi.*
	Köñürköy bokço cagdandı,	*Koyu bohçayı, sandığı,*
59430	Köp altınga tolturar,	*Çok altınla doldurur,*
	Sanaañ menen bolturar.	*Dileğince oldurur.*
	Salmaktuu dorbo, şiri kap,	*Ağır torba, gön çuval,*
	Sarı altın mülkkö tolturat.	*Sarı altın mülkle doldurur.*
	Köñülü curtka cay bolot,	*Gönlü yurda huzur olur,*
	Köp duşmandı cogotup,	*Çok düşmanı yok edip,*
	Körsöñüz başaa kan bolot.	*Görseniz, baş han olur.*
	Kuyalı kelin kelgende	*Kuyalı gelin geldiğinde*
	Kermeñe tulpar baylanat,	*Kermene tulpar bağlanır,*
	Keñip kazan kaynalat.	*Bollukla kazan kaynar.*
59440	Bolup-tolup oñosuñ,	*Olup dolup onarsın,*
	Cayrañ çöptöy tolosuñ.	*Yayılan ot gibi dolarsın.*
	Kütüp alçuu neme oşol,	*Ağırlanası can odur,*
	Külüñdü bilçi can oşol.	*Gülüşünden anlayan can odur.*
	Kelin bolso özüñö,	*Gelin olursa sana,*
	Tagıña kelet tulparıñ,	*Kazığına gelir tulparın,*
	Taptoogo bolot şumkarıñ.	*Salmaya hazır olur sungurun.*
	Saadaktuu bolot balbanıñ,	*Sadaklı olur pehlivanın,*
	Kap toodoy bolot salmagıñ.	*Kaf Dağı gibi olur ağırlığın.*
	Bettep bende kelebi,	*Yüz tutup kul gelir mi,*
59450	Bet alıp duşman tiebi.	*Karşı durup düşman değer mi.*
	Sugu tüşüp kızıgıp,	*Gözü kalıp imrenip,*
	Suuk buruudan tiebi.	*Kem yandan el uzatır mı.*
	Barmak toodon batabı,	*Parmak dağa batar mı,*
	Baltırçan basıp kelebi.	*Baldırı çıplak basıp gelir mi.*
	Keliniñ balban, uuluñ şer,	*Gelinin pehlivan, oğlun şir,*
	Kezenip duşman ceñebi.	*Dikilip düşman yener mi.*
	Balbandıgı başkaça,	*Pehlivanlığı bambaşka,*
	Barık çagı bir kança,	*Gürbüz çağı bir başka,*
	Akcoltoy caysar kişi oşol,	*Ak yollu, bahtı bol kişi o,*
59460	Kütüp alçu can oşol,	*Ağırlanıp alınası can odur,*
	Çın ırıstın özü oşol,	*Gerçek kısmetin özüdür o,*
	Taalaydın kara közü oşol.	*Talihin kara gözüdür o.*
	Kelin bolso Kuyalı,	*Gelin olursa Kuyalı,*
	Kerettüü katın dolu eleñ,	*Kerametli yavuz kadındın,*

Kalaaga Kadır tün eleñ.
Kasiettüü Kap-Toodoy,
Oluyanın özü eleñ.
Oylogun, bilgin munumdu,
Taamay aytkan sözümö,
Taalay kelet özüñö.
Cagoosu bolot, boosu altın,
Çın kıraan tier koluña.
Aman bolso çırmalar,
Beren bir altın toruña,
Bir keziger koluña.
Artık bolor buudanıñ,
Ayıldaş konor tuuganıñ.
Köñülüñdön ketet duşmanıñ,
Cuurattay uyup dostoşup,
Kan tögüşçü duşmanıñ,
Tilegiñ tier koluña» –
Dep, oşentip dubana,
Kolumdan karmay imergen.
Uktap catkan tüşümdö,
Çoçutup türtüp cibergen.
Koñurugum basılıp,
Umaçtay közüm açılıp.
Uykudan tüşüm bat bolup,

Şehre Kadir gecesiydin.
Kutlu Kaf Dağı gibi,
Evliyanın özüydün.
Düşün, bil bu sözümü,
Tam yerinde dediğim söze,
Talih gelir sana.
Tasması çelik, bağı altın,
Gerçek doğan geçer eline.
Sağ olursa dolanır,
Yiğit, bir altın ağına,
Bir gün rast gelir eline.
Üstün olur küheylanın,
Komşu konar akraban.
Gönlünden gider düşmanın,
Yoğurt gibi uyuşup dost olup,
Kan döküşen düşmanın,
Dileğin geçer eline» –
Deyip böylece derviş,
Elimden tutup çekiverdi.
Uyuyup yattığım düşümde,
Ürkütüp itiverdi.
Horultum kesilip,
Umaç gibi gözüm açılıp.
Uykudan düşüm tez bitip,

Cürögüm tuylap at bolup,
Kayıptan kabar bilgemin.
Kayran cürök süyünüp,
Atagı balban Kuyalı
Kanday cayda tuuldu – dep,
Kaysı cerge enesi
Al balbandı tuudu – dep,
Atboroyun sıdırgan.
Ay-aalamdın baarısın,
On eki kündö kıdırgan,
Cetimiş türkün til bilgen,
Cer üstündö tim cürgön.
Argın kan uulu Acıbay,
Al kökcaldın tilmeçi

Yüreğim depip at olup,
Gaipten haber bilmiştim.
Yazık yürek sevinip,
Ünlü pehlivan Kuyalı,
"Nasıl bir yerde doğdu?" diye,
"Hangi yerde anası
O pehlivanı doğurdu?" diye,
At koşturup dolanan,
Ay-âlemin tamamını,
On iki günde dolaşan,
Yetmiş türlü dil bilen,
Yeryüzünde sessizce gezen,
Argın Han oğlu Acıbay,
O bozkurdun dilmacıydı —

	Altı tulpar at berip,	*Altı tulpar at verip,*
	Alakanday kat berip,	*Avuç içi kadar mektup verip,*
	Cekeybozdu kiygizip,	*Cekeyboz'u giydirip,*
	Celmayandı mingizip,	*Celmayan'a bindirip,*
	Beren arstan beybaktın	*Yiğit arslan, ben garibin,*
	Bek kelini oşol – dep,	*Pek gelini odur deyip,*
	Bel alıp bilip kelgeni.	*Yol alıp bilip gelmeye.*
59510	Celmayandı mingizip,	*Celmayan'a bindirip,*
	Cer üstündö cürgüzüp,	*Yeryüzünde yürütüp,*
	Kün içse suusun kandırgan.	*Günde bir içse suya kanan.*
	Külazıktay aş berip,	*Külazık gibi aş verip,*
	Güldüü torko kiygizip,	*Çiçekli ipek giydirip,*
	Kündö çapsañ küçögön.	*Her gün koştursan güçlenen,*
	Celmayandı mingizip,	*Celmayan'a bindirip,*
	Acıbaydı cürgüzdüm.	*Acıbay'ı yola saldım.*
	Bir adamga bilgizbey,	*Bir adama bildirmeden,*
	Bir kişige tuyguzbay,	*Bir kişiye sezdirmeden,*
59520	Uşakçıdan can bilbey,	*Dedikoducudan can bilmeden,*
	Cer buzgan şamal çañ bilbey,	*Yer bozan yel, toz bilmeden,*
	Alban dünüyö kalıñ mal	*Türlü dünyalık, kalın mal,*
	Sır altın dilde, kauhar taş,	*Sır altın akçe, gevher taş,*
	Acıbaydın aldına	*Acıbay'ın önüne,*
	Tartuuga munu algın, dep,	*"Armağana bunu al" deyip,*
	Dünüyömdü caynatıp,	*Dünyalığımı serip,*
	Al Acıbay baykuşka	*O Acıbay zavallıya,*
	Oşo ubaktan uşu ubak	*O vakitten bu vakte,*
	Kelem şarip karmatıp.	*Kelâm-ı Şerif tutturup.*
59530	Bolot oktu ötközüp,	*Çelik oku üstünden geçirip,*
	Boz buuday nanın çaynatıp,	*Boz buğday ekmeğini çiğnetip,*
	Alban türlüü tokson ant,	*Türlü türlü doksan ant,*
	Aytpas üçün karmatıp.	*Söylememesi için içirtip.*
	Kılıç mizin calatıp,	*Kılıç ağzını yalatıp,*
	Azır ölçü şert kılıp,	*"Hemen ölesin" diye şart koşup,*
	Aylanayın Acıbay,	*Kurbanın olayım Acıbay,*
	Endik minseñ oozun cıy,	*Toy at binsen ağzını derle,*
	Esi cok elge tiliñ tıy.	*Akılsız ele dilini tut.*
	Keyip aytkan sözümdün	*Yanıp yakılıp dediğim sözün,*
59540	Atı ugulup özü cok.	*Adı duyulur, kendi yok.*

Kayıpçal kızı Kuyalı,
Kelini eken özümdün,
Akiret kelin özü eken,
Döölöttün kara közü eken.
Menin uulum Semetey,
Baatırdan artık şer eken,
Kelin bolçu neme eken.
Kadır tündün özü eken,
Aylanayın Acıbay,
A Kuyalı balbandın
Aştık sepken cerin bil,
Ata orunduu tegin bil,
Urugun salgan cerin bil.
Bilip kelseñ Acıbay,
Artınan tirüü kamaylı,
Aladan san miñ bee bölüp,
Ayrı örköçtüü ar bölüp,
Arbın düynö mal bölüp,
Mañdayga bula baylanıp,
Barça maldın baarısın
Kudalaşıp aydaylı.
Moynuna nokto çalalı,
Butuna kişen salalı,
Keñ abada toy kılıp,
Keñirsigen nemeni
Kelin kılıp alalı.
Ak ordogo tüşürüp,
Alban türdüü şirin aş

Kayıpçal kızı Kuyalı,
Gelini imiş kendimin,
Ahiret gelininin özü imiş,
Devletin kara gözü imiş.
Benim oğlum Semetey,
Bahadırdan üstün şir imiş,
Gelin olası biri imiş.
Kadir gecesinin özü imiş,
Kurbanın olayım Acıbay,
O Kuyalı pehlivanın
Ekin ektiği yeri bil,
Ata ocağını, aslını bil,
Tohum saldığı yeri bil.
Bilip gelirsen Acıbay,
Ardından diri kuşatalım,
Sürüden binler kısrak ayırıp,
Çatal hörgüçlü ner ayırıp,
Bol dünyalık mal ayırıp,
Alnına ipek bağlanıp,
Bütün malın tamamını
Dünürleşip sürelim.
Boynuna yular takalım,
Ayağına köstek vuralım,
Geniş gök altında toy edip,
O kurulup duran nesneyi,
Gelin edip alalım.
Ak ordaya indirip,
Türlü türlü tatlı aş

Acıbayga içirip,
Cekeybozdu kiydirip,
Cel cetpegen celmayan
Buluttay uçkan karañdı
Acıbayga mingizip,
Baamdagan bir şumduk,
Şumduk kılıp turganım.
Al Acıbay baykuşka,
Balban kızdı bilgin – dep,
Buyruk kılıp turganım.

Acıbay'a içirip,
Cekeyboz'u giydirip,
Yel yetişmez Celmayan'ı,
Bulut gibi uçan karaltıyı,
Acıbay'a bindirip,
Sezip kurduğum bir oyunu,
Kurnazlık edip durduğumdu.
O Acıbay zavallıya,
"Pehlivan kızı öğren" diye,
Buyruk edip durduğumdu.

	Cer tanabın sıdır – dep,	*"Yerin dört bucağını sıyır" diye,*
59580	Cer üstünün bütkülün	*Yeryüzünün tamamını,*
	Cetip baarın kıdır – dep,	*"Yetip hepsini dolaş" diye,*
	Tögöröktün tört burçun	*Dünyanın dört köşesini,*
	Türö kıdırıp boylo – dep,	*"Dürüp dolaşıp boyla" diye,*
	Caralgan cerdin bütkülün	*Yaratılmış yerin tamamını,*
	Calgız cayın koybo – dep,	*"Tek bir yerini koyma" diye,*
	Belgilüünün beş burçun,	*Namlı yerin beş köşesini,*
	Beş aylanıp körgün – dep,	*"Beş dolanıp gör" diye,*
	Beren tuugan beybaktın	*Yiğit doğan o hatunun,*
	Belgilüü cayın bilgin – dep,	*"Belli yurdunu öğren" diye,*
59590	Körböy kelseñ kokustan	*"Görmeden gelirsen kazara,*
	Barsa-kelbes çın caydı,	*Gidip gelinmez gerçek o yeri,*
	Tirüü cürböy körgün – dep,	*Diri gezme sakın!" diye,*
	Adam bolsoñ oor bolsoñ,	*"İnsan isen, ağır isen,*
	Acıbay arstan sen bolsoñ,	*Acıbay arslan isen sen,*
	Arbagı oşol beybaktın	*O hatunun ruhu hakkı,*
	Ata-tegin bilgin – dep.	*Ata soyunu öğren" diye.*
	Cer çardoogo cürbösöñ,	*Yer dolaşmaya gitmezsen,*
	Ceñeñ aytkan sılık söz	*Yengenin dediği tatlı sözü,*
	Kız balbandı bilbeseñ,	*Kız pehlivanı bilmezsen,*
59600	Uluktuk kelet sözüñö,	*Kibir gelir sözüne,*
	Uşunçalık mülk aldıñ	*Bunca mülkü aldın,*
	Uyat bolot özüñö.	*Ayıp olur sana.*
	Serüündük kelet sözüñö,	*Soğukluk gelir sözüne,*
	Şermendelik kep kelet,	*Rezillik sözü gelir,*
	Men beybaktın özünö.	*Ben zavallının kendisine.*
	Kalıñ curttun enesi,	*Kalın yurdun anası,*
	Çınarduu terek mömösü,	*Çınarlı kavağın meyvesi,*
	Kan ayımı men elem.	*Han hanımı ben idim.*
	Kalayıkka danaker,	*Halka arabulucu,*
59610	Kayran acım sen eleñ.	*Değerli hacım sen idin.*
	Kıyalıñ artık can eleñ,	*Huyu üstün can idin,*
	Argın kandın artıgı,	*Argın Han'ın seçkini,*
	Kırk çoronun kanı eleñ.	*Kırk çoronun hanı idin.*
	Tirüülüktö közü açık,	*Dirlikte gözü açık,*
	Duşman aytkan sözü açık.	*Düşmana dediği sözü açık.*
	Sapar cürsö col açık,	*Sefere çıksa yolu açık,*

Tirüülüktö coogo çık.
Ay canınan kün tiygen,
Cetimiş türlüü til bilgen,
Kadırman tildi kayragan,
Kalk içinde sayragan.
Cadaalga kelse cay tapkan,
Kanı çıkkan duşmandı
Kandıgı menen bir çapkan.
Akılga dıykan çoñ çeçen,
Cügürük erdin közü eleñ.
Akılga dıykan kemenger,
Çoñ bilgiçtin özü eleñ.
Kımbat sözgö könüñüz.
Kıyın kere balban kız
Bir kabarın biliñiz.
Çın kabarın bilbeseñ,
Körünbögün közümö,
Colobogun özümö.
Ösök tüşüp kanıña,
Kelbey ketken Acıbay
Cañdüñ baştın şaarına.
Men Kanıkey beytaalay,
Kerektüü bilgiç can elem.
Keler menen keterdi
Boloor menen bolbostu,
Cırgal menen azaptı,
Müşkül menen acaldı,
Azır aytıp berüüçü
Oñ iynimdin müründö,
On kulaktın tübündö
Cılañaç bala bar ele.
Belgi berdi al birin

Diriyken düşmana çıkan.
Ay yanından gün doğmuş,
Yetmiş türlü dil bilen,
Değerli dili bileyen,
Halk içinde şakıyan.
Zora gelse çare bulan,
Kanı azmış düşmanı
Hanlığıyla birlikte vuran.
Akılca zengin, büyük hatip,
Yüğrük erin gözü idin.
Akılca zengin, bilge kişi,
Büyük bilgicin özü idin.
Kıymetli söze uyunuz.
Zorlu, dev pehlivan kızın
Bir haberini biliniz.
Gerçek haberini bilmezsen,
Görünme gözüme,
Yaklaşma bana.
Dedikodu düşüp kanına,
Gelmez olup giden Acıbay,
Cañdüñ başın şehrine.
Ben Kanıkey bahtsızım,
Gerekli, bilgiç can idim.
Geleceği ile gideceği,
Olacak ile olmayacağı,
Sefa ile cefayı,
Çile ile eceli,
Hemen söyleyiverecek,
Sağ omzumun başında,
Sağ kulağın dibinde,
Çıplak bir çocuk var idi.
Nişan verdi o birini –

Menin uulum Semetey
Atası Manas ayköldön,
Arta turgan can eken.
Al uuluma cazılgan
Mañdayında balamdın,
Üç nikesi bar eken.

Benim oğlum Semetey,
Atası cömert Manas'tan
Üstün olacak can imiş.
O oğluma yazılmış,
Alnında balamın,
Üç nikâhı var imiş.

Baş ikesin aytayın,
Kaarluu müşkül cetkende
Kayran uulum altı aylık,
Kara kandın şaarına
Kaçıp tentip ketkende,
Ayköl balam çoñoygon.
Bukardagı körgöngö
Cetim cürüp cetilip,
Cerge kepten koşulup,
On ekige tolgondo,
Şaatemir kızı Çaçıkey
Kara çaçın mülk tögüp,
Kalıñ curtka toy kılıp,
Kaalap naçar esi cok,
Dardañdagan kapırı
Ütüröñ tentek, kors kıyal,
Bilgeniñ kıldıñ akırı,
Ay böksörüp kün ötüp,
Andan kiyin coluktu,
Akundun kızı Ayçürök.
Ala kaçıp Şumkarın,
Arıktatıp tulparın,
Asılın algan zayıbı
Akılga dıykan, kebi bal,
Adamdan çıkpayt anday can!
Üç ikesin aytalı,
Kayıpçal kızı Kuyalı
Üçüngü zayıbı al eken.
Cıyırma bolgon balban kız,
Bir koluma beytaalay,
Tier beken degenmin
Özön boyloy kongomun,
Balam emes kelinge
Özüm aşık bolgonmun.

Baş nikâhını diyeyim,
Kahırlı çile yettiğinde,
Yazık oğlum altı aylıkken,
Kara Han'ın şehrine
Kaçıp sürgün gittiğinde,
Cömert balam büyüdü.
Buhara'daki el içinde,
Yetim gezip yetişip,
Yerli yurtlu söze karışıp,
On ikisine dolunca,
Şaatemir kızı Çaçıkey,
Kara saçını mülk gibi döküp,
Kalın yurda toy edip,
İsteyen zavallı akılsız,
Şişinip duran kâfir,
Suratsız haşarı, kaba huylu,
Bildiğini yaptın sonunda,
Ay eksilip gün geçip,
Ondan sonra rast geldi,
Akun'un kızı Ayçürök.
Sungurunu alıp kaçıp,
Tulparını arıklatıp,
Asilini almış karısı,
Akılca zengin, sözü bal,
İnsandan çıkmaz öyle can!
Üçüncü nikâhı diyelim,
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Üçüncü karısı o imiş.
Yirmisine gelmiş pehlivan kız,
Bir elime, ben bahtsız,
Değer mi ola demiştim,
Irmak boyunca kondum,
Balam değil, geline
Kendim âşık oldum.

Ay böktörüp kün ötüp,
Aradan kıyla kün ötüp,
Argın kandın Acıbay
Daana kabar ukkamın.

Ay devrilip gün geçip,
Aradan hayli gün geçip,
Argın Han'ın Acıbay'ından,
Apaçık haber almıştım.

Acıbay keldi bir kezde,
Altımış ayım, seksen kız,
Astınan tosup çıkkamın.
Akırın süylöp, bek taştap,
Argın kandın Acıbay
Oşondo keldi kep taştap:
«Tögöröktün tört burçun,
Törö algan zayıbım baybiçe,
Tört aylana kıdırdım.
Medinenin beş burçun,
Beş aylana kıdırdım
Alban türlüü cer kördüm,
Aşıkça kozgop köp kördüm,
Aşkan kızık el kördüm.
Katını adam, erkegi it,
Uşunça sonun men kördüm.
Ar caralsa makuluk,
Tileginin teñ kördüm.
Cırtkıç suunun alban at,
Cılas bolgon karandı,
Koyboy baarın men kördüm.
Kaalaganıñ balban kız,
Kalayıkka cañcal kız,
Çatagı arbın, zaarı küç,
Çalışkandı kılgan tüz,
Een kalgan karandın
Bettep adam barbaptır.
Alam dep barıp neçen alp,
Birööö tirüü kalbaptır.
Karacoltoy al kızga,
Atagı kız atı şer,
Aalamda bolboyt anday er.
Araga kelgen cuuçu ölgön,
Kalkan kılgan tınç ölgön.
Karmaşam degen kalk ölgön,
Kattap bargan calpı ölgön.

Kaarı coguñ küç bolgon,
Katılgan bende tüz bolgon.

Acıbay geldi bir zaman,
Altmış hanım, seksen kız,
Önünden karşılamaya çıktım.
Usulca söyleyip, pek koyup,
Argın Han'ın Acıbay'ı,
O zaman geldi söz bırakıp:
«Dünyanın dört köşesini,
Han almış hatunum, ulu hanım,
Dört dolanıp dolaştım.
Medine'nin beş köşesini,
Beş dolanıp dolaştım,
Türlü türlü yer gördüm,
Fazlaca kurcalayıp çok gördüm,
Pek tuhaf halk gördüm.
Karısı insan, erkeği it,
Bunca şaşılası şey gördüm.
Her yaratılmış mahlûkun,
Dileğine dengini gördüm.
Yırtıcı suyun türlü atını,
Kahrolası karaltıyı,
Bırakmadan hepsini gördüm.
İstediğin pehlivan kız,
Halka kavga salan kız,
Kavgası bol, zehri güçlü,
Çatışanı yere seren,
Issız kalmış karaltıya,
Yüz tutup insan varmamış.
"Alırım" deyip varan nice alp,
Biri bile diri kalmamış.
Kara yollu o kıza —
Adı kız, sanı şir,
Âlemde olmaz öyle er.
Araya gelen dünür ölmüş,
Kalkan tutan sessizce ölmüş.
"Tutuşurum" diyen halk ölmüş,
Uğrayıp varan toptan ölmüş.

Kahrı herkese güç gelmiş,
Sataşan kul dümdüz olmuş.

Belsenip çıkkan beybaktın,
Berendigi bilindi.
Bende candan tüñülgön,
Bet alışkan can ölgön.
Kaalap bargan kalk ölgön,
Kança bir uruu alp ölgön.
Bargan can tartkan kara cel,
Adamdan çıkpayt anday zor.
Kayıpçaldın beren kız,
Ay-aalamga cañcal kız,
Kanduu kagış körgön kız,
Karmaş kılgan adamdı
Çın cazasın bergen kız.
Sebil mülkü seksen tört,
Serpişken cagı kızıl ört.
Ay-aalamdı buy kılgan,
Aalamga bütün caralbayt,
Al öñdöngön balaket.
Atakesi Kayıpçal,
Caman el degen el eken.
Cerdegeni balbandın
Celpiniş degen cer eken.
Atası ölgön kan eken,
Atı katın, özü şer,
Aşkan çırı bar eken.
Tutana küygön çok eken,
Tuulgan adam uulunda
Köykaşka mınday cok eken,
Atası curtka bay eken.
Telegeyi teptegiz,
Temenegi bolotton,
Dünüyösü şay eken.
Colu bolup Kayıpçal,
Tilek mülkü bar eken.
Colborsu on beş coldoptur,
Colop adam kelbeptir,
Colugup duşman ceñbeptir.
Kapkası tar eken,

Kuşanıp çıkan o hatunun,
Yiğitliği belli oldu.
Kul, candan umut kesmiş,
Yüzleşen can ölmüş.
İsteyip varan halk ölmüş,
Nice boydan alp ölmüş.
Varan can kara yel çekmiş,
İnsandan çıkmaz öyle zor.
Kayıpçal'ın yiğit kızı,
Ay-âleme kavga kız,
Kanlı çarpışma görmüş kız,
Dövüşe tutuşan adama,
Gerçek cezasını veren kız.
Savaş donatısı seksen dört,
Çarpıştığı yanı kızıl ateş.
Ay-âlemi perişan eden,
Âlemde bir daha yaratılmaz,
Onun gibi bir bela.
Babası Kayıpçal,
Yaman El denen bir el imiş.
Pehlivanın yurt tuttuğu,
Celpiniş denen yer imiş.
Babası ölmüş bir han imiş,
Adı kadın, özü şir,
Aşkın kavgası var imiş.
Tutuşup yanan kor imiş,
Doğmuş âdemoğlunda,
Böyle seçkin yok imiş,
Babası yurtta bay imiş.
Her yanı dümdüz, kusursuz,
Çuvaldızı bile çelikten,
Dünyalığı tam imiş.
Yolu açık olup Kayıpçal'ın,
Dilediği mülkü var imiş.
Kaplanı on beş kez yavrulamış,
Yaklaşıp insan gelmemiş,
Karşılaşıp düşman yenmemiş.
Kale kapısı dar imiş,

Kaptap kirgen aalamga
Şumdugu mınça bar eken.
Ar cak cagın karasa,
Caş adamdın colu eken.
Kadimkidey köndürgön,
Bir çapkanda cok kılgan,
Coo kezikse kömkörgön,
Kaarına tiygendi
Tübü menen omkorgon.
Kılıç tumşuk pili bar,
Kıyamat kayım bolguça,
Aldırbay turgan türü bar,
Ayım, beybak, bilip al.
Acıbay kördü mınakey,
Akılman bolsoñ tilimdi al.
Colu bolgon karandın
Colop adam barbaptır,
Colukkan aman kalbaptır.
Ar cak cagın karasañ,
Cürök çıgat kozgolup,
Ar kılıgın sanasañ,
Bilegim çıktı sabınan,
Cürögüm çıktı kabınan.
Say-söögüm bırkırap,
Çımınday canım çırkırap.
Artık süygön kim eken,
Tim ele candan tüñülüp,
Alek boldum can menen,
Tüñülmök boldum can menen.
Tüñülö turgan sebebim –
Alptan kança döö kelip,
Aytkanına könböptür,
Beren kızın berbeptir.
Arı cürsö altın tak,
Tegeregi çınar bak.
Cañgız candın colu bar,
Tereñ kazgan oru bar,
Teñir urgan karandın
Tepsep keter türü bar.

Basıp giren âleme,
Bunca oyunu var imiş.
Öte yanına bakılsa,
Genç adamın yolu imiş.
Her zamanki gibi yola getirmiş,
Bir vuruşta yok etmiş,
Düşman rastlarsa devirmiş,
Kahrına dokunanı,
Köküyle söküp atmış.
Kılıç hortumlu fili var,
Kıyamet kopana dek,
Yenilmez, kaptırmaz hâli var,
Hanım, garibim, bilesin.
Acıbay gördü, işte,
Akıllıysan sözümü tut.
Yolu açık o karaltıya,
Yaklaşıp insan varmamış,
Karşılaşan sağ kalmamış.
Öte yanına bakarsan,
Yürek yerinden oynar,
Her huyunu sayarsan,
Bileğim çıktı sapından,
Yüreğim çıktı kabından.
İliğim kemiğim sızlayıp,
Sinek kadar canım çığrışıp.
Pek seven kim imiş,
Düpedüz candan umut kesip,
Helâk oldum can ile,
Candan umut keser oldum.
Umut kestiğim sebebim –
Alptan nice dev gelip,
Dediğine uymamış,
Yiğit kızını vermemiş.
Ötesine geçilse altın taht,
Çevresi çınar bağ.
Yalnız canın yolu var,
Derin kazılmış hendeği var,
Tanrı çarpmışı karaltının,
Çiğneyip geçer hâli var.

Adam atın degen bar,	*Adam yutan denilen var,*
Çoñdugu pildin başında,	*Büyüklüğü fil başı kadar,*
Adamdı sorup koyuuçu,	*İnsanı emiveren,*
Salagün degen çayan bar.	*Salagün denen akrep var.*
Örttöngürdö dalay bar.	*O kahrolasıda daha neler var.*
Tirüü bende körbösün,	*Diri kul görmesin,*
Menin körgön kordugum	*Benim gördüğüm horluğu,*
Bendege ele berbesin.	*Tanrı kuluna vermesin.*
Kaarduu korduk men körüp,	*Kahırlı horluk görüp ben,*
Kanım kaldı bir kaşık,	*Kanım kaldı bir kaşık,*
Etim kaldı kök caşık.	*Etim kaldı gömgök yaş.*
Karager boldu ırgayday,	*Karayağız at oldu ırgay gibi,*
Özüm boldum torgoydoy.	*Kendim oldum tarla kuşu gibi.*
Al müşküldü karasañ,	*O çileye bakarsan,*
Ar cagına köz salsam,	*Ötesine göz atsam,*
Altı say cerden op tartkan.	*Altı vadiyi yutuveren,*
Acıdaar-cılan Karamar	*Ejderha yılan Karamar,*
Kabılgandı koyobu,	*Rast geleni bırakır mı,*
Katılsa kanga toyobu,	*Sataşırsa kana doyar mı,*
Bettep adam barabı.	*Yüz tutup insan varır mı.*
Zaarı kımbat beyli tar,	*Zehri ağır, gönlü dar,*
Saat baskan kelinden	*Uğursuzluk basmış gelinden,*
Men dolu kabar alabı,	*Ben çılgın, haber alır mıyım,*
Bul karasaat cılastan	*Bu kara uğursuz kahrolasına,*
Katılgan tirüü kalabı?	*Sataşan diri kalır mı?*
Buga kabılıp adam tartarbı,	*Buna çatan insan sıyrılır mı,*
Buga kez kelgen tirüü kaytarbı.	*Buna rast gelen diri döner mi.*
Bu kelin bizge tiygin – dep,	*"Bu gelin, bize var" diye,*
Meymandıktı körgün – dep,	*"Konukluğu gör" diye,*
Kezigip bende aytabı.	*Rast gelip kul der mi.*
Çın calgandık bilinip,	*Doğru, yalan belli olup,*
Çımında candan tüñülüp,	*Sinek kadar candan umut kesip,*
Baatır candan tüñülüp,	*Bahadır da candan umut kesip,*
Sölökötü söölötü	*Endamı, heybeti,*
Aşkan eken aalamdan,	*Aşmış imiş âlemi,*
Al kapırdın meeneti.	*O kâfirin mihneti.*
Buyak cagın karasam,	*Bu yanına bakarsam,*
Cürök çıgat kozgolup,	*Yürek yerinden oynar,*

Ar kılıgın sanasam,
Kan aldında munara –
Munarasın suraba,

Her huyunu sayarsam,
Han önünde minare –
Minaresini sorma,

Tozogu toodoy tam bolgon,
Karasañ müşkül al bolgon.
Munaradan eşigi,
Buzuk eken teşigi.
Altı cerde kapkası,
Kapkada karıya bakmaçı.
Aşkan eken cañcalı
Alban türlüü köründü,
Al kapırdın balbanı.
Bolot eşik kapkası,
Kapkasında bakmaçı.
Sıyagın çoçup bagıngan,
Adamdın murun, kulagın,
Tumar kılıp tagıngan.
Kızdan buyruk kep uksa,
Turbay baarı cabılgan.
Kaalap bargan adamdı
Karmaşsa kanı tögülgön.
Kayıpçal kızı balbandın
Kayratı mınça köründgön.
Eñ kuralgan karasaat,
Ebi bar kişi eñebi,
Eçen balban kol salsa,
Eñkeytip adam ceñebi.
Kattap adam barabı,
Kaarı küçtüü karaandan
Katılgan anan kalabı.
Karasaat karañga
Karacoltoy aramga,
Bettep adam kelebi,
Belgilüülör eñebi.
Beli bekem, zaarı küç,
Bettep adam ceñebi.
Beyli buzuk balbandan,
Betteşken aman kelebi.

Cehennemi dağ gibi dam olmuş,
Baksan, hâli müşkül olmuş.
Minareden kapısı,
Bozuk imiş deliği.
Altı yerde kale kapısı,
Kapıda ihtiyar bekçi.
Aşkın imiş kavgası,
Türlü türlü göründü,
O kâfirin pehlivanı.
Çelik kapı, kale kapısı,
Kapısında bekçisi.
Görünüşünden ürküp baş eğmiş,
Adamın burnunu, kulağını,
Muska yapıp takınmış.
Kızdan buyruk söz duysa,
Durmadan hepsi üşüşmüş.
İsteyip varan adamla,
Tutuşursa kanı dökülmüş.
Kayıpçal kızı pehlivanın,
Gayreti bunca göründü.
Tepeden tırnağa donanmış uğursuz,
Becerikli kişi eğer mi,
Nice pehlivan saldırsa,
Eğdirip insan yener mi.
Uğrayıp insan varır mı,
Kahrı güçlü karaltıya,
Sataşan sonra sağ kalır mı.
Kara uğursuz karaltıya,
Kara yollu harama,
Yüz tutup insan gelir mi,
Namlılar yener mi.
Beli pek, zehri güçlü,
Yüz tutup insan yener mi.
Huyu bozuk pehlivandan,
Yüzleşen sağ gelir mi.

Beyli tardın kolunan,
Bende aman elin köröbü.
Keçee kök sülöösün, suusar börk,
Irgap turgan kezinde,
Kalk içinde araba,

Gönlü darın elinden,
Kul sağ kalıp elini görür mü.
Hani dün gök vaşak, samur börk,
Salınıp durduğu çağında,
Halk içinde ara bulup,

Cürüp turgan kezinde,
Kayaşayak bergenden,
Kak colunan çıkpadıñ.
Tilep turgan kezimde,
Kan aldında araçı,
Cürüp turgan kezimde.
Keñ düynö tarında,
Arstan ayköl barında.
Topon suu tolkup kirbegen,
Katılıp adam tiybegen.
Kambal kandın Bakburçun,
Talaasına barganmın.
Kan bekingen kapkadan,
Keñ dünüyö tarında,
Altı şerdin kencesi,
Ayköl Manas barında,
Ölüm ortok çebeleñ,
Kırk uruunun elinen,
Esildin aman barında,
Eñ bir eki çoñ döölöt
Ösüp turgan çagında,
Altın kalkan ayza alıp,
Irgap turgan kezekte,
Ayköl kandın aldında,
Cırgap turgan kezekte.
Kakandın çınar bagına,
Kan Esendin tagına,
Araga elçi barganmın.
Kan Esendin altın tak,
Oşondo surap alganmın.
Kıñk etip köñül bölbödüm,
Kılayıp azap körbödüm.
Bul kün körgön azaptı

Yürüyüp durduğu çağında,
Karşı koyup direnenin,
Dosdoğru yolundan çıkmadın.
Dileyip durduğum çağımda,
Han önünde arabulucu,
Yürüyüp durduğum çağımda.
Geniş dünya dar iken,
Arslan cömert var iken.
Tufan suyu dalgalanıp girmemiş,
Sataşıp insan dokunmamış.
Kambal Han'ın Bakburçun,
Ovasına varmıştım.
Han gizlenen kale kapısından,
Geniş dünya dar iken,
Altı şirin en genci,
Cömert Manas var iken,
Ölüme ortak çırpınan,
Kırk boyun elinden,
Rahmetli sağ iken,
En bir iki büyük devlet,
Büyüyüp durduğu çağında,
Altın kalkan, mızrak alıp,
Salınıp durduğum demde,
Cömert hanın önünde,
Sefa sürdüğüm demde.
Kakan'ın çınar bağına,
Han Esen'in tahtına,
Araya elçi varmıştım.
Han Esen'in altın tahtını,
O zaman isteyip almıştım.
Gık deyip gönül koymadım,
Zerrece azap görmedim.
Bugün gördüğüm azabı,

Cer cüzünön körbödüm.
Kaza cetip kün bütüp,
Kuyalı dep ölbödüm.
Bul öñdöngön müşküldü,
Tirüü cürö körbödüm.
Ötkön iştin cayınan,
Bul ayımdın ayınan,

Yeryüzünde görmedim.
Ecel yetip gün bitip,
"Kuyalı" deyip ölmedim.
Bunun gibi çileyi,
Diri gezip görmez olaydım.
Geçmiş işin hâlinden,
Bu hanımın yüzünden,

Al askar tooday cayınan.
Arada arbak barınan.
Cumşaganıñ balban kız,
Doluma kantip baram – dep,
Eline kepti salam – dep,
Al balban kız baatırga,
Kalk büldürgön kapırga,
Astı kenen can eken,
Kızıl köynök, ayça bel,
Kıltıldagan suluudan».
Kıyal tartıp sır bilgen,
Kıltıldagan al balban.
Özü şeker sözdüüdön,
Caynagan boto közdüü eken.
Tal cibektey çoyulgan,
Bopodoy közü koyulgan.
Kara surma kaştuudan,
Çubalgan kara çaçtuudan,
Keremettüü keptüüdön,
Kelgen bir col caralıp,
Uşunçalık öñdüüdön.
Adamga şıktuu ıktuudan,
Kıyalı sonun, sözü bal,
Sözü şirin sözdüüdön.
Altımış kelin, seksen kız,
Bir kızıkka batışkan,
Bir ordogo catışkan,
Içki sırın aytışkan.
Nökörü mınça can eken,
Balban kızdın cökörü
Ayım suluu bar eken.

O yüce dağ gibi yurdundan.
Arada ruhlar var diye.
Gönderdiğin pehlivan kıza,
"Deliye nasıl varayım?" diye,
"Eline söz salayım" diye,
O pehlivan kız bahadıra,
Halk kırıp geçiren kâfire,
Önü geniş bir can imiş,
Kızıl gömlek, ince bel,
Salınan güzellerden».
Hayal kurup sır bilen,
Salınıp duran o pehlivan.
Kendi şeker sözlülerden,
Işıl ışıl iri kara gözlü imiş.
Dal ipek gibi uzayan,
Kadife gibi gözü koyu.
Kara sürme kaşlılardan,
Uzayıp giden kara saçlılardan,
Kerametli sözlülerden,
Bir kez gelmiş yaratılıp,
Bunca güzel yüzlülerden.
İnsana yakın, cana yatkınlardan,
Huyu güzel, sözü bal,
Sözü şirin sözlülerden.
Altmış gelin, seksen kız,
Bir eğlenceye dalmışlar,
Bir ordada yatmışlar,
İç sırlarını söyleşmişler.
Maiyeti bunca can imiş,
Pehlivan kızın yoldaşı,
Hanım güzeli var imiş.

Calcal közdün carıgı.
Nökör kızdan suluusu,
Tirüü kızdan keptüüsü,
Adamzattın eptüüsü.
Ay ayım kız suluuga,
Adamdan bölök uluuga,
Kapır çenem kambılga,
Kep tüyünün çeçüüçü,
Kelişimdüü dañgılga,

Süzgün gözün ışığı.
Maiyet kızların güzeli,
Yaşayan kızların biçimlisi,
İnsanoğlunun en beceriklisi.
Ay hanım güzel kıza,
İnsandan öte uluya,
Ölçüye sığmaz beceriklisine,
Söz düğümünü çözücüye,
Endamlı ustasına,

Kaldaygan başın kol kılıp,
Argın kandın Acıbay.
Kandık başın kor kılıp,
Araga tilçi salganmın,
Canaktan kabar alganmın.
Aşuu aşıp, taş basıp,
Akıl oylop, köp caşıp,
Kuu tulpardı arıgıp,
Kuuratıp candı karıtıp,
Capadan calgız bet alıp,
Çarayna tondu böktörüp,
Altın candı arıtıp,
Ar tulpardı karıtıp,
Aylanıp baarın üyrötüp,
Azıktın baarı tügötüp,
Ay-aalamdı sıdırıp,
Tögöröktün tört burçun
Törт aylanıp kıdırıp,
At arıtıp col bassañ,
Kan tügötüp coop alsañ,
Cetip kelgen çençimin,
Araga kelgen elçimin,
Adamdıktı bilermin,
Can caralgan bendegen,
Danaker bolup cüröbüz,
Dünüyögö barçubuz,
El kıdırgan carçıbız.
Baatır şer Manas balası,
Atası Manas kökcaldan

Koskoca başını kul edip,
Argın Han'ın Acıbay'ı.
Hanlık başını hor edip,
Araya dilci saldım,
O yandan haber almıştım.
Geçit aşıp, taş basıp,
Akıl yorup, çok bunalıp,
Kuru tulparı arıklatıp,
Canı kurutup kocatıp,
Yapayalnız yola yönelip,
Zırh kaftanı terkiye alıp,
Altın canı yorup,
Her tulparı kocatıp,
Dolanıp hepsini öğrenip,
Azığın hepsini tüketip,
Ay-âlemi sıyırıp geçip,
Dünyanın dört köşesini,
Dört dolanıp gezip,
At yorup yol yürüsen,
Kan tüketip cevap alsan,
Yetip gelen dünürcüyüm,
Araya gelen elçiyim,
İnsanlığı bilirim,
Can yaratılmış kullara,
Arabulucu olup gezeriz,
Dünyayı dolaşıp gideriz,
El gezen çığırtkanız.
Bahadır şir Manas'ın balası,
Atası bozkurt Manas'tan,

	Arta tuulup şer bolgon.	*Üstün doğup şir olmuş.*
	Dünüyö bütkön cayına,	*Dünyanın kurulduğu yurda,*
60000	Tüptüü çınar ornogon,	*Köklü çınar dikilmiş,*
	Tübü tuulup bar bolgon.	*Kökü doğup var olmuş.*
	Ak bolottun tukulu,	*Ak çeliğin soyu,*
	Ayköl şer Manas tukumu.	*Cömert şir Manas'ın soyu.*
	Atın koygon Semetey,	*Adını koymuşlar Semetey,*
	Şer ekenin biliñiz.	*Şir olduğunu biliniz.*
	Aşık bolsoñ körüñüz,	*Âşık olursan görünüz,*
	Atayı sizge cibergen,	*Özellikle size göndermiş,*
	Kabarçını biliñiz,	*Habercisini biliniz,*
	Araga elçi cürübüz?	*Araya elçi yürürüz.*
60010	Caralgan muñduu bendesi,	*Yaratılmış dertli kuluyuz,*
	Danaker bolup turubuz.	*Arabulucu olup dururuz.*
	Ubadanı bilem – dep,	*"Vaadi bilirim" diye,*
	Uşalanıp koysun – dep,	*"Yüreği yumuşasın" diye,*
	Düynödön adam tak ötpöyt,	*Dünyadan insan tek geçmez,*
	Semetey şerge tiysin – dep,	*"Semetey şire varsın" diye,*
	Kabar berip turganda,	*Haber verip durduğumda,*
	Karasam balban Kuyalı,	*Baksam, pehlivan Kuyalı,*
	Oynoo bala caş kezde	*Oyunbaz çocuk, genç çağda,*
	Seyilge çıgıp seksen kız.	*Gezintiye çıkmış seksen kız.*
60020	Añçılık doorun kılganda,	*Avcılık devrini sürerken,*
	Adırdan arkar kubalap,	*Kırdan dağ koyunu kovalayıp,*
	Kulan kuup cürgöndö,	*Kulan kovup gezdiğinde,*
	Celpiniştin oyunda,	*Celpiniş'in ovasında,*
	Uluu dayra boyunda,	*Ulu ırmağın boyunda,*
	Çuk terektin batkalda,	*Sık kavağın koyağında,*
	Selkinçek kurup catkanda,	*Salıncak kurup yatarken,*
	Cılañaylak, cılañ baş,	*Yalınayak, baş açık,*
	Atı Kıdır keldi ele.	*Adı Kıdır olan gelmişti.*
	Köz ilingen tüşündö,	*Göz iliştiği düşünde,*
60030	Kökcal nemeñ Semetey,	*Bozkurt dediğin Semetey'in,*
	Körkömü mınday dedi ele.	*Güzelliği şöyledir demişti.*
	Kök sülöösün börk kiyip,	*Gök vaşak börk giyip,*
	Kögala kalkan kolgo alıp,	*Gökala kalkan ele alıp,*
	Altın kargı şım kiygen,	*Altın sırma şalvar giymiş,*
	Aybandan çoñ at mingen,	*Hayvanın en irisine binmiş,*

	Kızıl buurul atı bar,	*Kızıl demir kırı atı var,*
	Kılımdan aşık barkı bar,	*Çağlardan aşkın değeri var,*
	Tuura kenen boyu uzun,	*Omzu geniş, boyu uzun,*
	Arı arstan, arı şer,	*Hem arslan, hem şir,*
60040	Adamdan çıkpayt mınday er.	*İnsandan çıkmaz böyle er.*
	Murdu bukar şabınday.	*Burnu Buhara mumu gibi.*
	Sakalı saadak kabınday,	*Sakalı sadak kılıfı gibi,*
	Oozunan çıkkan ilebi.	*Ağzından çıkan soluğu,*
	Kolotton küygön calınday.	*Koyakta yanan yalım gibi.*
	Uşunday bolgon küyööñ – dep,	*"İşte böyledir güveyin" diye,*
	Manas şerdin balası,	*Manas şirin balası,*
	Bar oluya daanası.	*Var olan evliyanın seçkini.*
	Ayzakerdin ıktuusu,	*Mızrakçıların ustası,*
	Adamzattın mıktısı,	*İnsanoğlunun yamanı,*
60050	Ala türkük çatırı.	*Ala direkli çadırı.*
	Ak kalpak kırgız baatırı,	*Ak kalpak Kırgız'ın bahadırı,*
	Tie turgan küyööñ – dep,	*"Varacağın güveyin" diye,*
	Kolunan çınar bak öspöyt,	*Elinden çınar bağ yetişmez,*
	Düynödön bende tak ötpöyt.	*Dünyadan kul tek geçmez.*
	Uşul senin küyööñ – dep,	*"İşte bu senin güveyin" diye,*
	Izdep tier küyööñ – dep.	*"Arayıp varacağın güveyin" diye.*
	Aytkan sözdü bilbeseñ,	*Denen sözü bilmezsen,*
	Izdep aga tiybeseñ,	*Arayıp ona varmazsan,*
	Celcetpes atıñ arıyt ko,	*Yel yetmez atın arıklar ya,*
60060	Balban başıñ karıyt ko!	*Pehlivan başın kocalır ya!*
	Ay böksörüp, kün ötüp,	*Ay eksilip, gün geçip,*
	Karılık menen ötpöybü.	*Kocalık ile geçmez mi.*
	Kasietiñ başıñdan,	*Kutun başından,*
	Uşunetip ketpeybi.	*Böylece gitmez mi.*
	Caaday kiret arstan,	*Yay gibi geçer, arslanım,*
	Caş canıñdı karıtpa.	*Genç canını kocatma.*
	Bel baylagan beliñe,	*Bel bağladığın dayanağa,*
	Izdep tiygin teñiñe.	*Arayıp var dengine.*
	Barıp tiygin eriñe.	*Varıp git erine.*
60070	Erkek-ayal turganı,	*Erkekle kadının durması,*
	Esiñ bolso sen dagı,	*Aklın varsa sen dahi,*
	Oroyluk bolot kulunum,	*Kabalık olur kulunum,*
	Tak ötüp calgız cürüşüñ,	*Tek geçip yalnız gezişin,*

Erkek menen urgaçı –
Bir-birinin ırısı» –
Dep, oşentip dubana,
Aytıp kebin koydu ele.
Aytıp turgan al adam,
Közdön kayım boldu ele.
Uşul kepti ukkanda,
Tegeregim karabay,
Degi canım ayabay,
Tünüçündö uyku albay,
Kündüzündö tınç albay,
Kabarın kaydan bilem – dep,
Kay caktan izdep cüröm – dep,
Kanday cerge baruuga,
Kanday cerden tabuuga,

Akıl ayran, başım mañ,
Tutamga kelbey bizdin can.
Cürök ergip, iç küyüp,
Añ-tañ kalıp turganda,
Tamak içip, aş cebey,
Aşıktık dartın kılganda,
Ordo kızda barkı bar,
Kimiñ cakşı ay suluu.
Kolunda cazgan katı bar.
Katın alıp karasak,
Semetey şerdin atı bar.
«Kara kökcal şer oşol,
Kastarın tigip cibergen,
Kan Semetey er oşol.
Surap içse toybogon,
Sugalagın koybogon.
Sultan kırgız tukumu,
Ala-Toonu cerdegen,
Alışıp adam ceñbegen.
Anıktap soguş kılgan can,
Ezeli tirüü kelbegen.
Önögün canga berbegen.
Ala-Too degen ceri bar,

Erkek ile dişi –
Birbirinin kısmeti» –
Deyip böylece derviş,
Söyleyip sözünü bitirdi.
Söyleyip duran o adam,
Gözden kayboldu idi.
Bu sözü duyduğumda,
Çevreme bakmadan,
Hiç canımı esirgemeden,
Gecesinde uyku almadan,
Gündüzünde rahat durmadan,
"Haberini nerden bilirim" diye,
"Hangi yandan arayayım" diye,
Nasıl bir yere varmaya,
Nasıl bir yerden bulmaya,

Aklım şaşkın, başım sersem,
Canımız bir türlü yatışmaz.
Yürek coşup, iç yanıp,
Şaşkın şaşkın dururken,
Yemek yemez, aş yemez,
Aşk derdine düşmüşken,
Saray kızları içinde itibarı var,
Hanginiz güzelsiniz, ay yüzlü güzel.
Elinde yazılmış mektubu var.
Mektubu alıp bakarsak,
Semetey arslanın adı var.
«Boz yeleli kara arslan odur,
Kastını kurup gönderen,
Han Semetey, o yiğit odur.
İsteyip içse doymayan,
Açgözlülüğünü bırakmayan.
Sultan Kırgız soyundan,
Ala-Too'yu yurt edinen,
Güreşip kimsenin yenemediği.
Onunla gerçekten savaşa tutuşan,
Asla sağ dönmemiştir.
Üstünlüğünü kimseye kaptırmayan.
Ala-Too denen yeri var,

Aytıluu Talas boyunda,
Tört-Küldün tömön cagında,
Törö Manastın saygan bagında,
Cılgınduunun oyunda,
Keñ Talastın boyunda,
Er Semetey kökcal bar.
Izdep tiyseñ kan oşol,
Ürdöñdü tapçu can oşol.
Külsöñ ündü çıgarıp,
Tamaşa tañdı atırıp.
Muñuñdu çeçip sır bilgen,
Koşulsun curtuñ tak oşol.
Küülönsö külkü çıgargan,
Külsö kumar kandırgan.
Al dagı şer, sen da şer,
Aluulap nazar salbasañ,
Tiyseñ tüptüü car oşol,

Çın kumarıñ kandırgan.
Kün çıgış közdöy col cürsöñ,
Neçen kızık beli bar,
Mee kaynagan munarık,
Han cürbögön çöl kelet.
Kee bir cerde köz cetkis,
Çalkıp catkan köl kelet.
Can körünbös köz kaykıp,
Cana eçen cıl col cürsöñ,
Sanaluu altı ay mol cürsöñ,
Sanaa tartpay col cürsöñ,
Köz cetpegen tunarık,
Körsöñ çeti Kara-Kum
Kün esebi cıyırma kün,
Kaynak ısık çöl oşol.
Kumga koyso kazanı,
Kurkurap çıgıp kaynagan.
Ayta-buyta degençe,
Kaşıktay suusu kalbagan,
Soylop cılan barbagan,
Kulan oyun salbagan.

Ünlü Talas boyunda,
Tört-Kül'ün aşağı yanında,
Töre Manas'ın diktiği bağda,
Cılgınduu'nun düzlüğünde,
Geniş Talas'ın boyunda,
Er Semetey, o boz yeleli var.
Arayıp varırsan, han odur,
Hurini bulup alan can odur.
Gülersen sesini çıkarıp,
Eğlenceyle tan attırıp.
Derdini çözüp sırrını bilen,
Yurdun katılsın, tam odur.
Coştu mu kahkaha koparan,
Güldü mü gönül kandıran.
O da arslan, sen de arslan,
Yan gözle bakmazsan eğer,
Varırsan, köklü eş odur,

Gerçek arzunu kandıran.
Gün doğusuna doğru yol alırsan,
Nice görülmedik geçidi var,
Beyin kaynatan pus içinde,
Han geçmemiş çöl gelir.
Kimi yerde göz erişmez,
Çalkanıp yatan göl gelir.
Can görünmez, göz kamaşır,
Yine nice yıl yol gidersen,
Tam sayılı altı ay bol yürürsen,
Kaygı çekmeden yol alırsan,
Gözün ermediği puslukta,
Görürsün, ucu Kara-Kum,
Gün hesabıyla yirmi gün,
Kaynar sıcak çöl odur.
Kazanı kuma koysalar,
Guruldayıp kaynayıverir.
Bir şey deyip demeden,
Kaşık kadar suyu kalmaz,
Sürünüp yılan varmamış,
Kulan orada oyun kurmamış.

Sarı izine çöp salıp,
Uçkan kuzgun talıkkan,
Sargara kuup kalganmın.
Adamzat kuzgun talıkkan.
Kuu izine çöp salıp,
Adamzat bendesi,
Kubarın kuup kalganmın,
Tiktese közü karıkkan.
Kündöp-tündöp cel basıp,
Kuu uçkanda kulagı,
Celmoguz uulu kapırdı
Kulan bassa tuyagı,
Küyüp ketken çöldö – deyt,
Kanatı bar makuluk.
Uçkan kuş uçup barbagan,
Ar canıbar makuluk.
Kezikse aman kalbagan,
Mee kaynagan ısıkta
Bok cıttangan sasık bar.
Acırap andan çıkkanda,
Tomuktay bolgon toosu bar,
Tüñköygön çuñkur koosu bar.
Körsö köñül bölüngön,
Ala belde Ala-Too
Arbayıp conu köründgön.

Sarı izine ot bırakıp,
Uçan kuzgun yorulup düşmüş,
Sarara sarara kovalamışım.
İnsanoğlu da kuzgun gibi bitkin düşmüş.
Kurumuş izine ot koyup,
Âdemoğlu kulları,
O kurnazı kovalayıp kalmışım,
Bakanın gözü kamaşır.
Gece gündüz yel gibi gidip,
Kuğu uçsa, kulağı,
Celmoguz oğlu o kâfiri,
Kulan bassa, tuynağı,
Yanıp gider o çölde – der,
Kanadı olan mahluk bile.
Uçan kuş uçup varamamış,
Her canlı, her mahluk,
Oraya düşse sağ kalmamış,
Beyin kaynatan sıcakta
Pislik kokan bir leş kokusu var.
Oradan kurtulup çıkınca,
Aşık kemiği kadar dağı var,
Çukurlaşmış derin koyağı var.
Gören gönlünü kaptırır,
Ala geçitte Ala-Too,
Heybetle sırtı görünür.

Al Ala-Too cer oşol,
Ala-Toonu cerdegen,
Aytıluu kökcal Semetey
Izdep barsañ er oşol.
Men Talasta catkanda,
Bilimdüü sözdön tutuldum.
Keremettüü kımbat söz,
Kelin senden kutuldum» –
Dep, oşentip Acıbay,
Sapar tartıp col tartıp,
Cer bolcolun bek aytıp,
Ceribiz Talas dep aytıp,
Mintip colgo salıptır.

İşte o Ala-Too, o yerdir,
Ala-Too'yu yurt edinen,
Ünlü boz yeleli Semetey,
Arayıp varırsan, o yiğit oradadır.
Ben Talas'ta yatarken,
Bilgece sözlere tutuldum.
Keramet dolu değerli söz,
Gelin, senden kurtuldum» –
Deyip, böylece Acıbay,
Sefer edip yola çıkıp,
Yerin tarifini sağlamca söyleyip,
Yurdumuz Talas'tır deyip,
Böylece yola koymuştur.

Kep ayagı, belgi söz,
Semeteyden kat alıp,
Aytkan comok çoñ kızık,
Uşul iştin ayınan
Celmoguz uulu Sarıbay,
Aştan kuup col salıp,
Atıştı arbın salganmın.
Cel menen kuup ooluktum.
Belendenin belinen,
Peri oynogon cerinen.
Perizaada Çürökkö,
Belgilüü kagın dümökkö,
Bek badışa katınga,
Meltiregen kapırga,
Tak oşondon coluktum.
Munu bardan söz ugup,
Celmoguz uulu Sarıbay
Kökcal şerdin tukumun,
Kamap atat dep ugup,
Bir işimden, eki işim,

Sözün sonu, nişan sözü,
Semetey'den mektup alıp,
Anlatılan destan pek ilginçtir,
İşte bu işin yüzünden
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Beni aş toyundan kovup yol salıp,
Nice atışmalar ettim.
Yel ile kovalayıp coştum.
Belende'nin geçidinden,
Perilerin oynadığı yerinden.
Perizat Çürök'e,
O namlı kavga kargaşasına,
Bey padişah hatuna,
Dimdik duran kâfire,
Tam oradan rastladım.
Bunu varandan söz işitip,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Boz yeleli arslanın soyunu,
Kuşatıyor diye duyup,
Bir işimden, iki işim çıktı,

Kaalagan küyööm Semetey,
Karmaşarım Sarıbay,
Belgilüü küyööm Semetey
Betteşerim Sarıbay.
Adal car bolup aykölgö,
Keldim özüm tiyüügö,
Aygaylatam aramdı
Aydap kalktan sürüügö.
Atıştı arbın saluuga,
Acaldın mümkün ogunan
Ayköl törö baatırdı,
Sarıbaydın kolunan
Acıratıp aluuga.
Atamdan kalgan Celcetpes,
Ayçürök köktö, men cerde,
At tozdura col cürüp,
Az gana emes mol cürüp,
Celcetpeske kamçı urup,

Dilediğim kocam Semetey,
Boğuşacağım Sarıbay,
Belli kocam Semetey,
Yüzleşeceğim Sarıbay.
Ay gönüllüye helal eş olup,
Kendim varmaya geldim,
Haykırtırım o haramiyi,
Sürüp halktan kovmaya.
Bol bol atışma etmeye,
Ecelin olası okundan
Ay gönüllü töre bahadırı,
Sarıbay'ın elinden
Kurtarıp almaya geldim.
Babamdan kalan Celcetpes,
Ayçürök gökte, ben yerde,
Atı yorup yol alıp,
Az değil, çok yürüyüp,
Celcetpes'e kamçı vurup,

	Col cürüştü baştadım.	*Yol yürüyüşüne başladım.*
	Kayrattandım er üçün,	*Yiğit için gayrete geldim,*
	Erim ketken el üçün,	*Erimin gittiği el için,*
	Kılga baylap taştadım.	*Canımı kıl ucuna bağlayıp bıraktım.*
60230	Buguday moynun buratıp,	*Geyik gibi boynunu büküp,*
	Buzulgan koktu-koo kelse,	*Bozuk dere tepe gelince,*
	Bura tartpay çuratıp,	*Dizgin çekmeden dörtnala sürüp,*
	Akıl kaçıp, nur ketip,	*Akıl kaçıp, nur gidip,*
	Aradan mınça kün ötüp,	*Aradan bunca gün geçip,*
	Men Talaska kelgenmin.	*Ben Talas'a gelmişim.*
	Arada Bakay, Kanıkey,	*Arada Bakay, Kanıkey,*
	Sebepker bolo salgan soñ,	*Aracı oluverdikten sonra,*
	Baatır kökcal ayköl şer,	*Bahadır boz yeleli, ay gönüllü arslan,*
	Nike kıyıp algan soñ,	*Nikâh kıyıp aldıktan sonra,*
60240	Küyükkön cürök basılıp,	*Yanan yürek yatıştı,*
	Küptünün baarı cazılıp,	*İçteki dertlerin hepsi açıldı,*
	Bir kızıkka batışıp,	*Bir keyfe daldılar,*
	Bir töşöktö catışıp,	*Bir döşekte yattılar,*
	Kılt etip suusun albagan.	*Bir yudum suyunu bile almayan.*
	Keñ kökürök, taykı col,	*Geniş göğüslü, sarp yolda,*
	Kelişken minse kebelbes,	*Binildiğinde sarsılmayan endamlı,*
	Çabuuldasa çarçabas,	*Akına sürülse yorulmayan,*
	Kanatı bar canıbar,	*Kanadı var bu hayvanın,*
	Keñ casagan can kılıp,	*Geniş yaratılmış bir can,*
60250	Kelişken tulpar at minip,	*Endamlı tulpar ata binip,*
	Tulpar oozun burdu emi.	*Tulparın başını çevirdi şimdi.*
	Kayıpçal kızı Kuyalı,	*Kayıpçal kızı Kuyalı,*
	Urgaaçı arstan artık şer,	*Dişi arslan, üstün bir şir,*
	Algırdın biröö bu dagı.	*Yırtıcıların biri de budur.*
	Adamdan bölök ton kiygen,	*İnsandan başka türlü kürk giymiş,*
	Kalpagının etegi,	*Kalpağının eteği,*
	On eki kulaç sel eken.	*On iki kulaç imiş.*
	Kulak ugup köz körgön,	*Kulak duymuş, göz görmüş,*
	Alp Kuyalı deer eken.	*Alp Kuyalı derlermiş.*
60260	Al Kuyalı balbanı,	*O Kuyalı pehlivanın,*
	Celmoguz uulu kapırga	*Celmoguz oğlu kâfire*
	Cekege çıgar cañcalı,	*Teke tek çıkacak kavgası var,*
	Kaalaganga bu dagı,	*Dilediğine bu dahi,*

	Kazatka çıgar ubagı.	*Gazaya çıkma vaktidir.*
	Colugarı keñ maydan,	*Buluşacağı geniş meydan,*
	Betteşeri keñ saydan,	*Yüzleşeceği geniş vadiden,*
	Çımıroon tartıp ceznaydan,	*Pirinç zurnadan çınlatıp,*
	Çımçık uçpas koo-saydan,	*Serçe uçmaz koyak vadiden,*
	Badana toodoy körüngön,	*Zırhı dağ gibi görünen,*
60270	Baatırlar korkpoyt ölümdön,	*Bahadırlar ölümden korkmaz,*
	Körgöndün köönü bölüngön.	*Görenin gönlü kapılırdı.*
	Kız arstan kurgan şer,	*Kız arslan, yaman şir,*
	Kazatka çıkkan oşol cer.	*Gazaya çıktığı yer orası.*
	Karmaşarı Sarıbay,	*Boğuşacağı Sarıbay,*
	Kagıştın cayı momunday.	*Çarpışmanın hali şöyledir.*
	Munun köbü calgan, köbü çın,	*Bunun çoğu yalan, çoğu gerçek,*
	Körüp kelgen kişi cok.	*Görüp gelen kimse yok.*
	Carmı tögün, carmı çın,	*Yarısı uydurma, yarısı gerçek,*
	Canınan kelgen adam cok.	*Yanından gelen adam yok.*
60280	Caratkan özü bilbese,	*Yaradan'ın kendisi bilmezse,*
	Atañızdın comogu,	*Atanızın destanını,*
	Aytpay koysok bolobu,	*Söylemesek olur mu,*
	Cogolup ketken berendi,	*Yitip gitmiş yiğidi,*
	Comok kıldım ermekke.	*Destan ettim eğlenceye.*
	Corugun aytıp bermekke.	*Yaptıklarını anlatıvermeye.*
	Tögün-çının kim bilet,	*Yalanını gerçeğini kim bilir,*
	Caratkan Kuday bir bilet.	*Yaradan Kuday bir bilir.*
	Canaşa turgan adam cok,	*Yanında duran adam yok,*
	Bügünkü bar, erteñ cok.	*Bugün var, yarın yok.*
60290	Uçası tar eñ kızık,	*Sonu dardır, pek tuhaftır,*
	Uşunday türdüü düynö bok.	*Böylesi türlü türlü, değersiz dünya.*
	Kız Kuyalı er balban,	*Kız Kuyalı, er pehlivan,*
	Baraanı toodoy körünüp,	*Karaltısı dağ gibi görünüp,*
	Köñülü tolkup eelikken,	*Gönlü dalgalanıp coşmuş,*
	Badanasın kiyinip,	*Zırhını kuşanıp,*
	Baatırdan erkek tuugansıp,	*Bahadırdan doğma erkek gibi,*
	Baatır beybak süyünüp,	*Bahadır kadın sevinip,*
	Körgön köñül bölünüp,	*Görenin gönlü kapılıp,*
	Körkömü toodoy beytaalay,	*Endamı dağ gibi o bahtsız,*
60300	Kök askar toodoy körünüp,	*Gök yüce dağ gibi görünüp,*
	Alban türdüü beybakka,	*Türlü hallere bürünen o kadına,*

Koldogonu bir toguz,
Koldop kelip turuptur.
Candap turgan sur colbors,
Cagımduu mınday can bolbos.
Koldogonu körünüp,
Tulpar oozun burdu ele.
Kayıpçaldın balbanı,
Bata surap turdu ele.
Sanaa saylap bölünüp,
Caman menen cakşılık
Bet aldında körünüp,
Kan kalayık kalıñ el,
Kañırıgı tütödü.
«Kaalap sözdü özüñ bil,
Keñ Celpiniş uluu curt,
Cerim alıs kaldı ele.
Kindik kesip kir cuugan,
Topurakka soylogon,
Caş kezekte oynogon,
Elim alıs kaldı ele.
Boz burçukça kıya car,
Bolcop çıgar col emes.
Celmoguz uulu kapırdı,
Oyun kılar coo emes.
Ottuk caldın çogu öçpös,
Oolukmaluu doñuzga,

Koruyucu ruhları tam dokuz,
Koruyup gelip durmuştur.
Yanı sıra yürüyen boz kaplan,
Bundan alımlı bir can olmaz.
Koruyucuları görünüp,
Tulparın başını çevirmişti.
Kayıpçal'ın pehlivanı,
Dua isteyip durmuştu.
Düşünceye dalıp bölünüp,
Kötülük ile iyilik
Gözünün önünde görünüp,
Han ile halk, kalabalık el,
Genzi tüttü, içi yandı.
«Dilersen sözü kendin bil,
Geniş Celpiniş, ulu yurt,
Yerim uzakta kalmıştı.
Göbeğimin kesildiği, kirimin yunduğu,
Toprağında emeklediğim,
Küçük yaşta oynadığım,
Elim uzakta kalmıştı.
Boz kuytudaki yalçın uçurum,
Kestirip çıkılır yol değil.
Celmoguz oğlu kâfir,
Oyun edilecek düşman değil.
Çakmak alevinin koru sönmez,
Azgın kudurmuş domuza,

Karmaş kılsa kol ötpös.
Suuga salsa çökpögön,
Çokko salsa küybögön,
Karmaşıp kişi cürbögön,
Baatırdıgı bir başka,
Baalançu zaarı bir başka,
Asıl elem arıdım.
Aybanga çalış it menen,
Alışıp cürüp talıdım.
Çalışıp cürüp çarçadım,
Bet alışıp naalıdım,
Betteşip cürüp tarıdım.

Boğuşmaya girse el kâr etmez.
Suya atsan batmayan,
Kora atsan yanmayan,
Kimsenin boğuşmayı göze alamadığı,
Bahadırlığı bir başka,
Sayılan zehri bir başka,
Asil idim, yıprandım.
Hayvana çalar o itle,
Boğuşa boğuşa bittim.
Çarpışa çarpışa yoruldum,
Yüz yüze gelip yakındım,
Yüzleşe yüzleşe daraldım.

Küröş baştap kübüldüm,
Küçtüü akmak menen karmaşıp,
Küülüü candan tüñüldüm.
Adır-kudur keñ beles,
Neçen aşkan col ele.
Aybanga çalış aramdı,
Eçen saygan kol ele.
Çama kubat al kelse,
Çabışıp eki bölörbüz.
Çak cetpese kapırdan,
Ne cazganın körörbüz.
Men Kuyalı balbandan,
Bekip catkan belimden,
Siler üçün kelgenmin.
Menin cerdin tübü Celpiniş,
Cerim alıs kaldı ele.
Cetkeleñ curtum tuugan el,
Elim alıs kaldı ele.
Kalaluu korgon çep elem,
Oşol curttun baarına
Mömö bolgon men elem.
Al caman el, baykuş curt,
Ata bolup alarga
Enedey eptep saktadım.
Elge duşman coo kelse,
Buy tüşürüp çapkanmın.
Erigip aytkan sözümö,
El sagındı özümdü.

Güreşe başlayıp döküldüm,
Güçlü ahmakla boğuşup,
Coşkun canımdan umut kestim.
Engebeli, geniş sırtlar,
Nice aşılmış yoldu.
Hayvana çalar o haramiyi,
Nice kez mızraklamış eldi bu.
Güç kuvvet elverirse,
Vuruşup ikiye böleriz.
Gücümüz kâfire yetmezse,
Ne yazıldıysa görürüz.
Ben pehlivan Kuyalı,
Saklandığım geçidimden,
Sizler için gelmişim.
Benim yurdumun aslı Celpiniş,
Yerim uzakta kalmıştı.
Yetkin yurdum, akraba elim,
Elim uzakta kalmıştı.
Kaleli korunak, sur idim,
O yurdun hepsine
Meyve olan bendim.
O zavallı el, o çaresiz yurt,
Onlara ata olup
Ana gibi kollayıp sakladım.
Ele düşman ordu gelse,
Perişan edip vurmuştum.
Gönülden söylediğim sözüme,
El beni özledi.

Sagına turgan sebebi,
Boroy-boroy kün caasa,
Bolumduu curtum baarına,
Boz kereşkey tam elem,
Kız badışa kan elem.
Kalk içinde kayran can,
Kara askar zoodoy bar elem.
Kalkka müşkül iş kelse
Ayza sunup ozçu elem,
Astınan barıp tozçu elem.

Özlemesinin sebebi şu,
Boran boran gün yağsa,
Varlıklı yurdumun hepsine,
Boz keçeden sağlam dam idim,
Kız padişah, han idim.
Halk içinde canım kurban,
Kara yüce kaya gibi vardım.
Halka zor bir iş gelse,
Mızrak uzatıp öne geçerdim,
Önüne varıp karşılardım.

	Kıcırga kıyın tiygende,	*Öfkem iyice kabardığında,*
	Kırgındı kızık salçu elek.	*Kıyımı yaman koparırdık.*
60380	Curtka balaa iş kılsa,	*Yurda bela iş edilse,*
	Elge müşkül küç kelse,	*Ele zorluk, güçlük gelse,*
	Alakandap azabın,	*Avuç avuç azabını,*
	Biz kötörüp alçu elek.	*Biz yüklenip alırdık.*
	Een kaldı elibiz,	*Issız kaldı elimiz,*
	Çın bölündü köönübüz.	*Gerçekten bölündü gönlümüz.*
	Alışkanım Sarıbay,	*Boğuştuğum Sarıbay,*
	Attın oozun burabız.	*Atın başını çevririz.*
	Baatır kökcal men üçün,	*Bahadır boz yeleli, benim için,*
	Amanat candı kıyabız,	*Emanet canı feda ederiz,*
60390	Kaza tapsak ölöyün.	*Kaza gelirse öleyim.*
	Çama kelip al cetpes,	*Gücümüz varıp el yetmezse,*
	Celmoguz uulu kapırdı	*Celmoguz oğlu kâfire*
	Kızık kılıp berelik.	*Bir güzel gösterelim.*
	Içime kiygen ok ötpös,	*İçime giydiğim ok geçmez zırh,*
	Ataşkan şañduu can ele.	*Atışan şanlı bir candı.*
	Celmoguz uulu kapırdı	*Celmoguz oğlu kâfiri*
	Ala cürgön kol ele.	*Alt edegelen eldi bu.*
	Salışıp cürüp cüdöttük,	*Vuruşa vuruşa bunalttık,*
	Kuuşup cürüp kün öttük.	*Kovalaşa kovalaşa günler geçirdik.*
60400	Ayıgışıp cürüp arıdık,	*Kıyasıya çekişip yıprandık,*
	Alışa albay karıdık.	*Alt edemeden kocaldık.*
	Çabışıp cürüp çarçadık,	*Vuruşa vuruşa yorulduk,*
	Alaskar belge keñ küdür,	*Ala yüce geçit, geniş sırt,*
	Aydabay barçu col emes.	*Sürülmeden varılır yol değil.*
	Celmoguz uulu kapırdı,	*Celmoguz oğlu kâfir,*
	Arzan dep tapçu coo emes.	*Ucuz sanılacak düşman değil.*
	Baatır cektin kılıgı,	*O soysuz bahadırın huyundan,*
	Elüü col kördüm aramdın.	*Elli kez gördüm o haraminin yaptığını.*
	Neçen cañcal buzulgun,	*Nice kavga, nice bozgun,*
60410	Celpiniştin oyunda,	*Celpiniş'in ovasında,*
	Keñ özöndün boyunda,	*Geniş vadinin boyunda,*
	Aramdık tüşüp beyline,	*Gönlüne haramlık düşüp,*
	Altı col kirip kol salgan,	*Altı kez girip saldırdı,*
	Erkin catkan elime.	*Özgür yatan elime.*
	Celmoguz uulu aramdın,	*Celmoguz oğlu haraminin,*

El buzuku kapırdın,
Alasın ala kaçpadım,
Kurcunda bulun çaçpadım,
Kulasın kuuy kaçpadım.
Kuturup cañcal salgıday,
Kup kaşında tilderin,
Zorduk kaşında tilderin,
Zorduk çaap açpadım.
Erkin catkan elimdi,
Eçen col buzdu beylimdi,
Ubara kılgan cılkımdı,
Udurgutkan curtumdu,
Kalayman kılgan kanımdı,
Kaşaytkan menin canımdı,
Celmoguz uulu kelet – dep,
Curtum kalgan balaaga
Canarıman sadaga.
Aytkan dalay kebim bar,
Kozgomok eçen kegim bar.
Baş kesişip kan tökkön,
Tübümdön beri kegim bar.
Tünkü kebi uluu duu,
Tügönbögön kegi bar.
Kıyalı oroy çoñ caman,
Kızıtalak çoçkonun
Tügönböy turgan kebi bar.
Cadaal salıp bilinip,
Canınan çoçko tüñülüp,
Keseñ belin aşkanda,
Celpinişten kaçan da
Sınaganmın külüktü,
Sırtınan kuup ansayın,

El bozan kâfirin,
Alacağını alıp kaçmadım,
Heybedeki ganimeti saçmadım,
Kula atını kovalayıp kaçmadım.
Kudurup kavga çıkaracak gibi,
Tam karşısında dil uzatıp,
Zorbalık önünde dil uzatıp,
Zorbalıkla vurup açmadım.
Özgür yatan elimi,
Nice kez bozdu huzurumu,
Perişan etti yılkımı,
Ürkütüp dağıttı yurdumu,
Hanlığımı kargaşaya verdi,
Canımı kavurup kararttı,
Celmoguz oğlu geliyor – diye,
Yurdum belaya düşmüş,
Canım ona kurban olsun.
Söylenecek nice sözüm var,
Deşilecek nice öcüm var.
Baş kesişip kan döktüğüm,
Kökümden beri öcüm var.
Geceki lafı koca bir yaygara,
Tükenmeyen kini var.
Huyu kaba, pek kötü,
O kahrolası domuzun
Tükenmek bilmez lafı var.
Zulmü belli olup,
Domuz canından umut kesip,
Keseñ geçidini aştığında,
Celpiniş'ten ne zaman olsa
Sınamışım yürük atı,
Ardından kovaladıkça,

Baştaganmın bülüktü,
Tarttırganmın tülüktü.
Kakırlık çölün aralap,
Kalk içinde aramdı,
Eçen col saydım caralap.
Etegin cerge tiygizbey,

Başlatmışım kargaşayı,
Bedelini ödetmişim.
Kakırlık çölünü dolaşıp,
Halk içindeki o haramiyi,
Nice kez mızraklayıp yaraladım.
Eteğini yere değdirmeden,

Celpinişke turguzbay,
Özü kıldı men kuudum,
Kaşaytıp kalkın çapkanmın,
Karmaşa çıksañ aytkanmın.
Kança col cinin kakkanmın,
Biylep elin baskanmın.
Bek tutkagım karmasa,
Ezelki cinin kakkanmın.
Kolum menen kayran can,
Eçen col kalkın çapkanmın.
Sarıbay uulu kapırdın,
Tüpkü şaarı tüp boldu.
Uşu kılgan corugu,
Tüzü suuk iş boldu.
Ar kaçandan bir kaçan,
Salsak zaman akırı,
Celmoguzdun kapırı.
Kup kuturgan çoçkogo,
Kurdaştık kanım beremin.
Kuturgan eken betpagım,
Munu menen kulcuñdaşıp körömün.
Küçöngön zaarduu kapırga,
Küyöösüz katın beremin.
Küçögön okşoyt bu kapır,
Bir kürtüldöşüp körömün.
Babam Bakay karıya,
Padışa eken oluya,
Batañdı berçi alayın,
Basıp cañcal salayın.
Tagdır cetse ölöyün,
Arstan tuugan Külçoro,
Ardaktagan er Seytek,
Şer ataktuu eki arstan,
Bulardan başka taş cürök,

Egiz arstan, eki şer,
Coldoşko berseñ alayın.
Colu bolgon kapırga,
Ülkön cañcal uluu duu,

Celpiniş'te durdurmadan,
Kendi etti, ben kovdum,
Kavurup halkını vurmuşum,
Boğuşmaya çıkarsan söylemişim.
Kaç kez kudurganlığını gidermişim,
Hükmedip elini ezmişim.
Sıkıca tutup yakaladım mı,
Ezelden gelen cinini kakmışım.
Elimle, ah canım benim,
Nice kez halkını vurmuşum.
Sarıbay oğlu kâfirin,
Kadim şehri yerle bir oldu.
Bu ettiği işler,
Yüzü soğuk iş oldu.
Herhangi bir zaman gelir,
Dersek ahir zamandır,
Celmoguz'un kâfiri işte.
İyice kudurmuş domuza,
Yoldaşlık kanımı veririm.
Kudurmuş meğer o yüzsüz,
Bununla bir kapışıp göreyim.
Azıtmış zehirli kâfire,
Kocasız kadın veririm.
Azıtmış besbelli bu kâfir,
Bir çarpışıp göreyim.
Babam Bakay ihtiyar,
Padişahmış, evliyaymış,
Duanı ver de alayım,
Basıp kavga salayım.
Takdir gelirse öleyim,
Arslan doğmuş Külçoro,
El üstünde tutulan er Seytek,
Şir namlı iki arslan,
Bunlardan başka taş yürek,

İkiz arslan, iki şir,
Yoldaşlığa verirsen alayım.
Yolu açık giden kâfire,
Büyük kavga, ulu gürültü,

	Uşunday kirip salayın.	*İşte böyle dalıp salayım.*
	Kıyıp bergin eki şer,	*Kıyıp ver bu iki şiri,*
	Kaalaganım mına uşul.	*Dilediğim işte budur.*
	Coldoş kılıp alayın,	*Yoldaş edinip alayım,*
	Coldon kalar sebebim,	*Yolda kalırsam desteğim,*
	Ölüp kalsam kömörüm.	*Ölüp kalırsam gömenim.*
	Tirüülüktö körörüm,	*Sağlıkta göreceğim,*
	Ildıylasam cölörüm,	*İnişte dayanağım,*
60500	Öydö çıksam öbögüm.	*Yokuşta desteğim.*
	Astıga salsam ak colum,	*Öne salsam ak yolum,*
	Aydap cürsö sak kolum,	*Sürüp gitse sağ kolum,*
	Tübündö cıldız bolcoşuñ,	*Dibinde yıldız gibi yol göstereni,*
	Biröö bala, biröö inim,	*Biri oğlum, biri kardeşim,*
	Körö turgan çın künüm.	*Görüp duracağım gerçek günüm.*
	Üzülüp katsam ularım,	*Kopup kalsam ular kuşum,*
	Kagışka kirse bul eköö	*Çarpışmaya girse bu ikisi,*
	Kan-cin tökçü kıraanım.	*Kan revan döken şahbazım.*
	Betteşkenge berenim,	*Yüzleşene karşı yiğidim,*
60510	Belge tañuu erenim.	*Belime kuşak erenim.*
	Ak bolottun tukumu,	*Ak çeliğin soyu,*
	Aybatı biyik, zaarı küç,	*Heybeti yüce, zehri güçlü,*
	Arslan şerdin tukumu.	*Arslan şirin soyu.*
	Tüptüü mazar çınarım,	*Köklü mazar çınarım,*
	Tabılbay turgan kıranım.	*Bulunmaz şahbazım.*
	Mañdayımda taalayım,	*Alnımdaki talihim,*
	Beşenede paanayım.	*Alın yazımda sığınağım.*
	Köz cumuşsa körörüm,	*Gözümü yumsam görecek olanım,*
	Müşkül başka kün tüşsö,	*Başa zor gün düşerse,*
60520	Coldoş bolup beremin.	*Yoldaş olup veririm kendimi.*
	Tirüülüktö çenime,	*Sağlığımda yanımda duranım,*
	Baykuş ceñeñ öldü – dep,	*Zavallı yengen öldü – diye,*
	Dagdır cetse ökürör,	*Takdir gelirse feryat eder,*
	Közün açıp köröyün,	*Gözünü açıp göreyim,*
	Ak sarlan cölögüm,	*Ak arslan dayanağım,*
	Kakırda maana çınarım.	*Kıraçtaki gölgelik çınarım.*
	Uluu karı kalıñ el,	*Ulu ihtiyar, kalabalık el,*
	Kara kılgan kıranım.	*Karaltı edindiğim şahbazım.*
	Belekti kolgo bergen soñ,	*Armağanı ele verdikten sonra,*

Bar tilegin tereñ oy,
Munu Kuday bergen soñ,
Karmaşkanım Sarıbay
Kagışçu coom momunday.
Kazatka çıkkan cerim bul,
Uluu-kiçüü, karı-caş,
Ukkula aytkan kebim bul.
Köñüldün baarı basıldı,
Kökcal şerge koşulup,
Umaçtay közüm açıldı.
Kapaluu cürök cazıldı,
Kaygının baarı basıldı.
Talaska kurgan bak boldu,
Mañdayıma bak kondu.
Kaalagan kolgo tiygen soñ,
Karmaştı katuu salayın.
Celmoguz uulu kapırdan,
Oñ kolumdu azaptan,
Balaa cok başka aramdan,
Dümök salçu aramdan.
Alsıratıp kalayın,
Aga-ceñe, karı-caş,
Ayköl törö kadırlaş,
Batañdı bergin alayın.
Celmoguz uulu karıga,
Cetkileñ cañcal salayın» –
Dep, oşentip Kuyalı,
Ok ötpögön ton kiyip,
Ok cetpegen at minip,
Oynotup çıktı cekege,
Can caragın caylanıp,
Manastan kalgan Zulpukor,
Kökcaldan surap anı alıp,
Uñgusu bolot ayza alıp,
Maydandı közdöy bet alıp,
Kuyalı çıktı cekege.
Çın dagdır bolso ölüügö,
Çımınday candı curt üçün

Bütün dileği derin düşünce,
Bunu Kuday verdikten sonra,
Boğuştuğum Sarıbay,
Çarpışacağım düşman böyledir.
Gazaya çıktığım yer budur,
Büyük küçük, ihtiyar genç,
Dinleyin, söylediğim söz budur.
Gönlün bütün derdi yatıştı,
Boz yeleli arslana kavuşup,
Gözüm ferahlayıp açıldı.
Kederli yürek açıldı,
Kaygının hepsi yatıştı.
Talas'ta kurulmuş bağ oldu,
Alnıma devlet kondu.
Dilediğim ele geçtikten sonra,
Boğuşmayı sertçe salayım.
Celmoguz oğlu kâfirden,
Sağ kolumu azaptan,
Belası eksik olmayan haramiden,
Kargaşa salan haramiden.
Onu güçten düşüreyim,
Ağalar yengeler, ihtiyar genç,
Ay gönüllü töre, değerli dost,
Duanı ver de alayım.
Celmoguz oğlu koca kâfire,
Yaman bir kavga salayım» –
Deyip, böylece Kuyalı,
Ok geçmez kürk giyip,
Ok yetişmez ata binip,
Oynatarak çıktı teke tek dövüşe,
Can silahını kuşanıp,
Manas'tan kalan Zulpukor,
Boz yeleliden isteyip onu alıp,
Sapı çelik mızrak alıp,
Meydana doğru yönelip,
Kuyalı çıktı teke tek dövüşe.
Gerçek takdir ölmekse eğer,
Sinek kadar canı yurt için

Kurman kılıp berüügö,
Çımçık uçpas keñ sayga,
Çımırap cürgön cön cayga,
Kara adırmak körüügö,
Celmoguz uulu çoçkonun
Kazat kılçu cerine.
Narday külük Celcetpes,
Tartıp oozun burdu ele,
Aybandan artık tulpardın,
Sölökötü momunday.
Bulçuñu buka belindey,
Cürgönü sırttın celindey.
Kuyrugu suyuk calı bar,
Körkömü mınday canıbar,
Buluttay uçat canıbar.
Tolgonup kuyruk çubagan,
Tokson kün çölgö col cürsö,
Kertip çöptön çalbagan.
Atışa minip alkıntıp,
Çoñ Talastı cerdegen.
Celmoguz uulu bul emes,
Kara kurttay Kakançı,
Kara Mancu tukumu,
Kara kıtay Talastı
Kaptap kelip ceñbegen.
«Atasınan babası,
Ukumunan tukumu,
Suuk boor duşman ceñbegen.
Sarıbay öñdüü kıyla can,
Kaptap suuk boor kelbegen.
Kaptap kelip han ölgön,
Karmaşkan candın baarı ölgön.
Tübü çınar ornogon.
Kayaşa bergen oñbogon.
Kayran şerdin tukumun,
Karaan kılıp alayın.
Kanzaadanın uuluna,
Kagış kılgan duşmandı,
Kagıştı katuu salayın.

Kurban edip vermeye,
Serçe uçmaz geniş vadiye,
Sessizce uzanan düz yere,
Kara engebeyi görmeye,
Celmoguz oğlu domuzun
Gaza edeceği yerine.
Deve gibi yürük Celcetpes,
Dizginini çekip başını çevirmişti,
Hayvandan üstün tulparın,
Görünüşü şöyledir.
Kası boğa beli gibi,
Yürüyüşü bozkır yeli gibi.
Kuyruğu seyrek, yelesi var,
Endamı böyledir bu hayvanın,
Bulut gibi uçar bu hayvan.
Kıvrılıp kuyruk savuran,
Doksan gün çölde yol gitse,
Bir tutam ot koparıp yemeyen.
Savaşta binip köpürterek,
Büyük Talas'ı yurt edinmişti.
Celmoguz oğlu değil yalnız,
Kara kurt gibi Kakançı,
Kara Mancu soyu,
Kara Kıtay, Talas'ı
Basıp gelip de yenememişti.
«Atasından dedesi,
Soyundan sopu,
Soğuk bağırlı düşman yenememişti.
Sarıbay gibi nice can,
Basıp gelememişti o soğuk bağırlılar.
Basıp gelen han ölmüştü,
Boğuşan canların hepsi ölmüştü.
Kökü çınar gibi yerleşmişti.
Karşı gelen onmamıştı.
Aziz arslanın soyunu,
Kendime dayanak edineyim.
Han soylunun oğluna,
Çarpışan düşmana,
Çarpışmayı sertçe salayım.

Ekөönü berseñ coldoşko,	*İkisini yoldaşlığa verirsen,*
Belektep belge buuyun,	*Armağan diye belime kuşanayım,*
Beypay kaman çoçkonu	*O uğursuz yaban domuzunu*
60610 Medinanın beş burçuñ.	*Medine'nin beş bucağında,*
Beş aylanta kuuyun.	*Beş kez döndürüp kovalayayım.*
Bardın için açırıp,	*Varını yoğunu döktürüp,*
Alıstan turup kaçırıp,	*Uzaktan durup saldırtıp,*
Tuş-tuş caktan bakırıp,	*Dört bir yandan bağırtıp,*
Turbay uraan çakırıp,	*Durmadan savaş narası attırıp,*
Çama çarçap kıykırıp,	*Gücü tükenene dek haykırtıp,*
Çama kelse doñuzdun	*Elimden gelirse o domuzun*
Çın aylasın ketirip,	*Gerçekten çaresini tüketip,*
Çındaşkan duşmanday – dep,	*İnatlaşan düşman gibi – diye,*
60620 Çın acalın cetkirem.	*Gerçek ecelini yetiştiririm.*
Dembelep ayza sunalı,	*Soluk soluğa mızrak uzatalım,*
Calgızdık tüşsö müşkül iş.	*Yalnızlık düşerse iş zordur.*
Celmoguz uulu kapırga,	*Celmoguz oğlu kâfirden,*
Öç alıp kazat kılalı.	*Öç alıp gaza edelim.*
Karuusu toluk kapırdın,	*Gücü kuvveti yerinde kâfirin,*
Karmap belin büktöylü.	*Tutup belini bükelim.*
Kas duşmanıñ mına – dep,	*İşte can düşmanın – diye,*
Kayrat berse Caratkan	*Yaradan gayret verirse,*
Kara aygırga cüktöylü.	*Kara aygıra yükleyelim.*
60630 Özü tiygen kapırga	*Kendi sataşan kâfire,*
Tukumdu kırgın kılam – dep,	*Soyunu kırıp geçiririm – diye,*
Tuuralangan baatırga,	*Doğranası o bahadır bozuntusuna,*
Baatırsıngan balaaga,	*Bahadır taslağı belaya,*
Özüm süygön ölgürgö,	*Kendini beğenmiş o geberesiceye,*
Tacaaldın kara közünö,	*Zalimin kara gözüne,*
Tuş-tuşunan çuu salıp,	*Dört bir yandan gürültü salıp,*
Kıykırık salıp ötölü.	*Nara atıp geçelim.*
Kılça körböy kuu candı,	*Kıl kadar görmeden şu fani canı,*
Kırılışa keteli.	*Kırışa kırışa gidelim.*
60640 Cer tunarıp çañ bolsun,	*Yer bulanıp toz olsun,*
Cetken cerler kan bolsun.	*Vardığımız yerler kan olsun.*
Kalbay kuu can kıyrasın,	*Kalmadan şu fani can kırılsın,*
Celikkenin doñuzdun,	*Domuzun azgınlığını,*
Tim ele kaytıp berebiz.	*Olduğu gibi geri veririz.*

Kaalaganın doñuzdun,
Karmaş kaptap bereli,
Kas acal cetse ölölü.

Domuzun dilediğini,
Boğuşmayla basıp verelim,
Amansız ecel yetişirse ölelim.

Col körgözgön colborsko,
Coluguşa körölü.
Erkinçe culuşup.
Esil kandı tögüşüp,
Bulçuñdardı bulkuşup,
Bura tartpay uruşup,
Buzuktaşıp uruşup,
Ökümsündüm çatıldım.
Baatırsınıp balaket,
Eçen beri katıldı.
Namıs üçün, ar üçün,
Eren coodon ölböybü» –
Dep, oşentip kız balban,
Tulpar oozun burdu ele.
Atışka çıkmak bizde bar,
Üç cini bermek sizde bar,
Kaalagandın tuşu ele.
Bir karaytıp karmaş kılsam – dep,
Kıraan belgi beldi taap,
Karaan kılar cerdi taap,
Karmaşa soguş kılgan – dep,
Kaalaganım uşu ele.
Baatırsıngan kapırga,
Balbansıgan ıktuuga,
Bilegi coon er neme,
Bir kızıktı kılsam – dep,
Tilegenim uşu ele.
Menin kaalaganım Semetey,
Kabagım carık açıldı.
Kert kumarım cazıldı.
Kaalaganım kezikti,
Karmaşarım Sarıbay
Katuu cañcal salamın».
Oşentip aytıp Kuyalı,
Celcetpes oozun burdu ele,

Yol gösteren kaplana,
Kavuşmayı görelim.
Doyasıya çekişip.
Aziz kanı döküşüp,
Kasları koparırcasına asılıp,
Dizgin çevirmeden vuruşup,
Bozguna boğuşup vuruşup,
Hükmüm geçer sandım, tutuştum.
Bahadır taslayıp o bela,
Nice zamandır sataştı.
Namus için, ar için,
Yiğit, düşmandan ölmez mi» –
Deyip, böylece kız pehlivan,
Tulparın başını çevirmişti.
Savaşa çıkmak bizde var,
Üç canı vermek sizde var,
Dilediğinin tam sırasıydı.
Bir karartıp boğuşayım – diye,
Şahbaz nişanlı geçidi bulup,
Sığınılacak yeri bulup,
Boğuşup savaş edilir – diye,
Dilediğim buydu işte.
Bahadır taslayan kâfire,
Pehlivan taslayan ustaya,
Bileği kalın er kişiye,
Bir gösteri yapayım – diye,
Dilediğim buydu işte.
Benim dilediğim Semetey,
Yüzüm aydınlanıp açıldı.
İçimdeki arzu dindi.
Dilediğime kavuştum,
Boğuşacağım Sarıbay,
Sert bir kavga salarım».
Böyle söyleyip Kuyalı,
Celcetpes'in başını çevirmişti,

Er Külçoro, Seytekti
Karaanga surap turdu ele.
Mına oşondo Semetey,
Babañ Bakay, Kanıkey,
Bastaşkanı Sarıbay

Er Külçoro ile Seytek'i
Yoldaşlığa isteyip durmuştu.
İşte o zaman Semetey,
Baban Bakay ile Kanıkey,
Çekiştiği Sarıbay,

Balaaluu müşkül mamınday.
Aytkanına köndü emi,
Şay koldogon çoronu,
Narday bolgon Buurulat,
Attana tartıp mingizip,
Babası Manas ayköldön
Kaalap kalgan ok ötpös,
Cakası kauhar, ceñi altın,
Tabılgı caksa çok ötpös,
Kelte atkanda ok ötpös.
Buzulganın öptögön,
Cırtılganın kadagan,
Cımıldata septegen.
Akılın taap barganga,
Baarı müşkül doo kelse,
Mañdaylaşıp coo kelse,
Kasabaluu tuu kelse,
Can kıyılıp kan akkan.
Asman cargan çuu kelse,
Keltek ogu keser – dep,
Estebesek bul tondu
Er acalı ceter – dep,
Bilbey koysok beker – dep,
Bolotton cançıp cebese,
Bereniñ eneñ Kanıkey
Bettep baykap köz salsa,
Adam közü taygılgan.
Carabasın söktürüp,
Bolot egep ciberip,
Ölçöösünö töktürgön.
Calama salıp büktürüp,
Altımış kelin şayırga,
Cımıldata tiktirip,

Belalı zorluk işte böyleydi.
Dediğine razı oldular şimdi,
Şay ruhların koruduğu çoroyu,
Deve gibi güçlü Buurulat'ı,
Çekip getirip bindirdiler,
Dedesi ay gönüllü Manas'tan
Dileyip kalmış ok geçmez zırh,
Yakası cevher, yeni altın,
Tabılgı odunu yakılsa kor geçmez,
Tüfek atılsa ok geçmez.
Bozulan yerini onarmış,
Yırtılan yerini dikmiş,
Özenle işleyip donatmış.
Aklını bulup varana,
Her türlü zorlu dava gelse,
Karşı karşıya düşman gelse,
Kasavetli tuğ gelse,
Can kıyılıp kan akmıştı.
Göğü yaran gürültü gelse,
Sopanın, kurşunun keser – diye,
Bu kürkü anmazsak eğer,
Erin eceli yetişir – diye,
Bilmeden bırakmak boşuna – diye,
Çelikten dövüp perçinlemese,
Yiğit anan Kanıkey
Yüz tutup dikkatle göz atsa,
İnsanın gözü kayardı.
İşe yaramazını söktürüp,
Çeliği eğeleyip gönderip,
Ölçüsüne döktürmüştü.
Kat kat koyup büktürüp,
Altmış gelin, oyuncu kıza,
İnceden inceye diktirip,

Için kımbat iştegen,	*İçini değerli işlemiş,*
Kız şayırı tiştegen,	*Kızların ustası dişlemiş,*
Cakılatıp öñdögön.	*Parlatıp renk vermişti.*
Tondo mınday bolbogon.	*Kürkte böylesi olmamıştı.*
Kankor şerdin Akolpok,	*Kan içici arslanın Akolpok'u,*
Külçorogo kiygizip,	*Külçoro'ya giydirdiler,*
Kaalap kılgan kandagay,	*Dileyerek yapılmış kandagay,*
Kandagay cayı uşunday,	*Kandagay'ın hikâyesi şöyledir,*
Ulukman eneñ kara bet,	*Bahtı kara anan, Lokman misali,*
60730 Kerilgen kelin kezinde,	*Salınan gelin çağında,*
Keñ dünüyönün barında,	*Geniş dünyanın varlığında,*
Kök cal Manas çagında,	*Boz yeleli Manas çağında,*
Ulamadan ulagan,	*Bilenden bilene sorup ulamış,*
Ukumçudan suragan.	*Nakledenden sormuş.*
Cer üstündö makuluk,	*Yeryüzündeki mahluk,*
Aybanatı Çalkuyruk,	*Hayvanı çal kuyruklu,*
Dañdun-Toodon too teke,	*Dandun Dağı'ndan dağ tekesi,*
Özü kara zoo teke,	*Kendisi kara kaya tekesi,*
Sırtı kara booru kök,	*Sırtı kara, bağrı gök,*
60740 Elkin cayga toktogon,	*Tenha yaylada duran,*
Een basıp ottogon.	*Issız gezip otlayan.*
Mergen üñüp barbagan,	*Avcının sokulup varamadığı,*
Ulagı ürküp kalbagan,	*Oğlağı ürküp kaçmamış,*
Een cerdi cerdegen,	*Issız yeri yurt edinen,*
Kuyruktarı çubalcıp,	*Kuyrukları uzayıp sarkmış,*
Ilbirs añdıp toybogon.	*Parsın pusuya yatıp doymadığı.*
Kulaktarın çunaytıp,	*Kulaklarını dikip,*
Börü ürkütüp sürbögön.	*Kurdun ürkütüp süremediği.*
Een cerdin Dañdun baş,	*Issız yerin başı Dandun,*
60750 Tekeden atıp kelgen – dep,	*Tekeden vurup gelinsin – diye,*
Takır kelgen kırk birge,	*Eksiksiz gelen kırk bire,*
Kırk mergenge attırıp,	*Kırk avcıya attırıp,*
Terisin çılgıy büktötüp,	*Derisini ham ham büktürüp,*
Seksen narga cüktötüp,	*Seksen deveye yükletip,*
Adis bolgon Kara biy,	*İşinin ehli Kara Bey,*
Adamga dayın balaket.	*İnsanlara malum o yaman usta.*
Köp aytpay ötkür bek,	*Çok söylemeden keskin bey,*
Kölöködö catkan zat,	*Gölgede yatan o nesne,*

Kış ubak çilde tolgondo,
Aşatkıga saldırıp,
Almalardın kabıgı
Açıktatıp maldırgan.
Aşatkı iyi cetkiçe,
Oyu menen koydurgan.
Tolup catkan balbanga
Arkı-terki culdurup,
Balbansıngan erenge,

Kış vakti zemheri dolunca,
Tabaklama suyuna koydurup,
Elmaların kabuğuyla
Ekşitip iyice batırmıştı.
Tabaklama kıvamına gelinceye dek,
Gönlünce beklettirmişti.
Sürüyle pehlivana
Bir o yana bir bu yana çektirip,
Pehlivanlık taslayan yiğide,

Bek tolgotup buldurgan.
Tokson kıyın balbanga,
Toguz ay tınbay kırdırgan,
Tokmok menen urdurgan.
Tişi kalbay kalganın,
Tim ele turup sokturgan.
Karmaşkan adam kaygırıp,
Alışkan adam kulagan.
Cin ele bolup ayrılıp,
Aylası azır ketsin – dep,
Acalına cetsin – dep,
Bolot egep tolturgan.
Kaşatında katı bar,
Kagışka balban küyüüçü
Kandagay degen atı bar.
Kaalagan balban kiysin – dep,
Kagışpay coogo tiet – dep,
Kayran eneñ casagan.
Almambet uulu Çorogo
Kañdagay dep koygon soñ,
Aldıñkı kaşı ak altın,
Andasañız ak kişte.
Al çorogo mingizdi.
Coldoş kerek balbanga,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Uluu müşkül, katuu çer,
Bettep cañcal salganga,
Celmoguz uulu kapırdı,
Kapkayda öçtü alganga.

Sıkıca burdurup yoğurtmuştu.
Doksan çetin pehlivana,
Dokuz ay durmadan kazıtmıştı,
Tokmakla dövdürmüştü.
Sertliği kalmayınca da,
Boyuna durup dövdürmüştü.
Onunla boğuşan adam dertlenip,
Güreşen adam yıkılırdı.
Cinden ayrılmış gibi olup,
Çaresi hemen tükensin – diye,
Eceline kavuşsun – diye,
Çelik eğeleyip doldurmuştu.
Kenarında yazısı var,
Çarpışmada pehlivanın giydiği,
Kandagay denen adı var.
Dileyen pehlivan giysin – diye,
Çarpışmadan düşmana varır – diye,
Aziz anan yapmıştı.
Almambet oğlu Çoro'ya
Kandagay diye ad koyduktan sonra,
Ön kaşı ak altın,
Sorarsanız ak samurdur.
Onu çoroya bindirdi.
Pehlivana yoldaş gerek,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Ulu zorluk, katı dert,
Yüz tutup kavga salana,
Celmoguz oğlu kâfirden,
Nerde olsa öç alana.

Tagdır cetse ölüügö,
Karmaş kılıp sayışıp,
Karaan bolup bergenge,
Coldoştukka Külçoro
Colbors şerdi berdi ele.
Kaalaganı er Seytek,
Oloodogu oyrondu,
Kök bolottun tukumun,
Kökcal şerdin tukumun,
Kaş-kabaktın karasın,
Kankor şerdin balasın,

Takdir gelirse ölmeye,
Boğuşup mızraklaşmaya,
Dayanak olup vermeye,
Yoldaşlığa Külçoro'yu,
O kaplan arslanı vermişlerdi.
Dilediği er Seytek,
O yücelerdeki kahramanı,
Gök çeliğin soyunu,
Boz yeleli arslanın soyunu,
Kaşın gözün karasını,
Kan içici arslanın oğlunu,

Kaalap çıktı soguşka.
Cetkileñ toonun belinen,
Medinanın çölünön,
Kempir-Köldön uurtagan,
Kelgen eken Talastan,
Kayıbınan kabılgan.
Kulan sur menen badana,
Taalayı artık Seytekti,
Kayıbınan kabılıp,
Kak talaadan tabılgan.
Belesinin belinen,
Kuttu-Döbö ceeginen.
Seytek bala caş kezde,
Elge beri tartkanda,
Kuyalı cürüp törölüp,
Atagı artkan dañ bolup,
Ar kaysı cerge kan bolup,
Arbagı aşık can bolup,
Beri karay tartkanda,
Kayıbınan tabılgan.
Kuday süyüp Kulansur,
Taalayı artık kökcalga,
Kuday süyüp tabılgan.
Içke colun tötölöp,
Ak sakalçan dubana,
Atalgan atı baabedin,
Aksakal çal cetelep,

Dileyip çıktı savaşa.
Yüce dağın geçidinden,
Medine'nin çölünden,
Kempir-Köl'den su yudumlamış,
Meğer Talas'tan gelmiş,
Gaipten karşısına çıkmıştı.
Kulan bozu at ile zırh,
Talihi üstün Seytek'i,
Gaipten karşısına çıkıp,
Kupkuru bozkırda bulunmuştu.
Sırtların geçidinden,
Kuttu-Döbö kıyısından.
Seytek çocuk, genç çağında,
Ele doğru yöneldiğinde,
Kuyalı doğup yetişip,
Ünü artıp nam olup,
Her bir yere han olup,
Ruhu üstün can olup,
Beri doğru yöneldiğinde,
Gaipten bulunmuştu.
Kuday sevip Kulansur,
Talihi üstün boz yeleliye,
Kuday'ın sevgisiyle bulunmuştu.
İnce yolunu kestirmeden aşıp,
Ak sakallı derviş,
Anılan adı Baabedin,
Aksakal ihtiyar yedeğine alıp,

Asıl şerdin balası
Çın arstandın daanası,
Oylop özüm bilgenmin.
Arbagın sıylap atañdın
Uşu turgan Kulansur
Cetkileñ tulpar Kulansur,
Kulan sur emes kuyun sur.
Cetkileñ tulpar kıyın sur,
Kumga tünöp taşka öskön,
Kayıptan bolup başka öskön.
Irdap catkan zoodo öskön,
Taş candatıp zoo basıp,
Meltiregen zoodo öskön.

Asil arslanın oğlu,
Gerçek arslanın hası,
Düşünüp kendim bilmişim.
Atanın ruhunu sayıp,
İşte şu duran Kulansur,
Yetkin tulpar Kulansur,
Kulan bozu değil, kasırga bozu.
Yetkin tulpar, çetin boz,
Kumda geceleyip taşta büyümüş,
Gaipten olup başka türlü büyümüş.
Şarkılar yankılanan kayada büyümüş,
Taşları savurup kayaları basıp,
Heybetle uzanan kayalıkta büyümüş.

Kulan menen kuuşkan,
Tulpar menen tuuşkan.
Baş kayıptın balası,
Kıl kuyruktun daanası,
Tört buttuunun kuyunu,
Caralgan cılkı duldulu,
Kanatı bar, butu bar,
Kayıpka çalış canıbar,
Arkı atañdın Akkula,
Akkuladan ança öydö,
Maanikerden beş öydö,
Algaradan on öydö,
Ar buudandan ança öydö,
Kazatka miner çoñ dümök,
Kerişke minse kebelbeyt,
Çabışka minseñ çarçabayt.
Temir tuyak cez bilek,
Kanıtkaluu mal ele,
Tulpardıgı bar ele.
Tokson kündük çöl kelsin,
Tolup catkan kırk artuu,
Müşküldüü tozok bel kelse,
Çıdap berçü mal ele,
Tulparlıgı bar ele.
Caratılgan canduudan,

Kulanla kovalaşmış,
Tulparla kardeş doğmuş.
Baş gaibin yavrusu,
Kıl kuyruklukların hası,
Dört ayaklıların kasırgası,
Yaratılmış yılkının düldülü,
Kanadı var, ayağı var,
Gaibe çalar bir hayvan,
Ulu atanın Akkula'sı,
Akkula'dan epey üstün,
Maaniker'den beş kat üstün,
Algara'dan on kat üstün,
Her küheylandan kat kat üstün,
Gazaya binilen koca fırtına,
Cenkte binilse sarsılmaz,
Akına binsen yorulmaz.
Demir tuynak, tunç bilek,
Soylu kanı olan hayvandı,
Tulparlığı vardı.
Doksan günlük çöl gelsin,
Ardı ardına kırk aşıt,
Zorlu cehennem geçidi gelse,
Dayanıp veren hayvandı,
Tulparlığı vardı.
Yaratılmış canlılardan,

Artıktıgı bar ele.
Kaalasa kıyın tulpar – dep,
Karmaşkan miner kulun – dep,
Kas acal çındap kelbes,
Minip cürgön eren can,
Aalamga kılar bülük – dep,
Buluttay kılça kemi cok.
Bet alganın soyor – dep,
Kün batış menen kün çıgış,
Küüsünö kelse soror – dep,
Bir cetkizip koyor – dep,
Kıl kuyrukka tañılbas,
Kıyla cıl minse arıbas,
Sopol kuyruk, som tuyak,
Kayıptıgı kançalık,

Üstünlüğü vardı.
Dilerse çetin tulpar – diye,
Boğuşanın bineceği tay – diye,
Amansız ecel gerçekten gelmez,
Ona binip giden yiğit can,
Âleme kargaşa salar – diye,
Buluttan kıl kadar eksiği yok.
Yöneldiğini boğazlar – diye,
Gün batısıyla gün doğusu,
Hızına gelse yutar – diye,
Bir anda yetiştirir – diye,
Hiçbir ata denk tutulmaz,
Nice yıl binilse yıpranmaz,
Küt kuyruk, yekpare tuynak,
Gaipliği ne kadarsa,

Tulparlıgı mınçalık.
Kıl kuyrugun çubagan,
Caralgan ayban bendeden,
Körgön pende kubangan,
Añgek kelse çuragan.
Tulparlıgın körgöndö,
Tuş-tuştan aalam suragan.
Suraganga berbegen,
Sunup kol adam tiybegen.
Kunanında örttöngür,
Kıl kuyrugun çubagan.
Kıyla sının bilgen kan,
Menin atım bolso – dep,
Körgön adam kubangan.
Çöldö tuulup taşta öskön,
Aybanattan başka öskön.
Buudandıgı aşkanda,
Buguday moynun buragan.
Baylap koyso mamının,
Başınan ırgıp çuragan.
Bir cerde münöt turbastan,
Mıktı cılkı eken – dep,
Bilgiçter eçen sınagan.

Tulparlığı o kadardır.
Kıl kuyruğunu savuran,
Yaratılmış hayvanlar içinde,
Gören kul sevinirdi,
Hendek gelse sıçrayıp aşardı.
Tulparlığını gördüğünde,
Dört bir yandan âlem isterdi.
İsteyene verilmemiş,
El uzatıp kimse dokunmamış.
Tay çağında, yanasıca,
Kıl kuyruğunu savurmuş.
At sınından anlayan nice han,
Benim atım olsa – diye,
Gören adam imrenirdi.
Çölde doğup taşta büyümüş,
Hayvanlardan başka türlü büyümüş.
Küheylanlığı arttığında,
Geyik gibi boynunu bükerdi.
Direğe bağlayıp koysalar,
Üstünden fırlayıp atlardı.
Bir yerde bir dakika durmadan,
Sağlam yılkıymış – diye,
Bilenler nice kez sınamıştı.

Kazatka mingen kayıptı,
Er Seytekke mingizip,
Kagışka kirçü ok ötpös,
Cakası kımbat, ceñi cez,
Manastan kalgan Akolpok,
Al Seytekke kiygizip,
Bar caragın kiyinip,
Baatırlık türü bilinip,
El buzulgus kalıktın,
Kalaasınday körünüp,
El konbogon tüzöñdün,
Talaasınday körünüp,
Babası Manas badirek,
Babasınday körünüp.
Çılkıy bolot kiyinip,
Tonun tokson tüyüşüp,
Tobokel aytıp Kudayga,

Gazada binilen o gaip atı,
Er Seytek'e bindirdiler,
Çarpışmaya girilen ok geçmez,
Yakası değerli, yeni tunç,
Manas'tan kalan Akolpok'u,
Onu Seytek'e giydirdiler,
Bütün silahını kuşanıp,
Bahadırlık hali belli olup,
Bozulmaz sağlam halkın,
Kalesi gibi görünüp,
El konmamış düzlüğün,
Bozkırı gibi görünüp,
Dedesi Manas'ın ta kendisi,
Dedesi gibi görünüp.
Baştan başa çelik kuşanıp,
Kürkünü doksan kez düğümleyip,
Kuday'a tevekkül deyip,

Kaynın körgön emedey,
Kaşaya külüp-süyünüp.
Celmoguz uulu kapırdı,
Çabışıp çaktı kele albay,
Müşkülü bölök, zaarı küç,
Bul öñdöngön baatırdı
Buçkagına teñebey,
Toodoy tolkup bölünüp,
Opol-toodoy körünüp.
Dagdır cetse ölüügö
Ar salganın Aldanın,
Tobolgo salsa körüügö,
Kaalap kalsa kuduret,
Kaza cetse ölüügö,
Kabagın tüyüp kenebeyt.
Ölümdüktü tirüünü,
Öküm şerdin tukumu
Buçkagına teñebeyt.
Seytek cayı uşunday,
Uzun boyluu, keñ dalı.
Arı balban, arı şer,

Kayınbabasını görmüş gibi,
Kırıla kırıla gülüp sevinip.
Celmoguz oğlu kâfiri,
Vuruşup gücü yetmese de,
Derdi başka, zehri güçlü,
Bu suretteki bahadırı
Tırnağına denk tutmadan,
Dağ gibi dalgalanıp ayrılıp,
Ulu dağ gibi görünüp.
Takdir gelirse ölmeye,
Allah'ın verdiği her hükmü,
Sınamaya koyarsa görmeye,
Kudret dilerse eğer,
Kaza yetişirse ölmeye,
Kaşını çatıp aldırmaz.
Ölümü de dirimi de,
Hükmü geçer arslanın soyu,
Tırnağına denk tutmaz.
Seytek'in hali böyledir,
Uzun boylu, geniş omuzlu.
Hem pehlivan, hem şir,

Baatırlıgı başkaça.
Kezenişken coo kelse,
Balaket salat bu başka.
Arzıbas şerdin tukumu,
Attanıp çıktı soguşka.
Üstündögü kiygeni,
Tabılgı üylösö çok ötpöyt,
Oçogor atsa ok ötpöyt.
Karacoltoy karandın,
Körkömünö köz cetpeyt.
Erişi cibek kırmızı,
Casagan eken nur kızı.
Akolpogun kiygizip,
Al askar toodoy Kunansur,
Arbagı bölök körünüp,
Körüp turgan bendenin,
Köñülü çögüp bölünüp,
Babadan kalgan cay-carak
Baarın tegiz şaylanıp,

Bahadırlığı bambaşka.
Nişan alan düşman gelse,
Bela salar onun başına.
Eşi bulunmaz arslanın soyu,
Atlanıp çıktı savaşa.
Üstündeki giydiği,
Tabılgı koruyla üflense kor geçmez,
Fitilli tüfek atsa ok geçmez.
O kara heybetli karaltının,
Güzelliğine göz ermez.
Dokuması ipek, kırmızı,
Meğer nur kızı yapmış onu.
Akolpok'unu giydirdiler,
O yüce dağ gibi Kunansur,
Ruhu bambaşka görünüp,
Bakıp duran kulun,
Gönlü çöküp ürperip,
Atadan kalan silah kuşam,
Hepsini eksiksiz kuşanıp,

Ar müşküldüü körüügö,
Karmaşarı Sarıbay,
Kız arstan balbanga
Karaan bolup berüügö.
Askeri altı san bolup,
Cer tumandap, çañ bolup,
Körsöñ cañcal uşunday.
Cer buzulup, çuu bolup,
Asman cargan duu bolup,
El çurkurap dañ bolup,
Baraban ünü bakıldap,
Surnay ünü takıldap,
Arstanıñ Külçoro
Kagıştın cayı mamınday.
Meder kılgan bul üçöö,
El körgönü buların,
Esen-aman cürsö – dep,
Batırsıngan doñuzdun
Bir tüşünö kirse – dep,

Her türlü zorluğu görmeye,
Boğuşacağı Sarıbay,
Kız arslan pehlivana
Dayanak olup vermeye.
Askeri altı tümen olup,
Yer dumanlanıp toz olup,
Görsen, kavga işte böyledir.
Yer bozulup, gürültü kopup,
Göğü yaran uğultu olup,
El çığrışıp şamata olup,
Davul sesi gümbürdeyip,
Zurna sesi çınlayıp,
Arslanın Külçoro,
Çarpışmanın hali işte böyleydi.
Umut bağlanan bu üçü,
Elin gördüğü bunlardı,
Sağ esen gezseler – diye,
Bahadır taslayan domuzun
Bir düşüne girseler – diye,

Ortogo alıp cançsa – dep,
El kabagın açsa – dep,
Eñkeygen karı, eñ bir caş,
Kaarluu müşkül kolunan
Acıratıp kalsa dep.
Sarıbaydın zordugu
Kököydön kalbayt ölgüçö,
Bul çoçkonun kordugu.
Eselekke eren bar,
Estüüsüngön erenge
Ebin tabar kezi bar.
Dünüyönü kıldı tar,
Kün körüügö kıldı zar,
Çoñsunganga Kuday bar,
Zom temirge balta bar.
Taş köödöndüü çoçkonun
Çın aylasın kim tabar.
Esen kalsa Sarıbay,
Bolgon işin kıldı go,
Karşılaşkan balbandın
Kança birin kırdı go.

Ortaya alıp mızraklasalar – diye,
Elin yüzünü güldürseler – diye,
Beli bükük ihtiyar, en körpe genç,
O kahırlı zalimin elinden
Kurtarıp alsalar diye.
Sarıbay'ın zorbalığı,
Ölünceye dek yürekten çıkmaz,
Bu domuzun ettiği hakaret.
Aptala karşı bir yiğit vardır,
Akıllı taslayan yiğide de
Çaresini bulan vakti vardır.
Dünyayı etti dar,
Gün görmeye koydu zar,
Büyüklenene Kuday var,
Yekpare demire balta var.
Taş göğüslü domuzun
Gerçek çaresini kim bulur.
Sağ kalırsa Sarıbay,
Yapacağını yaptı ya,
Karşısına çıkan pehlivanın
Nicelerini kırdı ya.

Kaarın çaçıp kakayıp,
Itti Kuday urdu go.
Kapırga kırgın saldı go,
Kıltıldagan kızdardan
Koyboy alım aldı go.
Kılımına çıdabay,
Curt çırkırap kaldı go.
Bul Sarıbay müşkülü,
Bir dalayga bardı go.
Altı ay, ceti ay salışıp,
Er Külçoro, Seytekter
Eçen tulpar öltürüp,
Es eñgirep kaldı go.
Buzulgan eken kırgın tüş,
Kıyşaygan eken bizdin iş.
Uşul kapır Sarıbay,
Sarıbay cañcal salganı,

Kahrını saçıp kabararak,
O iti Kuday çarptı ya.
Kâfir, kıyımlar saldı ya,
Salınan körpe kızlardan
Bırakmadan haraç aldı ya.
Zulmüne dayanamayıp,
Yurt feryat edip kaldı ya.
Bu Sarıbay derdi,
Epey bir zamana vardı ya.
Altı ay, yedi ay vuruşup,
Er Külçoro ile Seytekler
Nice tulpar öldürtüp,
Akılları sersemleyip kaldı ya.
Bozulmuş meğer o kıyım düşü,
Yamulmuş meğer bizim iş.
İşte bu kâfir Sarıbay,
Sarıbay kavga salalı,

	Keñ dünüyö tarıdı.	*Geniş dünya daraldı.*
	Sanaa tartıp sargarıp,	*Kaygı çekip sararıp,*
	Aylaluular karıdı.	*Çare bilenler kocaldı.*
	Keñ Talastın böksögö	*Geniş Talas'ın yamacına*
	Konup turat, Sarıbay,	*Konup duruyor, Sarıbay,*
61030	Kezikkendi op tartıp	*Rast geleni höpürdetip yutup,*
	Sorup turat, Sarıbay.	*Emip duruyor, Sarıbay.*
	Kaarın kalıñ kırgızga	*Kahrını kalabalık Kırgız'a*
	Tögüp turat, Sarıbay.	*Döküp duruyor, Sarıbay.*
	Karmaşkandın cazasın	*Boğuşanın cezasını*
	Berip turat, Sarıbay.	*Verip duruyor, Sarıbay.*
	Sasık amal kılat beym,	*Kokuşmuş hile kurar besbelli,*
	Sandaltıp curttu kırat beym!	*Yurdu perişan edip kırar besbelli!*
	Isabı cok çoçkonu,	*Hesabı olmayan domuzu,*
	Mintip Kuday urat beym.	*Böylece Kuday çarpar besbelli.*
61040	Eldi kenen caylatpay,	*Eli rahatça yaylatmadan,*
	Egin-tegin aydatpay,	*Ekin filan ektirmeden,*
	Erkin bee baylatpay,	*Serbestçe kısrak bağlatmadan,*
	Zorduk müşkül karaandı,	*Zorbalık, zorluk gölgesini,*
	Salmak boldu Sarıbay.	*Salmak oldu işi, Sarıbay.*
	Çoñ cadaaldı kırgızga	*Büyük zulmü Kırgız'a*
	Kılmak boldu Sarıbay.	*Etmek oldu işi, Sarıbay.*
	Baatırsıngan badirek,	*Bahadır taslayan o soysuz,*
	Kaysı künü ölüüçü	*Hangi gün ölecek,*
	Kımız içip, kız oynop.	*Kımız içip, kızla oynaşıp.*
61050	Kızır çalgan kayran curt,	*Hızır uğramış aziz yurt,*
	Kaçan calgan körüüçü.	*Yalancıyı ne zaman görecek.*
	Kalıñ kırgız körgönü,	*Kalabalık Kırgız'ın gördüğü,*
	Kança müşkül azaptı,	*Nice zorluk, nice azap,*
	Sarıbay kolgo bergeni,	*Sarıbay'ın eline verdiği,*
	Kalayık çuulap çıypıylap,	*Ahali çığrışıp sızlanıp,*
	Kalayıktın baarı ıylap,	*Ahalinin hepsi ağlayıp,*
	Eldin köönü bölünüp,	*Elin gönlü parçalanıp,*
	Eçendin kanı tögülüp,	*Nicelerinin kanı dökülüp,*
	Cadaal eken Sarıbay,	*Zalimmiş meğer Sarıbay,*
61060	Calañkıçtay körünüp.	*Ecel zebanisi gibi görünüp.*
	Curt çurkurap el ıylap,	*Yurt çığrışıp, el ağlayıp,*
	El büldürgön aramdın,	*El perişan eden haraminin,*

Duşmandık türü körünüp,
Uluu-kiçüü, karı caş,
Uşintip köönü bölünüp.
Curt çurkuroo kıldı ele.
Kanıkey, Bakay oluya,
Kol kötörüp barbayıp,
Bata berip turdu ele:
«A kuduret bolup iş,
Elge mura boluuga,
Kalk içinde turuuga,
Kıyılbas beken taldarım,
Esen bolso baldarım,
Karaldıbız er Seytek,
Mañdaydagı paanabız.
Çekedegi şamımdı,
Sayılgan kırçın talımdı,
Basılta kör sanaamdı.
Kaarduu duşman çölünön,
Saktay körgün balamdı.
Canga ılayık calgızım,
Caraktuu minip baratam.
Caratkan egem padişa,
Bir özüñö amanat.
Azaptuunun kolunan,
Añdışaardın torunan,

Düşmanlık yüzü görünüp,
Büyük küçük, ihtiyar genç,
Böylece gönülleri parçalanıp.
Yurt feryat figan etmişti.
Kanıkey ile evliya Bakay,
El kaldırıp açarak,
Dua verip durmuşlardı:
«Ey kudret, iş senin elinde,
Ele miras olmaya,
Halk içinde durmaya,
Kesilmez mi ola söğütlerim,
Sağ olsa çocuklarım,
Göz bebeğimiz er Seytek,
Alnımızdaki sığınağımız.
Şakağımdaki çırağımı,
Dikilmiş körpe söğüdümü,
Yatıştırıver kaygımı.
Kahırlı düşman çölünden,
Koruyuver oğlumu.
Cana layık bir tanem,
Silahını kuşanmış gidiyor,
Yaradan'ım, sahibim, padişahım,
Bir sana emanet.
Azap verenin elinden,
Pusuya yatanın tuzağından,

Cer caltangan kapırdan,
Curt büldürgön baatırdan,
Başka tüşkön balaket,
Balaaluu zaman akırdan,
Kutkazamın dep kelgen,
Munu Kuday saktay gör.
Inangın aytkan kebime,
Kazatka çıktı kemiriñ,
Ata, kökcal bababız,
Arbagıña calınsam,
Minalsañ eer tababız.
Abaylap közüñ sala kör,
A düynö ketken bababız.

Yerin bile çekindiği kâfirden,
Yurt perişan eden bahadırdan,
Başa düşen beladan,
Belalı ahir zamandan,
Kurtaracağım diye gelen,
Bunu Kuday koruyuver.
İnan söylediğim sözüme,
Gazaya çıktı yavruların,
Ata, boz yeleli dedemiz,
Ruhuna yalvarırsam,
Binebilirsen eyer buluruz.
Dikkat edip gözünü tutuver,
Öte dünyaya göçmüş dedemiz.

	Ak bolottun tukulu,	*Ak çeliğin soyu,*
	Bu kırgızdın tukumu,	*Bu Kırgız'ın soyu,*
	Somuk suunu boylogon,	*Somuk suyu boyunca yerleşen,*
	Soguşkan adam soylogon.	*Onunla savaşan yerde sürünmüş.*
	Al kırgızdan taralgan,	*O Kırgız'dan türemiş,*
	Altı kelin caralgan.	*Altı gelin yaratılmış.*
	Baatır ata büt bakkan,	*Bahadır ata hepsini beslemiş,*
	Böödöy kuurup duşmandı,	*Düşmanı kökünden kavurup,*
	Topoloñun toz kılgan,	*Kargaşasını toza çevirmiş,*
61110	Eelikmesi karmagan.	*Azgınını yakalamış.*
	Kayaşayak bergendi	*Karşılık vereni*
	Karmap alıp caylagan.	*Tutup yakalayıp haklamış.*
	Kalk başkarıp, curt tutkan,	*Halkı yönetip yurt tutmuş,*
	Kara tulpar mal algan,	*Kara tulpar mal almış,*
	Kara-Toodon cay algan.	*Kara-Too'dan yer edinmiş.*
	Özön suunu cerdegen,	*Vadi suyunu yurt edinmiş,*
	Önögün canga berbegen,	*Üstünlüğünü kimseye kaptırmamış,*
	Ölçöp duşman ceñbegen.	*Ölçüşen düşman yenememiş.*
	Kastaşkan cerge matalgan,	*Düşmanlık eden yere çakılmış,*
61120	Duşman curtka kol salıp,	*Düşman yurduna akın edip,*
	Böyön kan bolup atangan.	*Böyön Han diye anılmış.*
	Babam Baabedin koldoy kör,	*Babam Baabedin, koruyuver,*
	Baldar coogo bet aldı,	*Çocuklar düşmana yöneldi,*
	Artın özüñ oñdoy kör.	*Sonunu sen düzeltiver.*
	Böyön kandın Çayan kan,	*Böyön Han'ın oğlu Çayan Han,*
	Kazına buzup, çay algan,	*Hazine bozup, çay almış,*
	Kamap coodon cay algan.	
	Tünöp ötkön cayına,	*Geceledi̇ği yaylasında,*
	Tüptüü tokoy ornogon.	*Köklü orman yerleşmiş.*
61130	Domogu küçtüü, zaarı küç,	*Namı büyük, zehri güçlü,*
	Mınday adam bolbogon,	*Böylesi bir adam görülmemiş,*
	Kayaşa bergen oñbogon.	*Karşı gelen onmamış.*
	Kaarlanıp koygon can,	*Öfkeye kapıldı mı o can,*
	Egerde eki bolbogon.	*Sözü asla iki olmamış.*
	Tüzöñ caylap, zoodo öskön,	*Düzlükte yaylayıp kayada büyüyen,*
	Caalın salıp cer kezgen.	*Hışmını salıp yeryüzünü gezen.*
	Kızıkka kayıp izdegen,	*Merakla av peşinde koşan,*
	Kara kıtay mancunun	*Kara Kıtay Mançu'dan*

Katılışa kelgeni,
Kara narday tizdegen.
Kırk uruu kırgız namısın,
Kataganın mintip izdegen.
Bababız Çayan baştatan,
Baykap közüñ sala kör,
Baldarıñ duşmanga kol salat,
Beri tübü baba atam.
Özüñ koldop ala kör.
Çayan kandan taralgan,
Caşınan çıkkan bala kan,
Kulak ugup köz körgön,
Kulaalı capan kuş kelgen,
Kuulgandı curt kılgan.
Caldı döñdü cer kılgan,
Cana kırsık tartkandı,
Ebi menen el kılgan.
Dünüyönü mol kılıp,
Tümöndön asker kol kılgan,
Kaçkandardı kol kılgan,
Kemigendi tolturgan.
Eelikmelüü erendi
Eerçitip cürüp er kılgan,
Er uulu menen teñ kılgan.
Baş atabız Bala kan,
Baykap sala kör,
Balaaluudan müşküldön,
Baldarıñ ketip baratat,
Acıratıp kala kör!

Sataşmaya gelenleri,
Kara nar gibi diz çöktürmüş.
Kırk boy Kırgız'ın namusunu,
Katagan'ın hakkını böyle aramış.
Atamız Çayan'dan bu yana,
Gözet, göz kulak oluver,
Evlatların düşmana el atıyor,
Ta kökümüz ata babam.
Sen kendin destek oluver.
Çayan Han'dan türeyen,
Gençliğinde çıkan Bala Han,
Kulak duyup göz görmüş,
Çaylak, yaban kuşu gelmiş,
Kovulanı yurt eylemiş.
Yamacı, tepeyi yurt kılmış,
Felakete uğrayanları,
Ustalıkla el eylemiş.
Dünyalığı bol kılıp,
On binlerden asker ordu kurmuş,
Kaçanları ordu yapmış,
Eksileni doldurmuş.
Coşkun yaradılışlı yiğidi,
Peşine takıp er eylemiş,
Er oğluyla denk eylemiş.
Baş atamız Bala Han,
Gözetip bakıver,
Belalıdan, müşkülden,
Evlatların gidiyor işte,
Kurtarıp alıver!

Bala kandan Nogoy kan,
Nogoy kandan oñoydur.
Somuk suusun boylogon,
Soguşkan duşman soylogon.
Kan şimirip toybogon,
Kança akıl oylogon.
Zaarı küçtüü can bolgon,
Al canında coldoşu,
Col Baabedin bul bolgon.

Bala Han'dan Nogoy Han,
Nogoy Han'dan kolayı mı olur.
Somuk suyunu boylamış,
Savaştığı düşman yerde sürünmüş.
Kan emip doymamış,
Nice akıl düşünmüş.
Zehri güçlü bir can olmuş,
Yanı başında yoldaşı,
Yol Baabedin bu olmuş.

Karasa canda bar bolgon,
Örüşünö mal tolgon.
Aalamdan aşık bay bolgon,
Akılı curtka cay bolgon.
Atam Nogoy, koldosoñ
Arkı-terki ketkenin,
Tüzöp colun oñdosoñ.
Nogoy kandan Kara kan,
Kabılgan şerdin baarısı
Kabılan şerden taralgan.
Kara kandan Cakıp kan,
Kara kökcal şer ele,
Kankor Manas ayköl er,
Işimdi Kuday oñdoçu ay,
Baldarıñdı koldoçu!
Sarıbay tügül, ayköl er,
Ay-aalamdı şaştırgan.
Astındagı Çoñ kula at,
Alçaktata bastırıp,
Baatırsıngan doñuzga
Baldarıma tiybe – dep,
Özüñ nayza tapşırgan.
Kılımga cañcal ayköl er,
Kılganı kımbat ayköl şer,
Özüñ koldop ala ber
Kaarluunun çogunan,
Acaldın müşkül ogunan,
Açuusu buzuk, peyili aram
Sarıbay ittin kolunan,
Acıratıp ala kör!
A düynö ketken ayköl şer,

Baksan yanında varı olmuş,
Otlağına mal dolmuş.
Alemden aşkın bay olmuş,
Aklı yurda huzur olmuş.
Atam Nogoy, desteklesen,
Eğri büğrü gideni,
Yolunu düzeltip onarsan.
Nogoy Han'dan Kara Han,
Karşılaşılan şirlerin hepsi,
Kaplan yürekli şirden türemiş.
Kara Han'dan Cakıp Han,
Kara yeleli bozkurt şirdi o,
Hunhar Manas, ayköl er,
İşimi düzeltiver Kuday'ım, ah,
Evlatlarına destek ol!
Sarıbay şöyle dursun, ayköl er,
Ay-alemi şaşırtmıştın.
Altındaki Çoñ Kula atı,
Salındıra salındıra yürütüp,
Bahadırlık taslayan domuza,
"Evlatlarıma dokunma!" deyip,
Mızrağı sen kendin doğrultmuştun.
Yüzyıla kavga salan ayköl er,
Ettiği kıymetli ayköl şir,
Sen kendin destekleyiver,
Kahredenin korundan,
Ecelin müşkül okundan,
Öfkesi bozuk, mayası haram,
Sarıbay itin elinden,
Kurtarıp alıver!
Öbür dünyaya göçen ayköl şir,

Atayı taktan çın kaalap,
Arbagında kabılan
Özüñ közüñ salagör!
Neberem dep Seytektin,
Berenim dep çoronun,
Kelin-uul, balanın
Keyigenin bilegör!

Tahtından bile isteye, candan dileyip,
Ervahınla, ey kaplan,
Sen kendin göz atıver!
"Torunum" deyip Seytek'in,
"Yiğidim" deyip çoronun,
Gelinle oğlun, çocuğun,
Dertlendiğini biliver!

Tüpöktüü bolot ayza alıp,
Kula at için açırıp,
Döögürsügön duşmandın
Kapkayda türün kaçırıp,
Kabılan özüñ kiregör,
Körünöö köönüñ buragör,
Zamanasın kuuragör.
Baldarga tiybey kaytkın – dep,
Biri tirüü kabılan
Özüñ ayza sunagör!
Altı say kara kol menen
Arbagıñda körünüp,
Al Sarıbay kapırga
Uluu kazat kılagör!
Baldarıñdı, uuluñdu
Özüñ colgo salagör,
Özüñ koldop alagör».
Akırın süylöp sabılıp,
A düynö ketken ayköldün
Arbagına calınıp,
Sınap süylöp ekööläp.
Ortodogu ak boz bee
Kanıkey, Bakay karıgandar,
Kança caşka bargandar,
Alaşa moyun ak şamşar,
A Kuday, senin coluñ – dep,
Kından suurup aldı ele.
Kökülü menen kulagın
Kartaysa da zor Bakay
Biriktire bek karmap,
Kurkurata çaldı emi.
Cıkpay turup cılastın,
Başın kesip aldı emi.

Püsküllü çelik mızrağı alıp,
Kula atı dörtnala açtırıp,
Devlik taslayan düşmanın,
Suratını ta uzaklara kaçırtıp,
Kaplan, sen kendin giriver,
Göz göre gönlünü buruver,
Devranını kurutuver.
"Çocuklara dokunmadan dön!" deyip,
Sanki dirisin, ey kaplan,
Mızrağı sen kendin uzatıver!
Altı kollu kara ordu ile,
Ervah olup görünüp,
O Sarıbay kâfire,
Ulu gazayı kılıver!
Evlatlarını, oğlunu,
Sen kendin yola koyuver,
Sen kendin koruyup gözetiver.»
Usulca söyleyip yakararak,
Öbür dünyaya göçen ayköl'ün,
Ruhuna yalvarıp,
İkisi bir olup ölçüp biçerek söyleyip.
Ortadaki ak boz kısrağa,
Kanıkey, Bakay — kocamışlar,
Nice yaşa varmışlar,
Kısa boyunlu ak şimşiri,
"Ey Kuday, senin yoluna!" deyip,
Kınından sıyırıp almıştı.
Perçemiyle kulağını,
Kocasa da ulu Bakay,
Bir araya getirip sımsıkı tutup,
Şarıl şarıl akıtarak kesti şimdi.
Yere yıkmadan, ayaktayken,
Zavallının başını kesip aldı şimdi.

Baştagı ketken abañdın,
Arbagına çaldı emi.
Baabedinge bee çalıp,
Erlerdi kolgo saldı ele.
Oomiyin! – dep curt çuulap,

Önceden göçüp giden abanın,
Ruhuna kurban kesti şimdi.
Baabedin'e kısrak kesip,
Erleri O'nun eline emanet etti.
"Âmin!" deyip yurt gürleyip,

Oşonço adam, karı-caş
Erkek-ayal aralaş,
Sanaa saylap bölünüp,
Kapa bolup altın baş
Bata kıldı curt çuulap,
Erendin baarı eeligip,
Arstandın baarı celigip,
Oçogordu oktodu.
Oodaralbay kara cer
Kalıñınan toktodu.
Bet alganı Sarıbay,
Beypay müşkül mamınday.
Kagışaarı Sarıbay,
Kazattın cayı mamınday.
Mına oşondo balban kız,
Aalamga atış salgan kız,
Kança menen karmaşıp,
Karmaşta kança köngön kız,
Karmaşkandın tabasın
Kançasın kolgo bergen kız:
«Bu dünüyö calganga
Bir caralgan er eleñ.
Karanı toodoy körünüp,
Kançanın köönü bölünüp,
Kan Semetey küyünüp,
Kaynatam ayköl bir üçün,
Kalıñ kara curt üçün,
Kadırman canım kurmandık!
Kaarluuga ayza urup,
Körgönü ketip baratam.
Kazam cetse kapırdan
Ölgönü ketip baratam.
Tirüü emes ölükmün,
Ölgön candın birimin.
Karmaş kılıp Sarıbay

Katılçu canım mamınday.
Curt kurutkan doñuzda
Aytışkan eçen kebim bar,

Onca insan, yaşlı genç,
Erkek kadın karışık,
Kaygıya dalıp bölünüp,
Altın başlar kederlenip,
Halk uğuldayıp dua kıldı,
Yiğitlerin hepsi coşup,
Arslanların hepsi kızışıp,
Oçogor tüfeğini doldurdu.
Devrilmeyen kara yerin,
Kalınında durdu o.
Yüz tuttukları Sarıbay,
Bela, müşkül işte böyle.
Çarpışacağı Sarıbay,
Gazanın hali işte böyle.
İşte o zaman pehlivan kız,
Aleme savaş salan kız,
Nicesiyle boğuşan,
Kavgada nice pişmiş kız,
Boğuştuklarının hakkından,
Nicelerinin gelmiş kız:
«Bu yalan dünyaya,
Bir kez yaratılmış erdin sen.
Karaltısı dağ gibi görünüp,
Nicesinin gönlü bölünüp,
Han Semetey yanıp yakılıp,
Kayınatam ayköl uğruna,
Kalabalık kara yurt uğruna,
Aziz canım kurban olsun!
Kahredene mızrak vurup,
Görmeye gidiyorum.
Ecelim yetmişse kâfirden,
Ölmeye gidiyorum.
Diri değil, ölüyüm,
Ölmüş canların biriyim.
Boğuşmaya girip Sarıbay'la,

Sataşacak canım işte böyle.
Yurt kurutan domuzla,
Söyleşilmiş nice sözüm var,

Alışa turgan kegim bar,
Öpkö cartıp, baş kesken
Eçaktan beri kegim bar.
Silkildeşip körömün,
Çın acal cetse ölömün.
Çındaşkanım Sarıbay
Çın küyööbüz Semetey,
Aşıktık cayı mamınday.
Öltürsöm kanın soromun,
Körünsö közün oyomun.
Kıyalduu türüm kız balban,
Kılımga salam çoñ cañcal.
Ölgöndö bolboyt eç arman,
Ökümü küçtüü çoñ cañcal».
Balban tuugan badirek,
Baştamak boldu çoñ dümök.
Mına oşentip Kuyalı,
Celcetpesti burdu ele,
Ceñer şeri Sarıbay,
Kazattın cayı mamınday.
Beren bolup atalap,
Sarıbayga attanıp,
Er Bakay kan, Kanıkey,
Karılardan bata alıp,
Er Külçoro, kan Semetey,
Karaan bolup attanıp,
Uluu dümök duu bolup,
Bakay kandan bata alıp,
Kalıñ elge çuu bolup,
Cetkileñ çıktı kazatka.
Camı kıraan bet alıp,
Ceeligip erler çıkkanga,
Cer carılıp, too urap,
Kartaygan Bakay köp ıylap,
Kıraandar kanday bolot – dep,
Kalayıktın baarı ıylap.
Curt çurkurap duu bolup,

Ayıkpagan çuu bolup,

Boğuşulacak öcüm var,
Ciğer yarıp baş kesen (o iti),
Çoktan beri öcüm var.
Sarsışıp bir göreyim,
Gerçek ecel yetmişse ölürüm.
Ciddi çekiştiğim Sarıbay,
Gerçek güveyimiz Semetey,
Aşıklığın hali işte böyle.
Öldürürsem kanını emerim,
Görünürse gözünü oyarım.
Hırçın huylu halim: kız pehlivanım,
Yüzyıla salarım büyük kavga.
Ölsem de içimde ukde kalmaz,
Hükmü güçlü büyük kavga bu.»
Pehlivan doğmuş o densiz,
Büyük hengâme başlatmaya durdu.
İşte böyle deyip Kuyalı,
Celcetpes'in başını çevirdi,
Yeneceği şir Sarıbay,
Gazanın hali işte böyle.
Yiğit kesilip "ata!" diye haykırıp,
Sarıbay'a at sürüp,
Er Bakay Han, Kanıkey,
Yaşlılardan dua alıp,
Er Külçoro, Han Semetey,
Arkasında destek olup at sürüp,
Ulu hengâme gümbür olup,
Bakay Han'dan dua alıp,
Kalabalık ele velvele olup,
Yetkin er çıktı gazaya.
Cümle şahbaz yüz tutup,
Erler coşup çıktığında,
Yer yarılıp, dağ devrilip,
Kocamış Bakay çok ağlayıp,
"Şahbazlar nasıl olur?" deyip,
Ahalinin hepsi ağlayıp.
Yurt çığrışıp uğultu olup,

Dinmeyen velveleye dönüp,

Sanaa tartıp sargayıp,
Kuu düynögö tañ kalıp,
Erkek-ayal, urgaaçı,
Karap turdu cardanıp.
Karaanduu üç er attansa,
Kalk çırkırap, curt keyip,
Talas oñoy cer emes,
Sarıbay oñoy er emes.
Alıp koyso kokustan,
Tındım kılsa okustan,
Koluna tiyse Sarıbay
Kaşaytıp turat canıñdı,
Alımga alıp malıñdı,
Köp ketirer alıñdı.
Egerde alsa üç baatır
Düynö kızık bilerbiz,
Kaygı kaçıp, köñül tok,
Kayaşa bergen bir can cok,
Kadır tüngö kirerbiz,
Küyüştön çıgar belibiz,
Kündö oyun-tamaşa,
Kündö tier tilegin.
Egerde ölsö Sarıbay,
Dünüyö kenen tarıbay,
Cibek bolor cünübüz.
Beyiş bolor künübüz,
Bek oñolor türübüz.
Altın bolor temiriñ,
Arman kaçıp kayran el,
Arılar ele köñülüñ.
Üzgültüktör ulanar,
Ak kalpak kırgız kubanar,
Kaarluudan kutulsa,
Kalk cayloogo konboybu,
Curt köñülü tolboybu.
Içkenderi çay bolup,
Cegenderi may bolup.
El erkindep oñboybu,
Eger alsa Sarıbay –

Kaygı çekip sararıp,
Kahpe dünyaya şaşakalıp,
Erkek, kadın, dişisiyle,
Bakakaldı yığılıp.
Heybetli üç er at sürünce,
Halk çığrışıp, yurt dertlenip,
Talas kolay yer değil,
Sarıbay kolay er değil.
Kazara alıverirse,
Ansızın yok ediverirse,
Eline düşersen Sarıbay'ın,
Canını kavurur durur,
Vergiye bağlar malını,
Kudretini çok götürür.
Eğer alt ederse üç bahadır,
Dünyanın tadını biliriz,
Kaygı kaçıp, gönül tok,
Karşı çıkan bir can yok,
Kadir gecesine ereriz,
Yanıştan kurtulur belimiz,
Her gün oyun eğlence,
Her gün dileğine erersin.
Eğer ölürse Sarıbay,
Dünya geniş, daralmaz,
İpek olur yünümüz.
Cennet olur günümüz,
Pek düzelir halimiz.
Altın olur demirin,
Hasret kaçıp, aziz el,
Arınırdı gönlün.
Kopan bağlar ulanır,
Ak kalpaklı Kırgız sevinir,
Kahredenden kurtulursa,
Halk yaylaya konmaz mı,
Yurdun gönlü dolmaz mı?
İçtikleri çay olup,
Yedikleri yağ olup.
El özgürleşip onmaz mı,
Eğer alt ederse Sarıbay —

Kalıñ curt karıp bolboybu.
Alda Talaa Caratkan
Buyurganı bolboybu!
Kaarduudan kutulsa,
Kalıñ curt çalkıp oñboybu.
Elkin catkan el elek.
Kızırluu cakşı zaman kıl,
Can dep adam caratsañ,
Kankor şerdin tukumun
Kalıñ el meder kıluuga
Üçöönü Kuday aman kıl!
Kalk ıylap, kan ıylap,
Kalıñ eldin baarı ıylap,
Baatırlardı curt kıynap.
Aylı taşka kongonsup,
Atası kaza bolgonsup
Curt çurkurap, el çuulap,
Akılsız arsız dardañdın
Esi cogu bilinip,
Er akılman es bilgen,
Esil candan tüñülüp,
Sanaa tartıp, sargarıp,
Köñül saylap bölünüp, –
Camandık da cakşılık,
Köz aldında körünüp.
Sanaa külük, köñül tok.
Uşunday okşoyt düynö bok.
Opat bolso üç kıraan,
Bel baylarga belim cok,
Curt kaçuuçu cerim cok,
Kaygı müşkül kayda cok.
Karaan kıldık üçöönü.
Közdün caşın körögör,
Astın kılıp aramdı
Sarıbay uulu doñuzdu,
Akırı Kuday beregör!
Üzülbös bolso sabagım,
Açılsa suuday kabagım,

Kalabalık yurt garip olmaz mı?
Allah Taala Yaradan'ın,
Buyurduğu olmaz mı!
Kahredenden kurtulursa,
Kalabalık yurt coşup onmaz mı?
Başımıza buyruk yaşayan el idik.
Hızırlı güzel bir zaman kıl,
Can diye insan yarattınsa,
Hunhar şirin soyunu,
Kalabalık ele dayanak kılmaya,
Üçünü, Kuday, esen kıl!
Halk ağlayıp, han ağlayıp,
Kalabalık elin hepsi ağlayıp,
Bahadırları yurt üzüp.
Obası taşa konmuşçasına,
Babası ölmüşçesine,
Yurt çığrışıp, el uğuldayıp,
Akılsız, arsız şamatacının,
Aklı yoğu belli olup,
Er, akıl sahibi, us bilen,
Aziz candan umut kesip,
Kaygı çekip sararıp,
Gönül parça parça bölünüp, —
Kötülük de iyilik de,
Göz önünde görünüp.
Düşünce yüğrük, gönül tok.
Böyleymiş demek, boktan dünya.
Helak olursa üç şahbaz,
Bel bağlayacak belim yok,
Yurdun kaçacağı yerim yok,
Kaygı, müşkül nerede yok?
Üçünü kendimize dayanak kıldık.
Gözün yaşını görüver,
Haramzadeyi alta alıp,
Sarıbay denen domuz oğlunu,
Sonunda, Kuday, veriver!
Kopmaz olursa sapım,
Su gibi açılırsa çehrem,

Sanı tüsön çogu ele
Añtarılsa Sarıbay,

Alda Taala Kudayga
Eç bir arman cok ele.
Curt çurkurap, çuu bolup,
Erkek-ayal, karı-caş
Esebi cok doo kılıp,
Alakan cayıp, kol sunup,
Cazayılın salınıp,
El tilegi darıya –
Caratkanga calınıp,
Curttan bata aldı emi.
Karmaşar bolsoñ Sarıbay,
Berender bettep kaldı emi.
Ordodon çıgıp attanıp,
On eki pirden bata alıp,
Karmaşarı Sarıbay,
Karasa müşkül mamınday.
Artık kızık uulu duu,
Aç aykırık, ızı çuu,
Baatırlık cönü mamınday.
Bastırıp köptön bölünüp,
Karaanı coogo körünüp,
Cabdık kılıç şaylanıp,
Canga çokmor baylanıp,
Kayra caaçu buluttay,
Kanga toybos kayrandar
Kaarı betine aylanıp,
Betteşeri Sarıbay
Beypaylık müşkül mamınday.
Bet alıştı kıraandar,
Balban da oşol, şer da oşol,
Tobokelge er da oşol,
Urunarı keñ Talas,
Uçurganı Ak şumkar,
Komuttuu dartı bir dalay,
Koygulaşar Sarıbay
Kazattın cayı mamınday.

Sayısız korlu ordusuyla,
Devrilirse Sarıbay,

Allah Taala Kuday'a,
Hiçbir sitemim kalmazdı.
Yurt çığrışıp velvele olup,
Erkek kadın, yaşlı genç,
Hesapsız feryat edip,
Avuç açıp, el uzatıp,
Cezayir tüfeğini kuşanıp,
Elin dileği bir derya —
Yaradan'a yalvarıp,
Yurttan dua aldı şimdi.
Boğuşacaksan Sarıbay,
Yiğitler yüz tutup geldi işte.
Otağdan çıkıp at sürüp,
On iki pirden dua alıp,
Boğuşacağı Sarıbay,
Baksan müşkül işte böyle.
Pek meraklı ulu gümbürtü,
Keskin nara, uğultu, velvele,
Bahadırlığın yolu işte böyle.
At sürüp kalabalıktan ayrılıp,
Karaltısı düşmana görünüp,
Donanıp kılıç kuşanıp,
Yanına topuz bağlanıp,
Yeniden yağacak bulut gibi,
Kana doymaz koçaklar,
Kahrı yüzüne vurup,
Yüzleşeceği Sarıbay,
Kargaşalı müşkül işte böyle.
Yüz tuttu şahbazlar,
Pehlivan da odur, şir de odur,
Tevekkülde er de odur,
Uğruna çarpışılan geniş Talas,
Uçurduğu Ak sungur,
Yürek dağlayan derdi bir hayli,
Tokuşacağı Sarıbay,
Gazanın hali işte böyle.

Kayıpçaldın balban kız,
Kañgay sözdün cüyösü,
Kan Semetey küyöösü,
Ötkön iştin cayınan,

Aşıktıktın ayınan,
Dünüyö tattuu bilüügö,
Semeteyge tiyüügö,
Kaalaganı Semetey
Kayran baatır keliptir.
Tilegenin bir Kuday,
Koş koldop kolgo beriptir.
Bu düynönün kızıgın,
Arstan beybak biliptir.
Kaalaganı Semetey
Adal car bolup tiyiptir.
Bir ordogo betteşip,
Bir idişten et ceşip,
Tünögü birge boluşup,
Başta kılgan kurgurdun
Ebegeyi ezilip,
Et tırmagı sozulup,
Çımınday canı çırkırap,
Añgemeni cayışıp,
Aşıktıktın ayınan
Say-söögü bırkırap,
Kaalaganı tabılıp,
Tiktegenin tim berip,
Aşıktıktan keliptir.
Kaalaganın Caratkan
Me dep aytkan ünü cok,
Koş koldop sungan kolu cok,
Kaalasa kolgo tiyiptir.
Kaalaganı Semetey
Kazatka beybak cürüptür.
Karmaşarı Sarıbay
Katuu müşkül mamınday.
Kazatka çıgıp kurguruñ,
Kapanın baarı çaçılıp,

Kayıpçal'ın pehlivan kızı,
Kañgay sözünün özü,
Han Semetey'in eşi,
Geçmiş işin halinden,

Aşıklığın yüzünden,
Dünyayı tatlı bilmeye,
Semetey'e varmaya,
Dilediği Semetey'di,
Aziz bahadır çıkagelmiş.
Dilediğini bir Kuday,
Çift eliyle eline vermiş.
Bu dünyanın tadını,
Arslan hatun bilivermiş.
Dilediği Semetey'e,
Helal eş olup varmış.
Bir otağda yüz yüze gelip,
Bir kaptan et yiyip,
Geceledikleri bir olup,
Zavallının başta ettikleri,
Kocaman gövdesi ezilip,
Eti tırnağı süzülüp,
Sinek kadar canı cıyaklayıp,
Sohbeti yayıp,
Aşıklığın yüzünden,
İliği kemiği sızlayıp,
Dilediği bulunup,
Göz koyduğu dosdoğru verilip,
Aşıklıktan gelivermiş.
Dilediğini Yaradan'ın,
"Al!" diyen sesi yok,
Çift elle uzatan eli yok,
Dileyince eline değivermiş.
Dilediği Semetey uğruna,
Gazaya bahtsız yürüyüvermiş.
Boğuşacağı Sarıbay,
Çetin müşkül işte böyle.
Gazaya çıkıp zavallın,
Kederin hepsi saçılıp,

Kaygıluu cürök basılıp,	*Kaygılı yürek yatışıp,*
Üzgültük buyum ulanıp,	*Kopan şeyler ulanıp,*
Oşentip canı kubanıp,	*Böylece canı sevinip,*
Kastaşkanı Sarıbay	*Düşmanlaştığı Sarıbay,*
Kazattık cañcal mamınday.	*Gaza kavgası işte böyle.*
Katuulap cañcal saluuga,	*Şiddetle kavga salmaya,*
Tömönkünün zarpınan,	*Aşağıdakilerin çektiği darbeden,*
Bul duşmandın kaarınan,	*Bu düşmanın kahrından,*
Kazılgan tereñ orunan,	*Kazılmış derin çukurdan,*
Kaynagan açuu şorunan,	*Kaynayan acı çilesinden,*
Curt büldürüp el kırgan	*Yurt bozup el kıran,*
Dümöktüü duşman kolunan.	*Fitneci düşman elinden.*
Basıp cañcal saluuga,	*Basıp kavga salmaya,*
Bardık müşkül balaadan,	*Cümle müşkül beladan,*
Ayköl şerdin tukumu	*Ayköl şirin soyu,*
Acıratıp kaluuda.	*Kurtarıp almakta.*
Estegeni Semetey,	*Andığı Semetey,*
Egeşkeni Sarıbay,	*Çekiştiği Sarıbay,*
Ezelki duşman mamınday.	*Ezelî düşman işte böyle.*
Kazatka çıgıp kamınıp,	*Gazaya çıkıp hazırlanıp,*
Belgilüü ötkön Manastan	*Nam salıp göçen Manas'tan,*
Belekke kalgan Zulpukor,	*Yadigâr kalan Zulpukor'u,*
Kınına baylap salınıp,	*Kınıyla bağlayıp kuşanıp,*
Kazat cakka kamınıp,	*Gaza yönüne davranıp,*
Ay-aalamdı şaştırıp,	*Ay-alemi şaşırtıp,*
Aldındagı tulparın	*Altındaki tulparını,*
Alçañdata bastırıp,	*Salındıra salındıra yürütüp,*
Sarıbay emes aalamdı	*Sarıbay değil, âlemi,*
Tübü menen şaştırıp,	*Ta kökünden şaşırtıp,*
Kayıpçaldın Kuyalı,	*Kayıpçal'ın Kuyalı'sı,*
Urgaaçı arstan bu dagı.	*Dişi arslan bu dahi.*
Balbandıgı başkaça,	*Pehlivanlığı bambaşka,*
Baatırlıgı bir kança.	*Bahadırlığı bir hayli.*
Atı ugulgan adamga,	*Adını duyan insana,*
Arbagı ketken dalayga,	*Heybeti yayılan nicesine,*
Urgaaçı arstan boluptur.	*Dişi arslan olmuştur.*
Bet alışkan duşmandı,	*Yüzleştiği düşmanı,*
Buy tüşürüp soruptur.	*Perişan edip sömürmüştür.*

Kança cerden kat algan,
Kadimki balban atangan.
Kança pirden kat algan,
Bettep adam cetpegen,
Bet alışkan coo kelip,
Biröö tirüü ketpegen.
Atası Kayıp bay bolgon,
Alışkan duşman cay bolgon.

Nice yerden name almış,
Sahici pehlivan diye anılmış.
Nice pirden name almış,
Karşısına insan varamamış,
Yüz yüze gelen düşman gelip,
Biri sağ dönmemiş.
Babası Kayıp bay olmuş,
Boğuştuğu düşman yerle bir olmuş.

Berendigi, şerdigi,
Belgilüü curtka bilingen,
Betteşip duşman bülüngön.
Berendigi belgilüü,
Kök caldıgı köröngön.
Akılga baatır, zaarı küç,
Ay-aalamdı kılgan tüz.
Küröşüp döö alıp kelip,
Baatırsınıp, şersinip,
Betteşip güldöy kübülgön.
Küröş çabış maydandan,
Ersinip kelgen erender,
Eçen candan tüñülgön.
Betteşkenden alp algan,
Baatırsıngan er ölgön.
Çabışıp çabuul salam – dep,
Celmoguz uulu Sarıbay
Kızıl kanga bölöngön.
Kolu acalga tutulgan,
Ceti cerden nayza cep,
Celmoguz uulu Sarıbay
Ölgöndö kaçıp kutulgan.
Coogo bettep balban kız,
Cay-caragın caylanıp,
Uñgusu bolot, çoyun baş,
Kol tırmooçko baylanıp,
Arbak konup barbayıp,
Al askar toodoy barbayıp,
Arstanday köz caynap,
Tegirmendey tiş kayrap,

Yiğitliği, şirliği,
Belli, yurtça bilinmiş,
Yüzleşen düşman bozguna uğramış.
Yiğitliği besbelli,
Bozkurtluğu görünmüş.
Akılda bahadır, zehri güçlü,
Ay-alemi dümdüz etmiş.
Güreşip devleri yenmiş de,
Bahadırlık, şirlik taslayanlar,
Yüzleşince gül gibi dökülmüş.
Güreş, vuruş meydanından,
Erlik taslayıp gelen yiğitler,
Nicesi candan umut kesmiş.
Yüzleşenlerden alpları devirmiş,
Bahadır taslayan er ölmüş.
"Vuruşup akın salayım" deyip,
Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Kızıl kana bulanmış.
Ordusu ecele tutulmuş,
Yedi yerinden mızrak yiyip,
Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Öleyazıp kaçıp kurtulmuş.
Düşmana yüz tutan pehlivan kız,
Pusatını kuşanıp,
Sapı çelik, dökme başlı topuzu,
Bileğine bağlayıp,
Ervah konup kabarıp,
Yüce dağ gibi heybetlenip,
Arslan gibi gözleri parlayıp,
Değirmen gibi diş bileyip,

Dünüyö beker ekenin
Tegerete karabay,
Tegi candı ayabay,
Kıdırata karabay,
Zaarduu müşkül doñuzdan
Kılça candı ayabay,
Katuu cañcal baştaptır.
Kayran candı kız balban,
Kılga baylap taştaptır.
Uñgusu bolot, uçu kurç,

Dünyanın boş olduğunu bilip,
Dönüp çevresine bakmadan,
Hiçbir canı esirgemeden,
Sağa sola göz gezdirmeden,
Zehirli, müşkül domuzdan,
Kıl kadar canı sakınmadan,
Çetin kavgayı başlatmıştır.
Aziz canı kız pehlivan,
Kıla bağlayıp koymuştur.
Sapı çelik, ucu keskin,

Altın caak, ay balta,
Azır coogo kirüügö,
Adamdıgı mamınday.
Al bilekten çabuulga,
Kömköylüü sır nayza
Bul taktırda köölönüp,
Adamzat pendenin
Akılı ayran bölünüp,
Mına oşondoy balban kız,
Kaarlanıp kürköröp,
Karap kalgan adamdın
Azat boyu dürköröp,
Çagılganday çartıldap,
Ak maralday dañkayıp,
Körkömdüü türü körünüp,
Körgöndün köönü bölünüp,
Karaldısı Külçoro,
Karmaşarı Sarıbay,
Kan tögülüp çabılıp,
Beren Seytek uuluna
Beycay kelin calınıp:
«Karaldı kılgan çıragım.
Betteşeri Sarıbay,
Sarıbay ittin zaarı bar.
Alban türdüü çoçkonun
Adamdan türdüü kaarı bar.
Balbandıgı başkaça,
Cadaal türü bir başka,

Altın yanaklı ay balta,
Şimdi düşmana girmeye,
Yiğitliği işte böyle.
O bilekten hücuma,
Boğumlu sırlı mızrak,
Bu meydanda salınıp,
Ademoğlu kulların,
Aklı hayran olup bölünüp,
İşte öylesi pehlivan kız,
Kahırlanıp gürleyip,
Bakakalan insanın,
Baştan başa gövdesi ürperip,
Şimşek gibi çatırdayıp,
Ak maral gibi görklü durup,
Görklü sureti görünüp,
Görenin gönlü bölünüp,
Gözbebeği Külçoro,
Boğuşacağı Sarıbay,
Kan dökülüp vuruşulup,
Yiğit Seytek oğluna,
Bîçare gelin yalvarıp:
«Gözbebeğim kıldığım çırağım,
Yüzleşeceğin Sarıbay,
Sarıbay itin zehri var.
Türlü suretli domuzun,
İnsandan başka türlü kahrı var.
Pehlivanlığı bambaşka,
Zalim sureti bir başka,

Capa salat bu başka.
Baltaga balban dañgıl it,
Aalamga balban kambıl kul,
Ayzanı biyik aştagan.
Kuygulaşıp bilek coon,
Korkup koltuk açpagan.
Öz toyuna kelgeni,
Oyron kılıp taştagan.
Ayzası dañgıl ıktuu eren,
Aylası toluk, zaarı küç,
Alışkandı kılgan tüz.
Eñkeytip bende albagan,

Cefa salar bu başa.
Baltada pehlivan, usta it,
Âleme pehlivan, becerikli kul,
Mızrağını yüksek saplı kurmuş.
Tokuşunca bileği kalın,
Korkup koltuk açmamış.
Kendi toyuna gelenleri bile,
Kırıp geçirip bırakmış.
Mızrağı usta, eli yatkın yiğit,
Hilesi tam, zehri güçlü,
Boğuştuğunu dümdüz etmiş.
Hiçbir kul onu eğdirememiş,

Kezikken tirüü kalbagan.
Temir bulçuñ taş cürök,
Aalamga salçu çoñ dümök.
Baltaga balban küygön çok,
Badirek öñdüü bende cok.
Üstündögü ok ötpös,
Kagışka kiygen ton uşul,
Baatırsıngan aramga
Alışıp cürgön kol oşol,
Celpinişte el oşol,
Ceñişe albay kuuşkan,
Cetik beybak menen oşol.
Kara mıltık kars etse,
Kapşaktabay turgula,
Kaçırıp ayza sungula.
Tübünö tüptüz cetkile,
Tük bir candı ayabay,
Tügönüşö ketkile.
Talastı azat kılgıla,
Mañday-teskey turuşup,
Bakırıp ayza sunuşup,
Mıltık sunup, ok atıp,
Kılçıldaşıp uruşup,
Kan tögülüp kan ölüp
Karmaş kılgan can ölüp,
Cer carılıp kulagın,

Rast gelen sağ kalmamış.
Demir kaslı, taş yürekli,
Âleme salar büyük hengâme.
Baltada pehlivan, yanan kor,
O densiz gibisi kul yok.
Üstündeki ok geçmez,
Çarpışmada giydiği kaftan işte bu,
Bahadırlık taslayan haramla,
Boğuşup duran ordu işte o,
Kaynaşıp duran el işte o,
Yenişemeyip kovalaşan,
Yetkin hatunla olan da işte o.
Kara tüfek şaklarsa,
Sarsılmadan durun,
Saldırıp mızrak uzatın.
Ta köküne dosdoğru varın,
Hiçbir canı esirgemeden,
Tükenişine dek gidin.
Talas'ı azat edin,
Karşı karşıya durup,
Bağırıp mızrak uzatıp,
Tüfek doğrultup, ok atıp,
Kılıç kılıca vuruşup,
Kan dökülüp, han ölüp,
Boğuşan can ölüp,
Yer yarılıp, kulak tutulup,

Körgön adam çuulagan.
Cekege maydan barganda,
Kaarluu kagış körgülö,
Karaan bolup bergile.
Kaza cetip, kün bütsö,
Kazatka kirip ölgülö.
Çın acal cetse ölölük,
Çın kaalsa Kudayga
Çımınday candı berbeybi.
Acal cetip, kün bütsö,
Alban türlüü alp ölgön.
Aybatı tegiz, zaarı küç,
Adamdan eçen kalk ölgön.
Ayza sunup, top buzup,

Gören insan çığrışmış.
Teke tek meydana varınca,
Kahırlı çarpışmayı görün,
Arka olup verin.
Ecel yetip gün biterse,
Gazaya girip ölün.
Gerçek ecel yeterse ölelim,
Gerçekten dilerse Kuday'a,
Sinek kadar can verilmez mi?
Ecel yetip gün bitince,
Türlü türlü alp ölmüş.
Heybeti düzgün, zehri güçlü,
İnsandan nice halk ölmüş.
Mızrak uzatıp, saf bozup,

Eren möröy albaybı.
Acal cetip kün bütkön,
Deminde ölüp kalbaybı» –
Dep, oşentip Kuyalı,
Kuyma kulak bülödü.
Taşka salsa taygılbas,
Taalayluu erdin baarısın
Kayrat kılıp bülödü.
Karaldısı Seytektin,
Amandıgın tiledi.
Üç-Koşoydun señirge,
Maydanga çıkçu kerüügö,
Celmoguz uulu kapırdın
Cer mayışkan kapırdın
Cekege çıkçu cerine,
Kaar baştap kan tökkön,
Kara-Buura kerüügö,
Kazat baştap çır kılgan,
Kan tögülgön señirge,
Celmoguz uulu kapırdın,
Bel baylagan beline,
Bek bekitken çebine,
Kapka-Taştın oozuna,
Kayıpçının toosuna,

Yiğit zafer kazanmaz mı?
Ecel yetip günü bitince,
O demde ölüp kalmaz mı?» —
Deyip, böylece Kuyalı,
Keskin kulaklıları biledi.
Taşa vursan kaymaz,
Talihli erlerin hepsini,
Gayrete getirip biledi.
Gözbebeği Seytek'in,
Esenliğini diledi.
Üç-Koşoy'un sırtına,
Meydana çıkılan yamaca,
Celmoğuz oğlu kâfirin,
Yeri ezip çökerten kâfirin,
Teke tek çıktığı yerine,
Kahır başlatıp kan döktüğü,
Kara-Buura yamacına,
Gaza başlatıp çıngar çıkardığı,
Kan dökülen sırta,
Celmoğuz oğlu kâfirin,
Bel bağladığı geçidine,
Sıkı berkittiği siperine,
Kapka-Taş'ın ağzına,
Kayıpçı'nın dağına,

Celmoguz çebi ornogon,
Anday çebi bolbogon.
Taştan cıyıp zoo kılgan,
Karagaydan koo kılgan,
Aylanasın zoo kılgan.
Tegeregin karaandın,
Aylanasın tor kılgan.
Bekigeni şer bolgon,
Tuş cagın toodon çep kılgan.
Kezikkendi mert kılgan,
Betteşkendi ment kılgan.
Kezikkendi kemirgen,
Kabılgandı kaysagan.
Karmaşam dep alp ölgön,
Karuusu bölök adamdan
Alban türdüü kalk ölgön.

Celmoğuz'un kalesi kurulmuş,
Öylesi kale görülmemiş.
Taş yığıp kaya etmiş,
Karaçamdan hendek etmiş,
Çevresini kaya etmiş.
Karaltısının çepeçevresini,
Etrafını ağ etmiş.
İçinde berkinen şir olmuş,
Dört yanını dağdan siper etmiş.
Rast geleni mahvetmiş,
Yüzleşeni serseme çevirmiş.
Rast geleni kemirmiş,
Önüne çıkanı çiğnemiş.
"Boğuşurum" deyip alp ölmüş,
Gücü insandan başka olan,
Türlü türlü halk ölmüş.

Murdagı ötkön aylarda,
El ıldıyga tartkanda,
Çöptün gülü soolgondo,
Küzdün künü bolgondo,
Celmoguz peyili tarıgan.
Alışıp alı cete albay,
Külçoro baykuş arıgan.
Betteşti beypay baştagan,
Cekege çıgıp turuşup,
Ceti kün tınbay uruşup,
Kagıştı katuu baştagan.
Cetimiş tulpar, on tört at,
Sarıbay kırıp taştagan.
Küröş kılıp küçtöngön,
Karmaşıp catıp kalk ölgön.
Cekege çıgıp sayışıp,
Cançışıp çama kele albay,
Alışta biröön ceñe albay,
Dalay müşkül çuu bolgon.
«Altımış künü aralap,
Altı cerden cara cep,
Tozok toodoy iş bolup,

Önceki geçen aylarda,
El aşağıya göçünce,
Otun çiçeği solunca,
Güz günleri gelince,
Celmoğuz'un mayası daralmış.
Boğuşup gücü yetmeyip,
Külçoro zavallı zayıflamış.
Yüzleşti, kargaşayı başlatan,
Teke teke çıkıp durup,
Yedi gün dinmeden vuruşup,
Çarpışmayı çetin başlatmış.
Yetmiş tulpar, on dört atı,
Sarıbay kırıp bırakmış.
Güreşe tutuşup güç göstermiş,
Boğuşa boğuşa halk ölmüş.
Teke tek çıkıp mızraklaşıp,
Dövüşüp dermanı yetmeyip,
Boğuşmada birini yenemeyip,
Nice müşkül velvele olmuş.
«Altmış gün boyu dolaşıp,
Altı yerimden yara yiyip,
Cehennem dağ gibi iş olup,

Tomuktay canga küç bolup,
Koyunuma kan tolup,
Bir mederdi körüügö,
Çın ayabay zar bolup,
Karmaşkanım Sarıbay,
Ok ötpögön döö bolup,
Tulparımdan acırap,
Turup kaldım cöö bolup.
Karmap miner buudan cok,
Karaan kılar tuugan cok.
Kursak kapa, köönüm çok,
Uşunday bolot düynö bok!
Keñ dünüyö tar bolup,
Kelbersingen kayran can
Sarıbayga kor bolup,
Amal kurup, köz caynap,
Al alsırap, çer kaynap,
Çımınday canım çırkırap,

Küçücük cana zor gelip,
Koynuma kan dolup,
Bir dayanağı görmeye,
Gerçekten pek muhtaç olup,
Boğuştuğum Sarıbay,
Ok geçmez bir dev olup,
Tulparımdan ayrılıp,
Kalakaldım yaya olarak.
Tutup binecek küheylan yok,
Arka olacak akraba yok.
Karnım dertli, gönlüm kor,
Böyle olur işte boktan dünya!
Geniş dünya dar olup,
Kurulup salınan aziz can,
Sarıbay'a hor olup,
Çare tükenip, göz alazlanıp,
Derman düşüp, dert kaynayıp,
Sinek kadar canım cıyaklayıp,

Dene boydun baarısı
Ayza tiyip bırkırap,
Atım ölüp, cöö bolup,
Sarıbaydın balbanı,
Tuş-tuşumda turganı,
Turbay ayza sunganı,
Ölmöyünçö can tattuu,
Ölömün dep ölö albay,
Öz canımdı kıya albay,
Balban çaktan keterde,
Cöö salıştım cügürüp,
Añdıp kelgen balbandı
Takır kırıp ciberip,
Kayrat kılıp bakırıp,
Kan atakem Almambet
Koldoy kör dep bakırıp.
Könül çögüp sözü bay,
Sıyınganım bir Kuday.
Ak bolot alıp kamınıp,
A düynö ketken babamdın

Beden boyun tamamı,
Mızrak değip parçalanıp,
Atım ölüp, yaya kalıp,
Sarıbay'ın pehlivanları,
Dört bir yanımda dikilip,
Durmadan mızrak uzatıp,
Ölmedikçe can tatlı,
Öleyim deyip ölemeyip,
Öz canıma kıyamayıp,
Pehlivanlık çağı geçip giderken,
Yaya çarpıştım koşarak,
Pusuya gelen pehlivanı,
Tümden kırıp geçirip,
Gayrete gelip haykırıp,
Han atam Almambet,
"Destek ol!" diye haykırıp.
Gönlüm çöküp, sözüm bol,
Sığındığım bir Kuday.
Ak çeliği alıp davranıp,
Öbür dünyaya göçen babamın,

Arbagına calınıp,
Candı esen koyo kör,
Capaluu müşkül iş kördüm,
Cayıl müşkül büt kördüm.
Carıktık atam Almanbet,
Bügün koldon ala kör.
Sarıbay müşkül coo eken,
Bügün közüñ sala kör.
Kırk çilten, Kızır kıyazın,
Kızıtalak canga küç keldi,
Kıyın balaa müşküldön
Acıratıp kala kör.
Barmak tiştep baş çaykap.
Badirek canga küç kelgen.
Çama çarçap alsırap,
Çından canım kuurulup,
Çınım menen al ketip,
Saylap köñül bülünüp,
Ukuruk sungan şum ölüm,
Mañdayga cakın körünüp,

Ruhuna yalvarıp:
"Canı esen bırakıver,
Cefalı müşkül iş gördüm,
Yayılmış müşkülün hepsini gördüm.
Nurlu atam Almambet,
Bugün elimden tutuver.
Sarıbay müşkül düşmanmış,
Bugün gözünü salıver.
Kırk çilten, Hızır misali,
Kahrolası cana zor geldi,
Çetin bela müşkülden,
Kurtarıp alıver."
Parmak ısırıp baş sallayıp.
Densiz, cana zor gelmiş.
Derman yorulup güçsüzleşip,
Sahiden canım kavrulup,
Gerçekten dermanım gidip,
Gönlüm parça parça bozulup,
Kement uzatan sinsi ölüm,
Alnıma yakın görünüp,

Kabattuu müşkül iş körüp,
Minip kaçar buudan cok,
Cakın kelip acal ok.
Celmoguz uulu Sarıbay
Çiymek boldu sızıktı,
Kılmak boldu kızıktı.
Irbatmak boldu caranı,
Salmak boldu balaanı.
Körünö kılıp korduktu,
Körgözmök boldu çoñduktu.
Baldardı bakırıp,
Baatırların çakırıp,
Erenderi eeligip,
Kalbandarı ceeligip,
Caanın ogu çırkırap,
Tiygen ceri bırkırap,
Aylanın baarı ürölüp,
Amal sandap tügönüp,

Kat kat müşkül iş görüp,
Binip kaçacak küheylan yok,
Yakına gelmiş ecel oku.
Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Çizmek oldu çizgiyi,
Kılmak oldu temaşayı.
Azdırmak oldu yarayı,
Salmak oldu belayı.
Göz göre göre hor edip,
Göstermek oldu büyüklüğü.
Oğlanlarına bağırıp,
Bahadırlarını çağırıp,
Yiğitleri coşup,
Pehlivanları kızışıp,
Yayın oku vızıldayıp,
Değdiği yer parçalanıp,
Çarelerin hepsi dökülüp,
Tedbir saya saya tükenip,

	Asıl candı boy kılıp,	*Aziz canı ortaya koyup,*
	Öldük degen oy kılıp,	*"Öldük" diye düşünüp,*
	Kabırga kakır bölünüp,	*Kaburga çatır çatır bölünüp,*
	Katuu cañcal, çoñ uruş,	*Çetin kavga, büyük savaş,*
61790	Töbögö cakın körünüp,	*Tepeme yakın görünüp,*
	Basıp kaçar baana cok,	*Basıp kaçacak sığınak yok,*
	Korgolorgo karaan cok,	*Korunacak karaltı yok,*
	Kanattuu tulpar malım cok.	*Kanatlı tulpar malım yok.*
	Kaz aylangan zoosu cok,	*Kazın döndüğü kayası yok,*
	Tayanıp kaçar toosu cok.	*Dayanıp kaçacak dağı yok.*
	Bek bekitken belim cok,	*Sıkı berkitilmiş geçidim yok,*
	Meder kılgan Semetey	*Dayanak kıldığım Semetey,*
	Belgilüü agam şerim cok.	*Namlı ağam, şirim yok.*
	Calgızdık cana müşkül iş,	*Yalnızlık ve müşkül iş,*
61800	Buzulgan eken bizdin tüş,	*Bozulmuş meğer bizim düş,*
	Meder kılgan balam cok,	*Dayanak kıldığım oğlum yok,*
	Acıratıp aluuçu.	*Kurtarıp alıverecek.*
	Belsenip catkan curtum cok.	*Bel bağlayıp duran yurdum yok.*
	Camgırday caagan kalıñ ok,	*Yağmur gibi yağan sık ok,*
	Karasañ mınday düynö bok.	*Baksana, böyledir boktan dünya.*
	Karalarga er tappay,	*Göz kulak olacak er bulamayıp,*
	Keçip kirçü kör tappay,	*Geçip girecek mezar bulamayıp,*
	Can korgolop kaluuçu,	*Canın sığınıp kalacağı,*
	Canıttuu özön car tappay,	*Kuytu vadi, yar bulamayıp,*
61810	Caynap coogo kirgendey,	*Kaynaşan düşmana girecekmiş gibi,*
	Cazganbay coogo tiygendey,	*Çekinmeden düşmana saldıracakmış gibi,*
	Cal-kuyruktuu mal tappay,	*Yeleli kuyruklu mal bulamayıp,*
	Capaanı calgız körgömün.	*Cefayı yapayalnız gördüm.*
	Caratılgan cakşı can,	*Yaratılmış güzel candan,*
	Carımınan tüñülüp,	*Yarısından umut kesip,*
	Sarıbayga bergenmin.	*Sarıbay'a vermişim.*
	Keçee kursakta barıp tuulgan,	*Daha dün karında olup doğan,*
	Erdigi elge ugulgan,	*Yiğitliği ele duyulan,*
	Kıraanım canga sınaakım,	*Şahbazım, canımın sınanmışı,*
61820	Atı Seytek muraapım.	*Adı Seytek, mirasçım.*
	Adırga tüşsö ak colum,	*Kıra düşse ak yolum,*
	Atıkkan coogo san kolum.	*Nam salmış düşmana sayısız ordum.*
	Kakırda tüptüü çınarım,	*Kıraçta köklü çınarım,*

Kara kaşka tınarım.
Belimde tañuu mederim,
Bek arstan közölüm,
Tuyugun buzup col salgan,
Tuygun abam kayda? – dep,
Tuurasınan kol salıp,
Kaarın tögüp bakırıp,
Sarıbaydın tümön kol,
Kaşabılday sapırıp,
Kaarın tögüp bakırıp,
Çapçış kılıp turuşup,
Künü-tünü on tört kün,
Talkalaşıp uruşup,
Cer buzulup oyulup,
Eçen tulpar köp balban,
Kagılıştan soyulup,
Baatırlıgı başkaça,
Tüptüü kökcal tukumu,
Tügöngön candın tuuganı.
Mañdayında bar anın,
Bala arstan karaanı.
Arkası biyik buudanın,
Baykuş candın karaanı
Karalaşar sebebim

Kara sakar şahbazım.
Belimdeki bağlı dayanağım,
Pek arslan gözdem,
Çıkmazı bozup yol açan,
"Doğan abam nerede?" deyip,
Böğründen saldırıp,
Kahrını döküp haykırıp,
Sarıbay'ın on binlik ordusunu,
Kasırga gibi savurup,
Kahrını döküp haykırıp,
Çarpışıp durup,
Gece gündüz on dört gün,
Birbirini parçalayıp vuruşup,
Yer bozulup oyulup,
Nice tulpar, çok pehlivan,
Çarpışmada telef olup,
Bahadırlığı bambaşka,
Köklü bozkurt soyu,
Tükenen canın soydaşı.
Alnında vardır onun,
Yavru arslan karaltısı.
Sağrısı yüksek küheylanı,
Zavallı canın dayanağı,
Arka çıkışımın sebebi:

Malıbız birge celeleş,
Tukum birge eneleş.
Koydun baarı korooloş,
Baktı birge coroloş.
Tirüülüktö cıygandaş,
Özübüz menen kurbaldaş,
Tilekke birge cetişken,
Körüp bolup ötüşkön.
Astıga cürsö can birge,
Ölüm ortok, kan birge,
Karaanım Seytek can birge.
Olcolop soygon on bir alp,
On bir alptık ok ötpös,
Men çorogo kiygizip,

Malımız bir arada, ipimiz ortak,
Soyumuz bir, ana bir kardaşız.
Koyunların hepsi ağıl ortak,
Baht bir, yârenliğimiz ortak.
Dirlikte mal yığmada ortak,
Kendimizle yaşıt akran,
Dileğe birlikte ermiş,
Görüp geçirmişiz birlikte.
İleri yürüse can bir,
Ölüm ortak, kan bir,
Karaltım Seytek'le can bir.
Ganimet edip boğazladığı on bir alp,
On bir alplık ok geçmez zırhı,
Ben çoroya giydirip,

	Olcolop algan Kılceerde,	*Ganimet aldığı Kılceerde'ye,*
	Ok cetpegen buudanga	*Ok yetişmez küheylana,*
	Tüpö basıp mingizip,	*Sağlamca bastırıp bindirip,*
	Tuugandıgın bilgizip,	*Akrabalığını belli edip,*
	Öçkönümdü tamızıp,	*Sönmüşümü tutuşturup,*
	Ölçü canım tirgizip,	*Ölecek canımı diriltip,*
	Kapadan baştı oñoltup,	*Kederden başımı kurtarıp,*
	Kaygını içten cogoltup,	*Kaygıyı içten yok edip,*
61870	Katuu karmaş saldı ele.	*Çetin boğuşma salmıştı.*
	Bala başın er kılıp,	*Çocuk başını er kılıp,*
	Baykuş canga dem kılıp,	*Zavallı cana soluk olup,*
	Acıratıp aldı ele.	*Kurtarıp almıştı.*
	Azır ölçü şorduu can,	*Şimdi ölecek çileli canı,*
	Kaarluunun torunan,	*Kahredenin ağından,*
	Sarıbaydın oozunan,	*Sarıbay'ın ağzından,*
	Calınsa candı koybogon,	*Yalvarsan canı bırakmayan,*
	Şimirse kanga toybogon,	*Emse kana doymayan,*
	Taralgan adam kolunda	*Türemiş insan elinde,*
61880	Cadaalı mınday bolbogon.	*Böylesi zalimlik olmamış.*
	Caratkanı teñirden,	*Yaradılışı Tanrı'dan,*
	El büldürüp, curt kırıp,	*El bozup, yurt kıran,*
	Irayımsız kapırdan,	*Merhametsiz kâfirden,*
	Dozoktun küygön çogunan,	*Cehennemin yanan korundan,*
	Kan içkiçtin kolunan,	*Kan içicinin elinden,*
	Atıştı arbın saldı ele.	*Atışmayı bolca salmıştı.*
	Ayla kurup turganda,	*Çare tükenip durduğunda,*
	Abakelep, atalap,	*"Abam!" deyip, "atam!" deyip,*
	Aylanayın Seytegim,	*Kurbanı olduğum Seytek'im,*
61890	Acıratıp kaldı ele.	*Kurtarıp almıştı.*
	Mintip turgan sebebi	*Böyle duruşumun sebebi:*
	Kuturgan cigit erdik çak,	*Kudurmuş yiğit, erlik çağı,*
	Kıyşaygan eken bizdin çak,	*Eğrilmiş meğer bizim çağ,*
	Erdik-şerdik bir kelip,	*Erlik şirlik bir kez gelir,*
	Er Kuyalı, ugup al.	*Er Kuyalı, dinleyiver.*
	Könüp turgan kezekti.	*Alışıp durduğumuz devri.*
	Katuu çama kayran küç	*Çetin derman, aziz güç,*
	Tolup turgan kezekte,	*Dolup taştığı devirde,*
	Betteşkende kamanday	*Yüzleşince yaban domuzu gibi,*

Çalıp turgan kezekte,
Kızıkkanga müşküldü
Salıp turgan kezekte,
Kızıl bolup, börk elek,
Kıyla cerden can koybos
Kazatka küygön ört elek.
Kara bolot börk elek,
Kabılgan coonun körkü elek.
Kaptasa acaan kutulgus,
Kararıp cangan ört elek.
Örttön öçüp kul bolup,
Tümön elek bir bolduk.
Kankor eleñ kayran baş,
Sarıbayga kor bolduk.
Kızıgın kıtay kep salsa,
Kıyındarın utçu elek,
Kımızça kanın cutçu elek.
Bilgen çırdı kılçu elek,
Miñin koydoy kırçu elek.
Mintken erden tügönüp,
Caşıp kalgan kezek beym,
Barsa-kaytpas saparga,
Kaalasa taybas altın baş,
Basıp kalgan eken beym.
Kurç tügöntüp al ketip,
Oñboy kalgan kezek beym,
Baatır bolup ier bolup,
Bolboy kalgan okşoyt beym,

Çalıp devirdiğim devirde,
Heves edene müşkülü,
Salıp durduğum devirde,
Kızıl idik, börk idik,
Nice yerde can koymaz,
Gazada yanan yangın idik.
Kara çelik börk idik,
Rast gelen düşmanın görkü idik.
Bassak azgın kurtulmaz,
Kararıp yanan yangın idik.
Ateşten sönüp kul olup,
On bin idik, bir kaldık.
Hunhar idin, aziz baş,
Sarıbay'a hor olduk.
Kıtay bir temaşa kursa,
Yamanlarını yenerdik,
Kımız gibi kanını yutardık.
Bildiğimiz kavgayı kılardık,
Binini koyun gibi kırardık.
Böylesi erlerden tükenip,
Gözyaşına kaldığımız devir galiba,
Varıp dönülmez sefere,
Dilese çekinmez altın baş,
Basıp gitmiş galiba.
Keskinlik tükenip güç gidip,
Onmaz kaldığımız devir galiba,
Bahadır olup er olmak,
Olmaz olmuş galiba,

Sarıbayga al cetpey
Kubat-kayrat al ketip,
Bolboy kalgan okşoyt beym.
Uruşkanda döönü aldım,
Sarıbayga betteşip,
Beli üzülüp tulpardın,
Neçen katar cöö kaldım.
Kıyşaygan eken bizdin tüş,
Kılımda bolboyt uşul iş.
Çama çarçap, al ketip,

Sarıbay'a güç yetmeyip,
Kuvvet, gayret, derman gidip,
Olmaz olmuş galiba.
Savaşta devi yendim,
Sarıbay'la yüzleşip,
Tulparın beli kopup,
Nice kez yaya kaldım.
Eğrilmiş meğer bizim düş,
Yüzyılda olmaz bu iş.
Derman yorulup, güç gidip,

	Oñboy kalgan kezegim.	*Onmaz kaldığım devrim.*
	Çalkıldaşıp salışıp,	*Çalkalanıp vuruşup,*
61940	Bolboy kalgan kezegim.	*Olmaz kaldığım devrim.*
	Etim kaçıp, söök kalıp	*Etim gidip, kemik kalıp,*
	Arık bolup turamın.	*Bir deri bir kemik duruyorum.*
	Erdi, şerdik koldo coo,	*Erlik şirlik elde, düşman karşıda,*
	Carık bolup turamın.	*Yara bere içinde duruyorum.*
	Koldon ketken erdikke,	*Elden giden yiğitliğe,*
	Emne ayla kılamın.	*Ne çare kılayım?*
	Akıldan tanıp ayla cok,	*Akıl şaşmış, çare yok,*
	Kaçırıp soguş saluuga,	*Saldırıp savaş salmaya,*
	Bayakıday ayza cok.	*Eskisi gibi mızrak yok.*
61950	Ar kimden ketet kongon bak,	*Herkesten gider konan baht,*
	Uşunday eken dünüyö bok.	*Böyle imiş boktan dünya.*
	Biz bastırıp çıkkanda,	*Biz at sürüp çıktığımızda,*
	Tirüü bolboy öldük – dep,	*"Sağ kalmayız, öldük" deyip,*
	Duşman kamın ceçü ele.	*Düşman kaygısına düşerdi.*
	Ak kalpak kırgız, argın curt,	*Ak kalpaklı Kırgız, Argın yurdu,*
	Atımdı aytpay burmalap,	*Adımı demeyip dolandırıp,*
	Kül ababız deçü ele.	*"Kül abamız" derlerdi.*
	Güldüü ton ketti conuman,	*Çiçekli kaftan gitti sırtımdan,*
	Emi Gül aba degen at kayda,	*Şimdi "Gül aba" denen ad nerede,*
61960	Koşo ketti boyuman,	*Birlikte gitti boyumdan,*
	Kök arstanday çamınıp,	*Boz arslan gibi atılıp,*
	Tolup turgan kezekte,	*Dolup taştığım devirde,*
	Körüngön baktın şagına,	*Görünen ağacın dalına,*
	Konup turgan kezekte,	*Konup durduğum devirde,*
	Konup baktın başında,	*Ağacın başına konup,*
	Konup turgan kezekte,	*Konup durduğum devirde,*
	Bolup turgan kezekte,	*Var olup durduğum devirde,*
	Bolup duşman aşa albas,	*Düşmanın aşamayacağı,*
	Bodurluu biyik taş elek,	*Pürtüklü yüksek taş idik,*
61970	Boroon cürsö cel tiybes.	*Boran yürüse yel değmez.*
	Uşul kırgız eline,	*Şu Kırgız eline,*
	Boy kerişken can elek.	*Gövdesini geren can idik.*
	Dobul cürsö cel tiybes,	*Fırtına yürüse yel değmez,*
	Dooçularga mal berbes.	*Davacılara mal vermez,*
	Börü kelse koy berbes,	*Kurt gelse koyun vermez,*

	Duşman kelse boy berbes.	*Düşman gelse boyun vermez.*
	Baatırdık arstan şerdigim,	*Bahadırlık, arslan şirliğim,*
	Bir adamça bar elem.	*Bir adam kadarı bende vardı.*
	Al askarday zoo eleñ,	*Sen yüce dağ gibi kaya idin,*
61980	Aşuu berbes, col berbes,	*Aşıt vermez, yol vermez,*
	Biyik askar too elem.	*Yüksek yalçın dağ idim.*
	Keñiri curt barında.	*Engin yurt var iken.*
	Kursagım açıp baratsa	*Karnım acıkıp giderse,*
	Caya kesip ceçü elem.	*Sağrı yağını kesip yerdim.*
	Kayran başım barında,	*Aziz başım var iken,*
	Caratılgan adamga,	*Yaratılmış insana,*
	On segiz miñ aalamga,	*On sekiz bin âleme,*
	Bettep kelgen bendege,	*Karşıma gelen kula,*
	Bet alışkan közölgö,	*Yüz yüze gelen gözdeye,*
61990	Datım kelet deçü elem.	*"Gücüm yeter" derdim.*
	Kardım açıp kelgende,	*Karnım acıkıp geldiğinde,*
	Kazı kesip ceçü elem.	*Kazı kesip yerdim.*
	Karmaşuuga kay duşman,	*Boğuşmaya hangi düşman,*
	Bettep keler deçü elem.	*"Karşıma gelir ki?" derdim.*
	Adırdagı kiyigin	*Kırdaki geyiğini,*
	Açaluu tuyak karmasam,	*Çatal tırnaklıyı yakalasam,*
	Uy kılarmın deçü elem.	*"İnek ederim" derdim.*
	Ay-aalamga kol salsam,	*Ay-aleme el salsam,*
	Buy kılarmın deçü elem.	*"Perişan ederim" derdim.*
62000	Kök maralın kubalap,	*Boz maralını kovalayıp,*
	Mal kılarmın deçü elem.	*"Mal ederim" derdim.*
	Bastaşkan ilek coo kelse,	*Üstüme yürüyen kalabalık düşman gelse,*
	Kor kılarmın deçü elem.	*"Hor ederim" derdim.*
	Kayrat-küçüm al kezde,	*Gayretim, gücüm o zamanlar,*
	Taşıp kalgan kezegi,	*Taşıp durduğu devriydi,*
	Kırk çilten Kızır Ilyas,	*Kırk çilten, Hızır İlyas,*
	Alıs bolup al kezde,	*O zamandan uzak düşüp,*
	Kaçıp kalgan kezegim.	*Kaçıp gitmiş devrim.*
	Korkup turgan sebebim,	*Korkup durmamın sebebi:*
62010	Celmoguz uulu kapırga	*Celmoğuz oğlu kâfire,*
	Mañday-teskey barıştım.	*Karşı karşıya vardım.*
	Balta şiltep, ayza urup,	*Balta sallayıp, mızrak vurup,*
	Barsıldaşıp salıştım.	*Güm güm tokuşup vuruştum.*

	Tomuktay baş utulup,	*Küçücük başım yenik düşüp,*
	Ok ötpös çopkut tıtılıp,	*Ok geçmez zırh kaftan yırtılıp,*
	Çarayna temir tuulga	*Çarayna, demir tolga,*
	Balta tiyip mayışıp,	*Balta değip ezilip,*
	Barlık küçtü salışıp,	*Bütün gücü ortaya koyup,*
	Badirek candı ayabay,	*Densiz, canı esirgemeden,*
62020	Mañdaylaşıp turuşup,	*Alın alına durup,*
	Nar kesken kılıç Zulpukor,	*Nar kesen kılıç Zulpukor,*
	Arkı-terki uruşup,	*Bir ileri bir geri vuruşup,*
	Mañdaylaşıp kalıştık.	*Alın alına kaldık.*
	Mıltık atıp, caa tartıp,	*Tüfek atıp, yay çekip,*
	Bılçıldaşıp salıştık.	*Etler ezile ezile vuruştuk.*
	Kandın baarı cutulup,	*Kanın hepsi yutulup,*
	Kandagay şım, Akolpok,	*Kandagay şalvar, Akolpok,*
	Kalbay takır tıtılıp,	*Kalmadan büsbütün yırtılıp,*
	Mintsem ayla bolgon cok.	*Böyle etsem de çare olmadı.*
62030	Ceti ay tınbay sayıştım,	*Yedi ay dinmeden mızraklaştım,*
	Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoğuz oğlu Sarıbay,*
	Bir kıyşayıp koygon cok.	*Bir kez olsun yalpalamadı.*
	Tabılgı ursam çok ötpöyt,	*Tabılgı vursam iz geçmez,*
	Irañı suuk doñuzdun,	*Beti soğuk domuzun,*
	Çoçmor saysam çok ötpöyt,	*Topuz saplasam kâr etmez,*
	Oçogor atsam ok ötpöyt.	*Oçogor'la atsam ok geçmez.*
	Çapçışıp çama kelalbay,	*Çarpışıp dermanım yetmeyip,*
	Karmaşkanım ceñalbay,	*Boğuştuğumu yenemeyip,*
	Ceñi örttönüp iç küyüp,	*Yenim tutuşup, içim yanıp,*
62040	Ölböy közüm ilinip,	*Ölmeden gözüm süzülüp,*
	Çabaldıgım bilinip,	*Zayıflığım belli olup,*
	Ay böksörüp kün ötkön,	*Ay eksilip, gün geçip,*
	Alış kılıp cüdötkön.	*Boğuşma yıprattı beni.*
	Endiretip elimdi,	*Elimi perişan edip,*
	Suuttu artpay demimdi.	*Soluğumu kabartmadan soğuttu.*
	Büktöp kança belimdi,	*Belimi nice büküp,*
	Çıgarıp mınça celimdi,	*Bunca yelimi çıkarıp,*
	Endiretti elimdi.	*Perişan etti elimi.*
	Al cetpesten küyündüm,	*Gücüm yetmediğinden yandım,*
62050	Amanat candan tüñüldüm.	*Emanet candan umut kestim.*
	Cıyganımdı cegizdim,	*Yığdıklarımı yedirdim,*

Kulak ugup, köz körgön
Bilgenderdin baarında,
Çamasız Çoro degizdim.
Tuyugun buzup col salıp,
Talaan saldım mülkümö.
Dalay cañcal iş kılıp,
Taalayluu cırgal künümö.
Örüştön tiyip cılkımdı,
Ötkörö buzdu mülkümdü.
Çama çarçap, al ketip,
Çabışıp alım cetalbay,
Ardangandan kayran can
Ötkörö küydüm sabılıp,
Özümö özüm taarınıp.
Ölöyün dep ölalbay,
Kerektüü candı kıya albay,
Sarıbay uulu kapırdın
Alış kılıp bat ölüp,
Mañdaylaşsa er ölüp,
Karoolgo çıkkan kapırga
Kapır kuldun zaarınan,
Karmaşkan candın baarı ölüp,
Cekege calgız salışıp,
En taarındım çoçkogo,
Ölbögön cerden kalışsa,
Kulak ugup köz körgön
Elden mınday körbödüm.
Adam bilip curt körgön,
Kapır kul menen kagışıp,
Toktunun mayın tolturdum,
Tozoktu caman çoñ kördüm.
Kerişip küçüm kelalbay,
Kürdöölüünü ceñalbay.
Acal cetip ölbödüm.
Astı mınday tozoktu
Cer üstünön körbödüm.

Atam karap, enem tuup,
Men Külçoro bolgonu,

Kulak duyup göz gören,
Bilenlerin hepsine,
"Dermansız Çoro" dedirttim.
Çıkmazı bozup yol açıp,
Yağma getirdim mülküme.
Nice kavga iş edip,
Talihli, mutlu günüme.
Otlaktan vurup yılkımı,
Mülkümü aşırı bozdu.
Derman yorulup, güç gidip,
Vuruşup gücüm yetmeyip,
Utancından aziz can,
Fazlasıyla yandım süzülüp,
Kendi kendime küsüp.
Öleyim deyip ölemeyip,
Gerekli cana kıyamayıp,
Sarıbay denen kâfirin,
Boğuşanı çabuk ölüp,
Alın alına gelse er ölüp,
Gözcülüğe çıkan kâfire,
Kâfir kulun zehrinden,
Boğuşan canların hepsi ölüp,
Teke teke yalnız vuruşup,
En çok domuza küstüm,
Ölmediğim yerde kalakalsam,
Kulak duyup göz gören,
Elden böylesini görmedim.
İnsanın bilip yurdun gördüğü,
Kâfir kulla çarpışıp,
Toklunun yağını doldurdum,
Cehennemi fena büyük gördüm.
Çekişip gücüm gelmeyip,
Kudretliyi yenemeyip.
Ecel yetip ölmedim.
Asla böylesi cehennemi,
Yeryüzünde görmedim.

Atam bakıp, anam doğurup,
Ben Külçoro olalı,

Cetim kalıp cetilip,
Cerge karaan koşulup,
Erbeleñdep er bolup,
Er uulu menen teñ bolup,
Alçayıp atka mingeni,
Baatır bolup coo izdep,
Külçoro bolup cürgönü.
Kıya kılıç baylanıp,
Baba ordunda ababız
Eerçitip cürüp er kıldı,
Er uulu menen teñ kıldı.
Sayıp cürüp bak kılıp,
Salıp cürüp tam kıldı,
Sancırgaluu kan kıldı.
Cetimdikten ketkizdi,
Cırgap caşoo kezekte
Cürögü mayluu bolsun – dep,
Kazı kertip cegizip,
Bölöktügü kalbayt – dep,
Enem Kanıkeydin emçegin
Teñ böldürüp emgizip,
Etegine kat koyup,
Ebegeysiz bolsun – dep,
Külçoro degen at koyup,
Moynuma tumar taktırıp,
Şorduu enem Kanıkey
Kanıkeyge baktırıp,
Kul degendi cogotup,
Kün bir tuugan uşul – dep,
Kurgan candı oñoltup.
Asırap bagıp zor kılıp,
Ay-aalamga çoñ kılıp,
Sebilim seksen tört bolup,
Serp alganım ört bolup,
Men Külçoro kolunan
Alışam dep alp ölgön,
Alban türdüü kalk ölgön.
Karmaşam dep han ölgön,

Yetim kalıp yetişip,
Yere karaltı katılıp,
Çabalanıp er olup,
Er oğluyla denk olup,
Apışıp ata bineli,
Bahadır olup düşman arayıp,
Külçoro olup gezeli.
Eğri kılıç kuşanıp,
Baba yerindeki abamız,
Peşine takıp er kıldı,
Er oğluyla denk kıldı.
Mızrak saplaya saplaya baht kılıp,
Kura kura ev kıldı,
Şecereli, görkemli han kıldı.
Yetimlikten çıkardı,
Sefayla yaşanan devirde,
"Yüreği yağlı olsun" deyip,
Kazı doğrayıp yedirip,
"Ayrılığı gayrılığı kalmasın" deyip,
Anam Kanıkey'in memesini,
Eşit bölüp emzirtip,
Eteğine nişan koyup,
"Emsalsiz olsun" deyip,
Külçoro diye ad koyup,
Boynuma muska taktırıp,
Çileli anam Kanıkey,
Kanıkey'e baktırıp,
"Kul" denen sözü yok edip,
"Güneşle bir doğan budur" deyip,
Zavallı canı onartıp.
Besleyip büyütüp ulu kılıp,
Ay-aleme büyük kılıp,
Pusatım seksen dört olup,
Bakışım yangın olup,
Ben Külçoro'nun elinden,
"Boğuşurum" deyip alp ölmüş,
Türlü türlü halk ölmüş.
"Çarpışırım" deyip han ölmüş,

Kara kıtay mancu ölgön.
Çındap cañcal kılam – dep,
Çınkoco, Toltoy alp ölgön.
Karmaşamın dep kelip,
Kara kıtay kalk ölgön.
A degende bir Kuday,
Ay-aalamga zor kılgan.
Ayagında Caratkan
Sarıbayga kor kılgan.
Bu Sarıbay kapırdın,
Atış kılıp çabışıp,
Adam alı cetpedi,
Arstan tişi ötpödü.
Ayagında baykasam,
Çabaldıgım bilinip,
Çabışıp çaktı kelalbay.
Kıraan enem eñe albay,
Kızıtalaktı ceñe albay,
Çarkım ketip küyündüm,
Amanat ötör canımdan
Uşunetip tüñüldüm.
Turbay duşman coo kelse,
Tulpar oozun buramın.
Tuuradan kelgen korduktun
Çının aytıp turamın.
Baştalgan sözdün çını bul,
Baatır çoroñ sırı uşul.
Arstan ceñe Kuyalı,
Irdap ayttım ırımdı,
Imanday ayttım sırımdı,
Süylöp berdim çınımdı.
Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,
Kalk belgilep el aytkan,
Kabılandın coldoşu
Balban ceñem sen bolsoñ,
Atıştı arbın salıñız.
Kaarduunun kolunan,
Kabılgan acal ogunan,
Çın duşmandın kolunan,

Kara Kıtay, Mançu ölmüş.
"Sahiden kavga ederim" deyip,
Çınkoco, Toltoy alp ölmüş.
"Boğuşurum" deyip gelip,
Kara Kıtay halkı ölmüş.
Önceleri bir Kuday,
Ay-aleme ulu kılmıştı.
Sonunda Yaradan,
Sarıbay'a hor kılmıştı.
Bu Sarıbay kâfirle,
Atışıp vuruşup,
İnsanın gücü yetmedi,
Arslanın dişi işlemedi.
Sonunda bir baksam,
Zayıflığım belli olup,
Vuruşup dermanım yetmeyip.
Şahbaz anam alt edemeyip,
Kahrolasıyı yenemeyip,
Takatim gidip yandım,
Emanet, geçici canımdan,
Böylece umut kestim.
Durmadan düşman, yağı gelse,
Tulparın ağzını çeviririm.
Yandan gelen horluğun,
Doğrusunu söyleyip duruyorum.
Başlanan sözün gerçeği bu,
Bahadır çoronun sırrı işte bu.
Arslan yenge Kuyalı,
Irlayıp söyledim türkümü,
İman gibi dosdoğru söyledim sırrımı,
Anlatıverdim gerçeğimi.
Bahadırsan, şirsen eğer,
Halkın işaret edip elin söylediği,
Kaplanın yoldaşı,
Pehlivan yengem sen isen,
Atışmayı bolca salınız.
Kahredenin elinden,
Rast gelen ecel okundan,
Gerçek düşmanın elinden,

Sarıbaydın zaarınan,

Sarıbay'ın zehrinden,

Altıncı cildin sonu.

Yedinci cilt, ataların ruhu ve kırılan mızrakla sürer.

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI · CİLT VI

Dünyanın en uzun destanı Manas, yirminci yüzyılın Homeros'u sayılan Sayakbay Karalaev'in dilinden 500.553 mısra olarak yazıya geçirildi. Bu dizi, üçlemenin üçüncü ve son parçası olan «Seytek» destanını Kırgızca Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyor.

Altıncı cilt, çelik mızrakların kırıldığı kuşatmadan Bakay'ın hükmüyle kıyılan kıyametlik yâr nikâhına; kırk çoronun ruhlarının çağrılışından dişi arslan Kuyalı'nın Kapka-Taş'a yürüyen gazasına uzanır.

SEYTEK · KARALAEV VARYANTI · CİLT VI

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI

KIRGIZCA LATİN YAZIMI · TÜRKÇE EDEBÎ ÇEVİRİ

CİLT VII · ATALARIN RUHU VE KIRILAN MIZRAK

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI

Kırgızca Latin yazımı ve Türkçe edebî çevirisiyle
karşılıklı iki sütun hâlinde

CİLT VII

Bölüm 1 · Ataların Ruhu Yoldaş Olunca
Bölüm 2 · Kırılan Mızrak, Kızıl Kırgın
Bölüm 3 · Kuyalı'nın Meydan Okuyuşu

Bu kitaptaki metin, telif korumasına tabi olmayan halk edebiyatı (folklor) niteliğindeki destan mısralarından ibarettir.

Kaynak baskı: «Сейтек» эпосу — Саякбай Каралаевдин айтымында. «Turar» Yayınevi, Bişkek (haz. A. Jaynakova; genel red. A. Akmataliev). Kaynak baskının telifli editoryal katmanları — ön söz ve son söz, bilimsel açıklamalar, sözlük bölümü ve Theodor Herzen'in illüstrasyonları — bu yayına alınmamıştır.

Kırgızca Latin transliterasyonu, Türkçe edebî çeviri, ön söz, bölüm özetleri, kapak ve iç tasarım bu yayın için özgün olarak üretilmiştir. © Gazâ'nın Neferi, 2026. Kaynak gösterimi, folklor eserlerinin kullanımına ilişkin dürüst uygulama gereğince yapılmıştır.

Bu cilt, üçlemenin yaklaşık 90.000 mısralık «Seytek» bölümünün 62.167–72.563 mısralarını kapsar.

ÖN SÖZ

Semetey sır oldu; ama soy tükenmedi. Düşman otağında, ustura gölgesinde doğan bir çocuk, üçlemenin son sözünü söylemek için büyüdü: Seytek. «Seytek», öksüzlüğün, sabrın ve geri alınan yurdun destanıdır; Manas'ın ocağına üçüncü kez düşen közün yeniden aleve dönüşüdür.

Sayakbay Karalaev'in dilinden yazıya geçirilen bu varyantta hikâye, Kıyaz'ın elindeki tutsak Ayçürök'ün doğurduğu bebeğin ölümden kıl payı kurtuluşuyla açılır. Kürek kemikleri oyulmuş Külçoro'nun kulluk yılları, on üç yaşında soyunu öğrenen Seytek'in ilk öcü, Kanıkey ile Bakay'ın gözyaşıyla ödenen bedeli, kara mağarada büyülenmiş Semetey'in dile gelişi ve Celmoguz oğlu Sarıbay'a karşı verilen son büyük savaş — hepsi, dişi arslan Kuyalı'nın mızrağıyla taçlanan bir kurtuluşa doğru akar.

Bu dizide Karalaev varyantının «Seytek» bölümünü, Kırgızca aslının Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyoruz. Transliterasyonda Türk okurunun gözüne yatkın bir yazım benimsendi; çeviride ise mısra bütünlüğü korunarak destanın epik sesi Türkçede yeniden kuruldu. Her bölümün başında iki paragraflık bir özet ve okuru bekleyen olayları toplayan kısa bilgi kutuları yer alıyor.

Ata göçtü, oğul kaldı; söz sustu, destan kaldı.

Gazâ'nın Neferi
Antalya, 2026

KİTABIN PLANI

I	Ataların Ruhu Yoldaş Olunca	Cilt VII — bu ciltte
2	Kırılan Mızrak, Kızıl Kırgın	Cilt VII — bu ciltte
3	Kuyalı'nın Meydan Okuyuşu	Cilt VII — bu ciltte

BİRİNCİ BÖLÜM

Ataların Ruhu Yoldaş Olunca

Bu bölümde büyük cenk öncesinin gerilimi örülür. Külçoro, Kayıpçal'ın kızı bahadır Kuyalı'ya yanıp yakılarak seslenir; Sarıbay'ın zehrinden Manas soyunu, er Seytek'i ve yolunu şaşırmış Kırgız yurdunu kurtarması için ondan ok savaşını bolca vermesini diler. Kuyalı, Sarıbay'la eski hesabını anlatır: kız iken onu Celpiniş'ten kovup ellerini bağladığını, Celmoguz oğlunun ta o günden beri yurda kargaşa saldığını söyler ve zırhını kuşanıp kavgaya hazırlanır. Sarıbay'ın dehşeti uzun uzun çizilir: on sekiz bin âleme velvele salan, koyun gibi baş kesip kavun gibi karın yaran, Talas'taki Kırgız'ın ocağını söndüren bir hunhardır. Tam bu darlıkta gayb âleminden yardım erişir: Ayköl Manas'ın ruhu "Sürün, çocuklar, sürün!" diye nara salarak, Sırgak, Almambet, Çubak ve kırk çoronun ruhlarıyla birlikte Seytek, Külçoro ve Kuyalı'ya yoldaş olur.

Bölümün ikinci yarısında söz Külçoro'nun ve düşmanın ağzındadır. Külçoro, Kançoro'nun ihanetini, kirişlerinin oyulup Denekul adıyla dokuz yıl Kıyaz'a odun taşıdığı kulluk cehennemini, eski şanlı çora günlerini bir bir döker; çekilen mihnet, gelecek cengin ateşini biler. Karşı safta ise Sarıbay kükrer: atasının öcünü Kırgız'dan çıkaracağını, kılını komadan kıracağını, Celpiniş için, ar ve namus için amansız kırgın salacağını ilan eder. Ok geçmez kaftanı, ok yetişmez atıyla donanmış bu ejder suratlı devin karşısında Külçoro, takati yetmezse kendilerini kurtarması için yengesi

Kuyalı'ya emanet sözünü söyler ve "önce ben mızraklaşayım, içimde ukde kalmasın" diyerek meydana ilk kendisinin çıkacağına ant içer.

KÜNYE — KEY FACTS

- Külçoro, Kuyalı'dan Sarıbay'a karşı savaşa katılmasını ve Manas soyunu (Seytek ile kendisini) zehirlinin elinden kurtarmasını ister.
- Kuyalı, kızlık çağında Sarıbay'ı yenip Celpiniş'ten kovduğunu ve ellerini bağladığını anlatır; aralarındaki düşmanlık eskiye dayanır.
- Manas'ın ruhu "Sürün, çocuklar, sürün!" narasıyla Seytek, Külçoro ve Kuyalı'ya yoldaş olur; Sırgak, Almambet, Çubak ve kırk çoronun ruhları da savaşa katılır.
- Külçoro, öz kardeşi saydığı Kançoro'nun ihanetiyle kirişlerinin oyulduğunu ve Denekul adıyla dokuz yıl Kıyaz'ın elinde kul olarak odun taşıdığını anlatır.
- Sarıbay, Celmoguz'un oğludur; babasının öcü için Kırgız yurduna kırgın salmaya and içer ve Manas'ı "atamı boğazlayan" diye suçlar.
- Sarıbay dokuz file bindiği söylenen, ok geçmez kaftanlı, ok yetişmez atlı, karşısına çıkan hanları ve elçileri öldürmüş dev yapılı bir pehlivan olarak tasvir edilir.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Örttöngön tozok kaarınan,	*Yanan cehennemin gazabından,*
Acıdaardın zaarınan,	*Ejderhanın zehrinden,*
Can ayabay er ceñe,	*Can esirgemeden, yiğit yenge,*
Obol murun er üçün,	*Her şeyden önce er için,*
Arga kerek al üçün,	*Çare gerek onun için,*
Balañ Seytek, men üçün,	*Oğlun Seytek ve benim için,*
Atıştı arbın salıñız.	*Ok savaşını bolca verin.*
Zaarluunun kolunan	*Zehirlinin elinden,*
Çamañ kelse ceñeke,	*Gücün yeterse, yengeciğim,*
Acıratıp kalıñız.	*Kurtarıp alın.*
Ayköl şerdin tukumu,	*Derya gönüllü aslanın soyunu,*
Cogotposton citirbey,	*Yok etmeden, yitirmeden,*
Cogotup colun bütürböy,	*Yolunu kaybettirip bitirmeden,*
Çöp çıkpas kakır señirdey,	*Ot bitmez çorak yamaç gibi,*
Arslan şerdin tukumun	*Arslan yürekli şirin soyunu*
Sarıbay kırdı dedirbey,	*Sarıbay kırdı dedirtmeden,*
Atıştı arbın salıñız.	*Ok savaşını bolca verin.*
Kagıştı katuu salıñız,	*Vuruşmayı sert sürdürün,*
Ölüm, azap, müşküldön	*Ölümden, azaptan, mihnetten*
Özüñ saktap kalıñız!	*Kendinizi koruyup kalın!*
Beren bolsoñ, şer bolsoñ,	*Yiğitsen eğer, aslan isen,*
Kayıpçaldın Kuyalı,	*Kayıpçal'ın kızı Kuyalı,*
Urgaaçının kıyını,	*Kadınların en yamanı,*
Keleñker çaçpak ıktuusu,	*İpek saç bağlıların en hünerlisi,*
Ak cooluktun mıktuusu,	*Ak yazmalıların en yiğidi,*
Baatır ceñe sen bolsoñ.	*Bahadır yenge sensin madem,*
Alışkanıñ Sarıbay,	*Boğuştuğun Sarıbay'ı*
Kara cerge taptañız.	*Kara toprağa serin.*
Kayran şerdin tukumun	*Yiğit aslanın soyunu*
Ene bolup saktañız.	*Ana olup koruyun.*
Al-abaldı körüñüz,	*Şu hali ahvali görün,*
Cadaal saldı Sarıbay	*Zulüm saldı Sarıbay,*
Cazasın kolgo beriñiz.	*Cezasını elden verin.*
Katuu karmaş salıñız,	*Çetin bir savaş açın,*
Katuu zorduk, müşküldön	*Ağır zulümden, mihnetten*
Kayran şerdin tukumun	*Yiğit aslanın soyunu*

Acıratıp alıñız.
Men Külçoro, er Seytek,
Canıña coldoş kılıñız.
Aygaylap arbın saluuga,

Azgan kırgız curtuñdu,
El korgonu mülküñdü,
Azaptuu müşkül kaarınan
Acıratap kalıñız.
Aytıp turgan sırıbız,
Calgan emes çınıbız.
Capa saldı Sarıbay
Calgan emes çınıbız.
Kara tilim kayradım,
Kaltırbay sırım büt aytıp,
Kayran çoroñ sayradım».
Munu ukkanda Kuyalı,
Kan içmesi karmadı.
«Ata, kaynim Külçoro
Cerdegenim Celpiniş,
Uçurganım ak tulpar,
Uruşarım Sarıbay,
Çataktın cayı mamınday.
Kanday kara uz kezde,
Kayran ceñeñ kız kezde,
Keregiñdi bilgenmin.
Senin abañ baatırga,
Kıyamattık car bolup,
Eçen ubak tiygenmin.
Kektüü duşman Sarıbay,
Bul corugun bilgenmin.
Celmoguz uulu kuturgur,
Ulamadan ulaptır,
Kayıpçal kızı suluu döö,
Buzukudan suraptır.
Kış cogolup cayınan,
Men beybaktın ayınan,
Curtka dümök saluuga,
Oylongon eki kuturgur,

Kurtarıp alın.
Ben Külçoro'yu, er Seytek'i
Canınıza yoldaş edin.
Naralar atıp bolca savaşmak için,

Yolunu şaşmış Kırgız yurdunu,
Elin sığınağı malını mülkünü,
Azaplı mihnetin gazabından
Kurtarıp alın.
Söyleyip durduğumuz sırrımız,
Yalan değil, gerçeğimizdir.
Cefa saldı Sarıbay,
Yalan değil, gerçeğimizdir.
Kara dilimi biledim,
Sırrımı eksiksiz söyleyip,
Yiğit çoron böyle döktü dilini».
Bunu duyunca Kuyalı,
Kan içici öfkesi tuttu.
«Vay, kaynım Külçoro,
Yurt tuttuğum Celpiniş,
Uçurduğum ak tulpar,
Vuruşacağım Sarıbay,
Kavganın aslı şöyledir.
Daha hünerli bir kızken,
Yiğit yengen kız iken,
Neye muhtaç olduğunu bilirdim.
Senin ağan bahadıra,
Kıyamete dek yâr olup,
Nice zaman önce varmıştım.
Kinli düşman Sarıbay'ın,
Bu huyunu bilirdim.
Celmoguz oğlu kudurmuş,
Söylene söylene duyup öğrenmiş,
Kayıpçal kızı güzel dev var diye,
Fesatçılardan sormuş.
Kış yitip yazından ayrıldı,
Ben bahtsızın yüzünden,
Yurda kargaşa salmaya,
Kafa yormuş iki kudurmuş,

Meni tartıp aluuga,
Cañcal salgan elime
Capaa tökkön elime,
Buzuk baştap elime,
Dümök salgan cerime,
Han atam kayran aşında,

Kagış baştap başında,
Enteñdetip elimdi,
Eçen buzdu köönümdü.
Apat kılıp aşımdı,
Kañgıratıp başımdı,
Araga cuuçu salıptır,
Aramdı Kuday alıptır.
Elden elçi salıptır,
Cerdi Kuday alıptır.
Camgır kılıp caa tartıp,
Möndür kılıp ok atıp,
Katuu kaarın salganda,
Kagış kılıp turuptur.
El büldürüp curt kırıp,
Cañcaldaşıp uruşup,
Aygaylagan çuu bolup,
Arbın cañcal duu bolup,
Oloñdoy bolgon kayran çaç
Töbögö orop tüygönmün,
Ok ötpös tondu kiygenmin.
Bu Sarıbay kapırdı,
Celpinişтep sürgönmün.
Kuyrugun cerge tiygizbey,
Cer üstünö cürgüzböy,
Asman cargan çuu kılıp,
Eki tünöp catalbay,
Cer üstünö batalbay,
Talkan sınduu çalganmın.
Celpinişten aydadım,
Cipsiz kolun bayladım.
Çın uruşup küyüngön,
Çımınday candan tüñülgön,

Beni çekip almaya,
Kavga saldılar elime,
Cefa döktüler elime,
Fesat başlattılar elime,
Kargaşa saldılar yerime,
Han babamın yaslı aşında,

Daha başında çatışma çıkarıp,
Elimi telaşa boğup,
Nice kez bozdu gönlümü.
Aşımı felakete çevirip,
Başımı sersem edip,
Araya görücü salmış,
Haram olanı Hüda çarpmış.
Elden elçi göndermiş,
Toprağı Tanrı çarpmış.
Yağmur gibi yay çekip,
Dolu gibi ok atıp,
Ağır gazabını saldığında,
Çatışıp durmuş.
Eli perişan edip yurdu kırıp,
Kavgalaşıp vuruşup,
Naralarla feryat kopup,
Büyük kavga gürültü olup,
Kamış gibi gür güzelim saçı
Tepemde sarıp düğümledim,
Ok geçmez zırhı giydim.
Bu Sarıbay kâfirini,
«Celpiniş!» diye sürmüştüm.
Kuyruğunu yere değdirmeden,
Yeryüzünde gezdirmeden,
Göğü yaran çığlıklarla,
İki gece yatamadan,
Yeryüzüne sığamadan,
Un ufak edip biçmiştim.
Celpiniş'ten kovdum,
İpsiz ellerini bağladım.
Sahiden vuruşup kavrulan,
Sinek kadar canından umut kesen,

Zamanası kuurulup,
Berendigi bilingen.
Bul Sarıbay kapırga,
Alışa turgan kol uşul,
Atışa turgan coo uşul».
Kız Kuyalı munu aytıp,
Kıyla kızık şumdu aytıp,
Muragı bolot nayza alıp,

Kınsız kılıç baylanıp,
Ok ötpös çopkut kiyinip,
Erendigi bilinip,
Alban türlüü iş kılıp,
Coo degende kamınıp,
Kayıptan akıl tabılıp,
Bet alganı Sarıbay
Iştin cayı mamınday.
Ayrı beles, kaykañdan,
Kaynagan ilek kol aydap,
Cer tumandap köz caynap,
Celmoguz cayı uşunday.
Kaarlanıp çamınıp,
Karuuga bolot salınıp.
Nur sıyaktuu köz kaynap,
Karmaşarı Sarıbay
Kagışçu duşman mamınday.
Al Sarıbay kapırıñ,
El büldürgön baatırıñ,
Kaarı toluk, zaarı küç,
Katuu müşkül oylongon,
Kagışsa candı koybogon.
El büldürüp, kan içken,
Küç kayratın zor içken,
Karmaşıp cürüp katıkkan,
Kandı tögüp zor içip,
Kankor bolup atıkkan.
Berendigi belgilüü,
Katuu cini kançalık,
Ay-aalamga car salıp,

Devranı kavrulup,
Yiğitliği belli olmuştu.
Bu Sarıbay kâfirine,
Boğuşacak ordu işte budur,
Vuruşacak düşman işte budur».
Kız Kuyalı bunları söyleyip,
Nice şaşılası işi anlatıp,
Miras kalan çelik mızrağı alıp,

Kınsız kılıç kuşanıp,
Ok geçmez zırh giyinip,
Erliği belli olup,
Türlü türlü işler yapıp,
Düşman denince davranıp,
Gaipten akıl bulunup,
Yöneldiği Sarıbay,
İşin aslı şöyledir.
Çatal tepelerden, yokuşlardan,
Kaynayan sayısız orduyu sürüp,
Yer dumanlanıp gözler parlayıp,
Celmoguz'un hali işte böyledir.
Öfkeyle hamle edip,
Bileğe çelik kuşanıp,
Nur gibi gözleri kaynayıp,
Boğuşacağı Sarıbay,
Çarpışacağı düşman şöyledir.
O Sarıbay kâfirin,
Eli perişan eden bahadırın,
Gazabı dolu, zehri güçlü,
Ağır belalar tasarlayan,
Çarpıştı mı can bırakmayan.
Eli yıkıp kan içen,
Gücü kudreti pek büyük,
Boğuşa boğuşa pişip katılaşan,
Kanı döküp kana kana içip,
Hunhar diye ün salan.
Yiğitliği herkesçe malum,
Şiddetli öfkesi nice ki,
Ay-âleme salâ verip,

Aç aykırık, çuu salıp,
Asman cargan duu salıp,
Aybattanıp ceeligip,
Kuturganday eeligip,
Baraban tartıp barsıldap,
Çagılganday tarsıldap,
Açuulanıp kürküröp.
Anı körgön adamdın
Azat boyu dürküröp,
Aç aykırık, kuu süröön

Aç naralar, çığlıklar atıp,
Göğü yaran gürültü koparıp,
Heybetlenip coşup,
Kudurmuşçasına azıp,
Davul çalıp gümbürdeyip,
Şimşek gibi çatırdayıp,
Öfkeyle kükreyip durur.
Onu gören adamın,
Bütün bedeni ürperir,
Aç naralar, kuru çığlıklar,

Ala bayrak ızı-çuu,
Cer cüzünö ört koyup,
Kaşatka ceke konçuday.
On segiz miñ aalamdı
Acıdaarday op tartıp,
Azır çoçko sorçuday.
Adır-küdür moynokko,
Alp kara kuş kongondoy,
Acıdaarday op tartıp,
Ay-aalamdı sorgonsup,
Eñ kayrattuu, zaarı küç,
Kez bolgondu kılgan tüz,
Kezigişip betteşseñ,
Kettik dep candan küdör üz.
Artık balban, özü zor,
Aalamdan çıkpayt mınday çoñ.
Tuura kelseñ kaptal al,
Tuygun buzup col salgan,
Kezikkenge kol salgan,
El büldürüp, curt kırıp,
Kandı keçip katıkkan,
Kalıñ eldin baarına
Çoñ dümök bolup atıkkan.
Eki iyininin urunçuk,
Ekiden cooru kongondo,
Eki bettin otuna
Eçen dañgıt toygondoy.
Bettep bargan adamdı

Alaca bayrak, hengâme,
Yeryüzüne ateş verip,
Yara tek başına konacak gibi.
On sekiz bin âlemi,
Ejderha gibi yutup çekip,
O domuz hemen emecek gibi.
Engebeli boyun sırtlarına,
Alp kara kuş konmuş gibi,
Ejderha gibi yutup çekip,
Ay-âlemi emercesine,
Pek kudretli, zehri güçlü,
Rast geleni dümdüz eden,
Karşılaşıp yüzleşirsen,
«Gittik» de, candan umudu kes.
Eşsiz pehlivan, kendisi koca,
Âlemde çıkmaz böyle bir dev.
Önüne düşersen yanını kolla,
Nice şahbazı ezip yol açan,
Rast gelene saldıran,
Eli yıkıp yurdu kıran,
Kan içinde yüzerek pişen,
Kalabalık elin hepsine,
Büyük bela diye nam salan.
İki omzunun kemiğine,
İkişer akbaba konduğunda,
İki yanağının koruna
Nice iti doyuracak gibi.
Karşısına varan adamın,

Eçen birin sorçuday.
Közü açılgan orodoy,
Murununun çoñdugu
Buzulgan toonun boorunday.
Caralgan mınday bolobu,
Kaçırsa candı koyobu,
Aalamga atı ugulgan,
On segiz miñ aalamga
Salgan eken çuulgan.
Bötönçö türü bir başka,
Ay-aalamdın baarısın,
Caralgan eken köy kaşka.

Nicesini emecek gibi.
Gözleri açılmış çukur gibi,
Burnunun kocamanlığı,
Yıkılmış dağın yamacı gibi.
Yaratılmış böylesi olur mu,
Saldırdı mı can bırakır mı,
Âleme adı duyulan,
On sekiz bin âleme,
Velvele salmış meğer.
Görünüşü büsbütün başka,
Ay-âlemin tümü içinde,
Yaratılmış bir eşsizmiş meğer.

Aykırıgı ok bolup,
Bet alganı karandın,
Belden kızıl çok bolup,
Türü bölök beyli tar,
Tuulbayt eken mınday kaar,
Suusunga cutat Kara kan,
Kılmışı cok, kegi cok,
Kılça kılgan kılmış cok,
Kıyın cañcal baştagan.
Kırk atasıñ kayran curt,
Kıyın cañcal baştagan.
Kasaba kara tuu tolup,
Kalk buzulgan çuu bolup,
Katuu cañcal baştagan.
Kıl katar körböy kırgızdı,
Kılçaybay kırıp taştadı.
Sarıbaydın zaarınan,
Körünö tozok kaarınan,
Cırgap catkan tınç eldi
Kırıp şorun kaynatkan.
Iderlüü külük ereşen,
Sarıbay çoçko caylagan.
Aybatı buzuk, zaarı tar,
Alışkan duşman eli bar,
Adamdan çıkpayt mınday can.
Kuunu ılaaçın teppegen.

Naraları ok kesilip,
Yöneldiği karaltıyı,
Belinden kızıl kor eden,
Görünüşü başka, gönlü dar,
Doğmaz imiş böyle gazap,
Kara kanı su diye yutar,
Suçu yok, öcü yok,
Kıl kadar işlenmiş suç yok,
Ağır kavgayı o başlattı.
Kırk atalı yiğit yurt,
Ağır kavgayı o başlattı.
Alâmetli kara tuğlar dolup,
Halk bozulup feryat kopup,
Çetin kavgayı o başlattı.
Kırgız'ı kıl kadar saymadan,
Dönüp bakmadan kırıp geçti.
Sarıbay'ın zehrinden,
Göz göre cehennem gazabından,
Rahat yaşayan sakin halkı,
Kırıp kara bahtını kaynattı.
Nice yürük küheylanlı yiğidi,
Sarıbay domuzu yok etti.
Heybeti bozuk, zehri keskin,
Boğuştuğu nice düşman eli var,
İnsandan çıkmaz böyle bir can.
Şahinin bile ilişmediği kuğudan,

Кууда бүтүн калбаптыр.
Кутургур колу тиybегеn,
Куртта бүтүн калбаптыр.
Сагаанын кеesi çетteptir,
Далay cердi өрттөптүр.
Кара суuга кан куyup,
Тулаңduu cерge tuu таштap,
Tuugan элge çыr баштap,
Кez болgondu кemirip,
Бүтүн curttu büldүrүp,
Кылмыш coktun baарысын,
Каш menen карысын,
Cakkan otun өçүrүp,
Can cабылта көçүrүp,

Куğularda sağ kalan olmamış.
Kudurmuşun eli değmedik,
Yurtta bütün kimse kalmamış.
Kıyıdaki kimi halk sürülüp gitmiş,
Nice yeri ateşe vermiş.
Kara suya kan katıp,
Otlu yerlere tuğ dikip,
Kardeş ele kavga açıp,
Rast geleni kemirip,
Bütün yurdu perişan edip,
Suçu olmayanların hepsini,
Gencini de yaşlısını da,
Yaktığı ocağını söndürüp,
Topunu birden göçürüp,

Кayran кылган өлүптүр.
Эл коргогон шер чыгып,
Эçen алban эл чыгып,
Барса-келбес чын caydы
Эçen адам көрүптүр.
Эл бузулup, curt чуулap,
Катuu cаңcal баштаптыр.
Калbay калкы кырылып,
Калbas çoguu болduk – dep,
Кez болgondu Сарыbay
Такыр sorup koydu – dep,
Калk кayратты салыптыр.
Кayaşayak бергендi,
Калтырbастан Сарыbay,
Koydoy башын кыyыптыр.
Koondoy için carыптыр,
Эл бүлүнүп, curt кырып,
Кокuydu мынday салыптыр.
Өткөн müşkүл cayынан,
Бул доңuzdun ayынан,
Cыygандарын çaçыптыр,
Cылас болup кaçыптыр.
Bir top адам калтырbay,
Can-Баспастын керүүгө,

Perişan ettikleri ölüp gitmiş.
Eli koruyan aslanlar çıkıp,
Nice çeşit halk çıkıp,
Varılıp dönülmez gerçek yeri
Nice adam görmüş.
El bozulup yurt feryat edip,
Çetin kavga başlamış.
Halkı kalmamacasına kırılıp,
«Toptan yok olduk» deyip,
«Rast geleni Sarıbay,
Tümden emip bitirdi» deyip,
Halk gayrete gelmiş.
Karşılık vereni,
Sarıbay hiç bırakmadan,
Koyun gibi başını kesmiş.
Kavun gibi karnını yarmış,
El perişan, yurt kırılıp,
Böyle bir figan koparmış.
Geçen mihnetin yüzünden,
Bu domuzun elinden,
Biriktirdiklerini saçmışlar,
Darmadağın olup kaçmışlar.
Bir bölük adam, kimseyi komadan,
Can-Baspas'ın yamacına,

Bir kısmadan ketiptir.
Cangeldiktin çölünö,
Körünöö kelgen adamdı
Köp adamın koyuptur.
Köönü kelbes adamdı,
Kılıçtap başın alıptır.
Kılmışı cok köp candı
Kırgın kılıp salıptır.
Zarlap-ıylap burkurap,
Keyip-kepçip çurkurap,
Çını menen küyünüp,
Çımınday candan tüñülüp,
El esinen ayrılıp,
Ölüüçüdöy kıñgırap,
Sarıbaydın zaarınan,
Buzulup ketken kapırdın

Bir uçtan çekip gitmiş.
Cangeldik çölüne,
Göz göre gelen adamların,
Nice adamını yere sermiş.
Gönlünün hoşlanmadığı adamın,
Kılıçla başını almış.
Suçsuz nice canı,
Kırıma uğratmış.
Ağlayıp sızlayıp inleyerek,
Dövünüp yakınıp feryat ederek,
Sahiden yanıp yakılıp,
Sinek kadar candan umut kesip,
El aklını yitirip,
Ölecekmiş gibi inleyip,
Sarıbay'ın zehrinden,
Azıp sapıtmış kâfirin,

Cañcal salgan kaarınan,
Kılmışsızdan kee bir can
Acaldan murda ölüptür.
Barsa-kelbes çın caydı,
Ne tür momun, ne tür can
Sarıbaydan körüptür.
Kılmış kılbay kan ölüp,
Kıyla balban, alp ölüp,
Talastagı kırgızdın
Cakkan otun öçürüp,
Can-cabılta köçürüp,
Kıylalardı kırıptır,
Kıylaga müşkül salıptır.
Kıyın müşkül, çoñ cañcal,
Aldındagı sur colbors,
Kırgızga bolup kalıptır.
Ayköl öñdüü şer bolbos,
Keçee kabarıñda bar beken,
Karuuluunu şaştırıp,
Han Semetey tuygun er
Aldındagı Kula atın,
Al ordo Keñ-Kol caylagan,

Kavga salan gazabından,
Suçsuzlardan kimi can,
Ecelinden önce ölmüş.
Varılıp dönülmez gerçek yeri,
Nice masum, nice can,
Sarıbay yüzünden görmüş.
Suç işlemeden hanlar ölüp,
Nice pehlivan, nice alp ölüp,
Talas'taki Kırgız'ın,
Yaktığı ocağını söndürüp,
Topunu birden göçürüp,
Nicelerini kırmış,
Nicesine mihnet salmış.
Ağır mihnet, büyük kavga,
Altındaki boz kaplanıyla,
Kırgız'ın başına çökmüş.
Ayköl gibisi aslan olmaz,
Dünü hatırında mıdır bilmem,
Güçlüleri şaşırtıp,
Han Semetey şahbaz er,
Altındaki Kula atını,
O otağıyla Keñ-Kol'u yaylardı,

Alçaktata bastırıp.
On tört atın baylagan.
Atı Kızır dubana,
Atışıp duşman coo kelse,
Al oozduktan cetelep,
Astıga salıp aydagan.
Açuusuna tiygendi
Azuusuna salıp çaynagan.
Berendigi, şerdigi,
Bek candayluu, arı şer,
Adis balban, kurgan er,
Ay-aalamdı şaştırıp,
Aldındagı ak buudan,
Alçaktata bastırgan.
Bet alışkan duşmandın,
Berekesin ketirgen.
Camgır kılıp caardırsa,
Takır duşman kelbegen.
Ayköl Manas artık şer,
Arbagında körünüp,
Adamzat bendenin,
Akılı ayran bölünüp,
Artık tulpar Akkula,
Alçaktata bastırıp,

Salına salına yürütürdü.
On dört atını bağlardı.
Kızır adındaki derviş,
Vuruşmaya düşman ordusu gelse,
O, geminden yedeğe alıp,
Önüne katıp sürerdi.
Öfkesine dokunanı,
Azı dişine atıp çiğnerdi.
Yiğitliği, aslanlığı,
Pek yürekli, üstelik aslan,
Usta pehlivan, yaman er,
Ay-âlemi şaşırtıp,
Altındaki ak küheylanı,
Salına salına yürütürdü.
Karşısına çıkan düşmanın,
Bereketini kaçırırdı.
Yağmur gibi ok yağdırdı mı,
Hiçbir düşman yaklaşamazdı.
Ayköl Manas, eşsiz aslan,
Ruhuyla görünüp,
Âdemoğlu kulların,
Aklı hayran kalıp,
Eşsiz tulpar Akkula'yı,
Salına salına yürütüp,

Bet alışkan duşmandı,
Berensinip kaçırıp,
Körsö köñül bölünüp,
Kök askar toodoy körünüp,
Kıymılı kırk miñ kol bolup,
Arstanday komdonup,
Tolkup ötkön cerine
Too turuştuk bergisiz.
Too buzulgan sel kaptap,
Tolgon ilek el kaptap,
Ay-aalam curt kol salsa,
Ayköl kandın tukumun,
Kıyşaytıp kılım ceñgisiz.
Ceñip albas sebebi

Karşısına çıkan düşmanı,
Yiğitlenip üstüne saldırıp,
Gören gönlünü kaptırıp,
Gök yüce dağ gibi görünüp,
Kımıldayışı kırk bin ordu olup,
Aslan gibi çöküp gerinip,
Dalgalanıp geçtiği yere,
Dağ bile dayanamaz.
Dağ yıkan sel bassa da,
Dolu dolu sayısız el bassa da,
Ay-âlemin yurdu saldırsa da,
Ayköl hanın soyunu,
Yüzyıl geçse eğip yenemez.
Yenilmez olmasının sebebi,

Baktı-döölöt bak bazar,
Karaan kalgan tul atım,
Aykırıgı taş carıp,
Kırk çilten atam cölögön,
Uraan salıp bakırıp,
Manastap uraan çakırıp,
«Bala Seytek, Külçoro,
Kız arstan Kuyalı
Kızıkkan eken bul çoçko,
Karmap alar, karma – dep,
Karmap ayza kañda – dep,
Betteşip bulkuş salgıla,
Belsenip kelgen çoçkonun
Berekesin ketirip,
Acalın anın cetkizip,
Aç aykırık, kuu süröön,
Betteşken cerde salgıla,
Colukkan cerde oñşoytup,
Kektelüü kekti algıla.

Baht ile devlet bereket dolu,
Karaltı kalan dul atım,
Narası taşları yarıp,
Kırk çiltenin desteklediği atam,
Nara salıp bağırıp,
«Manas!» diye uran çağırıp,
«Yavru Seytek, Külçoro,
Kız aslan Kuyalı,
Bu domuz size göz dikmiş,
Yakalar sizi, yakalayın» deyip,
«Mızrağı kavrayıp saplayın» deyip,
Yüz yüze gelip çekişin,
Bel bağlayıp gelen domuzun,
Bereketini kaçırıp,
Ecelini ona yetiştirip,
Aç naraları, kuru çığlıkları,
Yüzleştiğiniz yerde koparın,
Rastladığınız yerde yere serip,
Kinlenilen öcü alın.

Col çetinde maydandap,
Dañgıttarga tartkıla.
Ökümsüngön doñuzdun,
Özöndüü cerin burgula.
Özü tiygen doñuzga,
Ölgüçö soguş kılgıla.
Ayda, baldar, ayda – dep,
Añtara salıp cogotup,
Sarıbaydı cayla» – dep,
Kabagı bölök, zaarı küç,
Katılgan candı kılçu tüz,
Oolukma cini karmasa,
Oñoy emes er kökcal.
Aalamga kırgın saluuçu,
Kıyındap zaarı karmasa,
Kıl taştabay kıtaydan
Cön ele kırgın saluuçu.
Booru kara, sırtı kök,
Bolcolu cok kabılan.

Yol kenarında meydan kurup,
İtlere yem edin.
Hükmüm yürür sanan domuzun,
Vadisinin yolunu çevirin.
Kendi saldıran domuza,
Ölünceye dek savaşın.
«Sürün, çocuklar, sürün!» deyip,
Altüst edip yok edin,
Sarıbay'ın işini bitirin!» deyip,
Çatık kaşlı, zehri güçlü,
Sataşan canı dümdüz eden,
Coşkun öfkesi tuttu mu,
Kolay değildir er bozkurt.
Âleme kırgın salandır,
Zehri iyice kabardı mı,
Kıtay'dan kıl bile bırakmadan,
Düpedüz kırgın salandır.
Bağrı kara, sırtı boz,
Kestirilmez kaplandır.

Körsö köödön bölünüp,
Kökcal Manas arbagı,
Tirüü emedey körünüp,
Ay-aalamdar kozgolup,
Karaanı sança köl bolup,
Közü örttönüp çok bolup,
Kıykırıgı ot bolup,
Baraanı sança mol bolup,
Kök cal Manas kabılan
Canakı aytkan üçöönö
Coldoş bolup ayköl şer,
Özü kuup alıptır.
Ayda, baldar, ayda – dep,
Celmoguz uulun karma – dep,
Calınsa bolboy kebime,
Nayza urgula beline,
Çındap uruş salgıla,
Tındım kılıp çalgıla.
Mañdaylaşıp turgula,
Manastap uraan çakırıp,
Bir balaket soguş salgıla,

Gören yüreğini kaptırıp,
Bozkurt Manas'ın ruhu,
Sanki diriymiş gibi görünüp,
Ay-âlemler yerinden oynayıp,
Karaltısı göl kadar geniş olup,
Gözleri tutuşup kor olup,
Haykırışı ateş olup,
Heybeti bir o kadar bol olup,
Bozkurt Manas kaplan,
Demin anılan o üçüne,
Yoldaş olup Ayköl aslan,
Kendisi kovalamaya girişmiş.
«Sürün, çocuklar, sürün!» deyip,
«Celmoguz oğlunu yakalayın!» deyip,
«Yalvarsa da aldırmayın sözüne,
Mızrağı vurun beline,
Sahiden savaş verin,
Sesini kesip biçin.
Karşı karşıya durun,
«Manas!» diye uran çağırıp,
Bir belalı savaş koparın!»

Ayda, baldar, ayda – dep,
Ayköl Manas kayran şer,
Özü süröön salıptır.
Baarısı kança kol bolup,
Baatır atañ er Manas,
Coboloñduu üçöönö
Coldoş bolup kalıptır.
Arkasında kayran şer,
Adam sınduu körünüp,
Abaylagan kişinin
Akılı ayran boluptur.
Kutpa cakı çetinen,
Kagışsa candı koybogon,
Şimirse kanga toybogon.
Tuyuktu buzsa col salgan,
Ilek sandap coo kelse,
Tuura aralaş kol salgan.

«Sürün, çocuklar, sürün!» deyip,
Ayköl Manas, yiğit aslan,
Kendisi nara salmış.
Hepsi nice ordu olup,
Bahadır atan er Manas,
Belaya düşmüş o üçüne,
Yoldaş olup kalmış.
Ardında yiğit aslan,
İnsan suretinde görünüp,
Dikkatle bakan kişinin,
Aklı hayran olmuş.
Kutup yakasının ucundan,
Çarpıştı mı can bırakmayan,
Kanı içse doymayan,
Çıkmazı yarıp yol açan,
Sayısız düşman gelse de,
Dosdoğru dalıp saldıran,

Cangan çokton tartpagan,
Calından kılt dep kaçpagan.
Atka balban, colgo sak,
Ayköl şerdin er Sırgak,
Sungandan kayra tartpagan.
Sumsayganın cazbagan,
Karañgıda karaandın
Cañılıp izin baspagan.
Tuurası coon, boyu pas,
Tulku boyu kara taş.
Bilegi coon, taş cürök,
Bil müçölüü badirek.
Komokoyluu ayzanı
Koroytup öydö aştatkan.
Koygulaşkan san koldon,
Kozgolup kayra tartpagan.
Komutuna kelgendi
Koyonço cerge cançtagan.
Kara mıltık kars etse,
Çogool barañ çort etse,
Çoçunup eger tartpagan.
Kuygulaşkan duşmandı,
Korkuşup kayra tartpagan.

Yanan kordan çekinmeyen,
Alevinden zerre kaçmayan,
Atta pehlivan, yolda uyanık,
Ayköl aslanın er Sırgak'ı,
Uzattığını geri çekmeyen,
Çatılan kaşını açmayan,
Karanlıkta karaltının,
Yanılıp izine basmayan.
Eni kalın, boyu kısa,
Tüm gövdesi kara taş.
Bileği kalın, taş yürek,
Fil yapılı gözü pek.
Kancalı mızrağı,
Dikip yukarı kaldıran,
Çarpışan sayısız ordudan,
Kımıldayıp geri çekilmeyen,
Hışmına geleni,
Tavşan gibi yere çalan.
Kara tüfek çat etse,
Azgın filinta çıt etse,
Ürküp asla çekilmeyen,
Kovalaşan düşmandan,
Korkup geri dönmeyen.

Alp, döölördü bettegen,
Alışkan ölböy ketpegen,
Bölünüp kırkça kol menen,
Ulak kandın er Sırgak,
Tiktese köñül bölünüp,
Tirüüsündöy körünüp,
Külüstön dep bakırıp,
Külçorolop çakırıp,
Cadaalına can turbay,
Caydar Sırgak arstan er,
Cana ayza keriptir.
Canakı coodo üçöönö,
Coldoş cagın beriptir.
Bıyak cagın karasañ,
Aysarala at mingen.

Alplerle, devlerle yüzleşen,
Boğuştuğu ölmeden gitmeyen,
Kırk kadar erle ayrılıp,
Ulak hanın er Sırgak'ı,
Bakanın gönlü bölünüp,
Sağlığındaki gibi görünüp,
«Külüstön!» diye bağırıp,
«Külçoro!» diye çağırıp,
Hiddetine can dayanmaz,
Güler yüzlü Sırgak, aslan er,
Yine mızrağı doğrultmuş.
Demin o savaşta üçüne,
Yoldaş olup yanlarında yer almış.
Bu yana bakacak olsan,
Aysarala ata binmiş,

Azar tümön coo bolso,
Ar cañcal salıp bir sürgön.
Sarı cargak şım kiygen,
Tüpögü cok ayza algan,
Kını cok kılıç baylangan,
Erindi kese çaynagan.
Orop belin buungan,
Aalamga salıp çuulgan.
Uzun boyluu, keñ dalı,
Arı balban, arı şer,
Kakançının kalaasın
Kıtaydan kelgen kıraan şer,
Aykırık salıp alban er,
Cer buzulup kozgolup,
Ceti miñçe kol bolup,
Arstanday çamınıp,
Ayza sunup kamınıp,
Mañday caktan bakırıp,
Külüstönü Külçoro
Calgız uulun çakırıp,
Uraanınan küç çıgıp,
Eki bettin otunan
Baypak bolçu tük çıgıp,
Er Külçoro berendi
Alakeñ koştop alıptır.

Binlerce tümen düşman olsa,
Her kavgada bir baştan süren,
Sarı sahtiyan don giymiş,
Tuğsuz mızrak almış,
Kınsız kılıç kuşanmış,
Dudağını ısırıp çiğneyen,
Belini sarıp sıkı bağlamış,
Âleme velvele salmış.
Uzun boylu, geniş omuzlu,
Hem pehlivan, hem aslan,
Kakançı'nın şehrinden,
Kıtay'dan gelen şahbaz aslan,
Nara salan yaman er,
Yer sarsılıp oynayıp,
Yedi bin kadar ordu olup,
Aslan gibi atılıp,
Mızrak uzatıp davranıp,
Karşı yandan bağırıp,
Külüstön'ü Külçoro'yu,
Biricik oğlunu çağırıp,
Uranından güç doğup,
İki yanağın ateşinden,
Çoraplık tüy fışkırıp,
Er Külçoro yiğidini,
Alakeñ yanına katmış.

Kaarlanıp sabılıp,
Duşman közdöy kamınıp,
Aydalı abam Külçoro
Özöndöp akkan bulaksıñ,
El içinde körgön çıraksıñ.
Berenden kalgan beleksiñ,
Belgige kalgan közölsüñ.
Katuu duşman Sarıbay,
Karmaş kılıp alalbay,
Katıgün uulum kanday – dep,
Içke colun tötölöp,
Abası kandın aldınan,
Atışka minçü Buuruldu

Öfkelenip çırpınıp,
Düşmana doğru davranıp,
Ay kürekli ağam Külçoro,
Vadi boyu akan pınarsın,
El içinde görülen çırasın,
Yiğitten kalan armağansın,
Nişan kalmış bir cevhersin.
Çetin düşman Sarıbay'la,
Boğuşup da alt edemeden,
«Vah, oğlum nasıl?» deyip,
Dar yolu kestirip,
Ağası hanın önünden,
Savaşta bindiği Buurul'u,

Enteñdetip cetelep,
Aykırıp süröön salıptır.
Piri tirüü Alban er,
Şay koldogon törönü,
Özü koştop alıptır.
Astındagı Sarala
Ay tiygendey carkıldap,
Ayçıgı altın kızıl tuu,
Al kolunda kalkıldap,
Ayda, uulum, ayda – dep,
Ayzañdı kambıl karma – dep,
Cobogonuñ köröyün,
Kagış kılçu Sarıbay,
Karsıldaşıp sayışıp,
Men coldoş bolup bereyin.
Al Sarıbay çoçkonun
Çaması kança köröyün.
Baatır eleñ, şer eleñ
Coonun aylasın bilgen er eleñ.
Ayza kerip, top buzgun,
Açuulanıp coo sürgün,
Er atam coldoş boldu – dep,
Emi çındap bek kırgın.
Eregişken Sarıbay,
Duşmandık cönü mamınday.
Esil canıñ ayabay,
Eki caktı karabay

Soluk soluğa yedeğinde çekip,
Haykırıp nara salmış.
Piri diri yaman er,
Şay'ın koruduğu beyzadeyi,
Kendisi yanına almış.
Altındaki Sarala,
Ay vurmuş gibi parlayıp,
Hilali altın kızıl tuğ,
Onun elinde dalgalanıp,
«Sür, oğlum, sür!» deyip,
«Mızrağını ustaca kavra!» deyip,
Yılıp yılmadığını göreyim,
Çarpışacağın Sarıbay'la,
Çatır çatır mızraklaşırken,
Ben sana yoldaş olayım.
O Sarıbay domuzunun,
Gücü ne kadarmış göreyim.
Bahadırdın, aslandın sen,
Düşmanın çaresini bilen erdin.
Mızrak gerip alayı boz,
Öfkelenip düşmanı sür,
«Er atam yoldaş oldu» de,
Artık sahiden kıyasıya kır.
İnatlaşan Sarıbay'ın,
Düşmanlığının aslı şöyledir.
Aziz canını esirgemeden,
İki yana bakınmadan

Ayza sunup mıktap say,
Ayzañdı kanga çıktap say,
Eki közün teşe say,
Baatırsınat badirek,
Balbansıngan coon bilek,
Bul baştatan saldı çoñ dümök.
Eşektey kardın eşe say,
Kıltıldatpay ıktap say,
Kılt degizbey mıktap say,
Kaşkaytıp nayza bura say,
Baykap körüp ura say.

Mızrak uzatıp sağlamca sapla,
Mızrağını kana bulayıp sapla,
İki gözünü deşerek sapla,
Bahadır taslar o edepsiz,
Pehlivan taslar o kalın bilek,
Bu, baştan beri saldı büyük belayı.
Eşek gibi karnını deşe deşe sapla,
Kıpırdatmadan denk getirip sapla,
Kıl kadar oynatmadan sağlam sapla,
Parıldatıp mızrağı çevire çevire sapla,
Gözleyip görüp vura vura sapla,

Dolusungan çoçkonun,
Borboy etin cula say.
Çoguuga kirbey çettep say,
Çoçubastan bettep say.
Sungan cerden çañ çıksın,
Muştagan cerden kan çıksın,
Kanga aralaş can çıksın.
Taza ayza cetişsin,
Tarpı kalbay çoçkonun
Talkan bolup ketişsin.
Köz ımdabay açıp say,
Köp akıl kütüp, küç cıynap,
Körkömü bölök çoçkogo
Kömkörülüp baçım say.
Ölçölüüsün tuştap say,
Ölüüçü cerge tuştap say.
Kaptalınan kaalap say,
Özündöy saybay daana say.
Baatırsıngan çoçkonu,
Müşküldüü zaarın köröyün.
Karmaş kıldıñ kança col,
Karuusu biyik çoçkogo,
Baatır uulum Külçoro
Men bir karaan bolup bereyin.
Tegeregiñ karaba,
Dünüyö beker aldamçı
Degi canıñ ayaba!
Kımbat cagın karaba.
Kılça canıñ ayaba!

Deliliğe vuran domuzun,
Kasık etini kopara kopara sapla,
Kalabalığa girmeden kıyıdan sapla,
Ürkmeden yüzleşerek sapla.
Sapladığın yerden toz çıksın,
Yumrukladığın yerden kan çıksın,
Kana karışıp can çıksın.
Temiz mızrak yetişsin,
Domuzun leşi kalmadan,
Un ufak olup gitsin.
Göz kırpmadan açıp sapla,
Çok akıl edip güç toplayıp,
Görünüşü başka domuza,
Üstüne abanıp çabuk sapla.
Ölçülü yerini denk getirip sapla,
Öldürücü yere denk getirip sapla,
Böğründen istediğince sapla,
Öylesine değil, göz göre göre sapla.
Bahadır taslayan domuzun,
Bela dolu zehrini göreyim.
Nice kez boğuşmuşsun,
Gücü yüksek domuzla,
Bahadır oğlum Külçoro,
Ben sana bir arka olayım.
Çevrene bakınma,
Dünya boş bir aldatıcı,
Sakın canını esirgeme!
Değerli yanını gözetme,
Kıl kadar canını esirgeme!

Ayda, uulum, ayda – dep,
Aybatı kımbat çoçkonu
Aydamga koyboy cayla – dep,
Acaldan adam tartçu emes,
Ölümdön kişi kaytçu emes,
Katuu cañcal salgıla,
Kılça bütün cer kalbay
Kırılışıp kalgıla.
Kıyın cañcal uşunday,

«Sür, oğlum, sür!» deyip,
Heybeti değerli domuzu,
«Fırsat vermeden hakla!» deyip,
Ecelden insan geri durmaz,
Ölümden kişi dönmez,
Çetin kavgayı koparın,
Kıl kadar sağlam yer kalmadan,
Kıyasıya kırışın.
Ağır kavga işte böyledir,

Ayda, uulum, ayda – dep,
Ay-aalam alı cetpegen,
Al doñuzdu karma – dep
Çındap cinin kakkıla,
Çın esebin tapkıla.
Bulkuşkanday culkuşup,
Çabış kılıp körgülö,
Acıratıp çoçkonun,
Işengen kolun belgile,
Kayratı kança bilgile,
Kazıday için tilgile.
Özön suusun burgula,
Ölüp cañcal kılgıça,
Özü kelgen çoçkonun
Ört alganday kırgıla.
Taş-talkanın çıgarıp,
Kılıçtı kanga sugarıp,
Aylaluusun çapkıla.
Kaarın tökkön doñuzdun,
Kapkayda cinin kakkıla,
Kagıştın cayı mamınday.
Balbandıgın köröyün,
Kaalap keldim men seni,
Karmaşıp kanın tögöyün».
Ünü ugulat, özü cok,
Bul kabardı ukkanda
Almambet uulu Çoronun
Atamdın ünü eken – dep,
Içi tolgon kaygı çok.
Kabak kagıp koyguça,
Ketet eken düynö bok.

«Sür, oğlum, sür!» deyip,
Ay-âlemin gücü yetmediği,
«O domuzu yakala!» deyip,
Azgınlığını iyice söndürün,
Gerçek hesabını görün.
Çekişircesine itişip,
Vuruşup bir görün,
Domuzu ayırt edip,
Güvendiği ordusunu belleyin,
Gayreti ne kadarmış bilin,
Kazı gibi karnını dilin.
Irmağının suyunu çevirin,
Ölüp de kavgaya kalmaktansa,
Kendi ayağıyla gelen domuzu,
Ateş sarmış gibi kırın.
Paramparça edip,
Kılıcı kanla sulayıp,
Kurnaz olanını biçin.
Gazabını döken domuzun,
Azgınlığını her yerde söndürün,
Çarpışmanın aslı şöyledir.
Pehlivanlığını göreyim,
İsteyerek geldim ben sana,
Boğuşup kanını dökeyim».
Sesi duyulur, kendi yok,
Bu haberi duyduğunda,
Almambet oğlu Çoro'nun,
«Atamın sesi imiş» deyip,
İçi dolu kaygı koru.
Göz açıp kapayıncaya dek,
Geçip gidermiş değersiz dünya.

Atakesi Almambet
Artılıp koldon alıptır.
Kün tüş carım bet caktan,
Kırk çoronun baarısı,
Kırgıl baştık – karısı,
Kırgın tiygen emedey,
Kıyındap atkan cebedey,

Atası Almambet,
Uzanıp elinden tutmuş.
Gün ortası, yarı yandan,
Kırk çoronun hepsi,
Başları Kırgıl — yaşlıları,
Kırgın iner gibi inip,
Ustaca atılan ok gibi,

Adam kaytıp konçuday,
Ay-aalamdın baarısın
Aydap cürüp sorçuday.
Belgilüüdön berender,
Belgilüü kıraan közöldör.
Kızıl ayza arstandar,
Ay-aalamdın baarısın
Aybat menen baskandar.
Arstan Manas barında,
Kımbattatıp kırk çoro,
Çoro degen çogool söz,
Kırk çoro emes kırk coro.
Kırkının colu kırk başka,
Kırkı katar say kaşka,
Kırkının cönü kırk başka,
Kırkı kılımdı buzçu köy kaşka.
Köp aytkan sözdö bedel cok,
Kırk çoronun içinde
Nemeler bar da, neler cok,
Öşör kuysa suu ötpös,
Cumşak beyil ak cüzdüü,
Baatır çoro dagı bar,
Kıyalı çukul korsuldak,
Kapır çoro dagı bar.
Kagıştan kayra tartpagan,
Acaldan kılça kaytpagan,
Tulpar oozun buruuçu,
Tuu tübünö turuuçu,
Baatır çoro dagı bar.
Süylöy bilbey, sözü cok,
Köödönü bar özü cok.
Başı kara, butu ayrı,
Adam degen atı bar,

İnsanı çevirip yere serecek gibi,
Ay-âlemin tümünü,
Sürüp sürüp emecek gibi.
Namlılardan yiğitler,
Namlı şahbaz cevherler,
Kızıl mızraklı aslanlar,
Ay-âlemin tümüne,
Heybetle basıp geçenler.
Aslan Manas sağken,
Kırk çoroyu yüceltirdi,
Çoro dediğin yaman söz,
Kırk çoro değil, kırk yâren.
Kırkının yolu kırk başka,
Kırkı sıra sıra seçme yiğit,
Kırkının huyu kırk türlü,
Kırkı da çağı bozan seçkinler.
Çok söylenen sözde değer yok,
Kırk çoronun içinde,
Neler var da neler yok.
Üstüne dökülse su geçmez,
Yumuşak huylu, ak yüzlü,
Bahadır çoro da var,
Huyu kısa, hırçın homurtulu,
Kâfir çoro da var.
Çarpışmadan geri dönmeyen,
Ecelden kıl kadar kaçınmayan,
Tulparın ağzını çeviren,
Tuğun dibinde duran,
Bahadır çoro da var.
Konuşmayı bilmez, sözü yok,
Gövdesi var, kendi yok,
Başı kara, bacağı çatal,
İnsan denen adı var,

Bir caralgan karkıbar,
Çorkok çoro dagı bar.
Tündö eşikke baspagan,
Uktasa başın açpagan,
Korkok çoro dagı bar.

Bir yaratılmış heyula,
Beceriksiz çoro da var.
Gece dışarı adım atmayan,
Uyudu mu başını açmayan,
Korkak çoro da var.

Ala böyrök türsüldöp,
Çorkok çoro dagı bar.
Kırkı kırktay ayza alıp.
Kıya kılıç baylanıp,
Çındap çuu salıptır,
Arbagı azır kırk çoro,
Baatır çoro, er Seytek
Kayıpçal kızı Kuyalı,
Bul üçöönö mobular
Coldoş bolup alıptır.
Tuş-tuş cagı duu bolup,
Asman cargan çuu bolup,
Coldoş bolup alıptır.
Bıyak cagın karasa,
Kök ırapıs ton kiygen.
Körkömü toodoy körüngön,
Tolkunu dayra şarınday,
Çoñdugu pildin narınday,
Körkün körsöñ mamınday.
Ayzası bolot, sır cebe,
Aalamga salgan añgeme.
Sarı surdun mıktısı,
Kayberendin ıktuusu.
Kırgızdardın kıraanı,
Kımbattın biröö bul dagı.
Kan Baltanın Çubagı,
Aç aykırık, kuu süröön
Kankordun biröö bu dagı.
Ala baş çokmor cez nayza,
Añgıragan kuu sayda,
Aç aykırık salıptır.
Akbaltanın Çubagı,
A da çıgıp bir caktan,
Süröön bolup kalıptır.
Badana kiyip kerilip,

Adamzat bendenin
Baykasa könül bölünüp,
Adamzattın mırzası,

Yüreği güm güm atan,
Beceriksiz çoro da var.
Kırkı kırkça mızrak alıp,
Eğri kılıç kuşanıp,
Sahiden çığlık salmış.
Ruhları hazır kırk çoro,
Bahadır çoroya, er Seytek'e,
Kayıpçal kızı Kuyalı'ya,
İşte bu üçüne bunlar,
Yoldaş olmuşlar.
Dört bir yanı uğultu olup,
Göğü yaran çığlık olup,
Yoldaş olmuşlar.
Bu yanına bakacak olsa,
Gök atlas kaftan giymiş,
Görkemi dağ gibi görünen,
Dalgası ırmak çağıltısı gibi,
İriliği koca fil gibi,
Görkünü görsen işte böyledir.
Mızrağı çelik, sırlı ok,
Âleme destan salmış.
Sarı bozların en yamanı,
Yaban geyiği gibi en çeviği,
Kırgızların şahbazı,
Değerlilerin biri bu da.
Han Balta'nın Çubak'ı,
Aç nara, kuru çığlık,
Hunharların biri bu da.
Ala başlı topuz, tunç mızrak,
Uğuldayan kuru vadide,
Aç nara salmış.
Akbalta'nın Çubak'ı,
O da çıkıp bir yandan,
Nara olup katılmış.
Zırh giyip gerinip,

Âdemoğlu kulların,
Baksa gönlü bölünüp,
Âdemoğlunun beyzadesi,

Kıyla arstandın ıktuusu,
Caralgan candın mıktuusu,
Akıl toluk küç kılgan,
Karmaşkandı tüz kılgan.
Bettep ayza sungandın,
Zamanasın kuurugan.
Çapçışıp çabış kılgandın,
Tüp-tamırın suurugan.
Arstandıgı bilingen,
Kaarluusun ukkanda
Kakandın kanı Çılaba,
Kanetse cañcal kılat – dep,
Kara kıtay ulugu,
Kayran candan tüñülgön.
Aç-aykırık çuu salgan,
Kabılganga çır salgan.
Kan Baltanın Çubagı,
Kadimkidey körünüp,
Coldoş bolup alıptır,
Katuu aykırık salıptır.
Kuyalı, balban Külçoro,
Kök cal Seytek bularga,
Coldoş bolup alıptır.
Karmaşarı Sarıbay,
Katuu duşman mamınday.
Öküm müşkül iş bolup,
Bet algan dagı tüz bolup,
Sebili seksen tört bolup,
Bastırgan cagı ört bolup,
Ooluktandan baatırlar
Oçogor barañ, cazayıl,
Uşul üçöö oktoptur.
Oodarılbay kara cer,
Kalıñınan toktoptur.
Kastaşarı Sarıbay,
Balaaluu duşman mamınday.
Arbak konup kökcaldar,

Körsöñ köñül bölünüp,

Nice aslanın en hünerlisi,
Yaratılmış canın en yiğidi,
Aklı tam, gücü yerinde,
Boğuştuğunu dümdüz eden,
Karşısına mızrak uzatanın,
Devranını kurutan,
Kapışıp vuruşanın,
Kökünü kazıyan.
Aslanlığı bilinen,
Gazabını duyduğunda,
Kakan'ın hanı Çılaba,
«Ne yapsa kavga çıkarır» deyip,
Kara Kıtay'ın ulusu,
Aziz canından umut kesmişti.
Aç naralar, çığlık salan,
Rast geldiğine kavga açan,
Han Balta'nın Çubak'ı,
Eskisi gibi görünüp,
Yoldaş olmuş,
Şiddetli nara salmış.
Kuyalı'ya, pehlivan Külçoro'ya,
Bozkurt Seytek'e, bunlara,
Yoldaş olmuşlar.
Boğuşacakları Sarıbay,
Çetin düşman işte böyledir.
Zorlu, çetin iş olup,
Yöneldikleri de dosdoğru olup,
Silah kuşamı seksen dört olup,
Yürüdükleri yan yangın olup,
Coşup köpüren bahadırlar,
Sekili tüfek, filinta ve top,
Bu üçünü doldurmuşlar.
Devrilmeden kara yer,
Kalınlığından durabilmiş.
Düşmanlaşacakları Sarıbay,
Belalı düşman işte böyledir.
Ruh konmuş bozkurtlar,

Görsen gönlün bölünüp,

Körkömü biyik, közü çok,
Kök askar toodoy körünüp,
Kıymıldasa kıraandar
Kılımdın baarın ceñçüdöy.
Açuulansa arstandar,
Sarıbay tügül aalamdı,
Aydap cutup iyçüdöy.
Körkömü türü mamınday.
Aybatı artık, zaarı küç,
Al sakar toodoy barbayıp,
Küröşkö balban erender
Coo aylasın bilgen berender,
Birigip üçöö tarabay
Sarıbay uulu kapırdın
Kılça canın ayabay,
Kaardı katuu baştaptır.
Kadırman kerek kayran can,
Kılça körböy kıraandar,
Kılga baylap taştaptır.
Cakşı kürmö cazayıl,
Cazayıldı salınıp,
Caratkanga calınıp,
Baabedin dep bata aytıp,
Kırk çilten Kızır Kıyazga
Ay tuyaktan at aytıp,
Baatır çoro, er Seytek
Cerdep turdu Talastı.
Tukumu elek Manastın,
Tuunu buzup taratpas,
Tolkugan şerdin tukumun,
Tozokko közün karatpa.
Kapçal condu col kılba,
Kanzaada Manas baldarın,
Kaarluuga kor kılba.
Colu açılar tabında,
Coo duşmandı kıyratıp,
Kudaydın berer çagında,
Asmandagı cıldızday.
Bolcoş bolot deçü ele.

Endamı yüce, gözü kor,
Gök yüce dağ gibi görünüp,
Kımıldadı mı şahbazlar,
Bütün çağı yenecek gibi.
Öfkelendi mi aslanlar,
Sarıbay şöyle dursun, âlemi,
Sürüp yutuverecek gibi.
Görünüşleri işte böyledir.
Heybeti üstün, zehri güçlü,
O yalçın dağ gibi kabarıp,
Güreşte pehlivan yiğitler,
Düşmanın çaresini bilen erenler,
Üçü birleşip dağılmadan,
Sarıbay denen kâfirin,
Kıl kadar canını esirgemeden,
Gazabı şiddetle başlatmışlar.
Kadri bilinesi aziz can,
Şahbazlar kıl kadar saymadan,
Kıla bağlayıp koymuşlar.
Güzel kundaklı cazayıl,
Cazayılı kuşanıp,
Yaradan'a yalvarıp,
«Baabedin!» deyip dua okuyup,
Kırk çiltene, Kızır Kıyaz'a,
Ay tuynaklı at adayıp,
Bahadır çoro, er Seytek,
Talas'ı yurt edinmişti.
Manas'ın soyuyduk biz,
Tuğu bozdurup dağıttırma,
Coşkun aslanın soyunun,
Gözünü cehenneme baktırma.
Dar boğaz sırtları yol eyleme,
Hanzade Manas oğullarını,
Gazaplıya hor kıldırma.
Yolunun açılacağı demde,
Yağı düşmanı kırıp geçirip,
Tanrı'nın vereceği çağda,
Gökteki yıldız gibi,
Buluşma olur derlerdi.

Алты түмөн кол менен,
Кызырлуу Манас уluк şер
Coldoş bolot деçü ele.
Кагışарым Сарıбай,
Tumanday colun torgoy kör.
Baarı curttun baatırı,
Bagılgan güldün Çolponu,
Boroondu caydın çатırı,
Er кırгızдın baatırı,
Ayzakerdin ıktuusu,
Aytılgan şerdin mıktuusu,
Duşmandı körsö oolukkan,
Атасынан бабası
Kadırluu түngö colukkan.
Tünöp ketken özöngö,
Tüptüü çınar orongon,
Tübünön Кызır koldogon.
Tiktegenin boştogon,
Атı Кызır dubana
Ar dayım coldoş koştogon.
Atam Manas koldoy kör,
Bu Talastın boyunda
Argımak, buudan alabaş,
Almam, Çubak atı uykaş,
Атı ugulup özü cok,
Piri tirüü erender,
Nayza urup top buzgan,
Kalıñ kara el üçün,
Kakançıдан okko uçkan.
Külgün kezde kübülüp,
Caş ubakta cayragan.
Altı kapka Bakburçun,
Атışına tañ kalgan.
Almambet, Çubak atı uykaş,
Piri tirüü erender,
Pir közüñdü sala kör.
Artımda kalgan tukum – dep,
Karaluunun kolunan

Altı tümen orduyla,
Kızır'lı Manas, ulu aslan,
Yoldaş olur derlerdi.
Çarpışacağım Sarıbay'ın,
Yolunu sis gibi kesiver.
Bütün yurdun bahadırı,
Bakılan gülün Çolpan'ı,
Boralı yazın çadırı,
Er Kırgız'ın bahadırı,
Mızrakçıların en hünerlisi,
Adı anılan aslanların en yiğidi,
Düşmanı gördü mü coşan,
Atası da dedesi de,
Kadir gecesine ermişti.
Geceleyip gittiği vadide,
Köklü çınara bürünmüş,
Kökünden Kızır'ın koruduğu,
Göz diktiğini koparan,
Kızır adlı derviş,
Her daim yoldaş olup eşlik eden.
Atam Manas, koruyuver,
Bu Talas'ın boyunda,
Argımak küheylanlar, alabaşlar,
Almam ile Çubak — adları uyaklı,
Adı duyulur, kendi yok,
Piri diri erenler,
Mızrak vurup alay bozan,
Kara kalabalık halk için,
Kakançı'da oktan düşen,
Taze çağında dökülüp,
Genç yaşta serilip kalan.
Altı kapılı Bakburçun,
Vuruşmasına hayran kalmıştı.
Almambet ile Çubak — adları uyaklı,
Piri diri erenler,
Pir gözünü üstümüze saliver.
«Ardımda kalan soyum» deyip,
Kara niyetlinin elinden,

Kapırdın müşkül torunan,
Tozoktun küygön çogunan,

Acıratıp kala kör.
Acıbay, Bakay eki kan,
Sen da cölök bolo kör.
Sırgak, Sergek egizder,
Sırttan balban teñizder,
Coogo balban özü şer,
Akcoltoy ötkön erender,
Karmaşarım Sarıbay,
Kaalap közüñ sala kör.
Bul Sarıbay kapırdan
Özüñ koldop kala kör.
Kapırga salış kılganı,
Mañdaylaşıp turganı,
Men Külçoro bolgonu,
Külçoro atka kongonu,
Almambet atam kuuganı,
Perizaada Aruuke
Beybak enem tuuganı,
Kança kıyın coo kördüm.
Kan Manastın tukumun,
Kaltırbay kırıp ketüüçü,
Kança müşkül doo kördüm.
Bettep adam kelbegen,
Bet algan duşman ceñbegen.
Bastırıp tiygen kan ölgön,
Kança bir alban can ölgön,
Kızıgıp soguş kılam – dep,
Kıtaydın kanı kulagan.
Karmaş kılam dep kelip,
Kança alp, döölör sulagan.
Ene menen atadan,
Cetim cürüp cetildim.
Cerge eptep koşulup,
Ereşen tartıp er bolup,
Er uulu menen teñ bolup,
Ababız sultan kan bolup,

Kâfirin bela tuzağından,
Cehennemin yanan korundan,

Kurtarıp koruyuver.
Acıbay, Bakay — iki han,
Sen de destek oluver.
Sırgak, Sergek — ikizler,
Sırtlan pehlivan, deniz gibiler,
Düşmana pehlivan, kendisi aslan,
Ak yollu geçip gitmiş erenler,
Boğuşacağım Sarıbay'a,
Lütfedip gözünü saliver.
Bu Sarıbay kâfirinden,
Sen koruyup esirgeyiver.
Kâfirle boğuşalı beri,
Karşı karşıya duralı beri,
Ben Külçoro olalı beri,
Külçoro adını alalı beri,
Almambet atamın izini süreli,
Peri kızı Aruuke,
Bahtsız anam doğuralı beri,
Nice çetin düşman gördüm.
Han Manas'ın soyunu,
Hiç bırakmadan kırıp geçecek,
Nice bela, nice dava gördüm.
Karşısına kimsenin çıkamadığı,
Karşı gelen düşmanın yenemediği,
Üstüne süren hanlar öldü,
Nice türlü can öldü,
«Heves edip savaşayım» derken,
Kıtay'ın hanı devrildi.
«Boğuşayım» diye gelip,
Nice alp, nice dev serildi.
Anadan ve babadan,
Yetim kalıp yetiştim.
Yurduma güç bela katılıp,
Serpilip yiğit olup,
Er oğluyla denk olup,
Ağamız sultan han olup,

Añdagan duşman cay bolup,
Alış kılıp cürgönü,
Ar balban kelip ceñbegen.
Ata menen bababız,

Önögün canga berbegen.
Men Külçoro bolgonu,
Külüstön atka kongonu,
Nayza imerip top buzup,
Kayıptan işim oñolgon,
Karmaşkan adam cogolgon.
Oolugup karap turganda,
Bettep duşman barbagan.
Caralgan adam uulunan,
Kayaşa bergen kalbagan.
İçim kara, sırtım kök,
Kaza tartıp ölbödüm.
Mınday duşman coo körüp,
Celmoguz uulu kapırdı
Ay-aalamdan körbödüm.
Bagıştın uulu er Kıyaz,
A da kırgız tukumu,
Beldi bekem buuganda,
Çınkoco, Toltoy eki kan,
Munun kunun kuuganda,
Camgır kılıp caa tartıp,
Cañcal baştap ok atıp,
Capa baştap kelgende,
Özök küyüp ört kaptap,
Tulañduu cerge tuu baştap,
Tuugan elek Kançoro.
Tacaal çoçko çır baştap,
Koltuk açıp, iş buzup,
Korduk salıp, curt bölüp,
Talaalap kaçıp elibiz,
Talkalanıp çebibiz.
Aramga basıp köönübüz,
Köp duşmandın közünö,
Körünö mintip cüröbüz.

Pusudaki düşman sinip,
Boğuşa boğuşa gezerken,
Gelen hiçbir pehlivan yenemedi.
Atamız ile dedemiz,

Üstünlüğünü kimseye kaptırmadı.
Ben Külçoro olalı,
Külüstön adını alalı,
Mızrak çevirip alay bozup,
Gaipten işim rast gitti,
Boğuştuğum adam yok oldu.
Coşup baktığım zaman,
Düşman karşıma varamadı.
Yaratılmış âdemoğlundan,
Karşılık veren kalmadı.
İçim kara, dışım boz,
Kazaya uğrayıp ölmedim.
Böyle düşman, böyle yağı görüp,
Celmoguz oğlu kâfiri,
Ay-âlemde görmedim.
Bagış'ın oğlu er Kıyaz,
O da Kırgız soyundandır,
Beli sıkıca kuşandığında,
Çınkoco ile Toltoy, iki han,
Bunun kan bedelini kovaladığında,
Yağmur gibi yay çekip,
Kavga açıp ok atıp,
Cefa salarak geldiğinde,
Bağır yanıp yangın sarıp,
Otlu yerlere tuğ dikip,
Kançoro ile bir doğmuştuk.
Deccal domuz kavga açıp,
İçten yol verip iş bozup,
Zulüm salıp yurdu bölüp,
Elimiz kırlara kaçıp,
Kalemiz paramparça olup,
Gönlümüz harama bulanıp,
Nice düşmanın gözüne,
Göz göre göre böyle yaşarız.

Asıl abam Semetey
Ekööbüzdü tapkanda,
Toygo tokson soydurup,
Uykaş attı koydurup,
Kazı, calın cegizip,
Katıgı cok bir boor – dep

Aziz ağam Semetey,
İkimizi bulduğunda,
Toya doksan davar kestirip,
Uyaklı adlar koydurup,
Kazı ile yele yağı yedirip,
«Katıksız öz kardeş» deyip,

Kanıkeydin emçegin,
Teñ böldürüp emgizip,
Kayrandın uulu degizip,
Oşentip cürgön Kançoro
Adırmaktan koo çıgıp,
Curt büldürüp, el kırıp,
Oşol çoçko coo çıgıp,
Kolomtodon kor çıgıp,
Öz tuugandan coo çıgıp,
Uu açıtıp kübümö
Uşintip cetken tübümö.
Bagıştın uulu Kıyaska,
Balança aydap kelgin – dep.
Eserdi Kuday uruptur.
Etek açıp, iş buzup,
Duşman bolup turuptur.
Ceti-Özöndö cediger,
Cerinde catkan tınç elge,
Altı külük at menen,
Alakanday kat menen
Toktoboy soguş salsın – dep,
Toodoy Toltoy, Çınkoco,
Kelip kegin alsın – dep,
Namıstuunu körsün – dep,
Erkek bolboy er Kıyaz,
Tirüü cürböy ölsün – dep.
Keçee cediger kaptap ketkende,
Curt bülünüp ötköndö.
Öz inim duşman boldu – dep,
Taarınganday ayköl şer,
Perinin kızı Kökmonçok
Azgırılıp al akem,

Kanıkey'in memesini,
Eşit bölüştürüp emzirtip,
«Yiğidin oğlu» dedirtip,
Böyle olan Kançoro'dan,
Tepeden yarık çıkıp,
Yurdu yıkıp eli kırıp,
O domuz düşman çıkıp,
Ocaktan kor çıkıp,
Öz kardeşten düşman çıkıp,
Küpüme zehir mayalayıp,
Böylece dibime dek erişti.
Bagış oğlu Kıyaz'a,
«Filan kadarını sürüp getir» deyip,
O sersemi Tanrı çarpmış.
Etek açıp iş bozup,
Düşman kesilivermiş.
Yedi-Özön'deki Cediger'e,
Yerinde yatan sakin ele,
Altı yürük at ile,
Avuç içi kadar mektupla,
«Durmadan savaş açsın» deyip,
Dağ gibi Toltoy ile Çınkoco,
«Gelip öcünü alsın» deyip,
«Namuslu kimmiş görsün» deyip,
«Er Kıyaz erkeklikten çıksın,
Sağ gezmesin, ölsün!» deyip.
Hani Cediger basıp geçtiğinde,
Yurt perişan olup gittiğinde,
«Öz kardeşim düşman oldu» deyip,
Gücenmiş gibi Ayköl aslan,
Peri kızı Kökmonçok'a,
Kanıp aldanıp o ağam,

Kayıp bolup ketkende,
Baylanıp arkan toruma,
Tüşkönmün duşman koluna.
Çırmalıp çındap kamındım,
Kabıldım Kançoronun koluna,
Tuuganım bolup duşmanım,
İçime tolgon buşmanım.
Örttöy kaynap cürögüm,

Sır olup gittiğinde,
Urgan tuzağına bağlanıp,
Düşman eline düştüm.
Sarmalanıp sıkıca bağlandım,
Kançoro'nun eline düştüm.
Kardeşim olan düşmanım,
İçime dolan kederim,
Ateş gibi kaynayıp yüreğim,

Karaanımdan acırap,
Oşondo katkan tilegim.
Iymanı bar ölbösün
Menin körgön kordugum,
Can kılıp Aldam caratsa,
Bendesine berbesin.
Otko kaktap boorumdu,
Kayıştay tilip soorumdu,
Calınsam ukpay kebimdi,
Ketirgen mintip ebimdi.
Çuñkur kazıp orumdu,
Olcolop çeçip tonumdu.
Arkama kolum baylatıp
Arstanday közüm caynatıp,
Bir tuuganım Kançoro
Mintip şorum kaynatıp.
Tirsegimden teştirip,
Kan atası Çubaktı
Men öltürüp koygonsup,
Tokson kıyın balbanga
Mıcıtıp boorum ezdirip,
Şırgalañ suuga kamatıp,
Tokson kıyın balbanga,
Tokmoktotup sabatıp,
Tuugan elek bir öskön,
Tütüksüz örttöp küygüzüp,
Tutalantıp özümdü,
Calınsam ukpayt sözümdü,
Caldıratıp közümdü,
Kampayta salıp sonundu

Dayandığım karaltıdan ayrılıp,
O zaman kurudu dileğim.
İmanı olan ölmesin,
Benim gördüğüm zulmü,
Allah'ım bir can yaratırsa,
Kuluna vermesin.
Bağrımı ateşte kavurup,
Sağrımı kayış gibi dilip,
Yalvarsam sözümü dinlemeden,
Böylece dermanımı kesti.
Çukur kazıp zindanımı,
Kaftanımı soyup yağmalayıp,
Ellerimi arkama bağlatıp,
Aslan gözümü belertip,
Öz kardeşim Kançoro,
Böylece kara bahtımı kaynattı.
Topuk kirişimi deldirip,
Han atası Çubak'ı,
Sanki ben öldürmüşüm gibi,
Doksan yaman pehlivana,
Bağrımı sıktırıp ezdirip,
Sazak akan suya kapattırıp,
Doksan yaman pehlivana,
Tokmaklatıp dövdürüp,
Kardeş idik, birlikte büyümüş,
Bacasız ateşte yakıp kavurup,
Kendimi çileden çıkarıp,
Yalvarsam sözümü dinlemez,
Gözlerimi yalvartıp,
Görülmedik işi bol bol edip,

Kaynatkan mintip şorumdu.
Bölök emes, başka emes,
Tuugandan kördüm sonundu.
Bılk etse caylap iygin – dep,
Canıma sakçı koydurgan.
Oñ dalım menen sol dalım,
Karuu berçü eki kol,
Keriçinen oydurgan.
Eki közüm caynagan,
Uşintip şorum kaynagan.

Böylece kara bahtımı kaynattı.
El değil, yabancı değil,
Gördüğümü kardeşten gördüm.
«Kıpırdarsa hemen hakla» deyip,
Başıma bekçi koydurdu.
Sağ küreğimle sol küreğim,
Güç veren iki kolum,
Kirişinden oydurdu.
İki gözüm belerip kaldı,
Böylece kara bahtım kaynadı.

Oşondoy capa körgöndö,
Caşıp söögüm baskanbı,
Cana müşkül ee körgön
Mında erdigim kaçkanbı,
Muunum boşop, küç ketip,
Uruuçu Kuday urganbı.
Dalımdı oyup kat koyup,
Kuldun kulu bolsun – dep,
Denekul degen at koyup,
Eki kolum bayloodo,
Eki közüm caynoodo,
Çımınday canım çırkırap,
Say-söögüm bırkırap,
Arstan başım küygöndö,
Al Kıyazga toguz cıl,
Otunçu bolup cürgöndö,
Kazılgan okşoyt kalıñ or,
Kaynagan eken bizdin şor.
Kulduk menen kün ötüp,
Er Kıyazga turganda,
Tiştegenim ok bolup,
Karmaganım çok bolup,
Toktunun mayın toñ kördüm,
Toguz cıl otun kötörüp,
Tozoktu caman çoñ kördüm.
Kanım kalgan bir kaşık,
Etim kalgan kök caşık,
Arkalap otun kötörüp,

Öyle cefa gördüğümde,
Kemiğime yılgınlık mı çöktü,
Yine bela görmüş halimle,
Burada yiğitliğim mi kaçtı,
Eklemlerim gevşeyip güç gidip,
Çarpan Tanrı mı çarptı beni?
Küreğimi oyup damga vurup,
«Kulun kulu olsun» deyip,
Denekul diye ad koyup,
İki elim bağlıydı,
İki gözüm beleriyordu,
Sinek kadar canım çırpınıp,
İliğim kemiğim sızlayıp,
Aslan başım yandığında,
O Kıyaz'a dokuz yıl,
Oduncu olup gezdiğimde,
Derin bir çukur kazılmış meğer,
Kaynıyormuş bizim kara baht.
Kullukla günler geçip,
Er Kıyaz'ın yanında dururken,
Dişlediğim kurşun olup,
Tuttuğum kor olup,
Toklunun yağını donmuş gördüm,
Dokuz yıl odun taşıyıp,
Cehennemin en büyüğünü gördüm.
Kanım bir kaşık kaldı,
Etim morarmış bir deri kaldı,
Sırtımda odun taşıyıp,

Akıregim coorugan.
Tirüülüktün tozogu,
Uşuntip köönüm oorugan.
Muz bolup cürök muzdagan,
Çımınday canım sızdagan.
Oy-sanaalap bölüngön,
Eki közdön akkan caş,
Omuroodon tögülgön.
Tozoktun özün bet alıp,
Toguz cıl otun kötörüp,
Arstan canım bul bolup,
Uşunça cılı kul bolup,

Kürek kemiğim yara oldu.
Diriliğin cehennemi,
Böylece gönlüm ağrıdı.
Yürek buz kesilip soğudu,
Sinek kadar canım sızladı.
Kaygılara dalıp böründüm,
İki gözden akan yaş,
Göğsümden döküldü.
Cehennemin ta kendisine yönelip,
Dokuz yıl odun taşıyıp,
Aslan canım bu hale gelip,
Bunca yıl kul olup,

Kün keçirip batkıça,
Arkama otun artçu elem.
Aykırıp Kıyaz çıkkanda,
Estesem talıp catçu elem.
Kirerime cer katuu,
Ölörümö can tattuu,
Sanaa saylap bölünüp,
Közdün caşı tögülüp,
Altımış tozok miñ müşkül,
Töbödö çukul körünüp,
Baatır abam barında,
Baarı curtka zor bolup,
Er Kıyazdın koluna,
Eçen cılı kor bolup,
Kuu duşman caman cüdötüp,
Kulduk menen kün ötüp,
Capaa tartıp sargarıp,
Sarı ooru bolup kumsarıp,
Akıregim coorutup,
Kaptal etim tilinip,
Kara baskan kuu düynö
Kalgandıgı bilinip.
Körkoolorgo tokoy cok,
Bügün tirüü erteñ cok,
Bel baylagan belim cok.
Meenetten boşop çıkkanga,

Gün geçirip batıncaya dek,
Sırtıma odun yüklerdim.
Kıyaz haykırıp çıktığında,
Andıkça bayılıp yatardım.
Girmeye yer katı,
Ölmeye can tatlı,
Kaygılara dala dala bölünüp,
Gözün yaşı dökülüp,
Altmış cehennem, bin mihnet,
Tepemde yakın görünüp,
Bahadır ağam sağken,
Bütün yurda ulu iken,
Er Kıyaz'ın elinde,
Nice yılım hor olup,
Kurnaz düşman fena yıpratıp,
Kullukla günler geçip,
Cefa çekip sarardım,
Sarı illete tutulup soldum,
Kürek kemiğim yara olup,
Böğrümün eti dilinip,
Kara basmış kahpe dünyada,
Kaldığım belli olup,
Zorbalardan saklanacak orman yok,
Bugün diri, yarın yok,
Bel bağladığım dayanağım yok.
Mihnetten kurtulup çıkmaya,

Beren abam anda cok.
Muñkansa tilim sayraluu,
Eki közüm caynoodo,
Erkimçe çamam kelalbayt,
Eki kolum bayloodo.
Er Kıyazdın cılkısı,
Tolkup caynap cılkısı.
Töbödön tiyip kürpüldöp,
Tozok eken cılkıçı.
Cılkıçının özünö,
Aşıktap otun kötördüm.
Ölçü kündü bet algıs,
Kün keçkirip, kün bata,
Al cılkıçı tokmoktop

Yiğit ağam o zaman yok.
Dertlense dilim şakır,
İki gözüm beleriyor,
Kendi başıma gücüm yetmiyor,
İki elim bağlı duruyor.
Er Kıyaz'ın yılkısı,
Dalgalanıp kaynıyor yılkısı,
Tepeden çullanıp gümbürdeyip,
Cehennemmiş yılkıcılık.
Yılkıcının kendisine de,
Fazlasıyla odun taşıdım.
Ölümlü güne bakılır gibi değil,
Gün kararıp, gün batarken,
O yılkıcı tokmaklayıp,

Çılgıy teri iyledim.
Tañ kaşkayıp kelgende,
Kalmak bolup biyledim.
Kün şaşke bolgon mezgilde,
Moyunga könök artkanmın.
Bu düynönün tozogun,
Mına mintip tartkanmın.
Kayıñdan otun kötörüp,
Cılkıçı içim utçu elek.
Eki cılkı tomugun,
Taza mülcüp cutkuzup,
Karşı kuldan kamoo cep,
Cılkıçıdan saboo cep,
Kul kuturup ketti – dep,
Köpkön cerden taloo cep,
Baylagan şaar bagıbız,
Oşondo sıngan tagıbız.
Kör bolup közüm caynagan,
Oşentip şorum kaynagan.
Kazap körüp duşmandan,
Katuu korduk kıskan can.
Kanım kalgan bir kaşık,
Etim kalgan kök caşık.
Oşol kezde oy kılam,

Ham deriyi elimle sepiledim.
Tan ağarıp geldiğinde,
Kalmak olup oynadım.
Gün kuşluğa vardığında,
Boynuma kova asmıştım.
Bu dünyanın cehennemini,
İşte böyle çekmiştim.
Kayından odun taşıyıp,
Yılkıcılar içimi kemirirdi.
İki yılkının aşık kemiğini,
Sıyırtıp bana yutturup,
Hasım kuldan kuşatma yiyip,
Yılkıcıdan sopa yiyip,
"Kul kudurdu gitti" diye,
Şımarandan dayak yiyip,
Bağlandığımız şehir bahtımız,
O zaman kırıldı tahtımız.
Kör olup gözüm donuklaştı,
Böylece çilem kaynadı.
Düşmandan kahır görüp,
Ağır zulüm çekmiş bir can.
Kanım kaldı bir kaşık,
Etim kaldı soluk kavruk.
O zaman düşünürüm:

Kayran baştın acalı,
Ölböy-citpey cetti – dep,
Bolot söötüü küç-kubat,
Oşol kezde ketti – dep.
Kız arstan kebimdi uk,
Ölgöndö köp ilinet,
Öküldögön küç-kayrat,
Açıp közdü-cumganday
Bir kün ketet körünöt.
Cigittik ıgı barında,
Döölöt anan çagında.
Kaçırgandı cok kılıp,
Biylep turgan kezekte,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Eelep turgan kezekte.
Kök sülöösün kayran börk,

Zavallı başın eceli,
"Ölmeden yitmeden yetişti" diye,
Çelik kemikli güç kuvvet,
"O zaman gitti benden" diye.
Kız arslan, sözümü dinle,
Ölünce çok şey asılı kalır,
İnleyip sönen güç gayret,
Göz açıp kapayıncaya dek,
Bir gün gider, görünür.
Yiğitliğin çağı varken,
Devletin de demi varken,
Saldıranı yok edip,
Hükmedip durduğumuz demde,
Ay-âlemi dize getirip,
Elimizde tuttuğumuz demde,
Gök vaşaktan aziz börk,

Kimder ırgap kiybegen.
Baktı-döölöt barında,
Kim kürküröp cürbögön.
Er Külçoro eken – dep,
Kılım çoçup dürbögön.
Bettep bende kelbegen,
Kaalap duşman körbögön.
Duşman deme coo dese,
Kapçısınan kan çıkkan,
Dobuşunan can çıkkan,
Sınaşam dep sınçı ölgön.
Sırtımdan körböy cer kaygıp,
Cer kaygıgan tıñçı ölgön.
Oşondoy çoro er elem,
Calınsa kolgo tiybegen,
Şay koldogon şer elem.
Külkü kündü batırgan,
Tamaşa tañdı atırgan.
Arı şayır, arı şer,
Arı balban, arı er,
Uşunday çoro men elem,
Kızıl bir bolot çok elem,

Kimler sallanıp giymedi.
Baht ü devlet varken,
Kim gürleyip yürümedi.
"Er Külçoro'dur bu" diye,
Çağlar ürküp dalgalandı.
Karşısına kul gelmedi,
İsteyip düşman görmedi.
Düşman değil, yağı dense,
Kırbacından kan çıkan,
Sesinden can çıkan,
"Sınayayım" diyen sınayıcı öldü.
Beni görmeden yer dolaşıp,
Yer dolaşan casus öldü.
Öyle bir çora er idim,
Yalvarsa da ele geçmeyen,
Şay'ın koruduğu şir idim.
Gülüşüm günü batıran,
Şakam tanı attıran.
Hem şendim, hem şirdim,
Hem pehlivan, hem erdim,
Böyle bir çora bendim,
Kızıl bir çelik közdüm,

Men da bir kırgızdan çıkkan
ok elem.
Oñboy kalgan ekenmin,
Oylonsom kubat muunum cok,
Men bolboy kalgan ekenmin.
Cana körüp cal üzüp,
Arık bolgon ekenmin.
Çama çarçıp al ketip,
Karıp bolgon ekenmin.
Kayran döölöt bar kezde,
Oolugup çın cin karmasa,
Oyrotko kırgın salçu elek.
Kızırkanıp kaçırsak,
Kıtaydı çaap alçu elek.
Oolugup bir kez kelgende,
Oyrondop işti kılçu elek.
Kaardı tögüp kaçırsak,
Kaltırbay duşmandı kırçu elek.

Ben de Kırgız'dan çıkmış
bir oktum.
Onmaz olup kalmışım,
Düşünsem eklemimde kuvvet yok,
Ben olmaktan çıkmışım.
Yine görüp yele yolup,
Arıklayıp kalmışım.
Takat tükenip, güç gidip,
Garip olup kalmışım.
Aziz devlet varken,
Coşup gerçek cezbe tutunca,
Oyrat'a kırgın salardık.
Hışımlanıp saldırsak,
Hıtay'ı vurup alırdık.
Coşkunluk bir geldiğinde,
Yakıp yıkıp iş görürdük.
Kahrı döküp saldırsak,
Düşmanı kalmadan kırardık.

Emi bar esebim tabılıp,
Erdik kayrat küç-kubat,
Ketiptir menden kagılıp.
Kagılıp kalgan sebebi
Keçee Celmoguz uulu Sarıbay
Akır-takır küç kılıp,
Tozogun toodoy büt kılıp,
Aç arstanday kürküröp,
Talaanı basıp col salıp,
Talastı talap kol salıp,
Bulanı bulap alganda,
Buzuktu katuu salganda,
Kayrat tolkup iç küyüp,
Çın acal kelse ölgöngö,
Çın kaalasa Kudayga,
Çın acal kelse ölgöngö,
Erte aytkan sözüm keç bolup,
Eki közüm tört bolup,
Öpkölösö köz caynap,
Ölböy tirüü iç kaynap,

Şimdi hesabım ortaya çıktı:
Erlik, gayret, güç kuvvet,
Benden sökülüp gitmiş.
Sökülüp gitmesinin sebebi:
Dün Celmoguz oğlu Sarıbay,
Ezici zorla üstümüze çöküp,
Cehennemini dağ gibi yığıp,
Aç arslan gibi gürleyip,
Ovayı basıp yol açıp,
Talas'ı talan edip el atıp,
Malı mülkü yağmaladığında,
Fitneyi ağır saldığında,
Gayret coşup içim yanıp,
Gerçek ecel gelse ölmeye,
Gerçekten dilese Kuday'dan,
Gerçek ecel gelse ölmeye,
Erken söylediğim söz geç kalıp,
İki gözüm dört olup,
Kabarınca göz parlayıp,
Ölmeden diri, içim kaynayıp,

Celmoguz uulu kapırga
Öyüz-büyüz turuştum.
Mıktap atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruştum.
Çapçıp çamam kelalbay,
Kaarluu itti ceñalbay,
Kat kabırgam bölünüp,
Çabaldıgım körünüp.
Közdön caşım tögülüp,
Eki nayzam kıyradı.
Eki közdön akkan caş,
Omuroodo kuladı.
On eki bolot miñ nayza,
Sayış menen kıyradı.
On eki tulpar san külük,
Sayıştan ölüp suladı.
Mintip çamam kelbedi,
Oñboy kalgan okşodum,
Baştakıday çama cok,
Bolboy kalgan okşoymun.

Celmoguz oğlu kâfire
Yüz yüze karşı durdum.
Sıkıca atıp, yay çekip,
Boğaz boğaza vuruştum.
Vursam da gücüm yetmeden,
Kahırlı iti yenemeden,
Kat kat kaburgam bölünüp,
Zayıflığım görünüp.
Gözden yaşım dökülüp,
İki mızrağım kırıldı.
İki gözden akan yaş,
Göğsümün üstüne yuvarlandı.
On iki çelik, bin mızrak,
Süngüleşmede parçalandı.
On iki tulpar, sayısız küheylan,
Süngüleşmeden ölüp serildi.
Böylece gücüm yetmedi,
Onmaz kalmışa benzedim,
Eskisi gibi takat yok,
Bitmiş kalmışa benzerim.

Cıyıldı kaptap dartıbız,
Cılmaydı bizdin barkıbız.
Bel baylagan belibiz,
Kız arslan eken – dep,
Bereke kılgan şeribiz.
Türü suuk eken Sarıbay,
Dümöktüü duşman mamınday.
Minip tulpar coorudu,
Salışıp köönüm oorudu.
Argımagım arıdı,
Asıl başım tarıdı.
Urgaaçı arstan kız balban,
Özüñdü karaan kılabız.
Balbansıngan kapırdın
Başkaça cañcal salsa – dep,
Arstan şerdi azaptap,
Acıratıp kalsa – dep
Kaalaganım uşunday.

Derdimiz üstümüze yığıldı,
Kayboldu bizim itibarımız.
Bel bağladığımız belimiz,
"Kız arslan imiş" diye,
Bereket getiren şirimiz.
Görünüşü soğuk imiş Sarıbay,
Belalı düşman işte böyle.
Bindiğim tulpar yağır oldu,
Vuruşmaktan gönlüm yaralandı.
Küheylanım arıkladı,
Aziz başım daraldı.
Dişi arslan, pehlivan kız,
Seni kendimize dayanak kılarız.
Pehlivanlık taslayan kâfir,
"Başka türlü kavga çıkarır" diye,
"Arslan şiri azaba salıp,
Aramızdan ayırır" diye,
Dileğim işte budur.

Senden murun kança cıl,
Azabı artık doñuzga
Kaalap saysañ ayza ötpöy,
Karmaş kılsam al cetpey,
Çabış kılsam balta ötpöy
Ak kelte atsam ok ötpöy,
Berendin baarı kıyragan,
Öldüm dep aalam çuulagan.
Çoñ cañcalga uzartıp,
Olcogo tartıp kız alıp,
Köp ketirgen türümdü,
Mamıntip kakkan cinimdi.
Çabuul çeçip korduktap,
Cay mülkümdü zorduktap,
Alış kılsa al cetpey,
Taamay tapsam kol ötpöy,
Bul Sarıbay kapırga,
Kelbersigen baatırga,
Karuusu bütün kan ölüp,
Karmaş kılgan can ölüp,
Tolkup cini kaynadı.
Tozokuga al cetpey,

Senden önce nice yıl,
Azabı ağır o domuza,
Dileyip saplasan mızrak geçmez,
Boğuşayım desem güç yetmez,
Kılıç sallasam balta kesmez,
Ak-kelte'yle atsam ok geçmez,
Yiğitlerin hepsi kırıldı,
"Öldüm" diye âlem çığrıştı.
Kavgayı büyütüp uzatıp,
Ganimete çekip kız alıp,
Nice bozdu halimi,
İşte böyle kabarttı öfkemi.
Saldırıya girişip horlayıp,
Yurdumu malımı zorlayıp,
Boğuşsam güç yetmez,
Tam isabet bulsam el geçmez,
Bu Sarıbay kâfire,
Kurumlanan bahadıra,
Gücü yerinde hanlar öldü,
Boğuşmaya giren canlar öldü,
Coşup öfkesi kaynadı.
Cehennemliğe güç yetmez,

Uşintip şorum kaynadı» –
Dep oşentip Külçoro,
Eseldigi bilinip,
Sarıbayga al cetpey,
Külçoro candan tüñülüp,
Külçoro mintip turganda,
Akırın süylöp, bak taştap,
Al Kuyalı söz baştap.
Celmoguz uulu kapırdın,
Karmaşka kiygen ton uşul,
Alışa cürgön kol uşul,
Baatırsıngan er oşol,
Aydap cançıp kor kılgam.
Baatır beybak men oşol,
Tübü bölök, zaarı küç,
Tügöngön kulga ceteli,

Böylece çilem kaynadı» –
Deyip böylece Külçoro,
Çaresizliği belli olup,
Sarıbay'a gücü yetmeden,
Külçoro candan umut kesip,
Külçoro böyle dururken,
Usulca konuşup, ağır söz atıp,
O Kuyalı söze başladı:
«Celmoguz oğlu kâfirin,
Cenge giydiği kürk budur,
Boğuşageldiği el budur,
Bahadırlık taslayan er odur,
Sürüp ezip hor kılmıştım.
Bahtı kara bahadır, ben oyum,
Soyu başka, zehri güçlü,
Tükenesice kula varalım,

Түгөнүшө кеteli.
Каада есебин кагамын,
Карmашса акыл табамын.
Кечирсинсе аramды,
Көзүн чукуп оyобуз.
Каарlансa аramды,
Узununан салабыз.
Ушунтип кекти аларбыз,
Чымырkансa аramды,
Чын есебин табабыз.
Кайрattанып камынып,
Кайран амал орduна
Кайыптан акыл табылып,
Сай-сарагын сайланып,
Канга тоybос Зулпукор
Кынсыз белге байланып,
Кеп сүйлөбөй, тил айтpay,
Күңгүрөнүп күүлөнүп,
Сарыbayга сүйлөнүп,
Аç арслан төштөнүп,
Ачылган оroo көздөнүп,
Кани качып бөлүнүп,
Карасаң көңүл бөлүнүп,
Бадиректи baykасаң,

Tükenişine dek vuruşalım.
Töresinin hesabını görürüm,
Boğuşursa çaresini bulurum.
İnat ederse o haramın,
Gözünü oyup çıkarırız.
Kahırlanırsa o haramı,
Boylu boyunca sereriz.
Böylece öcümüzü alırız,
Kasılırsa o haramın,
Gerçek hesabını buluruz.»
Gayretlenip hazırlanıp,
Aziz çare yerine,
Gaipten akıl bulunup,
Silah pusatını kuşanıp,
Kana doymaz Zulpukor,
Kınsız bele bağlanıp,
Laf etmeden, dil dökmeden,
Homurdanıp hızlanıp,
Sarıbay'a söylenip,
Aç arslan gibi göğüs gerip,
Açılmış çukur gibi göz dikip,
Kanı çekilip benzi atıp,
Baksan gönül bölünüp,
O edepsize dikkat etsen,

Толкуп урса ал кызга,
Токтоп адам келгисиз.
Сарыbay emes ай-аалам,
Каршы чыгып сеңгисиз.
Качкан кулан чокулуу,
Кашы алтын каңкы еer,
Целкетпеске токулуу,
Калк башкаргan төрөдөй,
Карсакайлап Целкетpes,
Колу болчу емедey,
Ооздугун кемирip,
Баскан серин семирip,
Туяк тиygen кара сер,
Туш-тушунан бөлүнүп,

Coşup vursa o kıza,
Durup insan yaklaşamaz.
Sarıbay değil, ay-âlem,
Karşı çıkıp yenemez.
Kaçan kulan tepeli,
Kaşı altın kanklı eyer,
Celcetpes'e vurulu,
Halk yöneten töre gibi,
Kasılıp yürür Celcetpes,
Yolu açık gibi,
Gemini kemirip,
Bastığı yeri göçürüp,
Toynak değen kara yer,
Dört bir yandan bölünüp,

	Tuu kuyrugu üymöktöy,	*Tuğ kuyruğu yığın gibi,*
	Tulpar sını körünüp,	*Tulpar duruşu görünüp,*
	Çapçıp bassa kara cer,	*Eşinip bassa kara yer,*
	Çaraday bolup bırkırap,	*Çanak gibi paramparça saçılıp,*
	Colum üydöy çoñ dañkan,	*Göçebe evi kadar iri toz,*
	Töbösündö çırkırap,	*Tepesinde burgaçlanıp,*
	Tulpar minip tuylatıp,	*Tulpara binip şahlandırıp,*
	Turbay eldi çuulatıp.	*Durmadan halkı çığrıştırıp.*
	Kız arstan eken – dep,	*"Kız arslan imiş" diye,*
63430	Körgön candı kubantıp,	*Gören canı sevindirip,*
	Arbak konup al kızga	*Ruhlar konup o kıza,*
	Kasaba koldo bölünüp,	*Sancak elinde seçilip,*
	Sölökötü-sölbötü,	*Endamı ile duruşu,*
	Atka mingen kelbeti,	*Ata binmiş heybeti,*
	Al askarday körünüp,	*Yüce dağ gibi görünüp,*
	Adamzat bendenin	*Âdemoğlu kulların,*
	Akılı ayran bölünüp,	*Aklı hayran bölünüp,*
	Eki cagın karanıp,	*İki yanını süzünüp,*
	Aç arstanday calanıp,	*Aç arslan gibi yalanıp,*
63440	Aybalta, kılıç, cay-carak,	*Aybalta, kılıç, tüm pusat,*
	Tuş-tuşunda körünüp,	*Dört bir yanında görünüp,*
	Bet alıp kirgen duşmandın	*Yüz tutup giren düşmanın,*
	Beyli kaçıp bölünüp,	*Yüreği kaçıp bölünüp,*
	Belsengeni belgilüü	*Kuşandığı besbelli,*
	Peri koştop algansıyt.	*Peri eşlik eder sanki.*
	Beren Manas kıraan da	*Yiğit Manas doğan da,*
	Coldoş bolup kalgansıyt.	*Yoldaş olmuş ona sanki.*
	Kaçkan kulan töştönüp,	*Kaçan kulan gibi göğüslü,*
	Algır bürküt közdönüp,	*Alıcı kartal gibi gözlü,*
63450	Balbandık cayım uşunday.	*Pehlivanlık hali işte böyle.*
	Adır-budur aska zoo.	*Engebeli sarp kayalar,*
	Aşa cürgön toosu eken.	*Aşageldiği dağı imiş.*
	Celmoguz uulu kapırga	*Celmoguz oğlu kâfire,*
	Andan murun dalay cıl,	*Ondan önce nice yıl,*
	Adis bolgon köykaşka.	*Usta olmuş o yiğit,*
	Atışa cürgön coosu eken,	*Atışageldiği yağısı imiş.*
	Öndürü birge cergeleş.	*Vadileri bitişik komşu,*
	Eli birge irgeleş,	*Halkları yan yana yerleşik,*

Cayıtı birge koroolоş,
Kımızı birge coroloş.
Bir ösüşkön er eken,
Kecir bolup uruşup,
Keltekteşip salışıp,
Kektüü bolgon neme eken.
Olcoñdogon balban kız,
On segiz miñ aalamga
Oñsuz cañcal salgan kız.
Kagışsa döönü kañtargan,
Karmansa alptı añtargan.
Atı ugulgan aalamga,
Kızdan balban baatırdın
Dañkı ketken dalayga,
Kagışka çeçen ıktuu kız,
Bir caralgan balban kız,
Segiz sapar serpişti.
Sarıbayga salgan kız,
Kız da bolso bu beybak
Kayaşa berip katıkkan,
Kız arstan atıkkan.
Nayzası kambıl ıktuu kız,
Coo aylasın çın bilgen
Colu bolgon mıktuu kız.
Too tügöngön urçukka,
Tomuraygan tumşukka,
On bir cılga körüügö,
Too tügöngön cerine,

Otlağı ortak ağıllı,
Kımızı ortak sofralı.
Birlikte büyümüş erler imiş,
İnatlaşıp dövüşüp,
Sopa sopaya girişip,
Kinli olmuş kişiler imiş.
Kurumlu pehlivan kız,
On sekiz bin âleme,
Onmaz kavga salan kız.
Çarpışsa devi deviren,
Tutuşsa alpı yere çalan.
Adı duyulmuş âleme,
Kızdan pehlivan bahadırın,
Şanı yayılmış nicelere,
Cenkte usta becerikli kız,
Bir yaratılmış pehlivan kız,
Sekiz sefer çarpıştı,
Sarıbay'a saldıran kız.
Kız da olsa bu bahtsız,
Karşılık verip pekişmiş,
Kız arslan diye ün salmış.
Mızrağı çevik, becerikli kız,
Yağının hilesini iyi bilen,
Yolu açık, yaman kız.
Dağın bittiği çıkıntıda,
Tümsekleşen burunda,
On bir yıldır görüşmeye,
Dağın bittiği yerine,

Kazat baştap çır kılıp,
Salış kılçu kerüügö,
Cetik balban Kuyalı
Celcetpes oozun burdu ele,
Cekege çıgıp turdu ele.
Cañcal cayı uşunday,
Celmoguz uulu Sarıbay
Kıyla candı kırgan kul,
Baykap candan küdör üz.
Celmoguz uulu Sarıbay

Cenk açıp kavga çıkarıp,
Vuruşageldiği yamaca,
Yetkin pehlivan Kuyalı,
Celcetpes'in başını çevirmişti,
Teke tek meydana çıkıp durmuştu.
Kavganın hali işte böyle.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Nice canı kırmış kul,
Gör de candan umudu kes.
Celmoguz oğlu Sarıbay,

Kan şimirip katıkkan,
Elge tacaal atıkkan.
Kabılsa kanga toybogon,
Bet alsa candı koybogon.
Kulak ugup, köz körgön,
Cerde mınday bolbogon.
Kabar ugup, curt bilip,
Elde mınday bolbogon.
Baatırlıgı başkaça,
Cutkuçtugu bir kança,
Tulparı külük, özü çok,
Aalamda mınday şumduk cok.
Küçü bölök, zaarı küç,
Kapırdı körsöñ canıñdan,
Öldüm dep, ölçöp küdör üz.
Kılımga salgan zorduktu,
Adamga baştap korduktu.
Katuu cañcal baştagan,
Katılgandı kuturgur
Kırgın kılıp taştagan.
Şimirse kanga toybogon,
Caralgan adam uulunda
Caralıp mınday bolbogon.
Bet algandan çañ çıkkan,
Karmaşkandan can çıkkan.
Corugu bölök doñuzdun
Celpinişte tuulgan,
Kaarı canga ugulgan.
Eñkeytip adam alabı,
Munun enesinde calabı.

Kan emerek pekişmiş,
Halka zalim diye ün salmış.
Rastlasa kana doymayan,
Yüz tutsa canı bırakmayan.
Kulak duymuş, göz görmüş,
Yerde böylesi olmamış.
Haber duyup, yurt bilip,
Elde böylesi olmamış.
Bahadırlığı bambaşka,
Obur yutuculuğu kat kat,
Tulparı yüğrük, kendi köz,
Âlemde böyle korkunç şey yok.
Gücü başka, zehri güçlü,
Kâfiri görsen canından,
"Öldüm" deyip, ölç de umudu kes.
Çağa saldığı zorbalığı,
İnsana yaptığı zulmü,
Ağır kavga başlatan,
Sataşanı o kudurmuş,
Kırıp geçirip bırakan.
Emse kana doymayan,
Yaratılmış âdemoğlunda,
Yaratılıp böylesi olmamış.
Yüz tuttuğundan toz kopmuş,
Boğuştuğundan can çıkmış.
Huyu başka o domuzun,
Celpiniş'te doğmuş,
Kahrı canlara duyulmuş.
Eğdirip onu insan alır mı,
Anasında yele mi var bunun?

Peyli kara çoçkodon
Betteşken tirüü kalabı.
Belsenip adam ermin – dep,
Buga bet bolup adam barabı.
Bu Sarıbay kapırıñ,
Bulçuñu coon, taş cürök,
Aalamga salat çoñ dümök.
Aylası bötön, zaarı küç,

Yüreği kara domuzdan,
Yüzleşen diri kalır mı?
Kuşanıp "er kişiyim" diye,
Buna yüz tutup insan varır mı?
Bu Sarıbay kâfirin,
Kası kalın, taş yürek,
Âleme salar büyük bela.
Hilesi başka, zehri güçlü,

Açuulanıp çamınsa –
Ay-aalamdı kılat tüz.
Eki iyindin üstünö
Aşıp-şaşıp kezikse,
Ekiden adam kongondoy.
Eki bettin otuna
Altıdan dañgıt toygondoy.
Açuusuna katılsa,
Alışkan adam bendeni
Atı menen sorguday.
Cartı toodoy başı bar,
Catkan ittey başı bar,
On üzüktöy tonu bar.
Çınardan uzun kolu bar,
Tüsü bölök, körkü kök
Kiygeni temir kara börk.
Murdu kırdaç, öñü çaar,
Aybatı başka özü kaar.
Beyli buzuk, özü er,
Bet alıp bende kelbegen.
Celpinişte cetimiş
Döö uruşup ceñbegen.
Kalk zıyanı cez tumşuk,
Cırtkıç cüzün körbögön.
Kuu tulparı baspagan,
Cerde bütün kalbagan.
Kurgan çoçko kırbagan,
Elde bütün kalbagan.
Bet alıp cini karmasa,
Alışpay alptar çaçılgan.
Iylap catkan beşikten,
Tili cok bala basılgan.

Öfkelenip davransa,
Ay-âlemi düz eder.
İki omzunun üstüne,
Aceleyle denk gelinse,
İkişer insan konar sanki.
İki yanağının ateşinde,
Altışar tazı doyar sanki.
Öfkesine dokunulsa,
Boğuşan insanoğlunu,
Atıyla birlikte yutar sanki.
Yarım dağ gibi başı var,
Yatan it gibi başı var,
On keçe kadar kürkü var.
Çınardan uzun kolu var,
Rengi başka, çehresi mor,
Giydiği demir kara börk.
Burnu kemerli, benzi alaca,
Heybeti başka, kendisi kahır.
Huyu bozuk, kendisi er,
Yüz tutup kul gelmemiş.
Celpiniş'te yetmiş
Dev vuruşup yenmemiş.
Halkın belası bakır burun,
Yırtıcı yüzünü gören olmamış.
Kurnaz tulparının basmadığı,
Yeryüzünde bütün yer kalmamış.
Uğursuz domuzun kırmadığı,
Elde bütün halk kalmamış.
Yüz tutup öfkesi tutarsa,
Boğuşmadan alplar dağılmış.
Ağlayıp yatan beşikte,
Dilsiz bebek susmuş.

Tulan körsö tuu salgan,
Katılganga çuu salgan.
Bettep alp, döö küyüngön,
Beyli buzuk zaarluudan
Bendesi candan tüñülgön.
Kaarına çıdabay,

Coşkun görse tuğ dikmiş,
Sataşana kıyamet koparmış.
Yüz tutan alp da dev de yanmış,
Huyu bozuk zehirliden,
Kullar candan umut kesmiş.
Kahrına dayanamayıp,

	Karmaş kılıp kalk ölgön,	*Boğuşmaya giren halk ölmüş,*
	Katılgan adam calpı ölgön.	*Sataşan insan toptan ölmüş.*
	Eç kim takat berbegen,	*Hiç kimse karşı duramamış,*
	Karmaş kılıp kagışıp,	*Boğuşup çarpışarak,*
	Kan tögüşüp çabışıp.	*Kan döküp kılıçlaşarak.*
	Kerney, surnay tartılıp,	*Kerney, surnay çalınıp,*
	Kerişke balban kuturgur	*Cenkte pehlivan o kudurmuş,*
63580	Kerekke mıltık attırıp,	*Gerektiğinde tüfek attırıp,*
	Alban cargan çuu bolup,	*Türlü türlü yeri yaran gürültüyle,*
	Opsuzdugu bilinip,	*Ölçüsüzlüğü belli olup,*
	Ok ötpös kiyimin kiyinip,	*Ok geçmez giysisini kuşanıp,*
	Obu cok mıktı balban – dep,	*"Ölçüsüz güçlü pehlivan" diye,*
	Ölümüş bolup kalgan – dep,	*"Ölümü hiçe sayan olmuş" diye,*
	Barganda kaytpas bargan – dep,	*"Varan geri dönmez varmış" diye,*
	Eli zarlap, curt çuulap,	*Halkı ağlayıp, yurdu çığrışıp,*
	Öz canınan tüñülüp,	*Öz canından umut kesip,*
	Kaarı bölök çoçkonun	*Kahrı başka domuzun,*
63590	Tacaaldıgı bilinip,	*Zalimliği belli olup,*
	Sarıbay cayı mamınday.	*Sarıbay'ın hali işte böyle.*
	Tolkup ketse kuturup,	*Coşup giderse kudurup,*
	Kaptal-Toonun señirdey,	*Kaptal Dağı'nın sırtı gibi,*
	Kaarlanıp çamınsa,	*Kahırlanıp davransa,*
	Köykaptın çaluu kerüüdöy.	*Köykap'ın çalılı yamacı gibi.*
	Sarıbaydı körgöndö	*Sarıbay'ı gördüğünde,*
	Er canınan tüñülüp,	*Er canından umut kesip,*
	Karagandan ayza alıp,	*Karagandan mızrak alıp,*
	Bolotton çokmor baylanıp,	*Çelikten topuz kuşanıp,*
63600	Çokmorunan çok küyüp,	*Topuzundan köz yanıp,*
	Oozun açsa ot küyüp,	*Ağzını açsa ateş yanıp,*
	Obu bölök canganday.	*Ölçüsüz alevlenir sanki.*
	Oyloso Alla Caratkan	*Düşünsen, Allah Yaradan,*
	Can caratkan ar kanday.	*Canı yaratmış her türlü.*
	Aldıñkı eerdi salañdap,	*Alt dudağı sarkıp,*
	Aştıkçının kabınday.	*Ekincinin torbası gibi.*
	Oozunan çıkkan ilebi,	*Ağzından çıkan soluğu,*
	Körüktön çıkkan calınday.	*Körükten çıkan alev gibi.*
	Kabagı biyik, zaarı küç,	*Kaşı yüksek, zehri güçlü,*
63610	Karasañ türü mamınday.	*Baksan görünüşü işte böyle.*

Körüktüü kılıp kol aydap,
Aydagan kolun çoguu aydap,
Abaylap turup körgön can
Amanat candan tüñülüp,
Kıyla aalamdan şor kaynap,
Kızıl munar çañ uçup,
Karasa kızık cer caynap,
Cin doñuz uulu al kapır
Ceti asaba tuu kılıp,
Cetimiş bölök çuu kılıp,
Karanduu nayza kılkıldap
Kara temir Zulpukor
Kol-kolunda carkıldap,
Bederi sandap bölünüp,
Döö-peridey körünüp,
Töögö minip ayza algan,
Töböñdön urgur kanday can.
Körsö balban kolu bar,
Kuralgan eken karkıbar.
Kök temirdey toluptur,
Körkü mınça taş cürök
Körkömü mınça boluptur.
Kayrattuusun kandırıp,
Kalbay bölüp mınçasın,
Bilegi coon, taş cürök
Ay degen kolun karasañ,
Bil müçölüü badirek.
Ayt degende cabılgan,
Añdıgan can bagıngan,
Adamdan bölök türü bar.
Bettep adam katılsa,
Bende debey, el debey,
Çolpon közün caynatıp,
Adamdın şorun kaynatıp,
Kandı sorgon çagı bar,
Karalgan eken abıdan.

Köñ kökürök tobunda,
Kayıpçal kızı cogunda,

Heybetle orduyu sürüp,
Sürdüğü orduyu toptan sürüp,
Dikkat kesilip gören can,
Emanet candan umut kesip,
Nice âlemde çile kaynayıp,
Kızıl duman toz uçup,
Baksan tuhaf, yer kaynayıp,
Cin domuz oğlu o kâfir,
Yedi alemli tuğ yapıp,
Yetmiş türlü gürültü koparıp,
Karaltılı mızrak sallanıp,
Kara demir Zulpukor,
Her elde parıldayıp,
Nakışları sayısız seçilip,
Dev ve peri gibi görünüp,
Deveye binip mızrak almış,
Tependen inesice bu nasıl can.
Görsen pehlivan ordusu var,
Kurulmuş, heybetli imiş.
Gök demir gibi dolmuş,
Görünüşü bunca taş yürek,
Görkemi bunca olmuş.
Gayretlisini doyurup,
Bunca çoğunu eksiksiz bölüp,
Bileği kalın, taş yürek,
"Hey!" dediği ordusuna baksan,
Fil gövdeli edepsiz.
"Haydi!" deyince üşüşen,
Gözlediği can boyun eğmiş,
İnsandan başka görünüşü var.
Yüz tutup insan sataşsa,
Kul demeden, el demeden,
Çolpan gözünü parlatıp,
İnsanın çilesini kaynatıp,
Kan emdiği çağı var,
İyice kararmış hali var.

O azgın yürekli kalabalıkta,
Kayıpçal kızı yokken,

Karaan baştap kalışkan.
Külçoro, Seytek er menen,
Er Semetey şer menen,
Bılkıldap çöp bışkıça,
Mıyzam gülü uçkuça.
Ar bir özön kapçalga,
Arbaygan ak kar tolguça,
Ar özön ıldıy zırkırap,
Tozoñu şamal urguça,
Kayıñdan çayan kül ketip,
Tabılgıday bür ketip,
Güldögön cıgaç soolguça,
Küz böksörüp, kış cetip,
Betege kuurap, çiy ötüp,
Ceti ayga mezgil tolguça,
At tartışkan ceke cok,
Carılbagan çeke cok.
Buzulbagan mañday cok.
Mañdaylaşa kalışkan,
Baatır sınduu şer menen,
Semetey attuu er menen,
Şay koldogon Külçoro,
Şaydoot atı er Seytek,
Cetkileñ ceti ay uruşkan.
Kasaba kulap kan ölgön,
Kagışkan candın baarı ölgön.
Cetimiş küngö aralap,
Cetken kökcal er çoro,
Ceti cerden cara cep,
Beli eñkeygen bekçeyip,
Köz caynagan çekçeyip,
Artık karuu cıyılıp,
Alışıp çama kelalbay,
Artık kuldu ceñe albay,
Adamdın baarı kırılgan.
Kayrat kılıp Külçoro,
Kagış kılıp Semetey,
Baatır Seytek top buzgan.

Dayanak olup öne düşmüşler:
Külçoro ile er Seytek,
Şir Er Semetey ile,
Körpe ot pişip olgunlaşana dek,
Mıyzam çiçeği uçana dek,
Her vadiye, her boğaza,
Kabaran ak kar dolana dek,
Her vadiden aşağı uğuldayıp,
Tozlu rüzgâr vurana dek,
Kayından yaprak kül olup dökülene dek,
Tabılgıdan tomurcuk gidene dek,
Çiçek açan ağaç solana dek,
Güz eksilip, kış gelip,
Ayrık kuruyup, çiy otu geçip,
Yedi aya süre dolana dek,
At çekişmedik teke tek yok,
Yarılmadık şakak yok,
Bozulmadık alın yok.
Karşı karşıya gelmişler,
Bahadır yapılı şir ile,
Semetey adlı er ile,
Şay'ın koruduğu Külçoro,
Adı çevik er Seytek,
Tastamam yedi ay vuruşmuş.
Sancak devrilip han ölmüş,
Çarpışan canın hepsi ölmüş.
Yetmiş gün boyunca dalıp,
Yetkin bozkurt er çora,
Yedi yerinden yara yiyip,
Beli bükülüp kamburlaşıp,
Gözü parlayıp yuvasından uğrayıp,
Üstün gücünü toplayıp,
Boğuşup takat yetiremeden,
Azgın kulu yenemeden,
İnsanın hepsi kırılmış.
Gayret edip Külçoro,
Çarpışıp Semetey,
Bahadır Seytek saf bozmuş.

Barça candın baatırı,
Tirüü candın akılı,
Bar adamdın balbanı,
Bagdagüldün Çolponu.
Baatırdan neçen okko uçkan,
Uşunday cañcal çır bolgon.
Çalışsa çama kelalbay,
Kadırluu şerdin tukumu
Ak bolottun tukulu,
Kabılgandı mert kılgan.
Kayran şerdin tukumu.
Tüp atası Tügöl han,
Tübü tüptüü kök cal al
Serpişi seksen tört bolgon,
Serp alganı ört bolgon.
Kelgen duşman mert bolgon,
Caratılgan şer ele.
Ak kalpak kırgız çebi ele,
Can caralbayt degi ele,
Atasınan balası
Artıktıgın karaçı!
Bettep pende kelbeptir,
Bek kastaşıp çın tigip,
Bettep duşman ceñbeptir.
Öküm şerdin tukumu,
Ondogon canga berbeptir.
Işin alda oñdogon,
Curt büldürüp el kırgan,
Sarıbay öñdüü bolbogon.
Karuusu tolup küç bolup,
Karmaşkan kulap tüz bolgon,
Kayıbınan kagılgan
Kayran canga küç kelip,
Karmaşkan candın baarısın
Kan tögültüp sapırgan.
Coo büldürüp katıkkan,
Atasınan balası
Al arslan atıkkan.
Sarıbay menen uruşup,

Bütün canların bahadırı,
Diri canların aklı,
Var insanın pehlivanı,
Bagdagül'ün Çolpan'ı.
Bahadırdan nicesi okla uçmuş,
Böyle kavga, böyle kargaşa olmuş.
Kapışsa takat yetmeden,
İtibarlı şirin soyu,
Ak çeliğin özü,
Rast geleni helâk etmiş.
Aziz şirin soyu,
Kök atası Tügöl Han,
Kökü sağlam o bozkurt,
Çarpışması seksen dört olmuş,
Kılıç savurması yangın olmuş.
Gelen düşman helâk olmuş,
Yaratılmış bir şir idi.
Ak kalpaklı Kırgız'ın kalesiydi,
Böyle can hiç yaratılmaz,
Babasından oğlunun,
Üstünlüğüne bir bak!
Yüz tutup kul gelmemiş,
Sıkı düşmanlık kurup dikilen,
Yüz tutan düşman yenmemiş.
Hükümlü şirin soyu,
Onlarca cana pabuç bırakmamış.
İşini Allah rast getirmiş,
Yurt bozup halk kıran,
Sarıbay gibisi olmamış.
Gücü dolup kuvvet bulup,
Boğuşan yıkılıp dümdüz olmuş,
Gaipten desteklenmiş,
Aziz cana güç gelip,
Boğuşan canın hepsini,
Kan döktürüp savurmuş.
Yağı kırıp pekişmiş,
Babasından oğlu,
O arslan diye ün salmış.
Sarıbay ile vuruşup,

	Maydanga çıgıp turuşup,	*Meydana çıkıp durup,*
	Mañdaylaşıp uruşup	*Karşı karşıya vuruşup,*
	Çama çarçap cutulup,	*Takat tükenip yutulup,*
	Nayza ötpögön Akolpok,	*Mızrak geçmez Akolpok,*
63730	Bülünüp küldöy tıtılıp,	*Örselenip kül gibi didilip,*
	Kol çurkurap kayrılıp,	*Ordu çığrışıp geri dönüp,*
	Kiş badana, torgoy köz,	*Samur astarlı zırh, torgay göz,*
	Cakası kauhar, ceñi cez,	*Yakası cevher, yeni tunç,*
	Kıyın baaluu kırmızı	*Ağır paha kırmızı,*
	Ok ötpös tondor tıtılıp,	*Ok geçmez kürkler didilip,*
	Eçen balban, eçen şer,	*Nice pehlivan, nice şir,*
	Epir balban kemenger,	*Nice ulu pehlivan, bilge er,*
	Erender mınça kırılıp,	*Yiğitler bunca kırılıp,*
	Eçen cañcal boluptur.	*Nice kavga olmuş.*
63740	Eçen baatır, eçen şer,	*Nice bahadır, nice şir,*
	Sarıbay çoçko soruptur,	*Sarıbay domuz sömürmüş,*
	Çapçışıp çama kele albay	*Kapışıp takat yetiremeden,*
	Celmoguz uulun ceñe albay,	*Celmoguz oğlunu yenemeden,*
	Kelgen kıraan, balban şer,	*Gelen doğan, pehlivan şir,*
	Çabış kılıp ceñe albay.	*Kılıçlaşıp yenemeden.*
	Cakasın karmap küyünüp,	*Yakasını tutup yanıp,*
	Çımınday candan tüñülüp.	*Sinek kadar candan umut kesip.*
	Añtarılgan düynönün,	*Altüst olan dünyanın,*
	Aldamçısı bilinip,	*Aldatıcılığı belli olup,*
63750	Mañdaylaşıp turuşkan,	*Karşı karşıya durmuşlar,*
	Cekege çıgıp turuşkan.	*Teke tek meydana çıkmışlar.*
	Kezek-kezek üç kıraan	*Sıra sıra üç doğan,*
	Kelme-kezek uruşkan.	*Nöbetleşe vuruşmuşlar.*
	Kalk kıynalgan çoñ maydan,	*Halkın bunaldığı büyük meydan,*
	Can baspagan een saydan,	*Can basmadık ıssız vadiden,*
	Asıl kök cal Semetey,	*Asil bozkurt Semetey,*
	Karalası Külçoro,	*Dayanağı Külçoro,*
	Adırluunun bulagı	*Engebeli yerin pınarı,*
	Ölgöndö körgön er Seytek,	*Ölürken görülen er Seytek,*
63760	Semeteydin çunagı.	*Semetey'in yavrusu.*
	Mañdaylaşıp turuşup,	*Karşı karşıya durup,*
	Bakırıp nayza sunuşup,	*Bağırıp mızrak uzatıp,*
	Çama çarçap, al ketip	*Takat tükenip, güç gidip,*

Kündöp-tündöp uruşup.
Kim körgön mınday cumuştu,
Kızmat kılgan eki kol,

Gece gündüz vuruşup.
Kim görmüş böyle işi?
Hizmet eden iki el,

Öödö bolboy şal bolup,
Tirüügö kerek kayran baş,
Kızıl çelek kan bolup.
Ölçügö kızık kayran can,
Bir körüügö zar bolup,
Sarıbayga al cetpey
Körgön kün tutam baylangan
Bargan tartpas kuu ölüm,
Mañdayga çukul aylangan,
Ok ötpös çopkut teşik ton,
Kat-katınan kulagan,
Bulanın baarı bulagan.
Çabışıp çama kele albay,
Celmoguz uulu al kapır,
Uşintip cattı suragan.
Munun karmaşarı Kuyalı
Bastaşarı balban kız,
Kolgo alganı çoyun baş,
Bul Sarıbay baatırdın
Türünön çoçup oolak kaç,
Alışıp çama kele albay
Azaptı tartkan altın baş.
Maydan közdöy bet alıp,
Uñgusu bolot aybalta
Munu kolgo kötörüp,
Zıñ-zıñ etip kenebey,
Manastın baatır tukumun
Tuusun buzup kıram – dep,
Tukum kurut kılam – dep,
Kagışkan balban erlerdi,
Şay koldogon şerlerdi,
Buçkagına teñebey,
Ermek, şermek balbandık
Alda Taalam doñuzga
Bergen eken çenebey.

Doğrulamadan felç olup,
Yaşamaya gerek aziz baş,
Kızıl kova kan olup.
Ölene tatlı aziz can,
Bir görmeye hasret kalıp,
Sarıbay'a güç yetmeden,
Görülen gün bir tutama bağlanıp,
Varan geri dönmez sinsi ölüm,
Alna yakın dolanıp,
Ok geçmez kaftan delik deşik,
Kat katından dökülüp,
Malın hepsi yağmalanıp.
Kılıçlaşıp takat yetiremeden,
Celmoguz oğlu o kâfir,
Böylece yatıp hüküm sürüyordu.
Bununla boğuşacak Kuyalı,
Baş edecek olan pehlivan kız,
Ele aldığı demir topuz,
Bu Sarıbay bahadırın,
Görünüşünden ürküp uzağa kaç!
Boğuşup takat yetiremeden,
Azabı çekmiş altın baş,
Meydana doğru yüz tutup,
Sapı çelik aybalta,
Bunu eline kaldırıp,
Zınk zınk edip aldırmadan,
Manas'ın bahadır soyunu,
"Tuğunu yıkıp kırarım" diye,
"Soyunu kurutup atarım" diye,
Çarpışan pehlivan erleri,
Şay'ın koruduğu şirleri,
Topuğuna denk tutmadan,
Eğlence gibi pehlivanlığı,
Yüce Allah'ım domuza,
Ölçüsüz vermiş meğer.

Tuura balban şerlerdi	*Gerçek pehlivan şirleri,*
Kındırıkka teñebey,	*Çarık bağına denk tutmadan,*
Kıyşañ urup, kılt etpey,	*Kasılıp yürüyüp, kılını kıpırdatmadan,*
Kıyşalaktap bılk etpey,	*Salınıp gidip, yerinden oynamadan,*
Tokoydogu arstanday,	*Ormandaki arslan gibi,*
On segiz miñ aalamdı	*On sekiz bin âlemi,*
Kamırday tepsep baskanday,	*Hamur gibi çiğneyip basar gibi,*
Aybattanıp körünsö,	*Heybetlenip görünse,*
63810 Kazılgan tereñ körgö okşop.	*Kazılmış derin mezara benzer.*
Kürküröşü kapırdın	*Kükreyişi kâfirin,*
Kaptaldan çıkkan selge okşop.	*Yamaçtan inen sele benzer.*
Küñgürönüp küülönüp,	*Homurdanıp hızlanıp,*
Özünö özü süylönüp,	*Kendi kendine söylenip,*
Türü bölök türlönüp,	*Görünüşü başka türlenip,*
Tübü tüptüü körünüp,	*Kökü sağlam görünüp,*
Akıl ayran, kol iyne	*Akıl hayran, el iğne gibi,*
Añtarılıp bölünüp,	*Altüst olup bölünüp,*
Kaardanıp kaçırsa,	*Kahırlanıp saldırsa,*
63820 Kaltaarın tigip asılsa,	*Yılmadan dikilip asılsa,*
Too borçuktuu señirdey,	*Sarp kayalı dağ sırtı gibi,*
On segiz miñ aalamdı	*On sekiz bin âlemi,*
Aalam turmak aybandı	*Âlem şöyle dursun, hayvanı,*
Ar makuluk candardı,	*Her mahluk canları,*
Aydap, cançıp kütköndöy,	*Sürüp ezip güder gibi,*
Astı kabat kalıñ tör,	*Alt katmanı kalın başköşe,*
Aybattansa kapırdın	*Heybetlense kâfirin,*
Kalıñınan tütköndöy.	*Kalınlığından tüter gibi.*
Kıymıldagan candardı	*Kımıldayan canları,*
63830 Kırgın kılıp sorçuday,	*Kırıp geçirip sömürecek gibi,*
Kızıtalak düynögö	*Kahrolası dünyaya,*
Özü tutka bolçuday.	*Kendisi sahip olacak gibi.*
Sarıbay caatı momunday,	*Sarıbay'ın takımı işte böyle,*
Betteşken coonu körgöndö,	*Yüzleşen yağıyı gördüğünde,*
Katının kara baskansıp	*Karısını karabasan basmış gibi,*
Kaçırgan coosu kaçkansıp,	*Saldırdığı yağı kaçmış gibi,*
Tiktegende aalamga	*Baktığında âleme,*
Kırıp kırgın salçuday.	*Kırıp kırgın salacak gibi.*
Kıyalı çukul, peyli tar,	*Huyu sert, yüreği dar,*

Bek müşkül duşman Sarıbay
Kagıştan neçen can ölgön
Cañcaldı körsöñ uşunday.
Alkımga salıp, kol aydap,
Koldu bölböy çoguu aydap,
Kolodon nayza süyrötüp,
Kolgo akıl üyrötüp,

Pek çetin düşman Sarıbay,
Çarpışmadan nice can ölmüş,
Kavgayı görsen işte böyle.
Gırtlağa basıp, orduyu sürüp,
Orduyu bölmeden toptan sürüp,
Tunçtan mızrak sürütüp,
Orduya akıl öğretip,

Kıya tartıp kıñk etpey,
Kıyşaya urup bılk etpey
Kıltıldatpay koldu aydap,
Çaçıratpay çoguu aydap,
Arstan sınduu kürköröp,
Aybattuu cinin ukkan kol
Kaçarına col tappay,
Tepçip keter şor tappay,
Can cırgatçu cer tappay,
Ce uşundan öödö şer tappay,
Zorduktadı Sarıbay
Kızıtalak kuu düynö
Tutamga çıkpay tarıdı,
Cosonu bölök altın baş,
Zorduk menen karıdı.
Küydük, candık, çok bolduk,
Çoktoy öçsök kok bolduk,
Zorduk menen kün körüp,
Uşintip turup cok bolduk.
Cerdegenim Celpiniş,
Cer sonunu cer kaldı,
Kalk sonunu caman el
Kaalasañ kakşap el kaldı.
Celmoguz uulu Sarıbay,
Bayladı belem bagımdı,
Sındırdı belem şagımdı,
Çeçti belem tonumdu,
Çegeledi kolumdu,
Körgözdü belem sonundu.
Calıngan şerler sözüñdü,
Aydap cürüp el kırıp,

Yan çizip ses etmeden,
Yampiri vurup kıpırdamadan,
Orduyu sarsmadan sürüp,
Saçmadan toptan sürüp,
Arslan gibi kükreyip,
Heybetli öfkesini duyan ordu,
Kaçmaya yol bulamadan,
Delip geçecek gedik bulamadan,
Cana rahat verecek yer bulamadan,
Ya bundan üstün şir bulamadan,
Zorbalık etti Sarıbay.
Kahrolası kalleş dünya,
Bir tutam çıkmadan daraldı,
Yolu yordamı başka altın baş,
Zorbalıkla kocadı.
Yandık, tutuştuk, köz olduk,
Köz gibi sönsek kül olduk,
Zorbalıkla gün görüp,
Böyle böyle yok olduk.
Yurt tuttuğum Celpiniş,
Yerin güzeli yer kaldı,
Halkın güzeli, zavallı el,
İstersen bak, inleyip halk kaldı.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Bağladı mı ki bahtımı,
Kırdı mı ki dalımı,
Soydu mu ki kürkümü,
Çiviledi ellerimi,
Gösterdi mi ki "güzeli".
Yalvaran şirlerin sözüne bakmadan,
Sürüp götürüp halk kırıp,

Körgözdü belem sonundu,
Törт büldürgön arstandı,
Cadaaldaşıp can kıygan,
Caratkan Kuday çın başaa
Bul çoçkonun kordugun,
Mañdayıña cazganbı,
Arman kılıp kee bir can,
Şamalda çöptöy sargayıp,
Oy oylogon pende köp

Oyboylogon elde köp.
Akılınan antañdap
Alapayın taba albay,
Aybalta sunup çabalbay,
Aykırıp nayza sunalbay,
Asman cargan müşkül duu
Keyip-kepçip turalbay,
Amanat candan tüñülüp,
Şaşıp turgan elde köp.
Tizgin cıyıp alalbay,
Tim aytkan coogo batalbay,
Kaçıp cürgön elde köp.
Bakandaşsak öldük – dep
Kılmıştuu erge katılıp,
Azapka böödö çatılıp,
Mañdaylaşsak öldük – dep,
Badirek eken Sarıbay
Çoñ korduktu çoñ ködöñ
Uşintip cürüp kördük dep,
Sandalıp cürgön elde köp,
Sarı ooru bolgon pende köp.
Korduk salıp kol aydap,
Könböy baarın çoguu aydap,
Asman carıp duu bolup,
Aç kıykırık çuu tolup,
Aydap çıgıp kelatat,
Cer carılıp, çañ kaptap,
Caynap çıgıp kelatat.
Iret-iret kol aydap,

Gösterdi mi ki "güzeli".
Dört yanı yıkan arslanı,
Zalimleşip can kıyan,
Yaradan Kuday gerçekten,
Bu domuzun zulmünü,
Alnına mı yazmış?
Hayıflanıp kimi can,
Rüzgârda ot gibi sararıp,
Derin düşünen kul çok,

"Oy oy" diye inleyen halk çok.
Aklı başından gidip şaşkın,
Kendine çekidüzen veremeden,
Aybalta uzatıp vuramadan,
Haykırıp mızrak uzatamadan,
Göğü yaran çetin gürültü,
Sızlanıp duramadan,
Emanet candan umut kesip,
Telaşa düşen halk çok.
Dizgin toparlayamadan,
Adı anılan yağıya varamadan,
Kaçıp yürüyen halk çok.
"Sırık kapışsak öldük" diye,
Belalı ere sataşıp,
Azaba boşuna bulaşıp,
"Yüzleşirsek öldük" diye,
"Edepsizmiş Sarıbay,
Büyük zulmü, büyük derdi,
Böyle gezip gördük" diye,
Sersem gezen halk çok,
Sarı derde düşen kul çok.
Zulmedip orduyu sürüp,
Boyun eğmeyeni toptan sürüp,
Göğü yarıp gürültü olup,
Aç çığlığı velveleye dolup,
Sürüp çıkıp geliyor,
Yer yarılıp, toz kaplayıp,
Kaynaşıp çıkıp geliyor.
Sıra sıra orduyu sürüp,

Koldu koyboy çoguu aydap,
Aydagan koldun içinde
Kök tilekte bedel cok,
Oşo koldun içinde
Neler bar da, neler cok.
Aykırıgı taş carıp,
Nayza sunup cetçü bar.
Tük bir tügü kalgıça
Tüz bolguça salışıp,
Tügönüşö ketçü bar.
Aytkanına könör – dep,

Orduyu bırakmadan toptan sürüp,
Sürülen ordunun içinde,
Boş umuda paha yok,
İşte o ordunun içinde,
Neler var da neler yok.
Haykırışı taş yarıp,
Mızrak uzatıp yetişen var.
Tek bir tüyü kalana dek,
Dümdüz olana dek vuruşup,
Tükenişine dek gidecek var.
"Dediğine boyun eğer" diye,

Azapka kokus çatılgan,
Kalgan katın-baldardın,
Künü emne bolor – dep,
Sarı oorubay kalkıldap,
Sanaa tartıp bıltıldap,
Sargarıp cürgön elde köp.
Tobokel dep toktoboy,
Tolup catkan elde köp.
Sarıbaydın kordugun,
Allanın cazgan zordugun,
Meenet, müşkül, azaptı
Bettegendi körböyt – dep,
Bek kaalasa Kudayga
Cazılgan cagın kördük dep
Acal kaalap kün bütsö
Akırı bir kün öldük – dep,
Erenderi munu oylop,
Es bilbegen camanı
Aşıp-şaşıp oy-oylop,
Eselek naçar naadanı,
Kelatkan koldun içinde
El aynıtıp oy-oylop.
Kacıbay coogo tiyçü bar,
Kayra tartpay ölçü bar.
Kayran candı kıl körböy
Kazatka karmap berçü bar.
Akılınan ayrılıp,

Azaba kazara bulaşan,
Geride kalan kadınla çocukların,
"Günü ne olur?" diye,
Sararıp dertle çalkanıp,
Kaygı çekip titreyip,
Solgun gezen halk çok.
"Tevekkül" deyip durmadan,
Dolup taşan halk çok.
Sarıbay'ın zulmünü,
Allah'ın yazdığı cebrini,
Mihneti, çileyi, azabı,
"Yüzleşen görmez olur mu?" diye,
"Kuday sıkı dilemişse,
Yazılan yanını gördük" diye,
"Ecel dileyip gün biterse,
Sonunda bir gün öldük" diye,
Yiğitleri bunu düşünüp,
Aklı ermeyen kötüsü,
Aceleyle kara kara düşünüp,
Ahmak, cılız cahili,
Gelmekte olan ordunun içinde,
Halkın aklını çelip düşünüp.
Yorulmadan yağıya çatan var,
Geri dönmeden ölecek var.
Aziz canı kıl kadar görmeden,
Cenge kendini verecek var.
Aklından ayrılıp,

	Arı-beri şaşçu bar.	*Öteye beriye koşuşan var.*
	Kagış körböy, çır körböy	*Çarpışma görmeden, kavga görmeden,*
	Kayra tartıp kaççu bar.	*Geri dönüp kaçacak var.*
	Tobokel dep toktoboy	*"Tevekkül" deyip durmadan,*
	Ne bir azap körçü bar.	*Nice azap görecek var.*
	Atışka kirse ardıkpay	*Atışa girse yılmadan,*
63960	Ar katılgan pendenin	*Her sataşan kulun,*
	Azabın kolgo berçü bar.	*Azabını eline verecek var.*
	Kara mıltık kars etse	*Kara tüfek "kars!" etse,*
	Kaçıp-şaşıp curt buzup,	*Kaçıp şaşıp yurt bozup,*
	El büldürgön dardañ bar.	*Halkı dağıtan gevşek var.*
	Kara mıltık kars etse,	*Kara tüfek "kars!" etse,*
	Kaçpay turgan balban bar.	*Kaçmadan duran pehlivan var.*
	Çogool mıltık çort etse,	*Azgın tüfek "çat!" etse,*
	Çoçubagan adam bar.	*Ürkmeyen adam var.*
	Ayzaluu bar, ıktuu bar,	*Mızraklısı var, ustası var,*
63970	Alışkan coonun aylasın	*Boğuşulan yağının hilesini,*
	Artık bilçü mıktı bar.	*Fazlasıyla bilen yaman var.*
	Azar tümön kol aydap,	*Sayısız tümen orduyu sürüp,*
	Koldun baarın mol aydap,	*Ordunun hepsini bol bol sürüp,*
	Aykırık salıp, cer carıp,	*Haykırış salıp, yeri yarıp,*
	Abaylap körsöñ cer kaynap,	*Dikkatle baksan yer kaynayıp,*
	Kulan cürbös talaadan	*Kulan yürümez bozkırdan,*
	Caynap çıgıp kelatat,	*Kaynaşıp çıkıp geliyor,*
	Kubalap kolun tokmoktop	*Kovalayıp ordusunu tokmaklayıp,*
	Aydap çıgıp kelatat,	*Sürüp çıkıp geliyor.*
63980	Bolcolu cok köykaşka	*Sayısı belirsiz seçkinlerinden,*
	Erenderin bir bölüp,	*Yiğitlerini bir bölüp,*
	Karuusu toluk, eñ küçtüü	*Gücü tam, en kuvvetli,*
	Berenderin bir bölüp,	*Erlerini bir bölüp,*
	Nayzaga kambıl, taş cürök	*Mızrağa usta, taş yürek,*
	Iktuuların bir bölüp,	*Beceriklisini bir bölüp,*
	Akılga dıykan acarduu	*Akılda üstün, yakışıklı,*
	Mıktuuların bir bölüp,	*Yamanlarını bir bölüp,*
	Kozgop, carıp, kol aydap,	*Kaldırıp, yarıp, orduyu sürüp,*
	Koldun baarın çoguu aydap,	*Ordunun hepsini toptan sürüp,*
63990	Al Sarıbay kapırıñ	*O Sarıbay kâfirin,*
	El büldürgön baatırıñ	*Halk kıran bahadırın,*

Keyip-kepçip kolu ıylap,
Koldun baarı çoguu ıylap.
Cadayılduu çoçkonun
Caman boldu kazatı.
Ar kaçandan bir kaçan,
Bul Sarıbay çoçkonun,
Aydap cürgön adatı.
Ay-aalamdın baarısın
Aydap cürüp kıdırıp,
El büldürüp, curt kırıp,
Bul ant urgan kapırdı
Uşintip Kuday urdu – dep,
Sanaarkagan elde köp
Sarı ooru bolgon pende köp.
Taş kayrattuu baatır köp,

Sızlanıp ordusu ağlayıp,
Ordunun hepsi birden ağlayıp.
O zalim domuzun,
Kötü oldu seferi.
Öteden beri, ezelden,
Bu Sarıbay domuzun,
Sürüp gitmek âdeti.
Ay-âlemin hepsini,
Sürüp gidip dolaşıp,
Halk bozup, yurt kırıp,
"Bu lanetlenmiş kâfiri,
Böylece Kuday çarptı" diye,
Kara kara düşünen halk çok,
Sarı derde düşen kul çok.
Taş gayretli bahadır çok,

Sanaa tartıp sargarıp,
Kaçıp cürgön bakır köp.
Cer buzulup kalk caynap,
Ar dümök tartıp şor kaynap,
Azıp cürgön elde köp.
Talaa menen bir bolup,
Caynap çıgıp kelatat,
Kumurskaday bıcırap,
Kaynap çıgıp kelatat.
Kol kubalap, el kırıp,
Kordop, sabap Sarıbay
Art cagınan san koldu
Aydap çıgıp kelatat.
Tüügü tüügö urunup,
Tulpar közü burulup,
Tutam körböy tuu caydı
Turbay san kol tıyılıp.
Nayzaçanı, şerleri
Aldı menen bir bolup,
Kol artında Sarıbay
Al askar toodoy körünüp,
Al Sarıbay kapırdın
Açuulangan kayratı

Kaygı çekip sararıp,
Kaçıp yürüyen yoksul çok.
Yer bozulup halk kaynaşıp,
Her belayı çekip çile kaynayıp,
Azıp yürüyen halk çok.
Bozkır ile bir olup,
Kaynaşıp çıkıp geliyor,
Karınca gibi kıvıl kıvıl,
Kaynayıp çıkıp geliyor.
Ordu kovalayıp, halk kırıp,
Horlayıp, döverek Sarıbay,
Ardından sayısız orduyu,
Sürüp çıkıp geliyor.
Küme kümeye çarpılıp,
Tulparın gözü dönüp,
Bir tutam görmeden tuğ yerini,
Durmadan sayısız ordu sıkışıp.
Mızraklısı, şirleri,
En önde bir olup,
Ordunun ardında Sarıbay,
Yüce dağ gibi görünüp,
O Sarıbay kâfirin,
Öfkelenen gayreti,

Cer kuykalap tögülüp,
Kaardanıp kamınıp,
Cay-caragın salınıp,
Kol kaptatıp, çañ içip,
Kol çurkurap, cer kaptap,
Aydap çıgıp kelatat,
Koyboy cançıp el kırıp
Caynap çıgıp kelatat.
Cadaal eken Sarıbay,
Kapırdın tübü mamınday,
Eren eken, kan eken.
Eñ kayrattuu, zaarı küç,
Kıyalı buzuk, özü er
Curt büldürgön can eken.
Koldu cıyıp kep salıp,
Kılt dep kayra kaçkanın,
Kılıçtap kırıp cep salıp,

Al badirek çoçkonun
Baatırlıgı başkaça,
Baarı zaarı bir başka
El büldürüp, curt kırgan,
Esteseñ mınday köykaşka.
El büldürüp kol alıp,
Koldun baarın çoguu alıp,
Akırın süylöp, bek taştap,
Kayrattuuga kep baştap,
Kayratı cok camanın
Kaltırbay kırıp cep taştap,
Erenderim, şerlerim,
Taş cürök doomat erlerim,
Kandan kayra tartpañar,
Karmaşpay kılt dep kaçpañar!
Kıya tartıp cetkile
Kan tögülüp, cer örttöp,
Kalbay takır kırılıp,
Tügönüşö ketkile!
Çogool mıltık çort etse,
Çoçup ketçü aramıñ

Yeri kavurup dökülüp,
Kahırlanıp hazırlanıp,
Silah pusatını kuşanıp,
Orduyu bindirip, toz yutup,
Ordu çığrışıp, yeri kaplayıp,
Sürüp çıkıp geliyor,
Durmadan ezip halk kırıp,
Kaynaşıp çıkıp geliyor.
Zalim imiş Sarıbay,
Kâfirin aslı işte böyle,
Yiğit imiş, han imiş.
En gayretli, zehri güçlü,
Huyu bozuk, kendisi er,
Yurt bozan bir can imiş.
Orduyu toplayıp söz açıp,
"Kılt" deyip geri kaçanı,
Kılıçlayıp kırıp yiyip,

O edepsiz domuzun,
Bahadırlığı bambaşka,
Bütün zehri bir başka,
Halk bozup, yurt kıran,
Ansan işte böyle bir yiğit.
Halk bozup ordu alıp,
Ordunun hepsini birden alıp,
Usulca konuşup, sıkı söz bırakıp,
Gayretliye söze başlayıp,
Gayreti yok kötüyü,
Kalmadan kırıp yiyip atıp:
«Yiğitlerim, şirlerim,
Taş yürekli davalı erlerim,
Kandan geri dönmeyin,
Boğuşmadan "kılt" deyip kaçmayın!
Yan kesip yetişin,
Kan dökülüp, yer yakıp,
Kalmadan tümden kırılıp,
Tükenişine dek gidin!
Azgın tüfek "çat!" etse,
Ürküp kaçacak haraminiz,

Silerge kırgın salamın.
Karaan debey, el debey
Kaşayta közün oyomun.
Kaltırbastan birööñdü
Takır kırıp koyomun.
Kaarlansam kaysagan,
Kez bolgondu kemirgen,
Çapçısa candı koybogon,
Şimirse kanga toybogon,
Til albastı kemirgen,
Cutsa kanga semirgen
Men Sarıbay bolomun,
Kaarlanıp kaçırsam
Til albastın baarısın
Ölüm kılıp koyomun!
Körkömüm bölök, zaarım küç,
Doolaganga doo keldi,
Altı şaarga coo keldi,
Cer ölçösök kır keldi,

Cetken kazat çır keldi.
Bet algan cer kez kelip,
Belsendige cetkile,
Bet alganın talkalap
Kırgın kılıp ketkile.
Kıl taştabay kılçasın,
Kırgın kılıp salgıla.
Aytkan tildi algıla,
Kıcırga tiygen duşmandın
Booz katının cargıla,
Karmaş kılıp kagışıp,
Kayra tartpay çabışıp,
Kırgın bolup kalgıla!
Kızık uşul, çır uşul
Kıcırlagan caman curt,
Silerge aytkan sır uşul!
Buyruk kıldım tak uşul! –
Dep, Sarıbay oloñdop,
Açuulanıp kürküröp,

Size kırgın salarım.
Yakın demeden, el demeden,
Kör edene dek gözünü oyarım.
Bırakmadan birinizi,
Tümden kırıp koyarım.
Kahırlansam çiğneyen,
Rast geleni kemiren,
Pençeleyince can bırakmayan,
Emince kana doymayan,
Söz dinlemezi kemiren,
Yutunca kanla semiren,
Ben Sarıbay olurum!
Kahırlanıp saldırırsam,
Söz dinlemezin hepsini,
Ölüme yollarım!
Görkemim başka, zehrim güçlü,
Dava edene dava geldi,
Altı şehre yağı geldi,
Yer ölçüşsek sınır geldi,

Yetişen cenk, kavga geldi.
Yüz tutulan yer denk gelip,
Kuşananlara yetişin,
Yüz tutanı parçalayıp,
Kırgın salıp gidin!
Kıl kadar zerresini bırakmadan,
Kırgın salıverin!
Söylenen sözü tutun,
Damara basan düşmanın,
Gebe karısını yarın,
Boğuşup çarpışıp,
Geri dönmeden kılıçlaşıp,
Kırgına karışın!
Eğlence budur, kavga budur,
Damara basan kötü yurt,
Size söylenen sır budur!
Buyruk kıldım, tam budur!» –
Deyip Sarıbay dikleşip,
Öfkelenip kükreyip,

Anı körgön kalıñ kol
Azat boyu dürküröp,
On başılar oroktop,
Nayzaları koroktop,
Kamınıp nayza çabışıp,
Koldun başı kagışıp,
Çama kılbay, kol aydap,
Çaçıratpay, çoguu aydap,
Kasabaluu tuu bolup,
Karasañ müşkül uşunday
Asman cargan çuu bolup,
Kol çurkurap cıyılıp,
Bir birine urunup,
Birinen aşıp kelgende
Kol elüüdön bölünüp,
Celmoguz uulu kapırdın
Kan içer türü körünüp,
Kaarın tögüp bakırıp,
Kalıñ kolun çakırıp,
Balbandarım, şerlerim,
Katarlaşım, teñderim,

Onu gören kalabalık ordu,
Baştan aşağı ürperip,
Onbaşılar dolanıp,
Mızrakları dikilip,
Hazırlanıp mızrak vuruşup,
Ordunun başı çarpışıp,
Ölçüp biçmeden orduyu sürüp,
Saçmadan toptan sürüp,
Alemli tuğ olup,
Baksan çetinlik işte böyle,
Göğü yaran gürültü olup,
Ordu çığrışıp yığılıp,
Birbirine çarpılıp,
Birbirini aşıp geldiğinde,
Ordu ellişerli bölünüp,
Celmoguz oğlu kâfirin,
Kan içici görünüşü belli olup,
Kahrını döküp bağırıp,
Kalabalık ordusunu çağırıp:
«Pehlivanlarım, şirlerim,
Saf yoldaşlarım, denklerim,

Kalbay cañcal salgıla,
Mañdaylaşa bargıla!
Baykasañ bülük şum uşul,
Bar kayratı mına uşul.
Er acaldan ölböybü,
Ne bir cırgaar, kuurar,
Esil caştar körböybü.
Cadaaldaşa ketkile,
Carday Manas tukumun
Tübünö çoguu cetkile,
Kayrattuusun körgülö,
Kastar tigip kan tögüp,
Cazasın kolgo bergile,
Kaltırbay elin olcolop,
Kamçıga çenep bölgülö!
Törö Manas tukumun
Töbösünön basalı,

Kalmadan kavga salın,
Karşı karşıya varın!
Baksanız fesat düzenbaz budur,
Var gayreti işte budur.
Er ecelden ölmez mi?
Kimi sefa sürer, kimi kurur,
Değerli gençler görmez mi?
Zalimleşe zalimleşe gidin,
Yar gibi Manas soyunun,
Köküne birlikte yetişin,
Gayretlisini görün,
Düşmanlık kurup kan döküp,
Cezasını eliyle verin,
Bırakmadan halkını yağmalayıp,
Kamçıyla ölçüp bölüşün!
Töre Manas soyunun,
Tepesinden basalım,

Tört tülügün çaçalı,
Kıyraşa kırgın salalı.
Kılça tübün taştabay,
Kızdarın talap alalı,
Çın tübünö ceteli,
Berizaada, beytaalay,
Meltiregen çüröktü,
Olco kılıp keteli.
Beycaylaşıp, çırlaşıp,
Mıktı erdi salıp körölü,
Karmaşıp kanın tögölü,
Ayçürök öñdüü katındı
Kıcıldagan kapırdı
Karısa kızday körölü,
Baylaluusun tieli,
Ormoñdogon kök calga,
Ordosuna kireli.
Ökümdüü erin kıralı,
Örtt öçköndöy kılalı,
Mañdaylaşa turgula
Çurkurap nayza sungula
Aytılgan oozgo koygula.
Kan tögülüp, baş kesip

Dört tür malını saçalım,
Yıkışa yıkışa kırgın salalım.
Kıl kadar kök bırakmadan,
Kızlarını yağma edip alalım,
Ta köküne yetişelim,
Perizade, bahtsız,
Süzgün bakışlı dilberi,
Ganimet edip gidelim.
İtişip kakışıp, kavgalaşıp,
Yaman eri sınayıp görelim,
Boğuşup kanını dökelim,
Ayçürök gibi kadını,
Kaynaşan şu kâfiri,
Kocasa da kız gibi görelim,
Bağlı malını sürelim,
Kükreyen bozkurdun,
Ordosuna girelim.
Hükümlü erini kıralım,
Sönmüş yangın yerine çevirelim,
Karşı karşıya durun,
Çığrışıp mızrak uzatın,
Söylenen sözü yerine getirin!
Kan dökülüp, baş kesip,

Karaan bolup bergile.
Cer carılıp çañ cürsün,
Kolot-kolot cer menen
Kürküröp kara kan cürsün.
Azuuların karcaytıp,
At ölügü too tüşsün,
Er ölügü boo tüşsün!
Adır-küdür çañ bolup,
Koktu-çuñkur cerleriñ
Kulaktap kara kan tolup,
Tirüüçülük cırgal kün
Kızıtalak kırgız curt
Bir körüügö zar bolsun!
Kıtayday kaptap ötkülö,
Tübünö tüptüz cetkile.

Bana dayanak olun!
Yer yarılıp toz yürüsün,
Oyuk oyuk yerlerden,
Gürleyip kara kan yürüsün.
Azı dişlerini gererek,
At ölüsü dağ gibi düşsün,
Er ölüsü demet demet düşsün!
Engebe tümsek toz olup,
Çukur hendek yerleriniz,
Kulak hizasına kara kan dolup,
Dirilik denen mutlu güne,
Kahrolası Kırgız yurdu,
Bir görmeye hasret kalsın!
Hıtay gibi basıp geçin,
Köküne dosdoğru yetişin.

Kılça candı ayabay,
Kırgın bolup ketkile
Baş kırkılıp, top buzup,
Kas acal cetken okko uçup,
Buyrugum uşul körgülö!
Carılbay kolum köp bolup,
Ubadaga bek bolup,
Aygaylap nayza sunuşup
Candı taştap uruşup,
Uşunday dümök salgıla.
Er kazıgı şert bolot,
Erkek dep tuugan adamdar
Ubadaga bek bolot,
Kıykırık salıp ötkülö,
Tübünö tüptüz cetkile,
Kaçpay kırgın kılgıla,
Kayrattanıp turgula!
Tuura akkan çalkar özöndöy
Üstündö cürgön keme cok.
Tuura eriñer Sarıbay
Tuuñar karap turganda
Tuuganım saga ölüm cok,
Celpildeter celde cok.
Kanıñar karap turganda,
Kaş kaytarar pende cok.

Kıl kadar canı esirgemeden,
Kırgına karışıp gidin!
Baş kırpılıp, saf bozup,
Hasım ecel yetince okla uçup,
Buyruğum budur, görün!
Yarılmadan ordum çok olup,
Ahdine sağlam olup,
Nara atıp mızrak uzatıp,
Canı hiçe sayıp vuruşup,
Böyle bela salın!
Erin kazığı ant olur,
Erkek diye doğan adamlar,
Ahdine sağlam olur,
Çığlık salıp geçin,
Köküne dosdoğru yetişin,
Kaçmadan kırgın kılın,
Gayretlenip durun!
Dosdoğru akan engin ırmak gibi,
Üstünde yüzen gemi yok.
Gerçek eriniz Sarıbay,
Tuğunuz bakıp dururken,
Kardeşim, sana ölüm yok,
Onu dalgalandıracak yel de yok.
Hanınız bakıp dururken,
Karşı koyacak kul yok.

Kelgen koldo boldum cok
Sarıbayıñ turganda
Kalkım sagan ölüm cok.
Katuu cinim karmasa,
Kuykalanıp kum küyör,
Toluk cinim karmasa,
Togolonup too keter,
Toodoy akeñ Sarıbay
Tolkununa kim tütör,
Cañcal cana sır uşul
Cana curtum bilip tur,
Silerge aytkan çın uşul,
Karmaşarım uşunday,

Gelen orduda eksiğim yok,
Sarıbay'ınız dururken,
Halkım, sana ölüm yok.
Sert öfkem tutarsa,
Kavrulup kum yanar,
Tam öfkem tutarsa,
Yuvarlanıp dağ gider,
Dağ gibi ağabeyin Sarıbay,
Dalgasına kim dayanır?
Kavga da sır da budur,
Ve yurdum, bilmiş ol,
Size söylenen gerçek budur,
Boğuşacağım işte böyle,

Katuu cañcal salgıla
Kılday tüktü taştabay.
Namıs üçün, ar üçün,
Sarı adırmak bel üçün,
Celpinişte el üçün,
Er Sarıbay men üçün,
Oluya bergen bata üçün,
Er Celmoguz ata üçün,
Babası Manas kankor şer,
Atamdı soygon kata üçün,
Kıyın kırgın salgıla,
Kıyla döösün kırgıla.
Er Sarıbay men üçün
Tuu tübünö turgula,
Karmaşkıla, ötkülö
Kak tübünö cetkile!
Adırdın baarı ok bolsun,
Kılı kalbay kırgız curt,
Sarıbaydan cok bolsun!
Bu kızıtalak kırgız curt,
Atasınan babası
Kıraanda öskön, kırda öskön
Kızıl kırgın çırda öskön
Bir cerge üç kün konbogon,
Kaarı mınday bolbogon,
Surap içip toybogon,
Sugalagın koybogon,

Ağır kavga salın,
Kıl kadar tüy bırakmadan.
Namus için, ar için,
Sarı engebeli bel için,
Celpiniş'te el için,
Er Sarıbay benim için,
Evliyanın verdiği dua için,
Er Celmoguz ata için,
Ataları Manas, hunhar şir,
Atamı boğazlayan suç için,
Çetin kırgın salın,
Nice devini kırın!
Er Sarıbay benim için,
Tuğun dibinde durun,
Boğuşun, geçin,
Ta köküne yetişin!
Engebenin hepsi ok olsun,
Kılı kalmadan Kırgız yurdu,
Sarıbay'dan yok olsun!
Bu kahrolası Kırgız yurdu,
Atasından dedesine,
Doğanlar içinde büyümüş, kırda büyümüş,
Kızıl kırgın kavgada büyümüş,
Bir yere üç gün konmamış,
Kahrı böyle olmamış,
İsteyip içip doymamış,
Açgözlülüğünü bırakmamış,

Bettep pende barbagan,
Bet algan tirüü kalbagan.
Eç kimge moynun burbagan,
Köptügün körsö kara kurt
Urugu tümön arbın curt.
Ancı-mancı, çoñ Kakan
Beecin kanı ıylagan,
Kankor Manas barında
Ukuruk kayrar kalbagan.
Kazına malı cık tolgon
Ar kanday malı kırk bolgon,

Karşı varan kul olmamış,
Yüz tutan sağ kalmamış.
Kimseye boyun eğmemiş,
Çokluğuna baksan kara kurt,
Soyu tümen tümen kalabalık halk.
Derken günün birinde koca Kakan,
Beecin hanı ağlamış,
Hunhar Manas sağken
Ukuruk çevirecek kimse kalmamış.
Hazine malı tıka basa dolmuş,
Her türlü malı kırk kat olmuş,

	Atası artık han bolgon,	*Atası üstün han olmuş,*
	Adaşkan adam cay bolgon,	*Yolunu şaşıran orada huzur bulmuş,*
64260	Biz öñdönüp açalgıs	*Bizim gibisi o yurda*
	Kuralıp suuk bir kirbeptir	*Silahlanıp düşmanca girmemiş,*
	Alp kaçırıp, döö kaptap,	*Alp saldırıp, dev basıp,*
	Talaasına adam kirbeptir.	*Ovasına insan girmemiş.*
	Taalayı bar kök calga	*Talihi yaver boz yeleliye*
	Bettep pende kelbeptir.	*Karşı durup kul gelmemiş.*
	Bet algan adam ceñbeptir,	*Yüz tutan insan yenememiş,*
	Katılışıp han ölüp,	*Sataşan hanlar ölmüş,*
	Karmaş kılgan can ölüp.	*Cenge tutuşan can ölmüş.*
	Çendeylik degen çençi ölüp,	*Denerim diyen ölçmen ölmüş,*
64270	Çetine kelgen elçi ölüp,	*Sınırına gelen elçi ölmüş,*
	Sınaylık degen sınçı ölgön,	*Sınarım diyen sınçı ölmüş,*
	Sırtınan körgön tıñçı ölgön,	*Dışından gözleyen casus ölmüş,*
	Kayratı kanga bölöngön,	*Gayreti kana bürünmüş,*
	Kabılan şerdin tukumu	*Kaplan arslanın soyudur,*
	Buga kanday pende teñ kelgen.	*Buna hangi kul denk gelmiş.*
	Ala-Toonu cerdegen,	*Ala-Too'yu yurt edinmiş,*
	Kazat baştap, kan tögüp	*Gaza açıp, kan döküp*
	Biz öñdüü bir can kelbegen	*Bizim gibi bir can gelmemiş,*
	Celpiniş kanday, cer kanday,	*Celpiniş nasıl, yer nasıl,*
64280	Cetik balban Sarıbay	*Yetkin pehlivan Sarıbay,*
	Kazatka çıkkan men kanday,	*Gazaya çıkan ben nasılım,*
	Kamap keldim tukumun	*Kuşatıp geldim soyunu,*
	Kaadaluu cañcal kılalı,	*Töresince kavga edelim,*
	Kaltırbay kılın kıralı.	*Kılını komadan kıralım.*
	Booz katının caralı,	*Gebe karısını yaralayalım,*
	Bolcolsuz cañcal salalı,	*Ölçüsüz kavga salalım,*
	Kurgan atam çoñ kegin	*Zavallı atamın büyük öcünü*
	Uşinetip alalı.	*Böyle böyle alalım.*
	Kun kubalap, kek albay,	*Kan bedeli kovalayıp öç almadan,*
64290	Er adam işi oñobu,	*Er kişinin işi rast gider mi,*
	El çuulatıp kan tökpöy,	*Eli feryat ettirip kan dökmeden,*
	Ersingen işiñ oñobu?	*Erlik taslayan işin rast gider mi?*
	Kazına mülkün talaylı,	*Hazine mülkünü yağmalayalım,*
	Kayrattuusun sabaylı,	*Gayretlisini dövelim,*
	Bulasın bulap alalı,	*Ganimetini talan edelim,*

Buzuktu kamap salalı,
Kalaaluusun kazalı,
Kızıtalak kırgızdın
Bir esebin tabalı.
Caynatalık meesin,
Cok kılalık döösün.
Çıgarayın kırgızdın
Kapkaydagı keesin.
Kerege-uugun kıyratıp,
Kelin-kızın çuulatıp,
Kerişti kenen salabız,
Armanı cok ölüşüp,
Ata kegin alalı.
Artık cañcal salbasak,
Ata kegin albasak,
Tuulbay tuna çögölü,
Tirüü cürböy ölölü,
Kuturgan şerdin tukumu,
Bir kup ölüşüp körölü!
Mañdaylaşıp turuşup,
Bir kızıkka batışıp,
Keriş baştap çır kılıp,
Kırılışıp catalı,
Tagdır cetse ölölü,
Çatak baştap çuu kılıp,
Kırılışıp körölü!
Cazbay kıyla salışıp,
Cazasın kolgo bereli,
Zamanasın, akılın
Cañcal menen kuuralı,
Bul kuturgan kırgızdın

Bozguncuyu kuşatıp koyalım,
Kaleli şehrini kazalım,
Kahrolası Kırgız'ın
Bir hesabını görelim.
Beynini dağıtalım,
Devini yok edelim.
Çıkarayım Kırgız'ın
Ta nerelerde kalmış öcünü.
Kerege ile uğu kırıp,
Gelini kızı feryat ettirip,
Kavgayı geniş salarız,
İçimizde ukde kalmadan ölüşüp,
Ata öcünü alalım.
Büyük kavga salmazsak,
Ata öcünü almazsak,
Hiç doğmamış gibi batalım,
Diri gezmeden ölelim,
Kudurmuş arslanın soyuyla
Bir güzel ölüşüp görelim!
Karşı karşıya durup,
Bir hengâmeye dalışıp,
Kavga başlatıp gürültü koparıp,
Kırışıp yatalım,
Ecel gelirse ölelim,
Çatışma başlatıp velvele koparıp,
Kırışıp görelim!

Tüp tamırın suuralı!
Körgön işti ooltup,
Kök caldarın tügötüp,
Çatakka elin tartalı!
Oñolbogon kırgızdı
Olcolop alıp kaytalı! –
Dep, oşentip Sarıbay

Şaşmadan hayli vuruşup,
Cezasını eline verelim,
Zamanını da, aklını da
Kavgayla kurutalım,
Bu kudurmuş Kırgız'ın

Kök damarını söküp alalım!
Gördüğü işi zehir edip,
Boz yelelilerini tüketip,
Kavgaya halkını çekelim!
Adam olmaz Kırgız'ı
Ganimet edip alıp dönelim! –
Deyip, böylece Sarıbay,

	Tacaaldıgı momunday,	*Zalimliği işte böyleydi,*
	Kol çurkurap, çañ bolup,	*Ordu çığrışıp, toz olup,*
	Adamdın başı mañ bolup,	*İnsanın başı sersem olup,*
	Erendin baarı celigip,	*Yiğitlerin hepsi coşup,*
	Eselekter antañdap,	*Şaşkınlar afallayıp,*
	Çabaldarı küyünüp,	*Zayıfları yanıp yakılıp,*
64340	Añdap çıktı Sarıbay,	*Gözleyip çıktı Sarıbay,*
	Katuu korduk, çoñ müşkül,	*Ağır zulüm, büyük mihnet*
	Körgönü kelgen ekenbiz.	*Görmeye gelmişiz meğer.*
	Kayra tartıp buu kayda,	*Geri dönmeye mecal nerde,*
	Ölgönü kelgen ekenbiz,	*Ölmeye gelmişiz meğer,*
	Kargış tiygen Sarıbay	*Lanet değmiş Sarıbay*
	Kaarın töktü momunday.	*Kahrını döktü işte böyle.*
	Oyloogo müşkül iş boldu,	*Düşünmesi bile zor iş oldu,*
	Kayra tartpas çın caydı	*Geri dönülmez gerçek yeri*
	Körgönü kelgen ekenbiz,	*Görmeye gelmişiz meğer,*
64350	Bul kaarluu ittin kolunan,	*Bu gazaplı itin elinden*
	Ölgönü kelgen ekenbiz.	*Ölmeye gelmişiz meğer.*
	Bir şer menen salışıp,	*Bir arslanla vuruşup*
	Beypay bolduk bir dalay,	*Perişan olduk bir hayli,*
	Bul kaarluu menen salışıp,	*Bu gazaplıyla vuruşup*
	Karañgı tarttık uşunday,	*Karanlığa böyle gömüldük,*
	Müşkül zorduk korduktu,	*Mihneti, zorbalığı, zulmü*
	Bul Sarıbay kapırdan,	*Bu Sarıbay kâfirden*
	Körmök bolduk zorduktu,	*Görecek olduk zorbalığı,*
	Çalkıp bolgon sanaanı	*Kabarıp taşan muradı*
64360	Körböstön ölöt ekenbiz,	*Görmeden ölecekmişiz,*
	Katın menen balanı,	*Karıyla çocuğu,*
	Acal cetse kokustan,	*Ecel yetse ansızın,*
	Ölüp ketsek kokustan,	*Ölüp gitsek ansızın,*
	Kañkıldap karga cerdegen	*Gaklayan karganın yurt tuttuğu*
	Çöldö kalar ekenbiz	*Çölde kalırmışız,*
	Börü, çerüü cerdegen	*Kurdun, yaban sürüsünün gezdiği*
	Cerde kalar ekenbiz,	*Yerde kalırmışız,*
	Ayıkpagan çoñ korduk	*Onulmaz büyük zulmü*
	Körgönü kelgen ekenbiz.	*Görmeye gelmişiz meğer.*
64370	Aybattuudan aydoo cep,	*Heybetliden sürgün yiyip,*
	Arkansız, cipsiz bayloo cep,	*Urgansız, ipsiz bağ yiyip,*

Tozok menen kün ötüp,
Çatak menen çep bütüp
Ölgönü kelgen ekenbiz.
Bul Sarıbay kapırı
Kırmak boldu tübündö
Korduk menen kol aydap,
Zordugu öttü kişige,
Aldı caman ketirip,
Acaldı böödö cetkizdi,
Sarıbay bizge kıyın zor
Baatır Seytek, er çoro
Buzuk kıldı eçen col.
Karuulaşıp kan öldü,
Kança balban mında öldü,
Endiredi elibiz,
Eçen sındı belibiz,
Çatak bizde, çır bizde,
Ayıp, korduk da bizde,
Çoñ çatagın koybodu,
Alış kılıp toybodu,
Buzulgan eken bizdin tüş,
Uşunday eken bizdin iş,
Bu Talaska kelgeni,
Suuday aktı kanıbız,
Örttöndü bizdin canıbız,
Kagışka kayra kol cınap,
Karmaş kılıp catabız.
Karmaşam dep kan öldü,
Keñ kökürök akılman,
Kelbersingen can öldü,
Kelgen coldun baarısı,
Taşı menen karısı
Çarçap attuu sargardı.
Kubanbastan kuuradık,
Süyünböstön çuuladık,

Celpinişten çıkkanda
Kulan kuuduk dep keldik,
Kuraluu sultan tukumun

Cehennemle gün geçip,
Kavgayla ömür siperde bitip
Ölmeye gelmişiz meğer.
Bu Sarıbay kâfiri
Sonunda kırmaya durdu,
Zulümle ordu sürüp,
Zorbalığı candan geçti,
Hâlimizi berbat edip,
Eceli boş yere yetirdi,
Sarıbay bize pek zorlu,
Bahadır Seytek, er çora,
Nice kez bozgun kıldı.
Güç yarıştırıp han öldü,
Nice pehlivan burada öldü,
Sersemledi elimiz,
Nice kez kırıldı belimiz,
Kavga bizde, çekişme bizde,
Ayıp da, zulüm de bizde,
Büyük kavgasını bırakmadı,
Vuruşup vuruşup doymadı,
Bozulmuş meğer bizim düş,
Böyleymiş meğer bizim iş,
Bu Talas'a geleli
Su gibi aktı kanımız,
Yandı tutuştu canımız,
Çarpışmaya yine asker toplayıp
Cenk edip duruyoruz.
Cenk ederim diye han öldü,
Geniş yürekli bilge,
Kurumlanan can öldü,
Gelen yolun tamamı,
Taşıyla, ihtiyarıyla,
Yorulup atlısı sarardı.
Sevinemeden kuruduk,
Sevinç yerine feryat ettik,

Celpiniş'ten çıktığımızda
Kulan kovalarız diye geldik,
Silahlı sultan soyunu

64410	Kurutalık dep keldik.	*Kurutalım diye geldik.*
	Kutulbadık, kuruduk,	*Kurtulamadık, kuruduk,*
	Aç börüdöy uluduk,	*Aç kurt gibi uluduk,*
	Alka kapka keñ Talas	*Halka kapılı geniş Talas*
	Añdabay atar bel emes,	*Gözetmeden aşılır bel değil,*
	Bu kırgızdın tukumun	*Bu Kırgız'ın soyu*
	Oñoy alçu el emes,	*Kolay alınır el değil,*
	Koldon kelçü curt emes,	*Elden gelir yurt değil,*
	Eñkeyip berçü el emes,	*Eğilip boyun verir el değil,*
	Bu korduktar cön emes,	*Bu zulümler boşuna değil,*
64420	Erkin catkan eren curt,	*Özgürce yatan yiğit yurt,*
	Babası Manas barında	*Atası Manas sağken*
	Bar müşküldü körgön curt,	*Her mihneti görmüş yurt,*
	Köktömündöy öñgön curt,	*İlkyaz gibi yeşermiş yurt,*
	Balaaga böödö çatıldık,	*Belaya boş yere dolandık,*
	Kılmışsız bu curtka,	*Suçu olmayan bu yurda*
	Böödö beker katıldık.	*Boş yere, beyhude sataştık.*
	Çoñsunganga Kuday bar	*Büyüklenene Hüda var,*
	Somuyganga balta bar,	*Kabarana balta var,*
	Oylogongo akıl dalay bar,	*Düşünene akıl çoktur,*
64430	Artı-kiyin karay bar,	*Önü ardı düşünmek var,*
	Arı bolboy ceribiz.	*Öteye varamayız biz.*
	Kılmışsızga katılıp,	*Suçsuza sataşıp,*
	Acalga böödö çatılıp,	*Ecele boş yere dolanıp,*
	Orgo kelgen ekenbiz	*Çukura gelmişiz meğer,*
	Kıynoosuna kalk kalgan	*Eziyetine halk kalmış,*
	Şorgo kelgen ekenbiz,	*Kara bahta gelmişiz meğer,*
	Akıl oylop, kep oylop,	*Akıl yorup, söz düşünüp,*
	Akılga dıykan kee bir can	*Akılca zengin kimi can*
	Azır öldük dep oylop,	*Şimdi öldük diye düşünüp,*
64440	Bilseñ müşkül uşunday,	*Bilsen, mihnet işte böyle,*
	Ulamadan uladım,	*Ulu bilenlerden derledim,*
	Bilgenderden suradım,	*Bilenlerden sorup öğrendim,*
	Keñeş aytkın oñbogur,	*Öğüt söyle, onmadık,*
	Kabılan Manas kök calga	*Kaplan Manas boz yeleliye*
	Kança er takoot berbegen,	*Nice er dayanamamış,*
	Kagılıp eç kim ceñbegen,	*Çarpışıp kimse yenememiş,*
	Tügöngön sayın tütögön,	*Tükendikçe tüten,*

Ölgön sayın öörçügön,
Özü Manas şer oşol.
Kırılışıp toodo öskön,
Kıykırık salıp coodo öskön,
Ayköl şerdin eli oşol,
Alış kıldık körörbüz,
Kaza tapsak ölörbüz,
Katuu müşkül, tozok iş,
Köp buzulat körgön tüş,
Tüş buzulgan sebebi –
Tüz oylosok bu düynö,
Iş buzulgan sebebi –
Çalışkan coosu Kuyalı
Artık arstan bul dagı,
Mında belin bolottop,
Buup keldi dep uktum,
Al Sarıbay kapırdın
Sarı izine çöp salıp,
Kuup keldi dep uktum,
Manastın uulu baatırga
Ak cılkıdan tañ bolup,
Akırettik car bolup
Daanışmandı cıyışıp,
Taamaylap nike kıyışıp,
Bir kızıkka batışıp,
Bir töşökkö catışıp,
Tilegine kez kelip,
Tiktegeni koş kelip,
Toygo tokson soydurup
Toluk elin cıydı – deyt,
Curt çurkurap, el tilep
Baatırga nike kıydı – deyt,
Kayıñ çal kızı balbandın,
Tolkup köönü basılıp,
Toluk kabak açılıp,
Kayıpçaldın arstan kız
Kıdırıp özü keliptir,
Celmoguz uulu kapırdı
Cazasın calgız berüügö,

Öldükçe çoğalan,
Kendisi Manas, arslan odur.
Kırışarak dağda büyümüş,
Nara atıp cenkte büyümüş,
Ayköl arslanın eli odur,
Vuruştuk, göreceğiz,
Kaza gelirse ölürüz,
Ağır mihnet, cehennem iş,
Görülen düş çok bozulur,
Düşün bozulma sebebi –
Doğru düşünsek bu dünya,
İşin bozulma sebebi –
Çatıştığı düşmanı Kuyalı,
Üstün arslandır bu dahi,
Burada belini çelikleyip
Kuşanıp geldi diye duydum,
O Sarıbay kâfirin
Soğumuş izine ot koyup
Kovalayıp geldi diye duydum,
Manas'ın oğlu bahadıra
Ak yılkısına şaşıp,
Ahiretlik yâr olup,
Bilge kişileri toplayıp,
Tam yerinde nikâh kıyıp,
Bir sevince dalışıp,
Bir döşeğe yatışıp,
Dileğine rast gelip,
Umduğu denk gelip,
Düğüne doksan kestirip
Bütün elini topladı – der,
Yurt çığrışıp, el dileyip
Bahadıra nikâh kıydı – der,
Kayıñçal kızı, pehlivanın,
Dalgalanan gönlü yatışıp,
Çatık kaşı tümden açılıp,
Kayıpçal'ın arslan kızı
Dolaşıp kendisi gelmiş,
Celmoguz oğlu kâfire
Cezasını tek başına vermeye,

Koyboy toluk terüügö,
Çın esebin tabuuga,
Baltalap meesin kaguuga,
Küülönsö soguş kıluuga,
Küçösö kolun kıruuga,
Degen sözgö köndü – dep
Er Sarıbay baatırdın
Esil cinin kaguuga
Kayıpçaldın Kuyalı
Kız arslan artık şer
Eren keldi dep uktum,
Ay-aalamdı buy kılgan
Közöl keldi dep uktum.
Ayabagan çoñ cañcal
Kılat eken dep uktum,
Şay koldogon özü şer,
Külçoro, Seytek erender
Coldoş boldu dep uktum.
Küçü kaynap arstanday,
Coldoş boldu dep uktum,
Kaptaganı kalıñ çok
Karmaşkan cagı atkan ok,
Celmoguz uulu kapırga
Aldırıp kayra kaytabız,
Kıyalı buzuk aramga
Aldırıp kayra tartarbız!
Çırluular kalıñ ölörbüz,
Eserler birdi köröbüz.
Buzulgan eken körgön tüş,
Kılımda bolboyt mınday iş –
Dep, çurkurap curt keyip,
Kalıñ bülük baştaşıp,
Kayran candı bularıñ
Kılga baylap taştaşıp,
Kıyın müşkül duu körüp,
Curt çurkurap bülünüp,
Celmoguz uulu kapırdın
Zordukçusu bilinip,

Bırakmadan tümünü devşirmeye,
Gerçek hesabını görmeye,
Baltalayıp beynine vurmaya,
Coşarsa savaş kılmaya,
Azarsa ordusunu kırmaya,
Denen söze razı oldu – diye,
Er Sarıbay bahadırın
Kudurmuş öfkesini kırmaya
Kayıpçal'ın Kuyalı'sı,
Kız arslan, üstün yiğit,
Eren geldi diye duydum,
Ay-âlemi kasıp kavuran
Güzide geldi diye duydum.
Amansız büyük kavga
Kılacakmış diye duydum,
Şay'ın koruduğu, özü arslan,
Külçoro, Seytek erenler
Yoldaş oldu diye duydum.
Gücü kaynayıp arslan gibi
Yoldaş oldu diye duydum,
Bastırması yoğun kor,
Cenk ettiği yanı atılmış ok,
Celmoguz oğlu kâfire
Yenilip geri döneriz,
Huyu bozuk harama
Yenilip geri çekiliriz!
Kavgacılar çoğumuz ölürüz,
Şaşkınlar bir hâl görürüz.
Bozulmuş meğer görülen düş,
Asırda olmaz böyle iş –
Deyip, çığrışıp yurt yerinip,
Büyük karışıklık başlatıp,
Aziz canı bunların
Kıla bağlayıp bırakışıp,
Çetin mihnet, gulgule görüp,
Yurt çığrışıp bozulup,
Celmoguz oğlu kâfirin
Zorbalığı bilinip,

Kol çurkurap el kaptap,
Kaptap kuup kalgan soñ,

Cer buzulup çañ bolup,
Körgön başı mañ bolup,
Nayzaga dañgıl ıktuusun,
Bet alsa coodon tartpagan
Acaldan kayra kaytpagan
Erenderin bir bölüp,
Kılıç çapçu ıktuunu
Kır-kırınan salıptır,
Balta çapçu ıktuusun
Başka bölüp alıptır,
Kara mıltık kars etse,
Kaçpay turgan erenin,
Çogool mıltık çart koyso,
Çoçubay turçu berenin,
Aldıga aydap alıptır,
Kıyındarın, şerlerin
Çet-çetine salıptır.
Baltaluusu betinde,
Balbandarı çetinde,
Kılıçtuusu betinde,
Kıyındarı çetinde,
Aç ugulgan san koldo
Nayza başı körünöt,
Artık cañcal uşul – dep,
Adamdın köönü bölünüp,
Sarıbaydın kalıñ kol,
Alban türdüü bölünüp,
Akıl cetpey çañ bolup,
Adamdın başı mañ bolup,
On başçısı oroktop,
Elüü başı, cüz başı
Çeti menen koroktop,
Nayzaluu, kılıç körünüp,
Adamdın köönü bölünüp,
Sarıbaydan çuu tartıp,
Araandaşıp bakırıp,

Ordu çığrışıp, el bastırıp,
Bastırıp kovaladıktan sonra,

Yer bozulup toz olup,
Görenin başı sersem olup,
Mızrakta usta becerikliyi,
Yönelince düşmandan dönmeyen,
Ecelden geri kaçmayan
Erenlerini bir bölüp,
Kılıç çalan ustayı
Yan yanlardan salmış,
Balta çalan ustasını
Ayrı bölüp almış,
Kara tüfek çat edince
Kaçmadan duran erenini,
Sert tüfek çat vurunca
Ürkmeden duran yiğidini
Öne sürüp almış,
Çetinlerini, arslanlarını
Uç uçlarına koymuş.
Baltalısı ön safında,
Pehlivanları kıyısında,
Kılıçlısı ön safında,
Çetinleri kıyısında,
Aç uğultulu sayısız orduda
Mızrak başı görünür,
En büyük kavga budur – diye,
İnsanın gönlü bölünüp,
Sarıbay'ın kalabalık ordusu
Türlü türlü bölünüp,
Akıl ermeden toz olup,
İnsanın başı sersem olup,
Onbaşısı dört dönüp,
Ellibaşı, yüzbaşı
Kıyısından dönenip,
Mızraklı, kılıçlı görünüp,
İnsanın gönlü bölünüp,
Sarıbay'dan velvele kopup,
Ağız açıp bağrışıp,

Ulugun aytıp çakırıp,	*Ulusunu anıp çağırıp,*
Kaarınan kan çıgıp,	*Kahrından kan çıkıp,*
Kabarınan can çıgıp,	*Haberinden can çıkıp,*
Bölök-bölök bölünüp,	*Bölük bölük bölünüp,*
Ay-aalamdın baarısın	*Ay-âlemin tamamını*
Aluuçuday körünüp,	*Alacakmış gibi görünüp,*
Celmoguz uulu kapırı,	*Celmoguz oğlu kâfiri,*
64570 Cer örttögön baatırı	*Yer yakan bahadırı,*
Aybaltasın aştatıp,	*Aybaltasını biletip,*
Artık dümök baştatıp,	*Büyük gaile başlatıp,*
Bolcolu cok kol aydap,	*Ölçüsü yok ordu sürüp,*
Kol kaptatıp çoguu aydap	*Orduyu bastırtıp toplu sürüp,*
Cürgön cerden çañ çıgıp,	*Yürüdüğü yerden toz çıkıp,*
Koburunan can çıgıp,	*Uğultusundan can çıkıp,*
Kerney kenen tartılıp,	*Borular genişçe çalınıp,*
Keriş kebi çatılıp,	*Kavga sözü düğümlenip,*
Kenebegen kuturgur	*Aldırış etmez kudurmuş,*
64580 Kerişke başı çatılıp,	*Kavgaya başı dolanıp,*
At oynotup bakırsa,	*At oynatıp bağırınca*
Adam bettep ceñgisiz,	*İnsan karşı çıkıp yenemez,*
Açuulanıp bakırsa,	*Öfkelenip bağırınca*
Aybatınan can çıdap,	*Heybetine can dayanıp*
Pende çıdap kelgisiz,	*Kul katlanıp gelemez,*
Dobulbasın koygulap,	*Kösünü güm güm dövüp,*
Barabanın çoygulap,	*Davulunu inletip,*
Celmoguz uulu kuturgur	*Celmoguz oğlu kudurmuş,*
Camgır kılıp caa tartıp,	*Yağmur gibi yay çekip,*
64590 Möndür sınduu ok atıp,	*Dolu misali ok atıp,*
Kezigişe kalgandı,	*Rast gelip karşılaşanı*
Keñ düynödön cogotup,	*Geniş dünyadan yok edip,*
Karuusunan kan çıgıp,	*Pazısından kan çıkıp,*
Aybatı bar ar kimdin	*Heybeti olan herkesin*
Kayratınan can çıgıp,	*Gayretinden can çıkıp,*
Kazat baştap çır kılıp.	*Gaza başlatıp kavga kılıp.*
Kaarlanıp çakırsa,	*Kahırlanıp çağırınca*
Kalayıktı bütküdöy	*Halkı bitirecek gibi,*
Astı katuu kara cer,	*Altındaki katı kara yer,*
64600 Kaarlansa kapırdın,	*Kâfir kahırlanınca*

Kaltıldabay cutkuday.
Kaarlanıp kakaysa
Ay-aalamdı kütküdöy,
Sakalına karasa
Saraptı teşip ötküdöy,
Kıymıldasa düynönü

Kıya tartıp keçkidey,
Kaarlanıp kaçırsa,
Kança adamdın tübünö,
Bir saparda cetkidey,
Kaardangan kapırga
Karmaş kılgan kan ölgön,
Betteşem dep pende ölgön,
Cañcaldaşkan calpı ölgön,
Canıñ çıkkan doñuzdan,
Kılmışı cok kalk ölgön,
Ar kaçandan bir kaçan
Kandı çaçıp katıkkan,
Kara tacaal çoçko – dep
Eçaktan beri atıkkan.
Aalamga capa çır salgan,
Añtara sayıp alp algan,
Elkin catkan eldi algan,
Eçen elge çır salgan,
Al Sarıbay kapırdı,
Kalk büldürgön baatırdı
Orgo salsa batpagan,
Dayraga salsa akpagan,
Cañcal salbay cürbögön,
Otko salsa küybögön,
Çatak salıp, çır kılbay,
Kuturbay cön-cay cürbögön.
Kolun aydap kürküröp,
Çımın candan tüñülüp
Koşun ürküp dürküröp,
Kolu koydoy bölünüp,
Aç aykırık, kuu süröön
Alduusu kambıl cez nayza

Titremeden yutacak gibi.
Kahırlanıp dikilince
Ay-âlemi güdecek gibi,
Sakalına bakılsa
Sarpı delip geçecek gibi,
Kımıldasa dünyayı

Biçip yarıp geçecek gibi,
Kahırlanıp saldırınca
Nice insanın köküne
Bir seferde erecek gibi,
Kahırlanan kâfire
Cenk eden han ölmüş,
Karşılaşırım diyen kul ölmüş,
Kavgaya girenlerin hepsi ölmüş,
Canı çıkasıca domuzdan
Suçu olmayan halk ölmüş,
Öteden beri her zaman
Kan saçarak pekişmiş,
Kara deccal domuz – diye
Çoktan beri ad salmış.
Âleme cefa, kavga salmış,
Devirip mızraklayıp alp almış,
Rahat yatan eli almış,
Nice ele kavga salmış,
O Sarıbay kâfiri,
Halkı perişan eden bahadırı,
Çukura atsan sığmayan,
Irmağa atsan akmayan,
Kavga salmadan duramayan,
Ateşe atsan yanmayan,
Çatışma salmadan, kavga etmeden,
Kudurmadan rahat gezmeyen.
Ordusunu sürüp gürleyip,
Sinek gibi candan umut kesip,
Ordu ürküp dalgalanıp,
Ordusu koyun gibi bölünüp,
Aç nara, kuru gulgule,
Güçlüsü çevik, tunç mızraklı,

	Can basbastın çoñ sayda,	*Can basmazın koca vadisinde,*
64640	Celmoguz uulu kapırıñ	*Celmoguz oğlu kâfirin*
	Cer örttögön baatırı	*Yer yakan bahadırı,*
	Kara tacaal dümbögü	*Kara deccal belası,*
	Kanga toyboy el attı	*Kana doymadan halkı vurdu,*
	Korduk körüp kol caynap	*Zulüm görüp ordu kaynaşıp,*
	Kaardansa kapırdın,	*Kâfir kahırlanınca*
	Adam pende çıdabay,	*İnsanoğlu dayanamayıp,*
	Arañ kalat şor kaynap	*Güç bela kalır, kara baht kaynayıp,*
	Kazılgan kara körgö aydap.	*Kazılmış kara mezara sürüp.*
	Karasañ çoçko aygaylap,	*Baksan domuz haykırıp,*
64650	Tulpar mingen bölünüp,	*Tulpar binenler ayrılıp,*
	Tutkagı bar çoçkonun,	*Cin nöbetli domuzun*
	Tuura cini körünüp,	*Gerçek cini görünüp,*
	Adamzat pendenin	*Âdemoğlu kulun*
	Akılı ayran bölünüp.	*Aklı hayran, bölünüp.*
	Açuulanıp kamınsa,	*Öfkelenip davranınca*
	Ay karañgı tünündöy,	*Aysız karanlık gece gibi,*
	Çamınganı çoçkonun	*Domuzun saldırışı*
	Dozoktun buzuk tünündöy,	*Cehennemin bozuk gecesi gibi,*
	Közü köpkök temirdey,	*Gözü masmavi demir gibi,*
64660	Murunu bütkül señirdey,	*Burnu koskoca dağ burnu gibi,*
	Zıñ-zıñ etip kenebeyt,	*Zınk zınk edip aldırmaz,*
	Ay-aalamdın baarısın	*Ay-âlemin tamamını*
	Carım kılga teñebeyt.	*Yarım kıla denk saymaz.*
	Erdik menen alptıktı	*Yiğitliği ile alplığı*
	Egem Taala çoçkogo	*Rabbim Teâlâ domuza*
	Bergen eken çenebey,	*Ölçüsüz vermiş meğer,*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
	Alpta mınday bolboptur	*Alplarda böylesi olmamış,*
	Alışsa candı koyboptur,	*Tutuşunca can bırakmamış,*
64670	Kez kelgendi uruptur,	*Rast geleni vurmuş,*
	Keriş kıla can kelse	*Kavga etmeye can gelse*
	Dalay candı cutuptur,	*Nice canı yutmuş,*
	Bet algandı basıptır,	*Karşı geleni ezmiş,*
	Kezigişip kelgen can,	*Karşılaşmaya gelen can*
	Çın azabın tartıptır,	*Gerçek azabını çekmiş,*
	Sarıbay caatı momunday,	*Sarıbay'ın taifesi işte böyle,*

Bozalaluu kızıl tuu	*Boz alacalı kızıl tuğ*
Karmap çıgıp kelatat,	*Tutup çıkıp gelmekte,*
Tük taştabay kalıñ kol	*Hiç komadan kalabalık orduyu*
Aydap çıgıp kelatat,	*Sürüp çıkıp gelmekte,*
Kıyşalaktap kalganın	*Sendeleyip kalanını*
Taş-talkanın çıgarıp,	*Paramparça edip,*
Caylap çıgıp kelatat,	*Temizleyip çıkıp gelmekte,*
Kayratı cok kalk ölüp,	*Gayreti yok halk ölüp,*
Kayra çıgıp el ölüp,	*Yine çıkıp el ölüp,*
Sarıbaydan kol körüp	*Sarıbay'dan ordu görüp,*
Tozok müşkül çoñ körüp,	*Cehennem mihnetini büyük görüp,*
Kol çurkurap, çuu turup	*Ordu çığrışıp, velvele kopup,*
Katuu müşkül karaanday	*Ağır mihnet karaltı gibi*
Körgönü kelgen ekenbiz	*Görmeye gelmişiz meğer,*
Kuba taldın baarısın	*Solgun söğüdün hepsinden,*
Kuuragırdan çoñ dümök,	*Kuruyasıcadan büyük gaile*
Körgönü kelgen ekenbiz,	*Görmeye gelmişiz meğer,*
Curt sargarıp, zarılıp,	*Yurt sararıp, inleyip,*
Kalaaga müşkül kün bolup,	*Şehre mihnetli gün olup,*
Çama çarçap al ketken,	*Takat tükenip güç gitmiş,*
Karasañ mınday kün bolup	*Baksan böyle gün olup,*
El enteñdep şaşkılap,	*El bocalayıp telaşlanıp,*
Kalgan koldu Sarıbay,	*Kalan orduyu Sarıbay*
Capa salıp atkılap,	*Cefa salıp ok yağdırıp,*
Cetim möykök, kara kır,	*Yetim geçit, kara sırt,*
Caynap çıgıp kelatat,	*Kaynaşıp çıkıp gelmekte,*
Cetkenderin Sarıbay	*Yetiştiklerini Sarıbay*
Aydap çıgıp kelatat.	*Sürüp çıkıp gelmekte.*
Kün Kuyalı cön ötpös	*Gün Kuyalı boş geçmez,*
Aydap çıgıp kelatat,	*Sürüp çıkıp gelmekte,*
Kıcıldagan tümön kol	*Kaynaşan tümen ordu*
Caynap çıgıp kelatat,	*Kaynaşıp çıkıp gelmekte,*
Erenderdin baarısı,	*Erenlerin tamamı*
Katuu kayrat baştaşıp,	*Sıkı gayret başlatıp,*
Eç bilbegen kee bir can,	*Hiç bilmeyen kimi can,*
Emi kırgın bolduk – dep,	*Artık kırıldık – diye,*
Candan keçip taştaşıp,	*Candan geçip bırakışıp,*
Cana müşkül iş körüp,	*Yine mihnetli iş görüp,*

Beyiş, tozok müşküldü,
Sarıbaydan büt körüp
Sarı ooruday sargarıp,
Zamanası kuurulup
Al Sarıbay kapırdın,
Ökümünön ölö albay,
Şirin candı kıya albay,
Basayın deyt şor katuu
Ölöyün deyt can tattuu.
Kol çurkurap çuu bolup,
Korduk müşkül bu bolup,
Cadaal körüp sabılıp,

Cennet, cehennem mihnetini
Sarıbay'dan tümüyle görüp,
Sarılık illeti gibi sararıp,
Zamanı kavrulup,
O Sarıbay kâfirin
Hükmünden ölemeyip,
Tatlı cana kıyamayıp,
Yürüyeyim der, kara baht ağır,
Öleyim der, can tatlı.
Ordu çığrışıp velvele olup,
Zulüm, mihnet bu olup,
Zorbalık görüp bitkin düşüp,

El çurkurap kamıgıp,
Al Sarıbay kapırdın
Kan içmesi karmaptır,
Kalıñ curttu buy kılıp,
Karsıldatıp aydaptır,
Kıyındap kıcır baştaptır
Kıl taştabay al eldi,
Kırıp ie taştaptır.
Aykırıgı taş carıp,
Kıykırıgı baş carıp.
Öz bilgenin kuturgur,
Kılıp aydap kelatat,
Kabak serpip irgendi,
Kaltırbastan buy kılıp,
Kırıp aydap kelatat,
Uçañdan urgan kapırdı,
Mintip Kuday urganı,
Karmaşaarı bölök kol,
Öz kolu özü kuuganı.
Baatır eken Sarıbay
Bar corugu mamınday.
Kirpik küyüp çok bolup,
Kişiden mınday cok bolup
Tozoktun türü momunday,
Tolkunu toodoy ot bolup,
Caralgan pende uulunda,

El çığrışıp kederlenip,
O Sarıbay kâfirin
Kan içiciliği tutmuş,
Kalabalık yurdu perişan edip,
Çatırdatarak sürmüş,
Azıtıp hınç başlatmış,
Kıl komadan o eli
Kırıp atıvermiş.
Narası taş yarıp,
Haykırışı baş yarıp.
Kudurmuş, kendi bildiğini
Yapıp sürüp gelmekte,
Kaş çatıp seçkinleri
Bırakmadan perişan edip,
Kırıp sürüp gelmekte,
Uçanı vuran kâfiri
Böylece Hüda'nın vurduğu,
Cenk edeceği başka ordu,
Kendi ordusunu kendi kovar.
Bahadırmış Sarıbay,
Tüm huyu işte şöyle.
Kirpiği yanıp kor olup,
İnsandan böylesi bulunmayıp,
Cehennemin sureti işte böyle,
Dalgası dağ gibi ateş olup,
Yaratılmış kul oğlunda

	Mınday tacaal cok bolup,	*Böyle deccal bulunmayıp,*
	Kürküröşü sel okşoyt,	*Gürleyişi sele benzer,*
	Kürküldöşü çoçkonun,	*Domuzun homurtusu,*
	Kulagı çambıl belge okşop,	*Kulağı puslu bele benzeyip,*
	Çamınışı çoçkonun,	*Domuzun saldırışı,*
	Çatkaldagı colborstoy	*Çatkal'daki kaplan gibi*
	Çakıldasa çoçkodon,	*Domuzdan çakıltı kopunca*
64760	Çabışkan aman bolbostoy,	*Vuruşan sağ kalmayacak gibi,*
	Kaçırganı kamanday,	*Saldırışı yaban domuzu gibi,*
	Kuturganı kunanday,	*Kuduruşu kunan tay gibi,*
	Olcoñdogon aramdın,	*Salınıp yürüyen haramın*
	Op tartkanı cılanday,	*İçine çekişi yılan gibi,*
	Aykırıgın añdasañ,	*Narasını dinlesen*
	Çöl acıdaar zaarınday,	*Çöl ejderinin zehri gibi,*
	Ütüröysö kuturgur,	*Kudurmuş surat asınca*
	Kudaydın müşkül kaarınday,	*Hüda'nın çetin kahrı gibi,*
	Kelbersingen aramdın,	*Kurumlanan haramın*
64770	Kebetesi momunday,	*Kılığı işte böyle,*
	Kıymıldasa kürküröp,	*Kımıldasa gürleyip,*
	Özöndün küygön ogunday,	*Vadide yanan ok gibi,*
	Tarkıldaşı kapırdın,	*Kâfirin takırtısı*
	Çagılgandın çogunday,	*Şimşeğin koru gibi,*
	Çaması bölök, baarı küç,	*Takati başka, hepsi güç,*
	Çagıp körsöñ momunday,	*Anlatıp döksen işte böyle,*
	Ok ötpögön tonu bar,	*Ok geçmez kaftanı var,*
	Ok cetpegen atı bar,	*Ok yetişmez atı var,*
	Alda Taala caratkan,	*Allah Teâlâ yaratmış,*
64780	Casagan eken abıdan,	*Adamakıllı donatmış meğer,*
	Toguz pilin miniptir,	*Dokuz filine binmiş,*
	Ölçöp körsöñ eki but,	*Ölçüp baksan iki ayağı*
	Cerge tiyip cürüptür.	*Yere değip yürürmüş.*
	Betteşem dep kıyla can,	*Karşılaşırım diyen nice can,*
	Tütünü cok, otu cok,	*Dumanı yok, ateşi yok,*
	Tüz ele canıp küyüptür,	*Öylece tutuşup yanmış,*
	Borumun körsöñ oşondoy,	*Endamını görsen işte öyle,*
	Köz çuñkuru butkulday,	*Göz çukuru bataklık gibi,*
	Körünöö candı cutkuday,	*Göz göre canı yutacak gibi,*
64790	Körümdüü kayrat, er cürök	*Gösterişli gayret, er yürek,*

	Közüñ çıkkan çoçkonun	*Gözü çıkasıca domuzun*
	Körkömdügü oşondoy.	*Güzelliği işte öyle.*
	Kalkıldaşı, cürüşü,	*Sallanışı, yürüyüşü*
	Kaptoosunun çegindey,	*Kuşatışının sınırı gibi,*
	Katuu kayrat erdigi,	*Sıkı gayreti, yiğitliği*
	Kaspay toonun señirdey	*Aşılmaz dağın burnu gibi,*
	Bolcolu cok çoçkonun,	*Ölçüsü yok domuzun*
	Katuu zaarı körünüp,	*Ağır zehri görünüp,*
	Kan iççü türü körünüp,	*Kan içecek sureti görünüp,*
64800	Kayratı cok çabal can	*Gayreti yok zayıf can*
	Kayran candan tüñülüp,	*Aziz candan umut kesip,*
	El büldürüp curt kırgan,	*El bozup yurt kırmış,*
	Munu körgön pendenin	*Bunu gören kulun*
	Akılı ayran dal bolup,	*Aklı hayran, şaşkın olup,*
	Oylop başı mañ bolup,	*Düşünüp başı sersem olup,*
	Sanaa tartıp sargayıp,	*Kaygı çekip sararıp,*
	Saat baskan doñuzdun,	*Uğursuzluk basmış domuzun*
	Salmagına tañ kalıp,	*Ağırlığına şaşıp,*
	Kızırkangan kuturgur,	*Hırsı kabaran kudurmuş,*
64810	Kıyın cañcal baştoogo	*Çetin kavga başlatmaya,*
	Kıl taştabay düynögö,	*Dünyaya kıl komadan*
	Kırgın salıp taştoogo,	*Kırgın salıp bırakmaya,*
	Kızırkanıp kol aydap,	*Hırslanıp ordu sürüp,*
	Kıykırık salıp taş kıyrap,	*Haykırıp, taşlar yıkılıp,*
	Tacaaldıktı kılıptır,	*Deccallık etmiş,*
	Öz coldoşu kalıñ kol	*Kendi yoldaşı kalabalık orduyu*
	Öçü barday kırıptır,	*Öcü varmış gibi kırmış,*
	Belinde tiygen doñuzdu,	*Beline illet değen domuzu*
	Uşintip Kuday uruptur.	*Böylece Hüda vurmuş.*
64820	Dümök baştap çır salıp,	*Gaile başlatıp kavga salıp,*
	Tulañdını tutantıp	*Kuru otlağı tutuşturup,*
	Ölöñdüü cerge ört koyup,	*Otlu yere ateş koyup,*
	Kara suuga kan kuyup	*Kara suya kan döküp,*
	Kan şimirip katıgıp,	*Kan emip katılaşıp,*
	Kalıñ eldin baarına	*Kalabalık elin tümüne*
	Kara tacaal atıgıp,	*Kara deccal diye ad salıp,*
	Curtka müşkül salıptır.	*Yurda mihnet salmış.*
	Mından murun kapırdı,	*Bundan önce kâfiri,*

	Kol çurkurap çuu tüşüp	*Ordu çığrışıp velveleye düşüp,*
64830	Koroolоş kongon cer caylap	*Komşu konan yeri mesken tutup*
	Birgeleş turgan adamdı	*Birlikte duran insanı,*
	Kee biröösün korduktap	*Kimini aşağılayıp,*
	Kee biröösün kuturgur	*Kimini o kudurmuş*
	Kırıp, soyup zorduktap,	*Kırıp, boğazlayıp zorbalayıp,*
	Uuga salıp alıptır,	*Ağıya salıvermiş,*
	Ayıkpagan bir cañcal,	*Onulmaz bir kavgayı*
	Çuuga salıp alıptır.	*Velveleye salıvermiş.*
	Kalk oyuna kelbegen,	*Halkın aklına gelmeyen,*
	Tilese Kuday berbegen,	*Dilese Hüda'nın vermediği,*
64840	Çuuga salıp alıptır.	*Velveleye salıvermiş.*
	Cay-carak alıp attanıp,	*Silah kuşanıp atlanıp,*
	Cadaal salıp maktanıp,	*Zorbalık salıp övünüp,*
	Caman-cakşı aralaş	*İyi kötü karışık,*
	Uluu-kiçüü, karı-caş	*Büyük küçük, koca genç,*
	Celmoguzdun cagı al	*Celmoguz'un tarafı o:*
	Er Sarıbay özümün,	*Er Sarıbay'ım ben,*
	Tacaaldın kara közümün,	*Deccalın kara gözüyüm,*
	El eken dep eç kimdi	*El diye hiç kimseyi*
	Cakın körüp sanabaym,	*Yakın görüp saymam,*
64850	Kan cutar cayım körünsö,	*Kan yutacak yerim görünse,*
	Tuudurgan atam Celmoguz	*Beni doğurtan atam Celmoguz,*
	Kan kaynasa ayabaym.	*Kan kaynayınca esirgemem.*
	Kaptaal özön kolotmun,	*Sarp vadili koyağım ben,*
	Kabılgandı kaysagan,	*Rast geleni çiğneyen*
	Kara kınduu bolotmun.	*Kara kınlı çeliğim ben.*
	Ötkürdüünün közümün,	*Keskinlerin gözüyüm,*
	Mal aşpagan kerüümün,	*Malın aşamadığı yokuşum,*
	Bastaşkanga boy berbes	*Karşı gelene boyun vermez*
	Çunak arstan börümün.	*Çunak arslan, kurdum ben.*
64860	Too ıldıy minemin	*Dağdan aşağı binerim,*
	Kalayıktın keesine,	*Halkın belalısına,*
	Kalk baştagan döösünö,	*Halka baş olan devine,*
	Beybaştaçu berenge	*Başkaldıran yiğide,*
	Curt baştagan közölgö	*Yurda baş olan güzideye*
	Tiyişkeni cürgömün,	*Sataşarak gezerim,*
	Menin atım Sarıbay,	*Benim adım Sarıbay,*

Katuu cinim momunday,
Münüşkörgö kezikse
Oroy bürküt kuştaymın,
Oolugup cinim karmasa,
On segiz miñ aalamdın
Ezip boorun çıktaymın.
Başı Çatkal, Eçki-Ölbös,
Kayberen ötçü coo emes,
Karaanıñar Sarıbay
Kanıñar oñoy zoo emes,
Ayda, kolum, ayda – dep
Alkım menen cettim – dep,
Al Külçoro doñuzdu
Kolgo tiyse bayla – dep,
Kayıpçaldın Kuyalı
Kas boluşup, kan tökkön
Kastaşarım bu dagı,
Cogotkonum Kuyalı,
Col açarım Külçoro,
Uyalganım Kuyalı,

Sert öfkem işte böyle,
Kuşçubaşına rast gelse
Yabani kartal kuşu gibiyim,
Azgınlaşıp öfkem tutunca
On sekiz bin âlemin
Bağrını ezip sıkarım.
Başı Çatkal, Eçki-Ölbös,
Kayberen'in geçeceği düşman değil,
Karşınızdaki Sarıbay,
Hanınıza kolay kaya değil,
Sür, ordum, sür – diye,
Boğazından yakaladım – diye,
O Külçoro domuzu
Ele geçerse bağla – diye,
Kayıpçal'ın Kuyalı'sı,
Düşman olup kan döken,
Düşmanlaşacağım bu dahi,
Yok edeceğim Kuyalı,
Yol açacağım Külçoro,
Utandığım Kuyalı,

Uruşarım er Seytek,
Baş kesişip, kan çıgıp,
Kırgın bolup can çıgıp
Tuurasına cetkile,
Kılça kalbay calgızıñ
Kırgın bolup ketkile,
Kılça körüp al eldi
Kızırkanıp aydadı
Kızıtalaktın zaarınan
Kılçayıp bir can kalbadı.
Eren kayrat şerleri
Çeti menen corgolop,
Es bilbegen camanı.
Ortosunda kirgilep,
Katuu carlık keldi – dep
Kayaşa berip baş bursak,
Kalbay çoguu öldük – dep.
Kadır Alla caratkan

Vuruşacağım er Seytek,
Baş kesişip, kan çıkıp,
Kırgın olup can çıkıp,
Karşısına varın,
Kıl kadar kalmadan tekiniz bile,
Kırılıp gidin,
O eli kıl kadar görüp
Hırslanıp sürdü,
Kahrolasının zehrinden
Dönüp bakacak bir can kalmadı.
Eren gayretli arslanları
Kıyısından rahvan gidip,
Aklı ermez kötüsü
Ortasında bulanıp,
Sert ferman geldi – diye,
Karşılık verip baş çevirsek
Kalmadan topluca öldük – diye.
Kadir Allah'ın yarattığı,

Cibergenin kördük – dep,
Eldin baarı sandalıp
Eli cindi boldu – dep,
Kılça koyboy bul curttu,
Kırgın kılıp koydu – dep,
Kol çurkurap tañ kalıp,
Kokuyluu müşkül kündü oylop,
Içten küyüp boy-boylop,
Alban türdüü köp oylop
Ataganat dünüyö,
Opat bolduk dep oylop,
Kee biröösü kıñkıldap,
Kee biröösü bılkıldap,
Buyrugu uşul eken – dep,
Kee biröösü tañ kalıp,
Kee biröösü zarlanıp,
Topurak kıya, calañ bel,
Aşıp keldi Sarıbay,
Cañırıktın car kıya,
Calgız maga çubama,
Buzulgan moynok kerüü bar.
Kuykalangan çoçkodo,

Gönderdiğini gördük – diye,
Elin hepsi sersem dolanıp,
Eli deli oldu – diye,
Kıl kadar komadan bu yurdu
Kırgına uğrattı – diye,
Ordu çığrışıp şaşıp,
Vahlı mihnet günü düşünüp,
İçten yanıp ah vah edip,
Türlü türlü çok düşünüp,
Ah dünya, yazık dünya,
Mahvolduk diye düşünüp,
Kimisi mızıldanıp,
Kimisi kıpırdanıp,
Buyruğu buymuş – diye,
Kimisi şaşakalıp,
Kimisi ağıt yakıp,
Toprak yamaç, çıplak bel,
Aşıp geldi Sarıbay,
Cañırık'ın yar yamacı,
Bana tek sıra dizilme,
Bozulmuş boyun geçidi, yokuş var.
Ütülmüş domuzda,

Süylösöñ eçen kebi bar,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Kalk tonogon candarday
El büldürgön balbanday,
Kalk büldürüp curt çuulap,
Karasañ müşkül uşunday.
Tutkagı karmap doñuzdun
Tuura Kuday uruptur,
Turbay atka kamçı urup,
Erendi Kuday uruptur.
Kalıñ koldon bölünüp,
Kara askarday körünüp,
Kan aralaş kek alıp,
Oozun açsa tögülüp,
Caaldangan çoçkonun,
Can küyçü türü körünüp,

Söylesen nice sözü var,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Halk soyan canlar gibi,
El perişan eden pehlivan gibi,
Halkı bozup yurt çığrışıp,
Baksan mihnet işte böyle.
Domuzun nöbeti tutup,
Düpedüz Hüda vurmuş,
Durmadan ata kamçı vurup,
Ereni Hüda vurmuş.
Kalabalık ordudan ayrılıp,
Kara heybetli dağ gibi görünüp,
Kan karışık öç alıp,
Ağzını açsa dökülüp,
Azgınlaşan domuzun
Can yakacak sureti görünüp,

	Cogoolonup mööküsö	*Azıp da şahlanınca*
	Çokmorunan çok çıgıp,	*Topuzundan kor çıkıp,*
	Oozun açsa ot çıgıp,	*Ağzını açsa ateş çıkıp,*
	Koldorunan kan çıgıp,	*Ellerinden kan çıkıp,*
	Kozgolgondo can çıgıp,	*Kımıldayınca can çıkıp,*
	Aldındagı Tookızıl,	*Altındaki Tookızıl,*
	Tookızılın buruptur,	*Tookızıl'ını çevirmiş,*
64950	Tozoku küçtüü, beyli tar,	*Cehennemi güçlü, gönlü dar,*
	Aramdı Kuday uruptur.	*Haramı Hüda vurmuş.*
	Kara bolot ukuruk,	*Kara çelikten ukuruk,*
	Karmap kolgo tükürüp,	*Tutup avucuna tükürüp,*
	Kap-Toosunday balban kul,	*Kaf Dağı gibi pehlivan kul,*
	Bilegine çalıptır,	*Bileğine dolamış,*
	Tüpögü cok çoñ bolot,	*Püskülü yok koca çelik,*
	Takımdan suurup kuturgur,	*Kudurmuş, terkisinden çekip,*
	Oñdop kolgo alıptır,	*Düzeltip eline almış,*
	Coon üydöy çoyun baş	*İri ev gibi dökme topuz,*
64960	Çoçuganıñ oolak kaç,	*Korkanınız uzağa kaçın,*
	Bilekke kınap çalıptır,	*Bileğine sıkıca dolamış,*
	Nayzasına ün berip,	*Mızrağına ses verip,*
	Tookızılın takımga	*Tookızıl'ına uyluktan*
	Toktoboy tartıp ciberip,	*Durmadan çekiverip,*
	Arslanday köz caynap,	*Arslan gibi gözü parlayıp,*
	Aykırık salsa el caynap,	*Nara atınca el kaynaşıp,*
	Turbay koldon bölünüp,	*Durmadan ordudan ayrılıp,*
	Ayday sarı talaaga,	*Ay gibi sarı ovaya,*
	Köz talıtar ceegine,	*Göz yoran kıyısına,*
64970	Maydanga çıkçu cerine,	*Meydana çıkılan yerine,*
	Alışkanın utçuday,	*Tutuştuğunu yenecek gibi,*
	Ay-aalamdı buy kılıp,	*Ay-âlemi perişan edip,*
	Koyboy takır cutçuday,	*Komadan tümünü yutacak gibi,*
	Tookızıl oozun buruptur,	*Tookızıl'ın başını çevirmiş,*
	Cer maylangan badirek,	*Yeri kana yağlamış alçak,*
	Cekege çıgıp turuptur.	*Teke tek meydana çıkıp durmuş.*
	Çoñ maydanga kelgende	*Büyük meydana geldiğinde*
	Kaarın salıp bakırıp,	*Kahrını salıp bağırıp,*
	Kızıl kırgın boldu – dep,	*Kızıl kırgın oldu – diye,*
64980	Kıyınıñ kel dep çakırıp,	*Çetinin gelsin diye çağırıp:*

Menin atım Sarıbay,
Bayka, cinim uşunday,
Çamam kelip çapçısam
Çalgıtım tiygen ölüüçü,
Kızırkanıp kıykırsam,
Barsa-kelbes çın cayın
Eçen adam körüüçü.
Kaalaganım kagıştır,
Sanaganım salıştır,
Kaarım kelip kakaysam
Kabattap kagam oruñdu,
Olco kılam tonuñdu,
Uşintip baylaym coluñdu?
Kaynatamın şoruñdu!
Açuulanıp aykırsam,
Too toñkoyup taş kulayt,
Tolkup cinim karmasa
Adam kıyrap baş kulayt,
Er Sarıbay atagım,
Kırgın baştap curt kırıp,
Kıraandın kara közümün.
Kıcırıma tiydiñer,
Kırgındın kara özümün.
Çenebesten kan tökkön,
Kara tacaal özümün,
Alış kılıp alp algam,

Benim adım Sarıbay,
Bak, öfkem işte böyle,
Gücüm yetip pençeleşirsem
Salladığıma değen ölür,
Hırslanıp haykırırsam
Varılıp dönülmez gerçek yeri
Nice insan görür.
İstediğim çarpışmadır,
Düşündüğüm vuruşmadır,
Kahrım gelip dikilirsem
Kat kat kazarım çukurunu,
Ganimet ederim kaftanını,
Böyle mi bağlarım yolunu?
Kaynatırım kara bahtını!
Öfkelenip kükrersem
Dağ devrilir, taş yuvarlanır,
Coşup öfkem tutarsa
İnsan kırılır, baş düşer,
Er Sarıbay'dır ünüm,
Kırgın başlatıp yurt kırıp,
Kıranların kara gözüyüm.
Hıncıma dokundunuz,
Kırgının kara kendisiyim.
Ölçüsüzce kan döken
Kara deccalın ta kendisiyim,
Vuruşup alp almışım,

Azır cinim karmasa,
Alban türdüü kalk ölgön,
Indistanday döö ölgön,
Aybatıma çıdabay,
Köykaptagı peri ölgön,
Başı bütün, booru esen,
Bayka menin kebimdi,
Kanday pende teñ kelgen,
Arış kılıp alp algan,
Alban türdüü kalk ölgön,
Men Sarıbay mendirmin,
Beypay müşkül şerdirmin.

Şimdi öfkem tutarsa,
Türlü türlü halk ölmüş,
Hindistanlı dev ölmüş,
Heybetime dayanamayıp
Kafdağı'ndaki peri ölmüş,
Başı bütün, bağrı esen,
Dinle benim sözümü,
Hangi kul denk gelmiş,
Hamle edip alp almışım,
Türlü türlü halk ölmüş,
Ben Sarıbay'ım, benim ben,
Bela mihnet arslanıyım.

	Tacaaldın kara közümün,	*Deccalın kara gözüyüm,*
65020	Çın balaket özümün,	*Gerçek belanın kendisiyim,*
	Tutkak cutkuç cin kelse,	*Tutup yutan cin gelse,*
	Tuura biröөñ kalbaysıñ,	*Doğru dürüst biriniz kalmazsınız,*
	Kaarım tögüp kaçırsam,	*Kahrımı döküp saldırırsam*
	Kalkıña biröөñ kaytpaysıñ.	*Halkına biriniz dönmezsiniz.*
	Mürzölönüp tiştesem	*Mezara gömercesine dişlersem*
	Ölböy aman kaytpaysıñ,	*Ölmeden sağ dönmezsiniz,*
	Karap kördüm tübüñdü,	*Bakıp gördüm kökünü,*
	Calmap cutam baarıñdı,	*Yalayıp yutarım hepinizi,*
	Kazat kurap çır baştap,	*Gaza kurup kavga başlatıp*
65030	Ne keltirdiñ cinimdi.	*Niçin kabarttın öfkemi.*
	Eren deseñ erenmin,	*Eren dersen erenim,*
	Eñ müşküldün birimin,	*En çetinlerden biriyim,*
	Kan sorguçtun özümün,	*Kan emicinin ta kendisiyim,*
	Tacaaldın anık özümün,	*Deccalın gerçek kendisiyim,*
	Kak ordonmun, şerdenmin,	*Tam otağım, arslanım ben,*
	Kaarluuga turuuçu	*Gazaplıya karşı duran,*
	Karmansañ nayza sunuuçu,	*Tutuşursan mızrak uzatan*
	Kan Sarıbay özümün.	*Han Sarıbay'ın kendisiyim.*
	Kerişkençe kerişçü	*Kavga bitene dek kavga eden,*
65040	Ketmendep kaçsa tügönbös	*Kazıp kaçsan tükenmez,*
	Keñ özön çalkıt kerüülük	*Geniş vadili, engin yokuşlu,*
	Kaçırsa candı koybogon,	*Saldırınca can komayan,*
	Kösöö kuyruk kök dañgıl,	*Kösev kuyruklu boz canavar,*
	Körgöndü cutkan börümün.	*Gördüğünü yutan kurdum ben.*
	Kaarlandım utamın,	*Kahırlandım, yenerim,*
	Tük taştabay tügüñdü,	*Tüyünü bile komadan,*
	Aman koyboy biriñdi,	*Birinizi sağ komadan,*
	Kaysap sorup cutamın.	*Çiğneyip emip yutarım.*
	Kaçırışıp kelgenge,	*Saldırıp gelene*
65050	Ay karañgı tündöymün,	*Aysız karanlık gece gibiyim,*
	Adam cinin kaguuga,	*İnsanın cinini kovmaya*
	Kara başkı cindeymin.	*Kara başlı cin gibiyim.*
	Men Sarıbay baatırmın,	*Ben Sarıbay bahadırım,*
	Ardın için açırıp,	*Arlının içini yaktırıp,*
	Celpiniştin ceeginen,	*Celpiniş'in kıyısından*
	Aluuçumdu kaçırıp,	*Alacağımı kaçırıp,*

Uşul kezde men özüm,
Urunarga too tappay,
Uruşarga coo tappay,
Çataktarga doo tappay,
Çabışarga coo tappay,
Küülönüp kol cıyganmın,
Han Manastın tukumu
Küröşkönü turganım,
Kılıçıñdı ayt, kınıñdı ayt,
Kıyşañdatpay çınıñdı ayt,
Alış kılçu kerüüñdü ayt,
Alışa ketçü ceriñdi ayt.
Kaalap tiydiñ cinime,
Katılbay koyboym biriñe,
Çamam kelse çapçışıp,
Karuum kelse kaysaymın.
Uluguñdu utamın,
Acıdaarday op tartıp,
Koyboy çoguu cutamın.
Kaarım keldi kaysadım,
Kaçıp tartpaym birööñdön
Tıtkın kılsañ ton mına
Beypil kılsañ kol mına,
Eñiş kılsañ er mına,
Cekege çıgıp karmaşsañ,
Er Sarıbay men mına.
Nayza oozun burgamın,
Açuulanıp al kapır,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Maydanga kelip turganmın!

Şu sıra ben kendim,
Çarpacak dağ bulamayıp,
Vuruşacak düşman bulamayıp,
Kavgalara dava bulamayıp,
Çarpışacak düşman bulamayıp,
Coşup ordu toplamışım,
Han Manas'ın soyuyla
Güreşmeye durmuşum,
Kılıcını söyle, kınını söyle,
Eğip bükmeden doğrunu söyle,
Vuruşacağın yokuşunu söyle,
Tutuşacağın yerini söyle.
İsteyip dokundun öfkeme,
Sataşmadan komam birinize,
Gücüm yetse pençeleşip,
Kolum yetse çiğnerim.
Ulunuzu yenerim,
Ejderha gibi içime çekip
Komadan topunuzu yutarım.
Kahrım geldi, çiğnedim,
Kaçıp çekinmem birinizden,
Yağmalarsan kaftan işte,
Barış edersen el işte,
Kapışırsan er işte,
Teke tek çıkıp cenk edersen
Er Sarıbay ben, işte.
Mızrağın ucunu çevirmişim,
Öfkelenip o kâfir,
Ay-âlemi perişan edip,
Meydana gelip durmuşum!

Almambettin Külçoro
Cekege meni koygun – dep,
Tagdır ketse ölöyün,
Çın kaalasa Kudayga
Çımınday candı bereyin.
Cekeme-ceke salışıp,
Ölbögöndön kalışıp,
Kayrattuusun kerüügö,

Almambet'in Külçoro'su,
Teke teke beni koy – diye,
Kader biterse öleyim,
Gerçekten dilerse Hüda'ya
Sinek gibi canı vereyim.
Teke tek vuruşup,
Ölmeyen sağ kalıp,
Gayretlisini görmeye,

	Kas acal cetse ölüügö,	*Hasım ecel yeterse ölmeye,*
	Şay koldogon Külçoro,	*Şay'ın koruduğu Külçoro,*
	Telegeyi teñ çoro	*Her yanı denk, eksiksiz çora,*
	Aalamdan artık er çoro,	*Âlemden üstün er çora,*
	Kaçkan kulan çomuluu	*Kaçan kulan işlemeli,*
65100	Kaptalı bolot ak kañkı,	*Yanları çelik ak eyer*
	Nar buudanga tokuluu,	*Nar küheylana vurulu,*
	Kül oyronu Külçoro,	*Kül oyranı Külçoro,*
	Külüstönüñ aalamdın,	*Âlemin en yakışıklısı,*
	Eñ suluusu adamdın,	*İnsanın en güzeli,*
	Uzun boyluu, keñ dalı,	*Uzun boylu, geniş omuzlu,*
	Arı balban, arı şer,	*Hem pehlivan, hem arslan,*
	Alışkan coonu köp körüp,	*Tutuştuğu düşmanı çok görmüş,*
	Adis bolgon kurgan er	*Usta olmuş garip er,*
	Bolot kurbu çarayna	*Çelik kenarlı çar-ayna*
65110	Al başında kiyilüü,	*O, başında giyili,*
	Kazatka minçü buurul at	*Gazaya bindiği kır at,*
	Cal-kuyrugu tüyülüü,	*Yelesi kuyruğu düğümlü,*
	Cakası altın, ceñi cez	*Yakası altın, yeni tunç,*
	Koş badana, torgoy köz	*Çift badana, serçe gözlü,*
	Atışka kirse ok ötpös,	*Atışa girse ok geçmez,*
	Örtkö kirse, çok ötpös,	*Ateşe girse kor geçmez,*
	Agasının Ak olpok	*Ağabeyinin Ak olpok'u*
	Al üstündö kiyilüü,	*O, üstünde giyili,*
	Şer atangan kurgurdun,	*Arslan namlı garibin*
65120	Kiygeninde teşik cok,	*Giydiğinde delik yok,*
	Kımbat baldar kier – dep,	*Değerli oğullar giyer – diye,*
	Arkagın cibek tordogon,	*Atkısını ipek ağla ören,*
	Kerektüü katın Kanıkey,	*İş bilir hatun Kanıkey,*
	Bugugun enem oñdogon,	*Çözgüsünü anam düzelten,*
	Ölçöö-ölçöö kerene	*Ölçü ölçü enine*
	Bolot egik töktürgön,	*Çelikten pul döktüren,*
	Carabas cerin söktürgön,	*Yaramaz yerini söktüren,*
	Bolotton kılgan şibegen,	*Çelikten yapılmış bizle,*
	Bolcolu cok ustalar,	*Sayısız ustalar*
65130	Kımbat kılıp kayrıgan,	*Paha biçilmez kılıp diken,*
	Tiktegende adamdın,	*Baktığında insanın*
	Tim ele közü tayıgan,	*Düpedüz gözü kamaşan,*

Narday buurul ak minip,
Ak rapis ton kiyip,
Ay-aalamdı şaştırıp,
Astındagı Buurulun,
Alçaktata bastırıp,
Ay-aalam boyun bas kılıp,
Çın kıraanı bilinip,
Kulak ugup köz körgön
El canınan tüñülüp,
Bet alganı Sarıbay,
Betteşeri momunday,
Aldındagı Buuruldu
Mañkañdata bastırıp
Bardık turgan kalıñ kol
Alapayın şaştırıp,
Döbödö turgan kapırga
Döñköñdötö celdirip,
Döbögö cakın keldi ele,
Al Sarıbay kapırdı,
Baykap Çoro kördü ele.
Eki cagın karanıp,
Erdi-murdun calanıp,
Aç arstanday alaktap,
Ak colborstoy calaktap,
Sının buzup kenebeyt,
Sırtı kara doñuzdu
Buçkagına teñebeyt,
Şer ekeni bilinip,
Acal dese kaşkayıp,
Kayran çoro süyünüp,
Coo kiyimin kiyinip,
Sarıbayga bet alsa
Babam Manas koldo – dep,
Çoro nayzasın kötörsö,

Koldogonu bir toguz,
Koldop algan kezi eken,
Cölögönü kırk çilten
Cölöp algan çagı eken,

Nar gibi kır ak binip,
Ak rapis kaftan giyip,
Ay-âlemi şaşırtıp,
Altındaki Buurul'unu
Salındıra salındıra yürütüp,
Ay-âleme boyun eğdirip,
Gerçek kıran olduğu bilinip,
Kulağın duyduğu, gözün gördüğü
El canından umut kesip,
Yöneldiği Sarıbay,
Karşılaşacağı işte böyle,
Altındaki Buurul'u
Kurumla salındırıp,
Orada duran kalabalık ordunun
Aklını şaşırtıp,
Tepede duran kâfire
Hoplata hoplata koşturup,
Tepeye yakın gelmişti,
O Sarıbay kâfiri
Çora gözleyip görmüştü.
İki yanına bakınıp,
Dudağını burnunu yalanıp,
Aç arslan gibi bakınıp,
Ak kaplan gibi yalanıp,
Duruşunu bozmaz, aldırmaz,
Dışı kara domuzu
Topuğuna denk saymaz,
Arslan olduğu bilinip,
Ecel dense dimdik durup,
Aziz çora sevinip,
Cenk giysisini kuşanıp,
Sarıbay'a yönelince,
Atam Manas, koru – diye,
Çora mızrağını kaldırınca,

Koruyanları bir dokuz,
Koruyup aldıkları demmiş,
Dayanağı kırk çilten,
Destekleyip aldıkları çağmış,

Alp kara kuş, zumuruk
Alış kılçu belgisi,
Butun sunup dardayıp,
Atı menen eñçüdöy,
Kastaşkandın cazasın,
Kazır kolgo berçüdöy,
Tuu töbödön kürküröp,
Tuura tunun sunuptur,
Karacoltoy balanın,
Kaptalında çamınıp,
Kankor Manas cölögü,
Coldoş bolup turuptur,
Közöl kuyruk kök dañgıt
Körsöñ canda çamınıp,
Aç arstan, ak colbors
Al aybatın salıptır,
Ayköl Manas pirleri
Tegerektep kalıptır,
Kadır Alla bir Kuday.
Ar kaçandan bir kaçan,
Kagıştın cayı uşunday,
Too degende oktolgon,
Cosunda mınday cok bolgon,
Atasınan babası
Alıstan kayra tartpagan,
Asıl şerdin tukumu
Akırın süylöp, bek taştap
Er Kuyalı balbanga
Ebi menen kep baştap
Berizaada berensiñ,
Belgilüü ceñem, törömsüñ.
Üzülgöndü ularsıñ,
Çaçılgandı cıyarsıñ,
Kadırdın kaalı* türüsüñ,
Çın beymandın birisiñ,
Kargış tiygen kapırga,

Alp kara kuş, zümrüdüanka,
Cenk edeceğinin nişanı,
Ayağını uzatıp gerilip,
Atıyla birlikte kapacak gibi,
Düşmanlık edenin cezasını
Şimdi eline verecek gibi,
Tam tepeden gürleyip,
Dosdoğru pençesini uzatmış,
Karacoltoy oğlanın
Yanı başında atılıp,
Hunhar Manas'ın dayanağı
Yoldaş olup durmuş,
Güzide kuyruklu boz dañgıt,
Görsen yanında atılıp,
Aç arslan, ak kaplan,
O heybetini salmış,
Ayköl Manas'ın pirleri
Çevresini sarmış,
Kadir Allah, bir Hüda.
Öteden beri her zaman
Çarpışmanın hâli işte böyle,
Dağ dese ok gibi gerilen,
Töresinde böylesi olmamış,
Atası da dedesi de
Uzaktan geri dönmemiş,
Asil arslanın soyu,
Usul konuşup sağlam basıp,
Er Kuyalı pehlivana
Usulünce söz başlatıp:
Peri-zade yiğitsin,
Namlı yengem, hanımsın.
Kopanı eklersin,
Saçılanı toplarsın,
Kıdır'ın kaalı soyusun,*
Gerçek erenlerin birisin,
Lanet değmiş kâfire,

Kan Sarıbay baatırga,
Bettep nayza sunamın,

Han Sarıbay bahadıra
Karşı durup mızrak uzatırım,

Çama çarçap al ketse,
Kaalasa candı berermin,
Çamam kelse kapırdın,
Muştap kanın tögörmün,
Talastı kamap kelgende,
Koyboy candı kaşaytıp,
Koygulaşa bergende,
Çapçıp çamam kelalbay
Çabış kılıp ceñe albay,
Küçönüşsö küç cetpey,
Atış kılsak ok ötpöy,
Beyli kara doñuzdun,
Bul Külçoro kayniñiz,
Oşondo candan tüñülgön,
Cetken candı tındırdım,
Cer aşırgan kapırga,
Ceti miñ nayza sındırdım,
Cetimiş tulpar öltürdüm,
Çama çarçap arıdım,
Keñ düynödön tarıdım,
Kesirlüü müşkül it menen,
Kerişip cürüp karıdım,
Kandın baarı cutuldu,
Ok ötpös tonum tıtıldı,
Şer atagım kem boldu,
Munu menen Külçoro,
Baatırlık başım dal boldu,
Sarıbay mınça er boldu
Öödö-tömön sayışsam
Baş carılıp, kan tögüp,
Öñ burulup, tüs ketip,
Eki koldon al ketip,
Köödöndön kara can ketip,
Közdün baarı alaktap,
Kol-buttarım şalaktap,
Ölö turgan biz bolsok,
Şer arslan, er ceñem,
Sizge salgan añgemem,

Takat tükenip güç giderse,
Dilerse canı veririm,
Gücüm yeterse kâfirin
Yumruklayıp kanını dökerim,
Talas'ı kuşatıp geldiğinde,
Komadan canı kavurup,
Vuruşup durduğunda,
Pençeleşip gücüm yetmeyip,
Çarpışıp yenemeyip,
Güç yarışında güç yetmeyip,
Atışsak ok geçmeyip,
Gönlü kara domuzun,
Bu Külçoro kayınınız
O zaman candan umut kesmiş,
Yetiştiğim canı bitirdim,
Yer aşırtan kâfire
Yedi bin mızrak kırdım,
Yetmiş tulpar öldürdüm,
Takatim tükendi, yoruldum,
Geniş dünyada daraldım,
Kahırlı çetin it ile
Çekişe çekişe kocadım,
Hanların hepsi yutuldu,
Ok geçmez kaftanım yırtıldı,
Arslan ünüm eksildi,
Bunun yüzünden Külçoro,
Bahadır başım şaşkın oldu,
Sarıbay bunca er çıktı,
Aşağı yukarı mızraklaşsam,
Baş yarılıp, kan dökülüp,
Beniz solup, renk gidip,
İki koldan derman gidip,
Göğüsten kara can gidip,
Gözlerin hepsi fıldır fıldır,
Elim ayağım sarkıp,
Ölecek olan biz isek,
Arslan yiğit, er yengem,
Size sunduğum sözüm şu:

Kıyla kırgın sala kör,
Kaarduunun kolunan
Kayran ceñem Kuyalı,
Acıratıp kala kör!
Kıyamattık murasım,
Ayköl şerge arstanım,
Mömö bolup turasıñ,
Öçkön ottu tamızıp,
Ölçü candı tirgizip,
Atıştı arbın sal, ceñe,
Azapka tüşçü kayran baş
Tüz bolgurdun kolunan
Acıratıp kal, ceñe!
Amanat aytkan kebibiz,
Ala-Toodoy belibiz,
Karmaşta katuu boluñuz,
Kaarduu müşkül, katuu zaar,
Kayran ceñe tosuñuz!
Aygaydı arbın salıñız,
Açuulangan kapırdan
Acıratıp kalıñız!
Celmoguz uulu kapırga
Kürdöölüü alım barında,
Külügüm kantip bereyin,
Küröş kılıp köröyün,
Çama kelbey baratsa,
Çabıştı mıktap sala kör,
Kaarluunun kolunan,
Acıratıp ala kör,
Kaza cetse ölömün,
Kaalap kelgen Sarıbay,
Kas duşman cak momunday,
Atıştı arbın salayın,
Astıga murda sayışıp,
Armansız bolup kalayın,
Salışpasam, barbasam,
Baatırlık türüm kayda – dep,
Babası baatır kayran şer.
Ört kaptasa tartpagan,

Nice kırgın salıver,
Gazaplının elinden,
Aziz yengem Kuyalı,
Ayırıp kurtarıver!
Kıyamete dek mirasım,
Ayköl arslana, arslanım,
Meyve olup dursun,
Sönmüş ateşi tutuşturup,
Ölecek canı diriltip,
Atışı bolca sal, yenge,
Azaba düşecek aziz başı
Kahrolasının elinden
Ayırıp kurtar, yenge!
Emanet söylediğimiz sözümüz,
Ala-Too gibi belimiz,
Cenkte sert olunuz,
Gazaplı mihnet, ağır zehir,
Aziz yenge, karşılayınız!
Narayı bolca salınız,
Öfkelenen kâfirden
Ayırıp kurtarınız!
Celmoguz oğlu kâfire,
Gürbüz gücüm varken
Küheylanımı nasıl vereyim,
Güreş edip göreyim,
Takat yetmez olursa
Çarpışmayı sıkıca salıver,
Gazaplının elinden
Ayırıp alıver,
Kaza yeterse ölürüm,
İsteyip gelen Sarıbay,
Hasım düşman taraf işte böyle,
Atışı bolca salayım,
Önce ben mızraklaşıp,
İçimde ukde kalmasın,
Vuruşmazsam, varmazsam,
Bahadırlık suretim nerde – diye,
Atası bahadır, aziz arslan,
Yangın basınca dönmeyen,

Ölümdön kılt dep kaytpagan	*Ölümden zerrece dönmeyen*

İKİNCİ BÖLÜM

Kırılan Mızrak, Kızıl Kırgın

Söz biter, mızrak konuşur. Külçoro sarı yanaklı kamçısını küheylanın sağrısına indirip meydana atılır; Manas, Almambet, Çubak, Sırgak, Sergek, Acıbay ve Bakay'ın ruhları onunla birlikte mızrak uzatır. Bölökbay ustanın döktüğü sırlı çelik mızrağını Sarıbay'ın öldürücü yerlerine — yüreğin başına, çift kaburganın sınırına — nişanlayıp saplar; ne var ki atadan kalma mızrak domuzun gövdesinde ortasından paramparça olur, Sarıbay kılı kıpırdamadan durur. Bunun üzerine yiğit, boz yeleli Manas'tan miras Zülfikar'ı kınından sıyırıp çalar; fakat ecel bu kâfire yine işlemez. Azgınlaşan Sarıbay çadır kadar tunç topuzu ve aybaltasıyla er Seytek'e yönelir; ağzından yangın saçan ejder heybetiyle ortalığı kasıp kavurur.

Gelgelelim devin içine de kurt düşmüştür: kundaktaki körpe oğlana gücünün yetmediğini görüp "Beni Tanrı çarpmış galiba" diye söylenir, yenilmez gövdesinde ilk kez derman kaçtığını duyar. Öfkesini altındaki Tookızıl'dan çıkarır; "bir kurbağaya binmişim meğer" diye tulparına lanet yağdırır. Bu arada iki ordu birbirine girmiştir: yağmur gibi yay çekilip tüfek atılır, onbaşılar orak gibi biçer, kaçan oka uçar; sahipsiz kalan mal, inleyip gezen can, sarı illete tutulup sararan el çoğalır. Kanlı gecenin sonunda tan yeli yüz sızlatır, Çolpan tepeden parlar; dilsiz elçinin elinde avuç içi kadar bir mektup gelir — çarpışılacak yere çağıran, "hasım ecel yetişirse öldün" diyen bir meydan okumadır bu.

KÜNYE — KEY FACTS

- Külçoro, Sarıbay'a karşı meydana ilk çıkan olur; Manas, Almambet, Çubak, Sırgak, Sergek, Acıbay ve Bakay'ın ruhları saldırıda ona eşlik eder.
- Bölökbay ustanın yaptığı sırlı çelik mızrak, öldürücü yere denk getirilip saplandığı hâlde Sarıbay'ın gövdesinde ortasından paramparça olur.
- Külçoro, Manas'tan miras kalan Zülfikar kılıcıyla vurur; fakat Sarıbay bu vuruşu da kıl kadar saymaz ve sağ kalır.
- Sarıbay tunç topuzu ve aybaltasıyla er Seytek'e saldırır; ağzından yangın saçan ejder görünümüyle tasvir edilir.
- Sarıbay ilk kez zaaf duyar: körpe Seytek'e gücünün yetmediğini görüp "Beni Tanrı çarpmış galiba" diye yakınır ve atı Tookızıl'a lanetler yağdırır.
- Ordular arasındaki toplu kırgının ardından tan vakti dilsiz bir elçi, çarpışmaya çağıran avuç içi kadar bir meydan okuma mektubu getirir.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Ökümdü sultan körgön şer,	*Hükmü yaman sultanı görmüş aslan,*
Sarı caak buldursun	*Sarı yanaklı kamçısını*
Karmay kalıp imerip,	*Kavrayıp bir çevirdi,*
65290 Kamçı cayı uşunday,	*Kamçı vuruşu işte böyle,*
Kañ degize buudandı	*Küheylanı çınlatıp*
Takımga tartıp ciberip,	*Sağrısına bir indirdi,*
Tuulgasına tar buudan,	*Tuğuna dar gelen küheylan,*
Turbay oozun burdu emi,	*Durmadan ağzını çevirdi şimdi,*
Maydanga çıkkan baatırga,	*Meydana çıkan bahadıra,*
Kalk büldürüp, el kırgan,	*Halk perişan edip, el kırmış,*
Er Sarıbay kapırga,	*Yiğit Sarıbay kâfire,*
Kaçırıp nayza sundu emi.	*Saldırıp mızrak uzattı şimdi.*
Kankor Manas atı şer,	*Hunhar Manas, adı aslan,*
65300 Almambet, Çubak eki er,	*Almambet, Çubak iki er,*
Sırgak, Sergek tegizder,	*Sırgak, Sergek denk yiğitler,*
Acıbay, Bakay arstandar,	*Acıbay, Bakay arslanlar,*
Aralaş nayza sunganı,	*Onunla birlikte mızrak uzatıp,*
Arstan çoro baatırga	*Arslan çoro bahadıra*
Coldoş bolup turganı,	*Yoldaş olup durdular,*
Aykırsa köñül bölünüp,	*Haykırınca gönül bölünüp,*
Karaanı san kol körünüp,	*Karaltısı sayısız ordu görünüp,*
Baatırdın baarı kaçırıp,	*Bahadırların hepsi saldırınca,*
Kayran çoro keldi ele,	*Yiğit çoro geldi işte,*
65310 Eñ şamdagay çoronun,	*En çevik çoronun*
Iktuulugu mınçalık,	*Ustalığı işte bu kadar,*
Nayzaga dañgıl er ıktuu,	*Mızrakta usta, becerikli er,*
Mıktılıgı mınçalık,	*Yamanlığı işte bu kadar,*
Er Sarıbay baatırdın,	*Yiğit Sarıbay bahadırın,*
Tizgin karmaar kolu – dep,	*Dizgin tutan eli — diye,*
Tiktep saysam soydum – dep,	*Nişanlayıp saplarsam öldürürüm — diye,*
Kak cagının kaşı – dep,	*Tam yanının kıyısı — diye,*
Kak cüröktün başı – dep,	*Tam yüreğin başı — diye,*
Ortosunun özü – dep,	*Ortasının tam kendisi — diye,*
65320 Öpkösünün çeti – dep,	*Akciğerinin kenarı — diye,*
Koş kabırga ceegi – dep,	*Çift kaburganın sınırı — diye,*
Ildıylasa kök boor et	*Aşağı inse kara ciğer*

Irgıp keter kezi – dep,
Acaldı anık tuştadı,
Uñgusu kuyma uçu kurç
Uçuna tartkan kara kurç,

Koşoktop köz kıl taktırgan,
Sungan coogo baptagan,
Bölökbay usta saptagan,
Cay aptabın ötközböy
Kölökö cerge saktagan,
Körköm bolot sır nayza
Olcogo tartıp ciberse,
On eki kılıç ötpögön,
Sundurup balban urganda,
Tirüü duşman ketpegen,
Celmoguz uulu kapırga,
Er Sarıbay baatırga,
Küçkö salıp Külçoro,
Küñgürönüp, küülönüp,
Külüstönüñ süylönüp,
Beldi bekem baylanıp,
Erini kese çaynalıp,
Kıya saadak baylanıp,
Kayra caaçu buluttay,
Kaarı betine aylanıp,
Kambıl çoro cetti ele,
Mañdaydagı kaşka tiş
Taruudaydan bırkırap,
Oozunan çıkkan kök calın
Oktos berip şırkırap,
Alakandan çok çıgıp
Külçorodon can çıgıp,
Turbay nayza sundu ele
Maydanda turgan kapırga
Kuptap nayza urdu ele,
Kıyrap nayza bırkırap,
Colum üydöy Akkula
Coruça uçup kaldaktap,
Nayza urgan çoronun

Fırlayıp çıkar yeri — diye,
Eceli tastamam nişanladı,
Sapı döküm, ucu keskin,
Ucuna kara çelik çekilmiş,

Sıra sıra kıl püskül taktırılmış,
Uzandığı düşmana ayarlanmış,
Bölökbay ustanın sapladığı,
Yaz sıcağını geçirmeden
Gölgeli yerde saklanan,
Görklü çelikten sırlı mızrak,
Yağıya doğru savrulsa,
On iki kılıcın işlemediği zırhtan
Pehlivan uzatıp vurduğunda
Düşman sağ çıkıp gitmezdi.
Celmoguz oğlu kâfire,
Yiğit Sarıbay bahadıra,
Gücünü katıp Külçoro,
Homurdanıp, hız alıp,
Yiğitçe söylenip,
Belini sıkı bağlayıp,
Dudağını kesercesine çiğneyip,
Çapraz sadak kuşanıp,
Yeniden boşanacak bulut gibi,
Öfkesi yüzüne vurup,
Çevik çoro yetişti işte,
Alnının önündeki ak dişler
Darı tanesince gıcırdayıp,
Ağzından çıkan gök alev
Fışkırıp çatırdayarak,
Avucundan kor saçılıp,
Külçoro'dan can taşıp,
Durmadan mızrak uzattı da
Meydanda duran kâfire
Nişanlayıp mızrak vurdu işte,
Mızrak kırılıp paramparça,
Otağ gibi iri Akkula
Akbaba gibi uçup çalkalanıp,
Mızrak vuran çoronun

Bursa buudan burulup,	*Çevirince küheylanı dönüp,*
Çama çarkım uşunday.	*Gücüm kudretim işte böyle.*
Narday bolgon buudanın,	*Nar deve gibi küheylanını*
Tizeden cerge tıgılıp,	*Dizine dek yere gömüp*
Mıktap saygan Külçoro,	*Sağlamca saplayan Külçoro'nun*
Allaga ünü ugulup,	*Sesi Allah'a işitildi,*
Öñ kumsarıp buzulup,	*Beti solup bozuldu,*
Tegerenip basalbay,	*Dönenip adım atamayıp,*
Temteñ bolgon emedey,	*Sendeler olmuş gibiydi,*
65370 Kumga tuup, taşka öskön,	*Kumda doğup taşta büyüyen,*
Kayıptan bölök başka öskön,	*Kayıptan gelme, başka yetişen,*
Arday bolgon nar buudan	*Nar misali o boz küheylan,*
Ar kayıp menen bir tuugan,	*Her kayıpla öz kardeş,*
Çalgınga minse çarçabas,	*Keşfe binilse yorulmaz,*
Oorukka minse oorunbas,	*Ağırlığa koşulsa incinmez,*
Atışka minse arıbas,	*Çarpışmaya binilse bitkin düşmez,*
Altımış asıy bolgonço	*Altmış yaşını dolduranadek*
Arday külük buuruldun,	*Nar misali yürük bozun*
Tegerenip çalgıştap	*Dönüp dolaşıp koşmaktan*
65380 Zamanası kuuruldu,	*Zamanesi kavruldu,*
Kökül kagıp közün cuump	*Perçemini silkip gözünü yumup,*
Kök moynoktu cölönüp,	*Gök boynuna yaslanıp,*
Körkömü altın kayran baş	*Görkü altın, yazık o baş*
Kapkara çañga bölönüp,	*Kapkara toza büründü,*
Akılı ayran bölünüp,	*Aklı şaşıp bölündü,*
Kayıptık türü körünüp,	*Kayıplık hâli göründü,*
Tizgin kagıp, kol soyup,	*Dizgin silkip, ön ayak gerip,*
Tim ele toodoy toñkoyup	*Düpedüz dağ gibi kabarıp,*
Kuyrugu sayañ calı bar,	*Kuyruğu dik, yelesi gür,*
65390 Kulan sınduu canıbar,	*Kulan endamlı canavar,*
Celip kelse ceyrendey,	*Koşup gelse ceylan misali,*
Tört tuyaktuu kıl kuyruk	*Dört tırnaklı, kıl kuyruklu,*
Carıktıkka teñebey,	*Yeryüzünde dengi yok,*
Baskanı bar maralday,	*Yürüyüşü maral gibi,*
Çurkaganı şamalday	*Koşusu rüzgâr gibi,*
Celse kuyun cetpegen,	*Dörtnala gitse kasırga yetişmez,*
Kıl kuyruktuu tört tuyak	*Kıl kuyruklu dört tırnağın*
Cılkı aldına ötpögön,	*Önüne yılkıdan geçen olmamış,*

Ketmen tuyak, keñ sooru,
Kenen cerdin buudanı,
Keñ kökürök, taykı cal,
Çın kayıptan bu dagı,
Çılbır tutam kalbasa,
Çıktagan coogo aldırbayt
Kıyındap tagdır cetpese
Kırsık urup ketpese

Çapa tırnak, geniş sağrı,
Engin yerin küheylanı,
Geniş göğüs, kısa yele,
Bu da gerçek kayıptan,
Yular bir tutam kalmadıkça
Kuşanmış düşmana kaptırmaz,
Kader zorlayıp yetişmedikçe,
Felaket çarpıp geçmedikçe,

Mingenin coogo aldırbayt.
Burulganı iyiktey,
Çurkaganı kiyiktey,
Bura tartıp buurulu
Oñtoyloşup turganda,
Kuday betin körgözbö,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Kapır kaarı momunday.
Açuulanıp akırıp,
Eki közü çöl caynap,
Karsıldatıp tiş kayrap,
Aybattanıp çamınıp,
Nayza salsa bolgon cok,
Külçoro şerdin nayzasın
Kuyun sınduu körgön cok,
Kaş imerip kılt etpey,
Kabak kagıp bılk etpey,
Zıñ-zıñ etip kenebey,
Sırtı müşkül örttöngür
Sarıbay çoçko bılk etpey.
Tumandap közü caynadı,
Erindi bölö çaynadı,
Karuusu başka kapırdın
Kan iççü türü karmadı.
Eki közü çok bolup,
Acıdaarday oktolup,
Cadaaldanıp badirek
Capa saldı çoñ dümök
Kaarlanıp küülönüp,
Külçorogo süylönüp:

Binicisini düşmana kaptırmaz.
Dönüşü iğ gibi,
Koşusu geyik gibi,
Bozunu çekip çevirerek
Fırsat kollayıp dururken,
Tanrı yüzünü göstermesin,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Kâfirin öfkesi işte böyle.
Öfkelenip kükreyerek,
İki gözü alev alev kaynayıp,
Çatır çatır diş bileyip,
Heybetlenip atılıp,
Mızrak saldıysa da olmadı,
Külçoro aslanın mızrağını
Kasırga misali görmedi bile,
Kaş çevirip kımıldamadan,
Göz kırpıp yerinden oynamadan,
Zınk zınk edip aldırmadan,
Dışı çetin, yanasıca
Sarıbay domuzu kılını kıpırdatmadı.
Gözü dumanlanıp alevlendi,
Dudağını parçalarcasına çiğnedi,
Gücü bambaşka kâfiri
Kan içici hâli tuttu.
İki gözü kor olup,
Ejderha gibi gerilip,
Hırçınlaşıp o alçak
Kopardı büyük bir kıyamet,
Öfkelenip, hız alıp,
Külçoro'ya söylenip:

– Çıkkan cerim çoñ maydan,
Ataktuu atım Sarıbay
Tozok salam uşunday,
Çınarıñdı kıyratam,
Çımçışıña kenebeym,
Koluñ turmak başıñdın
Çapçıganın baçagar,
Buçkagıma teñebeym.
Birööñ kelip, miñiñ say,
Miñ tümönüñ katar say,

— Çıktığım yer büyük meydan,
Ünlü adım Sarıbay,
Böyle cehennem koparırım,
Çınarını devirir kırarım,
Çimdiğine aldırmam,
Elin şöyle dursun, başının
Pençe atışını, edepsiz,
Topuğuma bile denk tutmam.
Biriniz gelin, bininiz saplayın,
Bin tümeniniz sıra sıra saplasın,

Tagdır kaalap ölömün,
Cardap kanıñ bir bolup,
Önögümdü berbeymin, –
Dep, oşentip Sarıbay
Balbanının baarına:
Kıykırık salıp cetkile,
Kılça kalbay calgızıñ
Kırgın bolup ketkile,
Tulpar oozun burgula,
Turbay nayza sungula,
Tuura ersingen bul curttu
Tukum kurut kılgıla.
Kuluñ kelbey, kanıñ kel,
Kurgan curtuñ baarıñ kel,
Baatırsıngan kanıñ kel,
Azıñ koyup baarıñ kel,
Öödö kılçu cakşıñ kel,
Öpkö canççu bakşıñ kel.
Katuu ünüm karmasa,
Kalkıñ aman kalbaysıñ.
Katuulasa cañcalım
Esen üygö barbaysıñ.
Bereniñdi cok kılıp
Begireek beypay salbasam,
Tük kılıñdı taştabay,
Tügöldöp kırıp salbasam.
Ebiñ eptep tappasam,
Ezelki ciniñ kakpasam,

Kader dilerse ölürüm,
Yardıma hanlarınız bir olup gelse de
Meydanımı vermem ben, —
Deyip böylece Sarıbay
Pehlivanlarının hepsine:
Nara atıp yetişin,
Kıl kadar iz komadan o yalnızı
Kırıma uğratıp bitirin,
Tulparın ağzını çevirin,
Durmadan mızrak uzatın,
Kendini er sanan bu halkın
Soyunu kökten kurutun.
Kulunuz değil, hanınız gelsin,
Zavallı halkınız hepiniz gelin,
Bahadır geçinen hanınız gelsin,
Azınızı koyup hepiniz gelin,
Yükselten iyiniz gelsin,
Akciğer ezen bakşınız gelsin.
Sert sesim bir tutarsa,
Halkın sağ esen kalmaz.
Kavgam bir şiddetlenirse
Evine sağ varamazsın.
Yiğidini yok edip
Beyden beter belaya salmazsam,
Tek kılını bırakmadan
Eksiksiz kırıp geçirmezsem,
Çareni bulup alt etmezsem,
Ezelî cinini silkmezsem,

Baatırlarıñ orbosom,
Baatırlarıñ soybosom,
Sarıbay bolboy ölöyün,
Tuulbay tuna çögöyün,
Kuturgan eken Külçoro
Kuup cürüp kanıñ tögöyün,
Çalıngan okşoyt baykasam,
Munu menen çabış kılıp köröyün.
Oynop tursam men özüm
Oroñdop nayza sunganın,
Amalı tar, alı cok
Çapçışıp cañcal kılganın,

Bahadırlarını biçmezsem,
Bahadırlarını boğazlamazsam,
Sarıbay olmayayım, öleyim,
Doğmamış olup dibe çökeyim,
Kudurmuş meğer Külçoro,
Kovalayıp kanını dökeyim,
Bakarsam çelmelenmişe benziyor,
Onunla bir vuruşup göreyim.
Ben kendim oynayıp dururken
Horlanıp mızrak uzatışını,
Çaresi dar, gücü yok,
Pençeleşip kavga edişini,

Cartı kılça alı cok,
Eselek curttun urganı,
El çuulatıp, curt kırıp,
Emi esebin tabayın.
Eelikken eken kuturup,
Ezelden cinin kagayın.
Baatırlarım, balbanım,
Baykasañ dümök iş uşul
Başka bolsun cañcalıñ.
Kıykırıgıñ taş carsın,
Şiltegen balta baş carsın.
Dümök uşul, çır uşul,
Silerge aytkan sır uşul.
Tüptüz kaptap ötkülö,
Tük taştabay bul curttun
Tübünö çoguu cetkile.
Kagıştı katuu salgıla,
Kalbay takır kırılıp,
Kırgın bolup kalgıla, –
Dep oşentip Sarıbay
Koluna cardık kıldı emi,
Eñ bülüktüü zaarı küç,
Aramdı Kuday urdu emi.
Bütkül kaptap kalıñ kol
Ay-aalamdı küttü emi,
Kanı cardık bergen soñ,

Yarım kıl kadar gücü yok,
Şaşkın halkın vuruşu bu,
Eli çığrıştırıp, yurdu kırıp,
Şimdi hesabını göreyim.
Azmış meğer, kudurmuş,
Ezelden cinini kovayım.
Bahadırlarım, pehlivanım,
Bakarsanız kıyamet iş budur,
Kavganız başka türlü olsun.
Naranız taş yarsın,
Savurduğunuz balta baş yarsın.
Kıyamet budur, kavga budur,
Size söylenen sır budur.
Dosdoğru basıp geçin,
Tek kıl bırakmadan bu halkın
Köküne hep birlikte inin.
Çarpışmayı sert kılın,
Geriye hiç kalmadan kırılıp,
Kırıma uğrayıp kalsınlar, —
Deyip böylece Sarıbay
Ordusuna ferman verdi şimdi,
En fesatlı, zehri güçlü,
Haramiyi Tanrı çarptı şimdi.
Baştan başa yayılıp kalabalık ordu
Ay-âlemi kapladı şimdi,
Hanı ferman verdikten sonra,

Kulap ketpey kara cer
Kalıñınan tüttü emi.
Sarıbay buyruk kılganda
Nayzaluusu alkınıp,
Baltaluusu bulkunup,
Nayza kıyrap kagışıp,
Adam başı çabışıp,
Canakı kelgen çorogo
Cañcal mınday bolobu
Camgır kılıp caa tartıp,
Möndürdöy bötön ok atıp,
Er Sarıbay salganda
Baatır kök cal er Seytek
Kayratı bar, kanı bar,

Çöküp gitmeden kara yer
Kalınından tüttü şimdi.
Sarıbay buyruk verince
Mızraklısı şahlanıp,
Baltalısı silkinip,
Mızrak kırılıp çarpışıp,
İnsan başı vuruşup,
Demin gelen çoroya
Kavga böyle mi olur,
Yağmur gibi yay çekip,
Dolu gibi yaban oku atıp,
Yiğit Sarıbay saldırınca
Bahadır bozkurt er Seytek,
Gayreti var, kanı var,

Ok ötpögön tonu bar,
Ay-aalamdın baarısın
Ayday turgan alı bar
Taalayı artık kurgan şer
Atasınan babası,
Kol baştagan kurgan er
Kan Sarıbay baatırdın
Turup kolu cürgöndö,
Koldun aldı çuu turup,
Özöngö cakın kirgende,
Nayza uçu carkıldap,
Cazayıl ünü tarsıldap,
Külçorogo kirgende
Eren eçen bölünüp,
Koldun baarı bölünüp,
Cabılgan eken Sarıbay
Can algıç türü bilinip,
Eñkeyip san kol kirgende
Kol çabuuldap duu bolup,
Asman açık, cer bürkök
Aygaylagan çuu bolup,
Col aylanıp bekilip,
Adamdın baarı çegilip,
Alkım muunar çañ bolup.

Ok işlemez zırhı var,
Ay-âlemin hepsini
Devirecek gücü var,
Talihi üstün, garip aslan,
Atasından, dedesinden beri
Ordu yöneten garip er,
Han Sarıbay bahadırın
Ordusu kalkıp yürüyünce,
Ordunun önü çığlık koparark
Vadiye yakın girince,
Mızrak ucu parıldayıp,
Yaban tüfeği gümbürdeyip,
Külçoro'ya girince
Nice erenler bölünüp,
Ordunun hepsi bölünüp,
Üşüşmüş meğer Sarıbay,
Can alıcı hâli belli olup,
Eğilip sayısız ordu girince,
Ordu hücum edip uğultu kopup,
Gök açık, yer kapalı,
Haykırışlı bir çığlık kopup,
Yol dolanıp kapanıp,
İnsanların hepsi sıkışıp,
Boğaz boğan toz oldu.

Kolotko kara kan tolup,	*Çukurlara kara kan dolup,*
Tirüülüktün ubagın	*Dirilik vaktinde*
Kol üstünö kol tolup,	*Ordu üstüne ordu dolup,*
Uygu-tuygu kez düynö	*Karmakarışık bu dünya*
Öydö-tömön kozgolup,	*Bir aşağı bir yukarı çalkalanıp,*
Kumurskaday kalıñ kol	*Karınca gibi kalabalık ordu*
Azgana emes, mol bolup,	*Az değil, pek bol olup,*
Cazayıl ogu çırkırap,	*Yaban tüfeğinin oku vızıldayıp,*
Tiygen ceri bırkırap,	*Değdiği yeri parçalayıp,*
65560 Kan tögülüp şırkırap,	*Kan dökülüp şarıldayıp,*
Kayran emem öldü – dep,	*Vah emeğim öldü — diye*
Öñ cakını burkurap.	*Yakınları hıçkıra ağlaşıp.*
Seldey kaptap kalıñ kol,	*Sel gibi bastı kalabalık ordu,*
Serpişti kıldı oşol col.	*Çarpıştı işte o yolda.*
Mañdaylaşıp turuşup,	*Yüz yüze karşı durup,*
Bakırıp nayza sunuşup,	*Bağırıp mızrak uzatıp,*
Mıltık atıp, caa tartıp,	*Tüfek atıp, yay çekip,*
Bılçıldaşıp uruşup.	*Şapır şupur vuruşup.*
Bilegi coon, taş cürök	*Bileği kalın, taş yürek*
65570 Balban adam top buzup,	*Pehlivan adam saf bozup,*
Baykabagan enöö can	*Farkına varmayan bön can,*
Eçeni kulap okko uçup,	*Nicesi yıkılıp okla uçtu,*
Ezilgen kırgın boluptur,	*Ezilmiş bir kırgın oldu,*
Koktudan kara kan agıp,	*Koyaktan kara kan akıp,*
Kırdan kızıl kan agıp,	*Sırttan kızıl kan akıp,*
Eldin başı mañ bolup,	*Elin başı sersem olup,*
Cer cırtılıp çañ bolup,	*Yer yırtılıp toz olup,*
Cetkileñ müşkül iş bolup,	*Alabildiğine çetin iş olup,*
Kolu kaptap kalganda	*Ordusu basıp kalınca*
65580 Kozgolbogon müşküldü	*Kımıldamayan bu belayı*
Bir körüügö zar bolup,	*Bir görmeye hasret kalıp,*
Kol çurkurap duu tolup,	*Ordu çığrışıp uğuldayıp,*
Koyboy nayza sundu emi,	*Durmadan mızrak uzattı şimdi,*
Sarıbaydın tümön kol	*Sarıbay'ın tümen ordusu*
Burulbay cañcal kıldı ele.	*Dönmeden kavga etti işte.*
Şay koldogon Külçoro,	*Perilerin koruduğu Külçoro,*
Şamdagayı bolcolsuz,	*Çevikliği ölçüsüz,*
Asmandan tüşkön altı kurç	*Gökten inme altı su verilmiş*

	Kılıçtın kınduu ıktuusu,	*Kınlı kılıçların en yavuzu,*
65590	Altı uçtun ıktuusu	*Altı uçlunun en keskini,*
	Şiberge koyso ört ketken	*Otlağa değse yangın çıkaran,*
	Şiltegeni mürt ketken,	*Savruluşu ölüm saçan,*
	Taamaylap çapsa kulagan,	*Nişanlayıp çalsa deviren,*
	Kıyabın taap şiltese	*Fırsatını bulup savursa*
	Kırk adamı sulagan.	*Kırk adamı seren kılıç.*
	Açuusuna tiygende,	*Öfkesine denk gelince*
	Alptar aman turbagan.	*Alplar bile sağ durmazdı.*
	Kanga mıktap toybogon,	*Kana iyice doymadan,*
	Kıykırıp kından suurganda	*Nara ile kından sıyrılınca*
65600	Kan tökpöy kuru cürbögön.	*Kan dökmeden boş dönmezdi.*
	Kanga mıktap toyboso,	*Kana iyice doymadıkça*
	Kayta kınga kirbegen,	*Geri kınına girmezdi,*
	Kıykırıp kından suurganda,	*Nara ile kından sıyrılınca*
	Mizi caşıl kızargan,	*Yeşil ağzı kızarırdı,*
	Kıya tartıp şiltese,	*Yandan çalıp savrulunca*
	Kırk kulaç bolup uzargan,	*Kırk kulaç olup uzardı,*
	Kanga mıktap toyboso,	*Kana iyice doymadıkça*
	Katsa kınga kirbegen,	*Katılsa da kınına girmeyen,*
	Kaarlanıp suursa,	*Öfkeyle sıyrılınca*
65610	Kan tökpöy beker cürbögön.	*Kan dökmeden boşa dönmeyen,*
	Kaarlanıp çıgarsa,	*Öfkeyle çekilince*
	Kaçıp duşman dürbögön.	*Düşmanın kaçıp dağılmadığı,*
	Bilgisi üç col buzulgan,	*Belgisi üç yol bozulmuş,*
	Bettep kolgo alganda,	*Yüz tutup ele alınınca*
	Pende candan tüñülgön,	*Kulların candan umut kestiği,*
	Beren ötkön Almamdan	*Yiğit geçmiş Almam'dan,*
	Er Almambet zorlordon,	*Er Almambet ulularından,*
	Curtka aytılgan baatırdan,	*Yurtta adı söylenen bahadırdan,*
	Cergelüü çınar çatırdan,	*Sıra sıra çınar otağdan,*
65620	Kök cal erdin közünön,	*Bozkurt erin gözünden,*
	Kalk kubanıp, curt suragan,	*Halkın sevinip yurt dilediği*
	Köykaşkanın özünön,	*Alnı akıtmalı hasının kendisinden,*
	Aalamdı buzgan balbandan,	*Âlemi bozan pehlivandan,*
	Murunku ötkön adamdan,	*Önceden geçmiş insandan*
	Muraska kalgan coykuma	*Miras kalan o yaman kılıç*
	Şay koldogon çorogo	*Perilerin koruduğu çoronun*

Al kolunda aluuluu,	*Elinde alınmış duruyordu,*
Aybatı artık kök caldın,	*Heybeti üstün bozkurdun*
Bileginde çalınuu,	*Bileğinde asılı duruyordu,*
Tuurasınan col salıp,	*Enlemesine yol açıp*
Kirdi kök cal kol salıp,	*Girdi bozkurt saldırıp,*
Er Sarıbay baatırdan	*Yiğit Sarıbay bahadırdan*
Kaptap kirgen tümön kol,	*Basıp giren tümen ordu*
Er Külçoro baatırga	*Er Külçoro bahadıra*
Kayrat berdi oşol col,	*Gayret verdi o yolda,*
Tegiz uulu kıraan er	*Tegiz oğlu şahbaz er*
Tegerete karabay,	*Çevresine bakınmadan,*
Teñiz canın ırgıtıp,	*Deniz canını fırlatıp,*
Ölömbü dep sanabay,	*Ölür müyüm demeden,*
Serpkeni kızıl çok bolup	*Savurduğu kızıl kor olup,*
Sermegeni cok bolup,	*Salladığı yok olup,*
Kaçırganı kan bolup,	*Saldırdığı kan olup,*
Közdögönü dan bolup,	*Gözlediği tane olup,*
Kambıldıgı körünüp,	*Ustalığı görünüp,*
Kıyabına kelgeni	*Fırsatına geleni*
Şiltese eki bölünüp,	*Savurunca ikiye bölünüp,*
Cayında caagan camgırday	*Yazın yağan yağmur gibi*
Adam kanı tögülüp,	*İnsan kanı dökülüp,*
Arı arstan, arı şer,	*Hem arslan, hem aslan,*
Şay koldogon kurgan er,	*Perilerin koruduğu garip er,*
Babası Manas car bolup,	*Atası Manas yâr olup,*
Kızırluu kırk çilten	*Hızırlı kırk çilten*
Cölögönü al bolup,	*Dayanağı, gücü olup,*
Kol çogulup cıyılıp,	*Ordu toplanıp yığılıp,*
Kolu tiygen kırılıp,	*Eli değeni kırılıp,*
El burkurap cıyılıp,	*El hıçkırıp yığılıp,*
Bettegen cagı kırılıp,	*Yöneldiği yanı kırılıp,*
Tüzöñ, çuñkur, adırga	*Düzlüğe, çukura, kıraca*
Kara tuman çañ tolup,	*Kara duman toz dolup,*
Añgek-çöñgök batkalga	*Hendeğe, oyuğa, bataklığa*
Arıktay kara kan bolup,	*Ark gibi kara kan dolup,*
Baatırları, şerleri,	*Bahadırları, aslanları,*
Nayzaga kambıl erleri,	*Mızrakta usta erleri,*
Işi kagılıp tıyılıp,	*İşi sekteye uğrayıp durulup,*

Aylakerdin baarısı
Biri-birine urunup,
Tolkup catkan tümön kol
Tozok tartıp oşo col,
Erdik kılgan tümön kol
Eñ azap tarttı oşol col.
Kızırluuga katılıp,
Kızıl kırgın el dürböp,
Azapka başı çatılıp,
Acal bolgon kazatta
Azabı arbın, zaarı küç,
Artık müşkül azapta
Kayratı bar ıktuu ölüp,
Kambılsıngan mıktı ölüp,
Alban türlüü can ölüp,
Terlüü külük, er cigit
Adam, ayban baarı ölüp,
Kaşatçaga, döñçögö
Ay kasaba tutulup,
Kabakça cer, oyduñ cer
Kulak tungan çuu bolup,
Kuturgurdun kazatı

Hilebazların hepsi
Birbirine çarpışıp,
Dalgalanan tümen ordu
Cehennem çekti o yolda,
Erlik eden tümen ordu
En büyük azabı çekti o yolda.
Hızırlıya sataşıp,
Kızıl kırgında el ürküp,
Başı azaba dolanıp,
Ecel olan o gazada
Azabı bol, zehri güçlü,
Alabildiğine çetin azapta
Gayretli yavuz kişi ölüp,
Ustayım diyen yaman ölüp,
Türlü türlü can ölüp,
Terli yürük, er yiğit,
İnsan, hayvan hepsi ölüp,
Yarlara, tümseklere
Ay tuğralı sancak dikilip,
Kuytu yerler, çukur yerler
Kulak sağır eden çığlık olup,
Kudurmuşun gazası,

Kubansañar bu bolup,
Kee bir koldo balbandar.
Denesi bar, başı cok,
Kulap catat sırayıp,
Baatırsıngan, ersingen
Ölüp catat tırayıp.
Coon öpkö kürküldök,
Ala köödön düpüldök
Mane coktur degender
Öz köönünö şer körüp,
Maga acal kayda degender
Kayrılbas cayın körüptür,
Ala köödön, kors kıyal,
Bulardan eçen ölüptür.
Estüü kök cal can ölgön,
Eselektin baarı ölgön,

Sevineceksiniz, işte bu oldu:
Kimi orduda pehlivanlar,
Gövdesi var, başı yok,
Yıkılıp yatıyor upuzun,
Bahadır geçinen, er geçinen
Ölüp yatıyor serilmiş.
İri ciğerli gürültücü,
Ala göğüslü gümbürtücü,
Bana denk yoktur diyenler
Kendi gönlünde aslan görüp,
Bana ecel nerede diyenler
Dönüşü olmayan yerini görmüş,
Ala göğüslü, kaba huylu,
Bunlardan nicesi ölmüş.
Akıllı bozkurt can ölmüş,
Şaşkınların hepsi ölmüş,

Biri miñçe alp ölgön,
Kılmışı cok, kırsık cok,
Süttön appak kalk ölgön.
Ölüp ketken sebebi
Sarıbaydın zaarınan,
Bir adamdın kaarınan,
Kılmışı cok kalk ölgön,
Zorduk kılıp Sarıbay
Asker kurup cıyıptır,
Kılmışı cok adamdın
Kıylasın kırgın kırıptır.
Çogulganda bedel cok,
Kırgın bolgon köp elde
Emne bar da, neler cok,
Kee bir balban er adam
At-atınan ayrılıp,
Akır zaman mına – dep,
Arman kılıp kaygırıp,
Eçen balban döö bolup,
Şerdigi cok, eri bar
Ne bir adam coo bolup,
Müşkül tartıp kaygırıp,
Canındagı teñ kurbu
Coldoşunan ayrılıp,

Biri bine bedel alp ölmüş,
Suçu yok, kazası yok,
Sütten ak halk ölmüş.
Ölüp gitmelerinin sebebi
Sarıbay'ın zehrinden,
Bir adamın öfkesinden
Suçsuz halk ölmüş,
Zorbalık edip Sarıbay
Asker kurup toplamış,
Suçu olmayan insanın
Nicesini kırgından geçirmiş.
Toplanınca değer kalmaz,
Kırgına uğrayan kalabalık elde
Neler var da neler yok,
Kimi pehlivan er adam
Atından, adından ayrılıp,
Ahir zaman işte bu — diye
Feryat edip kederlenip,
Nice pehlivan dev olup,
Aslanlığı yok, erliği var,
Nice adam düşman olup,
Sıkıntı çekip kederlenip,
Yanındaki denk yaşıt
Yoldaşından ayrılıp,

Aynektey közü çaçırap,
At-tonunan acırap,
Tulparınan ayrılıp,
Tuura öldük – dep kaygırıp,
Attiginiñ dünüyö,
Arbın müşkül künügö
Aydap cürüp Sarıbay
Cetmek boldu tübüñö,
Ezmek boldu booruñdu,
Körgözmök boldu sonundu,
Caman kılıp özüñdü
Curtum, caldırattı közümdü!
Şay koldogon Külçoro,
Sındırdı belem beliñdi

Cam gibi gözü fırlayıp,
Atından, zırhından soyulup,
Tulparından ayrılıp,
Boşa öldük — diye kederlenip,
Ah şu dünya dediler,
Bunca belayı her gün
Sürüp getirip Sarıbay
Kökümüze yetecek oldu,
Bağrımızı ezecek oldu,
Görülmedik günü gösterecek oldu,
Kendini kötü kılıp,
Halkım, yalvarttı gözümü!
Perilerin koruduğu Külçoro,
Kırdı mı ki belini,

Suuttu belem demiñdi!	*Söndürdü mü ki soluğunu!*
Çıgardı beleñ kıraan kul,	*Çıkardı mı ki o şahbaz kul*
Kuturup köpkön celiñdi.	*Kudurup şişen yelini.*
Karmaş kılıp can öldü,	*Çarpışmada can öldü,*
Kılmışı cok, çırı cok	*Suçu yok, kavgası yok,*
Oynop eçen can öldü.	*Oynayarak nice can öldü.*
Kayrat erdik kılgan can	*Gayretle erlik eden can*
Tübü kalbay tüz boldu,	*Kökü kalmadan düz oldu,*
Tüyşüktüü başka küç boldu.	*Dertli başa güç oldu.*
Uşu cañcal, çoñ çatak	*Bu kavga, bu büyük çatışma*
Unutkusuz iş boldu.	*Unutulmaz iş oldu.*
Atı-tondon acırap,	*Atından, zırhından soyulup,*
Arada tentip kalcırap,	*Arada başıboş sayıklayıp,*
Arıslan şerge katılıp,	*Arslan aslana sataşıp,*
Azapka böödö çatılıp,	*Azaba boşa dolanıp,*
Sanagan sanaa nuraga	*Kurduğumuz kuruntuların ucuna*
Cetpey ölör ekenbiz,	*Yetmeden ölecekmişiz,*
Celpinişke calgız can	*Celpiniş'e bir tek can*
Ketpey ölör ekenbiz.	*Dönmeden ölecekmişiz.*
Kukuldap uçkan kuzgun cok,	*Guruldayıp uçan kuzgun bile yok,*
Çöldö kalar ekenbiz,	*Çölde kalacakmışız,*
Er Sarıbay dep cürüp,	*Er Sarıbay deyip gide gide,*
Oynop kulan aşpagan,	*Oynak kulanın aşmadığı*
Belde kalmak ekenbiz.	*Belde kalacakmışız.*
Atıkpay cini kaynagan	*Ünlenmeden öfkesi kaynayan,*
Nayzanı caza saybagan,	*Mızrağı boşa saplamayan,*
Attigine, kuu çirkin	*Ah yazık, kurnaz zavallı,*
Elde kalmak ekenbiz.	*Elde dillere düşecekmişiz.*
Uluu cañcal, kalıñ şer	*Ulu kavgayı, yığınla aslanı*
Körgönü kelgen ekenbiz,	*Görmeye gelmişiz meğer,*
Uşalanıp kor bolup,	*Ufalanıp hor olup*
Ölgönü kelgen ekenbiz,	*Ölmeye gelmişiz meğer,*
Aşuusu cok, beli cok	*Aşıdı yok, beli yok*
Coldo kalgan ekenbiz,	*Yolda kalmışız meğer,*
Akıl kaçıp, başıñ mañ,	*Akıl kaçmış, başın sersem,*
Şordo kalgan ekenbiz.	*Kara bahtta kalmışız meğer.*
Baykasañ azap bul müşkül	*Bakarsan azaptır bu bela,*
Baatır curtka katılıp,	*Bahadır halka sataşıp,*

	Azap müşkül kordukka,	*Azaba, belaya, horluğa*
65780	Ayabay kirdik çatılıp,	*İyice girdik dolanıp,*
	Zorduk kıldı Sarıbay	*Zorbalık etti Sarıbay,*
	Kızıl kırgın iş kılıp,	*Kızıl kırgın iş kılıp,*
	Kızılduu curtka tuş kılıp,	*Kızıl tuğlu halka çatıp,*
	Kızıl kırgın çuu boldu,	*Kızıl kırgın çığlık koptu,*
	Kızıtalak buzuktun	*O kahrolası bozguncunun*
	Baştaganı bul boldu.	*Başlattığı işte bu oldu.*
	Kıdıra köçkön köçü cok,	*Sıra sıra göçen göçü yok,*
	Bu kırgızda öçü cok	*Bu Kırgız'da öcü yok,*
	Azapka böödö çatılıp,	*Azaba boşa dolanıp,*
65790	Çatakka böödö katılıp,	*Çatışmaya boşa karışıp,*
	Korduk-zorduk, müşküldü,	*Horluğu, zorluğu, belayı*
	Körgönü kelgen ekenbiz,	*Görmeye gelmişiz meğer,*
	Caratkan altın kımbat can	*Yaradan'ın altın değerli canını*
	Sarıbayga sadaga	*Sarıbay'a kurban diye*
	Bergeni kelgen ekenbiz.	*Vermeye gelmişiz meğer.*
	Cañgızıbız tartpaybız,	*Bir tek başımıza çekmeyiz,*
	Capalı müşkül uşunday	*Cefalı bela işte böyle,*
	Cal alıp elge kaytpaybız,	*Soluklanıp ele dönemeyiz,*
	Caman boldu çarkıbız	*Kötü oldu hâlimiz,*
65800	Celpinişten kol bolup,	*Celpiniş'ten ordu olup,*
	Buzulgan bizdin alkıbız,	*Bozuldu bizim düzenimiz,*
	El çurkurap, kol çuulap,	*El çığrışıp, ordu bağrışıp,*
	Toktop cürgön adam köp	*Durup kalan adam çok,*
	Emki bolgon soguşta	*Bundan sonraki savaşta*
	Eçen tulpar külüktün	*Nice tulpar yürüğün*
	Eer tokumu boorunda	*Eyeri, teğelti böğründe,*
	Oynop cürgön andan köp,	*Boşta oynayan ondan çok,*
	Bozdop cürgön can da köp,	*İnleyip gezen can da çok,*
	Eesiz kalgan mal da köp.	*Sahipsiz kalan mal da çok.*
65810	Esil kayran bir boorum,	*Değerli kıymetli bir bağrım,*
	Kılmışsız böödö öldü – dep,	*Suçsuz yere boşa öldü — diye,*
	Kılçaybaçu azap col,	*Dönüşü olmayan azap yolu,*
	Kapır dagdır kördü – dep,	*Kâfir kaderi gördü — diye*
	Bozdop cürgön adam köp.	*İnleyip gezen adam çok.*
	Sarı ooru bolup sargarıp,	*Sarı hastalığa tutulup sararan,*
	Köñül, akıl, kıyaldı,	*Gönlü, aklı, hayali*

	Bölüp cürgön el da köp,	*Bölünüp gezen el de çok,*
	Sarı ooru bolup sargarıp,	*Sarı hastalığa tutulup sararan,*
	Ubayım tartkan bende köp,	*Kaygı çeken kul da çok,*
65820	Akıl oydun baarısın	*Akıl fikrin hepsi*
	Bölgöndörü dagı bar,	*Dağılıp gidenler de var,*
	Kaza bolup kagıştan	*Çarpışmada kazaya uğrayıp*
	Ölgöndörü dagı bar,	*Ölenleri de var,*
	Ay, Sarıbay öldük – dep,	*Ay, Sarıbay, öldük — diye,*
	Kök cal tuugan Çorodon,	*Bozkurt doğmuş Çoro'dan*
	Köp müşküldü kördük – dep,	*Çok bela gördük — diye,*
	Cetkileñ kök cal şerlerdin	*Yaman bozkurt aslanların*
	Cerin eelep turam – dep,	*Yerini alıp dururum — diye,*
	Kabılan tuugan kankordun	*Kaplan doğmuş hunharın*
65830	Kalkka zorduk kılam – dep,	*Halkına zorbalık ederim — diye,*
	Ay-aalam kolu cıyıldık,	*Ay-âlemden ordu toplandık,*
	Akırı caman kırıldık,	*Sonunda fena kırıldık,*
	Kıylabızdı kırdı – dep,	*Nicemizi kırdı — diye,*
	Kılçaybayt eken ubalga	*Vebalden hiç çekinmiyor,*
	Bütkül kırgın kıldı – dep,	*Topyekûn kırgın etti — diye,*
	Kuyuşkanı üzülüp,	*Kuskunu kopmuş,*
	Kurup cürgön koldo köp,	*Perişan gezen orduda çok,*
	Basmayılı üzülüp,	*Kolanı kopmuş,*
	Eeri tüşüp booruna	*Eyeri böğrüne kaymış*
65840	Şaşıp cürgön pende köp.	*Telaşla koşturan kul çok.*
	Es taba albay alaktap,	*Aklını bulamayıp şaşkın,*
	Eki butu salaktap,	*İki ayağı sallanıp,*
	Tizenin baarı süzülüp,	*Dizlerin hepsi sıyrılıp,*
	Tizgindin baarı üzülüp,	*Dizginlerin hepsi kopup,*
	Zoot tıtılıp bırkırap	*Zırh didilip paramparça,*
	Nayza kıyrap çırkırap,	*Mızrak kırılıp çatırdayıp,*
	Ay, Sarıbay kırdı – dep,	*Ay, Sarıbay kırdı — diye,*
	Kırıp canı tındı – dep,	*Kırıp canı rahatladı — diye,*
	Kırgın bolup curt kıyrap,	*Kırgın olup yurt yıkılıp,*
65850	Uşintip Kuday urdu – dep,	*Böylece Tanrı çarptı — diye,*
	Bu kankordun tukumu	*Bu hunharın soyunu*
	Kordop kırgın kılam – dep,	*Horlayıp kırgından geçiririm — diye,*
	Bul Sarıbay epsiz kul	*Bu Sarıbay densiz kul,*
	Eçendi kızık kıldı – dep,	*Nicesini oyuncak etti — diye,*

Sarıbaydı çoñ kılıp
Caratkan egem koydu – dep,
Capa salıp korduktap,
Caman it eken Sarıbay
Calpıbızdı soydu – dep,
Acal cetip okustan,
Ölüp ketsek kokustan
Bul ittigin bilerbiz
Aytılgan miş-miş çın bolso,
Tañdın makşar künündö
Dardaktagan çoçkonu,
Kara eşek kılıp cürörbüz
Dep, oşentip kol çuulap,
Kol esinen tangıça
Armanın aytıp catkıça
Mingeni tulpar Kulansur
Buluttay uçup dırkırap,
Tuyagına tiygen taş
Kıñ-kıñınan bırkırap,
Eelendirip culkunup
Een kalgan Kulansur
Caaday uçup culkunup,
Körkömdüü tulpar calı bar,
Baatır Seytek balaga
Bap keltirip caralgan
Cılıp ketse cılanday,
Tüyülgönü kuyunday,
Arıştasa kulanday
Atının türü uşunday.
Een kalgan cılastı
Eelendirip culkuntup,
Okoro tüygön ak tizgin,

Sarıbay'ı büyük kılıp
Yaradan rabbim koymuş — diye,
Cefa verip horlayıp,
Kötü bir itmiş Sarıbay,
Hepimizi boğazladı — diye,
Ecel yetip ansızın,
Ölüp gidersek kazara,
Bu itliğini biliriz;
Söylenen söylenti gerçekse,
Tan mahşerinin gününde
Böbürlenen bu domuzu
Kara eşek yapıp bineriz —
Deyip böylece ordu bağrışıp,
Ordu aklından şaşana dek,
Hasretini söyleşip dururken,
Bindiği tulpar Kulansur
Bulut gibi uçup gümbürdeyip,
Tırnağına değen taş
Çınlayarak parçalanıp,
Şahlandırıp silkinerek,
Başıboş kalan Kulansur
Yay gibi uçup silkinip,
Görkemli tulpar, yelesi gür,
Bahadır Seytek çocuğa
Tastamam denk yaratılmış,
Süzülüp gitse yılan gibi,
Toparlanışı kasırga gibi,
Adım açsa kulan gibi,
Atının hâli işte böyle.
Başıboş kalan yamanı
Şahlandırıp silktirip,
Sımsıkı düğümlü ak dizgin,

Kulansurga çak tizgin
Koş koldop koldo karışıp,
Buluttay uçkan karandın
Oozu menen alışıp,
Tizgin kılday çoyulup,
Toonu körgön karañdın

Kulansur'a denk dizgin
Çift elle avuçta kenetlenip,
Bulut gibi uçan karaltının
Ağzı ile boğuşup,
Dizgin kıl gibi gerilip,
Dağ görmüş karaltı

	Tuylaganda kara cer	*Deprenince kara yer*
	Tuş-tuşunan oyulup,	*Dört bir yanından oyulup,*
	Taamay basıp çapçısa	*Tam basıp eşelese*
	Baskan keri bırkırap,	*Bastığı toprak parçalanıp,*
	Colum üydöy dañkanı	*Otağ gibi kesek toprak*
	Colu bolgon baatırdın	*Yolu açık bahadırın*
	Töbösündö çırkırap,	*Tepesinde vınlayıp,*
65900	Kaalgaday kaşka tiş	*Kapı kanadı gibi ak dişler*
	Bolottoy oozdo körünüp,	*Çelik misali ağzında görünüp,*
	Çatkayagı karandın	*Karaltının apışarası*
	Bir özöndöy körünüp,	*Bir vadi gibi görünüp,*
	Koldo bolot sır nayza	*Eldeki çelik sırlı mızrak*
	Oynop koldo bölünüp,	*Oynayıp elde savrulup,*
	Kayran şerdin tukumu	*Yiğit aslanın soyunun*
	Kan cutar türü körünüp,	*Kan yutacak hâli görünüp,*
	Kaçırganı çok bolup.	*Saldırdığı kor olup,*
	Kabılganı cok bolup,	*Karşısına çıkan yok olup,*
65910	Kolgo cetip aralap,	*Orduya yetişip dalarak*
	Kezikkenin nayzalap.	*Rast geleni mızraklayıp,*
	Nayza karmap imerip,	*Mızrak kavrayıp çevirip,*
	Akırektin çuñkurga	*Köprücüğün çukuruna*
	Daldap tuştap ciberip,	*Nişanlayıp denk getirip,*
	Balta koldo carkıldap,	*Balta elde parıldayıp,*
	Çoyunbaş başta tarsıldap,	*Topuz başta gümleyip,*
	Kabılgandan kan çıgıp,	*Karşılaşandan kan çıkıp,*
	Kaysagandan can çıgıp,	*Ezip geçtiğinden can çıkıp,*
	Nayza örttönüp çok bolup,	*Mızrak tutuşup kor olup,*
65920	Kabılgan pende cok bolup,	*Karşısına çıkan kul kalmayıp,*
	Kaptap kelgen Sarıbay	*Basıp gelen Sarıbay*
	Uu içkendey toktolup,	*Zehir içmiş gibi durakladı,*
	Tizgindin baarı kıyılıp	*Dizginlerin hepsi kesilip,*
	Tilegen katın kalıñ kol,	*Kadınlarının duasını alan kalabalık ordu*
	Sarıbaydın aldına	*Sarıbay'ın önüne*
	Bargan eken cıyılıp.	*Varmış meğer toplanıp.*
	El esinen cañılıp	*El aklından şaşırıp,*
	Kalıñ köp kol çuu turup,	*Kalabalık ordu çığlık koparark*
	Sarıbayga cabılıp,	*Sarıbay'a üşüşüp,*
65930	Kol aldında köp uluk,	*Ordusunda nice ulular*

Sarıbayga cıyılıp,
Kalk çurkurap cıyılıp,
Kazatka bargan kalıñ kol
Kayran candan tüñülüp,
Eñ bir kayrat şerligi,
Kılımdan çıkkan erdigi
Seytek erdin bilinip,
Et algan cagı bölünüp
Cadaalduu cañcal salgan cok
Calpı candan tüñülüp
Balbandarım, şerlerim,
Arbaltıp attan kulatıp,
Utup aydap baratat.
Sungan nayza uzarıp,
Arstanday köz kızarıp,
Tobun buzup san koldun
Cutup aydap baratat,
Babası Manas koldo – dep,
Bar işti Kuday oñdo – dep,
Kaar salıp bakırıp,
Kırıp aydap sapırıp,
Düynö çañdap çañ bolup,
Baş aylangan añ bolup,
Ar kaysısın nayzalap,
Ketken cerin maydalap,
Bastırgan cagı çet bolup,
Bettegeni ört bolup,
Kezikkeni mert bolup,
Kulansurun oynotup,
Kez kelgenin süylötüp,
Cüzdön, kırktan bir cayga
Cıyıp ketip baratat,
Cüröktüüsün toñkoytup,
Kırıp ketip baratat.
Kerişip takool kılganın,
Erkeksinip koroktop

Bettep karap turganın,
Canındagı coldoşu –

Sarıbay'a toplanıp,
Halk çığrışıp yığılıp,
Gazaya varan kalabalık ordu
Aziz candan umut kesip,
Eşsiz gayreti, aslanlığı,
Yüzyılda bir çıkan erliğiyle
Seytek erin adı bilinip,
Et aldığı yanı bölünüp,
Hırslı kavgayı salmadı, yok,
Topyekûn herkes candan umut kesip:
Pehlivanlarım, aslanlarım!
Havada savurup attan devirip,
Yenip sürüp götürüyor.
Uzattığı mızrak uzayıp,
Arslan gibi gözü kızarıp,
Sayısız ordunun safını bozup
Yutarcasına sürüp götürüyor,
Atası Manas destek ol — diye,
Var işi Tanrı onar — diye,
Kükreyip nara atıp,
Kırıp, sürüp, savurup,
Dünya tozuyup toz olup,
Baş döndüren şaşkınlık olup,
Her birini mızraklayıp,
Geçtiği yeri un ufak edip,
At sürdüğü yan kıyı kalıp,
Yöneldiği yangın olup,
Rastladığı helak olup,
Kulansur'unu oynatıp,
Denk geleni söyletip,
Yüzden, kırktan bir yere
Toplayıp götürüyor,
Yüreklisini tepetaklak edip,
Kırıp geçip gidiyor.
İnat edip direneni,
Erkeklenip kabararak

Yüz tutup karşı duranı,
Yanındaki yoldaşı —

	Cabılgan otuz colborsu	*Çevresini saran otuz kaplanı,*
65970	Cel tiybegen koroosu,	*Yel değmemiş has çevresi,*
	Otuz beş eken corosu	*Otuz beşmiş yâranı,*
	Eki kolun şaldaytıp,	*İki kolunu sarkıtıp,*
	Öltürböy közün alaytıp,	*Öldürmeden gözünü belertip,*
	Kıynap canın tirüülöy,	*Canına diri diri eziyet edip,*
	Baylap ketip baratat,	*Bağlayıp götürüyor,*
	Baş bilbegen camanın	*Baş eğmez yamanını*
	Ayza menen bişkektep	*Mızrakla dürtükleyip*
	Aydap ketip baratat,	*Sürüp götürüyor,*
	Körsö köñül bölünüp,	*Görse gönül bölünüp,*
65980	Kök döbödöy körünüp,	*Gök tepe gibi görünüp,*
	Kabılan Manas, Semetey	*Kaplan Manas, Semetey*
	Kök özöndöy körünüp,	*Gök vadi gibi görünüp,*
	Nayza alganın caralap,	*Mızrak tutanını yaralayıp,*
	Altı san koldu aralap,	*Altı bölük orduyu dolanıp,*
	Çarkı cetse nayzalap,	*Gücü yettiğini mızraklayıp,*
	Çabuuga cakın kelgenin	*Vuruş menziline gireni*
	Aybalta menen maydalap,	*Aybaltayla un ufak edip,*
	Bet alganın soroytup,	*Yüz tutanı kazığa dikip,*
	Kez kelgenin toroytup,	*Denk geleni yolundan kesip,*
65990	Mañdaylaşa kelgenin	*Karşısına dikileni*
	Kılıç menen kıyratıp,	*Kılıç ile kırıp geçirip,*
	Artık cakın kelgenin	*İyice yaklaşanı*
	Aybaltalap uratıp,	*Aybaltayla yere serip,*
	Cer caşıldap kan tolup,	*Yer yeşerip kan dolup,*
	Cırgalduu zaman kayran tün	*Sefalı zaman, o güzelim gece,*
	Körüügö köp kol zar bolup,	*Görmeye nice ordu hasret kalıp,*
	El çurkurap çuu koyup,	*El çığrışıp çığlık atıp,*
	Con-congo kaçıp paanalap,	*Sırttan sırta kaçıp sığınıp,*
	Er Külçoro, er Seytek	*Er Külçoro, er Seytek*
66000	Colborstoy eldi aralap	*Kaplan gibi eli dolanıp,*
	Aylaluu kaçıp cutunbay,	*Çaresi olan kaçamayıp yutkunup,*
	Acalduu kaçıp kutulbay,	*Eceli gelen kaçıp kurtulamayıp,*
	Orto cerin er Seytek	*Orta yerini er Seytek*
	Oñ-tetiri oydu ele,	*Bir sağa bir sola biçti işte,*
	Kıl ortosun Külçoro	*Tam ortasını Külçoro,*
	Kızıl buurul at menen	*Kızıl boz atıyla,*

Kıylanı körgön kan duldul,
Nayzaga balban dañgıl kul,
Caş kezekte oñgon kul,
Alışkan cañcal buzuktu,
On eki caşta körgön kul,
Kambıl abañ Külçoro
Sarıbaydın kalıñ kol,
Aydap ketip baratat,
Baatırların er Seytek,
Caylap ketip baratat.
Kalk çurkurap cıyılıp,
Kança bülük çoñ cañcal,
Katılıp özü kırılıp,
Celpinişti cersinip,
Celmoguz uulu ersinip,
Oynop koyso oroktop,
Opsuz cañcal saldıñ – dep,
Özü tiygen ıylabas,
Kudayıña bargın – dep.
Sır nayza sundu imerip,
Bülüktüü buzuk cañcaldı,
Tobun çeçip ciberip,
Kayran el böödö kısılgan,
Celmoguz uulu buzulgan,
Baatırdın baarı cıyılıp,
Balban, döölör kırılıp,
Köz tunarıp baylanıp,
Erendin colu baylanıp,
Cañcal cayı uşunday,
Atış kırgın baştaşıp,
Arslanday eki şer
Ayda soguş kılganda,
Amanat candan bul eköö
Takır keçip taştaşıp,
Cetik eren, kayran şer
Ar kelgenin nayzalap,
Altı miñin maydalap,
Atagı arbın, zaarı küç,
Er Sarıbay kaydalap,

Nicesini görmüş has küheylan,
Mızrakta pehlivan, usta kul,
Genç yaşta pişmiş kul,
Boğuştuğu kavgayı, fitneyi
On iki yaşında görmüş kul,
Çevik aban Külçoro,
Sarıbay'ın kalabalık ordusunu
Sürüp götürüyor,
Bahadırlarını er Seytek
Haklayıp götürüyor.
Halk çığrışıp yığılıp:
Ne fesatlı büyük kavga,
Sataşıp kendisi kırıldı,
Celpiniş'i yurt beğenmeyip,
Celmoguz oğlu erlenip,
Oynarken bile orak gibi biçip,
Ölçüsüz kavga saldın — diye,
Kendi sataşan ağlamaz,
Tanrı'na var git — diye.
Sırlı mızrak uzattı çevirip,
Fesatlı bozuk kavganın
Safını çözüp dağıtıp,
Zavallı el boşa sıkıştı,
Celmoguz oğlu bozuldu,
Bahadırların hepsi yığılıp,
Pehlivanlar, devler kırılıp,
Gözü kararıp bağlanıp,
Erenlerin yolu bağlanıp,
Kavganın hâli işte böyle,
Atışıp kırgına başlayıp,
Arslan gibi iki aslan
Ayda bir savaş kıldığında,
Emanet candan bu ikisi
Büsbütün geçip vazgeçip,
Yetkin eren, yiğit aslan,
Her geleni mızraklayıp,
Altı binini un ufak edip,
Ünü yaygın, zehri güçlü
Er Sarıbay nerede diye arayıp,

	Kez bolgonun maydalap,	*Denk geleni un ufak edip,*
	Kerişkenin nayzalap,	*Direneni mızraklayıp,*
	Ee, kerseygen iti kaydalap,	*Hani o kasılan iti nerede diye arayıp,*
	Erendin baarı küyünüp,	*Erenlerin hepsi yanıp yakılıp,*
66050	Er canınan tüñülüp,	*Er canından umut kesip,*
	Baatırdın baarı burkurap,	*Bahadırların hepsi ağlaşıp,*
	Kırgın bolup kıyla kol	*Kırgına uğrayan nice ordunun*
	Ulugu eken Sarıbay,	*Ulusu imiş Sarıbay,*
	Sarıbaydın aldına	*Sarıbay'ın önüne*
	Kolu kirdi çurkurap,	*Ordusu girdi çığrışıp,*
	Sarıbaydın kolunda	*Sarıbay'ın ordusunda*
	Özü menen birgeleş,	*Onunla birlikte yaşayan,*
	Malı birge irgeleş,	*Malı birlikte, komşu ağıllı,*
	Tabılgan mülktü cıygandaş,	*Bulunan mülkü birlikte derleyen,*
66060	Cakındalaş, kurbaldaş	*Yakını, akranı,*
	Cügürük çeçen degen bar.	*Cügürük Çeçen denen biri var.*
	Al Cügürük çeçendin,	*O Cügürük Çeçen'in*
	Cügö çeçen kepke usta,	*Dili çözük, söze usta,*
	Catkan kara kömöçtöy,	*Yatan kara ekmek somunu gibi,*
	Aytıp turdu kızıktı,	*İlginç olanı söyleyip durdu,*
	Süylöp turdu buzuktu.	*Bozuk gideni döküp durdu:*
	Sarıbayım baatırsıñ,	*Sarıbay'ım, bahadırsın,*
	Salmagıñ oor, peyliñ bas,	*Ağırlığın çok, gönlün alçak,*
	Açuu azır, köñül tar,	*Öfken tez, yüreğin dar,*
66070	Kök calım sende öktöm bar.	*Bozkurdum, sende zorbalık var.*
	Baatırdasıñ, kandırsıñ,	*Bahadırsın, hansın sen,*
	Baatır sendey bolobu?	*Bahadır senin gibi mi olur?*
	Paanası cok too turat,	*Sığınağı yok dağ durur,*
	Munu maana degen oñobu,	*Buna mana diyen onar mı,*
	Baatır sendey bolobu?	*Bahadır senin gibi mi olur?*
	Celpiniştin batkalda,	*Celpiniş'in bataklığında*
	Keçee cırgap curtuñ catkanda,	*Dün halkın sefayla yatarken,*
	Ildam açtıñ uykumdu	*Erkenden açtın uykumu,*
	Cılas kıldıñ mülkümdü,	*Talan ettin mülkümü,*
66080	Eñ bir buzduñ peylimdi,	*İyice bozdun huyumu,*
	Endirettiñ elimdi,	*Perişan ettin elimi,*
	Keçee Celpinişte catkanda,	*Dün Celpiniş'te yatarken,*
	Cer carılıp çuu kılıp,	*Yer yarılırcasına çığlık koparıp*

Cergeme düü aydattıñ,
Kıyın soguş kılam – dep,
Talastı kamap turam – dep,

Yurdumdan gümbür gümbür sürdürdün,
Çetin savaş açarım — diye,
Talas'ı kuşatır dururum — diye,

Cergemdin şorun kaynattıñ,
Başta kezde Sarıbay,
Balban bolduñ, şaa bolduñ,
Bul kezekte Sarıbay,
Kara cer menen teñ bolduñ.
Semeteydin er Seytek
Beypay kıldı beliñdi,
Bet alıp kırdı şeriñdi,
Sındırdı büktöp beliñdi,
Kulattı temir çebiñdi,
Suuday çaçtı kanıñdı,
Kırgın kıldı baarıñdı,
Cay mezgili bolgondo
Darıya taşıp suu tolkup,
Şakka bulbul kongondo,
Coldon kulak köp keldiñ,
Kankor şerdin tukumun
Cogotoluk dep keldiñ.
Cogotpoduk, cogolduk,
Balbansınıp barkıldap,
Maanisi kantip oñolduk.
Kızırluu şerge katılıp,
Kıyıl müşkül cañcalga,
Ayagında çatıldık.
Ulukman şerge katıldık,
Uruş baştap çır salıp,
Uyatka mintip çatıldık.
Bügün tirüü kutulduk,
Kerdenge cazgan müşküldön,
Ölböy kantip kutulduk,
Acalga mintip tutulduk,
Baatırsınıp, şersinip
Bardık curttan ersinip
Keldik ele carkıldap,
Kemip ölüp kırılıp,

Yurdumun çilesini kaynattın,
Önceki vakitte Sarıbay,
Pehlivan oldun, şah oldun,
Bu vakitte Sarıbay,
Kara yerle bir oldun.
Semetey'in oğlu er Seytek
Perişan etti belini,
Yüz tutup kırdı aslanını,
Kırdı büküp belini,
Devirdi demir kaleni,
Su gibi saçtı kanını,
Kırgından geçirdi hepinizi,
Yaz mevsimi geldiğinde,
Irmak taşıp su kabarıp,
Dala bülbül konduğunda,
Yoldan kulak kesilip geldin,
Hunhar aslanın soyunu
Yok edelim diye geldin.
Yok edemedik, yok olduk,
Pehlivanlanıp böbürlenip,
Hâlimiz nasıl düzelsin.
Hızırlı aslana sataşıp,
Amansız çetin kavgaya
Sonunda dolandık.
Lokman aslana sataştık,
Savaş başlatıp kavga salıp,
Utanca böyle dolandık.
Bugün diri kurtulduk,
Boynumuza yazılan beladan
Ölmeden nasıl kurtulduk,
Ecele böyle tutulduk,
Bahadırlanıp, aslanlanıp,
Bütün yurttan erleniyoruz diye
Gelmiştik parıldayarak,
Eksilip, ölüp, kırılıp,

Ketebiz kantip dalpıldap,
Too tüzölüp, bel kalıp,
Kol kırılıp sen kalıp,
Dardaktap kantip ketebiz,
Ölböy tirüü cürgöndö

Nasıl gideriz sallanarak,
Dağ düzleşip, bel kalıp,
Ordu kırılıp sen kalıp,
Böbürlenip nasıl gideriz,
Ölmeden diri kaldığımızda

Ne muratka cetebiz?
Er Külçoro, er Seytek
Ok ötpögön ton kiyip,
Cel cetpegen at minip,
Kayrattuuñdu basıptır,
Kanıñdı suuday çaçıptır,
Belgilüüñdü soruptur,
Bereniñdi, şeriñdi
Bet alıp soyup koyuptur,
Oñurayıp catkanıñ
Oroyluk bolot munuñuz,
Aytkan kepke turuñuz,
Artık soguş kılıñız.
Karmaşam dep kan öldü,
Kagışkandın baarı öldü,
Cer buzulup termelip,
Ceti miñ azap, miñ ölüm
Başıbızga bir keldi,
Cazayıl kuru ok keldi,
Can kıyuuçu top keldi,
Arstan Çoro, er Seytek
Bul ekööndöy şok keldi,
Kazıluu çuñkur or keldi,
Tirüü canga şor keldi,
Elçi keldi coop ber,
Aytkanga uşul bilip al,
Oy, Sarıbay, tilimdi al!
Kızırluu şerge katılıp,
Kıyanı boylop konboylu,
Kılmışı cok, ayıp cok
Böödö kırgın bolboylu!
Cergebizden ayrılıp,
Şaşıp ketip cürböylü,

Hangi murada ereriz?
Er Külçoro, er Seytek
Ok işlemez zırh giyip,
Yel yetişmez at binip,
Gayretlini ezmiş,
Kanını su gibi saçmış,
Namlını emip sömürmüş,
Yiğidini, aslanını
Yüz tutup boğazlayıvermiş,
Somurtup böyle yatman
Kabalık olur, beyimiz,
Söylenen söze durunuz,
Ya da daha çetin savaş kılınız.
Çarpışırım diye han öldü,
Vuruşanların hepsi öldü,
Yer bozulup sarsılıp,
Yedi bin azap, bin ölüm
Başımıza bir anda geldi,
Yaban tüfeğinin kuru oku geldi,
Can kıyıcı top geldi,
Arslan Çoro, er Seytek,
Bu ikisi gibi yaman geldi,
Kazılı çukur, hendek geldi,
Diri cana kara çile geldi,
Elçi geldi, cevap ver,
Söylenene şunu bil,
Ey Sarıbay, sözümü dinle!
Hızırlı aslana sataşıp
Uçurum boyunca konmayalım,
Suçu yok, ayıbı yok,
Boşa kırgın olmayalım!
Yurdumuzdan ayrılıp
Telaşla gidip durmayalım,

Cetkileñ koldon ayrılıp,
Kaçıp ketip cürböylü!
Aytkanım nuska bilip al,
Al, Sarıbay, tilimdi al!
Kıcırlanıp ersinip,
Kızırluu şerge katıldık,
Kıyalı oroy iş kılıp,

Yaman ordudan ayrılıp
Kaçıp gidip durmayalım!
Dediğimi öğüt bil,
Al, Sarıbay, sözümü dinle!
Hırslanıp erlenip
Hızırlı aslana sataştık,
Huyu kaba iş kılıp,

Acalga bügün çatıldık.
Kara coltoy kankorgo
Bettep adam kelbeptir,
Bet alıp duşman ceñbeptir,
Cakın biröö kelbeptir,
Canaşa duşman ceñbeptir,
Cer caynagan kol menen,
Alaman salıp kol çeçip,
Camgırça oktu caynattık,
Er baş sayın tört tulpar
Minerine baylatıp,
Kızıl buurul at minip,
Tuyaktı buzup col saldı,
Külçoro, Seytek eki döö,
Bettep çıgıp kol saldı.
Körögöç öldü, kan öldü,
Körgöndördün baarı öldü,
Asmandan cıldız irigip,
Külçoro, Seytek birigip,
Calınsam ukpay sözümdü,
Capaladı özümdü,
Olcolop çeçip tonumdu,
Obu cok kazdı orumdu,
Başıma saldı sonundu,
Tacaalduuga tutulduk,
Ölböy-citpey al ketip,
Öpködön kara kan ketip,
Ölgöndö kaçıp kutulduk,
Bel baylagan belimsiñ,
Belgilüüsüñ, şerimsiñ,
Azapka mintip tutulduk,

Ecele bugün dolandık.
O kara uğursuz hunhara
Yüz tutup adam gelmemiş,
Yüz yüze düşman yenmemiş,
Yakınına biri gelmemiş,
Yan yana düşman yenmemiş,
Yeri kaplayan orduyla
Akın salıp saf çözüp
Yağmurca oku kaynattık,
Er başına dört tulparı
Bineğine bağlatıp,
Kızıl boz ata binip,
Tırnak bozup yol saldı,
Külçoro, Seytek iki dev,
Yüz tutup çıkıp saldırdı.
Keskin gözlü öldü, han öldü,
Görenlerin hepsi öldü,
Gökten yıldız dökülüp,
Külçoro, Seytek birleşip,
Yalvarsam da sözümü dinlemeyip
Cefaladı beni,
Ganimet diye soydu kürkümü,
Yersizce kazdı çukurumu,
Başıma açtı görülmediği,
Zalime tutulduk,
Ölmeden yitmeden güç gidip,
Ciğerden kara kan gidip,
Ölümüne kaçıp kurtulduk,
Bel bağladığım belimsin,
Namlısın sen, aslanımsın,
Azaba böyle tutulduk,

Ölümdön kantip kutulduk?!
Ölö turgan kez keldi, –
Dep, oşondoy degen soñ,
Bezge saygan emedey,
Bezgek bolgon törödöy,
Katının kara baskanday,
Kubarıp tübün öltürüp,
Bu düynösün çaçkanday,
Ökürügü taş carıp,

Kıykırıgı baş carıp,
Örttöy közü caynadı,
Bedelinen tük çıgıp,
Bek bakırıp unçugup,
Kışkı kirgen buuraça,
Kıyalı tentek bir kança
Çartıldadı kürküröp,
Adamzat pendenin,
Azat boyu dürküröp,
Küñgürönüp, küülönüp,
Kabarga bargan elçige
Kaarın tögüp kürküröp,
Bu sözüñdü kim uksun,
Kemege kelgen it uksun,
Begüüdögön kuş uksun,
Astı katuu cer uksun,
Töbösü bütün kök uksun,
Tolkun dayra suu uksun,
Karañgı kara tün uksun,
Kap-Toodon kelgen cin uksun,
Uşundan bölök kim uksun!
Celpiniş arzan cer beken,
Sarıbay oñoy er beken,
Manastın caman tukumu,
Erdigi menden cön eken.
Adır-küdür Talastı
Baykap çalgan col uşul,
Al badirek çoronu
Altı col saygan kol uşul!

Ölümden nasıl kurtulduk?!
Ölecek vakit geldi, —
Deyip böyle dedikten sonra,
Bezine iğne saplanmış gibi,
Sıtmaya tutulmuş bey gibi,
Karısını karabasan basmış gibi,
Sararıp kökünü öldürüp,
Bu dünyasını saçmış gibi,
Böğürtüsü taş yarıp,

Naraları baş yarıp,
Ateş gibi gözü alevlendi,
Bedeninden tüy fırlayıp,
Sertçe bağırıp söylenip,
Kışın azgın buğra gibi,
Huyu delişmen bir nice
Çatırdadı gürleyip,
Âdemoğlu kulların
Bütün bedeni ürperip,
Homurdanıp, hız alıp,
Habere varan elçiye
Öfkesini döküp kükreyip:
Bu sözünü kim dinlesin,
Ocağa gelen it dinlesin,
Havada süzülen kuş dinlesin,
Altı katı yer dinlesin,
Tepesi bütün gök dinlesin,
Dalgalı ırmak suyu dinlesin,
Karanlık kara gece dinlesin,
Kaf Dağı'ndan gelen cin dinlesin,
Bundan başka kim dinlesin!
Celpiniş ucuz yer miymiş,
Sarıbay kolay er miymiş,
Manas'ın kötü soyunun
Erliği benden aşağıymış.
Engebeli Talas'ı
Gözleyip keşfe çıkan yol budur,
O edepsiz çoroyu
Altı kez saplayan el budur!

Kürkürödü küülönüp,
Çartıldagan kuturgur
Çagılganday süylönüp,
Bul aytkanıñ çın bolso,
Kalıñ koldon ayrılıp,
Kopol bolgon ekenmin,
Müyüzüm sınıp başımdan
Tokol bolgon ekenmin.
Çuñkurumdu cerçe oylop,
Kayran canım erge oylop,
Oñboy kalgan ekemin,

Oylosom müşkül iş körüp,
Bolboy kalgan ekenmin, –
Dep, oşentip Sarıbay
Çın kolunan çoçunup,
Tookızılın tokunup,
Ok ötpösün kiyinip,
Oroyluk kaarı bilinip,
Sarıbay çıksa çamınıp,
Taacı kiyip, tak mingen
Kan-canınan tüñülüp,
Kara cer ottop, kün körgön,
Mal-canınan tüñülüp,
Kurt-kumurska, makuluk,
Can-canınan tüñülüp,
Zaarın cetik açıptır,
Ay-aalamdı basıptır,
Anık ugup Sırıbay,
Kaarın töktü momunday,
Kançaların büktödü,
Kıltıldabay kara cer,
Kalıñınan toktodu,
Bakırıp eren turganda,
Kıykırıp buyruk kılganda,
Başı aylanıp mañ bolup,
Dünüyö çañdap çañ bolup,
Kaarlanıp çamınsa,
Kıyla dümök baştadı,

Kükredi hız alıp,
Çatırdayan kudurmuş,
Şimşek gibi söylenip:
Bu dediğin gerçekse,
Kalabalık ordudan ayrılıp
Kaba düşmüşüm demek,
Boynuzum başımdan kırılıp
Güdük kalmışım demek.
Çukurumu düz yer sanıp,
Zavallı canımı er sanıp,
Onmaz kalmışım demek,

Düşünsem, belalı iş görüp
Bitmişim demek ben, —
Deyip böylece Sarıbay
Sahiden ordusundan ürküp,
Tookızıl'ını eyerleyip,
Ok işlemezini giyip,
Kaba öfkesi belli olup,
Sarıbay hışımla çıkınca,
Taç giyip taht binen
Kanından, canından umut kesip,
Kara yerde otlayıp gün gören
Malından, canından umut kesip,
Kurt, karınca, mahlukat
Tatlı canından umut kesip,
Zehrini adamakıllı açmış,
Ay-âlemi kaplamış,
İyice işitip Sarıbay
Öfkesini döktü işte böyle,
Nicelerini büktü,
Sarsılmadan kara yer
Kalınından durdu,
Eren böğürüp durduğunda,
Haykırıp buyruk verdiğinde,
Başı dönüp sersemleyip,
Dünya tozuyup toz olup,
Öfkelenip hışımla atılsa
Nice kıyamet başlattı,

Kıyalına kıyla adam,	*Keyfi uğruna nice adam*
Kıl tügü kalbay cok bolup,	*Kıl tüyü kalmadan yok olup*
Kırılıp kete taştadı,	*Kırılıp gitti, bıraktı.*
Aytkan kepke çoçunup,	*Söylenen sözden ürküp,*
Opsuz tulpar Tookızıl,	*Ölçüsüz tulpar Tookızıl —*
Tookızıldı tokunup,	*Tookızıl'ı eyerleyip,*
Cazayıl karmap bakırıp,	*Yaban tüfeğini kavrayıp bağırıp,*
Atka minçü ıktuusun,	*Ata binişte en yavuzunu,*
Ayla tapkan mıktısın,	*Çare bulan en yamanını,*
Muzdaktı tosçu çatırın	*Soğuğu kesen otağını,*
Ar bir erdin aylasın,	*Her bir erin çaresine bakan,*
Ayttırbay kelçü baatırın	*Söyletmeden gelen bahadırını —*
Ölüm ortok canı bir,	*Ölümde ortak, canı bir,*
Ölüp ketse kanı bir,	*Ölüp gitse kanı bir,*
Tirüüsündö cer kandaş,	*Diriliğinde toprağı kandaş,*
Aman cürsö kurbaldaş,	*Sağ gezerse akran yoldaş,*
Atı birge coroloş,	*Adı birlikte anılan yâran,*
Tapkanı birge koroolos,	*Kazandığı birlikte, ağılı ortak,*
Aman cürsö cıygandaş,	*Sağ gezerse mal derleyen ortak,*
Tirüü cürsö kurbaldaş,	*Diri gezerse akran yoldaş,*
Bir töşöktö catışkan,	*Bir döşekte yatışan,*
Bir kızıkka batışkan,	*Bir sefaya birlikte dalan,*
Birge kiyik atışkan,	*Birlikte geyik avlayan,*
Kiçineden çoñoygon,	*Küçüklükten birlikte büyüyen,*
Caman cürüp oñolgon,	*Kötü gezip düzelen,*
Cardı cürüp bayıgan,	*Yoksul gezip zenginleşen,*
Cetpey cürüp marıgan,	*Yetmezken murada eren,*
Konuşubuz iregeleş,	*Konağımız eşik komşusu,*
Kolutubuz birgeleş,	*Yaylağımız ortak bizim,*
Aman bolso cıygandaş,	*Sağ olursa mal derleyen ortak,*
Tirüü bolsok kurbaldaş,	*Diri olursak akran yoldaş,*
Sırdaşıp kel, şerim kel,	*Sırlaşmaya gel, aslanım gel,*
Ar kapalık, müşkül dart,	*Her kederi, çetin derdi*
Azır çeçer erim kel,	*Hemen çözen erim gel,*
Sözüm uşul körüñör	*Sözüm budur, görünüz:*
Kuday üçün, men üçün,	*Tanrı için, benim için,*
Kup betteşem salışıp,	*Tam yüzleşip çarpışırım,*
Kalk çurkurap, er ölüp,	*Halk çığrışıp, er ölüp,*

Tügönüşüp kalışıp,
Karaan bolup beriñer,
Katılarım Külçoro,
Kaar salam Seytekke,
Kırgın salam kırgızga,
Küç keltirem bilekke,
Koluma tiyse korduktap,
Zorduk kılam Çürökkö,
Eren erkek, karı-caş,
Sarıbay buyruk kıldı – dep,
Kapa bolboy mookuñ bas,
Ceti kündün biri ölsün,
Kuru cürüp neteyin,
Kup betteşip sayışıp,
Bulkuldaşıp kalışıp,

Tükenişip kalınıp,
Karaltı olup arka verin,
Sataşacağım Külçoro'ya,
Kahır salarım Seytek'e,
Kırgın salarım Kırgız'a,
Güç getiririm bileğe,
Elime geçerse horlayıp
Zorbalık ederim Çürök'e,
Eren erkek, koca-genç,
Sarıbay buyruk verdi — diye,
Kederlenme, yüreğine su serp,
Yedi günün biri ölümlü olsun,
Boş gezip de nideyim,
Tam yüzleşip mızraklaşıp,

Tügönüşüp kalayın,
Kaalaganım Ayçürök,
Kastarım tikken Kuyalı,
Meltiregen suluunu,
Bet alıp tartıp alayın,
Cabılıp cañcal çır çıksa
Camgır sınduu caa tartıp
Möndür sınduu ok atıp,
Arstan közü caynasa,
Kan iççü türü karmasa,
Çın esebin tabayın,
Çırkıratıp kırgızdı,
Aydap ketip çabayın,
Kulcuñdasa Külçoro,
Kaçañkı cinin kagayın,
Öküldösö kırgızdı,
Özöndön suusun burayın,
Baatırsınsa balasın,
Örт öçköndöy kılayın,
Oşentip aytıp Sarıbay,
Keñ dünüyö tarıday,
Calal cayı uşunday,
Kaarına çıdabay

Yok olup tükensem de,
Dilediğim Ayçürök'ü,
Gözüme kestirdiğim Kuyalı'yı,
O süzülüp duran güzeli,
Yönelip çekip alayım,
Üşüşüp kavga çıkarsa,
Yağmur gibi yay çekip,
Dolu gibi ok atıp,
Aslan gözüm parlarsa,
Kan içici huyum tutarsa,
Gerçek hesabını bulayım,
Çığlık attırıp Kırgız'ı,
Sürüp götürüp vurayım,
Kabadayılanırsa Külçoro,
Eski cinini dökeyim,
Böğürüp diklenirse Kırgız'ın,
Vadisinden suyunu çevireyim,
Yiğitlik taslarsa oğlanı,
Sönmüş ateş gibi edeyim,
Böyle söyleyip Sarıbay,
Geniş dünya dar gelip,
Celalinin hali işte böyleydi,
Kahrına dayanamayıp,

Köp kalıñ kol büt çıktı,
Kaarı katuu doñuzdun,
Bedelinen tük çıktı.
Oroodoy közü oyuldu,
Oolugup ketse çoçkonun,
Kaarına çıdabay,
Karooldo turgan tıñçının
Bir kançası soyuldu.
Bettegeni çok bolup,
Bet alganı cok bolup,
Karaganı cok bolup,
Kaçırganı toktolup,
Sarıbay cayı uşunday,
Aşıp-şaşıp antañdap,
Arman kılsa köz caynap,
Açuulansa kurgurdun,
Kalıñ kol çuulap şor kaynap,

Kalabalık ordu hep çıktı,
Kahrı katı domuzun,
Gövdesinden tüy fışkırdı.
Kuyu gibi gözü oyuldu,
Azgınlaşınca domuzun,
Kahrına dayanamayıp,
Karakolda duran gözcülerin,
Birçoğu boğazlandı.
Yöneldiği kor olup,
Karşı duran yok olup,
Bakanı kalmayıp,
Saldırışı sinip durulup,
Sarıbay'ın hali işte böyle,
Telaşla soluk soluğa,
Hayıflansa gözü çakıp,
Öfkelense o zavallının,
Kalabalık ordu çığrışıp dert kaynayıp,

Çımınday candan tüñülüp,
Tookızılın tokunup,
Köñül ketip bölünüp,
Ütüröyüp kaarlansa,
Soruuçu türü körünüp,
Sarıbay cayı momunday,
Altımış balban, kırk cooker,
Cay-cayınan kuladı,
Tookızılı üstünö,
Bolot taman üzöñgü
Teppey ırgıp çuradı,
Kalıñ koldon kert başı,
Cekege çıktı körünüp,
Adamzaada pendeni,
Soruuçu türü köründü,
Cadaal cini karmadı,
Kaarına kayrandın,
Eç kim çıdap barbadı,
Türdüü türü bölünüp,
Ay-aalamdı kubalap,
Acıdaarday op tartıp,

Sinek kadar candan umut kesip,
Tookızıl'ını eyerleyip,
Gönlü gidip bölünüp,
Suratı asılıp kükreyince,
Yutacak gibi hali görünüp,
Sarıbay'ın hali şöyleydi,
Altmış pehlivan, kırk asker,
Yerli yerinden yıkıldı,
Tookızıl'ının üstüne,
Çelik tabanlı üzengiye,
Basmadan sıçrayıp bindi,
Kalabalık ordudan tek başına,
Teke tek meydana çıktı,
Âdemoğlu kulları,
Yutacak gibi göründü,
Zalim cini tuttu,
Kahrına o azgının,
Hiç kimse dayanıp varamadı,
Türlü türlü kılığa girip,
Ay-âlemi kovalayıp,
Ejderha gibi içine çekip,

Soror türü körünüp,
Köz buzulup caynadı,
Tookızıldın çılbırın,
Oldop, soldop karmadı,
Kaarına can tütpöy,
Kabagınan caan ketpey,
Kol çurkurap cıyılıp,
Kaarına çıdabay,
Karagan adam kırılıp,
Tirüü candın baarısı,
Başın iyip bügülüp,
Alayıp tiktep koygon can,
Tim ele candan tüñülüp.
Nayza sayçu ıktuular,
Aybalta çapçu mıktuular,
Kaarduu duşman körçülör,
Kara kanga bölönüp,
Kalktı kütö berçülör,
Cañılbagan çeçender,

Yutacak hali görünüp,
Gözü bozulup alevlendi,
Tookızıl'ın yularını,
Sağlı sollu kavradı,
Kahrına can dayanmaz,
Kaşlarından yağmur eksilmez,
Ordu çığrışıp toplandı,
Kahrına dayanamayıp,
Bakan adamlar kırıldı,
Yaşayan canların hepsi,
Başını eğip büküldü,
Gözünü dikip bakan can,
Düpedüz candan umut kesti.
Mızrak saplayan ustalar,
Aybalta çalan yamanlar,
Kahırlı düşman görmüşler,
Kara kana bulanıp,
Halkı koruyagelenler,
Şaşırmayan söz ustaları,

Tiktese coodon tartpagan
Cıdımak bilgen mergender,
Cırgalduu adam koluna,
Bir caralıp kelgender,
Sunganın kayra tartpagan
Sumsayganın cazbagan,
Çın kazanat mergender,
Sarıbay kaarın tökköndö,
Erdin baarı cıyılıp,
Akılman adam kırılıp,
Kolu kolgo urunup,
Sarıbay kaarın tökköndö,
Akıldan tayıp antañdap,
Şaşıp cürgön elde köp.
Samanday öñü sargayıp,
Kaçıp cürgön pende köp.
Kirerine cer tappay,
Korgolorgo cer tappay,
Cagınıp süylöör kep tappay,

Baktı mı düşmandan çekinmeyen,
İz sürmeyi bilen nişancılar,
Bahtiyar insan eline,
Bir yaratılıp gelenler,
Uzattığını geri çekmeyen,
Süzdüğünü asla kaçırmayan,
Gerçek soylu nişancılar,
Sarıbay kahrını dökünce,
Yiğitlerin hepsi toplanıp,
Akıllı adamlar kırılıp,
El ele çarpıp dövünüp,
Sarıbay kahrını dökünce,
Akıldan şaşıp soluyarak,
Telaşla koşan halkta çok.
Saman gibi benzi sararıp,
Kaçıp duran kul da çok.
Girecek yer bulamayıp,
Sığınacak yer bulamayıp,
Yaranacak söz bulamayıp,

Peyli buzuk, öñü zaar,
Kapır kuldun artınan,
Ölböy kalçu çek tappay,
El esinen cañılıp,
Cañıla turgan sebebi,
Koldun baarın cemelep,
Sarıbay turat kürküröp,
Tügöndü amal kattı – dep,
Eki ayda bizge cetti – dep,
Al Sarıbay doñuzdun,
Katuulap zaarı bilinip,
Kulak ugup, köz körgön,
Kalk canınan tüñülüp,
Arman baştap boy-boylop,
Adamdın baarı oy-oylop,
Kızırkansa Sarıbay,
Kıyındap tüpkö ceter – dep,
Kıyınsınıp kol aydap,
Kılça koyboy calgızdı,
Kırgın kılıp ötör – dep,
Baatır dele, şer dele,

Huyu bozuk, yüzü zehir,
Kâfir kulun ardından,
Ölmeden kalacak sınır bulamayıp,
Halk aklını şaşırıp,
Şaşırmasının sebebi,
Ordunun hepsini azarlayıp,
Sarıbay durur kükreyip,
Çare tükendi, bitti – diye,
İki ayda bize yetişti – diye,
O Sarıbay domuzunun,
Şiddetlenip zehri belli olup,
Kulak duyan, göz gören,
Halk canından umut kesip,
Feryada başlayıp ağıt yakıp,
İnsanların hepsi kara kara düşünüp,
Hiddetlenirse Sarıbay,
Azıtıp kökümüzü kurutur – diye,
Yamanlanıp ordu sürüp,
Kıl kadar komadan biricik olanı,
Kırıp geçirir – diye,
Bahadır idi, arslan idi,

Balban da ele, er da ele,
Ay-aalamga Sarıbay,
Kök askar toodoy boldu
Az gana koldun baarısın,
Aydap cürüp sordu – dep,
Esi barlar munu oylop,
Alapayın tabalbay
Tütünü cok küyünüp,
Kalk canınan tüñülüp,
Kalkı mintip turdu ele,
Kaarlandı Sarıbay
Baatırlıgı momunday,
Balbandardan kep ugup,
Baatır Seytek, er Çoro,
Koldu kırdı dep ugup,
Ölümgö canın bayladı,
Ölböy tirüü kaluuga

Pehlivan da idi, er de idi,
Ay-âleme Sarıbay,
Gök yüce dağ gibi oldu,
Azıcık ordunun hepsini,
Sürüp sürüp sömürdü – diye,
Aklı olanlar bunu düşünüp,
Çaresini bulamayıp,
Dumansız yanıp yakılıp,
Halk canından umut kesip,
Halkı böyle dururken,
Kükredi Sarıbay,
Bahadırlığı şöyleydi,
Pehlivanlardan söz duyup,
Bahadır Seytek, er Çoro,
Orduyu kırdı diye duyup,
Ölüme canını bağladı,
Ölmeden sağ kalmaya,

	Caratkan bergen meyman can,	*Yaradan'ın verdiği konuk canı,*
	Cadaal kaydan ayadı.	*Zalim nereden esirgesin.*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoğuz oğlu Sarıbay,*
	Berendigi momunday.	*Yiğitliği şöyleydi.*
	Badanasın çoygulap,	*Zırhını yumruklayıp,*
	Kuyran tonun koygulap,	*Kürküne vura vura,*
66470	Ebi barga baatırmın,	*Gücü yetene bahadırım,*
	Ebi ketken duşmanga,	*Dermanı kesilen düşmana,*
	Kaarluu zaman akırmın,	*Kahırlı ahir zamanım,*
	Özöndöy küyüp kalk kırgan,	*Vadi boyu yakıp halk kıran,*
	Cañgak çoktun özümün,	*Ceviz korunun ta kendisiyim,*
	Cana cinim karmasa,	*Yine cinim tutarsa,*
	Tacaaldın kara közümün	*Deccal'ın kara gözüyüm,*
	Balakettin birimin,	*Belaların biriyim,*
	Can kıygıçtın tübümün.	*Can kıyıcının köküyüm.*
	Cadaal keptin özümün,	*Zalim sözün ta kendisiyim,*
66480	Kez bolgondu kemirgen,	*Denk geleni kemiren,*
	Tabılgandı calmagan,	*Bulunanı yalayıp yutan,*
	Kabılgandı kaysagan,	*Karşısına çıkanı çiğneyen,*
	Kara tacaal özümün,	*Kara Deccal'ın ta kendisiyim,*
	Çarçap adam basalbas,	*Yorulan insanın aşamadığı,*
	Kara kañşar bel bolom,	*Kara sarp geçit olurum,*
	Kabılsa candı kaysagan,	*Rastlarsa canı çiğneyen,*
	Kara tacaal men bolom,	*Kara Deccal ben olurum,*
	Kubattuu küçüñ barında,	*Kuvvetli gücün varken,*
	Kurgan kol kantip beremin	*Zavallı orduyu nasıl veririm,*
66490	Kuturgan eken Külçoro,	*Kudurmuş meğer Külçoro,*
	Kup cazasın beremin,	*Tam cezasını veririm,*
	Kabıla kalsa kan Seytek,	*Karşıma çıkarsa Han Seytek,*
	Karmap kanın tögömün,	*Yakalayıp kanını dökerim,*
	Kabıla kalsa Semetey,	*Karşıma çıkarsa Semetey,*
	Kabırgasın sögömün,	*Kaburgasını sökerim,*
	Bet alışsa Bakayın,	*Karşıma dikilirse Bakay'ın,*
	Kartaygan cinin kagamın,	*Kocamış cinini dökerim,*
	Karmaş kılsa Kuyalı,	*Dövüşe girerse Kuyalı,*
	Bir esebin tabamın.	*Bir hesabını bulurum.*
66500	Uşunu aytıp kürküröp,	*Bunu deyip kükreyince,*
	Adamzat pendenin,	*Âdemoğlu kulların,*

Azat boyu dürküröp,	*Bütün bedeni ürperip,*
Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoğuz oğlu Sarıbay,*
Cetkileñ caman tarıdı,	*Alabildiğine fena azıttı,*
Bakırganı baş carıp,	*Bağırması baş yarıp,*
Öküldögön ölgürdün,	*Böğüren o kahrolasının,*
Ökürügü taş carıp,	*Haykırışı taş yarıp,*
Kaarına kayrandın,	*Kahrına o azgının,*
Karap adam turalbay,	*Bakıp insan duramaz,*
66510 Küülöngöndö kapırga,	*Kâfir hamle ettiğinde,*
Eç adam çıdap turalbay,	*Hiç kimse dayanıp duramaz,*
Celmoguz uulu kapırdın,	*Celmoğuz oğlu kâfirin,*
Çın kayratı uşunday,	*Gerçek kuvveti işte böyle,*
Mına oşondo Sarıbay,	*İşte o zaman Sarıbay,*
Kan içmesi karmadı,	*Kan içiciliği tuttu,*
Karagan pende tañ kalıp,	*Bakan kullar şaşakaldı,*
Şaşpay adam kalbadı.	*Telaşlanmadık adam kalmadı.*
Kaarı müşkül küç bolup,	*Kahrı müşkül, güç olup,*
Mına oşondo Sarıbay,	*İşte o zaman Sarıbay,*
66520 Ört bolup közü kızarıp,	*Yangın olup gözü kızarıp,*
Aybattanıp çamınıp,	*Heybetlenip atılıp,*
Kırgaluu bolot nayza alıp,	*Keskin çelik mızrak alıp,*
Kaardangan kuturgur,	*Kahra kapılan kudurmuş,*
Üydöy çokmor bolotton,	*Ev gibi çelikten çomağı,*
Kan tögör közü alaktap,	*Kan dökücü gözü fıldır fıldır,*
Ütüröyüp saksayıp,	*Suratı asık, saçı diken diken,*
Eñ üñküldöp çır baştap,	*Homurdanıp kavga başlatıp,*
Sarıbay cana uşunday,	*Sarıbay yine işte böyle,*
Salışka kambıl neme eken.	*Dövüşe usta biriymiş.*
66530 Kulak ugup köz körgön,	*Kulak duyan, göz gören,*
Sarıbay cutkur deer eken.	*"Sarıbay obur" dermiş.*
Bakır menen alsızga,	*Yoksula ve güçsüze,*
Kılçaybay turgan türü bar,	*Dönüp bakmayan hali var,*
Ay-aalamdı tügötüp,	*Ay-âlemi tüketip,*
Azır soror cini bar.	*Şimdi yutacak cini var.*
Körkü bölök, zaarı küç,	*Görünüşü başka, zehri güçlü,*
Kaarıñdı körsöñ öldüm – dep,	*Kahrını görsen "öldüm" deyip,*
Kayran candan küdör üz.	*Tatlı candan ümit kes.*
Tulpar atı Tookızıl,	*Küheylanı Tookızıl,*

Tookızıldı tokunup,	*Tookızıl'ı eyerleyip,*
Can-caragın caylanıp,	*Silah pusatını kuşanıp,*
Calañdap kılıç baylanıp,	*Parıldayan kılıç bağlanıp,*
Çamınganda kankordun,	*Hamle ettiğinde hunharın,*
Türü bölök bölünüp,	*Hali bir başka olup,*
Aydap cürüp aalamdı,	*Âlemi sürüp sürüp,*
Kıruuçuday körünüp,	*Kıracakmış gibi görünüp,*
Üksüygöndön saksayıp,	*Kabarıp diken diken olup,*
Ürpöygönü basılıp,	*Ürpermesi yatışıp,*
Tumandagan kızıl ört,	*Dumanlanan kızıl yangın,*
Tuurasınan çaçılıp,	*Enine boyuna saçılıp,*
Kaarın tögüp bakırıp,	*Kahrını döküp bağırıp,*
Balban kulak capırıp,	*Güçlü kulakları sağır edip,*
Şumduk kılıp turdu emi	*Dehşet saçıp durdu şimdi:*
Menin atım Sarıbay,	*Benim adım Sarıbay,*
Katuu müşkül körünsün,	*Ağır bela görünsün,*
Karmaştan kan, cin tögülsün,	*Dövüşten kan, cin dökülsün,*
Tirüü cürböy ötkülö,	*Sağ gezmeden göçün hepiniz,*
Kılça kalbay calgızıñ,	*Kıl kadar kalmasın tekiniz,*
Kırılışa ketkile,	*Birbirinizi kırıp gidin,*
Kıyındarım, erlerim,	*Yamanlarım, erlerim,*
Özümö katar şerlerim,	*Bana denk arslanlarım,*
Belge tañgan berender,	*Bele kuşanmış yiğitler,*
Betteşkendi cogotkon,	*Karşı geleni yok eden,*
Alapayım, közölüm,	*Seçkinlerim, gözdelerim,*
Nayzaga dañgıl ıktuular,	*Mızrakta usta beceriklilerim,*
Aylaga cetik mıktuular,	*Hilede yetkin yamanlarım,*
Dep, oşentip, Sarıbay,	*Deyip, böylece, Sarıbay,*
Karmaştı tak kılıp,	*Dövüşü kesinleştirip,*
Tookızıl tulpar at minip,	*Tookızıl küheylana binip,*
Kıl kuyrugun çart tüyüp,	*Kıl kuyruğunu sımsıkı düğümleyip,*
Kaarlanıp kamdanıp,	*Kükreyip hazırlanıp,*
Kalbay kolun aydadı,	*Ordusunu eksiksiz sürdü,*
Aleñger coogo çuu bolup,	*Amansız savaşa çığlık kopup,*
Asman cardam duu bolup,	*Gök gürler gibi uğuldayıp,*
Cer titirep too köçüp,	*Yer titreyip dağ göçüp,*
Aç aykırık kütünüp,	*Aç naralar atılıp,*
Akır-takır çoñ cañcal,	*Kıran kırana büyük kavga,*

	Pende candan tüñülüp,	*Kullar candan umut kesip,*
	Kaarı katuu çoçkonun,	*Kahrı katı domuzun,*
66580	Katuu cini bilinip,	*Şiddetli cini belli olup,*
	Mına oşondo Sarıbay,	*İşte o zaman Sarıbay,*
	Közü cılga butkulday,	*Gözü dere yatağı çukuru gibi,*
	Meldeşkendi cutkuday,	*İddialaşanı yutacak gibi,*
	Bet algandı soyguday,	*Karşı geleni boğazlayacak gibi,*
	Kabılgandı kaşaytıp,	*Önüne çıkanın gözünü oyup,*
	Takır kırıp koyguday	*Tümünü kırıp koyacak gibi,*
	Kaarın körsöñ momunday.	*Kahrını görsen işte böyle.*
	Eren eken, bel eken,	*Yiğitmiş, dayanakmış,*
	Sarıbay balban er eken,	*Sarıbay pehlivan ermiş,*
66590	Alışsa candı koybogon,	*Tutuştu mu can komayan,*
	Tay etine toybogon,	*Tay etine doymayan,*
	Kabılgandı kaysagan,	*Rast geleni çiğneyen,*
	Bet alışkan pendenin	*Karşısına çıkan kulun,*
	Çın ele beret azabın.	*Gerçekten verir azabını.*
	Tümöndötö kol aydap,	*On binlerce ordu sürüp,*
	Ölgönünön kalganın,	*Ölenden arta kalanını,*
	Bütkül toluk çoguu aydap,	*Tümünü toptan birden sürüp,*
	Kabılgan cagı mert bolup	*Rastladığı taraf helâk olup,*
	Bettep cañcal salganı,	*Yönelip kavga salması,*
66600	Kızıl munar ört bolup,	*Kızıl pus, yangın olup,*
	Kıyın müşkül çoñ cañcal,	*Çetin müşkül, büyük kavga,*
	Ar pendede köp arman,	*Her kulda nice hasret,*
	Al Sarıbay külük kul,	*O Sarıbay yürük kul,*
	Izdegeni buzuk kul,	*Aradığı fesat kul,*
	Baykaganı balaa kul,	*Gözettiği bela kul,*
	Çamınışı, şerdigi,	*Atılışı, arslanlığı,*
	Aşkan eken aalamdan,	*Âlemi aşmış meğer,*
	Al kapırdın erdigi,	*O kâfirin yiğitliği,*
	Top içinen bölünüp,	*Topluluk içinden ayrılıp,*
66610	Ala-Toodoy körünüp,	*Ala-Too gibi görünüp,*
	Cekege çıgıp ceeligip,	*Teke teke çıkıp coşup,*
	Cer örttögön kuturgur	*Yeri yakan kudurmuş,*
	Maydanga çıgıp eeligip,	*Meydana çıkıp azıp,*
	Kabılgandı sorçuday,	*Rast geleni yutacak gibi,*
	Kastaşkanın kırçuday,	*Düşman olanı kıracak gibi,*

	Beypayı küçtüü balbanday,	*Cefası ağır pehlivan gibi,*
	Kabılgan candı on bölüp,	*Rast gelen canı ona bölüp,*
	Kaysap-kaysap salganday,	*Çiğneyip çiğneyip yutacak gibi,*
	Karasañ türü momunday,	*Baksan hali işte şöyle,*
66620	Ceke kazat, çoñ maydan,	*Teke tek gaza, büyük meydan,*
	Cekege çıktı Sarıbay,	*Teke teke çıktı Sarıbay,*
	Müşkülü başka, zaarı küç,	*Belası başka, zehri güçlü,*
	Kapırdı körsöñ öldüm – dep,	*Kâfiri görsen "öldüm" deyip,*
	Kayran candan küdör üz!	*Tatlı candan ümit kes!*
	Balaalıgı başkaça,	*Belalığı bir başka,*
	Baarıdan dümök bul başka,	*Hepsinden beter bu bela,*
	Maydan kılçu kerüügö,	*Meydan kurulan yamaca,*
	Cekege çıkçu cerine,	*Teke tek çıkılan yerine,*
	Ceeligip dürküröp,	*Coşup gürleyerek,*
66630	Arkasınan balbandar	*Ardından pehlivanlar,*
	Barabanın koygulap,	*Davulunu döverek,*
	Dobulbasın çoygulap,	*Dümbeleğini vurarak,*
	Cer ayrılıp, çañ ketip,	*Yer yarılıp, toz kalkıp,*
	Adamzattan al ketip,	*Âdemoğlundan derman gidip,*
	Bet alıp san kol baralbay,	*Sayısız ordu karşı varamayıp,*
	Pende acar salalbay,	*Kul cüret edemeyip,*
	Peyli bölök, zaarı küç,	*Huyu başka, zehri güçlü,*
	Sarıbay çoçko momunday	*Sarıbay domuzu işte böyle,*
	Kuytulangan kuturgur,	*Sinsileşen kudurmuş,*
66640	Uzun bölök nayza alıp,	*Upuzun mızrak alıp,*
	Kılıçın kıya baylanıp,	*Kılıcını yan kuşanıp,*
	Cay-caragın şaylanıp,	*Silah pusatını donanıp,*
	Celargı cürgön buluttay	*Yel önünde giden bulut gibi,*
	Kaarı betine aylanıp,	*Kahrı yüzüne vurup,*
	Arbagı çoñ alp eken,	*Heybeti büyük bir alpmış,*
	Akılga taykı, esi cok,	*Akılca kıt, şuuru yok,*
	Ala köödön kalk eken.	*Boş kafalı bir halkmış.*
	Celpinıştin ıktuusu,	*Kurulup gerinmenin ustası,*
	Cer tügötkön mıktuusu,	*Yer tüketen yamanı,*
66650	Kaarlangan kapırı,	*Kükremiş kâfiri,*
	Zaarı küçtüü baatırı,	*Zehri güçlü bahadırı,*
	Maydanga çıgıp kürküröp,	*Meydana çıkıp kükreyip,*
	Kök colborstoy çamınıp,	*Gök kaplan gibi atılıp,*

	Kök ala bolot salınıp,	*Gök çelik kuşanıp,*
	Aybatınan baatırdın	*Bahadırın heybetinden,*
	Adamdın köbü bekinip,	*İnsanların çoğu saklanıp,*
	Körkömü dümök iş bolup,	*Görünüşü bela iş olup,*
	Köz tunarıp küç tolup,	*Göz kararıp güç dolup,*
	Tacaaldanıp bakırıp,	*Deccallaşıp bağırıp,*
66660	Cekege çık dep çakırıp,	*Teke teke çık diye çağırıp:*
	Şay koldogon şeriñ kel,	*Pirlerin koruduğu arslanın gel,*
	Şaylanıp mıktuu eriñ kel,	*Donanmış yaman erin gel,*
	Cazayıl nayza kerçüüñ kel,	*Cazayıl, mızrak gereniniz gel,*
	Bettep kelgen adamdın	*Karşı gelen adamın,*
	Cazasın kolgo berçüüñ kel	*Cezasını ele vereniniz gel,*
	Kayratı aşık şeriñ kel,	*Kuvveti taşkın arslanınız gel,*
	Kambıl balban eriñ kel,	*Usta pehlivan eriniz gel,*
	Tuu tübünö turçuñ kel,	*Tuğ dibinde duranınız gel,*
	Kıçışkan cerdi kandırıp,	*Kaşınan yeri kandırıp,*
66670	Turbay nayza urçuñ kel,	*Durmadan mızrak vuranınız gel,*
	Baatırıñ kel, şeriñ kel,	*Bahadırın gel, arslanın gel,*
	Balbanıñ kel, eriñ kel,	*Pehlivanın gel, erin gel,*
	Çapçışıp çabış kılçuñ kel,	*Çarpışıp vuruşanınız gel,*
	Karmagandı tügötüp,	*Tuttuğunu tüketip,*
	Kabırganı sökçüñ kel.	*Kaburgayı sökeniniz gel.*
	Azıñ kalıp, köbüñ kel,	*Azınız kalıp, çoğunuz gel,*
	Armansız bolboy eriñ kel,	*Ahı içinde kalmadan erin gel,*
	Kaarım keldi kakaydım,	*Kahrım geldi, kabardım,*
	Kaalarım nayza sunarım,	*Dileğim mızrak uzatmaktır,*
66680	Kabılganıñ ölösüñ,	*Karşıma çıkan, ölürsün,*
	Kara eleçek kılamın,	*Karalar bağlatırım,*
	Uluguñdu utamın,	*Ulularınızı yenerim,*
	Alsızıñdı cutamın,	*Güçsüzünüzü yutarım,*
	Balbanıñdı, eriñdi	*Pehlivanının, erinin,*
	Kaşayta közün oyomun,	*Gözünü kör edip oyarım,*
	Kalk büldürüp, curt kırgan	*Halkı bozan, yurdu kıran,*
	Men Sarıbay bolomun.	*Ben Sarıbay olurum.*
	Kaarlanıp kaçırsam,	*Kükreyip saldırırsam,*
	Kılıçtı kızık maylaymın,	*Kılıcı kanla yağlarım,*
66690	Kılımdı koyboy çaynaymın.	*Cümle halkı komadan çiğnerim.*
	Kıcırga keçee bek tiydiñ,	*Dün öfkeme pek dokundun,*

	Kıl taştabay caylaymın.	*Kıl bırakmadan temizlerim.*
	Kaarım keldi kakayam,	*Kahrım geldi, kabarırım,*
	Kagışka çıksañ türlönöm,	*Cenge çıksan bir başka kesilirim,*
	Maydanga çıksañ cindenem,	*Meydana çıksan cinlenirim,*
	Kabılgandı kaysagan	*Rast geleni çiğneyen,*
	Kara tacaal özümün,	*Kara Deccal'ın ta kendisiyim,*
	Kez bolgondu kemirgen	*Denk geleni kemiren,*
	Tacaaldın kara közümün.	*Deccal'ın kara gözüyüm.*
66700	Bar şumduktun türümün,	*Var olan dehşetin suretiyim,*
	Cutsa kanga toybogon	*Yutsa kana doymayan,*
	Karmaşsa candı koybogon,	*Tutuşsa can komayan,*
	Kara tacaal özümün.	*Kara Deccal'ın ta kendisiyim.*
	Oñurañdap çır salıp,	*Hırlayıp kavga salıp,*
	Oynop cürsö bolboysuñ,	*Oynayıp gezmekle olmaz sana,*
	Kayratıñ nege koyboysuñ,	*Cüretini neden bırakmazsın,*
	Kança koldu öltürdüñ,	*Nice orduyu öldürdün,*
	Bu cindi nege keltirdiñ,	*Bu cinimi neden depreştirdin,*
	Oodarayın cügüñdü,	*Devireyim yükünü,*
66710	Oolukma cinim karmadı,	*Azgın cinim tuttu,*
	Taştabayın biriñdi,	*Bırakmayayım birinizi,*
	Karap kılıp kalkıñdı,	*Halkını sefil kılıp,*
	Kagıştın cayı uşunday,	*Çatışmanın hali işte böyle,*
	Kaşaytayın canıñdı,	*Kör edeyim canını,*
	Tügötöyün aylañdı,	*Tüketeyim çareni,*
	Bölök cakka burayın,	*Başka yana çevireyim,*
	Agıp catkan dayrañdı,	*Akıp duran ırmağını,*
	Añtarayın beliñdi,	*Altüst edeyim belini,*
	Suutayın demiñdi,	*Soğutayım soluğunu,*
66720	Baatır bolsoñ mendey bol,	*Bahadırsan benim gibi ol,*
	Çıgarayın celiñdi.	*Çıkarayım yelini.*
	Kan kılayın tuuñdu,	*Kana bulayayım tuğunu,*
	Bir basayın çuuñdu,	*Bir bastırayım gürültünü,*
	Oynop koysom oñboysuñ,	*Oynayıversem onmazsın,*
	Oloñdop ciniñ koyboysuñ,	*Kabarıp cininden vazgeçmezsin,*
	Epçiliñdi eñeyin,	*Çevik olanını devireyim,*
	Ereniñdi ceñeyin,	*Yiğidini yeneyim,*
	Esirgen eken kuu kırgız,	*Azıtmış meğer kurnaz Kırgız,*
	Esebin çoguu bereyin.	*Hesabını toptan vereyim.*

Kıl taştabay kırayın,
Kıcırga tiydiñ balagır,
Kıyla şeriñ kırayın, –
Dep, oşentip Sarıbay
Tün calañgıç türdönüp,
Kürköröp çoçko süylönüp,
Aybat salıp bakırıp,
Betteşke beri kelgin – dep,
Baatırlardı çakırıp,
Közü köldün ordunday,
Körünsö candı sorguday,
Körkömün körsöñ momunday,
Aldı-üstünö karasañ,
Acıdaar catkan butkulday,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Aydap cürüp cutkuday.
Eñçeger boyluu, keñ dalı,
Epsiz balban, çoñ müşkül,
Erge ılayık kara kök,
Koldu kordop çakırıp,
Süylöp turdu mınday – dep.
Sarıbayga karasañ
Zamananı tarıtıp,
Kayran baştı karıtıp,
Bu dünüyö çirkinge
Özü tutka bolçuday,
Ay-aalamdın baarısın
Aydap cürüp sorçuday,
Boşoñ candı talkalap,
Kıyaldanıp kuturgur
Kırıp cañcal salçuday,
On segiz miñ aalamdı,
Kayaşa berer tük kalbay,
Tutka bolup kalçuday,
Kuturgur cayı uşunday,
Ay-aalamdı talkalap,
Aydap cürüp kırçuday.

Apsaygandan sapsaytıp,

Kıl bırakmadan kırayım,
Öfkeme dokundun belalı,
Nice arslanını kırayım, –
Deyip, böylece Sarıbay,
Gece gulyabanisine dönüp,
Kükreyip domuz söylenip,
Heybet salıp bağırıp,
Karşılaşmaya beri gel – diye,
Bahadırları çağırıp,
Gözü göl çukuru gibi,
Görünse canı yutacak gibi,
Görünüşünü görsen işte böyle,
Altına üstüne baksan,
Ejderha yatağı bataklık gibi,
Ay-âlemi perişan edip,
Sürüp sürüp yutacak gibi.
Upuzun boylu, geniş omuzlu,
Ölçüsüz pehlivan, büyük bela,
Ere yaraşır kara yağız,
Orduyu aşağılayıp çağırıp,
Şöyle söyleyip durdu – diye.
Sarıbay'a baksan,
Zamanı daraltıp,
Kıymetli başı kocaltıp,
Bu yalancı dünya çirkinine,
Kendisi sahip kesilecek gibi,
Ay-âlemin hepsini,
Sürüp sürüp yutacak gibi,
Zayıf canı parçalayıp,
Kurulup böbürlenip kudurmuş,
Kırıp kavga salacak gibi,
On sekiz bin âlemi,
Karşılık verecek kimse kalmadan,
Hükümdar kesilecek gibi,
Kudurmuşun hali işte böyle,
Ay-âlemi paramparça edip,
Sürüp sürüp kıracak gibi.

Saçı başı darmadağın savrulup,

Aç kamanday saksaytıp,
Tozokuday kürküröp,
Tolkununan too urap,
Kıykırık kapır baştaptır,
Astı kabat kara cer,
Buzulup kete taştaptır.
Kaarlanıp çamınsa,
Karagayday nayzası,
Bakırıktı salganda,
Başka okşoyt aylası,
Sarıbay cayı mına bul,
Kıyan cürsö suu ötpöyt,
Calın cürsö çok ötpöyt,
Cazayıl atsa, ok ötpöyt.
Zaman akır, zaarı küç,
Aykırganda kaarı küç,
Ört kaptagan sel bolso
Özü ceke barganday,
Ökümü küçtüü kuduret,
Can caratat ar kanday.
Bettep nayza sungan can
Bedelinen beş tonop,
Bet albay adam kaytkanday,
Tildüü turmak aybanat,
Tiktegen can şaşkıday,
Bedeline kapırdın,
Beş miñ asker turgusuz,
Kımbatına kapırdın,
Kılım çıdap turgusuz,
Kayaşa kılıp kapırga,
Karmaşıp adam kelgisiz,
Capa salıp çır kılıp,
Cakındap adam ceñgisiz,
Bedel sıyak kayratın,
Er adam çıdap bergisiz,
Ay-aalam curt kaptasa,
Aramdı kişi ceñgisiz,
Uluu kayrat, taş cürök,
Uluk eken Sarıbay,

Aç yaban domuzu gibi kabarıp,
Cehennemlik gibi kükreyip,
Dalgasından dağ yıkılıp,
Nara atmaya başlamış kâfir,
Alttaki kat kat kara yer,
Yarılıp gideyazmış.
Kükreyip atılınca,
Çam gibi mızrağı,
Naraları bastığında,
Hali bir başkaya benzer,
Sarıbay'ın hali işte bu,
Sel yürüse su geçmez,
Alev yürüse kor geçmez,
Cazayıl atsa, ok geçmez.
Ahir zaman, zehri güçlü,
Haykırdığında kahrı güçlü,
Yangın basan sel olsa,
Kendisi tek başına varır gibi,
Hükmü güçlü Kudret,
Can yaratır her türlü.
Karşısına mızrak uzatan can,
Varından beş kat soyulup,
Karşı varamadan döner gibi,
Dilli şöyle dursun, hayvan bile,
Bakan can şaşırır gibi,
Kâfirin gövdesine,
Beş bin asker duramaz,
Kâfirin şiddetine,
Cümle halk dayanıp duramaz,
Kâfire karşılık verip,
Tutuşup insan gelemez,
Cefa verip kavga edip,
Yaklaşıp insan yenemez,
Bedel Geçidi gibi kuvvetine,
Er kişi dayanıp veremez,
Ay-âlem yurdu bassa da,
Haramzadeyi kimse yenemez,
Ulu kuvvet, taş yürek,
Uluymuş Sarıbay,

Uşintip saldı çoñ dümök,
Baykaganga ne arman,
Baatır eken Sarıbay,
Uşintip saldı çoñ cañcal,
Alek kıldı atagı,
Alek kılıp çamınıp,
Ittin arbıp turdu çatagı.
Maydanga çıgıp bakırsa,
Tokoy kulap, tal kıyrap,
Too buzulup, köz caynap,
Bettep adam baralbay,
Bedel kaçıp, köz caynap,
Sarıbay turdu çamınıp,
Cay-caragın salınıp,
Koş-Töbönün kerüügö.
Kalk çurkurap sayışıp,
Maydan kılçu cerinde,
Balbansıngan, ersingen
Peyili boşop bügülüp,
Balbandarım, şerlerim
Baykuş candan tüñülüp,
Uşunday eken Sarıbay,
Uruştu mıktap kıldı – dep,
Kıymıldasa kuturgur,
Kıylabızdı kırdı – dep,
Bu Sarıbay kapırga
Adam alı cetebi,
Arstan tişi ötöbü,
Can-cay alıp kalganga,
Bu çoçko kaçan ölöt – dep,
Kalk een basıp, curt kırgan,
Kanday künü tañ atıp,
Kaçan Kuday beret – dep,
Sanaa tartıp sargarıp,
El canınan tüñüldü
El büldürgön doñuzdun
Tacaaldıgı bilindi,
Eñ celigip bakırıp,

Böylece saldı büyük belayı,
Anlayana ne büyük dert,
Bahadırmış Sarıbay,
Böylece saldı büyük kavgayı,
Adı sanı helâk etti,
Helâk edip atılıp,
İtin belası çoğaldıkça çoğaldı.
Meydana çıkıp bağırsa,
Orman devrilip, söğüt kırılıp,
Dağ bozulup, göz kamaşıp,
Karşı insan varamayıp,
Derman kaçıp, göz kamaşıp,
Sarıbay durdu atılıp,
Silah pusatını kuşanıp,
Koş-Töbö'nün yamacında.
Halk çığrışıp mızraklaşıp,
Meydan kurulan yerinde,
Pehlivanlık, erlik taslayan,
Yüreği gevşeyip büküldü,
Pehlivanlarım, arslanlarım,
Zavallı candan umut kesip,
Böyleymiş meğer Sarıbay,
Savaşı adamakıllı yaptı – diye,
Kımıldasa kudurmuş,
Nicemizi kırdı – diye,
Bu Sarıbay kâfirine,
İnsan gücü yeter mi,
Aslan dişi geçer mi,
Sağ salim kalmak için,
Bu domuz ne zaman ölür – diye,
Halkı ıssız koyup, yurt kıran,
Hangi günü tan atıp,
Ne zaman Tanrı verir – diye,
Kaygı çekip sarardı,
Halk canından umut kesti,
Halkı bozan domuzun,
Deccallığı belli oldu,
İyice azıp bağırıp,

Cekege çıkçu kana – dep,
Kaarlanıp çakırıp,

Astındagı Too-Kızıl,
Mañkañdata bastırıp,
Oylogongo iş müşkül,
Ay-aalamdı şaştırıp,
Kızıl kırgın çuu salıp,
Kızık munar too alıp,
Kap-Toosunday kapırıñ,
Kagışka çıktı belsenip,
Kan Sarıbay kapırıñ
Atış kılıp çabışıp,
Alı cetpey şaşkan el,
Amanat candan tüñülüp,
Alapay tappay kaçkan el,
Beldüü beli sınganda,
Betteşkendi kırganda,
Çabışıp çama kele albay,
Mından murun altı col
Çalkıldaşıp ceñe albay,
Karap koygon kayran el,
Maydanga çıksa Sarıbay,
Curt çuu turup küyünüp,
Çımın candan tüñülüp,
Kayrat kaçıp bekçeyip,
Kança can kırgın bolor – dep,
Köz tunarıp çekçeyip,
Kerişke çıksa Sarıbay,
Keyip-kepçip curt çuulap,
Caza tartıp el kuurap,
Sarıbaydın zaarınan,
Adam alı cetpegen,
Çın Kudaydın kaarınan,
Ölörmandın özünön,
Kaarı katuu, zaarı küç,
Tacaaldın kara közünön,
El canınan tüñülüp,
Başta korkok, kayran el

Teke teke çıkacak hani – diye,
Kükreyip çağırıp,

Altındaki Too-Kızıl'ı,
Salına salına yürütüp,
Düşünene iş müşkül,
Ay-âlemi telaşa verip,
Kızıl kırgın, çığlık salıp,
Kızıl pus dağları alıp,
Kaf Dağı gibi kâfirin,
Cenge çıktı kuşanıp,
Han Sarıbay kâfirin,
Ok atışıp vuruşup,
Gücü yetmeyip şaşan halk,
Emanet candan umut kesip,
Çare bulamayıp kaçan halk,
Kudretlinin beli kırılınca,
Karşı geleni kırdığında,
Vuruşmaya gücü yetmeyip,
Bundan önce altı kez,
Çarpışıp da yenemeyip,
Bakakalan zavallı halk,
Meydana çıksa Sarıbay,
Yurt çığlık koparırak yanıp,
Sinek kadar candan umut kesip,
Cesaret kaçıp iki büklüm,
Nice can kırgın olur – diye,
Göz kararıp bakakaldı,
Savaşa çıksa Sarıbay,
Sızlanıp dövünüp yurt çığrışıp,
Ceza çekip halk kavrulup,
Sarıbay'ın zehrinden,
İnsan gücü yetmeyen,
Gerçek Tanrı'nın kahrından,
Ölümüne saldıranın kendisinden,
Kahrı katı, zehri güçlü,
Deccal'ın kara gözünden,
Halk canından umut kesip,
Zaten korkak, zavallı halk,

Sarı ooruday sargarıp,
Şıbıraşıp süylöşüp,
Uypalanıp kayran el,
Alapayın tabalbay,

Sarılık illeti gibi sararıp,
Fısıldaşıp konuşup,
Örselenip zavallı halk,
Çaresini bulamayıp,

Er Sarıbay kapırga
Bettep bir can çıga albay,
Aalamdın baarı ürölüp,
Akıldın baarı tügönüp,
Baatırdın baarı karalıp,
Celmoguz uulu kapırga
Kaydan çıkkan caralıp,
Coon moyun boz baldar
Kim cekege çıgat – dep,
Çabışıp kimder köröt – dep,
Miñ kayrattuu müşküldün
Esebin kimder tabat – dep,
Köptü körüp, curt bilgen
Bul Sarıbay kapırga
Kıraakı bettep barar – dep,
Şer atalgan çoñ balban
Sınaakı coobun berer – dep,
Aygaylasañ akcoltoy,
Aykırganı miñ koldoy,
Murapı barar beken – dep,
Bettep bargan ölör – dep,
Beren candan tüñülüp,
Curt çurkurap kömülüp,
Kol çurkurap baarısı,
Baatır Seytek, Külçoro
Ayla mından bolboso,
Acal añdıp cetti – dep,
Amal takır ketti – dep,
Çabışıp çama kelebi,
Karmaşıp adam ceñebi,
Bettep adam barabı,
Kezikken tirüü kalabı,
Kara tacaal çoçkodon
Kantkende kelip kutulsam,

Er Sarıbay kâfirine,
Karşı bir can çıkamayıp,
Âlemin hepsi ürküp,
Aklın hepsi tükenip,
Bahadırların hepsi süzülüp,
Celmoğuz oğlu kâfire,
Nereden yaratılıp çıktı bu,
Kalın enseli boz delikanlılar,
Kim teke teke çıkar – diye,
Vuruşup kimler görür – diye,
Bin kuvvetli müşkülün,
Hesabını kimler bulur – diye,
Çok görmüş, yurt bilen,
Bu Sarıbay kâfirine,
Keskin görüşlü karşı varır – diye,
Arslan denen koca pehlivan,
Sınayarak cevabını verir – diye,
Haykırsan uğuru bol,
Haykırışı bin ordu gibi,
Öncüsü varır mı ki – diye,
Karşı varan ölür – diye,
Yiğitler candan umut kesip,
Yurt çığrışıp kedere gömülüp,
Ordu çığrıştı hepsi,
Bahadır Seytek, Külçoro,
Çare bundan olmazsa,
Ecel pusudan yetişti – diye,
Çare büsbütün gitti – diye,
Vuruşmaya derman gelir mi,
Tutuşup insan yener mi,
Karşı insan varır mı,
Rast gelen sağ kalır mı,
Kara Deccal domuzdan,
Nasıl edip de kurtulsam,

Kaarlanıp çamınsa,
Dagı mendey kuturar,
Şoruñ kalıñ acalduu,
Köp adam çıgıp cekege,
Toorup kelip tutular.
El canınan tüñülüp,

Kükreyip atılırsa,
Yine böyle kudurur,
Kara bahtlı, ecelli,
Çok adam çıkıp teke teke,
Dolanıp gelip tutulur.
Halk canından umut kesip,

Es eñgirep bel boşop,
Aytıp salar söz cetpey,
Kanday müşkül, kanday iş,
Kançasına köz cetpey
Kalkı keyip turganda,
Elge kurman eñ bir şer,
Er taalayı kurgan er,
Kara bolot tukulu,
Kabarıñda cok beken,
Kayran şerdin tukumu,
Atagı kımbat, zaarı küç,
Ayköl erdin balası,
Keçee kayaşa aytkan oyulgan,
Kas kılgan duşman soyulgan,
Atasınan babası
Baabedinden bata algan,
Baatır şer uulu atangan,
Tügöngön sayın tütögön,
Ölgön sayın öörçügön,
Işin aldañ oñdogon
Kırk çilten, kızır Ilyas,
Coldoş bolup koldogon,
Beren tuugan er Seytek
Pil müçölüü badirek,
Aalamga salgan çoñ dümök,
Baatır kayrat, taş cürök,
Taalayı artık kabılan,
Bul calgançı düynödön,
Bir caralgan oluya,
Tulpar atı Kulansur,
Kulansur emes Kuyunsur
Bir caralıp kelgen sur,

Akıl sersemleyip bel gevşeyip,
Söyleyecek söz yetmeyip,
Nasıl müşkül, nasıl iş,
Nicesine göz yetmeyip,
Halkı dertlenip dururken,
Halka kurban tam bir arslan,
Er talihiyle doğmuş er,
Kara çeliğin soyu,
Haberin yok muydu,
Kıymetli arslanın soyu,
Adı değerli, zehri güçlü,
Ayköl erin evladı,
Dün karşılık söyleyen oyulmuş,
Kastetmiş düşman boğazlanmış,
Atasından dedesi,
Baabedin'den dua almış,
Bahadır arslan oğlu diye anılmış,
Tükendikçe tüten,
Öldükçe çoğalan,
İşini Allah'ın düzelttiği,
Kırk çilten, Hızır İlyas,
Yoldaş olup koruyan,
Yiğit doğan er Seytek,
Fil gövdeli yaman,
Âleme salmış büyük velvele,
Bahadır yürekli, taş yürek,
Talihi üstün kaplan,
Bu yalancı dünyada,
Bir yaratılmış evliya,
Küheylanı Kulansur,
Kulansur değil Kuyunsur,
Bir yaratılıp gelmiş boz,

	Tayatası periler	*Anne tarafından dedesi periler,*
66960	Belek kılıp bergen sur	*Armağan diye verdiği boz,*
	Kökülü suydañ, calı bar,	*Perçemi seyrek, yelesi var,*
	Körköm eken canıbar,	*Görklüymüş o hayvan,*
	Arkası asıl, zeeri pas,	*Sırtı asil, huysuzluğu az,*
	Adırga minseñ oorukpas,	*Kıra binsen sancımaz,*
	Çabış kılsa çarçabayt,	*Koşturunca yorulmaz,*
	Alışka minse arıbayt,	*Cenge binsen bitap düşmez,*
	Kerişke minse kebelbes,	*Savaşa binsen sarsılmaz,*
	Kara bayır kazanat,	*Kara bayır soylu küheylan,*
	Kalbır öpkö, cez kanat,	*Kalbur ciğerli, tunç kanat,*
66970	Oozdugu sümbödöy,	*Gemliği harbi gibi,*
	Cılt koygonu cılanday,	*Süzülüşü yılan gibi,*
	Külüktügü kulanday,	*Yürüklüğü kulan gibi,*
	Kuday Taala candardı,	*Yüce Tanrı canları,*
	Caratat eken ar kanday,	*Yaratırmış her türlü,*
	Köödönü çoñ, artı içke	*Göğsü geniş, sağrısı ince,*
	Körsöñ tulpar Kulansur,	*Görsen küheylan Kulansur'u,*
	Al Kulansur külüktö	*O Kulansur yürükte,*
	Bulgaarı terdik, kök tokum,	*Sahtiyan terlik, gök keçe,*
	Atı köpçük ak bıştam	*At yastığı ak keçeden,*
66980	Kulansurda tokuluu,	*Kulansur'da takılı,*
	Aşagandan maşagan,	*Ustaların da ustası,*
	Döötü menen dos eken,	*Davut'la dostmuş,*
	Kırk kalça, usta Bölökbay,	*Kırk kalça, usta Bölökbay,*
	Asılıñdın Ak kañkı	*Asil malı ak eyeri,*
	Asemdetip casagan,	*Süsleyerek yapmış,*
	Aldıñkı kaşı ak altın,	*Ön kaşı ak altın,*
	Artkı kaşı çılk kümüş,	*Arka kaşı som gümüş,*
	Eki kaptal en temir,	*İki yanı enli demir,*
	Eñişke minse eñkeybes,	*Yokuş aşağı binse eğilmez,*
66990	Altın taman üzöñgü,	*Altın tabanlı üzengi,*
	Atadan artık kayran şer,	*Atasından üstün aziz arslan,*
	Teppey minip çuradı,	*Basmadan sıçrayıp bindi,*
	Şer ekeni bilinip,	*Arslan olduğu belli olup,*
	Atka minip cügürüp,	*Ata binip seğirtip,*
	Örttöy küyüp köz caynap,	*Ateş gibi yanıp göz çakıp,*
	Tegirmendey til kayrap,	*Değirmen gibi dil bileyip,*

	Baatırlıgı, şerdigi,	*Bahadırlığı, arslanlığı,*
	Başkaça türü körünüp,	*Bambaşka hali görünüp,*
	Körüp turgan adamdın	*Görüp duran insanın,*
67000	Köñülü tolkup bölünüp,	*Gönlü coşup dalgalanıp,*
	Kayrattanıp bata alıp,	*Yüreklenip dua alıp,*
	Erdik karmap attanıp,	*Erliğe sarılıp atlanıp,*
	Oşol öñdüü kayran şer,	*İşte böyle aziz arslan,*
	Korozdoy bolgon kayran er.	*Horoz gibi dimdik aziz er.*
	Kanduu kayrat çoñ cañcal,	*Kanlı kavga, büyük cenk,*
	Karmaş kılıp körüügö,	*Dövüşüp görmek için,*
	Tiktegeni Sarıbay,	*Gözüne kestirdiği Sarıbay,*
	Kaarluunun, zaarluunun,	*Kahırlının, zehirlinin,*
	Bilegi coon berendin,	*Bileği kalın yiğidin,*
67010	El dürbötüp curt buzgan	*Halkı ürkütüp yurt bozan,*
	Kara tacaal berendin,	*Kara Deccal yiğidin,*
	Çın azabın körüügö,	*Gerçek azabını görmeye,*
	Çın acal cetse ölüügö,	*Gerçek ecel gelirse ölmeye,*
	Katuu kayrat baştaptır,	*Sıkı yiğitliğe başlamış,*
	Bala arslan kayran şer,	*Yavru aslan, aziz arslan,*
	Kayran candı er Seytek	*Aziz canı er Seytek,*
	Kılga baylap taştadı.	*Kıla bağlayıp bıraktı.*
	Kambılsıngan, şersingen	*Ustalık taslayan, arslanlık taslayan,*
	Kaarluuga baruuga,	*Kahırlıya varmaya,*
67020	Kan tögüşüp, can kıyıp	*Kan döküşüp, can kıyıp,*
	Karsıldaşıp kaluuga,	*Çarpışıp kalmaya,*
	Çın acal cetse ölgönü,	*Gerçek ecel gelirse ölmeye,*
	Baatırsıngan, şersingen,	*Bahadırlık taslayan, arslanlık taslayan,*
	Balbansıngan, ersingen,	*Pehlivanlık taslayan, erlik taslayan,*
	Sarıbay uulu kapırdın,	*Kâfir oğlu Sarıbay'ın,*
	Bir esebin berüügö,	*Bir hesabını görmeye,*
	Cañcal baştap top buzup,	*Kavga başlatıp saf bozup,*
	Cazayıl tiyse okko uçup,	*Cazayıl değerse vurulup düşmeye,*
	Opot bolup elüügö,	*Helâk olup ölmeye,*
67030	Korluktuunu, zarluunu,	*Horlanmışı, ağlayanı,*
	Koygulaşıp salışıp,	*Dövüşe dövüşe vuruşup,*
	Koyboy kanın tögüügö,	*Komadan kanını dökmeye,*
	Çapçışıp cañcal saluuga,	*Çarpışıp cenk salmaya,*
	Erkin catkan kayran el	*Hür yaşayan aziz halkı,*

	Eelikken cañcal müşküldön	*Azgın kavga belasından,*
	Acıratıp aluuda,	*Ayırıp kurtarmaya,*
	Bala arslan colborstun	*Yavru aslan kaplanın,*
	Şer ekeni bilinip,	*Arslan olduğu belli olup,*
	Ok ötpös tondu kiyinip,	*Ok geçmez kürkü giyip,*
67040	Kabak kagıp, kaş serpip,	*Kaş oynatıp, göz süzüp,*
	Kayran colbors kenebey,	*Aziz kaplan aldırmadan,*
	Celmoguz uulu çoçkonu	*Celmoğuz oğlu domuzu,*
	Buçkagına teñebey,	*Tırnağına denk saymadan,*
	Kılça sanap kılt etpey,	*Kıl kadar önemsemeden,*
	Kooptonup bılk etpey,	*Kaygılanıp da kımıldamadan,*
	Kutpa caktı bet alıp,	*Kıble yönüne yüz tutup,*
	Babadan kalgan sır nayza	*Atadan kalma sırlı mızrağı,*
	Duşmandı közdöy kötörüp,	*Düşmana doğru kaldırıp,*
	Zulpukor belge çalınıp,	*Zülfikar'ı bele kuşanıp,*
67050	Baştagı ötkön babasın,	*Önceden geçip gitmiş atasının,*
	Arbagına calınıp,	*Ruhuna yalvarıp,*
	Attanıp kökcal çıkkanda	*Atlanıp bozkurt çıktığında,*
	Arbak konup zalkayıp,	*Ruh konup heybetlenip,*
	Al askar toodoy zañkayıp,	*O yüce dağ gibi yükselip,*
	Kök askarday körünüp,	*Gök yüce dağ gibi görünüp,*
	Körgöndün köönü bölünüp,	*Görenin gönlü bölünüp,*
	Aybattuu bolot salışıp,	*Heybetli çeliği kuşanıp,*
	Alış cakka kamınıp,	*Dövüş yönüne hazırlanıp,*
	A düynö ketken ayköldün	*Öte dünyaya göçen Ayköl'ün,*
67060	Arbagına calınıp,	*Ruhuna yalvarıp,*
	Öküm şerdin tukumu	*Hükmü keskin arslanın soyu,*
	Öödö-ıldıy dep karabay,	*"Yukarı aşağı" demeden,*
	Ölüm-acal balaanı	*Ölüm ecel belasını,*
	Kıl orduna sanabay,	*Kıl yerine saymadan,*
	Tiktese köñül bölünüp,	*Baksa gönül bölünüp,*
	Altı dayra burulsa,	*Altı ırmak dönse,*
	Car cerindey körünüp,	*Yar yeri gibi görünüp,*
	Altı özöndün kuyuluş,	*Altı vadinin kavşağı,*
	Too belindey körünüp,	*Dağ beli gibi görünüp,*
67070	Kaarlansa kayran şer	*Kükrese aziz arslan,*
	Ay-aalamdı bütküdöy,	*Ay-âlemi bitirecek gibi,*
	Töşü tüktüü kalıñ cer,	*Bağrı tüylü kalın yer,*

	Törönün uulu çunakka	*Bey oğlu gözüpek için,*
	Kalıñınan tütküdöy,	*Kalınlığından tütecek gibi,*
	Keñ kökürök, cayık töş,	*Geniş göğüslü, yayvan bağırlı,*
	Kelbersingen kurgan er,	*Kurumlanan yaman er,*
	Arı balban, arı şer	*Hem pehlivan, hem arslan,*
	Alışka çıkkan oşol col,	*Dövüşe çıktığı o sefer,*
	Kıynoo körgön zarlarday,	*Eziyet görmüş ağlayanlar gibi,*
67080	Maydanga çıkkan balbanday,	*Meydana çıkmış pehlivan gibi,*
	Alla Taala kuduret	*Allah Taala Kudret,*
	Can caratkan ar kanday,	*Canları yaratmış her türlü,*
	Bala attanıp turganda	*Çocuk atlanıp dururken,*
	Estese köñül bölünüp,	*Anınca gönül bölünüp,*
	Akkulasın arbaytıp,	*Akkula'sını şahlandırıp,*
	Emi balam kaçır – dep,	*Haydi yavrum, saldır – diye,*
	Er kayratıñ kana – dep,	*Er kuvvetin hani – diye,*
	Kezenişken doñuzdun	*Nişan alan domuzun,*
	Cürögünün başına	*Yüreğinin başına,*
67090	Bolottuu nayza mada – dep,	*Çelik mızrağı sapla – diye,*
	Kayrat cayıñ uşul dep,	*Yiğitlik yerin budur diye,*
	Akkulasın miniptir,	*Akkula'sına binmiş,*
	Baatır Manas kökcal şer	*Bahadır Manas, bozkurt arslan,*
	Coldoş bolup cürüptür.	*Yoldaş olup yürümüş.*
	Kankor şerdin er Seytek,	*Hunhar arslan soyu er Seytek,*
	Telegeyi teñ Seytek,	*Her yanı denk Seytek,*
	Teñizdin özü kara kök,	*Denizin kendisi, kara yağız,*
	Karmaş közdöy attanıp,	*Dövüşe doğru atlanıp,*
	Kalıñ elden bata alıp,	*Kalabalık halktan dua alıp,*
67100	A kuduret Caratkan,	*Ey Kudret sahibi Yaradan,*
	Karaldı kılgan caş bala,	*Göz bebeği edilen genç çocuk,*
	Kagışka ketip baratat,	*Çatışmaya gidiyor,*
	Belek kılgan er calgız,	*Armağan edilen tek er,*
	Çabışka ketip baratat,	*Vuruşmaya gidiyor,*
	Camandıktı cazanı	*Kötülüğü, cezayı,*
	Körgönü ketip baratat.	*Görmeye gidiyor.*
	Caratkan özüñ koldo – dep,	*Yaradan, sen koru – diye,*
	Caratkan artık oñdo – dep,	*Yaradan, fazlasıyla gözet – diye,*
	El körgöndö balanın	*Halk çocuğu gördüğünde,*
67110	Işin Kuday oñdo – dep,	*İşini Tanrı rast getirsin – diye,*

Bala attansa duşmanga	*Çocuk düşmana atlanınca,*
Kalk çurkurap, el ıylap,	*Halk çığrışıp, el ağlayıp,*
Kargaday bolgon balanı	*Karga yavrusu kadar çocuğu,*
Saktay körgün dep ıylap,	*Koruyuver diye ağlayıp,*
Soo adırmak keñ Çatkal,	*Sağlam tepeli geniş Çatkal,*
Sanabay aşçu too emes,	*Saymadan aşılır dağ değil,*
Saat baskan Sarıbay	*Uğursuzluk basmış Sarıbay,*
Er işener coo emes,	*Erin güveneceği düşman değil,*
Berendigi belgilüü,	*Yiğitliği besbelli,*
67120 Bettep bala baratat,	*Karşısına çocuk gidiyor,*
Katuu müşkül çoñ cañcal	*Ağır müşkül, büyük cenk,*
Cerge ketip baratat.	*Yerine doğru gidiyor.*
Kayratı bölök, kaarı küç,	*Kuvveti başka, kahrı güçlü,*
Erenge ketip baratat,	*Yiğide doğru gidiyor,*
Kargaday bala çıkkanda,	*Karga yavrusu kadar çocuk çıkınca,*
Kalk çurkurap, el ıylap,	*Halk çığrışıp, el ağlayıp,*
Kapa bolup can kıynap,	*Kederlenip can üzüp,*
Köñül sandap bölünüp,	*Gönül bin parçaya bölünüp,*
Körsöñ baatır er Seytek,	*Görsen bahadır er Seytek'i,*
67130 Aalamdan aşıp bölünüp,	*Âlemden aşıp seçilip,*
Aalamdan aşıp taptanıp,	*Âlemden aşıp bilenip,*
Arstanday attanıp,	*Aslan gibi atlanıp,*
Kara caak buldursun	*Kara saplı kamçıyı,*
Karmay kalıp imerip,	*Kavrayıp çevirip,*
Kañ degize Kunansur,	*"Çat" dedirtip Kunansur'a,*
Borbuga tartıp ciberip,	*Sağrısına çekip indirip,*
Kulansur moynun burdu ele.	*Kulansur boynunu çevirdi.*
Uñgusu bolot, uçu kurç,	*Sapı çelik, ucu keskin,*
Kömökölüü sır nayza	*Püsküllü sırlı mızrağı,*
67140 Cekege çıkkan Sarıbay,	*Teke teke çıkan Sarıbay'a,*
Köktü közdöy sundu emi,	*Göğe doğru uzattı şimdi,*
Coonu bettep bakırıp,	*Düşmana yönelip bağırıp,*
Manastap uraan çakırıp,	*"Manas!" diye uran çağırıp,*
Coonu bettep kaçırsa,	*Düşmana yönelip saldırınca,*
Coboloñduu çunaktın	*Belalı gözüpekin,*
Colbors türü körünüp,	*Kaplan hali görünüp,*
Sarıbay bettep kalganda	*Sarıbay'ın karşısına gelince,*
Aç aykırık, kuu süröön,	*Aç nara, kuru uğultu,*

Bettep beren salganda,
Bir karasañ bir kişi,
Bir karasañ miñ kişi,
Bir karasañ köy kaşka,
Aybatı bar bölünüp,
Bir karasañ kıraandan
Kara kök cal kabılan,
Kan Manastın arbagı
Arkasında körünüp,
Coldoş bolup alıptır,
Kırk çilten, kızır Ilyas
Coldoş bolup kalıptır,
Kıdırluu bakta oturup,
Kırkalata kaçırıp,
Al Sarıbay kapırga
Kaçırıp nayza salıptır,
Bettep Seytek barganda
Aybatı kabat kapırıñ,

Yiğit karşıdan saldırınca,
Bir baksan bir kişi,
Bir baksan bin kişi,
Bir baksan cümle seçkin,
Heybeti apayrı görünüp,
Bir baksan şahbazlardan,
Kara yağız yeleli kaplan,
Han Manas'ın ruhu,
Ardında görünüp,
Yoldaş olmuş,
Kırk çilten, Hızır İlyas,
Yoldaş olup kalmış,
Kutlu bahtta oturup,
Sıra sıra saldırtıp,
O Sarıbay kâfirine,
Saldırıp mızrak salmış,
Seytek karşı vardığında,
Heybeti kat kat kâfirin,

Er Sarıbay baatırıñ,
El büldürgön kamanıñ,
Başta kandı köp içip,
Köndüm bolgon aramıñ
Kıyla cılı coologon,
Kılımdın baarın eelegen,
Kez bolgondu kemirip,
Kandı tögüp katıkkan,
Kankor bolup atıkkan,
Seytek nayza sunganda,
Salış kılçu maydanga
Cakın barıp kalganda,
Karaan kılgan balası
Kagışka çıktı karaçı,
Kara saat balanın
Emi esebin tabarmın,
Ezelki cinin kagayın.
Kemeline keltirbey,
Keler künün kondurbay,
Tındım kılıp salayın.

Er Sarıbay bahadırın,
Halkı bozan yaban domuzun,
Önceden kanı çok içip,
Alışkanlık edinmiş haramzaden,
Nice yıl savaşan,
Cümle halkı ele geçiren,
Denk geleni kemirip,
Kan döke döke katılaşmış,
Hunhar diye ad salmış,
Seytek mızrak uzattığında,
Dövüş edilecek meydana,
Yakın varıp geldiğinde,
Umut bağlanan evladı,
Çatışmaya çıktı, baksana,
Kara bahtlı çocuğun,
Şimdi hesabını bulurum,
Ezelden kalma cinini dökeyim.
Kemaline erdirmeden,
Yarınına kavuşturmadan,
Sesini kesip yok edeyim.

	Balbansıngan balanın	*Pehlivanlık taslayan çocuğun,*
	Bar kayratın köröyün,	*Var kuvvetini göreyim,*
	Baykap kanın tögöyün,	*Gözleyip kanını dökeyim,*
67190	Ökümdük cinin tıyayın,	*Buyurganlık cinini dizginleyeyim,*
	Ört öçköndöy kılayın,	*Sönmüş yangın gibi edeyim,*
	Cadaal salıp calmanıp,	*Zulüm salıp yalanıp,*
	Katılgandı kaysayın,	*Sataşanı çiğneyeyim,*
	Tuşuma koyboy cogotup,	*Önümde komadan yok edip,*
	Cup etekten alayın,	*Çift etekten yakalayayım,*
	Baatırsınıp, şersinip,	*Bahadırlık, arslanlık taslayıp,*
	Balbansınıp baçagar,	*Pehlivanlık taslayan edepsiz,*
	Çındık kılıp salayın,	*Gerçeğini gösterivereyim,*
	Katuu kayrat, aşkan cin	*Sert kuvveti, taşkın cini,*
67200	Bul balaga salayın,	*Bu çocuğa salayım,*
	Ooruktuusun utayın,	*Ordugâhını kazanayım,*
	Kabılganın kaysayın,	*Rast geleni çiğneyeyim,*
	Kez bolgonuñ eñeyin,	*Denk geleni devireyim,*
	Kabılganın ceñeyin,	*Karşıma çıkanı yeneyim,*
	Balbandarın utpasam,	*Pehlivanlarını yenmezsem,*
	Bastırganın cutpasam,	*Üstüme geleni yutmazsam,*
	Sarıbay eren bolguça	*Sarıbay yiğit olacağıma,*
	Tuulbay tuna çögöyün,	*Doğmadan dibe çökeyim,*
	Tirüü bolboy ölöyün,	*Sağ olmayıp öleyim,*
67210	Karşılaşıp turuşup,	*Karşı karşıya duruşup,*
	Kaarlanıp Sarıbay,	*Kükreyerek Sarıbay,*
	Aykırıp nayza sundu ele,	*Haykırıp mızrak uzattı,*
	Coo börüsü balaga	*Cenk kurdu çocuğa,*
	Bolot uñgu, sır nayza,	*Çelik saplı sırlı mızrağı,*
	Boorgo ölçöp urdu ele.	*Bağrına ölçüp vurdu.*
	Nayzakerden dañgıl kul,	*Mızrakçıların piri kul,*
	Aylakerden kambıl kul,	*Hilecilerin ustası kul,*
	Eçen cerden er körgön,	*Nice yerde er görmüş,*
	Eçen balaa teñ körgön,	*Nice belayı denk görmüş,*
67220	Nayza sunçu ıktuu it,	*Mızrak uzatmada becerikli it,*
	Aalam kaptap ceñbegen,	*Âlem üşüşse yenemediği,*
	Ayla sayçu mıktı ele,	*Hileyle saplayan yamandı,*
	Sarıbay nayza sayganda,	*Sarıbay mızrak sapladığında,*
	Küçün cınap turdu ele,	*Gücünü toplayıp durmuştu,*

Eren kök cal Seytekke,
Kürküröp nayza urganda,
Kanına nayza cürördö,
Ölçöösün közdöy tierde,
Kayıp tulpar Kulansur,
Koyon sınduu kılt koyup,
Kulança çurkap bult koyup,
Cebelüü külük soyulgur
Cetip nayza saldırbay,
Celgenine cel cetpey,
Cel kayıptay carıktık,
Baskanına mal cetpey,
Caaday uçup dırkırap,
Buluttay uçup burkurap,
Taş aralaş çoñ dañkan,
Töbösündö çırkırap,
Caa atkanday celigip,
Oozu cumşak, eñ elpek,
Burulganda bult koyup,
Ayta-buyta degiçe,
Açıp közdü-cumguça,
Anday-mınday degiçe,

Yiğit bozkurt Seytek'e,
Kükreyip mızrak vurduğunda,
Kanına mızrak işleyeceği an,
Nişanladığı yere değeceği an,
Gaipten gelme küheylan Kulansur,
Tavşan gibi kıvırıp,
Kulan gibi koşup sıyrılıp,
Ok gibi yürük hayvancık,
Yetişip mızrak saplatmayıp,
Yelişine yel yetişmez,
Yel gaibi gibi mübarek,
Yürüyüşüne hayvan yetişmez,
Yay gibi uçup fırlayıp,
Bulut gibi uçup savrulup,
Taş karışık koca toz bulutu,
Tepesinde uğuldayıp,
Yaydan çıkmış gibi coşup,
Ağzı yumuşak, pek uysal,
Döndüğünde sıyrılıp,
Şöyle böyle diyene dek,
Göz açıp yumana dek,
Öyle böyle diyene dek,

Tookızıl oozun burguça,
Oñolup nayza sunguça,
Şay koldogon er Seytek
Bura tartıp kaldı emi.
Aldı-kiyin aytkıça,
Tookızıl oozun cıygıça,
Bura tartıp bakırıp,
Uraan aytıp çakırıp,
Seytekke nayza sunguça,
Kabılan şerdin tukumu
Kara kökcal kambıl şer,
Kayratı aşkan kurgan er
Kazatka çıkkan oşol cer,
Çoñdugu toodoy aramga,
Aylası tegiz baatırga,
Kar şaytanduu kapırga,

Tookızıl ağzını çevirene dek,
Doğrulup mızrak uzatana dek,
Pirlerin koruduğu er Seytek,
Dizgin çevirip kaldı şimdi.
"Önü ardı" diyene dek,
Tookızıl ağzını toplayana dek,
Dizgin çevirip bağırıp,
Uran söyleyip çağırıp,
Seytek'e mızrak uzatana dek,
Kaplan arslanın soyu,
Kara bozkurt usta arslan,
Kuvveti taşkın yaman er,
Gazaya çıktığı o yer,
Büyüklüğü dağ gibi harama,
Hilesi tamam bahadıra,
Koca şeytanlı kâfire,

	Karası toluk erenge,	*Gövdesi dolgun yiğide,*
	Baatırsıngan, şersingen	*Bahadırlık, arslanlık taslayan,*
	Ay-aalamga ersingen,	*Ay-âleme erlik taslayan,*
	Şamdagayı bolcolsuz,	*Çevikliği ölçüsüz,*
	Kulansur moynun burdu ele,	*Kulansur boynunu çevirdi,*
	Babadan kalgan nayzanı,	*Atadan kalma mızrağı,*
	Baatır sultan sundu ele,	*Bahadır sultan uzattı,*
67270	Baatırlıgı uşunday,	*Bahadırlığı işte böyle,*
	Babası balban artık şer,	*Dedesi pehlivan, üstün arslan,*
	Alış kılgan oşol cer.	*Dövüştüğü o yer.*
	Celmoguz uulu baatırdın,	*Celmoğuz oğlu bahadırın,*
	Cer maylagan kapırdın,	*Yeri kanla yağlayan kâfirin,*
	Kemerinin beti – dep,	*Kemerinin yüzü – diye,*
	Oñ dalının çeti – dep,	*Sağ kürek kemiğinin kıyısı – diye,*
	Ildıylasa sır nayza	*Aşağı inse sırlı mızrak,*
	Kabırganın kaşı – dep,	*Kaburganın kaşı – diye,*
	Bul cüröktün başı – dep,	*Bu yüreğin başı – diye,*
67280	Öpkö, cürök, kolkosu	*Akciğeri, yüreği, şahdamarı,*
	Caza tiyse sır nayza	*Şaşıp değse sırlı mızrak,*
	Cürögünün toltosu	*Yüreğinin ortası,*
	Ölçölüünün özü – dep,	*Nişan yerinin ta kendisi – diye,*
	Ötkörö Kuday kaalasa	*Tanrı gerçekten dilerse,*
	Ölüp keter kezi – dep,	*Ölüp gideceği an – diye,*
	Ölçöp cerin turdu emi	*Yerini ölçüp durdu şimdi,*
	Öküm atam koldo – dep,	*Hükmü keskin atam, koru – diye,*
	Kıltaygandı kıyşıkta	*Ucu görünen hedefi, eğriyse,*
	Kaalap özüñ oñdo – dep,	*Dileyip kendin doğrult – diye,*
67290	Kambıldıgı momunday	*Ustalığı işte şöyle,*
	Kaar nayza sundu ele	*Kahırlı mızrağı uzattı,*
	Çımırkanıp çıñdanıp,	*Gerilip güçlenip,*
	Kaarlanıp tıñdanıp,	*Kükreyip kuvvetlenip,*
	Kayrat berçü eki kol	*Kuvvet veren iki kolun,*
	Kayran küçü cınalıp	*Aziz gücü toplanıp,*
	Erini kese çaynalıp,	*Dudağı kesilircesine ısırılıp,*
	Beli ketip bekçeyip,	*Beli bükülüp kasılıp,*
	Kabırga söök kaksırap,	*Kaburga kemiği çatırdayıp,*
	Arstan közü çaçırap,	*Aslan gözü çakıp saçıp,*
67300	Karçıgaday çamınıp,	*Atmaca gibi atılıp,*

Kayran şerdin özünö,
Kayıptan akıl tabılıp.
Oozundagı ilebi,
Oktos berip şırkırap,
Mañdayında kaşka tiş,
Taruudaydan bırkırap.
Kambıl arstan kaçınıp,
Kayra erdin özünö,
Kayıptan akıl tabılıp,
67310 Ayza karmap kamınıp,
A Kuday dep calınıp,
Şamdagayı bolcolsuz
Şaka-şuka şart muştap,
Opol-toodoy çoçkonu
Şap degize bek muştap,
Ölçöö karan tuştasa,
Ölçöölüü cerge muştasa,
Bölökön kılgan sır nayza,
Nayza caatı uşunday
67320 Caş kayıñdan culdurgan,
Balbandarga burdurgan,
Çeberlerge baptatkan,
Bil terisin kaptatkan,
Bölökbayga saptatkan.
Bolottop uçun çıgartkan,
Tiygeninin baarısı

Aziz arslanın kendisine,
Gaipten akıl bulunup.
Ağzındaki soluğu,
İrkilip ıslık gibi çıkıp,
Alnının önündeki ak dişleri,
Darı tanesince ufalanıp.
Usta aslan sakınıp,
Yine erin kendisine,
Gaipten akıl bulunup,
Mızrak kavrayıp hazırlanıp,
"Ey Tanrım" deyip yalvarıp,
Çevikliği ölçüsüz,
Şakır şukur sertçe vurup,
Koca dağ gibi domuzu,
"Şap" dedirtip pek vurup,
Nişan karaltıya denk gelse,
Nişanlı yere vursa,
Bölökbay'ın yaptığı sırlı mızrak,
Mızrağın soyu işte böyle,
Genç kayından söktürülmüş,
Pehlivanlara burdurulmuş,
Ustalara terbiye ettirilmiş,
Fil derisi kaplatılmış,
Bölökbay'a saplatılmış.
Ucuna çelik taktırılmış,
Değdiğinin hepsi,

Kobuldap ketip ölsün – dep,
Kayra tartpay çın cayın
Kabılgan kişi körsün – dep,
67330 Adamdın köz caşı menen
sugartkan.
Booruna karaandın
Kara kıldan kaptagan,
Coogo ılayık sır nayza
Uruşkanı Sarıbay,
Cañcal cayı momunday.
Ölçöölüü cerin tuştasa,
Ölüüçü cerge muştasa,

Oluk oluk kanayıp ölsün – diye,
Geri dönmeden gerçek yerini,
Rastlayan kişi görsün – diye,
İnsanın gözyaşıyla,
sulanmış.
Gövdesinin orta yerine,
Kara kıldan kaplatılmış,
Düşmana yaraşır sırlı mızrak,
Vuruştuğu Sarıbay,
Cengin hali işte şöyle.
Nişanlı yerine denk getirse,
Öldürücü yere vursa,

	Zıñ-zıñ etip kenebey,	*"Zın zın" edip aldırmadan,*
67340	Akırı ölüp kalaarda,	*Sonunda ölüp kalacakken,*
	Buçkagına teñebey,	*Tırnağına denk saymadan,*
	Kıyşañ urup kılt etpey,	*Yalpalamadan kımıldamadan,*
	Kıyın balban kaarı küç,	*Çetin pehlivan, kahrı güçlü,*
	Tük kılayıp bılk etpey,	*Hiç mi hiç kıpırdamadan,*
	Kaarlanıp kenebey,	*Kükreyip aldırmadan,*
	Erdik menen çoñduktu,	*Yiğitlik ile büyüklüğü,*
	Egem Taalam doñuzga	*Yüce Rabbim domuza,*
	Bergen eken çenebey,	*Ölçüsüz vermiş meğer,*
	Kabak kagıp kılt etpey,	*Göz kırpmadan kımıldamadan,*
67350	Sarıbay turdu bılk etpey,	*Sarıbay durdu kıpırdamadan,*
	Sarıbaydı sayganda	*Sarıbay'ı sapladığında,*
	Ezelten bolot sır nayza,	*Ezelden çelik sırlı mızrak,*
	Atadan kalgan asıl mülk	*Atadan kalma asil mülk,*
	Ortosunan bırkırap,	*Ortasından paramparça olup,*
	Er Sarıbay kök caldın	*Er Sarıbay bozkurdun,*
	Balbandıgı bilinip,	*Pehlivanlığı belli olup,*
	Baatırlarga körünüp.	*Bahadırlara görünüp.*
	Kabılgan toonu bırkırap,	*Rastladığı dağı paralayıp,*
	Colum üydöy ak buudan,	*Çadır gibi ak küheylan,*
67360	Talaada uçup dırkırap,	*Ovada uçup fırlayıp,*
	Nayza kayrap ayla cok,	*Mızrak bileyecek çare yok,*
	Atañdın körü düynö bok,	*Kahrolası yalan dünya,*
	Mından ayla bolgon cok,	*Bundan başka çare olmadı,*
	Şiberge koyso ört ketken,	*Çayıra koysa yangın giden,*
	Şiltegeni mürt ketken	*Salladığı anında öldüren,*
	Kabılgan cerden kan ketken,	*Değdiği yerden kan giden,*
	Kaysaganda can ketken,	*Çaldığında can giden,*
	Şilteşinen can çıkkan,	*Savuluşundan can çıkan,*
	Murunku kök cal Manastan	*Eskiden boz yeleli Manas'tan*
67370	Muraga kalgan zulpukor,	*Miras kalan Zülfikar'ı,*
	Karmay kalıp sabınan	*Kabzasından kavrayıp*
	Suurup alıp kabınan	*Kınından sıyırıp alıp*
	Ur degizbey cetti ele,	*"Vur" dedirtmeden yetişti,*
	Munu menen kayran şer	*Bununla o yiğit aslan*
	Cana tartıp öttü ele.	*Bir daha çalıp geçti.*
	Tartkanın kılça körgön cok,	*Vuruşunu kıl kadar saymadı,*

Acal, ölüm balaadan,
Akırı çoçko körgön cok,
Aybattanıp akırıp,
Açuulanıp bakırıp,
Çagılganday çartıldap,
Acıdaarday kürküröp,
Karap turgan pendenin
Azat boyu dürküröp,
Balbandık türü körünüp
Kök ala kılıç salınıp,
Kök colborstoy çamınıp,
Kaarın tögüp tiş kayrap,
Kaçırgan kol baylanıp,
Aybatınan kan tütpöy
Açuulansa şor kaynap,
Celmoguz uulu kuturgur,
Colum üydöy çoyun baş
Corugun körsöñ oolak kaç,
Kabılgandı kaysagan,
Kez bolgondu kemirgen,
Tiktegenin cok kılgan,
Miltelüünü çok kılgan,
Saadagın okko tolturgan,
Salışkandı cok kılgan,
Kambıl da oşol, şer da oşol
Kayratı bar er da oşol,
Er Seytekke bet alıp,
Aybaltasın, kılıçın
Arday-arday kötörüp,
Kara közün kan çalıp,

Ecel, ölüm belasından,
O domuz sonunda hiç görmedi,
Heybetlenip haykırıp,
Öfkelenip bağırıp,
Şimşek gibi çatırdayıp,
Ejderha gibi gürleyip,
Bakıp duran kulların
Bütün bedeni ürperip,
Pehlivanlık hali görünüp
Gök ala kılıç kuşanıp,
Boz kaplan gibi atılıp,
Kahrını döküp diş bileyip,
Saldırınca kollar bağlanıp,
Heybetinden han duramayıp
Öfkelense dert kaynayıp,
Celmoguz oğlu kudurmuş,
Çadır kadar tunç topuzlu,
Halini görsen ırak kaç,
Rast geleni parçalayan,
Karşılaşanı kemiren,
Baktığını yok eden,
Fitilli tüfeği kor eden,
Sadağını okla dolduran,
Çarpışanı yok eden,
Becerikli de o, aslan da o,
Gayretli er de odur,
Er Seytek'e yönelip,
Aybaltasını, kılıcını
Tekrar tekrar kaldırıp,
Kara gözünü kan bürüyüp,

Araanday oozu açılıp,
Oozunan çıkkan örт,
Asman közdöy çaçılıp,
Et bırkırap, köz caynap,
Tüsü kaçıp kol baylap,
Açuulanıp bölünüp,
Aybatı kıyın, zaarı küç
Acıdaar türü körünüp,

Uçurum gibi ağzı açılıp,
Ağzından çıkan yangın,
Göğe doğru saçılıp,
Eti seğirip, gözü parlayıp,
Rengi kaçıp kol bağlayıp,
Öfkeden deliye dönüp,
Heybeti çetin, zehri güçlü,
Ejderha hali görünüp,

	Eelikkenden çamınıp,	*Coştukça atılıp,*
	Er Seytekke kamınıp,	*Er Seytek'e hazırlanıp,*
	Karagay nayza kötörüp,	*Çam mızrağı kaldırıp,*
	Karşı tartıp bet alıp,	*Karşı çekip yönelip,*
	Alayıp közü açılıp,	*Gözleri belerip açılıp,*
67420	Eki uurtunan kara zaar	*İki avurdundan kara zehir*
	Kulagın közdöy çaçılıp,	*Kulağına doğru saçılıp,*
	Betinen bedel tük çıgıp,	*Yüzünden diken diken tüy çıkıp,*
	Çokmorunan çok çıgıp,	*Topuzundan kor çıkıp,*
	Eki közdön ot çıgıp,	*İki gözünden ateş çıkıp,*
	Cürögünön çañ çıgıp,	*Yüreğinden toz çıkıp,*
	Kaardı katuu baştaptır,	*Kahrı şiddetle başlatmış,*
	El çurkurap, çuu tüşüp,	*Halk çığrışıp, gürültü kopup,*
	Esi ketip kıyla can	*Aklı gidip nice can*
	Buzulup kete taştaptır.	*Perişan olup gitmişti.*
67430	Ay karañgı, tün tutam	*Ay karanlık, gece zifir,*
	Tün emine bolor – dep,	*Gece nice olur – diye,*
	Aybattuu şerdin tukumu	*Heybetli aslanın soyuna*
	Añdasa dümök kün mınday,	*Bakılsa kavga günü böyle,*
	Kün emne bolot – dep,	*Gün ne olacak – diye,*
	Çapçışkanı Sarıbay	*Çarpıştığı Sarıbay,*
	Sanaası buzuk, peyli tar	*Niyeti bozuk, gönlü dar,*
	Kaarluu şerge katıldı,	*Kahırlı aslana sataştı,*
	Balaaga baatır çatıldı,	*Belaya bahadır bulaştı,*
	Başka erenge katıldı,	*Başka bir yiğide sataştı,*
67440	A düynö ketken arstan,	*Öbür dünyaya giden arslan,*
	Kökcal közüñ sala kör,	*Gök yeleli, gözünü salıver,*
	Kölökö kılgan balañdı,	*Gölge edindiğin oğluna,*
	Artıñdagı karaandı,	*Ardındaki karaltıya,*
	Cagoologon şumkardı,	*Koluna alıştırdığın sungura,*
	Upçulagan tulpardı,	*Emzikle beslediğin tulpara,*
	Belekke kalgan çunaktı,	*Armağan kalan yavruya,*
	Belesten küygön çıraktı,	*Yamaçta yanan çırağa,*
	Kökcal Manas arbagı,	*Gök yeleli Manas'ın ruhu,*
	Özüñ koldop ala kör!	*Sen kendin destek oluver!*
67450	Kaarluunun bul colun	*Kahırlının bu yolunu*
	Baatır şer baylap sala kör!	*Bahadır aslan, bağlayıver!*
	Al Sarıbay kapırdın	*O Sarıbay kâfirin*

	Çırmap colun torgoy kör,	*Yolunu sarıp kuşatıver,*
	Çın Almambet, er Çubak,	*Gerçek Almambet, er Çubak,*
	Karaldı Seytek balanı,	*Gözbebeği Seytek oğlanı,*
	Kaza, acal balaadan,	*Kaza, ecel belasından,*
	Al Seytekti koldoy kör!	*O Seytek'i koruyuver!*
	Erendin baarı cabılıp,	*Yiğitlerin hepsi üşüşüp,*
	El çurkurap çuulaşıp,	*Halk çığrışıp gürleşip,*
67460	Caratkan, arbak, Kudayga	*Yaradan'a, ruhlara, Hüda'ya*
	Çını menen calınıp,	*Candan gönülden yalvarıp,*
	Koldop cürgön koco san,	*Koruyup gelen sayısız hoca,*
	Koldomolop ala kör,	*Kollayarak alıver,*
	Kırk çilten, kızır Ilyastar	*Kırk çilten, Hızır İlyaslar,*
	Balanı tosup kala kör!	*Oğlanı önleyip kalıver!*
	Acaldın bolot ogunan,	*Ecelin çelik okundan,*
	Duşmandın temir torunan,	*Düşmanın demir ağından,*
	Kaarluunun kolunan,	*Kahırlının elinden,*
	Kazılgan çuñkur orunan,	*Kazılmış derin çukurdan,*
67470	Kaynatılgan şorunan,	*Kaynayan kara dertten,*
	Tozoktun örttüü çogunan,	*Cehennemin yangınlı korundan,*
	Irayımsız öñü suuk	*Merhametsiz, yüzü soğuk*
	Çın duşmandın kolunan	*Gerçek düşmanın elinden*
	Balanı Kuday sakta – dep,	*Oğlanı Tanrı sakla – diye,*
	Kalk çurkurap çuburup,	*Halk çığrışıp akışıp,*
	Cer carılgan duu bolup	*Yer yarılırcasına uğultuyla*
	Esten ketip kayran curt	*Aklı gidip zavallı yurt*
	Çaçılıp köñül bölünüp,	*Dağılıp gönlü bölünüp,*
	Çaması başka zaarı küç	*Gücü bambaşka, zehri güçlü*
67480	Sarıbay caman körünüp,	*Sarıbay kötü görünüp,*
	Baykap turgan kalıñ curt	*Gözleyip duran kalabalık yurt*
	Akıl ayran bölünüp,	*Aklı hayran, şaşırıp,*
	Curt çurkurap küyünüp,	*Yurt çığrışıp yanıp yakılıp,*
	Bala emne bolot – dep,	*Çocuk ne olacak – diye,*
	Karap turgan kalayık	*Bakıp duran ahali*
	Çımınday candan tüñülüp,	*Sinek kadar candan umut kesip,*
	Baabedinin bat aytıp,	*Baabedin'e adak deyip,*
	Abaylagan adamga	*Dikkat eden adama*
	Ay tuyakka at aytıp,	*Ay toynaklıdan at adayıp,*
67490	Ar tilekti bat aytıp,	*Her dileği tez söyleyip,*

	Karuusu bölök, kaarı küç,	*Kuvveti başka, kahrı güçlü,*
	Kapırdı Kuday astın kıl,	*Kâfiri Tanrım alt eyle,*
	Kargaday bolgon karaldı	*Karga kadarcık gözbebeği*
	Balanı Kuday üstüm kıl!	*Oğlanı Tanrım üst eyle!*
	Eş karmagan er Seytek,	*Yoldaş tuttuğumuz er Seytek,*
	Eldin eesi şer ele,	*Elin sahibi aslandı,*
	Curt murası bek ele.	*Yurdun mirasçısı beydi.*
	Astıga salsañ akcoltoy,	*Öne salsan uğurluydu,*
	Aydap cürsö san koldoy,	*Sürüp gitse sayısız asker gibiydi,*
67500	Beleske çıksa kıraakı,	*Yamaca çıksa keskin gözlü,*
	Belge tañuu muraapı,	*Bele kuşanılan dayanaktı,*
	Tirüü tursa bul bala	*Sağ dururs a bu çocuk*
	Karluu kara zoo ele,	*Karlı kara kayaydı,*
	Karaldı kılgan el ele.	*El, onu gözbebeği etmişti.*
	El endirep sabılıp,	*Halk şaşkın, çırpınıp,*
	Kargaday bolgon kökcaldın	*Karga kadarcık bozkurdun*
	Karaanına calınıp,	*Karaltısına yalvarıp,*
	Betteşken bala berendin	*Yüzleşen çocuk yiğidin*
	Salışkanı Sarıbay,	*Çarpıştığı Sarıbay,*
67510	Karmaşkanı uşunday.	*Kapıştığı işte böyle.*
	Kalk tilenip sabılıp,	*Halk dilenip çırpınıp,*
	Kaarın tögüp Sarıbay	*Kahrını döküp Sarıbay*
	Er Seytekke kamınıp,	*Er Seytek'e hazırlanıp,*
	Aldındagı Tookızıl,	*Altındaki Tookızıl,*
	Buluttay uçkan zoo kızıl	*Bulut gibi uçan al kaya,*
	Arı külük, arı tınç	*Hem yürük, hem uysal,*
	Bulkup çılbır çubagan,	*Silkinip yular sürüyen,*
	Buguday közü kızargan,	*Geyik gibi gözü kızaran,*
	Arkarday arış uzargan,	*Argalı gibi adımı uzayan,*
67520	Taşka salsa taybagan,	*Taşa sürsen kaymayan,*
	Kumdak caydan tartpagan,	*Kumsal yerden çekinmeyen,*
	Çagılıp çarçap kalbagan,	*Sendeleyip yorulup kalmayan,*
	Totuday kuyruk çubagan,	*Tavus gibi kuyruk süzen,*
	Tolgon alp döö cayılıp,	*Nice alp, dev yayılıp,*
	Tookızıldı suragan.	*Tookızıl'ı istemişti.*
	Suraganda berbegen,	*İsteyene vermemişti,*
	Suuk boor biröö minbegen.	*Yabancı biri binmemişti.*
	Suurup çılbır buragan	*Çekip yularını buran,*

Suu-car körsö çuragan.
Aygay uksa şaşpagan,
Attap tuyak şiltese
Bir izin kayta baspagan.
Çu uçkanda bölüngön,
Çurkaganda kara cer
Kat-katınan bölüngön,
Karacoltoy Tookızıl
Kayıptık türü körüngön,
Taşka salsa taybagan,
Kuusa kulan karmagan,
Kup çurkaştan talbagan,
Tayıp kalbay biyikten,
Takır ceri kemibes,
Toodogu kulan-kiyikten,
Colu katkan Tookızıl,
Kulan kuusa kutulbayt,
Kubarıştuu taykı cal
Caynap bulak köl kelse,
Canakı canga zor kelse,
Alamın dep alp kelse,
Kökülün kökkö çıgarıp,
Tuyagın cerge mılgıtıp,
Tört tuyagın kadagan,
Bettegen pende cadagan.
Al kuturgan Sarıbay
Seytek nayza salganda,
Açuulanıp ardıgıp,
Aybattanıp tardıgıp,
Cer maylanıp celpinip,
Kalgan eken kuturgur
Too kuykalap eeligip,
Cadaaldı caman baştaptır,
Oydu-toonu opurup,
Kaarınan kan küyüp,
Kabarınan can çıgıp,
Eki közdön kan çıgıp,
Tutalanıp kuturup,

Su, yar görse aşıp geçen.
Nara duysa şaşırmayan,
Toynak atıp adımlasa
Bir izine bir daha basmayan.
"Çü" deyince öne fırlayan,
Koştuğunda kara yer
Kat kat olup yarılan,
Kara uğurlu Tookızıl,
Gaipten olduğu görünen,
Taşa sürsen kaymayan,
Kovsa kulan yakalayan,
Sıkı koşudan yorulmayan,
Yüksekten kayıp düşmeyen,
Hiçbir yanı eksilmeyen,
Dağdaki kulandan, geyikten,
Bahtı berkimiş Tookızıl,
Kulan kovsa kurtulamaz,
Solgun renkli, kısa yeleli,
Kaynayan pınar, göl gelse,
Sıradan cana zor gelse,
"Alırım" diye alp gelse,
Perçemini göğe kaldırıp,
Toynağını yere saplayıp,
Dört toynağını çakan,
Yeltenen kul usanmıştı.
O kudurmuş Sarıbay,
Seytek mızrak saplayınca,
Öfkelenip hırslanıp,
Heybetlenip daralıp,
Yere sürtünüp çırpınıp,
Kalmış meğer kudurmuş,
Dağı kavurup azarak,
Zulmü fena başlatmış,
Ovayı dağı devirip,
Kahrından kan tutuşup,
Haberinden can çıkıp,
İki gözünden kan çıkıp,
Tutuşup kudurarak,

Kara saat çoçkonun
Kankorlugu bilinip,
Tookızıl oozun buruptur,
Tozogu çıgıp közünön,
Er Sarıbay baatırdı
Uşintip Kuday uruptur.
Kaarlanıp çamınıp,
Kara bolot ar kesken
Kılıçın kıya salınıp,
Kızırkanıp can kaynap,
Börü sınduu köz caynap,
Tulpar oozun buruptur,
Tutalangan kuturgur
Turbay kazat kıldı ele.
Bettegeni er Seytek
Küñgürönüp, küülönüp,
Küçöngöndön türlönüp,
Aykırganı baş carıp,
Kar örttönüp taş carıp,
Men Sarıbay bolgonu,
Botom, Sarıbay atka kongonu,
Ereşen tartıp er bolup,
Er atanıp şer bolup,
Arbayıp atka mingeni,
Caannam kesip coo coolap
Sarıbay bolup cürgönü,
Kılıç karmap, nayza alıp,
Kıykırıp coogo kirgeni,
Kıyla cerdi sürgönü,
Boloruma kelgende
Bolottu suurup kandadım,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Kagışkandı cayladım.
Caralgan cerdin üstündö
Men aşpagan bel kalbay,
Men baspagan cer kalbay,
Kezensem çölgö kongomun,
Men Sarıbay bolgonu,
Kök arstanday çamınıp,

Kara saatli domuzun
Kan içiciliği bilinip,
Tookızıl'ın başını çevirmiş,
Gözünden cehennem taşıp,
Er Sarıbay bahadırı
Böylece Tanrı çarpmıştı.
Kahırlanıp atılıp,
Her şeyi kesen kara çelik
Kılıcını yanlamasına kuşanıp,
Hınçlanıp canı kaynayıp,
Kurt misali gözü parlayıp,
Küheylanın başını çevirmiş,
Tutuşan kudurmuş
Durmadan cenge girişti.
Yöneldiği er Seytek,
Homurdanıp hızlanıp,
Coştukça renkten renge girip,
Haykırışı baş yarıp,
Kar tutuşup taş yarılıp,
Ben Sarıbay olalı,
Yavrum, Sarıbay adını alalı,
Serpilip er olalı,
Er sanılıp aslan olalı,
Kurularak ata bineli,
Cehennem kesip düşman kovalayıp
Sarıbay olup gezeli,
Kılıç tutup, mızrak alıp,
Haykırıp düşmana gireli,
Nice yeri sürüp geçeli,
Kıvamıma geldiğimde
Çeliği çekip kanattım,
Ay-âlemi darmadağın edip,
Çarpışanı yere serdim.
Yaratılmış yerin üstünde
Aşmadığım bel kalmadı,
Basmadığım yer kalmadı,
Gezinsem çöle konarım,
Ben Sarıbay olalı,
Boz arslan gibi atılıp,

	Kök bolottoy tolgonup,	*Gök çelik gibi burulup,*
	Kaygılanıp kaş kagıp,	*Kaygılanıp kaş çatıp,*
	Kara köñül bolbodum.	*Kara gönüllü olmadım.*
	Nayzası mıktı, zaarı küç,	*Mızrağı sağlam, zehri güçlü,*
67610	Akırı Seytek balanı	*Sonunda Seytek oğlanı*
	Cer üstünön körbödüm.	*Yeryüzünde görmedim.*
	Karacoltoy balanın,	*Kara uğurlu oğlanın,*
	Aykırıp nayza menen urganı,	*Haykırıp mızrakla vuruşu,*
	Kayrat kılıp turganı	*Gayret edip duruşu*
	Say-söögümdü sızdattı.	*İliğimi kemiğimi sızlattı.*
	Men Sarıbay bolgonu,	*Ben Sarıbay olalı,*
	Ereşen tartıp er bolup,	*Serpilip er olup,*
	Epsiz bolup çoñoyup	*Ölçüsüz büyüyüp*
	Eçender menen katıldım,	*Nicelerine sataştım,*
67620	Eçen işke çatılıp,	*Nice işe bulaşıp,*
	Nayza, mıltık köp körüp,	*Mızrak, tüfek çok görüp,*
	Kaza cetip ölbödüm.	*Kaza yetişip ölmedim.*
	Katuu karmaş, çoñ cañcal,	*Çetin kapışma, büyük kavga,*
	Mınday balaa körbödüm,	*Böyle bela görmedim,*
	Bastırıp nayza salbasam,	*Sürüp mızrak saplamazsam,*
	Kapkayda kekti albasam,	*Nice eski öcü almazsam,*
	Baatırsıngan, şersingen	*Bahadır taslayan, aslan taslayan*
	Bul badirek balanı	*Bu soysuz oğlanı*
	Tındım kılıp salbasam,	*Susturup yok etmezsem,*
67630	Koydoy başın kespesem,	*Koyun gibi başını kesmezsem,*
	Koondoy için carbasam,	*Kavun gibi karnını yarmazsam,*
	Kapkayda kekti albasam,	*Nice eski öcü almazsam,*
	Tuulbay tuna çögöyün,	*Doğmadan dibe çökeyim,*
	Tirüü cürböy ölöyün.	*Sağ gezmeden öleyim.*
	Kambılsıgan bala okşoyt,	*Usta geçinen çocukmuş,*
	Kayratı artık can okşoyt,	*Gayreti üstün canmış,*
	Erendigi, şerdigi	*Yiğitliği, aslanlığı,*
	Epsiz eken erdigi.	*Ölçüsüzmüş erliği.*
	Karacoltoy balanın,	*Kara uğurlu oğlanın,*
67640	Er Sarıbay atagım	*Er Sarıbay'dır adım-sanım,*
	Kabırga söögün sögöyün,	*Kaburga kemiğini sökeyim,*
	Köökörlöp kanın tögöyün,	*Kanını tulum gibi dökeyim,*
	Kaltırbay aylın kırayın,	*Obasını bırakmadan kırayım,*

Kırıp, soyup tınayın.	*Kırıp, boğazlayıp dinleneyim.*
Tirüülöy kanın tögöyün,	*Diri diri kanını dökeyim,*
Kuturgan okşoyt kuu bala	*Kudurmuşa benziyor kurnaz oğlan,*
Kulcuñdaşıp köröyün,	*Kapışıp bir göreyim,*
Çalışıp çapçıp salayın,	*Çelmeleşip pençeleşeyim,*
Kapkaydagı kalıñ kek	*Nice eski koyu öcü*
67650 Bu baladan alayın.	*Bu oğlandan alayım.*
Ata, kayaşa bergen balanın	*Vay, karşılık veren oğlanın*
Kaltırbay kalkın soyoyun,	*Halkını bırakmadan boğazlayayım,*
Kanına mıktap toyoyun,	*Kanına iyice doyayım,*
Çındap cañcal salbasam,	*Sahiden kavga salmazsam,*
Çıgına kolum malbasam,	*Kanına elimi banmazsam,*
Ayılın bütün kırbasam,	*Obasını büsbütün kırmazsam,*
At-tonun olco kılbasam,	*Atını, kürkünü ganimet etmezsem,*
Tirüü cürböy ölöyün,	*Sağ gezmeden öleyim,*
Surasa berbes Kulansur	*İsteyene verilmez Kulansur'a*
67660 Suuk ukuruk salayın,	*Soğuk kemendi atayım,*
Calınsa berbes Kulansur	*Yalvarana verilmez Kulansur'u*
Caydak koştop alayın.	*Çıplak sırtıyla yedeğe alayım.*
Kızıtalak balanın	*Kahrolası oğlanın*
Ökümdük cinin burbasam,	*Zorba huyunu bükmezsem,*
Kapkayda cinin tıybasam,	*Azgın cinini dizginlemezsem,*
Kırçın canın kıybasam,	*Körpe canına kıymazsam,*
Aybattanıp nayza urup,	*Heybetlenip mızrak vurup,*
Aykırık tartıp kol salıp,	*Nara atıp saldırıya geçip,*
Mıktap nayza baatırdı,	*Mızrağı sıkı sapladı yiğide,*
67670 Kemeliñe kelbegir,	*Kemaline eremeyesice,*
Kelerki küzdü körbögür	*Gelecek güzü göremeyesice,*
Nayzasın kanga çıktadı,	*Mızrağını kana buladı,*
Ayabay sayıp özümdü	*Beni acımasızca saplayıp*
Añtarıp kete taştadı!	*Devirip geçiverdi!*
Çındap canım çırkırap,	*Sahiden canım feryat edip,*
Muştagan ceri bırkırap,	*Vurduğu yer parçalanıp,*
Abaylabay, teñsinbey	*Sakınmadan, denk saymadan*
Ölüp kala cazdadım,	*Ölüp kala yazdım,*
Barsa-kelbes çın caydı,	*Gidip gelinmez gerçek yurdu,*
67680 Bu kara saat baladan	*Bu kara saatli oğlandan*
Körüp kala cazdadım.	*Görüvere yazdım.*

Kır cagımdan çaldırdım,
Abaylabay saydırıp,
Aldan ketip alsırap,
Esten tayıp kalcırap,
Adam körgüs müşküldü

Sırt yanımdan kaptırdım,
Sakınmadan saplatıp,
Dermandan düşüp güçsüzleyip,
Akıldan kayıp sayıklayıp,
İnsanın görmediği zorluğu

Körüp ala cazdadım.
Can cayım mınday – dep,
Kamanday tişin kayradı,
Kayrat kılıp oy-oylop,
Erdi kepsiz karmadı.
Kagış kılbay kalbadı,
Sarıbay cayın surasa,
Col cürüp çuñkur too körgön,
Cortup cürüp coo körgön,
Nayzaga balban, zaarı küç,
Aybatı müşkül astı tüz,
Adamda bolboyt mınday iş,
Coo cagına ıktuu kul,
Colukkandı buy kılgan
Kezikkendi kemirgen,
Kabılgandı kaysagan,
Öñü bölök, içi tar,
Aybatı kalıñ, cüzü zaar,
Aykırınıp kagınıp,
Aç bolotun salınıp,
Balaga bettep kamınıp,
Bet kelgende bakırıp,
Aygaylap uraan çakırıp,
Atası ötkön Celmoguz
Döösün aytıp çakırıp,
Cer aldında Celmoguz
Eesin aytıp çakırıp,
Tuyuktu buzup col salıp,
Turbay çoçko kol salıp,
Tookızıl oozun burdu emi,
Toktoboston tozoktu
Tomukka taamay urdu emi,
Bu makil bolot nayzasın

Görüvere yazdım.
Canımın hali böyle – diye,
Yaban domuzu gibi dişini biledi,
Gayrete gelip düşünüp,
Söz etmeden yiğide girişti.
Çarpışmadan kalmadı,
Sarıbay'ın halini sorarsan,
Yol yürüyüp derin dağ görmüş,
Akın edip düşman görmüş,
Mızrakta pehlivan, zehri güçlü,
Heybeti çetin, önü düz,
İnsanda olmaz böyle iş,
Düşman yanına usta kul,
Rastladığını darmadağın eden,
Denk geleni kemiren,
Önüne çıkanı parçalayan,
Yüzü başka, içi dar,
Heybeti koyu, yüzü zehir,
Haykırınıp silkinip,
Keskin çeliğini kuşanıp,
Oğlana yönelip hazırlanıp,
Yüz yüze gelince bağırıp,
Bağıra bağıra uran çağırıp,
Göçmüş atası Celmoguz'un
Devini anıp çağırıp,
Yer altındaki Celmoguz'un
Sahibini anıp çağırıp,
Çıkmazı bozup yol açıp,
Durmadan domuz saldırıp,
Tookızıl'ın başını çevirdi işte,
Durmaksızın cehennemi
Diz kemiğine tam vurdu işte,
Bu melun, çelik mızrağını

Kürkürötö sundu emi,
Kaarlanıp kamınıp,
Aybattanıp aykırıp,
Kapkayda cinin çakırıp,
Töbö çaçı ürpöyüp,
San-sakalı birindep,
Saatı karmap Sarıbay

Gürleterek uzattı işte,
Kahırlanıp hazırlanıp,
Heybetlenip haykırıp,
Nice cinini çağırıp,
Tepe saçı diken diken olup,
Sakalı tel tel dağılıp,
Uğursuz saati tutup Sarıbay,

Kaarlanıp kamınıp,
Kart börüdöy çamınıp,
Kaymana akıl tabılıp,
Kayratı aşkan er bolup,
Sarıbay cayın surasa
Açılgan kündöy bürkölüp,
Açuu cınynap kürküröp,
Karagan adam tañ kalıp,
Azat boyu dürküröp,
Astındagı Tookızıl
Olbuy-solbuy kamçı urup,
Oñ-tetiri teminip,
Kaarın tögüp bakırıp,
Açuulanıp çamınsa
Asman köktü sapırıp,
Açuusun artık kamdadı,
Nayza sunup şayladı,
Aybatına karasa
Ay-aalamdı cutkuday,
Kez boluşkan adamdı
Alışa ketse utkuday,
Körsöñ uşul Sarıbay
Kaarlanıp kaçırsa,
Keñ dünüyö tarıdı,
Kayratı aşıp bilindi,
Karap turgan kıyla can
Kapırdın türü caman – dep,
Kayran candan tüñüldü,
Celmoguzdun kapırı
Er Sarıbay baatırı
Tulpar oozun burdu emi,

Kahırlanıp hazırlanıp,
Kart kurt gibi atılıp,
Dolambaçlı akıl bulunup,
Gayreti aşkın er olup,
Sarıbay'ın halini sorarsan,
Açılmış gün gibiyken bulutlanıp,
Öfke toplayıp gürleyip,
Bakan adam şaşakalıp,
Bütün bedeni ürperip,
Altındaki Tookızıl'a
Sağlı sollu kamçı vurup,
Sağa sola tepinip,
Kahrını döküp bağırıp,
Öfkelenip atılsa
Göğü, âlemi savurup,
Öfkesini fazlasıyla kuşandı,
Mızrak uzatıp hazırlandı,
Heybetine bakılsa
Ay-âlemi yutacak gibi,
Karşısına çıkan adamı
Tutuşsa yenecek gibi,
Görsen işte bu Sarıbay,
Kahırlanıp saldırsa,
Geniş dünya daraldı,
Gayreti aşıp belli oldu,
Bakıp duran nice can
Kâfirin hali kötü – diye,
Zavallı candan umut kesti,
Celmoguz'un kâfiri,
Er Sarıbay bahadırı,
Küheylanın başını çevirdi işte,

Turbay nayza sundu ele,
Caaday uçup Tookızıl,
Er Seytektin Kulansur
Kulansurga ceteerde
Seytek nayza kötördü.
Barıp nayza sayganda
Katuu kaardı baştadı,
Kulansurdan er Seytek
Kulap kete taştadı,

Durmadan mızrak uzattı,
Yay gibi uçup Tookızıl,
Er Seytek'in Kulansur'u,
Kulansur'a yetişirken
Seytek mızrak kaldırdı.
Varıp mızrak saplayınca
Şiddetli kahrı başlattı,
Kulansur'dan er Seytek
Düşüp gidiverdi,

Balalığı bilinip,
Malmaga salgan ak tizgin
Kurgan tulpar Kulansur
Çatkayagı ilinip,
Üstündögü er Seytek
Çımınday candan tüñülüp,
Sayıp turgan nayzası,
Sarıbaydın aylası,
Kup dardaygan kuturgur
Balbandıgı bilinip,
Muştap turgan nayzası
Tüpküç bolup iyilip,
Cadaalı caman doñuzdun
Can koybos türü bilinip.
Oşo kezde er Seytek
Bokono söögü bolo elek,
Caşı cıyırmaga tolo elek,
Arakka toygon caş kezi
Añgil-deñgil mas kezi.
Alamanga kire elek,
Alışkan coonun aylasın
Andan murun bile elek.
Balapan cündör kete elek
Baatırlık çakka cete elek,
Aykırıgı taş carıp,
Antip turgan balaga
Kazat kıldı Sarıbay
Karasa müşkül momunday,
Öküldögön kambıl it

Çocukluğu belli olup,
Sepiye yatırılmış ak dizgine,
Zavallı küheylan Kulansur'un
Apışına takılıp,
Üstündeki er Seytek
Sinek kadar candan umut kesip,
Saplayıp duran mızrağı,
Sarıbay'ın hilesi,
İyice kabaran kudurmuşun
Pehlivanlığı belli olup,
Vurup duran mızrağı
Kasnak gibi eğilip,
Zulmü fena domuzun
Can komaz hali belli olup.
O sırada er Seytek'in
Kaburga kemiği pekişmemişti,
Yaşı yirmiye dolmamıştı,
İçkiye doyduğu genç çağı,
Sallana sallana sarhoş çağı.
Yağma cengine girmemişti,
Tutuştuğu düşmanın hilesini
Daha önceden bilmezdi.
Civciv tüyleri dökülmemişti,
Bahadırlık çağına ermemişti,
Haykırışı taş yarıp,
Öyle duran oğlana
Cenk açtı Sarıbay,
Bakılsa zorluk işte böyle,
Böbürlenen usta it

Çiymek boldu sızıktı,
Kılmak boldu kızıktı,
Irbattı çırluu caranı,
Baştamak boldu balaanı,
Carmak boldu cüröktü,
Çındap saldı dümöktü.
Bala ekeni bilinip,
At butuna çoñ çılbır
Kalgan eken ilinip,
Curt canınan tüñülüp,
Celmoguz uulu kapırdın

Çizgiyi çizmeye durdu,
Temaşayı kılmaya durdu,
Kavgalı yarayı azdırdı,
Belayı başlatmaya durdu,
Yüreği yarmaya durdu,
Sahiden saldı kargaşayı.
Çocuk olduğu belli olup,
At ayağına büyük yular
Takılıp kalmış meğer,
Yurt canından umut kesip,
Celmoguz oğlu kâfirin,

Zaman akır çır salıp,
Saygan cerin uratıp,
Türtö sayıp kulatıp,
Tübünö çoguu cetsem – dep,
Erte aytkanı keç bolup,
Artık caylap ötüügö,
Tüpkö çoguu cetüügö,
Eki közü tört bolup,
Sayıp turgan nayzasın,
Kayran şerdin tukumu
Nayzanın kılıp aylasın,
Manastan kalgan zulpukor,
Sultan atam koldo – dep,
Suurup kından aldı ele,
Kından alsa zulpukor,
Mizi örttönüp kızargan,
Kıyanat coogo şiltese,
Kırk kulaç bolup uzargan,
Bolottugu körüngön,
Kez bolgon eki bölüngön,
Paydası coodo körüngön,
Kıya tartıp şiltese,
Kabılgan kanı tögülgön,
Şiltese duşman kabılgan,
Asmandan tüşüp tabılgan.
Kaarlanıp kolgo alsa,
Kan tökpöy kuru cürbögön,

Ahir zaman kavgası salıp,
Sapladığı yeri yıkıp,
İte saplayıp devirip,
Kökünü toptan kurutsam – diye,
Erken dediği geç olup,
Büsbütün yere serip geçmeye,
Kökünü toptan kurutmaya,
İki gözü dört olup,
Saplayıp duran mızrağının,
Yiğit aslanın soyu,
Mızrağın çaresini bulup,
Manas'tan kalan Zülfikar'ı,
Sultan atam, destek ol – diye,
Sıyırıp kından aldı,
Kından alınca Zülfikar,
Ağzı tutuşup kızaran,
Hain düşmana sallansa,
Kırk kulaç olup uzayan,
Çelikliği görünen,
Denk gelen ikiye bölünen,
Faydası cenkte görünen,
Yanlamasına çekip sallansa,
Rast gelenin kanı dökülen,
Sallanınca düşman kapılan,
Gökten inip bulunan.
Kahırla ele alınsa,
Kan dökmeden boş gezmeyen,

	Karşısınan kaçırsa,	*Karşısından saldırsa,*
	Kaçıp duşman dürbögön.	*Kaçan düşman derlenemeyen.*
	Kanga mıktap toyboso,	*Kana iyice doymasa,*
	Kan içpey kuru cürbögön.	*Kan içmeden boş gezmeyen.*
	Baatırdın uulu er Seytek	*Bahadırın oğlu er Seytek,*
	Çımınday candan tüñülüp,	*Sinek kadar candan umut kesip,*
67840	Çın zulpukor aldı ele,	*Gerçek Zülfikar'ı aldı,*
	Çın atam Manas koldo – dep,	*Gerçek atam Manas, destek ol – diye,*
	Orto belge nayzasın	*Mızrağın tam beline*
	Salıp urup kaldı ele,	*İndirip vuruverdi,*
	Nayza ketti bölünüp,	*Mızrak gitti bölünüp,*
	Bala colbors, arstandın,	*Yavru kaplanın, arslanın,*
	Şer ekeni körünüp,	*Aslan olduğu görünüp,*
	Al Sarıbay kapırdın	*O Sarıbay kâfirin*
	Abiyiri küldöy tögülüp,	*Şerefi kül gibi dökülüp,*
	Sarıbay turdu kaygırıp,	*Sarıbay kaldı kaygılanıp,*
67850	Nayzasınan ayrılıp,	*Mızrağından ayrılıp,*
	Mañdaylaşa ketişti,	*Yüz yüze geliverdiler,*
	Kıykırığı taş carıp,	*Haykırışı taş yarıp,*
	Kıynap candı taştaşıp,	*Canı kıvrandırıp koyup,*
	Mañdaylaşıp turuştu,	*Karşı karşıya durdular,*
	Kılıçtaşıp kıykırıp,	*Kılıçlaşıp haykırıp,*
	Mañdaylaşıp uruştu.	*Yüz yüze vuruştular.*
	Balbandığı artışıp,	*Pehlivanlıkta yarışıp,*
	Mañdaylaşıp catışıp,	*Göğüs göğüse yatışıp,*
	Aygaylagan çoñ cañcal,	*Naralı büyük kavga,*
67860	Al Sarıbay batışıp,	*O Sarıbay da girişip,*
	Cer carılıp duu bolup,	*Yer yarılıp uğultu kopup,*
	Aygay arbın çuu bolup,	*Nara bol, çığlık çok olup,*
	Añgemesi bu bolup,	*Hikâyesi bu olup,*
	Al Sarıbay kapırdın,	*O Sarıbay kâfirin,*
	Artık cini kaynadı,	*Aşırı cini kaynadı,*
	Küçün cıynap kürküröp,	*Gücünü toplayıp gürleyip,*
	Kayratınan kapırdın,	*Kâfirin gayretinden,*
	Cer buzulup dürküröp,	*Yer bozulup gümbürdeyip,*
	Türü bölök bölünüp,	*Hali bambaşka kesilip,*
67870	Tügötör sını körünüp,	*Tüketecek kılığı görünüp,*
	Tügöngür kaarın salganda,	*Tükenesice kahrını salınca,*

Too buzulup solkuldap,
Toktoboy cürök bolkuldap,
Kaarınan kan küyüp,
Kayratınan kan küyüp,
Kayratınan can çıgıp,
Çalgırtınan can çıgıp
Kaarıñdın zaarınan
Kazatının kaarınan,
Kol çurkurap cabılıp,
Toktoboy cürök carılıp,
Erendin baarı kaygırıp,
Kol esinen cañılıp,
Kozgoloñ cini karmadı,
Balaga alım cetpeyt – dep,
Basıp, cançıp ketpey – dep,

Dağ bozulup sarsılıp,
Durmadan yürek çarpıp,
Kahrından kan tutuşup,
Gayretinden kan tutuşup,
Gayretinden can çıkıp,
Yan bakışından can çıkıp,
Kahrının zehrinden,
Cenginin gazabından,
Ordu çığrışıp üşüşüp,
Durmadan yürek yarılıp,
Yiğitlerin hepsi kaygılanıp,
Ordu aklından şaşıp,
İsyan cini tuttu onu,
Oğlana gücüm yetmez – diye,
Basıp, ezip geçemem – diye,

Cay kelse ısık çildedey,
Dansız bolgon ekenmin,
Darman kaçıp, al ketip,
Alsız bolgon ekenmin,
Baatırsınat köödönüm,
Oñboy kalgan ekenmin,
Bar kayratım cogolup,
Bolboy kalgan ekenmin.
Akıl kaçıp şaşkan beym,
Acal ölüm topurak,
Bıyıl meni baskan beym,
Çama çarçap, al ketip
Koldu Kuday urgan beym,
Samsaalap takır bölünüp,
Tondu Kuday urgan beym,
Biröö kelip uruşpay,
Koldu Kuday urgan beym.
Ay karañgı tün bolup,
Acal çukul kün bolup,
Meni Kuday urgan beym.
Boortkodo kızıl et,
Bolo elek caştuu balaga
Karmaş kılsam al cetpey,

Yaz gelse sıcak temmuz gibi,
Şansız kalmışım meğer,
Derman kaçıp, güç gidip,
Güçsüz kalmışım meğer,
Bahadır taslıyor göğsüm,
Onmaz olmuşum meğer,
Var gayretim yok olup,
Bir hiç olmuşum meğer.
Akıl kaçıp şaşırmışım galiba,
Ecel, ölüm, toprak,
Bu yıl beni basmış galiba,
Takat yorulup, güç gidip,
Orduyu Tanrı çarpmış galiba,
Lime lime büsbütün bölünüp,
Kürkü Tanrı çarpmış galiba,
Biri gelip vuruşmadan,
Orduyu Tanrı çarpmış galiba.
Ay karanlık gece olup,
Ecel yakın gün olup,
Beni Tanrı çarpmış galiba.
Kundakta kızıl et,
Daha olmamış körpe oğlana
Kapışsam gücüm yetmeyip,

Meni Kuday urgan – dep,
Balası kelse mintemin,
Baatır Çoro artık şer,
Balbanı kelse kantemin!
Namıstanıp aykırıp,
Aygaylap kolun çakırıp,
Küçün cıynap küülönüp,
Miñdey, sanday türlönüp
Kayrattanıp züküldöp,
Katuu akkan suuday kürpüldöp,
Bekem cini karmadı,
Berendi Kuday alganı,
Tookızıl oozun burdu ele,
Tolkup caynap kürküröp,
Toluktap küçtü cıydı ele,
Bedelinen tük çıgıp,
Bet algan caktan küç çıgıp,

Beni Tanrı çarpmış – diye,
Oğlu gelince böyleyim,
Bahadır Çoro üstün aslan,
Pehlivanı gelirse ne yaparım!
Hamiyete gelip haykırıp,
Nara atıp ordusunu çağırıp,
Gücünü toplayıp hızlanıp,
Bine, tümene denk kesilip,
Gayrete gelip homurdanıp,
Sert akan su gibi çağlayıp,
Katı cini tuttu onu,
Yiğidi Tanrı alacaktı,
Tookızıl'ın başını çevirdi,
Dalgalanıp kaynayıp gürleyip,
Gücünü tamamlayıp topladı,
Bedeninden tüy çıkıp,
Yöneldiği yandan güç çıkıp,

Kaarın tögüp bakırıp,
Kan atası Celmoguz
Zor arbagın çakırıp,
Kozgolgondo çañ çıgıp,
Koburunan can çıgıp,
Koyboy cini bek kaynap,
Seytek turmak kuturgur,
Açuusuna coluksa
Ay-aalamdı kıskıday,
Kaarına katılsa,
Ay-aalamdın baarısın
Çabaktay çaynap cutkuday,
Kan kayratı uşunday,
Kaarın töktü Sarıbay.
Colum üydöy çoyun baş
Çoyun baş alıp belendep,
Çoguu esepti tapçuday,
Çoyun baş menen çapçuday,
Koş koldop karmap imerip,
Eki közdön çok çıgıp,
Eki koldon ot küyüp,

Kahrını döküp bağırıp,
Han atası Celmoguz'un
Ulu ruhunu çağırıp,
Kımıldayınca toz çıkıp,
Homurtusundan can çıkıp,
Dinmeden cini katı kaynayıp,
Seytek şöyle dursun, kudurmuş,
Öfkesine rastlansa
Ay-âlemi sıkacak gibi,
Kahrına sataşılsa,
Ay-âlemin hepsini
Balık gibi çiğneyip yutacak gibi,
Han gayreti işte böyle,
Kahrını döktü Sarıbay.
Çadır kadar tunç topuz,
Tunç topuzu alıp hazırlayıp,
Hesabı toptan görecek gibi,
Tunç topuzla vuracak gibi,
Çift elle tutup çevirip,
İki gözünden kor çıkıp,
İki elinden ateş yanıp,

Kaarlanıp sabılıp,
Kambıl çoçko kamınıp,
Bettep karmap imerip,
Bet alıp salıp ciberip,
Çoyun baş kelip ceteerde
Colukkanın dañ kılıp,
Ölüm kılıp keteerde,
Kabılganın cok kılıp,
Kazır tüpkö ceteerde,
Astındagı Kulansur,
Kadiktüü külük kıyın sur
Çoçmor ursa kılt koyup,
Caaday çurkap bult koyup,
Opoloñduu kapırga,
Ordun sala berdi ele,
Mına oşondo Sarıbay
Tilegine cete albay,
Çın esebin taba albay,
Beren şerdi çaba albay,

Kahırlanıp çırpınıp,
Usta domuz hazırlanıp,
Yöneltip tutup çevirip,
Doğrultup salıverip,
Tunç topuz gelip yetişirken,
Rastladığını dümdüz edip,
Ölüm saçıp giderken,
Önüne çıkanı yok edip,
Tam kökünü kuruturken,
Altındaki Kulansur,
Sakıngan yürük, yaman boz,
Topuz ince kaykılıp,
Yay gibi koşup savulup,
Azman kâfire
Yerini boş koyuverdi,
İşte o zaman Sarıbay,
Dileğine eremeyip,
Gerçek hesabını bulamayıp,
Yiğit aslanı vuramayıp,

Aybattanıp bakırıp,
Astındagı kalıñ kol
Kaptap ket dep çakırıp,
Ökümsüngön balbandar,
Kaarduu kaptap ketkile,
Berki kuldun tübünö,
Karmaş menen cetkile!
Çındagıla bakırıp,
Kaptagıla sapırıp,
Taş-talkanın çıgarıp,
Talpagın taşka caygıla,
Tamaşanı salgıla!
Berenderin soygula,
Küçöngülö bakırıp,
Külün kökkö sapırıp,
Öküm berip kırgıla,
Öz bilgen çırdı kılgıla!
Kaptatıp kolun çamdadı,
Bu kabardı ukkan soñ,

Heybetlenip bağırıp,
Emrindeki kalabalık orduyu
"Basıp geçin!" diye çağırıp,
Zorbalanan pehlivanlar,
Kahırla basıp geçin,
Şu kulun köküne,
Kapışarak erişin!
Var gücünüzle bağırın,
Basın, savurun,
Paramparça edip,
Derisini taşa serin,
Temaşayı kurun!
Yiğitlerini boğazlayın,
Güçlenin, bağırın,
Külünü göğe savurup,
Hükmedip kırın,
Bildiğiniz kavgayı kılın!
Ordusunu saldırtmaya davrandı,
Bu haberi duyduktan sonra,

Kagışpay balban turabı!
Buyruk ukkan balbandar,
Buulugup kalgan adamdar,
Cazbay atkan mergender,
Cañılbay soyçu közöldör,
Caa tartuuçu ıktuular,
Eñ kücürmön balbandar,
Nayzaga kambıl adamdar,
Biri miñge tatıgan,
Cetik belin kurçangan,
San kolgo ceke kol salgan,
Eñ kücürmön ıktuu bar,
Uruşsa kambıl şıktuu bar.
Bedelse candı koybogon,
Börk al dese baş kesken,
Suu iç dese uu içken,
Ayt degende kıyt koygon,
Köz şiltese er soygon,
Karuusu artık balban bar.
Karmaşka mıktuu adamdar,
Kara mıltık kars etse,

Çarpışmadan pehlivan durur mu!
Buyruk duyan pehlivanlar,
İçi kabarmış adamlar,
Şaşmadan atan nişancılar,
Yanılmadan boğazlayan seçkinler,
Yay çeken ustalar,
En kudretli pehlivanlar,
Mızrakta usta adamlar,
Biri bine bedel,
Belini sıkı kuşanan,
Sayısız orduya tek saldıran,
En kudretli usta var,
Vuruşsa becerikli, yetenekli var.
Kızıştı mı can komayan,
"Börk al" dese baş kesen,
"Su iç" dese ağı içen,
"Ayt" deyince seğirten,
Göz işaretiyle er boğazlayan,
Kuvveti üstün pehlivan var.
Kapışmada yaman adamlar,
Kara tüfek çat etse,

Kaçpay soguş salçu bar.
Çogol mıltık çort etse,
Çoçubay soguş kılçu bar,
Çoçunuş müşkül iş bolso,
Kayran başka küç bolso,
Kıyşalañdap kılt etpey,
Ölömün dep bılk etpey,
Tuu tübünö turçu bar.
Tuu tübündö erender,
Tuu karmagan közöldör,
Nayzakerden dañgıldar,
Ayabagan kambıldar,
Uluk eken Sarıbay
Katuu buyruk baştadı,
Kıcıldagan tümön kol,
Kılça canın ayabay,
Kırılıp kete baştadı.

Kaçmadan savaş veren var.
Kısa tüfek çort etse,
Ürkmeden savaş kılan var,
Ürkütücü zor iş olsa,
Zavallı başa güç gelse,
Sarsılıp da sapmadan,
"Ölürüm" diye kıpırdamadan,
Tuğ dibinde duran var.
Tuğ dibinde yiğitler,
Tuğ tutan seçkinler,
Mızrakçıdan namlılar,
Acımayan ustalar,
Ulu imiş Sarıbay,
Sert buyruk başlattı,
Kaynaşan tümen ordu,
Kıl kadar canını esirgemeden,
Kırılıp gitmeye başladı.

	Kaptap kolu kol saldı,	*Ordusu basıp saldırdı,*
	Kaarluu dümök iş kıldı,	*Kahırlı kargaşa iş kıldı,*
	Kayran canga küç kıldı,	*Zavallı cana zor kıldı,*
	Kanı carlık kılganda	*Hanı ferman edince*
	Balban karap turabı,	*Pehlivan bakıp durur mu,*
	Kayrattuusu kan tökpöy,	*Gayretlisi kan dökmeden,*
68030	Balbandı Kuday urabı!	*Pehlivanı Tanrı çarpar mı!*
	Kazatka kirgen balbandar,	*Cenge giren pehlivanlar,*
	Kerişti kenen salgandar,	*Kavgayı geniş salanlar,*
	Keñ kökürök adamdar,	*Geniş göğüslü adamlar,*
	Buka moyun, buura san,	*Boğa boyunlu, buğra butlu,*
	Bulksa candı kuuratkan,	*Silkinse canı kurutan,*
	Bilegi coon taş cürök,	*Bileği kalın, taş yürek,*
	Bil müçölüü badirek,	*Fil gövdeli soysuz,*
	Tuurası kenen, boyu pas,	*Eni geniş, boyu kısa,*
	Tulku boyu kara taş,	*Bütün gövdesi kara taş,*
68040	Cazayıl mıltık baylagan,	*Cezayir tüfeği kuşanan,*
	Cañcal dese kamdangan,	*"Kavga" dese hazırlanan,*
	Kayra caaçu buluttay	*Yeniden yağacak bulut gibi*
	Kaarı betine aylangan,	*Kahrı yüzüne vuran,*
	Kan şimirip çöldö öskön,	*Kan emip çölde büyüyen,*
	Capa baştap elde öskön,	*Cefa sürüp elde büyüyen,*
	Başınan işi oñ bolgon,	*Baştan beri işi rast giden,*
	Oyron kılıp cerdi algan,	*Viran edip yeri alan,*
	Opot kılıp talkalap,	*Mahvedip paralayıp,*
	Alban toodoy erdi algan,	*Nice dağ gibi eri alan,*
68050	Uruş cakka uzangan,	*Savaş yanına uzanan,*
	Çatakka közü kızargan,	*Kavgaya gözü kızaran,*
	Curt büldürüp, el kırıp	*Yurt bozup, halk kırıp*
	Olcogo dalay kızdı algan.	*Ganimete nice kızı alan.*
	Kambıl bolgon balbandar,	*Usta olmuş pehlivanlar,*
	Kara tacaal adamdar,	*Kara deccal adamlar,*
	Kol baştagan erender,	*Ordu güden yiğitler,*
	Kozgolbogon berender,	*Yerinden oynamaz yiğitler,*
	Közgö sayçu kambıldar,	*Gözden vuran ustalar,*
	Cügürmön çeçen dañgıldar,	*Seğirtken, güzel sözlü namlılar,*
68060	Sarıbay salgan kazatta,	*Sarıbay'ın saldığı cenkte,*
	Saat tolkugan azapta,	*Kara saatin coştuğu azapta,*

Kara müşkül kazatta,
Kan tögülgön azapta,
Kıykırıp san kol cetti ele,
Kıyla candar kıcıldap,
Kırgın bolup ketti emi.
Caynap kelgen kalıñ kol
Cana kaynap katuu şor,
Cer buzulup or bolup,
Ceti asaba kol bolup,
Cer üstünö kol tolup,
Baatır, balban, şer adam
Bettep nayza sunuşup,
Mañdaylaşıp turuşup,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruşup,
Caanın ogu dırkırap,
Kezikken ceri bırkırap,
Kalıñ cañcal boldu ele.
Döñdün baarı çañ bolup,
Koktu, çuñkur kan bolup,
Keñ dünüyö tar bolup,
Keriştin cayı mına uşul.
Keserden kara kan bolup,
Kelip bettep salışıp,
Tügü kalbay kalıñ el

Kara zorlu cenkte,
Kan dökülen azapta,
Haykırıp sayısız ordu yetişti,
Nice canlar kaynaşıp,
Kırgın olup gitti işte.
Kaynaşıp gelen kalabalık ordu,
Yine kaynayıp katı dert,
Yer bozulup çukur olup,
Yedi sancak ordu olup,
Yer üstüne ordu dolup,
Bahadır, pehlivan, aslan adam
Yönelip mızrak uzatışıp,
Karşı karşıya duruşup,
Tüfek atıp, yay çekip,
Ete kemiğe vuruşup,
Yayın oku vızıldayıp,
Değdiği yer parçalanıp,
Koyu kavga koptu.
Tepelerin hepsi toz olup,
Dere, çukur kan olup,
Geniş dünya dar olup,
Kavganın hali işte bu.
Kesilenden kara kan akıp,
Gelip yüz yüze çarpışıp,
Zerresi kalmadan kalabalık halk

Tügönüşüp kalışıp,
Karasa közgö ilinbey,
Kaysı ekeni bilinbey,
Kuday betin körgözbö,
Kamgak uçkan emedey,
Cer buzulup çuu bolup,
Cetkileñ kazat duu bolup,
Nayza toodoy cıyılıp,
Acalduu pende kırılıp,
Artık cañcal bolgondo,
Al Sarıbay kapırıñ
Ceti kün tınbay aralap,
Cekirip koldu balaalap,

Tükenişip kalışıp,
Bakılsa göze ilişmeden,
Hangisi olduğu bilinmeden,
Tanrı yüzünü göstermesin,
Uçan diken yumağı misali,
Yer bozulup çığlık kopup,
Amansız cenk uğuldayıp,
Mızrak dağ gibi yığılıp,
Eceli gelen kul kırılıp,
Aşırı kavga olduğunda,
O Sarıbay kâfir,
Yedi gün dinmeden dolanıp,
Çıkışıp orduya bela kesilip,

68100	Altı kün tınbay aralap,	*Altı gün dinmeden dolanıp,*
	Aykırıp koldu balaalap,	*Haykırıp orduya bela olup,*
	Tookızıl minip çamınıp,	*Tookızıl'a binip atılıp,*
	Karagayday nayza alıp,	*Çam gibi mızrak alıp,*
	Kanduu bolot baylanıp,	*Kanlı çeliği kuşanıp,*
	Kaarı betine aylanıp,	*Kahrı yüzüne vurup,*
	Eerdi kese çaynalıp,	*Dudağını ısırıp çiğneyip,*
	Tegeregin karanıp,	*Çevresini gözetip,*
	Alaktagan kuturgur	*Gözü dönmüş kudurmuş,*
	Aç börüdöy calanıp,	*Aç kurt gibi yalanıp,*
68110	Kagışınan kan çıgıp,	*Çarpışmasından kan çıkıp,*
	Karmaşınan can çıgıp,	*Kapışmasından can çıkıp,*
	Sarıbay saldı cañcaldı,	*Sarıbay saldı kavgayı,*
	Bettep adam baralbay,	*Karşısına insan varamayıp,*
	Betteşse tirüü can kalbay,	*Yüzleşse diri can kalmayıp,*
	Cañcal uruş çuu bolup,	*Kavga, vuruş çığlık olup,*
	Caman dürböp duu bolup,	*Fena ürküşüp uğultu kopup,*
	Asman, cerler carılıp,	*Gök, yerler yarılıp,*
	Cer caynagan kalıñ kol,	*Yeri kaplayan kalabalık ordu,*
	Biri-birine cabılıp,	*Birbirine üşüşüp,*
68120	Aygaylaşıp turuşup,	*Naralaşıp duruşup,*
	Artık cañcal uruşup,	*Aşırı kavgayla vuruşup,*
	Erendin baarı kürüldöp,	*Yiğitlerin hepsi gürüldeyip,*
	Kol çurkurap birindep,	*Ordu çığrışıp tel tel dağılıp,*
	Kol kozgolup turganda,	*Ordu kımıldayıp dururken,*
	Katuu kazat, çoñ cañcal	*Çetin cenk, büyük kavga*
	Er Sarıbay kılganda,	*Er Sarıbay kılınca,*
	Tuyugun buzup col salıp,	*Çıkmazını bozup yol açıp,*
	Tuurasınan Külçoro	*Yandan Külçoro*
	Kirgen eken kol salıp,	*Girmiş meğer saldırıp,*
68130	Cetkileñ Seytek, er çirkin,	*Yaman Seytek, er canım,*
	Atı tulpar çetteptir,	*Küheylan atıyla sıyrılmış,*
	Al Sarıbay kapırdı	*O Sarıbay kâfiri*
	Alıs küngö betteptir.	*Nice gün boyu karşılamış.*
	Astındagı Kulansur	*Altındaki Kulansur'un*
	Celişine cel cetpey,	*Yelişine yel yetmeyip,*
	Baskanına mal cetpey,	*Yürüyüşüne hayvan yetmeyip,*
	Baykaşına can cetpey,	*Sezişine can yetmeyip,*

Çın esepti taptırbay,	*Gerçek hesabı buldurmayıp,*
Ay baltasın tiygizbey,	*Aybaltasını değdirmeyip,*
Seytek cañcal kılıptır.	*Seytek kavga kılmıştı.*
Ceti kün tınbay aralap,	*Yedi gün dinmeden dolanıp,*
Kulansuru cara cep,	*Kulansur'u yara yiyip,*
Erendin baarı tutulup,	*Yiğitlerin hepsi tutulup,*
Çettep Seytek kutulup,	*Kenara sıyrılıp Seytek kurtulup,*
Baatırdın baarı tutulup,	*Bahadırların hepsi tutulup,*
Başaasıngan kayran şer	*Başım diyen yiğit aslan*
Balbandıktan kutulup,	*Pehlivanlıktan sıyrılıp,*
Can soogalap kalıptır,	*Aman dileyip kalmıştı,*
Kulansur atı caraluu,	*Kulansur atı yaralı,*
Tacaal eken Sarıbay,	*Deccal imiş Sarıbay,*
Caman cañcal salıptır.	*Fena kavga salmıştı.*
Kayrattanıp kan Seytek,	*Gayrete gelip han Seytek,*
Katuu kagış baştaptır,	*Çetin çarpışma başlatmıştı,*
Kadır alda bergen can	*Kadir Allah'ın verdiği canı*
Kılga baylap taştaptır.	*Kıla bağlayıp koymuştu.*
Bet alışıp körüügö,	*Yüz yüze gelip görüşmeye,*
Çın acal cetse ölüügö,	*Gerçek ecel gelirse ölmeye,*
Karmaşarı Sarıbay,	*Kapışacağı Sarıbay,*
Kagışkan duşman momunday,	*Çarpıştığı düşman işte böyle,*
Tuyugun buzup col salıp,	*Çıkmazını bozup yol açıp,*
Tuygun tuugan baatırıñ	*Sungur doğmuş bahadırın*
Tuurasınan kol salıp,	*Yandan saldırıp,*
Serpiş kılgan cagınan	*Savuşturduğu yanından*
Şer ekeni bilinip,	*Aslan olduğu belli olup,*
Bettep kirgen caktarı	*Yönelip girdiği yanlar*
Çımınday candan tüñülgön	*Sinek kadar candan umut kesmişti,*
Eñkeyişten er sayıp,	*İnişte er saplayıp,*
Eçenin katar teñ sayıp,	*Nicesini sıra sıra saplayıp,*
Cetken cerin nayzalap,	*Yettiği yeri mızraklayıp,*
Kez bolgonun maydalap,	*Denk geleni ufalayıp,*
Kep kılbay keriş kılışıp,	*Laf etmeden kavga kılışıp,*
Kündüzündö tınç albay,	*Gündüzünde dinlenmeden,*
Tün bolgondo uyku albay,	*Gece olunca uyku almadan,*
Kündöp-tündöp uruşup,	*Gece gündüz vuruşup,*
Küşüldögön şer ölüp,	*Homurdanan aslan ölüp,*

Acal cetken teñ ölüp,
Artık cañcal boldu ele,
Kançaların maydalap,
Kan Sarıbay kaydalap,
Cetkenderin maydalap,
Öydö kılçu cakşısı,
Öpkö çapçu bakşısı,
Nayzaga kambıl ıktuusu,
Nayza bilgiç mıktuusu,
Isık çöldün çatırı,
Kalıñ koldun baatırı,
Er Sarıbay kaydalap,
Baatır Seytek kol salıp,
Mañday caktan bakırıp,
Sarıbayga can kolun,
Aydap kirdi sapırıp.
Orto ceri Külçoro,
Oyron bolgon şer çoro,
Telegeyi teñ çoro,
Şay koldogon şer çoro,
Coogo kambıl eñ ıktuu,
Coo aylasın tabuuga,
Kılıçtı kıya çabuuga,
Kızır çalgan eñ mıktı.
Mına oşondo Külçoro
Kas acal cetse ölüügö,
Kan tukumu kurgurga
Karaan bolup berem – dep,
Katuu kirdi kagışka.
Kan tögülgön çabışta
Asman cardam ay kayda,

Eceli gelen denk ölüp,
Aşırı kavga koptu,
Nicelerini ufalayıp,
"Han Sarıbay nerde?" deyip,
Yetiştiklerini ufalayıp,
Yücelten iyileri,
Ciğere çarpan bahşısı,
Mızrakta usta beceriklisi,
Mızrak bilir yamanı,
Sıcak çölün çadırı,
Kalabalık ordunun bahadırı,
"Er Sarıbay nerde?" deyip,
Bahadır Seytek saldırıp,
Karşı yandan bağırıp,
Sarıbay'a asker canını,
Sürüp girdi savurup.
Orta yerinde Külçoro,
Kasıp kavuran aslan çora,
Her yanı denk gelmiş çora,
Pirlerin koruduğu aslan çora,
Düşmana usta, en becerikli,
Düşman hilesini bulmada,
Kılıcı yanlamasına çalmada,
Hızır dokunmuş, en yaman.
İşte o zaman Külçoro,
Hakiki ecel gelirse ölmeye,
Han soyu zavallıya
Dayanak olup vereyim – diye,
Sertçe girdi çarpışmaya.
Kan dökülen vuruşta
Gökten yardım ah nerede,

Kızıl buurul nar minip,
Kayıp buudan mal minip,
Kıl kuyrugun çart tüyüp,
Uruşka mıktuu nayza alıp,
Talastın boyun aylanıp,
At boroyun sıdırıp,
Kalıñ kolun kırdırıp,

Kızıl kırçıl nere binip,
Gaipten gelme küheylana binip,
Kıl kuyruğunu sıkı düğümleyip,
Savaşa sağlam mızrak alıp,
Talas boyunu dolanıp,
Atı dörtnala sürüp,
Kalabalık ordusunu kırdırıp,

Kalıñ kol carıp çetteptir,
Kan Sarıbay baatırdı,
Kayra tartpay betteptir.
Kolun altı bölüptür,
Kozgop müşkül salganın,
Kol kırılıp kalganın,
Sarıbay çoçko körüptür.
Ökürügü taş carıp,
Kırılgan kolun körgöndö,
Örttöy közü caynaptır,
Tolkup cini kaynaptır,
Tolgon candı nayzalap,
Tozoku çoçko caylaptır.
Kıyın kaardı baştaptır,
Kıl taştabay kılımdı,
Kırıp ie taştaptır,
Aybat baştap nayza alıp,
Ak albars kılıç baylanıp,
Ar cabdıgın şaylanıp,
Caman kaarduu Sarıbay,
Capaluu kaarı momunday,
Aybatı kalıñ, zaarı küç,
Atañdın körü zalim ay,
Kaarlanıp kamınıp,
Kagıştı katuu baştaptır,
Acıdaarday op tartıp,
Ay-aalamdı kuturgur
Kırıp ie taştaptır.
Aykırganda kapırdın
Cutkuçtugu bilinip,
Curt canınan tüñülüp,
Kalıñ kaarı bilinip,
Kalk canınan tüñülüp,

Kalabalık orduyu yarıp çıkmış,
Han Sarıbay bahadırı,
Geri dönmeden karşılamış.
Ordusunu altıya bölmüş,
Kımıldatıp zorluk saldığını,
Ordunun kırılıp kaldığını,
Sarıbay domuz görmüştü.
Böğürtüsü taş yarıp,
Kırılan ordusunu görünce,
Ateş gibi gözü parlamış,
Coşup cini kaynamış,
Nice canı mızraklayıp,
Cehennemlik domuz yere sermiş.
Çetin kahrı başlatmış,
Kıl komadan cümle halkı,
Kırıp geçirivermiş,
Heybet başlatıp mızrak alıp,
Ak elmas kılıcı kuşanıp,
Her donatımını takınıp,
Fena kahırlı Sarıbay,
Cefalı kahrı işte böyle,
Heybeti koyu, zehri güçlü,
Kahrolası zalim ah,
Kahırlanıp hazırlanıp,
Çarpışmayı sert başlatmış,
Ejderha gibi hup çekip,
Ay-âlemi kudurmuş,
Kırıp geçirivermiş.
Kâfir haykırdığında
Yutuculuğu belli olup,
Yurt canından umut kesip,
Koyu kahrı belli olup,
Halk canından umut kesip,

Balbandarı burkurap,
Baatırdın baarı dırkırap,
Bettep balban turalbay,
Bezene çıkkan çoçkogo
Bende takoot kılalbay,

Pehlivanları feryat edip,
Bahadırların hepsi tir tir kaçışıp,
Karşısında pehlivan duramayıp,
Azıp çıkmış domuza
Kul dayanıklık gösteremeyip,

El azarın salbaptır,
Kuykalangan doñuzga,
Ukuruk kayrar kalbaptır,
Eç kim takoot beralbay,
Kaarlansa kapırga
Bettep pende ceñe albay,
Bedeerge çıdap tura albay,
Tuş-tuşunan kol salıp,
Tuuralap adam kire albay,
Al Sarıbay adamga,
Bet alıp adam tie albay,
Sarıbay kaarın salganda,
Sargarıp catkan el da köp,
Sandap çıkkan pende köp,
Ayla tappay şaşkan köp,
Akıldan tanıp kaçkan köp,
Kayrılbas candı körgön köp,
Bilegi ketip sabınan,
Cürögü çıgıp kabınan,
Sarıbaydın zaarınan,
Aç aykırık, kuu süröön
Kurgak kayrat, cel öpkö,
Kuu kıykırık alaman,
Kurgan erdin kaarınan,
Aygay urgan zaarınan,
Körgülüktü körgön köp,
Kaza bolup ölgön köp.
Kaygılanıp toktoboy,
Köñül sanga bölünüp,
Közdün caşı tögülüp,
Sanaa tartıp sargarıp,
Sarı ooru bolup candanıp,
Esi çıgıp turgan köp,
Es bilbegen urgan köp.
El çurkurap çuu bolup,

Erikpes kazat duu bolup,
Baskan döbö kır bolup,
Baykasañ müşkül çır bolup,

Halk direnç gösterememiş,
Kavrulmuş domuza,
Kement çevirecek kalmamış,
Hiç kimse karşı koyamayıp,
Kahırlansa kâfire,
Karşısında kul yenemeyip,
Heybetine dayanıp duramayıp,
Dört bir yandan saldırıp,
Yandan insan giremeyip,
O Sarıbay denen adama,
Yönelip insan dokunamayıp,
Sarıbay kahrını salınca,
Sararıp yatan halk da çok,
Sayısızca çıkan kul çok,
Çare bulamayıp şaşan çok,
Aklını yitirip kaçan çok,
Dönmez canı gören çok,
Bileği sapından çıkıp,
Yüreği kabından çıkıp,
Sarıbay'ın zehrinden,
Aç nara, kuru uğultu,
Kuru gayret, yel ciğer,
Boş çığlık, ana baba günü,
Zavallı erin kahrından,
Nara vuran zehrinden,
Görülmediği gören çok,
Kazaya uğrayıp ölen çok.
Kaygılanıp durmadan,
Gönül bin parçaya bölünüp,
Gözün yaşı dökülüp,
Tasa çekip sararıp,
Sarı derde tutulup,
Aklı başından gitmiş çok,
Kendini bilmez çırpınan çok.
Halk çığrışıp velvele kopup,

Usanmaz cenk uğuldayıp,
Basılan tepe sırt olup,
Bakarsan zorlu kavga olup,

68290	El çurkurap eeligip,	*Halk çığrışıp coşup,*
	Erendin baarı celigip,	*Yiğitlerin hepsi azıp,*
	Baatır erler barbañdap,	*Bahadır erler böbürlenip,*
	Alaköödök er kayrat,	*Delişmen er gayreti,*
	Açuulanıp dardañdap,	*Öfkelenip kabarıp,*
	Koñguroo ündüü kagılıp,	*Çan sesli çalınıp,*
	Kozgoloñ müşkül çırınan	*Karışıklığın zorlu kavgasından*
	Kol esinen cañılıp,	*Ordu aklından şaşıp,*
	On başçısın cogotup,	*Onbaşısını yitirip,*
	Oroñdop cürgön elde köp,	*Kükreyip gezen halkta çok,*
68300	Kaçar cagın kan kılıp,	*Kaçacak yanını kan edip,*
	Sarı ooru bolgon pende köp.	*Sarı derde düşen kul çok.*
	Kayra tartpay kagış – dep,	*Geri dönmeden çarpış – diye,*
	Kan tögültö çabış – dep,	*Kan döktüre vuruş – diye,*
	Bura tartpay turuş – dep,	*Dizgin çevirmeden duruş – diye,*
	Erkek bolsoñ, şer bolsoñ,	*Erkeksen, aslansan,*
	Kayratıñ mıktı er bolsoñ,	*Gayreti sağlam ersen,*
	Kazattın cayı uşunday,	*Cengin hali işte böyle,*
	Kayra tartpay uruş – dep,	*Geri dönmeden vuruş – diye,*
	Uruş müşkül çoñ cañcal,	*Savaş zorlu, büyük kavga,*
68310	Kaydan bolot carasın,	*Nereden yaraşır ki,*
	Caldırap karap turuş – dep,	*Boynu bükük bakıp durmak – diye,*
	Kandı çaçıp baş baylap,	*Kan saçıp baş koyup,*
	Kaçpay altı ay uruş – dep,	*Kaçmadan altı ay vuruş – diye,*
	Eren, baatır, karı-caş	*Yiğit, bahadır, yaşlı genç,*
	Estep cürüp mookum bas,	*Anıp anıp gönlünü doyur,*
	Esesin körüp közüñdü aç!	*Öcünü görüp gözünü aç!*
	Çın acal karşı kelgende,	*Gerçek ecel karşı gelince,*
	Çın kuduret dagdırı,	*Gerçek kudretin takdiri,*
	Can al dep kabar bergende,	*"Can al" diye haber verince,*
68320	Cebireyil can tartkıç,	*Can çekici Cebrail,*
	Demde çurkap kelbeybi,	*Bir solukta koşup gelmez mi,*
	Caşar kezi kançalık,	*Yaşayacak çağı ne kadarsa,*
	Amanat kur can körböybü,	*Emanet boş can görmez mi,*
	Pende canı kerek – dep,	*Kulun canı gerek – diye,*
	Caratkan buyruk kılganda,	*Yaradan buyruk kılınca,*
	Berişte beş kol sunganda,	*Ferişte beş kolunu uzatınca,*
	Bu caralgan beker – dep,	*Bu yaratılış boşuna – diye,*

Kaçıp can kaçıp kutulat,
Bu dünüyö kızıkka,
Ölbögön can tirüü – dep,
Eki kün kalsa cutunat,
Berişte kolun sunganda,
Pendenin canı kerek – dep,
Can tartuuçu calañkıç,
Suuk ukuruk salganda,
Kol cıyılbay kan ketip,
Kol şaldayıp kalganda,
Süylögön köödön kısılat,
Bu calgançı bekerden
Ölümdön kay can kutulat,
Dagdır çiygen çiyindi,
Ubagında körgülö,
Kaalap kalsa kayran can,
Kasa cetse bergile,
Kandar buyruk kılgan soñ,
Katuu zaarın çaçkan soñ,
Karmaşkın dep kayratın,
Kalıñ elge çaçkan soñ,
Buyurgan sözgö köngülö,
Bu kızıtalak şorduu can,
Kan cardıgı uşul – dep,
Sarıbay üçün bergile!
Kapır beyiş bolsun – dep,
Astı candı bergile,
Baatırları munu aytıp,
Kıyındap kıynap koldu aydap,
Bölböy-carbay çoguu aydap,
Aşpay-şaşpay cay aydap,
Bölböy, tökpöy çoguu aydap,
Müşkülü artık duu bolup,
Asman cargan çuu bolup,
Ar türgö kolu bölünüp,
Tügönçü türü körünüp,
Sanga kolu bölünüp,
Salışçu türü körünüp,
Erendin saarı burkurap,

Kaçmakla can mı kurtulur,
Bu dünya temaşasına,
Ölmeyen can diridir – diye,
İki gün kalsa yutkunur,
Ferişte elini uzatınca,
Kulun canı gerek – diye,
Can çekip alan zebani,
Soğuk kemendini atınca,
El derlenmeden kan gidip,
Kol sarkıp kalınca,
Söyleyen göğüs sıkışır,
Bu yalancı dünyada boşuna,
Ölümden hangi can kurtulur,
Kaderin çizdiği çizgiyi,
Vaktinde görün,
Dilerse zavallı canı,
Kaza yetince verin,
Hanlar buyruk kıldıktan sonra,
Katı zehrini saçtıktan sonra,
"Kapış!" diye gayretini,
Kalabalık halka saçtıktan sonra,
Buyrulan söze boyun eğin,
Bu kahrolası dertli can,
Han fermanı budur – diye,
Sarıbay için verin!
Kâfir cennetlik olsun – diye,
Varın canınızı verin,
Bahadırları bunu söyleyip,
Zorlayıp kıvrandırıp orduyu sürüp,
Bölmeden ayırmadan toptan sürüp,
Acele etmeden ağır ağır sürüp,
Bölmeden, dökmeden toptan sürüp,
Zorluğu aşırı uğultu kopup,
Göğü yaran çığlık olup,
Türlü türe ordusu bölünüp,
Tükenecek hali görünüp,
Sayısıza ordusu bölünüp,
Çarpışacak hali görünüp,
Yiğitlerin özü feryat edip,

Erdin baarı çurkurap,
Köngön zaada bedel cok,
Köp cañcalduu san koldo,
Nemine bar, neler cok,
Cay ısıgın tosuuçu,
Erdigi elden ızı-çuu,
Cabuusu kauhar, boosu altın,
El içinde eñ mıktı,
Çatırları dagı bar,
Kabılgandı kaysagan,
Kaçpay miñge kol salgan,
Ölbögönü olco algan,
Eñ kayrattuu namısköy,
Baatırları dagı bar.
Nayza saysa añdabas
Kerişke kirse kenebes,
Erdigi epsiz çıñ emes,
Erenderi dagı bar.
Erdin kese çaynagan,
Coo dese tüptüz kamdangan,
Bir caralıp kelgen bar.
Kalıñ el kamın cegen bar,
Közü açıktan sınçı bar,
Tuu tübünö turçu bar,
Kagışkan koldun içinde,
Ereni bar, eri bar,
Eptep ketip iş buzgan,
Eselektin baarı bar.
Kalıñ eldin uruşun,
Kak bülüngön cumuşun,
Mıltık atıp, caa tartıp
Bılçıldaşıp uruşup,
Namıs üçün, ar üçün,
Kaarduu kagış baştagan,
Kayran canın ölümgö,
Çoguu baylap taştagan,
El korgonu şer da köp,
Kaçıp cürgön el da köp,

Erlerin hepsi çığrışıp,
Alışkın soyluda derman yok,
Çok kavgalı sayısız orduda,
Neler var, neler yok,
Yaz sıcağını karşılayan,
Erliği elde velvele,
Örtüsü cevher, bağı altın,
El içinde en yaman,
Çadırları dahi var,
Önüne çıkanı parçalayan,
Kaçmadan bine saldıran,
Ölmeyeni ganimet alan,
En gayretli, namus düşkünü,
Bahadırları dahi var.
Mızrak saplansa aldırmaz,
Kavgaya girse umursamaz,
Erliği ölçüsüz, sıradan değil,
Yiğitleri dahi var.
Dudağını kese kese çiğneyen,
"Düşman" dese dosdoğru hazırlanan,
Bir yaratılıp gelmişi var.
Kalabalık elin kaygısını çeken var,
Gözü açık sınçısı var,
Tuğ dibinde duranı var,
Çarpışan ordunun içinde,
Yiğidi var, eri var,
Fırsat kollayıp iş bozan,
Şaşkınların hepsi var.
Kalabalık halkın savaşını,
Tam bozulan işini,
Tüfek atıp, yay çekip,
Ete kemiğe vuruşup,
Namus için, ar için,
Kahırlı çarpışma başlatan,
Yiğit canını ölüme,
Toptan bağlayıp koyan,
Halkı koruyan aslan da çok,
Kaçıp giden halk da çok,

	Ok ötpöy turgan ton da köp,	*Ok geçmez kürk de çok,*
	Oyloogo tümön kol da köp,	*Düşünmeye tümen ordu da çok,*
	Tüşsö çıkkıs or da köp,	*Düşse çıkılmaz uçurum da çok,*
	Caratkan bergen kayran can,	*Yaradan'ın verdiği aziz can,*
	Körgön kıyla şer da köp,	*Nice aslan görmüş yiğit de çok,*
68410	Erendin baarı eeligip,	*Erlerin hepsi coşup kabarıp,*
	Nayza sunup aykırıp,	*Mızrak uzatıp haykırarak,*
	Tuş-tuşunan şor bolup,	*Dört bir yandan kara yazgı olup,*
	Es bilbegen cön buzar,	*Akıl bilmez, boşa bozgun çıkaran,*
	Bedeli cok, beyli tar,	*Değeri yok, gönlü dar,*
	Berekesiz balbandar,	*Bereketsiz pehlivanlar,*
	Bir birine korgoloşçu,	*Birbirinin ardına sığınıp duran,*
	Camgırday caa tartılıp,	*Yağmur gibi yay çekilip,*
	Caynap mıltık atılıp,	*Kaynaşarak tüfek atılıp,*
	Erendin baarı eeligip,	*Erlerin hepsi coşup kabarıp,*
68420	Olcogo toybos cırtkıçtar	*Ganimete doymaz yırtıcılar,*
	Opsuz sorgon cutkuçtar,	*Ölçüsüz emen obur yutucular,*
	Çet-çetinde şañdanıp,	*Kıyı köşede çalım satıp,*
	Nayzaçandar, erender	*Mızraklılar, yiğit erler,*
	Akıl oylop iş körüp,	*Akıl yorup iş gören,*
	Eldin kamın cegender.	*Halkın derdini çekenler.*
	Çet-çetine bölünüp,	*Kıyı köşeye bölünüp,*
	Oroy kıyal, taş köödön,	*Kaba huylu, taş yürekliler,*
	Ortosunda körünüp,	*Ortalarında görünüp,*
	Uygu-tuygu kozgolup,	*Karman çorman kaynaşıp,*
68430	Asman cardan kol bolup,	*Gök yarılmışça ordu olup,*
	Erendin baarı ezilip,	*Erlerin hepsi ezilip,*
	Kayratı bar top buzup,	*Gayretli olan saf bozup,*
	Kaçıp bergen okko uçup,	*Kaçmaya kalkan oka uçup,*
	Artık kök cal kambıldar,	*Üstün boz yeleli ustalar,*
	Olcogo koştop at alıp,	*Ganimete yedekleyip at alıp,*
	Aydası cok camandar,	*Sürecek gücü olmayan zavallılar,*
	Müşküldüü çırga kaptalıp,	*Çetin kavgaya kapılıp,*
	Ar kimisi ar künün,	*Her biri her gününü,*
	Kündöp cürgön pende köp,	*Gün sayarak yaşayan kul çok,*
68440	Köp kırgın bolgon elde köp,	*Çok kırgın görmüş elde ölü çok,*
	Adamdın başı kagışıp,	*İnsanların başı tokuşup,*
	Mañdaylaşıp çabışıp,	*Yüz yüze gelip vuruşup,*

Kalıñ cañcal boldu ele.
Alduu erendin alı cok,
Kaçıp berse soyuşup,
Kalıñ dürböñ çoñ cañcal,

Koyu bir kavga koptu idi.
Güçlü erin dermanı yok,
Kaçmaya kalksa boğazlaşıp,
Koyu kargaşa, büyük kavga,

Karasañ mınça boluşup,
Kalk çurkurap turuşup,
Kan buyrugu çoñ müşkül,
Kaçpay turup uruşup,
Katuu dürböñ çoñ cañcal,
Kaçsañ bolboyt eç arman,
On başılar oroktop,
Aybat kılçu balbandın,
Nayzaları koroktop,
Elüü başı, cüz başı,
Kol eerçitken balbanı,
Curt bölünüp, er ölüp,
Aşıp ketti aramdın,
Sarıbaydın cañcalı,
Eren çuulap, kan ölüp,
Kızıl moyun nar ölüp,
Kırılıp eçen mal ölüp,
Kan buuganga kanışıp,
Kalıñ müşkül kazatka,
Kaçpay adam barışıp,
Nayza cançıp, balta urup,
A Kudaydın buyrugu.
Kaçpay turup salışıp,
Aba buzgan, çañ buzgan,
Cer carılgan kan bolup,
Cetkileñ kazat boldu ele,
Kol aldında Sarıbay,
Aybat türü momunday.
Tookızılın tokmoktop
Burup cüröt, Sarıbay,
Kez bolgongo kerişti
Salıp cüröt, Sarıbay,
Kezikkendi börüdöy
Carıp cüröt, Sarıbay.

Baksan bunca birbirine girip,
Halk çığrışıp durmakta,
Han buyruğu büyük dert,
Kaçmadan durup vuruşup,
Şiddetli kargaşa, büyük kavga,
Kaçsan da olmaz, ah çekmek boş,
Onbaşılar orak gibi biçip,
Heybet saçan pehlivanın,
Mızrakları savrula savrula,
Ellibaşı, yüzbaşı,
Ordu peşine takmış pehlivanı,
Yurt bölünüp, er ölüp,
Haddi aştı haramzadenin,
Sarıbay'ın kavgası,
Erler feryat edip, han ölüp,
Kızıl boyunlu buğra ölüp,
Kırılıp nice mal ölüp,
Kan boğulana dek kana kanıp,
Ağır, çetin gazaya,
Kaçmadan insanlar varıp,
Mızrak saplayıp, balta vurup,
Bu, Kuday'ın buyruğu.
Kaçmadan durup çarpışıp,
Havayı bozan, toz koparan,
Yer yarılıp kan kesilen,
Dört başı mamur gaza oldu idi,
Ordunun önünde Sarıbay,
Heybetli hâli işte şöyle:
Tookızıl'ını kamçılaya kamçılaya
Döndürüp durur Sarıbay,
Karşısına çıkana kavgayı
Salıp durur Sarıbay,
Rast geleni kurt gibi
Yarıp durur Sarıbay.

Çıñgırap çoçko kenebey,
Nayza tiyse denege,
Buçkagına teñebey,
Añdap cañcal salganı,
Kol çurkurap el kaçıp,
Koş moynoktuu kerüügö,

Domuz çığlık atıp aldırmadan,
Mızrak tenine değse de,
Topuğuna bile saymadan,
Gözleyip kavga salınca,
Ordu çığrışıp el kaçıp,
Çift boyunlu yamaca doğru,

Can kutkarçu señirge,
Curt çurkurap barganı,
Atası kökcal, atı şer,
Curt korgonu kayran er,
Aldındagı Buurulga,
Şay koldogon şer Çoro,
Dalaydı körgön er Çoro,
Telegeyi tegiz er,
Tübünön çıkkan egiz er,
Koco san koldop car kütkön,
Amanat canga küç kelse,
Koldogonu bir toguz,
Can-canında bar bütkön,
Cadaal baştap kurgan şer,
Sarıbay kolun aydasa,
Közü arstanday caynadı,
Barmaktı cara çaynadı,
Coruktu körüp kuuradı,
Corgodoy baştı çaykadı.
Colu katuu çoçkonun,
Can koybos türün baykadı.
Cadaal salıp küyünüp,
Kalk büldürüp, curt kırgan,
Kaarı katuu doñuzdun,
Curt kırçu türü körünüp,
Kagış kılıp kaygırıp,
Karaldı kılıp oturgan
Kayran elden ayrılıp,
Ölböy aman cürgöndö,
O ne muraska ceteyin,
Barıp cañcal salayın,
Kayran eldi kagıştan,

Can kurtaracak sarp sırta,
Yurt çığrışarak vardı,
Babası bozkurt, adı aslan,
Yurdun kalesi yiğit er,
Altındaki Buurul'a binmiş,
Erenler koruyan aslan Çoro,
Nicesini görmüş er Çoro,
Her yanı eksiksiz er,
Kökünden gelme ikiz er,
Sayısız hoca koruyup yâr olmuş,
Emanet cana güç gelince,
Koruyucusu tam dokuz,
Her yanında hazır olmuş,
Amansız kavgayı açan aslan,
Sarıbay ordusunu sürünce,
Gözü aslan gibi parladı,
Parmağını yara çiğnedi,
Bu gidişi görüp kahroldu,
Yorga gibi başını salladı.
Yolu çetin domuzun,
Can koymaz hâlini sezdi.
Zulüm karşısında yanıp yakılıp,
Halkı bozan, yurdu kıran,
Kahrı katı domuzun,
Yurt kıracak hâli görünüp,
Çarpışmaya kederlenip,
Göz bebeği edinip oturduğu,
Aziz halktan ayrılıp,
Ölmeden sağ gezerken,
"Ben hangi murada ereyim,
Varıp kavgaya gireyim,
Aziz halkı çarpışmadan,

Acıratıp alayın,
Taamaylıgın köröyün,
Daana acal cetse ölöyün,
Baatır tuugan şer Çoro,
Curt korgoosu kurgurdun,
Telegeyi teñ Çoro,
Aç aykırık, kuu süröön,
Artık cañcal saldı ele,

Ayırıp kurtarayım,
Talihimin isabetini göreyim,
Gerçek ecel gelirse öleyim,"
Bahadır doğmuş aslan Çoro,
Yurdun siperi garibin,
Her yanı denk, kusursuz Çoro,
Keskin nara, yaman savaş çığlığı,
Görülmedik kavga saldı idi,

Ketmen tuyak, keñ sooru,
Kenen cerdin buudanı,
Kerişken mingen buuruldun,
Açuulanıp arbayıp,
Sanına kamçı urdu ele,
Katuu kamçı cegende,
Bulçuñ eti bölünüp,
Kamçılıgı kantalap,
Koydoy eti bölünüp,
Koyondoy conu tüzölüp,
Tabaktay tuyak cayılıp,
Elik sınduu eki kol,
Taştagan cerge sayılıp,
Buurul oozun burdu emi,
Külüstön abañ Külçoro,
Kürküröp naysa sundu ele.
Baatırdan kalgan dobulbas
Barsıldata urdu ele,
Kulak tunup, kol caynap,
Kubançı tolup, iç kaynap,
A Sarıbay kapırıñ,
Kol içinde barbayıp,
Al askar toodoy dardayıp,
Adır çukul butkulda
Bolup ketet, Sarıbay,
Kabılgandı kaçırıp,
Sorup kelet, Sarıbay,
At ötpögön akızda
Ayrı beles capısça
Belge keldi, Sarıbay,

Çapa tırnaklı, geniş sağrılı,
Engin diyarın küheylanı,
Cenkte bindiği boz kırata,
Öfkelenip kabararak,
Sağrısına kamçı vurdu idi,
Sert kamçı yiyince,
Kas eti yarılıp,
Kamçı yeri kan sızıp,
Koyun gibi eti bölünüp,
Tavşan gibi sırtı gerilip,
Sahan gibi tırnak yayılıp,
Karaca misali iki ön ayak,
Bastığı yere saplanıp,
Buurul ağzını döndürdü şimdi,
Yiğitler yiğidi Külçoro ağan,
Gürleyerek mızrak uzattı idi.
Bahadırdan kalma savaş davulunu,
Güm güm çaldı idi,
Kulaklar sağırlaşıp, ordu kaynaşıp,
Sevinç dolup, iç kaynayıp,
O Sarıbay kâfirin,
Ordu içinde kasılıp,
O yüce dağ gibi gerinip,
Engebeli sarp bayırda,
Beliriverir Sarıbay,
Rast geleni kovalayıp,
Yutup gelir Sarıbay,
At geçmez geçitte,
Çatal belin alçağından,
Geçide vardı Sarıbay,

	Atalgan kırgız kayran curt	*Adı anılan Kırgız, aziz yurt,*
	Elge keldi, Sarıbay,	*Halkın üstüne geldi Sarıbay,*
	Oodarışkan adamdı	*Kapışan adamı,*
68560	Orup kelet, Sarıbay,	*Orak gibi biçip gelir Sarıbay,*
	Kabılgandı kaçırıp	*Rast geleni kovalayıp,*
	Sorup ketet, Sarıbay,	*Yutup gider Sarıbay,*
	Elimdi kırgın kılar – dep,	*"Elimi kırıma uğratır" diye,*
	Eldi, curttu kırar – dep,	*"Eli, yurdu kırar" diye,*
	Kaarın tögüp kaçırsa,	*"Kahrını döküp saldırırsa,*
	Kança curttu kırar – dep,	*Nice yurdu kırar" diye,*
	Nayza karmap imeret,	*Mızrak kavrayıp çevirir,*
	Kalaluu kırgız kurgan curt,	*"Kaleli Kırgız, garip yurt,*
	Tobun buzup ciberer,	*Safını bozup dağıtır,*
68570	Tolgon balban alp ölsö,	*Nice pehlivan, alp ölse,*
	Colun neçen kalk ölsö,	*Yolunda nice halk ölse,*
	Aramdıktı bilbeybi,	*Haramlığını bilmez mi,*
	Kerişip Çoro keldi – dep,	*'Kavgaya Çoro geldi' diye,*
	Bizdi coogo berdi – dep,	*'Bizi düşmana verdi' diye,*
	Kızırluunu bilbeybi,	*Hızır'ın koruduğunu bilmez mi,*
	Aytılgan maşar künündö,	*Söylenen mahşer gününde,*
	Bir aygaydı salbasam,	*Bir nara salmazsam,*
	Acıratıp albasam,	*Ayırıp kurtarmazsam,*
	Kara eşek kılıp minbeybi,	*Kara eşek edip binmez mi,*
68580	Kadır alda koldo – dep,	*Kadir Allah'ım koru" diye,*
	Buzulgan işti caratkan,	*"Bozulan işi, ey Yaradan,*
	Özüñ baykap oñdo – dep,	*Kendin görüp düzelt" diye,*
	Baabedinge bata aytıp,	*Baabedin'e dua okuyup,*
	Atasının coluna,	*Babasının yoluna,*
	Ay tuyaktuu at aytıp,	*Ay tırnaklı at adayıp,*
	Beren atam koldo – dep,	*"Yiğit atam, koru" diye,*
	Koldosoñ uşul coldo – dep,	*"Koruyacaksan bu yolda koru" diye,*
	Anık kayıp Buurulga,	*Gerçek kayıptan gelme Buurul'a,*
	Kara caak buldursun	*Kara saplı örme kamçıyı,*
68590	Karmap tolgop imerip,	*Kavrayıp burup çevirip,*
	Kara buurul doñuzdu,	*Kara boz domuzu,*
	Takımga tartıp ciberip,	*Uyluğuna bir çekip,*
	Taykı calduu buudandın	*Kısa yeleli küheylanın,*
	Tartıp oozun burdu ele,	*Ağzını çekip döndürdü idi,*

Karmaşarı Sarıbay,
Kaçırıp nayza sundu ele.
Opol-toodoy çoçkogo,
Opsuz kökcal cetti emi,
Çıkanaktın beti – dep,
Öpkönün bir cak çeti – dep,
Ölçöösünün tuşu – dep,
Ölör ceri uşu – dep
Kaçıp Çoro cetti ele,
Bu maküldüü sır nayza
Bura karmap Külçoro,
Cetip muştap öttü ele,

Kapışacağı Sarıbay'a,
Saldırıp mızrak uzattı idi.
Ulu dağ gibi domuza,
Emsalsiz bozkurt yetişti şimdi,
"Dirseğin yüzü" diye,
"Akciğerin bir yan ucu" diye,
"Tam ölçüsünün hizası" diye,
"Öleceği yer işte budur" diye,
Saldırıp Çoro yetişti idi,
Bu uğurlu sırlı mızrağı,
Burarak kavrayıp Külçoro,
Yetişip vurup geçti idi,

Celmoguz uulu kapırdın,
Karuusu kalıñ baatırdın,
Epsiz nayza urganda,
Eñkeygen cok kılt etip,
Çaktagan cok bılk etip,
Çaalıgıp çoro barganda,
Nayza belden büktöldü,
Amanat canga küç keldi,
Kaarlangan kapırdın,
Çapçışkan ceri sızdadı,
Çalgan ceri muzdadı,
Ton tıtılıp kül boldu,
Ok ötpögön Ak olpok,
Karmagan ceri kül boldu,
Karmaşı müşkül tün boldu,
Kanattın baarı kayrılıp,
Tondor tozup ayrılıp,
Çamanın baarı tutulup,
Zoottun baarı tıtılıp,
Cakalaşa catıştı.
Cadaaldaşıp tartışıp,
Cañcal curttan artıştı,
Balta menen salışıp,
Balta sınıp bırkırap,
Sabı koldo kalıştı.
Kılıç kıyrap bırkırap,

Celmoguz oğlu kâfirin,
Bileği kalın bahadırın,
Ölçüsüz mızrak vurunca,
Kılını oynatıp eğilmedi,
Kımıldayıp sarsılmadı bile,
Çoro yorgun düşüp vardığında,
Mızrak belinden büküldü,
Emanet cana güç geldi,
Kahırlanan kâfirin,
Çarpıştığı yeri sızladı,
Vurduğu yeri buz kesti,
Kaftan didilip kül oldu,
Ok işlemez Ak olpok,
Tutulan yeri kül oldu,
Kapışması çetin gece oldu,
Zırh kanatları hep kıvrılıp,
Kaftanlar eskiyip parçalanıp,
Tüm takatler tükenip,
Zırhların hepsi didik didik,
Yaka yakaya boğuştular.
Amansızca çekişip,
Kavgaları yurdu aştı,
Balta ile vuruşup,
Balta kırılıp paramparça,
Sapı elde kaldı.
Kılıç kırılıp paramparça,

	Kabı kuru kaldı ele,	*Kını boş kaldı idi,*
	Capalaşıp catıştı,	*Boğuşup durdular,*
	Camandaşıp tartışıp,	*Sövüşerek çekişip,*
	Buurul menen Tookızıl	*Buurul ile Tookızıl,*
	Böksödön cerge batışıp,	*Bayırdan yere gömülüp,*
	Bötönçö cañcal boldu emi.	*Bambaşka bir kavga oldu şimdi.*
	Kandın baarı cutulup,	*Kanın tümü yutulup,*
68640	Ok ötpös tondor tıtılıp,	*Ok geçmez kaftanlar didilip,*
	Celmoguz uulu kapırıñ,	*Celmoguz oğlu kâfirin,*
	Kalk kuuratkan cakırıñ,	*Halk kurutan o sefilin,*
	Kança alptı kıyratıp,	*Nice alpı kırıp geçiren,*
	Tübündö körgön baatırıñ,	*Sonunda gününü görmüş bahadırın,*
	Er Külçoro berendi,	*Er Külçoro yiğidini,*
	Ceti künü alışıp,	*Yedi gün boyu kapışıp,*
	Ceti cerden cara cep,	*Yedi yerinden yara yiyip,*
	Çımınday canı çırkırap,	*Sinek kadar canı çırpınıp,*
	Ustukan söögü bırkırap,	*İri kemikleri çatırdayıp,*
68650	Beli ıldıylap bekçeyip,	*Beli çöküp iki büklüm,*
	Kaynap içi çok bolup,	*İçi kaynayıp kor olup,*
	Içi, tışı ot bolup,	*İçi dışı ateş olup,*
	Çama çarçap, al ketip,	*Takat yorulup, güç gidip,*
	Er Külçoro baatırıñ,	*Er Külçoro bahadırın,*
	Eki butu salaktap,	*İki ayağı sarkıp,*
	Eki közü alaktap,	*İki gözü fıldır fıldır,*
	Şayman çarçap al kurup,	*Derman tükenip güç kuruyup,*
	Çabaldıgı bilinip,	*Zayıflığı belli olup,*
	Çımınday candan tüñülüp,	*Sinek kadar candan umut kesip,*
68660	Ottoy canıp iç kaynap,	*Ateş gibi yanıp içi kaynayıp,*
	Aldan tayıp alsırap,	*Güçten düşüp bitkinleşip,*
	Azap tartıp kansırap,	*Azap çekip kan yitirip,*
	Tütöp çıgıp baratat,	*Tüte tüte gitmekte,*
	Baştakıdan Sarıbay,	*Öncekinden beter Sarıbay,*
	Çagılganday çakıldap,	*Şimşek gibi çakıp,*
	Küçünö kelip küülönüp,	*Gücüne gelip hızlanıp,*
	Küyütü neçen türlönüp,	*Hıncı türlü türlü kabarıp,*
	Küçöp ketip baratat.	*Güçlene güçlene gitmekte.*
	Kurç cetilip, küç kaynap,	*Keskinliği bilenip, gücü kaynayıp,*
68670	Kaarlansa taş çaynap,	*Kahırlansa taş çiğneyip,*

Celmoguz uulu al baatır,
Çamalanıp çartıldap,
Kıykırığı doñuzdun,
Mee ayrılıp cakındap,
Bettegeni bülünüp,
Pende candan tüñülüp,
Karagan cagı bülünüp,
Kalk canınan tüñülüp,
Bet alganın buy kılıp,
Bütöp ketip baratat.
Baştagıdan san ese,
Kaçırganın cogotup,
Tütöp ketip baratat.
Katılgandı capırıp,
Tozgondoşo kelgendi
Tozoñun kökkö sapırıp,

Şay koldogon şer çoro,
Karmaşkanı Sarıbay,
Çapçışıp çama kelalbay,
Nayzalaşıp ceñe albay,
Alış kılıp ceñe albay,
Kubat kaçıp, al ketip,
Tuş-tuş cerden kan ketip,
Kızmat kılgan eki kol,
Öödö bolboy şal bolup,
On ustukan, seksen söök,
Kıymıldabay dal bolup,
Tirüü cürgön altın baş,
Kızıl çelek kan bolup,
Ertege körçü kızık kün,
Bir körörgö zar bolup,
Artık cañcal eñ müşkül,
Kayran çoro kar bolup,
Sanga köönü bölünüp,
Sarıbay kırgın körünüp,
Çaması kelgen çorogo,
Aybattanıp asılıp,
Kum kuykalap taş küyüp,

Celmoguz oğlu o bahadır,
Hışımlanıp çatırdayıp,
Domuzun haykırışı,
Beyin yararcasına yaklaşıp,
Yöneldiği yer yıkılıp,
Kullar candan umut kesip,
Baktığı yan bozguna uğrayıp,
Halk canından umut kesip,
Yöneldiğini perişan edip,
Silip süpürüp gitmekte.
Öncekinden kat kat fazla,
Saldırdığını yok edip,
Tüte tüte gitmekte.
Sataşanı silip süpürüp,
Karşı durmaya geleni,
Tozunu göğe savurup,

Şah'ın koruduğu aslan Çoro,
Kapıştığı Sarıbay'ı,
Çarpışıp takati yetmeyip,
Mızraklaşıp yenemeyip,
Güreşe tutup yenemeyip,
Kuvvet kaçıp, güç gidip,
Dört bir yerinden kan gidip,
Hizmet gören iki kolu,
Kalkamayıp felç olup,
On iri kemik, seksen kemik,
Kımıldamayıp donakalıp,
Diri gezen altın başı,
Kızıl kova dolusu kan olup,
Yarın görülecek güzel günü,
Bir görmeye hasret kalıp,
Aşırı kavga, en çetin dert,
Yiğit Çoro perişan olup,
Gönlü kaygıya bölünüp,
Sarıbay kırım gibi görünüp,
Takati tükenen Çoro'ya,
Heybetlenip saldırıp,
Kum kavrulup taş yanıp,

Kuturgan çoçko astınan,
Er çoro bet alıp,
Oolugup turgan çorogo,
Ak bolotun kötörüp,
Kaarın tögüp bakırıp,
Kara cerdin kırtışın,
Asman kökkö sapırıp,
Çiymek boldu sızıktı,
Salmak boldu buzuktu,
Alış kılgan çoronu,
Azır kurman kılayın,
Kultuñdagan kuu kuldu,
Kurmandıkka çalayın.
Baatırsıngan karaandın,
Başın kesip alayın,
Küygön otun öçürüp,
Bu düynödön köçürüp,
Öküldögön kırgızdı,

Kudurmuş domuzun önünden,
Er Çoro yüzünü dönüp,
Öfkeyle coşan Çoro'ya,
Ak çeliğini kaldırıp,
Kahrını döküp böğürüp,
Kara yerin toprağını,
Gökyüzüne savurup,
Kanlı çizgiyi çizmek istedi,
Bozgunu salmak istedi,
"Benimle kapışan Çoro'yu,
Şimdi kurban edeyim,
O sinsi kurnaz kulu,
Kurbanlığa keseyim.
Bahadır taslayan karaltının,
Başını kesip alayım,
Yanan ateşini söndürüp,
Bu dünyadan göçürüp,
Böbürlenen Kırgız'ı,

Ört öçköndöy kılayın,
Açuulanıp kürküröp,
Al Sarıbay kep urdu,
Baştakıdan beşbeter
Artıkça Kuday emi urdu,
Külçoronun canında
Karaan bolgon balbanga
Katuu kırgın saldı ele,
Kaçıp şaşıp el kaçıp,
Curt çurkurap kaldı ele.
Üstündögü cügü cok,
Astındagı Buurul at,
Aytayın dese tili cok,
Kara bayır kazanat,
Kalbır öpkö, cez bilek,
Buura kökül, kapkan bel,
Bul canıbar Buurul at
Acal menen azaptan,
Arış ursa suurulat.
Baskanına mal ketpeyt,

Yangın sönmüş gibi edeyim"
Deyip öfkeyle gürleyerek,
O Sarıbay söz söyledi,
Öncekinden beş beter,
Şimdi Kuday büsbütün çarptı,
Külçoro'nun yanında,
Destek olan pehlivana,
Şiddetli kırgın saldı idi,
Şaşkın telaşla halk kaçıp,
Yurt çığrışıp kaldı idi.
Üstünde yükü yok,
Altındaki Buurul at,
Söyleyeyim dese dili yok,
Kara bayır soylu küheylan,
Kalbur ciğerli, tunç bilekli,
Buğra perçemli, kapan belli,
Bu can hayvan Buurul at,
Ecel ile azaptan,
Adımını vursa sıyrılıp çıkar.
Yürüyüşüne mal değişilmez,

Kımbatına karaandın
Kıl kuyruk cılkı tük cetpeyt,
Açuulanıp kürküröp,
Sarıbay cakın kelerde,
Dal acalı ceteerde,
Talkan bolup keteerde,
Kas acal çukul keleerde,
Tacaal eköö Sarıbay,
Kazır kanın tögöördö,
Obodon bulut tutulup,
Kanatı bar er Buudan,
Kayıp menen bir tuugan,
Kumda kalıp taşta öskön,
Kayıp menen başka öskön,
Kulan menen tuuşkan,
Kız Saykaldın Algara,
Tulpar menen tuuşkan,
Cal kuyrugun çubagan,
Añgek körsö çuragan,
Cılkıdan çıkkan duldul – dep,

O karaltının değerine,
Kıl kuyruklu yılkı hiç yetişmez,
Öfkelenip gürleyerek,
Sarıbay yakına gelirken,
Tam eceli yetecekken,
Un ufak olup gidecekken,
Hasım ecel iyice sokulmuşken,
Azgın deccal Sarıbay,
Şimdi kanını dökecekken,
Gökten bulut tutulup,
Kanadı olan er küheylan,
Kayıp erenlerle kardeş,
Kumda kalıp taşta büyümüş,
Kayıplarla ayrı büyümüş,
Kulan ile kardeş doğmuş,
Kız Saykal'ın Algara'sı,
Tulpar ile kardeş doğmuş,
Yele kuyruğu süzülüp taranmış,
Hendek görse sıçrayıp aşmış,
"Yılkıdan çıkma düldül" diye,

Köptü körgön cez tumşuk,
Körüp oşo sınagan,
Altın taka kaktırıp,
Aptap küngö tiygizbey,
Abap menen captırgan,
Tümön sınçı, san sınçı,
Tügönbös tulpar eken – dep,
Cılkıdan bölök kerim – dep,
Tört tuyagı temir – dep,
Çatkayagı kolot – dep,
Çaraday tuyak bolot – dep,
Töşü tüktüü kara cer,
Tört aylanta kıdırsa,
Kayıl kuyruk tulpar at,
Kimisi mınday bolot – dep,
Körgön adam caktırgan,
Baskan cerin kemirgen,
Çurkaganda semirgen.

Çok görmüş tunç burunlu sınayıcı,
Görüp onu sınamış,
Altın nal çaktırıp,
Kavurucu güneşe değdirmeden,
Örtüyle üstünü örttürmüş,
On binlerce sınayıcı, sayısız sınayıcı,
"Tükenmez tulpar imiş" diye,
"Yılkıdan başka bir kerem" diye,
"Dört tırnağı demir" diye,
"Apışarası vadi gibi geniş" diye,
"Çanak gibi tırnağı çelik" diye,
"Bağrı tüylü kara yeri,
Dört kez dolanıp gezse de,
Gür kuyruklu tulpar at,
Hangisi böyle olur" diye,
Gören insan beğenmiş,
Bastığı yeri kemirmiş,
Koştukça semirmiş.

Bulastap moynun buragan,
Buta boyu zoo kelse,
Buydalbastan çuragan,
Kızıl ırıs ketpegen,
Bir kanattuu uçkus bolboso,
Munu menen tört ayak
Ayban çurkap cetpegen,
Çaması ketken çoronu
Sarıbay cetse soyor – dep,
Munu menen ee siler,
Ört öçköndöy bolor – dep,
Küçkö salıp ar buudan,
Kürkürögön Sarıbay,
Tüz çakırıp çoronu,
Tüp etekten alarda,
Şay koldogon baatırdı
Uzununan salarda,
Kan cötkürtüp kaşaytıp,
Kazır karmap soyordo,
Temseletip erendin
Eki közün oyordo,
Ay, canıbar, Buurul at

Kıvrılarak boynunu burmuş,
Ok atımı boyunda kaya gelse,
Duraksamadan sıçrayıp aşmış,
Kızıl uğuru eksilmemiş,
Kanatlı bir uçan olmadıkça,
Buna dört ayaklı hiçbir,
Hayvan koşup yetişememiş,
Takati tükenen Çoro'yu,
"Sarıbay yetişirse boğazlar" diye,
"Bununla, bilesiniz ey sizler,
Yangın sönmüş gibi olur" diye,
Küheylan var gücüyle yüklenip,
Gürleyen Sarıbay,
Çoro'yu teke teke çağırıp,
Eteğinin dibinden kavrayacakken,
Şah'ın koruduğu bahadırı,
Boylu boyunca yere serecekken,
Kan öksürtüp inleterek,
Şimdi yakalayıp boğazlayacakken,
Sendeleterek yiğidin,
İki gözünü oyacakken,
Ah, can hayvan Buurul at,

Çü dese arttan suurulat,
Üstündögü mingen can
Köz çımırap şor kaynap,
Zamanası kuurulat.
Tek arışın urganda,
Tegerenip baş köçöt,
Körgön cerge dem cetet,
Bulut minip alsa da,
Burulbay kırgın salsa da,
Al Buurulga kim cetet!
Alıska minseñ arıbayt,
Astı arbıp ketkiçe
Azuusu öyköp karıbayt,
Cet-Kayt minse arıbayt,
Cetimiş asıy bolguça
Tildi öyköp karıbayt,

"Çüh!" dense arkadan ok gibi fırlar,
Üstüne binmiş olan can,
Gözü kararıp, çilesi kaynayıp,
Dünyası kavrulur.
Salt adımını vurduğunda,
Dönüp insanın başı döner,
Gördüğü yere soluğu yeter,
Buluta binmiş olsa da,
Dönmeden kırgın salsa da,
O Buurul'a kim yetişir!
Uzağa binsen yorulmaz,
Önündeki yol bitene dek,
Azı dişi aşınıp kocamaz,
Git-gel yoluna binsen yorulmaz,
Yetmiş at yaşına gelene dek,
Dili aşınıp kocamaz,

Mingenin coogo çaldırbayt,
Çılbırı tutam kalbasa,
Kırsıktın miñi çalbasa,
Balaa kurçap albasa,
Mingenin coogo aldırbayt.
Alışkan coogo kirgende,
Canga capa tiygende,
Müşkül ogu canında
Celkege canı cürgöndö,
Arbın bolgon sanatı,
Ar müşküldön, ölümdön
Üstündögü mingenin
Kutkara cürgön adatı,
Kaptalında kanatı.
Öçkön ottu tamızıp,
Ölüüçü candı tirgizip,
Öküm küçkö saluuçu
Buurul attın adatı.
Kaçırıp kaarluu ceterde
Kak acalga kez bolup,
Ölüm bolup keterde,
Sarıbay kanın tögördö,
Barsa tartpas çın cayın,
Baykuş çoro körördö,

Binicisini düşmana çarptırmaz,
Yuları bir tutam kalmadıkça,
Bin türlü kaza çarpmadıkça,
Bela dört yandan sarmadıkça,
Binicisini düşmana kaptırmaz.
Kapışılan düşmana girildiğinde,
Cana cefa değdiğinde,
Çetin ok yanı başındayken,
Can enseye geldiğinde,
Misali pek çoktur bunun,
Her çetin dertten, ölümden,
Üstündeki binicisini,
Kurtaragelmek âdetidir,
Böğründe kanadı vardır.
Sönmüş ateşi tutuşturup,
Ölecek canı diriltip,
Var gücünü ortaya koymak,
Buurul atın âdetidir.
Kahırla saldırıp yetişecekken,
Tam ecele rast gelip,
Ölüm olup gidecekken,
Sarıbay kanını dökecekken,
Gidenin dönmediği gerçek yurdu,
Zavallı Çoro görecekken,

Buudandıgı bilindi,
Eñ aldında kara zoo,
Meltiregen ülkön too,
Buydalbastan tüyüldü.
Tuyak tiyse kara taş
Tuş-tuşunan kuladı,
Ala kaçıp çoronu,
Buurul at mintip turabı,
Adır-küdür kıyaga,
Sala kaçıp kutuldu,
Acaldın azır ogunan,
Tozoktun küygön çogunan,
Anık kayıp ak buudan
Duşmandın kolot torunan,

Küheylanlığı belli oldu,
Ta önünde kara kaya,
Heybetle duran ulu dağ,
Duraksamadan atıldı.
Tırnağı değince kara taş,
Dört bir yanından yuvarlandı,
Çoro'yu alıp kaçarken,
Buurul at durur mu böyle,
Engebeli sarp yamaca,
Sürüp kaçıp kurtuldu,
Ecelin hazır okundan,
Cehennemin yanan korundan,
Gerçek kayıptan gelme ak küheylan,
Düşmanın vadi tuzağından,

	Karuusu arbın, zaarı küç,	*Bileği güçlü, zehri keskin,*
	Kan tögör kuldun kolunan,	*Kan döken kulun elinden,*
	Ala kaçıp kutulup,	*Alıp kaçıp kurtulup,*
	Añgeme müşkül uşunday,	*Bu çetin kıssa işte böyle,*
	Astındagı kalıñ kol,	*Önündeki kalabalık ordu,*
	Sarıbayga tutulup,	*Sarıbay'a yakalanıp,*
	Al Sarıbay kapırdı,	*O Sarıbay kâfiri,*
	Curt kurutkan kapırdı,	*Yurt kurutan kâfiri,*
	Kabılganın kaysagan,	*Rast geleni çiğneyip yutan,*
68870	Kara tacaal cakırdı,	*Kara azgın sefili,*
	Özü kelip çır salgan,	*Kendi gelip kavga çıkaran,*
	Öküldögön kapırdı.	*Böbürlenen kâfiri.*
	Külçorodon ayrılıp,	*Külçoro'yu elinden kaçırıp,*
	Küyüt tartıp küülönüp,	*Hınç çekip hızlanıp,*
	Kürkürögön kuturgur,	*Gürleyen o kudurmuş,*
	Külçorogo süylönüp,	*Külçoro'ya söylenip,*
	Baatırsıngan Çoronu	*Bahadır taslayan Çoro'yu,*
	Baabedinge çalarda,	*Baabedin'e kurban edecekken,*
	Kabırgasın sögördö,	*Kaburgasını sökecekken,*
68880	Kanın suuday tögördö,	*Kanını su gibi dökecekken,*
	Arbın kazat, çoñ cañcal	*"Nice gaza, büyük kavga,*
	Azır menden körördö,	*Şimdi benden görecekken,*
	Çın aylası keterde,	*Gerçekten çaresi bittiğinde,*
	Çın acalı ceterde,	*Gerçek eceli yetmişken,*
	Kolgo tiygen koyondu,	*Ele geçmiş tavşanı,*
	Ou, dünüyö kanteyin,	*Ah dünya, neyleyim,*
	Koyo bergen oñorbu,	*Salıveren iflah olur mu,*
	Kultuñdagan kuu kuldu,	*O sinsi kurnaz kulu,*
	Kubulcugan kurgurdu,	*Kılıktan kılığa giren zavallıyı,*
68890	Uuga tartkan celeni,	*Ava kurulmuş tuzağı,*
	Caşınan bakkan deneni,	*Küçükten besleyip büyüttüğü bedeni,*
	Kutkargan mendey bolobu,	*Benim gibi kaçıran olur mu,*
	Külçoro tiyip, kul ölsö,	*Külçoro'ya değse de kul ölseydi,*
	Çiybeyt belem sızıktı,	*Çizmez miydim çizgiyi,*
	Baştabayt belem buzuktu.	*Başlatmaz mıydım bozgunu.*
	Ayanbastan bekçeyip,	*Esirgemeden kasılıp,*
	Nayza cançtım booruna,	*Mızrak sapladım bağrına,*
	Aybandan kerim Buurul at	*Hayvandan üstün kerem Buurul at,*

Attiñ seni kanteyin,
Oşo kaldı soobuna,
Celgenine cel cetpes,
Cel kayıp degen mal eken,
Aytayın dese tili cok,
Akılga dıykan kerimdin,
Tulpardıgı bar eken,
Men Sarıbay baatırdın,
Buulum bolso kiygenim,
Buurul at bolso mingenim,
Kanter elem aalamdı,
Toñkoytor elem dalaydı,
Buuruldu minip coo-coolop,
Burup nayza bir sunsam,
Karasa köñül tok ele,
Caratkan cañkı balaga
Tük armanım cok ele.
Ak olpok bolso kiygenim,
Ak buurul bolso mingenim,
Ayçürök bolso alganım,
Şoru kalıñ Sarıbay
Kayda bolor armanım!
Atañdın körü, Tookızıl
Çatkayagı keñ ele,
Men tulparmın deer ele.
Tartışkan cerde cırtılgan,
Badana kiygen ekenmin,
Bagalçagı mayışkan,

Ah be, seni neyleyim,
Onun sayesinde sağ kaldı,
Koşusuna yel yetişmez,
'Yel kayıp' denen bir malmış,
Söyleyeyim dese dili yok,
Akılda bereketli o keremin,
Tulparlığı var imiş,
Ben Sarıbay bahadırın,
Giydiğim değerli kaftan olsa,
Bindiğim Buurul at olsa,
Neylerdim ben âlemi,
Nicesini tepetaklak ederdim,
Buurul'a binip düşman kovup,
Çevirip mızrağı bir uzatsam,
Bakan görse gönlüm tok olurdu,
Yaradan'ın deminki oğlanına,
Hiçbir hasretim kalmazdı.
Giydiğim Ak olpok olsa,
Bindiğim ak boz at olsa,
Aldığım Ayçürök olsa,
Çilesi koyu Sarıbay'ın,
Nerde kalırdı hasreti!
Kahrolası Tookızıl,
Apışarası genişti,
'Ben tulparım' derdi.
Çekişilen yerde yırtılan,
Zırh gömlek giymişim meğer,
İncikleri bükülen,

Tookızıl emes kayran can,
Bir bakaga mingen ekenmin,
Sogonçogu mayışkan,
Çoçkogo mingen ekenmin,
Çoronu bettep barganda,
Çoñ cañcaldı salganda,
Baştı cerge sen salsañ,
Baatırsıngan çoronu
Tüp etekten men alsam,
Tarkatpayt beleñ kumardı,

Tookızıl değil, vah aziz can,
Bir kurbağaya binmişim meğer,
Topuğu bükülen,
Bir domuza binmişim meğer,
Çoro'ya yönelip vardığımda,
Büyük kavgayı saldığımda,
Sen başını öne verseydin,
Bahadır taslayan Çoro'yu,
Eteğinin dibinden kavrasaydım,
Gidermez miydin hasretimi,

Ugat eleñ sözümdü,	*Sözümü dinlerdin,*
Umaçtay açıp közümdü,	*Gözümü ışıl ışıl açardın,*
Oktotot eleñ kolumdu,	*Kolumu muradına erdirirdin,*
Al kömülgön çorogo,	*O gömülesi Çoro'ya,*
Körgözöt elem sonundu.	*Gösterirdim ben gününü.*
Bir cetkirseñ Tookızıl,	*Bir yetiştirseydin Tookızıl,*
Burat elem sözümdü,	*Sözümü yürütürdüm,*
Açat elem közümdü,	*Gözümü açardım,*
Arkañ biyik, eeriñ pas,	*Sırtın yüksek, eyerin alçak,*
Eşekke çalış keltek çaç,	*Eşeğe çalar sopa saçlı,*
Boto booru, bok kursak,	*Potuk bağırlı, bok karınlı,*
Bolbogon cılkı ekensiñ.	*Olmamış bir yılkıymışsın.*
Karmaş kılsa kol baylap,	*Kapışınca elimi bağlayıp,*
Uzak cürsöm col baylap,	*Uzak yürüsem yolumu bağlayıp,*
Kaşaytıp salar bekensiñ,	*Beni inletip koyar mısın" deyip,*
Kücüldödü küülönüp,	*Homurdandı hızlanıp,*
Açuulanıp tırışıp,	*Öfkelenip gerilip,*
Ardıkkanga çıdabay,	*İçindeki yanığa dayanamayıp,*
Tookızıl menen uruşup,	*Tookızıl ile kavga edip,*
Adır basıp celbegen,	*"Engebe basıp tırıs gitmeyen,*
Akır tüz cay körbögön	*Ahır düzü, rahat yer görmeyen,*
Aramdan kulan soyulgur,	*Haram ölesice kulan,*
Kara közüñ oyulgur,	*Kara gözün oyulasıca,*
Aram ölüp cıgılgır,	*Haram ölüp yıkılasıca,*
Añga başıñ tıgılgır,	*Çukura başın tıkılasıca,*
Kuzgun kuş kuran okugur,	*Kuzgun kuşu başında Kur'an okuyasıca,*
Coluña tüşüp karpayıp,	*Yolunun üstüne çöküp,*
Coru kuzgun çokugur.	*Akbaba, kuzgun gagalayasıca.*
Atañdın körü Tookızıl	*Kahrolası Tookızıl,*
Bala kezde baş koştuk,	*Çocukken baş koştuk,*
Bittey kezde biriktik,	*Bit kadarken birleştik,*
Kenedeyde keziktik.	*Kene kadarken karşılaştık.*
Özüñ kunan, men ulan	*Sen tayken, ben oğlanken,*
Caştuu kezde carıştık,	*Genç çağda yarıştık,*
Kaçan kadır kalıştık,	*Ne zaman hatır kırıştık,*
Külçoronu kutkarıp,	*Külçoro'yu elimden kaçırtıp,*
Cipsiz baylap kolumdu,	*İpsiz bağlayıp kolumu,*
Kaynattıñ menin şorumdu.	*Kaynattın benim çilemi.*

Başka saldıñ Tookızıl,
Kapkaydagı sonundu.
Kelgen kuldu soyuldap,
Atası bügün ölgönsüp,
Tookızıldı moyundap,
Ökürügü taş carıp,
Kıyla müşkül baştadı,
Kılım eldi kıyratıp,
Kırıp ie taştadı,
Tacaaldanıp bakırsa,
Adam tügül coltoydon,
Aybanat candan tüñüldü.
Anık tacaal celmoguz,
Aşkeresi bilindi.
Kaarlanıp kan tögüp,
Karşı kelgen can ölüp,
Sarıbay kaarı uşunday,
Aydap-kırıp el soyup,
Aybattanıp turganda,
Baatır kök cal er Seytek
Karuusu toluk kapırga,
Kagıştı katuu salayın,
Ebi ketken kayran curt,
Eselektin torunan,
Çılagan tereñ şorunan,
Acıratıp kalayın.
Tagdır cetse ölöyün,
El namısın ketirsem,
Tuulbay tuna çögöyün,
Acal karşı kün bütsö,
Amanatın bereyin» –
Dep, oşentip er Seytek

Başıma sardın Tookızıl,
Nerdeki görülmedik belayı" deyip,
Gelen kulu sopalar gibi,
Babası bugün ölmüşçesine,
Tookızıl'ı boynundan dövüp,
Feryadı taş yarıp,
Nice çetin işe girişti,
Dünya kadar halkı kırıp,
Kırıp deviriverdi,
Azgınlaşıp böğürünce,
İnsan şöyle dursun, canavarlar bile,
Hayvanat canından umut kesti.
Gerçek azgın Celmoguz olduğu,
Apaçık belli oldu.
Kahırlanıp kan döküp,
Karşı gelen can ölüp,
Sarıbay'ın kahrı işte böyle,
Sürüp kırıp halk boğazlayıp,
Heybetlenip durduğunda,
Bahadır bozkurt er Seytek:
"Bileği güçlü kâfire,
Çarpışmayı sert salayım,
Düzeni gitmiş aziz yurdu,
Sersemin tuzağından,
İçine battığı derin çileden,
Ayırıp kurtarayım.
Takdir yeterse öleyim,
Elin namusunu yitirirsem,
Hiç doğmamış olayım,
Ecel karşı gelip gün biterse,
Emanetimi vereyim" —
Deyip, böylece er Seytek,

Kulansur menen çuratıp,
Turbay cañcal kıluuga,
Toktoboy nayza uruuga,
Sarıbay közdöy bet alsa,
Aldındagı Kulansur
Irmegeni bilinbey,

Kulansur ile dörtnala sürüp,
Durmadan kavgaya girmeye,
Beklemeden mızrak vurmaya,
Sarıbay'a doğru yönelince,
Altındaki Kulansur,
Nasıl süzüldüğü fark edilmeden,

	Añgek-çönök, döbö taş	*Hendek çukur, tümsek taş,*
	Bu butuna ilinbey,	*Şu ayağına ilişmeden,*
	Tulpardıgı uşunday,	*Tulparlığı işte böyle,*
	Kunanday kulak capırıp,	*Tay gibi kulak yatırıp,*
	Kuyunday cerdi sapırıp,	*Kasırga gibi yeri savurup,*
	Çuu ukkan sayın Kulansur	*Gürültü duydukça Kulansur,*
	Çurkaganda çoyulup,	*Koşarken uzayıp gerilip,*
69020	Kemegedey oyulup,	*Ocak çukuru gibi yeri oyup,*
	Caa ogunday şırkırap,	*Yay oku gibi vınlayıp,*
	Tuyak tuura tiygen cer,	*Tırnağının tam değdiği yer,*
	Kat-katınan bırkırap,	*Kat katından ufalanıp,*
	Karuusu toluk kapırga,	*Bileği güçlü kâfire,*
	Kan Sarıbay baatırga	*Han Sarıbay bahadıra,*
	Katuu cañcal saldı ele,	*Sert kavga saldı idi,*
	Kök colborstoy çamınıp,	*Gök kaplan gibi atılıp,*
	Katuu salgan cañcalın	*Sert saldığı kavgasını,*
	Kaarlansa kapırdan	*Kahırlandığında kâfire,*
69030	Katuu nayza sayganın	*Sert mızrak sapladığını,*
	Betteşsem dep kalk ölgön,	*"Yüzleşeyim" derken halk ölmüş,*
	Zıñgıradı teñebey,	*Umursamadan dimdik durdu,*
	Baykap kelip alp ölgön,	*Yoklamaya gelip alp ölmüş,*
	Kümüş küldüü kazattı,	*Gümüş kundaklı gaza tüfeği,*
	Miltesi kızıl çok bolgon,	*Fitili kızıl kor olmuş,*
	Buçkagına teñebey,	*Topuğuna bile denk saymadan,*
	Karmaşkanı cok bolgon.	*Onunla kapışan kalmamış.*
	Colu katuu Sarıbay,	*Yolu çetin Sarıbay,*
	Kolunan tartıp nayzasın,	*Elinden çekip mızrağını,*
69040	Balanın kılıp aylasın,	*Oğlanı çaresiz bırakıp,*
	Öödö-ıldıyın karabay,	*İnişine yokuşuna bakmadan,*
	Ötkür eken kuturgur,	*Keskinmiş o kudurası,*
	Ölömbü dep sanabay,	*"Ölür müyüm" diye saymadan,*
	Tegerenip karabay,	*Dönüp ardına bakmadan,*
	Tegi canın ayabay	*Hiç canını esirgemeden,*
	Mına oşondo Seytekke,	*İşte o zaman Seytek'e,*
	Zorduk kılıp turdu emi,	*Zorbalık edip durdu şimdi,*
	Karuusu toluk kuturma,	*Bileği güçlü kudurgan,*
	Kapırdı Kuday urdu emi.	*Kâfiri Kuday çarptı şimdi.*
69050	Töbö çaçı süksöyüp,	*Tepe saçı diken diken,*
	Kıl murutu saksayıp,	*Kıl bıyığı karmakarışık,*

Kılañgır közü koyulup,	*Fersiz gözü koyulaşıp,*
Kıcırına tiygen can	*Hışmına değen can,*
Kırgın bolup soyulup,	*Kırıma uğrayıp boğazlanıp,*
Akılınan acırap,	*Aklından ayrılıp,*
Aynektey közü çaçırap,	*Cam gibi gözü saçılıp,*
Sarıbayga al cetpey,	*Sarıbay'a güç yetmeyip,*
Acalduular tutuldu,	*Ecelli olanlar yakalandı,*
Cel cetpegen Kulansur,	*Yelin yetişemediği Kulansur'la,*
69060 Seytek kaçıp kutuldu.	*Seytek kaçıp kurtuldu.*
Çabışıp çama kelalbay,	*Vuruşup takati yetmeyip,*
Salışıp adam ceñe albay	*Çarpışıp insan yenemeyip,*
Küröşüp çama kele albay	*Güreşip gücü yetmeyip,*
Sarıbaydı ceñe albay,	*Sarıbay'ı yenemeyip,*
Asman cargan çañ menen,	*Göğü yaran toz ile,*
Alek bolup can menen,	*Can derdine düşüp,*
Celmoguz uulu kapırdın,	*Celmoguz oğlu kâfirin,*
Cer örttögön baatırdın	*Yer yakan bahadırın,*
Körüktüü topçu muştumday,	*Körüklü düğmesi yumruk kadar,*
69070 Körsöñ türü uşunday.	*Görsen kılığı işte böyle.*
Kök kübö tonun camınıp,	*Gök zırh kaftanını bürünüp,*
Bettep kança kalk ölgön,	*Yüz yüze gelip nice halk ölmüş,*
Bet alışpay kalk ölgön,	*Yüzleşemeden halk ölmüş,*
Eldin baarı cıyılıp,	*Elin hepsi toplanıp,*
Erenderi kırılıp,	*Yiğitleri kırılıp,*
Uruuçu Kuday urdu – dep,	*"Çarpan Kuday çarptı" diye,*
Uşintip doñuz kırdı – dep,	*"Böylece domuz kırdı" diye,*
Kılmak eken Sarıbay	*"Meğer Sarıbay yapacakmış,*
Kıyratıp candı tındı – dep,	*Kırıp canları bitirdi" diye,*
69080 El çurkurap, boo tüşüp,	*El çığrışıp, bölük bölük düşüp,*
At kırılıp too tüşüp,	*At kırılıp dağ gibi devrilip,*
Kalk çurkurap ıñgırap,	*Halk çığrışıp inleyip,*
Kirerine cer tappay,	*Girecek yer bulamayıp,*
Korgolorgo cer tappay,	*Sığınacak yer bulamayıp,*
Betteşe eçen salışıp,	*Yüzleşip nice çarpışıp,*
Berendi baypay kılıptır.	*Yiğitleri perişan eylemiş.*
Bet algandı cogotup,	*Karşısına çıkanı yok edip,*
Beycaydı Kuday uruptur,	*Zavallıyı Kuday çarpmış,*

	Beren erdin tukumun,	*Yiğit erin soyunu,*
69090	Betteşe kelse caralap,	*Yüzleşmeye gelse yaralayıp,*
	Kolun kırıp aralap	*Orduyu kırıp içine dalıp,*
	Kazına buzup col salıp,	*Hazine bozup yol açıp,*
	Dünüyö buzup olco alıp,	*Mal mülk bozup ganimet alıp,*
	Bulanı bulap alıptır.	*Varı yoğu yağma etmiş.*
	Buulukkan cindi kuturgur	*Hınç dolu deli kudurgan,*
	Buzuktu neçen salıptır.	*Nice bozgun salmış.*
	Bütün kırgız eli üçün	*Bütün Kırgız eli için,*
	Bütün kunduz terisin	*Bütün kunduz derisini,*
	Ortolop tilip kaldı emi.	*Ortasından dilip aldı şimdi.*
69100	Kesir bolot debesten	*"Uğursuzluk olur" demeden,*
	Bagalekke salıptır,	*Paçasına sokuvermiş,*
	Baatır şerdey barpañdap,	*Bahadır aslan gibi kabara kabara,*
	Baatırsınıp dardañdap,	*Bahadır taslayıp gerine gerine,*
	Cerdin, suunun eesindey,	*Yerin suyun sahibiymiş gibi,*
	Cekelegen döösündöy,	*Teke teke çağıran devi gibi,*
	Curtka korgon bolçuday,	*Yurda kale olacakmış gibi,*
	Kayır aytkan pendeni	*Sadaka dileyen kulu,*
	Karmap alıp soyçuday,	*Yakalayıp boğazlayacakmış gibi,*
	Al Sarıbay kapırga	*O Sarıbay kâfire,*
69110	Kayrılıp tosor mal kalbay,	*Dönüp önünü kesecek mal kalmayıp,*
	Kayaşa berer can kalbay,	*Karşılık verecek can kalmayıp,*
	Kalk endirep turganda	*Halk şaşkın kalakalmışken,*
	Kayıpçal kızı Kuyalı	*Kayıpçal kızı Kuyalı,*
	Celcetpes tulpar at minip	*Celcetpes tulpar ata binip,*
	Celcetpestin kuyrugun	*Celcetpes'in kuyruğunu,*
	Cetige bölüp şart tüyüp,	*Yediye bölüp sımsıkı düğümleyip,*
	Eelikmesi bilinip,	*Coşkusu belli olup,*
	Erdin kiyimin kiyinip,	*Er kıyafetini giyinip,*
	Balbandık türü uşunday,	*Pehlivanlık kılığı işte böyle,*
69120	Urgaaçı arstan artık şer	*Dişi aslan, üstün yiğit,*
	Kazatka çıkkan oşol cer.	*Gazaya çıktığı yer orası.*
	Kaalaganı Semetey,	*Gönül verdiği Semetey,*
	Kastaşkanı Sarıbay,	*Düşmanlaştığı Sarıbay,*
	Kazattın cayı momunday.	*Gazanın hâli işte şöyle.*
	Endiregen el körüp,	*Şaşkın kalmış eli görüp,*
	El büldürgön döö körüp,	*El bozan devi görüp,*

Kaçıp cürgön can körüp,
Kuturup cürgön kan körüp,
Kayıpçaldın arstan kız,
Küçü kaynap taşkan kız,
Külmaydanga kongon kız,
Küröşkönün sorgon kız,
Atı – urgaaçı, özü – şer
Tögöröktün tört burçun,
Tört aylanıp kıdırsañ
Adamdan çıkpay mınday er.
Küldüü badam kiyikti
Kündö tosup mal kılgan,
Küröşkönün cay kılgan,
Adırmaktın arkarın
Aydap tosup mal kılgan,
Alışkanın cay kılgan.
Berendigi bilingen,
Bet alışıp sayışıp,
Beregi turgan Sarıbay
Çımınday candan tüñülgön.
Eñişke çapsa talbagan,
Eñkeytip eç kim albagan,
Karmaşka kirse talbagan,
Karmaşıp eç kim albagan,
Arstandıgı bilingen,
Sarıbay candan tüñülgön.
Baatırlıgı başkaça,
Baykasañ kaarı bir başka,
Sarıbay soguş salganın
Baykap balban körüptür,
Kanı kaynap, tiş kayrap,
Tagdır ketse ölüügö,
Celmoguz uulu kapırdın,
El büldürgön baatırdın
Çın cazasın berüügö,
Çındap kırgın saluuga,
Ötkürö ölgön kalıñ kol,
Öküm ittin kolunan
Acıratıp aluuga,

Kaçıp duran canı görüp,
Kudurup gezen hanı görüp,
Kayıpçal'ın aslan kızı,
Gücü kaynayıp taşan kız,
Er meydanına konan kız,
Güreştiğini yutan kız,
Adı dişi, kendisi aslan,
Yeryüzünün dört bucağını,
Dört dolanıp gezsen de,
İnsandan çıkmaz böyle er.
Türlü türlü dağ keçisini,
Her gün önleyip mal etmiş,
Güreştiğini yere sermiş,
Engebelerin yaban koyununu,
Sürüp önleyip mal etmiş,
Kapıştığını yere sermiş.
Yiğitliği belli olmuş,
Yüz yüze gelip mızraklaşınca,
Şurada duran Sarıbay,
Sinek kadar canından umut kesmiş.
Kapmaca koşusunda yorulmayan,
Kimsenin eğip alamadığı,
Kapışmaya girse yorulmayan,
Kapışıp kimsenin yenemediği,
Aslanlığı belli olmuş,
Sarıbay candan umut kesmiş.
Bahadırlığı bambaşka,
Baksan kahrı bir başka,
Sarıbay'ın savaş saldığını,
Pehlivan kız gözleyip görmüş,
Kanı kaynayıp, diş bileyip,
Takdir buysa ölmeye,
Celmoguz oğlu kâfirin,
El bozan bahadırın,
Gerçek cezasını vermeye,
Gerçekten kırgın salmaya,
Kırıla kırıla ölen kalabalık orduyu,
Zorba itin elinden,
Ayırıp kurtarmaya,

Aşıp-şaşıp bülünüp,
Coo kiyimin kiyinip,
Coo-caragın şaylanıp,
Kını cok kılıç baylanıp,
Kayra caaçu buluttay
Kaarı betine aylanıp,
Al Kuyalı balban kız,
Aalamga dümök salgan kız,
Kezdeşeri Sarıbay
Keriştin cayı uşunday.
Oloñdoy bolgon kayran çaç
Töbögö orop tüyüptür,
Kök temirden tuulga
Kömkörö başka kiyiptir,
Çabışka kiyçü çarayna
Çaktap belge çalıptır,
Balbandıgı, şerdigi,
Nayzaga kambıl erdigi
Ay-aalamdı basıptır,
Kubat, kayrat, çoñ erdik
Dayraday tolkup aşıptır.
Bul calgançı bekerdi
Al balban kız basıptır,
Ok ötpögön oñ ögöt
Töşünö tartıp kiyiptir.
Kabırgada sebildi
Kaptay tartıp temirdi,
Kayrılışıp uruşsa,
Itelgidey kılçaktap,
Iyilip nayza sunuşsa,
Kokustan nayza tier – dep,
Arkada kolot sebildi,
Kurçangan eken kuturgur
At ötkörbös temirdi,
Kabırganın sebildi,
Karşı-terşi büçülöp,
Karan kalgan temirdi.
Tokumda kılça teşik cok,

Telaşla koşuşturup,
Cenk giysisini giyinip,
Cenk silahlarını kuşanıp,
Kınsız kılıç bağlanıp,
Yeniden yağacak bulut gibi,
Kahrı yüzüne vurup,
O Kuyalı pehlivan kız,
Âleme kargaşa salan kız,
Karşılaşacağı Sarıbay,
Kavganın hâli işte böyle.
Gür ot gibi aziz saçını,
Tepesine sarıp düğümlemiş,
Gök demirden tolgayı,
Başına kapatıp giymiş,
Cenkte giyilen çar-aynayı,
Beline uydurup kuşanmış,
Pehlivanlığı, aslanlığı,
Mızrakta usta erliği,
Ay-âlemi kaplamış,
Kuvvet, gayret, büyük erlik,
Irmak gibi dalgalanıp taşmış.
Bu yalan dünyanın boşunu,
O pehlivan kız basıp geçmiş,
Ok işlemez sağlam zırhı,
Göğsüne çekip giymiş.
Kaburgadaki zırh levhayı,
Demiri boydan boya çekip,
Dönüp dolaşıp vuruşulsa,
Doğan gibi dönüp bakınıp,
Eğilip mızrak uzatılsa,
"Kazara mızrak değer" diye,
Sırtına oyuk zırh levhayı,
Kuşanmış meğer o kudurası,
At bile geçirmez demiri,
Kaburganın zırhını,
Çapraz çapraz iliklemiş,
Kahrolası demiri.
Takımında kıl kadar delik yok,

Kuyalıga kezikse
Sarıbay kulda keşik cok.

Kuyalı'ya rast gelirse,
Sarıbay kula kurtuluş yok.

Tolukşugan balban küñ,
Aalamga çatak salgan küñ,
Erdigi elge bilingen
Katını adam, erkegi it
Itaalı curtu çurkurap,
Bul canınan tüñülgön,
Kara bolot kurçanıp,
Kaşkañdap külböy sumsayıp,
Kayıpçaldın eren kız
Sarıbaydı körgöndö
Kıcır kaynap, cin kelip,
Canga caman küç kelip,
Kız arslan erendin
Celcetpes tulpar malı bar.
Ay-aalamdı buy kılıp,
Ayday turgan alı bar.
Ak cemişter talkalap,
Çaykay turgan çarkı bar,
Kız Kuyalı balban – dep,
Ay-aalamga barkı bar,
Karacoltoy beybaktın
Atı – urgaaçı, özü – şer,
Aylasız balban, mıktı er
Kız da bolso döö bolgon,
Kılımga çoguu ee bolgon.
Balbandıgı başkaça,
Ay-aalamga kaşkayıp,
Atagı çıkkan köy kaşka.
Beren da oşol, şer da oşol,
Betteşeri Sarıbay
Kezeñdeşer şeri oşol,
Tügönbös aytsa kebi bar,
Sarıbayda kegi bar.
Öpkö carıp baş kesip,
Baştatan dümök ceri bar.
Celpinişin körgöndö

Serpilip olgunlaşmış pehlivan kadın,
Âleme kavga salan kadın,
Erliği ele belli olmuş,
Kadını insan, erkeği it,
İtaalı yurdu çığrışıp,
Bu candan umudunu kesmiş,
Kara çelik kuşanıp,
Gülmeden asık suratla dikilip,
Kayıpçal'ın yiğit kızı,
Sarıbay'ı gördüğünde,
Hıncı kaynayıp, cini gelip,
Cana fena güç gelip,
Kız aslan yiğidin,
Celcetpes adlı tulpar malı var.
Ay-âlemi perişan edip,
Sürüp götürecek gücü var.
Ak yemişleri paralayıp,
Çalkalayacak kudreti var,
"Kız Kuyalı pehlivan" diye,
Ay-âlemde ünü var,
O uğursuz bahtsızın,
Adı dişi, kendisi aslan,
Emsalsiz pehlivan, yaman er,
Kız da olsa dev olmuş,
Bütün çağa birden sahip olmuş.
Pehlivanlığı bambaşka,
Ay-âleme apaçık,
Ünü çıkmış seçkin yiğit.
Yiğit de odur, aslan da odur,
Yüzleşeceği Sarıbay'ın,
Karşısına dikilecek aslanı odur,
Söylese tükenmez sözü var,
Sarıbay'a karşı öcü var.
Ciğer yarıp baş kesip,
Ta baştan gelen davası var.
Kabarıp çalımlanışını görünce,

Ceti cıl tınbay uruşkan,	*Yedi yıl durmadan vuruşmuşlar,*
At salışpas ceke cok,	*At sürüşmedik teke tek yok,*
Ayrılbagan çeke cok,	*Yarılmadık şakak yok,*
Körünbögön korduk cok,	*Görülmedik horluk yok,*
Katılbagan çoñduk cok,	*Sataşılmadık büyüklük yok,*
Alda neçe salışkan,	*Kim bilir kaç kez çarpışmışlar,*
Süylösö buzuk kebi bar,	*Konuşsa bozgun sözü var,*
Kan tögüşüp baş kesken,	*Kan döküşüp baş kesmişler,*
69250 Kayrım kılbay kezdeşken,	*Merhamet etmeden karşılaşmışlar,*
Başınan beri kegi bar.	*Baştan beri öcü var.*
Ay karañgı castaşıp,	*Karanlık gecede pusulaşıp,*
Altı atası kastaşıp,	*Altı atadan beri düşmanlaşıp,*
Ukumunan tukumu,	*Soyundan sopuna dek,*
Tübünön beri kastaşkan,	*Kökten beri düşmanlaşmış,*
Sanga cetken sanatı,	*Hesaba sığmaz kıssası,*
Sarıbay menen Kuyalı,	*Sarıbay ile Kuyalı'nın,*
Tübünön beri tügöttün	*Kökten beri bu soykırıcıların,*
Tügönüşkön adatı.	*Birbirini tüketmek âdetidir.*
69260 Körösön bolgon kırda öskön	*Görklü olup kırda büyümüş,*
Koygulaşıp kırda öskön,	*Vuruşa vuruşa kırda büyümüş,*
Balbandıgı başkaça,	*Pehlivanlığı bambaşka,*
Kızdan tuulgan köy kaşka.	*Kızdan doğma seçkin yiğit.*
Keçee añgemeni çataktı,	*Hani geçende o kıssayı, kavgayı,*
Sala turgan bolgondo,	*Salacak olduğunda,*
Kuturgurdu uzundan	*Kudurmuşu boylu boyunca,*
Sala turgan bolgondo,	*Yere serecek olduğunda,*
Kurmandıkka kurutup,	*Kurbanlığa kurutup,*
Çala turgan bolgondo,	*Kesecek olduğunda,*
69270 Karaldı kılar el tappay,	*Dayanak edecek el bulamayıp,*
Kaçıp batar kör tappay,	*Kaçıp sığınacak mezar bulamayıp,*
Belesi kıyın bel tappay,	*Aşılması güç bel bulamayıp,*
Bekip catkan cer tappay,	*Gizlenip yatacak yer bulamayıp,*
Şoru bar kolgo tuşugup,	*Çilesi derin, onun eline düşüp,*
Too kıdırıp suu keçip,	*Dağ dolaşıp su geçip,*
Tolgon cerdi kıdırıp,	*Nice dolu yer gezip,*
Ölöördö kaçıp kutulgan,	*Ölecekken kaçıp kurtulmuş,*
Çoñ dümögü momunday.	*Büyük belası işte şöyle.*
Çoçup turat Sarıbay,	*Ürküp durur Sarıbay,*

Kız arstandı körgöndö,
Katından kaçıp kete albay,
Muratına cete albay,
Öröpküp süylöp küyünüp,
Aldırar türü bilinip,
Amanat candan tüñülüp,

Kız aslanı gördüğünde,
Kadından kaçıp gidemeyip,
Muradına eremeyip,
Kabarıp söylenip yanıp,
Yenileceği hâlinden belli olup,
Emanet candan umut kesip,

Cekege turdu ceeligip.
Balban kız cayın surasañ,
Çılk bolotton nayzası,
Artık eken aylası,
Kiygen tondo teşik cok,
Çensiz erge katılgan,
Çatakka başı çatılgan,
Çaktı menen çabışka,
Kayrattuu menen karmaşkan,
Sarıbayda keşik cok.
Kol içinen bölünüp,
Er Sarıbay közünö,
Kuyalı balban körünüp,
Körgönündö Sarıbay,
Balban kız cayı momunday.
Çındap candan tüñüldü,
Çın ölörü bilindi.
Alapayın tabalbay,
Arañ turdu Sarıbay,
Ar bülük tüşüp başına,
Caman turdu Sarıbay.
Kız arstan bul ele,
Tutalangan kuturgur,
Tuura müşkül neme ele.
Karacoltoy kançıktın,
Karmaşı katuu, zaarı küç,
Nayzalaşsa kılat tüz.
Keçee Celpiniştin oyunda,
Cerge-Taldın boyunda,
Urgaaçıdan uz kezde,
On cetide kız kezde.
Emçek bezi torsoyup,

Teke teke coşarak durdu.
Pehlivan kızın hâlini sorarsan,
Som çelikten mızrağı,
Üstünmüş hüneri,
Giydiği kaftanda delik yok,
Sayısız ere sataşmış,
Kavgaya başı dolanmış,
Dengiyle vuruşagelmiş,
Gayretliyle kapışmış,
Sarıbay'a kurtuluş yok.
Ordu içinden ayrılıp,
Er Sarıbay'ın gözüne,
Kuyalı pehlivan görünüp,
Gördüğünde Sarıbay,
Pehlivan kızın hâli işte şöyle:
Gerçekten candan umut kesti,
Gerçekten öleceği belli oldu.
Ne yapacağını bilemeyip,
Güç bela durdu Sarıbay,
Başına türlü kargaşa düşüp,
Fena durdu Sarıbay.
Kız aslan buydu işte,
Hınçla tutuşan kudurası,
Düpedüz çetin bir şeydi.
O uğursuz kancığın,
Kapışması sert, zehri güçlü,
Mızraklaşırsa dümdüz eder.
Hani Celpiniş ovasında,
Cerge-Tal boyunda,
Kadınların en hünerlisi çağında,
On yedisinde kız çağında.
Göğüs tomurcuğu kabarıp,

El közünö ilinip,
Kayıpçaldın kızı – dep,
Kalk közünö bilinip,
Cabdıktarın baptagan,
Erkekten öödö eken – dep,
El sınçısı sak kulak,
Körgön mıktı maktagan,
«Kıcırluu müşkül kebim bar,

El gözüne ilişip,
"Kayıpçal'ın kızı" diye,
Halk gözünde bilinip,
Takımlarını özenle kuşanmış,
"Erkekten üstünmüş" diye,
Elin sınayıcısı, tetik kulak,
Gören yiğit övmüş.
"Hınçlı, çetin sözüm var,

Kız kezinde kançıktan,
Çoçup kalgan cerim bar.
Arakka toygon mas kezde,
Alañgır akıl caş kezde,
Kımızga toygon mas kezde,
Kıltıldagan caş kezde,
Denem boşop köñül oop,
Nayzakerden altı miñ,
Mıktılap cökör alganmın,
Kultuldagan suluu eken,
Kıyla candan uluu eken,
Beli tutam, beti ayday,
Meltiregen suluu eken,
Közü Çolpon tili bal,
Köp cerden çıkpas mınday can,
Körköm cüzdüü koy közdüü,
Koñur çaçtuu tik kıya
Men Sarıbay baatırga,
Kaalasa tie kalar – dep,
Kayıpçal kızı şurkuya.
Ceti miñdey nar aydap,
Cetekteşip baarı aydap,
Araga cuuçu salganda,
Elçilerdi sabaptır,
Araga bargan cuuçunu,
Kıstoo salıp kamaptır.
Arada cürgön kalıstı,
Kılça tügün taştabay,
Kırgın kılıp salıptır.
A dümögün baykabay,

Kız çağında o kancıktan,
Ürküp kaldığım yerim var.
Rakıya doymuş sarhoş çağda,
Aklı havada genç çağda,
Kımıza doymuş sarhoş çağda,
Fıkır fıkır genç çağda,
Bedenim gevşeyip gönlüm kayıp,
Mızrakçılardan altı bin,
Sağlamından yoldaş almıştım,
Fıkırdayan bir güzelmiş,
Nice candan uluymuş,
Beli bir tutam, yüzü ay gibi,
Süzülüp duran bir güzelmiş,
Gözü Çolpan, dili bal,
Böylesi can her yerden çıkmaz,
Görklü yüzlü, koyun gözlü,
Kumral saçlı, dik bakışlı,
Ben Sarıbay bahadıra,
İsterse varıverir diye,
Kayıpçal kızı, o yosma.
Yedi bin kadar buğra sürüp,
Yedekleşip hepsini sürüp,
Araya dünür saldığımda,
Elçileri dövmüş,
Araya giden dünürü,
Sıkıştırıp hapsetmiş.
Arada yürüyen arabulucuyu,
Kıl kadar tüyünü bırakmadan,
Kırıma uğratıvermiş.
Onun belasını sezmeden,

Bagalak oynop çañ salıp,
Şabıyat oynop dañ salıp,
Kısır emdi kısır tay,
Cüzdöp karmap soygondo,
Tañ-tamaşa orompoy,
Barıp köp kol kongondo,
Serüünüm seksen tört bolup,
Serp alganım ört bolup,
Kamap kordop coo kılbay,
Ilebime dan bışpay,

Katılgandı cegenmin,
Karasañ kızık uşunday,
Balaket kayda degenmin.
Araga cürgön elçiden,
Cuuçu bolgon elçiden,
Kabar salıp kat kelgen,
Karabay maga bat bergen,
Tilge kelgen sözü cok,
Tiktep körör közü kok,
A derine alı cok,
Betinde tamçı kanı cok,
Aşıp-taşıp cügürüp,
Amanat candan tüñülüp,
Uşunday korduk baştagan.
Kep süylöböy, til aytpay,
Tebelep kete taştagan.
Kün mezgili karasam,
Kep süylöböyt cuuçular,
Araga cürçü sebepter,
Adam uulu pendege,
Kalıñga bergen kalıñ cok,
Cuuçulardın canı cok,
Çımınday canım çırkırap,
Tula boyum zırkırap,
Tutkagım karmap turalbay,
Tuuralanıp kep oylop,
Tuş-tuşuman coo kelip,
Tuura bir müşkül döö kelip,

Bagalak oynayıp toz koparıp,
Şabıyat oynayıp şamata salıp,
Kısır emmiş kısır tayı,
Yüzer yüzer tutup boğazladığımızda,
Şenlik şamata, orompoy oyunu,
Varıp kalabalık ordu konduğunda,
Seyranım seksen dört olup,
Göz attığım yer yangın olup,
Kuşatıp horlayıp düşman saymadan,
Soluğumun sıcağında ekin pişmeden,

Sataşanı yemişim,
Baksan ilginçlik işte böyle,
"Bela nerede?" der dururmuşum.
Arada yürüyen elçiden,
Dünür olan elçiden,
Haber salınıp mektup gelmiş,
Aldırmadan bana çabucak vermişler,
Dile gelir sözü yok,
Dikip bakacak gözü yok,
"Ah" diyecek gücü yok,
Yüzünde damla kanı yok,
Koşup koşuşturup,
Emanet candan umut kesip,
Böylesi horluğu başlatmış.
Söz söylemeden, laf etmeden,
Çiğneyip geçivermiş.
Gündüz vakti baksam,
Söz söylemez dünürler,
Arada yürüyen aracılar,
İnsanoğlu kula,
Başlık diye verilmiş başlık yok,
Dünürlerin canı yok,
Sinek kadar canım çırpınıp,
Tüm bedenim sızlayıp,
Kendimi tutup duramayıp,
Derlenip toparlanıp söz düşünüp,
Dört bir yanımdan düşman gelip,
Düpedüz çetin bir dev gelip,

	Aradagı cuuçusu,	*Aradaki dünürü,*
	Mal başkarıp turçunu,	*Malı güden çobanbaşını,*
	Körögöç çeçen sınçını,	*İleri görüşlü dilaver sınayıcıyı,*
	Aydagan mülkün çaçkan beym,	*Sürdüğü malı mülkü saçmış besbelli,*
	Atan tayday çoñ müşkül	*Atan devesi kadar büyük bela,*
	Töbösünön baskan beym,	*Tepesinden basmış besbelli,*
69400	Törö curttu kırgan beym,	*Soylu yurdu kırmış besbelli,*
	Karanı cok, beli cok,	*Dayanağı yok, beli yok,*
	Kan Sarıbay şeri cok,	*Han Sarıbay'ın aslanı yok,*
	Kalktı Kuday urgan beym.	*Halkı Kuday çarpmış besbelli.*
	Akıl sanap oy-oylop,	*Akıl yorup düşüne düşüne,*
	Aşkere caman boy-boylop,	*Apaçık fena ağıt yakıp,*
	Kalkım aman bolso – dep,	*"Halkım esen olsun" diye,*
	Arada cürgön sebepker,	*Arada yürüyen aracıyım,*
	Kalk amanın kaaladım,	*Halkın esenliğini diledim,*
	Kün mezgilin karadım,	*Günün vaktini gözledim,*
69410	Sanaa saylap bölünüp,	*Kaygıya dala dala bölünüp,*
	Cırgagandı kuuragan,	*Sefa süreni kurutan bela,*
	Bet aldıma körünüp,	*Gözümün önüne görünüp,*
	Kün bolcolun karasam,	*Günün alametine baksam,*
	Asmandan cıldız bölünüp,	*Gökten yıldız kayıp ayrılıp,*
	Töbödön Çolpon carkırap,	*Tepeden Çolpan parlayıp,*
	Ar cıldızdın baarısı	*Her yıldızın tamamı,*
	Kün batış közdöy zımırap	*Gün batıya doğru akıp,*
	Tañ sürördün muzdak cel,	*Tan atımının buz gibi yeli,*
	Bet kakşatıp zırkırap,	*Yüz sızlatıp uğuldayıp,*
69420	Tañ carılıp dümpöyüp,	*Tan yarılıp kabarıp,*
	Carkırap şookum körünüp,	*Işıltısı parlayıp görünüp,*
	Cerge carık tögülüp,	*Yere aydınlık dökülüp,*
	Asmandagı Cetigen,	*Gökteki Yedigen yıldızı,*
	Kalbay karap bölünüp,	*Geride kalmadan süzülüp,*
	Tañ kaşkayıp körünüp,	*Tan apaçık görünüp,*
	Cer carıgı bolgondo,	*Yer aydınlığı olduğunda,*
	Kıbılanı baştagan,	*Kıbleye yönünü tutmuş,*
	Ölüp kete taştagan,	*Ölecek gibi bitkin düşmüş,*
	Öpkö kaçıp demikken,	*Ciğeri kaçıp soluk soluğa,*
69430	Öydö-ıldıy bolup eelikken,	*İnip çıkıp coşan,*
	Kabarga kelgen at turat,	*Habere gelmiş bir at durur,*

Tili cok elçi kolunda,
Alakanday kat turat.
Katın alıp karasak,
Kagışçu cerge kelgin – dep,
Kas acal cetse öldüñ – dep,
Kaarluu müşkül cañcaldı,
Kazır menden kördüñ – dep,
Oynop koysok Sarıbay,
Oyron bolduñ momunday.
Katuu cinim karmasa,
Karmarıma can kalbayt,
Agarına kan kalbayt.
Kaçıp keteer cer tappay,
Katılar müşkül kör tappay,

Dilsiz elçinin elinde,
Avuç içi kadar mektup durur.
Mektubu alıp baksak,
"Çarpışılacak yere gel" diye,
"Hasım ecel yetişirse öldün" diye,
"Kahırlı çetin kavgayı,
Şimdi benden gördün" diye,
"Şöyle bir oynasak Sarıbay,
Böylece yıkılıp gittin.
Sert cinim tutarsa,
Tutacağıma can kalmaz,
Akacak kan kalmaz.
Kaçıp gidecek yer bulamadan,
Sığınacak çetin mezar bulamadan,

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUYALI'NIN MEYDAN OKUYUŞU

Meydan artık Kuyalı'nındır. "Ben pehlivan Kuyalı'yım, yüzüne gelen kavgayım" diye haykıran kız aslan, Sarıbay'ı güreş tutulan yere, kararıp yanan kora, nişanlanıp uçan oka çağırır; yıllardır kaçırdığı düşmanının nihayet çenesi altında bulunmasıyla gönlü dolar. Ölürse yurdun "gerçek pehlivanım öldü" deyip umudu kesmesini vasiyet ederek teke tek vuruşa girer. Sarıbay ise onu "kocamış kız, yapmacık söz söyleyen kız" diye aşağılar, kavgalaşacak sebebi olmadığını söyleyip böbürlenir; kalabalık ordusunu horlayıp sürerek Kırgız'a, Türk'e amansız kırgın salmayı sürdürür. Bu darlıkta er Seytek söze girer: Talas'ın kolay yer, Kuyalı'nın kadın ama kolay er olmadığını, Celmoguz oğlunun da sıradan aslan sayılmayacağını tartıp yurdu ölümün çetinliğinden koruyacak cengi kurmaya karar verir.

Kırgının ortasında beklenmedik bir kapı açılır: Sarıbay'ın sürdüğü ordunun yamanı Çañdayak, er Seytek'in önünde el bağlayıp "ele düşmüş kullarız, bir kaşık kanımızı bağışlayın" diye aman diler; ekin ekip can besleyen suçsuz halkın zorbalıkla sürüldüğünü, bütün vebalin Sarıbay'da olduğunu döker. Seytek'e "öldürmeyip sağ bırakırsanız kavağımız tuğ olur" diye bağlılık sözü verilir. Bunun üzerine Seytek yönünü asıl düşmana çevirir: "Kader yeterse öleyim, boy ölçüşüp göreyim" diyerek zulmü koyu domuza teke tek çıkmaya ant içer. Bölüm, kurt gibi ağzı açılıp altından ateş saçılan Sarıbay'ın Tookızıl'ı dörtnala sürüp gümüş saplı aybaltasını kavramasıyla, son yüzleşmenin eşiğinde kapanır.

KÜNYE — KEY FACTS

- Kuyalı, Sarıbay'a açıkça meydan okur; kendisini "yüzüne gelen kavga, gazaplının ta özü" diye tanıtıp onu teke tek güreşe çağırır.
- Sarıbay, Kuyalı'yı "kocamış kız" diye küçümser ve aralarında kavgalaşacak sebep olmadığını öne sürerek meydan okumayı hafife alır.
- Sarıbay kendi kalabalık ordusunu dahi horlayıp zorla savaşa sürer; Kırgız ve Türk ellerine kırgın salmayı sürdürür.
- Seytek, Kuyalı'nın kadın ama kolay er olmadığını, Sarıbay'ın da sıradan aslan sayılmayacağını söyleyerek yurdu koruyacak cengi planlar.
- Düşman ordusunun ileri geleni Çañdayak, Seytek'in önünde el bağlayıp suçsuz halk için aman diler ve sağ bırakılırlarsa bağlılık sözü verir.
- Seytek "kader yeterse öleyim" diyerek Sarıbay'la teke tek vuruşmaya ant içer; bölüm, aybaltasını kavrayıp Tookızıl'ı dörtnala süren Sarıbay'la son yüzleşmenin eşiğinde biter.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Acaldan murun öldüm – dep,	*Ecelden önce öldüm – diye,*
Beldi bekem buuganmın,	*Belimi sıkıca bağlamışım,*
Celmoguz uulu kapırım	*Celmoguz oğlu kâfirim,*
Cel örttöngön baatırım,	*Yel gibi tutuşan bahadırım,*
69450 Kuralgan cerdin baarısın,	*Derlenmiş yerlerin hepsini,*
Kuykalagan cakırım,	*Kavurup yakan sefilim,*
Kança cerge çır saldıñ?	*Kaç diyara kavga saldın?*
Kalk büldürüp olco aldıñ,	*Halkı kırıp ganimet aldın,*
Kez bolgondu kemirip,	*Rast geleni kemirip,*
Kabılgandı kaysadıñ,	*Karşına çıkanı çiğnedin,*
Kança cerge çır saldıñ,	*Kaç diyara kavga saldın,*
Okçontoydu ok kıldıñ,	*Sadaktaki oku saçtın,*
Alışkandı cok kıldıñ,	*Tutuşanı yok ettin,*
Men Kuyalı balbanmın,	*Ben pehlivan Kuyalı'yım,*
69460 Betiñe kelgen cañcalmın.	*Yüzüne gelen kavgayım.*
Kaarluunun özümün,	*Gazaplının ta özüyüm,*
Kankordun kara közümün.	*Hunhârın kara gözüyüm.*
Baatır bolsoñ şer bolsoñ,	*Bahadırsan, aslansan,*
Ay-aalamdı buy kılgan	*Ay-âlemi kasıp kavuran*
Körünö kök cal er bolsoñ,	*Görünür bozyeleli er isen,*
Adır-küdür belge kel,	*Engebeli inişli bele gel,*
Alış kılçu cerge kel,	*Güreş tutulan yere gel,*
Kararıp küygön çokko kel,	*Kararıp yanan kora gel,*
Karaylap uçkan okko kel.	*Nişanlanıp uçan oka gel.*
69470 Kara kıya belge kel,	*Kara yalçın bele gel,*
Kança buzar selge kel.	*Nicesin yıkan sele gel.*
Ay-aalamdı buy kılgan	*Ay-âlemi kasıp kavuran*
Kuyalı balban erge kel.	*Pehlivan Kuyalı ere gel.*
Men Kuyalı balbandın,	*Ben pehlivan Kuyalı'nın,*
Cogolgon coom tabılıp,	*Yitirdiğim düşmanım bulunup,*
Çoñ abiyirim cabılıp,	*Büyük onurum örtülüp,*
Kaçkan duşman tabılıp,	*Kaçan düşman bulunup,*
Kança abiyirim cabılıp,	*Nice onurum örtülüp,*
Üzülgönüm ulanıp,	*Kopan bağım eklenip,*
69480 Uşintip canım kubanıp,	*Böylece canım sevinip,*
Eçak ketken Sarıbay,	*Çoktan giden Sarıbay,*

Eek aldımda boluptur.	*Çenem altında bulunmuş.*
Kaçırganım Sarıbay,	*Kaçırdığım Sarıbay,*
Kak aldımdan tabılıp,	*Tam önümde bulunup,*
Bügün köñül toluptur.	*Bugün gönlüm dolmuştur.*
Baatır bolsoñ er bolsoñ,	*Bahadırsan, er isen,*
Betteşeer künüñ boluptur.	*Yüzleşecek günün gelmiştir.*
Katuu karmaş salalı,	*Çetin bir cenk kuralım,*
Küçü coktu küçtüübüz,	*Gücü olmayanı güçlümüz,*
69490 Kum-talkan kılıp koyolu,	*Kum gibi ezip koyalım,*
Mıktuubuzdu ıktuubuz,	*Yamanımızı ustamız,*
Takır kırıp koyolu,	*Tümden kırıp koyalım,*
Antalañdap şaşpastan,	*Telaşlanıp şaşmadan,*
Akıldan tayıp kaçpastan,	*Akıldan şaşıp kaçmadan,*
Tulpar oozun buralı.	*Tulparın başını çevirelim.*
Turbay maydan çıgalı,	*Durmadan meydana çıkalım,*
Katuu karmaş salalı,	*Çetin bir cenk kuralım,*
Öpkö carıp baş kesip,	*Ciğer deşip baş kesip,*
Bir ölüşüp kalalı,	*Ölesiye vuruşup kalalım,*
69500 Çın acaldın oguna,	*Gerçek ecelin okuna,*
Kabıla ketse kokustan,	*Ansızın rast gelirsek,*
Barsa-kelbes çın cayga,	*Gidip gelinmez gerçek yurda,*
Kaalaganda baralık,	*Dilediğimizde varalım,*
Taruu sınduu tal kalbay,	*Darı kadar parça kalmadan,*
Kaşıkka kuyar kan kalbay,	*Kaşığa konacak kan kalmadan,*
Karmap körör al kalbay,	*Tutup deneyecek hâl kalmadan,*
Talkalanıp kalalı.	*Paramparça olalım.*
Toñ-tokuuñdu culalı,	*Koşumunu takımını sökelim,*
Toktoboy cañcal kılalı.	*Durmadan kavga kılalım.*
69510 Çagı cok çarpış salalı,	*Dinmeyen çarpışma kuralım,*
Nayzalaşıp alışıp,	*Mızraklaşıp tutuşup,*
Tügönüşüp kalalı.	*Birbirimizi tüketip kalalım.*
Celpinişte turganda,	*Coşkuyla şahlanmışken,*
Betteşip kazat kılalı.	*Yüzleşip gaza kılalım.*
Ardın için açırıp,	*İçindeki arı döktürüp,*
Arsız kul seni kaçırıp,	*Arsız kul, seni kaçırtıp,*
Tögöröktün tört burçun,	*Yeryüzünün dört bucağını,*
Tört aylanıp taba albay,	*Dört dolanıp bulamadan,*
Bir soguştu saluuga,	*Bir savaşı salmaya,*

Bir betteşip kaluuga,
Men Kuyalı balbandın,
Erte aytkanı keç bolgon,
Eki közüm tört bolgon.
Cogotkon coom tabılıp,
Coon abiyirim cabılıp,

Sanaamın baarı basılıp,
Umaçtay közüm açılıp,
Kaalaganım tuş kelip,
Cogotkonum kez kelip,
Ay mañdayım açılgan,
Mert kumarım cazılgan.
Semeteyge çır salıp,
Sarıbay kelip türlöngön,
Sır bilbegen el körüp,
Kulcuñdagan kuturgur,
Mınça nege küülöngön,
Erenek eldi koyup bersin,
Elçisi keldi coop bersin,
Al askarday coo keldi,
Karmalaşıp kagışçu,
Kız arslan coo keldi,
Kalaylık kırıp cer buzdu,
Too tomkorup el buzdu,
Aybat kılıp cutunduñ,
Altı atañ öçü mında cok,
Mınça nege kuturduñ.
Kayratıñdı, ciniñdi,
Kakkanı keldim Sarıbay,
Esebi cok ebiñdi,
Tapkanı keldim doñuz ay.
Taba turgan sebebim,
Tulañduu cerdi tutanttıñ,
Ölöñdüü cerdi ört koyduñ,
Açuulandıñ cönü cok,
Altı atañ kegi emi cok.
Kara tacaal kan tögör,
Kalkta sendey pende cok,

Bir kez yüzleşip kalmaya,
Ben pehlivan Kuyalı'nın,
Erken dediği geç oldu,
İki gözüm dört oldu.
Yitirdiğim düşman bulunup,
Büyük onurum örtülüp,

Kaygımın hepsi yatışıp,
Faltaşı gibi gözüm açılıp,
Dilediğim denk gelip,
Yitirdiğim rast gelip,
Ay alnım açıldı,
Yaman kumarım dağıldı.
Semetey'e kavga salıp,
Sarıbay gelip şahlanmış,
Sır bilmeyen halk görüp,
Kasılıp duran kudurgan,
Bunca neden coşmuş ki,
Masum halkı koyuversin,
Elçisi geldi, cevap versin,
O dağ gibi düşman geldi,
Tutuşup çarpışacak,
Kız arslan düşman geldi,
Ahaliyi kırıp yer bozdu,
Dağ devirip il bozdu,
Heybet satıp yutkundun,
Altı atanın öcü yok burada,
Bunca neden kudurdun?
Kuvvetini, cinini,
Kırmaya geldim Sarıbay,
Hesapsız oyununu,
Bulmaya geldim, hey domuz.
Bulacak olmamın sebebi,
Otlu yeri tutuşturdun,
Çayırlı yere ateş verdin,
Yok yere öfkelendin,
Altı atanın öcü yok artık.
Kara zalim, kan döken,
Halkta senin gibi kul yok,

Karmaşıp çaçam kanıñdı,
Ketiremin alıñdı,
Tögörmün toptop zaarıñdı,
Men Kuyalı balban kız
Buzarmın neçen türüñdü,
Kagarmın dalay ciniñdi,
Nayza sunar kerüüñdü ayt,
Alış kılçu ceriñdi ayt,

Vuruşup saçarım kanını,
Tüketirim gücünü,
Dökerim topunla zehrini,
Ben pehlivan kız Kuyalı,
Bozarım nice suretini,
Sökerim türlü cinini,
Mızrak sunacak yamacını söyle,
Güreş tutacak yerini söyle,

Mañdaylaşa ceteli,
Tük bir can kalgıça,
Tügönüşö keteli.
Er kırılıp han ölsün,
Eselek müşkül kün körsün,
Kakaygan eren kulasın,
Karagan adam çuulasın,
Nayza menen betteşip
Utuşalı, Sarıbay,
Kürdüübüzdü küçü cok,
Cutuşalı, Sarıbay,
Kızıl kırgın kup cañcal
Boluşalı, Sarıbay,
Mañdaylaşıp bakırıp
Koyuşalı, Sarıbay,
Kılıçtaşıp kıyraşıp
Çetteşeli, Sarıbay,
Kızık müşkül çuu salıp
Betteşeli, Sarıbay,
Akılsız kara şer eleñ,
At soorusun saluuçu,
Arbañdap kaçıp kaluuçu,
Arbak urgan kem eleñ.
Karmaş körsöñ kokustan,
Kün batış menen kün çıgış,
Kaçıp cürçü sen eleñ» –
Dep, oşentip Sarıbay,
Kabarçının katı bar,
Katın okup karasa,
Kalk amanın sanasa,

Karşı karşıya varalım,
Tek bir can kalana dek,
Tükenişip gidelim.
Er kırılıp han ölsün,
Akılsız, çetin gün görsün,
Dimdik duran yiğit devrilsin,
Bakan adam feryat etsin,
Mızrak ile yüzleşip
Yenişelim, Sarıbay,
Gücü yok, kudretliyi,
Yutuşalım, Sarıbay,
Kızıl kırgın, tam kavga
Edişelim, Sarıbay,
Karşılaşıp bağırıp
Vuruşalım, Sarıbay,
Kılıçlaşıp kıyışıp
Çatışalım, Sarıbay,
Yaman çetin gulgule salıp
Yüzleşelim, Sarıbay,
Akılsız kara aslandın sen,
At sağrısını dönendin,
Apar topar kaçıp kalandın,
Ervah çarpmış eksiktin.
Ansızın cenk görünce,
Gün batısı, gün doğusu,
Kaçıp duran sendin sen» –
Deyip, böylece Sarıbay,
Habercinin mektubu var,
Mektubu okuyup baksa,
Halkın esenliğini düşünse,

	Kız balbandın katı eken	*Pehlivan kızın mektubuymuş,*
	Kuyalının atı eken.	*Kuyalı'nın adıymış.*
	Munu körüp Sarıbay,	*Bunu görüp Sarıbay,*
	Bokonosu bolkuldap,	*Böğrü inip kalkarak,*
69600	Bolboy cürök solkuldap,	*Durmadan yüreği çarparak,*
	Kanı örttönüp küyünüp,	*Kanı tutuşup yanarak,*
	Cana candan tüñülüp,	*Yine candan umut kesip,*
	Kaarlanıp kagınıp,	*Gazaplanıp silkinip,*
	Kaardı katuu baştadı,	*Kahrı şiddetle başlattı,*
	Çımınday candan küdörün,	*Sinek gibi canından umudunu,*
	Çın ele üzüp taştadı.	*Gerçekten kesip attı.*
	Cüzükara Kuyalı,	*Yüzü kara Kuyalı,*
	Bel baylagan beline,	*Beline kuşak bağladığı,*
	Bekip catkan cerine,	*Saklanıp yattığı yerine,*
69610	Bettep tiyçü erine	*Yüz tutup çatacağı erine*
	Kelip kalgan eken – dep,	*Gelip çatmış meğer – diye,*
	Karaan kalgan dübürttü,	*Kahrolası nal gürültüsünü,*
	Ugup kalgan eken – dep,	*Duymuş meğer – diye,*
	Karmaş, kazal müşkülgö	*Cenge, gazaya, çetin işe*
	Çıgıp kalgan eken – dep,	*Çıkmış meğer – diye,*
	Kayıpçaldın kançıgı	*Kayıpçal'ın kancığı*
	Ar kaçan coldu bayladı,	*Her zaman yolumu bağladı,*
	Cer üstünön aydadı,	*Yeryüzünden sürdü beni,*
	Ay-aalamdan ötkördü,	*Ay-âlemden geçirdi,*
69620	Abiyirimdi ketirdi,	*Onurumu giderdi,*
	Nayzalaşıp salışıp,	*Mızraklaşıp vuruşup,*
	Başınan meni bütürdü,	*Baştan beri işimi bitirdi,*
	Arbagı katın atı uluk,	*Adı kadın, ruhu ulu,*
	Adamdan çıkpayt bul öñdüü,	*İnsandan çıkmaz bunun gibisi,*
	Artık balban makuluk	*Üstün pehlivan mahluk*
	Karacoltoy kançıktın,	*Kara bahtlı kancığın,*
	Kabarınan can çıktı,	*Haberinden can çıktı,*
	Içtin baarı sızdadı,	*İçim baştan başa sızladı,*
	Köñüldün baarı muzdadı,	*Gönlüm tümden buz kesti,*
69630	Sarı izime çöp salıp,	*Peşimi hiç bırakmayıp,*
	Zaman akır köp saldı,	*Başıma kıyamet kopardı,*
	Cañcaldaşıp carıştı,	*Kavgalaşıp yarıştı,*
	Mından murun seksen col	*Bundan önce seksen kez*

Cana bettep salıştı,
Canımdagı cökörüm,
Canı birge ele alp öldü,
Buzuktaşıp kalk öldü,
Alışıp al cetpedi,
Arstan tişi ötpödü,
Katuu balban kançık it,
Sarı izime çöp salıp,
Artıman kuup ketpedi.
Çamaluunu çarçattı,
Men Sarıbay bolgonu,
Bet boluşup ölbödüm,

Yine yüz yüze vuruştu,
Yanımdaki yoldaşım,
Canı bir olan alp öldü,
Kargaşada halk öldü,
Tutuştum, gücüm yetmedi,
Arslan dişi işlemedi,
Katı pehlivan kancık it,
Peşimi hiç bırakmayıp,
Ardım sıra kovmaktan kalmadı.
Gücü olanı yordu,
Ben Sarıbay olalı,
Yüz yüze gelip ölmedim,

Nayzaga kambıl öñ balban,
Adamdan mınday körbödüm.
Küröşüp küydü cogum ee,
Kündö tartmak boldum ee,
Bul kançıktın dümögün,
Kapırdın cayın ukkanda,
Bokono söögüm bolkuldayt,
Dene boyum solkuldayt,
Çımınday canım çırkırayt,
Dene boyum bırkırayt
Sarıbay mintip turganda
El betteşken kerüüdön,
Çoñ maydandın ceeginen,
Cerdi buzup eeligip,
Karaanı toodoy körünüp,
Kaarluu eken Sarıbay,
Müşkül kaarı momunday,
Biriñ kelbey miñiñ kel,
Kuyalı baştap sanıñ kel,
Kuduñdaşam baarıñ kel, –
Dep, oşentip Sarıbay,
Kayrattanıp kamınıp,
Oozdon calın şırkırap,
Kaarına çıdabay
Kalıñ kol kaçıp çurkurap,
Karasañ müşkül momunday,

Mızrağa usta koca pehlivan,
İnsandan böylesini görmedim.
Güreşte yanıp yakıldım ah,
Her gün çeker oldum ah,
Bu kancığın belasını,
Kâfirin hâlini duyunca,
Kaburga kemiğim zonklar,
Bedenim baştan başa sarsılır,
Sinecik canım çırpınır,
Ten bedenim ürperir.
Sarıbay böyle dururken
Halkın yüzleştiği yamaçtan,
Büyük meydanın kıyısından,
Yeri bozup coşarak,
Karaltısı dağ gibi görünüp,
Gazaplıymış Sarıbay,
Çetin kahrı şöyleydi:
Biriniz değil, bininiz gelin,
Kuyalı başta, sayınızla gelin,
Sevinç duyarım, hepiniz gelin, –
Deyip, böylece Sarıbay,
Yüreklenip davranıp,
Ağzından alev fışkırıp,
Kahrına dayanamayıp
Kalabalık ordu kaçıp çığrışıp,
Baksan, çetin hâl şöyleydi,

	Astındagı Tookızıl	*Altındaki Tookızıl*
	Karaanı toodoy körünüp,	*Karaltısı dağ gibi görünüp,*
	Sarıbaydı körgön can	*Sarıbay'ı gören can*
	Köñülü cana bölünüp,	*Gönlü yine bölünüp,*
	Kaarlangan kuturgur	*Gazaplanan kudurgan*
	Cutuuçu türü körünüp,	*Yutacak sureti görünüp,*
	Kaarın tögüp düpüldöp,	*Kahrını döküp gümbürdeyip,*
	Kar suusunday küpüldöp,	*Kar suyu gibi çağıldayıp,*
69680	Bet alıp turup çamınsa,	*Yön tutup şahlandığında,*
	Örttöy küyüp şırkırap,	*Ateş gibi yanıp çatırdayıp,*
	Öldüm dep candan tüñülüp,	*Öldüm deyip candan umut kesip,*
	Karagan adam çurkurap,	*Bakan adam çığrışıp,*
	Kalk canınan tüñülüp,	*Halk canından umut kesip,*
	Er Sarıbay baatırıñ,	*Er Sarıbay bahadırın,*
	Maydanga çıgıp kürküröp,	*Meydana çıkıp kükreyip,*
	Kaarına çıdabay,	*Kahrına dayanamayıp,*
	Kalıñ kol kaçıp dürküröp,	*Kalabalık ordu ürküp kaçışıp,*
	Kalk esinen cañılıp,	*Halk aklından şaşıp,*
69690	Kayratı canga bilinip,	*Gücü her cana duyulup,*
	Kalk canınan tüñülüp,	*Halk canından umut kesip,*
	Kalayık mintip turganda,	*Ahali böyle dururken,*
	Kayıpçaldın Kuyalı,	*Kayıpçal'ın Kuyalı'sı,*
	Karasañ kök cal bu dagı,	*Baksan bozyeleli bu dahi,*
	Betteşeeri Sarıbay,	*Yüzleşeceği Sarıbay,*
	Bek müşkül salat bir dalay.	*Pek çetin işler açar hayli.*
	Çabışarı Sarıbay,	*Vuruşacağı Sarıbay,*
	Çataktuu cañcal uşunday.	*Belalı kavga işte böyle.*
	Kız arı dolu küñ,	*Hem kız, hem azgın cariye,*
69700	Ok ötpöstü kiyinip,	*Ok geçmezi giyinip,*
	Çımırkanıp bülünüp,	*Var gücüyle gerinip kabarıp,*
	Coo degende süyünüp,	*Düşman deyince sevinip,*
	Çılk bolotko oronup,	*Sırf çeliğe bürünüp,*
	Çılgıy kolot kolgo alıp,	*Som zırhı eline alıp,*
	Kaarın tögüp ceeligip,	*Kahrını döküp coşarak,*
	Kayrattanıp eeligip,	*Yüreklenip şahlanıp,*
	Cay-caragın şaylanıp,	*Pusatını kuşanıp,*
	Calañ kılıç baylanıp,	*Yalın kılıç bağlanıp,*
	Alışarı Sarıbay,	*Tutuşacağı Sarıbay,*

Ataşkanı Semetey,
Uruşarı Sarıbay,
Uyaluusu er kök cal,
Er atagı bilinip,
Ok ötpös kolot ton kiyip,
Oşo condun etegin
Boygo bolcop tüyüşüp,
Sarıbaydı körgöndö,
Kabak debey kaş debey,
Kaşkañdap külüp süyünüp,
Er Sarıbay baatırdı,
Er eken dep kenebeyt,
Erdik menen şerdigin,
Buçkagına teñebeyt.
Darıya eken boyloboy,
Can eken dep oyloboy,

Adaklısı Semetey,
Savaşacağı Sarıbay,
Yuvadaşı er bozyeleli,
Er ünü bilinip,
Ok geçmez zırh kaftan giyip,
O sırtın eteğini
Boyuna denk kuşanıp,
Sarıbay'ı gördüğünde,
Göz kırpmadan, kaş çatmadan,
Işıl ışıl gülüp sevinip,
Er Sarıbay bahadırı,
Ermiş diye umursamaz,
Erliğini, aslanlığını,
Topuğuna denk tutmaz.
Derya imiş diye çekinmez,
Canlıdır diye düşünmez,

Oylobogon sebebi
Nayzaga kambıl şer eken,
Ay-aalamdı dürbüttü,
Basıp çıkkan neme eken.
Betteşem dep bek ölgön,
Katınsıñbı dep kordop,
Kördön neçen kan ölgön,
Bastaşkandın baarı ölgön.
Salmaktaşkan can ölgön,
Kan şimirip katıkkan,
Urgaaçı arstan atıkkan.
Adır-küdür belde öskön,
Artık mıktı cerde öskön.
Saadan ogun sologon,
Salmaktaşıp kıyla can,
Arbınıraak korogon,
Kulak ugup, köz körgön
Elde mınday bolbogon,
Kaarlansa Kuyalı,
Kaalasa nayza sunganday,
Sarıbay emes aalamda,
Kazır kalkan kılganday.

Düşünmeyişinin sebebi
Mızrağa usta aslanmış,
Ay-âlemi ayağa kaldırmış,
Basıp geçmiş biriymiş.
Yüzleşirim deyip bey ölmüş,
Kadın mısın deyip horlayıp,
Göre göre nice han ölmüş,
Karşı duranın hepsi ölmüş.
Boy ölçüşen can ölmüş,
Kan emip katılaşmış,
Dişi arslan diye ün salmış.
Engebeli belde büyümüş,
Üstün sağlam yerde büyümüş.
Sadaktan okunu süren,
Boy ölçüşen hayli can,
Pek çoğu telef olmuş,
Kulak duyup göz görmüş
Elde böylesi olmamış,
Gazaplansa Kuyalı,
Dilese mızrak sunacak gibi,
Sarıbay değil, âlemde,
Hemen kalkan edecek gibi.

Kaarı başka butkulday,
Sarıbay tügül aalamda
Aydap cürüp cutkuday.
Dünüyönün cüzünö,
Bir caralıp kelgen al.
Aydın karañgısında,
Artı kıldı cara atkan,
Caralıp kelgen mergen al.
Nayza caza saybagan,
Alış kılgan makuluk,
Kızıgamın dep uluk
Er eñkeytken kordukçu
Katılam degen zordukçu,
Birisi tirüü kalbagan,
Atın ukkan çoçugan,
Cel cetpesin tokugan,
Ala koyom dep kelip,
Tomuktan toroy çaldırıp,

Kahrı başkadır büsbütün,
Sarıbay şöyle dursun, âlemi
Sürüp sürüp yutacak gibi.
Dünyanın yüzüne,
Bir yaratılıp gelmiş o.
Ayın karanlığında,
Kılı ardından yarıp vuran,
Yaratılıp gelmiş nişancı o.
Mızrağı boşa saplamayan,
Güreş tutmuş mahluk,
Heves ederim diyen ulu,
Er eğdiren zalim,
Sataşırım diyen zorba,
Birisi bile sağ kalmamış,
Adını duyan ürkmüş,
Yel yetmezini eyerlemiş,
Alıveririm deyip gelip,
Diz kapağından çelme yiyip,

Neçen mülkün aldırıp,
Körgön candar çoçugan.
Körkömü ayday suluunun,
Körügü cakşı kurgurdun.
Baatırlıgı başkaça,
Perizaada köy kaşka,
Betindegi kızıl nur,
Cerge carık tiygendey,
Bet alışkan köp duşman,
Tiktese cerge kirgidey,
Açdı darı aşıptır,
Kızdan çıkkan arstandın,
Baatırdıgı, şerdigi
Ay-aalamdı basıptır,
Buuday öñdüü ak cüzdüü,
Çekiri cok koy közdüü,
Çenemi cok bir sözdüü.
Cakşıga cangız sözü bar,
Duşmanga bir san çırı bar.
Körkömü kauhar karkıbar

Nice malını kaptırıp,
Gören canlar ürkmüş.
Güzelliği ay gibi dilberin,
Görünüşü güzel kahrolasının.
Bahadırlığı bambaşka,
Perizade, seçkin güzel,
Yüzündeki kızıl nur,
Yere ışık vurmuş gibi,
Yüz yüze gelen çok düşman,
Dik baksa yere girecek gibi,
Aç doyuran azığı aşmış,
Kızdan çıkma arslanın,
Bahadırlığı, aslanlığı
Ay-âlemi kaplamış,
Buğday benizli ak yüzlü,
Çakırlığı yok, koy gözlü,
Eşi benzeri yok, tek sözlü.
İyiye tek bir sözü var,
Düşmana bin türlü kavgası var.
Güzelliği cevher, atlas misali

Körgöngö mınça barkı bar,	*Görene bunca değeri var,*
Kızır sılap beybak al,	*Hızır okşamış kadını o,*
Kayıpçal kızı balbandın,	*Kayıpçal kızı pehlivanın,*
Bir caralgan adamdın,	*Bir yaratılmış insanın,*
69790 Keñ peyilge tilekteş	*Geniş gönüllüyle dilektaş*
Baatırlarga cüröktöş,	*Bahadırlarla yürektaş,*
Balbandarga bilekteş.	*Pehlivanlarla bilektaş.*
Semetey menen korooloş,	*Semetey ile obadaş,*
Külçoro menen coroloş	*Külçoro ile yârandaş*
Çeçen menen tañdaylaş,	*Hatiple damaktaş,*
Baatırlar menen mañdaylaş,	*Bahadırlarla alındaş,*
Kastaşarı Sarıbay,	*Düşmanlaştığı Sarıbay,*
Kazatka çıktı momunday,	*Gazaya çıktı işte böyle,*
Astındagı Celcetpes,	*Altındaki Celcetpes,*
69800 Al Celcetpes tulparı,	*O Celcetpes küheylanı,*
Buluttay uçkan asmanga,	*Bulut gibi göğe uçan,*
Tört buttuudan kanattuu,	*Dört ayaklıdan kanatlı,*
Tuyagı bolot köpkök taş,	*Toynağı çelik, masmavi taş,*
Sarıbay menen sayışıp,	*Sarıbay ile mızraklaşıp,*
Muruntan bolgon coogo maş.	*Öteden beri cenge alışkın.*

Burulganı iyiktey,	*Dönüşü iğ gibi,*
Çuraganı kiyiktey,	*Koşusu geyik gibi,*
Taşka salsa tayıbas,	*Taşa sürsen kaymaz,*
Kumga salsa kuurabas,	*Kuma sürsen yorulmaz,*
69810 Kanattuu karga cetpegen,	*Kanatlı kuş yetişemez,*
Köz baylangan küügümdö,	*Göz bağlanan alaca karanlıkta,*
Müdürülüp ketpegen,	*Tökezleyip düşmeyen,*
Cetkileñ balban Kuyalı,	*Yetkin pehlivan Kuyalı,*
Acal cetpes tulpardın,	*Ecel yetişmez küheylanın,*
Eeliktirip culuntup,	*Coşturup şahlandırıp,*
El içinde karaandı,	*El içinde karaltıyı,*
Eri ölgöndöy bulkuntup,	*Eri ölmüş gibi silkindirip,*
Omuroogo tüygön ak tizgin	*Göğüslüğe düğümlü ak dizgin*
Tarttırbay kolgo karışıp,	*Çektirmeden ele yapışıp,*
69820 Cetkileñ balban Kuyalı	*Yetkin pehlivan Kuyalı*
Celcetpes menen alışıp,	*Celcetpes ile uğraşıp,*
Körsö köñül bölünüp,	*Gören gönlünü kaptırıp,*
Abiyiri kalıñ, zaarı küç	*Onuru kalın, zehri güçlü*

	Nayzaga kambıl moynu tüz	*Mızrağa usta, boynu düz*
	Kök zıynat ton camınıp,	*Gök ziynet kaftan bürünüp,*
	Kerseñ-karsañ kuturgur,	*Çalımlı çalımlı kudurgan,*
	Kök colborstoy çamınıp,	*Gök kaplan gibi atılıp,*
	Köpkök bolot camınıp,	*Masmavi çeliğe bürünüp,*
	Atı ayal debese,	*Adına kadın denmese,*
69830	Kabagı biyik señirdey,	*Çatık kaşı yüce doruk gibi,*
	Kayratı köpkök temirdey,	*Kudreti masmavi demir gibi,*
	Kabılgandı büt ceñip,	*Karşılaşanı hep yenip,*
	Sarıbay turdu elirip,	*Sarıbay durdu kudurup,*
	Beypaylaşkan candarga,	*Kaygıya düşen canlara,*
	Aydap cürüp cegidey,	*Sürüp sürüp yiyecek gibi,*
	Arbagın körsöñ momunday,	*Ervahını görsen işte böyle,*
	Kazatka çıkkan sonundu,	*Gazaya çıkmış harikayı,*
	Körkömü candan körümdüü	*Güzelliği herkesten gösterişli*
	Kız arstan er balban,	*Kız arslan, er pehlivan,*
69840	Müşkülü kaarluu kapırga	*Çetin gazaplı kâfire*
	El büldürgön Sarıbay	*El kıran Sarıbay*
	Kan içken zaman akırga	*Kan içen ahir zamana*
	Karşı tartıp kılıçın,	*Karşı çekip kılıcını,*
	Kanga bölöp caragın,	*Kana bulayıp pusatını,*
	Sarıbaydı körgöndö	*Sarıbay'ı gördüğünde*
	Kılıçtı kınay baylanıp,	*Kılıcı sımsıkı bağlanıp,*
	Eerdin kese çaynaşıp	*Dudağını ısırıp çiğneyip*
	Kirpigi küyüp çok bolup,	*Kirpiği yanıp kor olup,*
	Kişiden anday cok bolup,	*İnsanda öylesi olmayıp,*
69850	Köz tumandap buzulup,	*Gözü dumanlanıp bozulup,*
	Körgülüü darttı körüü üçün,	*Görülecek derdi görmek için,*
	Kan aralaş kanduu zaar	*Kan karışık kanlı zehir*
	Eki uurtunan tögülüp,	*İki avurdundan dökülüp,*
	Cazayıldı salışıp,	*Fitilli topu atışıp,*
	Kark bolot kagışıp,	*Halis çelik tokuşup,*
	Tulpar tuylap eleñdep	*Küheylan tepinip ürkerek*
	Tutkaktanıp balban kız,	*Dizginlenip pehlivan kız,*
	Sır nayzanı belendep,	*Sırlı mızrağı hazırlayıp,*
	Algır kuştay kamınıp,	*Alıcı kuş gibi davranıp,*
69860	Kayrattuu balban kök calga	*Kudretli pehlivan bozyeleliye*
	Kapıstan akıl tabılıp,	*Ansızın akıl bulunup,*

	Aybatı bar, sürü bar.	*Heybeti var, yılgısı var.*
	Canında bir miñ kolu bar,	*Yanında bin kişilik ordusu var,*
	Caalduu müşkül künü bar,	*Öfkeli çetin günü var,*
	Şamal cetpes celi bar,	*Rüzgâr yetişmez yeli var,*
	Ay-aalamdı kız arstan	*Ay-âlemi kız arslan*
	Ala turgan ebi bar.	*Alacak hüneri var.*
	Kızdan suluu beybaktın,	*Kızdan güzel kadının,*
	Şekerden tattuu sözü bar,	*Şekerden tatlı sözü var,*
69870	Çolpondoy caynap közü bar,	*Çolpan gibi parlayan gözü var,*
	Kara cerge kan tamsa	*Kara yere kan damlasa*
	Kardan appak eti bar.	*Kardan apak teni var.*
	Kar üstünö kan tamsa	*Kar üstüne kan damlasa*
	Kandan kızıl beti bar.	*Kandan kızıl yüzü var.*
	Ay tiygendey türü bar,	*Ay değmiş gibi sureti var,*
	Acıdaarday sürü bar.	*Ejderha gibi yılgısı var.*
	Baş enesi uz eken,	*Öz anası hünerliymiş,*
	Koldogonu kırk çilten,	*Koruyanı kırk çilten,*
	Koştogonu sur colbors.	*Yoldaşı boz kaplan.*
69880	Caralgan pende turganda	*Yaratılmış kul içinde*
	Caralgan mınday can bolbos.	*Böyle yaratılmış can olmaz.*
	Eselekter, arsızdar	*Akılsızlar, arsızlar*
	Talpınıp sırttan cetkidey	*Çabalayıp dıştan yetişecekmiş gibi*
	Kabılgan adam uuldarı,	*Karşısına çıkan âdemoğulları,*
	Çapçılama nemedey,	*Doğranacak nesne gibi,*
	Tapan bolup ketkidey.	*Tabana dönüp gidecek gibi.*
	Talamı artık, ırıs küç,	*Talihi üstün, kısmeti güçlü,*
	Katılgandı kılat muz.	*Sataşanı buz eder.*
	El maydanduu çuu cerde,	*El meydanlı gürültülü yerde,*
69890	Er cergelüü tuu belden,	*Er yataklı tuğlu belden,*
	Belesi taypak kerüüdön,	*Sırtı yayvan yamaçtan,*
	Kök kaptatıp çır baştap,	*Göğü kaplatıp kavga başlatıp,*
	Celmoguz uulu Sarıbay	*Celmoguz oğlu Sarıbay*
	Karmaşıp turgan señirdey.	*Cenkte duruşu dağ burnu gibi.*
	Turganı toonun urçuktay,	*Duruşu dağın çıkıntısı gibi,*
	Kuday betin körsötpö	*Tanrı yüzünü göstermesin*
	Kan tögülgön çır çıgıp,	*Kan dökülen kavga çıkıp,*
	Cer carılıp too buzup,	*Yer yarılıp dağ bozup,*
	Taktap çıgıp kelatat.	*Düzenli çıkıp geliyor.*

Köp caynagan kalıñ kol,
Kaptap çıgıp kelatat.
Cer caynagan kalıñ kol,
Cer üstünö tuu tolup,
Asman cargan çuu bolup,
Aygay kulak tundurup,
Kes bolumduu kelişken,
Kaynap çıgıp kelatat.
Tüs kılıp bir kün ötçü köl.
Kayra tartıp kaçkanın
Bul Sarıbay doñuzdun
Karsıldatıp Sarıbay,
Buzulgan eken sanaası.
Sabap aydap kelatat.
Muñun tökkön kalıñ çır,
Kolubuska bölünüp,
Bul cañcalın karaçı,
Dünüyösün talkalap,
Kıruuçu türü körünüp,
Tacaal salıp sır baştap,
Kolun sabap büldürüp,
Kozgoloñduu çır baştap,
Kolu tarap bölünböy,
Can koyor türü körünböy.
Bakandarı belinde,
Balbandarı çetinde,
Kılıççası betinde,
Kırgın salıp köp coonu
Kıyındarı çetinde.
Erenderden kol aydap,
Çaçıratpay, bölüntpöy,

Çok kaynaşan kalabalık ordu,
Kaplayıp çıkıp geliyor.
Yeri kaynatan kalabalık ordu,
Yeryüzüne tuğ dolup,
Göğü yaran çığlık olup,
Nara kulak sağır edip,
Endamlı, yakışıklı,
Kaynayıp çıkıp geliyor.
Yüz tutup bir günde geçilen göl.
Geri dönüp kaçanını
Bu Sarıbay domuzun
Çatırdatarak Sarıbay,
Bozulmuş meğer düşüncesi.
Döve döve sürüp geliyor.
Derdini döken kalın kavga,
Ordu bölük bölük ayrılıp,
Şu kavgasına baksana,
Dünyasını paralayıp,
Kırıcı sureti görünüp,
Zulüm salıp sır başlatıp,
Ordusunu dövüp perişan edip,
Fitneli kavga başlatıp,
Ordusu dağılıp bölünmeden,
Can bırakacak hâli görünmeden.
Sırıkları belinde,
Pehlivanları kıyısında,
Kılıççıları önünde,
Kırgın salıp çok düşmanı
Yamanları kıyısında.
Yiğitlerden ordu sürüp,
Saçmadan, böldürmeden,

Baarın kabat çoguu aydap,
Cer ketilip duu bolup,
Asman cargan çuu bolup,
Artık kök cal Sarıbay,
Baştagan çırı bu bolup,
Irettep salıp kol aydap,
Kolun koyboy çoguu aydap,

Hepsini kat kat toplu sürüp,
Yer gedilip uğultu olup,
Göğü yaran çığlık olup,
Üstün bozyeleli Sarıbay,
Başlattığı kavga bu olup,
Sıraya dizip ordu sürüp,
Ordusunu koymadan toplu sürüp,

Alban türdüü zor aydap,
Betteşip kelgen coo aydap,
Akıldan tayıp şer kaytkan,
Amal ketip köz caynap,
Algan eken kuturgur,
Alban türdüü cel aydap.
Keñ Talastın boyunda,
Kerişke çıkçu bülöñ kel,
Coogo karşı bolçu kel.
Coboloñduu soyçu col
Colukkandı cok kılıp,
Kabılganda çoñ kılıp
Tüşünön çoçup ketet ko
Tolup kaptap kelatat.
Astı müşkül tün bolup,
Caraktuu adam uuluna
Tutamdabas küç bolup,
Sandap sanaa bölünüp,
Sarooru boldu kayran küç,
Közünün caşı tögülüp.
Kozgoloñ salgan çataktın,
Müşküldüü kanday berüünün,
Kaardanıp çıdabay,
Kılkıldadı kalıñ kol.
Karuuçuday köründü,
Kaptap ketse celdi – dep,
Celmoguz uulu Sarıbay,

Türlü türlü azman sürüp,
Yüzleşmeye gelen düşmanı sürüp,
Akıldan şaşıp aslan dönmüş,
Çare bitip göz fıldır fıldır,
Almış meğer kudurgan,
Türlü türlü yel sürüp.
Geniş Talas boyunda,
Cenge çıkar soyunla gel,
Düşmana karşı duracaksan gel.
Bela dolu kıyım yolu
Rastlayanı yok edip,
Karşılaştığında büyütüp
Düşünden ürküp kalkar ya
Dolup kaplayıp geliyor.
Önü çetin gece olup,
Silahlı âdemoğluna
Avuçlanmaz güç olup,
Sayısız kaygıyla bölünüp,
Hüzne battı yazık güç,
Gözünün yaşı dökülüp.
Fitne salan belanın,
Çetin çilenin nice olduğunun,
Gazaplanıp dayanamayıp,
Dalgalandı kalabalık ordu.
Gözcü gibi göründü,
Kaplayıp gitse yel gibi – diye,
Celmoguz oğlu Sarıbay,

Kaptagandır seni – dep,
Çımın canı çırkırap,
Kayrattanıp kalıñ el
Kayran candan tüñülüp,
Karap turdu burkurap,
Elder caman eeligip,
Sarıbaydın kalıñ kol
Kuturganday celigip,
Kaptasa kolun mıktaymın.
Ulugu eken Sarıbay
Ar kaçandan bir kaçan

Kaplamıştır seni – diye,
Sinecik canı çırpınıp,
Yüreklenip kalabalık halk
Aziz candan umut kesip,
Bakıp durdu hıçkırarak,
Halklar fena coşup,
Sarıbay'ın kalabalık ordusu
Kudurmuşçasına azıp,
Kaplarsa ordusunu ezerim.
Ulusuymuş Sarıbay
Her zamandan bir zaman

	Uruştun cayı momunday.	*Savaşın hâli işte böyle.*
	Baş kesilip kan tökkön,	*Baş kesilip kan döken,*
	Köp adamga sonun – dep,	*Çok adama şaşılası – diye,*
	Bul kuturgan çoçkonun	*Bu kudurmuş domuzun*
69980	Kaysınısı orun – dep,	*Hangisi yerinde – diye,*
	Kayta mintip küülöngön,	*Yine böyle coşmuş,*
	Köp koluna süylöngön,	*Kalabalık ordusuna söylenmiş,*
	Kalıñ koldu aydagan,	*Kalabalık orduyu sürmüş,*
	Kamaganı Sarıbay	*Kuşatan Sarıbay*
	Kaar müşkülü momunday.	*Kahrının çetinliği işte böyle.*
	Koldun şoru kaynagan,	*Ordunun çilesi kaynamış,*
	Kalıñ kolun korduktap,	*Kalabalık ordusunu horlayıp,*
	Akşıñdagan kuturgur,	*Yan yan bakan kudurgan,*
	Kolu bilgen köp boldu	*Bilen ordusu çok oldu*
69990	Koyboy aydap zorduktap.	*Koymadan sürüp zorlayıp.*
	Kıyraşkanı kırgız türk,	*Kıyıştığı Kırgız, Türk,*
	Kılkıldabay cetüügö	*Sallanmadan yetişmeye*
	Kılça kalbay calgızı,	*Kıl kadar kalmadan teki,*
	Kırgın bolup ketüügö	*Kırgına uğrayıp gitmeye*
	Kaarduu kündöy tutulup,	*Gazaplı gün gibi tutulup,*
	Kalgan eken buzulup,	*Kalmış meğer bozulup,*
	Ayabay cañcal salıptır.	*Amansız kavga salmış.*
	Ölsö koomu meyli – dep	*Ölse kavmi, varsın – diye*
	Kayran candı cön ele	*Aziz canı boşu boşuna*
70000	Kılga baylap alıptır.	*Kıla bağlayıvermiş.*
	Es bilbegen camanın	*Akıl bilmez kötüsünü*
	Karaan bolup bersin – dep,	*Karaltı olup dursun – diye,*
	Kagışuuga bul kırgız	*Çarpışmaya bu Kırgız*
	Kayratın mıktap kördü – dep,	*Kudretini pekiştirdi – diye,*
	Kol karaanın körgön can,	*Ordunun karaltısını gören can,*
	Sabınan ketip bilegi,	*Sapından çıkıp bileği,*
	Kabınan çıgıp cürögü,	*Kabından çıkıp yüreği,*
	Kasa bolup ölsün – dep,	*Kahrından ölsün – diye,*
	Kaarımdı körgön can	*Kahrımı gören can*
70010	Cıygan mülkün çaçsın – dep,	*Derlediği malını saçsın – diye,*
	Çımın candan tüñülüp,	*Sinecik candan umut kesip,*
	Malı tügül baldarın,	*Malı şöyle dursun, çocuklarını,*
	Takır taştap kaçsın – dep,	*Tümden bırakıp kaçsın – diye,*

Altı ilek kol aydap,
Aydagan kolun çoguu aydap,
Türkün-türkün mal aydap,
Türün körsöñ köz caynap,
Nayzasında bedel cok,
Aydagan koldun içinde
Neler bar da, neler cok.
Tündö eşikke çıkpagan,
Başı çelek, köödönü
Korkoktoru dagı bar,
Özü adam tilin bilbegen,
Başı oogon cakka iştegen,
Torpoktoru dagı bar,
Ayza menen muştagan
Çorkoktoru dagı bar.
Bu düynödö közü açık,
Süylöp tursa sözü açık,
Işke mıktap kirüüçü,
Kaçpay coogo turuuçu,
Karmaşkandı sürüüçü,
Curtka kurman boluuçu,
Dañgıldarı dagı bar.
Kalıñ müşkül çok kelse,
Karsıldagan ok kelse,
Kabak bürköp, kaş kakpay,
Tobokel dep, baş tartpay,
Tuu tübünö turçu bar.
Tulpar oozun buruuçu,
Kaldaygan kara el üçün
Kindik kesip kir cuugan,
Ösüp cürgön cer üçün,

Tuu tübünö turçu eken.
Nayza sunup, top buzup,
Acal cetse okko uçup,
Namız üçün ölçü eken.
Amanat canın kıyuuçu
Dañgıldarı bar bolgon,
Keñ kökürök özü coon

Altı kere yüz bin ordu sürüp,
Sürdüğü orduyu toplu sürüp,
Türlü türlü mal sürüp,
Suretini görsen göz kamaşıp,
Mızrağında bedel yok,
Sürdüğü ordunun içinde
Neler var da neler yok.
Gece kapıya çıkmayan,
Başı kova, gövdesi bomboş
Korkakları dahi var,
Kendisi insan dili bilmeyen,
Başı düşen yana giden,
Danaları dahi var,
Mızrakla yumruklayan
Beceriksizleri dahi var.
Bu dünyada gözü açık,
Konuştuğunda sözü açık,
İşe sağlam girişen,
Kaçmadan düşmana duran,
Cenkleşeni süren,
Yurda kurban olan,
Namlıları dahi var.
Kalın çetinlik kor gelse,
Çatırdayan ok gelse,
Yüz asmadan, kaş çatmadan,
Tevekkül deyip baş çekmeden,
Tuğ dibinde duranı var.
Küheylanın başını çeviren,
Koskoca kara halk için
Göbeği kesilip kiri yıkanan,
Büyüyüp gezdiği yer için,

Tuğ dibinde dururmuş.
Mızrak sunup, saf bozup,
Ecel yetse okla uçup,
Namus için ölürmüş.
Emanet canını kıyan
Namlıları var olmuş,
Geniş göğüslü, kendi iri

	Keñ kayrattuu şer törö.	*Geniş kudretli aslan bey.*
	Ar müşkülgö kenebes,	*Hiçbir çetinliğe aldırmaz,*
	Baatırdın kayrat cürögü	*Bahadırın kudretli yüreği*
	Caralgan candan kem emes.	*Yaratılmış candan eksik değil.*
	Astıga salsa akcoltoy,	*Öne salsan uğurlu,*
	Aydap cürsö san koldoy.	*Sürüp gitse sayısız ordu gibi.*
	Kep süylösö sözü açık,	*Söz söylese sözü açık,*
	Tirüü cürsö közü açık.	*Sağ gezerken gözü açık.*
70060	Bilgenderi bar bolgon,	*Bilenleri var olmuş,*
	Ala köödön, çort kıyal,	*Alacalı gönül, ters huy,*
	Ala dañgıl, türsüldök,	*Alaca namlı, paldır küldür,*
	Albuuttanıp toktobos	*Azgınlaşıp durmayan*
	Coon öpkö kürsüldök,	*Kalın ciğerli, gümbürtücü,*
	Keñ bagalek, cayık töş	*Geniş paçalı, yayvan göğüslü*
	Kelbettüüsü bir bolgon.	*Endamlısı bir olmuş.*
	Kalaktagan ebi bar,	*Sağa sola sallanan hâli var,*
	El büldürgön çañdayak	*El kıran toz koparan*
	El ortosun buzçular,	*El arasını bozanlar,*
70070	Eki cüzdüü neme eken.	*İki yüzlü nesneymiş.*
	Añdıganın koybogon	*Gözlediğini bırakmayan*
	Kabılganın ceñgender,	*Karşılaştığını yenenler,*
	Kayda bolso uşul el	*Nerede olsa bu halk*
	Kelse da ölöt degender,	*Gelse de ölür diyenler,*
	Börk al dese, baş kesken,	*Börk al dese baş kesen,*
	Suu iç dese, uu içken,	*Su iç dese ağı içen,*
	Kan tök dese, cin tökkön	*Kan dök dese cin döken*
	Cañdoo menen iş kılgan,	*İşaretle iş gören,*
	Baatırsınıp caylagan,	*Bahadır taslayıp yayılan,*
70080	Özü ölördü tük bilbey,	*Kendisinin öleceğini hiç bilmeden,*
	Canın kolgo karmagan,	*Canını avucuna almış,*
	Can keçtisi dagı bar.	*Serdengeçtisi dahi var.*
	Çölgö salkın çatırday,	*Çöle serin çadır gibi,*
	Çöölükpögön kara kök	*Susuz kalmayan karayağız*
	San köykaşka baatırdın	*Sayısız seçkin bahadırın*
	Salmaktuusu bir bolgon,	*Ağırbaşlısı bir olmuş,*
	Dürbölöñ körsö misteyip,	*Kargaşa görse dikilip,*
	Buzçuları bir bolgon.	*Bozguncuları bir olmuş.*
	Kıstalganda ıştanga,	*Sıkıştığında donuna,*

Çıççuları bir bolgon
Kan uraanın uşintip
Buzçuları bir bolgon.
Ubadaga bir kança
Turbaganı bir bolgon.
Sanaa tartıp sargayıp,
Tün emine bolot – dep,
Acal cetip, kün kütsö,
Caman katın, caş bala
Künü emine bolot – dep,
Çimkirgenin tıybagan,
Koldu aynıtıp ıylagan,
Caratılgan cakşı can
Konok kılıp cırgatpay,
Tepkilep candı kuuratkan,
Naadandarı bir bolgon.
Kak kespegen kabagın
Daana bilgen kıraakı,
Eldin momun sabazı
Daanışmanı bir bolgon.
Dünüyögö caralıp,
Kelgenderi bir bolgon.
Artık bilgen keñ akın,
Daanışmanı bir bolgon,
Namıs üçün, ar üçün,
Karışkanı bir bolgon.
Al Sarıbay kacıbas,
Azar tümön kol aydap,
Az gana emes, mol aydap,
Asmanga uçup topurak,
Askeri kaynap topurap,
Ayza başı kılkıldap,
Adamdın başı bılkıldap,
Alban türlüü kol bolup,
Cer tumandap kozgolup,

Burkuragan buu bolup,
Akıl ayran duu bolup,
Atırılgan çuu bolup,

Edenleri bir olmuş
Han'ın narasını böylece
Bozanları bir olmuş.
Verdiği söze nicesi
Durmayanı bir olmuş.
Kaygı çekip sararıp,
Gece ne olur – diye,
Ecel yetip gün beklese,
Zavallı kadın, küçük çocuk
Hâli ne olur – diye,
Sümkürmesini tutamayan,
Orduyu bezdirip ağlayan,
Yaratılmış iyi canı
Konuk edip ağırlamayan,
Tekmeleyip canı kurutan,
Cahilleri bir olmuş.
Hiç çatılmamış kaşından
Apaçık bilen keskin görüşlü,
Halkın uysal şahbazı
Bilgesi bir olmuş.
Dünyaya yaratılıp,
Gelenleri bir olmuş.
Üstün bilen geniş ozan,
Bilgesi bir olmuş,
Namus için, ar için,
Direneni bir olmuş.
O Sarıbay yılmaz,
Binlerce tümen ordu sürüp,
Az değil, bol sürüp,
Göğe uçup toprak,
Askeri kaynayıp tozuyup,
Mızrak başı sallanıp,
İnsanın başı kıpırdayıp,
Türlü türlü ordu olup,
Yer dumanlanıp devinip,

Tüten buhar olup,
Akıl hayran, uğultu olup,
Fışkıran çığlık olup,

	Çoñ cañcalı bul bolup,	*Büyük kavgası bu olup,*
	Türgö kolu bölünüp,	*Türlere ordusu bölünüp,*
70130	Dünüyönü tük koyboy,	*Dünyayı hiç koymadan,*
	Kıruuçuday körünüp,	*Kıracakmış gibi görünüp,*
	Kanı kaynap toktoboy,	*Kanı kaynayıp durmadan,*
	Bulkuşkanın bir bölüp	*Çekişenini bir bölüp*
	Aç buuraday kürsüldöp,	*Aç buğra gibi homurdayıp,*
	Culkunganı bir bolup,	*Silkineni bir olup,*
	Berenderi betinde,	*Yiğitleri önünde,*
	Mergenderi çetinde,	*Nişancıları kıyısında,*
	Camgır kılıp caa tartkan,	*Yağmur edip yay çeken,*
	Möndür kılıp ok atkan,	*Dolu edip ok atan,*
70140	Bettegenin duu kılgan,	*Yöneldiğini uğultuya boğan,*
	Katılganın çuu kılgan,	*Sataşanını çığlığa boğan,*
	Iktuuların bir bölgön.	*Ustalarını bir ayırmış.*
	Kara baatır kasanat,	*Kara bahadır, kutlu er,*
	Boz mingeni bir bolgon,	*Boza bineni bir olmuş,*
	Kula minip kulcuñdap,	*Kulaya binip kasılan,*
	Kurutçusu bir bolgon,	*Kurutucusu bir olmuş,*
	Kara minip elirip,	*Karaya binip coşan,*
	Kaalooçusu bir bolgon,	*İstekli olanı bir olmuş,*
	Kaçpay coogo kirüüçü,	*Kaçmadan düşmana giren,*
70150	Saluuçusu bir bolgon.	*Saldıranı bir olmuş.*
	Kara közgö ilinbey,	*Kara göze ilişmeden,*
	Ketet eken bilinbey,	*Gidermiş bilinmeden,*
	Kalk başkargan törödöy,	*Halk yöneten bey gibi,*
	Kuday betin körsötpö	*Tanrı yüzünü göstermesin*
	Kamgak uçkan emedey.	*Savrulan diken misali.*
	Cazayılı çırkırap,	*Fitilli topu inleyip,*
	Caanın ogu dırkırap,	*Yayın oku vızıldayıp,*
	Urbay, Durbay bölünüp,	*Urbay, Durbay bölünüp,*
	Bir balbanı kırduu,	*Bir pehlivanı heybetli,*
70160	Miñ adamday körünüp,	*Bin adam gibi görünüp,*
	Karap turgan kişinin,	*Bakıp duran kişinin,*
	Akılı abdan bölünüp,	*Aklı iyice dağılıp,*
	Koldun carımı bölünüp.	*Ordunun yarısı bölünüp.*
	Kolun aydap cetkirip,	*Ordusunu sürüp ulaştırıp,*
	Mına oşondo Sarıbay	*İşte o zaman Sarıbay*

Çoñ keltesin bürkönüp,
Koy başınday korgoşun,
Oçogorgo urgulap,
Kaarı katuu türülüp,
Aybatına çıdabay,
Astındagı kalıñ kol
Aşıp-şaşıp bülünüp,
Kımbat baaluu kozdoşup,
Kol dürküröp bölünüp,
Kol içinde Sarıbay
Too kızılın burgulap,
Eserdi Kuday uruptur,
Kolgo buyruk kılıptır,
Coodon zamat caşırıp,
Caynap, kaptap ötkülö,
Birge kılıç taştabay
Kırılışıp ketkile!
Arbak üçün, men üçün
El karaanı Sarıbay
Süylöp turgan kebi bar,
Kızıl nayza saygıla,
Kızın katın kılgıla,
Kılıçtı kından algıla!
Baarıñ kalbay cabılıp
Kırgın bolup kalgıla.
Kol candagan ölböybü,
Caratkan çındap kaalasa
On segiz miñ köpçülük,
Kalbay çoguu kelgile.
Oy, kalıñ kol, ugup al,
Acal menen ölümdü,
Azap menen müşküldü,
Korduk menen cañcaldan
Korkkon adam oñobu?
Ölböy kalçu düynödö
Temir özök bolobu?
Ata baykuş karıgan çal,
Bezildep ene turgan soñ
Atı urgaaçı karındaş,

Büyük tüfeğine bürünüp,
Koyun başı kadar kurşunu,
Oçogor'a çakıp doldurup,
Kahrı şiddetle kabarıp,
Heybetine dayanamayıp,
Önündeki kalabalık ordu
Telaş içinde perişan olup,
Paha biçilmezini yüklenip,
Ordu ürküşüp bölünüp,
Ordu içinde Sarıbay
Tookızıl'ı döndürüp,
Şaşkını Tanrı çarpmış,
Orduya buyruk kılmış,
Düşmandan bir an gizleyip,
Kaynaşıp, kaplayıp geçin,
Kılıcı bir an bırakmadan
Kırışarak gidin!
Ervah için, benim için
Halkın dayanağı Sarıbay
Söyleyip durduğu sözü var,
Kızıl mızrak saplayın,
Kızını kadın edin,
Kılıcı kından alın!
Hepiniz kalmadan üşüşüp
Kırgına girip kalın.
Orduya yanaşan ölmez mi,
Yaradan gerçekten dilerse
On sekiz bin kalabalık,
Kalmadan toplu gelin.
Ey kalabalık ordu, dinleyin,
Ecel ile ölümü,
Azap ile çetinliği,
Horluk ile kavgadan
Korkan adam onar mı?
Ölmeden kalınacak dünyada
Demir özlü olunur mu?
Baba zavallı, kocamış ihtiyar,
İnleyip ana durduktan sonra
Adı dişi kız kardeş,

Er izdegen şaytandaş,
Bir aygırday bir aygır,
Izdep cürgön baytaldan
Körüngön adam oñobu,
Kördü emi kalıñ kol
Kızıtalak kırgızga
Kırgın saldım emi çoñ,
Kança künü karmaşıp,
Kanduu kanga kanıştı,
Çoro, Seytek, Semetey,
Çıkkan turat başkaça,
Kuray kurçap uçkuça
Too başında kaldaygan,
Bulak muzdak kez bolup,
Kenen atıp bolguça
Ölbögöndön kalganın,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Mañday-teskey turuştuk,
Mıktap balta çabışıp,
Bılçıldatıp uruştuk.
Opoloñ taktım baarısın,
Cakaladım karısın,
Caraluu kıldım baarısın,
Men Sarıbay er emeñ,
Eli mında turganda,
Belesi coldon kabılgan,
Şeriñ mında turganda
Başka-başka kalıñ kol,
Kırgın kılgan uşul col,
Bel baylagan, bel aşkan,
Bek kara kök, şerlerdi
Curt col alam koyomun,
Surap içse toybogon,
Sugalagın koybogon,
Ala-Toonu cerdegen,
Alışıp adam ceñbegen.
Kaar salıp col alıp,
Kagışıp bir can kelbegen,

Er arayan şeytandaş,
Bir aygır gibi bir aygır,
Arayıp gezen kısraktan
Görünen adam onar mı,
Gördü artık kalabalık ordu
Kahrolası Kırgız'a
Kırgın saldım artık büyük,
Nice gün cenkleşip,
Kanlı kana kandılar,
Çoro, Seytek, Semetey,
Bambaşka çıkmış duruyor,
Çepeçevre kuşatıp uçana dek
Dağ başında heyula gibi duran,
Pınarı buz kesmiş çağ olup,
Genişçe atıp bitirene dek
Ölmeyip kalanını,
Tüfek atıp, yay çekip,
Karşı karşıya durduk,
Sağlamca balta vuruşup,
Ezip parçalayıp vuruştuk.
Devirip serdim hepsini,
Yakaladım ihtiyarını,
Yaralı kıldım hepsini,
Ben Sarıbay er değil miyim,
Halkı burada dururken,
Beli yolda rast gelen,
Aslanın burada dururken
Başka başka kalabalık ordu,
Kırgın kıldığı bu sefer,
Bel bağlamış, bel aşmış,
Pek karayağız aslanları
Yurttan yol alır koyarım,
İsteyip içse doymayan,
Açgözlülüğünü bırakmayan,
Ala-Too'yu yurt edinen,
Güreşip insanın yenemediği.
Kahır salıp yol alıp,
Çarpışıp bir canın gelmediği,

Kızıtalak kankordun	*Kahrolası hunhârın*
Bir tübünö ceteli,	*Bir kökünü kurutalım,*
Toluk cinin kagalı.	*Cinini tümden dökelim.*
Tolkun caynap kol bolup,	*Dalga gibi kaynaşıp ordu olup,*
Bir aylasın tabalı,	*Bir çaresini bulalım,*
Baatırsıngan bul curttun	*Bahadır taslayan bu yurdun*
Kaçankı cinin kagalı.	*Ezelki cinini dökelim.*
70250 Tapkan eken çataktı,	*Bulmuş meğer belayı,*
Karaan kıldı dep uktum.	*Dayanak edindi diye duydum.*
Atı urgaaçı Kuyalı	*Adı dişi Kuyalı*
Bayagı biz alışa turgan katındı,	*Hani bizim tutuşacağımız kadını,*
Bet tutkanın bezeli,	*Karşı çıkanını ezelim,*
Baş çaykagan katındın	*Baş sallayan kadının*
Eki közün teşeli,	*İki gözünü delelim,*
Kaydan kördük zalaldı!	*Nereden gördük zararı!*
Boluşkanın kıralı,	*Ondan yana olanı kıralım,*
Boluşkandı kalıñ kol,	*Yana duranı, kalabalık ordu,*
70260 Oroy ortoñ salışta,	*Kaba kızgın vuruşmada,*
Olco katın kılalı!	*Ganimet kadın edelim!*
Alcañdagan doñuzdu	*Zırvalayan domuzu*
At üstünö salalı!	*At üstüne yıkalım!*
Kuturganın kıralı,	*Kuduranını kıralım,*
Er izdegen eskini,	*Er arayan eskiyi,*
Curt büldürgön keskini,	*Yurt kıran haydudu,*
Kılkıldatıp kıralı,	*Sallandıra sallandıra kıralım,*
Kalk çaykagan katındı,	*Halkı çalkalayan kadını,*
Tiyüüçüsü Semetey,	*Varacağı Semetey,*
70270 Tolorsuktan basalı!	*Topuğundan basalım!*
Topoloñ salıp uruşup,	*Kargaşa salıp vuruşup,*
Körgülügün kör kılıp,	*Göreceğini gösterip,*
Baatırlarça cogotup,	*Bahadırca yok edip,*
Ayrek-ayrek kılalı,	*Parça parça edelim,*
Kız Kuyalı balbandı	*Kız Kuyalı pehlivanı*
Olco katın kılalı!	*Ganimet kadın edelim!*
Taşın talkan salgıla,	*Taşını un ufak edin,*
Kül maydanın çıgarıp,	*Kül ufağını çıkarıp,*
Tacaaldaşıp kalgıla.	*Zalimleşip kalın.*
70280 Baatırdıgı, şerdigi,	*Bahadırlığını, aslanlığını,*

Eñ kayratın körölü,
Kayratı artık kaçkandın,
Bul şaşılgan urgandın,
Elder aytıp turgandın,

En kudretini görelim,
Kudreti üstün kaçanın,
Bu telaşlı çarpılmışın,
Ellerin söyleyip durduğunun,

Karaganday karanday
Kalk büldürüp curt buzup,
El aytkanda camandın
Talpalañdap şaşkandın
Kılıçtap başın alışıp,
Kulcuñdagan can bolso,
Tazalap közün salışıp,
Katuu cinim uşunday
Buyruk sözüm alasıñ!
Buyruk sözüm albasañ,
Cer caynagan kalıñ kol
Kırgın bolup kalasıñ!
Birööñ kalbay taptakır,
Buudanıña barasıñ,
Sarıbay kayır sanasañ
Curt çurkurap çuu turup,
Dobulbasın kars urup,
Kılıçtın uçu kılkıldap,
Nayzanın uçu bılkıldap,
Kuday betin körsötpö,
Uraan tartıp bakırıp,
Aygaylap uraan çakırıp,
Eldin baarın cemirip,
Bolboy-tınbay elirip,
Çoñ cañcalı bilinip,
Kaynap çıgıp kelatat,
Kurttay caynap tümön kol,
Caynap çıgıp kelatat.
Kuturma cindi Sarıbay,
Artınan tüşüp a koldu
Aydap çıgıp kelatat.
Kurt ekeni bilinbey,
Kuday atkan tümön kol,
Caynap çıgıp kelatat.

Karaçalı gibi kapkara,
Halk kırıp yurt bozup,
El söyleyince kötünün
Çırpınıp telaşlananın
Kılıçlayıp başını alıp,
Kasılıp duran can varsa,
Kökünü kazıyıp temizleyip,
Katı öfkem işte böyle
Buyruk sözümü alacaksın!
Buyruk sözümü almazsan,
Yeri kaynatan kalabalık ordu
Kırgına uğrar kalırsın!
Biriniz kalmadan tümüyle,
Küheylanına varırsın,
Sarıbay'a hayır dilersen
Yurt çığrışıp gürültü kopup,
Davulunu güm güm vurup,
Kılıcın ucu sallanıp,
Mızrağın ucu oynayıp,
Tanrı yüzünü göstermesin,
Nara atıp bağırıp,
Haykırıp nara çağırıp,
Halkın hepsini yıkıp,
Durup dinlenmeden coşup,
Büyük kavgası bilinip,
Kaynayıp çıkıp geliyor,
Kurtçuk gibi kaynaşan tümen ordu,
Kaynaşıp çıkıp geliyor.
Kuduruk deli Sarıbay,
Ardına düşüp o orduyu
Sürüp çıkıp geliyor.
Kurt olduğu bilinmeden,
Tanrı'nın çarptığı tümen ordu,
Kaynaşıp çıkıp geliyor.

Camgırday caagan oktu kör,
Carılbagan toptu kör,
Çuuldagan koldu kör.
Kazılgan çuñkur ordu kör,
Kastar tigip kagışşu
Kayra tartpas alışşu

Yağmur gibi yağan oku gör,
Patlamamış topu gör,
Uğuldayan orduyu gör.
Kazılmış çukur siperi gör,
Kin besleyip çarpışacak
Geri dönmez tutuşacak

Aydap cetken koldu kör,
Kol aydagan Sarıbay,
Kalk büldürgön zordu kör.
Ayçıga ala tuu bolup,
Aygaylagan çuu bolup,
Tolkup catkan sel bolup,
Tolup catkan el bolup,
Körsö köñül bölünüp,
Körkömdüüsü Sarıbay,
Kök terektey körünüp.
Al Sarıbay kapırdan,
Ay-aalamdın bardıgı,
Kalkanday çalgan baatırdın,
Catkan ittey kaşın kör,
Can kazanday başın kör,
Sakalı saadak kabınday,
Oozunan çıkkan ilebi,
Körüktön çıkkan calınday.
Kor bolgurdu suraba,
Körkömün kör momunday,
Murdu bıtkıl señirdey,
Aalamdı aydap cegidey.
Kayratı zaar er adam,
Aybatınan şaşkıday.
Ay-aalamdı büt kırıp,
Aymap cürüp baskıday.
Kankordu körsöñ uşunday.
Kol aldında kürküröp
Kaarına çıdabay
Kalıñ kol kaçıp kürküröp,
Aybattanıp aşınıp,
Açuulanıp kamınıp,

Sürüp yetişen orduyu gör,
Ordu süren Sarıbay,
Halk kıran azmanı gör.
Hilalli ala tuğ olup,
Haykıran çığlık olup,
Çalkalanan sel olup,
Dolup taşan halk olup,
Gören gönlünü kaptırıp,
Gösterişlisi Sarıbay,
Gök kavak gibi görünüp.
O Sarıbay kâfirden,
Ay-âlemin tümü,
Kalkan gibi savuran bahadırın,
Yatan it gibi kaşını gör,
Koca kazan gibi başını gör,
Sakalı sadak kabı gibi,
Ağzından çıkan soluğu,
Körükten çıkan alev gibi.
Hor olasıyı sorma,
Görünüşünü gör, işte böyle,
Burnu çukurlu dağ burnu gibi,
Âlemi sürüp yiyecek gibi.
Kudreti zehir, er adam,
Heybetinden şaşılacak gibi.
Ay-âlemi tümden kırıp,
Yalayıp yutup basacak gibi.
Hunhârı görsen işte böyle.
Ordusunun önünde kükreyip
Kahrına dayanamayıp
Kalabalık ordu kaçıp gürleyip,
Heybetlenip azıtıp,
Öfkelenip davranıp,

Murutunun bir kılı,
Buldursun kamçı sabınday.
Açuulanıp cindenip,
Alban türdüü türdönüp,
Körsöñ türü momunday.
Aldıga erdi salbastan,
Aştıkçının kabınday.
Saat çırmagan Sarıbay,

Bıyığının bir kılı,
Örme kamçı sapı gibi.
Öfkelenip cinlenip,
Türlü türlü kılığa girip,
Görsen sureti işte böyle.
Öne er salmadan,
Ekincinin çuvalı gibi.
Tılsım kuşanmış Sarıbay,

Saltanatı momunday.
Kol aldında çamınıp,
Sarıbaydın artınan,
Tekööörlörü kamınıp,
Beleske çıgıp bel aşıp,
Beri urganday teñ aşıp,
Too kazılıp oyulgan,
Tartıp caanı çoygulap,
Suuk türü birindep,
Ala koygon adamdın,
Azat boyu zirkirep,
Mıltık caa nayzaga
Kaarlangan kayrandın,
Artık eken atagı.
Cer üstündö adamga,
Dümögü tiygen aalamga
Önögün canga berbegen,
Celpinıştep señselip,
Cer mayışkan töñkörüş,
Kagışkanda kança kol,
Karmaşkanda dalay coo,
Arstanday közü kızargan,
Bet aldına kelgendi,
Taşın talkan çıgargan,
Şimirip kanga boyogon,
Silkinse candı koybogon,
Sarıbay cayı uşunday.
Aybattanıp kenebey,
Ay-aalamdın baarısın,
Buçkagına teñebey,

Saltanatı işte böyle.
Ordusunun önünde atılıp,
Sarıbay'ın ardından,
Mahmuzluları davranıp,
Sırta çıkıp bel aşıp,
Beriye vurur gibi denk aşıp,
Dağ kazılıp oyulmuş,
Yayı çekip gerdirip,
Soğuk sureti belirip,
Alıveren adamın,
Tüm bedeni sızlayıp,
Tüfeğe, yaya, mızrağa
Gazaplanan yamanın,
Üstünmüş ünü.
Yeryüzünde insana,
Belası değmiş âleme
Üstünlüğünü kimseye vermeyen,
Yeleleri savrulup salınıp,
Yeri ezen altüst oluş,
Çarpıştığında nice ordu,
Cenkleştiğinde hayli düşman,
Arslan gibi gözü kızarmış,
Önüne geleni,
Taşını un ufak çıkarmış,
Kanını emip kana boyamış,
Silkinse can koymayan,
Sarıbay'ın hâli işte böyle.
Heybetlenip aldırmadan,
Ay-âlemin hepsini,
Topuğuna denk tutmadan,

Alsam ceke bolot – dep,
Kastaşkandı talkalap,
Aydap cegem adamdı?
Ay-aalamdı çoñ tutka
Özüm ceke bolom – dep,
Kaarlanıp Sarıbay,
Katuu şaşkan kalıñ el
Zamanası tarılıp,
Curt buzulup dürbödü,
Tutalangan kuturgur

Tügönörün bilbedi.
Çoñ maydanga kelgende
Tulpardı tartıp toktodu.
Asman köktü cañırtıp,
Kelip toktoy baştadı.
Çoñ mıltıktan çok çıgıp,
Oozun açsa ot çıgıp,
Beleske çıgıp belsenip,
Beri atkanday teñselip,
Aybattanıp çamınıp,
Elirgendey bakırıp,
Elin kel dep çakırıp,
Körsö köñül bölünüp,
Sonun toonun kök señir,
Köp aalamday köründü.
Cay cürbögön adamday,
Baskanında köründü.
Suu kulangan özöndün
Çatkalında köründü.
Oy duşman dep çamınıp,
Köz tunarıp kalışıp,
.....
Kaarlangan doñuzdun,
Aybattanıp can çıgıp,
Eki betten tük çıgıp,
Kaardanıp tim turbay,
Kalk bölünüp çurkurap,
Kol aldına kelgende,

Alsam tek benim olur – diye,
Düşmanlaşanı paralayıp,
Sürüp yemez miyim insanı,
Ay-âleme büyük dayanak
Kendim tek olurum – diye,
Gazaplanıp Sarıbay,
Fena telaşlanan kalabalık halk
Zamanı daralıp,
Yurt bozulup dalgalandı,
Ateşlenen kudurgan

Tükeneceğini bilmedi.
Büyük meydana geldiğinde
Küheylanı çekip durdu.
Gökyüzünü çınlatıp,
Gelip durmaya başladı.
Büyük tüfekten kor çıkıp,
Ağzını açsa ateş çıkıp,
Sırta çıkıp sıvanıp,
Beriye atar gibi yalpalanıp,
Heybetlenip atılıp,
Coşmuş gibi bağırıp,
Halkını gel diye çağırıp,
Gören gönlünü kaptırıp,
Güzel dağın gök dorukları,
Koca âlem gibi göründü.
Yavaş yürümeyen adam gibi,
Basıp geçecek gibi göründü.
Su çağlayan vadinin
Dar boğazı gibi göründü.
Hey düşman deyip atılıp,
Gözleri kararıp kalıp,
.....
Gazaplanan domuzun,
Heybetlenmesinden can çıkıp,
İki yanağından tüy çıkıp,
Gazaplanıp boş durmadan,
Halk bölünüp çığrışıp,
Ordunun önüne geldiğinde,

Kaarınan bet albay,	*Kahrından yüzüne bakamayıp,*
Kaarına çıdap cata albay,	*Kahrına dayanıp yatamayıp,*
Bedeline türünö	*Heybetine, suretine*
Bede çıdap kelalbay.	*Kul dayanıp gelemeyip.*
Kalk canına tüñülüp,	*Halk canından umut kesip,*
Sıyagına sırına,	*Kılığına, sırrına,*
Müşkül salgan çırına,	*Çetinlik salan kavgasına,*
70440 Kayratına zaarına,	*Kudretine, zehrine,*
Adamga salgan kaarına,	*İnsana saldığı kahrına,*
Bet alsa candı koybogon,	*Yöneldi mi can koymayan,*
Bendeden mınday bolbogon,	*Kuldan böylesi olmamış,*
Canduu candan tüñülüp,	*Canlı, canından umut kesip,*
Calpı can mintip turganda,	*Tüm canlar böyle dururken,*
Kayıpçaldın Kuyalı	*Kayıpçal'ın Kuyalı'sı*
Kazat baştap bu dagı.	*Gazaya başladı bu dahi.*
Oşondo Seytek kep aytat,	*O zaman Seytek söz söyler,*
Kep aytkanda dep aytat:	*Söz söylerken şöyle der:*
70450 «Eelikkende bakırıp,	*«Coştuğunda bağırıp,*
Eldi-koldu çakırıp,	*Eli, orduyu çağırıp,*
Başındagı Sarıbay,	*Başlarındaki Sarıbay,*
Bakırıp cañcal salganı,	*Bağırıp kavga salması,*
Ubalı da, soobu da,	*Vebali de sevabı da,*
Buzuk tartsa özü da,	*Bozgun çekerse kendi de,*
Tört mildettin tobunda,	*Dört ödevin öbeğinde,*
Kayıpçaldın balban kız	*Kayıpçal'ın pehlivan kızı*
Aşıp-şaşıp kayran er,	*Telaş içinde yaman er,*
Bu Sarıbay kapırdı,	*Bu Sarıbay kâfiri,*
70460 Ala cürgön adamdı,	*Alıp götüren insanı,*
Aykanı kança ooz uşul,	*Söylediği bunca söz budur,*
Alış turgan kol uşul,	*Tutuşacak ordu budur,*
Aşkan-şaşkan el uşul,	*Şaşkına dönmüş halk budur,*
Azap müşkül balaaday,	*Azap çetin bela gibi,*
Tosup cürgön kezi uşul	*Karşılayıp durduğu çağ budur*
Aşıp-şaşkan kayran curt	*Telaşa düşmüş yazık yurt*
Oorugandan basalbay,	*Ağrıdan yürüyemeyip,*
Baatırsıngan çoçkonu,	*Bahadır taslayan domuzu,*
Tacaal sınduu cançamın,	*Zalim misali ezerim,*
70470 Alışsa kanga sugaram,	*Tutuşursa kana kandırırım,*

Keskilep demin çıgaram.	*Doğrayıp soluğunu keserim.*
Talas oñoy cer emes,	*Talas kolay yer değil,*
Er sınagan Kuyalı	*Er sınayan Kuyalı*
Beybak oñoy er emes.	*Kadın ama kolay er değil.*
Celmoguz uulu bul kapır	*Celmoguz oğlu bu kâfir*
Oylosoñ birdey şer emes.	*Düşünsen sıradan aslan değil.*
Salıştı caman salalık,	*Vuruşmayı fena kuralım,*
Oñgo kelse alalık,	*Yoluna gelirse alalım,*
Kelgen ölüm müşküldön,	*Gelen ölüm çetinliğinden,*
70480 Curttu tosup kalalık.	*Yurdu koruyup kalalım.*
Kaarı buzuk çoçkonun,	*Kahrı bozuk domuzun,*
Bu kayratın bileli,	*Bu kudretini bilelim,*
Karmaşıp kagış salalık.	*Cenkleşip çarpışma kuralım.*
Karmaşıp kagış salgıça,	*Cenkleşip çarpışana dek,*
Kalıñ curtun müşküldöp,	*Kalabalık yurdunu dara düşürüp,*
Acıratıp kalgıça,	*Elinden ayırıp alana dek,*
Erte tilek keç bolup,	*Erken dilek geç olup,*
Eki közüm tört bolup,	*İki gözüm dört olup,*
Çaktuu canım kubansañ,	*Dertli canım sevinse,*
70490 Baatır cürök bulkunup,	*Yiğit yürek çırpınıp,*
Süyüngöndöy esil çak,	*Sevinilecek aziz çağ,*
Izdep cürgön Sarıbay,	*Arayıp durduğum Sarıbay,*
Bet aldımda kezikken,	*Karşımda çıkageldi,*
Üzülgönüm ulanıp,	*Kopan umudum ulanıp,*
Uşintip canım kubanıp,	*Böylece canım sevinip,*
Nayza sunup bet alıp,	*Mızrak uzatıp yüz tutup,*
Alıştı koldun bilegin,	*Kavradık kolun bileğini,*
Kubangandan kurgan can,	*Sevincinden zavallı can,*
Cerge batpay turganmın,	*Yere sığmaz olmuştum,*
70500 Cana altı kün karmaşsam,	*Yine altı gün vuruşsam,*
Küçögön cinim kubulup,	*Azgın öfkem kabarıp,*
Kaarlasa kaçamın	*Hışmederse kaçarım,*
Baatırsıngan doñuzdun,	*Yiğit taslayan domuzun,*
Bir esebin tabalı.	*Bir hesabını bulalım.*
Men Kuyalı attuumun,	*Ben Kuyalı adlıyım,*
Ança-mınça arbıbay,	*Şundan bundan yılmadan,*
Astındagı kanatım,	*Altımdaki kanadım,*
Çöldö, koldo salışkan,	*Çölde, orduda çarpışan,*

Bu Sarıbay kapırdın,
Aykanınday adatı,
Ölböstön murun kuturup,
Öçtünbü dep küyünbö,
Ökümdöngön ölgür – dep
Ötkörö curtu tüzölbö
Ok ötpös tondu bölgülöp,
Mından kelgen balaanı,
Kol menen tosup körgülöp,
Cekege çıgıp salışıp,
Dagı oşondoy kagışıp,
Aytıp turgan kebi uşul,
Ayga aydarım salamın,
Curtka kılgan müşküldü,
Koldop tosup alamın.
Ölüp kalsam kayran curt,

Bu Sarıbay kâfirin,
Ezelden beri âdeti,
Ölmezden önce kudurmak,
Söndün mü diye yanma sen,
Zorbalanan ölesice – diye,
Onmaz yurdu düzelmez,
Ok geçmez zırhı parçalayıp,
Bundan gelen belayı,
Elle karşılayıp sınayıp,
Teke tek çıkıp vuruşup,
Yine öylece çarpışıp,
Söyleyip durduğu söz şudur:
Aya perçemimi salarım,
Yurda edilen zulmü,
Elimle karşılayıp önlerim.
Ölüp kalırsam, yazık yurt,

Sarıbaydan öldü – dep,
Barsa-kelbes çın caydı,
Kız arstan kördü – dep,
Çın küdördü üzgülö.
Çın balbanım öldü – dep,
Kayran kız cayın kördü – dep,
Özöngö kanı toldu – dep,
Ört öçköndöy boldu – dep,
Cıyılgandı çaçkıla,
Tuş-tuş közdöy kaçkıla.
Erkek bolsoñ, er bolsoñ,
Çapkılap çabış kılgıla,
Tuu tübünö turgula,
Kanduu soguş çoñ cañcal,
Közdöp cürüp körgülö,
Körgöndö şaşpay kalayık,
Kuyalı öldü degile,
Karap baarın bergile!
Katışkan kaarduu soguşta,
Kaygırgandan ne payda,
Buzulgan katuu kuu sayda
Sanaa tartıp sargayıp,

Sarıbay'dan öldü – deyip,
Gidip gelinmez gerçek yeri,
Kız arslan gördü – deyip,
Umudu artık kesiverin.
Gerçek pehlivanım öldü – deyip,
Yazık kız yerini buldu – deyip,
Dereye kanı doldu – deyip,
Yangın sönmüş gibi oldu – deyip,
Toplananı dağıtın,
Dört bir yana kaçışın.
Erkeksen, er isen,
Kılıç sallayıp vuruşun,
Tuğun dibinde durun,
Kanlı savaş, büyük kavga,
Gözleyerek görün siz,
Görünce şaşırmayın, ey halk,
Kuyalı öldü deyin,
Bakıp her şeyi veriverin!
Girilen amansız savaşta,
Kaygılanmaktan ne fayda,
Bozguna dönen kuru vadide,
Tasa çekip sararıp,

Sarı oorudan kubarıp,
Sargayganda ne payda.
Bel baylagan berender,
Berenderi Sarıbay,
Kara niet şer ele,
Turbay kagış salgıla,
Ar müşküldüü küyüttüü,
Bir kötörüp algıla,
Ar kayratı bilinse,
Aygay salıp cetişse,
Ceke-ceke sayışıp,
Tübölükkö ketişsem,
Nayza sunup kalgıla,
Eren bolsoñ, er bolsoñ,
Esil kök cal uraanı,
Baatırı kırgıy sen bolsoñ,
Acal cetse ölümgö,
Ölböy aman turganıñ,

Sarı dertten solup,
Sararıp durmaktan ne fayda.
Bel bağlanan yiğitler,
Yiğitler başı Sarıbay,
Kara niyetli bir arslandı,
Durmadan çarpışın,
Her sıkıntıyı, her yası,
Birlikte yüklenip kaldırın,
Gayreti belli oldu mu,
Nara atıp yetişirse,
Teke tek mızraklaşıp,
Ebediyete gidersem,
Mızrak uzatıp durun,
Eren isen, er isen,
Aziz bozkurdun narası,
Atmaca yiğidi sensen,
Ecel gelirse ölüme,
Ölmeden sağ kalanınız,

Karaan bolup bergile,
Ubadaga turgula!
Kuyrugu bar, canı bar,
Tileginde zaarı bar,
Kolduu bilek can – dep,
Sarıbay candan tüñülsün,
Aytkanım uşunday uguldu,
Karaan bolup, bel bolup,
Kaçırıp coogo çıgıñar,
Öödö karap salışsam,
Öbök bolup beriñer,
Ildıy bolsom kokustan,
Öbök bolup beriñer.
Kolu kaptap cetpesin,
Tuş-tuşumdan nayzalap,
Kol cabılıp ketpesin.
Torobosun kolumdu,
Baylabasın columdu.
Körsötpösün sonundu,
Betteşkenim Sarıbay,

Arka olup veriverin,
Verdiğiniz sözde durun!
Kuyruğu var, canı var,
Dileğinde zehri var,
Güçlü bilekli can – deyip,
Sarıbay candan umut kessin,
Söylediğim böylece duyuldu,
Arka olup, bel olup,
Saldırıp düşmana çıkın,
Yukarı bakıp vuruşursam,
Destek olup veriniz,
Aşağı düşersem kazara,
Destek olup veriniz.
Ordusu basıp yetişmesin,
Dört yanımdan mızraklayıp,
Ordu üşüşüp sarmasın.
Kuşatmasın kolumu,
Bağlamasın yolumu.
Göstermesin o fecaati,
Karşılaştığım Sarıbay,

Belgilüü duşman uşunday,
Bel elderim çurkurap,
Zırkıraşıp dırkırap.
Bizdi Kuday urbaybı,
Kayra tartıp kaçkanday
Akılımdan şaşkanda,
At soorusun salganda,
Akıldan şaşıp alganda,
Kalaymandı salbaybı,
Kalıñ türkün şaşkanda,
Kaçışsa da albaybı,
Degen sözgö orunda,
Karaan bolup berüüñör,
Karaan bolboy koysoñor,
Ceti börü bir koydu,
Talap-tarpıp koyboybu,
Calgız candın cayı köp,
Sabasa tartıp koyboybu.
Bir adamdı miñ adam,
Bir kün atıp koyboybu.

Ünlü düşman işte böyle,
Güvendiğim eller çığrışıp,
Sızlaşıp titreşerek.
Bizi Tanrı çarpmaz mı,
Geri dönüp kaçarcasına,
Aklım şaşırdığında,
Atın sağrısını dönünce,
Aklını iyice şaşırınca,
Kargaşayı salmaz mı,
Kalabalık ordu şaşırınca,
Kaçsalar da almaz mı,
Denen söz yerindedir,
Bana arka olmanız gerek,
Arka olmazsanız eğer,
Yedi kurt bir koyunu,
Parçalayıp yemez mi,
Yalnız canın derdi çok,
Döverek yere sermez mi.
Bir adamı bin adam,
Bir gün vurup öldürmez mi.

Tulpar oozun burgula,
Salamat kol turgula,
Turbay nayza sungula.
Acal cetse ölgülö,
Baatır er Seytek
Baarı kırgız kalıñ kol
Karaan bolup bergile,
Aygaylaşıp alışıp,
Duuga kirip algıla,
Nayzalaşıp sayışıp,
Çuuga kirip kalganda,
Cekege çıkkan Sarıbay,
Celmayanı kuturgur,
Baatırdıgı başkaça,
Baalı, zaarı bir kança.
Körkoo boyluu çoçkonun,
Nayzaları aramdın,
Iktuulugu dagı bar,

Küheylanın ağzını çevirin,
Sağ esen ordu durun,
Durmadan mızrak uzatın.
Ecel gelirse ölün,
Yiğit er Seytek,
Bütün Kırgız, kalabalık ordu,
Arka olup veriverin,
Naralaşıp tutuşup,
Uğultuya dalıverin,
Mızraklaşıp dürtüşüp,
Kargaşaya girildiğinde,
Teke tek çıkan Sarıbay,
Yelmayan'ı kudurasıca,
Yiğitliği bambaşka,
Değeri, zehri bir hayli.
Heybetli gövdeli domuzun,
Mızrakları o haramın,
Ustalığı dahi var,

Amalı ketken Sarıbay,
Mıktuulugu dagı bar.
Urunarga too tappay,
Uruşarga coo tappay.
Çoñ cañcalga bargan küç
Çoñ bülüktü salgan küç,
Betteşüügö barganda,
Bet alışıp kalganda,
Kutbe canı betinen
Buurul menen bulkuntup,
Burçtan çoro kirgile,
Kunanın süröp ötkörüp,
Cetken cerge soylotup,
Alakem capız betinen,
Atıştı arbın kılgıla,
Sarıbaydın tümön kol
Kol baylagıs kılgıla,
Aygay salıp cetkile,
Can cabıla kaçırıp,
Cabıla soguş kılgıla,
Cañcal cayı uşunday» –
Dep, oşentip kız balban,

Hileye batmış Sarıbay'ın,
Yamanlığı dahi var.
Çarpışacak dağ bulamaz,
Vuruşacak düşman bulamaz.
Büyük kavgaya varan güç,
Büyük bozgunu salan güç,
Yüz yüze gelmeye varınca,
Karşı karşıya kalınca,
Kutbe yanı yamacından,
Boz atıyla şahlandırıp,
Köşeden, çorolar, girin,
Tayını sürüp geçirip,
Vardığı yerde süründürüp,
Alçacık bayır yüzünden,
Atışmayı sıklaştırın,
Sarıbay'ın tümen ordusunu,
Eli kolu bağlı edin,
Nara atıp yetişin,
Hep birden saldırıp,
Topluca savaş edin,
Kavganın hâli böyledir» –
Deyip, böylece kız pehlivan,

«Cekege çıkkan Sarıbay,
Eelikkenin köröyün,
Entikkenin basayın,
Umaçtay közün açayın,
Kolgo tüşsö cançayın,
Kabırgasın sögöyün,
Karmap kanın tögöyün,
Berensinip mergendi,
Ay-aalamdı buy kılgan,
Ceke basar eriñdi,
Kıyla müşkül salayın,
Kaçankı kekti alayın» –
Dep, oşentip Kuyalı,
Erdi epsiz karmadı,
Een kalgan kaşka tiş,
Bölö-bölö çaynadı,

«Teke tek çıkan Sarıbay,
Azgınlığını göreyim,
Soluyuşunu bastırayım,
Faltaşı gibi gözünü açayım,
Ele düşerse ezeyim,
Kaburgasını sökeyim,
Yakalayıp kanını dökeyim,
Yiğitlik taslayan nişancıyı,
Ay-âlemi perişan eden,
Tek başına yürüyen erini,
Nice zorluğa sokayım,
Nicedir güttüğüm öcü alayım» –
Deyip, böylece Kuyalı,
Dudağını hınçla kavradı,
Issız kalan bembeyaz dişiyle,
Parça parça çiğnedi,

Arstan közü caynadı.
Adi makpız dorbogo
Aşıp çıgıp atuulap,
Astındagı Celcetpes,
Ürtük menen cabuulap,
Çap oloñun bek tartıp,
Kuyuşkanın bek tartıp,
Kulcaday közün kızartıp,
Körkömü suluu Kuyalı,
Tiygen ayday bu dagı.
Adamdıgı bir başka,
Aalamdan aşkan köy kaşka,
Betteşeeri Sarıbay,
Berendigi momunday.
Ar kaçandan bir kaçan,
Talkalaşıp sayışkan,
Dalay neçen tıtışıp,
Almaday baştan al ketip,
Ak deneden kan ketip,
Talkalaşıp kalışkan.
Beleske çıgıp betteşken,
Kol çakırıp bölüşüp,
Ar kaçandan bir kaçan,
Cañcaldaşıp ölüşkön,

Arslan gözü parladı.
Sadak dolusu torbadan,
Aşarak çıkıp ok atıp,
Altındaki Celcetpes'i,
Örtüsüyle çullayıp,
Kolanını sıkı çekip,
Kuskununu sıkı çekip,
Dağ koçu gibi gözünü kızartıp,
Görkemi güzel Kuyalı,
Doğan ay gibi bu dahi.
İnsanlığı bir başka,
Âlemi aşan seçkin yiğit,
Karşılaşacağı Sarıbay,
Yiğitliği işte şöyle:
Her zamandan bir zaman,
Paralaşıp mızraklaşan,
Nice kereler didişip,
Elma gibi baştan güç gidip,
Ak bedenden kan gidip,
Paramparça vuruşmuşlar.
Tepeye çıkıp yüzleşen,
Ordu çağırıp bölüşüp,
Her zamandan bir zaman,
Kavgaya tutuşup ölüşen,

Özü körgön duşmanga
Ötkörö kaarduu baatırga,
Ökümdöngön baatırga
Tacaaldın kara közünö,
Acal cetse ölüügö,
Kaalasa candı kuduret,
Amanatın berüügö,
Arbın atış saluuga,
Arstan şerdin tukumu,
Kaarduunun kolunan,
Acaldın karşı torunan
Aybatı kalıñ, zaarı küç,
Al Sarıbay kolunan,
Acıratıp aluuga.

Kendi gördüğü düşmana,
Alabildiğine gazaplı yiğide,
Hükmü zorlu yiğide,
Zalimin kara gözüne,
Ecel gelirse ölmeye,
Kudret canı dilerse,
Emanetini vermeye,
Bol bol atış açmaya,
Arslan şirin soyunu,
Gazaplının elinden,
Ecelin kurulu ağından,
Heybeti kalın, zehri güçlü,
O Sarıbay'ın elinden,
Çekip kurtarmaya.

Mıktı cañcal uşu duu,
Sarıbayga saluuga,
Bet alışıp salışıp,
Bılçıldaşıp kaluuga,
Kumar közü küç bolup,
Kurusun balban Kuyalı
Eki közü tört bolup,
Kaarı baştap kamınıp,
Cay-caragın salınıp,
Calañ kılıç baylanıp,
Calañdagan bir nayza
Cana sunup şaylanıp.
Kara caak buldursun,
Karmay kalıp imerip,
Kayık sınduu Celcetpes,
Takımga tartıp ciberip,
Alda dep nayza kötörüp,
Sarıbayga bet alıp,
Küröştü küçtüü kıldı emi.
Coo belgisi dobulbas,
Dobulbas cayı uşunday,
Özü pildin terisi
Aybalta menen bir salsa
Asman köçöt tim ele,
Cer cüzünün kerüüsü,
Uruşta kaçat balbanı,

Yaman kavga, işte bu uğultu,
Sarıbay'a salmaya,
Yüz yüze gelip vuruşmaya,
Ezişip kalmaya,
Süzgün gözü güç dolup,
Zavallı pehlivan Kuyalı,
İki gözü dört olup,
Gazaba gelip hazırlanıp,
Pusatını kuşanıp,
Yalın kılıç bağlanıp,
Parıldayan bir mızrağı,
Yine uzatıp donanıp.
Kara saplı kamçıyı,
Kavrayıp döndürüp,
Kayık misali Celcetpes'i,
Uyluğuna çekip indirip,
Allah deyip mızrak kaldırıp,
Sarıbay'a yönelip,
Güreşi şimdi güçlü kıldı.
Savaş işareti davuldur,
Davulun hâli şöyledir:
Kendisi fil derisinden,
Aybaltayla bir vursa,
Gök yerinden göçer sanki,
Yeryüzünün dört yamacı,
Savaşta kaçar pehlivanı,

Koldun çıga daldalı,
Kuyalının cañcalı.
Dobulbastı urdu ele,
Artında takool balbanı.
Bul belgini kılgan soñ,
Komogoyluu sır nayza
Kürkürötö urdu ele,
A da bolboy karaandı
Küüldötüp urdu ele.
Cer buzulup çañ bolup
Körgöndün başı mañ bolup,
Erdin baarı eeligip,

Ordunun siperi dağılır,
Kuyalı'nın kavgası böyle.
Davula vurdu işte,
Ardında destekçi pehlivanı,
Bu işareti verdikten sonra,
Temrenli sırlı mızrağı,
Gürleterek vurdu işte,
O da yetmez, karaltıya,
Gümbürdeterek vurdu işte.
Yer bozulup toz olup,
Görenin başı dönüp,
Erlerin hepsi coşup,

Erendin baarı ceeligip,
Kayrattuusu şerdüüsü,
Kazatka çıkkan erdigi.
Kalayıkka bilinip,
Kalk canınan tüñülüp,
Cardap karap kalganda,
Mına oşondo Kuyalı,
Tula-boyun topçulap,
Toluk betin upçulap,
Şer ekeni bilinip,
Ok ötpös bolot kiyinip,
Coo degende süyünüp,
Atı urgaaçı kız balban
Atışka salat çoñ cañcal,
Kayran başka ne arman,
Berendigi belgilüü,
Kökcaldıgı körünö.
Coo körgöndö köz caynap,
Kan içmesi bek karmap,
Karsıldatıp tiş kayrap,
Almaday moynu uzarıp,
Arstanday közü kızarıp,
Cetik belin kurçanıp,
Celip koldon bölünüp,
Sölökötü-söölötü
Matangan aybat kelbeti,
Calañkıç sınduu körünüp.
Carak alıp calanıp,

Erenlerin hepsi kızışıp,
Gayretlisi, arslan yüreklisi,
Gazaya çıkan yiğitliği,
Halka belli olup,
Halk canından umut kesip,
Yığılıp bakakaldığında,
İşte o zaman Kuyalı,
Tüm bedenini düğmeleyip,
Dolgun yüzünü örtüp,
Arslan olduğu belli olup,
Ok geçmez çelik giyinip,
Düşman deyince sevinip,
Adı dişi, kız pehlivan,
Atışta büyük kavga salar,
Yiğit başa ne gam var,
Yiğitliği bellidir,
Bozkurtluğu görünür.
Düşman görünce gözü parlayıp,
Kana susamışlığı depreşip,
Çatırdatarak diş bileyip,
Elma gibi boynu uzayıp,
Arslan gibi gözü kızarıp,
İnce belini kuşanıp,
Koşturup ordudan ayrılıp,
Endamı ve heybeti,
Kaskatı heybetli sureti,
Azrail misali görünüp.
Pusat alıp yalanıp,

Eki cagın karanıp,
Ezelki balban şurkuya
Eerdi-murdun calanıp,
Acıdaarday tolgonup,
Arstanday komdonup,
Kaarın cıynap kamınıp,
Caratkanga calınıp:
«Kuturgur kanın tögö kör,
Kup şermende kılbastan,
Kuday abiyir bere kör.

İki yanını gözleyip,
Ezelden pehlivan o çetin kız,
Dudağını burnunu yalanıp,
Ejderha gibi kıvranıp,
Arslan gibi çömelip,
Gazabını toplayıp hazırlanıp,
Yaradan'a yalvarıp:
«Kudurmuşun kanını döktür,
Beni rüsva etmeden,
Tanrım, yüz aklığı veregör.

Kuturgurdun kolunan
Kulasam ölöm barkım cok,
Kurugan balban öldü – dep,
Urmattap kömör kalkım cok.
Içim kapa, boorum çok,
Kapalıktan kaygı cok,
Kadır Alda Caratkan,
Özüñdön başka ayla cok.
Betteşeerim Sarıbay,
Karmaştı katuu baştadım.
Bel baylagan belim cok,
Bekitilüü şerim cok,
Meder kılgan elim cok,
Karuusu toluk kapırdı,
Karmaştım Kuday bere kör,
Atı urgaaçı kız elek,
Muñdu Kuday bere kör» –
Dep, oşentip Kuyalı
Tegerete karabay
Degi ölöm dep sanabay,
Kıdırata karabay,
Kılça canın ayabay,
Aldındagı Celcetpes,
Oñdop-soldop teminip,
Oñ-tetiri kamçı urup,
Çü dese tulpar dırkırap,
Tulku tuura tiygen cer,
Kemer bolup bırkırap,
Üstündögü balban kız,
Betteşeeri Sarıbay,

Kudurmuşun elinden,
Düşersem ölürüm, değerim yok,
Zavallı pehlivan öldü – deyip,
Saygıyla gömecek halkım yok.
İçim kederli, bağrım kor,
Kederden beter kaygı yok,
Kadir Allah, ey Yaradan,
Senden başka çare yok.
Karşılaşacağım Sarıbay,
Kavgaya sert başladım.
Bel bağladığım dayanağım yok,
Ardımda saklı arslanım yok,
Medet umduğum elim yok,
Gücü kuvveti tam kâfiri,
Tuttum kavgaya, Tanrım yardım et,
Adı üstünde dişi, kızdık biz,
Dertliye, Tanrım, veregör» –
Deyip, böylece Kuyalı,
Çevresine bakmadan,
Hiç ölürüm diye saymadan,
Sağa sola bakınmadan,
Kıl kadar canını esirgemeden,
Altındaki Celcetpes'i,
Sağdan soldan mahmuzlayıp,
Düz ters kamçı vurup,
Deh deyince küheylan fırlayıp,
Gövdesinin değdiği yer,
Yar olup ufalanıp,
Üstündeki pehlivan kız,
Karşılaşacağı Sarıbay,

Belgilüü duşman momunday.
Astında tulpar tüyülüp,
Üstündögü balban kız,
Kabak bürköp kaş kakpay,
Katkırıp külüp süyünüp,
Zıñ-zıñ etip kenebey,
Sarıbay balban eken – dep,
Buçkagına teñebey,

Ünlü düşman işte şöyle.
Altında küheylan gerinip,
Üstündeki pehlivan kız,
Kaşını çatıp kirpik kırpmadan,
Kahkaha atıp sevinip,
Dimdik durup aldırmadan,
Sarıbay pehlivanmış – diye,
Topuğuna denk saymadan,

Erdik menen şerdikti,
Ayla menen ıktuunu,
Akılga dıykan közü açık
Ayabagan şıktuunu,
Alda Taalam bul kızga
Bergen eken çenebey,
Öödö-ıldıy karabay,
Ölömün dep sanabay,
Ölçöölöngön balban kız
Ölüm dese süyünüp,
Er ekeni bilinip,
Tulpar oozun burganda,
Uñgusu bolot sır nayza,
Keçöö kürkürötö sunganda
Küröşöörü Sarıbay,
Betteşeeri momunday.
Taş kayrattuu badirek
Cürögü baatır coo bilek,
Al Sarıbay kapırga,
Salmak boldu çoñ dümök,
Ölgöndö bolboy eç arman,
Kuyalı saldı çoñ cañcal.
Kadimkidey balban kız
Neçen möröy neçen çır,
Betteşip cadaal salgan kız.
Kança cerden kat algan,
Kız arstan atalgan.
Colun alda oñdogon,
Col babedin şayaba,
Eköö katar koldogon,
Bet alganıñ oñdogon,
Mañdaylaşsa somdogon.

Erliği ve arslanlığı,
Hileyle ustalığı,
Akılda usta, gözü açık,
Ölçüsüz yeteneği,
Allah Teâlâ bu kıza,
Ölçüsüz vermiş meğer,
Aşağı yukarı bakmadan,
Ölürüm diye saymadan,
Ölçülüp biçilmiş pehlivan kız,
Ölüm deyince sevinip,
Er olduğu belli olup,
Küheylanın ağzını çevirince,
Sapı çelik sırlı mızrağı,
Dün gürleterek uzatınca,
Güreşeceği Sarıbay,
Karşılaşması işte şöyle.
Taş gayretli o edepsiz,
Yüreği yiğit, savaş bilekli,
O Sarıbay kâfire,
Büyük bela yük oldu,
Ölse de yok hiç pişmanlık,
Kuyalı saldı büyük kavga.
Bildiğimiz pehlivan kız,
Nice yarış, nice kavga,
Yüzleşip zorlu savaş salan kız.
Nice yerden name almış,
Kız arslan diye anılmış.
Yolunu Allah düzeltmiş,
Yol pîri evliyalar,
İkisi birden kollamış,
Yöneldiği yeri rast getirmiş,
Karşılaşınca ezdirmiş.

Atı ugulgan aalamdan
Kulak ugup köz körgön
Bilip turgan dalay can,
Bul öñdöngön bolbogon.
Sarıbaydı bet alıp,
Zulpukor kılıp kötörüp,

Adı duyulmuş âlemden,
Kulak duymuş, göz görmüş,
Bilip duran nice can,
Bunun gibisi olmamış.
Sarıbay'a yönelip,
Zülfikar'ı kaldırıp,

Nayza carak şaylanıp,	*Mızrak pusat donanıp,*
Çımırkanıp komdonup,	*Gerinip kasılıp,*
Cebeden murun cetem – dep,	*Oktan önce yetişirim – deyip,*
Cetip nayza sunuşup,	*Yetişip mızrak uzatıp,*
Talkalaşa ketsem – dep,	*Paralaşıp gideyim – deyip,*
Erte aytarı keç bolup,	*Erken denen geç olup,*
Kubat kaynap küç tolup,	*Kudret kaynayıp güç dolup,*
Kurgan balban türlönüp,	*Zavallı pehlivan renkten renge girip,*
Kuturgurga süylönüp,	*Kudurmuşa söylenip,*
70860 Katuu kaardı baştadı.	*Sert gazabı başlattı.*
Kadır alda bergen can,	*Kadir Allah'ın verdiği canı,*
Kılça körböy kızıtalak,	*Kıl kadar görmeden, kahrolası,*
Kılga baylap taştadı.	*Kıla bağlayıp bıraktı.*
Tulpar oozun burganda,	*Küheylanın ağzını çevirince,*
Er Sarıbay duşmanga,	*Er Sarıbay düşmana,*
Emi nayza sunganda,	*Şimdi mızrak uzatınca,*
Beldi ıldıy bökçöytüp,	*Beli aşağı kamburlaştırıp,*
Ört caynagan eki köz,	*Alev saçan iki gözü,*
Tunara caynap çekçeyip,	*Bulanıp parlayıp belerip,*
70870 Çoñ omurtka kabırga,	*Koca omurga, kaburga,*
Karcayıp bölök bölünüp,	*Çatırdayıp ayrı ayrılıp,*
Kan aralaş kızıl çok,	*Kan karışık kızıl kor,*
Calınday oozdon tögülüp,	*Alev gibi ağzından dökülüp,*
Balbandıgı, şerdigi,	*Pehlivanlığı, arslanlığı,*
Başkaça közgö körünüp,	*Bambaşka göze görünüp,*
Koldon çıgıp bölünüp,	*Ordudan çıkıp ayrılıp,*
Baskan cerin uratıp,	*Bastığı yeri çökertip,*
Buluttay uçkan Celcetpes,	*Bulut gibi uçan Celcetpes'e,*
Buudan menen çuratıp,	*Küheylanla yarışıp koşturup,*
70880 Tuyugun buzup col salıp,	*Çıkmazı bozup yol açıp,*
Kaarı küçtüü Sarıbay,	*Gazabı güçlü Sarıbay,*
Buzukuga kol salıp.	*Bozguncuya el atıp.*
Mına oşondo Kuyalı,	*İşte o zaman Kuyalı,*
Uzun boyluu, keñ dalı,	*Uzun boylu, geniş omuzlu,*
Ötö balban ötkür şer,	*Pek pehlivan, keskin arslan,*
Erendin biröö bul dagı.	*Erenlerin biri bu dahi.*
Ayta-buyta degiçe,	*Şöyle böyle diyene dek,*
Açıp közdü-cumgança,	*Göz açıp kapayana dek,*

Celcetpesi ceeligip,
Buluttay uçup eeligip,
Cebeden murun cetti ele.
Nayzaga dañgıl Kuyalı,
Aytıp cürgön kebi bul,
Er Sarıbay baatırga
Mına mınday dedi bul:
«Ar kaçandan bir kaçan,
Buzukunu oyloysuñ,
El kıdırıp, kan tögüp
Çatagıñdı koyboysuñ.
Minte berseñ kuturgur,
Bu düynödö oñboysuñ.
It da senden köp cakşı,
Ittigiñdi koyboduñ.
Çarkıñ cetti dalayga,
Kılmışsız öldü dalay can,
Bu da adam, sen da adam,
Bul kılganıñ bek caman.
Cayında catkan momun el,
Cakkan otun öçürdüñ,
Can-cabılta köçürdüñ,
Cerinen buzup taldarın,
Cetim taştap kor kıldıñ,
Kızıl çie baldarın.
Ceti atañdın öçü cok,
Ne peylinen kırgızdın,
Mınça kıynap candarın,
Ar kaçandan bir kaçan,
Kuturganıñ koyboduñ,
Içip kanga toyboduñ.
Curt olcolop, el kırıp,
Cañcalıñdı koyboduñ,
Nayzanı kanga çıktadıñ,
Süylösö sözdü ukpadıñ.
Beles boylop kırdı aştıñ,

Beypaylaşıp çırdaştıñ.
Aytsam-aytsam bolboduñ,

Celcetpes'i coşup,
Bulut gibi uçup kızışıp,
Oktan önce yetişti işte.
Mızrakta usta Kuyalı,
Söyleyip durduğu söz bu,
Er Sarıbay yiğide,
İşte şöyle dedi bu:
«Her zamandan bir zaman,
Bozgunculuğu düşünürsün,
El dolaşıp, kan döküp,
Fesadını bırakmazsın.
Böyle sürdürürsen, kudurmuş,
Bu dünyada onmazsın.
İt bile senden çok iyi,
İtliğini bırakmadın.
Zulmün erişti nicesine,
Suçsuz öldü nice can,
Bu da insan, sen de insan,
Bu ettiğin pek yaman.
Rahatında yatan sessiz halkın,
Yaktığı ateşini söndürdün,
Topunu birden göçürdün,
Yerinden söktün söğütlerini,
Yetim bırakıp hor kıldın,
Kızıl kiraz misali yavrularını.
Yedi atanın öcü yok,
Kırgız'ın hangi huyundan,
Bunca kıydın canlarına,
Her zamandan bir zaman,
Kudurmanı bırakmadın,
İçip kana doymadın.
Yurdu yağmalayıp, halkı kırıp,
Kavganı bırakmadın,
Mızrağı kana buladın,
Söylense sözü dinlemedin.
Bel boyunca sırtı aştın,

Bela çıkarıp çekiştin.
Söyledim söyledim, olmadın,

Ar kaçandan bir kaçan
Cañcalıñdı koyboduñ.
Beypay salıp izdesem
Özüñ keldiñ, Sarıbay,
Talkalaşıp sayışar
Keziñ keldi, Sarıbay.
Bir cañcaldı saluuga,
Eki közüñ tört bolup
Özüñ keldiñ, Sarıbay.
Burbay kılıç urganga,
Buzuktaşıp turganga
Keziñ keldi, Sarıbay.
Kalk dürbötüp kol cıyıp,
Koldu tümön mol kılıp
Özüñ keldiñ, Sarıbay.
Azır kulap ölüügö,
Barsa-kelbes keñ cayıñ,
Badiregiñ körüügö
Keziñ keldi, Sarıbay.
Celmoguz uulu dedirip,
Elge çıktı atagıñ,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Aştı senin çatagıñ.
Çatagıñdı tabamın,
Menin atım Kuyalı,
Kapkaydan mintip tabamın.
Antıñ urup şaşpay tur,
Baatır bolsoñ, şer bolsoñ
Er Sarıbay sen bolsoñ,
Akılıñdan şaşpay tur,
Aldıñkı cerden kaçpay tur» –
Dep, oşentip Kuyalı,
Müşküldüü sır nayza
Bura karmap aldı ele,
Emçek ettin beti – dep,
Öpkönün ölçöö çegi – dep,
Cürök kolgo tüştü – dep,
Kulcuñdagan doñuzdun,

Her zamandan bir zaman,
Kavganı bırakmadın.
Dert yanıp seni aradım,
Kendin geldin, Sarıbay,
Paralaşıp mızraklaşacak,
Vaktin geldi, Sarıbay.
Bir kavgayı salmaya,
İki gözün dört olup,
Kendin geldin, Sarıbay.
Sapmadan kılıç vurmaya,
Bozuşup durmaya,
Vaktin geldi, Sarıbay.
Halkı ayaklandırıp ordu toplayıp,
Orduyu tümen tümen çoğaltıp,
Kendin geldin, Sarıbay.
Şimdi düşüp ölmeye,
Gidip gelinmez geniş yurdunu,
Rezilliğini görmeye,
Vaktin geldi, Sarıbay.
Celmoguz oğlu dedirtip,
Ele yayıldı adın,
Ay-âlemi perişan edip,
Aştı senin fesadın.
Fesadının hakkından gelirim,
Benim adım Kuyalı,
Ta nerelerden böyle bulurum.
Yeminin çarpsın, dur hele,
Yiğit isen, arslan isen,
Er Sarıbay sen isen,
Aklını şaşırmadan dur,
Önündeki yerden kaçmadan dur» –
Deyip, böylece Kuyalı,
Belalı sırlı mızrağı,
Kavrayıp burdu işte,
Göğüs etinin yüzü – deyip,
Akciğerin ölçü sınırı – deyip,
Yürek ele düştü – deyip,
Böbürlenen domuzun,

Kulaar ceri uşul – dep,
Kuyalı nayza saydı ele.
Mına oşondo Sarıbay,
Ökürgöndön bakırıp,
Örük başın capırıp,
Nayza bolot aybalta,
Celmoguz uulu kapırdın,
Balbandıgı bir kança.
Aybaltanı aldı ele,
Al nayzanı colotpoy,
Kagıp turup kaldı ele.
Tayıp nayza ötkön soñ,
Sarıbay kaçıp ketken soñ,
Aybattanıp Sarıbay,
Açuulandı momunday.
Neçen iştin baarısın,
Utup ie taştadı.
Acıdaarday ışkırıp,
Aybattanıp bakırıp,
Bakırıgı baş carıp,
Öröpkügön doñuzdun,
Ökürügü taş carıp,
Kaarı katuu tögülüp,
Zaarı başka bölünüp,
Sarıbay cayın suraba.
Kaardanıp çamınıp,
Nayza sunup kamınıp,
Curt büldürgön kapır – dep,
Karmap cürgön katın – dep,
Kaarlandı ceeligip,
Kalkı tınbay eeligip.
Oktos berip oktolup,
Oozunan küygön çok bolup,
Kayratı katuu eñ ıktuu,
Ayla bilgen eñ mıktuu.
Baatırdıgı başkaça,
Balbandıgı bir kança,
Aybatı artık, zaarı küç,
Kapırdı körsöm öldüm – dep,

Düşeceği yer burası – deyip,
Kuyalı mızrak sapladı işte.
İşte o zaman Sarıbay,
Böğürerek bağırıp,
Kayısıların başını yatırıp,
Mızrak, çelik aybalta,
Celmoguz oğlu kâfirin,
Pehlivanlığı bir hayli.
Aybaltayı aldı işte,
O mızrağı yaklaştırmadan,
Savuşturup durdu işte.
Mızrak kayıp geçtikten sonra,
Sarıbay sıyrılıp çıktıktan sonra,
Heybetlenip Sarıbay,
Öfkelendi işte şöyle.
Nice işin hepsini,
Kazanıvermişti o güne dek.
Ejderha gibi ıslık çalıp,
Heybetlenip bağırıp,
Bağırışı baş yarıp,
Kabaran domuzun,
Böğürtüsü taş yarıp,
Gazabı sert dökülüp,
Zehri bambaşka saçılıp,
Sarıbay'ın hâlini sorma.
Gazaplanıp davranıp,
Mızrak uzatıp hazırlanıp,
Yurt yıkan kâfir – diye,
Kavgaya tutuşan karı – diye,
Gazaplandı kızışıp,
Halkı durmadan coşup.
Şaha kalkıp gerilip,
Ağzından yanan kor saçılıp,
Gayreti sert, pek usta,
Hile bilen, pek yaman,
Yiğitliği bambaşka,
Pehlivanlığı bir hayli,
Heybeti üstün, zehri güçlü,
Kâfiri görsem öldüm – deyip,

Çımınday candan küdör üz.
Sinek gibi candan umut kes.

Çın balaket Sarıbay,
Gerçek bela Sarıbay,
Çın cañcalı momunday.
Gerçek kavgası işte şöyle.
Sarıbay cayın suraba,
Sarıbay'ın hâlini sorma,
Açuulansa buulukkan,
Öfkelense boğulup taşan,
Aybatınan kapırdın,
Kâfirin heybetinden,
Acalduu pende colukkan.
Eceli gelmiş kul rastlamış.
Kürkürödü küülönüp,
Gürledi hızlanıp,
Küçöndü caman süylönüp,
Zorlandı kötü söylenip,
Kaarlanıp kelgeni,
Gazaplanıp gelişinde,
Kayratı katuu bölündü,
Sert gayreti ayan oldu,
Karasa müşkül çoçkonun,
Bakılsa, belalı domuzun,
Can kıyar türü köründü.
Can kıyacak hâli göründü.
Cadaal salbay turbadı,
Zorbalık salmadan durmadı,
Can-canınan kaçıp kol,
Dört bir yanından kaçıp ordu,
Alaktap katıp kıyradı.
Telaşla donup kırıldı.
Al Sarıbay kapırdın,
O Sarıbay kâfirin,
Çın cañcalı köründü,
Gerçek kavgası göründü,
Çındap köñül bölündü.
Gönüller gerçekten ürperdi.
Açuulanıp küülönüp,
Öfkelenip hızlanıp,
Alban türlüü süylönüp:
Türlü türlü söylenip:
«Kuturganı balbandın,
«Pehlivanın kudurmuşu,
Kızmın dep cürüp karıgan kız,
Kızım diye gezip kocamış kız,
Caşı uzakka bargan kız,
Yaşı uzağa varmış kız,
Casalma sözdü salgan kız,
Yapmacık söz söyleyen kız,
Can örttödüñ balban kız,
Can yaktın, pehlivan kız,
Kıyadan köçkön köçüñ cok,
Yamaçtan göçen göçün yok,
Kısınıp cañcal salgıday
Sıkışıp kavga salacak,
Kırk atañdın öçü cok.
Kırk atanın öcü yok.
Muruntan köçkön köçüñ cok,
Eskiden göçen göçün yok,
Sarı izine çöp salıp,
Sarı izime ot bağlayıp,
Sargarta kuup kelgidey
Sarartana dek kovalayacak,
San atañdın öçü cok.
Sayısız atanın öcü yok.
Buzuluşkan kebi cok,
Bozuştuğumuz söz de yok,
Cañcaldaşkan ebiñ cok,
Kavgalaşacak sebebin yok,
Can kıyışıp salışkan,
Can kıyışıp vuruşacak,
Mederiñdin kebi cok.
Güvendiğinin lafı yok.
Talastan çıkkan köçüñ cok,
Talas'tan çıkan göçün yok,

Mederiñdin öçü cok.	*Güvendiğinin öcü yok.*
Surasa berbes Celcetpes,	*İstense verilmez Celcetpes'e,*
Suuk ukuruk salayın,	*Soğuk kemendi atayım,*
Körünsö berbes Celcetpes,	*Görünse ele geçmez Celcetpes'i,*
Körünöö tartıp alayın.	*Göz göre göre çekip alayım.*
Calınsañ kelbes astıña,	*Yalvarsan da dinlemem seni,*
Calbartıp katın kılayın.	*Yalvartıp seni karı edeyim.*
Opsuz oyron salamın,	*Ölçüsüz kıyım salarım,*
71050 Kaarım keldi kakaydım,	*Gazabım geldi, kabardım,*
Olcogo atañ kılamın.	*Seni ganimet malı ederim.*
Tagdır cetse ölöyün,	*Kader yetişirse öleyim,*
Kuturuptur kuu kalça,	*Kudurmuş sinsi kalça,*
Cazasın kolgo bereyin,	*Cezasını elimle vereyim,*
Katuulap tiyip cinine,	*Sertçe dokunup damarına,*
Kazır cetem tübünö,	*Şimdi hakkından gelirim,*
Uuluu zaarım çaçayın,	*Zehirli hıncımı saçayım,*
Tüp-tamırın kazayın.	*Kökünü kazıyayım.*
Albuuttanıp köröyün,	*Coşup kükreyip göreyim,*
71060 Alışıp cürüp ölöyün.	*Boğuşarak öleyim.*
Basıp candı talkalap,	*Basıp canını paralayıp,*
Kabırga söögün sögöyün».	*Kaburga kemiğini sökeyim».*
Kızıksañ buzuk mında – dep,	*Meraklıysan, fesat burada – deyip,*
Kırgınduu kızık sonun – dep,	*Kırgınlı seyir hoştur – deyip,*
Kız kançıgım mına – dep,	*Kız kancığım işte – deyip,*
Cañcaldaşkan mına – dep,	*Kavgalaştığım işte – deyip,*
Torkızıl sanga bir salıp,	*Torkızıl'ın sağrısına bir vurup,*
Kök bolotton nayza alıp,	*Gök çelikten mızrak alıp,*
Çıguuçuday közü çaçırap,	*Fırlayacakmış gibi gözü saçılıp,*
71070 Tiştese caagı acırap,	*Isırsa çenesi ayrılıp,*
Bettegeni çok bolup,	*Yöneldiği kor olup,*
Kayrattalıp oktolup,	*Gayrete gelip gerilip,*
Kaardanıp ökürüp	*Gazaplanıp böğürüp,*
Kança kandı kuuptur,	*Nice hanı kovalamış,*
Kalkıldabay kara cer	*Kara toprak oynamadan,*
Kalıñınan tütüptür,	*Derininden tütüp durmuş,*
Kalayıktı talkalap,	*Halkı paralayıp,*
Er Sarıbay kuturgur,	*Er Sarıbay kudurmuş,*
Karmaşamın dep kelip,	*Kapışırım diye gelip,*

Kança miñ döölör büt ölüp
Katuu müşkül salıptır.
Kança cerden kalk soyup,
Kan cıynagan Sarıbay,
Kança cılı col cürüp,

Çañ cıynagan Sarıbay.
Sarıbay cayın suraba,
Buka moyun, buura san,
Bulkuşkandı kuuratkan,
Bet alganın buy kılgan,
Ay-aalamga çır kılgan.
Karaanı cerge çaçılgan,
Sarıbay kelet degende,
Beşiktegi tili cok,
Imırkay bala basılgan.
Kaarı kalkka bilingen,
Bettep bargan pendesi,
Belgilüü candan tüñülgön.
Kabılgandı kaysagan,
Kerişkendi kemirgen,
Er Sarıbay kul oşol,
Basıp adam kelbegen,
Barkın canga berbegen.
Uluk eken Sarıbay,
Karasa müşkül momunday.
Kalk büldürgön doñuzday,
Kuyalı nayza sayganda,
Kızdan nayza cedim – dep,
Kan kançıgım seni – dep,
Tüktöyüp türü buzulup,
Kaardanıp tutulup,
Astı kiynin karanıp,
Aç börüdöy calanıp,
Kirpik küyüp çok bolup,
Ok cılanday oktolup,
Tutalanıp turalbay,
Sarıbay kaar baştadı.
Aybatınan karagır,

Nice bin devler hep ölüp,
Ağır bela salmıştır.
Nice yerde halk boğazlayıp,
Kan toplamış Sarıbay,
Nice yıllar yol yürüyüp,

Toz toplamış Sarıbay.
Sarıbay'ın hâlini sorma,
Boğa boyunlu, buğra uyluklu,
Çekişeni kurutan,
Karşısına çıkanı perişan eden,
Ay-âleme kavga salan.
Gölgesi yeri kaplayan,
Sarıbay geliyor denince,
Beşikteki dili çıkmamış,
Süt kuzusu bebek susarmış.
Gazabı halkça bilinen,
Karşısına varan kulu,
Besbelli candan umut kesmiş.
Rastlayanı çiğneyen,
Çekişeni kemiren,
Er Sarıbay kulu odur,
Üstüne yürüyüp gelen olmamış,
Değerini kimseye vermemiş.
Uluymuş Sarıbay,
Bakılsa belası işte böyle.
Halk yıkan domuz gibi,
Kuyalı mızrak saplayınca,
Kızdan mızrak yedim – deyip,
Kanlı kancığım seni – deyip,
Tüyleri kabarıp çehresi bozulup,
Gazaplanıp tutuşup,
Önünü ardını gözleyip,
Aç kurt gibi yalanıp,
Kirpiği yanıp kor olup,
Ok yılanı gibi gerilip,
Tutuşup yerinde duramayıp,
Sarıbay gazaba başladı.
Heybetine bak, kör olası,

	Açuulansa solkuldap,	*Öfkelense sarsılıp,*
	Kulap kete taştadı.	*Az kalsın düşüp gidiyordu.*
71120	Aykırıgı çañıldap,	*Haykırışı çınlayıp,*
	Çagılgandın ogunday,	*Yıldırımın oku gibi,*
	Oozundagı ilebi,	*Ağzındaki soluğu,*
	Örttöngön söksööl çogunday.	*Yanan saksavul koru gibi.*
	Cadaalı başka, zaarı küç,	*Zorbalığı başka, zehri güçlü,*
	Körsöñ türü momunday.	*Görsen çehresi işte şöyle.*
	Kaarlanıp kaçırsa,	*Gazaplanıp saldırsa,*
	Karmaşı tüpkö cetkidey.	*Kapışması kökü kurutacak gibi.*
	Samsaalagan sakalı,	*Sarkık, dağınık sakalı,*
	Bucuraygan murutu	*Çalı gibi karışık bıyığı,*
71130	Ala karga sagızgan,	*Ala karga ve saksağan,*
	Korkpoy tünöp ketkidey.	*Korkmadan tüneyip gidecek gibi.*
	Keç kirse tünöp ötküdöy,	*Akşam olsa geceleyip geçecek gibi,*
	Kezikse kandı tökküdöy.	*Rastlasa kanı dökecek gibi,*
	Sarıbay cayı uşunday.	*Sarıbay'ın hâli böyledir.*
	Tookızıl oozun buruptur,	*Tookızıl'ın ağzını çevirmiş,*
	Tozoktuu kaarduu çoçkonun	*Cehennemlik gazaplı domuzu,*
	Oylosom Kuday uruptur,	*Düşünsem Tanrı çarpmıştır,*
	Ayta-buyta degiçe,	*Şöyle böyle diyene dek,*
	Tookızıl oozun burdu ele,	*Tookızıl'ın ağzını çevirdi işte,*
71140	Toguz çokmor sır nayza,	*Dokuz topuzlu sırlı mızrağı,*
	Toktoboston kambıl küñ	*Durmaksızın, o çevik kadın,*
	Bura tartıp turguça,	*Dizgin çekip toparlanana dek,*
	Oñtoylonup Celcetpes,	*Celcetpes doğrulup,*
	Oñdop colgo kelgiçe,	*Düzelip yola gelene dek,*
	Toktoboy nayza urdu ele...	*Durmadan mızrak vurdu işte...*
	Kalıñ müşkül baştadı,	*Ağır belayı başlattı,*
	Celcetpestin üstünön,	*Celcetpes'in üstünden,*
	Cetkileñ balban arstan kız	*Yetkin pehlivan arslan kız,*
	Çaması kaynap taşkan kız,	*Gücü kaynayıp taşan kız,*
71150	Ay-aalamdın baarısın	*Ay-âlemin hepsini,*
	Alış menen baskan kız.	*Güreşle dize getiren kız.*
	Kıyşalañdap kılt etpey,	*Sendelemeden, kımıldamadan,*
	Ölömün dep kenebey,	*Ölürüm diye aldırmadan,*
	Sarıbaydın sayganın,	*Sarıbay'ın saplayışını,*
	Salıp catkan cañcalın,	*Salıp durduğu kavgasını,*

Buçkagına teñebey,
Köñülü çoyut bolgon cok,
Körkoo kuldun nayzasın,
Kamgakça katuu körgön cok.
Sarıbay nayza salganda,
Karsıldaşıp balban kız,
Bılkıldabay kalganda,
Kaardanıp Sarıbay,
Kalıñ kolgo bakırdı.

Topuğuna denk saymadan,
Gönlü zerrece yılmadı,
Zorba kulun mızrağını,
Çalı çırpı kadar görmedi.
Sarıbay mızrak salınca,
Çatırdayarak pehlivan kız,
Kılı kıpırdamadan kalınca,
Gazaplanıp Sarıbay,
Kalabalık orduya bağırdı.

Kalbay barıñ kapta – dep,
Atı urgaaçı kançıktı,
Kara cerge tapta – dep,
Balban eken kuturgur,
Basıp kaptap ötkülö,
Nayza, balta cabıltıp,
Talap-talap ketkile.
Ulukman döösün soygula,
Kaşayta közün oygula,
Can-canınan cakındap,
Cabıla nayza urgula.
Beypaylaşıp çırdaşıp,
Bu kançık canın kıygıla.
Cakın birge sırdaşıp,
Birge öskön kurdaşım,
Bir kızıkka batışkan,
Birigip arkar atışkan,
Çalgındı birge çalışkan,
Özümdün müşkül oguna,
Kaynagan duşman tobuna,
Birge basıp barışkan.
Ak buudayday cuurulgan,
Ak bököndöy suurulgan,
Bu kançıktı sayalbay,
Çımınday canım kuurulgan,
Belimden nayza büktölüp,
Mintip canga küç kelip,
Omurtka söögüm oroydu,
Oñ kabırgam büktöldü,

Kalmadan hepiniz basın – deyip,
Adı dişi kancığı,
Kara yere gömün – deyip,
Pehlivanmış kudurası,
Basıp çiğneyip geçin,
Mızrak, balta yağdırıp,
Parçalaya parçalaya gidin.
Koca devini boğazlayın,
Kör edip gözünü oyun,
Dört bir yanından yaklaşıp,
Topluca mızrak vurun.
Bela verip çekişip,
Bu kancığın canına kıyın.
Yakın olup sır paylaşan,
Birlikte büyüyen yaşıtım,
Bir keyfe birlikte dalan,
Birleşip dağ koyunu avlayan,
Keşfe birlikte çıkan,
Benim çetin okuma doğru,
Kaynayan düşman bölüğüne,
Birlikte yürüyüp varan.
Ak buğday gibi yoğrulan,
Ak ceylan gibi sıyrılan,
Bu kancığı saplayamayıp,
Sinek gibi canım kavruldu,
Belimde mızrak büküldü,
Böyle cana güç gelip,
Omurga kemiğim burkuldu,
Sağ kaburgam büküldü,

Oyron başka küç keldi.
Köz tunarıp al ketti,
Köp küç menen sayışıp,
Beytaalay kançık berendin,
Kecirdigi bilindi,
Kerilip nayza bir urup,
Sarıbay candan tüñüldü.
Içi örttönüp çok boldu,
Aalamdan mınday cok boldu,
Bıt-çıt bolup Sarıbay,
Küyüp ketken okşodu.

Perişan başa güç geldi.
Göz karardı, derman gitti,
Çok güçle mızraklaşıp,
Bahtsız kancık yiğidin,
İnatçılığı belli oldu,
Gerilip mızrak bir vurup,
Sarıbay candan umut kesti.
İçi yanıp kor oldu,
Âlemde böylesi olmadı,
Paramparça olup Sarıbay,
Yanıp gitti sanki.

Aylanayın balbandar,
Ölümgö ortok can birge,
Tirüülüktö cıygandaş,
Saparga ketsem ıymandaş,
Turbay nayza ura kör,
Tuugandan cakşı kurbular,
Men Sarıbay bolgonu,
Sarıbay atka kongonu
Altın taacı kiygenmin.
Mına oşondo Sarıbay,
Aybattanıp bakırıp,
Alçayıp atka mingenmin,
Kança kazat çır kördüm,
Kazandaşıp ölbödüm.
Kız balbanday müşküldü,
Cer üstünön körbödüm.
Tegiz kaptap ketkile.
Köptün işi köl dayra,
Turbay nayza sungula.
Turbay cañcal salgıla,
Tuygunuñar Sarıbay,
Acıratıp algıla.
Kep uguuçu sırdaştar,
Can kirgizçü kurdaştar,
Tuu tübünö turçular,
Canı kurman bolçular,
Sarıbay mınday degende,

Kurban olayım, pehlivanlar,
Ölüme ortak, can bir,
Dirlikte birlik yoldaşlar,
Sefere gidersem iman yoldaşım,
Durmadan mızrak vuragör,
Kardeşten iyi yaranlar,
Ben Sarıbay olalı,
Sarıbay adını alalı,
Altın taç giymişim.
İşte o zaman Sarıbay,
Heybetlenip bağırıp,
Apışıp ata binmişim,
Nice gaza, kavga gördüm,
Kıyasıya vuruşup ölmedim.
Kız pehlivan gibi belayı,
Yeryüzünde görmedim.
Hep birden basıp geçin,
Çokluğun işi göl, ırmaktır,
Durmadan mızrak uzatın,
Durmadan kavga salın,
Doğanınız Sarıbay'ı,
Kurtarıp alın.
Söz dinleyen sırdaşlar,
Cana can katan yaşıtlar,
Tuğ dibinde duranlar,
Canını kurban edenler,
Sarıbay böyle deyince,

Kaptap kirdi kalıñ el,
Kalayman saltı oşol col,
Camgırday ok caynadı,
Çın acalı cetkendin
Okko uçup şoru kaynadı.
Cer buzulup, tün tüştü,
Oylosoñ müşkül kün tüştü,
Kuturganday kıcıldap,
Cazayıl ogu ızıldap,
Caanın ogu carkıldap,
Tiygen ceri bırkırap,
Kan tögülüp şırkırap,
Kemirilip cer oyulup,

Bastırıp girdi kalabalık el,
Kargaşanın töresi o yoldur,
Yağmur gibi ok kaynadı,
Gerçek eceli gelenin,
Oka uçup çilesi kaynadı.
Yer bozulup gece çöktü,
Düşünsen zorlu gün düştü,
Kudurmuş gibi kaynaşıp,
Fitilli tüfek oku vızlayıp,
Yayın oku parlayıp,
Değdiği yer parçalanıp,
Kan dökülüp şırlayıp,
Kemirilip yer oyulup,

Kez bolgon adam soyulup,
Sarıbaydın san kolu,
Kanı buyruk kılganda,
Kaptagan eken al colu.
Kız Kuyalı arstan kız,
Kumurskaday kılkıldap,
Kurçap cetti bılkıldap,
Nayza sunup bakırıp,
Ar kaysısı çoñ müşkül,
Sarıbaylap çakırıp.
Sanı kaptap ketken soñ,
Cer buzulup çañ bolup,
Cetip kurçap alarda,
Cer mayışkan tolgon kol,
Kız Kuyalı balbandı,
Ortosuna alaarda,
Kaptal cagı duu bolup,
Asman cargan çuu bolup,
Baatırların, şerlerin
Balbandarın, erlerin,
Nayzaga kambıl ıktuusun,
Ayla tapçu mıktuusun,
Berendin uulu er Seytek,
Şaylap çıgıp kelatat,
Şamdagayı celmoguz,

Rast gelen adam boğazlanıp,
Sarıbay'ın sayısız ordusu,
Hanı buyruk verince,
O sefer bastırmış meğer.
Kız Kuyalı, arslan kız,
Karınca gibi kaynaşıp,
Kuşatıp vardı kıpır kıpır,
Mızrak uzatıp bağırıp,
Her biri büyük bela,
Sarıbay diye nara atıp.
Sayısızı bastırdıktan sonra,
Yer bozulup toz olup,
Yetişip kuşatacakken,
Yeri ezen dolu ordu,
Kız Kuyalı pehlivanı,
Ortasına alacakken,
Yan tarafı uğultu olup,
Göğü yaran çığlık kopup,
Yiğitlerini, arslanlarını,
Pehlivanlarını, erlerini,
Mızrakta çevik ustasını,
Çare bulur yamanını,
Yiğidin oğlu er Seytek,
Seçip donatıp geliyor,
Çevik yamanı ejder gibi,

71270	Bet alganın kırgıyday,	*Karşısına çıkanı atmaca gibi,*
	Berendin uulu er Seytek,	*Yiğidin oğlu er Seytek,*
	Aydap çıgıp kelatat.	*Sürüp çıkıp geliyor.*
	Betteşkenin soroytup,	*Yüzleşenini yere serip,*
	Caylap çıgıp kelatat.	*Haklaya haklaya geliyor.*
	Tagdır cetse ölöm – dep	*Kader yetişirse ölürüm – deyip,*
	Kız Kuyalı balbanga,	*Kız Kuyalı pehlivana,*
	Karaan bolup berem – dep,	*Arka olurum ona – deyip,*
	Kabılan uulu er Seytek,	*Kaplan oğlu er Seytek,*
	Kaptaşkanın kaçırıp,	*Basanları kaçırtıp,*
71280	Eñkeyişte er sayıp,	*İnişte er saplayıp,*
	Eçenin katar bir sayıp,	*Nicesini sıra sıra saplayıp,*
	Koldu carıp nayzalar,	*Orduyu yarıp mızraklayıp,*
	Berendin uulu kelgençe	*Yiğidin oğlu gelene dek,*
	Keñiri bar Talastay,	*Genişliği var Talas gibi,*
	Kelbetin körsöñ Manastay,	*Endamını görsen Manas gibi,*
	Bolcolun körsöñ Koşoydoy,	*Heybetini görsen Koşoy gibi,*
	Kaysaganı kamanday,	*Kemirişi yaban domuzu gibi,*
	Bölüp-carıp kirgeni	*Bölüp yararak girişi,*
	Kışkı burgak şamalday.	*Kış tipisi yeli gibi.*
71290	Dümöktöy munu körgönü,	*Bela gibi bunu görünce,*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
	Basarga çuñkur kör tappay,	*Sığınacak çukur mezar bulamayıp,*
	Kaçaarga karaan el tappay,	*Kaçacak kimse, el bulamayıp,*
	Kaptap kirip kara kol,	*Bastırıp girip kara ordu,*
	Karaşkanı oşol col.	*Karşı koyuşları o seferdir.*
	Mañday-teskey turuşup,	*Karşı karşıya duruşup,*
	Mıltık atıp, caa tartıp,	*Tüfek atıp, yay çekip,*
	Bılçıldatıp uruşup,	*Ezerek vuruşup,*
	Nayzaların malışıp,	*Mızraklarını daldırıp,*
71300	Artık cañcal salışıp,	*Aşkın kavga salışıp,*
	Kol betteşip çuu turup,	*Ordular yüzleşip çığlık kopup,*
	Kolu kolgo urunup,	*Ordu orduya çarpıp,*
	Koygulaşıp turuşup,	*Vuruşup duruşup,*
	Kuday betin körgözbö,	*Tanrı yüzünü göstermesin,*
	Kasaba kaynap tuu turup,	*Sancak kaynayıp tuğ dikilip,*
	Aygayı artık çuu bolup,	*Narası aşkın çığlık olup,*
	Alışkan müşkül bul bolup,	*Boğuşulan bela bu olup,*

Kol betteşip kalganda,
Kozgolboy soguş salganda,
Azuuların arkaytıp,
At kırılıp too tunup,
Muruttarı erbeyip,
Er ölügü too bolup,
Kayra kelbes saparın,
Körüp catkan pende köp,
Kızıl kanga çömülüp,
Ölüp catkan pende köp.
Kalıñ müşkül çoñ cañcal,
El kırılgan beyarman.
Nayza kıyrap boo tüşüp,
Er ölügü too tüşüp,
Epsiz kırgın boluptur.
Kolot kızıl kan tolup,
Ölükkö çuñkur añ tolup,

Ordular yüzleşip kalınca,
Yerinden oynamadan savaşınca,
Azı dişlerini gıcırdatıp,
At kırılıp dağ dolup,
Bıyıkları dimdik kalkıp,
Er ölüsü dağ olup,
Geri gelmez seferini,
Görüp duran kul çok,
Kızıl kana bulanıp,
Ölüp yatan kul çok.
Ağır bela, büyük kavga,
Halk kırıldı amansızca,
Mızrak kırılıp deste düşüp,
Er ölüsü dağ gibi yığılıp,
Ölçüsüz kırgın olmuştur.
Vadi kızıl kanla dolup,
Ölüyle çukur, hendek dolup,

Tirüü can canı küyügüp,
Tiktep körsö bul zaman
Calgançısı körünüp,
Uygu-tuygu bölünüp,
Al degeni katarın,
Koyboy cançıp soyuşup,
Kozgoloñ kırgın boluşup,
Neçen kıyın tulpardın,
Eeri cok moynok eesi cok.
Neçen külük tulpardın,
Çılbır süyröp çırkırap,
Moynok cürök burkurap,
Kıyın müşkül çoñ cañcal,
Körüp catkan elde köp,
Ölüp catkan pende köp.
Erendin baarı zirildep,
El çurkurap birindep,
Nayzalaşıp sayışıp,
Kırılışıp kalışıp,
Kalıñ cañcal çırbalıp,
Adam bilbes çır bolup,

Diri canın canı yanıp,
Dikkatle baksa bu zamanın,
Yalancı dünyalığı görünüp,
Allak bullak bölünüp,
Al dediği saftakini,
Bırakmadan ezip boğazlayıp,
Kargaşalı kırgın olup,
Nice yaman küheylanın,
Eyeri yok, yuları boş, sahibi yok.
Nice yürük küheylanın,
Yular sürüyüp kişneyip,
Körpe yüreği burkulup,
Çetin bela, büyük kavga,
Görüp duran el pek çok,
Ölüp yatan kul pek çok.
Erenlerin hepsi titreşip,
Halk çığrışıp dağılıp,
Mızraklaşıp dürtüşüp,
Kırılışıp kalışıp,
Koyu kavga düğümlenip,
İnsanın akıl ermez kavgası olup,

Cañcaldaşıp turuşup,
Caman kırgın boluşup,
Er Seytek türün körgöndö
Sarıbay kolu bagınıp,
Kee bir erge, kee bir er
Tizeleri bügülüp,
Artınan çurkap cügünüp,
Okoro tüygön çılbırdı,
Moyununa artışıp,
Bir birine bir biri
Tulpar attı tartışıp.
Enteñdeşip celişip,
Elçilikke kelişip,
Baatırına bagınıp,
Mal tartışa kalışıp,
Uluu nuskadan baştaşıp,
Uruş menen cañcaldı
Uşinetip baştaşıp,
Kagış kılgan eki kol,

Kavgalaşıp duruşup,
Kötü kırgın oluşup,
Er Seytek'in çehresini görünce,
Sarıbay'ın ordusu baş eğip,
Kimi ere, kimi er,
Dizleri bükülüp,
Ardından koşup diz çöküp,
Sımsıkı düğümlü yuları,
Boyunlarına asıp,
Birbirlerine birer birer,
Küheylan atları sunuşup,
Soluk soluğa koşuşup,
Elçiliğe gelişip,
Yiğidine baş eğip,
Mal sunuşup duruşup,
Ulu töreden söze başlayıp,
Savaş ile kavgayı,
Böylece dile getirip,
Çarpışan iki ordu,

El boluşup oşo col,
Bir birine kep baştap,
Akıl cıynap keñ baştap,
Azabı cañcal kep baştap:
«Ötkön iştin cayınan,
Sarıbaydın ayınan,
Tümöndöy ilek kol bolup,
Aalamdın baarı kozgolup,
Aydap kelgen Sarıbay,
Arkanı cok, cibi cok,
Bizdi baylap kelgen Sarıbay.
Kaardı katuu baştagan,
Agaça Saykal san kelin,
Ayıldı karap taştagan,
Müşkül tartıp kaz ölgön
Erkin catkan malıman,
Er tüñülüp canınan,
Tüñülgöndün sebebi
Kolomtodoy kol çıgıp,

O yol barışıp el olup,
Birbirine söz başlayıp,
Akıl toplayıp danışıp,
Azaplı kavgayı anlatıp:
«Geçen işin aslından,
Sarıbay'ın yüzünden,
Tümen tümen ordu olup,
Âlemin hepsi ayaklanıp,
Sürüp getiren Sarıbay,
Urganı yok, ipi yok,
Bizi bağlayıp getiren Sarıbay.
Gazaba sert başlamış,
Ağaça Saykal, nice gelin,
Obaya bakakalıp kalmış,
Dert çekip kırılıp gitmiş,
Başıboş yatan malımızdan,
Er, canından umut kesip,
Umut kesmenin sebebi:
Ocak közü gibi ordu çıkıp,

Koyboy curttu bülüntkön.
Sarıbay degen zor çıgıp,
Kalk çogultup kol cıynap,
Koldun baarın mol cıynap,
Kanı buyruk kılganda,
Kaarın çaçıp kakayıp,
Kaarlanıp turganda,
Saruularga dat barbı,
Töröñ tördön ökürsö,
Töö tospos elde at barbı,
Koroodo ilek mal kalbay,
Kayrılıp kaçaar al kalbay
Takaluudan tay kalbay,
Tuundudan can kalbay,
Bul öñdüü kızık baştadı,
Kayaşayak bergendi,
Kaltırbay kırıp taştadı.
Belgilüüsü zor kıldı,
Bendenin baarın kor kıldı.
Saatı karmap sapırıp,
Açuulanıp aykırıp,

Yurdu bırakmadan yıkmış.
Sarıbay denen zorba çıkıp,
Halk toplayıp ordu derleyip,
Ordunun hepsini bol derleyip,
Hanı buyruk verince,
Gazabını saçıp dikilip,
Gazaplanıp durunca,
Saruu'lara söz mü düşer,
Beyin baş köşeden böğürse,
Deve önlemez elde at mı kalır,
Ağılda sürüyle mal kalmadan,
Dönüp kaçacak derman kalmadan,
Nallanandan tay kalmadan,
Dölden bir can kalmadan,
Böylesi işler başlattı,
Karşılık vereni,
Bırakmadan kırıp attı.
Ünlüsüne zulmetti,
Kulların hepsini hor kıldı.
Uğursuzluk tutup savurup,
Öfkelenip haykırıp,

Adamga müşkül iş salıp,
Aydap kelgen Sarıbay.
Alış kırgın kılganda,
Aytkanımdı kılgın – dep,
Şaylap kelgen Sarıbay.
Kaçkıstın kara noktosun
Katıp keldi, Sarıbay.
Kayran baştı müşkülgö
Çatıp keldi, Sarıbay.
El erkinde catkanda,
Eriksek elik atkanda,
Erikpese kayran curt,
Çoñ kızıkka batkanda,
Calpı kızık iş körüp,
Neçen el cırgap catkanda
Mintip curtka çır kıldı,
Adam körgüz sır kıldı.

İnsana zorlu iş salıp,
Sürüp getiren Sarıbay.
Boğuşma, kırgın ederken,
Dediğimi yap – deyip,
Donatıp getiren Sarıbay.
Kaçılmazın kara yularını,
Saklayıp geldi Sarıbay.
Yazık başı belaya,
Dolayıp geldi Sarıbay.
El özgürce yatarken,
Canı sıkılsa karaca avlarken,
Sıkılmasa yazık yurt,
Büyük keyfe dalmışken,
Topluca hoş işler görüp,
Nice el sefa sürerken,
Böyle yurda kavga saldı,
İnsana görülmedik iş etti.

	Erendin şoru kaynadı,	*Erenlerin çilesi kaynadı,*
	Topoloñ ooru tiygendey,	*Salgın hastalık değmiş gibi,*
	Toktotpoy candı aydadı.	*Durdurmadan canları sürdü.*
	Celmoguz uulu kapırdın,	*Celmoguz oğlu kâfirin,*
	Kan içmesi karmadı.	*Kan içiciliği tuttu.*
	Curt büldürüp el buzup,	*Yurt yıkıp el bozup,*
	Cañcal baştap kol buzup,	*Kavga başlatıp ordu bozup,*
	Curttun baarın korduktap	*Yurdun hepsini horlayıp,*
71430	Eldin baarın zorduktap,	*Elin hepsine zorbalık edip,*
	Bütkön işti büldürüp,	*Biten işi bozup,*
	Aylası keñ adamdı,	*Çaresi geniş insanı,*
	Amalsızdan büldürüp,	*Çaresiz koyup yıkıp,*
	Cüz adamdı bir adam,	*Yüz adamı bir adama,*
	Baştık kılıp aydadı.	*Baş yapıp sürdü.*
	Zorduktaşıp kayran curt,	*Zorbalık gören yazık yurt,*
	Oşentip şoru kaynadı.	*Böylece çilesi kaynadı.*
	Eldin datın uguñuz,	*Elin feryadını dinleyin,*
	Bölö albay catkan ençi cok,	*Bölüşemediğimiz pay yok,*
71440	Açuuñuzdu tıyıñız,	*Öfkenizi dizginleyin,*
	Cantalaşkan Sarıbaydı	*Can havliyle çırpınan Sarıbay'ı,*
	Çabış kılıp soyuşup,	*Vuruşup boğazlayıp,*
	Çalkasınan saldıñız.	*Sırtüstü serdiniz.*
	Kenedey koldo kılmış cok,	*Kene kadar orduda suç yok,*
	Çalışa turgan çama cok,	*Karşı koyacak derman yok,*
	El-curt kılıp alıñız?	*Bizi el-yurt edinin, olmaz mı?*
	Kankor uulu kabılan,	*Kankor oğlu kaplan,*
	Cüyölüü sözgö könüñüz?	*Haklı söze uyun, olmaz mı?*
	Kılmışı cok köp eldin,	*Suçu olmayan çok halkın,*
71450	Kırgın kılbay böödödön	*Boş yere kırgın etmeden,*
	Kaşık kanın beriñiz?	*Bir kaşık kanını bağışlayın.*
	Kılmışın körsöñ kokustan,	*Suçunu görürsen kazara,*
	Baatır, kırıp iyseñ kokustan,	*Yiğit, kırıp geçersen kazara,*
	Aytılgan uşak çın bolso,	*Söylenen dedikodu gerçekse,*
	Tañkı maşkar künündö,	*Sabahki mahşer gününde,*
	Celmoguz uulu kapırdı,	*Celmoguz oğlu kâfiri,*
	Kılmışı cok kırdı – dep,	*Suçu yokken kırdı – diye,*
	Uşunday kızık kıldı – dep	*Böyle işler etti – diye,*
	Kara eşek kıla cürörbüz,	*Kara eşek sayarız onu,*

Katuu kagış salıñız,
Esebi cok, ebi cok,
Koluña tüştük uşul col,
El-curt kılıp alıñız.
Sarıbayga teñelip,
Capaluu cañcal kılbañız?
Cazıgı cok kayran el
Calpı çoguu kırbañız?
Kan kolunan ötörsüz,
Curt kıyırına ceteersiz,
Eñ kalıstık, adildik,
Baatır, kılbay koysoñ beker siz.
Kelbetiñ başta turganda,
Kandık belgi baştañız?
Kanıñda bar çoñ müşkül,
Kılmışı cok bul eldin
Baatır, kaşık kanın taştañız?
Ötkön iştin cayınan,
El cınala bergenbiz,
Zorduk menen aydalıp,
Kol cibi cok baylanıp,
Köz alaktap caynagan,
Miñ kişige biröönü
Başçı kılıp koygonbuz.
Bardık müşkül uşunday,

Sert çarpışmayı salıverin,
Hesabı yok, düzeni yok,
Eline düştük bu sefer,
Bizi el-yurt edinin.
Sarıbay'la bir tutup,
Cefalı kavga etmeyin.
Suçu olmayan yazık eli,
Toptan hep birden kırmayın.
Han elinden geçersiniz,
Yurdun ucuna erersiniz,
En büyük insaf, adalet,
Yiğit, etmezsen yazık edersin,
Endamın başta dururken,
Hanlık nişanını kuşanın.
Kanında büyük dava var,
Suçu olmayan bu elin,
Yiğit, bir kaşık kanını bağışlayın.
Geçen işin aslında,
El olarak toplanıvermişiz,
Zorbalıkla sürülüp,
İpsiz elimiz bağlanıp,
Göz fıldır fıldır bakan,
Bin kişiye bir kişiyi,
Baş yapıp koymuşuz.
Bütün dert işte böyle,

Kep ukpagan sonundu,
Tük bilbegen momundu,
Aştık aydap, can bakkan,
Kış kamın cep çöp çapkan,
Caşı menen karısın
Aydadı curttun baarısın.
Belge tañuu belderdi
Beypay kılgan bul eldi,
Caman cañcal baştadı,
Kaarın tögüp Sarıbay
Takır kırıp taştadı» –
Dep, oşentip, curt çuulap,
Kol çurkurap çuu bolup,

Söz işitmemiş garibi,
Hiçbir şey bilmeyen masumu,
Ekin ekip can besleyen,
Kış derdiyle ot biçen,
Genciyle yaşlısını,
Sürdü yurdun hepsini.
Bele destek olan erleri,
Bu eli perişan edenler,
Kötü kavga başlattı,
Gazabını döküp Sarıbay,
Tümünü kırıp attı» –
Deyip, böylece yurt çığrışıp,
Ordu haykırıp uğultu olup,

Kayran şerdin tukumu
Er Seytekke bagınıp,
El aldında süylönüp,
Araga cürgön erleri,
Ayla tapkıç bereni,
Kara tildi kayragan,
Kan aldında sayragan,
Nayzakerden ıktuusu,
Kelgen koldun mıktuusu,
Közü körgüç eçeni,
Akılga cakşı çeçeni
Kol kuuşurup turdu ele.
Kol mıktısı Çañdayak,
Er Seytekke munu aytıp:
«Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,
Tüp atañız Tügöl kan,
Tübünön Kıdır daarıgan,
Tüp berendin tukumu
Tüp oluya ukumu,
Kastaşkanıñ Sarıbay,
Duşman körböy baarına,
Sarıbay çoçko eken – dep,
Baatır, kıyın çaçpa zaarıñdı,
Baatır, bakkanga da can kerek,
Sen öñdöngön baatırga,
Biz öñdöngön el kerek,
Argımak satuu, biz tartuu,

Aziz arslanın soyu olan,
Er Seytek'e baş eğip,
El önünde söz söyleyip,
Araya giren erleri,
Çare bulan yiğidi,
Kara dili bileyen,
Han önünde şakıyan,
Mızrakçının ustası,
Gelen ordunun yamanı,
Gözü keskin nicesi,
Akılca üstün hatibi,
El bağlayıp durdu işte.
Ordunun yamanı Çañdayak,
Er Seytek'e şunu söyledi:
«Yiğit isen, arslan isen,
Kök atanız Tügöl Han,
Kökünden Hızır uğramış,
Kök yiğidin soyu,
Kök evliyanın dölü,
Düşmanlaştığın Sarıbay'dır,
Hepsini düşman görmeden,
Sarıbay domuzmuş – deyip,
Yiğit, zehrini boşuna saçma,
Yiğit, beslemeye de can gerek,
Senin gibi yiğide,
Bizim gibi el gerek,
Küheylan satılık, biz armağan,

Kastaşkanıñ Sarıbay,
Sarıbayga öçöşsöñ,
Kızırluu şerdin tukumu,
Çımırkanıp kaçırsañ,
Kılıçtı kından alıñız,
Kıyın kaarın karmañız.
Kırgın kılıp salıñız.
Kün cañcalıñ karmasa,
Kaşayta közdü oyuñuz.
Sarıbaydın san kolu
Coo büldürgön oyonbuz.

Düşman kesildiğin Sarıbay,
Sarıbay'a kin beslersen,
Hızır himayeli arslanın soyu,
Kudurup saldırırsan,
Kılıcı kından çekiniz,
Çetin gazabınızı tutunuz.
Kırgın edip geçiniz.
Gün kavganız tutarsa,
Kör edip gözü oyunuz.
Sarıbay'ın sayısız ordusu,
Düşman kırmış beyleriz.

Uşu bügün oşondo,
Kolgo tüşkön koyonbuz.
Tulpar oozun burabız,
Terekçe maana bolor – dep,
Bet aldıda Çañdayak,
Kol kuuşurup turabız.
Kolgo tüşkön bendebiz,
Künöökör bolgon baarıbız,
Kan ekeniñ çın bolso,
Kayran başka katılbay,
Aman-esen koyuñuz.
Taksır kan ekensiñ,
Kılıçtı kından alıñız.
Kılça koyboy bul candı,
Kırgın kılıp salıñız.
Bayırkını surasañ,
Kürkürök şamal beldebiz,
Küröş cañcal çır baştap,
Baatır, küröşkönü kelgenbiz,
Bul kezekte er Seytek,
Kolgo tüşkön pendebiz.
Akka moyun burabız,
Baatırdan sebep bolor – dep,
Uurtasa tolbos bir kaşık,
Kandı surap turabız.
Ceti kündük amanat,
Baatır, candı surap turabız.
Öltürböy tirüü koysoñuz,
Teregibiz tuu bolot,

İşte bugün orada,
Ele düşmüş tavşanız.
Tulparın ağzını çevirириz,
Kavak gibi destek olur diye,
Karşında Çañdayak,
El bağlayıp dururuz.
Ele düşmüş kullarız,
Günahkâr olduk hepimiz,
Han olduğun gerçekse,
Zavallı başa dokunmadan,
Sağ salim bırakınız.
Hünkâr, han imişsin sen,
Kılıcı kından çekiniz.
Kıl kadar koymadan bu canı,
Kırgın edip geçiniz.
Eskiyi soracak olursan,
Gürleyen rüzgârlı geçitteyiz,
Güreş, kavga, çatışma başlatıp,
Bahadır, güreşmeye gelmişiz,
Bu kez, er Seytek,
Ele düşmüş kullarız.
Hakk'a boyun eğeriz,
Bahadırdan medet olur diye,
Yudumlansa dolmaz bir kaşık,
Kanı dileyip dururuz.
Yedi günlük emanet,
Bahadır, canı dileyip dururuz.
Öldürmeyip sağ bırakırsanız,
Kavağımız tuğ olur,

Bıçagıbız bülönöt,
Tapkanıbız cıyındaş,
Amalga ortok kurbulaş,
Sayrap turat kızıl til
Darıya kök cal özüñ bil.
Kılmışsız eldi közüñö il.
Curt çogulup el kaçsa,
Kuu malı çirip kuu kazık,
Kuurabasa curt azık.

Bıçağımız bilenir,
Kazandığımız ortaklaşa,
Çareye ortak yaşıtız,
Şakıyıp durur kızıl dil,
Derya boz yeleli, sen bilirsin.
Suçsuz halkı gözüne al.
Yurt toplanıp halk kaçarsa,
Kuru malı çürür, kuru kazık,
Kurumazsa yurda azık.

Kılmış cañcal kolumda,
Azır kök cal turabız,
Berenim senin koluñda.
Temir kece kök caldın,
Torunda turup catabız,
Kabılgandı kankordun,
Baatır, koluñda turup atabız.
Örtünö kelgen tozoktun,
Çogunda turup atabız.
Atañızdan babañız
Al cooluuga tiybegen,
Bettep bende ceñbegen,
Pende çıdap kelbegen.
Telegeyi teñ degen,
Için karap otursañ,
Cerdin cüzü keñ degen.
Azalap kelgen kança bar,
Dünüyösü kança bar,
Kazınada kança bar,
Kaşık kan surayt barça can
Asıl kök cal bilip al,
Koluña tüşkön pendebiz,
Baş tarttık baatır tilimdi al.
Başkı atañız Manas han,
Tuurdugu may çalgan.
Biz öñdüü kolgo tüşköndö,
Tuş-tuş cerge han kılgan.
Keregeni may kılgan,
Kergiştep tüşsö olcogo,
Balban atañ Manas han,
Tuş-tuş cerge han kılgan.

Suç ve kavga elimdedir,
Şimdi, boz yeleli, dururuz,
Yiğidim, senin elindeyiz.
Boz yelelinin demir zincirli,
Ağında durup yatarız,
Rast geleni yutan hunharın,
Bahadır, elinde durup duruyoruz.
Yangınına gelmiş cehennemin,
Korunda durup duruyoruz.
Atanızdan, dedenizden beri,
Böyle düşmana ilişilmemiş,
Karşı çıkıp kul yenmemiş,
Kul dayanıp gelmemiş.
Her yanı dört başı mamur denen,
İçine bakıp otursan,
Yeryüzü geniştir denen.
Yas tutup gelen nice var,
Dünyalığı nice var,
Hazinede nice var,
Bir kaşık kan diler her bir can,
Asil boz yeleli, bilesin,
Eline düşmüş kullarız,
Baş eğdik, bahadır, sözümü dinle.
Ulu atanız Manas Han,
Çadır keçesi yağa bulanmış.
Bizim gibiler ele düşünce,
Dört bir yana han kılmış.
Keregesini yağa boyamış,
Çekişip ganimete düşülse,
Pehlivan atan Manas Han,
Dört bir yana han kılmış.

Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,
Manaska müşkül sen bolsoñ,
Koluñdagı bukarañ
Bizdi aman koyorsuñ.
Öküldöp kaarıñ karmasa,
Kırgın kılıp soyorsuñ.
Kılçaybay bizge kelersiñ,

Bahadırsan, arslansan,
Manas'ın çetin oğluysan,
Elindeki tebaan olan,
Bizi sağ bırakırsın.
Kabarıp gazabın tutarsa,
Kırgın edip boğazlarsın.
Dönüp bakmadan üstümüze gelirsin,

Katuu kaarıñ baştasa,	*Şiddetli gazabın başlarsa,*
Kalaymandı baştañız,	*Kıyameti koparınız,*
Er adamga el kerek,	*Er kişiye halk gerek,*
Candı tirüü koyuñuz,	*Canı sağ bırakınız,*
Baatır erkiñ menen boluñuz.	*Bahadır, iradenle olunuz.*
Malga-canga cer kerek,	*Mala cana yer gerek,*
Baatır sizge el kerek,	*Bahadır, size halk gerek,*
Bukara curt keñ kerek.	*Tebaa yurdu geniş gerek.*
Aytkan söz uşul bilip al,	*Söylenen söz budur, bilesin,*
Ayköl sultan tilimdi al.	*Cömert sultan, sözümü dinle.*
Til algın tirüü koyuñuz,	*Söz dinle, sağ bırakınız,*
Til albasañ soyuñuz.	*Söz dinlemezsen boğazlayınız.*
Amanat can turabız,	*Emanet can, dururuz,*
Mildetiñizdin çogunda,	*Vazifenizin korundayız,*
Baran atsañ oktoybuz,	*Tüfek atarsan kurşun gibiyiz,*
Örttöp iygen ottoybuz.	*Yakılıp salınmış ateş gibiyiz.*
Cañcal menen müşküldün,	*Kavga ile mihnetin,*
Arasında coldobuz,	*Arasındaki yoldayız,*
Tuylasa çıkkıs tordobuz.	*Çırpınsa çıkılmaz ağdayız.*
Kanattuu uçsa kutulgus	*Kanatlı uçsa kurtulmaz,*
Baatır kaskan tereñ ordobuz.	*Bahadırın kazdığı derin çukurdayız.*
Tört ayak candar keçe algıs	*Dört ayaklılar geçemez,*
Eki calpak şordobuz,	*İki yanı çorak derdeyiz,*
Nayza taştap baş iygen,	*Mızrak bırakıp baş eğen,*
Astında kelgen corgobuz,	*Önüne gelmiş yorgayız,*
Olcogo tüşkön kalça – dep,	*Ganimete düşmüş kalça diye,*
Dünüyöbüz kança – dep,	*Dünyalığımız nice diye,*
Atadan kalgan ırım – dep,	*Atadan kalma töre diye,*
Ayıldaş birge konuuga,	*Köydeş olup birlikte konmaya,*
Ak buuday nanın çaynaşıp,	*Ak buğday ekmeğini çiğneşip,*
Kelmeşaarın karmaşıp,	*Kelime-i şahadete sarılıp,*
Ubadanı bek kılıp,	*Vaadi pek kılıp,*
Adam ölör şek kılıp,	*İnsan ölür kuşkusuyla,*
Ayıldaş birge konolu,	*Köydeş olup birlikte konalım,*
Aşkere tuugan bololu.	*Apaçık akraba olalım.*
Nayzanı birge boyoylu,	*Mızrağı birlikte boyayalım,*
Balaa çıksa, çır çıksa,	*Bela çıksa, kavga çıksa,*
Duşmandan buzuk köp çıksa,	*Düşmandan fesat çok çıksa,*

Birdikti koşup bir cerge,
Duşmandı birge coyolu,
Ayıldaş cakın konolu,
Koñşulaş tuugan bololu.
Kirdi birge cuuylu,
Kindikti birge buuylu,
Birdiktüü bolup baş koşup,
Buudan bolup kalalı.
Koroo-koñşu ayıldaş,
Tuugan bolup kalalı.
Nayzanı birge boolaşıp,
Duşmandı birge coolaşıp,
Doonu birge doolaşıp,
Çalgındı birge çalalı.
Kır cagında kıtay bar,
Mañdayında barañ bar,
Bastaşar duşman dalay bar,
Ölbösök kızık köröbüz,
Ölböy cürsök özüñö
Karaan bolup bererbiz.
Özüñüzgö sanatsız,
On eki kuyruk kırk çalgıp,
Kaptalıña kanatpız,
Abaylap uksañ sözümdü
Körüp tursañ közümdü,
Biylep tursañ özümdü,
Saparga barsañ coluñbuz,
Salışka kirseñ sonunbuz,
Muzdakka kirseñ üşütküs,
Boosu cibek, ceñi cez,
Üşütpöy turgan tonuñbuz,
Caşınsañız kabakpız,
Bagıp alsañ baatırım,
Kazına tattuu tamakpız.
Öödö çıksañ öbökpüz,

Öltürböy aman el kılsañ,
Özüñö cakın cölökpüz.
Kesip ceseñ tügöngüs,

Birliği katıp bir yere,
Düşmanı birlikte yok edelim,
Köydeş olup yakın konalım,
Komşu akraba olalım.
Kiri birlikte yıkayalım,
Göbeği birlikte bağlayalım,
Birlik olup baş birleştirip,
Küheylan olup kalalım.
Avlu komşusu, köydeş olup,
Akraba olup kalalım.
Mızrağı birlikte bağlaşıp,
Düşmanla birlikte savaşıp,
Davayı birlikte güdüp,
Keşfe birlikte çıkalım.
Sırt yanında Hıtay var,
Karşısında tüfekli var,
Çullanacak düşman hayli var,
Ölmezsek güzel gün görürüz,
Ölmeden yürürsek, sana
Destek olup veririz.
Kendinize sayısız yararız,
On iki kuyruk, kırk kol gezip,
Böğrüne kanadız,
Dikkatle dinlersen sözümü,
Görüp durursan gözümü,
Hükmedip durursan bana,
Sefere gidersen yolunuz,
Savaşa girersen şanınız,
Soğuğa girersen üşütmez,
Bağı ipek, yeni tunç,
Üşütmeyen kürkünüz,
Saklanırsanız yarınız,
Besleyip alırsan bahadırım,
Hazine gibi tatlı aşınız.
Yukarı çıkarsan dayanağız,

Öldürmeden sağ, halk kılarsan,
Sana yakın destekiz.
Kesip yesen tükenmez,

	Eñ kazına çoñ muraa	*En büyük hazine, büyük miras,*
	Özüñüzgö kerekpiz.	*Size gerekliyiz.*
71690	Astıña salsañ ak colbuz,	*Önüne sersen ak yoluz,*
	Astında cürsök çoñ muraa.	*Emrinde yürürsek büyük miras.*
	Karaanı katuu san kolbuz,	*Karaltısı heybetli sayısız orduyuz,*
	Baatır, tirüü koyup sınañız,	*Bahadır, sağ koyup sınayınız,*
	Kesip cese tügöngüs,	*Kesip yese tükenmez,*
	Keñ kazına muraabız,	*Geniş hazine mirasız,*
	Baykuş bolup baş çaykap,	*Zavallı olup baş sallayıp,*
	Koluñuzda turabız.	*Elinizde dururuz.*
	Kırıp salsañ bir kündük,	*Kırıp geçersen bir günlük,*
	Tirüü koysoñ miñ cıldık,	*Sağ bırakırsan bin yıllık,*
71700	Baatır, çoñ kazına murabız,	*Bahadır, büyük hazine mirasız,*
	Tirüü bolsok tuz aktap,	*Sağ olursak tuz hakkını ödeyip,*
	Kızmatıñdı kılarbız.	*Hizmetini görürüz.*
	Baatır, eñ kazına eñ muraa	*Bahadır, en büyük hazine, en büyük miras,*
	Karmap çıksañ celekpiz,	*Tutup çıkarsan flamayız,*
	Olcogo tüşkön kerekpiz,	*Ganimete düşmüş gereğiz,*
	Ustalarga tabılbas	*Ustalara bulunmaz,*
	Kara bolot kurçtaybız,	*Kara çelik gibi keskiniz,*
	Taptap alsañ bul curttu	*Su verip tavlarsan bu yurdu,*
	Toogo börü toktotpos,	*Dağa kurt uğratmayan,*
71710	Bozum tülök kuştaybız,	*Tüy tazelemiş boz kuş gibiyiz,*
	Bak aldında sayragan,	*Bahçe önünde şakıyan,*
	Tili çüçük bulbulbuz.	*Dili tatlı bülbülüz.*
	Tuuruñuzda tarangan	*Tüneğinizde taranan,*
	Közü çekir tuygunbuz,	*Gözü ela tuygunuz,*
	Tirüü cürsök cıygandaş,	*Sağ olursak varlıkta ortak,*
	Ölüp kalsak ıymandaş,	*Ölüp gidersek imandaş,*
	Ayıl konso cergeleş,	*Köy konarsa yurttaş,*
	Tirüülüktö birgeleş,	*Sağlıkta beraber,*
	Kez boluşkan tuuganbız.	*Karşılaşmış akrabayız.*
71720	Kecirleşip çır kılbay,	*İnatlaşıp kavga etmeden,*
	Tuugan kılıp alar – dep,	*Akraba edinir diye,*
	Köñül süyüp ciberip,	*Gönlü ısınıp bağlanıp,*
	Çöldüü cerge çabar – dep,	*Çöllü yere koşturur diye,*
	Ayabagan muranı	*Esirgenmemiş mirası,*
	Ayköl kök cal tabar – dep,	*Cömert boz yeleli bulur diye,*

Ayıldaş birge konor – dep,
Bir cerde biylik bolor – dep,
Kor bolup moyun burabız.
Nazarın mıktap salar – dep,
Aymak kılıp alar – dep,
Asıl şerdin tukumu,
Seni mura kılıp turabız.
Burulgun aytkan sözümö,
Mura bolom özüñö.
Kastaşkanın bas kılçu
Karaanıñız bilebiz,
Kasa berseñ tügöngüs
Altın kaşaa kenibiz,
Baatır, aydap cürsöñ beliñbiz.
Baykap körsöñ suraakı,
Artındagı adam muraapı,
Burulup kök cal sözümö
Uşu turgan kalayık,
Ölümdön esen koysoñuz
Murda bolot özüñö.
Nasıyat sözdü bilip al,
Asıl kök cal tilimdi al.
Cakşı baksañ uşul curt,
Cagoosu bar muşkarbız.
Tokup koygon tulparbız,
Karaan bolup berçübüz,
Kastaşkanın sürçübüz.
Kacıbay coogo tierbiz,
Maana butak tal bolup,
Kakırda çınar terekpiz.
Kabılgan eren özüñö,
Miñ kıl muraa kerekpiz.
Kolgo tüşkön eñ olco,
Kalçalardın biribiz,
Pendesine kezikken,
Kadırdın carık künübüz,
At baylagan kazıkpız,
Baatır, bagıp alsañ azıkpız,
Akıl iylep, oy-oylop,

Köydeş olup birlikte konar diye,
Bir yerde hâkimiyet olur diye,
Hor olup boyun büküyoruz.
Nazarını iyice salar diye,
Ülke edinip alır diye,
Asil arslanın soyu,
Seni miras edinip duruyoruz.
Dön söylediğim sözüme,
Miras olurum sana.
Düşmanlaşanı bastıran,
Heybetli karaltınızı biliriz,
Kazdıkça bir türlü tükenmez,
Altın ağıllı madeniz,
Bahadır, sürüp gidersen beliniz.
Dikkatle bakıp sorarsan,
Ardındaki insan miras değil mi,
Dönüp boz yeleli, sözüme,
Şurada duran ahali,
Ölümden esen bırakırsanız,
Miras olur sana.
Nasihat sözünü bilesin,
Asil boz yeleli, sözümü dinle.
İyi bakarsan bu yurt,
Bağı takılı genç doğanız.
Eyerlenip koşulmuş tulparız,
Destek olup veririz,
Düşmanlaşanı süreriz.
Yılmadan düşmana saldırırız,
Gölgeli dallı söğüt olup,
Çorakta çınar kavağız.
Sana rast gelmiş yiğidiz,
Bin türlü miras, gereğiz.
Ele düşmüş en büyük ganimet,
Kalçaların biriyiz,
Kuluna rast gelmiş,
Kadrin parlak günüyüz,
At bağlanan kazığız,
Bahadır, besleyip alırsan azığız,
Akıl yoğurup, düşünüp,

Daanışman ele şer bolsoñ,
Kök cal şerdin tukumu,
Baatır Seytek sen bolsoñ.
Müşkül baştap çır kılbay,
Candı tirüü koyuñuz.
Bayagı duşman deseñiz,
Calpıbızdı soyuñuz.
Calañgıç duşman Sarıbay,
Cadaaldıgı momunday.
Atıştı arbın salıñız,
Karıp cuttu kankordon,
Kara tacaal özünön
Tozoktun taamay közünön,
Aşuu zardın şorunan,
Kalk büldürüp el kırgan,
Sarıbay müşkül kolunan,
Acıratıp alıñız.
Baykuş el kolun boşotup,
Bir soobuna kalıñız.
Kolgo tüşkön bul eldin,
Ereni bar, hanı bar,
Ezip eldi Sarıbay,
Emgek kıldı momunday.
Kaarluu çoçko çoñ bolup,
Kazına curtu or bolup,
Caraktuunu cayladı,
Can çıgarıp aydadı.
Caza tartıp çır körböy,
Calgız bir can kalbadı.
Kapır kündün zaarınan,
Köp düynönü cınadık,
Köz kaşayıp ıyladık.
Tirüü candı tim koyboy,
Tim ele aydap kınadı.
Cazıgı cok iş kıldı,
Caman canga küç kıldı.
Aydap cürüp Sarıbay,
Calpıbızdı tüz kıldı.

Bilge bir arslan isen sen,
Boz yeleli arslanın soyu,
Bahadır Seytek isen sen.
Mihnet başlatıp kavga etmeden,
Canı sağ bırakınız.
O eski düşman derseniz,
Hepimizi boğazlayınız.
Zebani düşman Sarıbay,
Zorbalığı işte böyle.
Atışmayı bolca salınız,
Garibi yutan hunhardan,
Kara deccalın kendisinden,
Cehennemin tam gözünden,
Ağır feryadın kahrından,
Halkı bozup el kıran,
Sarıbay belasının elinden,
Ayırıp kurtarınız.
Zavallı halkın elini çözüp,
Bir sevabına kalınız.
Ele düşmüş bu halkın,
Ereni var, hanı var,
Halkı ezip Sarıbay,
İşte böyle eziyet etti.
Gazaplı domuz büyüyüp,
Hazineli yurdu çukur olup,
Silahlıyı yok etti,
Can çıkarıp sürdü.
Ceza çekip kavga görmeden,
Tek bir can kalmadı.
Kâfir günün zehrinden,
Çok dünyalık topladık,
Göz karayıp ağladık.
Diri canı rahat koymadan,
Boyuna sürüp kıvrandırdı.
Suçsuz olana iş etti,
Zavallı cana zor etti.
Sürüp giderek Sarıbay,
Hepimizi dümdüz etti.

Katuu ketip alıbız,	*Gücümüz iyice tükendi,*
Kaşıkça kaldı kanıbız,	*Bir kaşıkça kaldı kanımız,*
Karmoodon ketti canıbız.	*Tutsaklıkta gitti canımız.*
Karmaşuuga kol cıynap,	*Çarpışmaya ordu toplayıp,*
Kaltırbay eldi mol cıynap,	*Bırakmadan halkı bolca toplayıp,*
Katuu müşkül baştadı.	*Ağır bir mihnet başlattı.*
Caman katın, caş bala,	*Zavallı kadın, körpe çocuk,*
71810 Calpı kaça baştadı.	*Hep birden kaçmaya durdu.*
Ar ortonu col kıldı,	*Her arayı yol etti,*
Aydap cürüp Sarıbay,	*Sürüp giderek Sarıbay,*
Ay-aalamdı kor kıldı.	*Ay-âlemi hor etti.*
Kolgo tüşüp kalganbız,	*Ele düşüp kalmışız,*
Kerek deseñ baatır şer,	*Gerek dersen bahadır arslan,*
Aman bizdi koyuñuz.	*Bizi sağ bırakınız.*
Keciriñiz karmasa,	*İnadınız tutacak olursa,*
Kaza kılıp soyuñuz,	*Öldürüp boğazlayınız,*
Maşala kırgız cer mına,	*Meşhur Kırgız yeri işte,*
71820 Baatır bargan el mına.	*Bahadırın vardığı halk işte.*
Tereñ kazgan or mına,	*Derin kazılmış çukur işte,*
Tegiz kırsañ kol mına.	*Toptan kıracaksan ordu işte.*
Oşo koldun baatırı,	*O ordunun bahadırının,*
Artık eken akılı.	*Üstünmüş aklı herkesten.*
Kara tilin kayratkan,	*Kara dilini bileyen,*
Kalk aldında sayratkan	*Halk önünde şakıtan,*
Tilge çeçen ıktuular,	*Dilde usta söz ehli,*
Aytkanı şeker mıktuular,	*Söylediği şeker yamanlar,*
Çın süylögön sözdörü,	*Doğru söyleyen sözleri,*
71830 Cügürmö çeçen keptüülör,	*Akıcı dilli hatipler,*
Artık boldu uşular	*Üstün oldu işte bunlar,*
Taamay bilgen mıktuular,	*Tam isabetle bilen yamanlar,*
Talıkpay atıp turgandar,	*Yorulmadan atıp duranlar,*
Katar şerdin aldına,	*Sıra sıra arslanın önüne,*
Cabıla nayza tartışıp,	*Hep birden mızrak çekişip,*
Cakşı colun baykaşıp,	*İyi yolu gözleyip,*
Attan kulap turuştu.	*Attan inip yere kapandılar.*
Aramdıktar bilindi,	*Haramlıklar bilindi,*
Kulap attan cabılıp,	*Attan inip hep birden,*
71840 Sarıbaydın kalıñ kol,	*Sarıbay'ın kalabalık ordusu,*

Er Seytekke bagınıp,	*Er Seytek'e boyun eğdi,*
Çañdayak akıl kıldı emi,	*Çañdayak akıl etti şimdi,*
Balbandarı, şerleri,	*Pehlivanları, arslanları,*
Akılduusu erleri,	*Akıllısı, erleri,*
Curttun kamın cegeni.	*Yurdun kaygısını çekeni.*
Katar baarı bagınıp,	*Sıra sıra hepsi boyun eğip,*
Ayranday uyup kılt etpey,	*Ayran gibi uyuşup kımıldamadan,*
Kalıñ kol cattı bılk etpey.	*Kalabalık ordu yattı deprenmeden.*
Tuu kulatıp cıgışıp,	*Tuğ devirip yıkışıp,*
71850 Turbay çıbık kırışıp,	*Durmadan çubuk kırışıp,*
Añgemeni baştaştı,	*Sohbeti başlattılar,*
Baarın takır taştaştı.	*Hepsini büsbütün bıraktılar.*
Adırdan akkan bulaktay,	*Tepeden akan pınar gibi,*
Aşkere dos ınaktay,	*Apaçık dost, sırdaş gibi,*
Curt koroolop turuşup,	*Yurt çevresini kuşatıp,*
Estegidey dos bolup,	*Anılası dost olup,*
Eki tınım taanışıp,	*İki solukta tanışıp,*
Kolu koldon ketken soñ,	*Ordusu elden gittikten sonra,*
Kayratı küçtüü Sarıbay,	*Gayreti güçlü Sarıbay,*
71860 Kaarduu cini momunday.	*Gazaplı öfkesi işte böyle.*
Kaarı katuu tögülüp,	*Gazabı şiddetle dökülüp,*
Cañcalı katuu körünüp,	*Kavgası şiddetle görünüp,*
Katuu çırım kılıptır,	*Ağır bir çatışma etmiş,*
Kabılgan koldu kırıptır.	*Rast gelen orduyu kırmış.*
Aybalta urup doo kılıp,	*Aybalta vurup dava açıp,*
Ay-aalamdı çır kılıp,	*Ay-âlemi kavgaya boğup,*
Katuu kagış baştaldı.	*Şiddetli çarpışma başladı.*
Kayran canıñ kuturgur,	*Zavallı canını, kudurası,*
Kalkka baylap taştaptır.	*Halkın sırtına yükleyip bırakmış.*
71870 Cerdegeni ceeligip,	*Yerlisi azıp kudurmuş,*
Cerden adam kelbegen,	*O yerden insan gelmemiş,*
Barıp adam körbögön,	*Varıp insan görmemiş,*
Caman el degen el eken.	*Kötü el denen bir el imiş.*
Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
Caman eldin hanı eken.	*Kötü elin hanı imiş.*
Caratkan Kuday kaarı eken,	*Yaradan Tanrı'nın gazabı imiş,*
El başkarıp tüz kılbay,	*Halkı yönetip düzeltmeden,*
Buzuktan başka iş kılbay,	*Fesattan başka iş etmeden,*

Caman elden kol cıynap,
Tınçı elden bütüptür,
Munu menen kayran el,
Handıgınan tütüptür.
Mından murun neçen cıl,
Bul bütkül curttu aydaptır,

Sarıbayda el kalbaptır.
Kor kılıp eldi kırıptır,
Katuu cañcal çoñ kırgın,
Kança sapar kırıptır.
Kalıñ eldin baarısı,
Kapırdın kaarın biliptir.
Körünö açık bile albay,
Al Sarıbay kapırdı,
Kalk büldürgön baatırdı,
Suusu köldöp turçu eken.
Kaşıktap tögör kan kalbay,
Karmaşaar katuu can kalbay
Egin-tegin aydatpay,
Elden egin caylatpay,
Aydap cürüp azgırıp,
Eldin şorun kaynattı.
El düüldöp duu kılıp,
Esebi cok çuu kılıp,
Balaluu itke tutulduk,
Bul kapırdın kolunan,
Ayla taap arañ kutulduk.
Kırgın tüşüp çuu kıldık,
Örttöp candı kuuradık.
Kalk kübür kılçu eken,
Kılganı cetet Sarıbay,
Kaarın tögüp kayrılıp,
Karaldı kılıp oturgan,
San kolunan ayrılıp,
Kabırga söök sögülüp,
Köñülü abdan bölünüp,
Ölüm, acal, çın cañcal,
Töbösündö körünüp,

Kötü elden ordu toplayıp,
Halkın huzurunu bitirmiş,
Bununla zavallı halk,
Hanlığı yüzünden tütmüş.
Bundan önce nice yıl,
Bu bütün yurdu sürmüş,

Sarıbay'da halk kalmamış.
Hor edip halkı kırmış,
Şiddetli kavga, büyük kırgın,
Nice sefer kırıp geçirmiş.
Kalabalık halkın hepsi,
Kâfirin gazabını bilmiş.
Göz göre açığa vuramadan,
O Sarıbay kâfirini,
Halkı bozan bahadırı,
Gözyaşı göllenip dururmuş.
Kaşıkla dökülecek kan kalmadan,
Çarpışacak çetin can kalmadan,
Ekin filan ektirmeden,
Halka harman kaldırtmadan,
Sürüp götürüp azdırıp,
Halkın çilesini kaynattı.
Halk uğuldayıp gürültü edip,
Hesapsız feryat edip,
Yavrulu ite tutulduk,
Bu kâfirin elinden,
Çare bulup güç bela kurtulduk.
Kırgına düşüp feryat ettik,
Canı yakıp kavrulduk.
Halk fısıldaşır imiş,
Ettiğin yeter Sarıbay,
Gazabını döküp dönüp,
Karaltı edinip oturan,
Sayısız ordusundan ayrılıp,
Kaburga kemiği sökülüp,
Gönlü iyice bölünüp,
Ölüm, ecel, gerçek kavga,
Tepesinde görünüp,

Muruttun baarın burgulap,
Sakaldın baarın culgulap.
Cañcalı artık iş bolup,
Canga caman küç kelip,
Kaarlanıp kaygırıp,
Karmagan koldon ayrılıp.
Kuyrugum cok, calım cok,
Sopol bolup kaldım – dep,

Müyüz sınıp başımdan,
Tokol bolup kaldım – dep,
Kayran curttan ayrılıp,
Kopol bolup kaldım – dep.
Köbürttü arbın kan kaynap
Kozgoloñ salıp köz caynap
Kezime kanday iş kelet
Kettim dep candan tüñülüp,
Betteşkende Kuyalı,
Karmaşkanı er Seytek,
Kagışkanı Külçoro.
Karmap baştap bul cerde,
Moyun berbey üç şerge.
Kezekteşip turuşup,
Mañdaylaşıp uruşup,
Mıktı cañcal salıştı,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bettegendi buy kılıp,
Bendeden aşkan çır kılıp,
Kecirlense han ölüp,
Karmaşkandın baarı ölüp,
Uşunday cerde er ölüp,
Neçen adam teñ ölüp,
Ulukman ölüp, han ölüp,
Uruşkandın baarı ölüp,
Ay-aalamdar cıyılıp,
Eki caktan kagışsa,
Eki baatır çabışsa,
Kılmışı cok kılaygan,
Aygayı arbın çuu bolup,

Bıyığının hepsini burup,
Sakalının hepsini yolup.
Kavgası aşırı iş olup,
Cana fena zor gelip,
Öfkelenip kederlenip,
Tuttuğu ordudan ayrılıp.
Kuyruğum yok, yelem yok,
Güdük olup kaldım diye,

Boynuz kırılıp başımdan,
Boynuzsuz kaldım diye,
Zavallı yurttan ayrılıp,
Hantal olup kaldım diye.
Kanı bolca köpürttü kaynayıp,
Kargaşa salıp gözü parlayıp,
Başıma nasıl iş gelir,
Gittim deyip candan umut kesip,
Yüzleştiğinde Kuyalı,
Çarpıştığı er Seytek,
Vuruştuğu Külçoro.
Tutup başlayıp bu yerde,
Boyun vermeden üç arslana.
Sırayla karşı duruşup,
Yüz yüze vuruşup,
Yaman bir kavga saldılar,
Tüfek atıp, yay çekip,
Karşısına çıkanı perişan edip,
Kuldan aşkın kavga edip,
İnatlaşınca han ölüp,
Çarpışanın hepsi ölüp,
Böyle yerde er ölüp,
Nice insan birlikte ölüp,
Lokman ölüp, han ölüp,
Vuruşanın hepsi ölüp,
Ay-âlemler yığılıp,
İki yandan çarpışılsa,
İki bahadır vuruşsa,
Suçu olmayan kıyılıp,
Haykırışı bol feryat olup,

Kazattın kaarı bul bolup,
Kelgen cakka boy berbey,
Balbandıgı başkaça,
Baatırdıgı bir kança,
Bet alganın buy kılıp,
Kırıp ketip baratat.
Köp adamga boy berbey,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Baştagıdan köp ele
Küçöp ketip baratat.

Gazânın gazabı bu olup,
Gelen yana boyun vermeden,
Pehlivanlığı bambaşka,
Bahadırlığı bir hayli,
Yöneldiğini perişan edip,
Kırıp gitmektedir.
Çok adama boyun vermeden,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Öncekinden çok daha,
Güçlenip gitmektedir.

Ortogo alıp üç baatır,
Sır nayzanı sunganda,
Tuş-tuşunan urganda,
Kabak debey, kaş debey,
Cañcal dese baş berbey,
Alışkanda al cetpey,
Kürüldöşüp küç berbey,
Karmaş kılsa kol ötpöy,
Kaarduu müşkül kapırga,
Söksööl caksa çok ötpöy.
Ay-aalamı büt cetpey,
Bet alganı nayzanı,
Sunup turat Sarıbay,
Kaarduu karmaş, çoñ müşkül
Kılıp turat, Sarıbay.
Kabılganın börüdöy
Culup turat, Sarıbay.
Katuu karmaş, çoñ cañcal
Kılıp turat, Sarıbay,
Ortogo alıp üç baatır,
Soyulga alsa solk etpey,
Kılıç tiyse kıñk etpey,
Nayza tiyse bılk etpey,
Cañcal salsa sabılbayt,
Eregiş kılsa doñuzga,
Kenedey ayla tabılbayt.
Mına oşondo Sarıbay,
Katuulap kaarı karmadı,

Ortaya alıp üç bahadır,
Sırlı mızrağı uzattığında,
Dört bir yandan vurduğunda,
Kaş demeden, göz demeden,
Kavga dense baş vermeden,
Tutuşunca güç yetmeden,
Gürleşip güç vermeden,
Çarpışılsa el işlemeden,
Gazaplı, çetin kâfire,
Saksavul yakılsa kor işlemeden.
Ay-âlemi tüm yetişmeden,
Yöneldiğine mızrağı,
Uzatıp durur Sarıbay,
Gazaplı çarpışma, büyük mihnet,
Edip durur Sarıbay.
Rast geleni kurt gibi,
Kapıp durur Sarıbay.
Şiddetli çarpışma, büyük kavga,
Edip durur Sarıbay,
Ortaya alıp üç bahadır,
Sopaya alsa sarsılmadan,
Kılıç değse ses etmeden,
Mızrak değse kımıldamadan,
Kavga salınsa yıpranmaz,
Domuzla çekişmeye girilse,
Kene kadar çare bulunmaz.
İşte o zaman Sarıbay,
Şiddetlenip gazabı tuttu,

Kazışpay karap kalbadı.
Baştagıday mık emes,
Artıp cini karmadı.
Kökcal tuugan er Seytek,
Kulan sur oozun burdu ele,
El Kuyalı, Külçoro,
Bul arızga kol salgan
Coldu surap turdu emi.
Bul celmoguz uulu Sarıbay,
Sarıbay kaarın salganda,
Keñ dünüyö tarıdı,
Kelbersigen kayran can,

Çekişmeden bakıp kalmadı.
Önceki gibi berk değil,
Artıp öfkesi tuttu.
Boz yeleli soylu er Seytek,
Kulansur'un ağzını çevirmişti,
Er Kuyalı, Külçoro,
Bu davaya el atmış,
Yol isteyip durdu şimdi.
Bu Celmoguz oğlu Sarıbay,
Sarıbay gazabını saldığında,
Geniş dünya daraldı,
Kurumlanan zavallı can,

Müşkül tartıp karıdı.
Sarıbaydın zaarınan
Salgan müşkül kaarınan,
Eldin baarı tüñülüp
Epsiz kökcal cayılıp,
Betteşkender kırıldı.
Talap, kamap buy kılıp,
Kalayık kördü kıyındı.
Bek arbıtıp caranı
Köp körgözdü dalaydı.
Tünöttürdü konoktu,
Bek tarttırdı comoktu,
Köp ketirdi türlördü,
Töbödön attı candardı,
Tutaş kıldı kündördü,
El cayloolop kök coldo,
Cay mezgili bolgondo,
Bayçeçekey gül caynap,
Bulbul talga kongondo,
Ölümdön aman tirüü can,
Kök kenedey tolgondo.
Katuulap kaarın tökköndö
Karmap kalgan adamdı,
Kabırgasın sökköndö,
Beren ölüp han ölüp,
Betteşkendin baarı ölüp,

Mihnet çekip kocadı.
Sarıbay'ın zehrinden,
Saldığı mihnetin gazabından,
Halkın hepsi umut kesip,
Ölçüsüz boz yeleli yayılıp,
Yüzleşenler kırıldı.
Yağmalayıp, kuşatıp perişan edip,
Ahali gördü zorluğu.
Pek çoğaltıp yarayı,
Çok gösterdi nicesine.
Konuğu geceletti orada,
Pek söyletti destanı,
Çok soldurdu çehreleri,
Tepeden vurdu canları,
Günleri birbirine kattı,
Halk yaylaya çıkıp gök yolda,
Yaz mevsimi olduğunda,
Kardelen çiçeği açıp,
Bülbül söğüde konduğunda,
Ölümden esen diri can,
Gök kene gibi dolduğunda.
Şiddetlenip gazabını döktüğünde,
Yakaladığı insanın,
Kaburgasını söktüğünde,
Yiğit ölüp, han ölüp,
Yüzleşenin hepsi ölüp,

Iktuunun közü teşilip,
Bul kapırdın zaarınan
Kezikkendin başı kesilip
Kılkıldap kol cıyılıp,
Kıyla adamdar kırılıp,
Kıyan müşkül çır salıp,
Arstandıgı momunday.
Ölümdön kalgan baarısı,
Tütünü köktü örttögön,
Tutalatıp canımdı,
Kabılgandı kaysagan,
Kezikkendi kemirgen,
Kan şimirgen semirgen,
Kara nardan mal soydu,

Ustanın gözü delinip,
Bu kâfirin zehrinden,
Rast gelenin başı kesilip,
Dalgalanıp ordu yığılıp,
Hayli insan kırılıp,
Sel gibi mihnet, kavga salıp,
Arslanlığı işte böyle.
Ölümden kalan herkesin,
Dumanı göğü yakan,
Canımı tutuşturan,
Rast geleni çiğneyen,
Karşılaştığını kemiren,
Kan emerek semiren,
Kara nerden mal kesti,

Kılıç kının kan kılıp,
Doogo kızmat bolguça,
Uyulguşkan çır boldu,
Er Külçoro şer elem,
Neçen tümön er kelgen,
Bul Sarıbay doñuzdun,
Adırdan tiydi köçümdü,
Alalbay cürüp öçümdü.
«Baatır elem men Seytek
Dagdır cetse ölöyün,
Kuturgan eken kuu doñuz,
Kulcuñdaşıp köröyün.
Matanbay müşkül salamın,
Kolu cetse namısım,
Kektüü öçüm alayın,
Kesiri kalıñ çoçkogo,
Cekege çıgıp barayın.
Kaarlanıp kapırga,
Kayrattuu belin basarga,
Cok emes ceke baramın,
Mıktap nayza salışam,
Çarpış kılıp köröyün,
Kolunan tümön kol ketti,
Çarkı kança köröyün,

Kılıç kınını kan edip,
Davaya hizmet oluncaya dek,
Girdaplaşan kavga oldu,
Er Külçoro, arslan idim,
Nice tümen er gelmiş,
Bu Sarıbay domuzunun,
Tepeden vurdu göçüme,
Alamadan yürüdüm öcümü.
«Bahadır idim ben Seytek,
Kader yeterse öleyim,
Kudurmuş imiş kurnaz domuz,
Boy ölçüşüp göreyim.
Çekinmeden mihnet salarım,
El yetince namusumun,
Kinli öcünü alayım,
Zulmü koyu domuza,
Teke tek çıkıp varayım.
Öfkelenip kâfirin,
Gayretli belini kırmaya,
Yok değil, tek başıma varırım,
Sağlamca mızrak vururum,
Çarpışıp bir göreyim,
Elinden tümen ordu gitti,
Gücü ne kadar, göreyim,

Atıştı arbın salayın,
Kıyragan curttun belgisin,
Uşunday kılıp kalayın.
Al Sarıbay, men Seytek,
Aygaylaşıp salışıp,
Bir müşküldü salışıp,
Can ayabay tartışıp,
Tügönüşüp kalışıp,
Kızık kırgın salayın.
Kılça candı ayabay,
Tügönüşüp kalayın,
Bir betteşip kaluuga,
Cana cañcal saluuga,
Erte sözüm keç bolgon,
Eki közüm tört bolgon,
Mıktap nayza sunuuga,

Atışmayı bolca salayım,
Kırılan yurdun nişanını,
Böylece koymuş olayım.
O Sarıbay, ben Seytek,
Haykırışıp vuruşup,
Bir mihneti salışıp,
Can esirgemeden çekişip,
Tükenişip kalışıp,
Görülmedik kırgın salayım.
Kıl kadar canı esirgemeden,
Tükenişip kalayım,
Bir kez yüzleşip kalmaya,
Ve bir kavga salmaya,
Erken sözüm geç oldu,
İki gözüm dört oldu,
Sağlamca mızrak uzatmaya,

Bir betteşip turuuga,
Mañdayga cazgan dagdırdı,
Baarın bilip körüügö,
Kıynap körsö kudaaga,
Kayran candı berüügö,
Baatırdıgı, şerdigi,
Baykap turup körüügö,
Baatır bolso, şer bolso,
Sarıbay tacaal er bolso,
Baatır kök cal bolcolu,
Baatır Seytek men bolsom,
Başka kelgen balbandı,
Baarın surap turamın.
Kaarlangan kapırdan,
Kaçpay soguş kıluuga,
Abiyir berse caratkan,
Bir kızıktı kıluuga,
Kaçankı cinin kaguuga,
Mañdaylaşıp turuşup,
Bir dümöktü saluuga,
Kılça kalbay calgız can,
Kırılışıp kaluuga,

Bir kez yüzleşip durmaya,
Alna yazılan kaderi,
Hepsini bilip görmeye,
Tanrı sıkıştırıp sınarsa,
Zavallı canı vermeye,
Bahadırlığını, arslanlığını,
Gözleyip durup görmeye,
Bahadırsa, arslansa,
Sarıbay deccal bir er ise,
Bahadır boz yeleli kararı,
Bahadır Seytek ben isem,
Başa gelen pehlivanın,
Hepsinin hesabını sorarım.
Öfkelenen kâfirden,
Kaçmadan savaş etmeye,
Şeref verirse Yaradan,
Bir hoş iş görmeye,
Nicedir biriken öfkeyi savmaya,
Yüz yüze duruşup,
Bir hengâme salmaya,
Kıl kadar kalmadan tek can,
Kırılışıp kalmaya,

	Añgemeni kuradım,	*Sohbeti böyle kurdum,*
	Sarıbay colun suradım.	*Sarıbay'ın yolunu sordum.*
	Cekege çıgıp sayışıp,	*Teke tek çıkıp mızraklaşıp,*
72110	Cetken kıza uluu duu,	*Kızışan ulu gürültü,*
	Mına oşogo kamınıp,	*İşte ona hazırlanıp,*
	Bir cañcaldı saluuga,	*Bir kavgayı salmaya,*
	Kaptap barıp köröbüz,	*Çullanıp varıp görürüz,*
	Kumar bolup özübüz,	*Kendimiz hevesle yanıp,*
	Akka moyun sunabız,	*Hakk'a boyun uzatırız,*
	Cekeme-ceke baruuga,	*Teke tek varmaya,*
	Cetip urup saluuga,	*Yetişip vurup salmaya,*
	Kumar bolup turabız.	*Hevesle yanıp dururuz.*
	Bul Sarıbay tüzöktü,	*Bu Sarıbay musibeti,*
72120	Caaktuuga cay berbey,	*Söz ehline rahat vermeden,*
	Caydak atka boy berbey,	*Eyersiz ata boyun vermeden,*
	Küröş kılsa küç cetpey,	*Güreşilse güç yetmeden,*
	Alış kılsak al cetpey,	*Tutuşsak derman yetmeden,*
	Çırpıktın baarı ürölüp,	*Filizin hepsi dökülüp,*
	Çalgındın baarı tügönüp,	*Keşif kolunun hepsi tükenip,*
	Çarıktan tayıp turabız.	*Çarıktan kayıp dururuz.*
	Ölüüçü caydı kaytarıp,	*Ölünecek yeri bekleyip,*
	Ketüüçüdöy turabız.	*Gidecekmiş gibi dururuz.*
	Kara-Buura Çatkalda,	*Kara-Buura'da, Çatkal'da,*
72130	Kaylagan kırgız colunda,	*Göçüp konan Kırgız yolunda,*
	Töböbüzdön kir basıp,	*Tepemizi kir basıp,*
	Tört tülüktü büt çaçıp,	*Dört çeşit malı hep saçıp,*
	Katuu kagış baştaldı,	*Şiddetli çarpışma başladı,*
	.....	.....
	Kaltırbay kırıp taştadı.	*Bırakmadan kırıp attı.*
	Maraldı kuup uy kıldı,	*Maralı kovup inek etti,*
	Baarıbızdı buy kıldı.	*Hepimizi perişan etti.*
	Kanzaadanın tukumu,	*Han soylunun evladı,*
	Karmaştan korkkon cürögü,	*Çarpışmadan korkan yüreği,*
72140	Bekzaadanın calgızı,	*Beyzadenin tek oğlu,*
	Beren tartıp aldırap,	*Yiğitken şaşkına dönüp,*
	Peyili mençe bolobu,	*Huyu benimki gibi olur mu,*
	Karmaşkanım Sarıbay,	*Çarpıştığım Sarıbay,*
	Coogo çıgıp turamın,	*Düşmana çıkıp dururum,*

	Cetip nayza uramın.	*Yetişip mızrak vururum.*
	Alışpasam kul menen	*Tutuşmazsam o kulla,*
	Tuulbay tuna çögöyün,	*Doğmamış olup yerin dibine çökeyim,*
	Tirüü cürböy ölöyün,	*Diri yürümeyip öleyim,*
	Kuturgan okşoyt bu çoçko,	*Kudurmuşa benzer bu domuz,*
72150	Kulcuñdaşıp köröyün,	*Boy ölçüşüp göreyim,*
	Sarıbay zaarın tökköndöy,	*Sarıbay zehrini dökecekmiş gibi,*
	Mañdaydan kaskan ogu cok,	*Alna kastedilmiş oku yok,*
	Baatır kırgız eline,	*Bahadır Kırgız halkına,*
	Babasının ogu cok.	*Atasının değecek oku yok.*
	Dümöktü buzup col salıp,	*Hengâmeyi bozup yol açıp,*
	Tuyuk elge kol salıp,	*Sessiz halka el atıp,*
	Azap tartıp kaltırap,	*Azap çekip titreyip,*
	Nayzasın cerge batırıp,	*Mızrağını yere batırıp,*
	Kırgın salıp turguday,	*Kırgın salacakmış gibi,*
72160	Bul cañcaldı kılgıday,	*Bu kavgayı edecekmiş gibi,*
	Alasın ala kaçtıkpı,	*Alacağını alıp mı kaçtık,*
	Abiyiri ketken doñuzdun,	*Şerefi gitmiş domuzun,*
	Aktay bulun çaçtıkpı.	*Ak malını mı saçtık.*
	Kulasın kuup kettikpi,	*Kula atını mı kovup gittik,*
	Kuralgan mülkün çaçkanday,	*Derlenmiş mülkünü saçmışçasına,*
	Töröbüz – dep, hanıbız – dep,	*Töremiz diye, hanımız diye,*
	Dabadan korduk körgözüp,	*Boyuna horluk gösterip,*
	Köp cıyganın çaçpasak,	*Çok yığdığını saçmadıksa,*
	Kıyırın buzup sürdükpü,	*Sınırını bozup mu sürdük,*
72170	Kuturganın çoçkonun,	*Kudurmasına domuzun,*
	Kıyılganın tattıkpı,	*Kıydığını mı tattık,*
	Ar mülkün tartıp aldıkpı,	*Her mülkünü zorla mı aldık,*
	Azabı öttü çoçkonun,	*Azabı canımıza geçti domuzun,*
	Artın karap kaldıkpı,	*Ardına bakıp mı kaldık,*
	Kuyalı buzup çatılıp,	*Huyunu bozup çatışıp,*
	Kıyal buzup oy oylop,	*Hayal bozup düşünüp,*
	Kımbat bolup katılıp,	*Pahalıya patlayıp sataşıp,*
	Bulanı bulay kaçtımbı,	*Ganimeti yağmalayıp mı kaçtım,*
	Buudanın karmap aldımbı,	*Küheylanını tutup mu aldım,*
72180	Kalkıp catkan elinin,	*Serilip yatan halkının,*
	Eginine koybosok,	*Ekinine mal salmadıksa,*
	Er öltürüp curt kırıp,	*Er öldürüp yurt kırıp,*

Akmak kankor bolbosok,
Çoñduk, korduk sır kıldık,
Corgoluu curttay çırkıldap,
Cakkan otun öçürüp,
Can cabılta ketirip,
Karmap sonun kordodu,
Zorduguna Kuday bar,
Çoñ orduna körbödü.
Caraluu kılıp anttaşkan.
Caman kıldı kalkımdı.
Köp sındırdı belimdi,
Endiretti elimdi,
Tarttık ittin kordugun,
Korduk müşkül çoñdugun,
Bul oñbogon çoçko oñobu,
Dünüyögö toyobu?
Çañdatıp turup bul eldi,
Çoguu kırıp koyobu?
Sarıbaydın zaarınan,
Salgan müşkül kaarınan
Elden eçen kol öldü,
Es bilgendin baarı öldü.

Ahmak hunhar olmadıksa,
Büyüklük mü, horluk mu ettik,
Yorgalı yurt gibi çığrışıp,
Yaktığı ateşini söndürüp,
Canı toptan götürüp,
Tutup fena horladı,
Zorbalığına Tanrı tanık,
Kimseyi adam yerine koymadı.
Ant içmişleri yaralı kıldı.
Kötü etti halkımı.
Çok kırdı belimi,
Perişan etti halkımı,
Çektik itin horluğunu,
Horluğun, mihnetin büyüğünü,
Bu onmaz domuz onar mı,
Dünyaya doyar mı?
Toza boğup bu halkı,
Toptan kırıp kor mu?
Sarıbay'ın zehrinden,
Saldığı mihnetin gazabından,
Halktan nice ordu öldü,
Aklı erenlerin hepsi öldü.

Sarıbaydın zaarınan,
Salgan zorduk kaarınan,
Korduguna çıdabay,
Kazınaluu kayran el
Küyüp-bışıp çok boldu,
Kızıl moyun tunarlar,
Adamdan aşkan kıraandar
Elimden büt cok boldu.
Er kagışkan bir neçen,
Ar ubaktan bir ubak,
Kulgaluunu tul kıldı,
Aydap candı kul kıldı.
Bir kılgan cok, miñ kıldı.
Döbö buzup tüz kıldı,
Araktay kanın cutayın.
Kayran başka küç kıldı.

Sarıbay'ın zehrinden,
Saldığı zorbalığın gazabından,
Horluğuna dayanamayıp,
Hazineli zavallı halk,
Yanıp pişip kor oldu,
Kızıl boyunlu levendler,
İnsandan üstün kartallar,
Halkımdan büsbütün yok oldu.
Er çarpışan birçokları,
Her vakitten bir vakit,
Ocaklıyı dul kıldı,
Sürüp canı kul kıldı.
Bir kez etmedi, bin etti.
Tepe bozup düz etti,
Rakı gibi kanını yutayım.
Zavallı başa zor etti.

Acal karmap kün bütsö
Baylap dalay bagımdı,
Kadırman candı bereyin.
.....
Kaarduu duşman doñuzga
Sındırdı neçen şagımdı,
Kagış kılıp köröyün!
Endiretip elimdi,
Dagdır cetse ölböybü,
Sındırdı abdan belimdi.
Caratkandın buyrugun,
Ukkun tuura kebimdi,
Uruş kıldıñ neçen col,
Alalbay cüröm kegimdi.
Cumur baştuu pendede,
Ar caragı elderde,
Acalı tozok, zaarı küç,
Bul okşogon şumduk cok,
Celpinişten çıkkanda,
Kelişti tümön kol aydap,
Koldun baarın çoguu aydap,
Kulca körsö kuup cep,
Arkar körsö atıp cep,
Teke körsö terip cep,
Ar bir candar momunda.
Azapka başı çatılıp,
Baarın atıp cok kıldı,
Bul kırgızdın tukumun,
Tübün koyboy tügötüp,
Tügöl süröm dep keldi,

Ecel tutup gün biterse,
Bağlayıp nice bahtımı,
Aziz canı vereyim.
.....
Gazaplı düşman domuza,
Kırdı nice dalımı,
Çarpışıp bir göreyim!
Perişan edip halkımı,
Kader yeterse ölmez mi,
Kırdı iyice belimi.
Yaradan'ın buyruğunu,
Dinle doğru sözümü,
Savaş ettin nice kez,
Alamadan yürürüm öcümü.
Yumru başlı kulda,
Her silahı ellerde,
Eceli cehennem, zehri güçlü,
Buna benzer alamet yok,
Celpiniş'ten çıktığında,
Geldiler tümen ordu sürüp,
Ordunun hepsini toptan sürüp,
Yaban koçu görse kovup yiyip,
Arkar görse vurup yiyip,
Teke görse derip yiyip,
Her bir can işte bu halde.
Azaba başı dolanıp,
Hepsini vurup yok etti,
Bu Kırgız'ın soyunu,
Kökünü koymadan tüketip,
Tümünü sürerim diye geldi,

Kaarı cetip kapırdın,
Kaarduu cañcal kılıptır,
Kaarı neçen keliptir,
Kan ayabay kalıñ kol,
Kagış kılıp salışıp,
Kara eleçek kılayın,
Kan tögülüp cañcalda,
Karmaş kılıp turamın.

Gazabı yetip kâfirin,
Gazaplı kavga etmiş,
Gazabı nice kez gelmiş,
Kanı esirgemeden kalabalık ordu,
Çarpışıp vuruşup,
Kara yaslık edeyim başına,
Kan dökülen kavgada,
Çarpışıp dururum.

Çamam kelse çapkılap,
Çatagı arbın çoçkonun,
Çalkasınan salayın,
Col üstündö süyrötüp,
Çabışka çıksa utayın,
Alım cetpes doñuzdun,
Caralgan pende körböybü?
Eregişte kol sungan,
Can aluuçu calañkıç,
Cakın kelip turganda,
Süylögön tili tutulup,
Kaysı can ketet kutulup.
.....
Ay-aalamdı buy kılıp
May bolbogon kara cer,
Kapalanbay elim – dep,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Ak barañ mıltık çoñ eken,
Aalamda mınday cok eken.
Bir betteşip baratıp,
Aygaylaşıp salışıp,
Bir aşkere neçen el
Türü uşunday çır uşul
Tügöttün aytkan zaarı uşul.
Kalaaluu curttun ebi bul,

Gücüm yeterse kılıçlayıp,
Belası bol domuzu,
Sırt üstü sereyim,
Yol üstünde sürükleyip,
Vuruşa çıkarsa yeneyim,
Gücümün yetmediği domuzun,
Halini yaratılmış kul görmez mi?
Çekişmede el uzatan,
Can alıcı zebani,
Yakına gelip durduğunda,
Söyleyen dili tutulup,
Hangi can gider kurtulup.
.....
Ay-âlemi perişan edip,
Yağ tutmamış kara yer,
Kederlenme halkım diye,
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Ak tüfeği büyük imiş,
Âlemde böylesi yok imiş.
Bir kez yüzleşip giderken,
Haykırışıp vuruşup,
Apaçık nice halk,
Hali böyle, kavga bu,
O musibetin saçtığı zehir bu.
Şehirli yurdun düzeni bu,

Han Seytektin kebi bul,
Betteşkeni Sarıbay,
Berenderi momunday.
Kök ok ötpös camınıp,
Kök colborstoy çamınıp,
Al Sarıbay kapırıñ,
Seytek emes kuturgur,
Ilekten tolup kol kelse,
Kayran canga zor kelse,
Kayra tartkıç cayıñdı,
Köz açkıça körgün – dep,
Körsöñ müşkül uşunday,
Berenden çıkkan arstan – dep,

Han Seytek'in sözü bu,
Yüzleştiği Sarıbay,
Yiğitleri işte böyle.
Gök ok işlemez zırh bürünüp,
Gök kaplan gibi atılıp,
O Sarıbay kâfirin,
Seytek değil, kudurası,
İlek'ten dolup ordu gelse,
Zavallı cana zor gelse,
Geri dönme huyunu,
Göz açıp kapayınca gör diye,
Görsen mihnet işte böyle,
Yiğitten çıkma arslan diye,

Kara kuştay kamınıp,	*Kara kuş gibi davranıp,*
Kaardanıp çamınıp,	*Öfkelenip atılıp,*
Han Sarıbay turganda,	*Han Sarıbay durduğunda,*
Opol döödöy körünüp,	*Ulu bir dev gibi görünüp,*
Tartıp oozun burguça,	*Çekip ağzını çevirinceye dek,*
Kaarlansa kuturgur,	*Öfkelense kudurası,*
Han Sarıbay turguça,	*Han Sarıbay duruncaya dek,*
Bettep adam baralbay,	*Karşısına insan varamayıp,*
Bende azırın salalbay,	*Kul gücünü gösteremeyip,*
Toodoy bolup dürküröp,	*Dağ gibi olup gürleyip,*
Kayrattanıp kaygırıp,	*Gayretlenip kederlenip,*
Karaan kılıp turganda,	*Karaltı olup durduğunda,*
Kalıñ kol on ayrılıp,	*Kalabalık ordu ona bölünüp,*
Bezelenip belsenip,	*Feryat edip kollarını sıvayıp,*
Aybattanıp teñselip,	*Heybetlenip sallanıp,*
Çokmorunan çok çıgıp,	*Topuzundan kor çıkıp,*
Aybatınan ot çıgıp,	*Heybetinden ateş çıkıp,*
Kara közdön kan çıgıp,	*Kara gözden kan çıkıp,*
Aybatınan can çıgıp.	*Heybetinden can çıkıp.*
Kaardanıp sumsayıp,	*Öfkelenip suratı asılıp,*
Kara kise kurçanıp,	*Kara kemer kuşanıp,*
Asman köktün arasın,	*Gök kubbenin arasını,*
Titirete kep salıp,	*Titreterek söz salıp,*
Aşkan kayrat tolkundap,	*Aşkın gayret dalgalanıp,*
Ar kayratı kolunda,	*Her gayreti elinde,*
Adamzattı cep salıp,	*Âdemoğlunu yiyip bitirip,*
Karargandan tünörüp,	*Karardıkça kararıp,*
Kan tükürüp taş çaynap,	*Kan tükürüp taş çiğneyip,*
.....	.....
Kılgan işi colborstoy,	*Ettiği işi kaplan gibi,*
Karaanın körsöñ uşunday.	*Karaltısını görsen işte böyle.*
Aşıp şaşpay kenebey,	*Aşıp, acele etmeden, aldırmadan,*
Artık eldin tukumu,	*Üstün halkın soyuna,*
Alda Taala Caratkan,	*Allah Teâlâ Yaradan,*
Bergen eken çenebey.	*Vermiş imiş ölçüsüz.*
Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoguz oğlu Sarıbay,*
Medelin pende körgüdöy,	*Gücünü kul görecek gibi,*
Sıyagına, türünö	*Kılığına, çehresine,*

	Kabılgan pende tukumu,	*Rast gelen kul soyu,*
	Acaldan murun ölgüdöy,	*Ecelden önce ölecek gibi,*
	Sıyagın körsöñ uşunday.	*Kılığını görsen işte böyle.*
	Cana özün baykasañ,	*Ve kendisine baksan,*
	Calañkıçtın özündöy.	*Zebaninin ta kendisi gibi.*
72340	Boyu uzun çınarday,	*Boyu uzun, çınar gibi,*
	Aramdın körsöñ türünö,	*Haramzadenin çehresine baksan,*
	Eç adam çıdap turalbay,	*Hiçbir insan dayanıp duramaz,*
	Kamınışkan kamanday,	*Davranışı yaban domuzu gibi,*
	Kaçırganı şamalday,	*Saldırışı rüzgâr gibi,*
	Karap betten turganı,	*Karşıdan bakıp durması,*
	Çagılgandın ogunday.	*Yıldırımın oku gibi.*
	Çaması kıyın, zaarı küç,	*Gücü çetin, zehri kuvvetli,*
	Çamalaş körsöñ momunday.	*Ölçüp görsen işte böyle.*
	Kez bolgondu kemirip,	*Rast geleni kemirip,*
72350	Katılsa candı alçuday.	*Sataşılsa canı alacak gibi.*
	Çamalap körsöñ momunday.	*Ölçüp biçsen işte böyle.*
	Mına oşondo Sarıbay,	*İşte o zaman Sarıbay,*
	Bolot aydar zulpukor,	*Çelik perçemli Zülfikâr,*
	Bolumduu karmaş talkalap,	*Çetin çarpışmayı parçalayıp,*
	Çın acalı cetken can,	*Gerçek eceli yetmiş can,*
	Kaarluuga kaptalsañ,	*Gazaplıya çullanırsan,*
	Sarıbaydın kanatı,	*Sarıbay'ın kanadı,*
	At kötörgüs coolordu,	*At taşıyamaz düşmanları,*
	Alış kılgan cerlerdi,	*Tutuştuğu yerleri,*
72360	Aygine birgen ıkçıldı.	*Apaçık bilinen çeviği,*
	Akılı cetken mıktını,	*Aklı eren yamanı,*
	Kalaymandın kaarına,	*Kıyametin gazabına,*
	Katışkandın baarına,	*Katılanların hepsini,*
	Aalamga atı çıkkandı,	*Âleme adı çıkmışı,*
	Kança candı talkalap,	*Nice canı parçalayıp,*
	Birden cerge çıgıptır,	*Birer birer yere sermiş,*
	Colu katkan badirek,	*Yolu kurumuş uğursuz,*
	Caratkan cañcal çoñ dümök,	*Yarattığı kavga, büyük hengâme,*
	Sarıbayday şer oşol,	*Sarıbay gibi arslan odur,*
72370	Alp çogulup betteşip,	*Alplar toplanıp yüzleşip,*
	Aygaylaşıp turuuçu,	*Haykırışıp duran,*
	Baş kırkılıp kan tökkön,	*Baş kırpılıp kan döken,*

Maydanı çıkçu şeri oşol.
Bala colborstoy kol salıp,
Talkalaşkan kol oşol.
Artık cañcal uluu duu,
Aygaylagan ızı-çuu,
Kap-Toosunday katarga
Han Sarıbay baatırga,
Too kürküröp kabılgan,
El büldürgön entelep,
Ay-aalamdı baskanga,
Asıl şerdin tukumu,
Acaldan kayra tartpagan,
Sarıbay emes san koldon,
Babañ kayra tartpagan.
Cırgal dese süyüngön,
Ölüm dese küyüngön.
Suu cut dese uu cutkan,
Börk al dese baş kesken,
Kan tök dese cin tökkön,
Maalımduu şerdin tukumu,
Baykasam Seytek uşunday.
Tüp atası han bolgon,
Kırk uruu kıtay cay bolgon,
Atış baştap çır kılıp,
Adam karap turbagan,
Kayratına çıdabay,
Ay-aalam curttu büldürgön, –
Dep, küülöngön er Seytek,
Kezegin alıp turdu ele,
Ayıgışkan pende cay bolgon.
Kayran şerdin tukumu

Meydana çıkan arslanı odur.
Genç kaplan gibi el atıp,
Parçalaşan ordu odur.
Aşkın kavga, ulu gürültü,
Haykıran çığlık feryat,
Kaf Dağı gibi saflara,
Han Sarıbay bahadıra,
Dağ gürleyip rast gelen,
Halk bozan, soluyan,
Ay-âlemi ezene karşı,
Asil arslanın soyu,
Ecelden geri dönmeyen,
Sarıbay şöyle dursun, sayısız ordudan,
Atan geri dönmemiş.
Sevinç dense sevinen,
Ölüm dense yanan.
Su yut dense zehir yutan,
Börk al dense baş kesen,
Kan dök dense öfke döken,
Namlı arslanın soyu,
Bakarsam Seytek işte böyle.
Kök atası han olmuş,
Kırk boy Hıtay yatışmış,
Atışma başlatıp kavga edip,
İnsanın bakıp duramadığı,
Gayretine dayanamayıp,
Ay-âlem yurdunu bozmuş, –
Deyip hızlanan er Seytek,
Sırasını alıp durmuştu,
Kapışan kul yatışmıştı.
Zavallı arslanın soyu,

Kulan sur oozun burdu ele,
Manas şerdin sır nayza
Kürkürötüp sundu ele.
Karmaşarı Sarıbay,
Müşküldü mınça kılıptır,
Kaarın tögüp bakırıp,
Kan atası Manastın

Kulansur'un ağzını çevirmişti,
Manas arslanın sırlı mızrağını,
Gürleterek uzatmıştı.
Çarpışacağı Sarıbay,
Mihneti bunca etmiş,
Gazabını döküp bağırıp,
Han atası Manas'ın,

Arbagın aytıp çakırıp,
Tokoy, too buzup col salıp,
Toodoy işke kol salıp,
Aygayı kulak tundurup,
Babası başka şaarlardan.
Neçeni ötkön erlerden,
Arbagın aytıp çakırıp,
Seytek nayza sundu ele.
Celmoguz uulu Sarıbay
Balbandıgın bildi ele,
Mıyıgınan küldü emi.
Cagılgan şamın öçürüp,
Bul düynödön ketirip,
Katuu cinin kaktırıp,
Emi esebin tabamın,
Çırkıratıp balanı
Çımınday canın kıyamın,
Opsuz oyron salamın,
Ok cetpegen Kulansur,
Olcogo tartıp alayın,
Kuturgan eken badirek,
Denesin kanga çıktayın.
Cer maylantıp ıktaymın,
Kez kelse başın keseyin,
Bıcıday boorun ezeyin,
Kan izdegen çoçkonun,
Özü kelgen eken – dep,
Öröpkügön balbandın,
Öltürö turgan bul cerde
Kezi kelgen eken – dep,
Ölümgö kalgan caş başım
Öröpkügön kızıtalak,
Özü kelgen eken – dep,

Ruhunu anıp çağırıp,
Orman, dağ bozup yol açıp,
Dağ gibi işe el atıp,
Haykırışı kulak sağır edip,
Atası başka şehirlerden.
Nicesi geçmiş erlerden,
Ruhlarını anıp çağırıp,
Seytek mızrak uzatmıştı.
Celmoguz oğlu Sarıbay,
Pehlivanlığını bilmişti,
Bıyık altından güldü şimdi.
Yakılmış mumunu söndürüp,
Bu dünyadan göçürüp,
Azgın öfkesini savdırıp,
Şimdi hesabını bulurum,
Feryat ettirip çocuğu,
Sinek gibi canına kıyarım,
Ölçüsüz kıyım salarım,
Ok yetişmez Kulansur'u,
Ganimet diye çekip alayım,
Kudurmuş imiş alçak,
Bedenini kana bulayayım.
Yeri yağa bulayıp bastırırım,
Fırsat düşerse başını keseyim,
Böcek gibi bağrını ezeyim,
Kan arayan domuzun,
Kendisi gelmiş imiş diye,
Kabaran pehlivanın,
Öldürüleceği bu yerde,
Vakti gelmiş imiş diye,
Ölüme kalmış genç başıyla,
Kabaran kahrolası,
Kendisi gelmiş imiş diye,

Buuday sınduu kuuruyun,
Bul kızıtalak balbandın,
Baş tamırın suuruyun.
Coo algan caraluu,
Öltürüp başın keseyin,

Buğday gibi kavurayım,
Bu kahrolası pehlivanın,
Şah damarını sökeyim.
Düşman vurmuş yaralı gibi,
Öldürüp başını keseyim,

	Çolpondoy közün teşeyin.	*Çolpan gibi gözünü deleyim.*
72450	Çoñ cañcaldı salayın,	*Büyük kavgayı salayım,*
	Oroy eken bu bala,	*Kaba imiş bu çocuk,*
	Çoñ esebin tabayın.	*Büyük hesabını bulayım.*
	Balta karmap ıktamak,	*Balta tutup bastıracaktı,*
	Nayza sunup mıktamak,	*Mızrak uzatıp mıhlayacaktı,*
	Anday-mınday degiçe,	*Şöyle böyle deyinceye dek,*
	Kulgan sur menen urgutup,	*Kulansur ile koşturup,*
	Barıp Seytek cetti ele,	*Varıp Seytek yetişmişti,*
	Betteşe kelgen çoçkonu	*Yüzleşmeye gelen domuza,*
	Kırgaktuu bolot sır nayza	*Keskin ağızlı çelik sırlı mızrak,*
72460	Kak caakka tuştap öttü ele,	*Tam çeneye denk gelip geçmişti,*
	Muştaganda kenebey,	*Yumruklayınca aldırmadan,*
	Al sayganın Seytektin	*O saplayışını Seytek'in,*
	Al tügöngön Sarıbay	*Dermanı tükenmiş Sarıbay,*
	Buçkagına teñebey,	*Topuğuna bile denk saymadan,*
	Kıyşalaktap kılt etpey,	*Yalpalamadan, kıpırdamadan,*
	Kaarda çoçko bılk etpey,	*Gazaptaki domuz deprenmeden,*
	Bir sayganda ölgön cok,	*Bir saplayışta ölmedi,*
	Kabılgan Seytek sayganın	*Rast gelen Seytek'in saplayışını,*
	Kaakı orduna körgön cok.	*Diken yerine bile görmedi.*
72470	Kaarın tögüp kenebey,	*Gazabını döküp aldırmadan,*
	Erdi epsiz çenebey,	*Yiğidi hiçe sayıp ölçmeden,*
	Katuu cañcal, çoñ müşkül,	*Şiddetli kavga, büyük mihnet,*
	Buçkagına teñebey,	*Topuğuna denk saymadan,*
	Sarıbay mintip turdu ele,	*Sarıbay böyle durmuştu,*
	Küülöngön kayran er cürök,	*Hızlanan zavallı er yürek,*
	Takır boygo cıydı ele.	*Bütün gücünü boyuna dermişti.*
	Açuulandı Sarıbay,	*Öfkelendi Sarıbay,*
	Aybatı kıyın, zaarı küç,	*Heybeti çetin, zehri güçlü,*
	Aramdı körsöñ momunday.	*Haramzadeyi görsen işte böyle.*
72480	Ayla bilgiç doñuzdun	*Hile bilir domuzun,*
	Bilegi coon eñ ıktuu,	*Bileği kalın, pek usta,*
	Aylası tegiz, zaarı küç,	*Hilesi tam, zehri güçlü,*
	Bil müçölüü eñ mıktı	*Fil gövdeli, pek yaman,*
	Ay-aalamdı kılgan tüz.	*Ay-âlemi etmiş dümdüz.*
	Türün körsöñ küdör üz,	*Çehresini görsen umut kes,*
	Tügöngür cayı uşunday.	*Tükenesinin hali işte böyle.*

Ay-aalamda bolgon küç,
Neçen çatak, neçen çır,
Neçen müşkül, neçen tün,
Mındayına köngön bul.
Kaarı kalıñ Sarıbay,
Karuusu kabat çoçkonu,
Tildi bekem çaynadı,
Kan iççü türü karmadı.
Arstanday közü caynadı,
Erdin kese çaynadı,
Eñişpey çoçko kalbadı.
Mañdaylaşıp uruşup,
Baltalap başın kesem – dep,
Bar tübünö cetem – dep,
Aybattanıp akırıp,
Asman köktü sapırıp,
Sakal, murut birindep,
Kirgen suuday kürüldöp,
Abaylap turup körgön can,
Amanat candan tüñüldü.
Adırdı buzup col çalıp,
Al Seytekke kol saldı.
Kara caak buldursun,
Çapsa kulak tundursun.
Asıy ögüz terisin,
Özögönü kerdirgen,
Altı erkeçtin terisin,
Şıkap catıp ördürgön,
Alakanı aynektüü
Büldürgösü bardektüü,
Alakanga çok koygon,
Kök şaldaşıp ok koygon.
Kambıl eken Sarıbay,
Eñ kayratı momunday.
Buldursun bulkup imerip,
Buudan tulpar Tookızıl
Buçkakka tartıp ciberip,

Oñdop nayza imerip,

Ay-âlemde olan güç,
Nice bela, nice kavga,
Nice mihnet, nice gece,
Böylesine alışmış bu.
Gazabı koyu Sarıbay,
Pazısı kat kat domuz,
Dilini sımsıkı çiğnedi,
Kan içici hali tuttu.
Arslan gibi gözü parladı,
Dudağını ısırıp çiğnedi,
Domuz kapışmadan kalmadı.
Yüz yüze vuruşup,
Baltalayıp başını keserim diye,
Varının kökünü kuruturum diye,
Heybetlenip kükreyip,
Gökyüzünü savurup,
Sakal, bıyık diken diken,
Taşkın su gibi gürleyip,
Dikkatle bakıp gören can,
Emanet candan umut kesti.
Tepeyi bozup yol açıp,
O, Seytek'e saldırdı.
Kara kayış kamçısı,
Vursa kulak sağır eder.
Beş yaşında öküz derisini,
Sapına gerdirmiş,
Altı erkecin derisini,
Sıkıştıra sıkıştıra ördürmüş,
El yeri cam gibi parlak,
Bileklik bağı berk kayış,
Avucuna kor koymuş,
Gök kayışa kurşun koymuş.
Becerikli imiş Sarıbay,
En büyük gayreti işte böyle.
Kamçıyı silkip çevirip,
Küheylan tulpar Tookızıl'ın,
Sağrısına çekip indirip,

Düzeltip mızrağı çevirip,

Aybattanıp kürköröp,
Ayanıp a da kalbadı,
Sabın kümüş tarttırgan,
Mizine bolot çaptırgan,
Uñgusu bolot aybalta,
Mıktap karmap çıñdalıp,
Boyun cıynap tıñdanıp,
Ört oozunan tögülüp,
Kayratı mıktap körünüp,
Kaardı Kuday urdu ele.
Kaçırınan kan çıgıp,
Kaçırgan caktan kan çıgıp,
Küñgürönüp küülönüp,
Kürköröp özü süylönüp,
Kaardanıp culkunup,
Katuu-katuu bulkunup,
Kaş-kirpigi bölünüp,
Oozunan zaarı tögülüp,
Berendin uulu çunakka
Betin burup belsenip,
Kayrattanıp eleñdep,
Toodoy tolkun toktodu,
Tookulgan at okşodu.
Dübürtünön çoçkonun
Adis bolgon soyulgur,
Oçogorun oktodu,
Oodarılbay kara cer,
Kalıñınan toktodu.
Kayratı arbın doñuzdun,
Kambıl duşman Sarıbay,
Börüdöy oozu açılıp,
Astınan örtü çaçılıp,
Oroy kayrat tür salıp,
Oylosoñ capaa çır salıp.
Toodoy bolgon Tookızıl
Baskan cerin uratıp,
Tookızıldı çuratıp,
Oñdop-soldop teminip,
Olbuy-solbuy kamçı urup,

Heybetlenip gürleyip,
O da esirgeyip durmadı,
Sapını gümüşle kaplatmış,
Ağzına çelik çaktırmış,
Gövdesi çelik aybalta,
Sıkıca tutup gerilip,
Gövdesini toplayıp güçlenip,
Ateş ağzından dökülüp,
Gayreti iyice görünüp,
Gazaplıyı Tanrı çarpmıştı.
Saldırışından kan çıkıp,
Saldırdığı yandan kan çıkıp,
Homurdanıp hızlanıp,
Gürleyip kendi kendine söylenip,
Öfkelenip silkinip,
Sert sert çırpınıp,
Kaşı kirpiği çatılıp,
Ağzından zehri dökülüp,
Yiğidin oğlu yavuza,
Yüzünü çevirip kollarını sıvayıp,
Gayretlenip tetikte bakınıp,
Dağ gibi dalga durdu,
Tookulgan ata benzedi.
Tıpırtısından domuzun,
Usta olmuş kahrolası,
Karabinasını doldurdu,
Devrilmeden kara yer,
Kalın yerinde durdu.
Gayreti bol domuzun,
Becerikli düşman Sarıbay,
Kurt gibi ağzı açılıp,
Altından ateşi saçılıp,
Kaba gayretle çehre takınıp,
Düşünsen cefa, kavga salıp.
Dağ gibi olan Tookızıl,
Bastığı yeri çökertip,
Tookızıl'ı dörtnala koşturup,
Sağlı sollu mahmuzlayıp,
Sağlı sollu kamçı vurup,

Yedinci cildin sonu.

Sekizinci cilt, mızrak ucunda sönen kasırga ve ak sakalın duasıyla sürer.

Dünyanın en uzun destanı Manas, yirminci yüzyılın Homeros'u sayılan Sayakbay Karalaev'in dilinden 500.553 mısra olarak yazıya geçirildi. Bu dizi, üçlemenin üçüncü ve son parçası olan «Seytek» destanını Kırgızca Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyor.

Yedinci cilt, Manas'ın, Almambet'in ve kırk çoronun ruhlarının yoldaş oluşundan sırlı mızrağın Sarıbay'ın gövdesinde parçalanışına; kızıl kırgından Kuyalı'nın meydan okuyuşuna ve son yüzleşmenin eşiğine uzanır.

SEYTEK · KARALAEV VARYANTI · CİLT VII

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI · CİLT VII

SEYTEK
SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI
KIRGIZCA LATİN YAZIMI · TÜRKÇE EDEBİ ÇEVİRİ
CİLT VIII · SÖNEN KASIRGA VE AK SAKALIN DUASI

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI

Kırgızca Latin yazımı ve Türkçe edebî çevirisiyle
karşılıklı iki sütun hâlinde

CİLT VIII

Bölüm 1 · Mızrak Ucunda Sönen Kasırga
Bölüm 2 · Ak Sakalın Duası, Altın Tahtın Varisi
Bölüm 3 · Kaf Dağı'ndan Esen Sevda Yeli

Bu kitaptaki metin, telif korumasına tabi olmayan halk edebiyatı (folklor) niteliğindeki destan mısralarından ibarettir.

Kaynak baskı: «Сейтек» эпосу — Саякбай Каралаевдин айтымында. «Turar» Yayınevi, Bişkek (haz. A. Jaynakova; genel red. A. Akmataliev). Kaynak baskının telifli editoryal katmanları — ön söz ve son söz, bilimsel açıklamalar, sözlük bölümü ve Theodor Herzen'in illüstrasyonları — bu yayına alınmamıştır.

Kırgızca Latin transliterasyonu, Türkçe edebî çeviri, ön söz, bölüm özetleri, kapak ve iç tasarım bu yayın için özgün olarak üretilmiştir. © Gazâ'nın Neferi, 2026. Kaynak gösterimi, folklor eserlerinin kullanımına ilişkin dürüst uygulama gereğince yapılmıştır.

Bu cilt, üçlemenin yaklaşık 90.000 mısralık «Seytek» bölümünün 72.563–82.946 mısralarını kapsar.

ÖN SÖZ

Semetey sır oldu; ama soy tükenmedi. Düşman otağında, ustura gölgesinde doğan bir çocuk, üçlemenin son sözünü söylemek için büyüdü: Seytek. «Seytek», öksüzlüğün, sabrın ve geri alınan yurdun destanıdır; Manas'ın ocağına üçüncü kez düşen közün yeniden aleve dönüşüdür.

Sayakbay Karalaev'in dilinden yazıya geçirilen bu varyantta hikâye, Kıyaz'ın elindeki tutsak Ayçürök'ün doğurduğu bebeğin ölümden kıl payı kurtuluşuyla açılır. Kürek kemikleri oyulmuş Külçoro'nun kulluk yılları, on üç yaşında soyunu öğrenen Seytek'in ilk öcü, Kanıkey ile Bakay'ın gözyaşıyla ödenen bedeli, kara mağarada büyülenmiş Semetey'in dile gelişi ve Celmoguz oğlu Sarıbay'a karşı verilen son büyük savaş — hepsi, dişi arslan Kuyalı'nın mızrağıyla taçlanan bir kurtuluşa doğru akar.

Bu dizide Karalaev varyantının «Seytek» bölümünü, Kırgızca aslının Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyoruz. Transliterasyonda Türk okurunun gözüne yatkın bir yazım benimsendi; çeviride ise mısra bütünlüğü korunarak destanın epik sesi Türkçede yeniden kuruldu. Her bölümün başında iki paragraflık bir özet ve okuru bekleyen olayları toplayan kısa bilgi kutuları yer alıyor.

Ata göçtü, oğul kaldı; söz sustu, destan kaldı.

Gazâ'nın Neferi
Antalya, 2026

KİTABIN PLANI

I	Mızrak Ucunda Sönen Kasırga	Cilt VIII — bu ciltte
2	Ak Sakalın Duası, Altın Tahtın Varisi	Cilt VIII — bu ciltte
3	Kaf Dağı'ndan Esen Sevda Yeli	Cilt VIII — bu ciltte

BİRİNCİ BÖLÜM

Mızrak Ucunda Sönen Kasırga

Talas'ın taşlı vadisinde gökler kararır: çocuk yaştaki Seytek, önüne çıkan hanları biçip geçen yalmavuz oğlu Sarıbay ile yüz yüze gelir. Mızraklar paramparça olur, zırhlar dilim dilim sökülür; atası Manas'ın ruhu, Almambet ile Çubak ve kırk yiğit görünmez bir ordu gibi çocuğun yanında saf tutar. Böylesi bir yürek karşısında afallayan Sarıbay yedi gün mühlet diler, alp uykusuna yatar; ama uyanınca içindeki zehir yeniden kaynar ve gözcülerin davulu, kudurmuş bahadırın teke tek meydana döndüğünü bütün yurda haykırır.

Yaralı Seytek halkına derdini döktüğünde, umulmadık bir aslan öne çıkar: Kayıpçal'ın pehlivan kızı Kuyalı. Manas'tan miras kalan Karasaat sırlı mızrağı kuşanan kız, "kancık" diye aşağılayan domuzla günlerce ölçüşür; sonunda ciğerine sapladığı mızrağın ucunda Sarıbay'ı yem torbası gibi havaya kaldırır. Doksan pehlivan kâfirin gövdesini doğrayıp ateşe verir, külü göğe savrulur. Yurt ferahlar, toylar kurulur; fakat şenliğin kıyısında, sakalı kuğu gibi ağarmış koca Bakay'ın hüzünlü duası, bir devrin kapanmakta olduğunu sezdirir.

KÜNYE — KEY FACTS

- Seytek ile Sarıbay'ın teke tek vuruşmasında Kulansur ile Tookızıl adlı tulparlar karşı karşıya gelir; mızraklar, baltalar ve kılıçlar parçalanana dek dövüşürler (seg288).
- Manas, Almambet ve Çubak'ın ruhları ile Kıdır (Hızır) divane, savaşta Seytek'i eteğinden tutup koruyan görünmez yoldaşlar olarak anlatılır (seg288).
- Yenişemeyen Sarıbay, Seytek'ten yedi gün mühlet ister; altı gün alp uykusuna yatıp Tookızıl'ı dinlendirdikten sonra yeniden gazaya kuşanır (seg288).
- Kayıpçal'ın kızı Kuyalı, Celcetpes küheylanına binen, evliyalardan icazet almış bir kadın pehlivandır ve Sarıbay'a ilk ağır mızrak yarasını o vurur (seg289).
- Seytek, topal usta Bölökbay'ın çeliğe zehir vererek döğdüğü, Manas'tan miras Karasaat sırlı mızrağı Kuyalı'ya armağan eder (seg289–290).
- Kuyalı, Sarıbay'ı mızrağının ucunda diri diri havaya kaldırır; doksan pehlivan kâfiri doğrayıp yakar, külü göğe savrulur ve yurt Sarıbay belasından kurtulup toy eder (seg291).

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Kaarın tögüp bakırıp,	*Öfkesini döküp haykırarak,*
Kayda dep uraan çakırıp,	*"Nerede!" diye nara atarak,*
Katuu kaarı bölünüp,	*Şiddetli öfkesi taşarak,*
Kara aska toodoy körünüp,	*Kara kayalı dağ gibi görünerek,*
Baatır eken Sarıbay,	*Bahadırmış Sarıbay,*
Karmaşkan kızmat momunday.	*Kapıştığı hizmet işte böyleydi.*
72570 Köz tunarıp çuu bolup,	*Gözler kararıp gürültü koptu,*
Körsöñ cañcal duu bolup.	*Görsen kavga uğultuya döndü.*
Bala Seytek er kök cal,	*Çocuk Seytek, er bozkurt,*
Sarıbay bettep turganda,	*Sarıbay karşısına dikilince,*
Katuu kırgın kılganda,	*Şiddetli kırgın kopardığında,*
Cebeden murun ceteerde,	*Oktan önce yetişecekken,*
Cetken cerin ölçöölöp,	*Eriştiği yeri ölçüp biçerek,*
Balanı muştap keterde,	*Çocuğa vurup geçecekken,*
Kabılıştım duşmanga	*"Düşmana çattım,*
Artın Kuday oñdo – dep,	*Sonunu Tanrı onara!" diye,*
72580 Babam Manas koldo – dep,	*"Atam Manas, koru!" diye,*
Aybattangan aramga,	*Heybetlenen harama,*
Kabılgandı kaysagan,	*Önüne çıkanı çiğneyen,*
Er Sarıbay kamanga,	*Er Sarıbay domuzuna,*
Er kökcaldın tukumu.	*Er bozkurdun soyu,*
Kulansur oozun burdu ele.	*Kulansur'un ağzını çevirmişti.*
Atasınan balası	*Babasından oğlu,*
Antañdaşıp şaşpagan,	*Afallayıp şaşırmayan,*
Ukumunan tukumu	*Neslinden soyu,*
Egerde coodon tartpagan,	*Asla düşmandan çekinmeyen,*
72590 Bel aldırıp kaçpagan,	*Bel verip kaçmayan,*
Ölömün dep körbögön,	*"Ölürüm" diye düşünmeyen,*
Kayratın canga berbegen.	*Yiğitliğini kimseye kaptırmayan.*
Kara kökcal dañgıl şer	*Kara bozkurt, namlı aslan,*
Karuusu kabat kum menen,	*Bileği kat kat kum ile,*
Kagış kılgan oşol cer.	*Çarpıştığı yer orasıydı.*
Ölçöp caagın muştadı,	*Ölçüp çenesine vurdu,*
Emçektin astı ceegi – dep	*"Memenin alt kıyısı," diye,*
Öpkönün taamay özü – dep,	*"Ciğerin tam kendisi," diye,*
Ölçü cerdin özü – dep,	*"Ölçülü yerin ta kendisi," diye,*

Sarıbay nayza sundu emi.
Kak caagının başı – dep,
Kak cüröktün özü – dep,
Ölçöösünün özü – dep,

Sarıbay mızrak uzattı şimdi.
"Tam çenesinin başı," diye,
"Tam yüreğin kendisi," diye,
"Ölçüsünün ta kendisi," diye,

Öküldögön doñuzdun
Ölüp keteer kezi – dep,
Ölçöönü ölçöp tuştadı.
Kaarlangan kapırdı,
Kalk kurutkan baatırdı,
Bala cetip muştadı.
Eki nayza teñ tiyip,
Eki nayza tiygen soñ,
Bıt-çıt bolup bırkırap,
Alaçıktay carañka
Asmanga uçtu dırkırap.
Abaylagan körgön can,
Betteşip eköö turganda,
Kezek-kezek nayzanı
Bir birine urganda
Kalk canınan tüñülüp,
Ok ötpös soot bölünüp,
Kulansur menen Tookızıl
Butu cerge batışıp,
Betteşkeni erendin
Berendigi körünüp,
Manastap nayza urganda
Beş but cerge bölünüp,
Baskan cerin tebelep,
Kulansurdu cemelep,
Kaarın saldı sabılıp,
Bul celmoguz er çirkin
Tookızılga taarınıp.
Buguday moynun buradı,
Kulansur turbay turganı,
Buudan eken Tookızıl,
Irgıp cerden turganı.
At aldında bolgondo
Celmoguz uulu Sarıbay,

"Höykürüp duran domuzun,
Ölüp gideceği an bu," diye,
Ölçüyü ölçüp denk getirdi.
Öfkelenen kâfiri,
Halk kurutan bahadırı,
Çocuk yetişip vurdu.
İki mızrak denk değip,
İki mızrak değdikten sonra,
Paramparça olup dağılarak,
Alaçık kadar kıymıklar,
Gökyüzüne uçtu vızlayarak.
Dikkat edip gören can,
İkisi yüz yüze dururken,
Sıra sıra mızrağı,
Birbirine vurduklarında,
Halk canından umut kesip,
Ok geçmez zırh yarılıp,
Kulansur ile Tookızıl,
Ayakları yere gömülüp,
Yüzleşen erlerin,
Yiğitliği görünüp,
"Manas!" deyip mızrak vurduklarında,
Beş karış yer yarılıp,
Bastığı yeri çiğneyip,
Kulansur'u azarlayıp,
Öfkesini saldı çırpınarak,
Bu yalmavuz er zavallı,
Tookızıl'a darılıp.
Geyik gibi boynunu büktü,
Kulansur kalkamaz olmuştu,
Küheylanmış Tookızıl,
Sıçrayıp yerden kalkıverdi.
At altta kalınca,
Yalmavuz oğlu Sarıbay,

Alış kılbay turabı?
Araanday oozu açılıp,
Oozduktan küygön çok
Oktos berip çaçılıp,
Kayratı katuu körünüp,
Kapa bolup küyünüp,

Dövüşmeden durur mu?
Uçurum gibi ağzı açılıp,
Gemden yanan kor,
Ürküp sıçrayıp saçılıp,
Yiğitliği çetin görünüp,
Kederlenip yanıp yakılıp,

Kapa bolgon sebebi
Al Sarıbay bolgonu
Aşa nazar salbagan,
Bet alıp bende barbagan,
Bendege nazar salbagan.
Eç kim ayza sunbagan,
Aalamga moyun burbagan,
Eç kim nazar salbagan,
Al kuturgan doñuzga
Ukuruk kayrar kalbagan.
Karmaş kılıp kan ölgön,
Kagışkan kandın baarı ölgön
Mıktısıngan er ölgön,
Karmaşam dep şer ölgön.
Katuu cañcal baştagan,
Atagı kımbat, zaarı küç,
Kabılgandı kılgan tüz,
Kaarın körsöñ küdör üz.
Mına oşo künü kuturgur
Nieti caman buzulup,
Kaarlanıp tutulup,
Kayran candı ayabay,
Açuulanıp aykırıp,
Aybattanıp bakırıp,
Asman köktü sapırıp,
Kucurlanıp cin kaynap,
Dolulanıp tiş çaynap,
Katılgan erden şor kaynap,
Tüktöyüp türü bölünüp,
Tügötçü türü körünüp,
Mına oşondo Sarıbay,
Baatır Seytek er menen

Kederlenmesinin sebebi:
O Sarıbay olalı,
Kimseye dönüp bakmamış,
Karşısına kul varmamış,
Kula nazar salmamıştı.
Hiç kimse mızrak uzatmamış,
Âleme boyun bükmemiş,
Hiç kimse göz dikmemiş,
O kudurmuş domuza,
Kement çevirecek kalmamıştı.
Kapışıp hanlar ölmüş,
Çarpışan hanların hepsi ölmüş,
Yamanlık taslayan er ölmüş,
"Kapışırım" diyen aslan ölmüştü.
Çetin kavgayı başlatan,
Namı büyük, zehri güçlü,
Önüne çıkanı düz eden,
Öfkesini görsen umudu kes.
İşte o gün kudurmuşun,
Niyeti fena bozulup,
Öfkeye tutulup,
Aziz canı esirgemeden,
Hiddetlenip haykırıp,
Heybetlenip bağırıp,
Gökyüzünü savurup,
Hışımlanıp cini kaynayıp,
Deliye dönüp diş gıcırdatıp,
Sataşan erin çilesi kaynayıp,
Tüyleri kabarıp yüzü değişip,
Tüketici sureti görünüp,
İşte o zaman Sarıbay,
Bahadır Seytek er ile,

	Can ayabay salışıp,	*Can esirgemeden vuruşup,*
	Kıpkızıl kanga kanışıp,	*Kıpkızıl kana bulanıp,*
	Nayzalaşıp turuşup,	*Mızraklaşıp dikilip,*
	Mıltık atıp, caa tartıp,	*Tüfek atıp, yay çekip,*
72680	Bılçıldaşıp uruşup,	*Ete kemiğe vuruşup,*
	Baltalaşıp salışıp,	*Baltalaşıp saldırışıp,*
	Balta sınıp bırkırap,	*Balta kırılıp parçalanıp,*
	Sabı koldo kaldı ele.	*Sapı elde kalmıştı.*
	Kılıç menen salışıp,	*Kılıç ile vuruşup,*
	Kılıç kıyrap bırkırap,	*Kılıç kırılıp paralanıp,*
	Kabıl kuru kaldı ele.	*Kabza kupkuru kalmıştı.*
	Mañdaylaşıp turuşup,	*Karşı karşıya dikilip,*
	Bılçıldaşıp uruşup,	*Şapır şupur dövüşüp,*
	Kandın baarı tutulup,	*Kanları büsbütün tutuşup,*
72690	Kandagay menen ok ötpös	*Kandagay ile ok geçmez,*
	Kalbay baarı tıtılıp,	*Kalmadan hepsi didik didik,*
	Kancıgaday bölünüp,	*Kayış gibi dilim dilim bölünüp,*
	Kayrattın baarı sögülüp,	*Tüm dermanları sökülüp,*
	Kabırga kat-kat sögülüp,	*Kaburgalar kat kat sökülüp,*
	Katuu müşkül çoñ cañcal	*Çetin, müşkül, büyük kavga,*
	Kalganı cok eç arman.	*Geriye hiçbir hasret kalmadı.*
	Eñiş kılıp eñe albay	*Güreşe tutuşup deviremeden,*
	Er Seytekti ceñe albay.	*Er Seytek'i yenemeden.*
	Seytek cayı uşunday.	*Seytek'in hâli işte böyle.*
72700	Baatırlıgı başkaça,	*Bahadırlığı bambaşka,*
	Balanın türü bir başka,	*Çocuğun sureti bir başka,*
	Tukumu kökcal köykaşka.	*Soyu bozkurt, seçkin yaman.*
	Sarıbay zaarın çaçkanda,	*Sarıbay zehrini saçtığında,*
	Aykırık kılıp nayza urup,	*Haykırışla mızrak vurup,*
	Ar bir balta çapkanda,	*Her bir balta çaldığında,*
	Şay koldogon tuygundun,	*Şay pirlerin koruduğu şahinin,*
	Korozdoy bolgon kayran şer,	*Horoz gibi dimdik aziz aslanın,*
	Kozgolbogon kayran er,	*Yerinden oynamayan aziz erin,*
	Atasınan babası,	*Babasından atası,*
72710	Koldogonun karaçı.	*Nasıl koruduğuna bir bak.*
	Atı Kıdır dubana,	*Adı Kıdır divane,*
	Car boluşup baykasañ,	*Yâr olup yardım eder, baksana,*
	Koldogonu bir toguz,	*Koruyanları tam dokuz,*

Sarıbay kanın tökköndö,
Koldop kelip kirdi ele,
Kara çaar kabılan
Kaptalınan çamınıp,
Çolok kökcal arıstan
Tuurasınan kamınıp,
El aldında sur colbors,
Kalkımda mınday can bolbos
Koşo soguş kıldı ele.
Alek kılıp baatırdı,

Sarıbay kanını döktüğünde,
Koruyup gelip girmişti,
Kara benekli kaplan,
Yanı başından atılıp,
Çolak bozkurt aslan,
Karşısından davranıp,
Elin önünde boz kaplan,
Halkımda böyle can olmaz,
Birlikte savaş etmişti.
Bahadırı perişan edip,

Al Sarıbay baatırdın,
Katuu kagış kılganın
Cetkizbey tosup turdu ele.
Oñ cagınan kırk adam,
Al Sarıbay kapırga,
Katar nayza sundu ele.
Han Almambet, Çubak bar,
Artık arbak boluşup,
Baatır Seytek balaga,
Cölök bolup turdu ele.
Karma, balam, karma – dep,
Tirüü koyboy caylap – dep,
Baatırsıngan aramdın,
Eşektey kardın ezgin – dep,
Eki közün teşkin – dep,
Öñüldögön aramdı,
Kulatıp cerge urgun – dep,
Kabırgasın arkasın,
Katır-butur sökkün – dep,
Köökörlöp kanın tökkün – dep.
Cok asabın çoçkonun,
Uzununan salgın – dep,
Caman şagın sıdırıp,
Tacaaldın canın tındırıp,
Eki közün oygula,
Karaldı bolsoñ bir coldo,
Karmap alıp soygula,
Kırday tırpın ketirip,

O Sarıbay bahadırın,
Çetin çarpışmasını,
Eriştirmeden karşılayıp durmuştu.
Sağ yanından kırk adam,
O Sarıbay kâfirine,
Sıra sıra mızrak uzatmıştı.
Han Almambet, Çubak var,
Yüce ruhlar olup,
Bahadır Seytek çocuğa,
Destek olup durmuştu.
"Tut, yavrum, tut!" diye,
"Sağ bırakma, bitir işini!" diye,
"Bahadırlık taslayan haramın,
Eşek gibi karnını ez!" diye,
"İki gözünü deş!" diye,
"Böğüren haramı,
Devirip yere çal!" diye,
"Kaburgasını, sırtını,
Çatır çutur sök!" diye,
"Tulum gibi kanını dök!" diye.
"Domuzun nesi var nesi yoksa,
Boylu boyunca ser!" diye,
"Kötü dalını sıyırıp,
Deccal'ın canını dindirip,
İki gözünü oyun,
Bir yolda göz bebeğiysen,
Yakalayıp boğazlayın,
Tırnağına dek kırıp geçirip,

Han acalın cetkirip,
Bek aylasın ketirip,
Kuturgan cinin kakkıla,
Kup esebin tapkıla.
Aşpa-şaşpa ayda – dep,
Bılkıldatpay mıkta – dep,
Bolottu kanga sugardı,
Katuu aylasın tabuuga,
Kuturgan eken kuu çoçko,
Almambet, Çubak kırk adam,
Kıykırıp ündü salıptır,
A düynö ketken adamdar,

Han ecelini eriştirip,
Beyin çaresini tüketip,
Kudurmuş cinini kovun,
Hesabını iyice görün.
Aceleye kapılmadan sür!" diye,
"Kıpırdatmadan mıhla!" diye,
Çeliği kana suladılar,
Çetin çaresini bulmaya,
Kudurmuşmuş kurnaz domuz,
Almambet, Çubak, kırk adam,
Haykırıp ses salmışlar,
Öbür dünyaya göçen adamlar,

Arstan Seytek balaga,
Coldoş bolup kalıptır,
Munun köbü calgan, köbü çın,
Körüp kelgen kişi cok,
Carımı tögün, carımı çın,
Caratkan özü bilbese,
Canınan kelgen kişi cok.
Atañardın comogu
Aytpay koysok bolobu.
Comok caman ır kıldı,
Al cogolup ketken baatırdın,
Müşkülün kayta aytalı,
Er Sarıbay kapırdın,
Muştap nayza ötköndür,
Aalam alı cetiptir,
Kürösköndı cançıptır,
Küçü tolup taşıptır,
Ay-aalamdın baarısın
Açuulanıp basıptır,
Almambettin Külçoro,
Keçeegi ötkön soguşta,
Ceti künü aralap
Ceti cerden cara cep,
Ölör-ölbös can menen,
Öpkö kakkan al menen,
Köödöngö batkıs sanaa bar,

Aslan Seytek çocuğa,
Yoldaş olup kalmışlar,
Bunun çoğu yalan, çoğu gerçek,
Görüp gelen kişi yok,
Yarısı uydurma, yarısı gerçek,
Yaradan'ın kendisi bilmezse,
Yanından gelen kişi yok.
Atalarınızın destanını,
Söylemeden bıraksak olur mu?
Destan yaman koşuk oldu,
O kaybolup giden bahadırın,
Müşkülünü yine söyleyelim,
Er Sarıbay kâfirinin,
Vurduğu mızrak geçmiştir,
Âleme gücü yetmiştir,
Güreşen canı ezmiştir,
Gücü dolup taşmıştır,
Ay-âlemin tamamını,
Hiddetlenip basmıştır,
Almambet'in Külçoro'su,
Dünkü geçen savaşta,
Yedi gün boyu dalıp,
Yedi yerinden yara yiyip,
Ölür ölmez bir canla,
Ciğeri sarsılmış hâlle,
Göğse sığmaz kaygı var,

Köp cerinde cara bar.
Katılgan nayza booruna,
Karmap başın culganda
Köpkök calın urganda,
Kulansur menen kuuşkan,
Kök Saykaldın aldında
Tulpar menen tuuşkan.
Kalıñ kol çokko tutulup,
Şay koldogon Külçoro,
Acaldan arañ kutulgan.
Kalıñ kırgız bar bolup,
Karaandı tartıp kızılgan,
Mından murun Sarıbay,
Aybattuusu bilinip,

Çok yerinde yara var.
Bağrına saplanan mızrağı,
Tutup başını kopardığında,
Masmavi yelesini savurduğunda,
Kulansur ile kovalaşan,
Kök Saykal'ın altındaki,
Tulparla kardeşti.
Kalabalık ordu kora tutulup,
Şay'ın koruduğu Külçoro,
Ecelden güçbela kurtulmuştu.
Kalabalık Kırgız var olup,
Karaltıya doğru kızışıp,
Bundan önce Sarıbay'ın,
Heybetlisi bilinip,

Kalk canınan tüñülüp,
Mına oşondo Manastın,
Körsö köñül bölünüp,
Kök Soñ-Köldöy körünüp,
Aybatı candı şaştırıp,
Aldındagı Kula atın
Alçaktata bastırıp,
Tim ele köñül bölünüp,
Piri tirüü arstan
Altı şerdin kencesi
Caratkan Kuday pendesi,
Tim ele köñül bölünüp
Tirüülöy közgö körünüp,
Atı Kıdır dubana,
Asar kılıp tötölöp
Oñşoñdogon Kula atın,
On eki caysañ cetelep,
Körsö köñül bölünüp
Kök askar beldey körünüp,
Adamdın türü uşunday.
Asman menen körünüp,
Tirüüsündöy körünüp,
Altın menen kümüştün,
Şiröösündöy körünüp,

Halk canından umut kesip,
İşte o zaman Manas'ın,
Görene gönül bölünüp,
Gök Soñ-Köl gibi görünüp,
Heybeti canları şaşırtıp,
Altındaki Kula atını,
Salına salına yürütüp,
Düpedüz gönül bölünüp,
Piri diri aslan,
Altı aslanın küçüğü,
Yaradan Tanrı'nın kulu,
Düpedüz gönül bölünüp,
Diriymiş gibi göze görünüp,
Adı Kıdır divane,
Yardıma koşup öne düşüp,
Salınan Kula atını,
On iki soylu bey yedekleyip,
Görene gönül bölünüp,
Gök yalçın bel gibi görünüp,
Adamın sureti işte böyle.
Gökle bir görünüp,
Sağlığındaki gibi görünüp,
Altın ile gümüşün,
Lehimi gibi görünüp,

Ayıñ menen künüñdün,
Bir özündöy körünüp,
Abaylap körsöñ bu kızık,
Añıraygan kapçaldın,
Urçugunan ötküdöy.
Alban sürü señirdey,
Sarıbay tügül aalamdı
Alışıp kelse ceñgidey.
Mingen atı Akkula,
Caaday tulpar Akkula,
Opoldoy Manas orcoyup,
Kök urçuktay barbaygan,
Arbagı tirüü atañdın,
Coldoş bolup barbayıp,
Oñ cagında turganı.
Oyron kılçu cılası,

Ayın ile gününün,
Ta kendisi gibi görünüp,
Dikkatle baksan, bu şaşılası,
Ağzı açık dar boğazın,
Çıkıntısından geçecek gibi.
Türlü heybeti sarp yamaç gibi,
Sarıbay şöyle dursun, âlemi,
Kapışmaya gelse yenecek gibi.
Bindiği atı Akkula,
Yay gibi tulpar Akkula,
Opol Dağı gibi Manas kurulup,
Gök çıkıntı gibi heybetli duran,
Ruhu diri atanın,
Yoldaş olup heybetle,
Sağ yanında durması,
Yıkıp geçecek görkemi,

Körsö kızık uşunday.
Babası Manas badirek,
Balama bekem tursun – dep,
Kañırt aytıp, ün salıp,
Kaskak alıp, kol salıp,
Koltugunan koldoptur,
Buzulganın oñdoptur.
Üzülgönün ulaptır,
Çaçılganın cıynaptır.
Arbak coldoş bolgun – dep,
Sarıbay catıp suraptır.
Tak atamdın arbagı,
Kankor uulun kaçır – dep,
Beş tırmagın arbaktın,
Berensingen doñuzdun,
Kaptalına batır – dep,
Körsö köñül bölünüp,
Kök cal Manas kabılan,
Baatır Seytek balaga,
Tuusunday körünüp.
Ayda, balam, ayda – dep,
Aldagı kuldu karma – dep,

Görene şaşılası işte böyle.
Atası Manas, o yaman,
"Yavruma sağlam dursun!" diye,
Gür sesle söyleyip ün salıp,
Sırığı alıp el atıp,
Koltuğundan desteklemiş,
Bozulanını onarmış.
Kopanını ulamış,
Saçılanını toplamış.
"Ruh, yoldaş ol!" diye,
Sarıbay'ı sermeyi dilemiş.
"Öz atamın ruhu,
Hunhar oğlu püskürtsün!" diye,
"Ruhun beş pençesini,
Yiğitlik taslayan domuzun,
Böğrüne batırsın!" diye,
Görene gönül bölünüp,
Bozkurt Manas kaplan,
Bahadır Seytek çocuğa,
Tuğu gibi görünüp.
"Sür, yavrum, sür!" diye,
"Şu kulu yakala!" diye,

Aybattap candı çıgar – dep,
Acaldan aman koyçu emes,
Nayzañdı kanga sugar – dep,
Maral baştap kırk kişi,
Mañdayına bakırıp,
Karasa colbors boluptur.
Arstan oozun açıptır,
Er atam Manas arbagı,
Etekten alıp Seytekti,
Ciberbey koldop turuptur.
Kagışka kelse kam sanaba,
Munu menen er Seytek,
Katuu cañcal salıptır.
Kuday betin körsötpö,
Karagay nayza kagışıp,
Seytek menen Sarıbay,
Kaçpay turup sayışıp,
Cer buzulup bölünüp,

"Heybetle canını çıkar!" diye,
Ecelden sağ bırakmaz o,
"Mızrağını kana sula!" diye,
Maral başta, kırk kişi,
Karşısında haykırıp,
Baksan kaplan olmuşlar.
Aslan ağzını açmış,
Er atam Manas'ın ruhu,
Seytek'i eteğinden tutup,
Bırakmadan koruyup durmuş.
Çarpışmaya gelince kaygı çekme,
Bununla er Seytek,
Çetin kavga koparmış.
Tanrı yüzünü göstermesin,
Çam mızraklar tokuşup,
Seytek ile Sarıbay,
Kaçmadan durup dürtüşüp,
Yer bozulup yarılıp,

Körgöndün baarı mañ bolup,
Koynuna cık kan tolup,
Katuulaşıp kagışıp,
Mañdaylaşıp sayışıp,
Tizeleşip barışıp,
Cakadan karmap çoyuşup,
Igı kelse kök caldar,
Muştum menen koyuşup.
Cañcal çatak artınan,
Cakındaşıp körgöndör,
Cakşılap canın ayabay,
Cakalaşıp tartışıp,
Tondor üzüp bıt bolup,
Denenin baarı çıt bolup,
Ar çabışkan cerinen,
Kolgo çeñgel et tolup,
Koçkor sınduu koyuşup,
Cakadan alıp çoyuşup.
Cañcal caman artışıp,
Tamandaşıp tartışıp,

Görenlerin hepsi donakalıp,
Koyunlarına ağzına dek kan dolup,
Sertleşip çarpışıp,
Karşı karşıya mızraklaşıp,
Diz dize gelip,
Yakadan tutup çekiştirip,
Sırası gelince bozkurtlar,
Yumrukla vuruşup.
Kavga döğüş ardından,
Yakınlaşıp görenler,
İyice canlarını esirgemeden,
Yakalaşıp çekişip,
Kürkler kopup lime lime,
Bedenlerin hepsi paramparça,
Her vuruştukları yerden,
Avuçlara pençe pençe et dolup,
Koç misali toslaşıp,
Yakadan kavrayıp çekiştirip.
Kavga fena kızışıp,
Taban tabana çekişip,

	Kayra kolgo berender,	*Sonra yine yiğitler,*
	Tükürüşüp alışıp,	*Avuçlarına tükürüp kapışıp,*
	Nayza, kılıç, aybalta	*Mızrak, kılıç, aybalta,*
	Takır kıyrap alışıp,	*Tümden kırılıp gidip,*
	Kızıktı körsöñ mından kör,	*Şaşılasıyı görürsen bundan gör,*
	Uluu cañcal duu bolup,	*Ulu kavga uğuldayıp,*
72910	Artık kızık çuu bolup,	*Pek şaşılası gürültü kopup,*
	Sarıbay menen er Seytek,	*Sarıbay ile er Seytek,*
	Mañdaylaşıp sayışıp,	*Karşı karşıya mızraklaşıp,*
	Balbandardın küçün kör,	*Pehlivanların gücünü gör,*
	Tookızıl menen Kulansur,	*Tookızıl ile Kulansur,*
	Aybandan sonun tulpardır.	*Hayvandan üstün tulpardır.*
	Uluu buzuk çoñ cañcal,	*Ulu kargaşa, büyük kavga,*
	Betteşkende sayışıp,	*Yüzleştiklerinde dürtüşüp,*
	Ton dırkırap totolop,	*Kürkler cayır cayır sökülüp,*
	Çımınday candar kısılıp,	*Sinek gibi canlar sıkışıp,*
72920	Kan şırkırap cutulup,	*Kan şarıl şarıl yutulup,*
	Eñ bir ardak kımbat baş,	*En aziz, en değerli baş,*
	Nayzadan mınça kısılıp,	*Mızraktan böylesine sıkışıp,*
	Caman cañcal boldu ele.	*Fena kavga olmuştu.*
	Köz tunarıp alañdap,	*Gözler kararıp fıldır fıldır,*
	Kızmat kılgan baatır kol,	*Hizmet eden bahadır ordu,*
	Öödö bolboy şalkayıp,	*Doğrulamadan yığılıp,*
	Kayta baştap turuşup,	*Yeniden başlayıp dikilip,*
	Tınımı cok uruşup,	*Dinmeksizin dövüşüp,*
	Murundun baarı buu bolup,	*Burunların hepsi buğu olup,*
72930	Arka belden suu bolup,	*Sırtları belden ter içinde kalıp,*
	Beldin baarı bekçeyip,	*Beller büsbütün bükülüp,*
	Köz tunarıp çekçeyip,	*Gözler kararıp yuvalarından fırlayıp,*
	Birin biri aydaşıp,	*Birbirini kovalayıp,*
	Kabılışa tüşkönün	*Önlerine düşeni,*
	Nar buuraday çaynaşıp,	*Ner buğrası gibi çiğneyip,*
	Çataktın cayı uşunday.	*Döğüşün hâli işte böyle.*
	Kündüsündö tın albay,	*Gündüzünde soluklanmadan,*
	Tün kirgende uyku albay,	*Gece girince uyku almadan,*
	Cambaştap catıp tındırbay,	*Yan gelip yatıp dinlenmeden,*
72940	Catıp uyku kandırbay,	*Yatıp uykuya kanmadan,*
	Tınım ketip uruşup,	*Dinmek bilmeden dövüşüp,*

Caratkan Kuday çoñ sebep,
Kim körgön mınday cumuştu,
Adam çuuldap kaygırıp,
Karmaşkanda kara cer,
Katkanınan ayrılıp,
Seytek menen Sarıbay,
Berendigi bilinip,
Ok ötpös çopkut, kürmö ton,
Kat-katınan bölünüp,
Katuu boldu çoñ cañcal
Karasañ mınça körünüp,
Tookızıl menen Kulansur,
Boyolgon kızıl kan bolup,
Bütkön boydo baarısı,
Bılkıldabay dal bolup,
Kolu-butum baarısı
Tartılbastan şal bolup,
Momunday salış boldu emi.
Cañcaldaşıp turganda,
Tookızıl oozdu burdu ele,
Akılga kıyın er eken,
Celmoguz uulu Sarıbay,

Yaradan Tanrı büyük sebep,
Kim görmüş böylesi bir işi,
İnsanlar çığrışıp kaygılanıp,
Kapıştıklarında kara yer,
Sertliğinden ayrılıp,
Seytek ile Sarıbay'ın,
Yiğitliği bilinip,
Ok geçmez zırh, örme kürk,
Kat katından ayrılıp,
Çetin oldu büyük kavga,
Baksan böylesine görünüp,
Tookızıl ile Kulansur,
Kıpkızıl kana boyanıp,
Bütün bedenleriyle hepsi,
Kıpırdamadan donakalıp,
Elleri ayakları tümüyle,
Tutmaz olup kötürüm kalıp,
İşte böyle bir vuruşma oldu şimdi.
Kavgalaşıp dururlarken,
Tookızıl ağzını çevirmişti,
Akılca yaman bir ermiş,
Yalmavuz oğlu Sarıbay,

Ceti künü Seytekten
Möönöt surap turdu ele:
«Men Sarıbay bolgonu
Karmaş kılıp körbödüm,
Uluusu ilek can kördüm,
Cerdi uruktap köp öskön
Cetik mınça can kördüm.
Neçen baatır, neçen coo,
Karmaş kılıp körbödüm.
Kayrattuu sendey balanı
Baatır, cer üstünön körbödüm.
Berendigi belgilüü,
Kökcaldıgı körünüü
Börü ekensiñ, er Seytek,
Kara tacaal er balban
Şer ekensiñ, er Seytek,

Yedi gün için Seytek'ten,
Mühlet isteyip durmuştu:
"Ben Sarıbay olalı,
Böyle kapışma görmedim,
Nice ulu can gördüm,
Yeri tohumlayıp çok bitmiş,
Böylesine yetkin can gördüm.
Nice bahadırla, nice düşmanla,
Kapıştım, böylesini görmedim.
Senin gibi yürekli çocuğu,
Bahadır, yeryüzünde görmedim.
Yiğitliği besbelli,
Bozkurtluğu görünür,
Kurtmuşsun, er Seytek,
Kara deccal, er pehlivan,
Aslanmışsın, er Seytek,

Karmaş kılgan, kan tökkön
Sen ekensiñ, er Seytek.
Beren kırgız eline
Bek bekitken temirdey,
Çep ekensiñ, er Seytek.
Balalık at uşunda,
Senin baltır etiñ tolgondo,
Ay-aalamdın baarısın,
Aydap cürüp körüüçü
Sen cıygansıñ, er Seytek,
Seni menen salışıp,
Kayrat kaçıp, al ketti,
Kagış işi cüdöttü,
Talıkpas elem talıdım,
Arstan elem arıdım,
Çabışıp cürüp çaalıdım.
Küröş baştap kübüldüm,
Bügün candan tüñüldüm, –
Dep aytkan sözgö könüñüz,
Maana tügül sen bolsoñ,
Ceti kün möönöt beriñiz?
Kan ekeniñ çın bolso,
Ubadada turuñuz!
Ölör anttı kılıñız,

Kapışan, kan döken,
Senmişsin, er Seytek.
Yiğit Kırgız eline,
Sıkı perçinlenmiş demir gibi,
Kaleymişsin, er Seytek.
Daha çocukluk çağındasın,
Senin baldır etin dolduğunda,
Ay-âlemin tamamını,
Önüne katıp sürerek,
Sen derlersin, er Seytek.
Seninle vuruşup,
Yiğitlik kaçtı, derman gitti,
Çarpışma işi yıprattı,
Yorulmaz idim, yoruldum,
Aslan idim, zayıf düştüm,
Vuruşa vuruşa bittim.
Güreşe başlayıp döküldüm,
Bugün candan umut kestim," –
Diye söylenen söze uyunuz,
Başkası değil, sen isen,
Yedi gün mühlet veriniz!
Han olduğun gerçekse,
Sözünüzde durunuz!
Ölüm andını ediniz,

Ceti küngö büt tolup,
Sanatı segiz kün bolso,
Aytılgan sözgö könüñüz.
Katuu karmaş kılalı,
Bir kumardan çıgalı.
Çabaldardı küç tereñ
Öltürüp körgö tıgalı,
Ceti künü bolguça,
Kün ubagım tolguça,
Aytkan kep orun algıla,
Ubadaluu cakşı söz,
Ordunan oonap bargıça,
Ubadanı bek kılgın,
Adam ölör şert kılgan,

Yedi gün tamam dolup,
Sayısı sekiz gün olunca,
Söylenen söze uyunuz.
Çetin bir kapışma edelim,
Bir hevesten çıkalım.
Zayıfları derin güçle,
Öldürüp mezara tıkalım.
Yedi gün oluncaya dek,
Gün vaktim doluncaya dek,
Söylenen söz yerini bulsun,
Vaatli güzel söz,
Yerinden devrilip gidene dek,
Vaadi sağlam eyle,
İnsan ölür, şart koşulmuş,

Akıl oylop şaşpagın,
Bagalek söögü mayışıp,
Balalık kılıp kaçpagın,
Kayratsız bolup albagın.
Kaçıp ketseñ kokustan,
Uyat iş bolor munuñuz.
Manastın uulu badirek,
Sen, ubadada turuñuz,
Munu ukkanda er Seytek,
Degenine köndü ele,
Celmoguz uulu baatırga
Ceti kün möönöt berdi ele,
Nayzanın baarın cıydırıp,
Çataktın baarın tıydırıp,
Ceti kün möönöt aldı – dep,
Kalpı-çının körüü üçün,
Beş taş boyu bek cerge
Bekine tüşüp Sarıbay,
Aldında tulpar Tookızıl,
Een kalgan karandı,
Eerin alıp caydaktap,
Kişen salıp, baymaktap
Arkıragan muzdak cel,
Asa baylap saldı emi.
Ak kañkını cazdanıp,
Ak bolotko kelişip,

Akıl yorup telaşlanma,
İncik kemiğin ezilip,
Çocukluk edip kaçma,
Yüreksizlik etme sakın.
Kazara kaçıp gidersen,
Bu işiniz ayıp olur.
Manas'ın oğlu yaman er,
Sen, sözünüzde durunuz!"
Bunu duyunca er Seytek,
Dediğine razı olmuştu,
Yalmavuz oğlu bahadıra,
Yedi gün mühlet vermişti,
Mızrakların hepsini toplatıp,
Döğüşün hepsini durdurtup,
"Yedi gün mühlet aldı," diye,
Yalanını gerçeğini görmek için,
Beş taş boyu sağlam yere,
Saklanmaya çekilip Sarıbay,
Altındaki tulpar Tookızıl'ı,
Issız kalan karaltıyı,
Eyerini alıp çıplak bırakıp,
Köstek vurup, bağlayıp,
Uğuldayan soğuk yele,
Uzun iple bağlayıp saldı şimdi.
Ak eyeri yastık edinip,
Ak çeliğe yaslanıp,

Ok ötpös tondu camınıp,
Sungan butu tartılbay,
Cumulgan közü açılbay,
Çıkanaktap tınç alıp,
Çırm etip, uyku alıp,
Arbañdagan kuturgur,
Zıñ-zıñ etip kenebey,
Ay-aalamdın baarısın
Buçkagına teñebey,
Ceti künü tolguça,
Aytılgan söz bolguça,
Al orduna konguça,

Ok geçmez kürke bürünüp,
Uzattığı ayağı çekilmeden,
Yumulan gözü açılmadan,
Dirseğine yaslanıp dinlenip,
Kestirip, uykuya dalıp,
Debelenen kudurmuş,
Zınk zınk edip aldırmadan,
Ay-âlemin tamamını,
Topuğuna denk tutmadan,
Yedi gün doluncaya dek,
Söylenen söz oluncaya dek,
Derman yerine gelinceye dek,

	Arbañdagan kuturgur,	*Debelenen kudurmuş,*
	Alp uykunu saldı emi.	*Alp uykusuna daldı şimdi.*
	Çın koñuruk taş carıp,	*Gürül gürül horultusu taş yarıp,*
	Altı künü uyku alıp,	*Altı gün uyku alıp,*
73060	Cambaştap catıp cay alıp,	*Yan gelip yatıp rahat bulup,*
	Can memirep may alıp,	*Canı huzur bulup yağ bağlayıp,*
	Uyku kanıp bolgondo,	*Uykuya kandığında,*
	Suutkanı Tookızıl	*Dinlendirdiği Tookızıl'ı,*
	Tuura çöptön çaldırıp,	*Uygun ottan otlatıp,*
	Muzdak taza bulaktan,	*Soğuk, temiz pınardan,*
	Suusaganın kandırıp,	*Susuzluğunu kandırıp,*
	Köp cetelep oturup,	*Uzun uzun yedeğinde gezdirip,*
	Körkömdüü tulpar karaandın	*Gösterişli tulpar karaltının,*
	Köödönün çöpkö tolturup,	*Göğsünü otla doldurup,*
73070	Az cetelep oturup,	*Kısa kısa yedeğinde gezdirip,*
	Olcoñdogon kaşaygır	*Salınıp yürüyen kör olasının,*
	Tazkardın çöpkö tolturup,	*Kursağını otla doldurup,*
	Eñişke keler beken – dep,	*"Güreşe gelir mi ola?" diye,*
	Er Seytekten çoçunup,	*Er Seytek'ten ürküp,*
	Tookızıldı tokunup,	*Tookızıl'ı eyerleyip,*
	Kayran candan çoçunup,	*Aziz canından korkuya düşüp,*
	Ok ötpös oñdop kiyinip,	*Ok geçmezi düzeltip giyinip,*
	Oyrondugu bilinip,	*Yıkıcılığı bilinip,*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Yalmavuz oğlu Sarıbay,*
73080	Kayrattuusu momunday.	*Yürekliliği işte böyle.*
	Sanaası saylap bölünüp,	*Düşüncesi dal dal bölünüp,*
	Müşkülü başka körünüp.	*Müşkülü başka görünüp,*
	Tapkan menen cıygandı,	*Bulduğunu, derlediğini,*
	Çaçıp ketsem belem – dep,	*"Saçıp gitsem miydi?" diye,*
	Eptep kuldun ebin taap,	*"Bir yolunu, çaresini bulup,*
	Kaçıp ketsem belem – dep,	*Kaçıp gitsem miydi?" diye,*
	Kaçıp cürüp ölgüçö	*"Kaça kaça öleceğime,*
	Kagışıp cürüp ölöyün,	*Çarpışa çarpışa öleyim,*
	Bay-bay Seytek, er eken,	*Vay vay, Seytek ermiş,*
73090	Baladan artık şer eken,	*Çocuktan öte aslanmış,*
	Karasaat bul Seytek,	*Kara yazgı bu Seytek,*
	Kalıñ kırgız başı eken.	*Kalabalık Kırgız'ın başıymış.*
	Kayratı mol, zaarı küç,	*Yiğitliği bol, zehri güçlü,*

Zındın kara taşı eken.
Bokono söögü bolgondo,
Munun borbuy eti tolgondo.
Munun boluuçu maalı bolgondo,
Bettep bende kelebi,
Bet alıp bende cüröbü.
Süyrüsünö süt tolso,
Süyöö cetip küç tolso,
Bettep bende kelebi,
Bet algan adam ölöbü,
Karmaşam dep kelgen can,
Acaldan murun ölböybü.
Tartımı toodoy küçü köp,
Karasaat balanın
Kalkı tokoy çep eken.
Cañcalı caman kaar eken,
Kaçırganı şer eken,
Kızara küygön çok eken,
Bul adamzatta cok eken.
Es kelbeti karuusu,
Tobulgu çıkkan kerüüdöy,
Caman cini kelgendi
Taşın talkan çıgarıp,
Takır aydap cönödü.
Ötkörö kılıç kurçudu ay,
Ötkürlügü uşunday.
Nayza urganı boşoboy,
Er kayratı oşondoy.
Tartıp uurtun çoyguday,
Ötkürdügü balanın,

Zindanın kara taşıymış.
Kaburga kemiği pekiştiğinde,
Bunun kasık eti dolduğunda,
Bunun kemale erdiği çağ geldiğinde,
Karşısına kul gelir mi,
Yüz dönüp kul yürür mü?
İliğine süt dolsa,
Desteği yetip güç dolsa,
Karşısına kul gelir mi,
Yüz tutan adam ölmez mi,
"Kapışırım" diye gelen can,
Ecelinden önce ölmez mi?
Çekişi dağ gibi, gücü çok,
Kara yazgı çocuğun,
Halkı orman gibi kaleymiş.
Kavgası yaman kahırmış,
Saldırışı aslanmış,
Kızıl kızıl yanan kormuş,
Böylesi insanoğlunda yokmuş.
Aklı, endamı, bileği,
Tavulga biten yamaç gibi,
Fena öfkesi geldi mi,
Taşını un ufak edip,
Silip süpürüp sürer gider.
Kılıcı fazlasıyla keskindir ey,
Keskinliği işte böyle.
Mızrak vuruşu gevşemez,
Er yiğitliği öyledir.
Avurdunu çekip gerecek gibi,
Çocuğun keskinliği,

Baraandın bolot ogunday,
Cadaaldıgı calınday
Keñ kayratı momunday.
Bala nayzalap turganda
Bokono söögü bork etip
Er cürögü selt etip,
Omurtkadan ondop kıyrattı,
Oyron bolgon balanı,

Tüfeğin çelik kurşunu gibi,
Azgınlığı alev gibi,
Engin yiğitliği işte böyle.
Çocuk mızraklayıp dururken,
Kaburga kemiği çatırdayıp,
Er yüreği hoplayıp,
Omurgadan on yerden kırdı,
Yıkılası çocuk,

	Opsuz eken sıyagı,	*Besbelli ölçüsüz bir şey,*
	Men Sarıbay bolgonu,	*Ben Sarıbay olalı,*
	Sarıbay atka kongonu,	*Sarıbay adını alalı,*
	Altın taacı kiygeni,	*Altın tacı giyeli,*
	Altın takka mingeni	*Altın tahta çıkalı,*
	Kalk başkarıp curt bilip,	*Halk yönetip yurt bileli,*
	Sarıbay bolup cürgönü.	*Sarıbay olup gezeli,*
	Kança colu bolgomun,	*Kaç kez bulundum,*
73140	Kıyla buzuk çoñ cañcal,	*Nice kargaşa, büyük kavga,*
	Cortup cürüp körgömün,	*Akınlar edip gördüm,*
	Dagdır cetip ölbödüm.	*Kaderim erişip ölmedim.*
	Bul öñdüü cañcal çoñ müşkül,	*Bu türlü kavga, büyük müşkül,*
	Mınday korduk körbödüm.	*Böyle horluk görmedim.*
	Kaarduu menen kasışıp,	*Kahırlıyla düşmanlaşıp,*
	Kargaday bolgon kan kuzgur,	*Karga kadarcık kan kuzgunuyla,*
	Uzabas menen salışıp,	*Toy delikanlıyla vuruşup,*
	Oñ dalımdın beti oorup,	*Sağ küreğimin yüzü ağrıyor,*
	Omurtkamdın çeti oorup.	*Omurgamın kıyısı ağrıyor.*
73150	Akbalta töştün söögü oorup,	*Göğüs tahtamın kemiği ağrıyor,*
	Ardaktuu cürök özü oorup.	*Aziz yüreğin kendisi ağrıyor.*
	Nayzadan zardap ketkenbi,	*Mızraktan bere mi kaldı,*
	Añtarılat cürögüm,	*Altüst oluyor yüreğim,*
	Kabınan çıgıp ketkenbi?	*Zarından çıkıverdi mi?*
	Bul kargaday bolgon baladan,	*Bu karga kadarcık çocuktan,*
	Kapıray kantse acalım cetkenbi?	*Vay ki, yoksa ecelim mi geldi?*
	Korkoygon beldin özü oorup,	*Kamburlaşan belin kendisi ağrıyor,*
	Ölümdün kara közü oorup,	*Ölümün kara gözü ağrıyor,*
	Karşı çıkkan uzabas,	*Karşıma çıkan toy oğlan,*
73160	Kazattı katuu baştaptır,	*Gazayı çetin başlatmış,*
	Bıt-çıtı çıgıp üstünön,	*Üstünden paramparça edip,*
	Kıyrap kete taştaptır.	*Kırıp geçirivermiş.*
	Tañday tañşıp tañ katat,	*Damağı şakır, şaşakalır,*
	Alış kılgan zaarınan,	*Dövüştüğünün zehrinden,*
	Köz tunarıp cer köçüp,	*Göz kararıp yer göçüyor,*
	Zakım uçup el köçöt.	*Serap uçup el göçüyor.*
	Belgilüü beldi kurçanıp,	*Belli beli kuşanıp,*
	Keçee bet alışıp turganda	*Dün yüz yüze geldiğimizde,*
	Katuu kagış baştaptır.	*Çetin çarpışma başlatmış.*

Çımınday canı çırkırap,
Say-söögü zırkırap,
Tula boyum dürküröp,
Turbay denem çok bolup,
Küyüp kete taştaptır.
Menin balam soyulup,
Kaza cetip kurgan can,
Kürdöölüü küçtün baarınan,
Tayıp kala cazdadım.
Kezikse ketpes cayınan,
Barıp kala cazdadım.
Çıkkan ayday toñkoyup
Batıp kala cazdadım.
Bir çıkanaktay baladan,
Çın acal cetip şor kaynap
Köz cumulup kan caynap,
Körö cazgan ekemin.
Körsö Seytek baladan
Ölö cazgam ekemin.
Küç bergen eki karuu ooruyt,
Baatır kayrat er müçö,
Kıymıldabay baarı ooruyt.
Cülündün bir cak çeti ooruyt,
Ölçölüüdön özü ooruyt,
Öz bilgendin baarı ooruyt.
Başım sızdap basılbayt,
Balta kaarı cetkendey,
Belim sızdap basılbayt,
Meenet kirip ketkenbi?
Bul kagıştı müşkül iş
Kaşaya ketken bizdin küç,
Kapalanıp Sarıbay
Kaygılanıp turalbay,
Içi örttönüp, booru çok,

Er Seytek boldu buga ok.
Kötörüp ketken çomu cok,
Karaldı kılıp olturgan,
Çañdayak baatır kolu cok.

Sinecik canım cıyak cıyak,
İlikler kemikler sızlayıp,
Tüm bedenim ürperip,
Durmadan bedenim kor olup,
Yanıp tutuşuvermiş.
Benim yavrum boğazlanıp,
Kaza erişip zavallı can,
Gürbüz gücün tamamından,
Yoksun kalayazdım.
Dönüşü olmayan diyara,
Varıp kalayazdım.
Doğan ay gibi tepetaklak,
Batıp kalayazdım.
Bir dirsek boyu çocuktan,
Gerçek ecel erişip çilem kaynayıp,
Göz yumulup kan fışkırıp,
Ölümü göreyazmışım.
Meğer Seytek çocuktan,
Öleyazmışım.
Güç veren iki bilek ağrıyor,
Bahadır yüreği, er endamı,
Kımıldamadan hepsi ağrıyor.
İliğin bir yanı ağrıyor,
Ölçülü yerinden kendisi ağrıyor,
Bildiğim her yerim ağrıyor.
Başım sızlıyor, dinmiyor,
Balta kahrı erişmiş gibi,
Belim sızlıyor, dinmiyor,
İçime dert mi girdi?
Bu çarpışma müşkül iş,
Kör olası bizim güç tükendi,
Kederlenip Sarıbay,
Kaygılanıp duramadan,
İçi tutuşup, bağrı kor,

Er Seytek oldu buna ok.
Yükünü taşıyacak semeri yok,
Göz bebeği edinip oturduğu,
Çañdayak bahadır ordusu yok.

	Uypalagan o düynö	*Hırpalayan öbür dünya,*
	Uşunday eken düynö çok.	*Böyleymiş dünya koru.*
73210	Çımın canım çırkırap,	*Sinecik canım cıyaklayıp,*
	Turar elem burkurap,	*Durурdum hıçkıra hıçkıra,*
	Kötörülböy köñülüm,	*Gönlüm bir türlü kalkmıyor,*
	Bet alışıp uruşsam,	*Yüz yüze gelip dövüşsem,*
	Çın acal cetse kolumdan,	*Gerçek ecel gelse elimden,*
	Baatırlıktan basındım,	*Bahadırlıktan düştüm,*
	Tolkun elem basıldım.	*Dalgaydım, duruldum.*
	Ay buzulgan tün bolup,	*Ayı bozulmuş gece olup,*
	Acal ölüm baramın.	*Ecele, ölüme gidiyorum.*
	Acaldı cazım talaadan,	*Ecelim yazgım bu ovadan,*
73220	Acal ceteer kün belem,	*Ecel erişen günüm mü ola,*
	Surdantsa surun salat beym,	*Suratını asarsa heybetini salar besbelli,*
	Caa tartuuçu cayandı	*Yay çeken ejderhaya,*
	Suuk kolun salat beym,	*Soğuk elini salar besbelli.*
	Tirüülüktö cüröbüz,	*Yaşadıkça yürürüz,*
	Bende bolup caralgan,	*Kul olarak yaratılmışız,*
	Köz cumulsa kayran can,	*Göz yumulsa aziz can,*
	Bir körgön körgö kamalıp,	*Bir kez girilen mezara kapanıp,*
	Kaarı katuu çın calgan,	*Kahrı çetin şu yalan dünya,*
	Kagış kılçu taş saydan,	*Çarpışılan taşlı vadiden,*
73230	Çımçık uçpas kuu saydan,	*Serçe uçmaz kuru vadiden,*
	Çımıroo tartıp es taygan.	*Ürperti basıp akıl kayan.*
	Kalıñ katar taş saydan,	*Sıra sıra taşlı vadiden,*
	Karmaş kılıp uşintip,	*Böylece kapışıp,*
	Talaası kenen maydandan,	*Ovası geniş meydandan,*
	Tattuu katat kerüügö	*Tatlı gelir yamaca,*
	At oynotkon ceke elge	*At oynatan yiğit ele,*
	Alış kılçu şer ele,	*Dövüşen aslandı,*
	Keñ-Koldun tereñ oyunda,	*Keñ-Kol'un derin koyağında,*
	Çoñ Talastın boyunda,	*Büyük Talas'ın boyunda,*
73240	Baatır eken Sarıbay,	*Bahadırmış Sarıbay,*
	Baladan korkkon oñobu,	*Çocuktan korkan onar mı,*
	Aç arstan suu cürök,	*Aç aslan korkak yürekli,*
	Akmak mendey bolobu.	*Benim gibi ahmak olur mu?*
	Karmaşarım bul kırgız,	*Kapışacağım bu Kırgız,*
	Kalıñ törö Semetey	*Kalabalık töre Semetey,*

Ayılın buzam argındın,
Ordosun buzam nogoydun,
Kıyırın buzam kırgızdın.
Kıpının koyboy bul elden,
Baladan korkon badirek,
Baatır mendey bolobu,
Caratkan cazgan buyruktu
Muruntan neçen körgömün.
Urunarga too tappay,
Uruşarga coo tappay,
Kıya tişter taş tappay,
Keserine baş tappay,
Celpinişten celigip,
Cele tartçu börüdöy,
Celden ele eelikken,
Bul balada müşkül dart
Körgönü kelgen ekenmin.
Arstan Seytek baladan,
Ölgönü kelgen ekenmin.
Kıyşaygan eken bizdin tüş
Buzulgan eken bizdin iş.
Bay-bay Seytek er eken,
Telegeyi teñ eken,
Sebili seksen tört eken,
Serpişkeni ört eken.
Kırgızdan çıkkan şok eken,
Kılımda mınday cok eken.
Cürökkö Seytek çok boldu,
Er Sarıbay men atım,
Astımda tulpar kanatım,
Titiretip aalamdı,
Aydap bargan adatım.
Aşkan çoguu sanatım,
Erdikke salıp eptedim,
Eç aylasın tappadım.
Bolcolu cok bala eken,
Booruna nayza kagamın.
Nayzanı katuu sunamın,

Argın'ın köyünü bozarım,
Nogay'ın ordasını bozarım,
Kırgız'ın diyarını bozarım.
Bu elden kırıntı komadan,
Çocuktan korkan alçak,
Benim gibi bahadır olur mu?
Yaradan'ın yazdığı buyruğu,
Öteden beri nice gördüm.
Çarpacak dağ bulamadan,
Dövüşecek düşman bulamadan,
Isıracak diş taş bulamadan,
Kesmesine baş bulamadan,
Yelpinmekten azıp,
Bağlı taya saldıran kurt gibi,
Yelden bile azgınlaşan,
Bu çocuktaki müşkül derdi,
Görmeye gelmişim meğer.
Aslan Seytek çocuğun elinden,
Ölmeye gelmişim meğer.
Çarpıkmış bizim düşümüz,
Bozukmuş bizim işimiz.
Vay vay, Seytek ermiş,
Her yanı denkmiş,
Zırh kuşamı seksen dörtmüş,
Savuruşu yangınmış.
Kırgız'dan çıkma bir afetmiş,
Asırda böylesi yokmuş.
Yüreğe Seytek kor oldu,
Er Sarıbay'dır benim adım,
Altımda tulpar kanadım,
Âlemi titretip,
Önüme katmak âdetim.
Sayısız aşkın hünerim,
Yiğitliğe vurup denedim,
Hiçbir çaresini bulamadım.
Kestirilmez bir çocukmuş,
Bağrına mızrak çakarım.
Mızrağı sert uzatırım,

Taş-talkanın çıgarıp,
Ayrek kılıp atamın.
Ayılın kırıp, olco alıp,
Kün bütpösö kaytamın,
Tölgö caman, tüş caman,
Oñdoy tiyse iş caman,
Kötörüp kiygen ton caman».
Takaluudan tay kalbay,
Takır ketken duu bolup,
Men Sarıbay kan atım
Taştap ketken kol caman.
Sırttan bala kol caman,
Içten ketken çır caman.
Özöktön çıkkan ört caman.
Özümdön ketken Çañdayak,
Sır bilişken it caman.
Çın acal cetse ölöyün,
Çıçkak algan balanın
Bir kayratın köröyün.
Süröö berbes Kulansur,
Bir caralgan can eken,
Köp kaptagan börüdöy,
Körünöö kelgen mal eken.
Süröö berbes Kulansur,
Suuk ukuruk salayın,
Kaalasa berbes Kulansur,
Kan tögüp koştop alayın.
Erikpegen duu kılıp,
Esepsiz müşkül çuu kılıp,
Ebin taap kırgın salayın,
Ezelki kegim alayın.
Törölüü curttu utayın,
Kuu bala tiyse koluma,
Kımızday kanın cutayın.
Calpı közün açayın,
Kokustan tiyse koluma,
Caş booruna toyoyun,
Berenderin nayzalap,
Çıyraktarın utayın.

Un ufağını çıkarıp,
Delik deşik edip vururum.
Köyünü kırıp, ganimet alıp,
Günüm bitmezse dönerim,
Fal kötü, düş kötü,
Denk gelirse iş kötü,
Sırta giyilen kürk kötü."
Nallanmadık tay kalmadan,
Hepsi uğultuyla gitmiş,
Ben Sarıbay, han adım,
Bırakıp giden ordu kötü.
Yaman çocuklu ordu kötü,
İçten çıkan fitne kötü.
Özden çıkan yangın kötü.
Benden kopup giden Çañdayak,
Sırrımı bilen it kötü.
Gerçek ecel erişirse öleyim,
Süt kuzusu çocuğun,
Bir yiğitliğini göreyim.
Yardım vermez Kulansur,
Bir kez yaratılmış canmış,
Sürüye dalan kurt gibi,
Göz göre gelen malmış.
Yardım vermez Kulansur'a,
Soğuk kement salayım,
İstese de vermez Kulansur'u,
Kan döküp yedeğime alayım.
Usanmadan uğultu koparıp,
Hesapsız müşkül gürültü koparıp,
Yolunu bulup kırgın salayım,
Ezelî öcümü alayım.
Töreli yurdu yenip alayım,
Kurnaz çocuk geçerse elime,
Kımız gibi kanını yutayım.
Hepsinin gözünü açayım,
Kazara geçerse elime,
Taze bağrına doyayım,
Yiğitlerini mızraklayıp,
Çeviklerini alt edeyim.

Uzabas tiyse koluma, –
Toy oğlan geçerse elime," –

Dep, oşentip Sarıbay,
Kayrattuusun kança alıp,
Karargan oozun zaar çalıp,
Kayrattanıp kürküröp,
Adamzat bendenin,
Azat boyu dürküröp,
Çamınsa müşkül iş bolup,
Çalgan ceri tüz bolup,
Kayratınan kaar çıgıp,
Bettegen caktan zaar çıgıp,
Bettegen eken Sarıbay.
Bir tozoktun özünön,
Dacaal bolup caralıp
Kelgen eken Sarıbay.
Kayratınan kamınıp,
Coodurap közü ot bolup,
Calındap içi çok bolup,
Üksöygöndön saksayıp,
Içki türü bölünüp,
Kan içeer kayrat körünüp,
Açuulanıp bakırsa,
Ay-aalamdı cutçuday,
Ar kayratın körgön can,
Öldüm dep kaçıp şaşkanday.
Altı cıl soguş kılsa – dep,
Aalamdın kolun kırsa – dep,
Müşkül tartıp tursa – dep,
Çama çarçap, baş oorup,
Çartıldagan çoçkonun
Çamasın körsöñ uşunday.
Ölüm kılçu keñ maydan,
Maydanga çıgıp bet alıp,
On eki bölök cay-carak,
Oyron bolgur kötörüp,
Er ekenin bileyin,
Ölüm dese süyünüp,
Kaarın tögüp kamınıp,

Diye, böylece Sarıbay,
Var gücünü toplayıp,
Kararan ağzını zehir çalıp,
Yiğitlenip kükreyip,
İnsanoğlu kulun,
Boyu posu ürperip,
Atılsa müşkül iş olup,
Çaldığı yer dümdüz olup,
Yiğitliğinden kahır çıkıp,
Yöneldiği yandan zehir çıkıp,
Yüz tutmuş meğer Sarıbay.
Cehennemin ta kendisinden,
Deccal olarak yaratılıp,
Gelmiş meğer Sarıbay.
Yiğitliğiyle davranıp,
Parlayan gözü ateş olup,
Alevlenip içi kor olup,
Kabara kabara diken diken,
İç yüzü başkalaşıp,
Kan içici yiğitlik görünüp,
Hiddetlenip bağırsa,
Ay-âlemi yutacak gibi,
Her yiğitliğini gören can,
"Öldüm" deyip kaçıp şaşıracak gibi.
"Altı yıl savaş etse," diye,
"Âlemin ordusunu kırsa," diye,
"Müşkül çekip dursa," diye,
Derman tükenip, baş ağrıyıp,
Çatırdayan domuzun,
Dermanını görsen işte böyle.
Ölüm saçılan geniş meydan,
Meydana çıkıp yüz tutup,
On iki takım pusat kuşam,
Yıkılası hepsini kuşanıp,
Er olduğunu bileyim,
"Ölüm" dese sevinip,
Öfkesini döküp davranıp,

Cazattı kiyip camınıp,	*Gaza donunu giyip bürünüp,*
Cadaaldıgı bilinip,	*Azgınlığı bilinip,*
Çopkut tonun kiyinip,	*Zırh kürkünü giyinip,*
Er kayratı bilinip,	*Er yiğitliği bilinip,*
Badana asıl kiyinip,	*Değerli örme zırhı giyinip,*
Celikkendey çoçunup,	*Azmış gibi ürperip,*
Tookızıldı tokunup,	*Tookızıl'ı eyerleyip,*
Kara bolot kan tögör	*Kara çelik, kan dökücü,*
Zulpukor kılıç salınıp,	*Zülfikar kılıcı kuşanıp,*
73370 Kaarın körüp kaçırıp,	*Kahrını salıp saldırıp,*
Tegiz akkan dayra suu,	*Düz akan ırmak suyu,*
Çınar terek, mömö tal,	*Çınar kavak, meyveli söğüt,*
Kayratınan, kaarınan,	*Yiğitliğinden, kahrından,*
Tilsiz ayban bagınıp.	*Dilsiz hayvan boyun eğip.*
Celmoguz uulu Sarıbay,	*Yalmavuz oğlu Sarıbay,*
Kazatka çıktı kamınıp.	*Gazaya çıktı kuşanıp.*
Karacoltoy çoçkogo,	*Kara bahtlı domuza,*
Suragan çır tabılıp,	*İstediği kavga bulunup,*
Keçee cetinçi kün bolgondo,	*Dün yedinci gün olduğunda,*
73380 Ubadaluu bolcoo kün	*Vaat edilen sözleşme günü,*
Ubagı toluk bolgondo,	*Vakti tamam olduğunda,*
Tañ kaşkayıp sürgöndö,	*Tan ağarıp söktüğünde,*
Cerge carık tiygende,	*Yere ışık değdiğinde,*
Er Seytektin sınçısı,	*Er Seytek'in gözcüsü,*
Dünüyö cüzün bilüüçü	*Dünya yüzünü bilen,*
Karoolgo çıkkan ... körgön,	*Gözetleme yerine çıkan ... görmüş,*
Aalamda mınday iş bolgon.	*Âlemde böyle iş olmuş.*
Al karooldun özündö,	*O gözetleme yerinde,*
Kaynardın kara közündö,	*Kaynağın kara gözünde,*
73390 Kak çınardın özündö,	*Tam çınarın dibinde,*
Han atañ Manas barında,	*Han atan Manas sağken,*
Tıñçılar turgan kaşında.	*Çaşıtlar dururdu yanında.*
Al karooldun özündö	*O gözetleme yerinde,*
Kança düynö aralap,	*Nice dünyayı dolaşan,*
Cer cerdegen tıñçılar,	*Yer yurt tutmuş çaşıtlar,*
Cer kaykıgan sakçılar.	*Yeryüzünü kolaçan eden bekçiler.*
Törönün uulu er Seytek,	*Törenin oğlu er Seytek,*
Tört tülügü şay Seytek.	*Dört yanı hazır Seytek.*

Seksen karool, beş tıñçı,
Cer kezetip bul turçu.
Alıstan coo körüügö,
Dobulbastı kars urup,
Kuzgun körsö ceçüdöy,

Kılımdan karga körünsö,
Kalaaga kabar berüüçü.
Cer-cerlerde turuuçu,
Tuugan menen duşmandın
Anıgın bilip kelüüçü,
Arada turgan elçisi.
Çuñkur kanday, too kanday,
Kaçıp kelgen cerçisi.
Bılk etse kayra tartuuçu,
Ayt degende kıyt etip,
Beren Seytek kök calga,
Körsö kabar aytuuçu
Kömüskö menen celüüçü,
Ar nemeni biylese
Körünsö kabar berüüçü.
Karooldogu tölgöçü
Babadan kalgan murapı,
Baatırdan kalgan kıraakı,
Süylögöndö sözü açık,
Tirüülüktö özü açık
Celmoguz uulu Sarıbay
Cekege çıgıp kelgende,
Er tölgöçü körüptür,
Körö koyup kök calga
Seytekke kabar beriptir.
Oşol kezde tölgöçü,
Süylöp turdu mınday dep:
«Kök cal Seytek ugup al,
Kördüm, şumduk mınday bar.
Ay-aalamdan körbödüm,
Aybatı artık mınday can.
Degen sözgö könböñüz
Celmoguzday ceksegen,

Seksen gözcü, beş çaşıt,
Yeri gözetleyip dururdu.
Uzaktan düşman görmeye,
Davulu güm güm vurup,
Kuzgun görse yutacak gibi,

Ufuktan karga görünse,
Şehre haber verirdi.
Yer yer dururlardı,
Dost ile düşmanın,
Doğrusunu öğrenip gelirdi,
Arada duran elçisiydi.
Çukur nasıl, dağ nasıl,
Kaçıp gelen kılavuzuydu.
Kıpırdasa geri dönerdi,
"Söyle" deyince fırlayıp,
Yiğit Seytek bozkurda,
Görse haber söylerdi,
Gizliden gizliye koşardı,
Her ne olup bitse,
Görünse haber verirdi.
Gözcü yerindeki falcı,
Atadan kalma emektarı,
Bahadırdan kalma keskin gözlüsü,
Konuşunca sözü açık,
Sağlığında kendi açık,
Yalmavuz oğlu Sarıbay,
Teke tek meydana çıkıp geldiğinde,
Er falcı görmüş,
Görür görmez bozkurda,
Seytek'e haber vermiş.
O sırada falcı,
Şöyle deyip söyledi:
"Bozkurt Seytek, dinle,
Gördüm, böyle bir dehşet var.
Ay-âlemde görmedim,
Heybeti üstün böyle can.
Denen söze kanmayınız,
Yalmavuz gibi yerle bir eden,

Baatır, ceti kün möönöt beripsiz,
Kaarlangan Sarıbay
Kaarduu müşkül momunday.
Arstan közü caynaptır,
Aşıp cini kaynaptır,
Kök kenedey toluptur,
Körkömü mınday boluptur.

Bahadır, yedi gün mühlet vermişsiniz,
Öfkelenen Sarıbay,
Kahırlı müşkül işte böyle.
Aslan gözü alev saçmış,
Taşıp cini kaynamış,
Gök kene gibi dolmuş,
Görünüşü böyle olmuş.

Kaarlanıp kamınıp,
Kara makmal camınıp,
Han Sarıbay çamınıp,
Tiktegeni colborstoy,
Beyli buzuk çoçkogo,
Betteşken adam bolbostoy,
Kürküröşü arstanday
Küldü curttu kuturgur
Kum talkan salıp baskıday.
Küröşünö can turbay,
Kezikken ölüp catkanday,
Aykırıgı arstanday.
Aşıp küçü taşkan beym,
Kayratına çıdabay
Kan, kalayık, makuluk,
Kaçıp, ürküp şaşkanday.
Cekege çıktı Sarıbay,
Celmoguzuñ momunday.
Bastaşkanın soyçuday,
Kez bolgondu kemirip,
Kesiri kalıñ zaarı küç,
Kez bolso cutup koyguday.
Baatırdın kayratı momunday.
Körünüşü señirdey,
Köpköktügü temirdey.
Kaarı-zaarın karasañ,
Körsö candı cegidey,
Baatırlıgı uşunday.
Er Sarıbay er keldi,
Kaarınan kapırdın,
Kara cer koşo termeldi.

Öfkelenip davranıp,
Kara kadife bürünüp,
Han Sarıbay atılıp,
Bakışı kaplan gibi,
Huyu bozuk domuza,
Yüzleşecek adam yok gibi,
Kükreyişi aslan gibi,
Bütün yurdu, kudurmuş,
Kumla un edip ezecek gibi.
Güreşine can dayanmaz,
Rastlayan ölüp yatar gibi,
Haykırışı aslan gibi.
Gücü aşıp taşmış besbelli,
Yiğitliğine dayanamayıp,
Han, halk, mahluk,
Kaçıp ürküp şaşırmış gibi.
Teke tek meydana çıktı Sarıbay,
Yalmavuzun işte böyle.
Karşısına çıkanı boğazlar gibi,
Rast geleni kemirip,
Belası yoğun, zehri güçlü,
Rast gelse yutuverecek gibi.
Bahadırın yiğitliği işte böyle.
Görünüşü sarp yamaç gibi,
Masmaviliği demir gibi.
Kahrına zehrine baksan,
Görse canı yiyecek gibi,
Bahadırlığı işte böyle.
Er Sarıbay er geldi,
Kâfirin kahrından,
Kara yer birlikte sallandı.

Kesirine san cetpey,
Keldi cetip men kördüm.
Keerden küygön çok boldu,
Kelbetinen kapırdın
Akkan dayra tilsiz suu,
Tim ele akpay toktoldu.
Kaarlangan kapırga
Kalayık çıdap turalbayt.
Öküldösö öltürgön,

Belasına sayı yetmez,
Erişip geldi, ben gördüm.
Kahırdan yanan kor oldu,
Kâfirin heybetinden,
Akan ırmak, dilsiz su,
Düpedüz akmadan durdu.
Öfkelenen kâfire,
Halk dayanıp duramaz.
Höykürse öldüren,

Caratkan calgız bilbese,
Botom, can adam takaat
kıla albayt.
Kaardanıp kaçırsa,
Can-canıbar makuluk
Kaçıp moynun buralbayt,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Tacaaldıgı momunday.
Ata, beyli kara doñuz ay,
Kandı karap kaldı go,
Kabılışa kelgende,
Kaysap canı tındı go.
Erendin köbü üstündö,
Uyaluu curttun baarısın
Cazgı cündü tıtmalap,
Karacoltoy doñuzga,
Kalk büldürgön kapırga,
Elge kelgen müşkülgö,
Kalk çuuldap kan öldü,
Karmaşkandın baarı öldü.
Eñiş kılıp er ölüp,
Neçen balban şer öldü.
Kırçınıbız kıyradı,
Kıyın dümök Sarıbay,
Kıy berender ıyladı,
Koroygon beles tüz boldu,
Sarıbaydın cañcalı,
Oydon ketpes iş boldu.
Karmaş kılıp kaygırıp,

Yaradan'ın bir kendisi bilmezse,
Yavrum, hiçbir can insan takat,
edemez.
Kahırlanıp saldırsa,
Canlı cansız mahluk,
Kaçıp boynunu çeviremez,
Yalmavuz oğlu Sarıbay,
Deccallığı işte böyle.
Vay, huyu kara domuz vay,
Kana susayıp kaldı ya,
Karşılaşmaya geldiğinde,
Çiğneyip canı dindi ya.
Erlerin çoğu üstünde,
Yuvalı yurdun tamamını,
Bahar yünü gibi didikleyip,
Kara bahtlı domuza,
Halkı kırıp geçiren kâfire,
Ele gelen müşküle,
Halk çığrıştı, han öldü,
Kapışanların hepsi öldü.
Güreş edip er ölüp,
Nice pehlivan aslan öldü.
Fidanlarımız kırıldı,
Çetin bela Sarıbay,
Seçkin yiğitler ağladı,
Yükselen tepe dümdüz oldu,
Sarıbay'ın kavgası,
Akıldan çıkmaz iş oldu.
Kapışıp kaygılanıp,

Kalıñ koldon ayrılıp,	*Kalabalık ordudan ayrılıp,*
Calgız dümök çırkırap,	*Yalnız dertli feryat edip,*
Dalayı turgan zırkırap,	*Niceleri sızlayıp durdu,*
Bul cañcaldan tıñ kılıp,	*Bu kavgadan sağ çıkıp,*
Cekege keldi Sarıbay,	*Teke tek meydana geldi Sarıbay,*
Ceñişi müşkül çoñ cañcal,	*Yenmesi müşkül büyük kavga,*
Saltı bolgon çagı eken,	*Töresi olmuş çağıymış,*
73520 Kayratınan kan küyüp,	*Yiğitliğinden kan tutuşup,*
Dobuşunan can çıktı.	*Sesinden can çıktı.*
Ceke tuura körünüp,	*Teke tek dosdoğru görünüp,*
Adamzat bendenin	*İnsanoğlu kulun,*
Körsö köñülü bölünüp,	*Görse gönlü bölünüp,*
Kaarın tögüp kamınıp,	*Öfkesini döküp davranıp,*
Kirgen kara buuraday,	*Kudurmuş kara buğra gibi,*
Kuturgur çıktı çamınıp,	*Kudurmuş çıktı atılıp,*
Coluñ katkan karaanga	*Yolu kurusıca karaltıya,*
Cologon birdi körört – dep,	*"Yanaşan bir şey görür," diye,*
73530 Karmalaşkan kalayık,	*Kapışan halk,*
Karmaşsa birdi körör – dep,	*"Kapışırsa bir şey görür," diye,*
Bul Sarıbay kapırga,	*Bu Sarıbay kâfirine,*
Altı ay bülük salışıp,	*Altı ay kargaşa salıp,*
Karsıldaşıp tınbadı,	*Çatır çatır çarpışıp dinmedi,*
Acalı cetken kuladı.	*Eceli gelen devrildi.*
Abdan müşkül uşu – dep	*"En büyük müşkül budur," diye,*
Ak kalpak kırgız ıyladı.	*Ak kalpaklı Kırgız ağladı.*
Iylay turgan sebebi	*Ağlamasının sebebi:*
Çımırkanıp kaçırsa,	*Gerinip saldırsa,*
73540 Çınardın küygön çogunday.	*Çınarın yanan koru gibi.*
Bulkunuşu kapırdın,	*Kâfirin silkinişi,*
Buzulbas erdin tobunday,	*Bozulmaz erler alayı gibi,*
Aykırışı kapırdın,	*Kâfirin haykırışı,*
Çagılgandın ogunday,	*Yıldırımın oku gibi,*
Çarkın körgön momunday.	*Çarkını gören işte böyle der.*
Ay Sarıbay doñuz ay,	*Ey Sarıbay, domuz ey,*
Katuu cañcal boluptur,	*Çetin kavga olmuş,*
Kabılgandı kaytarbay,	*Önüne çıkanı geri çevirmeden,*
Karmap mintip soyuptur,	*Yakalayıp böyle boğazlamış,*
73550 Karmaşı mınça boluptur.	*Kapışması bu denli olmuş.*

	Bul Sarıbay kapırday,	*Bu Sarıbay kâfiri gibi,*
	Tıñdaylı dep tıñçı aldı,	*"Dinleyelim" diye çaşıt aldı,*
	Betteşe albay bek öldü,	*Yüzleşemeden bey öldü,*
	Berenden mınça er öldü.	*Yiğitlerden bunca er öldü.*
	Kaarı caman küç boldu,	*Kahrı yaman güç oldu,*
	Kabılgandar tüz boldu.	*Önüne çıkanlar dümdüz oldu.*
	Uluk eleñ, şer eleñ,	*Ulu idin, aslan idin,*
	Uşunça curttun tutkası	*Bunca yurdun dayanağı,*
	Kökcal Seytek sen eleñ.	*Bozkurt Seytek, sen idin.*
73560	Kıska bolot tukulu,	*Kısa olur soyu sopu,*
	Kımbat şerdin tukumu,	*Değerli aslanın soyu,*
	Asıldan kalgan aynegim,	*Asilden kalan aynam,*
	Kalk kaalagan berenim,	*Halkın istediği yiğidim,*
	Körgön sayın köñül tok,	*Gördükçe gönül tok,*
	Özüñdön başka baana cok.	*Senden başka sığınak yok.*
	Aytışarga doo keldi,	*Söz yarışına davacı geldi,*
	Bastaşarga baatır şer,	*Karşı durmaya bahadır aslan,*
	Sarıbay attuu coo keldi.	*Sarıbay adlı düşman geldi.*
	Eñişeri şer oşol	*Güreşeceği aslan odur,*
73570	Tilegin Kuday beriptir,	*Dileğini Tanrı vermiş,*
	Baatır, möönöt bergen Sarıbay,	*Bahadır, mühlet verdiğin Sarıbay,*
	Bul mezgili toldu – deyt,	*"Bu vakti doldu," der,*
	Baatır, küröşçü çagım boldu – deyt.	*"Bahadır, güreşme çağım geldi," der.*
	Kürkürögön kuturgur,	*Kükreyen kudurmuş,*
	Küçtüü cetip keldi dep,	*"Güçlü erişip geldi," diye,*
	Okçontoyun şaylaptır,	*Ok kuburunu hazırlamış,*
	Ok-darısın kamdaptır.	*Okunu barutunu kuşanmış.*
	Oyrondugu bilinip,	*Yıkıcılığı bilinip,*
	Ok ötpös kiyim kiyinip,	*Ok geçmez giysi giyinip,*
73580	Kasaba nayza kütüptür,	*Flamalı mızrak kuşanmış,*
	Altı kabat kara cer,	*Altı kat kara yer,*
	Aybattangan çoçkonun	*Heybetlenen domuzun,*
	Kalıñınan tütüptür.	*Ağırlığından tüter olmuş.*
	Bek aytkan sözgö könüñüz,	*Kesin söylenen söze uyunuz,*
	Eñişerge er keldi,	*Güreşmeye er geldi,*
	Sayışarga coo keldi,	*Mızraklaşmaya düşman geldi,*
	Çabışarga coo keldi.	*Vuruşmaya düşman geldi.*
	Maydanga çıgıp bakırıp,	*Meydana çıkıp bağırıp,*

	Bayagı duşman teñ keldi.	*O bildik düşman denk geldi.*
73590	Kelgen müşkül dümökkö	*Gelen müşkül belaya,*
	Baatır, müşkül tüştü cürökkö.	*Bahadır, müşkül düştü yüreğe.*
	Emi alışıp kalıñ kol	*Şimdi kapışınca kalabalık ordu,*
	Ayıl kanday konuuçu	*Köy nasıl konacak,*
	Azabı küçtüü çoçkonun,	*Azabı güçlü domuzun,*
	Ayılı emine boluuçu.	*Köyü ne olacak?*
	Tiktep turup küyündüm,	*Bakıp bakıp yandım,*
	Tim ele candan tüñüldüm.	*Düpedüz candan umut kestim.*
	Karadım bildim küyündüm,	*Baktım, bildim, yandım,*
	Bügün kayran candan tüñüldüm.	*Bugün aziz candan umut kestim.*
73600	Sarıbay emes ok keldi,	*Sarıbay değil, ok geldi,*
	Çagıp ötkön sel keldi,	*Çakıp geçen sel geldi,*
	Katuu kayrat çoñ cañcal,	*Çetin yiğitlik, büyük kavga,*
	Kaarınan kapırdın	*Kâfirin kahrından*
	Kara cer koşo termelip.	*Kara yer birlikte sarsılıp.*
	Dep, oşentip tölgöçü	*Deyip, böylece falcı*
	Kabarga kelip turdu ele,	*Habere gelip durmuştu,*
	Bil terisi dobulbas,	*Fil derisinden davulu,*
	Coondugu üç kulaç,	*Kalınlığı üç kulaç,*
	Özü bildin terisi	*Kendisi fil derisinden,*
73610	Balta menen bir salsa,	*Balta ile bir vursa,*
	Colgo çıgat dañgırap,	*Yola çıkar gümbürdeyip,*
	Cer üstünön dömbölü,	*Yer üstünde tümseği,*
	Kaçarda çabat balbanı,	*Kaçarken vurur pehlivanı,*
	Keçee tañ kaşkayıp sürgöndö,	*Dün tan ağarıp söktüğünde,*
	Cer carılıp kirgende,	*Yer yarılıp girdiğinde,*
	Tokoydon bulbul ün salıp,	*Ormandan bülbül ses verip,*
	Toodon kükük muñkanıp,	*Dağdan guguk inleyip,*
	Tañ kaşkayıp atkanda,	*Tan ağarıp attığında,*
	Dümpüldök ünü ugulup,	*Gümbürtü sesi duyulup,*
73620	Dobulbastı urganda,	*Davula vurduğunda,*
	Çımınday candan çoçunup,	*Sinek gibi candan ürküp,*
	Kulansurdu tokunup,	*Kulansur'u eyerleyip,*
	Kurgan Seytek turganda,	*Yiğit Seytek kalktığında,*
	Curt çurkurap duu bolup,	*Yurt çığrışıp uğultu olup,*
	Aygaylagan çuu bolup,	*Haykırışan gürültü olup,*
	Ayçıktanıp tuu bolup,	*Ay damgalı tuğ olup,*

Kagışka kaarduu keldi – dep,
Erendin baarı eeligip,
Kök caldın baarı elirip,
Kol çurkurap cardanıp,
Akılga aşkan daanışman
Bul cañcaldı dañ kılıp,
On başılar oroñdop,
Kelbersingen erender,
Keñ kökürök, cayık töş,
Kelse köönü degender,
Erendin baarı eeligip,
Baatırdın baarı çurkurap,
Balbandın baarı kamınıp,
Cañcaldaştı Sarıbay,
Katuu kaarı momunday.
Oodarışsa ok ötpös,
Çama çarçap, al ketken,

"Çarpışmaya öfkeyle geldi" deyip,
Yiğitlerin hepsi coşup,
Bozkurtların hepsi kızışıp,
Ordu çığrışıp seyre durup,
Akılda üstün bilge kişi
Bu kavgayı destan edip,
Onbaşılar gürleyip,
Kurumlanan yiğitler,
Geniş göğüslü, yayvan bağır,
"Gönlü isterse" diyenler,
Erlerin hepsi coşup,
Bahadırların hepsi çığrışıp,
Pehlivanların hepsi hazırlanıp,
Kavgaya tutuştu Sarıbay,
Sert öfkesi işte böyle.
Güreşse ok işlemez,
Takat tükenip, güç gitmiş,

Çark aylanıp can ketken,
Kez bolgondu kemirgen,
Keyitti candı Sarıbay,
Canıñ çıkkan çoçkogo
Can-cabıla baralı,
Cabıla soguş salalı!
Balbansıngan kapırdı
Asman cargan çuu bolup,
Tuş-tuşunan kireli,
Aygaylap nayza sunalı,
Alıştı arbın kılalı!
Kürkürösüp karmaşıp,
Küzgü cündöy sabaşıp,
Aç arstanday boluşup,
Ogu kandı tögüşüp,
Candı taştap turuşup,
Caaldaşıp uruşup,
Epsiz dümök salalı.
Ermek müşkül duu bolsun,
El büldürgön it menen
Bir eñişip kalalı!

Çark dönüp can gitmiş,
Rast geleni kemirmiş,
Canları incitti Sarıbay,
"Canı çıkası domuza
Hep birlikte varalım,
Hep birden savaş açalım!
Pehlivanlık taslayan kâfire
Göğü yaran gürültüyle,
Dört yanından girelim,
Haykırıp mızrak uzatalım,
Boğuşmayı bol edelim!
Gürleşerek tutuşup,
Güz yünü gibi dövüşüp,
Aç arslanlar gibi olup,
Okları kan döküp,
Canı ortaya koyup durup,
Azgınlaşıp vuruşup,
Görülmedik kargaşa salalım.
Eğlence, müşkül, uğultu olsun,
Eli mahveden itle
Bir güreşe tutuşalım!

	Erikpesten tıtışıp,	*Usanmadan didişip,*
	Esişip kandı cutalı.	*Ölçüşerek kanı yutalım.*
	Mañdaylaşsa baarısın	*Yüz yüze gelirse hepsi*
	Baltalaşıp salışıp,	*Baltalaşıp vuruşup,*
	Nayzalaşıp sayışıp,	*Mızraklaşıp dürtüşüp,*
73670	Ar tilekti alalı,	*Her dileği alalım,*
	Bir betteşip kalalı.	*Bir yüzleşip kalalım.*
	Aygaylaşıp uruşup,	*Haykırışıp vuruşup,*
	Bir caadaldı salalı.	*Bir azgın kavga salalım.*
	Nayzanın baarı kan bolup,	*Mızrakların hepsi kan olup,*
	Acal cetip kün bütsö,	*Ecel yetip gün biterse,*
	Sarıbaydan cay bolsun.	*Sarıbay'dan gelsin ecel.*
	Epsiz eren kırılsın,	*Sayısız yiğit kırılsın,*
	Eñ müşkülün körölü,	*En çetinini görelim,*
	Kuturgan eken Sarıbay,	*Kudurmuş meğer Sarıbay,*
73680	Anı menen kulduñdaşıp körölü.	*Onunla bir boy ölçüşüp görelim.*
	Tuş-tuş caktan bakırıp,	*Dört bir yandan bağırıp,*
	Bar uraandı bir cerde	*Bütün naraları bir yerde*
	Manastap uraan çakırıp,	*"Manas!" diye nara atıp,*
	Tuş-tuştan nayza sunalı.	*Dört yandan mızrak uzatalım.*
	Turbay cañcal kılalı,	*Durmadan kavga edelim,*
	Kança eken küçün körölü,	*Ne kadarmış gücünü görelim,*
	Karmaşıp catıp ölölü.	*Tutuşa tutuşa ölelim.*
	Candı taştap uruşup,	*Canı ortaya koyup vuruşup,*
	Kaalap kalsa kuduret,	*Dilerse eğer kudret,*
73690	Kayran candı bereli,	*Aziz canı verelim,*
	Bul kuturgan okşoyt Sarıbay,	*Kudurmuşa benziyor Sarıbay,*
	Men bir kulcuñdaşıp köröyün!»	*Ben bir çekişip göreyim!"*
	Azabı öttü çoçkonun,	*Azabı canımıza işledi domuzun,*
	Baarı cokko eesinip,	*Hepsi yok yere coşup,*
	Katuu kayrat çır kılıp,	*Sert gayretle kavga edip,*
	Çoñ cañcaldı salalı,	*Büyük kavgayı salalım,*
	Birööbüz emes baarıbız,	*Birimiz değil hepimiz,*
	Baarıbız emes sanıbız,	*Hepimiz değil, tümenimiz,*
	Türü suuk çoçkogo,	*Suratı soğuk domuza,*
73700	Kaarı toluk kapırga	*Öfkesi dolu kâfire,*
	Kagışkan mıktı baatırga,	*Çarpışan yaman bahadıra,*
	Tozoktun küygön çoguna,	*Cehennemin yanan koruna,*

Acaldın tuura oguna,
Berensingen beline,
Bul beypaylaşkan özünö,
Kıykırışıp cetişip,
Karsıldaşıp ötüşüp,
Bir cañcaldı salalı,
Acal cetse ölölü,
Artık kızık körölü,
Alışkan duşman Sarıbay,
Munu menen bir kıykırışıp körölü.
Kayrat kılıp el dürböp,
Katuu cañcal kıldı emi,
Karmaganı Sarıbay,
Kalayman dürböp turdu emi.
Katuu kayrat çoñ erdik,
Kalbay erler kıldı ele,
Asman cargan ızı-çuu
Aygay arbın ülkön duu.
Katuu kayrat eñ kızık
Sarıbaydın ölümü

Ecelin doğru okuna,
Yiğitlik taslayan beline,
Bu dert açanın kendine,
Haykırışıp yetişip,
Çatırdayıp geçişip,
Bir kavgayı salalım,
Ecel yeterse ölelim,
Görülmedik temaşa görelim,
Tutuştuğumuz düşman Sarıbay,
Bununla bir haykırışıp görelim.
Gayret edip el dalgalanıp,
Sert kavgayı kıldı şimdi,
Tutuştuğu Sarıbay,
Kalabalık çalkalanıp durdu şimdi.
Sert gayret, büyük yiğitlik,
Geri durmadan erler etmişti,
Göğü yaran gürültü patırtı,
Haykırış çok, ulu uğultu.
Sert gayret, en görülmedik şey:
Sarıbay'ın ölümü,

Kalk çurkurap dem kılıp,
Erender mintip turdu ele.
Beren tuugan er Seytek,
Akırın aytıp, bek taştap,
Kalıñ curtka kep baştap,
Kalayıkka kep baştap
Celmoguz uulu Sarıbay
Tuygundardı kul kıldı,
Tuu berendi kul kıldı.
Kezikkendi aydadı,
Katuu cañcal baştadı,
Kabılgandı buy kılıp,
Kaltırbay kırıp taştadı.
Alıs ketti atagı,
Kuturgur cayın suraba,
Arbın turat çatagı.
Erkekmin dep eñişken,

Halk çığrışıp yürek verip,
Yiğitler böyle durmuştu.
Yiğit doğan er Seytek,
Usulca söyleyip, pek bağlayıp,
Kalabalık yurda söz başlayıp,
Ahaliye söz başlayıp:
"Celmoğuz oğlu Sarıbay
Şahinleri kul etti,
Ulu yiğidi kul etti.
Rast geleni sürdü,
Sert kavgayı başlattı,
Karşısına çıkanı perişan edip,
Bırakmadan kırıp attı.
Uzaklara gitti ünü,
Kudurmuşun hâlini sorma,
Çoktur onun belası.
"Erkeğim" diye güreşen,

	Neçen künü ceñişken,	*Nice günler yenişen,*
	Çabışkandı çalalbay,	*Vuruşanı deviremeyip,*
	Ittey eñiş kılalbay.	*İt gibi kapışamayıp.*
	Esebi katuu, zaarı küç,	*Hesabı çetin, zehri güçlü,*
	Estesem çoçko momunday.	*Anarsam domuz işte böyle.*
	Ceti kün tınbay aralap,	*Yedi gün durmadan dolaşıp,*
	Caraluu menden al ketip,	*Yaralı benden güç gidip,*
	Cay taba albay turamın.	*Rahat bulamaz hâldeyim.*
	Sanaa tartıp, can küyüp,	*Kaygı çekip, can yanıp,*
73750	Curtum men caraluu bolup turamın.	*Yurdum, ben yaralı durumdayım.*
	Erendin baarı elirip,	*Yiğitlerin hepsi coşup,*
	Er arstan Külçoro	*Er arslan Külçoro*
	Sarıbaydan ceñilip,	*Sarıbay'a yenilip,*
	Düyüm kulak tüz bolup,	*Cümle kulaklar dikilip,*
	Tügöngüs müşkül iş bolup,	*Bitmez müşkül iş olup,*
	Bastaşkanım Sarıbay	*Karşılaştığım Sarıbay,*
	Badalduu türü momunday.	*Azgın sureti işte böyle.*
	Erendigi esepsiz,	*Yiğitliği hesapsız,*
	Er kayratı bolcolsuz,	*Er gayreti ölçüsüz,*
73760	Kalıs kaarı momunday.	*Halis öfkesi işte böyle.*
	Sarıbay saldı sonundu,	*Sarıbay açtı görülmedik işi,*
	Camansıtpay sözümdü	*Kötüye yormayın sözümü,*
	Cadaalda iştin biri eken,	*Bu, azgın işlerin biriymiş,*
	Caldırattı sözümdü.	*Yalvar hâle koydu sözümü.*
	Eñkeytip iydi belimdi,	*Eğdi büktü belimi,*
	Bul Sarıbay kapırga	*Bu Sarıbay kâfirine*
	Çabıştım çamam kelgen cok,	*Vuruştum, takatim yetmedi,*
	Küröşüp küçüm cetken cok.	*Güreştim, gücüm yetmedi.*
	Karmaşıp alım kalgan cok,	*Tutuştum, dermanım kalmadı,*
73770	Ölüp kalsam arman cok.	*Ölüp kalsam hasret yok.*
	Balalıgı bilindi,	*Çocukluğu belli oldu,*
	Baykuş candan tüñüldü.	*Zavallı candan umut kesti.*
	Arakka toygon men elem,	*Rakıya doyan ben idim,*
	Akıl caktan az elem.	*Akıl yönünden az idim.*
	Azırkı kezde ubayım,	*Şimdiki demde kaygım bu,*
	Arak içken mas elem.	*Rakı içmiş sarhoş idim.*
	Bala keyip muun boşop,	*Çocukça yerinip dizler çözülüp,*
	Badirek candan tüñülüp,	*Zavallı candan umut kesip,*

Celmoguz uulu kapırdın,
Tacaaldıgı bilinip,
Atagın ukkan adamday,
Amanat candan tüñülüp,
Öküldögön doñuzdu,
Öyüz-büyüz turuşup,
Kün belgisi toguz kün,
Bılçıldaşıp uruşup,
Toguz künü aralap,
Tolgon cerin caralap.
Kaptal kıyrap dal bolup,
Koynuna öşör kan tolup.
Kızıl düynö eñ kumar,
Tirüülük süyüp cürö turar.
Ar kim aman bolsok – dep,
Bul aytkanı eñ kumar.
Belgige cakın cete elek,
Enem Çürök emçegi,
Tañdayımdan kete elek.
Epsiz küçüm tolo elek,
Menin eñişeer kezim bolo elek.
Çın eselek çalamın,
Cañı on beşte balamın.
Alışpastan çır kılsañ,
Keñ cay balaaga kalamın.

Celmoğuz oğlu kâfirin,
Azgınlığı belli olup,
Ününü duymuş adam gibi,
Emanet candan umut kesip,
Homurdanan domuzla,
Karşı karşıya duruşup,
Gün nişanı dokuz gün,
Ezişerek vuruşup,
Dokuz gün boyu dolaşıp,
Nice yerini yaralayıp.
Böğrü ezilip bitkin düşüp,
Koynuna oluk oluk kan dolup.
Al dünya pek tatlıdır,
Dirlik sevilir, yaşanır durur.
"Her birimiz sağ olsak" diye,
Bu dediği pek tatlıdır.
Erlik çağına daha ermedim,
Anam Çürök'ün memesi,
Damağımdan gitmedi daha.
Görülmedik gücüm dolmadı daha,
Benim güreşecek çağım gelmedi daha.
Gerçekten toyum, yarımım,
Daha on beşinde çocuğum.
Tutuşmadan kavga edersen,
Düpedüz belaya kalırım.

Şer caralgan Külçoro,
Eñiş kılıp eñe albay,
Esil öñül balalık,
Eselek itti ceñe albay.
Kezikken coosu Sarıbay,
Mañday-teskey barganda,
Bastaşıp cañcal salganda,
Mañdaylaşa barganda,
Kanım kalgan bir kaşık,
Etim kalgan kök caşık.
Çımın canım çırkırap,
Ustukan söögüm bırkırap,
Çın caradar bolupmun.

Arslan yaratılmış Külçoro,
Güreşip de yıkamayıp,
Ah o aziz, toy çocukluk,
Azgın iti yenemeyip.
Rast geldiği düşmanı Sarıbay,
Karşı karşıya vardığında,
Çatışıp kavga saldığında,
Yüz yüze vardığında,
Kanım kaldı bir kaşık,
Etim kaldı mosmor pelte.
Sinek misali canım çırpınıp,
İri kemiklerim çatırdayıp,
Gerçekten yaralanmışım.

	Ay karañgı tün cuka,	*Ay karanlık, gece ince,*
	Tün emine bolot – dep,	*"Gece nedir ki" diye,*
	Tügöngö çoçko kol salsa,	*Tükenmişe domuz saldırırsa,*
73820	Kün emine bolot – dep,	*"Gündüz nedir ki" diye,*
	Kolu talıp şal bolup,	*Kolu yorulup felç olup,*
	Oylosoñ başıñ mañ bolup,	*Düşünsen başın sersem olup,*
	Sanga sanaa bölünüp.	*Kaygı tümene bölünüp.*
	Altımış sanaa miñ müşkül,	*Altmış kaygı, bin müşkül,*
	Mañdayga cakın körünüp,	*Alna yakın görünüp,*
	Karaan kılar el tappay,	*Sığınacak el bulamayıp,*
	Karmaşaarga şer tappay,	*Tutuşacak arslan bulamayıp,*
	Barañım cok, belim cok,	*Tüfeğim yok, dayanağım yok,*
	Azgana kırgız curtumdun,	*Bir avuç Kırgız yurdumun,*
73830	Aylı kanday konor – dep	*Obası nasıl konar diye,*
	Asıl kırgız ak kalpak,	*Asil Kırgız, ak kalpak,*
	Örüşü kenen colu açık.	*Otlağı geniş, yolu açık.*
	Kan kaalasa koy soygon,	*Han dilese koyun kesen,*
	Kalayıkka toy soygon.	*Ahaliye toy için mal kesen.*
	Kasiettüü curtumdun,	*Kutlu yurdumun,*
	Aylası kanday bolor – dep,	*Çaresi nasıl olur diye,*
	Başın silkip baş çaykap,	*Başını silkip baş sallayıp,*
	Kankor abam körölü,	*Hunhar ağamı görelim,*
	Belge tañuu berenim,	*Bele kuşak yiğidimi,*
73840	Bek arstan kösölüm,	*Pek arslan, ulu önderimi,*
	Astına salsam akcoltoy,	*Önüme katsam uğurlu,*
	Aydap cürsö san koldoy.	*Sürüp gitse tümen ordu gibi.*
	Atam kökcal şer menen	*Babam bozkurt arslan ile*
	Tay kunanday teminip,	*Tay, kunan gibi tepişip,*
	Talaşıp emçek emişip,	*Yarışıp meme emişip,*
	Kazı kertip, cal ceşip,	*Kazı doğrayıp, yele yiyip,*
	Kaymakka mıktap may ceşip.	*Kaymağa katıp yağ yiyip.*
	Kenedeyden kez bolgon,	*Küçücükten kavuşmuş,*
	Ketkenderi toluşkan,	*Gide gide serpilip dolmuş,*
73850	Tübünön ayıl konuşkan,	*Öteden beri obası komşu konmuş,*
	Tügönbögön kazına,	*Tükenmeyen hazine,*
	Mülkü mınça boluşkan.	*Malı mülkü bunca olmuş.*
	Közöl abam Külçoro	*Güzide ağam Külçoro,*
	Külüstön turat caraluu,	*Boylu poslu yiğit, yaralı yatar,*

Çama çarçap, al ketip,
Menin küldüü curtum karaluu.
Acal kanday, ar kanday,
Calgız kanday, er kanday,
Caratkan Kuday bendesin,
Casayt eken ar kanday.
Başkı atam Manas şer eken,
Aalamga alı teñ eken.
Çabal kılıp tukumun,
Alsız kılıp adamdı,
Alla Taala kuduret,
Alsız kılıp adamdı,
Ne türlüü pende eken,
Eñ kayrattuu Sarıbay,
Türü suuk doñuz al.
Kapkaluunu kan kıldı,
Karşı ayla kılambı,
Kıyaluu şerden kek alıp,
Kızıtalaktan öç alıp,
Mañdayında bakırıp,
Paygambar sınduu er atam,
Manastap uraan çakırıp,
Çaçılgan mülkün cıyna – dep,
Caradar canım kubanıp,
Kabagım tañday açılıp,
Kursaktan kapam çaçılıp,
Oorugan cerim basılıp,
Betteşkenim ceñilip,
Beypayluu duşman ceñilip,

Takat tükenip, güç gidip,
Benim şanlı yurdum yaslı.
Ecel nasıl, türlü türlü,
Yalnız nasıl, er nasıl,
Yaratan Kuday kulunu,
Türlü türlü yaparmış.
Baş atam Manas arslanmış,
Âleme gücü denkmiş.
Soyunu cılız kılıp,
İnsanı güçsüz kılıp,
Allah Teâlâ kudrettir,
İnsanı güçsüz kılıp,
Ne türlü kul varmış,
En gayretlisi Sarıbay,
Suratı soğuk domuzdur o.
Kalelileri kana boğdu,
Karşı bir çare kılayım mı,
İnatçı arslandan öç alıp,
Kahrolasıdan öç alıp,
Karşısında bağırıp,
Peygamber yüzlü er atam,
"Manas!" diye nara atıp,
"Saçılan malını topla" deyip,
Yaralı canım sevinip,
Çatık kaşım tan gibi açılıp,
İçimden tasam dağılıp,
Ağrıyan yerim yatışıp,
Yüzleştiğim düşman yenilip,
Dert açan düşman yenilip,

Kaygım saylap çaçılıp,
Kabagım tañday açılıp,
Ezelki duşman ceñilip,
Ölö turgan kün barbı?
Kalk dürböböy tınç alıp,
Cata turgan kün barbı?
Kök sülöösün suusar börk,
Irgay turgan kün barbı?
Koşoktoşup el erkin,

Kaygım kökünden dağılıp,
Çatık kaşım tan gibi açılıp,
Ezelî düşman yenilip,
Rahat ölünecek gün var mı?
Halk ürkmeden dinç olup,
Yatılacak gün var mı?
Gök vaşak kürkü, samur börkle,
Kurulup gezilecek gün var mı?
El özgürce türkü katıp,

O, botom cırgay turgan kün
barbı?» –
Dep, kaygırıp Seytek turganda,
Kalk çurkurap kan keyip,
Zarlap, çuulap turdu ele.
Kayıpçaldın balban kız,
Aalamga cañcal salgan kız,
Baatırdıgı başkaça,
Balbandıgı bir kança.
Ebegeysiz erdigi,
Ay-aalamga al kızdın,
Aşkan eken şerdigi.
Cumşak kıyal, ak niet,
Özü ulukman, daanışman,
Közü körgön alıstan,
Kelbeti bar urluu kün,
Kelişimdüü suluu küñ.
Totuday çaçın taragan,
Ayday appak caralgan,
Adamdan çıkpay mınday can.
Arka çaçı ülpüldöp,
Ükünün baltır cünündöy.
Boy-kelbeti çalkayıp,
Kadırdın kadır tünündöy.
Er müçölüü ereniñ,
Ebegeysiz er balban.
Eñ caralgan berendin,
Külböy turup sumsaygan,
Kümüş cagdan kurçangan.
Külüñdögön cılastın,
Kündöy betin nur çalgan.

Ah yavrum, sefa sürülecek gün
var mı?" –
Deyip Seytek kaygılanıp dururken,
Halk çığrışıp kan ağlayıp,
Ağlayıp sızlayıp durmuştu.
Kayıpçal'ın pehlivan kızı,
Âleme kavga salan kız,
Bahadırlığı bambaşka,
Pehlivanlığı bir hayli.
Ölçüye gelmez yiğitliği,
Ay âleme, o kızın,
Aşmış meğer arslanlığı.
Yumuşak huylu, ak niyetli,
Kendisi Lokman, bilge kişi,
Gözü görür uzaktan,
Endamı var, heybetli güneş,
Endamlı, güzel bir halayık.
Tavus gibi saçını taramış,
Ay gibi apak yaratılmış,
İnsandan çıkmaz böyle can.
Arka saçı dalgalanıp,
Puhunun bacak tüyü gibi.
Boyu endamı heybetli,
Kadir'in Kadir gecesi gibi.
Er yapılı yiğidin,
Ölçüye gelmez er pehlivan.
En seçkin yaratılmış yiğidin,
Gülmeden durup asık suratlı,
Gümüş sadak kuşanmış.
Gülümseyen o afetin,
Güneş gibi yüzünü nur kaplamış.

Aalamda cok beytaalay,
Beyli başka, beti ayday.
Bek kumarluu kumar söz,
Porumu başka, boto köz,
Moymolcugan nur cüzdüü,
Köödönü keñ, cayık töş.
Körkömü suluu kara köz,

Âlemde yok böylesi bahtsız,
Huyu başka, yüzü ay gibi.
Pek tutkulu, tatlı sözlü,
Sureti başka, ceylan gözlü,
Süzgün bakışlı, nur yüzlü,
Göğsü geniş, yayvan bağırlı.
Görünüşü güzel, kara gözlü,

	Körsöñ mınday Kuyalı.	*Görsen böyledir Kuyalı.*
	Beyli cumşak belgiler,	*Yumuşak huyun nişanları,*
	Ar tilegim bergen beym.	*Her dileği verilmiş besbelli.*
	Bek caralıp kelgen beym,	*Pek sağlam yaratılıp gelmiş besbelli,*
	Erlik, kayrat, nur cüzdü	*Erliği, gayreti, nur yüzü,*
	Neçen Taala kuduret,	*Kudret sahibi Teâlâ nicesini,*
	Bergen eken çenebey.	*Vermiş meğer ölçüsüz.*
	Bedeli başka bermettüü,	*Değeri başka, inci gibi,*
	Nur kızınday kelbettüü.	*Nur kızı gibi endamlı.*
73940	Külüp koyboy sumsayıp,	*Gülmeden hep asık durup,*
	Astalıgı bilinip,	*Ağırbaşlılığı belli olup,*
	Ar bolcolun körgöndö	*Her hâlini gördüğünde,*
	Amanat pende süyünüp,	*Emanet kul sevinip,*
	Kız arstan balbandın,	*Kız arslan pehlivanın,*
	Kılıgı mınday bilinip,	*Huyu böylece belli olup,*
	Artında basıp sumsayıp,	*Ardından yürüyüp asık suratla,*
	Nar müçölüü kurgurdun	*Ner yapılı yavrucağın,*
	Ayday betin nur çalıp,	*Ay gibi yüzünü nur kaplayıp,*
	Berendigi bilinip,	*Yiğitliği belli olup,*
73950	Coo kiyimin kiyinip,	*Cenk giyimini kuşanıp,*
	Coogo ılayık balban kız,	*Cenge lâyık pehlivan kız,*
	Cologondu cogotup,	*Yaklaşanı yok edip,*
	Çoñ möröygö bargan kız.	*Büyük yarışa varan kız.*
	Karuusu bölök, zaarı küç,	*Kolu gücü başka, zehri güçlü,*
	Kas duşmandı kılgan tüz.	*Azılı düşmanı düz etmiş.*
	Berendigi bilingen,	*Yiğitliği bilinmiş,*
	Betteşken duşman sürülgön.	*Yüzleşen düşman sürülmüş.*
	Kızıkkan can kırılgan,	*Heves eden can kırılmış,*
	Kıyla tizgin cıyılgan.	*Nice dizgin geri toplanmış.*
73960	Kız eken ala koyom – dep	*"Kızmış, alıveririm" diye,*
	Kıyla balban, kıyla er,	*Nice pehlivan, nice er,*
	Betteşkende sulagan.	*Yüzleştiğinde serilmiş.*
	Köktömdö çöptöy katam – dep,	*"İlkbaharda ot gibi kuruturum" diye,*
	Törölüü elin basam – dep,	*"Beyli elini ezerim" diye,*
	Namıstuu kalkın kıram – dep.	*"Namuslu halkını kırarım" diye.*
	Azapka başı çatılgan,	*Azaba başı dolanmış,*
	Seksen balban, seksen kol,	*Seksen pehlivan, seksen ordu,*
	Serpişke çıgıp kıyla kalk	*Çarpışmaya çıkıp nice halk,*

	Balbanı bar, eri bar,	*Pehlivanı var, eri var,*
73970	Ortosunda Sarıbay,	*Ortasında Sarıbay,*
	Balbanı bar, şeri bar,	*Pehlivanı var, arslanı var,*
	Ay-aalamdı buzgan şeri bar.	*Ay âlemi bozan arslanı var.*
	Coon öpkö kürsüldök,	*Kalın soluklu, gürüldek,*
	Ala köödön düpüldök,	*Ala göğüslü, güpürdek,*
	Al Sarıbay kol salıp,	*O Sarıbay saldırıp,*
	Beren kıyrap, kan ölüp,	*Yiğit kırılıp, han ölüp,*
	Beypay artık beybaktan,	*Bahtsıza dert pek çok olup,*
	Betteşkendin baarı ölüp,	*Yüzleşenlerin hepsi ölüp,*
	Caradar bolup Sarıbay,	*Yaralanıp Sarıbay,*
73980	Caman bolgon bir dalay.	*Bir hayli kötü olmuş.*
	Uluu müşkül duu bolgon,	*Ulu müşkül, uğultu kopmuş,*
	Kulak tungan çuu bolgon.	*Kulak sağır eden gürültü olmuş.*
	Küñ cañcalı bul bolup,	*Cariyenin kavgası bu olup,*
	Acalduu kolgo tutulgan,	*Eceli gelmiş, ele tutulmuş,*
	Celmoguz uulu Sarıbay,	*Celmoğuz oğlu Sarıbay,*
	Ceti col başın cardırgan	*Yedi kez başını yardırmış,*
	Ceti kabat saydırıp,	*Yedi kat mızrak yedirip,*
	Obodon bulut tutulup,	*Gökten bulut tutulup,*
	Ölööründö kuturgan,	*Öleceğinde kudurmuş,*
73990	Ölçöösün körsöñ momunday.	*Ölçüsünü görsen işte böyle.*
	Capaluu çırga basışkan,	*Cefalı kavgaya basmışlar,*
	Caydır-kıştır salışkan,	*Yaz kış demeden vuruşmuşlar,*
	Künöölöşüp küröşkön,	*Suçlaşarak güreşmişler,*
	Sayış kılıp kün ötkön.	*Mızraklaşıp gün geçmiş.*
	Kaarı katuu Sarıbay,	*Öfkesi sert Sarıbay,*
	Kayıpçal kızı Kuyalı,	*Kayıpçal kızı Kuyalı,*
	Balbandıgı momunday.	*Pehlivanlığı işte böyle.*
	Celmoguz uulu er menen,	*Celmoğuz oğlu er ile,*
	Cer maylangan şer menen,	*Toprağı kanla yağlanmış arslanla,*
74000	Ak cılanday arbaşkan,	*Ak yılan gibi büyüleşmişler,*
	Aç buuraday çaynaşkan.	*Aç buğra gibi çiğneleşmişler.*
	Muruntadan bulkuşup,	*Burunduktan çekişip,*
	Celmoguz uulu kapırdın,	*Celmoğuz oğlu kâfirin,*
	Caş ekende körüptür,	*Genç iken görmüş,*
	Ordosun buzup, olco alıp,	*Ordasını bozup, ganimet alıp,*
	Kanın soyup kalcaytıp,	*Hanını kesip yere sermiş,*

	Çabıştı caman salıptır.	*Vuruşmayı fena salmış.*
	Kalkın kırıp körüptür,	*Halkını kırıp görmüş,*
	Kazınasın bölüptür.	*Hazinesini pay etmiş.*
74010	Tulumduusun tük kılıp,	*Tulumlusunu tüy edip,*
	Tuş kelgendi kul kılıp,	*Rast geleni kul edip,*
	Aydarçanın çok kılıp,	*Perçemlisini kor edip,*
	Alışa kelse duşmandı	*Tutuşmaya gelse düşmanı,*
	Aydap cürüp cok kılıp,	*Sürüp götürüp yok edip,*
	Esi cogun eñiptir,	*Aklı olmayanı devirmiş,*
	Başta neçen colu çoçkonu,	*Önceden nice kez domuzun,*
	Azabın kolgo beriptir.	*Cezasını eline vermiş.*
	Er Sarıbay baatırdın,	*Er Sarıbay bahadırın,*
	Sarı izine çöp salıp,	*Sarı izine ot koyup,*
74020	Sarı ooruday keriptir.	*Sarı sayrılık gibi sarmış.*
	Elpinişken erdi aydap,	*Boyun eğen eri sürüp,*
	Kayıpçal kızı Kuyalı,	*Kayıpçal kızı Kuyalı,*
	Celcetpes menen eeligip,	*Celcetpes ile coşup,*
	Coo kiyimin kiyinip,	*Cenk giyimini kuşanıp,*
	Coldoşu küçöp san bolup,	*Yoldaşı güçlenip tümen olup,*
	Cologonu dal bolup.	*Yaklaşanı bitkin olup.*
	Karmaşınan kan çıgıp,	*Tutuşmasından kan çıkıp,*
	Çakırgan caktan çañ çıgıp,	*Nara atılan yandan toz çıkıp,*
	Erte aytarı keç bolup,	*Erken diyeceği geç olup,*
74030	Eki közü tört bolup,	*İki gözü dört olup,*
	Mından murun bir kezek,	*Bundan önce bir keresinde,*
	Mañdaylaşa barganda,	*Yüz yüze vardığında,*
	Barıp cañcal salganda,	*Varıp kavga saldığında,*
	Koygulaşıp turuşup,	*Vuruşup duruşup,*
	Kol bayloonu kılganda.	*Kol bağlamayı ettiğinde,*
	Akır-takır müşküldü,	*En sonunda müşkülü,*
	Sarıbayga saldı ele.	*Sarıbay'a salmıştı.*
	Sarıbaydın san kolun,	*Sarıbay'ın tümen ordusunu,*
	San bilek buup ak colun,	*Tümen bileği bağlayıp ak yolunu,*
74040	Al Sarıbay kapırdın,	*O Sarıbay kâfirin,*
	Kurçoo kurup butuna,	*Ayağına kuşatma kurup,*
	Kün cañcal salıp kanına,	*Hanına gündüz kavga salıp,*
	Cana salıp canına,	*Bir daha canına salıp,*
	Ötkörö karmaş salganda,	*Aşırı tutuşma saldığında,*

Başkaça kolun er Seytek,
Bagındırıp aldı ele.
Ülkön cañcal uluu duu
Uşunday kagış saldı ele.
Munu menen Sarıbay,
Ötkörö cayçı kul eken,
Cakanın baarı camgırlap,
Böksönün baarı möndürlöp,
Tüzgö tuman cabılıp,
Katuu şamal, cöö tuman,
Közdü baylap cabılıp.
Abadan bulut tutulgan,
Kuyalını Sarıbay,
Adaştırıp kutkarıp,
Ölgöndö arañ kutulgan.
Öküldögön baatırıñ,
Karuusu toluk kapırga,
Kagış kılıp baruuga,
Cadaal salıp küç kılıp,
Maydanda turgan baatırga
Kız arstan Kuyalı,
Cekey boz tandap ton kiyip,
Celcetpes tulpar at minip,
Cadaaldanıp caylanıp,
Canın taştap kız balban
Calañ kılıç baylanıp,
Eelikkenden celigip,
Açuulanıp demigip,
Celcetpes oozun burdu ele,
Er Seytekke munu aytıp
Arstan kız kelip turdu ele:
«Menin karmaşarım Sarıbay,
Kalaymanga salamın.
Sarıbaydın müşkülün
Bir kötörüp alamın.
Karmaş dese ozomun,
Capa menen acalın
Koş koldop karmap ozomun!
Berenderin kıramın» –

O başka ordusunu er Seytek,
Boyun eğdirip almıştı.
Büyük kavga, ulu uğultu,
Böylesi çarpışma salmıştı.
Bununla birlikte Sarıbay,
Aşırı yadacı bir kulmuş,
Etrafın hepsi yağmurlanıp,
Yamacın hepsi doluya tutulup,
Düzlüğe duman kaplanıp,
Sert yel, yerde sis,
Gözü bağlayıp kaplanıp.
Havadan bulut tutulmuş,
Kuyalı'yı Sarıbay,
Şaşırtıp elinden kurtulup,
Ölümden güçbela kurtulmuş.
Homurdanan bahadırın,
Gücü dolu kâfire,
Çarpışmaya varmaya,
Azgınlık salıp güç edip,
Meydanda duran bahadıra,
Kız arslan Kuyalı,
Seçme boz kaftan giyip,
Celcetpes küheylana binip,
Azgınlaşıp yerleşip,
Canını ortaya koyup kız pehlivan,
Yalın kılıç kuşanıp,
Coştukça coşup,
Öfkelenip soluyup,
Celcetpes'in başını çevirmişti,
Er Seytek'e bunu söyleyip,
Arslan kız gelip durmuştu:
"Benim tutuşacağım Sarıbay,
Kıyameti koparırım.
Sarıbay'ın müşkülünü,
Bir başıma yüklenirim.
Tutuşmak dense öne geçerim,
Cefa ile ecelini,
Çift elle tutup öne geçerim!
Yiğitlerini kırarım" –

	Dep, oşentip, Kuyalı	*Deyip, böylece, Kuyalı,*
	Baatırdıgı uşunday,	*Bahadırlığı işte böyle,*
	Oloñ sınduu kayran çaç	*Yele gibi gür, aziz saçını,*
	Töbögö orop tüydü ele,	*Tepeye sarıp düğmüştü,*
	Ok ötpös tonun kiydi ele.	*Ok geçmez kürkünü giymişti.*
	Altın caak aybalta	*Altın yanaklı aybaltayı,*
74090	Aç bilekke çaldı ele,	*İnce bileğe takmıştı,*
	Eki cüzdüü zulpukor,	*İki ağızlı Zülfikar,*
	Bul kolunda karmaluu.	*Bu elinde tutulu.*
	Birok buzup col sayıp,	*Fakat bozup yol açıp,*
	Toktolboston kol sayıp,	*Durmaksızın orduya dalıp,*
	Kaçpagın dep bakırıp,	*"Kaçma!" diye bağırıp,*
	Çındap uraan çakırıp,	*Gerçekten nara atıp,*
	Ölümgö moynun burdu ele	*Ölüme boynunu çevirmişti,*
	Uñgusu bolot, uçu kurç,	*Sapı çelik, ucu keskin,*
	Coogo ılayık sır nayza	*Cenge lâyık sırlı mızrağı,*
74100	Kürkürötö sundu ele,	*Gürleterek uzatmıştı,*
	Kayratına al kızdın	*O kızın gayretine,*
	Kandar karap tura albay.	*Hanlar bakıp duramayıp.*
	Berenine al kızdın	*O kızın yiğitliğine,*
	Bende takır bara albay,	*Kul asla varamayıp,*
	Tolkuganı cön ele	*Dalgalanması düpedüz,*
	Too turuştuk bergisiz.	*Dağın bile dayanamayacağı.*
	Kıymıldasa aramdı	*Kımıldasa o haini,*
	Kıtay kaptap ceñgisiz,	*Çin kaplasa da yenilmez,*
	Mına oşondo Kuyalı	*İşte o zaman Kuyalı,*
74110	Sarıbaydı bet alıp,	*Sarıbay'a yönelip,*
	Bolot nayza kolgo alıp,	*Çelik mızrağı ele alıp,*
	Atka kamçı baskanı	*Ata kamçı bastığında,*
	Araanday oozdu açıptır.	*Ejder gibi ağzını açmış.*
	Baatırlıgı başkaça	*Bahadırlığı bambaşka,*
	Sölökötü sölbötü,	*Endamı, heybeti,*
	Atka minse kelbeti,	*Ata binince endamı,*
	Adamdan türü bir başka.	*İnsandan görünüşü bambaşka.*
	Ay-aalamdın baarına,	*Ay âlemin hepsine,*
	Uzun kulak karıga,	*Uzun kulaklı yaşlıya,*
74120	Uşunçanın baarına,	*Bunca kişinin hepsine,*
	Bilgen menen körgöngö,	*Bilene ve görene,*

Atı ugulgan oluya.
Telegeyi teñ baybak,

Ay-aalamdın baarına
Atı ugulgan şer beybak.
Şamdagayı bolcolsuz
Şak nayza sundu ele,
Çatışkan soyuş kıldı ele.
Kuday betin körsötpö,
Müşkülü arbın bölünüp,
Kezme-kezek koyuşup,
Cadaaluu cañcal duu bolup,
Asman cargan çuu bolup,
Çoguuga kirdi Sarıbay,
Çoñ baatırı momunday.
Kaarlanıp bakırıp,
Balbandı körgön kuturgur
Kançıksıñ dep bakırıp:
«Acal kızık küçüm bar,
Kançık balban ugup al,
Kol kayırıp bılk etpey,
Kübür baştap kılt etpey,
Başka tuugan törödöy,
Baştap koygon elindey,
Esebiñdi beremin!
Ilgerten beri zor uluk,
Urgaaçının colu uluk,
Can caralsa makuluk,
Bardık küçüñ sal beybak,
Kezegiñdi al beybak!»
Kerden nayza salıñız,
Sayıp çıksañ zorduguñ,
Saya albasañ körösüñ,
Andan kiyin men sayam
Kezegimdi beriñiz –
Sarıbay mınday degen soñ,
Kız arstan Kuyalı,
Örttöy içi kaynadı.
Kaalgaday kaşka tiş

Adı duyulmuş evliya.
Her yanı denk zavallı,

Ay âlemin hepsine,
Adı duyulmuş arslan zavallı.
Çevikliği ölçüsüz,
Şak diye mızrak uzatmıştı,
Karman çorman kıyım etmişti.
Kuday, yüzünü gösterme,
Müşkülü bol bol bölünüp,
Sıra sıra vuruşup,
Azgın kavga uğultu olup,
Göğü yaran gürültü olup,
Toplu dövüşe girdi Sarıbay,
Büyük bahadırı işte böyle.
Öfkelenip bağırıp,
Pehlivanı gören kudurmuş,
"Kancıksın!" diye bağırıp:
"Ecel kadar yaman gücüm var,
Kancık pehlivan, dinle beni,
Karşı koymadan, kımıldamadan,
Mırıltı etmeden, kıpraşmadan,
Üstün doğmuş bey gibi,
Önderlik ettiğin elin gibi,
Hesabını görürüm ben!
Öteden beri ulu töre,
Dişinin yolu uludur,
Can yaratılmışsa mahluktur,
Bütün gücünü koy zavallı,
Sıranı al zavallı!"
Gerdana mızrak salınız,
Dürtüp geçersen üstünlüğün,
Dürtemezsen görürsün,
Ondan sonra ben dürterim,
Sıramı veriniz –
Sarıbay böyle dedikten sonra,
Kız arslan Kuyalı,
İçi ateş gibi kaynadı.
Kapı kanadı gibi bembeyaz dişini,

Talkalap bölö çaynadı.
«Akıl bolot munuñuz,
Er Sarıbay sen bolsoñ,
Kız Kuyalı men bolsom.

Kırıp bölerek çiğnedi.
"Akıllıcadır bu sözünüz,
Er Sarıbay sen isen,
Kız Kuyalı ben isem.

Cekeme-ceke sayışıp,
Ölüüçü canga barışıp,
Kayratıña baatır – dep,
Mından korkkon adamdın
Ceti atası kapır – dep,
Aşpay-şaşpay turgun – dep,
Aytılgan işke köngün – dep,
Eren bolsoñ, şer bolsoñ,
Kezegimdi bergin – dep,
Kaarın salıp bakırıp,
Kayıpçal eken uraanı.
Kan atasın çakırıp,
Kara közü çok boldu,
Kapa içi ot bolup,
Erdik karmap eeligip,
Esebi cok celigip,
Körsö köñül bölünüp,
Turup bergen Sarıbay
Kök askaday körünüp,
Bettep adam bargısız,
Bende çıdap bek cayga,
Bet alışıp kalıñız.
Öldüm go dep kenebey,
Balbandıktı, erdikti,
Kökcaldıktı, şerdikti,
Alda Taala al kulga,
Bergen eken çenebey.
Belgilenip, belsenip,
Beleste turat teñselip,
Kıyşalañdap kılt etpeyt,
Kıyın baatır er kök cal,
Oñgo karap bılk etpeyt.
Çımınçalık kenebeyt,
Çındap turat Kuyalı.

Teke tek mızraklaşıp,
Ölümlük cana varışıp,
Gayretine "bahadır" deyip,
Bundan korkan adamın,
Yedi atası kâfirdir deyip,
Taşmadan, telaşsız dur deyip,
Söylenen işe razı ol deyip,
Yiğit isen, arslan isen,
Sıramı ver bana deyip,
Öfkesini salıp bağırıp,
Kayıpçal imiş narası.
Han atasını çağırıp,
Kara gözü kor oldu,
Dertli içi ateş olup,
Yiğitlik tutup coşup,
Hesapsızca kızışıp,
Görse gönül bölünüp,
Karşısında duran Sarıbay,
Gök kaya gibi görünüp,
Yüzüne insan varamaz,
Kul dayanıp o çetin yere,
Yüzleşmeye durunuz.
"Ölürüm" diye aldırmadan,
Pehlivanlığı, erliği,
Bozkurtluğu, arslanlığı,
Allah Teâlâ o kula,
Vermiş meğer ölçüsüz.
Nişanlanıp, bel bağlayıp,
Yamaçta durur salınıp,
Yalpalamaz, kıpraşmaz,
Yaman bahadır, er bozkurt,
Sağa bakıp kımıldamaz.
Sinek kadar aldırmaz,
Kararlı durur Kuyalı.

Buçkagına teñebey,
Kılıp catkan cumuşun,
Tolkunu toodoy Sarıbay,
Tomsorup koyboy doñuz ay!
Atı katın urgaaçı,
Aykırıp nayza saysın – dep,

Tırnağına denk tutmayıp,
Yapıp durduğu işini,
Dalgası dağ gibi Sarıbay,
Hiç somurtup durmaz, ah domuz!
Adı kadın, dişi,
Haykırıp mızrak dürtsün deyip,

Akırkı kezek munu – dep,
Baş kezegin alsın – dep,
Anday kıyın katındı,
Aybatı bar kapırdı,
Kız künündö el buzgan,
Kıdırıp cürüp el buzgan.
Er albagan eskini,
Tuurduk caman keskini.
Karmaşıp kanın tögömün,
Kabırgasın sögömün.
Can körbös kızık kılamın,
Ay-talaada zorduktap,
Tamaşaga batışıp,
Dal tüştö kızık tartışıp,
Bir belesten betteşip,
Bir tabaktan et ceşip,
Momunday kızık kılayın.
Kıñşılatıp kançıktı,
Kızık kılıp alayın,
Kayratımdı, küçümdü,
Bilgeni kelgen eken go,
Nayzalaşıp kagışıp,
Abaylap körsöm bu dolu,
Tilgeni kelgen eken go.
Koş etektep aruu ton,
Kiygeni turgan eken – dep,
Kol kuragan dübürtü,
Bilgeni cürgön eken – dep,
Kozgoluşup sayışıp,
Köp şoloktop kız balban,
Tiygeni kelgen eken – dep,
Tookızıldın oozun

"Bu, son sıradır" deyip,
İlk sırasını alsın deyip,
Öyle yaman kadını,
Heybeti olan kâfiri,
Kızlık gününde el bozan,
Dolaşıp gezip el bozan.
"Er almamış kart kızı,
Keçe keser kötü yosmayı.
Tutuşup kanını dökerim,
Kaburgasını sökerim.
Can görmedik temaşa ederim,
Ay kırında zorbalık edip,
Eğlenceye dalışıp,
Tam öğlede temaşa çekişip,
Bir yamaçta yüzleşip,
Bir tabaktan et yiyip,
Böylesi temaşa edeyim.
İnletip kancığı,
Oyun edip alayım,
Gayretimi, gücümü,
Bilmeye gelmiş besbelli,
Mızraklaşıp çarpışıp,
Dikkatle baksam bu deli kız,
Dilmeye gelmiş besbelli.
Çift etekli temiz kaftanı,
Giymeye durmuş meğer" deyip,
"Ordu toplayan gümbürtüyü,
Bilmeye gelmiş meğer" deyip,
Kımıldaşıp mızraklaşıp,
"Çok atılıp kız pehlivan,
Varmaya gelmiş meğer" deyip,
Tookızıl'ın başını,

Burup keldi, Sarıbay,
Toodoy bolup zañkayıp,
Turup berdi, Sarıbay.
Mañdaylaşıp baatırça,
Al Sarıbay kapırga,
Kerilip nayza sayuuga,
Kektegen kegin aluuga,
Kıyratkan cakşı coo kelse,

Çevirip geldi Sarıbay,
Dağ gibi olup yükselip,
Karşısında durdu Sarıbay.
Yüz yüze, bahadırca,
O Sarıbay kâfirine,
Gerilip mızrak dürtmeye,
Güttüğü öcünü almaya,
Kırıp geçiren iyi düşman gelse,

Uluksugan çoçkonu,
Uzununan soyuuga,
Akıl bilip, oy oylop,
Altın bala şer bolcop,
Tegeregin karabay,
Tekşi canın ayabay,
Kıdırata karabay,
Kız ekenin sanabay,
Kılça canın ayabay.
Olbuy-solbuy oolugup,
Kaarı baştap kamınıp,
Kadır Alda Kuday – dep,
Bek sıyınıp calınıp,
Kuzgunday közü kızarıp,
Kulanday moynu uzarıp.
Arsaygan ak tiş bölünüp,
Oozunan çıkkan kök calın,
Oktop berip şarkırap,
Oñoy emes Kuyalı,
Opsuz balban bu dagı.
Oluyadan kat algan,
Kan kocodon bata algan,
On eki birge kol bergen,
Kızdan baatır şer çıkkan,
Kılımdan calgız sen çık – dep,
Mayı elge baatır – dep,
Zarıl uruş kırk eşen
Duba kılıp kol bergen.
Caşınan cabdık salıngan,
Cadaaldaşkan bagıngan,

Ululuk taslayan domuzu,
Uzunlamasına boğazlamaya,
Akıl bilip, fikir düşünüp,
Altın çocuk, arslanca kestirip,
Çevresine bakmadan,
Bütün canını esirgemeden,
Sıra sıra etrafa bakmadan,
Kız olduğunu saymadan,
Kıl kadar canını esirgemeden.
Sağlı sollu coşup,
Öfkesi başlayıp hazırlanıp,
"Kadir Allah, Kuday" deyip,
Pekçe sığınıp yalvarıp,
Kuzgun gibi gözü kızarıp,
Kulan gibi boynu uzayıp.
Sırıtan ak dişi ayrılıp,
Ağzından çıkan gök alev,
Ok gibi fışkırıp şarıldayıp,
Kolay değildir Kuyalı,
Ölçüsüz pehlivandır bu da.
Evliyadan icazet almış,
Han hocadan dua almış,
On iki pîre el vermiş,
Kızdan bahadır arslan çıkmış,
"Asırdan yalnız sen çık" deyip,
"El içinde seçkin bahadır" deyip,
Gerekli savaşta kırk eşen,
Dua edip el vermiş.
Küçüklüğünden pusat kuşanmış,
Azgınlaşan ona boyun eğmiş,

	Kır örttöngön çok bolgon,	*Yamaç yanıp kor olmuş,*
	Karmaşıp kelgen cok bolgon.	*Tutuşmaya gelen yok olmuş.*
	Ayban tulpar bir mingen,	*Görülmedik küheylana binmiş,*
	Takıyanın etegi,	*Takkesinin eteğiyle,*
	On eki kulaç börk kiygen.	*On iki kulaç börk giymiş.*
	Nayza sunup meelegen,	*Mızrak uzatıp nişanlamış,*
74280	Ay-aalamdı eelegen.	*Ay âlemi zapt etmiş.*
	Karmaganın katırgan,	*Tuttuğunu kurutmuş,*
	Kaçırıp nayza urganın,	*Saldırıp mızrak vuranı,*
	Kayra tartpay catkızgan,	*Geri dönmeden yere sermiş,*
	Çırkıragan çok kılgan,	*Feryat edeni kor etmiş,*
	Çımçıganın cok kılgan.	*Çimdiklediğini yok etmiş.*
	Karaganın çok kılgan,	*Baktığını kor etmiş,*
	Karmaşkanın cok kılgan.	*Tutuştuğunu yok etmiş.*
	Keçöö caşı çoñoyup,	*Geçende yaşı büyüyüp,*
	On ekige kelgende,	*On ikiye geldiğinde,*
74290	Oloñdoy bolgon kayran çaç,	*Yele gibi olmuş aziz saçı,*
	Sekelekke cete elek,	*Ergen kızlığa ermemiş,*
	On beşke caşı cete elek.	*On beşe yaşı ermemiş.*
	Oynoo bala sekelek,	*Oyuncu çocuk, körpe kız,*
	Uşul beybak kız kezde,	*Bu zavallı kız çağında,*
	Perizattan ötördö,	*Peri kızını geçerken,*
	Sıykırdap uurdap keteerde,	*Büyücü çalıp kaçarken,*
	Kayıpçaldın kazına,	*Kayıpçal'ın hazinesi,*
	Tübünö tüpsüz ceteerde,	*Dibine dipsiz batarken,*
	Çın kayratı belinde,	*Gerçek gayreti belinde,*
74300	Çındap tondu kiyinip,	*Gerçekten kürkü kuşanıp,*
	Turalbastan col salıp,	*Duramayıp yola koyulup,*
	Tokson alpı kol salıp,	*Doksan alp saldırdığında,*
	Cetimişi nayzalap,	*Yetmişini mızraklayıp,*
	Cetikterin kayradan	*Ustalarını yeniden,*
	Kez kelgenin nayzalap,	*Rast geleni mızraklayıp,*
	Mıktıları kaydalap?	*"En yamanları nerede?" deyip,*
	Katuu kagış baştagan,	*Sert çarpışma başlatmış,*
	Karmaş kılgan seksen alp,	*Tutuşan seksen alpı,*
	Kaltırbay kırıp taştagan.	*Bırakmadan kırıp atmış.*
74310	Karmaş kılıp kan tögüp,	*Tutuşup kan döküp,*
	Kazası çukul can ölüp,	*Ecel yakın, can ölüp,*

Kurman kılıp turganda,
Kaltırbay coonu kırganda,
Kırıp canı tınganda,
Atış kılgan köp duşman,
Kaykaygan beli sınganda,
Içke colun tötölöp,
Cetek buudan Celcetpes,
Atı kızır buudandı,
Atı kızır dubana,
Alkış kılgan cetelep,
Agışka mınça kalıñ – dep,
Kız arstan catat – dep,

Kurban edip durduğunda,
Düşmanı bırakmadan kırdığında,
Kırıp canı dindiğinde,
Atışan çok düşmanın,
Kabaran beli kırıldığında,
İnce yolunu kestirmeden alıp,
Yedek küheylan Celcetpes,
Hızır nişanlı küheylanı,
Adı Hızır olan derviş,
Hayır dua edip yedeğe alıp,
"Akına bunca kalabalık" deyip,
"Kız arslan yatar" deyip,

Celcetpesti mingizgen.
Ok ötpös tondu kiygizip,
Balam, kıynalbay coogo kirsin – dep,
Ar bir mezgil bakırga,
Cakşılık kıla turgan – dep,
Ardan tüşkön attanıp,
Kız arstan atanıp,
Kayıptan tüşkön ton kiyip,
Kara bolot nayza algan.
Baatırlıkka şaylangan,
Bastaşkanı Sarıbay,
Cekege soguş kıluuga,
Barıp nayza saluuga,
Kabırga bölünüp kan tögüp,
Katuu soyuş kıluuga,
Köz cetpegen duu bolup,
Körkömü ülkön çuu bolup,
Kezek bergen adamga,
Aygaylap nayza sundu ele.
Kılımga çıkkan atagı
Kıyın cañcal uluu duu,
Sarıbay menen Kuyalı,
Mañdayga çıkkan çatagı,
Bet alışıp turuştu,
Kezekteşip uruştu.
Kezekti bergen Sarıbay,

Celcetpes'e bindirmiş.
Ok geçmez kürkü giydirip,
"Yavrum, zorlanmadan cenge girsin" deyip,
"Her bir zaman o garibe,
İyilik eder" deyip,
Namus için atlanıp,
Kız arslan diye adlanıp,
Gaipten inen kürkü giyip,
Kara çelik mızrak almış.
Bahadırlığa donanmış,
Karşılaştığı Sarıbay,
Teke tek savaş etmeye,
Varıp mızrak salmaya,
Kaburga ayrılıp kan döküp,
Sert kıyım etmeye,
Göz ermeyen uğultu olup,
Görkemi büyük gürültü olup,
Sıra veren adama,
Haykırıp mızrak uzatmıştı.
Asra yayılan ünü,
Yaman kavga, ulu uğultu,
Sarıbay ile Kuyalı,
Karşısına çıkan belası,
Yüz yüze gelip durdular,
Sıralaşıp vuruştular.
Sırayı veren Sarıbay,

Kerilip saldı Kuyalı
Kecirireek bu dagı,
Buluttay uçat Celcetpes,
Tartpay oozun burdu ele,
Kıraakı bolot sır nayza
Kıyşañdatpay Kuyalı
Sarıbayga urdu ele.
Caman müşkül baştaldı,
Tookızıldan Sarıbay
Kulap kete taştadı.
Nayza kurap kül bolup,
Köz tunarıp tün bolup,
Kuyuşkan menen basmayıl
Bıt-çıt bolup üzülüp,

Gerilip vurdu Kuyalı,
Daha inatçıdır bu da,
Bulut gibi uçar Celcetpes,
Çekmeden başını çevirmişti,
Keskin çelik sırlı mızrağı,
Şaşırtmadan Kuyalı,
Sarıbay'a vurmuştu.
Kötü müşkül başladı,
Tookızıl'dan Sarıbay,
Yıkılıp düşeyazdı.
Mızrak parçalanıp kül olup,
Göz kararıp gece olup,
Kuskun ile kolan,
Paramparça olup kopup,

Kıyşañdagan baatırdın
Kulansur közü süzülüp,
Sol kolunan cal tayıp,
Eerden artı bultayıp,
Üzöñgüdön but tayıp,
Közü ketip alayıp,
Butu ketip salaktap,
Tookızıldan Sarıbay
Kulap kete taştadı.
Bir sayganda arstan kız
Bul öñdüü müşkül baştaldı.
Kuday saktay körgün – dep,
Muun boşop buralıp,
Köz baylanıp tunarıp,
Azaptı artık tarttı emi:
«Alış kılıp algıça,
Sarıbay arman ayttı emi,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Sarıbaydı şer kıldım,
Bir kaakıga teñ kılbay,
Mınça nege kem kıldıñ?
Atam kökcal kuuganda,
Tolgotup enem tuuganda,
Cer cambaşınan turganda,

Salınan bahadırın,
Kula gözleri süzülüp,
Sol elinden yele kayıp,
Eyerden ardı fırlayıp,
Üzengiden ayak kayıp,
Gözü gidip belerip,
Ayağı gidip sallanıp,
Tookızıl'dan Sarıbay,
Yıkılıp düşeyazdı.
Bir dürtüşte arslan kız,
Böylesi müşkül başladı.
"Kuday, koruyagör" deyip,
Eklem gevşeyip kıvranıp,
Göz bağlanıp kararıp,
Azabı fazlasıyla çekti şimdi:
"Tutuşup yenişene dek,
Sarıbay yandı yakıldı şimdi,
Ay âlemi perişan edip,
Sarıbay'ı arslan kıldın,
Bir çöpe denk tutmayıp,
Bunca neden eksik kıldın?
Babam bozkurt kovarken,
Sancılanıp anam doğurduğunda,
Yerden yanı üstünden kalkarken,

Balalık çak cetkeni,
Çıbık kırkıp at kılıp,
At artına kamçı urup,
Balalık çak ötkönü,
Baatır bolup kan cutup,
Sarıbay bolup ketkinçe,
Kılt etip kıyal bolbodu,
Kızdan mınday bolbodu.
Atı katın, er balban,
Adamda mınday can eken.
Kekenişken coo çıgıp,
Ketken müşkül coo çıgıp,
Kayran közüm kurttagan,
Cekege kelip Sarıbay,
Cetişip nayza bir saygan.
Kızdın algan nayzası,

Çocukluk çağı yettiğinde,
Çubuk kesip at edip,
At ardına kamçı vurup,
Çocukluk çağı geçtiğinde,
Bahadır olup kan yutup,
Sarıbay olup gidene dek,
Kılca kuşku kımıldamadı,
Kızdan böylesi olmadı.
Adı kadın, er pehlivan,
İnsanda böylesi can varmış.
Kinleşen düşman çıkıp,
Müşkül veren düşman çıkıp,
Aziz gözüm kurtlandı,
Teke teke geldi de Sarıbay,
Yetişip bir mızrak sapladı.
Kızın aldığı mızrağın,

Kıyın eken aylası.
Nayzakerdin kançıktın
Iktuulugu çın eken.
Aşkere kök cal kara töş,
Iktuulugu çın eken.
Kız arstan şer bolup,
Belgilüüsü çın eken,
Kılt etkendin cazasın,
Bergendigi çın eken.
Kuday bergen arstanda
Kuday urup teñelgen,
Bolboy turgan kezi eken.
Bul Kuyalının nayzası,
Aşık eken aylası,
Bet alıp muştap ötkönü,
Bettep muştap ketkeni,
Say-söögünön öttü go,
Çuçuguna cetti go,
.....
Cülün kakşap öttü go,
Kayıpçaldın Kuyalı,
Berendigi bilindi.

Yamanmış hüneri.
Mızrakçı kancığın,
Ustalığı gerçekmiş.
Apaçık bozkurt, kara bağır,
Ustalığı gerçekmiş.
Kız arslan bir şer olup,
Ünlülüğü gerçekmiş,
Kıpırdayanın cezasını,
Verdiği gerçekmiş.
Kuday'ın verdiği arslana,
Kuday çarpmadan denk olmak,
Olmayacak zamanmış.
Bu Kuyalı'nın mızrağı,
Üstünmüş hüneri,
Yönelip vurup geçişi,
Yüzleyip vurup gidişi,
Kemiğinin bağrından geçti ya,
İliğine yetti ya,
.....
Omuriliği sızlatıp geçti ya,
Kayıpçal'ın Kuyalı'sı,
Yiğitliği belli oldu.

Betteşkende bek muştap,
Kıyşañdatpay top muştap,
Er ekeni bilindi.
Şer nayzası tiygende,
Celmoguz uulu Sarıbay,
Çımınday canı çırkırap,
Ettin baarı bölünüp,
Kaşkaygan söögü körünüp,
Kumsarıp kanı tögülüp,
Mına oşondo Sarıbay,
Baatırdın cönü momunday.
Baykaganga eñ müşkül,
Eren coodo bilinip,
Sarıbaydı körgön can,
Tañırkap candan tüñülüp,
Er müçölüü epsiz er
Erendi neçe çalkayıp,
Epsiz bolot baylanıp,

Badanasın kiyinip,
Baatırlık türü bilinip,
Ebegeysiz er eken,
Ay-aalamga tatıgan,
Ay Sarıbay er eken.
Bilegi coon taş cürök,
Bil müçölüü Sarıbay,
Berendigi çın eken.
Karmaşa çıkkan kalk eken,
Kemitpeyli kök caldı,
Katuu balban alp eken.
Karuusu tolup kapırga,
Kan Sarıbay baatırga,
Kara tacaal señirge
Ay-aalamdı buy kılgan,
Kez bolgondu kemirip,
Aydap cürüp kul kılgan,
Altı türkük çatırga
Er Sarıbay baatırga
Añtarılgan cañcalga,

Yüzleşince pek vurup,
Şaşırtmadan tam vurup,
Er olduğu belli oldu.
Arslan mızrağı değince,
Celmoğuz oğlu Sarıbay,
Sinek gibi canı çığrışıp,
Etin hepsi ayrılıp,
Bembeyaz kemiği görünüp,
Sararıp kanı dökülüp,
İşte o zaman Sarıbay,
Bahadırın hâli işte böyle.
Bakana en müşkül görünen,
Yiğit, cenkte belli olup,
Sarıbay'ı gören can,
Şaşırıp candan umut kesip,
Er yapılı görülmedik er,
Yiğit nice kurulup,
Görülmedik çelik kuşanıp,

Zırh gömleğini giyip,
Bahadırlık sureti belli olup,
Ölçüye gelmez ermiş,
Ay âleme değermiş,
Ah, Sarıbay da ermiş.
Bileği kalın, taş yürekli,
Fil yapılı Sarıbay,
Yiğitliği gerçekmiş.
Güreşe doğmuş soydanmış,
Küçümsemeyelim bozkurdu,
Sert pehlivan, alpmış.
Gücü dolu kâfire,
Han Sarıbay bahadıra,
Kara azgın heybetliye,
Ay âlemi perişan eden,
Rast geleni kemirip,
Sürüp götürüp kul eden,
Altı direkli çadıra,
Er Sarıbay bahadıra,
Altüst olan kavgaya,

	Ay-aalamdı buy kılgan	*Ay âlemi perişan eden,*
	Kan Sarıbay balbanga,	*Han Sarıbay pehlivana,*
	Karuusu kabat erenge,	*Gücü kat kat yiğide,*
	Kanga toybos közölgö,	*Kana doymaz güzideye,*
	Mına oşondo balban kız	*İşte o zaman pehlivan kız,*
	Bulut sınduu cel cetpes,	*Bulut misali, yel yetmez,*
74470	Mustayıp oozun burdu ele.	*Süzülüp atının başını çevirmişti.*
	Buurusun tiybes talaada	*Sabanın değmediği kırda,*
	Kezegin al dep turdu ele.	*"Sıranı al" deyip durmuştu.*
	Kız Kuyalı balban şer,	*Kız Kuyalı, pehlivan arslan,*
	Er Sarıbay balbanga,	*Er Sarıbay pehlivana,*
	Kezegin bergen oşol er.	*Sırasını veren o erdir.*
	Ay-aalamdan Sarıbay,	*Ay âlemden Sarıbay,*
	Aşa çapkan artık zor,	*Haddi aşan üstün zorba,*
	Zordugun calgız kız körüp,	*Zorbalığını yalnız kız görüp,*
	Kezekti berdi oşol col.	*Sırayı verdi o kez.*
74480	Boz kerüüdön daldayıp,	*Boz yamaçtan heyula gibi,*
	Boz küröñdöy çalkayıp,	*Boz doru at gibi kurulup,*
	Kuptap tulpar mingeni,	*Beğenip küheylan bindiği,*
	Kup dep oozun burdu ele,	*"Peki" deyip başını çevirmişti,*
	Tacaal nayza sundu – dep	*"Azgın mızrağını uzatsın" diye,*
	Kaalagan cerge ursun – dep,	*"İstediği yere vursun" diye,*
	Katuu karmaş kılgın – dep,	*"Sert tutuşma etsin" diye,*
	Çoñ kezegin alsın – dep,	*"Büyük sırasını alsın" diye,*
	Turgan eken Kuyalı.	*Durmuşmuş Kuyalı.*
	Nayza sıngan ayla cok,	*Mızrağı kırılmış, çare yok,*
74490	Añtarılsın düynö bok,	*Altüst olsun boktan dünya,*
	Atı urgaaçı zayıp kız,	*"Adı dişi, kadın kızdır,*
	Ardemeden mayıp kız,	*Türlü şeyden sakat kızdır,*
	Böksöbüz kemirek,	*Yanımız eksikçedir,*
	Badirek başaa koldo – dep,	*Zavallı başını koru" diye,*
	Karıpka adam car bolup,	*Garibe insan yâr olup,*
	Calpı oluya koldo – dep,	*"Cümle evliya, destek ol" diye,*
	Cazayıldı salınıp,	*Cazayılını kuşanıp,*
	Caratkanga calınıp,	*Yaradan'a yalvarıp,*
	Kezetin berip kerilip,	*Sırasını verip gerilip,*
74500	Kalk közünö körünüp,	*Halkın gözüne görünüp,*
	Erendigi bilinip,	*Yiğitliği belli olup,*

	Kızdan baatır eken – dep,	*"Kızdan da bahadır olurmuş" diye,*
	Köp canınan tüñülüp,	*Çokları canından umut kesip,*
	Bul erdigin körgöndö,	*Bu yiğitliğini gördüğünde,*
	Erdik kılıp Kuyalı	*Yiğitlik edip Kuyalı,*
	Celcetpes oozun burganda,	*Celcetpes'in başını çevirdiğinde,*
	Kezegin berip turganda,	*Sırasını verip durduğunda,*
	Nayza salıp kaldı – dep,	*"Mızrak salıverdi" diye,*
	Kaarlansa Sarıbay,	*Öfkelense Sarıbay,*
74510	Kandim bolgon it ele.	*Kana kanmış bir itti.*
	Karaan tündü salar – dep	*"Kara geceyi salar" diye,*
	Balası Seytek bereniñ	*Yiğit oğlan er Seytek'in,*
	Köñülü çardap bölünüp,	*Gönlü kaygıyla bölünüp,*
	Bul Kuyalı enebiz,	*Bu Kuyalı anamız,*
	Çölgö çıkkan neme eken,	*Çöle çıkmış biriymiş,*
	Çöölükpöy turgan neme eken.	*Susuzluk çekmez biriymiş.*
	Urgar çaçtın özü eken,	*Gür saçlının ta kendisiymiş,*
	Toluksungan doñuzdu	*Dolgunluk taslayan domuzu,*
	Karuusu biyik kapırdı,	*Gücü yüksek kâfiri,*
74520	Toñkoyto turgan kezi eken.	*Tepetaklak edecek çağıymış.*
	Çımırkansa can enem,	*Var gücünü toplarsa can anam,*
	Çın aylasın tapkıday,	*Gerçek çaresini bulacak gibi,*
	Çındaşa kelse doñuzdun	*Ciddiye binerse, domuzun,*
	Kapkayda cinin kakkıday,	*Cinini kakıp savacak gibi,*
	Er müçölüü enekem,	*Er yapılı anacığım,*
	Ebegeysiz şer eken,	*Ölçüye gelmez arslanmış,*
	Telegeyi teñ eken.	*Her yanı denkmiş, kusursuzmuş.*
	Teñiz arstan şer eken,	*Deniz gibi arslan, şermiş,*
	Teñirsigen çoçkogo	*Tanrılık taslayan domuza,*
74530	Teñdigi ceteer kezi eken.	*Denkliği yetecek çağıymış.*
	Nayza bersem koluna,	*Mızrak versem eline,*
	Kaarlangan kapırdın,	*Öfkelenen kâfirin,*
	Bir esebin tabat go!	*Bir hesabını bulur ya!*
	Erensingen doñuzdu,	*Yiğitlik taslayan domuzun,*
	Kapkayda cinin kagat go.	*Cinini ta uzağa kakar ya.*
	Ebegeysiz çak eken,	*Görülmedik bir demmiş,*
	Kırılışçu tabı eken,	*Kırışılacak çağıymış,*
	Kızır çalgan Kuyalı	*Hızır dokunmuş Kuyalı,*
	Katın arstan can eken,	*Kadın arslan bir canmış,*

Çabış kılgan duşmanga,
Kebi tiyçü kişi eken.
Aylası cok azapka,
Beyli tiyçü kişi eken.
Bul erdigin körbösök,
Mömö bolup berbesek,
Aybandıktı bilet go,
Acalı cetse kokustan,
Er Sarıbay tozokton
Ölüp ketse kokustan.
Kıraandıkka könböyt – dep,
Kagışsam nayza berbeyt – dep,
Bilbestigin bilet go,
Acal cetip, kün bütüp,
Ölüp ketse kokustan,
Çın acal cetse kokustan,
Tañdı aşar künümdö,
Kara eşek kıla cüröt go,
Kaşaytıp can küyöt go,
Uruuçu Kuday urbaybı,
Aytılgan uşak çın bolso,
Kanım doolap turbaybı» –
Dep oşentip er Seytek,
Sarpooştotup büktötüp,

Vuruşan düşmana,
Sözü geçer kişiymiş.
Çaresi yok azaba,
İyiliği dokunur kişiymiş.
Bu yiğitliğini görmezsek,
Meyve olup vermezsek,
Hayvanlığını eder ya,
Eceli yeterse kazara,
Er Sarıbay o azaptan,
Ölüp giderse kazara.
"Yamanlığa boyun eğmez" diye,
"Çarpışsam mızrak vermez" diye,
Bilmezliğini eder ya,
Ecel yetip, gün bitip,
Ölüp giderse kazara,
Gerçek ecel yeterse kazara,
Tan atacak günümde,
Beni kara eşek eder ya,
Yakıp kavurup can yanar ya,
Çarpıcı Kuday çarpmaz mı,
Söylenen dedikodu gerçekse,
Kanımı davalayıp durmaz mı" –
Deyip böylece er Seytek,
Kılıfa sarıp büktürüp,

Nayza sunsa cañılap
Alışkan erler alsın – dep
Özü çabal bolboso,
Armanda bolup kalsın – dep.
Sarı atanga cüktötüp,
Sarı altından boo kılgan,
Kölökö cerge saktatkan,
Pil terisin kaptatkan.
Muştaganda karaandın
Bolottugu bilingen,
Tiygen ceri tilingen.
Tim muştanı karaanıñ,
Sınıp ketti tim ele,
Tüpküç bolup tirilgen,

Yeniden mızrak uzatırsa,
"Tutuşan erler alsın" diye,
Kendi cılız değilse,
Hasret içinde kalsın diye.
Sarı iğdiş deveye yükletip,
Sarı altından bağ yapmış,
Gölge yerde saklatmış,
Fil derisiyle kaplatmış.
Vurduğunda o karaltının,
Çelik olduğu belli olmuş,
Değdiği yer dilinmiş.
Boşa vuruşta karaltın,
Kırıldı gitti düpedüz,
Üçayak olup dikilmiş,

	Bolotton bölüp too kılgan,	*Çelikten bölüp dağ yapmış,*
	Çınmaçındın tukumu,	*Çin-Maçin'in soyu,*
74580	Çın kıtaydın tukumu,	*Gerçek Hıtay'ın soyu,*
	Han Manaska doo kılgan.	*Han Manas'a dava açmış.*
	Oşol turgan kapırdın,	*O duran kâfirin,*
	Alda Taala kuduret,	*Allah Teâlâ kudretiyle,*
	Calgız canın soo kılgan.	*Yalnız canını sağ kılmış.*
	Murunku ketken babadan,	*Önceden göçen atadan,*
	Muraaga cetken sır nayza,	*Mirasla ulaşan sırlı mızrak,*
	Kılıç urup cetti – dep,	*"Kılıç vurup yetişti" diye,*
	Koldon tayıp ketti – dep,	*"Elden kayıp gitti" diye,*
	Kıyşıgı cok kınagan,	*Eğrisi yok, yontulup uydurulmuş,*
74590	Sabın tolgop burbagan.	*Sapını burup eğmemiş.*
	Burap kılgan Bölökbay,	*Burarak yapmış Bölökbay,*
	Obodon calgız kozgolup,	*Gökyüzünden tek başına inip,*
	Döötü menen dos bolup,	*Davut ile dost olup,*
	Tökör usta Bölökbay,	*Topal usta Bölökbay,*
	Uçun bolot ulagan,	*Ucunu çelikle ulamış,*
	Uu töktürüp kınagan.	*Zehir döktürüp su vermiş.*
	Tie elekte can ketken,	*Değmeden önce can gitmiş,*
	Ölüüçü cerin uştasa,	*Öldürecek yerinden tutsa,*
	Ölüüçü cerin muştasa,	*Öldürecek yerine vursa,*
74600	Teşip sayıp ötkörgön,	*Delip dürtüp geçirmiş,*
	Taş muştasa karandı,	*Taşa vursa o karaltı,*
	Taygalanıp ketpegen.	*Kayıp gitmemiş.*
	Uçun ulap kınagan,	*Ucunu ulayıp yerleştirmiş,*
	Tim acalı cetti – dep	*"Düpedüz eceli yetti" diye,*
	Tiygen cerin baarısın,	*Değdiği yerin hepsini,*
	Kabıldap köçüp ketet – dep,	*"Yara kapıp göçüp gider" diye,*
	Kabıldap kalsa ...	*Yara kapıp kalırsa ...*
	Kayra tartpay duuldap,	*Geri dönmeden uğuldayıp,*
	Oşol boydon ötsün – dep,	*"Olduğu gibi geçsin" diye,*
74610	Ulap uçun çıgartıp,	*Ulayıp ucunu çıkartıp,*
	Köz caş menen sugartıp,	*Gözyaşı ile sulayıp,*
	Uu töktürüp boyogon.	*Zehir döktürüp boyamış.*
	Caşıl kara kişi öttü,	*Yeşil karası cana işledi,*
	Karasaat karandı,	*Karasaat karaltıyı,*
	Bir cılga aga boyogon.	*Bir yıl boyu ona boyamış.*

Acalga cakın comogon,
Sundurgan cagı bülüngön,
Ar betteşip kelgende
Amanat candan tüñülgön.
Mizi örttönüp uu bolgon,
Nayza cönü bu bolgon,
Kabılgan duşman uu bolgon.
Kaarlanıp katılsa,
Cin tögülüp kan çıkkan,
Temiri bolot oynogon,
Karasaat sır nayza,
Çıktasa kanga toybogon.
Murunku ötkön Manastan
Muraska kalgan sır nayza,
Buyumdan mınday bolbogon,
Kıcırlanıp şiltese,
Kılıç kesip ötpögön,
Kaarlanıp karmasa,
Koldon tayıp ketpegen,
Kadimkidey sır nayza
Kabılan Seytek anı alıp er,
Eki közü tört bolup,
Erte künü keç bolup,
Çımın canı çırkırap,
Çın calınıp ene – dep,
Kayran bala burkurap,
Astındagı Kulansur,
Çın buudandın özü bul.

Ecele yakın yontulmuş,
Uzatılan yanı yıkıma uğramış,
Her yüzleşmeye geldiğinde,
Emanet candan umut kesilmiş.
Ağzı yanıp zehir olmuş,
Mızrağın hâli bu olmuş,
Uğrayan düşmana zehir olmuş.
Öfkelenip sataşırsa,
Cin dökülüp kan çıkmış,
Demiri çelik oynamış,
Karasaat sırlı mızrak,
Çıktı mı kana doymamış.
Önceden göçen Manas'tan,
Miras kalan sırlı mızrak,
Eşyadan böylesi olmamış,
Hınçlanıp savursa,
Kılıç kesip geçmemiş,
Öfkelenip tutsa,
Elden kayıp gitmemiş,
Bildik eski sırlı mızrağı,
Kaplan Seytek er, onu alıp,
İki gözü dört olup,
Erken günü geç olup,
Sinek canı çığrışıp,
Gerçekten yalvarıp "ana" deyip,
Aziz çocuk hıçkırıp,
Altındaki Kulansur,
Gerçek küheylanın ta kendisi bu.

Celkesine cal tüyüp,
Kulansurday tulpardın
Baskanına mal cetpeyt,
Başın cerge salıptır,
Eti kızıp kalıptır.
Celmayanday celdi ele,
Cetip kelip arstanga
Sır nayzanı berdi ele.
Mına oşondo Kuyalı:
«Telegeyi teñ uulum,

Ensesine yele düğümleyip,
Kulansur misali tulparın
Yürüyüşüne mal yetişmez,
Başını yere eğmiştir,
Kanı iyice kızışmıştır.
Celmayan gibi yel olup uçtu,
Yetişip gelip arslana
Sırlı mızrağı verdi o.
İşte o zaman Kuyalı:
«Her yanı denk, tam oğlum,

Tegi gana bolsun – dep,
Mañdayga cazgan er uulum,
Bozala tulpar çolponum
Öödö tartsa öbögüm,
Ildıy tartsa cölögüm,
Kapa bolsom kabagım,
Açka bolsom tamagım,
Muruntan kelgen muraa» – dep,
Belekke bergen nayzanın
Bolottugun bildi kız.
Er Seytekke calınıp,
Kıtkılıktap küldü kız,
Iraazı bolup turdu kız.
Alıp coogo sunganda,
Kerege nayza tiygende,
Öböktöp ketse kuu canga
Cölök nayza tiygen soñ,
Kaarlanganday kamınıp,
Karacoltoy Kuyalı,
Kapıstan acal tabılıp,
Tilegeni büt kelip,
Arstan kızdın özünö
Altımış erdik küç kelip,
Obodogu ay çolpon,
O, kuduret er saygıç,
Bolcoş bolup kaldı emi.
O düynö ketken er atam
Oşol kezde balbanga
Coldoş bolup kaldı emi,
Sarıbay kezek alarda,

Soyu sopu var olsun – deyip,
Alnıma yazılmış er oğlum,
Bozala tulparım, çolpanım,
Yokuş çıksam dayanağım,
İniş insem desteğim,
Kederlensem güler yüzüm,
Acıksam yiyeceğim,
Atalardan kalma miras» – deyip,
Armağan verilen mızrağın
Çelikten olduğunu bildi kız.
Er Seytek'e yalvarıp,
Kıkır kıkır güldü kız,
Hoşnut olup durdu kız.
Alıp düşmana uzatınca,
Kerege boyu mızrak değince,
Yüzüstü kapansa çaresiz cana
Destek mızrak değdikten sonra,
Öfkelenmişçesine hazırlanıp,
Kara bahtlı Kuyalı,
Ansızın ecel bulunup,
Dilediği tümden gelip,
Arslan kızın kendisine
Altmış erlik güç gelip,
Gökteki ay ile çolpan,
O kudretli, er saplayan,
Ona eş olup kaldı şimdi.
Öbür dünyaya göçen er atam
O zaman pehlivana
Yoldaş olup kaldı şimdi,
Sarıbay sıra alırken,

Kankor şerdin arbagın
Cıloolop kurçap arstanga
Coldoş bolup kaldı emi.
Kırk çilten kızır Kuyalı,
Koroolop kurçap kaldı ele...
«Bel bettegen şay atam
Bettep colun oñdodu.
Bak, baabedin dul apam,

Hunhar şirin ruhunu
Dizginleyip, kuşatıp, arslana
Yoldaş olup kaldı şimdi.
Kırk çilten, Hızır, Kuyalı'yı
Çepeçevre kuşatıp durdu...
«Bel bağladığım Şay atam
Yönelip yolunu düzeltti.
Baht, Baabedin, dul anam,

Koş kol menen koldodu».
Atı kızır maşayık,
Al oozduktan alıptır:
«Balam soguş kılgın» – dep
Koştop kalgan kezi eken,
Koldogonu bir toguz,
Koldop kalgan kezi eken.
Cölögönü bir toguz,
Cölöp kalgan kezi eken.
Kayıpçal kızı kız arstan,
Kalkalaşçu maydandan,
Aska taypak kerüüdön,
Alış kılçu cerinen,
Kımbattıgı bilinip,
Kım-kım etip süyünüp,
Ok ötpös çopkut ton kiyip,
Ok cetpegen at minip,
Bolot kılıç nayza alıp,
Kını cok kılıç baylanıp,
Dagdır cetse körüügö,
Çın acal cetse ölüügö,
Ubadaluu kayran şer,
Er Sarıbay kezetti,
Emi kökcal berüügö,
Kaarlanıp kamınıp,
Kayran şerdin özünö,
Kayıptan akıl tabılıp,
Kozgoloñduu kayran şer,
Baatırdıgı başkaça,
Balbandıgı bir kança.
Başta kündön kız balban,
Coo kiyimin kiyinip,

Çift eliyle destekledi».
Adı Hızır olan meşayih,
O, geminden tutmuştur:
«Yavrum, savaş eyle» – deyip
Yanında yürüdüğü an imiş,
Koruyanları tam dokuz,
Koruyup durduğu an imiş.
Destekleyeni tam dokuz,
Destek verdiği an imiş.
Kayıpçal kızı, kız arslan,
Siperleşilen meydandan,
Kayalık düz yamaçtan,
Cenk edilen yerinden,
Değeri belli olup,
İçi kıpır kıpır sevinip,
Ok geçmez zırh kaftan giyip,
Ok yetişmez ata binip,
Çelik kılıç, mızrak alıp,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Kader yeterse görmeye,
Gerçek ecel gelirse ölmeye,
Ahdine bağlı canım şir,
Er Sarıbay'ı gözetti,
Şimdi bozkurt sıra vermeye,
Öfkelenip hazırlanıp,
Canım şirin kendisine,
Gaipten akıl bulunup,
Gözü pek canım şir,
Bahadırlığı bambaşka,
Pehlivanlığı nice nice.
Eski günden beri kız pehlivan,
Cenk giysisini kuşanıp,

Colborstugu bilinip,
Kançalar menen karmaşkan,
Kan tögüşüp caygaşkan.
Can cürbögön çöl körgön,
Kança mıktı er körgön.
Telegeyin teñ körgön,

Kaplanlığı belli olup,
Nicelerle tutuşmuş,
Kan dökerek hesaplaşmış.
Can yürümez çöller görmüş,
Nice yaman erler görmüş.
Her yanını denk görmüş,

Kezetin bilip duşmandın,
Celcetpes oozun burdu ele,
Kupta caktı bet alıp,
Kezetin berip turdu ele.
Zıñ-zıñ etip kenebey,
Çabışarı Sarıbay,
Buçkagına teñebey.
Öydö-ıldıyın bolcoboy,
Özü kıraan baykuşuñ,
Ölömün dep oyloboy,
Balban cürök, şer kayrat,
Katuu kaarduu kapırga
Alp Sarıbay baatırga:
«Baatır bolsoñ, şer bolsoñ
Er Sarıbay sen bolsoñ,
Alıştı arbın salıñız,
Kezegiñdi alıñız,
Kıymıldabay kılt etpey,
Kıyşañdabay kılk etpey,
Kaarın kıynap kol sunup,
Cetip nayza uruñuz.
Mıktılap küçkö salıñız,
Kezetiñdi alıñız!
Akıldan tayıp şaşpañız,
Añ-tañ urup kaçpañız!» –
Dep, oşentip Kuyalı
Sülöösündöy kerilip,
Süylöör sözdön erinip,
Ak maralday kıygaçtap,
Asta süylöp kep baştap,
Kebi şerbet körünüp,
Körgöndö köñül bölünüp,
Ak buguday dañkayıp,
Ala askarday çalkayıp,

Balban kıyal şer cürök,
Bastırıp çıgıp turdu ele.
Mına oşondo Sarıbay
Keñ dünüyö tarıdı,

Düşmanın sırasını bilip,
Celcetpes'in başını çevirdi,
Kıble yanına yönelip,
Sırasını verip durdu o.
Zınk zınk edip aldırmadan,
Vuruşacağı Sarıbay'ı,
Tırnağına denk tutmadan.
İnişini yokuşunu hesaplamadan,
Kendisi şahbaz, o garip,
Ölürüm diye düşünmeden,
Pehlivan yürek, şir gayret,
Katı kahırlı kâfire,
Alp Sarıbay bahadıra:
«Bahadırsan, şir isen,
Er Sarıbay isen sen,
Cengi bol bol edin siz,
Sıranızı alın siz,
Kımıldamadan, kıpırdamadan,
Yalpalamadan, sarsılmadan,
Kahrını toplayıp el uzatıp,
Yetişip mızrak vurun siz.
Sağlamca güce başvurun,
Sıranızı alın siz!
Akıldan şaşıp telaşlanmayın,
Şaşkına dönüp kaçmayın!» –
Deyip, böylece Kuyalı
Vaşak gibi gerinip,
Söz söylemeye üşenircesine,
Ak maral gibi süzülüp,
Usulca söyleyip söze başlayıp,
Sözü şerbet görünüp,
Gören gönlünü kaptırıp,
Ak geyik gibi görklü durup,
Ala yalçın dağ gibi kurulup,

Pehlivan huylu, şir yürek,
Atını sürüp çıkıverdi.
İşte o zaman Sarıbay'a
Geniş dünya dar geldi,

Küñgürönüp küülöndü,
Kürsüldöp neçen türlöndü,
Caraktarın caylandı,
Calañdagan kuturgur
Alışar cagın kamdandı.
Kaardanıp kamındı,
Kara bolot baylanıp,
Kaarı betine aylanıp,
Sakal-murut birindep,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Kuturçuday kürüldöp,
Anı körüp turgan can,
Azat boyu dürküröp,
Eñ kayrattuu çoçkonun,
Esepsizden baykasam,
El canınan tüñülüp,
Nayza karmap çıñdanıp,
Küçün cıynap tıñdanıp,
Kür-kür etip bölünüp,
Küçü seldey körünüp,
Kürkürödü kuturgur.
Kaman sınduu kamınıp,
Kaarlandı çamınıp,
Kayrattanıp kamınıp,
Arstanday köz caynap,
Kaçıratıp tiş çaynap,
Bolcolu bar colborstoy,
Karmaşkan aman bolbostoy.
Eñ kayratı taş carıp,
Kürkürösü baş carıp,
Tokson türlüü türlönüp,
Toodoy bolgon kuturgur,
Ay-aalamdı süykönüp,
Er Sarıbay atagın,
Ay-aalamdın baarına,
Azır tier çatagı.

«Kagış kıldım kıyınça,
Kabıldım zaman akırga,

Homurdanıp coştu,
Gümbürdeyip nice hâle girdi,
Pusatlarını kuşandı,
Ağzı köpüren kudurmuş,
Dövüşecek yanını hazırladı.
Öfkelenip hazırlandı,
Kara çeliği kuşanıp,
Kahrı yüzüne vurup,
Sakalı bıyığı diken diken,
Ay-âlemi kasıp kavurup,
Kudurmuşçasına gürleyip,
Onu görüp duran can,
Baştan ayağa ürperip,
En gayretli domuzun,
Hesapsız hâlini gözlesem,
Halk canından umut kesip,
Mızrak tutup çelikleşip,
Gücünü toplayıp dinçleşip,
Gür gür edip öne çıkıp,
Gücü sel gibi görünüp,
Gürledi o kudurmuş.
Yaban domuzu gibi davranıp,
Kahırlanıp atıldı,
Gayretlenip hazırlanıp,
Arslanca gözü alevlenip,
Dişini gıcırdatıp çiğneyip,
Avını kollayan kaplan gibi,
Tutuşanı sağ komazcasına.
Yaman gayreti taş yarıp,
Gürleyişi baş yarıp,
Doksan türlü hâle girip,
Dağ gibi olan kudurmuş,
Ay-âleme sürtünüp,
Er Sarıbay'ın şanından,
Ay-âlemin hepsine,
Şimdi dokunur belası.

«Çarpıştım nice zorluyla,
Ahir zamana rast geldim,

Ay-aalamga zor kıldıñ,
Bir katınga caratkan
Mınça nege kor kıldıñ.
Uluk elem, şer elem
Ay-aalamdın bardıgın
Aydap cürüp tügötkön
Kança cerde alptardı
Alban türlüü kalktardı,
Alış menen cüdötkön,
Kayratım arbın zaarım küç,
Karmaşkandı kılgan tüz,
Cançışkandı çaalıtkan,
Alışkandı karıtkan.
Tikteşkendi cogotkon,
Bastaşkandı may kılgan,
Kez bolgondu cay kılgan.
Kagış kılgan adamdı,
Kara bolot cadalgan,
Kan Sarıbay men elem,
Korduguma kol cetpes,
Atışkanda ok cetpes,
Kıya cagın çaldırbas,
Dobul kelse cel cetpes,
Doo doolasa mal berbes,
Er Sarıbay şer elem,
Kara korgon çep elem.
Kabılgandı kaysagan,
Kayran kökcal er elem.
Es-akıldan tanganbı,
Ce erdik menden kaçkanbı?
Baatırlık balban şerlik kız,
Baarısı menden ötkönbü.
Kızıtalak kuu düynö,
Kıyındap aldap ketkenbi» –
Dep, oşentip Sarıbay,
Sakal-murut bölünüp,
Zaarı kırday körünüp,
Kaarlanıp küç tolup,

Ay-âleme zorba kıldın,
Bir kadına, ey Yaradan,
Beni neden bunca hor kıldın.
Ulu idim, şir idim,
Ay-âlemin tamamını
Sürüp sürüp tüketen,
Nice yerde alpları,
Türlü türlü halkları,
Cenk ile yıldıran.
Gayretim bol, zehrim güçlü,
Tutuşanı düzleyen,
Vuruşanı yoran,
Boğuşanı kocatan.
Göz dikeni yok eden,
Üstüne geleni ezen,
Karşılaşanı yere seren.
Çarpışan adamı,
Kara çelik gibi bilenen,
Han Sarıbay ben idim,
Zulmüme el yetişmez,
Atışınca ok yetişmez,
Kıyısına yanaştırmaz,
Fırtına kopsa yel yetişmez,
Davacı dava etse mal vermez,
Er Sarıbay, şir idim,
Kara kale, sur idim.
Önüne çıkanı çiğneyen,
Canım bozkurt er idim.
Us akıldan mı şaştım,
Yoksa erlik benden mi kaçtı?
Bahadırlık, pehlivanlık, şirlik, kız,
Hepsi benden üstün mü oldu.
Kahrolası kurnaz dünya,
Zorlayıp aldatıp mı gitti» –
Deyip, böylece Sarıbay,
Sakalı bıyığı ayrılıp,
Zehri dağ sırtı gibi görünüp,
Öfkelenip güç dolup,

Çın kayratı büt tolup,
Eki cagın karanıp,
Açuulanıp badirek,
Erdi-murdun calanıp,
Kaarın tögüp kalkına,
Kayrat kaynap, can urup,
Katuu kayrat baştadı.
Kayran candı ölümgö,
Cön ele baylap taştadı.
Aldımdagı Tookızıl
Arkası biyik, sooru bas,
Aldıga salsa çarçabas.
Keñ kökürök, taykı cal,
Kelişimdüü buudandı,
Kara caak buldursun,
Karmay kalıp imerip,
Tookızıldı toktotpoy,
Tomukka salıp ciberip,
Mına oşondo Tookızıl
Koydoy sanı bölünüp,
Koyondoy conu tüzölüp,
Araanday oozu açılıp,
Katıp ketken tuyagı
Tabaktay bolup cazılıp,
Tulpardıgı bilinip,
Cebedey ırgıp tüyülüp,
Cagalmay sınduu doñuzdun
Cadabay oozun burdu ele.
Kan cıttangan kök nayza,
Kaçırganda ne payda.
Karuusu tolup kapır kul,
Kan Sarıbay baatır kul,
Muzdu buzup toonu algan,
Çep kıyratıp coonu algan.
Başta barkın bilişken,
Ay-aalam menen tiyişken,
Atı ugulgan aalamga,
Arbagı çıkkan dalayga.
Katuu kaarduu Sarıbay,

Gerçek gayreti tam dolup,
İki yanına bakınıp,
Öfkelenip o edepsiz,
Dudağını burnunu yalayıp,
Kahrını halkına döküp,
Gayret kaynayıp, can atıp,
Katı bir gayrete başladı.
Canım canı ölüme,
Düpedüz bağlayıp bıraktı.
Altımdaki Tookızıl,
Sırtı yüksek, sağrısı basık,
Öne sürülse yorulmaz.
Geniş göğüslü, kısa yeleli,
Endamlı küheylanı,
Kara saplı kamçıyı,
Kavrayıp savurup,
Tookızıl'ı durdurmadan,
Diz kapağına indirip,
İşte o zaman Tookızıl,
Sağrısı koyun gibi bölünüp,
Tavşan gibi sırtı düzelip,
Ejder ağzı gibi ağzı açılıp,
Katılaşmış toynağı
Tabak gibi yayılıp,
Tulparlığı belli olup,
Ok gibi sıçrayıp toplanıp,
Delice doğan misali, domuza
Yılmadan başını çevirdi.
Kan kokan gök mızrak,
Kaçırınca ne fayda.
Pazusu dolu kâfir kul,
Han Sarıbay, bahadır kul,
Buzu kırıp dağı almış,
Suru yıkıp düşmanı almış.
Eskiden değerini bilirlerdi,
Ay-âlem ile dalaşmış,
Adı duyulmuş âleme,
Ünü yayılmış nicesine.
Katı kahırlı Sarıbay'ı,

Anıktap Kuday urdu emi.	*Besbelli Kuday çarptı şimdi.*
Kan cıttangan kök nayza,	*Kan kokan gök mızrağı,*
Kürkürötö sundu ele.	*Gürleterek uzattı.*
Kayran erdin kaşı – dep,	*Canım erin kaşı – diye,*
Alıs kelse tetiri	*Iskalarsa öte yandan*
Cürögünün başı – dep,	*Yüreğinin başı – diye,*
Kökcaldın kara közü – dep,	*Bozkurdun kara gözü – diye,*
74890 Kak ölör cerdin özü – dep,	*Tam ölecek yerin kendisi – diye,*
Alma sınduu ak emçek,	*Elma misali ak göğüs,*
Kolkosunun tuşu – dep,	*Şahdamarının hizası – diye,*
Kozgolboston nayza ursun,	*Kıpırdamadan mızrak vursun,*
Kulap keteer uşul – dep.	*Devrilip gideceği budur – diye.*
Acaldın ubak tuşu – dep,	*Ecelin vakti saati – diye,*
Seksen canı bolso da,	*Seksen canı olsa da,*
Kök kenedey tolso da,	*Gök kene gibi dolsa da,*
Alcañdagan katındı,	*Zırvalayan kadını,*
Añtara sayar çagım – dep,	*Tepetaklak deşeceğim çağ – diye,*
74900 Azır keldi tabım – dep,	*Şimdi geldi fırsatım – diye,*
Tezegin bergen tuşu – dep,	*Hesabını vereceği an – diye,*
Kerilip nayza çın ursam,	*Gerilip mızrağı sahiden vursam,*
Kıñşılagan kapırdın,	*Sızlanan kâfirin,*
Kıyalı tentek katındın,	*Huyu haşarı kadının,*
Kulap keteer kezi – dep,	*Devrilip gideceği dem – diye,*
Tokson canı bolso da,	*Doksan canı olsa da,*
Toktoosu cok uçur – dep,	*Duraksız düşeceği an – diye,*
Toktono albay Sarıbay,	*Duramayıp Sarıbay,*
Katuulap kaarın töktü emi.	*Şiddetle kahrını döktü şimdi.*
74910 Bu dünüyö berer – dep,	*Bu dünya bana kalır – diye,*
Bulgap saktap söktü emi,	*Mızrak sallayıp sövdü şimdi,*
Bu Sarıbay kuturdu.	*Bu Sarıbay kudurdu.*
Aç arstanday kuturdu,	*Aç arslan gibi kudurdu,*
Aylası bolot, zaarı küç,	*Fendi çok, zehri güçlü,*
Acaldan kimder kutulgan.	*Ecelden kimler kurtulmuş.*
Dalaydı körgön dañgıl it,	*Niceyi görmüş usta it,*
Köp cañcaldı körgön kul,	*Çok kavga görmüş kul,*
Çalgın salıp coo çalıp,	*Keşfe çıkıp düşman vurup,*
Adis bolup ar işke,	*Her işte usta olup,*
74920 Al muruntan köngön kul.	*O, eskiden beri alışmış kul.*

Tegi aylanta sanabay,	*Hiç çevresini saymadan,*
Tegeregin karabay,	*Etrafına bakmadan,*
Degi aylanı kuturgur,	*Hiç çareyi, o kudurmuş,*
Ölömün dep sanabay.	*Ölürüm diye hesaplamadan.*
Katuu kagış baştaldı.	*Katı çarpışma başladı.*
Kadır alda bergen can,	*Kadir Allah'ın verdiği canı,*
Kılga baylap taştadı.	*Kıla bağlayıp bıraktı.*
Ceelikken eken kuturgur,	*Coşmuş meğer o kudurmuş,*
Cerdin cüzün ürpöytüp,	*Yerin yüzünü ürpertip,*
74930 Cetik külük Tookızıl	*Yetkin yürük Tookızıl'ı*
Celiktirip çuratıp,	*Coşturup dörtnala kaldırıp,*
Cerdin cüzün uratıp,	*Yerin yüzünü döverek,*
Kezegin berse Kuyalı,	*Sırasını verse Kuyalı,*
Şamdagayı uşunday.	*Çevikliği işte böyle.*
Kuyalıga karata	*Kuyalı'ya doğru*
Kulcuñdagan Sarıbay,	*Kasıla kasıla Sarıbay,*
Camgır kılıp caa tartıp,	*Yağmur edip yay çekip,*
Möndür kılıp ok atıp,	*Dolu edip ok atıp,*
Ayla kılsa altı atıp,	*Çare buldukça altı atıp,*
74940 Conunda milte mıltık bar,	*Sırtında fitilli tüfek var,*
Bat atar koldo dalay bar.	*Elinde nice çabuk atar var.*
Munu menen cüz atıp,	*Bununla yüz kez atıp,*
Anın ogu cetkiçe,	*Onun oku yetişene dek,*
Kabılan şerden kan çıgıp,	*Kaplan şirden kan çıkıp,*
Kak töbögö cetkiçe	*Tam tepeye yetişene dek*
Aydalıga sır cebe	*Kürek kemiğine sırlı ok,*
Ayta berse añgeme,	*Anlata anlata bitmez hikâye,*
Anı menen cüz atıp,	*Onunla da yüz kez atıp,*
Cagaldangan kuturgur,	*Köpük saçan kudurmuş,*
74950 Camgır kılıp, caa tartıp,	*Yağmur edip, yay çekip,*
Möndürdöy bölök ok atıp,	*Dolu gibi başka ok atıp,*
Ogu kaptap turganda	*Oku sel gibi kaplarken*
Kayıpçaldın kayran kız,	*Kayıpçal'ın canım kızı,*
Uygu-tuygu tüşünüp,	*Kargaşayı sezip,*
Oñ-tetiri kılganda	*Ters yüz olup dönerken*
Kılgan işte sonun bar,	*Yaptığı işte hikmet var,*
Berendigi Kanıkey,	*Yiğit gönüllü Kanıkey,*
Bet alsañ coogo kiygin – dep,	*Düşmana yönelirsen giy – diye,*

	Oşo coonu karasa	*O düşmana bakınca*
74960	Kızır ata kaalasa	*Hızır ata dilerse*
	Cakası altın, ceñi cez	*Yakası altın, yeni tunç,*
	Koş badana torgoy köz	*Çift katlı, toygar gözlü zırh,*
	Tabılgı caksa çok ötpös,	*Tabılgı koru değse kor geçmez,*
	Onogor atsa, ok ötpös,	*Onogor atılsa ok geçmez,*
	Oodarışsa kol ötpöyt,	*Güreşilse el geçmez,*
	Badanına keltirip,	*Zırhına denk getirip,*
	Balban tiktep kayıgan,	*Pehlivan nişanlasa kayan,*
	Altı miñ nayza bir saysa,	*Altı bin mızrak bir saplansa,*
	Ar cagına coloboy,	*Öbür yanına varamadan,*
74970	Tuş-tuş cakka kayıgan,	*Dört bir yana kayıveren,*
	Nayza sayıp ötkönü,	*Mızrak saplanıp geçti diye,*
	Ustalardın dalayın,	*Ustaların nicesine,*
	Bilbeysiñ dep söktürgön.	*Bilmezsin diye sövdürten.*
	Bolot egep ciberip,	*Çeliği eğeleyip,*
	Bolcolduu cerge töktürgön.	*Belli yere döktürten.*
	Sarıbay cañcal saların,	*Sarıbay'ın kavga çıkaracağını,*
	Saat baştap kaların,	*Kara saati başlatacağını,*
	Bılçıldaşıp kalışıp,	*Ete kemiğe vuruşulup,*
	Bir müşküldü saların,	*Bir belanın salınacağını,*
74980	Bile kelgen emespi,	*Öteden beri bilirdi ya,*
	Atayılap arılap,	*Bile isteye, tâ uzaktan,*
	Nazdap surap bu tondu,	*Nazlanıp isteyip bu kaftanı,*
	Kie kelgen emespi.	*Giyip gelmişti ya.*
	Atkan ogu topuldap,	*Attığı ok top top yağıp,*
	Ar bir cakka kuyuluu.	*Her bir yana dökülür.*
	Al Sarıbay kapırdı,	*O Sarıbay kâfiri,*
	Açıp közdü-cumguça,	*Göz açıp kapayıncaya dek,*
	Çın kezegin aluuga	*Gerçek sırasını almaya,*
	Nayza menen uruuga,	*Mızrak ile vurmaya,*
74990	Aytkan kepti, sözdördü,	*Söylenen lafı, sözleri,*
	Kıdırata karabay,	*Sırayla gözetmeden,*
	Kıykırıgı taş cardı.	*Haykırışı taş yardı.*
	Kılça canın ayabay,	*Kıl kadar canını esirgemeden,*
	Tegerete karabay,	*Çevresine bakmadan,*
	Katuu müşkül bolcoboy,	*Ağır belayı hesaplamadan,*
	Ölörün kılça sanabay,	*Öleceğini kıl kadar saymadan,*

Ötkür da eken, şer da eken,
Ölörman tuugan er da eken.
Kabılgandı kaysagan,
Kan tögördün biri eken.
Köödönündö kep arman,
Köptü körgön köp aram,
Munun izdegeni çoñ cañcal.

Keskinmiş de, şirmiş de,
Ölümüne yaratılmış ermiş de.
Önüne çıkanı çiğneyen,
Kan dökücülerin biriymiş.
Göğsünde söz, dert dolu,
Çok görmüş o koca haram,
Bunun aradığı büyük kavga.

Kaarın tögüp Sarıbay,
Katuulugu momunday.
Bettep nayza sundu ele,
Bende çıdap turgusuz,
Kaptap ketip kalıñ kol
Kılça takat kılgısız,
Kaarı katuu Sarıbay
Karmaşkanı momunday.
Çın sayılsa bu nayzam
Çıkanaktın tuşu – dep,
Bul kuturgan kançıktın,
Çın ölör ceri uşul – dep,
Oyu menen küülönüp,
Oduraňdap cürgönü.
Çımırkanıp nayza ursam,
Çındap ayzam tiybeybi?
Kança baatır bolso da,
Başı cerge kirbeybi?
Oyu menen oy oylop,
Köñül menen cay boylop, –
Dep, oylonup Sarıbay
Kıltıldabay kenebey,
Köödönündö bay bolup,
Sarıbaydın sayganın,
Tookızıl oozun burdu ele,
Salmagın kör momunday.
Köpkök bolot nayzasın,
Buçkagına teñebey,
Kürkürötö sundu ele.
Öödö-ıldıyın karabay,
Ölör ceriñ uşul – dep,

Kahrını döküp Sarıbay,
Katılığı işte şöyle.
Yüz tutup mızrak uzattı,
Kul dayanıp duramaz,
Kalabalık ordu üşüşse de
Kıl kadar takat gösteremez,
Kahrı katı Sarıbay'ın
Tutuşması işte şöyle.
Sahi saplanırsa bu mızrağım
Dirseğinin hizası – diye,
Bu kudurmuş kancığın,
Gerçek öleceği yer budur – diye,
Kendi kafasınca coşup,
Kabara kabara gidişi.
Var gücümle mızrak vursam,
Sahiden mızrağım değmez mi?
Ne denli bahadır olsa da,
Başı yere girmez mi?
Kendi kafasınca düşünüp,
Gönlünce keyif sürüp, –
Diye düşünüp Sarıbay,
Kılını kıpırdatmadan, aldırmadan,
Gönlünde ferah olup,
Sarıbay'ın saplayışına,
Tookızıl başını döndürdü,
Ağırlığını gör, işte böyle.
Gömgök çelik mızrağını,
Hiçe sayıp denk tutmadan,
Gürleterek uzattı.
İnişine yokuşuna bakmadan,
Öleceğin yer budur – diye,

	Al balban kız turdu ele.	*O pehlivan kız duruyordu.*
	Körsöñ baatır Sarıbay	*Görsen, bahadır Sarıbay,*
	Küp dedire urdu ele,	*Küt dedirtip vurdu,*
	Muştap kelip turdu ele.	*Yumruklayıp geliyordu.*
	Mayışıp ayza çok bolup,	*Mızrak bükülüp kor olup,*
75040	Kayıpçaldın kız arstan	*Kayıpçal'ın kız arslanı,*
	Balbandıgı körünüp,	*Pehlivanlığı görünüp,*
	Muştaganda kök ayza	*Yumruklayınca gök mızrak,*
	Bıt-çıt bolup bölünüp,	*Paramparça bölünüp,*
	Kayıpçaldın Kuyalı,	*Kayıpçal'ın Kuyalı'sı,*
	Kırk çilteni koldogon,	*Kırk çilteni destek olan,*
	Kıyın nayza tiygende,	*Çetin mızrak değdiğinde,*
	Kırk çiltendin baarısı	*Kırk çiltenin hepsi,*
	Etektep alıp bastı ele.	*Eteğinden tutup bastırdı.*
	Beren Manas arbagı,	*Yiğit Manas'ın ruhu,*
75050	Cölöp-tayap turdu ele.	*Destek olup duruyordu.*
	Conu mıktı beybaktı,	*Sırtı pek o kadını,*
	Ton kötörüp kaldı emi,	*Zırhını kaldırıp tuttu şimdi,*
	Toodoy Manas arbagı	*Dağ gibi Manas'ın ruhu,*
	Çoñ kötörüp kaldı emi.	*Büsbütün kaldırıverdi şimdi.*
	Baktı-taalay ırıstı,	*Bahtı, talihi, kısmeti,*
	Baylap közün saldı emi,	*Bağlayıp önüne serdi şimdi,*
	Kımbattuusu kırk çilten,	*Kıymetlisi kırk çilten,*
	Tuş-tuştan cölöp kaldı emi.	*Dört yandan destekledi şimdi.*
	Koldogonu bir toguz,	*Koruyanları tam dokuz,*
75060	Koldop kelip turganda,	*Koruyup gelip dururken,*
	Kız arstan balban kız,	*Kız arslan, pehlivan kız,*
	Kıyla cerdi çapkan kız,	*Nice yerleri vurmuş kız,*
	Kıyla kişi cakkan kız.	*Nice kişiyi hoşnut etmiş kız.*
	Kızır atam cetelep,	*Hızır atamın elinden tuttuğu,*
	Kıyla cerge bakkan kız.	*Nice yerde büyüttüğü kız.*
	Kıyşañdabay bılk etpey,	*Yalpalamadan, kımıldamadan,*
	Kıltıldabay bılk etpey,	*Sallanmadan, kıpırdamadan,*
	Kazayılın sunganda,	*Kazayılını doğrulttuğunda,*
	Caratkanga calınıp,	*Yaradan'a yalvarıp,*
75070	Al Sarıbay kapırga	*O Sarıbay kâfire,*
	Uşu kepti kıldı ele:	*Şu sözü söyledi:*
	«Kerilip nayza saydıñız,	*«Gerilip mızrak sapladınız,*

Kezegimdi aldıñız,	*Sıramı aldınız,*
Camgır kılıp caa tartıp,	*Yağmur edip yay çekip,*
Möndür kılıp, ok atıp,	*Dolu edip, ok atıp,*
Caman cañcal saldıñız.	*Kötü bir kavga saldınız.*
Aşıgıraak ok atıp,	*Fazladan ok atıp,*
Uyat boldu munuñuz,	*Ayıp oldu bu yaptığınız,*
Ubadaga turuñuz.	*Verdiğiniz sözde durun.*
Kıyalıñdan kıñk etpey,	*İnadından gık demeden,*
Kıya tartıp kılk etpey,	*Yan çizip kaçmadan,*
Degen sözgö könüñüz.	*Denen söze uyun siz.*
Baatır bolsoñ, er bolsoñ,	*Bahadırsan, er isen,*
Er Sarıbay sen bolsoñ.	*Er Sarıbay isen sen.*
Kezet kurap Kuyalı	*Sıra kurup Kuyalı,*
Kelip cetti Sarıbay,	*Gelip yetişti Sarıbay,*
Keriş cönü momunday.	*Kavganın hâli işte şöyle.*
Sarıbaydı Kuday urganı,	*Sarıbay'ı Kuday çarptığından,*
Odurañdap oroyup,	*Kabararak kabalaşıp,*
Sözgö kelbey turganı.	*Söze gelmeyip duruşu.*
Orup-cıyıp alçuday,	*Biçip devşirip alacakmış gibi,*
Dünüyönün tübünö	*Dünyanın dibine*
Calgız özü cetçüdöy,	*Tek başına yetecekmiş gibi,*
Ay-aalamdı talkalap,	*Ay-âlemi parçalayıp,*
Talkan kılıp ketçüdöy.	*Un ufak edip gidecekmiş gibi.*
Kaarlandı Sarıbay,	*Kahırlandı Sarıbay,*
Kagıştın colu momunday.	*Çarpışmanın yolu işte şöyle.*
On segiz miñ aalamdı	*On sekiz bin âlemi*
Opot kılıp koyçuday.	*Yok edip koyacakmış gibi.*
Ay-aalamdın baarısın,	*Ay-âlemin tamamını,*
Opot kılıp bilçüdöy.	*Yok etmeyi bilirmiş gibi.*
Aytkanına könböstön,	*Dediğine uymadan,*
Er kezegin berbesten,	*Er sırasını vermeden,*
Kara caak aybalta	*Kara saplı aybaltayı*
Karmap alıp imerdi.	*Kavrayıp savurdu.*
Kamıntpastan balbandı,	*Pehlivana aman vermeden,*
Karsıldatıp ciberdi.	*Çatırdatıp indirdi.*
Sarıbaydın cañcalın	*Sarıbay'ın kavgasını*
Ar kaçandan bilüüçü,	*Öteden beri bilirdi,*
Köpkök temir tuulgaga	*Gömgök demir tulgayı,*

Körsöñ arstan balbandın	*Görsen, arslan pehlivan,*
Kömörüp başta kiyüüçü,	*Başına geçirip giyerdi,*
Kambıl eken Kuyalı,	*Tedbirliymiş Kuyalı,*
Kabırgada sebeli	*Kaburgadaki zırh örgüsü,*
Aydalı menen cüröktü	*Kürek kemiğiyle yüreği*
Kaptap koyup kelüüçü,	*Örtüp kaplayagelmişti,*
Balban eken Kuyalı,	*Pehlivanmış Kuyalı,*
Basıp nayza kirüügö,	*Bastırıp mızrak işlemeye,*
Bir cerinde teşik cok,	*Bir yerinde delik yok,*
75120 Kuyalıga katılgan	*Kuyalı'ya sataşan*
Sarıbayda keşik cok.	*Sarıbay'a nasip yok.*
Degen sözgö könböstön,	*Denen söze uymadan,*
Er kezegin berbesten,	*Er sırasını vermeden,*
Sarıbay çabış kılgan soñ,	*Sarıbay vuruş edince,*
Şer ataktuu balban kız	*Şir namlı pehlivan kız*
Kuyalı karap turbaybı.	*Kuyalı bakıp durur mu ya.*
Karmaşkanı Sarıbay,	*Tutuştuğu Sarıbay'ı,*
Karap Kuday urabı.	*Kuday göz göre çarpar mı.*
Kuday betin körsötpö,	*Kuday, yüzünü gösterme,*
75130 Caman cañcal baştadı.	*Kötü bir kavga başlattı.*
Kuyalıday baatırıñ	*Kuyalı gibi bahadırın,*
Candan keçip taştadı.	*Candan geçiverdi.*
Mañdaylaşıp turuşup,	*Karşı karşıya durup,*
Bılçıldaşıp uruşup,	*Ete kemiğe vuruşup,*
Kaçırıp nayza salışıp,	*Saldırıp mızrak salışıp,*
Kaalagan cerge malışıp,	*İstedikleri yere daldırıp,*
Tüp etektep alışıp,	*Eteklerinden kapışıp,*
Tügönüşüp kalışıp,	*Tükenişip kalışıp,*
Cer buzulup, añ bolup,	*Yer bozulup çukur olup,*
75140 Adam başı mañ bolup.	*İnsan başı sersem olup.*
Kasabalap tuu tolup,	*Tuğlar sancaklar dolup,*
Asman cargan çuu bolup,	*Göğü yaran çığlık kopup,*
Mañday-teskey turuşup,	*Yüz yüze karşı durup,*
Mıltık atıp, caa tartıp,	*Tüfek atıp, yay çekip,*
Bılçıldaşıp uruşup,	*Ete kemiğe vuruşup,*
Bir elestüü çoñ cañcal,	*Görülmedik büyük kavga,*
Dabış kılıp turganda,	*Gürültü koparıp dururken,*
Karsıldaşıp kayran can,	*Çatır çutur, canım canlar,*

Çabış kılıp turganda,
Cer buzulup añ bolup,
Adamdın başı mañ bolup,
Cazayıldap too buzup,
Kıyrap adam okko uçup
Kıyralışıp turganda,
Kızık boldu bul cañcal,
Kıyın soguş kılganı,
Casayıl karmap caa tartıp,
Cana kança kök batıp,
Caman uruş boluşup,
Eren da eken, şer da eken,
Er Sarıbay Kuyalı,
Bendeden çıkkan er eken,

Vuruş edip dururken,
Yer bozulup çukur olup,
İnsanın başı sersem olup,
Cazayıl atıp dağ yıkıp,
Kırılıp insan okla uçup,
Kırılışıp dururken,
İlginç oldu bu kavga,
Çetin savaş edişleri,
Casayıl tutup yay çekip,
Dahası nice gök çelik batıp,
Kötü bir vuruş olup,
Yiğitmiş de, şirmiş de,
Er Sarıbay ile Kuyalı,
Kul içinden çıkmış ermiş,

Bir birine karabay,
Kılça canın ayabay,
Balaluu cañcal baştaşıp,
Baykuş candı ekööö teñ
Kılga baylap taştaşıp,
Kıyın cañcal duu bolup,
Toluk kandı cutuşup,
Tondun baarın tıtışıp.
Soyuldaşsa solk etpey,
Baltalaşsa bılk etpey.
Kamçılaşsa kañk etpey,
Kılıçtaşsa kıñk etpey,
Kıyın soguş salıştı,
Kızık ömür toptuu can,
Kılga baylap taştaşıp,
Kızık ömür, tattuu can,
Kılga baylap taştaptır.
Kızıl kırgın, kuu sürgün,
Kıraandarın baştaptır.
Cakalaşıp çoyuşup,
Cakın kelip kalganın
Balta menen koyuşup,
Künü-tünü eki kün
Küpüldöşüp tınbadı.

Birbirine bakmadan,
Kıl kadar canını esirgemeden,
Belalı kavga başlatıp,
Zavallı canı ikisi de
Kıla bağlayıp bırakıp,
Çetin kavga uğultu olup,
Dolu dolu kan yutuşup,
Kaftanların hepsini yırtışıp.
Sopalaşsalar sarsılmadan,
Baltalaşsalar kımıldamadan.
Kamçılaşsalar ses etmeden,
Kılıçlaşsalar gık demeden,
Çetin bir savaş saldılar,
Şirin ömrü, koca canı,
Kıla bağlayıp bırakıp,
Şirin ömrü, tatlı canı,
Kıla bağlayıp bırakmışlar.
Kızıl kırgın, kuru sürgün,
En yamanını başlatmışlar.
Yakalaşıp çekişip,
Yakına gelmiş olanına
Balta ile vuruşup,
Gece gündüz iki gün,
Güpürdeşip durmadılar.

Küülönüşüp salışıp,
Kürpüldöşüp kalışıp,
Kasaba kaynap tuu bolup,
Aygaylagan çuu bolup,
Karasañ dümök duu bolup,
Kalıñ cañcal boluştu.
Armanı cok tıtışıp,
Suuday kandı cutuşup,
Sunup nayza alıştı,
Kayran canın ayabay,
Talkalaşıp salıştı.
Mından ayla bolgon cok,
Kapkara çañga bölönüp,
Kıyalduu müşkül kır bolup,
Kıyın dümök çır bolup,
Asman cargan çuu bolup,

Coşuşup saldırışıp,
Gürpürdeşip kalışıp,
Sancak kaynayıp tuğ olup,
Haykırışlar çığlık olup,
Baksan hengâme uğultu olup,
Koyu bir kavgaya durdular.
Doyasıya didişip,
Su gibi kanı yutuşup,
Mızrak uzatıp dövüştüler,
Canım canlarını esirgemeden,
Parçalaşıp vuruştular.
Bundan öte çare olmadı,
Kapkara toza bürünüp,
Belalı dert dağ sırtı olup,
Çetin hengâme çekişme olup,
Göğü yaran çığlık olup,

Aygaylagan duu bolup,
Bir işine müşkül dart
Salışa albay turdu ele.
Çın esebin bir biri
Tabışa albay turdu ele.
Uluu muşkül bir biröö,
Salışa albay turuştu.
Uypalaşıp bir birin,
Alışa albay turuştu.
Cer buzulup termelip,
Ekөönün küçü teñ kelip,
Çapçışıp çama cete albay,
Talkalaşıp salışıp,
Bir birine cete albay,
Uluu cañcal, kalıñ duu,
Uşunday bolup ızı-çuu,
Adamdın baarı ürölüp,
Nayza kıyrap tügönüp.
Artık cañcal bölünüp,
Çamaluusu çaksızdın,
Aydap cürüp soyuşup,
Artık cañcal uluu duu,

Haykırışan uğultu olup,
Birbirine ağır bir dert
Salamayıp duruyorlardı.
Gerçek hesabını birbirinin
Bulamayıp duruyorlardı.
Büyük belayı biri birine,
Salamayıp durdular.
Hırpalaşıp birbirini,
Alt edemeyip durdular.
Yer bozulup sallanıp,
İkisinin gücü denk gelip,
Pençeleşip güç yetmeyip,
Parçalaşıp vuruşup,
Birbirine yetemeyip,
Ulu kavga, koyu uğultu,
Böylesine hır gür, çığlık,
İnsanın hepsi ürküşüp,
Mızrak kırılıp tükenip.
Kavga büsbütün azıp,
Gücü yeten güçsüzü,
Sürüp sürüp boğazlayıp,
Aşırı kavga, ulu uğultu,

Kalıñ aygay ızı-çuu.
Katuu müşkül boldu emi,
Belgilüüdön han ölüp,
Betteşip candın baarı ölüp,
Beypay soguş boluştu.
Tirüü debey bu candı,
Tim ele taştap koyuştu.
Karmaş kılgan kan ölüp,
Katuu cañcal salışıp,
Kalbay cürüp erender,
Karsıldaşıp kalışıp,
Ölüm acal balaaga,
Coogo ele mintip barışıp,
Çama çarçap al ketip,
Er Sarıbay çoñ baatır,
Adam körüp el bilbes,
Duuga salıp turdu emi.
Aygaylagan bu cañcal,

Koyu haykırış, hır gür.
Ağır bela oldu şimdi,
Belli başlılardan han ölüp,
Yüzleşen canların hepsi ölüp,
Amansız bir savaş oldu.
Diri demeden bu canı,
Öylece bırakıverdiler.
Tutuşan han ölüp,
Katı kavga salışıp,
Geri kalmadan yiğitler,
Çatırdaşıp kalışıp,
Ölüm, ecel belasına,
Düşmana işte böyle varıp,
Takat yorulup güç gidip,
Er Sarıbay, büyük bahadır,
İnsanın görmediği, elin bilmediği,
Şamataya boğdu şimdi.
Haykırışan bu kavgayı,

Çuuga salıp turdu ele.
Çama çarçap, al ketip,
Denebizden kan ketti,
Keñ dünüyö tar boldu,
Şekerden tattuu şilekey,
Bir cutuuga zar boldu.
Barakelde Kuyalı,
Bali debey ne deyin,
Erdigiñ kubat, zaarıñ küç,
Sarıbaydı kıldım tüz.
Kayran başka küç keldi,
Akır-takır iş keldi.
Men Sarıbay kan elem,
Ar kaçandan bir kaçan,
Ar dayımdan bir dayım
Kagış kılgan adatım.
Kança koldun baarısın,
Kagış kılıp kıyratıp
Beypayga saldım baarısın.
Çamaluunu çalçu elek,

Çığlığa boğup duruyordu.
Takat yorulup, güç gidip,
Bedenimizden kan gitti,
Geniş dünya dar oldu,
Şekerden tatlı salyayı,
Bir yutmaya hasret kaldık.
Bârekallah Kuyalı,
Aferin demeyip ne diyeyim,
Erliğin kuvvet, zehrin güçlü,
Sarıbay'ı ettin dümdüz.
Canım başa güç geldi,
Ahir çetin iş geldi.
Ben Sarıbay han idim,
Her zamandan bir zaman,
Her daimden bir daim,
Çarpışmaktır âdetim.
Nice ordunun hepsini,
Çarpışıp kırıp geçirip,
Hepsini perişan ettim.
Gücü yeteni çelerdik,

	Çabışkan dümök coo kelse	*Vuruşkan azgın düşman gelse,*
	Çalkasınan salçu elek,	*Sırtüstü sererdik,*
	Colunduunu coyçu elek,	*Bahtı açık olanı yok ederdik,*
	Coylop cakın kelgendi,	*Sinsice yaklaşıp geleni,*
	Kaşaytkan közün oyçu elek.	*Belermiş gözünü oyardık.*
	Kulcuñdaşa ketkende,	*Kasılıp karşı gelince,*
	Kün aylasın ketirip	*Gün yüzü göstermeyip,*
75270	Çalkasınan salçu elek.	*Sırtüstü sererdik.*
	Kasam cetip ölbödüm,	*Hasmım yetip ölmedim,*
	Kaçışı katuu, zaarı küç,	*Kaçışı sert, zehri güçlü,*
	Kayranım sendey körbödüm.	*Canım, senin gibisini görmedim.*
	Keçee kabarçıdan kep ugup,	*Dün haberciden söz duyup,*
	Kuyalı keldi dep ugup,	*Kuyalı geldi diye duyup,*
	Çımın canım çırkırap,	*Sinek kadar canım çırpınıp,*
	Dal san söögüm bırkırap,	*Tüm kemiklerim sızlayıp,*
	Bokono söögüm bolkuldap,	*Kaburga kemiğim zonklayıp,*
	Bolboy içim solkuldap,	*Durmadan içim sarsılıp,*
75280	Kalkka kabar bilingen,	*Halka haberi duyulan,*
	Kara tacaal keldi – dep,	*Kara Deccal geldi – diye,*
	Kayran balban Sarıbay,	*Canım pehlivan Sarıbay,*
	Kayran candan tüñülgön.	*Canım candan umut kesmiş.*
	Çımırkangan beytaalay,	*Var gücüyle gerilen bahtsız,*
	Ar kaçandan bir kaçan,	*Her zamandan bir zaman,*
	Capaa salıp uşunday.	*Böylesine cefa salıyor.*
	Cagdanıp cibek bölünböy,	*Süslenip ipeği ayrılmadan,*
	Caman kıldıñ çır salıp,	*Kötülük ettin, çekişme salıp,*
	Can koyçu türüñ körünböy.	*Can bırakır hâlin görünmez.*
75290	Arkardın cibek belindey,	*Dağ koyununun ipek beli gibi,*
	Ar aybatıñ karasam,	*Her heybetine baksam,*
	Aşuunun muzdak celindey.	*Geçidin soğuk yeli gibi.*
	Küü-küü etip küülönüp,	*Uğul uğul coşup,*
	Küñgürönüp süylönüp,	*Homurdanıp söylenip,*
	Kürkürödü Sarıbay:	*Gürledi Sarıbay:*
	«Men Sarıbay bolgonu,	*«Ben Sarıbay olalı,*
	Sarıbay atka kongonu,	*Sarıbay adını alalı,*
	Ereşen tartıp er bolup,	*Serpilip yetişip er olup,*
	Er uuluna teñ bolup,	*Er oğluna denk olup,*
75300	Altın taacı kiygenim,	*Altın tacı giydim ben,*

Altın takka mingenim,
Kalk başkarıp, curt kütüp,
Sarıbay bolup cürgömün.
Ordo tutup, kan bolup,
Oruntuktuu biy bolup,
Kalk çogultup curt karmap,
Bulut minip, muz bürküp,
Kücüldögön kezekte,
Ukuruk kalbay, can kalbay,
Uyutkusun bıt kılıp,
Men tiybegen mal kalbay,
Zulpukor, bolot nayzamdı,
Küülöp turgan kezimde,
Asman-köktün baarısın
Eelep turgan kezimde,
Caya kesip cep cürdüm,
Calañkıç kayda dep cürdüm.
Kazı kesip cep cürdüm,
Balaket kayda dep cürdüm.
Oy, oñbogon Kuyalı,
Tegi senden köp küydüm.
Kalmışında bul erge,

Altın tahta çıktım ben,
Halk yönetip, yurt güdüp,
Sarıbay olarak yaşadım.
Orda kurup, han olup,
Makam sahibi bey olup,
Halk toplayıp yurt tutup,
Buluta binip, buz püskürüp,
Gümbürdediğim çağda,
Ne kement kaldı, ne can kaldı,
Mayasını darmadağın edip,
Dokunmadığım mal kalmadan,
Zülfikâr'ı, çelik mızrağımı,
Savurduğum çağımda,
Gökyüzünün tamamını
Zapt ettiğim çağımda,
Sağrı yağını kesip yedim,
Azrail nerede diye gezdim.
Kazı yağını kesip yedim,
Bela nerede diye gezdim.
Ey, onmaz Kuyalı,
Hep senden çok yandım.
Kala kala bu ere,

Karuusu biyik kapırga,
Özögümön ört çıgıp,
Öz içimen coo çıgıp,
Çından kaza balanı
Körgönü turgan ekemin,
Çın acal ketip kayran can,
Ölgönü kelgen ekemin.
Beker düynö soodager,
Bu dünüyögö kızıgıp,
Neteyin degen ekemin.
Kagışkanım Kuyalı,
Cerimden çıkkan can ele,
Ceti colu sayışıp,
Saga munu kılam dedi ele.
Atı artık kız balban,
Muraasına cetiptir,

Pazusu yüce kâfire,
Özümden yangın çıkıp,
Öz içimden düşman çıkıp,
Gerçekten kaza belayı,
Görecekmişim meğer,
Gerçek ecelle gidip canım can,
Ölmeye gelmişim meğer.
Boş dünyanın bezirgânı,
Bu dünyaya imrenip,
Ne edeyim demişim meğer.
Çarpıştığım Kuyalı,
Yerimden çıkma bir can idi,
Yedi kez mızraklaşıp,
Sana bunu yaparım demişti.
Adı üstün kız pehlivan,
Muradına ermiş,

	Tiktegeni ölüptür,	*Göz diktiği ölmüş,*
75340	Tilegenin beriptir.	*Dilediğini vermiş.*
	Karmaşkanı ölüptür,	*Tutuştuğu ölmüş,*
	Kagışkanı keliptir.	*Çarpıştığı gelmiş.*
	Kayıpçaldın balban kız,	*Kayıpçal'ın pehlivan kızı,*
	Kara köödön dardañ kız,	*Kara göğüslü kabadayı kız,*
	Kalayıktan kalgan kız.	*Elden geri kalmış kız.*
	Ayılıñdın çeti ak kıya,	*Köyünün ucu ak yamaç,*
	Abiyiri ketken şurkuya.	*Namusu gitmiş yosma.*
	Sıdır bargan beli cok,	*Aşıp geçmediği bel yok,*
	Sıyınbagan eri cok.	*Sığınmadığı er yok.*
75350	Bekzaadanın beren kız,	*Beyzadenin yiğit kızı,*
	Esebi cok döö bolup,	*Hesapsız dev kesilip,*
	Er izdegen oñobu.	*Er arayan onar mı.*
	Kanzaadaday calgız kız,	*Hanzade gibi yalnız kız,*
	Karmaşka çıkkan bolorbu.	*Tutuşmaya çıkar olur mu.*
	El kıdırıp curt buzgan,	*El gezip yurt bozan,*
	Beypay sendey bolobu.	*Senin gibi baş belası olur mu.*
	Esil zattın calgız kız,	*Soylu zatın yalnız kızı,*
	Er izdegen oñorbu.	*Er arayan onar mı.*
	Beypay sençe bolobu,	*Senin kadar belalı olur mu,*
75360	Betteşpeseñ bolobu.	*Yüzleşmesen olur mu.*
	Kılıç suurup kındaymın,	*Kılıcı kından sıyırırım,*
	Kızıp emi çındaymın.	*Kızıştım, şimdi bilenirim.*
	Uu taştadıñ külümö,	*Külüme zehir attın,*
	Sırıñdı catka bilgizip,	*Sırrını yabana bildirip,*
	Uşintip cettiñ tübümö.	*Böyle kökümü kuruttun.*
	Karmaş kıldıñ çettediñ,	*Tutuştun, çekildin kıyıya,*
	Kayran candı örttödüñ.	*Canım canı yaktın kavurdun.*
	Işiñdi karan tün kıldıñ	*İşimi zifiri gece kıldın,*
	Köñülümdü kir kıldıñ.	*Gönlümü kir eyledin.*
75370	Bir kılbadıñ miñ kıldıñ,	*Bir etmedin bin ettin,*
	Mınça nege çır kıldıñ.	*Bunca neden hır çıkardın.*
	Baylap saldıñ bagımdı,	*Bahtımı bağlayıverdin,*
	Baatır elem şer elem,	*Bahadır idim, şir idim,*
	Köp sındırdıñ şagımdı.	*Çok kırdın şevkimi.*
	Köp ketirdiñ alımdı,	*Çok giderdin gücümü,*
	Köp kaşayttıñ canımdı,	*Çok yaktın canımı,*

Balaa baştap künügö,
Çoguu cettiñ tübümö.
Kaarım kelip kakayıp,
Katılbay koyboym biriñe,
Batkalaştın çölündö,
It cürböstün ceeginde,
Ölböy arañ kalıştım.
Maderiñdin kegi cok,
Mınday dalay salıştıñ,
Çalkıp çamañ kelalbay
Karabet senden kek albay,
Oodarıp attan tüşürüp
Oşondo seni men albay,
Sanga albay sözümdü,
Salbar kıldıñ özümdü.
Salbarlıkka süyüpsüñ,
Sarı izime çöp salıp,
Sen sargara kuup cürüpsüñ.
Celpiniştin oyunda,
Kabılgandı kırgamın,
Aytpay ketip sözümdü,
Albay ketip özümdü.
Mında salbar kılgamın,
Caralganga calgansıñ,
Canıñ küygön adamsıñ,
Küyütüñ öttü uşunday.

Her gün bela başlatıp,
Hepten kökümü kuruttun.
Kahrım gelip dikilip,
Sataşmadan durmam birinize,
Batkalaş'ın çölünde,
İt yürümezin kıyısında,
Ölümden kıl payı kurtuldum.
Ananın öcü yok,
Böyle nice vuruştun,
Coşup gücün yetmeyip,
Karayüz, senden öç almadan,
Attan devirip düşürüp,
O zaman seni almadan,
Sözümü hesaba almadan,
Beni ortada bıraktın.
Ortada bırakmayı sevmişsin,
Sarı izime ot atıp,
Sen sarara sarara kovalamışsın.
Celpiniş ovasında,
Önüme çıkanı kırmışım,
Sözümü söylemeden gidip,
Beni almadan gidip.
Burada ortada bırakmışım,
Yaratılana yalansın,
Canı yanmış adamsın,
Acın işte böyle geçti içime.

Taş maydanda çabıştıñ,
Dalay neçen kagıştıñ,
Saysam nayza kayrıdıñ,
Küyütüñ bar oy kançık,
Cal-kuyruktun baarı cok,
Sanat kılıp taştadıñ.
Süzöörümö müyüz cok,
Tokol kılıp taştadıñ,
Süldörüm bar alım cok,
Kopol kılıp taştadıñ.
Opsuz cañcal kılbasam,
Olco katın kılbasam.

Taş meydanda vuruştun,
Nice nice çarpıştın,
Saplasam mızrağı savdın,
Derdin var be kancık,
Yele kuyruk hepten yok,
İbretlik edip bıraktın.
Tos vuracak boynuzum yok,
Boynuzsuz koyup bıraktın,
Görüntüm var, gücüm yok,
Hantal edip bıraktın.
Ölçüsüz kavga etmezsem,
Ganimet karı etmezsem.

Men Sarıbay baatırmın,
Koyboy kegim albasam,
Tuulbay tuna çögöyün,
Tirüü cürböy ölöyün.
Opsuz çındap uruşup,
Omuroolop turuşup,
Opsuz soguş kılbasam,
Olco katın kılbasam.
Surabay soguş salayın,
Tuulbay tuna çögöyün,
Sumsañdagan şurkuya
Tirüü cürböy ölöyün.
Olco kılıp albasam» –
Men Sarıbay baatırmın,
Dep, oşentip Sarıbay,
Tiktep nayza sayayın,
Arbın cañcal uluu çuu
Çındap kegim alayın.
Tütöp ketip baratat,
Bir tübüñö ceteyin,
Bargan can kelbes çın cayga,
Basıp özüm ketpesem.
Bardık can bargan belesti,
Aşıp ötüp ketpesem.
Ölböy tirüü kıymıldap,
Tirüümün dep kımtınıp,
Ölböymün dep cutunup,
Men muraska ceteyin,
Olcodon algan katın – dep,
Olco kıla keteyin.
Opsuz canın küygüzüp,
At üstünö mingizip,
Mintip canın küygüzüp,

Sınçılarga karatıp,
Balbandarga sabatıp,
Beşten çaçın ördürüp,
Koluñdagı mülküñdü
Suuk kolgo büldürüp,

Ben Sarıbay bahadırım,
Bırakmayıp öcümü almazsam,
Doğmadan yitip bataydım,
Diri gezmeden öleyim.
Ölçüsüz, sahiden vuruşup,
Göğüs göğüse durup,
Ölçüsüz savaş etmezsem,
Ganimet karı etmezsem.
Sormadan savaş salayım,
Doğmadan yitip bataydım,
Suratı asık yosmayı,
Diri gezmeden öleyim.
Ganimet edip almazsam» –
Ben Sarıbay bahadırım,
Deyip, böylece Sarıbay,
Nişanlayıp mızrak saplayayım,
Bol kavga, ulu çığlık,
Sahiden öcümü alayım.
Tüte tüte gidiyor,
Bir kökünü kurutayım,
Giden can dönmez gerçek yurda,
Kendim yürüyüp gitmezsem.
Her canın vardığı beli,
Aşıp geçip gitmezsem.
Ölmeden diri kımıldayıp,
Diriyim diye kuşanıp,
Ölmem diye yutkunup,
Ben murada ereyim,
Ganimetten alınma karı – diye,
Ganimet edip gideyim.
Ölçüsüz canını yakıp,
At üstüne bindirip,
Böyle canını yakıp,

Sınçılara seyrettirip,
Pehlivanlara dövdürüp,
Saçını beşli ördürüp,
Elindeki mülkünü
Soğuk ele telef ettirip,

Koydoy korduk salbasam,
Olco katın kılbasam
Tuulbay tuna çögöyün,
Tirüü cürböy ölöyün!
Baatır bolup neteyin
Bu düynödön keteyin.
Uluu cañcal çuu salıp,
Bir tübüñö ceteyin,
Işengeniñ Semetey,
Töböñdü tömön baspasam,
Töböñdön tiygen beytaalay,
Tört tülügüñ çaçpasam,
Sarıbay bolup neteyin,
Zayıptan korduk körgüçö,
Bu düynödön keteyin.
Baştagıdan ansayın
Küçöp ketip baratat.
Ay-aalamdı Sarıbay,
Basıp ketip baratat.
Baştagıday çatagı,
Cılçıgı cok dünüyö,
Bütöp ketip baratat.
Baştagıday Sarıkeñ,
Küçöp ketip baratat.
Çagılganday çakıldap,
Aybattanıp akıldap,
Aç aykırık duu salıp,
Aygaylagan çuu salıp,
Küygüzgönü çoçkonun,

Koyun gibi horlamazsam,
Ganimet karı etmezsem,
Doğmadan yitip bataydım,
Diri gezmeden öleyim!
Bahadır olup ne edeyim,
Bu dünyadan gideyim.
Ulu kavga, çığlık salıp,
Bir kökünü kurutayım,
Güvendiğin Semetey,
Tepeni yere eğmezsem,
Tependen inen bela olup,
Dört türlü malını saçmazsam,
Sarıbay olup ne edeyim,
Kadından horluk göreceğime,
Bu dünyadan gideyim.
Eskisinden daha beter,
Azgınlaşıp gidiyor.
Ay-âlemi Sarıbay,
Çiğneyip gidiyor.
Eskisi gibi belası,
Bir yarığı yok dünyayı,
Tıkayıp gidiyor.
Eski hâliyle Sarıke'n,
Coşup azıp gidiyor.
Şimşek gibi çakıp,
Heybetlenip haykırıp,
Aç nara, uğultu salıp,
Haykırışlı çığlık salıp,
Yakıp kavuruşu domuzun,

Söksööldün çogunday,
Aytkan kebi aramdın
Cazayıldın ogunday,
Canıñ çıkkan çoçkonun
Cañcaldıgı momunday.
Süylögönü doñuzdun
Söökkö batıp takaldı.
Cin urganday Kuyalı,
Başındagı suusar börk,

Sazak korunun közü gibi,
Haramın söylediği söz,
Cazayıl'ın oku gibi,
Canı çıkası domuzun,
Kavgacılığı işte şöyle.
Domuzun söyledikleri,
Kemiğe işleyip dayandı.
Cin çarpmış gibi Kuyalı,
Başındaki zerdeva börk,

	Erdigin körsöñ kara kök.	*Erliğini görsen — kara çelik.*
	Sarıbaydın zaarına,	*Sarıbay'ın zehrine,*
	Salıp catkan kaarına	*Saldığı kahrına,*
	Küyüp-canıp çok bolup,	*Yanıp tutuşup kor olup,*
	Ölüp-öçüp cok bolup,	*Ölüp sönüp yok olup,*
	Can zırkırap, tiş kayrap,	*Can sızlayıp, diş bileyip,*
	Cürök korkup köz caynap,	*Yürek ürperip göz parlayıp,*
	Köñül muzdap kış bolup,	*Gönül soğuyup kış olup,*
	Körsöñ cürök muz bolup,	*Görsen, yürek buz olup,*
75500	Kayrat tolkup, kan kaynap,	*Gayret dalgalanıp, kan kaynayıp,*
	Küyüp-bışıp can kaynap,	*Yanıp pişip can kaynayıp,*
	Katuu kaar baştadı,	*Katı bir kahra başladı,*
	Kadır alda bergen can	*Kadir Allah'ın verdiği canı,*
	Ölsöm meni kömgün – dep	*Ölürsem beni gömün – deyip,*
	Cerge ırgıtıp taştadı,	*Yere fırlatıp attı,*
	Küyüp canıp çok bolup,	*Yanıp tutuşup kor olup,*
	Küröşkö çıkpay Kuyalı	*Güreşe çıkmadan Kuyalı,*
	Körçü kançık toktoldu.	*Bak sen, kancık duruverdi.*
	Tegeregin karabay,	*Etrafına bakmadan,*
75510	Tegi canın ayabay,	*Hiç canını esirgemeden,*
	Kıdırata karabay,	*Sırayla gözetmeden,*
	Kılça canın ayabay,	*Kıl kadar canını esirgemeden,*
	Kara caak buldursun,	*Kara saplı kamçıyı,*
	Karmay kalıp imerip,	*Kavrayıp savurup,*
	Kañ dedire Celcetpes	*Çınlatarak Celcetpes'i,*
	Kamaga tartıp ciberip,	*Böğrüne çekip indirip,*
	Berenden kalgan sır nayza	*Yiğitten kalma sırlı mızrağı,*
	Bettep karmap imerip,	*Doğrultup tutup çevirip,*
	Badışa Kuday sebepker,	*Padişah Kuday sebepkâr,*
75520	Balkıldaşıp körgün – dep,	*Çarpışıp görelim – diye,*
	Baatırsıngan doñuzdu	*Bahadır taslayan domuzu,*
	Baykap Kuday bergin – dep,	*Görüp gözet, Kuday, ver – diye,*
	Mına oşondo Kuyalı,	*İşte o zaman Kuyalı,*
	Baabedindi bat aytıp,	*Baabedin'i tez anıp,*
	Bir Kudayga calınıp,	*Bir Kuday'a yalvarıp,*
	At tuyakka at aytıp,	*At tırnağına at adayıp,*
	Korosongo koy aytıp,	*Korosan'a koyun adayıp,*
	Baabedin dep bakırıp,	*Baabedin deyip bağırıp,*

Kaynatası Manastın
Alp arbagın bat aytıp,
Çoñ maydanda Sarıbay,
Opol-toodoy turdu ele
Oroygon söök omurtka
Omurtkanın beti – dep.
Cüröktün tömön çeti – dep,
Bez dülöydün beti – dep,
Belgilüünün özü – dep,
Öröpkügön doñuzdun,
Ölö turgan kezi – dep.
«Işti Kuday oñdosun,
Atam Manas koldosun.
Koldop tayap, cölörün
Şaşıp kaldım uşul kez,
Şaşıp turgan sebebim
Oñbogur uulu oñbodu,
Katın dep candı kordodu.
Oroy-oroy kep saldı,
Orup meni cep saldı.
Karmaş kılıp salışsa,
Kançık atım kalbadı.
Uluu cañcal duu kılıp,
Er albagan eski – dep,
Ezelden berki keski – dep,
Mınça neçe çuu kıldı.
Şakarday içti kaynattı,
Botodoy közdü caynattı.
Çenebey çeçti tonumdu,
Çek körgözdü sonundu.
Aşık kıldı arımdı,
Köp küygüzdü canımdı.
Karmaştı eren salambı,

Kacıldagan çoçkogo
Kançık atım kalabı!
Kebi menen kemirdi,
Kaynatıp iydi kanımdı,
Tümön kıldı canımdı.

Kayınatası Manas'ın,
Alp ruhunu tez anıp,
Büyük meydanda Sarıbay,
Opol Dağı gibi duruyordu,
Çıkık kemikli omurgası,
Omurganın yüzü – diye.
Yüreğin alt ucu – diye,
Sağır bezin hizası – diye,
Belli yerin ta kendisi – diye,
Kabaran domuzun,
Öleceği dem – diye.
«İşi Kuday onarsın,
Atam Manas korusun.
Koruyup destek olmasına,
Şaşırıp kaldım şu demde,
Şaşırıp durmamın sebebi,
Onmazın oğlu onmadı,
Kadın diye canı horladı.
Kaba kaba laf etti,
Biçip beni yiyip bitirdi.
Tutuşup vuruşulsa,
Kancık denmedik adım kalmadı.
Ulu kavga, uğultu koparıp,
Er varmamış kart kız – diye,
Ezelden kalma yaramaz – diye,
Bunca gürültü kopardı.
İçimi kezzap gibi kaynattı,
Bota gibi gözümü yaşarttı.
Ölçüsüzce soydu kaftanımı,
Nice görülmedik şey gösterdi.
Arımı diline doladı,
Canımı çok yaktı.
Yiğitçe tutuşayım mı,

Zırlayıp duran domuza,
Kancık adım kalır mı!
Sözüyle kemirdi,
Kanımı kaynatıverdi,
Canımı bin parça etti.

Tümönsüz küyüp çok boldum,
Abiyirimden arımdan,
Azır küydüm cok boldum.
Ayda aytsa kançık dedirip
Kagıştan kantip toktodum,
Kaarluu sözgö çıdabay
Uşu bügün cok boldum.
Keñiri elem tarıdım,
Keñ dayra elem sooludum.
Bastaşkanım Sarıbay,
Cürgönünön çañ çıgıp,
Taalayımdı bas kıldı,
Kabarınan can çıgıp,
Bul Sarıbay çoçkonu,
Al nemeden kün çıgıp,
Kaarı kança köröyün,
Eki bettin otunan,
Kançık, talpak dedirtip,
Baypak bolçu tük çıgıp,
Tirüü cürböy ölöyün!»
Eki közdön çıkkan ot,
Kol ıştıktay burkurap,
Karçıgaday köz caynap,
Karışkırday tiş kayrap.
Börüdöy bolup köz caynap,
Bölök türü körünüp,
Arstanday çamınıp –
Dep, oşentip Kuyalı
Ak colborstoy kamınıp,
Akıl erdik çoñ kayrat,
Oylogondo tabılıp,
Cetik eken Kuyalı,
Cetik arstan kız balban,
Cetik başın too kılıp,
Cer caynagan çuu kılıp,
Cetik tulpar Celcetpes,
Maydanga oozun burdu ele,
Özü bolot uçu kurç,
Komokoyluu sır nayza,

Sayısızca yanıp kor oldum,
Namusumdan, arımdan,
Şimdi yandım, yok oldum.
Boyuna kancık dedirtip,
Çarpışmaktan nasıl durayım,
Kahırlı söze dayanamayıp,
İşte bugün yok oldum.
Genişçe idim, daraldım,
Geniş ırmak idim, kurudum.
Karşıma dikilen Sarıbay,
Yürüdükçe toz çıkıp,
Talihimi bastırdı,
Haberinden can çıkıp,
Bu Sarıbay domuzunu,
O nesneden gün mü doğar,
Kahrı ne kadarmış göreyim,
İki yanağın ateşinden,
Kancık, paçavra dedirtip,
Çorap olası tüy bitip,
Diri gezmeden öleyim!»
İki gözden çıkan ateş,
El ocağı gibi tütüp,
Atmaca gibi göz alevlenip,
Kurt gibi diş bileyip.
Börü gibi göz alevlenip,
Bambaşka bir hâli görünüp,
Arslanca atılıp –
Deyip, böylece Kuyalı,
Ak kaplan gibi davranıp,
Akıl, erlik, büyük gayret,
Düşününce bulunup,
Yetkinmiş Kuyalı,
Yetkin arslan, kız pehlivan,
Yetkin başını dağ edip,
Yeri kaynatan çığlık koparıp,
Yetkin tulpar Celcetpes,
Meydana başını çevirdi,
Kendisi çelik, ucu keskin,
Boğumlu sırlı mızrağı,

Bura tartpay çoçkonu,

Dizgin kısmadan domuza,

Kür degize urdu ele.
Ölör cerin tuştadı,
Kabırganın eti – dep,
Öpkö ölçöönün çeti – dep,
Şamdagayı bolcolsuz,
Şak degize muştadı.
Ötö balban Kuyalı
Ötkörö kökcal bu dagı
Közü örttönüp çok bolup,
Aalamda mınday cok bolup,
Körsö köñül bölünüp,
Oozundagı kök calın
Oktos berip tögülüp,
Kap-Toosunday kaldayıp,
Kara kırday barbayıp,
Ar müçölüü körünüp,
Abaylagan körgön can,
Alış mınday boldu – dep
Erdinin baarı sargayıp,
Körgön bende tañ kalıp,
Tamaşa – dep, kızık – dep,
Balbandı karap cardanıp,
Bardık kalık tañ kalıp,
Baş kesilip kan akkan,
Buzuk mından boldu – dep,
Asman cargan çuu bolgon
Katışkan kızık mınday
boldu – dep,
Curt cardanıp tañ kalıp,
Sarıbay menen kız arstan,
Salışına tañ kalıp.
Kalk çurkurap tañ kalıp,
Calpı karap turdu ele,
Uñgusu bolot, uçu kurç,
Oñtoylotup karmagan,
Çın kürköröp kaarlanıp,

Küt dedirtip vurdu.
Ölecek yerini nişanladı,
Kaburganın eti – diye,
Akciğer hizasının ucu – diye,
Çevikliği ölçüsüz,
Şak dedirtip yumrukladı.
Fazlasıyla pehlivan Kuyalı,
Alabildiğine bozkurt bu da,
Gözü tutuşup kor olup,
Âlemde böylesi olmayıp,
Gören gönlünü kaptırıp,
Ağzındaki gök alev,
Fışkırarak dökülüp,
Kaf Dağı gibi heybetlenip,
Kara sırt gibi kabarıp,
Her uzvu görklü görünüp,
Dikkat kesilip gören can,
Cenk işte böyle olur – diye,
Dudakları hepten sararıp,
Gören kul şaşırıp,
Temaşa – diye, ilginç – diye,
Pehlivanı seyre dalıp,
Bütün halk şaşırıp,
Baş kesilip kan akan,
Bozgun işte bundan oldu – diye,
Göğü yaran çığlık kopan,
Karışılan ilginç kavga böyle
oldu – diye,
Yurt seyre dalıp şaşırıp,
Sarıbay ile kız arslanın,
Vuruşmasına şaşırıp.
Halk çığrışıp şaşırıp,
Hep birden bakıp duruyordu,
Gövdesi çelik, ucu keskin,
Rahatça kavramış,
Sahiden gürleyip öfkelenip,

Mına oşondo Kuyalı
Erdin kese çaynagan,
Bolcolu cok kayratı
Erdigi epsiz karmadı,
Eki caktı karabay,
Esil candı ayabay,
Karmaganı sır ayza,
Kabıları Sarıbay,
Katılgan duşman momunday.
Celikkenden celigip,
Kaarlanıp eeligip,
Köñülü böptöy bölünüp,
Kök askaday körünüp.
Celcetpesti burdu ele,
Atka attanıp urdu ele:
«Atañdın körü Celcetpes,
Cabıragan coo keldi,
Cetken başka doo keldi,
Munara küygön çok keldi,
Buzulbay tiygen ok keldi.
Tereñ kazgan or keldi,
Tepçip keteer şer keldi.
Degi canga zor keldi,
Ayban da bolso anttaşıp,
Karmaganı kabıldı,
Aydaganı tabıldı.
Kenedeyden keziktim,
Kerişke minse kebelbes,
Çabışka minse çarçabas,
Oorukka minse oorubas,
Opsuz tulpar sen eleñ,
Er Kuyalı men elem.
Karmaşkanım Sarıbay,
Katuu duşman momunday.
Aylası artık, zaarı küç
Aalamdı bütün buy kılgan
Artık müşkül bizge küç,
Canıbarım Celcetpes,
Buguday moynu buralgan,

İşte o zaman Kuyalı,
Dudağını ısırıp çiğneyen,
Ölçüsü yok gayreti,
Eşsiz erlikle sarıldı,
İki yana bakmadan,
Kıymetli canı esirgemeden,
Tuttuğu sırlı mızrak,
Karşısındaki Sarıbay,
Sataşan düşman işte böyle.
Coştukça coşup,
Öfkelenip kudurup,
Gönlü büsbütün bölünüp,
Gök yalçın kaya gibi görünüp.
Celcetpes'i döndürdü,
Ata atlanıp kamçı vurdu:
«Babanın körü Celcetpes,
Çullanan bir düşman geldi,
Başa yetişen dava geldi,
Minare yakan kor geldi,
Şaşmadan değen ok geldi.
Derin kazılmış çukur geldi,
Delip geçecek şir geldi.
Hepten cana zor geldi,
Hayvan da olsa antlaşıp,
Tutuştuğum karşıma çıktı,
Kovaladığım bulundu.
Minicikten beri seninleyim,
Cenge binilse sarsılmaz,
Vuruşa binilse yorulmaz,
Sefere binilse hastalanmaz,
Ölçüsüz tulpar sen idin,
Er Kuyalı ben idim.
Tutuştuğum Sarıbay,
Katı düşman işte böyle.
Fendi üstün, zehri güçlü,
Âlemi bütün kasıp kavuran,
Aşırı bela bize güç,
Canım hayvanım Celcetpes,
Geyik gibi boynu kıvrak,

Buta boyu ok kelse,	
Buytalbastan çurkagan,	*Hiç sapmadan dörtnala koşan,*
Buudan eleñ canıbar,	*Küheylan idin be canım,*
Başıñda cerge sala gör!	*Baş vaktinde yere ser onu!*
Kagışarım Sarıbay,	*Çarpışacağım Sarıbay'dır,*
Katuu arış ala gör!	*Sıkı adımlar ala gör!*
Aykırıp nayza malbasam,	*Haykırıp mızrak saplamazsam,*
Aygay tartıp salbasam	*Nara atıp çalmazsam,*
75690 Alda Taala meni ursun!	*Allah Taala beni çarpsın!*
Kıyşalañdap kılt koysoñ,	*Yalpalayıp kaykılırsan,*
Bek kötörgön küç salba,	*Pek yüklendiğim gücü boşa çıkarma,*
Bir cagına bult koysoñ	*Bir yanına kaçamak yaparsan,*
Caratkanım seni ursun!» –	*Yaradanım seni çarpsın!» –*
Dep, oşentip Kuyalı	*Deyip, böylece Kuyalı,*
Ketkeni tulpar Celcetpes,	*Bindiği küheylan Celcetpes,*
Celcetpeske ant kılıp,	*Celcetpes'e ant edip,*
Oñ cagına karasa,	*Sağ yanına baktı da,*
Oñ takımga kamçı urup,	*Sağ baldıra kamçı vurup,*
75700 Dene-boygo küç kirip,	*Bedenine güç girip,*
Baatırlık, erdik çoñ kayrat,	*Bahadırlık, erlik, büyük gayret,*
Calınganı caratkan	*Yalvardığı Yaradan'dır,*
Col bergin dep calınıp,	*Yol ver diye yalvarıp,*
Kan Manastın sır nayza	*Han Manas'ın sırlı mızrağı,*
Oşonu menen kamınıp,	*Onunla kuşanıp,*
Olbuy-solbuy kamçı urup,	*Sağlı sollu kamçı vurup,*
Turgan cerden kep baştap	*Durduğu yerden söze girip,*
Kuday koldo dep baştap.	*Tanrı yardım et deyip başlayıp.*
Kobulu bolot sır nayza,	*Oluklu çelik sırlı mızrak,*
75710 Cetip karmap imerip,	*Yetişip kavrayıp çevirip,*
Al askar toodoy aramdın	*O yüce dağ gibi haramın*
Öpkögö muştap ciberip,	*Ciğerine saplayıverip,*
Ötkür nayza sundu ele,	*Keskin mızrağı uzatmıştı,*
Çama cetpes çoçkonu	*Takat yetmez domuzu*
Can ayabay urdu ele.	*Canını esirgemeden vurmuştu.*
Cana bolot sır nayza,	*Yine o çelik sırlı mızrak,*
Ok ötpöstün oñ topçu,	*Ok geçmez zırhın sağ düğmesini,*
Oñ büçüsün çeçti ele,	*Sağ kopçasını çözmüştü,*
Betinen tiygen sır nayza	*Önünden değen sırlı mızrak*

Sırtına çıgıp ketiptir.
Beybak turgan cer oşol
Sarıbaydan öç alıp,

Cakşı tulpar Celcetpes,
Tartıp oozun burdu ele,
Er Sarıbay kapırdı,
Kulatıp cerge urdu ele.
Kurgan balban Kuyalı
Kuturma cindi kuturgur,
Arı balban, arı şer,
Kızdan çıkkan tuygundu,
Katuu cañcal, katuu çır,
Kulasa bolboy al döönü,
Kurgan balban kız arstan,
Nayza menen aramdı,
Algan eken kötörüp,
Kayran balban kurgurdun
Ayzasın öydö kötörsö,
Arstandıgı bilinip,
Nayza uçunda Sarıbay
Cem baştıktay ilinip,
Kars boorunan carılıp,
Nayza uçuna ilinip,
Şay koldogon kayran kız
Arstandıgı bilinip,
Çın balban eken Sarıbay,
Kagış kılıp katuulap,
Boorun cara saydırıp,
Çabaldıgı bilinip,
Nayza uçunda Sarıbay,
Çömölö çöptöy ilinip.
Kızda mınday bolboyt – dep,
Katuu balban şer eken,
Katıla bergen ölböyt – dep,
Nayza muştap kötörgön.
Aalamda mınday bolboyt – dep
Atañdın körü kız arstan
Telegeyi teñ eken,

Sırtından çıkıvermişti.
Zavallının durduğu yer o an,
Sarıbay'dan öç alıp,

Yahşi küheylan Celcetpes,
Çekip ağzını burmuştu,
Er Sarıbay kâfiri
Devirip yere vurmuştu.
Yaman pehlivan Kuyalı,
Kudurmuş deli kudurası,
Hem pehlivan, hem aslan,
Kızdan çıkma o doğanı,
Katı kavga, katı çekişme,
Yıkılmak bilmez o devi,
Yaman pehlivan kız aslan,
Mızrağıyla o haramı
Kaldırıp almış havaya,
Kahraman pehlivan yamanın
Mızrağını yukarı kaldırınca,
Aslanlığı belli olup,
Mızrak ucunda Sarıbay
Yem torbası gibi asılıp,
Çat diye bağrından yarılıp,
Mızrak ucuna takılıp,
Erenler kolladığı yaman kız,
Aslanlığı belli olup,
Gerçek pehlivanmış Sarıbay,
Çarpışıp sertleşerek,
Bağrını yara deldirip,
Zayıflığı belli olup,
Mızrak ucunda Sarıbay,
Ot yığını gibi asılıp.
Kızda böylesi olmaz – diye,
Katı pehlivan aslanmış,
Sataşıp duran ölmez – diye,
Mızrağa saplayıp kaldırmış.
Âlemde böylesi olmaz – diye,
Vay anasını, kız aslan,
Her yanı denkmiş meğer,

Şay koldogon şer eken. — *Erenler kolladığı aslanmış.*
Kabılgandı kaysagan, — *Önüne geleni çiğneyen,*
Kabılan kök cal şer eken. — *Kaplan, boz yeleli aslanmış.*
Cese kanga toybogon, — *Yese kana doymayan,*
Karmaşsa candı koybogon, — *Tutuşsa can bırakmayan,*

Balaa körsö bet aldı, — *Bela görse üstüne yürüyen,*
Opol-toodoy doñuzdu — *Ulu dağ gibi domuzu*
Oro sayıp taştadı, — *Kazığa saplar gibi devirdi,*
Nayza menen kapırdı, — *Mızrak ile o kâfiri,*
Körsö köñül bölündü, — *Gören gönlü bölündü,*
Köp cerde turgan Sarıbay — *Yükseklerde duran Sarıbay,*
Nayza uçuna daldañdap, — *Mızrak ucunda sallanıp,*
Bürküt bolup köründü. — *Kartal gibi göründü.*
Coruday bolup corcuyup, — *Akbaba gibi kabarıp,*
Kuzgunday bolup kulcuyup, — *Kuzgun gibi büzülüp,*
Caak başı cıbırap, — *Çene başı seğirip,*
Canı çıkkan kuturgur, — *Canı çıkan kudurası,*
Nayza uçunda tıbırap. — *Mızrak ucunda çırpınıp.*
Ölböy-etpey tiptirüü — *Ölmeden etmeden dipdiri,*
Nayza uçunda kıymıldap, — *Mızrak ucunda kımıldayıp,*
Çagılganday çıñıldap, — *Şimşek gibi çığrışıp,*
Çamañ ketken doñuzuñ, — *Takati gitmiş domuzun,*
Çakçıgayga cakındap, — *Cılız kuşa dönüşüp,*
Kıymaluu çapan çaldırıp, — *İşlemeli kaftanı kaptırıp,*
Kıyınsıngan şer eleñ, — *Yaman geçinen aslandın,*
Kız balbanga aldırıp, — *Kız pehlivana yenilip,*
Ötögön caktan çaldırıp, — *Ummadığın yandan çelinip,*
Kulcuñdagan kuturgur, — *Kasılıp duran kudurası,*
Kız balbanga aldırıp, — *Kız pehlivana kaptırıp,*
Nayza uçunda Sarıbay, — *Mızrak ucunda Sarıbay,*
Boortoktop cölönüp, — *Yüzükoyun dayanıp,*
Borumu ketti doñuzdun, — *Endamı gitti domuzun,*
Kızıl kanga bölönüp, — *Kızıl kana bürünüp,*
Köp müşkülgö çatılıp, — *Çok müşküle dolanıp,*
Kürkürögön kur köödön — *Gürüldeyen kof göğüs,*
Kuyalının nayzaga — *Kuyalı'nın mızrağına*
Kök börü bolup tartılıp, — *Kökbörü oğlağı gibi çekilip,*
Çartıldagan kuturgur, — *Çatırdayan kudurası,*

Çarkı cogu bilinip,
Kız balbandan nayzaga
Çarıktan beter ilinip,
Kolu-butu cıbırap,
Korduk körgön kuturgur,
Tirüü turat kıymıldap.
Kayıpçaldın balban kız

Takati yoktur, belli olup,
Kız pehlivanın mızrağına
Çarıktan beter asılıp,
Eli ayağı seğirip,
Horluk gören kudurası,
Diri durur kımıldayıp.
Kayıpçal'ın pehlivan kızı,

Karasañ tirüü turganda,
Masaan-masaan kep aytıp,
Ar bir kebin karasañ
Sarıbaydı cep aytıp:
«Kaarlansa Sarıbay,
Baatır eleñ, şer eleñ,
Karasañ müşkül momunday.
Bilegi coon, taş cürök,
Bil müçölüü badirek,
Kelgen kezek tuşunda,
Suu tügönüp kün bütsö,
Kabılgan acal uşunday.
Kızıl bolot sır nayza
Küülöçü beleñ Sarıbay,
Ceti kündün biri ölüm
Kagılış cetse momunday.
Kara bolot zulpukor
Kaalooçu beleñ, Sarıbay!?
Adam uulun ak çöptön
Casooçu beleñ, Sarıbay?!
Ay-aalamdın baarısın
Aydap cürüp buy kılıp
Eelööçü beleñ, Sarıbay?!
Kılmışı cok, kebi cok,
Dalay momun adamdı
Talooçu beleñ, Sarıbay?!
Maa balaket coo kayda,
Deçü beleñ, Sarıbay?!
Adam etin çiykiley
Ceçü beleñ, Sarıbay?!
Tirüülüktö turganda,

Baksana, diri dururken,
Alaylı alaylı söz edip,
Her bir sözüne baksan,
Sarıbay'ı yer gibi söyleyip:
«Kahırlansa Sarıbay,
Bahadır idin, aslan idin,
Baksana, müşkül işte böyle.
Bileği kalın, taş yürek,
Fil bedenli soysuz,
Sıra gelip çattığında,
Su tükenip gün bitince,
Çatılan ecel işte böyle.
Kızıl çelik sırlı mızrak
Savurur muydun Sarıbay,
Yedi günün biri ölüm,
Çarpışma gelirse işte böyle.
Kara çelik Zülfikar'ı
Arzular mıydın, Sarıbay!?
Âdemoğlunu ak ottan
Yaratır mıydın, Sarıbay?!
Ay âlemin hepsini
Sürüp sürüp perişan edip
Sahiplenir miydin, Sarıbay?!
Suçu yok, sözü yok,
Nice mazlum insanı
Yağmalar mıydın, Sarıbay?!
Bana denk düşman nerede,
Der miydin, Sarıbay?!
İnsan etini çiğ çiğ
Yer miydin, Sarıbay?!
Dirilikte dururken,

Acal kabar ortosu,
Cetüüçü bolso momunday.
Çoñ balaket müşküldü
Tapçu beleñ, Sarıbay.
Cesir menen cetimdi,
Bakır menen miskindi,
Baatır menen balbandı,
Kuturma ciniñ bek kaynap
Sayçu beleñ, Sarıbay?!

Ecel haberi arada,
Erişecekse işte böyle.
Büyük bela müşkülü
Bulur muydun, Sarıbay.
Dul ile yetimi,
Fakir ile miskini,
Bahadır ile pehlivanı,
Kudurgan öfken pek kaynayıp
Saplar mıydın, Sarıbay?!

Berensinip, beksinip
Turçu beleñ, Sarıbay?!
Bilgen çırdı aalamga
Kılçu beleñ, Sarıbay?!
Kılmışsızdı kıyratıp
Kırçu beleñ, Sarıbay?!
Eñ bir kıyık çoñ işti
Kılçu beleñ, Sarıbay?!
Azır aytıp tabalar
Keziñ keldi, Sarıbay,
Küygüzüp külüñ sapırar
Kezim keldi, doñuz ay?!
Talkalap teşip közüñdü,
Calınsañ ukpaym sözüñdü.
Ketirdimbi miziñdi,
Karatıp turup kagayın,
Kapkaydagı ciniñdi.
Bir buzdumbu çegiñdi?!
Caldıragan kuu doñuz,
Calınsañ ukpaym kebiñdi!
Büktöyünbü beliñdi,
Çıgardımbı kegimdi
Kaarlangan kuturgur,
Abayladım sözüñdü,
Öltürböstön ketirbey,
Nayza uçunda salañdap,
Aldım dalay kegimdi,
Kultuñdagan kuturgur,
Zıñgıradıñ kenebey,

Yiğitlenip, beylenip
Durur muydun, Sarıbay?!
Bildiğin fitneyi âleme
Eder miydin, Sarıbay?!
Suçsuzları kırıp geçirip
Kırar mıydın, Sarıbay?!
En bir çetin büyük işi
Yapar mıydın, Sarıbay?!
Şimdi alayla anılacak
Çağın geldi, Sarıbay,
Yakıp külünü savuracak
Çağım geldi, domuz be?!
Parçalayıp delip gözünü,
Yalvarsan da dinlemem sözünü.
Körelttim mi keskinliğini,
Göz göre göre söndüreyim,
İçindeki o dipsiz cini.
Bozdum mu bir sınırını?!
Yaltaklanan kurnaz domuz,
Yalvarsan da dinlemem lafını!
Bükeyim mi belini,
Çıkardım mı öcümü,
Kahırlanan kudurası,
Tarttım ölçtüm sözünü,
Öldürmeden salmadan,
Mızrak ucunda sallandırıp,
Aldım nice öcümü,
Sırıtıp duran kudurası,
Kasıldın aldırmadan,

	Ay-aalamdın baarısın	*Ay âlemin hepsini*
	Buçkagına teñebey,	*Topuğuna denk tutmadan,*
	Ugambı senin kebiñdi.	*Dinler miyim senin lafını.*
	Uşintip büktöp beliñdi,	*Böylece büküp belini,*
	Nayza uçunda turasıñ,	*Mızrak ucunda dursun,*
	Köñülüñdö ılay bar,	*Gönlünde çamur var,*
	Çoñduguña Kuday bar.	*Büyüklüğünün üstünde Tanrı var.*
	Zom temirge balka bar,	*Som demire balyoz var,*
75880	Çoñsunganga arbak bar,	*Büyüklenene ervah var,*
	Baatırsıngan balban bar,	*Yiğitlenene pehlivan var,*
	Çalışkan temir toruma,	*Örülmüş demir tuzağıma,*
	Çalkalagan kuturgur,	*Kasıla kurulan kudurası,*
	Tüştüñbü menin toruma.	*Düştün mü benim ağıma.*
	Küyösüñ küçtüü çoguma,	*Yanarsın kızgın koruma,*
	Kança kılım kagışıp,	*Nice asır çarpışıp,*
	Bügün tüştüñ koluma.	*Bugün düştün elime.*
	Karagayday nayzañdı	*Çam gibi mızrağını,*
	Elimdi erkin kondurbay,	*Halkımı hür konduramadan,*
75890	Erki menen bolturbay,	*Kendi keyfince koymadan,*
	Eçen cılı cooladıñ,	*Nice yıllar saldırdın,*
	Karargandan tünörüp,	*Karardıkça kararıp,*
	Kança cañcal baştadıñ.	*Nice kavga başlattın.*
	Kan atañ öçü mende cok,	*Han babanın öcü bende yok,*
	Altımış katın tul kılıp,	*Altmış kadını dul edip,*
	Ayıldı karan taştadıñ.	*Obayı kimsesiz bıraktın.*
	Altı atadan kegi cok,	*Altı atadan öcü yokken,*
	Mınça ne cañcal baştadıñ?	*Bunca kavgayı neden başlattın?*
	Kezikken coonu büt kırdıñ	*Rast gelen düşmanı hep kırdın,*
75900	Keyitip kança küç kıldıñ?	*İnciterek nice zulüm ettin?*
	Döböçönü tüz kıldıñ,	*Tepeciği düz ettin,*
	Tügöngön canga küç kıldıñ.	*Tükenmiş cana zulüm ettin.*
	Kulculuñdap kubanıp	*Sırıtıp sevinerek*
	Kuturup kör, Sarıbay?!	*Kudur da gör, Sarıbay?!*
	Kulcuñdagan kuturgur,	*Sırıtıp duran kudurası,*
	Kuturup kör, Sarıbay,	*Kudur da gör, Sarıbay,*
	Kalayıktın baarına	*Ahalinin hepsine,*
	Caşı menen karıga	*Genciyle yaşlısına*
	Zaarıñ öttü, Sarıbay?!	*Zehrin geçti, Sarıbay?!*

Ay-aalamga toybogon
Alkıñ gana, Sarıbay?!
Nayza uçunda turasıñ,
Kimge takaat kılasıñ,
Çarkıñ gana, Sarıbay?!
Degi özöngö bakırgan
Malıñ barbı, Sarıbay.
Kelcirediñ mınçalık,
Alıñ kança doñuz ay.
Ketirdiñbi alıñdı,
Suuday çaçtıñ kanıñdı,
Çırkıratıp kıyamın,
Kuturgur senin canıñdı.

Ay âleme doymayan
Açgözlülüğün mü, Sarıbay?!
Mızrak ucunda dursun,
Kime karşı dursun,
Gücün bu mu, Sarıbay?!
Hem vadide böğürüp duran
Malın var mı, Sarıbay.
Saçmaladın bunca bunca,
Gücün nedir, domuz be.
Yitirdin mi gücünü,
Su gibi saçtın kanını,
Çığlık attırıp kıyarım,
Kudurası, senin canına.

Cakşı açıgan kımızday,
Suusagança cutam kanıñdı,
Bolcoluñ keldi momunday.
Kula minip turganda,
Al Sarıbay oñboduñ,
Müşkül kaarıñ koyboduñ».
Nayza uçunça bulkunup,
Ölgönü catıp bulkunup,
Antip turgan sebebi,
Tilin tartpay küülönüp,
Tilegi kabıl kelbedi,
Tirüüsündö süylönüp.
Öküldögön kuturgur,
Ölöründö bir dümök,
Acalı tegiz cetse da,
Aytıp kaldı bir dümök,
Nayza uçunda Sarıbay,
Alek kıldı küülönüp:
«Çama çarçap al ketip,
Toruñda bolup turamın.
Dagdır cetip kün bütsö,
Koluñda bolup turamın.
Tiyse kesip çıgarbas,
Şoruñda bolup turamın.
Tereñ kazgan çuñkuruñ,

İyi mayalanmış kımız gibi,
Kanıncaya dek içerim kanını,
Vaden geldi işte böyle.
Kula ata binmişken,
O Sarıbay, onmadın,
Müşkül kahrını koymadın».
Mızrak ucunda silkinip,
Ölmek üzereyken silkinip,
Öyle durmasının sebebi,
Dilini tutmadan kükreyip,
Dileği kabul olmadı,
Diriyken söylenip durdu.
İnleyip duran kudurası,
Ölürken bir gaile daha,
Eceli tastamam yetse de,
Söyleyip kaldı bir fitne,
Mızrak ucunda Sarıbay,
Uğraştırdı kükreyip:
«Takat yorulup güç gidip,
Ağında olup dururum.
Kader yetip gün bitince,
Elinde olup dururum.
Değse kesip çıkarmaz,
Belanda olup dururum.
Derin kazdığın çukurun,

Oruñda bolup turamın.
Çama çarçap turganda,
Kızır taydı ceçü elem.
Ay-aalamdın bereni
Boy berbööçü men elem.
Bolcoosuz başım kesildi,
Bolot tiyip booruma,
Kurçoo tüştü koluma,
Ayıkpagan şoruma,
Nayza uçunda turamın,
Tokson ölüm bolsom da,
Sendey kankor katındın,
Nayza sayçu uzdardın,
Atı katın kızdardın,
Bir turbagay miñ ölsöm

Hendeğinde olup dururum.
Takat yorulup durunca,
Kısır tayı yer idim.
Ay âlemin yiğidiydim,
Boyun eğmez ben idim.
Vakitsiz başım kesildi,
Çelik değip bağrıma,
Bağ düştü ellerime,
Onmayan kara bahtıma,
Mızrak ucunda dururum,
Doksan ölüm olsam da,
Senin gibi hunhar kadının,
Mızrak saplayan hünerlilerin,
Adı kadın olan kızların,
Bin ölsem de bir durmam,

May bolbogon kara cer
Seksen ölüp cüz kirsem,
Sen öñdöngön kızdardın,
Seksenin katın kılgamın.
Altımış kız sendeyge,
Nayza uçunda bulkunup,
Men aygır bolup turgamın.
Menin atım Sarıbay,
Nayza uçunda canım bar,
Sendey kızdın seksenin
Añdap sogor alım bar.
Kötü cırtık katındın
Köbün kılat, Sarıbay,
Karasañ sonun momunday.
Köödöndö kaşık kanım bar,
Sendey kızdın miñine
Sekire turgan alım bar.
Tirüü turam aylam bar,
Sendey kızdın seksenin
Bılkıldatıp eritçü,
Takımda bolot nayzam bar.
Tozoku eken Sarıbay,
Kep baştasa akım cok,

Yağsız kuru kara yere
Seksen ölüp yüz kez girsem,
Senin gibi kızların
Seksenini kadın etmişim.
Altmış kız senin gibiye,
Mızrak ucunda silkinip,
Ben aygır olup durmuşum.
Benim adım Sarıbay,
Mızrak ucunda canım var,
Senin gibi kızın seksenini
Gözleyip vuracak gücüm var.
Donu yırtık avradın
Nicesini yola getirir Sarıbay,
Baksana, işte böyle âlâ.
Göğsümde bir kaşık kanım var,
Senin gibi kızın binine
Sıçrayacak gücüm var.
Diri dururum, çarem var,
Senin gibi kızın seksenini
Titretip eritecek,
Baldırımda çelik mızrağım var».
Cehennemlikmiş Sarıbay,
Söze başlasa hayrı yok,

	Kapır sözdü koygon cok,	*Kâfir lafı kesmedi,*
	Kep süylösö köp türdüü	*Söz söylese türlü türlü,*
	Köönü ölsöm dep turdu,	*Gönlü öleyim der durdu,*
	Tilin ulap köp süylöp,	*Dilini uzatıp çok söyleyip,*
75990	Tim ele katuu bek süylöp,	*Düpedüz katı pek söyleyip,*
	Calınganda can kalbay,	*Yalvarmaya can kalmayıp,*
	Atı katın aramdan,	*Adı kadın o haramdan,*
	Soogatka kaşık kan kalbay,	*Sunguya bir kaşık kan kalmayıp,*
	Müşkül menen kaarıdı,	*Müşkül ile kahırlandı,*
	Kayra baştan kılbaybı,	*Yeni baştan yapmaz mı,*
	Añdoo salıp öödölöp,	*Gözetleyip doğrulup,*
	Teşikten sayıp ölçösö,	*Deliğinden saplayıp ölçseydi,*
	Baatır coodon ölböybü,	*Bahadır düşmandan ölmez mi,*
	Alda başka salganın	*Allah'ın başa saldığını*
76000	Çirkin bende körböybü.	*Çaresiz kul görmez mi.*
	Acal cetse okko uçat,	*Ecel yetse okla uçar,*
	Mañdayına cazılgan	*Alnına yazılanı*
	Baatır şerler körböybü,	*Bahadır aslanlar görmez mi,*
	Bir kudayım kaalasa,	*Bir Tanrım dilerse,*
	Kerek dese bul calgan,	*Gerek derse bu yalanı,*
	Kaçan da bolso berbeybi,	*Ne zaman olsa vermez mi,*
	Nayza sunup turganda,	*Mızrak uzatıp dururken,*
	Nayza uçunan boşonup,	*Mızrak ucundan kurtulup,*
	Azır seni katın kılamın,	*Şimdi seni kadın ederim,*
76010	Sarıbay degen hanım bar,	*Sarıbay denen hanın var,*
	Sandagan sendey kızdardı,	*Sayısız senin gibi kızları,*
	Alday turgan alım bar».	*Avlayacak gücüm var».*
	Munu ukkanda kız balban,	*Bunu duyunca kız pehlivan,*
	Küyüp canıp çok boldu,	*Yanıp tutuşup kor oldu,*
	Ölgönü turgan Sarıbay,	*Ölmek üzere olan Sarıbay,*
	Ölsö azabın salbadı,	*Ölürken de azap salmadan durmadı,*
	Tuuralangan kuturgur,	*Doğranmış kudurası,*
	Duşmandıgı kalbadı.	*Düşmanlığı eksilmedi.*
	Arbastan murun arıttı,	*Sataşmadan önce usandırdı,*
76020	Aybattanıp tarıttı.	*Heybetlenip daralttı.*
	Canı başı kül boldu,	*Canı başı kül oldu,*
	Örttöy közü caynadı,	*Kor gibi gözleri yandı,*
	Kança baatır bolso da,	*Ne kadar bahadır olsa da,*

Kançık atı kalbadı.
Kaarlanıp balban kız,
Kan içinen karmadı.
Munu ukkanda balban kız:
«Kanı akkan caraluu,
Coo alganı caraluu,
Küymölödü canımdı,
Bu kuturgan küykü tün,
Küygüzdü menin canımdı.
Nayza uçunda adamdı,
Öz ubalıñ özüñö,
Emgegin kara töböñö
Özüñö özüñ kıldıñ – dep,
Oozuñdu tıybay kuturgur,
Ölörüñdö cutunup,
Tacaaldanıp kaldıñ – dep,
Tacaaldanam dep cürüp,
Özüñö balaa saldıñbı,
Kaardanam dep cürüp,

Kuptanıña bardıñ – dep,
Ökümdügü uraanı,
Seni ört öçköndöy kılayın,
Tüp-tamırıñ taştabay,
Tübüñ menen suurayın,
Köktötpöstön kömöyün,
Kalcırasañ kuturgur,
Kabırgañdı sögöyün.
Bılkıldasañ cönü cok,
Kanıñdı suuday tögöyün,
Ar bir ubak bolguça,
Kayratıñdı koyboysuñ.
Kulcuñdagan kuturgur,
Barbañdagan arı cok,
Nayza uçunda cutunup,
Kaarlanıp kakaydıñ,
Acalıñdı cetkizem,
Küygön canıñ öçürüp,
Bu düynödön ketirem,

Kancık adı kalmadı.
Kahırlanıp pehlivan kız,
Kanı beynine sıçradı.
Bunu duyunca pehlivan kız:
«Kanı akan yaralı,
Düşman almışı yaralı,
Bunalttı canımı,
Bu kuduran kara gece,
Yaktı benim canımı.
Mızrak ucunda insana,
Kendi vebalin kendine,
Emeğin kara tepene,
Kendine kendin ettin – diye,
Ağzını tutmadan kudurası,
Ölürken bile yutkunup,
Azgınlaşıp kaldın – diye,
Azarım diye diye,
Kendine bela mı saldın,
Kahrederim diye diye,

Yatsına erdin – diye,
Zorbalığının narası,
Seni sönmüş yangın yeri edeyim,
Kök damarını bırakmadan,
Kökünle söküp çıkarayım,
Göğermeden gömeyim,
Sayıklarsan kudurası,
Kaburganı sökeyim.
Boş yere kıpırdanırsan,
Kanını su gibi dökeyim,
Vakit saat dolana dek,
İnadını bırakmazsın.
Sırıtıp duran kudurası,
Böbürlenen arsız,
Mızrak ucunda yutkunup,
Kahırlanıp kabardın,
Ecelini yetiştiririm,
Yanan canını söndürüp,
Bu dünyadan silerim,

Çatak menen kagayın,
Çakıldagan akmaktın,
Çın esebin bereyin.
It kökcal Sarıbay,
It da senden köp öödö,
It da kelet me-mege,
Kuş ekensiñ Sarıbay,
Kuş da senden köp öödö,
Kuş da kelet pe-pege,
Aytkan tildi albaysıñ,
Alısta coogo barbaysıñ.
Kaarlanıp ürpöyüp,
Kayratıñdı koyboysuñ» –
Dep, oşentip Kuyalı,
Kolundagı sır nayza,
Uçundagı Sarıbay
Bulkup-silkip ciberdi.
Öz ubalıñ özüñö,
Emgegiñ kara töböñö.
Takır kolot sır nayza,
Takır karmap kaldı ele,

Kavgayla vurup çakayım,
Zırlayıp duran ahmağın,
Hesabını tam göreyim.
İt kurdu Sarıbay,
İt bile senden çok üstün,
İt bile gelir «me-me»ye,
Kuş imişsin Sarıbay,
Kuş bile senden çok üstün,
Kuş bile gelir «pe-pe»ye,
Söylenen sözü almazsın,
Uzaktaki düşmana varmazsın.
Kahırlanıp kabarıp,
İnadını bırakmazsın» –
Deyip, böylece Kuyalı,
Elindeki sırlı mızrak,
Ucundaki Sarıbay'ı
Çekip silkeleyiverdi.
Kendi vebalin kendine,
Emeğin kara tepene.
Çıplak çelik sırlı mızrağı,
Sımsıkı kavramıştı,

Üstündö turat Sarıbay
Irgap-ırgap aldı emi.
Munu menen Sarıbay,
Nayzada eki bölündü,
Kurgan candan tüñüldü.
Er kayrattan tüñüldü,
Talkalangan ırgıdı,
Bel söök eki bölündü,
Ar cagınan orkoyup,
Sır nayza uçu köründü.
Kambıl eken Kuyalı,
Sır nayzanı kamdadı,
Kara boorun köp carıp,
Dal cürögün kak carıp,
Bıştaktay booru tilinip,
Kızıtalak ölüm bilinip.
Kayrat kaçıp, al ketti,

Üstünde durur Sarıbay,
Sallayıp sallayıp aldı şimdi.
Bununla Sarıbay,
Mızrakta ikiye bölündü,
Zavallı candan umut kesti.
Er, gayretten umut kesti,
Parçalanıp fırladı,
Bel kemiği ikiye bölündü,
Öte yanından sivrilip,
Sırlı mızrağın ucu göründü.
Becerikliymiş Kuyalı,
Sırlı mızrağı hazırladı,
Kara bağrını çokça yarıp,
Tam yüreğini ortadan yarıp,
Taze peynir gibi bağrı dilinip,
Kahrolası ölüm belli olup.
Gayret kaçıp, güç gitti,

Sarıbaydan kan ketti.
Alga aralaş can ketti,
Nayza uçuna sulatıp,
Añtarıp cerge kulatıp,
Kayra tartpas çın cayga,
Ketken eken Sarıbay.
Kız balbandın kolunan
Çın acalı doñuzdun
Cetken eken uşunday.
Ölgön eken Sarıbay,
Ölgön neme tirilip,
Kayra turup kalçuday.
Karsıldata salıştı,
Kayra baştan salçuday.
Ketken adam tirilip,
Kayra tura kalçuday.
Sarıbay ölüp catkanda,
Kızıl kanga batkanda,
Kezek alıp öödölöp,
Dünüyösün olcolop,
Altın menen düynösün,
Talap köp curt alışıp,
Kızıl altın kımbat zer,

Sarıbay'dan kan gitti.
Güçle karışık can gitti,
Mızrak ucunda serip,
Tepetaklak yere devirip,
Geri dönülmez gerçek yurda,
Gitmiş oldu Sarıbay.
Kız pehlivanın elinden
Gerçek eceli domuzun
İşte böyle yetmiş oldu.
Ölmüş oldu Sarıbay,
Ölen kişi dirilecek de,
Yeniden kalkacak gibi.
Çatır çutur vuruştular,
Yeni baştan vuracak gibi.
Giden adam dirilecek de,
Yeniden ayağa kalkacak gibi.
Sarıbay ölmüş yatarken,
Kızıl kana battığında,
Sıra sıra üşüşüp,
Malını mülkünü ganimet alıp,
Altını ile dünyalığını,
Nice halk yağma edip,
Kızıl altın, pahalı ziynet,

Munu talap kayran el,
Mazar bolup kalıştı.
Öçü kanbayt Kuyalı,
Ötkörö kökcal bu dagı.
Kuyalı kıldı şumduktu,
Kılıp turdu buyruktu,
Astındagı miñ balban,
Munu cıyıp aldı emi.
Arkı-terki bastırıp,
Çubatuuga saldı emi.
San balbandın biröönü
Şaylap aldı, Kuyalı.
Miñ balbandın biröönü
Aydap aldı, Kuyalı.
Ar kaysıdan bir birden

Bunu paylaşan koca halk,
Mahşer yerine döndüler.
Öcü dinmez Kuyalı,
Fazlasıyla yürekli kurt bu da.
Kuyalı etti şaşılası işi,
Verip durdu buyruğu,
Emrindeki bin pehlivanı,
Bir araya topladı şimdi.
Bir ileri bir geri yürütüp,
Geçit resmine soktu şimdi.
Sayısız pehlivandan birini
Seçip aldı, Kuyalı.
Bin pehlivandan birini
Sürüp aldı, Kuyalı.
Her birinden birer birer

Şaylap aldı, Kuyalı.
Sanatı tokson bolgondo,
Kep orduna koy emi,
Katılgan turmuş boldu – dep
Buka moyun buura san,
Bulkuşsa candı kuuratkan.
Kee bir balban mındagı,
Tuurası köödön boyu pas,
Kee bir balban uşunday,
Tula boyu kara taş
Kee bir balban uşunday.
Tiptik bolgon murutu,
Aybaltanın sabınday.
Kee biröösün karasañ
Kelişimdüü murunu,
Selebenin kabınday.
Kee biröösün karasañ,
Aldıñkı eegi şalpayıp,
Kaldagaydın kabınday.
Kee bir baatır balbandın,
Kelişimdüü caralgan,
Degen sözgö köngün – dep,
Kayran başın kötörgön,
Kızmat kılıp berçüdöy,
Bayla dese taş buzup,

Seçip aldı, Kuyalı.
Sayısı doksan olunca,
Söz yerini bulsun şimdi,
Belalı devran oldu – diye
Boğa boyunlu, buğra butlu,
Çekişse canı kurutan.
Kimi pehlivan buradaki,
Göğsü enli, boyu kısa,
Kimi pehlivan işte böyle.
Tüm bedeni kara taş,
Kimi pehlivan işte böyle.
Dimdik olmuş bıyığı,
Ay baltanın sapı gibi.
Kimi birine baksan
Yakışıklı burnu,
Palanın kını gibi.
Kimi birine baksan,
Alt çenesi sarkmış,
Koca dağarcığın kabı gibi.
Kimi bahadır pehlivan,
Yakışıklı yaratılmış,
Denilen söze boyun eğ – diye,
Koca başını kaldırmış,
Hizmet edip duracak gibi,
Bağla dese taş kırıp,

Darıyanı burçuday,
Baş kötörböy talkalap,
Taştı talkan kılçuday,
Balbandarı dagı bar.
Bul düynödö caralgan,
Balban bolup kelgen – deyt.
Oor tülük müşkül iş,
Dalay emgek körgön – deyt.
Tuu tübünö turguzgan,
Katuu tüyün kılçuday.
Kerilip ketmen çapçuday,
Keñ kursagın toyguzup,
Kenen canın bakçuday.

Irmağı çevirecek gibi,
Baş kaldırmadan parçalayıp,
Taşı un ufak edecek gibi,
Pehlivanları dahi var.
Bu dünyada yaratılmış,
Pehlivan olup gelmiş – derler.
Ağır yük, müşkül iş,
Nice emek görmüş – derler.
Tuğ dibine dikilmiş,
Sıkı düğüm vuracak gibi.
Gerinip çapa vuracak gibi,
Geniş karnını doyurup,
Rahat canını besleyecek gibi.

	Tokson baştap balbandı,	*Doksan pehlivanı baştan,*
	Mıktıdan cıyıp aldı ele.	*Sağlamından derleyip almıştı.*
	Al Sarıbay kapırdı,	*O Sarıbay kâfirin,*
	Çın esebin taptırdı.	*Gerçek hesabını buldurdu.*
76180	Tokson kıyın balbanga,	*Doksan çetin pehlivana,*
	Kıymalatıp çaptırıp,	*Kıyım kıyım doğratıp,*
	Tolgon kızık kıldırıp,	*Türlü türlü seyir ettirip,*
	Tokoydon otun cıydırıp,	*Ormandan odun toplattırıp,*
	Çın esebin taptırıp,	*Gerçek hesabını buldurup,*
	Toodoy kılıp caktırıp,	*Dağ gibi yığıp yaktırıp,*
	Kıyma çatak Sarıbay,	*Fitneci kavgacı Sarıbay'ın,*
	Tacaaldıgın bildirip,	*Azgınlığını bildirip,*
	Otko salıp küygüzüp,	*Ateşe atıp yaktırıp,*
	Süyünçügö bakırıp,	*Müjde diye bağırıp,*
76190	Örttöp külün sapırıp,	*Yakıp külünü savurup,*
	Sarıbaydı ceñgenden	*Sarıbay'ı yendikten sonra*
	Kız Kuyalı, Seytek er,	*Kız Kuyalı, er Seytek,*
	Eç bir arman kılgan cok,	*Hiçbir hayıflanma etmedi,*
	Ölgön menen arman cok.	*Ölmüşe hayıflanma yok.*
	Tilegi tiyip koluna,	*Dileği değip eline,*
	Bereni kirip coluna,	*Yiğidi girip yoluna,*
	Namıstuu şerdin tukumu,	*Namuslu aslanın soyu,*
	Baabedinden bata alıp,	*Baabedin'den dua alıp,*
	Arstan ata coluna	*Aslan ata yoluna*
76200	Ay tuyak dep bata alıp,	*Ay tuynak adak deyip dua alıp,*
	Kalayıktı çakırıp,	*Ahaliyi çağırıp,*
	Kan Sarıbay kapırdın	*Han Sarıbay kâfirin*
	Kabılgan zaman önördön,	*Başa gelen zaman belasından,*
	Külün kökkö sapırıp,	*Külünü göğe savurup,*
	Çaçılgan otun öçürüp,	*Saçılan ateşini söndürüp,*
	Bu düynödön kapırdı	*Bu dünyadan kâfiri*
	Tazalap takır ketirip,	*Temizleyip büsbütün giderip,*
	Çoñ tilegi kup bolup,	*Büyük dileği tam olup,*
	Çoñ kuptusu acalı,	*Büyük kaygısı eceli,*
76210	Aalamga kelip cakşılık,	*Âleme gelip iyilik,*
	Ayıkpas ooru kezigip,	*Onmaz derde rast gelip,*
	Kabırgan tümön ok,	*Saplanmış on bin ok,*
	Munusu ayıgıp basılıp,	*Bu da iyileşip yatışıp,*

	Taarıngan kabak cazılıp,	*Küskün çehre açılıp,*
	Cadaal küptü basılıp,	*Azgın dert yatışıp,*
	Ay mañdayı açılıp,	*Ay alnı açılıp,*
	El çurkurap toy kılıp,	*El coşup toy edip,*
	Buzuk çoçko cogoldu,	*Bozguncu domuz yok oldu,*
	Curt ireti oñoldu.	*Yurdun düzeni onarıldı.*
76220	Kagış kılıp Sarıbay	*Çarpışıp duran Sarıbay'la*
	Neçen aylar, neçen cıl,	*Nice aylar, nice yıl,*
	Müşkül tartıp tutulup,	*Müşkül çekip tutulup,*
	Oşo künü kalıñ el	*O gün kalabalık el*
	Kara tacaal müşküldün	*Kara azgın müşkülden,*
	Arkası tiyip Seytektin,	*Arkası değip Seytek'in,*
	Baatırı tiyip Kuyalı	*Bahadırı değip Kuyalı'nın,*
	Sarıbaydan kutulup,	*Sarıbay'dan kurtulup,*
	Catıştı curtu cay alıp,	*Yattı yurdu huzur bulup,*
	Cambaşına may alıp,	*Böğrüne yağ bağlayıp,*
76230	Kenen köçüp, too caylap,	*Geniş göçüp, dağ yaylayıp,*
	Adırga çıga caylaşıp,	*Kırlara çıkıp yayılıp,*
	Erki menen boluşup,	*Kendi keyfince olup,*
	Erikse elik atışıp,	*Sıkılsa karaca avlayıp,*
	Erikpese kalıñ el,	*Sıkılmasa kalabalık el,*
	Erkin oynop catışıp,	*Özgürce oynayıp yatıp,*
	Kunan minip, kuş salıp,	*Kunan binip, kuş salıp,*
	Ordo çiyip, doo sayıp,	*Ordo çizip, bahse girip,*
	Artık abiyir tabışıp,	*Üstün şeref kazanıp,*
	Añgemelüü uluu duu	*Sohbetli ulu şenlikle*
76240	At-kunanın çabışıp,	*Atını kunanını yarıştırıp,*
	Keñ Talastı ceektep,	*Geniş Talas'ı boylayıp,*
	Ordo tigip koyuşup,	*Otağ kurup koyuverip,*
	Kündüz kımız, tünü kız	*Gündüz kımız, gece kız,*
	Tündö oyun boluşup,	*Gecede oyun olup,*
	Cayloo caylar cer oşol,	*Yayla yaylanan yer odur,*
	Curt cırgatkan şer oşol.	*Yurdu coşturan aslan odur.*
	El kabagı açılıp,	*Elin çehresi açılıp,*
	Emgek tartkan çoñ korduk,	*Emekle çekilen büyük eziyet,*
	Şoru barday tutulup,	*Derdi varmış gibi tutulup,*
76250	Armanı cok kaygırıp,	*Hayıflanmadan kederlenip,*

	Sarıbaydan kutulup,	*Sarıbay'dan kurtulup,*
	Calpı curttun baarısı,	*Toplu yurdun hepsi,*
	Ulukmanduu karısı,	*Lokman misali kocası,*
	Daanışmanı, çeçeni,	*Bilgesi, hatibi,*
	Iş bilgeni neçeni,	*İş bileni nicesi,*
	Nur tögülgön oy kılıp,	*Nur dökülen düşünce edip,*
	Kuyalı, Seytek baatırdın,	*Kuyalı ile Seytek bahadırın,*
	Urmatına toy kılıp,	*Şerefine toy edip,*
	Al Sarıbay kapırdı,	*O Sarıbay kâfiri,*
76260	Erkinçe kelin eñdi – dep,	*Gelin dilediğince devirdi – diye,*
	Eñ ar cagın karasañ	*En öte yanına baksan*
	Bulut ketip cok bolup,	*Bulut gidip yok olup,*
	Tün cönölüp tañ sürüp,	*Gece yollanıp tan sökerek,*
	Mee dep bergen ünü cok,	*«Al» deyip veren sesi yok,*
	Sunup bergen kolu cok.	*Uzatıp veren eli yok.*
	Sarıbaydı berdik – dep	*Sarıbay'ı verdik – diye*
	Bu düynödön cogolup,	*Bu dünyadan yok olup,*
	Kaalasa Kuday berdi – dep	*Diledi de Tanrı verdi – diye*
	Kadır tün kaptap keliptir.	*Kadir gecesi kaplayıp gelmiş.*
76270	Alda Taala bir Kuday,	*Allah Taala bir Tanrı,*
	Azır berip salıptır.	*Hemen verivermiş.*
	Curt zorlooçu basılıp,	*Yurdu zorlayan yatışıp,*
	Nur tögülüp adamga,	*Nur dökülüp insana,*
	Asman nurga çagılıp,	*Gök nura yansıyıp,*
	Artık müşkül çoñ cañcal	*Aşırı müşkül büyük kavga,*
	Sarıbay ölüp basılıp,	*Sarıbay ölüp yatışıp,*
	Buzuk kaar cogolup,	*Bozguncu kahır yok olup,*
	El kenelip dañdañdap,	*El genleyip şenlenip,*
	Kalk ireti oñolup,	*Halkın düzeni onarılıp,*
76280	Cılgandının oyuña,	*Cılgandı'nın ovasına,*
	Keñ Talastın boyuna,	*Geniş Talas'ın boyuna,*
	Tört-Küldün tömön cagına,	*Tört-Kül'ün aşağı yanına,*
	Törö Manas kökcaldın	*Bey Manas boz yelelinin*
	Murda saygan bagına,	*Önceden diktiği bağına,*
	Atasınan balası	*Atasından oğluna kalan,*
	Minip turgan taktısı,	*Binip oturduğu tahtı,*
	Altın eken ordosu.	*Altınmış otağı.*
	Ayçüröktü körgöndö,	*Ayçürök'ü gördüklerinde,*

	Ay-dalaanın çetinde,	*Uçsuz kırın ucunda,*
76290	Kayıpçının kara üñkür,	*Kayıpçı'nın kara ini,*
	Altın taktın aldına,	*Altın tahtın önüne,*
	Kurttay caynap bıkıldap,	*Karınca gibi kaynaşıp,*
	Kalk cıyılıp kelişti.	*Halk toplanıp geldiler.*
	Kurun selde çalıngan,	*Kuşağını sarık sarınan,*
	Kudayım dep calıngan,	*Tanrım deyip yalvaran,*
	Tegerek bışkan danı bar,	*Çepeçevre yetişmiş ekini var,*
	Tört tülüktüü malı bar,	*Dört türlü davarı var,*
	Ala-bula ton kiygen,	*Alaca bulaca kürk giyen,*
	Küröşüp salıp cürbögön	*Güreşe tutuşup yürümeyen,*
76300	Ar cagınan çekteşip,	*Öte yandan sıra tutup,*
	Kök kepiçin tepsetip,	*Gök pabucunu çiğnetip,*
	Ordodon malın kök catır,	*Otağın önünde malı yayılıp,*
	Kolgo minip el kelip,	*Akın akın binip el gelip,*
	Alban türlüü can kelip,	*Türlü türlü can gelip,*
	Eldin kelgen sebebi	*Elin gelme sebebi:*
	Sarıbay otko tutulup,	*Sarıbay ateşe tutulup,*
	Sarı oorugan kayran curt,	*Sararıp dertlenen koca yurt,*
	Bügün çıktı kutulup,	*Bugün çıktı kurtulup,*
	Ayday kabak açılıp,	*Ay gibi çehre açılıp,*
76310	Aptıkkan cürök basılıp,	*Daralan yürek yatışıp,*
	Çın köñüldü bastı ele,	*Gerçek gönül teskin olmuştu,*
	Çın kabagı açılıp,	*Gerçek çehresi açılıp,*
	Katkan, kütkön kazına,	*Saklanan, beklenen hazineyi,*
	Kalayıktın baarına	*Ahalinin hepsine,*
	Kaar Sarıbay öldü – dep	*Kahhar Sarıbay öldü – diye*
	Kaltırbastan çaçtı ele.	*Hiç bırakmadan saçmıştı.*
	Öçkön ottor cagılıp,	*Sönen ateşler yakılıp,*
	Ölüüçü adamdar tirilip,	*Ölecek insanlar dirilip,*
	Üzülgöndör ulanıp,	*Kopanlar ulanıp,*
76320	Çaçılgandar cıynalıp,	*Saçılanlar derlenip,*
	Küygön cürök basılıp,	*Yanan yürek yatışıp,*
	Tırışkan kabak cazılıp,	*Buruşan çehre açılıp,*
	Oorugan darttar basılıp,	*Ağrıyan dertler dinip,*
	El köñülü açılıp,	*Elin gönlü açılıp,*
	Alban-alban can kelip,	*Türlü türlü can gelip,*
	Ar uruudan köp kelip,	*Her boydan çok gelip,*

	Oydon çıkpas oy kılıp	*Akıldan çıkmaz düşünce edip,*
	Ay-aalamdı aşkanday,	*Ay âlemi aşar gibi,*
	Oşondogu çoñ toyu	*Oradaki büyük toyu*
76330	Cerdin cüzün baskanday.	*Yerin yüzünü kaplar gibi.*
	Kızıl çoktu tutalap,	*Kızıl koru tutuşturup,*
	Ordoluu curtu arızdanıp,	*Otağlı yurt derdini döküp,*
	Bilgen menen körgöndü	*Bileni ile göreni,*
	Uzun kulak karıdan,	*Uzun kulaklı yaşlıdan,*
	Uşunçalık baarıdan,	*İşte bunca hepsinden,*
	El kuralıp doo bolup,	*El derlenip gulgule olup,*
	Asman cargan çuu bolup,	*Göğü yaran gürültü olup,*
	Asmanga uçup topurak	*Göğe uçup toz toprak,*
	Kalk cınalıp topurap,	*Halk derlenip kaynaşıp,*
76340	Eñ kızıktuu toy bolup,	*En keyifli toy olup,*
	Cetine albay kayran el.	*Sevincine sığamadı koca el.*
	Sarıbay kamap turganda,	*Sarıbay kuşatıp dururken,*
	Bılkıldabay bir cerde	*Kıpırdamadan bir yerde*
	Altı-ceti ay kördük,	*Altı yedi ay gördük,*
	Artık kana çoñ kördük,	*Fazlasıyla büyüğünü gördük,*
	Sarıbaydan bolduk – dep	*Sarıbay'dan olduk – diye,*
	Sarıbaydın zaarınan	*Sarıbay'ın zehrinden*
	Kızıl kuyruk nar öldü,	*Kızıl kuyruk buğra öldü,*
	Kızıl moyun eñ kıraan	*Kızıl boyunlu en yavuz,*
76350	Tabılbagan can öldü.	*Bulunmaz can öldü.*
	Bul Talastı talaştı,	*Bu Talas'ı çekişti,*
	Neçen adam, neçen şer,	*Nice insan, nice aslan,*
	Elden bezip aydaştı.	*Elden bezip kaçıştı.*
	Cangan ottu öçürdü,	*Yanan ateşi söndürdü,*
	Bir tündö olco köçürdü,	*Bir gecede ganimeti göçürdü,*
	Uşintip curttu bütürdü.	*Böylece yurdu bitirdi.*
	Kaygı kılgan adamdı,	*İnsanı kaygıya salan,*
	Beldin baarın mekçeytken,	*Bellerin hepsini büken,*
	Kayran közdü çekçeytken.	*Koca gözü belerten.*
76360	Kayrattuunu kacadı,	*Gayretliyi kemirdi,*
	Candı koyboy taladı.	*Can komadan yağmaladı.*
	Olco kılıp kızıtalak,	*Ganimet edip kahrolası,*
	Ordoluunu köçürdü,	*Otağlıyı göçürdü,*
	Cañcal düynö çır salıp,	*Dünyaya kavga fitne salıp,*

Can küygüzüp bütürdü.
Kaş kaktırsa candı alıp,
Kaman türlüü Sarıbay,
Er Kuyalı, Seytekke
El ırıskı bak kondu.
Sarıbaydın azabı
Sokko tamga dañk boldu.
Otko küygön kuturgur,
Elge salgan buzugu,
Kesel ooru dart bolgon,
Kıyla adamga tüz bolup,
Kıyın müşkül iş bolup,
Erendin baarı cıynalgan.
Baş cindisi kee bir can,
Kuuçusu cok kuu can,
Başçısı cok tıtılgan.
Kayaşa takay kılgandar,
Namıstanıp turganda,
Kalbay bular kırılgan.
Al öksögön basılıp,
Aymañdatkan cerimdi
A kuduret bergin – dep
Ayabastan toy kılıp,
Zarp kılıp barıñdı,
Bakay uulu Baytaylak
Mintip curtka kep baştap,
Akırın süylöp bek baştap,
Atı atalıp balası
Çeçilbegen oy kılıp,
Çenge batpas toy kılıp,
Ukkun dese munumdu,
Kızır çalgan kalıñ el
Cuurat sınduu uyudu.
Baytaylaktın akılı,
Körünöö nuska akıl – dep,
Bu degeni makul – dep

Can yakıp bitirdi.
Göz kırpanın canını alıp,
Yaban domuzu suretli Sarıbay.
Er Kuyalı ile Seytek'e
Ele rızık, baht kondu.
Sarıbay'ın azabı
Vurulan damgaya şan oldu.
Ateşte yanan kudurasının,
Ele saldığı bozgunu,
Hastalık, illet, dert olan,
Nice insana düzlük olup,
Çetin müşkül iş olup,
Erenlerin hepsi derlenmiş.
Kimi can baştan deli,
Güdücüsü yok garip can,
Başsız kalıp didilmiş.
Hep karşı gelip duranlar,
Namuslanıp dururken,
Kalmadan bunlar kırılmış.
O hıçkıran yatışıp,
Perişan edilen yerimi,
Ey kudret, sen ver – diye
Esirgemeden toy edip,
Varını harcayıp,
Bakay oğlu Baytaylak
Böyle yurda söz başlayıp,
Usul söyleyip sağlam bağlayıp,
Adı anılıp evladının,
Çözülmemiş düşünce edip,
Ölçüye sığmaz toy edip,
Dinleyin dese bu sözümü,
Hızır değmiş kalabalık el
Yoğurt gibi mayalanıp durdu.
Baytaylak'ın aklı,
Görünür örnek akıl – diye,
Bu dediği makul – diye

Mal menen baştın baarısın,
Zarıp kılıp çaçkanda

Malın da başın da hepsini,
Harcayıp saçtığında,

	Söz kızıgın aytkanda,	*Sözün tadını söylediğinde,*
	Bir mookumdu cazboogo,	*Bir özlemi dindirmeye,*
	Er eñişpey kök börü,	*Er eğişi, kökbörü,*
	Bakandarı mayışıp,	*Sırıkları eğilip,*
	Baatır erler sayışıp,	*Bahadır erler mızraklaşıp,*
	Cıgılganın cıkkanı,	*Yıkılanı yıkanı,*
	Mazaktaşıp kalışıp,	*Alay edişip kalıp,*
76410	Cıgılgan kuru kalışıp	*Yıkılan eli boş kalıp,*
	Cıkkan möröy alışıp,	*Yıkan ödülü alıp,*
	Çeçilbegen oy bolup,	*Çözülmemiş düşünce olup,*
	Ebegeysiz toy bolup,	*Görülmedik toy olup,*
	Er Seytektin toyu – dep,	*Er Seytek'in toyu – diye,*
	El Kuyalı oyu – dep	*El, Kuyalı'nın muradı – diye,*
	Azaptan baştı kutkargan.	*Azaptan başı kurtaran*
	Arstanımdın toyu – dep,	*Aslanımın toyu – diye,*
	Azuuların arkaytıp,	*Azı dişlerini gösterip,*
	Aldıñkı erdin şalpaytıp,	*Alt dudağını sarkıtıp,*
76420	Eki örköçün zoñkoytup,	*İki hörgücünü dikleştirip,*
	Ördöktöy moynun koykoytup,	*Ördek gibi boynunu kıvırtıp,*
	Çuudaların çubaltıp,	*Yapağısını süzdürüp,*
	Kalıñ eldin baarısın	*Kalabalık elin hepsini*
	Çurkuratıp kubantıp,	*Coşturup sevindirip,*
	Kıpkızıl nar töö soyup,	*Kıpkızıl nar deve kesip,*
	Kazısı karış bee soyup,	*Kazısı karış kısrak kesip,*
	Tört tülüktön teñ soyup,	*Dört türlükten denk kesip,*
	Dünüyönü teñ koyup,	*Dünyalığı ortaya koyup,*
	Tört tülüktüü mal soyup,	*Dört türlü davar kesip,*
76430	Ala-Toodoy at kılıp,	*Ala Dağ gibi et yığıp,*
	Cer üstündö adamdın	*Yeryüzündeki insanın*
	Baarın cıygan bet kılıp.	*Hepsini toplar gibi edip.*
	Köl tolkugan çık kılıp,	*Göl gibi dalgalanan içki edip,*
	Kalk cınalıp küç cınap	*Halk derlenip güç derleyip,*
	Kaltırbay curttu büt cınap,	*Bırakmadan yurdu tüm derleyip,*
	Ker burkurap, may bolup,	*Etler tütüp, yağ olup,*
	Curt kubanıp, el tolup,	*Yurt sevinip, el dolup,*
	Kımbat Seytek toyu – dep,	*Değerli Seytek'in toyu – diye,*
	Ala askarday beli – dep,	*Ala yüce dağ gibi beli – diye,*
76440	Sarıbaydı ceñdi – dep,	*Sarıbay'ı yendi – diye,*

Al Talastın boyunda,
Er Seytektin toyunda,
Orus toyun cep ketti,
Aman bolso bul Seytek
On segiz miñ aalamga,
Ayran bolot dep ketti.
Kıtay toyun cep ketti,
Aman bolso bul Seytek,
Kıyşañdagan bendege
Kırgın salar dep ketti.
Toguz künü kazına
Kazına oozun açtırıp,
Cetim, cardı, tul katın,
Mal bilbegen bakırga,
Zarp kılıp çaçtırıp,
Coomarttıgı körünüp,
Açar menen meskini
Arık menen karıpka
Kılça körböy düynönü
Kamçıga çenep böldürüp,
Oşolorgo berdirip,
El köñülün cay kılıp,
Cetpestin baarın bay kılıp,
Kuşkun, durkun ırdatıp,
Mintip eldi cırgatıp,
Köñül tolkup kubanıp,
Cırgap catkan elde köp.
Calgız canı miñ bolup,
Karaanı kadır tün bolup,
Ata, Seytek, er Seytek,
Curt korgonu bolsun – dep
Bata bergen elde köp.
Tuura kırgın kesilip,
Tuura kördön kaldık – dep,
Ata künü baykuştan
Kaarınan aldık – dep,
Kalk köñülü kamıkkan.
Karan aytıp cürsün – dep
Kalk köñülü kamılgan.

O Talas'ın boyunda,
Er Seytek'in toyunda,
Rus, toyunu yiyip gitti,
Sağ olursa bu Seytek,
On sekiz bin âleme,
Hayran kılar deyip gitti.
Kıtay, toyunu yiyip gitti,
Sağ olursa bu Seytek,
Yamukluk eden kula,
Kırgın salar deyip gitti.
Dokuz gün boyu hazine,
Hazine ağzını açtırıp,
Yetim, yoksul, dul kadın,
Mal bilmeyen fakire,
Harcatıp saçtırıp,
Cömertliği görünüp,
Aç ile miskine,
Arık ile garibe,
Dünyalığı kıl kadar görmeden,
Kamçıyla ölçüp böldürüp,
Onlara verdirip,
Elin gönlünü hoş edip,
Yoksulun hepsini bay edip,
Coşkununa gürbüzüne türkü söyletip,
Böyle eli coşturup,
Gönül dalgalanıp sevinip,
Sefa süren elde çok.
Yalnız canı bin olup,
Karaltısı Kadir gecesi olup,
Hey, Seytek, er Seytek,
Yurdun kalesi olsun – diye
Dua veren elde çok.
Apaçık kırgından kesilip,
Apaçık mezardan kaldık – diye,
Kara günün zavallısından,
Kahrından kurtulduk – diye,
Halkın gönlü hüzünlenmiş.
Adını anıp yürüsün – diye
Halkın gönlü doluvermiş.

76480	Kan Seytekke calınıp,	*Han Seytek'e yalvarıp,*
	Emi kızık körçüdöy	*Şimdi keyif görecekmiş gibi,*
	A dep bata berişti,	*Hep bir ağızdan dua verdiler,*
	Ençi bölüp berçüdöy.	*Pay bölüp verecekmiş gibi.*
	Körünöö sözgö bedel cok,	*Görünür söze paha yok,*
	Bata bergen kalkta	*Dua veren halkta*
	Asar bar da, neler cok.	*İmece var da, neler yok.*
	Bata bergen adamda	*Dua veren adamda*
	Ak seldesi kazanday,	*Ak sarığı kazan gibi,*
	Aykırsa ünü azanday,	*Haykırsa sesi ezan gibi,*
76490	Oturganı oçoktoy,	*Oturuşu ocak gibi,*
	Oozun körsöñ bilektey,	*Ağzını görsen bilek gibi,*
	Kazıları kuçaktay,	*Göbek yağı kucak gibi,*
	Ordo eelegen candarı,	*Otağı tutan canları,*
	Alban türdüü kandarı,	*Türlü türlü hanları,*
	Alda dep koldu kötörüp,	*Allah deyip el kaldırıp,*
	Kıbılandı bet alıp,	*Kıbleye yüz dönüp,*
	Eelikken canı burkurap,	*Coşan canı çağlayıp,*
	Oluyattın er beken,	*Evliyanın eri miymiş,*
	Ay cıldızdın bolcoşu,	*Ay ile yıldızın kavuşumu,*
76500	Ayköl şerdin coldoşu,	*Ayköl aslanın yoldaşı,*
	Tuura kızmat kılçuday,	*Doğru hizmet edecek gibi,*
	Tuunu kayra turguzup,	*Tuğu yeniden dikip,*
	Bu düynögö caralıp	*Bu dünyaya yaratılıp,*
	Calgız özü kelgensip,	*Yalnız kendi gelmiş gibi,*
	Arstan Manas cetüügö	*Aslan Manas yetişsin diye*
	Akıl taap berüüçü,	*Akıl bulup veren,*
	Şay koldogon carıya,	*Erenlerin kolladığı ulu zat,*
	Bar cabılgan oluya,	*Adı her yana yayılan evliya,*
	Öödö turbay ketken kez.	*Ayağa kalkamaz olduğu çağ.*
76510	Baatır beken karıya,	*Bahadır mıymış ihtiyar,*
	Köp caşagan bar beken,	*Çok yaşamışı var mıymış,*
	Kulagı ukpay ker bolgon,	*Kulağı duymaz sağır olmuş,*
	Közü körböy kör bolgon,	*Gözü görmez kör olmuş,*
	Kayran Bakay abası,	*Koca Bakay atası,*
	Kara cer menen teñ bolup,	*Kara yerle bir olup,*
	Sakal bütün eeginde	*Sakalı bütün çenesinde,*
	Oşol cılı Bakaydın,	*O yıl Bakay'ın,*

	Sapar keteer çagında,	*Sefere gideceği çağında,*
	Kayra tartpay dünüyö,	*Geri dönülmez dünyadan,*
76520	Kete turgan kezinde,	*Gideceği vaktinde,*
	Kayran konok acal can	*Emanet konuk, ecelli can,*
	Ötö turgan kezinde.	*Geçeceği vaktinde.*
	Köz cumulup bütölüp,	*Göz yumulup kapanıp,*
	Kele turgan kezinde.	*Geleceği vaktinde.*
	Karañgı körgö kayran baş,	*Karanlık mezara koca baş,*
	Bara turgan kezinde.	*Varacağı vaktinde.*
	Eren Bakay atañdın	*Eren Bakay atanın*
	Ölöründö comogu,	*Ölürkenki destanı:*
	Alakan cayıp burkurap,	*Avuç açıp ağlaşıp,*
76530	Kol kötörüp çurkurap,	*El kaldırıp haykırışıp,*
	Ölördö bata bergin – dep,	*Ölürken dua ver – diye,*
	Atañ Bakay karıya,	*Atan Bakay ihtiyar,*
	Neberesin körgün – dep,	*Torununu gör – diye,*
	Alakan Bakay cayganda:	*Bakay avuç açtığında:*
	– Kalayık ıylap, can ıylap,	*– Ahali ağlayıp, can ağlayıp,*
	Kalıñ curttun baarı ıylap,	*Kalabalık yurdun hepsi ağlayıp,*
	Seldesi bardın baarı ıylap,	*Sarığı olanın hepsi ağlayıp,*
	Kagaz bilgen moldo ıylap,	*Kâğıt bilen molla ağlayıp,*
	Ak sakalduu can ıylap,	*Ak sakallı can ağlayıp,*
76540	Kalbay curttun baarı ıylap,	*Kalmadan yurdun hepsi ağlayıp,*
	Iylagandın baarısı	*Ağlayanların hepsi,*
	Kaygısınan köp ıylap,	*Kaygısından çok ağlayıp,*
	Ar bir kök cal erendin,	*Her bir bozkurt erenin,*
	Ar caralgan bendenin,	*Her yaratılmış kulun,*
	Artta kalsa tukumu	*Ardında kalsa soyu,*
	Adam ölböyt dep ıylap,	*İnsan ölmez diye ağlayıp,*
	Ötkörö karıp can ele,	*Fazlasıyla kocamış can idi,*
	Kökcal abañ Bakaydın	*Bozkurt atan Bakay'ın*
	Köp caşagan kezi ele,	*Çok yaşamış çağı idi,*
76550	Ölörünö baş koyup	*Ölümüne baş koyup,*
	Emgektep kalgan kezi ele.	*Emekleyip kalmış çağı idi.*
	Caza körgön çagı ele,	*Ceza görür çağı idi,*
	Kayran Bakay abañdın	*Koca Bakay atanın*
	Karılıgı bar ele.	*Kocalığı var idi.*
	Kuzgunday közü kızarıp,	*Kuzgun gibi gözü kızarıp,*

Eekten sakal agarıp,
Ölö turgan çagı ele!
Düynögö eki kabılbayt
Babañ Bakay karıya
Kayrılıp eki tabılbayt.

Çeneden sakal ağarıp,
Öleceği çağı idi!
Dünyaya iki kez gelinmez,
Deden Bakay ihtiyar,
Dönüp bir daha bulunmaz.

Uluk ele, şer ele,
Telegeyi teñ ele,
Can caratıp Bakaydı
Caratkan berbeyt degele.
Kalk çurkurap, curt oylop,
Duuga kirip turdu ele,
Çın adamga tabılgıs
Çuuga kirip turdu ele.
Argımak at arıbay,
Adam çirkin karıbay,
Keñ dünüyö tarıbay,
Keypi menen cürsö – dep,
Keñ Caratkan kuduret,
Cayı menen koyso – dep,
Eç armanım cok ele,
Tak oşondoy bolso – dep.
Baykap adam munu oylop,
Başın çaykap boy-boylop,
Boylor boşop tün bolup,
Ölörünö bet bolup,
Oñboy kalgan eken – dep,
Oposu cok şum calgan,
Oyron Bakay atañız
Bolboy kalgan ekem – dep,
Oozundagı aş ceçü
Tişi ketken eken – dep,
Eki koldon ot cangan
Küçü ketken eken – dep,
Ildıy karay ökçöytüp,
Alıp kayran er cürök
Butuñ ketken eken – dep,
Kaarluu müşkül kargışı,
Bütün ketken eken – dep,

Ulu idi, aslan idi,
Her yanı denk idi,
Can yaratıp Bakay'ı,
Yaradan vermez bir daha asla.
Halk çığrışıp, yurt düşünüp,
Gulguleye girip durmuştu,
Gerçek insana bulunmaz,
Velveleye girip durmuştu.
Argımak at yorulmadan,
İnsan zavallı kocamadan,
Geniş dünya daralmadan,
Halince yürüse – diye,
Ulu Yaradan kudret,
Yerli yerinde koysa – diye,
Hiç hayıfım yok idi,
Tam öyle olsa – diye.
İnsan gözleyip bunu düşünüp,
Başını sallayıp vay vaylayıp,
Boylar gevşeyip gece olup,
Ölümüne yüz tutup,
Onmaz olmuş meğer – diye,
Vefası yok kalleş yalan dünya,
Yaman Bakay atanız,
«Olmaz olmuşum meğer» – diye,
Ağzındaki aşı yiyecek
Dişi gitmiş meğer – diye,
İki elinden od çakan
Gücü gitmiş meğer – diye,
Aşağı doğru büzülüp,
Alp, koca er yürek,
Bacağın gitmiş meğer – diye,
Kahırlı müşkül bedduası,
Büsbütün gitmiş meğer – diye,

Erdik-şerdik ubagı
Oñup ketken momunday.
Karılık bolup kalganda
Beren Bakay kök calda
Et cogolup söögü bar,
Eeginde kaşık kanı bar,
Cörgölögön canıbar.

Aman kezde suusar körk,
Köpkönüñ barıp kiyçü eleñ,
Kara tün tüşsö kırgızga
Kagışıp kirip turçu eleñ.
Karmaşkanın buy kılıp,
Kança kalktı sürçü elek.
Telegeyi teñ ele,
Şay koldogon şer ele,
Arbak, abiyir barında
Adam ölböyt degele.
Dünüyönü cıynagan,
Ay-aalamdın baarına,
Ata konuş suragan
Arstan Bakay şer ele.
Kök sülöösün kürkönüp,
Kök ala kalkan karmagan,
Közdögöndü kör kılıp,
Ay-aalamdı aydagan.
Çegine coo kelbegen,
Kazınadan cebegen.
Kadırıñ oor, zaarıñ küç,
Kayran Bakay bababız.
Bir kün carık, bir kün tün,
Kızıtalak kuu düynö
Calgandıgın karasañ,
Tügöyünön acırap
Kalgandıgın karasañ.
Sakalı kuuday agarıp,
Sapar künü barında,
Zamandaşı Manastan
Ayrılganın karañız.

Erlik aslanlık vakti,
Solup gitmiş işte böyle.
Kocalık gelip çattığında,
Yiğit Bakay bozkurtta,
Et yitmiş, kemiği var,
Çenesinde bir kaşık kanı var,
Emekleyen zavallı can.

Sağ çağında samur börkü,
Kurulup varıp giyerdin,
Kara gece çökse Kırgız'a,
Çarpışıp girerdin hep.
Tutuşanı perişan edip,
Nice halkı sürerdik.
Her yanı denk idi,
Şah'ın kolladığı aslan idi,
Ervah ile şeref var iken,
İnsan ölmez derler ya.
Dünyalığı derleyen,
Ay âlemin hepsine,
Ata yurdunu yöneten,
Aslan Bakay er idi.
Gök vaşak kürkü bürünüp,
Gök ala kalkan tutan,
Göz koyduğunu kör edip,
Ay âlemi süren.
Sınırına düşman gelmeyen,
Hazineden yemeyen.
Kadrin ağır, heybetin güçlü,
Koca Bakay dedemiz.
Bir gün aydınlık, bir gün gece,
Kahrolası kalleş dünyanın,
Yalanlığına baksana,
Eşinden ayrılıp,
Kaldığına baksana.
Sakalı kuğu gibi ağarıp,
Sefer günü var iken,
Çağdaşı Manas'tan,
Ayrıldığına bakınız.

	Tüyşük müşkül töbögö	*Tasayı, müşkülü tepesine,*
	Salgandıgın karasañ,	*Saldığına baksana,*
	Bügün körgön erteñ cok,	*Bugün var olan yarın yok,*
	Kızıtalak düynö bok,	*Kahrolası dünya bir hiç,*
	Calgandıgın karasañ.	*Yalanlığına baksana.*
	Minip turgan altın tak,	*Binip oturduğu altın tahttan,*
	Tayıganın karañız.	*Kaydığına bakınız.*
	Kolundagı döölöttön	*Elindeki devletten,*
76640	Ayrılganın karañız.	*Ayrıldığına bakınız.*
	Ölömün dep ölö albay,	*Öleyim der, ölemez,*
	Öz canın özü kıya albay,	*Öz canına kendi kıyamaz,*
	Ölüm acal coluna	*Ölüm ecel yoluna,*
	Özü basıp baralbay.	*Kendi yürüyüp varamaz.*
	Caratılgan cakşı baş,	*Yaratılmış güzel başı,*
	Tirüülöy körgö salalbay.	*Diri diri mezara koyamaz.*
	Döölötünön tagılıp,	*Devletinden düşüp,*
	Kurbusunan ayrılıp,	*Akranından ayrılıp,*
	Kurup turgan kezegi,	*Kuruyup durduğu çağı,*
76650	Bul sakaldı talkalap,	*Bu sakalı hırpalayıp,*
	Culup turgan kezegi.	*Yolup durduğu çağı.*
	Çıga turgan baygege	*Çıkılacak yarışa,*
	Barbay turgan kezegi.	*Varamaz olduğu çağı.*
	Çın düynögö karşıkkan,	*Öbür dünyaya yüz tutan,*
	Kambay turgan kezegi,	*Derlenip toparlanamaz çağı,*
	Corgosunan acırap,	*Yorgasından ayrılıp,*
	Cortok bolgon kezegi,	*Yaya kaldığı çağı,*
	Baraanınan acırap,	*Görkeminden ayrılıp,*
	Baykuş bolgon kezegi,	*Zavallı olduğu çağı,*
76660	Suusar börkü çop bolup,	*Samur börkü çöp olup,*
	Meenet uşak kep bolup,	*Mihnet, dedikodu söz olup,*
	Oñboy turgan kezegi.	*Onmaz olduğu çağı.*
	Seksen bolso Bakaydın,	*Seksen olsa da Bakay'ın,*
	Kıla turgan ebi bar,	*Yapacak hüneri var,*
	Kıyamatka colu bar,	*Kıyamete yolu var,*
	Kızık aytkan kebi bar:	*İlginç söylenmiş sözü var:*
	Ölgön menen özü bar,	*Ölse de kendi var,*
	Ölçöp körsöñ Bakaydın	*Ölçüp görsen Bakay'ın,*
	Baştakıday sözü bar.	*Eskisi gibi sözü var.*

Ay-aalamga ugulgan
Atam Bakay barkı bar.
Caralganda düynögö
Calgız kelgen kalkıbar,
Közü köröt alıstan,
Kökürögü eñ tunuk
Kök cal Bakay daanışman.
Köp cıyındın içinen
Ceke çıkkan carıştan.
El ıldıylap eptegen,
Köñül sandap bölünüp,

Ay âleme duyulan,
Atam Bakay'ın değeri var.
Dünyaya yaratıldığında,
Yalnız gelmiş halkımız var,
Gözü görür uzaktan,
Göğsü en duru,
Bozkurt Bakay bilge.
Çok cemiyetin içinden,
Yarıştan tek çıkan.
El alçalıp uyum bulmuş,
Gönül sayıklayıp bölünüp,

Körsöñ Bakay karıya
Köñülü çıyrak bölünüp,
Közünün caşı tögülüp,
Kabılganın bet alıp,
Alda dep koldu kötörüp:
«Oy, balam Seytek, kabılan,
Oy, aynektey kara közüñdön,
Oy, artta kalgan küküğüm
Aylanayın özüñdön!
Beleste kankor bürkütsüñ,
Belgige kalgan çunaksıñ,
Muruntan akkan bulaksıñ,
Muraaga kalgan çunaksıñ,
Kalk çurkurap, el çuulap,
Uşintip toyun kılabız,
Ömürüñdü kulunum,
Kudaydan surap turabız!
Senin kıymıldagan kirpigiñ,
Balam Kudaydan surap turabız.
Körüp koyso köñül tok,
Karaganda karan cok
Kölökölöp el bakkan
Kakırga çıkkan çınarım!
Kara kaşka tınarım,
Tomogosuz kuu ilgen,
Tolkup canım kubangan,
Meelegende şumkarım,

Görsen Bakay ihtiyar,
Gönlü dinç bölünüp,
Gözünün yaşı dökülüp,
Karşısındakine yüz dönüp,
Allah deyip el kaldırıp:
«Ey oğlum Seytek, kaplan,
Ey, cam gibi kara gözünden,
Ey, ardımda kalan guguğum,
Kurban olayım kendine!
Yamaçta hunhar kartalsın,
Nişan diye kalan yavrumsun,
Eskiden akan pınarsın,
Mirasa kalan yavrumsun,
Halk çığrışıp, el uğuldayıp,
Böylece toyunu yaparız,
Ömrünü, kulunum,
Tanrı'dan diler dururuz!
Senin kımıldayan kirpiğini,
Oğlum, Tanrı'dan diler dururuz.
Görüverse gönül tok,
Bakanda başka karan yok,
Gölgeleyip el besleyen,
Çorak yerde biten çınarım!
Kara kaşka doğanım,
Başlıksız kuğu avlayan,
Coşup canım sevinen,
Nişan aldığında sungurum,

Suutpay çapsa bayge algan
Kermedegi tulparım,
Kuyalı, Seytek kulunum,
Kurkuldagan kuzgundu
Kup keltirip orduna
Aydap kelgen tuygunum!
Menin kagılayın kurgurum.
Kız arstan, er Seytek
Eki tügöy çınarım,
Sakalım kuuday agında,
Saparım çukul barımda,
Eköönü aman koyso – dep,
Kuduretten surap turamın!

Soğutmadan koşsa ödül alan,
Bağda duran küheylanım,
Kuyalı, Seytek kulunum,
Gaklayıp duran kuzgunu,
Tam getirip yerine,
Sürüp gelen doğanım!
Benim kurban olduğum yavrum.
Kız aslan, er Seytek,
İki eş çınarım,
Sakalım kuğu gibi ak iken,
Seferim yakın var iken,
İkisini esen koysa – diye,
Kudretten diler dururum!

İKİNCİ BÖLÜM

Ak Sakalın Duası, Altın Tahtın Varisi

Zafer şenliğinin ardından söz, ak sakallı Bakay'a düşer. "Kuruyanı yeşerten, avuç açanı murada erdiren" evliya ihtiyar, Kuyalı ile Seytek'e ömür boyu sürecek hayır duasını verir: düşmanın yolu dar olsun, Manas'ın ruhu yoldaş olsun, kara kılı ortadan yaran âdil bir han ol! Ama duanın ardından fani dünyanın kalleşliği belirir; Bakay, Külçoro ve yiğit ana Kanıkey birer birer dönüşü olmayan sefere çıkar. Halk, Ala-Too'nun kök yeleli aslanlarından ayrı kalmanın acısıyla hıçkırırken, Manas ile Akun Han'ın eski dünürlüğü, Ayçürök'ün toyu ve Kökötöy'ün aşı bir vasiyet gibi yeniden anılır.

Yas, yerini yeni bir umuda bırakır: "Buğra ölse köşek var, bozkurt ölse Seytek var." Genç bahadır halkına birlik sözü verir; Kırgız eli onu altın tahta çıkarıp han kaldırır, iki dizgin bir yuları eline teslim eder. Ak boz kısraklar kurban edilir, ahitler bağlanır; yaşlılar Seytek'e Hıtay'dan Kalmuk'a uzanan düşman çemberini sayıp yurdun yükünü omuzlamasını vasiyet eder. Böylece destan, kaybedilen ataların gölgesinde, tahtına oturan yeni hanın devriyle açılan bir sabaha kavuşur.

KÜNYE — KEY FACTS

- Bakay, Seytek ile Kuyalı'ya "kıyamete dek sarsılmadan duracak" büyük duasını verir; duasında Manas'ın ruhunu, kırk çilteni, Hızır'ı ve pîr Bahâeddin'i yoldaş kılar (seg292).
- Bakay'ın ardından Külçoro ve Kanıkey de "varılıp dönülmez yere" sefere çıkar; halk kök yeleli aslanlarından ayrılığın yasını tutar (seg292).
- Kanıkey'in Semetey uğruna Talas'tan kaçışı ve Manas ile Akun Han'ın beşik kertme dünürlüğü, Koşoy ile Bakay'ın şahitliğinde anılır (seg292–293).
- Ayçürök'ün ünü ve Kökötöy'ün toyu hatırlatılır; Konurbay'ın bu güzellik yüzünden kopardığı eski kavgalar söze dökülür (seg293).
- Seytek halka birlik çağrısı yapar; Kırgız eli onu altın tahta bindirip han kaldırır, doksan kısrak kesilir ve ölmez ahitler bağlanır (seg293).
- Yaşlılar Seytek'e Kıtay, Kalmuk, Solon ve Şibe gibi pusudaki düşmanları sayarak "yurdun yükünü al" vasiyetinde bulunur; Talas ile Keñ-Kol'un bereketi yeni hanın devrinin müjdesi olur (seg293–294).

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Eki tügöy arstanım,	*İki eş arslanım benim,*
Erikpey soguş salganıñ.	*Usanmadan savaşlar verdiniz.*
Armanduu curttu azaptan	*Dertli halkı azaptan*
Acıratıp alganıñ.	*Kurtarıp aldınız.*
Mañdaydagı karaanım,	*Karşımda duran karaltım,*
Meder kılgan karaanım,	*Medet bildiğim dayanağım,*
Karıştasam nukumum,	*Karış karış ölçsem öz soyum,*
Karaldı bolup olturgan	*Göz bebeğim olup oturan*
Kagılayın tukumum.	*Kurban olayım, soyum benim.*
Ata, baldar, oomiyin,	*Ey çocuklar, âmin deyin,*
Altın bolsun kömürüñ,	*Kömürünüz altın olsun,*
Alıs bolsun ömürüñ!	*Uzun olsun ömrünüz!*
Mingeniñ altın tak bolsun,	*Bindiğin altın taht olsun,*
Oomiyin, kuday oñdosun!	*Âmin, Tanrı yolunu açsın!*
Mañdayıña bak konsun,	*Alnına devlet konsun,*
Balam Seytek ugup al,	*Oğlum Seytek, dinle beni,*
Baykap tursañ şumum bar,	*Dikkat edersen hünerim var,*
Ulukmandın canımın,	*Lokman misali bir canım,*
Uluu Bakay karımın,	*Ulu Bakay ihtiyarım,*
Bataköydün özümün,	*Dua ehlinin ta kendisiyim,*
Kuuragandı kögörtkön,	*Kuruyanı yeşerten,*
Karıgandı caşartkan,	*Yaşlananı gençleştiren,*
Ak bolgondu kögörtkön,	*Solup gideni canlandıran,*
Alakan caysa marıgan,	*Avuç açanı murada erdiren;*
Oomiyin dep kol caysam,	*Âmin deyip el açsam,*
Oşo kişi carıgan.	*O kişi feraha ermiştir.*
Alkışım kata ketpegen,	*Hayır duam boşa gitmemiş,*
Azarlanıp koygonum,	*Öfkelenip ilendiğim,*
Altı kündön ötpögön.	*Altı günü geçememiş.*
Altını bar sözümdö,	*Sözümde altın vardır,*
Ar şumduk bar özümdö.	*Özümde türlü sır vardır.*
Aytkan sözü carıya,	*Söylediği söz ayandır,*
Paygambardan kem emes,	*Peygamberden eksik değil,*
Padışa Bakay karıya,	*Padişah Bakay ihtiyar,*
Oluyattın özü oşol,	*Evliyanın ta kendisi odur,*
Bilgiçtin kara közü oşol.	*Bilgenin kara gözü odur.*

Oomiyin dep kol cayıp,	*Âmin deyip el açıp,*
Oyron Bakay bababız,	*Koca Bakay atamız,*
Oñ batasın berdi ele,	*Hayır duasını vermişti,*
O düynölük bulagı,	*Öbür dünyanın pınarı,*
Oyron abam kıraakı,	*Keskin görüşlü koca atam,*
Çoñ batasın berdi ele,	*Büyük duasını vermişti,*
Kalayıkka bir kuroo,	*Halka bir bağ olacak,*
Kılçuu bata berdi ele,	*Kılınagelen duayı vermişti,*
Kıyamatka kılt etpey,	*Kıyamete dek sarsılmadan*
Turçu bata berdi ele.	*Duracak duayı vermişti.*
Kırgıyday bolup kamınıp,	*Atmaca gibi davranıp,*
Han Bakaydın oozuna,	*Han Bakay'ın ağzına*
Kayıptan akıl tabılar,	*Gaipten akıl gelir,*
Padışa Bakay uşunday,	*Padişah Bakay işte böyledir,*
Isık cerdin mömösü,	*Sıcak toprağın meyvesi,*
Mañdayında maanası,	*Alnında nuru, manası,*
Padışaluu curttun kalaası.	*Padişahlı halkın kalesi.*
Kapkası bolduñ kalaanın,	*Kalenin kapısı oldun,*
Baanayı bolduñ adamdın,	*İnsanın sığınağı oldun,*
Akırın süylöp bek taştap,	*Alçak sesle, ağır söyleyip,*
Asıl Bakay karıya,	*Asil Bakay ihtiyar,*
Alban türlüü ken baştap:	*Türlü türlü söze başladı:*
Kebi şeker, sözü bar,	*Lafı şeker, sözü var,*
Kıypıçıktayt mınday can.	*Böylesi can nadir bulunur.*
Bata berip Bakayga,	*Bakay'a dua kılınıp,*
Ordo kütüp han bolup,	*Orda kurup han olup,*
Oluyazaada can bolup,	*Evliyazade can olup,*
Kara kıldı kak cargan,	*Kara kılı ortadan yaran,*
Kalısıraak can bolgon,	*Adaletli bir can olan:*
Duşman colu tar bolsun,	*Düşmanın yolu dar olsun,*
Koygulaşsañ duşmanga,	*Düşmanla vuruşursan,*
Atañ Manas arbagı	*Atan Manas'ın ruhu*
Silerge coldoş car bolsun!	*Sizlere yoldaş, yâr olsun!*
Kırk çilten coonun coldoşu,	*Kırk çilten cenkte yoldaşın,*
Kıykırıp Kıdır daarısın.	*Haykırıp Hızır sana değsin.*
Bak-baabedin kaarısın,	*Baht, pîr Bahâeddin değsin,*
Intımak, ırıs, kasiet	*Birlik, rızık, kutsiyet,*
Balam seni daarısın!	*Oğlum, sana değsin!*

Oy, oomiyin balam, oomiyin!
Iyigen, saagan müröönü,
Irüügö tiyseñ tileginiñ,
Alışkan duşman basılsın,
Kabagıñ güldöp açılsın!
Sapar cürsöñ alıska,

Ey, âmin oğlum, âmin!
Sağmal olup sağılan sürüye
Dileğin bereketle ersin,
Tutuşan düşman sinsin,
Çehren gülüp açılsın!
Uzağa sefere çıkarsan,

Karmaş kılsañ kagışka,
Col baabedin coldosun!
Şıdır kılıp coluñdu,
Col baabedin Şay atam
Balam seni koldosun!
Coluguşup kastaşkan
Eger colu bolbosun.
Duşmanıñdın coluna
Too karataş üyülsün.
Atıñ çıgıp aalamga
Balam arstandıgıñ bilinsin!
Basıp suuk boor kelbesin,
Bastaşıp adam ceñbesin,
Kara kıldı kak cargan
Kalıs bolgun kalkıma!
Kalk tüşpösün artıña!
Kuyalı, Seytek kulundar
Caman bolsoñ köönüñör,
Caman çıgat öönüñör,
Curtka mömö boluñar,
Aytkan sözdü uguñar,
Akıl bolot munuñuz.
Ordo kütüp kan bolsoñ,
Oluyazaada can bolsoñ,
Telegeyiñ teñ bolsoñ,
Atı ugulup körgöngö
Aalam buzgan şer bolgun!
Kök cal Seytek sen bolgun!
Başkı atañız han bolgon,
Kuraalagan bay bolgon,
Karmaşkan duşman cay bolgon.
Ar bir candan ar bir er,

Çarpışmaya girersen,
Yol pîri Bahâeddin yoldasın!
Yolunu dümdüz edip,
Yol pîri Şay atam,
Oğlum, seni kollasın!
Karşına çıkıp kast edenin
Asla yolu açılmasın.
Düşmanının yoluna
Dağ gibi kara taş yığılsın.
Adın âleme yayılıp,
Oğlum, arslanlığın bilinsin!
Üstüne soğuk yürekli gelmesin,
Karşına çıkan insan yenmesin,
Kara kılı ortadan yaran,
Âdil ol halkıma!
Halk ardına düşmesin!
Kuyalı, Seytek yavrularım,
Gönlünüz kötü olursa,
Kusurunuz kötü çıkar,
Halka meyve olunuz,
Söylenen sözü dinleyiniz,
Bu size akıl olur.
Orda kurup han olursan,
Evliyazade can olursan,
Her yanın denk, tam olursa,
Adı duyulup görene,
Âlemi sarsan arslan ol!
Kök yeleli Seytek, sen ol!
İlk atanız han olmuştu,
Derleyip toplayan bay olmuştu,
Tutuşan düşman yerle bir olmuştu.
Her bir soydan birer er,

Kırkı kırk şer balası,
Ketip kalgan Talaska
Muraa bolup colukkan,
Bababız baatır Manaska,
At semirtip ık bolgon,
Calgız başı kırk bolgon.
Calgız cürüp miñ ölgön,
Atañdı tartıp şer bolgun!

Kırkı kırk arslan oğlu,
Talas'a varıp gitmişler,
Destek olup kavuşmuşlar,
Atamız bahadır Manas'a,
At semirtip uyum bulmuştu,
Yalnız başı kırk olmuştu.
Yalnız yürüyen bin kez ölür,
Atana çekip arslan ol!

Bardık curttun baştıgı
Balam Seytek sen bolgun.
Üzülgöndü ulap bil,
Çaçılgan curttu cıynap cür.
Bilbegendi bilbesti,
Aytkan tildi albastı,
Aydagan cakka baspastı,
Cakın tuugan eken – dep,
Cay bilbegen aramdı,
Til bilbegen camandı,
Akırı cakın körböy cür!
Özü eçteme bilbegen,
Bilgendin tilin albagan,
Eç kimge nazar salbagan,
Töödön makoo urgandı,
Tuugan debe, can debe,
Cay bilbegen camandı,
Karaanıbız bar debe
Balam, kalktan çıgat añgeme!
Şeri bolboy er bolboyt,
Eri bolboy coo bolboyt,
Döbö bolboy cer bolboyt,
Döörügü cok kalk bolboyt.
Balam, kalısı cok kan bolboyt,
Kalıñ elge agarıp
Kıdır kelgen can bolboyt,
Koluñdagı bukarañ
Aydıñ köldü sınañız,
Tübü, aman kırgız Manastan
Kazına mülk muraapı,

Bütün halkın başbuğu,
Oğlum Seytek, sen ol.
Kopanı ulamayı bil,
Dağılan halkı toplayıp yürü.
Bilmeyeni, bilmezi,
Söylenen öğüdü almayanı,
Sürülen yöne gitmeyeni,
Yakın akrabaymış diye,
Yol yordam bilmez haini,
Dil bilmeyen kötüyü,
Sonunda yakın görme sakın!
Kendisi hiçbir şey bilmeyen,
Bilenin öğüdünü almayan,
Hiç kimseye nazar salmayan,
Deveden ahmak sersemi,
Akraba deme, can deme,
Hâl bilmeyen kötüye,
Dayanağımız var deme,
Oğlum, halktan çıkar dedikodu!
Arslanı olmadan er olmaz,
Eri olmadan cenk olmaz,
Tepesi olmadan yer olmaz,
Delisi olmadan halk olmaz.
Oğlum, âdili olmadan han olmaz,
Kalabalık ele ak görünüp
Hızır değmiş can olmaz;
Elindeki tebaanı,
Aydın gölü, sına sen,
Aslı, esen Kırgız, Manas'tan
Hazine mülkün mirasıdır;

Soyup ceseñ bir kündük,
Sabap iyseñ bir kündük,
Salmaktap kör miñ cıldık.
Temir koroo taalayıñ,
Baatır, curtuñ senin maanayıñ!
Balam, ordoluudan kan bolup,
Oruntuktuu can bolup,
Kara kıldı kak cargan,
Kasiettüü can bolup
Kan Seytek degen döö bolgun!

Kesip yersen bir günlük,
Yayıkta dövsen bir günlük,
Tartıp bak, bin yıllıktır.
Demir ağıl talihindir,
Bahadır, halkın senin yüz akın!
Oğlum, ordalıdan han olup,
Makam sahibi can olup,
Kara kılı ortadan yaran,
Kutlu bir can olup,
Han Seytek denen dev ol!

Balam, kıdırduu curtka ee bolgun!
Cerdeseñ Talas cer uşul,
Kürdööldüü kırgız el uşul.
Balam, surap içse toybogon,
Sugalagın koybogon,
Karañgıda aydasa
Kabılanday coylogon.
Bettep bende kelbegen,
Bet alıp bende ceñbegen,
Berip turgan bir batam,
Beren kırgız elime,
Kütüp alsañ öz atañ,
Astıña salsañ ak coluñ,
Aydap cürsöñ san koluñ,
Kıyşañdagan kıraakı,
Baykap körsöñ murapı,
Kunan sırıñ coburtpa,
Eñ kañına, eñ bir mülk,
Balam, curttun köönün oorutpa!» –
Dep batasın bergende,
Karaan da uşul, bel da uşul,
Baatır Bakay karıya,
Duba kılıp oluya.
Bakay kandan bata alıp,
Baatır Seytek er bolup,
Şay koldogon şey bolup,
On eki müçö teñ tolup,
Ordo kütkön şer bolup,

Oğlum, Hızırlı halka sahip ol!
Yurt tutarsan yer Talas'tır,
Güçlü kuvvetli Kırgız halkı budur.
Oğlum, isteyip içse doymayan,
Açgözlülüğünü bırakmayan,
Karanlıkta sürülse
Kaplan gibi dolaşan;
Karşısına kul gelmemiş,
Yüz tutup kul yenmemiş;
Verip durduğum bir duam,
Yiğit Kırgız halkımadır;
Öz atan bilip sahip çıkarsan,
Önüne ak yolunu serersen,
Sayısız ordunu sürüp yürürsen,
Kurulup salınan açıkgözü,
Bakıp görsen mirasçıyı,
Tay gibi sırrını döktürme,
En hasına dek, tek mülkündür,
Oğlum, halkın gönlünü incitme!» –
Deyip duasını verdiğinde,
Dayanak da budur, bel de budur,
Bahadır Bakay ihtiyar,
Dua kıldı evliya.
Bakay Han'dan dua alıp,
Bahadır Seytek er olup,
Şay pîrinin kolladığı şah olup,
On iki âzâsı denk dolup,
Orda kuran arslan olup,

Artı tolgon can bolup,
Ay-aalamga kan bolup,
Üzülgöndü ulantıp,
Curt kürköröp kubanıp,
Mına oşondo Seytektin
Babası Bakay karıya,
Bul kayran eneñ Kanıkey,
Kasiettüü oluya,
Manastın uulu Semetey,
Şay koldogon kayran şer,
Peri asırap berendi,
On eki cılda tabılgan

Ardı dolu bir can olup,
Ay-âleme han olup,
Kopanı ulayıp,
Halk gürleyip sevinip,
İşte o zaman Seytek'in
Atası Bakay ihtiyar,
Şu güzelim anan Kanıkey,
Kutlu evliya,
Manas'ın oğlu Semetey,
Şay'ın kolladığı yaman arslan,
Perinin besleyip verdiği yiğit,
On iki yılda bulunan

Er Semetey arstan şer.
Kulagı ukpas ooruga,
Tak oşondo kabılgan.
Ayday katın Ayçürök
Kalkka kabar saldı emi,
Mına oşondo Seytekti
Altın taacı kiygizip,
Altın takka mingizip,
Oluyazaada can kılıp,
Ordoluu curtka kan kılıp
Oomiyin dep kök caldı
Oluyazaada can kılıp,
Kan kötörüp aldı ele!
Munu menen er Seytek
Sultan bolup kaldı ele.
Ereşen tartıp er bolup,
Er uulu menen teñ bolup,
Kalk başkargan can bolup
Kastaşkanı cay bolup,
Bala mınday boldu ele.
Ölgön menen arman cok,
Ukuruk kayrar kalgan cok
Eki tizgin, bir çılbır,
Kaalap kolgo berişip,
A degende köñülün
Köñülü güldöp cay bolup,

Er Semetey, arslan yürekli şir.
Kulağı duymaz derde
Tam o zaman tutulmuştu.
Ay yüzlü kadın Ayçürök
Halka haber saldı şimdi,
İşte o zaman Seytek'e
Altın tacı giydirip,
Altın tahta çıkarıp,
Evliyazade can kılıp,
Ordalı halka han kılıp,
Âmin deyip kök yeleliyi,
Evliyazade can kılıp,
Han diye kaldırmışlardı!
Böylece er Seytek
Sultan olup kalmıştı.
Boy atıp er olup,
Er oğluyla denk olup,
Halkı yöneten can olup,
Kast edeni yerle bir olup,
Çocuk işte böyle olmuştu.
Ölse de arman kalmadı,
Karşı duracak kimse kalmadı;
İki dizgin, bir yuları
İsteyerek eline verdiler,
Daha başında gönlünü
Gönlü gülüp huzur bulup,

Kökcal Seytek kan bolup,
El memirep, curt cırgap,
Türgö keldi kayran el.
Karañgı cok şam carık,
Küngö keldi kayran el.
Baatır Seytek kan bolup,
Bastaşkan duşman cay bolup,
Kaarluu duşman ceñilip,
Kayran elge mamır suu
Cırgal künü sebilip,
Ordo kütüp kan bolup,
Oruntuktuu can bolup,
Eeligip basıp el surap,
Kara kıldı kak carıp

Kök yeleli Seytek han olup,
El esenleyip, yurt bayram edip,
Düzene girdi güzelim halk.
Karanlık yok, mum ışığı,
Güneşe erdi güzelim halk.
Bahadır Seytek han olup,
Karşı çıkan düşman yerle bir olup,
Gazaplı düşman yenilip,
Güzelim halka huzur suyu,
Mutluluk günü serpilip,
Orda kurup han olup,
Makam sahibi can olup,
Coşkuyla yürüyüp eli yönetip,
Kara kılı ortadan yarıp,

Kalıs boldu er Seytek,
Askar altı san bolup,
Uluk curtka kan bolup,
Mintip Seytek cürdü ele.
Munu mınday taştaylı,
Kayıpçaldın Kuyalı,
Oşondon kabar baştaylı.
Kız Kuyalı şer balban
Akırın süylöp bek taştap,
Ordodogu Semetey
Kökcal erge kep baştap:
Kıyamatka ketkende
Can cırgatar şerigim,
Kızına tozok künöölüü
Bir tartışar kezigip
«Kuday degen kep kıldım,
Ubadaluu şert kıldım,
Keyitkendi kemirdim,
Duşmanıñdı çektedim,
Kastaşkanıñ Sarıbay
Öltürüp söögün örttödüm.
Ölçölöp canın tirgizdim.
Küülönüp bakırdım,
Külün kökkö sapırdım,

Âdil oldu er Seytek,
Askeri altı tümen olup,
Ulu halka han olup,
Böylece Seytek yaşayıp gitmişti.
Bunu böylece bırakalım,
Kayıpçal'ın Kuyalı'sı,
Ondan haber başlatalım.
Kız Kuyalı, arslan pehlivan,
Alçak sesle, ağır söyleyip,
Ordadaki Semetey,
Kök yeleli ere söz başlattı:
Kıyamete varıldığında
Canı şenlendiren yoldaşım,
Günahlıya cehennem kızgındır,
Karşılaşıp bir hesaplaşırız.
«Tanrı deyip söz verdim,
Ahitli and içtim,
İncideni kemirdim,
Düşmanına sınır çektim,
Sana kast eden Sarıbay'ı
Öldürüp kemiğini yaktım.
Ölçüp biçip canını dirilttim.
Coşup haykırdım,
Külünü göğe savurdum,

	Tiktegendi körgön soñ,	*Baktığımı gördükten sonra,*
	Tilegenim bergen soñ,	*Dilediğimi verdikten sonra,*
	Keçee ak buuday unun çaynaşkan,	*Dün ak buğday ununu çiğneşen,*
	Keleme carıp karmaşkan,	*Kelâm bölüşüp el tutuşan,*
	Anık antta boluñuz!	*Gerçek antta durunuz!*
76990	Ubadalık koluñ ber,	*Vaadin için elini ver,*
	Bel baylagan belimsiñ,	*Bel bağladığım belimsin,*
	Tañduu maşar künümdö	*Tanlı mahşer günümde*
	Kaalap tiyçü erimsiñ,	*İsteyip vardığım erimsin,*
	Tilegenim uşunday.	*Dileğim işte budur.*
	Tiktep turgan kezegim,	*Gözleyip durduğum sıram,*
	Kıyamattan kir coldo	*Kıyametin çetin yolunda*
	Kol karmaşar şerigim.	*El tutuşacak yoldaşım.*
	Köp kazına baatırım,	*Çok hazinem, bahadırım,*
	Alma menen uruşup,	*Elma ile atışıp,*
77000	Ur balası sen bolup,	*Ur oğlu sen olup,*
	Urdun kızı men bolup,	*Ur kızı ben olup,*
	Tamaşaga batarbız,	*Eğlenceye dalarız,*
	Aytılgan kep çın bolso.	*Söylenen söz gerçekse.*
	Bir bakırdan et ceşip,	*Bir kazandan et yiyip,*
	Bir kızıktı çekteşip,	*Bir keyfi paylaşıp,*
	Dart kumardı çagışıp,	*Dert ile hasreti söyleşip,*
	Koltuktaşıp basışıp,	*Koltuklaşıp yürüyüp,*
	Koyundaşa catarbız.	*Koyun koyuna yatarız.*
	Uluu kızık, tamaşa	*Ulu keyif, eğlence,*
77010	Kızıgına batarbız.	*Zevkine dalarız.*
	Celpinişte daynıbız,	*Celpiniş'tedir yerimiz,*
	At arıtıp, cer çalıp,	*At yorup, yer gezip,*
	It agıtıp, kuş salıp,	*İt salıp, kuş uçurup,*
	Bolot nayza boo boolap,	*Çelik mızrağa bağ bağlayıp,*
	Arı çeti coo coolap,	*Öte ucunda düşman kırıp,*
	Kaçırarım Sarıbay –	*Saldıracağım Sarıbay'dır –*
	Karmaşkan coom uşunday...	*Tutuştuğum düşman işte budur...*
	Caratkan cana es berip,	*Yaradan yine akıl verip,*
	Kökcal, saga kez kelip,	*Kök yeleli, sana rast gelip,*
77020	Meyman bolup konuşup,	*Misafir olup konaklayıp,*
	Baatır atın bölüşüp,	*Bahadır adını paylaşıp,*
	Bu calganda düynönün	*Bu yalan dünyada âlemin*

Kızıgına batıştık,
Bir töşökkö catıştık.
Dene çaykap, kan koşup,
Moyun burup, can koştuk,
Bir caralgan kerigim,
Kıyamattık şerigim,
El sagıngan peylim bar,
77030 Caman degen elim bar.
Elim altın tapçu ele,
Elimdi peri çapçu ele,
Kayran curtum ne boldu?
Çalkıp catpay cer bolbos,
El sagınbas er bolbos,
Elüü kişi kem bolbos.
Eki kündük düynögö
Köp kızıgıp neteyin,
Kayran curtka ceteyin.
77040 Armanıñdan ötüñüz,

Akıñızdan keçiñiz», –
Dep, oşentip Kuyalı
Barmak tiştep, baş çaykap,
Koştoşup kol karmaşıp,
Cerdin cüzün uratıp,
Celpiniş közdöy çuratıp.
Kaalaganı tabılıp,
Kañkor erge kabılıp,
Kayıpçaldın Kuyalı
77050 Balban colgo tüştü emi.
Semetey baştap beş oyron –
«Saparıbız karıdı,
Ölö turgan kez bolup,
Bu dünüyö tarıdı,
Köbüröök turup neteli,
Adam körüp, curt bilgis
Cerge kirip keteli» –
Deşip Bakay, Kanıkey,
Külçoro menen Semetey,
77060 Ayday ceñeñ Ayçürök

Zevkine daldık,
Bir döşeğe yattık.
Beden çalkayıp, kan katıp,
Boyun çevirip, can kattık,
Benimle bir yaratılmış varlığım,
Kıyametlik yoldaşım,
Eli özleyen huyum var,
Kötü denen elim var.
Elim altın bulurdu,
Elimi peri vururdu,
Güzelim yurdum ne oldu?
Çalkanıp durmayan yer olmaz,
Elini özlemez er olmaz,
Elli kişi eksik olmaz.
İki günlük dünyaya
Çok imrenip nideyim,
Güzelim yurda erişeyim.
Hasretinden vazgeçiniz,

Hakkınızı helâl ediniz», –
Deyip, böylece Kuyalı,
Parmak ısırıp, baş sallayıp,
Vedalaşıp el tutuşup,
Yerin yüzünü sarsarak,
Celpiniş'e doğru at koşturarak,
Dilediği bulunup,
Hunhar ere kavuşup,
Kayıpçal'ın Kuyalı'sı,
Pehlivan, yola düştü şimdi.
Semetey başta, beş yiğit –
«Seferimiz kocadı,
Ölecek çağ gelip,
Bu dünya darlaştı,
Daha çok durup nidelim,
İnsan görmez, halk bilmez,
Yere girip gidelim» –
Deyişip Bakay, Kanıkey,
Külçoro ile Semetey,
Ay yüzlü yengen Ayçürök,

Beşöö kayıp boluşup,
Ketmek boldu saparga
Kayıp boldu kanıbız,
Emi tük kezikpeyt canıbız.
Er Semetey baş bolup,
Beşöö sapar col cürdü.
Tigip koygon aylı cok,
Saparının daynı cok,
Bügün körgön erteñ cok,
Uşunday eken düynö çok!
Sapardın cayın ukkanda
Curt çurkurap, kalk ıylap,
Ak sakalduu karı ıylap,
Alban curttun baarı ıylap,
Belgilüüdön ayrılıp,
Bek kiyip curtu kaygırıp:
«Er Semetey barında
Kazı kesip ceçü elek,
Balaket kayda deçü elek.
Cakası altın, ceñi cez,

Beşi gaip olup,
Sefere gitmek oldular,
Gaip oldu hanımız,
Artık hiç rastlanmaz canımız.
Er Semetey baş olup,
Beşi sefer yolunu tuttu.
Kurulu obası yok,
Seferinin izi yok,
Bugün görülen yarın yok,
Böyleymiş şu dünya közü!
Seferin hâlini duyduğunda
Yurt çığrışıp, halk ağlayıp,
Ak sakallı yaşlı ağlayıp,
Nice halkın hepsi ağlayıp,
Seçkininden ayrılıp,
Kara giyip halkı kederlenip:
«Er Semetey varken
Kazı kesip yerdik,
Bela nerede derdik.
Yakası altın, yeni tunç,

Koş badana torgoy köz
Ak olpok tondu kiyçelek.
Kıcıldap kıtay coo çıksa,
Kalk büldürüp, el buzgan
Dozogu katuu doo çıksa,
Kacıbay coogo kirçü elek.
Kursak açıp baratsa
Cayanı kesip ceçü elek,
Cabılgan milek coo kelse,
Caltanbay coogo kirçü elek,
Baatır kökcal barında
Balaket kayda deçü elek.
Emi bel baylagan belim cok,
Bekip catkan cerim cok,
Kaz aylangan zoom cok,
Kargılduu kara toom cok,
Emi kara bolot zulpukor
Kaykalatpay kim aştayt.

Çift kat zırhlı, serçe gözlü,
Ak olpok kaftanı giyerdik.
Kaynaşıp Hıtay düşman çıksa,
Halkı kırıp, eli bozan,
Cehennemi katı dava çıksa,
Yılmadan düşmana dalardık.
Karnımız acıkıp giderse
Sağrı yağın kesip yerdik,
Üşüşen yığın düşman gelse,
Çekinmeden düşmana dalardık,
Bahadır kök yeleli varken
Bela nerede derdik.
Şimdi bel bağladığım belim yok,
Sığınıp yattığım yerim yok,
Kaz dolanan kayam yok,
Heybetli kara dağım yok,
Şimdi kara çelik Zülfikar'ı
Savurup kim sapına geçirir?

Kadırman kırgız kayran el
Kapa kılbay kim baştayt?
Cılgınduu Keñ-Kol, çoñ Talas
Ceriñ karan kalabı?
Ak kalpak kırgız altın curt,
Oy, botom, eliñ karan kalabı?
Aldıñarda arkar bar
Keñ Talas sendey bel kayda?
Altı düynö bir kelse,
Ayköl sendey er kayda?
El korgooçu sen eleñ
Er kökcal karaa turganda,
Kaysı adamdan kem elek?
Baatırdın közü barında,
Balaket kelbes deer elek.
Eriksek elik atçu elek,
Erikpesek catçu elek.
Erkin öskön kurgan can,
Erkibiz menen catçu elek.
Oolukkanda kayran can,
Aalamga cañcal salçu elek.
Bet alışkan duşmandı

Kadirşinas Kırgız, güzelim halk,
Üzmeden kim yönetir?
Ilgınlı Keñ-Kol, koca Talas,
Yerin öksüz mü kalır?
Ak kalpaklı Kırgız, altın yurt,
Ey yavrum, elin öksüz mü kalır?
Önünüzde dağ koyunu var,
Geniş Talas, senin gibi bel nerede?
Altı dünya bir gelse,
Ayköl gibi bir er nerede?
Eli koruyan sen idin,
Er kök yeleli göz önünde dururken,
Hangi insandan eksiktik?
Bahadırın gözü önümüzdeyken,
Bela gelmez derdik.
Canımız sıkılsa karaca avlardık,
Sıkılmazsak yatardık.
Özgür büyümüş zavallı can,
Keyfimizce yatardık.
Coştuğunda güzelim can,
Âleme kavga salardık.
Karşı gelen düşmanın,

Beren kökcal barında,
Meesin taşka kakçu elek.
Kaalaganda bu başka
Kadır tün öñdüü tün kayda,
Karaan kılıp oturgan,
Kankor öñdüü şer kayda?
Amandaşpay koştoşpoy
Kay cakka sapar baştadıñ?
Ak kalpak kırgız curtuñdu
Kayda karan taştadıñ.
Arstan attap çıga algıs,
Arkaygan aşuu bel eleñ.
Argımak attap ötö algıs,
Tolkugan dayra köl eleñ.
Oñ cagıñda orustu,
Kır cagıñda kıtaydı,

Yiğit kök yeleli varken,
Beynini taşa çakardık.
İstenince bu başa
Kadir gecesi gibi gece nerede,
Dayanak olup oturan,
Hunhar misali arslan nerede?
Esenleşmeden, vedalaşmadan
Ne yana sefer başlattın?
Ak kalpaklı Kırgız yurdunu
Nereye öksüz bıraktın?
Arslanın atlayıp aşamayacağı,
Yüce geçit, bel idin.
Argımağın atlayıp geçemeyeceği,
Dalgalanan ırmak, göl idin.
Sağ yanında Rus'u,
Sırt yanında Hıtay'ı,

	Mañdayıñda barañdı,	*Karşında tüfekli düşmanı,*
	Saktagan korgon çep eleñ!»	*Savuşturan kale, siper idin!»*
	Curt çurkurap kaygırıp,	*Yurt çığrışıp kederlenip,*
77140	Belgilüü şerden ayrılıp,	*Seçkin arslandan ayrılıp,*
	Kuyrugu cok, calı cok,	*Kuyruğu yok, yelesi yok,*
	Sopol bolgon ekenbiz.	*Güdük kalmışız biz.*
	Müyüzdüü erden ayrılıp,	*Boynuzlu erden ayrılıp,*
	Tokol bolgon ekenbiz.	*Boynuzsuz kalmışız biz.*
	Küzgü çöptöy kubarıp,	*Güz otu gibi sararıp,*
	Oñboy kalgan ekenbiz.	*Onmaz olmuşuz biz.*
	Kalk caylagan kan cayloo,	*Halkın yayladığı han yaylası,*
	Kastarlay köçüp bee baylap,	*Özenle göçüp kısrak bağlayıp,*
	Buga konboy kalgan ekenbiz.	*Buna konamaz olmuşuz biz.*
77150	Suu cayılgan teptegiz	*Su yayılan dümdüz*
	Oydoy bolgon ekenbiz.	*Ova gibi olmuşuz biz.*
	Koyçusunan ayrılgan,	*Çobanından ayrılan,*
	Koydoy bolgon ekenbiz.	*Koyun gibi olmuşuz biz.*
	Uşu turgan kayran el	*Şu duran güzelim halk,*
	Ayköl şerdin barında,	*Ayköl arslan varken,*
	Ala-Too cerdep, mal aydap,	*Ala-Too'yu yurt tutup, mal sürüp,*
	Konup catkan el elek.	*Konup yatan halk idik.*
	Kündüzü külkü, tündö oyun,	*Gündüzü gülüş, gecesi oyun,*
	Bolup catkan el elek.	*İçinde yaşayan halk idik.*
77160	Başındagı suusar börk,	*Başındaki samur börkü,*
	Kimder ırgap kiybegen.	*Kimler sallanıp giymedi.*
	Döölöt-baktı barında,	*Devleti, bahtı varken,*
	Kim kürküröp cürbögön.	*Kim gürleyip yürümedi.*
	Baatır şerdi körgöndö,	*Bahadır arslanı görünce,*
	Añdagan duşman sürdögön.	*Gözetleyen düşman sinerdi.*
	Üyrü-Maral, Kümüş-Tak,	*Üyrü-Maral, Kümüş-Tak,*
	Curt küzdögön bel kayda,	*Halkın güzlediği bel nerede,*
	Üzülgönün ulagan,	*Kopanını ulayan,*
	Çaçılganın cıynagan.	*Dağılanını toplayan.*
77170	Öçkön otun tamızıp,	*Sönen ateşini tutuşturup,*
	Ölgön candı tirgizgen,	*Ölen canı dirilten,*
	Kara kırgız eline	*Kara Kırgız halkına*
	Nar ekenin bilgizgen.	*Nar olduğunu bildiren.*
	Ala askarday bel ele,	*Ala yüce dağ gibi bel idi,*

Aalamdan aşkan şer ele.
Ayköl karaa turganda,
Ala-Tooluk kırgızga
Azap kayda deer ele.
Alıstap sapar baştaybı,
Arıstan sınduu kayran şer,
Attana çıgıp saparga
Ayıldı karan taştaybı.
Kabak kagıp, kaş kerip,
Anday-mınday degiçe
Bul curttu Kuday urbaybı?
Asıl şerden ayrılıp,
Öküldögön bul curttu
Ört öçköndöy kılbaybı?
Kakandın eli kalıñ curt –
Köptügü toluk kara kurt,
Kurutsa Kuday urabı
Kup cañcaldı kılabı?
Kubattuu şerden ayrılıp,
Kurçap bizdi kırabı,
Uşintip Kuday urabı?
Kaçıp kirer tokoy cok,
Karaan bolgon nogoy cok,
Bekip catkan beli cok,
Meenet, azap-müşküldön
Acıratıp aluuçu,

Âlemi aşan arslan idi.
Ayköl'ün karaltısı dururken,
Ala-Too'lu Kırgız'a
Azap nerede derdi.
Uzaklara sefer mi başlatır,
Arslan yapılı güzelim şir,
Atlanıp çıkıp sefere
Obayı öksüz mü bırakır?
Göz kırpıp, kaş gerip,
Şöyle böyle diyene dek
Bu halkı Tanrı çarpmaz mı?
Asil arslandan ayrılıp,
İnleyip duran bu halkı
Yangın sönmüş küle çevirmez mi?
Hakan'ın eli kalabalık halk –
Çokluğu tam kara kurt sürüsü,
Bizi kurutsa Tanrı çarpmaz mı,
Kanlı kavgayı koparır mı?
Kudretli arslandan ayrılıp,
Kuşatıp bizi kırar mı,
Böylece Tanrı çarpar mı?
Kaçıp girecek orman yok,
Dayanak olacak Nogay yok,
Sığınıp yatacak beli yok,
Mihnetten, azap ve müşkülden
Kurtarıp alacak,

Belgilüü kökcal şerim cok,
Uşunday bolot düynö bok!
Ayköl şerden ayrılıp,
Kara kiyip kan cutup,
Köz baylanuu karañgı
Tündö kalgan ekenbiz.
Akıldap adam baskısız,
Adamzat çıdap bakkısız,
Çöldö kalgan ekenbiz.
Eşigi cok, törü cok,
Kördö kalgan ekenbiz.
Esesi cok kayran curt,

Seçkin kök yeleli arslanım yok,
Böyle olurmuş, dünya bir hiç!
Ayköl arslandan ayrılıp,
Kara giyip kan yutup,
Göz bağlanan karanlık
Gecede kalmışız biz.
Akılla insanın yürüyemeyeceği,
İnsanoğlunun dayanıp duramayacağı,
Çölde kalmışız biz.
Eşiği yok, başköşesi yok,
Mezarda kalmışız biz.
Nasipsiz kalan güzelim yurt,

Tübü tereñ boylogus,
Köldö kalgan ekenbiz.
Kalk caattanıp el kongon,
Ayköl şerden ayrılıp,
Ayıl kanday konuçu,
Ayla kanday boluçu.
Kurulay közün kıskan köp,
Kulcuñdagan duşman köp.
Kalayman salçu mende köp,
Ata, kırgız uulu – dep,
Bizge kekenip cürgön el da köp».
Kalk çurkurap, el çuulap,
Kalayıktar küyünüp,
Eldin baarı burkurap,
Emgek tartıp çurkurap,
El çurkurap küyünüp,
Esil oyron kökcaldın
Çın keteri bilinip,
El canınan tüñülüp.
Ala-Toonu cerdegen,
Alışıp adam ceñbegen,
Bettep duşman kelbegen.
Tört tülüktüü kalıñ mal
Ceri caynap çaçılgan.
Malı-canın körgöndö,
Duşman demi basılgan.
Bettep adam kelgende,
Bet alıp duşman ceñbegen.

Dibi derin, boylanmaz,
Gölde kalmışız biz.
Halk bölük bölük konmuşken,
Ayköl arslandan ayrılıp,
Oba nasıl konardı,
Çare nasıl bulunurdu.
Boşuna göz kısan çok,
Kasılıp duran düşman çok.
Kıyamet koparacak kul çok,
Vay, Kırgız oğlu – diye,
Bize kin güdüp yürüyen el de çok».
Halk çığrışıp, el uğuldayıp,
Ahali yanıp yakılıp,
Elin hepsi hıçkırıp,
Zahmet çekip çığrışıp,
El çığrışıp yanıp yakılıp,
Canım koca kök yelelinin
Gerçekten gideceği anlaşılıp,
El canından umut kesip.
Ala-Too'yu yurt edinen,
Tutuşup insanın yenemediği,
Karşısına düşmanın gelemediği.
Dört türlü kalabalık davar
Yerini kaynaşıp kaplamıştı.
Malını canını görünce,
Düşmanın soluğu kesilirdi.
Karşısına insan geldiğinde,
Yüz tutup düşman yenememişti.

Berekelüü kayran el,
Beleske kırka konuşkan.
El cayloogo caylaşkan,
Karısı kuyruk çaynaşkan.
Körö albagan coo kelse,
Kamgaktay kuup aydagan.
Beleske çıgıp caylagan,
Tuylatıp tulpar baylagan.
Bet alışkan köp duşman,
Betteşse şoru kaynagan.

Bereketli güzelim halk,
Yamaca sıra sıra konmuştu.
El yaylaya yayılmıştı,
Yaşlısı kuyruk yağı çiğnemişti.
Çekemeyen düşman gelse,
Çör çöp gibi kovup sürmüştü.
Yamaca çıkıp yaylamıştı,
Şahlandırıp tulpar bağlamıştı.
Karşı gelen nice düşmanın,
Yüzleşenin çilesi kaynamıştı.

Karşı kelgen duşmandı	*Karşı gelen düşmanın,*
Kıraandar aman barında,	*Kartallar sağ esen iken,*
Cırgaldın aman çagında,	*Mutluluğun esen çağında,*
Kanın suuday tökçü elek.	*Kanını su gibi dökerdik.*
Kara-Buura Batkalda,	*Kara-Buura, Batkal'da,*
Kalıñ kırgız catkanda,	*Kalabalık Kırgız yatarken,*
Kursagı açsa caya cep,	*Acıkınca sağrı yağı yiyip,*
Kuturup kırgız catkanda,	*Kudurup Kırgız yatarken,*
Kaçan kırgız kaygırıp,	*Ne zaman Kırgız kederlenip,*
77260 Ubara kaygı ceçü elek.	*Boş yere kaygı çekmişti?*
Uruşa çıga coo kelse,	*Vuruşmaya çıkıp düşman gelse,*
Tereñi çuñkur doo kelse,	*Derinliği çukur dava gelse,*
Kazıp koygon or bolso,	*Kazılmış hendek olsa,*
Kastarın tikken doo bolso,	*Kastını diken dava olsa,*
Ok ötpögön badana	*Ok geçmez zırhı*
Kiyişerbiz deçü elek.	*Giyiniriz derdik.*
Kır cagında kıtayga,	*Sırt yanındaki Hıtay'a,*
Kaptalında Kañgayga,	*Yanı başındaki Kañgay'a,*
Kara kıtay, tırgootko,	*Kara Hıtay'a, Tırgoot'a,*
77270 Soloon, şibe, mancuga,	*Soloon'a, Şibe'ye, Mançu'ya,*
Kuyrugun tüysö tulpar at	*Kuyruğunu düğümlese tulpar at,*
Atım kelet deçü ele.	*Atım yeter derdi.*
Kaarlansa kaldayga	*Gazaba gelse Kalday'a,*
Datım kelet deçü ele.	*Gücüm yeter derdi.*
Beren-şerler barında,	*Yiğit arslanlar varken,*
Kez bolgondu kemirip,	*Rast geleni kemirip,*
Betteşkendi ceñçü elek.	*Yüzleşeni yenerdik.*
Kara nayza zulpukor	*Kara mızrak, Zülfikar'ı,*
Kara şerler barında,	*Kara arslanlar varken,*
77280 Köölöşörbüz deçü elek.	*Birlikte savururuz derdik.*
Oyrondor közü barında,	*Yiğitlerin gözü önümüzdeyken,*
Caya kesip cep cürdük.	*Sağrı yağı kesip yiyip yürüdük.*
Ay-aalamdın baarısın,	*Ay-âlemin tamamını,*
Buy kılabız dep cürdük.	*Alt ederiz deyip yürüdük.*
Kalıñ kırgız eline	*Kalabalık Kırgız halkına*
Kadır tün öñdüü tün kayda,	*Kadir gecesi gibi gece nerede,*
Kündüzü külkü, tünü oyun,	*Gündüzü gülüş, gecesi oyun,*
Bizge emi açık, carık kün	*Bize artık açık, aydınlık gün*

kayda?» –
Dep, oşentip kalıñ el,
Kalayık ıylap, kalk çuulap,
Kalıñ eldin baarı ıylap,
Ak sakalduu çal ıylap,
Oynop cürgön bala ıylap,
Alban tooluu can ıylap,
Öyüz-büyüz tal ıylap,
Öksöp candın baarı ıylap.
Kaygıdan köñül bölünüp,
Kalayıktar, kalıñ caş
Külböy köñülü bölünüp,
Opuraktuu kuu düynö
Calgandıgı körünüp,
Uluu-kiçüü, karı-caş
Kalbay köönü bölünüp,
Kayran şer bizden keter – dep,
Közünün caşı tögülüp,
Curttun baarı çuuladı.
Eldin baarı duu bolup.
Uşul elge bir korgon
Er Bakay menen Kanıkey,
Tolkup catkan bel ele.
Semetey menen Külçoro,
Dobul kelse, cel tiybes,
Dooçu kelse mal berbes,
Tacaal kelse can berbes,
Buzulbas Kap-Too bel ele.
Kalıñ kırgız korgonu,
Kalıñ kara çep ele.
Er kökcaldın barında,
Aalamga azap buy tüşsö,

Balaket kayda deer ele.
Er sultandın barında,
Eriksek elik atçu elek.
Erikpesek kurgan can,
Ordo, möröy, duu kılıp,
Orompoy oynop, çuu kılıp,

nerede?» –
Deyip, böylece kalabalık el,
Ahali ağlayıp, halk uğuldayıp,
Kalabalık elin hepsi ağlayıp,
Ak sakallı koca ağlayıp,
Oynayıp yürüyen çocuk ağlayıp,
Nice dağlı can ağlayıp,
İki yakada söğütler ağlayıp,
Hıçkırıp canların hepsi ağlayıp.
Kaygıdan gönül bölünüp,
Ahali ve nice körpe genç,
Gülmeden gönlü bölünüp,
Yıkık dökük yalan dünyanın
Yalancılığı görünüp,
Büyük küçük, yaşlı genç,
Kimse kalmadan gönlü bölünüp,
Güzelim arslan bizden gider – diye,
Gözünün yaşı dökülüp,
Halkın hepsi çığrıştı.
Elin hepsi uğultu oldu.
Şu halka bir kale,
Er Bakay ile Kanıkey,
Dalgalanıp yatan bel idi.
Semetey ile Külçoro,
Bora gelse yel değmez,
Davacı gelse mal vermez,
Deccal gelse can vermez,
Yıkılmaz Kaf Dağı bel idi.
Kalabalık Kırgız'ın kalesi,
Kalın kara siper idi.
Er kök yeleli varken,
Âleme azap, kargaşa düşse,

Bela nerede derdi.
Er sultan varken,
Canımız sıkılsa karaca avlardık.
Sıkılmazsak zavallı can,
Orda oyunu, yarış, şenlik kurup,
Orompoy oynayıp, gürültü edip,

Oy, er kırgız dedirtip,
Kay duşmanga duu kılıp,
Can ayabas bel bolup,
Bilgen menen körgöngö
Ukkan menen tuyganga,
Kuru közün kıskanga
Kuru müşkül iş kılıp,
Kaptap ketçü duşmanga,
Can-canıbar ötö algıs
Ala askar çalkar bel elek.
Ay-aalamga boy bergis,
Baatır kırgız el elek.
Kırgızdan sultan, bel ketip,
Kılım curttan er ketip,
Kızır çalgan şer ketip,
Aynektey köz çaçırap,
Asıl şerden acırap,
El çurkurap kaygırıp,
Esil şerden ayrılıp,
Şıypanarga kuyruk cok,
Kulan bolup turabız.
Şiltep basar but da cok,
Cılan bolup turabız.
Kulak kagıp baspagan,
Kölük bolor bekenbiz?
Kurçap duşman kelgende
Kaçırıp kayrat bere albay,
Ölük bolor bekenbiz.
El cayılgan Kan-Caylak,
Konboy kalar bekenbiz.
Biröönün tilin biröö albay,
Biröönü biröö körö albay,
Bolboy kalar bekenbiz.
Ayıkpagan bul ülkön,

Duuga kalar bekenbiz.
Azaptuu müşkül, çoñ cañcal,
Bir çuuga kalar bekenbiz.
Baatır şerden ayrılıp,

Vay, er Kırgız dedirtip,
Nice düşmana gümbürtü koparıp,
Can esirgemez bel olup,
Bilene ve görene,
Duyana ve sezene,
Boş yere göz kısana,
Kuru müşkül iş açana,
Kaplayıp gelen düşmana,
Canlı mahlûkun geçemeyeceği
Ala yüce, uçsuz bucaksız bel idik.
Ay-âleme boyun eğmez,
Bahadır Kırgız halkı idik.
Kırgız'dan sultan, bel gidip,
Kadim halktan er gidip,
Hızır'ın dokunduğu arslan gidip,
Cam gibi göz saçılıp,
Asil arslandan ayrılıp,
El çığrışıp kederlenip,
Canım arslandan ayrılıp,
Sallayacak kuyruk yok,
Kulan olup duruyoruz.
Adım atacak ayak da yok,
Yılan olup duruyoruz.
Kulak sallayıp yürümeyen,
Yük hayvanı mı oluruz ki?
Kuşatıp düşman geldiğinde
Saldırıp yüreklendiremeden,
Ölü mü oluruz ki?
Elin yayıldığı Kan-Caylak'a,
Konamaz mı kalırız ki?
Birinin öğüdünü biri almadan,
Birini biri çekemeden,
Perişan mı kalırız ki?
Onmayan bu büyük dertle,

Kavgada mı kalırız ki?
Azaplı müşkül, büyük fitne,
Bir gürültüde mi kalırız ki?
Bahadır arslandan ayrılıp,

Kokuy bolgon ekenbiz.
Köz tunarıp kaysaktap,
Sokur bolgon ekenbiz» –
Dep, oşentti curt çuulap,
Samanday bolup sargarıp,
Uypalangan düynönün
Bekerine tañgalıp,
Can-canıbar makuluk,
Kıymıldatıp caratıp,
Bilgen-körgön, tuygandı,
Buyrugu artık Caratkan
Bir çuñkurga karattı.
On segiz miñ aalamdı,
Buyruk kılıp casadı.
Canıbardan baarısı,
Uşu şum kara cer aşadı.
Adırı altın Ala-Too,
Kurgalıp kırgız konsoçu.
Uşu kurgan törö Semetey,
Kup tuuganı Külçoro,
Kurgan Bakay, Kanıkey,
Ayköl zayıbı Ayçürök,
Attiñ, düynö calgançı,
Ölböy turgan uşular,
Temir özök bolsoçu!»
Tegiz çuulap, curt ıylap,
Çımın candı çın kıynap,
Çıday albay zarlanıp,
Azaptuu artık düynönü
Zili beker eken – dep,
Bıyagına tañ kalıp,
Kozgolbogon artık şer
Ata, kol üzdük go, kayran şer,
Kozgolbogon kurgan er –
Beş bereni birigip,
Kelbeske sapar baştadı.

Uyaluu curt, kalıñ el,
Uşintip karan taştadı.

Feryada düşmüşüz biz.
Göz bulanıp bocalayıp,
Kör olmuşuz biz» –
Dedi, böylece yurt uğuldayıp,
Saman gibi sararıp,
Hırpalanmış dünyanın
Boşluğuna şaşakalıp,
Canlı cansız mahlûku,
Kımıldatıp yaratıp,
Bileni göreni, sezeni,
Buyruğu üstün Yaradan
Bir çukura baktırdı.
On sekiz bin âlemi,
Buyruk kılıp yarattı.
Canlıların hepsi,
Şu sinsi kara toprağı boyladı.
Tepeleri altın Ala-Too'ya,
Kırgız kurulup konsaydı keşke.
Şu zavallı töre Semetey,
Öz kardeşi Külçoro,
Zavallı Bakay, Kanıkey,
Ayköl'ün eşi Ayçürök,
Ah, yalancı dünya,
Bunlar ölmez olsaydı,
Demir özlü olsaydı keşke!»
Hep birden uğuldayıp, yurt ağlayıp,
Emanet canı gerçekten kıvrandırıp,
Dayanamayıp inleyip,
Azabı çok bu dünyanın
Aslı boşmuş – diye,
Bu yanına şaşakalıp,
Yerinden oynamaz üstün arslan,
Ah, kopardık elini, güzelim arslan,
Yerinden oynamaz zavallı er –
Beş yiğit birleşip,
Dönülmeze sefer başlattı.

Ocaklı yurt, kalabalık el,
Böylece öksüz bıraktı.

Baatırlar sapar ketkende,
Kara caak aybalta
Kacıgulbay kim aştayt.
Kaldaygan kırgız curt kalsa,
Kapa kılbay kim baştayt?
Kızıl ayza zulpukor
Kıymıldatpay kim aştayt.
Kılım kırgız el kalsa,
Kıltıldatpay kim baştayt.
Asıl şer közü cumulsa,
Kır cagında kıtay bar,
Oñ cagında orus bar,
Mañdayda tolgon barañ bar,
Bastaşkan coo dalay bar.
Ayıl kanday konuuçu,
Azgan-tozgon az eldin
Aylası kanday boluuçu?» –
Öksöp curtu munu aytıp,
Erendin baarı küyünüp,
Semetey baatır kep baştap:
Es bilgendin baarısı
«Kayran curtum, esen bol,
Emi şumduk boldu – dep,
Sapar çarçap tügönüp,
Emi candan tüñülüp,
Köñül saylap bölünüp,
El saruulap turganda,
Körgöngö beker şum düynö
Kayratı toodoy kayran şer,
Ceteley turgan körünüp,
Kapalanıp kurgan er,
Karçıgaday kamınıp,
Kayran şerdin oozuna
Kayıptan akıl tabılıp,
Köñülü ketip bölünüp,
Kökcaldıgı körünüp,
Şum düynönü baştaşıp,
Kalıñ el menen koştoşup:
«Uluu-kiçüü, karı-caş,

Bahadırlar sefere gidince,
Kara çeneli aybaltayı
Yılmadan kim sapına geçirir?
Koskoca Kırgız yurdu kalsa,
Üzmeden kim yönetir?
Kızıl mızrak Zülfikar'ı,
Kımıldatmadan kim kuşanır?
Kadim Kırgız halkı kalsa,
Sarsmadan kim yönetir?
Asil arslanın gözü yumulsa,
Sırt yanında Hıtay var,
Sağ yanında Rus var,
Karşıda dolu tüfekli var,
Karşı duran düşman hayli var.
Oba nasıl konacak,
Azıp tozan az halkın
Çaresi nasıl olacak?» –
Hıçkırıp halkı bunu söyleyip,
Yiğitlerin hepsi yanıp yakılıp,
Semetey bahadır söze başladı:
Aklı erenlerin hepsi
«Güzelim yurdum, esen kal,
Şimdi felaket oldu – diye,
Ömür seferi tükenip,
Artık candan umut kesip,
Gönül sızlayıp bölünüp,
El sararmış dururken,
Görene boş, sinsi dünya,
Gayreti dağ gibi güzelim arslan,
Elden gideceği görünüp,
Kederlenip zavallı er,
Atmaca gibi davranıp,
Güzelim arslanın ağzına
Gaipten akıl gelip,
Gönlü gidip bölünüp,
Kök yeleliliği görünüp,
Sinsi dünyaya yönelip,
Kalabalık el ile vedalaşıp:
«Büyük küçük, yaşlı genç,

Ece-ceñe, karındaş,
Baarıñ mında turasıñ.
Ak sakalduu ulukman,
Dagı mında turasıñ.
Bilegi coon colborsum,

Abla, yenge, kız kardeş,
Hepiniz burada duruyorsunuz.
Ak sakallı bilge Lokman,
Siz de burada duruyorsunuz.
Bileği kalın kaplanım,

Bil müçölüü erenim,
Kara mıltık kars etse,
Kacıbay coogo tierim.
Çogool mıltık çort etse,
Çoçubay coogo tierim.
Bilegi coon, taş cürök
Bil müçölüü erender.
Akılga dıykan, zaarı küç
Aylası toluk berender.
Mañdaydagı baraanım,
Baatır kırgız karaanım,
Belim mında turasıñ.
Babadan kalgan muraapım,
Tügönböy turgan kazına,
Elim mında turasıñ.
El caylooçu Kara-Kır,
Belim mında turasıñ.
Eren Bakay, Semetey
Akırın süylöp, bek taştap,
Beş berendin içinen
Belgi kılgan belimen,
Kol alışıp koştoşup,
Koş, aman bol, – dep süylöp,
Sapar karıp, köz caynap,
Künümdük kızık düynödön
Attanmak bolduk köz caynap.
Şum ölüm tüşüp beylime,
Ketkeni ketip barabız,
Barsa-kelbes cerine.
Köñül saylap bölündü,
Ubagı tutam kuu düynö
Ceteley turgan köründü.
Sapardı sanday baştadık,

Fil yapılı yiğidim,
Kara tüfek pat dese,
Yılmadan düşmana çarpanım.
Azgın tüfek çat dese,
Ürkmeden düşmana çarpanım.
Bileği kalın, taş yürekli,
Fil yapılı yiğitler.
Akılda usta, heybeti güçlü,
Çaresi tam yiğitler.
Karşımdaki heybetim,
Bahadır Kırgız, dayanağım,
Belim, burada duruyorsun.
Atadan kalan mirasım,
Tükenmeyen hazinem,
Elim, burada duruyorsun.
Elin yayladığı Kara-Kır,
Belim, burada duruyorsun.
Yiğit Bakay ile Semetey,
Alçak sesle, ağır konuşup,
Beş yiğidin içinden
Nişan koyduğum belimden,
El sıkışıp vedalaşıp,
Hoşça kal, esen kal – deyip,
Sefer kocayıp, gözler dolup,
Günlük keyifli dünyadan
Atlanır olduk, gözler dolup.
Sinsi ölüm düştü aklıma,
Gidenleriz, gidip duruyoruz,
Varılıp dönülmez yerine.
Gönül sızlayıp bölündü,
Vakti bir tutam kurnaz dünyanın
Yedekleyip götüreceği göründü.
Seferi bile bile başlattık,

Ordoluu kayran kalıñ curt,
Oposuz eken bu düynö,
Munu karan taştadık.
Curt caylagan Kara-Kır,
Cerdi karan taştadık.
Uyaluu korgon uluk curt,
Eldi karan taştadık.
Paaşaluu korgon el kalıp,
Bala-çaka teñ kalıp,
Kuu ölüm tüştü belime.
Attanıp sapar col tarttık,
Barsa-kelbes cerime.
Emi köz cogolup can ketet.
Kurgan curt senden al ketet,
Başındagı suusar börk,
Kimder ırgap kiybegen.
Döölöt başta turganda,
Körgön adam duulagan.
Kurmanga bölüp belimdi,
Kindigim kesip, kirim cuup,
Ala-Too öñdüü cerimdi,
Kaardangan duşmandan
Baktım kırgız elimdi.
Mingenim corgo tay kılıp,
Küldötüp köönüm cay kılıp,
Kiygenin bulum şay kılıp,
Ar irimdin ar bir suu,
Cekeletip bay kılıp,
Dalay taptım ebiñdi.
Kurgan curt senin ayıñdan,
Celp etip cel tiygizbey,
Cetesi cok duşmandı,
Cergeñe cakın kirgizbey,
Tuura kelgen duşmanga,
Ak maralın uy kılıp,
Aydap cürüp buy kılıp,
Kayran curt senin ayıñdan,
Kök maraldan uy kılıp,

Ordalı güzelim kalabalık yurt,
Vefasızmış bu dünya,
Bunu öksüz bıraktık.
Halkın yayladığı Kara-Kır,
Yeri öksüz bıraktık.
Ocaklı kale, ulu yurt,
Eli öksüz bıraktık.
Padişahlı kale, el kalıp,
Çoluk çocuk hep kalıp,
Kurnaz ölüm çöktü belime.
Atlanıp sefere yol tuttuk,
Varılıp dönülmez yerime.
Şimdi göz yiter, can gider.
Zavallı yurt, senden güç gider,
Başındaki samur börkü,
Kimler sallanıp giymedi.
Devlet baştayken,
Gören insan coşup şenlenirdi.
Belimi kurbanlık edip,
Göbeğimi kesip, kirimi yıkayıp,
Ala-Too gibi yerimi,
Gazaba gelmiş düşmandan,
Koruyup baktım Kırgız elimi.
Bindiğimi yorga tay edip,
Güldürüp gönlümü hoş edip,
Giydiğimi ipekten donatıp,
Her girdabın her bir suyunu,
Teker teker zengin edip,
Hayli buldum çareni.
Zavallı yurt, senin hatırın için,
Esintiyle yel değdirmeden,
Soysuz düşmanı,
Yurduna yakın sokmadan,
Karşıma çıkan düşmana,
Ak maralını inek edip,
Sürüp götürüp perişan edip,
Güzelim yurt, senin hatırın için,
Kök maraldan inek edip,

Közdögön cerdi buy kılıp.	*Göz diktiği yeri perişan edip.*
Oo, kırgız, senin ayıñdan,	*Ey Kırgız, senin hatırın için,*
Oçogordu oktodum,	*Oçogor tüfeğini doldurdum,*
Bettegendi cok kıldım.	*Karşı geleni yok ettim.*
Mañdaylaşa kelgende,	*Yüz yüze gelindiğinde,*
Baarın aydap cok kılıp.	*Hepsini sürüp yok edip.*
Beş berendin içinen,	*Beş yiğidin içinden,*
Semetey baatır kep baştap:	*Semetey bahadır söze başladı:*
«Ala-Toonun kırgızı,	*«Ala-Too'nun Kırgız'ı,*
Salıp cürüp tam kıldım,	*Yapa yapa ev kıldım,*
Sayıp bagıp, bak kıldım.	*Dikip besleyip bağ kıldım.*
Sandıgının baarısın,	*Sandığının tamamını,*
Sarı altın mülkkö tolturdum.	*Sarı altın mülkle doldurdum.*
Sanaañ menen bolturdum,	*Gönlünce olsun diye donattım,*
Örüşüñdü cay kıldım,	*Otlağını huzurlu kıldım,*
Öñdürüñdü mal kıldım.	*Ürününü malla doldurdum.*
Azamatıñ mırzañdı,	*Yiğidini, beyzadeni,*
Ar biriñdi kan kıldım.	*Her birinizi han kıldım.*
Kankor can aman barında,	*Hunhar can sağ esen iken,*
Keñiri kıldım cayıñdı.	*Geniş kıldım yurdunu.*
Karan tökkön duşmanga	*Kara kusan düşmana*
Aldırganım cok ele,	*Kaptırdığım yoktu,*
Kısır emdi tayıñdı.	*Kısır emen tayını bile.*
Ordo eelegen kan boldum,	*Ordaya sahip han oldum,*
Sapar karıp bul kezde,	*Sefer kocadı bu demde,*
Dünüyödön cay boldum.	*Dünyadan göçer oldum.*
Ölüm tüştü beylime,	*Ölüm düştü aklıma,*
Ketip baram, aman bol,	*Gidiyorum, esen kal,*
Barsa-kelbes coluna.	*Varılıp dönülmez yoluna.*
Berişte beş kol sunuptur,	*Melek beş elini uzatmış,*
Caratkandın cazuusu	*Yaradan'ın yazısı*
Cakşı buyruk kılıptır.	*İyi buyruk kılmış.*
Kuduret buyruk kılganda,	*Kudret buyruk kıldığında,*
Ar bir bende könböybü.	*Her bir kul boyun eğmez mi?*
Kaalap koyso çın Kuday,	*Gerçek Tanrı dilerse,*
Ceti kündük amanat,	*Yedi günlük emaneti,*
Kaalasa canga berbeybi.	*Dilerse cana vermez mi?*
Buyruk kılgan dagdırdı,	*Buyurulmuş kaderi,*

Amanat bende körböybü.	*Emanet kul görmez mi?*
Astı tereñ kara cer,	*Altı derin kara yer,*
Aalamdı tegiz kömböybü.	*Âlemi hep birden gömmez mi?*
Cer sorboy candı koyobu,	*Toprak canı emmeden bırakır mı,*
Aalamdı cutsa kara cer,	*Âlemi yutunca kara yer,*
Üstündö kara cer mayı bolboybu.	*Üstünde kara toprağın yağı olmaz mı?*
Öñgö calgan, ölüm çın,	*Gerisi yalan, ölüm gerçek,*
Şum ölüm tüştü beylime,	*Sinsi ölüm düştü aklıma,*
Emi kayta baramın	*Şimdi dönüp gidiyorum*
Barsa-kaytpas cerime.	*Varılıp dönülmez yerime.*
Sapar cürdük beş adam,	*Sefere çıktık beş insan,*
Atam Manas er-şerdin	*Atam Manas er arslanın*
Üzülgönün ulagan,	*Kopanını ulayan,*
Çaçılganın cıynagan,	*Dağılanını toplayan,*
Öçkön otun tamızıp,	*Sönen ateşini tutuşturup,*
Ölgön canın tirgizip,	*Ölen canını diriltip,*
Eerçitip cürüp er kılgan,	*Yanında götürüp er kılan,*
Er uulu menen teñ kılgan.	*Er oğluyla denk kılan.*
Salmagın toodoy can kılgan,	*Ağırlığını dağ gibi can kılan,*
Ay-aalamga kan kılgan.	*Ay-âleme han kılan.*
Bilbegendi bilgizip,	*Bilinmeyeni bildirip,*
Bilgen colgo kirgizip,	*Bilinen yola sokup,*
Tuyuk cerden söz tapkan,	*Çıkmaz yerden söz bulan,*
Karañgı tündö köz tapkan,	*Karanlık gecede göz bulan,*
Kapiyada söz tapkan.	*Ansızın söz bulan.*
Kök sülöösün börk kiyip,	*Gök vaşak börkü giyip,*
Kök ala kalkan oynogon,	*Gök ala kalkan oynatan,*
Köp müşkül işti oylogon.	*Çok müşkül işi düşünen.*
Caman sözgö cañılbas,	*Kötü söze yanılmaz,*
Karañgıda karsaktın	*Karanlıkta bozkır tilkisinin*
Izine salsa cañılbas.	*İzine düşse şaşmaz.*
Baatır başı badışa,	*Bahadırların başı, padişah,*
Közü körgön alıstan.	*Gözü uzaktan gören.*
Köp cıyındın içinde	*Kalabalık toyun içinde*
Ceke çıkkan carıştan.	*Yarıştan tek başına çıkan.*
Baatırlıgı başkaça,	*Bahadırlığı bambaşka,*
Badışa başı daanışman.	*Padişah başı, bilge kişi.*
Cırgal menen tozoktu,	*Sevinç ile cehennemi,*

Azap menen acaldı	*Azap ile eceli*
Altı aydan murun bolcogon,	*Altı ay önceden kestiren,*
Arbın akıl oylogon.	*Engin akıl düşünen.*
Tuugan dese caylangan,	*Akraba deyince yumuşayan,*
Duşman çıksa kokustan	*Düşman çıkarsa ansızın*
Bolottu kıya baylangan,	*Çeliği yan kuşanan,*
Akıl cakka şaylangan.	*Akıl yanına donanan.*
Baygambar Bakay karıya,	*Peygamber misali Bakay ihtiyar,*
On segiz miñ aalamdı	*On sekiz bin âlemi*
Tamam kılgan oluya.	*Baştan başa bilen evliya.*
Ay degeni ay künöö,	*«Ay» dediği ayan olan,*
Arstan Bakay oluya –	*Arslan Bakay evliya –*
Atam Manas şer menen,	*Atam Manas arslan ile,*
Ak bolottu baptaşkan.	*Ak çeliği birlikte bileyen.*
Ak kalpaktuu kırgızdı	*Ak kalpaklı Kırgız'ı*
Ata bolup saktaşkan.	*Ata olup birlikte koruyan.*
Cadaalın tikken duşmandın	*Kinini diken düşmanın*
Cakkan otun öçürgön,	*Yaktığı ateşini söndüren,*
Calpı baarın köçürgön.	*Topunu birden göçerten.*
Beecindi buzup tuu algan,	*Pekin'i bozup tuğ alan,*
Betteşken coogo çır salgan.	*Yüzleşen düşmana kavga salan.*
Babam Bakay kıraakı,	*Atam Bakay keskin görüşlü,*
Akılga dıykan muraapı.	*Akılda usta danışmanı.*
Atam Manas şer menen	*Atam Manas arslan ile*
Koyu birge korooloş,	*Koyunu bir, ağıl ortağı,*
Aşı birge coroloş,	*Aşı bir, sofra ortağı,*
Tapkanı birge cıygandaş,	*Kazandığı bir, mal ortağı,*
Ölüm ortok ıymandaş,	*Ölümü ortak, iman kardeşi,*
Ölçöösü birge kurbaldaş.	*Ölçüsü bir, yaşıt akranı.*
Sapar cürsö çañ birge,	*Sefere çıksa tozu bir,*
Duşmanga kirse can birge,	*Düşmana dalsa canı bir,*
Tuu kötörsö zakımdaş,	*Tuğ kaldırsa omuzdaşı,*
Coogo kirse akıldaş.	*Düşmana dalsa akıl ortağı.*
Baatırga tutka sınaakı,	*Bahadıra dayanak, denenmiş,*
Badışa atam Manaska	*Padişah atam Manas'a*
Başınan bolgon muraapı.	*Başından beri danışmanı.*
Baygambar baba karıya,	*Peygamber misali ata ihtiyar,*
Kartayganda kan Bakay	*Kocayınca han Bakay,*

Karaanı kımbat oluya,	*Varlığı kıymetli evliya,*
Babam cürdü saparga.	*Atam çıktı sefere.*
Bakay ketti bel ketti,	*Bakay gitti, bel gitti,*
Opot bolgon düynödön	*Fani olan dünyadan*
Uşunçalık er öttü.	*Bunca er gelip geçti.*
Atabız Adam teñ öttü,	*Atamız Âdem de geçti,*
Beş kündük eken şum calgan,	*Beş günlükmüş sinsi yalan,*
Beş berenden al ketti.	*Beş yiğitten güç gitti.*
Almambet uulu Külçoro,	*Almambet oğlu Külçoro,*
Tay-kunanday tebişken,	*Tay ile kunan gibi tepişen,*
Talaşıp emçek emişken,	*Yarışıp meme emişen,*
Barmaktayda baş koşup,	*Parmak kadarken baş koşan,*
Bittey kezde birikken.	*Bit kadarken birleşen.*
Kanday küngö kez kelse,	*Nasıl güne rast gelse,*
Eñ kızıkka batışkan,	*En büyük keyfe birlikte dalan,*
Bir töşökkö catışkan.	*Bir döşeğe yatışan.*
Astıma salsam akcoltoy,	*Önüme katsam uğurlu,*
Aydap cürsöm san koldoy,	*Sürüp yürüsem tümen ordu gibi,*
Karanday canga sınakım.	*Yalnız canımın denenmiş dayanağı.*
Baatır kökcal şerimden,	*Bahadır kök yeleli arslanımdan,*
A düynö ketken berenden,	*Öbür dünyaya giden yiğitten,*
Muraaga kalgan Külçoro	*Mirasa kalan Külçoro,*
Bu da cürdü saparga.	*Bu da çıktı sefere.*
Oolukması karmasa,	*Coşkunluğu tuttuğunda,*
Ok cılanday oktolgon,	*Ok yılanı gibi kurulan,*
Kayratınan kankordun,	*Hunharın gayretinden,*
Kara kıtay, şibee curt	*Kara Hıtay, Şibe halkı,*
Kalbay çoguu toktolgon.	*Kimse kalmadan topluca sinmişti.*
Caynagan kızıl çok ele,	*Işıldayan kızıl köz idi,*
Şay koldogon Külçoro	*Şay'ın kolladığı Külçoro,*
Duşmanga bolot ok ele.	*Düşmana çelik ok idi.*
Kara bolot börk ele,	*Kara çelik börk idi,*
Kalıñ kırgız körkü ele.	*Kalabalık Kırgız'ın süsü idi.*
Katuulap müşkül coo kelse,	*Şiddetlenip müşkül düşman gelse,*
Katuu kagıp doo kelse,	*Sert vurup dava gelse,*
Kara küygön ört ele.	*Kara yanan yangın idi.*
Kızıl bolot börk ele,	*Kızıl çelik börk idi,*
Bu kırgızdın Çolpon körkü ele.	*Bu Kırgız'ın Çolpan süsü idi.*

Bu kısıp duşman kaptasa,
Bir kızarıp küygön ört ele.
Munun da şum ölüm tüşüp esine,
Bu da ketip baratat,
Barsa-kelbes cerine.
Beren enem Kanıkey
Beş arkar cıldız batkıça,
Beş kayra col emizgen.
Altı Çolpon batkıça,
Aylanıp tamak cegizgen.

Sıkıştırıp düşman kaplasa,
Bir kızarıp yanan yangın idi.
Bunun da aklına sinsi ölüm düşüp,
Bu da gidip duruyor,
Varılıp dönülmez yerine.
Yiğit anam Kanıkey,
Beş Arkar yıldızı batana dek,
Beş kez daha emziren.
Altı Çolpan batana dek,
Dönüp dolaşıp yemek yediren.

Taş emçegin boşotkon,
Tar kursagın keñitken.
Azap tartkan men üçün
Talastan kaçkan tentirep,
Tamanı taşka möltüröp,
Çoñ Keñ-Koldu ceektep,
Törömdön kalgan ceen – dep,
Kaçıp çıkkan men üçün.
Atası Karakandı söök – dep,
Kazgaldak uçpas talaa – dep.
Kanım tökkön bala – dep,
Karaluu başın tuu kılıp,
Kayran canga sın kılıp,
Kaçıp tentip sır kılıp,
Can turbagan talaa – dep,
Kurman kılam kuu candı,
Kargaday calgız bala – dep,
Kayran enem Kanıkey,
Keñ köynöktün tazası,
Ak cooluk ayal başaası.
Uzun çaçtın ıktuusu,
Zayıpzattın mıktuusu,
Kara surdun suluusu,
Caralgan candın uluusu.
Kaarduu çöldün mömösü,
Men Semetey enesi.
Ak baybiçe nur mekem –
Ataktuu Manas zayıbı,

Taş memesini boşaltan,
Dar karnını genişleten.
Benim için azap çeken,
Talas'tan kaçıp başıboş sürünen,
Tabanı taşta sızlayıp,
Koca Keñ-Kol boyunca yürüyüp,
Beyimden kalan yeğen – diye,
Benim için kaçıp çıkan.
Babası Karahan'ı hısım – diye,
Angıt kuşu uçmaz bozkır – diye.
Kanımı döktüğüm çocuk – diye,
Yaslı başını tuğ edip,
Değerli canını sınayıp,
Kaçıp göçüp sır saklayıp,
Can barınmaz bozkır – diye,
Kurban ederim şu kuru canı,
Karga yavrusu kadar tek çocuk – diye,
Güzelim anam Kanıkey,
Geniş gömleklinin en temizi,
Ak yazmalı kadınların başı.
Uzun saçlının en yetkini,
Kadın kısmının en sağlamı,
Kara yağızın güzeli,
Yaratılmış canın ulusu.
Kahırlı çölün meyvesi,
Ben Semetey'in öz anası.
Ak hatun, nur yüzlü metinim –
Namlı Manas'ın eşi,

Baana kılgan enekem.	*Sığınak olan anacığım.*
Caratkan Kuday buyrugun,	*Yaradan Tanrı'nın buyruğunu,*
Mekem enem körüügö,	*Metin anam görmeye,*
Ketse-kelbes çın cayın	*Gidilip dönülmez gerçek yurdu*
Kerben enem körüügö,	*Yüce kervan anam görmeye,*
Başımdagı baanayım,	*Başımdaki sığınağım,*
Enem Kanıkey cürdü saparga.	*Anam Kanıkey çıktı sefere.*
Bitteyinde birikken,	*Bit kadarken birleşmiştim,*
Belgilegen caşımda,	*Belirlenmiş yaşımda,*
Uraanı cok, dayını cok,	*Nişanı yok, izi yok,*
Omiyin kılgan moldo cok,	*Âmin diyen molla yok,*
Bel kuda bolgon başında,	*Başta beşik kertmesi olmuştu,*
Belgilengen caşımda.	*Belirlenmiş yaşımda.*
At baştagan altı miñ,	*At başı çeken altı bin,*
Ay-aalam köönün bölüntüp,	*Ay-âlemin gönlünü çelip,*
Ay tiygendey boz atka,	*Ay değmiş gibi boz ata,*
Colum üydöy ak kebez,	*Küçük çadır kadar ak pamuğu,*
Kökülündö köruntüp,	*Perçeminde göstererek,*
Kızıl kuyruk miñ nardı,	*Kızıl kuyruk bin ner deveyi,*
Kıbılanı bet kılıp,	*Kıbleyi yön edip,*
Kızıl altın – zer cüktöp,	*Kızıl altın, ziynet yükleyip,*
Kutpanı közdöp çögörtüp,	*Kutup yönüne çöktürüp,*
Ar kazına oozun	*Her hazinenin ağzını*
Akun kanga açtırıp,	*Akun Han'a açtırıp,*
Arbın düynö san kara,	*Bol mal, sayısız kara davar,*
Akun kanga çaçtırıp,	*Akun Han'a saçtırıp,*
Kırk cıl suuga taştasa,	*Kırk yıl suya atılsa,*
Kılt etip çeti oñbogon.	*Kılını kıpırdatıp kenarı solmayan.*
Seksen cıl suuga çılasa,	*Seksen yıl suda ıslatılsa,*
Serpilip çirip bolbogon.	*Dağılıp çürümeyen.*
Kıyla müşkül zor kelse,	*Nice müşkül, zorluk gelse,*
Kılayıp çeti oñbogon.	*Zerrece kenarı solmayan.*
Kırk cılı kaat körsö da,	*Kırk yıl kıtlık görse de,*
Kılayıp kıloo oñbogon.	*Zerrece tüyü solmayan.*
Altın türlüü kilemdi	*Altın işli kilimi*
Azemine kerdirgen.	*Ziyneti için gerdiren.*
Arbın düynö, sansız mal,	*Bol mal, sayısız davar,*
Bel kuda cakka berdirgen.	*Beşik kertme tarafına verdiren.*

Kulduk urup may çaynap,
Arbın düynö, tümön mal
Bel kuda cakta kol caynap,
Törö atam Manas baş bolup,
Arbın düynö toluptur.
Kaynatabız Akun kan,
Uşintip kuda boluptur.
Kalk atası karıya,
Kayran Koşoy oluya,
A düynö menen bu düynö,
Ortogo kalıs boldum – dep,
Oluya Koşoy turuptur.
«Omiyin» – dep bata alıp,
Bababız Bakay kıyıptır.

Manas menen Akun kan,
Uşul ekööö kuda – dep,
Kudalıgı kur anın,
Uşunçalık elge carık – dep,
Ereni bar, kanı bar,
Es bilgen curttun baarı bar.
Kep bilüüçü ıktuu bar,
Coo arıştın mıktısın bilgen dagı bar.
Murun ugup koyduk – dep,
Aytılgan kepke toyduk – dep,
Bu dünüyö tügül, a düynö
Tañdın maşar künündö,
Manas kan menen Akun kan
Ayrılbas kuda bolgongo,
Arbın düynö, tümön mal
Ortogo taştap koydu – dep,
Uşu kılgan kızmatka,
Uluu, kiçüü, karıya
Baarıbız kübö bolduk – dep,
Estegende çın sözdü.
Eki col aytıp koyboybuz.
Bardıgı çın Kudayga,
Uluk-kiçik karıya,

Kulluk edip yağ çiğneyip,
Bol mal, tümen davar,
Beşik kertme yanında eller kaynaşıp,
Töre atam Manas baş olup,
Bol mal dolup taşmış.
Kayınbabamız Akun Han,
Böylece dünür olmuş.
Halkın atası ihtiyar,
Güzelim Koşoy evliya,
Öbür dünya ile bu dünya,
Araya hakem oldum – diye,
Evliya Koşoy durmuştur.
«Âmin» – deyip dua alıp,
Atamız Bakay kıymıştır.

Manas ile Akun Han,
Bu ikisi dünürdür – deyip,
Dünürlüğü boş değil onun,
Bunca halka aydınlıktır – deyip,
Yiğidi var, hanı var,
Aklı eren yurdun hepsi var.
Söz bilen usta kişi var,
Düşman adımının yamanını bilen daha da var.
Önceden işitip bildik – deyip,
Söylenen söze doyduk – deyip,
Bu dünya değil, ta öbür dünya,
Tanyerinin mahşer gününde,
Manas Han ile Akun Han
Ayrılmaz dünür olduğuna,
Bol dünyalık, tümen mal
Ortaya koyup bıraktı – deyip,
Bu yapılan hizmete,
Büyük, küçük, ihtiyar,
Hepimiz şahit olduk – deyip,
Hatırlayınca gerçek sözü.
İki türlü söyleyip durmayız.
Hepsi Hüda'ya gerçektir,
Büyük-küçük, ihtiyar,

Çın şermende bolboybuz.
Cetiştüü söz baatır – dep,
Munu tangan kişinin
Eki beti köö bolor,
Burulup ketken adamdın
Aytışı menen çın bolso,
Adam ayban akıl bilebi,
Araga turgan kapırbı,
Bultuñdatıp bul kepti
Aalat tüşüp moynuna,
Kepini böödö küyböybü.
Akunga Manas küyöbü,
Kelin bolot Manaska,
Akundun ayday Çürögü.
Erenderdin kebi – dep,
Kalk tolkugan duu bolup,

Akundun kızı Çüröktün
Elge bergen toyu – dep,
Uluusu Akkan teekte
Karagayluu keñ Talas,
Kalk kuralgan ceekte,
Üç-Kapkaktın oyunda,
Ukuruktun boyunda,
Aygır-Caldın boyunda,
Kalk atası Kökötöy –
Al Kökötöy baatırdın
Kayra-kelbes toyunda,
Kalayıktın kaşında,
Kalk mıktısı döölörü,
Kankor Manas, Er Koşoy
Baatır Bakay başında,
Kısır emdi tay soyup,
Arak, bozo, kımbat aş
Dünüyönü teñ koyup,
Elemandın er Töştük,
Eştekterdin Camgırçı,
Kazaktardın kan Kökçö,
Buzulgan – Çambıl, Muzburçak,

Gerçekten rezil olmayız.
Yeterli sözdür, bahadır – deyip,
Bunu inkâr eden kişinin
İki yüzü kara olur,
Dönüp giden adamın
Söylediğiyle gerçek olsa,
İnsan mı, hayvan mı akıl bilir mi,
Araya giren kâfir mi,
Kıvırıp bükerek bu sözü
Lânet düşüp boynuna,
Kefeni boşuna yanmaz mı.
Akun'a Manas güveyi mi,
Gelin olur Manas'a,
Akun'un ay gibi Çürök'ü.
Yiğitlerin sözüdür – deyip,
Halk dalgalanıp uğultuya kesti,

Akun'un kızı Çürök'ün
Halka verilen toyudur – deyip,
Büyüğü Akkan zamanında,
Karaçamlı geniş Talas,
Halkın toplandığı kıyıda,
Üç-Kapkak'ın ovasında,
Ukuruk'un boyunda,
Aygır-Cal'ın boyunda,
Halk atası Kökötöy –
O Kökötöy bahadırın
Geri dönmez toyunda,
Kalabalığın önünde,
Halkın seçkini, devleri,
Kankor Manas, Er Koşoy,
Bahadır Bakay başında,
Kısır emmiş tay kesip,
Rakı, boza, kıymetli aş,
Dünyalığı denk koyup,
Eleman'ın er Töştük'ü,
Eştek'lerin Camgırçı'sı,
Kazakların hanı Kökçö,
Buzulgan-Çambıl'lı Muzburçak,

Bulardı kalıs alıptır.	*Bunları hakem tutmuşlar.*
Kıyamattın töründö,	*Kıyametin baş köşesinde,*
Ubadaluu kılım – dep,	*Ahitli bir devirdir – deyip,*
Uşul öñdüü uluktar	*Bunun gibi ulular*
Kübölükkö tursun – dep,	*Şahitliğe dursun – deyip,*
Uluk-kiçik ukkan can,	*Büyük-küçük, işiten can,*
Artık oroy duşmandar,	*En kaba düşmanlar bile,*
Uşul sözdü ukkun – dep,	*Bu sözü işitsin – deyip,*
77830 Azuuların arkaytıp,	*Azı dişlerini sivriltip,*
Attan semiz mal soyup,	*Attan semiz mal kesip,*
Arbın düynö, tüşkön mal	*Bol dünyalık, düşen mal,*
Ortosuna teñ koyup.	*Ortasına denk koyup.*
Kısır emdi tay, ak boz bee	*Kısır emmiş tay, ak boz kısrak*
Bataga koştop aldırıp,	*Duaya katıp getirtip,*
Uşunçalık düynönü	*Bunca dünyalığı*
Sarp kılıp saldırıp,	*Sarf edip harcatıp,*
Sarı başıl ak irik	*Sarı başlı ak koçu*
Baabedin dep çaldırıp,	*Baabedin diye kurban ettirip,*
77840 Kişi tappas oy kılıp,	*Kimsenin akıl ermez düşünüp,*
Kalayıkka toy kılıp,	*Kalabalığa toy edip,*
Tört tülüktüü kalıñ mal	*Dört tür davardan yığın mal*
Sarp kılıp soydurup,	*Sarf edip kestirip,*
Cetpes müşkül aç-arık,	*Erişilmez darlıkta aç-çıplak,*
Oşo toydo toyunup.	*O toyda doyup kaldı.*
Köldöy ak kar may kılıp,	*Göl gibi ak karı yağ edip,*
Tim ele turgan adamdın	*Öylece duran adamın*
Tim ele közün cay kılıp,	*Öylece gözünü şenlendirip,*
Kudaylaşıp may çaynap,	*Hüda'ya ant içip yağ çiğneyip,*
77850 Kurmatına el cınap,	*Hürmetine halk toplayıp,*
Bolcolu uşul Çüröktün,	*Sözü budur bu Çürök'ün,*
Borumu başka dümöktün.	*Görkemi başka bu velvelenin.*
El kagışıp, curt dürböp,	*Halk çarpışıp, yurt kaynaşıp,*
Esebi cok dümöktün,	*Hesabı yok velvelenin,*
Akundun kızı katındın,	*Akun'un kızı o hatunun,*
Kılım curtka duu bolgon,	*Devrin yurduna ün salan,*
Kıltıldagan kapırdın,	*Salınıp gezen kâfirin,*
Memiregen dümöktün,	*Dalga dalga velvelenin,*
Bu berizaada Çüröktün	*Bu peri kızı Çürök'ün*

Kılımga dañkı baykalgan.
Kara kıtay Koñurbay,
Uşuga daynı ugulup,
Al Koñurbay oolugup,
Dünüyösü çaykalgan.
Mal ortogo cıyılıp,
Başaaluu kolu kırılıp,
Mında dümök çır salgan.
Suluulugu bilingen,
Kulagı ugup, köz körgön,
Eldin baarı bülüngön,
Al kapıray Ayçürök
Bizdin zayıp bolso – dep,
Katını adam, erkegi it,
Tetigi itaalı curtu küyüngön.
Bul kapıray Çüröktün
Kızmatı küçtüü, zaarı küç,
Bu kıltıldagan dümökkö
Aalam candan tüñülgön.
Bul kız suluu eken – dep,

Devre şanı duyulmuştu.
Kara Kıtay Konurbay,
Buna dair haberi işitip,
O Konurbay coşup kudurup,
Dünyası çalkalanmıştı.
Mal ortaya yığılıp,
Başlı ordusu kırılıp,
Burada velvele kavga salmıştı.
Güzelliği bilinen,
Kulağı duyan, gözü gören,
Halkın hepsi perişan,
O yaman Ayçürök
Bizim kadınımız olsa – deyip,
Kadını insan, erkeği it,
Şu it huylu yurdu yanıp tutuştu.
Bu yaman Çürök'ün
Hizmeti güçlü, zehri güçlü,
Bu salınan velveleye
Âlem candan ümit kesti.
Bu kız güzelmiş – deyip,

Kımbattıgı beybaktın
Kılım curtka bilingen.
Belgisi külük ar buudan,
Karatka miner at bolgon.
Bok düynönün zaarınan,
Ayçüröktün artınan,
Kartküröñ, Buurul bir buudan,
Ogoy, Şıgay bir tuugan,
Ogoydon oroy er Manas,
Şıgay kandan Çınkoco,
Ayçüröktün zarpınan
Bir tuugan bizden cat bolgon.
Karagay ayza boolaşıp,
Kança colu coolaşıp,
Öpkö carıp, öt tögüp,
Öpkölöşüp baş kesip,
Karşı turup cançışıp,
Kara suuday çaçışıp,

Kıymetliliği o bahtsızın
Devrin yurduna bilindi.
Nişanı küheylan her küheylan,
Karat'a binilir at oldu.
Şu bok dünyanın zehrinden,
Ayçürök'ün ardından,
Kartkürön, Buurul birer küheylan,
Ogoy, Şıgay öz kardeş,
Ogoy'dan sert er Manas,
Şıgay Han'dan Çınkoco,
Ayçürök'ün derdinden
Öz kardeş bize yad oldu.
Karaçam mızrak bağlayıp,
Nice defa savaşıp,
Ciğer yarıp, öd döküp,
Öfkelenip baş kesip,
Karşı durup dövüşüp,
Kara su gibi saçışıp,

Kandın baarın tögüşüp,
Kabırganı sögüşüp.
Ayday altın artınan,
Ayçürök katın dartınan,
Öyüz-büyüz turuşkan,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruşkan.
Tondun baarın tıtışıp,
Erendin baarı cutunup,
Ebegeysiz çır bolup,
Esebi cok uruşup,
Akıl birdik, muraa şok
Mayga mas bolup uruşup,
Ayılduu basıp el körbös
Bul öñdüü cañcal kılışıp,
Tuugan bolup duşmanın
Içinen aytıp tük ketpeyt,
Kıyamatka müşkülün
Bu karan kalgan Ayçürök,
Atam koşup curt kılgan.
Kaalap algan zayıbım
Saparga koşo baratat.

Kanın hepsini döküşüp,
Kaburgayı söküşüp.
Ay gibi altının ardından,
Ayçürök hatun derdinden,
Karşı karşıya durdular,
Tüfek atıp, yay çekip,
Şakır şakır vuruştular.
Kürkün hepsini yırtışıp,
Yiğitlerin hepsi yutkunup,
Görülmedik kavga olup,
Hesapsızca vuruşup,
Akıl birdi, miras azgın,
Yağa sarhoş olup vuruşup,
Obalı basıp el görmez
Böylesi kavgalar edip,
Kardeş olup düşmanını
İçinden söyler, hiç gitmez,
Kıyamete dek derdini.
Bu kara bahtlı Ayçürök,
Babam katıp yurt kılmıştı.
İsteyip aldığım kadınım
Sefere birlikte gidiyor.

Sapar çarçap tünörüp,
Şum ölüm tüştü beylime,
Sapar cürüp külbösö,
Cerge ketip baratam.
Bargandan kayra tartpagan,
Kez bolgon künü kaytpagan.
Topurak buyrup cer bütkön,
Cerge sapar baratam.
Katılsa çıkpas kayran baş,
Körgö ketip baratam.
Azap menen tozoktu
Körgönü ketip baratam.
Azayıp talak künöönün,
Al esebi kançalık
Bergeni ketip baratam.
Kün tügönüp, ay bütüp,

Sefer yorulup kararıp,
Kahpe ölüm düştü aklıma,
Sefer yürüyüp gülmezse,
Toprağa gidiyorum.
Gidenin geri dönmediği,
Denk gelinen gün kaçılmayan.
Toprak buyrulup yer olmuş,
Toprağa sefere gidiyorum.
Girse çıkmaz garip baş,
Kabre gidiyorum.
Azap ile cehennemi
Görmeye gidiyorum.
Eksilip biten günahın,
O hesabı ne kadarsa
Vermeye gidiyorum.
Gün tükenip, ay bitip,

	Amanatın Aldaga,	*Emanetini Allah'a*
	Bergeni ketip baratam.	*Vermeye gidiyorum.*
	Kez bolgon tartkıs dümök col,	*Denk gelen çekilmez çetin yol,*
	Körgönü ketip baratam.	*Görmeye gidiyorum.*
77940	Asıl candı Aldaga,	*Aziz canı Allah'a*
	Bergeni ketip baratam.	*Vermeye gidiyorum.*
	Uluu-kiçüü, karı-caş,	*Büyük-küçük, yaşlı-genç,*
	Kurbu-kurdaş, talaptaş,	*Yaren-yoldaş, emektaş,*
	Ar tüyündü çeçip koy,	*Her düğümü çözüver,*
	Caman-cakşı ötkön iş	*Kötü-iyi geçen işi,*
	Kayran curtum, keçip koy!	*Garip yurdum, bağışla!*
	Barsak kayra tartpaybız,	*Varsak geri dönmeyiz,*
	Cogolduk kayra kaytpaybız.	*Yittik, bir daha gelmeyiz.*
	Arstan kökcal men elem,	*Arslan bozkurt ben idim,*
77950	Altı nura el eleñ.	*Altı nurlu el idin.*
	Tünögüs sultan kep eleñ.	*Sönmez sultan söz idin.*
	Sapar cüröm caman col,	*Sefere çıktım, yaman yol,*
	Zarlandıñ, koş curt, aman bol!	*Ağladın, hoşça kal yurdum, esen ol!*
	Kanattuu kuş cetkisiz,	*Kanatlı kuşun erişemediği,*
	Araga salgan bel eleñ.	*Araya kurulmuş bel idin.*
	Surap içse toybogon,	*İsteyip içse doymayan,*
	Sugalagın koybogon.	*Açgözlülüğü bırakmayan.*
	Karañgıda aydasa,	*Karanlıkta sürülse,*
	Kabılan sınduu coylogon.	*Kaplan gibi süzülüp giden.*
77960	Kaarı katuu coo kelse,	*Kahrı katı düşman gelse,*
	Katuu müşkül, doo kelse,	*Katı sıkıntı, dava gelse,*
	Içse kanga toybogon.	*İçse kana doymayan.*
	Kaarı katuu coo kelse,	*Kahrı katı düşman gelse,*
	Ala-Toonu cerdegen.	*Ala-Too'yu yurt tutan.*
	Alışıp adam ceñbegen,	*Boğuşup insanın yenemediği,*
	Namısın elge berbegen.	*Namusunu ele vermeyen.*
	Berekesi köldögön,	*Bereketi göl gibi taşan,*
	Namısın canga berbegen.	*Namusunu cana vermeyen.*
	Eşigi kenen, colu açık,	*Kapısı geniş, yolu açık,*
77970	Etegi kenen, kolu açık,	*Eteği geniş, eli açık,*
	Öndür çöptö cayga öskön,	*Gür otlakta rahat büyüyen,*
	Öz ırıskı mayda öskön.	*Öz rızkı bolluk içinde büyüyen.*
	Kiygeni suusar kara börk,	*Giydiği samur kara börk,*

	Başka maldan agı köp,	*Başka maldan akı çok,*
	Kara eginden kürüç köp,	*Kara ekinden pirinci çok,*
	Kalayınan kümüş köp,	*Kalayından gümüşü çok,*
	Boz koyondon tülkü köp,	*Boz tavşandan tilkisi çok,*
	Bosogo cıynagan mülkü köp.	*Eşiğinde yığılı mülkü çok.*
	Kiygeni tülkü kiş bolgon,	*Giydiği tilki, samur olmuş,*
77980	Caydın kün emes kış bolgon.	*Yazın günü değil, kış olmuş.*
	Komokoyluu ayzasın,	*Temrenli mızrağını*
	Koloytup öödö aştagan.	*Uzatıp yukarı saplamış.*
	Aygaylagan çuu kelse,	*Haykıran gürültü gelse,*
	Korkup koltuk açpagan.	*Korkup koltuk açmayan.*
	Korduk salgan san koldu	*Zulmeden sayısız orduyu*
	Koyondoy cerge cançtagan.	*Tavşan gibi yere çakan.*
	Tulparı turbay celikken,	*Küheylanı durmaz, coşkun,*
	Azamatın karap kör,	*Yiğidine bakıver,*
	Coo kayda dep eelikken.	*Düşman nerede diye şahlanmış.*
77990	Tuuganına tuu saygan,	*Kardeşine tuğ diken,*
	Duşmanı kelse çuu salgan.	*Düşmanı gelse naralanan.*
	Tuu karmagan kalıñ curt,	*Tuğ tutan kalabalık yurt,*
	Betegelüü muraa bel,	*Çayırlı miras bel,*
	Berekelüü kurgan el.	*Bereketli mutlu el.*
	Cıltırkanduu aşuu bel,	*Ilgınlı aşılır bel,*
	Cıldırıp malın aydagan,	*Yavaşça malını süren,*
	Körgönü kazı çaynagan.	*Gördüğü, kazı çiğneyen.*
	Cardısı capa körbögön,	*Yoksulu cefa görmeyen,*
	Camansıñ – dep, cakşı – dep,	*Kötüsün – deyip, iyisin – deyip,*
78000	Biröönü biröö bölbögön.	*Birini birinden ayırmayan.*
	Kelgender kelip bayıgan,	*Gelenler gelip zenginleşen,*
	Tentigen kelip carıgan.	*Başıboş gelen aydınlığa eren.*
	Bukarası zor bolgon,	*Tebaası büyük olan,*
	Kara kıtay, mancuga,	*Kara Kıtay'a, Mançu'ya,*
	Kagışa çıkkan duşmanga,	*Çarpışmaya çıkan düşmana,*
	Temir çalıp tor bolgon.	*Demir örüp ağ olan.*
	Başınan Kıdır daarıgan,	*Başına Hızır'ın konduğu,*
	Koroo karmap, üy tikse,	*Ağıl kurup ev dikse,*
	Karagay, kızıl tal bütkön,	*Karaçam, kızıl söğüt biten,*
78010	Tüp atası kan ötkön.	*Kök atası han olan.*
	Ala-Toonu cer kılgan,	*Ala-Too'yu yurt edinen,*

Azamatın er kılgan,
Ak kalpaktuu artık curt
Al kırgızım, esen bol!
Biz ketken menen saparga,
Cüz körüşüp koştoştum.
Çama çarçap, al ketip,
Cürök sızdap momintip,
Kayran curt menen koştoşup,
Saparga kettik caman col,
Zarlanbay, koş curt, aman bol!
Kereezin aytsa curt çuulap,
Keyip-kepçip kalk ıylap,
Astı kalıñ cer da ıylap,
Ayıl karan kaldı – dep,
Ak kalpak kırgız kalk ıylap,
Ulukman ıylap, can ıylap,
Uşunça curttun baarı ıylap,
Curt çurkurap, çuu bolup,
Ar bir müşkül, çoñ küyüt,
Azır bizge bolor – dep,
Ayköl çöldöp köp ıylap,
Ayla kanday bolor – dep,
Curt çuu turup bölünüp,
Aldamçı eken şum düynö
Bügün közgö körünüp.
Kapalanıp kayran curt,
Kabırgası sögülüp,
Curt kubarıp turganda.

Semetey uulu er Seytek –
Elge koroo kumarı,
Aytpay cürsö kün ötpös,
Aykırıp kalsa ün cetpes,
Şamal kelse cel cetpes,
Muraaga turgan er Seytek
Şerdin şer ekeni bilinip,
Ölümgö başı katılıp,
Babası Bakay baş bolup,
Saparga cürdü at tokup,

Yiğidini er kılan,
Ak kalpaklı üstün yurt,
O Kırgız'ım, esen ol!
Biz sefere gitsek de,
Yüz görüşüp vedalaştım.
Takat tükenip, güç gidip,
Yürek sızlayıp böylece,
Garip yurtla vedalaşıp,
Sefere çıktık, yaman yol,
Ağlama, hoşça kal yurdum, esen ol!
Vasiyetini söylese yurt çığrışıp,
Yanıp yakılıp halk ağlayıp,
Altındaki kara yer de ağlayıp,
Oba öksüz kaldı – deyip,
Ak kalpak Kırgız halkı ağlayıp,
Lokman ağlayıp, can ağlayıp,
Bunca yurdun hepsi ağlayıp,
Yurt çığrışıp, feryat kopup,
Her bir sıkıntı, büyük acı,
Şimdi bize gelir – deyip,
Aykol'ü özleyip çok ağlayıp,
Çare nasıl olur – deyip,
Yurt feryatla ayrılıp,
Aldatıcıymış kahpe dünya,
Bugün göze görünüp.
Kederlenip garip yurt,
Kaburgası sökülüp,
Yurt sararıp dururken.

Semetey oğlu er Seytek –
Halka sığınak sevdası,
Söylemeden dursa gün geçmez,
Haykırsa ses yetişmez,
Rüzgâr gelse yel yetişmez,
Mirasa duran er Seytek,
Aslanın aslan olduğu bilinip,
Ölüme başı koyulup,
Atası Bakay baş olup,
Sefere yürüdü at eyerleyip,

Beş arstan öldü – dep,
Barsa-kelbes çın cayın
Baykasañ bular kördü – dep,
Kol alışıp koştoşup,
Kozgolup coogo kirgen soñ,
Curt çurkurap, el keyip,
El eñgirep turganda,
Semetey uulu er Seytek
Ok ötpögön ton kiyip,
Ok ötpögön Kayıpçur,
Zor kazattap at minip,
Uñgusu bolot ayza alıp,
Calañ kılıç baylanıp,
Körgöndö köñül semirip,
Kökcal erdin Seytegi
Kök aska toodoy körünüp.
Kirpigi küyüp, çok bolup,
Oozunan calın oktolup,
Oylosoñ mınday cok bolup,
Adamzat bendenin,
Akılı ayran boluptur.
Askar toodoy körünüp,
Atası kökcal baatırdan,
Artıgıraak tuulgan,
Bettegendi mert kılgan,
Kezdeşkendi kemirgen.
Akcoltoy ogun sologon,
Betteşer duşman bolbogon.
Işin Kuday oñdogon,
Aybat kaarı kelgende,

Bettep duşman oñdogon,
Tünöp ötkön cerine
Tüptü çınar tal bütüp,
Tübünön Kuday car bütkön.
Algan sayın öörçügön,
Tügöngön sayın tütögön,
Tübünön beri küçögön.
Kayran şerdin tukumu,

Beş arslan öldü – deyip,
Gidip-gelinmez gerçek yurdu
Bakarsan bunlar gördü – deyip,
El sıkışıp vedalaşıp,
Kalkıp düşmana girince,
Yurt çığrışıp, halk yanıp,
Halk hıçkırıp dururken,
Semetey oğlu er Seytek,
Ok geçmez kürk giyip,
Ok geçmez Kayıpçur'a,
Büyük gazaya at binip,
Sapı çelik mızrak alıp,
Yalın kılıç kuşanıp,
Görünce gönül şenlenip,
Bozkurt erin Seytek'i
Gök kayalı dağ gibi görünüp.
Kirpiği yanıp, kor olup,
Ağzından alev fışkırıp,
Düşünsen böylesi bulunmaz olup,
İnsanoğlu kulun
Aklı hayran kalmıştı.
Yüce dağ gibi görünüp,
Babası bozkurt bahadırdan
Daha da üstün doğmuştu,
Karşısına çıkanı helâk eden,
Rast geleni kemiren.
Uğurlu okunu süren,
Karşı duracak düşman olmayan.
İşini Hüda'nın onardığı,
Heybetle kahrı geldiğinde,

Karşı duran düşmanı deviren,
Geceleyip geçtiği yerde
Köklü çınar söğüt bitip,
Kökünden Hüda yâr olmuştu.
Aldıkça gelişip serpilen,
Tükendikçe tüten,
Kökünden beri güçlenen.
Garip aslanın soyu,

El çurkurap çogulup,
Kim böksörüp kim ölböyt.
Caratkan Kuday buyrugu
Töbögö kelse kim könböyt.
Kaalap koyso Caratkan,
Curttun dagdırına kim könböyt!
Karçıgaday kamınıp,
Mına oşondo er Seytek
Kayran şerdin oozuna,
Kayıptan akıl tabılıp,
Elge karay munu aytıp,
Curt ordosuz kalbayt – dep.
Seytektin şer ekeni bilinip,
El çurkurap, curt çuulap,
Esepsiz el süyünüp,
Baana kılıp turdu ele.
Baatır Seytek er kökcal
Cıyılgan kırgız tobuna,
Uluu, kiçüü tobuna:
«Curt cıynagan elimdi,
Ugup al, elim, kebimdi!
Saparına buyurduñ,
Erkek, katın eriñdi,
Şeribiz kayra kelbeyt – dep,
Eñkeytpegin beliñdi.
Endiretpe köönüñdü.
Caş albagın közüñö,
Bel baylagın, kalıñ el
Beren Seytek şeriñe!
Alıstan duşman kol salsa,
Aykırıp ayza sunuuçu,
Bettep müşkül coo kelse,

Mañdaylaşıp turuuçu,
Cazasın kolgo berüüçü,
Tagdır cetse okko uçup,
Kaarlansa top buzup,
Keyişçü cerden kek alçu,
Kızıksa coodon kek alçu.

Halk çığrışıp toplanıp,
Kim eksilmez, kim ölmez.
Yaradan Hüda'nın buyruğu
Tepeye gelse kim boyun eğmez.
Dilerse Yaradan,
Yurdun kaderine kim boyun eğmez!
Atmaca gibi hazırlanıp,
İşte o zaman er Seytek,
Garip aslanın ağzına,
Gaipten akıl bulunup,
Halka doğru bunu söyleyip,
Yurt ordasız kalmaz – deyip.
Seytek'in aslan olduğu bilinip,
Halk çığrışıp, yurt uğuldayıp,
Sayısız halk sevinip,
Sığınak edinip durmuştu.
Bahadır Seytek, er bozkurt,
Toplanan Kırgız topuna,
Büyük, küçük topuna:
«Yurt toplayan elimi,
Dinle, elim, sözümü!
Sefere buyurdun,
Erkeği, kadını, erini,
Aslanımız geri gelmez – deyip,
Bükme belini.
Sarsma gönlünü.
Yaş getirme gözüne,
Bel bağla, kalabalık el,
Yiğit Seytek aslanına!
Uzaktan düşman el uzatsa,
Haykırıp mızrak uzatan,
Karşıya çetin düşman gelse,

Alın alına duran,
Cezasını eliyle veren,
Kader yetse okla uçup,
Kahırlansa saf bozup,
Yas tutulan yerden öç alan,
Kızıştı mı düşmandan öç alan.

	Kılt etkendi cep alçu.	*Kıpırdayanı yutuveren.*
	Ayza sunup, top buzçu,	*Mızrak uzatıp saf bozan,*
	Aylası tegiz, zaarı küç,	*Tedbiri tam, zehri güçlü,*
	Ayta turgan sözüm bar.	*Söyleyecek sözüm var.*
78130	Ak kalpak kırgız uuluna	*Ak kalpak Kırgız oğluna*
	Arka bolor Seytek bar.	*Arka olacak Seytek var.*
	Dalay curttun uulu bar,	*Nice yurdun oğlu var,*
	Babam Bakay tukumu –	*Atam Bakay'ın soyu –*
	Baytaylaktın uulu bar.	*Baytaylak'ın oğlu var.*
	Akılga dıykan, zaarı küç,	*Akılda çiftçi kadar bereketli, zehri güçlü,*
	Kabılsa coonu kılçu tüz,	*Rastlarsa düşmanı düzleyen,*
	Arkası biyik, beli tüz,	*Arkası yüce, beli düz,*
	Ayzaga kambıl eñ mıktı,	*Mızrakta usta, en yaman,*
	Aylası toluk eñ mıktı,	*Tedbiri tam, en yaman,*
78140	Obodon cıldız kozgolgon.	*Gökten yıldız oynamış.*
	Tüp atabız birge – dep,	*Kök atamız birdir – deyip,*
	Tübünön beri dos bolgon,	*Kökten beri dost olan,*
	Kol karmaşıp koştoşkon.	*El tutuşup ahitleşen.*
	Ak buuday unun çaynaşkan,	*Ak buğday ununu çiğneşen,*
	Ak bolot mizin kayraşıp,	*Ak çelik ağzını bileyip,*
	Keleme şarıp karmaşıp,	*Kelâm-ı Şerif'i tutuşup,*
	Kuçaktaşıp körüşüp,	*Kucaklaşıp görüşüp,*
	Ak kelte ogun öbüşüp,	*Ak keltenin okunu öpüşüp,*
	Uluu duulay baştaşıp,	*Büyük şölene başlayıp,*
78150	Tirüülüktö cıygandı	*Dirlikte topladığını,*
	Ölgöndö kerek ıymandı,	*Ölünce gereken imanı,*
	Ortogo koyup taştagan.	*Ortaya koyup bırakmışlardı.*
	On eki colu kozgogon,	*On iki kez yola koyulan,*
	Er Kutu menen er Seytek	*Er Kutu ile er Seytek*
	Bölünbögön dos bolgon.	*Ayrılmaz dost olmuştu.*
	El içinde bul ekööö,	*Halk içinde bu ikisi,*
	Arkaygan ala bel oşol.	*Yükselen ala bel odur.*
	Ar bir curttun tagdırı,	*Her bir yurdun kaderini,*
	Kütünsö çeçüüçü er oşol.	*Hazırlansa çözecek er odur.*
78160	Ak kalpaktuu kırgızga,	*Ak kalpaklı Kırgız'a*
	Baana kılgan şer oşol.	*Sığınak olan aslan odur.*
	Aldıga salsa akcoltoy,	*Öne sürülse uğur getiren,*
	Arkası biyik san koldoy,	*Arkası yüce, sayısız ordu gibi,*

	Bul kırgızdın curtuna	*Bu Kırgız'ın yurduna*
	Korooluu curttun çınarı,	*Korunaklı yurdun çınarı,*
	Bel baylap karmap turarı.	*Bel bağlayıp tutunacağı.*
	Kapatınan kaygırıp,	*Kederinden kaygılanıp,*
	Kara kiyip, kan cutup,	*Kara giyip, kan yutup,*
	Semetey, Bakay, Külçoro,	*Semetey, Bakay, Külçoro,*
78170	Kanıkey menen Ayçürök,	*Kanıkey ile Ayçürök,*
	Saparga ketken beşöönü	*Sefere giden beşine*
	Kaygırıp turgan köp eli.	*Kaygılanıp duran nice halkı.*
	Uluu, kiçüü, kalıñ el,	*Büyük, küçük, kalabalık el,*
	Kaygırsa tüpkö cetebi.	*Kaygılansa köke erer mi.*
	Ötkön menen ketkenge	*Geçene ve gidene*
	Öküngön adam oñobu?	*Hayıflanan adam onar mı?*
	Ölböy, öçpöy tim cürgön,	*Ölmeden, sönmeden dolaşıp duran,*
	Tuyagı bütün, töşü aman,	*Tırnağı bütün, göğsü sağ,*
	Öksübös adam bolobu.	*Boynu bükülmez adam olur mu.*
78180	Berender ketse Seytek bar,	*Yiğitler gitse Seytek var,*
	Beypay bolbo ar bir can.	*Perişan olma her bir can.*
	Üzülüp ketse ulaçu,	*Kopup giderse ulayacak,*
	Çaçılıp ketse cıynaçu,	*Saçılıp giderse toplayacak,*
	Beren Kutman özü bar.	*Yiğit Kutman kendisi var.*
	Nasaat aytar kebim bar,	*Nasihat edecek sözüm var,*
	Baatır Seytek şerim bar,	*Bahadır Seytek aslanım var,*
	Baatırdan balban Kutu bar.	*Bahadırdan pehlivan Kutu var.*
	Koluñuzdu coorutpas,	*Elinizi nasır tutturmayan,*
	Köñülüñdü oorutpas,	*Gönlünüzü incitmeyen,*
78190	Bel boluuçu uşular.	*Bel olacaklar bunlardır.*
	Kereez aytar kebim bar,	*Vasiyet edecek sözüm var,*
	Bolotton kaşaa çebim bar.	*Çelikten hisar kalem var.*
	Ar berendin tüşü bar,	*Her yiğidin bir düşü var,*
	Kazılgan çuñkur or bolso,	*Kazılmış derin çukur olsa,*
	Kaynatkan müşkül şor bolso,	*Kaynatılmış çetin dert olsa,*
	Uruusu kırk kan dep ugam.	*Soyu kırk han diye duyarım.*
	Kırk kandın eli kıtaylar,	*Kırk hanın halkı Kıtaylar,*
	Kıcıldagan coo bolso,	*Kaynaşan düşman olsa,*
	Colotup coonu kirgizbey,	*Yaklaştırıp düşmanı sokmadan,*
78200	Cogolup ketken beşöönün	*Yitip giden beş kişinin*
	Cogolgonun bilgizbey,	*Yittiğini sezdirmeden,*

Kanattuuga kaktırbay,
Kamçıluuga çaptırbay,
Curtka balaa tarttırbay,
Örüşkö duşman colotpoy,
Ökümdü içke kirgizbey,
Cobo kapa bilgizbey,
Baş-köz bolor Seytek bar.
Künömdü tapçu uul uşul,
Askar kaptal bel oşol,
Aalamdan aşkan şer oşol.
Beren Kutman, er Seytek,
Askeri altı san bolgon,
Atadan kalgan cay boldu.
Babadan kalgan bulardı,
Oñ cagına Oogandı,
Kır cagında Kıtaydı,
Mañdaydagı barañdı
Sapırık salıp çır kılçu,
Añdıgan duşman dalaydı.
Buy kıluuçu er oşol,
Atan ölsö, taylak bar,
Komu cerde kalabı,
Kökcal ölsö Seytek bar,
Bel baylagan beliñ bar,
Bekip catkan çagıñ bar,
Beylep kulak salıñar.
Ugup turgun kebimdi,
Uluu, kiçüü baarıñar.
Baatır Seytek men bolsom,
Balban kırgız el bolsoñ,
Birigişsek bir cerge,
Barmaktaydan baş koşsok,
Uluu menen karıbız,
Uşunday bolsok baarıbız,
Bir cerde bolsok karuubuz.
Tulpar oozun buruşsak,
Duşman kelse mına – dep,
Bir cerde kızmat kılışsak,

Kanatlıya kaktırmadan,
Kamçılıya vurdurmadan,
Yurda belâ çektirmeden,
Otlağa düşman yanaştırmadan,
Hükmü içeri sokmadan,
Cefayı, kederi bildirmeden,
Baş-göz olacak Seytek var.
Suçumu bulacak oğul budur,
Yüce yamaçlı bel odur,
Âlemi aşan aslan odur.
Yiğit Kutman, er Seytek,
Askeri altı tümen olmuş,
Atadan kalan yurt oldu.
Deden kalma bunları,
Sağ yanında Afgan'ı,
Sırt yanında Kıtay'ı,
Karşıdaki tüfekliyi,
Fırtına salıp kavgaya tutan,
Pusuda bekleyen düşman nicesini.
Perişan edecek er odur,
Buğra ölse, köşek var,
Havudu yerde kalır mı,
Bozkurt ölse Seytek var,
Bel bağladığın belin var,
Sağlama alındığın çağın var,
Dikkatle kulak verin.
Dinleyin sözümü,
Büyük, küçük hepiniz.
Bahadır Seytek ben olsam,
Pehlivan Kırgız el olsan,
Birleşirsek bir yerde,
Parmak kadarken baş koşsak,
Ulumuz ile yaşlımız,
Böyle olursak hepimiz,
Bir yerde olsa gücümüz.
Küheylanın ağzını çevirsek,
Düşman gelse işte – deyip,
Bir yerde hizmet etsek,

Barmaktuu kişi batabı,
Suuk boor duşman tiebi,
Kaptap kolu kirebi,
Kanattuu adam kagabı,
Kaptap duşman tiebi?
Kuday üçün, el üçün,
Baaşaluu bazar sen üçün,
Padışa kırgız el üçün,
Tüzü suuk duşmanga,
Tüz basıp ayza sunbagan.
Kup kuturgan duşmanga,
Alaket bolup turbasañ,
Köñülüñdü cay kılıp,
Tegi curt seni bay kılıp,
Tuşukkandı kıramın.
Kayran curt senin ayıñdan,
Kızmatıñdı kılamın.
Kap-Toosunday çep bolup,
Karaan bolup turamın.
Tuurdugun may kılgan,
Tuş-tuş cerge kan kılgan.
Keregeñdi may kılgan,
Kezikkendi bay kılgan.
Celp etip cel tiygizbeyt,
Cetesizdi kirgizbeyt.
Tuura kelgen duşmandın,
Uruusu kanday bilinet.
Ay-aalam menen tiyişip,
Kayran baş aman barında,
Kas kılganda çara cok,
Kas duşmanda çara cok,
Kayran curt soo bolgon cok.
Erikseñ elik atkıla,
Erikpeseñ kayran curt,
Erkin oynop catkıla.
Keñ Talas boylop kongula,
Künüñ kımız, tün cırgal,
Kadimkidey bolgula.
Erikseñ elik atışıp,

Parmaklı kişi sığar mı,
Soğuk bağırlı düşman değer mi,
Basıp ordusu girer mi,
Kanatlı insan çarpar mı,
Basıp düşman değer mi?
Hüda için, el için,
Padişahlı pazar senin için,
Padişah Kırgız eli için,
Yüzü soğuk düşmana,
Dosdoğru basıp mızrak uzatmayan.
İyice kudurmuş düşmana,
Kasırga olup durmazsan,
Gönlünü rahat kılıp,
Kök yurt seni bay kılıp,
Rast geleni kırarım.
Garip yurt, senin uğrunda,
Hizmetini görürüm.
Kaf Dağı gibi kale olup,
Gölge olup dururum.
Keçesini yağ eden,
Dört bir yana han olan.
Kanadını yağ eden,
Rastladığını bay eden.
Esintiyle yel değdirmez,
Soysuzları sokmaz.
Karşı gelen düşmanın
Soyu nasılsa bilinir.
Ay-âlem ile çekişip,
Garip baş sağken,
Kastedince çare yok,
Has düşmanda çare yok,
Garip yurt sağ kalmış değil.
Sıkılırsan geyik vurun,
Sıkılmazsan garip yurt,
Erkince oynayıp yatın.
Geniş Talas boyunca konun,
Gündüzün kımız, gecen sefa,
Eskisi gibi olun.
Sıkılırsan geyik avlayıp,

	Eñ bir kızık uşu duu	*En hoş olan bu şenlik,*
78280	Tamaşaga batışıp,	*Eğlenceye dalıp,*
	Oşentip oynop turgula» –	*Öylece oynayıp durun» –*
	Dep oşentip er Seytek,	*Deyip böylece er Seytek,*
	Beren mınday degen soñ,	*Yiğit böyle deyince,*
	Er uraası duu bolup,	*Er narası uğultuya kesip,*
	Asman cargan çuu bolup,	*Gökleri yaran feryat olup,*
	Eldin eesi keldi – dep.	*Elin sahibi geldi – deyip.*
	Ak kalpaktuu kırgızga	*Ak kalpaklı Kırgız'a*
	Alda Taala bir Kuday,	*Allah Taâla bir Hüda,*
	Aydan açık berdi – dep.	*Aydan aydınlık verdi – deyip.*
78290	Baabedindi bat kılıp,	*Baabedin'i çabuk kılıp,*
	Kol cetpegen koy soyup,	*El erişmez koyun kesip,*
	Kalıñ kırgız çuu turup,	*Kalabalık Kırgız feryada durup,*
	Asman cargan duu bolup,	*Gökleri yaran şamata olup,*
	Ay tuyakka bee soyup,	*Ay tuyaklıya kısrak kesip,*
	Ayrı örköçtüü töö soyup,	*Çatal hörgüçlü deve kesip,*
	Kişi çeçpes oy kılıp,	*Kimsenin çözemeyeceğini düşünüp,*
	O düynö ketken kökcaldın,	*Öte dünyaya giden bozkurdun*
	Orduna Seytek kaldı – dep.	*Yerine Seytek kaldı – deyip.*
	Üzülgöndör ulandı,	*Kopanlar ulandı,*
78300	Çaçılgandar cınaldı.	*Saçılanlar toplandı.*
	Kalk çurkurap, duu kılıp,	*Halk çığrışıp, şamata edip,*
	Kayran kırgız kubandı.	*Garip Kırgız sevindi.*
	Alduusu tokson bee soyup,	*Güçlüsü doksan kısrak kesip,*
	Ar düynönü cay koyup,	*Her dünyalığı serip koyup,*
	Caman-cakşı, karı caş,	*Kötü-iyi, yaşlı-genç,*
	Katın-erkek aralaş,	*Kadın-erkek karışık,*
	Cetik artık oy kılıp,	*Yetkince üstün düşünüp,*
	Cetkileñ elge toy kılıp,	*Yetkin halka toy edip,*
	Camanı bar, cakşı bar,	*Kötüsü var, iyisi var,*
78310	Kalayıkka bet kılıp,	*Kalabalığa yüz tutup,*
	Ala-Toodoy et kılıp,	*Ala-Too gibi et yığıp,*
	Aska-köldöy çık kılıp,	*Kaya-göl gibi çorba döküp,*
	Asemin curttan arttırıp,	*Süsünü yurttan artırıp,*
	Kısır emdi kök torpok,	*Kısır emmiş boz danayı*
	Kök börügö tarttırıp,	*Gökbörüye çektirip,*
	Ar bir oyun, uluu duu,	*Her bir oyun, ulu şenlik,*

Bölünüp curttan arttırıp,	*Ayrılıp yurttan artırıp,*
Kunan mingen boz baldar	*Tay binen boz oğlanlar*
Kuu-kuulaşıp carışıp,	*Kuu-kuulaşıp yarışıp,*
Baygesine töö alıp,	*Ödülüne deve alıp,*
Töbölüü taz, kırma taz	*Tepeli kel, kazıma kel,*
Öpkö menen çabışıp,	*Ciğerle vuruşup,*
Ötkörö oyun, çoñ kızık	*Aşkın oyun, büyük eğlence,*
Uşunday kızık salışıp,	*Böylesi eğlence düzüp,*
Irsañdagan bir kızık	*Sırıtan bir eğlence*
Duuga kirip alışıp,	*Şamataya karışıp,*
Basılbagan ızı-çuu	*Dinmeyen gürültü-feryat*
Duuga kirip alıptır,	*Şamataya girmişti,*
Baatırdan kalgan barañdı,	*Bahadırdan kalan tüfekliyi,*
Altın takka mingizip,	*Altın tahta bindirip,*
Kökcal Seytek berendi	*Bozkurt Seytek yiğidi*
Kan kötörüp alıptır,	*Han kaldırıp koymuşlardı,*
Curt çurkurap kelişip,	*Yurt çığrışıp gelişip,*
Eki tizgin, bir çılbır	*İki dizgin, bir yular*
Er Seytekke berişip,	*Er Seytek'e verişip,*
Uluu-kiçüü, karı-caş	*Büyük-küçük, yaşlı-genç,*
Adam ölgüs şert kılıp,	*İnsanın ölmez ahdini edip,*
Ubadanı bek kılıp,	*Sözü sağlam kılıp,*
Çıbıktın baarın kırkışıp,	*Çubukların hepsini kırkışıp,*
El çurkurap, duu kılıp,	*Halk çığrışıp, şamata edip,*
Ubadaga tursun – dep,	*Ahdinde dursun – deyip,*
El eselek iş kılsa,	*Halk akılsız iş ederse,*
Etek açıp ciberip,	*Etek açıp salıverip,*
Duşmanga sırdı bilgizip,	*Düşmana sırrı sezdirip,*
Tuura sizdi küygüzsö,	*Haklıyken sizi yakarsa,*
Caratkan Alda bir Kuday,	*Yaradan Allah bir Hüda,*
Calpı curtuñ uksun – dep,	*Bütün yurdun duysun – deyip,*
Aydap cürsöñ ak colbuz,	*Sürüp gidersen ak yolunuz,*
Coogo aydasañ san kolbuz.	*Düşmana sürersen sayısız orduyuz.*
At baylasañ kazıkpız,	*At bağlarsan kazığız,*
Caman-cakşı kılsañ da	*Kötü-iyi etsen de,*
Kökcal sizge azıkpız.	*Bozkurt, sana azığız.*
Kan bolot curttun mömösü,	*Han olur yurdun meyvesi,*
Kara kuyruk bukara –	*Kara kuyruk tebaa –*

Kalk başçının enesi.	*Halk başçısının anası.*
Karaanımsıñ, belimsiñ,	*Gölgemsin, belimsin,*
Balaa müşkül, azaptan,	*Belâdan, dertten, azaptan,*
Duşman salçu kazattan,	*Düşmanın açtığı gazadan,*
Tuura kelgen azaptan,	*Karşımıza çıkan azaptan,*
Kazılgan çuñkur orunan,	*Kazılmış derin çukurundan,*
Kaynatkan caman şorunan,	*Kaynatılmış yaman çilesinden,*
Möñküsö adam kutulgus,	*Çırpınsa da insanın kurtulamayacağı*
Temir arkan torunan.	*Demir urgan ağından.*
Aşık aygay salıñız,	*Aşkın nara salınız,*
Azap, müşkül balaadan,	*Azaptan, dertten, belâdan,*
Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,	*Bahadırsan, aslansan,*
Semetey uulu sen bolsoñ,	*Semetey oğlu sen isen,*
Acıratıp alıñız!	*Ayırıp kurtarınız!*
Ar müşküldün ogunan,	*Her derdin okundan,*
Tozoktun küygön çogunan,	*Cehennemin yanan korundan,*
Acıratıp alıñız,	*Ayırıp kurtarınız,*
Temir arkan torunan.	*Demir urgan ağından.*
Bettep coop beriñiz,	*Karşı durup cevap veriniz,*
Ubalıñbı sooñbu,	*Vebalin mi, sevabın mı,*
Uşu turgan kırgızdı,	*Şu duran Kırgız'ı,*
Özüñüz kütüp alıñız.	*Kendiniz sahiplenip alınız.*
Baatırdan kalgan sınaakım,	*Bahadırdan kalan emanetim,*
Kökcaldan kalgan muraapım,	*Bozkurttan kalan mirasım,*
Degeniñe köndük biz,	*Dediğine boyun eğdik biz,*
Eki çılbır, bir tizgin	*İki yular, bir dizgin,*
Ubalı, soobu bolobu,	*Vebali, sevabı olur mu,*
Curt mildetin berdik biz.	*Yurdun yükünü verdik biz.*
Curtka közüñ salıñız,	*Yurda gözünü salınız,*
Kütüp cegen kazına,	*Bakıp geçinilen hazineyi,*
Kürdöölüü curttun baarısın,	*Görkemli yurdun tümünü,*
Baana kılıp alıñız.	*Sığındırıp alınız.*
Köñülgö kubat demiñiz,	*Gönle kuvvet nefesiniz,*
Ketip cese tügöngüs,	*Alıp yense tükenmez,*
Kazına muraa elibiz,	*Hazine, miras elimiz,*
Baykap kördük sözüñdü,	*Sınayıp gördük sözünü,*
Baatır, salgın közüñdü!	*Bahadır, sal gözünü!*
Babam Manas barında,	*Atam Manas sağken,*

Döölötüñ kenen çagında.	*Devletin geniş çağında.*
Uruşarga coo tappay,	*Vuruşmaya düşman bulamayıp,*
Urunarga too tappay,	*Çarpmaya dağ bulamayıp,*
Bulkunup turgan çagımda.	*Silkinip durduğum çağımda.*
Argın kırgız aralaş	*Argın, Kırgız karışık*
Könüp turgan kezimde,	*Alışıp durduğum vaktimde,*
Kündüzü kımız, tün cırgal	*Gündüzü kımız, gecesi sefa,*
Keçee bolup turgan kezimde,	*Dün olup durduğum vaktimde,*
Kök çöptöy caynap ırıskı,	*Gök ot gibi kaynayıp rızık*
Tolup turgan kezimde,	*Dolup durduğum vaktimde,*
Döölöt tolkup iş cönöp,	*Devlet dalgalanıp iş yürüyüp,*
Cırgaldan aman çalganda,	*Sefadan esen çağırınca,*
Ketip cese tügöngüs,	*Alıp yense tükenmez,*
Keñiri döölöt barında,	*Geniş devlet varken,*
Surap içip tük toyboy,	*İsteyip içip hiç doymadan,*
Sugalaktıktı tük koyboy,	*Açgözlülüğü hiç bırakmadan,*
Urunarga too tappay,	*Çarpmaya dağ bulamayıp,*
Uruşarga coo tappay,	*Vuruşmaya düşman bulamayıp,*
Tişterine taş tappay,	*Dişlerine taş bulamayıp,*
Culunarga baş tappay,	*Koparmaya baş bulamayıp,*
Uşunday ülkön doo bolup,	*Böylesi büyük dava olup,*
Bet algan duşman boo tüşüp,	*Yüz tutan düşman demet gibi düşüp,*
Ölö kırgın çuu bolup,	*Öldüresiye kırgın kopup,*
Adır-küdür cer alıp,	*Engebeli yeri alıp,*
Ay-aalamga çır salıp,	*Ay-âleme kavga salıp,*
Kırıp turgan kezekte,	*Kırıp durduğu vakitte,*
Öz bilgenin aalamga	*Öz bildiğini âleme*
Kılıp turgan kezekte,	*Yapıp durduğu vakitte,*
Bet algandı çuu kılıp,	*Yüz tutanı feryada boğup,*
Keçee kılıp turgan kezekte.	*Dün yapıp durduğu vakitte.*
Bet algandı buy kılıp,	*Yüz tutanı perişan edip,*
Kırıp turgan kezekte.	*Kırıp durduğu vakitte.*
Buttap altın, köp düynö,	*Batmanla altın, çok dünyalık,*
Kazınanı tolturup	*Hazineyi doldurup*
Cıyıp turgan kezekte.	*Yığıp durduğu vakitte.*
Arstan tegiz barında,	*Arslanlar hep sağken,*
Döölöttün altın çagında,	*Devletin altın çağında,*
Erigip elik atkanda,	*Sıkılıp geyik vururken,*

Baraktuu möröy ordo atıp,	*Varaklı ödüllü ordo atıp,*
Badana ogu uşu – dep,	*Zırh delen ok budur – deyip,*
Keçee baatır kırgız catkanda,	*Dün bahadır Kırgız yatarken,*
Ala-Too buzup kır salıp,	*Ala-Too'yu bozup sırt aşıp,*
Ay-aalamga çır salıp,	*Ay-âleme kavga salıp,*
Bolot nayza boolaştık.	*Çelik mızrağı bağladık.*
Çalıyar çarkı kelbegen,	*Gücü kudreti yetmeyen,*
Çabışıp bir can ceñbegen,	*Vuruşup bir canın yenemediği,*
Beecin menen doolaştık.	*Beecin ile davalaştık.*
Beecindi buzup uzdu aldık,	*Beecin'i bozup usta hanım aldık,*
Kıltıldagan kızdı aldık.	*Salınan kızı aldık.*
Altındı taştay übödük,	*Altını taş gibi ufaladık,*
Baatırsıngan balbandı,	*Bahadır geçinen pehlivanı,*
Başaasıngan dardañdı,	*Başbuğ geçinen kabadayıyı,*
Bilegi coon mıktısın,	*Bileği kalın yamanını,*
Beecindin eesi menmin – dep,	*Beecin'in sahibi benim – deyip,*
Bettep kelgen berenin,	*Karşımıza çıkan yiğidini,*
Belinen karmap büktödük.	*Belinden tutup büktük.*
Ortobuzda düynönü,	*Ortamızda dünyalığı,*
Kıcıldatıp kıtaydı,	*Kaynaştırıp Kıtay'ı,*
Kıyla düynö dalay mal,	*Nice dünyalık, hayli mal,*
Kızıl narga cüktödük.	*Kızıl nere yükledik.*
Kıyındık salgan döölörün	*Zorluk çıkaran devlerini*
Belden karmap büktödük.	*Belden tutup büktük.*
Tuusun buzup kul kıldık,	*Tuğunu bozup kul kıldık,*
Baatırsıngan şerlerin,	*Bahadır geçinen aslanlarını,*
Balbansıngan erlerin,	*Pehlivan geçinen erlerini,*
Cagılgan otun öçürüp,	*Yakılan ateşini söndürüp,*
Cabılta baarın köçürüp,	*Toptan hepsini göçürüp,*
Buursunun burdurbay,	*Sabanını sürdürmeden,*
Ebin taap ookat kıldırbay,	*Yolunu bulup geçim tutturmadan,*
Egin-tegin çaçtırbay,	*Ekin-tohum saçtırmadan,*
Elkin cakka bastırbay,	*El gün yanına bastırmadan,*
Cay-caragın şaylatpay,	*Yaz silahını kuşattırmadan,*
Caz ookatın aydatpay,	*Bahar aşını sürdürmeden,*
Een kalgan kara kalmaktı	*Yalnız kalan Kara Kalmuk'u,*
Elin törgö caylatpay,	*Halkını baş köşeye yerleştirmeden,*
Erkin beesin baylatpay,	*Başıboş kısrağını bağlatmadan,*

Zamanasın cıyganbız,
Mintip canın tıyganbız.
Cerdin cüzün açtırbay,
Cazgı urugun çaçtırbay,
Tınç ookatın kıldırbay,
Baygambar baspas Beecindi
Cañcal saldık tındırbay.
Cay, küz ookat kıldırbay,
Oromolun büktötpöy,
Ookattarın cüktötpöy,
Beypay salıp biz tarttık.

Kırk kan eli Beecindi,
Berekenin barında,
Beren Manas barında
Beypay salıp biz tarttık.
Beecindi buzup kaytkanda.
Ordo buzup, uz aldık,
Oymok ooz, boto köz
Butu teytey keñ köynök,
Uşunça suluu kızdı aldık.
Alamanduu aylaker,
Altı miñdep at aldık,
Alalbagan eñ caman.
Altı cüzdöy at alıp,
Kalk atası karıya
Kan Koşoydon bata alıp,
Topon suu tiybes Beecinge
Topoloñ salıp biz tarttık,
Bet karartıp biz kayttık.
Keçee kökcal barında
Tüzdü koyup, bel aştık,
Üydön bezip adaştık,
Ay-aalam menen talaştık.
Col basuuga col tappay,
Keçip ötör köl tappay,
Urunarga taş tappay,
Culkup ötör aş tappay,
Baatır bolup oolugup,

Zamanesini dürmüşüz,
Böylece canını kısmışız.
Yerin yüzünü açtırmadan,
Bahar tohumunu saçtırmadan,
Rahat geçimini sürdürmeden,
Peygamber basmaz Beecin'e
Kavga saldık dindirmeden.
Yaz, güz geçim tutturmadan,
Sarığını büktürmeden,
Azıklarını yükletmeden,
Perişanlık salıp biz döndük.

Kırk han eli Beecin'i,
Bereket varken,
Yiğit Manas sağken,
Perişanlık salıp biz döndük.
Beecin'i bozup dönerken.
Orda bozup, usta hanım aldık,
Yüksük ağızlı, süzgün gözlü,
Ayağı sekili, geniş gömlekli,
Bunca güzel kızı aldık.
Yağmacı, hilebaz,
Altı binle at aldık,
Alamayan en yamandı.
Altı yüz kadar at alıp,
Halk atası ihtiyar
Han Koşoy'dan dua alıp,
Tufan suyu değmez Beecin'e
Kargaşa salıp biz döndük,
Yüz karartıp biz döndük.
Dün bozkurt sağken,
Düzü bırakıp bel aştık,
Evden bezip yol yitirdik,
Ay-âlem ile çekiştik.
Yol basmaya yol bulamayıp,
Geçip gidecek göl bulamayıp,
Çarpmaya taş bulamayıp,
Kapıp geçecek aş bulamayıp,
Bahadır olup coşup,

Içip alsa ketpegen.	*İçip aldı mı gitmeyen.*
May mastık colgo colugup,	*Yağ sarhoşluğu yolda rast gelip,*
Çalıp ötpös cer kalbay,	*Çalıp geçmedik yer kalmadan,*
Salışarga er kalbay,	*Vuruşacak er kalmadan,*
Barıp kırdık Oogandı,	*Varıp kırdık Afgan'ı,*
Oogandı buzup ordo aldık,	*Afgan'ı bozup orda aldık,*
Aybandan tulpar corgo aldık.	*Hayvandan küheylan, yorga aldık.*
Seldeleri kazanday,	*Sarıkları kazan gibi,*
Aykırsa ünü azanday,	*Haykırsa sesi ezan gibi,*
Kuday işin cat bilgen,	*Hüda'nın işini ezber bilen,*
Arapça çiyip kat bilgen,	*Arapça çizip yazı bilen,*
Seldelüüdön moldo aldık.	*Sarıklıdan molla aldık.*
Oogandı buzup, ordo aldık,	*Afgan'ı bozup, orda aldık,*
On eki miñ koldu aldık,	*On iki bin asker aldık,*
Ordosu bütün, başı aman,	*Ordası bütün, başı esen,*
Oşentken curttan ordo aldık.	*Öylesi yurttan orda aldık.*
Bilge cüktöp, dilde aldık,	*Deveye yükleyip altın para aldık,*
Kara közdön miñdi aldık.	*Kara gözden bini aldık.*
Beypay salıp bir tarttık,	*Perişanlık salıp bir döndük,*
Bet karartıp bir kayttık.	*Yüz karartıp bir döndük.*
Keçee coogo mintip ayza algan,	*Dün düşmana böyle mızrak çeken,*
Töböñdön tiyçü kanday can?	*Tependen inecek nasıl bir can?*
El baspagan takırdan,	*El basmamış çorak yerden,*
El-Kindiktin çölündö,	*El-Kindik'in çölünde,*
Indistandın cerinde,	*Hindistan'ın yerinde,*
Indi çayın Aykoco	*Hint çayını Aykoco,*
Kara asman ay degen,	*Kara gökyüzüne ay demiş,*
Tört tülügü cay degen.	*Dört tür davarına rahat demiş.*
Oşolordun kolunda,	*Onların elinde,*
Ar tülügü bar degen.	*Her tür davarı var demiş.*
Caralgan adam uuluna,	*Yaratılmış insanoğluna,*
Kaalasa demi bar degen.	*Dilerse nefesi var demiş.*
Oşonu çaap mal aldık,	*Onu vurup mal aldık,*
Baçayı cibek, barça aldık,	*Baçayı ipek, kumaş aldık,*
Olco kılıp kamçı aldık.	*Ganimet edip kamçı aldık.*
Dünüyösün kança aldık,	*Dünyalığını nice aldık,*
Cez oymoktuu ıktı aldık,	*Pirinç yüksüklü ustayı aldık,*
Cetkileñ aşık mıktı aldık.	*Yetkin, aşkın yamanı aldık.*

Beypay salıp bir tarttık,
Bet karartıp bir kaytıp,
Oşo beren şerler barında,
Bereke toluk çagında,
Buzulgan-Çambıl ar cagı
Bukaranın tıyagı,
Ak sakalı bir kuçak,
Aydı kandın Muzburçak,
Kazanbaktay kaldayıp,
Kiygen börkü bir kuçak.
Elee degen sözü bar,
Eñ kayrattuu közü bar.
Endey caka boz köynök,
Çambıl-Beldi cerdegen,
Çabışıp adam ceñbegen.

Isıkka bula aydagan,
Tili çıksa er uul
Beline kancar baylagan.
Boyro tokup üy kılgan,
Suu başçısın biy kılgan.
Er ekenin bilgizgen,
Katını teñ kiyingen.
Atın aygır saktagan,
Töşün küngö kaktagan.
Atası Türkmön arstan,
Ordo buzup, olco aldık,
Ordoluu curtka kol saldık.
Tuyuktu buzup, col salıp,
Oşol curtka kol salıp,
Cez oymokton uz alıp,
Beyleşine dööpöyün, –
Dep süylögön kızdı alıp.
Beypay salıp bir tarttık,
Bet karartıp bir kaçtık.
Sarı kandı cerdegen,
Salışıp adam ceñbegen.
Salmagı artık, zaarı küç,
Cakındap duşman ceñbegen.

Perişanlık salıp bir döndük,
Yüz karartıp bir dönüp,
O yiğit aslanlar sağken,
Bereketin dolu çağında,
Buzulgan-Çambıl'ın öte yanı,
Tebaanın öte ucu,
Ak sakalı bir kucak,
Aydı Han'ın Muzburçak'ı,
Kazan kapağı gibi heybetli,
Giydiği börkü bir kucak.
"Elee" diyen sözü var,
En gayretli gözü var.
Enli yakalı boz gömlek,
Çambıl-Bel'i yurt tutan,
Vuruşup insanın yenemediği.

Sıcağa ipek süren,
Dili çıksa er oğul,
Beline hançer bağlayan.
Hasır örüp ev yapan,
Su başçısını bey kılan.
Er olduğunu belli eden,
Kadını denk giyinen.
Atını aygır tutan,
Göğsünü güneşe kaktıran.
Atası Türkmen arslan,
Orda bozup, ganimet aldık,
Ordalı yurda el saldık.
Çıkmazı bozup, yol açıp,
O yurda el salıp,
Pirinç yüksüklüden usta hanım alıp,
Rahatına dokunmayayım, –
Diye söyleyen kızı alıp.
Perişanlık salıp bir döndük,
Yüz karartıp bir kaçtık.
Sarı Han'ı yurt tutan,
Vuruşup insanın yenemediği.
Ağırlığı aşkın, zehri güçlü,
Yaklaşıp düşmanın yenemediği.

	Örnögün canga berbegen,	*Örneğini cana vermeyen,*
	Basıp adam ceñbegen.	*Basıp insanın yenemediği.*
	Irısı kenen, kolu açık,	*Rızkı geniş, eli açık,*
	Sapar cürsö colu açık,	*Sefere çıksa yolu açık,*
	Uluk curttun ulanı	*Ulu yurdun evladı,*
	Caratkan adam tınarı,	*Yaradan'ın insanı dinlendirdiği,*
	Şer ekeni körüngön,	*Aslan olduğu görünen,*
78590	Betteşken duşman bölüngön.	*Karşılaşan düşmanı bölünen.*
	Tooluu cerdi caylagan,	*Dağlık yeri yaylayan,*
	Tokoy ölkö kıştagan,	*Ormanlık ülkede kışlayan,*
	Egiz tuulup can öskön,	*İkiz doğup can büyüyen,*
	Erkin basıp mal öskön.	*Erkin basıp mal büyüyen.*
	Taruusun taştay aktagan,	*Darısını taş gibi ağartan,*
	Katının kızday maktagan.	*Kadınını kız gibi öven.*
	Kirlüü sorpo, mayluu et,	*Kirli çorba, yağlı et,*
	Cırgalduu curttan al eken.	*Sefalı yurttandır o.*
	Ketken tuyak keñ sooruluu,	*Giden tuyağı geniş sağrılı,*
78600	Tulparları balaket,	*Küheylanları belâlı,*
	Oolukkanda bakırgan.	*Coştuğunda böğüren.*
	Kıyalına cakkandı,	*Huyuna hoş geleni,*
	Kısıp boktop çakırgan.	*Sıkıp söverek çağıran.*
	Şıldır kımız kök kurut,	*Şıldır kımız, gök kurut,*
	Alabab söz, cel köödön,	*Palavra söz, yel göğüs,*
	Cayloo güldöp ottogon,	*Yaylada çiçeklenip otlayan,*
	Katını kızday ontogon.	*Kadını kız gibi inleyen.*
	Kök ötüktün ökçösü,	*Gök çizmenin ökçesi,*
	Kazaktardın mıktısı,	*Kazakların yamanı,*
78610	Aydarkandın Kökçösü.	*Aydarkan'ın Kökçö'sü.*
	Kazaktı çaap bir tarttık,	*Kazak'ı vurup bir döndük,*
	Bet karatıp bir kayttık.	*Yüz karartıp bir döndük.*
	Baatır Manas barında,	*Bahadır Manas sağken,*
	Döölöttün aman çagında,	*Devletin esen çağında,*
	Karatpagan el kalbay,	*Baktırılmayan el kalmadan,*
	Karmaşpagan cer kalbay,	*Tutuşulmayan yer kalmadan,*
	Tolkubagan köl kalbay,	*Dalgalanmayan göl kalmadan,*
	Kandı keçip katıktık,	*Kanı geçip katıklandık,*
	Kayran kırgız atıktık.	*Garip Kırgız adlandık.*
78620	Too kulatıp, cer kıldık,	*Dağ devirip, yer kıldık,*

Duşmandardı buy kıldık,	*Düşmanları perişan kıldık,*
Caşıktuu mayluu et kıldık,	*Sandıklı yağlı et kıldık,*
Duşmandı tuugan bet kıldık.	*Düşmanı kardeş yüzlü kıldık.*
Ay-aalam curttu bet kıldık,	*Ay-âlem yurdunu yüz tutturduk,*
Ala-Too kütüp cer kıldık.	*Ala-Too'yu edinip yer kıldık.*
Ak kalpak uruu kırgızdı	*Ak kalpak uruğu Kırgız'ı*
Anıktap artık el kıldık.	*Belirleyip üstün el kıldık.*
Baatırdan çalgan muraa – dep,	*Bahadırdan devşirilen miras – deyip,*
Ubalıbı-soobubu,	*Vebali mi, sevabı mı,*
78630 Uluu-kiçüü kırgızga	*Büyük-küçük Kırgız'a,*
Baatırdan çalgan bapa – dep,	*Bahadırdan devşirilen sığınak – deyip,*
Baatırdan kalgan bala – dep,	*Bahadırdan kalan çocuk – deyip,*
Uluktan kalgan ukum – dep,	*Uludan kalan zürriyet – deyip,*
Kabak kagıp, köz körçü	*Kaş çatıp, göz görecek,*
Kökcaldan kalgan tukum – dep,	*Bozkurttan kalan soy – deyip,*
Ayköldön kalgan kölük – dep,	*Aykol'den kalan binek – deyip,*
Asıldan kalgan bir çırak.	*Asilden kalan bir çırağ.*
Tüptüü koroo terek – dep,	*Köklü ağıl kavağı – deyip,*
Cetiktin çınar közü – dep,	*Yetkinin çınar gözü – deyip,*
78640 Caralgan ayköl çınardın,	*Yaratılmış aykol çınarın,*
Muraadan kalgan özü – dep,	*Mirastan kalan kendisi – deyip,*
Özü turmak şerlerdin	*Kendisi şöyle dursun, aslanların,*
Murunku ketken erlerdin,	*Önceden giden erlerin,*
Karakan kara közü – dep,	*Karahan'ın kara gözü – deyip,*
Kak kökcaldın özü – dep	*Tam bozkurdun kendisi – deyip,*
Murunku ketken muraanın	*Önceden giden mirasın,*
Karagan kara közü – dep,	*Bakan kara gözü – deyip,*
Belgisiz calgan düynö – dep,	*Bilinmez yalan dünya – deyip,*
Beren ötkön şerlerden,	*Yiğit geçen aslanlardan*
78650 Belekke kalgan özü – dep,	*Armağan kalan kendisi – deyip,*
Belek kılıp turabız,	*Armağan edip duruyoruz,*
Özüñdü muraa kılabız.	*Seni miras kılıyoruz.*
Kaptalı toogo bolor – dep,	*Yamacı dağa dayanır – deyip,*
Kayrandan kalgan kökcal – dep,	*Gariplerden kalan bozkurt – deyip,*
Muraa kılıp turabız.	*Miras kılıp duruyoruz.*
Esilden kalgan muraapım,	*Azizden kalan mirasım,*
Eren Seytek çıragım,	*Yiğit Seytek çırağım,*
Caman kılsañ ubalım.	*Kötülük edersen vebalim.*

Cırgal, tozok-müşküldün,	*Sefanın, cehennemin, derdin,*
Baarın tosup alar – dep,	*Hepsini karşılayıp alır – deyip,*
Ak kalpaktuu kırgızdı	*Ak kalpaklı Kırgız'ı*
Tuu bolup colgo salar – dep,	*Tuğ olup yola koyar – deyip,*
Ubal-soobu bolso da,	*Vebali-sevabı olsa da,*
Mildetin Seytek alar – dep,	*Yükünü Seytek alır – deyip,*
Kırgızga kelgen balaadan,	*Kırgız'a gelen belâdan,*
Kımbattan kalgan muraapım,	*Kıymetliden kalan mirasım,*
Karayıp tozup kalar – dep,	*Kararıp karşılayıp durur – deyip,*
Muraa kılıp turabız.	*Miras kılıp duruyoruz.*
Bul kırgızdın eli – dep,	*Bu Kırgız'ın elidir – deyip,*
Ubal-soobu bolso da,	*Vebali-sevabı olsa da,*
Seytek tozup alar – dep,	*Seytek karşılayıp alır – deyip,*
Uluu-kiçüü, karı-caş	*Büyük-küçük, yaşlı-genç,*
Caman-cakşı aralaş,	*Kötü-iyi karışık,*
Munar kılıp turabız.	*Burç kılıp duruyoruz.*
Dobul kelse cel tiybes,	*Bora gelse yel değmez,*
Doo doolasa mal ölbös,	*Davacı dava açsa mal ölmez,*
Belgilüü şerdin özü – dep,	*Belli aslanın kendisi – deyip,*
Kayran kandın tukumu	*Garip hanın soyu,*
Karagan kara közü – dep,	*Bakan kara gözü – deyip,*
Çölgö bütkön çınarday,	*Çöle bitmiş çınar gibi,*
Badana kılıp turabız.	*Zırh kılıp duruyoruz.*
Küzgö bütkön barañday,	*Güze bitmiş tüfek gibi,*
Karaan kılıp turabız.	*Gölge kılıp duruyoruz.*
Bala canım, şerim – dep,	*Yavru canım, aslanım – deyip,*
Aykөl köldün tukumu,	*Aykol gölün soyu,*
Baarı kırgız köönü tok,	*Bütün Kırgız'ın gönlü tok,*
Özüñdön başka carık cok.	*Senden başka aydınlık yok.*
Bir özüñdü er Seytek,	*Bir seni, er Seytek,*
Karaan kılıp turabız.	*Gölge kılıp duruyoruz.*
Kökcaldan sendey balaga	*Bozkurttan senin gibi çocuğa,*
Bir kaşık kan karmaar can,	*Bir kaşık kan tutacak can,*
Munun baarı sadaga.	*Bunun hepsi sadaka.*
Kıyın duşman eñ müşkül,	*Çetin düşman, en büyük dert,*
Sıykırı kımbat, zaarı küç,	*Sihri pahalı, zehri güçlü,*
Kıyın müşkül, kıyın iş,	*Çetin dert, çetin iş,*
Kırk uruu kıtay ukpasın.	*Kırk uruğ Kıtay duymasın.*

	Kaarduu kıtay çın duşman,	*Kahırlı Kıtay gerçek düşman,*
	Kalgan kırgız tukumun,	*Kalan Kırgız soyunun,*
	Çırpıgın taldın kırkpasın.	*Söğüdün filizini kırkmasın.*
78700	Uşakçıdan kep ugup,	*Dedikoducudan söz duyup,*
	Uluguna beş muraa	*Ulusuna beş miras*
	Sapar ketti dep ugup,	*Sefere gitti diye duyup,*
	Töböbüzdön baspasın,	*Tepemizden basmasın,*
	Kalıñ zaarın çaçpasın!	*Yoğun zehrini saçmasın!*
	Özöngö tuusun cıybasın,	*Vadiye tuğunu yığmasın,*
	Özü bar soloon, kök şibee	*Kendinde olan Solon, Gök Şibee,*
	Ört öçköndöy kılbasın!	*Yangın sönmüş gibi etmesin!*
	Kara kalmak, mongoldun	*Kara Kalmuk'un, Moğol'un,*
	Kapısınan kımtıy kalam – dep,	*Ansızın kuşatıvereyim – deyip,*
78710	Katuu müşkül salbasın.	*Katı dert salmasın.*
	Kayran curttu kor kılıp,	*Garip yurdu hor kılıp,*
	Duşman talap albasın!	*Düşman yağmalayıp almasın!*
	Törösünön ayrılıp,	*Töresinden ayrılıp,*
	Ölböy-citpey kaygırıp,	*Ölmeden yitmeden kaygılanıp,*
	Ölçömü ketken kırgızdın	*Ölçüsü kaçan Kırgız'ın,*
	Balam, Seytek, kebimdi uk,	*Yavrum, Seytek, sözümü dinle,*
	Töböbüzdön baspasın.	*Tepemizden basmasın.*
	Törödön kalgan bul eldin,	*Töreden kalan bu elin,*
	Es bilbegen camanın,	*Aklı ermez kötüsünü,*
78720	Çama kelbes aadanın,	*Gücü yetmez şaşkınını,*
	Töö kaytartıp koybosun.	*Deve güttürüp koymasın.*
	Kep aylasın bilçüünü,	*Sözün yolunu bileni,*
	Akıl bilgiç mıktuunu,	*Akıl bilir yamanı,*
	Ayla bilgiç ıktuunu,	*Çare bilir ustayı,*
	Tirüü koyboy soybosun.	*Diri komadan boğazlamasın.*
	Başı kara, butu ayrı,	*Başı kara, ayağı çatal,*
	Til bilbegen bukara,	*Dil bilmez tebaayı,*
	Mal kaytartıp koybosun.	*Mal güttürüp koymasın.*
	Cagılgan ottu öçürüp,	*Yakılan ateşi söndürüp,*
78730	Can cabılta köçürüp,	*Canları toptan göçürüp,*
	Cakkan otun öçürüp,	*Yaktığı ateşini söndürüp,*
	Oyron kılıp salabı?	*Viran edip koyar mı?*
	Uşu turgan kırgızdı,	*Şu duran Kırgız'ı,*
	Olco kılıp alabı?	*Ganimet edip alır mı?*

Atasın tartkan şer bolso,
Telegeyiñ teñ bolup,
Kalıñ kırgız kayran curt,
Muraa kılıp alabız.
Kindik kesip, kir cuugan
Ala-Toonu cer kılıp,
Ak kalpaktuu kırgızdı
Asıl kütüp el kılıp,
Eki tizgin, bir çılbır
Emi kolgo alıñız!
Kanattuuga kaktırbay,
Kayrattuuga çaptırbay,
El mildetin alıñız,
Curttu colgo salıñız.
Kökcaldan kalgan muraapı,
Kayradan kalgan tınarım,
Astıga salsa akcoltoy,
Arkası biyik san koldoy,
Baanaluu tüptüü çınarım,
Kalıñ kırgız, kazına el,
Muraa kılıp turabız!
Kökcaldan kalgan erenim,
Curtka közüñ salıñız.
Ubal-soobu bolobu,
Curt mildetin alıñız!

Atasına çekmiş aslan olsa,
Dört başın mamur olup,
Kalabalık Kırgız, garip yurt,
Miras kılıp alırız.
Göbeğini kesip, kirini yıkayan
Ala-Too'yu yer kılıp,
Ak kalpaklı Kırgız'ı
Asil bilip el kılıp,
İki dizgin, bir yular,
Şimdi ele alınız!
Kanatlıya kaktırmadan,
Gayretliye vurdurmadan,
Elin yükünü alınız,
Yurdu yola koyunuz.
Bozkurttan kalan irası,
Garipten kalan dinlencem,
Öne sürülse uğur getiren,
Arkası yüce, sayısız ordu gibi,
Sığınaklı köklü çınarım,
Kalabalık Kırgız, hazine el,
Miras kılıp duruyoruz!
Bozkurttan kalan yiğidim,
Yurda gözünü salınız.
Vebali-sevabı olur mu,
Yurdun yükünü alınız!

El korgonu muraapım,
Kökcaldan kalgan kıraakım.
Kalıñ kırgız kapka curt –
Babamdan kalgan muraapım.
Ala-Too eli-ceribiz,
Ayköl Manas, Semetey
Adamdan aşkan şeribiz.
Oşolordun barında,
Keñ Talastı cerdegen,
Karmaşıp duşman ceñbegen.
Betine bende kelbegen,
Belgilüü şerden ayrılıp,
Kürdöölüü kırgız küçtüü curt

El korunağı mirasım,
Bozkurttan kalan keskin bakışlım.
Kalabalık Kırgız, kapılı yurt –
Atamdan kalan mirasım.
Ala-Too elimiz-yerimiz,
Aykol Manas, Semetey,
İnsanı aşan aslanımız.
Onlar sağken,
Geniş Talas'ı yurt tutan,
Tutuşup düşmanın yenemediği.
Yüzüne kulun gelemediği,
Belli aslandan ayrılıp,
Görkemli Kırgız, güçlü yurt,

	Küyüttü tartıp turabız.	*Acıyı çekip duruyoruz.*
	Oşondon kalgan belek – dep,	*Ondan kalan armağan – deyip,*
	Seni tuu karmap, curtum turabız.	*Seni tuğ tutup, yurdum, duruyoruz.*
	Şay koldogon şer bolup,	*Şay'ın koruduğu aslan olup,*
	Curt abalın körör – dep,	*Yurdun hâlini görür – deyip,*
	Dobul kelse cel cetpes,	*Bora gelse yel yetişmez,*
	Dooçu kelse mal berbes,	*Davacı gelse mal vermez,*
78780	Kap-Toosunday bel bolgun,	*Kaf Dağı gibi bel ol,*
	Kalıñ ört kelse öçürüp,	*Yoğun yangın gelse söndürüp,*
	Kara kulak şer bolgun.	*Kara kulak aslan ol.*
	Keçee babañ Manas barında,	*Dün deden Manas sağken,*
	Oymoluu cagdan, kök kepiç,	*Oymalı taraftan, gök pabuç,*
	Oyrottu barıp bir çapkan,	*Oyrat'ı varıp bir vuran,*
	Bek karatıp bir kaytkan.	*Sıkıca baktırıp bir dönen.*
	Çambıl-Beldi cerdegen,	*Çambıl-Bel'i yurt tutan,*
	Çalışıp bende ceñbegen.	*Çarpışıp kulun yenemediği.*
	Tüzöñün keçip col salgan,	*Düzlüğünü geçip yol açan,*
78790	Tömönkü Türkiya curtka kol salgan.	*Aşağıdaki Türkiye yurduna el salan. Han*
	Kan kötörüp aldı emi.	*kaldırıp aldı şimdi.*
	Alman kılıp beldi algan,	*Haraç kesip beli alan,*
	Bilge cüktöp dilde algan.	*Deveye yükleyip altın para alan.*
	Kara közdön miñdi algan.	*Kara gözden bini alan.*
	Bet karatıp bagıntkan,	*Yüz döndürtüp boyun eğdiren,*
	Beren Manas kabılan.	*Yiğit Manas kaplan.*
	Itkeldüü sorpo, mayluu et,	*Etli çorba, yağlı et,*
	Sarı-Arkanı cerdegen,	*Sarı-Arka'yı yurt tutan,*
	Salışıp bende ceñbegen.	*Vuruşup kulun yenemediği.*
	Taruusun taştay aktagan,	*Darısını taş gibi ağartan,*
78800	Katının kızday maktagan,	*Kadınını kız gibi öven,*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kaf Dağı'ndan Esen Sevda Yeli

Keñ-Kol'un cennet misali bolluğu içinde hüküm süren Seytek'in kaderine, çölden gelen bir haber düğüm atar. Susuz bozkırda tulparı ölen Akcoltoy'un imdadına Evliya İhtiyar kılığındaki Hızır yetişir; peri soyundan iki küheylanı, Kulansur ile Kulunsur'u emanet eder ve peri kızı Akbermet'ten bir mektup getirir. Kaf Dağı ardındaki altın şehrin han kızı, düşünde Hızır'ın nikâhını kıydığı Seytek'in aşk ateşiyle yanıp tutuşmakta; sevdiği uğruna tahtını, hazinesini ve ejderhalara yem olan bin pehlivanını ardında bırakmıştır.

Akcoltoy'un getirdiği yüzük, ok geçmez kaftan ve Zülfikar ile birlikte müjde Talas'a ulaşınca yurt bayrama durur: Seytek'in bahtı, babası Semetey'inkinden de üstündür, çünkü peri güzeli kendi ayağıyla gelmektedir. Genç han, Almambet'ten miras ak kaşlı eyeri Kulansur'a vurdurup yoldaşlarıyla Keñ-Özön'e yollanır. Manas'tan kalma dürbünle Akbermet'in salıncaklı otağı bulunur; bu arada dertli kız, sırdaşı Külayım'a ay ile güneşi koynuna aldığı düşlerini yorar. Nöbetçi pehlivanların davulu, gök yeleli aslanın kapıya dayandığını haber verdiğinde, iki yazgı nihayet birbirine kavuşmanın eşiğindedir.

KÜNYE — KEY FACTS

- Talas ile Keñ-Kol, avı, malı ve bereketiyle "yeryüzünün sağrısı" diye övülür; Seytek burada âdil bir han olarak hüküm sürer (seg294).
- Çölde tulparını yitiren Akcoltoy'u Evliya İhtiyar (Hızır) kurtarır; peri soylu Kulunsur'u ona, Kulansur'u Seytek'e emanet eder (seg294).
- Peri kızı Akbermet, düşünde Hızır'ın Seytek ile nikâhını kıydığını görür ve bu sevda uğruna padişahlık tahtını bırakıp yollara düşer (seg294–295).
- Akbermet'in bin pehlivanı, Kaf Dağı yolundaki kara boğazda ejderhaya yem olur; Akcoltoy Seytek'e ondan yüzük, ok geçmez kaftan ve Zülfikar armağanlarını ulaştırır (seg295).
- Müjdeyi alan yurt toy eder; Seytek, Manas'ın ruhuna ak boz kısrak kurban edip Almambet'ten miras ak kaşlı eyerle Kulansur'u donatarak Keñ-Özön seferine çıkar (seg295–296).
- Akcoltoy, Manas'tan kalan dürbünle Akbermet'in seksen kızlı otağını bulur; kızın ay ile güneşli düşlerini sırdaşı Külayım hayra yorar ve nöbetçiler Seytek'in gelişini davulla müjdeler (seg296–297).

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Ay-aalam kalkı caratkan,	*Ay-âlem halkını yaratan,*
Tetigi kazaktın curtun karatkan.	*Öteki Kazak yurdunu boyun eğdiren.*
Can baspagan beldi aşkan,	*Can basmadık beli aşan,*
Busurman curtka nur çaçkan.	*Müslüman yurduna nur saçan.*
Kalayıkka tuu bolgon,	*Halkına tuğ olan,*
Kaarı çındap karmasa,	*Kahrı gerçekten tutunca,*
Tee Kakandın curtu çuu bolgon.	*Ta Kakan'ın yurdunu feryada boğan.*
Şerdigi curtka bilingen,	*Arslanlığı yurda bilinen,*
Serpişken cerden tüñülgön.	*Çarpıştığı yerde düşmanı umuttan kesen.*
Ata-babañ şerdigi,	*Ata babanın arslanlığı,*
Kakanda kara kıtaydın	*Kakan'da Kara Kıtay'ın*
Dañzasına çiyilgen.	*Defterlerine çizilmiştir.*
Oşondon kalgan muraapı,	*Ondan kalan mirastır bu:*
Telegeyi teñ bolup,	*Her şeyiniz denk olup,*
Içi köldöy keñ bolup,	*İçiniz göl gibi geniş olup,*
Arstandın kününön	*O arslanın gününden kalma*
Altın taacı kiyiñiz.	*Altın tacı giyiniz.*
Atañdan kalgan arnalıp,	*Atanızdan kalmış, adanmış*
Altın takka miniñiz!	*Altın tahta çıkınız!*
Küçtüügö küröş salıñız,	*Güçlüyle güreşe girin,*
Küçögön müşkül coo çıksa	*Azgın, belalı düşman çıkarsa*
Oşondon suurup kalıñız.	*Yurdu ondan çekip kurtarın.*
Ayköldön kalgan muraapı,	*Aykol'dan kalan mirastır bu,*
Emi curt mildetin alıñız!»	*Şimdi yurdun yükünü alınız!»*
El çurkurap, çuu bolup,	*El çığrışıp, uğultu kopup,*
Sandap catkan bee soyup,	*Sürüyle yatan kısrak kesip,*
Ar kızıktı teñ koyup,	*Her türlü eğlenceyi bir koyup,*
Kalayık sözün saldı emi,	*Halk sözünü ortaya koydu şimdi:*
Salıluu korgon tam bolup,	*Kurulu bir kale, bir ev olup,*
Tuygundan kalgan çunagım	*O şahinden kalan yavrucuğum*
Sancırgaluu kan bolup,	*Şanlı şevketli han olup,*
Betine bende kele albay,	*Yüzüne kul karşı gelemeden,*
Betteşip duşman ceñe albay,	*Yüzleşip düşman yenemeden,*
Baanayı çınar tal bolup,	*Boyu posu çınar söğüt olup,*
Ordo kütkön can bolup,	*Orda tutan bir can olup,*
Karmagan kalkı bay bolup,	*Yönettiği halkı bay olup,*

Kara kıldı kak carıp,
Kalıs sultan can bolup,

Alışkan duşman kor bolup,
Atasın tartkan zor bolup.
Seytek-Seytek bolgonu,
Seytek atka kongonu,
Ereşen tartkan er bolup,
Er uulu menen teñ bolup,
Kastaşkan kara cer bolup,
Kalıñ kırgız Talaska
Kargıluu toodoy dem bolup.
Bul Talastagı kayran curt
Erikse elik atışıp,
Erkin oynop catışıp,
Cılgaluu Keñ-Kol cer kılıp,
Semeteydin Seytegin
Şay koldogon şer kılıp,
Kaalasa Kadır tün bolup,
Karmaşkan duşman kül bolup,
Oñup kalgan kezegi.
Argın, kırgız aralaş,
Konup catkan kezegi.
Kündüzü külkü, tünü kız,
Bolup catkan kezegi,
Şabiet oynop, çañ salıp,
Orompoy oynop dañ salıp,
Cergeley tartıp konuşup,
Celesi cibek boluşup,
Atadan kalgan çoñ Keñ-Kol,
Cer soorusu turbaybı,
Cerdegen adam tunbaybı.
Bul carıktık Keñ-Koldun,
Çırpıktarı çınarday,
Çımçıktarı ularday.
Alda Taala Caratkan
Casagan eken bulardı.
Ayta berse söz cetpeyt,
Köz körbögön kumardı.

Kara kılı ortadan yarıp,
Adil bir sultan can olup,

Tutuştuğu düşman hor olup,
Atasına çeken ulu olup.
Seytek'in Seytek olduğu,
Seytek adını aldığı günden,
Serpilip yetişmiş er olup,
Er oğullarıyla denk olup,
Düşmanlık edene kara yer olup,
Kalabalık Kırgız'a, Talas'a
Heybetli dağ gibi soluk olup.
Bu Talas'taki aziz yurt,
Canı sıkılsa karaca avlaşıp,
Özgürce oynayıp yatışıp,
Vadili Ken-Kol'u yurt edinip,
Semetey'in Seytek'ini
Erenlerin koruduğu arslan kılıp,
Dilese Kadir gecesi olup,
Tutuşan düşman kül olup,
Onup rahata erdiği çağıydı.
Argın, Kırgız karışık,
Konup yaşadığı çağıydı.
Gündüzü gülüş, gecesi kız,
Böyle olup geçen çağıydı,
Şabiet oynayıp toz koparıp,
Orompoy oynayıp şamata salıp,
Sıra sıra dizilip konuşup,
Tayların bağı ipek olup,
Atadan kalan büyük Ken-Kol,
Yeryüzünün sağrısı değil mi,
Yurt tutan insan huzur bulmaz mı!
Bu mübarek Ken-Kol'un
Fidanları çınar gibi,
Serçeleri dağ kekliği gibi.
Allah Taala, Yaradan,
Yapmış meğer bunları.
Anlata anlata söz yetmez,
Göz görmedik o güzelliğe.

	Aralına mal tolgon,	*Adalarına mal dolmuş,*
	Öndürünö can tolgon.	*Düzlüklerine can dolmuş.*
	Cerdööçü adam zar bolgon	*Yurt tutmak isteyen ona hasret kalmış,*
	Ata, aylanayın bul Keñ-Kol,	*Ah, kurban olayım bu Ken-Kol,*
	Bööt-bööt sazı bar,	*Öbek öbek sazlığı var,*
78880	Bölünüp uçkan kazı bar.	*Bölük bölük uçan kazı var.*
	Cılgasında kulan bar,	*Vadisinde kulan var,*
	Askasında ular bar.	*Kayasında dağ kekliği var.*
	Budurunda bugu bar,	*Tepeciklerinde geyik var,*
	Tektirinde teke bar.	*Sekilerinde teke var.*
	Toosunda karı bar,	*Dağında karı var,*
	Tokoyunda çarı bar.	*Ormanında parsı var.*
	Tolup catkan dayrası,	*Dolup taşan ırmağı,*
	Ar sonundun baarı bar.	*Her güzelliğin hepsi var.*
	Öndür-öndür tarama,	*Düzlük düzlük kollara ayrılan,*
78890	Ölçöp körsöñ Talasta	*Ölçüp görsen Talas'ta*
	Tolup catkan tamaşa,	*Dolup taşan şenlikler,*
	Bul carıktık Talasta.	*Bu mübarek Talas'ta.*
	Ar cerinde altın bar,	*Her yerinde altın var,*
	Küdüründö kümüş bar.	*Engebesinde gümüş var.*
	Bolcop körsöñ Keñ-Koldo	*Hesap etsen Ken-Kol'da*
	Kara eginden kürüç köp,	*Kara ekinden pirinci çok,*
	Kalayınan kümüş köp,	*Kalayından gümüşü çok,*
	Boz koyondon tülkü köp,	*Boz tavşandan tilkisi çok,*
	Bolumduu cıygan mülkü köp.	*Değer biçilmez malı mülkü çok.*
78900	Çorkogunan uzu köp,	*Beceriksizinden ustası çok,*
	Kelininen kızı köp,	*Gelininden kızı çok,*
	Kara maldan beesi köp,	*Kara maldan kısrağı çok,*
	Kalgan maldan töösü köp.	*Öbür maldan devesi çok.*
	Uruşu cok, külkü köp,	*Kavgası yok, gülüşü çok,*
	San cetpegen mülkü köp,	*Sayıya gelmez malı çok,*
	Ölöñünön sazı köp,	*Otundan sazlığı çok,*
	Ördögünön kazı köp.	*Ördeğinden kazı çok.*
	Cön cılkıdan tulpar köp,	*Sıradan yılkıdan tulparı çok,*
	Alsa koldu taldırgan,	*Tutunca kolu yoran,*
78910	Saysa mookum kandırgan,	*Kapınca gönül kandıran,*
	Bolot teköör şumkar köp.	*Çelik mahmuzlu sunguru çok.*
	Ar bir türdüü ayban köp,	*Her bir türlü hayvanı çok,*

Coluksa colbors kutkarbas,
Tiştegen cerin büldürgön,
Agıtkan eesin küldürgön,
Kargısı altın taygan köp.
Oşonun baarın cerdegen,
Kasiettüü keñ Talas,

Rastlarsa kaplanı bile bırakmaz,
Isırdığı yeri paralayan,
Salıveren sahibini güldüren,
Tasması altın tazısı çok.
Bunların hepsini barındıran,
Kutlu, geniş Talas,

Cer soorusu turbaybı,
Cerdegen kırgız tunbaybı!
Ceti atañ ötkön kayran cer,
Cetkileñ muraa turbaybı!
Cerin körüp er Seytek,
Cetkize albay Kudayga
Cetkileñ sultan kan bolup,
Kaarına çıdabay,
Karmaşkan duşman dan bolup,
Ölöñdüü cerge ört koyup,
Kara suuga kan kuyup,
Kabılan sultan atalıp,
Ay-aalamdın baarısın
Aybatı menen şaştırıp,
Aldındagı Kulansur
Alçaktata bastırıp,
Kaarına can tütpöy,
Körgön candı şaştırıp.
Kirpigi calın, çok bolup,
Kişide mınday cok bolup,
Añdıp cürgön köp duşman,
Astına daap kele albay,
Aydıñınan toktolup.
El çurkurap, duu kılıp,
Asman cargan çuu kılıp:
«Atası Manas baatırdan
Bul bala baatır boldu – dep,
Al Talastı cerdegen.
Arstan Seytek balanın,
Aalamga dañkı ugulup,
Ak kalpaktuu kırgızga
Koş koldop Kuday berdi – dep,

Yeryüzünün sağrısı değil mi,
Yurt tutan Kırgız huzura ermez mi!
Yedi atanın geçtiği aziz yer,
Eksiksiz bir miras değil mi!
Yurdunu görüp er Seytek,
Hüda'ya şükrünü yetiremeden,
Kâmil bir sultan, han olup,
Kahrına dayanılmayıp,
Tutuşan düşman tane gibi savrulup,
Otlu yere ateş salıp,
Kara suya kan döküp,
Kaplan sultan diye anılıp,
Ay-âlemin hepsini
Heybetiyle şaşırtıp,
Altındaki Kulansur'u
Salındıra salındıra yürütüp,
Kahrına can dayanmayıp,
Gören canı şaşırtıp.
Kirpiği yalım, kor olup,
İnsanda böylesi bulunmayıp,
Pusuda gezen çok düşman
Önüne cüret edip gelemeden,
Görkeminden çekinip durup.
El çığrışıp uğuldayıp,
Göğü yaran bir gürültüyle:
«Atası bahadır Manas'tan
Bu çocuk daha yaman çıktı» deyip,
O, Talas'ı yurt edinen
Arslan Seytek çocuğun
Ünü âleme duyulup,
«Ak kalpaklı Kırgız'a
Hüda çift eliyle verdi» deyip,

Arbagı koldop Manastın
Tuuruna tuygun kondu – dep,
Kabılan Manas kökcaldın,
Kak özündöy boldu – dep,
Kalıñ el köönü caylanıp,
Kabırgası may alıp,
Caylanıp catıp kalıptır.
Oşo kündö kırgızdı

«Manas'ın ruhu koruyup
Tüneğine şahin kondu» deyip,
«Kaplan Manas bozkurdun
Tıpkı kendisi gibi oldu» deyip,
Kalabalık elin gönlü yatışıp,
Kaburgası yağ bağlayıp,
Rahata erip kalıvermiş.
O günlerde Kırgız'ı

Oydokuday bolturup.
Cagdanının baarısın
Sarı altınga tolturup.
Curt köñülü cay bolup,
Kiygeni cibek, şay bolup,
Cardısı kalbay kırgızdın
San kara aydap bay bolup.
Ortosunda er Seytek
Opol-toodoy kan bolup.
Oluya süygön can bolup,
Oboldon Kuday car bolup,
Keçee kabılan Manas atañdın
Altayda tuulup turganda,
Kırk çilten çalıp kabılan,
On eki caşka kelgende,
Muraa bolup Kutubiy,
Kan Manaska tabılgan.
Uruusu kara kalmaktan
Munun kalmakça atın coyuptur,
Atın Muraa koyuptur.
Munu menen Muraabiy
Kabılan Manas baatırga
Ömürlük muraa boluptur.
Keçee kartayganda Kutubiy,
Kayran kişi ölüptür.
Kadır Alda Kudaydın
Kayrılıp kelbes çın cayın,
Kayran Kutu körüptür.
Saparı bütüp cönöptür,
Kayran Kutubiyi – dep,

Gönlündeki gibi kılıp,
Sandıklarının hepsini
Sarı altınla doldurup,
Yurdun gönlü huzur bulup,
Giydiği ipek, şen olup,
Kırgız'ın yoksulu kalmayıp,
Sayısız sürü güdüp bay olup.
Ortalarında er Seytek
Ulu dağ gibi han olup,
Evliyanın sevdiği can olup,
Ezelden Hüda yâr olup.
Hani kaplan Manas atan
Altay'da doğup dururken,
Kırk çilten dokunmuş; o kaplan
On iki yaşına geldiğinde,
Yâr yoldaş olup Kutubiy,
Han Manas'a nasip olmuş.
Soyu Kara Kalmak'tandı,
Onun Kalmakça adını silmişler,
Adını Muraa koymuşlar.
Böylece Muraabiy,
Kaplan Manas bahadıra
Ömürlük yoldaş olmuş.
Geçende kocayınca Kutubiy,
O aziz kişi ölmüş.
Kadir Allah Hüda'nın
Dönüp gelinmez gerçek yurdunu
Aziz Kutu görmüş.
Seferi bitip göçmüş.
«Aziz Kutubiy'im» deyip,

Akcoltoydu töröptür,
Baybiçesi Baktıgül
Tolgotup toyun soyuptur.
Naalıştı Kuday berdi – dep,
Kartayganda atası
Zarıgıp cürüp körüptür,
Akcoltoy atka koyuptur.
Kutubiydin Akcoltoy –
Munun kuruluşu san koldoy,
Baatırdıgı başkaça,

Akcoltoy'u doğurmuş,
Hatunu Baktıgül,
Doğurup toy kurbanı kesmiş.
«Dileğimizi Hüda verdi» deyip,
Kocamışken atası,
Hasretle bekleyip kavuşmuş,
Adını Akcoltoy koymuş.
Kutubiy'in Akcoltoy'u —
Onun yapısı bir ordu gibi,
Bahadırlığı bambaşka,

Balbandıgı bir kança.
Saparga çıksa san koldoy,
Salmagı toodoy Akcoltoy.
Eñçegey boyluu, keñ dalı,
Buka moyun, buura san,
Özü bulkuşkandı tuuragan,
Akcoltoy cayı momunday.
Çalgınga cürsö çaalıkpayt,
Oorukka kalsa oorunbayt,
Iraakı işti bolcogon,
Buudanıñ Seytek baatırdın
Buzulgan işin oñdogon.
Ayta berse sanatı,
Aylanıp uçar kanatı,
Mañdayında baranı,
Baraanduu kökcal karaanı.
Kımbattuu işti bolcogon,
Kılt etkendi oñdogon,
Karañgıda köz tapkan,
Kapiyada söz tapkan.
Karap turup balası:
Caman sözdü oylobos,
«Bir müşküldü karaçı,
Kök ala kalkan oynogon.
Cerdegen adam tunbagan.
Köp kımbattı baykagan,
Kez bolgondun baarısı,
May menen oozun çaykagan.

Pehlivanlığı bir hayli.
Sefere çıksa ordu gibi,
Ağırlığı dağ gibi Akcoltoy.
Upuzun boylu, geniş omuzlu,
Boğa boyunlu, buğra kalçalı,
Kendisiyle boğuşanı doğrayan,
Akcoltoy'un hâli böyleydi.
Keşfe gitse yorulmaz,
Geride kalsa gocunmaz,
Uzaktaki işi önceden kestiren,
Bahadır Seytek'in küheylanı,
Bozulan işini düzelten.
Anlata anlata bitmez övgüsü,
Dönüp uçan kanadı,
Alnında heybeti,
Heybetli bozkurt karaltısı.
Değerli işi önceden sezen,
En küçük aksamayı düzelten,
Karanlıkta göz bulan,
Dar anda söz bulan.
Bakıp duran o yiğit,
Kötü sözü düşünmez,
«Şu müşküle bir bak» diyen,
Gök ala kalkan oynatan.
Orada yurt tutan huzur bulmayan,
Çok değerli şeyi sezen,
Karşısına çıkanların hepsi
Ağzını yağla çalkalayan,

	Biröö çıdap turbagan.	*Kimse önünde dayanıp duramayan.*
	Eñ körögöç daanışman,	*En ileri görüşlü bilge,*
	Kuu uçkanda kulaçı,	*Kuğu uçarken kulaçlayan,*
79030	Esen bolso Akcoltoy,	*Sağ esen olursa Akcoltoy,*
	Neçen çıgat carıştan.	*Nice yarıştan önde çıkar.*
	Caysız işke tañılbas,	*Yersiz işe bulaşmaz,*
	Aydın karañgısında	*Ayın karanlığında*
	Karsaktın baskan izinen,	*Bozkır tilkisinin bastığı izden*
	Caza basıp cañılbas.	*Yanlış basıp şaşmaz.*
	Çalgın çalsa tün cürgön,	*Keşfe çıksa gece yürüyen,*
	Cetimiş türlüü til bilgen,	*Yetmiş türlü dil bilen,*
	Surkulun atın tokugan,	*Surkulun atını eyerleyen,*
	Misir menen Bagdatta	*Mısır ile Bağdat'ta*
79040	Sından beş cıl okugan.	*Tam beş yıl okumuş.*
	Kança cerden kat algan,	*Nice yerden icazet almış,*
	Oluyadan bata algan,	*Evliyadan dua almış,*
	Baatırlıkka kamıngan,	*Bahadırlığa hazırlanmış,*
	Kayıptan muraa tabılgan.	*Gaipten armağan gelmiş.*
	At boroyun sıdırıp,	*Atını dörtnala koşturup,*
	Tögöröktün tört burçun	*Yeryüzünün dört bucağını*
	Tört aylanta kıdırıp,	*Dört kez dolanıp gezip,*
	Can aşpagan bel körgön,	*Can aşmadık bel görmüş,*
	Ayalı adam, erkegi it,	*Kadını insan, erkeği it,*
79050	Momunday sonun el körgön.	*Böylesi acayip bir el görmüş.*
	Can baspagan çöl körüp,	*Can basmadık çöl görüp,*
	Bir balaaluu müşkül el körüp,	*Belalı, müşkül bir el görüp,*
	Akcoltoy körgön çöl eken.	*Akcoltoy'un gördüğü bir çölmüş:*
	Can-canıbar makuluk,	*Can taşıyan her mahluk*
	Kabılsa ölgön cer eken.	*Düşse öldüğü bir yermiş.*
	Ölö turgan sebebi,	*Ölmesinin sebebi şu:*
	Kumu örttönüp kaynagan.	*Kumu tutuşup kaynarmış.*
	Can-canıbar makuluk,	*Can taşıyan her mahluk*
	Kez bolso tirüü kalbagan.	*Rast gelse sağ kalmazmış.*
79060	Kez bolup kalgan aybanat,	*Rast gelip kalan hayvanatın*
	Örт bolup közü caynagan.	*Gözleri ateş kesilip yanarmış.*
	Akılga dıykan Akcoltoy,	*Akıl tarlası Akcoltoy,*
	Körüp turup tañ kalgan.	*Görünce şaşakalmış.*
	Kulan cürsö tuyagı,	*Kulan yürüse tırnağı*

Küyüp ketken çöl eken,
Çımçıp ceer çöbü cok,
Çık etken cerde suusu cok,
Kakıldap uçkan karga cok,
Kurk etip uçkan kuzgun cok,
Caratkan Kuday atı uluk,
Casagan eken düynö bok» –
Dep, Akcoltoy tañ kalıp,
Ceti kün çöldö sandalıp,
Keesi suuluu, keesi çöl,
Kuu düynögö tañ kalıp,
Caratkan özü es berdi,
Kuu Mediyan bul çöldön,

Yanıp giden bir çölmüş;
Koparıp yenecek otu yok,
Şıp diye damlayan suyu yok,
Gaklayıp uçan kargası yok,
Kurk deyip uçan kuzgunu yok.
«Yaradan Hüda'nın adı uludur,
Yaratmış şu beş para etmez dünyayı» —
Deyip Akcoltoy şaşıp,
Yedi gün çölde sürünüp,
Kimi yeri sulu, kimi çöl,
Kahpe dünyaya şaşıp,
Yaradan'ın kendisi akıl verdi:
Kurak Mediyan bu çölde

Bir çınarga kez keldi.
Al çınardı körgöndö,
Akılı ayran bölünüp,
Astı bulak, üstü cay,
Atasınday körünüp.
Al çınardın kızıgı –
Samsaalap şagı iyilip,
Kumunun üstü çiyilip.
Bul öñdüü caydı körgöndö,
Ar cabdıgın şaylanıp,
Al kezde atı Koñurboz –
Eerin alıp caydaktap,
Kölökölüü maydanga
Asa baylap baymaktap.
Eerin başka cazdanıp,
Aç albarstı salınıp,
Ak olpoktu camınıp,
Çırım etip tınç alıp,
Çıkanaktap uyku alıp,
Catıp cambaş taldırıp,
Cakşılap uyku kandırıp.
Tañ kaşkayıp sürgöndö,
Cerge carık kirgende,
Obodon cıldız burkurap,
Kıbıla közdöy çurkurap,

Bir çınara rast geldi.
O çınarı gördüğünde,
Aklı hayretlere düşüp;
Altı pınar, üstü gölgelik,
Atası gibi görünüp.
O çınarın ilginçliği şu:
Salkım salkım dalı eğilip,
Kumun üstü çizilip duruyor.
Böylesi bir yeri görünce,
Her donanımını düzenleyip,
O zaman atı Konurboz'du —
Eyerini alıp sırtını boşaltıp,
Gölgeli alana
Uzun iple bağlayıp köstekleyip,
Eyerini başına yastık edip,
Keskin elmas kılıcı yanına alıp,
Ak savaş kaftanını örtünüp,
Kestirip dinlenip,
Dirseğine yaslanıp uyuyup,
Yatıp yanını dinlendirip,
Uykusunu iyice alıp.
Tan ağarıp söktüğünde,
Yere aydınlık girdiğinde,
Gökten yıldızlar dökülüp,
Kıbleye doğru akışıp,

Asmandan cıldız bölünüp,
Tañ şookumu körünüp,
Tañ astında muzdak cel,
Betin celpiyt zırıldap,
Çınardın başı zırkırap,
Çımçıktın baarı çurkurap,
Tañ kaşkayıp bölünüp,
Cerge nuru tögülüp.
Munu körüp Akcoltoy
Şaşıp atın tokunup,
Namaz şamın okunup,
Kılıçın kıya baylanıp,
Köz cetpegen talaadan
Orgup-orgup çañ çıgat.
Arstanday köz caynap,

Gökten yıldız ayrılıp,
Tanın alacası görünüp,
Tan öncesinin buz gibi yeli
Yüzünü yelpazeler vızıldayıp,
Çınarın başı uğuldayıp,
Kuşların hepsi cıvıldaşıp,
Tan iyice ağarıp ayrılıp,
Yere nuru dökülüp.
Bunu görüp Akcoltoy,
Aceleyle atını eyerleyip,
Sabah namazını eda edip,
Kılıcını çaprazlama kuşanıp;
Göz yetmez bozkırdan
Burum burum toz çıkar.
Arslan gibi gözleri alevlenip,

Temirdey bolup tiş kayrap,
Tutalanıp tura albay,
Çañdı körüp şaylanıp,
Caraktarın baylanıp.
Cakşılıktuu çañ bolso,
Bettep tozup alayın.
Camandıktuu çañ bolso,
Karmaştı katuu salayın.
Cetse tagdır ölöyün,
Kudurettin buyrugun
Uşul çöldön köröyün.
Çama cetse çapçışıp,
Al cetkiçe alışıp,
Kezikse coobun bereyin.
Akcoltoy boyun cıyganda,
Abaylap karap turganda,
Orgugan çañdın münözü –
Sıyagı başka, zaarı küç.
Cakın kelse al çañdan
Öldüm dep candan küdör üz!
Çañdın aldın karasa,
Çañı çañga bölünöt.
Çañ aldında bir kızık,

Demir gibi diş bileyip,
Öfkeden yerinde duramayıp,
Tozu görüp kuşanıp,
Silahlarını bağlanıp:
«Hayırlı bir toz ise,
Karşılayıp yolunu keseyim.
Şer dolu bir toz ise,
Kapışmayı sertçe kurayım.
Ecel yetmişse öleyim,
Kudret sahibinin buyruğunu
Bu çölde göreyim.
Gücüm yetse çarpışıp,
Takatim tükeninceye dek boğuşup,
Karşılaşırsam cevabını vereyim.»
Akcoltoy kendini toparladığında,
Dikkatle bakıp durduğunda,
Fışkıran tozun hâli şu:
Görünüşü başka, dehşeti güçlü.
O toz yakına gelirse,
«Öldüm» de, candan ümit kes!
Tozun önüne baksa,
Toz toza bölünür.
Tozun önünde bir acayip:

Kuraalı degen cılkı eken,
Kuygan temir tuyagı,
Kulan türdüü, taykı cal
Kuyun sınduu sıyagı.
Çımın candan tüñülüp,
Kaçkan eken bu dagı.
Altı buta aldında,
Aşıp çıgıp kelatat.
Çımın canı çırkırap,
Kaçıp çıgıp kelatat.
Çañdın artın karasa,
Koybos-Toybos degen bar,
Bil menen kerk aybandı
Koy orduna cegen bar.
Kuyrugu kılıç, közü çok –
Mına, Kutubiy uulu kurguruñ,
Aalamda mınday körgön cok.

Kuraalı denen bir yılkıymış;
Dökme demir tırnaklı,
Kulan görünüşlü, kısa yeleli,
Kasırga gibi bir hâli var.
Tatlı canından ümit kesip
Kaçarmış meğer bu da.
Altı ok atımı önde,
Aşıp çıkıp gelmekte.
Tatlı canı can havliyle,
Kaçıp çıkıp gelmekte.
Tozun ardına baksa,
Koybos-Toybos denen var;
Fil ile gergedanı
Koyun yerine yiyen var.
Kuyruğu kılıç, gözü kor —
İşte Kutubiy oğlu zavallın,
Âlemde böylesini görmüş değil.

Astındagı Karaboz
Basarına cer tappay,
Kire kaçar kör tappay,
Çıday albay çırkırap,
Kanday müşkül balaa – dep.
Anı körgön Akcoltoy:
«Artık beren öz atam,
Ayköl Manas kabılan,
Calgızga közüñ salagör!
Badışa Kuday atı uluk
Özüñ koldop ala kör!
Basıp çıgar too emes,
Bastaşa ketken coo emes,
Kubarıp cüzüm oñobu?
Til süylöbös makuluk,
Uşul aybandan ölüm bolobu?
Keçee kayran enem tuuganda,
Toyuma tokson soygondo,
Atımdı Coltoy koygondo,
Enekem aytkan kep ele,
Ömürüñ uzun, ötkür er,

Altındaki Karaboz,
Basacak yer bulamayıp,
Girip kaçacak in bulamayıp,
Dayanamayıp çığrışıp,
«Bu ne müşkül bela!» deyip.
Onu gören Akcoltoy:
«Yüce yiğit öz atam,
Gönlü deniz Manas kaplan,
Bu yalnıza gözünü sal!
Padişah Hüda, adı uludur,
Sen kendin koruyuver!
Aşıp geçilir dağ değil,
Kapışıp savuşulur düşman değil,
Sararan yüzüm düzelir mi?
Dil bilmez bir mahluk —
Bu hayvandan bana ölüm olur mu?
Hani aziz anam doğurduğunda,
Toyumda doksan kurban kesildiğinde,
Adımı Coltoy koyduklarında,
Anacığımın dediği söz vardı:
"Ömrün uzun, keskin bir er,

Şer bolosuñ dedi ele.
Can-canıbar makuluk,
Köz körgöndün baarına
Şer bolosuñ dedi ele.
Betteşerim çoñ ayban,
Enemdin kebi eki emes,
Erkek duuldap, el dürböp,
El taalayı bolor – dep,
Meni töröp turganda,
Atı Kızır dubana
Bata berdi dedi ele.
Enekem kebi çın bolso,
Ört kabılsa küybösün,
Ayban emes, aldımdan
Altı tümön coo çıksa,
Kabak serpip bilbesmin» –
Munu körüp Akcoltoy,
Aybatı mıktı san koldoy,
Keçee Argınkan uulu Acıbay,

Arslan olursun" demişti.
"Can taşıyan her mahluka,
Gözün gördüğü herkese
Arslan olursun" demişti.
Karşılaşacağım koca hayvan,
Anamın sözü iki değildir;
Erkekler coşup, el dalgalanıp,
"Elin talihi olur" deyip,
Beni doğurduğu sırada,
Adı Hızır bir derviş
Dua verdi demişti.
Anacığımın sözü doğruysa,
Ateşe düşsem yanmayayım;
Hayvan şöyle dursun, önümden
Altı tümen düşman çıksa,
Kaşımı bile oynatmam.» —
Bunu görüp Akcoltoy,
Heybeti bir ordu gibi sağlam;
Hani Argınkan oğlu Acıbay,

Arışka kirseñ algın – dep,
Azuuluu duşman kez kelse,
Bir balaket salgın – dep,
Bet alıp coogo şiltese,
Kabırgası sögülüp,
Kaarlanıp şiltese,
Kanı suuday tögülöt.
Kıyaptap kından suursa,
Mizi örttöy kızargan,
Kıya tartıp şiltese,
Kırk kulaçtay uzargan.
Kaarlanıp şiltese,
Kan tökpöy kuru cürbögön.
Kanga mıktap toyboso,
Katsa kınga kirbegen.
Şiberge tiyse ört ketken,
Şiltegeni mürt ketken.
Kabılan Coltoy oşondo,
Karmay kalıp sabınan,

«Meydana girersen al» deyip,
«Azı dişli düşman rast gelirse,
Başına bir bela sal» deyip vermişti:
Yönelip düşmana sallansa,
Kaburgası sökülüp,
Öfkeyle sallansa,
Kanı su gibi dökülür.
Usulca kından sıyrılsa,
Ağzı ateş gibi kızaran,
Çaprazlama çekilip sallansa,
Kırk kulaç gibi uzayan.
Öfkeyle sallandığında
Kan dökmeden boş dönmeyen,
Kana iyice doymadıkça
Kaldırılsa kınına girmeyen.
Çayıra değse yangın çıkaran,
Salladığı anda can aldıran.
Kaplan Coltoy o anda,
Kabzasından kavrayıp,

Tartıp çıktı kabınan.
Berendigin aşırıp,
Minip turgan Koñurboz
Al çınarga aşırıp,
Dene boyu dürküröp,
Arstanday kürküröp,
Emi cetip al Koybos
Katuu zaarın salarda,
Emi cetip Coltoydu
Kapısınan cararda,
Keñ dünüyö tarılıp,
Kırk çilten, Kızır Niyazga
Koldoy kör dep calınıp,
Moyun tüptün ceegi – dep,
Alıs tiyse ar cagı
Aybandın tuura beli – dep,
Şamdagayı bolcoosuz.
Caka karmap imerip,
Şak dedire Koybostu
Kıya şiltep ciberip.
Koybostu çapkan sebebi,

Kınından çekip çıkardı.
Yiğitliğini doruğa çıkarıp,
Bindiği Konurboz'u
O çınardan aşırtıp,
Bedeni baştan başa ürperip,
Arslan gibi kükreyip;
Derken yetişip o Koybos
Şiddetli zehrini salacakken,
Derken yetişip Coltoy'u
Ansızın parçalayacakken,
Geniş dünya daralıp,
Kırk çiltene, Hızır İlyas'a
«Koruyuver» diye yalvarıp,
«Boyun kökünün kıyısı» deyip,
«Uzağa değerse öte yanı
Hayvanın tam beli» deyip,
Çevikliği tarifsiz;
Yakadan kavrayıp çevirip,
Şak ettirip Koybos'a
Çaprazlama çalıp savurdu.
Koybos'u vurabilmesinin sebebi:

Al Koybostun közünö,
Kırk çilten, Kızır Iliyas
Kıykırıp örttü çaçıptır.
Munu menen al Koybos
Akılınan şaşıptır.
Çapkan cerde Akcoltoy,
Kanın suuday çaçıptır.
Kayran baştı kan kılıp,
Al Koybostu caylaptır.
Baatırlıgı körünüp,
Duşmanı eki bölünüp,
Kaarluu duşman aybandın
Kanı suuday tögülüp.
Mına oşentip turganda,
Astındagı tulparı,
At cürögü ayrılgan.
Ayak serppey al ketken,

O Koybos'un gözüne,
Kırk çilten, Hızır İlyas
Haykırıp ateş saçmıştı.
Bu yüzden o Koybos
Aklını şaşırmıştı.
Vurduğu yerde Akcoltoy
Kanını su gibi saçmıştı.
O koca başı kana bulayıp,
O Koybos'un işini bitirmişti.
Bahadırlığı görünüp,
Düşmanı ikiye bölünüp,
Gazaplı düşman hayvanın
Kanı su gibi dökülüp.
İşte böyle olup dururken,
Altındaki tulparının
At yüreği çatlamış;
Ayak atamaz olup gücü gitmiş,

Tulparınan can ketken.
Karap turgan Akcoltoy,
Kabırgası sögülüp,
Köñülü ketip bölünüp,
Körsöñ çöldö kuu müşkül
Töbösündö körünüp.
Keñ dünüyö tar bolup,
Keyiştüü müşkül dart bolup,
Can dep Kuday caratıp,
Ardaktuu erdin uulu elem
Kapa bolup kaygırıp,
Buudanımdan ayrılıp,
Adam basıp çıgalgıs
Çöldö kalgan ekenmin.
Azaptan candar kutulgus,
Cerde kalgan ekenmin.
Tañday kurgap takıldap,
Çöldö ölmök ekenmin.
Baraan-karaan tabılbas,
Cerde ölmök ekenmin.
Çama çarçap al ketip,
Çark tügönüp turdu ele.
Tetigi köz cetpegen urçuktan,

Tulparından can çıkmış.
Bakıp duran Akcoltoy'un
Kaburgası sökülüp,
Gönlü gidip paramparça olup;
Görsen, çölde kahpe müşkül
Tepesinde görünüp,
Geniş dünya dar olup,
Kederli müşkül dert olup:
«Hüda "can" diye yaratmışken,
Şerefli erin oğluydum;
Kederlenip tasalanıp,
Küheylanımdan ayrılıp,
İnsanın yürüyüp çıkamayacağı
Çölde kalmışım.
Azabından canların kurtulamayacağı
Yerde kalmışım.
Damağım kuruyup takırdayıp,
Çölde ölecekmişim.
İn cin karaltısı bulunmayan
Yerde ölecekmişim.»
Takat tükenip güç gidip,
Çaresi bitip durmuştu.
Öteki göz yetmez çıkıntıdan,

Kömkörülgön tumşuktan,
Adam közü baylangan,
Mee kaynagan ısıktan,
Can cürbögön kısıktan.
Ak seldesi kazanday,
Aykırsa ünü azanday,
Kaçırganı kamanday,
Cürüp ketse şamalday,
Eerçitkeni colborsu –
Neçen türkün coldoşu.
Keñ kökürök, çalkak töş,
Kelbersigen barçın köz.
Muruttu kıya çaynagan,
Aybalta belde baylangan.
Kayra caaçu buluttay,

Devrik kayalık burundan,
İnsan gözünün bağlandığı,
Beyin kaynatan sıcaktan,
Can yürümez dar geçitten:
Ak sarığı kazan gibi,
Haykırsa sesi ezan gibi,
Saldırışı yaban domuzu gibi,
Yürüyüp gitse yel gibi,
Peşine taktığı kaplanı —
Nice türlü yoldaşı.
Geniş göğüslü, kabarık sineli,
Kurumlu, kartal bakışlı.
Bıyığını çaprazlama çiğneyen,
Aybaltası belinde bağlı,
Yeniden yağacak bulut gibi

Kaarı bette aylangan.	*Kahrı yüzünde dolanan.*
Kança cerden kat algan,	*Nice yerden icazet almış,*
Kırk çilten bolup coldoşu,	*Kırk çilten olmuş yoldaşı,*
Oluya çal dep atalgan.	*«Evliya İhtiyar» diye anılan.*
Oluyattın özü eken,	*Evliyalığın ta kendisiymiş,*
Karagan kara közü eken.	*Gören kara gözün ta kendisiymiş.*
Amanatın berüügö	*Emanetini vermek için*
79300 Kelip kalgan kezi eken,	*Gelip çattığı zamanmış,*
Özü kasiettüü can eken.	*Kendisi kutlu bir canmış.*
Bilbegendi bilgizip,	*Bilinmeyeni bildirip,*
Bilgizip colgo saluuga	*Bildirip yola koymak için,*
Tuybagandı tuyguzup,	*Sezilmeyeni sezdirip,*
Tuuralap işin körüügö,	*İşini doğrultup görmek için,*
Kulansur menen Kulunsur	*Kulansur ile Kulunsur —*
Eki tulpar berüügö,	*İki tulparı vermek için,*
Oşol kelgen karı çal,	*İşte o gelen koca ihtiyar,*
Kasiettüü mıktı çal,	*Kutlu, yaman ihtiyar,*
79310 Eki tulpar at alıp,	*İki tulpar at alıp,*
Berinin kızı Beytaalay	*Peri kızı o bahtsızdan,*
Bermet kandan kat alıp,	*Han Bermet'ten mektup alıp,*
Koştogonu Kulunsur,	*Yedeğindeki Kulunsur,*
Oñ cagında Kulansur,	*Sağ yanında Kulansur,*
Baatırlar coogo minsin – dep,	*«Bahadırlar cenge binsin» deyip,*
Bastaşa kelgen coo bolso,	*«Üstüne gelen düşman olursa,*
Baatırlar ayza sunsun – dep:	*Bahadırlar mızrak uzatsın» deyip:*
«Ak cüzüñdü körüügö,	*«Ak yüzünü görmek için,*
Ata, balam, Akcoltoy,	*Ay oğul, balam Akcoltoy,*
79320 Amanattı berüügö,	*Emaneti vermek için,*
At arıtıp, cer çaldım,	*At yorup yer dolaştım,*
It agıtıp, kuş saldım.	*İt salıp kuş uçurdum.*
At boroyun sıdırıp,	*Atı dörtnala koşturup,*
Ay-aalamdı kıdırıp,	*Ay-âlemi gezip dolaşıp,*
Can kaşayıp ürölüp,	*Canım bunalıp yıpranıp,*
Candagı azık tügönüp,	*Yanımdaki azık tükenip,*
Alıp keldim Kulunsur	*Alıp geldim Kulunsur'u,*
Saga at bolsun dep tübölük.	*Sana ebedî at olsun diye.*
Kulunsur menen Kulansur,	*Kulunsur ile Kulansur —*
79330 Ekөönün cayın surasañ,	*İkisinin aslını sorarsan,*

Beriden çıkkan mal eken,
Munun tulparlıgı bar eken.
Saga berdim Kulunsur –
Bul baytal beenin kulunu,
Kara cılkı tukumu.
Seytekke berem Kulansur,
Bul totuday kuyruk çubagan,
Tokson kündük col bolso,
Toktoboston çuragan,
Munun buudandık türü bilingen.
Buta boyu can kelse,
Buydalbastan tüyülgön.
Çuu ukkanda şaşpagan,
Aydın karañgısında
Bir izin caza baspagan.
Bul kayıp malı Kulansur,
Kulan menen kuuşkan,
Kulunsur menen tuuşkan.
Keñ kökürök, cayık töş,
Kazatka minse kamıkpas,
Kerişke minse kebelbeyt,
Saparga minse arıkpayt.
Aman bolso bul ekööö
Altımış asıy bolguça,
Azuusun söyköp karıbayt.
Tekeştirip atkanda,
Cebenin ogu daarıbayt.

Periden çıkma hayvanmış,
Bunlarda tulparlık varmış.
Sana verdim Kulunsur'u:
Bu genç kısrağın tayıdır,
Kara yılkı soyundandır.
Seytek'e veririm Kulansur'u:
Bu, tavus gibi kuyruk süzen,
Doksan günlük yol olsa
Durmaksızın koşturan;
Bunun küheylanlığı bellidir.
Ok atımına can gelse,
Duraksamadan ok gibi fırlayan,
Gürültü duyunca şaşmayan,
Ayın karanlığında
Bir izini bile yanlış basmayan.
Bu gaipten gelme hayvan Kulansur,
Kulanla kovalaşmış,
Kulunsur ile bir doğmuş.
Geniş göğüslü, yayvan sineli,
Gazaya binilse kaygılanmaz,
Cenge binilse kılı kıpırdamaz,
Sefere binilse zayıflamaz.
Sağ olursa bu ikisi,
Altmış yaşına gelinceye dek
Azı dişi aşınıp kocamaz.
Nişan alınıp atıldığında
Yayın oku bile değmez.

Celgenine cel cetpeyt,
Baskanına mal cetpeyt,
Kıl kuyruktuu cılkıdan,
Astına tüşüp mal ötpöyt.
Celek karmap çuu koyso,
Cebegenine ok cetpeyt.
Kazatka duldul mal oşol,
Men Oluya çal uşul.
Akcoltoy, Seytek eren – dep,
Amanatın berem – dep,
Cer ortosu Kap-Toodo

Yelişine yel yetişmez,
Yürüyüşüne hayvan yetişmez,
Kıl kuyruklu yılkıdan
Önüne düşüp hayvan geçmez.
Bayrak tutulup naraya kalkılsa,
Koşusuna ok yetişmez.
Gazaya düldül hayvan işte odur,
Ben de Evliya İhtiyar buyum işte.
«Akcoltoy, Seytek erendir» deyip,
«Emanetini veririm» deyip,
Yerin ortası Kaf Dağı'ndan

Ceti cıl mından col cürdüm,
Attı ayabay mol cürdüm.
Kanım kaldı bir kaşık,
Etim kaldı kök caşık.
Kök caşık bolgon sebebim,
Keçee, tüp atası Tügöl kan,
Tübünön Kıdır daarıgan.
Başkı atası baarı kan,
Başınan Kıdır daarıgan.
Baatır çıkkan Böyön kan
Böyön kandan Çayan kan,
Çayan kandan Cayan kan.
Oşondon kiyin Nogoy kan,
Nogoy kandan Kara kan.
Kara kandan Bala kan,
Bala kandın kencesi –
Kabarıñda bar çıgar,
Kara niet Cakıp kan,
Kabılan Manas şer tuugan
Oşol Manas kabılan
Kan Cakıptın balası.
Alakanday kırgızdın
Ayköl Manas barında,
Kılımga cetken çaması.
Keçee Kıtaydın malın çaçkanda,
Ataylap beri baskanda,
Ala-Toonu şer kılıp,
Ak kalpaktuu kırgızdı
Aalam curtka el kılıp,

Yedi yıldır yol yürüdüm,
Atı esirgemeden çok yürüdüm.
Kanım kaldı bir kaşık,
Etim kaldı bir deri bir sinir.
Böyle eriyip bitmemin sebebi:
Hani kök atası Tügöl Han,
Ta kökünden Hızır dokunmuş.
İlk ataları hepsi han,
Başından beri Hızır dokunmuş.
Bahadır çıkan Böyön Han;
Böyön Han'dan Çayan Han,
Çayan Han'dan Cayan Han,
Ondan sonra Nogoy Han,
Nogoy Han'dan Kara Han,
Kara Han'dan Bala Han,
Bala Han'ın en küçüğü —
Haberin vardır belki —
Kara niyetli Cakıp Han;
Arslan doğmuş kaplan Manas,
İşte o Manas kaplan
Han Cakıp'ın oğludur.
Avuç içi kadar Kırgız'ın,
Gönlü deniz Manas varken,
Gücü bütün cihana yeterdi.
Hani Çin'in malını saçtığında,
Kasıtla beri yürüdüğünde,
Ala-Too'yu arslan yurdu kılıp,
Ak kalpaklı Kırgız'ı
Âlem yurduna denk el kılıp,

Can cürböstün kerüüsü,
Üzgültük toonun señiri,
Obodon cıldız kozgolup,
O düynölük dos bolup,
Kolumdan karmap kep aytkan.
Ukumunan tukumga,
Közüñdü salgın dep aytkan.
Artta kalgan baldarga
Anıktap közüñ sal degen.

Can yürümezin yamacında,
Kesik kesik dağın sırtında,
Gökten yıldız kımıldarken,
Öbür dünyalık dost olup,
Elimden tutup söz söylemişti.
«Soyundan soyuna,
Gözünü üstlerinden ayırma» demişti.
«Arkada kalan çocuklara
İyice göz kulak ol» demişti.

Aytkan sözgö köngün – dep,
Aybandan çıkkan tulpardı,
Alıska minse arıbas,
Anıgın tanday bergin – dep,
Şamal gana cerdegen,
Tulpar attın kindigi,
Kap-Too degen cerdegen.
Sopol kuyruk, som tuyak,
Kamış kulak, kapkan bel,
Kaman öñdüü, maral baş,
Oşondoy kayıp mal bergen.
Bere albasam uşunu,
Naçarlıgım biler – dep,
Tañda maşar künündö
Ant oodarıp moynuna,
Kara eşek kılıp miner – dep,
Kankor Manas erime
Oşondo kılgan şertim bar.
Tügönbögön kebim bar,
Kudaylaşıp makul – dep,
Ubada kılgan cerim bar.
Degen sözgö kön degen,
Artık bolot nar kesken,
Asmandan tüşkön kurç ele.
Balam Seytek uuluma
Arnadım munu ber degen.
Beregi güldüü badam kök kupu,
Cakası altın, ceñi cez,
Coo kezdeşse ok ötpös,
Koş badana, torgoy köz,
Karmaşkanda kol ötpös,

«Söylenen söze uy» deyip,
Hayvandan çıkma tulparı,
Uzağa binilse yorulmazı,
«Hasını seçiver» deyip;
Yalnız rüzgârın barındığı,
Tulpar atın ocağı olan
Kaf Dağı denen yerde yetişen,
Küt kuyruklu, som tırnaklı,
Kamış kulaklı, kapan belli,
Yaban domuzu gövdeli, maral başlı —
Öyle gaipten hayvan vermişti.
«Bunu veremezsem,
Âcizliğim bilinir» deyip,
«Yarın mahşer gününde,
Ant boynuma yüklenip,
Beni kara eşek edip biner» deyip,
Hunhar Manas erime
O zaman ettiğim yeminim var.
Tükenmeyen sözüm var,
Hüda'yı tanık tutup «olur» deyip,
Vaat ettiğim yerim var.
«Denen söze uy» demişti;
Üstün çelik, deve bile kesen,
Gökten inmiş bir keskindi.
«Oğlum Seytek'e, oğluma
Adadım, bunu ver» demişti.
İşte şu çiçekli badem nakışlı gök kaftan:
Yakası altın, yeni tunç,
Düşman denk gelse ok geçmez,
Çift katlı zırh, tarlakuşu gözü halkalı,
Kapışıldığında el işlemez,

Içi makmal, sırtı boz,
Arstan Manas kabılan
Arada dobuş kılgan dalay söz.
Beregi, kaalaganda çort kelte,
Coogo sunsa ok cetkis,
Artık bolot Almabaş.
Alıstan ogu tie albas,

İçi kadife, dışı boz;
Arslan Manas kaplanla
Arada nice söz edip ahitleşmiştik.
İşte şu, dilenince atılan kısa kelte:
Düşmana uzatılsa ok yetişmez,
Üstün çelik Almabaş.
Uzaktan ona ok değemez,

Canduu mıltık ünü uşul,
Coogo sunsa atılgan.
Acalı bolgon kay duşman,
Acalga özü çalıngan,
Artıktıgı uşunday.
Asınıp çıksa carıktık,
Ay dalının aynegi,
Aykırgan erdin bolcoşu,
Azaptuu başka küç kelse,
Er adamdın coldoşu.
Beelegin, balam, Akcoltoy,
Belekke berdim körüñüz.
Oluya atam berdi – dep,
Er Seytekke beriñiz.
Ata, balam, Akcoltoy,
Ay, cıldızdın bolcoşu,
Baatır şerdin coldoşu,
Baatır Seytek er menen
Dünüyö ortok cıygandaş,
Ölümgö ketseñ ıymandaş,
Konuşuñ birge koroolоş,
Ayılıñ birge aralaş,
Aşıñ birge coroloş,
Çabıtka kirgen çañ bolup,
Ölüm ortok can bolup,
Murdatan aytkan sözümö,
Semetey uulu kökcalım,
Muraa bolup özüñö.
Sen akılga kelgen soñ,
Kuday seni bergen soñ,
Tuş-tuş cakka kol salat,
Tuşuksa coogo kol salat,
Duşmandı buzup olco alat.

Can taşıyan tüfek sesidir bu,
Düşmana doğrultulsa atılan.
Eceli gelmiş hangi düşman varsa,
Ecele kendi çarpılan;
Üstünlüğü işte böyledir.
Kuşanıp çıkılsa, mübarek,
Ay gibi omzun aynasıdır,
Haykıran erin güvencesidir,
Dertli başa güçlük gelirse,
Er kişinin yoldaşıdır.
Belle, oğlum Akcoltoy,
Armağan olarak verdim, görünüz;
«Evliya atam verdi» deyip,
Er Seytek'e veriniz.
Ay oğul, balam Akcoltoy,
Ayın, yıldızın ahdi gibi,
Bahadır arslanın yoldaşı ol;
Bahadır Seytek er ile
Dünyalığı ortak toplayan ol,
Ölüme gidersen iman yoldaşı,
Konağın bir, ağılın ortak,
Köyün bir, iç içe karışık,
Aşın bir, sofran ortak olsun;
Akına girince toz olup,
Ölümü ortak can olup,
Önceden söylediğim sözüm üzre,
Semetey oğlu bozkurdum
Sana yâr yoldaş olur.
Sen akla erdikten sonra,
Hüda seni ona verdikten sonra,
Dört bir yana el atar,
Denk gelse düşmana saldırır,
Düşmanı bozup ganimet alır.

Karanı coldoy bel bolup,
Ay-aalamga şer bolot,
Betteşe kelse köp duşman,
Kara cer menen teñ bolup,
Ala-Toogo tuu oşol,

Kara halka dağ gibi dayanak olup,
Ay-âleme arslan olur;
Karşısına çıksa çok düşman,
Kara yerle bir olur.
Ala-Too'ya tuğdur o,

	Çoñ-Beecinge çuu oşol,	*Büyük Beecin'e veladır o,*
	Ak kalpaktuu kırgızga	*Ak kalpaklı Kırgız'a*
	Ayabagan tuu oşol.	*Esirgemez yaman tuğdur o.*
	Çoñ atası Manastı,	*Dedesi Manas'a,*
	Aynıbay tartkan uul oşol.	*Hiç şaşmadan çeken oğuldur o.*
	Atasın tartkan sebebi	*Atasına çekmesinin nişanı:*
	Tomkorup toonu col salar,	*Dağı devirip yol açar,*
79490	Tosmosu küçtüü Beecinge,	*Seddi güçlü Beecin'e*
	Toktolboy kirip kol salar.	*Durmadan girip el atar.*
	Mediyandan kezigip,	*«Mediyan'da rast gelip,*
	Beren aşkan keldi – dep,	*Yiğitler yiğidi geldi» deyip,*
	Beylin çeçip, çın aytıp,	*«Gönlünü açıp, doğruyu söyleyip,*
	Belekke beşöön berdi – dep,	*Armağan olarak beşini verdi» deyip,*
	Beren uulum, aytıp bar.	*Yiğit oğlum, ona söyleyiver.*
	Kep ukpasañ caman at,	*Söz dinlemezsen adın kötüye çıkar,*
	Beş buyum berdim amanat.	*Beş eşyayı emanet verdim.*
	Sıyagın bilem Seytektin,	*Bilirim Seytek'in hâlini:*
79500	Telegeyi teñ degen,	*Her yanı denk kusursuz derler,*
	Teminse duşman ceñbegen.	*Mahmuzlayınca düşman yenemez onu.*
	Abiyirin, namısın,	*Şerefini, namusunu*
	Ay-aalam curtka berbegen,	*Ay-âlem yurduna kaptırmayan,*
	Alışıp adam ceñbegen.	*Boğuşup insanın yenemediği.*
	Atasınan balası,	*Atasından oğlunun*
	Artıktıgın karaçı.	*Üstünlüğüne bir bak:*
	Tünöp ötkön cerine	*Geceleyip geçtiği yerde*
	Tüptüü çınar ornogon,	*Köklü çınar yerleşmiş,*
	Tübünön Kuday koldogon.	*Ta kökünden Hüda korumuş.*
79510	Konup ketse Özgöngö,	*Konup göçse Özgön'e,*
	Kıroodoy çınar tal korgon,	*Kırağı gibi çınar söğüt hisar olmuş,*
	Körünöö Kuday car koşkon.	*Apaçık Hüda yâr katılmış.*
	Ata, balam, Akcoltoy,	*Ay oğul, balam Akcoltoy,*
	Cetip konup Talaska,	*Varıp konup Talas'a,*
	Cetip kıyal kozgolup,	*Varınca gönlün coşup,*
	Cetim menen dos bolgun.	*Yetimle dost ol.*
	Cetip ayıl kongondo,	*Varıp oban konduğunda,*
	Küptüñdü cazar bir oşol,	*İçindeki ukdeyi çözecek odur,*
	Seni kütüp alçu şer oşol.	*Seni ağırlayacak arslan odur.*
79520	Buluñdan bugu atasıñ,	*Koyaktan geyik vurursun,*

Erikseñ elik atasıñ,
Sen erikpey oynop catasıñ,
Kap-Toosunday bel oşol.
Kerme basıp aşkanı,
Baatır Seytek kökcaldın
Kerebet bolot catkanı.
Barañ bolot atkanı,
Baatır Seytek kökcaldın
Mamık bolot catkanı.
Kürdöönü tabar şer oşol,
Mına külüstön Seytek er oşol.
Seytekke ayıl kongondo,
Tuurduguñ tuura may bolot,
Aga culkuşkan duşman cay bolot.
Tuygundun başı kan bolot,
Sanattı sansız bolturat,
Sandıgının baarısın
Balam, sarı altın menen tolturat.
Senin külküñdü aççu şer oşol,
Seni kütüp alçu er oşol,
Belesi kımbat bel oşol,
Seni bet algan kaççu cer oşol.
Burulgan bulak dayra suu,
Senin buudanıñ karmap sugargan.
Arstan körsöñ er Seytek,
Aalamga aşık çıgarıp,
Koroolоşkon bolsun dos,
Barıp akılına akıl koş.
Sen koluna tiygeni,
Ok ötpös tondu kiyişet.
Oogondon calpı tiyişet,
Ak bolotton kiyişet,
Aalamdan cılkı tiyişet.
Sen koluna tiygende,
Betteşke suuk boor kele albayt,
Betteşip duşman ceñalbayt.
Sen Seytekke barganda,

Ak maral aydap uy kılat.

Canın sıkılırsa karaca vurursun,
Sıkılmadan oynayıp yatarsın,
Kaf Dağı gibi bir beldir o.
Sıradağları basıp aşarken,
Bahadır Seytek bozkurdun
Yattığı yer kerevet olur.
Attığı yivli tüfek olur,
Bahadır Seytek bozkurdun
Yattığı döşek pamuk olur.
Bolluğu bulacak arslan odur,
İşte o yaman Seytek er odur.
Seytek'e oba konduğunda,
Çadır keçen boydan boya yağ olur,
Onunla çekişen düşman yerle bir olur.
O şahin baş olur, han olur,
Malı sayıya sığmaz eder,
Sandıklarının hepsini,
Oğlum, sarı altınla doldurur.
Senin gülüşünü açacak arslan odur,
Seni ağırlayacak er odur,
Yamacı değerli beldir o,
Sana yönelenin kaçacağı yerdir o.
Kıvrılan pınar, ırmak suyu,
Küheylanını tutup sular.
Arslan görürsen — er Seytek'tir;
Onu âlemden üstün tutup,
Ağılı ortak dostun olsun,
Varıp aklına akıl kat.
Sen onun eline vardığında,
Ok geçmez kaftanı giyerler,
Afgan'dan topluca akın ederler,
Ak çelikten zırh giyerler,
Âlemden yılkı devşirirler.
Sen eline vardığında,
Karşısına soğuk yürekli yad gelemez,
Yüzleşip düşman yenemez.
Sen Seytek'e vardığında,

Ak maralı güdüp inek gibi eder.

Ayıgışkan coo kelse,
Aydap cürüp buy kılat.
Sur maral aydap uy kılat,
Culkungan coosun buy kılat.
Üzülüp cürsöñ köp ulayt,
Çaçılganıñ köp cıynayt.
Öçkön otuñ tamızat,
Ölgön candı tirgizet.
Dos ekeniñ bilgizet.
Kızıkkan coogo kol salat,
Kılımdı buzup olco alat.
Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,
Coobuñdu ugup kozgolgun,
Oşol colborsuñ menen dos bolgun.
Ölçöösün karap körgön can,
Kıymaluu cagdan kırk kilem,
Oşol kırgızdın cayın men bilem.
Bulastap basıp torolgon,
Oymoluu cagdan on kilem,
Al curttun cayın men bilem.
Boroylop, karlap kün caasa,
Boz kerege tam oşol.
Senin bolcoluñ bilçü kan oşol
Baatırlık şerdik bir başka,
Baylanıp catkan bazardın
Bagın aççu köykaşka,
Taalayı curttan bir başka.
Talıkpas çöldö çoñ külük,
Bul duşman salsa çoñ bülük.
Akcoltoy, balam, ugup al,
Aytayın kıraan munum bar.
Keçee kabarında bar beken,
Kap-Toonun berki çetinen,
Can cürböstün ceeginen,
Arkaygan urçuk señirden,
Bir urgaaçıdan uz kördüm.
Beli kınday, beti ayday,
Bir berizaada kız kördüm.
Berinin kızı Akbermet,

Kıyasıya düşman gelse,
Sürüp götürüp perişan eder.
Boz maralı güdüp inek gibi eder,
Saldıran düşmanını perişan eder.
Kopup dağılırsan çok ular,
Saçılanını çokça toplar.
Sönen ateşini tutuşturur,
Ölen canı diriltir,
Dost olduğunu bildirir.
Göz diken düşmana saldırır,
Cihanı bozup ganimet alır.
Bahadırsan, arslansan,
Cevabını duyup harekete geç,
İşte o kaplanınla dost ol. Endamına bakıp gören can,
Kıyma nakışlı yandan kırk kilim,
O Kırgız'ın hâlini ben bilirim.
Salınıp yürüyüp serpilen,
Oyma nakışlı yandan on kilim,
O yurdun hâlini ben bilirim.
Boran koparıp kar yağdırsa gün,
Boz keregeli ev odur.
Senin kaderini bilen han odur,
Bahadırlık, arslanlık bir başka;
Bağlanıp duran pazarın
Bahtını açacak seçkin yiğit,
Talihi yurttan bir başka.
Yorulmaz, çölde büyük yürük,
Düşman saldırırsa büyük kargaşa koparır.
Akcoltoy, oğlum, dinleyiver,
Söyleyeyim, şahinim, bir derdim var.
Hani haberin var mıdır:
Kaf Dağı'nın beri ucundan,
Can yürümezin kıyısından,
Yükselen çıkıntılı sırttan,
Bir dişide hüner gördüm;
Beli kın gibi, yüzü ay gibi,
Bir perizade kız gördüm.
Peri kızı Akbermet —

Bendede bolboyt bul kelbet.
Kartaygan kezde sandalıp,

Baraanıñ körüp caktırdım
Men badirekke tañ kaldım.
Beriden çıkkan bek suluu,
Memiregen bek nurluu.
Asmanda Çolpon cıldız bar,
Cıldızdı kör, közün kör.
Ayakka kuygan şeker, bal,
Şekerdi kör, sözün kör.
Maralça basıp kerilgen,
Baykabay bende erigen.
Bulastap basıp eringen,
Tim tiktese, karasa,
Tiygen ayday körüngön.
Ölgön adam bolboso,
Bendenin köönü bölüngön.
Butuna çaçı orolgon.
Meltirey basıp buralgan,
Beline çaçı orolgon.
Carkılday basıp buralgan,
Cannattın nuru körüngön.
Cana caltıragan beybagıñ,
Caagına çaçı örülgön.
Sıyagın sırttan körgön can,
Sızdap köönü bölüngön.
Bul karasaat cılasıñ,
Kaşattan çıkkan bulagıñ.
Kaşattan çıga kalganda,
Bul karasaat beybagıñ
Munu kaalagan adam armanda.
Casalgan nurdun kızı eken,
Caratılbayt calganda,
Munu albasa Seytek armanda.
Kara cerge kar caasa,
Kardan appak eti bar.
Uşu kar üstünö kan tamsa,
Oşonu kör betin kör,

Kulda olmaz bu endam.
Kocamışken avare dolaşıp,

Endamını görüp beğendim,
Ben o dilbere şaşakaldım.
Periden çıkma pek güzel,
Dupduru, pek nurlu.
Gökte Çolpan yıldızı var:
Yıldıza bak, gözüne bak.
Kâseye konmuş şeker, bal:
Şekere bak, sözüne bak.
Maral gibi basıp gerinen,
Fark etmeden kul eriyip gitmiş.
Salınarak basıp nazlanan,
Öylece süzüp baksa,
Doğan ay gibi görünen.
Ölmüş adam olmadıkça,
Kulun gönlü ona kapılır.
Ayağına saçı dolanmış,
Süzülerek basıp kıvrılan,
Beline saçı dolanmış.
Işıldayarak basıp kıvrılan,
Onda cennetin nuru görünmüş.
Hem de pırıl pırıl o biçarenin,
Yanağına saçı örülmüş.
Yüzünü dıştan gören canın,
Sızlayıp gönlü kapılmış.
Bu kara bahtlı dilberin,
Yardan çıkan pınarın gibi;
Yarın başına çıkıverdiğinde,
Bu kara bahtlı biçareyi
Dileyen adam hasrette kalır.
Yaratılmış nurun kızıymış,
Yalan dünyada bir daha yaratılmaz;
Bunu almazsa Seytek hasrette kalır.
Kara yere kar yağsa,
Kardan bile apak teni var.
Şu kar üstüne kan damlasa,
Onu gör de yüzünü gör,

Bolcop aytkan sözün kör,	*Ölçüp biçip söylediği sözünü gör,*
Munun borumduu kelgen özün kör.	*Bunun endamlı gelen kendisini gör.*
Burulup turup süylösö,	*Dönüp durup söylese,*
Bulbuldan tattuu ünü bar.	*Bülbülden tatlı sesi var.*
Toktono albay körgön can,	*Gören can kendini tutamaz,*
79640 Torgoydoy dobuş tili bar,	*Tarlakuşu gibi öten dili var,*
Oy tobo, casalgan eken mınday can.	*Ey tövbe, yaratılmış meğer böyle bir can.*
Keçee kartayıp atam kalganda,	*Hani kocayıp atam kaldığında,*
Düynögö tüşkön barkı bar,	*Dünyaya düşmüş değeri var,*
Caralgan eken karkıbar.	*Yaratılmış meğer o devlet kuşu.*
Caandan aşkan barkı bar,	*Cihanı aşan değeri var,*
Caralıp bolboyt mınday can.	*Böyle bir can bir daha yaratılmaz.*
Señir toonun oyunan,	*Sırtlı dağın çukurundan,*
Astı öndür akkan suu,	*Aşağısı düzlük, akan su,*
Çuk terektin boyunan,	*Sık kavağın boyundan,*
Çılbırdan karmap çırkırap,	*Yularımdan tutup çığrışıp,*
79650 Can ayabay burkurap,	*Canını esirgemeden hıçkırıp,*
Köp tabış kıldı amanat.	*Nice ricayla emanet verdi.*
Erdigiñ bar, nookum bas,	*Yiğitliğin var, kendini tut,*
Akcoltoy, balam, közüñdü aç,	*Akcoltoy, oğlum, gözünü aç:*
Akbermet ayttı bir sözdü,	*Akbermet söyledi bir sözü,*
Berinin kızı beytaalay	*Peri kızı, o bahtsız,*
Beylime saldı köp sözdü.	*Gönlüme koydu çok sözü.*
Köp salam aytkan sebebi	*Çok selam söylemesinin sebebi:*
Çılbırdan karmap çırkırap,	*Yularımdan tutup çığrışıp,*
Çındap ıylap burkurap,	*İçten ağlayıp hıçkırıp:*
79660 Atamdan artık karıyam,	*«Atamdan üstün ihtiyarım,*
Aldıñkı cerge tura tur,	*Şu öndeki yerde dur hele,*
Aylanayın oluya!	*Kurbanın olayım evliya!*
Bulbuluñ şañşıp sayrasın,	*Bülbülün şakıyıp ötsün,*
Bulbulum atam ugup al,	*Bülbülümü, atam, dinleyiver,*
Mukamduu kızık ünü bar.	*Makamlı, hoş bir sesi var.*
Iştegi kımbat cüröktü,	*İçteki değerli yüreği*
Aşıktık örtü coyuptur.	*Aşk ateşi yakıp yok etmiş.*
Alda Taala bendesine bergeni,	*Allah Taala'nın kuluna verdiği bu:*
Aşık kılıp koyuptur.	*Âşık edip bırakmış.*
79670 Munu menen aşıktık,	*Bu yüzden aşk,*
Buzulup öñdü soyuptur.	*Benzi bozup soldurmuş.*

Oşol buyrugan canga cete albay,
Munu menen beybaktı
Muñkandırıp koyuptur.
Munu menen peri atam,
Dagı zayıp alıptır.

O buyrulan cana eremeden,
Böylece o biçareyi
Dertlere salıp bırakmış.
Bu arada peri atam
Bir kadın daha almış.

Ay böksörüp, kün ötüp,
Aradan neçen cıl ötüp,
Enekem beytaalaydı alıptır.
Akılı ayran boluptur,
Men şorduunu körüptür,
Toyuma tolgon mal soyup,
Atımdı Bermet koyuptur.
Meltiregen beybagıñ,
Perinin kızı boluptur.
Moynuma cakut tagıptır,
Kandıgım kızım alar – dep,
Orduma balam kalar – dep,
Erkeletip bagıptır.
San düynösün men üçün
Şorduu kan atam çaçıptır.
Kız ekenim bile albay,
Balam dep mookun basıptır.
Bir caşardan erkelep,
Sekelek bolup oynopmun.
Ceti caştan enekem,
Anan akıl oylopmun.
Al ubakta şorduu can,
Bala oyunga toybopmun.
Periden cigit cıyıpmın,
Bet algandı kırıpmın.
Ak mamıktı cazdanıp,
Kıbılanı baştanıp,
Uşintip uyku kılıpmın.
Uktap catkan tüşümdö,
Bul dümök keldi kişige.
Meni caratkan kılgan ubara,
Çın tüşümö kiriptir,
Ak sakal çal dubana.

Ay eksilip, gün geçip,
Aradan nice yıl geçip,
Anam olacak o bahtsızı almış.
Aklı hayran olmuş,
Ben zavallıyı görmüş,
Toyumda sürüyle mal kesip,
Adımı Bermet koymuş.
Süzgün duran biçaren,
Meğer peri kızı olmuş.
Boynuma yakut takmış,
«Hanlığımı kızım alır» deyip,
«Yerime yavrum kalır» deyip,
Nazlandırıp büyütmüş.
Sayısız dünyalığını benim için,
Zavallı han atam saçmış.
Kız olduğumu bilmezden gelip,
«Oğlum» deyip özlemini bastırmış.
Bir yaşımdan nazlanıp,
Körpe kız olup oynamışım.
Yedi yaşımdan sonra, anacığım,
Ancak o zaman akıl ermişim.
O vakitler zavallı can,
Çocuk oyununa doymamışım.
Periden yiğit toplamışım,
Karşıma çıkanı kırmışım.
Ak pamuğu yastık edip,
Kıbleye baş verip,
Böylece uykuya varmışım.
Uyurken gördüğüm düşümde,
Bu dert geldi insanın başına.
Beni Yaradan etmiş avare:
Gerçek düşüme girmiş,
Ak sakallı ihtiyar derviş.

Bir can desem tört adam,
Atı Kıdır al eken.
Kol tapşırıp söz aytıp,
Daarıp turgan çagı eken.
Bazar açar bakmın – dep,
Cana bir kişi bar eken.

Bir can desem — dört adam,
Adı Hızır'mış o.
El verip söz söyleyip,
Kutlu nefesle dokunduğu çağıymış.
«Pazar açan bahtım» deyip,
Bir kişi daha varmış.

Oñ cagında ırıs bar,
Döölöt berçü al eken.
Akıl-esi menmin – dep,
Karasam tört can bar eken.
Oşol kezde tüşümdö,
Uktap catsam baarısı,
Daarıp catkan çal eken.
Atı Kıdır dubana
Tim ele al dep kol bergen,
Baykagan eken bay atam,
Kiyginiñ dep ton berdi.
Önördün eesi akılman,
Ukkunuñ dep kep berdi.
Irıstın eesi menmin – dep,
Berekeni bek berdi.
Atı Kıdır dubana
Akırın süylöp, bek taştap,
A kan balası kan Bermet,
Bir kızık söz aytam bilip al,
Kımbatım, balam, tilimdi al.
Uşunday kızık cüröktön,
Kökcaldın uulu er Seytek,
Izdeptir seni küyööm – dep,
Tügöngüs kızık kebim bar.
Peri kanduu er Seytek,
Beytaalay senin şeriñ – dep,
Kadimki kankor er Seytek,
Kaalap tier küyööñ – dep,
Kuran okup kupta aytıp,
Ubada sözdü kıldı ele.
Kulansur öñdüü at mingen,
Kup sonun kauhar ton kiygen.

Sağ yanında kısmet var,
Devlet veren oymuş.
«Akıl fikri benim» deyip;
Baksam dört can varmış.
O sırada düşümde,
Uyurken hepsi,
Dokunup duran ihtiyarlarmış.
Adı Hızır derviş,
Öylece «al» deyip el vermiş.
Meğer sezmiş bay atam,
«Giyesin» diye kaftan verdi.
Hünerin sahibi bilge,
«Dinleyesin» diye öğüt verdi.
«Kısmetin sahibi benim» deyip,
Bereketi pek sağlam verdi.
Adı Hızır derviş,
Yavaşça söyleyip pekiştirip:
«Ey han kızı, han Bermet,
İlginç bir söz diyeyim, bilesin,
Kıymetlim, yavrum, sözümü tut.
Böylesi coşkun yürekten,
Bozkurdun oğlu er Seytek
Aramış seni — güveyindir o,
Tükenmez ilginç sözüm var.
Peri kanlı er Seytek,
Bahtsız kızım, senin arslanındır o,
Bildiğin hunhar er Seytek,
İsteyerek varacağın kocandır» deyip,
Kur'an okuyup dua edip,
Vaat sözünü etmişti.
Kulansur gibi at binmiş,
Pek güzel cevher kaftan giymiş,

Can-cabdıgın caylagan,
Kını cok bolot baylagan.
Kayrılıp caaçu buluttay,
Kaarı bette aylangan.
Özü bilegi temir, taş cürök,
Bil müçölüü badirek.
Bul karasaat balanın
Sebildüü atı seksen tört,

Silah donanımını kuşanmış,
Kınsız çelik kılıç bağlamış,
Dönüp yağacak bulut gibi
Kahrı yüzünde dolanan;
Kendisi bileği demir, taş yürek,
Fil yapılı bir yaman.
Bu yaman yiğidin
Tam donanımlı atı seksen dört,

Munun serp salgan cagı cañcal ört.
Kirpigi calın, közü çok,
Kişide mınday şumduk cok,
Bul aalamdan kaydan tabılat.
Katuulap kayrat kılganda,
Karasaat balanın
Kara çaar kabılan,
Tuş-tuşunan çamıngan.
Munun bet aldında sur colbors,
Mendede mınday can bolbos.
Kayıptan bolgon coldoşu,
Munu kırk çilten atam ekööloyt.
Aygaylaşıp küülönsö,
Atı Kıdır dubana,
Colun baştap ceteleyt.
Şay koldogon şer uşul,
Saltanattuu begi uşul.
Arkı atası Manastı
Aşıkpay tartkan er uşul,
Sen tiyüüçü şer uşul.
Temir öskön keñ bilek,
Termelbegen kara kök,
Telegeyi teñi uşul,
Bul calgandın kızıgın
Tekşerip körçü er uşul.
Bir kızıkka batışıp,
Bir töşökkö catışıp,
Külküñdü açar er oşol,
Seni kütüp alar şer oşol.
Aytkan söz uşul bilip al,

Bunun göz attığı yan kavga, yangın.
Kirpiği yalım, gözü kor,
İnsanda böyle acayiplik yok,
Bu âlemde nerede bulunur.
Sertleşip gayrete geldiğinde,
O yaman yiğidin
Kara benekli kaplanı,
Dört bir yanından atılmaya hazır.
Bunun önünde boz kaplan,
Kulda böyle can olmaz.
Gaipten olma yoldaşı,
Bunu kırk çiltenle atam birlikte kollar.
Nara atıp coştuğunda,
Adı Hızır derviş
Yolunu başlatıp yedeğinde götürür.
Erenlerin koruduğu arslan budur,
Saltanatlı beyi budur.
Öte atası Manas'a
Hiç şaşmadan çeken er budur,
Senin varacağın arslan budur.
Demir bitmiş geniş bilek,
Sarsılmayan kara yağız,
Her yanı denk olan budur;
Bu yalan dünyanın tadını
Sınayıp görecek er budur.
Bir sevince birlikte batıp,
Bir döşeğe birlikte yatıp,
Gülüşünü açacak er odur,
Seni ağırlayacak arslan odur.
Söylenen söz budur, bilesin,

Çın küyööñ uşul bilip al.
Buygatı bolboyt paananın,
Buyrugu Alda Taalanın,
Burulup aytkan kebime,
Izdep tiy kankor şeriñe.
Bul urgaaçı erkek atama,
Koşulbaybı şeriñe.
Ata balam Akbermet,
Uşunday senin küyööñ – dep,
Tañdagı maşar tar coldo,

Gerçek kocan budur, bilesin.
Sığınağın perdesi olmaz,
Buyruğudur Allah Taala'nın;
Dönüp söylediğim sözüme uy,
Arayıp var hunhar arslanına.
Bu dişi dediğin, atam, erkeğe —
Katılmaz mı arslanına?
Ey yavrum, balam Akbermet,
İşte böyledir senin kocan» deyip,
Yarınki mahşerin dar yolunda,

Senin tamaşañ açar küyööñ – dep, Er
Seytektin ayınan
Dubana belgi kıldı ele,
Tüşümdö nike kıydı ele.
Tamaşa tañga batışıp,
Tar töşökkö catışıp,
Koyun-koltuk alganbı,
Kozgolboy kızık salganbı?
Eriş-arkak biz bolup,
Koşuluşup kalganbız.
Keçee tañ kaşkayıp sürgöndö,
Cerge carık kirgende,
Menin oyuma belgi konuptur.
Atı turat özü cok,
Menin koynumdagı catkanım.
Bügün körgön erteñ cok,
Uşunday eken düynö bok.
Közdön kayım boluptur,
Çıdabay canım çırkırap,
Bozdodum ıylap burkurap,
Ulamadan uladım,
Bilgiçterden suradım.
Aşıktık ottun ayınan,
Armanda bolup turamın.
Al Seytekti sınasam,
Ebedeyim ezilip,
Et tırmagım sozulat.
Bul düynönün kumarı,

«Senin neşeni açacak kocandır» deyip, Er
Seytek'in yüzünden
Derviş nişan koymuştu,
Düşümde nikâh kıymıştı.
Eğlenceyle tana dek dalıp,
Dar döşeğe birlikte yatıp,
Koyun koltuk sarılmış mıyız,
Kımıldamadan safa sürmüş müyüz?
Arış argaç gibi biz olup,
Birleşip kalmışız.
Hani tan ağarıp söktüğünde,
Yere aydınlık girdiğinde,
Benim gönlüme nişan konmuş:
Adı durur, kendisi yok,
Benim koynumda yatanım.
Bugün görülen yarın yok,
Böyleymiş şu değersiz dünya.
Gözden kaybolmuş;
Dayanamayıp canım çığrışıp,
Bozladım, ağlayıp hıçkırarak,
Ulemaya danıştım,
Bilenlerden sordum.
Aşk ateşinin yüzünden,
Hasret içinde dururum.
O Seytek'i tartsam,
Yüreğim ezilip,
Etim tırnağım gerilir.
Bu dünyanın tutkusu —

Aşıktık kıyın körünöt. *Aşk dediğin çetin görünür.*
Arstanımdı oylosom, *Arslanımı düşünsem,*
Akılım sanga bölünöt. *Aklım bine bölünür.*
Al aşıktık dep cürüp, *O «aşk» deyip gide gide,*
Aşıktık ottu cep cürüp, *Aşk ateşini yiye yiye,*
Kubarıp kanım suyulup, *Sararıp kanım sulanıp,*
Eki közdön akkan caş *İki gözden akan yaş*
Omuroomo kuyulup, *Göğsüme dökülüp,*
Çındap küyüp bizdin can, *Gerçekten yanıp bizim can,*
Çımınday kalbay kaşık kan. *Sinek kadar kalmadı bir kaşık kan.*
Estegen tilek keç bolup, *Andığım dilek geç olup,*
Esil şerge cete albay, *O aziz arslana eremeden,*
Eki közüm tört bolup, *İki gözüm dört olup,*

Taza canım oorudum. *Tertemiz canım, dert çektim.*
Aykırıp bettep boy kılıp, *Haykırıp yola koyulup,*
Keteyin dep oy kılıp, *Gideyim diye düşünüp,*
Er Seytektin dartınan *Er Seytek'in derdinden*
Basıp cürsöm tınçım cok, *Yürüyüp gezsem rahatım yok,*
Tündö catsam uykum cok. *Gece yatsam uykum yok.*
Cırgalduu cılas külküm cok, *Sevinçli şen kahkaham yok,*
Oynorgo Seytek şumkar cok, *Oynayacak Seytek sungurum yok,*
Içim calın boorum çok. *İçim alev, bağrım kor.*
Tüşümdö şerdi körö albay, *Düşümde aslanı göremeyip,*
Uşunday okşoyt düynö bok. *Böyleymiş demek, dünya boş.*
Ulamadan kep ugup, *Ulemadan söz işitip,*
Kabılan uulu kökcaldı *Kaplan oğlu bozkurdu*
Caan kesken dep ugup, *Düşman kırar diye işitip,*
At arıtıp, cer çalıp, *At koşturup, yer gezip,*
It agıtıp, kuş salıp, *İt salıp, kuş uçurup,*
Uuga çıgat dep ugup, *Ava çıkar diye işitip,*
Baldırkan koybos balasın, *Hiç durup dinlenmez o yavuzu,*
Baykap körüp bakkamın. *Gözleyip görüp izledim.*
Cer tügöngön ceti çöl, *Yerin bittiği yedi çöl,*
Ceti aylana kıdırıp, *Yedi kez çevreyi dolaşıp,*
Kuraalı degen cılkını *Kuraalı adlı yılkıyı*
Kakşıgan çöldön taptı – dep, *Kavruk çölden buldu – diye,*
Kuraalını kuudurup, *Kuraalı'yı kovdurup,*
Arstanınan ayrılıp, *Aslanımdan ayrılıp,*

	Anda kaldım kaygırıp.	*O zaman kaldım kaygıda.*
	Andan ayla bolo albay,	*Ondan çare bulamayıp,*
	Amalımdı taba albay,	*Kurtuluşumu bulamayıp,*
	Alek bolup çıdabay,	*Perişan olup dayanamayıp,*
	Erkektin kiyimin kiyinip,	*Erkek giysisi giyinip,*
	Bar düynömdü caylanıp,	*Bütün varlığımı toplayıp,*
	Canım carak baylanıp,	*Canıma silah kuşanıp,*
	Balbandıgı başkaça	*Pehlivanlığı bir başka,*
	Baatırdıgı özgöçö,	*Bahadırlığı apayrı,*
79870	Caanın ogu kaptasa,	*Yayın oku yağsa da,*
	Cazganıp başın tartpagan.	*Çekinip baş kaçırmayan.*
	Calañ küygön ört çıksa,	*Salt alevden yangın çıksa,*
	Caltanıp kayra kaçpagan.	*Yılıp geri kaçmayan.*
	Caa tartuuçu erendin,	*Yay çeken erenin,*
	Cazbay aytkan mergendin,	*Şaşmadan vuran nişancının,*
	Akılga dıykan ıktuudan,	*Akılda üstün beceriklinin,*
	Ayzaga kımbat mıktuudan,	*Mızrakta değerli yiğidin,*
	Atam kandın tagınan,	*Babam hanın tahtından,*
	Perinin altın şaarınan,	*Perinin altın şehrinden,*
79880	Ötkön iştin zarınan,	*Geçmiş işin acısından,*
	Kökcalımdın ayınan,	*Bozkurdumun yüzünden,*
	Sandap catkan köp balban,	*Sayısız yatan çok pehlivan,*
	Sapıra cıyıp algamın,	*Toplayıp bir bir almışım,*
	Çubatuuga salgamın.	*Geçitten geçirmişim.*
	Bir caralıp kelgen – dep,	*Bir yaratılmış gelmiş – diye,*
	Cazbay atar mergenden,	*Şaşmaz atan nişancıdan,*
	Caa tartuuçu ıktuudan,	*Yay çeken becerikliden,*
	Cazbay atar mıktuudan,	*Şaşmaz vuran yiğitten,*
	Tili çeçen erenden,	*Dili düzgün erenden,*
79890	Kez kelgenin cay kılçu	*Karşısına çıkanı yere seren*
	Kelişimdüü berenden,	*Yakışıklı yiğitten,*
	Miñ balban cıyıp algamın.	*Bin pehlivan toplamışım.*
	Öksügön iştin cayınan,	*Eksik kalan işin yüzünden,*
	Oşol Seytek ayınan,	*O Seytek'in uğruna,*
	Küldüü badam külgün ton,	*Güllü badem al kaftan,*
	Balbandarga kiygizip,	*Pehlivanlara giydirip,*
	Buluttay uçkan tulpardan,	*Bulut gibi uçan küheylandan,*
	Balbandarga mingizip,	*Pehlivanlara bindirip,*

Aylanıp baarın üyrötüp,
Azıktın baarın tügötüp,
Perige buyruk salgamın.
Dürkürötüp kalkıman,
Tulpardı cıyıp algamın.
Balbanın cıyıp çır salıp,
At boroyun sıdırıp,
Tögöröktun tört burçun
Tört aylanıp kıdırıp,
Kaarın tökkön duşmanga,
Katuu cañcal salganmın.
Kaalaganım er Seytek
Berendi çaap aluuga,
Eerçitkenim miñ balban
Perige salıp çoñ cañcal,
Al künü şaardan çıkkanda,

Dönüp hepsine öğretip,
Azığın hepsini tüketip,
Periye buyruk salmışım.
Gürleterek halkımdan,
Küheylanı toplamışım.
Pehlivanını toplayıp gürültü koparıp,
At koşturup dörtnala,
Yeryüzünün dört bucağını
Dört kez dönüp dolaşıp,
Kahrını döken düşmana,
Katı kavga salmışım.
Dilediğim er Seytek
Yiğidi kapıp almaya,
Peşime taktığım bin pehlivan
Periye salıp büyük savaş,
O gün şehirden çıkınca,

Altı kün tınbay col cürüp,
At ayabay mol cürüp,
Tokumday bolgon boo keçip,
Toñkoygon ıldıy koo kesip,
Tokson uruu suu keçip,
Çındap cürüp ayanıp,
Çın Kap-Toosun tayanıp,
Altı kırın aşkanda,
Atam peri çek ara
Beri karay aşkanda,
Sayılgan öndür kara kır,
Aylap-cıldap col cürüp,
Tataalında kün cürüp,
Talaasında tün cürüp,
Ölböy-citpey ezilip,
Bir oñbogon colgo kezigip,
Kara kapçal bel eken,
Sıykırçının baarısı
Bekitip koygon cer eken.
Köz cetpegen kara car
Kezikse ölüm kılçu eken,
Astı mınday kara mar

Altı gün durmadan yol yürüyüp,
Atı esirgemeden bol yürüyüp,
Teğelti kadar su geçip,
Dimdik inen dere kesip,
Doksan boydan su geçip,
Gerçekten yürüyüp didinip,
Ulu Kaf Dağı'na dayanıp,
Altı sırtını aşınca,
Babam perinin sınırından
Beriye doğru aşınca,
Dikilmiş yamaç kara sırt,
Aylarca yıllarca yol yürüyüp,
Çetininde gündüz yürüyüp,
Bozkırında gece yürüyüp,
Ölmeden yitmeden ezilip,
Bir uğursuz yola rastlayıp,
Kara boğaz bir belmiş,
Sihirbazların hepsinin
Gizleyip koyduğu yermiş.
Göz yetmeyen kara yar
Rastlayana ölüm saçarmış,
Altı böyle kara yılan,

Anın arı cagında,
Kezikkendi kemirgen,
Kabılgandı kaysagan,
Kılıç tumşuk bili bar,
Can adam basıp ötpögön,
Calgız ayak colu bar.
Acıdaardın çoñdugu
Aalamdı cutçu zor eken.
Kıyalga kelbes iş bolup,
Kıyın müşkül tozokko
Kezigişken kez bolup,
Al aykırık salganda,
Bir op tartıp alganda,
Aybandın baarı cıyılıp,
Öt ayrılıp çıdabay,
Balbandın baarı kırılıp,
Tulpar uçup çırkırap,
Balbandın baarı çurkurap,

Onun öte yanında,
Rastlayanı kemiren,
Denk geleni çiğneyen,
Kılıç gagalı canavarı var,
Hiçbir insanın geçmediği,
Yalnız ayak yolu var.
Ejderhanın büyüklüğü
Âlemi yutacak kadar uluymuş.
Hayale gelmez iş olup,
Çetin belalı cehenneme
Rastlaştıkları an olup,
O haykırışı salınca,
Bir soluk çekip alınca,
Hayvanın hepsi derilip,
Ödü kopup dayanamayıp,
Pehlivanın hepsi kırılıp,
Küheylan uçup çığrışıp,
Pehlivanın hepsi bağrışıp,

Balbandar şorgo tutuldu,
Mından baykuş can arañ kutuldu.
Tozogum baştan aşınıp,
Erendin baarın sordurup,
Balbandardın baarısın
Acıdaarga sordurup,
Çın esepti taptırıp,
San tulpardın baarısın
Cırtkıçtarga kaptırıp,
Şorduu acalga tutulup,
Şoru cokton altı adam
Müşküldön arañ kutulup,
Çama çarçap al ketip,
Acal tutup kün bütüp,
Mında bir col kutuldum.
Aşıktıktın ayınan.
Azapka mınça tutuldum.
Keçee kızıl ceeren at minip,
Kıl kuyrugun şart tüyüp,
Cerge batkıs doo eken,

Pehlivanlar derde tutuldu,
Bundan zavallı can güç bela kurtuldu.
Cehennemim baştan aşıp,
Erenlerin hepsini yutturup,
Pehlivanların hepsini
Ejderhaya yutturup,
Tam hesabı buldurup,
Sayısız küheylanın hepsini
Yırtıcılara kaptırıp,
Kara ecele tutulup,
Bahtı yaver altı insan
Beladan güç bela kurtulup,
Takat tükenip güç gidip,
Ecel tutup gün bitip,
Burada bir kez kurtuldum.
Âşıklığın yüzünden.
Azaba bunca tutuldum.
Geçende kızıl doru at binip,
Kıl kuyruğunu sımsıkı bağlayıp,
Yere sığmaz bir devmiş,

Cerge-suuga ee eken,	*Yere suya sahipmiş,*
Kelişimdüü can eken,	*Yakışıklı bir canmış,*
Oluya çaldın özü eken,	*Evliya ihtiyarın ta kendisiymiş,*
Karargan kara közü eken,	*Kararmış kara gözlüymüş,*
Oluya çal al atam	*Evliya ihtiyar o atam*
Oşol aytkan bar sözdü,	*İşte o söylenen sözü,*
79980 Menin oyuma saldı kir sözdü.	*Aklıma düşürdü o dertli sözü.*
Akırın süylöp, bek taştap,	*Yavaşça söyleyip, pek vurgulayıp,*
Burkurap ıylap sabılıp,	*Hıçkırıp ağlayıp çırpınıp,*
Atake dep calınıp,	*Atacığım diye yalvarıp,*
Artık müşkül, çoñ cañcal,	*Büyük bela, ulu kavga,*
Körgönüm aytıp kep kıldım.	*Gördüğümü söyleyip anlattım.*
Bayagı saparga çıkkan balbandın,	*O sefere çıkan pehlivanın, Atacığım, çile*
Atake, cobo tartıp turamın.	*çekip duruyorum.*
Ölgönün aytıp kep kıldım.	*Öldüğünü söyleyip anlattım.*
Kaşıkça kıldım kanımdı,	*Kaşık kadar ettim kanımı,*
Aşık dep cürüp küygüzdüñ,	*Âşık diye yürüyüp yaktın,*
79990 Tabılgan altın canımdı.	*Bulunmaz altın canımı.*
Tiyüüçü carım uşul – dep,	*Varacağım yârim budur – diye,*
Aşıkka koydu beylimdi,	*Âşığa verdim gönlümü,*
Ayttırdım mınça elimdi.	*Söylettim bunca halkımı.*
Aşık ottun ayınan,	*Aşk ateşinin yüzünden,*
Tolkuganım taşınıp,	*Coşkunluğum kabarıp taşıp,*
Sarı ooru boldum sargayıp,	*Sarı hastalık oldum sararıp,*
Uu aşıkka zarlanıp,	*Zehir aşka ağlanıp,*
Kökcal Seytek erendi	*Bozkurt Seytek ereni*
Közümdü açıp körsöm – dep,	*Gözümü açıp görsem – diye,*
80000 Közüm körüp ölsöm – dep,	*Gözüm görüp ölsem – diye,*
Çın körüşüp tursam – dep,	*Gerçekten buluşup dursam – diye,*
Çırkıratıp canımdı	*Feryat ettirip canımı*
Seytekke kurman kılsam – dep,	*Seytek'e kurban etsem – diye,*
Kezikkende kep süylöp,	*Rastlayınca söz söyleyip,*
Keñ kızıgın körsöm – dep,	*Geniş sevincini görsem – diye,*
Aşık ottun ayınan	*Aşk ateşinin yüzünden*
Men keyip cüröm ölsöm – dep,	*Ben yanıp gezerim, ölürüm – diye,*
Oluya çal kan ata,	*Evliya ihtiyar han ata,*
Kulagıñdı sal ata!	*Kulağını ver, ata!*
80010 Muñduu kebim tıñşaçı,	*Dertli sözümü dinlesene,*

Ata bolup asırap,
Ebim ketti, atake,
Bizdi ene bolup saktaçı!
Bilbegendi bilgizçi,
Oluya çal, atake,
Bizdi bir ak coolukka kirgizçi.
Caman da bolsok Seytekke,
Perizat dep maktaçı.
Esten kettik abake,
Bizdi bir baba bolup saktaçı!
Kaçırganım koybosun,
Karıp can bizdey bolbosun.
Bul cırgalım kıraanım,
Colborsumdan ayrılıp,
Oşol Seytek eren – dep,
Közümdü açıp turamın.
Aalamın başka toorudu,
Dalay köönüm oorudu.
Neçen dümök köp müşkül,
Es ketirip toorudu.
Men peride turganda,
Mingenim munar altın tak,

Baba olup besleyip,
Çarem tükendi, atacığım,
Bizi ana olup korusana!
Bilmediğimi bildirsene,
Evliya ihtiyar, atacığım,
Bizi bir ak yazmaya kavuştursana.
Kötü de olsak Seytek'e,
Perizat diye övsene.
Kendimizden geçtik, ağam,
Bizi bir dede olup korusana!
Kaçırdığım elimden gitmesin,
Garip can bizim gibi olmasın.
Bu sevincim, şahbazım,
Kaplanımdan ayrılıp,
İşte o Seytek eren – diye,
Gözümü açıp duruyorum.
Âlemimi baştan başa dert sardı,
Nice gönlüm ağrıdı.
Nice kargaşa, çok bela,
Aklımı alıp kuşattı.
Ben peride iken,
Bindiğim yüce altın taht,

Seyilge cürgön çınar bak,
Men aşıkka burdum beylimdi,
Taştadım peri elimdi.
Bir kökcaldın ayınan,
Samanday zarlap sargardım,
Kaygı cokto kaygırdım,
Kançalık mülktön ayrıldım.
Çın oluya baba çal,
Kasietiñ bilgiz sen,
Karıp candı tirgiz sen.
Örttöngöndü öçürsöñ,
Calındap küygön kuu candı,
Bir cakşı cayga köçürsöñ» –
Dep, oşentip kız aytıp,
Çırkırap ıylap turganda:
«Muñ sözünö köngömün.

Gezindiğim çınar bağ,
Ben âşığa çevirdim gönlümü,
Bıraktım peri elimi.
Bir bozkurdun yüzünden,
Saman gibi ağlayıp sarardım,
Kaygı yokken kaygılandım,
Ne kadar maldan ayrıldım.
Gerçek evliya dede ihtiyar,
Kerametini bildir sen,
Garip canı dirilt sen.
Yananı söndürürsen,
Alev alev yanan kuru canı,
Bir güzel yere göçürürsen» –
Diye, böylece kız söyleyip,
Feryat edip ağlayıp dururken:
«Dertli sözüne razı oldum.

Perizaada Bermetke
Ubadamdı bergemin.
Kaalaganıñ kan Seytek
Aşıktıgıñ bar bolso,
Baylap aytkan kebim bar,
Altı ayda alıp kelem – dep,
Senin kaalaganıñ kan bolso
Ayköldün uulu çunakka
Aşıktıgıñ bar bolso,
Öçkön otuñ tamızam,
Örttöngön dartıñ öçüröm.
Sebepkerin bilgizem,
Ölçü canıñ tirgizem.
Ata, perizaada beytaalay,
Al berendin uulu kökcalga,
Betteşeriñ bir dalay.
Atası baatır tuygun şer,
Buzulgan canıñ ört bolsun,
Al aalamdan çıkkan baatır er,
Booru bolot, sırtı kök,
Ay-aalamdı buy kılgan,
Atası Manas baatırdı,
Aynıbay tartkan kara kök,
Zıñ-zıñ etip kenebeyt,

Perizade Bermet'e
Vaadimi vermişim.
Dilediğin han Seytek
Âşıklığın var ise,
Bağlayıp söylediğim sözüm var,
Altı ayda alıp gelirim – diye,
Senin dilediğin han ise
Aykol'un oğlu afacana
Âşıklığın var ise,
Sönmüş ateşini tutuşturururum,
Yanmış derdini söndürürüm.
Sebebini bildiririm,
Ölecek canını diriltirim.
Ata, perizade bahtsız,
O yiğidin oğlu bozkurtla,
Yüzleşmen bir haylı iş.
Babası bahadır, sungur aslan,
Yıkılan canın kor olsun,
O âlemden çıkmış bahadır er,
Bağrı çelik, dışı gök,
Ay-âlemi dize getiren,
Babası Manas bahadıra,
Şaşmadan çekmiş, kara gök soylu,
Zınk zınk edip aldırmaz,

On segiz miñ aalamdı
Aşıgı suluu sen tügül,
Buçkagına teñebeyt.
Anın enesi perizattandır,
Peri kanduu kökcaldın,
Berekesin aytalı.
Adamdan başka arıstandır,
Ceti-Suunun ceeginde,
Cedigerdin elinde,
Enesi Çürök tuuganda
Körüp turgan közü uşul,
Perizaada Bermet can,
Saga aytar söz uşul.
Törölgöndö kursaktan,

On sekiz bin âlemi
Âşığı güzel sen değil,
Topuğuna denk tutmaz.
Onun anası perizattandır,
Peri kanlı bozkurdun,
Bereketini söyleyelim.
İnsandan öte aslandır,
Yedi-Su'nun kıyısında,
Cediger'in elinde,
Anası Çürök doğurunca
Görüp duran göz budur,
Perizade Bermet can,
Sana söylenecek söz budur.
Doğduğunda karından,

Ayagı menen tik tüşkön,
Bala birdi kılar – dep,
Bagıştın uulu Kıyazdın
Könülünö cık tüşkön.
Altımış kempir sıykırçı,
Añdıp turgan köp duşman
Kaarına çıdabay,
Esinen tanıp bük tüşkön.
Kılım çuulap carlangan,
Al emes Kızır babañ tañ kalgan.
Tañırkagan sebebi –
Küñgürönüp küülöngön,
Aç arstan türlöngön.
Arkadan calı körüngön,
Anık kökcal eken – dep,
Keçee cediger köönü bölüngön.
Aytuuga cañcal kebi bar,
Atı Kıdır arstan şer,
Kırgız turmak balañız,
Kılımdın şeri bolsun – dep,
Duba ketken ceri bar.
Atı uluktun baarısı,
Arstan dep tuştagan.
Enesi Çürök tuuganda,
Koş koldop kandı uuçtagan.
Oñ koluna oşondo,

Ayağıyla dik düşmüş,
Çocuk bir iş yapar – diye,
Bagış'ın oğlu Kıyaz'ın
Gönlüne ağır düşmüş.
Altmış kocakarı sihirbaz,
Gözleyip duran çok düşman
Kahrına dayanamayıp,
Kendinden geçip yığılmış.
Asır çağlayıp ün salmış,
O değil, Hızır deden bile şaşmış.
Şaşırmasının sebebi –
Gümbürdeyip coşan,
Aç aslan kesilen.
Arkadan yelesi görünen,
Gerçek bozkurt imiş – diye,
Geçende Cediger'in gönlü bölünmüş.
Söylenecek kavga sözü var,
Adını Hızır koymuş, aslan er,
Kırgız şöyle dursun, oğlunuz,
Asrın aslanı olsun – diye,
Dua edilen yeri var.
Adı ulu olanların hepsi,
Aslan diye ad koymuş.
Anası Çürök doğurunca,
Çift eliyle kan avuçlamış.
Sağ eline o zaman,

Kara kan uuştap tüşkönü,
Karmaşarga coo bolso,
Karmaşıp cürüp oşonu,
Kanın tögöm degeni.
Oyron erdi tuuganda,
Orustan kelip on sınçı,
Oylonup toyun cep ketken.
Oñoy bolboyt bul bala,
Oyrottu buzat dep ketken.
Kıtaydan kelgen kırk tıñçı,
Kızıktuu toyun cep ketken.
Aman bolso bul Coltoy,

Kara kan avuçlayıp düşmesi,
Çarpışacak düşman olsa,
Çarpışa çarpışa onun,
Kanını dökerim demesi.
Yaman eri doğurunca,
Rus'tan gelip on bakıcı,
Düşünüp toyunu yiyip gitmiş.
Kolay olmaz bu çocuk,
Oyrot'u bozar deyip gitmiş.
Çin'den gelen kırk casus,
İlginç toyunu yiyip gitmiş.
Sağ olursa bu Coltoy,

Kıtay emes kılımga
Kırgın salar dep ketken.
Kıyla cerde çırı bar,
Perizaada beytaalay,
Beelep munu ugup al» –
Dep, oşentip oluya,
«Arstan kökcal Seytektin
Aşıgına kezigip,
Anıktap kayra tartkamın.
Perizaada beybakka,
Bek ubada kılgamın.
Adam ölör ant kılıp,
Ubadanı bat kılıp,
Kün esebin algamın.
Aytılgan ant, kımbat kep,
Artıkça canga kerek – dep,
Kolunda kauhar şakegin
Alıp keldim belek – dep.
Ata, balam, Akcoltoy,
Aytkanım uşul bilip al,
Arstan balam tilimdi al.
Uşul cerden kayta bar,
Kayrandan kalgan muraapı
Er Seytekke ayta bar.
Perizaada beybaktı
Bek kakşatpay alsın de,
Beylebese kokustan,
Albay koyso okustan,

Kıtay değil, asra
Kırgın salar deyip gitmiş.
Nice yerde kavgası var,
Perizade bahtsız,
Belleyip bunu dinleyiver» –
Diye, böylece evliya,
«Aslan bozkurt Seytek'in
Âşığına rastlayıp,
İyice anlayıp geri döndüm.
Perizade zavallıya,
Sağlam söz vermişim.
İnsan ölür andı içip,
Vaadi çabuk kılıp,
Gün hesabını almışım.
Söylenen ant, değerli söz,
Cana fazlasıyla gerek – diye,
Elindeki cevher yüzüğünü
Alıp geldim armağan – diye.
Ata, oğlum, Akcoltoy,
Söylediğim budur, bilesin,
Aslan oğlum, sözümü tut.
Bu yerden dönüp git,
Merhumdan kalan emaneti
Er Seytek'e söyleyedur.
Perizade zavallıyı
Pek inletmeden alsın de,
Umursamazsa kazara,
Almadan koyarsa ansızın,

Bilbestikti bilgizçi,
Ceti kündön beri özüm,
Aytılgan uşak çın bolso,
Tañda maşar künündö
Kara eşek bolup cürüüçü,
Kadırdı kökcal bilüüçü.
Perizaada beybaktı
Bet alıp alsa uşunu,
Kabılsa Kadır tün oşol,
Kasiettin biri oşol.

Bilmediğini bildiriver,
Yedi günden beri kendim,
Söylenen söz doğruysa,
Yarın mahşer gününde
Kara eşek olup gezer,
Kadrini bozkurt bilir.
Perizade zavallıyı
Yüz tutup alırsa bunu,
Rastlarsa Kadir gecesi odur,
Kerametin biri odur.

	Koluña tiyse beytaalay,	*Eline geçerse bahtsız,*
	Üzülgönün kündö ulayt,	*Kopanını her gün ular,*
	Çaçılganın bek cınayt.	*Saçılanını sıkı derler.*
	Köñülü menen bolturat,	*Gönlünce olduruverir,*
	Kazınañ mülkkö tolturat.	*Hazineni mala doldurur.*
	Kütüp alsın perini,	*Ağırlayıp alsın periyi,*
	Kubattap uksun kebimdi» –	*Kuvvet bulup dinlesin sözümü» –*
80170	Oluya çal kep ayttı,	*Evliya ihtiyar söz söyledi,*
	Oyloso mınday dep ayttı.	*Düşününce böyle dedi.*
	Oluya cazgan kat menen,	*Evliyanın yazdığı mektupla,*
	Eki tulpar at menen,	*İki küheylan at ile,*
	Mına oşondo Akcoltoy	*İşte o zaman Akcoltoy*
	Çöldön çıgıp col cürüp,	*Çölden çıkıp yol yürüyüp,*
	At ayabay mol cürüp,	*Atı esirgemeden bol yürüyüp,*
	Cazık cerdi sıdırıp,	*Düz ovayı aşıp geçip,*
	Cakanın baarın kıdırıp,	*Kıyıların hepsini dolaşıp,*
	Cılgındının oyuna,	*Cılgındı'nın düzüne,*
80180	Keñ Talastın boyuna,	*Geniş Talas'ın boyuna,*
	Kaynardın kara közünö,	*Kaynar'ın kara gözesine,*
	Kak çınardın özünö,	*Ulu çınarın dibine,*
	Tört-Küldün tömön cagına,	*Tört-Kül'ün aşağı yanına,*
	Kaşkaygan tañ sürgöndö,	*Ağaran tan sökerken,*
	Törö atası kökcaldın	*Töre atası bozkurdun*
	Tömönkü tikken bagına,	*Aşağıda diktiği bağına,*
	Törö sultan Seytektin	*Töre sultan Seytek'in*
	Mingen altın tagına.	*Oturduğu altın tahtına.*
	Kaşkayıp tañ sürgöndö,	*Apak tan sökerken,*
80190	Cer carılıp tañ sürüp,	*Yer yarılıp tan atıp,*
	Cel arkırap cürgöndö,	*Yel uğuldayıp eserken,*
	Kök oydon elik bakırıp,	*Gök koyaktan karaca bağırıp,*
	Too-toodon tüşüp çakırıp,	*Dağ dağdan inip çağırıp,*
	Obonu küülör çalganda,	*Ezgiler nağme çalınca,*
	Bulbuldar ünün salganda,	*Bülbüller sesini salınca,*
	Kandın çebi kapkaga,	*Hanın kale kapısına,*
	Bargan eken Akcoltoy.	*Varmış idi Akcoltoy.*
	Bakırgan kayrat kıykırık,	*Bağıran gayret naraları,*
	Mına salgan eken Akcoltoy.	*İşte salmış idi Akcoltoy.*
80200	Şay koldogon kabılan,	*Şah'ın koruduğu kaplan,*

Narday külük at menen,
Aalamdı çalıp kıdırdım.
Erdikke salıp oolugup,
Ebegeysiz çoñ cırgal,
Kadır tüngö coluktum.
Oluya dep attanıp,
Oluya çaldan bata alıp,
Kamınsak kazat minüügö,
Kacıbay coogo tiyüügö,
Şamdagayı kuyunday,
Şar cürgönü buluttay,
Kulanday kulak capırgan,
Kuyunday çöptü sapırgan,
Totuday kuyruk çubagan.
Tokson kündük çöl kelse,
Toktolboston çuragan.
Çılbırı tutam kalbasa,
Çın müşkülgö çaldırbayt.
Üstündögü mingeni,
Kırsıktın miñi urbasa,
Balaa kurçap turbasa,
Kılayıp coogo aldırbas.
Ketmen tuyak, keñ sooru,
Kenen cerdin cılkısı,
Kep kılbay keriş kılsın – dep, Cakkan otun öçürdük,
Egiz tulpar at aldım.
Kıyamattık carıñan,
Perinin kızı teñiñ – dep,
Seni izdegen carıñdan,
Kaalagan kızdan kat aldım.
Kızır çalgan özüñö,
Kıraandın baarı tuş keldi.

Buğra gibi yürük at ile,
Âlemi tarayıp dolaştım.
Erliğe kapılıp coşup,
Ölçüsüz büyük sevinç,
Kadir gecesine kavuştum.
Evliya diye atlanıp,
Evliya ihtiyardan dua alıp,
Hazırlansak gazaya binmeye,
Yılmadan düşmana değmeye,
Çevikliği kasırga gibi,
Akıp gidişi bulut gibi,
Kulan gibi kulak yatıran,
Kasırga gibi otu savuran,
Tavus gibi kuyruk süzen.
Doksan günlük çöl gelse,
Durmaksızın koşan.
Yuları bir tutam kalmazsa,
Zor belaya düşürmez.
Üstündeki binicisini,
Kazanın bini vurmazsa,
Bela çepeçevre sarmazsa,
Zerrece düşmana kaptırmaz.
Kazma toynaklı, geniş sağrılı,
Geniş yerin yılkısı,
Söz etmeden savaş kılsın – diye, Yaktığı ateşini söndürdük,
İkiz küheylan at aldım.
Kıyamete dek yârinden,
Perinin kızı dengin – diye,
Seni arayan yârinden,
Dilediğin kızdan mektup aldım.
Hızır'ın dokunduğu sana,
Şahbazların hepsi denk geldi.

Baabedin koldop özüñdü,
Kıraandar saga kez keldi.
Şay koldogon kabılan,
Başkı atabız Kutubiy,
Meken kılgan Talastı,

Baabedin koruyup seni,
Şahbazlar sana rast geldi.
Şah'ın koruduğu kaplan,
Baş atamız Kutubiy,
Mekân kılmış Talas'ı,

	Şer kılgan ayköl Manastı.	*Aslan kılmış aykol Manas'ı.*
	Murunku ötkön Manastan,	*Önceden geçen Manas'tan,*
80240	Muraa kalgan Kutudan,	*Miras kalan Kutu'dan,*
	Kutubiydin Akcoltoy,	*Kutubiy'in Akcoltoy'u,*
	Murun körgön sözüñö	*Önceden söylenen sözüne*
	Muraa bolom özüñö,	*Emanet olurum sana,*
	Ukkun menin sözümdü.	*Dinle benim sözümü.*
	Atadan kalgan baldarbız,	*Atadan kalan çocuklarız,*
	Arstan atkan şerlerdin,	*Aslan avlayan erlerin,*
	Muraaga kalgan baldarbız,	*Mirasa kalan çocuklarız,*
	Baatır, barmaktayda baş koşkon.	*Bahadır, parmak kadarken birleşmişiz.*
	Bitteyibizde biriktik,	*Bit kadarken birleştik,*
80250	Kenedeyde kez bolduk,	*Kene kadarken karşılaştık,*
	Kiçineden çoñ bolduk.	*Küçüklükten büyük olduk.*
	Kılımga tatır döö bolduk,	*Asra değer dev olduk,*
	Baatır, büt kırgızga ee bolduk.	*Bahadır, bütün Kırgız'a sahip olduk.*
	Köktön cıldız kozgolup,	*Gökten yıldız kımıldayıp,*
	Al cılkıdan boz bolup,	*O yılkıdan boz at olup,*
	Akırettik dos bolup,	*Ahiretlik dost olup,*
	Ak buuday danın çaynadık.	*Ak buğday tanesini çiğnedik.*
	Ak bolot mizin caladık.	*Ak çeliğin ağzını yaladık.*
	Sen on eki, men on tört,	*Sen on iki, ben on dört,*
80260	Ubaktıga kelgende,	*Vakti gelip çattığında,*
	Ceti-Suunu cerdegen,	*Yedi-Su'yu yurt edinen,*
	Cedigerdin Kıyası,	*Cediger'in Kıyas'ı,*
	Cerge tıgıp cayladık.	*Yere gömüp defnettik.*
	Kıcırga tiygen al eldin,	*Hınca dokunan o eli,*
	Köçpös curttan köçürdük.	*Göçmez yurttan göçürdük.*
	Uugunun uçun şiş kıldık,	*Çadır çubuğunun ucunu sivrilttik,*
	Bagıştın uulu Kıyaska	*Bagış'ın oğlu Kıyas'a*
	Tak unutulgus iş kıldık.	*Hiç unutulmaz iş yaptık.*
	Kıyırına kırgın salganda,	*Yöresine kırgın salınca,*
80270	Kıyındap öçün alganda,	*Zorlayıp öcünü alınca,*
	Atadan kalgan konuş – dep,	*Atadan kalan yurt – diye,*
	Çoñ Talastı cer kıldık.	*Büyük Talas'ı yer kıldık.*
	Kastaşkanı duşmandı,	*Düşmanlık eden düşmanı,*
	Kara cer menen teñ kıldık.	*Kara yerle bir kıldık.*
	Kılımdın baarı kozgolup,	*Asrın hepsi kımıldayıp,*

	Kıyamattık dos bolup,	*Kıyametlik dost olup,*
	Kataalduu duşman al ele.	*Zalim düşman o idi.*
	Sarıbaydı calmadık,	*Sarıbay'ı yalayıp yuttuk,*
	Kökcalsıgan duşmandı	*Bozkurt taslayan düşmanı*
80280	Körünöö körgö kirgizdik,	*Göz göre göre mezara soktuk,*
	Kökcaldıktı bilgizdik.	*Bozkurtluğu bildirdik.*
	Köp duşmandın dalayın,	*Çok düşmanın nicesini,*
	Körünöö örtkö küygüzdük.	*Göz göre göre ateşe yaktık.*
	Colsuz cerge col saldık.	*Yolsuz yere yol saldık.*
	Coosungan duşmanga	*Yavuzlanan düşmana*
	Topoloñ saldık, kol saldık.	*Kargaşa saldık, ordu saldık.*
	Manastap uraan çakırdık,	*Manas diye uran çağırdık,*
	Baatırsıngan duşmandın	*Bahadır taslayan düşmanın*
	Külün kökkö sapırdık,	*Külünü göğe savurduk,*
80290	Suparasın kaçırdık.	*Sofrasını kaçırdık.*
	Muraa kıldık Talastı,	*Miras kıldık Talas'ı,*
	Ata kılıp Manastı,	*Ata kılıp Manas'ı,*
	Baatır, kızıgıp kelgen duşmanga Men	*Bahadır, heveslenip gelen düşmana Ben*
	ulamadan uladım,	*ulemadan duyup ekledim,*
	Kırgındı kızık salalık,	*Kırgını görkemli salalım,*
	Talastagı kırgızdın	*Talas'taki Kırgız'ın*
	Ubal-soobu bolobu,	*Vebali sevabı olur mu,*
	Bir mildetin alalı.	*Bir vazifesini alalım.*
	Berenim senin koluña,	*Yiğidim, senin eline,*
	Baatır keldi, şer keldi,	*Bahadır geldi, aslan geldi,*
80300	Bereke, döölöt teñ keldi.	*Bereket, devlet denk geldi.*
	Belsenip kızmat kıluuçu,	*Bel bağlayıp hizmet edecek,*
	Akcoltoy öñdüü er keldi.	*Akcoltoy gibi er geldi.*
	Akcoltoydun kebi bul,	*Akcoltoy'un sözü bu,*
	Akırı tınıp kalbadım,	*Sonunda boş durup kalmadım,*
	Köp kuruttu alımdı,	*Çok tüketti gücümü,*
	Taap keldim canıñdı.	*Bulup geldim canını.*
	Coogo kirse kiysin – dep,	*Düşmana girse giysin – diye,*
	Colotpoy coonu ursun – dep,	*Yaklaştırmadan düşmanı vursun – diye,*
	Küldüü badam ok ötpös,	*Güllü badem, ok geçmez,*
80310	Berenim kökcal kiysin – dep,	*Yiğidim bozkurt giysin – diye,*
	Uluu dümök coo çıksa,	*Ulu kargaşa düşman çıksa,*
	Mañdaylaşıp uruşsa,	*Karşı karşıya vuruşsa,*

Aç arstanday culuşsa,
Ayabay cañcal kılışsa,
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruşsa,
Ok cañılsa kokus – dep,
Egerde bolboyt okus – dep,
Küldüü badam ok ötpös,
Oluya berdi kiysin – dep,
Kırk uruu kara kıtaydı
Kıcıldata kirsin – dep.
Kızıgıp kelgen duşmandı,
Tübünö çeyin sürsün – dep,
Oluyat bergen ton uşul,
Belekke berdi kiyiñiz.
Sabı bolot, mizi albars,
Zulpukor kolgo iliñiz.
Oñ cagıñda orus bar,
Kır cagıñda kıtay bar,
Mañdayıñda barañ bar,
Saga bastaşkan duşman dalay bar.
Ukmuştuudan suradım.
Abiyiri artık kabılgan,
Coluñdu Kuday coldogon,
Colbors atañ Manastın
Arbagı azır koldogon.
Taalayıñ tolkup taşıgan,
Keçee perinin kızı Akbermet
Atagıñ ugup özüñdün,
Astına kızmat kılsam – dep,
Akbermet suluu caşıgan.
Kalaaluu peri şaarına,
Kaarman dümök baştaptır.
Dünüyösün kıl körböy,
Al baykuş senin ayıñan
Talak kılıp taştaptır.
Tirüülüktön tüñülüp,
Sargara katıp ölüptür.
Sanaaga bizdi salsın – dep,

Aç aslan gibi boğuşsa,
Amansız kavga kılışsa,
Tüfek atıp, yay çekip,
Göğüs göğüse vuruşsa,
Ok yanılırsa kazara – diye,
Asla olmasın kaza – diye,
Güllü badem, ok geçmez,
Evliya verdi, giysin – diye,
Kırk boy kara Kıtay'ı
Kırıp geçirip girsin – diye.
Heveslenip gelen düşmanı,
Dibine kadar sürsün – diye,
Evliyanın verdiği kaftan budur,
Armağan verdi, giyiniz.
Sapı çelik, ağzı elmas,
Zülfikar'ı ele alınız.
Sağ yanında Rus var,
Sırt yanında Kıtay var,
Karşında tüfekli düşman var,
Sana diş bileyen düşman nice var.
Görülmedik olandan sordum.
Onuru üstün rast gelen,
Yolunu Hüda'nın yoldadığı,
Kaplan atan Manas'ın
Ruhu şimdi korumakta.
Bahtın dalgalanıp taşmış,
Geçende perinin kızı Akbermet
Ününü duyup senin,
Önünde hizmet etsem – diye,
Akbermet güzel yaş dökmüş.
Kaleli peri şehrine,
Kahramanca kargaşa başlatmış.
Malını kıl kadar görmeden,
O zavallı senin yüzünden
Hepsini boşayıp bırakmış.
Yaşamaktan umut kesip,
Sararıp kuruyup ölüyormuş.
Kaygıya bizi salsın – diye,

Zayıp dep koldop koyboso
Sanaasına alsın – dep.
Akcoltoydun aytkan sözü:
«Baatırdan tuulgan şer bolso,
Manastı tartkan er bolso,
Telegeyi teñ bolso,
Içi köldöy keñ bolso,
Oyuna bizdi alsın – dep,
Şakek berdi belekke.
Belegin bergen alıñız,
Oluyadan kep uktum,
Perizaada beybaktı
Taeceñiz dep uktum.
Enekeñiz Ayçürök,
Beylegen peri kızı eken,
Atañ kökcal şer eken.
Tukumu birge kan birge,
Aşık bolgon can eken.
Mubarek kılıp alıñız,
Baatırlıgıñ çın bolso,
Sözgö kulak salıñız.
Dünüyönün kızıgın
Bir töşöktö körüñüz.
Bu dünüyö eñ kızık,
Tamaşaga batıñız.
Taalayıña tuş boldu,
Talasta çardap catıñız.
Senin baatırdıgıñ başkaça,
Arstandıgıñ bir kança.
Taalayıñ candan bir başka,
Kabılan Seytek sen bolduñ,
Çoñ atañ Manas kökcalga
Daracañız teñ boldu.
Teñelip kalgan sebebiñ,
Kızır çalgan özüñö,
Kımbattın baarı tabıldı.
Periden suluu kız keldi,
Taalayıña tuş keldi,
Belgilüü tulpar mal keldi.

Eş diye destekleyip koymazsa
Aklına alsın – diye.
Akcoltoy'un söylediği söz:
«Bahadırdan doğma aslan ise,
Manas'a çekmiş er ise,
Her yanı denk tam ise,
İçi göl gibi geniş ise,
Aklına bizi alsın – diye,
Yüzük verdi armağan.
Verdiği armağanı alınız,
Evliyadan söz duydum,
Perizade zavallıyı
Teyzeniz diye duydum.
Anneniz Ayçürök,
Gözetilen peri kızı imiş,
Baban bozkurt aslan imiş.
Soyu bir, kanı bir,
Âşık olmuş bir canmış.
Mübarek kılıp alınız,
Bahadırlığın gerçekse,
Söze kulak veriniz.
Dünyanın tadını
Bir döşekte görünüz.
Bu dünya pek ilginç,
Eğlenceye dalınız.
Bahtına denk düştü,
Talas'ta keyfedip yatınız.
Senin bahadırlığın bir başka,
Aslanlığın bir nice,
Bahtın candan bir başka,
Kaplan Seytek sen oldun,
Büyük atan Manas bozkurtla
Dereceniz denk oldu.
Denk gelmenin sebebi,
Hızır dokunmuş sana,
Değerlinin hepsi bulundu.
Periden güzel kız geldi,
Bahtına denk geldi,
Ünlü küheylan mal geldi.

80390	Biröö, bereke bolçu sanatıñ,	*Biri, bereket olacak varlığın,*
	Biröö, kazatka minseñ kanatıñ,	*Biri, gazaya binsen kanadın,*
	Astıña kelgen Akcoltoy,	*Önüne gelen Akcoltoy,*
	Atasınan babası,	*Atasından babası,*
	Ukumunan tukumu,	*Soyundan sopu,*
	Kökcalım senin coldoşuñ.	*Bozkurdum, senin yoldaşın.*
	Buudandı tartuu kılayın,	*Küheylanı armağan edeyim,*
	Kulansur sınduu malıñ al.	*Kulansur gibi malını al.*
	Azayıp ketse azıgıñ,	*Azalırsa azığın,*
	Köökörgö kuyup kanımdı al,	*Deri kaba döküp kanımı al,*
80400	Menin tabılgıs muras özümdü al.	*Benim bulunmaz miras kendimi al.*
	Bulkuta kelgen coo bolso,	*Sarsıp gelen düşman olsa,*
	Men dagı burulup nayza sunamın.	*Ben de dönüp mızrak uzatırım.*
	Altın başım ötköngö,	*Altın başım göçünceye dek,*
	Burulbay kızmat kılarmın.	*Dönmeden hizmet ederim.*
	Kararıp küygön çok bolso,	*Kararıp yanan kor olsa,*
	Acalga caagan ok bolso,	*Ecele yağan ok olsa,*
	Kıyşañı cok kılt etpey,	*Eğrilmeden, kıpırdamadan,*
	Özümdön kaçıp bılk etpey,	*Kendimden kaçıp kımıldamadan,*
	Men dagı tuu tübündö turarmın.	*Ben de tuğ dibinde dururum.*
80410	Ötkörö şerdin tukumu,	*Fazlasıyla aslan soyuyum,*
	Ölgöngö sizge muraamın.	*Ölünceye dek size emanetim.*
	Bul başım sapar tartkıça,	*Bu başım sefere çıkıncaya dek,*
	Kuu düynödön kaytkıça,	*Kuru dünyadan dönünceye dek,*
	Bel baylasa bılk etkis,	*Bel bağlarsa kımıldamaz,*
	Bolotton mamık kazıkmın.	*Çelikten yumuşak kazığım.*
	Kesip cese tügöngüs,	*Kesip yese tükenmez,*
	Saga tügöngüs kül azıkmın.	*Sana tükenmez bol azığım.*
	Astıña salsañ ak colmun,	*Önüne salsan ak yolum,*
	Atışkan coogo san kolmun.	*Atışan düşmana sayısız orduyum.*
80420	Tuu tübünö turamın,	*Tuğ dibinde dururum,*
	Tuurasınan çıguuçu	*Yanlamasına çıkacak*
	Men bir kara kaşka tınarmın.	*Ben bir kara kaşka küheylanım.*
	Kölökölöp otursañ,	*Gölgelenip otururşan,*
	Tüptüü terek çınarmın.	*Köklü kavak çınarım.*
	Kılıç berip coogo sal,	*Kılıç verip düşmana sal,*
	Kıraanım Seytek, ugup al.	*Şahbazım Seytek, dinleyiver.*
	Kılıçıñdı karmaarmın» –	*Kılıcını tutarım» –*

Dep, oşentip Akcoltoy,	*Diye, böylece Akcoltoy,*
Kabar berip turganda,	*Haber verip dururken,*
Kabılan tuulgan er Seytek	*Kaplan doğan er Seytek*
Belekke bergen badana,	*Armağan verilen zırhı,*
Badana tondu camınıp,	*Zırh kaftanı bürünüp,*
Körösöndüü kabılan	*Gösterişli kaplan*
Kök colborstoy çamınıp,	*Gök pars gibi atılıp,*
Kayran şerdin oyuna,	*Yiğit aslanın aklına,*
Kapıstan akıl tabılıp:	*Ansızın fikir gelip:*
«Kagılsam bolot Akcoltoy,	*«Kurban olayım Akcoltoy,*
Karaanıñ senin san koldoy.	*Karaltın senin sayısız ordu gibi.*
Çölgö minse talıkpas,	*Çöle binse yorulmaz,*
Bolot tuyak tulparım.	*Çelik toynak küheylanım.*
Tepkenin cerden uçurbas,	*Pençelediğini yerden kaçırmaz,*
Bolot teköör şumkarım.	*Çelik pençeli sungurum.*
Artık dosum Akcoltoy,	*Üstün dostum Akcoltoy,*
Alıp keldiñ Kulansur.	*Alıp geldin Kulansur'u.*
Temir tuyak, cezbilek,	*Demir toynak, tunç bilek,*
Terdebegen kara kök.	*Terlemeyen kara gök.*
Kazatka kaalap minsin – dep,	*Gazaya dileyip binsin – diye,*
Kacıbay coogo kirsin – dep,	*Yılmadan düşmana girsin – diye,*
Kam cebey kazat minsin – dep,	*Kaygı yemeden gazaya binsin – diye,*
Bekitip belin buusun – dep,	*Pekiştirip belini bağlasın – diye,*
Kakanda kara kıtaydan	*Kakan'da kara Kıtay'dan*
Kagışıp kunun kuusun – dep,	*Çarpışıp öcünü kovsun – diye,*
Aylansam bolot kebiñe!	*Kurban olayım sözüne!*
Kazanat kelgen periden,	*Asil at gelmiş periden,*
Periden tulpar at kelip,	*Periden küheylan at gelip,*
Ok ötpös olpok ton kelip,	*Ok geçmez zırh kaftan gelip,*
Alda Taala Caratkan	*Yüce Allah Yaradan*
Ayabay Kuday mol berip,	*Esirgemeden Hüda bol verip,*
Karaan kılgan Akcoltoy,	*Dayanak olan Akcoltoy,*
Kölökön ordo san koldoy,	*Gölgen orduda sayısız asker gibi,*
Meni eerçitip cürüp er kılgan,	*Beni ardına takıp er kılan,*
Ebegeysiz şer kılgan.	*Ölçüsüz aslan kılan.*
Sayıp cürüp bak kılıp,	*Mızraklaya mızraklaya baht kılıp,*
Bet algandı mert kılgan,	*Yüz tutanı yok eden,*
Betteşken cerge kan kılgan.	*Karşılaştığı yeri kan eden.*

	Bilbegendi bilgizip,	*Bilmediğini bildirip,*
	Baatır bolsoñ, şer bolsoñ,	*Bahadırsan, aslansan,*
	Manastan kalgan muraapım,	*Manas'tan kalan emanetim,*
	Tuygundan kalgan kıraakım,	*Sungurdan kalan şahbazım,*
80470	Çaçılganım cınarım,	*Saçılanımı derleyenim,*
	Üzülgönüm ularım.	*Kopanımı ulayanım.*
	Kazat kılsam duşmanga,	*Gaza kılsam düşmana,*
	Tuu tübündö turarım.	*Tuğ dibinde duranım.*
	Babadan kalgan muraapım,	*Babadan kalan emanetim,*
	Körüngön iştin cayınan,	*Görünen işin yüzünden,*
	Köp duşmandın ayınan,	*Çok düşmanın yüzünden,*
	Ceti-Suuda tulup,	*Yedi-Su'da doğup,*
	Cerime Talas men keldim.	*Yurdum Talas'a ben geldim.*
	Çeç-Töbödö tuulup,	*Çeç-Töbö'de doğup,*
80480	Taalayıma sen keldiñ.	*Bahtıma sen geldin.*
	Kelgeniñ cırgal kün bolduñ,	*Gelişin sevinçli gün oldun,*
	Mañdayga baktı bir bolduñ.	*Alnımın bahtı bir oldun.*
	Baatır kökcal şer bolduñ,	*Bahadır bozkurt aslan oldun,*
	Babadan kalgan sen bolduñ.	*Babadan kalan sen oldun.*
	Emi abakem Akcoltoy,	*Şimdi ağam Akcoltoy,*
	Ketkenimdi keltirçi,	*Gidenimi getiriver,*
	Kemtigimdi tolturçu.	*Eksiğimi tamamlayıver.*
	Eki tizgin, bir çılbır,	*İki dizgin, bir yular,*
	Kayran kolgo ilgizseñ.	*Yiğit ele tutturursan.*
80490	Babadan kalgan baatırlık,	*Babadan kalan bahadırlık,*
	Baatırlık coluñ bilgizseñ.	*Bahadırlık yolunu bildirirsen.*
	Bul ak kalpaktuu kırgızga,	*Bu ak kalpaklı Kırgız'a,*
	Kürkürögön coo çıksa,	*Gürleyen düşman çıksa,*
	Küyüttüü müşkül doo çıksa,	*Yürek yakan bela dava çıksa,*
	Külüktön tandap mineli.	*Yürükten seçip binelim.*
	Kürmölböy coogo tieli,	*Dolanmadan düşmana çatalım,*
	Kayaşayak bergendi,	*Karşılık vereni,*
	Tübünö çeyin sürölü.	*Dibine kadar sürelim.*
	Baatırsınsa kokustan,	*Bahadır taslarsa kazara,*
80500	Bastaşsa ele kokustan,	*Üstümüze basarsa kazara,*
	Töbösünön basalı,	*Tepesinden basalım,*
	Tört tülügün çaçalı.	*Dört tür malını saçalım.*
	Kıykırıp kırgın buzalı,	*Haykırıp kırgın bozalım,*

Kıyıkka tiyip katılsa,
Kayradan kanın çaçalı,
Kırgızdın colun açalı.
Törösüngön döö bolso,
Töbösünön basabız,
Tört tülügün çaçabız.
Kıyırına kırgın salabız,

Yersiz dokunup sataşırsa,
Yeniden kanını saçalım,
Kırgız'ın yolunu açalım.
Töre taslayan dev olsa,
Tepesinden basarız,
Dört tür malını saçarız.
Yöresine kırgın salarız,

Ketirbey kekti alabız.
Akcoltoy, Seytek atı uykaş,
Keremettüü can bolso,
Ayıl konup dos bolsok,
Açuubuz kelse coo çapsak,
Ala-Too cerdep el baksak.
Colu cok cerge col salsak,
Coosungan duşmanga
Topoloñun tos kılsak,
Toroyto çaap kol salsak,
Birdikti koysok bir cerge,
Bizdi kızıgıp duşman ceñebi,
Elge caysa dañkımdı,
Kıyırga duşman kelebi.
Bizge baatırlar kelip batabı, Kayırbasa sözümdü,
Suuk boor kolun salabı.
Aytkanım uşul bilip al,
Akcoltoy, kökcal tilimdi al.
Çıgarıp tursa daynımdı» –
Azıgıñ Ala-Too mına,
Arstan Seytek men mına,
Buk bolsoñ muñuñ cazuuçu,
Buudanıñ kırgız el mına.
Ata, baatır Akcoltoy,
Baykap ukkun kebimdi.
Bek, kandardın kayran er,
Menin kıçışıp cürgön cerimdi,
Perizaada beybaktı
Kaydan taptıñ kabılan,
Perinin kızı teñimdi.

Geciktirmeden öcü alırız.
Akcoltoy, Seytek adı uyumlu,
Kerametli can ise,
Köy konup dost olsak,
Öfkemiz gelse düşman vursak,
Ala-Too'yu yurt edip el beslesek.
Yolu yok yere yol salsak,
Yavuzlanan düşmana
Kargaşasını önlesek,
Kuşatıp çapıp ordu salsak,
Birliği koysak bir yere,
Bizi heveslenip düşman yener mi,
Ele yaysa şanımı,
Yöreye düşman gelir mi.
Bize bahadırlar gelip sığar mı, Çevirmese sözümü,
Yad eller elini uzatır mı.
Söylediğim budur, bilesin,
Akcoltoy, bozkurt, sözümü tut.
Duyurup dursa namımı» –
Azığın Ala-Too işte,
Aslan Seytek ben işte,
Bunalırsan derdini açan,
Küheylanın Kırgız eli işte.
Ata, bahadır Akcoltoy,
Dikkatle dinle sözümü.
Bey, hanların yiğit eri,
Benim kaşınıp durduğum yerimi,
Perizade zavallıyı
Nereden buldun kaplan,
Perinin kızı dengimi.

Perizaada beybaktın,
Bel baylagan beli kim,
Cerdep catkan ceri kim?
Cetip küyöö bolgongo,
Anın oyun salar eli kim?
Beren enem Ayçürök,
Belgilep aytkan kebi ele.
Ala turgan carımdı,
Perizattın tazası,
Zayıpzattın başaası,
Keremettüü keñ köynök,
Keypi mınday dedi ele.
Ay tiygendey nuru bar,
Al adamdan başka dedi ele.

Perizade zavallının,
Bel bağladığı beli kim,
Yurt tuttuğu yeri kim?
Yetişip güvey olana,
Onun şenliğini kuracak eli kim?
Yiğit anam Ayçürök'ün,
Belirtip söylediği sözü idi.
Alacağım yârim,
Perizatın en temizi,
Kadın soyunun padişahı,
Kerametli geniş gömlekli,
Görünüşü böyledir demişti.
Ay değmiş gibi nuru var,
O insandan başkadır demişti.

Al aytkanı çın bolso,
Meltiregen beybaktın
Periligi bar bolso,
Çın perizat al bolso,
Bek bekitip iş kılsa,
Caman-cakşı öñümdü,
Cabırkatpay köñüldü,
Kapka kılsa cayımdı,
Kulak ugup, köz körgön,
Miñden kılsa aylımdı
Kapa kılba özümdü.
Güldötüp tursa şaarımdı,
Seytek mınday degen soñ,
Akırın süylöp, bek taştap,
Akcoltoy baatır söz baştap,
Közü körgön alıstan,
Kıylanı körgön daanışman:
«Kızırluu sözdü bilip al,
Kımbatım kökcal, tilimdi al.
Beylin körgön kumardır.
Bir berendin uulu bolboso,
Kim algan eken mındaydı.
Kelin zayıp boluuga,
Kumar bolgon cüzüñö,

O dediği doğruysa,
Süzgün duran zavallının
Periliği var ise,
Gerçek perizat o ise,
Sıkı pekiştirip iş görürse,
İyi kötü yüzümü,
İncitmeden gönlümü,
Kale kılsa yurdumu,
Kulak duyup, göz gören,
Binlerce kılsa obamı,
Gücendirmesin beni.
Çiçeklendirip dursa şehrimi,
Seytek böyle dedikten sonra,
Yavaşça söyleyip, pek vurgulayıp,
Akcoltoy bahadır söze başlayıp,
Gözü uzaktan gören,
Niceyi görmüş bilge:
«Hızırlı sözü bilesin,
Değerlim bozkurt, sözümü tut.
Halini gören hayrandır.
Bir yiğidin oğlu olmasa,
Kim alırmış böylesini.
Gelin, eş olmaya,
Tutkun olmuş yüzüne,

	Kusadar bolgon özüñö,	*Hasret kalmış kendine,*
	Özüñ turmak iziñe,	*Sen şöyle dursun, izine bile,*
80580	Temirden tikken ton alıp,	*Demirden dikilmiş kaftan alıp,*
	Periden miñdep kol alıp,	*Periden binlerce asker alıp,*
	Ötkön iştin cayınan,	*Geçmiş işin yüzünden,*
	Beren kökcal ayınan,	*Yiğit bozkurdun uğrundan,*
	Bek taalayın sındırıp,	*Sağlam bahtını kırdırıp,*
	Balbandarın kırdırıp,	*Pehlivanlarını kırdırıp,*
	Baykuş canın tındırıp,	*Zavallı canları susturup,*
	Takıyaluu beytaalay	*Takkeli bahtsız kız,*
	Tebetey kılıp sındırıp,	*Takkesini börke çevirip bozup,*
	Kölüktün baarın coorutup,	*Binitlerin hepsini yorup yaralatıp,*
80590	Köñülün caman oorutup,	*Gönlünü fena ağrıtıp,*
	Paşaa başın küñ kılıp,	*Padişah başını cariye kılıp,*
	Cibek canın cün kılıp,	*İpek canını yün kılıp,*
	Sanaasın sanga bölüptür.	*Düşüncesini bine bölmüş.*
	Süygön türü körünüp,	*Sevdiği hali görünüp,*
	Kalaaluu curttan bölünüp,	*Kaleli yurttan ayrılıp,*
	Perizattın şaarınan	*Perizatın şehrinden*
	Kımbat cañcal baştaptır.	*Değerli kavga başlatmış.*
	Meltiregen beytaalay,	*Süzgün duran bahtsız,*
	Bek arstan er izdep,	*Pek aslan er arayıp,*
80600	Zayıptın cönü uşunday,	*Kadının yolu böyledir,*
	Dünüyösün taştaptır.	*Varlığını bırakmış.*
	Uçup Talas cerdi izdep,	*Uçup Talas yerini arayıp,*
	Uyalbay Seytek erdi izdep,	*Utanmadan Seytek eri arayıp,*
	Kızıl öñün saz kılıp,	*Kızıl benzini soldurup,*
	Badışa başın paz kılıp,	*Padişah başını alçaltıp,*
	Köñülü sanga bölünüp,	*Gönlü bine bölünüp,*
	Alıp uçup aşık ört	*Yüreği uçuran aşk ateşi,*
	Közünön caşı tögülüp,	*Gözünden yaşı dökülüp,*
	Baatırlık türdö attanıp,	*Bahadır kılığında atlanıp,*
80610	Balalık cayga çatılıp,	*Çocukluk haline karışıp,*
	Tüşündö Seytek er körüp,	*Düşünde Seytek eri görüp,*
	Aybatı aalam örttögön,	*Heybeti âlemi yakan,*
	Kabılan kökcal şer körüp,	*Kaplan bozkurt aslanı görüp,*
	Kıdır çaldan kep ugup,	*Hızır ihtiyardan söz duyup,*
	Kindik kesip, kir cuugan	*Göbeği kesilip, kiri yıkanan*

	Ceri Talas dep ugup,	*Yeri Talas'tır diye duyup,*
	Ak ördö tikken cer oşol,	*Ak ordanın dikildiği yer odur,*
	Oynosoñ Seytek er oşol,	*Oynarsan Seytek er odur,*
	Bul kabardı uguptur.	*Bu haberi duymuş.*
80620	Col körüüçü colçusuñ,	*Yol gösteren yolcusudur,*
	Araga cürçü elçisin,	*Araya giden elçisidir,*
	Munu cıyıp beytaalay,	*Bunu derleyip bahtsız,*
	Bulut minip, muz bürküp,	*Buluta binip, buz püskürüp,*
	Can baspagan Kap-Toonu,	*İnsan basmayan Kaf Dağı'nı,*
	Bettep beri aşıptır.	*Karşılayıp beri aşmış.*
	Tilizim menen sıykırçı,	*Tılsımıyla sihirbaz,*
	Celmoguzga colugup,	*Celmoguz'a rastlayıp,*
	Dünüyösün çaçıptır.	*Varlığını saçmış.*
	Çunak Seytek ayıñdan,	*Afacan Seytek, senin yüzünden,*
80630	Bu dünüyö soodager	*Bu dünyanın tüccarı gibi,*
	Baarısın taştap şaşıptır.	*Hepsini bırakıp koşuvermiş.*
	Kabılan senin ayıñdan,	*Kaplan, senin yüzünden,*
	Aşıkka küyüü cayınan,	*Aşka yanma halinden,*
	Kanı kalıp bir kaşık,	*Kanı kalıp bir kaşık,*
	Eti kalıp kök caşık,	*Eti kalıp kupkuru,*
	Baatır Seytek kabılan,	*Bahadır Seytek kaplan,*
	Bilseñiz sizge bek aşık.	*Bilseniz size pek âşık.*
	Çımın canı çırkırap,	*Sinek canı çırpınıp,*
	Çını menen burkurap,	*Gerçekten hıçkırıp,*
80640	Ötkörö saga cete albay,	*Bir türlü sana eremeyip,*
	Ölüp cürgön kezegi.	*Ölüp gezdiği çağıdır.*
	Bu düynönün kordugun	*Bu dünyanın horluğunu*
	Uşul kündö beytaalay,	*Bugünlerde bahtsız,*
	Körüp cürgön kezegi.	*Görüp gezdiği çağıdır.*
	Andan körö Seytek sen,	*Ondansa Seytek sen,*
	At arıtıp cer çalıp,	*At koşturup yer gezip,*
	Aldınan tozo baralı,	*Önünden karşılamaya varalım,*
	Bıyıl küyükkönün basalı,	*Bu yıl yanıp yıkıldığını yatıştıralım,*
	Gül bazarın açalı.	*Gül pazarını açalım.*
80650	Perinin kızı Bermettin,	*Perinin kızı Bermet'in,*
	Bek kapasın cazalı.	*Katı kederini giderelim.*
	Toyuna tokson soyolu,	*Toyuna doksan keselim,*
	Atın Bermet koyolu.	*Adını Bermet koyalım.*

Arbagı artık dañkı küç,
Abaylap körsöñ çoñ ırıs,
Adamzattan tabılbayt,
Al Bermettey suluu kız.
Kızır çalgan kıraanım,
Kıyından baarı kabıldı,
Kıyıktanbay til algın.
At arıtıp alıstan,
Perizaada beybaktın,
Betine tozo baralı.
Berendigiñ bilinsin,
Periden zayıp keldi – dep,
Köralbay duşman süyünsün.
Baabedinin bat aytıp,
Atañ kökcal coluna

Ruhu üstün, şanı güçlü,
Dikkatle baksan büyük kısmet,
İnsanoğlunda bulunmaz,
O Bermet gibi güzel kız.
Hızır dokunmuş şahbazım,
Zorların hepsi denk geldi,
İnat etmeden söz dinle.
At koşturup uzaktan,
Perizade zavallının,
Önüne karşılamaya varalım.
Yiğitliğin bilinsin,
Periden eş geldi – diye,
Çekemeyen düşman bile sevinsin.
Baabedin duasını tez söyleyip,
Baban bozkurdun yoluna

Ay tuyaktuu at aytıp,
Kalk dürbögön duu bolsun,
Kalıñ curtka sın bolsun.
Beren kökcal at tokup,
Berdi kuday koş koldop» –
Dep, oşentip Akcoltoy,
Dayının aytıp turganda.
Çın ömürlük kep Kuday
Carım aytıp turganda.
Canında on bir coldoşu,
Baytaylaktın Baymırza
On eki miñ colborsu,
Şamdagayı bolcolsuz.
Coo aylasın tapçuusu,
Aylakeri, cakşısı,
Kabılandı bakçuusu,
Çındap sırın bilüüçü,
Sırtı suuk coo kelse,
Kacıbay coogo tiygizçü,
Baymırza cayın suraba.
Er kökcaldın corosu,
Acalga ortok koroosu,
Çalgındı çaap berüüçü,

Ay toynaklı at adayıp,
Halk coşan şenlik olsun,
Kalabalık yurda örnek olsun.
Yiğit bozkurt at eyerleyip,
Verdi Hüda çift eliyle» –
Diye, böylece Akcoltoy,
Olanı anlatıp dururken.
Gerçek ömürlük sözü Hüda
Yarısını söyleyip dururken.
Yanında on bir yoldaşı,
Baytaylak'ın Baymırza'sı
On iki bin kaplanı,
Çevikliği ölçüsüz.
Düşmanın çaresini bulanı,
Çare bileni, iyisi,
Kaplanı besleyeni,
Gerçekten sırrını bileni,
Dışı soğuk düşman gelse,
Yılmadan düşmana saldırtanı,
Baymırza'nın halini sorma.
Er bozkurdun yâranı,
Ecelde ortak ocağı,
Keşfe çıkıp haber vereni,

	Oorun koldon aluuçu,	*Yükünü elinden alanı,*
	Betinen duşman kezikse,	*Önünden düşman çıkarsa,*
	Oyrondu coogo saluuçu.	*Yıkımı düşmana salanı.*
	On eki erdi suraba,	*On iki eri sorma,*
	Külçoronun şayıgı,	*Külçoro'nun şeyhi,*
	Suluusu kündöy carıgı,	*Güzeli gün gibi parlak,*
	Bulardın cayın suraba.	*Bunların halini sorma.*
	Kara mıltık kars etse,	*Kara tüfek patlarsa,*
80700	Kacıbay coogo tiyçülör,	*Yılmadan düşmana değenler,*
	Kaptagan örtkö kirçülör,	*Kaplayan yangına girenler,*
	Çogool mıltık çort etse,	*Azgın tüfek çat ederse,*
	Çoçubay coonu sürçülör,	*Ürkmeden düşmanı sürenler,*
	Ok ötpös tondu kiyçülör.	*Ok geçmez kaftan giyenler.*
	Oşolordun baarısı,	*Onların hepsi,*
	Oyrondoy coogo tiyçülör.	*Kasırga gibi düşmana çatanlar.*
	Colgo tikçü çatırlar.	*Yolda kurulan çadırlar.*
	Altı ay kırgın bolso da	*Altı ay kırgın olsa da*
	Akıldan tanbas baatırlar,	*Akıldan şaşmaz bahadırlar,*
80710	Baatırlar cayın suraba.	*Bahadırların halini sorma.*
	Ayt degende at koygon,	*Hayt deyince at süren,*
	Kıyt degende şart koygon.	*Fırt deyince şart dönen,*
	Börk al dese, baş kesken,	*Börk al dese, baş kesen,*
	Kan tök dese, cin tökkön.	*Kan dök dese, beyin döken.*
	Suu iç dese, uu içken.	*Su iç dese, zehir içen.*
	Tuura cini karmasa,	*Doğru öfkesi tutarsa,*
	Kulandı kuup uy kılgan.	*Kulanı kovup inek kılan.*
	Kutan cini karmasa,	*Kudurgan öfkesi tutarsa,*
	Ay-aalamdı buy kılgan.	*Ay-âlemi dize getiren.*
80720	Tulañduu cerdi tutantıp,	*Otlu yeri tutuşturan,*
	Ölöñduü cerdi örttögön,	*Çimenli yeri ateşe veren,*
	Tügöngön sayın tütögön,	*Tükendikçe tüten,*
	Tübünön küçtüü küçögön.	*Kökten güçlü güçlenen.*
	Kara suuga kan kuyup,	*Kara suya kan döküp,*
	Karmaşkan çoñ çañ salıp,	*Çarpışıp büyük toz koparıp,*
	Orompoy teep ordo atıp,	*Orompoy tepip, ordo atıp,*
	Oyunga mınday çın batıp,	*Oyuna böyle gerçekten dalıp,*
	Baskanı Küdür too bolup,	*Bastığı Küdür dağı olup,*
	Añdıganı coo bolup,	*Gözlediği düşman olup,*

Kökcal Seytek kabılan,
Körkömü biyik too bolup,
Oşol kezde Talaska,
Betteşip bende kele albayt.
Opsuz colun toroptur,
Kara kıtay, köp mancu
Kakan çıkpay koloptur,
Kayrattuu mınça bolboptur.
Erendin baarı cıyılıp,
Duşmandın colu tıyılıp,
Örüşün duşman çalbaptır,
Betteşken duşman kalbaptır.
Keçee keñ dünüyö şarında,
Döölötü esen barında,
Bolot kapka ordodon,
Kanıkeydin korgondo,
Bekemdep salgan beş saray,
Berendigi uşunday.
Düynögö kalgan dalayı,

Bozkurt Seytek kaplan,
Görkemi yüce dağ olup,
O zamanlar Talas'a,
Karşı çıkıp kul gelemez.
Uçsuz bucaksız yolunu kesmiş,
Kara Kıtay, çok Mançu
Kakan'dan çıkamaz olmuş,
Bunca gayretli görülmemiş.
Erenlerin hepsi derilip,
Düşmanın yolu kesilip,
Otlağını düşman yağmalamamış,
Karşı duran düşman kalmamış.
Geçende geniş dünya yüzünde,
Devleti esen iken,
Çelik kapılı ordadan,
Kanıkey'in kalesinde,
Pekiştirip yaptığı beş saray,
Yiğitliği böyledir.
Dünyaya kalan nicesi,

Narday bolgon Buurulga
Bölöktöp salgan sarayı.
Bul sancırgaluu saraydın
Sırtınan körsöñ bir saray.
Içine kirseñ miñ saray,
Munun sölökötü bir dalay.
Uyutup uday somdogon,
Kaalgası ak kalay.
At bakkan altı muraapı,
Baymurza menen Akcoltoy,
Kerek bolso Seytekke,
Akıl tapçu kıraakı.
Akcoltoy mınday degen soñ,
Erendin baarı küülönüp,
Baatırdın baarı türdönüp,
Çatıraş oynop utuşup,
Sabadan kımız cutuşup,
Kız kabarın ukkanda,
Kımız içip kızışıp,

Buğra gibi olan Buurul'a
Ayrıca yaptığı sarayı.
Bu görkemli sarayın
Dışından baksan bir saray.
İçine girsen bin saray,
Bunun görünüşü bir başka.
Eritip gümüşten dövülmüş,
Kapısı ak kalay.
At bakan altı seyisi,
Baymurza ile Akcoltoy,
Gerek olsa Seytek'e,
Akıl bulan uyanık.
Akcoltoy böyle dedikten sonra,
Erenlerin hepsi coşup,
Bahadırların hepsi şahlanıp,
Satranç oynayıp yenişip,
Tulumdan kımız yudumlayıp,
Kız haberini duyunca,
Kımız içip kızışıp,

Çekeden terdi sızıltıp,
Duuldaşa tüşüşüp,
Karkıttan arak içişip,
Duuga kirip alıptır.
Anan kalsa arıstandar,
Ayıkpagan tamaşa,
Çuuga kirip kalıptır.
Tilegiñdi bir Kuday,
Tim ele bizge berdi – dep,
Bu kızır çalgan Seytekke
Periden suluu keldi – dep,
Kürkürögön duu bolup,
Bu kün carılgan çuu bolup,
Buga suluudan keldi böödö – dep,
Bul Seytektin taalayı
Atası Semeteyden öödö – dep,
Öödö bolgon sebebi,
Munun atası kökcal Semetey
Ayçüröktü alıptır.
Azap körüp coo coolap,
Ezelki duşman katılıp,

Şakaktan teri sızdırıp,
Gürüldeşip coşup,
Karkıttan rakı içişip,
Şamataya dalıvermiş.
Hele o aslanlar,
Dinmeyen eğlence,
Gürültüye dalıp kalmış.
Dileğini bir Hüda,
Öylece bize verdi – diye,
Bu Hızır dokunmuş Seytek'e
Periden güzel geldi – diye,
Gürleyen şenlik olup,
Bugün yer yaran velvele olup,
Buna güzeli geldi zahmetsiz – diye,
Bu Seytek'in bahtı
Babası Semetey'den üstün – diye,
Üstün olmasının sebebi,
Bunun babası bozkurt Semetey
Ayçürök'ü almıştı.
Azap görüp düşmanla savaşıp,
Ezeli düşman sataşıp,

Acalga başı çatılıp,
Çınkoco, Toltoy eki döö,
Kırgın bolup kalıptır.
Munun atası Çürök alganda,
Azapka curttu salıptır.
Bul taalayı artık Seytekke,
Perinin kızı beytaalay,
Kölüktün birin coorutpay,
Köñülün candın oorutpay,
Özü kelip alıptır.
Kaalasa Kuday bergeni,
Bizge Kadır tün kelip kalıptır.
Curt kubanıp, el tolkup,
Baabedinin bat aytıp,
Ayköl Manas coluna,
Ay tuyak dep at aytıp,
Ar sonundu köp aytıp,

Ecele başı dolanıp,
Çınkoco, Toltoy iki dev,
Kırgın olup kalmıştı.
Bunun babası Çürök'ü alınca,
Azaba yurdu salmıştı.
Bu bahtı üstün Seytek'e,
Perinin kızı bahtsız,
Binitin birini yormadan,
Canların gönlünü ağrıtmadan,
Kendiliğinden gelivermiş.
Dilerse Hüda'nın verdiği,
Bize Kadir gecesi gelivermiş.
Yurt sevinip, el coşup,
Baabedin duasını tez söyleyip,
Aykol Manas yoluna,
Ay toynaklı diye at adayıp,
Her güzeli çok söyleyip,

	Kozgolbogon kayran şer	*Kımıldamayan yiğit aslan*
	Cırgalduu oyun saldırıp,	*Sevinçli oyun kurdurup,*
	Altı cılı tuu kalgan,	*Altı yıl kısır kalan,*
	Ak boz beeni aldırıp.	*Ak boz kısrağı getirtip.*
80810	Beeni alıp kelgende,	*Kısrağı alıp geldiklerinde,*
	Kulagı menen kökülün,	*Kulağı ile perçemini,*
	Korozdoy bolgon kayran er,	*Horoz gibi olan yiğit er,*
	Koşo karmay aldı ele.	*Birlikte kavrayıp tutuverdi.*
	Butun buubay al beeni,	*Ayağını bağlamadan o kısrağın,*
	Başın kesip saldı ele.	*Başını kesip salıverdi.*
	Çoñ atası Manastın	*Büyük atası Manas'ın*
	Arbagına çaldı ele.	*Ruhuna kurban etti.*
	Bala beeni çalganda,	*Çocuk kısrağı kurban edince,*
	Colborston kalgan kayrandın,	*Kaplandan kalan yiğidin,*
80820	Coronun baarı çurkurap,	*Yâranın hepsi çığrışıp,*
	Kabılan Manas kayran er,	*Kaplan Manas yiğit er,*
	Arbagıñda koldo – dep,	*Ruhunla koru – diye,*
	Coldoştun baarı çurkurap,	*Yoldaşların hepsi çığrışıp,*
	Ebegeysiz bul iş – dep,	*Ölçüsüz bu iş – diye,*
	Erendin baarı eeligip,	*Erenlerin hepsi coşup,*
	Cebelüü külük er cigit,	*Silahlı yürük er yiğit,*
	Adamdın baarı celigip,	*İnsanların hepsi kızışıp,*
	Caralgan bende uuluna	*Yaratılmış kul oğluna*
	Cakşılık mendey kelse – dep,	*İyilik benimki gibi gelse – diye,*
80830	Kaalagandı bir Kuday,	*Dileyeni bir Hüda,*
	Adamga mınday berse – dep,	*İnsana böyle verse – diye,*
	Cigitte arman kalabı.	*Yiğitte hasret kalır mı.*
	Taalayına adamdın,	*Bahtına insanın,*
	Uşunday periden suluu kelse – dep,	*Böyle periden güzel gelse – diye, Art kaşı*
	Artkı kaşı sarı altın.	*sarı altın.*
	Curt çurkurap tıyılıp,	*Yurt çığrışıp dinip,*
	El basılıp tınç turup,	*El yatışıp sakin durup,*
	Añgıragan sarayga	*Bomboş duran saraya*
	Cigitterden cügürüp,	*Yiğitlerden koşuşup,*
	At tokuuga bülünüp,	*At eyerlemeye seğirtip,*
80840	Kabılan Seytek kökcaldın,	*Kaplan Seytek bozkurdun,*
	Şer ekeni bilinip,	*Aslan olduğu bilinip,*
	Şamdagayı bolcolsuz,	*Çevikliği ölçüsüz,*

	Kızmatkerler bülünüp.	*Hizmetkârlar telaşlanıp.*
	Küñ casagan ak nokto,	*Cariyenin yaptığı ak yular,*
	Kulansurga çak nokto,	*Kulansur'a denk yular,*
	Okoro tüygön ak nokto,	*Örülüp düğümlenmiş ak yular,*
	Oroşongo çak nokto,	*Heybetliye denk yular,*
	Kulansurga kattırıp,	*Kulansur'a taktırıp,*
	Ok ötpögön sup cabuu	*Ok geçmeyen sof örtüyü*
80850	Onconñdogon buudanga,	*Salınıp yürüyen küheylana,*
	Ürtüktötüp captırıp,	*Örtü diye örttürüp,*
	Bolot taka, kümüş mık	*Çelik nal, gümüş çivi*
	Ayagına kaktırıp.	*Ayağına çaktırıp.*
	Körgön candı çoçutup,	*Gören canı ürkütüp,*
	Körkömdötüp tokutup,	*Süsleyip eyerletip,*
	Bulgarı terdik, kök tokum,	*Sahtiyan teğelti, gök keçe,*
	Buudanga arta saldırıp,	*Küheylana yükletip,*
	Murunku ötkön Almambet,	*Önceden geçen Almambet'ten,*
	Muraaga kalgan ak kañkı	*Mirasa kalan ak kaşlı eyer,*
80860	Munu ordodon aldırdı.	*Bunu ordadan getirtti.*
	Kayrandan kalgan muraa – dep,	*Merhumdan kalan miras – diye,*
	Kalayık köönün kandırdı.	*Halkın gönlünü doyurdu.*
	Köñüldün kanar sebebi	*Gönlün doyma sebebi*
	Al kañkını surasañ,	*O eyeri sorarsan,*
	Kırk kalça menen Bölökbay,	*Kırk kalça ile Bölökbay,*
	Kıyıgın koyboy kınagan.	*Eğrisini koymadan düzeltmiş,*
	Kımındaydan kuragan,	*Zerre zerre kurup yapmış,*
	Kımbattıgın bilgende	*Değerini bilince*
	Kıyla kandar suragan.	*Nice hanlar istedi onu.*
80870	Suraganga berbegen,	*İsteyene verilmedi,*
	Bermek tursun kañkını,	*Vermek şöyle dursun kaltağı,*
	Beydaarat bende minbegen.	*Abdestsiz kul binmedi.*
	Munun aldıñkı kaşı ak altın,	*Bunun ön kaşı ak altın,*
	Aysızda carık bolsun – dep,	*Aysız gecede ışısın diye,*
	Mingendin köönü tolsun – dep,	*Binenin gönlü dolsun diye,*
	Ar kaysı cerin kañkının	*Kaltağın her bir yerini*
	Azemdetip oydurgan.	*Süsleyip oydurmuştu.*
	Aldıñkı, artkı kaşına,	*Ön kaşına, art kaşına,*
	Cakut menen kauhardan	*Yakut ile cevherden*
80880	Çöyçöktöy kılıp koydurgan.	*Çanak gibi işletip koydurmuştu.*

Körkömü başka ak kañkı,
Körgöndün köönün toydurgan.
Kanattuu tulpar Kulansur,
Kalktın baarın çoçutup,
Altın eer, ay mañday
Kulansurga tokutup,
Şamdagayı bolcolsuz.
Şapa-şupa at tokup,
Ayuu köçük, ak bıştan,
Arta sala tartkızıp,
Tuura tartıp cetelep,
Alçaktata bastırıp,
Birin biri cür deşip,
Kabılan atka mingende
Coo kelgendey dürböşüp,
Altın ton kiyip barbayıp,
Ak askar toodoy dardayıp,
Körkömü toodoy körünüp,
Körgöndün köönü bölünüp,
Aç arstanday çamınıp,
Ayköl şer çıktı attanıp,
Coo-caragın şaylanıp,
Kını cok albars baylanıp,
Uñgusu bolot, uçu kurç,
Uçunda tutam ayza alıp,
Kanday oyun bolot – dep,
Kalayık curt cardanıp,

Berişti közdöy bet alıp,
Berender çıktı tandalıp.
Suu bolbosko aldırgan,
Cüktögönü ak çatır,
Narga arttırgan köp baatır,
At bakkan altı muraanı,
Altısı birdey teñ baatır,
Kıraandın baarı col cürüp,
Kızga keyip baratır.
Col baştagan Akcoltoy,
Mingeni külük iz bolup,

Görkemi bambaşka ak kaltak,
Görenin gönlünü doyurmuştu.
Kanatlı tulpar Kulansur,
Halkın hepsini ürkütüp,
Altın eyeri, ay alınlı
Kulansur'a vurdurup,
Çevikliği ölçüsüzdü.
Çarçabuk at eyerleyip,
Ayı sağrılık, ak kolanı,
Aşırtıp atıp çektirip,
Doğruca çekip yedekleyip,
Salına salına yürütüp,
Birbirine "yürü" deyişip,
Kaplan ata bindiğinde
Düşman gelmiş gibi kaynaşıp,
Altın kürk giyip kabarıp,
Ak yalçın dağ gibi gerinip,
Görkemi dağ gibi görünüp,
Görenin gönlü bölünüp,
Aç aslan gibi atılıp,
Ayköl şir çıktı atlanıp,
Silah pusatın kuşanıp,
Kınsız keskin çeliği bağlanıp,
Sapı çelik, ucu keskin,
Ucunda tutam bir mızrak alıp,
"Nasıl bir oyun olacak?" diye,
Ahali cümle bakakalıp,

Beriş'e doğru yüz tutup,
Yiğitler çıktı seçilip.
Susuz kalmasın diye aldırtmış,
Yüklediği ak çadır,
Nerlere yükletmiş nice bahadır,
At bakan altı emektarı,
Altısı birden denk bahadır,
Kıraanların hepsi yol yürüyüp,
Kız için dertlenip gidiyor.
Yol başlatan Akcoltoy,
Bindiği küheylan iz olup,

	Budur, adır buygattı,	*Engebeyi, kırı, kuytuyu,*
80920	Taştap ketip baratır.	*Ardında bırakıp gidiyor.*
	Buurugup cürgön Akcoltoy,	*İçi kaynayan Akcoltoy,*
	Baştap ketip baratır.	*Öne düşüp gidiyor.*
	Kee bir cerge kelgende,	*Kimi yere geldiğinde,*
	Tulparga oynop alışıp,	*Tulparlarla oynaşıp,*
	Turalbay erler carışıp,	*Duramayıp erler yarışıp,*
	Kee bir cerge kelgende,	*Kimi yere geldiğinde,*
	Tüp etekten alışıp,	*Etek dibinden tutuşup,*
	Tügöngürdün baarısı	*Tükenesicelerin hepsi*
	Tügönüşö ketçüdöy,	*Tükenişecekmiş gibisine,*
80930	Tutkagı karmay kalışıp.	*Tutamağından kavrayışıp.*
	Kaçırıp ayza sunuşup,	*Saldırıp mızrak uzatışıp,*
	Kamçı menen çabışıp.	*Kamçı ile vuruşup.*
	Neçen budur, neçen çöl,	*Nice tepe, nice çöl,*
	Erikpey cürüp taştaşıp.	*Usanmadan geçip bıraktılar.*
	Kee bir cerge kelgende,	*Kimi yere geldiğinde,*
	Ukmuştuu oyun baştaşıp.	*Görülmedik oyun başlatıp.*
	Tamaşaga batışıp,	*Eğlenceye dalışıp,*
	Kulandı körüp atışıp,	*Kulan görüp atışıp,*
	Ceyren kuup cetişip,	*Ceylan kovup yetişip,*
80940	Kök börü tartıp ketişip,	*Gökbörü çekip gidişip,*
	Köñüldö sırın çeçişip.	*Gönülde sırrın çözüşüp.*
	Tuu canımdın düynösün,	*Şu canımın dünyasını,*
	Kızık menen ötközüp,	*Zevk ile geçirişip,*
	Ar kızıkka batışıp,	*Her keyfe dalışıp,*
	Kumardın baarın cazışıp.	*Hevesin hepsin gideriştiler.*
	Kele catıp berender,	*Gele gele yiğitler,*
	Meltiregen talaada	*Uçsuz bucaksız ovada*
	Cerden ulak tartışıp.	*Yerden oğlak kapışıp.*
	Sapar cürsö cön cürböy,	*Sefer yürüse boş yürümeyip,*
80950	Uuga kirip alışıp.	*Ava dalıp sarılışıp.*
	Ayıkpagan çoñ kızık,	*Geçmek bilmez büyük zevk,*
	Çuuga kirip alışıp.	*Şamataya dalışıp.*
	At ayabay col cürüp,	*At esirgemeden yol yürüyüp,*
	Alaman koyup carışıp,	*Başıboş salıp yarışıp,*
	Bederi cok bel körüp,	*İz belirmez bel görüp,*
	Bende körbös çöl körüp,	*Kul görmedik çöl görüp,*

Buka kiyik, töö kiyik
Mınday ukmuş can körüp,
Keñ talaada Keñ-Özön
Keñ-Özön cayga kondu ele,
Keñ-Özön konok boldu ele.
A canıbar Keñ-Özön,
Telegeyi teñ özön.
Al özön cayın surasañ,
Alma bışıp köñ bolgon,
Alda süygön cer bolgon.
Bulagı kaynap taşıgan,
Muñkanıp bulbul tañşıgan.
Bulbuldun ünün ukkanda,
Muñduu bende caşıgan.
Aybandan cırtkıç cerdegen,
Akırı bendeden biröö kelbegen.
Kayıñ basıp, uy kılgan,
Colborsu egiz töldögön,
Börü, tülkü cerdegen,
Adırdan arkar çubagan,
Ar makuluk kubangan.
Aral-aral sazında,
Añır, kazı aralaş,
Añkıldaşıp çulagan.
Adam körsö kubangan,
Kimder körgön mınday can,
Körgön can tarkayt kumardan.
Katuu maymıl, köpölök,
Tokoyunda toluptur.
Ay canıbar Keñ-Özön,
Telegeyi teñ özön,

Boğa geyik, deve geyik,
Böyle görülmedik can görüp,
Geniş ovada Keñ-Özön,
Keñ-Özön yurduna kondular,
Keñ-Özön'e konuk oldular.
Ah o güzelim Keñ-Özön,
Her şeyi tam, denk vadi.
O vadinin halin sorarsan,
Elma pişip gübre olmuş,
Allah'ın sevdiği yer olmuş.
Pınarı kaynayıp taşarmış,
İnleyerek bülbül şakırmış.
Bülbülün sesin duyunca,
Dertli kulun gözü yaşarırmış.
Hayvandan yırtıcısı yurt tutmuş,
Sonunda kuldan kimse gelmemiş.
Kayınlığa sinip yuva kurmuş,
Kaplanı ikiz doğurmuş,
Kurt ile tilki yurtlanmış,
Kırlardan arkar dizilmiş,
Her mahluk sevinip coşmuş.
Ada ada sazlığında,
Angut ile kaz karışık,
Bağrışarak yüzermiş.
İnsan görse sevinirmiş,
Kimler görmüş böyle can,
Gören canın hevesi dağılır.
Yaman maymun, kelebek,
Ormanında dolup taşmış.
Ah güzelim Keñ-Özön,
Her şeyi tam, denk vadi,

Cer soorusu turbaybı,
Cerdese adam tunbaybı.
Baltırkanı bilektey,
Maralı ürküp dır koyso,
Mala kaşka inektey.
Calbıragı cargaktay,
Karagatı barmaktay,

Yerin öz bağrı değil mi,
Yurt tutsa insan huzur bulmaz mı.
Baldıranı bilek gibi,
Maralı ürküp fırlasa,
Al alınlı ak inek gibi.
Yaprağı tirşe gibi,
Frenküzümü parmak gibi,

Keskeldirik cılanday,
Ur koyonu kulanday.
Kumurskası tayganday,
Kuday Taala cırtkıçtı
Caratkan eken ar kanday.
Arstan, mışık, colbors, kuş,
Kökcaldardın künü tuup,
Bugup bugu atışıp,
Bugunu atıp soyuşup,
Kül aralaş kanduu boor
Külüstöndör toyuşup.
Añda cürgön kızıgı,
Artık söölöt boluşup,
Añ kızıgı mamınday.
Altı kün anda boluşup,
Buka kiyik, töö kiyik,
Munun baarın atışıp,
Kaman çıksa aldınan
Nayza menen cançışıp,
Köp kızıkka batışıp.
Ötük çeçip, but sunup,
Kebelbey uktap catışıp.
Zıñ-zıñ etip kenebey,
Ayuu menen kamandı
Azuuluu duşman eken – dep,
Buçkagına teñebey.
Erdik menen şerdikti,
Alda Taala kuduret
Bergen eken çenebey.
Şay koldogon kayran er –
Telegeyi teñ oşol.
Temir kapka çep oşol,
Akılı dayra keñ oşol.

Kuraalı, Kutubiyiñden,
Arta tuulgan er oşol.
Tañ şookumdap turganda,
Tañ atardın muzdak cel
Zırkırap betke urganda,

Kertenkelesi yılan gibi,
Yaban tavşanı kulan gibi.
Karıncası tazı gibi,
Kadir Tanrı yırtıcıyı
Yaratmış türlü türlü.
Aslan, kedi, kaplan, kuş,
Bozkurtların günü doğmuş,
Pusuya sinip buğu vurup,
Buğuyu vurup boğazlayıp,
Kül karışık kanlı ciğere
Yiğitler yiyip doyup.
Avda geçen zevkiyle,
Üstün debdebe kuşanıp,
Av zevki işte böyle.
Altı gün orada kalıp,
Boğa geyik, deve geyik,
Bunların hepsini vurup,
Domuz çıksa önlerinden
Mızrak ile saplaşıp,
Çok zevke dalıştılar.
Çizme çıkarıp, bacak uzatıp,
Kımıldamadan uyudular.
Vız vız etse de aldırmadan,
Ayı ile domuzu
"Azı dişli düşman imiş" diye,
Topuğuna denk tutmadan.
Erliği ile şirliği,
Kadir Mevla kudretiyle
Vermiş idi ölçüsüz.
Şay koruduğu yiğit er —
Her şeyi tam olan odur.
Demir kapılı kale odur,
Aklı derya, engin odur.

Kuraalı'dan, Kutubiy'inden,
Üstün doğmuş er odur.
Tan pırıltısı belirince,
Tan atımının soğuk yeli
Sızlatıp yüze vurunca,

Mına oşondo Akcoltoy
Tattuu uykudan oygonup,
Oñ cagına tolgonup,
Uktabay köñül bölünüp,
Aç arstanday komdonup,
Uykudan Coltoy oygonup,
Şaşıp namaz okunup,
Kulan calduu Kulansur,
Kulansurdu tokunup,
Köp süylöböy, til aytpay,
Cürögü tolkup süyünüp,
Perizaada beybaktın
Kelgendigi bilinip,
Erte aytkanı keç bolup,
Perizaada beybaktın
Bet alıp cüzün körmökkö,
Eki közü tört bolup.
Pendeçilik kurusun,
Çımınday canı çırkırap,
Tolkup köñül bölünüp,
Aşık otu elestep,
Közgö cakın körünüp,
Abañ kıraan Akcoltoy –
Sapar çıksa san koldoy,
Akılga dıykan darıya,
Alıskı menen cakındı
Aşkere bilgen oluya.
Bilbes işke tañılbayt,
Aydın karañgısında
Izge salsa cañılbayt.
Közü köröt alıstan,
Köp çogulup süylösö
Ceke çıgat carıştan.
Düyüm tozok, müşküldün
Tüyünün çeçken daanışman.

Kara kıldı kak cargan,
Kapılet cerden olco algan.
Kaarduu duşman müşkülgö,

İşte o zaman Akcoltoy
Tatlı uykudan uyanıp,
Sağ yanına dönünüp,
Uyumadan gönlü bölünüp,
Aç aslan gibi kasılıp,
Uykudan Coltoy uyanıp,
Aceleyle namazın kılıp,
Kulan yeleli Kulansur,
Kulansur'u eyerleyip,
Çok söylemeden, dil dökmeden,
Yüreği coşup sevinip,
Peri kızı biçarenin
Geldiği belli olup,
Erken dediği geç olup,
Peri kızı biçarenin
Yönelip yüzünü görmeye,
İki gözü dört olup.
Kulluk beşerlik kurusun,
Sinek kadar canı çırpınıp,
Coşan gönlü bölünüp,
Aşk ateşi gözde canlanıp,
Göze yakın görünüp,
Ağan kıraan Akcoltoy —
Sefere çıksa sayısız orduya denk,
Akılda engin bir derya,
Uzak ile yakını
Apaçık bilen evliya.
Bilmediği işe şaşmaz,
Ayın karanlığında
İze düşse yanılmaz.
Gözü görür uzaktan,
Çok toplanıp konuşulsa
Tek başına öne çıkar yarıştan.
Türlü tasanın, müşkülün
Düğümün çözen bilgedir.

Kara kılı ortadan yaran,
Gafil yerden ganimet alan.
Kahırlı düşman müşküle,

	Kayra tartpay kol salgan.	*Geri dönmeden el salan.*
	Babadan kalgan muraapı,	*Atadan kalma kılavuzu,*
	Baraanı toodoy sınaakı.	*Heybeti dağ gibi sınanmışı.*
	Kökcal Seytek sultandın	*Bozkurt Seytek sultanın*
	Cel tiybegen çınarı,	*Yel değmemiş çınarı,*
	Agıtsa candı kutkarbas,	*Salıverse can kurtarmaz,*
	Arstanday çunagı.	*Aslan gibi yamanı.*
	Ak kuunu köldön uçurbas,	*Ak kuğuyu gölden uçurtmaz,*
	Kara kaşka tınarı.	*Kara kaşka doğanı.*
81080	Kokustan kaptap sel cürsö,	*Ansızın sel bassa da,*
	Kozgolboston bılk etpey,	*Kımıldamadan, yerinden oynamadan,*
	Coodon korkup kılt etpey,	*Düşmandan korkup irkilmeden,*
	Tuu tübündö turaarı.	*Tuğ dibinde durandır.*
	Balaaluu müşkül iş kelse,	*Belalı müşkül iş gelse,*
	Bir çuñkurda ölörü.	*Bir çukurda ölendir.*
	Ölüşö turgan sebebi –	*Ölüşecek olmalarının sebebi —*
	Ubadaluu şert kılgan,	*Vaatli ant içmişler,*
	Uşunçalık bek kılgan.	*Bunca sağlam kılmışlar.*
	Ak buuday unun çaynaşıp,	*Ak buğday ununu çiğneyip,*
81090	Bolottun mizin calaşıp,	*Çeliğin ağzını yalayıp,*
	Mına mintip şert kılgan,	*İşte böyle ant içmişler,*
	Ubadanı bek kılgan.	*Vaadi sağlam kılmışlar.*
	Kıyamattık dos bolgon,	*Kıyametlik dost olmuşlar,*
	Seytek menen Akcoltoy	*Seytek ile Akcoltoy*
	Ayıldaş birge kondu – dep,	*Aynı avılda kondu diye,*
	Al emes, kıtaydan kança kozgolgon.	*O değil, Kıtay'dan nicesi ayaklanmış.*
	Altı karış kazandı	*Altı karış kazanı*
	Baatırdıgı, şerdigi	*Bahadırlığı, şirliği,*
	Akcoltoy, Seytek atı uykaş,	*Akcoltoy, Seytek adı uyaklı,*
	Egiz arstan eki şer,	*İkiz aslan, iki şir,*
81100	Kaydan bolsun kemdigi.	*Nereden olsun eksiği.*
	Coo bettese kıraakı,	*Düşmanla yüzleşse keskin gözlü,*
	Cortulga cürsö muraapı.	*Akına çıksa kılavuz.*
	Aalamga tatır sınaakı.	*Âleme değer sınanmışı.*
	Sapar cürsö can birge,	*Sefere çıksa can bir,*
	Örüüdö cürsö mal birge,	*Konakta dursa mal bir,*
	Kazına, mülkü cıygandaş,	*Hazinesi, mülkü ortak,*
	Ölüp ketse ıymandaş.	*Ölüp gitse imandaş.*

Aşı birge coroloş,
Ayılı birge koroolоş.
Er Akcoltoy muraapı,
Aşıp-şaşıp kayran er
Coo-caragın şaylanıp,
Calantıp kılıç baylanıp,
Bereniñ kayda ayanıp,
Sır barañdı tayanıp,
Küñgürönüp küülönüp,
Neçen türdüü türdönüp,
Baylanuu turgan Kulunsur
Anı çeçip Akcoltoy,
Aşıp-şaşıp bülünüp,
Altın taman üzöñgü
Teppey ırgıp tüyülüp,
Kulunsurdu mindi emi.
Kutpa caktı bet alıp,
Abañ Coltoy cürdü emi.
Astındagı Kulunsur
Çapçıgan ceri bırkırap,
Koyo berse kuturgur,
Uçuuçuday dırkırap.
Kuyrugu kuçak, calı bar,
Kuyunday uçat canıbar,
Caraganı sümbödöy,
Tüyülgönü bürgödöy.
Çoku söögü kumganday,
Soorusunda üç koşkon
Asıp koyso turganday.
Akcoltoydun Kulunsur
Aybandan başka mamınday.
Eki koldun arası,
Tabılgıluu kolottoy.
Mañdayında kaşka tiş,
Taptap koygon bolottoy.
Can baspagan Keñ-Özön,
Özönü caykın darıya,
Cerden ketken turbaybı,
Maşayak attuu oluya.

Aşı bir, sofradaş,
Avılı bir, ağıldaş.
Er Akcoltoy kılavuz,
Koşup acele ederek yiğit er
Silah pusatın kuşanıp,
Parlatıp kılıç bağlanıp,
Yiğidin nerde çekinmesi,
Sır tüfeğe dayanıp,
Homurdanıp coşarak,
Nice türlü hale girip,
Bağlı duran Kulunsur,
Onu çözüp Akcoltoy,
Koşuşturup telaşlanıp,
Altın tabanlı üzengiye
Basmadan sıçrayıp toplanıp,
Kulunsur'a bindi şimdi.
Kıble yanına yüz tutup,
Ağan Coltoy yürüdü şimdi.
Altındaki Kulunsur,
Eşelediği yer paralanıp,
Koyverse o kudurmuşu,
Uçacakmışçasına hızlanıp.
Kuyruğu kucak, yelesi var,
Kasırga gibi uçar hayvancağız,
Yarayışı harbi çubuğu gibi,
Toplanışı pire gibi.
Tepe kemiği ibrik gibi,
Sağrısında üç bohça
Assan yük durur gibi.
Akcoltoy'un Kulunsur'u,
Hayvandan bambaşka, işte böyle.
İki ön bacağının arası,
Tavulgalı dere gibi.
Alnında kaşka dişi,
Tavlanmış çelik gibi.
Can basmamış Keñ-Özön,
Vadisi taşkın derya,
Yerden göçüp gitmiş değil mi,
Maşayak adlı evliya.

Tarkabayt körsö kumarı,
Asmandagan çınarı,
Kayıñ, terek aralaş,
Tolup catkan buları.
Örük, kurma, alça bar,
Biz körbögön kança bar,
Katın maymıl ketelek,
Töldöp catat kançalar.
Buka kiyik, töö kiyik,
Can bütköndün baarı bar.
Cer üstündö aybanat,
Caralgan eken abıdan.
Bul carıktık Keñ-Özön.
Telegeyi teñ özön,
Cañgagı bışıp say tolgon,
Alması çirip köñ bolgon,
Uşunday beyiş cer bolgon.
Cer sonunu turbaybı,
Cerdeginin baarı bar,
Cerdegen adam tunbaybı.
Kızıgına can toyboyt,
Işkıluu adam ketkisiz.
Tamaşasın kubalap,
Tirüü bende cetkisiz.
Añga ışkıluu azamat,
Başka cakka ketkisiz.
Can körbögön dalay bar,
Çoñdugu attın başınday,
Çayan degen aram bar.
Munu körüp Akcoltoy,
Kulunsur oozun burdu emi.
Adır-budur beleske,
Añ-tañ kalıp turdu emi.
Çardoo çardap, cer çalıp,
Neçen kaçkan añ körüp,
Ar bir ukmuş can körüp,
Karap turdu sargarıp,
Bul sonunga tañ kalıp.

Görse hevesi dağılmaz,
Göğe uzanan çınarı,
Kayın, kavak karışık,
Dolup yatan söğütleri.
Kayısı, hurma, vişne var,
Bizim görmediğimiz nicesi var,
Dişi maymun sürüleşmiş,
Yavrulayıp durur niceler.
Boğa geyik, deve geyik,
Can taşıyanın hepsi var.
Yeryüzündeki hayvanat,
Yaratılmış eksiksizce.
Bu mübarek Keñ-Özön.
Her şeyi tam, denk vadi,
Cevizi olgunlaşıp dere dolmuş,
Elması çürüyüp gübre olmuş,
Böyle cennet bir yer olmuş.
Yerin güzeli değil mi,
Yerdekinin hepsi var,
Yurt tutan insan huzur bulmaz mı.
Zevkine can doymaz,
Meraklı insan ayrılamaz.
Eğlencesini kovalayıp,
Diri kul sonuna eremez.
Ava meraklı yiğit,
Başka yana gidemez.
Can görmedik nicesi var,
Büyüklüğü at başı kadar,
Çayan denen haramı var.
Bunu görüp Akcoltoy,
Kulunsur'un ağzını çevirdi şimdi.
Engebeli inişli yokuşta,
Şaşakalıp durdu şimdi.
Dolanıp gezip, yer yoklayıp,
Nice kaçan av görüp,
Türlü görülmedik can görüp,
Bakıp durdu sararıp,
Bu güzelliğe şaşırıp.

Ayban aşpas kara kır,
Adam aşçu bel emes.

Hayvan aşmaz kara sırt,
İnsan aşacak bel değil.

Bul carıktık Keñ-Özön –
Mından murun babalar,
Ceti ata körgön cer emes.
Körsö kumar tarkabayt,
Keñ-Özöndün buları
Ölgönçöktü tarkabayt,
Bul özöndün kumarı
Carkıldap tiyip kün ötpöyt,
Karargan boydon tün ötpöyt.
Oposu cok kuu düynö,
Bul calgandan kim ötpöyt.
Abıdan körüp bulardı,
Abdan kıldı kumardı.
Köñülü tolkup kubanıp,
Körüp turdu özöndö
Ömürlükkö cer kılıp,
Köçürüp kelsem öz eldi.
Kızık oyun, tamaşa
Batpay turgan cer beken.
Kımız içip, kızuulap,
Catpay turgan cer beken.
Almabaş barañ asınıp,
Ayuu menen colborsun
Atpay turgan cer beken,
Ayılda altın er cigit,
Tappay turgan cer beken.
Öyüz-büyüz özöngö,
Konboy turgan cer beken.
Er cigittin köönünö,
Tolboy turgan cer beken.
Tamaşaga boz baldar
Batpay turgan cer beken?
Barañdatıp bugusun
Atpay turgan cer beken?
Külüktü baylap özöngö,
Çappay turgan cer beken?

Bu mübarek Keñ-Özön —
Bundan önce ataların,
Yedi ceddin gördüğü yer değil.
Görse heves dağılmaz,
Keñ-Özön'ün bu yerleri,
Ölünceye dek dağılmaz,
Bu vadinin hevesiyle
Parıldayıp doğan gün geçmez,
Kararan halde gece geçmez.
Vefası yok kahpe dünya,
Bu yalandan kim geçmez.
İyice görüp bunları,
İyicene giderdi hevesini.
Gönlü coşup sevinerek,
Bakıp durdu vadide:
"Ömürlük yurt edinip,
Göçürüp getirsem öz eli.
Hoş oyuna, eğlenceye
Sığılmayacak yer midir?
Kımız içip, keyiflenip,
Yatılmayacak yer midir?
Almabaş tüfeği kuşanıp,
Ayı ile kaplanını
Vurulmayacak yer midir?
Avılda altın er yiğidin,
Bulunmayacağı yer midir?
Karşılıklı iki yakasına,
Konulmayacak yer midir?
Er yiğidin gönlüne,
Dolmayacak yer midir?
Eğlenceye boz oğlanların
Dalmayacağı yer midir?
Tüfek patlatıp buğusunu
Vurmayacağı yer midir?
Küheylanı bağlayıp vadiye,
Koşturmayacağı yer midir?

Küldüü çuçuk mergençi,
Cebey turgan cer beken?
Kündö bali, cigitke,
Debey turgan cer beken?

Küllü iliği avcının,
Yemeyeceği yer midir?
Her gün "aferin" yiğide,
Denmeyecek yer midir?

Buluttay uçkan tulpardı,
Minbey turgan cer beken?
Muñ tarkatıp er adam,
Cürböy turgan cer beken?
Körgöndün köönü bölünöt,
Bul carıktık Keñ-Özön
Beyişke katar körünöt.
Dünüyösü çaçılat,
Bul carıktık özöndü
Körüp köñül açılat.
Özöndün ayak al cagı,
Köönö-Turpan ar cagı,
Köçük cagı çoñ Barbar,
Kömkörülgön Op dayra.
Buyurbagan bul cerge,
Suktanganda ne payda!
Körkömü sonun Keñ-Özön –
Telegeyi teñ özön.
Al özöndün boyunda
Akıl cetpes çınar bar.
Çınarına köz salsa,
Çın kızıktuu bular bar.
Bir cagında çınardın
Bozala tuygun kuş tuugan.
Bir cagına çınardın,
Samsaalap uçkan çar tuugan.
Aralaşa çınarga,
Ala karga al tuugan,
Ala moyun çar tuugan,
Can bütköndün baarı tuugan.
Azuuluudan arıstan,
Atpay turgan cer beken?
Ar sonundun baarına,
Batpay turgan cer beken» –

Bulut gibi uçan tulpara,
Binilmeyecek yer midir?
Dert dağıtıp er insanın,
Gezmeyeceği yer midir?
Görenin gönlü bölünür,
Bu mübarek Keñ-Özön,
Cennete denk görünür.
Dünyalığı saçılır,
Bu mübarek vadiyi
Görüp gönül açılır.
Vadinin aşağı öte yanı,
Köhne-Turpan'ın ardı,
Arka yanı büyük Barbar,
Devrilip akan Op deryası.
Nasip olmayan bu yere,
İmrenince ne fayda!
Görkemi güzel Keñ-Özön —
Her şeyi tam, denk vadi.
O vadinin boyunda
Akıl ermez çınar var.
Çınarına göz salınsa,
Gerçekten ilginç bunlar var.
Bir yanında çınarın,
Boz ala atmaca kuş yavrulamış.
Bir yanına çınarın,
Salkım salkım uçan çaylak yavrulamış.
Karışarak çınara,
Ala karga da yavrulamış,
Ala boyunlu çaylak yavrulamış,
Can taşıyanın hepsi yavrulamış.
Azı dişliden aslanı,
Vurulmayacak yer midir?
Her güzelin hepsine,
Dalınmayacak yer midir?" —

Dep, oşentip Akcoltoy,
Aybatı bar san koldoy.
Toyuna tokson soyulgan,
Bet algan cerden col bolup,
Beren bolup cürsün – dep,
Atı Akcoltoy koyulgan.

Deyip, öylece Akcoltoy,
Heybeti var sayısız ordu gibi.
Toyunda doksan mal kesilmiş,
Yöneldiği yerden yolu açılıp,
"Yiğit olup yürüsün" diye,
Adı Akcoltoy konulmuş.

Aç bolottoy taptalgan,
Cortup çıksa col bolup,
Acalduu duşman kaptalgan.
Atışa çıkkan coo bolso,
Ayagında taptalgan.
Kezikkendi kemirgen,
Kabılandı kaysagan.
Kambıldıgı bir başka,
Kaçırıp saygan ayzadan,
Kulunsurdu baylagan.
Atışa çıgıp coo kelse,
Astına salıp aydagan.
Azuuga salıp çaynagan,
Aleki saat caylagan.
Aybatı candan bir başka,
Al arstandın colun baylagan.
Mına oşondo Akcoltoy,
Cerdi körüp celigip,
Cetkileñ kökcal eeligip,
Keñ-Özöndün belinde,
Kara çoku señirge,
Can baspagan talaaga,
Adır-küdür salaaga,
Tübündö Karool-Döbögö
Çıgıp keldi Akcoltoy.
Arı cagın karasa –
Kez cetpegen munarık.
Bıyak cagın karasa –
Akıl cetkis tunarık.
Adamdın közü caynagan,
Kezikse şoru kaynagan.
Küñgürögön Kara-Şor,

Aç çelik gibi tavlanmış,
Akına çıksa yolu açılıp,
Ecelli düşman önüne yığılmış.
Atışmaya çıkan düşman olsa,
Sonunda ayakta çiğnenmiş.
Rast geleni kemirmiş,
Parsı bile dişlemiş.
Ustalığı bambaşka,
Saldırıp sapladığı mızraktan,
Kulunsur'u bağlamış.
Atışmaya çıkıp düşman gelse,
Önüne katıp sürmüş.
Azı dişine alıp çiğnemiş,
Göz açıp kapayınca haklamış.
Heybeti candan bambaşka,
O aslanın yolunu bağlamış.
İşte o zaman Akcoltoy,
Yeri görüp coşarak,
Yaman bozkurt heveslenip,
Keñ-Özön'ün belinde,
Kara tepeli doruğa,
Can basmamış ovaya,
Engebeli inişli vadiye,
Dibindeki Karool-Döbö'ye
Çıkıp geldi Akcoltoy.
Öte yanına baksa —
Göz yetmez bir pus.
Beri yanına baksa —
Akıl ermez bir duman.
İnsanın gözü kamaşmış,
Rast gelenin çilesi kaynamış.
Uğuldayan Kara-Şor,

Topurak toodoy cıyılgan.
Kündö baskan canıbar,
Kündö ırısı kıyılgan,
Küyrök çöbü cıyılgan.
Kündö bassa makuluk,
Kündö ırısı kıyılgan,
Kulanı oynop kez bolso,
Söögü toodoy cıyılgan.

Toprak dağ gibi yığılmış.
Her gün geçen hayvancağızın,
Her gün kısmeti kesilmiş,
Kuruyan çöpü yığılmış.
Her gün geçse mahlukun,
Her gün canı kıyılmış,
Kulanı oynayıp rast gelse,
Kemiği dağ gibi yığılmış.

Köz cetpegen Kara-Şor,
Kezikken kaytpas caman col.
Can-canıbar aybanat,
Kattabay biri tıyılgan.
Erdemsinip bargan can,
Amanat canı kıyılgan.
Bul kızıktı karañar,
Oşol cerdi cerdegen,
Önögün canga berbegen.
Ar candardı tim sorgon,
Attay, töödöy kara mal
Biröönön birin zor kılıp,
Biröönö birin kor kılıp,
Bul utuştuu karañar.
Tömön cakkı çetinde,
Kadimki Barbar şaarı bar.
Oşol şaar içinde
Altın, kümüş barça bar,
Dünüyösü kança bar.
Canga olcosun berbegen,
Candar basıp kirbegen,
Anı körüp Akcoltoy
Cerden sonun mına – dep,
Añ-tañ kaldı kuu Coltoy.
Turgan cerin surasañ,
Kaşatı biyik kara kır,
Caratılgan düynödön
Akcoltoy kördü mınday sır.
Kün çıgışı bu müşkül,
Köz baylagan tün eken,

Göz yetmez Kara-Şor,
Rast gelen dönmez kötü yol.
Canlı mahluk, hayvanat,
Uğramaz olmuş, hepsi kesilmiş.
Yiğitlenip varan canın,
Emanet canı kıyılmış.
Bu ilginçliğe bakın,
O yeri yurt edinen,
Avını kimseye kaptırmayan.
Her canları dosdoğru emen,
At gibi, deve gibi kara malı,
Birinden birini zorlu kılıp,
Birine birini hor kılıp,
Bu üstünlük oyununa bakın.
Aşağı yandaki ucunda,
Bildik Barbar şehri var.
O şehrin içinde
Altın, gümüş, kumaş var,
Dünyalığı nice nice var.
Cana ganimetin vermeyen,
Canların basıp giremediği,
Onu görüp Akcoltoy,
"Yerin güzeli işte bu" diye,
Şaşakaldı kurnaz Coltoy.
Durduğu yeri sorarsan,
Yamacı yüksek kara sırt,
Yaratılmış dünyadan
Akcoltoy gördü böyle sır.
Gündoğusu bu müşkül,
Göz bağlayan gece imiş,

Belesi adır bel eken.
Acıdaardan kara Mar
Meken kılgan cer eken.
Munu kördü Akcoltoy,
Maderisi baspagan,
Cerdi kördü Akcoltoy.
Dardaygan özön ceegine,
Akılı sandap bölünüp,
Astındagı Kulunsur
Tartıp oozun burdu ele.

Yokuşu engebeli bel imiş.
Ejderhadan kara Mar,
Mesken kılmış yer imiş.
Bunu gördü Akcoltoy,
İnsanoğlunun basmadığı,
Yeri gördü Akcoltoy.
Genişçe yayılan vadi kıyısına,
Aklı bin türlü bölünüp,
Altındaki Kulunsur'un
Çekip ağzını çevirdi.

Murunku ötkön Manastan
Belekke kalgan çoñ dürbü
Boosun çeçpey moynunan,
Suurup alıp koynunan,
Baatırlıgın aşırıp,
Er ekeni bilinip,
Karagan munu makuluk,
Kaçıp candan tüñülüp.
Kulunsurdun üstünö
Kıyşaya tartıp oturup,
Kıyalına tolturup,
Coo börüsü kayran er
Akılı kılt dep kenebey,
Azap menen acaldı
Akırı ölüm anık – dep,
Buçkagına teñebey.
Ayköldön kalgan dürbünün
Çıgırıgın imerip,
Çındap közgö ciberip,
Buramasın imerip,
Burup közgö ciberip,
Keñ-Özöndün kerüügö,
Peri oynogon cerine,
Kızıgı kıyın batkalga,
Ayday suluu Akbermet
Perizaada beytaalay
Selkinçek salıp catkanga,
Kerilip karap kaldı ele.

Önceden geçen Manas'tan
Yadigâr kalan büyük dürbünün
Bağını çözmeden boynundan,
Sıyırıp alıp koynundan,
Bahadırlığın aşırıp,
Er olduğu bilinip,
Buna bakan mahluk,
Kaçıp candan umut kesip.
Kulunsur'un üstünde
Yan yatarak oturup,
Hayaline doldurup,
Düşman kurdu yiğit er,
Aklı ürperse de aldırmadan,
Azap ile eceli,
"Sonunda ölüm gerçek" diye,
Topuğuna denk tutmadan.
Ayköl'den kalan dürbünün
Çıkrığını çevirip,
Gerçekten göze tutup,
Burgusunu çevirip,
Çevirip göze tutup,
Keñ-Özön'ün yamacına,
Peri oynayan yerine,
Zevki çetin dar geçide,
Ay gibi güzel Akbermet,
Peri kızı bahtsızın
Salıncak kurup salındığına,
Gerilip bakıp kaldı.

Kıyarıp tütün bölünüp,
Kızıl çatır, kök çatır,
Kızıl-tazıl dünüyö
Kız buyumu körünöt.
Asmandap tütün bölünöt,
Ar kanday kızık körünöt.
Abaylap körgön adamdın
Akılı ayran bölünöt.
Alban türdüü sonun bar,
Kız buyumu körünöt.
Seyildikke tiktirgen,
Kutpa cakta ak çatır.

Süzülüp duman ayrılıp,
Kızıl çadır, gök çadır,
Rengârenk dünyalık,
Kız eşyası görünür.
Göğe ağıp duman bölünür,
Türlü türlü güzellik görünür.
Dikkatle bakan insanın
Aklı hayran, bölünür.
Envai türlü güzellik var,
Kız eşyası görünür.
Gezinti için diktirilmiş,
Kıble yanında ak çadır.

Al çatırdı baykasa,
Türkügü altın, boosu cez,
Dünüyögö keldi kez.
Periden kelgen bolboso,
Bendeden bolboyt mınday kez.
Al çatırdın keñdigi,
Atı çatır, ak saray –
Asemdetken karandın
Añgemesi bir dalay.
Oozu calgız bir çatır,
Ar cagı başka köründgön,
İçin körsöñ miñ çatır.
Bir burçunda çatırdın
Kökcal Seytek, Akcoltoy
Ordo atışıp catkanday.
Bir cagında çatırdın,
Kız izdegen er Seytek
Kaşında on üç cigiti,
At-tonu menen batkanday.
Bir burçunda çatırdın
Perinin kızı Bermettin,
Canında seksen kızı bar,
Baarısı kenen batkanday.
Anı körgön Akcoltoy,
Kantip tursun şattanbay.
Çatırdın oozu cagında,

O çadıra dikkat etse,
Direği altın, bağı tunç,
Dünyaya bir kez geldi böylesi.
Periden gelmiş olmasa,
Kuldan olmaz böyle rastlantı.
O çadırın genişliği,
Adı çadır, ak saray —
Süsleyip bezeyen ustanın
Hüner hikâyesi bir hayli.
Ağzı tek olan bir çadır,
Ardı başka görünen,
İçin görsen bin çadır.
Bir köşesinde çadırın,
Bozkurt Seytek, Akcoltoy
Ordo atışıp yatacak kadar.
Bir yanında çadırın,
Kız arayan er Seytek,
Yanında on üç yiğidi,
Atı donuyla sığacak kadar.
Bir köşesinde çadırın,
Perinin kızı Bermet'in,
Yanında seksen kızı var,
Hepsi rahatça sığacak kadar.
Onu gören Akcoltoy,
Nasıl dursun sevinmeden.
Çadırın kapısı yanında,

Karap turat bakmaçı,
Bakmaçını suraba.
Bermetten buyruk alçusu,
Candap iygen cagına,
Balaketti salçusu.
Çoyunbaş alıp kamıngan,
Adamdın murdu, kulagın
Tumar kılıp tagıngan.
Sıyagın sırttan körgön can,
Akılınan taanılgan.
Perizaada beytaalay
Alban türlüü balbandan,
Asemdetip koydurgan.
Meltiregen beytaalay,

Bakıp durur bekçisi,
Bekçiyi hiç sorma.
Bermet'ten buyruk alacak olan,
Yanaşıp salındığı yana,
Belayı salacak olan.
Gürzü alıp hazırlanmış,
İnsanın burnunu, kulağını
Muska yapıp takınmış.
Kılığını dıştan gören can,
Aklından olurmuş.
Peri kızı bahtsız,
Türlü türlü pehlivandan,
Süsleyip dizdirmiş.
Salınıp duran bahtsız,

Şay koldogon şer bolso,
Babasın tartkan er bolso,
Balbandardı aralap,
Sakçı cinin kaksın – dep,
Atasın tartpas can bolso
Öz düynösün çaçsın – dep,
Öröpküp kayra kaçsın – dep,
Kara kökcal er bolso,
Kankor sultan er bolso,
Kaarın tögüp bürkölüp,
Balbandarga kirer – dep,
Uygu-tuygu çır kılıp,
Çöl tüşürüp ier – dep,
Kırgın kılıp, çañ salıp,
Kabılanday kol salıp,
Kapşıtınan tier – dep,
Eselek korkok can bolso,
Akıl tappay şaşar – dep,
Ayılın közdöy kaçar – dep,
Balbandan sakçı er koyup,
Ar balaanı teñ koyup,
Meltiregen beytaalay
Perizaada beybagıñ,
Bek akılman uşunday.

Şay'ın koruduğu şir ise,
Atasına çekmiş er ise,
Pehlivanları yararak,
"Bekçinin cinini kırsın" diye,
Atasına çekmemiş can ise,
"Öz dünyalığın saçsın" diye,
"Ürküp geri kaçsın" diye,
Kara bozkurt er ise,
Hunhar sultan er ise,
Kahrını döküp bulutlanıp,
"Pehlivanlara dalar" diye,
Karman çorman kavga koparıp,
"Çöle sürüp atar" diye,
Kırgın kılıp, toz koparıp,
Pars gibi el salıp,
"Böğründen vurur" diye,
Şaşkın korkak can ise,
"Akıl bulamaz, şaşırır" diye,
"Avılına doğru kaçar" diye,
Pehlivandan bekçi er koyup,
Her belayı birlikte koyup,
Salınıp duran bahtsız,
Peri kızı biçaren,
Pek akıllıdır işte böyle.

	Berendi sınap tiyüügö,	*Yiğidi sınayıp varmak için,*
	Erdik, şerdik bolcolun	*Erlik, şirlik ölçüsünü*
	Uşintip sınap bilüügö,	*Böylece sınayıp bilmek için,*
	Caman bolso Seytekti	*Kötü çıkarsa Seytek'e,*
	Tiymek turmak coloboy,	*Varmak şöyle dursun yaklaşmadan,*
	Bar düynösün çaçuuga,	*Var dünyalığını saçmaya,*
	Sıykır okup kubulup,	*Sihir okuyup dönüşüp,*
	Perini közdöy kaçuuga,	*Periye doğru kaçmaya,*
	Akıl menen oylonup,	*Akıl ile düşünüp,*
81460	Ar nemeni köp oylop,	*Her şeyi çokça düşünüp,*
	Beren bolso Seytekke	*Yiğit çıkarsa Seytek'le,*
	Tamaşaga batalı.	*Eğlenceye dalmaya.*
	Bir tabaktan et ceşip,	*Bir tabaktan et yiyip,*
	Kezigişip körüügö,	*Buluşup görüşmek için,*
	Köönünö tolso Seytektin	*Gönlüne yatarsa Seytek,*
	Artınan cürüp ölüügö,	*Ardınca gidip ölmek için,*
	Saktap cürgön boyunda,	*Saklayıp geldiği vücudunda,*
	Amanatın berüügö.	*Emanetini vermek için.*
	Baatırdıgın şerdigin,	*Bahadırlığını, şirliğini,*
81470	Baykap Bermet bilüügö,	*Gözleyip Bermet bilmek için,*
	Köñülünö tolturup,	*Gönlüne doldurup,*
	Andan kiyin tiyüügö.	*Ondan sonra varmak için.*
	Koşolongon beytaalay,	*Nazlanıp süzülen bahtsız,*
	Tiygen ayday dünüyö.	*Doğan ay gibi dünyalık.*
	Keremettüü oñbogur,	*Kerametli yaman kız,*
	At arıtıp, cer çalıp,	*At yorup, yer yoklayıp,*
	It agıtıp, kuş salıp,	*İt salıp, kuş uçurup,*
	Erdik sını bar bolso,	*Erlik sınavı varsa onda,*
	Akırı izdep keler – dep,	*"Sonunda arayıp gelir" diye,*
81480	Izdep kelse körör – dep,	*"Arayıp gelse görür" diye,*
	Cürögü taykı al bolso,	*Yüreği kıt biriyse o,*
	Acaldan murun ölör – dep,	*"Ecelinden önce ölür" diye,*
	Ölüp kalsa Akbermet	*"Ölüp kalırsa Akbermet,*
	Oşondo bir kün körör – dep.	*O zaman bir gün görür" diye.*
	Balbandan cıygan başkaça,	*Pehlivandan topladığı başkaca,*
	Baatırları bir kança,	*Bahadırları bir nice,*
	Andan arı baykasa,	*Ondan öte gözlese,*
	Sıykır menen koydurgan.	*Sihir ile yerleştirmiş.*

Colborsu egiz töldögön,
Colukkan tirüü kelbegen.
Kabılan egiz töldögön,
Kabılgan tirüü kelbegen.
Arıstanı egiz töldögön,
Aga kezikken tirüü kelbegen.
Ezelde adam barbagan,
Eki ayaktuu bendeden.
Andan arı da buzuk,
Dagı turat bir kızık.
Kılıç tumşuk bili bar,
Toonu çapsa uratkan,
Tokoygo kirse sulatkan.
Kattap adam bargısız,
Karacoltoy cılaska
Kabılgan tirüü kalgısız.
Munu bilip Akcoltoy,
Sıykır menen kondurgan.

Kaplanı ikiz doğurmuş,
Rastlayan diri dönmemiş.
Parsı ikiz doğurmuş,
Çatan diri dönmemiş.
Aslanı ikiz doğurmuş,
Ona rast gelen diri dönmemiş.
Ezelden insan varmamış,
İki ayaklı kuldan.
Ondan öte daha beter,
Daha durur bir acayip.
Kılıç gagalı canavarı var,
Dağa çarpsa yıkarmış,
Ormana girse devirirmiş.
Uğrayıp insan varılmaz,
Karacoltoy denen ifrite,
Çatan diri kalamaz.
Bunu bilip Akcoltoy,
Sihir ile konduğunu.

Şumun bilip Akcoltoy,
Tutalanıp kenebey
Peri tursun, döö bolsun,
Akırı dayra kuu Coltoy,
Buçkagına teñebey,
Can baspagan boz döbö
Kulunsur oozun burdu ele.
Karaanı toodoy körünüp,
Körgöndün köönü bölünüp,
Kızdardı karap turdu ele.
Korozdoy bolgon kayran er,
Kozgolbogon kayran şer,
Perizaada beybaktın,
Meltiregen kımbattın,
Sapar cürüp too ötüp,
Salmagı kıyın suu keçip,
Izdep kelgen eken – dep,
Taştaptır peri bazarın.
Er Seytektin ayınan,
Izdeptir kumar cazarın.

Şerrini bilip Akcoltoy,
Öfkelenip aldırmadan,
"Peri dursun, dev olsun" deyip,
Sonunda derya kurnaz Coltoy,
Topuğuna denk tutmadan,
Can basmamış boz tepeye
Kulunsur'un ağzını çevirdi.
Karaltısı dağ gibi görünüp,
Görenin gönlü bölünüp,
Kızlara bakıp durdu.
Horoz gibi dimdik yiğit er,
Yerinden oynamaz yiğit şir,
Peri kızı biçarenin,
Salınıp duran kıymetlinin,
Sefer edip dağ aşıp,
Ağırlığı zor sudan geçip,
"Arayıp gelmiş" diye,
Bırakmış peri pazarını.
Er Seytek'in yüzünden,
Aramış heves gidermesini.

Kökcal şerge cete albay,
Keñ-Özön boylop konuptur.
Aşık örttün ayınan
Neçen balban tümön kol,
Coldo talkan boluptur.
Uşul izdep kelgen doluga
Cırgalduu künün körör – dep,
Uşuntip cürgön Bermetke,
Er Seytek emne kılıp berer – dep,
Ayzanı cerge cançtadı.
Alapayın taba albay
Kañgırıgı bek tütöp,
Kıbılanı baştanıp,
Kulunsur oozun burdu ele.
Kuu düynögö tañ kalıp,
Kuu Coltoy karap turdu ele.
Perizaada Akbermet –
Altı kızdın kencesi,
Ak cibekten çatırı,
Ayaldıgı bolboso

Bozkurt şire yetemeden,
Keñ-Özön boyuna konmuş.
Aşk ateşinin yüzünden,
Nice pehlivan, tümen asker,
Yolda un ufak olmuş.
"Bu arayıp gelen deliye,
Mutlu gününü görür mü" diye,
"Böyle yapıp duran Bermet'e,
Er Seytek ne yapıp verir ki" diye,
Mızrağı yere sapladı.
Çaresini bulamayıp,
İçi yanıp tüterek,
Kıbleye yönelip,
Kulunsur'un ağzını çevirdi.
Kahpe dünyaya şaşırıp,
Kurnaz Coltoy bakıp durdu.
Peri kızı Akbermet —
Altı kızın küçüğü,
Ak ipekten çadırı,
Kadınlığı olmasa,

Urgaaçının batırı.
On bir caşka kelgende
Atası sultan ölüptür.
On üçkö caşı kelgende
Caan keçip, uu uulap,
Caa tartıp oynop cürüptür.
On törtkö caşı kelgende
Ay-aalamdın baarısın
Akıl menen biliptir.
On beşke caşı kelgende
Perige sultan kan bolup,
Atasının altın tak
Oşondo Bermet miniptir.
On segiz caşka kelgende,
Paşaalık door sürüptür.
Kalıñ peri, köp curtun
Bılkıldatpay biliptir.
Atası sultan badışa

Dişilerin bahadırı.
On bir yaşına geldiğinde,
Babası sultan ölmüş.
On üçe yaşı geldiğinde,
Yağmur geçip, av avlayıp,
Yay çekip oynayıp gezmiş.
On dörde yaşı geldiğinde,
Ay-âlemin hepsini
Akıl ile bilmiş.
On beşe yaşı geldiğinde,
Periye sultan han olup,
Babasının altın tahtına,
O zaman Bermet oturmuş.
On sekiz yaşa geldiğinde,
Padişahlık devri sürmüş.
Kalabalık periyi, çok yurdunu
Kıpırdatmadan yönetmiş.
Babası sultan padişah,

Asıl taştan saldırgan.
Altından salgan ak saray,
Aynegine saldırgan,
Körgöndün köönün taldırgan.
Kauhardan töödöy çögörüp,
Kösöösünö candırgan.
Uktagan kirip içine,
Tañ mezgili bolgondo,
Ar nerse kirip tüşünö,
Uykuda bolup ubara,
Kez boluptur tüşündö,
Cılañaylak dubana.
Dubana turup munu aytıp,
Adam ukpas şumdu aytıp.
Uk dep menin sözümdü:
«Nur perinin kızısıñ
Urgaaçının uzusuñ,
Aytkan sözüm bilip al,
Akbermet balam, tilimdi al
Aldanın cazgan buyrugu,
Abaylap körgün özümdü,
Abaylap ukkun sözümdü.

Asil taştan yaptırmış.
Altından yapılma ak sarayı,
Billur camdan yaptırmış,
Görenin gönlünü mest etmiş.
Cevheri deve gibi çökertip,
Köşe taşına kakma etmiş.
Uyuyan girip içine,
Tan vakti olduğunda,
Türlü şey girip düşüne,
Uykuda olup perişan,
Rast gelmiş düşünde,
Yalınayak bir derviş.
Derviş durup şunu deyip,
İnsan duymadık acayibi deyip,
"Dinle" deyip sözümü:
«Nur perinin kızısın,
Dişilerin ustasısın,
Dediğim sözü belle,
Akbermet yavrum, öğüdümü al.
Allah'ın yazdığı buyruğu,
Dikkatle gör beni,
Dikkatle dinle sözümü.

Çındık keptin ukumu,
Çın kırgızdın tukumu,
Tüp atası Tümön kan,
Tübünön Kızır daarıgan,
Başkı atası baarı kan,
Baarısın Kızır daarıgan
Irısı tolkup köl bolgon,
Başınan kökcal şer bolgon.
Alışıp duşman coo çıksa,
Kara cer menen teñ bolgon.
Kara kıtay, mancunun,
Cürögündö ayıkpas
Kesik ooru çer bolgon.
Atasınan babası
Ordo buzup, olco algan,
Aalam curtka kol salgan.

Gerçek sözün tohumu,
Öz Kırgız'ın soyudur,
Kök atası Tümön Han,
Kökünden Hızır uğramış,
Baş atası hepsi han,
Hepsine Hızır uğramış.
Kısmeti coşup göl olmuş,
Baştan beri bozkurt şir olmuş.
Tutuşup düşman çıksa,
Kara yer ile bir olmuş.
Kara Kıtay'ın, Mancu'nun,
Yüreğinde onulmaz,
Kesilmiş hastalık, dert olmuş.
Atasından ceddine dek,
Ordo bozup, ganimet almış,
Âlem yurduna el salmış.

Karmasa kanın tögüşkön,
Katıla çıkkan duşmandın
Cazasın kolgo berişken.
Toonu uratıp, tüz kılgan,
Tobokel dep iş kılgan.
Tayçandardı boş kılgan,
Toso çıkkan duşmandın
Topoloñun tos kılgan.
Saparga coldu baştagan,
Coboloñdun tukumun
Atı Kızır oluya
Coldoş bolup koştogon.
Munun babası Manas ayköl şer –
Altı şerdin kencesi.
Aalamdan çıkpayt anday er.
Erdigine oolukkan,
Kasiettüü çoñ bolup,
Kadır tündö colukkan.
Kızır daarıp kez kelip,
Kıraandın baarı tez kelip,
Karmaşkandar kor bolup,
Kara cerge kagılgan.
Kasiettüü Manaska
Kayıptan akıl tabılgan.

Tutsa kanını dökmüşler,
Sataşıp çıkan düşmanın
Cezasını eline vermişler.
Dağı yıkıp düz kılmış,
Tevekkül deyip iş kılmış.
Tayçanları çaresiz komuş,
Karşı çıkan düşmanın
Kargaşasını önlemiş.
Sefere yolu başlatmış,
Belalının soyuna dek,
Adı Hızır evliya,
Yoldaş olup eşlik etmiş.
Bunun dedesi Manas, ayköl şir —
Altı şirin küçüğü.
Âlemden çıkmaz öyle er.
Erliğine coşmuş,
Kerametli büyük olup,
Kadir Gecesi'nde rast gelmiş.
Hızır uğrayıp denk gelip,
Kıraanların hepsi tez gelip,
Tutuşanlar hor olup,
Kara yere çakılmış.
Kerametli Manas'a,
Gaipten akıl bulunmuş.

Kaarına çıdabay,
Kakandın curtu bagıngan.
Oşo Manas tukumu,
Oylonup, kızım, uk munu.
Colbors Manas tukumu,
Coruktu, kızım, uk munu.
Bul kabılan Manas tukumu,
Kapa bolboy uk munu.
Kıyamat-door bolgonço,
Sayılıp çınar tal ötpöyt,
Zarlangan boydon can ötpöyt,
Armanda bolup kim ketpeyt.
Caratkandın buyrugu,
Uşunday senin cüyöñ – dep,

Kahrına dayanamayıp,
Kakan'ın yurdu boyun eğmiş.
İşte o Manas soyu,
Düşünüp, kızım, dinle bunu.
Kaplan Manas soyudur,
Bu hâli, kızım, dinle bunu.
Bu pars Manas soyudur,
Üzülmeden dinle bunu.
Kıyamet devri gelene dek,
Dikilen çınar dal kalmaz,
Ağlayıp sızlayan can kalmaz,
Hasrette kalıp kim gitmez.
Yaradan'ın buyruğu,
"Böyledir senin nasibin" diye,

Kıyamattık küyööñ – dep,	*"Kıyametlik güveyin" diye,*
Tar töşökkö catışçu,	*Dar döşeğe yatışacak,*
Tamaşaga batışçu,	*Eğlenceye dalışacak,*
Tirilikte can birge,	*Dirlikte can bir,*
Boy denede kan birge,	*Boy bedende kan bir,*
Bu dünüyö eñ kızık.	*Bu dünya pek tatlı.*
Oyun salsañ muraapıñ,	*Oyun kursan yoldaşın,*
Seytek saga teñ uşul,	*Seytek sana denk işte bu,*
Seni aluuçu er uşul.	*Seni alacak er işte bu.*
81650 Oluyanın kebidir,	*Evliyanın sözüdür,*
Seni menen tukumdaş,	*Seninle soydaştır,*
Özü peri ceenidir.	*Kendisi peri yeğenidir.*
Baatır Seytek er kökcal,	*Bahadır Seytek er bozkurt,*
Barkıña cetçü şer oşol,	*Kadrine yetecek şir odur,*
Bala colbors er oşol.	*Yavru kaplan er odur.*
Uşunday senin cüyöñ – dep,	*"Böyledir senin nasibin" diye,*
Kıyamattık küyööñ – dep,	*"Kıyametlik güveyin" diye,*
Altındagan kerebet	*Altın kaplı karyolada,*
Asemdi sürüp catkın – dep,	*"Sefayı sürüp yat" diye,*
81660 Kıyamattık muraam – dep,	*"Kıyametlik muradın" diye,*
Kol karmaşçu kıraan – dep,	*"El tutuşacak kıraanın" diye,*
Sen tiyüüçü küyöö uşul	*"Senin varacağın güvey budur,*
Boy kelbetin sınar – dep,	*Boy endamını tart" diye,*
Alıp kelip karasa,	*Alıp gelip baksa,*
Tolkunu dayra şarınday,	*Dalgası derya çağıltısı gibi,*
Er kayratı momunday.	*Er kuvveti işte böyle.*
Közünön çıkkan ızgaarı,	*Gözünden çıkan kıvılcımı,*
Köörüktögü calınday.	*Körükteki alev gibi.*
Keñ kökürök, çalkak töş,	*Geniş göğüs, kabarık döş,*
81670 Körkömün körsöñ momunday».	*Görkemini görsen işte böyle».*
Kuday bilet çın bolso:	*Tanrı bilir, gerçekse:*
«Oñ cagına karasam,	*«Sağ yanına baksam,*
Kara çaar kabılan.	*Kara benekli pars.*
Kazır cara tartçuday,	*Şimdi yarıp parçalayacakmış gibi,*
Anısı catat komdonup.	*O yatar pusuya sinip.*
Sol cagına karasam,	*Sol yanına baksam,*
Kara kulak arstan.	*Kara kulak aslan.*
Oktos berip çamınıp,	*Şaha kalkıp atılıp,*

	Munusu ukmuş baarınan.	*Bu, hepsinden acayip.*
81680	Mañdayınan karasam,	*Karşısından baksam,*
	Alp kara kuş türü bar,	*Alp kara kuş görünüşü var,*
	Bir özündö Seytektin	*Bir kendinde Seytek'in,*
	Miñ balbandın sürü bar.	*Bin pehlivanın heybeti var.*
	Betinde çaar colborsu,	*Yüzünde benekli kaplanı,*
	Beren Seytek kabılan	*Yiğit Seytek pars,*
	Bendeden mınday bolbostur.	*Kuldan böylesi olmaz.*
	Kılıçın karmap koluna,	*Kılıcını tutup eline,*
	Kırkası menen kakçayıp,	*Sırtıyla dikleşip,*
	Kırıp iyçü emedey,	*Kırıp geçirecekmiş gibi,*
81690	Akırayıp, çakçayıp,	*Gözlerini devirip, belerip,*
	Canında kırktay coldoşu.	*Yanında kırk kadar yoldaşı.*
	Ayzaluusu altımış,	*Mızraklısı altmış,*
	Ay-aalamdı kütküdöy.	*Ay-âlemi güdecek gibi.*
	Açuulansa bulardı,	*Öfkelense bunları,*
	Adam tursun op tartıp,	*İnsan şöyle dursun, yutup,*
	Tim ele arstandın kanın içkidey.	*Düpedüz aslanın kanını içecek gibi.*
	Kaarlansa kara cer,	*Kahırlansa kara yer,*
	Kalıñınan tütküdöy.	*Kalınından tütecek gibi.*
	Kaarın töksö aalamdı,	*Kahrını dökse âlemi,*
81700	Karap kılıp ketkidey	*Kavurup kara edecek gibi.*
	Bölünüp turgan sanaanı,	*Bölünüp duran kaygıyı,*
	Tüşümdö kördüm tüyşük iş,	*Düşümde gördüm zahmetli iş,*
	Tügönsün kördüm mınday küç.	*Tükenesice, gördüm böyle güç.*
	Közü küygön çok eken,	*Gözü yanan kor imiş,*
	Ay-aalamda cok eken.	*Ay-âlemde yok imiş.*
	Boy kelbetin körgöndö,	*Boy endamını gördüğümde,*
	Çımınday canım çırkırap,	*Sinek kadar canım çırpınıp,*
	Çımınday candı ürötüp,	*Sinek kadar canı ürkütüp,*
	Çın Kudaydan tiledim.	*Gerçek Tanrı'dan diledim.*
81710	Calındap küydü aşıktık,	*Alevlenip yandı âşıklık,*
	Etim turgay söögümö,	*Etim şöyle dursun kemiğime,*
	Körkün körüp tañ kalıp,	*Güzelliğini görüp şaşırıp,*
	Kökcalım dep zarlanıp,	*"Bozkurdum" diye sızlanıp,*
	Körkün körüp oturup,	*Güzelliğini görüp oturup,*
	Körüp munu tañ kalıp,	*Görüp bunu şaşırıp,*
	Karaanın körüp zarlanıp.	*Karaltısını görüp sızlanıp.*

Erte aytkanım keç bolup,
Er Seytekke cetüügö
Eki közüm tört bolgon.
Keñ kökürök, nur cüzdüü,
Kelbeti candan bir başka,
Kelgen eken caralıp,
Adamdın türü bir başka.
Özü on segiz caşında,
Baatırlık türü başında.
Altın kemer kurçangan,
Ayday betin nur çalgan,
Külküsü cok sumsaygan.
Körsö köñül bölüngön,
Közümö muraa köründgön,
Tolkup ketse kokustan,
Too turuştuk bergisiz.
Tobokel Alda özü Asan,
Canına bende kelgisiz.
Körüp köñül bölünüp,
Birikçü teñim uşul» –
Dep calınıp Kudayga,
Közünün caşı tögülüp,
Sanaa sandap birindep.
Et cürögüm zirildep,
Tüşümdö kördüm mınday can,
Kaşıkça kaldı bizdin kan.
Karıp ketti bizdin al,
Cana türün baykasam.
Köñül tolkup bölünüp,
Körkömü candan bölünüp,

Kök askar toodon körünüp.
Asman menen kögüñdün
Tiröösündöy körünüp.
Ayıñ menen künüñdün
Bir özündöy körünüp.
Bul añıraygan kapçaldın,
Alkımınan bütköndöy,
Aydap cürüp aalamdı,

Erken dediğim geç olup,
Er Seytek'e yetmeye,
İki gözüm dört oldu.
Geniş göğüslü, nur yüzlü,
Endamı candan bambaşka,
Gelmiş yaratılıp,
İnsandan görünüşü bambaşka.
Kendisi on sekiz yaşında,
Bahadırlık hâli üstünde.
Altın kemer kuşanmış,
Ay gibi yüzünü nur kaplamış,
Gülüşü yok, suratı asık.
Görse gönül bölünen,
Gözüme murat görünen,
Coşup gitse kazara,
Dağ dayanıp duramaz.
Tevekkülü Allah'a, özü Asan,
Yanına kul gelemez.
Görüp gönül bölünüp,
"Birleşecek dengim budur» —
Deyip yalvarıp Tanrı'ya,
Gözünün yaşı dökülüp,
Kaygı sayısız, birer birer.
Et yüreğim titreyip,
Düşümde gördüm böyle can,
Kaşık kadar kaldı bizim kan.
Kocayıp gitti bizim hâl,
Yine hâlini gözlesem.
Gönül coşup bölünüp,
Görkemi candan başka görünüp,

Gök yalçın dağdan görünüp.
Gökyüzü ile göğünün,
Direği gibi görünüp.
Ayın ile gününün,
Bir kendisi gibi görünüp.
Bu yarılıp açılmış kanyonun,
Boğazından bitmiş gibi,
Sürüp yürüterek âlemi,

Arka bolup kütköndöy.
Munusun körüp tañ kalıp,
Kudaydan surap zarlanıp,
Bek kılıp Kuday bergin – dep,
Tilek kılıp sabılıp.
Uktap catkan tüşümdö,
Aşık otko kabılıp,
Añ-tañ kalıp turganda,
Canıma keldi tört adam.
Törtöönün cönün surasam,
Biröö Kıdır, biröö Bak.
Biröö Irıs, biröö Akıl,
Bet aldıma turganı.
Perige paaşa kız eleñ.
Uşunday bolot cüyö dep.
Kıyamattık ket Kuday,
Baktı açar kökcal küyööñ – dep,
Kara kökcal Seytekti,
Kokustan alıp keldi emi.
Kutpa tartıp nike okup,
Balanı kolgo berdi emi.
Kadırluu tüngö batam ak,
Cürök küyüp, kan kaynap,
Köñül tolkup, köz caynap,
Tar töşökkö catıpmın.
Bul düynönün kızıgın,
Oşo tündö körgömün.
Uraan daynıñ kayda – dep,
Asıla surap beripmin.
Surap tursam munu aytıp,
Alban-alban kep saldı:
«Babam baatır Manas – dep,

Kabılan atam Semetey,
Semeteydin Seytegi –
Sebildüü tonum seksen tört,
Serp alganım kızıl ört.
Cerdegenim keñ Talas,
Çoñ atam kökcal er Manas».

Arka olup güdecek gibi.
Bunu görüp şaşırıp,
Tanrı'dan isteyip yalvarıp,
"Sağlam kıl, Tanrım, ver" diye,
Dilek dileyip çırpınıp.
Uyuyup yattığım düşümde,
Aşk ateşine tutulup,
Şaşakalıp dururken,
Yanıma geldi dört adam.
Dördünün aslını sorsam,
Biri Hızır, biri Baht.
Biri Kısmet, biri Akıl,
Karşımda durdular.
"Periye padişah kız idin,
Böyle olur nasip" deyip.
"Kıyametlik — hey Tanrım —
Bahtını açar bozkurt güveyin" diye,
Kara bozkurt Seytek'i,
Ansızın alıp geldiler.
Kıbleye durup nikâh kıyıp,
Oğlanı ele verdiler.
Kadirli geceye girişim ak,
Yürek yanıp, kan kaynayıp,
Gönül coşup, göz parlayıp,
Dar döşeğe yatmışım.
Bu dünyanın zevkini,
O gece görmüşüm.
"Uranın, aslın nerede?" diye,
Israrla sorup durmuşum.
Sorup dursam şunu deyip,
Türlü türlü söz söyledi:
«Dedem bahadır Manas» diye,

"Pars atam Semetey,
Semetey'in Seytek'i —
Zırhlı kürküm seksen dört,
Bakış saldığım kızıl alev.
Yurt tuttuğum geniş Talas,
Büyük dedem bozkurt er Manas».

«Ordo tikseñ cer oşol,
Izdep tiyseñ er oşol.
Taştap eski ceriñdi,
Izde Seytek teñiñdi,
Taap al uşul ceriñdi.
Ubara bolup col tartsañ
Tileğiñ berer Caratkan.
Muradıña cetersiñ,
Izdebeseñ kokustan,
Çımınday canıñ çırkırayt,
Say-söögüñ bırkırayt.
Köp müşküldü körösüñ,
Ay, Seytek dep, can küyüp,
Kusadar bolup küyösüñ.
Barsa-kelbes çın caydı,
Baçımıraak körösüñ».
Munu aytıp tört kıraan,
Közdön kayım bolgonu,
Koynuma nur tolgonu.
«Tamaşaga batışıp,
Tar töşökkö catışıp,
Cırgalduu tün bolcoşup,
Cırgap cattık oynoşup.
Çoñ kızıkka batkanda,
Seytek menen ekööbüz
Bir töşökkö catkanda,
Oynogonu kurusun,
Çındıgı cok tüş eken.
Kayıptan kaygı tabılgan
Caratkandın işi eken.
Tañ kaşkayıp sürgöndö,
Cerge carık kirgende,
Çıgıştan asman kaşkayıp,
Uykudan kettim oygonup,

Koynumda catkan baatır cok,
Uşunday eken düynö bok.
Kubulup ketip kalganday,
Kuday Taala candardı

«Otağ kursan yer odur,
Arayıp varsan er odur.
Bırakıp eski yerini,
Ara Seytek dengini,
Bul, edin işte bu yerini.
Zahmet çekip yola düşsen,
Dileğini verir Yaradan.
Muradına erersin,
Aramazsan kazara,
Sinek kadar canın çırpınır,
İliğin kemiğin ezilir.
Çok müşkül görürsün,
"Ay, Seytek" diye, can yanıp,
Hasret çekip yanarsın.
Varılıp dönülmez gerçek yurdu,
Daha da tez görürsün».
Bunu deyip dört kıraan,
Gözden kayboldular,
Koynuma nur doldu.
«Eğlenceye dalışıp,
Dar döşeğe yatışıp,
Mutlu gece sözleşip,
Sefa sürdük oynaşıp.
Büyük zevke daldığımızda,
Seytek ile ikimiz,
Bir döşeğe yattığımızda,
Oynaşması kurusun,
Gerçeği yok düş imiş.
Gaipten kaygı bulunan,
Yaradan'ın işi imiş.
Tan ağarıp söktüğünde,
Yere aydınlık girdiğinde,
Doğudan gök ağarıp,
Uykudan uyanıverdim,

Koynumda yatan bahadır yok,
Böyleymiş işte dünya bok.
Dönüşüp gitmiş gibi,
Kadir Tanrı canları,

Caratat eken ar kanday.
Kaysalap cerden tabalbay,
Kara candı kıyuuga
Kanteyin düynö kol barbay,
Küyüp-canıp çok boldum,
Tutalanıp ot boldum.
Öz canımdı kıya albay,
Ölümgö cakın toktoldum.
Estesem cürök çok bolup,
Açıp közdü-cumgança,
Koynumdagı şerim cok.
Kün astımda boz bolup,
Külüstön şerden ayrılıp,
Küyütüm içte kozgolup,
Ay asmanda boz bolup,
Arstan şerden ayrılıp,
Armanım içte kozgolup,
Düynögö çıdap tura albay» –
Dep, oşentip çırkırap,
Canında cöökör kızına,
Aytıp turdu burkurap.
Can coldoşu Külayım –
Tüyünün çeçer sırdaşı,
Meltiregen beybaktın
Ölüm ortok kurdaşı,
Birge basıp, bir turgan,
Tilegi birge kurdaşı.
«Kündöy dosum Külayım,
Irdap aytam ırımdı,
Imanday aytam sırımdı.
Arstan Seytek ayınan
Içim calın çok bolom.
Sanaasın tartıp Seytektin,
Sarı oorup, cok bolom.
Tirüüdö canım kaygırdım,
Badışalık tagımdan,

Acıradım şaarımdan.
Küydü örttönüp cürögüm,

Yaratırmış türlü türlü.
Bocalayıp yerde bulamayıp,
Kara canı kıymaya,
Nideyim, dünya, el varmayıp,
Yanıp tutuşup kor oldum,
Öfkelenip ateş oldum.
Öz canımı kıyamayıp,
Ölüme yakın durakladım.
Ansam yürek kor olup,
Göz açıp kapayınca,
Koynumdaki şirim yok.
Gün önümde boz olup,
Yiğit şirden ayrılıp,
Yangınım içimde depreşip,
Ay gökte boz olup,
Aslan şirden ayrılıp,
Hasretim içimde depreşip,
Dünyaya dayanıp duramayıp» —
Deyip, öylece çırpınıp,
Yanındaki hizmetçi kızına,
Söyleyip durdu hıçkırarak.
Can yoldaşı Külayım —
Düğümünü çözecek sırdaşı,
Salınıp duran biçarenin,
Ölüm ortağı yaştı,
Birlikte yürüyüp, bir duran,
Dileği bir yaştı.
«Gün gibi dostum Külayım,
Irlayıp söylerim türkümü,
İman gibi söylerim sırrımı.
Aslan Seytek yüzünden,
İçim alev, kor olurum.
Kaygısını çekip Seytek'in,
Sarı sayrılıkla sararıp yok olurum.
Diriyken canıma kaygılandım,
Padişahlık tahtımdan,

Ayrı düştüm şehrimden.
Yandı tutuşup yüreğim,

Kuurayday boldu bilegim.
Kirpik kagıp tüş körsöm,
Kumar cazıp bir catıp,
Uktasam birge cürömün
Canımda cok oygonsom,
Bul müşkülgö küyömün,
Sargayıp bozdop kaygıram.
Kabılan eske tüşköndö,
Tün uykudan ayrılıp,
Külayım dos, kebimdi uk,
Tündö catıp tüş körsöm,
Tüşümdö sonun iş körsöm,
Körgön tüştün belgisi –
Aç arıstan kabılan,
Tegerektep alıptır.
Bul emne boluçu,
Bul tüşümdü coruçu?
Oñ koynumdan ay çıgıp,
Sol koynumdan kün çıgıp,
Eki emçekke ortogo,
Cürögümdün toltogo,
Aykalışa batıptır.
Oñ koluma kün karmap,
Sol koluma ay karmap,
Bu kızıkka batıpmın,
Koyo berbey bek karmap.
Sapardan canım kaytkança,
Maa kereksiñ dep karmap,
Alışıp oynop catıpmın.
Bul emne boluçu,
Bul tüşümdü coruçu?
Cana kördüm bir sonun,
Oylosom kızık eñ sonun.
Kaymana cerden kabıldı,
On eki bolot aç albars,
Muraaga bular tabıldı.
Ilayıktuu kayran kurç,
Oñ koluma kabıldı.

Kuru çalı gibi oldu bileğim.
Kirpik çırpıp düş görsem,
Heves giderip bir yatıp,
Uyusam birlikte gezerim,
Yanımda yok, uyansam,
Bu müşküle yanarım,
Sararıp bozlayıp kaygılanırım.
Pars aklıma düştüğünde,
Gece uykudan ayrılıp,
Külayım dost, sözümü dinle,
Gece yatıp düş görsem,
Düşümde güzel iş görsem,
Gördüğüm düşün alameti —
Aç aslanla pars,
Çepeçevre sarmışlar.
Bu ne ola ki,
Bu düşümü yorsana?
Sağ koynumdan ay çıkıp,
Sol koynumdan gün çıkıp,
İki memenin ortasına,
Yüreğimin tam başına,
Sarmaş dolaş sinmişler.
Sağ elime gün tutup,
Sol elime ay tutup,
Bu zevke dalmışım,
Koyvermeden sıkı tutup.
Seferden canım dönene dek,
"Bana gereksin" diye tutup,
Sarılıp oynayıp yatmışım.
Bu ne ola ki,
Bu düşümü yorsana?
Yine gördüm bir güzel şey,
Düşünsem ilginç, en güzel.
Beklenmedik yerden çattı,
On iki çelik keskin kılıç,
Murada bunlar bulundu.
Layıklı yaman keskinler,
Sağ elime düştüler.

Karmay kalıp şiltesem,
Kara taş karşı carıldı.
On eki bolot bek boldu,
Şiltegen cagı ört boldu.
Bul emne boluçu,
Bul tüşümdü coruçu?
Şiltegen cagı ört boldu,
Cana kızık munum bar,
Canım birge ugup al.
Kaymanadan kabıldı,
Kolgo konbos buudayık
Belime boosu çalındı.
Al buudayık kuşumdun,
Arışı kenen barbayat,
Tuş-tuş cagı kalcayat.
Kara bolot tekөörü
Karmagan cerden kan cayat.
Koluma munu kondurup,
Kızıl ceerde at minip,
Kımbat torko ton kiyip,
Kıraañga çıgıp cer çardap,
Tomogosun alıpmın.
Tolgon cargıç azıluu,
Topoloñdu salıpmın.
Arstan menen ayuunu,
Aldırıp kardın carıpmın.
Azuuluunun baarısı,
Aylası ketip çırkırap,
Baarısı ketip cogolup,
Bıt-çıt boldu bırkırap.
Kaçırganın eziptir,
Karmaşkanın ceñiptir.
Aldırbay kaçıp cürgönü,
Cürögü tüşüp ölüptür.
Tabılbas kıraan uşul – dep,
Kuttuu bolsun kuşuñ – dep,
Aksakal eşen burkurap,
Kalktın baarı çurkurap,
Batasın maga beriptir.

Kavrayıp bir savurduğumda,
Kara taş karşımda yarıldı.
On iki çelik pek oldu,
Savurduğu yan alev oldu.
Bu nedir, ne ola ki,
Bu düşümü kim yora ki?
Savurduğu yan alev oldu,
Bir ilginç derdim daha var,
Canım, birlikte dinleyiver.
Beklenmedik yerden çıkageldi,
Ele konmaz buudayık kuşu,
Belime bağı dolandı.
O buudayık kuşumun,
Açılımı geniş gerilir,
Dört bir yanı heybet saçar.
Kara çelik pençesi,
Tuttuğu yerden kan akıtır.
Koluma bunu kondurup,
Kızıl doru ata binip,
Pahalı ipek kaftan giyip,
Sırtlara çıkıp yeri gözleyip,
Tomağasını çıkarmışım.
Nice azı dişli yırtıcıya,
Kargaşayı salmışım.
Arslan ile ayıyı,
Aldırıp karnını yarmışım.
Azı dişlilerin hepsi,
Çaresi tükenip çığrışıp,
Hepsi gidip yok olup,
Darmadağın oldu savrulup.
Saldırdığını ezmiş,
Tutuştuğunu yenmiş.
Yakalatmadan kaçıp gideni,
Yüreği düşüp ölüvermiş.
Bulunmaz doğan işte bu, deyip,
Kutlu olsun kuşun, deyip,
Aksakal işan hıçkırıp,
Halkın hepsi çağrışıp,
Duasını bana vermiş.

Can-canıbar makuluk,

Kolgo alıp cüdöttüm.
Er cagıma bek baylap,
Tuuruma tünöttüm.
Kızıktuu mınday iş kördüm.
Uşunday kıraan kuş kördüm.
Bul emne boluçu,
Bul tüşümdü coruçu?» –
Mına uşintip Akbermet,
Tüşün aytıp tügöttü.
Irastap çındap kep baştap,
Uşul sözdü urdu ele.
«Baatır Seytek er üçün,
Badışa başım kor boldu,
Balaaluu müşkül çoñ boldu.
Kündüz cürsöm külküm cok,
Tündö cürsöm uykum cok.
Kanım kaldı bir kaşık,
Etim kaldı kök caşık.
On segiz miñ aalamdı
Bütün boydon kıdırsam,
Kökcaldı taap alambı,
Körö albay Seytek baatırdı
Köz açık boydon kalambı?
Tündö körgön tüşümdö
Köñülüm tolkup kan kaynap,
Köp kubanıçtuu tüş kördüm.
Kabılan kolgo tiet – dep,
Kaalagan özü kelet – dep,
Can coldoşum Külayım
Bek kubanıp turamın».
Oşol kezde Külayım
Bölökçö muñduu ün menen,
Caynagan güldöy tür menen,
Akırın aytıp bek taştap,
Koyo ber dep söz baştap:
«Perizaada beytaalay
Meenetti tarttık bir dalay.

Can taşıyan tüm mahluku,

Ele alıp yıldırdım.
Eyerimin yanına sıkı bağlayıp,
Tüneğimde gecelettim.
Böylesi ilginç iş gördüm.
Böylesi bir doğan kuş gördüm.
Bu nedir, ne ola ki,
Bu düşümü kim yora ki?» —
İşte böylece Akbermet,
Düşünü anlatıp bitirdi.
Doğrulayıp gerçekten söze başlayıp,
Şu sözü söyleyiverdi:
«Bahadır Seytek er için,
Padişah başım hor oldu,
Belalı sıkıntı büyük oldu.
Gündüz gezsem gülüşüm yok,
Gece gezsem uykum yok.
Kanım kaldı bir kaşık,
Etim kaldı bir deri.
On sekiz bin âlemi
Baştan başa dolaşsam,
Gök yeleliyi bulur muyum,
Göremeden Seytek bahadırı,
Gözü açık mı kalayım?
Gece gördüğüm düşümde,
Gönlüm coşup kanım kaynayıp,
Çok sevinçli bir düş gördüm.
Kaplan ele geçer, deyip,
İstediğim kendisi gelir, deyip,
Can yoldaşım Külayım,
Pek sevinip durmaktayım».
O sırada Külayım,
Bambaşka hüzünlü bir sesle,
Açılmış gül gibi yüzle,
Usulca söyleyip pek vurgulayıp,
Anlat hele deyip söze başlayıp:
«Peri kızı bahtsızım,
Mihneti çektik bir hayli.

	Akıldın baarı ürölüp,	*Aklımız büsbütün yorulup,*
	Aylanın baarı tügönüp,	*Çarenin hepsi tükenip,*
	Tınbay altı ay col cürüp,	*Durmadan altı ay yol yürüyüp,*
	Saparıñ alıs col cürüp,	*Seferin uzak, yol yürüyüp,*
	Düynönün kımbat cayınan,	*Dünyanın kıymetli yerinden,*
	Kara kökcal kabılan,	*Kara yeleli gök kaplan,*
81990	Kayran Seytek ayınan.	*Canım Seytek uğruna.*
	Kölüktün baarı coorudu,	*Bineklerin sırtı yağır oldu,*
	Köñüldün baarı oorudu.	*Gönüllerin hepsi ağrıdı.*
	Taalayga körgön tüşüñbü,	*Bahtına mı gördüğün düşün,*
	Oñdoptur Kuday işiñdi.	*Onarmış Hüda işini.*
	Kez kılat eken kuduret,	*Kavuşturur imiş kudret,*
	Tüşüñdö körgön kişiñdi.	*Düşünde gördüğün kişiye.*
	Uktap körgön tüşüñdö,	*Uyuyup gördüğün düşünde,*
	Aç albars bolot baylansañ,	*Aç elmas çelik kuşanırsan,*
	Al Kudaydın bergeni.	*O, Hüda'nın verdiğidir.*
82000	Ulamadan ulasak,	*Ulemadan izini sürsek,*
	Bilgiçterden surasañ,	*Bilgelerden sorarsan,*
	Babası Manas kökcaldan,	*Atası gök yeleli Manas'tan,*
	Belekke kelgen muraanı,	*Armağan olarak gelen mirası,*
	Bek akılman kıraanı,	*Pek bilge o şahbazı,*
	Caralgan bende uulunan,	*Yaratılmış kul oğlundan,*
	Calgız çıkkan sınaakı.	*Tek çıkmış seçkini.*
	Koyulgan atı Akcoltoy,	*Konulan adı Akcoltoy,*
	Ceke başı san koldoy.	*Tek başı sayısız ordu gibi.*
	Keñdigi çalkak kolottoy,	*Genişliği engin vadi gibi,*
82010	Ötkürlügü bolottoy,	*Keskinliği çelik gibi,*
	Tileğiñ Kuday beriptir.	*Dileğini Hüda vermiş.*
	Armanıñdın abası,	*Özleminin ağası,*
	Kabarga Coltoy keliptir.	*Haber ile Coltoy gelmiş.*
	Baylansa buudan mamıña,	*Küheylan bağlanmışsa direğine,*
	Miniptirsiñ tagıña.	*Binmişsin tahtına.*
	Taş keser bolot aç albars,	*Taş kesen çelik, aç elmas kılıç,*
	Kaynagañ Coltoy özü eken,	*Kayınağan Coltoy'un kendisiymiş,*
	Kabılan kelgen kezi eken.	*Kaplanın geldiği çağ imiş.*
	Keçüüñö kerbek konuptur,	*Geçidine konup kalmış,*
82020	Senin kerektüü coluñ boluptur.	*Senin gerekli yolun açılmış.*
	Bagıñdı Kuday açıptır,	*Bahtını Hüda açmış,*

Bastaşkan duşman kaçıptır.
Uykudan ece, tüş körsöñ,
Bazardan bagıñ açıldı.
Irıskı, baktı-döölötüñ,
Cer cüzünö çaçıldı.

Karşı duran düşman kaçmış.
Uykuda, abla, düş görürsen,
Pazardan bahtın açıldı.
Rızkın, baht ve devletin,
Yeryüzüne saçıldı.

Taalayıña kez kılsın,
Kabılan Seytek baatırdı
Uktap catıp tüşündö,
Beyişke katar cay körsöñ,
Sol koluña kün karmap,
Oñ koluñdan ay körsöñ,
Tilegiñdi beriptir,
Tiktegeniñ keliptir.
Bazarluu bagıñ açılıp,
Bu kızıkka batkanıñ,
Arstan Seytek özü eken,
Ay kuçaktap catkanıñ.
Sol koluñda kün bolso,
Irıskı baktıñ cönöptür.
Otko salsa küybögön,
Kılıç çapsa ötpögön,
Suuga salsa batpagan,
Bendege akıl berbegen,
Alışıp adam ceñbegen,
Ak bolottun tukulu –
Kabılan Seytek al baatır,
Bolot eken eceke,
Erkektin senden tukumu.
Çın buudayık kuş körsöñ,
Azuuluunu alganı
Aalamga bülük salganı,
Arstan Seytek özü eken.
Kızıl ceerde at minseñ,
Kımbatıñ Seytek buyumu.
Tamaşaga batasıñ,
Taalayıña tuş keldi,
Talıkpay oynop catarsıñ.
Salburun çıgıp kuş salsañ,

Bahtına kavuştursun,
Kaplan Seytek bahadırı,
Uyurken gördüğün düşünde,
Cennete denk bir yer görürsen,
Sol eline güneş tutup,
Sağ elinde ay görürsen,
Dileğini vermiş,
Gözlediğin gelmiş.
Şenlikli bahtın açılıp,
Bu sevince gark olman,
Arslan Seytek'in ta kendisiymiş,
Ay kucaklayıp yatman.
Sol elinde güneş varsa,
Rızkın, bahtın yola koyulmuş.
Ateşe atılsa yanmayan,
Kılıç çalınsa işlemeyen,
Suya atılsa batmayan,
Kula sır vermeyen,
Tutuşan insanın yenemediği,
Ak çeliğin özü olan
Kaplan Seytek o bahadır,
Olsa gerek, ablacığım,
Er soyunun senden kökü.
Gerçek buudayık kuşu görürsen,
Azı dişliyi avlaması,
Âleme velvele salması,
Arslan Seytek'in ta kendisiymiş.
Kızıl doru ata binersen,
Kıymetlin Seytek'in armağanı.
Eğlenceye gark olursun,
Bahtına denk geldi,
Yorulmadan oynayıp duracaksın.
Ava çıkıp kuş salarsan,

Arstan, colbors büt alsañ,
Körünöö Kuday bergeni,
Kökcalıñ Seytek emespi
Azuuluunun baarısı,
Asılınan şaşkanı,
Izgaarına çıdabay,
Ar tarapka kaçkanı,

Arslanı, parsı hep avlarsan,
Apaçık Hüda'nın verdiği,
Gök yelelin Seytek değil mi,
Azı dişlilerin hepsi,
Saldırışından şaşırması,
Kavurucu öfkesine dayanamayıp,
Dört bir yana kaçması,

Bolot eken er Seytek
Atasınday arıstanıñ.
Arbagı koldop Manastın,
Duşmanının baarısın,
Bala Seytek kabılan
Tamanına baskanı.
Kara kıtay, mancuga,
Kakanga barıp kol salat,
Bir kezde bolot eken dastanı».
Perizaada Külayım,
Tüşün corup turdu ele.
Tüşüñüz tuş kelsin – dep,
Aytıp sözün cıydı ele.
Munu ukkan soñ Akbermet,
Baabedinin bat aytıp,
Arbagına Manastın
Ay tuyak dep at aytıp,
Ayrı örköçtön töö soyup,
Celini karış bee soyup,
Altın kulak cez kazan
Et bışırıp kaynatıp,
Ar düynösün caynatıp,
Cürögü tolkup, iç kaynap,
Eeligip Bermet turalbay,
Keçee peri şaarınan
Ala kelgen ayılınan,
Özü menen kurbudan
Ötkörö cal-cal suluudan,
Birge basıp bir oynop,
Kep bilüüçü sırdaştan,
Ala kelgen emespi.

Er Seytek olsa gerek,
Babası gibi bir arslan.
Manas'ın ruhu destekleyip,
Düşmanlarının hepsini,
Genç Seytek, o kaplan,
Tabanı altına basacakmış.
Kara Hıtay'a, Mançu'ya,
Kakan'a varıp ordu salar,
Bir zaman olurmuş destanı».
Peri kızı Külayım,
Düşünü yormaktaydı.
Düşünüz hayra denk gelsin, deyip,
Söyleyip sözünü topladı.
Bunu duyunca Akbermet,
Baabedin duasını tez okuyup,
Manas'ın ruhuna,
Ay tırnaklı at adayıp,
Çatal hörgüçlüden deve kesip,
Memesi karış kısrak kesip,
Altın kulplu bakır kazanda,
Et pişirip kaynatıp,
Türlü malını sergileyip,
Yüreği coşup, içi kaynayıp,
Coşup Bermet duramayıp,
Hani peri şehrinden,
Beraber getirdiği obasından,
Kendiyle yaşıt akranından,
Alabildiğine ışıl ışıl güzelden,
Birlikte yürüyüp birlikte oynayan,
Söz bilir sırdaşından,
Beraberinde getirmişti ya.

Seksen kelin, seksen kız,
Muñ çeçüüçü kurdaştan.
Beli tutam beti ayday,
Meltiregen suluudan,
Betinde meñsiz nurluudan.
Körsö köñül burulgan,
Körkömü başka kurulgan.
Teñi kelin, teñi kız,
Oymok ooz, boto köz,

Seksen gelin, seksen kız,
Dert çözücü arkadaştan.
Beli bir tutam, yüzü ay gibi,
Süzülüp duran güzelden,
Yüzünde bensiz, nurludan.
Görenin gönlü kayan,
Güzelliği başka kurulan.
Yarısı gelin, yarısı kız,
Yüksük ağız, ceylan göz,

Oozunan çıkpayt caman söz.
Oşolordu körgön can,
Akıldan tanıp bolot nes.
Can caralgan ar kanday,
Suusunu kumar kanganday.
Betteri şamday beder cok,
Perinin kızı Bermette
Neler bar da, neler cok.
Erkeçtengen beybaktar,
Emçegi çayan tüygöndöy,
Tirüü can emes tiktese
Ölgöndün canı küygöndöy.
Çaçtarı kunduz türündöy,
Taalayluu adam süygöndöy.
Kolu tiyse tuş bolup,
Adamdın köönü kuş bolup,
Koopsuz oynop külgöndöy.
Badışa Bermet beytaalay,
Akılı artık bir dalay.
Burula karap uzdarga,
Buyruk kılgan kızdarga,
Bul kızdar karap turbastan,
Buyrugun eki kılbastan,
Körgöndün köönün kandırıp,
Köz cetpegen çınarga,
Altı altıdan teñ kılıp,
Selkinçekti saldırıp,
Oyun-külkü duu bolup,
Asman cargan çuu bolup,

Ağzından çıkmaz kötü söz.
Onları gören can,
Aklını yitirip donakalır.
Can yaratılmış türlü türlü,
Susuzluğu, arzusu kanmış gibi.
Yüzleri mum gibi, kusursuz,
Peri kızı Bermet'te,
Neler var da neler yok.
Kırıtıp salınan dilberler,
Göğsü sımsıkı düğümlenmiş gibi,
Bakınca değil diri can,
Ölünün canı bile yanar gibi.
Saçları kunduz tüyü gibi,
Bahtlı olan sevsin diye.
Eli değse denk gelip,
İnsanın gönlü kuş olup,
Kaygısız oynayıp güler gibi.
Padişah Bermet bahtsız,
Aklı üstün bir hayli.
Dönüp bakıp usta kızlara,
Buyruk vermiş kızlara,
Bu kızlar durup bakmadan,
Buyruğunu iki etmeden,
Görenin gönlünü doyurup,
Göz yetmeyen çınara,
Altışar altışar denk edip,
Salıncağı kurdurup,
Oyun ve gülüş gürleyip,
Göğü yaran çığlık kopup,

Ar kaysısı altıdan
Katar basıp canaşa,
Paratkesi momunday,
Karasañ kızık tamaşa.
Körgöngö köñül kandırıp,
Kök ala taypak belesten,
Bak kilemin captırıp,
Kilemdin cayı momunday:
Cakut menen kauhardan
Çekesine töktürgön.
Catkan töödöy sarı altın,

Her biri altışardan,
Sıra sıra yan yana yürüyüp,
Düzeni işte şöyle,
Baksan ilginç bir temaşa.
Görene gönül doyurup,
Gök ala yassı tepeden,
Bağ halısını serdirip,
Halının hali işte şöyle:
Yakut ile cevherden,
Kenarına döktürmüş.
Yatan deve gibi sarı altın,

Süröt kılıp colborston,
Ortosuna çöktürgön.
Kımbat baa, köp asıl,
Kımbattatıp saldırgan.
Tiktep turgan kişini,
Tim esinen tandırgan.
Oşol öñdüü kilemden,
Alban türgö saldırgan.
Al kilemdin dal özün,
Kırk cılı suuga çılagan.
Kıyarıp çeti oñbogon,
Seksen kün nımga taştasa,
Çekesi çirip koybogon.
Ayuu, colbors terisin,
Asemdep talpak saldırgan.
Beylep karap turgandın,
Meer kumarın kandırgan.
Meltiregen beybaktın
Düynösü közdü taldırgan.
Borumu kança bölüngön,
Talaaga caygan dünüyö
Nur beyiştey körüngön.
Perinin kızı Bermettin
Dünüyösü tögülgön.
Kalk kaalagan törödöy,
Caygan eken düynönü,
Meyman kelçü nemedey.

Parstan resim işleyip,
Ortasına oturtmuş.
Pahası yüksek, çok değerli,
Kıymetlendirip dokutmuş.
Bakıp duran kişiyi,
Düpedüz aklından ediyor.
İşte böylesi halıdan,
Türlü türlü dokutmuş.
O halının ta kendisini,
Kırk yıl suda ıslatmışlar.
Kenarı yamulup solmamış,
Seksen gün neme bıraksalar,
Kenarı çürüyüvermemiş.
Ayı, pars derisini,
Süsleyip postlar serdirmiş.
Dikkatle bakıp duranın,
Sevgi arzusunu kandırmış.
Süzülen o dilberin,
Serveti gözü kamaştırmış.
Görkemi apayrı seçilmiş,
Kıra yayılan servet,
Nurlu cennet gibi görünmüş.
Peri kızı Bermet'in,
Serveti dökülüp saçılmış.
Halkın istediği bey gibi,
Yaymış serveti,
Konuk gelecekmişçesine.

Baası kımbat asıldan — *Pahası yüksek değerliden,*
Cıygan eken döbödöy. — *Yığmış tepe gibi.*
Dünüyönü beybakka, — *Serveti o dilbere,*
Bergen eken çenebey. — *Vermişler ölçüsüz.*
Seksen kelin, seksen kız — *Seksen gelin, seksen kız,*
Orompoy oyun salışıp, — *Orompoy oyunu oynaşıp,*
Selkinçek tepken ızı-çuu, — *Salıncak tepen gürültü şamata,*
Bolup catat duu-duu. — *Olup duruyor gümbür gümbür.*
Mına oşondo er Seytek, — *İşte o zaman er Seytek,*
Korozdoy bolgon kayran şer, — *Horoz gibi kurulan canım şir,*
Kozgolbogon kökcal er. — *Yerinden kımıldamayan gök yeleli er.*
Kolun alıp arkaga, — *Elini arkasına alıp,*
Çarçagansıp üşkürüp, — *Yorulmuşçasına iç çekip,*

Muraaların çakırıp, — *Yiğit yarenlerini çağırıp,*
At bakkan altı bereni, — *At bakan altı yiğidi,*
Coogo balban ıktuusu, — *Savaşta pehlivan, becerikli,*
Coldoştordun mıktuusu, — *Yoldaşların en yamanı,*
Kayaşayak bergendi — *Karşılık vereni,*
Karmap cerge ıktaçu. — *Yakalayıp yere yıkardı.*
Ayt degende kayt bolgon, — *Emret deyince hazır olan,*
Ayzaga kambıl coo saygan, — *Kargıda usta, düşman saplayan,*
Casayılın baylangan, — *Cazayıl tüfeğini kuşanan,*
Uu degende çuu koyup, — *Hu deyince nara atıp,*
Tegiz coogo kamdangan. — *Hep birden savaşa hazırlanan.*
Kanga toybos erender, — *Kana doymaz yiğitler,*
Kabılan kökcal berender. — *Kaplan, gök yeleli erenler.*
Caa tartuuçu ıktuudan, — *Yay çeken ustalardan,*
Cazbay atçu mıktuudan. — *Şaşmadan vuran yamanlardan.*
Arstandın türü ar başka, — *Arslanın görünüşü bambaşka,*
Aalamdı buzçu köygaşka, — *Âlemi bozan gözü karalar,*
Köygaşkalık sebebi: — *Gözü karalığın sebebi:*
Erkek karap, katın tuup, — *Er yüzlü, kadından doğma,*
Çın caralıp kelgender, — *Gerçekten yaratılıp gelenler,*
Tiktegenin buy kılıp, — *Baktığını perişan edip,*
Cazasın kolgo bergender. — *Cezasını eliyle verenler.*
Kaptaganı kamanday, — *Saldırışı yaban domuzu gibi,*
Coylogonu colborstoy. — *Sinsice süzülüşü pars gibi.*
Buyruk kelse Seytekten, — *Buyruk gelse Seytek'ten,*

Çañdı çañga burçular.
Kara mıltık kars etse,
Kacıbay uruş kılçular.
Kaptagan kanduu sel kelse,
Tuu tübündö turçular.
Çogool mıltık çort etse,
Çoçubay uruş kılçular.
Tolkugan duşman coo kelse,
Biri miñdi kırçular.
Too kaptagan sel bolso,
Toskool berip turçular.
Toroy çalıp çalkalap,
Colborstu cerge urçular.
Kökcal Seytek buyursa,
Suu iç dese uu içken,

Tozu toza katarlar.
Kara tüfek çat etse,
Yılmadan savaşırlar.
Basan kanlı sel gelse,
Tuğ dibinde dururlar.
İri tüfek pat etse,
Ürkmeden savaşırlar.
Dalgalanan düşman ordusu gelse,
Biri bini kırarlar.
Dağı basan sel olsa,
Set çekip dururlar.
Yolunu kesip gerilip,
Parsı yere çalarlar.
Gök yeleli Seytek buyursa,
Su iç dese zehir içen,

Börk al dese baş kesken,
Kan tök dese cin tökkön.
Kıraandar coogo tiyçüdöy,
Kızırkansa baarısı,
Kıylaga cetet karuusu.
Çoñ çolpondoy bolcolu,
Taalayluu Seytek baatırdın
Baarı baatır coldoşu.
Caratılgan ıktuusu,
Cabıla coogo çıkçusu.
Cana cini karmasa,
Cayandı cerge tıkçusu.
Çımçık uçpas keñ saydan,
Çımıldak tartıp cez naydan,
Suu cürbögön keñ saydan,
Surnay tartıp cez naydan.
Oşo kezde kökcal şer,
Şay kaşkanın baarısı
Caaday uçup cügürüp,
Canı kalbay tüñülüp,
Calpı kökcal berender
Şamdagay türü körünüp,
Baatırdan cardık kelgen soñ,

Börk al dese baş kesen,
Kan dök dese can döken.
Şahbazlar düşmana çullanacak gibi,
Kızıştılar mı hepsi,
Güçleri nicesine yeter.
Koca çoban yıldızı gibi duruşu,
Bahtlı Seytek bahadırın,
Hepsi bahadır yoldaşı.
Yaratılıştan becerikli,
Topluca düşmana çıkarlar.
Hele öfkesi tutarsa,
Canavarı yere gömerler.
Serçe uçmaz geniş vadiden,
Bakır naydan ince ezgi çalıp,
Su akmaz geniş vadiden,
Bakır boruyla zurna öttürüp.
O sırada gök yeleli şir,
Gözü pek yiğitlerin hepsi,
Yaydan ok gibi fırlayıp koşup,
Can havliyle koşturup,
Bütün gök yeleli erenler,
Çevik halleri görünüp,
Bahadırdan ferman gelince,

Barsa col bügün bolor – dep,
Içke coldu tötölöp,
Aybandın çoñu Kulansur,
Alıp keldi Seytekke,
Altı balban cetelep.
Okoro tüygön ak nokto,
Kulansurga çak nokto,
Kökülün sılap kattırıp,
Ok cañılıp ketpeske,
Çopkut menen captırıp,
Alıstap sapar col cürsö,
Tuyaktın kurçu keter – dep,
Bolotton taka kaktırıp,
Kulansur cayı momunday.
Oncoñdogon karandın
Kebetesi uşunday.
Periden kelgen berenge,

Gidersek yol bugün açılır, deyip,
İnce yolu kestirmeden aşıp,
Hayvanın ulusu Kulansur'u,
Getirdiler Seytek'e,
Altı pehlivan yedeğinde.
Sağlam düğümlü ak yular,
Kulansur'a denk yular,
Perçemini okşayıp taratıp,
Kurşun yanlışlıkla değmesin diye,
Zırh örtüyle örttürüp,
Uzak sefere yol giderse,
Tırnağın keskinliği gider, deyip,
Çelikten nal çaktırıp,
Kulansur'un hali işte şöyle.
Çalımla salınan karayağızın,
Görünüşü işte böyle.
Periden gelen yiğide,

Belgilengen köp cerge,
Körgön adam tañ kalgan.
Körkömü başka aybandan,
Kamıştın başın çalbagan.
Kaçırganda Kulansur,
Kayıpka cetpey kalbagan.
Cekendin başın çalbagan,
Celikkende soyulgur,
Ceyrenge cetpey kalbagan.
Kuuraydın başın çalbagan,
Kubalasa soyulgur,
Kulanga cetpey kalbagan,
Totuday kuyruk çubalgan,
Tokson kulaç añ kelse,
Toktolboston çuragan.
Bolotton taka kınalgan,
Booru cazı, moynu kez
Bolumduu külük uşu – dep,
Celkayıp atam sınagan.
Kar ciligin karasañ,
Kagıp koygon kazıktay.

Nişanlanmış nice yerde,
Gören insan şaşakalmış.
Güzelliği başka hayvandan üstün,
Kamışın başına değmemiş.
Kovaladığında Kulansur,
Yaban geyiğine yetmeden kalmamış.
Sazın başına değmemiş,
Coştuğunda o çılgın,
Ceylana yetmeden kalmamış.
Kuru otun başına değmemiş,
Kovaladı mı o çılgın,
Kulana yetmeden kalmamış,
Tavus gibi kuyruğu uzayan,
Doksan kulaç hendek gelse,
Duraksamadan sıçrayıp aşan.
Çelikten nal pekiştirilmiş,
Bağrı geniş, boynu uzun,
Yaman küheylan işte bu, deyip,
Celkayıp atam sınamış.
Ön incik kemiğine baksan,
Çakılıvermiş kazık gibi.

May soorunun keñdigi,
Cayloonun başı cazıktay.
Çatkayagı kolotoy,
Caagı kuyma bolottoy.
Teep, tiştep çunañdap,
Cakındatıp canına
Cat kişini colotpoy,
Celip ketse ceerendey,
Şaybır basıp oynoktop,
Cürüp ketse tülküdöy.
Kuyrugu sanga taralgan,
Taalayı artık kökcaldın
Baktısına caralgan.
Artık tulpar Kulansur,
At bakkan altı muraapı,
Zıyan bolçu nemedey.
Cakındabay çoçunup,
Oşentken sayın Kulansur
Colborstoy kulak capırıp,

Yağlı sağrısının genişliği,
Yayla başı düzlük gibi.
Apışarası vadi gibi,
Çenesi dökme çelik gibi.
Tepip, ısırıp huysuzlanıp,
Yanına yaklaştırmayıp,
Yabancı kişiyi sokmayıp,
Yelip gitse ceylan gibi,
Kırıtarak basıp oynaklayıp,
Yürüyüp gitse tilki gibi.
Kuyruğu sağrıya taranmış,
Bahtı üstün gök yelelinin,
Bahtı için yaratılmış.
Üstün küheylan Kulansur,
At bakan altı seyisi,
Zarar görecekmiş gibi.
Yaklaşmayıp ürküp,
Böyle ettikçe Kulansur,
Pars gibi kulak yatırıp,

Koncoñdogon soyulgur,
Cerdi çapçıp sapırıp.
Balbandardan üç baatır,
Suulugunan bek karmap,
Kutpaga moyun burdu emi.
Bir baatırı belendep,
Terdigin dayar kıldı emi.
Bulgaarı terdik tokumdu
Bulastatıp baatırlar
Kulansurga tokudu.
Aldıñkı kaşı çılk altın,
Artkı kaşı çılk kümüş
Altın kañkı, ay mañday,
Kaşına kauhar çögörgön,
Körgöngö panar cakkanday.
Kup casalgan ak kañkı
Kulansurga çak kañkı.
Töş oloñun bek tartıp,
Çap oloñun boş tartıp,

Kasılıp duran o çılgın,
Yeri eşeleyip savurup.
Pehlivanlardan üç bahadır,
Geminden sıkı tutup,
Kutba boyun çevirdi işte.
Bir bahadırı hazırlayıp,
Ter keçesini hazır etti işte.
Sahtiyan keçeyle haşayı,
Savurup yerleştirip bahadırlar,
Kulansur'u eyerlediler.
Ön kaşı som altın,
Arka kaşı som gümüş,
Altın kaltaklı, ay alınlı,
Kaşına cevher oturtulmuş,
Görene fener yakılmış gibi.
Güzel yapılmış ak kaltak,
Kulansur'a denk kaltak.
Göğüs kolanını sıkı çekip,
Yan kolanını gevşek çekip,

	Eñkeyişke cürör – dep,	*İnişe yürür, deyip,*
	Eñiş cerge kirer – dep,	*Yokuş aşağı yere girer, deyip,*
	Entelegen baatırlar	*Telaşlanan bahadırlar,*
	Kuyuşkanın kıskartıp,	*Kuskununu kısaltıp,*
82330	Şerdin şer ekeni bilinip,	*Şirin şir olduğu belli olup,*
	Tuura tarta bergende,	*Tam öne çektiklerinde,*
	Altın taman üzöñgü	*Altın tabanlı üzengiye,*
	Teep ırgıp tüyülüp,	*Basıp fırlayıp toparlanıp,*
	Körgöndün köönü bölünüp,	*Görenin gönlü kapılıp,*
	Körösöndüü kayran er	*Görklü, canım o yiğit,*
	Kök askar toodoy körünüp.	*Gök yüce dağ gibi görünüp.*
	Attangıla baçım – dep,	*Atlanın çabuk, deyip,*
	Arstandarın şaştırıp,	*Arslanlarını hızlandırıp,*
	Arkarday bolgon Kulansur	*Dağ koçu gibi olan Kulansur'u,*
82340	Alçaktata bastırıp.	*Çalımla yürütüp.*
	Küñgürönüp, küülönüp,	*Homurdanıp, hız alıp,*
	Özünön özü süylönüp,	*Kendi kendine söylenip,*
	Küügümdö tuman közdönüp,	*Alacakaranlıkta gözleri sisli bakıp,*
	Balaa colbors töştönüp.	*Bela parsı gibi göğüs gerip.*
	Sınap aytıp bek taştap,	*Sınayıp söyleyip pek vurgulayıp,*
	Sırttandarga kep baştap.	*Kurt yiğitlere söze başlayıp.*
	Mañdayga cazgan muraalar,	*Alın yazım olan yarenler,*
	Baarısı arstan kıraandar,	*Hepsi arslan şahbazlar,*
	Men körgöndü kördüñbü,	*Benim gördüğümü gördünüz mü,*
82350	Men bilgendi bildiñbi?	*Benim bildiğimi bildiniz mi?*
	Keçee aldıga salsam akcoltoy,	*Hani öne salsam Akcoltoy,*
	Atışkan coogo san koldoy.	*Atışan düşmana sayısız ordu.*
	At arıtıp, cer çalıp,	*At yorup, yer kolaçan edip,*
	It agıtıp, kuş salıp,	*İt salıp, kuş uçurup,*
	Çalgınga ketken kan abam,	*Keşfe giden han amcam,*
	Keçüünü çala kongon beym.	*Geçide eksik konakladı galiba.*
	Kerektüü colu bolgon beym,	*Gerekli yolu açıldı galiba,*
	Cortuuldu colgo kangan beym.	*Akın yolunda muradına erdi galiba.*
	Colborstun colu bolgon beym,	*Parsın yolu açıldı galiba,*
82360	Er ele abam oolugup,	*Er idi amcam, coşup,*
	Esepsiz colu bolgon beym.	*Hesapsız yolu açıldı galiba.*
	Kadır tüngö colugup,	*Kadir gecesine rastlayıp,*
	Kaalaganı kabılıp,	*İstediğine kavuşup,*

Kasiettüü abama
Kara köz suluu tabılıp,
Tulparlar oozun burbaybı.
Kasiettüü abama,
Baatırlar cetpey tınbaybı» –
Uşintip Seytek kabılan,
Bügün aylık cerdi basalı,
At kabagın açalı.
Ardaktap cürgön tulparlar
Koyondoy conu bulkuldap,
Arkarday beli tüzölsün.
Çañ asmanga bölünsün,
Bügün tulpardıgı körünsün.
Celikken cürök basılsın,
Tulparlar közü açılsın.
Tuyagı tiygen kara taş,
Çakmaktay bolup çaçılsın.
Ayagında dañkanı,
Asmanga oktoy atılsın.
Men kaarlanam kör degdep,
Kaalaganım Akbermet,
Tınçım ketet köp degdep,
Tilegenim Akbermet,

Kutlu amcama,
Kara gözlü güzel bulunup,
Küheylanlar başını çevirmez mi.
Kutlu amcama,
Bahadırlar yetişmeden durur mu» —
Böyle dedi Seytek kaplan,
Bugün aylık yolu aşalım,
Atın çatık kaşını açalım.
El üstünde tutulan küheylanlar,
Tavşan gibi sırtı seğirip,
Dağ koçu gibi beli düzelsin.
Toz göğe bölük bölük savrulsun,
Bugün küheylanlığı görünsün.
Coşan yürek yatışsın,
Küheylanların gözü açılsın.
Tırnağının değdiği kara taş,
Çakmak taşı gibi saçılsın.
Ayağından sıçrayan kesek,
Göğe ok gibi atılsın.
Ben kabarırım, deli özlemle,
İstediğim Akbermet,
Rahatım kaçar, çok özleyip,
Dilediğim Akbermet,

Caştık can cürök bölünöt,
Maga bir tünü miñdey körünöt.
Körünö turgan sebebi,
Bet algan dartka colugup,
Akbermet kelet dep uktum.
Aylanayın abakem,
Men Akcoltoydon kep uktum.
San düynösün sapırıp,
Saat bolgon perige
Taştap keldi dep uktum.
Zalalı ketken düynösün,
Perilerden kol alıp,
Baştap kelet dep uktum.
Ataganat Seytek – dep,
Arman kılıp bozdogon,

Gençlik canı, yürek bölünür,
Bana bir gecesi bin gibi görünür.
Öyle görünmesinin sebebi,
Yüz tuttuğum derdime kavuşup,
Akbermet gelir diye duydum.
Kurbanın olayım amcacığım,
Ben Akcoltoy'dan söz duydum.
Sayısız servetini savurup,
Belaya dönen perilere,
Bırakıp geldi diye duydum.
Zararı dokunmuş servetini,
Perilerden el alıp,
Önüne katıp getirir diye duydum.
Ah yazık, Seytek, deyip,
Hasretle inleyip ağlayan,

Sözü kaldı dep uktum.
Balbanın örtkö küygüzüp,
Özü kaldı dep uktum.
Altın menen kauhardı,
Tizdep çıktı dep uktum.
Armanın aytıp Akbermet,
Naalış kılıp Kudayga
Ataşkanım Seytek – dep,
Izdep çıktı dep uktum.
Badışa başın beytaalay,
Karıp kıldı dep uktum.
Kayran başın Seytekke,
Zarıp kıldı dep uktum.
Sapar tartıp col cürüp,
Arada neçen çöl cürüp,
Toñuraygan toonu ötüp,
Toñkoygon ıldıy koo keçip,
Caratkanga zar etip,
Tirüülöy kördük kördü – deyt,
Menin tilegenim keldi – deyt.
Aşıktık örttön ölömün,
Akıldı sanga bölömün.
Meenet tartkan beybakka
Perinin kızı ınakka,
Aylanayın arıstandar,

Sözü kaldı diye duydum.
Pehlivanını ateşte yakıp,
Kendisi kaldı diye duydum.
Altın ile cevheri,
Dizip çıktı diye duydum.
Hasretini söyleyip Akbermet,
Hüda'ya yakarıp,
Adaklım Seytek, deyip,
Aramaya çıktı diye duydum.
Padişah başını bahtsız,
Garip kıldı diye duydum.
Canım başını Seytek'e,
Feda kıldı diye duydum.
Sefere çıkıp yol yürüyüp,
Arada nice çöl geçip,
Buz kesen dağı aşıp,
Sarp inişli dereyi geçip,
Yaradan'a zar edip,
Diri diri mezar gördü, der,
Benim dilediğim geldi, der.
Aşk ateşinden ölürüm,
Aklımı bine bölerim.
Mihnet çeken o dilbere,
Peri kızı, o cana yakına,
Kurban olayım arslanlar,

Men emne kılıp beremin» –
Dep, oşentip küülönüp,
Kuu düynögö süylönüp,
Aşıkka şaşıp kayran şer,
Antalañdap kurgan şer
Akcoltoy aşkan bel menen,
Dardaygan özön cer menen.
Arstan Seytek kabılan,
Atasın tartkan kayran er,
Kulansur oozun burbastan,
Aşıkka añkap turbastan.
Keñ-Özöndü cakalap,
Kulunsur izin bakalap,

Ben ne yapıp edeyim» —
Deyip, böylece hız alıp,
Kahpe dünyaya söylenip,
Aşka acele eden canım şir,
Çırpınan gayretli şir,
Akcoltoy'un aştığı belden,
Uzayıp giden vadi yerden.
Arslan Seytek, o kaplan,
Babasına çeken canım er,
Kulansur başını çevirmeden,
Aşkla yanıp durmadan.
Keñ-Özön kıyısını izleyip,
Kulunsur'un izini kollayıp,

Astına baştap er Seytek
Adırga salıp aduulap,
Astındagı tulpardı
Abayı menen cabuulap.
Sancırgaluu col çalıp,
Saparga ketken Coltoydun
Sarı izine çöp salıp,
Kubangandan col çalıp,
Kup muraası Coltoydun
Kuu izine çöp salıp,
Özön boylop bakalap,
San buudandın baarısın
Bolot menen takalap,
Kez kelgen cerde carışıp,
Buluttay uçkan san buudan
Oozu menen alışıp,
Kee bir cerde buudandar
Arışın keret çenebey.
Amanat candan tüñülüp,
Añgekke urçu nemedey.
Kee bir cerge kelgende,
Uçkan kuştay zıpıldap,
Tuura tartkan kayıpka,
Kuup cetip cakındap,
Kee bir cerge kelgende,
Kuyunday çañı burulup,
Tabına kelgen buudandar,

Önüne düşüp er Seytek,
Kıra vurup dörtnala sürüp,
Altındaki küheylanı,
İnce kumaş örtüyle örtüp.
Şanlı görkemle yol kolaçan edip,
Sefere giden Coltoy'un,
Soğumuş izine ot bırakıp,
Sevincinden yol gözleyip,
Has yoldaşı Coltoy'un,
Kuru izine ot bırakıp,
Vadi boyunca kollayıp,
Sayısız küheylanın hepsini,
Çelik ile nallayıp,
Denk gelen yerde yarışıp,
Bulut gibi uçan sayısız küheylan,
Ağız ağıza kapışıp,
Kimi yerde küheylanlar,
Adımını ölçüsüz açar.
Emanet candan umut kesip,
Uçuruma çarpacakmış gibi.
Kimi yere geldiğinde,
Uçan kuş gibi vızıldayıp,
Yandan geçen av keçisine,
Kovalayıp yetişip yaklaşıp,
Kimi yere geldiğinde,
Kasırga gibi tozu burulup,
Kıvamına gelen küheylanlar,

Caaday uçup zırkırap,
Taşka tiyse tuyagı
Taruudaydan bırkırap,
Tulparlık sını körünüp,
Tuyagı tiygen cerleri
Kemegedey bölünüp,
Erikken erler carışıp,
Üzöñgülör kagışıp,
Tabına kelgen buudandar
Tarttırbay kolu karışıp,
Aldındagı Kulansur

Yaydan ok gibi uçup vınlayıp,
Taşa değse tırnağı,
Darı gibi ufalanıp saçılıp,
Küheylanlık vasfı görünüp,
Tırnağının değdiği yerler,
Ocak çukuru gibi oyulup,
Canı sıkılan erler yarışıp,
Üzengiler tokuşup,
Kıvamına gelen küheylanlar,
Çektirmez, kollar kasılıp,
Öndeki Kulansur,

	Caa tartkanday dırkırap,	*Yay çekilmiş gibi fırlayıp,*
	Buluttay uçup burkurap,	*Bulut gibi uçup savrulup,*
82480	Körüngöndö körünüp,	*Göründüğünde görünüp,*
	Körünbösö tügöngür	*Görünmedi mi tükenesice,*
	Kök tütün bolup bölünüp,	*Gök duman olup ayrılıp,*
	Araanday oozu açılıp,	*Ejder gibi ağzı açılıp,*
	Cerden topo çaçılıp,	*Yerden toprak saçılıp,*
	Can-canıbar makuluk	*Can taşıyan tüm mahluk,*
	Dañkanına basılıp,	*Savurduğu keseği altında kalıp,*
	Arkarday arış açılıp,	*Dağ koçu gibi adım açılıp,*
	Üstünö mingen kökcaldın	*Üstüne binen gök yelelinin,*
	Umaçtay közü açılıp,	*Gözleri ışıl ışıl açılıp,*
82490	Cetken buudan eken – dep,	*Eşsiz küheylanmış bu, deyip,*
	Dart kumarı cazılıp,	*Derdinin arzusu dağılıp,*
	Buluttay uçsa buudanı	*Bulut gibi uçunca küheylanı,*
	Kökcaldın köönü açılıp,	*Gök yelelinin gönlü açılıp,*
	Köñülü tolkup boy ketip,	*Gönlü coşup kendinden geçip,*
	Köñülünö baatırdın	*Bahadırın gönlüne,*
	Alban türlüü oy ketip,	*Türlü türlü düşünce gelip,*
	Bastırıp coodon öç almak,	*At sürüp düşmandan öç almak,*
	Babamdan kalgan adatım.	*Atamdan kalma âdetim.*
	Barakelde, Kulansur,	*Aferin sana, Kulansur,*
82500	Badışa Kuday car bolup,	*Padişah Hüda yâr olup,*
	Periden kelgen kanatım,	*Periden gelen kanadım,*
	Altı aylap alıs col cürsöm,	*Altı ay boyu uzak yol gitsem,*
	Zakımdap uçup keterim.	*Serap gibi uçup giderim.*
	Tilek kılsam ar işke,	*Her işe dilek tutsam,*
	Muraadıma ceterim.	*Muradıma ererim.*
	Çalgın çalsa çarçabas,	*Keşfe çıksa yorulmaz,*
	Temir tuyak buudanım.	*Demir tırnaklı küheylanım.*
	Oyrottu buzsam oyubas,	*Oyrat'ı bozsam yıpranmaz,*
	Keñ kökürök, taykı cal	*Geniş göğüslü, kısa yeleli,*
82510	Kebelbegen buudanım.	*Sarsılmayan küheylanım.*
	Kulansurga kubanıp,	*Kulansur'a sevinip,*
	Erdin eri kayran şer	*Erin eri, canım şir,*
	Iraazı bolgon oşol cer.	*Hoşnut kaldığı yerdi orası.*
	Akbermetten kat alıp,	*Akbermet'ten mektup alıp,*
	Arstan çaldan bata alıp,	*Arslan ihtiyardan dua alıp,*

	Kaalaganı Akcoltoy	*Gözdesi Akcoltoy,*
	Iz kubalap attanıp.	*İz kovalayıp atlanıp.*
	Er carışıp, col cürüp,	*Erler yarışıp, yol yürüyüp,*
	Ebegeysiz eñ kızık	*Alabildiğine pek keyifli,*
82520	Esebi cok mol cürüp,	*Hesapsız, bol yol alıp,*
	Erikken kumar cazılat,	*Sıkılan gönlün arzusu dağılır,*
	Entikken cürök basılat,	*Hızlanan yürek yatışır,*
	Darttın baarı çaçılat.	*Derdin hepsi saçılır.*
	Asman cargan çuu bolup,	*Göğü yaran çığlık kopup,*
	Aygaylagan duu bolup,	*Haykırışan gürültü olup,*
	Carış kılbay cön koyboy,	*Yarışmadan rahat durmayıp,*
	Kızıgına can koyboy,	*Keyfine can dayanmayıp,*
	Aygay salgan duu-duu	*Nara atan gümbür gümbür,*
	Mına oşentip col cürüp,	*İşte böylece yol yürüyüp,*
82530	Ayabastan mol cürüp,	*Esirgemeden bol yürüyüp,*
	At kabagı açılıp,	*Atın çatık kaşı açılıp,*
	Er kumarı cazılıp,	*Erin arzusu dağılıp,*
	Astına Seytek bölünüp,	*Öne Seytek ayrılıp,*
	Şerdik türü körünüp,	*Şirlik hali görünüp,*
	Çalgın çalıp, cer çalgan,	*Keşif yapıp, yer kolaçan eden,*
	Kozgolbogon kayran şer,	*Yerinden oynamayan canım şir,*
	Korozdoy bolgon kayran er.	*Horoz gibi kurulan canım er.*
	Abası Coltoy kökcalga	*Amcası Coltoy'a, gök yeleliye,*
	Kezikken eken oşondo.	*Rast gelmişti işte o zaman.*
82540	Mına oşondo Akcoltoy,	*İşte o zaman Akcoltoy,*
	Boz döbönün señirge,	*Boz tepenin sırtında,*
	Kulunsurdu caydaktap,	*Kulunsur'un eyerini alıp,*
	Asa baylap baymaktap,	*Uzun iple sağlamca bağlayıp,*
	Aşpay-şaşpay kayran er,	*Acele etmeden canım er,*
	Ak kañkını cazdanıp,	*Ak kaltağı yastık edinip,*
	Kıbılanı baştanıp,	*Kıbleye baş koyup,*
	Caratkanga calınıp,	*Yaradan'a yalvarıp,*
	Ok ötpös tondu camınıp,	*Kurşun geçmez kaftanı örtünüp,*
	Uyku cakka kamınıp,	*Uyku yönüne hazırlanıp,*
82550	Çıkanaktap uyku alıp.	*Dirseğine yaslanıp uyku alıp.*
	Canbaştap candı tındırıp,	*Yan gelip canı dinlendirip,*
	Catıp uyku kandırıp,	*Yatıp uykuya kanıp,*
	Artık kökcal Akcoltoy,	*Üstün gök yeleli Akcoltoy,*

Alp uykunu salıptır.
Kökcal Seytek barganda,
Sunulgan butu tartılıp,
Koñurugu basılıp,
Kozgoloñ tüşüp kökcalga
Umaçtay közü açılıp,
Ak colborstoy komdonup,
Al uykudan oygonup,
Baabedindep süyünüp,
Baatırdık cönü bilinip,
Bardık kiyimin kiyinip,
Kök sülöösün börk kiyip,
Kök ala kalkan ayza alıp,
Kök askar toodoy körünüp,
Aç arıstanday kerilip,
Körgönün aytıp, kep salıp,
Bala Seytek kabılan
Baabedindi bat aytıp,
Ay tuyak dep at aytkın.
At ayta turgan sebebiñ
Kerüügö kelip konuptur,
Kerektüü coluñ boluptur.
Colooçu colgo konuptur,
Cortuldan coluñ boluptur,
Men körgöndü kördüñbü,
Men bilgendi bildiñbi?
Taalayıñ artık kabılan,
Kebimdi beyle abıdan.
Kaalagan coluñ kabılan,
Kayıptan ırıs tabılgan.
Tilegiñdi beriptir,
Meltiregen Akbermet
Bet alıp izdep keliptir.

Alp uykusuna dalmış.
Gök yeleli Seytek vardığında,
Uzanmış ayağı çekilip,
Horultusu kesilip,
Gök yeleliye kıpırtı düşüp,
Gözleri ışıl ışıl açılıp,
Ak pars gibi toparlanıp,
O uykudan uyanıp,
Baabedin deyip sevinip,
Bahadırlık hali belli olup,
Bütün giyimini kuşanıp,
Gök vaşak börkünü giyip,
Gök ala kalkan, kargı alıp,
Gök yüce dağ gibi görünüp,
Aç arslan gibi gerinip,
Gördüğünü söyleyip, söz açıp,
Genç Seytek, o kaplan,
Baabedin'i tez anıp,
Ay tırnaklı at ada dedi.
At adamanın sebebi şu:
Yamaca gelip konmuş,
Gerekli yolun açılmış.
Yolcu yola konmuş,
Akından yolun açılmış,
Benim gördüğümü gördün mü,
Benim bildiğimi bildin mi?
Bahtı üstün kaplan,
Sözümü iyice belle.
İstediğin yolun kabul olmuş,
Gaipten kısmet bulunmuş.
Dileğini vermiş,
Süzülüp duran Akbermet,
Yüz tutup arayıp gelmiş.

Senin tüp atañız Tügöl kan,
Tübünön Kıdır daarıgan.
Başkı atañız baarı kan,
Baarısın Kızır daarıgan.
Cortso colu oñ bolgon,

Senin kök atan Tügöl Han,
Kökünden Hızır dokunmuş.
İlk ataların hepsi han,
Hepsine Hızır dokunmuş.
Akın etse yolu uğurlu olmuş,

Coldon Kızır koldogon.
Işin Kuday oñdogon,
Kayaşa aytkan oñbogon,
Taalayı artık kabılan.
Kırdan tütün bölünüp,
Kırga caygan kilemi
Kızgaldaktay körünüp,
Kızıl-tazıl kuçmaç eer
Kız söölötü öñdönüp,
Caynagan caşıl gülü bar,
Cayılgan kilem türü bar.
Periden kelip kalbasa,
Bendeden başka ceri bar,
Tügöngüs aytsa kebi bar.
Dünüyö caygan sebi bar.
Karasaat al kızdar,
Kızgaldaktay körünöt.
Karap körsö turalbay,
Erendin köönü bölünöt.
Çındap kolun karmaşkan,
Çımın canga küç kelbey,
Oşondon kantip bölünöt.
Beli tutam, beti ayday,
Belgilüü suluu momunday.
Camalı carık ay eken,
Çın taalayıñ bar eken.
Çındap catıp bir tünöp,
Ertesi ölgön cigittin,
Alda Taala Kudayga
Ne armanı bar eken.
Kırmızı köynök, ayça bel,
Kız izdeseñ uşu cer.
Mañdaylaşa betteşip,
Baarı tegiz boto köz,
Bal-şekerdey aytkan söz.

Bak-taalayıñ açılıp,
Kadır tüngö bolduñ kez.
Tuura boldu körgön tüş,

Yolda Hızır desteklemiş.
İşini Hüda düzeltmiş,
Karşı söz söyleyen onmamış,
Bahtı üstün kaplan.
Sırttan duman ayrılıp,
Sırta serilen halısı,
Gelincik çiçeği gibi görünüp,
Kızıl alaca işlemeli eyer,
Kız görkemine benzeyip,
Açmış yeşil gülü var,
Serilmiş halı deseni var.
Periden gelmiş olmasa,
Kuldan başkaca yanı var,
Anlatmakla bitmez sözü var.
Servet serilen çeyizi var.
Bakıver, o kızlar,
Gelincik gibi görünür.
Bakınca duramayıp,
Erenin gönlü bölünür.
Sahiden elini tutuşan,
Tatlı cana güç yetmez,
Ondan nasıl ayrılır.
Beli bir tutam, yüzü ay gibi,
Namlı güzel işte böyle.
Cemali parlak ay imiş,
Gerçek bahtın var imiş.
Sahiden yatıp bir gecelese,
Ertesi gün ölen yiğidin,
Allah Teâlâ Hüda'ya,
Ne hasreti kalır ki.
Kırmızı gömlekli, hilal belli,
Kız ararsan işte bu yer.
Karşı karşıya yüzleşip,
Hepsi baştan başa ceylan göz,
Bal ve şeker gibi söyledikleri söz.

Bahtın, talihin açılıp,
Kadir gecesine denk geldin.
Doğru çıktı gördüğün düş,

Kız badışa seni izdep,
Kılımda bolboyt mınday iş.
Bazarday güldüü cagıña
Saga betteşken aman kalabı,
Periden keldi bagıña.
Tirüüsündö er cigit,
Alsam dep suluu oylogon.
Periden suluu kız kelgen,
Bendede sendey bolbogon.
Beren atañ Manastın
Çın arbagı koldogon.
Taalay-bagıñ açılsın,
Bet aldıñda berendin,
Kudaydın nuru çaçılsın.
Aalamda mınday bolbogon,
Arkı atañ Manas cetelep,
Arbagı seni koldogon.
Kazıp alsa tügönböyt,
Kazına cıygan mülk anda,
Oynosoñ kumar cazılat,
Oyun menen külkü anda,
Belgilüü suluu uz anda.
Betteşseñ meeriñ kandırgan,
Belgilüü Bermet kız anda» –
Dep, oşentip Akcoltoy
Alban türlüü kep aytıp,
Artık kızık söz aytıp,
Akcoltoy kebin aytkanda,
Kulansur oozun bura albay,
Karap kökcal turalbay,
Atasınan babası,
Kalıkka muraa kanatı.
Urgaaçıga cılbıluu,
Başınan berki adatı.
Şay koldogon kayran şer,
Bul kabardı ukkanda,
Alban türlüü türlönüp,

Arstan Seytek küülönüp,

Kız padişah seni arayıp,
Yüzyılda olmaz böyle iş.
Pazar gibi çiçekli yanına,
Seninle yüzleşen sağ kalır mı,
Periden geldi bahtına.
Sağlığında er yiğit,
Alsam diye güzeli düşlemiş.
Periden güzel kız gelmiş,
Kullar içinde senin gibisi olmamış.
Yiğit atan Manas'ın,
Gerçek ruhu desteklemiş.
Talihin, bahtın açılsın,
Önündeki yiğidin,
Hüda'nın nuru saçılsın.
Âlemde böylesi olmamış,
Ulu atan Manas önüne düşüp,
Ruhu seni desteklemiş.
Kazıp alsan tükenmez,
Hazine yığılmış mal orada,
Oynarsan arzu dağılır,
Oyun ile gülüş orada,
Namlı güzel, usta kız orada.
Yüzleşsen sevgine kandıran,
Namlı Bermet kız orada» —
Deyip, böylece Akcoltoy,
Türlü türlü söz söyleyip,
Pek ilginç laf edip,
Akcoltoy sözünü söyleyince,
Kulansur'un başını çeviremeyip,
Bakıp gök yeleli duramayıp,
Babası da atası da,
Halka miras kanadı.
Kadınlara tatlı dilli,
Öteden beri âdeti.
Şay'ın desteklediği canım şir,
Bu haberi duyduğunda,
Türlü türlü coşup değişip,

Arslan Seytek hız alıp,

Er Akcoltoy abañdın
Erte aytkanı keç bolup,
Meltiregen beybaktı
Beylep cüzün körüügö,
Eki közü tört bolup.
Kımbat canı çırkırap,
Cürögü ısıp, boy balkıp,
Tamaşaga batuuga,
Tar töşökkö catuuga,
Bir bakırdan et ceşip,
Ezilişip betteşip,
Oynop mookum basuuga,
Berilip kumar cazuuga,
Köñül tolkup köz caynap,
Cetişpey kalçu nemedey,
Aşıp-şaşıp şor kaynap,
Coltoydu taştap kete albay,
Coboloñduu kurgurdun,
Colgo taştap ötö albay,
Abiyirdüü kayran şer
Al askar toodoy kayran er,
Örttöy közü kızarıp,
Aşıp-şaşıp çunayıp,
Arman kılıp muñayıp,
Aşıkka köönü bölünüp,
Oboço keldi bölünüp,
Şaşkanın Coltoy bildi emi.
Abakesi Akcoltoy,
Altın taman üzöñgü
Attap çurap mindi emi.
Eerçitken coldoş Seytegin,
Een cerde carışıp,
Kulansur menen Kulunsur
Üzöñgüsü kagışıp,
Op dayranın oyuna,
Ebegeysiz çoñ dayra,
Keñ-Özöndün boyunda,
Kelip cetti kökcaldar.
Sapar tartıp cürgöndör,

Er Akcoltoy amcanın,
Erken dediği geç gelip,
Süzülüp duran dilberi,
Doyasıya yüzünü görmeye,
İki gözü dört olup.
Kıymetli canı çırpınıp,
Yüreği ısınıp, teni gevşeyip,
Eğlenceye dalmaya,
Dar döşeğe yatmaya,
Bir bakraçtan et yiyip,
Eriyip mest olup yüz yüze gelip,
Oynayıp hasret gidermeye,
Kendini verip arzu dağıtmaya,
Gönül coşup göz parlayıp,
Yetişemeyecekmiş gibi,
İçin için kahrı kaynayıp,
Coltoy'u bırakıp gidemeyip,
Dertli zavallıyı,
Yolda bırakıp geçemeyip,
Haysiyetli canım şir,
O yüce dağ gibi canım er,
Ateş gibi gözü kızarıp,
Telaşla sabırsızlanıp,
Hasret çekip hüzünlenip,
Aşka gönlü bölünüp,
Bir kenara çekilip geldi,
Telaşını Coltoy anladı işte.
Amcası Akcoltoy,
Altın tabanlı üzengiye,
Sıçrayıp atılıp bindi işte.
Yanına kattığı yoldaş Seytek'iyle,
Issız yerde yarışıp,
Kulansur ile Kulunsur,
Üzengileri tokuşup,
Op ırmağının çukuruna,
Alabildiğine büyük ırmak,
Keñ-Özön'ün boyunda,
Gelip yetişti gök yeleliler.
Sefere çıkıp gidenler,

Calındap canı küygöndör.
Aylası toluk, zaarı küç,
Baraanı bölök başkalar,
Ay-aalamga boy berbes,
Arbagı küçtüü kaşkalar
Kap-Toosunday körgöndör,
Karmaşkanın sorgondor,
Körkömü başka kökcaldar,
Çın arıstan baatırlar
Aybatı toodoy, zaarı küç,
Alışkanı bolgon tüz.
At arıta cer çalıp,
Alban türlüü surdanıp,
Kızdı körüp kızıgıp,
Kız körbögön kıraandar
Kıyaldarı buzulup,
Deñkeñdetip bastırıp,
Tebeletip ketçüdöy,
Körgön candı şaştırıp.
Karap turgan adamdın
Akılı ayran bölünüp,
Aybatı colbors süründöy,
Aluuçuday körünüp.
Perizaada beytaalay,
Keremettüü keskiden,
Neçendi körgön eskiden,
Eñ kıraakı ıktuudan
Dünüyönü san bölgön,
Eñ kıraakı kız körgön.
Akılga dıykan ıktuudan,
Kepke çeçen, tilge usta
Kelişimdüü mıktıdan,
Beleske koygon sakçı bar.
Sıykır menen koydurgan,
Kapkasında bakçı bar.
Badışalık beytaalay,
Tegeregi temir tor,
Kaptap kirer calgız col,

Alev alev canı yananlar.
Tedbiri tam, zehri güçlü,
Heybeti başka olan başkaları,
Ay ve âleme boyun eğmez,
Ruhu güçlü gözü pekler,
Kaf Dağı gibi görülenler,
Tutuştuğunu ezip yutanlar,
Görkemi başka gök yeleliler,
Gerçek arslan bahadırlar,
Heybeti dağ gibi, zehri güçlü,
Tutuştuğunu dümdüz etmiş.
At yorup yer kolaçan edip,
Türlü türlü suratı asılıp,
Kızı görüp heveslenip,
Kız görmemiş şahbazlar,
Hayalleri karışıp,
Çalım satarak at sürüp,
Çiğnetip geçecekmiş gibi,
Gören canı telaşlandırıp.
Bakıp duran insanın,
Aklı hayran, bölünüp,
Heybeti pars görünüşlü,
Kapıp alacakmış gibi görünüp.
Peri kızı bahtsız,
Keramet dolu keskin görüşlülerden,
Nicesini görmüş eskilerden,
En ferasetli ustalardan,
Serveti sayısız bölmüş,
En ferasetli kızları edinmiş.
Akılca zengin ustalardan,
Sözde hatip, dilde usta,
Endamlı yamanlardan,
Yamaca koyduğu nöbetçi var.
Sihirle yerleştirilmiş,
Kapısında bekçisi var.
Padişahlık süren bahtsız,
Çevresi demir ağ,
Girilecek biricik yol,

Dünüyösü mınça zor.	*Serveti bunca büyük.*
Aylanası çınar bak,	*Etrafı çınar bahçesi,*
Tegerete çep korgon.	*Çepeçevre sur, kale.*
Ortosunda altın tak,	*Ortasında altın taht,*
Irıs-döölöt bagı bar,	*Kısmet ve devlet bahçesi var,*
82750 Bakmaçısı dagı bar.	*Bakıcısı dahi var.*
Üyrötülgön bili bar,	*Eğitilmiş fili var,*
Bilden artık miñi bar,	*Filden üstün bini var,*
Cazayılduu kelgen bar,	*Cazayıl tüfekli geleni var,*
Cardık kelse Bermetten,	*Ferman gelse Bermet'ten,*
Cazbay atar mergen bar.	*Şaşmadan vuran nişancısı var.*
Ayt degende kıyt koygon,	*Emredince fırlayan,*
Caratılıp kelgen bar.	*Yaratılıştan gelme var.*
Üydöy çokmor kolgo alıp,	*Ev gibi topuzu ele alıp,*
Kapkasında döösü bar.	*Kapısında devi var.*
82760 Azır turgan alpı bar,	*Hazır bekleyen alpı var,*
Alban türdüü kalkı bar.	*Türlü türlü halkı var.*
Perizaada beytaalay,	*Peri kızı bahtsız,*
Bekitilgen momunday.	*İşte böyle korunmuş.*
Bekerge karap turbagan,	*Boşuna bakıp durmamış,*
Periden balban cıynagan.	*Periden pehlivan toplamış.*
Balban cıygan sebebi	*Pehlivan toplamasının sebebi:*
Baatır bolso, şer bolso,	*Bahadırsa, şirse,*
Ay-aalamdı buy kılgan.	*Ay ve âlemi perişan etmişse,*
Anık kökcal er bolso,	*Gerçek gök yeleli erse,*
82770 Telegeyi teñ bolso,	*Her yanı eksiksiz denkse,*
Içi köldöy keñ bolso,	*İçi göl gibi genişse,*
Kebelbegen şer bolso,	*Sarsılmayan şirse,*
Balbandardın baarısın,	*Pehlivanların hepsini,*
Kömürdöy tepsep basar – dep,	*Kömür gibi çiğneyip ezer, deyip,*
Kayratı cok can bolso,	*Yürek gücü yoksa,*
Korkok cürök kem bolso.	*Korkak yürekli, eksikse,*
Balbandardı körgöndö,	*Pehlivanları gördüğünde,*
Batarına cer tappay,	*Sığınacak yer bulamayıp,*
Kirerine kör tappay,	*Girecek mezar bulamayıp,*
82780 Öz düynösün çaçar – dep,	*Kendi servetini saçar, deyip,*
Öröpküp kayra kaçar – dep.	*Ödü kopup geri kaçar, deyip.*
Eñ kayrattuu şer bolso,	*En yürekli şirse,*

Zıñ-zıñ etip kenebey,	*Zerre aldırmadan dimdik,*
Balban tursun aalamdı	*Pehlivan şöyle dursun, âlemi,*
Buçkagına teñebey,	*Tırnağına denk tutmadan,*
Tuura basıp kirer – dep,	*Dosdoğru basıp girer, deyip,*
Kereettüü Bermet beytaalay	*Kerametli Bermet bahtsız,*
Akıl oylop, oy kılıp,	*Akıl edip, düşünüp,*
Köp kızıktı salıptır.	*Çok şenlik düzenlemiş.*
82790 Perilerdin şaarınan,	*Perilerin şehrinden,*
Balban cıynap, er cıynap,	*Pehlivan toplayıp, er toplayıp,*
Baatır cıynap, şer cıynap,	*Bahadır toplayıp, şir toplayıp,*
Bekingen eken abıdan,	*İyice gizlenip korunmuş,*
Bekerge karap turbaptır.	*Boşuna bakıp durmamış.*
Betteşe kelçü Seytektin,	*Karşısına gelecek Seytek'in,*
Bul erdigin sınaptır.	*Bu yiğitliğini sınamış.*
Balbandardı körgöndö,	*Pehlivanları gördüğünde,*
Tulpardın oozun buralbay,	*Küheylanın başını çeviremeyip,*
Tutkaktanıp turalbay,	*Zapt olunmayıp duramayıp,*
82800 Arstanday köz caynap,	*Arslan gibi gözleri parlayıp,*
Kaalgaday kaşka tiş,	*Kapı kanadı gibi bembeyaz dişini,*
Kaçırata çaynaptır.	*Gıcırdatarak çiğnemiş.*
Ak kelteni oktoptur,	*Ak kelte tüfeğini doldurmuş,*
Aybattansa kürküröp,	*Heybetlenince gürleyip,*
Töşü tüktüü kara cer	*Bağrı tüylü kara yer,*
Kalıñınan toktoptur.	*Kalınlığından dayanmış.*
Altı muraa at koşup,	*Altı yaren at koşturup,*
Akcoltoy baştap bul altoo	*Akcoltoy önde, bu altısı,*
Eñ aldında boşboştop.	*En önde dizginleri koyverip.*
82810 Bul altoonu körgöndö	*Bu altısını gördüğünde,*
Balbandarı, sakçısı,	*Pehlivanları, nöbetçisi,*
Karooldun colun bakçusu,	*Karakol yolunu bekleyeni,*
Kayran candan tüñülüp,	*Tatlı candan umut kesip,*
Şay koldogon kayran şer	*Şay'ın desteklediği canım şir,*
Cadaköydün közünö,	*Büyücü kurnazın gözüne,*
Can algıçtay körünüp,	*Can alıcı Azrail gibi görünüp,*
Udurgup sakçı dırkırap,	*Nöbetçiler ürküşüp fırlayıp,*
Bet-betinen bırkırap,	*Her biri bir yana dağılıp,*
Toptoboy birden bölünüp,	*Toplanamayıp birer birer ayrılıp,*
82820 Kabılan Seytek kökcaldın	*Kaplan Seytek gök yelelinin,*

Şer ekeni bilinip,
Eşikte sakçı balbanı,
Biröö miñdik eken – dep,
Añtañ bolup kalganı.
Balbandın baarı cardanıp,
Kolun alıp booruna,

Şir olduğu belli olup,
Kapıdaki nöbetçi pehlivanı,
Biri bine bedelmiş, deyip,
Şaşakalıverdi.
Pehlivanın hepsi bakakalıp,
Elini bağrına götürüp,

Er Seytekke tañ kalıp,
Kaarına çıdabay,
Kayratına can turbay,
Bettep sakçı kelalbay,
Beren Seytek kökcaldın
Betine cakın bara albay,
Aybatı candı şaştırıp,
Eki tulpar at menen
Seytek menen Akcoltoy
Asemge caygan kilemin
Tebelete bastırıp.
At bakkan altı muraapı
Canındagı coldoştor
Biri miñdik colborstor.
Casalgası kelgenden,
Ay-aalamdı buy kılçu
Tegiz kıraan erender.
Ar kaysısı ayza alıp,
Kee birlerin karasañ
Kınsız kılıç baylanıp,
Tegerektep colborstor
Tegiz kıraan coldoştor,
Kara mıltık kars etse,
Kaçpay turgan erender.
Kaptap duşman coo kelse,
Şaşpay turgan erender.
Çogool mıltık çort etse,
Çoçubay kızmat kılçular.
Başka müşkül iş kelse,
Çımınday canga küç kelse,
Tuu tübündö turçular.
Tuura kökcal ıktuular,

Er Seytek'e hayran kalıp,
Kahrına dayanamayıp,
Yiğitliğine can duramayıp,
Nöbetçi yüzüne karşı gelemeyip,
Yiğit Seytek gök yelelinin,
Yüzüne yakın varamayıp,
Heybeti canı telaşlandırıp,
İki küheylan at ile,
Seytek ile Akcoltoy,
Süs için serilen halısını,
Çiğneterek at sürüp.
At bakan altı seyisi,
Yanındaki yoldaşlar,
Her biri bine bedel parslar.
Donanımı yerinde olduğundan,
Ay ve âlemi perişan eden,
Baştan başa şahbaz erenler.
Her biri kargı alıp,
Kimilerine baksan,
Kınsız kılıç kuşanıp,
Çevresini saran parslar,
Baştan başa şahbaz yoldaşlar,
Kara tüfek çat etse,
Kaçmadan duran erenler.
Düşman ordusu basıp gelse,
Şaşırmadan duran erenler.
İri tüfek pat etse,
Ürkmeden hizmet ederler.
Başka güç iş gelse,
Sinek misali cana güç gelse,
Tuğ dibinde dururlar.
Dosdoğru gök yeleli ustalar,

Aybatı katuu, zaarı küç
Alışkandı koygon tüz.
Aybatın sakçı körüptür,
Kaarınan bir kança
Kazası cetip ölüptür,
Kökcaldın türün körüptür.
Akılınan şaşıptır,
Karooldo turgan sakçılar

Heybeti sert, zehri güçlü,
Tutuşanı dümdüz etmiş.
Heybetini nöbetçi görmüş,
Kahrından bir niceleri,
Eceli yetip ölmüş,
Gök yelelinin halini görmüş.
Aklı başından gitmiş,
Karakolda duran nöbetçiler,

Eñteleñdep cügürüp,
Esil candan tüñülüp,
Akıldan ketip alsırap,
Aybatınan tüñülüp,
Aşıp-şaşıp cügürüp,
Dobulbasın urdu emi.
Perizaada beybakka,
Akıldan tanıp antañdap,
Kabar berip turdu emi.
Öñköy sonun can kördüm,
Bolo albadım barıp bet,
Baarı balban kızıl ört.
Ooluksa candı orguday,
On segiz miñ aalamdı
Op tartsa cutup sorguday,
Bolumduu tuugan şer kördüm,
Bolcoosuz baatır men kördüm.
Aybatın körüp tüñüldüm,
Sakçının baarı bülünüp,
Çın kayratı körünüp,
Çıday albay kee balban
Çın acal cetip ölüptür.
Oktoy tulpar at minip,
Öñköy bolot ayza algan,
Kazanday kara börkü bar,
Can algıç sınduu körkü bar.
Bet alıp bende barbagan,
Aalamga azar salbagan.
Azar salgan bendesi
Acaldan tirüü kalbagan.

Sendeleyerek koşup,
Değerli candan umut kesip,
Akıldan olup güçsüz düşüp,
Heybetinden yılıp,
Apar topar koşup,
Davulunu vurdu işte.
Peri kızı dilbere,
Aklı şaşıp soluk soluğa,
Haber verip durdu işte.
Baştan başa görkemli canlar gördüm,
Varıp yüzleşemedim,
Hepsi pehlivan, kızıl alev.
Coştu mu can biçecek gibi,
On sekiz bin âlemi,
Hop çekse yutup emecek gibi,
Yaman yaratılmış şir gördüm,
Ölçüye sığmaz bahadır gördüm ben.
Heybetini görüp umut kestim,
Nöbetçilerin hepsi darmadağın,
Gerçek yiğitliği görünüp,
Dayanamayıp kimi pehlivan,
Gerçek ecel yetip ölmüş.
Ok gibi küheylan ata binmiş,
Hepsi çelik kargı almış,
Kazan gibi kara börkü var,
Azrail görünüşlü heybeti var.
Karşısına kul varamamış,
Âleme eza salmamış.
Eza salan kul ise,
Ecelden diri kalmamış.

Kereettüü kız Külayım –
Canındagı elçisi,
Birge catıp, bir turup,
Akıl taap berçüsü.
Canında cökör ıktuusu,
Akıl tabar mıktuusu,
Bul kabardı ukkan soñ,
Eliktey ırgıp tüyülüp,
Eptüülügü bilinip,
Baarı suluu kök kaşka

Kerametli kız Külayım,
Yanındaki elçisi,
Birlikte yatıp, birlikte kalkıp,
Akıl bulup vereni.
Yanında becerikli nedimesi,
Akıl bulan yamanı,
Bu haberi duyunca,
Karaca gibi sıçrayıp toparlanıp,
Becerisi belli olup,
Hepsi güzel, o gözü pek,

Cırgalduu sözdön urdu emi.
Meltiregen beybakka,
Süyünçülöp turdu emi:
«Kelbettüü şeriñ keliptir,
Kep kılba Kuday beriptir.
Baraanı toonun teñindey,
Beliñ kelip kalıptır.
Aybatı başka adamdan
Şeriñ kelip kalıptır.
Colooçu coldo cürüptür,
Coguñ kolgo tiyiptir.
Bereke keldi toyuña,
Bereniñ tiydi koluña.
Kıraanıñ torgo çalındı,
Kımbattuu şeriñ tabıldı.
Kılga baylap, eceke,
Cürüüçü eleñ canıñdı.
Ataşkanıñ keliptir,
Açıptır Kuday bagıñdı,
Kuttuu kılsın carıñdı!
Kabarga keldi bir balban
Antalap sözdü baştadı.
Altındagan tagıñdı,
Tebelep kete taştadı.
Ayköldün nak özü eken,
Anık Seytek közü eken.
Karaçı Kuday beriptir,
Kaalagan şeriñ keliptir.

Sevinçli sözler söyledi işte.
Süzülüp duran dilbere,
Müjde verip durdu işte:
«Endamlı şirin gelmiş,
Söz etme, Hüda vermiş.
Heybeti dağın yarısı kadar,
Dayanağın gelip durmuş.
Heybeti başka insandan üstün,
Şirin gelip durmuş.
Yolcu yolda yürümüş,
Yitiğin eline geçmiş.
Bereket geldi düğününe,
Yiğidin geçti eline.
Şahbazın ağa takıldı,
Kıymetli şirin bulundu.
Kıl ucunda, ablacığım,
Taşıyıp dururdun canını.
Adaklın gelmiş,
Açmış Hüda bahtını,
Kutlu kılsın yârini!
Haberle geldi bir pehlivan,
Soluk soluğa söze başladı.
Altın kaplı tahtını,
Çiğneyip geçiverdi.
Deniz gönüllünün ta kendisiymiş,
Sahici Seytek'in özü imiş.
Baksana, Hüda vermiş,
İstediğin şirin gelmiş.

Egiz tulpar at mingen,
Erikpey mıktap col cürgön,
Teregiñ tiydi koluña,
Kep salgın ece coobuma.
Oşo kelgen baatırlar,
Baykasam cönü momunday.
Sebil toonu seksen tört,
Serp algan cagı kızıl ört.
Aybatı artık, zaarı küç,
Bet algan cagın kılar tüz.
Uzun boyluu, keñ dalı,
Arı balban, arı şer,

İkiz küheylan ata binmiş,
Üşenmeden sıkı yol yürümüş,
Direğin geçti eline,
Cevabıma söz ver, abla.
O gelen bahadırlar,
Bakarsam halleri işte şöyle:
Zırhlı dağ gibisi seksen dört,
Baktığı yan kızıl alev.
Heybeti üstün, zehri güçlü,
Yöneldiği yanı dümdüz eder.
Uzun boylu, geniş omuzlu,

❦

Sekizinci cildin sonu.

Dokuzuncu cilt, Kaf Dağı'ndan esen sevda yeli ve üçlemenin mühürüyle tamamlanır.

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI · CİLT VIII

Dünyanın en uzun destanı Manas, yirminci yüzyılın Homeros'u sayılan Sayakbay Karalaev'in dilinden 500.553 mısra olarak yazıya geçirildi. Bu dizi, üçlemenin üçüncü ve son parçası olan «Seytek» destanını Kırgızca Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyor.

Sekizinci cilt, Kuyalı'nın mızrak ucunda sönen kasırga Sarıbay'dan zafer toyuna; Bakay'ın büyük duasından beş ulunun gaipteki yolculuğuna ve Kaf Dağı'ndan esen sevda yeliyle açılan yeni faslın eşiğine uzanır.

SEYTEK · KARALAEV VARYANTI · CİLT VIII

SEYTEK
SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI
KIRGIZCA LATİN ALFABESİ · TÜRKÇE EDEBİ ÇEVİRİ
CİLT IX · PERİ GELİNLER VE ZULPUKOR'UN MÜJDESİ

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI

Kırgızca Latin yazımı ve Türkçe edebî çevirisiyle
karşılıklı iki sütun hâlinde

CİLT IX

Bölüm 1 · Keñ-Özön'de Kavuşma: Peri Kızları ve Altın Taht
Bölüm 2 · Beecin'den Kopan Fırtına: Yılkı Baskını ve Büyük Vuruş
Bölüm 3 · Zulpukor'un Müjdesi: Kenen'le Süren Soy

Bu kitaptaki metin, telif korumasına tabi olmayan halk edebiyatı (folklor) niteliğindeki destan mısralarından ibarettir.

Kaynak baskı: «Сейтек» эпосу — Саякбай Каралаевдин айтымында. «Turar» Yayınevi, Bişkek (haz. A. Jaynakova; genel red. A. Akmataliev). Kaynak baskının telifli editoryal katmanları — ön söz ve son söz, bilimsel açıklamalar, sözlük bölümü ve Theodor Herzen'in illüstrasyonları — bu yayına alınmamıştır.

Kırgızca Latin transliterasyonu, Türkçe edebî çeviri, ön söz, bölüm özetleri, kapak ve iç tasarım bu yayın için özgün olarak üretilmiştir. © Gazâ'nın Neferi, 2026. Kaynak gösterimi, folklor eserlerinin kullanımına ilişkin dürüst uygulama gereğince yapılmıştır.

Bu cilt, üçlemenin yaklaşık 90.000 mısralık «Seytek» bölümünün 82.946–89.327 mısralarını kapsar.

ÖN SÖZ

Semetey sır oldu; ama soy tükenmedi. Düşman otağında, ustura gölgesinde doğan bir çocuk, üçlemenin son sözünü söylemek için büyüdü: Seytek. «Seytek», öksüzlüğün, sabrın ve geri alınan yurdun destanıdır; Manas'ın ocağına üçüncü kez düşen közün yeniden aleve dönüşüdür.

Sayakbay Karalaev'in dilinden yazıya geçirilen bu varyantta hikâye, Kıyaz'ın elindeki tutsak Ayçürök'ün doğurduğu bebeğin ölümden kıl payı kurtuluşuyla açılır. Kürek kemikleri oyulmuş Külçoro'nun kulluk yılları, on üç yaşında soyunu öğrenen Seytek'in ilk öcü, Kanıkey ile Bakay'ın gözyaşıyla ödenen bedeli, kara mağarada büyülenmiş Semetey'in dile gelişi ve Celmoguz oğlu Sarıbay'a karşı verilen son büyük savaş — hepsi, dişi arslan Kuyalı'nın mızrağıyla taçlanan bir kurtuluşa doğru akar.

Bu dizide Karalaev varyantının «Seytek» bölümünü, Kırgızca aslının Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyoruz. Transliterasyonda Türk okurunun gözüne yatkın bir yazım benimsendi; çeviride ise mısra bütünlüğü korunarak destanın epik sesi Türkçede yeniden kuruldu. Her bölümün başında iki paragraflık bir özet ve okuru bekleyen olayları toplayan kısa bilgi kutuları yer alıyor.

Ata göçtü, oğul kaldı; söz sustu, destan kaldı.

Gazâ'nın Neferi
Antalya, 2026

KİTABIN PLANI

1	**Keñ-Özön'de Kavuşma: Peri Kızları ve Altın Taht**	Cilt IX — bu ciltte
2	**Beecin'den Kopan Fırtına: Yılkı Baskını ve Büyük Vuruş**	Cilt IX — bu ciltte
3	**Zulpukor'un Müjdesi: Kenen'le Süren Soy**	Cilt IX — bu ciltte

BİRİNCİ BÖLÜM

Keñ-Özön'de Kavuşma: Peri Kızları ve Altın Taht

Keñ-Özön'de iki âşık çift nihayet kavuşur: Kaplan Seytek peri kızı Akbermet ile, akıl ustası Akcoltoy ise Külayım ile buluşur. Külayım, Kızır evliyanın Akcoltoy'a görünüp iki yiğide periden iki kız ve ikiz at müjdelediğini anlatır; Akcoltoy da yollarda çektikleri hasreti dile getirip Külayım'a kuma almayacağına ant içer. Altın direkli çadırlarda usulünce nikâh kıyılır, görülmemiş bir düğün şenliği kurulur ve kervan Talas'a doğru yola çıkar. Talas'ta Kırgız halkı toplanıp Manas'ın soyundan gelen Seytek'i ak keçeye kaldırarak han seçer; yurt yoğurt gibi mayalanır, elde hasret kalmaz.

Ne var ki bu huzurun haberi Beecin'e ulaşır. Koñurbay'ın torunu Baykoñur ölünce yerine geçen oğlu koca Kite, kervancılardan Seytek'in yükselişini duyup öç ateşiyle tutuşur. Kococaş'ın oğlu, seksen yaşındaki büyücü Çoñbilgiç'i yanına çağırtır; Çoñbilgiç Kırgız'ın kolay lokma olmadığını söylese de han buyruğuna boyun eğer. Yüz seçme pehlivanla yola çıkan büyücü, havayı sisle bağlayıp Mihnet Ovası'nı aşarak Ala-Too'ya sokulur ve gözcülüğe başlar. Bu sırada Talas'ta Seytek, periden gelen küheylanı Kulunsur'u yüksekte bağlamış, Akbermet'in ordasında gafil bir huzura dalmıştır.

KÜNYE — KEY FACTS

- Seytek Akbermet ile, Akcoltoy Külayım ile Keñ-Özön'de kavuşup usulünce nikâhlanır; seksen gelin ve seksen kız düğüne hizmet eder.
- Kızır (Hızır) evliya Akcoltoy'a görünerek iki yiğide periden gelecek eşleri ve ikiz atları önceden müjdelemiştir.
- Düğün kervanı Talas'a göçer; Kırgız ululuları Manas'ın soyunu anarak Seytek'i altın tahta çıkarıp han ilan eder.
- Beecin'de Koñurbay'ın oğlu Baykoñur kırk dokuz yaşında ölür; yerine oğlu koca Kite Kakan tahtına geçer.
- Kite, ata öcünü gütmek için Kococaş oğlu büyücü Çoñbilgiç'i başa koyup yüz seçme pehlivanla Kırgız yurduna gönderir.
- Çoñbilgiç hava büyüsüyle sis ve buzul salarak Boz-Talaa ile Mihnet Ovası'nı aşar; altı adamını yolda yitirip doksan dört kişiyle Ala-Too'ya ulaşır.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Artık eken sıyagı.	*Görünüşü her şeyden üstünmüş.*
Baatırdıgı başkaça,	*Yiğitliği bambaşkaydı,*
Baraanı toodoy köründü.	*Heybeti dağ gibi göründü.*
82950 Kaarına çıdabay	*Kahrına dayanamayıp*
Karoolçu, sakçı bölündü.	*Gözcüler, bekçiler dağıldı.*
Karap adam turalbay,	*İnsan bakıp duramayıp,*
Kara candan tüñüldü.	*Kara canından umut kesti.*
Kayratı biyik señirdey,	*Gayreti yüce doruk gibi,*
Kagışkan candı cegidey.	*Çarpışanın canını yer gibi.*
Borumu kelgen munarday,	*Endamı yakışan minare gibi,*
Boy kelbeti çınarday,	*Boyu posu çınar gibi,*
Algırdıgı tınarday,	*Atılganlığı şahin gibi,*
Aybatına can çıdap,	*Heybetine can dayanıp*
82960 Adamzat turalbayt,	*İnsanoğlu duramaz,*
Baatırdıgı momunday.	*Yiğitliği işte böyleydi.*
Okşoş tulpar at mingen,	*Kendine denk küheylana binmiş,*
Ok ötpös olpok ton kiygen.	*Ok geçmez zırhlı kaftan giymiş.*
Kabılan biyik, zaarı küç,	*Kaplan yüce, zehri güçlü,*
Sıyagına can cetpeyt,	*Görünüşüne can yetişmez,*
Adamdan arstan can keldi.	*İnsandan aslan bir can geldi.*
Bettep adam turalbay,	*Karşısında insan duramayıp,*
Kaarınan köp balban	*Kahrından nice pehlivan*
Kaçmak boldu çıdabay,	*Dayanamayıp kaçar oldu,*
82970 Kasaba celek – tuu algan,	*Alâmetli bayrak, tuğ almış,*
Karaanın körgön kubangan,	*Karaltısını gören sevinmiş,*
Cabdıgı bolot nayza algan.	*Donanımı çelik, mızrak almış.*
Açuulanıp çamınsa,	*Öfkelenip davranınca,*
Aalamdı çaap bütküdöy,	*Âlemi vurup bitirecek gibi,*
Astı katuu kara cer	*Altındaki katı kara yer*
Kalıñınan tütküdöy.	*Kalınlığından tütecek gibi.*
Bastaşıp adam kele albayt,	*Karşı yürüyüp insan gelemez,*
Alışıp adam ceñe albayt.	*Boğuşup insan yenemez.*
Arıstandıgı momunday,	*Aslanlığı işte böyle,*
82980 Adamga mınday kabılbayt.	*İnsana böylesi rastlamaz.*
Beypay tartkan bendege,	*Sıkıntı çeken kula,*
Arstandan mınday tabılbayt.	*Aslandan böylesi bulunmaz.*

Körkömü kökcal şer eken,
Kökcal menen er eken.
Aşık ottun ayınan,
Seni izdep cürgön kezi eken.

Güzelliği boz yeleli bir aslanmış,
Hem boz yeleli hem yiğitmiş.
Aşk ateşinin yüzünden,
Seni arayıp gezdiği çağmış.

Kaadañdı Kuday beriptir,
Kaalagan kişiñ keliptir.
Tileginiñ Kuday beriptir,
Tiktegen kişiñ keliptir» –
Dep, oşentip Külayım,
Süyünçülöp turdu ele.
Oşondo Bermet ecekeñ,
Akırın aytıp, bek taştap,
Alban türlüü kep baştap,
Aşıp-şaşıp bülünüp,
Kızıl-caşıl kırmızı,
Kımbatı canday kiyinip,
Boy tumarı çılk altın
Omuroogo salınıp,
Caratkanga calınıp:
«Kurbaldaş eleñ Külayım!
Kadır tündün biri ayım,
Öçkön ottu tamızdıñ,
Ölgön candı tirgizdiñ,
Üzülgöndü uladıñ.
Akcoltoy tınbay col basıp,
Aşkere caman kuuradım.
Kölüktün baarın coorutup,
Köñüldü caman oorutup,
Bu düynönün tozogun
Caman tartıp kuuradım.
Uşul kebiñ çın bolso,
Külayım bügün cırgadım.
Küyükkön cürök basıldı,
Tolkup köönüm açıldı.
Sayılgan çınar bak keldi,
Oynosok cırgal çak keldi.
Başka döölöt bir keldi,
Açık tiygen kün keldi.

Muradını Kuday vermiş,
Dilediğin kişi gelmiş.
Dileğini Kuday vermiş,
Gözlediğin kişi gelmiş» –
Deyip, böylece Külayım,
Müjde verip durmuştu.
O zaman Bermet ablan,
Usulca söyleyip, sağlam koyup,
Türlü türlü söze başlayıp,
Aceleyle telaşlanıp,
Kızıl yeşil, kırmızı,
En kıymetlisini can gibi giyinip,
Boy muskası som altın
Göğsüne takınıp,
Yaradan'a yalvarıp:
«Yaşıtımdın Külayım!
Kadir gecesi gibi bir hanımsın,
Sönmüş ateşi tutuşturdun,
Ölmüş canı dirilttin,
Kopmuş olanı uladın.
Akcoltoy durmadan yol tepip,
Açıktan açığa perişan oldum.
Bineklerin hepsini yağır edip,
Gönlü fena incitip,
Bu dünyanın cehennemini
Fena çekip tükendim.
Bu sözün gerçek ise,
Külayım, bugün murada erdim.
Yanık yürek yatıştı,
Coşup gönlüm açıldı.
Dikili çınar, bağ bahçe geldi,
Oynasak, sefa çağı geldi.
Başa devlet bir geldi,
Açık doğan gün geldi.

Talıkpay oynop külüügö,
Taalayga kara tün keldi,
Tabalbay turgan kep keldi.
Talıkpagan suluular
Biröөñ kalbay bülüngün.
Meltiregen beybaktar,

Yorulmadan oynayıp gülmeye,
Talihe kutlu kara gece geldi,
Bulunmaz söz geldi.
Yorulmak bilmez güzeller,
Biriniz kalmadan davranın.
Işıl ışıl süzülen dilberler,

Perinin kiyimin kiyingin.
Canıma baskan kurgurlar,
Canattay bolgon suluular,
Calgandan izdep tappagan,
Canımdan artık körgöndör,
Kabılan Seytek özü okşoyt,
Calpıñar sözüm ugup al».
Munu ukkanda al kızdar,
Kızıl köynök, ayça bel,
Kıltıldagan kurgurlar,
Bermettin kebin ukkanda,
Kamınbay kızdar turabı.
Kaadaluu buyruk kılganda,
Ayanıp kızdar turabı.
Kebi şirin sözdüüsü,
Kelbettüü boto közdüüsü,
Eñ bir şıktuu-ıktuusu,
Külayım baştap şıktuusu,
Dürüyö köynök kiygeni,
Kauhardan topçu tüymölüü.
Adamdın sırın oy menen
Abaylap turup bilgeni,
Kelişimi kelgeni,
Kayta cürök degdetip,
Caratkan mınday bendeni.
Körgöndün köönü bölünüp,
Aytkanı şeker, tili bal.
Kızdan mınça suluu alıp,
Kıyalı cakşı kurbu alıp,
Kamıngan eken beytaalay,
Kıyla kızık körgöndön
Körgöndün köönün bölgöndön,

Peri giysisini giyinin.
Yanım sıra yürüyen körpeler,
Cennet gibi olan güzeller,
Yalan dünyada arayıp bulunmayan,
Canımdan üstün gördüklerim,
Kaplan Seytek'in kendisi olsa gerek,
Hepiniz sözümü dinleyin».
Bunu duyunca o kızlar,
Al gömlekli, hilal belli,
Salınıp duran körpeler,
Bermet'in sözünü duyunca,
Kızlar hazırlanmadan durur mu?
Törece buyruk verilince,
Kızlar çekinip durur mu?
Sözü tatlı dillisi,
Endamlı, ahu gözlüsü,
En becerikli, en uz olanı,
Başta Külayım, en şevklisi,
Dürriye gömlek giymişi,
Düğmeleri gevherden ilikli.
İnsanın sırrını düşünceyle
Dikkat edip bileni,
Endamı yerli yerinde olanı,
Yeniden yüreği coşturup,
Yaradan yaratmış böyle kulu.
Görenin gönlü bölünür,
Söylediği şeker, dili bal.
Kızlardan bunca güzelini alıp,
Huyu güzel yaren alıp,
Hazırlanmış meğer biçare,
Nice ilginçlik görmüşlerden,
Görenin gönlünü çelenlerden,

Kılıgı candı kubantıp,
Kızmat kılıp bergenden.
Suluusu elge dayından,
Totu kuştun kuyrugu
Dal ortonun üstünö
Tokson türdüü sayılgan.
Karap turgan adamdın
Tañ kalıp köönü bölüngön.

Körüp turgan kişinin,
Candırıp kayra körsöm – dep,
Közünün caşı tögülgön.
Körkömü başka suluular,
Baarısı katar suluular.
Aşık izdey bergender,
Nasip aydap tuz buyrup,
Perizattan kelgender.
Meltiregen kımbattar,
Badışalık kiyimin kiyinip
Baarısı birdey beybaktar.
Katar basıp süyünüp,
Kan cezdesin körüügö
Kelip kızmat kıluuga,
Canı-alı kalbay bülünüp,
Calañ cakut, altından
Tumarça söykö salınıp
Perinin kızı Akbermet,
Caratkanga calınıp,
Canındagı kızdardın
Astına basıp bölünüp,
Belesten çıkkan Ayga okşop,
Betinen nuru tögülüp.
Cutup iyse kara suu
Perinin kızı beybaktın,
Meltiregen çunaktın,
Tamagınan körünüp.
Anı körüp Seytektin
Akılı ayran bölünüp.
Alkım eti bulayıp,

Edası canı sevindirenden,
Hizmet edip durandan.
Güzelliği ele ayan,
Tavus kuşunun kuyruğu
Tam ortasının üstüne
Doksan türlü işlenmiş.
Bakıp duran insanın
Şaşırıp gönlü bölünmüş.

Görüp duran kişinin,
«Döndürüp yeniden görsem» deyip,
Gözünün yaşı dökülmüş.
Güzelliği bambaşka güzeller,
Hepsi sıra sıra güzeller.
Âşık arayıp duranlar,
Nasip sürükleyip, kısmet buyurup,
Perizat elinden gelenler.
Işıl ışıl kıymetliler,
Padişahlık giysisini giyinip
Hepsi bir örnek dilberler.
Sıra sıra yürüyüp sevinip,
Han enişteşini görmeye
Gelip hizmet etmeye,
Var gücüyle telaşlanıp,
Salt yakuttan, altından
Muska biçimli küpe takınıp
Perinin kızı Akbermet,
Yaradan'a yalvarıp,
Yanındaki kızların
Önüne geçip ayrılıp,
Tepeden doğan Ay'a benzeyip,
Yüzünden nuru dökülüp.
Kara suyu yutuverse
Peri kızı dilberin,
Işıl ışıl afetin,
Boğazından görünüp.
Onu görünce Seytek'in
Aklı hayran olup dağılıp.
Gerdanı bembeyaz kıvrılıp,

Atkan tañday kılayıp.
Ezelden mınday tabılbas,
Er cigitke ılayık.
Çıbıktay beli buralıp,
Körgöndün közü tunarıp,
Camandardın baarısı
Canına barbay uyalıp,
Camalın körüp er Seytek
Cürögü tolkup kubanıp.
Ekeri bermet, kauhar taş,

Ağaran tan gibi belirip.
Ezelden böylesi bulunmaz,
Er yiğide layık.
Fidan gibi beli kıvrılıp,
Görenin gözü kamaşıp,
Sıradanların hepsi
Yanına varamayıp utanıp,
Cemalini görüp er Seytek
Yüreği coşup sevinip.
İri inciler, gevher taşlar,

Kökürök töş cayık et,
Açılsa cüzü balk etip,
Anan kalsa Akbermet,
Ay tiygendey cark etip.
Kınama kiyip kılaktap,
Kızıl torgun şay köynök,
Etegi çıgıp bulaktap,
Celim ötük, cez taka,
Kırım maası zayfana,
Kırçıldatıp şurkuya.
Adırga çıgat ak mıya,
Oñ çekenin üstündö
Altındagan takıya
Akbermet cayı uşunday. –
Ayaldan başka şurkuya
Kardı kör da etin kör,
Kandı kör da betin kör.
Cıncuunu kör, tigiş kör,
Cıpardı kör, cıtın kör.
Kobuldu kör, kolun kör,
Koyondu kör, conun kör,
Totunu kör, cünün kör!
Komuzdu kör, ünün kör!
Koroz moyun, koy közdüü,
Kopşogon Bermet türün kör!
Baldan şirin sözün kör,
Çolpondu kör, közün kör.
Mañdayı şamday carkırap,

Göğsü bağrı geniş ten,
Açılınca yüzü ışıyıp,
Hele bir de Akbermet,
Ay doğmuş gibi parlayıp.
Dar kesim giyip salınıp,
Kızıl ipekten şahane gömlek,
Eteği çıkıp dalgalanıp,
Sırlı çizme, tunç ökçe,
Kırım mesti, hanımca,
Gıcırdatıp yürür işveli dilber.
Yamaçta biter ak meyan,
Sağ şakağının üstünde
Altın işlemeli takke,
Akbermet'in hali böyleydi. –
Kadınlar içinde eşsiz dilber,
Karı gör de tenini gör,
Kanı gör de yüzünü gör.
İnciyi gör, dikişi gör,
Miski gör, kokusunu gör.
Oymayı gör, elini gör,
Tavşanı gör, sırtını gör,
Tavusu gör, tüyünü gör!
Komuzu gör, sesini gör!
Horoz boyunlu, koyun gözlü,
Salınan Bermet'in haline bak!
Baldan tatlı sözünü gör,
Çoban Yıldızı'nı gör, gözünü gör.
Alnı kandil gibi parlayıp,

Çoyulgan beybak özün kör!
Beli tutam, beti ayday,
Belgilüü suluu şurkuya.
Köñülgö tolgon iş kılıp,
Coldoşun seksen kız kılıp,
Kızgaldaktay kılaktap,
Kınama köynök bulaktap,
Kılığı artık şurkuya
Kırgooldoy bolup çubaktap,
Kızdardan başka borumu,
Tülküdöy beli buraktap,
Totuday türü körünüp,

Toktolboston kayran şer.
Tolkup cürök çıdabay,
Tobunan Seytek bölünüp,
Bastırıp cezdeñ kalganda,
Baraanı toodoy körünüp.
Aybatına çıdabay,
Astıñkı katar köp kızdar
Alda neçe bölünüp,
Astında tulpar Kulansur
Kıyaldanıp kıltıldap,
Altın taka, kümüş mık
Tuyagında caltıldap,
Kuyrugu kuçak çubalıp,
Kurdaşım uşul eken – dep
Meltiregen beytaalay,
Perinin kızı kubanıp.
Kayran kökcal baatırga,
Kaalaganı Akbermet,
Alda Taala kuduret
Bermetke bergen çoñ kelbet.
Keñ dünüyö tar bolgon,
Perinin kızı Akbermet.
Kabılan Seytek baatırdı
Bir körörgö zar bolgon.
Er Seytekti körgöndö,
Ebedeyi ezilip,

Boylu boslu dilberin kendine bak!
Beli bir tutam, yüzü ay gibi,
Namlı güzel, işveli dilber.
Gönlü dolduran işler görüp,
Yoldaşını seksen kız edip,
Gelincik gibi salınıp,
Dar gömleği dalgalanıp,
Edası üstün işveli dilber,
Sülün gibi süzülüp,
Kızlardan başka endamı,
Tilki gibi beli kıvrılıp,
Tavus gibi görünüp,

Durmaksızın o yaman aslan.
Coşan yürek dayanmayıp,
Topluluğundan Seytek ayrılıp,
Enişten atını sürüp kalınca,
Heybeti dağ gibi görünüp.
Heybetine dayanamayıp,
Öndeki sırada nice kızlar
Kaç bölük olup ayrılıp,
Altında küheylan Kulansur
Nazlanıp salınıp,
Altın nal, gümüş çivi
Tırnağında parıldayıp,
Kuyruğu kucak dolusu sürünüp,
«Eşim dostum buymuş» deyip
Işıl ışıl biçare,
Peri kızı sevinip.
Yaman boz yeleli bahadıra,
Dilediği Akbermet'ti,
Allah Taâlâ kudretiyle
Bermet'e vermiş ulu endam.
Geniş dünya dar olmuş,
Peri kızı Akbermet.
Kaplan Seytek bahadırı
Bir görmeye hasret kalmış.
Er Seytek'i görünce,
Yüreği eriyip,

Et tırmagı sozulup,
Kubanıp kızdar çurkurap,
Baabedindi bat aytıp,
Arbagına Manastın
Aksarbaşıl ataşıp.
Biri peri, biri adam,
Caralgan asıl cetişti.
Iç örttönüp köz caynap,
Kozgolbogon eki aşık
Koşuluşup ketişti.
Kol karmaşıp turuşup,
Aalamda cok añgeme
Oşol kezde eki aşık,
Oydoguday kuruşup, –

Eli ayağı ona uzanıp,
Sevinip kızlar çığrışıp,
Baabedin'i tez anıp,
Manas'ın ruhuna
Ak sarı başlı kurban adayıp.
Biri peri, biri insan,
Yaratılmış asiller kavuştu.
İçi tutuşup, gözü parlayıp,
El değmemiş iki âşık
Birleşip kavuştular.
El ele tutuşup durup,
Âlemde olmayan sohbeti
O anda iki âşık,
Gönüllerince kurup, –

Kaygının baarı çaçılıp,
Küyükkön cürök basılıp,
Kaalaganı kabılan
Kereettüü carı Akbermet,
Kabılan Seytek kökcalga
Keñ-Özöndön tabılıp,
Taalayı artık baatırga
Tamaşa mından tabılıp,
Akbermet menen Seytektin
Abiyiri küldöy cabılıp,
Arstan Seytek keler – dep,
Tilegimdi berer – dep,
Akbermet cürgön kütünüp,
Arıstan Seytek baatırdı
Koltuktap attan tüşürüp,
Koltuktaşıp basışıp,
Içtegi kumar cazılıp,
Türkügü altın çatırdın
Eşigin kızdar açışıp.
Canında cökör kızdarı
Şamdagayı bolcolsuz,
Eriktey çurap tüyülüp,
Şapa-şupa at alıp,
Eptüülügü bilinip.

Kaygının hepsi dağılıp,
Yanık yürek yatışıp,
Kaplanın dilediği
Kerametli yâri Akbermet,
Kaplan Seytek boz yeleliye
Keñ-Özön'den bulunup,
Talihi üstün bahadıra
Eğlence bundan bulunup,
Akbermet ile Seytek'in
Şerefleri gül gibi bezenip,
«Aslan Seytek gelir» deyip,
«Dileğimi verir» deyip,
Akbermet bekleyip durmuştu,
Aslan Seytek bahadırı
Koltuklayıp attan indirip,
Kol kola yürüşüp,
İçteki hasret çözülüp,
Direği altın çadırın
Kapısını kızlar açıştı.
Yanındaki nedime kızları
Çevikliği ölçüsüz,
Erik gibi derilip koşuşup,
Çarçabuk atları alıp,
Becerileri belli olup.

Coldoştoru Seytektin
Katar turat baarısı.
Kabılandın üstünö,
Eşik açıp kiyirip,
Eki kolu boorunda,
Çıbıktay bolup iyilip,
Perinin kızı Külayım
Meltiregen kün ayım,
Eki közü Coltoydo
Bendeden mınday bolboyt – dep,
Bek kumarluu bul Ayım.
Şoodurap kızdar bölünüp,
Cüzünön nuru tögülüp,
Amandık surap, kol berip,
Akcoltoy eri körünüp
Ordunan çıktı körgön tüş.

Seytek'in yoldaşları
Hepsi sıra sıra durur.
Kaplanın huzuruna,
Kapıyı açıp buyur edip,
İki eli bağrında,
Fidan gibi eğilip,
Peri kızı Külayım,
Işıl ışıl gün hanım,
İki gözü Coltoy'da,
«Kuldan böylesi olmaz» deyip,
Pek sevdalı bu Hanım.
Şıkır şıkır kızlar bölünüp,
Yüzünden nuru dökülüp,
Hal hatır sorup, el verip,
Eri Akcoltoy görünüp,
Gördüğü düş yerine geldi.

Er Akcoltoy oylonup,
Oñolgon eken bizdin iş.
Akılı ayran dal bolup,
Alda Taala kuduret
Ayabay bergen can bolup,
Bergeni emey emne.
Taalayına Coltoydun,
Külayım suluu bar bolup
Oşol kezde Külayım,
Maralday bolup kıygaçtap,
Akırın aytıp, bek taştap:
«Baatır Coltoy sen bolsoñ,
Er izdey çıkkan karanbız,
Toruñuzdu kagabız» –
Dep oşentip Coltoygo,
Külayım suluu kep baştap,
Baykap tursa beybaktın
Baraanı bölök körünüp,
Altın çıray, nur cüzdüü
Catık kıyal, tak sözdüü,
Baykap ukkan kişige
Balday sözü tatıgan.

Er Akcoltoy düşünüp:
«Düzelmiş meğer bizim iş.»
Aklı hayran, şaşakalıp,
Allah Taâlâ kudretiyle
Esirgemeden verilmiş can olup,
Vermesi değil de nedir.
Coltoy'un talihine,
Güzel Külayım var olup,
O anda Külayım,
Maral gibi süzülüp,
Usulca söyleyip, sağlam koyup:
«Bahadır Coltoy sen isen,
Er aramaya çıkmış garipleriz,
Ağınıza kanat çırparız» –
Deyip böylece Coltoy'a,
Güzel Külayım söze başlayıp,
Bakıp dursa dilberin
Duruşu bambaşka görünüp,
Altın çehreli, nur yüzlü,
Yumuşak huylu, kesin sözlü,
Dikkatle dinleyen kişiye
Bal gibi sözü tat vermiş.

Mañdayı şamday carkırap,
Körgöndun köönü caşıgan.
Kılçaya karap külgönü,
Kımbat baaluu sanaaga
Taamay körgön bendege,
Tañ sürgöndöy camalı.
Abaylagan adamga,
Ay tiygendey kabagı.
Burala basıp tolgonup,
Bulastagan beybaktın
Butuna çaçı orolup,
Periden beri çıgarda,
Berendigin bilgenbiz:
«Akcoltoy, Seytek atı uykaş,
Alda Talaa Kudaydan
Arstandar keler beken – dep,
Abıdan tilep cürgönbüz.
Sapar tartıp er izdep,

Alnı kandil gibi parlayıp,
Görenin gözü yaşarmış.
Dönüp bakıp gülüşü,
Paha biçilmez hayale dalan,
Tam görebilen kula,
Tan atar gibi cemali.
Dikkat eden insana,
Ay doğmuş gibi çehresi.
Kıvrıla basıp dolanıp,
Salınan dilberin
Ayağına saçı dolanıp,
Peri elinden beri çıkarken,
Yiğitliğini bilmiştik:
«Akcoltoy, Seytek adları uyaklı,
Allah Taâlâ Kuday'dan
«Aslanlar gelir mi ola» deyip,
Candan dileyip durmuştuk.
Sefere çıkıp er arayıp,

Dünüyönü çaçkanbız.
Samanday öñdü sargaytıp,
Bet alıp izdep baskanbız.
Beyilge albay bizderdi,
Bekip catkan siz kanday.
Meenetti tartıp sargayıp,
Silerdi kütkön biz kanday.
Tolgonuçtuu too kördük,
Tozoktuu caman çañ kördük.
Tolkundap uçup er izdep,
Capaanı başka mol izdep,
Cortuuldu colgo kondurup,
Columdu buugan balbandı,
Acıdaarga sordurduk.
Ardaktı koyup, iydi izdep,
Arstan Seytek şerdi izdep,
Çama çarçap, al ketip,
Eki betten kan ketip,
Kanıbız kaldı bir kaşık,
Etibiz boldu kök caşık.

Dünyalığı saçmıştık.
Saman gibi benzi sarartıp,
Yön tutup arayıp yürümüştük.
Bizi gönlüne almadan,
Gizlenip yatan siz nasılsınız.
Zahmet çekip sararıp,
Sizi bekleyen biz nasılız.
Sarp dolambaçlı dağ gördük,
Cehennem gibi fena toz gördük.
Dalgalanıp uçup er arayıp,
Başımıza bol cefa yüklenip,
Akını yola kondurup,
Yolumu kesen pehlivanı,
Ejderhaya yutturduk.
Şanı bırakıp, yâri arayıp,
Aslan Seytek şiri arayıp,
Takat tükenip, güç gidip,
İki yanaktan kan gidip,
Kanımız kaldı bir kaşık,
Etimiz oldu mosmor pelte.

Aşuu aşıp, suu keçip,
Dabaan aşıp, taş basıp,
Tiledik arman Kudaydan.
Tilegine cetken kün,
Bügün Akmermet, Seytek eki aşık.
Ulamadan uladık,
Ukumçuldan suradık.
Ulamanın aytkanı,
Erkek ayal izdeyt – dep,
Ce emdikinin narkıbı?
Biz emgekti tartıp er izdep,
Er Seytek, Coltoy seni izdep,
Biz ebegeysiz kuuradık.
Köl-dayra elek çaçıldık,
Biz tulpar elek basıldık,
Biz kaadaluu elek karıdık,
Emi nasip aydap, tuz buyrup,
Silerge Keñ-Özöndön kabıldık.
Kütüüçü erge tabılgıs,
Irıskı Kadır tündöybüz.

Geçit aşıp, su geçip,
Bel aşıp, taş basıp,
Kuday'dan hasretle diledik.
Dileğine erdiği gün,
Bugün Akmermet, Seytek iki âşık.
Ulemadan sorup uladık,
Soy bilenden sorduk.
Ulemanın dediği:
«Erkek kadın arar» deyip,
Yoksa bu zamanenin töresi mi?
Biz emek çekip er arayıp,
Er Seytek, Coltoy, sizi arayıp,
Biz ölçüsüz perişan olduk.
Göl ve ırmaktık, saçıldık,
Biz küheylandık, ezildik,
Biz itibarlıydık, kocadık,
Şimdi nasip sürüp, kısmet buyurup,
Size Keñ-Özön'de kavuştuk.
Bekleyen ere bulunmaz,
Rızık dolu Kadir gecesi gibiyiz.

Kaaladık Coltoy, Seytekti,
Emi kandardı kördük ne deybiz.
Menin aytkan sözümdü,
Oyuñuzga alıñız» –
Külayım turdu mınday dep, –
«Kabılan Seytek, Akcoltoy
Közüñüzdü bizge salıñız.
Kaalasañız bizderdi
Caynagan takta gülübüz,
Kaalaganga cete albay,
Karıptık tartıp cüröbüz.
Oor menen ceñildin,
Salmagın çaktap biliñiz.
Baykap aytkan kebime,
Baa berip kulak salıñız.
Baatırdıgıñ çın bolso,
Baatır Seytek, Akcoltoy
Bizdi ket Kuday kılıp alıñız.

Diledik Coltoy'u, Seytek'i,
İşte hanları gördük, ne diyelim.
Benim söylediğim sözü,
Aklınıza alınız» –
Külayım böyle deyip durdu, –
«Kaplan Seytek, Akcoltoy,
Gözünüzü bize çeviriniz.
Bizi dilerseniz eğer,
Taht üzre açılmış gülleriz,
Dilediğimize eremeyip,
Gariplik çekip dururuz.
Ağır ile hafifin,
Tartısını ölçüp biliniz.
Düşünüp söylediğim sözüme,
Değer verip kulak veriniz.
Yiğitliğin gerçek ise,
Bahadır Seytek, Akcoltoy,
Bizi Kuday'ın kısmeti bilip alınız.

Baatırlık kılıp okustan,
Teñgeeribey kokustan,
Albay ketseñ küyöbüz,
Tañda maşkar künündö,
Paygambar kazı bolgondo,
Tarazasın kurganda,
Soop menen künөönün
Arasın bölüp turganda,
Baatır Seytek, Akcoltoy,
Silerge cakalaşa cüröbüz.
Aytkanım uşul bilip al,
Arstanım Çolpon tilimdi al.
Kalkıldap tiyip kün ötpöyt,
Karargan boydon tün ötpöyt,
Altın tak minip kan ötpöyt,
Aalamdan ölböy can ötpöyt.
Astı kalıñ kara cer,
Tübübüzgö ne cetpeyt.
Biz öñdöngön colooçu,
Baykuşka közüñ salıñız.
Kabılan Seytek, Akcoltoy
Nikelep bizdi alıñız.

Yiğitlik edip kazara,
Bizi denk saymayıp ansızın,
Almadan gidersen yanarız,
Yarın mahşer gününde,
Peygamber kadı olduğunda,
Terazisi kurulduğunda,
Sevap ile günahın
Arasını ayırdığında,
Bahadır Seytek, Akcoltoy,
Sizinle yaka yakaya geliriz.
Dediğim budur, bilesin,
Aslanım, Çolpan'ım, öğüdümü tut.
Salınıp doğan gün de geçer,
Kararan gece de kalmaz geçer,
Altın tahta kurulan han da geçer,
Âlemden ölmeden can geçmez.
Altımız kalın kara yer,
Sonumuza neler yetmez ki.
Bizim gibi yolcu,
Biçareye gözünüzü çeviriniz.
Kaplan Seytek, Akcoltoy,
Nikâhlayıp bizi alınız.

Baş koyobuz aldıña
Badışa Seytek kanıbız.
Ulugum Seytek sözümdü,
Uşu eken Seytek alıbız.
Tuygunum Seytek taştasañ,
Tutamga kelbeyt canıbız,
Aalamdı kaptap ketüüçü,
Agını katuu şarıbız.
Ala-Toodoy cük bolso,
Beli iyilbey kötörçü,
Akcoltoy, Seytek narıbız.
Seksen kelin, seksen kız
Seytek menen Bermettin
Urmatında cüröbüz.
Seytek menen Akcoltoy
Silerge sadaga bolsun baarıbız».

Baş koyarız önüne,
Padişah Seytek hanımız.
Ulu'm Seytek, sözümü dinle,
İşte budur Seytek, halimiz.
Doğanım Seytek, bırakırsan,
Bir tutama gelmez canımız,
Âlemi kaplayıp giden,
Akıntısı sert selimiz var.
Ala-Too kadar yük olsa,
Beli bükülmeden kaldıran,
Akcoltoy, Seytek, nerimiz var.
Seksen gelin, seksen kız,
Seytek ile Bermet'in
Hürmetinde dururuz.
Seytek ile Akcoltoy,
Size kurban olsun hepimiz».

Külayım mınday degen soñ,
Kabılan kökcal Akcoltoy –
Aydıñı kımbat san koldoy,
Akılga dıykan daanışman
Abay kılıp baykasañ,
Adamdın sırın alıstan
Cazı caak, calpak til,
Cañılbas sözdön eñ çeçen.
Kara tilin kayragan,
Kalk aldında sayragan.
Başı açık akıldan,
Tabılbay biröö kalbagan.
Tüyün kırkıp, muun çeçer.
Adamzat bendeden,
Akcoltoygo kim ceter.
Akcoltoy cayın surasañ,
Akılga dıykan kemenger.
Aalam salar dümöktön,
Baatır Seytek er menen
Akılı birge tilekteş,
Balbandar menen bilekteş.
Baatırlar menen mañdaylaş,
Çeçender menen tañdaylaş.
Köptü körgön daanışman,

Külayım böyle dedikten sonra,
Kaplan boz yeleli Akcoltoy –
Görkemi kıymetli, sayısız ordu gibi,
Akılda usta, danışman bilge,
Dikkat edip bakarsan,
İnsanın sırrını uzaktan sezer,
Yassı yanaklı, yayvan dilli,
Yanılmaz sözde en beliğ.
Kara dilini bilemiş,
Halk önünde şakımış.
Açık seçik akıldan,
Bulunmadık bir şey kalmamış.
Düğüm kırpıp, boğum çözer.
İnsanoğlu kullar içinde,
Akcoltoy'a kim yetişir.
Akcoltoy'un halini sorarsan,
Akılda usta, kâmil bilge.
Âlemi sarsan gaileden,
Bahadır Seytek er ile
Aklı bir, dilekte eş,
Pehlivanlarla bilek eşi.
Bahadırlarla alın alına denk,
Söz ustalarıyla dil dile denk.
Çok görmüş bilge,

Kara kıldı kak cargan,
Kalıstık kılat alıstan.
Oşondo baatır Akcoltoy,
Külayımdı körgöndö,
Küydü canı kuu Coltoy.
«Perizaada Külayım
Meltiregen teñimsiñ.
Badışa Kuday buyurup,
Taalayıma kelipsiñ.
Men Akcoltoy bolgonu,
Akcoltoy atka kongonu,
Periden tulpar at minip,
Cerdin üstün sıdırdım,
Çeksiz cerdi kıdırdım.

Kara kılı tam ortadan yaran,
Uzaktan adalet eder.
O zaman bahadır Akcoltoy,
Külayım'ı görünce,
Yandı canı kurnaz Coltoy'un.
«Perizade Külayım,
Işıl ışıl dengimsin.
Padişah Kuday buyurup,
Talihime gelmişsin.
Ben Akcoltoy olalı,
Akcoltoy adını alalı,
Periden küheylan ata binip,
Yerin üstünü taradım,
Sınırsız yeri dolaştım.

At arıtıp, cer çaldım,
Muñkangan peri kız üçün,
Alban türdüü cer kördüm.
Türdüü candar men kördüm.
Tüyşük tartıp kün körüp,
Türlüü kızık iş körüp,
Keçee küügüm kire kün bata,
Tün karañgı el cata,
Kasiettüü çınarga,
Biyigi cüz kez munarga,
Çıkanaktap tınç alıp,
Çırım etip uyku alıp,
Uykudan çoçup oygonup,
Oñ cagıma tolgonup,
Şaşkalañdap çoçunup,
Şaşıp namaz okudum.
Küçüm kaynap toktonboy,
Kulunsurdu tokudum.
Tuurudan duşman çıkçuday,
Et cürögüm ezilip,
Toogo-taşka tiyçüdöy,
Kalıptırmın celigip.
Oşo künü bir kızık,
Urunarga too tappay,
Uruşarga coo tappay,
Ayanbay aşar bel tappay,

At yorup, yer gezdim,
Dertlenen peri kızı için,
Türlü türlü yer gördüm.
Türlü canlılar gördüm ben.
Sıkıntı çekip gün görüp,
Türlü ilginç iş görüp,
Dün alacakaranlık çöküp gün batarken,
Gece karanlık, el yatarken,
Kutlu çınara,
Yüksekliği yüz arşın kuleye,
Dirsek dayayıp soluklanıp,
Şekerleme edip uyku alıp,
Uykudan irkilip uyanıp,
Sağ yanıma dönüp,
Telaşlanıp ürküp,
Aceleyle namaz kıldım.
Gücüm kaynayıp durmadan,
Kulunsur'u eyerledim.
Tüneğinden düşman çıkacakmış gibi,
Et yüreğim ezilip,
Dağa taşa çarpacakmış gibi,
Kalmışım coşup azarak.
O gün bir tuhaftı,
Çarpacak dağ bulamayıp,
Vuruşacak düşman bulamayıp,
Esirgemeden aşacak bel bulamayıp,

Alışuuga coo tappay,
Celigip cürüp toktoboy,
Açuulanıp aykırıp,
Aç bürküttöy talpınıp,
Özölönüp celigip,
Öpkö kööp eeligip,
Cışanam karmap köz caynap,
Tuş-tuş cagın baykasam,
Çaçılganday ok caynap
Çeksiz şumduk iş körüp,
Añ-tañ kalıp turganda,
Kuday kıldı ubara.

Boğuşacak düşman bulamayıp,
Coşup gidip durmadan,
Öfkelenip haykırıp,
Aç kartal gibi çırpınıp,
İçlenip coşup,
Ciğeri kabarıp azıp,
Nişanım tutup, gözüm parlayıp,
Dört bir yanı gözlesem,
Saçılmış gibi ok kaynayıp,
Sınırsız acayip iş görüp,
Şaşakalıp dururken,
Kuday düşürdü zahmete.

Bet aldımdan kezikti,
Atı Kızır dubana.
Dubana sınduu türü bar,
Bal-şekerdey tili bar,
Appak sakal nur cüzdüü,
Kümüş cüzdüü, kün közdüü.
Kol tapşırıp, kol berip,
Kol kuuşurup turgamın.
Kulunsur oozun burgamın,
Kol kayrımın kılgamın.
Baba atalap calınıp,
Moynuma kurum salınıp,
Kutpaga moynum burgamın.
Al oluya munu ayttı:
«Akcoltoy, Seytek atı uykaş,
Belgilüü tuulgan eki arıstan,
Sebiliñ seksen tört bolsun,
Serp algan cagıñ ört bolsun.
Işiñdi Kuday oñdosun,
Bet algan duşman oñbosun.
Akcoltoy, Seytek egiz er,
Telegeyi tegiz er.
Caak oorutkan doo bolso,
Mañdaylaşkan coo bolso.
Ay karañgı tün bolso,
Adamga müşkül kün bolso.
Özüm közüm salamın,
Başıñarga kün tuusa

Suuluktap koştop alamın.
Öçüp ketseñ tamızam,
Ölgön canıñ tirgizem.
Kıstalıp aşar too kelse,
Kıykırıgı taş cargan.
Kıyamat müşkül coo kelse,
Özöngö boylop konomun.
Ötkörö tuugan eki şer,
Ötkörö kıyın balaada
Özüm coldoş bolomun.

Karşımdan çıkageldi,
Adı Kızır, bir derviş.
Derviş kılıklı görünüşü var,
Bal şeker gibi dili var,
Apak sakallı, nur yüzlü,
Gümüş yüzlü, güneş gözlü.
El bağlayıp, el verip,
El kavuşturup durmuştum.
Kulunsur'un başını çevirmiştim,
Hürmetle elini almıştım.
«Baba, ata» deyip yalvarıp,
Boynuma kuşağımı geçirip,
Kıbleye boynumu döndürmüştüm.
O evliya şunu dedi:
«Akcoltoy, Seytek adları uyaklı,
Belli doğmuş iki aslan,
Silah kuşamın seksen dört olsun,
Baktığın yön yangın olsun.
İşini Kuday düzeltsin,
Yöneldiğin düşman onmasın.
Akcoltoy, Seytek ikiz er,
Her yanı tam er.
Çene ağrıtan dava olsa,
Karşı karşıya düşman olsa.
Ay karanlık gece olsa,
İnsana müşkül gün olsa.
Ben kendim göz kulak olurum,
Başınıza dar gün doğarsa,

Gem vurup yedeğime alırım.
Sönüp gidersen tutuştururum,
Ölmüş canını diriltirim.
Sıkışıp aşılacak dağ gelse,
Haykırışım taşı yarar.
Kıyamet gibi müşkül düşman gelse,
Vadi boyunca konarım.
Üstün doğmuş iki aslan,
Pek çetin belada
Ben kendim yoldaş olurum.

Atı Kızır özümün,
Özü emes kara közümün.
Bilbegeniñ bilgizem,
Adaşsañ colgo kirgizem.
Tuybagandı tuyguzam,
Tuuralap colgo kirgizem.
Koldop cürgön biriñmin,
Aytuuga ırıs özümün,
Azır duba men berip,
Daarıy turgan keziñmin.
Taalayı artık eki şer,
Kayıptan akıl tabılat.
Seytek menen Akcoltoy,
Baktıñar tolkup, köl bolot,
Bastaşkan duşman cer bolot.
Bak daarıp, taalay bat keldi,
Berender minip cürsün – dep
Periden egiz at keldi.
Belsenip sapar mingende,
Silerge taalay çoñ döölöt,
Tabılbas kızdan uz kelet,
Taalayıña tuş kelet.
Biröö Bermet, biröö Ayım
Seytek menen Akcoltoy,
Silerden periden eki kız kelet.
Oşondoy Coltoy dayınıñ,
Akılga dıykan Külayım,
Senin ala turgan zayıbıñ,
Kumarıñ cazar car oşol.
Oynop catsañ can birgeñ,

Adı Kızır olan benim,
Ta kendisi, kara gözü benim.
Bilmediğini bildiririm,
Şaşarsan yola sokarım.
Sezmediğini sezdiririm,
Doğrultup yola sokarım.
Sizi kollayanlardan biriyim,
Adı anılası kut benim,
Şimdi duayı ben verip,
Feyzimin sana ereceği demdesin.
Talihi üstün iki aslan,
Gaipten akıl bulunur.
Seytek ile Akcoltoy,
Bahtınız coşup göl olur,
Karşı basan düşman yer olur.
Baht konup, talih tez geldi,
«Yiğitler binip gezsin» diye
Periden ikiz at geldi.
Kuşanıp sefere bindiğinde,
Size talih, ulu devlet,
Bulunmaz kızlardan uz gelir,
Talihine denk gelir.
Biri Bermet, biri Ayım,
Seytek ile Akcoltoy,
Size periden iki kız gelir.
İşte böyle Coltoy, haberin,
Akılda usta Külayım,
Senin alacağın zevcen,
Hasretini giderecek yâr odur.
Oynayıp yattığında can yoldaşın,

Cürögüñdö kan birgeñ,
Kaksañ bilet kaşıñdı,
Öödö karap köp süylöp,
Köp oorutpayt başıñdı.
Eptep turat ebiñdi,
Balam, Coltoy, ugup al,
Eki kılbayt kebiñdi.
Aluuçu bolsoñ Ayımdı,

Yüreğinde kan yoldaşın,
Çatsan kaşını bilir,
Yukarı bakıp çok söylenip,
Başını çok ağrıtmaz.
Her halini idare eder,
Oğlum Coltoy, dinleyiver,
Sözünü iki etmez.
Alacaksan Ayım'ı,

Kapka çınar şaarıñdı,
Kündö minseñ caraşat,
Kauhardan altın tagıñdı,
Caratkan açat bagıñdı.
Perizaada Külayım
Degdep cürök basılgan,
Senin taalayıña cazılgan.
Oluyañdın kebi oşol,
Uşu turgan kuu düynö
Eñ aldamçı artı bok,
Alıp catsañ Ayımdı,
Ayaldan anday kızık cok.
Taalayıña tuş kılgan,
Tamaşaga batıñız,
Talıkpay oynop catıñız.
Bir tabaktan et ceşip,
Bir töşökkö betteşip,
Orompoy oyun salgıla,
Uşu calgan düynönün
Seytek menen Akcoltoy,
Kızıgına kangıla».
Kızırdın aytkan kebi uşul,
Kızıgına can toybos
Perinin kızı beytaalay,
Sen aluuçu teñ uşul» –
Dayının aytıp mınday – dep,
Atı Kızır oluya
Dayındap ketken mınday – dep:
«Koluma tiydiñ Külayım,
Kaalasam Kadır tün Ayım.
Açılganda közüsüñ,
Aytıp ketken Kızırdın

Kaf'ta çınarlı şehrini,
Her gün binsen yaraşır,
Gevherden altın tahtını,
Yaradan açar bahtını.
Perizade Külayım,
Özleyen yürek yatışmış,
Senin talihine yazılmış.
Evliyanın sözü budur,
Şu duran kahpe dünya
En aldatıcı, sonu çöp,
Alıp yatarsan Ayım'ı,
Kadınlar içinde ondan hoşu yok.
Talihine denk kılınmış,
Eğlenceye dalınız,
Yorulmadan oynayıp yatınız.
Bir tabaktan et yiyip,
Bir döşekte yüz yüze verip,
Orompoy oyunu kurun,
Şu yalan dünyanın,
Seytek ile Akcoltoy,
Zevkine kanınız».
Kızır'ın söylediği söz budur,
Zevkine can doymaz,
Peri kızı biçare,
Senin alacağın denk budur» –
Haberini böyle söyleyip – deyip,
Adı Kızır evliya
Böyle vasiyet edip gitmiş – deyip:
«Elime değdin Külayım,
Dilersem Kadir gecemsin Ayım.
Açılan gözümün nurusun,
Söyleyip giden Kızır'ın

Alaar carım özüñsüñ.
Altı ay sapar col cürsöm,
Kulunsurdu coorutpay,
Altın başım barında
Ayımım, köönüñ oorutpaym.
Artılta kamçı çappasmın,

Alacağım yârim sensin.
Altı ay sefer yol yürüsem,
Kulunsur'u yağır etmeden,
Altın başım sağ iken,
Ayım'ım, gönlünü incitmem.
Sana kamçı kaldırmam,

	Artıñan künü albasmın.	*Ardından kuma almam.*
	Cañılıp ketsem okustan	*Yanılıp gidersem kazara,*
	Pendelik kılsam kokustan,	*Beşerlik edersem ansızın,*
	Töbösü bütöö kök ursun,	*Tepesi kapalı gök çarpsın,*
	Töşü bütün cer ursun.	*Bağrı bütün yer çarpsın.*
	Cañılıp ketsem başkaça,	*Başka türlü yanılırsam,*
	Caratkan özü meni ursun,	*Yaradan'ın kendisi beni çarpsın,*
83560	Ak miltenin çogu ursun!	*Ak fitilin koru çarpsın!*
	Ak keltenin ogu ursun!	*Ak keltenin kurşunu çarpsın!*
	Arstan Manas kökcaldın	*Aslan Manas boz yelelinin*
	Arbagı dagı meni ursun!	*Ruhu dahi beni çarpsın!*
	Oluya çaldan ukkanda,	*Evliya ihtiyardan duyduğumda,*
	Men Akcoltoy berendin	*Bende, Akcoltoy yiğitte,*
	Çıgar-çıkpas can kalgan,	*Çıkar çıkmaz bir can kalmış,*
	Çımçuuga kelbes cal kalgan.	*Çimdik almaz derman kalmış.*
	Uçup ketçü nemedey,	*Uçup gidecekmiş gibi,*
	Çımınday bolgon al kalgan.	*Sinek kadar güç kalmış.*
83570	Aytsam sonun kebim bar,	*Söylesem hoş sözüm var,*
	Nar baştagan tokson mal,	*Ner başı çekmiş doksan mal,*
	Aytuyak aytkan cerim bar.	*Ay tuyaklı adadığım yerim var.*
	Çın kabarın ukkanda,	*Gerçek haberini duyduğumuzda,*
	Bir adamga bilgizbey,	*Bir kimseye bildirmeden,*
	Eç adamga tuyguzbay,	*Hiç kimseye sezdirmeden,*
	Kül talkan bolup küygönbüz.	*Kül ufak olup yanmıştık.*
	Alda Taala Kudaydan	*Allah Taâlâ Kuday'dan,*
	Bermet menen Külayım,	*Bermet ile Külayım,*
	Silerdi tilep cürgönbüz.	*Sizi dileyip durmuştuk.*
83580	Sapar tartıp col cürüp,	*Sefere çıkıp yol yürüyüp,*
	Sargarıp çöptöy oñgonbuz.	*Sararıp ot gibi solmuştuk.*
	Estegende çok bolup,	*Andıkça kor olup,*
	Biz da silerden caman bolgonbuz.	*Biz de sizden beter olmuştuk.*
	Cıyıp algan kalıñ mülk,	*Derleyip aldığımız yığın malı,*
	Talaaga çaçıp taştadık.	*Kıra saçıp bıraktık.*
	Altı ay sapar cürüügö,	*Altı ay sefere gitmek için,*
	Akbermet, Ayım dartıñdan	*Akbermet, Ayım, derdinizden,*
	Tögöröktün burçuna,	*Dünyanın her köşesine,*
	Izdep kabar berüügö.	*Arayıp haber vermeye.*
83590	Azamattan nar cınap,	*Yiğitlerden ner toplayıp,*

	Altı ayga çıdap mal cınap,	*Altı aya dayanacak mal toplayıp,*
	Bu düynödön bezüügö,	*Bu dünyadan bezmeye,*
	Tögöröktün tört burçun	*Dünyanın dört bucağını*
	Izdep cürüp ketüügö,	*Arayıp gidip durmaya,*
	Adam ölör şert kılıp,	*Ölümüne ant edip,*
	Altın baştın barında	*Altın baş sağ iken,*
	Akbermet menen Külayım,	*Akbermet ile Külayım,*
	Sen ekööñö cetüügö,	*Siz ikinize ermeye,*
	Taba albasak dozoktu,	*Bulamazsak, cehennemi*
83600	Tirüübüzdö körüügö,	*Sağlığımızda görmeye,*
	Siler üçün ayabay,	*Sizin için esirgemeden,*
	Tim ele candı berüügö.	*Düpedüz canı vermeye.*
	Tilegibiz uşu ele,	*Dileğimiz buydu işte,*
	Tögöröktün tört burçun	*Dünyanın dört bucağını*
	Tört aylana kıdırıp,	*Dört kez dönüp dolaşıp,*
	Eki aşık seni körüügö,	*İki âşık, sizi görmeye,*
	Baraanı katuu coo çıksa,	*Heybeti sert düşman çıksa,*
	Mañdaylaşkan doo çıksa,	*Karşı duran dava çıksa,*
	Kılıçtı kıya çabuuga,	*Kılıcı yandan çalmaya,*
83610	Kırgındı mıktı saluuga.	*Kırgını sağlam salmaya.*
	Kıyamat ketseñ col tartıp,	*Kıyamete dek gitsen yol alıp,*
	Kayda eken dayınıñ bilüügö.	*Nerdedir izini bilmeye.*
	Bet alışıp coo çıksa,	*Yüzleşip düşman çıksa,*
	Köykapka çeyin sürüügö.	*Kafdağı'na dek sürmeye.*
	Cılas kılıp talkalap,	*Yerle bir edip parçalayıp,*
	Cılkısın çaap tiyüügö.	*Yılkısını vurup almaya.*
	Adam emes perige,	*İnsan değil periye bile,*
	Bet alıp kırgın saluuga.	*Yönelip kırgın salmaya.*
	Meynet menen tozokton	*Zahmet ile azaptan*
83620	Bel bayladık baş tartpay,	*Bel bağladık, geri durmadan,*
	Asmanga uçup ketseñ da,	*Göğe uçup gitsen de,*
	Akbermet menen Külayım	*Akbermet ile Külayım,*
	Sen ekööñdü tabuuga.	*Siz ikinizi bulmaya.*
	Kancardı belge baylanıp,	*Hançeri bele bağlayıp,*
	Kaptın toosun aylanıp,	*Kaf'ın dağını dolanıp,*
	Tulpardı cınap teñdöögö,	*Küheylan toplayıp yük denklemeye,*
	Külayım, Bermet ekööñdü	*Külayım, Bermet, ikinizi*
	Tuura çıktık izdöögö,	*Doğruca çıktık aramaya,*

Oolugup opsuz at alıp,
Oluya çaldan bata alıp,
Oynuña kelip coluktuk.
Kaalagan cerler tabılıp,
Cüröktün dartı açılıp,
Eneden cañı tuuganday,
Kuugunun cakın kuuganday,
Kubanıç batpay köödöngö,
Et cüröktör carılıp,
Kaynagan kapa cogolup,
Cañırdık kayra oñolup,
Cakşılık kayıp, tez bolup,
Kaalagan siler kez bolup,
Körgön meynet kün ketip,
Köñülüm tolkup turamın».
Antın berip Akcoltoy
Izdegeni kezigip,
Külayımday suluuga
Ebegeysiz ezilip.
Kaalaganga colugup,
Katın canduu kayran er,
Kanı kızıp oolugup.
Külayım menen Bermetti,
Körgön kişi tim ele
Kantip turat soolugup.
Can çıdabay calındap,
Baş iygensip kol sunup,
Kabılan Coltoy kanetsin,
Arstanday köz caynap,
Asem menen kol karmap,
Çaçılasın çaçışıp.
Türdöp tikken çatırda,
Koltuktaşıp basışıp.
Kızıl-tazıl çatırlar,
Al çatırdın içinde
Akcoltoy, Seytek baatırlar.
Çatırlarda bedel cok,

Bul çatırdın içinde

Coşup ölçüsüz at alıp,
Evliya ihtiyardan dua alıp,
Oyununa gelip kavuştuk.
Dilenen yerler bulunup,
Yüreğin derdi açılıp,
Anadan yeni doğmuş gibi,
Kovalayan yakına varmış gibi,
Sevinç sığmayıp göğse,
Et yürekler yarılıp,
Kaynayan tasa yok olup,
Yenilendik, yeniden onduk,
İyilik gaipten tez olup,
Dilenen sizler karşımıza çıkıp,
Görülen mihnetli gün gidip,
Gönlüm coşup durmaktayım».
Andını verip Akcoltoy,
Aradığına rastlayıp,
Külayım gibi güzele
Ölçüsüz eriyip.
Dilediğine kavuşup,
Karı canlısı yaman er,
Kanı kızıp coşup.
Külayım ile Bermet'i,
Gören kişi düpedüz
Nasıl dursun kendine gelip.
Can dayanmayıp alevlenip,
Baş eğer gibi el uzatıp,
Kaplan Coltoy ne yapsın,
Aslan gibi gözü parlayıp,
Nazikçe el tutup,
Saçılarını saçışıp.
Türlü işlenip dikilmiş çadırda,
Kol kola yürüşüp.
Rengârenk çadırlar,
O çadırın içinde
Akcoltoy, Seytek bahadırlar.
Çadırların dengi yok,

Bu çadırın içinde

Neler bar da, neler cok.
Kızıgına can toyboyt,
Aalamda mınday tük bolboyt.
Al çatırdın içinde,
Calañ torgun, kırmızı,
Kırgooldoy kulpurgan
Kırka suluu nur kızı.
Atiles menen cabılgan,
Ayuudan talpak salıngan.
Tuş-tuşunda tuş kiyiz,
Cara tilip, kunduzdan
Çekesine karmatkan,
Calañ torko, şayıdan.
Al çatırdın içine
Cakuttan carık candırgan.
Tiktep tursa tim ele,
Adamdın közün taldırgan.
Ot ordunday çaynekten,
On çaktısı koyulup,
Oomiyin dep kol cayıp,
Arbagına Manastın
Ak boz beeden soyulup,
Kuu tıbıttuu cazdıktan
Çıkanakka koyulup,
Akbermet, Ayım kaşında
Baatır Seytek, Akcoltoy,
Iñgıranıp, kıylanıp,
Törölör catat çoyulup.
Aşmaçı altı suluu kız
Anısın baykap uguñuz.
Aptamaga çay koyup,
Ar tamagın cay koyup,
Altı çara miz tabak,
Alıp kelip çaykatıp,
Arakka koşup, bal koyup,
Kertip-kertip nan koyup,
Caya kesip, cal koyup,
Tezdetip çayın kaynatıp,

Neler var da neler yok.
Zevkine can doymaz,
Âlemde böylesi hiç olmaz.
O çadırın içinde,
Baştan başa ipek, kırmızı,
Sülün gibi renklenen
Sıra sıra güzel nur kızı.
Atlasla örtülmüş,
Ayı postu serilmiş.
Dört yanında duvar keçesi,
Yarıp dilerek, kunduzdan
Kenarına tutturulmuş,
Salt ipekten, atlastan.
O çadırın içine
Yakuttan ışık yakmışlar.
Bakıp dursa düpedüz,
İnsanın gözünü kamaştırmış.
Ocak yeri kadar çaydanlıktan,
On kadarı konulup,
Âmin deyip el açıp,
Manas'ın ruhuna
Ak boz kısraktan kesilip,
Kuğu tüyü yastıklar
Dirsek altına konulup,
Akbermet, Ayım yanlarında,
Bahadır Seytek, Akcoltoy,
Keyifle kurulup gerinip,
Beyler yatar uzanıp.
Aşçı altı güzel kız,
Onu da dikkatle dinleyiniz.
İbriğe çay koyup,
Her yemeğini düzenle koyup,
Altı büyük çanak, parlak tabak,
Getirip çalkalatıp,
Arağa katıp bal koyup,
Dilim dilim ekmek koyup,
Sağrı eti kesip, yele yağı koyup,
Tezce çayını kaynatıp,

Dastorkon salıp caynatıp,
Kımız menen kızıtıp,
Arak menen ısıtıp,
Akbermet menen Külayım
Tilegin Kuday bergen soñ,
Tiktegeni kelgen soñ,
Tikesinen turuşup,
Kabılan Seytek, Coltoygo
Iyilip kese sunuşup,
Artık kızık karasa,
Alban türlüü tamaşa,
Suluulardın içinde,
Neler bar da, neler cok.
Aygaylagan duu bolup,
Asman cargan çuu bolup,
Altı kulak cez kazan,
Alıp kelip astırıp,
Taman çıkkan kazıdan
Iç etinen saldırıp,
Dastorkondun üstünö
Meyiz menen kiş-mişten,
Kebi şirin şekerdey,
Aralaşa çaçtırıp,
Ker maralday dañkaygan,
Kabılan Seytek, Coltoydu
Kelişimdüü mañkaygan.
Arakka suusun kandırıp.
Çıbıktay beli iyilip,
Kandıra turgan sebebi
Çınarday bolup kaykaygan.
Perizaada beytaalay
Çındap Kuday bergenden,
Belgilüü işi momunday.
Er cigitke ılayık,
Akıl iylep, oy oylop,
Ar düynönü kamdagan.
Kelse kütüp aluuga,
Keremettüü şurkuya,
Saramcılap şay kılgan.

Sofra serip donatıp,
Kımızla kızıştırıp,
Arakla ısıtıp,
Akbermet ile Külayım,
Dileğini Kuday verdikten sonra,
Gözlediği geldikten sonra,
Ayakta dikilip,
Kaplan Seytek'e, Coltoy'a
Eğilip kâse sunuşup,
Baksan pek ilginç,
Türlü türlü eğlence,
Güzellerin içinde,
Neler var da neler yok.
Haykırışan gürültü olup,
Göğü yaran velvele olup,
Altı kulplu tunç kazan,
Getirip ocağa astırıp,
Bir karış yağlı kazıdan,
İç etinden koydurup,
Sofranın üstüne
Kuru üzümle kişmişten,
Sözü tatlı şeker gibi,
Karıştırıp saçtırıp,
Doru maral gibi görklü duran,
Kaplan Seytek'i, Coltoy'u,
Endamıyla heybetli duranı,
Arakla susuzluğunu kandırıp.
Fidan gibi beli eğilip,
Doyurup kandırışının sebebi,
Çınar gibi boylanıp durması.
Perizade biçare,
Gerçekten Kuday'ın verdiklerinden,
Belli işi işte böyle.
Er yiğide layık,
Akıl yoğurup, düşünce düşünüp,
Her dünyalığı hazırlamış.
Gelince karşılamaya,
Kerametli işveli dilber,
Özenle hazır etmiş.

Carık cüzdüü, calcal köz,
Calañ suluu boto köz,
Ayttırbay sırdı bilçüdön,
Kezikken cigit cürögü
Körgöndö degdep küyçüdön,
Kep süylöböy, til aytpay
Kebelbey sılık cürçüdön,

Kez bolso buyrup taalayga,
Içinde sırdı bilçüdön,
Körgöngö kızık uluu duu,
Ala kelgen emespi.
Nurları kündöy suluudan,
Ala kelgen emespi.
Alıska sapar talıkpay,
Cürö kelgen emespi.
Corosu duulap ketsin – dep,
Corugu başka suluudan,
Perinin kızı beytaalay
Ala kelgen emespi.
Arak menen şaraptan,
On cagdanga toltura
Sala kelgen emespi.
Tal-taldap çaçın örgöndön,
Dalaydı baştan ötkörüp,
Tamaşaga köngöndön,
Baarısı katar kurbudan,
Mañdayı şamday suluudan,
Ala kelgen emespi.
Çın caralıp kelgenden,
Külö karap kıygaçtap,
Küygüzö candı kep baştap,
Corugu candı kubantkan.
Balday kebi tatıgan,
Baarın körüp turgan can.
Ketkisi kelbeyt kaşınan,
Mından alıp bir toguz
Berenim Seytek kelgende,
Bet alıp oyun salsın – dep,

Aydınlık yüzlü, süzgün gözlü,
Baştan başa güzel, ahu gözlü,
Söyletmeden sırrı bilenlerden,
Rastlayan yiğidin yüreği
Görünce özleyip yananlardan,
Laf etmeden, dil dökmeden,
Kıpırdamadan nazik yürüyenlerden,

Talihe buyrulup denk gelirse,
İçindeki sırrı bilenlerden,
Görene ilginç ulu şenlik,
Alıp gelmiş değil mi.
Nurları güneş gibi güzellerden,
Alıp gelmiş değil mi.
Uzağa sefere yorulmadan,
Yürüyüp gelmiş değil mi.
«Meclisi coşup gitsin» diye,
Tavrı başka güzellerden,
Peri kızı biçare,
Alıp gelmiş değil mi.
Arak ile şaraptan,
On tuluma doldura
Koyup gelmiş değil mi.
Tel tel saçını örenlerden,
Nicesini baştan geçirip,
Eğlenceye alışanlardan,
Hepsi yaşıt yarenlerden,
Alnı kandil gibi güzellerden,
Alıp gelmiş değil mi.
Gerçekten yaratılıp gelenlerden,
Gülerek bakıp süzülüp,
Canı yakarak söze başlayıp,
Tavrı canı sevindirmiş.
Bal gibi sözü tat vermiş,
Hepsini görüp duran can,
Yanından gitmek istemez,
Bundan alıp bir dokuz,
Yiğidim Seytek geldiğinde,
«Yönelip oyun kursun» diye,

Can coldoşu Seytektin
Beş kündük calgan düynödö,

Armansız bolup kalsın – dep,
Berenim Seytek arkası,
Perinin kızı suluudan,
Süyüşkönün alsın – dep,
Süyüşpösö kalsın – dep,
Kabılan Seytek toyunda,
Perinin kızı Bermettin

Seytek'in can yoldaşı,
Beş günlük yalan dünyada,

«Hasretsiz kalsın» diye,
Yiğidim Seytek sayesinde,
Peri kızı güzellerden,
«Sevdiğini alsın» diye,
«Sevişmezse kalsın» diye,
Kaplan Seytek'in düğününde,
Peri kızı Bermet'in

SEYTEK MENEN AKCOLTOYDUN PERININ KIZDARINA ÜYLÖNÜŞÜ

SEYTEK İLE AKCOLTOY'UN PERİ KIZLARIYLA EVLENMESİ

Kara cerge kan tamsa,
Kandan kızıl bettüüdön,
Kalemdey kanı çiyilgen
Kanttan şirin sözdüüdön,
Ilmektey beli iyilgen
Itelgidey közdüüdön,
Dalaydı körgön ıktuudan,
Azamat menen sırdaşıp,
Adamdın barkın bilüüçü
Adamdan başka mıktuudan,
At bakkan altı muraapı,
Ayzaçan altı kıraakı
Kuday süyüp, es berip,
Pendesi izdep tapkısız
Perizatka kez kelip,
Körbögön cırgal iş bolup,
Adamzat körbös tüş bolup.
Meltiregen tiygen ay,
Perizatka tuş bolup,
Oyunga opsuz kanışıp,
Oydogu oyun salışıp,
Celikken erler turalbay,
Ceteleşip alışıp,

Kara yere kan damlasa,
Kandan kızıl yüzlülerden,
Kalemle çizilmiş gibi al kanlı,
Kanttan tatlı sözlülerden,
İlmek gibi beli bükülen,
Doğan gibi gözlülerden,
Niceyi görmüş uzlardan,
Yiğitle sırlaşıp,
İnsanın değerini bilen,
İnsandan öte yamanlardan,
At bakan altı seyis,
Mızraklı altı keskin gözcü,
Kuday sevip akıl verip,
Kulun arayıp bulamayacağı
Perizada rast gelip,
Görülmedik safa iş olup,
İnsanoğlunun görmediği düş olup.
Işıl ışıl doğan ay,
Perizada denk gelip,
Oyuna ölçüsüz kanışıp,
Gönüldeki oyunu kurup,
Coşan erler duramayıp,
El ele yedekleşip,

Kaalagan işter tabılıp,	*Dilenen işler bulunup,*
Keñ-Özöndön kayran şer,	*Keñ-Özön'de yaman aslan,*
Perizatka kabılıp.	*Perizada kavuşup.*
Tamaşa-oyun basılıp,	*Eğlence oyun yatışıp,*
Kaadası mınday boldu – dep,	*«Töresi böyle oldu» diye,*
Cerine ayta barsın – dep,	*«Yurduna varıp anlatsın» diye,*
Ölö turgan çaldarga,	*Ölecek ihtiyarlara,*
Ösö turgan baldarga,	*Büyüyecek çocuklara,*
Örnök bolup kalsın – dep,	*«Örnek olup kalsın» diye,*
Perizaada beytaalay,	*Perizade biçare,*
Bilgiçtigi uşunday.	*Bilgeliği işte böyle.*
Umaçtay közdör açılıp,	*Fal taşı gibi gözler açılıp,*
Ötkörö oyun salışıp,	*Alabildiğine oyun kurup,*
Ölçöösü cok tamaşa	*Ölçüsü olmayan eğlence,*
Ömürlük bolup alışıp,	*Ömürlük eş olup,*
Sarı altın, kümüş, ak altın	*Sarı altın, gümüş, ak altın,*
Azemdetip cıydırıp,	*Süsleyip toplatıp,*
Perizada beybakka	*Perizade dilbere*
Belgilüü nike kıydırıp,	*Usulünce nikâh kıydırıp,*
Erender kökcal oolugup,	*Yiğitler boz yeleli coşup,*
Esebi cok çoñ cırgal	*Hesapsız büyük safa,*
Kadır tüngö colugup,	*Kadir gecesine kavuşup,*
Mendeden başka iş bolup,	*Kuldan öte iş olup,*
Koşulup aşık tuş bolup,	*Âşıklar birleşip denk gelip,*
Ar düynönün baarısın	*Her dünyalığın hepsini*
Alban türdüü büktötüp,	*Türlü türlü katlatıp,*
Kızıl kuyruk kölük ar	*Kızıl kuyruklu yük hayvanına*
Azemdetip cüktötüp,	*Süsleyip yükletip,*
Adamga batpas duu kılıp,	*İnsana sığmaz şenlik edip,*
Cer caynagan çuu kılıp,	*Yeri kaynatan velvele edip,*
Kulak ugup, köz körgön	*Kulağın duyup gözün gördüğü*
Mendesine duu kılıp,	*Kullarına şenlik edip,*
Kaalaşkan aşık kezigip,	*Birbirini dileyen âşıklar kavuşup,*
Cırgalına can cetpey	*Safasına can yetmeyip,*
Korgoşunday ezilip,	*Kurşun gibi eriyip,*
Taalayı artık şerlerge	*Talihi üstün aslanlara*
Kaymana işter kabılıp,	*Görülmedik işler rast gelip,*
Periden beybak tabılıp,	*Periden dilber bulunup,*

Kıdır çalıp, bak karap,
Kıyla kızık iş bolup,
Üzülböstön ulanıp,
Uşintip şerler kubanıp,
Talastı közdöy col tartıp,
Tamaşaga cambı atıp,
Bagalak oynop, dañ salıp,
Oyun cetik bolturup,
Keñ Talaska kondurup,
Talastı kütüp cer kılıp,
Dünüyönü teñ kılıp,
Oynuna adam toyunup,
Adam ugup köz körgüs
Bolcolu cok toy kılıp,
Talastagı köp kırgız
Tamaşaga batışıp,
Duuga kirip aldı emi,
Adam külör köp oyun,
Tamaşanı saldı emi.
Kayır aytkan oñboyt – dep,
Caralgan mende uulunda
Tamaşa mınça bolboyt – dep,
Tamaşasın suraba,
Balban möröy tabışıp,
Bayagı ılcıragan taz adam
Öpkö menen çabışıp,
Ceñilgenin cer cutup,
Uyat bolup kalışıp,
Ceñip algan kücürmön
Tazdın cayı uşunday
Toguzdan mal, nar, taylak
Olcosuna alışıp,
Kökcaldıgı bilinip,
Körgön kırgız süyünüp,
Baabedinin bat kılıp,
Tülöösünün soygonun
Ak boz beeden at kılıp,

Kıdır uğrayıp, baht bakıp,
Nice ilginç iş olup,
Kopmadan sürüp,
Böylece aslanlar sevinip,
Talas'a doğru yola çıkıp,
Şenlikte cambı atıp,
Bagalak oynayıp şan salıp,
Oyunu doyasıya oynatıp,
Geniş Talas'a kondurup,
Talas'ı tutup yurt edip,
Dünyalığı denk pay edip,
Oyununa insan doyup,
İnsanın duymadığı, gözün görmediği,
Ölçüsü olmayan düğün edip,
Talas'taki nice Kırgız
Eğlenceye dalışıp,
Şenliğe girdiler şimdi,
İnsanı güldüren çok oyun,
Eğlenceyi kurdular şimdi.
«Hayır diyen onmaz» diye,
Yaratılmış kul oğlunda,
«Bunca eğlence olmaz» diye,
Eğlencesini hiç sorma,
Pehlivan güreşi kurulup,
O eski sırıtkan kel adam
Ciğer ile vuruşup,
Yenilenini yer yutup,
Rezil olup kalışıp,
Yenip alan güçlünün,
Kelin hali işte böyle,
Dokuzar mal, ner, köşek
Ganimetine alışıp,
Boz yeleliliği belli olup,
Gören Kırgız sevinip,
Baabedin'i tez anıp,
Adağının kestiğini
Ak boz kısraktan adayıp,

Ayrı örköçtüü nar soyup,
Alban türlüü mal soyup,

Bokçonun baarın añtarıp,
Bolup kırgız toy kılıp,
Ak sakalduu kargandar,
Uzak caşap bargandar,
Cazı caak, calpak til
Caralgan çeçen ıktuular,
Tüyün çeççü mıktuular,
El ortolop cürgöndör,
Curt kaaloosun bilgender,
Kızıl tildüü ıktuular,
Kılımga tatır mıktuular,
Calgız tildüü sözdüülör,
Kün çıgış menen kün batış
Kelerdi bilçü kezdüülör,
Akılga dañgıl ıktuular,
Alıstı körçü mıktuular,
Kıyla kızık körgöndör,
Üzülsö candı ulooçu,
Çaçpay eldi cınooçu,
Kelbeti bar mıktuular
Baabedindi bat aytıp,
Belgilep takka mingizip,
Degenine könölü,
Baatırdan kalgan kökcaldın
Birdigin kolgo bereli!
Kalkka kabar salalık,
Baatırdan kalgan kökcaldı
Ak kalpak kırgız uuluna
Kan kötörüp alalı!
Kan kötörgön sebebi,
Ala-Toonu ördögön,
Al kırgızdın köçü bar.
Çaması kelse çabışçu,
Öpkö carıp, öt tökkön,
Karmaşar duşman dalay bar,
Mına, kayran curttu kütüp al!

Çatal hörgüçlü ner kesip,
Türlü türlü mal kesip,

Bohçanın hepsini boşaltıp,
Kırgız olanca düğün edip,
Ak sakallı kocamışlar,
Uzun yaşayıp varmışlar,
Yassı yanaklı, yayvan dilli,
Yaratılıştan beliğ uzlar,
Düğüm çözen yamanlar,
Elin ortasında yürüyenler,
Yurdun dileğini bilenler,
Kızıl dilli uzlar,
Bir yüzyıla değer yamanlar,
Tek dilli, sözünün eri olanlar,
Gün doğusuyla gün batısını,
Geleceği bilen görmüşler,
Akılda usta uzlar,
Uzağı gören yamanlar,
Nice ilginçlik görmüşler,
Kopsa canı ulayanlar,
Saçmadan eli toplayanlar,
Endamlı yamanlar,
Baabedin'i tez anıp,
Belirleyip tahta bindirip,
«Dediğine uyalım,
Bahadırdan kalan boz yelelinin
Birliğini eline verelim!
Halka haber salalım,
Bahadırdan kalan boz yeleliyi
Ak kalpaklı Kırgız oğluna
Han kaldırıp alalım!»
Han kaldırmanın sebebi,
Ala-Too'yu tırmanan,
O Kırgız'ın göçü var.
Gücü yetse vuruşacak,
Ciğer yarıp, öd döken,
Tutuşacak düşman hayli var,
İşte, aziz yurdu koru, sahiplen!

El çurkurap, çuu kılıp,	*El çığrışıp velvele edip,*
Asman cargan duu kılıp,	*Göğü yaran şenlik edip,*
Baabedindi bat aytıp,	*Baabedin'i tez anıp,*
Bar kızıktı baştaştı,	*Olanca eğlenceyi başlattılar,*
Çok düynölük kalıñ mal,	*Bunca dünyalık kalın malı,*
Ortogo salıp taştaştı.	*Ortaya koyup bıraktılar.*
Tüp atañız Tügöl kan,	*Kök atanız Tügöl han,*
Tümöndüü şerdin tukumu,	*Tümenli aslanın soyusun,*
Tügötpöy curttu kütüp al!	*Tüketmeden yurdu koru, sahiplen!*
Uraanıñız ukumuñ,	*Uranınız soyun sopun,*
Önüp-öngön tukumuñ,	*Üreyip çoğalan soyun,*
Ala-Too kütüp cer kılgan,	*Ala-Too'yu tutup yurt etmiş,*
Alam dep kelgen duşmandı	*«Alırım» diye gelen düşmanı*
Kara cer menen teñ kılgan.	*Kara yerle bir etmiş.*
Tuurdugun may kılgan	*Otağının keçesini yağa batırmış,*
Sandatıp kırgız tukumun	*Kırgız soyunu sayısızca çoğaltıp,*
San maldı kütkön bay kılgan.	*Sayısız mal tutan bay etmiş.*
Sayışa ketken duşmanın	*Mızraklaşmaya giren düşmanını*
Sarı ooru kılıp cay kılgan.	*Sarı derde salıp sindirmiş.*
Ala-Toonun kırgızın	*Ala-Too'nun Kırgız'ını*
Añdıp duşman albagan.	*Pusuya yatan düşman alamamış.*
Kaardanıp Kakançı,	*Kahırlanan Kakançı,*
Kagışa ketip eçen col	*Nice kez çarpışmaya girip,*
Birөö da tirüü kalbagan.	*Biri bile sağ kalmamış.*
Booru kara, sırtı kök,	*Bağrı kara, sırtı gök,*
Bolcolsuz kökcal caylagan.	*Ölçüsüz boz yeleli haklamış.*
Şer ekeni bilingen,	*Aslan olduğu bilinmiş,*
Kara kıtay, mancunun	*Kara Kıtay'ın, Mançu'nun*
Iliyine çiyilgen.	*İli boyuna nam yazılmış.*
Ata konuş ceriñiz,	*Ata yurdu yeriniz,*
Babañdan kalgan eliñiz,	*Atandan kalan eliniz,*
Baştık bolup alıñız,	*Baş olup sahiplenin,*
Curtka közdü salıñız.	*Yurda gözünüzü çevirin.*
Boroylop boroon kün caasa,	*Boralayıp boran gün yağsa,*
Boz kereşke tam bolgun,	*Boz keregeye dam ol,*
Bolcolu cok curtuña	*Ölçüsü olmayan yurduna,*
Altın tak minip kan bolgun,	*Altın tahta kurulup han ol,*

	Bolcop duşman kelalgıs,	*Düşmanın kestirip gelemeyeceği,*
	Tataal özön, bel bolgun.	*Çetin vadi, bel ol.*
	Kattap duşman kelgisiz,	*Düşmanın uğrayıp gelemeyeceği,*
	Balam, atañdı tartıp şer bolgun!	*Oğlum, atana çekip aslan ol!*
	Curt çurkurap, çuu kılıp,	*Yurt çığrışıp velvele edip,*
	Ketilgenim toldu – dep,	*«Gediğim doldu» diye,*
83970	Ketken şerdin orduna,	*«Giden aslanın yerine,*
	Kökcal Seytek kabılan	*Boz yeleli Seytek kaplan,*
	Bizge korgon boldu – dep.	*Bize kale oldu» diye.*
	Cerdi tuman çañ kılıp,	*Yeri duman, toz edip,*
	Adamga artık dañ kılıp,	*İnsana üstün şan edip,*
	Kaynardın kara közünö,	*Kaynağın kara gözüne,*
	Kak çınardın özünö	*Tam çınarın dibine*
	Er Seytekti kan kılıp,	*Er Seytek'i han edip,*
	Uyaluu curttu bilgizip,	*Obalı yurda bildirip,*
	Altın takka mingizip,	*Altın tahta bindirip,*
83980	El köñülün cay kılıp,	*Elin gönlünü rahat edip,*
	Baatırdın uulu Seytekti	*Bahadırın oğlu Seytek'i*
	Bu kırgızga kan kılıp,	*Bu Kırgız'a han edip,*
	Curt konuş taap, el cırgap,	*Yurt konak bulup, el sefa sürüp,*
	Emi curtta arman cok,	*Artık yurtta hasret yok,*
	Al kökcaldın tuşunda	*O boz yelelinin çağında*
	Kayaşayak kalgan cok,	*Karşı koyan kalmadı,*
	Kaş kaytarar neme cok,	*Karşı duracak kimse yok,*
	Ukuruk kayrar kalgan cok.	*Urgan çevirecek kalmadı.*
	Curt cuurattay uyudu,	*Yurt yoğurt gibi mayalandı,*
83990	Oyu menen kalıñ el,	*Gönlünce kalabalık el,*
	Köp düynögö batıştı.	*Bol dünyalığa gark oldu.*
	Kırk tamandan ordonu	*Kırk kişiyle ordo kurup,*
	Tamaşaga atışıp,	*Eğlencesine atışıp,*
	Kıyla oyun-tamaşa	*Nice oyun eğlenceyle*
	Curt çurkurap batıştı.	*Yurt çığrışıp sefaya daldı.*

KITAY KANI ÇOÑ KITENIN CIBERÜÜSÜ MENEN ÇOÑBILGIÇTIN KIRGIZDARDIN CILKISINA TIYGENI	*ÇİN HANI KOCA KİTE'NİN* *GÖNDERMESİYLE* *ÇOÑBİLGİÇ'İN KIRGIZLARIN* *YILKISINA SALDIRMASI*
El cayınça catkanda,	*El rahatça yatarken,*

Eki tizgin, bir çılbır
Eptep kolgo aldı – dep,
Curt korgogon kan bolup,
Curt mildetin algan soñ,
Kaynap atkan Kakançın
Başkı şaarı Bakburçun,
Uluñtuñga, Dıñşaga,
Ugulgan eken mınçaga.
Kerbençiden kep çıgıp,
Babası Manas orduna
Baştık bolup er Seytek
Baatır çıktı dep ugup,
Ala-Too kütüp cer kılıp,
Ak kalpaktuu el kılıp,
Añdıp barsa döölördü
Kara cer menen teñ kılıp,
Bulanı bulap aldı – dep,
Buzuktu Seytek saldı – dep,
Telegeyden teñ çıgıp,
Termelbegen kara kök
Zorlugu Kap-Too teñindey,
Karmalaşkan adamdı
Kaysap saldı dep ugup,
Kerbençiden kep ugup,
Köz bolgonun kemirip,
Baatırdın uulu er Seytek
Şumduk çıktı dep ugup.
Keçee altımış caysañ kencesi,
Alookenin erkesi,
Belestin booluu çatırı,
Beecindiktin baatırı,
Kök kübönü camıngan,
Kök colborstoy çamıngan,
Kök ala bolot ayza algan,

Kaardanıp bakırsa,
Beecindin curtu baylangan.
Kaldaydın uulu kapırdan,
Kan Koñurbay baatırdan

İki dizgin, bir yuları
Güçbela ele aldı – diye,
Yurdu koruyan han olup,
Yurt yükünü aldıktan sonra,
Kaynayıp duran Kakançın'ın
Baş şehri Bakburçun'a,
Uluñtuñ'a, Dıñşa'ya,
Duyulmuş işte bunca yere.
Kervancıdan söz çıkıp,
Atası Manas'ın yerine
Baş olup er Seytek
Bahadır çıktı diye duyup,
Ala-Too'yu tutup yurt edip,
Ak kalpaklıyı el edip,
Gözleyip varıp devleri
Kara yerle bir edip,
Ganimeti yağmalayıp aldı – diye,
Kargaşayı Seytek saldı – diye,
Her yönüyle denk çıkıp,
Sarsılmayan kara-boz yaman,
Heybeti Kaf Dağı dengince,
Kendisiyle tutuşan adamı
Parçalayıp yıktı diye duyup,
Kervancıdan haber duyup,
Karşı çıkanı kemirip,
Bahadırın oğlu er Seytek
Dehşet çıktı diye duyup.
Hani altmış caysañın küçüğü,
Alooke'nin nazlısı,
Tepelerin bağlı otağı,
Beecin ilinin bahadırı,
Gök zırhı kuşanan,
Gök kaplan gibi atılan,
Gök ala çelik mızrak alan,

Öfkelenip bağırsa,
Beecin'in yurdu bağlanırdı.
Kalday oğlu kâfirden,
Han Koñurbay bahadırdan

	Balası eken Baykoñur,	*Oğluymuş Baykoñur,*
	Baykoñurdun özünön,	*Baykoñur'un kendinden,*
84040	Karagan kara közünön,	*Bakan kara gözünden,*
	Kobur tildüü takırdan,	*Boğuk dilli o azgından,*
	Cetim kalgan Baykoñur,	*Yetim kalan Baykoñur,*
	Koñurbay sınduu baatırdan.	*Koñurbay gibi bahadırdan.*
	Badışa eken Baykoñur,	*Padişahmış Baykoñur,*
	Atası kalça kökcaldan,	*Babası kalça gökyeleden,*
	Karuusu toluk kapırdan,	*Bileği güçlü kâfirden,*
	Kayrattuu şumduk baatırdan.	*Gayretli, dehşetli bahadırdan.*
	Sıyagı suuk erenden,	*Çehresi soğuk erenden,*
	Sırttan kökcal berenden.	*Kurt yürekli gökyele yiğitten.*
84050	Atakesin Külçoro	*Babacığını Külçoro*
	Araga cürüp soyuptur,	*Araya girip boğazlamış,*
	Altı caşar Baykoñur,	*Altı yaşında Baykoñur,*
	Kakandın kanı boluptur.	*Kakan'ın hanı olmuş.*
	Bir neçe cıl bolgondo,	*Birkaç yıl geçtiğinde,*
	Kayrattuusu kandıgı,	*Hanlığın en gayretlisi,*
	Keçee kaynap catkan Kakandı	*Hani kaynayıp yatan Kakan'ı*
	Aydap cürüp sorgondo,	*Sürüp durup sömürünce,*
	Urunaarga too tappay,	*Çarpışacak dağ bulamayıp,*
	Keçerge çalkar köl tappay,	*Geçecek engin göl bulamayıp,*
84060	Kerişerge çır tappay,	*Dalaşacak kavga bulamayıp,*
	Büt Beecindi kütüp tur,	*Bütün Beecin'i güdüp durur,*
	Aybatınan karandın	*Heybetinden o zorbanın*
	Kırk uruu kıtay, köp mancu	*Kırk boy Hıtay, çok Mançu*
	Köptügünön tütüptür.	*Kalabalığıyla sinmiştir.*
	Keñ Beecindi çetteptir,	*Geniş Beecin'i baştan başa dolanmış,*
	Kayaşayak bergendi	*Karşı koyup direneni*
	Köpkörünöö örttöptür,	*Herkesin gözü önünde yakmış,*
	Başınan çatak ketpeptir,	*Başından kavga eksilmemiş,*
	Kırk kandın eli kıtaydın	*Kırk hanın eli Hıtay'ın*
84070	Kılt etip biröö astınan	*Kıpırdayıp biri önünden*
	Kıya basıp ötpöptür.	*Yan basıp geçmemiş.*
	Ötpöy turgan sebebi,	*Geçmemesinin sebebi,*
	Albay türlüü kalk eken,	*Ele geçmez türlü halkmış,*
	Ay-aalamga boy bergis,	*Ay-âleme boyun eğmez,*
	Baykoñur çoçko alp eken.	*Baykoñur domuzu alpmış.*

Alp ekendin belgisi,
Beecinden çıgıp beş balban
Salgan eken çoñ cañcal,
Beş balban tügül Beecindi
Beypay kılıp taştaptır,
Meenetti artık baştaptır.
Alpının baarın añtarıp,
Ayla tapkıç can bolup,
Uluk Beecin, tüptüü curt,
Köptügü tümön kara kurt
Mına oşogo kan bolup,
Bastaşa dep Baskünçö
Çoñ Beecinden cay bolup,
Kap-Toosun çalıp kayrılıp,
Kas sanaymın degendin
Kaynap atkan kakandın,
Balbanı candan ayrılıp.
Atasının orduna
Aalam kütkön kan bolup,
Surak alıp Beecinden
Surap turgan kezinde,
Oposu tar düynönü
Cıynap turgan kezinde.
Iç etinen ok ötpös
Kiyip turgan kezinde,
Kayra aytar bir can cok,
Kayşañdatpay Beecindi
Bilip turgan kezinde.
Kakançındın altın tak
Minip turgan kezinde,
Betteşkeni buy bolup
Kıyrap turgan kezinde.
Kıyşañdatpay kırk kandı

Alp olduğunun nişanı,
Beecin'den çıkıp beş pehlivan
Koparmış imiş büyük kavga,
Beş pehlivan şöyle dursun, Beecin'i
Perişan edip bırakmış,
Mihneti fazlasıyla başlatmış.
Alplerinin hepsini devirip,
Çare bulucu can olup,
Ulu Beecin, köklü yurt,
Kara kurt gibi tümen tümen,
İşte ona han olup,
Çiğnerim diyen Baskünçö
Koca Beecin'de sönüp gitmiş,
Kaf Dağı'nı dolaşıp dönüp,
Düşmanlık kurarım diyenin,
Kaynayıp duran kakanın,
Pehlivanı candan ayrılmış.
Babasının yerine
Âlemi güden han olup,
Beecin'den hesap sorup
Hüküm sürdüğü çağında,
Vefası dar dünyayı
Derleyip durduğu çağında.
İç etinden ok geçmez giyimi
Kuşanıp durduğu çağında,
Karşılık verecek bir can yok,
Beecin'i kıpırdatmadan
Elinde tuttuğu çağında.
Kakançın'ın altın tahtına
Binip oturduğu çağında,
Karşı geleni perişan olup
Kırılıp durduğu çağında.
Kırk hanı kımıldatmadan

Surap turgan kezinde.
Dañza cazıp, duu kılıp,
Kırk uruu kıtay, şibe curt
Uşunun baarın çuu kılıp,
Surap turgan kezinde.

Hükmedip durduğu çağında.
Ferman yazıp, gürültü koparıp,
Kırk boy Hıtay, Şibe yurdu,
Bunların hepsini ayağa kaldırıp,
Hükmedip durduğu çağında.

	Buu calgançı eñ kızık	*Bu yalan dünyada pek şen*
	Duulap turgan kezinde.	*Coşup durduğu çağında.*
	Kayıra aytkan kandarın	*Karşılık veren hanlarını*
	Kamap turgan kezinde,	*Kuşatıp durduğu çağında,*
	Kas bolgonun balaktap,	*Hasım olanı hırpalayıp,*
	Sabap turgan kezinde.	*Dövüp durduğu çağında.*
84120	Acal cetip, kün bütüp,	*Ecel erişip, günü dolup,*
	Al Baykoñur ölüptür.	*O Baykoñur ölüvermiş.*
	Kırk toguzda Baykoñur,	*Kırk dokuzunda Baykoñur,*
	Barsa-kelbes çın cayın	*Varılıp dönülmez gerçek yurdu*
	Kayran kişi körüptür.	*Zavallı kişi görmüştür.*
	Bu tübüñ tüşkön düynödön	*Bu dibi çökesice dünyadan*
	Kimder opa körüptür.	*Kimler vefa görmüştür.*
	Oşo zor kan ölgöndö,	*O ulu han öldüğünde,*
	Cetim kalıp çoñ Kite	*Yetim kalıp koca Kite*
	Cetilgen eken kezekte,	*Tam o sırada yetişmiş,*
84130	Kabarın ukkan bülünüp,	*Haberini duyan darmadağın olup,*
	Köpkök temir kiyinip,	*Gömgök demir kuşanıp,*
	Kabarın ugup körgön can	*Haberini duyup gören can*
	Kayran candan tüñülüp,	*Aziz canından umut kesip,*
	Tuyuktu buzup, col kılıp,	*Çıkmazı bozup yol edip,*
	Baatırdıgın, erdigin	*Bahadırlığını, erliğini*
	Ay-aalamga teñ kılıp,	*Ay-âleme denk edip,*
	Acıdaarday op tartıp,	*Ejderha gibi soluyup çekip,*
	Alışkandı cutçu eken,	*Tutuşanı yutar imiş,*
	Ayzalaşıp sayışsa,	*Mızraklaşıp vuruşsa,*
84140	Dalay candı utçu eken.	*Nice canı yener imiş.*
	Uzun kulak, eñ ıktuu,	*Uzun kulaklı, pek becerikli,*
	Ayla bilgiç akılman,	*Çare bilir akıl eri,*
	Artık kıydı körögöç,	*Fazlasıyla kurnaz, ileri görüşlü,*
	Acarın körgön çoçugan,	*Yüzünü gören ürkmüş,*
	Atasınan artıkça	*Babasından da fazla*
	Acayıptan okugan.	*Acayip ilimler okumuş.*
	Cürümünön çañ çıkkan,	*Yürüyüşünden toz kopan,*
	Aybattanıp aykırsa,	*Heybetlenip haykırsa,*
	Kakançıdan can çıkkan,	*Kakançı'dan can çıkarmış,*
84150	Bettep bir can barbagan,	*Karşısına bir can varmamış,*
	Kuturup ölgön kakandan	*Kudurup ölesice kakandan*

Kayaşa aytar kalbagan.	*Karşılık verecek kalmamış.*
Alımın curtka aşırgan,	*Haracını yurttan aşırıp almış,*
Aybat, zorduk, kordugun	*Heybeti, zorbalığı, zulmü*
Caynap atkan kıtaydın	*Kaynaşıp duran Hıtay'ın*
Kabırgaga batırgan.	*Kaburgasına işletmiş.*
Aybattuu, zaarduu kan bolgon,	*Heybetli, zehir saçan han olmuş,*
Kayaşayak berem – dep,	*Karşı koyarım – diyen,*
Eçen balban cay bolgon.	*Nice pehlivan yok olmuş.*
84160 Kuykalangan kuturgur,	*Kavrulasıca kuduruk,*
Kulcuñdagan örttöngür,	*Kasılıp duran yanasıca,*
Bir kün catıp çoñ Kite	*Bir gün yatıp koca Kite*
Kaardanıp kamınıp,	*Öfkelenip hazırlanıp,*
Kan içerdi sagınıp,	*Kan içmeyi özleyip,*
Arstanday köz caynap,	*Arslan gibi gözü parlayıp,*
Açuulanıp tiş kayrap,	*Kızıp diş bileyip,*
Kep süylöböy, til aytpay,	*Söz söylemez, dil dökmez,*
Oolukkandan kürkürөp:	*Coşkunluktan kükreyip:*
«Kite cindi boldu» – dep,	*«Kite çıldırdı» – diye,*
84170 Kalıñ kıtay, kayran curt	*Kalabalık Hıtay, zavallı yurt*
Kayran candan tüñülüp,	*Aziz candan umut kesip,*
Sıykırçısı, balçısı,	*Sihirbazı, falcısı,*
Kandan kabar alçusu,	*Handan haber alanı,*
Coo körgöndö cabılgan,	*Düşman görünce üşüşen,*
Adamdın murdu, kulagın	*İnsanın burnunu, kulağını*
Tumar kılıp tagıngan.	*Muska yapıp takınan.*
Sakçıları sança bar,	*Bekçileri sayısızca var,*
Temir koroo kapkası	*Demir ağılın kapısında*
Çoçusa candı cay kılçu	*Ürkse canı yok ediveren*
84180 Kapkadagı bakmaçı,	*Kapıdaki bakıcı,*
Baarına ürkün salıptır.	*Hepsine bozgun salmış.*
Curt buzulup, çuu bolup,	*Yurt bozulup, velvele kopup,*
Kara kıtay mancunu	*Kara Hıtay'ı, Mançu'yu*
Kuday urup salıptır.	*Tanrı çarpıvermiş.*
Kanga emne bolgon – dep,	*Hana ne oldu – diye,*
Kalıñ kıtay bülünüp,	*Kalabalık Hıtay çalkalanıp,*
Kayran candan tüñülüp,	*Aziz candan umut kesip,*
Kalk çurkurap el dürböp,	*Halk çığrışıp, el ürperip,*
Kanga emine boldu – dep,	*Hana ne oldu ki – diye,*

Kaardanıp kutursa,
Kalıñ kıtay mancunu
Acıdaarday sordu – dep,
Tutanıp ölgön çoçkogo,
Kanday balaa boldu – dep,
El elteñdep, curt şaşıp,
Kandın kaarı bilinip,
Kaltırap candın baarısı
Kayran candan tünülüp,
El tolkundap turganda
Kan aldında munara,
Buzulup ketken çoçkonun
Munarasın suraba.
Kırk ögüzgö süyrötüp,
Al eşigin captırgan.
Kokustan duşman keler – dep,
Dañza körgön kuturgur,
Azuuluu menen cırtkıçka
Eşigin mınday baktırgan.
Körgön canga kara Mar,
Kömülgürdü karañar,
Kımbat baalap bekitken,
Kılıç tumşuk pili bar.
Cer-cerge kabar berüüçü,
Kuraalı degen atı bar,
Kuyun sınduu sıyagı,
Kuygan temir tuyagı,
Dünüyönü kızıktan
Kurgan eken bu dagı.
Andan arı baskanda,
A dese talap ketüüçü,
Colborsu on beş töldöptür.
Colu katuu çirkinge
Colop adam kelbeptir.
Tegerete bagı bar,
Bak ortodo tagı bar,
Balakettüü doñuzdun,
Aytpaganı dagı bar.
Taktın bıyak betinde,

Öfkelenip kudursa,
Kalabalık Hıtay'ı, Mançu'yu
Ejderha gibi emdi – diye,
Tutuşup ölesi domuza,
Ne belâ geldi – diye,
El sersemleyip, yurt şaşırıp,
Hanın kahrı belli olup,
Titreyip canların hepsi
Aziz candan umut kesip,
El dalgalanıp dururken
Hanın önündeki kule var ya,
Azıp giden domuzun
Kulesini hiç sorma.
Kırk öküze sürütüp,
O kapısını kapattırırmış.
Ansızın düşman gelir – diye,
Defter görmüş kuduruk,
Azı dişliye, yırtıcıya
Kapısını böyle bekletmiş.
Görene kara ejder kesilen,
Gömülesiceye bir bakın,
Paha biçip sakladığı,
Kılıç hortumlu fili var.
Yer yer haber ulaştıran,
Kuraalı adında atı var,
Kasırgaya benzer görünüşü,
Dökme demirden tırnağı,
Dünyanın ilginç işlerinden
Kurmuş imiş bunu da.
Ondan öte yürüyünce,
"A" dese parçalayıp giden,
Kaplanı on beş kez yavrulamış.
Yolu çetin o çirkine
Yaklaşıp insan gelmemiş.
Çepeçevre bağı var,
Bağ ortasında tahtı var,
Belâlı domuzun,
Söylenmedik dahası var.
Tahtın bu yanında,

Kutpa cakkı çetinde,
Aytılıp atkan munara
Munaranı suraba.
Munaranı surasañ,
San ustasın söktürgön,
Altın menen kauhardan
Tübünö mıktap töktürgön.
Obogo moynun sundurgan,
Opsuz kızık kıldırgan.
Baspay bende sandalgan,
Baraanın körgön tañ kalgan.
Kızık kılgan kayradan,
Kuykalangan kuturgur
Kıl taştabay cıynagan,
Bul düynölük paydadan.
Kendemede Keñtuñdan,
Kende caylap el turgan,
Kendemeli munara,
Munarasın suraba.
Tozokko tuugan çoçkonun
Toguz miñ kulaç biyigi,
Üstündögü koñguroo,
Koñguroosun bir koyso,
Toguz kündük cerine
Aşpay-şaşpay ugulgan.
Iras eken ugumu,
Kılgan eken amaldı,
Kelip atkan kerbenden
Ukkan eken kabardı.
Al kabardı ukkanda
Bar balaanı baştaptır.
Bardık kandık, dünüyö
Talkalangan kuturgur
Talak kılıp taştaptır.
El dürbötüp çır kılıp,
Kuykalangan kuturgur
Eçen türlüü sır kılıp,
Een kalgan Beecinge

Kutup yönündeki ucunda,
Anlatılıp duran kule –
Kuleyi hiç sorma.
Kuleyi soracak olursan,
Sayısız ustayı işe koşmuş,
Altın ile cevherden
Temeline sağlamca döktürmüş.
Göğe boynunu uzatmış,
Ölçüsüz görkemli yaptırmış.
Varamayıp kul sersem kalmış,
Silüetini gören hayran kalmış.
Yeniden görkem katmış,
Kavrulasıca kuduruk
Kıl koymadan toplamış,
Bu dünyalık kazançtan.
Kendeme'de Keñtuñ'dan,
Genişçe yayılıp el konmuş,
Kendemeli kule var ya,
Kulesini hiç sorma.
Cehenneme doğmuş domuzun
Dokuz bin kulaç yüksekliği,
Üstündeki çan var ya,
Çanına bir vursa,
Dokuz günlük yere dek
Eksiksiz, apaçık duyulurmuş.
Doğruymuş duyduğu,
Kurmuş imiş hileyi,
Gelip duran kervandan
Duymuş imiş haberi.
O haberi duyunca
Bütün belâyı başlatmış.
Bütün hanlığı, dünyayı
Paramparça olasıca kuduruk
Boşayıp bir yana atmış.
Eli ayaklandırıp kavga koparıp,
Kavrulasıca kuduruk
Nice türlü sır düzüp,
Issız kalan Beecin'e

Ebegeysiz çır kılıp,
Kattooçudan kep ugup,

Kara kırgız uruudan
Seytek çıktı dep ugup,
Tögöröktün tört burçun
Çettep çıktı dep ugup,
Kezikkendi buy kılıp,
Örttöp çıktı dep ugup,
Keçee karmaş kılgan duşmandın
Kanın suuday töktü – dep,
Karmaş kılgan Sarıbay
Karmap cerge tıktı – dep,
Atasınan opsoloñ
Arta tuugan mıktı – dep,
Temirden koroo salsa da
Elden bütün koyboyt – dep,
Teñdeşe kelse cogotot,
Içip kanga toyboyt – dep,
Kez bolgondu kemirip,
Kabılgandı kaysaptır.
Karmaşkandı utuptur,
Ataman kalgan orun – dep,
Ak kalpak curtun kütüptür.
Astı kalıñ kara cer,
Tereñinen tütüptür.
Bul kabardı ukkanda
Kıykırık salıp küyünüp,
Kızıtalak candan tüñülüp,
Balaketti baştaptır,
Kıtayga turgan kandıgın
Kılga baylap taştaptır.
Keçee, tañ kaşkayıp sürgöndö
Cerge carık tiygende,
Koñguroo bekem kagılıp,
Kapka bakan sıykırçı,
Tegiz keldi cabılıp,
Kalk cabılıp kelgende,
Akırın süylöp, bek taştap,

Ölçüsüz kavga koparıp,
Gelip geçenden söz duyup,

Kara Kırgız boyundan
Seytek çıktı diye duyup,
Yeryüzünün dört bucağını
Dolanıp çıktı diye duyup,
Rast geleni perişan edip,
Yakıp çıktı diye duyup,
Hani tutuştuğu düşmanın
Kanını su gibi döktü – diye,
Kendisiyle tutuşan Sarıbay'ı
Yakalayıp yere tıktı – diye,
Babasından da azman
Üstün doğmuş yaman – diye,
Demirden ağıl kursa da
Elden kimseyi sağ komaz – diye,
Denk gelirse yok eder,
İçip kana doymaz – diye,
Rast geleni kemirip,
Karşılaşanı parçalamış.
Tutuşanı yenmiştir,
Atamdan kalan yer – diye,
Ak kalpak yurdunu gütmüştür.
Altı kalın kara yer,
Derinliğinden tütmüştür.
Bu haberi duyunca
Çığlık atıp yanıp yakılıp,
Kahrolası candan umut kesip,
Belâyı başlatmış,
Hıtay üstündeki hanlığını
Kıla bağlayıp bırakmış.
Hani tan ağarıp söktüğünde,
Yere ışık değdiğinde,
Çan sıkıca çalınıp,
Kapı bekleyen sihirbaz,
Hepsi geldi üşüşüp,
Halk üşüşüp geldiğinde,
Usulca söyleyip, kesin konuşup,

Mına oşondo çoñ Kite
Koyo berdi kep baştap.
Kılıç bulgap kıykırıp,
Kıyındarın çakırıp,

İşte o zaman koca Kite
Koyverdi söze başlayıp.
Kılıç sallayıp haykırıp,
Yamanlarını çağırıp,

«Soloboñ kel, kanıñ kel!
Soolgon kıtay baarıñ kel,
Kayrattuuñ kel, eriñ kel,
Bügün kaygıluu karan kün tuudu,
Bu cılastı körüñör.
Buldur tildüü buruttun,
Oşol burut degen curuttun,
Babası Manas kan eken.
Kakandı buzup kan bolgon,
Kayratı mınça bar eken.
Suurulbagan Beecinden,
Surak alıp turuptur,
Manas surak kılganda,
Kalıñ kıtay kuruptur.
Köksöö bolgon çaldarın,
Şıldıñ kılıp biyletip,
Kücürmöndüü balbanga,
Çılgıy teri iyletip,
Üç üylüügö bir kazan,
Alım kılıp baktırıp,
Atka miner mıktını
Koyboy başın çaptırıp,
Ökümdü mintip kılganda,
Öküldöp Manas turganda
Bagı baştap ketiptir.
Babam eken Koñurbay,
Oşondo acal cetiptir.
Çabılgan kökcal ölüptür,
Kayra tartpas çın colun
Kan atamdan körüptür.
Öpkö carıp, baş kesip,
Oşentişip keliptir.
Keçee, ay böksörüp, kün ötüp,
Aradan neçen cıl ötüp,

«Solobo'n gel, hanın gel!
Solmuş Hıtay, hepiniz gelin,
Gayretlin gel, erin gel,
Bugün kaygılı kara gün doğdu,
Şu belâyı görün.
Peltek dilli Burut'un,
O Burut denen kavmin,
Atası Manas han imiş.
Kakan'ı bozup han olmuş,
Gayreti bunca var imiş.
Beecin'den hiç sökülüp gitmeden,
Hesap sorup durmuştur,
Manas hüküm sürünce,
Kalabalık Hıtay kurumuştur.
Kocamış ihtiyarlarını,
Alaya alıp oynatıp,
Güçlü kuvvetli pehlivana,
Ham deri yumuşattırıp,
Üç haneye bir kazan,
Vergi koyup baktırıp,
Ata binen yamanın
Komadan başını vurdurup,
Hükmü böyle yürütünce,
Manas buyurup dururken
Baht yüz çevirip gitmiş.
Atammış Koñurbay,
O zaman eceli yetmiş.
Vurulan gökyele ölmüştür,
Geri dönülmez gerçek yolu
Han atam da görmüştür.
Bağır yarıp, baş kesip,
Böyle yapıp gelmişler.
Hani ay eksilip, gün geçip,
Aradan nice yıl geçip,

El cañırıp, curt tolup,
Cer cañırıp, çöp bolup
Kelip ketken ubakta,
Kara sakal ak bolup,
Kartaya turgan çak bolup,
Keçee, tokson beşke caş tolup,

El yenilenip, yurt dolup,
Yer yenilenip, ot bitip
Gelip geçen vakitte,
Kara sakal ak olup,
Kocayacak çağ gelip,
Hani doksan beşe yaş dolup,

Tolup atkan kıtayga
Toodoy babam baş bolup.
Tak oşentip kelgende
Berenden tuulgan Semetey
Belin bekem buuptur,
Manastın künün kuuptur.
Özöktön kaynap ört çıgıp,
Özdön duşman coo çıgıp,
Atam Koñtörönü soyuptur.
Eskara menen atamdın,
Başın kesip salıptır,
Bülüktü mintip salıptır.
Door-kıyamat bolguça,
Ukum menen tukumga
Unutulbay kalıptır.
Babaman tuulup Baykoñur
Kakandı mınça suraptır,
Opaası cok düynönün
San tümönün cıynaptır.
Kırk toguzga tolgondo,
Kakandın altın korgondo
Al atakem ölüptür.
Balam Kitem kaldı – dep,
Aman bolso kulunum,
Bir kırgındı salar – dep,
Atanın kunun alar – dep,
Ötüp ketken atamdın
Eñ armanı bul eken» –
Dep, oşentip çoñ Kite
Armanın aytıp akırın,
Oydu-toonu sapırıp,
Kök bolotun salınıp,

Dolup taşan Hıtay'a
Dağ gibi atam baş olup.
Tam da böyle sürüp giderken
Yiğitten doğma Semetey
Belini sıkı bağlamış,
Manas'ın davasını gütmüş.
Özden kaynayıp yangın çıkıp,
Özünden düşman, yağı çıkıp,
Atam Koñtörö'yü boğazlamış.
Eskara ile birlikte atamın,
Başını kesivermiş,
Kargaşayı böyle salmış.
Devir kıyamete erene dek,
Soydan soya, kuşaktan kuşağa
Unutulmadan kalmış.
Atamdan doğup Baykoñur
Kakan'ı bunca yönetmiş,
Vefası yok dünyanın
Sayısız tümenini toplamış.
Kırk dokuza dolduğunda,
Kakan'ın altın kalesinde
O babacığım ölmüş.
Oğlum Kite'm kaldı – diye,
Sağ olursa kulunum,
Bir kırgın salar – diye,
Atasının kanını alır – diye,
Göçüp giden atamın
En büyük hasreti buymuş» –
Deyip, böylece koca Kite
Derdini döküp usulca,
Ovayı dağı savurup,
Gök çeliğini kuşanıp,

Körgöndö köödön bölünüp,
Babası kankor Kalçadan,
Öz atası Koñurdan
Özgöçö mıktı körünüp,
Kılıç suurup, el iyrip,
Kılıgı curtka dañ bolup,
Aytkan sözü zaar bolup,
Munardan öküm baştadı.

Görenin yüreği yarılıp,
Atası hunhar Kalça'dan,
Öz babası Koñur'dan
Bir başka yaman görünüp,
Kılıç çekip, eli toplayıp,
Yaptığı yurda destan olup,
Söylediği söz zehir olup,
Kuleden hüküm başlattı.

Buyruguna can tütpöy,
Karooldo carım kandarı
Buzulup kete taştadı.
Kan buyrugu kıyamat,
Eki deer kün kayda,
Kaarluu işi çoñ dozok,
Bettep keler bet kayda,
Aybattuu kandın özünö
Tik karoogo köz kayda,
Tim tur dep aytar söz kayda!
Kaltañ turup kakan el,
Kanday buyruk kılat – dep,
Kaltıradı kayran el.
Şıbıraşıp süylöşüp,
Bir uuga kirdi kayran el.
Sanaa sanga bölünüp,
Adam butu cetalgıs,
Bir suuga kirdi kayran el.
Köñdemede Keñtuñdu
Kendey caylap el turdu,
Kıymılı cok, bırsı cok,
Kılt dep ketken tırsı cok,
Cuurat bolup el uyup,
El tüktönüp turdu ele.
Altı tulpar at menen,
Azemdep cazgan kat menen
Tolgon cañcal taptırdı,
Dorgolorun çaptırdı.
Kakanga bülük saldırıp,
Uzun kulak ukumçul,

Buyruğuna can dayanamayıp,
Karakoldaki yarı hanları
Bozulup gidiverdi.
Han buyruğu kıyamet,
İki diyecek gün nerede,
Kahırlı işi koca cehennem,
Karşı gelecek yüz nerede,
Heybetli hanın kendisine
Dik bakacak göz nerede,
Dur diyecek söz nerede!
Ürkek durup kakan eli,
Nasıl buyruk verir – diye,
Titredi zavallı el.
Fısıldaşıp konuşup,
Bir avuca sindi zavallı el.
Kaygı kaygıya bölünüp,
İnsan ayağının eremediği,
Bir suya girdi zavallı el.
Köñdeme'de Keñtuñ'u
Genişçe yaylayıp el durdu,
Kıpırtısı yok, çıtırtısı yok,
Kılt diye çıkan tıkırtısı yok,
Yoğurt gibi el katılıp,
El diken diken olup durdu.
Altı küheylan at ile,
Özenle yazılmış mektup ile
Nice kargaşa çıkarttı,
Dorgolarını koşturttu.
Kakan'a bozgun saldırıp,
Uzun kulaklı, çok duyan,

Artık bilgen adamdan
San kişiden bir kişi
Koyboy tandap aldırıp,
Sakalduudan, karıdan,
Acayıptan okugan
Artık bilgiç baarınan,
Kococaş uulu Çoñbilgiç,
Atasın Manas soyuptur,
Oşo kezde Çoñbilgiç
Seksende caşı boluptur.

Fazlaca bilen adamdan,
Sayısız kişiden bir kişiyi
Komadan seçtirip aldırıp,
Sakallıdan, yaşlıdan,
Acayip ilim okumuş,
Hepsinden üstün bilgiç,
Kococaş oğlu Çoñbilgiç,
Babasını Manas boğazlamış,
O sırada Çoñbilgiç
Seksen yaşında imiş.

Atagın ukkan çoçuptur,
Barsa-kelbes okuudan,
Acıdaardın aldınan,
Suuk aşuunun törünön,
Nietköl degen kölünön
On eki cılı okuptur,
Sıykırlıktı kılıptır.
Asmandagı buluttu,
Kış buluttu cay küngö,
Cay buluttu kış küngö
Aralaşa buruptur.
Anı koşo aldırıp,
Keçee, Beecinden çıkkan Karakan,
Takka mingen tazalar,
Sıykırçılar, bilgiçter,
Kürmö kiygen küçtüülör
Taş sayıngan tazalar,
Dalaydı bilgen kambıldar,
Acıdaarday zaarduular,
Aybatı mıktı kaarduular,
Akılga dıykan ıktuular,
Taza bolor bagı – dep,
Kerbezdenip kerceyip,
Kelbey koyso dagı – dep,
Arpasın çiyki oromun,
Kalmak malın kaptatıp,
Aştıgına konomun.
Ookat-suusun buramın,

Namını duyan ürkmüştür,
Varılıp dönülmez okuldan,
Ejderhanın önünden,
Soğuk geçidin başından,
Nietköl denen gölünden
On iki yıl okumuş,
Sihirbazlığı edinmiş.
Gökyüzündeki bulutu,
Kış bulutunu yaz gününe,
Yaz bulutunu kış gününe
Karıştırıp çevirmiş.
Onu da birlikte aldırıp,
Hani Beecin'den çıkan Karakan,
Tahta binmiş keşişler,
Sihirbazlar, bilgiçler,
Cübbe giymiş güçlüler,
Taş kuşanmış keşişler,
Niceyi bilen ustalar,
Ejderha gibi zehirliler,
Heybeti yaman kahırlılar,
Akılda usta becerikliler,
Bahtı temiz olur – diye,
Nazlanıp kasılıp,
Gelmezlik ederse de – diye,
Arpasını ham biçerim,
Kalmuk malını bastırtıp,
Ekinine konarım.
Aşını suyunu keserim,

Kaptap buuday aldırbay,
Kazınaga carım kıl
Kılday neme saldırbay,
Ökümdörün kıramın.
Mancuu kıtay uşu – dep,
Men cañcaldaşa turamın.
Munu ukkanda Çoñbilgiç
Kakanga çıdap turalbay,
Celcetkis corgo miniptir,
Cetkileñ torko kiyiptir.
Adır keçip, col cürüp,
Alban türdüü col cürüp,

Çoñ Kitege keliptir.
Alışsa candı koyboptur,
Içip aşka toyboptur,
Keñdemenin tübünö
Kelip cetip turdu ele.
Babası Kalça badırek,
Baykasa saldı çoñ dümök.
Ukum bilgen erender,
Uzun kulak berender,
Kap-Toosunday zorlorum,
Kantip turam düynögö,
Uşunday boldu bolcolum.
Ayran kalıp kança can,
Atamdı burut soyuptur.
Babalarım talkalap,
Burut malga toyuptur.
Atadan cetim törölüp,
Cörgölöp cürüp er boldum,
Kürmö kiygen kan boldum.
Kırgız turmak kılımga
Çarkım ceter can boldum.
Alsız bolso buruttu,
Buzulup ketken curuttu
Dümök salıp dobuşun,
Ketmendeyli konuşun,
Kıyırluusun kıralı,

Çuval çuval buğday aldırmadan,
Hazineye yarım kıl,
Kıl kadar şey koydurtmadan,
Beylerini kırarım.
Mançu, Hıtay işte budur – diye,
Ben kavgaya dururum.
Bunu duyunca Çoñbilgiç
Kakan'a dayanıp duramayıp,
Yel yetmez yorgaya binmiş,
Halis ipekliler giymiş.
Kır bayır geçip, yol yürüyüp,
Türlü türlü yol yürüyüp,

Koca Kite'ye gelmiş.
Tutuşsa canı komamış,
İçip aşa doymamış,
Keñdeme'nin dibine
Gelip yetip durmuştu.
Atası Kalça soysuz,
Bakarsan saldı büyük gaile.
Haber bilen erenler,
Uzun kulaklı yiğitler,
Kaf Dağı gibi ululurım,
Nasıl dururum dünyada,
Böyle oldu kararım.
Hayran kalıp nice can,
Atamı Burut boğazlamış.
Atalarımı parçalayıp,
Burut mala doymuş.
Atadan yetim doğup,
Emekleye emekleye er oldum,
Cübbe giyen han oldum.
Kırgız şöyle dursun, âleme
Gücü yeter can oldum.
Güçsüzse eğer Burut'u,
Bozulup gitmiş kavmi,
Gaile salıp, sesini,
Konduğu yurdu kazıyalım,
Dört bir yanını kıralım,

Ökümsügön ölgürdü
Ört öçköndöy kılalı.
Kaynap atkan kakanga
Kelbegendey kılalı!
Uluk-kiçik, kalıñ el,
Bu degenim eppi – dep,
Kök temirden kalkanı.
Oroldu-Toodoy körünüp,
Oozunan çıkkan kara zaar
Oktos berip bölünüp.
Aldıñkı eerdi albayıp,
Üstüñkü eerdi dalbayıp,
Özü eñçeygen, közü tik,
Körkömü kaar, sözü tik,

Körsöñ türü momunday
Kanca tartıp, duu kılıp,
Kalıñ elge çuu kılıp,
Akılga toluk zaarı küç,
Körkömü bölök bir başka,
Kökcal Kalça tukumu.
Kılımdın kanı köykaşka,
Sayılgan körköm murutu,
Zamanası kuurulup,
Sarı ooru boldu curutu.
Bolup kelgen balbandar,
Añ-tañ kaldı kıyla can,
Akıl ayran mas bolup,
Kayaşayak berçü can
Kaynagan curtta az bolup,
Körköm işte kökcaldın
Körünöö kebin ukkan soñ,
Körkü ketti köp candın.
Ak sakalduu karganın
Kara sakal karadı,
Kara sakal kayşaktap,
Boz baldarga baradı.
Kayratınan kapırdın
Boz baldardın baarısı

Hükümlenen ölesiceyi
Sönmüş ateş gibi edelim.
Kaynayıp duran kakana
Hiç gelmemişe çevirelim!
Büyük küçük, kalabalık el,
Bu dediğim yerinde mi – diye,
Gök demirden kalkanı.
Oroldu Dağı gibi görünüp,
Ağzından çıkan kara zehir
İrkiltip savrulup.
Alt dudağı sarkıp,
Üst dudağı kabarıp,
Kendi heyula, gözü dik,
Görünüşü kahır, sözü dik,

Görsen kılığı böyleydi:
Çubuk çekip, gürültü koparıp,
Kalabalık ele velvele salıp,
Akılca dolgun, zehri güçlü,
Görünüşü apayrı, bir başka,
Gökyele Kalça soyu.
Âlemin hanı, seçkin baş,
Dikilmiş gösterişli bıyığı,
Zamanesi kavrulup,
Sarı derde düştü kavmi.
Gelmiş olan pehlivanlar,
Şaşakaldı nice can,
Akıl hayran, mest olup,
Karşı koyacak can
Kaynaşan yurtta az olup,
Görklü işte gökyelenin
Açık sözünü duyduktan sonra,
Benzi soldu çok canın.
Ak sakallı ihtiyara
Kara sakallısı baktı,
Kara sakallı kıvranıp,
Boz oğlanlara vardı.
Kâfirin gayretinden
Boz oğlanların hepsi

Kaçıp-kaçıp taradı.	*Kaça kaça dağıldı.*
Kümüröy tüşkön Kitege	*Suratı asılan Kite'ye*
Küyüt tüşüp kaldı emi,	*Dert düşüverdi şimdi,*
Bolot kalkan kolunda,	*Çelik kalkan elinde,*
Bolcoldop kılgan çoñ küpü,	*Ölçüyle yapılmış koca kaftan,*
Ok ötpös tonu conunda,	*Ok geçmez kürkü sırtında,*
Obol baştan kan ölüp,	*Önce baştan han ölüp,*
Kan ölgöndö kalıñ curt	*Han ölünce kalabalık yurt*
Kalgan eken deni ölüp.	*Bedeni ölmüş gibi kalmış.*
Mına oşondo Çoñbilgiç	*İşte o zaman Çoñbilgiç*
Baş kötörüp barbayıp,	*Baş kaldırıp kabarıp,*
Baatır eken kakanga	*Bahadırmış, kakana*
Körüngön eken dardayıp,	*Görünmüş imiş gerine gerine,*
Tuu aldınan bölünüp,	*Tuğ önünden ayrılıp,*
Cadıgöyü körünüp,	*Büyücülüğü belli olup,*
Bul aytkanıñ çın bolso,	*Bu dediğin gerçekse,*
Baatır bolsoñ şumduk kıl,	*Bahadırsan dehşet göster,*
Kıltıldabay çındık kıl.	*Yalpalamadan gerçek kıl.*
Baatırımsıñ, şerimsiñ,	*Bahadırımsın, şirimsin,*
Dobul ursa cel tiybes,	*Bora vursa yel değmez,*
Dooçularga mal berbes,	*Davacılara mal vermez,*
Ulugumsuñ, tuşumsuñ,	*Ulusumsun, dengimsin,*
Münüşkörgö tabılbas	*Kuşçuya bulunmaz*
Bozum tülök kuşumsuñ!	*Tüy dökmüş boz kuşumsun!*
Kararıma közümsüñ,	*Bakacak gözümsün,*
Kabılgandı kaysagan	*Rast geleni parçalayan*
Kara kökcal börümsüñ.	*Kara gökyele kurdumsun.*
Karañgıda capcarık	*Karanlıkta apaydınlık*
Karaan kılgan kanımsıñ.	*Sığınak olan hanımsın.*
Kara kırgız buruttun,	*Kara Kırgız Burut'un,*
Burut degen curuttun	*Burut denen kavmin*
Özü buldur tilinde,	*Kendi peltek dilinde,*
Koşulbas duşman zilinde,	*Katılmaz düşman özünde,*
Buyruk kılsañ barabız,	*Buyurursan varırız,*
Çekildegen buruttun	*Kasılıp duran Burut'un,*
Baatır, çekene cinin kagabız.	*Bahadır, azgın cinini kakarız.*
Acal kaalap kün bütsö,	*Ecel isteyip gün biterse,*
Ketken adam kayrılgıs,	*Giden adam dönmez ya,*

	Sapar colun tababız,	*Sefer yolunu buluruz,*
	Kan buyrugu eki emes,	*Han buyruğu iki olmaz,*
	Baatır, kaalap tursañ barabız.	*Bahadır, dilersen varırız.*
	Köp akıldı kıldıñız,	*Çok akıl yordunuz,*
	Köödöndögü bar sözdü	*Gönüldeki bütün sözü*
	Körünöö kozgop turduñuz.	*Açıkça ortaya koydunuz.*
	Kan kaalasa cañcaldı	*Han kavga dilerse*
	Buyruguña turubuz,	*Buyruğunda dururuz,*
	Küçtüülörgö, balbanga	*Güçlülere, pehlivana*
84580	Buyruguñdu kılıñız.	*Buyruğunuzu verin.*
	Oşo Seytek baatırdın	*O Seytek bahadırı*
	Balganadan körgömün,	*Çardaktan görmüştüm,*
	Körkömü başka er degen,	*Görünüşü başka er derler,*
	Köçün canga berbegen,	*Göçünü kimseye kaptırmayan,*
	Kaynar suunu cerdegen,	*Kaynar suyu yurt edinen,*
	Karmaşıp kişi ceñbegen,	*Tutuşup kimsenin yenemediği,*
	Booru kara, sırtı kök,	*Bağrı kara, sırtı gök,*
	Bolcolu cok kara kök,	*Ölçüye gelmez kara yaman,*
	Bendeden kaysar er degen.	*Kullar içinde yılmaz er derler.*
84590	Kıraandıgı, şerdigi,	*Yiğitliği, şirliği,*
	Babası kökcal Manastın	*Atası gökyele Manas'ın*
	Dal özündöy er degen.	*Tıpkı kendisi gibi er derler.*
	Celpinişten kol salıp,	*Celpiniş'ten el atıp,*
	Celmoguz uulu ceñbegen,	*Celmoguz oğlunun yenemediği,*
	Al bir cetigireek er degen.	*O bir hayli olgun er derler.*
	Barsa sınga baralık,	*Varırsak sınamaya varalım,*
	Bardıgerin sınaylık,	*Var gücünü sınayalım,*
	Baatır, caman aytpay, cakşı cok,	*Bahadır, kötü söylenmeden iyi olmaz,*
	Oorubasta bakşı cok!	*Hastalık olmadan bakşı olmaz!*
84600	Bardık cönün bilelik,	*Bütün aslını bilelim,*
	Ala köödön kem bolso,	*Kof göğüslü, eksik biriyse,*
	Töbösünön basalık.	*Tepesinden basalım.*
	Atasınday şer bolso,	*Babası gibi şirse,*
	Kayrılgıça şaşalık,	*O dönene dek davranalım,*
	Kıraanduusun kırdaylık,	*Yiğitlerini kıralım,*
	Karacoltoy karandın	*Kara talihli melunun*
	Kaşkaları kança eken,	*Seçkinleri kaç taneymiş,*
	Kayguuldan barıp sınaylık.	*Keşfe varıp sınayalım.*

Aytkanım uşul bilip al,
Başaasıñ Kite, tilimdi al!
Karmaşar cooñ bir müşkül,
Oñtoylop alçu el emes,
Ala-Too arzan cer emes,
Ayzaga dañgıl eñ balban,
Kırgızıñ oñoy el emes!
Darıya suusun boylogon,
Boo daarıgan adam soylogon,
Munu menen kagışkan kayra tartpagan,
Karmaş kılıp kan Kalça
Biz emes, babañız kayra kaytpagan!
Col bassañ zoñkok too oşol,
Kayıptan candar cerdegen,
Bu karacoltoy buruttu
Karmaşıp babañ ceñbegen.
Balaası kımbat, zaarı küç,
Özü barsa-kelbes el degen,
Ordosu kalıñ ceri çıñ,

Dediğim budur, bil,
Ulusun Kite, sözümü tut!
Tutuşacağın düşman bir müşkül,
Kolayca alınacak el değil,
Ala-Too ucuz yer değil,
Mızrakta usta, pek pehlivan,
Kırgız'ın kolay el değil!
Irmak suyunu boylayan,
Ona bulaşan adam sürünmüş,
Bununla çarpışan geri dönmemiş,
Tutuşup han Kalça,
Biz değil, atanız bile geri dönmemiş!
Yol yürürsen sarp dağ odur,
Gaipten canların yurt tuttuğu,
Bu kara talihli Burut'u
Tutuşup atan yenememiş.
Belâsı pahalı, zehri güçlü,
Kendisi varılıp dönülmez el derler,
Ordası kalabalık, yeri sağlam,

Anı menen oynooçu burut el emes,
Kökala kalkan oynogon,
Orkoyup atkan ala kır –
Anı oyunçuk aşar bel emes,
Barkıldap cañcal saluuçu,
Mancunun curtu al emes,
Kayguulga çıkçu cer emes,
Buga kamınbay barçu el emes!
Kırk uruu Kıtay uluu curt,
Kürmö kiygen kanın cıy,
Küldü curttu kor kılbay,
Küçtüüsünün baarın cıy,
Akırın süylöp, bek taştap,
Çuulganduu çunagıñ
Çoñbilgiç süylöp kep taştap,
Kep baştagan sebebi
Balban da eken, şer da eken,
Özü coonun aylasın

Onunla oynanacak el değil Burut, gök ala kalkan oynatan,
Sivrilip duran ala sırt –
O, oyuncak gibi aşılır bel değil,
Bağıra çağıra kavga salınacak,
Mançu'nun yurdu değil o,
Keşfe çıkılacak yer değil,
Buna hazırlanmadan varılacak el değil!
Kırk boy Hıtay, ulu yurt,
Cübbe giyen hanını topla,
Bütün yurdu hor etmeden,
Güçlülerinin hepsini topla,
Usulca söyleyip, kesin bırakıp,
Velveleli o yaramaz,
Çoñbilgiç söyleyip söz bırakıp,
Söze başlamasının sebebi:
Hem pehlivanmış, hem şirmiş,
Kendisi düşmanın çaresini

	Artıkça bilgen er eken.	*Fazlasıyla bilen ermiş.*
	Emi Çoñbilgiç mınday deer eken:	*Şimdi Çoñbilgiç şöyle der imiş:*
	Atka oyunçu cöö külük,	*Atta oyuncu, yaya yüğrük,*
	«Kürmö kiygen küçtüüñ çık,	*«Cübbe giyen güçlün çıksın,*
84650	Taş sayıngan tazadan	*Taş kuşanan keşişten*
	Curt koruuçu eriñ çık.	*Yurt koruyan erin çıksın.*
	Kara mıltık kars etse,	*Kara tüfek çat edince,*
	Kaçıp colgo kirbegen,	*Kaçıp yola girmeyen,*
	Ölöm dep başka kirbegen,	*Ölürüm diye kaygıya düşmeyen,*
	Tobokelçil ıktuuñ çık.	*Tevekkülcü beceriklin çıksın.*
	Tolup atkan san kolgo,	*Dolup taşan sayısız orduya,*
	Toktolboy kirçü mıktıñ çık!	*Duraksamadan dalan yamanın çıksın!*
	Curt kıcıldap turganda	*Yurt kaynaşıp dururken*
	Örttöngön örttöy bet alıp,	*Tutuşan yangın gibi yönelip,*
84660	Kıykırıp ayza sunganda,	*Haykırıp mızrak uzatınca,*
	Namıska turgan eriñ çık,	*Namusa duran erin çıksın,*
	Akılga dıykan şeriñ çık.	*Akılda usta şirin çıksın.*
	Eñişseñ kırgız er oşol,	*Güreşe tutuşursan Kırgız er odur,*
	Erenden tuugan er Seytek,	*Erenden doğma er Seytek,*
	Ezilişseñ şer oşol,	*Boğuşursan şir odur,*
	Eñişse mookum kandırgan,	*Kapışsa doyasıya kandıran,*
	Ebegeysiz er oşol.	*Ölçüsüz er odur.*
	Ayza ursa cürök taldırgan,	*Mızrak vursa yürek bayıltan,*
	Ak kalpak kırgız el oşol.	*Ak kalpak Kırgız eli odur.*
84670	Cañcal dese, coo dese	*Kavga dense, düşman dense*
	Şimirse kanga toybogon,	*Emse kana doymayan,*
	Etegi kenen, colu açık,	*Eteği geniş, yolu açık,*
	Er kırgız degen el oşol.	*Er Kırgız denen el odur.*
	Küülönüp kükük çakırgan,	*Coşup gugukların öttüğü,*
	Too-toodon elik bakırgan,	*Dağ dağdan karacaların bağırdığı,*
	Öñdürdön suusu küülöngön,	*Yamaçtan suların coştuğu,*
	Öyüzdön bulbul süylöngön,	*Karşı yakadan bülbüllerin şakıdığı,*
	Betteşken coosu bolbogon,	*Karşı duracak düşmanı olmayan,*
	Bu karasaat burut curt,	*Bu uğursuz Burut yurdu,*
84680	Bir cerge eki konbogon,	*Bir yere iki kez konmayan,*
	Too salkındap toktogon.	*Dağın serininde duraklayan.*
	Toodoy, narday tulparı	*Dağ gibi, buğra gibi kübeylanı*
	Toodoy döbö ottogon.	*Dağ gibi tepelerde otlayan.*

Çalsañız biyik too oşol,
Çabışsañ kırgız el oşol» –
Dep, oşentip Çoñbilgiç
Ayzaga dañgıl eñ ıktuu,
Artıkça balban eñ mıktı,
Kıtay buzularda çıguuçu,
Çalgınga çıksa col açık,
Çabışka kirse kol açık.
Kaarluu cakka tañılbas,
Karañgıda caa tartsa,
Kıldan da çoçko cañılbas.
Tiktegende mergen kul,
Atasınan babaga
Kuba kelgen mergen kul.
Kaarına kalganda,
Kabılgan coonu tergen kul.
Bul topon suu cetpes Beecindin,
Irısına kelgen kul,
Çoñbilgiç mınday degen soñ,
Çogulbas kıtay erkibi,
Çoñ uluk mintip turgan soñ,
Çoçubas eldin körkübü.
Çoñ Kite menen Bilgiçtin
Balbandıgı bilinip,

Gözlerseniz yüce dağ odur,
Vuruşursanız Kırgız eli odur» –
Deyip, böylece Çoñbilgiç,
Mızrakta usta, pek becerikli,
Fazlasıyla pehlivan, en yaman,
Hıtay bozulacağında ortaya çıkan,
Keşfe çıksa yolu açık,
Vuruşa girse eli açık.
Kahırlı yana bağlanmaz,
Karanlıkta yay çekse,
Kıl kadar bile şaşmaz domuz.
Nişan aldığında keskin avcı kul,
Atasından dedesine
Süregelmiş avcı kul.
Kahrına uğrayınca,
Rast gelen düşmanı derleyen kul.
Bu tufan suyu ermez Beecin'in,
Kısmetine gelmiş kul,
Çoñbilgiç böyle dedikten sonra,
Toplanmamak Hıtay'ın elinde mi,
Koca ulu böyle durunca,
Ürkmemek elin harcı mı.
Koca Kite ile Bilgiç'in
Pehlivanlığı belli olup,

Baykooston türün körgön can,
Baykuş candan tüñülüp,
Tüñülüp turgan sebebi
Orkoytup uluk aytkan kep,
Ogele müşkül iş bolup,
Oylogon candan tüñülüp,
Opaası tar o düynö,
Calgandıgı bilinip,
Kereezin aytıp kelcirep,
Keyip cürgön mende köp.
Bir kecir işke tüştük – dep,
Şaşıp cürgön mende köp,
Kan carlıgı kelgen soñ,
Kalıñ elder çuu turup,

Ansızın yüzünü gören can,
Zavallı candan umut kesip,
Umut kesmesinin sebebi:
Ulunun dimdik söylediği söz,
Alabildiğine müşkül iş olup,
Düşünen candan umut kesip,
Vefası dar o dünyanın,
Yalanlığı belli olup,
Vasiyetini söyleyip gevezelenip,
Yerinip duran kul çok.
Bir belâlı işe düştük – diye,
Telaşla dolaşan kul çok,
Han fermanı gelince,
Kalabalık eller velveleyle kalkıp,

Colgo koydoy çubadı.
Colu katkan Çoñbilgiç
Columduusun sınadı.
Artık dañgıl erdigi
Ayarlarga bilindi.
San kişiden bir adam,
Keçee uşul carayt – dep,
Karacoltoy Bilgiçtin,
Dañzasına çiyildi.
Barar candan bir cüzçö,
Çekmegine ilinip,
Bu karasaat Kitenin
Kan ekeni bilinip,
Tabılgı caksa çok ötküs,
Ton mıktısın kiygizip,
Sapar cürsö kuş cetkis,
At külügün mingizip,
Kayaşayak bergenin
Karmap alıp cay kılıp,
Ayarlarga bir kişi,
Çoñbilgiçti kan kılıp,
Burkan karmap çuu kılıp,
Kaynap atkan Beecinge
Mende unutkus duu kılıp,
Beyli aram kıtay cay bolup,
Kırk kandın eli kıtayga,

Yola koyun gibi dizildi.
Yolu kurusası Çoñbilgiç
Uğurlusunu sınadı.
Üstün, usta erliği
Ayarlara belli oldu.
Sayısız kişiden bir adam,
Hani bu işe yarar – diye,
Kara talihli Bilgiç'in,
Defterine çizildi.
Gidecek candan yüz kadarı,
Çeki listesine ilinip,
Bu uğursuz Kite'nin
Han olduğu belli olup,
Tavulgu yansa kor geçmez,
Kürkün en yamanını giydirip,
Sefere çıksa kuş yetişmez,
Atın yüğrüğüne bindirip,
Karşı koyanını
Yakalayıp yok edip,
Ayarlara bir kişi,
Çoñbilgiç'i han kılıp,
Burkan'a sarılıp velvele koparıp,
Kaynayıp duran Beecin'e
Kulun unutamayacağı gürültü koparıp,
Niyeti haram Hıtay sinip,
Kırk hanın eli Hıtay'a,

Kımbat Kite kan bolup,
Eki tizgin, bir çılbır
Er eken Kite alıptır,
Kan Esenkan orduna
Badışa bolup kalıptır.
Öç aluuga kol cınap,
Balbandarın mol cınap,
Kürmösün caap conuna,
Küyüp ölgön kuturgur
Cüz ayar berip canına
Bilgiçti saldı coluna.
Ketmen tuyak, keñ sooru,

Değerli Kite han olup,
İki dizgin, bir yuları
Ermiş Kite, ele almış,
Han Esenkan'ın yerine
Padişah olup kalmış.
Öç almaya ordu toplayıp,
Pehlivanlarını bol toplayıp,
Cübbesini örtüp sırtına,
Yanıp ölesi kuduruk
Yüz ayar verip yanına,
Bilgiç'i saldı yoluna.
Ketmen tırnaklı, geniş sağrılı,

Kenen cerdin tulparı — *Geniş yerin küheylanı,*
Kelişimdüü at minip, — *Yakışıklı ata binip,*
Kıl kuyrugun şart tüyüp, — *Kıl kuyruğunu sımsıkı düğümleyip,*
Cay-caragın şaylanıp, — *Silahını pusatını kuşanıp,*
Altı bakır cankazan — *Altı bakır yol kazanı*
Ar kimisi baylanıp, — *Her birine bağlanıp,*
Kaspañdın kara toosun aylanıp, — *Kaspañ'ın kara dağını dolanıp,*
Böksögö möndür caadırıp, — *Yamaca dolu yağdırıp,*
Tüz talaanı kara tuman aldırıp, — *Düz ovayı kara dumana boğdurup,*
Too toonun başınan — *Dağ dağın başından*
Arkalıp tuman bölünüp, — *Yüklenip sis bölünüp,*
Artık şektüü cerlerge — *Fazla kuşkulu yerlere,*
Adam bilip koyot – dep, — *İnsan sezer – diye,*
Asmandan altı say möñgü tögültüp, — *Gökten altı vadi buzul döktürüp,*
Cadıgöylüü çoçkonun — *Büyücü domuzun*
Cayçılıgı körünüp, — *Hava büyücülüğü görünüp,*
Caynap tegiz silkinip, — *Kaynaşıp topluca silkinip,*
Cerdin çöbü bölünüp, — *Yerin otu bölünüp,*
Murun cargan cöö tuman — *Burun yaran alçak sis*
Cerge cakın tögülüp, — *Yere yakın dökülüp,*
Tuş-tuşunan zırkırap — *Dört bir yandan uğuldayıp*
Muzdak şamal bölünüp, — *Buz gibi yel bölünüp,*
Adırdın baarın karasañ — *Kırların hepsine baksan,*
Añgilep cürgön suu alıp, — *Oyuk oyuk akan su basıp,*
Çöl, talaanın baarısın — *Çölün, ovanın hepsini*
Köz körünbös buu alıp, — *Göz görmez buğu kaplayıp,*
Cadaaldıgı bilinip, — *Azgınlığı belli olup,*
Çoñbilgiç bulut burganda, — *Çoñbilgiç bulutu çevirince,*

Kündü caylap turganda, — *Havayı büyüleyip dururken,*
Can-canıbar, makuluk — *Canlı cansız, mahluk,*
Acalı bar tutulup, — *Eceli olan tutulup,*
Acalsızdın baarısı — *Ecelsiz olanların hepsi*
Çeenge kirip kutulup, — *İnine girip kurtulup,*
Arkaygan toonun baarısı — *Heybetle yükselen dağların hepsi*
Ak karı çırmap tutulup, — *Ak karla sarılıp tutulup,*
Ottop cürgön kulandar — *Otlayıp gezen kulanlar*
Çölgö kaçıp kutulup, — *Çöle kaçıp kurtulup,*
Kolu eken cüz kişi, — *Ordusu yüz kişiymiş,*

	Küldü adam tulparga	*Bütün adamlar küheylana*
	Külazıktan cüktötüp,	*Kavut azığından yükletip,*
84800	Caadan kopşop ok alıp,	*Sadaktan yoklayıp ok alıp,*
	Canıñ çıkkan karasaat	*Canı çıkası uğursuz,*
	Can coldoşun çoguu alıp,	*Can yoldaşını birlikte alıp,*
	Col çalıçu dagı bar,	*Yol gözleyeni dahi var,*
	Sınap algan balbandar,	*Sınanıp seçilmiş pehlivanlar,*
	Biröö miñ kişilik alı bar.	*Birinde bin kişilik güç var.*
	Kayratı küçtüü, zaarı küç,	*Gayreti güçlü, zehri güçlü,*
	Kazattın cönü uşunday,	*Gazânın yolu böyledir,*
	Kayran canga keldi küç,	*Aziz cana geldi zor,*
	Erender cürüp balkıldap,	*Erenler yürüyüp salınıp,*
84810	Kömkörülüü şuru taş	*Kapaklanmış mercan taş*
	Töbösündö carkıldap,	*Tepesinde parıldayıp,*
	Kımbattuu közdör ilinip,	*Değerli taşlar takılıp,*
	Kıtaylık türü bilinip,	*Hıtaylı kılığı belli olup,*
	Közündö aynek balkıldap,	*Gözünde cam parlayıp,*
	Catkan narday kara çaç	*Yatan buğra gibi kara saç*
	Ay dalıda carkıldap,	*Geniş sırtında parıldayıp,*
	Uzun çalbar keñ ıştan	*Uzun şalvar, geniş don,*
	Altımış teke terisin	*Altmış teke derisinden*
	Şım tiktirgen kandagay,	*Pantolon diktirmiş kandagay,*
84820	Bagalek başka körünüp,	*Paçası bir başka görünüp,*
	Kulan kuup, teke atıp,	*Kulan kovup, teke vurup,*
	Kuturup ölgön çoçkolor	*Kudurup ölesi domuzlar*
	Kup kızıkka çoñ batıp,	*İyice keyfe koca dalıp,*
	Karool karap, cer çalıp,	*Gözcü gözleyip, yer yoklayıp,*
	Kaşatka çıksa dañ salıp,	*Sırta çıkınca velvele koparıp,*
	Adamdan bölök barkı bar,	*İnsandan başkaca değeri var,*
	Kan tögüügö atayı,	*Kan dökmeye bilhassa,*
	Kamıngan eken karkıbar.	*Hazırlanmış imiş o koca gövdeli.*
	Beecinden çıgıp kelgender,	*Beecin'den çıkıp gelenler,*
84830	Kayratı başka kapırlar,	*Gayreti bir başka kâfirler,*
	Biröö miñdik baatırlar.	*Her biri bine bedel bahadırlar.*
	Coo degende bülüngön,	*Düşman deyince coşup kaynayan,*
	Acal dese süyüngön,	*Ecel dense sevinen,*
	Caanam kezgen erender,	*Cehennemi gezmiş erenler,*
	Cay tappay turgan berender.	*Yer bulamayıp duran yiğitler.*

Kapsañdın boyu kara arça
Kara arça boyun sıdırıp,
Karargan tümön can menen
Altındın kenin kıdırıp,
Çay algan toonu bakalap,
Karşandın boyup cakalap,
Doñkoygon eçen too aşıp,
Tomuraygan say keçip,
At arıtıp, cer çalıp,
Cer arbıtıp, dañ salıp,
Kulan kuup, teke atıp,
Köp kızıkka eñ batıp,
Tüp-Beecindin tümön col
Tündö cürüp kelatat,
Tünörüñkü Beecinden
Kündö cürüp kelatat.
Kaman baskan kapçaldan
Kaygırbastan col cürüp,
Tülkü cürbös tüzöñdön
At ayabay mol cürüp,
Ay böksörüp, kün ötüp,
Aradan eçen kün ötüp,
At celigip buk bolup,
Erendin baarı ık bolup,
Kündö tınıp kalbastan,
Kün tınımın albastan.
Kararıp kaşat körünüp
Eçki cürbös eşilme,
Eşilme ıldıy bölünüp,
Adırdın boyu At-Oynok,
At-Oynok çıga kondu emi,
At-Oynoktun bıyagı,

Eçki-Ölböstün tıyagı,
Toñkoygon toonun tumşugu,
Toguz kırdın urçugu,
Ak-Urçukka kelgende,
Añgemesi çoñ müşkül,
Astın baştap Çoñbilgiç

Kapsañ boyu kara ardıç,
Kara ardıç boyunu sıyırıp,
Kararan tümen can ile
Altının madenini dolaşıp,
Çay çıkan dağı yamaçlayıp,
Karşan boyunu kıyılayıp,
Hörgüçlenen nice dağ aşıp,
Tümsekli dereler geçip,
At yorup, yer yoklayıp,
Yol alıp, ün salıp,
Kulan kovup, teke vurup,
Çok keyfe iyice dalıp,
Kök Beecin'in tümen yolunu
Gece yürüyüp geliyor,
Kapkaranlık Beecin'den
Gündüz yürüyüp geliyor.
Domuz basmış boğazdan
Kaygılanmadan yol yürüyüp,
Tilki yürümez düzlükten
Atı esirgemeden bol yürüyüp,
Ay eksilip, gün geçip,
Aradan nice gün geçip,
At azıp bunalıp,
Erenlerin hepsi bunalıp,
Günde dinlenip durmadan,
Günün soluğunu almadan.
Kararıp sırt görünüp,
Keçi yürümez kaygan yamaç,
Kaygan yamaçtan aşağı bölünüp,
Kırların boyu At-Oynok,
At-Oynok'a çıkıp kondu şimdi,
At-Oynok'un bu yanı,

Eçki-Ölbös'ün öte yanı,
Hörgüçlü dağın burnu,
Dokuz sırtın çıkıntısı,
Ak-Urçuk'a geldiğinde,
Hikâyesi büyük müşkül,
Önünü çekip Çoñbilgiç

	Arkırap tuman salıptır,	*Uğuldayıp sis salmış,*
	Turbay cini bek karmap,	*Durmadan öfkesi sıkı tutup,*
	Tutkaktanıp kuturgur	*Nöbete tutulup kuduruk*
	Kündü caylap salıptır.	*Havayı büyüleyivermiş.*
	Cer soorusu Boz-Talaa	*Yerin sağrısı Boz-Talaa,*
	Boz talaada kalıptır,	*Boz ovada kalmış,*
84880	Ak kaptaldan şor eken,	*Ak yamaçtan çorakmış,*
	Barsa-kelbes col eken,	*Varılıp dönülmez yolmuş,*
	Cer kapkanı keñ Kordoy,	*Yerin kapanı geniş Kordoy,*
	Adamzat şaşpagan,	*İnsanoğlunun uğramadığı,*
	Tört ayaktuu aybandın	*Dört ayaklı hayvanın*
	Biröö kattap baspagan,	*Biri bile gidip basmadığı,*
	Meenet-Talaa deer eken.	*Mihnet Ovası der imiş.*
	Can-canıbar makuluk	*Canlı cansız mahluk,*
	Kez bolsom öldüm deer eken.	*Rast gelirsem öldüm der imiş.*
	Topurak toodoy cıyılgan,	*Toprağı dağ gibi yığılmış,*
84890	Kündüz cürgön kişinin	*Gündüz yürüyen kişinin*
	Kündö ırısı kıyılgan,	*Her gün kısmeti kesilmiş,*
	At tizeden ornogon,	*At dizine dek saplanmış,*
	Caralgan mende uulunan	*Yaratılmış kul oğlundan*
	Müşkül mınday bolbogon.	*Böylesi müşkül görülmemiş.*
	Kumu toodoy cıyılgan,	*Kumu dağ gibi yığılmış,*
	Tündö cürgön adamdın	*Gece yürüyen adamın*
	Tündö ırısı kıyılgan.	*Gece kısmeti kesilmiş.*
	Boz-Talaası deer eken,	*Boz-Talaa'sı der imiş,*
	Colugup kalgan adamdar,	*Rast gelip kalan adamlar,*
84900	Ölüm kamın ceer eken.	*Ölüm hazırlığını görür imiş.*
	Buka kiyik, töö kiyik,	*Boğa geyik, deve geyik,*
	Koybos, taybas cırtkıçtar,	*Komaz, çekinmez yırtıcılar,*
	Oyun salgan kulandar,	*Oyun kuran kulanlar,*
	Zaarı kımbat cılandar,	*Zehri ağır yılanlar,*
	Börsö degen dagı bar,	*Börsö denen dahası var,*
	Kulak ugup, köz körgüs,	*Kulağın duymadığı, gözün görmediği,*
	Ugulbas candın baarı bar,	*Adı duyulmadık canların hepsi var,*
	Kerik pildi cegen bar,	*Gergedanı, fili yiyen var,*
	Atın bilgen bir can cok	*Adını bilen bir can yok,*
84910	Kılıç kuyruk degen bar,	*Kılıç kuyruk denen var,*
	Kıstoo kirip col cürüp	*Dar geçide girip yol yürüyüp,*

Kıyın müşkül col körüp,
Kızıtalak col körüp,
Bul talaanı körgöndö,
Alıstan körgön Çoñbilgiç
Artık tuugan Çoñbilgiç,
Kadimki caydı saldı ele,
Keñ dünüyö tar bolup,
Tüzöñ butkul cerleri,
At kaptaldan kar bolup,
Ölümgö altoo tutulup,
Ölböy tirüü tokson tört,
Müşküldüü coldon kutulup,
Cıldız baykap, coldu oñdop,
Arstandıgı bilinip,
Arkayıp atkan Ala-Too,
Ala-Toogo ilinip.
Too başınan col cürüp,
Toktolboston mol cürüp,
Karool koygon cer çardap,
Kapçal çalıp, too tandap,
Ala-Toonu cakalap,
Say tulpardı takalap,
Karoolgo çıgıp kelgen cer.
Munu mınday taştaylı,
Kabılan uulu er Seytek,
Mından kabar baştaylı.
Tüpküsünün baarı kan,
Tübünön Kıdır daarıgan.
Babası balban şer bolgon,
Başkı atası er bolgon.
Bastaşıp kelgen köp duşman,
Kayratı canga körüngön,
Bet alışkan duşmandın
Kanı suuday tögülgön.
Tünöp ötkön cerine
Düpkürlöp mazar ornogon.

Tübünön Kuday koldogon.
Tügöngöndö tütögön,

Zorlu müşkül yol görüp,
Kahrolası yol görüp,
Bu ovayı gördüğünde,
Uzaktan gören Çoñbilgiç,
Üstün doğmuş Çoñbilgiç,
Bildik büyüyü salıverdi,
Geniş dünya dar olup,
Düz, engebeli yerleri,
At böğrüne dek kar olup,
Ölüme altısı tutulup,
Ölmeden diri doksan dört,
Müşküllü yoldan kurtulup,
Yıldız gözleyip, yolu düzeltip,
Arslanlığı belli olup,
Heybetle yükselen Ala-Too,
Ala-Too'ya ulaşıp.
Dağ başından yol yürüyüp,
Duraksamadan bol yürüyüp,
Gözcü konan yeri kollayıp,
Boğaz yoklayıp, dağ seçip,
Ala-Too'yu kıyılayıp,
Soylu küheylanı nallayıp,
Gözcülüğe çıkıp geldiği yer.
Bunu böylece bırakalım,
Kaplan oğlu er Seytek,
Ondan haber başlatalım.
Kökeninin hepsi han,
Kökünden Hızır değmiş.
Atası pehlivan şir olmuş,
İlk atası er olmuş.
Üstüne yürüyüp gelen çok düşmana,
Gayreti cana görünmüş,
Karşı karşıya gelen düşmanın
Kanı su gibi dökülmüş.
Geceleyip geçtiği yere
Gümbür gümbür mazar kurulmuş.

Kökünden Tanrı desteklemiş.
Tükendiğinde tütmüş,

Ölgön sayın öörçügön,
Ketilgen sayın keñigen.
Kızırluu şerdin tukumu,
Aç bolottun tukulu,
Kamsıkpagan kayran şer,
Kaygırbagan kökcal er.
Özöndü kesip may kılgan,
Ötkörö canga tiygende
Öz cakının cay kılgan,
Ötkörö sultan Semetey,
Semeteydin tukumu,
Cediger barıp çoñoygon.
Cerge kütüp zor bolgon,
Kaarına kalganda
Kaptaldan kara kan bolgon.
Kastarın tigip köy duşman
Kança biri cay bolgon.
Arstan tuugan er Seytek,
Kabılanday kamıngan,
Periden burak at kelip,
Kayran şerdin Seytegi
Kamınsa coogo minsin – dep,
Kar bolboy coogo tiysin – dep,
Periden kelgen Kulunsur,
Celgenine celcetkis,
Baskanına mal cetkis,
Keñ kökürök, cayık töş,
Arkası bölök zeeri kır,
Serpişke kirse salat çır.
Baylap salsa turbagan,
Buta boyu añ kelse,
Bura tartpay çuragan.
Kuyrugu bölök, zaarı küç,
Kulun müçö, beli tüz,
Çatkayagı kolottoy
Mañdayga bütkön kaşka tiş,
Usta sokkon bolottoy,
Karakuşu kumganday,

Öldükçe çoğalmış,
Kertildikçe genişlemiş.
Hızır değmiş şirin soyu,
Keskin çeliğin özü,
Kaygılanmayan aziz şir,
Tasalanmayan gökyele er.
Vadiyi kesip yağ eden,
Aşırı cana dokunduğunda
Öz yakınını yok eden,
Yaman sultan Semetey,
Semetey'in soyu,
Cediger'e varıp büyümüş.
Yeri güdüp ulu olmuş,
Kahrına uğrayınca
Yamaçtan kara kan olmuş.
Kastını kuran nice düşmanın
Nicesi yok olmuş.
Arslan doğmuş er Seytek,
Kaplan gibi hazırlanmış,
Periden burak at gelip,
Aziz şirin Seytek'i
Hazırlanınca düşmana binsin – diye,
Perişan olmadan düşmana değsin – diye,
Periden gelen Kulunsur,
Koşusuna yel yetmez,
Yürüyüşüne mal yetmez,
Geniş göğüslü, yayvan döşlü,
Sırtı apayrı, omurgası keskin,
Çarpışmaya girse koparır kavga.
Bağlayıp koysan durmayan,
Ok atımı boyunda hendek gelse,
Dizgin çekmeden sıçrayıp aşan.
Kuyruğu bir başka, zehri güçlü,
Kulun endamlı, beli düz,
Apışarası koyak gibi,
Alnına bitmiş kaşka, ak diş,
Usta dövmüş çelik gibi,
Sağrı başı güğüm gibi,

Üç koşkondun koşogu,
Altı karış kazandı
Asıl koyso turganday.
Semirgeni sümbödöy,
Sekirgeni bürgödöy,
Baltırı bala belindey,
Baskanı sırttın celindey.
Bura tartkan kulandı,
Burulsa basıp cegidey.
Kanattuu kaçıp kutulbas,
Karandı müşkül bolboso,
Karmaşkan coogo tutulbas.
Kazanat tülük Kulunsur,
Arpa berse çaynagan,
Aybandan borum canıbar,
Arkarday közü caynagan.
Buudaydı cara çaynagan,
Kup caralgan Kulunsur,
Kulcaday közü caynagan.
Al künü Seytek kayran şer,
Eerin alıp caydaktap,
Altın tutka çoñ çider,
Anı salıp baymaktap,
Asa baylap alıptır,
Etin tartıp karandı,
Asa baylap salıptır.
Boosu altın bolcoodo,
Borumdagan dildelep,
Akbermettin ordodo
Keñ kızıkka batıptır.
On künü Seytek bılk etpey,
Meltiregen beytaalay,
Perizatta catıptır.
Berizaada Bermetiñ –
Keñ köynöktün tazası,
Kep süylösö söz cetpeyt,
Özü urgaaçının başaası.
Mañdayı carık, sözü altın,
Tili şeker, eñ bulbul,

Üç koşumun koşulusu,
Altı karış kazanı
Asıp koysan duracak gibi.
Semirmişi harbi gibi,
Sıçrayışı pire gibi,
Baldırı çocuk beli gibi,
Yürüyüşü bozkırın yeli gibi.
Dönüp kaçan kulanı,
Dönse basıp yiyecek gibi.
Kanatlı kaçıp kurtulmaz,
Uğursuz bir müşkül olmazsa,
Tutuşan düşmana tutulmaz.
Soylu küheylan Kulunsur,
Arpa verilse çiğneyen,
Hayvandan endamlı canlı,
Dağ koyunu gibi gözü parlayan.
Buğdayı yara yara çiğneyen,
Tam yaratılmış Kulunsur,
Yaban koçu gibi gözü parlayan.
O gün Seytek, aziz şir,
Eyerini alıp çıplak bırakıp,
Altın saplı koca kösteği,
Onu vurup bukağılayıp,
Yüksekten bağlayıvermiş,
Etini çekip sıkılaştırıp o yamanı,
Yüksekten bağlayıp koymuş.
Bağı altın kararında,
Süsleyip altınla donatıp,
Akbermet'in ordasında
Geniş keyfe dalmış.
On gün Seytek kıpırdamadan,
Dalgın duran bahtı kara,
Peri kızının yanında yatmış.
Perizade Bermet'in –
Geniş gömleklinin en temizi,
Söz söylense laf yetmez,
Kendisi kadınların başı.
Alnı aydınlık, sözü altın,
Dili şeker, tam bir bülbül,

Tikteseñ Çolpon eñ kurgur. | *Baksan Çolpan'dır o yaman.*

İKİNCİ BÖLÜM

Beecin'den Kopan Fırtına: Yılkı Baskını ve Büyük Vuruş

Akbermet gece ürkütücü bir düş görür: dolunay ve güneş, tasmalı bir kaplan, iki çelik kılıç ve gündoğusundan gelip kılıcı ortasından kıran bir ejderha. Akcoltoy düşü yorar; kaplan Seytek'in hanlığını, doğacak aslan yürekli oğul Kenen'i müjdeler, ejderha ise Çin'den kopacak büyük belaya işarettir. Yorum daha bitmeden haberci Kadike yetişir: kılığı yabancı yüz atlı görünmüştür. Çoñbilgiç davulunu gümbürdetip Seytek'in yılkısını kökünden söker, yılkıcıları kırıp Suusamır yönüne sürer. Akbermet'in periden ustalara döktürdüğü ok geçmez zırhı ve babasından kalma Aç Elmas kılıcını kuşanan yiğitler harekete geçer; önce Akcoltoy tek başına düşmanın ardına düşer.

Akcoltoy ile Çoñbilgiç teke tek vuruşur: sırayla hamle verirler, mızraklar parçalanır, altı gün altı gece boğuşurlar. Hilesi tükenen büyücü kaçar gibi yapıp Coltoy'u doksan dört pehlivanın kuşatmasına çeker; yaralı Coltoy tepede sıkışıp kalır. Tam umudun kesildiği anda Seytek yetişir; kırk çilten ve Hızır İlyas gaipten yoldaş olur. Seytek, Beecin'in en namlı pehlivanı Kaysar'ın başını Oykuma kılıcıyla ikiye böler, ardından Çoñbilgiç'i Sır mızrağıyla ağır yaralar. Coltoy kuşağındaki emlerle

kendini ve Kulunsur'u sağaltıp savaşa döner; iki bozkurt omuz omuza düşmanı kırar, canını zor kurtaran büyücü gök Kerik'e kapanıp Kakan'a doğru kaçar.

KÜNYE — KEY FACTS

- Akbermet'in düşünü Akcoltoy yorar: Seytek'in hanlığı pekişecek, Kenen adında aslan bir oğul doğacak, ama gündoğusundan ejderha gibi bir düşman gelecektir.
- Çoñbilgiç fil derisinden davulunu döverek Seytek'in yılkısını ürkütüp kökünden sürer; yılkıcılardan yalnız yedi yerinden yaralı Erebay kaçıp haber ulaştırır.
- Akbermet, Seytek'e periden ustalara yaptırdığı ok geçmez zırhı ve babasından kalma Aç Elmas kılıcını kuşandırır.
- Akcoltoy ile Çoñbilgiç töreye uyup sırayla hamle ederek altı gün altı gece teke tek vuruşur; iki mızrak da parçalanır.
- Kaçar gibi yapan Çoñbilgiç, Coltoy'u doksan dört pehlivanın kuşatmasına düşürür; Seytek kırk çilten ve Hızır İlyas'ın desteğiyle yetişip kuşatmayı yarar.
- Seytek, Beecin'in baş pehlivanı Kaysar'ı öldürüp Çoñbilgiç'i mızrakla ağır yaralar; büyücü gök Kerik atıyla tek başına Kakan'a kaçar.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Kiçipeyil ak mañday,	*Alçakgönüllü, ak alınlı,*
Berizaada beybakka,	*Peri kızı biçareye,*
Bende özü çak kelbeyt,	*Kul denk gelmez kendine,*
Caratılgan ar kanday.	*Yaratılmışın her türlüsünden.*
Oşo tünü catkanda	*O gece yatarken*
Uktap kızık tüş körgön,	*Uyuyup ilginç bir düş görmüş,*
Uşunday mıktı iş körgön.	*Böylesine yaman bir iş görmüş.*
Körgön tüşün cay körgön,	*Gördüğü düşü apaçık görmüş,*
Tolukşugan ay körgön,	*Dolunay olmuş ayı görmüş,*
Oñ cagınan kün körüp,	*Sağ yanından güneş görüp,*
Köp kızıkka batışkan.	*Nice tuhaflığa dalmışlar.*
Cana tüşün karasa,	*Yine düşüne bakınca,*
Aç arstan kabılan,	*Aç bir aslan, bir kaplan,*
Al Seytekke tabılgan.	*O, Seytek'e nasip olmuş.*
Kabılganın kaysaptır,	*Rast geleni parçalamış,*
Kezikkenin ketiptir,	*Karşılaştığını yutmuş,*
Zaarına can turbay,	*Zehrine can dayanmayıp,*
Cer örttönüp ötüptür.	*Yer tutuşup yanmış.*
Kargıdan Seytek alıptır,	*Seytek onu tasmasından tutmuş,*
Can-canıbar makuluk,	*Canlı cansız tüm mahluk,*
Batarına kör tappay,	*Sığınacak in bulamayıp,*
Kirerine cer tappay,	*Girecek yer bulamayıp,*
Kuykalanıp kum tüyüp,	*Kavrulup kum savurup,*
Kaçıp-şaşıp börü ulup,	*Kaçıp şaşıp kurtlar uluyup,*
Makuluk candan tüñülgön.	*Mahlukat candan ümit kesmiş.*
Kara bürküt kuş alıp,	*Kara kartal kuş kapıp,*
Kargıluu taygan iz salıp,	*Tasmalı tazı iz sürüp,*
Kakanga korgon kuruptur,	*Hakan'a karşı hisar kurmuş,*
Agıtkanın kırıptır.	*Salıverdiğini kırıp geçirmiş.*
Oşo salgan bürkütü,	*O saldığı kartalın,*
Közü açılgan oroodoy,	*Gözü açılmış çukur gibi,*
Tumşugu bolot boroodoy,	*Gagası çelik burgu gibi,*
Tumşuktarı barbayat,	*Gagaları kocaman gerilir,*
Tuyaktarı kalcayat,	*Pençeleri çarpık uzanır,*
Karmagan cerden kan cayat.	*Tuttuğu yerden kan saçar.*
Azuuluunun baarısı	*Azı dişlilerin hepsi,*

Arstan, börü cutkuçu,
Ayla tappay küyüptür,
Kapçalga kaçıp kiriptir.
Tögöröktün tört burçun,

Aslan yutan, kurt yutan,
Çare bulamayıp yanmış,
Dar geçide kaçıp sığınmış.
Yeryüzünün dört bucağını,

Tört aylana kıdırıp,
Salbuurundap añ uulap,
Bu kızıkka batıptır.
Medinanın beş burçun,
Beş aylana kıdırıp,
Belgilüü cerden baarısın
Tamam kılıp catıptır.
Baatır Seytek eken – dep,
Ay-aalam atın biliptir.
Kabılanga çır salıp,
Colborsko uşu kiriptir.
Colukkanın buy kılıp,
Oşol bürküt iliptir.
Coruguna coobunun,
Kızıgına kubanıp,
At arıtıp, cer çalıp,
Tomogo tartıp, kuş salıp,
Barçu cerge barbaptır,
Bu Seytektin aldına
Kayaşa aytar kalbaptır.
Cana catıp tüş körsö
Beren Seytek kabılan
Eki bolot tabılgan,
Al bolottun belgisi –
Şiltese taştan tartpaptır,
Kastarlap çapkan cerinen
Kan tökpöy kuru kaytpaptır.
Kabın sonun kaptagan,
Ötkür bolot eken – dep,
Usta atası çoñ Döötü,
Oşol körüp maktagan.
Çalgın cürüp oolugup,
Çoñdugu Kap-Too toosunday,
Acıdaarga colugup,

Dört kez dolanıp gezerek,
Sürek avıyla av avlayıp,
Bu zevke dalıp gitmiş.
Medine'nin beş bucağını,
Beş kez dolanıp gezerek,
Belli yerlerin hepsini
Tamam edip durmuş.
"Bahadır Seytek'miş" diye,
Bütün âlem adını bilmiş.
Kaplana kavga salıp,
Parsın üstüne yürümüş.
Rast geleni perişan edip,
O kartal kapıp almış.
Avının bu gidişinin,
Zevkine sevinerek,
At yorup, yer dolaşıp,
Tomağa çekip, kuş salıp,
Varılacak yere varmamış,
Bu Seytek'in önünde
Karşı söz diyecek kalmamış.
Yine yatıp düş görse,
Yiğit Seytek, o kaplan,
İki çelik kılıç bulmuş,
O çeliğin alameti:
Sallansa taştan geri dönmemiş,
Kastedip çaldığı yerden
Kan dökmeden boş dönmemiş.
Kını güzelce kaplanmış,
"Keskin çelikmiş bu" diye,
Ustaların piri ulu Davut,
Onu görüp övmüş.
Keşfe çıkıp coşarak,
Büyüklüğü Kaf Dağı kadar,
Bir ejderhaya rastlayıp,

Eki tügöy kurç kılıç
Acıdaarga al cetpey,
Ilebine ot ötpöy,
Çabışıp çama kele albay,
Kün çıgıştan küülönüp,
Kün çıgışka toktodu.

İki eş keskin kılıç
Ejderhaya kâr etmeyip,
Soluğuna od işlemeyip,
Vuruşup gücü yetmeyip,
Gündoğusundan hız alıp,
Gündoğusunda durakladı.

Cerdin cüzüp kuykalap,
Al acıdaar oktodu.
Karmaşıp Seytek kabılan
Dünüyödön cok boldu.
Kaarluuga al cetpey,
Kanı kalgan bir kaşık,
Eti kalgan kök caşık.
Kılıç kıyrap sabınan,
Cürök çıkkan kabınan,
Ot cürök kurgur kozgolgon,
El cerdegen Ala-Too
Topoloñu toz bolgon.
Cakkan otu öçülgön,
Carday kırgız köp eldi
Calmañdap sorup kuturgur
Can-cabıla köçürgön.
Kabılganın kaysagan,
Kez bolgondu kemirgen,
Eesiz caylap bul kalgan
Eçen ayal tul kalgan,
Kaduulap kalkı konuptur.
Balaaluu şorgo katılıp,
Kılım curt kırgın boluptur,
Kılt etkendin baarısın
Kün çıgıştan soruptur.
Aydap koygon egindi
Bışırbay çiyki oruptur.
Kayaşayak bergendi,
Çıgımday cutup soruptur.
Ortodon kılıç üzülüp,
Karasa közgö ilinbey,
Karasaat cılastın,

Yeryüzünü kavurarak,
O ejderha kuruldu, atıldı.
Kaplan Seytek boğuşa boğuşa
Dünyadan yok oldu.
Kahırlıya gücü yetmeyip,
Kanı kalmış bir kaşık,
Eti kalmış bir tutam.
Kılıç sapından kırılıp,
Yürek kabından fırlamış,
Ateş yürek, çaresiz, depreşmiş,
Halkın yurt tuttuğu Ala Dağ'ın
Düzeni darmadağın olmuş.
Yaktığı ocak söndürülmüş,
Yar gibi kalabalık Kırgız elini
Yalanıp yutan o kudurmuş,
Topunu birden göçürmüş.
Rast geleni çiğnemiş,
Denk geleni kemirmiş,
Sahipsiz kalmış bu yaylalar,
Nice kadın dul kalmış,
Halkı kederle yurt tutmuş.
Belalı derde bulaşıp,
Koca halk kırgına uğramış,
Kıpırdayanın hepsini
Gündoğusundan sömürmüş.
Ekilip biten ekini
Olgunlaşmadan ham biçmiş.
Karşılık verip direneni,
Haraç gibi yutup sömürmüş.
Kılıç ortasından kopup,
Bakınca göze ilişmeyip,
O kara bahtlı melunun,

Kayda ekeni bilinbey,
Karanı tüngö malıptır,
Kayaşayak bergendi,
Kayrılgıs orgo salıptır.
Bul Ala-Toonun kırgızı,
Mönküsö üzüp çıgalgıs,
Bir kımbattuu tordo kalıptır.
Bul emine boluçu,

Nerede olduğu bilinmeyip,
Karaltısını geceye gömmüş,
Karşılık verip direneni,
Dönüşü olmayan çukura atmış.
Bu Ala Dağ'ın Kırgız'ı,
Çırpınsa da koparıp çıkamayacağı,
Ağır bir tuzak ağında kalmış.
"Bu neyin nesiydi?"

Dep, oşentip bereki
Perizada beytaalay,
Akılga dıykan tügöt ay,
Alban türlüü tüş aytıp,
Keremetin büt aytıp,
Perizada baybiçe
Belgilüüsü uşunday.
Bezildep ıylap kep salıp,
Beypay bolup söz süylöp,
Keesi cırgal, kee müşkül,
Biri tozok, bir beyiş,
Körgön tüşün büt aytıp,
Uşu tüştü ukkan soñ,
Beren Seytek kabılan,
Uykudan turup kozgolup,
Kayran curttan çoçunup,
Artı emine bolor – dep,
Kulansurdu tokunup,
Oñcoñdogon karandın,
Cortso colu bolor – dep
Kocogoylop bulkunsa,
Kol coorutup koyor – dep,
Okoro tüygön nak nokto,
Kup ketirgen uşunday,
Kulansurga çak nokto.
Bulgaarı terdik, kök tokum,
Ayuu talpak ak bıştan,
Azamat minse çak bıştan,
Aldıñkı kaşı ak altın,
Art cak cagı çılk kümüş,

Diye, işte böylece beriki,
Perizada bahtı kara,
Akılda mahir, ah tükenmez,
Türlü türlü düş anlatıp,
Kerametini hep söyleyip,
Perizada hatun,
Malum olan işte böyleydi.
Sızlanıp ağlayıp söz açıp,
Huzuru kaçmış söz söyleyip,
Kimi safa, kimi müşkül,
Biri cehennem, biri cennet,
Gördüğü düşü hep anlatıp,
Bu düşü işittikten sonra,
Yiğit Seytek, o kaplan,
Uykudan kalkıp davranıp,
Aziz yurdu için ürperip,
"Sonu nice olur?" diye,
Kulansur'u eyerleyip,
Kasılıp duran melunun,
"Sefere çıksa yolu açılır" diye,
Şahlanıp silkinirse,
"Eli yorup incitir" diye,
Sımsıkı düğümlenmiş has yular,
Pek yakışanı işte böyle,
Kulansur'a denk yular.
Sahtiyan terlik, gök keçe,
Ayı postu, ak kolan,
Yiğit binse tam denk kolan,
Ön kaşı ak altından,
Arka yanı halis gümüş,

Eki kaptal en temir,
Aşagandan maşagan,
Törö atası barında,
Tökör usta Bölökbay,
Kereez kılıp casagan.
Ölümdön korkkon oñobu,
Ölbös-citpes düynödön,
Temir özök bolobu?
Oyuna alıp er Seytek
Muraaga kalgan kañkı – dep,

İki yanı enli demir,
Ustaların ustası elinden,
Bey babası sağ iken,
Topal usta Bölökbay,
Vasiyet edip yapmıştı.
Ölümden korkan onar mı,
Ölmez yitmez dünyada,
İnsan demir özlü olur mu?
Er Seytek aklına alıp,
"Mirastan kalan eyerdir" diye,

Tokunup baatır minsin – dep,
Tolup atkan doo kelse,
Too omkorgon coo kelse,
Kayra tartpay kirsin – dep,
Kastaşkan canın çıgarıp,
Kaçırıp çoguu sürsün – dep,
Arka-başın coorutpas,
Mingen köönün oorutpas,
Altı ay sapar col cürsö,
At keyitip mol minse,
Kündöp-tündöp col cürsö,
Atışka kirse şaşpa – dep,
Atayı kılgan bul kañkı
At böyrögün baspas – dep,
Erteñki ketken Bölökbay
Kıldattıgın biler – dep,
Kıstalışta estese,
Oyuna bizdi alar – dep,
Oylop kılgan Ak kañkı
Kulansurga tokunup,
Korozdoy bolgon kayran şer,
Kozgolbogon kayran er.
Kolun karmap arkalap,
Kobur kıldı baybiçe,
Munun koñutu kanday bolot – dep,
Kozgolboston çalkalap,
Şerdin şer ekeni bilingen,
Sezip koyboyt kara kök

"Kuşanıp bahadır binsin" diye,
Sayısız husumet gelse,
Dağ deviren düşman gelse,
"Geri dönmeden dalsın" diye,
Kast edenin canını çıkarıp,
"Kaçırtıp hep birden sürsün" diye,
Sırtını başını yara etmez,
Binenin gönlünü incitmez,
Altı ay sefer yol yürüse,
Atı üzercesine çok binse,
Gündüz gece yol yürüse,
"Çatışmaya girse şaşmaz" diye,
Özenle yapılmış bu eyer,
"Atın böğrünü ezmez" diye,
Vaktiyle göçüp giden Bölökbay,
"İnceliğini bilir" diye,
Dar günde hatırlarsa,
"Bizi de anar" diye,
Düşünüp yaptığı Ak eyeri
Kulansur'a vurup,
Horoz gibi çalımlı aziz aslan,
Yerinden oynamaz aziz er.
Elinden tutup destek olup,
Hatun mırıldanıp konuştu,
"Bunun sonu nice olur?" diye,
Kımıldamadan geriye yaslanıp,
Aslanın aslan olduğu belliydi,
Umursayıp aldırmaz o çelik yürek,

Acal dese süyüngön.
Kutubiydin Akcoltoy
Kup erdigi san koldoy,
Mañdayında baraanı,
Kaduuga kirse karaanı,
Astıga salsa ak colu,
Ayıgışkan coo kelse,
Amanat canga doo kelse,
Ceke başı san koldoy,
Kulansur sınduu at minip,
Kuralgan temir ton kiyip,
Carak şaylap ayza alıp,

Ecel dense sevinen.
Kutubiy'in oğlu Akcoltoy,
Yiğitliği tümen asker gibi,
Alnının önünde heybeti,
Kavgaya girse karaltısı,
Öne düşse ak yolu, uğuru,
Amansız düşman gelse,
Emanet cana kast gelse,
Tek başına tümen asker gibi,
Kulansur misali at binip,
Örme demirden zırh giyip,
Silah kuşanıp mızrak alıp,

Calañ kılıç baylanıp,
Eñçeger boyluu, keñ dalı
Tüpök takpay ayza alıp,
Türün burup şaştırıp,
Er Seytektin ordogo,
Perizattın korgongo,
Kökcal Coltoy keldi emi.
Akbermettin ordogo,
Ordo aldında sır mamı,
Ordo kütkön on balban,
Oyloso kızık köp adam,
Közü kara nurluudan,
Kelenker soru, keñ çaçpak,
Kelişimdüü suluudan,
Caynagan boto közdüüdön,
Şekerden tattuu sözdüüdön,
Beli kınday, beti ayday,
Meltiregen suluudan.
Körgöndö cürök kubangan,
Meltiregen nurluudan.
Kaykalap üygö kirçüdön,
Erenderge çın coldoş,
Içki sırdı bilçüdön.
Azemge koygon kırk kelin,
Akcoltoydu körgöndö
Eliktey uçup tüyülüp,

Yalın kılıç bağlanıp,
Endamlı boylu, geniş omuzlu,
Püskül takmadan mızrak alıp,
Çehresini değiştirip telaş salıp,
Er Seytek'in otağına,
Perizat'ın hisarına,
Bozkurt Coltoy geldi işte.
Akbermet'in otağına,
Otağ önünde sırlı direk,
Otağ bekleyen on pehlivan,
Düşünse şaşırtan nice insan,
Gözü kara, nur yüzlüden,
İpek kuşaklı, geniş saç bağlı,
Endamı yerinde güzelden,
Işıl ışıl boncuk gözlüden,
Şekerden tatlı sözlüden,
Beli kın gibi, yüzü ay gibi,
Süzülüp duran güzelden.
Görünce yürek sevinen,
Süzülüp duran nurludan.
Salınarak eve girenden,
Erlere gerçek yoldaş,
İç sırrı bilenden.
Süse durmuş kırk gelin,
Akcoltoy'u gördüklerinde
Ceylan gibi uçup derlenip,

Eñ kımbattuu beybaktın
Eptüülügü bilinip,
Caaday çubap cabılıp,
Coltoy atın aldı emi,
Colu bolçu berendi,
Albaytıp attan aldı emi.
Kırk çoro tüygön ak çılbır,
Koldon suurup Coltoydun
Beş kırdaluu sır mamı,
Kauhar taştap kömörgön,
Can-canına karandın
Çılk altından çögörgön.
Astı cagın karandın,
Çılka kümüş orongon,

En kıymetli biçarenin
Hüneri belli olup,
Yay gibi dizilip üşüşüp,
Coltoy'un atını aldılar işte,
Yolu açık o yiğidi,
İncitmeden attan indirdiler.
Kırk yiğidin ördüğü ak yular,
Coltoy'un elinden çekip aldılar,
Beş köşeli sırlı direk,
Cevher taşlar kakılmış,
Dört bir yanı, melunun,
Halis altınla döşenmiş.
Alt yanı, o direğin,
Halis gümüşle sarılmış,

Bu mamını sayganda,
Ereniñdin kazına,
Ebegeysiz korogon.
Akbermettin kırk kelin,
Şaka-şuka at baylap,
Şamdagayı bolcolsuz,
Şakıldata bat baylap,
Söölötü candan arttı ele,
Burkurap cıpar cıttanıp,
Külböy süylöp meltirep,
Külümsüröp kelinder,
Körö kalgan adamdın,
Amanat canı endirep,
Şamdagayı bolcoosuz,
Eşik tartıp kaldı emi.
Al Akcoltoy kirgen soñ,
Şamdagayluu kırk kelin,
Cosun kılıp corgolop,
Endey kazı et koyup,
Ebi cok kara araktan,
Uy baş kara canayak,
Meltirete kuydu ele.
Kırka külüp kırk kelin
Kımbat Coltoy abaña

Bu direği dikerlerken,
Yiğidinin hazinesi,
Ölçüsüzce harcanmış.
Akbermet'in kırk gelini,
Şakır şukur at bağlayıp,
Çevikliği ölçüsüz,
Şakırdatıp tez bağlayıp,
Görkemi candan üstündü,
Buram buram misk kokup,
Gülmeden konuşup süzülüp,
Gülümseyen gelinler,
Görüverenin insanın,
Emanet canı titreyip,
Çeviklikleri ölçüsüz,
Kapıyı açıverdiler işte.
O Akcoltoy girdikten sonra,
Çevik mi çevik kırk gelin,
Töreye uyup seğirtip,
Bütün kazı eti koyup,
Ölçüsü yok kara rakıdan,
Öküz başı kadar kara çanağa,
Ağzına dek doldurdular.
Sıra sıra gülüp kırk gelin,
Kıymetli Coltoy ağaya

Kıltıldap kelip sundu emi.
Sarı saamal kımızdan,
Koşumçalap sundu ele.
Munu içkende Coltoy er
Karçıgaday kamınat,
Kayran Coltoy oozunan
Kayıptan akıl tabılat.
Közü köröt alıstan,
Kökcal Coltoy daanışman
Akırın süylöp, bek taştap,
Ay, kulunum Akbermet,
Aytıluu mış-mış çın bolso,
Ötürük emes, tıñ bolso,
Kelgenderden kep uktum,
Kerilgen kökcal berenge
Tüş körgön eken dep uktum.

Salınarak gelip sundular işte.
Sarı sağmal kımızdan,
Üstüne katıp sundular.
Bunu içince Coltoy er,
Atmaca gibi davranır,
Aziz Coltoy'un ağzından
Gaipten hikmet dökülür.
Gözü uzağı görür,
Bozkurt Coltoy, o bilge,
Yavaş söyleyip, pek vurgulayıp:
"Ay kulunum Akbermet,
Söylenen fısıltı gerçekse,
Yalan değil, sağlamsa,
Gelenlerden söz duydum,
Gerinip yatan bozkurt yiğit
Düş görmüş diye duydum.

Körüp keldim işiñdi,
Balam, coruyluk aytkan tüşüñdü.
Balam, kara bürküt kuş alsa,
Kargıluu taygan it alsa,
Kara cerden iz çalsa,
Bolcolu cok kırgızga
Bolumduu Seytek kökcalıñ
Boroon cürsö cel ötpös
Boz kireşke tam boldu,
Balam, bolcogon duşman cay boldu.
Ak kalpak kırgız uuluna
Balam, töröñ Seytek kan boldu.
Ordo kütüp, curt biylep,
Talaaluu bolo turgandır,
Balam, kara kıran kuş alsa,
Tuyagınan zaar çıksa,
Karmagandan can çıksa,
Kazına buzup, mal alıp,
Töröñ sanaluu bolot eken go.
Özünön öödö kara kök,
Booru kara, sırtı kök,
Kılım curtka çır salgan,

Görüp geldim işini,
Yavrum, yoralım anlattığın düşünü.
Yavrum, kara kartal kuş kaparsa,
Tasmalı tazı av alırsa,
Kara yerden iz sürerse,
Sayısı belirsiz Kırgız'a
Yaraşıklı Seytek bozkurdun,
Boran esse yel geçmez,
Boz kırağıya duvar oldu,
Yavrum, göz koyan düşman yerle bir oldu.
Ak kalpaklı Kırgız oğluna,
Yavrum, beyin Seytek han oldu.
Otağ kurup, yurt yönetip,
Bozkırlara sahip olacaktır,
Yavrum, kara doğan kuş kaparsa,
Pençesinden zehir çıkarsa,
Tuttuğundan can çıkarsa,
Hazine bozup, mal alıp,
Beyin hesapsız zengin olacak demek.
Kendinden üstün, çelik yürekli,
Bağrı kara, dışı boz,
Koca dünyaya kavga salan,

Toonu buzup col kılgan,
Kayaşayak bergendi,
Aydap cürüp kor kılgan,
Bolot ayza köölögön,
Ay-aalamdı cöölögön,
Balaluu bolot eken go.
Tilge kelgen busurman,
Tili menen bagıntkan,
Til bilbegen makoonu,
Aydap cürüp calıntkan.
Bolotton ayza oynotkon,
Bolcogonun soylotkon,
Tulañ cerdi tutantkan,
Öçmöntöydü örttögön,
Bagı eşikten ketpegen,
Balam, Bermet sen töröp,
Baatırıña baylanuu
Colbors kelet turbaybı.

Dağı yarıp yol açan,
Karşılık verip direneni,
Sürüp götürüp hor eden,
Çelik mızrak sallayan,
Bütün âlemi zorlayan,
Bir oğlu olacak demek.
Dile gelen Müslüman'ı,
Diliyle boyun eğdiren,
Dil bilmeyen ahmağı,
Sürüp götürüp yalvartan.
Çelikten mızrak oynatan,
Göz koyduğunu süründüren,
Çayırlı yeri tutuşturan,
Kinciyi ateşe veren,
Bahtı kapısından gitmeyen,
Yavrum, Bermet, sen doğurup,
Bahadırına bağlı
Bir pars gelecek değil mi.

Arstanday er Kenen
Bala töröyt turbaybı.
Bolot kapka coo buzgus,
Ay-aalam eli er Kenen,
Balaluu bolot ekensiz,
Sekige aylıñ konot ko,
Ata balam, Akbermet,
Şerge talgak bolot ko...
Aybatı şerdey çamıngan,
Toonu buzup col kılgan,
Ay-aalamdı kor kılgan,
Uulduu bolot ekensiz.
Toyuna tokson soyorbuz,
Balam atın Kenen koyorbuz,
Al Kudaydın berişi,
Çın döölöttün kelişi,
Ala-Too kütüp cer kılsa,
Ak özöndön cay alsa,
Meken kılgan Ala-Too
Baana bolot eken go.

Aslan misali er Kenen,
Bir çocuk doğacak değil mi.
Çelik kapıyı düşman kıramaz,
Bütün âlemin eri Kenen,
Bir oğlunuz olacakmış,
Sekiye obanız konacak ya,
Öz yavrum, Akbermet,
Aslana aş erecek ya...
Heybeti aslan gibi atılan,
Dağı yarıp yol açan,
Bütün âlemi hor eden,
Bir oğlunuz olacakmış.
Toyuna doksan mal keseriz,
Yavrum, adını Kenen koyarız,
O, Tanrı'nın verişi,
Gerçek devletin gelişi,
Ala Dağ'ı tutup yurt kılarsa,
Ak vadiden yer alırsa,
Mekân tuttuğu Ala Dağ
Sığınak olacak demek.

Taştan tayıp ketpese,
Oñ koluna ay alsa,
Kacap kelgen acıdaar,
Oolukkanda kün alsa,
Acıdaardı çapkanda
Ay orduna Kün salıp,
Kılıç eki bölünsö,
Kün orduna Ay salsa,
Cer cüzünö acıdaar
Küldü kara kapırga,
Bala kaarı tögülsö,
Salış kılat ekenbiz.
Caralgan bende uuluna,
Baatır bolup er Seytek,
Çalış kılat ekenbiz.
Teñ carımdap Kıtaydın,
Cerin alat ekenbiz.
Ötkön ata-babanın,
Ata balam, Akbermet,
Kegin alat ekenbiz.
Çınmaçınga çır kılıp,
Candap çıgat ekenbiz,
Calpı duşman coo kelse,
Öpkölöşkön doo kelse,
Cakkan otun öçürüp,

Taştan kayıp gitmezse,
Sağ eline ayı alırsa,
Saldırıp gelen ejderha,
Coştuğunda güneşi alırsa,
Ejderhayı çaldığında
Ay yerine güneşi koyup,
Kılıç ikiye bölünse,
Güneş yerine ayı koysa,
Yeryüzüne ejderha,
Bütün kara kâfire,
Çocuğun kahrı dökülse,
Savaşa tutuşacağız demek.
Yaratılmış kul oğluna,
Bahadır olup er Seytek,
Kapışacağız demek.
Tam yarısını Çin'in,
Toprağını alacağız demek.
Göçüp gitmiş ataların,
Öz yavrum, Akbermet,
Öcünü alacağız demek.
Çinmaçin'e kavga açıp,
Yanından çıkacağız demek,
Topyekûn düşman ordusu gelse,
Hınçla dolu dava gelse,
Yaktığı ateşini söndürüp,

Calpı baarın köçürüp,
Karşı-terşi kalagan,
Kagışsa bende cadagan,
Çenebegen duşmandın,
Çegin buzat ekenbiz.
Balam, çettep kelgen coolordun,
Kebin buzat ekenbiz.
Corudum tüşüñ uşunday,
Tüş kelbesin tuş kelsin.
Ata balam, Akbermet,
Andan kiyin tüşübüz,
Kıyın eken işibiz.
Kün çıgışka toktoso,

Topunu birden göçürüp,
Karşı gelip dikleşen,
Çarpışsa kulun bezdiği,
Hesaba gelmez düşmanın,
Sınırını bozacağız demek.
Yavrum, kıyıdan gelen düşmanların,
Sözünü bozacağız demek.
Yorumum böyledir düşünün,
Düş gelmesin, gerçek gelsin.
Öz yavrum, Akbermet,
Ondan sonraki düşümüz,
Çetinmiş işimiz.
Gündoğusunda durursa,

Küldü çöptön tük koyboy
Cerdin cüzün ottoso –
Bügün körgön erteñ cok,
Bul aldamçı düynö bok.
Tüşüñ oor keremet,
Eki kılıç kurçalsa,
Kuraluu cerden taş carsa,
Balaket müşkül iş çıgıp,
Bizdi baykuş kılat turbaybı.
Al badirek çabılgır,
Kanat sınıp kaygırgan
Taykı kılat turbaybı!» –
Dep, oşentip Akcoltoy
Tüş ayagın boktodu,
Uu içkendey toktodu.
Mintip Coltoy turganda
Kabarçısı Kadike,
Cılkıçının ereni.
Enteleñdep duu kılıp,
Kabar aytıp kelgeni.
Baatır, Kiçi-Çıçkan, Çoñ-Çıçkan,

Bütün ottan tek tel komadan
Yeryüzünü otlarsa —
Bugün gördüğün yarın yok,
Bu aldatıcı dünya boktur.
Düşün ağır bir keramet,
İki kılıç kuşanılsa,
Silahlı yerden taş yarsa,
Bela, müşkül iş çıkıp,
Bizi zavallı edecek değil mi.
O aşağılık, çalınası,
Kanadı kırık, kederli,
Kısır bırakacak değil mi!"
Diye, işte böyle Akcoltoy,
Düşün sonuna lanet etti,
Zehir içmiş gibi durdu.
Coltoy böyle dururken,
Habercisi Kadike,
Yılkıcıların yiğidi.
Soluk soluğa gürültüyle,
Haber verip geldi işte:
"Bahadır, Kiçi-Çıçkan, Çon-Çıçkan,

Keñ Talastın özönü,
Baraanı toodoy cüz adam,
Sıyagı bölök, zaarı küç
Bizdin kırgız el emes,
Kızıtalak karandın,
Kılıktarı cön emes,
Bizdin eldin zatı emes,
Ketmen tuyak keñ sooru,
Kenen cerdin tulparı,
Bizdin cerdin atı emes.
Kızıtalak karandın,
Kılıktarı cön emes,
Bizdin eldin zatı emes,
Ketmen tuyak, keñ sooru,
Kenen cerdin tulparı,
Sıyagı bölök zat emes,
Bizdin cerdin atı emes.

Geniş Talas'ın vadisi,
Karaltısı dağ gibi yüz adam,
Kılığı başka, zehri güçlü,
Bizim Kırgız eli değil,
Kahrolası melunun,
Halleri hiç hayra alamet değil,
Bizim halkın soyu değil,
Çapa tırnaklı, geniş sağrılı,
Uçsuz bucaksız diyarın küheylanı,
Bizim diyarın atı değil.
Kahrolası melunun,
Halleri hiç hayra alamet değil,
Bizim halkın soyu değil,
Çapa tırnaklı, geniş sağrılı,
Uçsuz bucaksız diyarın küheylanı,
Kılığı başka, soyu değil,
Bizim diyarın atı değil.

	Beker kuyruk-cal emes,	*Boşuna kuyruk yele değil,*
	Ak kalpak curttun malı emes.	*Ak kalpaklı yurdun malı değil.*
	Belesten kördüm beş balban,	*Sırttan gördüm beş pehlivan,*
	Beylep candan tüñüldüm,	*Bakıp candan ümit kestim,*
	Beçeldigi kurusun,	*Âcizliğim kurusun,*
	Bet alıp cakın baralbay,	*Yüz tutup yakına varamayıp,*
85450	Berendi közdöy cügürdüm.	*Yiğidime doğru koştum.*
	Keyiş tüşüp bu canga,	*Keder çöküp bu cana,*
	Kettim dep candan tüñüldüm.	*Gittim deyip candan ümit kestim.*
	Can-canınan baykasam,	*Dört yanından süzdüm de,*
	Cabırkatar cer okşoyt,	*Kırıp geçirecek yere benziyor,*
	Kırgız tiyse koluna,	*Kırgız eline geçerse,*
	Kıyşaybagan el okşoyt,	*Eğilip bükülmez ele benziyor,*
	Colum üydün tütünü,	*Yolum çadır dumanı,*
	Colgo çıksam bölünböyt,	*Yola çıksam ayrılmaz,*
	Kırgız tiyse koluna,	*Kırgız eline geçerse,*
85460	Kıcıldagan al itter,	*Kaynaşıp duran o itler,*
	Kılçayar akmak körünböyt.	*Dönüp bakacak ahmak görünmüyor.*
	Toodo cılkı toburçak,	*Dağda yılkı, küheylan,*
	Tos-tos bolup bölünböyt.	*Bölük pörçük ayrılmıyor.*
	Cakındap barsam canına	*Yaklaşıp varsam yanına,*
	Can koyor türü körünböyt.	*Can bırakacak hali görünmüyor.*
	Aybatı küçtüü türü bar,	*Heybeti güçlü bir hali var,*
	Kımbat eken aylası,	*Değerliymiş çaresi,*
	Kırañdan turup baykasam,	*Sırttan durup baktım da,*
	Karagaydan ayzası.	*Çamdandır mızrağı.*
85470	Kadır Alda kuduret,	*Kadir Allah kudretli,*
	Karaan kılgan er Seytek,	*Sığınak olan er Seytek,*
	Sizden ayla bolboso,	*Sizden bir çare gelmezse,*
	Kırgızdın ketet okşoyt aylası.	*Kırgız'ın gidecek gibi çaresi.*
	Kerbençi bolso, el bolso	*Kervancıysa, halksa eğer,*
	Curtuna kabar salıñız,	*Yurduna haber salınız,*
	Keyişken duşman coo bolso,	*Kin gütmüş düşman orduysa,*
	Keyitpey kırgız curtuñdu	*İncitmeden Kırgız yurdunu,*
	Kelgen acal coo bolso,	*Gelen ecel orduysa,*
	Baatır, acıratıp alıñız.	*Bahadır, kurtarıp alınız."*
85480	Cılkıçıdan kep ugup,	*Yılkıcıdan söz işitip,*
	Cılas coo keldi dep ugup,	*"Melun düşman geldi" diye duyup,*

	Atasınan babası	*Atasından, dedesinden gelen*
	Arstandıgın karaçı.	*Aslanlığına bak sen.*
	Zıñ-zıñ etip kenebey	*Kılı kıpırdamadan, aldırışsız,*
	Topon suu tolkup kelse da	*Tufan suyu dalgalanıp gelse de,*
	Atadan kalgan er Seytek	*Atadan kalma er Seytek,*
	Buçkagına teñebey,	*Topuğuna denk tutmayıp,*
	Balbandıgı başkaça	*Pehlivanlığı bambaşka,*
	Baatırıñ turgan eken kenebey.	*Bahadırın durmuş, umursamadan.*
85490	Arsañdap külüp söz baştap,	*Kahkahayla gülüp söze başlayıp,*
	Akcoltoy erin çakırdı,	*Akcoltoy erini çağırdı:*
	Arkaluu abam Akcoltoy,	*"Arkalı ağam Akcoltoy,*
	Arkañız biyik san koldoy.	*Arkanız yüce, tümen asker gibi.*
	Acal cetip, kün bütsö,	*Ecel yetip, gün biterse,*
	Katılgan mende ölböybü,	*Sataşan kul ölmez mi,*
	Barsa-kelbes çın cayın,	*Gidilip dönülmez gerçek yurdu,*
	Ar kimder barıp körböybü,	*Herkes varıp görmez mi,*
	Kaalaganda er başka	*Dilendiğinde er başına*
	Kadır tün öñdüü tün kayda,	*Kadir gecesi gibi gece nerede,*
85500	Kara kıtay mancunun,	*Kara Hıtay Mançu'nun,*
	Cayçısı keler kün kayda.	*Büyücüsünün geleceği gün nerede.*
	Arkalaş turgan el elek,	*Sırt sırta durmuş halktık,*
	Kepke kelse kıtaydı,	*Söze gelirse Çinliyi,*
	Camandaşpay çırdaşpay,	*Kötüleşmeden, dalaşmadan,*
	Cay-cayına salabız.	*Yerli yerine koyarız.*
	Camandaşsa kıtaydın,	*Kötüleşirse Çinlinin,*
	Bir esebin tabarbız.	*Bir hesabını buluruz.*
	Baatırsınıp, ersinip,	*Bahadırlanıp, erlenip,*
	Baarıbızdan şersinip,	*Hepimizden aslanlanıp,*
85510	Çekçeñdese kokustan,	*Kabararsa kazara,*
	Çekene cinin kagarbız.	*Ufak tefek cinini sökeriz.*
	Özü tiyse duşmandın,	*Kendi sataşırsa düşmanın,*
	Bir esebin tabarbız.	*Bir hesabını buluruz.*
	Col cürsök coldu oñdoso,	*Yol yürürsek yolu düzelirse,*
	Colborsum babam koldoso,	*Parsım, atam yardım ederse,*
	Astıma kızır car bolso,	*Önümde Hızır yâr olursa,*
	A düynö ketken şerlerdin	*Öbür dünyaya göçmüş aslanların*
	Arbagı azır bar bolso,	*Ruhu hazır olursa,*
	Calangan tulpar minebiz,	*Yalınmış küheylan bineriz,*

Kımbattuu müşkül doo bolso,
Kıtaydan kelgen coo bolso
Kakanga çeyin sürörbüz.
Duşman beken, el beken,
Betteşken cerde bilerbiz.
Coo kiyimin kiyinip,
Kökcaldıgı bilinip,
Oolugup çıdap cön turbay
Ordodon çıgıp attanıp,
Attanıp çıksa Akbermet
Alakan cayıp burkurap,
Aylasın tappay çırkırap,
Köñülü sanga bölünüp,
Dünüyödö oy külük
Köp müşkül közgö körünüp.
Saramcalduu beytaalay,
Irañı caşıl kök küpö,
Al atandık emes lök küpö.
Munun kötörgönü köp balban,
Duşmanga salsañ çoñ cañcal,
Bul kereetimde bilgemin.
Bul kerişke balban kiysin – dep,
Periden çıkkan beş usta,
Keñ küpö casap cürgömün.
Topçulugu bolotton,
Cet eli tınbay kıyıdım,
Tomurçagın burdurdum,
Tokson kara balbanga,

Ağır, müşkül dava olursa,
Çin'den gelen düşman olursa,
Hakan'a kadar süreriz.
Düşman mıdır, halk mıdır,
Yüzleştiğimiz yerde biliriz."
Savaş giyimini kuşanıp,
Bozkurtluğu belli olup,
Coşup, sabredip boş durmadan,
Otağdan çıkıp atlanıp,
Atlanıp çıkınca, Akbermet
Avuç açıp hıçkırarak,
Çaresini bulamayıp feryat edip,
Gönlü bin parçaya bölünüp,
Dünyada düşünce küheylandır,
Nice müşkül gözüne görünüp:
"Tedbirli bahtı karayım,
Rengi yeşil, gök zırh gömlek,
O bildiğin değil, deve yükü zırh.
Bunu taşıyan nice pehlivan,
Düşmana giysen büyük kavga,
Bunu kerametimle bilmiştim.
"Bu cenkte pehlivan giysin" diye, periden gelme beş usta,
Geniş zırh yaptırıp durmuştum.
Düğmeleri çelikten,
Yedi karış durmadan kestim,
Perçinlerini burdurdum,
Doksan kara pehlivana,

Toguz ay tınbay karandı
Tokmok menen urdurdum.
Bolotton kılgan şibege,
Uz adamdar kayıgan,
Tiktegende tim ele,
Adamdın közü tayıgan.
Teşigi kalıp kalat – dep,
Cez oymoktuu uz kempir,
Oşo sındap kayıgan.
Ayza menen koygondo,

Dokuz ay durmadan çeliği
Tokmak ile dövdürdüm.
Çelikten yapılma bizle,
Usta insanlar dikmiş,
Baktığında düpedüz,
İnsanın gözü kamaşmış.
"Deliği kalıverir" diye,
Pirinç yüksüklü usta kocakarı,
Onu sınayıp dikmiş.
Mızrak ile dürtüldüğünde,

Tük ötpöy çuu tayıgan.
Tegeregin tordotkon,
Torgoy közdöp bolotton,
Ar kaysı cerge ornotkon.
Atışsa mıltık ötpögön,
Ayzanın uçu teşpegen,
Alışka kirçü ton oşol,
Arstanım Seytek kiyiñiz,
Kaçırgan caktı sürüñüz,
Al, kızıkkan kıyın col kelse,
Kılımga aydap türüñüz,
Perizatıñ beybaktı,
Esiñe ala cürüñüz.
Karmaşarıñ kas duşman,
Kazatıñız bir müşkül,
Kabılan aman boluñuz.
Atam beri kan ele,
Beren atam baykuştun,
Ar tülügü bar ele.
Atamdan kalgan Aç albars,
Taş çapsa mizi tartpagan,
Ar töönü baylap çapkanda,
Takalıp mizi kaytpagan.
Cetiktep sabın oñdogon,
Beş altı cılda somdogon.
Köörügünö çıdabay,
Köp bukalar soyulgan,
Kömürünö çıdabay,
Kök çırpık tokoy orulgan.

Uu tartıp mizin kındagan,
Kara nar töödön çaptırıp,
Kan içeer cagın sındagan,
Corugu bölök Aç albars,
Munu comokçular ırdagan.
Çabışçu bolsoñ mülk oşol,
Kızıgıp coo betteşse,
Kızıgı mınça bolcoşum,
Kıya tartıp suursañ,

Hiç işlemeden kayıvermiş.
Çevresini ağ gibi ördürmüş,
Tarlakuşu gözü gibi çelikten,
Her bir yerine kondurmuş.
Atışılsa tüfek işlemeyen,
Mızrağın ucu delmeyen,
Cenge girilecek zırh odur,
Aslanım Seytek, giyiniz,
Saldıran yanı sürünüz,
Al, imrenilen çetin yol gelirse,
Yüzyıla kadar sürüp katlayınız,
Perizat'ını, biçareyi,
Aklınızda tuta durunuz.
Boğuşacağın hasım düşman,
Gazanız bir müşküldür,
Kaplanım, sağ salim olunuz.
Babam eskiden beri handı,
Yiğit babacığımın,
Her türlü donanımı vardı.
Babamdan kalan Aç Elmas,
Taşa çalınsa ağzı dönmeyen,
Her deveyi bağlayıp çaldığında,
Takılıp ağzı körelmeyen.
İtinayla sapını onarmış,
Beş altı yılda yontup düzmüş.
Körüğüne dayanamayıp,
Nice boğalar boğazlanmış,
Kömürüne dayanamayıp,
Gök fidanlı orman biçilmiş.

Zehre çekip ağzını kınlamış,
Kara erkek deveden çaldırıp,
Kan içer yanını sınamış,
Hali bambaşka Aç Elmas,
Bunu destancılar söylemiş.
Çarpışacaksan mülkün odur,
Kızışıp düşman yüzleşse,
Merakı bunca yorumum,
Yan çekip sıyırırsan,

Bu kılıç kıyamattık coldoşuñ.
Körkömdöp coonu kaçırsañ,
Kök caltañ mizi kızargan.
Kaarlanıp şilteseñ,
Karasaat cılasıñ,
Ayza boyu uzargan.
Kozgoloñ tartıp şilteseñ,
Koluña karmayt mülküñdü,
Kozgolgon coogo şilteseñ,
Kandırat senin külküñdü.
Coo kiyimi bir toguz,
Coo kiyimin kiyinip,
Colu bolgon berendin
Colborstun türü bilinip.
Coonu közdöy attansa,
Colu bolgon kankordun
Koybos, Taybas eki algır
Astı menen soyloktop,
Alp kara kuş Zumuruk,
Kolun salıp barbayıp,
Asman cakta oynoktop,
Koldogonu bir toguz
Koldop algan kezi eken.
Içke colun tötölöp,
Atı Kızır dubana,
Algan eken baatırdı
Cıl oozduktap cetelep.
Ordodon oyron çıgaarda
Çın körögöç baş bolup,
Kıtaydan çıkkan altı ayar,
Kımbattı sınap keliptir.

Bu kılıç kıyamete dek yoldaşın.
Kurumlanıp düşmanı kaçırırsan,
Gök yalman ağzı kızarmış.
Kahırlanıp sallarsan,
Kara bahtlı melunu,
Mızrak boyu uzamış.
Kargaşada çekip sallarsan,
Eline tutuşturur mülkünü,
Depreşen düşmana sallarsan,
Kandırır senin gülüşünü."
Savaş giyimi tam dokuz,
Savaş giyimini kuşanıp,
Yolu açık yiğidin,
Pars olduğu hali belli olup.
Düşmana doğru atlansa,
Yolu açık o hunharın,
Koybos, Taybas — iki alıcı kuş,
Önü sıra süzülüp,
Ulu kara kuş Zümrüdüanka,
Kolunu salıp gerinip,
Gökyüzünde oynaşıp,
Koruyanı tam dokuz,
Koruyup aldığı çağmış.
İçerideki yolunu düzleyip,
Adı Hızır derviş,
Almış imiş bahadırı,
Bir yıl gemleyip yedeğine.
Otağdan yaman er çıkarken,
Gerçek anlayışlı biri başta,
Çin'den çıkma altı ayyar,
Kıymetliyi sınamaya gelmiş.

Sınoogo kelgen sınçılar,
Sırtınan karap turçular,
Baatırdıgın, cöndügün
Baya erteñ karap alçular,
Çaması kança ceterin,
Çarkı mınça ekenin,
Kaltırbay sözdün cañgızın,

Sınamaya gelen sınayıcılar,
Dışından bakıp duranlar,
Bahadırlığını, yiğitliğini
Daha sabahtan gözleyip alanlar,
Gücü ne kadar yeteceğini,
Takati şu kadar olduğunu,
Sözün tekini bırakmadan,

Kanına aytıp barçular.
Al sırtınan karap turçular,
Al baykoston karap cürçülör,
Al cañgız aytar sözdüülör,
Al cadıgöy eki közdüülör,
Al Beecinden çıkkan bakşılar,
Al kırk uruu kıtay kalıñ el,
Bek işengen cakşılar,
Sırttan karar közdüülör,
Şıptangan mıktı sözdüülör
Kayıgıp körör tıñçılar,
Adamdı körçü sınçılar,
Attanıp Seytek catkanda
Ar cabdıgın baylanıp,
Akbermet berip catkanda,
Karasaat Coltoydun
Kabarın mıktap körüptür,
Dökörçü, Mañgi degeni
Cosunun körüp Seytektin
Corugun körüp kaygırıp,
Colborstun özü eken – dep,
Ölgön eken bul ekөө
Cürögü çoguu carılıp.
Tıñdaymın degen tıñçı ölüp,
Bu karasaat eken – dep,
Sınaymın degen sınçı ölüp,
Corugun körüp kökcaldın
Sırttan körüp turçu ölüp,
Baykap turup Cөökülük –
Cөökülük salıp çoñ bülük,
Aşıp-şaşıp bülünüp,
Sınoogo kelgen Cөökülük,
Amanat candan tüñülüp.

Sınoogo kelgen tıñçıdan
Beşөө acalga cutulup.
Sırttanı okşoyt Cөökülük
Bul ölbögön eken kutulup.
Akıl tayıp, es ketip,

Hanına söyleyip varanlar.
O dışından bakıp duranlar,
O fark ettirmeden gözleyip yürüyenler,
O tek söz söyleyenler,
O büyücü, iki gözlüler,
O Beecin'den çıkma bahşılar,
O kırk boy Çin'in yoğun halkı,
Sağlam güvendiği ileri gelenler,
Dışarıdan bakan gözlüler,
Sıvanmış keskin sözlüler,
Gizlenip gözetleyecek çaşıtlar,
İnsan sarrafı sınayıcılar,
Seytek atlanmak üzereyken,
Her donanımını bağlanıp,
Akbermet verip dururken,
Kara bahtlı Coltoy'un,
Haberini iyice görmüş,
Dökörçü ile Mangi denenler,
Töresini görüp Seytek'in,
Gidişini görüp kederlenip,
"Parsın ta kendisiymiş" diye,
Ölmüş imiş bu ikisi,
Yürekleri birlikte yarılıp.
"Dinlerim" diyen çaşıt ölüp,
"Bu kara saattir" diye,
"Sınarım" diyen sınayıcı ölüp,
Gidişini görüp bozkurdun,
Dışından bakıp duran ölüp,
Gözleyip duran Cөökülük —
Cөökülük saldı büyük kargaşa,
Aşıp taşıp, telaşla bozulup,
Sınamaya gelen Cөökülük,
Emanet candan ümit kesip.

Sınamaya gelen çaşıttan
Beşi ecele yutulup.
Sırtlanmışa benzer Cөökülük,
Bu ölmemiş, kurtulmuş.
Aklı şaşıp, us gidip,

Asıl candan tüñülüp,
Tutanıp canıp çok bolup,
Ayta-buyta degiçe,
Açıp közdü-cumguça,
Adam karap turguça
Altı askar, kırk çıbır
Aşkan eken Cöökülük.
Caa tartkanday dırkırap,
Aşıp-şaşıp antalap,
Kalgan eken Cöökülük,
Açıp közdü-cumguça
Adam karap turguçu,
Çoñbilgiçke entelep,
Bargan eken Cöökülük,
Cöökülük saldı çoñ bülük.
Çoñ caralgan alptı aytıp,
Alban türlüü kalptı aytıp,
Antañ urup apırtıp,
Asıl candan tüñültüp,
Al kaygını baştadı,
Aş kaynatkan cankazan,
Anı kıtay taştadı.
Kürkürödü Çoñbilgiç:
El bilbeseñ cerge kir,
Baatır dep çıksam kapırsıñ,
Curt büldürgön takırsıñ,
Curt büldürüp cürösüñ.
Babasın körgön köz uşul,
Bul kebimdi karañız,
Kızıtalak kırgızdı
Kırgan bizdin bababız.
Çalgınga barıp el buzup,
Oroy buzuk söz kusup,
Sen saldıñ go cañcaldı.
Baatırsınıp, ersinip,

Aziz candan ümit kesip,
Tutuşup yanıp kor olup,
"Şöyle böyle" deyinceye,
Göz açıp kapayıncaya,
İnsan bakıp duruncaya,
Altı sarp dağ, kırk patika
Aşmış imiş Cöökülük.
Yay çekilmiş gibi vınlayıp,
Aşıp taşıp, çabalayıp,
Kalmış imiş Cöökülük,
Göz açıp kapayıncaya,
İnsan bakıp durunca,
Çonbilgiç'e koşup soluyarak,
Varmış imiş Cöökülük,
Cöökülük saldı büyük kargaşa.
İri yaratılmış alpı anlatıp,
Türlü türlü yalanı söyleyip,
Soluk soluğa abartıp,
Aziz candan ümit kestirip,
O kaygıyı başlattı,
Aş kaynatan can kazanını,
Onu Çinli fırlattı.
Gürledi Çonbilgiç:
"Halkı bilmezsen yerin dibine gir,
Bahadır diye çıksam kâfirsin,
Yurt bozan yıkıcısın,
Yurt bozup duruyorsun.
Atasını görmüş göz budur,
Bu sözüme kulak veriniz,
Kahrolası Kırgız'ı
Kıran, bizim atamızdır.
Keşfe varıp halk bozup,
Kaba, bozuk söz kusup,
Sen saldın ya kavgayı.
Bahadırlanıp, erlenip,

Aynıtasıñ balbandı.
Ne baştaysıñ mınçalık,
El büldürgön cañcaldı.

Caydırıyorsun pehlivanı.
Ne diye başlatırsın bunca,
Halkı bozan kavgayı.

	Baatır eken Çoñbilgiç,	*Bahadırmış Çonbilgiç,*
85710	Acalı cetken ölböybü,	*Eceli gelen ölmez mi,*
	Tirüü künün körböybü,	*Diri gününü görmez mi,*
	Tiliñ menen kaçkanda	*Dilinle kaçtığında,*
	Atası artık Kococaş	*Atası üstün Kococaş'ın,*
	Ölgöndö körgön uulu ele.	*Ölürken gördüğü oğluydu.*
	Karaanı cok, kebi cok	*Karaltısı yok, sözü yok,*
	Kaçıp keldi debeybi.	*Kaçıp geldi demezler mi.*
	Öröpküp tentip düynösün	*Böbürlenip, savrulup dünyalığını*
	Çaçıp keldi debeybi.	*Saçıp geldi demezler mi.*
	Akılı ketip altoosu,	*Aklı gidip altısının,*
85720	Ölgön eken debeybi.	*Ölmüş imiş demezler mi.*
	Apırt süylöp, kep sırdap,	*Abartıp söyleyip, söz süsleyip,*
	Kelgen eken debeybi.	*Gelmiş imiş demezler mi.*
	Cöö külük bolboy cerge kir,	*Yaya küheylan olma da yerin dibine gir,*
	Bu sözüñdü kim uksun,	*Bu sözünü kim dinlesin,*
	Köz baylagan tün uksun.	*Göz bağlayan gece dinlesin.*
	Batkaktagan suu uksun,	*Bataklanmış su dinlesin,*
	Aç aykırık çuu uksun.	*Aç çığlığı, gürültü dinlesin.*
	Aytkanım uşul azır bil,	*Dediğim budur, şimdi bil,*
	Sözüñ menen cerge kir.	*Sözünle beraber yerin dibine gir.*
85730	Bu sözüñdün ölçöösün,	*Bu sözünün ölçüsünü,*
	Böödögö ürgön it uksun,	*Boşuna havlayan it dinlesin,*
	Böö degen ayban kuş uksun,	*"Böö" diyen yaban kuşu dinlesin,*
	Uşundan bölök kim uksun.	*Bundan başka kim dinlesin.*
	Keçee tolgotup eneñ tuuganda,	*Dün sancılanıp anan doğurduğunda,*
	El çogulup kalk dürböp,	*Halk toplanıp el çalkalanıp,*
	Erkek tuudu degendir,	*"Erkek doğurdu" demiştir,*
	Eçen koçkor kança mal	*Nice koç, ne kadar mal,*
	Süyünçüñö bergendir,	*Müjdene vermiştir,*
	Namıs kuuçu erkek – dep,	*"Namus kovalayan erkek" diye,*
85740	El korgonu degendir.	*"Halkın koruyucusu" demiştir.*
	El korubay kurup kal,	*Halkı korumadan kuruyup kal,*
	Erkek bolboy ölüp kal,	*Erkek olmadan ölüp kal,*
	Tutandıra kep saldıñ,	*Tutuşturacak söz saldın,*
	Ey, tuulbay tuna çögüp kal.	*Ey, doğmadan boğulup batıp kal.*
	Endirettiñ elimdi,	*Ürküttün halkımı,*
	Eñkeyttiñ menin belimdi,	*Büktün benim belimi,*

Amısı cok, arı cok,
Aynıttıñ mınça köönümdü.
Kılıç calap, mıltık ööp,
Kakandan beri çıkkanda
Kakaygan baatır bolom – dep,
Ubadañdı bergensiñ.
Curt namısı uluu too
Uşun üçün kelgensiñ.
Baatırdık kıyal, er cürök,
Basayın degen ekensiñ,
Bir bardoosun kıtaydın
Açayın degen ekensiñ.
Elim buzup tübünö
Ceteyin degen ekensiñ» –
Dep, oşentip Çoñbilgiç
Kaardanıp küpüldöp,
Katuu tildep züñküldöp,
Çoñ esebin taptı emi.
Karaanı bolboyt mındaydın
Kalcıratıp, döörütpöy
Karmap başın çap dedi.
Kanı tördön bakırsa,
Canındagı balbandar,
Karap turar tür barbı.
Kalk başçısı bolgon soñ
Eki deerge erk kayda.
Carlık ukkan celdetter
Kılıçın kından suurunup,
Kıyın bilek türünüp,
Kulança çurkap cügürüp,
Biröö koldon, biröö but
Çoguu karmay saldı ele,
Çogolduk kıldı doñuz – dep,
Curt bülgüçtün özü – dep,
Tuugan bolboyt zili – dep,
Kılıçtap başın aldı ele.
Çının aytkan Külüktü
Öküm kılgan Çoñbilgiç,
Çımınça canın kıydı emi.

Hayâsı yok, arı yok,
Caydırdın bunca gönlümü.
Kılıç yalayıp, tüfek öpüp,
Hakan'dan beri çıktığında,
"Dimdik bahadır olurum" diye,
Vaadini vermiştin.
Yurt namusu ulu dağdır,
Bunun için gelmiştin.
Bahadır huyu, er yüreği,
Ezeyim demişsin sen,
Bir itibarını Çin'in
Deşeyim demişsin sen.
Halkımı bozup köküne
Kıyayım demişsin sen."
Diye, işte böyle Çonbilgiç,
Kahırlanıp gümbürdeyip,
Sertçe azarlayıp gürleyip,
Büyük hesabını buldu işte.
Böylesinin karaltısı olmaz,
Saçmalatmadan, sayıklatmadan,
"Tutup başını vurun" dedi.
Hanı baş köşeden bağırınca,
Yanındaki pehlivanlar,
Bakıp duracak halleri var mı.
Halkın başbuğu olduktan sonra,
İki demeye yürek nerede.
Buyruk işiten cellatlar,
Kılıcını kından sıyırıp,
Zorlu bileğini sıvayıp,
Kulan gibi koşup seğirtip,
Biri elinden, biri ayak,
Birlikte yakalayıverdiler,
"Küstahlık etti domuz" diye,
"Yurt bozanın ta kendisi" diye,
"Soyu kardeş olmaz" diye,
Kılıçla başını aldılar.
Gerçeği söyleyen Külük'ün,
Hüküm veren Çonbilgiç,
Sinek kadar canına kıydı işte.

Çının aytıp bul öldü,
Biz da mınday bolduk – dep,
Curt köñülü oorudu.
Öz mildetin cok kılgan
Karaanı kimge tier – dep,
Öz cakının öltürgön,
Kimderge opa kılar – dep,
Beecinge kayra kaytkança
Kep süylögön candarga,
Cortup kelgen balbanga,
Kaarın tögüp kakayıp,
Kep aytsa birdi kılar – dep
Ubadaluu kep kıldı.
Irımı boldu kıtaydın
Töö kördüñbü «mıyoo» dep,
Ubadanı bek kıldı.
Körbödüm degen bir söz – dep,
Ukumunan tukumu,
Uraatınan curaatı
Oşondon kiyin kıtay curt
Cañcal sözün taştadı,
Örnögün mintip baştadı.
Mına oşondo Çoñbilgiç,
Cadıgöylüü bal okup,
Cada duba cay okup,
Al burut kelse mına – dep,
Er akeñ kaydan çoçundu.
Beecinden çıkkan çoñ Kerik,
Tulpar maldı tokundu.
Ok ötpös opsuz ton kiyip,
Ok cetpegen at minip,
Karagayday ayza alıp,
Colum üydöy çoyunbaş
Çoçugan burut kaçsın – dep,
Aybatımdan, kaarıman,
Aykırıktuu zaarıman
Aylasın tappay al burut,
Cer aldına batsın – dep,

"Gerçeği söyleyip bu öldü,
Biz de böyle olduk" diye,
Yurdun gönlü sızladı.
"Kendi ödevini yok edenin,
Karaltısı kime değer" diye,
"Kendi yakınını öldüren,
Kimlere vefa eder" diye,
Beecin'e geri dönene dek,
Söz söyleyen canlara,
Koşup gelen pehlivana,
Kahrını döküp dikleşip,
"Söz ederse birini yapar" diye,
Vaat dolu söz etti.
Töresi oldu Çinlinin,
"Deve gördün mü?" — "Miyav" diye,
Vaadi sağlam kıldı.
"Görmedim demek tek sözdür" diye,
Soyundan sopuna,
Uruğundan zürriyetine,
Ondan sonra Çin yurdu,
Kavga sözünü bıraktı,
İbretini böyle başlattı.
İşte o zaman Çonbilgiç,
Büyücülükle fal okuyup,
Cadı duasını ağır okuyup,
"O Burut gelirse işte" diye,
Er ağan nereden ürkecekti.
Beecin'den çıkma koca Kerik,
Küheylan atını eyerledi.
Ok geçmez, ölçüsüz zırh giyip,
Ok yetişmez at binip,
Çam gibi mızrak alıp,
Çadır kadar demir topuz,
"Ürken Burut kaçsın" diye,
"Heybetimden, kahrımdan,
Naralı zehrimden,
Çaresin bulamayıp o Burut,
Yerin altına sığınsın" diye,

Cer mayışıp ötsün – dep,	*"Yer eğilip yol versin" diye,*
Karaanımdı körgön can	*"Karaltımı gören can,*
Kayran candan tüñülüp,	*Aziz candan ümit kesip,*
Kaçıp-şaşıp ketsin – dep,	*Kaçıp şaşıp gitsin" diye,*
Sımbatı sınduu körünüp,	*Endamı yakışıklı görünüp,*
Tokson törttön bölünüp,	*Doksan dörtten bölünüp,*
85830 Asman tirep, too köçüp,	*Göğe direnip, dağ göçüp,*
Kaarlanıp minetip,	*Kahırlanıp bindirip,*
Kanca sorup, çuu kılıp,	*Çubuk emip, gürültü koparıp,*
Cerdin üstün buu kılıp,	*Yerin üstünü buğu edip,*
Oçogorgo ok koyup,	*Fitilli tüfeğe kurşun koyup,*
Oposu cok kuturgur	*Vefası yok kudurmuş,*
Oroyu bölök, zaarı küç	*Suratı başka, zehri güçlü,*
Kancasına çok koyup	*Çubuğuna kor koyup,*
Adis bolgon soyulgur,	*Usta olmuş kahrolası,*
Kalkandı başka bat koyup,	*Kalkanı başına tez koyup,*
85840 Doolbas urup çuu kılıp,	*Davul dövüp gürültü koparıp,*
Ayza sunup çır kılıp,	*Mızrak uzatıp kavga çıkarıp,*
Adam körgüs sın kılıp,	*İnsan görmemiş hal takınıp,*
Kuturgurdun doolbası	*Kudurmuşun davulunun,*
Ünün uksañ oolak kaç.	*Sesini duysan uzağa kaç.*
Çabarda çabat balbanı,	*Vurunca vurur pehlivanı,*
Ança-mınça cılkının,	*Şöyle böyle yılkının,*
Cön ele çıgat daldalı.	*Düpedüz çıkar ödü.*
Azemi küçtüü al kıtay	*İhtişamı güçlü o Çinlinin,*
Doolbasın surasañ	*Davulunu sorarsan,*
85850 Özü bildin terisi,	*Fil derisinin ta kendisi,*
Coondugu üç kulaç,	*Kalınlığı üç kulaç,*
Cön ele ketet buzulup,	*Düpedüz bozulup gider,*
Cer cüzünün kerüüsü,	*Yeryüzünün yamacı,*
Doolbas katuu kagılıp,	*Davul sertçe dövülüp,*
Özöndögü san cılkı	*Vadideki sayısız yılkı,*
Adırda tulpar ala baş,	*Kırlarda küheylan, ala baş,*
Alöpkölüü kuturgur,	*Öfkesi kabarık kudurmuş,*
Argımak, buudan aralaş.	*Argımak, yürük at karışık.*
Cer buzulup dürküröp,	*Yer sarsılıp gümbürdeyip,*
85860 Kızıl buurul, taykı cal,	*Kızıl kırçıl, kısa yeleli,*
Kımbatıñ Seytek tügöl mal	*Kıymetlin Seytek'in tüm malı,*

Tügöl ürktü kürküröp.
Ürkkönündö cılkısı,
Cüzdön artık cılkıçı,
Kee biröönün atı bar,

Kee biröösü beykapar.
Kısırdın semiz tayın cep,
Kıştır-caydır cayın cep,
Kuturup atkan cılkıçı
Kangan emes uykusu.
Uçadan Kuday urgandar,
Iştan saldı kılışıp,
Tırayıp uktap catkandar
Cılkı ürkköndö dürböşüp,
Iştan saldı kılganı.
Içkırına mürgüşüp,
Uşunday aytkan söz menen,
Uykuda cumuk köz menen
At kaydalap alışıp,
Odurañdap cılkıçı
Ukuruk menen salışıp,
Mına oşondo Çoñbilgiç
Kozgolbogon eñ ilgiç.
Telegeyi teptegiz,
Kemtigi cok eñ bütün,
Kelişimdüü çoñ baatır
Zaman akır çır salıp,
Talastan cetip cılkı alıp,
Kakançılap süylönüp,
Aybatı bölök türlönüp,
Kezek cerde cılkını
Kırgın kılıp cindenip,
Kulan körsö kutkarbay,
Kuugun kuusa caa tartıp,
Kuzgun uçsa kurkuldap,
Kaarın tögüp bakırıp,
Cer buzulup taş köçüp,
Kakandap uraan çakırıp,
Ongo bölüp cılkı aydap,

Topunu birden ürküp kişnedi.
Ürktüğünde yılkısı,
Yüzden fazla yılkıcı,
Kiminin atı var,

Kimi ise tasasız.
Kısırın semiz tayını yiyip,
Kışın yazın rahatını sürüp,
Kudurup duran yılkıcının,
Kanmış değildir uykusu.
En baştan Tanrı'nın çarptıkları,
Donunu düşürüp koşuşup,
Serilip uyuyup yatanlar,
Yılkı ürkünce çalkalanıp,
Donunu düşürdüler.
Uçkuruna tökezleyip,
Böyle söylenmiş sözle,
Uykudan yumuk gözle,
"At nerede?" deyip tutuşup,
Söylene söylene yılkıcı,
Kement sırıkla girişip,
İşte o zaman Çonbilgiç,
Yerinden oynamaz, en yaman kapıcı.
Her yanı dümdüz,
Kusuru yok, tastamam,
Endamlı büyük bahadır,
Ahir zaman kavgası salıp,
Talas'a yetip yılkı alıp,
"Hakan!" deyip söylenip,
Heybeti başka türlenip,
Yer yer yılkıyı,
Kırıp geçirip çılgınlaşıp,
Kulan görse kurtarmadan,
Kovan kovsa yay çekip,
Kuzgun uçsa gaklayıp,
Kahrını döküp bağırıp,
Yer sarsılıp taş göçüp,
"Hakan!" diye savaş narası atıp,
Ona bölüp yılkı sürüp,

Kalmagınça kaygaylap,
Kırañ boylop çoñ çırın
Kılıp ketip baratat.
Kıyşañdasa cılkını
Kıyma çaap boo tüşüp,
Kırıp ketip baratat.

Çoñ cañcaldı kırgızga
Kılıp ketip baratat.
Cılkını alıp duu kılıp,
Aybattanıp akırıp,
Balbandarın çakırıp.
Ocoloñdop maktanıp,
Kırgızdan kıyla at alıp,
Bek düynögö bölönüp,
Suusamırdın tik öydö
Tik öödögö cölönüp,
Arkı-terki culdurup,
Baspay kalgan kulun-tay,
Balbandarga kırdırıp,
Tüp kötörö cılkını
Tügöl aydap aldı emi.
Düñgürötüp karandı
Tüz coluna saldı emi.
Munu mınday taştaylı,
Artık balban Akcoltoy,
Epsiz kökcal er Seytek
Ekөönön kabar baştaylı.
Ölgönünön kalganı
Cılkıçıdan kep ugup,
Cılkıçının maanisi
Köbü ölümgö tutulgan.
Emildin uulu Erebay
Ölgöndö kaçıp kutulgan.
Ceti col başın cardırıp,
Ceti cerden saydırıp,
Akıl talıp, al ketip,
Ölgöndö kaçıp kutulgan.
Talas ıldıy bakırıp,

Kalmıkça "kaygay!" diye haykırıp,
Sırt boyunca büyük kavgasını,
Ederek çekip gidiyor.
Yılkı yoldan saparsa,
Doğrayıp biçip bağlar düşüp,
Kırarak çekip gidiyor.

Büyük kavgayı Kırgız'a,
Ederek çekip gidiyor.
Yılkıyı alıp gürültü koparıp,
Heybetlenip kükreyip,
Pehlivanlarını çağırıp.
Kasılıp övünüp,
Kırgız'dan hayli at alıp,
Katı dünyalığa gömülüp,
Suusamır'ın dik yokuşu,
Dik yokuşa yaslanıp,
Öteberi yoldurup,
Yürüyemez kalan kulun tayı,
Pehlivanlara kırdırıp,
Kökünden söküp yılkıyı,
Tümüyle sürüp aldı işte.
Gümbürdeterek melun,
Düz yoluna koyuldu işte.
Bunu böylece bırakalım,
Üstün pehlivan Akcoltoy,
Eşsiz bozkurt er Seytek,
İkisinden haber başlayalım.
Ölenlerden geri kalanı,
Yılkıcıdan söz işitip,
Yılkıcıların ahvali:
Çoğu ölüme tutulmuş.
Emil'in oğlu Erebay,
Ölürken kaçıp kurtulmuş.
Yedi kez başını yardırıp,
Yedi yerinden mızraklatıp,
Akıl yorulup, güç gidip,
Ölürken kaçıp kurtulmuş.
Talas'tan aşağı bağırıp,

Erenderin çakırıp,
Tüpkö çoguu cetti – dep,
Tüp kötörö cılkını
Tügötö buzup uykunu,
Suuday çaçıp kanıñdı,
Ciptey kıyıp canıñdı,
Adırdan tiyip cılkıñdı,
Artık buzup mülküñdü,

Dümök kılıp ceegiñdi,
Tüptüz çaptı eliñdi.
Çabılgan çabuul tuş eken,
Çark ettirip bu kalmak
Çabuul koygon kezi eken.
Kara kıtay mancunun,
Kayratı bar kapırdın,
Kayra tartpas baatırdın
Karagan kara közü eken,
Kas duşmandın özü eken.
Keypi ketip, cer çalıp,
Kelip ketken kezi eken.
Kerik tulpar malı bar
Kerişçü bolsoñ coo oşol,
Biröönün miñ kişilik alı bar.
Kaygı salbay turarbı,
Kacıldagan kapırdın
Kakançı eken uraanı,
Baspay duşman turabı,
Üröyü suuk aramdın
Bakburçun eken uraanı.
Entek-tentek tili bar,
Eçtemeni bilbedim,
Erenim Seytek, ugup al.
Too caylagan maldı aldı,
Tolup catkan candı aldı,
Cılkı bakkan erdi aldı,
Kenen açıp cerdi aldı,
Kelişken eçen erdi aldı.
Kelip cettim mına – dep,

Yiğitlerini çağırıp,
"Köküne topluca ulaştı" diye,
"Kökünden söküp yılkıyı,
Tüketip bozup uykuyu,
Su gibi saçıp kanını,
İp gibi kesip canını,
Kırlardan vurup yılkını,
Fazlasıyla bozup mülkünü,

Talan edip yörenizi,
Dümdüz vurdu halkını.
Vurulan baskın denk gelmiş,
Çark ettirip bu Kalmık,
Baskın verdiği çağ imiş.
Kara Hıtay Mançu'nun,
Gayreti var kâfirin,
Geri dönmez bahadırın,
Bakan kara gözü imiş,
Hasım düşmanın ta kendisi imiş.
Kılığı gidip, yer dolaşıp,
Gelip gittiği çağ imiş.
Kerik küheylan malı var,
Cenk edeceksen düşman odur,
Birinin bin kişilik gücü var.
Kaygı salmadan durur mu,
Bağrışıp duran kâfirin,
"Hakancı"ymış savaş narası,
Basmadan düşman durur mu,
Sureti soğuk haramın,
"Bakburçun"muş savaş narası.
Çarpık çurpuk dili var,
Hiçbir şey anlamadım,
Yiğidim Seytek, dinleyiver.
Dağda yaylayan malı aldı,
Sayısız duran canı aldı,
Yılkı güden eri aldı,
Enine boyuna yeri aldı,
Yakışıklı nice eri aldı.
Gelip yetiştim işte" diye,

Enteñ urup Erebay,
Erebay senin kebiñ – dep,
Kelgen eken Beecin – dep,
Kalk dürbötkön kanatı,
Ar kaçandan Çoñ-Beecin
Çatak baştap, çır kılgan
Atadan kalgan adatı.
Izdese kelbes al duşman
Çabuulga özü kelgeni,
Can kıynalbay kabıldı,

Soluk soluğa Erebay,
"Erebay, senin sözün" diye,
"Gelen imiş Beecin" diye,
"Halkı çalkalandıran kanadı,
Ezelden beri Büyük Beecin'in,
Çatışma başlatıp kavga çıkarmak,
Atadan kalma âdeti.
Arasan gelmez o düşman,
Baskına kendisi gelmiş,
Can zorlanmadan bulundu,

Tilegeniñ tabıldı,
Cooñ kolgo konuptur,
Colborsum Seytek emi attan,
Cortkondo coluñ boluptur.
Cogolgon cooñ keliptir,
Tilegeniñ uşu ele,
Tiktegeniñ beriptir» –
Dep, oşentip Akcoltoy
Kulansur tulpar at minip,
Kıl kuyrugun çart tüyüp,
Er ekeni bilinip,
Kabar ugup kapırdan
Katkırıp külüp süyünüp,
Coo kiyimin kiyinip,
Coo börüsü kayran er
Ölüm dese süyünüp,
Çıñoosun uçpas keñ saydan,
Çımçık uçpas keñ saydan,
Baatırlar çıñıroon tartıp
cez naydan,
Çını menen munu aytıp,
Colbors Coltoy bababız
Colgo kirdi ababız,
Kaar salıp bülünüp,
Kök temirden tuulga,
Başı bargek çoktoluu,
Caaktıgı oktoluu,
Baştan tüşüp ketpeske

Dilediğin bulundu,
Düşmanın eline konmuş,
Parsım Seytek, haydi atlan,
Sefere çıktın, yolun açıldı.
Yitirilen düşmanın gelmiş,
Dilediğin bu idi,
Göz diktiğin verilmiş."
Diye, işte böyle Akcoltoy,
Kulansur küheylana binip,
Kıl kuyruğunu sımsıkı düğümleyip,
Er olduğu belli olup,
Kâfirden haber işitip,
Kahkahayla gülüp sevinip,
Savaş giyimini kuşanıp,
Savaş kurdu aziz er,
Ölüm dense sevinip,
Sağlamı uçulmaz geniş vadiden,
Serçe uçmaz geniş vadiden,
Bahadırlar boru öttürüp,
tunç borazandan,
Gerçekten de bunu deyip,
Pars Coltoy atamız,
Yola koyuldu ağamız,
Kahır salıp savrulup,
Gök demirden tolgası,
Başı yumrulu, sorguçlu,
Yanaklığı ok geçirmez,
Baştan düşüp gitmesin diye,

Baarı eptelüü bilinüü,
Aykaştırıp büçüsü,
Alkımında tüyülüü.
Oolukkan Coltoy abañda,
Ok etpös kiyim kiyilüü.
Kulansurun oynotup,
Keñ Talastı boylotup,
Temingisi küldürlöp,
Aldı katuu kara cer
Toktoo berbey düñgürlöp,
Tolkunu dayra şarında,
Kutubiydin Akcoltoy

Hepsi uydurulmuş, bellidir,
Kavuşturulmuş kopçası,
Boğazının altında düğümlü.
Coşmuş Coltoy ağanda,
Ok işlemez giysi giyili.
Kulansur'unu oynatıp,
Geniş Talas'ı boylatıp,
Üzengisi şıngırdayıp,
Önündeki katı kara yer,
Durmak bilmeden gümbürdeyip,
Dalgası ırmak çağıltısı gibi,
Kutubiy'in Akcoltoy'u,

Al Seytektin muraası,
Özü kıraan tınarı,
Kayran başka kün tüşsö,
Kadırman kırgız curtunun
Tuu tübündö turarı.
Aykırık salıp Akcoltoy
Alban türlüü körünüp,
San kolgo tatıyt ceke özü.
Keñ Talastan bölünüp,
Sölökötü-söölötü,
Curttan başka körünüp,
Boyu uzun munarday,
Colukpay coogo turalbay,
Bul Akcoltoy bolgonu
Kaarın duşman çaça elek,
Kalıñga ketken Talastı
Kattap biröö basa elek.
Bet alıp beylep kele elek,
Bende balaa dey elek.
Suraganı Talastı
Sumsaygan müşkül coo kelip,
Suu ukuruk suna elek,
Akcoltoy, Seytek bolgonu
Birge coogo kire elek,
Kalmaktan kelgen karakçı
Kattoosun buzup kırkuuga,

O, Seytek'in mirası,
Kendisi alıcı doğanın yavrusu,
Aziz başa gün düşse,
Vakur Kırgız yurdunun,
Tuğ dibinde duranı.
Nara atıp Akcoltoy,
Türlü türlü görünüp,
Tümen askere bedeldir tek başına.
Geniş Talas'tan ayrılıp,
Silueti, ihtişamı,
Yurttan başka görünüp,
Boyu uzun, minare gibi,
Düşmana rastlamadan duramayıp,
Bu Akcoltoy olalı,
Kahrını düşman saçmış değil,
Kalabalığa göçen Talas'ı,
Uğrayıp biri basmış değil.
Yüz tutup gözleyip gelmiş değil,
Kul, bela demiş değil.
İstediği Talas'ı,
Suratsız müşkül düşman gelip,
Su sırığı uzatmış değil,
Akcoltoy, Seytek olalı,
Birlikte savaşa girmiş değil,
Kalmık'tan gelen yağmacının,
Katarını bozup kırkmaya,

Kararıp Coltoy col tarttı.	*Kararıp Coltoy yola düştü.*
Kündüz cürböy tün katıp,	*Gündüz yürümez, gece gizlenip,*
Kırgız curttan bölünüp,	*Kırgız yurdundan ayrılıp,*
Balbandıgı, erdigi	*Pehlivanlığı, erliği,*
Baykasa başka körünüp,	*Bakılsa başka görünüp,*
Namıstanıp akırıp,	*Namuslanıp kükreyip,*
Unutpay uraan çakırıp,	*Unutmadan savaş narası atıp,*
Kaarlanıp küülönüp,	*Kahırlanıp hız alıp,*
Kuyunday uçkan mal edi,	*Kasırga gibi uçan maldı,*
Kulansurga süylönüp:	*Kulansur'a söylenip:*
– Men Akcoltoy bolgonu,	*"Ben Akcoltoy olalı,*
Akcoltoy atka kongonu,	*Akcoltoy adını alalı,*
Alıska sapar minbegen,	*Uzağa sefere binilmemiş,*
Aykırıp coogo tiybegen,	*Naralanıp düşmana değmemiş,*
Kürüç taştap cem bergen,	*Pirinç dökerek yem veren,*
Kazatkı kaalap minsin – dep,	*Gazada dilediğince binsin diye,*
Kayıp caktan maa kelgen,	*Gayb yanından bana gelen,*
Koktuga koltuk kere elek,	*Koyaklarda henüz koltuk germemiş,*
Katuu bagıt col cürüp,	*Çetin yönlere yol yürüyüp,*
Kançalıktı bile elek,	*Nicesini henüz görmemiş,*
Ay, canıbar Kulansur,	*Ay, can hayvanım Kulansur,*
Ölüm ortok coldoşsuñ,	*Ölümde ortak yoldaşsın,*
Baştı cerge salarsıñ,	*Başı yere eğersin,*
Batına arış alarsıñ,	*Yiğitçe adım açarsın,*
Atka kamçı bir cölök,	*Ata kamçı bir destektir,*
Esil başka kün tüşsö,	*Aziz başa gün düşse,*
Er kıyalı bir bölök,	*Er hayali bir başkadır,*
Emi tüşöm dalaaga,	*Şimdi inerim ovaya,*
Mal başımdan sadaga,	*Mal başımdan sadaka,*
Eldin çetin çaptırıp,	*Elin ucu çiğnetilince,*
Eelige çıktım Kulansur,	*Coşup çıktım Kulansur,*
Çın aybanım coldoş – dep,	*Gerçek hayvanım yoldaş diye,*
Celige çıktım Kulansur	*Yeleye çıktım Kulansur,*
Dep, oşentip Akcoltoy,	*Deyip böylece Akcoltoy,*
Kıykırına baştadı,	*Haykırmaya başladı,*
Kıcırı karmap kuu candı,	*Hınç sarınca kart canı,*
Namıs üçün, ar üçün	*Namus için, ar için*
Kılga baylap taştadı.	*Kıla bağlayıp bıraktı.*

Alıstan kelgen Çoñbilgiç,
Koyboy korduk baştadı.
Çoñbilgiçti körüügö
Çarçabay çabış kıluuga,
Çalkıldaşıp turuuga
E degeni keç boldu.
Karuusu toluk baatırga
Cılkı tiyip, curt buzgan
Karakçı Bilgiç kapırga
Atuu kaarın saluuga,
Ayla tapsa cılkını
Acıratıp kaluuga,
Alalbasa Akcoltoy
Kayrılbas coldu körüügö,
Tirüü bolup soo bolboy
Tim ele candı berüügö,

Uzaktan gelen Çoñbilgiç,
Durmaksızın zulme başladı.
Çoñbilgiç'i görmeye,
Yorulmadan vuruşmaya,
Çalkalanıp durmaya
Demesiyle geç oldu.
Gücü kuvveti tam bahadıra,
Yılkıya saldırıp yurt bozan
Haydut Bilgiç kâfire
Ateş kahrını salmaya,
Çare bulursa yılkıyı
Kurtarıp geri almaya,
Alamazsa Akcoltoy
Dönülmez yolu görmeye,
Diri kalıp sağ olmadan
Sessizce canı vermeye,

San da bolso kol salıp,
Salmaktaşıp körüügö,
Adırdı boylop, col cürüp,
Açuusunan taş küyüp,
Tolkuşunan too urap,
Toktoo berbey tırışıp,
Topton calgız Akcoltoy
Kulunsur menen uruşup,
Kara caak buldursun
Kamçı cayı mına bul.
Alakanı aynektüü,
Büldürgösü bargektüü,
Bıştı oopastın terisin
Özögünö kerdirgen.
Sarı ayak erkeç terisin
Şıkap atıp ördürgön.
Tüşküngö kökcal ok koygon,
Örmöçü şıkap oñdogon,
Alışar coogo bolcogon.
Kara caak buldursun
Çapsa kulak tundurgan.
Karmay kalıp imerip,

Sayısız da olsa saldırıp,
Boy ölçüşüp görmeye,
Kırları boylayıp yol yürüyüp,
Öfkesinden taş yanıp,
Coşkusundan dağ yıkılıp,
Durmak bilmez didinip,
Topluluktan yalnız Akcoltoy
Kulunsur ile atılıp,
Kara saplı buldursun,
Kamçının hâli işte bu.
Ayası cam gibi parlak,
Bileklik bağı düğmeli,
Dört yaşında azmanın derisini
Özüne gerdirmişler.
Sarı ayak erkecin derisini
Sımsıkı ördürmüşler.
Ucuna bozkurt oku koymuşlar,
Örücü sıkıca düzeltmiş,
Tutuşacak düşmana biçilmiş.
Kara saplı buldursun,
Vursa kulak sağır eder.
Kavrayıp çevirerek,

Kamçı tiybes Kulunsur
Takımga tartıp ciberip,
Oşo kezde tulpardın
Açıga kamçı tiygen soñ,
Koydoy eti bölünüp,
Koyonço conu tüzölüp,
Arkırap oozu açılıp,
Art cagınan çoñ dañkan
Colum üydöy çaçılıp,
Alıp uçup arkırap,
Añtarılıp kara cer
Art cagında zakımdap,
Cer mayışkan Bilgiçke
Kalmak boldu cakındap.
Akcoltoy çuusun körgöndö
Kaarın tögüp bakırıp,
Katının kara baskansıp,
Aybattanıp al Bilgiç

Kamçı değmemiş Kulunsur'a
Sağrısına çekip vurunca,
İşte o an küheylanın
Acısına kamçı değince,
Koyun gibi eti bölünüp,
Tavşanca sırtı düzelip,
Kükreyip ağzı açılıp,
Ardından koca toprak parçaları
Göçer çadırınca saçılıp,
Alıp uçup kükreyip,
Altüst olup kara yer
Ardında pus bağlayıp,
Yeri ezen Bilgiç'e
Yaklaşıp varmak üzereydi.
Akcoltoy'un gürültüsünü görünce
Kahrını döküp bağırıp,
Karabasan basmışçasına,
Heybetlenip o Bilgiç

Balbandarın çakırıp,
Olcogo algan cılkını
Kündüz koyup, tündö ayda,
Küdör üzböy cer çarda,
Azıgıña taydan soy,
Cer öltürüp, karool koy.
Can bekitip alalı,
Calpı tiyip cılkısın
Belgilüü kan Kitege
Bir maktalıp kalalı.
Cayga kelse cañcuñdun
Kandıgın surap alalı.
Köñüldün baarı basılsın,
Iştin baarı açılsın,
Ata kegin aldık – dep,
Burutka kırgın saldık – dep
Ulutuñda uluktun
Biçigine cazılsın.
Akcoltoy öñdüü kapır cok,
Köödönsüzdö akıl cok,

Pehlivanlarını çağırıp:
Ganimet aldığın yılkıyı
Gündüz otlat, gece sür,
Umut kesmeden yer gözle,
Azığına taydan kes,
Yol katedip karakol koy.
Canımızı sağlama alalım,
Topluca saldırıp yılkısını
Ünlü han Kite'ye
Bir övülüp kalalım.
Yeri gelirse cañcuñun
Hanlığını isteyip alalım.
Gönlün hepsi yatışsın,
İşin hepsi açılsın,
Ata öcünü aldık diye,
Burut'a kırgın saldık diye
Ulusunda ulunun
Bitiğine yazılsın.
Akcoltoy gibi kâfir yok,
Göğüssüzde akıl yok,

	Mayın buzba cılkının	*Yılkının düzenini bozmayın,*
	Cılkı aydap cürgülö,	*Yılkıyı sürüp gidin,*
	Altı kündön ceti kün,	*Altı günden yedi güne,*
	Arası bolor koy bayloo,	*Arada koyun bağlanır,*
86170	Bul kebimdi bilgile.	*Bu sözümü bilesiniz.*
	Badışañar Bilgiçti	*Padişahınız Bilgiç'in,*
	Segiz kün udaa kün ötsö,	*Sekiz gün art arda geçerse,*
	Anan cayın bilgile.	*Sonra hâlini bilesiniz.*
	Celdetterge munu aytıp,	*Cellatlara bunu söyleyip,*
	Bilse müşkül şumdu aytıp,	*Bilene gizli düzeni söyleyip,*
	Şimirse kanga toybogon	*İçtiğinde kana doymayan*
	Canduusuna munu aytıp,	*Canlısına bunu söyleyip,*
	Betteşkenin buy kılçu,	*Karşısına çıkanı ezip geçen*
	Kanduusuna munu aytıp,	*Kanlısına bunu söyleyip,*
86180	Çogool mıltık çort etse	*Çakmaklı tüfek çat etse*
	Çoçubagan erenge,	*Ürkmeyen erene,*
	Kara mıltık kars etse	*Kara tüfek gürlese*
	Azelde kaçpas berenge,	*Ezelden kaçmaz yiğide,*
	Alakan cayıp arıştap,	*Avuç açıp adımlayıp,*
	Artında bolçu dümöktün	*Ardında kopacak hengâmenin*
	Baarın koyboy tabıştap,	*Hepsini bırakmadan ısmarlayıp,*
	Kee biröösün keketip,	*Kimisini azarlayıp,*
	Keenin kebin bekitip,	*Kiminin sözünü pekiştirip,*
	Ubadanı kılışıp,	*Sözleşip ant edip,*
86190	Uluu curt eken kakançın,	*Ulu yurt imiş Kakançın,*
	Uşunday dep turuşup,	*Böyledir deyip durup,*
	Düynö korgop kep aytıp,	*Dünyayı koruyup söz söyleyip,*
	Başı bütün kuu düynö	*Başı bütün kahpe dünya,*
	Baarın çırmap bek aytıp,	*Hepsini sarıp sıkı söyleyip,*
	Bilgiç oozun cıygıça,	*Bilgiç ağzını toplayana dek,*
	Cılkı ayda dep balbanga	*Yılkı sür deyip pehlivana*
	Bul öñdüü kabar kılgıça,	*Böylesi haber verene dek,*
	Akılsızın zekitip,	*Akılsızını paylayıp,*
	Akılmandı bekitip,	*Akıllısını pekiştirip,*
86200	Aytıp oozun cıygıça,	*Söyleyip ağzını toplayana dek,*
	Kutpa cagı bakırık.	*Kuzey yanından bir bağırtı.*
	Bakırıgın baykasa,	*Bağırtıya bakınca,*
	Ala-Toonu cerdegen,	*Ala-Too'yu yurt edinen,*

Alışsa adam ceñbegen,
Önögün canga berbegen,
Bir can çıktı körünüp,
Kuday betin körgözbö,
Kırgızdap uraan çakırıp,
Aykırıp sungan ayzası
Aşık boldu aylası.
Al kabardı körgöndö,
Baatırsıngan Coltoydun,
Maani-çarkın çın körüp,
Emi ketti kızıtalak,
Çoñbilgiçtin aylası.
Kuday betin körgözbö,
Maani kanday bolor – dep,
Sölökötü, sölbötü,
Baatırdıgı kelbeti,
Baykaşkandı sogor – dep,
Kara Marday op tartıp,
Eçen candı soror – dep,
Közü açık eken Çoñbilgiç.
Çoñ bilerdin özü eken,
Ölüp ketse sözü açık,

Tutuşsa insan yenemeyen,
Üstünlüğünü kimseye vermeyen,
Bir can çıktı görünüp,
Tanrı yüzünü göstermesin,
Kırgız diye nara atıp,
Haykırıp uzattığı mızrağı,
Çaresi aşkın oldu.
O haberi görünce,
Yiğitlik taslayan Coltoy'un
Gücünü çapını gerçek görüp,
Şimdi tükendi kahrolası
Çoñbilgiç'in çaresi.
Tanrı yüzünü göstermesin,
Hâli nice olur diye,
Görünüşü, endamı,
Bahadırlığı, heybeti,
Karşı geleni vurur diye,
Kara ejder gibi soluyup yutan,
Nice canı emer diye,
Gözü açıkmış Çoñbilgiç.
Büyük bilenin ta kendisiymiş,
Ölüp gitse sözü açık,

Tirüülüktö közü açık,
Adamga dañgıl eñ Bilgiç,
Artık sınçı körögöç,
Abaylap turdu Coltoydu,
Coltoy colbors teñdigin,
Colukkandı buy kılçu
Bilgen eken erdigin.
Bay-bay Coltoy er eken,
Kaarın çaçıp kakayıp,
Kastarın tikken kezi eken» –
Dep, oşentip, Çoñbilgiç
Cökörünö munu aytıp,
Cılkı kamın cep aytıp,
Kayran baş cerge kirgiçe
Amız berbe dep aytıp:
«Amız coktun arı cok,

Diri iken gözü açık,
İnsanların en ustası Bilgiç,
Üstün sınayıcı, ileri görüşlü,
Dikkatle süzdü Coltoy'u,
Coltoy'un pars denkliğini,
Rastlayanı yere seren
Yiğitliğini bilirmiş.
Vay vay, Coltoy ermiş,
Kahrını saçıp dikilmiş,
Kastını diktiği çağıymış» –
Deyip böylece Çoñbilgiç
Yandaşına bunu söyleyip,
Yılkı kaygısını çekip söyleyip,
Aziz baş yere girene dek
Açık verme deyip söyleyip:
«Onuru olmayanın arı yok,

Alışarıñ burut curt,
Kırgız köönün basuuga
Kakandan keldik toorulup,
Kıtaydın colun açuuga
Kıcıñ urup kılt etpe,
Celdetterim bılk etpe».
Coldoşuna munu aytıp,
Aybattangan Coltoygo
Acal cetse ölüügö,
Amız üçün, el üçün,
Coltoygo coop berüügö,
Kaardanıp kaçırıp,
Kagış kılgan oşo cer,
Alışarı Akcoltoy,
Artık balban Kap-Toodoy,
Aşıp-şaşıp kenebey,
Bilgiç emes, büt Beecin
Aykırıp ayza sunsa da
Buçkagına teñebey.
Colbors türü bilinip,
Çoñbilgiçti körgöndö
Kızıgıp külüp süyünüp,
Saksañdaşpay Akcoltoy
Salmak menen uruştu,

Tutuşacağın Burut halkı,
Kırgız'ın gönlünü ezmeye
Kakan'dan geldik akın edip,
Kıtay'ın yolunu açmaya,
Hınçlanıp da kıpırdama,
Cellatlarım, kımıldamayın».
Yoldaşına bunu söyleyip,
Heybetlenen Coltoy'a,
Ecel yetse ölmeye,
Onur için, el için,
Coltoy'a cevap vermeye,
Kahırlanıp saldırıp,
Çarpıştığı yer orası,
Tutuşacağı Akcoltoy,
Üstün pehlivan Kaf Dağı gibi,
Aşıp taşsa da aldırmaz,
Bilgiç değil, bütün Beecin
Haykırıp mızrak uzatsa da
Topuğuna denk tutmaz.
Pars görünüşü belli olup,
Çoñbilgiç'i görünce
Heveslenip gülüp sevinip,
Telaşa düşmeden Akcoltoy
Ağırbaşlılıkla vuruştu,

Kim körgön mınday cumuştu.
Toodoy tulpar Kulunsur
Toktop oozun burdu ele.
Tobunan kelgen Coltoyuñ
Betegelüü kerüügö,
Çañdap çıkkan topo cok,
Cer süylöngön cerine,
Toodoy tulpar Kulunsur
Tartıp oozun burdu emi.
Coo degende süyüngön,
Çılka temir kiyingen,
Bolot tandap, ayza alıp,
Calañ kılıç baylanıp,
Tokson torko ton kiyip,

Kim görmüş böylesi işi.
Dağ gibi küheylan Kulunsur
Durup ağzını çevirmişti.
Obasından kopup gelen Coltoy'un,
Betege otlu yamaca,
Tozuyup kalkan toprak yok,
Sözleşilen o yerine,
Dağ gibi küheylan Kulunsur
Çekip ağzını çevirdi şimdi.
Düşman deyince sevinen,
Baştan başa demir kuşanan,
Çelik seçip mızrak alan,
Yalın kılıç kuşanan,
Doksan ipek kaftan giyen,

Tobokel dep er Coltoy,
Toodoy eken er Bilgiç
Beecinden çıkkan çep eken,
Ebegeysiz er eken.
Toyuna tokson soyulgan,
Altı aylık kalıp atadan
Atı Bilgiç koyulgan.
Baş bulgagan döönü algan,
Basıp cürgön cöönü algan,
Erdik şerin bilgizgen,
Büt Beecinde kırk kan curt
Bir köödöngö kirgizgen.
Kakançıga ee bolgon,
Ay-aalamga döö bolgon.
Aybatı bir cön, zaarı küç,
Aykırganda karandan
Öldüm dep candan küdördü üz.
Birindegen murutu,
Bir cerde çoguu köp curtu,
Kayrat da oşol, şer da oşol,
Karmaşarı Akcoltoy,
Bilgiç kelgen cer oşol.
Akcoltoy erdi körgöndö
Katuu cañcal baştadı.
Kaardanıp kürküröp,
Asman-cerdi buy kılıp,

Tevekkül deyip er Coltoy.
Dağ gibiymiş er Bilgiç,
Beecin'den çıkma kaleymiş,
Görülmedik bir ermiş.
Toyunda doksan hayvan kesilmiş,
Altı aylıkken babadan kalıp
Adı Bilgiç konulmuş.
Baş kaldıran devi almış,
Yayan yürüyeni almış,
Erlikte aslanlığını göstermiş,
Bütün Beecin'de kırk han yurdunu
Tek göğüse sığdırmış.
Kakançı'ya sahip olmuş,
Ay-âleme dev olmuş.
Heybeti bir yana, zehri güçlü,
Haykırdığında karaltısından
Öldüm deyip candan umudu kes.
Tel tel dökülen bıyığı,
Bir yerde toplu kalabalık yurdu,
Yürek de o, aslan da o,
Kapışacağı Akcoltoy,
Bilgiç'in geldiği yer orası.
Akcoltoy eri görünce
Sert kavgayı başlattı.
Kahırlanıp gürleyip,
Gök ile yeri kasıp kavurup,

Kabarın körgön adamdı
Cutup ie taştadı.
Aybattanıp akırıp,
Bölünüş toonun arstanı,
Arstanday bakırıp,
Kan belgisi doolbas
Belgige anı urdu ele.
Çoñ kerikke kamçı urup,
Maydanga çıga turdu ele.
Kırgızdardan Akcoltoy,
Tiliñ çuldur tilinde,
Maa duşmansıñ zilinde,

Haberini gören insanı
Yutuverdi neredeyse.
Heybetlenip kükreyip,
Bölünüş dağının arslanı,
Arslan gibi bağırıp,
Han nişanı davulbazı
Nişan diye vurmuştu.
Koca Kerik'e kamçı vurup,
Meydana çıkıvermişti.
Kırgızlardan Akcoltoy,
Dilin pelteğin pelteği,
Bana düşmansın özünde,

Çama çarçap al ketse
Kaza taap, senden ölörmün,
Çama cetip al kelse,
Kıyırıñdı miñ san bölörmün.
Kaardanıp uruşsam,
Abiyiriñ küldöy tögörmün,
Cana cinim karmasa,
Kabırgañdı sögörmün.
Çama cetpey al ketse,
Dünüyödön tartarmın,
Buruttu buzup keldim – dep,
Calpı kara kırgızdın
Cazasın kolgo berdim – dep,
Cadıgöygö aytarmın,
Buruttu kırgın kıldım – dep,
Kakançıga tartarmın,
Eelikme cinim karmasa,
Eeligip cinim karmadı,
Enesi talak kuu burut,
Ezelki ciniñ kagarmın.
Biröön koyup miñiñ kel,
Kıcıldagan kuturgur,
Kıyın mıktı baarıñ kel,
Kıyşañdasam oñombu,
Tüpkü atam çoñ uluk,
Alıstan keldim toorulup,
Caltansam adam bolombu,
Çoñ cadaalımdı körörsüñ,

Gücüm tükenip derman gitse
Kazaya uğrar, senden ölürüm,
Gücüm yetip derman gelse,
Diyarını bin parçaya bölerim.
Kahırlanıp vuruşursam,
Şerefini kül gibi dökerim,
Yine cinim tutarsa,
Kaburganı sökerim.
Gücüm yetmeyip derman giderse,
Dünyadan çekilirim,
Burut'u bozup geldim diye,
Bütün kara Kırgız'ın
Cezasını ele verdim diye,
Büyücüye söylerim,
Burut'u kırgına uğrattım diye,
Kakançı'ya sunarım,
Azgın cinim tutarsa,
Azıp cinim tuttu işte,
Anası talak sinsi Burut,
Ezelî hıncını dökerim.
Birini bırak, binin gelsin,
Kaynaşan kudurmuşlar,
Zorlu yamanlar, hepiniz gelin,
Yan çizersem onar mıyım,
Kök atam büyük uluktu,
Uzaktan geldim akın edip,
Yılarsam adam olur muyum,
Büyük gazabımı görürsün,

Cañgız Coltoy sen emes,
Cabıla burut ölörsüñ!
Mal caylagan beliñe,
Tukum çaşçu ceriñe
Buudanımdı burbasam,
Bilgiç bolboy ölöyün,
Senin miñiñdi birdey kırbasam.
Kalkıñ soyup kaytpasam,
Oroyto büktöp beliñdi,
Olcolop kırgız eliñdi,

Yalnız Coltoy sen değil,
Topyekûn Burut, öleceksin!
Mal yaylattığın geçidine,
Soyunun türediği yerine
Küheylanımı çevirmezsem,
Bilgiç olmayıp öleyim,
Senin binini birden kırmazsam.
Halkını boğazlayıp dönmezsem,
Belini büküp katlayıp,
Kırgız elini tutsak edip,

Tulga oturtup uzuñdu,
Tuura olcolop kızıñdı.
Batkalga baylap zoruñdu,
Kızıtalak burutum,
Kaynatayın şoruñdu.
Zorduktap tartıp kiybesem,
Üstüñdögü tonuñdu.
Ketireyin barkıñdı,
Tügötöyün çarkıñdı.
Sarı ooruday sandaltıp,
Çuulatpasam kalkıñdı.
Kanıña kayran salbasam,
Kabılganıñ cok kılıp,
Tındım kılıp salbasam,
Tilegiñdi kıybasam,
Tim cortuuçu coluña
Kızıtalak kuu kırgız,
Opoldoy taştı cıybasam.
Çekene ciniñ kakpasam,
Bir aylañdı tappasam,
Kayrılıp aylıñ çappasam,
Bilgiç bolboy ölöyün,
Caralbay tuna çögöyün.
Azap tartıp, cada okup,
Alıstı bilgen er elem,
Kırk kan eldin begi elem.
Kayran erdin özü elem» –
Dep, oşentip Çoñbilgiç
Kaarının baarın cınadı,
Karmaş kılbay tınbadı.

Ocak taşına oturtup ustanı,
Dosdoğru tutsak edip kızını,
Dereye bağlayıp yiğidini,
Kahrolası Burut'um,
Kaynatayım kara bahtını.
Zorla çekip giymezsem
Üstündeki kaftanını.
Gidereyim itibarını,
Tüketeyim takatini.
Sarı hastalık gibi süründürüp
Halkını feryat ettirmezsem.
Hanını yasa boğmazsam,
Rastladığını yok edip
Kökünü kurutmazsam,
Dileğini kesmezsem,
Boş gezdiğin yoluna,
Kahrolası sinsi Kırgız,
Opol dağınca taş yığmazsam.
Zerre hıncını dökmezsem,
Bir açığını bulmazsam,
Dönüp obanı vurmazsam,
Bilgiç olmayıp öleyim,
Var olmamışça dibe çökeyim.
Azap çekip büyü okuyup,
Uzağı bilen erdim,
Kırk han elinin beyiydim.
Yaman erin ta kendisiydim» –
Deyip böylece Çoñbilgiç
Kahrının hepsini topladı,
Kapışmadan geri durmadı.

Sölökötü buzulup,
Körgöndün canı kısılıp,
Körköm türü muştumday,
Kömülüp ketken çoçkonun,
Eñ kayratı uşunday.
Astı cagı ak kaykañ
Köz cetpegen çoñ taypañ,
A taypañdın özündö,

Görünüşü bozulup,
Görenin canı sıkışıp,
Güzel yüzü yumruk kadar,
Gömülüp gitmiş domuzun
En yürekli hâli böyleydi.
Ön yanı ak yokuş,
Göz yetmeyen koca düzlük,
O düzlüğün özünde,

	Karagan kara közündö	*Bakılan kara toprağında*
	Buurusun buzgan çiyin cok,	*Sabanın bozduğu çizgi yok,*
	Suur çukugan iyin cok.	*Marmotun eştiği in yok.*
	Sakaday salmak taşı cok,	*Aşık kemiğince ağır taş yok,*
	Añgek-döñgök toskool cok.	*Çukur tümsek engel yok.*
	Düñgürögön boz talaa	*Uğuldayan boz bozkır,*
86400	Caratkan artın oñdosun,	*Yaradan sonunu hayreylesin,*
	Kıtaydan keldi zor balaa.	*Kıtay'dan geldi büyük bela.*
	Kaarluudan kan kalbayt,	*Kahırlının önünde han kalmaz,*
	Kaçırgan itten can kalbayt.	*Saldıran itten can kurtulmaz.*
	Tobokel alda medet – dep,	*Tevekkül, Allah medet diye,*
	Toktop berdi Akcoltoy.	*Durup bekledi Akcoltoy.*
	Kööddöndö dalay ubayım,	*Göğsünde nice kaygı,*
	Caman doogo kez boldu,	*Kötü davaya rast geldi,*
	Calınganı Kudayım.	*Yalvardığı Tanrım.*
	Özüñ közüñ salgın – dep,	*Sen kendin göz kulak ol diye,*
86410	Öküldögön kaarluudan,	*Böğürüp duran kahırlıdan,*
	Acıdaarday zaarluudan,	*Ejderha gibi zehirliden,*
	Kalk büldürgön kapırdan	*Halk kırıp geçiren kâfirden,*
	Kara niet beyli tar,	*Kara niyetli, gönlü dar,*
	Kaarduu bilgiç kapırdan,	*Kahırlı bilgiç kâfirden,*
	Caratkan özüñ koldo – dep,	*Yaradan, sen kendin koru diye,*
	Calpı curtka car bol – dep,	*Bütün yurda yâr ol diye,*
	Ketken babam arbagı	*Göçmüş atamın ruhu*
	Koş koldop bizge bar bol – dep,	*Çift elle bize destek ol diye,*
	Kozgolboy Coltoy turdu ele.	*Kımıldamadan Coltoy durmuştu.*
86420	Astındagı Kulunsur	*Altındaki Kulunsur,*
	Kulunsur oozun burdu emi.	*Kulunsur ağzını çevirdi şimdi.*
	Ay, canıbar Kulunsur	*Ay, can hayvanım Kulunsur,*
	Karı cilik kakkanday,	*Kürek kemiği çakılmış gibi,*
	Tuulgan beli kapkanday,	*Doğuştan beli kapan gibi,*
	Kuyrugu bar, calı bar,	*Kuyruğu var, yelesi var,*
	Oşondoy tulpar canıbar.	*Öyle bir küheylan, can hayvan.*
	Coogo turuş berüügö,	*Düşmana direniş vermeye,*
	Bir mildetten kutulup,	*Bir görevden kurtulup,*
	Ayban da bolso canıbar	*Hayvan da olsa can dostum,*
86430	Cal-kuyrugu cayılıp,	*Yele kuyruğu yayılıp,*
	Törт but cerde sayılıp,	*Dört ayağı yere saplanıp,*

Oozdugun kemirip,
Olup cerdi cemirip,
Bolot oozduk kakkılap,
Tal cibektey kuyruktu
Karan kalgan soyulgur
Çatkayakka çapkılap,
Kıyşañ urup kılt etpey,
Turgan cerden bılk etpey,
Maralday baştı kötörüp,
Kutpa caktı bet alıp,
Turgan eken Kulunsur.
Kaarluu cañcal iş bolso,
Amanat canga küç bolso,
Kagıştın cayı mına bul.
Mına oşentip Akcoltoy,
Tulpar oozun burganı,
Kezetin berip turganı,
Kecildeşip çırdaşpay,
Kezekteşip uruşup,
Colun berip turganı:
«Kococaş uulu Çoñbilgiç,
Kezetiñdi al Bilgiç,
Kerilip ayza sal Bilgiç,
Baatır bolsoñ, er bolsoñ,
Kezek alıp, kezek ber,
Kelgen sözdü özüñ bil,
Kan atañ bolgon çoñ uluk,
Kastaşarım burut – dep,
Kurgurum, Kakandan keldiñ toorulup.
Böödö acalıñ cetpesin,
Kezeksiz ölüp kaldım – dep,
Er ubayım ketpesin!» –
Abañ Coltoy munu aytıp,

Külümsüröp kaşkayıp,
Külüp süylöp tastayıp,
Cakşılık kıyal atkan tañ,

Gemini kemirip,
Basıp yeri deşip,
Çelik gemi tıkırdatıp,
Dal ipek gibi kuyruğu,
Kara bahtlı kesilesi,
Apış arasına çırparak,
Yalpalamadan, kıpırdamadan,
Durduğu yerden kımıldamadan,
Maral gibi başını kaldırıp,
Kuzey yanına yönelip
Duruyormuş Kulunsur.
Kahırlı kavga iş olsa,
Emanet cana zor gelse,
Çarpışmanın hâli işte bu.
İşte böylece Akcoltoy,
Küheylanın ağzını çevirişi,
Sırasını verip duruşu,
İnatlaşıp dalaşmadan,
Sırayla vuruşup,
Yolunu verip duruşu:
«Kococaş oğlu Çoñbilgiç,
Sıranı al Bilgiç,
Gerilip mızrak sal Bilgiç,
Bahadırsan, er isen,
Sıra alıp, sıra ver,
Gelen sözü kendin bil,
Han baban büyük uluktu,
Düşmanım Burut'tur diye,
Zavallım, Kakan'dan geldin akın edip.
Boş yere ecelin yetmesin,
Sırasız ölüp kaldım diye
Er ahı içinde kalmasın!» –
Ağan Coltoy bunu söyleyip,

Gülümseyip parıldayıp,
Gülüp söyleyip dimdik durup,
İyilik huyu, ağaran tan,

E, çirkin caratılgan mınday can. Artık mıltık ok cebe.
Kezek berdi baatırga,
Ee, kaarlangan kapırga,
Kan Çoñbilgiç baatırga.
Acalga çukul kerüügö,
Çımın candar kırılıp,
Çın müşkül tuuçu señirge.
Kup tulparı Kulunsur,
Turdu Coltoy mına bul.
Kezegin Coltoy bergen soñ,
Açuulanıp Çoñbilgiç
Katuu kaardı baştadı.
Kaltırbay can karuunu
Kızıtalak büldürgüç
Kılga baylap taştadı.
Mergen da eken, er da eken,
Urunaarga too boylop,
Karmaş kılçu coonu oylop,
Beylep kaar baştaptır.
Beecinden beri çıkkanda,
Tacaaldıgı momunday,
Öldüm dep candı kuu Bilgiç,
Kılga baylap taştaptır.
Baskanınan çañ çıgıp,
Dobuşunan can çıgıp,
Arı mergen, arı şer,
Ayla tapkıç eñ bir er,
Alış kılıp Coltoygo
Cekege çıkkan oşo cer.
Sırtın körüp, sın kılıp,
Sıyagın körüp, çır kılıp,
Barmagınan may çıgıp,
Tırmagınan kan çıgıp,
Araan ooz sır cebe
Anı menen cüz atıp,
Kezetin bergen Coltoydu,
Endiretti oşonu,

Ah, ne yaman yaratılmış böyle can. Üstün tüfek, ok, temren.
Sıra verdi bahadıra,
Ee, kahırlanan kâfire,
Han Çoñbilgiç bahadıra.
Ecele yakın yamaca,
Sinek canlar kırılıp,
Gerçek belanın doğduğu sırta.
Tam küheylanı Kulunsur,
Durdu Coltoy, işte bu.
Sırasını Coltoy verince,
Öfkelenip Çoñbilgiç
Sert kahra başladı.
Can gücünü esirgemeden,
Kahrolası yıkıcı,
Kıla bağlayıp bıraktı.
Nişancıymış da, ermiş de,
Çarpışmaya dağ boylayıp,
Kapışacağı düşmanı düşünüp,
Ölçüp biçip kahra girişmiş.
Beecin'den beri çıktığında,
Azgınlığı şöyleymiş,
Öldüm deyip canını kurnaz Bilgiç
Kıla bağlayıp bırakmış.
Bastığı yerden toz çıkıp,
Sesinden can çıkıp,
Hem nişancı, hem aslan,
Çare bulucu tam bir er,
Coltoy ile tutuşup
Teke tek çıktığı yer orası.
Dışını görüp sınayıp,
Kılığını görüp çır çıkarıp,
Başparmağından yağ çıkıp,
Tırnağından kan çıkıp,
Yalman ağızlı sırlı temren,
Onunla yüz kez atıp,
Sırasını veren Coltoy'u
Sarsıp sersemletti onu,

	Kıldırama kıyın ok,	*Kıldırama denen çetin ok,*
	Mergendigi sında cok,	*Nişancılığı kusursuz,*
	Munu menen cüz atıp,	*Bununla yüz kez atıp,*
	Arkası milte altı ataar,	*Arkası fitilli altıpatlar,*
86510	Munu menen elüü atıp,	*Bununla elli kez atıp,*
	Camgır kılıp caa tartıp,	*Yağmur gibi yay çekip,*
	Möndürdöy bölök ok atıp,	*Dolu gibi başka ok atıp,*
	Kerik at oozun buruptur.	*Kerik atın ağzını çevirmiş.*
	Uñgusu bölök, uçu kurç	*Sapı başka, ucu keskin*
	Buuma bolot ayzanı,	*Boğumlu çelik mızrağı*
	Kürkürötö sunuptur.	*Gürleterek uzatmış.*
	Caa mıltıgı cetkende,	*Yay ile tüfeği yetince,*
	Can çıgarçu nemedey	*Can çıkaracak şeymişçesine,*
	Cabıla müşkül ötköndö	*Bela topluca bastırınca,*
86520	Kerik atka kamçı urup,	*Kerik ata kamçı vurup,*
	Kaarın tögüp bakırıp,	*Kahrını döküp bağırıp,*
	Kan uraanın çakırıp,	*Han narasını haykırıp,*
	Kaarınan kapırdın	*Kâfirin kahrından*
	Too solkuldap car köçüp,	*Dağ sallanıp yar göçüp,*
	Toktoboy ayza sungan er,	*Durmadan mızrak uzatan er,*
	Ölçü cerdin ölçömün,	*Ölçülü yerin ölçüsünü*
	Eçen ebak algan er.	*Çoktan almış nice er.*
	Kapkanday beli mekçeyip,	*Kapan gibi beli kamburlaşıp,*
	Kabırga söök çaçırap,	*Kaburga kemiği gerilip,*
86530	Marday közü acırap,	*Ejder gibi gözü belerip,*
	Kaardanıp kürküröp,	*Kahırlanıp gürleyip,*
	Coltoy boyu dürküröp,	*Coltoy'un bedeni ürperip,*
	Kayrattanıp cetti emi.	*Yüreklenip yetişti şimdi.*
	Ölçöö cerge ceterde,	*Menzil yere yetişince,*
	Ölör cerdi bet alıp,	*Ölümcül yeri hedef alıp,*
	Emi muştap ötördö,	*Şimdi vurup geçecekken,*
	Muştagan cakkı ayzasın,	*Vuran yandaki mızrağını,*
	Adis balban Akcoltoy	*Usta pehlivan Akcoltoy,*
	Ar çapsa kayra tartpagan,	*Her çalışta geri dönmeyen,*
86540	Kolunda bolot kurç kılıç,	*Elinde çelik keskin kılıç,*
	Amanat candın bolcoşu,	*Emanet canın güvencesi,*
	Akcoltoydun coldoşu.	*Akcoltoy'un yoldaşı.*
	Çölgö Coltoy kelgende	*Çöle Coltoy geldiğinde,*
	Col tartıp kurgur ubara,	*Yol tepen zavallı perişan,*

Kakıldagan karga cok,
Kukuldap uçkan kuzgun cok.
Can cürböstün ar cagı
Mediyan müşkül çölünön,
Kayıp bergen kara kurç,
Kayran candın coldoşu.
Taştı çapsa taygılgıs,
Candı çapsa bütürgön,
Çınardı çapsa tüşürgön.
Eki cüzdüü, tört kırduu
Esebi cok bolottu
Coltoy kolgo aldı ele,
Amanat candı Aldadan,
Artık surap kaldı ele.
Küülöngön ayza ceterde,
Cay gülündöy kımbat can
Cetip uçup keterde,
Kamçı boyu cakındap,
Sungan ayza kalganda
Dene boygo tiygizbey,
Dalaydı körgön Akcoltoy
Ötkörö bolot san koldoy,
Tapkan eken aylasın,
Denege ayza colotpoy,
Çaptı Coltoy ayzasın.
Oyron Coltoy çapkanda
Ayza belden bölündü,
Coltoy baatır eken – dep,
Er közünö köründü.
Iraazı bolup Çoñbilgiç
Coo mildetin kıygaçtap,
Colbors beren Coltoygo
Çoñbilgiç baatır kep baştap:
«Kuyun cürsö cel tiygis,
Bel ekensiñ Akcoltoy.
Kurgan kırgız bu curtta
Sen ekensiñ Akcoltoy.
Kara temir kuygan kurç,

Gaklayan karga yok,
Guklayıp uçan kuzgun yok.
Can yürümezin öte yanı,
Mediyan çetin çölünden,
Gaybdan verilen kara çelik,
Aziz canın yoldaşı.
Taşa çalsa kaymayan,
Cana çalsa bitiren,
Çınara çalsa deviren,
İki yüzlü, dört köşeli,
Paha biçilmez çeliği
Coltoy ele almıştı,
Emanet canı Allah'tan
Fazlasıyla dilemişti.
Savrulan mızrak yetişince,
Yaz gülü gibi kıymetli can
Erişip uçup gidecekken,
Kamçı boyu yaklaşıp,
Uzanan mızrak kala kala,
Tenine bedenine değdirmeden,
Niceleri görmüş Akcoltoy,
Katıksız çelik, ordu gibi,
Bulmuş çaresini,
Bedene mızrak yaklaştırmadan
Çaldı Coltoy mızrağa.
Yaman Coltoy çalınca
Mızrak belden bölündü,
Coltoy bahadırmış diye
Erin gözüne göründü.
Hoşnut kalıp Çoñbilgiç,
Düşmanlık töresini bir yana koyup,
Pars yiğit Coltoy'a
Çoñbilgiç bahadır söze başlayıp:
«Kasırga esse yel değdirmez
Bel imişsin Akcoltoy.
Zavallı Kırgız'a bu yurtta
Sen imişsin Akcoltoy.
Kara demirden dökme çelik,

Kalk kaptasa buzulgus,
Çep ekensiñ Akcoltoy.

Halk bassa bozulmaz
Kale imişsin Akcoltoy.

Taalayına caralgan,
Dañkı çıkkan Seytekke
Artık coldoş çın muraa
Sen ekensiñ Akcoltoy.
Topon suusun toktotkon,
Sen ekensiñ Akcoltoy.
Toptoşkon sandap bölüngön,
Senin baatırdıgıñ körüngön,
Kılaygan ceriñ kem emes,
Kızıl burçuk señirden.
Kılça ceriñ kem emes.
Kızıl kan tökçü temirden.
Kaarluu cañcal salıñız,
Kayran emem mınakey
Kezetiñdi alıñız»
Betegelüü maydanga,
Añıraygan çoñ sayga,
Kaşka bulak dayraga,
Kañgıragan çoñ sayga,
Kerik oozun burganı,
Kezetiñdi algın – dep,
Keñ askar toodoy Çoñbilgiç
Kezek berip turganı.
Kezek bergen sebebi,
Uluk da eken, kan da eken,
Balban da eken, şer da eken,
Kara kıldı kak cargan
Kalısman tuugan kan eken.
Kırk kan eli kıtaydan
Kazınasın kaytargan,
Kattagan döö caltangan.
Beypilsizdi bekitken,
Bek uşunday can eken.
Ubadaluu kep bilgiç,
Oşo kezde Bilgiçtin,
Isabı mınça bar eken,

Talihine yaratılmış,
Ünü çıkmış Seytek'e
Üstün yoldaş, gerçek miras
Sen imişsin Akcoltoy.
Tufan suyunu durduran
Sen imişsin Akcoltoy.
Öbek öbek sayısız bölünen,
Senin bahadırlığın göründü,
Parıldayan yerin eksik değil
Kızıl burçlu sırttan.
Kıl kadar yerin eksik değil
Kızıl kan döken demirden.
Kahırlı kavgayı salınız,
Aziz göğsüm işte önünüzde,
Sıranızı alınız.»
Çayırlı meydana,
Ağzı açık koca vadiye,
Berrak pınarlı ırmağa,
Uğuldayan koca vadiye
Kerik'in ağzını çevirişi,
Sıranı al diye,
Yalçın dağ gibi Çoñbilgiç
Sıra verip duruşu.
Sıra vermesinin sebebi:
Uluk da imiş, han da imiş,
Pehlivan da imiş, aslan da imiş,
Kara kılı ortadan yaran
Adil yaratılmış han imiş.
Kırk han elli Kıtay'dan
Hazinesini koruyan,
Gelip geçen dev bile yılan,
Huzur bozanı zapteden,
Böylesi bir bey can imiş.
Sözünde durur, söz bilir,
O zaman Bilgiç'in
İnsafı bu denli varmış,

Bir ooz kepke bu baştı
Zarıp kılgan can eken.
Bilgiç mintip turdu ele,
Kün çıgıştı bet alıp,

Bolot kalkan kötörüp,
Kıtayınça sabılıp,
Kolu menen casagan
Kolodon kılgan burkanga
Koburagan örttöngür
Koldogun dep calınıp,
Ayzadan tozo kalgın – dep,
Çın burkanım sen bolsoñ
Çınmaçın kanıñ kor kılbay,
Al Akcoltoy kapırdın
Kolundagı ayzasın,
Üstöm kılıp algın – dep,
Kıyın canga küç kelip,
A da surap Aldadan,
Kayran Bilgiç turdu ele.
Astındagı Kulunsur
Celgenine cel cetpey,
Baskanına mal cetpey,
Kazık sınduu kayran but
Kadoodoy cerge sayılıp,
Cal-kuyrugu birindep,
Akcoltoygo cayılıp,
Kançırınan kan agıp,
Kanduu közdü caş basıp,
Ayza karmap iştenip,
Erindi kese tiştenip,
Çakmaktay közü munarıp,
Kıl murutu çubalıp,
Kılañkar köö koyulup,
Coltoy elem, er elem,
Ak kalpaktuu kırgızga
Aşka katık neme elem.
El çetinde, coo beti,
Boz kırañduu çep elem.

Bir ağız söze bu başı
Harcayan bir can imiş.
Bilgiç böyle durmuştu,
Gün doğusuna yönelip,

Çelik kalkan kaldırıp,
Kıtayca yakarıp,
Kendi eliyle yaptığı,
Tunçtan dökme puta,
Mırıldanıp yanasıca,
Koru beni deyip yalvarıp,
Mızraktan siper ol diye,
Gerçek putum isen eğer,
Çınmaçın hanını hor kılma,
O Akcoltoy kâfirin
Elindeki mızrağını
Üstün eyleyip al diye,
Zorlu cana güç gelip,
O da isteyip Allah'tan,
Aziz Bilgiç durmuştu.
Altındaki Kulunsur,
Yortmasına yel yetmez,
Yürüyüşüne mal yetmez,
Kazık misali aziz ayak
Çivi gibi yere saplanıp,
Yele kuyruğu tel tel olup,
Akcoltoy'a yayılıp,
Burun kemiğinden kan akıp,
Kanlı gözü yaş basıp,
Mızrak tutup işe koyulup,
Dudağı kesercesine dişleyip,
Çakmak gibi gözü buğulanıp,
Kıl bıyığı uzayıp sarkıp,
Yüzüne kara is çöküp:
«Coltoy idim, er idim,
Ak kalpaklı Kırgız'a
Aşa katık gibiydim.
Elin ucunda, düşman yüzünde
Boz yamaçta kale idim.

Sındırbagın belimdi,
Çuulatpa kırgız elimdi» –
Dep, oşentip Akcoltoy
Cebe atkanday cetti ele.
Çıkanaktın tuşuna,
Ölçöp saysañ uşu cer,

Kırma benim belimi,
Feryat ettirme Kırgız elimi» –
Deyip böylece Akcoltoy
Atılmış ok gibi yetişmişti.
Dirseğin hizasına,
Ölçüp saplarsan işte bu yer,

Öpkö, booru kül bolup,
Tüşö kalar kezi – dep,
Dünüyödön cogolup,
Maydalanar kezi – dep,
Darman kıyal büt menen,
Caratılgan küç menen,
Boz munarık çañ menen,
Bolgon, bütkön al menen
Ölçöp çenin tuştadı,
Ölöör cerge muştadı.
Kıyın eken aylası,
Taş muştagan emedey,
Talkan boldu ayzası.
Içi örttönüp çok bolup,
Ayza sınıp ot bolup,
Oşonço saysa Çoñbilgiç,
Kaşkañdadı kenebey,
Saydıñ, koyduñ takır – dep,
Buçkagına teñebey,
Kabak debey, kaş debey,
Kayra tartıp turuştu.
Mıltık atıp, caa tartıp,
Bılçıldaşıp uruştu.
Baltalaşıp salışıp,
Ölüp keter çekmekke,
Ötkörö kirip barışıp,
Can ayabay eki eren,
Calcañdaşıp salışıp,
Tondor tozup, süzülüp,
At kuyrugu üzülüp,
Borodoy murun çañ bolup,
Denenin baarı kan bolup,

Akciğeri, bağrı kül olup
Düşüverecek çağı diye,
Dünyadan yok olup
Ufalanacak çağı diye,
Derman, dilek bütünüyle,
Yaratılıştan gelen güçle,
Boz pus ve toz ile,
Olanca varan takatiyle
Ölçüp denk yerini buldu,
Ölümcül yere vurdu.
Zorluymuş çaresi,
Taşa vurmuşçasına
Paramparça oldu mızrağı.
İçi tutuşup kor olup,
Mızrak kırılıp ateş olup,
Bunca saplasa da Çoñbilgiç
Aldırmadan kasıldı,
Sapladın da ne oldu diye,
Topuğuna denk tutmadan,
Kaş demeden göz demeden,
Geri dönüp dikildiler.
Tüfek atıp, yay çekip,
Çatır çutur vuruştular.
Baltalaşıp giriştiler,
Ölüm sınırına dek
Alabildiğine dalıp girip,
Can esirgemeden iki eren,
Boğuşup kapıştılar,
Kaftanlar eskiyip lime lime,
At kuyruğu koparak,
Tipi gibi önce toz olup,
Bedenin hepsi kan olup,

	Kırañ toonu boyloşup,	*Sırtlı dağı boylaşıp,*
	Kee bir cerde eki aram	*Kimi yerde iki çılgın*
	Oodarışmay oynoşup,	*Güreş oyunu oynaşıp,*
86700	Cakalaşıp tartışıp,	*Yakalaşıp çekişip,*
	Caman korduk cañcalga	*Kötü, zorlu kavgaya*
	Eki erender batışıp,	*İki eren gömülüp,*
	Künü altı, tünü altı	*Gündüzü altı, gecesi altı*
	Ayzalaşıp turuşup,	*Mızraklaşıp durup,*
	Cer arbıtıp col baspay,	*Mesafe almadan yol yürümeden,*
	Tegerenip uruşup, –	*Dönenip vuruşup, –*
	Kim körgön mınday cumuştu.	*Kim görmüş böyle işi.*
	Karasa közgö ilinbey,	*Baksa göze ilişmeden,*
	Colu katuu Bilgiçtin	*Yolu çetin Bilgiç'in*
86710	Coldoşu ele toksonu,	*Yoldaşıydı doksanı,*
	Kayda ekeni bilinbey.	*Nerede oldukları bilinmez.*
	Çama çarçap küülönüp,	*Takat düşüp savrulup,*
	Azıktın baarı tügönüp,	*Azığın hepsi tükenip,*
	Ayla ketip ayrılıp,	*Çare gidip ayrılıp,*
	Karasaat Bilgiçtin	*Uğursuz Bilgiç'in*
	Astı tozok talaa bar,	*Önünde cehennem bozkır var,*
	Çoñbilgiçtin denede	*Çoñbilgiç'in bedeninde*
	Çoloosu cok caradar.	*Sağlam yeri yok, yaralı.*
	Kızıl bolot kınadı,	*Kızıl çeliği kınına koydu,*
86720	Bir akıl tappay turabı,	*Bir akıl bulmadan durur mu,*
	Aylası kabat Coltoydun	*Çaresi kat kat Coltoy'un,*
	Çamasın körüp sınadı.	*Gücünü görüp sınadı.*
	Bu karasaat Coltoygo,	*Bu gözü kara Coltoy'a,*
	Kara tacaal urgurga,	*Kara azgın vurulasıya,*
	Kuykalangan börügö	*Tüyü ütülmüş kurda*
	Çabışıp adam ceñalbayt,	*Vuruşup insan galip gelemez,*
	Teñiz da eken, teñ da eken,	*Deniz de imiş, denk de imiş,*
	Termelbegen er eken,	*Sarsılmayan er imiş,*
	Köykaşkanın özü eken,	*Ünlü yiğidin ta kendisiymiş,*
86730	Bir müşküldün kara közü eken.	*Bir belanın kara gözü imiş.*
	Atım Bilgiç bolgonu,	*«Adımın Bilgiç oluşu,*
	Takka minip, curt biylep,	*Tahta çıkıp yurt yönetip*
	Kakanga Bilgiç kongonu,	*Kakan'da Bilgiç diye konuşum,*
	Kayaşa berçü can kalbay,	*Karşılık verecek can kalmadan,*

Kak oşondoy şer elem.
Ay-aalamdı örttögön,
Arıştap adam cetpegen.
Arbayıp men turganda.
Astımdan kıtay ötpögön,
Tamanıman çañ çıkkan,
Kayratıman can çıkkan,
Kak uşunday şer elem.
Çama çarçap al ketip,
Algan maldan acırap,

Tam öylesi aslandım.
Ay-âlemi ateşe veren,
Adımlasa insan yetişemeyen,
Ben heybetle dikilirken
Önümden Kıtay geçmezdi,
Tabanımdan toz çıkardı,
Gayretimden can çıkardı,
Tam böylesi aslandım.
Güç tükenip derman gidip,
Aldığım maldan ayrılıp,

Ayla-amalım kuurulup,
Aynektey közüm çaçırap,
Oolugup kalambı,
Oñ akıl tapsam alambı.
Teñdeş kılbay salışıp,
Teñelişip netemin,
Teñir urgan çoçkonun
Bir tübünö ceteyin.
Kaçımış bolup kalayın,
At soorusun salayın,
Colgo tüşüp çü desem,
At tizginin burbaybı,
Al ölörün tük bilbey
Çet-Beecin çeyin kuubaybı.
Çet-Beecindin bir cagı,
Çetki toonun ar cagı,
Çölgö sala kaçayın,
Oşo çölgö barganda,
Bir akılın tabayın.
Çekene cinin kagayın,
Cañgız Coltoy munusun
Tındım kılıp salayın.
Akıl da uşul, kep da uşul»
Dep, oşentip Çoñbilgiç
Akıl iylep, oy koylop,
Cadıgöyü bek arbıp,
Cadasın okup aldı ele.
Caan caadırçu cay taşın

Çarem hilem kavrulup,
Cam gibi gözüm saçılıp,
Kudurup mu kalayım,
Doğru akıl bulsam almaz mıyım.
Denk tutmadan kapışıp
Denkleşip de ne edeyim,
Tanrı'nın vurduğu domuzun
Bir kökünü getireyim.
Kaçar gibi yapayım,
At sağrısını döneyim,
Yola düşüp deh desem,
At dizginini çevirmez mi,
Öleceğini hiç bilmeden
Çet-Beecin'e dek kovalamaz mı.
Çet-Beecin'in bir yanı,
Uçtaki dağın öte yanı,
Çöle vurup kaçayım,
O çöle vardığımda
Bir çaresini bulayım.
Zerre zerre hıncımı dökeyim,
Yalnız Coltoy denen bunu
Kökünden yok edeyim.
Akıl da bu, söz de bu» –
Deyip böylece Çoñbilgiç,
Akıl yoğurup fikir kurup,
Büyücülüğü pek artıp,
Yadasını okuyuvermişti.
Yağmur yağdıran yada taşını

Tañdayına saldı ele.
Üç kıykırıp, üç külüp,
Kalmagınça kaldırap,
Kıtaylarça baldırap,
Tegerenip üksöñdöp,
Teñir urgan doñuzuñ
Tegi tozok saldı ele.
Asman açık, cer tuman
Közdü baylap kaldı emi.
Cer buzulup kıbırlap,
Kanatı cok makuluk
Karasañ caydın küçünön,

Damağına koymuştu.
Üç kez haykırıp, üç kez gülüp,
Kalmukçasına takırdayıp,
Kıtayca geveleyip,
Dönenip sallanıp,
Tanrı'nın vurduğu domuzun,
Düpedüz cehennem salmıştı.
Gök açık, yer duman,
Gözü bağlayıverdi şimdi.
Yer bozulup kaynaşıp,
Kanadı olmayan mahluk,
Baksana yadanın gücünden,

Kanatsız kalgan tıbırlap.
Köz tunarıp col baylap,
Körsö mınday deyt Bilgiç,
Cel tumandap urganda,
Köz baylanıp turganda,
Artıgırak Akcoltoy
Amalına tük bolboy,
Aydı imerip col torgop,
Aybat menen can korgop,
Coltoy mintip turdu ele.
Astıñkı aman col menen
Aykırık salıp Çoñbilgiç
Aşıp kalgan kezi eken.
Arstan Coltoy abañdın
Aybatına çıdabay
Kaçıp kalgan kezi eken.
Bilgiç kaçıp alganda,
At soorusun sayganda,
Mına oşondo Akcoltoy,
Artık eri san koldoy:
«Beyliñ ketken kıtaydı,
Beecinge çeyin süröyün,
Karısı toluk kaldaydı,
Kakanga aydap kireyin.
Kup öltürüp ölgürdü,
Kektep kegin alayın.

Kanatsız kalmış çırpınıp.
Göz kararıp yol bağlanıp,
Görsen işte böyledir Bilgiç,
Yel dumanla vurduğunda,
Göz bağlanıp durduğunda,
Fazlasıyla üstün Akcoltoy
Hilesine hiç kanmadan,
Yönü dolanıp yol kesip,
Heybetle can koruyup,
Coltoy böyle durmuştu.
Aşağıdaki esen yoldan
Haykırış salıp Çoñbilgiç
Aşıp gittiği an imiş.
Arslan Coltoy ağanın
Heybetine dayanamayıp
Kaçıp gittiği an imiş.
Bilgiç kaçmayı seçince,
At sağrısına kamçı basınca,
İşte o zaman Akcoltoy,
Orduya bedel üstün eri:
«Huyu bozuk Kıtay'ı
Beecin'e kadar süreyim,
Kolu kuvvetli kalday'ı
Kakan'a sürüp gireyim.
İyice öldürüp geberesiyi,
Kinle öcünü alayım.

Kaçıp kalgan kaldaydı
Kakanga aydap barayın.
Böksögö salıp çü koyup,
Celbegendey kılayın,
Mından kiyin kırgızga
Kelbegendey kılayın.
Beecin colun bekitip,
Beyliñ ketken doñuzdu
Beecinge çeyin süröyün.
Al-abalın köröyün,
Karmasam eki bölöyün», –
Dep, oşentip Akcoltoy,
Astındagı Kulansur
Caa tartkanday dırkırap,

Kaçıp giden kalday'ı
Kakan'a sürüp varayım.
Yamaca vurup deh deyip,
Koşamaz hâle getireyim,
Bundan böyle Kırgız'a
Bir daha gelemez edeyim.
Beecin yolunu kapatıp,
Huyu bozuk domuzu
Beecin'e kadar süreyim.
Hâl ahvalini göreyim,
Yakalarsam ikiye böleyim», –
Deyip böylece Akcoltoy,
Altındaki Kulansur
Yay çekilmiş gibi fırlayıp,

Tuyakka tiygen kara taş
Kömür bolup bırkırap,
Cer buzulup zakımdap,
Kerik atın takımdap,
Çoñbilgiçke cakındap,
Adam baskıs adırdı
Altı aylanta kubalap,
Cetik cürbös cetim koo
Ceti kayrıp aşırıp,
Keñ çabırdı baylantıp,
Eçki-Ölböstün kara kır
On eki col aylantıp,
Opsuz kuudu kögörö.
Akcoltoy kuudu zerikpey,
Çoñbilgiç kaçıp erikpey,
Astındagı Kerik at,
Aybandan bölök karasaat,
Kuyrugu sayañ, calı az,
Kaçkan coogo bolgon maş.
Kulan kuusa kutkarbas,
Kup balaket özü oşol,
Arışı kenen eñ tulpar,
Alıska carayt uzarıp,
Anı koyboy takımdap,

Toynağa değen kara taş
Kömür olup un ufak,
Yer bozulup pus içinde,
Kerik atın peşine düşüp,
Çoñbilgiç'e yaklaşıp,
İnsan basmaz kırları
Altı kez dolandırıp kovalayıp,
Er geçmez ıssız koyağı
Yedi kez döndürüp aşırtıp,
Geniş otlağı kuşatıp,
Eçki-Ölbös'ün kara sırtını
On iki kez döndürüp,
Ölçüsüz kovaladı inatla.
Akcoltoy kovaladı usanmadan,
Çoñbilgiç kaçtı bıkmadan,
Altındaki Kerik at,
Hayvanlar içinde ayrıksı uğursuz,
Kuyruğu seyrek, yelesi az,
Kaçan düşmana alışmış usta.
Kulan kovalasa kaçırtmaz,
Tam bela onun kendisi,
Adımı geniş tam küheylan,
Uzağa dayanır uzayıp,
Onu bırakmadan izleyip,

Kırk artuuga barganda
Belgilüü tulpar Kulunsur
Cetmek boldu cakındap.
Çalkaygan biyik kerüüdö,
Öödölüktün señirde,
Cıldızdagan kara suu
Cılma kaçıp ayanıp,
Kün ısıktın çoñ çalkak
Çoñ çalkaktı tayanıp,
Colgo tüşüp baratat.
Köz baylangan munarga,
Özön tolgon çınarga,
Al çınarga barganda,
Cebe sınduu cetti ele.
Cetip candı ayabay,
Sebildin bıyak beti – dep,

Kırk geçide vardığında,
Ünlü küheylan Kulunsur
Yetişmek üzereydi yaklaşıp.
Uçsuz yüksek yamaçta,
Yokuşun sırtında,
Yıldız yıldız kara su,
Sinsice kaçıp sakınıp,
Gün sıcağının koca düzlüğü,
Koca düzlüğe dayanıp,
Yola düşüp gidiyor.
Göz bağlayan pusa doğru,
Vadi dolusu çınara,
O çınara vardığında
Ok misali yetişmişti.
Yetişip canı esirgemeden,
Zırhın bu yaka yüzü diye,

Kak öpkönün çeti – dep,
Kolkosunun özü – dep,
Temir kanduu Bilgiçti
Azır muştar kezim – dep,
Kerelenip çıñdanıp,
Kayran boydu tıñdanıp,
Denedegi kubat-küç,
Eki kolgo cıynalıp,
Berendin canı tınsa – dep,
Ar kaçandan bir kaçan
Çatak-çır salgan Beecindin
Çoguu canı tınsa dep,
Korduk salgan duşmandın
Beli uşintip sınsa – dep,
Ala-Tooluk kırgızdın
Aşkere canı tınsa – dep,
Estegeni ep bolup,
Er kayratı bek bolup,
Köz buzulup, tiş kayrap,
Kömürçö candı ayabay,
Körsöñ balban Akcoltoy,
Ay, canıbar Kulunsur,

Tam akciğerin kıyısı diye,
Şah damarının ta kendisi diye,
Demir kanlı Bilgiç'i
Şimdi vuracağım an diye,
Gerinip çelikleşip,
Aziz gövdeyi toparlayıp,
Bedendeki kuvvet güç
İki ele toplanıp,
Yiğidin canı dinlense diye,
Her zamandan bir zaman,
Kavga çıkaran Beecin'in
Toplu canı dinlense diye,
Zulüm salan düşmanın
Beli böylece kırılsa diye,
Ala-Too'lu Kırgız'ın
Bütün canı dinlense diye,
Düşündüğü yerinde olup,
Er gayreti pek olup,
Göz dönüp diş bileyip,
Kor gibi canı esirgemeden,
Görsen pehlivan Akcoltoy'u,
Ay, canım hayvan Kulunsur,

Ayban da bolso canıbar
Amız oylop dırkırap,
Basıp ötkön kara cer
Kemer bolup bırkırap,
Sürdügö tiyse tuyagı
Kemegedey oyulup,
Arış kerip çoyulup,
Anık tulpar soyulgur,
Murununan buu çıgıp,
Koltugunan suu çıgıp,
Cal-kuyrugu birindep,
Candap çurkap ötöördö,
Eñ ölçölüü Akcoltoy
Ebegeysiz er da oşol,
Artık ıkçıl döö da oşol.
Kulaar cerge tuştadı,
Çoñ kerikten Çoñbilgiç,
Kulap kete taştadı.

Hayvan da olsa can dostu,
Onuru düşünüp fırlayıp,
Basıp geçtiği kara yer
Oyuk olup parçalanıp,
Toynağı tümseğe değse
Ocak çukuru gibi oyulup,
Adım gerip uzanıp,
Gerçek küheylan kesilesi,
Burnundan buğu çıkıp,
Koltuğundan su çıkıp,
Yele kuyruğu tel tel,
Yandan koşup geçecekken,
En ölçülü Akcoltoy,
Görülmedik er de odur,
Üstün çevik dev de odur.
Düşeceği yeri denk getirdi,
Koca Kerik'ten Çoñbilgiç
Devrilip düşüverdi.

Eerinen art ketip,
Üzöñgüdön but ketip,
Tizgin talıp kolunan,
Tuulga ketip conunan,
Eki közü caynadı.
Kup amalı çın ketip,
Kuyuşkanın karmadı.
Balbandarın bakırıp,
Karasaat buruttu
Kaptap ket dep çakırdı.
Kaptabasañ balbandar,
Köödönümdö arman bar.
Astımdagı çoñ Kerik
Urgaaçı kaçır kulunu
Aybanattın duldulu,
Kanı kaldı bir kaşık,
Üstündögü Bilgiçtin,
Eti kaldı kök caşık.
Caynatmak boldu közümdü,
Eñkeytmek boldu özümdü.

Eyerinden geri kayıp,
Üzengiden ayağı çıkıp,
Dizgin elinden gevşeyip,
Tolgası sırtından uçup,
İki gözü fal taşı oldu.
Olanca hilesi gerçekten gidip,
Kuskununa yapıştı.
Pehlivanlarına bağırıp,
Uğursuz Burut'u
Basıp geçin diye çağırdı:
«Basıp geçmezseniz pehlivanlar,
Göğsümde hasret kalır.
Altımdaki koca Kerik,
Dişi katırın yavrusu,
Hayvanatın düldülü,
Kanı kaldı bir kaşık,
Üstündeki Bilgiç'in
Eti kaldı mosmor pelte.
Gözümü belertecek oldu,
Beni yere eğecek oldu.

Denem küyüp, çok bolup,
Kabırgam kıyrap çaçırap,
Er kubatım cok bolup,
Eerimden acırap,
Es alalbay turamın.
Kan cutarım kayda – dep,
Kaçan tier paydañ – dep,
Keñ dünüyö tar bolup,
Tirüügö azık şilekey,
Bir cutuuga zar bolup,
Çama çarçap, al ketip,
Çark tügönüp kan ketip,
Ayla tappay turamın.
Kaçpay ayza salgıla,
Kızıtalak Coltoydu
Tordop baylap algıla.
Kanının baarın cutkula,
Tozultup tonun tıtkıla,
Tört cakka sanın kergile,
Cazasın kolgo bergile.

Bedenim yanıp kor olup,
Kaburgam kırılıp saçılıp,
Er kuvvetim yok olup,
Eyerimden ayrılıp,
Kendime gelemez hâldeyim.
Kan içeceğim gün hani diye,
Ne zaman değer faydanız diye,
Geniş dünya dar olup,
Diriye azık tükürük,
Bir yutuma muhtaç olup,
Güç tükenip derman gidip,
Takat bitip kan gidip,
Çare bulamaz hâldeyim.
Kaçmadan mızrak salın,
Kahrolası Coltoy'u
Ağa sarıp bağlayın.
Kanının hepsini yutun,
Kaftanını lime lime yolun,
Dört yana bacağını gerin,
Cezasını ele verin.

Cañgız tacaal Coltoygo
Atıştı arbın salgıla,
Uluguñar Bilgiçti
Kabılgan müşkül tozokton
Acıratıp kalgıla!
Kürküröp Bilgiç munu aytıp,
Cazada turgan balbanga
«Cabıl!» – dep sözün kıldı ele.
Kanınan kabar kelgen soñ,
Katuu müşkül iş tartkan
Bilgiç erdi körgön soñ,
Cabılbay balban tınabı,
Al carlıgın ukkan soñ,
Baatır eken tokson tört
Can cabılbay tınarbı.
Too cogolup tüz çıkkan,
Keñ-Künös degen kerüü oşol,
Keriştin cayı uşunday,

Yalnız azgın Coltoy'a
Atışı bolca salın,
Ulunuz Bilgiç'i
Düştüğü çetin cehennemden
Kurtarıp alın!»
Gürleyip Bilgiç bunu söyleyip,
Hazırda bekleyen pehlivana
«Saldırın!» diye sözünü etmişti.
Hanından haber gelince,
Ağır sıkıntı çekmiş
Bilgiç eri görünce,
Saldırmadan pehlivan durur mu,
O fermanı işitince,
Bahadırmış doksan dört,
Can saldırmadan durur mu.
Dağ yitip düz çıkan,
Keñ-Künös denen yamaç odur,
Çekişmenin hâli böyledir,

	Keñgiretip Coltoydu	*Sersemletip Coltoy'u*
	Ortogo algan cer oşol.	*Ortaya aldıkları yer odur.*
	Buyruk algan balbandar,	*Buyruk alan pehlivanlar,*
	Cadaalduu cañcal salgandar,	*Azgın kavga salanlar,*
	Çımın canın ırgıtıp,	*Sinek canını fırlatıp,*
	Çın cabıldı balbandar.	*Gerçekten saldırdı pehlivanlar.*
	Kıcı-kıyma çoñ dümök	*Karmakarışık koca hengâme*
86970	Körüp balban baştadı.	*Görüp pehlivan başlattı.*
	Too buzulup, taş küyüp	*Dağ bozulup, taş yanıp,*
	Balbandar soguş baştadı.	*Pehlivanlar savaş başlattı.*
	Cañgız Coltoy erenge,	*Yalnız Coltoy erene*
	Cadaal töktü berenge,	*Azgınlık döktüler yiğide,*
	Ayza urganı ayza urup,	*Mızrak vuran mızrak vurup,*
	Mañday-teskey turuşup,	*Karşı karşıya durup,*
	Mıltık atıp, caa tartıp,	*Tüfek atıp, yay çekip,*
	Bılçıldaşıp uruşup,	*Ete kemiğe vuruşup,*
	Aygaydı arbın saldı emi,	*Haykırışı bolca saldı şimdi,*
86980	Aldırpak bolgon Bilgiçti,	*Bitkin düşen Bilgiç'i*
	Akcoltoydun kolunan	*Akcoltoy'un elinden*
	Acıratıp aldı emi.	*Kurtarıp aldı şimdi.*
	Kuday artın berbese,	*Tanrı sonunu hayretmezse,*
	Dümök mınday bolobu.	*Hengâme böyle olur mu.*
	Tokson tört can bir candın	*Doksan dört can bir canın*
	Sabasa tarpın koyobu.	*Dövse leşini bırakır mı.*
	Camgır kılıp caa tartıp,	*Yağmur gibi yay çekip,*
	Möndür kılıp ok atıp,	*Dolu gibi ok atıp,*
	Ayza sunup, balta urup,	*Mızrak uzatıp, balta vurup,*
86990	Abıdan müşkül çır salıp,	*İyice çetin kavga salıp,*
	Kenebes Coltoy abama	*Aldırmaz Coltoy ağama*
	Kezeti cok kol salıp,	*Sırasız saldırıya geçip,*
	Köz munarıp tañılıp,	*Göz buğulanıp bağlanıp,*
	Körsöñ müşkül uşul iş,	*Görsen çetin iştir bu iş,*
	Kökcal kıtay cabılıp,	*Azılı Kıtay çullanıp,*
	Astındagı Kulunsur,	*Altındaki Kulunsur,*
	Ay canıbar çın buudan,	*Ay canım gerçek küheylan,*
	Ayban da bolso canıbar	*Hayvan da olsa can dostu,*
	Abañızga çın tuugan,	*Ağanıza öz kardeş,*
87000	Bettep ayza sunganda	*Yüzden mızrak uzatınca*

Beles menen cılt koyup,
Camgır kılıp caa tartsa,
Iyri-muyru kılt koyup,
Akcoltoy abañ uruştu,
Kim körgön mınday cumuştu.
Dene kıyrap nes bolup,
Balaaluu müşkül çoñ cañcal
Akcoltoygo kez bolup,
Kandın baarı cutulup,
Tondun baarı tıtılıp,
Temir arkan, torçondor
Cabıla torun salaarda,
Belgilüü tulpar Kulunsur
Ala kaçıp Coltoydu
Keñirsigen keñ çapkı
Tulpar kaydan ayanıp,
Öödösündö taş moynok,
Cañgız attın colu eken.
Coltoy abañ tayanıp,
Kurçoosuna tutulup,
Döbögö çıgıp kutulup,
Ayza sunup boogalap,
Amanat candı soogalap,
Çımınday candan tüñülüp

Sırt aşıp sıyrılıp,
Yağmur gibi yay çekilse
Eğri büğrü kıvrılıp,
Akcoltoy ağan vuruştu,
Kim görmüş böyle işi.
Beden kırılıp donakalıp,
Belalı çetin koca kavga
Akcoltoy'a rast geldi,
Kanın hepsi yutulup,
Kaftanın hepsi yırtılıp,
Demir urgan, ağlarla
Topluca ağını salacakken,
Ünlü küheylan Kulunsur
Alıp kaçırdı Coltoy'u,
Uçsuz bucaksız geniş düzlük,
Küheylan hiç sakınır mı,
Yokuşunda taşlı boğaz,
Tek atın yoluymuş.
Coltoy ağan dayanıp,
Kuşatmaya tutulup,
Tepeye çıkıp kurtulup,
Mızrak uzatıp önleyip,
Emanet cana aman dileyip,
Sinek kadar candan umut kesip,

Tüñülüp ketken sebebi,
Kayrat berçü eki kol
Kıymıldabay şal bolup,
Tirüügö cetek kayran baş
Kızıl çelek kan bolup,
Dene boydun baarısı
Kıymıldabay dal bolup,
Ak kalpak kırgız kayran curt
Körüügö Coltoy zar bolup,
Kaz aylanbas zoosu cok,
Karaan kılgan toosu cok.
Bet aluuçu beli cok,
Amal ketip turganda
Karaanı Seytek eri cok,

Umut kesişinin sebebi:
Güç veren iki kol
Kımıldamayıp felç olup,
Diriliğe kılavuz aziz baş
Kıpkızıl kan revan olup,
Beden boyun hepsi
Kımıldamayıp donup,
Ak kalpak Kırgız aziz yurt,
Görmeye Coltoy hasret olup,
Kaz dolanmaz kayası yok,
Sığınacak dağı yok,
Yönelecek geçidi yok,
Çare gidip dururken,
Karaltısı Seytek eri yok:

«Cortkon kıtay soyobu?
Kaptalım kacır oyobu?
Amızga balban Akcoltoy
Ata, Kuday buyrugu,
Kapırdan ölüm bolobu?
Kayrılgıs col köröbü?
Aalamdan kımbat altın can
Tutangırdan ölöbü?» –
Barmak tiştep, baş çaykap,
Baarı şumduk kepti aytıp,
«Attiñ, arman kanteyin,
Ay, calgızdık!» – dep aytıp,
«Cortuulçuga kezigip
Condo acalım cetebi?
Colu bolgon bu kıtay,
Conokko caylap ketebi?
Akıldan tanıp kansırap,
Ayla takır ketken soñ
Tuugan cok» – dep alsırap,
Coltoy mintip turganda,
Baatırdın uulu er Seytek
Kulansur oozun buralbay,
«Kuday, saktay körgün ey,
Kubançım Coltoy kayda? – dep,
Kurusun kökcal turalbay,
Artık altın ton kiyip,

«Akıncı Kıtay boğazlar mı?
Böğrümü akbaba oyar mı?
Onur uğruna pehlivan Akcoltoy,
Ah, Tanrı buyruğu,
Kâfirden ölüm olur mu?
Dönülmez yolu görür mü?
Âlemden kıymetli altın can
Tutuşasıcadan ölür mü?» –
Parmak ısırıp, baş sallayıp,
Hep dehşet sözü söyleyip,
«Ah, hasret, ne edeyim,
Ay, yalnızlık!» deyip söyleyip,
«Akıncıya rastlayıp
Sırtlarda ecelim yeter mi?
Yolu açık bu Kıtay
Konakta işimi bitirip gider mi?
Akıldan yitip kan kaybedip,
Çare büsbütün gidince
Kardeş yok» deyip güçsüzleşip,
Coltoy böyle dururken,
Bahadırın oğlu er Seytek,
Kulansur'un ağzı çevrilemeden,
«Tanrı, koruyuver ey,
Sevincim Coltoy nerede? diye,
Kurusun, yaman kurt duramadan,
Üstün altın kaftan giyip,

Suuday supsur at minip,
Kündöp-tündöp col cürüp,
At arıtıp cer çalıp,
Kaarın tögüp ayza alıp,
Oçogorun oñtoylop,
Aşuu körüp, cer çardap
At boroyun sıdırıp,
Akcoltoy, Bilgiç eki döö
Kuuşkan izin kıdırıp,
Küñgürönüp, küülönüp,
Aç arstan türlönüp,
Aybatı aşıp cindenip,

Su gibi kurşuni ata binip,
Gece gündüz yol yürüyüp,
At yorup yer tarayıp,
Kahrını döküp mızrak alıp,
Oçogor tüfeğini doğrultup,
Geçit görüp, yer gözleyip,
Atın tozunu savurup,
Akcoltoy, Bilgiç iki dev
Kovalaştıkları izi dolaşıp,
Homurdanıp coşup,
Aç arslan kesilip,
Heybeti aşıp çılgınlaşıp,

Kakanga çeyin baruuga
Ölüübü ce tirüübü,
Coltoydon kabar aluuga:
Kubalaşkan kup coldu
Kurguru bettep bolcodu,
«Tiktegenim Akcoltoy
Ölbösö, tirüü bolso – dep,
Arkama tañuu çır kılıp
Bir atakka konsom – dep,
Erge ılayık eñ baatır,
Ebegeysiz tuygunuñ
Cetik ele, er ele,
Erdik cayı eñ mıktı,
Can ayabay ketken beym,
Kabara kuup Bilgiçti
Karasaat Akcoltoy
Kakanga çeyin ketken beym.
Karaanga tuugan er ele,
Kaygısı cok neme ele,
Beri, kayran curttun çebi ele.
Oñdon-soldon coo çıksa,
On kurçagan doo çıksa,
Karçalışkan kerüüdö,
Kan tögülgön cerinde,
Karaanı tiyçü neme ele.
Can kılıp Aldam caratsañ,
Coltoydu Kuday saktay kör!
Coltoy taalay közü ele,

Kakan'a kadar varmaya,
Ölü müdür, diri midir,
Coltoy'dan haber almaya:
Kovalaştıkları tam yolu
Zavallı yönelip kestirdi,
«Gözlediğim Akcoltoy
Ölmediyse, diriyse diye,
Sırtıma dayanak kılıp
Bir üne konsam diye,
Ere lâyık en bahadır,
Eşsiz doğan kuşun
Yetkindi, erdi,
Yiğitlik hâli en yaman,
Can esirgemeden gitti galiba,
Kabararak Bilgiç'i kovalayıp,
Gözü kara Akcoltoy
Kakan'a kadar gitti galiba.
Kara günde kardeş erdi,
Kaygısı olmayan biriydi,
Hem de aziz yurdun kalesiydi.
Sağdan soldan düşman çıksa,
On yandan kuşatan dava çıksa,
Boğuşulan yamaçta,
Kan dökülen yerinde
Gölgesi imdada yeten biriydi.
Can edip Allah'ım yarattınsa,
Coltoy'u Tanrım koruyuver!
Coltoy talihin gözüydü,

Çın muraanın özü ele,
Irıskının tübü ele,
Kaygırbagan er ele,
Kara kökcal biri ele,
Coltoydu Kuday saktay kör!
Amanında körbösöm,
Karaan bolup berbesem,
Semetey erdin camanı –
Beli boş, Seytek beçel – dep,
Çamaasızım bilet ko,

Gerçek mirasın ta özüydü,
Rızkın, kısmetin köküydü,
Kaygı bilmez bir erdi,
Gök yeleli kurtlardan biriydi,
Coltoy'u Tanrım koruyagör!
Sağlığında göremezsem onu,
Arka olup dayanmazsam,
Semetey yiğidin kötü oğlu –
Beli gevşek, Seytek âciz – deyip,
Güçsüzlüğümü bilir elbet,

Karaan cok kapırga
Karmap meni berdiñ – dep,
Ölümün mildet kılat ko.
Karaan bolboy, bel bolboy,
Seytekti Kuday urat ko!» –
Dep, oşentip, şer neme,
Keyip-kepçip er neme,
Astındagı Kulansur,
Bargan sayın köz cetpey,
Kulanday kulak capırıp,
Kuyunday cerdi sapırıp,
Kara bolot oozduk
Kömököygö kakkılap,
Tal cibektey kuyrugun
Taamay çurkap canıbar,
Booruna çapkılap,
Ayzaday içke körünüp,
Üstü buygat kara cer,
Arkırap uçup canıbar,
Algan eken bölünüp.
Kökülün kökkö zırgıtıp,
Tuyaktı tapka mılgıtıp,
Turbay çurkap zırgıtıp,
Colum üydöy dañkandı
Asmandata ırgıtıp,
Karçıt eti bölünüp,
Berizat bergen tulpardın
Belgilüü sını körünüp,
Kara cerdin talaasın
Dañkañdata bastırıp,

Arkasız kalıp kâfire
Tutup beni teslim ettin – deyip,
Ölümünü boynuma borç sayar elbet.
Arka olmadan, destek olmadan,
Seytek'i Tanrı çarpar elbet!» –
Deyip, böylece, o aslan yürekli,
Yanıp yakılıp o er kişi,
Altındaki Kulansur,
Gittikçe göz erişmez olup,
Kulan gibi kulak yatırıp,
Kasırga gibi yeri savurup,
Kara çelik gemini
Damağına vurup çiğneyip,
İpek teli gibi kuyruğunu
Dosdoğru koşup o hayvan,
Böğrüne çırpa çırpa,
Mızrak gibi ince görünüp,
Üstü engebeli kara yer,
Gürleyip uçarak o hayvan,
Yol almış öne geçerek.
Perçemini göğe savurup,
Toynağını ahenkle sektirip,
Durmadan koşup fırlayıp,
Küçük çadır kadar kesekleri
Göklere doğru fırlatıp,
Omuz etleri seğirip,
Peri kızının verdiği küheylanın
Bilinen soylu hâli görünüp,
Kara yerin bozkırını
Güm güm ettirip aşarak,

Atası kökcal kayran er,
Ay-aalamdı şaştırıp,
Kubalaşkan eki döö
Sarı izine çöp salıp,
Sargara kuup alıptır.
Kuu izine çöp salıp,
Kubara kuup alıptır.
Too cogolup, tüz bolup,

Babası bozkurt, yaman er,
Ay'ı, âlemi şaşırtıp,
Kovalaşan iki devi
Sıcak izine ot koyup,
Sarara sarara kovalamış.
Soğuk izine ot koyup,
Solara solara kovalamış.
Dağ yitip, düz olup,

Tozogu mınça iş bolup,
Teektin kırın cölönüp,
Tegiz cerde bütün cok,
Çoñ batkakka bölönüp,
Arday oozu açılıp,
Kan aralaş ak köbük
Opsuz balban Seytektin
Omuroodo çaçılıp,
Adır-küdür bel bolup,
Ayanbastan col cürüp,
Kulansur köönün basıptır,
At kubatın açıptır.
Kaardı katuu baştaptır,
Kıraan candı kımbat er
Kılga baylap taştaptır.
Kıyındap kapa Coltoygo:
«Asıldı kaydan tabam – dep,
Asıl Coltoy cogolso,
Kazat baştap Kakandı
Kança cılga çabam – dep,
Karagay ayza boolaşıp,
Kança cılga coolaşıp,
Özöndö kan agızıp,
Amanat candan keçpesem,
Seytek bolboy ölörmün,
Tuulbay tuna çögörmün.
Kakanga çeyin col cürüp,
Kaardanıp tartarmın.
Ölüp kalsa ölügün
Cüktöp alıp kaytarmın.
Aman bolso Coltoydun
Amandıgın körörmün,

Asıl Coltoy er üçün
Amanat candı berermin!
Kapa bolup kamsıgıp,
Kaarınan ot küyüp,
Tutulup kün buzulup,
Turbay Seytek kısılıp,

Çilesi bunca iş olup,
Teek'in yamacına dayanıp,
Düz yerde sağlam yer yok,
Büyük bataklığa gömülüp,
Kocaman ağzı açılıp,
Kana karışmış ak köpük,
İri pehlivan Seytek'in
Atının göğsüne saçılıp,
Engebeli, inişli bel olup,
Esirgemeden yol yürüyüp,
Kulansur coşkusunu almış,
At gücünü ortaya koymuş.
Öfkeyi şiddetle kuşanmış,
Aziz canını o değerli er
Kıl ucuna bağlayıvermiş.
Coltoy için derin kaygıyla:
«Asil eri nerede bulurum – deyip,
Asil Coltoy yiterse eğer,
Gazaya çıkıp Kakan'ı
Nice yıllar vururum – deyip,
Çamdan mızrağı kuşanıp,
Nice yıllar düşman olup,
Vadide kan akıtıp,
Emanet candan geçmezsem,
Seytek olmadan öleyim,
Doğmamışa dönüp batayım.
Kakan'a kadar yol yürüyüp,
Öfkeyle çekip giderim.
Ölmüşse eğer, ölüsünü
Yükleyip geri dönerim.
Sağ ise eğer Coltoy'un
Esenliğini görürüm,

Asil Coltoy er uğruna
Emanet canı veririm!
Kederlenip kaygıya batıp,
Öfkesinden ateş yanıp,
Güneş tutulup bozulup,
Durmadan Seytek daralıp,

Cay-cabdıgın caylanıp,
Adır, bıtkıl döbönü
Altımış colu aylanıp,
Astı cagı Eçki-Ölbös
Ilenin başı Üç-Aral,
Üç bölüngön özöndün
Çetin keçip aldı ele.
Kün tüş ubak bolgondo
Oroyup çoku körünöt,
Çoku boyu tunarık,
Cer carılıp, suu kulap,
Cer buzulgan nemedey,
Tegeregi munarık,
Kördü Seytek çunayıp.
Cazayıl ünü dırkırap,
Oçogor ogu çırkırap,
Doolbastar küpüldöp,
Aldı uraan bakırık,
Bakırıktı baykasa,
Basıp duşman kelgensip,
Emi kakandap uraan çakırıp,
Tokson döösü caynaptır.
Arkanı cok, cibi cok,
Kaptap barar colu cok,
Irgıtıp salgan toru cok,
Artık aygay salıptır.
Al Akcoltoy abañdı
Cipsiz baylap alıptır,
Körünöö şorgo malıptır,
Köz cetkis çırga salıptır.
Ketse tartpas çın coldu
Körmök bolgon kezi eken.
Ölüm çirkin cakındap
Kelmek bolgon kezi eken.

Silah pusatını kuşanıp,
Engebeli, sarp tepeyi
Altmış kez dolanıp,
Aşağı yanı Eçki-Ölbös,
İle'nin başı Üç-Aral,
Üçe bölünmüş ırmağın
Kıyısından geçiverdi.
Gün öğleye vardığında
Heybetle bir doruk görünür,
Doruk boyunca pus var,
Yer yarılıp, su çağlayıp,
Yer bozulmuş gibiydi sanki,
Çevresi duman içinde,
Gördü Seytek dikkat kesilip.
Cazayıl topunun sesi gümleyip,
Oçogor'un oku çığlayıp,
Savaş davulları gümbürdeyip,
Önde savaş narası, haykırış,
Haykırışa kulak verse,
Düşman baskına gelmişçesine,
Şimdi kakanlayıp nara atıp,
Doksan devi kaynaşmıştı.
Urganı yok, ipi yok,
Sarıp varacak yolu yok,
Fırlatıp atılmış ağı yok,
Aşırı bir çığlık koparmışlar.
O Akcoltoy ağanı
İpsiz bağlayıvermişler,
Göz göre çileye batırmışlar,
Göz ermez belaya salmışlar.
Gidenin dönmediği gerçek yolu
Görecek olduğu andı bu.
Ölüm denen o zalim yaklaşıp
Gelecek olduğu andı bu.

Amal ketip Akcoltoy
Ayla ketip turuptur,
Karalduu cay tabalbay
Kayran abam kuruptur.

Çaresi tükenip Akcoltoy
Kolu bağlı kalakalmış,
Sığınacak yer bulamayıp
Zavallı ağam perişandı.

Kulansur at torgoydoy,
Kurgan abam ırgayday,
Süldörü bar darman cok,
Uşunday eken düynö bok.
Kabılgan kapır oguna
Kezikken eken abakem
Kadimki tozok çoguna.
Kabılgan eken kayran er
Kaarduunun koluna.
Çalıngan eken kıraan er
Duşmandın çıkkıs toruna,
Töbösü ıldıy tüşkön beym,
Kaynagan kıtay oruna.
Munu körüp er Seytek,
Kabılsa acal ölöyün,
Ölümdön Kuday kün berse,
Kaarı katuu kolçongo,
Kabılgan müşkül torçongo
Küç körgözgön erenge,
Köptük kılgan bul elge,
Bir cañcaldı salayın,
Ayza imerip top buzup,
Kün tügönsö okko uçup,
Caratkandın buyrugu
Töbögö tüşsö köröyün.
Babadan kalgan abama,
Baanayı toodoy karaanga,
Coldoş bolup bereyin»,
Dep, oşentip er Seytek
Aykırıgı baş carıp,
Bakırıgı taş carıp,
Kirpik küygön çok bolup,
Acıdaar sınduu oktolup,
Kırk çilten, kıdır Iliyas
Kıykırık salıp uraandap,
Kır-kırınan burkurap,

Kaçır, Seytek, kaçır – dep
Koldon algan pirleri

Kulansur at toygar kuşu gibi,
Zavallı ağam kuru dal gibi,
Sureti var, dermanı yok,
Böyleymiş işte şu değersiz dünya.
Kâfirin okuna yakalanıp
Rast gelmiş meğer ağacığım
Cehennemin koruna sanki.
Yakalanmış meğer yaman er
Gazaplının eline.
Düşmüş meğer şahin er
Düşmanın çıkılmaz tuzağına,
Tepesi üstü düşmüş besbelli,
Kaynayan Kıtay çukuruna.
Bunu görünce er Seytek:
Ecel gelirse öleyim,
Ölümden Tanrı gün verirse,
Gazabı katı şu orduya,
Karşıma çıkan çetin tuzağa,
Güç gösteren yiğidine,
Çokluğuna güvenen bu ele,
Bir kıyamet koparayım,
Mızrak çevirip saf bozup,
Günüm bittiyse okla uçup,
Yaradan'ın buyruğu
Tepeme inerse göreyim.
Atadan kalan ağama,
Heybeti dağ gibi karaltıya,
Yoldaş olup destek vereyim,
Deyip, böylece er Seytek,
Narası baş yarıp,
Haykırışı taş yarıp,
Kirpiği yanan kor olup,
Ejderha misali atılıp,
Kırk çilten, Hızır İlyas
Çığlık atıp nara vurup,
Sırt sırttan boşanıp gelip,

Saldır, Seytek, saldır – deyip
Elinden tutan pirleri

Can-canınan çurkurap,
Katar ayza sunuptur.
Kayıptan coldoş tabılıp,
Kayran şerdin uuluna
Karaandap kızmat kılıptır.
Aldı menen arstan
Azır cara tartçuday,
Aybattanıp oynoktop,
Çiltendin biröö sur colbors
Astı menen soyloktop,
Karuusu mıktı kabılan
Kara çaar törö bar,
Miñ adamdık sürü bar.
Kaptalında çamınıp
Karasaat Seytekti
Içkereek karmap tötölöp,
Temirden kalkan ton kiygen
Cana biröö cetelep,
Işti kılsañ mınday kıl,
Duşmandı kırsañ mınday kır.
Astında biröö küülönüp,
Al duşmandı karma – dep,
Tuş-tuş cagı duu-duu,
Koldogonu süylönüp,
Üstündögü baatırdın
Tolkup ketken cerine
Too turuştuk bergisiz,
Kıcırın töksö bir cerge
Kıtay çarkı kelgisiz.
Uzun köödön, keñ dalı,
Ustukanduu kayran şer,
Bet algan coonu buy kılgan
Berendin uulu kayran er,
Çıtırman tokoy çoñ çınar
Çoguu basıp col salıp,
Kamıngan coo tokson tört,
Columduusu Çoñbilgiç
Çoñbilgiçke kol salıp

Dört bir yanından seğirtip,
Sıra sıra mızrak uzatmışlar.
Gaipten yoldaş bulunup,
Yaman aslanın oğluna
Gölge olup hizmet etmişler.
En önde bir aslan,
Şimdi parçalayacakmış gibi,
Heybetlenip oynaşarak,
Çiltenlerden biri boz kaplan,
Önü sıra süzülerek,
Bileği güçlü bir pars,
Kara benekli bir bey var,
Bin adamlık heybeti var.
Yanı başında atılıp
Kara yağız Seytek'i
İçten kavrayıp doğrultup,
Demirden kalkan zırh giymiş
Bir başkası da yedeğe alıp,
İş yaparsan böyle yap,
Düşman kırarsan böyle kır.
Önünde biri hamle edip,
O düşmanı yakala – deyip,
Dört bir yanı uğultu,
Koruyucuları söylenip,
Sırtındaki bahadırın
Coşup taştığı yerde
Dağ bile karşı duramaz,
Hıncını bir yere dökse
Kıtay'ın gücü yetmez ona.
Uzun gövdeli, geniş omuzlu,
İri kemikli yaman aslan,
Karşısına aldığını ezen
Yiğidin oğlu yaman er,
Sık ormanda ulu çınar,
Hep birden basıp yol açıp,
Hazırlanan düşman doksan dört,
En uğurluları Çoñbilgiç,
Çoñbilgiç'e el atıp,

Tokson törtün şaştırıp,
Al askar toodoy sur attı.
Alçaktata bastırıp,
Döñköñdötö celdirip,
Kulansur toodoy körünüp,
Kazat kılgan balbanga
Kayranıñ kirdi cañcalga.
Kulansur sanga bir salıp,
Akcoltoylop ün salıp,
Sunulgan ayza, küygön çok
Cadaal kaynap, can küyüp,
Candı kılça körgön cok,
Er amızdan ölböybü,
Alda Taala cazganın
Amanat kuu can körböybü.
Kaalap koyso bu candı
Kaçan da bolso berbeybi.
Kaalaganda bu başka
Kadır tün öñdüü tün kayda?
Kaalap kelgen kapırga,
Kastarın tikken baatırga,
Kagış kılıp köröyün.
Er duşmanga körünsün,
Kindik kesken cer üçün,
Aşkere azık el üçün,
Erendin kanı tögülsün.
Telegeyden teñ cakşı,
Er duşmandan ölgönü,
Artıkçası eñ cakşı.
Kalıñ eldin düynösün
Olco kılıp çaçtırıp,
Kindik kesip, kir cuugan,
Duşmanga cerdi bastırıp.
Amız ketip bel sınıp,
El talalıp ketkiçe,
Kuturganın köröyün.
Kurgan Coltoy abama
Baraan kılgan karaanga,
Körgönümdö köönüm şok,

Doksan dördünü şaşırtıp,
O yüce dağ gibi boz atı
Salına salına yürütüp,
Sarsa sarsa koşturup,
Kulansur dağ gibi görünüp,
Gazaya duran pehlivana
Yaman yiğidin girdi savaşa.
Kulansur'un sağrısına bir vurup,
Akcoltoy diye ün salıp,
Uzanmış mızrak, yanan kor,
Zulüm kaynayıp, can yanıp,
Canı kıl kadar görmedi,
Er, namus uğruna ölmez mi,
Allah Teala'nın yazdığını
Emanet kuru can görmez mi?
Dilerse eğer, bu canı
Er geç bir gün vermez mi?
İstenince şu başa
Kadir gecesi gibi gece nerde?
Kasıtla gelen kâfire,
Kinini dikmiş bahadıra,
Çarpışıp bir göreyim.
Er, düşmana görünsün,
Göbeği kesilen yer uğruna,
Besleyip büyüten el uğruna,
Yiğidin kanı dökülsün.
Dünyanın tümünden daha iyi,
Erin düşman elinde ölmesi,
Hepsinden üstün, en iyisi.
Kalabalık halkın varını
Yağma edip saçtırıp,
Göbeği kesilen, kiri yunan
Yurdu düşmana çiğnetip,
Namus gidip bel kırılıp,
El yağmalanıp gidene dek,
Kudurmuşluğunu göreyim.
Zavallı Coltoy ağama,
Karaltı olan o yüce gölgeye,
Gördüğümde gönlüm şen,

Karaanın körsö köñül tok,	*Karaltısını görse gönül tok,*
Tokson törttün kordugun	*Doksan dördün zulmünü*
Ay-dalaadan köröyün.	*Issız bozkırda göreyim.*
Alda buyrup col berse,	*Allah buyurup yol verirse,*
Azaptı tartkan abama,	*Azap çeken ağama,*
Barımdı bilgen babama,	*Değerimi bilen atama,*
87350 Karaan bolup bereyin.	*Arka olup destek vereyim.*
Ilgerkinin kebi bar,	*Eskilerin sözü var:*
Som temirge balka bar,	*Som demire balyoz var,*
Somsuyganga Kuday bar,	*Kasılıp böbürlenene Tanrı var,*
Közü barga çöp bolor,	*Gözü olana çöp bile görünür,*
Zordukçunu cer soror.	*Zorbayı yer yutar.*
Erkin catkan elimdi,	*Özgür yatan elime,*
Erikpey tiyip cılkımdı,	*Bıkmadan dokunup yılkıma,*
Enesi talak kızıtalak,	*Anası talak olası, kahrolası,*
Umaçtay açıp uykumdu,	*Uykumu darmadağın edip,*
87360 Adırga çaçıp mülkümdü,	*Kırlara saçıp malımı,*
Enteñdetip elimdi,	*Halkımı sersem edip,*
Sargartkan eken kuu kıtay	*Sarartıp soldurmuş sinsi Kıtay*
Abam Coltoy kölümdü».	*Ağam Coltoy'u, gölümü».*
Aykırıgı baş carıp,	*Narası baş yarıp,*
Arkı betin karasa	*Karşı yamaca baksa,*
Akcoltoydun közünö	*Akcoltoy'un gözüne*
Karaanı Seytek köründü.	*Seytek'in karaltısı göründü.*
Er Seytekti körgöndö	*Er Seytek'i gördüğünde*
Kanı kaynap bölünüp,	*Kanı kaynayıp coşup,*
87370 Karaldı közgö körünüp,	*Göz bebeği görünüp gözüne,*
Kubat kirip, tiş çaynap,	*Güç gelip, diş gıcırdatıp,*
Kurgur mintip turuptur:	*Zavallı şöyle deyip durdu:*
«Karaanım keldi meyliçi,	*«Karaltım geldi, varsın olsun,*
Aybatı küçtüü baatırdan	*Heybeti güçlü bahadırım varken*
Azır ölsöm köönümçü.	*Şimdi ölsem de gam yemem.*
Berenim közgö köründü,	*Yiğidim göründü gözüme,*
Azır ölsöm arman cok,	*Şimdi ölsem hasretim yok,*
Mende kenedey arman kalgan cok.	*Bende zerre kadar ukde kalmadı.*
Ölüp ketsem okustan,	*Ansızın ölüp gidersem,*
87380 Cazdım bolsom kokustan,	*Kazara yanılıp düşersem,*
Belimden karmap büktöörüm,	*Belimden kavrayıp kaldıranım,*

Meder tutup, bel kılıp,
Ala-Toogo cüktöörüm,
Aybanatka cegizbey,

Medet bilip, bel edindiğim,
Ala-Too'ya yükleyip götürenim,
Hayvanlara yedirmeden,

Kaarduunun kolunan
Coltoy öldü degizbey,
Şumduk müşkül oy kılbay,
Börügö böksöm culdurbay,
Aybanattın azuuluu,
Akırı candı kor kılbay.
Ketmendep cerdi oyor – dep,
Keldi Seytek, koyor» – dep,
Medet kılıp balaga,
Bek kutulup sanaadan,
Korkpoy kıtay balaadan
Köñül camdap, köödön tok,
Körünöö karaan keldi – dep,
Keterimde düynödön
Karaldımdı kördüm – dep,
Köñül camdap bel baylap,
Kökcaldı körüp Akcoltoy
Cañgız erdi san körüp,
Küyükkönü basılıp,
Ümüt kılıp kuu candan
Kapaluu cürök cazılıp,
Karap Coltoy turdu ele.
Karasa köödön bölüngön,
Çoñ dayrada köpürö
Curt korgondoy köründön.
Eren tuulgan tuygunuñ
Atasınan babası
Duşmandan tartpas kurguruñ,
Kiseni oñdop kurçanıp,
Tokson törtkö kol salıp,
Aldı duu-duu bakırık,
Badirektin erdigi
Babalap uraan çakırıp,
Uşu bolçu kazatta
Öz atam baatır koldo – dep,

Gazaplının elinden
Coltoy öldü dedirtmeden,
Uğursuz kara düşünceye salmadan,
Kurda böğrümü kaptırmadan,
Hayvanların azılı dişlisine,
Sonunda canı hor etmeden.
Çapayla yeri oyar – deyip,
Geldi Seytek, gömer – deyip,
Çocuktan medet umup,
Kaygıdan iyice kurtulup,
Kıtay belasından korkmadan,
Gönlü ferah, göğsü tok,
Göz göre karaltım geldi – deyip,
Dünyadan göçerken
Göz bebeğimi gördüm – deyip,
Gönlü yatışıp bel bağlayıp,
Bozkurdu görüp Akcoltoy,
Tek eri bin sayıp,
Yanıp kavrulması dinip,
Kuru cana umut bağlayıp,
Kederli yürek açılıp,
Bakıp Coltoy duruyordu.
Baksa, göğsüyle öne çıkmış,
Büyük ırmakta köprü misali,
Yurda kale gibi görünen.
Er doğmuş şahbazın,
Babasından, atasından beri
Düşmandan çekinmez o yamanın,
Kuşağını düzeltip kuşanıp,
Doksan dörde el atıp,
Önü uğultu, haykırış,
O gözü pekin yiğitliği,
Atalar adına nara atıp,
İşte bu gazada:
Öz atam bahadır, destek ol – deyip,

Arkı atam Manas arstan
Azırkı colum oñdo – dep,
Toodoy surça at menen,
Tolkugan altın ton menen
Kaarın tögüp sumsayıp,

Babadan kalgan boz kise
Barkırap belge kurçanıp,
Kalk biylegen törödöy
Balbandı körsö süyünüp,
Kız carı Bermet suluunu
Toydon körgön nemedey,
Kaalgaday kayran tiş
Bul oozunan körünüp,
Kol ıştıktay kök tütün
Uurtunan bölünüp
Eñkeyişten er sayıp,
Kezikken tokson törtünün,
Kıyındap çıkkan kıtaydan,
Biröö miñdik örtünön,
Kara tacaal özünön
Ekiden katar teñ sayıp,
Ilgerki ketken babadan,
Kaysı birin kem sayıp,
Kulansur atın oynotup,
Bettegenin soylotup,
Alışkanın koybogon,
Balbandardın kee biröö
Aş kaynatsa toybogon,
Alışsa candı koybogon.
Balbandıgı başkadan,
Kan aldında kaşkadan,
Zaarı küçtüü erenden,
Buruttu cep cutam – dep,
Ubadasın çıñ kılıp,
Ar cabdıgın tıñ kılıp,
Beecinden kelgen berenden
Sanasa on tört döö ölüp,
Kıtay colu kesilip,

Ulu atam Manas aslan,
Şimdiki yolumu düzelt – deyip,
Dağ gibi boz at ile,
Dalgalanan altın zırh ile,
Gazabını döküp kaşını çatıp,

Atadan kalma boz kuşağı
Şakırdatıp beline kuşanıp,
Halkı yöneten bir bey gibi,
Pehlivanı görse sevinip,
Nişanlısı güzel Bermet'i
Toyda görmüş gibi sanki,
Kapı kanadı gibi yaman dişleri
Ağzından görünüp,
Baca dumanı gibi gök duman
Avurdundan savrulup,
İnişte er mızraklayıp,
Karşılaşan doksan dördün,
Zorlu çıkmış Kıtay'ın,
Her biri bine bedel yangınından,
Kara zebani soylusundan
İkişer ikişer birden mızraklayıp,
Önden gelip geçen atalardan
Hangisinden eksik vurmuş ki,
Kulansur atını oynatıp,
Karşısına çıkanı yere serip,
Tutuştuğunu sağ komayan,
Pehlivanların kimileri
Aş kaynasa doymayan,
Tutuşunca can bırakmayan.
Pehlivanlığı başkalardan üstün,
Han önünde seçkinlerden,
Zehri güçlü erlerden,
Burut'u yer yutarım – deyip,
Vaadini pekiştirip,
Her pusatını sağlam edip,
Beecin'den gelen yiğitlerden
Sayılsa on dört dev ölüp,
Kıtay'ın yolu kesilip,

Soguş mintip turganda
Aykırınıp Çoñbilgiç
Kürküröp, oop küülönüp,
Kün-Cañcuñdun uulu eken,
Küpü balban deer eken,
Küröşköndö küçtüü eken,
Alış kılgan adamdın

Savaş böyle sürerken
Naralanıp Çoñbilgiç,
Kükreyip, yalpalanıp hamle edip,
Kün-Cañcuñ'un oğluymuş,
Küpü pehlivan derlermiş ona,
Güreşince pek güçlüymüş,
Tutuştuğu adamın

Burap moynun üzçü eken,
Toonu kelse tomkorgon,
Kabılgandı omkorgon,
Kaçsa adam ketpegen,
Acalduunu bettegen,
Balbandıgı maktalgan
Ay-Cañcuñdun uulu – dep,
Kandın altın tagına
Beecinden beren uşu – dep,
Dañzasına kattalgan.
Kırk uruunun zoru – dep,
Kez boluşar duşmandın
Takır kaynayt şoru – dep,
Baatırdıgın bilüüçü,
Beecindegi közü açık,
Sınçısı sınap cürüüçü,
Murunu toonun señirdey,
Acıdaarday op tartıp,
Ay-aalamdı cegidey,
Közü köpkök temirdey,
Murununa karasañ
Bay caylagan señirdey.
Köz üstündö kara kaş
Koroogo ürgön dañgıttay,
Bettep mende bargısız,
Beyli buzuk, aldı kaar,
Adam azar salgısız,
Cöögö balban, artık zor,
Çın üyrötkön temir kol,
Adam cüzün körüüçü,
Bet algandan bir pende

Boynunu burup koparırmış,
Dağa varsa deviren,
Önüne düşeni söküp atan,
Kaçsa insan kurtulamayan,
Eceli gelenle yüzleşen,
Pehlivanlığı övülen,
Ay-Cañcuñ'un oğlu – diye,
Hanın altın tahtında,
Beecin'in yiğidi budur – diye,
Defterine kaydedilmiş.
Kırk boyun en yamanı – diye,
Karşısına çıkan düşmanın
Çilesi büsbütün kaynar – diye,
Bahadırlığını bilen,
Beecin'deki gözü açık
Sınayıcısı sınayıp dururdu.
Burnu dağ burnu gibi,
Ejderha gibi soluyup yutan,
Ay'ı, âlemi yiyecek gibi,
Gözü masmavi demir gibi,
Burnuna bakacak olsan,
Zenginin yayladığı sırt gibi.
Göz üstünde kara kaşı
Ağıla havlayan azman it gibi,
Karşısına kul varamaz,
Huyu bozuk, önü gazap,
İnsanoğlu ona sataşamaz,
Yayan güreşte pehlivan, alabildiğine zorlu,
İyice eğitilmiş demir el,
Onun yüzünü görenlerden,
Karşısına çıkanlardan bir kul,

Acaldan murun ölüüçü,
Toguz alptı tıtkan er,
Cangızköz degen adam bar,
Alman alık berbeyt – dep,
Aytkan sözgö könböyt – dep,
A curttu çaap talkalap,
Alışkan döösün cutkan er.
Tınbay cortup cer çardap,
Çañ cıttangan er ele,

Ecelinden önce ölürdü.
Dokuz alpı paralayan er,
Cañgızköz denen bir adam var,
Vergi, haraç vermiyor – diye,
Söylenen söze uymuyor – diye,
O yurdu vurup darmadağın edip,
Tutuştuğu devini yutan er.
Durmadan akın edip yeri dolaşan,
Toz kokan bir erdi,

Kan cıttangan neme ele
Baatırdıgı başkaça,
Kaardangan tozoktun
Balbandıgı bir kança,
Belge tañuu bereni,
Ak kalpak kırgız curt emes,
Ay-aalamdı buy kılıp,
Apat kılat degeni,
Uluk oşol, er oşol,
Uruş kılsa kakanga
Bolot çokmor şer oşol.
Ay-Cañcuñ uulu kapırga
Al askar toodoy er Seytek,
Ayta-buyta degiçe,
Aytıp kepti cıygıça,
Bu tanoonu baskıça,
Cumgan közdü açkıça,
Komokoyluu Sırnayza
Taş muştasa tartpagan,
Ilingende egerde,
Talkalabay kaytpagan.
Ay-Cañcuñ uulu baatırga
Kaptalınan cetti ele,
Çıkanaktın beti – dep,
Adamga tirüü öpkönün
Tak kolkonun özü – dep,
Abiyir berse caratkan
Añtarılar kezi – dep,
Özü kambıl er nemeñ

Kan kokan bir şeydi o,
Bahadırlığı bambaşka,
Gazaba gelmiş cehennemin
Pehlivanlığı kat kattı,
Kakan'ın bel bağladığı yiğidi,
Ak kalpaklı Kırgız yurdu değil,
Ay'ı, âlemi bile ezip
Mahveder derlerdi onun için,
Ulu odur, er odur,
Savaş çıksa, Kakan'a
Çelik topuz aslan odur.
Ay-Cañcuñ oğlu kâfire,
O yüce dağ gibi er Seytek,
Aman deyip demeye kalmadan,
Sözü söyleyip toplayana dek,
Bir soluk alıp verene dek,
Yumulan göz açılana dek,
Boğumlu Sırnayza'yı,
Taşa vursa geri tepmeyen,
Bir kez takıldı mı asla
Parçalamadan dönmeyen.
Ay-Cañcuñ oğlu bahadıra
Yanından yetişiverdi,
Dirseğin yüzü şurası – deyip,
İnsanın diri ciğerinin,
Tam şahdamarının özü – deyip,
Yaradan şeref verirse,
Devrileceği andır bu – deyip,
Kendisi çevik olan o er,

Ölçöp cerin tuştadı,
Şamdagayı bolcolsuz,
Kayran bolot Sırnayza
Kabılgan cerden muştadı.
Muştaganda çatışıp,
Temir kara tulparı
Er Seytektin Kulansur
Tizeden kumga batışıp,
Ayza sınıp bırkırap,
Colum üydöy ak bula
Asmanga uçup dırkırap,

Ölçüp yerini denk getirdi,
Çevikliği ölçüye sığmaz,
Yaman çelik Sırnayza'yla
Denk gelen yerden vurdu.
Vuruşunca birbirine girip,
Demir karası küheylanı,
Er Seytek'in Kulansur'u,
Dizine dek kuma batıp,
Mızrak kırılıp paralanıp,
Küçük çadır kadar ak duman
Göğe uçup savrulup,

Cañcuñ uulu balbandın
Tayangan üzöñgü booluk
Üzülüp takır ketkeni.
Köpkök temir tuulga
Uçup cerge cetti ele.
Uñgusu bolot aybalta,
Al Seytektin kolunda,
Sabına altın çırmagan,
Kozu boor kurç bolot,
Çogulup usta kırdagan.
Tiygen ceri tim kalbay
Kabıldap ırbap ketsin – dep,
Çiygeninin acalı
Bee saamında cetsin – dep,
Ötü ayrılıp, can küyüp,
Dünüyödön ketsin – dep,
Kayrap mizin çıgargan,
Acıdaardın uusuna,
Aç albarstın buusuna
Altımış bölüp sugargan,
Tiyip ketken bendesin
Tim ele canın çıgargan,
Kolunda bar oykuma.
Eñ şamdagay ıktuu eren,
Ayla bilgiç akılman,
Coo kökcalıñ mıktı eme,
Karmay kalıp sabınan,

Cañcuñ oğlu pehlivanın
Dayandığı üzengi kayışı
Kopup büsbütün gitti.
Masmavi demir tolgası
Uçup yere düşüverdi.
Sapı çelik aybalta,
O da Seytek'in elinde,
Sapına altın sarılmış,
Kuzu böğrü keskin çelik,
Ustalar toplanıp bilemiş.
Değdiği yer sağ kalmasın,
Yara azıp irinlesin – diye,
Çizdiğinin eceli
Kısrak sağımında yetişsin – diye,
Ödü patlayıp, canı yanıp,
Dünyadan göçsün – diye,
Bileyip ağzını çıkarmışlar,
Ejderhanın zehrine,
Aç albastının buğusuna,
Altmış kez bölüp su vermişler,
Değip geçtiği kulun
Canını hemen çıkarırmış,
Elindeydi bir de Oykuma.
En çevik, en becerikli er,
Çare bilir akıl küpü,
Savaş bozkurdun pek yamandır,
Kabzasından kavrayıp,

Oykuma suurup kabınan
Kıyındap kılıç imerip,
Ay-Cañcuñ uulu berendi
Başka salıp ciberip,
Ekige başı bölünüp,
Erendin kanı tögülüp,
Too uragan emedey
Al atınan kuladı.
Balban attan ketkende,
Kulap cerge cetkende,
Kococaş uulu Er Bilgiç
Bendeden aşkan büldürgüç,
Cadıgöylüü caa tartkıç,

Oykuma'yı kınından sıyırıp,
Ustaca kılıcı çevirip,
Ay-Cañcuñ oğlu yiğidin
Başına indiriverdi,
Başı ikiye bölünüp,
Yiğidin kanı dökülüp,
Dağ yıkılırcasına
Atından yuvarlandı.
Pehlivan attan düşünce,
Yuvarlanıp yere varınca,
Kococaş oğlu Er Bilgiç,
Kuldan üstün bir yıkıcı,
Büyücü, usta yay çeken,

Cañgız emi kaldım – dep,
Toodoy tokson kep ele,
Toksonunun baarı ölsün
Cañgız Kaysar er ele.
Kürmö kiygen kıtaydın
Küçtüüsünün uulu ele,
Taş sayıngan tunuktan,
Artık ele uluktan,
Kabılıp coodon cok bolgon,
Buzuluptur bizdin tüş,
Çaba elekte kan ölgön,
Kılımda barbı mınday iş.
Belgilüüdön ayrılıp,
Beypay boldu bizdin küç.
Kayran Kaysar eribiz,
Emi sındı belibiz.
Kırgız caktı çaldırıp,
Kızıtalak burutka
Çoñ Kaysardı aldırıp,
Uyalbay kantip tartabız.
Çoñ başıbız Kitege
Kanday coop aytabız?» –
Dep, oşentip, Çoñbilgiç
Arman kılıp kürküröp,
Ugup turgan mendenin

Yapayalnız kaldım şimdi – deyip,
Dağ gibi doksanı laftan ibaretti,
Doksanının hepsi ölsün,
Bir tek Kaysar gerçek erdi.
Cepken giyen Kıtay'ın
En güçlüsünün oğluydu,
Değerli taş kuşanan seçkinlerden,
Uludan da üstündü,
Düşmana çatıp yok oldu,
Bozuldu bizim düşümüz,
Daha vurmadan han öldü,
Asırlarda var mı böyle iş?
Namlımızdan ayrılıp,
Perişan oldu bizim güç.
Yaman Kaysar erimiz,
Şimdi kırıldı belimiz.
Kırgız yanına baskın verip,
Kahrolası Burut'a
Büyük Kaysar'ı kaptırıp,
Utanmadan nasıl çekiliriz?
Büyük başımız Kite'ye
Nasıl cevap veririz?» –
Deyip, böylece, Çoñbilgiç
Yakınıp kükreyip,
Dinleyip duran kulların

Azat boyu dürküröp,
Kubargandan kumsarıp,
Eñ kuturup sumsayıp,
Kaarın çaçıp kaldayıp,
Kakandan çıkkan er çirkin
Al askar toodoy dardayıp,
Cadıgöylüü er baatır
Saldı zaman çın akır,
Baatırdıgı bilinip,
Bakırıp kol salganda
Adam tügül aybandan,
Karuusu kabat balbandan,
Kesiri kalıñ utkuçtan,
Kezikkendi cutkuçtan,
Ukkan kulak bülünüp,

Tepeden tırnağa tüyleri ürperip,
Sarardıkça sararıp,
İyice kudurup suratı asılıp,
Gazabını saçıp heybetlenip,
Kakan'dan çıkma o er var ya,
O yüce dağ gibi kabarıp,
Büyücü er bahadır,
Saldı çağa gerçek kıyameti,
Bahadırlığı belli olup,
Haykırıp saldırdığında,
İnsan şöyle dursun hayvandan bile,
Bileği kat kat pehlivandan,
Belası koyu galipten,
Rast geleni yutandan,
İşiten kulak dağılıp,

Eñ aybatın körgöndö
Can-canıbar, makuluk
Takır candan tüñülüp,
Kirpik küyüp kıbırlap,
Erin başı şıbırlap,
Küülönsö sözü bakıldap,
Eki caakta kurgan tiş
Tegirmendey şakıldap,
Cabıla çaap Seytekke
Camgır kılıp caa tartıp,
Möndür kılıp ok atıp,
Ayza sunup çurkurap,
Ortosunda er Seytek
Kulansur oozun burdu ele,
Kudaydan başka paana cok,
Kabak debey, kaş debey,
Kurgur karap turdu emi.
Kalkan uştap ok tozup,
Ayza kagıp alışıp,
Arkı-terki çabışıp,
Kulansurun oynotup,
Kez bolgonun soylotup,
Kenebey uruş saldı ele.

Heybetini görünce,
Can taşıyan her mahluk
Candan büsbütün umut kesip,
Kirpiği tutuşup kıpırdayıp,
Dudağının ucu fısıldayıp,
Hamle etse sözü gümbürdeyip,
İki çenedeki kurumuş dişler
Değirmen gibi takırdayıp,
Hep birden Seytek'e saldırıp,
Yağmur gibi yay çekip,
Dolu gibi ok atıp,
Mızrak uzatıp çığrışıp,
Ortalarında er Seytek,
Kulansur'un başını çevirdi,
Tanrı'dan başka sığınak yok,
Kaş demeden, göz demeden,
Yaman, bakıp durdu şimdi.
Kalkan tutup ok savuşturup,
Mızrak çarpıp tutuşup,
Bir ileri bir geri vuruşup,
Kulansur'unu oynatıp,
Rast geleni yere serip,
Aldırmadan savaş verdi.

Astındagı çoñ Kerik
Oroy kamçı salıptır,
Kaptal caktan kaçırıp,
Bilgiç ayza sayıptır.
Artık boldu aylası,
Açuu tiydi Seytekke
Bilgiç erdin ayzası.
Kuday betin körgözbö,
Mına oşondo Çoñbilgiç,
Kaygı-kapa cogolup,
Demge kalbay oñolup,
Bir sayganda tört sayıp,
Kıltıldatpay töp sayıp,
Baştakıdan çaması,
Irmegen sayın bek sayıp,
Kıltıldatpay töp sayıp,
Kıltıldatpay bek sayıp,

Altındaki koca Kerik'e
Sert bir kamçı vurmuş,
Yan taraftan saldırıp,
Bilgiç mızrak saplamış.
Pek yaman oldu oyunu,
Acı dokundu Seytek'e
Bilgiç erin mızrağı.
Tanrım, yüzünü gösterme,
İşte o anda Çoñbilgiç,
Kaygısı kederi yok olup,
Soluk aldırmadan toparlanıp,
Bir vuruşta dört kez saplayıp,
Sektirmeden tam saplayıp,
Gücü öncekinden de öte,
Her hamlede pek saplayıp,
Sektirmeden tam saplayıp,
Sektirmeden sıkı saplayıp,

Asman açık, cer tuman
Baraan közgö ilinbey,
Kalıñ uruş alaman,
Kaysı ekeni bilinbey,
Ortogo alıp erendi
Mına oşondo Çoñbilgiç
Ar amalın aşırıp,
Ar bir kılgan cañcalın
Kabırgaga batırıp,
Ölgönünön kalganı
Carlık kılıp balbanga,
Car çakırıp aalamga:
«Belgilüü eken, bel eken,
Buruttan çıkkan er eken.
Adam karap, zayıp tuup,
Celmoguzdun biri eken.
Karansız kelgen kapırdı,
Aylası mıktı, zaarı küç
Bul öñdöngön baatırdı,
Artık da eken, er eken,
Mıktısıngan uulu eken,

Gök açık, yer duman,
Karaltı göze ilişmez,
Koyu savaş, kızılca kıyamet,
Kimin kim olduğu bilinmez,
Yiğidi ortaya alıp,
İşte o anda Çoñbilgiç,
Her hilesini üste çıkarıp,
Her açtığı kavgayı
Kaburgaya işletip,
Ölenden arta kalanına,
Pehlivanlara ferman edip,
Âleme tellal çağırtıp:
«Namlıymış, belkemiğiymiş,
Burut'tan çıkma bir ermiş.
İnsandan olma, kadından doğma
Yelmoğuzlardan biriymiş.
Arkasız gelen kâfiri,
Hilesi sağlam, zehri güçlü,
Bu soydan bir bahadırı,
Üstünmüş de, ermiş de,
Yamanlık taslayan oğulmuş,

	Ala-Tooluk kırgızdın	*Ala-Too'lu Kırgız'ın*
	Kütkön eesi uşu eken,	*Beklenen sahibi buymuş,*
	Çamaluunun özü eken,	*Kudretlinin ta kendisiymiş,*
	Baatırdın kara közü eken.	*Bahadırın kara gözüymüş.*
87690	Cabılgıla balbandar,	*Hep birden saldırın pehlivanlar,*
	Karmasak kaydan arman bar.	*Yakalarsak ne gam kalır?*
	Tiktep kaptap uruşup,	*Göz dikip sarıp vuruşup,*
	Tirüü karmap alalı.	*Diri diri yakalayalım.*
	Uluk Kite baatırga	*Ulu Kite bahadıra:*
	Uyasın buzup keldik – dep,	*Yuvasını bozup geldik – deyip,*
	Ötkörböy suusun burduk – dep,	*Suyunu akıtmadan çevirdik – deyip,*
	Özü çuldur kırgızdın	*Dili peltek Kırgız'ın*
	Tüp-tamırın culduk – dep,	*Kökünü kazıyıp söktük – deyip,*
	Baatırga balaa saldık – dep,	*Bahadıra bela saldık – deyip,*
87700	Ulugu eken kırgızdın	*Kırgız'ın uluğuymuş,*
	Törösün baylap aldık – dep,	*Beyini bağlayıp aldık – deyip,*
	Kalday uulu baatırga	*Kalday oğlu bahadıra,*
	Kaarı küç zaman akırga,	*Gazabı güçlü, ahir zamanlıya,*
	Ölgön erdin sözünö	*Ölen erin sözü hakkına,*
	Çoñ Kitenin özünö	*Büyük Kite'nin kendisine*
	Tartuu kıla salalı.	*Armağan ediverelim.*
	Kırk uruunun kandıgın	*Kırk boyun hanlığını*
	Burulbay surap baralı.	*Sapmadan isteyip varalım.*
	Tezdik menen öltürböy,	*Çabucak öldürmeden,*
87710	Korduk menen öltürüp,	*Horlaya horlaya öldürüp,*
	Een cerde öltürböy,	*Issız yerde öldürmeden,*
	Zorduk menen öltürüp,	*Zorbalıkla öldürüp,*
	Beecindin altın tagında,	*Beecin'in altın tahtında,*
	Kırka çınar bagında,	*Sıra çınarlı bağında,*
	Baktuu kilem aldında,	*Kutlu kilimin önünde,*
	Kalkka dayın zuu kuduk,	*Halkın bildiği Zuu kuyusu,*
	Kurçap catkan köp uluk,	*Çevresini saran nice ulu,*
	Zuu kuduktun canı bar,	*Zuu kuyusunun yanı var,*
	Kırk kez biyik añı bar.	*Kırk arşın derin çukuru var.*
87720	Oñolbogon Seytekti	*Onmaz Seytek'i*
	Oşol orgo salalı.	*İşte o çukura atalım.*
	Bir ata turmak doñuzdan	*Bir ata değil, domuzdan*
	Miñ ata kegin alalı.	*Bin atanın öcünü alalım.*

Seytek ketse bel ketet,
Kırgızdan kıraan şer ketet,
Kasiet birdik teñ ketet.
Özü baş bolgon ölgürdün
Cakkan otun öçürüp,
Cabılta çoguu köçürüp,
Calpı olcogo salalı,
Cay ketirgen doñuzdan
Uşintip kekti alalı.
Cabılıp balban kalgıla,
Uluk eken, kan eken,
Kasiettüü can eken,
Sargartıp orgo salgan soñ
Sanı kalbas doñuzdan
Tamçılarga kan kalbayt,
Kayrat kılar can kalbayt.
Kerişti kenen salgıla,
Öltürböstön citirbey,
Öküm söz uşul balbandar,
Kerik-pilge artkıla,
Keldi mına duşman – dep,

Seytek giderse bel gider,
Kırgız'dan şahin aslan gider,
Kutsallık da birlik de gider.
Kendisi baş olan geberesicenin
Yaktığı ateşi söndürüp,
Hepsini toptan göçürtüp,
Tümünü yağmaya verelim,
Rahatı kaçıran domuzdan
Böylece öcü alalım.
Hep birden saldırın pehlivanlar,
Uluymuş, hanmış,
Kutlu bir canmış,
Soldurup çukura attıktan sonra,
Soyu tükenesi domuzların
Damarlarında kan kalmaz,
Direnip duracak can kalmaz.
Savaşı geniş tutun,
Öldürmeden, yitirmeden,
Kesin söz budur pehlivanlar,
Kerik'e, file yükleyin,
İşte düşman geldi – deyip,

Er tutkası Esenkan,
Ezelki kekti aldık – dep,
Tuura kelçü duşmandı
Tukumsuz kılıp saldık – dep,
Üç ata tügül altı ata,
Takır öçün aldık – dep,
Ulukka aytıp bargıla.
Altın kazçu kenderin,
Çay çıguuçu cerlerin,
Kan-Caylaktın kaykısın
Cıloogo surap algıla,
Burut calgız, sen dalay,
Burulbay soguş salgıla!» –
Dep, oşentip Çoñbilgiç
Kayratsızın kakaytıp,
Kayrap kirdi Çoñbilgiç,
Kayra tartpas mıktısın

Erlerin tutamağı Esenkan,
Ezelî öcü aldık – deyip,
Karşı gelecek düşmanı
Soyu kurutulmuş kıldık – deyip,
Üç ata değil, altı atanın
Öcünü tümüyle aldık – deyip,
Uluğa varıp söyleyin.
Altın kazılan madenlerini,
Çay yetişen yerlerini,
Kan-Caylak'ın yayla belini,
Ödül diye isteyip alın,
Burut yalnız, sizler çoksunuz,
Dönmeden savaş verin!» –
Deyip, böylece Çoñbilgiç,
Yüreksizini dikleştirip,
Bileyip girdi Çoñbilgiç,
Geri dönmez yamanını

Şaylap kirdi Çoñbilgiç.
Erenderin esirkep,
Aydap kirdi Çoñbilgiç.
Biylik buyruk kılganda
Burulup karap turabı,
Uluktan carlık kelgen soñ,
Ayt degen cakka çü koyboy,
Balbandar karap turabı,
Balban kaptap kirdi emi.
Ortosuna algan soñ,
Seksen eken balbanı
Ölgönünön kalganı,
Serpilip soguş salgan soñ,
Arkasınan Çoñbilgiç
Kaçırtkılap col salıp,
Buyruk ukkan balbanı
Tiktep kirdi Seytekti,
Tirüü karmap alganı.
Çalma urganı cügürüp,
Ayzakerler bülünüp,
Temirden karmap tor tartçu
Tegerektep cakındap,
Tegiz kirip caa tartkan.

Seçip girdi Çoñbilgiç.
Erlerini kayırıp,
Sürüp girdi Çoñbilgiç.
Yönetim buyruk verince,
Dönüp bakıp durur mu,
Uludan ferman gelince,
Git denen yana at sürmeden,
Pehlivanlar bakıp durur mu,
Pehlivanlar bastırıp girdi şimdi.
Ortalarına aldıktan sonra,
Seksenmiş pehlivanı,
Ölenden arta kalanı,
Silkinip savaşa girince,
Arkalarından Çoñbilgiç,
Saldırtıp yol açıp,
Buyruk almış pehlivanı,
Göz dikip girdi Seytek'e,
Diri diri yakalamaya.
Kement atanı koşturup,
Mızrakçılar kaynaşıp,
Demirden ağ geren tutucular,
Çepeçevre yaklaşıp,
Hep birden girip yay çekti.

Caanın ogu bakıldap,
Acal çukul kelgende
Artık korkpoy süyünüp,
Artık Seytek turdu emi,
Tuş-tuşunan ayzanı
Düküldötö urdu ele.
Babası kökcal kayran şer
Kıymıl kılıp kılt etpeyt,
Kıyşalaktap bılk etpeyt.
Zıñgıradı kenebey,
Sekseninin uruşun
Buçkagına teñebey,
Kez bolgonun uratıp,
Acalduusun sulatıp,
Ayabay cañcal kıldı emi,

Yayın oku vızıldayıp,
Ecel yakına gelince,
Hiç korkmadan sevinip,
Yaman Seytek durdu şimdi,
Dört bir yandan mızrağı
Güm güm vurdular ona.
Atası bozkurt yaman aslan,
Kımıldayıp da sarsılmaz,
Yalpalayıp da kıpırdamaz.
Aldırmadan dimdik durdu,
Seksenin savaşını
Topuğuna denk tutmadan,
Rast geleni yıkıp,
Eceli gelenini serip,
Amansız kavga verdi şimdi,

Aykalışıp turdu ele.
Buyruk kılgan Çoñbilgiç
Bu da kirdi çındadı.
Alaman salıp aykırıp,
Cañcal salbay turbadı.
Kaptal cakkı betinen
Kaçırgan eken kuturgur,
Cer buzulup köz baylap,
Cetik bilgiç aygaylap,
Kulansur mingen Seytekke,
Kurgan şerge ceterde...
Capaa tartkan Akcoltoy
Döbögö çıgıp turganda,
Babadan kalgan muraaga,
Atadan kalgan balaga,
Kurguruñdun kisede
Esep-sebep darı bar,
Darısının baarı bar.
Tulpar atka çaldırtçu
Meer çöbü dagı bar.
Meer çöptöp çaldırtsa,
Kün-tün mingen Kulansur,
Demikkeni basılıp,
Dene keñip cazılıp,
Arkarday köz bölünüp,

Göğüs göğüse durdu.
Buyruk veren Çoñbilgiç,
O da girdi, işi sıkı tuttu.
Kızılca kıyamet koparıp haykırıp,
Kavga salmadan durmadı.
Yan taraftaki yüzünden
Saldırmış meğer o kudurmuş,
Yer bozulup göz bağlanıp,
Usta Bilgiç çığlık atıp,
Kulansur'a binmiş Seytek'e,
O yaman aslana yetişmek üzereyken...
Cefa çekmiş Akcoltoy,
Tepeye çıkmış dururken,
Atadan kalma mirasta,
Babadan kalma evlatta,
O yamanın kuşağında
Türlü türlü em, ilaç var,
İlacının her çeşidi var.
Küheylan ata yedirilen
Meer otu dahi var.
Meer otunu yedirince,
Gece gündüz binilen Kulansur'un,
Soluğanlığı yatışıp,
Bedeni genişleyip açılıp,
Dağ koyunu gibi gözleri parlayıp,

Artık buudan çın coldoş,
Coldoştuk sını körünüp,
Carakattuu Akcoltoy
Esep-sebep darıdan
Eki uy baş kara canayak,
Ekini ezip içkende
Tirüülükkö bilinip,
On eki müçö, miñ tamır
Baarına darı cügürüp,
Oorubay carat basılıp,
Umaçtay közdör açılıp,
Kubattanıp küç tolup,
Darman tolkup küç caynap,

Üstün küheylan, gerçek yoldaş,
Yoldaşlık hâli görünüp,
Yaralı Akcoltoy,
Türlü emden, ilaçtan,
Öküz başı kadar iki kara kökten,
İkisini ezip içince,
Dirilik belirip canında,
On iki âzâya, bin damara,
Hepsine ilaç yürüyüp,
Ağrımadan yara kapanıp,
Gözleri fal taşı gibi açılıp,
Kuvvet bulup güç dolup,
Derman coşup güç kaynayıp,

Baatır Coltoy kökcalga
Mañdayına bak tolup,
Kündüzü oyun, tün cırgal
Ala-Toodo cürgöndöy,
Kubat tolkup can bolup,
Kursak toyup, kan tolup,
Kurguruñ karap tura albay,
Temir taman üzöñgü,
Tegi buudan Kulunsur,
Teppey çurap miniptir.
Tabılgı caksa çok ötpös,
Oçogor atsa ok ötpös,
Karmaşkanda kol ötpös,
Berizaada Külnaarı
Beybak oşol tiştegen.
Coolaşkan coogo kirgende
Ok cañılıp ketpes – dep,
Cılan boor büktürgön,
Berizaada Akbermet
Cez oymokko baş bolup,
Cımıldata tiktirgen.
Carabay kalsa söktürgön,
Bolot egep ciberip,
Bolcolduu cerge töktürgön.
Balban şıkap kayıgan,
Ayzanı ıktap urganda,

Bahadır Coltoy bozkurdun
Alnına baht dolup,
Gündüzü oyun, gecesi safa,
Ala-Too'da gezer gibi,
Kudret coşup can bulup,
Karnı doyup, kanı dolup,
O yaman bakıp duramayıp,
Demir tabanlı üzengiye
Soyu küheylan Kulunsur'a,
Basmadan sıçrayıp binmiş.
Tabılgı yansa koru işlemez,
Oçogor atsa oku geçmez,
Kapışıldığında el işlemez,
Peri kızı Külnaarı,
O bahtsız, dişiyle sıkmıştı onu.
Düşmanla savaşa girildiğinde,
Ok şaşıp delmesin – diye,
Yılan karnı gibi kat kat büktürmüş,
Peri kızı Akbermet,
Pirinç yüksüğe baş olup,
Sımsıkı diktirmiş.
Yaramaz olursa söktürmüş,
Çeliği eğeletip,
Gereken yere döktürmüş.
Pehlivan var gücüyle abansa da kaymış,
Mızrağı denk getirip vurduğunda,

Bölök cakka tayıgan.
Büçülügü toguzdan,
Erender kiygen kök küpü,
Ok ötpögön bek küpü,
Alışka kirse al kurgur
Amanat candın koyçusu,
Atışka kirse al kurgur
Amanat candı tosçusu.
Çalgayı bolot teşik cok,
Çaktap kılgan kök küpü,
Silkpey Coltoy kiydi ele.

Başka yana savrulup kaymış.
Kopçaları dokuzar,
Erlerin giydiği gök küpü,
Ok geçmeyen sağlam küpü,
Kapışmaya girse o yaman,
Emanet canın çobanı,
Atışmaya girse o yaman,
Emanet canın siperi.
Eteği çelik, deliği yok,
Ölçüyle yapılmış gök küpüyü,
Silkmeden Coltoy giyiverdi.

Topçulugun caylanıp,
Cak-cak ıldıy büçüsün
Aşpay-şaşpay baylanıp,
Kauhar taştan cardırgan,
Körsö meer kandırgan.
Kurçanganda karandı,
Kubanıp can bölüngön,
Ay karañgı bürköktö,
Ay tiygendey capcarık,
Kurçansa belde körüngön.
Kök kiseni kurçanıp,
Kök sırdagan ayza alıp,
Ceek coldu boylotup,
Cetik tulpar Kulunsur,
Kulunsur attı oynotup,
Beren Coltoy agañız
Berelentip belsenip,
Beri urganday teñselip,
Baraanı başka too bolup,
Bardık dene kozgolup,
Mañday caktan bakırıp,
Karaanım Seytek kayda – dep,
Katuulap uraan çakırıp,
Çatak, cañcal çır körüp,
Toktoboston ton körüp,
Tozoktu Coltoy çoñ körüp,
Tigi tokson, berki ekööp,
Tuş-tuşunan kol salıp,

Düğmelerini yerleştirip,
İki yandan aşağı kopçasını
Acele etmeden bağlanıp,
Cevher taşla donatılmış,
Görenin gönlünü kandıran.
Kuşanınca o yiğit karaltı,
Sevinip canı coşmuş,
Ay karanlık, bulutlu gecede,
Ay doğmuş gibi apaydınlık,
Kuşanınca belde görünürmüş.
Gök kuşağı kuşanıp,
Gök boyalı mızrak alıp,
Kıyı yolunu boylatıp,
Usta küheylan Kulunsur,
Kulunsur atı oynatıp,
Yiğit Coltoy ağanız,
Yiğitçe bilenip kuşanıp,
Beri hamle eder gibi sallanıp,
Karaltısı başlı başına dağ olup,
Bütün bedeni harekete gelip,
Ön yandan haykırıp,
Karaltım Seytek nerede – deyip,
Var gücüyle nara atıp,
Kavgayı, kıyameti, gürültüyü görüp,
Durmadan düşman zırhını görüp,
Cehennemi Coltoy iyice görüp,
Öte yanda doksan, beride ikisi,
Dört bir yandan el atıp,

Elçilikke karabay,
Esil candı ayabay,
Katuu cañcal, çoñ müşkül,
Ayza kıyrap er kulap,
Abıdan cañcal boldu ele.
Ayzalaşıp uruşup,
Aç aykırık, kuu süröön
Abıdan salıp turuşup,
Seytek cetip ötüp cür,
Kokus kulap ketkenin

Elçiliğe bakmadan,
Aziz canı esirgemeden,
Çetin kavga, büyük çile,
Mızrak kırılıp er düşüp,
İyice kıyamet koptu.
Mızraklaşıp vuruşup,
Keskin çığlık, kuru uğultu,
Var güçle bastırıp durup,
Seytek yetişip geçip gider,
Kazara düşüvereni,

Akcoltoy başın kesip cür.
Coltoy sayıp ötüp cür,
Kulaganın soo kılbay,
Seytek başın kesip cür.
Dem ötkörüp uruşup,
Müşkül cañcal kılışıp,
Ayza sınıp cogolso,
Aybaltanı alışıp,
Kezenişken kıraandar
Kezekteşip salışıp,
Mañdaylaşıp turuşup,
Kılça körböy kuu candı
Takır keçip taştaşıp,
Namıs üçün turuşup,
Aynışı cok uruşup,
Abıdan cañcal boldu ele.
Açuulandı zor Bilgiç:
«Biz tokson tört, bul ekөө
Çama çarçap, al ketip,
Ketken belem bizdin al,
Baarıñ kaptap uruş sal!
Cazayıldı müşküldü
Töbögö cazsa körüñör,
Acalduu kişi kaytabı,
Bel boosu bar azamat
Ölümdön kayra kaytabı?» –
Kayrattanıp bakırıp,
Kayra tacaal Çoñbilgiç
Ölgönünön kalganın
Aydap kirdi sapırıp.

Maydan buzdu tebelep,
Balbandın baarın cemelep,
Ayzaçanın şar kılıp,
Küpüldödü kuturgur
Keñ düynönü tar kılıp,
Tozoktoy conun körgözüp,
Toodoy kayrat çıñ kılıp,
Kişi bilbes sır kılıp,

Akcoltoy başını kesip gider.
Coltoy saplayıp geçip gider,
Düşeni sağ komadan,
Seytek başını kesip gider.
Soluk soluğa vuruşup,
Çetin kavgaya tutuşup,
Mızrak kırılıp yiterse,
Aybaltayı kapışıp,
Birbirini kollayan şahinler,
Sırayla vurup birbirine,
Yüz yüze durup,
Kuru canı kıl kadar görmeden,
Büsbütün candan geçip,
Namus için durup,
Caymadan vuruşup,
İyice kıyamet koptu.
Öfkelendi koca Bilgiç:
«Biz doksan dört, bunlar iki,
Takat tükenip, güç gidip,
Gitmiş meğer bizim hâl,
Hepiniz bastırıp savaş verin!
Cazayıl'ı, o belalıyı,
Tepesine doğrultun da görün,
Eceli gelen kişi döner mi,
Bel bağı sağlam yiğit,
Ölümden geri döner mi?» –
Yüreklenip haykırıp,
Yeniden zebani Çoñbilgiç,
Ölenden arta kalanını
Sürüp girdi savurup.

Meydanı çiğneyip bozdu,
Pehlivanların hepsini paylayıp,
Mızraklısını sel edip,
Gümbürdedi o kudurmuş,
Geniş dünyayı dar edip,
Cehennem gibi sırtını gösterip,
Dağ gibi cesareti pekiştirip,
Kimsenin bilmediği sır edip,

Akıl, ayla, kubatın
Aalamdan aşkan tıñ kılıp,
Küügümdöntüp köz baylap,
Too uratıp kün caylap,
Tozokko katar çır kılıp,
Kaarduuga tutulup,
Tarıp zaman buzulup,
Cer tumandap çañ bolup,
Adır, aska uluu too,
Taş körünbös kar bolup,
Kün buzulup kış bolup,
Katuu caydı saldı ele.
Çoñbilgiçti suraba,
Atka oyunpoz, cöö külük,
Ayzaga kambıl eñ ıktuu,
Aylasın bilgen eñ mıktı,
Atası mergen Kococaş,
Aylasın körüp oturup,
Ayla ketse kayra kaç.
Dümögü tüptüü küç bolup,
Caasınan can turbay,
Sıyagına, zaarına
Makuluk çıdap bara albay,
Cer kararıp suu tolkup,
Cetik uruş boldu ele.
Egiz surlap at mingen,
Ebegey mıktı ton kiygen
Baatır Seytek, Akcoltoy,
Koldomosu bulardı
Kol kötörüp baratat.
Ata-baba arbagı
Çoñ kötörüp baratat.

Aklını, hilesini, kudretini,
Âlemi aşarcasına sağlam edip,
Alacakaranlık edip göz bağlayıp,
Dağ yıkıp havayı bozup,
Cehenneme denk kargaşa koparıp,
Gazaplıya tutulup,
Zaman daralıp bozulup,
Yer dumanlanıp toz olup,
Engebe, kaya, ulu dağ,
Taş görünmez, kar olup,
Gün bozulup kış olup,
Şiddetli bir hava saldı.
Çoñbilgiç'i hiç sorma,
At üstünde oyunbaz, yayan yürük,
Mızrakta becerikli, en ustaca,
Çaresini bilen en yaman,
Babası avcı Kococaş,
Hileyi görüp bekleyen,
Hile tükendi mi geri kaçan.
Belası köklü güç olup,
Yayının önünde can durmaz,
Görünüşüne, zehrine,
Mahluk dayanıp varamaz,
Yer kararıp su kabarıp,
Tam bir savaş oldu.
İkiz boz atlara binen,
Alabildiğine sağlam zırh giyen,
Bahadır Seytek ile Akcoltoy,
Koruyucuları bunları
El üstünde götürmede.
Ata-baba ervahı
Yücelterek götürmede.

Kabak kagıp kenebey,
Çoñbilgiçtin al kaarın
Sorot dep kökcal kenebey,
Kezekteşip uruşup,
Çoñbilgiçtin kaarına,
Ayabay salgan zaarına,

Kaş çatıp aldırmadan,
Çoñbilgiç'in o gazabını
Söner gider deyip bozkurt aldırmadan,
Sırayla vuruşup,
Çoñbilgiç'in gazabına,
Esirgemeden saçtığı zehrine,

Moyun berbey turuşup,
Bolcolu cok Akcoltoy
Kulunsurdu tokugan.
Adam bilçü dubanın
Biröön koyboy okugan.
Çoñ sıykırçı Çoñbilgiç
Izgaar şamal urganı,
Kökala kılıp bölüntüp,
Tumandap baarın sögültüp,
Beren eken Akcoltoy
Aldanıp künün köröntüp,
Zırkar şamal tozogun,
Basıp turat Akcoltoy,
Alda künün capcarık,
Açıp turat Akcoltoy.
Kaardanbay Çoñbilgiç
Küngö kelip kalıptır.
Tozoktonboy al Bilgiç
Tilge kelip kalıptır.
Çoñ Kakandan çıkkanda,
Akcoltoy, Seytek berenge
Kastarın tikken Çoñbilgiç.
Kulunsur olco kıluuga
Arkırata at koyup,
Ayza sunup, duu koyup,
Akcoltoygo ceterde,
Artık şerdin er Seytek:
«Abama cetse kapır – dep,
Andan kiyin bul başka
Kabılar zaman akır – dep,
Ayanbay attı salayın,
Kaardangan müşküldün
Astın tosup kalayın», –
Dep, oşentip er Seytek

Körsö köñül bölünüp,
Opol-toodoy körünüp,
Aldıdagı Kulansur,
Ayza karmap imerip,

Boyun eğmeden durup,
Ölçüye sığmaz Akcoltoy,
Kulunsur'u eyerlemişti.
İnsanın bildiği duaların
Birini komadan okumuştu.
Büyük büyücü Çoñbilgiç,
Ayaz yeli estirdi ya,
Gök ala edip bölüp savurup,
Sisle her yeri kapatıp,
Yiğitmiş meğer Akcoltoy,
Büyüyü boşa çıkarıp gün gösterip,
O keskin yelin cehennemini,
Bastırıp durur Akcoltoy,
Allah'ın gününü apaydınlık,
Açıp durur Akcoltoy.
Gazaplanamadan Çoñbilgiç,
Gün ışığına gelivermiş.
Cehennem koparamadan o Bilgiç,
Dile gelivermiş.
Büyük Kakan'dan çıktığında,
Akcoltoy ile yiğit Seytek'e,
Kinini dikmişti Çoñbilgiç.
Kulunsur'u ganimet almaya,
Kişnete kişnete at sürüp,
Mızrak uzatıp, gürültüyle dalıp,
Akcoltoy'a yetişmek üzereyken,
Üstün aslan er Seytek:
«Kâfir ağama yetişirse – deyip,
Ondan sonra bu başa,
Kıyamet kopar gelir – deyip,
Esirgemeden at süreyim,
Gazaplanmış belanın
Önünü kesip durayım», –
Deyip, böylece er Seytek,

Görünce gönlü coşup,
Ulu dağ gibi görünüp,
Önündeki Kulansur'u,
Mızrak tutup çevirip,

Buluttay uçkan tulpardı,
Borbuyga tartıp ciberip,
Al Kulansur tulpardın
Coogo moynun buruptur.
Uñgusu cetik, uçu kurç
Mubaküldüü Sır nayza,
Caratkan özüñ col ber – dep,
Çoñbilgiçti karata
Kürkürötö sunuptur.
Közü arstanday caynadı,
Kadalganday kaşka tiş,
Kanga ılayık başka tiş,
Bölö-bölö çaynaptır.
Kıcırdı kıyın salıptır,
Kımbat candı kıl körböy
Kıcırluu dümök baştaptır,
Çın ırgıtıp taştaptır.
Çımırkangan doñuzdu
Çın cetkirbey Coltoygo
Çıkanaktın beti – dep,
Kezengen acal çeti – dep,
Öpkö menen cüröktün
Ölçögön acal beti – dep,
Kabırganın teñi – dep,
Kak uşerge saysam cedim – dep,
Ölüüçü cerin tuştadı,
Kulansurga kamçı urup,
Babası balban köykaşka
Coltoy erge cetkizbey
Artık balban Bilgiçti
Ayza menen urdu ele,
Akıldan tanıp alsırap,
Oşo kezde Çoñbilgiç
Esten ketip endirep,
Kayran Bilgiç kanetet,
Tilegine cetalbay,

Tiktegeni Akcoltoy
Munu öltürüp ketalbay,

Bulut gibi uçan küheylanı,
Böğrüne kamçıyı çekiverip,
O Kulansur küheylanın
Boynunu düşmana çevirmiş.
Sapı sağlam, ucu keskin,
Mübarek boğumlu Sır mızrağı,
Yaradan, sen yol ver – deyip,
Çoñbilgiç'e doğru,
Gümbürdete uzatmış.
Gözü aslan gibi parladı,
Kenetlenmiş gibi ak dişler,
Hana layık başka dişler,
Parça parça gıcırdatmış.
Hıncını fena kabartmış,
Değerli canı kıl saymadan,
Hınçlı bir hengâme başlatmış,
Gerçekten fırlatıp atmış.
Var gücünü toplayan domuzu,
Coltoy'a hiç vardırmadan,
Dirseğin yüzü şurası – deyip,
Gözlenen ecelin kıyısı – deyip,
Akciğerle yüreğin,
Ölçülen ecel yüzü – deyip,
Kaburganın tam ortası – deyip,
Tam şuraya saplarsam yuttum – deyip,
Öldürecek yerini denk getirdi,
Kulansur'a kamçı vurup,
Atası pehlivan, namlı yiğit,
Coltoy ere vardırmadan,
Üstün pehlivan Bilgiç'i,
Mızrak ile vuruverdi,
Aklı başından gidip güçsüz düşüp,
O anda Çoñbilgiç,
Kendinden geçip afallayıp,
Zavallı Bilgiç ne yapsın,
Dileğine eremeden,

Göz diktiği Akcoltoy'du,
Onu öldürüp gidemeden,

Aradan Seytek ayza urup,
Seytek ayza urganda,
Eerinen art ketip,
Üzöñgüdön but ketip,
Eki butu salaktap,
Emi etekten alçuday
Eki közü alaktap,
Küülöngön kayrat cogolup,
Kübülüp cini tıyılıp,
Er Seytekke urunup,
Kaçuusuna kamınıp,
Kürkürögön doñuzdun
Kapkayda cini kagılıp,
Erenge eren kez bolso,
Eki buttar tıbırayt,
Til aldınan til çıksa,
Caak baştar kıbırayt.
Canı çıktı Bilgiçtin,
Kızıtalak düynönün
Calgandıgı bilinip,
Bilgiç candan tüñülüp,
Er Bilgiçten al ketip,
Kaptalınan kan ketip,
Katuu boldu caradar.
Tilegine cetalbay,
Tizgini çoguu kıyılıp,
Kabılan erge urunup,
Kelbettüügö kezigip,
Kaarduuga kabılıp,
Atı külük özü zor,
Kanatı bar kök Kerik
Celgenine cel cetpeyt,
Baskanına mal cetpeyt,
Kuyruguna kat koygon,
Kuugan canga ceter – dep,
Kök Kerik dep at koygon,
Kerişke kaalap kök Kerik
Too başın toktotkon,

Araya Seytek mızrak vurup,
Seytek mızrak vurduğunda,
Eyerden geriye kayıp,
Üzengiden ayağı çıkıp,
İki ayağı sallanıp,
Şimdi etekten kapacakmış gibi,
İki gözü fıldır fıldır,
Şahlanan cesareti yok olup,
Dökülüp öfkesi dinip,
Er Seytek'e çarpılıp,
Kaçmaya davranıp,
O kükreyen domuzun,
Öfkesi nerelere savrulup,
Ere er denk gelirse,
İki ayak tepinir,
Dile karşı dil çıkarsa,
Çene başları kıpırdar.
Canı çıkar gibi oldu Bilgiç'in,
Kahrolası dünyanın
Yalan olduğu bilinip,
Bilgiç candan umut kesip,
Er Bilgiç'ten güç gidip,
Böğründen kan gidip,
Ağır yaralı oldu.
Dileğine eremeden,
Dizgini hep birden kesilip,
Pars yürekli ere çarpılıp,
Heybetliye rast gelip,
Gazaplıya yakalanıp,
Atı yürük, kendisi zorlu,
Kanatlı gök Kerik,
Koşusuna yel yetişmez,
Yürüyüşüne hayvan yetişmez,
Kuyruğuna nişan koymuşlar,
Kovalayan cana yetişir – diye,
Gök Kerik diye ad koymuşlar,
Savaşa yaraşır gök Kerik'i,
Dağ başında beslemişler,

Toguz cılı karandı
Ilik salbay ottotkon.
Karañgı cerge baktırgan,
Közü açık eken Niyanker,
Oşo sınçı caktırgan.
Ala kaçıp Bilgiçti
Kakandı közdöy salıptır.
Adır-adır bel menen,
Añkaygan özön cer menen,
Imerçikti sıdırıp,
Kürküldöktün boz talaa
Cana col ıldıy kıdırıp,
Cañgız kaçıp alıptır.
Atası köödök er neme,
Anı bilbeyt er Seytek,
Beecinde kıyla müşkül bar,
Dagı bilbeyt er Seytek.
Kazılgan eçen oru bar,
Kez bolordun şoru bar,
Kuykalangan doñuzdun
Çençige koygon kolu bar,
Kança cerde zaarı bar,
Koymodo tozok kaarı bar,
Añtarılgan Bilgiçtin
Amalının baarı bar.
Karoolu bar, çegi bar,
Çegine koygon eri bar,
Ayta berse söz cetpeyt,
Kızıtalaktın sözü bar,
Ar balaanın baarı bar,
A balaasın bilbesten
Endey etek, töşü açık
Baatır Seytek kökcaldın
Añkoolugu dagı bar.
Amalköy kaçıp kubalap,
Sırtı kara, booru suuk,
Bir sıykırçını kubalap,
Kulansur oozun burbasam,
Bu kuturup kalgan Bilgiçti

Dokuz yıl boyunca ona,
El sürmeden otlatmışlar.
Karanlık yerde baktırmışlar,
Gözü açık kâhinmiş Niyanker,
O sınayıcı beğenmişti onu.
Bilgiç'i alıp kaçarak,
Kakan'a doğru koyulmuş.
Engebe engebe bellerden,
Ağzı açık vadi boyundan,
Dönemeci sıyırıp,
Kürküldök'ün boz kırından,
Yine yol aşağı dolanıp,
Yapayalnız kaçıp gitmiş.
Aslan atanın oğlu, gözü kara er,
Onu bilmez er Seytek,
Beecin'de nice bela var,
Onu da bilmez er Seytek.
Kazılmış nice çukuru var,
Rast gelenin çilesi var,
O ütülmüş domuzun,
Tuzağa koyduğu kolu var,
Nice yerde zehri var,
Pusuda cehennem gazabı var,
Devrilen Bilgiç'in
Hilesinin her türlüsü var.
Gözcüsü var, sınırı var,
Sınırına koyduğu eri var,
Anlatmaya söz yetmez,
Kahrolasının lafı çok,
Her belanın hepsi var,
O belasını bilmeden,
Eteği savruk, bağrı açık,
Bahadır Seytek bozkurdun,
Bir de saflığı var.
Hilebaz kaçıp, o kovalayıp,
Dışı kara, bağrı soğuk,
Bir büyücüyü kovalayıp:
Kulansur'un başını çevirmezsem,
Bu kudurup azmış Bilgiç'i,

Tak ele Beecinge çeyin kuubasam!

Ta Beecin'e kadar kovalamazsam!

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Zulpukor'un Müjdesi: Kenen'le Süren Soy

Öfkeyle Çoñbilgiç'i ta Beecin'e dek kovalamak isteyen Seytek'i, tecrübeli Akcoltoy geminden tutup durdurur: Hıtay'ın demir ağılları, hendekleri ve tümen ordusu vardır; dedesi Manas bile o kapıda dönmüştür. Ganimet ve yılkıyla Talas'a dönen yiğitler yurdu bolluk içinde güderler. Beecin'de ise yaralı büyücü güçlükle sağaltılır ve Kite'ye Hint hanının kızı Burul'u almasını öğütler; bu evlilikten doğan Çınteñir, Zuu kuyusundaki altmış başlı ejderhanın sınavından sağ çıkar, on ikisinde babasını gömüp Kakan tahtına oturur — gelecek kuşağın düşmanı böylece dünyaya gelmiştir.

Talas'ta ise Bermet kaplan etine aş erer. Kaplan arayan Akcoltoy'un karşısına, alaca kaplan donunda Hızır çıkar: Bermet'e Mediyan çölünde ejderha zehrinden bitmiş boz cevizi verir, doğacak oğlun adının Kenen konmasını buyurur ve ona kayıptan doğma Kertulpar'ı emanet eder. Cevizi yiyen Bermet'in aşermesi yatışır. Aynı gece Seytek düşünde ulu atası Manas'ı görür: Manas eline Zulpukor kılıcını verir, yetimi horlamamasını öğütler ve Kenen'i müjdeler; Almambet, Çubak, Koşoy ve Bakay hep birden dua kaldırır. Akcoltoy düşü hayra yorup yorumluk armağanlarla zengin olur — Karalaev'in Seytek destanı ve Manas üçlemesi, soyun süreceği bu kutlu müjdeyle son bulur.

KÜNYE — KEY FACTS

- Akcoltoy, Beecin'in tuzaklarını sayarak Seytek'i Çoñbilgiç'i kovalamaktan vazgeçirir; yiğitler ganimetle Talas'a dönüp yurdu bolluğa erdirir.
- Sağalan Çoñbilgiç'in öğüdüyle Kite, Hint hanı Kergi'nin kızı Burul'u alır; doğan oğlu Çınteñir gelecekteki düşman olarak büyür.
- Çınteñir, Zuu kuyusundaki altmış başlı ejderhanın sınavından sağ çıkar; on bir yaşında babası Kite ölünce Kakan tahtına geçip han olur.
- Kaplan etine aş eren Bermet için ava çıkan Akcoltoy'a, alaca kaplan donundaki Hızır görünüp boz cevizi ve doğacak oğul Kenen'e kayıptan doğma Kertulpar atını emanet eder.
- Seytek düşünde atası Manas'ı görür; Manas ona Zulpukor kılıcını verip Kenen'i müjdeler, Almambet, Çubak, Koşoy ve Bakay dua kaldırır.
- Akcoltoy düşü hayra yorar ve at başı çektiği altmış mal ile yorumluk armağan alır; destan bu kutlu müjdeyle, soyun Kenen'le süreceği umuduyla kapanır.

KIRGIZCA · LATİN YAZIMI	TÜRKÇE ÇEVİRİ
Talkalap tagın oyoyun,	*Tahtını paramparça edip oyayım,*
Bu dardaygan kuldu soyoyun,	*Bu kasılan kulu boğazlayayım,*
Celkesin cetik oybosom,	*Ensesini iyice oymazsam,*
Cetip calmap soybosom.	*Yetişip kapıp kesmezsem.*
Tuulbay tuna çögöyün,	*Doğmaz olup dibe çökeyim,*
Kaçıp bergen coonu	*Kaçıp giden düşmanı*
Kara çaçtın ıktuusu,	*Kara saçın en yatkını,*
88150 Urgaaçının mıktısı	*Dişilerin en yamanı*
Ayal alat deçü ele.	*Kadın bile alır derlerdi.*
Akırı kanın tögöyün,	*Sonunda kanını dökeyim,*
Tüp etekten alayın,	*Ta eteğinden yakalayayım,*
Kömülgön kapır Bilgiçti	*Gömülen kâfir Bilgiç'i*
Kök börü tartıp salayın.	*Gökbörü gibi çekip atayım.*
Curt çurkurap, duu bolup,	*Halk çığrışıp, uğuldaşıp,*
Kaarduu candan tüñülsün,	*Kahırlı candan umut kessin,*
Kayrandan tuugan eken – dep,	*Yiğitten doğmuş imiş – diye,*
Tukumdugum bilinsin,	*Soyum sopum bilinsin,*
88160 Tuura kıtay kırk kan el	*Kırk hanlı koca Hıtay eli*
Tuyup candan tüñülsün» –	*Duyup candan umut kessin» –*
Dep, oşentip er Seytek	*Deyip, böylece er Seytek*
Katuu sanaa baştaptır,	*Derin düşünceye dalmıştı,*
Ayza imerip cançtaptır.	*Mızrak çevirip saplamıştı.*
Tiktegeni Çoñbilgiç	*Gözüne kestirdiği Çonbilgiç*
Sıdıra arttan tüşüptür,	*Sıyrılıp ardına düşmüştü,*
Kak carılbay kara cer	*Çat diye yarılmadan kara yer*
Kalıñınan tütüptür.	*Kalınından tütmüştü.*
Belestin baarı oyulup,	*Bellerin hepsi oyulup,*
88170 Tuyaktar tuura tiygen cer	*Tuynakların değdiği yer*
Kemege bolup soyulup,	*Ocak çukuru gibi eşilip,*
Cañcal, müşkül çır bolup,	*Kavga, müşkül, hır olup,*
Can çıdabay sır bolup,	*Can dayanmaz sır olup,*
Eñkeyişke kirgende	*Yokuş aşağı inildiğinde*
Er Bilgiçtin çoñ Kerik	*Er Bilgiç'in koca Kerik'i*
Eliktey kolu sayılıp,	*Karaca gibi ayağı saplanıp,*
Örgö çıgıp barganda,	*Yokuş yukarı çıkıldığında,*
Kuyunday taştap Kulansur,	*Kasırga gibi fırlayan Kulansur,*

Kuuşkan ceri mına bul.	*Kovaladığı yer işte bu.*
Tügöngüs cañcal kebine,	*Bitmez kavganın sözüne,*
Cakın kalgan kez eken,	*Yaklaştığı dem imiş,*
Koymo kılıp ornotkon	*Sıra sıra kurulup dikilmiş*
Çerüüsü catkan cerine	*Ordusunun yattığı yere*
Caraluu can çıdabay,	*Yaralı can dayanmadan,*
Cana baatır Akcoltoy,	*Yine bahadır Akcoltoy,*
Kuugan eken Seytekti.	*Seytek'i kovalamış.*
Al Kulunsur tulparga	*O Kulunsur tulpara*
Oñdop-soldop kamçı urup,	*Sağlı sollu kamçı vurup,*
Oñdop-soldop teminip,	*Sağlı sollu mahmuzlayıp,*
Kaardanıp bakırıp,	*Öfkelenip bağırıp,*
Kan Seytekti çakırıp,	*Han Seytek'i çağırıp,*
Can cetpegen Kulansur	*Cana yetişilmez Kulansur*
Caaday uçup dırkırap,	*Yay gibi uçup fırlayıp,*
Basıp ötsö kara taş	*Basıp geçse kara taş*
Kömür bolup bırkırap,	*Kömür olup ufalanıp,*
Ay, canıbar Kulansur	*Ah, aziz hayvan Kulansur*
Buluttay uçup burkurap,	*Bulut gibi uçup savrulup,*
Kuyruk sanga bölünüp,	*Kuyruk sağrıya bölünüp,*
Tulparlıgı körünüp,	*Tulparlığı görünüp,*
Kaspañdın kara toosunan,	*Kaspan'ın kara dağından,*
Kapka-Taştın oozunan,	*Kapka-Taş'ın ağzından,*
Belesi Dıñşa cerinen,	*Beli Dınşa denen yerden,*
Bende basıp barbagan,	*Kulun ayak basmadığı,*
Bek bekitken çebinen,	*Sıkı berkitilmiş hisardan,*
Coltoy abam cetiptir,	*Coltoy ağam yetişmiş,*
Karool taştın belinen.	*Karakol taşının belinden.*
Badananı çoygulap,	*Zırhına vura vura,*
Başı-közün koygulap,	*Başına gözüne vurup,*
Erdigiñ bar, esiñ cok,	*«Yiğitliğin var, aklın yok,*
Eser Seytek ekensiñ.	*Delişmen Seytek imişsin.*
Til albay cürüp Coltoydu	*Söz dinlemeden Coltoy'u*
Körgö salar bekensiñ.	*Mezara mı koyacaksın?*
Kattap adam bargısız,	*İnsanın uğrayıp varamadığı*
Çokko salar ekensiñ.	*Köz ateşine mi salacaksın?*
Kolu-butun baylabay,	*Elini ayağını bağlamadan,*
Otko salar bekensiñ,	*Ateşe mi salacaksın?*

Kokuy, Seytek, oñboy kal,	*Vay Seytek, onmaz ol,*
Balam, egerde eki bolboy kal!	*Oğlum, bir daha iki olmayasın!*
Aytpadım bele men baya,	*Demedim mi ben demin,*
Kızıtalak kakandın	*Kahrolası hakanın*
Kıldan içke colu bar,	*Kıldan ince yolu var,*
Mende aşpagan beli bar.	*Kimsenin aşamadığı beli var.*
Kaar kattabay Beecinge	*Kahır uğramamış Beecin'de*
Kara kurttay eli bar.	*Kara kurt gibi kaynayan eli var.*
Uluu curt kıtay eli uşul,	*Ulu yurt Hıtay eli budur,*
Kagışka adam kongon cer,	*Vuruşmaya er konan yer,*
Başkı babañ baş bolup,	*Ulu deden baş olup,*
Kagışkan candı sorgon cer.	*Çarpışan canı emen yer.*
Arstandardan ayrılıp,	*Arslanlardan ayrılıp,*
Başkı babañ kaytkan cer,	*Ulu dedenin döndüğü yer,*
Belestey arzan cer emes,	*Bel gibi kolay yer değil,*
Bilgiç arzan er emes,	*Bilgiç ucuz er değil,*
Mından arı barganda	*Bundan öte varınca*
Temirden koroo toru bar,	*Demirden ağıl ağı var,*
Tereñ kazgan oru bar.	*Derin kazılmış hendeği var.*
Kün körünböy karargan	*Güneş görünmez kararmış*
Kuturgurdun kolu bar.	*Kudurmuşun ordusu var.*
Tüşkön can mönküp çıga algıs,	*Düşen can çırpınsa çıkamaz,*
Kecisi tozok toru bar,	*Beter cehennem tuzağı var,*
Kep bilbegen müşküldün	*Söz bilmez belalının*
Kelişken tümön kolu bar.	*Yaman tümen ordusu var.*
Karmaşkan kayra tartpaptır,	*Tutuşan geri dönmemiştir,*
Nur tögülgön uluk cer,	*Nur dökülen ulu yer,*
Çınmaçın curtu kongon cer.	*Çınmaçın yurdunun konduğu yer.*
Çımçışkandı soygon er,	*Sataşanı kesip biçen er,*
Cañcal kayda degen el.	*Kavga nerde diyen el.*
Biröö ölgöndö biröönü	*Biri ölünce birini*
Kuurdak kılıp cegen el.	*Kavurma edip yiyen el.*
Kalday cini karmasa,	*Kalday'ı öfke tutarsa,*
Karga körsö kagıp ceyt,	*Karga görse kapıp yer,*
Kulan körsö kurçap ceyt.	*Kulan görse kuşatıp yer.*
Tügöngön sayın tütögön,	*Tükendikçe tüten,*
Tübünö tük can cetpegen,	*Dibine hiçbir can ermeyen,*
Kança cıl kırgın bolso da	*Nice yıl kırgın olsa da*

Kesireti ketpegen,
Buga kaarduu duşman cetpegen.
Bastaşamın dep cürüp,
Baya, atañ Manas kan ölgön,
Balaluu müşkül el uşul.
Eñ sıykırçı amalköy,
At oyunçu cöö külük,
Buzulsa kıtay çıguuçu,

Belası eksilmeyen,
Buna kahırlı düşman ermemiş.
Boy ölçüşürüm diye diye,
Hani, deden Manas han ölmüştü,
Belalı müşkül el budur.
En büyücü, hilekâr,
At canbazı, yaya yürük,
Bozgun çıksa Hıtay'dan çıkan,

Tak kaytargan çoñ adis,
Karool kandın oyçusu,
Attap börü kirgisiz,
Keñ Beecindin koyçusu,
Kococaş uulu Çoñbilgiç,
Atasınan köp bilgiç.
Telegeyi teñ bilgiç,
Teñdeşken coogo aldırbayt,
Öküm sözgö könbögön,
Caynap, kaptap Möñgübö,
Baş tartkan döölör ceñbegen,
Ölçömün canga berbegen.
Aldap kaçıp albaybı,
Balbandarga salbaybı,
Kabılsa balban kan tögör,
Cadaalansa miñ bölör,
Kurçusa balban soyboybu,
Seni ölüm kılıp koyboybu?!
Ar kaysı cerden olco alıp,
Celmayanga arttırdıñ,
Ar kaçandan bir kaçan
Azabıñdı, tarttırdıñ.
Er bir okton ölböybü,
Emgekti bu can körböybü,
Eselek adam ekensiñ,
Uşintip adam til albay,
Abañ Coltoy berendi
Şorgo malar bekensiñ».
Coltoy abañ munu aytıp,
Kulunsur çurkap ceterde,

Tahtı bekleyen büyük usta,
Gözcü hanın akıl hocası,
Kurdun atlayıp giremediği
Geniş Beecin'in çobanı,
Kococaş oğlu Çonbilgiç,
Babasından çok bilgiç.
Her yanıyla tam bilgiç,
Denk gelen düşmana yenilmez,
Buyruk söze boyun eğmez,
Kaynayıp kaplayan yığınlar,
Baş kaldıran devler yenememiş,
Ölçüsünü kimseye vermemiş.
Aldatıp kaçırıp almaz mı,
Pehlivanlara salmaz mı,
Rastlarsa pehlivan kan döker,
Hırslanırsa bine böler,
Bilenirse pehlivan boğazlamaz mı,
Seni ölü edip koymaz mı?!
Her bir yerden ganimet alıp,
Yelmayan'a yüklettin,
Öteden beri kaç kezdir
Azabını çektirdin.
Er bir oktan ölmez mi,
Bu can çile görmez mi,
Toy, akılsız adammışsın,
Böyle söz dinlemeye dinlemeye,
Ağan yiğit Coltoy'u
Belaya mı bulursın?»
Coltoy ağan bunu deyip,
Kulunsur koşup yetişirken,

Al Kulansur külüktü
Çılbır boyu ötördö,
Al Akcoltoy abakeñ
Çap suuluktan aldı emi.
Bakırıgı baş carıp,
Kıykırıgı taş carıp,
Tulpar cetip tebelep,
Er Seytekti cemelep,
Bildirip tümön kepti aytıp,
Acalsız ölör çekti aytıp,

O Kulansur yürüğü
Yular boyu geçerken,
O Akcoltoy ağacığın
Çabucak geminden tuttu.
Bağırışı baş yarıp,
Haykırışı taş yarıp,
Tulpar yetişip çiğneyip,
Er Seytek'i azarlayıp,
Bildirip tümen sözü söyleyip,
Ecelsiz ölünecek sınırı söyleyip,

Kımbattıgın bilgizdi.
Öküldögön Seytektin
Ölçü canın tirgizdi.
Muraalıgın bilgizip,
Beri karay tartkanda
Açuulanıp küülönüp:
«Ay, Akcoltoy abam – dep,
Er adam añkoo bolot ko,
Arak içken caş kezde,
Akıl suyuk, mas kezde,
Ölümdön adam tartabı,
Acaldan kişi kaytabı!
Baatır adam, er adam
Cer talaşıp, curt kütpöy,
Cerge kirsin tirüü can,
Akırı bir can ölböybü!
Koñuldan ottop kün körüp,
Makuluktun korkogu
Koyon da künün körböybü,
Korkup cürüp kün ötüp,
Kamıştan koyon ölböybü!
Namıs üçün, ar üçün
Eren cigit ölböybü» –
Dep, oşentip er Seytek
Artık süylöp cay taştap,
Olcogo tiyip bil alıp,
Muraası eken Akcoltoy,
Akcoltoygo til alıp,

Değerini bildirdi.
Kükremiş Seytek'in
Ölesi canını diriltti.
Öğütçülüğünü bildirip,
Beri yana çektiğinde
Öfkelenip coşarak:
«Ay, Akcoltoy ağam – deyip,
Er adam saf olur ya,
Rakı içilen genç çağda,
Akıl sulu, sarhoş çağda,
Ölümden insan çekinir mi,
Ecelden kişi döner mi!
Bahadır adam, er adam
Yer dalaşmaz, yurt gütmezse,
Yere girsin diri can,
Sonunda bir can ölmez mi!
Kuytudan otlayıp gün görüp,
Mahlûkun korkağı
Tavşan da gününü görmez mi,
Korka korka gün geçip,
Kamışta tavşan ölmez mi!
Namus için, ar için
Eren yiğit ölmez mi?» –
Deyip, böylece er Seytek
Yaman söyleyip söz koyup,
Ganimet alıp, fil alıp,
Dayanağı imiş Akcoltoy,
Akcoltoy'un sözünü tutup,

Acıratıp cılkı alıp,
Kayra tartıp col bolup,
Kelip kondu Talaska.
Kunan minip, kuş salıp,
Adırdı boylop, bugu atıp,
Kıltıldabay cön catıp,
Bagalak oynop, çañ salıp,
Keñ Talastı cayladı.
Karakçı belin sındırıp,
Tuugan köönün tındırıp,
Talas kütüp cer kılıp,
Taalayı artık şer bolup,

Ayırıp yılkı alıp,
Geri dönüp yola koyulup,
Gelip kondu Talas'a.
Kunan binip, kuş salıp,
Kırları boylayıp, geyik vurup,
Kıpırdamadan rahat yatıp,
Aşık oynayıp, toz koparıp,
Geniş Talas'ı yayla etti.
Haydudun belini kırıp,
Akrabanın gönlünü rahatlatıp,
Talas'ı güdüp yer edip,
Talihi üstün arslan olup,

Catıp kalgan ceri oşol.
Munusun mınday taştaylı,
Bıyaktan kabar baştaylı:
– Çoñ-Beecindin çetinde,
Acayıp salgan bagında,
Çoñ Kitenin tagında,
Kite tagı momunday
Seyilge kurgan munara,
Munaranı suraba,
Tegeregi çınar bak,
Ortosunda altın tak,
Altın taktın betinde
Kauharlap salgan döbödö,
Seyilge catar sekide,
Türkügü kauhar ak çatır
Oşondo catat çoñ Kite.
Kök bolotun salınıp,
Kök caka tondu camınıp,
Sungan butu tartılbay,
Cumgan közü açılbay,
Eçen küngö, eçen tün
Koñurugu basılbay,
Erikpey takka konuptur,
Erki menen boluptur.
Tañ kaşkayıp sürgöndö,
Özöndön şamal cürgöndö,

Yerleşip kaldığı yer odur.
Bunu böylece bırakalım,
Bu yandan haber başlayalım:
– Çon-Beecin'in ucunda,
Acayip kurulmuş bağında,
Koca Kite'nin tahtında,
Kite'nin tahtı şöyledir:
Seyir için kurulmuş minare,
Minareyi hiç sorma,
Çevresi çınar bağı,
Ortasında altın taht,
Altın tahtın yüzünde
Cevherle işlenmiş tepede,
Seyre yatılan sekide,
Direği cevher ak çadır,
Orada yatar koca Kite.
Gök çeliğini kuşanıp,
Gök yakalı kürkü örtünüp,
Uzattığı ayağı çekilmez,
Yumduğu gözü açılmaz,
Nice günler, nice gece
Horultusu dinmeden,
Usanmadan tahta konmuş,
Keyfince yaşayıp gitmiş.
Tan ağarıp söktüğünde,
Vadiden yel estiğinde,

Asmandan cıldız çaçılıp,
Cer bülbüldöp açılıp,
Kabarga bir can keler – dep,
Munu menen Kitenin
Koñurugu basılıp,
Uykudan közü açılıp,
Sunulgan butu tartılıp,
Cürök tolkup bülünüp,
Coo kiyimin kiyinip,
Aybaltasın caylanıp,
Oçogorgo kamdanıp,
Tuura tartkan kara kır
Belge emine boldu – dep,
Beleste konup cerdegen,

Gökten yıldız saçılıp,
Yer belire belire açılıp,
Habere bir can gelir – diye,
Bununla Kite'nin
Horultusu kesilip,
Uykudan gözü açılıp,
Uzanmış ayağı çekilip,
Yüreği coşup çalkanıp,
Savaş giyimini giyinip,
Aybaltasını kuşanıp,
Oçogor tüfeğine davranıp,
Dümdüz uzanan kara sırt,
Bele ne oldu ki – diye,
Belde konup yerleşen

Elge emine boldu – dep,
Eldin, curttun eesi ele,
Bul Beecindin döösü ele,
Uruu curttun kanı ele,
Uyada tutka al ele.
Ay böksörüp, cıl ötüp,
O, botom, aradan neçen kün öttü.
Bir balbandın çaması,
San balbança bar ele.
Kırk uruunun kanı ele,
Ayzaçandın aldı ele.
Mergençinin şeri ele,
Meni menen Çoñbilgiç
Kurkuldap kuzgun aş algıç,
Kırk uruu kıtay bul curttun
Agayındın uulu ele...
Uşintip aytıp toktoptur,
Tozokunu karasañ
Çoñbilgiçti coktoptur.
Oşo kezde Çoñbilgiç,
Kapkadan kirip kalganı,
Kerik atı karaluu,
Kayran Bilgiç caraluu,
Bozorup öñü suz bolgon,

Ele ne oldu ki – diye,
Elin, yurdun sahibiydi,
Bu Beecin'in deviydi,
Boy boy yurdun hanıydı,
Yuvanın direğiydi o.
Ay eksilip, yıl geçip,
Ah yavrum, aradan nice gün geçti.
Bir pehlivanın gücü
Sayısız pehlivana denkti.
Kırk boyun hanıydı,
Mızraklıların önüydü,
Avcıların arslanıydı,
Benimle birlik Çonbilgiç
Gurlayan kuzgundan aş kapan,
Kırk boy Hıtay bu yurdun
Kardeş soyunun oğluydu...
Böyle deyip durmuş,
Çilekeşe baksana,
Çonbilgiç'in yasını tutmuş.
O sırada Çonbilgiç,
Kapıdan giriverdi,
Kerik atı kara yaslı,
Zavallı Bilgiç yaralı,
Benzi atmış, yüzü asık,

Kapıray, sölökötü, sölbötü,
Atka minçü kelbeti,
Baatırdıgı, baraanı,
Baştakıdan eñ caman
Buzulgan Bilgiç karaanı.
Türü kaçkan endirep,
Çaması ketip ürölgön,
Çarkının baarı tügöngön,
Birindep murut serbeyip,
Birindep sakal erbeygen.
Köz çaradan oyulgan,
Kebersip erin toktoboy
Şilekeyi koyulgan.
Ölör-ölbös can menen,
Öçüp ketpes al menen
Çama çarçap, al ketken,

Vah vah, silueti, heybeti,
Ata binecek endamı,
Bahadırlığı, karaltısı,
Eskisinden pek beter
Bozulmuş Bilgiç'in görüntüsü.
Rengi kaçmış, sersemlemiş,
Gücü gitmiş, yıpranmış,
Takatinin hepsi tükenmiş,
Bıyığı tel tel dikilmiş,
Sakalı tel tel sarkmış.
Gözü çanağından oyulmuş,
Dudağı kavlayıp durmadan
Salyası koyulaşmış.
Ölür ölmez bir canla,
Sönüp gitmez bir halle
Derman yorulmuş, güç gitmiş,

Er Bilgiçti karasa,
Deneden kara kan ketken.
Keede tilge kelalsa,
Keede tilge kelalbay,
Keede közü köralsa,
Keede közü köralbay,
Astıñkı eerdi albayıp,
Artık tozok tartkan go,
Üstüñkü eerdi kalbayıp,
Ölük ortok kaytkan go.
Kıl murutu şıypayıp,
Kılañgır közü alayıp,
Ontoo tartıp cötölüp,
O düynö ketçü nemedey,
Kıyın dartman Çoñbilgiç
Öpkö kakkan dobuşu,
Beecinde mıktı doñuzu,
Beyli tarıp, dart küyüp,
Bargan eken çoñ Bilgiç,
Ontoosuna can turbay,
Kalgan eken Çoñbilgiç.
Bilgiç mintip turganda

Er Bilgiç'e bakılsa,
Bedenden kara kan gitmiş.
Kâh dile gelebilse,
Kâh dile gelemeden,
Kâh gözü görebilse,
Kâh gözü göremeden,
Alt dudağı sarkmış,
Pek çok azap çekmiş ya,
Üst dudağı kalkık kalmış,
Ölüyle ortak dönmüş ya.
Kıl bıyığı sarkıp,
Donuk gözü belerip,
İnleyip öksürerek,
Öbür dünyaya gidecekmiş gibi,
Ağır dertli Çonbilgiç,
Ciğeri hırlayan sesiyle,
Beecin'in yaman domuzu,
İçi daralıp, dert yanıp,
Varmış meğer koca Bilgiç,
İniltisine can dayanmaz,
Öyle kalmış Çonbilgiç.
Bilgiç böyle dururken

Çoñ eşikti captırıp,
Seksen kara bukaçar
Sadagaga çaptırıp,
Kızıl köynök, ayça bel,
Kıyın suluu teytey but
Urgaaçı ceñil bolor – dep,
Zayıptarga baktırıp,
Kıldatker dep bakırıp,
Darıgerlerin çakırıp,
Kıtaydagı darıgerler,
Tamır karmap bilçülör,
Eñ darıger düñçülör,
Kıldattarı kırk katar,
Çoñ darıger karap kaldı emi.
Bay-bay, burut coo kıyın,
Kabırgadan kançası
Karan bolgon eken – dep,
Dem tartuuçu çoñ öpkö

Büyük kapıyı kapattırıp,
Seksen kara tosunu
Kurban diye kestirip,
Kızıl gömlekli, ince belli,
Pek güzel, nazik adımlı,
Kadın eli yeğni olur – diye,
Kadınlara baktırıp,
Hüner ehli diye çağırtıp,
Hekimlerini çağırıp,
Hıtay'daki hekimler,
Nabız tutup bilenler,
Adı dünyayı tutan hekimler,
Ustaları kırk sıra,
Büyük hekim bakmaya durdu şimdi.
Vay vay, Burut düşman çetin,
Kaburgadan nicesi
Kararıp gitmiş meğer – diye,
Nefes çeken koca ciğer

Caman bolgon eken – dep,
Kıldat eken darıger,
Carasına çoñ tintkiç
Çoguu sorup alganı.
Kalaaluu curt kıtayda
Ebep-sebep darı bar,
Darısının baarı bar.
Kırma kızıl darını
Içten berip kaldı ele.
Oorugan carat basılıp,
Cumulçu köz açılıp,
Küngö keldi Çoñbilgiç,
Ceti künü bolgondo
Tilge keldi Çoñbilgiç,
Akırın süylöp, bek taştap,
Badışası Kitege
Aytkan eken söz baştap:
«Ayardan bolduk cüz balban,
Tuyugun buzup, col saldık,
Tutangan curtka kol saldık.

Fena olmuş meğer – diye,
Usta imiş hekim,
Yarasına büyük milini salıp
İrini birden çekip aldı.
Şehirli yurt Hıtay'da
Derde deva ilaç var,
İlacının hepsi var.
Öğütülmüş kızıl ilacı
İçirdiler o zaman.
Ağrıyan yara yatışıp,
Yumulan göz açılıp,
Güne kavuştu Çonbilgiç,
Yedinci günü olduğunda
Dile geldi Çonbilgiç,
Usul konuşup, kesin söyleyip,
Padişahı Kite'ye
Söz başlayıp demiş ki:
«Ayarlardan yüz pehlivandık,
Çıkmazını bozup yol açtık,
Tutuşan yurda el saldık.

Aalamdan artık zor kördük,
Tozok müşkül çoñ kördük.
Dünüyönü cıydırdık,
Tokson toguz coldoştu
Açıluu orgo kırdırdık.
Cañgız kalıp Çoñbilgiç,
Asıl candan tüñüldüm,
Balbandıktan ölbödüm,
Balaadan mınday körbödüm.
Kaldayım cok, elim cok,
Karaldı kılgan balban cok,
Akcoltoy, Seytek eki döö
Ortosunda tutulup,
Külügünön kutulup,
Buruttu buzup kayrılıp,
Baatırsınam dep barıp,
Balbandardan ayrılıp,
Kabırga, beldi taldırıp,
Kayran baştı cardırıp,
Çınoosun tartıp köbü ölüp,

Âlemde görülmedik zulüm gördük,
Cehennem gibi büyük müşkül gördük.
Dünyalığı toplattık,
Doksan dokuz yoldaşı
Açık hendekte kırdırdık.
Yalnız kalıp Çonbilgiç,
Aziz candan umut kestim,
Pehlivanlığımla ölmedim,
Böylesi bela görmedim.
Kaldayım yok, elim yok,
Dayanak olan pehlivan yok.
Akcoltoy, Seytek iki dev,
Ortasında yakalanıp,
Yürüklerinden kurtulup,
Burut'u bozarım diye dönüp,
Bahadırım diye varıp,
Pehlivanlardan ayrılıp,
Kaburgayı, beli ezdirip,
Zavallı başı yardırıp,
Çilesini çekip çoğu ölüp,

Çılgıy kanga bölönüp,
Ölör-ölbös can menen,
Öpkö kakkan al menen
Kakanga keldim kutulup,
Bettep adam barabı,
Beyli tar kırgız kolunan
Ölböy adam kalabı.
Aytkanım oşol bilip al,
Asılım, Kitem, tilimdi al.
Köñüldö neçen sanaa bar,
Kökcalım senin beliñde,
Anı kanday katın tuur eken
Çıñteñir degen bala bar.
Ulamadan uladım,
Men bilgiçterden suradım.
Indi-Kıtay özündö,
Sizge ılayık katın bar eken.
Oşol çoñ Kergi dep at koygon,

Sırılsıklam kana bulanıp,
Ölür ölmez bir canla,
Ciğeri hırlayan halle
Hakan'a geldim kurtulup.
Yüz tutup insan varır mı,
İçi dar Kırgız elinden
Ölmeden insan kalır mı?
Dediğim budur, bilesin,
Azizim Kite'm, sözümü tut.
Gönülde nice tasa var,
Bozkurdun senin belinde,
Onu nasıl kadın doğurur ki,
Çınteñir adlı çocuk var.
Bilenden bilene ulaştım,
Ben bilgiçlerden sordum.
Hint-Hıtay ilinde
Size layık kadın varmış.
Adına koca Kergi denen,

Oşol Indinin kanı eken.
Oşol Indinin kanında
Sizge ılayık dep ugam,
Buralma çaçtuu Burul – dep,
Oşonun artık kızı bar eken.
Aluuçu bolsoñ şer tubat,
Oşol katın er tubat,
Alışıp adamdın alı cetalbayt,
Andan cañgız can basıp ötalbayt.
Oşo katın uul tuusa,
Oy olkuldap, suu taşıyt,
Cılga köçüp, taş kulayt,
Can-canıbar çın tuylayt.
Kaardanıp kan uuçtayt,
Aybattanıp bakırar,
Arstandıgı körünör,
Tuulganda tuu salar,
Caşı on beşke kelgende,
Al burutka çuu salar,
Toyuna toluk soyular,
Atı Teñir koyular.
Çıñteñir tuular özüñön,

O, Hint'in hanı imiş.
O Hint hanının yanında
Size layık diye duyarım,
Kıvrım saçlı Burul – diye,
Onun eşsiz bir kızı varmış.
Alacak olursan arslan doğurur,
O kadın er doğurur.
Güreşse insanın gücü yetmez,
Önünden tek bir can geçemez.
O kadın oğul doğursa,
Ova çalkalanır, su taşar,
Yamaç göçer, taş devrilir,
Cümle canlı tepinir.
Öfkelenip kan avuçlar,
Heybetlenip bağırır,
Arslanlığı görünür,
Doğduğunda tuğ diker,
Yaşı on beşe geldiğinde
O, Burut'a velvele salar,
Toyunda hesapsız mal kesilir,
Adı Teñir konulur.
Çınteñir doğar senden,

Tuulganda Çıñteñir –
Arbayıp tonun kiygende,
At calın tartıp mingende,
Kıcırına tiygendi
Kırgın kılar Çıñteñir,
Coldoşu tokson er bolor,
Tolkuşa çıksa kırgızıñ
Kara cer menen teñ bolor».
Bul aytkanıñ makul – dep,
Bu degeniñ akıl – dep,
Munu ukkanda çoñ Kite,
Kulak ugup, köz körgön
Cerge kabar saldı emi.
Uruusu kıtay köp kalkka
Elge kabar saldı emi.
Kuday betin körgözbö,

Doğduğunda Çınteñir –
Kabarıp kürkünü giydiğinde,
At yelesinden çekip bindiğinde,
Damarına basanları
Kırıma uğratır Çınteñir.
Yoldaşı doksan er olur,
Coşup kalkarsa, Kırgız'ın
Kara yerle bir olur.»
Bu dediğin makbul – diye,
Bu sözün akıl – diye,
Bunu duyunca koca Kite,
Kulağın duyduğu, gözün gördüğü
Yere haber saldı şimdi.
Soyu Hıtay çok halka,
Ele haber saldı şimdi.
Tanrı yüzünü göstermesin,

Kan carlıgı keldi – dep,
Topurak uçup, toz caynap,
Buyruk kılıp curttu aydap,
Kalktı katuu cıyıptır,
Acalduunu kırıptır.
Acalı cok urgaaçı,
Tirüüdö tozok körüptür,
Kölüktün baarın baylatıp,
Bütkül curttun baarısın
Çoñ-Beecinge aydatıp,
Minetip curttu cıyıptır.
Indi kızı Buruldu
Alıp nike kıyıptır,
Uşintip canı tınıptır.
Tilegeni tiyiptir,
Tiktegeni keliptir,
Kaygırganı cazılıp,
Kayran cürök basılıp,
Aytkan sözü kup kelip,
Beecin çınar bagına,
Baktuu kilem özünö,
Karıkandın zuu kuduk,
Zuu kuduktun tübünö
Irıskısı cönöptür.

Han buyruğu geldi – diye,
Toprak uçup, toz kaynayıp,
Buyruk verip yurdu sürüp,
Halkı sıkıca toplamış,
Eceli geleni kırmış.
Eceli olmayan kadınlar
Diri diri azap görmüş.
Yük hayvanlarını hep bağlatıp,
Bütün yurdun hepsini
Çon-Beecin'e sürdürüp,
Böylece yurdu toplamış.
Hint kızı Burul'u
Alıp nikâh kıymış,
Böylece canı rahatlamış.
Dilediğine ermiş,
Gözlediği gelmiş,
Kaygılandığı dağılıp,
Zavallı yürek yatışıp,
Denen söz tam çıkıp,
Beecin'in çınar bağına,
Halı döşeli köşküne,
Karıkan'ın Zuu kuyusu,
Zuu kuyusunun dibine
Kısmeti yollanmış.

Munu menen Kiteden,
Çıñteñirdi töröptür.
Bilgiç menen Körgüçtün,
Aytkan sözü keldi – dep,
Artık Teñir berdi – dep,
Toyuna san mal soyuptur,
Çıñteñir dep balanın,
Atın atap koyuptur.
Çıñteñirdi tuuganda
Kuykalanıp kum küyüp,
Bir tozoktu tuştaptır,
Oñ koluna kara nan,
Sol koluna sarı altın
Karmap Teñir tüşüptür,

Bununla Kite'den
Çınteñir'i doğurmuş.
Bilgiç ile Körgüç'ün
Dediği söz çıktı – diye,
Üstününü Teñir verdi – diye,
Toyunda sayısız mal kesmiş.
Çınteñir diye çocuğun
Adını koyup çağırmışlar.
Çınteñir doğduğunda
Kavrulup kum yanıp,
Bir azaba denk gelmiş.
Sağ eline kara ekmek,
Sol eline sarı altın
Tutarak Teñir düşmüş,

	Irımduular ırımdap,	*Irım bilenler ırım edip,*
	Iras köönün bölüptür.	*Gerçekten kaygıya dalmış.*
	Ilañgır deyt çoñ sınçı	*Ilañgır derler, büyük sınçı,*
88600	Ilañgır ake körüptür.	*Ilañgır ağa görmüş onu.*
	Mınday degen oñboyt – dep,	*Böylesi onmaz – diye,*
	Bul öñdüü beren bolboyt – dep,	*Bu türlü yiğit olmaz – diye,*
	Kırgız turgay kılımdı,	*Kırgız şöyle dursun, cihanda*
	Oyron kılat dalaydı,	*Nicesini viran eder,*
	Aydap cürüp soylotor	*Sürüp sürüp süründürür*
	On segiz miñ aalamdı.	*On sekiz bin âlemi.*
	Burkum özü berdi – dep,	*Burku'nun kendisi verdi – diye,*
	Burku degen Kudayı,	*Burku denen Tanrısı,*
	Mınday bala törölüp,	*Böyle bir çocuk doğunca*
88610	Süyünböy kıtay turabı,	*Sevinmez mi Hıtay hiç,*
	Süyüngöndön al kıtay	*Sevincinden o Hıtay,*
	Adam tolkup topurap,	*İnsan coşup kaynaşıp,*
	Asmanga uçup topurak.	*Göğe uçup toprak.*
	Körgön kızık bu bolup,	*Görülmedik tansık bu olup,*
	Kök cañırtkan duu bolup,	*Göğü çınlatan uğultu olup,*
	Köp san kızık bu bolup,	*Sayısız şenlik bu olup,*
	Çınmaçınga kan bolçu,	*Çınmaçın'a han olacak*
	Çıñteñirdin özü – dep,	*Çınteñir'in kendisi – diye,*
	Curtka korgon çebi – dep,	*Yurda korunak hisarı – diye,*
88620	Aalamga arpı cetüüçü,	*Âleme narası yetişen*
	Aşık kökcal keldi – dep,	*Üstün bozkurt geldi – diye,*
	Kubangandan bülünüp,	*Sevincinden çalkalanıp,*
	Kurmat kılıp süyünüp,	*Hürmet edip sevinip,*
	Teñirden tegi kem emes,	*Teñir'den soyu eksik değil,*
	Çıñteñirdin özü – dep,	*Çınteñir'in kendisi – diye,*
	Çındap bakçu çoñ kandın	*Gerçekten büyüten koca hanın*
	Karagan kara közü – dep,	*Baktığı kara gözü – diye,*
	Ar kilemge salışıp,	*Halıdan halıya koyup,*
	Altımış kün toy kılıp	*Altmış gün toy edip,*
88630	Toyuna düynö çaçılıp,	*Toyunda dünyalık saçılıp,*
	Atıla turgan künöölüü	*Kurşuna gidecek suçlu*
	Erendin başı açılıp,	*Erlerin başı azat olup,*
	Kişi kılbas oy kılıp,	*Kimsenin etmediğini edip,*
	Büt Beecin curt çogulup,	*Bütün Beecin yurdu toplanıp,*

Kalıñ kızık baştaptır.
Kıymıldagan dünüyö,
Kızıl altın, ak kümüş
Kazınadan çaçıptır.
Karmap kaçkan caş baldar
Köçögö çıga kalışıp,
Cañgaktarga satıptır.
Bala oyunga batışıp,
Baatır Çıñdın toyu – dep,
Köçödö cañgak atışıp,
Azemin curttun arttırıp,
Başına baktı tarttırıp,
Kürmöçön köönün bastırıp,
Beecin eesi keldi – dep,
Dañzasına cazdırıp,
Uluk-kiçik, karı-caş,
Ak cooluk, erkek aralaş,
Nur tögülgön Beecinde
Tolup catkan kızık bar,
Kara kandın tagında,
Seyilge çıkçu bagında
Adam baskıs kısık bar.
Acıdaarı tübündö
Zuu degen kuduk bar,
Koştop tañday cırımı,
Tolup catkan ırımı,
Anı alpargan zuu kuduk
Acıdaar bar tübündö,

Koyu şenlik başlatmış.
Ne kadar mal mülk varsa,
Kızıl altın, ak gümüş
Hazineden saçmışlar.
Kapıp kaçan genç çocuklar
Sokağa fırlayıp,
Cevizlere satmışlar.
Çocuklar oyuna dalıp,
Bahadır Çın'ın toyu – diye,
Sokakta ceviz atışıp,
Yurdun süsünü artırıp,
Başına baht kondurup,
Cepkenlinin gönlünü hoş edip,
Beecin'in sahibi geldi – diye,
Defterine yazdırıp,
Büyük küçük, koca genç,
Ak yazmalı, erkek karışık,
Nur dökülen Beecin'de
Dolup taşan temaşa var.
Kara hanın tahtında,
Seyre çıktığı bağında
İnsan basmaz bir geçit var.
Ejderhası dibinde,
Zuu denen kuyu var,
Yanı sıra türlü nişanı,
Dolup taşan ırımı var,
Onu götürdükleri Zuu kuyusu,
Ejderha var dibinde,

Artık duşman zilinde.
Belgi kuduk al eken,
Kaarı katuu dagı eken.
Al kuduktun tübündö
Altımış baştuu acıdaar
Altı arış cerden op tartat,
Tak altımış başı bar.
Zuu kudukta acıdaar,
Imırkay caşta balanı,
Tümön kılgan adamdı,

Özünde yaman düşman var.
Nişanlı kuyu imiş o,
Kahrı katı imiş dahası.
O kuyunun dibinde
Altmış başlı ejderha,
Altı arşın yerden yutup çeker,
Tam altmış başı var.
Zuu kuyusundaki ejderha,
Kundaktaki yaşta çocuğu,
On binlik insan yığınını,

Ayarlar sınap kaluuçu,
Oşo Zuuga alıp baruuçu.
Momunday kızık karañar,
Al suuga oynogon kara Mar,
El bolçunu bu kuduk
Esen-aman koyçu eken,
Kakanga duşman bolçusun
Uusun çaçıp sorçu eken.
Kuduguna salganda,
Şuru, otogot, marcan taş
Zuñtuñdar alıp barıptır.
Acıdaardın cıtınan
San adam talıp kalıptır.
Ölböy-citpey çoñ Teñir
Mından aman kalıptır.
Biröö kastık kılar – dep,
Toksondop kattap temir üy,
Celp etip cel tiygizbey,
Kebi buzuk sözdüüdön,
Közü şumduk közdüüdön,
Cañgız candı colotpoy,
Cana mintip bagıptır.
Nur tögülgön baktını,
Irımdap orop caaptır,
Kün körböskö baktırıp,
«Aman bolso bolor – dep,
Açuulansa aalamdı
Aydap cürüp soror – dep,
Çama tiybes kakanga,
Çalkaygan Kap-Too ornodu.

Ayarlar sınayıp dururdu,
O Zuu'ya götürürlerdi.
Şöyle bir tansığa bakın,
O suda oynayan kara Mar,
El olacak olanı bu kuyu
Sağ esen bırakırmış,
Hakan'a düşman olacağın
Zehrini saçıp emermiş.
Kuyusuna koyduklarında,
Mercan, otogot, inci taş
Zuñtuñlar alıp varmış.
Ejderhanın kokusundan
Sayısız insan bayılıp kalmış.
Ölmeden yitmeden koca Teñir
Bundan sağ esen çıkmış.
Biri kast eder – diye,
Doksan kat kat demir ev,
Esintiyle yel değdirmeden,
Sözü bozuk dilliden,
Gözü uğursuz bakışlıdan,
Tek bir canı yaklaştırmadan,
Yine böyle beslemişler.
Nur dökülen bağı
Irımlayıp sarıp örtmüşler,
Gün görmesin diye baktırıp,
«Sağ olursa yeter – diye,
Öfkelenirse âlemi
Sürüp sürüp emer – diye,
Güç yetmez Hakan'a
Heybetli Kap Dağı yerleşti.

Topon suu cetpes Beecinge
Tobokel Çıñıñ çoñ boldu», –
Dep, oşentip, Çıñteñir
Biçikke tüşüp kat alıp
Kırk uruu kıtay köp curtka
Çıñteñir dep atalıp,
Cadaalına can turbay,
Kelbetine el barbay,

Tufan suyu ermez Beecin'e
Gözü pek Çın'ın büyüdü», –
Deyip, böylece, Çınteñir
Deftere geçip yazılıp,
Kırk boy Hıtay çok yurda
Çınteñir diye anılıp,
Hışmına can dayanmaz,
Heybetine el varamaz,

	Eç kim nazar salbaptır,	*Kimse ona ters bakamamış,*
	Uşak-ayıñ çır kılıp,	*Dedikodu, fitne çıkarıp*
	Ukuruk kayrar kalbaptır.	*Sırık çevirecek kimse kalmamış.*
	Kurç bolottoy kök bolup,	*Keskin çelik gibi sert olup,*
	Kurçup curtka bek bolup,	*Bilenip yurda bey olup,*
	Kas sanagan Kakandı	*Düşmanlık besleyen Hakan'ı*
	Kamap aydap kan bolup,	*Kuşatıp sürüp han olup,*
	Kayaşayak bergeni	*Karşılık verenlerin sesi*
	Oşo cerde cay bolup,	*Oracıkta kesilip gidip,*
88720	Taacısın taktap kiygizip,	*Tacını düzüp giydirip,*
	Altın takka mingizip,	*Altın tahta bindirip,*
	Eki tizgin, bir çılbır	*İki dizgin, bir yular*
	Koluna berip Teñirdi,	*Teñir'in eline verip,*
	Kakan curtun bilgizip,	*Hakan yurdunu yönettirip,*
	Cetisinde celigip,	*Yedisinde azıp coşup,*
	Cerge curtka döö bolup,	*Yere yurda dev olup,*
	Segiz caşka çıkkıça,	*Sekiz yaşına çıkana dek*
	Çıbık minip, cöö bolup,	*Çubuk binip, yaya olup,*
	Toguzga Teñir kelgende,	*Dokuza Teñir geldiğinde,*
88730	Balalık çagın uy kılıp,	*Çocukluk çağını allak edip,*
	Büt Beecindi buy kılıp.	*Bütün Beecin'i bullak edip.*
	Caşı on birge kelgende	*Yaşı on bire geldiğinde*
	Atası Kite ölüptür,	*Babası Kite ölmüş,*
	On ekige kelgende,	*On ikiye geldiğinde*
	Öz atasın kömüptür.	*Öz babasını gömmüş.*
	Ak maralın uy kılıp,	*Ak maralını allak edip,*
	Büt Beecindi buy kılıp	*Bütün Beecin'i bullak edip,*
	Sarı altınga çaptatıp,	*Sarı altınla kaplattırıp,*
	Zardar menen kaptatıp,	*Sırmayla baştan başa kaplattırıp,*
88740	Uluu toogo cay kazıp,	*Ulu dağa mezar kazıp,*
	Ar kılıktı teñ kazıp,	*Türlü nakışla birlikte oyup,*
	Aalamdan aşkan kör kazıp,	*Âlemden aşkın kabir kazıp,*
	Sarı altınga çaptatıp,	*Sarı altınla kaplattırıp,*
	Zarbalarga maktatıp,	*Zer ustalarına övdürüp,*
	Ustalarga kındatıp,	*Ustalara işlettirip,*
	Ülkön toonun aylanış	*Ulu dağın çevresini*
	Büt taş menen kurçatıp,	*Baştan başa taşla kuşattırıp,*
	Can-canıbar, makuluk	*Canlı cansız, mahlûkat*

Kattap bir can barbayt – dep,
Beykabarsız bargan can
Biröö tirüü kalbayt – dep,
Sakçı koyup saktatıp,
Kılıgın candan ozdurup,
Ayban candar barbaska,
Irımı eken kıtaydın,
Can-canıbar tebelep,
Karıp kılıp salbaska,
Açkan iştin katasın,
Kolu bilgen Çıñteñir
Kürmö kiygen küçtüügö,
Taş sayıngan tazaga,
Badana kiygen balbanga,
Başka kıyla candarga,
Başaalıgı zor çoçko
Baktırgan eken atasın.
Çın ele Teñir eken – dep,
Karı-caş çuulap tañ kalıp,
Kızır çalıp küç alıp,
Kıtaydın curtun büt alıp,
Bir çuñkurga kirgizip,
Bir oroogo siygizip,
Ölüp kalsa ölügün
Otko salıp küygüzüp,
Çoñ ökümün cürgüzüp,
Kalıñ kıtay kakanga,
Kalmak, şibe köp kalkka
Datı cetken kan bolup,
Kayaşa bergen soyulup,
Çıñteñir atka koyulup,
Curt bagıp Teñir kalıptır.
Munu mınday taştaylı,
Tüp atası Tügöl kan

Uğrayıp bir can varamaz – diye,
Habersizce varan candan
Bir teki sağ kalmaz – diye,
Nöbetçi koyup beklettirip,
Yaptığını herkesten aşırıp,
Hayvan canlar varmasın diye,
Hıtay'ın ırımı imiş,
Canlı mahlûk çiğneyip
Perişan edip koymasın diye,
Açılan işin kusurunu
Eliyle bilen Çınteñir,
Cepken giyen güçlüye,
Taş kuşanan keleşe,
Zırh giyen pehlivana,
Başka nice canlara,
Baş olan iri domuza
Babasının kabrini baktırmış.
Gerçekten Teñir imiş – diye,
Koca genç çığrışıp şaşıp,
Hızır dokunup güç alıp,
Hıtay'ın yurdunu tüm alıp,
Bir çukura sokup,
Bir hendeğe işetip,
Ölüp kalsa ölüsünü
Ateşe atıp yaktırıp,
Büyük hükmünü yürütüp,
Kalabalık Hıtay Hakan'a,
Kalmuk, Şibe çok halka
Fermanı yeten han olup,
Karşı gelen boğazlanıp,
Çınteñir adıyla anılıp,
Yurt güdüp Teñir kalmış.
Bunu böylece bırakalım,
Kök atası Tügöl han,

Tüptüü cerdin tukumu
Bıyaktan kabar baştaylı.
Er Semetey özünön
Mından tuulgan er Seytek,

Köklü yerin soyundan,
Bu yandan haber başlayalım.
Er Semetey'in kendinden,
Ondan doğan er Seytek,

	Aman cetip Talaska	*Sağ ulaşıp Talas'a,*
	Acıratıp maldı alıp,	*Ayırıp malı alıp,*
	Karmaşıp cürüp kandı alıp,	*Çarpışa çarpışa hanlığı alıp,*
88790	Kayra kelip Talaska.	*Yine gelip Talas'a.*
	Salmagı oor can bolup,	*Ağırlığı yaman can olup,*
	Sandırgaluu kan bolup,	*Şevketli bir han olup,*
	Arkası keñ Ala-Too	*Ardı geniş Ala-Too'yu*
	Epke salıp cer kılıp,	*Düzene koyup yer edip,*
	Atadan kalgan muraa curt	*Atadan kalan miras yurdu*
	Baarın kütüp, el kılıp,	*Hepsini güdüp, el edip,*
	Caşıktın baarın et kılıp,	*Cılızın hepsini semirtip,*
	Cayı coktu curt kılıp,	*Yersiz yurtsuzu yurt edip,*
	Eldin baarın uz kılıp,	*Elin hepsini hünerli edip,*
88800	Erikse elik attırıp,	*Canı sıkılsa karaca vurdurup,*
	Elkin oynop catkırıp,	*Gönlünce oynatıp yatırıp,*
	Seytek kütüp turganda,	*Seytek böyle güder iken,*
	El köñülü cay bolup,	*Elin gönlü rahat olup,*
	Ebegeysiz bay bolup,	*Ölçüsüz zengin olup,*
	Sanaası menen bolturup,	*Muradınca yaşatıp,*
	Sandıgının baarısın	*Sandığının hepsini*
	Sarı altın mülkkö tolturup,	*Sarı altın mülkle doldurup,*
	Kiygeni tülkü, kiş bolup,	*Giydiği tilki, samur olup,*
	Kadır tüngö tuş bolup,	*Kadir gecesine denk gelip,*
88810	Kalkı tümön bay bolup,	*Halkı tümen tümen bay olup,*
	El köñülü cay bolup,	*Elin gönlü rahat olup,*
	Kalktı kütüp olturgan,	*Halkı güdüp oturan*
	Kabılan Seytek, Akcoltoy	*Kaplan Seytek, Akcoltoy*
	Ekөө başçı kan bolup.	*İkisi başçı han olup.*
	Kalk türü momunday	*Halkın hâli şöyleydi:*
	Kattap adam barbaptır,	*Üstüne varan olmamış,*
	Katılgan tirüü kalbaptır,	*Sataşan sağ kalmamış,*
	Kap-Toosunday bel bolup,	*Kap Dağı gibi bel olup,*
	Kalktı kütör şer bolup,	*Halkı güden arslan olup,*
88820	Kayranıñ mintip turuptur.	*Canım yiğit böyle dururdu.*
	Keçee el өödögö tartarda,	*Hani el yukarıya göçerken,*
	At kara til mezgilde,	*At kara dil olan mevsimde,*
	Çөp ırañı tolgondo,	*Otun rengi dolgunlaşınca,*
	Kalk cayloogo bet alıp,	*Halk yaylaya yönelip,*

El böksögö kongondo,
Curt serpilip konuptur,
Berizaada Bermet can
Belgilüü Seytek zayıbı
Colborsko talgak boluptur.
Ceriginen celigip,
Içinde şumduk tukum bar,
Kötörö albay eeligip.
Anı bilgen Akcoltoy
Alıstan ayuu çalıptır.
Altı kündön ceti kün,
Salbuurun ketip kalıptır.
Salbuurundap sarıgıp,
Erikpey cortup eçen kün,
Kan böksörüp cer çalıp,
Kança cerge çır salıp,
Astı colbors kabılbay,
Izdegen cogu tabılbay,
Añ-tañ kalıp añ uulap,
At boroyun sıdırıp,
Altı arış cer kıdırıp,
Köz cetpegen zoo körüp,
Kök askarday too körüp,
Arkar aydap kulan kuup,
Artık cortup tabalbay,
Alek boldu Akcoltoy.
Ötkön iştin cayınan,
Berizaada beytaalay,
Belgilüünün ayınan,
Cok tabalbay tarıgıp,
Cortup cürüp çaalıgıp,
Arkaygan too urçukka,
Añdasa akıl cetpegen
Karagay taş tumşukka,
Mingen atı Kulunsur
Bettep Coltoy ketti ele,
Kara-Kıya, Kapka-Taş
Kararıp kün battı emi.

El yamaca konduğunda,
Yurt silkinip konmuş.
Peri kızı Bermet can,
Namlı Seytek'in eşi,
Kaplan etine aş ermiş.
Aşermesiyle azıp,
Karnında olağanüstü tohum var,
Taşıyamayıp çırpınıp.
Bunu bilen Akcoltoy
Uzaklarda ayı aramış,
Altı günden yedi güne,
Sürek avına çıkıp gitmiş.
Av peşinde sararıp,
Usanmadan koşturup nice gün,
Kanı çekilip yer yoklayıp,
Nice yere gürültü salıp,
Önüne kaplan çıkmayıp,
Aradığı kayıp bulunmayıp,
Şaşkın kalıp av avlayıp,
Atı dörtnala sürüp,
Altı arşın yer dolaşıp,
Göz ermez kayalar görüp,
Gök yücesi dağlar görüp,
Argalı sürüp kulan kovup,
Fazlaca koşturup bulamayıp,
Helak oldu Akcoltoy.
Geçmiş işin yüzünden,
Peri kızı bahtı kara,
O namlının yüzünden,
Kaybı bulamayıp bunalıp,
Koşturup yorgun düşüp,
Sivrilen dağ burnuna,
Düşünse akıl ermeyen
Çamlı taş çıkıntıya,
Bindiği atı Kulunsur,
Yüz tutup Coltoy gitmişti,
Kara-Kıya, Kapka-Taş
Kararıp gün battı şimdi.

Köz baylanıp tün bolup,
Kara kırdı condu emi,
Barıp Coltoy kondu ele
Astındagı Kulunsur
Eerin alıp caydaktap,
Çider urup baymaktap,
Alp uykunu saldı ele.
Eer tokumdu cazdanıp,
Casaganga calınıp,
Koñurugu taş carıp,
Er ilebi baş carıp,
Cuurattay uyup tınç alıp,
Çıñıroon tartıp uyku alıp,
Uykudan çoçup oygonso,
Oñ cagına tolgonso,
Çagarak kuyruk çaar colbors
Çaktap tiktep Coltoydu
Çalıp kalgan kezi eken,
Kulansur tulpar kan siyip,
Kaarınan colborstun
Talıp kalgan kezi eken.
A colborstun artınan
Başı colbors kara mar
Katar cakın kalıptır,
Kazır kaysap ceter – dep,
Tarpıp algan adamı
Talkan bolup keter – dep,
Bu cürgönüm beker – dep,
Ceti kündük meyman can
Bekerge ölör beken – dep,
Samanday öñü sargarıp,
San kolgo tete Akcoltoy
Turgan eken tañ kalıp.
Çarkım kanday bolor – dep,
Arkasında bir belgi
Çagıp candı soror – dep,
Beylebese mende ölör,
Bettep kelse can ölör,
Kayrattanıp Akcoltoy

Göz bağlanıp gece olup,
Kara sırtı aştı şimdi,
Varıp Coltoy konmuştu.
Altındaki Kulunsur'un
Eyerini alıp çıplak bırakıp,
Köstek vurup bağlayıp,
Alp uykusuna daldı.
Eyer keçesini yastık edip,
Yaradan'a yalvarıp,
Horultusu taş yarıp,
Erin soluğu baş yarıp,
Yoğurt gibi uyuşup dinlenip,
Hırıltı çekip uyku alıp,
Uykudan irkilip uyansa,
Sağ yanına dönünce,
Halka kuyruklu alaca kaplan
Coltoy'u gözüne kestirip
Pusuya yatmış demi imiş.
Kulansur tulpar kan işemiş,
Kaplanın kahrından
Bayılıp kaldığı dem imiş.
O kaplanın ardından
Başı kaplan, kara yılan
Sıra sıra yakınına gelmiş.
Şimdi çiğneyip yer – diye,
Pençeleyip aldığı adam
Un ufak olup gider – diye,
Bu gezdiğim boşuna – diye,
Yedi günlük konuk can
Boşuna ölür mü ola – diye,
Saman gibi benzi sararıp,
Sayısız orduya denk Akcoltoy
Şaşırıp kalmış öylece.
Hâlim nice olur – diye,
Ardında bir nişan var,
Sokup canı emer – diye,
Kollamazsam ben ölürüm,
Yüz tutup gelse can ölür,
Yüreklenip Akcoltoy,

Aç aybatın çıgarıp,	*Aç heybetini takınıp,*
Arstanday közü kızarıp,	*Arslan gibi gözü kızarıp,*
Mergendikke tazası,	*Nişancılıkta seçkini,*
Belendelüü maşaası,	*Fitili hazır tüfeği,*
Maşaa tartıp basarda	*Tetiği çekip basarken,*
Tün böksörüp, kün boldu,	*Gece eksilip, gün oldu,*
Çagarak kuyruk, çaar colbors,	*Halka kuyruklu, alaca kaplan,*
Çarktuu adam bul boldu.	*Kudretli bir insan oluverdi.*
88910 Çagılganday çakıldap,	*Şimşek gibi çakıp,*
Alban türdüü kep baştap,	*Türlü türlü söz başlatıp,*
Aykırıp süylöp bek taştap:	*Haykırıp kesin söyleyip:*
«Tart mıltıgıñ, Akcoltoy,	*«İndir tüfeğini, Akcoltoy,*
Talıkpay cür kuu Coltoy,	*Yılmadan yürü, kurnaz Coltoy,*
Acıdaar, colbors men bolup,	*Ejderha, kaplan ben olup*
Aldıñdan çıgıp turamın.	*Önüne çıkmış durmaktayım.*
Arı mıktı, arı şer	*Hem yaman, hem arslan,*
Abalı kança eken – dep,	*Hâli nice imiş – diye,*
Çarkıñızdı sınadım.	*Kudretinizi sınadım.*
88920 Baş colbors bolup kubulup,	*Baş kaplan donuna girip,*
Barkıñ başaa er eleñ,	*Değeri üstün er idin,*
Baykagan curttun baarına,	*Gözleyen yurdun hepsine*
Bet algan beren sen eleñ,	*Yüz tutulan yiğit sendin,*
Baykap özüm turamın,	*Gözleyip kendim durmaktayım.*
Ey, balam Coltoy, sınadım,	*Ey oğlum Coltoy, sınadım,*
Kaalasañ Kadır tünüñmün,	*Dilersen Kadir gecenim,*
Koldop tayap köp cürgön,	*Destek olup dayanak olan,*
Cölöp cürgön piriñmin,	*Arka çıkan pirinim,*
Körögöçtün közümün,	*Görücünün gözüyüm,*
88930 Altı ayçılık kelerdi	*Altı aylık geleceği*
Bilgen erdin özümün,	*Bilen erin kendisiyim,*
Oluyanın közümün,	*Evliyanın gözüyüm.*
Duşman sınduu kararbay	*Düşman gibi dikilip durma,*
Mıltıgıñdı tartıñız,	*Tüfeğinizi indirin,*
Koldu boorgo alıñız,	*Eli bağra basın,*
Tilek tilep kalıñız,	*Dilek dileyip durun,*
Oroyluk bolor munuñuz,	*Kabalık olur bu ettiğiniz,*
Ooz açıp tobo kılıñız,	*Ağız açıp tövbe edin,*
Tentektik bolot munuñuz,	*Taşkınlık olur bu ettiğiniz,*

Tepeteñ oylop turuñuz.
Aytkanımdı bilip al,
Akılman bolsoñ tilimdi al,

Kööddöngö kirer akıl bar,
Colborsko talgak boluptur.
Bir perizaada katın bar,
Borumun kaalap körüñüz,
Colbors eti uşu – dep,
Kol başınday boz cañgak,
Bermet canga beriñiz,
Cıtın körsö cañgaktın
Şer etinen ança öödö,
Colborsuñdan kança öödö,
Kumarı kanat talgaktın,
Mediyandın çölünön,
Acıdaar ölgön cerinen,
Uusun çaçkan cerinen
Bir tüp cañgak önüptür.
Degen sözgö könsöñüz,
Amanat dep Bermetke
Bu cañgaktı berseñiz,
Celikkeni basılat,
Közü umaçtay açılat,
Kuturması cogolot,
Kuptap işi oñolot,
Taalayı artık el bolot,
Talgagı kangan mobuga
Kara kökcal kabılan
Kan içer Kenen er bolot.
Atı Kenen alp oşol,
Kılımga koroo dagı oşol,
Kırgız eldin koroosu,
Kılım candın corosu,
Toyuna tokson soygula,
Atın Kenen koygula,
Al Kenendin törösü,
Tamanı menen tik tüşör,
Atın ugup bilgen can

Dengeli düşünüp durun.
Dediğimi belle,
Akıllıysan sözümü tut,

Göğse girecek akıl var.
Kaplan etine aş ermiş
Bir peri kızı kadın var,
Hâlini gözleyip görün,
Kaplan eti işte bu – diye,
Yumruk kadar boz cevizi
Bermet cana verin.
Cevizin kokusunu alsa,
Arslan etinden kat kat üstün,
Kaplanından nice üstün,
Aşermenin özlemi kanar.
Mediyan'ın çölünden,
Ejderhanın öldüğü yerden,
Zehrini saçtığı yerden
Bir kök ceviz bitmiştir.
Denen söze uyarsanız,
Emanet diye Bermet'e
Bu cevizi verirseniz,
Azgınlığı yatışır,
Gözü fal taşı gibi açılır,
Kudurması yok olur,
Uyumla işi düzelir,
Talihi üstün el olur.
Aşermesi kanan bu cana
Kara yeleli bozkurt, kaplan,
Kan içen Kenen er olur.
Adı Kenen, alp odur,
Cihana korunak da odur,
Kırgız elinin korunağı,
Cümle canın yârânı,
Toyunda doksan kesin,
Adını Kenen koyun.
O Kenen'in doğuşu:
Tabanı üstüne dik düşer,
Adını duyup bilen can

Müşkül tuugan eken – dep,
Köralbagan duşmandın.
Köödönünö cik tüşör,
Bettegeni bük tüşör,
Kabılganı bırkırar,

Dümbökünün tukumu
Emi kelgen eken – dep,
Körgön duşman çurkurar,
Kabılıp kaysap ketken cer,
Taş-talkan bolup bırkırar,
Cürgön cagı çok bolor,
Duşmanga bolot ok bolor,
Alptın alpı er bolup,
Añdıgan kara cer bolor,
Ay-aalamdın kökcalı
Atagı Kenen er bolor.
Kenendi töröp turganda,
Carıgı canga biliner,
Beecindegi zor Aygan
Kan-canınan tüñülör.
Kara kıtay balçısı,
Çoñ mergeni Çoñbilgiç,
Çoçunup candap tüñülör.
Bozdon toodak kutkarbas.
Bozala tuygun al oşol,
Toodon börü kutkarbas,
Boz kalta bürküt dagı oşol.
Küyüttüü başka kün tüşsö,
Tañ atpagan tün tüşsö,
Baylanıp kalgan bazardın
Bagın açar er bolor,
Çegelengen muñduunun,
Kolun çeççü şer oşol.
Kürdöönü tapçu er oşol,
Bala berer bir Kuday,
Bar kapanı coygula,
Keñ-kesiri zamanda
Keldi balam mına – dep,

Bela doğmuş meğer – diye,
Çekemeyen düşmanın
Göğsüne yarık düşer,
Karşısına çıkan iki büklüm düşer,
Rast geleni paramparça olur,

O belalının soyu
Şimdi gelmiş meğer – diye,
Gören düşman çığrışır,
Çatıp çiğneyip geçtiği yer
Taş talkan olup dağılır,
Yürüdüğü yan köz olur,
Düşmana çelik ok olur,
Alplerin alpı er olup,
Ona pusu kuran kara yer olur,
Ay-âlemin bozkurdu,
Sanı Kenen er olur.
Kenen'i doğururken
Işığı herkese bilinir,
Beecin'deki ulu Aygan
Kanından canından umut keser.
Kara Hıtay'ın falcısı,
Baş avcısı Çonbilgiç,
Ürküp candan umut keser.
Bozkırdan toy kuşu kaçırmaz,
Boz-ala doğan odur,
Dağdan kurt kaçırmaz,
Boz torbalı kartal da odur.
Dertli başa gün düşse,
Tan atmaz gece çökse,
Bağlanıp kalmış pazarın
Bahtını açar er olur.
Zincire vurulmuş dertlinin
Elini çözecek arslan odur,
Bereketi bulan er odur,
Çocuğu veren bir Tanrı'dır,
Var olan kederi dağıtın,
Bolluklu geniş zamanda
Geldi oğlum işte – diye,

	Atın Kenen koygula.	*Adını Kenen koyun.*
	Aman cürsö al bala	*Sağ yürürse o çocuk,*
	Dayraga salsa batabı,	*Irmağa salsan batar mı,*
	Otko salsa küyöbü,	*Ateşe salsan yanar mı,*
89020	Oroyu tentek duşmanga	*Huyu azgın düşmanla*
	Oyrondoşpoy cüröbü	*Boğuşmadan durur mu,*
	Dalayga cetet dümögü,	*Belası nicesine erişir.*
	Bilbey koysoñ camanat,	*Bilmez kalırsan yazıktır,*
	Uşu bergen cañgagım	*Şu verdiğim cevizim,*
	Akbermet, Seytek ekööno	*Akbermet ile Seytek'e, ikisine*
	Belekke berdim amanat,	*Armağan verdim, emanet.*
	Beregi turgan Kertulpar	*Şurada duran Kertulpar*
	Kayıptan tuup basıptır,	*Kayıptan doğup yürümüştür,*
	Kazatka kaalap minsin – dep,	*Gazaya dileyip binsin – diye,*
89030	Baatır Kenen kökcaldın	*Bahadır Kenen bozkurdun*
	Mañdayına cazıptır,	*Alnına yazılmıştır.*
	Bıyıl kunan, bıltır tay	*Bu yıl kunan, bıldır tay,*
	Tulparlıgı şayma-şay,	*Tulparlığı tastamam.*
	Kayıptan tuup, çöldö öskön,	*Kayıptan doğmuş, çölde büyümüş,*
	Kara kırçoo belde öskön,	*Kara kuşaklı belde büyümüş,*
	Adam, ayban, makuluk	*İnsanın, hayvanın, mahlûkun*
	Takır körbös cerde öskön,	*Hiç görmediği yerde büyümüş.*
	Kulanga sandap kuuşkan,	*Kulanı sürüyle kovalamış,*
	Ilgeri ketken çoñ kalça	*Eskiden geçmiş koca Kalça*
89040	Koñurbaydın Algara,	*Koñurbay'ın Algara'sı,*
	Orok kırdın Kılkara,	*Orok Kır'ın Kılkara'sı,*
	Börüközdün Kertelki,	*Börüköz'ün Kertelki'si,*
	Cañcuñ mingen Caydaksur,	*Cañcuñ'un bindiği Caydaksur,*
	Calañ döönün tulparı	*Hep devlerin tulparı,*
	Oşolor menen tuuşkan,	*İşte onlarla kardeş doğmuş,*
	Kulan menen kuuşkan,	*Kulan ile koşuşmuş,*
	Kaymanadan suu içip,	*Kaymana'dan su içip,*
	Kasiettüü çöp cegen,	*Kutlu ot yemiştir.*
	Barbar toogo baktırgan	*Barbar dağında baktırılmış,*
89050	Sınçılardan cez kempir,	*Sınçılardan Cez Kempir,*
	Anık tulpar eken – dep,	*Gerçek tulpar imiş – diye,*
	Kuyun sınduu kuturgur,	*Kasırga gibi azgındır,*
	Uçup keter beken – dep,	*Uçup gider mi ola – diye,*

	Oşondoy sınçı caktırgan,	*Öyle sınçılar beğenmiş.*
	Tuyagı suuga batpagan,	*Tuynağı suya batmayan,*
	Köp atası Körögöç	*Ulu atası Körögöç,*
	Bilgiç atam maktagan.	*Bilgiç atamın övdüğü.*
	Tüyülsö arış kerilgen,	*Kasılınca adımı gerilen,*
	Kuday buyrup kut koldop,	*Tanrı buyurup kut destekleyip,*
89060	Er Kenenge berilgen.	*Er Kenen'e verilmiştir.*
	Kertulpar cürüp at bolot,	*Kertulpar yürüyüp at olur,*
	Munu suragan adam cat bolot,	*Bunu isteyen adam yad olur,*
	Bul kalbar öpkö, cez bilek,	*Bu geniş ciğer, tunç bilek,*
	Kulan sooru, kuu ayak,	*Kulan sağrı, kuru ayak,*
	Kup tulpardın özü uşul.	*Tam tulparın kendisi budur.*
	Keçkil murun, ker çoku	*Yassı burun, iri tepeli,*
	Kerişke minse kebelbes,	*Cenge binilse sarsılmaz,*
	Keñ kökürök, taykı cal,	*Geniş göğüs, kısa yele,*
	Caydarı coogo kısılbas,	*Huyu geniş, düşmandan bunalmaz,*
89070	Capaa tartıp çü dese,	*Cefa çekip deh dese,*
	Mından cansız kaçıp kutulbas,	*Bundan hiçbir can kaçıp kurtulmaz.*
	Cay aytpasañ camanat,	*Açıkça söylemezsen yazıktır,*
	Caş törölçü Kenenge	*Yeni doğacak Kenen'e*
	Sen beregör, Coltoy, amanat!	*Sen verigör, Coltoy, emanet!»*
	Aytıp turgan al adam	*Söyleyip duran o adam*
	Közdön kayım boldu emi.	*Gözden kayboldu şimdi.*
	Amanat bergen Kertulpar	*Emanet verilen Kertulpar'ı*
	Caydak koştop sabılıp,	*Çıplak yedeğe alıp koşturup,*
	Caratkanga calınıp,	*Yaradan'a yalvarıp,*
89080	Artık bilgiç daanışman,	*Üstün bilgiç, danışman,*
	Ar cerdi körgön alıstan,	*Her yeri uzaktan görmüş,*
	Kayran Coltoy babañız	*Canım Coltoy atanız,*
	Bölüngön böksö col menen	*Ayrılan yamaç yoluyla*
	Kayra tarttı karañız.	*Geri döndü, bakınız.*
	Basıp coltoy keldi emi,	*Yürüyüp Coltoy geldi şimdi,*
	Koroodon koy şıbırap	*Ağıldan koyun fısıldaşıp,*
	Cerge carık tögülüp,	*Yere ışık dökülüp,*
	Dünüyö carık körünüp,	*Dünya aydınlık görünüp,*
	Cer carılıp tañ atıp,	*Yer yarılıp tan atıp,*
89090	Too-toonu kün çalıp,	*Dağları güneş yalayıp,*
	Tokoydo bulbul ün salıp,	*Ormanda bülbül ses salıp,*

	Zakım uçup bölünüp,	*Pus uçup dağılıp,*
	Belgi suu, taş baarısı	*Nişan su, taş, hepsi*
	Beş koldoy daana körünüp	*Beş parmak gibi apaçık görünüp,*
	Tak oşentip turganda,	*Tam böyle dururken,*
	Kapkası çıñ ordogo,	*Kapısı berk otağa,*
	Darbazaluu korgongo	*Kale kapılı korugana*
	Beren Coltoy keldi emi,	*Yiğit Coltoy geldi şimdi.*
	Kep süylöböy, til aytpay,	*Laf söylemeden, dil dökmeden,*
89100	Aşıp-şaşıp cügürüp,	*Aceleyle koşturup,*
	Toodoy sur at üstünön	*Dağ gibi boz atın üstünden*
	Toktoboy Coltoy cügürüp,	*Durmadan Coltoy koşup,*
	Barkı paşaa törödöy,	*Değeri padişah, bey gibi,*
	Basıp kirdi ordogo	*Yürüyüp girdi otağa*
	Abakeñiz Akcoltoy,	*Ağacığınız Akcoltoy,*
	Artık bolcop bolcodu,	*Enine boyuna hesap etti.*
	Oñ cagına tolgonup	*Sağ yanına dolanıp,*
	Bir kişige bilgizbey,	*Bir kişiye bildirmeden,*
	Bir adamga tuyguzbay,	*Bir adama sezdirmeden,*
89110	Kıyşaya tartıp oturup,	*Yana yaslanıp oturup,*
	Kılabına tolturup,	*Usulünce yerine getirip,*
	Kisesine kol salıp,	*Kesesine el atıp,*
	Kol başınday nerse alıp,	*Yumruk kadar bir şey alıp,*
	Tuyunbay koysoñ camanat,	*Sezmez kalırsan yazıktır,*
	Turgun balam Akbermet,	*Dur, yavrum Akbermet,*
	Kol başınday boz cañgak	*Yumruk kadar boz cevizi*
	Atı Kızır dubanañ	*Adı Hızır olan derviş*
	Sizge berdi amanat.	*Size verdi emanet.*
	Munu cegin kulunum,	*Bunu ye, kuzum benim,*
89120	Kir baskan cürök açılat,	*Kir basmış yürek açılır,*
	Celikkeniñ basılat,	*Azgınlığın yatışır.*
	Balam, Bermet ugup al,	*Yavrum Bermet, dinle beni,*
	Dabageriñ men boldum,	*Devacın ben oldum,*
	Curtka arstan şer tuugan	*Yurda arslan, şir doğuran*
	El enesi sen bolgun,	*El anası sen ol.*
	Amanatıñ al balam,	*Emanetini al yavrum,*
	Keñ etektin tazası,	*Geniş eteklinin pakı,*
	Ak cooluktun başaası,	*Ak yazmalının hası,*
	Ceseñ suusun kandırar,	*Yersen susuzluğunu kandırır,*

Çoñ batañdı ber, balam.
Abakem muraa boldu – dep,
Bu kızmatım kör, balam.
Munu ukkanda Akbermet,
Tim ele basıp balkıldap,
Tiygen ayday carkıldap,
Totu kuştay kulpunup,
Tokson uruu sır çıgıp,
Perizada beybaktın.
Kasieti bilinip,
Kayran Coltoy abaña
Caaday ırgıp cügünüp,
Moynuna burçak salınıp,

Bolcolu cok calınıp,
«Abam Coltoy artık kan,
Üzülgöndü ulagan,
Uşunçanı cıynagan,
Ketilgendi eptegen,
Kelgen ırıs bagımsız,
Karaan kılgan tagımsız», –
Dep, oşentip Akbermet
Moyun iyip sabılıp,
Abasına calınıp,
Ebedeyi ezilip,
Et tırmagı sozulup,
Çın kabarın aytkan soñ,
Çımınday can çırkırap,
Çın calınıp burkurap,
Al cañgaktı cedi ele,
Oolukkanı basılıp,
Oylop köönü açılıp,
Kirdegen cürök basılıp,
Kubat kirip al tolup,
Kup kubanıp sabılıp,
Tokson col tobo kıldım – dep
Kayran baş cerge kirgiçe.
Abake Coltoy, aman bol,
Karaan kılıp turçu elem,

Büyük duanı ver, yavrum.
Ağacığım umudum oldu – diye,
Bu hizmetimi gör, yavrum.
Bunu duyunca Akbermet,
Sevinçle içi eriyip,
Doğan ay gibi parlayıp,
Tuti kuşu gibi renklenip,
Doksan türlü hâli belirip,
Peri kızı biçarenin
Kerameti bilinip,
Canım Coltoy ağana
Yay gibi sıçrayıp diz vurup,
Boynuna kuşak dolayıp,

Ölçüsüz yalvarıp,
«Ağam Coltoy üstün han,
Kopanı ulayan,
Bunca şeyi derleyen,
Gediği onaran,
Gelen rızkım, bağımsınız,
Sığındığım tahtımsınız», –
Deyip, böylece Akbermet
Boyun eğip çırpınıp,
Ağasına yalvarıp,
Yüreği ezim ezim ezilip,
Eti tırnağı uzanıp,
Gerçek haberi söyledikten sonra,
Sinek kadar canı çığrışıp,
İçten yalvarıp hıçkırıp,
O cevizi yedi işte.
Coşkunluğu yatışıp,
Düşünüp gönlü açılıp,
Kirlenen yürek durulup,
Kuvvet girip güç dolup,
İyice sevinip çırpınıp,
Doksan yol tövbe ettim – diye,
Zavallı baş toprağa girene dek,
Ağacığım Coltoy, sağ esen ol,
Sana sığınıp dururdum,

Tik kep aytıp süzböymün,
Tim calıngan pirimsiz
Tilegim sizden üzböymün», –
Dep, oşentip Akbermet,
Belgilüü mintip turganda
Abası coltoy kökcalga,
Aytıp oozun cıyganda,
Karçıgaday kamınıp,
Kabılan Seytek oozuna
Kayıptan akıl tabılıp,
Babası Manas baatırdan
Tüşündö cakşı iş körüp,
Babam Manas özü eken,
Koldop tayap carıktık,
Kelip cürgön kezi eken,

Dik konuşup karşı gelmem,
Hep yalvardığım pirimsiniz,
Dileğimi sizden kesmem», –
Deyip, böylece Akbermet,
Böyle belirgin dururken,
Ağası Coltoy bozkurda
Söyleyip ağzını yumduğunda,
Atmaca gibi davranıp,
Kaplan Seytek'in ağzına
Kayıptan akıl bulunup,
Dedesi Manas bahadırdan
Düşünde hayırlı iş görüp,
Dedem Manas'ın kendisiymiş,
Destek olan o aydınlık,
Gelip durduğu demi imiş.

Bir kılıç berdi koluma,
Uruusu miñçe köp aytıp,
Bayka balam dep aytıp,
Caydarımsıñ, tübümsüñ,
Muraaga kalgan tukumsuñ,
Özü beker calganga
Öküldöp balam kızıkpa,
El köñülün muzdatpa,
Cetpegenge zorsunup,
Miskin, cetim, baykuştu
Bilgin, uulum, kor tutpa!
Babam Manas munu aytıp,
Beregi turgan Zulpukor,
Berdim, uulum, sen algın
Zulpukordoy kurçtugu
Uul keler koluña.
Bu kılıçtı kolgo alsañ,
Tikteşkeniñ mürt bolot,
Tik şilteseñ ört bolot,
Kaçırgan cak bülünöt,
Kalk canınan tüñülöt,
Tür salışkan duşmandın
Tüp korgonun tüz kılat,

Bir kılıç verdi elime,
Boyunu bin kez anıp söyleyip,
Sakın ha oğlum diye söyleyip,
Neşemsin sen, kökümsün,
Mirasa kalan soyumsun,
Kendisi boş, yalan olana
Özenip oğlum, kapılma,
Halkın gönlünü soğutma,
Eli ermeze zorbalanıp,
Miskini, yetimi, zavallıyı
Bil ki oğlum, hor tutma!
Atam Manas bunu söyleyip,
İşte şurada duran Zulpukor,
Verdim oğlum, sen al,
Zulpukor gibi keskinlikte
Bir oğul gelecek eline.
Bu kılıcı eline alsan,
Karşına dikilen helâk olur,
Dikine sallasan yangın olur,
Saldırdığı yan bozulur,
Halk canından umut keser,
Karşı duran düşmanın
Kök kalesini dümdüz eder,

	Tartsañ mizi kızarat,	*Çeksen ağzı kızarır,*
	Berdim uulum alıñız,	*Verdim oğlum, alınız,*
	Bilekke mıktap çalıñız,	*Bileğe sımsıkı bağlayınız,*
	Bet algan cakka agıtpay,	*Yöneldiği yana salıvermeden,*
89210	Bekemdep kütüp kalıñız,	*Pekiştirip koruyup saklayınız,*
	Cañgızdık capaa eken – dep,	*Yalnızlık cefaymış – deyip,*
	Ömürgö karşı ubaydın	*Ömre karşı gelen kaygının*
	Baarın tegiz coyuñuz,	*Hepsini tümden yok ediniz,*
	Uul tabılar buyursa,	*Oğul bulunur nasip olursa,*
	Atın Kenen koyuñuz,	*Adını Kenen koyunuz,*
	Aman bolso oşol uul,	*Sağ olursa işte o oğul,*
	Balam, muraapı bolor özüñö,	*Oğlum, mirasçı olur kendine,*
	Kadimki tukum uul oşol,	*Gerçek soydan oğul odur,*
	Kastar çınar tuu oşol,	*Aziz çınar, tuğ odur,*
89220	Kaynar çalkar köz oşol,	*Kaynar engin pınar odur,*
	Kak kökcaldın özü oşol,	*Tam bozkurdun kendisi odur,*
	Kımbattap kınga salıñız,	*Kıymetleyip kına koyunuz,*
	Kır körsötüp çoñsungan,	*Çalım satıp büyüklenen*
	Duşman cakka barıñız,	*Düşman yanına varınız,*
	Agızıp kanın buruñuz,	*Kanını akıtıp geri çeviriniz,*
	Bet alıp duşman coo kelse,	*Yönelip düşman ordu gelirse,*
	Betteşse belin sındırıp,	*Yüzleşirse belini kırıp,*
	Kagışsa köönün tındırıp,	*Çarpışırsa gönlünü söndürüp,*
	Kan agızıp cer örttöp.	*Kan akıtıp yer yakıp.*
89230	Karmaştı katuu salıñız –	*Cengi sert kızıştırınız –*
	Dep, oşentip çoñ atam,	*Deyip, böylece büyük atam,*
	Omiyin dep kol caysa,	*Âmin deyip el açınca,*
	Seksen kişi artında,	*Seksen kişi ardında,*
	Segiz adam aldında,	*Sekiz adam önünde,*
	Babam bata bergende	*Atam duasını verdiğinde*
	Baarı bata berdi ele,	*Hepsi dua vermişti,*
	Ak sakalı çüştödöy,	*Ak sakalı ak patiska gibi,*
	Agargan tişi mistedey,	*Ağarmış dişi fıstık gibi,*
	Közü kök oy butkulday,	*Gözü gökçe göl çukuru gibi,*
89240	Körkömü candı cutkuday,	*Güzelliği can yutacak gibi,*
	Aralaşa baarısı,	*Karışarak hepsi bir,*
	Almambet, Çubak anısı,	*Almambet ile Çubak'ı,*
	Koşoy, Bakay karısı,	*Koşoy, Bakay ihtiyarı,*

Kol kötördü çuu turup,
Kabılan atam Manastın
Coldoşunun baarısı.
Erenderden bata alıp,
Uykudan çoçup oygonsom,
Kaalap körgön tüş eken,
Baba atam Manas baş bolup,
Bata bergen kün eken,
Acayıp cakşı iş eken,
Çoçup körgön tüş eken,
Bu tüşüm kanday boluuçu,
Akcoltoy abal coruçu!
Anda Coltoy abası
Karçıgaday kamınıp,
A düynö ketken baatırdın
Arbagına calınıp,
Tüşüñ balam, tuş kelsin,

Hep birden kalkıp el kaldırdı,
Kaplan atam Manas'ın
Yoldaşlarının hepsi.
Erenlerden dua alıp,
Uykudan irkilip uyandım ki,
Dileyerek görülen düşmüş,
Ulu atam Manas baş olup,
Dua verdiği günmüş,
Şaşılacak güzel bir işmiş,
İrkilerek görülen düşmüş,
Bu düşüm nasıl çıkacak,
Akcoltoy ağa, önce yorsana!
O zaman Coltoy ağası,
Atmaca gibi davranıp,
Öbür dünyaya göçen bahadırın
Ruhuna yalvarıp,
Düşün oğlum, denk gelsin,

Babañ berse Zulpukor
Badışa Kuday baş bolup,
Bala bergen turbaybı.
Baatır tulup, balanı
O, botom, daana bergen turbaybı.
Koşoy bata bergeni,
Koşo bergen turbaybı,
Karanday baatır kara kök,
Booru kara sırtı kök,
Kıybattasa dagı bar,
Kır arkada calı bar,
Duşmanga kaarduu kolu açık,
Saparga çıksa colu açık,
Bet algandı buy kılgan
Berendigi bir başka,
Artık kıraan köykaşka
Kökcal uuldu bolupsuz,
Atın Kenen koyupsuz,
Oşo körgön uuluñuz,
Kıyşaybagan tuu bolup,
Kızıkkan cagı çuu bolup,

Atan verdiyse Zulpukor'u,
Padişah Tanrı baş olup,
Çocuk vermiş demek ki.
Bahadır özlü bir çocuğu,
Ah yavrum, apaçık vermiş demek ki.
Koşoy'un dua vermesi,
Birlikte vermiş demek ki,
Kapkara yaman bahadır, kara-gök,
Bağrı kara, sırtı gök,
Değer biçilse dahası var,
Sırtının kırında yelesi var,
Düşmana kahırlı, eli açık,
Sefere çıksa yolu açık,
Karşısına aldığını darmadağın eden,
Erenliği bir başka,
Üstün doğan, seçkin yiğit,
Bozkurt bir oğula ermişsiniz,
Adını Kenen koymuşsunuz,
O düşte gördüğünüz oğlunuz,
Eğrilmez bir tuğ olup,
Heves saldığı yan velvele olup,

Arkagı cibek sarala
Tilin algan bendeni
Bulu oor karala,
Tili menen bagıntıp,
Tañılçaktuu pul alıp,
Til bilbegen makoonu
Kızıl altın dilde alıp,
Tik kırgındap sapırıp,
Olcogo kelgen kızıl nar,
Akılsızdı calıntıp,
Cük kötörgüç pildi alıp,
Açuuluunu bagıntkan
Coltoy köönü cay bolup,
Tolkunu köldün şarınday,
Kayratı küygön calınday,
Uulduu bolot ekensiñ,
Bu tüşübüz tuş kelsin,
Çın kasiet küç kelsin,
Irıskı-döölöt büt kelsin,

Atkısı ipek sarı-ala,
Sözünü dinleyen kuldan
Değeri ağır kara-ala mal,
Diliyle boyun eğdirip,
Denk denk para alıp,
Dil bilmeyen ahmaktan
Kızıl altın sikke alıp,
Dikine kırıp savurup,
Ganimete gelen kızıl deve,
Akılsızı yalvartıp,
Yük taşıyan fili alıp,
Öfkeliye boyun eğdiren
Coltoy'un gönlü rahatlayıp,
Dalgası göl çağıltısı gibi,
Gayreti yanan alev gibi,
Oğullu olacakmışsın,
Bu düşümüz denk gelsin,
Hak keramet güç versin,
Rızık ile devlet tüm gelsin,

Ketip cese tügöngüs,
Kalıñ elge kut kelsin,
Can baguuga cer bersin,
Kalktı bagıp aluuga,
Zulpukordoy kurçtugu
Colbors müçö er bersin,
Süylögön sözdör ep bolsun,
Caratkan koldop tobokel,
Kenendin boosu bek bolsun! –
Dep, oşentip Akcoltoy
Taamay süylöp, tüş corup,
Talıkpastan büt corup,
Alban türdüü kep corup,
Artık taamay bek corup,
Tüşün corup saldı ele,
At baştagan altımış,
Abam Coltoy mına – dep,
Möösüldükkö aldı ele.
Ayrı örköçtüü töö alıp,

Yenip gidilse tükenmez,
Kalabalık ele kut gelsin,
Can beslemeye yer versin,
Halkı besleyip korumaya,
Zulpukor gibi keskinlikte,
Kaplan yapılı bir er versin,
Söylenen sözler yerinde olsun,
Yaradan destekleyip, tevekkül,
Kenen'in kundak bağı berk olsun! –
Deyip, böylece Akcoltoy,
İsabetli konuşup, düş yorup,
Yorulmaksızın tümünü yorup,
Türlü türlü sözle yorup,
Fazlasıyla isabetli, sağlam yorup,
Düşünü yoruvermişti,
At başı çektiği altmış malı,
Ağam Coltoy, işte – deyip,
Yorumluk armağan almıştı.
Çatal hörgüçlü deve alıp,

89320 Tört tülüktü teñ alıp,
Kızıl altın zer alıp,
Ebegeysiz bay bolup,
Süyrüsünö süt tolup,
Kemtigine et tolup,
Kursanttuu köñül cay bolup,
Munu menen Akcoltoy,
San kara kütkön bay bolup.

Dört tür davarı denk alıp,
Kızıl altından ziynet alıp,
Ölçüsüz bir zengin olup,
Tulumuna süt dolup,
Eksik yerine et dolup,
Sevinçli gönlü huzur bulup,
Bununla işte Akcoltoy,
Sayısız kara mal güden bay olup.

Dokuzuncu cildin sonu.

«Seytek» ve Karalaev üçlemesi burada tamamlanır.

SEYTEK

SAYAKBAY KARALAEV VARYANTI · CİLT IX

Dünyanın en uzun destanı Manas, yirminci yüzyılın Homeros'u sayılan Sayakbay Karalaev'in dilinden 500.553 mısra olarak yazıya geçirildi. Bu dizi, üçlemenin üçüncü ve son parçası olan «Seytek» destanını Kırgızca Latin yazımı ve satır satır Türkçe edebî çevirisiyle karşılıklı sütunlar hâlinde sunuyor.

Dokuzuncu cilt, Keñ-Özön'deki çifte peri düğününden Beecin'den kopan son fırtınaya; Çoñbilgiç'in düşüşünden Hızır'ın boz cevizine ve Manas'ın düşte uzattığı Zulpukor'la mühürlenen soyun müjdesine uzanır — üçlemenin son cildi.

SEYTEK · KARALAEV VARYANTI · CİLT IX